

PATROLOGIÆ CURSUS COMPLETUS,

SEU

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD PHOTII TEMPORA (ANN. 863) PRO GRÆCIS, FLORUERUNT;

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSISTERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIORA
ECCLESIE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS,
PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA;

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;
OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS, AUCTA;

INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI
SUBSEQUENTIBUS, DONATA;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM
DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA;

OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM
ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS INDICIBUS LOCUPLETATA; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO
SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM AUTEM UNUSQUISQUE

PATRUM, ABSQUE ulla EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR;

ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET
IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS,

A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,

CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS

TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TODO OPERIS DECURSU CONSTANTER

SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,

SÆCULATORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS NIC ILLIC SPARSORUM,

PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS AD OMNES ÆTATES,

LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA,

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ
A S. BARNABA AD PHOTIUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE

CORSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA.
LATINA, JAM PENITUS EXARATA, VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, AC QUINQUE-
VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM
TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI AMPECTITUR, ET FORSAN CENTUM VOLUMINUM EXCEDET NU-
MERUM. POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUAGINTA CIRCITER VOLUMI-
NA RETINEBITUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE NERE LATINUM QUINQUE
FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM
INTEGRAM, SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITU-
DINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ, TOMUS LXXVIII.

SANCTUS ISIDORUS PELUSIOTA; ZOSIMUS ABBAS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIENSIA.

1860

450
76

SÆCULUM V, ANNUS 450.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΣΙΔΩΡΟΥ,
ΤΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ,
ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΒΙΒΛΙΑ ΠΕΝΤΕ.

SANCTI ISIDORI,
PELUSIOTÆ,
EPISTOLARUM LIBRI QUINQUE.

POST JAC. BILLII, CUNRADI BITTERSUSII ET ANDRÆ SCHOTTI CURAS AD CODICES
VATICANOS EXEGIT ET PLUS BIS MILLE LOCIS EMENDAVIT, RESTITUIT, SUPPLEVIT

P. POSSINUS,

SOCIETATIS JESU PRESBYTER.

Accedunt

ZOSIMI ABBATIS ALLOQUIA.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,
BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS UNICUS.

VENIT 12 FRANCIS GALLICIS.

EXCEDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTRUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISINA.

1860

B12
60
1161
v-78

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO LXXVIII CONTINENTUR.

S. ISIDORUS PELUSIOTA.

De Isidori Pelusiotæ vita, scriptis et doctrina commentatio historica theologica, auctore Hermanno Agathone Niemeyero.	col. 9
Prolegomena editioni Parisinæ Epistolarum S. Isidori præfixa.	103
Argumenta Epistolarum S. Isidori.	119
Petri Possini Præfatio ad Lectorem philisidorum.	178
S. Isidori Epistolæ	ibid.
Index eorum ad quos scripsit Isidorus. <i>Vide ad calcem voluminis.</i>	

(Ex tribus indicibus peculiaribus, in quos, magno Eruditorum incommodo, discescebantur Epistolarum libri, unum et eundem fecimus, quod quantæ futurum sit utilitatis cuique patet.)

S. ZOSIMUS ABBAS.

Alloquia ex Petri Possini Thesaurio ascetico.	1679
---	------

DE
ISIDORI PELUSIOTÆ
VITA
SCRIPTIS ET DOCTRINA
COMMENTATIO HISTORICA THEOLOGICA.

SCRIPSIT

HERMANNUS AGATHO NIEMEYERUS

THEOL. LICENT. PHIL. DOCT. SEN. THEOL. SENIOR.

(Halæ, in libraria Orphanotrophei, MDCCCXIV.)

PRÆFATIO.

Commentationis de Isidoro Pelusiota parti primæ et secundæ, quæ ante duos menses in lucem editæ sunt idcirco, ut mihi in academia Fridericiana theologiam docendi potestas concederetur, tertiam partem præter appendices adjuncti. Cum igitur omnis scriptio nunc demum absoluta iudicio eruditorum subijcienda mihi que verendum sit, ne multi mirantes, quod ego de obscuro sæculi quinti monacho fuisse et copiose disserui, inique de me præjudicent, paucis, qui factum sit, ut hoc præ cæteris elegerim argumentum, ante explicare placet, quam instituti rationem exponam.

Nam quod Semlerus, quem nimis severam de Patribus ecclesiasticis sæpenuero tulisse sententiam constat, in Selectis historię ecclesiasticę Capitibus, vol. I, p. 284, Isidorum Pelusiotam Theophilo ac Cyrillo repugnasse, ejusque epistolas ingenuę plerumque indolis vastis multorum corporibus longe utiliores esse, tradidit, id imprimis me impulit, ut in hujus viri vitam, scripta et doctrinam singulari studio inquirerem. Neque susceptæ me penitet operæ. Nam cum Isidorus, vir et doctrinæ copia, et vitæ integritate excellens, eodem tempore quo potentissimarum Ecclesiarum antistites inter sese certarunt, floreret, primum illæ inter ejusdem epistolas, ex quibus tum quid ipse, tum quid alii de episcoporum dissidiis statuerint, apparet, hand parvi momenti sunt. Quod ut probemus, testificamur quas dedit ille ad Theodosium imperatorem litteras περί του ποιήσασθαι ἀσφάλειαν τῆς συνόδου, de securitate synodo præstanda (lib. I, ep. 311, cf. Comment. p. 20), quibuscum quam aptissime connexæ, quæ ad Cyrillum, eo, quo hic Ephesum adiret, tempore scriptæ sunt, in quibus gravissima hæc exstant verba: Πολλοὶ γάρ σε κωμωδοῦσι τῶν συνελεγεμένων εἰς Ἐφεσον, ὡς οἰκείαν ἀμυνόμενον ἔχθραν, ἀλλ' οὐ τὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὀρθοδόξως ζητοῦντα. Ἀδελφιδοῦς ἐστὶ, φασὶ, Θεοφίλου, μιμούμενος ἐκεῖνον τὴν γνώμην. Ὅσπερ γὰρ ἐκεῖνος μανίαν σαφῆ κατεσχέδασε τοῦ θεοφόρου καὶ θεοφιλοῦς Ἰωάννου, οὕτως ἐπιθυμῶ καυχῆσασθαι [cod. Bav. καυχᾶσθαι] καὶ οὗτος, εἰ καὶ πολὺ τῶν κρινομένων ἐστὶ τὸ διάφορον. — Lib. I, ep. 310. Cf. Comment. p. 20. — Ex his enim quomodo multi, etsi Nestorii doctrinam rejecerunt, Ægyptiorum episcopi erga Theophilum jam defunctum et Cyrillum animati fuerint, licet colligere. Neque hoc loco prætermittenda sunt silentio, quæ Isidorus ad Simonem monachum de Joanne Chrysostomo scripsit et Theophilo, quem λιθομανῆ καὶ χρυσολάτρην (sic enim pro χρυσολάτρην scribendum est), appellat, nihil aliud his verbis significaturus, quam Theophilum nimia ædificia exstruendi cupidine, nimioque auri amore flagrantem etiam injusto modo sibi comparasse divitias. Quo Isidori iudicio mirum in modum confirmatur, quod Palladius, quem multi cum ira et studio scripsisse affirmarunt, tradidit, antistitem Alexandrinum nimiam adhibuisse in ecclesiis ædificandis magnificentiam, eumque vendidisse sacerdotium. [Dial., de vita S. Joannis Chrysostomi (a).] Reliqua quæ huc spectant in prima commentationis parte aut perurini, aut exposui.

(a) Opp. Chrysost. nostræ edit. tom. I, col. 22. EDIT. PATR.

PATROL. GR. LXXVIII.

1

Deinde vero epistolæ, in quibus Pelusiotæ locos ex antiquitatibus Christianis petiit, memoratu non indignæ sunt. Conferantur præ cæteris quæ dixit ille de diaconorum gravitate (lib. 1, ep. 29), de sanctorum reliquiis (lib. 1, ep. 55; cf. lib. 11, ep. 5), de cantu mulierum in ecclesiis (lib. 1, ep. 90), de formula: Εἰρήνη δὲ μὲν, qua sacerdotes illo tempore concionantes uti consueverunt, auditorumque ad illos responsione (lib. 1, ep. 122), de linteo quod diaconi sacram celebrantes cœnam adhibuerunt (lib. 1, ep. 136), et de parvis, quæ mulieres gestarunt, evangelii (lib. 11, ep. 150; cfr. Comment. [col. 97 A]). Neque prætereundum est quod tum aliis testimoniis, tum Isidori potissimum epistola ad Cyrillum data (lib. 11, ep. 127), Emmanuel a Schelstrate in Antiquitate Ecclesiæ dissertationibus et monumentis illustrata, vol. II, diss. v, cap. 3, § 1, p. 368, 369, ostendit, metropolitæ Alexandrino in omnibus Ægypti provinciis presbyteros ordinandi, proscribendi et abdicandi jus fuisse et potestatem.

Quibus exemplis, ut equidem arbitror, satis superque probatum est, Isidori Pelusiotæ epistolas historiæ ecclesiasticæ illius ævi studentibus magno esse posse usui, easque singulari non indignas studio habendas esse. Huc accedit, quod nemo eorum qui hucusque de Isidoro scripserunt viri docti, vel quia ab eorum instituto fuit alienum, vel aliam ob causam tanta diligentia, quantum res postulat, de ejus vita, scriptis et doctrina egerit. Consentiet mecum qui perscrutatur quæ Tillemontius, Hist. eccl., vol. XV, p. 97 et 119; Dupinius, Nov. auct. eccl. Bibl., vol. III, parte II, p. 4-14; Fabricius, vol. X, p. 478; Ceillierius, Hist. auct. sacr. et eccl., vol. XIII, p. 600-610; Schroeckhius, Hist. eccl., vol. XVII, p. 521-529; Richardus Simon, Crit. commentat. N. T. hist., cap. 21, p. 307-314; Rosenmuellerus, Hist. interpr. LL. SS. P. IV, p. 180-215, et Heumannus, Diss. de Isid. Pel. ejusque epp., dixerunt, quæque alii aut paucis omnem de ejus vita, scriptis et doctrina disquisitionem absolventes, aut de his rebus strictim agentes attulerunt.

Sed ne quis in hac commentatione magis quidpiam requirat quam ipse aut volui præstare aut potui, restat ut de instituti ratione breviter disseram.

Quæ mihi tum ex ipsius Isidori, tum ex aliorum Patrum scriptis de illius vita innouerunt, in prima expositionis parte, neque hoc loco quidquam addendum aut retractandum est.

Secunda vero in parte de Isidori scriptis disserui. Itaque primum, deperditis ejusdem operibus accurate enumeratis, de epistolarum quæ superstites sunt dixi editionibus illarumque numero. Deinde Heumanni sententia, plerasque specimina esse eloquentiæ, iis imitanda, quos haberet earum auctor artis dicendi discipulos, ita a me. præeunte Schroeckhio, refutata est, ut lectorem quemque meis facturum esse partibus confitear. Quæ tamen refutatio, cum res facillima esset adjudicatu, non multum laboris habuit et difficultatis. Quo magis mirandum est, quod Christianus Fredericus de Matthæi in admonitione de Isidoro Pelusiotæ (cf. Nov. ex Joan. Chrysost. eclog. III, p. xv), hæc scripsit verba: Plerasque istarum epistolarum fictas esse, dudum docuerunt viri docti. Qua de re caute multoque melius judicavit in Historia sua ecclesiastica Weismannus hisce verbis: Quod si tamen verum esset, quod ven. Heumannus existimat, scripsisse quidem hujusmodi epistolas Isidorum, sed eas re ipsa non misisse ad personas quibus inscriptæ sunt, magno ad hæc scribenda privatim animo opus non fuisset. (Vid. cit. diss. ubi multis et eruditius rationibus pro more hanc hypothesein exornat. — Cf. Weism. Hist. eccl., vol. I, p. 471, ed. alt.) — Denique plurimas Isidori epistolas non ea forma qua in editis excusæ sint exemplaribus, ab auctore scriptas esse, sed a monachis excerptas ad nostram usque ætatem pervenisse, probare conati sumus. Qua tamen in re non omnino verum vidimus. Reperiuntur enim, ut Reisigius meus me docuit, inter Isidori epistolas non solum quæ a monachis excerptæ, verum etiam quæ ab eisdem interpolatæ sunt. Quamobrem quæ inter epistolas, quæ bis in exemplaribus typis expressæ inveniuntur, ab Isidoro profecta sit adjudicaturi, caveamus necesse est, ut ullam propterea genuinam esse statuamus, quoniam pluribus contineatur verbis. Hæc enim ab interpolatore aut glossatore possunt esse profecta. Cujus sententiæ veritatem perspiciet haud dubie, qui Isidori litteras infra a me in medium prolatas attento perlegerit animo. Etenim, ut idem ille Reisigius intellexit, in illa quæ est libri secundi epistola glossator addidit primum ut τὸ λεγόμενον explicaret, verba τὸν δοκούντα εἶναι πρεσβύτερον· deinceps μισοπονήρου interpretandi causa scholiastarum more addidit καὶ φιλαγάθου, atque εἰκότως commutavit cum εἰκαίως. Glossa enim apud Hesychium et Suidam existat: εἰκότως = εἰκαίως. Idem interpolator inculcavit ἐστὶν ante ἄξιός. Nam quod ad extremum pro ἐκτραφῶν positum est ἐκχωρηθῶν, videtur ex scripturæ diversitate profectum esse; quæ autem admista διὰ καὶ — Θεός acer forsitan interpolatoris animus suapte sponte videatur effudisse. In proximis epistolis autem a me allatis ex libro v, ep. 239, et ex iv, ep. 56, interpolata est prior additamentum verborum μετὰ τὸ πολυηθῆναι· mutilatam alteram librarii errore in μηδὲ καταδεξάμενος arguit sententiarum ratio. Antea enim videtur positum fuisse οἱ δὲ μὴ διδαχθῆναι καταδεξάμενοι. Denique quam commemoravi col. 49 epistolam 272 libri I, eam putat Reisigius post illam quæ est libri I, 505, scriptam esse; quare γέγραφα pro γέγραφας ex mss. revocandum ducit.

Huic autem parti secundæ tres addidi appendices (a); quarum in prima inter complures Isidori epistolas,

(a) Ex his primam et secundam, quia addenda erat catenarum recens editarum collatio, ad ceteram epistolarum amandavimus. LÖFFL. PATA.

quæ et in editione Parisiensi excusæ, et a catenarum auctoribus prolatae sunt, eo consilio instituta est collatio, ut multas ejusdem epistolas a descriptoribus ad verbum non esse descriptas probaretur. Sunt autem collatae, quæ ad manus fuere, hæc Patrum Græcorum catenæ :

1. Σειρά ἐπὶ καὶ πεντήκοντα ὑπομνηματιστῶν εἰς τὴν Ὀκτάτευχον καὶ τὰ τῶν Βασιλειῶν, ἤδη πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα, ἀξιώσει μὲν Γρηγορίου Ἀλεξάνδρου Γκίκα, ἐπιμελεία δὲ Νικηφόρου. Vol. I, II. Lipsiæ 1772.

2. Expositio PP. Græcorum in Psalmos a Balthasare Corderio concinnata. Antuerp. 1643.

3. Catena Græcorum PP. in beatum Job collectore Niceta, in lucem edita opera et studio Patricii Junii. Lond. 1537.

4. Symbolæ Græcorum PP. in Matthæum collatae a Balthasare Corderio et Petro Possino. Tolos. 1646. Vol. I, II.

5. Catena PP. Græcorum in S. Joannem in lucem edita a Balth. Corderio. Antuerp. 1630.

6. Cotelerii Monumenta Ecclesiæ Græcæ.

Conferentibus autem nobis quas primo et quarto loco numeravimus Patrum catenas, occurrebant fragmenta ab illarum auctoribus Isidoro nostro ascripta, quæ, cum diu multumque in epistolarum hujus viri editionibus frustra quæsierim, typis exprimenda curavimus. Etsi equidem non affirmaverim ne unum quidem inter omnia hæc fragmenta neque in Isidori epistolis, neque apud alium scriptorem reperiri, tamen cum illius scripta attento perlegerim animo identidem, neque in ipsis fragmentis quod ejusdem cogitandi aut scribendi rationi repugnet invenerim, liceat mihi omnia ea ab Isidoro profecta esse tandiu contendere, dum meliora non eductus sum a quoquam. — In secunda vero hujus partis appendice enumeravi catenas Patrumque dictorum syllogas sive eclogas, quæ nondum editæ in bibliothecis asservantur, in quibusque Isidori exstant aut epistolæ, aut epistolarum fragmenta. — In tertia denique, quæ mihi de epistolarum innotuerunt codicibus exposui, et occasione data p. 143 scripturæ diversitatem e codice Gudiano, quem summa doctissimi Eberti mihi concessit liberalitas, diligenter adnotavi.

Tertia autem commentationis pars, in qua de Isidori agitur doctrina, in tria apte dividi potuit capita. In primo enim, quid ille de gravissimis dogmatibus senserit, declaratum est, ita quidem, ut primum quid de somniis religionis Christianæ, quid deinde de Deo, tum quid de consiliis et institutis divinis, quæ ad hominum salutem per Jesum Christum reparandam spectant, quid denique de rebus futuris statuerit ille, traditum sit. De quibus omnibus ejus sententiam accurate quidem exposuimus, atque gravissima ejusdem de quovis dogmate dicta in notis typis exprimenda curavimus; sed ne nimis longa omnis hæc feret disquisitio, neque judicium adjectum, neque instituta est cum placitis, quæ aliis ejusdem ævi Patribus accepta fuerunt, comparatio. — In secundo vero hujus partis capite diximus de Isidoro apologeta; itaque ejusdem contra ethnicos, Judæos et hæreticos disputandi ratio paucis declarata est. — In tertio denique de Isidoro egimus librorum sacrorum interprete, atque pluribus probare conati sumus exemplis, eum neque omnino spernendum, uti Croius censuerunt et Heumannus, neque dignum esse laudibus quibus a Dupinio, Simone et Rosenmuellero exornatur.

Sed si quis forte me reprehendat, quod ethica, quæ dedit ille præcepta, omnino neglexerim, is intelligat velim me separatim quidem de his non egisse, sed in unaquaque commentationis parte, quæ ad morum pertineant doctrinam, recurrere Isidori placita. Quo accedit, ut qui hæc in systema velit redigere, omnem haud dubie perditurus sit operam, cum Isidorus, pro consilii ratione mox hanc virtutem, mox illam, mox complures primarias esse docuerit. Cæterum multa quæ huc spectant attulit Neander V. V. in libro de Joanne Chrysostomo, opere non minus quam veteris illius viri cognominis aureo.

Tantum igitur restat, ut de scripturæ diversitate, quæ, ubi Græca Isidori verba a nobis allata sunt, diligenter adnotata est, pauca dicamus. Quam cod. Bav. scripturam notavimus, ea ex editione Rittershusiana (cf. p. 37) repetita est. Reliqua ex Petri Possini Collationibus Isidorianis (cf. p. 39 et p. 40) deprompta sunt; quæ novam harum epistolarum editionem curanti maximæ haud dubie erunt utilitati. Recte enim ille in præfatione, Corriguntur, inquit, ex his menda innumerabilia, veri non antea introspecti aperiuntur sensus auctoris, nodi perplexissimi extricantur, multa casu omissa et ad sententiam necessaria suppleuntur. Quæ cum ita sint, ut aliquis Isidori epistolas denuo edendi suscipiat munus, optandum est, quo, si hæc mea scriptio aliquid laudis consequetur, ipse fungar lubentissime.

Scriptum Halis mense Februario MDCCCXXV.

COMMENTATIO

DE

ISIDORI PELUSIOTÆ

VITA, SCRIPTIS ET DOCTRINA.

PARS PRIMA.

VITA ISIDORI.

Isidorus, qui vulgo dicitur Pelusiotæ (a), Ægyptius (b), Alexandriæ natus est teste Ephræmo Antiocheno (c). Quo vero anno, quibus parentibus procreatus, quibus sit usus cognatis, quo modo educatus, a quibus eruditus sit, nihil certi constat. Quæ enim in Græcorum Menologiis (d) traduntur, Isidorum e nobili genere natum, Theophili ac Cyrilli propinquum, magnis opibus relictis in monasterium se contulisse non arguunt. Et quod narrat Nicephorus Callistus (e) S. Joannem Chrysostomum Isidori fuisse magistrum, quodque plurimum eum velut Baronius (f), Natalis Alexander (g), Caveus (h), Fabricius (i), aliique (j) uno ore tradunt, haud vacat controversia. Negatur enim ab Heumanno (k), qui Nicephorum historicum negli-

gentem, et credulum, sæculi decimi quarti scriptorem non idoneum ad hujus rei fidem arbitratur; præsertim cum ipse Isidorus, etsi pluribus in epistolis (l) mentionem fecerit Chrysostomi, eamque honorificam, non commemoraverit, eo se usum esse magistro. Cum Heumanno consentit Schroëckhiius (m). Argumentum vero, quod hic ex temporum notatione repetivit, minoris est momenti. Joannes enim Chrysostomus, septimo demum et quadringentesimo post Christum natum anno defunctus, Isidori illo tempore jam triginta vel adeo quadraginta annos nati magister esse potuit. Neque tamen ego Nicephori traditioni fidem tribuerim; cum, cur hoc tradiderit ille, causa idonea afferri possit. Namque Isidorus, uti Dallæus (n) et Rittershusius (o) obser-

(a) Errorem Dupinii, qui in *Nova sua auctorum ecclesiasticorum Bibliotheca*, tom. II, p. 11, p. 3, hunc Isidorum appellat, *saint Isidore de Damiette*, Heumannus in Disputatione de Isidoro Pelusiotæ, p. 6, alatis Cellarii et Holstenii dictis, notavit. Cf. Tillemont. *Hist. eccl.* vol. XV, p. 99 et p. 847.

(b) Alegræus quidem in *Paradiso Carmelitici decoris*, statu III, cap. 6, e Græcia ortum esse censet Pelusiotam. Sed hujus sententia in *Actis Sanctorum mens. Febr.*, tom. I, p. 468, § 4, n. V, jam dudum explosa est.

(c) Ephræmi Antiocheni epistolam, in qua hæc exstant verba: Ἰσίδωρος — Ἀλεξανδραῖος τὸ γένος ἦν, refert Photius in *Bibliothecæ suæ codice ccxxviii*, edit. Schotti p. 778.

(d) Græc. Menol. d. iv. Febr. Ἰσίδωρος — ὁ ἅγιος Αἰγύπτιος — υἱὸς εὐγενῶν καὶ εὐσεβῶν γονέων· συγγενεὶς δὲ ἔχων Θεόφιλον καὶ Κύριλλον τοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπους — ἐγένετο σοφός. Ἀγαπήσας δὲ τὸν Θεὸν πλεον τοῦ κόσμου, κατέλιπε καὶ γονεῖς· καὶ πλουτοὺν καὶ δόξαν καὶ ἐγένετο μοναχός.

(e) Niceph. *Hist. eccl.* lib. xiv, cap. 13. Ἰσίδωρος ὁ τοῦ Πηλουσιου, Νεβλος — διδασκάλω τῶ μεγάλω χρησάμενοι. Et cap. 30: Ὁ τε τοῦ Πηλουσιου Ἰσίδωρος, καὶ Μάρκος Ἰωάννη τῶ πάνυ μαθητευθέντες. Eadem tradit Sixtus Senensis in *Bibliothecæ sanctæ libro iv*.

(f) Baron. *Annal. eccl.* ad ann. 431, n. CXVIII, ed. Col. tom. V, p. 365, ad ann. 407, n. XVIII, p. 278.

(g) Nat. Alex. *Hist. eccl.*, sæc. v, cap. 4, art. IX, tom. V, p. 150. *Suppl. ad Nat. Alex. Hist. eccl.*, p. 119, Venet. 1777.

(h) Cav. *Script. eccl. hist. litter.*, p. 250, ed. Genæv. 1703.

(i) Fabric. *Bibl. Gr.* ex edit. Harl. vol. X, p. 480.

(j) Cfr. Rittershusii *Lect. sacr.* lib. iv, cap. 16, p. 304; Basnagii *Annal. polit. eccl.* tom. III, p. 319, n. V; Spannhemii *Hist. Christ. sæc. v*, Opp. vol. I, p. 1030; (Job. Georg. Heinsii) *Unpartheyische Kirchenhistorie des alten und neuen Testaments*, tom. I, p. 922, Weismanni *Introductio in memor. eccl. hist. sacr.* tom. I, p. 470, ex edit. Hal. 1745. Arnoldi *Kirchen- und Ketzerhistorie* tom. I, lib. v, cap. 3, § 16; *Allgemeines historisches Lexicon*, Lipsiæ 1709; Moreri *Grand dictionnaire historique*; Hofmanni *Lexicon universale*.

(k) Heum. *Dissertatio de Isidoro Pelusiotæ et ejus epistolis*. Gottingæ 1737, p. 7, § 5. — Hæc in ejusdem primitiis Gottingensibus academicis recusa est, p. 210 seq. —

(l) Lib. I, ep. 152, ep. 156, ep. 310; lib. II, ep. 42; lib. IV, ep. 221, et lib. V, ep. 32.

(m) Schroëckh. *Hist. eccl.* tom. XVII, p. 521.

(n) Dallæus *De cultibus Latinorum religiosus*, lib. v, cap. 4, p. 585. *Ut Prosper*, inquit, *Augustinum, ita et Chrysostomum suum sequitur Isidorus*; et post paulo, ubi epist. 52 libri I commemorat, sic pergit: *Hic Chrysostomi ipsa pene verba, mentem quidem totam videmus*.

(o) Rittershus. not. ad Isid. ep. 191, lib. III, et lib. IV, ep. 116. — Cf. ejusdem *Lect. sacr.* lib. IV, cap. 16, p. 301 et p. 313, ubi postquam plura de similitudine, quæ inter utriusque viri cogitandi et sentiendi rationem intercedit, locutus est, singula affert, quibus hanc probet sententiam suam, exem-

varunt, post eosque Fabricius (a), Heumannus (b) et A. rat. Com vero, quod jam a Tillemontio observatum Schroeckhii (c), compluribus in locis Chrysostomum imitatus est, cujus scripta diligenter videtur lectitasse (d). Hinc narratio illa facillime potuit oriri; itaque cum aliorum scriptorum nulla accedat testimonia, non temere tanquam vera suscipienda est.

Constat autem Isidorum monasterium in monte non procul a Pelusio urbe, unde Pelusiota (e) dictus, sium adiiisse. Nam si ex eo quod Leontius Byzantinus (f) eum nominat eremitam, quodque ipse in epistola ad Thaumasiū (g) ἀναχώρησιν suam commemorat, conjecturam faceres eum fuisse eremitam (h), a vero sine dubio aberrares. Etenim ipse in epistola ad Tabennesiæ monachos data (i) se monachum nuncupat, scribitque Calliopio (j) se relicta vita urbana adiiisse monasterium; quod ut Cratinus imitetur, hunc alia in epistola (k) magnopere adhortatur. — Deinde ex scripturæ diversitate, quam exhibent codex Vatic. 649, et Altaem. titulum epistolæ libri primi centesimæ quinquagesimæ (l) sic supplentes: Μοναστηρίω πρὸ τοῦ Πηλουσιού, extra urbem situm fuisse monasterium quoddam licet colligere. Accedit testimonium Hieronymi (m), qui S. Hilarionem Pelusium adiiisse, ibique fratres in deserto non procul ab urbe habitantes visitasse nar-

pla, quorum unum, ut lectores de hac re ipsi judicare possint, huc transcribere placet. Chrysostomus hom. 1v ad Rom. : Οὐ γὰρ. inquit. ἀπὸ τῶν νοσοῦντων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὑγιαίνοντων δεῖ φέρειν τὰς ψήφους. Isidorus, ut ait Rittershusius, hoc bis imitatus est in suis epistolis, ut lib. 111, ep. 212 : — Οὐ γὰρ ἀπὸ νοσοῦντων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὑγιαίνοντων χρὴ λαμβάνειν τὰς περὶ τῶν πραγμάτων ψήφους; et lib. 1v, ep. 99 : Οὐ χρὴ ταῖς τῶν νοσοῦντων ἐπιστολαῖς ψήφους; ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν ὑγιαίνοντων κρίσεως λαμβάνειν τὰς ἀποδείξεις. Hactenus ille. — His autem addi possunt, quæ in Isidori ad Serenum epistola exstant verba hujuscemodi : Ἄλλ' ἂν χρὴ τοὺς ἐχέροντας, μὴ ἀπὸ τῶν ἀβρωστούντων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὑγιαίνοντων λαμβάνειν τὰς ψήφους. Cf. lib. v, ep. 563; cf. præterea Rittersh. *Lect. sacr.* lib. 1v, cap. 17, p. 321; lib. v, cap. 43, p. 399; lib. vi, cap. 13, p. 461; lib. vii, cap. 7, p. 314, 515.

(a) Fabric. l. all.

(b) Heumann. diss. cit. § 5.

(c) Schroeckh. *Hist. eccl.* vol. cit. p. 522.

(d) Lib. 1, ep. 156; lib. v, ep. 32.

(e) Quo ex cognomine si efficere conaremur Isidorum Pelusii natum esse, sine dubio incideremus in errorem. Πηλουσιώται enim Pelusii sunt incolæ, sive in hac urbe, sive alibi, nati sunt. His vero monachos quoque cœnobii, in quo maximam vitæ partem degit Isidorus, ascriptos fuisse ex epistola 154 libri 1, apparet; quippe quæ scripta est Πηλουσιώταις; εἰς τὸ κοινόδιον. Attamen reticere nolo hujus epistolæ titulum, Petro Possino in Collationibus Isidorianis testante, in codd. Vat. 649 et Alt. sic se habere : Πηλουσιώταις ἐν κοινῷ, a quibus recedit paululum cod. Bav. exhibens Πηλουσιώταις εἰς τὸ κοινόν.

(f) Leont. Byzant. in libris adversus Nestorium et Eulychen. Cf. Bibl. PP. ed. Lugdun. 1677, tom. 1X, p. 706 D.

(g) Lib. 1, ep. 402.

(h) Cui sententiæ favet auctor libri, qui inscribitur : *Allgemeines historisches Lexicon*. Scribit enim illa : *Isidorus, Pelusiota zugenahmet, weil er nahe*

video (n), ex epistola libri primi septima et tricesima constet Isidorum Pelusii in ipsa urbe non habitasse (o), equidem illum hujus cœnobii incolam fuisse arbitror. Neque dubitare possumus, quin monasterium, cujus incolam fuit Isidorus, in monte situm fuerit, quoniam, ut notat Heumannus (p), Pelusiota ipse, quemdam ad vitam adhortans monasticam, quam philosophiæ nomine pro more hujus posteriorisque ævi scriptorum ecclesiasticorum ornat sæpenumero (q), Ad montem nostrum, inquit, te confer, ut animæ tuæ saluti consulas (r). — Ipse vero austero huic vivendi generi ita deditus erat, ut Joannis Baptistæ exemplum omnibus monachis imitandum proponeret (s), atque ingentes gratias et ageret et haberet Zenoni presbytero (t), quippe qui tunica ab ipso postulata effecisset, ut δύο χιτῶνας οὐκ ἔχων τὸν νόμον τοῦ Βαπτιστοῦ (u) explere posset. Et revera per omnem vitam videtur explevisse; quod æque ex illa, quam modo laudavimus, atque ex epistola ad Paulum diaconum (v) data apparet. Huic enim Simonem familiarem commendat suum, qui Ægyptum relicurus indigebat vestimento, ab eoque precatur, ut illi dono det vestem. Cujus generis dicta compluria ex Isidori epistolis

bey der Stadt Pelusium in einer Einöde lebte.

(f) Lib. 1, ep. 93.

(j) Lib. 1, ep. 191.

(k) Lib. 1, ep. 266.

(l) Petri Possini Collat. Isidor.

(m) Hieron. Opp. Vol. 1, p. 252, ex edit. Paris. 1643, ubi hæc exstant : Quinto igitur die venit Pelusium, visitatisque fratribus, qui in vicina eremo erant, et in loco, qui dicitur Lychnos morabantur, perrexit post triduum.

(n) Tillemont. l. c. p. 100.

(o) In illa enim epistola ita agitur de ecclesiæ ædificatione, quam Eusebius Pelusii illo tempore episcopus suscepit, ut facili opera unusquisque intelligere possit Isidorum non fuisse urbis incolam. Scribit enim ad illum : Κτιζεις, ὡς φασιν, ἐκκλησίαν ἐν Πηλουσιῳ. —

(p) Heum. d. c. p. 4, not. hh.

(q) Heum. d. c. p. 7, not. r. — Jam a Dufresnio in Glossario Græcitatibus medicæ observatum est, vitæ monachicæ ab Isidoro nostro lib. 1, ep. 1^a appellari φιλοσοφίαν — (addi potest lib. 11, ep. 159.); — quem loquendi usum Sozomenum quoque secutum esse, idem pluribus probat exemplis. — Consentit cum eo Suerius, qui in *Thesuro ecclesiastico* φιλοσοφία vocem apud scriptores ecclesiasticos designare contendit : vitæ sanctæ studium, præsertim vitam austeram, qualis olim monachorum fuerit et ascetarum.

(r) Consentunt Nicephorus — *Hist. eccl.* l. xiv, cap. 53, — et Galesinius, qui Isidorum in montem sese abdidisse tradunt. Cf. Acta Sancti Febr., Vol. 1, p. 468, § 1, n. 3. — Errat autem Arnoldus, qui in sua *Ecclesiæ hæresiumque historia*, montem, in quo Isidori ædificatum fuit monasterium, appellat Pelusium, sic vol. 1, lib. v, cap. 3, § 16, scribens : *In Afrika war Isidorus den Mænchen auf dem Berge Pelusio vorgesetzt.*

(s) Lib. 1, ep. 5.

(t) Lib. 1, ep. 216.

(u) Evang. Lucæ, iv, 11.

(v) Lib. 1, ep. 475.

facillime possim colligere; sed rem paucis absolvisse satius duco; itaque Evagrii (a) utar verbis, qui usque adeo, inquit, corpus suum laboribus maceraverat (Isidorus), et animum sublimioribus doctrinis saginaverat, ut angelicam vitam ageret, et spirans quaedam imago esset tam vitæ monasticæ, quam divinæ contemplationis. —

Neque solum propter vitæ sanctitatem, verum etiam propter doctrinæ copiam ab æqualibus honoratus est, magnique æstimatus. Etenim Gregorium Nyssenum litteras ipsi misisse ex eoque quamdam Veteris Testamenti interpretationem quæsisisse Tillemontii (b) ex epistola, quæ data est ad Gregorium episcopum (c), collegit. Quod etiamsi luculenter demonstrari nequit, tamen cur negetur causam non video; præsertim cum qui maximam in Ecclesia habuere auctoritatem, velut Theophilus, Cyrillus, Hermogenes alique cum eo per litteras collocuti sint (d). Constat adeo Cyrillum honorifico patris nomine Isidorum ornasse (e). Quid, quod ex epistola ad Zenonem, quam alia occasione jam attulimus, familiares ejus eo, quo adhuc inter vivos fuit tempore, res, quibus usus erat, habuisse sacrosanctas probari potest (f). — Quæ omnia, ut equidem arbitrator, perpendens Ephræmus Syrus (g), *Περὶ βλεπτος*, ait, factus est, καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν αἰδέσιμος. Quæ verba Schottus quidem, uti jam a Basnagio notatum est (h), perperam sic vertit: *et inter præsules illustris*, quasi unus episcoporum de grege fuisset Isidorus. Sic, inquit ille, Græca reddi debent: *et episcopis venerandus*. — Episcopali igitur dignitate (i) non ornatus fuit; attamen eum munere quodam illustri functum fuisse, et ipsius epistolis et veterum scriptorum testimoniis in promptu est ostendere. Ex illis enim apparet eum monachorum gregi non fuisse ascriptum. Nam in epistola ad Therasium (j),

(a) Evagrii verba, — cf. ejusd. *Hist. ecol.* lib. 1, cap. 15, — transcripsisse videtur Nicephorus. Scribit enim in *Hist. sua ecol.* lib. xiv, cap. 53, hæc: Ὁ μὲν οὖν θεὸς Ἰσίδωρος, ἐξ ἐτι νέου τοῖς ἀτκή-εἰκοῖς οὕτω πόνους ἐνδίδρωσε, καὶ τὴν σάρκα κατέθηκε, τὴν ψυχὴν τοῖς ἀναγωγικοῖς πιάνας τῶν λόγων, ὡς ἀγγελικῶν ἀντικρυς μεταθεῖν βίον· καὶ στήλην ζῶσάν τε καὶ ἐμψυχον τῆς τε μοναστικῆς διαίτης καὶ τῆς εἰς Θεὸν θεωρίας. Cf. Tillem. l. c. p. 98.

(b) Tillem. l. i, p. 97.

(c) Lib. 1, ep. 125.

(d) Lib. 1, ep. 310, ep. 323; lib. 11, ep. 208, ep. 209, ep. 210, ep. 218. — Ex aliis ejusdem viri litteris videmus Cyrillum, Hermogenem aliosque rescripsisse. Cf. lib. 1, ep. 370, lib. 11, ep. 139, ep. 262, etc. —

(e) Lib. 1, ep. 370. — εἶτε γὰρ πατὴρ εἰμι, ὡς Ἰφης — Cod. Bav. ὡς φῆς — αὐτὸς, δέδρα τ. Ἥλ. — Idem tradit Facundus, qui in *Defensione trium Capitulorum*, Isidorus, inquit, — qui etiam pro vitæ ac sapientiæ suæ meritis, ut pater ab ipso Cyrillo et honoratus est, et vocatus. — Cf. *Max. Bibl.* VV. PP. tom. X, p. 18.

(f) Lib. 1, ep. 216, — εἰ δὲ καὶ τοῦτον (sc. χιτῶνα) — Ritt. τούτων. Cod. Bav. τοῦτο — μέλλοις — Cod. Alt. μέλλεις — ὡς τὰ τῶν — Sic codd. Vat. 649, et Alt. vulgo τινῶν — ἀγίων τηρεῖν, ἐμὲ μὲν εἰς ἀπόγνωσιν ὠθήσεις — Cod. Alt. ὠθήσας — Ἐλεγχον ἐμψυχῶν — Sic codd. Vat. 349, et Alt. vulg. ἐμψυτῶν —

Si imperator, inquit, te oppido ab hostibus summa vi oppugnato præfecisset, nonne tu hostium impetum omni modo reprimere tentares? Sic ego a summo Deo Ecclesiæ præceptor constitutus Ario ejusque doctrinæ resistendum et periculum quodque contemnendum esse arbitror. — Porro Heroni (k) scholastico scribit, famulum ejus nuper a janitore ad se ductum, et humano, quo soleret, more exceptum multis cum lacrymis genibusque flexis, suum confessum esse peccatum; quamobrem se non posse, quin hisce litteris pro eo preces faciat. — Quibuscum conferendæ sunt litteræ ad Lucam Archimandritam (l), cui monachum ex ejus monasterio in suum venisse nuntiat, illumque supplicem a se petivisse, ut verba pro se, qui leve quoddam commisisset peccatum, faceret. Quapropter, ita enim pergit, si in peccandi consuetudinem nondum venit, ignoscas ei. — Apparet autem ex utraque epistola, qui precibus Isidori monasterium adirent, eos ad hunc esse adductos. Nam si quis conjicere velit Heronem et Lucam habuisse cum Isidoro amicitiam, quod, cum scivissent fugitivi illi, a janitore, ut ad Isidorum adducerentur petivissent; hic jure in suspicionem nimium dubitantis incurreret, præsertim cum huic hypothese obstant verba in epistola ad Heronem: Ὡς δὲ ἐτοίμη ἡ ἡμετέρα συνήθεια πάντας οἴκοι προσεῖσθαι, κ. τ. λ.

Quæ omnia si tibi non persuaserunt Isidorum aliquo functum fuisse munere, legas quas scripsit ille ad Lampetium, ad Pelusii monachos et ad Didymum presbyterum epistolas. Quibus perlectis de hac re diutius in dubio non versaberis. Lampetio enim neminem, qui in suo sit monasterio, cum eo si Manis et Marcionis morem sequatur cibum esse sumpturum, annuntiat (m). — Monachos vero, de quibus multi multa questi fuerunt reprehendit,

τὴν συνείδησιν ἔχοντα· πάλιν δὲ πέμψας, πάλιν αἰτήσεις· ἡμεῖς δὲ οὐ δώσωμεν. —

Præterea notandum est Isidorum Pelusiotam a Græca et Latina Ecclesia inter sanctos relatum, neque ab Usuardo in *sanctorum Catalogo* omissum esse. — Scripta vero, quæ huc pertinent, accurate collecta sunt in *Actis Sanctorum* mens. Febr., p. 468.

(g) Photii *Bibl. cod.* CCXXVIII.

(h) Basnag. *Ann. polit. ecol.*, tom. III, p. 319. — Heumann. d. c., p. 3, not. c. —

(i) In catalogo librorum impressorum Bibliothecæ regie Parisiensis, p. 1. C. n. 929, pag. 393, exstat libri titulus, ex quo, auctorem putasse, Isidorum nostrum Pelusii fuisse episcopum, consequitur. Est autem hic: *Le combat des chrétiens, ou la guerre du vice et de la vertu*, traduit du Latin de S. Isidore Archevêque de Séville, et la Vie du même Saint — avec les lettres de S. Isidore évêque de Damiette, traduites en français. Paris, 1676, in 12. Ipsum autem librum inspiciendi deerat occasio. —

(j) Lib. 1, ep. 389.

(k) Lib. 1, ep. 142.

(l) Lib. 1, ep. 318.

(m) Lib. 1, ep. 52. Græca, quæ huc pertinent verba, hæc sunt: — εἰ δὲ τῆς βέλουκτῆς — Cod. Alt. βέλουρῆς — Μανχιαίου καὶ Μαρζιωνῶν; τυγχάνεις μερίδος; οὐδεὶς σοὶ τῆς ἡμετέρας συστήσεται μάχηρας; — Profecto autem pro συστήσεται vel συ-

liaque declarat se eos hortari velle quotidie (a). — A Denique Didymo in epistola ad hunc data promittit se, si quæ homines quidam ad se de eo detulissent falsa invenirentur, hos ad necessitatem ipsi satisfaciendi adacturum, et non obedientes a coetu esse amoturum (b). —

Inquirentibus autem nobis paulo accuratius quodnam munus sustinuerit, examinanda sunt veterum scriptorum de hac re testimonia, quibus, ut equidem arbitrator, Isidorum monasterii sui fuisse præfectum plane probari potest. Nam etsi auctoritatem Nicephori, una cum Heumanno (c), præsertim cum illius verba dubiam habeant interpretationem (d), parvi facimus, tamen nostra stat sententia. Namque (e) Sirmondus anonymi refert verba e vetere manuscripto deprompta, quæ sic se habent: *Has omnes beati Isidori presbyteri et abbatis Pelusiotæ recensui et transtuli ex epistolis ejus duobus millibus, quæ sunt per quingentas distributæ in Acæmetensis monasterii codicibus vetustissimis quatuor.* Quæ paucis mutatis et additis verbotenus reperiuntur in variorum Patrum epistolls a Christiano Lupo primum editis (f), in quibus hæc exstant Irenæi Tyriorum metropolitæ verba: *Has omnes beati Isidori, presbyteri et abbatis Pelusiotæ excerpti et transtuli ex epistolis ejus duobus millibus, quæ sunt per quingentas distributæ in Acæmetensis monasterii codicibus quatuor. Ubi etiam per ordinem singularum numerus continetur. Et ultima est, quam ego quoque ultimam posui. Deo gratias.* Quæ Irenæi verba ex ejusdem tragœdia (g) repetita, una cum illis epistolis in Latinam linguam transtulit auctor anonymus. Quare Sirmondum memoria lapsum Irenæi verba tribuisse anonymo eorum interpreti statuere

σπίσεται (fors. συσαιτήσεται) auctoritate codicis Bav., vel σύσαιτος ἔσται, quod exhibent codd. Vat. 649, et Alt. scribendum est.

(a) Lib. 1, ep. 154. Πολλὰς ἐνηχοῦμενοι περὶ ὁμῶν καταβοήσεις, πολλὰς ὁμῶν ἀπαντιοῦμεν καθ' ἡμέραν τὰς παρακλήσεις. Cæterum hæc epistola, ut equidem arbitrator, ab Isidoro in itinere scripta est. Etenim eum itinera interdum suscepisse constat ex libri v epistola 256. — Heumannus contra d. c., p. 5, not. 1, illam ante conscriptam esse censet, quam Isidorus in monasterium sese contulerit; quam vero sententiam, qui attento animo illam perlegerit, rejicit sine dubio.

(b) Lib. 11, ep. 182. — Εἰ δὲ ψευδῆ, μήνυς, ἴν' εἰς ἀπολογίας ἀνάγκην τοὺς καταμηνύσαντας περιστήσωμεν, καὶ ἀπολογουμένους μὲν δεξιόμεθα· τοῦτο δὲ μὴ ποιοῦντας, τῆς ἑαυτῶν συνουσίας ἐξοστρακίσωμεν.

(c) Heum. d. c. p. 5, p. 6.

(d) Niceph. *Hist. eccl.* lib. xiv, cap. 53. — Ἰσιδωρος — ὁ τοῦ Πηλουσιῶν θρους καθηγησάμενος, quibus verbis, etsi negari nequit cœnobiorum præfectus κατ' ἐξοχὴν appellatus esse καθηγουμένους, tamen hæc inesse potest sententia: Isidorus monachorum præceptor. Cf. *Acta Sancti*. Febr., tom. I, p. 468, § 1, n. 7.

(e) Sirmondus ad Facundi *trium. cap. Defens.* lib. 11, cap. 4. Opp. vol. II, p. 458.

(f) Var. patr. epp. ex MS. Cassinensis Bibliothecæ desumptæ, per Christianum Lupum Ipreensem. Lovanii 1682. — Cap. 6, p. 22.

(g) Scripsit autem, ut notat Lupus in *notis ad*

non dubitarem, nisi Lupus veterem istum, quem Sirmondus laudat, manuscriptum, ab eo, quo ipse usus sit, diversum esse affirmaret. Etenim, inquit, latina translatio non est concepta iisdem verbis. Et præsens noster codex non adducit omnes, sed solummodo quasdam ad Nestorii negotia spectantes S. Isidori epistolas. Et nostri codicis scholion est largius. — Ut hæc sint, id certum est, Irenæum, Isidori æqualem, hunc abbatem appellasse. Hujus auctoritate omnes fere qui hanc rem tegerunt viri docti, velut Sirmondus (h), Sixtus Senensis (i), Lupus (j), Pagius (k), Basnagius (l), Tillemontius (m), Ceillierius (n), Graveson (o), Heinsius (p), Arnoldus (q), Saxius (r), Weismannus (s), et Rosenmullerus (t) Isidorum monasterii sui præfectum fuisse arbitrantur. Contra quos omnes surgit Heumannus (u), qui cum Isidorus ipse in epistola libri primi centesima quinquagesima monasterii sui præfectum a se diversum commemoret, hunc abbatem fuisse negat. At id quidem nihil probat. Nam nisi ad Schrœckhii (v) conjecturam, qui Isidorum monachorum adeo consuetudinem fugisse interdum, seque in solitudinem contulisse opinatur, velis confugere, eum hanc epistolam aut nondum in monachorum societatem receptum, aut iter facientem scripsisse monachis, licet existimare. Neque alterum, quod protulit, Heumannus (x) sententiæ suæ confirmandæ causa argumentum, magni momenti est. Offenditur enim ille eo, quod Stephanus Gobarus, Ephræmus, Facundus et Evagrius omnes Isidorum summis laudibus cumulantes de hoc ejus munere ne verbum dixerint. — Sed hi omnes, excepto Facundo (y) non magis Pelusiotam ad presbyteri gradum evectum esse, tradiderunt; neque tamen hoc

variorum Patrum epistolas p. 16, Irenæus comes, aut potius episcopus, Ephesini concilii juratus hostis et tam doctrinæ, quam ipsius Nestorii acerrimus defensor, de synodo Ephesina libellum, cui tragœdia nomen imposuit. Fuit, ut pergit Lupus, opus divisum in plures libros, quorum unus erat de historia, qui plurima continebat, epistolas, synodos, sacras principum jussiones, aliaque istiusmodi.

(h) Sirmondus Opp. vol. 11, p. 458.

(i) Sixt. Senens. *Bibl. sancti*. lib. 1v.

(j) Lupus in not. ad var. PP. epp. p. 20.

(k) Pagius crit. in *Annal.* Baron. tom. I., p. 433.

(l) Basnag. *Ann. pol. eccl.*, tom. III., p. 349.

(m) Tillem. l. c., p. 101.

(n) Ceillier. *Histoire générale des auteurs sacrés*, tom. XIII, p. 600.

(o) *Historia ecclesiastica variis colloquiis digesta* auctore Frederico Ignatio Hyacintho Amat de Graveson. tom. II, p. 41.

(p) Heins. *Hist. eccl.*, p. 922.

(q) Arnold. *Hist. eccl. et hæres.*, tom. I, lib. vi, cap. 3, § 16.

(r) Saxius *Onomast.* p. 1. p. 497.

(s) Weismann. *Hist. eccl.*, p. 470.

(t) Rosenm. *Hist. interpr. libr. sacr.*, p. 1v, p. 180.

(u) Heumann. d. c. p. 6, not. 11.

(v) Schrœckh. *Hist. eccl.*, vol. cit., p. 524.

(x) Heum. d. c., p. 6.

(y) Facundi *Def. trium capit.*, lib. 11, cap. 4, in *max. Bibl.* VV. PP., tom. X, p. 18. — Cf. porrius Suidas l. v. Ἰσιδωρος.

negat Heumannus. — Cujus vero Ecclesiae presbyter fuerit (a) et a quonam hanc receperit dignitatem episcopo (b), frustra quaeritur, neque scire multum interest. —

Suo autem officio summa cum diligentia satisfacit. Doctrinam enim, quam unice veram putavit, contra paganos Judaeos et haereticos, uti secundo partis tertiae capite demonstrabitur, alacri animo defendit. Sed in hac re sibi non acquiescendum esse opinatus, homines cujusvis aetatis et ordinis, milites, medicos, monachos, presbyteros et episcopos aut epistolis, aut, si fieri potuit, praesens sermone docuit. Illud videbit qui ejus epistolas vel negligenter tractat; hoc ex litteris ad Palladium datis, quem inter discipulos olim insignem fuisse testatur (c); et ex epistola Strategio monacho scripta licet colligere, cui se adjuvante Deo mox ad eum venturum esse nuntiat (d). — Praeterea fervore, qui justissimum quemque decet, sic accensus est, ut eos, qui vitia ponunt, laudando et admonendo corroboraret, injustos vero et impios gravissimis verbis reprehenderet. Sed intor hos magna auctoritatis viri, velut Eusebius Pelusii episcopus, Zosimus presbyter aliique aegre ferentes, quod Isidorus eos acriter vituperare auderet, hunc summopere videntur insecuti. Quod ipse Lampetio episcopo (e) scribit; et Paulo, se propterea, quod in pravorum hominum mores invectus sit, multa perpessum esse affirmat; summoque Deo agit gratias quod ipsi, ut pro eo patiatur, concesserit. Nam quemadmodum apostoli, ut scribit ad Apollonium (f), incredibili animi vigore praediti, atque divino auxilio sustentati cujusvis generis pericula ob Christi gloriam constantiter perpessi sunt, sic nos quoque, si pietatis nostrae (g) causa multis afflicimur injuriis malisque, animum despondere non decet. — Et in epistola ad

A Theodosium presbyterum (h), se ad injurias et contumelias quieto et aequo animo perferendas semper paratum esse declarat; id autem se nondum assuetum esse meret, quod cuivis maximo fit honori, gratias scilicet injurias inferenti agere et habere, precesque pro adversariorum salute ex animi sententia ad Deum mittere.

Sed quas Isidorus perpessus est vexationes commemoranti mihi illud non praetereundum est, quod tradidit anonymus Vitae Chrysostomi auctor (i), qui causam, cur Theophilus Alexandrinus S. Joanni Chrysostomo summopere iratus fuerit, explicaturus hujusmodi nobis tradidit narrationem: — « Theophilus in certamen venit cum Isidoro Pelusiotam (j), viro pio, quem magnus Athanasius ordinaverat, nec non cum Dioscuro, Ammonio, Eusebio et Euthymio, quibus antea familiariter usus erat. Nam cum illi impiis suis praecipis parere et obedire nollent, quinque pravae et tenui auctoritate homines donis corrumpit, illosque Origenianismi accusatos et damnata causa damnatos a muneribus amovet atque consecratur. Hi primum ad Silbanum episcopum, deinde ad Chrysostomum confugiunt, ab eoque benigne recipiuntur. » Quae cum ab auctore illo multis verbis tradita sint, ego quoque pluribus naravissem, nisi ea omnia Isidoro ei de quo nos agimus non accidisse luculenter demonstrari posset. Nam etsi ex Stephano Gobaro, de quo Photius (k) egit, scimus Severum quoque Isidoro quamdam cum Origene consensionem affinxisse, tamen inde non efficitur Pelusiotam hanc ipsam ob rem vexationes esse perpessum; quin potius ex iis quae addit Stephanus contrarium licet colligere. Quare Severi testimonio illius traditionis veritas nequit probari, contra quam et Isidorus ipse in epistola ad Symmachum data (l), omniumque, qui de eo scripsero,

(a) Auctor libri: *Abregé de l'histoire ecclésiastique*. Cologne 1752. Isidorum monasterii sui presbyterum fuisse suspicatur.

(b) Tillemontius l. c., p. 401 art. 3. Isidorum presbyteri dignitatem ab Eusebio Pelusii episcopo, in quem multis in epistolis tam acriter invectus sit, recepisse, non verosimile esse putat; neque tamen constare dicit Ammonium Eusebii antecessorem illi hoc munus mandasse.

(c) Lib. v, ep. 93.

(d) Lib. v, ep. 216.

(e) Lib. II, ep. 122, ubi ad finem sic loquitur: — Εἰ μὲν γὰρ ἦν τὸ ἐκ τοῦ παρήσσιασθαι κέρδος, εὐδενὶ ἂν παρεχώρησα, καίτοι διὰ τοῦτο πολλάκις ἐπιβουλευθεὶς; ἀλλ' ἐπειδὴ σιγῆς ὁ καιρὸς, ἀναμεινωμένον — cod. Alt. ἀναβαίνωμεν — τὴν κριτήν.

(f) Lib. v, ep. 151, p. 592, lit. C. lin. 5: — Ταῦτα δὲ γράφω, οὐχ ὡς δεδιώς, τὴν παθεῖν ἐνταῦθα· πολλὰ γὰρ τοῦτο ἐνακα, ὡς εἶπα, πέπονθα· καὶ εἶπον τῷ κατεσκευάσαντι: Ἐστεφάνωσας οὐχ ἐκὼν· κάμω γὰρ ἐχαρίσατο ὁ θεὸς αὐτόν· τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν.

(g) Lib. II, ep. 54: — Οὕτω καὶ ἡμεῖς ὅταν μὴ δι' οἰκείαν σκαιότητα, ἀλλὰ διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην — codd. Vat. 619. Alt. ἀλλ' ἢ διὰ τὴν εὐσέβειαν, ἢ τὴν δικαιοσύνην — πάσχωμεν, ἀλύειν οὐκ ὀφείλομεν.

(h) Lib. v, ep. 598.

(i) Hujus libelli, ut scribit Savilius in sua Chrysostomi operum editione, tom. VIII, p. 964., unicum invenimus exemplar in bibliotheca Cæs. Vindob. transcriptum ex codice vetustissimo Michaelis Sophanii opera Sambuci, anno 1557, Patavii. De auctore nihil habeo certi quod dicam nisi eum Constantino Porphyrogenneta imperatore, h. e. anno Domini 950, posteriorem fuisse, ut ex praefixo auctorum indice statim patet. Multa certe habet communia cum Metaphraste, non dico in re ipsa et argumento operis (hoc enim necesse est, cum utriusque eadem subjecta sit materia), sed etiam in verbis. Auctor certe quisquis est, non aspernandus, Metaphraste uberior et copiosior, Georgio grammaticώτερος.

(j) Cf. opp. Chrysost. ex ed. Savillii tom. VIII, p. 344, ubi haec exstant: Τούτω τόνον τῷ Θεοφιλω διαφορά τις συμβέβηκε πρὸς τὸν Πηλοσιώτην Ἰσίδωρον, ἄνδρα ὅσιον, καὶ ὑπὸ Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου τῆς ἱερατικῆς ἡξιώμενον τιμῆς, κ. τ. λ.

(k) Phot. *Bibl. codd.* ccxxxii: Ὅτι Σεβήρος τὸν ἐν ἁγίοις Ἰσίδωρον μέμψασθαι μὲν ὀμνηθεὶς, οὐκ ἔχων δὲ ὄθεν, φήμην αὐτῷ περιπλάττει Ὀριγενιανισμοῦ· εἰ καὶ ταύτην αὐτὸς πάλιν ἀποσκευάζεται δι' ἑαυτοῦ ὑπὸ τῆς ἀληθείας νικώμενος.

(l) Lib. I, ep. 152. — Θεόφιλος — τὸν θεοφιλεῖ διαλόγον κατεπόλεμησεν ἄνθρωπον, τὴν περὶ τὸν ἐμὸν ὁμώνυμον ἀπέχθειαν — ὁμομητρίον, κ. τ. λ.

auctorum pugnat silentium (a). Cæterum bene explicari potest, qui factum sit ut auctor ille anonymus Isidorum a Theophilo fugatum et a Chrysostomo benigne receptum fuisse Pelusiotam crediderit. Habuit enim compertum hujus nominis virum fuisse inter eos, qui Theophili iram fugientes, Ægyptum relinquerent; cumque Pelusiotam S. Joannis defensorem fuisse bene sciret, nihil verosimilius mihi quidem videtur, quam quod ille inde conjecerit, hæc omnia Isidoro accidisse Pelusiotæ.

His, quantum fieri potuit, brevissime expositis, restat tantum ut de anno, quo Isidorus mortuus sit sententiam nostram feramus. Refert autem Evagrius (b) eum regnante Theodosio juniore floruisse; neque hoc addubitare licet. Ipsa enim, antequam synodum ab imperatore illo anno 431, convocatam adiret Cyrillus, huic turbulenti et arrogantis ingenii viro, acerrimo Constantinopolitani antistitis inimico misit epistolam (c), in qua eum admonet, cum omnes homines de rebus dubiis consultantibus odio et ira vacuos esse deceat, cumque animus, ubi illa officiant, haud facile verum provideat, ne nimio Nestorii odio intentus violentiam contra eum ferat sententiam; precaturque ut integris et incorruptis iudiciis rem permittat. — Eodem, ni fallor, tempore scripta est ad Theodosium imperatorem epistola (d) de securitate synodo præstanda; etsi qui Isidorum, cum Eutychis doctrina in Ægypto propagata esset, etiam tum vixisse statuunt, hanc ad Ephesinum concilium anno 449 habitum referre possunt (e). Sed quoniam Isidorus injusta episcoporum Eutychis ejusque doctrinæ faventium decreta, atque crudelē hæc exsequendi rationem in epistolis ne tetigerit quidem, iidem viri docti, velut Tillemontius (f) et Ceillierius (g), quos Fabricius (h), Hambergerus (i) Schroëckhii (j) et Rosenmuller (k) sequuntur,

(a) Cf. Savilius l. c. p. 967.

(b) Evagr. lib. 1, cap. 15. Theodosio, inquit, imperatore regnante, magno in honore fuit Isidorus Pelusiotæ, cujus gloria ob illius tum facta tum dicta longe lateque pervagata est, omniumque sermone celebrata.

(c) Lib. 1, ep. 310, quæ sic incipit: Προσπάθεια μὴ οὐκ ὀξυδροκρί, ἀντικάθεια δὲ ὄλωρ οὐχ ὀρᾶ· εἰ τοίνυν, κ. τ. λ.

(d) Lib. 1, ep. 311.

(e) Tillem. l. c., p. 117.

(f) Tillem. l. c., sic de hac re loquitur: S'il est vrai que saint Isidore ait vu, comme nous avons cru, l'Égypte infectée de l'eutychianisme, il y a apparence qu'il n'est pas mort avant le 4 de février de l'an 449, ou même 450, puisque l'hérésie ne pouvait pas avoir encore fait un grand progrès en si peu de temps, et que Hermogène à qui S. Isidore se plaint que l'Égypte embrassait l'hérésie était mort quelque temps avant lui, autant qu'on peut juger par quelques-unes de ses lettres.

(g) Ceillier *Hist. Aut. Sacr.* tom. XIII. p. 603, n. 7. — Mais il y a tout lieu de croire qu'il ne vécut point au delà du mois de mars de l'an 449, n'y ayant rien dans ses lettres, qui ait rapport au faux concile d'Éphèse. —

(h) Fabricius *Bibl. gr.* lib. v, p. 5, cap. 34, § 3, vol. IX. p. 255.

(i) Hambergerus in libro, qui inscribitur: *Kurze*

A eum ante mortuum esse censent, quam episcopi in urbe Ephesiorum congregati sint, aut ipsi præva eorum decreta innoverint.

Attamen equidem diffiteri neque volo nec possum testimonia, quibus viri illi, ut sententiam probarent suam, usi sunt, mihi persuadere non potuisse, Isidorum eo quo Eutychis hæresis invaserit Ægyptum tempore nondum fuisse mortuum. Ille enim si etiam tum inter vivos fuisset, distinctis certe verbis et graviter, ut in Marcionis, Mauis aliorumque doctrinam invehitur sæpenumero, contra Eutychen ejusque dogmata dixisset. Quod non factum esse epistolarum, quas Tillemontius et Ceillierius attulerunt, argumento accurate a nobis exposito, unusquisque fateatur necesse est.

B Uterque testificatur eam, quam Isidorus Hermogeni (l) episcopo scripsit epistolam, in qua hæc exstant ejusdem verba: « Ægyptus rursus Pharaonis imperium exercet, non illa quidem Jacobi filiis accolis urbium exstruendarum labores imperans, sed a fortissimo quoque hæresium exigens tributum. Videte igitur ne quis vos seducat, verum velut firmum fundamentum consistite. Deus enim, cum humanam indueret formam, neque mutationem, neque commisionem passus est, nec partitionem ullam; sed unus est Filius, qui et caret origine et sempiternus est et ante carnis semina et post ea sic a nobis adoratus. » — Tum ab iisdem scriptoribus affertur Pelusiotæ ad Constantinum quemdam epistola (m), qua hic vituperatur in hunc modum: « At tu eos, qui divinum numen pie ac sancte colunt, furiose insectaris, confusionem quamdam et permisionem ac Dei Verbi in carnem conversionem docens, aut divinam naturam in carnem et ossa commutans, aut carnis veritatem rejiciens. » — Deinde Tillemontius epistolam ad Timotheum lectorem (n)

Nachrichten von den vornehmsten Schriftstellern vor dem 16ten Jahrhundert, p. 889.

(j) Schroëckh. l. c. p. 522.

(k) Rosenm., *Hist. interpr. Libr. Sacr.* parz IV, p. 181.

(l) Lib. 1, ep. 419: Ἀγυπτος πάλιν Φαραωνίζεται, οὐκέτι μὲν τοῖς παροικοῦσιν υἱὸς τοῦ Ἰακώβ πόνους ἐπιτάττουσα πόλεων, ἀλλὰ πάντας τοὺς ἐβρωμένους φόρους ἀπαιτοῦσα αἰρέσεως. Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ, ἀλλ' ὡς στερεὸς — cod. Bav. addit ὁ — θεμέλιος στήκετε. — Cod. Bav. στήκῃτω. — Ὁ Θεὸς γὰρ ἐνανθρωπήσας οὐ τέτραπται; οὔτε συγκέχυται, οὔτε διήρηται; ἀλλ' εἷς ἐστὶν ἀναρχὸς καὶ ἀίδιος ὕψις, καὶ πρὸ σαρκώσεως, καὶ μετὰ σάρκωσιν οὕτω παρ' ἡμῶν προσκυνούμενος.

(m) Lib. 1, ep. 496. Inscriptur quidem hæc epistola ita in editione Paris. Κωνσταντῖνῳ; sed Chatardus et Ritterhusius recte excudi curaverunt Κωνσταντῖνῳ; cui scripturæ codd. Vat. 649, et Alt. favent. Verba Græca quæ huc spectant, sunt: — Σὺ δὲ τοὺς τὸ θεῖον εὐσεβῶς προσβέουοντας διώκεις ἐμμανῶς, σύγγυσόν τινα καὶ ἀνάκρισιν καὶ τροπὴν τὴν εἰς σάρκα τοῦ Θεοῦ Λόγου κατηγών, ἢ ἀλλοίων τὴν θεϊαν φύσιν εἰς σάρκα καὶ ὄπτεα, ἢ τὴν ἀλήθειαν τῆς σαρκὸς ἀθετοῦν.

(n) Lib. 1, ep. 402: Πάση τοίνυν φυλακῇ τῆρει — cod. Bav. φυλακῇ τοίνυν τῆρει — τὴν σὴν καρδίαν μὴπως μίαν Χριστοῦ — sic auctoritate cod. Vat. 649, et Alt. scribendum censeo. Cod. Bav. μῆπον

suæ sententiæ favere arbitratur; in qua de duabus A in Christo naturis sic loquitur Isidorus: « Quare vide ne unam tantum post incarnationem in Christo naturam accipias. Alterutram enim tollit, qui unam tantum constitetur, divina scilicet mutata, vel nostra imminuta. » — Idem quarto loco profert epistolam (a) ad Cyrillum, ad quem scribit Isidorus: « Quod vero summus omnium rerum Dominus homo vere factus est, neque ab eo, quod erat, demigrans, neque id, quod non erat, assumens, ex duabus naturis unus Filius existens, ortus ac finis expers, recens et sempiternus, ne ipse quidem inficias ieris. » — Denique ab eodem laudantur Isidori ad Theodosium diaconum litteræ, in quibus hæc scripta inveniuntur: « Nam etsi Dei Filius carnem assump- B sit, Christus tamen non merus homo factus est; quin potius cum humanum indueret corpus, unus existit in duabus naturis Dei Filius (b). » —

Isidorum in his modo a me allatis contra eo dixisse, qui vel duarum naturarum in Christo con- fusionem et quasi misionem statuerent, vel unam tantum agnoscerent Jesu Christi naturam, nemo non videt. Deinde unusquisque concedet Tillemontio aliisque ejus opinioni faventibus, eum sic de his rebus locutum esse, ut qui hæresin Eutychnianam refellere velit, illius dictis optime uti possit (c); neque tamen inde consequitur Isidorum de Euty- chis doctrina in illis egisse epistolis. Etenim Eutyches novam non protulit doctrinam, sed ante eum multi C et hæretici et orthodoxi, si non eadem, at certe similia proposuerunt dogmata (d). Quare Pelusiotam de Eutychnianismo ante Eutychem locutum esse existimo. Nam etsi quod supra jam commemoravimus, scilicet hujus hæretici mentionem in epistolis nunquam factam esse, minoris momenti esse, lubenter fateor, tamen cum aliud, quod paucis explicandum est, accedat argumentum, meam teneo sententiam. — Eutyches valde jam senex, ut ait Moshemius in *Historia sua ecclesiastica* (e), quo Nestorium, cui vehementer infensus erat, tanto fortius reprimeret, anno 448 docebat: unam tantum esse in Christo naturam Verbi vere incarna- tam (f). Una autem ex epistolis, quas attulit Tille-

montius, data est ad Cyrillum Alexandrinum qui anno 444 diem supremum obiit. Ergo hæc in epistola Isidorus de Eutychis doctrina loqui non potuit. Exposuit autem in illa sententiam suam de duabus in Christo naturis eodem modo atque in reliquis quas ille laudavit. Quare equidem nullam causam video, cur has omnes seriore tempore scriptas esse statuendum sit.

Sed in his nobis non acquiescendum est, verum videndum, num paulo accuratius quo tempore Isido- rus hæc scripserit epistolas definire possimus. Scripsit autem, ni fallor, eas omnes eo, quo Orientales episcopi cum Cyrillo de Nestorii con- demnatione atque de duabus in Christo naturis certarunt, tempore. Joannes enim Antiochenus, cujus magna erat apud Orientis episcopos auctori- tas, Cyrilli contra Nestorium anathemata Apollina- ris doctrinam redolere arbitratus, simul cum Theodoretto Cyrensi et Andrea Samosateno, qui jam ante concilium Ephesinum contra episcopum Ale- xandrinum scripserant, hunc duarum in Christo naturarum misionem et confusionem docuisse ar- guebant. Quod etsi ille omni studio a se amoliri conatus Eunomii et Apollinaris doctrinam falsam aperte declaravit, Isidorumque non ab Orientalium partibus stetit constat, tamen Pelusiotam, quam quarto loco posuimus epistolam eo consilio Cyrillo videtur misisse ut ei nimis incaute unam in Christo naturam, Verbi scilicet incarnatam, docenti rectam veramque de duabus in Christo naturis doctrinam in animum revocaret. — Eodem tempore eam, quam altero tetigimus loco, epistolam, eodemque omnes reliquas a nobis commemoratas, exceptis illis ad Hermogenem litteris, scriptas esse censeo. Hæc autem, nempe epistola Hermogeni scripta, tum demum confecta est, ubi Cyrillus in gratiam cum episcopis Orientalibus anno 434 redierat. Quamobrem non dubito quin Isidorus scribens, Ægyptum a fortissimo quoque hæresium exigere tributam, de Cyrillo, qui hucusque strenuissimus fuerat veræ fidei defensor, egerit. Stetit enim Isidorus a partibus eorum (g), qui episcopum Alexandrinum propterea, quod pacem inierit, acriter

μλαν τοῦ Χριστοῦ. Vulgo legebatur: μήπου δόκη- D σιν τὴν τοῦ Χριστοῦ — φύσιν μετὰ τὴν ἰσάρκωσιν δεῖξῃ. Πατέρας γὰρ ἔστιν ἀναίρεσις ἢ περὶ μιᾶς — cod. Bav. μλαν, vulg. additur τούτων quod auct. codd. Bav. Vat. 649, et Alt. ejiciendum est, — συγκατάβασις: ἢ τῆς θείας τραπέζης, ἢ τῆς ἡμῶν μεωθειῆς.

(a) Lib. 1, ep. 323: — Ὅτι δὲ ἀληθινὸς καὶ ἐπὶ πάντων θεὸς, ἄνθρωπος γέγονεν ἀληθῶς. οὗτε δ' ἦν τραπέζις, καὶ οὐκ ἦν προσλαβὼν, ἐκ φύσεων δυὶν — cod. Bav. ἐν φύσει δυοί — ὁ εἰς ὑπάρχων Ἰῆδς ἀναρχὸς καὶ ἀπέραντος, πρόσφατος καὶ ἀίδιος, οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀρνηθείης.

(b) Lib. 1, ep. 405: — Εἰ γὰρ καὶ σὰρξ ἀληθὴς ὁ Λόγος, γεγένηται, ἀλλ' οὐ ψιλὸς ἄνθρωπος ὁ Χριστός· ἐνανθρωπήσας δὲ μᾶλλον — cod. Bav. μᾶλλον δὲ — Θεὸς ἐν ἑκατέραις ταῖς φύσεσιν εἰς ὑπάρχει — Cod. Bav. ὑπάρχων — Ἰῆδς τοῦ — quod omititur in cod. Bav. — Θεοῦ. —

(c) Et revera Leontius Byzantinus in libris contra Nestorium et Eutychem memorat Isidori ad Theodosium presbyterum, Timotheum lectorem, Cyrillum Alexandrinum aliosque epistolas. Cfr. *Maxima bibliotheca* VV. PP. tom. IX, p. 681, 682, 685.

(d) Christiani Augusti Saligii de eutychnianismo ante Eutychem, sive de eutychnianismi vere ac falso suspectis, tractatus historicus et theologicus. Wolfenbüttele 1725, in-4.

(e) Moshem. *Hist. eccl.* p. 225, § 13.

(f) Ipsum Cyrillum hæc formula sæpius usum esse, constat inter omnes.

(g) Sic stomachabantur Acacius Melitenensis, Succossus Dio Cæsarensis, Valerianus Iconiensis, aliique, omnes Cyrillum vituperantes, quod in Orientalium, qui omnem unionem hypostaticam rejecissent, consenserit voces. Cf. Salig. l. c. cap. 28, p. 275.

vituperarunt (a). Scribit enim ad illum alibi (b) : « Oportet te firmum ac constantem semper manere; sic nempe ut nec metu celestia prodas, nec tecum ipse pugnare videaris. Sed si quæ nunc abs te scripta sunt cum illis antea a te confessis comparantur, aut adulationi obnoxius esse videberis, aut levitatis minister, ut qui inani gloriæ succumbas, non autem magnorum et sanctorum pugilum certamina imiteris, qui per omnem vitam in externa regione premi ac vexari potius sibi ferendum duxerunt, quam ut perversam aut falsam sententiam vel auribus exciperent (c). » — Quapropter Tillemontius omnesque ejus sententiæ faventes, Isidorum anno 449 vel 450 inter vivos adhuc fuisse ex his epistolis temere collegisse videntur.

Sed etiam in eo fallitur ille (d), quod ex Isidori litteris ad Marcionem presbyterum (e) et Zenonem (f) datis apparere arbitratur, eum Hermogene Rhinocoruræ episcopo jam mortuo diem supremum obiisse. In illa enim duos episcopos, Hermogenem scilicet virum pium justumque, cum Eusebio homine pravo et scelesto, comparat auctor in hunc modum : « Qui virtute clarus est, is geminum habetur sacerdotii decus et ornamentum; qui vero sacerdotali munere functus solo tumet honore, is revera ad spurios rejectus est. Itaque Hermogenes vir Deo acceptus dignitatem recepit virtuti suæ convenientem (g). Ad facultatem enim utramque contendit, tum sacerdotii ornamentum dignum consecutus tum virtutis majestatem, a divina gratia debitam accessionem. At Eusebius Deo infestus omnique C

virtute vacuus munere solo sese jactat. Inde fit ut ille tanquam vir, cujus cogitandi et agendi ratio dignitati suæ prorsus conveniat, ab omnibus celebratur; hic tanquam spurius notetur talique munere indignus. » In hac vero ad Zenonem epistola sic de Hermogene loquitur : « Hermogenes episcopus vir probus est, si quis alius. Educatus enim in Christi lege, exemplis apostolicis institutus, episcopo digna sentit et exsequitur. Quare temporibus convenientem gloriam assecutus est et honorem (h). Invidia enim, quæ alios virtute præditos palam solet oppugnuare, hunc, propter incredibilem morum mansuetudinem ac singularem modestiam, ne aspicere quidem audet. » — Reliqua ut addamus non est necesse : quæ enim allata sunt satis superque probant Isidorum hæc in epistola non de gloria et honore quem ille in futura vita, sed de justa et merita agere gloria, quam Hermogenes apud omnes consecutus sit mortales. Cælestis enim et quæ probus quisque apud Deum gaudet omni superior est invidia. — Ergo uti ex illis epistolis Isidorum Pelusiotam anno 449, vel 450, inter vivos etiam tum fuisse non consequitur, ita ex his eum post Hermogenis mortem diem supremum obiisse probari nequit.

Sed cum equidem in ejus epistolis nihil quo hæc lis omnino dirimi possit, invenerim, satis habeo probasse, eum post annum 434, esse mortuum. Accuratiorem vero anni hujus viri fatalis definitionem viris et sagacioribus et doctioribus relinquo.

(a) Ipse Tillemontius in *Historiæ ecclesiasticæ* tom. XV, p. 113, art. VIII. allata hæc ad Hermogenem epistola, scribit : Auroit-il parlé de la sorte de saint Cyrille ?

(b) Lib. I, ep. 324, de qua Lupus quoque in notis ad variorum Patrum epistolas l. c. hæc scripsit : S. Cyrillus licet sua capita anathematizare aut solemniter recantare noluert, ea tamen et in datis ad Acacium Berrhoensem, ac item ad Joannem Antiochenum litteris, et suis cum Paulo Emeseno actis, est suaviter moderatus. Hinc in publicum tunc sparsus fuit rumor de Cyrilli pœnitentia. Item sub nomine Philippi Romanæ Ecclesiæ presbyteri et apostolici apud Ephesum legati, sparsa fuit epistola asseverans Sixtum pontificem quidem confirmasse pacem, expunxisse tamen damnationem Nestorii. Ita ipse Cyrillus queritur in litteris ad Acacium Melitensem et Donatum Nicopolitanum episcopum. Hæc igitur omnia videns et considerans magnus ille monachus Isidorus — paterno jure illum admonuit, ut esset prudens et constans, ut sermones suos dispensaret in judicio, ut non videretur docere contraria, ut istis rumoribus non daret ansas aut fomenta.

(c) Verba Græca sic se habent : Χρή σε, θαυμάσιε, ἄπραπτον μένειν αἰεὶ, οὐτε φόβῳ προδιδόντα τὰ οὐράνια, οὐτε σαυτῷ ἐναντίον φαίνόμενον. Εἰ γὰρ τὰ νῦν γεγραμμένα σοι τοῖς προτέροις ἀντεξέτασσεας, ἢ

κολακίαις φανήσῃ ὑπεύθυνος, ἢ εὐχερίας — Chat. et Rittersh. εὐχερίας ἢ — διάκονος, κανῆς μὲν δόξης ἡττώμενος, τῶν μεγάλων δὲ — abest a cod. Bav. — ἀγίων ἀθλητῶν τοὺς ἀγῶνας οὐ μιμησάμενος, οὐ τὸν ἅπαντα βίον ἐπ' ἄλλοτρίας — cod. Bav. ἄλλοτρίας — κακουχεῖσθαι ὑπέμειναν, ἢ κακῶδον φρόνημα κἄν μέχρις ὧτων εἰσδέξασθαι.

(d) Tillemont *Hist. eccl. tom. XV, p. 117, cf. p. 18, not. 4.*

(e) Lib. v, ep. 378.

(f) Lib. v, ep. 466.

(g) Ex his, ni fallor, verbis Tillemontius collegit Isidorum de mortuo Hermogene locutum esse. Quare verba græca ascribere non abs re erit. Sunt autem hæc : Ἐπεὶ οὖν ὁ μὲν θεοφιλῆς Ἑρμογένης ὁμολογοῦσαν τῇ ἀρετῇ καὶ τὴν ἀξίαν ἔσχε.

(h) Hæc, ni omnia me fallunt verba, induxerunt Tillemontium, ut hanc pro sua sententia afferret epistolam. Sunt autem hæc : Ἐπισκοπῆς δὲ ἀξία καὶ φρονήσας καὶ πράσας, συνηδῶσαν τῷ χρόνῳ τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν κέκτηται. — Codd. Vat. 650. et Alt. inserunt inter συνηδῶσαν et τῷ χρόνῳ — συναχμάζουσαν, quod vocabulum Petrus Possinius voce καὶ cum antecessentibus conjungendum censet, ita ut totus locus sic se habeat : συνηδῶσαν καὶ συναχμάζουσαν τῷ χρόνῳ. Equidem verbum συναχμάζουσαν, quod addunt codd. illi, glossema arbitror.

PARS SECUNDA.

DE SCRIPTIS ISIDORI PELUSIOTÆ.

Isidorus Pelusiota præter epistolas, de quibus A fusius agemus postea, alios quoque, qui non ad nostram usque pervenerunt ætatem, conscripsit libros; quod ut probemus ad Suidæ (a) et Nicephori (b) auctoritatem refugere non necesse est, cum ipse librum suum *adversus Græcos* bis commemoraverit. Hermino enim comiti (c) quærenti, qui fiat, ut hominibus improbis et scelestis sæpissime omnia sint secunda, probi contra et pietate insignes in acerbissimis versentur malis et calamitatibus, rescribit: se difficilem hanc quæstionem ἐν τῷ πρὸς Ἑλληνας γραφέντι λόγῳ, quantum fieri posset, solvisse. Eum eodem in libro in Græcorum vaticinandi artem acriter invecum esse, scimus ex initio epistolæ ejus ad Harpocram sophistam (d), in qua de hac re in hunc loquitur modum: Ὅτι ἡ μαντικὴ ὕβρις ἦν παρ' Ἑλλησι καὶ μάτην ἐθρυλλεῖτο, δέδεικται μὲν μοι ἐν τῷ πρὸς Ἑλληνας λόγῳ. Constat igitur eum contra Græcos sive gentiles composuisse librum; sed utrum hic liber ab illo περὶ τοῦ μὴ εἶναι εἰμαρμένην, quem in alia ad eundem Herminum epistola (e) affert, diversus, an idem sit, nova videtur indigere disquisitione. Eundem esse arbitratur Ritthershusius (f), quocum Dupinius (g) consentit, qui ex ipsius Isidori verbis hunc tribus epistolis illis de uno ejusdem argumenti libro egisse audacter arguit. Negat Fabricius (h), qui ex argumento libri *adversus Græcos*, a me; quantum fieri potest, exposito, contrarium colligit.— Sed libellus, quem Isidorus *De fato* scripsit, contra ethnicos scriptus fuit, in eoque libro contra gentiles, in quo, uti jam diximus, de piorum hominum miseria, pravorumque felicitate agebatur, optuma sine dubio de fato dicendi fuit occasio. — Quare ex utriusque libri argumento colligi non licet utrumque librum inter se fuisse diversum; neque tamen contrarium inde consequi lubenter fateor. Quod si vero quispiam mihi objiciat, Isidorum duos attulisse librorum titulos, ergo necesse esse ut duo quoque

extiterint libri, quorum in hoc contra Græcos, in illo de fato egerit, duplicem hunc titulum uni eidemque libro bene convenire posse respondeo, dummodo accipiamus Isidorum λόγον πρὸς Ἑλληνας περὶ τοῦ μὴ εἶναι εἰμαρμένην confecisse (i). Atque quod affert Heumannus (j), qui ob id ipsum, ut ejus utar verbis, quod librum de fato λογίσιον potius quam λόγον vocandum censet Isidorus, ab illo quem contra Græcos scripsit, bis λόγου nomine ornatum, diversum esse statuit, non magni momenti est. Nam Isidorus ab Hermino magnopere laudatus, pro insigni, qua excelluit, modestia (k), librum suum etsi λόγου nomine dignum λογίσιον appellare potuit. Quare his omnibus probari nequit Isidori *adversus Græcos* scriptionem a libro *De fato* diversam esse. Quid, si quis propterea, quoniam utraque, ea scilicet quam primo et tertio loco laudavimus, epistola, ad eundem datæ sunt Herminum, contrarium contendere et probare conaretur? Posset enim non ab omni verisimilitudine alienam instituere ratiocinationem hujusmodi: Ut cum ex illa libri secundi ad Herminum epistola appareat, Isidorum Hermino ipsi quæstionem proponenti respondisse, se de hac re fusius jam in libro *adversus Græcos* egisse, nihil verosimilius sit, quam illum, cui accurata quæstionis dijudicatio accepta esse debuit, blande a familiari suo rogasse, ut librum illum mitteret. Neque hunc, ut ex altera ad Herminum epistola videremus, preces illius repudiasse, sed misisse una cum his litteris quem ille postulasset librum.— Quæ sententia etsi primo quidem obtutu placuerit, tamen qui attento animo libri tertii ad Herminum litteras perlegerit, is statim rejiciet. Ex enim his continentur verbis: « Quoniam scripsisti me nuper libellum de fato composuisse, qui ab aliis magnis laudibus ad cælum usque elatus, ab aliis omnibus, in quibus idem tractetur argumentum, scriptionibus, sit præpositus, quoniam ut hunc librum ad te mitterem precatus

(a) Suid. Ἰσίδωρος, inquit, — ἐπιστολάς γέγραφε, καὶ ἄλλα τινά.

(b) Niceph. *Hist. eccl.* lib. xiv, cap. 53: Καὶ δὴ πολλὰ μὲν αὐτῷ ἐγράφη ὠφελείας ἀπάσης ἐμπλεῶς μάλιστα δὲ ἐπιστολαί.

(c) Lib. II, ep. 187.

(d) Lib. II, ep. 228.

(e) Lib. III, ep. 253.

(f) Ritthershusius in notis ad ep. 137. lib. II. Liber contra Græcos fortassis idem est, inquit, cum oratione, quam contra fatum scripsit

(g) Du Pin *Bibl. auct. eccl.* tom. XIII, p. II, p. 4, not. c. hæc scribit: Il cite le *Traité du destin* dans la lettre 253, du livre III. Je ne le crois pas différent

du *Traité contre les Gentils* cité dans les lettres 137, et 228, du II. livre, parce que ce qu'il en dit en ces endroits regarde la même matière.

(h) Fabricius l. c. p. 256.

(i) Ita videtur sensisse Dupinius qui l. c.: Il parle lui-même, inquit, d'un *Traité du destin* contre les D Gentils

(j) Heumann. *Diss. de Isid. Pel.* § 6, p. 9.

(k) Cf. lib. IV, ep. 60, p. 446, lit. A lin. 8: — Ἵσως γὰρ εἰ καὶ ἐν τούτῳ πλεονεκτοῦντα, ἐν ἄλλοις πλεονεκτοῦσι, καὶ τινα ἐνόησαν, ὧν αὐτὸς οὐδ' εἰς ἔννοιαν ἀφικόμην. Ejusdem in sententiis suis exponendis modestia manifestata est in ep. 85, lib. II, ep. 112, et 144, lib. IV. —

es, mittendam duxi (a). » Namque apparet, ut a equidem arbitror, ex harum litterarum initio, librum de fato non eum esse, quem in epistola Isidorus familiari suo commendaverat. Etenim verba, quibus usus est Hierminus : « Tu librum de fato nuper composuisti, » quæ ex Isidori epistola ad illum data enucleare possumus, satis de mea quidem sententia declarant, hunc de hoc libro nondum neque per litteras nec præsertim sermone cum familiari suo collocutum esse. Quod si verum est, hic de fato libellus non idem esse potest atque ille, quem Pelusiota contra Græcos composuit librum. Recte igitur senserunt Fabricius et Heumannus, etsi causam, cur ita sentiendum sit, non viderunt (b).

Hunc igitur locum relinquere et ad alia Isidori scripta transire liceret, nisi exstaret longa ad Harpocram sophistam epistola (c), quam, cum in ea eorum, qui fatum credunt, refellatur opinio, aliquis pro libello περί τοῦ μὴ εἶναι εἰμαρμένην, de quo modo locuti sumus, habere posset; præsertim cum Isidorus, aliam quoque, quæ Eulogio scripta est, epistolam λογίδιον (d) appellaverit. Quam sententiam cum aliis argumentis neque confirmare nec refellere possim, id tantum moneo, nos ex illa ad Harpocram sophistam epistola modum ac rationem, quam Pelusiota de fato disputans, secutus sit, optime posse intelligere.

Reliqua, quæ de deperditis Isidori scriptis dicenda sunt, brevius queunt absolvi. Quæ enim ab Evangelio (e) commemorantur ejusdem scripta ad Cyril- lum sunt, uti jam a Dupinio (f), Ceillierio (g), Fabricio (h) et Heumanno (i) observatum est, nihil aliud nisi Isidori epistolæ ad hunc virum, quas

Facundus, Nicephorus alique occasione data attulerunt. Quapropter jure vituperatur Caveus (j), quippe qui librum adversus Cyrillum deperditis Isidori scriptis adnumeraverit; multo gravius vero reprehendendus est Joannes Langus Nicephori Callisti interpres. Is enim, uti notaverunt Jacobus Billius (k) et Joannes Chatardus (l), post eosque alii complures, Nicephori verba (m): Ὁσος ἐκεῖνος Ἰσιδώρος ὁ τοῦ Πηλουσιῶτου δρους καθηγησάμενος· Νετλός τε καὶ Μάρκος — ἐτι δὲ καὶ ὁ τὴν σοφίαν πολλὴς Θεοδώριτος — ὦν εὐρὺ κλέος κατὰ τὴν ποιήσιν — reddidit in hunc modum: « Talis fuit Isidorus, qui in Pelusii monte monachis præfuit, Nilus et Marcus et sapiens Theodoretus, quorum magna in poetica laus est (m*); itaque eos egregios facit poetas, cum tamen, ut ait Jacobus Billius, nullum ex his poetica laude floruisse litteris ullis proditum sit.

Sed ne quid memoratu dignum a nobis prætermissum videatur, quarto loco monendum est, anonymum illum, de quo in parte hujus commentationis prima jam diximus, Vitæ Chrysostomi auctorem præmississe scriptorum de Vita hujus viri Catalogum (n) sub hoc titulo: Ὅσοι εἰς τὸν βίον τοῦ Χρυσοστόμου συνεγράψαντο· eumque his adnumerasse Isidorum Pelusiotam. Quanquam vero equidem bene intelligo anonymi hujus testimonio probari non posse Pelusiotam (o) celeberrimi illius episcopi vitam descripsisse, tamen propterea hanc non prætermittendam esse duxi notitiam quod, ut equidem scio, a nemine, qui de Isidoro ejusque scriptis protulit sententiam, memorata est.

Majoris videtur esse momenti quod Hardtius in suo codicum bibliothecæ Bavaricæ catalogo (p), in-

(a) Verba Græca sunt: Ἐπειδὴ γέγραφας λόγον, μάλιστά, εἰ χρὴ εἰπεῖν τάληθες, λογίδιον μοι πρόηνα γεγράφαι περί τοῦ μὴ εἶναι εἰμαρμένην· παρά τινων μὲν ἐκθείασθὲν, παρά τινων δὲ καὶ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων τῶν εἰς τοῦτο παρά τινων πεποιημένων προκριθὲν, καὶ παρακάλεσας τοῦτό σοι πεμφθῆναι, πέπομφα.

(b) Schroeckhianus a Fabricii et Heumannii stans partibus, ne unum quidem pro sua sententia affert argumentum. Cf. *H. eccl.* t. XVII, p. 522. — Tillemontius hanc litem dijudicare non audet. Scribit enim in *Hist. eccl.* tom. XV, p. 117, hæc: — Il a composé divers écrits très-utiles, comme celui qu'il fit contre les Gentils. — Je ne scay si c'est le mesme ouvrage, qu'il appelle autre part un livre, ou plutost un petit livre contre le destin. Il avoue que cet ouvrage avoit esté fort estimé et mesme qu'il etc.

(c) Lib. III, ep. 154.

(d) Lib. IV, ep. 163, p. 505, ubi hæc exstant: καὶ ἄλλα μυρία, ἄπειρ, ἵνα μὴ τὸ λογίδιον μὴ κύνωμεν, παραλείψω.

(e) Evagrius *Hist. eccl.* lib. I, cap. 15. γέγραπται δὲ πρὸς Κύριλλον τὸν αἰοίδιμον, ἐξ ὧν μάλιστα δείκνυται τοῦ θεσπισίου συναμάσαι τοῖς χρόνοις.

(f) Dupin l. c., p. 4.

(g) Ceillierius, l. c. p. 604, dubius hæret utrum Cyrillus, de quo loquitur Evagrius, celeberrimus ille sit Alexandrinæ episcopus, an alius ejusdem nominis vir. Alexandrinum fuisse constat, tum ex epithetis, quibus hunc ornat Evagrius, tum ex eo quod hac notitia usus est ille ad definiendum quo

tempore vixerit Isidorus.

(h) Fabricius l. c. p. 256.

(i) Heumann. l. c. p. 9, not. aa.

(j) Caveus *Hist. litt. script. eccl.* p. 250.

(k) Jacobi Billii *Observationes sacræ*. lib. I, cap. 38, p. 66.

(l) Joannes Chatardus in epistola ad Godofredum Billium, quæ præfixa est editioni ejus Isidori Epistolarum a Jacobo Billio Latine redditarum.

(m) Fabricius autem in eo errat quod malam hanc interpretationem Joanni quidem Lango, sed huic Evagrii dictum interpretanti tribuit.

(m*) Fronto-Ducaeus, qui Latinam Joannis Langi interpretationem eum Græcis collatam et recognitam suæ Nicephori adjecit editioni, etiam hoc mendum correxit.

(n) Joan. Chrysost. *Opp.* ex ed. Savilii tom. VIII, p. 295. — Tenet autem in Catalogo illo Isidorus locum decimum et secundum. — Cf. Lambecii *Commentarii de bibliotheca Cas. Vindob.* lib. VII, cod. xxvii, p. 299.

(o) Isidorus ipse a Simone monacho rogatus, ut paucis divini Joannis Chrysostomi tragœdiam exponeret, rescribit lib. I, ep. 152 hæc: — φράσαι ταύτην ἀπορῶ· νικᾷ γὰρ — quod e codd. Bav. Vat. 649, Alt. et Sfort. inserendum est — τὸν νοῦν ἢ μέθη τοῦ πράγματος. Sic scribendum censeo auctoritate codd. Bav. Sfort. et Alt. — Vulgo legebatur τὰ τοῦ πράγματος.

(p) Cod. cclxx, inde a folio 154 usque ad finem, vol. III, p. 127.

editum Isidori Pelusiotæ opus in manuscripto quodam exstare testificatur, sic inscriptum : Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις. Continentur autem hoc codice non solum Isidori, sed etiam Chrysostomi, Basilii, Olympiodori, Nili, Marci, Maximi et Theodosii quæstiones et responsa, quæ auctor collegit anonymus. Equidem, quia ipsum eodicem inspiciendi mihi non data fuit occasio, num in illo inedita quædam lateant, non audeo decernere; sed magna mihi est suspicio quæstionum illarum et responsorum, quæ omnia ad interpretationem Librorum sacrarum videntur pertinere, collectorem descripsisse uti ex Chrysostomi, Basilii aliorumque operibus, ita et ex Isidori epistolis, quæ ipsi ad suam rem facere viderentur. Quapropter inedita quædam, uti ex titulo collegit Hardtius (a) in illo latere codice exigua tantum mihi spes est.

Neque puto novi quid exstare in libro (b) cujus titulus hic est : *Isidorus Pelusiotæ de nativitate Domini*. Defuit autem hunc libellum inspiciendi occasio. Hæc hactenus.

EPISTOLARUM EDITIONES.

Prodierunt Parisiis anno 1585, in folio : *S. Isidori Pelusiotæ epistolarum amplius mille ducentarum libri tres nunc primum Græce editi*. Quibus e regione accessit *Latina clarissimi viri Jacobi Billii Prunæi, S. Michaelis in eremo quondam cænobiarchæ, interpretatio*.

Huic editioni præfixa est Joannis Chatardi epistola ad Godofredum Billium, qua edocemur, Jacobum Billium, illius fratrem, Isidori epistolas MCCXIII Græcas in Latinam linguam transtulisse, ipsum vero præmatura, quo minus hanc ederet interpretationem, morte impeditum esse. Joannes igitur Chatardus hanc suscepit provinciam simulque ut etiam Græce illæ excuderentur epistolæ, curavit. Scripturæ diversitas margini adnotata est. Accedunt Jacobi Billii Sacrarum observationum libri 2. no.

Sunt autem *S. Isidori Pelusiotæ epistolarum amplius mille ducentarum libri tres* Jacobo Billio interprete recusati in magna Bibliotheca VV. PP. ed. Colon. ann. 1618, t. V, p. III, p. 476-621.

Tribus his epistolarum libris quartum adjecit Rittershusius, omnesque edidit sub hoc titulo : *S. Isidori Pelusiotæ de interpretatione divinæ Scri-*

(a) Hardtius l. c. Isidori, inquit, Pelusiotæ quæstiones nullibi memoratas inveni. — Quare etiam in indice huic tomo adjecto hunc Isidori librum inter

(1) Liber cujus titulum Niemeyer, p. 56, ex catalogo quodam exhibet : *Isidorus Pelusiotæ de nativitate Domini Haganæ 1529 in-4°*, ut facile crediderim, idem opus est, quod proprie inscribitur : *B. Isidori episcopi, theologi vetustissimi, de nativitate Domini, etc. libri duo*. Haganæ 1529, in-4. Isti autem libri, qui mihi præsto sunt, revera *S. Isidorum Hispalensem auctorem* habent, et cum inscriptione : *Contra Judæos* reperiuntur in optima ejus editione (quam curavit F. Arevalo) Romæ 1797 — 1803, t. VI, p. 1 seqq. Præterquam enim quod locus et annus et forma impressi libri congruunt, imprudens aut scilicet catalogi scriptor, cum prior ex istis duobus libris, prout Haganæ 1529 editus est, in margine superiori simpliciter notatur : « *B. Isidorus de nativitate Domini*, » facile *Pelusiotæ* de suo addere potuit, sicque Isidoro nostro fetus accrescere, cujus ne minimum alibi, nec antiquo, nec recentiori tempore vestigium occurrit. Eadem igitur fuerit hallucinatio, quam ipse Niemeyer alio in loco p. 146 de codice quodam manuscripto recte deprehendit. — *Fessler, Instit. Patrol., II, 625 Orléans 1850.*

Apturæ epistolæ libri quatuor. Quorum tres priores cum Latina interpretatione Jacobi Billii primum ante annos xx Parisiis prodire. Jam vero sub prelo revocati ms. cod. Bavarici ope plurimis in locis insigniter aucti, suppleti, correcti sunt. Quartus nunc primum exit novus ex eodem codice Bav. cui Venetus in bibliotheca S. Marci respondet, descriptus et Latinus factus a Cunrado Rittershusio IC. Ex officina Commeliniana 1605.

Rittershusius et quam Joannes Chatardus notavit, et quam ipse ex codice suo deprumpsit scripturæ diversitatem diligenter margini ascripsit; ita quidem ut, si in codice Bavarico vel unum vel plura addita fuerunt vocabula, locum, quem illa in textu tenuere, stella notaret, vocesque in manuscripto isto omissas uncis includeret. Accedunt indices locupletissimi aliaque minoris momenti. Cæterum hæc editio ne linea quidem mutata anno sequente in eadem recusa est officina.

Anno demum 1623 Andreas Schottus Isidori epistolas DLIX e codice Vaticano edidit Antuerpiæ in-8, sub hoc titulo : Τοῦ ἁγίου Πατρὸς Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι. *S. Isidori Pelusiotæ epistolæ hactenus ineditæ, de locis sacræ Scripturæ moribusque formandis; ex Vaticana pontificis bibliotheca nunc primum erutæ notisque et argumentis illustratæ ab Andrea Schotto, societatis Jesu presbytero.*

Anno sequente publicavit idem Latinam harum epistolarum interpretationem Romæ.

Francfurti autem anno 1629 eadem ea forma recusæ sunt, ut editioni Rittershusianæ annexi possent, sub hoc titulo : *S. Isidori Pelusiotæ presbyteri epistolarum, quæ in Billii et Rittershusii editionibus desiderantur, volumen reliquum; quas ex Vaticana S. Patris bibliotheca nuper erutas, nunc primum Græce et Latine conjunxit, notisque et argumentis illustravit R. P. Andreas Schottus, societatis Jesu presbyter.*

Sed Lutetiæ tandem prodierunt quinque Isidori epistolarum libri anno 1638, in folio, sub hoc titulo : *S. Isidori Pelusiotæ de interpretatione divinæ Scripturæ libri quinque; quorum tres priores ex interpretatione Jacobi Billii, quartus autem a Cunrado Rittershusio IC., qui et notas uberiores, et summas, et indices prioribus libris adjecit; et quintus ab Andrea Schotto, nunc primum in Gallia prodeunt.*

In hac editione, quæ multis scatet erroribus typographicis inedita refert.

(b) Prodiit hic liber Haganæ 1529, in-4. Cf. catal. bibl. Andr. Paw. (1).

graphicis, etiam hoc vituperandum est, quod stellæ quidem, quibus Rittersbusius in Bavarico codice aut unum aut complura addita esse vocabula significare voluit, in textum receptæ sunt; neque tamen scripturæ diversitas est indicata. Qui factum est, ut Petrus Possinus in libro, de quo continuo agemus, hæc stellis lacunas indicari arbitratus, glossam pro vera scriptura sæpius habuerit. Simili modo unci, quos certo, uti antea dictum est, consilio adhibuit Rittersbusius, in hac editione temere recepti videntur esse.

Cæterum omnes Isidori epistolæ exstant Latine tantum in maxima Bibliotheca VV. PP. tom. VII, p. 499-802.

Sed Romæ prodierunt anno 1670 *Isidorianæ collationes*, quibus S. Isidori Pelusiotæ epistolæ omnes hæctenus editæ cum multis antiquis optimæ notæ manu scriptis codicibus comparantur, et inde circiter bis mille locis suppletur aut emendantur. Ex bibliotheca Barberina. Curavit enim Franciscus cardinalis Barberinus per virum, ut ait qui præfatus est Petrus Possinus, eruditionis eximie, suam tunc familiarem, τὸν μαχαρτόν Franciscum Arcudium Græcum Calabrum, postea episcopum Nuscanum, cum sex optimis antiquissima manu scriptis codicibus, duobus Vaticanis, totidem Altaemsibus, uno Sfortiano, sexto Barberino conferendas Isidorianas omnes epistolas, exacte ascriptis per margines editionis Parisiensis variis lectionibus et supplementis e regione cujusque tali egentium ope locorum. Hoc editionis Parisiensis exemplar Carolus Moronus, præfectus bibliothecæ Barberinæ, tradidit Petro Possino e societate Jesu, qui hasce Isidorianas edidit collationes, sic ab eo vocatas, quoniam, ut ipsius utar verbis, in iis illa, de qua dixi, Parisiensis Isidori editio cum codicibus haud paulo melioribus confertur. « Studui, ut scribit ille, cuncta sic explicare ut quam facillime quivis lector comparatione mei scripti cum ejus editionis exemplo loca in edito mendosa corrigere, mutila posset supplere. Ad hoc diligenter adnotavi epistolarum, paginarum et versuum, ad quos observationes hæc pertinent, numeros. Plerumque retuli duntaxat quid diversi aut novi exstaret apud codices; nonnunquam judicium meum interposui; nec dissimulavi oborientes e variarum lectionum indicis de archetypa scriptura conjecturas; raro tamen id feci, contentus *ἔπιπλάττειν* quasi aperuisse campum et occasionem felicius pro cuiusque acumine divinandi præbuisse.

His vero Collationibus usus est auctor editionis quæ prodiit Venetiis 1745, in folio, sub hoc titulo: *Sancti Isidori Pelusiotæ de interpretatione divinæ*

Scripturæ epistolarum editio prima Veneta Latina auctior et emendatior. Cui præter notas Cunradi Rittershusii et Andreæ Schotti adjiciuntur et notæ aliæ ex Isidorianis Collationibus Petri Possini diligenter excerptæ.

In his Isidori editionibus, Parisiensem dico et Venetam, excusæ sunt epistolæ bis mille et duodecim. — Liber enim primus quingentas continet (a), secundus trecentas, tertius quadringentas et tredecim, quartus ducentas et triginta, et quintus quingentas sexaginta novem. Errat igitur auctor anonymus *Historiæ ecclesiasticæ*, quæ prodiit Coloniz (b), qui Isidori epistolarum duo millia centum et septuaginta novem excusas opinatur. Errant Ignatius Hyacinthus de Graveson (c). Caveus et Fabricius, qui omnes Isidori epistolas bis mille et tredecim excusas esse affirmarunt. Qui horum virorum error ex eo procul dubio natus est, quod Schottus epistolæ quingentesimæ sexagesimæ nonæ, quæ libri quinti postrema est, subiecit unam quarti libri a se editam emendatius (d).

Sed si ex his colligere velles nos bis mille et duodecim Isidori epistolas habere superstites, quæ typis excusæ sint, haud dubie in errorem incurreres. Præclare enim a Tillemontio (e) observatum est, unam in duas nonnunquam discerptam esse epistolam, velut libri iv ep. 206 et 207, et libri i ep. 271 et 272, nonnullasque bis esse positas, quarum duo affert exempla. At multo plura Heumannus, cujus quæ de hac re agit notam huc transcribere liceat: « Schottus, inquit ille, plures e Vaticano suo codice edidit, quæ jam editæ fuerant a Billio vel Rittershusio. » Eadem enim est libri v ep. 239 et libri iv ep. 147; eadem est libri v ep. 91 et libri iv ep. 147; eadem est libri v ep. 138 et libri iv ep. 190; eadem est libri v ep. 45 et libri iv ep. 199; — eadem est libri v ep. 139 et libri iv ep. 122; eadem est libri v ep. 187 et libri iv ep. 124; eadem est libri v ep. 324 et libri i ep. 235. Confer, sic enim pergit ille, etiam libri v ep. 116 cum libri ii ep. 162; libri v epistolam 24 cum epistola 567, ejusdemque libri epistolam 374 cum libri ii epistola 116, quas parum inter se differre deprehendes. Nec vero solum quinto insunt libro epistolæ jam antea editæ, sed superioribus quoque in libris nonnullæ bis leguntur. Eadem certe est libri ii epistola 1 et 39; libri i epistola 29 et libri iv epistola 188. Sic etiam libri i epistola 303 iisdem ferme verbis occurrit, et quidem in duas divisa, n. 271 et 272 (quod jam a Tillemontio observatum fuit). Eadem est etiam libri iv ep. 180 et libri ii epistola 185. — His ab Heumanno notatis adnumeranda est, uti jam viderat Petrus

(a) Ceillierius in *Hist. auct. sacr. et eccl.* tom. XIII, cap. 22, art. 2, p. 605, librum primum epistolas DXC continere affirmat. Videtur autem ille usus fuisse exemplari Parisiensi, in quo typhothetarum negligentia et incuria ultima hujus libri epistola hoc numero insignita est.

(b) *Abrégé de l'histoire ecclésiastique.* Cologne

1752, vol. II, p. 467.

(c) Hyac. d. Grav. *Hist. eccl. var. coll. dig.* t. II, p. 41.

(d) Eadem ratione ab Heumanno l. c. p. 12, not. b. hic error explicatus est. — Cf. p. 37. —

(e) Tillemont *Hist. eccl.* vol. XV, p. 847, not. 3. Hunc excerpit Fabricius l. c.

Possinus (a), libri i epistola 4, quæ libro iv recurrit, A in quo locum tenet 195. — Denique mihi quidem libri v epistola 221 atque libri iii epistola 203, de quibus deinceps fusius agemus, eadem visa est.

Itaque his omnibus computatis, Isidori epistolæ mille nongentæ nonaginta septem ad nostram usque ætatem pervenisse videntur; cumque nemo, ut equidem scio, has omnes ab Isidoro scriptas addubitaverit, statim de codicibus in quibus hujus viri epistolæ continentur quæ innotuerunt, addere possemus, nisi Heumannus, quem Hambergerus (b) sequitur, plerasque Isidori litteras fictitias esse censeret. Cujus sententia paulo accuratius examinanda est.

Heumannus (c) plerasque Isidori epistolas, ut ipsius utar verbis, fictitias esse opinatur, ac rhetorico B more compositas, non ut ii quorum præfixa sunt nomina eas acciperent legerentque, sed ut specimina essent eloquentiæ iis imitandæ quos haberet Isidorus artis dicendi discipulos. Antequam vero hujus sententiæ argumenta fusius exponit, Suidæ (d) atque Ephræmi Antiocheni (e) de Isidoro affert judicia, ex quibus hunc et rhetorem et eloquentiæ laude insignem fuisse apparet. Tum ex ipsis Pelusiotæ Epistolis hunc artis rhetoricæ satis gnarum fuisse ostendit, quippe in epistola ad Nilum (f) orationis virtutes ex Hermogene describat, in alia ad Ophelium grammaticum (g) de characterè epistolico disserat, scribatque Elaphio episcopo (h) acrem amorem studiumque eloquentiæ illo ævo mortaliū invasisse animos. Quibus testimoniis addere potuisset libri quinti epistolam ducentesimam decimam septimam, qua Isidorus, cum de variis rhetorum generibus agat, se hujus artis peritum esse satis superque probat. Denique Heumannus rhetores non solum artem scribendarum epistolarum, verum etiam epistolas effingere suisque discipulis imitandas exhibere consuevisse, pluribus probat exemplis, quæ repetere lædet.

His omnibus vero nihil aliud, ut equidem auguror, voluit demonstrare, nisi potuisse Isidorum pro rhetorum illius, quo vixit, ævi consuetudine in discipulorum usum talia edere specimina. Ac ne hoc quidem testimoniis illis satis probatum est. Restat enim, ut ostendatur Isidorum habuisse artis dicendi discipulos. Quod mera est Heumanni hypothesis. Sed ne in suspicionem nimium dubitantis incurram, hæc missa faciamus transeamusque ad accuratam argumentorum, quæ ille protulit, expositionem et dijudicationem.

(a) Poss. Collat. Isidor. p. 9.

(b) Hambergerus in libro: *Zuverlässige Nachrichten* etc. tom. III, p. 154. Cf. ejusd. libellus: *Kurze Nachrichten von den vornehmsten Schriftstellern vor dem 16 Jahrh.* p. 889.

(c) Heum. l. c. § 9, p. 15.

(d) Suidas appellat Isidorum ἑλληγομώτατον φιλόσοφόν τε καὶ ῥήτορα.

(e) Ephraemi verba, quæ hic pertinere possent, nulla apud Photium inveni; atque magna mihi est

Primum autem ex eo quod Isidori epistolæ magnam partem forma carent epistolica, collegit (i), plerasque ex officina, ut ipse ait, profectas esse rhetorica, in discipulorumque gratiam solerter effictas. At equidem vereor ne discipuli meritas non egerint præceptori suo gratias, qui epistolas ipsis proposuit imitandas, forma adeo epistolica carentes, omisso et χάρις et ἔρῳσο. Quod igitur ille, uti notavit Schroëckhiius (j), sententiæ suæ favere opinatus est, obstat multo magis, atque contrarium videtur probare.

Sed cum infra, ubi Schroëckhii de Isidori epistolis sententiam explicabo, plura de hac re dicenda sint, eam missam faciamus, pergamusque reliqua, quæ protulit Heumannus argumenta recensere. Pergit autem his verbis: « Huc refero nonnullas ejusdem plane argumenti epistolas; quod ipsum certo est indicio, rhetorem nostrum ostendere voluisse suam dicendi copiam. Hujus generis sunt libri quarti epistola secunda, tertia et quarta, in quibus quidam Psalterii locus eodem quidem modo, sed verbis tractatur arte variatis. »

At, etsi negari nullo modo potest in epistola tertia et quarta Psalterii dictum, de quo in secunda jam actum est, recurrere, tamen nobis paulo accuratius in rem inquiringibus, verosimile visum est. Isidorum has tres epistolas Zosimo, cujus nomen omnibus præfixum est, revera misisse. In epistola enim secunda irridet Isidorus Zosimi stultitiam, qui C vino omnibusque voluptatibus deditus precari audeat: Καθήλων ἐκ τοῦ φέδου σου τὰς σάρκας μου. Eorum enim, inquit, hæc est peccatio qui æternam salutem vitæ luxuriosæ præferunt; at non convenit illis qui cute bene curata ipsos vincunt athletas. Etenim perinde agere videris ac si in metriciis hærens amplexibus pudicitiae compos fieri optes. Desine igitur vitam suavem plenamque voluptatibus degere; comprime cupiditatem infinitam et inhonestam assidue convivandi, ne ridiculum te præbeas, cum alia consequi optes, alia agas. — Hoc est primæ ad Zosimum epistolæ argumentum. — Ex altera vero apparet hominem illum voracem respondisse Isidoro, et defensionis loco, ut fieri solet, ex eo quæsisisse, quamnam tandem subjiceret verbis illis: *Confige timore tuo carnes meas*, sententiam? Rescribit enim Isidorus: Quoniam per litteras ex me quæsisivisti, quid sibi velit dictum illud Psalmistæ, ausculta. Verbis illis hæc subest sententia: Reverentia erga Deum efficit ut, cupidita-

suspicio Heumannum memoria lapsum dictum Evangelii afferre voluisse.

(f) Lib. v, ep. 145.

(g) Lib. v, ep. 133.

(h) Lib. v, ep. 201.

(i) Heumann. l. c. § 10, p. 16.

(j) Schroëckhiius in *Historiæ eccles.* volumine XVII, p. 525, paucis quidem, sed egregie de hac Heumanni opinione judicavit.

tibus restinctis, imminuatur corporis in animum pernicioso vis (a). Cognita igitur hac verborum interpretatione desine aut verbis illis Psalmistæ uti, aut, si recte uti velis, mores dissolutos abjice, novosque capta, præsertim cum ventri non tuo cibo servias, sed aliorum sis assecla mensarum. — Utriusque epistolæ argumento sic exposito, quis est qui non videat, diversum esse harum litterarum consilium? quis est qui non intelligat, Isidorum non eodem modo verbisque arte tantum variatis, uti contendit Heumannus, sed modo plane diverso dictum e Psalmis repetitum his in epistolis tractasse? In illa enim Zosimum ridiculum esse ostendit, in hac Psalmistæ dictum interpretatur.

Sed etiam de quarta hujus libri epistola agendum est; quæ sanè magnam habet cum secunda similitudinem. Docet enim Isidorus virum virtute præditum orationumque jure divinum numen ad opem ferendam invocare; eum vero qui, virtute relicta, supremum invocare audeat numen, his precibus nihil esse effecturum. Quæ igitur, ita enim pergit, hæc est amentia, quod, cum vitam flagitiosam degas et scelestam, precari audes: *Confuge timore tuo carnes meas*. Quæ precatio te virum petulantem, luxuriosum, ebrium non solum non decet, verum ludibrii, imo pericali plena est (b). Conaris enim Deum ipsum fallere. — Uti igitur Isidorus, cui nihil magis cordi erat quam homines petulantes ad sobrios revocare mores, secunda in epistola Zosimo ostendebat preces ejus esse ridiculas et ineptas, ita in epistola quarta, cujus argumentum modo exposuimus, ei demonstrare conatur invocationem in ejus ore impiam esse et periculosam. Quare, etsi Heumanno concedendum est, magnam intercedere inter utramque epistolam similitudinem, tamen utriusque consilium diversum esse inter sese jure contendi posse arbitramur; itaque Zosimum has litteras reversè accepisse censemus. Cui sententiæ id quoque videtur favere, quod multæ ad eundem hunc Zosimum exstant apud Isidorum epistolæ, ex quibus omnibus apparet, eum fuisse talem qualis et in his describitur litteris (c). Hæc accedit, quod ex ejusdem epistola ad Athanasium presbyterum data (d) apparet, vitiosam Zosimi vitam aliis quoque viris, quibus religio Christiana cordi fuit, fuisse offensionem.

Neque reliqua, quæ ad sententiam suam firmandam attulit Heumannus, exempla satis apta sunt. Etenim idem, inquit, reperies, si contuleris in libro quinto epistolas 289 et 519, quas, ut unusquisque de hac re facili opera judicare possit, Græcas ascri-

(a) Verba Græca sunt: Πῆξον αὐτάς (sc. σάρκας), νέκρωσον, ἀνικήτους ποιήσον πρὸς ἡδονήν, ἀντὶ ἧλων ὃ φόβος ὁ σὸς πηγνύτω αὐτάς καὶ νεκρούτω, καὶ ἀκακήτους καὶ ἀνενεργήτους πρὸς ἁμαρτίαν παρασκευάζετω.

(b) Verba Græca sic sese habent: — Οὐ μόνον ἀπρεπῆς αὐτῇ ἢ εὐχῇ, ἀλλὰ καὶ εἰρωνείας, μᾶλλον δὲ κινδύνου μεστή· quod, etsi genitivi illi aliquo modo explicari possunt, e codice Vat. 650, addendum est sine dubio; — ὅταν γὰρ τὸν ἀχρηάτων νοῦν ταῦτα αἰτῇ, ἃ ποιεῖν οὐ θέλει, — καὶ αὐτὸν παρα-

ham. Illa autem his verbis continetur: *Εἰ καὶ τινες δεινοὶ εἰσι παραλογιζόμενοι μὲν λαθεῖν, ἄλλοις δὲ παρακρούσασθαι· ἀλλ' ὁ σόφος κρείττων τούτων ὦν φωράσει μὲν τὴν ἀπάτην, διελέγξει δὲ τὴν δεινότητα.*

In hac vero de eadem re in hunc modum loquitur Isidorus: *Εἰ καὶ εἰσὶ τινες δεινοὶ μὲν ἀπατῶντες λαθεῖν, δεινοὶ δὲ φωραθέντες παραλογισσασθαι· ἀλλ' ὁ θεοφιλῆς κρείττων τούτων εὐρίσκειται, σοφὸς μὲν ὦν συνιδεῖν τὴν ἀπάτην, φωρῶτερος δὲ διελέγξει τὴν ἐν τοῖς λόγοις κρυπτομένην δεινότητα.*

Nemo certe negabit utrique epistolæ eandem inesse sententiam; ac nemo consentiet cum Heumanno, qui Isidorum has epistolas scribentem suam dicendi copiam ostendere, eumque discipulis suis exemplar proponere voluisse audacter affirmat. Insigni scilicet arte in utraque epistola variavit orationem, cum viros fallaces in illa παραλογιζόμενους, in hac ἀπατῶντας, eosque, quorum fraudes detectæ sint, in illa appellet ἄλλοις, in hoc φωραθέντας; cum deinde, quem in illa σοφὸν nominavit, in hac et θεοφιλῆν et σοφὸν, atque illorum hominum frædulentiam vituperantem nuncupet σοφώτερον; cum denique in hac pauca mimoris momenti addat. Quis vero est, qui talibus artibus suam probet dicendi copiam? quis est, qui hanc probaturus incipiat, ut Isidorus in utraque epistola, cum particula hypothetica; jungat deinde, ut ab Isidoro factum est, primam alteramque verborum enuntiationem particulis μὲν et δέ; et pergat, uti Isidorus, cum particula ἀλλὰ? Hoc certe non rhetoris est, qui discipulis epistolas proponere vult imitandas. — Sed quoniam infra ad has mihi recurrendum est epistolas, nunc missas facere et ad ultimum, quod attulit Heumannus, exemplum transire liceat.

Pergit autem his verbis: « Haud vero facile invenieris epistolam exercitium scholæ rhetoricæ magis sapientem, quam illam libri secundi, quæ locum tenet centesimum quinquagesimum tertium. En aliquod ejus specimen ex ore interpretis: *Vos æquum fuerit rationem inire, qua hanc insectationem obliteretis; obliterabitis autem, si ad meliorem mentem redieritis; redibitis autem, si Scripturas sacras veras esse credideritis; credetis autem, si continenter ipsis fruamini; fruamini autem, si earum mentem intellexeritis; intelligetis autem, si assiduam cum viris divini sapientia præditis consuetudinem habueritis; habebitis autem, si vitium fugeritis; fugietis autem, si pœnas ipsi impendentes timueritis; timebitis autem, si Deum esse credideritis; credetis autem, si e tanto*

κρούεσθαι θέλει τὸν κρῖτην.

(c) Memendum est eas omnes, quæ aut ad Zosimum, aut ad Zosimum presbyterum datæ sunt, epistolas eidem viro scriptas esse. — Cf. lib. i. ep. 61, 128, 134, 135, 140, 184, 223, 313, 347, 382, 436, 465; lib. ii. ep. 38, 41, 124, 153, 157, 158, 171, 172, 252, 253, 295; lib. iii. ep. 36, 61, 97, 275, 295, 333, 366, 406; lib. iv. ep. 184; lib. v. ep. 4, etc.

(d) Lib. ii. ep. 162.

furere emergeritis. Sed ohe, sic enim pergit Heumannus, jam satis est. Et plus altero tanto sequitur gradatione pari. Quis, quæso, serio ita scribat ad quemquam? — Nostris temporibus certe nemo, qui salem habet. Nec magis nostris temporibus quisquam, cui subactum est iudicium, Veteris Novique Testamenti dicta sic interpretabitur, uti multa ab Isidoro explicata sunt. Num inde consequitur, Isidorum epistolarum, quibus ineptæ aut ridiculæ continentur prophetarum vel apostolorum interpretationes, auctorem non esse? Quæ argumentatio a nemine probari potest; quam si rejicimus, simul cadet Heumanni ratiocinatio. Cæterum mihi quidem præceptor talem epistolam discipulis imitandam proponens derisu videtur esse dignior, quam qui hujusmodi litteras mittit alicui.

Alterum vero argumentum, quo efficere voluit Heumannus, ut ipse ait (a), plerasque Isidori epistolas esse fictitias, inde repetitum est, quod nonnullæ scriptæ sint ad eos qui vivere dudum desierant: veluti libri I epistola 437, ad Oribasium, Juliani imperatoris medicum; adeoque dudum, ut ait ille, illuc avertum unde nemo redit. Quod veterum scriptorum testimoniis probandum est. Nam Julianus diem supremum obiit anno 361, quo tempore Oribasius forsitan triginta vel quadraginta annos natus, hujus sæculi finem novique initium videre potuit, neque Isidorum quidquam impediabat, quominus medico illi celeberrimo mitteret epistolam. Sed placet concedere Oribasium Juliani medicum jam mortuum fuisse. Unde tandem Heumannus habet compertum has Isidori ad Oribasium medicum litteras datas esse ad Oribasium Juliani medicum. Nonne alius eodem nomine præditus Pelusiotæ tempore vivere potuit? Quod si statuimus, Heumanni concidit sententia. Licet autem statuere, cum ipsi epistolæ nullum insit vestigium, e quo colligere possimus hanc ad Juliani medicum datam esse.

Quod vero Heumannus contendit ejusdem libri epistolam 391, ad medicum quemdam scriptam esse, ita ut etiam hæc sit documentum variationis rhetoricæ, error est aut ipsius, aut exemplaris, quo usus est. In meo enim hæc epistola data est ad Domestium (b) medicum, neque in Rittershusii notis, nec in Petri Possini Collationibus ulla notata est, quæ Heumanni sententiam firmaret, scripturæ diversitas.

Quæ vero de epistola ad Oribasium paulo ante diximus dici etiam possunt de epistola libri I, 108, ad Proæresium sophistam, Oribasii æqualem.

Neque manifesto, uti opinatur Heumannus, fictionem scholasticam prodit libri V epistola 186, scri-

(a) Heumannus l. c. §. XI, p. 17, 18.

(b) Cod. Bav. Δομετιώ; quod nolante Petro Possino et in cod. Alt. exstat.

(c) Græca, quæ huc spectant verba, hæc sunt: Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὴν ἐμὴν κινήσαι γλώτταν δεῖν ᾤθη, ὡς μεγάλα τινὰ (ὑπερ οὐκ οἶμαι) ἀνύσουσαν, ἵνα μὴ δόξω σε λυπεῖν, καὶ πρὸς αὐτοὺς γέγραφα.

(d) Nolo laudes commemorare quibusonati Isidorus lib. II, ep. 131, Theophilum, Timothei fratrem,

pta quippe, uti ipse ait, ad Græcorum liberos, eosdemque pueros, qui fugere ludos jubentur et spectacula. Nam si hanc cum ea, quæ antecedit, epistola contuleris, quo modo Isidorus ad adolescentem scribere potuerit, intelliges. Verbis enim hujus epistolæ, quæ data est ad Harpocram sophistam, ultimis Isidorus declarat, se ab eo provocatum etiam ad adolescentes propter malam educationem pravis moribus assuetos scripsisse (c). Quod si has ad Harpocram litteras non fictitias esse censes, neque illam, quæ Græcorum liberis scripta est, epistolam rhetorico more compositam esse dices.

Quinto loco affert Heumannus libri II epistolam 251, Petro inscriptam apostolo. Inscripta autem est Petro, ad quem aliæ quoque complures datæ sunt epistolæ. Quæritur cur ille addiderit apostoli nomen. Respondet ipse: Hunc significare, non alium illius ætatis Petrum, partim ex allocutione cognoscere nobis videmur (*Quonam te nomine appellem*, inquit, *quod tuis par sit meritis*), partim ex epistolæ argumento. Illud nihil est nisi blanda vox, qua Isidorus etiam in aliis epistolis ad alios datas nonnunquam usus est (d); hoc adeo probat contrarium. Isidorus enim exponit hæc in epistola causas cur mortales Christi et apostolorum doctrinam lubenter receperint, statuitque has fuisse τὸν λόγον ἀξιώχρων ἔντα, τὸν τε τρόπον τῶν κηρυττόντων. Petro apostolo scilicet hæc omnia explicare debuit quinti sæculi monachus! Quid? quod de apostolis tanquam de viris jamdudum mortuis, cum illos appellat οὐρανοπολιτάς, loquatur Pelusiotæ; quod certe non fecisset, si discipulis exemplo ostendere vultisset, quo modo ad Petrum apostolum scribendum esset. Hæc ipsa sentiens Heumannus pergit in hunc modum: « Majori clariorique jure inter fictitias epistolas referimus libri V ep. 461, ad mulierem scriptam nomine Theano. Usa quidem hoc nomine est filia vel uxor Pythagoræ. Quæ cum fuisse legatur philosophiæ cultrix, noster Isidorus id nominis haud absurde affinxit mulieri Christianæ professæ philosophiam, quam exhortatur, ut suæ professionis memor, ne studeat placere viris. » In his multa sunt vituperanda. — Primum enim probet Heumannus necesse est, Isidorum id nominis affinxisse mulieri Christianam professæ philosophiam. Unde enim habet compertum, Pelusiotæ tempore mulierem hoc nomine ornatam non vixisse? — Deinde illi demonstrandum erat his in litteris de muliere agi *philosophia*, in quibus ne unum est hujus rei vestigium. — Denique id nominis haud absurde mulieri Christianæ affictum esse ostendi oportet. Quid enim? Pythagoræ uxor

quibusque fratrem, quibusque Theodosium cumulat episcopum lib. II, ep. 231; nolo eorum nomina, quos vocavit ille ὁ φιλοσοφίας ἀγαλμα, ὃ φρονήσεως τέμενος enumerare; satis habeo sententiam paucis probavisse exemplis. Scribit autem Isidorus Cyrillo lib. II, ep. 127, — τῆς σῆς τοῖνον ἐστίν, (ὡ τί σε καλέσας ἀξίως προσεῖπω; μεγαλονόλας; quæ loquendi formula recurrit in epistola ad Ammonium lib. II, ep. 166, et Palladium lib. III, ep. 73.

vel filia Theano fuit philosopha; quod de muliere, de qua in his agitur litteris, uti jam diximus, non constat; fuit patris philosophiæ dedita vel mariti; Isidori Theano Christi doctrinæ, quæ de ejus sententia nullam certe habuit cum Pythagoræ placitis similitudinem. Quare absurde egisset Isidorus si Theanus nomine ornasset mulierem Christianam. Neque hoc fecit, sed misit hanc epistolam Theano, viro cuidam; quod ex ipsa inscriptione, Θεανῶ, ut in omnibus libris manuscriptis hucusque collatis exstat, colligi posse arbitror. Etenim si ad mulierem data esset, scribendum fuisset Θεανῶ; quod et ipse Heumannus sentiens, inscriptionem corrigendam esse censet, causamque hujus correctionis quærentibus nobis, Res ipsa, respondet ille, clamat, muliebrem ornatum nota affici censoria. Quæ verba, ni fallor, initium hujus epistolæ spectant, quod his verbis continetur: Ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ τῶν λήθων ἀνθή, καὶ τοῦ χρυσοῦ ἡ πρὸς τοῦτους ἀνάγκαις, καὶ πλοκαμοὶ ἔλικτοι, καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφαί, καὶ κάλλους σοφισμὸς, καὶ αἱ περὶ ταῦτα κακοτεχνίαι, ὧν α, x. τ. λ. Quæ vero omnia æque viris qui mulieribus, ac mulieribus quæ viris student placere, conveniunt. Nonne multi nostri ævi adolescentes gemmis sese exornant? nonne gemmas auro inclusas gestiunt? nonne calamistrum adhibent, multisque aliis, quæ instrumenta luxuriæ sunt, utuntur. Quare equidem non video cur Heumannus muliebrem ornatum nota affici censoria concedere debeamus. — Sed his quoque concessis nostra res salva erit, dummodo statuamus, mulierem Christianam Theanus nomine ornatam Isidori temporibus vixisse.

Quapropter neque altero hoc argumento, cui tam multum tribuit Heumannus, satis firmavit sententiam suam. Quibus expositis nobis ad tertium, quod protulit, transire licet. « Confirmamus, inquit ille (a), sententiam nostram tertio argumento, quod suppeditant nobis epistolæ hujus operis contumeliosæ. Qui enim possumus credere, homines illos, quos tam acri, imo petulanti sæpius censura vexavit Isidorus, omisisse id inultum? Quod si vero multis in malis eum multarunt, qui, quæso, factum est, ut ne levissima quidem occurrat hujus rei mentio? » Quæ verba quomodo Heumannus scribere potuerit, equidem intelligere prorsus non possum. Etenim ex illis, quas parte prima attulimus, Isidori epistolæ, hæcne ab hominibus, in quorum mores acriter in-
 vectus est, exagitatum esse poterat cognoscere, si Chabardi epistolam ad Godofredum Billium non legerat, in qua ille Pelusiotam acerrimum vitiorum insectatorem in multorum incurrisse odium, multasque ei structas esse insidias vel uno probat exemplo.

Sed etiamsi Heumannus Isidorum quietam degisse

(a) Heumann. l. c. §. XII, p. 18, 19, 20.

(b) Schreëkhii *Hist. eccl.* tom. XVII, p. 525.

(c) Lib. v, ep. 52.

(d) Ἐὶ μὲν γὰρ παραίνεις ἦν, ἐπεμψα ἄν· ἐπεὶ δὲ θρηῆς ἔστι μονοειδής, οὐκ ἔδοκίμασα πέμψαι· εἰ

A vitam concedere placeret, ex hac re nullum, quo sententiam suam firmaret, argumentum posset depromere. Nam cum se credere non posse dicat, homines illos, quos tam acri, imo petulanti sæpius censura vexaverit Isidorus, id omisisse inultum, rursus in errorem incidit. Cogitanti enim mihi de auctoritate, quam tunc temporis monachi erant adepti, et memoria seditiones, quas cum multis in provinciis tum imprimis in Ægypto illorum exercitus excitasse dicuntur (b) repetenti, id certe fieri potuisse, videre mihi videor. Huc accedit quod Isidorus, monasterii sui abbas, vir fuerit morum integritate doctrinæque copia insignis, atque auctoritate gravis. Quare nos omnes eas epistolas, quæ ab Heumanno propterea quod ad viros, ut ipsius utar verbis, vel civili vel ecclesiastica dignitate eminentes datæ sint, pro fictitiis numerantur, viris, ad quos scriptæ sunt, vera missas esse statuimus.

Sed redeundum nobis est ad epistolas quas ille appellavit invectivas, quasque exercendi styli gratia exaratas fuisse ex aliqua ad Harpocram sophistam epistola (c) conatur probare. « Huic enim, inquit, qui satiram ipsi miserat in Martinianum, Zosimum et Eustathium, rescribit, eam se ad illos missurum haud esse. Cum enim dicantur hi viri esse implacabiles bestiæ, se non effecturum, ut ab aliis Harpocras quasi bello quodam petatur. Jam quod Harpocræ accidere noluit Isidorus, idem nec sibi evenire voluisse credendus est. »

Quæ Heumanni verba eo tantum consilio huc transcripsi omnia, ut exemplo probarem, virum aliqui prudentem et doctum præjudicata, quam anime concepit, opinione in varios rapi posse errores; adeo ut quæ ipsi contraria sunt, sibi favere opinetur. Id Heumannus his ad Harpocram litteris suam probaturo sententiam accidisse arbitror. Ex his enim apparet Isidorum, scriptionem sibi ab illo missam Martiniano, Zosimo atque Eustathio tradere noluisse propterea, quoniam contineret satiram. Etenim si tu, inquit, viros illos petulantes epistola adhortatus esses, hanc illis misissem (d); sed satiram retinere placuit. Namque vituperandi quidem sunt de Isidori sententia (e) qui vitiis laborant, sed verbis duris admiscenda sunt humanitatis plena et mansuetudinis. Quibus expositis non necesse est, ut de singulis, quæ protulit ille, exemplis fusius sententiam dicamus.

Cæterum videant, qui Heumanni partibus favent, ne improbos turpesque imputent Isidoro mores. Ipse enim Maroni (f) scribit, se non sicut multos de improborum salute omnino desperantes eum irridere velie, sed, cum jam multorum vidisset conversionem, officium suum arbitrari petulantem quemque ad sobrios revocare mores. Quod si vir ille sanctus

δ' αὐτὸς ὄντως βούλει, πέμψον.

(e) Lib. iv, ep. 159, χρὴ τοιγαροῦν μιγνύναι τῆν παρῆρησαν τῆν προσηνείαν, καὶ τῶν ἐλέγχων κερῆν τῆν ἀγαπῆν, καὶ οὕτω νοουθετεῖν.

(f) Lib. II, ep. 16.

revera suum duxit esse officium, Heumannus, si sibi constare vult, eum hypocritis ascribat necesse est, quippe qui epistolas quidem adhortandi causa scripserit, sed has non miserit illis quorum præfixit nomina, contentus eas recitasse coram discipulis. Si vero Isidorus illud suum non esse officium credidit, mendax est illam ad Maronem conscribens epistolam.

Nos ne Isidorum pro simulatore ac dissimulatore habere debeamus, ab Heumanni sententia recedimus, atque lectorem quemque septem illis, quarum enumeratio sequitur, epistolis attento animo perlectis, confidimus nostris futurum esse partibus. Vide igitur lib. II ep. 21, *Hermogeni episcopo*; lib. III ep. 35, *Hieraci presbytero*; lib. III ep. 70, *Ophelio grammatico*; lib. III ep. 270, *Lampetio episcopo*; lib. III ep. 282, *Archontio temp. gerenti*; lib. IV ep. 205, *Olympio presbytero, scholastico*; lib. V ep. 219, *Theodoro diacono*.

Cum his litteris conferri possunt aliæ permultæ, quibus Isidorus, se viris illis petulantibus et luxuriosis epistolas sæpius misisse, plane declarat; velut, lib. III ep. 67, 90, 323, 397; lib. V, ep. 84, 210, 285, 564.

Cum igitur Isidorus ipse multis locis declaraverit, se Eusebio episcopo, Zosimo, Maroni, Martiniano et Eustathio presbyteris litteras misisse, vix intelligi potest quomodo Heumannus omnes, quæ ad homines istos datæ sunt, epistolas in umbra scholastica, ut ipse ait, compositas, neque ad eos quorum præfixa sunt nomina missas fuisse, statuere potuerit; præsertim cum ipse p. 15 se Isidori epistolas perlegisse, justaque adhibita attentione perlustasse affirmaverit.

At non sufficit aliorum opiniones refutasse, verum meam de Isidori epistolis sententiam explicabo, quam, si fieri potest, veterum scriptorum testimoniis firmisque, quæ ex ipsis hujus viri litteris deprompta sunt, argumentis, probari oportet. Ego autem verum sensisse arbitror Schroeckhium (a), qui plurimas Isidori epistolas non ea forma qua in editis excusæ sint exemplaribus, ab auctore scriptas esse, sed a monachis excerptas ad nostram usque ætatem pervenisse, acute conjecit. Cum vero ipse argumentis hanc suam sententiam probare ab instituti ratione alienum esse censuerit, nobis hæc relicta est provincia.

Favet autem, ut equidem arbitror, Schroeckhii conjecturæ illud Irenæi dictum, quod prima jam attulimus hujus commentationis parte, cujusque verba huc spectantia hæc sunt: «Has omnes beati Isidori (epistolas) — excerptas et transtuli ex epistolis ejus duobus millibus.» Quæ verba duplici quidem modo explicari possunt. Nam Irenæus, ut Lupus præclare notavit, non omnes Isidori epistolas in vetustissimis illis Acæmetensis monasterii codicibus perscriptas, verum eas tantum quæ ipsi usui

esse poterant, in suum transtulit opus. Inde facillime quispiam colligere possit, Irenæum nihil aliud dicere voluisse, nisi se e multis Pelusiotæ epistolis quasdam suæ opinioni faventes elegisse easque transtulisse. Attamen tum verbis, tum rei mihi quidem videtur esse aptior altera horum verborum explicandi ratio. Statuo enim, Irenæum verbis illis hanc subsicisse sententiam: Has omnes Isidori epistolas non ad verbum descripsi, sed excerptas, excerptasque in meum transtuli opus. — Et certe operam perdidisset, nisi ea tantum Isidori verba, quibus sententiam suam probari posse judicabat, verum etiam quæ ad rem prorsus non pertinebant, omnia nempe quæ formam spectant epistolice, salutationes aliaque ejusmodi, descripsisset. Quod cum tam facile sit intellectu, non solum Irenæum, verum multos harum epistoliarum descriptores idem sensisse arbitror. Neque qui Isidori litteras quæ in editis Patrum exstant catenis, cum illis quæ in editione Parisiensi excusæ sunt, conferet, hanc sententiam pro mera habebit hypothesi. Etenim ex instituta comparatione catenarum auctores Pelusiotæ epistolas non religiose descripsisse facillime intelligitur. Quod etsi exemplis quibusdam statim possum ostendere, tamen, cum ab instituti nostri ratione non alienum sit, omnia quæ catenas cum litteris a Chatardo, Rittersbusio et Schotto editis comparantes notavimus, cum lectore communicare benevolo, et cum, probata aliis quoque argumentis Schoeckhii sententia, ad hanc rem recurrendum sit, hic nobis omnia illa liceat omittere.

Deinde autem ex eo quod plurimæ Isidori epistolæ omni carent forma epistolice, eas non sic uti in editione Parisiensi exstant, ab auctore scriptas esse jure colligitur. Cf. lib. I, ep. 103, 161, 228, 236, 258, 244, 279, 294, 295, 296, etc.

Tertium et quidem gravissimum, quo hanc de Isidori epistolis sententiam conamur probare argumentum ab epistolis quæbis in editis exstant exemplaribus petitum est. In his enim maximam partem ad verbum sibi respondentibus interdum fit, ut res in altera multis verbis exposita, in altera paucis absolvatur; ut cogitatum in hac prorsus omissum in illa adjiciatur, ut denique miræ reperiantur multorum verborum transpositiones. Quæ omnia, ut equidem arbitror, tum demum recte explicare poteris, si Schroeckhii favebis sententiæ. Sed ut lector quisque de hac re judicare possit, exempla quædam afferantur necesse est.

LIB. II, EP. 162.

LIB. V, EP. 116.

Ἐπειδὴ γέγραφεσ θαναμάζειν, ὅπως τὸ ἱερᾶσθαι Ζώσιμον τὸν δοκοῦντα εἶναι πρεσβύτερον δεινὸν ὄν, οὐ δεινὸν εἶναι δοκεῖ τῷ παρανόμως αὐτὸν (b) χει-

Ἐπειδὴ γέγραφεσ θαναμάζειν, ὅπως τὸ ἱερᾶσθαι Ζώσιμον δεινὸν ὄν, οὐ δεινὸν εἶναι δοκεῖ τῷ παρανόμως χειροτονήσαντι ἀνεπιστέλλω ὅτι οὐ μὲν

(a) Schroeckh. *Hist. eccl.* vol. XVII. p. 526.

(b) Αὐτῶ codd. Vat. 649, et Alt.

ροτησαντι, φήσαιμι ὅτι ἀπὸ μισοπονήρου καὶ φιλαγάθου τρόπου δικαίως ἀγανακτεῖς· οὐδεὶς γὰρ πρὸς τοῦτ' ἀντερεῖ (α). Ἐγὼ δέ σοι κάκεινο παραινέσαι δικαίον φήθην, καθαρὰν κακηγορίας (β) τὴν γλῶτταν διατηρήσαι. Εἰ γὰρ κάκεινος μυρίων, ὡς γέγραφας, ἐστὶν ἄξιος θανάτων, μηδὲ (c) τῆ τιμῆ βελτιωθείς, ἀλλ' ὄπλω κακίας τῆ ἱερωσύνη χρῆσάμενος καὶ τολμῶν ἀτόλμητα· ἀλλὰ σύγε τὸ σαυτοῦ στόμα μιαίνειν οὐκ ὀφείλεις, τὰς μιὰρὰς ἐκείνου πράξεις ἐκτρέψων, καὶ τὴν τῶν τρώπων σκαιότητα διηγούμενος.

LIB. IV, EP. 56.

Ἦ ἐκ φιλαρχίας, οἶμαι, ἢ ἐκ προλήψεως, δύο δυσκαταγωνιστῶν παθῶν, τὰς αἰρέσεις τετέχθαι· οἱ μὲν γὰρ (ε) ἐν τοῖς ὑπηκόοις μὴ ἀξιώσαντες εἶναι, μηδὲ καταδεξάμενοι νεωτέρας διδασκαλίας σπέρμα καταβλήχασαι, τοῖς καθεστῶσιν ἐμμένειν μὴ καταξιώσαντες.

LIB. I, EP. 271.

Ἦ φύσις ἡ ἀνθρωπιεία, θαυμάσια, οὔτε ἀνεπίδεκτός ἐστι κακοῦ, οὔτε φυσικῶς κέκτηται τὰ κακὰ, ἀλλὰ γνώμη ταῦτα προσειμένη τὴν τῶν καλῶν (f) ὑπομένει ἀπόπτωσιν.

LIB. I, EP. 272.

Ἐκεῖνο ὁ γέγραφας (g)

ἀπὸ μισοπονήρου τρόπου εἰκότως ἀγανακτεῖς· οὐδεὶς γὰρ πρὸς τοῦτο ἀντερεῖ· Ἐκεῖνο δέ σοι παραινέσαιμι, καθαρὰν κακηγορίας τὴν γλῶτταν διαφυλάξαι· εἰ γὰρ ἐκεῖνος μυρίων ἄξιος, ὡς γέγραφας, σκηπτῶν, μηδὲ τῆ τιμῆ βελτιωθείς, ἀλλ' ὄπλω κακίας τῆ ἱερωσύνη χρῆσάμενος, καὶ τολμῶν ἀτόλμητα· ἀλλὰ σύγε τὸ σαυτοῦ στόμα μιαίνειν οὐκ ὀφείλεις, τὰς μιὰρὰς ἐκείνου πράξεις ἐκτρέψων, καὶ τὴν τῶν τρώπων σκαιότητα διηγούμενος.

LIB. V, EP. 239.

Ἦ ἐκ φιλαρχίας, οἶμαι, ἢ ἐκ προλήψεως, δύο δυσκαταγωνιστῶν παθῶν, τὰς αἰρέσεις τετέχθαι (h). Οἱ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ὑπηκόοις μὴ ἀξιώσαντες εἶναι· οἱ δὲ μετὰ τὸ προληφθῆναι, διδαχθῆναι μὴ καταδεξάμενοι, νεωτέρας διδασκαλίας σπέρματα καταβλήχασαι, τοῖς καθεστηκόσιν ἐμμένειν μὴ ἀξιώσαντες.

LIB. I, EP. 303.

Ἦ φύσις ἡ ἀνθρωπιεία, θαυμάσια, οὔτε ἀνεπίδεκτός ἐστι κακῶν, οὔτε φυσικῶς κέκτηται τὰ κακὰ, ἀλλὰ γνώμη καὶ βαθυμίᾳ τὴν ἀπόπτωσιν ὑπομένει τῶν χρηστῶν· ὅπερ καὶ ὁ πρῶτος πέπονθεν ἀνθρώπος καὶ τῶν ὄρων

καὶ ὁ πρῶτος πέπονθεν ἀνθρώπος, ἀλλ' ὁ δευτέρος αὐτῷ τὴν προτέραν μορφήν ἀποδέδωκεν, ἐν ἐκείνῃ ἀφράστως γενόμενος, καὶ ταύτην θεοπροπῶς διορθώσάμενος.

LIB. V, EP. 474.

Παυλῷ.

Τὰς ἀρετὰς τίμα, μὴ τὰς εὐημερίας θεράπευαι μὲν γὰρ ἀθάνατόν εἰσι χρῆμα, αἱ δὲ βραδῶς σβέννυνται.

τῆς σωτηρίας ἐξίπεσεν, ἦν αὐτῷ πάλιν ὁ δευτέρος ἐξ αὐτοῦ (i) ἀποδέδωκεν ἀνθρώπος, ὁ τὴν ἀληθῆ φύσιν ἡμῶν ἐν αὐτῷ ἐπιδέξάμενος (j). Θεὸς γὰρ ὢν ἀληθῶς, γέγονεν ἀνθρώπος ἀληθῶς· ἐκ δύο φύσεων (k) εἰς Ἰῖδος ὢν τοῦ Θεοῦ, οὐ τραπεῖς ὅπερ ἦν ἐν τῷ γενέσθαι ὁ ἔσμεν.

LIB. II, EP. 116.

Παυλῷ περὶ ἐορτῶν.

Τὰς ἀρετὰς τίμα, μὴ τὰς εὐημερίας θεράπευαι μὲν γὰρ ἀθάνατόν εἰσι χρῆμα, αἱ δὲ βραδῶς σβέννυνται. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Μὴ ἀγνοεῖ δὲ ὅτι ὁ Θεὸς ταῖς ἐορταῖς καὶ πάλαι καὶ νῦν ἐγκατέδωκε τῶν εὐεργεσιῶν τὰ ὑπομνήματα, ἵν' οἱ πανηγυρίζοντες ἐναυλον τὴν τούτων μνήμην ἔχοντες, μὴ εἰς μέθην, ἀλλ' εἰς εὐχαριστίαν καὶ ἀρετὴν τρέποιντο.

His, quas ultimo loco attulimus, litteris intersese collatis solis luce clarius apparet, virum qui huic Isidori epistolæ addidit inscriptionem περὶ ἐορτῶν, quique longiorem ejus tradidit recensionem, eam si non ad verbum, at certe religiose descripsisse; hunc vero ethicum illud præceptum magni æstimantem, et quid Pelusioti de festis censuerit parum curantem omisisse. Quæ mea sententia mirum in modum eo confirmatur, quod Cotelerius in *Ecclesiæ Græcæ Monumentis* (l) in codice manuscripto, ex quo Patrum apophthegmata ad ethicen spectantia collegit, primam tantum hujus epistolæ partem exstare tradidit.

Postremo in medium proferre placet, quas p. 47 ultimo loco attulimus Isidori epistolas:

LIB. V, EP. 221.

Εὐτορίῳ διακόνῳ.

Ἰσθι, ὦ ἀγαθὲ, ὅτι εἰ οἰστὰ καὶ φορητὰ καὶ εὐίατα πταίσομεν, καὶ πάθομεν τι ἐνταῦθα δει-

LIB. III, EP. 203.

Εὐτορίῳ διακόνῳ (m).

Εἰ μὲν οἰστὰ καὶ φορητὰ (n) καὶ εὐίατα ἀμαρτήσαντες, πάθομεν τι ἐνταῦθα χαλεπὴν ἀποτριβό-

(a) Ἀντερεῖν codd. iud.

(b) Κατηγορίας cod. Bav.

(c) Μηδὲν cod. Bav.

(d) Οὐν γε Codd. Vat. 649. et Alt.

(e) Οἶμαι addit codd. Bav.

(f) Χρηστῶν cod. Bav.

(g) Γέγραφα cod. Vat. 649. et Alt.

(h) Τετέχθαι codd. Vat. 650. et Alt.

(i) Ἐξ οὐρανοῦ codd. Vat. 649, Alt. et Bavar.

(j) Ἐπιδειξάμενος cod. Bav.

(k) Ἐν δύο φύσεσιν Chat. et Bill.

(l) Tom. I, p. 188.

(m) Εὐσταθίῳ διακόνῳ cod. Vat. 650.

(n) Sic scribendum esse ex illa libri v epistola conjecimus. Chatardus excudi curavit, εἰς τὰ καὶ φορ.; Kittersh., εἰς καὶ τὰ φορ. — Cod. Vat. 650, οἱ καὶ τὰ φορ.

νόν, ἀποτριβόμεθα τὰ πταίσματα· εἰ δὲ ἀπάνθρωπα καὶ θεινά, κάκεισε τιμωρηθῆσόμεθα, κουφότερον μὲν, εἰ κἀνταῦθ' ἀπίθοιμεν, βαρύτερον δὲ, εἰ ἀπαθεῖς ἀπέλοιμεν. Ἄλλ' ἵνα μὴ λέγειν ἔχοις, ὡς αὕτη ἀπόφασις ἐστὶ καὶ οὐκ ἀπόδειξις, διὰ μαρτυριῶν ἀξιόχρεων βαδιέται ὁ λόγος. Περὶ οὖν τῶν ἐνταῦθα ἀποτριβομένων τὰ πταίσματα, μάρτυς παραγραφῆν μὴ ἐπιδεχόμενος ὁ θεσιπέσιος Παῦλος, λέγων περὶ τῶν ἀναξίως τῶν μυστηρίων μετεληφθέντων· διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοὶ, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ ὑπὸ Κυρίου παιδεύομεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. Καὶ τὸ εἰρημένον δὲ πρὸς τὸν ἀποτηγανίζομενον πλούσιον, ταύτης ἐστὶ τῆς ἐννοίας, ὅτι Ἄπελαθεὶς τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, ὁμοίως δὲ καὶ Ἀλέξαρὸς τὰ κακά· τουτέστιν· Εἰ πέπρακται σοὶ τί χρηστὸν, τοῦτ' ἀπέληφας, τρυφήσας καὶ μηδεμίαν πειραθεῖς μεταβολῆς· εἰ δὲ τι κάκειν' ἄν πεπλημμέληται, τοῦτ' ἀπεληφεν ἐν τῇ ἀπαρμυθῆτ' πενία δεδαπανημένος. Περὶ δὲ τῶν κἀνταῦθα δεδωκότων δίκην, κάκει δωσόντων, αὐτὸς ὁ κριτὴς ἐν Εὐαγγελίοις ἐπιφάνητο· Ἀνεκτότερον ἐστὶ γῆ Σοδόμων καὶ Γομόρρων, ἢ τῇ πόλει

μετὰ τὰ ἁμαρτήματα. Εἰ δὲ ἀπάνθρωπα καὶ συγγνώμης μείζονα, εἰ μὲν ἐνταῦθα δοίημεν δίκην, κάκει δύσομεν, κουφότεραν δέ. Εἰ δὲ τἀνταῦθα διαφύγοιμεν, ἄκρατον καὶ ἀπαραμύθητον ὑφέξομεν ἐκείσε τὴν τιμωρίαν. Εἰ δὲ ἀποφάσεις (α) ταῦτ' εἶναι ἡγῆ, ἐγγυήσονται αἱ θεῖαι Γραφαί. Περὶ μὲν γάρ τῶν εὐλάτα ἁμαρτανῶν (β), ἔφη ὁ Ἀπόστολος· Κρινόμενοι δὲ, ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδεύομεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. Περὶ δὲ τῶν ἀνίσταται πταισάντων, κἀνταῦθα μὲν δεδωκότων δίκην, κάκει δὲ δωσόντων, αὐτὸς ὁ κριτὴς ἔφη· Ἀνεκτότερον ἐστὶ γῆ Σοδόμων καὶ Γομόρρας (γ), ὡς κἀνταῦθα μὲν δεδωκότων, κάκει δὲ δωσόντων μὲν, ἡμερωτέραν δέ. Περὶ δὲ τῶν ἀπαραμύθητον καὶ ἄκρατον ὑπομενόντων τὴν κόλασιν, φησὶν· Ἀνεκτότερον ἐστὶ γῆ Σοδόμων καὶ Γομόρρων, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ, τῇ τοὺς θεοὺς κήρυκας δηλονότι ἀπελάσασθ. Τοὺς γὰρ ἐνταῦθα δίκην δεδωκότας τοῖς μὴ δεδωκόσι παραβαλὼν, καὶ ἡμερωτέραν φήσας αὐτοὺς δώσειν, ἀσύγγνωστον καὶ ἀργαλειωτάτην ἀπέφηνε τῶν ἐνταῦθα μὴ δεδωκότων δίκην τὴν τιμωρίαν.

ἐκείνῃ. Καίτοι κἀνταῦθα δεδωκάσι δίκην καὶ Σοδομίται καὶ Ἰουδαῖοι, οἱ δὲ περὶ θαπανηθέντες, οἱ δὲ πολέμῳ καὶ λιμῷ παραδοθέντες, καὶ εἰς τοσαύτην ἀπορίαν καταστάντες, ὡς καὶ τῶν οικειῶν γεύσασθαι παίδων. Πάντως γὰρ ὑποδόντας ἔλαθ' ἢ ἀνάγκη ἐξεδίασατο.

Etsi equidem magnum inter singula harum epistolarum verba intercedere discrimen non inficior, tamen utramque epistolam Eutonio diacono scriptam esse intelligenti, atque cogitanti mihi de ingenti utriusque, si cogitationum series spectatur et connexus, similitudine, verosimile visum est duos, qui Isidori de poenarum distributione sententiam afferre voluerunt, viros unam eandemque illius epistolam diverso modo excerpssisse. — Idem de mea quidem sententia statuendum est de illis, quae p. 47 a nobis in medium prolatae sunt epistolae.

Quo accepto, epistolarum numerus, quem supra indicavi, imminueretur, nisi Fabricius (d) notaret Michaellem Glycam in epistola 81, ad Joannicum, citasse Isidorum Pelusiotam οὕτως ἐν ἐπιτολαῖς λέγοντα· «Ὡσπερ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ὑποπεσὸν τοῖς ὁδοῦσι τοῦ Ἰδοῦ φθορὰν μὲν τηρικαῦτα ἐδέξατο, διαφθορὰν δὲ οὐκ εἶδεν, οὕτω καὶ νῦν αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου τοῖς ὁδοῦσιν ὑποπίπτον τοῖς ἡμετέροις φθορὰν μὲν ὁμοίως ὑφίσταται, διαφθορὰν δὲ οὐκ ἔγνω, ἀλλ' εὐθὺς ἀφθαρτιζόμενον τῇ τῆς ψυχῆς οὐσίᾳ δίδοται μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς αἰῶνα συμπαράμειναι ταῖς τῶν δικαίων ψυχαῖς.»

Quae verba equidem inter epistolas a Chatardo, Rittershusio et Schotto editas invenire non potui. Quare, si illa revera ab Isidoro scripta esse censes, habes ejusdem epistolas mille nongentas nonaginta octo superstites typisque expressas.

Sed illum multo plures scripsisse est verosimillimum. Nam ex eo, quod Facundus (e) duo tantum epistolarum millia commemoravit, nihil aliud mihi quidem consequi videtur, quam hunc eas omnes non habuisse cognitatas. Suidas (f) vero novem et Nicephorus (g) decem millia ab Isidoro scriptas esse affirmarunt. Quorum testimoniis, etsi illos numerum auxisse largiamur, apparet tamen multo plures exstitisse Isidori epistolas ac penes nos sunt editae.

enim eadem haec epistola libro primo ubi locum 360 tenet.

(e) Facund. *Defens. trium cap.*, lib. II, cap. 4.

(f) Suid. s. v. Ἰσίδωρος· Ἐπιστολάς, inquit, ἐρμηνευούσας τὴν θεῖαν Γραφὴν γ' γέγραφε, καὶ ἑτέρας ζ', καὶ ἄλλα τινά. Sic ferre codd. emendatos testatur Sirmondus ad Facundi l. c.

(g) Niceph. *Hist. eccl.* lib. xiv, cap. 53 : Πολλὰ μὲν αὐτῷ ἐγράφη ὠφελείας ἀπάτης ἐμπλεῶν μάλιστα δὲ ἐπιτολαί, χάριτος παντοίας μεσαι, θείας τε ἅμα καὶ ἀνθρωπίνης, ὡσεὶ χιλιάδες δέκα, δι' ὧν πᾶσαν τὴν Γραφὴν σαφηνίζει, καὶ σύμπαν ἦθος παιδεύει διδασκαλικώτερον ποιούμενος τὴν ὑφήγησιν.

(a) Cod. Vat. 650, ἀπόφασιν.

(b) Cod. idem, ἁμαρτόνων.

(c) Cod. idem, Γομόρρων.

(d) Fabric. *Bibl. gr.* l. c, p. 254. — Idem eodem loco Isidori epistolas complures a Leontio Byzantino huc datas esse traiecit, in illisque unam ad Theonem, quam, ut ipsius utar verbis, in editis diu incassum quaeras. Vult autem ut ex indice scriptorum in Leontii contra Nestorium libros (p. 174) apparet, eam Pelusiotae ad Theonem epistolam significare, quam ille in primo contra Nestorium et Eutychem libro protulit. — Cf. Maxima biblioth. VV. PP. tom. ix, p. 681. — In eo tamen fallitur Fabricius. Exstat

PARTIS SECUNDÆ

APPENDIX DUPLEX:

COLLATIO EPISTOLARUM QUÆ IN EDITIS ET INEDITIS PATRUM CATENIS EXSTANT.

Vide infra ad calcem Epistolarum Isidori.

PARTIS SECUNDÆ APPENDIX III.

ISIDORI PELUSIOTÆ,
EPISTOLARUM CODICES MANUSCRIPTI.

Codices quatuor Acemetensis monasterii omnium A quæque omnes ex hoc codice in officina Commeliniana anno 1605, græce et latine editæ sunt (curante Ritthersushio). In fine codicis habetur index alphabeticus initiorum epistolarum a Gretsero editus.)

vetustissimi continuerunt, uti Irenæus et auctor anonymus, quorum testimonia p. 13, 14, a nobis allata sunt, tradidere, duo millia epistolarum, quas easdem fuisse, atque nos habemus excusas, arbitratur Tillemontius et Fabricius; neque ego, quo doctissimorum virorum sententia aut debilitetur aut confirmetur, quidquam possum proferre.

Billii et Chatardi codices.

Jure autem mireris eorum negligentiam et incuriam, qui Isidori epistolas ediderunt, neque codices, quibus usi sunt, accurate describere. Etenim Chatardus in sua ad Godofredum Billium Epistola, quæ editioni ejus præfixa est, p. 4, Ludovicus, inquit, *Barus præter alia multa exemplaria hujus nostri Isidori græcas epistolas ex museo Cardinalis Sirleti B* *elegantè scriptas fratri tuo, interpreti nostro, misit. Quæ ei tanto gratius fuere, quanto magis depravati erant et mendis scatebant codices illi, quibus tum utebatur.* Neque alibi accuratiorem horum codicum descriptionem invenire potui.

Rittershusii codex Bavaricus.

Eodem jure Rittershusium quoque vituperare licet, quippe qui in epistola ad Janum Gruterum, editioni ejus præfixa, nihil de codice, quo usus est, dicit, quam sibi illum e bibliotheca principis Bavaricæ esse traditum.

Sed Hardtius in catalogo CODD. bibl. reg. Bav., vol. I, p. 247, 248: *Cod. XLIX, est chartaceus, inquit, charta solida et levi, titulis et initialibus ini-* C *niatis, litteris minutis et elegantibus, cum correctionibus marginalibus, in-folio, a Petro Carneade Epidaurio Venetiis exaratus, sæc. XVI, foliorum numero 420, optime conservatus et inscriptus.*) Continentur autem eo:

fol. 1. — fol. 173.

ε *Ἐπιστολὰὶ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς θείας Γραφῆς περὶ τῆς τοῦ πάντος δημιουργίας εἰς τὸν στέφανον ἐνιαυτοῦ καὶ τροχοῦ γενέσεως. — Sunt epp. 659, quarum prima ad Isidorum episcopum, ultima ad Paulum data est;*

fol. 173. — fol. 250.

Exstant aliæ Isidori epistolæ 489, quarum prima ad Nilum (lib. I. ep. 1), ultima ad Zosimum (lib. II. ep. 298.) scripta est, easque Hardtius cum editione Veneta, quæ prodiit anno 1745, contulit, quodque, ut ipse dicit, in illa diversum fuit, notavit. Fieri autem non potuit quin omnes, quas exscripsit ille, scripturæ diversitates ad epistolarum pertinerent inscriptiones, cum latine tantum in illa editione exstent Isidori epistolæ. Quare operam omnino videtur perdidisse, præsertim, cum omnia fere a Rittershusio, jam notata essent, his tantum exceptis:

Lib. I. ep. 384, cod. Bav. Ἐκδίκω — ed. Ven. Ecdicio. — lib. II. ep. 109. Bav. Μαρώνη — Ven. Marco. — lib. II. ep. 161. Bav. Ἀφροδισίω. — Ven. Aphrasio. — lib. II. ep. 235. Bav. Παύλω πρεσβυτέρω — Ven. Hermino comiti.

Huic vero libro manuscripto similis est ejusdem bibliothecæ cod. L., in quo inde a fol. 249 eadem exstant Isidori epp. Hardtius enim l. I. p. 277, Quum ab iis, inquit, quæ in cod. 49. habentur, non differant, lectorem ibi remitto plura quæsiturum.

Cæterum a Hardtio edoctus quæ Montefalconius in *Bibl. bibl.* p. 588. E. n. xcvi. et xcvi. de duobus his codd. tradidit facili opera et supplere poteris et corrigere. — Cf. Harles ad Fabr. *Bibl. græc.* vol. X. pag. 482, lin. 2 — lin. 7.

Dicenti vero mihi de Rittershusii codice Bavarico liceat etiam alios ejusdem bibliothecæ commemorare libros manuscriptos, in quibus Isidori epistolarum extant fragmenta.

Cod. cclxxvii. fol. 332. Τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου ἀπόκρισις περὶ τῆς βραχυλογίας τοῦ ἡτέρι ἡμῶν. — cf. Hardt. l. I. Vol. III. p. 163.

Cod. CCCLXXVI. Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου περὶ A
τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀναστάσεως. —
Init. Ἄταν θαυμάζω καὶ εκπλήττομαι —
Fin. — μὴ ἠληθευκέναι δυσχυριζόμενοι.
Cf. Hardt. l. l. vol. iv, p. 184.

Schotti Codex.

Uti Chatardus et Rittershusius ita Schottus de
eodice, quo usus est, Vaticano nihil dixit.

Francisci Arcudii codices sex.

Vaticanus 649.

Vaticanus 650.

Altæmsis 1.

Altæmsis 2.

Sfortianus, qui ideam forsitan est atque ille, quem
Montefalconius, codices Cardinalis Sfortiæ enume-
rans, — cf. Eiusd. *Bibl. bibl.* p. 699, D. — Isidori
epp. 58. continere tradidit. Cæterum in alio eisdem
Bibliothecæ manuscripto exstant Pelusiotæ ad Theo-
gnostum presbyterum de triduo resurrectionis, et
ad Timotheum lectorem de eadem re epistolæ. Cf.
Montefalc. l. l. p. 699, B.

Barberinus 6.

De omnibus his nos quoque accuratius agere non
possumus, quia Petrus Possinus, qui Arcudii edidit
collationes, ne verbo quidem illos descripsit; neque
in aliis codicum catalogis eosdem commemoratos
invenimus.

Codex bibliothecæ Cardinalis Ottoboni

continet Isidori epistolas M. — Cf. Montf. l. l. p. 185 A.

Codex monasterii Cryptæ Ferratæ

anno 986 post Christum scriptus, continet Isidori
epp. 1600; cf. Montf. l. l. p. 199, B. — Eiusdem diar.
Ital. p. 368. — Eiusdem Paleographia græca p. 45,
ex ed. Par. 1708.

Codex in aliqua bibliotheca Romana,

cujus nomen excidit Montefalconio, continet Isi-
dori, Synesii et Libanii epistolas. Cf. Montf. l. l.
p. 201, D.

Codices Laurentiani.

Bandinius in catalogo codd. gr. bibl. Laurent.
vol. II, p. 606, n. viii. codice xvi. plutei 60. conti-
neri tradit :

Τοῦ ἀγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου ἐπιστολαὶ
σὺν τεχνολογίᾳ. Sunt autem epistolæ decem :

- 1) Ζηνοδοτῶ. inc. Εἰ καὶ Νῶε τῆς οικίας —
- 2) Ζευσίμου. inc. Ἠδέως ἂν ἐροίμην σε —
- 3) Οὐκ ἔστιν ἀδελφοὶ ἀσκήσεως πληροφορία —
- 4) Ὁ τοῦ Θεοῦ ἱερεὺς ἐπειδὴ ἐγγίζει —
- 5) Ζύμη ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀφωμοίωται —
- 6) Χρὴ τοὺς τὴν ἀνθρωπίνην εὐγένειαν —
- 7) Ὅσπερ οἱ ναυτικοὶ βρώματι —
- 8) Εἰ λόγοις ἐτρώθεις —
- 9) Ἄρτος ὁ Κύριος κέκληται —
- 10) Εὐσεβίῳ ἐπισκόπῳ. inc. Ἠδύνασο ἐπικουρεῖν
τοῖς βοηθείαις προσδοκούμενοις. Idem Bandinius l. l.
vol. III. p. 298, n. iv. Isidori epp. 411 in cod. viii.

plut. 86. exstare affirmat, quarum duplicem dedit
recensionem, alteram secundum ordinem quo lit-
teræ in codicem exhibentur, apposis singularum
initiiis, alteram secundum litteras alphabeti. — Ne-
scio autem num hic codex idem sit, atque ille, quem
Montefalconius l. l. p. 406, A in eadem bibliotheca
exstare, et epp. 312 continere tradidit.

Codices bibliothecæ S. Marci Venetiis.

1) Jam Sixtus Senensis in quarto bibliothecæ san-
ctæ libro se codicem, Isidori epistolas 1148 conti-
nentem, ibi reperisse tradidit, eundemque, teste
Fabricio, Montefalconius, in diario Italico p. 42,
sæculo XIV, exaratum memorans, epistolas 1200
continere testatur; quibuscum conferas librorum
manuscriptorum, quos Bessarion Venetorum dono
dedit senatui, catalogum, quem idem Montefalco-
nius in *Bibl. bibl.* p. 467-477 exhibet. Commemo-
ratur enim in hoc p. 473, A Isidori epistoliarum 1148
codex chartaceus. Finito autem hoc catalogo p. 477,
Ex tanta, inquit Montefalconius, suppellectile hanc
solum brevissimam codicum notam accipere potui :

« Codex sæculi XIV. Ἐπιστολαὶ τοῦ ἀγίου Ἰσι-
δώρου τοῦ Πηλουσιώτου εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς θείας
Γραφῆς· περὶ τῆς τοῦ παντός δημιουργίας. — Initium
epistolæ primæ est ἐπειδὴ κυκλικόν ἐστὶ τοῦ χρόνου
τὸ σχῆμα — (hoc etiam ab Sixto Senensi notatum
fuit.) — Epistolæ igitur, ita enim pergit, ad diversos
missæ numero 1200 quæ ad interpretationem sacræ
Scripturæ conferunt, secundum ordinem librorum et
versuum V. et N. T. digestæ sunt. Quum autem inter
Isidori epistolas, quæ ad ter mille cussæ sunt, multæ
in explanandis sacræ Scripturæ locis versentur, non
ausim dicere easdem aut diversas esse ab iis, quæ
in isto codice comparent. » Hactenus Montefalco-
nius. Fabricius vero ex codicis initio, ἐπειδὴ κυκλι-
κόν ἐστὶ — quod, uti jam a Caveo notatum sit, nulli
ex editis congruat, plures in hoc codice latere Isi-
dori epistolas adhuc ineditas collegit. Sed erravit
vir aliqui cautus et diligens. Etenim illud est ini-
tium primæ libri quarti epistolæ; quod jam a Rit-
tershusio in nota ad hanc epistolam secunda adno-
tatum video, in qua ille, Id mihi, inquit, satis argu-
menti est præter alia, quæ domi habeo, ex codice
illo Veneto Bavaricum, unde has epistolas deprom-
ptas publici juris primi fecimus, descriptum esse.
Quare et in editionis suæ titulo excudi curavit :
« Quartus liber nunc primum exit novus, ex eodem
cod. Bav., cui Venetus in Bibl. S. Marci respon-
det. » Et sane id hujus viri favet sententiæ, quod
Hardtius in catalogo codd. bibl. Bav., cujus verba
supra a nobis allata sunt, Rittershusii codicem a
Petro Carneade Epidaurio sæc. XVI. Venetiis exa-
ratum esse tradidit.

Sed utut hæc sint, id habeo certissimum, quod
Laurentius Theopulus in græca divi Marci biblio-
theca affirmat, scilicet, exstare in codice cxxvi, char-
taceo, qui sæc. XIV. exaratum sit, S. Isidori Pelu-
siotæ epistolas 1148, easque omnes in editione Pa-
risiensi jam excusas esse, præter unam Paulo iu-

scriptam, cujus initium : Ὅτι δαὶ ἐπιμύνας ἔχειν τῇ μαλέτῃ—Priores 484., sic deinde pergit, continent sacrae Scripturae interpretationes : sequentes 175, circa varia argumenta versantur : postremae 489 titulis carent, et fere omnes in primo et secundo libro praedictae editionis reperiuntur; pleraeque diversis ac in editis nominibus inscriptae sunt.

II. Eodem Laurentio Theupulo teste — cf. l. 1, p. 283. — Cod. DXXV continet Isidori epistolae 13.

1) Zosimo. inc. Τῶν ἀνθρωπίνων ἀμαρτιῶν — 2) Ad ascetas jejunantes. inc. εὐθύνας ὑπέξων — 3) Hieraci clarissimo. inc. βλος ἀνευ λόγου — 4) Eutonio diacono..... πάντα ποιούντων ἡμῶν. — 5) Eidem. inc. τοῖς δεινοῖς ἀνδράσι — 6) Archontio monacho. inc. τῇ λαβίδι λαβῶν — 7) Ermino. inc. ὑποθές τὴν χεῖρά σου — 8) Epagatho presbytero. inc. ἐπεγράφη ὁ Κύριος ἐν τῇ μήτρᾳ — 9) Paulo Archimandritae. inc. πόλλην ὡς ἔγνωσεν — 10) Strategio. inc. βάβδον καρυτῆν. — 11) Theopempto. inc. τὴν συκῆν οὐχ ἀπλῶς — 12) Lampecio monacho. inc. πολλὰ προφάσεις εἶσι — 13) Theodulo..... σκανδαλιζῆ ἐπὶ τῇ κόνῃ — 15) Gorgonio. inc. πολυδύναμον καὶ πολυθρόλλητον —

Codices Vindobonenses.

I. Lambecius in commentariis de bibl. Cæs. Vindob. lib. v, p. 245. « Cod. CCXCI est, inquit, chartaceus, antiquus et bonae notae in quarto, sed in principio et fine mutilus, constatque nunc foliis trecentis undecim. » Continentur eo hæc :

« Primo, et quidem a fol. 1, p. 1, usque ad fol. 300, p. 4, S. Isidori Pelusiotæ epp. 1000 de interpretatione sacrae Scripturae, quarum quinque priores omnino desunt, sexta autem ad Arsenuphium dimidia parte priori est mutila, atque incipit hæc his verbis : ἀλλ' ἵνα μὴ παντελῶς φαντασθῶμεν — Ultima demum sive millesima ad Lampetium episcopum inscribitur, atque incipit hoc modo : Λαμπετίῳ ἐπισκόπῳ. Διὰ τὰ πέρα Ζώσιμον. — Ἄλγῳ μὲν καὶ αὐτὸς κομίδῃ — Opera pretium autem fuerit has Isidori epp. accurate conferre cum editionibus impressis. Forsan enim in hoc codice quædam exstant nondum edita. » — Quam vero Lambecii opinionem falsam esse contendit Kollarus in edit. bibl. Lamb. tom. V, p. 509, ubi hæc exstant ejusdem verba : « Cæterum diligenter collato hocce codice cum Isidori epistolis Parisiis anno 1638, a Morellio vulgatis, ne unam quidem ineditam, imo tres editas in codice nostro desiderari, comperi; scilicet eas quæ in editis lib. II, n. 128, 277 et 297, leguntur. Deinde, sic enim pergit, in libros partitionem codex noster non agnoscit, neque ultra eam, quæ in vulgatis est libro III, ep. 200, progreditur. »

II. Codex CCXCII, ejusdem bibliothecæ est, Lambecio l. I. p. 246; et Kollario l. I. p. 520, 521, testibus, chartaceus, antiquus, in-quarto, constatque foliis trecentis sedecim. — Continentur eo : « S. Isidori Pelusiotæ epp. 93 de interpretatione sacrarum Scripturarum, quarum prima ad Palladium diacono-

num (lib. III, ep. 216), ultima autem ad Lycænam (lib. I, ep. 179.) data est. Notandum præterea est inter epistolas unam esse, quam inter epp. a Rittershusio et Schotto editas non reperi, nempe duodecimam ad Thalelæum monachum, cujus titulus et principium : Θαλαλαίω μοναχῷ. Ἄν τῇ σκηνῇ τῶν θεάτρων ἀρμόδιον, τίς σε οὐ κωμωδῆσει κ. τ. λ. » Cf. Montefalc. *Bibl. bibl.* p. 550. B.

III. Codex CCXIII. duodecim continet Isid. epp., quarum prima ad Theodosium scholasticum sic incipit : Τὸ περισσὸν ἢ ἀλλότριον. — Cf. Montefalc. *Bibl. bibl.* p. 548. B.

IV. Codex CIV. est Kollario teste chartaceus, foliorum trecentorum et sedecim, sæc. XV. initio scriptus. Continentur autem, ut idem in supplementorum ad Lambecii commentarios libro primo p. 644, 645 tradit, in eo inde a folio 281 Isidori Pelusiotæ epp. 414. — « Auctoris quidem, ita pergit ille, nomen in exempli fronte non comparet, sed cum illud, tum etiam epistolarum numerum indicaverat Cl. Teugnagelius, præscripto suo manu hoc titulo : S. Isidori Pelusiotæ epp. quatuordecim et quadringentæ. 414. Hæc ille. Prima sine epigrapha incipit : Οἱ μὲν ἅγιοι τῆς μοναχικῆς φιλοσοφίας κορυφαῖοι καὶ ἡγεμόνες — Data fuit ad Nilum monachum, quæ in impressis etiam exemplis primum locum occupat. Cæterum de hoc codice Forlosiæ nostri judicium erat hoc : Epistolarum, inquit, ordo idem plane est, ac is, qui in edit. Par. Jacobi Billii servatur; sed multas variantes ab illa lectione obiter observare nobis contigit. » — Cf. Montef. *Bibl. bibl.* p. 562, A.

Quod vero contendit Fabricius bibl. gr. lib. v. cap. 37, §. 3, p. 255, cf. ed. Harl. vol. x, p. 480, Lambecium libro I, p. 149 testari codicem epp. 2000 græcum in bibl. Vindob. exstare, mihi quidem egregii hujus viri error videtur esse. Nempe Lambecius inde a p. 147 bibliothecam Constantinopolitanam ab Antonio Verderio etiam pluribus scaterere mendis conatur probare. Quem ad finem catalogum librorum 174, a grammatico quodam exhibitum, eodem, quo illum excudi curavit Verderius, modo refert, simulque a Cæsareo hujus catalogi codice meliorem adjicit scripturam. Itaque allatis compluribus, quibus sententiam de Verderii bibliotheca suam probet, exemplis p. 149, in hunc pergit modum : « Epistolæ, Isidori Pel. numero mille et duo. In codice Cæsareo scribitur χιλιάδες δύο bis mille, sive duo millia. »

Codices bibliothecæ Parisiensis.

Cod. MDCCLXXXII continet epp. 1213, isque codex sæculo XIII exaratus dicitur. — Cf. Montefalc. *Bibl. bibl.* p. 732, A, p. 775, D.

Cod. DCCCCCLIX, epp. aliquot. — Cf. Montefalc. l. I. p. 731, A.

Cod. DCCCLXVII, n. IX. epp. 7.

Cod. MCLLX, Isidori fragmentum de libris canonicis. cf. Appendix ad Catal. cod. Paris. vol. II, p. 619.

Cod. MCLLXII, n. 28, ep. 3, n. 33, ep. 1.

Cod. **MMMLXVI**, n. 6, epistolam ad Cytum.

Præterea quæ supra jam attulimus conferenda sunt.

Codices Taurinenses.

Codex **CLXXII**, fol. 1 — fol. 16. Isidori epistolæ. — Cf. catal. **codb.** hujus bibl. auctore Josepho Pasino vol. I, p. 259. — Montefalc. *Bibl. bibl.* p. 1398, E

Idem Montefalconius p. 1397 A codicem exstare tradidit hacce in bibliotheca, in quo exstarent Diadochi et Isidori Pelusiotæ Ascetica.

In bibliotheca monasterii S. Germani

exstat teste Montefalconio — l. I. p. 1128, E, — codex, quo continentur 6 Isidori ad Cyrillum epp.

Codex Gudianus.

In bibliothecæ Marguardi Gudii catalogo, qui prædiit Kiloni 1706, commemoratur p. 543 liber manuscriptus in-8, in eoque complures τῷ ἁγίῳ Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου epistolæ exstare dicuntur. Exstant autem in eo, quem summa doctissimi Eberti mihi concessit liberalitas, epistolæ septem.

1) Lib. I, ep. 209. Inscriptio epistolæ deest in cod. Lin. 1. εἰ τι πλάνης ἔφοδον des. in cod. — 2. P. εἰσέφρησε, C. ἐπισέφρησε — 6. P. τοῦτο θεοῦ, C. τοῦτο τοῦ θεοῦ — 7. P. τυγχάνειν, C. τυγχάνει.

2) Lib. I, ep. 213.

3) Lib. I, ep. 214. P. Δομετιῶ, C. Δομετιῶ. Cæterum ep. inscr. deest in cod. lin. 1. τὸ deest in cod. — 4. P. εὐτέλειαν, C. ἀτέλειαν. — 5. P. φείσα, C. ἀφείσαι. — 8. ἤμῖν deest in cod.

4) Lib. I, ep. 215. Inscriptio deest in cod. Lin. 2. P. ἀφαρμόζει, C. ἀφαρμόζει. — 9. P. μετ' αὐτῶν, C. μὴν —

5) Lib. I, ep. 216. Ζήνωνι πρεσβυτέρῳ deest in cod. Lin. 6. P. καὶ ἐκείνος, C. ἀκεῖνος. — 9. P. ἔλεγχον, C. εἰς ἔλεγχον.

6. Lib. I, ep. 217. P. τῷ αὐτῷ, C. Ζήνωνι. Lin. 1. εἰ deest in cod. — 1. τὰ deest in cod. — 2. τὰ deest in cod. — 3. P. ὑπεραίροντα, C. ὑπεραίροντα (fors ὑπεραίρων ταῦτα). — 5. P. ἔλεος, C. ἔλεον. — 5. P. παρά, C. περί.

7) Lib. I, ep. 31. In cod. epistola omni caret in-
scriptione. lin. 3. ἐν ὀλίγαις ὥραις τὴν αἰώνιον
ἐαυτῷ κατασκευάζων κλάσιν des. in cod. — 4.
πᾶσαν deest in cod. — 5. πολῦτραπτον deest in cod.
— 6. μᾶλλον deest in cod. — 6. γνωρίζεσθαι deest
in cod. — 8. P. τυγχάνουσιν, C. εἰσιν.

Codices Upsalenses.

Cf. Catalogus centuriæ librorum rarissimorum manuscriptorum et impressorum, qui asservantur in bibliotheca academia Upsalensi, auctore Sparvenfeldelio. Upsalæ 1706.

1) Codex **XLVI**, inde a p. 145. Ἐκλογή ἐκ τῶν ἐπιστολῶν Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου. Continet epistolas 131 et quidem :

A Lib. I. ep. 2, 6, 9, 10, 13, 14, 15, 12, 8, 27, 31, 36, 41, 42, 44, 46, 108, 47, 49, 62, 77, 80, 83, 89, 90, 91, 92, 94, 98, 104, 108, 110, 115, 128, 129, 130, 132, 140, 142, 144, 146, 150, 149, 151, 153, 284, 162, 163, 164, 166, 170, 179, 188, 186, 187, 189, 194, 195, 197, 199, 201, 213, 220, 223, 227, 228, 231, 234, 258, 260, 266, 274, 276, 277, 278, 279, 289, 283, 284, 285, 286, 294, 303, 308, 309, 313, 320, 364, 367, 368, 372, 376, 380, 381, 383, 384, 385, 391, 392, 399, 408, 410, 412, 423, 424, 432, 433, 446, 495.

Lib. II. ep. 30, 76, 86, 165, 105, 214, 293.

Lib. III. ep. 49, 66, 67, 68, 74, 124, 129, 137, 138, 140, 143, 144, 145, 146, 157.

B II) Codex **XLIV**, inde a p. 196. Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου ἐπιστολὴ, quæ sic incipit : ἀκοαί με σκληραὶ ἔξεσ. — lib. I. ep. 390. — τοῦ αὐτοῦ. — inc. τὸν μάχας χαίροντα καὶ θορόβοις τερπόμενον εἰσι.

Codices Bodleiani.

Montefalconius in *Bibl. bibl.* p. 645 D codicem **cxix** sex Isidori epp. continere tradidit. At in catalogo librorum mss. Angliæ et Hiberniæ in unum collectis, qui prodierunt Oxoniæ 1697, inter quos catalogus bibliothecæ Bodleianæ primum locum tenet, traditum est codicem **cxviii** bibliothecæ Barocianæ cum Bodleiana conjunctæ continere Isid. Pel. epp. 6 et quidem :

Lib. I. ep. 349, ep. 455, ep. 339, ep. 153, ep. 37, ep. 151.

Deinde in codice **cxviii** exstant Isidori epp. 364.

Cæterum reperiuntur Isidori dicta in cod. v. — cod. **lxxvi**. — cod. **cxix**. n. 19. — cod. **cxvii**. n. 5. — cod. **dcxx**. n. 2.

Codex Wellensis.

In altero catalogorum illorum volumine, quod librorum mss. ecclesiarum cathedralium et aliarum celebrium bibliothecarum continet catalogos, commemoratur p. 104, n. 4054, codex ecclesiæ Wellensis in-folio, in quo exstare dicuntur Isidori Pel. epp.

Codex Naniusius.

Inter græcos codices, qui apud Nanios patricios Venetos asservantur, exstat, ut ex illorum catalogo,

D qui prodiit Bononiæ 1784, videre licet :

Codex **cxviii**. n. ix. qui Isidori continet epp.

Cæterum cf. cod. **xxviii**. p. 46. — cod. **lxx**. n. iv. p. 155. — cod. **xcii**. n. ii. p. 180.

Falso autem Harles ad Fabr. *Bibl. gr.* vol. X, p. 481, not. m, col. 2, vers. fin. complures Isidori epistolas in aliquo bibliothecæ Paullinæ codice Lipsiensi exstare affirmat. Male enim hæc verba : « Isidori in libros Scripturæ » quæ et catalogo bibliothecæ illius, a Fellnero edito, Montefalconius in suam *Bibl. bibl.* retulit — cf. p. 595, E, — videtur intellexisse. Continet enim codex, de quo Fellnerus agunt et Montefalconius, commentationes Isidori Hispalensis in multos Scripturæ sacre libros, aliaque hujus viri scripta philosophica.

PARS TERTIA.

ISIDORI PELUSIOTÆ DOCTRINA.

CAPUT PRIMUM.

ISIDORI DE GRAVISSIMIS DOGMATIBUS SENTENTIA.

§ 1. Exponitur quid Isidorus de fontibus religionis Christianæ censuerit.

Novi Testamenti scripta, cum primo et secundo sæculo multis Christianis aut magna ex parte aut omnino incognita fuerint, eumque regula fidei vel veritatis, quam apostolos discipulis suis tradidisse verosimillimum est, non ex illis repetita sit, illis temporibus non habebatur Christi doctrinæ fons. Sed jam tertio, multo magis vero sequente sæculo, post synodum Nicænam horum librorum auctoritas multis de causis, quas hic exponere longum est, ita paulatim amplificabatur, ut Isidorus divinam iis tribuere auctoritatem eosque primarium religionis Christianæ fontem habere posset. Quod, antequam reliqua, quibus ille favebat, dogmata fusius exponantur, paulo accuratius declarasse, ab instituti nostri ratione non alienum est. Sed quoniam in hujusmodi disquisitione etiam de Vetere Testamento agi debet, non magis quid ille de hoc statuerit, quidque de utriusque censuerit congruentia, præmittendum est.

Deus autem, de illius sententia, veteribus, velut Noæ, Abrahæ, Jobo aliisque viris virtute insignibus, καθάρων εύρίστων αὐτῶν τὴν γνώμην καὶ τῆς ἀνευ μελέτου διδασκαλίας ἀξίαν, sese revelaturus, cum his collocutus est ipse. Sed cum ingrata Judæorum natio vitiiis præceps iret, tum per litteras eam admoneri curavit et corrigi. Qua in re summus omnium rerum Moderator eumdem sese priscis illis temporibus præbuit Judæis, atque nostri ævi Christianis. Dei enim Filius, apostolis nihil scripti relinquens, ipsis et piissimo cuique ab initio rerum Christianarum τὴν τοῦ ἁγίου

(a) Miserum hunc Ecclesiæ Christianæ statum etiam alibi tangit Isidorus, velut lib. III, ep. 408, ubi hæc exstant: Ὅτι μὲν ἀκμαζούσης τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μήπω νεοσχυρίας, τὰ θεῖα περὶ αὐτὴν ἐγόρευε χαρίσματα, τοῦ ἁγίου Πνεύματος δημαγωγούντος, καὶ τῶν προσετώτων ἕκαστον κινούντος, καὶ οὐρανὸν τὴν Ἐκκλησίαν ποιοῦντος, πᾶσι δῆλόν ἐστιν. Ὅτι δὲ νεοσυστάσης καὶ στασιασάσης, ἀπέπτῃ πάντα ἐκεῖνα, καὶ ἀπεπήδησεν, οὐ τὰ χαρίσματα μόνον — ἀλλὰ καὶ βίος καὶ ἀρετὴ, καὶ τοῦτο πᾶσι δῆλον.

(b) Fusius hanc suam sententiam explicat Isidorus lib. III, ep. 106. Illa autem quam sit insulsa, cum æque logica careat veritate atque historica, per se patet; neque, ut pluribus eam explicemus, necesse est.

(c) Lib. I, ep. 107, quæ sic incipit: Καινότητα

Ἀ Πνεύματος χάριν concessit. Posteaquam vero multi inter Christianos vel agendo vel docendo a recta, quam illis summus omnium monstraverat Magister, aberrarunt via (a), rursus ἐδέησεν τῆς ἀπὸ τῶν γραμμάτων διορθώσεως (b). Uti igitur Judæos Vetere, ita benignus omnium mortalium Pater nos Novo edocuit Testamento; itaque utrumque dogmata continet a Deo revelata. Unde apparet Isidorum his libris divinam tribuisse originem et auctoritatem; eumque, quia quæ Deus revelavit inter se certare prorsus non possunt, docere debuisse: Velus Novumque Testamentum non discordare inter sese. De quibus paulo accuratius dicendum est; et primum quidem de concordia utriusque, Novique Testamenti præstantia, deinde de auctoritate reliquæque agere placet sacræ Scripturæ affectionibus.

1. De concordia utriusque et præstantia Novi Testamenti. — Jesus Christus, de Isidori sententia, nulla nova proposuit dogmata (c). Quare qui Velus Testamentum attento animo perlustrant, omnia quæ Novum continentur, in illo quoque prædicata esse invenient; itaque ut τὴν τῶν ἀμφοτέρων τῶν Διαθηκῶν ἐνδιάθετον συμφωνίαν concedant necesse est. Cæterum, ut arbitratur Isidorus, Christus ipse declaravit, se novarum rerum non esse cupidum. Homini enim, ut sententiam exemplis quibusdam illustrem, cuius lepram emendavit Jesus, templum adire munusque lege indictum afferre iussit (d) eo, uti Pelusiota noster censet, consilio, ut τῶν δύο Διαθηκῶν ἡ ὁμόνοια ostendatur (e) Eademque ratione ille Jesu Christi colloquio cum Pharisæis de reprobio et conjugio (f) iutitur, in quo hic Moysen non reprehendisse dicitur, sed excusasse et defendisse (g). Quare invehitur quoque in Marcionem maximopere, quippe qui Evangelium corrupisse dicatur Christi

δογμάτων, ὃ φιλότης, οὐδεμίαν τῶ νόμῳ καὶ τοῖς προφήταις ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ὑπέσιγηγεν. Sic enim codicis Altaemsis auctoritate scribendum censeo. Vulg. ἐπεισήγαγεν. — Cf. lib. I, ep. 458. — Οὐκ ἀπόβδ, οὐδ' ἀλλότρια τῆς τοῦ νόμου ἐντολῆς, ἡ εὐαγγελικὴ νομοθεσία παρέδωκε.

(d) Evang. Matth. VIII, 4. Marc. I, 44. Luc. V, 14. Falso citantur in margine editionis Parisiensis Joann. V, et Matth. XIII.

(e) Lib. I, ep. 146. — Τοῦτου χάριν τὸ δῶρον προσενεγκεῖν ὁ λεπρὸς ἐκελεύετο, ὅπερ ὁ νόμος προσέταξεν, ἵνα δευθῆ τῶν δύο Διαθηκῶν ἡ ὁμόνοια.

(f) Evang. Matth. XIX, 1—15. Marc. X, 1—16.

(g) Lib. III, ep. 76, p. 285, lit. C, lin. 5. — Ὁ γὰρ Χριστὸς δεῦρ' ἐπιφοιτήσας, ταύτης αὐτῷ προσενεχθείσης τῆς πεύσεως, οὐ μόνον οὐκ ἐμέμψατο τὸν Μωυσέα, ἀλλὰ καὶ ὑπερατελογήσατο —

verbis : *Equidem huc non eo veni consilio ut legem Mosaicam abrogarem (a)*, temere in hunc modum mutatis : *Num me propterea in terram venisse creditis, ut legem ac prophetas adimplerem? veni ut evertrem, non ut explerem (b)*. Eademque ob causam sæpius declarat Isidorus, unum in utroque Testamento prædicari Deum (c), unum eundemque utriusque esse legislatorem (d). — Quæ etsi, uti ostendimus, aperte docuit ille, tamen ingens etiam inter utrumque Testamentum intercedere discrimen (e), atque Evangelium Lege multo præstantius esse (f), varias ob causas contendit sæpenumero.

Primum enim, cum Lex rudioribus data sit (g) et Legislator pro insigni sua sapientia horum debilitati sese accomodaverit (h), docet : Deum quæ in Vetere Testamento exstarent leges eo tulisse consilio, ut mortalium animos ad altiora Jesu Christi et apostolorum præcepta prepararet (i). Moses igitur eos tantum, qui peccata perpetrarunt, puniendos esse decrevit ; Christus vero peccandi adeo lubidinem et cupiditatem prohibendam censuit (j) ;

(a) *Evang. Matth. v, 17.* — Μη νομίσητε, ὅτι ἤλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἤλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι.

(b) *Lib. 1, ep. 371.* — ἀμείψαντες γὰρ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν, — οὐκ ἤλθον, λέγοντος, καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας. — ἐποίησαν, — Δοκεῖτε, ὅτι ἤλθον πληρῶσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας ; ἤλθον καταλῦσαι, ἀλλ' οὐ πληρῶσαι. — Ἐκ τούτων δὲ εἴση, ὅπως ἔχθραν ταῖς δυσὶ Διαθήκαις κατασκευάζουσι, ξένον εἶναι τοῦ νόμου τὸν Χριστὸν σχεδιάζοντες. Bene enim scribitur in codd. Vat. 649 et Alt. σχεδιάζοντες pro σχεδιάσαντες.

(c) *Id verbi causa declarat lib. 1, ep. 146,* cujus ultima verba hæc sunt : — Ἰνα δειχθῆ — ὅτι ὁ νῦν τὴν Ἰασην ἐργασάμενος, αὐτὸς ἐστὶν ὁ καὶ τὸν νόμον ἐνόημενος. — Codd. Vat. 649, Alt. et Bav. αὐτὸς ἐστὶ καὶ τὸν νόμον ὁ θέμενος. — Cf. *lib. 1 ep. 494.* — Ἰνα εἰς Θεὸς — quæ Rittershusii conjectura auctoritate codd. Vat. 649 et Alt. recipienda est — ἐν ἀμφοτέραις ταῖς Διαθήκαις γνωσθῆ.

(d) *Lib. 11, ep. 133, p. 184, lit. B, lin. 8.* — οὗτω καὶ Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης εἰς νομοθέτης, —

(e) *Lib. 1, ep. 494.* — εἰ — sic scribe auct. codd. Vat. 649 et Alt. — καὶ πολὺ τῆς δευτέρας τὸ πρὸς τὴν προτέραν διάφορον.

(f) *Lib. 111, ep. 53.* Πολλὴ τοῦ Εὐαγγελίου πρὸς τὸν Νόμον ἢ ὑπεροχή. — Cf. *Lib. 111, ep. 355.*

(g) *Lib. 1v, ep. 203,* ubi Judæos appellat ἀπειθεύτους, καὶ πρὸς τὰ ἴλιαν σαφῆ ἀπαιδευτοῦντας. *Cod. Vat. 650,* ἀναισχυνοῦντας.

(h) *Lib. 11, ep. 133, p. 184, lit. B, lin. 9.* — εἰς νομοθέτης ὁ σοφῶς καὶ προσφόρως καὶ καταλλήλως τοῖς καιροῖς νομοθετήσας.

(i) *Lib. 1v, ep. 134.* Τὰ νομικὰ καὶ προφητικὰ μαθήματα προπαιδεύματά εἰσι — *Cod. Vat. 650,* ἐστὶ τῆς νέας καὶ εὐαγγελικῆς φιλοσοφίας.

(j) *Lib. 1, ep. 458.* — τοῦ μὲν γὰρ (νόμου) τὴν ἔχθραν καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς ἀμαρτίας παιδεύοντος, αὕτη (εὐαγγελικὴ νομοθεσία) τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ, τὴν ἐπιθυμίαν, ἐκώλυεν.

(k) *Lib. 11, ep. 243.* Δύο γενικῶν κακιῶν οὐσῶν, τῆς τε νοουμένης, τῆς τε δρωμένης, ἡ μὲν διὰ τῶν ἔργων, πάλαι διὰ τοῦ Νόμου ἐκολάσθη, ἡ δὲ νοουμένη, διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἀνεστάλη. οὐ τὸ ἔργον μετὰ τὴν πρᾶξιν τιμωρουμένου, ἀλλ' ὅπως μὴδ' ἀρχὴν λάβοι τὸ κακὸν προηθουμένου. Τότε μὲν γὰρ τῆ χειρὶ, νῦν δὲ τῆ ψυχῇ ἐνομοθετήθη. — *Lib. 111, ep. 254.* Χριστὸς — οὐ τὴν πρᾶξιν μόνον, (*cod. Bav. μόνην*), ἀλλὰ καὶ τὴν ἐννοιαν προαναπέλλων, — et

itaque ille agendi, hic etiam cogitandi regulam dedit (k). Quam suam sententiam exemplis illustrare solet Isidorus, in eamque spectat quod legem Mosaicam τὸν σαρκικὸν νόμον, Christi vero doctrinam τὸν νόμον τοῦ πνεύματος appellat (l).

Alteram vero causam cur Novum Testamentum Veteri præferendum sit, in eo ponendam esse censet Isidorus, quod dogmata, quæ Moses et prophetæ typis (m) et symbolis (n) obscure tradiderunt, in illo plane et distincte sint exposita ; quodque veritas in lege occulta Evangelio declarata sit (o).

Tertia denique, quæ ad hanc suam sententiam commovit Pelusiotam, causa omnium est gravissima. Optume enim notavit ille legem Mosaicam solis Judæis datam, Christi vero atque apostolorum doctrinam ad omnes pertinere mortales (p).

2 *De Scripturæ sacræ affectionibus ejusque lectione.* — Antequam quid Isidorus de variis sacræ Scripturæ affectionibus — auctoritate, veritate, sufficientia, perspicuitate et efficacia, —

post paulo : ὁ μὲν γὰρ τῆ ψυχῇ, ὁ δὲ τῆ χειρὶ νομοθετεῖ, καὶ διὰ τὸ — *cod. Bav.* τοῦ — μη συγχωρησαι εἶναι τὴν ρίζαν καὶ τοὺς κλάδους προαναπέλλει. — *Lib. 1v, ep. 134,* in qua de præceptis a Mose datis Christianæ doctrina in hunc loquitur modum : τὰ μὲν γὰρ τῆ χειρὶ — *cod. Vat. 650,* σαρκὶ — ἡ δὲ τῆ ψυχῇ νομοθετεῖ. Καὶ τὰ μὲν τὴν πρᾶξιν, ἡ δὲ τὴν ἐννοιαν εὐθύνει — *cod. id. 1θύνη* — καὶ οὐκ εἰς. Τὰ μὲν γὰρ γραμματιστῆ, ἡ δὲ — sic cum *cod. cod.* scribendum censeo pro τὰ δὲ — ἀκρω; φιλοσόφως ἔοικεν. — *Lib. 1v, ep. 209,* quæ sic incipit : Εἰς μὲν ἐστὶν ἀμφοτέρων τῶν Διαθηκῶν ὁ νομοθέτης· ἀλλ' ὁ μὲν νόμος δυστηνίος οὐσι τοῖς Ἰουδαίοις, τὰς πράξεις ἀπηγόρευσε μόνον· τὸ δὲ Εὐαγγέλιον, ἅτε φιλοσόφους δογματίζων, καὶ τὰς ἐννοίας, ἀφ' ὧν αἱ πράξεις φύουσιν, ὡς περ πηγῆς τῶν κακῶν προαναπέλλει, οὐ γενόμενα μόνον τὰ ἀμαρτήματα κολάζων ἀκριδῶς, ἀλλὰ μὴδὲ γενέσθαι, κωλύον ἀσφαλῶς.

(l) *Lib. 1, ep. 106.* — ἐκ τοῦ δεῦρο πνεῦμα — *codd. Vat. 649, et Alt. πνεύματι, cod. Bav. πνεύματος* — μόνον ἐξιλίσκεσθαι βούλομαι· ὁ σαρκικὸς πεπληρωται νόμος, ὁ τοῦ πνεύματος κρατεῖται, καὶ τῆς σωτηρίας ἀρχαίτω. Qua ratione priora quæ ascripsimus verba explicari possint, æquidem non video. Recipienda forsitan sit, quam suppeditant *codd. Vat. et Alt. scripturam ;* statuendumque ab Isidoro vocem ἐξιλίσκεσθαι passive esse usurpatam.

(m) *Lib. 1, ep. 494.* Ἡ μὲν γὰρ (παλ. διαθ.) τυπικοῖς ἐχρήτο προστάγματι, ἡ δὲ (καιν. διαθ.) τοῖς ἀληθέσιν ἐλαμψε πράγμασι τε καὶ δόγμασι.

(n) *Lib. 1v, ep. 157, p. 501, lit. C, lin. 8.* — μάθε παρ' αὐτοῦ νομοθετήσαντος. Μισέως φημι, τοῦ διὰ σκιῶν καὶ συμβόλων τὴν ἀλήθειαν ὑπογράφαντος.

(o) *Lib. 1, ep. 401.* — ὧν εἰς ὑπάρχεις — quod Billius margini ascripsit, quodque, cum etiam in *codd. Vat. 649, et Alt. et Bav. existet, vulg. ὑπάρχει* præfero — αὐτὸς, ὁ τὴν ἐν τῷ νόμῳ κρυπτομένην, καὶ νῦν δεδηλωμένην μὴ γνοῦς.

(p) *Lib. 111, ep. 53.* — ὁ μὲν γὰρ νόμος εἰς τοὺς ὀμοφύλους μόνους συγκλεῖ: τὴν φιλανθρωπίαν· τὸ δὲ Εὐαγγέλιον καὶ εἰς τοὺς ἀλλοφύλους ἐπεκτείνει. *Cod. Bav.* ab hac paululum recedens scriptura exhibet : ὁ μὲν γὰρ νόμος τοὺς ὀμοφύλους μόνους συγκαλεῖ εἰς τὴν φιλανθρωπίαν sqq. — Cf. quæ sequuntur paulo post : καὶ ὁ μὲν τοὺς φίλους ἀγαπᾶν παρακελεύεται· τὸ δὲ καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾶν προτρέπει. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὡς παιδίους νομοθετεῖ, τούτο δὲ ὡς φιλοσόφους δόγματα ὑπερφυῖ ὑποτίθεται.

quidque ac ejusdem censuerit lectione, a nobis exponetur paulo accuratius, effatis ejusdem compluribus eum divinam et Veteris et Novi Testamenti libris tribuisse originem placet ostendere. Quod si probarimus quid de auctoritate biblicorum et veritate statuerit, sponte sua apparebit.

Omnes, ut Isidorus existimat, Scripturæ sacræ auctores divino gavisus sunt auxilio; quod et ex episthetis, quibus biblia ille ornare solet (a), et ex eo rite colligas, quod in Veteris Testamenti libris vaticinia exstare opinatur, atque supremi Numinis sapientiam summopere propterea admirandam censet, quod Deus rem aliquam futuram præsignificaturus non simpliciter profuderit vaticinium, sed præsentibus futurarum cognitionem ita miscuerit, ut inde non solum posteri, verum etiam illius temporis auditores magnam percipere potuissent utilitatem fructumque (b). Eo autem accedit, quod Deum per Moysen (c) cæterosque prophetas (d), velut per Ezechielem (e), divinumque Spiritum in Psalmis locutum esse (f), plane declarat.

Neque alia ratione de Novi Testamenti loquitur scriptoribus. Ex horum enim narrationibus Jesu Christo omnia illa accidisse, quæ de eo olim prædicaverint Moyses et prophetæ (g), intelligi, et apostolos sanctum, quem illis Jesus promiserat, Spiritum revera accepisse, et e Servatoris veracitate, et e miraculis, quæ ipsi ediderint, concludi posse in epistola ad Archiam (h), in qua contra Montanum agit Isidorus, arbitratur. — In quo tamen, sic argumen-

A tari possit quispiam, sibi non videtur constare. Etenim in litteris ad Arsenuphium lectorem datis (i), Τὰ μὲν, inquit, σημεῖα καὶ ὄψονιαν δύνανται δέξασθαι πονηρὰν, quasi illorum auctor non Deus fuerit, sed dæmon sive diabolus. Quæ conjungi inter se nullo modo possunt. Nam si aut Deus aut diabolus miraculorum auctor habetur, e miraculis, quæ apostoli fecerunt, eos a Spiritu sancto sive potius Deo agitato esse, concludi nequit. — Sed videat strenuus ille iudex ne omnino fallatur. Pelusiota enim cum edidisse apostolos miracula, illisque hanc vim a Deo tributam esse persuasum sibi habeat, ubi cum Montani assecclis, qui si non idem, at certe non contrarium docuerunt, certandum fuit, hos optime quaestione illa potuit urgere: Ποῖω δὲ πνεύματι ἐνήργουν οἱ ἀπόστολοι τὰ θαύματα? Ubi vero rem habuit cum hominibus μηδεμίαν βίου ὀρθοῦ βουλομένους ποιῆσθαι πρόνοιαν, nil melius agere potuit, quam probare non miracula sola (j), verum apostolorum vitam integram, eorumque optimos mores effecisse, ut Christi doctrina late propagata esset inter mortales, et quam celerrime. Neque tamen necesse fuit, ut hujus sententiæ causa apostolos Dei Spiritu agitato esse et adjuutos, negaret. Quare illos divino gavisos esse auxilio (k) Joannemque Spiritu sancto impulsu Evangelium conscripsisse suum (l) docens, mihi quidem a se ipse non videtur dissentire. Idem vero de Paulo tradens (m), Divinus, inquit, ille vir, etsi spiritualibus donis ornatus fuit, tamen lectioni operam dedit, atque Timotheum, ne multa-

(a) Isidorus Vetus Novumque Testamentum appellare solet τὰ θεῖα χρήματα — oracula divina; ei Evangelii præconium κήρυγμα θεῖον καὶ ὑπερφύς, sacramque Scripturam θεῖαν θεῖαν, καὶ οὐράνιον etc. Cf. lib. iv, ep. 30, ep. 67.

(b) Lib. iv, ep. 203.

(c) Lib. iii, ep. 76. — Μωσῆως σοφίαν, ἣν ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ.

(d) Lib. iv, ep. 205, p. 551, lit. D, lin. 3, 4. Διὰ τὴν ἐν τῇ Παλαιᾷ διὰ Μωσῆως καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν λαλήσας ὁ Θεός. — Cf. lib. i, ep. 115. — ὁ προφήτης φησὶν, ἡ μᾶλλον δι' ἐκείνου Θεός.

(e) Lib. iii, ep. 231. Τίνος ἕνεκεν, ἔφη, εἶπεν ἡ τῆς ἡμετέρας πηγῆ διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ περὶ τῶν Ἰουδαίων κ. τ. λ. —

(f) Lib. i, ep. 416. — φησὶν τὸ θεῖον Πνεῦμα ἐν ζαλωσῶς.

(g) Lib. i, ep. 107. — ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς — τοῖς πάλοι περὶ αὐτοῦ προφανέσι τὸ πέρας ἐπέθηκε.

(h) Lib. i, ep. 500. Τὸ θεῖον καὶ προσκυνούμενον Πνεῦμα τῆ — quod e cod. Bav. inserendum est — δεκάτης τῆς ἀναλήψεως — ἡμέρα ἐπὶ τοὺς ἱερῶς μαθητὰς κατεφοίτησεν, ὡς ὁ Κύριος ἐπηγγελάτο. — καὶ Λουκᾶς ἔγραψε πληρωθὲν ὁ θεσπέσιος, ὅπερ πολλοῖς ὑστερον χρόνοις ὁ δυσσεβὴς μὴ — quod auctoritate codd. Bav. Vat. 649, et Alt. ejiciendum est — γεγενῆσθαι Μοντανὸς διεψεύσατο, καὶ τὸν Κύριον διαβάλλων οὐκ ἀληθεύοντα — ποῖω δὲ — falso additur a codd. Bav. Vat. 649, Alt. καὶ — πνεύματι ἐνήργουν τὰ θαύματα, ἣ τὰ ἐθνη ἐπαίδευσεν τὴν εὐσέβειαν.

(i) Lib. iv, ep. 80. Isidorus illa, quæ supra attulimus, verba scripsit sententiam suam de vi, quam miracula apostolorum eorumque mores in mortalium animos exercuerint, explicaturus. Sequuntur autem illico hæc: Βίος δὲ ὀρθὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ διαβόλου

-μφορᾶται τὸ στόμα. Μὴ τοίνυν ἐκ τῶν σημείων μόνον νομιζέσθωσαν — cod. Vat. 650, νομιζέτωσαν — κεκρατηκέναι τὸ κήρυγμα, οἱ μηδεμίαν βίου ὀρθοῦ βουλομένοι ποιῆσθαι πρόνοιαν. Συνέπραττε γὰρ τοῖς γινόμενοις καὶ λεγομένοις καὶ ὁ τῶν κηρυττόντων βίος, μηδεμίαν μηδὲν — quod e cod. eod. addendum est — λαθὴν δίδους. — Uti in his ad Arsenuphium litteris Isidorus optimos apostolorum mores pluris æstimandos esse censet, quam miracula ab illis exhibita, ita in epistola ad Ischyriionem data hanc sententiam plane declarat. Cf. lib. ii, ep. 56.

(j) Lib. i, ep. 145. Nempe his in litteris Isidorus causam, cur Deus hominibus quibusdam vim miracula perpetrandi concesserit, exponit in hunc modum: — ὅτι διὰ τὴν δόξαν οικείου ὄνρατος ἐπλήρου τὰς θεοσημείας ὁ Κύριος, καὶ τῶν δαιμόνων κυλιῶν ἐπιβουλὰς, καὶ ὄδον τῷ Εὐαγγελίῳ ὀμαλλῶν ἀπρόσκοπον.

(k) Lib. ii, ep. 54. Ὅσπερ οἱ ἀπόστολοι ἀνδρεία καὶ μεγαλοφυχία φραξάμενοι, καὶ τῇ θεῖᾳ συμμαχίᾳ θωρακισθέντες. Lib. ii, ep. 345. — οἱ ἀπόστολοι τῆς θείας ἐμπληρωμένοι σοφίας.

(l) Lib. iii, ep. 402. Ὁ θεολόγος καὶ θεοφιλὴς Ἰωάννης, ὁ τῆς βροντῆς ὄντας υἱός, θεοφράστου γλώττη, ὑπὸ ἁγίου γὰρ Πνεύματος ἐκινεῖτο, τὴν τοῦ θεοῦ λόγον — quod auctoritate codd. Bav. et Vat. 650 ejiciendum est — ὑπόστασιν τε καὶ ιδιότητα — ἀνεκέρυξε.

(m) Lib. iv, ep. 88. Καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, καίτοι πνευματικὸς κομῶν χαρίσμασι, τῆς ἀναγνώσεως οὐ μικρὰν ἐποιεῖτο σπουδὴν. Διὸ καὶ τῷ θρέμματι αὐτοῦ τῷ περιδελύπτῳ ἔγραφε: Προσχετὴ τῆ ἀναγνώσει. Δεινὸν γὰρ μάλιστα — quod e. cod. Vat. 650, inserendum est — τῷ γευσάμενῳ τῆς θείας σοφίας ἔστερησθαι ταύτης, κ. τ. λ.

rum rerum memoria deleteretur, ut suum sequeretur exemplum, admonuit. Inde simul consequitur Isidorum inspirationi non tantum tribuisse, quantum permulti posterioris ævi Patres et theologi. Quod ex eo quoque apparet, quod ille apostolorum de Christo narrationibus non solum inspirationis causa, verum etiam propterea fidem habendam esse censet, quia quæ audiverunt illi et viderunt tradidere nobis, neque, uti ex illorum scribendis genere apparet, falsa pro veris scripsere (a). — Quoniam igitur apostoli verum tradere et potuerunt et voluerunt; quoniam inspirati fuere, eorum scriptis summam inesse putat Isidorus veritatem, divinamque illis tribuit auctoritatem. Licet igitur nemini contra apostoli effatum aliquid proferre (b) atque mysteria, quæ Bibliis continentur, aggredi nefas est (c). Qui enim, inquit, oraculis divinis sapientiores esse volunt, docentque quid ipsis placet, ii non solum seipsum, verum et alios inani spe fallunt (d).

His, quæ hactenus dicta sunt, quid Isidorus de Scripturæ sacræ inspiratione, quæque cum hac quam apertissime coherent, veritate et auctoritate, censuerit, satis declaratum arbitror. Quare restat tantum, ut de illius sufficientia, perspicuitate et lectione agamus. De efficacia enim, cum hæc doctrinæ sit, non Scripturæ, rectius dicitur, ubi Isidori de mediis, quæ vocant, gratiæ exponitur sententia.

Quod vero ad Scripturæ sufficientiam atinet, unum tantum Isidori dictum nobis ejusdem epistolas attento perlegendibus animo huc spectare videbatur; idque exstat in litteris ad Eulogium datis, in quibus Origenis de animarum lapsu sententia duas maxime ob causas rejicienda dicitur, quarum prima est, quod dogma istud neque in prophetarum, neque in apostolorum scriptis perspicue sit propositum (e). Unde tamen de mea quidem sententia non consequitur, Isidorum omnia ea, quæ religionem spectent,

A sacra Scriptura contineri credidisse. Statuitem enim alios quoque, de quibus deinceps agendum est, religionis Christianæ fontes, quos, qui strenue Bibliorum docent sufficientiam, rejiciant necesse est. Sed Pelusiota, qui Vetus Novumque Testamentum fontem doctrinæ Christianæ primarium habuit, jam eo offensus, quod illa gravissima Origenis sententia a nullo sacro scriptore plane sit prolata, illam, cum alia quoque, philosophica videlicet, accedant argumenta, falsam esse declarat.

Uti vero Isidorus Scripturæ non docuit sufficientiam, ita et illius perspicuitatem, cum ipse compluria prophetarum et apostolorum dicta satis obscura esse haberet cognitum, nullo modo potuit præcipere, neque præcepit. Nam etsi divina, quæ mortalium animos excedunt, dogmata et præcepta humano more humanisque exemplis ab apostolis sapienter illustrata esse (f); etsi Biblia res et placita, quibus homines plebeii et indocti, mulieres, pueri atque puellæ et edoceri possunt et oblectari, continere (g), libere profitetur; tamen iisdem scriptis arcani quoque de ejus sententia insunt λόγοι, quibus doctissimus quisque ita vexatur, ut sapientiæ, quam consequi et percipere nequeat, sibi cedendum esse confiteri debeat (h). Atque hoc magnæ et singularis sapientiæ opus esse censet. Nam si omnia, inquit, in Bibliis fuissent clara ac manifesta, nos remota inquisitione prudentia certe apostolorum et prophetarum dicta interpretantes, non usi essemus; si vero omnia fuissent obscura, sic quoque, cum nullus esset inventioni locus, excidissemus cognitione. Sunt igitur in Bibliis clara obscuris sapienter mixta; ita ut ex iis quæ manifesta sunt et perspicua etiam ea quæ abdita habentur et caliginosa comprehendantur quodammodo (i). Eodem fere modo de his rebus judicavit Dæderlinius, qui, Me quidem, inquit, si aperta statim omnia et evidentiâ

(a) Lib. I, ep. 54. Pluribus Jesu Christi miraculis ab initio hujus epistolæ commemoratis, Ταύτας, inquit, ἡμῖν τὰς θεοσημείας οἱ αὐτόπται αὐτῶν παρέδωκαν, τοσοῦτον κολακείας καὶ χάριτος ἄμοιρον τὴν μαρτυρίαν τηρήσαντες, ὡς καὶ τὰ συμβάντα αὐτῷ ἐπινειδίστα γράψαι, διωγμούς, ὕβρεις, κ. τ. λ.

(b) Lib. II, ep. 249. Τοῖς θεοῖς χρησιμοῖς, οὐτ' ἀντιβλέπειν χρῆ, οὐτ' ἀντιφθέγγεσθαι.

(c) Lib. I, ep. 24. — καὶ μὴ κατοτολμᾶν ἀπλῶς τῶν ἀψαύστων καὶ ἀνεφίκτων μυστηρίων.

(d) Lib. V, ep. 576. — σοφώτεροι γὰρ εἶναι βουλόμενοι τῶν λογίων, καὶ τὰ δοκούντα ἑαυτοῖς δογματίζοντες, οὐ μόνον ἑαυτοῦς, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρὸς αὐτοῦς ὡς περ εἰς λιμένας καταφεύγοντας, σφάλλουσι τῆς ἐλπίδος, εἰς πέλαγος αὐτοῦς ζητημάτων ἐξακοντίζοντες. — Vox autem λόγον a scriptoribus ecclesiasticis de oraculis divinis i. e. de Scriptura sacra usurpari, notissimum est.

(e) Lib. IV, ep. 163. Τὸν περὶ τῆς ἐκπτώσεως — cod. Vat. addit τῶν ψυχῶν — λόγον, ἀληθῆ μὲν ὡς οἶμαι, οὐκ ὄντα, πιθανὸν δὲ δοκούντα, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, δύο δὲ μάλιστα, — quod ex eod. cod. addendum est — κατὰ γὰρ τὸν ἡμέτερον λογισμὸν, ἀνατρέπειν δοκεῖ. Ἐν μὲν, τὸ μὴ σαφῶς κεκηρύχθαι ἐν ταῖς Γραφαῖς· δευτέρον δὲ, κ. τ. λ.

(f) Lib. II, ep. 3. — τὰ θεῖα καὶ ὑπερφυῆ παιδεύματα, λόγοις καὶ παραδείγμασι σωματικοῖς ἐκέ-

ρασεν. Οὐ γὰρ οἶόν τε ἦν ἡμᾶς ἄλλως νοῆσαι. Lib. II, ep. 5, p. 129, lit. B, lin. 9. — τὴν θεῖαν σοφίαν ἐτελέσει λόγοις καὶ παραδείγμασι κραθεῖσαν, —

(g) Lib. II, ep. 5, p. 129, lit. B, lin. 10. — ἐὶ γὰρ πρὸς τὴν αὐτοῦ ἀξίαν μόνον προσέσχεον ὁ θεός, καὶ μὴ πρὸς τὴν ὠφέλειαν τῶν ἐντευξομένων, οὐρανοῖς ἂν καὶ θεοῖς λόγοις τε καὶ παραδείγμασι ἐχρήσατο. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀνθρώποις ἐνομοθέτει ἀσθενεῖς τυγχάνουσι, καὶ ἀνθρωπίνων δεομένοις λόγων· οὕτω γὰρ ραδίως τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ νοῆσαι ἠδύνατο· ἰδιωτικαῖς λέξεσιν ἐκέρασε τὰ θεῖα μαθήματα, ἵνα καὶ γυνὴ καὶ παῖς, καὶ ἅπαντων ἀνθρώπων ἀμαθέστατος κερδάνῃ τι καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀχροάσεως.

(h) Ep. ead., lin. 1, lit. D. — ἐν τοσαύτῃ γὰρ σαφηνείᾳ οὕτως ἀπόρρητοι λόγοι καθάπερ θησαυροὶ τινες ἐνοικοῦσιν, ὡς καὶ τοὺς σοφωτάτους καὶ ἐλλογιμωτάτους τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ βάθος τῶν νοημάτων ἡλιγίστην, καὶ παραχωρεῖν πολλάκις τῷ ἀκαταλήπτῳ τῆς σοφίας.

(i) Lib. IV, ep. 82. — Σοφὸν ἔγωγε καὶ τοῦτ' εἶναι ἠγοῦμαι, ὃ σὺ φῆς παράλογον. Εἰ μὲν γὰρ πάντα ἦν ὅληα, ποῦ τῆ συνέει ἐχρησάμεθα, μὴ οὐσης ζητήσεως; Εἰ δὲ πάντα ἄδηλα, καὶ οὕτως ἀναπεπτώκειμεν ἂν, μὴ οὐσης εὐρέσεως. Νῦν δὲ διὰ τῶν ὀφίων, καὶ τὰ ἄδηλα τρῶπον τινὰ καταλαμβάνεται· εἰ δὲ διαφύγοι, καὶ οὕτως ἡμᾶς ὠφέλει, τὸ φύστημα ἡμῶν καταστέλλοντα.

cernerem in Litteris sacris, si nullo loco haberem, A ipsa perspicuitate offendi posse ingenue profiteor. Nam non minus tedium affert liber, in quo omnis exercendi ingenii materia, per dicta in vulgus nota et plebi apta præciditur, quam opuscula repudiantur, quæ per dictionem tenebris involutam horrore percillant. Omnium autem utilissima et sapientissima semper habita fuere scripta, quæ gravioribus leviora permiscent, et hoc temperamento lectorum plurimorum studiis satisfaciunt (a).

Ex his autem, quæ de librorum sacrorum perspicuitate dicta sunt, satis videtur apparere, Pelusiotam credidisse, Biblia non solum ab episcopis, diaconis, monachis aliisque populi præceptoribus, verum ab omnibus, qui Christi doctrinam receperint, attente et diligenter esse lectitanda. Quare uti illius B lectionem Paulo presbytero (b), Heroni scholastico (c), Timotheo lectori (d) aliisque, qui rerum humanarum divinarumque aliquam certe assecuti erant scientiam, ita illam non solum omnibus aliquo vitio laborantibus (e), sed omnibus mortalibus (f) idem commendandam esse censet, ut pravi illorum mores emendentur. Quod cum suo tempore neglectum sit, Christianæ religionis statum summopere depravatam esse, moeret Pelusiota in litteris ad Leontium episcopum datis (g). Quod enim, inquit, lectio sacrarum Litterarum destructa est et neglecta, quodque unusquisque suos affectus divinis præfert oraculis, ea res tantarum causa est calamitatum.

Neque tamen Isidorus biblia unicum, ex quo religionis haurienda esset cognitio, fontem habebat, sed illam et aliunde, uti jam ante occasione data a nobis dictum est, repetendam esse statuit.

Traditionem enim, etsi hanc uno tantum commemoravit loco (h), non rejiciendam arbitratus est; neque rationis usum atque librorum, quos Græcorum conscripserunt philosophi, studium omnino spernendum duxit. Sed cum plura de hac re, ubi,

(a) *Institutio Theologi Christiani*. P. I. Proleg. Cap. III, Sect. II, § 49, tom. 1, p. 177.

(b) Lib. II, ep. 73. Τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ἐφόδιον ἡγοῦ τῆς σωτηρίας, —

(c) Lib. IV, ep. 208. Μὴ καταφρονεῖ, ὡ φίλος, τῆς μελισταγοῦς ἀκροάσεως τῶν θείων Γραφῶν.

(d) Lib. II, ep. 3, p. 127, lit. D, lin. 3. — τοῖς δὲ θεοῖς χρησιμῶς διὰ βίου δίδου σαυτὸν.

(e) Lib. V, ep. 38. — παραίνει τοίνυν ἐκεῖνοις περὶ ὧν καὶ γέγραψας, ἔχεσθαι τῆς τῶν Γραφῶν ἀναγνώσεως.

(f) Variis atque diversis, quibus mortales laborant, vitiis diligenter enumeratis pergit Isidorus in *epistola ad Nemesium* lib. II, ep. 135, hisce verbis: — εἰ δὲ φαίης, τί οὖν ποιητέον; φησοίμιν, ὅτι τὸ κάτοπτρον τὸ πνευματικὸν συνεχῶς μεταχειριστέον· φημί τὰς θείας Γραφάς, ἐν αἷς — B. δὴ — καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐστὶν ἡ ἱστορία, καὶ οἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ τεθέντες σωτηριώδεις νόμοι.

(g) Lib. IV, ep. 133. Τὸ τὴν ἀνάγνωσιν κατερῶθιμίσθαι — Vat. 649 κατερῶθιμίσθαι — τῶν θείων Γραφῶν, καὶ τὸ ἕκαστον τὰ οἰκία πάθη τῶν θείων προκρίνειν χρησιμῶν, τῶν τοσοῦτων τραγυδιῶν αἴτιον γέγονε.

(h) Lib. I, ep. 51. — ἅμα δὲ τις τοῦτῃ καὶ ἀπόρρητος — codd. V. A. τάχα — συμπέλεκται —

quo modo Isidorus contra ethnicos religionem Christianam defenderit, a nobis accuratius exponetur, dicenda sint, nunc ne verbum addendum est. Id vero non prætermittemus silentio, quod Pelusiota *decretis conciliorum* divinam tribuerit (i) auctoritatem, quodque etiam ex his doctrinæ Christianæ cognitionem repeti posse opinatus sit.

§. II. *Isidori sententia de Deo.*

I. *De existentia unius Dei.* — Etsi Isidorus inter epistolas, quas nos habemus superstites, nullam de data opera ita conscripsit, ut unius Dei existentiam probaret, tamen occasione data ex rerum creaturarum magnitudine et ordine Creatorem mundi atque gubernatorem, nempe Deum, esse demonstrare conatus est. Ita Lampetio diacono quærenti ex eo, quid illud, quod de cælestibus luminaribus & ἀπένειμα Κύριος ὁ Θεός σου πᾶσι τοῖς ἔθνεσι in Deuteronomio dictum sit, significet, rescribit: Deum illa omnibus mortalibus ad institutionem cognitionemque tribuisse, ut ex rerum creaturarum magnitudine Creator, qui oculis cerni nequeat, conspiciatur (j). Eodemque argumento, quod vulgo physico-theologicum usurpatur in litteris ad Joannem diaconum datis (k) Græcorum philosophos stellas errantes non a Deo factas, sed omnem causam antecedere contendentes, studuit refellere. Quibuscum conferri potest epistola ad Olympiodorum scripta (l), quæ his verbis continetur: *Ubiunque ordo aliquis est, ibi ordinis auctor et princeps adsit necesse est; ubiunque equitatus, ibi equitum requiritur præfectus; ubi navis, ibi gubernator et artifex; ubi musica instrumenta, ibi et musicus est manifestus. Oportet igitur in mundo quoque officio illum invisibilem ejus Creatorem contemplari.* Quem colligendi modum adhibet etiam in litteris ad Didymum presbyterum datis (m), in quibus hæc exstant: — *neque enim sine architecto domus ædificatur, neque sine fabro compingitur navis, neque organum sine musico constituitur.*

B. συμπλέκεται — λόγος, παρὰ γερόντων εἰς ἡμᾶς σοφῶν διαφορῆσας.

(i) Lib. IV, ep. 99. — καὶ τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ, τῇ συγκροτηθείσῃ κατὰ Νικαίαν, ἀκολουθεῖν, μήτε προστιθέντας, μήτε ἀφαιρούντας. Ἐκεῖνη γὰρ θεοῦ ἐμπνευσθεῖσα, τάληθὲς ἐδογματίσεν.

(j) Lib. III, ep. 391. — Ἀπένειμα πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς παιδεύσιν, πρὸς γνώσιν, ἴν' ἐκ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων ὁ γενεσιουργὸς ἀόρατος ὦν, θεωρητῆται.

(k) Lib. IV, ep. 58, p. 444, lit. B, lin. 5. — Εἰ μὲν γὰρ — ἀγενήτους καὶ αἰτίας κρείττους εἶναι φαῖεν Ἕλληνας, μάλιστα μὲν ἐκ τῆς ἐμμελείας αὐτῶν καὶ τῆς εὐταξίας ἐλεγχθήσονται. Ἴν' γὰρ τάξις τὸν ταξίαρχον κηρύττει.

(l) Lib. IV, ep. 186. Ὅπου τάξις, ἐκεῖ ἀναγκαῖος ταξίαρχος· καὶ ὅπου ἱππικὴν τεταγμένον, ἐκεῖ ἱππάρχος· καὶ ὅπου ἡ ναῦς, δῆλος ὁ τεχνίτης· καὶ ἐνθά μουσικὰ δργανα, δῆλος δὲ ὁ ἄρμονικός. Οὐκοῦν γρη καὶ ἐπὶ — cod. Vat. 650. ἀπὸ — τοῦ κίσμου τὸν ἀόρατον καθορᾶν λογισμοῖς, οὐκ ἐφθαλμοῖς, νῦν, οὐ βλέμματι.

(m) Lib. V, ep. 28, p. 562, lit. D, lin. 6. — Οὐδὲ γὰρ ἄνευ ἀρχιτέκτονος οἰκία οἰκοδομεῖται, οὔτε ἄνευ ναυπηγοῦ ναῦς, οὐδὲ ἄνευ ἄρμονικοῦ μουσικὸν εὐστατῆ ἔργαλον.

Vix vero necesse est, ut afferatur Isidori dictum, quo hunc unum credidisse Deum probetur; attamen, ne quid a nobis prætermissum videatur, ejusdem verba: *μία γὰρ ἔστιν ἡ θεότης*, ex epistola ad Herminum comitem deprompta (a), protulisse satis erit. Qui enim plura hujus rei testimonia desiderat, legat quæ deinceps exscriptimus Isidori de Deo triuno dicta, inter quæ plura huc spectantia haud dubie inveniet.

II. *De natura et attributis Numinis divini.*— Neque necesse est, ut Isidorus existimat, nec possibile, ut Dei essentia sive natura a mortalibus exploretur (b). Credendum enim est esse Deum, non, quid sit curiose investigandum. Quare prætermissa de ipsius natura disputatione, quippe quæ humani ingenii vires longe superet, nos ita comparemus, ut de vita moribusque nostris possimus reddere rationem. Ornati igitur sinus fortitudine, temperantia justitia aliisque virtutibus. Quas si omnes adepti erimus, sperare nobis licet quodammodo id, quod hominum excedit captum, comprehendere, quod omnem superat dignitatem consequi, atque communionem cum Deo inire arctiorem, cui nulla aptior est sedes et accommodatio, quam casta et candida hominis anima. Quocirca ipse inhabitabo, inquit, in eis et inambulabo (c). Est autem Deus, qui nulla re indiget (d), et solus omnis mutationis expertus est (e), mundi creator (f) et moderator (g), æter-

(a) Lib. I, ep. 247.

(b) Lib. II, ep. 299, p. 256, lit. B. — *Ἡ δὲ περὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ βάσανος, οὐτ' ἀναγκαία, οὐτ' ἐπικτητὴ ἀνθρώποις. Εἰδέναι γὰρ χρὴ καὶ πιστεῦναι, ὅτι ἔστι θεός, οὐ τὸ τί ἐστι πολυπραγμονεῖν. Ἀφήμενοι τοίνυν τοῦ περὶ τῆς οὐσίας λόγου ὡς ἀνεπίκτου, καὶ μηδαμῶς ἀλωσίμου, ἀλλὰ πᾶσαν βάσανον ὑπερνηχομένου, τὸν βίον ἐαυτῶν καὶ τὸν τρόπον ρυθμίσαμεν, ὡς λόγον πάντως ἀποδώσοντας.*

(c) Lib. II, ep. 186. — *εἰ τοίνυν ἐθέλομεν τὸ πᾶν ἀγῶρτον χωρῆσαι, καὶ ἀξιώσθηναι χρήματος πᾶσαν ὑπερβαίνοντος ἀξίαν, σωφροσύνην, καὶ δικαιοσύνην, καὶ φρονήσῃ, καὶ ἀνδρεία καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς ἐαυτοῦ κοσμήσωμεν. Ψυχῆς γὰρ ἀγνῆς τόπον οἰκειότερον καὶ πρσιωδέστερον — Cod. Bav. addit ἐπὶ, et codd. Vat. 649 et Alt. ἐπὶ γῆς — οὐχ ὀρίζεται. Διὸ καὶ ἔφη, Ἐνοικήσω ἐν αὐταῖς καὶ ἐμπεριστατήσω.*

(d) Lib. II, ep. 23. *Ἡ μὲν εἰλικρινῆς καὶ ἀκριβῆς ἐλευθερία ἐστὶ, τὸ μηδενὸς ὀλωσ δεῖσθαι, ὑπὲρ — Codd. Vat. 649. et Alt. αὐδὸν καὶ — κρεῖττον ὂν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, θεῖον ἐστὼ.*

(e) Lib. V, ep. 359. *Ἡ θεία καὶ ἀκήρατος καὶ ἀτήτητος δεξία ἀναλωτὸς ἐστὶ, καὶ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ ὡσαύτως ἔχει, οὕτε κ. τ. λ. Cf. lib. III, ep. 149.*

(f) Lib. I, ep. 345.

(g) Lib. III, ep. 299, p. 256, lit. A, lin. 7.

(h) Lib. III, ep. 18. — *Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἴδιον καὶ χαρακτικῶν τῆς θείας φύσεως, ὡς τὸ ἄδιον. — Cf. lib. III, ep. 149. Ἡ ἀδιότης, οἷον ἀειζώτης ἐστὶ. Διὸ ἐπὶ μόνῃς τῆς ἀνάγκης φύσεως, τῆς ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ ὡς αὐτῶς — Cod. Bav. ὡσαύτως — ἐχούσης, λαμβάνεσθαι εἰσθε. — τὸ δ' ἄδιον κυρικῶς τῆς θείας οὐσίας ἴδιόν ἐστι.*

(i) Lib. II, ep. 63.

(j) Lib. II, ep. 63. — *Ἡ τῆς σοφίας πηγὴ, ἡ τῆς συνέσεως καὶ πάσης ἀρετῆς ἀρχὴ τε καὶ αἰτία καὶ ῥίζα. — Cf. lib. III, ep. 231, ubi Deus ἡ τῆς ἡμερότητος πηγὴ appellatur.*

nus (h), ab omni labe alienus (i), mansuetudinis, sapientiæ omnisque virtutis fons (j), benignus atque misericors, et idem justus (k), omnipotens (l), omnium rerum sciens (m) et verax (n).

Quæ omnia de industria paucis absolvimus, tum quoniam hæc ab apostolis tradita a Christiano quoque ut vera accipiuntur, tum quoniam de quæstionibus, num Deus omnipotens mali quoque auctor sit, num divini Numinis omnium rerum scientia cum libera mortalium voluntate conjungi possit, aliisque hujuscemodi occasione data fusius agetur.

III. *De Trinitate.* — Neque quid Isidorus de Trinitate censuerit multis verbis exponere cordi nobis esse potest, cum orthodoxorum illius ævi partibus favens in epistola ad Eudæmonem presbyterum manifesto declaret, Christianum quemque id credere debere, quod sancti Patres in urbe Nicæa congregati decreverint, quorum fidei formulæ neque addendum aliquid, neque detrahendum sit (o). Docuit igitur tres ejusdem naturæ personas in uno exstare Deo (p); atque hanc doctrinam et a Veteris et a Novi Testamenti scriptoribus jam prolatam esse contendit (q). Quare Jesum Christum Θεόν (r), ἀληθῶς Θεόν (s), γνήσιον καὶ φυσικὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς (t) appellat, Filioque omnia ea, quæ Patris sunt, tribuit (u). Itaque Christus de Isidori sententiâ omnium rerum creator et imperator (v), eandem habet atque Pater gloriam et majestatem (x)

(k) Lib. III, ep. 71. *Ὅτι μὲν φιλόδηρος ἐστὶν ὁ θεός, μαλ' ἀκριβῶς οἶδα. Ὅτι δὲ καὶ ἀπαιτεῖ δικὰς σφοδρότατας τοὺς τῆς φιλοδηρωτικῆς καταφρονήσαντας, καὶ αἰ ἐραὶ χρησιμοῦσαι Γραφαί, καὶ τὰ πράγματα μαρτυρεῖ.*

(l) Lib. IV, ep. 47.

(m) Lib. IV, ep. 47. ep. 151. — *θεὸς ἐφορᾷ πάντα καὶ οὐδὲν αὐτὸν διαδιδράσκει. Cf. lib. V, ep. 368.*

(n) Lib. III, ep. 6. lib. V, ep. 260.

(o) Cf. p. 162, not. 2.

(p) Lib. I, ep. 247. — *μία γὰρ ἐστὶν ἡ θεότης, τρεῖς δὲ αἱ ὑποστάσεις. — Lib. II, ep. 142. — Ἡκιστα μὲν χρὴ τὴν — art. cod. Bav. omittit — τῆς θεότητος φύσιν συστᾶναι ἰουδαϊκῶς, εἰς μόνον τὸν ἕνα Θεὸν καὶ Πατέρα· κατευρύνει δὲ, ὡστερ εἰς ἄγιαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα. Προσώπων γὰρ ποιότητι καὶ ὑποστάσεων ἰδιότητι διαστέλλοντες, εἰς ἕνα πάλιν συσταλοῦμεν Θεόν, διὰ τὸ τῆς οὐσίας ταύτων. — cf. lib. II, ep. 143; lib. III, ep. 139.*

(q) Lib. I, ep. 67; lib. II, ep. 143; lib. III, ep. 27; ep. 112.

(r) Lib. I, ep. 73, ep. 124.

(s) Lib. I, ep. 67.

(t) Lib. I, ep. 23.

(u) Lib. II, ep. 178. — *ταῦτα δὲ ἔλεγεν οὐκ ἀπὸ κληρῶν τῶν μὲν Πατρὶ τὸν Νόμον· τῶν δὲ Υἱῶν τὸ Εὐαγγέλιον· ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν πολλῶν ὑπόνοιαν, καὶ ὄξαν ἀφορῶν. Πάντα γὰρ τὰ τοῦ Πατρὸς τοῦ Υἱοῦ ἐστὶ, καὶ τὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Πατρὸς. — que ultima sunt hujus epistolæ verba.*

(v) Lib. I, ep. 139. — *ἀλλὰ Δεσπότης ὑπάρχων, καὶ τῶν ἐπουρανίων, καὶ τῶν ἐπιγείων, καὶ τῶν καταχθονίων. — Lib. I, ep. 460. — Χριστὸς δὲ ὁ πάντων ποιητῆς καὶ θεός. — Lib. III, ep. 126. Ὁ τῶν ὑπερκοσμίων καὶ τῶν ἐπιγείων Βασιλεὺς ἦκεν οὐρανὸν. — Cf. porro lib. III, ep. 313, ep. 324; lib. IV, ep. 166, ep. 202.*

(x) Lib. III, ep. 166. — *ὣν δὲ μία ὄξια, πόλλῃ μᾶλλον καὶ ἡ οὐσία.*

ejusdemque, quamvis a Patre distinctus, naturæ est. — Quo vero modo hanc suam sententiam contra Arianos, aliosque hæreticos defenderit, capite hujus partis secundo videbimus.

Ut Filio Isidorus, ita et Spiritui sancto divinam tribuit naturam; cujus sententiæ veritatem dilucidis et apertis Scripturæ testimoniis probari posse opinatur. Christus enim, ut scribit in litteris ad Gorgonium (a) datis, « Si ego, inquit, in Satanæ nomine dæmones expello, cujusnam nomine filii vestri illos ejiciunt? » Quod si auctoritate Spiritus divini illud ago, profecto ad vos cælorum pervenit regnum. Quibus tamen verbis cum dogma illud parum probatum esse Pelusiotæ ipse sentiret, Lucam producit testem, apud quem Jesus Christus, « Si, inquit, ego in digito Dei dæmones ejicio, cælorum appropinquavit regnum. » Quo loco, ut pergit Isidorus, per Dei digitum Spiritus sanctus intelligitur. Sed cum digitus, ut a nobis exemplum sumam, ejusdem atque corpus est naturæ, hac voce Spiritus sancti personam a divina essentia inseparabilem eique cognatam esse satis superque declaratum est. — Idemque et Christi verbis: « Accipite Spiritum sanctum » — et baptizandi formula ostendi posse opinatur. In epistola enim ad Hymetium data (b), Dominus, inquit, noster Jesus Christus, et sanctissimi Spiritus secum et cum Patre conjunctionem ostenderet, a morte ad vitam excitatus discipulis dixit: « Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittentur eis, » auctoritate videlicet ejus, qui peccata remittendi divinam habet potestatem. In litteris vero ad Marathonium monachum ita scribit (c): Cum Deus et Servator noster humana forma indutus Spiritum sanctum divinam Trinitatem complere tradiderit, cum idem Spiritus in baptizandi formula una cum Patre et Filio a nobis invocari debeat, cumque panem, quo sacram celebrantes cœnam uti consuevimus, in carnem Christi convertat; quid tu, o vesane atque attonite, hunc Spiritum factum quiddam, aut creatum, aut servilis naturæ,

ac non herilis et effectricis ac regiæ naturæ cognatum; quidni ei communem esse cum Patre Filioque naturam doces? Si enim servus esset, non cum Domino, si creatus, non cum Creatore conjungeretur.

§ 3. De consiliis et institutis divinis, quæ ad hominum salutem per Jesum Christum reparandam spectant.

Homines primigenii, quibus Deus, ne arboris istius comederent fructus, interdixerat, a diabolo eos omnino perdituro seducti contra divini numinis voluntatem egerunt, itaque auctores exstiterunt ingentis infortunii. Nam inde ab eo tempore et ipsorum et omnium hominum corpora non solum morti, verum etiam variis diversisque calamitatibus subijci cœpta sunt (d). Neque hoc injustum esse censet Isidorus. Etenim in epistola ad Leontium diaconum (e) causam, cur qui genitoris culpa podagra aliove morbo laborarunt, ex lege non pœna quidem sed ignominia affecti sint, explicaturus, hoc ad emendationem parentum factum esse arbitratur. Quod, ita enim pergit, si quis injuste ac perverse actum esse existimet, quid tandem ille dicet de morte, quæ etsi Eva solum peccavit, omne humanum genus invasit? — Uti vero lapsus iste hominum corporibus magnum attulit detrimentum, ita animis a Deo creatis (f) perquam noxium fuit. Omnes enim mortales ad peccandum reddidit procliviores (g). — Neque tamen de Isidori sententia hominum natura, cui semper probitatis inerant semina (h), omnino depravata est; ut facillime et Scripturæ sacræ testimoniis, et ex historia probatur (i). Propheta scilicet, qui, Quonam, inquit, pacto vos poteritis recte facere, cum mala didiceritis? Judæos non propter naturam per se malam, sed mala edoctos peccasse tradidit. Quod vero didicerunt, dediscere quoque posse nemo negabit (j); itaque Davidem, Paulum, Petrum aliosque, qui vitia commiserunt, ad bonam frugem rediisse vidimus (k); itaque omnibus temporibus viros pios ἐν τῷ ἐμφύτῳ πολιτευομένους νόμῳ, veluti Melchisedechum, Jobum, Cornelium et alios virtute ornatos vixisse, habemus comper-

a) Lib. 1, ep. 60. — ὅτι δὲ τῆς θείας ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐσίας, τοῦτο σὺ ἤτησας γραφικῶς τρανωθῆναι. Ἐξεστὶ — δὲ inserunt codd. Vat. 649, et Alt. — σοὶ ἀγγινοῦντι — codd. iud. ἀγγινοῦσάτε cod. Bav. et Chat. ἀγγινοῦσάτε — καὶ — omittunt cod. Vat. 649. et Alt. — μικρὸν περιελθόντι ἐκ τῶν ἐν χερσὶ τοῦ Κυρίου φωνῶν καὶ — codd. iud. omittunt — τὴν λύσιν εὐρεῖν. El ἐγὼ, φησὶν, ἐν τῷ — cod. Bav. omittit — Βεελζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια; οἱ υἱοὶ ὁμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; — cod. Vat. 649. ἐκβαλοῦσιν; — ἐὶ δὲ Πνεύματι: Θεοῦ ἐκβάλλω ταῦτα, ἄρα ἐφθασεν ἐφ' ὁμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ ἐτέρῳ σαφέστερον εἰρηκῶς εὐαγγελιστῆς. — cod. Vat. 650. εὐαγγελιστῆ. — ἐὶ δὲ ἐγὼ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια. δάκτυλον Θεοῦ, τὸ Πνεῦμα λέγων τὸ ἅγιον. Δάκτυλος δὲ, ὡς ἐν ὑποδείγματι τῷ καθ' ἡμᾶς τῆς οὐσίας ἐστὶ τοῦ σώματος. Τὴν τοίνυν ἀχώριστον καὶ συγγενῆ τῆς θείας οὐσίας τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ὑπόστασιν, τῷ τοῦ δακτύλου ὀνόματι ἐφανερώσει.

(b) Lib. 1, ep. 97.

(c) Lib. 1, ep. 109.

(d) Lib. iv, ep. 204, Ὅψηθια ὁ πρωτόπλαστος

D ἄνθρωπος ἐξ αὐτῆς, ὡς ἂν τις εἴποι, γραμμῆς τῆς θείας ἐντολῆς ἀλογήσας τὴν ἀπάτην προυτίμησε τοῦ αὐτὸν ἀπολέσει παντελῶς μηχανησαμένου, τὸ τρικαῦτα καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ γέγονεν οὐ μόνον θνητὸν, ἀλλὰ καὶ παθῆτὸν. Πολλὰ γὰρ ἐλαττώματα ἐβλάστησε, καὶ βαρῦς, καὶ δυσήνιος ὁ ἴσπος κατέστη.

(e) Lib. iv, ep. 141, p. 491, lit. C, lin. 2. — ἐὶ δὲ τις οἴεται, τοῦτο μὴ εὐλόγως νομομοθετῆσθαι, τὴ φωνῆ περὶ τοῦ θανάτου, ὅτι μιάς ἀμαρτησάσης φησὶ δὴ τῆς Ἐβας ὄλον, κ. τ. λ.

(f) Lib. iv, ep. 121.

(g) Lib. iii, ep. 162.

(h) Lib. ii, ep. 2; lib. iv, ep. 53. — ἔχει γὰρ ἡ φύσις ἐν ἑαυτῇ τῶν ἀρετῶν ἀκριβῆς καὶ ἀδέκαστον τὸ χριτήριον. — lib. iv, ep. 54.

(i) Lib. ii, ep. 72, p. 154, lit. A, lin. 8. — πῶς γὰρ, ἐὶ ἐκ φύσεως εἶχον τὸ εἰδέναι τὰ κακὰ ἐφασκε τὸ — deest in cod. Bav. — μεμαθηκότες τὰ κακὰ; ἐὶ δὲ μεμαθήκεσαν, καὶ ἀπομαθεῖν δυνήσονται.

(j) Lib. ii, ep. 72, p. 154, lit. C. — καὶ ἰσθ' μὲν τοῦτο τὰ πράγματα καθ' ἑκάστην ἀμετέβλεμνα τὴν ἡμέραν ἐγγυῶνται δὲ καὶ αἱ γραφαί.

(k) Lib. ii, ep. 72, p. 154, lit. C, lin. 3, lin. 9.

tuum (a). — Quare ipse Christus πάσης φύσεως πονη-
ρίαν nunquam καταγινώσκων, Probus, inquit, ho-
mo bona de bono suo profert thesauro (b), atque
illos qui ἐμφύτῳ νόμῳ παιδαγωγηθέντες omnibus
suis officiis satisfecerint, laude dignos esse intelli-
gens, Omnia, inquit, quæcunque volueritis, ut fa-
ciant vobis homines, vos quoque facite illis (c).

Attamen omnes fere mortales, mortem metuen-
tes, neque de futura vita ac remuneratione persuasi,
gravia commiserunt peccata (d). Diabolus autem et
dæmones hujus imperio subjecti eos naturalibus,
quibus præditi erant, bonis spoliarunt, atque eorum
ignavia et inertia sustentati (e) illos in omnia flagi-
tiorum genera ingurgitarunt, itaque extremo affe-
cerunt malo (f).

Deus igitur, cum alia vana esse videret remedia B
— nam neque lex a Mose lata, neque prophetarum
adhortationes pestilentem, quo omnes fere labora-
runt, morbum depellere potuerant (g) — Filium
misit unigenitum, ut peccata hominibus remissurus
justam haberet veniæ causam (h). Ergo carnem eo
consilio assumpsit Dei Filius ut humanos effectus
animique perturbationes, quæ fluctuum instar atolli

(a) Lib. iv, ep. 61 : — Ἐλληνας δὲ ἐνταυθα
φῆσιν, οὐ τοὺς εἰδωλόατρας, ἀλλὰ τοὺς εὐσεβεῖς,
τοὺς ἐν τ. ἐμφ. πολιτ. νομ. — πάντα τὰ πρὸς εὐσε-
βειαν βλέποντα παραφυλάσσοντας· οἱ ἦσαν Μεγα-
σεδῆκ, Ἰώδ, Κορινθίος.

(b) Lib. iii, ep. 107, p. 304, lit. A, lin. 10.

(c) Lib. iv, ep. 53 : Εὐδόκιμοι μὲν οἱ τῷ ἐμφύτῳ
νόμῳ παιδαγωγηθέντες, καὶ τὸ δέον πεποιηκότες. C
ἔχει γὰρ ἡ φύσις ἐν ἑαυτῇ τῶν ἀρετῶν ἀκριβῆς καὶ
ἀδέκαστον τὸ κριτήριον, ὅπερ καὶ ὁ Χριστὸς ἐν πα-
ραϊνέσεως μέτρῃ καὶ συμβουλῇ εἰσήγαγε, λέγων·
πάντα, ὅσα ἐὰν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν, κ. τ. λ.

(d) Lib. iv, ep. 146, lit. C, lin. 9. — οὐδὲν ἀπρα-
κτον εἶσαν. Ὡς γὰρ μηκέτι δντες μετὰ θάνατον,
πάντα δρῶν τὰ αἰσχύνης καὶ θανάτων — quæ cod.
Vat. 650. omittit — καὶ κολάσεως ἀξία ἐπεχειροῦν,
λέγοντες· αὐτὴ ἡ μερὶς ἡμῶν, καὶ ὁ κληρὸς οὗτος.
Ἦκε τοίνυν ὁ Σωτὴρ, κ. τ. λ.

(e) Lib. iv, ep. 15 : Ἀπηφιάνσε μὲν ὁ κοινὸς
ἀπάντων ἔχθρὸς, ἀτε δὴ τυραννίδα νοσῶν, τὸ ἀν-
θρώπινον γένος τῶν προσόντων αὐτῷ ἐμφύτων
παιονεκτικμάτων, καὶ τὴν ἐναντίαν τῆς ἀρετῆς
περίεστειλε πολιτεῖαν, τὴν τῶν ἀνθρώπων βώμην
— cod. vat. 650. γνώμην — ὑπήκοον δεξάμενος, οὐ
γὰρ ἂν τοσαύτην γνώμην — cod. Vat. 650. βώμην
— εἶχε καθ' ἑαυτὸν, εἰ μὴ ὑπὸ τῆς τῶν ἀπατηθέν-
των βραθυμίας κοιμῆθι ἐπεβρώσθη. ἀλλ' — Ea,
quam e codice Vat. notavimus, scriptura vulgatæ
haud dubie præferenda est, eamque conjectura jam
assecutus erat Rittershusius.

(f) Lib. iii, ep. 329 : Ὅτι οἱ ἀλιτήριοι δαίμονες
μετὰ τοῦ στρατηγούοντος αὐτοῖς διαβόλου, — ἐπὶ τὸ
ἔσχατον τῶν παθῶν τοὺς ἀνθρώπους ἀπῆλασαν· τότε
sqq.

(g) Lib. iv, ep. 100 : — Πᾶς γὰρ ἰατρείας ἐξηλέγ-
χθῆ τρόπος, καὶ οὐτε νόμος, οὐτε προφητικὸς λόγος
τὸν ἐπιπολάσαντα λοιμὸν ἀπελάσαι ἴσχυεν, — cod.
Vat. 650. ἴσχυεν. — lib. iv, ep. 53., in qua fusius
hanc suam sententiam exponit Isidorus in hunc
modum : — ἐπειδὴ δ' ὠκλασεν ἡ φύσις, καὶ
ἡμαύρωσε τοὺς τῆς ἀρετῆς χαρακτήρας, ἐδόθη
καὶ ὁ νόμος γραπτὸς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐτὸς — cod.
Vat. 650. οὗτος — παρεβάθη, ὁ τῶν προφητῶν
χορδὸς ἐνεχειρίσθη τὴν διόρθωσιν. Ὡς δὲ καὶ οὗτος
ἀπαίτεν, —

A solebant, sedaret (i), ut quæ minus recta ipsi vide-
bantur reprehenderet (j), ut diaboli omniumque
dæmonum frangeret robur nervosque (k), ut deni-
que homines sedata divini numinis ira cum Deo
reconciliaret (l).

Sed ne in exponenda hac, quæ jure omnium
gravissima habetur, doctrina nimis leves videamur
lectoribus, quid Isidorus de his aliisque dogmatibus
censuerit paulo accuratius exponendum est, et pri-
mum quidem illius sententiam de ratione, qua divina
Jesu Christi natura cum humana sese conjunxerit,
declarandum videtur.

Deus Filius mortalibus appariturus carnem in Ma-
ria virgine ex eaque assumpsit (m), obsignatamque
illius naturam relinquens (n) vere homo factus est (o).
Etsi igitur nobis perquam similis fuit — cibum enim
potumque sumpsit, lacrymas effudit, aliaque hujus
generis, quæ mortalium naturæ propria habentur,
perpessus est — tamen, cum divina ejus natura non
immutaretur (p), neque erravit, neque vitium com-
misit ullum, sed omnis mendacii expertus fuit, om-
nisque peccati (q). Etenim non merus homo, sed

(h) Lib. iv, p. 100. — τότε δὴ λύτερον τὸν Μονο-
γενῆ ἐπεισήγαγεν, ἢν ἔχη λόγον ἢ χάρις, quæ ad
verbum fere recurrunt in ep. 73 ejusdem libri,
ubi lin. 9 lit. B hæc exstant : — ἀντεισήγαγε γὰρ
λύτερον τὸν Μονογενῆ ἵνα ἔχη λόγον ἢ χάρις.

(i) Lib. iv, ep. 64., quæ sic incipit : Τοῦ Θεοῦ
Λόγου ἐνανθρωπήσας καταξιώσαντος, καὶ τὰ πάθη
τὰ ἀνθρώπινα, κυμαίνοντα πρῶν, καταστορέσαν-
τος, —

(j) Lib. ii, ep. 46, p. 144, lit. A, lin. 6 : — ἀλλὰ
ἀνάγκη τὸν ἐθέλοντα κινήσαι καὶ ἀφανίσει τὰ
φάυλα, τὰ μήπω νομομιμῆνα ἀντὶ τῶν πρότερον
ἐπὶ ζημίᾳ κεκρατηκόμην καταστήσαι.

(k) Lib. iv, ep. 64 : (Χριστὸς) — τὰς πονηρὰς
φάλαγγας ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν οικειῶν φοιτητῶν
παρασκευάσαντος. — lib. iv, ep. 108, p. 471. διὰ
τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς τὴν διὰ σταυροῦ πρὸς τοὺς δαί-
μονας κατεδέξατο μάχην. — lib. iii, ep. 329. —
lib. iv, ep. 166, p. 508, lit. A, lin. 8.

(l) Lib. iv, ep. 100. — ἱεροῖν γὰρ προσηνέχθη
ἐν ὑπὲρ πάντων, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπάντων ἀξίαν. Καὶ
τότε ἡ ὀργὴ ἐλύθη καὶ ἡ καταλλαγὴ γέγονε, καὶ ἡ
ἐχθρὰ εἰς φιλίαν μετεβρώμισθη, καὶ ἀντὶ τῆς
ἀποφάσεως, τὸ υπερφυὲς τῆς υἰοθεσίας ἐδόθη χάρι-
σμα, καὶ μυρία δῶρα ἐχόρυσσε — Cod. Vat. 650.
ἐχορήγησε.

(m) Lib. i, ep. 121 : (Χριστὸς) — τὴν πρὸς τὸν
Ἀβραάμ πληρώσει θέλων ὑπόσχεσιν, καὶ τοῦ σπέρ-
ματος αὐτοῦ ἐπιλαβόμενος, καὶ μητέρα ἐκείθεν ἐπι-
λεξάμενος, καὶ ἐν αὐτῇ καὶ ἐξ αὐτῆς σαρκωθεῖς.

(n) Lib. i, ep. 23. — τὴν δὲ (μητέρα) τὸν Κύριον
ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν κηύσασαν, αὐτὸς συλληφθεὶς
ἀσπύρωσ προερχόμενος ἤνοιξε, καὶ πάλιν ἐσφρα-
γισμένην κατέλιπεν.

(o) Lib. i, ep. 23 : Χριστὸς ἀληθῶς — cod.
Vat. 649 et Alt. ἀληθῆς — μὲν γενόμενος ἀνθρω-
πος — lib. i, ep. 121. — καὶ ἀνθρώπος κατὰ
ἀλήθειαν ὁμοῖος ἡμῖν κατὰ πάντα. — Cf. porro
lib. i, ep. 75, lib. ejusd. ep. 102. aliaque innume-
rabilia Isidori dicta.

(p) Lib. i, ep. 416, p. 107, lit. A, lin. 2 : Πέτρα
δὲ ὁ Χριστὸς ἔστιν, ἀτρεπτος μέγας, ὅτε σισάρ-
κωτο.

(q) Lib. i, ep. 121 : — καὶ ἀνθρώπος κατὰ
ἀλήθειαν ὁμοῖος ἡμῖν κατὰ πάντα, πλὴν ἁμαρτίας :

unus exstitit in duabus naturis Dei Filius (a). A Quem modo descripsimus Jesum Christum, is dum in terra versatur, herilem formam habitu occultans servili (b), mortales quid verum esset, justum atque honestum edocuit, atque, ut auxilium infelicibus, mœstis solatium et incredulis afferret terrorem, diversi generis miracula edidit (c); apostolis eos, qui cœtui Christianorum ascribi voluerunt, baptizandi mandavit officium, sacramque cœnam instituit. Tandem opere suo, quod ei a Patre demandatum erat, peracto, se interfectum iri bene intelligens (d), ultro hostibus sese dedit (e), crucique affixus, si humana ejus spectatur natura, mortem occubuit (f); neque tamen omnibus, quibus Judæi eum afficiebant, malis et injuriis, quæque eo graviores fuere, quo major condemnati dignitas fuit (g), commotus est (h). Detractus vero ab amicis ex cruce atque sepultus, tertio, uti prophetæ prædixerant, die (i), clauso sepulcro (j), resurrexit; discipulis sæpius apparuit, reditque, postquam illis Paracletum promiserat, unde venit. — De quibus omnibus singulatum dicendum est; itaque primum de doctrinæ Jesu Christi in animos mortalium efficacia; dein de baptismo et sacra cœna, denique de morte illius expiatoria agemus.

quibuscum conferas lib. 1, ep. 416. Χριστός — ἀρεπτος μείνας, ὅτε σεσάρκωτο· ἀμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ.

(a) Lib. 1, ep. 23: — ἀληθῶς μὲν γενόμενος ἄνθρωπος, ἀληθῶς δὲ ὢν καὶ Θεός — cod. Bav. Θεός ὢν — καὶ προσκυνούμενος εἰς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύσεων. — Codd. Bav. Vat. 649. et Alt. ἐν ἀμφοτέραις ταῖς φύσεσιν.

(b) Lib. III, ep. 430, lit. E, lin. 1: τὴν Δεσποτικὴν μορφήν κρύψας, τὴν τοῦ δούλου ἐπέδεικνυτο.

(c) Lib. 1, ep. 54. — lib. 1, ep. 51: — Ἐπειδὴ γὰρ ἐν πᾶσι τοῖς θαύμασιν οὐδὲν αὐτὸν — cod. Bav. οὐδένα τόπον — παρασχόντα τινι λυπηρὸν — cod. Bav. λυπηρῶ — ἐωράκεισαν, μόνον εὐεργετεῖν αὐτὸν ὑπελάμβανον δύνασθαι, οὐκ ἔχοντα — codd. Bav. Vat. 649. et Alt. addunt τοῦ — κακοῦν τοὺς πονηροὺς ἐξουσίαν. ἐκ τῆς ἀψύχου τοίνυν οὐσίας, πείθει τὸν ἀχάριστον δῆμον ὅτι καὶ ἀμύνασθαι δύναται, καὶ ὡς ἀγαθὸς οὐ βεδοῦλεται. — codd. Vat. 649. et Alt. βεδοῦληται. — ἐξηράνηθη οὖν ξύλον, ἵνα φοβήσῃ ἀνθρώπους.

(d) Lib. 1, ep. 417. ἠγνόησε, φάσκουσι, — codd. Vat. 649. et Alt. φάσκοντες — τῆς συντελείας τὴν ἡμέραν ὁ Κύριος· οὐκ ἠγνόησεν, ἀπαγε, ἀλλὰ σαφηνίζεις τ. ἀν. κ. τ. λ.

(e) Lib. IV, ep. 97: ᾧ μὴ πάθος ἀβούλητον τὸ πάθος. — lib. IV, ep. 98, in qua lin. 3. τὴν ἐκούσιον ὄρμηγν τὴν εἰς τὸ πάθος commemorat Pelusiota. — lib. IV, ep. 128. — quæ sic incipit: Πόθεν, ἔφη, δῆλον ἔστιν, ὅτι ἐκὼν ἐπὶ τὸν θάνατον ἦλθεν ὁ Χριστός; μάλιστα μὲν, κ. τ. λ.

(f) Lib. IV, ep. 166, p. 508, lit. C, lin. 2: — Εἰ δὲ τὸ πάθος σε ταραττεῖ, τὸ κατὰ Θεοῦ μὲν τολμηθὲν, σαρκὸς δὲ ἀψάμενον, ἄκουε τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, λέγοντος· Χριστοῦ οὖν παθόντος σαρκί. Εἰ τοίνυν ὁ τὰς κλίεις τῶν οὐρανῶν ἐγχεχειρισμένος, τὴν σάρκα κυρίως ἀπέφηγματο πεπονθέναι, τὴν καθῶν δεκτικὴν ἀπαθὲς γὰρ τὸ Θεῖον. — lib. IV, ep. 179, p. 515, lit. B, lin. 2: — Ἐπειδὴ γὰρ οἱ πάντολμοι Ἰουδαῖοι ἐπιλυτήσαντες· ἔδραματούργησαν τραγῳδίαν, κατὰ Θεοῦ μὲν τολμηθείσαν, σαρκὸς δὲ ἀψάμενην· ἀπαθὲς γὰρ τὸ τοῖον κυρίως.

(g) Lib. IV, ep. 179, lin. 5. — εἰ δὲ καὶ τις τὰ

Doctrina, quam Jesus Christus mortalibus tradidit, quamque apostoli docendo et scribendo cum multis communicarunt, scala est, qua ad Deum ascenditur (k). Etenim si illam sequimur, animi nostri solertia et alacritas acuitur et augetur (l), simul periclitantibus nobis lætam spem, prospere agentibus fiduciam, iisque, qui in malis versantur, affert solatium (m). Quare qui vitia commiserunt, nō melius agere possunt, quam sacram Scripturam noctes atque dies versare (n). Est enim illa spirituale speculum (o), quod deformitatem nobis non modo ostendit, verum etiam efficit, ut hæc, si modo ipsi volumus, in summam commutetur pulchritudinem. Peccatis igitur cujuscunque generis affert remedia (p), cum ejus auxilio et morbi vis, et ratio, qua ille sanari possit, cognoscatur (q). Huc accedit, quod doctrinæ, quæ Bibliis continetur, hæc peculiaris et propria vis est, ut totum animum ita occupet, ut terrenarum rerum prorsus oblii, ingentem divini numinis sapientiam et benignitatem admirantes (r), malisque moribus et ignorantia depositis, flamus et probi et sapientes (s).

Uti vero doctrina sua Christus nos ad æternam consequendam salutem reddidit idoneos, ita et baptismo, qui apte cum Judæorum circumcisione con-

δμοια πέπονθε (δεδοσθω γὰρ), ἀλλὰ τὸ μὴ ἀπὸ τῆς ἰσῆς ἀξίας ὀρμάσθαι τοὺς πεπονθότας, ἀνίστα πάλιν δεικνυσι τὰ πάθη. Οὐ γὰρ, sqq.

(h) Lib. II, ep. 466, in qua causam exponit Isidorus, cur Christus mulieres morti ejus illacrymantes objurgavit, in hunc modum: ὕβρις γὰρ ἔκαινω τὸ συμπάθος, ᾧ μὴ τὸ πάθος — codd. Bav. addit hæc: ἀβούλητον τυγχάνει. Οἱ μὲν γὰρ ἄκοντες πάσχοντες εἰκότως — καταθρηνοῦνται· οἱ δ' ἐκ. — Cf. porro: lib. II, ep. 285, lib. IV, ep. 97, ep. 160.

(i) Lib. IV, ep. 125.

(j) Lib. 1, ep. 404.

(k) Lib. 1, ep. 360.

(l) Lib. II, ep. 406.

(m) Lib. II, ep. 299, p. 256: Αἱ ἱερὰ Γραφαὶ — κινδυνεύουσι μὲν ἀγαθὴν ἐλπίδα ὑπισχυόμεναι, εὖ πράττουσι δὲ θάρσος ὀρέγουσαι· καὶ δυσπραγοῦσι μὲν παραμυθίαν προτεινόμεναι, —

(n) Conferatur quæ de Scripturæ sacre lectione agentes atulimus Isidori dicta.

(o) Lib. II, ep. 135, p. 185, lit. A, lin. 10. — εἰ δὲ φαίης, τί οὖν ποιητέον; φησάμεν, ὅτι τὸ κάτωτρον τὸ πνευματικὸν συνεχῶς μεταχειριστείον· φημι — codd. Vat. 649. et Alt. addunt δὴ — τὰς θείας Γραφὰς — τοῦτο γὰρ τὸ κάτωτρον, οὐ δεικνυσι τὴν ἀμορφίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ μετατίθησιν, ἂν ἐθέλωμεν, — desunt in cod. Bav. — εἰς κάλλος ἀμήχανον.

(p) Lib. V, ep. 376. — οἱ μὲν ἱεροὶ χρῆσιμοι πᾶσι τοῖς ἀμαρτήμασι τὰ λάματα σαφῆ προσάγουσιν.

(q) Lib. V, ep. 257. εἰ δὲ ἀπιστεῖς ταῖς θεαῖς Γραφαῖς ἐντυχῶν, εἰση καὶ τοῦ νοσημάτων τὴν κακίαν, καὶ τῆς κακίας τὴν ἀπαλλαγὴν.

(r) Lib. III, ep. 388. — εἰσω γὰρ τοῦ γράμματος παραπέμποντες τὸν νοῦν, τοσοῦτου πῖμπλανται θαύματος, καὶ τοσαύτης πληροῦνται χάριτος, ὥστε — cod. Bav. ὡς — μηδὲν ἐτι χωρῆσαι τῶν ἐπιγείων πραγμάτων δύνασθαι, μηδὲ ἂν πάντα πρὸς αὐτοὺς συρρέῃ τὰ περιμάρητα, λήθησιν ὡν πρότερον ἐθαύμαζον ἐκνικησάσης.

(s) Lib. IV, ep. 160. — οὕτω καὶ ἡ θεία σοφία τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ἐξοστρακίζουσα, σύνεον καὶ ἐπιστήμην ἐντίθησιν.

ferri (a) et janua (b) regni cœlestis dici potest, nos redemit (c), amplissimisque ornavit beneficiis. De his Isidorus in epistola ad Hermogenem episcopum data (d), causam cur infantes baptizentur, expositurus, fusius agit in hunc modum : «Sunt qui spureitiam eam, quæ propter Adæ lapsum omnium commaculavit naturam, baptismo ablui contendunt. Quod etsi non nego, tamen, cum hoc per se nimis leve esset, baptizatos præterea aliis permultis gaudere beneficiis, mihi habeo persuasissimum. Etenim baptismus non solum peccata delet, verum etiam efficit, ut arcioiorem cum Deo inire possimus communionem.»

Quod vero attinet ad sacram cœnam ejusque in mortalium animos vim et efficaciam, nullam de hac re inveni Isidori sententiam, nisi quod e loco, quem occasione data alicubi jam attulimus, apparet, eum credidisse, panem et vinum operante Spiritu sancto revera in Jesu Christi carnem commutari et sanguinem.

Sed multa exstant in ejusdem litteris dicta, quibus Jesu Christi mortem non summo reconciliasse Deo, declaratur; in quibus igitur Isidorus illi vim tribuit, quam vulgo dicunt expiatoriam. Itaque Christum pro hominibus mortuum (e), eumque crucifixum pec-

cato et morti potestatem ademisse (f) multis locis docet; sicut illum et hostiam appellat dignitate et pretio omnibus aliis præstantiorem (g).

Qui hæc, quæ modo a nobis exposita sunt dogmata credit, is sempiterna fruatur beatitudine, si cum fide bonas conjungit actiones. Fides enim sola nemini salutem affert (h); imo ne fieri quidem potest sine virtute manifesta (i). Quare utrumque, virtutem inquam et sanam pietatis doctrinam, inter se conjungendum est (j). Quod qui agit, ei demum Dei subvenit gratia, quæ virtutem sequitur (k), iisque tantum, qui animam ad hæc præpararunt, tribuitur (l). Quare suscipientibus nobis cum libidine et mala, quæ carni imperat, consuetudine bellum omnia agenda sunt et movenda (m), ita tamen, ut nobismetipsis non nimium confidamus, sed victoriam divino permittamus subsidio (n).

§ 4. Isidori sententia de rebus futuris.

Si cœlum libri instar convolvitur, si cadunt astra, et Orion omnisque terra igne consumitur (o), redibit ad exercendum judicium Jesus Christus (p). Is uniuscujusque facinora et cogitata mala bonaque æstimans, impios et improbos poenis, virtute vero præditos magnis amplisque afficiet præmiis (q), quæ cum terrenis ne comparanda quidem sunt (r). Sed

(a) Lib. I, ep. 125. — ἀντὶ βαπτίσματος γὰρ τῆ περιτομῆ Ἰουδαῖοι ἐπέχρηστο.

(b) Lib. III, ep. 37.

(c) Lib. II, ep. 61. — δίκην γὰρ ὀφείλοντας διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐδικαίωσε, καὶ οὐρανίους χαρίσματα ἐκόσμησεν.

(d) Lib. III, ep. 195. — τινὲς μὲν οὐ μικρολογούντες φασιν, ὅτι τὸν διὰ τὴν παράβασιν τοῦ Ἀδὰμ διασθέντα τῆ φύσει ῥύπον ἀποπλύνονται· ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο μὲν γένεσθαι — cod. Vat. 650. γίνεσθαι — πιστεύω, οὐ μὴ μόνον (οὐδὲν — cod. Bav. οὐδὲ — γὰρ ἂν τοσοῦτον ἦν), ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ μακρῶ τὴν ἡμετέραν ὑπερβαίνοντα φύσιν δεδοσθαι χαρίσματα. Οὐ γὰρ ὅσον ἐχρησεν ἡ φύσις εἰς τὴν τῆς ἀμαρτίας ἀναίρεσιν ἔλαβε μόνον, ἀλλὰ καὶ θεῖος ἐκοσμήθη δώροισι. Καὶ γὰρ οὐ μόνον κολάσσει; ἀππλλάγη, καὶ πονηρίαν ἀπημφιάσατο πᾶσαν, ἀλλὰ καὶ ἀνεγεννήθη ἄνωθεν, παλιγγενεσίας θείας, καὶ λόγον ὑπερβαίουσης — καὶ ἀπελυτρώθη, καὶ ἠγιασθη, καὶ εἰς υἰοθεσίαν ἠνέχθη — cod. Bav. ἀνηνέχθη — x. τ. λ.

(e) Lib. II, ep. 117; ep. 127; lib. IV, ep. 166; lib. V, ep. 147, aliisque locis innumerabilibus.

(f) Lib. II, ep. 192. — καὶ ὁ σταυρωθεὶς κατάρρα ἐξήρπασε, μᾶλλον δὲ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον ἐσταύρωσε. Cf. lib. IV, ep. 73.

(g) Lib. IV, ep. 100. — ἱερεῖον γὰρ προσηνέχθη ἐν ὑπὲρ πάντων, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπάντων ἀξίαν.

(h) Lib. III, ep. 73. — μή γὰρ δὴ νόμιζε, ὅτι ἡ πίστις, εἴγε πιστὴν χρῆ καλεῖ, τὴν ὑπὸ τῶν ἔργων τῶν σῶν ἐλεγχόμενην, σώσει σε δυνήσεται. — Cf. lib. III, ep. 158; lib. IV, ep. 65.

(i) Lib. V, ep. 162, p. 602, lit. A, lin. 8. — πῶς δὲ ἡ πίστις φανέται, μὴ ἔχουσα ἀρετὴν δι' ἧς ἐνεργήσει; Καθ' ἅπαντα γὰρ μουσικὸς ἀριστος λύραν μὴ ἔχων, οὐδὲ τὴν ἐπιστήμην ἐπιδείξεται· οὕτω καὶ ἡ εὐσέβεια μὴ δι' ἔργων καθ' ἅπαντα ὀργάνων δεικνυμένη, νεκρὰ καὶ ἀνεργήτως εἶναι ἔοικει, οὐ τοῖς, x. τ. λ.

(j) Lib. IV, ep. 20. — εἰ τοῖσιν ἡ ἀρετὴ τὴν εὐσέβειαν ἐγγυᾶται, σπουδαζέτον αὐτὴν ἔχειν, δι' ἣν ἡ εὐσέβεια ἀξιοχρεῶς ἀποφανθήσεται. — ἀρετὴς τοῖσιν καὶ εὐσεβεία; ἀνοθεκτίον· τῷ ἡ μὲν θεμελίος ἐστίν, ἡ δὲ στεφάνη καὶ ἐγκαλλώπιστα.

(k) Lib. II, ep. 1, ad quam Rittershusius hæc notavit : Quod ad gratiam divinam oporteat accedere industriam humanam, perpetua est vox Scripturæ sacræ, cum qua Isidorus hic et ep. 61, ep. 242, ep. 266, hujus libri, et ep. 15, ep. 51, lib. IV, consentit. Nec aliter alii veteris Ecclesiæ doctores. — Deinde affert Leonis magni aliorumque, quæ huc spectant, dicta. Sed ex Isidori epistolis conferantur porro : lib. III, ep. 271, ep. 406, lib. IV, ep. 165.

(l) Lib. II, ep. 70 : Οἶμαι μὴ ἀπλῶς τὰ χαρίσματα δίδοσθαι, ἀλλὰ πρὸς τὴν προπαρασκευὴν τῆς διανοίας τῶν δεχομένων.

(m) Lib. II, ep. 72, s. f. — μαθὼν τοῖσιν ὅτι τῆς ἀνωθεν προσηγόμενης ῥοπῆς, ὁ βουλόμενος καὶ ποινῶν καὶ πάντα κινῶν (οὐ γὰρ ἀρκεῖ φίλον τὸ θέλειν), καὶ μαυθάνει, καὶ καρποφορεῖ, καὶ σώζεται. — Cf. lib. II, ep. 266. Ὅταν εὐδοκίας προκαθηγουμένη πάθη ἡ τοῦ ἀνθρώπου δύναμις ὑποουρήσῃ εἰς τὴν ἀρετὴν, πᾶσαν ἐκποδὸν ποιησαμένη σκῆψιν καὶ μέλλησιν· τότε δὴ τότε ὁ θεὸς εἰς τέλος ταύτην — cod. Bav. αὐτὴν — ἀγει. Cf. lib. III, ep. 22.

(n) Lib. II, ep. 242. Ἐπὶ τὸν κατὰ τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς ἱερὸν χρῆ χωρῆσαι πόλεμον, οὐχ ἑαυτοῖς θαρβρύντας, ἀλλὰ τῇ θεῖα συμμαχίᾳ ἐπιτρέποντας τὸ νικᾶν. Et γὰρ καὶ — deest in cod. Bav. — οὕτως ὀρμησομεν, πᾶσαν μὲν παρασκευὴν καὶ παράταξιν, καὶ πόνους καὶ ἀγρυπνίας κινούντες· τῇ δ' ἀνωθεν ῥοπῇ θαρβρύντες, ῥαδίως περιεσόμεθα. — Cf. lib. IV, ep. 51.

(o) Lib. I, ep. 188.

(p) Lib. I, ep. 51.

(q) Lib. I, ep. 222; lib. II, ep. 24. — δῆλον μὲν γὰρ ὅτι τῶν μὲν ἀγώνων καὶ τῶν δόλων σταδίον ἐστὶ ὁ παρών βίος· τῶν δὲ στεφάνων καὶ τῶν ἐπάθλων, ὁ μέλλων. lib. III, ep. 60. — τὰ μὲν γὰρ τῆδε, ἀγώνων ἐστὶ καὶ στεφάνων ὑπόθεσις· τὰ δὲ ἐκεῖ γεράτων καὶ τιμῶν. Μὴ τοῖσιν τὴν εὐκαρίαν τῶν πραγμάτων προδύμεν, ἵνα μὴ ἐκεῖ ἀνόνητα μεταμεληθῶμεν.

(r) Lib. V, ep. 72. — ὅτι εἰ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν ἀφ' οὗ γεγόνασιν ἀνθρώπων μακαριότητα τῶν λόγων τῶν συλλάθοι, καὶ εἰ ἐν ἀβήρσειεν, οὐδὲ μριστοῦ μέρους τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν εὐρήσει παραπλησίαν· ἀλλὰ

quoniam justum judicem omnia decet circumspicere, Christus quoque utrum nos jam in hac terra viventes præmiis affecti simus, an pœnis, diligenter perpendet. Qui enim levius committentes peccatum adversi quid in hac vita perpassi sunt, in illa non punientur; qui vero viliis sese contaminarunt, ii, si in hac terra degentes miseriam ærumnasque experti sunt, lenius; sin minus, plectentur vehementius (a). Quod vero de pœnis contendit Isidorus, id eundem de præmiis docuisse ex alia ad Eutonium diaconum epistola satis superque apparet (b). — At Jesus Christus iudex est non solum justus, verum et clemens. Quare virtute et pietate insignes præmiis exornabit eorum dignitatem longe excellentibus (c).

Venient autem anima et corpus, quippe quæ in hac terra conjuncta fuerunt, simul in iudicium (d), et de utroque, uti fas est, feretur sententia. Nam si sola anima præclaras edidit officii actiones, sola laude præmiisque afficietur; si vero corpus animæ fuit auxilio, etiam hoc recipiet remunerationem (e). Resurgent enim illo die, omni labe, corruptione vitiiisque depositis, omnium mortalium corpora, cœlesti materia concreta (f). Credendum est enim Deum, qui ex nihilo procreaverit mundum, eundem corpora renovare posse (g).

CAPUT II.

ISIDORUS APOLOGETA.

§ 1. Isidori contra ethnicos disputandi ratio

Quod libri ab Isidoro de vaticinandi arte et fato

πλέον τοῦ ἐν ἐκείνοις μικροτάτου τὰ τῆδε κατὰ τὴν ἀξίαν λειπόμενα, κ. τ. λ.

(a) Lib. v, ep. 221. Ἰσοι, ὦ ἀγαθὲ, ὅτι εἰ οἱ σὸτὰ καὶ φορητὰ καὶ εὐτάτα πταίσματα καὶ πάθοιμὲν τι ἐνταῦθα δεινόν, ἀποτριβόμεθα τὰ πταίσματα· εἰ δὲ ἀπάνθρωπα καὶ δεινὰ, κάκεισε τιμωρηθῶμεθα, κούφωτερον μὲν, εἰ κἀνταῦθ' αὐτὸ τὸ πάθοιμ' ἄρα, βερότερον δὲ, εἰ ἀπαθείς ἀπέλοιμ' ἄλλ' ἴνα, κ. τ. λ.

(b) Lib. v, ep. 222. Ὅπως πρῶτον περὶ τῶν ἀμαρτημάτων ἔφην, τοῦτο νῦν περὶ τῶν κατορθωμάτων ἔρω· ὅτι μικρὰ καὶ εὐτελῆ κατορθώσας, εἰ ἀπολαύσει τινὸς χρηστοῦ ἐνταῦθα, ἀφῆξει τὸν μισθόν· εἰ δὲ μεγάλα καὶ ὑπερφυῆ καὶ ἀξιοθαύμαστα, κάκεισε ἀπολείψεται, μετρίως μὲν, εἰ κἀνταῦθα ἀπειλήσῃ· τὸ γὰρ ἐνταῦθα λαβεῖν ὑποτέμνεται μισθοῦ μέρος οὐ μικρόν· ὑπερβαλλόντως δὲ, εἰ μὴ ἀπέληγεν.

(c) Lib. iv, ep. 136. Τὰ ἐπαθλα μείζονα δευταπάτης ἀνθρωπίνης ἀξίας, καὶ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντου, τὴν τοῖς πόνοις χρωστωμένην ἀμοιβὴν ὑπερβαίνοντα.

(d) Lib. i, ep. 222. Τὸ κρίνεσθαι ζῶντας καὶ νεκρούς, τοῦτό ἐστι, τὸ καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα εἰς κρίσιν εἰσεύεσθαι, καὶ οὕτως ἐν θατέρω κειρωρισμένον, ἀλλ' ὡς περ κοινήν τὴν ἐνταῦθα συνάφειαν ἐποιήσαντο, — cod. Bav. ἐνταῦθα κοινήν τὴν συν. ἐπ. — οὕτω καὶ τὴν ἐκείθεν δίχην ἡνωμένως ὑφέρσουσι.

(e) Lib. iv, ep. 201. Εἰ μὲν μόνῃ κατάρθωσεν ἡ ψυχὴ, μόνῃ καὶ στεφανούσθω· εἰ δὲ καὶ τὸ σῶμα ἐμερίσατο τοὺς ἀθλους, μετ' αὐτοῦ καὶ στεφανούσθω. Δίκαιοι γὰρ καὶ εὐλογον καὶ εἰκὸς καὶ πρεσβύεστατον τοῦτο τυγχάνει. lib. v, ep. 179. — ἡ δὲ (ἀνάστασις) τοῦ σώματος ἐκείσε τελεσθήσεται, πάντων μὲν ὁμοίως διὰ τὴν ἀθανασία, οὐ πάντων δὲ ὁμοίως διὰ τὴν εὐκλείαν. Ἡ γὰρ δόξα ἀναλόγως τοῖς ἐνταῦθα πεπραγμένοις ἐκάστῃ πρυτανευθήσεται, καθὼς

A contra ethnicos conscripti non ad nostram usque pervenerunt ætatem, ne nobis quidem in Pelusiotæ contra ethnicos disputandi rationem accurate inquirentibus, aliqua dignum videtur esse querimonia. Etenim inter ejusdem epistolas reperiuntur satis multæ, in quibus ille suam de Græcorum mythologia, de placitis philosophorum et de religionis Christianæ obtreccatoribus declarat sententiam. Quam paucis explicasse operæ pretium erit.

Impiis autem et obscenis, quibus poetarum libri referti sunt, de diis narrationibus utitur Pelusiotæ ad demonstrandum, ethnicorum deos cultu omnino esse indignos. Itaque Theodosio quærenti ex eo, cujusnam sceleris Mars convictus supplicio affectus sit, rescribit (h) se, etsi talia exponere puderet, tamen traditurum esse, cum ejusmodi narratione ethnici optime possent refutari. Nam, ita enim pergit, si deos, quos colunt, neque pudicos, nec justos esse intelligent, eos nec cultu dignos haberi debere concedant necesse est. Quibus præfatis stuprum, quod Mars Agraulæ Cecropis intulit filix, atque Halirrothii mortem accurate narrat. — Eodem consilio in epistola ad Nilammonem scholasticum data (i), Apollinem, quippe qui castam non subigere potuerit artibus suis virginem, irridens, Quomodo, quæso, inquit, Apollo, quem vatem optimum esse affirmatis, cuique etiam solis, omnia videntis, nomen affingitis, puellam illam pudicitia: compotem esse ignoravit? — Sed non solum illorum de diis fabulas narrando, verum etiam comparatione inter illas et Christianorum religionem

τὰ ἀψευδῆ τῆς Γραφῆς περιέχει λόγια.

(f) Lib. ii, ep. 43, p. 140, lit. B lin. 9. οὕτω καὶ τὸ σῶμα ὁμιλήσαν τῇ ἀθανασίᾳ καὶ τῇ ἀφρασίᾳ, ἀνάλωτον ἔσται καὶ ἄβατον πᾶσι τοῖς πάθεσιν, οἷς νυνί — cod. Bav. νῦν — εὐάλωτον καθέστηκεν. — lib. iii, ep. 77. Πνευματικὰ ἔσεσθαι τὰ σώματα ἐν τῇ ἀναστάσει, ἔφησεν ὁ θεσπέσιος Παῦλος — cod. Bav. Πνευματικὰ ἔφησεν ὁ Παῦλος ἔσεσθαι τὰ σώματα ἐν τῇ ἀναστάσει — διὰ δύο ταῦτα, διὰ τε τὸ κοῦφα, καὶ αἰθέρια, καὶ παντὸς κρείττονα πάθους καὶ βάρους, μέλλειν ἔσεσθαι, καὶ διὰ — εἰ δὲ περὶ τῶν σωμάτων τῶν ἀμαρτωλῶν ζητήσῃ τις, φήσομεν ὅτι ἡ κατὰ τὴν προτέραν ἐκδοχὴν κοῦφα ἔσται καὶ αἰθέρια, ἡ δὲ ὑπὸ πυρὸς βασανισθήσεται μὲν, οὐκ ἀναλωθήσεται [δέ]· ἡ δὲ καὶ ἐθελεῖσιν ἀμαρτεῖν, οὐ δυνήσονται.

(g) Lib. ii, ep. 43, cujus ultima verba hæc sunt: — ὁ γὰρ μὴ ὄν — cod. Bav. addit. τοῦτο — ποιήσας, πολλῶ μᾶλλον γεγεννημένον ἀναστήσει. — Cf. lib. i, ep. 284.

(h) Lib. ii, ep. 92. Ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ τισιν ἀλοῦς ὁ Ἄρης δίχην ἔδωκεν — sic notante Possino pro δέδωκεν scribendum est. Accedit cod. Bav. auctoritas — ἐθέλησας μαθεῖν, αἰσχύνομαι μὲν φράσαι, ὁμῶς δ' οὖν ἔρω. Ἐλεγχος γὰρ ἔσται Ἑλλήνων σαφῆς τὰ λεγόμενα. Ὅταν γὰρ οὐς φασὶ τῶν πάντων διανομῆς εἶναι καὶ ταμίας, ὀφθεῖεν, μήτε σωφροσύνην, — cod. Bav. σωφροσύνης, — μήτε τὸ κρίνειν ἔχοντες — cod. Bav. μετέχοντας — ὀρθῶς, σχολῆ γ' ἂν εἶεν σεπτοί, κ. τ. λ.

(i) Lib. iv, ep. 194, lit. B, lin. 4. — πῶς ὄν φασε μαντικώτατον εἶναι, ᾧ καὶ τὸ τοῦ ἡλίου ἐπιφεύδεσθε ὄνομα, — cod. Vat. 650, ὡς καὶ τὸ τ. ἡ. ἐπιφεύδεσθαι ὄνομα, — ἡ γνώσην ὅτι σάφωρον ἔστιν ἡ κορῆ, καὶ οὐκ ἂν ἀλοῆη ἡδονῆ; Εἴτε γὰρ ἐκ τῆς μαντικῆς,

institutata ethnicorum deos risu dignos, eorumque A cultum rationi non consentaneum esse conatur probare. Cum enim ex eo quæsierit Theologus scholasticus, num Græci deorum matrem colentes aliud quid docerent, quam Christiani, qui Mariam Dei Matrem crederent, in epistola ad hunc data magnum intercedere audacter affirmat inter utrumque dogma discrimen. Etenim, inquit, Græci deorum matrem colunt, quæ libidine inflammata concepit et peperit. At quam nos contitemur incarnati Dei Matrem, ea sic concepit, ut nec virile semen, nec labes ulla intercesserit (a). Quod Isidori de Græcorum mythologia iudicium, etsi non omnino potest probari, tamen aliquam sane habet excusationem. Id vero, quod Christianum, poetas et historicos legentem, derisu dignum esse arbitratur ille (b), duri est parvique ingenii.

Neque Græcorum philosophiam, de qua altero loco agendum est, magni æstimat ille. Nam etsi complura Socratis, Pythagoræ et Platonis placita, ut deinceps vel uno exemplo ostendam, optima esse concedit, tamen omnes, qui ratiocinationibus et syllogismis, quid honestum sit et utile, sese inventuros arbitrentur, ψυχικούς esse declarat (c). Itaque studium quidem philosophiæ et librorum a philosophis conscriptorum cum sacre Scripturæ lectione recte conjungi posse (d), tamen neminem magnam ex illo percepturum esse utilitatem fructumque (e), recte statui posse opinatur. Auctoritati enim philosophorum, ubi doctrinam in Bibliis propositam rejiciunt, non multum, de ejus sententia, tribuendum est (f).

Imprimis vero duo sunt Græcorum placita Isidori Pelusiotæ tempore multis accepta, quæ impia et perquam noxia æstimans ille omnibus refellere conatur viribus; nempe de fato et animæ mortalitate doctrinam. Exposita autem de his Isidori sententia, quænam ejus fuerit contra Græcorum philosophos disputandi ratio, abunde erit declaratum.

εἶτε ἐκ τοῦ σοφῆς — cod. Vat. 650, μουσικὸς — εἶναι, καὶ δυνατώτατος τῶν ταῦτα, ὡς φατε, κατασκευαζόντων ἢ σηµιαιόντων, ἐρῆν αὐτὸν εἶδέναι. Εἰ δὲ διὰ πάντων ἀγνοιαίνδυστων ἐφωράθη· παύσασθε ὡ δεινότατοι, δι' ὧν φατε, ἑαυτοὺς ἐλέγγοντες.

(a) Lib. I, ep. 54. Τί περισσὸν ἢ ἄλλοτριον τῆς ἡμετέρας, ἔφη, θρησκείας δοξάζουσιν οἱ πολυπλανεῖς καὶ πολύθεοι Ἕλληνες, - jam insertum Vat. 649; et Bav. εἰ — μητέρα θεῶν ἀναγράφουσιν, ὅπως καὶ ἡμεῖς Θεοῦ μητέρα πιστεύομεν. — Ἕλληνες μὲν τῶν τῶν θεῶν αὐτῶν καὶ ὑπάρτων μητέρα, ἐξ ἀκολασίας — cod. Alt. et Vat. 649, ἀκολάστων — καὶ — quod Possini cod. aliquis omittit — ἀβήτων παθῶν, καὶ συνεληρωῦσαν καὶ τετοκυῖαν ἐγνώρισαν, — cod. Vat. 649. et Alt. ἀέγνωσαν, — οὐδὲν ὄτι λαγνείας εἶδος ἢ ἀγνοήσαν, ἢ ἀπρακτον καταλιπούσαν, ἄτε τοιοῦτων μητέρα. ἦν δὲ ἡμεῖς — cod. Bav. μητέρα. ἡμεῖς δὲ — τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ ἡμῶν γενομένην ὁμολογοῦμεν μητέρα, Μονογενῆ — pro quibus omnibus exstat in cod. Vat. 649, μητέρα. Τὴν δὲ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μητέρα, Μονογενῆ — καὶ μονότροπον σύλληψιν δεξαμένην, πᾶσαι — cod. Bav. πάσαι — τῶν ἀνθρώπων αἱ γενεαὶ σὺν ἀληθείᾳ ἐπέγνωσαν, οὔτε σποράς γενομένης, οὔτε φθοράς μεσιτεύσασης. — Cod. Bav. οὔτε φθοράς γενομένης,

Primum igitur, quibusnam argumentis contra eos, qui fatum credunt, usus sit, exponendum est. Isti vero philosophi, ut existimat, falsam de numine divino habent notionem; statuunt enim, inquit, aut Deum non esse; aut esse quidem, sed eum mundum non condidisse, aut, si condiderit, non gubernare; aut, si gubernet, vitiis oblectari; aut, si non delectetur, imperium aliis concessisse; aut, si non concesserit, invito ereptum fuisse; aut, si ei non ereptum sit, improbos ulcisci nolle; aut, si velit, non posse; aut, si possit, otium charius habere et antiquius; aut, si hoc charius non habeat, ab astrorum motu superari; aut, si non superetur, inexterm ac desidem esse velle — aliaque multa æque ridicula et inæpta. — Verum, ut pergit, cum de divino numine talia præcipiant, rejiciantque sanam et quæ rationi convenit de eo et providentia divina doctrinam, eos etiam omnes disciplinas et artes supervacaneas docere, atque omne inter virtutem et vitium tollere oportet discrimen. Etenim si fatum regnat, nec philosophiæ opera danda est, nec leges condendæ, nec judicandi munus suscipiendum, nec colenda medicina, neque amplectenda virtus, nec vitium fugiendum. — Quis autem eorum, qui mentis compotes sunt et prudentiæ, hoc ferat? quis tandem est, qui feminæ, quæ, cum clavos in manibus gerat, in globo stet, neque oculis suis uti possit, crudelitatem, cæcitatem præ se fert et inconstantiam, quis est, inquam, qui hujus feminæ arbitrio res suas permittat? Quod cum vir sanus facere profecto nolit, Christianorum de providentia dogma haud dubie suscipiendum est. — Istis vero quærentibus, sic enim pergit, qui fiat, ut nonnulli vitiis laborantes magnis opibus gaudeant, multique virtute excellentes gravissimis vexentur calamitatibus, respondeo multos, qui crimina commiserint, jam hac in terra pœnis, multosque virtute insignes præmiis affici, scelestos vero judicia in hac vita effugientes, in futura pœnam duros,

οὔτε σποράς.

(b) Lib. I, ep. 63: Τίς σε οὐ κωμωδήσει; τίς σε οὐκ ἐλεήσει, ἐν γαλήνῃ φιλοσοφίας τῶν τοῦ Κυρίου μαθητῶν — Chat. τὸν τοῦ Κυρίου μαθητῆν — καθ' ἐξόμενον, καὶ θόρυβον καὶ βρασιμὸν Ἑλληνικῶν συγγραφέων καὶ ποιητῶν ἐφελοκόμενον; Τί γάρ, εἰπέ μοι, παρ' ἐκείνους τῶν καθ' ἡμᾶς προτιμότερον; τί δὲ οὐ ψεύδους γέμει καὶ γέλωτος, ὧν ἐκεῖνοι σπουδάζουσιν; Οὐχ αὖ θεότητες ἐκ παθῶν; οὐχ αὖ ἀνδρεία ὑπὲρ παθῶν; οὐχ οἱ ἄγωνες ὑπὲρ — cod. Alt. αἰώνες διὰ — παθῶν; Cod. Bav. Οὐ καὶ θεότητες ἐκ παθῶν, οὐ καὶ ἀνδρεία ὑπὲρ παθῶν, οὐ καὶ οἱ ἄγωνες διὰ παθῶν. — Φεύγε τοίνυν καὶ τὴν ἀνάγκωσιν τῆς αἰσχροτήτος. Δεινὸς γάρ οἶδεν ἀναστομοῦν — cod. Alt. ἀναστομεῖν — τοὺς τῶν τραυμάτων συνουλώσαντας μὴλωπας· μήποτε ὑποστρέψῃ τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας σφοδρότερον, καὶ χειρονά σοι τὴν ἥτταν τῆς προτέρας ἀγνοίας ἢ βραθυμίας ἐργάσεται.

(c) Lib. IV, ep. 127.

(d) Lib. II, ep. 3: — Ὅσον μὲν οὖν χρῆσιμον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς φιλοσοφίαν ἐκ τῆς ἐξέθεν παιδεύσεως, ὡσπερ ἡ μέλιττα δρεψάμενος· πολλὰ γάρ, εἰ χρῆ τάλθη λέγειν, ἀρετῆς ἔνεκεν πεφιλοσοφῆσαι, κ. τ. λ.

(e) Lib. IV, ep. 140.

(f) Lib. III, ep. 37.

sed justos injurias æquo animo perferentes meritas recepturos esse coronas. Huc accedit, quod, quid cuique veram afferat utilitatem, diducatum est difficillimum. Paupertas enim, mors aliaque, quæ vulgo mala habentur, philosophis, qui magnam apud omnes adepti sunt auctoritatem, aliisque viris virtute præclaris utilia visa sunt et exoptanda. Itaque Socrates mori quam fugere satius habuit; Diogenes Persarum rege ditior sibi visus est et felicius; Antisthenes, Phocio, aliique contempserunt divitias. Quare virum pium, quippe qui hac in terra misere vivat, revera esse infelicem (a), affirmari nequit. Quæ cum ita sint, desistant homines isti contra Providentiam dicere, sua cuique bona æque tribuentem.

Quæ hactenus exposuimus Isidori contra eos, qui fatum credunt, argumenta deprompta sunt omnia ex epistola ad Harpocram scripta (b). Sed in alia ad Paulum data (c) fatum non esse his verbis demonstrare conatur: « Si omnia fatali quadam, ut ais, necessitate fiunt ac dicuntur, exponas velim, qui fiat, ut ipsa seipsam per nos evertat. Nam si ipsa omnia efficit, eadem est, quæ per nos fatum haud esse prædicat. Quin igitur ipsi, quam esse dicitis, se minime esse dicenti, fidem adhibetis? »

Quibus expositis ad alteram, quam Isidorus refellere conatur de animæ mortalitate doctrinam transire liceret, nisi occasione data, quid ille de providentia divina et libero hominum arbitrio statuerit, ante exponere luberet; præsertim cum gravissimum hoc dogma, in quo, ut equidem arbitror, omnis virtutis fons et fundamentum cernitur,

(a) Cf. lib. v, ep. 362, ep. 363.

(b) Lib. III, ep. 154. — Conferatur porro ejusdem libri epistola 191, in qua Isidorus duo, quæ primo loco posuimus, argumenta repetit in hunc modum: — *Εἰ γὰρ θεός, οὐ γένεσις· εἰ δὲ γένεσις, οὐ φημι τὸ ἐναντίον — εἰ γένεσις, οὐ νόμος. Εἰ δὲ νόμος, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐ παραίνεσις· εἰ δὲ παραίνεσις, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐ κρίσις· εἰ δὲ κρίσις, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐ μελέται· εἰ δὲ μελέται, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐ φιλοσοφία· εἰ δὲ φιλοσοφία, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐκ ἱατρικὴ· εἰ δὲ ἱατρικὴ, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐ γεωργία· εἰ δὲ γεωργία, οὐ γένεσις. Καὶ πολλὰ ἔχων ἐπιτείν, νυνὶ παραλείψω. Ἀἴθρι δὲ συλλογισομαι. Εἰ μὲν οὖν ἐνός ἦν τοῦ — deest in cod. Bav. — πράγματος πρὸς ἔν — deest in cod. Bav. — ὁ — cod. Bav. δ — ἀγών, ἰσως ἀμφισβήτησιμος ἂν ἦν ὁ στέφανος. Εἰ δ' ἐνός πρὸς πολλὰ καὶ ποικίλα ἡ μάχη, ἀναμφοδότητος, ὡς οἶμαι, ἡ νίκη. — quod e codd. Vat. 649, et Alt. et Bav. addendum est. — καὶ γὰρ ἐν δόξῃ νενικηκέναι, — cod. Bav. δόξῃ ἐν νενικηκέναι, — ὑπὸ τῶν ἄλλων ἠττηθήσεται.*

(c) Lib. III, ep. 135. Verba Græca sunt: *Εἰ πάντα, ὡς φης, ὦ σοφὲ, καθ' εἰμαρμένην γίνονται τε καὶ λέγεται, εἰπὲ πῶς νῦν δι' ἡμῶν ἑαυτὴν ἀνατρέπει. Εἰ γὰρ αὐτὴ πάντα ποιεῖ, αὐτὴ ἂν εἴη — jam e cod. Bav. addendum esse censeo ἢ — νῦν δι' ἡμῶν κηρύττουσα μὴ εἶναι γένεσιν. Πῶς οὖν αὐτὴ, ἣν φατε εἶναι, φάσκουσα μὴ εἶναι, οὐ πιστεύεται παρ' ὁμῶν; — Cf. lib. v, ep. 117.*

(d) Lib. v, ep. 66: — *Ἐπεὶ οὖν τὰ συμφέροντα εἰδέναι τε καὶ δίδόναι, τῇ θεῖα ἀνήκει προνοία, αὐτὰ παρ' αὐτῆς αἰτώμεν, καὶ δίδόμενα στέργωμεν, εἰ καὶ ἐναντία δοκοῖ εἶναι.*

(e) Lib. III, ep. 154, p. 318, lit. C, lin. 6. — τῆς

A primo hujus partis capite non tetigerimus.

Pauca autem et minus gravia sunt, quæ de Providentia tradidit Pelusiota. Docet enim Deum solum, quid unicuique utile sit, providere posse (d); idque nobis pro insigni, qua abundaret, benignitate et justitia tribuere (e), neminem vero incepta, nisi divina nobis auxilium mitteret providentia, exsequi ullo modo posse; illud autem omnibus ad rem, quam expeterent, assequendam nihil prætermittentibus præsto esse (f).

Sed multa reperiuntur in Isidori epistolis dicta, quibus unumquemque libero gaudere arbitrio ingenue declarat. Itaque ἡ φύσις, inquit, ἀνάγκη καὶ θεοῖς δέδεται, ἡ δὲ προαίρεσις ἐλευθερία καὶ ἐξουσία τετέμνηται (g). Quod et Paulus apostolus de ejus sententia bene sentiens hominem cum luto non propterea comparavit, ut voluntatis humanæ libertatem negaret, sed ut justum quemque divini voluntati omnibus in rebus obedire debere ostenderet (h). Quod si quis repudiare audet, eum Deus, ut ipsi pareat, non cogit, quippe qui liberam hominis voluntatem tollere non velit. Quare non mirandum est, quin Jesus Christus, cui summa sine dubio et incredibilis fuit persuadendi vis, Judam minime adduxerit, ut virtutem rem bonam esse et expetendam existimaret. Etenim ille libero gaudebat arbitrio (i). Eademque ob causam Isidorus multis in epistolis de amicorum queritur duritie, qui ipsum reprehenderent, quod Zosimo, Maroni, Martiniano aliisque viris, qui vitii præcipites abierant, persuadere non potuerit, ut ad sanam frugem redirent (j).

Προνοίας — τῆς τὸ συμφέρον ἐπισταμένης, καὶ ἐκάστω ἢ συγχωρούσης, ἢ ἀπονεμούσης.

(f) Liv. IV, ep. 171.

(g) Lib. v, ep. 461.

(h) Lib. II, ep. 175: — *Τί θαυμάζεις εἰ τὴν τοῦ πηλοῦ εἰκόνα ἔλαβεν ὁ Παῦλος, οὐχ ἵνα τὸ αὐτεξούσιον λυμήνηται, — cod. Bav. λυμήνοιτο, — ὁ πανταχοῦ στεφανοῖ, ἀλλ' ἵνα μὴ μόνον τὴν σφοδρὰν πειθὴν καὶ ὑπακοὴν δεῖξῃ, ἣν δίκαιος ἂν εἴη ἔχειν ὁ ἀνθρώπος πρὸς τὸ θεῖον, ἀλλὰ καὶ τὴν λύτταν ἰσότητος τῶν ἐπισκῆψαι τολμῶντων τῇ ἀκηράτῳ καὶ παντός ἐπέκεινα καὶ λόγου καὶ νοῦ ἐπιστήμη.*

(i) Lib. II, ep. 129: — *Ἐοικας θαυμάζειν, πῶς τὸν προδότην οὐκ ἐπεισον ὁ Χριστὸς, καλὸν ἠγεῖσθαι τὴν ἀρετὴν, καίτοι πολλὰς περὶ ἀρετῆς, μᾶλλον δὲ οὐκ ἔστιν ὅτε οὐχ ὑπὲρ ταύτης ἐν συνουσίαις ἀκούσαντα. Ἐγὼ δὲ θαυμάζω, πῶς τὸν ὄρον τῆς αὐτεξουσιότητος ἐπιστάμενος, περὶ τούτου ἐθαύμασας. Οὐ γὰρ βία καὶ τυραννίδι, ἀλλὰ πειθοῖ καὶ persuasionείᾳ τῶν ἀνθρώπων σωτηρία κατασκευάζεται. Διὸ καὶ τὸ κῦρος ἔχει ἕκαστος τῆς οικείας σωτηρίας. Ἴνα καὶ οἱ στεφαν. — cf. lib. v, ep. 20. — Τοῦ γὰρ πεισθῆναι καὶ μὴ, αὐτὸς κύριος καθέστηκεν. Εἰδὲ ἀπιστεῖς, ἐν παραδείγματι χρησάμενος, ἢ ἕτερον οὐδὲν παραβληθῆναι δυνήσεται, πείσαι δυνήσομαι. Τί γὰρ τοῦ λόγου ἐλλογιμώτερον; ἢ τί τῆς σοφίας σφωρότερον τῆς τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα φησάσης — cod. Vat. 650, et Alt. φρασάσης — καὶ προσηνὴ καὶ δραστήρια, ὥστε ἀναστῆλαι τοῦ Ἰουδα τὴν φιλορηματιαν, καὶ μὴ ἀνοσάσης; οὐ παρὰ τὴν οικείαν ἀσθένειαν, ἀλλὰ παρὰ τὸ τὸν ἀκούοντα κύριον εἶναι τῆς οικείας γνώμης, διὰ τὸν τῆς αὐτεξουσιότητος ὄρον, δι' ὃν καὶ ὁ τῆς κρίσεως ἀξιόχρεός ἐστι λόγος.*

(j) Lib. IV, ep. 205, p. 350, lit. E lin. 6: *Οὐ παρὰ*

Contra eos vero, qui animam mortalem esse con-
tenderunt, Græcorum philosophos, veluti Galenum,
disputat in epistola ad Proeschium (a) medicum
data; in qua postquam Pythagoræ, Platonis alio-
rumque de hoc dogmate sententiam ipsi probatam
attulit, illum dehortatur, ne cum sapientissimis cer-
tamen ineat philosophis. Quod si suscipiat, eum
cum athleta, qui artis musicæ imperitus iudicium
de ea sibi arroget, comparandum esse censet. Nam
ille animam variæ, e qua humanum corpus confla-
tum sit, materiæ harmoniam esse, et uti lyræ har-
monia fracto instrumento cessaret, sic eam una cum
illo interituram docens, sibi, ut Isidorus arbitratur,
ipse repugnat. Lyra enim, inquit Pelusiotæ, et fides
concinnatæ et aptatæ concentum quidem pariunt;
sed ad tempus aliquod dissolutæ instrumentum qui-
dem non fractum, exstincta vero est harmonia. —
Quid autem, sic enim pergit, optimus ille Galenus
dicturus est de iudicio futuro? quid de præmiis,
quæ homines pii justique in hac terra summopere
vexati optumo iure expectant? quid tandem de
impiorum scelestorumque pœnis? — Deinde allatis
Homeri et Euripidis contra Galeni sententiam effa-
tis, eum omne, quod inter vitium et virtutem inter-
cedat, discrimen tollere declarat; cum eum ne-
cesse sit omnia hominum dicta factaque non ipsis,
sed vario materiæ, qua quisque conflatus sit, tem-
peramento ascribere. — Denique Galeni sententiæ
repugnant, quæ quotidie liunt morum mutationes.
Multi nempe adolescentes libidinosi in ipso ætatis
vigore ad continentiam redierunt; neque tamen
materia, e qua corpus illorum concretum fuit, im-
mutata est; multique virtutem relinquentes, non
propterea, quia eorum corpus mutationes perpes-
sum est, vitii sese contaminarunt. — Quæ omnia
videns Plato (b), summus Græcorum philosophus,
ineffabilem esse, quæ inter animam omnis materiæ

expertem corpusque intercedat, communionem;
neque mutam immortalis animæ et corporis affec-
tionem explicari posse, sapienter docuit; itaque
Jesus Christus (c): Ne timete, inquit, illos, qui cor-
pus quidem occidunt, sed animam corrumpendi et
perdendi non habent potestatem.

Quibus expositis restat tantum, ut, quid Græcis
singula Christianorum dogmata oppugnantibus re-
sponderit, exponatur.

Cum his autem, quippe qui sacram rejiciant Scri-
pturam, aut argumentis philosophicis certandum (d),
aut, si quis pro sua sententia Græci cujusdam scri-
ptoris attulerit testimonium, huic alius Græci aucto-
ris auctoritatem opponendam esse (e) existimat.
Neque ipse hæc, quæ proposuit præcepta ne-
glexit.

Nam Evangelium propterea rejicientibus, quo-
niam nova et vivendi et cogitandi ratio a Christo
proposita sit, neminem, nisi nova doceret, malam
et inveteratam immutare posse consuetudinem
ostendit; simulque hoc, dummodo utilitas novitati
adjuncta sit, non reprehendendum esse affirmat (f).
— Deinde ubi rem habet cum Græcis doctrinam
de corporum resurrectione irridentibus, hanc exem-
plis, quæ ex philosophicis eorum scriptis repetita
sunt, illustrare et probare conatur (g). Etenim ut
Græcorum, inquit, philosophi ex igni aera, ex aere
aquam, ex aqua terram, ac rursum e terra aquam,
ex aqua aera, ex aere ignem fieri contendunt, ita
nos corpus, quod nunc maximam partem terrenum
est, post mortem ætherium fieri dicimus.

Cum vero Harpocras scholasticus (h) Homeri con-
tra eum protulerit testimonium, rescribit: — Quo-
niam tu Homerum ut sapientissimum in medium
producis testem, ego eundem adversus te produ-
cam; — et Casio scholastico (i) Demosthenis dicto,
ut Pelusiotæ sententiam refelleret, utenti, Isocratis,

την οικειαν ἀσθένειαν, ἀλλὰ παρὰ τὸ τοὺς ἀκροατὰς
κυρίως εἶναι τοῦ τέλους, διὰ τὸν τῆς αὐτεξουσιότητος
ὄρον, — lib. v, ep. 442., quæ data est ad Macarium
episcopum et his verbis continetur: Εἰ τοιοῦτος
χρησάμενος λόγος ὁ Λόγος, οἷ καὶ τὴν ψυχὴν φύσιν
εἰκότως ἂν ἐκαμψάν, οὐκ ἔπεισε τὸ ἀμελιχτόν ἐκεῖνο
θηρὸν τὸ κατ' αὐτοῦ ἐπιλυτεῖσάν· ἐδειξε λαμπρῶς,
ὅτι τὸ πεισθῆναι καὶ μὴ, τῶν ἀκούοντων ἐστὶ, διὰ τὸν
τῆς αὐτεξουσιότητος ὄρον, δι' ὃν καὶ ὁ τῆς κρίσεως
ἀξιολόγος ἐστὶ λόγος. — Cæterum cf. lib. v, ep.
357; — ep. 42; ep. 219; ep. 250; ep. 441; — ep.
521; ep. 547; et al.

(a) Lib. iv, ep. 125. In cod. Vat. 650, non Προ-
σχίω — Sed Προσεχίω scriptum est.

(b) Platonis testimonio, ad animæ immortalita-
tem probandam etiam alibi utitur Pelusiotæ.

(c) Hanc de animæ immortalitate doctrinam tam
gravem esse censet Isidorus, ut in epistola ad Iso-
dorum episcopum data — lib. iv, ep. 146 — plane
doceat, Jesum Christum etiam propterea a cœlis
descendisse, ut hoc dogma in mortalium animos
revocaret. Verba Græca, quæ huc spectant, hæc
sunt: — Ἦκε τοῖνον ὁ Σωτῆρ, μετὰ τῶν ἄλλων, ὡν
κατώρθωσε, καὶ ταύτης ἀπαλλάξων τοὺς ἀνθρώπους
τῆς ὑποβολῆς. Τὴν γὰρ τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν ὀρισά-
μενος, ἐν τῷ φάναι· « Τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένην
ἀποκτείνει; » καὶ τῆν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν εὐαγ-

γελισάμενος διὰ τοῦ εἰπεῖν· « Ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν
νεκρῶν οὐτε γαμοῦσιν οὐτε γαμίζονται, ἀλλ' ἔσονται
ὡς ἄγγελοι; » τὴν τε κρίσιν μηνύσας διὰ πολλῶν μὲν
ἄλλων καὶ ἐν τῷ φράσαι δέ· « Φοβήθητε τὸν δυνάμε-
νον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι· ἐν γένει. » — Cf.
lib. ii, ep. 203; lib. iv, ep. 125.

(d) Lib. ii, ep. 43: — Χρῆ, ἐπειδὴ τὰς ἱεράς παρα-
γράφονται, Γραφὰς ἐκ λογισμῶν καὶ ἀποδεικτικῆς
τάξεως, ἀναγκαστικῶν κατασκευάσαι λόγον παρα-
σκευάζοντα ἡμᾶς τὸ σαφὲς συνιδεῖν.

(e) Lib. ii, ep. 146, p. 191, lit. D lin. 1: — Οὐ-
κοῦν ἐπειδὴ Ἑλλήνὰ τε θντα, καὶ τὰ Ἑλλήνων πρε-
σβεύοντα, χρῆ ἐκ τῶν ὄντων σε χειρῶσασθαι, ἀντιτα-
κτέον, κ. τ. λ.

(f) Lib. ii, ep. 46: Εἶπε τῷ διενεχθέντι — cod.
Bav. διαλεχθέντι — πρὸς σέ, καὶ τὰ Ἑλλήνων πρε-
σβεύοντι, — cod. Alt. πρεσβεύαντι, — φησαντί τε,
ὅτι καινὴν τινα καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν — cod. Vat.
649. ἀρχαίαν — συνῆθειαν, εἰσηγήσατο πολυτελεῖαν τὸ
Εὐαγγέλιον, ὅτι, ὡ σοφώτατε, κινδυνεύεις ἀγνοεῖν,
ὅτι τὴν πονηρὰν συνῆθειαν καινότης μόνη παύσειν
πέφυκε. Διδ., κ. τ. λ.

(g) Lib. ii, ep. 43.

(h) Lib. ii, ep. 228: — Ἐσμὴν γὰρ καὶ ἡ παρὰ τῶν
ἐχθρῶν μαρτυρία. — quæ verba recurrit lib. ii,
ep. 335; lib. iv, ep. 225, et alibi.

(i) Lib. ii, ep. 146.

Aristidis, Epaminondæ, Cratis, Phocionis, Platonis A minibus demandatam, brevi temporis spatio laio propagatam, multisque antea ethnicorum fide imbutis (d) esse acceptam. Hinc solis luce clarius apparere cœlestia apostolorum dogmata, majorem habere in mortalium animos vim et efficaciam, quam Græcorum de diis fabulas. Quæ cum ita sint, miratur Isidorus (e), qui fiat, quod non solum rudes, ignari et impoliti polytheismi defensores, verum etiam philosophi alioqui prudentes et sagaces non sentiant se Jesum Christum, apostolos, eorumque doctrinam irridentes semetipsos habere ludibrio. Nam Servatorem nostrum cruci affixum contemnes, fatentur, se ab homine contemptu digno victos, et adeo contemptu esse digniores, apostolorum vero inscitiam gravissimis verbis reprehendentes sibi

Simili modo contra eos agit, qui apostolorum doctrinam non divinam esse ex tenui illorum genere scribendi collegerunt. Hi enim, de Isidori sententia, cum philosophis et poetis, quibus maxima apud Græcos gloria est et auctoritas, minime consentiunt; cum Socrates apud Platonem complam orationem philosopho indignam esse censeat, et Homerus poeta divinus non esse necesse declaret, ut rerum divinarum doctores vel viri alicujus discipuli sint, vel humanam cognitam habeant sapientiam (a).

Sed qui non tam contra celeberrimos agunt poetas et philosophos, quam contra sese loquuntur ipsi, jure deridentur ab omnibus. Ita in epistola ad Æsculapium sophistam (b) narrat Isidorus, se aliquando cum philosopho Græco, magnam eloquentiæ gloriam adepto, iniisse certamen; sequè, cum ille plura de Jesu Christi cruciatus et morte palam dixisset, orationemque illius magnus omnium consecutus esset risus, modeste et tranquille quæsisisse ex eo, quo modo Jesum revera mortuum crucique esse affixum posset probare. Tum ille in Evangeliiis scriptum esse respondit, itaque illorum agnovit auctoritatem. At hoc ego illi statim opponebam, in iisdem resurrectionem quoque Domini nostri Jesu Christi traditam esse, ejusque ad Patrem reditum. Quod si evangelistis fidem habendam esse censes, ut antea censuisti, si Christum mortuum esse credis, te ejusdem et resurrectionem et ad Patrem reditum credere oportet.

Denique ethnicis religionis Christianæ præstantiam probaturus argumento utitur historico. Etenim ex iis quæ jam evenerint, majora perspicere licere contendit (c), affirmatque Græcorum philosophiam deorumque cultum a prudentibus doctisque viris defensum et commendatum, inde ab antiquissimis temporibus traditum hominibus, atque inveteratum opibus armisque potentem, magis magisque ex animis mortalium removeri et deleri, Christianorum vero doctrinam plebeis, pauperibus et abjectis ho-

B exprobant vecordiam, cum a rudibus viris se superatos esse concedant necesse sit. — Si vero, ut pergit, petulantibus Jesu Christi cachinnis excipiunt sepulcrum, illustria ipsorum templa reddunt ridicula, quippe quæ deriso ab ipsis cesserint sepulcro. Si denique Evangelium ut rem vilem rejiciunt, quidquid apud eos illustre est et præclarum derident ipsi, quoniam rerum vilium naturæ succubuerit. — Hæc hactenus.

§ 2. De Isidori cum Judæis altercandi ratione:

Quemadmodum Isidorus ethnicis philosophi vel poetæ cujusdam auctoritatem proferentibus aliquod aut ejusdem aut alius scriptoris opponit effatum, ita contra Judæos disputaturus non solum Vetere Testamento, verum et Philonis et Josephi dictis, ut illorum objectiones refutat, utitur sæpenumero. Itaque Judæos Jesu Christi divinitatem negantes refellit auctoritate Josephi (f), qui etsi acerrimus religionis Mosaicæ propugnator, et strenuus popularium fuerit defensor, tamen veritatis amore ductus Christum miracula edidisse, eumque humani generis præceptorem divinitus missum fuisse affirmaverit. — Eademque ratione alia in epistola (g) Philonem τῷ Λόγῳ divinam tribuisse naturam compluribus, quæ ex illius scriptis repetita sunt, testimoniis co-

(a) Lib. iv, ep. 30.

(b) Lib. iv, ep. 31.

(c) Lib. i, ep. 270.

(d) Lib. iv, ep. 76: — Πόσοι γὰρ Πυθαγόρειοι τύφου καὶ ὑπερβολῆς πεφηνότες διδάσκαλοι, φοιτῆται γεινῶσαι τοῦ λόγου; πόσοι δὲ Πλατωνικοὶ, τῆν ὄφρυν τῆν ἀπὸ τῆς καλλιπειρίας κατασπάσαντες, ὑπὸ τὴν σκιάν αὐτοῦ ἰδρύνθησαν; πόσοι Ἀριστοτελικοὶ καὶ Στωϊκοὶ, τῆν, ἐφ' ἧς ἐσεμνύοντο, σοφίαν ἀτιμάσαντες, ἠγάπησαν ἐν τοῖς ὑπηκόοις τετάχθαι;

(e) Lib. iv, ep. 27.

(f) Lib. iv, ep. 225, in qua Josephi de Christo testimonium — Archæol. lib. xviii, cap. 3. (4.) — his verbis comprehenditur: γίνεται δὲ — V. δη — κατ' ἐκεῖνον — V. H. κατὰ τοῦτον — τὸν χρόνον — cod. Vat. 650. καίρων — Ἰησοῦς, σοφὸς ἀνὴρ, εἶγε αὐτὸν ἄνδρα — H. ἄνδρα αὐτὸν — λέγειν χρῆ. Ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητὴς, διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῆ τάλληθι δεχομένων. Καὶ πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους, πολλοὺς δὲ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο. Ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. Καὶ αὐτὸν ἐνδείξει: τῶν πρώτων

ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἱ τὸ πρώτον — H. οἶγε πρώτον αὐτὸν — ἀγαπήσαντες. Ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν πάλιν ζῶν, τῶν θεῶν προφητῶν ταῦτά τε περὶ αὐτοῦ — quæ verba ab H. ponuntur ante εἰρηκότων — καὶ ἄλλα μυρία θαυμάσια εἰρηκότων. Ἴδε τοίνυν — cod. Vat. 650. εἰς δὲ τῶν νῦν... H. εἰς ἐτι νῦν — τῶν Χριστιανῶν, ἀπὸ τοῦδε ὀνομασμένων, οὐκ ἐξέλιπε — cod. Vat. 650. V. H. ἐπέλιπε — τὸ φύλον. Quam notavimus littera H scripturam, eam Havercampius in sua Josephi antiquitatum editione in textum recepit; quæ vero littera V. insignita est eam ex collatione codicis Vindobonensis repetivimus quam instituit Kollarus in sua Lambecii commentariorum de bibl. Vind. editione. Cf. Lib. viii, p. 21-22.

(g) Lib. ii, ep. 143: — ὡς καὶ Φίλων, καίτοι Ἰουδαίων ἦν καὶ ζηλωτῆν, δι' ὧν ἀπολέλοιπε συγγραμμάτων ἀπομαχῆσασθαι τῆ οἰκείᾳ θρησκείᾳ. Βασανίζων γὰρ, κ. τ. λ.

natur demonstrare. — Utriusque vero auctoritatem Judæis opponit (a) illis, qui allegoricam Veteris Testamenti rejecerunt interpretationem. Hunc enim omnia fere veterum scriptorum dicta allegorice explicasse affirmat, neque illum hanc interpretandi rationem omnino reprobasse contendit. Si igitur Judæi eam rejiciunt, non solum Christianis, verum suis repugnant popularibus, qui maximam apud omnes consecuti fuere auctoritatem.

Sed his, quæ universe disputata sunt, missis, altercandi rationem, quam Isidorus contra Judæos singula doctrinæ Christianæ dogmata oppugnantes secutus sit, quibusdam diversi generis exemplis placet declarare. Ac primum quidem Judæis, qui ex illis, quæ de Josepho, Mariæ marito, apud Matthæum (b) exstant verba: « *Et non cognovit eam, donec peperit filium suum* » colligerent, Josephum deinde cum sua concubuisse uxore, auctorum Alexandrinæ Veteris Testamenti interpretationis usum loquendi revocat in memoriam (c). Ex illa enim compluria profert dicta, in quibus particula ἕως ita ad tempus præteritum relata sit, ut de futuro non affirmetur contrarium. Quam illius dicti explicandi rationem Isidori ævo multis theologis acceptam fuisse probat Suicerus (d), simul tamen notans errorem Pelusiotæ, quippe qui, quod de corvo in Testamento Vetere sit traditum, columbæ tribuerit. — Ad Adamantium autem, qui cum Judæo de Jesu Christi incarnatione disputaverat, scribit Isidorus (e): Judæos fieri posse negantes, ut mulier, quæ non cum viro coierit, pariat infantem, a vero quam longissime abesse, cum libris, quibus ipsi divinam tribuant auctoritatem, aperte repugnent.

A Narratum enim esse in Genesi Deum ex terra virum, et e viro mulierem procreasse, eum igitur, si modo velit, efficere posse ut virgo procreet filium. — Tertium denique et ultimum, quod prolaturi sumus, exemplum, ad hyperbolicum pertinet scribendi genus. Etenim fuerunt inter Judæos haud pauci, qui hærentes in notissimo Joannis evangelistæ dicto: ne mundum quidem libros, omnia Jesu Christi dicta factaque continentes, capere posse, illum propter hanc dicendi formulam acriter vituperarent. His vero etiam in Vetere Testamento ejusdem generis dicta exstare exemplis probat Isidorus haud absurde electis; velut, *urbes cinctæ sunt muris usque ad cælum... terra illorum lacte fluit atque melle*. Quod si in his acquievisset, silentium haud dubie imposuisset illis Judæis; sed cum nimio ardore abreptus in eadem epistola (f) probare conetur, hyperbolam, qua usus sit Joannes, addito vocabulo οἶμαι, lenitam esse atque dici posse κεκραµένην, eas vero, quæ in Vetere Testamento reperiantur, hyperbolas ἀκράτους esse (g), illis disputandi ansam rursus concessit; cumque addat, illud evangelistæ dictum ne hyperbolicum quidem dici posse (h), ineptit et ridiculum sese præbuit adversariis.

§ 3. Isidorus contra hæreticos.

Diabolus, cujus furor, cum Jesu Christi mortipotestatem suam valde imminutam sentiret, magnopere augebatur, omnia, ut Christianos seduceret, instituit. Quos enim rectam veramque fidem servare vidit, eorum mores corrumpere, qui vero a vitiis abstinerunt, hos mala imbuiere studuit doctrina (i). Huc accedit, qua omnes fere laborant mortales,

(a) Lib. III, ep. 19: *Εἰ μὴδὲν πλεόν του γράμματος νομίζει τον νομοθέτην εἰρηκέναι ὁ πρὸς σὲ, ὡς ἔφησ, διενεχθεὶς Ἰουδαίος, εἰπὲ πρὸς αὐτόν, ὅτι Ἑλέγγουσιν ὁμῶν τὴν ἀπαιδευσίαν οἱ δύο ἄνδρες οἱ μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν συγγραφεῖς πρὸ ὁμῶν γεγονότες. Φίλων ὁ θεωρητικώτατος, ὁ Ἰώσηφος ὁ ἱστορικώτατος. Ὁ μὲν πᾶσαν σχεδὸν τὴν παλαιάν εἰς ἀλληγορίαν τρέπων, ὁ δὲ διαβήθη γράφων, τὰ μὲν αἰνιτιομένου τοῦ νομοθέτου δεξιῶς, τὰ δὲ, ἀλληγοροῦντος μετὰ σεμνότητος, ὅσα δ' ἔξ εὐθείας λέγεσθαι συνέφερε, ταῦτα ῥητῶς ἐμφανίζοντος — τὰς δὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ δοξάντων σοφῶν μαρτυρίας παραγράφεσθαι, οὐκ ἂν εἴεν δίκαιοι.*

(b) Evang. Matth. I, 25.

(c) Lib. I, ep. 18: *Ἐπειδὴ σκάνδαλον εἶπας οἰεσθαι Ἰουδαίους — codd. Vat. 649. Alt. Bav. Ἰουδαίους — τὸ ἐν τοῖς θεοῖς χρησιμοῖς εἰρηκέναι, οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκε τὸν Ἰῶν αὐτῆς, ὡς μετὰ ταῦτά φησι συναφείας τῷ μνηστῆρι πρὸς τὴν Παρθένον γενομένης — codd. iud. γεγεννημένης — γινωσκέντω ὁ βλάσφημος καὶ ἀχάριστος λαὸς, ὅτι τὸ, ἕως, πολλάκις καὶ ἐπὶ τοῦ διηνεκῶς ἐν τῇ θεῖᾳ Γραφῇ ἐρίσχομεν κείμενον.*

(d) Suic, thes. p. 1295, n. 2.

(e) Lib. I, ep. 141: *— Ἰδοὺ οὖν ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῆς γῆς καὶ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρός, καὶ ἀμφοτέροι τῆς συνουσίας χωρὶς. Ἐπει οὖν ἐπώφευεν ἡ γυνὴ χρέος τῷ ἀνδρὶ, ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ δίχα σποράς ὑποστῆσα, τοῦτο ἀπέτισεν καὶ ἡ — quod e cod. Bav. addendum est — μήτηρ τοῦ Κυρίου, αὐτὸν δίχα σπέρματος ἀποδοῦσα σεσαρκωμένον. Οὐκ ἔστιν οὖν τῇ φύσει ἀδύνατον, ἀλλ' ὡσπερ — codd. Vat. 649. Alt. Bav.*

ἄπερ—ἐπὶ τῶν πρωτοπλάστων ἦδη γεγένητο, ἐπὶ τῆς Δεσποτικῆς οἰκονομίας τετέλεστο.

(f) Lib. II, ep. 99: *Ἐπειδὴ, ὡς γέγραπας, Ἰουδαίος τις ἀπαιδεύσας ἀνάπτως, ὡς ὑπερβολὴν κατὰ γὰρ τὸν εἰρηκέναι τοῦ θεοῦ εὐαγγελιστοῦ — quæ verba ommissa sunt in cod. Bav. — οὐδ' αὐτὸν οἶμαι. τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία, πράγματὰ σοι παρέσχεν· ἀναγκαῖον ἔστιν ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἣν καὶ αὐτὸς ἐκκρίνει — codd. Vat. 649. Alt. Bav. ἐκκρίνει — καὶ θεῖαν ἡγείται, τὰ ὑπερβολικῶς εἰρηκέναι εἰς μέσον ἀγαγεῖν, ἵνα εἰδῆ ἕκείνος, ὅτι καὶ ὁ εὐαγγελιστῆς τῇ Παλαιᾷ ἐπόμνος Γραφῇ. — Sic scribendum est auctoritate cod. Alt. In Bav. D exstat: τῇ Παλαιᾷ ἐπόμνος. Vulgo scribitur: τῇ Παλαιᾷ ἕκείνῃ ἐπόμνος Γραφῇ ἢ γέγραπεν ἢ γέγραπεν — cod. Bav. ἔγραπεν ἢ ἔγραπεν, κ. τ. λ.*

(g) *Ἐκαὶ μὲν γὰρ ἀκράτους ἔστιν ἡ ὑπερβολὴ ἐν ταῦτα δὲ καὶ — recte ommissum est in cod. Bav. — κεκραµένην. Οὐ γὰρ ἀφῆκεν αὐτὴν ἀπλῶς, ἀλλ' ἐκόλασεν (ὁ εὐαγγελιστῆς).*

(h) *Εἰκόσ δὲ μὴδὲ ὑπερβολικῶς αὐτὸ — quod addendum est e codd. Vat. 649. Alt. Bav. — εἰρηκέναι. Οὐ γὰρ ἐβρέθη, πολλά καὶ ἄλλα σημεῖα πεποιηκέναι τὸν Ἰησοῦν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀλλ' ἀδιορίστως πεποιηκέναι τὸν Ἰησοῦν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀλλ' ἀδιορίστως πεποιηκέναι. Ἔστι δὲ, κ. τ. λ.*

(i) Lib. II, ep. 90: *Καὶ παρ' Ἑλλήσι μὲν, — καὶ παρὰ Ἰουδαίους, — πολλάς αἰρέσεις ἔτεκεν ὁ διάβολος. Εἰ δὲ καὶ παρὰ Χριστιανούς πολλὰ πλείους, θαυμάζετω μηδεὶς. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς ἐνσάρκου τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ὁρῶν πάντας ὑπὸ τῆς κακίας μεθύοντας, καὶ οὐδένα, ὡς ἔπος εἰπείν, καθαρῶς νῆ-*

imperandi novandique libido et cupiditas, atque præjudicatae, quas multi animo conceperunt, opinioniones (a). Quo factum est, ut inter Christianos multo plures exstarent, quam apud ethnicos et Judæos, hæresiarchæ; qui, velut piscatores, escam occultantes, pisces improvise capiunt, rudiores Christi assecclas orationis suavitate fallunt, et ad partes traducunt suas (b). Quod cum humani generis Servator ipse præviderit se Patris ornatum majestate, etiam propterea rediturum esse affirmavit, ut illorum ora occluderet (c). Quare Isaias quoque omnes, divinam, quam apostoli nobis tradidere doctrinam, suis dogmatis maculantes, velut Manichæos, Simones, Montanos, Novatos, Arios, Macedones, Photinos cæterosque ejusdem ingenii homines optime appellavit caupones, qui vinum aqua miscere, eoque deterius reddere solent (d).

Quæ omnia cum docuerit Isidorus, eum de hæreticorum dogmatis, quorum auctorem diabolum esse statuit (e), non solum sine auro et studio non judicasse, apparet, sed eum quoque, quæ laudabilis est Tertulliani consuetudo, hæreticis compendii gratia de posteritate præscripsisse. Quo factum est ut ipse, saluberrimi illius præcepti, quod Cyrillo dedit (f), immemor, cum hæreticis disputaturus, raro verum viderit, omnemque suam perdidit operam. Cujus sententiæ veritas cum aliis exemplis permultis, tum altercandi ratione probari potest, quam secutus est Isidorus Arii doctrinam refutaturus. Ea igitur exposita, non necesse est, ut multis verbis referam quæ protulerit ille contra Sabel-

Alium et Montanum (g), Manichæum et Marcionem (h), Novatianos (i), aliosque minoris momenti hæreticos.

Male autem pene omnia ab Isidoro, ubi cum Arianis rem habuit, disputata sunt. Primum enim, si de rerum vel magnitudine vel parvitate agatur, eas tantum comparari posse inter sese contendit, quæ unius ejusdemque essent naturæ aut generis. Recte igitur dici hominem homine, equo equum, bovemque bove esse majorem; sed neminem bove virum et equo camelum minores dicturum esse. Quare, hæc est sagacissima Pelusiotæ conclusio, Arium, quippe qui Patrem Filio majorem esse dicat, hunc ejusdem esse naturæ atque illum, oportet concedere (j). — Deinde eosdem Filium a Patre procreatum credentes, in maximo versari errore opinatur ille, quoniam divino numini æternitas propria sit et immutabilitas (k). Sed huic argumentationi petitionem inesse principii, quis est, qui non videat? — Speciosius denique quam verius Arium contra seipsum dicere affirmat, cum Deum Patrem, quem cum nemine comparari posse contendit, Filio majorem esse doceat, itaque ipse inter illum et Filium instituat comparisonem (l). — Hæc gravissima sunt, quæ Pelusiotæ opposuit Arianis. Nam, etsi illorum mentio in aliis quoque recurrit epistolis, tamen, quæ in his exposita sunt, aut nihil novi continent, aut parum sunt gravia. Id vero silentio non prætereundum est, quod Isidorus quæ illi pro sua sententia e libris sacris protulerunt apostolorum, ipsius Jesu Christi verba, alio modo

φωνα, ὀλίγα ἐνέβαλλε φιλονεικίας σπέρματα. Ἐπειδὴ δὲ ἤκεν οὐρανὸν ἐν ὁσπτήριος Λόγος, φέρων μὲν ἡμῖν οὐρανίου πολιτείας δόγματα, τῷ δὲ διαβόλῳ δι' ὧν τοῖς ἀμαρτανόουσιν ἠπέλει προμηθῶν τὴν ἀναμέωσαν αὐτὸν δίκην, κ. τ. λ. — Cf. lib. iv, ep. 57.

(a) Lib. iv, ep. 55. — lib. iv, ep. 56: "Ἡ ἐκ φιλαρχίας, οἰμαί, ἢ ἐκ προλήψεως, δύο δυσκαταγωνιστων παθῶν, τὰς αἰρέσεις τετέθειται. Οἱ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ὑπὸ κήροις μὴ ἀξιώσαντες εἶναι, μηδὲ καταδεξάμενοι, νεωτέρας διδασκαλίας σπέρμα καταβελήκασιν, τοῖς καθεστῶσιν ἐμμένειν μὴ καταξιώσαντες. — Cf. lib. iv, ep. 57.

(b) Lib. i, ep. 102: "Ὅσπερ οἱ ναυτικοὶ — Ritt. conj. ἀλειυτικοὶ — βρώματι τὸ δέλεαρ κατακρύπτουσι, καὶ τοὺς ἰχθύας ἀπροόπτως ἀγρεύουσιν· οὕτως οἱ πονηροὶ τῶν αἰρέσεων σύμμοχοι τῇ χρηστολογίᾳ τὰς ἑαυτῶν κακανοίας καλύπτοντες ἀχιστρεύουσι τοὺς ἀπλουστέρους πρὸς θάνατον.

(c) Lib. iii, ep. 166: "Ἡξέιν, ὦ βέλτεστε, ὁ Χριστὸς ἐν τῇ παρῶν ὁδῇ ἐπηγγέλατο, τὰ τῶν αἰρετικῶν ἐμφράτων στόματα, καὶ τὴν λύτταν αὐτῶν σθενύς.

(d) Lib. i, ep. 169: — Τοὺς τοίνυν τὴν θείαν παραχάρασσοντας πρῶτες, καὶ νόθους, καὶ — deest in cod. Bav. — ἐξιτήλους ἐντάλμασι τὰ οὐράνια ἐπιβολούστας διδάγματα Μανιχαίους, καὶ Σίμωνας, καὶ Μοντανούς, καὶ Ναυάτους, Ἀρελους, καὶ Μακεδονίους, Φωτεινοὺς τε καὶ τοὺς τούτοις ὁμόφρονας, κατῆλων ἐικότας προσαγορεύει μυγνύοντας τὸν οἶνον ὕδατι, τῇ ἀκραυφελῇ τῶν θείων Λόγων. — codd. Vat. 649. et Alt. λογίων — σοφία τοὺς οἰκέλους σχετλιασμοὺς ἐπεισάγοντας.

(e) Cf. supr.

(f) Cf. p. 20, nota 1.

(g) Lib. i, ep. 67, 158, 242, 245, 499, 500, lib. iii, ep. 149.

(h) Lib. i, ep. 52, 102, 133, 245, 371, 413.

(i) Lib. i, ep. 400, 338, 339.

(j) Lib. i, ep. 122: — Τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἑλαττον ἐπὶ τῶν ὁμοουσίων ζητεῖται καὶ κρίνεται, ὡς ἀνθρώπος ἀνθρώπου μεῖζον, καὶ βοὺς βοδός, καὶ ἵππος ἵππου. Καὶ ἅπας ὁ κανὼν τῆς συγκρίσεως τοῖς ὁμογενέσιν ἀρμόζει. Εἰ τοίνυν ὁ τὰ τοῦ θεοῦ τομῆρως περιεργαζόμενος, καὶ μεῖζονα λέγων τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα, τὴν σύγκρισιν ὡς ὁμοουσίων — cod. Bav. ὁμοουσίον — προσέεται. περὶ τοῦ μεῖζονος αὐτῷ συντόμως ἀποκρινόμεθα. Ἐτερούσια — cod. Bav. ἐτεροουσία — γὰρ ἀλλήλους συγκρίνεσθαι οὐ δύναται οὕτε λέγεται μεῖζον ἀνθρώπος βοδός, ἢ μεῖζον ἵππος καμήλου, ἢ μεῖζον ἄνθρωπος ἰχθύος.

(k) Lib. iii, ep. 63: Οὐδὲν οὕτω τῆς θείας φύσεως ἴδιον, ὡς τὸ αἰδίον. Ὁ τοίνυν μεταγενέστερον τὸν Υἱὸν λέγων — cod. Bav. λέγων μεταγενέστερον τὸν Υἱὸν — τοῦ Πατρὸς, ἐξ οὗ ἀνάγκη ἐξέλαμψεν, οὗτος αὐτὸ τὸ χαρακτηριστὸν τὴν ἀκήρατον οὐσίαν, τόγε αὐτοῦ μέρος, ἀναιρεῖ. Καὶ ἀριθμοῦ γὰρ καὶ χρόνου ἐστὶν ἀνωτέρα· καὶ τοῦ πρὸ, καὶ μετὰ, οὐκ ἀνέχεται, οὐδὲ τὸ πρῶτον, καὶ δεύτερον προσέεται. Ἀπρόσιτος γὰρ ἐστὶν ὡσπερ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, καὶ τούτοις τοῖς ὀνόμασι, δι' ὧν τὰ κτίσματα χαρακτηρίζεται. Cf. lib. iii, ep. 149. — Cæterum huc ec quoque videtur spectare, quæ Isidorus in epistola ad Martyrium presbyterum exposuit, — lib. iii, ep. 355. — in qua eos vituperat, qui de numine divino loquentes a rebus humanis suinante exemplum. — ὁ θνητὸς οὕτως τίχεται, ὁ ἀθάνατος οὐχ οὕτως — cod. Bav. ὁ θνητὸς ἐμπαθῶς γενεᾷ, ὁ ἀθάνατος ἀπαθῶς.

(l) Lib. iii, ep. 354, p. 386, lit. A, lin. 2: ποία γὰρ σύγκριστις τοῦ ἀελ ὄντος πρὸς τὰ — codd. Vat. 650. et Bav. τὸν — ἐκ μὴ ὄντων γεγονόα;

interpretatus est. Itaque Paulum τὸν Ἰῶν τοῦ Θεοῦ A primus, quod in eadem epistola, in qua aureum illud repetivit præceptum, in vitium modo acriter ab ipso vituperatum, ipse incurrerit. Et enim Isaiam, de cauponibus vinum aqua miscentibus agentem, de malis interpretibus et Evangelii corruptoribus locutum esse affirmat (f). — Neque sibi videtur constare, cum contra Judæos, ut secunda secundi capituli paragrapho vidimus, allegoricam interpretandi rationem defenderit eamque ipse adhibuerit sæpenumero.

CAPUT III.

ISIDORUS LIBRORUM SACRORUM INTERPRES.

Isidorum de uno et altero Bibliorum libro commentarium non confecisse, constat ex iis, quæ de perditis et superstitiis ejusdem scriptis parte hujus commentationis secunda diximus; eumdem vero interpretandi munus multis in epistolis suscepisse vel ex ipso Rittershusianæ editionis titulo potes cognoscere. Cui quo modo satisfecerit videndum B est.

Ipse autem in litteris ad Danielelem presbyterum datis (c) librorum sacrorum interpreti imprimis cavendum esse censet, ne suam sentiendi et cogitandi rationem prophetis et apostolis tribuat, neve, ut in epistola ad Orionem scribit, singula explicet verba, sed cogitationum respiciat nexum (d). — Quas interpretandi regulas, quis est qui non probet? neque tamen tam magni ponderis eas habuerim, quam ipse Isidorus, qui interpretes, propriam suam cuique apostolorum et prophetarum dicto subjicientes sententiam, vitium committere arbitratur, quod nemo umquam illis ignoscere debeat (e). Itaque nos sancto viro lubenter ignosci-

(a) Lib. III, ep. 31. Verbo πρωτοτόκος hanc inesse C notionem et Suidas et vetus ad Homerum scholiasta tradidit, teste Suicero. Et recte quidem. Eadem enim ratione μητρόκτονος recte appellatur, qui a matre interfectus est, μητροτόνος vero is dicitur, qui matrem interfecit. Sed hæc accentus mutatio in illo Pauli dicto locum habere nequit. Nam qui de primo mundi creatore agit, eum cogitare oportet de secundo universi creatore; cum qui unicus in suo est genere, primus dici non possit.

(b) Lib. III, ep. 334, p. 380, lit. A, lin. 8. — οὐ γὰρ διδασκαλίας, ἀλλὰ παραμυθίας — Sic auct. cod. Bav. scribendum est. Vulg. παραμυθίας β' — ἐνεκεν μόνης τούτου εἰρηται τοῖς ἀποστόλοις τεθνηκόσι τῷ δέει, ὡς αὐτίκα μάλα ἀλασσομένοις. — cod. Bav. et Vat. 650. ἀλωσομένοις — ἵνα θάρροισιν, ὡς πρὸς τὸν δοκούντα αὐτοῖς μείζονα, προρευομένου αὐτοῦ.

(c) Lib. III, ep. 292: Τὸν λαμπρὰς ἀπτόμενον ὑποθέσεως, καὶ τὸν νοῦν τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἐρμηνεύσαι πειρώμενον, χρῆ τὴν μὲν γλῶτταν ἔχειν σεμνήν τε καὶ τρανήν, τὴν δὲ γνώμην εὐσεβῆ τε καὶ εὐαγῆ· ἀκολουθεῖν τε αὐταῖς, καὶ μὴ ἡγείσθαι, μηδὲ πρὸς τὸ οἰκεῖον βούλημα, τὸν ἐκεῖνον νοῦν ἐκδιὰζεσθαι. Τοῖς γὰρ παραποιεῖν καὶ παρερμηνεύειν τολμῶσι, κίνδυνος ἐπήρηται μείστος εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴν βλέπων.

(d) Lib. III, ep. 136: Μὴ ἀπλῶς προφέρων τινὰς ῥήσεις τῶν ἱερῶν χρησῶν διὰ στόματος σπάραττε. — ἀλλὰ τὰς ὑποθέσεις ἀκριβῶς ζητήσας, ἕξεις τὰς λύσεις. Τυφλῶττοις γὰρ αἱ ἐρμηνεῖαι τῶν ὑποθέσεων χρεῖουσαι. — ὑπόθεσις autem est, ut pericoπη, aliqua libri cuiusdam sectio.

(e) Lib. II, ep. 244, quæ his verbis incipit: Οἱ τοὺς θεῖους χρησμούς παραποιούντες καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον βούλημα ἐκδιὰζόμενοι, συγγνώμης ἀμαρτάνουσι μείζονα.

mus, quod in eadem epistola, in qua aureum illud repetivit præceptum, in vitium modo acriter ab ipso vituperatum, ipse incurrerit. Et enim Isaiam, de cauponibus vinum aqua miscentibus agentem, de malis interpretibus et Evangelii corruptoribus locutum esse affirmat (f). — Neque sibi videtur constare, cum contra Judæos, ut secunda secundi capituli paragrapho vidimus, allegoricam interpretandi rationem defenderit eamque ipse adhibuerit sæpenumero.

Quod antequam compluribus ejusdem viri dictis comprobemus, placet nobis gravissima examinare exempla, quibus Richardus Simon (g), Dupinius (h) et Rosenmuellerus (i), eum interpretem fuisse satis acutum probare conati sunt.

Quam Simon primo loco protulit epistolam, in qua Isidorus, Matthæi verba: οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτακε τὸν υἱὸν αὐτῆς, explicaturus, de ἕως particulæ usu agit, illam nos alibi (j) jam tetigimus. — Bene autem in epistola ad Timotheum lectorem (k) Jesu Christi verba: ὁ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μείζων ἐστὶν Ἰωάννου (l), exposuit; bene in litteris ad Pansophium (m) et Aphrodisium presbyterum (n) contra Marcionem egit et Judæos; optime denique Servatoris dictum: Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκήρατοι ὡς αἱ περιστέραί (o) ab Isidoro explicatum esse, vel ex epistolæ ad Martinianum presbyterum (p) initio, quod his verbis continetur: Ἡ φρόνησις τῇ ἀπλότητι κερνωμένη (q) οὐδὲν τι χρῆμα — potest intel-

(f) Lib. III, ep. 125: Πολλὰκις ἐθαύμασα τῶν τὰς θείας παρερμηνεύστων Γραφῶν, καὶ τὸ οἰκεῖον μᾶλλον βούλημα, ἢ τὸ ἐν αὐτοῖς κείμενον περιστῶν πειρωμένων. Τὴ γὰρ ἄκρατον αὐτῶν καὶ εἰλικρινές, καὶ εὐφρᾶναι ψυχῆν. — cod. Bav. ψυχᾶς — δυνάμενον βούλημα τῷ φαύλῳ καὶ ἐξητήλῳ τῶν οἰκεῖων δογμάτων παρακινῶντες ὕδατι, τὰ θεία καπηλεύειν τολμῶσι. — cod. Bav. τολμῶντες — καὶ τούτῳ ἐστὶ τὸ, Οἱ κἀπηλοὶ σου μίγρουνσι — cod. Bav. σμίγουνσι τὸν οἶνον ὕδατι, κ. τ. λ.

(g) Rich. Simon *hist. crit. des princ. commentateurs du N. T.* p. 306. col. 2. Quoique nous n'ayons aucun commentaire en particulier d'Isidore de Damie sur l'écriture, il mérite cependant d'être mis au rang des plus habiles commentateurs tant du Vieux que du Nouveau Testament.

(h) Du Pin *Nouv. bibl. des aut. eccl.* tom. IV, p. 8, col. 1. laudat ejusdem l'habileté dans l'interprétation.

(i) Rosenm. *Hist. interpr. libb. sacr. pars IV*, pag. 184. *In eruendo sensu grammatico haud infeliciter versatus est, et sæpe explicaciones proposuit notatæ et examine etiamnum dignas.*

(j) Cf. p. 200. — Restat autem, ut hoc loco mentionem, Rittershusium quoque in nota ad hanc epistolam attulisse dicta Gregorii Nazianzeni, Basilii Magni, Chrysostomi, aliorum, qui omnes eamdem particulam eodem modo explicarunt.

(k) Lib. I, ep. 68.

(l) Evang. Matth. xi, 11.

(m) Lib. I, ep. 371.

(n) Lib. II, ep. 99. — Cf. p. 201, not. 1.

(o) Evang. Matth. x, 16.

(p) Lib. II, ep. 175. — Cf. lib. IV, ep. 137.

(q) Cod. Bav. Ἡ φρόνησις κερνωμένη τῇ ἀπλότητι, κ. τ. λ.

ligi. Neque quod Epimāchos; quærenti ex eo, quid A
φυλακτήρια apud Judæos fuerint, in epistola ad
hunc data (a), rescribit, rejiciendum est. Nam ἔσθι,
inquit, ὅτι δέλτια (b) ἦν μικρά, ἔσω (c) τὸν νόμον
ὠδίνοντα, ἅπερ ἐφόρουσιν οἱ τῶν Ἰουδαίων καθήγηται,
ὡς περ νῦν αἱ γυναῖκες τὰ (d) Εὐαγγέλια τὰ (e)
μικρά (f).

Quas vero loco secundo, quinto et sexto, ut Isi-
dorum interpretem satis acutum esse probaret, at-
tulit Simon ejusdem epistolae, his videtur mihi
ostendi posse contrarium. Pelusiotæ enim, cum
Jesus Christum in hac terra viventem omnium rerum
scientem fuisse opinatus sit, hunc, se ultimum
mundi diem accurate definire non posse (g), eo
tantum dixisse consilio arbitratur, ut inutiles de-
clinaret quæstiones (h). — Sed multo minus probari
potest verborum, Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἑσμεν (i),
explicatio. Nempe Christum adjectivo numerali ἐν,
se unius ejusdemque naturæ esse, atque Patrem,
plurali vero numero ἑσμέν, se a Patre distinctum,
significare voluisse, docet in epistola ad Cytherium
Sabellianum data (j). — Neque omni reprehensione
vacant quæ in epistola ad Nilum (k) de petitione
filiorum Zebedæi dicta sunt. Etenim Christi ad eos-
dem responsioni: Οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς
ἠτοίμασται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου (l) — hanc ne quis
de Servatoris dubitaret omnipotentia, subjiciendam
esse statuit sententiam: Οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι
ἀπλῶς τοῖς αἰτούσιν, ἀλλὰ παρασχεῖν μισθὸν τοῖς
καμοῦσιν.

His a Simone laudatis alias addiderunt Dupinius C
et Rosenmuellerus Isidori Pelusiotæ epistolae, inter
quas præ cæteris memoratu digna est, quam ille

(a) Lib. II, ep. 150.

(b) Cod. Bav. δέλτια.

(c) Sic scribendum est auct. cod. Alt. pro ἔσω.
Cod. Bav. εἶσω.

(d) Verba, αἱ γυναῖκες τὰ, desunt in cod. Bav.

(e) τὰ deest in cod. Bav.

(f) Suicerus in *Theo.* s. v. Εὐαγγέλιον p. 1227.
attulit duo Joannis Chrysostomi dicta, quorum unum,
quod ex homilia XIX, ad populum Antiochenum
repetitum est, huc transcribere placet: Αἱ γυναῖκες
καὶ τὰ παιδία τὰ μικρά, ἀντί φυλακῆς μεγάλης,
Εὐαγγέλια ἐξαρτίστοι τοῦ τραχήλου, καὶ πανταχοῦ πε-
ριφέρουσιν, ὅπου περ ἂν ἀπίωσιν.

(g) Evang. Marc. XIII, 32: Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας
ἐκείνης ἢ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ
ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ Υἱὸς, εἰ μὴ ὁ Πατήρ.

(h) Lib. I, ep. 117. Τί καθ' ἑαυτῶν τὴν τοῦ Κυρίου
ἐπισπῶνται κρίσιν οἱ βλάσφημοι; τί τὸ πῦρ τῆς
γεέννης οἱ θεομάχοι ἐκκαλοῦσιν; — Sic Rittersh.
eamdemque scripturam tutantur Codd. Vat. 649. et
Alt. ἐπικαλοῦσιν scripsit editor Parisiensis — ἠγ-
νόησε, φάσκοντες, — Sic Codd. Vat. 649. et Alt.
vulg. φάσκουσι, — τῆς συντελείας τὴν ἡμέραν ὁ
Κύριος, οὐκ ἠγνόησεν, ἅπασι, ἀλλὰ σαφηνίζειν τὰ
ἀνομφελεῖ παρητέτο προβλήματα: ἐπεὶ πῶς ἀγνοεῖν
τὸ δοῦναι ὥραν ἢ ἡμέραν ὁ Ποιητῆς τῶν αἰώνων; ἐν ψ,
x. τ. λ.

(i) Evang. Joann. x, 30.

(j) Lib. I, ep. 158., cujus ultima verba hæc sunt:
Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἑσμεν, εἰρηται. Οὐκ — cod.
Bav. εἰρηται, ὅτι — ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν εἰμι. —
Cod. Bav. ἕνας εἰμι. — Τὸ τοῖνον ἐν τῆς μῆδς οὐ-
οἷς δηλωτικόν· ἐδ, ἑσμέν, τῶν δύο ὑποστάσεων ἐστὶ

A Alexandro scripsit. In hac enim eos summopere
vituperat, qui, cum omne Vetus Testamentum ad
Christum trahant, efficiunt, ut etiam ea, quæ recte
ad eum referuntur, in suspicionem veniant, inepto-
que hoc studio hæreticis ethnicisque disputandi ansa
præbeatur (m). — Neque notatu prorsus indignæ
litteræ sunt, quas scripsit ille ad Isidorum diaco-
num (n). Huic enim quærenti, quid sit σάββατον
δευτερόπρωτον, respondet, hoc nomine diem δευτε-
ρον τοῦ πάσχα et πρώτον τῶν ἀζύμων fuisse insi-
gnitum. Ἐσπέρας γάρ, pergit, θύοντες τὸ πάσχα τῇ
ἐξῆς τὴν τῶν Ἀζύμων ἐπανηγυρίζον ἑορτήν, et post
paulo σάββατον, inquit, πᾶσαν ἑορτὴν καλοῦσι (o).
Distinguit igitur inter Paschatis et Azymorum festum;
neque negandum est primum hujus festi diem,
quo agnum Paschale edere consueverunt Judæi, κατ'
ἐξοχὴν Pascha; reliquos sex dies appellatos esse
ἑορτὴν τῶν Ἀζύμων (p). Attamen variis de causis,
quas hic exponere longum est, rejecta hac, quam
Isidorus proposuit σαββάτου δευτεροπρώτου explica-
tionem, eam de hac re tenendam esse existimo senti-
entiam, quam inde a Scaligero et Casaubono om-
nes fere interpretes veram habuerunt. — Deinde
alia in epistola ad Timotheum lectorem (q) Christi,
quæ exstant apud Matthæum (r) verba: Ὅσπερ γάρ
ἦν Ἰωάννης ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ
τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν
τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας,
explicaturus, nobis dubitare non licere declarat,
quin Jesus Christus, ἐπαγγελάμενος τὸν τύπον
πληρῶν (s) Ἰωάνη, tam diu commoratus sit in se-
pulcro, quam Jonas in ceti ventre. Quibus præmis-
sis illum tres dies totidemque noctes in sepulcro

— quod ex codd. Bav. Vat. 649, et Alt. addendum
est — σημαντικόν.

(k) Lib. I, ep. 157.

(l) Evang. Matth. xx, 20—29.

(m) Lib. II, ep. 195: Οἱ πᾶσαν τὴν Παλαιὰν Διαθή-
κην εἰς τὸν Χριστὸν μεταφέρειν πειρώμενοι, οὐκ
ἔξω αἰτιάσεως εἰσιν, ἐπεὶ περ καὶ Ἑλλησι, καὶ τοῖς
μὴ ἐγκρίνουσιν αὐτὴν αἰρετικοῖς ἰσχυρῶν — Sic au-
ctoritate cod. Bav. scribendum est vulg. ἰσχυρῶν — ἐν
τῇ καθ' ἑμὲν διδόναι μάχη. Τὰ γὰρ μὴ εἰς αὐτὴν
εἰρημένα ἐκβαλλόμενα, καὶ τὰ ἀδιάστωσιν εἰρημένα
ὑποπτέουσιν παρασκευάζουσι. Δι' ὧν γὰρ ἐκείνοι
αὐτοὺς ἀνατρέπουσι ὡς παραποιῶντας — cod. Bav.
παραποιῶντας — διὰ τούτων καὶ ἐν τοῖς διαβήθηθην
περὶ αὐτοῦ εἰρημένοις νικᾶν νομίζονται. — Cate-
rum cf. p. 154.

(n) Lib. III, ep. 110.

(o) Et hoc quidem Isidorus probat his verbis: Καὶ
διὰ τοῦτ' εἰρηται Σάββατα σαββάτων. Ἐπειδὴ ἔσθ'
ὅτε ἢ ἡ ἀρχὴ τῆς πανηγύρεως, ἢ τὸ τέλος συνέπιπτε
τῷ τῆς ἐβδομάδος σαββάτῳ, οἷον εἰπεῖν, καὶ παρ'
ἡμῖν πολλάκις γίνεται. Ὅσπερ γάρ — οὕτω καὶ παρ'
αὐτοῖς, εἰ — quod e cod. Bav. recepi. vulg. ἢ — καὶ
ἡ πανηγυρίς τῷ σαββάτῳ — cod. Bav. τῶν σαββάτων
— συνέπιπτε. Σάββατα Σαββάτων ἐκαλεῖτο.

(p) Cf. II, Chron. xxxv, 17.

(q) Lib. I, ep. 114. Errat enim Dupinius, qui l.
c., p. 7. col. 2 Isidorum lib. IV, ep. 114., et lib. II ep.
212, de hac re egisse prohibet.

(r) Matth. Evang. XII, 40.

(s) Chatardus edidit πληρῶν. Quam scripturam
tutantur codd. Bav. Vat. 659. et Alt.

mansisse, ostendere conatur diversis modis. Et A enim ἔκτη, inquit, ὥρα τῆς παρασκευῆς ἐσταυρώθη ὁ Κύριος, ἀπὸ ταύτης ἕως ἐνάτης σκότος ἐγένετο, τοῦτο νύκτα μοι νόησον· πάλιν ἀπὸ τῆς (a) ἐνάτης φῶς, τοῦτο πάλιν ἡμέραν· ἡ νύξ αὐτῆς τῆς παρασκευῆς· τὸ σάββατον πάλιν ἡμέρα· ἡ νύξ τοῦ σαββάτου ὁ τῆς Κυριακῆς δρθρος, κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν λέγοντα, τῆ ἐπιφωσκούση εἰς μίαν τῶν σαββάτων. Itaque primam noctem e tribus constitisse horis, ad quas Marco teste (b) istæ duraverunt tenebræ, statuit acutus iste interpres. Quod quam sit insulsum ipse videtur sensisse, cum aliam dicti illius proponat explicationem. Jesus enim, inquit, ἐν τῇ παρασκευῇ cruci affixus, mortuus, eodemque die sepultus est. Quare hic primus, sabbatum vero, quod δλον ἐποίησεν ἐν τῷ τάφῳ ὁ Κύριος, secundus, et domi- B nica, qua lucescente resurrexit, dies tertius recte numeratur. Καχομάχοις vero, ita enim pergit, *me neque totos dies, nec tres noctes enumerasse dicentibus*, in hunc respondens modum: imperator, qui etsi captivus, se eos post tres dies e custodia emissum esse, promisit, eos tamen ante emittit, quam dies abiit constitutus, non solum mendacii argui nequit, verum summopere laudandus est, itaque Dominus noster Jesus Christus *citius, quam promiserat*, resurgens ab omnibus merito adoratur. Quibus verbis cum auctor, Servatorem τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας in sepulcro non remansisse, concedat, eum omnia, ab ipso ad difficultatem solvendam paulo ante allata, rursum tollere, quis est, qui non videat? — Omnem vero operam perdidit, ut etiam a Rosenmuellero (c) observatum est, ea explicaturus, quæ de Joannis Baptistæ cibo tradiderunt evangelistæ. Ἀχρίδας enim non locustas esse, in epistola ad Nilum (d) data opinatur, sed plantarum extremas partes; itaque verbum ἀκρις paroxytonon, et ἀκρίς oxytonon commutavit inter sese. — Neque, si verum esset, quod putat Dupinius (e), Isidorum in una eademque epistola (f) aliquod Pauli apostoli dictum diverso modo decies explicasse, eo ejusdem probari posset in Scriptura sacra explananda solertia, quin potius nos hoc si verteremus vitio, cui tamen non est obnoxius, cum in illa epistola Pauli verba: Πάν ἀμάρτημα, ὃ ἐάν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματος ἐστίν· ὃ δὲ πορνεύω D εἰς τὸ θῖον σῶμα ἀμαρτάνει (g) diverso modo de-

claravit Isidorus, sed decem argumentis Apostolum vera scripsisse probaverit.

Apparet igitur ex omnibus his exemplis, Isidorum interpretandi munere interdum bene functum fuisse; eundem vero difficiliora Christi et apostolorum dicta explicaturum, aut aliorum Patrum vestigia secutum esse, aut parum accurate, quænam verbis insit sententia, exposuisse. Nihilominus tamen inter optimos, qui illo tempore floruerunt, interpretes nos quoque eum numerarem, si arte critica melius uteretur, et insanis minus delectaretur allegoriis. Etenim a partibus Rosenmuelleri, qui omnes, in quibus Veteris Novique Testamenti loca ab Isidoro allegorice explicata sunt, non esse ab ipso scriptas suspicatur stare non possumus; quia in promptu est, illum, alioqui satis cautum, aut, quæ Heumanni fuerit sententia, non intellexisse, aut ejusdem de Isidoro ejusque scriptis commentationem ne legisse quidem. Scribit enim: *Interpretationes allegoricas grammaticæ interpretationis studiosissimæ adeo indignæ esse videntur, ut non vana sit suspicio, non quidem plerasque, ut visum est Jo. Aug. Heumanno, multas tamen, quæ ei tribuuntur, epistolas sublestæ esse fidei.* — Neque tamen, quinam fuerit, illo, quo Isidorus vixit, ævo artis hermeneuticæ omnisque theologiæ status, in memoriam revocantes Heumanno possumus assentiri, qui malis Isidorum annumerandum esse arbitratur interpretibus, sed quæ in medio sita est sententia, eam tenemus. De cujus veritate ut lectori cuique persuadeamus, restat, primum ut artem criticam ab Isidoro leviter esse facilitatem probetur, deinde ut exemplis quibusdam ostendatur Pelusiotam, ut alios ejusdem ævi interpretes, inepto allegoriarum studio nimis fuisse deditum.

Et primum quidem notatu satis dignum est, quod alibi jam tetigimus (h), eum statuisse τὸν Ὑλὸν τοῦ Θεοῦ a Paulo non πρωτότοκον, sed πρωτοτόκον appellatum esse. — Deinde in medium proferre placet epistolam Uranio diacono scriptam (i), in qua ille Pauli verba (j): Διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μήποτε ἰσχυεῖ ὅτε ζῆ ὁ διαθήμενος, explicari quidem posse concedit, sed rectius μη τότε pro μήποτε scribi affirmat, in hunc modum: Ἐπειδὴ γέγραφας νομίζων (k) εἰς τὸναντίον οὐ προήρητο εἰπεῖν (l) περιτεράσθαι τὸν Παῦλον, τί ἐστι. Διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μήποτε ἰσχυεῖ ὅτε

(a) Τῆς quod vulgo omittitur, e cod. Bav. addendum esse censeo.

(b) Evang. Marc. xv, 33.

(c) Rosenmueller l. c., p. 211. Cf. Dupinius l. c., p. 6, col. 2, et Rich. Simon. l. c., p. 508, col. 1.

(d) Lib. 1, ep. 5. — εἰ τοίνυν καὶ βρώματα καὶ ἐσθήματα τῆς κατὰ Θεὸν τελείας ἀσκήσεως ἐν Ἰωάννῃ τῷ Βαπτιστῇ ἐπαιδευθῆμεν, θριξὶ μὲν, εἰ οὐδὲν τς, πρὸς σκέπην ἀρκεσθησόμεθα· ἀκρέμοσι δὲ βοτανῶν καὶ φυτῶν πρὸς λιτὴν τροφήν καὶ ἀπέριττον. Sic scribendum censui auctoritate cod. Alt. Vulgo: ἀκρέμοσι δὲ βοτανῶν καὶ φύλλων πρὸς ὀλίγην τροφήν καὶ δύναμιν — quæ etiam in cod. Bav. desunt — καὶ ἀπέριττον. — Cf. porro ejusdem libri epistola 132., in qua hanc suam sententiam plane et distincte de-

claravit Isidorus. — Cf. Comment. p. II, App. 1, p. 86.

(e) Dupin. l. c., p. 8, col. 1. Pour preuve de sa pénétration et de son habileté dans l'interprétation de l'Écriture sainte, il suffit de remarquer qu'il donne dix explications à un passage de S. Paul.

(f) Lib. iv, ep. 129.

(g) Paul. I ep. ad Cor. vi, 18.

(h) Cf. p. 206.

(i) Lib. iv, ep. 113.

(j) Paul. ep. ad Hebr. ix, 17.

(k) Hanc Rivvershusii conjecturam tutatur, teste Possino, cod. Vat. 650. Vulg. νομίζω.

(l) Sic cod. Vat. 650. — Vulg. προσέρηται εἰπον.

ζῆ ὁ διαθέμενος· ἀντεπιστέλλω, ὅτι τὸ μήποτε μὴ τότε (a) ἐστὶ, μιᾶς κεφαλῆς ἐνὶ στοιχείῳ ὑπὸ τινῶν ἰσῶς ἀμαθῶν (b) προστεθείσης. Οὕτω γὰρ εὔρον καὶ ἐν παλαιοῖς ἀντιγράφοις. Οὐ γὰρ ἂν θείῳ πνεύματι κωσμηθεὶς καὶ Ἑρμῆς εἶναι νομισθεὶς (c) εἰς τούναντιον περιετράπη· ἐπειδὴ γὰρ μὴ τότε (d) ἰσχύει ὅτε ζῆ ὁ διαθέμενος, μετὰ θάνατον βεβαιούται. Εἰ δὲ μήποτε κέοιτο, οὐκ (e) εἰς τὸ, μὴ, τον τόνον ἀναπεμπτέον, ἀλλ' εἰς τὸ πότε (f), ἵνα μηδαμῶς νοσηθῆ (g). In quibus multa sunt vituperanda. Primum, cum in illo Pauli apostoli dicto μήποτε et ὅτε particulas sibi invicem respondere opinatus sit, repugnantiam et difficultates ibi invenit, ubi nullæ sunt. Μήποτε enim valere idem atque nunquam, cum centenis ostendi possit locis, ne uno quidem, quem ex Xenophontis Memorabilium libro primo attulit Wahlius, opus est. Deinde qui, ut Isidorus, scripturam μὴ τότε tutatur, eum μὴ particulam ab Apostolo falso loco positam concedere oportet. Scribendum erat enim : ἐπεὶ τότε οὐκ ἰσχύει ὅτε.. Denique quæ addit Pelusiotæ de scriptura μὴ πότε, ea inepta esse, satis est enuntiasse. — Magnis autem difficultatibus laborat, quam scripsit ille ad Orionem epistolam. In hac enim quo modo notissimum illud de hæreticis Pauli apostoli in prima ad Timotheum epistola dictum : κωλύοντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, explicandum sit, non videns, pro ἀπέχεσθαι aut ἀντέχεσθαι aut ἔχεσθαι scribi iussit. Quibus fuse expositis p̄ḡit in hunc modum : Ὅτι (h) δὲ πολλάκις ἐν στοιχείῳ ἢ μεταστοιχειωθὲν, ἢ παραλειφθὲν, ἢ προστεθὲν τὸν νοῦν τῶν λεγομένων συνταράττει, ὅπλῶν ἐστὶν ἐκ τοῦ φερομένου ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἐποστολῶν· εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ, ἢ ἀγγελος (i). Quibus verbis quo modo suam probare vo-

luerit sententiam, cum ipse, ad rem accuratius declarandam, nihil addiderit, intelligi non potest. Neque quæ sequuntur satis apta sunt. Pergit enim in hunc modum : καὶ τοῦ (j) ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευιτικῆς ἱερωσύνης ἦν (k) εἰ μὲν οὖν ἐστὶν ἐπεὶ, καὶ συγκόπτεται τὸ νόημα, καὶ τούναντιον τῇ ἀποστολικῇ γνώμῃ κατασκευάζεται.— Jam ad alium locum transit his verbis : καὶ τὸ, γνήσιε σύζυγε (l), γνησία ἐστὶ τοῦ ἰῶτα στοιχείου ἢ προστεθέντος, ἢ συγγραφομένου μὲν, μὴ συνεχφωνουμένου δέ. Hæc sunt, quæ attulit ille, ut sententiam probaret suam, ex Novo Testamento dicta. Sequuntur quædam ex Vetere Testamento repetita (m). Sed si plura hujus generis exempla referremus, timendum esset, ne lectorum abuteremur patientia. Quare, cum de critica Isidori arte satis dictum sit, restat ut allegoricam interpretandi rationem Isidoro præter modum placuisse, exemplis quibusdam comprobemus.

Ipse autem in litteris ad Valentinianum presbyterum (n) datis, suam de allegoriis sententiam, sic explicavit : *Videris mihi non probare eos, qui Scripturæ sacræ lectoribus allegorias commendant. Nam, ut dicis, cum se Scripturis sapientiores esse existiment, divina oracula in quascunque ipsis libuerit figuras transformant, auditoresque fallunt multis modis. Sed ego neque illos, si sapienter quid invenisse dicuntur, culpaverim, neque te nolentem ad allegorias tractandas coegerim.* Commendat igitur in his prudenti suo amico allegoricam interpretandi rationem sapienter adhibitam. Num vero ipse sapienter eam adhibuerit, dijudicent ipsi lectores ex epistolis 42, 192, 193, 206, 210 libri I.

(a) Sic cod. Vat. 650. — Vulg. ὅτι τὸ μήποτε τότε ἐστὶ.

(b) Sic cod. Vat. 650. — Vulg. ἀμαθῶς.

(c) Sic cod. Vat. 650. — Vulg. νομισθόμενος.

(d) Sic cod. Vat. 650. — Vulg. ἐπειδὴ μὴ πότε.

(e) οὐκ quod vulg. omittitur ex eodem codice addendum est.

(f) Sic cod. Vat. 650. — Vulg. τὸ μήποτε.

(g) Sic conjecimus. Vulg. ἵνα μηδαμῶς. — Cod. Vat. 650. ἵνα μηδαμῶς ἢ νοσηθῆ. Mendose.

(h) Sic conjecit Rittershusius. — Cod. Bav., in quo solo hæc videtur exstare epistola, ei exhibet.

(i) Act xxiii, 9.

(j) Sic Rittersh. conj. — Cod. Bav. τὸ.

(k) Ep. ad Hebr. vii, 11.

(l) Paul. ep. ad Phil. iv, 3.

(m) Conferantur Croii sacræ et historicæ in Novum Testamentum observationes. p. i. p. 125—127.

(n) Lib. iv, ep. 117. In cod. Vat. Οὐαλέντι hæc scripta est epistola. Incipit autem his verbis : Ἐοικας οὐκ ἀποδέχεσθαι τοὺς ἐπὶ τὰς θεωρίας τοὺς ἀναγινώσκοντας παρακαλοῦντας. Σοφωτέρους γὰρ, ὡς ἔφησ, τῶν Γραφῶν ἐκυτοὺς ἠγούμενοι, εἰς ἀπερ βούλονται μετακομιζόντες τὰ θεῖα Λόγια, πολλὰ σφάλουσι τοὺς ἀκούοντας. Ἐγὼ δ' οὐτ' ἐκείνους αἰτιασαίμην, εἰ σοφόν τι ἐξευρεῖν ἐπαγγέλλονται, οὐτε σὲ, μὴ βουλόμενον ἀλληγορεῖν, ἀναγκάσαιμι.

PROLEGOMENA

PRÆFIXA EDITIONI PARISIENSIS ANNI MDCXXXVIII.

EPISTOLA NUNCUPATORIA

AMPLISSIMO VIRO

DOMINO D. PETRO SEQUIER MAGNO FRANCIE CANCELLARIO.

Ea semper virorum animis egregia indole præditorum insedit opinio, *vir amplissime*, ut nihil pulchrius, neque ad gloriam illustrius esse existimarent, quam si majorum suorum virtutes, eorumque præclara facinora suis imitarentur. In qua quidem sententia cum ego jam inde ab ineunte ætate fuerim, cumque maximos parentis mei labores atque eximiam melioris notæ auctoribus edendis navatam operam, quamque inde nominis famam et laudem ipse est consecutus, animo perpenderem, tanto studio, tantaque cupiditate ad similem virtutem similemque gloriam sum incitatus, ut quo jam pridem de republica litteraria bene merendi desiderio flagrarem, illud diutius in pectore meo inclusum continere non potuerim, sed totis viribus in id mihi incumbendum putarem, ut quacunque ratione possem, animum meum patefacerem. Cum autem in ea cogitatione totus versarer, atque in aliquo deligendo opere potissimum defixus essem, nihil eruditus viris gratius atque acceptius fore judicavi, quam si *Magnam Patrum et scriptorum ecclesiasticorum Bibliothecam* typis mandarem. Atqui eo libentius atque alacrius ad illud opus animum adjeci, quod futurum sperarem ut ipsum omnes quotquot sunt in toto orbe Christiano Ecclesiæ Patrum lectionis amantes summo opere complecterentur, cum præsertim ea quam meditabar editio omnium, quotquot unquam in lucem prodierunt, auctissima atque absolutissima futura esset. Siquidem Coloniensis editio, qua pro exemplari uti decrevi, licet ipsa plures auctores quam cæteræ contineat, nostra tamen erit inferior, quod in ea Græcorum auctorum non nativa et germana lingua, sed Latina duntaxat versio reperitur. Ego vero textum Græcum in dicta Coloniensi editione desideratum una cum interpretatione Latina conjungere in animo habeo, ut qui hujusce omnium elegantissimæ linguæ Græcæ, inquam, studio tenentur, sibi a nobis hac in parte magnopere consultum esse intelligant. Præterea multos auctores Græcos nunquam hactenus sua lingua in lucem editos ex multis bibliothecis maximo labore maximisque impensis conquisitos atque collectos in dictam Patrum Bibliothecam congressi, quo fiet ut viginti quinque volumina (si Deus nostris conatibus favorit) ipsa sit complexura. Quantæ autem molis ac difficultatis res illa futura sit, quantumque laboris atque oneris in hoc opere elaborando et ad finem usque perducendo subiturus sim, quisquis rerum usu atque experientia vel mediocriter præditus est, facillime judicare potest. Quod cum ita sit, ne cæco quodam ac temerario animi impetu rem tanti momenti aggredi videar, sapientissimum ac prudentissimum aliquem ducem mihi deligendum esse putavi, cujus auspiciis ad faustum felicemque exitum nostrum opus pervenire possit. Nam si illi qui longinquam navigationem adornant, non prius se mari committunt, quam peritissimum aliquem gubernatorem habuerint, cujus prudentia salvi atque incolumes omnia maris pericula evitare possint: multo magis id mihi faciendum est, qui non viles aliquas ac terrenas merces, sed pretiosissimos cælestis doctrinæ thesauros ad portum vehere contendo. Quemnam autem præstantiorem tam periculosæ navigationis moderatorem quam te, qui litterarum decus es et ornamentum, mihi eligere conveniebat? Equidem quocunque oculos converto, quem tecum conferre possim, neminem video. Nam cum omnes virtutes in te suam sedem collocarint, tum vero præcipue justitia, cui administrandæ præfectus es, necnon et pietas, quam e sanctorum Patrum assidua lectione hausisti, ita in te elucet, ut nullus in toto Christiani nominis orbe locus sit, quo non illarum splendor pervaserit. Quam-

* S. Isidori Pelusiota de interpretatione divinæ Scripturæ Epistolarum libri V, quorum tres priores ex interpretatione Jac. Billii Prunæi, quartus autem a Cunrado Rittershusio J.C. qui et notas uberiores et summas et indices prioribus libris adjecit, et quintus ab Andrea Scholto, societatis Jesu presbytero, nunc primum in Gallia prodierunt. Parisiis, sumptibus Egidij Morelli, via Jacobæa ad insigne Fontis. MDCXXXVIII. Cum privilegio regis.

obrem si te hujus operis ducem atque auspiciem præbere volueris, non dubium est quin eum quem opto successum consecuturus sim. Quo autem tuam mihi benevolentiam magis demerear, hujusce laboris primitias tibi dedico atque offero, *Isidorum*, inquam, *Pelusiotam*, quem idcirco primum omnium in lucem prodire volui, quod eum auctorem præ cæteris maxime ab omnibus expeti cognoverim. Quod si hoc munus a te benigne exceptum animadvertero, alacriorem me ad reliquum opus persequendum reddideris. Te autem id esse facturum, ea quæ in te est humanitas, ut confidam, efficit. Vale.

Tuæ Amplitudinis

humillimus servus,

ÆGIUS MOREL.

Cl. viro JANO GRUTERO JC. et philologo præstantissimo histor. professori elect.,
Cunradus RITTERSHUSIUS, S.

Olympius quidem ille doctor, quem tuæ, Vir cl., litteræ nobis commendabant, ad nos nullus venit. Sed læticulum tamen recte curavit Norimberga per opt. et officiosissimum nostrum Bern. prætorium : quo resignato et excusso, libenter vidi specimen typographicum Isidori Pelusiotæ mei, quod misisti, non sine ostensione spei, fore, ut quod proximi catalogi minabantur, hoc demum autumnali mercatu scriptor ille Commelinianorum comitate in lucem reproducatur. Bonum factum, et feliciter, a multis bonis superdicetur, imo jam nunc superdicatur huic editioni. Me quidem bona spes habet, eam non fore fraudi his qui in illam sumptus fecerunt. Esi enim non est amplius in multis tantus animorum ardor ad cognoscenda comparandaque vetustatis eruditæ monumenta, Græca præsertim (sine quibus tamen solide doctus nemo facile unquam exstitit), quantus in nostris hominibus fuit avorum aut proavorum nostrorum ævo, cum litterarum et linguarum studia primum in Germania excitarentur et illustrari inciperent magnorum atque excellentium virorum qua voce, qua scriptis : tamen ne hoc quidem sæculum (ἐπευφημῆν γὰρ χρὴ μᾶλλον) usque adeo est infelix aut effetum, quin etiam nunc habeat Græcorum scriptorum amatores maximos, quidquid vulgo de his videatur, qui vel ad lucrum, vel ad ambitiosam ostentationem sua refert omnia, quæque ad horum alterutrum conducunt parum, in illis studii ponit nihil. Verumenimvero tales qui sunt, quando illi nos cum talibus studiis parum curant aut morantur, nos quoque ipsos parum morabimur, ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς οὐ διαμειψόμεθα τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον, ut Solon cecinit : ac potius tum ad honestatem dignitatemque istarum litterarum, tum ad majorum exempla, et priscum illum, quem dixi, ardorem animorum, quo ipsi erga eas flagrarunt, utroque oculo respiciemus. Recens jam sum a lectione epistolarum Joannis Reuchlini, quas in bibliotheca Bilibaldi Pirckeymeri per hasce serias Norimbergæ apud patricium virum Joannem Im. Hofium, illius pronepotem, inveni complures. Narrabo tibi, mi Grutere, vel potius adolescentibus, si qui hæc tuo beneficio præterea forte lecturi sunt, ut exemplum inde capiant, quid in earum una atque altera repertum sit mihi. Scribit Reuchlinus Angloli (sic vocat Ingolstadtium, quo Sturigardia ob motus Suevicos a summis honoribus aulicis sponte exsulatum juverat) anno mxxx ad Bilibaldum illum, quem dixi, principem virum et in litterarum reconditarum scientia, omninoque multorum opinione majorem, de sua linguarum professione, quam in illa celeberrima acad. ducis Bavaricæ Gulielmi auspiciis et honesto stipendio publico instituerat geminam, quæ frequens habeat auditorium. Sed juvat hoc ipsiusmet verbis cognoscere, quæ proinde ex autographo fidei causa subjiciam, quatenus huc pertinent. Quando, inquit, me nunc isto anno elementarium effecit δέσποινα τύχη, quotidie de throno doctorum, frequenti auditorio, publice prælegendus est a me in lingua Hebraica mane Rabi Mose Kimhi, et vesperti in lingua Græca Plutus Aristophanis discipulis trecentis et multo, inquam, plus. Quod felix, faustum fortunatumque fuit. Tu, vale feliciter, et me principem Siciliæ Dionysium Corinthi puerilia docentem spectato. Hæc ille, biennio ante beatum vitæ ærumnosæ simul et gloriosæ exitum, ætate vir gravis, in rebus arduis spectatæ fidei, auctoritateque præstans, ad amicum, quo majorem tunc Norimbergæ non habebat, cui omnia sua minima maxima concrederebat, quoque plurimum utebatur, de auditorio suo, et quidem calamo minime, sicut credimus, vano et glorioso, prædicabat. Quis vero hac tempestate, non dicam in ulla Germaniæ acad. sed totius Europæ vel celeberrimo Gymnasio, ipse licet Reuchlino, cui summa omnia tribuimus, ut parenti opt. studiorum, doctrina nihilo inferior, tanto auditorum cœtu, imo vel decima ejus parte circumfluit, maxime qui sit in talium explicatione auctorem et Græcæ litteraturæ traditione occupatus ? O mirandam, ne dicam miserandam, temporum, animorum et studiorum commutationem ! Cujus causas alibi investigare licebit opportunius ac liberius. Nunc autem segnitiam atque socordiam nostram tantum deplorare liceat, si vel hac ratione in juventute nostra, atque in litteris ad spem aliquam

PATROL. GR. LXXVIII.

reipub. et Ecclesiæ educatur, aliquos pristini ardoris igniculos resuscitare, sive ut Græcorum elegantissimo utar verbo, ἀναζωοποιεῖ possimus. De meo erga istas litteras, quibus humanitas omnis continetur, amore perpetuo dicam parcius. Multum volui; parum potui ad illarum propagationem conferre. Partim enim ingenii et valetudinis mediocritas, vel potius utriusque tenuitas, conatibus honestis obstitit, partim occasiones defuerunt, partim denique alia studia, ab illis non parum remota atque aversa me velut abstraxerunt. Et vel sic tamen non pœnitet prorsus, quantum hic operæ posui, si non et operæ pretium aliquid feci. Isidorus Pelusiotus quidem quid quantumve nobis debeat, ipse potius loquatur. Et loquetur sane hoc ipsum disertè, si hæc nostra editio cum Parisina clarissimi Billii conferatur. Dicit enim, se mea primum benignitate plus quam ducentis viginti epistolis prodire auctiorem; dicit, plurimis priorum etiam librorum locis factum emendatiorem atque integriorem; dicit, interpretatione Latina et notis quoque ac perochis redditum planiorem ad intelligendum; dicit, indicibus nostris usui factum aptiorem et habiliorem. Ac ne quis per nos sua laude et gloria defraudetur, nec illi hic reticendi sunt, quorum beneficio manuscriptus ille codex bibliothecæ princip. Bavar. nostris usibus impetratus est. Id tu quidem, Grutere clarissime, jam nosti, norunt etiam complures amici alii. Sed quando hæc epistola, quæ et amicitiae nostræ et grati erga εὐεργέται animi mei testis esse debet, a pluribus, quemadmodum spero, legetur una cum ipso Isidoro; sciant illi quoque, qui antea nesciebant, quod eos scire interest meæ fidei et εὐγνωμοσύνης, deberi istius beneficii gratiam viris magnificis atque amplissimis, Marco Velsero, reip. August. II, viro, et Joanni Georgio Hervuaro ab Hohenburg, cancellario Bavarico, qui et per litteras et per interpretem ac proxeneta[m] opt. ac gratiosiss. Davidem Hoeschelium nostrum a me rogati usum pulcherrimi illius codicis, quem Monaci exstare inaudiveram, non difficiles sese mihi præbuerunt, quin eum mihi ab sereniss. et celsiss. Bavar. princip. impetrent, μεγάλη χάρις αὐτοῖς, ut Theocriti verba hic faciam mea. Idem dictum volo et prothymiae clariss. et nobiliss. viri Marq. Freheri: qui cum intellexisset, a me alterum etiam desiderari exemplar editionis Parisinæ, quod variantibus lectionibus a me conscribilitatum novæ impressioni subservire juberem, ultro id, qua est vir eximia benignitate, prolixèque mihi obtulit atque concessit usibus meis. Sunt etiam qui signum nobis postea subtulerunt ad bene sperandum de novis auxiliis ex Vaticana bibliotheca subministrandis. Ibi enim plurimas etiam ἀνεκδότους nostri auctoris epistolas latere perhibent ἀτόπται, nec vanam faciunt fidem. Jam enim quarundam vidimus initia, quæ inde And. Schottus, vir doctiss., de antiquitate omni et de rectis studiis opt. mer. (notissima tibi prædico) excerpserat. Illi quoque, ubi promissa impleverint, uti speramus propediem facturos, et vero cum fidei suæ tum boni publici causa facere debent, debita laude gratiaque minime fraudabuntur. Neque ipsos hæc editio, quam Commelinianis sine magno suo incommodo, ut scis, diutius differre non potuerunt, retardare, sed potius invitare debet, ut quæ ultro perbenigne sunt polliciti, non tam nobis quam reipub. Christianæ repræsentent. Accipies cum his litteris et operis universi titulum, et aliquot encomiastica partim carmina, partim epistolia clarorum virorum, quæ suum in locum ab operis typographicis referri jubebis.

Cætera quæ ad Isidorum idoneo cohonestandum procœmio pertinent, vobis curæ erunt. Meministi namque omne pontificium προσφωνήσεως Commelinianis a me transcriptum esse. Errata colligere et corrigere in foliis transmissis, quanquam statim aliqua agnovi, non libebat, cum præsertim non omnia ad manum haberem. Itaque ἀναγνώστης et ἐπανορθωτής ista viderint quo pacto emendentur, et more solemnè ad calcem operis rejiciantur. Nec plura, nunc quidem, de Isidoro nostro. Tantum bonis avibus prodeat, et bono publico pariter ac Bonutiis privatim prosit plurimum. Exspectas procul dubio dum scribam tandem etiam de suppetiis, quas ad vetera numismata vestra, quibus ingens illud et immortale opus *Antiquarum inscriptionum* locupletare cogitas, aliquando me tibi Norimbergæ procuraturum promisi. Qua de re sic habeto serio, exstare sibi apud illum quem supra laudavi patricium virum thesaurum minime vulgarem numismatum veterum omnis generis Hebræorum, Græcorum, Latinorum, consulum, censorum, triumvirorum, imperatorum, Cæsarium; denique aureorum, argenteorum, ænearum. Cumque superioribus feriis nostris ad finem vergentibus Norimbergam me contulisses, et ultro aliquot diebus (decem, nisi fallor) me quasi captivum in illam instructissimam bibliothecam benigniss. heri ejus permissu inclusisses, post hanc perlustratam, illa etiam pleraque omnia in manus sumpsit et inspexit; periculum quoque feci in describendis numismatum singulorum epigraphis, ad eum fere modum, quem cl. V. Adolphus Occo Med. Aug. amicus noster in suo illo celebratiss. opere servavit. Deprehendi autem laborem hunc, si quis totum, ut par est, absolvere velit, non paucorum dierum, sed aliquot mensium fore. Nec inutile fuerit, meo judicio, aliquem pingendi artificem adhibere, qui numismata singula (quæ quidem nondum ab aliis excusa sunt) ad vivum, quantaquanta sunt, delinearet atque exprimeret. Quam quidem ad rem et sumptus non parvus, et tempus non exiguum, et totus, ut sic dicam, homo requireretur. Mihi vero nec consultum videbatur; sine mandato vestro in id sumptum facere, et ad familiam atque operas academicas revertendum erat. Si quid tamen in posterum vel apud illum hospitem meum Imhofium, vel apud Bened. Ammannum, aliosve (sunt enim plures in locupletissima civitate talium χειμῶνων possessores, quamvis alius alio pecuniosior), tuo instituto subservire potero etiam absens, non parcam operæ meæ; nec suam, opinor, dene-

gabit prætorius noster, quem virum et tui cum primis studiosum atque amantem, et alioquin omnis officii fideique plenum cognovi. Vale, et saluta verbis meis Bonutium et Commelinianos, amicosque cæteros.

Altorfii in acad. Norimbergensi, mense Augusto anni mdcv.

Illustrissimo, clementissimoque duci ac domino, FRIDERICO Juniori, comiti Palatino ad Rhenum, bono reipubl. nato, juventutis principi unico.

Opportune Isidoro ultimam imponunt manum typographi, quo post biennii secessum, e finibus Galliæ ad tuos redis, desideratissime principum. Nempe cum omnis ætas, omnis ordo in publicum effusus, adventum tuum, tanquam clari ac salutaris sideris, bene ominatis gratulationibus atque declamationibus excipiat, jure et nos quoque submittimus animi nostri lætitiæque indicem, Pelusiotam hunc episcopum; qui jam nunc primum parte sui quarta integrior, tantum non vocaliter, et florentissimum juventutis principem faustis prosequatur omnibus, et Græca præterea vernilitate, desuper in lepidum caput ejus ac sinum invergat uberem coronamentorum copiam. Nimirum viso cæteros (occasione verni auspicii) inter alia devotæ mentis munera, aggerere etiam ephemeras florum delicias, merito arbitratur gratos tibi item acceptosque fore colores odoresque depromptos e sacræ sapientiæ hortis, præsertim cum ejus sint genii, ut non modo non obsolescant, non marcescant, aut usu aut tempore, sed inde potissimum sumant coloris odorisque fragrantioris augmentum; ejusque præterea ingenii, ut non simpliciter tantum blandiantur oculis, lenocinentur naribus, verum et ipsi animo et ipsi pectori salutarem vim communicent, quo citius quis ac tutius grassetur, per virtutis atque honoris templa, ad æternitatem: quæ ipsa, quoniam nulli non ætati perpetuo esse debet ante oculos; fecerit, spero, senex iste noster pretium suæ operæ: tanto quidem magis, quod et is insuper se totum tibi voveat deditque, unius tui contubernio adhærescere deinceps cupidissimus. Idque eo facit confidentius, quod meminertis ante paucas annorum hebdomadas, haud frustra commendatum fuisse patrocinio magni illius propatruï tui Joannis Casimiri, principis memoriæ nunquam interituræ, præceptorem suum D. Chrysostomum. Quippe, si non indecenter patrem sequitur sua proles, decore etiam allubescit familiæ ei discipulus, in qua et splendorem invenit et tutelam magister suus. Quem ut et ipse alicujus habeas momenti, princeps illustrissime, scias procul abesse a contagio et sui olim sæculi, et istius nostri; talem scilicet qui dicta sua omnia factis cohonestet, neque aliter vivat quam loquatur; qui aversatus inutiles omnes super religione quæstiunculas, ad solam auriget pietatem ac virtutem; qui sacrarum Litterarum loca obscuriora infinita, sobria bonæ mentis et rationis luce uberrime perfundat; quique ideo longissime dissideat ab eis, qui nescio quibus contentionum strophis dediti, neque contenti ludere de suo corio, ita reges et principes inter se committunt, nationes et respublicas pervertunt, ut de uno populo mox duo aut adeo plura fiant corpora, et ab externis in æternum Christiani nominis hostem bellis, in sua viscera armentur, furentiumque exemplo manus et membra sua ipsi cædant: in summa, qui nihil commune geras cum istis, qui sic a se segregatum habent candorem, fidem, modestiam, ut si e toto orbe diligenda venirent monstra hominum conflata e contentione, pervicacia, maledicentia, suspitione, avaritia, livore, superbia, lascivia, ex horum potissimum ordine essent promenda ac producenda. O ævum! O mores! Si enim huic nostro fides, tantum inter sacerdotem et quemlibet probum virum interesset debet, quantum inter cælum et terram discriminis est, plura possemus pro isto; sed ex supervacuo, illustrissime princeps, adeo statim optimum senem utraque invasisti manu, ac serio polliceris, ubi ætate fueris adultior, habiturum in amicorum cohorte prima primum, nihilque non de ejus sententia facturum publice privatimque. Macte hac indole, hoc proposito, maximæ expectationis prinœps, certus id ipsum accessurum non solum incredibili familiæ Palatinæ incremento, et summo Opt. Max. parentum gaudio, sed et incomparabili reipublicæ Christianæ bono, tuoque honori ac gloriæ sempiternæ. Quæ ut brevi consequaris, supremum Numen supplices veneramus, clementiæ suæ alis te verpetuo, ceu Germaniæ totius delictum et amores porro obumbrare dignetur.

Neostadii xxii Februarii, veris ipsius die auspicali.

Illustriss. Vestræ Clementiæ addictiss.

COMMELINIANI ET BONUTIANI.

Reverendissimis Patribus P. Andræe SCHOTTO, et P. Heriberto ROSWEIDO, societatis Jesu presbyteris in collegio Antwerpiano, S. P. D.

Redit ad te, Pater Schotte, Isidorus tuus post bene longam captivitatem, in qua eum carcer Jani Gruteri, veluti mancipium quoddam, cum aliis id genus liberalis notæ monumentis, præter votum tuum hac-

tenuis detinuerat. Verum Suffridus Sixtinus Ambstelrodamensis, qui optimam Gruteranæ bibliothecæ partem in usum ac possessionem suam redegit, non est passus tam sanctum, tam pium, tam sapientem, tam disertum scriptorem diutius in isthoc tenebroso carcere delitescere; sed inde extractum liberali manu asseruit, haudque gravatim consensit, ut in dias luminis oras, tuo vestitus ac splendens ornatu, a Fitzeto nostro produceretur, et hoc pacto in libertatem suam restitutum ire juberet quo vellet. Qua in re et tibi ut gratificaretur satagit, et simul, ne tam præclara opera auctori suo deperiret, præcavere voluit. Sane ut bono Christianæ reipublicæ, cui juvando promovendoque, in exulceratis hominum quorundam judiciis persanandis et feris moribus mitigandis, unice facere hic scriptor et potest et debet, vel hac in parte consultum ivit. Neque ego interim officio meo defui, veritus ne aut manuscriptum in æmulatorum manus invidas deveniret, aut res rursus procrastinata novum in periculum ex transverso incideret. Non sum ignarus, sed domi doctus meo exemplo didici, quantæ molis sit talem partum progignere, quantave dividia mentem premat et conficiat ob deperditas forte aut mutilatas vigiliarum nostrarum lucubrationes. Nec dubito quin plura id genus monumenta penes te exstent, vel abs te ipso affecta et profecta, vel ab amicis tuæ fidei commendata, quæ cupias cum industriis et assiduis bibliopolis communicare. Ad eam rem si tibi opera mea utilis et proficua esse poterit, mandabis, quid fieri velis, et factum putato.

Ad te quoque, Pater Rosweyde, non minus curatio hujus sanctissimi Patris Isidori spectare debet, ut quem Pater Schottus eleganti festivoque schemate tam liberaliter honestavit, ei tu vitam ipsam redonare non neglecturus sis in illis de *Sanctorum historiis* commentariorum libris. Ita spes nos bona fovet, quam de te omnes eruditi et bonarum litterarum studiosi conceperunt. Neque nos falli aut spe nostra jam diurnante frustrari patieris, si ingenuum ingenium tuum recte novimus, et perseverantem animi voluntatem, quam sapientes constantiam in promissis appellat, rite perspeximus.

Cum ergo utrumque vestrum Pelusiotæ vester, imo ex parte et noster, tangat, recte atque ordine mihi facturum videbar, si eum ad utrumque pariter destinarem, qui aurem vobis velleret, ut conjunctis opibus atque industriis integram aliquando et omnibus numeris absolutam Isidori operum editionem adornaretis et procuraretis. Dignissimus sanè scriptor, in quo operam hæc cunctam collocaretis, vel egregio reipublicæ, in qua et sub qua vitam communem degunt religiosi cum profanis, catholici cum schismaticis, boni cum malis. Neque enim sanctissimo huic Patri Isidoro, vel magistro ejus B. Chrysostomo, aut cæteris ejus ævi sanctis et catholicis Patribus, Basilio Magno, Gregorio Nazianzeno, Cæsario, etc., mos ille quo nunc vulgo vivitur cognitus erat, at homines æque, ac ipsa vitia, odissemus et vitaremus. Contra ea sancti illi Patres vitia hominum fugere ac detestari nos jubebant. non homines ipsos Dei imaginem gerentes, quos Dominus noster Jesus Christus proximos nostros esse docuit, et diligere præcepit. Sed hæc est sæculi nostri haud scio infelicitas, dicam, an fatalitas, an potius immanitas, quam tantopere quondam illustrissimi cardinales Bembus et Sadoletus deplorabant. Dicite mihi, sed vestra fide, si istam morum rigiditatem in expungendis dissentientium nominibus non modo ex diptychis Ecclesiæ, verum ex ipso etiam albo τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁμιλίας indifferentem admittemus, nunquam vel sanctissimorum Patrum exsortem ab hac invidia præstabimus? Non certe vos istum ipsum Isidorum vestrum, non ejus magistrum B. Joannem Chrysostomum, non Magnum Basilium, non Thaumaturgum Nazianzenum, non Theologum Nyssenum, non Ephræm Theodidactum, non Synesium, non Epiphanium, Theodoretum, non ullum ejus ætatis tractatorem sanctum ab injuriæ hujus nexu defendere mihi unquam poteritis, aut in tuto collocare. Viri cordati beatos vos esse prædicant, quibus datum atque concessum sit e tam rigido eorum, quos dixi, instituto seorsim sentire. Sic enim alienam religionem, et humanos mortalium læsus odio habetis, ut tamen dotes ingeniorum humanorum, easque artes, quas eis præbuit Phœbus Apollo, ut Homericis verbis exprimam, æstimare et admirari didiceritis. Macte hac virtute, o venerandi seniores, qua in orbe Christiano nomina vestra præclivent ac celebrantur. Vobis ipsi etiam adversarii hanc justissimam laudem veris calculis assignant, quod plus moderatione vestra apud dissentientes proficiatis, quam illi, quos minus dudum memoravi, cum omnibus suis armatis copiis ad rigoris cotem sanciat, quibus sæpeferi affirmant, ut magis destruant, quam ædificent, cadant, quam vincant. Valet, et comitatem meam, quam Isidoro vestro servando, et vobis in hoc schemate representando libenter impendi, boni consulite; majora a me præstolaturi, si vobis studium atque officium meum in rebus vestris litterariis juvandis, et pro ea, qua valere atque posse existimor, auctoritate promovendis, placere intellexero.

Scribebam Francofordiæ a d. xvi Kal. Martiar. A. C. N. ∞ 13CXII.

TYPOGRAPHUS ANTIQUÆ EDITIONIS LIBRI V
LECTORI S.

Duos quoque Isidoros locis temporibusque dissitos, patria quoque diversos, sed sanctimonia socios junctum

prope nostra memoria edendos curarunt nostri ordinis typographi, Lutetiæ Parisiorum, et coloniarum Ubiorum, Isidori Hispaniensis antistitis Originum sive Etymologiarum libros XX, et Sententiarum libros IV. Omniaque adeo pie ab illo in S. Scripturam exarata. Græci vero hominis S. Isidori Pelusiotæ seu Alexandrini presbyteri, disertissimi Attico etiam sermone, ut B. Chrysostomi auditoris, Epistolas amplius ter mille; quibus et ipse magnam partem sacrarum Litterarum loca, veluti per epistolam quæsitâ, explanat, evulgarunt. Post Romæ in Vaticana bibliotheca observatum oculis ab And. Schotto S. J. plures adhuc ἀνεξέδοτος delitescere quas postea ære descriptas, sacras piisque, ut mores ævi sui quæ adhortando, quæ castigando verbis reformantes epistolas. in patria Antuerpiæ typis Nutianis excudendas curavit, prope sexcentas, triginta demptis. Et quidem post ingentem numerum a Jac. Billio abbate jam occupatum e codice, opinor, Gul. card. Sirletii, ut mox e Bavario exemplari trecentas triginta adjunxit Latineque reddidit, scholiisque illustravit Conr. Rittershusius, jureconsultus egregius. Græcæ quidem duntaxat hæc sexcentæ lucem primum aspexerunt, cum spe bona Schotti fore, ut existeret aliquis, qui Latine interpretando præverteret, illoque fasce levaret, ut vel his gratificari voluisse videretur, qui sua quemque scriptorem loquentem lingua cum legere tum intelligere satagunt; sed sæculi infelicitate, ne dicam socordia, nimis rari eodem lucubrando aspirant; plerisque amœniora duntaxat, ut poetica studia, vel ad quæstum pertinentia magis quam ad nominis immortalitatem, consecantibus. Verumenimvero, quod Juliano Cæsari B. Basilius M., teste Nicephoro, respondit, verum est illud: Τὸ ἀναγνώσκειν καὶ μὴ γινώσκειν, καταγνώσκειν ἐστὶ. Lucem itaque epistolis hisce interpres attulit, locisque obscuris σχόλια adhibuit, diversa ab iis quæ in Græco exemplari jam leguntur, et argumenta nova. Ulere, Lector, nisi si quid utilius afferre vales. Vale.

ELOGIA VETERUM DE S. ISIDORO PELUSIOTA.

EX SUIDA.

Ἰσίδωρος πρεσβύτερος, ὁ Πηλουσιώτης, ἀνὴρ ἑλλογιμώτατος φιλόσοφος τε καὶ ῥήτωρ ἐπιστολάς ἐρμηνευούσας θείαν Γραφήν, γ. γέγραφε. καὶ ἄλλα τινά. Id est, Isidorus presbyter Pelusiota, vir eloquentissimus, philosophus atque rhetor epistolas ter mille divinam Scripturam interpretantes scripsit, et alia quædam: ut *Adversus Gentes*, cujus ipse operis meminit lib. II, epist. 137 et epist. 228; ut *Contra fatum*, lib. III, epist. 253; *Ad vel Adversus Cyrillum*, de quo Evagrius lib. I, c. 15, *Eccles. hist.*, et Niceph. lib. XV, c. 53. Quæ vero idem Suidas in Ἀφέλεια, et in Μητοί affert, item bene longa narratione Σεραπίων, et nostro Isidoro per errorem attribui video, Platonici potius philosophi Isidori esse existimo, nisi quid judicans fallor, cujus Isidori vitam Damascius scripsit, ut in Photii *Bibliotheca* legas, cod. CCXII. Nostri vero Isidori meminit idem Suidas, Ἰωάννης Ἀντοχεύς ὁ ἐπικληθεὶς Χρυσόστομος. Estque illa Epistola S. Isidori, quæ in his nostris est 168, ad Timotheum quemdam. De patria quoque controversum, *Pelusiota* enim cognomento a patria, *Alexandrinum* tamen facere videtur Ephrem apud Photium nostrum *Bibliothecæ* volum. CCXXVIII, ut vel origine alteram, alteram ab educatione distinguamus, cum M. Cicerone, *De legib.* Presbyterum vocat Suidas, non episcopum, etsi vox illa pro hoc commutari soleat interdum. Itaque in catena Græcorum Patrum in Joannem, in edita, hoc signo [ρ] designatur, ut in extrema Catena ad illa Joannis verba: *Nec ipsum arbitror mundum capere posse, quæ scribendi sunt libros*: Isidori nostri laudat epist. 259 Kb. I, et lib. II epist. 99. Nunc aliorum elogia videamus.

EX EVAGRIO (lib. I, cap. 15).

Theodosio imperatore regnante, magno etiam in honore fuit Isidorus Pelusiota, cujus gloria ob illius tum facta, tum dicta longe lateque pervagata est, omniumque sermone celebrata. Iste carnem sic maceravit laboribus, sicque animum arcanis et divinis doctrinis saginavit, ut vitam angelicam in terris traduceret, et vivam expressamque effugium vitæ monasticæ et divinæ contemplationis omnibus perpetuo inveniendam proponeret. Scripsit quidem cum alia multa opera perquam utilia, tum unum ad Cyrillum: ex quo perspicuum est eum eisdem cum admirabili illo Cyrillo vixisse temporibus. *Ad Cyrillum*, an *Adversus Cyrillum*, ut e Nicephori mox verbis colligas, et ex Stephano Gobaro apud Photium cod. CCXXXI, lib. XIV, cap. 53.

EX NICEPHORO CALLISTO (lib. XIV, cap. 53).

Non virtute tantum egregii tum florere viri, sed et doctrina factis ipsis consona Isidorus enituit. Utraque enim philosophia si occurrat, celerius mentem in sublime tollit, et bono ei, quod desiderio votoque omni expetimus, unit atque conjungit. Nam veluti duabus alis, cui utraque illa contingit, utitur, atque in cœlum evolans quam celerrime progressu pleno pervenit. Quales viros ea tempestas protulit, virtute et doctrina magnam gloriam consecutos. Talis Isidorus ille fuit, qui in Pelusio monte monachis præfuit: Nilus et Marcus præclari ascetæ, et sapiens item Cyri Ecclesiæ antistes Theodoritus, quorum magna in poetica laus est. Præceptore ii in utraque philosophia magno usi sunt Chrysostomo. Igitur divus Isidorus jam inde ab adolescentia ita in monasticis laboribus desudavit, et ita carnem, animam arcanis sublimioribusque doctrinis fovens, maceravit, ut evangelicam prorsus degeret vitam, et viva animataque monastici instituti divinæ contemplationis columna, et velut primum quoddam exemplum flagrantis æmulationis doctrinæque spiritualis esset. Multa ab eo scripta sunt, variæ utilitatis plena, potissimum autem

epistolarum omnis generis divina simul et humana gratia refertarum prope chiliades decem, in quibus Scripturam omnem clarius exponit, et omnes omnium mores instituit: quippe qui dicendi genere ad docendum accommodato in eis utitur. Satis quoque ille declarat, quo ardore erga honestatem, erga Ecclesiam, et eos qui temere injuria afficerentur, flagravit. Multum præterea in Incubrationibus suis invehitur in eos, qui non recte episcopali, sacerdotalique munere fungerentur. Et quod aperte Chrysostomum defenderet, vehementer Arcadium et Cyrillum atque hujus patronum Theophilum perstringit, eorumque sinistras adversus virum eum susceptas molitiones taxat. Quæ eodem illum cum eis tempore vixisse testantur. Cyrillum sane quidem ut hominem turbulentum reflens, hæc quoque scribit: *Favoris quidem affectio acutum non videt, hostilis vero animi odium nihil prorsus cernit*, etc.

EX XISTO SENENSI (*lib. iv Bibliothecæ sanctæ*).

Isidorus Pelusiota, monachorum Pelusiaci montis in Ægypto abbas, D. Joannis Chrysostomi discipulus, angelicam in carne vitam degens, multa scripsit varix utilitatis plena, potissimum autem epistolarum omnis generis divina simul et humana gratia refertarum prope chiliades decem, sive decem millia, in quibus omnes divinas utriusque Testamenti Scripturas exposuit, et omnium mores instituit, usus in eis docendi genere maxime ad docendum accommodato. Vidimus in bibliotheca Marciana Venetiis volumen manuscriptum complectens hujus sancti viri 1148 epistolas: quarum prima sic incipit: *Ἐπειδὴ κυκλικὸν ἐστὶ χρόνος*. Claruit sub Theodosio Juniore anno Domini 440.

JOANNES CHATARDUS.

Mihi operæ pretium visum est ex superioribus paucula ista annotare. Refert quidem Suidas hunc nostrum Isidorum præter illam magnam epistolarum multitudinem alia etiam quædam scripsisse; sed quæ sint illa, non commemorat. Inter ea collocandus est liber ille, quem ad Gentiles scripsit, cujus ipse in his epistolis aliquoties meminit. Qui an adhuc in tenebris lateat, aut luce fruatur, non mihi constat. Quædam etiam ejus poetica desiderari viderentur, si vera essent, quæ supra ex Nicephoro Callisto juxta vulgatam versionem citavimus: nempe, Isidori Pelusiotæ, Nili et Marci eremitæ, ac denique Theodoriti Cyrenensis antistitis magnam in poetica esse laudem. Verum hæc Nicephoro minime sunt ascribenda: sed errori potius interpretis ejus, Langi, ob homonymiam dictionis Græcæ non bene animadversam, ut libro primo Sacrarum suarum Observationum doctissimus noster Billius indicat et admonet. Nam libro primo cap. 38, ubi quædam observat in Evagrii Historiam, sic ait, cap. 15. In initio hæc verba, *κατὰ ποιήσιν*, ab interprete ommissa, idem valent quod *ποιητικῶς εἰπεῖν*, id est, ut poetæ verbis utar. Hæc enim dicit ob hæc verba *κλέος εὐρύ*, quæ præcedunt, et quibus utitur Homerus *Odyss.* lib. pen. Quod cum ne Langus quidem apud Nicephorum lib. xiv, cap. 53, animadverterit, Isidorum Pelusiotam, Nilum et Marcum eremitam, ac denique Theodoritum Cyrenensem antistitem egregios poetas facit, cum tamen nullum omnino ex his poetica laude floruisse litteris ullis proditum sit. Ex quo perspicere licet, quantum interdum erroris unius vocolæ homonymia non animadversa pariat. Quod vero Xistus Senensis narrat se Venetiis in Marciana bibliotheca vidisse volumen manuscriptum complectens hujus sancti viri 1184 epistolas, quarum prima sic incipit: *Ἐπειδὴ κυκλικὸν ἐστὶ τοῦ χρόνου*, etc., cum in his mille ducentis, quas eruditissimus Billius traduxit, nulla sic incipiat, hinc satis liquet, et hanc et reliquas (ut verisimile est) sequentes ibi adhuc conclusas teneri, et Endymionis somnum dormire, vel potius sepultas jacere, Billio aliquo admodum egentes, qui eas vindicet, et expergefaciat, vel etiam mortuas excitet. Cæterum legimus passim varios fuisse Isidoros: alios quidem martyres, alios confessores, alios episcopos, alios abbates et monachos. Hic noster inter sanctos abbates reponitur. Usuardus Martyrologus quinque ejusdem nominis in Album sanctorum retulit, inter quos hujus nostri Pelusiotæ meminit, ejusque festum quarta die Februarii celebrari tradit.

EX MATYROLOGIO ROM.

Martyrologium Romanum et Menologium Græcorum die 4 Februarii, et Usuardus sanctorum Catalogo ascripsit Isidorum Pelusiotam. Ubi card. Baronius, in Annotationib., et tomo V Annalium ecclesiastic., ad annum Christi 431 legendus.

ROB. CARD. BELLARMINUS.

(*Lib. De script. ecclesiasticis ad annum Christi 431, legendus.*)

Isidorus Pelusiota monachus doctissimus floruit tempore Theodosii Junioris, ad quem ejus exstat epistola apud card. Baronium tom. V Annalium ecclesiastic. ad annum Dom. 431, et lib. 1, epist. 35 et 304 de synodo Ephesina. Scripsit plurimas epistolas, quas Græce et Latine impressas habes Parisiis Latinas factas mille ducentas tredecim opera Jac. Billii abbatis Sancti Michaelis in Eremo, an. 1585. Addidit Conr. Rittersh. Jureconsultus trecentas triginta e Bavarico exemplari, ut ille ex cod. Sirleti vel Bessarionis cardinalium. E Vaticano demum codice DLXX, epistolas Andr. Schottus Societatis presbyter adjecit. Exstant itaque plures quam Suidas numerat epistolæ centum tredecim: in universum 3113. Sed myriadem scripsisse epistolarum sanctum Isidorum asserit Sixtus Senensis in sacra Bibliotheca, Nicephorum credo lib. xv Ecclesiast. histor. secutus; sed calculi errore numerorum, ut fieri amat, notis, I^r pro E^r natus esse videatur.

ANT. POSSEVINUS (*in Apparatu sacro*).

De epistolis sancti Isidori Pelusiotæ, cum ex sententiis ac brevibus adhortationibus aculeum lectori perutilem infingant, suaserim probis et eruditis gymnasiarchis, ne tantam sinerent elabi occasionem, qua eas discipulis interdum partim prælegerent, partim seligerent e libris quinque utilissimas ac similes conjungerent vel Latine. Sic adolescentum mores dictionemque ac pietatem instillarent juventuti sibi commissæ, ut beati Hieronymi pias quasque epistolas selegit P. Petrus Canisius; alii, aliorum.

ANDREAS SCHOTTUS (*Observo. divin.*).

Pelusium oppidum Ægypti. Ostium Pelusiacum in septem Nili ostiis. Isidori Pelusiotæ patria sive Alexandria. Lente et cepa abundavit. Pelusiotæ duplex apud Hieronymum significatio.

In Isidori Pelusiotæ gratiam, quia ejus Epistolas prope sexcentas post Billium ac Rittershusium e Vati-

cana nuper produximus de Pelusio brevier disseram : urbs enim Pelusium juxtaque Pelusiacum ostium de septem Nili ostiis Pomponio Melæ lib. 1 De situ orbis cap. 9 extremo, et Straboni lib. xvii Geograph. Hic lentis copia et ceparum fuit cum superstitione, ut fere Ægyptiaca omnia. P. Maro lib. 1 Georg. v. 228.

Nec Pelusiacæ curam aspernabere lentis.

Ubi Servius Honoratus Pelusium ait unam esse de septem ostiis Nili fluvii, ubi lens primum inventa, vel saltem optima nascatur. Verum oppidum est potius, et hisce leguminibus Ægyptii ibi negotiabantur, teste B. Hieronymo; portus vero Pelusiacus dictus, et incolæ Pelusiotæ. Paludibus autem clausum fuit Pelusium, et viarum angustiis, ut auctor est Strabo. Captum autem ab Augusto Cæsare bello Actiaco, et Ægyptum inde occupavit, parta ad Actium promontorium victoria, teste Dione Cassio lib. 41 Hist. Rom. et Plutarcho in Antonio, Propertius lib. III eleg. 5 extrema :

Claustraque Pelusii Romano subruta ferro.

B. Hieronymus in Ezechielis cap. xxx de Pelusio : *Portum, inquit, habet tutissimum, et negotiatores muris ibi vel maxime exercentur. Unde et poeta (Virg. 1 Georg.) Pelusiacam lentem appellat, non quod ibi genus hoc leguminis seratur, vel maxime, sed quod in Thebaida omni Ægypto per rivum Nili illius plurimum defertur.* Idem in Isaïæ cap. xlvi : *Pleraque Ægyptiorum oppida ex bestiis et jumentis habent nomina. Κύων, a cane. Λέων, a leone : Δρύς, figura Ægyptiaca ab hirco : Δύκων a lupo : ut taceam de formidoloso et horribili cepe, et crepitu ventris inflati, quæ Pelusiaca religio est.* Arnobius lib. vii adver. Gentes : *Acrimonias internoscere ceparum.* Angellius lib. xx, cap. 8 : *Eam causam esse dicunt sacerdotes Ægypti cur Pelusiotæ cepe non edant, quia solum olerum omnium contra lunæ aucta, atque damna (id est augmenta et diminutiones) vices minuendi atque augendi habent contrarias.*

Pelusiota autem et incolam designat, et vilem ac luteum hominem. Πηλός enim lutum est.

Sic idem Hieronymus epistol. ad Pammachium, adversus errores Origenis : *Hæ sunt strophæ vestræ atque præstigæ, quibus nos pelusiotas et jumenta et homines animales dicitis, quia non recipimus ea quæ spiritibus sunt; et ad Pammachium et ad Oceanum : Pelusiotas nos appellant et luteos, animalesque et carnos, quos non recipimus ea quæ spiritus sunt. Illi, scilicet. Jerosolymitæ, quorum mater in cælis est. Eadem ep., et propter animales et luteos nolle palam dogmata confiteri.* Ibidem : *Impelle si vales, Pelusiotam, ut manducet cepam.* Idem Hieron. in cap. xxix Jeremiæ : *Delyrus interpretis seminas ruinam cælestis Jerusalem, quæ cum audiunt discipuli, et grumianæ familiæ stercora putant se divina audire mysterium, nosque qui ista contemnimus pro brutis habent animantibus et vocant πηλοσιώτας, eo quod in luto istius corporis constituti non possumus sentire cælestia.* Hæc Hieronymus. Juxta Pelusium autem cultus Jupiter Casius. Testis Sextus Pyrrhonius, lib. III Hypotyposeon scribens : *Jam vero et ex Ægyptiis qui sapientes habiti fuerunt alii caput animalis edere profanum esse arbitrantur, alii scapulam, alii pedem, alii nescio quid aliud. Cepas vero nullus unquam edidit eorum, qui sacris Casii Jovis apud Pelusium initiantur.* Epiphanius vero : *Κάσιος δὲ ὁ ναύκληρος πρὸς Πηλοσιώτας, etc.*

JOSEPHUS SCALIGER CUNRADO RITTERSHUSIO SUO S.

De thesauro invento tibi, vel potius reipublicæ litterariæ gratulor. Non potuit illi melius contingere quam in illius manus incidere qui non solum illum publicare, sed etiam meliorem dare potest, quandoquidem et Latinam interpretationem tuam, et notas ad illud opus expectamus. Exigis a me epigramma in commendationem operis. Non erat opus ad commendationem, quandoquidem et per se utile, et tua opera ornatus prodire potest. Multo minus a me, qui neque unquam poeta fui, et, si fuissem, jam per ætatem rude donandus eram. Sed quia nondum missionem mihi datam putas, accipe hos versiculos, non ut poetæ, sed illius qui nunquam meminerit se poetam fuisse.

Ὁ πρόσθ' ἐς αὐγὰς Ἰσιδώρος ἐκδοθείς
Μέλη τι' ἦν μὲν Ἰσιδώρου, σῶμα δ' οὐ.
Τὸ σῶμα δ' ἡμῖν ἀρτίον χαρίζεται
Πρόσχημος σεμνῶν Ῥιττερούσιος νόμῳ
Λαχῶν τοσούτῳ κῦδος εὐκλείστερον
Τοῦ δόντος εἰς φῶς Ἰσιδώρου λείψανα,
Ὅσῳ τὸ σῶμα τῶν μελῶν ὑπέρετρον.

Quamvis senium olent, tamen versus esse puta, et quia hoc tu voluisti, Si quid peccatum est, a te, non a me supplicium exposce. Vale. Lugduni Batavorum. xvi Kal. Septemb. Juliani. Clj. Ij. CIII.

* Illustris viri Josephi Scaligeri epigramma Græcum quidam ejus observantissimus ita totidem versibus Latinis, si non expressit, saltem commutare conatus est :

Quondam ille in auras Isidorus editus,
Quædam Isidori membra non corpus fuit.
Nunc corpus ejus integrum nobis dedit
Fax juris interpretæque Rittershusius :
Cui gloria hinc parta est eo prælustrior,
Quam qui edidit quædam Isidori fragmina,
Quo corpus est membris suis perfectius.

ISAACUS CASAUBONUS CUNRADO RITTERSHUSIO IC. S. D.

Avebam scire, ut valeres, et quid ageres, clarissime Rittershusi, mirabarque binis meis superioribus nullum a te responsum esse datum, ut nec a Scipione Gentili, academiæ vestræ lumine quidquam litterarum acoepi, postquam ex itinere Gallico isthuc est reversus, eramque adeo de utriusque vestrum valedudine ac statu sollicitus, cum misit ad me Bongarsius, ὁ τῶν ἐμῶν φίλων ζωτος, epistolam illam τῶν quam utrique nostrum communem esse voluisti. Gavisus sum non mediocriter, et quod valentem te intellexi, et quod ita in litteras animatum, ut bene de illis merendi finem nullum facias. Nam quod scribis de repertis B. Patris Isidori Pelusiotæ epistolis, et tua cura descriptis atque ad edendum paratis: beati me, mi Rittershusi, hoc evangelio. Macte hoc studio atque hermæ isto. Multa quidem tibi jam resp. litteraria debet, propter egregia ingenii tui monumenta, quibus illam auxisti, ornasti; sed magnum cumulum prioribus tuis meritis adjeceris, si tam pium et eruditum scriptorem ἐξ ἄδου παλαιοροπον nobis dederis, quod quidem ut facias, non hortor te solum, sed etiam rogo atque obtestor: eo quidem vehementius, quo pauciores hodie sunt quorum palato dapes istæ sapiant. Sed male sanorum hominum voces insanas, qui litteras Græcas faciunt non pauci, pro tua prudentia facile intelligis esse contemnendas; atque illud potius nobis, qui illarum præstantiam ac necessitatem intelligimus, esse enitendum, ut fugientibus manum injiciamus, et, si possumus, suam æstimationem ac pretium illis apud τοὺς εὐφραετς γουὺν τῶν νέων vindicemus. Quod autem edi cupis Lutetiæ opus tuum (vere enim tuum dixerim), de ea re quid certi spondeam tibi, non habeo: nam lente hic Græcorum editio procedit: etsi non deest quibusdam nostrorum typographorum animus et Isidorum et reliquos Patres Græcos edendi. Itaque cum omnia a te fuerint parata, fac me ut sciam; et confide, pari diligentia in eo negotio versaturam, ac si mea res ageretur. Vale. Madridi ad urbem, III Nonas Septemb. Clj. Ij. CIII.

Phil. Scherbius ex animo tuus. S.

Libenter legi Isidorum tuum, et, ut puto, non sine fructu. Miratus sum immanitatem (ita enim oportet loqui) laborum tuorum. Feres fructum. Quem illum? Placebis melioribus. Sed et fortassis auferes invidiam apud eos, quibus molestum erit, te ad summam juris civilis peritiam tantam rerum sacrarum cognitionem adjunxisse. Nosti ingenium humanum. B. V.

ARGUMENTA

EPISTOLARUM S. ISIDORI PELUSIOTÆ

Breviter comprehensa descriptaque a C. Rittershusio.

ARGUMENTA LIBRI PRIMI.

Epist. 1. Vocum monasticarum ἀποταγῆς et ὑποταγῆς explanatio.

2 Sancti sunt carbones igne divino succensii.

3 Opinio a re innumere quantum discrepat: et verba factis concedunt.

4 Vita præsentis ævi est stadium, in quo nobis strenue decertandum est, si futuri sæculi præmia consequi volumus.

5 De asperitate et continentia vitæ monasticæ.

6 Calix apud Davidem quid significet.

7 Christi genealogia materna simul ac paterna ex familia Davidis deducitur.

8 De cura corpori et animæ impendenda.

9 De somniis, quæ ex diuturnis actionibus earumque reliquiis noctu per quietem nobis offeruntur; et de studio sobrietatis.

10 Charitatis encomium, qua nihil est majus. Confer Beati Maximi ἑκατοντάδας ἔπερ ἀγάπης.

11 Injurias et contumelias non esse vindicandas, sed patientia superandas.

12 Elati animi reprehensio.

13 Admonitio de reditu ad officium desertum.

14 Præstat bene vivere et agere, quam bene et ornate dicere.

15 Cohortatio ad studium humilitatis et modestiæ, deposita arrogantia atque superbia.

16 Sal secundans aquas sparsus ab Eliseo, quid mystice denotet.

17 Quare Christus in Evangelio quemdam ab se repulerit.

18 Contra Judæorum calumnias de ortu Christi: deque significatione particulæ donec, quam habet in

sacris Litteris. Virgo mater virgini discipulo quasi testamento Christi commendata.

19 Solutio quæstionis: Cur non etiam Daniel cum tribus sociis simul in fornacem sit conjectus.

20 Qui Christo non credit, ei nos frustra conabimur persuadere res arcanas et cælestes.

21 Veteris et Novi Testamenti collatio cum scriptis gentium, quæ de natura deorum exstant.

22 Dehortatio a sacerdotii cupiditate.

23 Interpretatio loci de Primogenito sancto.

24 Sacræ Litteræ religiose sunt tractandæ.

25 Contra solitaria vitæ sectatorem, qui tamen perturbationibus succumbit.

26 Admonitio de crimine Simonæ vitando.

27 Objurgatio hominis avari, bene alioquin versati in sacrarum Litterarum lectione.

28 Sacerdotium appetere non est cuiusvis.

29 Admonitio de cavenda Simonia.

30 Admonitio de officio episcopali.

31 Admonitio de brevitate magistratus, adeoque totius humanæ vitæ, honestis actionibus extendenda.

32 Lucerna in candelabro est sacerdos in cathedra.

33 Joannes Baptista quibus rebus præstantior fuerit prophetis.

34 Joannes Baptista quo consilio legationem ad Christum miserit.

35 Admonitio imperatoris Theodosii de mansuetudine et eleemosynis exercendis.

36 Admonitio de officio aulici.

37 Oratorium ex rapinis non ædificandum.

38 Admonitio de cavenda abjiciendaque sacerdoti seritate, et assumenda humanitate et mansuetudine.

39 Etiam tunc, quando ob unum impium tota plebs civitas, non sit injuria cæteris, quasi omnino innocentes punirentur.

40 In hominem θρασυδειλον.

41 Objurgatio monachi vagi atque instabilis, proposita leporis et veri monachi dissimilitudine.

42 Ineffabilis unio hypostatica duarum in Christo naturarum præfigurata viso prophetico carbonis igniti forcipe comprehensi.

43 Quare Abrahamus servum suum voluerit jurejurando sibi astringere manu seniori imposita.

44 Eleemosynæ cum judicio erogandæ.

45 Admonitio de officio episcopali, et quid denotari abjectio laneorum vestimentorum.

46 Actiones orationi copulandæ ac velut maritandæ sunt.

47 Admonitio de prætura recte gerenda.

48 Tributum ne clerici quidem pendere detractanto.

49 Monachi suis manibus operantes victum quaerunt exemplo Pauli et ex præcepto Christi.

50 Virga nucæ quid denotet apud Jeremiam.

51 De typo ficus maledictæ a Christo et arefactæ.

52 Abstinentiæ a cibis causæ complures.

53 Mundum fugere quid sit, apud Amos prophetam.

54 Inter Mariam matrem Domini et Cybelem matrem deorum quantum sit discrimen.

55 De honore habendo reliquiis sanctorum, ut per quas Deus multa admiranda opera patret. Conf. ep. lib. 11.

56 Judæ proditio, licet prævisa prædictaque, libera tamen fuit. Nam præsentia Dei non affert hominum actionibus necessitatem.

57 Utres veteres quinam sint. Piorem et impiorum discrimen in Caipha et Petro conspicuum.

58 Frugalitatis commendatio.

59 De peccato in Spiritum sanctum irremissibili.

60 Spiritus sanctus est Deus: unde et Dei digitus vocatur.

61 Objurgatio hominis ebriosi. Et quod non sit satis, scripta sanctorum legere, nisi vita quoque et moribus exprimentur quæ legerimus.

62 Inter veram et falsam eloquentiam quantum intersit.

63 Contra nimium studium gentium historico-

rum et poetarum, Christiano homine indignum.

64 De infrugiferis arboribus securi excidendis.

65 Area, ventilabrum, frumentum et horreum allegorice quid denotent.

66 De Christo a Joanne baptizato.

67 De illustri patefactione Trinitatis in baptizato Christi.

68 Vera expositio dicti Christi de Joanne Baptista.

69 Dehortatio a gula, et adhortatio ad jejunium propositis utriusque rei et fructibus et exemplis.

70 Et ventri et perturbationibus animi imperandum.

71 De sanctificatione Sabbati, et quæ opera in Sabbato sint faciendæ, nempe quæ animæ sint lucrosa.

72 De opere manuum, quatenus per id Sabbatum profaneur.

73 Cur Deus etiam templa sua fulmine feriat.

74 De indumentorum vilitate.

75 Consolatio tentationibus opponenda.

76 Cur Christus lapides in panes convertere noluerit.

77 De solitudinis bono.

78 De terrena militia cum spirituali commutanda.

79 Mali sacerdotis Pharisæorum similes.

80 Dicti evangelici de adversario et via, et expositio nova et mira.

81 Expositio dicti ex psalmo xciv: « Ne adhæreat tibi sedes iniquitatis fugens laborem in præcepto. »

82 Solutio dubitationis cur Israelitæ Benjaminitarum scortationem ultum evites in Gabus sint cæsi (Jud. xx).

83 Expositio allegoriæ de oculo eruendo et manu dextra abscindenda objiendaque.

84 Expositio præcepti evangelici de inani gloria in bonis actionibus cavenda.

85 Expositio tertiæ petitionis in oratione Dominica.

86 Vera nobilitas et felicitas in virtute consistit.

87 Exemplis docetur, etiam feminas posse affectus suos vincere. Quare muliebris sexus imbecillitas feminas illis succumbentes non excusat.

88 Contra jactantiæ vanitatem.

89 De mulierum congressibus, aut contemplatione certe vitanda.

90 Cantus seminarum in ecclesia an permittendus sit.

91 Collaudatio hominis continentis, et ad perseverantiam exhortatio.

92 De veris et falsis monachis.

93 Admonitio monachorum, Ne multi fiant magistri.

94 Expositio dicti Scripturæ, Hebr. iv, 13: « Omnia nuda et aperta oculis ejus. »

95 De spinea corona, quo spectavit.

96 Invitatio philosophi gentilis, ut veram philosophiam, id est Christianismum, abjectis erroribus, amplectatur.

97 De Spiritus sancti cum Patre et Filio arctissima conjunctione, quæ vel ex verbis concessæ apostolis clavium potestatis apparet satis.

98 De injuriis Christiano patienter ferendis.

99 Contra eum qui superbit, cum nullam habeat superbiendi materiam.

100 Refutatio hæreseos Novati.

101 Collaudatio hominis qui bene cæpit; et ad perseverantiam in bono cohortatio.

102 Contra hæresin Manetis et aliorum qui male de duabus in Christo naturis sentiunt. Hæreticorum cum piscatoribus comparatio.

103 Trinæ abnegationis Petri opposita trina Domini interrogatio et Petri assensio.

104 Episcopatum appetere non est cuiusvis.

105 De partu viperino, cui a Joanne Baptista Judæi comparantur.

106 Solutio quæstionis, de purgatione templi Christo instituta:

107 De summa inter Velus et Novum Testamentum consensio.

108 De vana et inani eloquentia.

109 De Spiritus sancti deitate adversus Pneumatomachos.

110 Contra superbiam monachalem. Et quis verus sit monachus.

111 Detestatio Simonæ.

112 Contra eos qui aliter vivunt quam docent, atque ita hominibus se deridendos propinant.

113 Contra adificationem ecclesiæ ex injustis lucris. Confer ep. 37, h. lib.

114 De tridua Christi in sepulcro quiete. Confer ep. 212, lib. 11.

115 In eum qui ad pristina vitia revertitur.

116 Admonitio de officio.

117 De ignoto extremi iudicii die.

118 Admonitio ad pravos sacerdotes, ut ad meliorem frugem se recipiant.

119 Contra Simoniacos.

120 Mali sacerdotes sibi ipsis potius nocent, quam sacrum suggestum contaminant. Confer Chrysost.

121 De vocatione gentium et rejectione Judæorum.

122 « Pax vobiscum, et cum Spiritu tuo, » quare a sacerdote in ecclesia dicatur, et a populo respondeatur.

123 Quid sacrum corporale significet in mysterio divinarum administratione.

124 Divinitas passionis expers, contra Theopaschitas.

125 Solutio quæstionis de angelo Moysi necem minitante.

126 De dicto Christi : « Estote prudentes sicut serpentes. » Confer ep. 175, lib. 11.

127 In indoctum multos libros coementem, ex quibus nihil percipit utilitatem.

128 Objurgatio hominis imperiti, impudentis et superbi.

129. Laus vitæ monasticæ, ad eamque rite degendam cohortatio.

130 Monasticæ vitæ cultor a gula fastuque alienus esto : vigilantia, sobrietati, modestiæque studeto.

131 Zachariæ silentium et mutitas typus fuit legis in adventu Christi obmutescens.

132 De victu Joannis Baptistæ : sive quid fuerint christi contra vulgarem opinionem.

133 Gratulatio, et simul admonitio de officio magistratus.

134 Increpatio hominis desperati.

135 Objurgatio hominis libidinosi.

136 Habitus sacerdotalis quid denotet. Quoque sacerdos typum gerat Christi Domini, veri supremique Pastoris. Adi Joan. Stephan. Duratum De ritibus. Ecclesiæ cathol.

137 Absurdum est præmia et coronas petere ante impleta legitima certamina.

138 Patris et Filii non est una persona, sed una essentia, contra Sabellianos.

139 Expositio dicti Pauli : « Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. »

140 Dehortatio a crapula hominis jam cuni et in nequitia veterani.

141 Hominem etiam sine humano semine existere posse probatur, contra Judaicam perfidiam.

142 Deprecatio pro servo alieno, qui ob delictum quoddam ab hero suo aufugerat, ut in gratiam recipiatur data venia.

143 Divina mysteria cum hominibus impiis non communicanda.

144 Objurgatio hominis, qui a via salutis arcta ad latam perditionis viam deflexit atque exorbitavit.

145 Objurgatio ejus qui ambitu et prece pretioque ad sacerdotium obreperat.

146 Solutio quæstionis, cur Christus leproso quem mundarat, præceperit munus offerre sacerdotibus.

147 Cur Christus prædixerit multos venturos ex gentibus, qui cum patriarchis recumbant.

148 Justi et iniqui imperii differentia. Tyrannici præsidis reprehensio.

149 De officio episcopi, quam arduum ac periculi plenum sustineat munus.

150 Objurgatio monachorum propter inhospitalitatem.

151 Objurgatio mali et in suo officio negligentis episcopi.

152 De S. Joan. Chrysostomo ejusque adversariis.

153 Expositio dicti Christi : « In viam gentium ne abieritis. »

154 Admonitio de pœnitentia, et vitæ correctione.

155 Monachus neque ipse jurare, neque ab aliis jurandum exigere debet.

156 Sacerdotii dignitas et majestas quanta sit, quinque libris a Joan. Chrysost. expositum est.

157 Admonitio de officio archidiaconi ne fluxus opibus adjiciat animum.

158 Reprehensio improbi et Simoniaci sacerdotis.

159 Evangelii prædicationi nullum afferri debet impedimentum.

160 Collaudatio viri probi, et ad constantiam cohortatio.

161 Collaudatio bene scribentis, et ad perseverantiam cohortatio.

162 Quid requiratur ad perfectionem.

163 Non satis est bene loqui, sed bene etiam vivere oportet.

164 De cavenda superbia.

165 Collaudatio boni magistratus, et cœlestium atque æternorum præmiorum repromissio.

166 Objurgatio et admonitio obstinati pescatoris, ut respiciat.

167 Objurgatio hominis contentiosi et rixosi. Qui pugnis gaudet et odio esse studet, merito dæmon est vocandus.

168 Christus vitis est ; ejusque doctrina vinum lætificans corda hominum.

169 Apostoli musto pleni ; hæretici ut caupones quidam adulterant vinum cœlestis veritatis.

170 Gravissima increpatio impii sacerdotis, qui tamen a sacrorum tractatione non abstinet.

171 Admonitio, ut fratres dissidentes in gratiam et concordiam redeant.

172 Quantum inter divitem et Lazarum fuerit discrimen.

173 Objurgatio hominis inconstantis et gulosi, alios exemplo suo corrumpentis.

174 Objurgatio crudelis præfecti, qui reis persurgium ad ecclesiam, ut fratres defendendi copiam denegar.

175 Si quis talis dici recusat, talia ne faciat. Sermones enim rebus sunt consequentes.

176 Admonitio subditorum, ut sibi ab iniquo præside suo caveant.

177 Corruptissimi status ecclesiastici et politici descriptio.

178 Imploratio auxilii contra injustum præsidem.

179 Reprehensio viduæ luxuriose viventis.

180 Admonitio, ut non tam verbis quam factis philosophemur, neve simus homines ignava opera, philosophica sententia, quia parum est lingua duntaxat eruditum esse, non vita et factis emendatum.

181 De severitate, qua Moyses in Achanum Sabbati violatorem, et Petrus apostolus in Ananiam ejusque uxorem Saphiram usi sunt.

182 De margaritæ emptore in parabola evangelica, quod Novi Testamenti denotat populum, Christi veræ margaritæ sectatorem.

183 Vita humana mare est ; ejus tranquillatores apostoli.

184 Admonitio hominis impii, ut respiscat, si non Dei, saltem infamiae metu.

185 Objurgatio vitiosi episcopi.

186 Cohortatio ad liberalitatem sine curiositate exercendam.

187 Ob sacerdotum improbitatem atque abusum rerum divinarum non debemus exercitia liberalitatis omittere.

188 De extremo judicio, quod ejus respectu debeamus nos ad rationes vitæ nostræ Deo reddendas præparare, nec pœnitentiam nimis diu protelare.

189 Martyrum verus honor et cultus non tam in oblationibus munerum, quam in morum imitatione consistit.

190 Commendatio servi fugitivi, ut a domino suo in gratiam recipiatur.

191 Imploratio auxilii contra tumultus in solitudine excitatos.

192 Supplantatio Esau a Jacobo facta quid allegorice significet.

193 Jacobus hædinis pellibus contactus Christum præfiguravit, humana carne peccati experte indutum, qui patri gratum cibum obtulit.

194. Quæ sit causa zizaniorum sive malarum cogitationum in corde hominis existentium.

195 Cur Deus impios non statim perdat et eradicet, et quod angeli futura ignorent.

196 De rebus ab Ægyptiis, per Israelitas ablati.

197 Ostentatio in recte factis vitanda est.

198 Cur Ægyptiorum mares in mari submersi sint: nempe ut hæc pœna esset talionis, quod et ipsi antea mares Israelitarum occidissent.

199 De comparatione regni cælorum cum grano sinapis.

200 De loco prophetæ Malachiæ 11, 13, ut accipiendus sit.

201 Regnum Dei simile fermento.

202 Admonitio de intempestivis atque immodicis discipulorum laudibus vitandis.

203 Dehortatio ab ebrietate.

204 Regnum Dei cum sagena comparatum.

205 Regnum Dei sagena simile.

206 De stateri in ore piscis reperio a Petro, et pro Christo depenso.

207 Similitudo puerorum, ad quam Christus nos vocat, qua in re consistat.

208 Admonitio de officio magistratus.

209 Ut malum est a diabolo, sic bonum omne Deo acceptum ferre debemus.

210 Allegorica expositio aliquot dictorum Christi in vaticinio de extremo die prolatorum.

211 Quidnam significant allegorice prægnantes et lactantes, quibus vœ a Christo denuntiatur.

212 Præmia recte factorum in sacris Litteris promissa.

213 Monetur viduus, ut sibi a secundis nuptiis careat, et monasticam potius vitam amplectatur.

214 Imperiū de rebus divinis disputare non debent, ne religio in contemptum per eos adducatur.

215 Admonitio avari episcopi, ut liberalitatem in pauperes exercent.

216 Respondet ei qui petierat, tunicam sibi mitti ab Isidoro.

217 Gratiarum actio pro vestibus donatis.

218 Quatuor summa imperia Danieli in visione ostensa.

219 De agno paschali, cur Judæi igne assum comederunt.

220 Admonitio de officio monachi.

221 Quid sit, pro mortuis baptizari. Expositio dicti Paulini, I Corinth. xv, 29.

222 De judicio in vivos et mortuos exercendo. Viri et mortui tribus modis accipi possunt. Confer Methodum in Bibliotheca Photii, pag. 493.

223 Increpatio hominum deploratorum.

224 Convalescens et in vita diutius manere jussus, petit se amici precibus ad Deum jurari.

225 Gratulatio magistratus viro bono delati.

226 Boni prætoris commendatio.

227 Increpatio insolentis atque elati philosophi, qui Christi fidem fuerat amplexus.

228 Eucharistia quare dicatur Communio.

229 Solutio quæstionis, cur non quævis oblatio munerum prosit offerenti.

230 Caini oblatio cur Deo fuerit ingrata.

231 Objurgatio hominis temerarii, et ad meliorem frugem revocatio.

232 Admonitio de officio sacerdotali.

233 Objurgatio hominis crudelis et sanguinarii.

234 Objurgatio hominis libidinosi.

235 Petri de Christo confessio est basis et fundamentum Ecclesie.

236 Unio duarum naturarum in Christo Petri confessione comprehensa.

237 Invidis parata supplicia et in hac et in altera vita.

238 Ecclesie perpetua conservatio.

239 De Christi in monte transfiguratione.

240 Impios diu tolerat Deus ad pœnitentiam eos patientia sua expectans et invitans.

241 Filius Dei coæternus Patri, contra Arianos.

242 De hæresi Montani, quam sæda ac detestabilis fuerit.

243 Montanus mæchus manifestarius, dignus scilicet habitus, cujus beneficio Spiritus sanctus mortaliū generi conferretur.

244 Non quodvis jejunium prodest.

245 Manichæorum juxta cum Montanistis detestatio.

246 Detestatio hæreseon Arii et Eunonii.

247 Contra hæresim Sabellii.

248 Solutio quæstionis de oriente et occasu.

249 Calix afflictionem significat in sacris Litteris.

250 Querela de corruptelis in Ecclesia grassantibus.

251 De veste Christi.

252 De velo templi in passione Domini scisso.

253 De miraculis quibusdam, quæ in crucifixione et morte Christi evenerunt.

254 Solutio quæstionis, cur petræ res inanimatæ, cæcæ scissæque sint in passione Christi.

255 Latrones duo una cum Christo crucifixi quid mystice denotarint.

256 Cur medius inter duos latrones pendere voluerit Christus.

257 Ut lux major obscurat minorem, sic Zacharias ad nuntium de prodromo Christi obmutuit.

258 Moderato labore exercendi sunt tyrones, et paulatim ad graviora ferenda assuescendi.

259 Dicti Joannis evangelistæ cap. ult. nova expositio. Homo microcosmus.

260 Admonitio ne adolescens suo arbitratu vivat, sed senioribus se submitat gubernandum.

261 Improbitas fugienda ei qui Deo et hominibus charus esse velit.

262 Querela de malo episcopi administratione.

263 Objurgatio improbi diaconi.

264 Admonitio de cælesti armatura adversus hostem diabolum comparanda, avaritia et voluptate vitata.

265 Increpatio superbientis ob corporis proceritatem.

266 Consilium de assequenda perfectione.

267 De duplici statu animæ post mortem.

268 Discipuli Christi quibus armis victoriam reportarint.

269 Admonitio de vitanda avaritia rapacitateque bonorum ecclesiasticorum, et cura pauperum suscipienda ad quos bona ecclesiastica pertinent.

270 Ethnicismo abolito Christianismus per totum orbem terrarum prævaluit. Conferendus Minutius Felix in Octavio, et Theodoretus De Græcanicis afflictionibus curandis.

271. *Vita homini non inesse per naturam. Confer infra ep. 303, quæ hac est plenior : sicut etiam in ms. cod. Bavar. hæc altero tanto est longior.*
 272. *Quod primus Adam perdidit, secundus restituit.*
 273. *De vero Dei cultu.*
 274. *Contra vanam fugacium opum fiduciam.*
 275. *Contra ingratum ac degenerem reipub. alumnium.*
 276. *Contra opum et inanis gloriæ studium.*
 277. *Contra ebrietatem et crapulam.*
 278. *Laus vitæ monasticæ.*
 279. *Contra ebrietatem.*
 280. *Contra iracundiam.*
 281. *De Cappadocum pessima perversissimaque indole.*
 282. *De expulsionem ex paradiso, et in eundem restitutionem. Interpretatio dicti Christi, Matth. xxv.*
 283. *De disparitate humanorum studiorum.*
 284. *De resurrectione mortuorum etiam in stirpibus præfigurata.*
 285. *Expositio dicti Christi de duabus molentibus. Vita hæc est pistrinum.*
 286. *Contra eos, qui sola virginitalis observatione gloriantur, cum interea virtutum variarum, et in primis humilitatis studio destituantur.*
 287. *Talenti bene collocati præmium cæleste.*
 288. *Omium et hircorum in extremo die separatio.*
 289. *De Christi vera humanitate, etiam in infirmitatum nostrarum susceptione declarata.*
 290. *Firmamentum imperiorum est amicitia cum Deo.*
 291. *Petrus servo summi sacerdotis Malcho auriculam amputans, quid mystice denotet.*
 292. *Barrabas liber dimittitur, Christus ad crucem damnatur.*
 293. *Judæi Christum selle potantes quid mystice denotent.*
 294. *Admonitio de virtutibus ducti exercitus necessariis, metu Dei et justitia : quibus remotis infeliciter cum hoste pugnatur.*
 295. *« Oderunt peccare mali formidine pœnæ. »*
 296. *Contra libidines.*
 297. *Increpatio homicidæ superbi.*
 298. *De inutili et otiosa monachorum turba minnenda.*
 299. *Deprecatio pro naufrago reliquatore.*
 300. *Deprecatio pro naufrago.*
 301. *Interpretatio dicti ex psalmo xxiiii, « Virga tua et baculus tuus, » etc.*
 302. *Præceptum monasticum de exercitatione et certamine ante coronas suscipiendo.*
 303. *Vita homini inesse per naturam : quam Christus in unitatem personæ assumptam saluti integritatisque asseruit. Christus Deus et homo in unitate personæ incommutabilis.*
 304. *Impuram mentem non esse cælestis sapientiæ capacem aut docilem, ut lippus oculus splendorem solis intueri nequit.*
 305. *Nova interpretatio ῥητοῦ psalmi cxix : « Adhæsit pavimento anima mea. »*
 306. *Etiam in servili conditione potest quis liberum atque ingenium animum gerere. In Christo enim nulla est differentia liberi hominis et servi.*
 307. *Gratulatio episcopo ex periculo servato.*
 308. *Vita monastica est militia.*
 309. *Exhortatio ad linguæ petulantiam coercendum.*
 310. *Admonitio necessaria de affectibus et præjudiciis cavendis. Deque Theophilo Cyrilli avunculo Joannis Chrysostomi adversario.*
 311. *De concilio Ephes. recte instituendo ad imper. Theodosium.*
 312. *Ficus sterilis excindenda.*
 313. *Dehortatio ab ebrietate et abusu vini, ex cujus primitiis Spiritus divinus sanguinem Christi efficit.*
 314. *Objurgatio monachi gulosi ac vagi, quamvis iam annis gravis.*

315. *Contra episcopum Simoniacum.*
 316. *De recta liberorum educatione et institutione.*
 317. *Collaudatio solventis primitias et decimas fructuum.*
 318. *Deprecatio pro monacho fugitivo.*
 319. *Admonitio, ut sacerdos typum se præbeat gregis.*
 320. *Gula est soror vel potius mater libidinis.*
 321. *Dictum psalmi ci exponitur : « In matutino, » etc.*
 322. *De hominibus indoctis, insulsis et temerariis, qui omnia in Ecclesia, repub. et imperii statu perturbarunt, patienter ferendis.*
 323. *De Verbi Dei incarnatione. Laus Athanasii.*
 324. *Inconstantia et κενοδοξία Cyrilli taxatur.*
 325. *Lingua refrenanda.*
 326. *Militaris insolentia in ordinem redigitur.*
 327. *De concussionem militari.*
 328. *Ira gravior blasphemia.*
 329. *De intemperantia linguæ coercenda.*
 330. *Dicti psal. cxix, « Non est occultatum, » etc. » expositio nova et mira.*
 331. *Expositio dicti ejusdem psalmi.*
 332. *Increpatio imperii perturbatoris Ecclesiæ.*
 333. *Admonitio de futuro judicio, in quo reddendæ sunt rationes eorum omnibus angelis et hominibus.*
 334. *Quinam mortui sint legendi. Nova expositio dicti : « Super mortuum plora, » etc.*
 335. *Consilia non sunt ex eventis metienda aut ponderanda.*
 336. *Admonitio hominis gulosi ventrem pro numine colentis, ut resipiscat.*
 337. *Expositio grammaticæ loci ex Actis apost. cap. xxviii, 15, usque ad « Appii forum, et tres tabernas. »*
 338. *De remissione peccatorum contra Novatianos.*
 339. *Rursus de eadem.*
 340. *De æterno avarorum et crudelium hominum supplicio.*
 341. *Increpatio hominis perdit.*
 342. *Re potius quam sermone philosophandum.*
 343. *De angelorum creatione, etc.*
 344. *De animadversione divina, quod sit admonitio potius emendandi nostri causa suscepta, quam iræ vel indignationis significatio.*
 345. *Objurgatio hominis gulosi.*
 346. *De Pauli conversione.*
 347. *Admonitio hominum flagitiosorum, ut ad officium redeant.*
 348. *Donaria sine pietate oblata nihil prosunt.*
 349. *Sacerdos etiam improbus non est aspernandus, quia est angelus Dei omnipotentis.*
 350. *Admonitio hominis voluptuarii, ut resipiscat.*
 351. *Objurgatio hominis pravo sodalitiis gaudentis.*
 352. *De sanctis Patribus, qui ex Cappadocia fuerint oriundi. Et quod vitium atque improbitas non sit a natura, sed a voluntate et animi instituto.*
 353. *Patris et Filii sicut una est essentia, sic et voluntas.*
 354. *Quo sine magnus Elimas in Actis apostolorum cæcitate fuerit punitus.*
 355. *Allgorica interpretatio dicti Exod. xix, 40 : « Abluant vestimenta sua hodie, » etc.*
 356. *De trina abnegatione Petri, et trina item confessione Christi.*
 357. *De Petri conversione et resipiscentia ad gallicinium.*
 358. *De ficu a Christo maledicta, quid mystice ratione denotarit.*
 359. *Trina rejectio, qua gens Judaica, totumque adeo genus humanum repudiavit salutem.*
 360. *Cur Christus sese panem appellaris.*
 361. *Dehortatio a gulositate.*
 362. *Typica benedictio Ephraim et Manasse.*
 363. *De vaticinio Elizabethæ, matris Joani. Bap.*
 364. *Nova et allegorica expositio dicti psalmi cl. :*

Laudate eum in tympano et choro, » etc.
 365 De vaticinio Jacobi, Genes. XLIX.
 366 Dicti Isaiaë, « Ne dicas, Jacob : Et quid locutus Israel, » etc., nova expositio, et accommodatio ad quæstionem in præcedenti epistola decisam.
 367 Dehortatio a crebritate congressuum urbicorum.
 368 Admonitio monachi, ut vitet fastum, quippe a quo ipsius professio et vitæ institutum longe sit alienissimum.
 369 Commendatio sacræ Scripturæ præ omnibus litteris sæcularibus.
 370 Admonitio de studio contentionum et dissidiorum cavendo.
 371 De crimine falsi, quo Marcionitæ Novum Testamentum corruerunt.
 372 De perseverantia in bono.
 373 Tentationibus firmiter resistendum.
 374 Veræ ac solidæ gloriæ studentium.
 375 Paupertas æquo animo ferenda.
 376 De dispari piorum et impiorum conditione in hac et altera vita.
 377 De miraculosa Christi nativitate.
 378 De stellæ Magis visæ ac præviæ insueto cursu.
 379 De extremo judicio, et æternis impiorum suppliciiis, quæ etiam ethnicis non fuerunt ignota. Confer. ep. ult. lib. III.
 380 Peccatis irascitur, et pœnas infligit Deus.
 381 Exhortatio et revocatio ad pœnitentiam.
 382 Qui improbum castigat, est ei idem quod speculum deformi et medicus ægroto.
 383 Contra gulositatem.
 384 De gastrimargia sive insano ventris studio.
 385 De intemperantia in vino vitanda.
 386 Oratio quibus rebus sit adjuvanda.
 387 Rursus de eodem argumento.
 388 Contra persecutorem sacerdotis.
 389 Ostendit recte ab se factum, quando Arianis se opposuit.
 390 Adolescentem litterarum studiis oprum natum non oportet ad militiam traducere. Quin potius naturæ fas est semina quæque sequi.
 391 Aliis medicinam facere volens, seipsum prius curet.
 392 Occasio furem facit.
 393 Christus cur aquam in vinum converterit.
 394 Objurgatio discipuli nihil proficientis.
 395 Præclara facinora manent hujus et æternæ vitæ præmia.
 396 Commendatio anici.
 397 Humana inventu absque divina gratia non sunt diuturna.
 398 De Philostrato Thyaneō.
 399 Qui multos bonos libros possidet, ne sit canis in præsepī.
 400 Expositio dicti psalmi LXXVIII: « Captivam duxisti captivitatem. »
 401 Refutatio Judæi, qui sacramentum cænæ Domini carperat.
 402 Laus vitæ solitariae.
 403 De vero jejuniō, quod omnibus sensibus suis homo indici.
 404 De penetratione corporis Christi per clausam virginali matrem et monumentum obsignatum.
 405 In rebus divinis cesset rationum indagatio.
 406 De angeli apparitione in resurrectione Domini.
 407 Pauli συγκατάβασις; et accommodatio ad captum infirmorum.
 408 Invitatio ad seriam resipiscentiam.
 409 Cur Christus Paulum apostolum e cœlo sit allocutus.
 410 Ad peccata eorum qui fidei nostræ sunt commissi nequaquam committendum.
 411 Exhortatio ad elemosynarum largitionem.
 412 Contra eos qui litterarum studia in meras contentiones convertunt, quod graves Deo vero rationes reddere teneantur.

413 Explicatio dicti Paulini de legitimo usus conjugum et cæterarum rerum hujus vitæ.

414 Expositio dicti psalmi CXXVIII: « Labores fructuum tuorum manducabis. »

415 Recusat respondere ad quæsitam de dicto Salomonis, quibus tamen seq. epist. satisfacit.

416 Nova expositio arithmologiæ cujusdam Salomonice.

417 Nova expositio dicti Salomonis: « Sic via mulieris adulteræ, etc. » Adulterium quid mystice significet in sacris Litteris.

418 Zelus pro gloria Dei decertans in viris sanctis.

419 Arundineus baculus Ægypti quid significet apud prophetam: Filium Dei post incarnationem mansisse incommutatam, inconfusum, et indivisum. Confer scripta Athanasii, dialogos Theodoretii, et aliorum.

420 Exhortatio ad liberalitatem in pauperes exercendam

421 Excusat vehementiam superioris epist.

422 Contra Arianos, dicentes, Patrem Filio majorem esse. Comparatio inter quas res locum habeat, vel non.

423 Dehortatio a gula, ejusque comite libidine.

424 De moderatione in cibo et potu a monacho adhibenda.

425 Increpatio episcopi Simoniaci.

426 Christus verè dicitur semen mulieris.

427 Contra eos qui solo habitu professionem mentiuntur, tanquam histriones in scena.

428 Quomodo virtus Dei in infirmitate perficiatur.

429 Quomodo Deus sapientiam hujus mundi stultam reddiderit.

430 Admonitio quorundam, ne patriam diripere ac turbare velint.

431 Pietatis semina in natura sparsa sunt.

432 Exhortatio ad exstirpanda vitia.

433 Adversus incendia libidinum utilissimum pharmacum, ut scilicet recollectione sempiterni ignis ea restringamus.

434 Amuletum contra avaritiam.

435 De monachorum institutis.

436 Increpatio hominis deplorati.

437 « Medice, cura teipsum. »

438 Par turturum et par columbarum ex lege offerendum quid typice notarit.

439 Quomodo intelligendum sit quod Deus de sua pœnitentia super unctione Saulis dicit.

440 Expositio dicti Christi, quod pueris debeamus assimilari, Matth. XVIII.

441 Responsio ad instantiam ex superiore epistola natam.

442 Responsio ad aliam instantiam.

443 Dictum Pauli quomodo accipiendum.

444 In lege umbra fuit futurorum; in Evangelio ipsa est facies rerum.

445 De puerili institutione tam in lege quam in Evangelio usurpata.

446 Objurgatio hominis maledici, non ut oportet jejunantis.

447 De contentionibus et controversiis theologorum, ad stipendia tantum luculentiora respicientium. Responsio ad quæstionem de Philippo, qui in Actis apost. baptizasse scribitur eunuchum.

448 Probat ulterius Philippum illum, qui eunuchum baptizavit, non fuisse apostolum.

449 Rursus de eodem Philippo Cæsariensi.

450 Alia probatio, quod Philippus ille baptistes non fuerit apostolus.

451 Non semper cedendum ventis et tempestatibus, sed sæpe etiam resistendum.

452 Votum pacis, quod fecit Ezechias, quale fuerit.

453 Dei nomen nullum. Jesus quid significet.

454 Patris accusatio etiam vera parricidæ exitiosa est.

455 Quales opes sint Christianis noxiæ.

456 Comestatio quid, et quam vim habeat in iis qui usurpant.

- 457 Nova expositio psalmi ultimi. Confer epist. 364, supra.
- 458 Lex actionem, Evangelium etiam affectum vitiosum prohibet. Confer epist. 134 lib. IV, et epist. 79, sup. h. lib.
- 459 Linguae lapsus quam diligentissime cavendus.
- 460 Revocatio hominis Epicurei ad pœnitentiam tempestive agendam, respectu extremi iudicii certo futuri.
- 461 Increpatio hominis nimio corporis ornatui et studio dediti.
- 462 Commonefactio et consolatio profecturi in loca periculosa et turbulenta.
- 463 Objurgatio adolescentis luxu nimio utentis in se muliebriter comando.
- 464 De stupri et adulterii differentia; et quod stuprum sæpe non minora mala quam ipsum adulterium pariat, tametsi eo levius esse videatur.
- 465 Objurgatio hominis gulosi.
- 466 Exhortatio ad beneficentiam.
- 467 Quare exempla pœnarum in sacris Litteris sint descripta.
- 468 Modestia monasticæ vitæ necessaria.
- 469 Per bona hujus vitæ Deus nos manu ducit ad cœlestia et æterna.
- 470 « Nulli opus est probro; probrum sed inertia grande est. » Historia de Pittaco rege pistrinum suis manibus extruente.
- 471 De servis, ut sint tractandi.
- 472 De pœnis transgressorum ante et post latam legem Dei, quodque hos graviora maneant supplicia, qui post gratiam Evang. Deum irritare non verentur.
- 473 Contra Arianos de Filio Dei male sentientes.
- 474 Præstat carnes edere quam jejunio inolescere. Conf. ep. 244, et 403, sup. h. lib.
- 475 Commendatio hominis nudi, ut vestiatur ab eo qui potest.
- 476 De Deo non oportet quærere: Quomodo?
- 477 Caro in sacris Litteris quam varie accipitur.
- 478 De Christo ex semine Davidis oriundo.
- 479 Contra ebrietatem et iram, quarum utraque mentem hominis de sua sede dimovet.
- 480 Correctori vitiorum nostrorum non tam succensere quam gratias agere debemus.
- 481 Admonitio de libris cum fructu legendis.
- 482 Objurgatio concussoris militis, qui stolide sese cum Davide conferre præsumperat.
- 483 De Gigantio Cappadoce votum, quo optat ne iterum fiat Pelusiotarum, sed potius ut Cappadocibus imperet Cappadox.
- 484 Ejusdem cum superiore argumenti.
- 485 Rursus contra Gigantium Cappadocem, ne præfectura ei iterum commendetur.
- 486 Denuo de eodem.
- 487 Contra eundem Gigantium, ne iterum potiatur magistratu.
- 488 « Levat labores fractuum expectatio. »
- 489 Consilium præfecto prætorio datum contra Cappadoces.
- 490 De impedienda Gigantii denuo præfecturam ambientis petitione.
- 491 Inscriptio crucis Christi quid significarit.
- 492 Admonitio de exercenda misericordia et liberalitate.
- 493 Increpatio superbi magistratus.
- 494 Collatio veteris Pentecostes cum nova, legis cum Evangelio.
- 495 De cavenda intemperantia in vino.
- 496 Increpatio persecutoris piorum, qui de Christi incarnatione male sentiebat.
- 497 Christus vere lapis angularis Ecclesiæ ex Judæis et gentibus collectæ.
- 498 Admonitio de sectanea frugalitate, et insanis subtractionibus vitandis.
- 499 Contra hæresim Montani, qui Spiritum sanctum suis sectatoribus pollicebatur.

500 Refutatio Montani, et demonstratio, quod Spiritus sanctus apostolis ex Christi promissione vere datus sit in Pentecoste.

ARGUMENTA LIBRI SECUNDI.

- Epist. I. Quid sit loqui ad cor. Ἡ μὴ διδάσκειν, ἡδιδάσκειν τοῖς τρόποις, Vel ne doceto, vel doceto moribus.
- 1 Divinæ gratiæ humanam industriam accedere oportet, sicut ventorum secundis flatibus labores nautarum.
- 2 Commendatio sacrarum Litterarum, et consilium, quatenus eruditio sæcularis attingenda sit. Qua ratione Sapientia vinum suum miscuisse dicatur.
- 3 Duplex expositio dicti apostolici: « Habemus thesaurum in vasis fictilibus. » Contra laudes immodicas.
- 4 Ejusdem fere cum superiore argumenti, et uberior ejus explicatio: deque sacrarum Litterarum in humilitate sermonis sublimi sensu; et de apostolorum summa dignitate in summa infirmitate; et quare Deus per συγκατάθεσιν, tam simplici sermone res sublimes explicare voluerit hominibus.
- 5 Exhortatio ad patientiam Christianam, quæ multo antistat philosophicæ. Confer epist. 181, lib. III, et Tertullianum De patientia.
- 6 De amore temperantiæ.
- 7 Virginitas non solum in corporis integritate, sed etiam in animi tranquillitate consistit.
- 8 Non satis est specie tenus virtutem colere, nisi etiam revera ac serio virtuti des operam. Conf. epist. 468, lib. I.
- 9 Dehortatio ab improbitate et Epicurismo, bonis viris perpetuam mœroris causam afferente.
- 10 Aliorum rector seipsum prius regat, neque cupiditatis suis serviat qui vult aliis imperare.
- 11 « Imbre velut plantæ, sic laus sudore riganda est. »
- 12 Ad virtutis constantiam exhortatio, quam ait omnibus esse admirationi.
- 13 Exhortatur paganum magistratum ad amorem cultumque virtutis.
- 14 Ad humanitatem et clementiam exhortatio, quæ iis maxime convenit qui in magistratu sunt, et qua una re prozime ad Deum accedere possunt sicut crudelitate ad feras belluas.
- 15 Quia de nemine, quaudiu quidem spirat, desperandum est, et crebro fit ut homines in melius mutentur, iterum hortatur dissolutum et improbum hominem, ut ad bonam frugem sese recipiat.
- 16 Exhortatio, ut ad spem in Deum velut sacram anchoram confugiamus.
- 17 Commendatio Hesychii.
- 18 Exhortatio ad contemptum rerum humanarum, et studium rerum divinarum atque cœlestium.
- 19 Commendatio ἀπραγμοσύνης, seu quietæ vitæ, et a curiositate rerum alienarum dehortatio.
- 20 Demonstrat se muneri suo in reprehendendo improbo episcopo minime defuisse, proindeque non recte officii insimulari.
- 21 Epicurismus cum Christianismo non bene convenit.
- 22 Commendatio ἀυταρξίας. Nulla re egere solius est Dei; at sapientum quam paucissimis, et ὀλιγοδὲν εἶναι.
- 23 Virtus sudore paratur, virtutem gloria comitatur. Gloria virtutis comes, est sudore paranda.
- 24 Intercessio et deprecatio pro quodam captivo.
- 25 Discipulorum officium erga magistros.
- 26 Non satis est salutem amare, nisi etiam præstes quæ ad illam conducunt.
- 27 Vitiose viventium diaconorum reprehensio, et a superbia aliorumque obtrectatione ad modestiam revocatio.
- 28 Exhortatio ad eleemosynas faciendas, vitamque Deo impendendam; et ut opes, quæ nobis aliquan-

do velimus notimus relinquendæ sunt, libenter relinquamus propter Deum, et in pauperes erogemus.

30 De contemptu rerum humanarum præ regno cælorum.

31 Desiderii amici plena epistola, cujus adventum exoptat.

32 Admonitio de cura et sedulitate officii episcopalis.

33 Collaudatio recte factorum.

34 Virtutis studium non est oblivioni tradendum.

35 Calamitosus ac miser desinit esse miserabilis, et odiosus esse incipit, si in ipsis miseriis suis non abtineat a calumniandis aliis.

36 Expositio dicti prophetici de vi et efficacia prædicationis Christi.

37 Indignitas sacerdotis nihil derogat efficaciam mysteriorum divinorum, sive symbolorum salutis. Deus enim etiam indignorum malorumque ministerio in bonum uti potest, et per id in animis eorum qui sacra participant efficaciter operatur. Confer ep. 120, lib. 1, et ep. 340 lib. III.

38 Objurgatio mali sacerdotis scandalose viventis.

39 Non tantum reprehensione carere, sed laude quoque abundare oportet.

40 Ventri quo pacto imperandum.

41 Pænæ tarditas gravitate pensatur.

42 Joannis Chrysostomi elogium, auctoritate Libanii sophistæ comprobatum. De differentiis generum dicendi. Confer lib. IV ep. . . .

43 Pro resurrectione corporum ratiocinationes et demonstrationes philosophicæ.

44 Exhortatio ad eleemosynas, et dehortatio a rapinis et spoliatione pauperum. Rape, congere, aufer, posside, relinquendum est.

45 Etiam in virtutis exercitiis modus adhibendus est, τὸ γὰρ, μὴδὲν ἔχει, μὲ τέλει.

46 Quid sit respondendum iis, qui novitatem obiciunt reformatioribus religionis. Notabilis epistola, cum qua conferri possunt dicta S. Cypriani et Augustini in jus canonicum relata a Gratiano. Vid. Dist. 8, in part. Decreti. Conf. etiam Arnobium lib. I Adversus gentes, et Clementem Alexandrinum.

47 Quomodo intelligendum sit, quod Esau Jacob fratri primogenituræ jus vendidisse scribitur.

48 Primogeniti quidam rejecti, aliis in eorum locum successit.

49 Josephi virtutes recensentur, ob quas et patri suo et regi Egyptio charus fuit.

50 Non debemus offendi improborum Ecclesiæ antistitum perversa vivendi ratione.

51 Adhortatio, ut qui virtuti studere cœpit, pergat bonorum morum vitibus hominum amores venari.

52 Sacerdotio salva manet sua dignitas, ut maxime aliquando in indignos inciderit sacerdotes. Neque enim vitia personarum ipsi sunt ordini imputanda.

53 Contra nimium cultum et fucum feminarum, quo libidini præbent incendium. Notabilis historia, de astu et dolo bono cujusdam puellæ, quæ amatorem suæ pudicitiam insidiis struentem eleganter elusit ac decepit. Confer cum hac epist. Tertullian. lib. De cultu femin.

54 Non succumbendum in adversis quæ pro Dei gloria sustinemus; sed animus exemplo apostolorum obfirmandus.

55 Detestatio crudelitatis adversus supplices, et commendatio humanitatis ac misericordiæ.

56 Cur Deus non omnia plene in hac vita nos cognoscere voluerit

57 Commendatio sobrietatis in victu, et luxus vituperatio.

58 De Paulo apostolo cupiente fieri anathema sive diris defigi, dum fratres sui Judæi servarentur.

59 Admonitio hominis perditii, sana consilia respondentis.

60 Sacerdotum avarorum objurgatio.

61 Ad gratiam Christi Salvatoris accedere debet industria humana.

62 Admonitio de servanda continentia oculorum, et vitando congressu et aspectu libidinoso feminarum. Confer ep. 89 lib. I, et ep. 278 ac 284, infr. h. lib. II, et ep. 65, lib. III. . . .

63 De divinis oraculis, et officio interpretis illorum, ne vim ipsis afferat.

64 Contra eos qui professione Christiana indignam degunt vitam.

65 Objurgatio sacerdotis improbi, sua impietate multos corruptentis.

66 Exponitur locus psalmi LXXIII, v. 15: « Tu siccasti fluvios Etham. »

67 Contra vindictæ cupiditatem.

68 Exhortatio ad seipsum in virtutis studio superandum, et ad vera bona consequendum.

69 De duobus vitiosorum sacerdotum generibus.

70 De præparatione animi ad divinam gratiam suscipiendam.

71 Rejunctio frivolæ excusationis, qua improbus et Simoniacus episcopus fuerat usus.

72 Docet, vitium non esse homini per naturam insitum, sed contrahi assuetudine; ideoque ex improbo virum bonum fieri posse: quod exemplis comprobatur.

73 De utilitate lectionis sacrarum Litterarum.

74 Utilitas morborum, aliarumque calamitatum non postrema est, quod reprimi atque castigat superbiam, rerum secundarum comitem.

75 Objurgatio improbi et Epicurei sacerdotis.

76 De calamitatibus, quas nemo hominum effugere potest, fortiter perferendis, ne tentationibus succumbamus.

77 Sapenumero fatum ne quidem prænuntiatum effugere homines possunt.

78 Extraneis atque ignotis benefacere major est virtus quam in propinquos et notos esse liberalem.

79 Monet episcopum, ne cesset improbum objurgare et ad meliorem frugem revocare.

80 Admonitio et increpato improbi ac perditii hominis, ne una cum ipso alii quoque perdantur.

81 Cur quidam etiam involuntariis morbis laborantes a templo per interdictum legis fuerint exclusi.

82 Contra specula androgynorum.

83 Conatur dissidentes amicos in concordiam redigere.

84 Hostes non sunt concludendi in extremas angustias ne irritati consilium a necessitate petant, et plurimum nobis noceant.

85 De duorum angelorum super Judæis ex Babylonica captivitate reducentis contentione, in historia et visione Danielis prophete.

86 Quare Deus non omnia peccata iisdem pœnis semper punierit.

87 Exhortatio Laconica ad pietatem et justitiam.

88 Cur Christus laudavit feminam unguentum pretiosum effundentem, et ob id ab apostolis reprehensam.

89 Exhortatio ad cultum capessendum virtutis, ostensa ejus pulchritudine, quæ vincit omnia.

90 Admonitio de cavendis hæresibus a diabolo excitatis in perniciem invidiæ veritatis.

91 De Areopago, unde nomen acceperit.

92 Mars ob inereptum Halirrhothium stupratorem filie Alcippes, quam ex Agraula Cecropis filia per vim compressa susceperat, a Neptuno Halirrhothii filio capitis accusatus, ab Areopagitis condemnatus est. Indeque Ἄρετος πάγος; quasi Martis vicus dictus est. Conf. Pausanias in Atticis, et Suidam in verbo Ἄρετος πάγος.

93 Contra curiosas quæstiones de rebus captum humanum superantibus. Confer ep. 100, infr., et ep. 275 eod. lib. II, et ep. 37 lib. III. Similes sententiæ sunt apud Siracidem.

94 Rationem reddi, cur non amplius scribat ad hominem deploratum, et incorrigibilis pravitatis.

95 De iis qui lenitate vel meliores vel deteriores sunt. Exhortatio ad audaciam interrogandi de rebus sacris.

96 De capta Babylone, quo pacto sacris Litteris conveniat cum historicis profanis, Herodoto, etc.

97 Ex confessis, non ex controversis, ad causarum decisionem procedendum.

98 Exhortatio ad virtutem.

99 De dicto Evangelii Joannis, qui librum obsignat: disputatio adversus criminationes ejusdem Judaei; liber apostoli Petri de suis actis allegatur.

100 Dehortatio a curiositate inutilium questionum: et philosophiae vanae insectatione.

101 De felicitate eorum, qui bene imperanti parent, et contra de miseris eorum, quibus injustus contigit magistratus.

102 Amor hominum ab amore Dei temperandus.

103 Quare Christus nobis suo adventu facilem effecerit victoriae rationem.

104 In victoria cavendum est arrogantiae et socordiae malum.

105 Modesta sit, non arrogans victoria. Confer epist. 347 et 370, lib. III, necnon Ant. Guevarae Orationem ad Carolum V, devicto Franc. R.

106 Cum labore et precibus incumbendum studio sacrarum Litterarum.

107 Ratio sensibus velut regina praesit et imperet.

108 Objurgatio hominis impudentissimi omnibusque sceleribus cooperiti.

109 Solutio questionis physicae de efficacia vini in moribus hominum detegendis. Confer. ep. 293, l. III.

110 In eos qui suis ipsorum peccatis praeteritis in aliena curiose inquirunt, in illis talpae, in istis Lyncei,

Erratorum alienorum exagitator acerbus,

In culpa veniam dat sibi quisque sua.

111 De semine verbi divini dissimilibus agris cordium excepto.

112 Admonitio de officio antistitis Ecclesiae, qui id esse debet, quod est sol mundo, oculus corpori.

113 Admonitio de cavenda avaritia et rapacitate alienorum bonorum et imitandis iis, qui suis rebus honesto labore partis sunt contenti.

114 In hominem improbum bene meritos et laudatos odio et conviciis prosequentem.

115 Contra Judaeos, circumcisionem etiam in Novo Testamento retinere volentes. Et quomodo circumcisio fuerit σφραγίς sive sigillum.

116 De virtute potius quam felicitate honoranda deque festorum dierum usu et abusu.

117 De omnipotentia Dei. Quod Deus non potest mala, non est idoneum argumentum contra ejus omnipotentiam. Peccata sunt infirmitates.

118 Increpatio improbi hominis, qui per dissimulationem prudentem se corrigi non passus, etiam deterior evasit.

119 De differentia animantium, quod sit certum divinae providentiae argumentum. Confer Theodoretum De Providentia.

120 Oppressis ac circumventis aperiendae, calumniatoribus claudendae aures.

121 Duo cum faciunt idem. Laicus et sacerdos, non est idem. Graviora enim sunt sacerdotum peccata quam laicorum.

122 Patienter ferenda est praetorum Ecclesiae impietas, Deoque ut fusto atque incorrupto judici permittenda.

123 Non peccandum spe veniae.

124 Admonitio ad malos Ecclesiae antistites, ut ad frugem redeant, et bene praesint.

125 Episcopatus munus, ut gravissimum ac difficilissimum, fugiendum potius quam expetendum est.

126 Admonitio de vitandis scandalis.

127 Deplorat Ecclesiae Pelusiensis depeculationem a Martiniano factam, quem petit adigere ad rationes reddendas restituendaeque ablata, et excommunicari.

128 Adulatores non minus quam plani atque impostores cavendi sunt.

129 Judas libertate arbitrii sui usus sprevit omnes Christi ad virtutem exhortationes. Nemo invitus per vim salvatur.

130 Exhortatio ad misericordiam, a quo omne bonorum genus proficiscitur.

131 Virtutem sequere, vitium fuge.

132 De petulantia improborum moderate patienterque ferenda respectu passionis Christi. Confer epist. 179, lib. IV.

133 Redditur ratio de lege talionis in Vet. Testamento sancita et solvitur εὐαντολογίαι inter dictum legis et Evangelii de vindicta. Confer ep. 133, lib. II. Comparatio majoris et minoris inter illa locum habet quae ejusdem sunt classis. Melior est virginitas matrimonio. Confer. ep. 354, lib. III.

134 Spes inconcessas et inania vota relinque.

135 Homo saepe non solum similis est bestiae, verum etiam quavis fera bellua deterior evadit.

136 De magistratu recte administrando.

137 Cum sit Providentia, qui fiat, quod saepe bonis male, et malis bene sit. Confer Senecam De Providentia c. 1 et 2; Augustin. De civit. Dei lib. XX, cap. 1; Salvian. lib. I De Provid.

138 Expositio dicti Paulini I Cor. IX, 20: « Et lex Evangelium eundem habet auctorem. »

139 Querela de interitu charitatis et abundantia iniquitatis.

140 Increpatio ejus qui alterum criminatur ac tradit ob scelera, quibus iisdem ipsemet est obnoxius. Confer ep. 390 et 437, lib. I.

141 Quantum sit periculum, aliter vivere quam doceas, et cum a sermone vita discrepat.

142 De Deo uno in essentia, et trino in personis.

143 De mysterio sacrosanctae Trinitatis ne quidem Vet. Testamento et Philoni Judaeo plane incognito. Confer Ludovicum Granatensem.

144 Expositio dicti Christi Matth. XIII: « Alius centum, alius sexaginta, alius triginta, » etc.

145 Peccata non debemus inficiari, sed poenitentia curare.

146 Contra opum sitim, sive περί ἀπετης, καὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐρᾶν χρημάτων. Expositio elegans sententiae Demosthenicae, quod omnino opus sint opes, ut sine quibus nihil quod opus sit fieri possit. Confer. ep. 149, inf. h. lib. II, et ep. 217 et 412, lib. III.

147 Antithesis bonorum et improborum virorum, atque ad illorum imitationem exhortatio. Confer. ep. 240. Vid. inf. lib. II.

148 Bonis studentium moribus, ut qui sint quotis jurejurando efficaciores ad faciendam fidem, et amorem conciliandum.

149 Gaudet epistolam suam priorem fuisse gratam. Intelligit illam bene longam sup. II. 146, h. lib. II.

150 Expositio dicti Christi de ostentatione pharisaica.

151 Consolatio in morte fratris, cujus virtutes omni laude majores praedicantur. Confer. ep. 155, inf. h. lib.

152 De vulneribus animi recte curandis.

153 Hominum perditorum ad vitae emendationem revocatio. Confer ep. 247, lib. III.

154 Laus et virtus perspicuitatis.

155 Laus Timothei. Confer ep. 154, h. lib. III.

156 Contra eos, qui in aedibus ornandis occupantur, totique sunt; animae suae cura neglecta.

157 Cum nihil non eorum, quae praedixerat Christus, eventum haberit, non est etiam de extremo judicio dubitandum, quin certo id futurum sit praesertim cum hoc etiam rationi et multorum hominum extra Ecclesiam opinionibus consentaneum sit, a quibus illa erant remotiora quae evenerunt. Confer ep. ult. lib. II.

- 158 Admonitio de lingua refrenandâ, quam negat regi fato. Tempus rote simile, et annus coronæ. Conf. ep. 1 lib. iv, ubi hoc latius explicatur.
- 159 Collaudatio hominis ad recta studia conversi.
- 160 Contra eos qui Dei lenitate et clementia abutuntur, ut inde non meliores, sed seipsis deteriores fiant.
- 161 Athletas Christiani debent imitari in certaminibus rite aduendis. Confer Augustin. De agone Christi cap. 6.
- 162 Etiam de malis sacerdotibus non est male loquendum.
- 163 Admonitio de adversario in reprehensione, quamvis promerita, moderate tractando.
- 164 Hominum socordia fit ut diabolus, quamvis victus atque prostratus a Christo, tamen multos mortales vincat, secumque in exitum pertrahat. Confer epistolam 228 lib. iii, et Augustin. De temp. serm. 157.
- 165 De vitæ humanæ vanitate et miseriis.
- 166 Cur Christus reprehenderit mulieres, quæ ipsum commiseratione prosequantur cum ad crucem proficisceretur. Confer epist. 285 h. lib. ii.
- 167 Quales sermones, tales mores.
- 168 Paupertatem non esse probrosam. Confer Joan. Stobæum...
- 169 Coronarum mundanarum et cælestium longe dispar est ratio.
- 170 Cohortatio ad perseverantiam in bono.
- 171 Increpatio flagitiosorum hominum, et ad meliorem frugem revocatio.
- 172 Calix in sacris Litteris sæpe significat pœnam cuique delicto attemperatam. Confer ep. 6 lib. i.
- 173 Christus quare steterit cum esset Lazarum in vitam revocaturus, quem tamen non desleverat mortuum.
- 174 Qui fiat quod, cum omnes probent virtutem, et improbent vitium, etiam improbi, tamen huic plures sint dediti.
- 175 Exempla et similitudines quatenus sint intelligendæ, vel repudiandæ. Confer epist. 107 et 267 lib. iii.
- 176 Musicæ vis atque efficacia in animis hominum.
- 177 Expositio loci Danielis proph. cap. iv.
- 178 Confirmatio Pii episcopi in suo instituto improbos corrigendi.
- 179 De calamitatibus, quæ sæpenumero etiam bonis viris accedunt, quod non debeant accipi pro argumentis scelerum, sed pro exploratione virtutis. Confer lib. i ep. 335, et 205 lib. iii.
- 180 Sit vita sermonis comes boni proba.
- 181 Objurgatio ejus, qui monitorum immemor in amicis injurius fuerat.
- 182 Elicit confessionem diffamati de flagitiis.
- 183 De virtute loqui facile est; ut vivere recte, hoc opus, hic labor est.
- 184 Haudquaquam est homini virtus mercede colenda. Mercedis sola est nam satis ipsa sibi.
- 185 Objurgatio improbi sacerdotis.
- 186 Deus, quamvis incomprehensibilis sit, tamen in mente casta et pura sedem habere gaudet.
- 187 Remedium vulneris ab auxilio divino petendum est.
- 188 Quantum inter leges divinas et humanas intersit.
- 189 Remedium contra iram.
- 190 Castigatio animi elati in rebus secundis.
- 191 Contra superbiam.
- 192 De mysterio Incarnationis Filii Dei.
- 193 Turpitudinis suspicio, judicatio et deprehensio qualis sit.
- 194 Ingratissimi sunt omnium mortalium, qui criminantur eos quibus gratiam habere conveniebat.
- 195 Neque omnia neque nulla Veteris Testamenti dicta de Christo accipere oportet. Confer ep. 539 lib. iii et lib. iv.
- 196 Testamentum in sacris Litteris significat

- factum sive promissionem, et quare, sive de differentia inter συνθήκας et διαθήκας.
- 197 De judiciorum perversitate et socordia.
- 198 Regnum Christi simile grano sinapis.
- 199 Comminatio pœnarum, quæ improbo episcopo impendeant, indignos ad sacrum ministerium promoventi.
- 200 Impius sacerdos non tam sacerdotio suo quam sibi ipsi nocet. Nec propter vitia personarum ipse ordo seu munus in crimine vocari debet. Sacerdotium magis est λειτουργία quam ἀξία, magis onus quam honos.
- 201 Virtus est instar fundamenti; logica ornamentum philosophia seu rerum contemplatio coronidis loco et fastigii accedit. Sola autem pietas proprie est sapientia vera.
- 202 Venia est peccatorum; laus et gloria recte factis debetur.
- 203 Increpatio hominis improbi, comminatione divini judicii, quod Plato quoque agnovit.
- 204 Cur jucunda libentius quam idonea audiantur.
- 205 Objurgatio improbi ac perditii sacerdotis, qui nullam suæ dignitatis rationem habet.
- 206 Rerum pulcherrimarum laudatio.
- 207 Justis iudex quis sit.
- 208 Contra sacerdotes qui aliter vivunt quam docent, quantæ illos pœnæ maneant.
- 209 Quantum a vitiosis sacerdotibus mali importetur in vitam humanam.
- 210 Modeste recusat nimias laudes, quæ oneri esse consueverunt laudatis.
- 211 Divina mysteria cum indignis non sunt communicanda.
- 212 De tempore resurrectionis Christi triduo. Confer ep. 114 lib. i.
- 213 Falsæ atque inanis sapientiæ ethnicorum cum vera ac simplici Christianorum comparatio.
- 214 Eleemosyna quomodo danda.
- 215 Gravius peccat, qui persuasionibus inducit puellam ut in stuprum consentiat, quam qui vi eam compresserit.
- 216 Deum politici ordinis in genere humano auctorem esse, tametsi nonnunquam multos magistratus non tam ordinet quam permittat.
- 217 Admonitio de vitando injustitia metu pœnæ divinitus insigendæ.
- 218 Omnia boni divinæ gratiæ ascribenda sunt.
- 219 Admonitio de non ulciscendis injuriis, etiamsi facultas adsit vindicandi. Confer epist. 11 lib. i, et ep. 7 lib. iii.
- 220 Ex laudibus, quæ viris bonis ascribuntur, triplex fere utilitas oritur.
- 221 De improbitate Eusebii per antiphrasin sic appellati, quod non perpetuo impune ei sit futura.
- 222 Dei lenitas ad pœnitentiam et vitæ emendationem invitat.
- 223 Exaggeratio suppliciorum in extremo judicio irrogandorum a multitudine spectatorum et concistorum.
- 224 De invidia viribus prudenter toleranda.
- 225 Deo omnis recte factorum laus transcribenda est, nec propriis viribus confidendum.
- 226 Ab improbis vituperari et infestari certum est probitatis argumentum.
- 227 Virtutem honorari lætantur probi.
- 228 Contra divinationem, quæ magno apud ethnicos in pretio erit, cum tamen esset plena nugarum. Testimonium ab hoste plurimum habet auctoritatis.
- 229 Veritatis desertor malum facit exitum.
- 230 Increpatio hominum Epicureorum.
- 231 Collaudatio hominis virtute præditi.
- 232 De vera factaque modestia.
- 233 Avaritiæ descriptio, tanquam insatiabilis et crudelissimi cujusdam monstri, vel hydræ, vel Briarei, vel Scyllæ.
- 234 Contra eos, qui sacerdotium in tyrannidem convertunt.

- 235 In doctore Ecclesie conjunctim requiruntur, et vitæ sanctimonia, et doctrine eruditæ succundiaque copia.
- 236 De Josephi castitate et periculis, quæ in illa conservanda subiit.
- 237 De libertate orationis doctore Ecclesie conveniente.
- 238 Pars sanitatis est nosse ægritudinem. Morbum at suum qui ignorat, haud sanabitur.
- 239 De ira, qualis esse debeat, et ubi locum et quam utilitatem habeat. Expositio loci ex psalm. 17, 5. Confer ep. 189, supr. et ep. 208 lib. III.
- 240 Præclara virtutis et voluptatis vitiorum comparatio, qua adversus falsam vulgi persuasionem demonstratur, in vitis plus molestiarum inesse, quam in ipso virtutis cultu. Confer epist. 67 et 147, h. lib. II.
- 241 Christianorum propria virtus ex diversis componitur ac temperatur.
- 242 Bellum cum vitis ita suscipiendum ac gerendum est, ut nostræ curæ diligentiaque auxilii divini fiducia adjungatur. Confer ep. 2 h. lib. II.
- 243 Evangelica lex non modo manum, sed animum quoque cohibet, providens magis ne vitia nascuntur, quam ut admissa puniantur.
- 244 De Zosimi stupore improbitatis plane incurabili.
- 245 Recusat laudare virum omni laude majorem.
- 246 Reprehensio improbi episcopi, qui Ecclesie securus in templis extruendis totus est, cum tamen Christus non parietum sed arimarum causa in mundum, venerit, hoc est non templorum sed Ecclesie, qui est cælus sanctorum, ex fide rectu et optima vivendi ratione collectus.
- 247 Orare in magnis et voluisse sat est.
- 248 Reconciliatio amicorum dissidentium.
- 249 Deo per omnia obtemperandum.
- 250 Præstantis viri germanum dici discipulum quam cognatum esse, major laus est.
- 251 Apostoli quibus artibus instructi vicerint mundum; nempe sermone fide digno et auctoritatis pleno; deinde vita ac moribus sermonis consentaneis.
- 252 Increpatio perditorum hominum. Confer ep. 266 lib. III, quæ est plenior.
- 253 Improbis divina mysteria non sunt revelanda; sed ipsi potius ad meliorem frugem revocandi.
- 254 Contra depravatores sacrarum Litterarum, qui eas cogunt loqui quod ipsis placuit. Confer Hilarium... et Isid. ep. 63 h. lib. II, et ep. 125 et 292 lib. III.
- 255 Contra sophistas.
- 256 Objurgatio hominis ignavi et otiosi adhibita auctoritate Platonis, qui virtutem sudore parandam esse scripsit.
- 257 Contra avaritiam et injustitiam.
- 258 Contra eum qui potius ab erronea vulgi opinionione pendet quam veritatem spectet.
- 259 Christiana religio etiam improbis jubet benefacere, non tantum injurias ab ipsis illatas æquo animo ferre.
- 260 Boni sacerdotis sive episcopi cum bono rege collatio, quo pacto uterque cum diversis subditis diversimode agat.
- 261 Improbi hominis ad meliorem mentem revocatio, mentione penarum vel in hoc vel in altero sæculo sustinendarum.
- 262 Collaudatio hominum de victoria rebus honestis inter se certantium.
- 263 De castitate Josephi, qui nihil præter peccatum grave ducebat. Confer ep. 256 h. lib. II, et Tertull. De spectaculis, cap. 26.
- 264 Sacerdotium nemo expetat, nisi prius bene paruerit ecclesiasticarum sanctionum imperiis: sicut nemo tribuni militum aut imperatoris munus ambire debet, qui non ante boni militis laudem obtinuerit.
- 265 Contra avaritiam.
- 266 Deus ad virtutem omni studio contentens adjuvat ac provelit
- 267 Scilicet in vitis vincendis summa voluptas. Confer ep. 147, et 240, 250 sup. h. lib. II.
- 268 Qui vincit eum a quo alii omnes sunt superati, is omnes scilicet vincit.
- Si te vincentem devicero te quoque vincam.
- 269 Pauperes non misereberis in iudicio. Conf. ep. 251 et 277. h. I. et ep. 250 lib. III.
- 270 Nequando μήποτε, in sacris Litteris idem significare solet quod fortasse, vel si forte; et spem, non ablationem, pœnitentiæ denotat. Equipolet igitur his: τίς οἴδεν εἰ. Quis scit num. Item τῶς. Vid. Daniel IV, et Jonæ III.
- 271 Quid sibi velit præceptum, « Non misereberis pauperis in iudicio. »
- 272 De quæstione discipulorum et responsione Christi: An cæcus natus, an ejus parentes peccarunt. Joan. IX.
- 273 Epistola Socratica a curiositate quæstionum ad curam bonorum morum vitæque probitatem homines revocans. Confer epist. 93 et 100 h. lib. II.
- 274 Contra eos qui patriarcharum sanctorum polygamiam suis obtendunt libidinibus.
- 275 Orationis et operis pulcherrima est conjunctio. Sed si alterutra harum rerum carendum sit, præstat illius quam hujus defectu laborare. Confer ep. 293 h. lib. II, et ep. 40, 120, 362 lib. III, et Augustin. serm. 3 de verbis Domini.
- 276 Improbos sua pœna manet.
- 277 Pauperis commiseratio in iudicio prohibita; ergo multo magis divitis litigantis.
- 278 De libidinoso seminarum aspectu vitando. Confer ep. 89 lib. I et ep. 11; item ep. 65 lib. III.
- 279 Divinum iudicium nemo eludere, nemo effugere potest aut fallere; quod etiam apud Platonem agnovit Socrates, cujus dictum quoddam hic refertur, et cum Paulino confertur.
- 280 Tentationes quo pacto ferendæ et cum Deo superandæ sint.
- 281 Commendatio orationis Dominicæ, et quartæ petitionis sensus spiritualis.
- 282 Improborum maledicta et calumniæ bene consciis parvi faciendæ sunt.
- 283 Dui furor in cursu est, currenti cede furori.
- 284 Contra eos qui se aspectu crebro mulierum nihil lædi jactant.
- 285 Responsio ad quæstionem: Quare Christus objurgavit mulieres, quæ luctu ac lacrymis ipsum in via ad crucis supplicium prosequabantur. Confer ep. 166 h. lib. II,.....
- 286 Exhortatio ad virtutem, omnibus rebus pretiosissimis præstantiorem et durabilem, cum cætera omnia caduca et mortalia quæcunque a mortalibus magni sunt.
- 287 Ubi non est peccatum (ut in Christo non fuit), ibi neque mors quidquam juris habet.
- 288 Legis et Evangelii differentia.
- 289 Consiliis unaqueque res non eventis melianda est. Confer epist. 335 lib. I, et ep. 179 hoc lib. II, et epist. 305 lib. III.
- 290 De officio sacerdotum. Confer August. ep. 180 ad Honoratum, et Vita Aug. cap. 30.
- 291 Vera nobilitas, a bonis moribus et virtute orta, emptitiæ nobilitati virtute vacuæ longe anteferrî meretur.
- 292 Quibuscumque sis natalibus ortus, arrogantiam modestiæ capistro reprime, ne tanti morbi vestigium in te appareat.
- 293 Non verbis sed factis philosophandum. Confer ep. 182 et 183, et 275 h. lib. II.
- 294 Nihil fortuito nobis accidit, et Deus pœnas peccatorum in bonum convertit electis. Conf. ep. 332 lib. III.
- 295 Hominum flagitiosissimorum objurgatio.
- 296 De insolentia ac petulantia hominis elati patienter ferenda.

297 *Increpatio hominis super illatis contumeliis ex intervallo indignantis, quos tamen dum inferrentur, patienter tulit: et exhortatio ad perseverantiam in patienter ferendis improborum contumeliis.*

298 *Hominiis flagitiosus objurgatio, et ad virtutem colendam revocatio.*

299 *Quælis de Deo doctrina et fides necessaria sit, et in sacris Litteris ubique inculcetur.*

300 *Et omnis alia ars et in primis virtus crebris exercitiis tum paratur, tum servatur, socordia vero negligentiaque amittitur. Confer. ep. 96 lib. III.*

ARGUMENTA LIBRI TERTII.

EPIST. 1 *Admonitio hominis profugati ac perditii, et vel hominum causa si non Dei respectu, ad frugem redeat,*

2 *Extremi iudicii meditatio a flagitiis unumquemque abstergere debet.*

3 *Etiam eum qui non aperte sit adversarius, pro amico habendum.*

4 *Stellæ apud Danielelem et alibi in sacris Litteris quid significant.*

5 *Ecclesia adversus omnes hostes manet invicta.*

6 *Divina auctoritas omnibus probabilitatibus superior est.*

7 *Injurie quomodo sunt ferendæ. Confer ep. 11 lib. I.*

8 *Mærore affecti non nihil levantur, si querelis apud amicos suas calamitates, quibus anguntur, egerant; ideoque patienter audiendi sunt.*

9 *In iudice quid requiratur. Conf. ep. 175 h. lib. III.*

10 *Urim et thumim, sive δῆλωσις καὶ ἀλήθεια in ornatu summi sacerdotis quid denotari.*

11 *De mulierum fugiendo aspectu. Conf. ep. 278 lib. II.*

12 *An etiam mulier peccet libidinoso viri aspectu. Viris data præcepta sæpe, et regulariter quidem etiam ad mulieres pertinent.*

13 *De legibus divinis partim communibus utrique sexui, partim propriis alterutri.*

14 *Περὶ ὀνειρωγῆς καὶ θρασύτης ἀπολογία.*

15 *Peccatum ex dignitate peccantis augetur secundum illud poetæ:*

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto major qui peccat habetur.
Conf. ep. 121 lib. I.

16 *Pietatis mensuram continent animus et vires offerentis.*

17 *In eos qui sacerdotia pecuniis vel emunt vel vendunt.*

18 *In deitate nihil prius aut posterius est. Confer ep. 65 h. lib. et Symbolum Athanasii.*

19 *Judæi ex ipsorum scripturis, Philone et Josepho, refutandi. Id quod præclare præstitit Joan. Chrysostomus in libris Contra Judæos. Confer epist. Isidori lib. IV.*

20 *Sacerdotii summa dignitas. Confer Ignatium ep.*

21 *Major seges sunt gloriæ pericula.*

22 *Anima jam diu salva est, quando præsidio divino munita fuerit.*

23 *Contra corruptorem ac sollicitatorem animi.*

24 *Avaritia in herba extinguenda est, et radicitus extirpanda hæc malorum radix.*

25 *Omnia ad Ecclesiæ ædificationem dirigenda sunt potius quam ad nostram gloriam.*

26 *Providentia asseritur: fatum refellitur. Conf. lib. II epist. 137.*

27 *De sacrosancta et individua Trinitate. Nota hic regulam catholicam contra varios hæreticos et Judæos. Confer ep. 112 infra h. lib.*

28 *Ex certis iudiciis ferendum de incertis. Nota opt. regulam iudicii, et conf. ep. 97 lib. II.*

29 *Simile simili gaudet, et*

Noscitur ex socio qui non cognoscitur ex se.

30 *Vere gloriosa victoria est, virtute præstantissimos vincere.*

31 *Quod Filius Dei non sit creatura contra Arianos. Confer ep. 58 h. lib., et Augustini ep. 174. Nota hic ad quem iudicem controversiarum sit consuegendum.*

32 *Admonitio saluberrima de deponendo cavendoque fastu, respectu et consideratione fragilitatis humanæ et potentie divinæ.*

33 *Peccati gravitas plumbea apud Zachariam in visione prophætica ostensa, c. v. 7.*

34 *Ambitio vitanda est, et Dei potius quam nostræ gloriæ studendum est.*

35 *De Chæremonis, Zosimi et Maronis improbitate propemodum deplorata.*

36 *Ipsa quidem est virtus sibi met pulcherrima*

[merces:]

Magnum autem improbitas supplicium ipsa sibi.

37 *Socratica insectatio philosophorum, qui, neglectis dogmatibus, quæ ad mores bonos faciunt; tota vita occupantur in iis obscuritatibus naturæ, quæ nec ullum exitum et usum exiguum habent. Confer epist. 93 et 100, et Philonem.*

38 *De luctu in publicis privatisque calamitatibus.*

39 *Homines impuri et improbi de rebus divinis disserere non debent. Confer ep. 49, infra, h. lib. III et lib. IV.*

40 *Integritas morum anteit eloquentiam. Confer ep. 275 et 293 lib. II, et ep. 120, infra h. lib.*

41 *Eloquentiæ conjungenda est suavitas, comitas ac facilitas morum.*

42 *Eloquentia vera quænam sit, videlicet quæ animi sensa perspicuis verbis effert; non quæ sublimibus, et grande sophos spirantibus, verbis etiam res per se dilucidas obscurat.*

43 *Invidiæ malum ne beneficiis quidem mitescit.*

44 *Mitigatio ac refrenatio iræ et indignationis adversus improbos atque ingratos conceptæ.*

45 *Amici veri ac sinceri imago.*

46 *Cum muliere menstuo fluxu laborante non congregiendum. Confer ep. lib. II, et ep. 411 h. lib., et lib. IV ep. 117 et 141.*

47 *Fugienda est improborum consuetudo, ne aut nos ipsis odio simus, aut ipsi nobis scandalo. Confer ep. 29 h. lib.*

48 *De servanda modestia et humilitate, cavendaque superbia et fastu.*

49 *Homo vitiosus de virtute ne disputet, quia μῦρον δοχεῖον σαπρὸν οὐ πιστεύεται. Confer ep. 29 h. lib.*

50 *Adversus insolentiam et animi elationem προσηλαστικόν. Mortis meditatio antidotum est superbiæ.*

51 *Duplex interpretatio loci ex psalm. CXXXVI. (Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?)*

52 *Admonitio de cavenda superbia respectu mutabilitatis rerum humanarum.*

53 *Evangelica dogmata legalibus præceptis multo perfectiora sunt. Expositio dicti Paulini. Eph. II, 15.*

54 *Admonitio de resipiscencia vel senectutis intuitu præstanda.*

55 *Admonitio de errore corrigendo, et veritate amplectenda.*

56 *De supplice, a quo læsi sumus, in gratiam recipiendo.*

57 *De orationis brevitate aut prolixitate, quomodo utraque æstimanda sit.*

58 *De arcana et ineffabili generatione Filii Dei τοῦ λόγου. Confer epist. 31 h. lib., et inf. ep. 355, quæ huic gemina et paulo plenior est; et Augustin. sermon. 190 De temp; item Gregor. Nazianz. τῶν ἀπορρήτων λόγων, β'.*

59 *Objurgatio hominis adversus benefactores suos scelerate ingrati.*

60 *Opportunitatem cuiusque rei non oportet negligere, ἀλλ' ἀγοράζεισθαι τὸν καιρὸν. Confer ep. 170, inf. h. lib.*

- 61 Objurgatio hominum perditorum et prostigatorum.
- 62 Admonitio ad hominem qui post laudationem sui degeneravit, ut ad virtutem, a qua descivit, redeat. Confer sup. ep. 202 lib. 1, et ep. 4 lib. 11. Sic Chrysostomus : *κενοδοξίας τροφή τιμαὶ καὶ ἐπαίβοι. Nec de nihilo dixit vetus quidam Pater : Ὁ ἐκπαυοῦντες με, μαστρυοῦσι με.*
- 63 Contra hæreticos, qui Filium Dei Patre posteriorem esse contendunt. Divinitatis propria est æternitas. Confer ep. 18 et 149 h. lib. 11.
- 64 Patienter ferendum, si adversus lenitatem nostram armentur atque insurgant improbi, quibus bene cupientes bonum dedimus consilium.
- 65 Veritas omnibus rebus antiquior esse debet, quæ ornamento est omnibus artibus et disciplinis.
- 66 De non aspicienda muliere ad incendium libidinis : idque non solum ob interdictum sacrarum Litterarum, sed etiam propter exempla ethnicorum. Confer ep. 62 lib. 11...
- 67 Objurgatio et revocatio ad pœnitentiam, hominis in malitia obstinati atque obdurati.
- 68 Contra eos quibus pontificium sive sacerdotium est materia superbiæ.
- 69 Admonitio de studio humilitatis et fuga superbiæ.
- 70 Querelæ de homine deploratæ atque incorrigibilis malitiæ.
- 71 Deus non solum est misericors, sed et justus ac severus vindex. Quapropter serio respiciendum est.
- 72 Verum imperium est, quo parentes sive subditi gaudent, non quo premuntur inuiti.
- 73 Objurgatio ejus qui in vita flagitiosa tamen gaudet sibi salutem polliceri a sola fide, quæ quidem minime vera est fides, sed inanis persuasio. Confer lib. 14. . .
- 74 Justi imperii et tyrannidis differentia.
- 75 Expositio dicti Paulini Rom. xii : De hostia, quam unusquisque Christianus Deo immolare debeat ; et quatenus quilibet Christianus sit sacerdos, nempe ut corpus suum domet imperans vitium, et castitulis templum id efficiat.
- 76 De divortio et adulterio, et hujus cum aliis vitiis conjugum comparatio.
- 77 Qua ratione corpora nostra post resurrectionem spiritualia sint futura, teste Paulo I Corinth. xv. Confer Augustin. De Agon. Christ. cap. 52.
- 78 Expositio dicti Jobi, cap. xxix, 25 : « Rex eram inter monozonos. »
- 79 Veritati potius quam gloriæ studere debet vir doctus.
- 80 Objurgatio hominis perditæ, et ad respiciendum cohortatio argumenti senectutis, quam brevi sit mors secutura. Confer ep. 54 h. lib.
- 81 De affectibus qua vitiosis qua laudabilibus : *πάθη* etiam in bonam partem usurpata, probatur auctoritate Demosthenis Josephi et Philonis.
- 82 Timothei laus, et Eusebii vituperium.
- 83 Animi pulchritudinem per calamitates immutari non oportet.
- 84 Interdictum vestis lineæ et lanæ. Deuter. xxii, 11, etc. ; quid sibi voluerit, nempe cultus simplicitati studendum rejectum omni superfluitate.
- 85 Κατὰ τῶν αἰτοχαπήλων. Adversus Dardaniorum inexplibilem avaritiam.
- 86 Admonitio de librorum serie conservanda.
- 87 Veræ et stabilis amicitia fundamentum. Amoris animorum et corporum insigne et ingens discrimen.
- 88 Contra eos qui, sub pretextu curæ pauperum, suum gerunt negotium, et privatis student utilitatibus. Confer ep. 11 h. lib.
- 89 De suppuratione lxx hebdomadum Danielis, cap. ix.
- 90 Revocatio hominis perditæ ad respiciendum. Confer ep. 400 h. lib.

- 91 Laus Timothei episcopi.
- 92 Aliter philosophi, aliter grammatici appellant homonyma.
- 93 Boni quod in Deo, et quod in hominibus, discrimen. Confer ep. 117 h. lib.
- 94 Locus Deuteronom. xviii, de Jesu Christo interpretatus contra perfidiam Judaicam, qui de Jesu Nave seu Josua eum exponere conabantur. Confer Eulogium avud Petium in Biblioth. pag. 466 edit. August. et Origenem Homil. 1, in Jeremiam. . .
- 95 Imago et similitudo Dei in homine qua in re consistit ; deque imperio in omnes terrenas homini divinitus concesso.
- 96 Dicendi facultas, ut et cæteræ artes, maxime aliter atque augetur exercitiis. Confer ep. ult. lib. 11, ubi de virtute, et ep. lib. 14, ubi de memoria.
- 97 Admonitio de emendanda vita.
- 98 Collaudatio et cohortatio ad strenue pergendum in bono proposito et via virtutis. Confer epist. 114 h. lib.
- 99 Cum mala sint vicina bonis, errore sub illo Pro vitio virtus crimina sæpe tulit.
- 100 Miseri sunt non qui injuriæ patiuntur, sed qui faciunt, aut qui injuriæ non ferunt eleganter, scite ac patienter. Confer ep. 225 et 590 h. 1.
- 101 Contra metum paupertatis, in qua nullum est probrum.
- 102 Ob fortunam nemo laudari meretur, sed ob virtutem. Illa enim in arbitrio hominis non est, sicut ista, quamvis dicitur. « Sapiens sibi fortunam fugit moribus »
- 103 De improborum inter sese adversus bonos viros conspiratione, quamvis aliis in rebus summe sint discordes.
- 104 Non quævis hominum digna est victoria laude : Civili bello non res funestior ulla est.
- 105 Objurgatio hominis ingrati et feris bestiis deterioris.
- 106 De verbo Dei scripto et non scripto, ejusque studio aut neglectu.
- 107 Homo etiam dicitur a Christo semen in expositione parabolæ evangelicæ. Notetur hic insignis regula de parabolarum explicatione et accommodatione. Confer ep. 175 lib. 11, et ep. 267 h. lib.
- 108 De homicidæ involuntarii exsilio temporali atque expiatione.
- 109 Summi sacerdotis mors et per eam contingens exsilibus restititio typus fuit Christi veri redemptoris et liberatoris a peccatis.
- 110 Quid sit Sabbatum deuteroproton Matth. xxviii, quid Sabbatum sabbatorum.
- 111 Contra sacrilegos pauperum spoliatores. Confer ep. 88 et 277 h. lib.
- 112 Defensio sanctæ Trinitatis adversus gentiles, Judæos, et Arianos. Confer ep. 27 h. lib.
- 113 Increpatio hominis garruli ac maledici.
- 114 Collaudatio boni viri et episc. Confer ep. 98 h. 1.
- 115 Cur Josephus unum ex omnibus fratribus Simeonem pro obside retinuerit.
- 116 De periculis, quæ et quatenus sint laudanda.
- 117 Præ divina bonitate humani omnis bonitas malitia est existimanda. Confer ep. 93 h. 1.
- 118 Orationis, virtutis, et pietatis inter se comparatio.
- 119 Expositio dicti Christi Joan. x, 8 : « Omnes qui venerunt ante me fures sunt et latrones. »
- 120 Orationis et operis pulcherrima *εὐνοία* ; sive biga est. Confer ep. 275 lib. 11, et ep. 125 infra h. lib.
- 121 De laudabili mediocritate in admonitionibus et objurgationibus servanda, quæ sit inter contumelias et adulationem interjecta.
- 122 Cum Christus dixerit, Neminem suæ manui pios erepturum, qui fiat quod tam multi pereant tamen.

- 123 *Præstat simplex ac rudis infantia cum probitate vitæ conjuncta eximie facundie, sed cum qua coniuncta sit flagitiosa atque impura vita.*
- 124 *De cavendis turpibus studiis et pravis sodalitiis.*
- 125 *De falsa interpretatione sacræ Scripturæ. Confer ep. 254 lib. II, et ep. 63 et 135 h. lib., et Hilarium l. 1 De Trinit.*
- 126 *Diversitas olympicorum certaminum et agonis spiritualis. Confer ep. 169 lib. II.*
- 127 *De sacerdotii sublimitate et præstantia non cuius temere capessenda. Confer ep. 52 et 200 lib. I.*
- 128 *De pœnis Judæorum ob contemptum et occisum Christum. Confer ep. 17 l. II et l. IV. . . .*
- 129 *Uno a Deo mæror sugari omnis potest.*
- 130 *Quam varia de Christo absque omni contradictione prædicantur.*
- 131 *Exhortatio ad lenitatem benignitatemque in eos a quibus læsi sumus. Virtus est mediocritas. Conf. ep. 321 h. l.*
- 132 *Modesta recusatio laudum Hermogenis prædicandarum, ut quæ captum et angustias sæ mentis excedant.*
- 133 *A vitii immunem esse, et imperare turbulentis animi motibus, ea demum vera est libertas, id demum verum est imperium. Cætera vero umbræ et somnium et vana nomina sunt, quæcumque imperia et opes existimantur aut nuncupantur.*
- 134 *Increpatio impari sacerdotis.*
- 135 *Refutatio fatalis necessitatis, quam pluribus argumentis refellit. ep. 154 et 191 h. lib.*
- 136 *Admonitio de vera interpretandi ratione, ut diligenter attendatur ad rem qua de agitur unoquoque sacræ Scripturæ loco, nec inciviliter atque impetite particula aliqua excerpatur. Aurea plane regula, quæ vitam ubique fuisse ab omnibus observata. Minus fortasse controversiarum haberemus. Confer ep. 125 h. lib. . . .*
- 137 *De adulatione et metu vitando, virtuteque colenda.*
- 138 *De officio pietatis erga Deum pariter et homines colendo.*
- 139 *Contra eos qui putabant Danielem ejusque tres collegas Chaldæorum disciplina institutos fuisse.*
- 140 *Exhortatio ad commiserationem et beneficentiam erga pauperes.*
- 141 *Filius Dei cur appellatur Verbum.*
- 142 *Bonæ famæ studendum, absque ambitione tamen atque ostentatione.*
- 143 *Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos,*
Fit minor, et spatio carpitur ipsa suo.
- 144 *Virtus est vitium fugere, et sapientia prima Stultitia caruisse.*
- 145 *Amicitie pestis adulatio et inæqualitas.*
- 146 *Laus Timothæi seipsum semper superare contententis in studio virtutis.*
- 147 *Sursum, anime, specta; terrena ac spernitio*
[cuncta,
Voce illuc Christus te vocat ipse sua.
- 148 *De tyrannide et impotentia perturbationum animi reprimenda.*
- 149 *De sacrosanctæ et individue Trinitatis æternitate et æquali dignitate. Confer ep. 143 lib. II, et ep. 27, 31, et 112 h. lib.*
- 150 *Cohortatio episcopi, ut officio suo recte fungatur.*
- 151 *Describit notas ingenui et contra servilis animi.*
- 152 *Investigatio rationis, cur in communi peccato idololatriæ sola sit punita Maria Moysis et Aaronis soror, Num. XII.*
- 153 *Querela de improbitate Zosimi et complicitum ejus Pulladii et Maronis.*
- 154 *Præclara disputatio, Providentiæ divinæ assertrix, et Fati Fortunæque oppugnatrix. Confer ep. 155 et 191 h. lib.*
- 155 *Contra gulam et luxuriam.*
- 156 *Diabolus quam varie homines tentet ac seducat, tametsi animorum cogitationes introspicere non possit.*
- 157 *Non peccandum spe pœnitentiæ et veniæ, sicut nec vulnus spe sanationis accipiendum. Præstat enim intactam ejusque innocentiam conservare, quam post eam vulneratam remedium querere: cum semper etiam post sanationem cicatrix remaneat, et ad sanationem ipsam non sine maximis difficultatibus perveniat.*
- 158 *Non tam ratione quam opere philosophandum, et fides hominibus facienda est. Conf. epist. 189 et 362 h. lib.*
- 159 *De zelo Phinees pro gloria Dei stupratorem cum scorto occidentis, Num. XXV, paal. CV.*
- 160 *Divina providentia ex malis inextricabilibus liberare potest: id quod Abrahami exemplo satis comprobatur.*
- 161 *Explicatio loci Danielis c. V, 5, de manu in pariete scribente.*
- 162 *Exhortatio ad modestiam et cautionem in recte actis adhibendam.*
- 163 *Sanctitati mentis et castitati corporis pariter studendum, sine quibus dotibus nulla Deo placet oblatio, nulla victima, quantumvis pretiosa. Confer ep. 75 h. lib.*
- 164 *Objurgatio hominis asperi et crudelis.*
- 165 *De sententia Paulina Gal. I, 8, qua dicit anathema, siue diris defigit eos qui res novas in prædicatione Evangelii moliri præsumperint.*
- 166 *Christi eadem cum Patre gloria: eadem ergo et potentia est.*
- 167 *Contra avaritiam inexplebilem.*
- 168 *Qui facit officium Deus hunc non deseret unquam.*
- 169 *Omnibus est virtus anteferenda bonis.*
Confer Plautum. . . .
- 170 *Opportunitas in unaquaque re potissimum spectanda est. Confer ep. 60 h. lib.*
- 171 *Solus Deus quid mortalibus expedit, novit. Ipsius igitur voluntati preces ac vota nostra accommodare debemus.*
- 172 *Omnes res, prout est animus hominis, vel virtutis, vel vitii instrumenta esse possunt. Confer ep. 353 h. lib.*
- 173 *Tempus magis quam unda fluxum ac fugax est, vel, si mavis, versum.*
Unda magis fluxum fugaxque tempus est.
- 174 *Cohortatio ad εὐγνωμοσύνην ubique retinendam.*
- 175 *Causæ pervertentes rectum iudicium. De Zosimi extrema et omnimoda improbitate. Confer ep. 9 lib. II, et ep. 274 h. lib. III, et lib. IV.*
- 176 *De eo quod Paulus I Corinth. IX, 5, dixit: «Potestatem habemus circumducendi mulierem sororem,» quo pacto intelligendum sit. Mulier etiam virgo dicitur.*
- 177 *Qui fiat quod non omnes sanentur, quamvis medicina omnibus in medio proposita.*
- 178 *De improbo lectore et diacono ab improbo episcopo electo et constituto.*
- 179 *De cultu humilitatis et fuga superbiæ.*
- 180 *Dictum Saræ matris Isaaci, Genes. XXI, 7, exponitur. Lac veri partus argumentum est.*
- 181 *Optima vindictæ ab hostibus et injuria nos afficientibus sumenda ratio est, si primum patientiæ deinde virtuti studeamus. Confer ep. 6 lib. II.*
- 182 *Quo modo in apostolis virtus Dei per infirmitatem fuerit perfecta, II Corinth. XII, 9. Confer Photium Biblioth. pag. 851, et homiliam Chrysost. super eum locum.*
- 183 *Præstat aliorum frui scriptis et laboribus quam plane otiosum esse.*
- 184 *Interrogationis magna vis et efficacia est, que loco enuntiationis adhibetur.*
- 185 *Artes vitæ utiles esse debent, alioquin artes non erunt, sed μακροτεχνία et χαροτεχνία. Sic et*

Lucianus in definitione artis ponit πρὸς τι τέλος εὐχρηστον τῶν ἐν τῷ βίῳ.

186 Et res supra mundum positae animo agitare, et tamen non alta sapere, sed humilibus nos accommodare et possumus et debemus. Confer ep. 276 h. lib., et Augustin. De temp. serm. 175.

187 Differentia inter φρόνημα et φρόνησιν, et ad hanc exhortatio ab illo dehortatio.

188 Ut humilitas animo magno atque excelso, sic superbia a parvo abjectoque oritur.

189 Mores docentis orationi sunt astruendi. Confer ep. 342 et ep. 158 et 317 hujus lib. III.

190 Mores placidi magnum et constantem animum arguunt.

191 Disputatio contra fatalem rerum omnium necessitatem, et geneses. Unde existat tanta judiciorum, varietas atque perversitas. Confer ep. 135 et 154 h., et Nemesium De natura hominis.

192 Revocatio a luxuria et gula ad temperantiam, propositis utriusque fructibus ac praemiis.

193 De vitiosis Ecclesiae membris aut corrigendis, aut praecidendis, ne pars sincera trahatur.

194 Regni et tyrannidis discrimen. Confer epist.

195 Paedobaptismi vis et efficacia, non tantum in abolendo peccato originis, sed etiam in conferenda multiplici gratia.

196 Dei lenitate non abutendum. Confer ep. 290 l. 1, et 222 lib. II.

197 De viro bono, cujus ad virtutem impetus ab improbis retardatur.

198 Dicitur Isaiæ cap. 1, 18, nova expositio.

199 De continentia servanda. Confer ep. 89 l. 1, et ep. 278 l. II, et ep. 65 h. l. III.

200 De moderando dolore super aliorum improbitate.

201 Cur non omnes improbi hic poenas dent scelerum, neque omnes boni affligantur. Similia his passim occurrunt apud Chrysostomum. Et in lib. Salviani de gubernat. Dei. Confer etiam ep. 205 h. lib.

202 Quid sit apud Isaiam loqui ad cor; nova expositio. Confer ep. 1 l. II, et ep. 258 h. lib.

203 De poena peccatorum in hac vel altera vita sustinendis.

204 Gaudere parce oportet, et sensim quaeri:

Totam quia vitam inmiscet dolor et gaudium.

205 Non eventis, sed consiliis res quaeque metienda est. Confer ep. 355 l. 1, et ep. 179 lib. II.

206 Regnum Dei an idem sit cum regno caelorum, in medio relinquat auctor. Sup. tamen lib. 1 ep. 129, id dixit. μοναχικὴν πολιτείαν.

207 Aeternae felicitatis dulcedo facile omnes hujus vitae ærumnas atque molestias abstergit. Confer Cyprianum ep. 6 lib. IV.

208 Remedium adversus iracundiam. Confer ep. 189 et 239 lib. II. Item Gregor. Magn. epist. 51 lib. VIII.

209 Decrescit pietas, quantum ipsa pecunia crescit: Cæcus amor nummi; nam Christi exstinguit amorem.

210 Revocatio a vita libidinosa atque impura. Deploratæ desperatæque sanitatis ægrotis omnia quae concupiscunt, permitti solent. Confer ep. 258 h. l.

211 Vitia, non homines odiasse oportet.

212 Opum et imperii cupiditas est fons omnium vitiorum et animi perturbationum, quibus in principio resistere consultiss. est.

213 Luxuriant animi rebus plerumque secundis.

214 Dei naturam esse, ex operibus ejus cognoscimus; at non etiam quid sit pervestigare possumus. Confer ep. pen. lib. II et ep. 252 h. lib.

215 Contra eos, qui veritati de industria nebulas offundunt, quod miseres sint iis qui veritatem non assequuntur, ob ingenii hebetudinem.

216 De muneris sacerdotalis summa difficultate. Et quam pauci sint veri sacerdotes. Confer ep. 104 lib. 1, et lib. IV ep. 220.

217 Divitiarum sunt ad legem naturae composita paupertas. Confer ep. 106 lib. II.

218 Objurgatio hominis voluptuariorum.

219 De poenis, quae tum in familia Davidis, tum in populo grassatae sunt. Confer ep. 39 l. 1, et Eulogium apud Photium in Biblioth. pag. 462. Quae idcirco diligenter notanda sunt, ne plebs insons atque innoxia punita esse videatur, quod a Dei justitia possit alienum existimari.

220 Miseri a potentibus sublevandi sunt.

221 Increpatio hominum improborum.

222 Exhortatio ad animi moderationem, et expositio, quibus illa rebus contineatur.

223 Collaudatio ejus, qui episcopatum sibi delatum fugerat. Veterum episcoporum cum recentioribus collatio. Confer Bernardum De consideratione ad Eugenium.

224 Objurgatio hominis superbi, cum tamen humili genere natus esset.

225 De injuriarum tolerantia. Confer ep. 100 et 390 h. l. II.

226 Laudare orationem dicentis argumentum esse persuasionis.

227 Affectuum mortificatio materia est beata vitae.

228 Insidiae diaboli variae ac multiplices diligenter cavendae sunt. Vigilandum est semper; multae insidiae sunt bonis; usquequaque sapere oportet. Id erit telum acerrimum. Confer epist. 164 l. II. Et August. serm. 157 De temp. In hac tam periculosa et tentationis plena hujus saeculi nocte quis non timeat? etc. Similia multa vitae apud Leonem M.

229 Ἐσθλά λέγειν ἀεὶ πάντας καλῶν, αἰσχρὰ δὲ δεινὸν, καὶ ὅσων τοῦτων ἀξιοί, ὧν λέγομεν. Non tam quid improbi audire mereantur, quam quid bonos illis dicere conveniat spectandum est. Lingua esse debet veritatis organum.

230 Confessis venia danda peccatorum, non in sectationibus intempestivis insultandum et instandum est.

231 Cur Deus obstinatis peccatoribus implacabiliter irascatur.

232 Homo impurus et impius de Deo rebusque divinis disserere non debet. Confer ep. 214 l. 1, et ep. pen. l. II.

233 Ex falsis principiis non potest confici vera conclusio.

234 Dirum animi morbum (res mira) haud sentit avarus.

235 Hominis Epicurei ab improbitate revocatio. Animae immortalitatis comprobatio. Confer ep. 295 h. l. III et l. IV.

236 Exempla quatuor eorum quae per ἀναδιπλωσιν dicta sunt.

237 Falsa est perfectionis norma, si quis se non ad praeceptum legis, sed cum deterioribus comparet.

238 Sacerdos non tam verbis quam factis popululum docere debet. Sic Tertullianus initio lib. De patientia: Oportet commendationem et demonstrationem alicujus rei adortos ipsos prius in administratione ejus rei deprehendendi, et constantiam admonendi propriae conversationis auctoritate dirigere, ne dicta factis deficientibus erubescant.

239 Revocatio ab errore et haeresi.

240 De improborum sacerdotum poenis.

241 Extenuatio sui ipsius.

242 Vere de rebus judicandum est, neque personarum quarumdam vitia in ordinis totius reprehensionem trahenda sunt.

243 Epistola etymologica, γυνή unde dicta: unde item γυνεῖς, unde ἀνὴρ. Aliter tamen de his originatur auctor Etymologici magni, quem vide.

244 Deo agendae gratiae tam pro bonis privatibus quam pro positivis.

245 De improbo episcopo, qui bono successit, quanta inde secuta sit rerum omnium in deterius conversio. Confer ep. 270 h. lib. III.

246 Pax vera quamcumque sit, nempe quae cum justitia conjuncta est, non quae cum vitis. Confer ep. 284 h. lib. III, et IV ep. 56.

- 247 *Improbi libere reprehendendi sunt, quamvis pro gratiarum actione maledicta regeant reprehensi.* Confer ep. 153 lib. III.
- 248 *Præclara oratio, de vitiorum ac virtutum in quolibet fere homine concursu et mistura (nam « sine vitio nemo nascitur; optimus ille est, qui minimis urgetur, » inquit Horatius), in gratiam hominis improbi repetita, ut his hominum de se judicia reveritus, qui omni virtute vacuum eum censebant, ad meliorem frugem se recipiat.* Confer epist. 410 h. l.
- 249 *De Judæorum πανολεθρία a Daniele, cap. IX, 26, prædicta, deque sacerdotii et regni inter se comparatione.* Confer ep. 257 h. l.
- 250 *De dicto: « Non misereberis pauperis in iudicio. »* Confer ep. 271 lib. I, et ep. 298 h. lib. III. Item Greg. Max. epist. 51 lib. VIII.
- 251 *Quatuor causæ, cur homines virtutis et sapientiæ studium, omnibus licet rebus præstantius, tam parvi tamen faciant.* Confer ep. 268 h. lib.
- 252 *Peccatum mors est animæ.* Confer Greg. Max. ep. 14 lib. V.
- 253 *Mittit orationem suam contra satum, et monet ut libere de ea iudicet, famæ præiudicio interim sequestrato.* Confer ep. 191 h. lib.
- 254 *De continentia oculorum et animi servanda.* Confer epist. 278 lib. II, et ep. 89 lib. I, et ep. 65 et 199 h. lib. III.
- 255 *Cohortatio ad servandam in rebus secundis constantiam erga amicos.*
- 256 *De laudibus magnorum virorum, quibus par inveniri oratio non potest.*
- 257 *Expositio dicti angeli ad Dan. proph. IX.* Confer ep. 249 h. lib.
- 258 *Reprehensio improbi diaconi, et qui eum constienerat episcopus.* Confer supra ep. 210 h. lib.
- 259 *De officio boni doctoris, et quam sit difficile, ut contumaces discipuli corrigantur. Corruptela Ecclesiæ ab ineptis antistitibus.* Confer ep. 282 h. lib.
- 260 *Reprehensio ejus qui potestate clavium in remittendis peccatis abutitur.*
- 261 *Peccata auctores suos enecant, perinde ut viperæ suos parentes.*
- 262 *Commendatio pii filii, obsidem se pro patre dare volentis.*
- 263 *Admonitio de officio boni magistratus.*
- 264 *De animi magnitudine cum modestia humilitateque conjungenda.*
- 265 *De officio antistitis Ecclesiæ, et interpretatio dicti Paulini, II Cor. IX, in fine.*
- 266 *Varia significatio σωφοσύνης: quæ aliquando amentia, aliquando libidinum impuritati opponitur.*
- 267 *De exemplorum vi et natura atque accommodatione.* Confer ep. 175 lib. II, et ep. 107 h. lib. III.
- 268 *De præstanti pulchritudine virtutis et pietatis, quæ idem est animo, quod oculus corpori.* Confer ep. 251 h. l. III.
- 269 *Exhortatio ad resipiscentiam a pravis dogmatibus.*
- 270 *Admonitio de ejulatu et lacrymis ob civitatis statum afflictum, culpa episcopi incorrigibilis perditæ, omittendis, et in preces potius convertendis.* Confer ep. 245 h. l. III.
- 271 *Responsio ad gravissimam quæstionem, cur divina gratia non omnibus sese indulgeat.* Confer ep. 316 et 406 h. l.
- 272 *Nihil nos moveat, si insanis, quibuscumque insanire eandem insaniam nolumus, insanis esse ipsimet videamur.* Confer ep. 322 lib. I, et ep. 296 lib. II.
- 273 *Invitatio ad communem latitiam ob amici degenerantis correctionem.*
- 274 *De difficultate recte iudicandi, et causis corruptentibus verum et sincerum iudicium.* Confer ep. 175 h. lib. III, et ep. 214 lib. IV.
- 275 *Objurgatio improborum sacerdotum, atque ad meliorem mentem revocatio.*
- 276 *De contemptu rerum mundanarum, et cura studioque cælestium et æternarum.* Confer ep. 186 et 207 h. l. III.
- 277 *Contra eos qui pauperum curam professi, sub hoc inani prætextu illos sacrilega audacia spoliare aggrediuntur.* Confer ep. 88 et 111 h. lib. III.
- 278 *Quomodo Jobus XXXIX, 14 et seq., sua recte facta absque reprehensione et vitio commemoravit, cum tamen προιατολογία, et sui ipsius prædicatio in Pharisæo Luc. XVIII, tantopere fuerit a Christo reprehensa.*
- 279 *Consolatio, perinde ut medicina non est intempestive adhibenda animo ægro ac morore recenti saucio.* Sic Ovidius...
- 280 *De utilitate ex inimicis capienda.* Confer Plutarchi hac de re Commentarium.
- 281 *De adulatione vitanda, ut nec ipsi eam aliis adhibeamus, nec ab aliis admittamus.* Confer ep. 359 inf. h. lib. III.
- 282 *Bene monenti si non pareant improbi, horum ea culpa est, non illius. Nam neque Paulus apostolus omnes corrigere potuit, sicut Nec est in medico semper relevetur ut æger, etc.* Confer ep. 259 hoc lib. III et ep... lib. IV.
- 283 *Admonitio de modestia in rebus secundis servanda.*
- 284 *Præstat bellum pro veritate, pietate et iustitia susceptum, paci et concordia per quam illæ res perdantur.* Confer ep. 245 et 397 h. lib. III et lib. IV.
- 285 *Non omnes in amicitiam admittendi, nec statim quilibet abigendi sunt.*
- 286 *Rerum humanarum nova facies et in melius conversio per adventum Christi allata.*
- 287 *Admonitio de corruptelis omnibus vitandis.*
- 288 *Increpatio hominum improborum, ut nominibus sic moribus quoque et institutis geminorum.*
- 289 *Quod magistratus non tam necessitudini sanguinis quam excellentiæ virtutis debeantur, quodque non tam successionis lege quam liberæ electionis jure deserendi sint, exemplo Moysis probatur, Josuam filiis propriis præferentis.*
- 290 *Clodius accusat mæchos; Catilina Cethegum. Turpe est doctori cum culpa redargui ipsum.* Confer ep. 391 lib. I, et 240 lib. II, et 367 h. lib. III.
- 291 *Sperne voluptatem; nocet empta dolore voluptas.*
- 292 *Quibus dotibus præditum esse oporteat interpretem sacrarum Litterarum.* Confer ep. 254 lib. II, et Hil. lib. I De Trin.
- 293 *Physiologia de diversis ebriorum affectionibus et ratione illis imperante.* Confer ep. 109 lib. II.
- 294 *Contra Judæorum in extremis suis miseriis pertinaciam et obstinaciam; et in eos qui pupillunæ et viduam lædunt.*
- 295 *Denonstratio immortalitatis animarum, et revocatio improborum hominum ad vitæ correctionem.*
- 296 *Nova expositio ejus quod Deus ad Abrahamum de numerositate sobolis ejus dicit.*
- 297 *Exhortatio ad reconciliandos dissidentes amicos.* Confer ep. 85 lib. II.
- 298 *Cur iudex pauperis in iudicio misereri non debeat.* Confer ep. 250 h. lib. III.
- 299 *Desperatis non est adhibenda medicina.* Confer ep. 46 lib. II.
- 300 *De Pauli apostoli etiam in reatu magnitudinis animi, et παρόρθια cælesti doctore digna, Act. XXVI.*
- 301 *Idem licet sermo haud idem semper valet.* Confer ep. 267 h. lib. III.
- 302 *Commendatio hominis, qui depositis simultatibus in gratiam cum amico redire cupit.*
- 303 *Tumidæ ratio imperet iræ.*
- 304 *Exhortatio ad laudandum defunctum, in quo vicit præsentia famam.*
- 305 *De Judæorum internecione atque excidio ultimo ob spretum et occisum Christum Dei Filium.* Confer ep. 249 et 257 h. lib. III et lib. IV.
- 306 *Boni regis et bani sacerdotis comparatio.* C. ep.

- 107 Unusquisque ex suo ingenio fere alios quoque aestimare solet, suoque mortulo ac peste alios metiri.
- 108 Pia consideratio consecutionis temporum et partium anni. Confer epist. 158 lib. II, et epist. I lib. IV.
- 109 In recte factis vitanda superbia cuique est.
- 110 Discere quæ mala sunt facile est, etiam absque magistro. At labor est ingens discere quæ bona sunt.
- 111 Bonorum virorum ex hac vita emigratio non tam est mors quam somnus, et ad meliorem transitio. Confer ep. 331.
- 112 Præclarum ἦθος describitur hominis qui virtutum alienarum prædicationi facile fidem adhibet; at vitiorum relatione non temere credit. Confer ep. 248 h. lib. III.
- 113 De Christi Salvatoris miseratione erga nostrum genus.
- 114 Quanta sit virtute præditus legislator, qui non solum puniri factas, sed etiam præcævet, ne fiant, injurias.
- 115 Quis bonus sit iudex. Confer ep. 260 h. lib. III.
- 116 Dicti Danielis II, 21, explicatio quadruplex. Confer ep. 291, et 409 h. lib. III.
- 117 Τρόπος ἐστὶ ὁ πέλων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος hoc est, Mores magis quam oratio faciunt fidem. Confer ep. 71 lib. II, et 189 h. lib. III.
- 118 Virtus omnia vincit. Sic veritas apud Esdram.
- 119 Vituperatio improbi episcopi. Et de ordine iudicii vel perverso vel recto confer. ep. 265 h. lib. III.
- 120 Dictum Salomonis Ecclesiastæ, VII, 17, duobus modis exponitur: « Noli esse justus multum. »
- 121 Virtus est medium vitiorum utrinque reductum.
- Confer ep. 131 h. lib. III et lib. IV.
- 122 Multiplici quamvis sit circumscripta labore. Omnibus est virtus anteferenda bonis..
- Confer ep. 169 h. lib. III.
- 123 Votum pro conversione hominis improbi.
- 124 Exhortatio ad virtutis et sapientiæ indefessum studium, ut quod rebus omnibus sit antiquius.
- 125 Mira rerum conversio, ut sacerdotes a piis hominibus in commune collatas opes sibi vindicent.
- 126 Sacerdotum ac præsulum mores imitatur populus.
- 127 De injuriis vindicandis vel condonandis.
- 128 Non debemus in gratiam benefactorum participes aut patroni fieri iniquitatis.
- 129 Christi in carnem adventus diabolum ejusque opera destruxit, et triumphum de illis duxit, tropæaque erexit.
- 130 Exhortatio ad mansuetudinem.
- 131 Boni viri obitus improbis lætitiæ, bonis luctum affert. Confer ep. 311 h. lib. III.
- 132 De pœna superbiæ qua Nabuchodonosor est affectus, Daniel IV.
- 133 De certamine improbitatis hominum perditionum, difficultique correctione. Confer ep. 348 h. lib.
- 134 Contra Anomæos de dicto Christi Joan. XIV, 28: « Pater meus major me est. » Christus inter dum ex opinione apostolorum locutus est, ad ipsorum infirmitatem se demittens et accommodas per συγκατάθεσιν. Confer Augustinum serm. 179 De temp., et lib. De hæresib. cap. 54; Photium in Bibliotheca. pag. 14; Theodoret. lib. IV Fabular.; Nicet. Choniæ. lib. VII, in Vita Manuelis Comneni. p. 107.
- 135 De dicto Christi, « Non potest Filius quidquam a semetipso facere, nisi viderit Patrem facientem: » quod nullo modo significet impotentiam, sed summam potius cum Patre conjunctionem.
- 136 Per ludos scenicos et mimicos non fiunt homines meliores. Confer Tertullian. De spectaculis c. 25, et Cyprianum.....
- 137 Ut in corporum, sic et in animorum morbis

- curandis profigidandisque initium ab eo faciendum qui est gravissimus.
- 338 De iræ justæ utilitate. Dictum psalmi IV exponitur. Confer epist....
- 339 Qui omnia Veteris Testamenti dicta ad Christum irahunt, æque peccant atque illi, qui nihil in eo de Christo contineri volunt. Confer ep. 107, lib. I, et ep. 195 l. II.
- 340 De scandalo, quod improbus sacerdos præbet in Ecclesia. Indignitas sacerdotis nihil derogat dignitati et integritati divinarum mysteriorum. Confer ep. 120 lib. I, et ep. 37 lib. II.
- 341 De manna cibo cælesti Hebræorum per totos XI annos.
- 342 Filius Dei non est creatura. Confer ep. 334 h. lib.
- 343 Auditor cordatus et sagax esse debet, qui non omnia a doctore expectet.
- 344 Collaudatio ejus, qui gratiam benefacti celebritate auxit. Confer Epip. Ausonii.
- 345 Mentis acumen scientiæ litterarum præstat.
- 346 Ἐξ τῶν ὁμολογουμένων cum adversariis disputandum. Confer ep..
- 347 In victos non sæviendum victori.
- Parcere subjectis scit nobilis ira leonum: Pugna suum finem, cum jacet hostis, habet. At lupus et turpes instant morientibus ursi, Et quæcumque minor nobilitate fera est. Confer epist. 370, et Ant. Gævaram epist. I, part. I Aureorum.
- 348 Contra properantem ad accusandum. Confer ep. 333 h. l.
- 349 Amicitia renuntiatio.
- 350 Contra poeticarum fabularum absurditatem.
- 351 Virginitatis et conjugii memorabilis comparatio. Confer ep. 155 lib. II, et ep. 192 lib. IV.
- 352 Affectuum victoria vel ἡττα.
- 353 Mali corvi malum ovum.
- 354 Quis verus, quis falsus sacerdos.
- 355 De arcana Filii Dei generatione. Confer ep. 58 h. lib. III, quæ huic est gemina.
- 356 Solutio quæstionis de præstantia Danielis supra collegas et alios, Daniel. VI, 2.
- 357 Increpatio hominis arrogantis, cui divinam comminatur animadversionem.
- 358 Quantum sit bonum, pecuniis superiorem esse, sive immunem ab avaritia.
- 359 Adulatio in dementandis hominibus metu valentior est.
- 360 De Zosimi improbitate et maledicâ lingua Modesta virtus, immodesta malitia est.
- 361 Vita æterna optimum præmium præclararum actionum est.
- 362 Sermo actione destitutus, mancus est: Et actio sermone manca est quæ caret. Sermo maritus actioni optimus. Verum alterutro si carendum sit, tamen Præstat disertæ nequitia innocentia, Quantumlibet sermone destituta sit. Confer ep. 275 lib. II, etc.
- 363 Admonitio de officio in convertendis hominibus: et de arbitrii libertate.
- 364 Qui in peccato mortali versatur, si tamen irreverenter mysteria sacra participare non dubitat, se ipsum in exitium præcipitat sempiternum. Iterum de Zosimi deplorata malitia.
- 365 Ordo rectus iudicii. Confer ep. 319 h. lib.
- 366 Hominum deploratæ malitiæ revocatio ab insania. Confer ep. 10, 16, 20, 22 et 252 lib. II.
- 367 Turpe est doctori cum culpa redargui ipsum. Confer ep. 391 l. I, et ep. 240 l. II, et ep. 296 h. l. III.
- 368 Pravis cupiditatibus non indulgendum, sed resistendum est. Confer ep. 352 et 401.
- 369 Objurgatio hominis perditii atque ad meliorem frugem revocatio.
- 370 Victor non debet sævire in victos, sed leniter ipsis uti. Confer ep. 347 sup. h. lib. III.

571 *Fragilitatis cum luxuria comparatio, et atriisque effectus.*

372 *Gratulatio de adversario superato.*

373 *Exhortatio ad modestiam. In recte factis non superbendum, sed humiliter potius sentiendum. Tanto enim sublimiores erimus, quanto nos submissius gesserimus. Confer. ep. 309 h. lib. v.*

374 *Virtutis et doctrinæ pulcherrima est conjunctio: Verum si alterutra sit carendum, præstat hæc quam illa destitui. Confer ep. 362 h. lib.*

375 *Collaudatio magistratus moderati qui gravitatem severitatemque lenitate et mansuetudine temperat.*

376 *Christo eloquentia et sapientia bene collocata non displicet, cum ipse Verbum et Sapientia Patris æterni voluerit appellari.*

377 *Fortior est qui se, quam qui vincit fortissima oppida: nec virtus altius ire potest. Confer. ep. 352 h. lib. III.*

378. *Commendatio amici in magno versantis discrimine.*

379 *Admonitio de libertate sectanda, ejusque duobus extremis fugiendis, arrogantia vanitateque, et adulatione seu servilitate.*

380 *De dissidiis amicorum et concertationibus inimicorum, quod plurimum differant.*

381 *Quo majores sumus, eo nos submissius geramus. Quis sit μεγάλων et μετρώων, quis ταπεινών, quis ευνώμων, quis κενοδόξος, quis ψιλόδοξος quis μικρόλογος, quis μεγάλόλογος.*

382 *Laudatio nimia est parens ignavia. Confer. epist. 248 h. lib. III.*

383 *Contra laudum parcimoniam pariter et profusionem.*

384 *Non uni tantum virtuti, sed omnibus studentum.*

385 *Quemadmodum qui urbem obsident, in eam potissimum partem faciunt impetum, quæ maxime infirma est; ita perpetuus ille adversarius noster diabolus eam animæ et affectuum partem maxime impugnat, qua maxime sumus imparati, atque imbecilli.*

386 *Contra eos qui de rebus divinis irreverenter disputant.*

387 *Gratulatio de adepto sacerdotio, et admonitio de eo munere recte administrando.*

388 *Encomium sacræ Scripturæ, cujus studium omnibus rebus superius est, quaque nihil nobis antiquius esse debet. Confer epist. 369 lib. I.*

389 *Quo spectatir sapientissima lex de erigendo jumento inimici, nempe ad reconciliationem dissidentium animorum.*

390 *Præstat inique plecti, quam immerentem præmio affici. Confer ep. 100 h. lib. III.*

391 *Finis rerum creaturarum omnium, atque ita etiam astrorum, hic est, ut inde homo velut manu ductione quadam ad cognitionem Creatoris perveniat.*

392 *Divitiis cunctis bona fama esse anteferenda.*

393 *Facultate orationis et eloquentiæ metienda est naturæ humanæ præstantia, eaque conferri debet ad patrocinium veritatis, non ad improbitatis et vitiorum præsidium.*

394 *Mali sacerdotes suo iudici, corrumpi nescio, relinquendi sunt. Interim nostrum illorum reprehensionem atque animadversionem in nosmetipsos transferre debemus. Confer epist. 340 lib. III.*

395 *Sacer conventus qualis esse debeat.*

396 *Avaritia verum iudicium corrumpit. Confer ep. 274 h. lib.*

397 *Homines corrupte viventes libere sunt admonendi, ut desistant a vitis. Eventus autem Deo permittendus est. Confer ep. 284 h. lib. III.*

398 *Doctrina sacrarum Litterarum est depositio sortis, quæ accessione bonorum operum tanquam senore augenda est.*

399 *Quotidie moriendum. Et philosophia enim, et verus Christianismus meditatio mortis est. Confer ep. 335 lib. I, et 197 lib. II, et 305 h. lib. III.*

400 *De recta et vitiosa verecundia. Confer. ep. 90 lib. III.*

401 *Contra libidinosos. Confer epist. h. 368 lib. III.*

402 *Contra Arianos.*

403 *Cum fidei veritate integritateque conjungenda est vitæ innocentia. Confer epist. 37 h. lib. III.*

404 *Contentiones excitare ne velis.*

Nam parva belli causa sæpe ingentis est.

405 *Qui professioni Christianismi non convenienter vivunt, Deum a paganis et infidelibus faciunt blasphemari.*

406 *Manum admoventes invocare numina. Confer ep. 271 h. lib. III, et lib. IV ep. 2 et 4.*

407 *Improbis aut corrigendus, aut deserendus.*

408 *Ecclesiæ sæda et miserabilis degeneratio describitur.*

409 *Commendatio amici.*

410 *Nemo sine crinine vivit. Idcirco alter alteri suos nævos condonare debet. Confer epist. 248 h. lib.*

411 *Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ παιδοπολίᾳ ἀπολαστέλειν, οὐδὲ ἀπελγεῖν. Confer. ep. 81 lib II, et ep. 46 h. lib III.*

412 *Ebriositatis cum avaritia comparatio. Confer epist. 146 lib. II.*

413 *Judicium extremum certo futurum est, quod etiam ethnicorum scriptorum celeberrimi quique agnoverunt. Confer epist. 158 lib. II.*

ARGUMENTA LIBRI QUARTI.

Epist. 1. *Cur anni corona et rota generationis dicatur, et quam apte inter se connexæ sint a Deo quatuor ejus horæ, ver, æstas, autumnus, hiems.*

2 *Ne votis actiones sint contrariæ. Opem Dei advocans et ipse te juva.*

3 *Objurgatio hominis luxuriosi et alienarum mensurarum assæctæ impudentis.*

4 *Deum orare, ut tibi præstet, quod tute facere recuses, ridiculum est, imo et ludibriosum in Deum.*

5 *Non omnes eodem animo et fine virtutem colunt.*

6 *Sapientiam impedit sapientiæ opinio. Modestia fundamentum est sanitalis animi, quam quidem etiam ipsa nostri ortus conditio nobis ingerit atque inculcat.*

7 *Qui pœnis aliorum inlarescere cupit, hostis et tyrannus est verius quam pater aut magister appellandus.*

8 *Pœnam aggravat malefici inficiatio.*

9 *Providentia alia generalis sive communis, alia singularis et propria. Lex alia per naturam insita, alia scripta.*

10 *Lingua quantum excitet. Eloquentia non abutendum ad probandam improbitatem, sed ad virtutis ornamentum utendum.*

11 *Evangelium lege perfectius. Plus est diligere immicum et pro eo orare in ipsius rebus secundis, quam afflicto et egeni succurrere et esurientem pascere.*

12 *Servitutem non abolet nec tollit Christianismi professio. Plura a libero homine quam a servo requiruntur: quæ si omiserit, graviores dabit pœnas.*

13 *Auxilium divinum implorans ipse quoque facere debet quantum in se est, non autem in utramvis aurem stertere.*

14 *Deus omnis generis hominibus consultum esse vult: integris lapsis et conversis.*

15 *Christus naturam humanam astu diaboli læsam spoliataque in integrum restituit, et charitatis stola a se contexta induit.*

16 *Honor convenientis ac suus, cuique sine adulatione et benevolentia captatione tribuendus.*

17 *Contra spes inanes Judæorum de instaurando templo et politia sua: quæ ex loco Aggæi II refelluntur.*

18 *De vero intellectu dicti Christi: « Super cathedra Moysi sedent Scribæ et Pharisei: Omnia igitur quæcunque dixerint vobis ut faciatis, facite, etc.*

19 Turpe manere diu peregre est, vacuumque
[reverti.]

Amici patria procul rem præclare gerentis desiderium tanto facilius fertur.

20 Doctrinæ veritati adjungenda est probitas vitæ ac morum, sine qua illi fides derogatur.

21 Orationi vita debet esse par. Nihil facilius quam sibi ipsi imponere. Se scire opinari, impedit scientiam.

22 Exemplo Christi, qui ultro se humiliavit ac submitit Patri, modestiæ studere debemus.

23 Multa noris oportet, ut fallas providentiam et animadversionem divinam. Multi fugiendo fatum, in ipsum incidunt.

24 Precationis Dominicæ sapientissime brevitatis explicatur et ostenditur. Quomodo et a quibus recte recitetur, a quibus perperam.

25 Precantes alios taxare et carpere promptus. In culpis veniam dat sibi quisque suis.

26 Esau inutilis pœnitentia post vendita Jacobo fratri primogenituræ jura, quæ virtuti potius tanquam præmia debentur, quam sorti nascendi.

27 Ethnici sapientes dum extenuant et derident Christianam religionem præ sua, non animadvertunt quod semetipsos resellant ac deridendos aliis propinent, quam religionem evertebant, et Christianismum extollebant.

28 Ejusdem cum superiore argumenti. Scripturæ sacræ simplex et rudis (ut sapientibus mundi videtur) veritas potentior existit quavis sapientia humana et Atticæ eloquentia.

29 Christi passio, crux et mors ac sepulcrum prætant vim habuerit.

30 De divina vi et efficacia præconii Evangelii, quamvis calamitatis comptæ et elegantis orationis destituti. Testimonium laudatur Platonis et Homeri.

31 Refutatio ethnici hominis crucem Christi exagitantis omissa ac spreta mentione resurrectionis et ascensionis ejusdem, quæ tamen iisdem monumentis evangelicis continetur. Qui producit instrumentum pro se in uno capite, debet idem etiam in altis capitibus contra se admittere et agnoscere.

32 Crux Christi fulcrum et fulgor est cæli et terræ.

33 Sacræ Scripturæ lectioni deditus etiam cælo dignam vitam agere debet.

35 De pravis sodalitatibus vitandis, ut quæ perniciosissima sint. De interdicto cum brutis coitu.

36 Pax non ubivis nec per omnia est bona. Pro veritate pugna quam quis suscipit, paci scelestæ nullis antistat modis.

37 Pax est colenda, dum pietatis haud officit.

38 Iracundia cohibenda freno rationis et prudentiæ: omniaque cum consilio agenda sunt.

39 Quia dicta factaque indicia infectaque fieri nequeunt, nihil sine prævia deliberatione, vel dicendum, vel agendum est, ne alioqui pœnitentia imprudentiæ et præcipitantiæ sit pedisequa.

40 Salomonis libri hoc ordine legendi sunt, ut initium fiat a Proverbiis, inde ad Ecclesiasten, et ab hoc ad Canticum canticorum procedatur. In adyta penetrare non debet, qui nondum atrii seu vestibuli ingressus dignus est. Theoriam praxis præcedere debet.

41 Varia hominum genera eleemosynas, exercentium diverso fine. Præstat bonum facere, quamvis per ambitionem, quam id plane prætermittit.

42 Ebriosi æque ac maledici et adulteri et scortatores excluduntur a regno cælorum, teste Paulo apostolo, quamvis diversis interim pœnis affiendi.

43 Corvus ἄστροφοῦ, licet avis, Eliam pascens tæcite ipsum de mitiganda ira admonuit.

44 Quisque sua potius merito quam majorum delicia immeritus luit; ἀναρχοῦ veteris diverbii Judæici. Patres comederunt vitam acerbam, et filiorum dentes obstuperunt.

45 De Susannæ innocentia a senilibus calumniis vindicata, et pœna justis. senibus irrogata.

46 Christo propinquos efficit
Non sanguinis cognatio,
Sed Spiritus imitatio,
Et vita virtutem colens.

47 Deum cujus vindicem oculum nihil latet aut effugit animadversionem, et ut severum judicem timere, et ut benefactorem clementissimum ac liberalissimum amare debemus.

48 Christus a terrenis ad cælestia nos vocans, vim divinam suis verbis adjungit.

49 Gustum nec ullum verba habent inania
Quisque ergo sermo condiendus est sale,
Quem suppeditant divina testimonia,
Et præmium cælestis, et judicii metus.

50 Herodes post illam populi acclamationem: « Vox Dei et non hominis, » divinitus punitus, exemplo suo docet, pœnas dare eos, qui adulationes impias aliorum admiserint, nec reprehenderit.

51 Paulus, cum ait: « Cooperatur iis qui secundum propositum vocati sunt, » significat, non sufficere ad salutem, ut quis a Deo vocatus sit, nisi etiam accedat ex parte vocati studium obsequendi vocationi divinæ.

52 Peccatum morte gravius est. Præstat igitur mori integrum et incontaminatum peccato, quam admittere peccatum, ut immortalitatem, si fieri possit, assequaris.

53 Evangelica præcepta perfectione sua vincunt et jus naturæ, et legem scriptam, et prophetarum oracula.

54 Norma ac definitio exactissima virtutis hæc est, quam quisque in se ipso possidet. « Omnia, quæcunque volueritis, ut faciant vobis homines, et vos facite ipsis. »

55 Causa omnium malorum dissidentiumque opinionum est ambitio, non solum in Ecclesia, sed etiam in philosophia sæculari. Tolle igitur ambitionem, et hæresum fontem obstruxeris.

56 Ambitio et anticipata opinio hæreses pepere-runt.

57 Cum etiam ante natum Christum inter homines omnibus sæculis contentiones existerint, non est mirum quod diabolus etiam post Christum natum varias excitavit hæreses.

58 Quæ sint apud apostolum Judam stellæ errantes, quibus caligo tenebrarum servata est in æternum.

59 Quid sit apud Paulum, Rom. 1: « Tradidit eos Deus in reprobum sensum, » etc. Tradere est nudum auxilio divino dimittere, et relinquere ruentem proprio impetu, non autem impellere in facinus.

60 Quo sensu dixerit Paulus, Rom. 1: « Non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. » Gravius est peccantem laudare, et ulterius improbum factum comprobare, quam ipsum peccare. Confer. ep. 84 infra.

61 De dicto Pauli, Rom. 11: « Gloria et honor et pax omni operanti bonum, Judæo primum, et Græco. »

62 Peccatum sine lege mortuum est. Qui sine lege peccant, mitti puniuntur, quam qui sub lege.

63 De dicto Pauli, Rom. viii: « Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam in nobis revelandam. »

64 Christi in carnem adventus quantum boni contulerit rebus humanis. Qui perit, sua culpa perit, quod victoriam labore parare neglexerit.

65 Gratia Dei per fidem justificati bonis operibus studere, et fidem alioqui mortuam animare, et salutem suam operari debent.

66 Divinæ res omnes ignis nomine in sacris Litteris insigniuntur.

67 Ethnicorum scripta cum sacris Litteris comparantur. Illa non ad omnium lectorum utilitatem, sed ad auctorum gloriam dirigitur; et pomposo dicendi genere utuntur. Hæ ad omnium, etiam idio-

tarum, utilitatem ac salutem referuntur, et simplici oratione res divinas et sublimes exponunt.

68 Inter jussionem et permissionem multum interest.

69 De inscriptione Atticæ arcæ: « Ignoto Deo. » Ejus ratio ex historiis repetita.

70 Consilium saluberrimum de bellis et contentio- nibus inter homines sopiendis: nempe ne tanti res externas faciamus, sed suis potius ponderibus examinemus.

71 Formæ pulchritudinem nihil obstare quominus quis castitatem colat illibatam, probatur exemplis Josephi et Susannæ. Notandum contra sententiam Ovidiani versus:

Lis est cum forma magna pudicitia.

72 Non opes et potentia et felicitas accusanda, sed animus ejus qui his non recte utitur, in crimen vocandus.

73 Typus arcæ fœderis, et propitiatorii, et cherubim, et mannae, et virga Aaronis, quid denotavit.

74 Judæi, postquam Christum tantis affecerunt contumeliis, finali et nunquam instaurando excidio a Deo puniti sunt.

75 Judeorum captivitas, quam a Romanis perpessi sunt, ideo a nemine alio præterquam Josepho Judæo describi debuit, ut fide dignior esset historia exemplo carentium ærunnarum.

76 Regnum cælorum sive præconium Evangelii quare cum grano sinapis a Christo conferatur.

77 Josephus Ægyptiæ semina et libidinis victor.

78 Virtutem esse rem imperatoriam et ubique in quavis fortuna victricem, illustri exemplo Josephi probatur.

79 Paulus vas electionis vita non minus quam sermone potens, exemplo est antistibus Ecclesiæ et verbi divini præconibus, ut vitam irreprehensibilem doctrinae veritatis astruant.

80 Cur dixerit pop. Jud. Exod. xix (secundum Græc. interpret.) « Omnia quæcumque dixit Dominus, faciemus, et audiemus. » In rebus divinis præzis cognitione prior est.

81 De dicto Christi, Matth. vii: « Non potest arbor mala fructus bonos facere. » Et de dicto Pauli I Cor. ii: « Animalis homo percipit ea quæ sunt Spiritus. »

82 De sapientissimo temperamento in sacris Literis a Deo adhibito, cum eas partim obscuras ac difficiles, partim planas atque apertas esse voluit.

83 Alia sunt ἐπιχρᾶ · alia δυσέπιχρᾶ · alia ἀνέπιχρᾶ, a quo postremo genere investigando penitus ubi- tinendum est, secundum illud: ἀρχὴν δὲ θεοῦ οὐ κέπει τὰ μύστυα.

84 Sententia injusta malum facinus comprobans, deterior est eo qui id perpetravit. Conf. ep. 60, supra.

85 Ad Pauli dictum Tit. i, « Deum se nosse contentur; factis autem negant. » Non satis est ore Deum fateri, nisi et opere fatearis. Sermo factis vucius parum valet ad persuadendum.

86 Lex talionis justitiæ, imo et humanitatis potius quam iniquitatis aut crudelitatis plena est. Conf. ep. 133 l. ii, et h. ep. 209.

87 Mandatum Dei ad Israelitas, ut Ægyptiorum vasa auferrent, justius, et æquissimum fuit, pertinens ad compensationem mercedum pro tot annorum servitiis debitaram.

88 Exhortatio ad studium lectionis et meditationis quotidianum exemplo Timothei et Pauli apostoli. Memoria sine exercitiis facillime obsolescit et oblituratur.

89 Pauperis non oportet commiseratione moveri in judicio, multoque minus favere divitum insatiabilibus cupiditatibus.

90 Ruditas ipsa morte pejus fugienda, et quotidie lectioni ac meditationi sacre Scripturæ incumbendum.

91 Sacre Litteræ omnibus omnium sapientium scriptis longe antistant, eaque vincunt perspicuitate

et compendio omnium officii. Varia variorum dicendi genera. Confer. ep. 5 lib. et h. l. ep. 28, 76 et 140. Et ex parte, qua de compendio virtutis etiam ep. 53 et 54, h. l.

92 Ab inani contentione dehortatio.

93 Beati sunt qui falsas propter Christum contumelias sustinent. Confer. ep. 190 h. l.

94 « Nolite ante tempus judicare, » interdictum Paulinum I Cor. iv, quomodo et quibus de rebus accipiendum sit.

95 Quamvis recte et apostolico præcepto convenienter faciat, quæ injuriam sibi factam patienter tolerat, tamen eam inferens non potest se illo dicto excusare.

96 Dubitationes quædam de Herode et fratris ejus uxore Herodiade ab ipso ducta et Joannis Baptistæ reprehensione facti moventur et discutuntur.

97 Christus ad crucem proficiens quare mulierum lamentationes reprehenderit. Confer. ep. 166 et 285 l. ii, et h. l. ep. 128 et 180.

98 Cum oportuerit Christum pati, teste Luca xxiv, quare puniti sunt qui passionem procurarunt et adjuverunt Judæi.

99 Sancta synodus Nicæna veritatem dogmatum ab infinitis corruptelis hæresum asseruit.

100 Deus missione Filii sui ad persolvendum pretium redemptionis instaurandamque generis humani salutem ostendit et justitiam suam et abundantiam bonitatis.

101 Expositio dictorum Paulinorum Rom. i: « Tradidit eos Deus in affectus ignominia, repletos omni iniquitate, » etc. « Dedit ipsis Deus spiritum compunctionis. » Dare et tradere ex more et idiomate sacre Scripturæ significat idem quod relinquere vel permittere.

102 De timore et veneratione erga magistratum; ex Paulina admonitione, Rom. xiii.

103 Ecclesia universalis est corpus Christi; particularis, v. g. Corinthiorum Ecclesia, est ejus corporis membrum ex parte. Ex Epist. ad Corinth.

104 Piorum ærumnæ coronarum et braviorum instar habent, et exsultandi materiam ipsis præbent. Ex Paulo Philip. i.

105 Dæmones cum pro diis coli vellent, simularent justitiæ studium, idque a suis cultoribus egerunt.

106 De diversis talentis hominibus concreditis.

107 Terra qua ratione vel mobilis sit, vel immobilis.

108 Christus in cruce triumphavit de dæmonibus debellatis.

109 Explicatio dicti Salomonis, Proverb. vi: « Qui ingreditur ad mulierem nuptiam, non erit innocens; neque omnis tangens eam. » Tactus sensus crassior et impurior est quam visus, qui est subtilior ac purior.

110 Expositio dicti Ezechiel. vii: « Et erunt in montibus ut columbæ meditantæ. » Cumulus doloris, non licere conquiri.

111 Exhortatio ad reconciliationem et satisfactionem, ex præcepto Christi, Matth. v, 22, 25.

112 De dicto Pauli, I Tim. iv: « Prohibitum nubere, » etc., et aliis Scripturæ idiotiis.

113 De dicto Pauli Hebr. ix, 17: « Testamentum in mortuis firmum. »

114 De diversis formis et ingeniis ac moribus hominum. Ex Proverb. Salom., xxvii, 19.

115 Adulterium furto, præsertim ex paupertate admissio, longe gravius est. Ex sententia Salom. Proverb. vi.

116 Nemo hominum tam pius ac probus est, quin alicui sit errato obnoxius. Nemo rursum usque adeo vitiosus, quin aliquid boni egerit. Nihil itaque absurdum est, si dicamus, et Lazarum pœnas suorum lapsuum dedisse et divitem præmia recte factorum in hac vita recepisse.

117 Cur leprosi aliisque morbis involuntariis la-

borantes extra castra consistere jussi fuerint. Pa-
rentes sæpe in filiis plectuntur gravius quam in se-
metipsis. Conf. ep. 141 h. lib.

118 Eleemosyna unde estimari debeat, nempe
non tam a dati magnitudine, quam ex animo dan-
tis. Probatur exemplo viduæ evangelicæ, duo mi-
nuta offerentis in gazophylacium. Marc. xii, Luc. xxi.

119 Viri mulieribus tanquam vasi infirmiori ho-
norem tribuunt. I Petr. iii.

120 Contumeliæ quomodo sanandæ.
121 Lazaro suæ miseræ fundamentum sempiternæ gloriæ et felicitatis exstiterunt.

122 De libidinoso aspectu mulierum vitando. Legitima lucta est quam constituit Deus; non quisque sibi opinionis errore finxit.

123 Proximus quis sit, nempe quivis homo nostræ opis indigus.

124 Anima humana est quidem divina, et immortalis sed non Deus, neque particula Dei essentiæ, neque principii experta.

125 De animæ immortalitate contra Galeni harmonicam lyram et temperamentum corporis; præclara et erudita disputatio, Homerici, Euripideis et Platonici auctoritatibus stabilita, tandemque divino oraculo et testimonio obsignata.

126 Reprehensione et odio digni sunt, qui neglecta bene vivendi cura de dogmatibus perpetuas contentiones suscipiunt, ipsamque adeo divinam essentiam suis disputationibus scrutantur ac sollicitant.

127 Spirituales homines quinam dicantur a Paulo? qui animales? qui denique carnales? A potiore sumitur denominatio.

128 Christus sua sponte morti caput obtulit, cum facile eam, si voluisset, declinare potuisset, vel divina sua potentia qua alios etiam ex morte excitavit, vel innocentie allegatione ac defensione, vel beneficio appellationis.

129 Decem interpretationes dicti Paulini: « Qui fornicatur, in corpus suum peccat. »

130 Quomodo sese gerere debeant cum ii qui audiunt, tum illi qui dicunt. Quid intersit inter τοῦτον καὶ Ἰσὸν inter ἀμφισβητεῖν καὶ φιλοσοφεῖν; inter εὐδοχιμεῖσθαι, sive εὐδοχιμον εἶναι, et ἐπαινεῖσθαι, sive ἐγχαριστεῖσθαι; denique inter ἔδρασθαι καὶ εὐφρανεῖσθαι.

132 Inutilis et periculosa nobis esset præcognitio omnium rerum atque eventuum.

133 Fons omnis in vita confusionis et inter homines animorum exacerbationis et contentionis est, quod sacram Litterarum studium negligitur, et minusquisque suos affectus divinis oraculis anteponit.

134 Lex et prophetæ præparatio fuerunt ad Evangelium.

135 Expositio dicti Christi Matth. x, 41: « Qui recipit prophetam in nomen prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. » Honestum ipsius honesti, non alicujus lucri utilitatisque aut humanæ gloriæ causa, colendum est.

136 « Regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud, » Matth. xi, Luc. xvi, quomodo intelligendum.

137 Expositio dicti Christi Matth. x: « Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. » Exempla quatenus capienda sint.

138 Tristitiæ assultum repellat ac subigat animus precibus ac meditatione cælestium præmiorum.

139 Admonitiones et reprehensiones vitiosorum hominum quales esse et quomodo adhiberi debeant. Quomodo item ferenda sit boni eventus frustratio.

140 Scripturæ sacræ cum eorum qui extra Ecclesiam sunt scripturis collatio.

141 Cur leprosos et aliis morbis involuntariis laborantes lex prohibuerit ingressu castrorum. Parentes sæpe in liberis gravius quam in semetipsis plectuntur. Confer ep. 117 h. l.

142 De arcana et æterna generatione Filii Dei ex substantia Dei Patris.

143 De differentia legitimi imperii et tyrannidis: quorum illud ad subditorum, hæc ad imperantis utilitatem propriam refertur.

144 Ratio conciliandæ pacis minus probanda quæ sit.

145 Sacerdotii munus perdifficile esse recte administrare docet, quod varii sint ac multiplices animorum morbi, qui non uno omnes remedio curari possint. Unde et Christus exclamavit, Matth. xxiv et Luc. xii: « Quis, putas, est fidelis servus et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis demensum? »

146 Christus adventu suo docuit homines animæ immortalitatem, et resurrectionem carnis, et judicium futurum, atque ita ad virtutis studium eos excitavit et acuit. Peccatum morte gravius, et hæc præ illo eligenda. De dicto Pauli Hebr. ii, 15.

147 Non Jesus Nave seu Josua, sed Jesus Christus veram et solidam requiem peperit. De loco Pauli Hebr. iv, 8 et 9.

148 Inique et improbe agentes non sunt laudando et adulando confirmandi in sua improbitate, sed vel silentio vel fugu sensus aliquis improbitatis eis injiciendus, ut corrigantur. Etiam voluntas atque impulsio in utramque partem non caret vel præmio vel pœna, quamvis eventus non responderit.

149 Expositio dicti psalmi Lxi: « Semel locutus est Deus: duo hæc audivi, » etc. Comminationes divine pœnarum tacitam habent annexam conditionem pœnitentiæ.

150 Quo vilioribus et contumeliosioribus armis Christus diabolus vicit, eo clarior et illustrior ejus victoria est, quasi athleta vinctus, et tamen victor. De dicto Pauli I Corinth. ii, 2.

151 De providentia Dei omnia in cælo terraque videmur.

152 De dicto Salomonis: « Longanimis vir multus in prudentia; pusillanimus autem valde insipiens est. »

153 Quo pacto intelligendum sit illud Jobi: « Astra non sunt munda in conspectu ejus. »

154 Christi adventu compressus tyrannus diabolus vi amplius non potest nocere, sed tantum deceptione et fraude. Eorum igitur culpæ est ascribendum, quod ab eo superentur, qui se ipsos ei sua sponte subjiciunt.

155 Quid sit apud Isaiam, cap. li: « Poculum ruinæ et calix furoris. »

157 De sensu dicti Levit. xxi: « Super omni anima mortua non ingrediatur. » Corpus mortuum seu cadaver ipsum per se non est impurum, neque pulluit: quia naturalia extra culpam et crimen sunt: quod probatur ex loco reliquiarum Josephi translaturum, et dicto Salom.

158 De dicto Salom. Proverb.: « Septies cadit justus et resurget. »

159 Solutio antinomie apparentis inter dicta Christi: « Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, » etc. « Caveat ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus. »

Ab recte factis absit ostentatio.
Mens ambitiosa pestis est operis boni.
Ut nocte in obscura micare fax solet,
Sic fulget et virtus latere nescia.
Confer ep. 227 inf. h. l.

160 Expositio dicti Ezechiel xi: « Auferam ab ipsis cor lapideum, et dabo ipsis cor carneum: » quod utraque de habitu et qualitate, non de substantia intelligenda sint.

161 De dicto Proverb.: « Astitit in omni via non bona; » et illo psalmi xlviii: « Anima ejus in vita sua benedicetur. Ingrediatur enim in generationem patrum suorum, » etc. Corrupta hominum judicia sæpe beatos prædicant qui revera sunt miseri, et contra.

162 Agnus Paschalis μετὰ σπουδῆς comedendus. Studium est actio ante actionem.

163 Disputatio insignis contra Origenis dogma de

anima, quam volebat peccasse antequam in corpus demitteretur in corpus autem pœnæ luendæ causa detrusam esse. Contra docet Isidorus orthodoxam esse sententiam. Lucia et certaminis causa nos in vita hac constitui, ut ea recte exacta præmiis potiamur.

164 Diabolicus abusus dicti psalm xc a Christo reprehensus, Matth. iv.

165 In dictum Christi de virginitate, Matth. xix, 11: «Non omnes capiunt hunc sermonem, sed quibus datum est.»

166 De dicto Pauli, Coloss. ii, 17: «In Christo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, id est essentialiter. Memorabilis epistola contra Arianos.

167 Danielis et sociorum ejus sapientia incomparabilis superbiæ Babyloniorum a Deo opposita.

168 De dicto Pauli, Hebr. x, 28: «Gravibus puniuntur qui tempore gratiæ peccati vel ad bona opera segnes sunt, quam qui olim sub lege fuerunt.»

169 Expositio dicti Christi: «Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.»

170 Lex qualium peccatorum remissionem dederit per sacrificia, qualia vero morte puniverit.

171 Nihil recte facere possumus absque divino auxilio. Id autem facientibus sedulo quod in se est, nunquam est defuturum.

172 Commemoratio præclarorum facinorum magnum vim ad excitandos animos habet.

173 Non oportet vel ad gratiam laudare, vel ad odium vituperare; sed vero sanoque judicio uti, nisi quis velit dici ingenio servili præditus, vel etiam in pecorani numerum referri.

174 Recte de Deo sentire, summa est sapientia, optima actio et vita a vitiis abstinens, divinisissima est scientia. His v. destituta ευγλωττα res inanis est.

175 Sæpe in eo sita est, si succumbere videamur; injuriæ patienter ferendæ Christianis: quibus quanto majora proposita sunt præmia, tanto duriora imponuntur certamina.

176 Moyses quare legislationi præmiserit historiam creationis mundi, et de præmiis piorum ac pœnis impiorum, videlicet ut animos huc ratione ad suscipiendam et implendam legem præpararet et excitaret.

177 Ut persuadeatur auditori non est in oratore, sed in auditore situm: proindeque si orator, cum omnia qui et ut debuit, fecerit, non tamen sine suo potius sit, nulla in ipso culpa est, nihilque ipsi imputari potest. Confer epist. 205.

178 Illustre encomium Abrahami qui, dum filium Isaacum mactare paravit, naturam ipsam debellavit et triumphavit, in cœlesti theatro victor a Deo et beatis mentibus renuuntatus.

179 Exemplo Christi patienter ferendæ sunt Christianis injuriæ. Augetur injuria ex dignitate ejus cui infertur.

180 Christus merito reprehendit feminas, a quibus passione sua defebatur. Confer ep. 166 et 285 lib. ii, et ep. 97 ac 128 h. i. iv.

181 Quadruplex interpretatio dicti Christi: «Nolite sancta dare canibus, neque projicite margaritas vestras ante porcos, nequando conculcent eas pedibus suis, et conversi lacerent vos.»

182 Psalmorum Davidis variæ inscriptiones quid sibi velint.

183 De Deo rebusque divinis non oportet quærere: Quomodo? Confer ep. 476 lib. i.

184 Improbi pœnam non effugient, imo fugiendo fata incurrunt, sequæ in suis implicanti rebus. Quod Jobi exemplo probatur.

185 Objurgatio hominis injuriarum tenacis et ad condonandum illas difficilis, cum esset in pecuniis erogandis liberalis. Si non remittis, non remittetur tibi. Remissio hominis veniam apud Deum parit.

186 Ordo rerum creaturarum convincit esse Deum, ejus ordinis auctorem, non oculis, sed animo contemplandum.

187 Querela de perversitate hominum, omnia ad

virtutem adjumenta et naturæ et gratiæ negligentium.

188 Objurgatio archidiaconi avari et Simoniaci, atque ad officium revocatio.

189 Christum immerito culpabant Pharisei quod convalesceret publicanis et peccatoribus. Gratia est supra legem.

191 Vitiositate laborans nec liberari volens, alioque insuper ea liberatos ut miseros deplorans, ipse deploratæ est sanitatis et commiseratione dignus.

192 Virginitas præstantior est conjugio.

Virginitas cælum, terras connubia replent: Utrum horum, dubitas, sit bonitate prius?

Si tamen omnes homines virginitatem perpetuam colerent, atque a matrimonio abstinerent, brevi inde consecuturum esse, scribit Paulus Silentiarius, ut genus humanum interiret. Epigramma ejus ascribam ex Anthologiæ lib. i, tit. 15 εἰς γάμον.

Καλὰ τὰ παρθενίης κειμήλια· παρθενίη δὲ τὸν βίον ὄλεσεν ἂν πᾶσι φυλαττεμένην.

Τὸν γενεὴν ἐνθέσμιος ἄλογον λάβε· καὶ τίνα κόσμῳ ἄδς βροτῶν ἀντι σέθεν· φεύγε δὲ μαχλοσύνην.

Hoc est

Virginitas pretiosa quidem est res. Verum ea cunctis Servata humanum perderet omne genus.

Uxorem quare duc rite, orbique vicissim

Pro te des hominem, spurcitiæque fuge.

Vel, si mavis aliam interpretationem viri amici:

Nobile virginitas donum est: secura sed orbem

Ni supplet, vita cælibe vita perit.

Ergo nequitiam fugiens tibi delige nuptam,

Ut mundo possis reddere prole vicem.

De comparatione autem virginitatis et conjugii

plura dicam in Annotatonibus.

193 In rebus spiritualibus (secus quam in terrenis) quantum volumus, tantum et possumus. Eleemosyna non ex modo dati, sed ex proposito animi æstimanda est, exemplo Christi de vidua duo minuta offerente judicantis.

194 Ethnicorum vanitas seipsam refelli. Fabula de Apolline castam puellam frustra sollicitante ad stuprum vi musicæ.

195 Hæc vita est certaminum, altera præmiorum. Periculosissimum autem est affectibus ac perturbationibus animi succumbere.

196 Injuria non est patientis sed facientis. Nemo nisi a semetipso læditur. Christi exemplum ad injuriarum tolerantiam in nobis gignendam efficacissimum est. Confer ep. 179 h. lib.

197 Homo improbus in sua improbitate non adjuvandus. Non idem indigenis quod exteris permittendum.

198 De institutione Persica, et de jurejurando quod dabant Persæ cum ad virilem ætatem pervissent.

199 In futura vita concurrere poterunt crucialium vehementia et duratio. In hac non item; in qua illud potius valet, quod de dolore est relatum apud Ciceronem. «Si magnus brevis: si longus levis. Quantum quid potest esse in hac vita longum aut diuturnum, cum in ipsa sit brevis?»

200 Ne in bellis quidem perpetratæ cædes omni noxa carent, propter summam qua inter omnes homines est naturæ communis devinctionem.

201 Resurrectio etiam corporum probatur ex justitia Dei.

202 Christiani Θεοδιδάκτο: relictis rebus mundanis cælestia tantum mediari debent.

203 Regula interpretandi prophetarum oracula, illustri exemplo declarati psalmi lxxi, qui, quamvis in Salomonem fuerit scriptus, multa tamen continet quæ in Salomonem non quadrant, sed Christo potius vero principi pacis conveniunt.

204 Quanto majora præmia hominibus in Novo Testamento proposita sunt quam olim in Veteri, tanto etiam majora ipsa subeunda sunt certamina. Hæ enim duæ res, certamina et præmia sibi invicem respondere debent.

205 Multis exemplis et testimoniis probat, non esse

in oratoris, sed auditoris potestate ut orationem sequatur persuasio: Proinde non esse oratori hoc imputandum aut vitio dandum si sine suo excidat, dummodo nihil eorum, quæ ad officium suum pertinent, prætermiserit.

206 De Diana Ephesina, ejusque signo ab Jove demisso.

207 Rursus eadem de re. Signa διοικητῆν quæ et quare dicta sint. Βπέτα; unde. Historia memorabilis de Ptolemæo rege Ægypti, quomodo statuarios Dianæ in foveam præcipitari curarit, ne simulacrum illud humana manu factum videretur.

208 Diabolica est astutia, arcere homines a lectione, auscultatione et studio sacræ Scripturæ merum mel spirantia, ne inde bona opera sequantur.

209 De differentia legis et Evangelii. Lex peccata punit admissa, Evangelium etiam fontes peccatorum, antequam nascantur, obstruit. Explicatio dicti Christi: « Dictum est antiquis: Oculum pro oculo, et dentem pro dente. Ego autem dico vobis: Nolite resistere malo. »

210 Virtus est medium vitiorum utrinque reductum.

Quod assequi difficile est, ita ne declines ad dextram aut sinistram.

211 De imperscrutabili majestate Dei; expositio dicti Salom. Proverb. xxv. 1: « Gloria Domini celat sermonem; » et dicti Habacuc, iii: « Operuit cælos virtus ejus. »

212 Non tantum verbis, sed et opere ac vita ipsa philosophandum est ei qui non velit se ludibrio exponere. De dicto Isaïæ: « Discite bonum facere. »

213 Accusatio prophetica impietatis hominum adversus Deum, et iniquitatis in proximum plane inexcusabilis. Qui allucinaturn circa manifesta, videtur etiam amittere fidem in occultis et obscuris. Expositio dicti Ezechielis.

214 Judicandi munus difficillimum. In illud Sirach. vii: « Ne quæras feri judex. » Confer epist. 274 lib. iii.

215 Ut lucerna ab oleo riganda est, sic λόγος διδασκαλικός sive προφορικός ab alterius virtute interna, qui est δάθετος alimentum accipere debet. De dicto Christi: « Sint lucernæ vestræ ardentes. »

216 Solvitur ἀντιπελεγμένον seu ἐναντιοπαρὸς est inter hæc duo Christi dicta: « Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum; » et: « Væ vobis, Scribæ. »

217 De dicto Christi, Joan. iii. 19: « Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. »

218 Docetur, non repugnare sibi invicem duo ista dicta: « Nolite solliciti esse quomodo aut quid loquamini; » Matth. x; Marc. xiii; Luc. xii. « Parati semper ad reddendam rationem. » I Petr. iii. Martyrum incredibilis invictaque constantia. Sapientie sapientes discipuli.

219 Sacerdotalis sive episcopalis muneris summa difficultas. De dicto Pauli, I Tim. iii: « Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. » Confer ep. 216 lib. iii, quæ ad eundem Palladium scripta est.

220 « Pax cum omnibus, quantum in nobis est, colenda. » Rom. xii. Ne quis nos oderit, non est nostri arbitrii: Sed hoc est, ne quis juste nos oderit, causa videlicet odii a nobis ipsi præbita. Confer ep. 211 lib. iii, et ep. 50 lib. ii.

221 Lectio et studium sacrarum Litterarum, velut fontium Israël's, aliis rebus præferri debet.

222 Virtus immortalis est, et solu hominem beat. Deus Abrahami, Isaaci et Jacobi, itemque Davidis et aliorum sanctorum etiam vita sanctorum curam se gerere testatur.

223 θυμὸς et ἐργῆ quomodo differant.

224 Scriptorum Joannis Chrysostomi commendatio, et hominis socordis eorum negligentis objurgatio.

225 Josephi Judæorum historici testimonium de

Christo, lib. xviii Antiquit. Ab hoste testimonium vim magnam habet.

226 Non satis est hæreticos, paganos et Judæos veritate religionis superare, nisi iisdem etiam meliorem vitam agamus. Fides enim absque operibus mortua est.

227 A recte factis absit ostentatio. Factum bonum non est bonum haud factum bene. Solvitur dubitatio. Cum fieri nequeat ut bonum opus lateat, quare Christus interdixerit, ne coram hominibus faciamus elemosynam.

228 Sirach quam variis iconibus Sapientiam representet.

229 Christi in carnem adventus quantum attulerit. Objurgatio gravissima hominis incorrigibili pravitate laborantis.

230 Sennacheribi regis superbia divinitus castigata et repressa, ipso post deletum exercitum et turpem fugam domi a suis trucidato.

ARGUMENTA LIBRI V. Animi.

1 De animi corporisque affectionibus, infra 187 et 161.

2 Pro improbis orandum.

3 De vanitate rerum humanarum. Confer epist. 271 et 251 lib. iii.

4 De Dei regno etiam apud improbos.

5 Martyrum gloria.

6 In episcopatum ambientes.

7 De æquo et bono, et ἐπιεικέα.

8 Sui cognitio utilis.

9 De recta liberorum institutione. Confer ep. 317.

10 De pugna hominis interioris.

11 Virtutis commendatio.

12-13 Ad frugem bonam invitat fratris exemplo.

14 Vita militia.

15 Arrogantiam dissuadet.

16 De Eusebii vitiiis. Confer epist. 140, 147.

17 Oculos continentes esse oportere.

18 Pares cum paribus congregari.

19 Dimittite et dimittentur. Luc. vi, 37.

20 Orator non semper persuadet.

21 Priorum sacerdotum cum sui ævi elegans comparatio. Vide inf. epist. 37 et 129.

22 Ignoscendum etiam non postulanti.

23 Non repetendum malum malo, sed bono. Infra ep. 280.

24 De fraterno amore.

25 Mundus muliebris quis verus.

26 Animorum ad virtutem societas.

27 Si athleta laborat, quidni Christi miles.

28 Fratrem amici laudat. Ad quinque capita per epistolam quæsitâ respondet.

29 A luxu dehortatur.

30 A virtute tres commendat episcopos.

31 Sacræ Scripturæ quomodo incumbendum.

32 Laudat Joan. Chrysostomi in Pauli Epistolam ad Romanos Comment.

33 Laus sancti ac doctoris deserti.

34 A mali societate deterret improbos.

35 Suadet oratori virtutem quam verbis possit, reipsa etiam exornet.

36 Divitiæ Babylonis fornace collatæ. Daniel iii.

37 De bonis presbyteris contra malos disseritur. Contra epist. 21.

38 Contra virtutis osiores.

39 Multiplices tentationum fructus. Confer infra epist. 226.

40 Quales reip. gubernandæ aptiores.

41 Regnum cælorum inculcatum. Sup., epist. 4.

42 Pænæ lente sunt exigendæ. Inf. ep. 267.

43 Ingenis supplicium et tolerantia ægre durant.

44 Virtus laudatur et alget.

45 De bono vini modice sumpti.

46 Oculum ut animi fenestras custodiendos.

47 Virtute amanti hominum opinio contemnenda.

48 A corticibus temperandum.

- 49 *Laudandi boni sine ostentatione.*
 50 *Cœlestia terrenis quia præstant, idcirco amplectenda.*
 51 *Diabolus quæ suggerit, fugienda.*
 52 *De monodia in improbos conscripta.*
 53 *Mittit monodiam in alios conscriptam.*
 54 *Virtus sequenda ut hostem vincas.*
 55 *Avaritiæ detestatio. Confer inf. epist. 67.*
 56 *Beati qui persecutionem patiuntur, Matth. v. 40.*
 57 *A vitii dehortatur ac nequitia.*
 58 *Spes vitæ anchoræ. Confer epist. 50 et 58.*
 59 *Zostinum in stirpe delirare.*
 60 *Falsa sui existimatio.*
 61 *Demonstrationis vis in argumentando.*
 62 *Parentis præceptorisque officium non assentari.*
 63 *Virtus sui mœces.*
 64 *Victus cultusque corporis qualis.*
 65 *In illud Matth. v. 28 : « Qui viderit mulierem, » etc.*
 66 *Quod homini maxime utilia adversa.*
 67 *Avaritiæ detestatio. Confer epist. 55.*
 68 *De bono tentationis. Confer epist. 19 et 226.*
 69 *Spes denuo commendata, ut epist. 50 et 58.*
 70 *Sua contentum sorte esse oportet.*
 71 *Jobi in calamitate patientia proponitur et paupertas.*
 72 *« De beatitudine æterna. «Oculus non vidit, » etc. Isaïæ LXIV, 4; I Corinth. II, 6 : Et « non sunt condignæ passiones. » Rom. VIII, 18; II Cor. IV, 17. Confer epist. 152.*
 73 *In illud septem sapientum : « Ne quid nimis. »*
 74 *De precantum discrimine. Confer epist. 159.*
 75 *Ἀχαριστίας, ingrati que accusat. animi.*
 76 *Quis vere fortis.*
 77 *De malorum flagitiis vivorum posteriorumque judicium. Confer ep. 55, ad eosdem.*
 78 *De futuræ vitæ mercede. Supra epist. 72.*
 79 *Eleemosyna de juste partis grata Deo.*
 80 *In ratiocinando caute agendum.*
 81 *Ad virtutem exstimulat.*
 82 *In illud Pauli : « Unusquisque propriam accipiet mercedem, » I Cor. III, 8 et 14.*
 83 *Convivator optimus quis.*
 85 *In justitia fideque servanda latrones exemplo sunt. Cicero I Offic.*
 86 *A vindicta dehortatur.*
 87 *In illud Isaïæ : « Cur timui? » cap. XL, 14.*
 88 *Quis probus fortisque vir. Confer epist. 76.*
 89 *De bonis malisque sacerdotibus. Conf. ep. 37 et 268.*
 90 *De talione in accusando.*
 91 *Pauli ad Hebræos locus cap. IV, 8, De Jesu Nave.*
 92 *Cur monitionem instaurandam censuerit.*
 93 *Ad constantiam in bono hortatur. Confer ep. 153.*
 94 *Adversa patienter toleranda. Confer ep. 193.*
 95 *Virtutis vitiorumque comparatio.*
 96 *De variis studiis præmii aut pœnarum. Conf. ep. 325.*
 97 *De vi veritatis.*
 98 *Agriculturæ laudatio.*
 99 *Senectus a libidine temperans. Cicero De senectute.*
 100 *Mala perferenda esse.*
 102 *Eloquentia quibus invisata.*
 103 *De vitii quorumdam.*
 104 *Avaritiæ malum.*
 105 *Hortatur ad frugem bonam.*
 106 *Virtus colenda.*
 107 *Vita mortalium caduca.*
 108 *Ἔργα ne fiant πάρεργα.*
 109 *Virtute præditi laus.*
 110 *De actionis contemplationisque vita. Infr. ep. 294.*
 111 *Συγγνώμης unde nomen sumptum. Matth. v. 26. « Esto consentiens, » etc.*
 112 *Æterna cum terrenis composita. « Thesaurizate vobis, » Matth. VI, 19.*
 115 *Ad eleemosynam hortatur. Sup. 76. Conf. ep. 181.*
 114 *Peregrinatio quæ salutaris.*
 115 *Uter laude dignior, secundis insolens, an adversis constans.*
 116 *De Zosimi improbe factis. Sup. 103 et 195.*
 117 *De vi sati, an a mente pendeat. Conf. lib. III epist. 135.*
 118 *Ad vitæ emendationem adhortatio. Sui victoria maxima.*
 119 *Lingua in quibus bene utendum, inf. epist. 453.*
 120 *Procrastinatio et ampliatio vitiosa.*
 121 *De Laconica oratione.*
 123 *Virtus in bonis habenda.*
 124 *Cohibenda calumnia.*
 125 *Ad frequentes litteras invitat.*
 126 *Sui ævi cum antiquitate comparatio. Confer. ep. 11 et 27.*
 127 *Humilitatis commendatio.*
 128 *Spiritualis quis et animalis. Confer epist. 127 ub. IV, ad Nilum.*
 129 *De fraterna correptione.*
 130 *De bono spei, Deique promissis.*
 131 *Admonentibus nullam hodie gratiam haberi.*
 132 *« De illo : Sancta ne canibus, » etc. Matth. VII, 6, et XV, 29. Sup. epist. 31.*
 133 *De stylo epistolari. Vide Nazians. epist.*
 134 *De iracundia et avaritia. Vide epist. 142.*
 135 *De ignavia et philautia.*
 136 *Mali ac boni discrimen.*
 137 *In illud Matth. v, v. 46. « Si diligitis eos qui vos diligunt, » etc.*
 138 *« Beati estis cum maledixerint vobis homines. Matth. v, 11.*
 139 *Spectando ut agendo peccari.*
 140 *Eusebii quæ vitia reprehendenda. Conf. ep. 16.*
 141 *Privatam vitam tutiorem.*
 142 *Contra avaritiam. Conf. ep. 55, 67 et 34.*
 143 *Amicitia hostis*
 144 *Nunquam a spiritali cessandum pugna.*
 145 *Bene dicendi virtutes quatuor, ex Hermogenis ideis.*
 146 *De oculorum decenti verecundia. Confer ep. 17.*
 147 *De Eusebio rursus male ordinante. Supra epistol. 16 et 140.*
 148 *In mensa decorum servandum.*
 149 *Quod sis esse velis. Esse quam videri bonus malis.*
 151 *Piorum insistendum vestigiis.*
 152 *De futuræ hujusque vitæ gloria. Confer ep. 72.*
 153 *Ad constantiam hortatur. Sub. epist. 93.*
 154 *Hostilis quomodo expugnandus animus.*
 155 *Dialogismus.*
 156 *De explorando animo.*
 157 *Facilis jactura sepulcri.*
 158 *In quo consistat bonorum summo.*
 159 *Peccantium tria comparantur genera. In illud Pauli, Rom. I, 37 : « Non solum qui ea faciunt, » etc. Confer epist. 74.*
 160 *Turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum. Confer epist. 196 et 230.*
 161 *Privatum vivere præstat, quam omnium monstrari digitis.*
 162 *De tribus Christianæ vitæ necessariis, oratione virtute ac fide. Ad duo Pauli loca, Gal. fide et sermone, II, 17. Et illud : « Fides sine operibus, » etc. Jacobi II, 17.*
 163 *In fratris morte alloquium.*
 164 *Ad virtutem pietatemque gentilium invitat exemplis.*
 165 *De Zosimi vitii. Sup. epist. 103, 116.*
 166 *De martyrum patientia.*
 167 *Vir fugiens denuo potest pugnare.*
 168 *Quæ principi necessaria. Solon dicebat duobus*

rempubl. contineri, præmio et pœna. Cicero ep. ad Brutum. *Afert hanc epistol.* Suidas in Ιωαν. Ἀντιοχ.
 169 *Ab alio quisque melius regitur. Confer Greg. Nyssen. c. 24 lib. De virginitate.*
 170 *Sat cito, si sat bene.*
 171 *Non temere judicandum.*
 172 *De fidi amici officio.*
 173 *Ex aspectu nascitur amor; ad illud Matth. v, 28: « Qui viderit mulierem. »*
 174 *Fratres ad pietatem hortatur.*
 175 *Finem respiciendum.*
 176 *Vitio careat, qui in alterum dicit. Supra epist. 160, 196.*
 177 *De eadem re.*
 178 *Qui a minoribus temperat vitiis, majora etiam evitat.*
 179 *De carnis resurrectione.*
 180 *De ira moderanda.*
 181 *Ad illud Eccli. iii, 33: « Eleemosyna extinguit peccatum. » Sup. epist. 79, 113.*
 182 *Munera excæcant etiam sapientes.*
 183 *Eleemosynam quosdam jactare, non dare.*
 184 *In malis acutus, hebes in bonis.*
 185 *A ludis et spectaculis ut abducat hortatur, ut epist. 517.*
 186 *De eadem re a spectaculis deterrens.*
 187 *De natura animæ quæsitum. Moz epist. 101.*
 188 *Virtutem in mediocritate consistere.*
 189 *Ira moderanda: furor enim brevis est.*
 190 *De correctione fraternâ. Supra epist. 129.*
 191 *De animi affectionibus quæsitum. Supra epistol. 1, 187.*
 192 *De amici litteras tradentis statu.*
 193 *« Decet omnem adimplere justitiâ, » Matth. iii, 15.*
 194 *Mutare in melius vitam suadet.*
 195 *Laudat patientiam in adversis. Confer epist. 94.*
 196 *De Eusebii episcopi Pelusii erratis. Confer epist. 16, 140, 147, 250, 250.*
 197 *An Judæi filii adoptionis appellandi.*
 198 *Graphica hypotyposis laudata.*
 199 *Vituperatio hominis mali, presso nomine.*
 200 *Contra nimium mulierum ornatum. Confer epist. 66, lib. et sup. epist. 25.*
 201 *Conciones non ad pompam, sed ad virtutem inserendam hubentur.*
 202 *Xenophontis de Socrate judicium.*
 203 *Quid differant ἀβούλος καὶ ἀβούλητος.*
 204 *Judicis quod officium. Pulchra rei judicatæ gradatio.*
 205 *Amicitia vis. Confer epist. 145.*
 206 *Ad fraternam hortatur concordiam.*
 207 *Vis amoris mutui.*
 208 *Gratulatur ad bonam reverso frugem.*
 209 *Non temere de alio judicandum.*
 210 *Quantum scelus aliorum intervertere eleemosynas.*
 211 *Paganum converti exoptat.*
 212 *Ne injuriam faciat, rus quemdam ablegandum censet.*
 213 *Exemplis potius quam verbis persuadendum. Confer epist. 235, 508.*
 214 *In loquendo considerandum, infra epist. 119, 455.*
 215 *De Zosimi temeritate, et futuro Dei judicio. Confer epist. 103, 116.*
 216 *De Theodosii monachi laude, infra epist. 494.*
 217 *De variis rhetorum dicendi generibus. Confer epist. 145.*
 218 *Virginitas matrimonio dignior. Confer epist. 253.*
 219 *De Zosimi ejusque sodalium vitiis et sequent. ep. 220.*
 221 *De pœna hujus et alterius vitæ. Eadem libr. iii, ep. 203.*

222 *De eadem re in mercedis distributione.*
 223 *Virtutis et vitii comparatio.*
 224 *Avaritiam fugiendam. Supra epistol. 55, 67 et 142.*
 225 *Qui bene paruerit, is recte Imperabit. Aristot., Plato, et alii. Confer ep. 435 et ibi notata.*
 226 *De bono tentationum, et in illud Christi: « Orate ut non intretis in tentat. » Confer epistol. 39 et 68.*
 227 *Læsi nostras injurias vindicamus. Dei vero negligimus.*
 228 *Ad justitiâ ut judicem invitat.*
 229 *Virtus, etsi laboriosa, spe mercedis exercenda.*
 230 *De Eusebio Pelusii episcopo. Confer epistol. 16, 147, 196, 249, 250.*
 231 *Juvenes senesque ut erga mortem animati.*
 232 *De vindicanda moderate injuria.*
 233 *Opus quam oratio magis movet, supr. ep. 213.*
 234 *Amicorum vitii indulgendum. Sua cuique consideranda, supr. ep. 22.*
 235 *Cæco sui amore quisque laborat.*
 236 *Consuetudinem alteram videri naturam. Malos esse fugiendos.*
 237 *Temperantia sanitatis mater.*
 238 *De justa reprehensione. Confer ep. 129 et 190.*
 239 *Hæreticorum pertinax ingenium.*
 240 *Virtutem doctrinæ jungendam.*
 241 *Casitatem colendam, fugiendam vero fornicationem et adulterium.*
 242 *Cogitare mala, nedum facere nefas.*
 243 *Virtus difficilis. Confer epist. 229.*
 244 *De vitæ humanæ brevitate. Confer supra epistol. 107, 163.*
 245 *De comparationis apud grammaticos gradibus.*
 246 *Calumniari mortuos nefas.*
 247 *Vitii fugienda libidinis, supra epist. 241.*
 248 *De metu Dei et hominum. Confer ep. 227.*
 249 *De sensibus humanis et Eusebio episc. Pelusii, ut supra epist. 230.*
 250 *Legislatoris et adhortantis comparatio. Confer ep. 131.*
 251 *Humilium superborumque discrimen. Confer ep. 127. Varia hominum ingenia.*
 252 *Fuma memoriaque bonorum perennis. Infra epist. 118.*
 253 *De bono virginitatis conjugio præstantis. Confer epist. 218.*
 254 *Adversa pati in vita perutile.*
 255 *Regis et tyranni discrimen.*
 256 *De malo invidiæ.*
 257 *Ad bonam invitat frugem; acquiescendum consiliis bonorum. Supra epist. 105.*
 258 *Eloquentiæ præstat philosophia.*
 259 *Divinis cedunt humana.*
 260 *Exhortatio est ad patientiam. Vide infra epist. 269, et supr. 254.*
 261 *Peccata publica scandalaque a Deo punita.*
 262 *Docendi ratio optima, simplex, sine fastu.*
 263 *De activa vita seu negotiosa, et contemplativa. Confer epist. 110.*
 264 *Docentis ac concionantis est prius agere, dehinc docere. Confer epist. 213 et 223.*
 265 *Tempus labitur. Ratio ejus habenda.*
 266 *Pœna quando irroganda. Supr. epist. 42.*
 267 *Regia et sacerdotalis dignitas mutuam præstant operam. Confer epist. 278, et lib. epist. 234 et lib. iv, ep. 219; Joan. Chrysost. de regis et monachi comparatione.*
 268 *Pati adversa salutare corpori animæque. Confer epist. 258 et 160.*
 269 *Tentationes, exemplo Job, saluti esse. Confer ep. 39, 98, 71 et 260.*
 270 *Divitiæ, honor, et prudentia humana caduca*

sunt. Confer ep. 3, et l. III ep. 251.
 272 De sacerdotio sese opponentibus.
 273 Virtus honoranda. Duplices corde maxime deplorandi.
 274 Ad metanœam invitat.
 275 Propria prius vitia emendanda quam aliena reprehendenda. Conf. ep. 176, 177 et 196.
 276 De grassante Simonia, seu sacerdotiorum nundinatione: de qua et l. I ep. 149 et 151, et l. III ep. 394. Inf. epist. 336.
 277 Hosti parcens vere magnanimus.
 278 De sacerdotii dignitate. Supra epist. 268.
 279 Blandius agendum, more medici. Inf. epist. 346.
 280 Bonum pro malo rependendo gratia initur. Rom. XII, 20: « Sic carbones ignis congeres supra caput ejus. » Sup. epist. 23.
 281 De simplici sed docta sacræ Scripturæ oratione.
 282 Dei voluntate justi in mundo sæpe affliguntur. Confer ep. 56 et 186.
 283 Virtus pro vitio, et retro sæpe habetur.
 284 Virtus spe præmiil sustinetur. Sup. epist. 63, 130.
 285 Præstat non bellare quam subsidiis nitii. Confer ep. 448.
 286 Quid inter *vousetely* καὶ *θέλγην*, intersit. Confer ep. 347.
 287 De iis qui manus sibi offerunt.
 288 Tres proborum hominum gradus, ingenui, mercenarii et servi. Infr. ep. 296.
 289 Sapiens laqueus evitat improborum.
 290 De commouentis officio. Heli cur cum liberis a Deo punitus.
 291 Fugendum esse libidinosum seminarum aspectum. Confer ep. 65, 173.
 292 « Diligite inimicos vestros, » Matth. v, 44.
 293 Sacræ Scripturæ sensus varii.
 294 Gloriæ invidia comes.
 295 De lectione sacræ Scripturæ, non hujus vitio improbos fieri.
 296 De variis hominum ingeniis. Vide ep. 114 lib. III, et sup. 228.
 297 Sacerdotio non superbiendum.
 298 Virtus calumniæ obnoxia.
 299 Sancti Pauli quis vestigiis recte insistat.
 300 De Samuele propheta.
 301 De economi etymo. « Dispensatores mysteriorum Dei. » I Cor. IV.
 302 Hujus et futuræ vitæ dissimilitudo. Conf. ep. 72 et 112.
 303 Deo Opt. Max. pro virili gratiæ agendæ.
 304 Gaudent mali cum mala fecerint.
 305 Bene qui latuit, bene vixit.
 306 Luxum temperantiæ adversum fugito.
 307 Dei Opt. Max. erga delinquentes benignitas.
 308 Sincere verbum Dei proferendum.
 309 Dicendi virtutes quæ.
 310 Cælestia et terrena distant. Sup. 302.
 311 Ad frugem bonam exisimiationemque invitat.
 312 Benigne agendum, idque non fictæ.
 313 De officio judicis. Confer epist. 204, et Philonem Hebræum De judice.
 314 De tentationis bono. Supra epist. 30, 68, 71, 226, 270.
 315 Societas ut perpetua sit.
 316 Vita mortalium calamitatibus obnoxia.
 317 Puerorum ad virtutem verecundiamque informatio. Confer epist. 9.
 318 Veritatis laudatio. Mendacii turpitudine.
 319 Aspectus mulierum periculosos. Confer epist. 65, 173 et 291.
 320 Dei benignitas prædicanda.
 321 Sacerdoti vitanda scandala, ut et epist. seqq. et lib. II epist. 121.
 322 Sacerdotum graviora esse quam laicorum delicia.

A 323 Sacerdotum est subditorum satagers. Majorum delicia graviora.
 325 De bonorum præmio pœnaque improborum. Confer epist. 96.
 326 Boni neminem calumniantur, sed ipsi obnoxii. Mali a calumnia cur liberi. Confer epist. 341.
 327 Salutis æternæ cura ac sollicitudo.
 328 Modestia vitæ commendata in omnibus.
 329 Animi corporisque comparatio: illius imperio, hujus servitio utimur. Vitæ brevitatis vigilare jubet. *Matth.* XXV. De animorum immortalitate. Confer epist. 15 lib. I, et lib. IV epist. 124, 126, 146.
 330 Consuetudo naturæ vim obtinet. Supra 236.
 331 De signo trium gratiarum.
 332 Beneficium qui accipit, libertatem vendit.
 333 In beneficiis dandis laudanda est voluntas.
 334 Tarda etiam ingenia discendo processum faciunt.
 B 335 « Estote perfecti sicut Pater vester cælestis, » etc. *Matth.* v, 48. Imitationis ratio inferior.
 336 De gloriæ cupiditate, vel contemptu.
 337 Adhuc de gloriæ vere studioso.
 338 Rursum de gloriæ studio, et magnificentia.
 339 Humilitati danda est opera. Confer epist. 127 et 281.
 340 Adhortatio qualis esse debeat. Confer epist. 290.
 341 Boni invidiæ obnoxii. Sup. epist. 326.
 342 De tribus improbe agentibus querimonia.
 343 Bonis sæpe cur male sit.
 344 De dicendi artificio. Sup. ep. 309.
 345 Quid in *Evangelio* sit regnum Dei et regnum cælorum. Confer epist. 206 lib. III.
 346 Ad bonam mentem invitat a libidine
 347 *Ἀπόνοια* unde dicta et *vousetela*. Confer ep. 286.
 348 De docentis officio. Supra epistol. 213, 233, 263, 265, 290.
 349 Erubescit laudatus humilia.
 350 Corporis animique pulchritudo.
 351 Humilitate cæteris præstandum. Confer ep. 127, 339, 349.
 352 Parenti merito parendum.
 353 Leges formidandæ.
 354 Ab effectu res judicantur.
 355 Antiquitati deferendum.
 356 De Dei longanimitate.
 357 De eadem re.
 358 De Hermogene episc., quid de illius censeat vita. Confer epist. 378, 448, 466.
 359 Deum non mutari, et sacris ostensum *Litteris*.
 360 In loquendo et scribendo modus adhibendus.
 361 Amicitia improbi renuntiat.
 362 Bonorum improborumque in mercede discrimen. Supr. epist. 82, 96, 325, et seq. epist.
 364 Rursus de vitæ futuræ præmio.
 365 Dei judicium a nostro nimis diversum. Confer ep. 74 et 136.
 366 De bono tribulationis. Vide Tentationis bonum. Sup. ep. 39, 68, 71, 226, 270, 314.
 367 De Christi tropæo crucis, et ultione divini. « Potentes potenter tormenta patientur. » *Sapient.* VI, 7.
 368 « Declina a malo et fac bonum. » *Psal.* XXXIV, 27.
 369 Nihil nimis deferendum. Diaboli artes malæ.
 370 Victor quis vere. Confer epist. 76 et 88.
 371 Deus supra meritum suos honorat.
 372 Quis optime reipub. præsit. *Δημαγωγός*.
 373 Ad bonam rursus frugem invitat. Supr. epist. 105 et 341.
 374 Virtus amplectenda.
 375 Interrogatio in sacris *Litteris* vehementiorem reddit orationem.
 376 Rursum de Quæstionibus in docendo, medicorum exemplo. Confer epist. 279.

- 377 « Qui potuit transgredi, et non est transgressus. » Ecclesi. xxxi, 10.
- 378 Boni sacerdotis Hermogenis episcopi laus, Eusebii vituperatio. Sup. ep. 358.
- 379 Qui ornandi sacerdotes.
- 380 Uni vacandum arti ut excellas.
- 381 Capientes sæpe capti.
- 382 Humili emergenti fastus accedit. Secundis non tollendus animus, nec adversis mergendus. Confer epist. 115.
- 383 Disce juste præesse, « Tibi soli peccari, » Psal. l.
- 384 Corpus pareat, mens imperet. Confer epist. 329, et lib. i epist. 15, lib. iv epist. 4, 126, 146.
- 385 Fortitudinis extrema audacia et timiditas.
- 386 De jure belli ac vindictæ.
- 387 Sui cognitio prima ad scientiam via, ex Platonis Alcibiade priore.
- 388 Timothei vita functi laudatio, veluti funebris oratio, de quo et l. ii epist. 155.
- 389 De improbis treviris rursus expositulat.
- 390 Lucri contemptus, bonaque existimatio.
- 391 In nimio dolore sæpe stupor et silentium obvenit. Virg. Obstupui, steteruntque comæ.
- 392 Virtus claros æternosque efficit.
- 393 Simonis nundinationisque beneficiorum accusat. Supr. epist. 266, et alius lib. i et lib. iii.
- 394 Prudens quis existimandus.
- 395 Quis vere rex, quis tyrannus. Supr. ep. 255.
- 396 Bene morienti gratulandum.
- 397 Qui in vita fugiendi.
- 398 De bono patientiæ. In persecutione quid agendum. Confer epist. 39, 71.
- 399 Temporis ratio habenda. Occasio non negligenda. Confer epist. 296.
- 400 In malos pastores pecus deglutientes. Ezechiel. xxxiv.
- 401 Veritatis et candoris vis.
402. Suedet a libidine temperare.
- 403 Luctus gaudiumque temperanda.
- 404 Valetudinis est ratio habenda. Confer lib. ii, ep. 238; hic vero epist. 528..
- 405 Ad delictorum metancæm invitatur. Sup. epist. 274.
- 406 Virtutis laudatio, et seq. epist.
- 407 Magni et angusti animi discrimen. Confer ep. 152 lib. iv ad locum Prov. xiv, 29.
- 408 De divitiarum contemptu.
- 409 De gloriæ studio. Sup. ep. 336, 337, 338.
- 410 Rursum de gloria. Quid differant φιλόδοξος καὶ κενόδοξος.
- 411 De animæ humanæ motibus variis. Confer epist. 1.
- 412 De vini usu disputatum. Ebrietatis mala.
- 413 De virtutis utilitate. Confer ep. 406, 407.
- 414 Epitaphia ut scribenda.
- 415 Injuriam remittendam.
- 416 Ut sit frugi hortatur, ut et tribus seq. epist. et 311, 455, 562.
- 417 Libertatis loquendi et impudentiæ discrimen. Inf. epist. 453.
- 418 De sacerdotii præstantia. Sup. epist. 268, et lib. ii epist. 234, lib. iv ep. 219, et hic epist. seq.
- 419 In castris quæ necessaria.
- 420 De Eutimio diacono.
- 421 In ejus vitia qui temere ab Eusebio esset ordinatus. Confer epist. 552.
- 421 Laborem quies comitatur.
- 422 Ignoscendum aliorum delictis. Supra epist. 416.
- 423 Turpis vitæ reprehensio.
- 424 Scire est rem per causas cognoscere. Aristot. in Analyt.
- 425 Rerum metuenda vicissitudo. Cf. epist. 495.
- 426 « Qui male agit, odit lucem. » Joan. iii, 20.
- 427 Παράδοξον quid.
- 428 Contra superbos fastuque elatos.
- 436 Iniqui arguit sacerdotii, et epist. sequent. et 440.
- 438 De gloriæ cupiditate. Confer epist. 336, 337, 338, 410, 411 et proxim. epist.
- 440 De Zosimi iterum vita vitiosa. Precibus itaque Deo commendandam esse. Sup. epist. 437 et epist. 2.
- 441 Gentium mores cum nostris collati. Confer epist. 164.
- 442 Orator non semper persuadet. Infra epist. 547.
- 443 Gaudii dolorisque motus.
- 444 De tribus dicendi generibus, summo, medio, et imo, ex Homero. Vitam oratione magis persuadere. Confer ep. 213, 235, 265, 508.
- 445 Vitium esse virtute difficilius. Ad bonam intrat mentem. Confer lib. ii epist. 240.
- 446 Rursum de Zosimi vitis.
- 447 De divitiis. Infra epist. 450.
- 448 Hermogenis episcopi laus. Confer epistol. 358, et infra 466.
- B** 449 Bonorum malorumque, dum laudantur, discrimen.
- 450 Quæ veræ divitiæ sint.
- 451 De Eusebii episcopi Pelusii moribus, de quo alias sæpe, inf. 470.
- 452 Uni vacandum arti. Supra. epist. 380.
- 453 Non maledicendum, nec lingua abutendum. Supra ep. 129, 214, 421.
- 454 De Mithridate rege, ejusque venena alexipharmaca, Martialis lib. v Epigram. 79.
- 455 Qui parvi recte, bene imperat. Confer epist. 225, Arist et Plato, etc.
- 456 Ut in Olympicis decertaturum commendat, vel in asceticis religionis.
- 458 Harpocranti rhetorem, cui ludus aperiendus committatur, commendat.
- 459 Laborando, non rotis optando, scientia paratur, implorato Dei auxilio. Virtutum laus.
- 460 An virtus difficilis, ut et seq. epist.
- C** 462 Intemperantem amari quam timeri præstat, 465 Theatrale vitandum studium.
- 464 Amici non deserendi.
- 465 Cedant arma togæ. Cic. i Offic., et contra in Mureniana.
- 466 Hermogenis episcopi laudatio, ut et supra epist. 358, 448.
- 467 Docendo quis utilis sit.
- 468 Superbi et elati deprimendi.
- 469 Bonorum soliditas grata.
- 470 De Eusebii episcopi Pelusii erratis, sive ra epist. 4551, et lib. i epist. 241, lib. ii epist. 50, et 121; lib. iii epistol. 97, 178, et 367; lib. iv epistol. 48.
- 471 Ad virtutem fortitudinemque hortatur.
- 472 Deum offendere summa improbitas.
- 473 De fama existimationeque bona.
- 474 Tolerandas esse injurias.
- 475 Vera oratio fucatæ præstat.
- D** 476 Ad frugem bonam eos invitatur. Supra epistol. 311, 445.
- 477 Quis doctus sapiensque censendus. Virtus fructus est instar, foliorum vero eloquentia; φῶλλον unde dictum.
- 478 De Zosimi et sodalium vitis. Infra epist. 482. Veritas quanti æstimanda.
- 479 Qui vere clari illustresque invidia boni vere laborant.
- 480 Virtus laboris constantia paranda est.
- 481 Sacerdotio qui ornandi.
- 482 De improbitate Zosimi sociorumque. Pro iis orandum. Sup. epist. 2, 437, 440.
- 483 Ut vires desint, voluntas laudanda.
- 484 Belligerandi et societatis bellicæ discrimen. Confer epist. 275.
- 485 De illo Ecclesiasticæ: « Vanitas vanitatum, et omnia vanitas. » Eccle. i, 2.

- 486 De quodam quem illi ad quos scribit, accusare A instituerant.
- 487 « Date, et dabitur vobis. »
- 488 Divitiarum nulla satiētas.
- 489 Qui quæ vult dicit, quæ non vult audit.
- 490 Continentiæ et virginitatis discrimen.
- 491 Mortui lingua non lædendi.
- 492 Locus et tempus peccatum aggravant.
- 493 Nemo nisi a seipso læditur. Epicteti dictis similia.
- 494 Theodosii monachi laus, de quo supra, epist. 216.
- 495 De rerum omnium vicissitudine. Supra epist. 431.
- 496 Gulæ atque ingluviæ accusat.
- 497 Qui vere sapientes appellandi.
- 498 Suum bonum publico non anteponendum.
- 499 Ab aliis irrideri.
- 500 Cœlestia meditanda. Confer ep. 485.
- 501 Descripi facile est.
- 502 Meticulosi timore, fortes adulatione superantur.
- 503 Honoris studium.
- 504 Honorari vis? honorem fugito.
- 505 Βῆθηρα unde Græcis dicta?
- 506 A teneris assuescere multum est.
- 507 Vitia verecunde perstringenda.
- 508 Ad illud: « Dicunt et non faciunt, » Matth. xv, 2. « Facere quam dicere magis persuadet. » Supra epist. 213, 253, 265.
- 509 Bellum spirituale, et corporale quid distent.
- 510 De eleemosyna. Confer. epist. 76, 115, 181, 183, 210.
- 511 Luxum valetudinis etiam gratia fugiendum.
- 512 Humanæ vitæ fluctus ac miseria.
- 513 Pauperes minime contemnendi.
- 514 Sponte, non coacte bene de aliis merendum.
- 515 Vitanda improborum commercia.
- 516 De patientiæ bono.
- 517 A spectaculis dehortatur, ut epist. 185, 186.
- 518 Quis gloria illustris.
- 519 Prudens quis et prudentior. Sup. epist. 477.
- 520 Quæ potissimum discenda.
- 521 Frustra persuaderi quibusdam.
- 522 De gloriæ contemptu. Sup. epist. 503, 504.
- 523 Virtus laudatur et alget. Sup. epist. 44, et infr. 527.
- 524 Male agens reprehendi non vult.
- 525 Fide, sed vide cui te doctori committas.
- 526 Dei longanimitate non abutendum.
- 527 Virtus non tam prædicanda quam exercenda. Sup. epist. 525.
- 528 De corporis exercitatione, et valetudine tuenda Isocratis, Oratoris et Hippocratis medici sententiæ. Sup. ep. 404.
- 529 Virtus in utraque utilis futura.
- 530 Ex se quisque de aliis iudicat, ut Zosimus solet.
- 531 De eadem re.
- 532 De Eusebio Pelusii episc. qui Zosimum ordinavit. Sup. ep. 426.
- 533 « Regnum cœlorum vim patitur, » Matth. xiiii, 12. Ex gentium scriptis id probat. Infra epist. 546.
- 534 De Zosimo, opinor, scripta. Sup. ep. 510
- 535 Sacerdotio indigni.
- 536 De Zosimi amicitia.
- 537 Animi quam corporis cura potior.
- 538 Laconismus laudatur. Confer epist. 121.
- 539 Peccanti ignoscit Deus.
- 540 Meticulosi qui existimandi.
- 541 Philosophari quid.
- 542 Gratia non corrumpenda.
- 543 Legationis falso obitæ abstinere jubet, cujus Æschinem accusat Demosthenes orat. περὶ παραπροσβέτας.
- 544 Quæ virtus historiæ.
- 545 Divitiæ non satiant. Conf. ep. 488 et Theognis v. 135, Solon. v. 99, et Clemens Alexand. Strommat. lib. vi.
- 546 Labore honos et vita paratur æterna. Conf. ep. 533.
- 547 Orator non semper persuadet. Confer epist. 442.
- 548 Anima virtute prædita arcis instar est.
- 549 Dei longanimitas ad pœnitentiam invitat. Sup. ep. 526.
- 550 Summus medicus Deus est.
- 551 Consolatur in adversis.
- 552 Ignoscendum vel non petenti.
- 553 Mens quam lingua potius excolenda.
- 554 Quis vere statuerit tropæa.
- 555 Virtutis pulchritudo, peccati sæditas.
- 556 Citius alii, lentius alii curantur.
- 557 Hortatur ad constantiam. Famæ vis.
- 558 Philosophia ut definienda, Plutarch. De Placit. philosoph. lib. 1, cap. 4.
- 559 Invidiæ cedendum. Invidus bonis alienis ma- crescit.
- 560 Quæ certa amicitie regula.
- 561 Meticulosi sibi que male conscii.
- 562 Ad frugem bonam invitat. Supra sæpius.
- 563 Virtuti potius quam gloriæ serviendum.
- 564 De Eutonii et Eusebii dissimili ingenio.
- 565 Virtutis ac vitii παραλληλως elegans comparatio.
- 566 Veritatis quanta vis.
- 567 Peccans quis veniam mereatur.
- 568 De iudicis et advocati diverso officio.
569. Detestandu Zosimi carpit diserite vitia, ut hactenus semper, et sacerdotio indignum a sacris arcen- dum censet.

De auctoribus ab Isidoro laudatis vide Indicem

ad calcem voluminis.

INDEX SCHOLIORUM

Ad librum V S. Isidori Pelusiotæ Epistolarum.

- Agriculturam Xenophon et Plinius laudant, ep. 98.* A
Altiorum medicus ipse ulceribus scates, 296,
 275.
Amicitiam sæpe silentium diremit ex Aristot., 125.
Aphrodisius Didymi presbyteri frater, 28.
Arpocras rhetor et Arphocras in antiquis lapp., 48.
Bene imperat, qui bene obediuit, ex Plat., Arist. et
Isocrate, 455.
Chorites tres nudæ cur pingerentur, 331.
Chærili poetæ versus de gutta lapidem cavante,
 238.
Corporis exercitatio utilis ex Isocr. et Hippocrate,
 528.
Corvus μιόστεκνος cur? 569.
Epistolaris character ex Demetrio Phalereo, 153.
Exercitatio corporis utilis ex Hipp. et Isoc. 528. B
Flagellatum ob peccata Jesum in sacris Litteris,
 270.
Gratiæ virgines in Platone nudæ. Socrates quid
de iis, 251.
Gutta cavat lapidem. Chærili poetæ dictum et
Ovidii, 236.
Homero tria dicendi genera, ut rhetoribus, 444.
Horatius vitam rusticam laudat, 98.
Jobi locus allatus, 162, 270.
- Isocratis ad Demonicum locus, 187.*
Judas Christi admonitionibus nihil profecit, 20.
Ἡμεροκαλὲς flos liliæ agrestis, Diosc., Theophr. et
Plin., 565.
Litterarum silentium sæpe diremit amicitiam, 125.
Libanii epistolicus character, 135.
Manus qui sibi afferunt quantum peccent, 287.
Nazianzenus de epistolari stylo ad Nicobulum, 133.
Obediens antea, recte imperabit, ut philosophi do-
cent, 455.
Ὅμογενος ἀδελφός, frater germanus, 12.
Παρθένος καὶ κόρη, et puella, et virgo, et pupilla,
 146.
Pestes tres humanæ vitæ apud Platon. in Alci-
biade: Ignorantia, negligentia, et arrogantia, 377.
Phrynone apud Laertium in Pittaci Vita, ep. 63.
Pittacus molam construxit, 6.
Pythagorei ei qui a sua defecisset secta cœnotaphium
ponebant, ex Orig., Clemente et Nazianzeno, 53.
Sacra Scriptura quid, ex Nazianzeno, 295.
Thucydidis locus, lib. III, 186.
Tres humanæ vitæ pestes quæ, 587.
Tria dicendi genera, 444.
Umbra sunt res hominum, apud poetas, 244.
Υθλος pro ineptiis, 199.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΒΙΒΛΙΑ ΠΕΝΤΕ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑΝ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ :

S. P. N. ISIDORI PELUSIOTÆ
EPISTOLARUM LIBRI QUINQUE

DE INTERPRETATIONE DIVINÆ SCRIPTURÆ

Jacobo Billio Franco interprete.

BIBAION ΠΡΩΤΟΝ.

A'. — ΝΕΙΑΦ ΜΟΝΑΧΩ.

Οὐ μὲν ἄγιοι τῆς μοναχικῆς φιλοσοφίας κορυφαῖοι καὶ ἡγεμόνες, ἐκ τῶν ἁθλῶν καὶ ἀγῶνων ὧν ἐτέλεσαν, καὶ τὰς προσηγορίας ἀρμολίας τοῖς πράγμασι

VARIÆ LECTIONES * ET NOTÆ.

* *Εἰς τὴν ἐπιγραφομένην τῆς θείας Γραφῆς.* Hanc totius operis ἐπιγραφὴν addidi ex Bavar. cod. cum a Parisina editione abesset. Eam vero γνήσιον εἶναι Suidas quoque indicat in Ἰσιδώρῳ, dicens inter alia ἐπιστολὰς ἐρμηνεύσας τὴν θεῶν Γραφὴν γ' γεγραμένας. Etsi enim non omnes Isidori epistolæ aliquem sacræ divinæque Scripturæ locum interpretantur; sed nonnullæ etiam sunt exhortatoriæ ad pietatem probitatemque; aliæ dehortatoriæ a vitiiis et improbitate, et improborum hominum objurgatoriæ καὶ στηλιτευτικαί· aliquæ etiam historicaί, ut proinde his omnibus nova videatur inscriptio ista pariter convenire; tamen ad defendendum titulum satis est dicere, maximam partem operis in illo argumento consumi, ut ita hic quoque ab eo res tota denominetur, quod in ipsa latissime est

A LIBER PRIMUS.

I I. — NILO MONACHO.

Sancti viri, monasticæ philosophiæ princeps et autesignani, ex ærumnis ac certaminibus, quibus perfuncti sunt, vocabula quoque rebus congrua,

diffusum potissimasque partes obtinet. Potestne vero ullum esse hoc sublimius et Christiano homine dignius argumentum? Quod utinam Isidoro placuisset regulis potius et certis lisque generalibus observationibus ordine traditis, quam per sæturam, quod dicitur, perque exempla tractare, cum per hæc longum sit iter, per illa compendiosius, etiam Seneca teste. Non defuerunt tamen vel nostro sæculo viri docti et pii, qui artem interpretandi, conata certe nonnisi laudabili, traderent eandemque exemplis memorabilibus locorum controversorum illustrarent. Ex antiquis scriptoribus vix alium scio præter Adrianum, qui εἰσαγωγὴν hujus artis nobis reliquit. Quem libellum a D. Hoeschelio nostro Græce tantum editam alias seorsim Græcum pariter Latinumque dabo. RITTERSHUSIUS.

* Lectionum varietatem amplissimam nobis suppeditavit opus magni pretii cui titulus :

Isidorianæ Collationes, quibus S. Isidori Pelusiotæ epistolæ omnes cum multis antiquis optimæ notæ manuscriptis codicibus comparantur et inde circiter bis mille locis supplentur, aut emendantur. Ex bibliotheca Barberina. Romæ 1670 in-8.

Editoris Præfationem subnectimus.

Philisidoro suo Petrus POSSINUS e Soc. Jesu S. D.

Si cui recte præciperetur a veteri agriculturæ magistro :

Nec Pelusiæ curam aspernare lentis,

(VIRG., Georg. I.)

anon cum admoneret justius quisvis rerum prudens, ne Pelusiæ cæli ac soli messes uberes, pingues autumno, vineas Engaddicis potiores, negligenda existimaret incurataque despiceret? Horum equidem generum vulgo laudatis omnibus, areis videlicet Gargaricis, Sardois, Siculis, Libycis, et si quæ plus istis frugum bonitate ac copia celebrantur; præterea felicibus Phæacum silvis atque hortis Hesperidum; denique Judææ Asasothamarenibus balsama gignentibus fructibus, Pelusiotæ Isidori epistolæ præfero, necumque autumo sensuros qui reputaverint esse in illis Laconicam brevitate elegantia Atticæ mirabiliter innexam; varietatem omnigenæ doctrinæ perspicuitate declaratam liquida; γλυκύτητα Basilii Magni σὺν κάλλει Gregorii Nysseni, ut observat Photius ὁ κριτικώτατος (ep. ad Amphiloc.), amœnissime confusam: nihil iis in theologia legi sublimius, in Scripturalium nodorum solutione felicius, in asceticis præscriptionibus sanctius, in censura vitiorum ac vitiosorum aculeatius, in omni virtutum præceptione sapientius et gravius. Ob hunc thesaurum nostro sæculo communicatum immensum quantum debere se fatetur litteraria respublica viris doctissimis, Jacobo Billio, qui primos libros harum epistolarum tres Græce ac Latine luci dedit, Cunrado Rittershusio, qui quartum evul-

monendi nostri atque erudiendi causa, imposuerunt, cum ἀποταγήν, secessionem a rebus ex materia concretis, et ὑποταγήν, propensionem ad obediendum nuncuparunt. Atque illi quidem naturam solum magistram habuerunt. Nos autem, cum eorum quoque res gestas litterarum monumentis proditas habeamus, parvam tamen operationis curam gerimus. Oportet igitur ἀποταγήν, sententiæ ejus, qua quispiam prius imbutus est, oblivio-

ἄπρος νοουθεσίαν ἡμῶν καὶ μάθησιν ἔθεντο, ἀποταγήν τὴν τῆς ὕλης ἀναχώρησιν, καὶ ὑποταγήν τὴν εὐπειθειαν καλέσαντες. Καὶ οἱ μὲν φύσιν μόνην ἔσχον διδάσκαλον· ἡμεῖς δὲ καὶ τὴν ἐκείνων πρᾶξιν ἀνάγραφτον ἔχοντες, μικρὰ τῆς ἐργασίας φροντίζομεν. Χρὴ τοίνυν τὴν μὲν ἀποταγήν λήθην εἶναι προκατασχούσης γνώμης, καὶ ἄρνησιν συνηθείας· τὴν δὲ ὑπακοήν, νέκρωσιν καὶ φθορὰν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς μελῶν, καθὼς γέγραπται (1).

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(1) Καθὼς γέγραπται. Videtur μελοποιος esse epistola, ut a qua deperierit locus sacræ Scripturæ ab Isidoro laudatus. RITT.

— Titulus hujus epistolæ in ms. Altaemsi solum habet nomen, Νεῖλος, sine adjuncto μοναχῶ. In en-

dem cod. primi tres versus cum quadam additione concinnius esserunt, in hunc modum : Οἱ μὲν ἄγιοι, ὡς τῆς μοναχικῆς φιλοσοφίας κορυφαῖοι, οἱ καὶ ἡγεμόνες, ἐκ τῶν ἄλλων καὶ τῶν ἁγίων, etc.; ubi vides tres particulas ὡς, οἱ, τῶν, variis locis,

gavit, *Andræ Schotto* qui quintum denique adjecit; post hos alii qui editione Parisiensi anni 1638 omnia hæc simul in unum collecta corpus in commune fruenda præbuere. Superfuit tamen et hic beneficio maximi hodie litterarum patroni, eminentissimi Francisci cardinalis Barberini, locus ingens: quod ea quam memoravi editio, nulla quidem eruditissimorum quos nominavi culpa interpretum, sed mero saniorum exemplarium defectu, passim hiulca et mendosa, lacunarumque ac corruptelarum indicibus asteriscis, uncinis, crucibus deformata et ἐστιγματισμένη cernitur. Huic ille malo ut mederetur, ante annos jam complures, per virum eruditissimum eximiam, suum tunc familiarem, τὸν μαχαρίτην Franciscum Arcadium Græcum Calabrum, postea eruditum Nuscanum, cum sex optimis antiquissima scriptis manu codicibus, a vobis Vaticanis, totidem Altaemsis, uno Sportiano, sexto Barberino, conferendas Isidorianas omnes epistolas diligentissime curavit, exacte ascriptis per margines editionis Parisiensis anni supra notati variis lectionibus et supplementis e regione cujusque tali egentium ope locorum. Corrigitur ex his menda innumerabilia; veri non antea introspecti aperiuntur sensus auctoris, nodi perplexissimi extricantur, multa casu ommissa et ad sententiam, necessaria suppleuntur; per quæ simul cuncta prope integritatem primigeniæ scripturæ hæc editio perducitur. Hic jam necessario indicandum, qui casus, quæve occasio effecerit, ut liber tot ac tam utilis marginalibus adnotamentis quasi fimbriatus in meam notitiam usumque liberum veniret, cum aliquo inde proficiendi otio conjunctum. Petenti mihi hoc ineunte Octobri cælum urbano salubrius ad exhaustas annua commentatione reparandas vires, jubente ac juvante eodem eminentissimo Mecenate (quando ad tam humiles curas tantam eminentiam demittit charitas), adjecit multo potius vaticum ex ejus editio pene librario V. C. Carolus Moronus, præfectus bibliothecæ Barberinæ, ea dudum curatione fidelissime, diligentissime peritissimeque defungens; dum mihi tradidit, prout optabam, in solatium insuavis sine litteris rusticationis istum ipsum Francisci Arcudii notis locupletatum Isidorianarum litterarum codicem. Primo statim intuitu animæ adverti quantum inde posset in eas aureas epistolas nitoris et ornamenti modicâ diligentia refundi, si promerentur illic condita et loco palam conspicuo exponerentur. In id igitur contuli remissionum intervalia; et cum quæ me causa rus extruserat cogeret longis ambulationibus pedes exercere, simul ex his sub tectum redieram, nihilo minore strenuitate injungebam manibus, foliorum spatia stylo ac dextra percurrrens, et quidquid dignum excerpti occurrisset in has congerens Isidorianas Collationes, sic a me vocatas, quoniam in iis illa de qua dixi Parisiensis Isidori editio cum codicibus haud paulo melioribus confertur, studui cuncta sic explicare ut quam facillime quisvis lector comparatione mei scripti cum ejus editionis exemplo loca in edito mendosa corrigere, mutila posset supplere. Ad hoc diligenter adnotavi epistolarum, paginarum et versuum ad quos observationes hæc pertinent numeros. Perumque retuli duntaxat quid diversi aut novi exstaret apud codices; nonnunquam judicium meum interposui; nec dissimulavi oborientes e variarum lectionum iudicii de archetypa scriptura conjecturas. Raro tamen ac parcissime id feci, contentus χερτικωτέρος quasi aperuisse campum, et occasionem feliciter pro cujusque acumine divinandi præbuisse. Itaque nullus hic ferme capitis usus fuit; sola, ut dixi, manus stylo instructæ jactatio has paginas implevit. Adjecit spatium huic exercitationi pluvius supra consuetum morem hic autumnus, quotidianis nos imbribus agro arcens, cubiculis inclusos detinens, ubi nisi etiam, quod in re simili quidam veterum scripsit (Martialis præf. ad lib. xi) intemperanter studeremus, nullo tristis recessus solatio levaretur. Condiebat laborem vetus amor meus in hunc sanctissimum et disertissimum scriptorem: spes vero ac studium Deo gratificandi bene merendo de publico sic animabant, ut strigosi per sese ac nauseabilis operis tædia, et ex assiduitate incumbendi in pluteum subinde pungentem dolore pectoris, non libens modo, sed gaudens etiam perferrem: itaque vacuus quoque horas forte insonnium noctium in idipsum impendere gustus jucunda spicilegii non semel suasit. Sic denique, Deo juvante, per ferias, spatio minus quam menstruo rem peregi, quæ alias operæ sesquimenstruæ aut etiam bimestris fructus forsitan videri haud pœnitendus posset. Porro hanc velut meam quamdam vindictam Tiburtinam ad Romanum eminentissimi Francisci cardinalis vardinis preluam assero, ut inde, si jusserit, in publicas utilitates emanet. Sperandi eam ab ipso gratiam luculentum habet S. Isidorus argumentum a S. Nili æqualis et condiscipuli sui exemplo: cujus ille, præterquam epistolarum longe pleniorum collectionem suis super typis emisit, etiam conquisita diligentissime opera ejusdem ascetica nunc maxime curat excudi mox moxque proditura cum accuratissima interpretatione et eruditissimis animadversionibus illustrissimi ac reverentissimi D. Josephi Mariae Suarezii, episcopi Vasionensis, S. D. N. assistentis. Nec minori, puta, gratitudine ob sua opera locis facile bis mille per eum sic emulcata, redintegrata, illustrata se illi obstructum Isidorus sentiet, quam ob sua Nili et tenebris eruta devinctum eidem se fatetur ac prædicat. Uterque autem, quod nos optare solum possumus, pro sua insigni apud Deum gratia, impetrabit, ut idem eminentissimus princeps, omni prosperitate cumulatissime florens, diutissime continuare quod agit queat, ad summum et Ecclesiæ sanctæ, et rei litterariæ, præsertim sacræ, juvamentum. Vale.

Scribebam Tibure, anno MDCLXX, die SS. apostolis Simoni et Judæ sacro, natali meo sexagesimo secundo.

nem, atque consuetudinis abnegationem esse : ὑποταγὴν αὐτῆν, membrorum quæ sunt super terram, mortificationem atque interitum : quemadmodum sacris Litteris consignatum est.

B. — ΔΩΡΟΘΕΩ ΜΟΝΑΧΩ.

A

II. — DOROTHEO MONACHO.

Ἄρθρακες ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ.

Carbones succensi sunt ab eo.

Ἄρθρακες ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ, ἐκ τοῦ Θεοῦ δηλονότι οἱ ἄγιοι. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκων ἐστίν, οἱ τὸν Θεὸν θεωροῦντες τῇ καθαρότητι, ἄρθρακες εἰκότως προσαγορεύονται, τῇ πρὸς αὐτὸν ἐνώσει πυρούμενοι, καὶ φωστῆρες ἐν κόσμῳ (2) φαινόμενοι.

Carbones succensi sunt ab eo ¹, hoc est sancti viri a Deo. Quoniam enim Deus noster ignis consumens est², ideo qui per animi puritatem Deum contemplantur, carbones non abs re appellantur, ac luminaria in mundo existunt.

Γ. — ΝΕΙΛΑΜΒΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

2 III. — NILAMBONI SCHOLASTICO

Περὶ πρακτικῆς.

De practica.

Πάνυ σαφῶς παρὰ (3) τῶν ἀρχαίων μαθὼν, ὅτι οὐ τὸ οἶσθαι εἶναι, εἶναι τί ἐστι· πρῶτες μᾶλλον, καὶ μὴ μόνον λέγε.

Cum ab antiquis viris illud aperte admodum didiceris, quod opinari aliquid esse, non est aliquid esse, cura potius ut facias, ac non tantum dicas.

Δ. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

IV. — TIMOTHEO LECTORI.

(4) Περὶ ὧν μετέρρη ἀθλων, θαυμάσιε, πέπεισο, στάδιον ἡμῖν τὰ παρόντα προτιθεσθαι ἀόρατον, ἐν ᾧ θηρίοι οὐκ αἰσθητοίς, ἀλλὰ νοητοῖς τοῖς πάθεσι προσπαλαίωμεν· ἀπερ εἰ τῆς ἐν ἡμῖν βίωμης κρατήσουσιν, οὐ μέχρι τοῦ σώματος οἴσουσι τὸν κίνδυνον, ἀλλ' αὐτῇ τῇ ψυχῇ τὸν θάνατον φέρουσιν. Εἰ δὲ κρατηθῶσι καὶ δραπετεύσουσι, στεφάνων καὶ ἀναρρήσεων μεγάλων τευξόμεθα· καὶ ἐνταῦθα μὲν πολλάκις, μετὰ ταῦτα δὲ πάντως. Ἐπειδὴ τὰ ἐπαθλα ὁ μέλλων αἰὼν ἐμπεπίστευται, ὡς οὗτος τὰ σκάμματα.

B Ex iis certaminibus, quæ abs te obeuntur, vir eximie, hoc persuasum habe, res præsentis velut stadium quoddam, quod in aspectum minime cadat, proponi : in quo nobis non cum sensilibus feris, sed cum perturbationibus, quæ animo et ratione intelliguntur, certamen est. Quæ quidem si robor illud, quo præditi sumus, superent, non corpori duntaxat periculum creant, verum animæ ipsi mortem accersunt; sin autem superentur, atque in fugam se convertant, ingentes coronas ac prædica-

tiones consequemur. Et quidem hic quoque persæpe; post autem, omnino. Quandoquidem futuro ævo præmia concredita sunt, quemadmodum huic stadia et aræmæ.

Ε. — ΝΕΙΑΩ.

V. — NILO.

Περὶ τῆς τροφῆς τοῦ Προδρόμου, καὶ περὶ ἀσκήσεως.

De cibo Præcursoris et exercitatione.

Εἰ οἱ θεοὶ χρησμοὶ (5) σημαίνουναι τὴν ἀκρίθειαν,

Si divina oracula sinceram et perfectam vivendi

¹ Psal. xvii, 9. ² Hebr. xii, 29.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

satis opinor, congrue suppletas. Septimo inde versu ante vocem φύσιν idem cod. ponit τήν. Et versu sequenti pro eo quod in editis est μικρά, μικρὸν scribit. Possin.

(2) *Ἐν κόσμῳ.* Primus Isidori nostri hospitor Jac. Billius legebat ἐν ἐκάστῳ, in unoquoque Sed procul dubio verior est ms. Bav. lectio, ἐν κόσμῳ. RITT.

— Pro eo quod versu tertio in editis legitur θεωροῦντες codex Alt. habet χωροῦντες. Versu ultimo idem cod. Alt., suffragante etiam Vaticano num. 649, addit vocem κόσμῳ. Sic enim habent : καὶ φωστῆρες ἐν κόσμῳ ἐκάστῳ φαινόμενοι. Possin.

(3) Vers. 1. pro παρὰ cod. Sfortianus habet διά. In versu 2, cod. Sfortianus et Altaemsis semel tantum εἶναι ponunt; et cod. Alt. totam sententiam sic effert οὐ τὸ οἶσθαι, εἶναι ἐστι. Possin.

(4) Una hæc epistola in hac editione bis ponitur. Primum hic, iterum libro iv, ubi numeratur 195, plane utrobique eadem, nisi quod illic epistolæ argumentum inscriptioni subjicitur, cum hic mera inscriptio Τιμοθέω ἀναγνώστῃ, sine adjuncto lemmate legatur. Aliqua tantum in vocabulis perpauca varietas est. Περὶ hoc loco principium occupat; posteriori ἐξ. Versu 2 hic προτιθεσθαι legis; alter locus προκείσθαι exhibet; cui lectioni codices Sfortianus et Altaemsis suffragantur. Posteriori loco vers. 3 ante vocem πάθεσι articulus τοῖς omittitur; hic exprimitur. Vers. 4 manifestus illic error in particula ἐξ posita ante ἡμῖν. Recte hoc loco ἐν ἡμῖν

habes; quod sequitur, βίωμης, exstat et in contextu Altaemsis cod., sed ei e regione opponitur marginalis lectio γνώμης. Versu 5, pro οἴσουσι quod hoc loco est, in altero exemplari hujus epistolæ legitur ἰστώσι· quam lectionem duo codices optimi præferunt, Vaticanus num. 649 et Sfortianus. Versu 6 post κρατηθῶσι Sfort. cod. non καὶ ut edita, sed commodius ad loci sententiam ἢ habet. Verbum sequens δραπετεύσουσι in secundo exemplo ejusdem epistolæ lib. iv, pag. 524, reposito, per conjunctivi futurum effertur δραπετεύωσι, congruentius, opinor, ad rectam syntaxin. Possin.

(5) *Ὅτι οἱ θεοὶ χρησμοὶ.* Ita Bav. cod. legit, multo melius quam edit. Paris. et oi θ. χ. Vertendum igitur, *Quarum rerum accuratam exactamque rationem divina oracula significant; earum supervacua est curiosa inquisitio, etc.* Τὴν ἀκρίθειαν non recte hic puto reddi *sinceram et perfectam vivendi rationem.* Ita πολιτεῖαν potius Isidorus alique hoc genus scriptores usurpare solent. RITT.

— Pro ut primo vocabulo hujus epistolæ cod. Vat. 649, consentiente Altaemsis, ὧν habent, longe, ni fallor, melius; unde ad hæc lectionem refingenda interpretatio sit. Versu inde 7, vice horum verborum, καὶ φύλλων πρὸς δόξην τροφῆν [καὶ δύναμιν] καὶ ἀπέριττον, quæ nemo non videt esse mendosa, hæc vera, credo equidem, et ab auctore scripta suggerit cod. Alt., καὶ φωτῶν πρὸς λιτήν τροφῆν καὶ ἀπέριττον. Idem cod. Alt. concorditer cum Vat. 649 versu penultimo ante χρεῖτας addit καὶ. Possin.

rationem significant, supervacanea est curiosior inquisitio, iis qui prudenter in eorum lectione versantur. Quocirca si cibos et vesitum monasticæ vitæ, juxta Deum perfectæ omnibusque numeris absolutæ, in Joanne Baptista didicimus⁵, pilis, si fieri potest, ad obtegendum corpus continentis erimus; herbarum autem ac foliorum summitatibus ad exiguam minimeque redundantem alimoniam, ac vires. Sin autem hæc imbecillitatem nostram excedunt, tum necessitatis omnis, tum rationis vivendi sit, quod antistes censuerit atque imperarit.

VI. — URSENUPHIO.

In illud, « Calix in manu Domini. »

Calix in manu Domini, vini meri plenus misto⁶. Hoc divino oraculo justa remuneratio designatur, quæ humanitate quidem ac misericordia temperatur, ad ciendam iis poenitentiam, qui peccatis delectantur (inclinabit enim ex hoc in hoc, hoc est, ex benignitate, in illud supplicium quod sceleribus debetur). At ne nos negligentis atque inertis dediti, eum justitiæ prorsus oblivisci, cogitatione nobis singamus, idcirco adjectum est: « Verumtamen fex ejus non est exinanita, » Quoniam si salutem omnino aspernentur, vim Numinis ultricem ad extremum haud latebunt. « Bibent enim, inquit, omnes peccatores terræ, » judicii scilicet poculum: idque merito.

3 VII. — TIMOTHEO.

De Deipara.

Sacrosanctus Evangeliorum codex, Christi genealogiam in Josephum, genus ex Davide trahentem, deducens⁷, satis habuit per eum demonstrasse Virginem quoque ex eadem, qua David, tribu ortum duxisse: propterea quod lege sanciretur, ut matrimonia ex eadem tribu existerent⁸. At vero divino dogmatum interpret, magnus ille apostolus Paulus, veritatem perspicue explanat, cum Dominum ex Juda ortum traxisse testatur⁹. Hæc igitur acutius certiusque sciens, ne dissimulanter ac veteratorie quæstionem hanc mihi proponas. Nec enim mihi obscurum est, te vilitatem hic aucupari.

VIII. — EIDEM.

Moderatum esse oportere exercitationis laborem.

Quemadmodum caro, cum optimo valet, ad se-

⁵ Matth. III, 4; Marc. I, 6. ⁶ Psal. LXXIV, 9. ⁷ Matth. I, 1-16. ⁸ Num. XXXVI, 8. ⁹ Hebr. VII, 14.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(6) Vers. 3 pro κινωμένην μὲν codd. Sfortianus et Altaemsis κινωμένην tantum habent. Vers. 6, pro ἐκ τῆς φιλανθρωπίας codd. Sfort. et Vat. 649, legunt τὴν φιλανθρωπίαν. Vers. 8, loco παντελῶς, cod. Altaemsis παντελῆ, loco autem φαντασθῶμεν cod. Sfort. et Vatic. 649, φαντασθῶσιν exhibent. Versu undecimo quod in editis cernitur εἰ τέλος σωτηρίας, in ms. emendatius apparet εἰ πλεον τῆς σωτ., etc. POSSIN.

(7) In titulo post vocem Τιμοθέω cod. Alt. addit, ἀναγνώστη. Vers. 1, pro πικτή codex idem exhibet πικτή, haud paulo correctius. Vers. 4, pro τοῦ Δαβὶδ Vatic. 649, et Alt. habent τῷ Δαβὶδ. Mox Al-

περιττὴ ἢ περιέρχος ζήτησις τοῖς νουνεχῶς τούτους ἀναγινώσκουσιν. Εἰ τοίνυν καὶ βρώματα καὶ ἐσθίματα τῆς κατὰ Θεοῦ τελείας ἀσκήσεως ἐν Ἰωάννῃ τῷ Βαπτιστῇ ἐπαυθῆμεν, θριξὶ μὲν, εἰ οἶόν τε, πρὸς σκέπην ἀρμεσθησόμεθα· ἀκρέμοσι δὲ βοτανῶν καὶ φύλλων πρὸς ὀλίγην τροφήν καὶ δύναμιν καὶ ἀπεριττον. Εἰ δὲ ταῦτα δι' ἀσθένειαν μείζονα, τύπος ἡμῖν ἔστω χρείας ἀπάσης καὶ διαίτης, καὶ τελειώσεως, ἢ τοῦ προεστώτος δοκιμασία καὶ κέλευσις.

ac perfectionis adipsendæ forma nobis ac regula

Γ'. — ΟΥΡΣΕΝΟΥΦΙΩ.

Εἰς τὸ, « Ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου. »

Τὸ ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου ἀκράτου πλῆρες κεράσματος. Τὴν δικαίαν σημαίνει ὁ θεὸς χρησμός ἀναπαύσασιν, κινωμένην (6) μὲν φιλανθρωπία πρὸς μεταμέλειαν τῶν χαϊρόντων τοῖς ἁμαρτήμασιν· ἐκλίβε γὰρ ἐκ τούτου εἰς τούτο, ἐκ τῆς φιλανθρωπίας δηλονότι εἰς τὴν χρεωστουμένην τοῖς πταίσμασι τιμωρίαν καὶ δικαίαν κρίσιν. Ἄλλ' ἵνα μὴ παντελῶς φαντασθῶμεν (ἐπιλησμονεῖν) τῆς δίκης οἱ ῥάθυμοι, « Πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξέκενώθη, » προστίθεται. Ὅτι εἰ τέλος σωτηρίας καταφρονήσουσιν, εἰς ὕπερον τὴν δίκην οὐ λήσουσι. « Πίνονται γὰρ, φησὶ, πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς, » τὸ τῆς κρίσεως εἰκότως πατήριον.

Z'. — TIMOTHEO (7).

Περὶ τῆς Θεοτόκου.

Ἡ μὲν ἱερὰ τῶν Εὐαγγελίων πικτή, ἢ εἰς τὸν Ἰωσήφ τὴν γενεαλογίαν κατάγουσα ἐκ τοῦ Δαβὶδ ἑλκοντα τὴν συγγένειαν, ἠρκέσθη δι' αὐτοῦ ἀποδείξαι καὶ τὴν Παρθένον τοῦ Δαβὶδ συμφυλίτιδα· τοῦ θεοῦ νόμου τὰς συζυγίας ἀποφύλους θεσπίζοντος γίνεσθαι. Ὁ δὲ τῶν οὐρανίων ὑποφήτης δογμάτων, ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦλος, ἀναφανδὸν διασαφεί τὴν ἀλήθειαν, ἐκ τοῦ Ἰούδα μαρτυρῶν ἀνατεῖλαι τὸν Κύριον. Ταῦτα δὲ δριμύτερον ἐπιστάμενος, μὴ εἰρωνεύου τὴν ἐπερώτησιν. Οὐ γὰρ λαυθάνεις θηρῶν τὴν εὐτέλειαν.

H. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ὅτι σύμμετρον χρῆ εἶναι τὸν ἀσκήσεως πόρον.

(8) Ὅσπερ ὑπεπιασμοῦ δεῖται ἡ εὐεχτοῦσα σὰρξ,

taemsis συμφυλίτιν scribit, non ut editis συμφυλίτιδα, et versu sequenti non ἀποφύλους, sed ἀποφυλούς. Versu 7 edita ἐκ τοῦ Ἰούδα, mss. ἐξ Ἰούδα sine articulo scribunt. Denique vers. ultimo pro λαυθάνεις cod. Vat. 649, legit λαυθάνεις, aberrans, opinor, a vero; nam editioni cod. Alt. astipulatur, et ipsa sententia λαυθάνεις videtur exigere. POSSIN.

(8) Vers. 4, vox ψυχὴ deest in Vat. cod. 649, nec sane in contextu requiritur, ubi satis congrue vocabulum σὰρξ ἀπὸ κοινοῦ resumendum se offert. Paulo post vice verbi ὑπεραυγάζηται cod. Vat. 649 substituit ὑπερέδθηται· Altaemsis autem ὑπεργάζηται. POSSIN.

κατενάζοντος τῶν παθῶν τὰ οἰδήματα· οὗτω καὶ ἄ
βοηθείας χρῆζει ἢ ἀσθενούσα καὶ κακώσει συμπί-
πτουσα ψυχῇ, ἵνα ταῖς θεαῖς ἐντολαῖς ὑπεραυγάξη-
ται. Ἄμφοτέρων οὖν φροντιστέον. Θατέρου γὰρ λει-
ποντος, δυσχερῆς ἢ τελείωσις.

Θ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Περὶ τῶν νυκτερινῶν φαντασιῶν.

Αἱ νυκτερινὰ φαντασίαι (9), ὡς γέγραφας, φιλο-
μαθέστατε, οὐ μόνον τῶν μεθμερινῶν εἰσι συντι-
χῶν καὶ ἐπιμιῶν ἀπὸ κλημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς ῥαθύμου
συνηθείας γεννήματα. Ὅτε γὰρ κάρῳ μέλας ὁ νοῦς
συλληφθῆ, ὄρημητρίον γίνεται τῶν παθῶν. Ὅτε δὲ
νήφει ἐργηγώρως, καὶ τὸν Κύριον περιζωσμένως
καρδοκεῖ, οὔτε ὑπὸ γαστρὸς ἡτέεται, οὔτε τῶν ἀπ' **B**
ἐκείνης παθῶν. Οὐδὲν γὰρ ἑτερόν ἐστι τὸ ἐζῶσθαι, ἢ
τὸ δεδέσθαι τὴν ἰσχυρὴν τῆς ὁσφύος.
Nanct. Neque enim aliud quidquam ^a est præcingi, quam lumborum vim tanquam vinculis quibusdam
constrictam tenere.

Γ'. — ΕΥΣΕΒΙῷ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῷ (10).

Ὅτι οὐδὲν μείζον ἀγάπης· ἐν ᾧ καὶ ἀποδείξει
ἔχει τὰς ἀδελφικὰς συγάδας.

Οὐδὲν οὕτως θεῶν περισπούδαστον, ὡς ἀγάπη· δι-
ὴν καὶ ἄνθρωπος γέγονε, καὶ μέχρι θανάτου ὁπήκοος.
Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡ πρώτη κλήσις τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ, ἀδελφοὶ δύο γεγονάσιν, ἐνδειξαμένου διὰ τῶν
προσιμίων εὐθύς τοῦ πανσόφου Σωτῆρος, ὅτι πάντας
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἀδελφικῶς συνάπτεισθαι βούλε-
ται. Ἀγάπης τοίνυν μηδὲν ἡγώμεθα προτιμότερον, **C**
ἢ περὶ συνδεῖ πάντα, καὶ ἐν ὁμοιοῖα συμφερούση φυ-
λάττει.

ΙΑ'. — ΟΦΕΛΙῷ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚῷ.

Ὅτι ἡ ἐν τῷ ἀδικεῖσθαι ἢ παροινεῖσθαι φιλοσοφία
πολλή.

(11) Εἰ Σωκράτης ὁ τῶν Ἀττικῶν δογμάτων νο-
μοθέτης, καὶ τυπικῆς βολῆς ἡμίνατο, αὐτὸς τί ἀλύεις
μόνον ὄβρισθεις, ὡς γέγραφας; Εἰ γὰρ φιλοσοφί-
σας, αὐτὸς μὲν τὴν Σωκράτους δόξαν ἀπόισι, εἰ καὶ
ἦτον Σωκράτους πεπαρήνησαι· ὁ δὲ ἐξ ἐναντίας ὡς

^a Luc. xii, 29. ¹⁰ Philipp. ii, 7-8. ¹¹ Matt. iv, 19 : Marc. i, 17.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(9) *Al νυκτερινὰ φαντασίαι*, κ. τ. λ. Imitationem
Basiliæ M. in psalm. xxxiii et in martyrem Julittam
hic observavit D. Hæschelius Notis suis ad Sa-
pientiam Sirac., c. xxxi, 7. Gregorius Nazianz.

Φροντιστὴν ἡματιῶς γὰρ ὁμοία φάσματα νυκτός.
Hoc est :

Somnia respondent curis nocturna diurnis.
Claudianus :

*Omnia quæ sensu voluntur vota diurno,
Hæc eadem nobis reddit amica quies.*

RITT.

— Vers. 3, καὶ τῆς, cod. Alt. καὶ αὐτῆς, Vers. 5,
συλληφθῆ, codd. Vat. et Alt. συληφθῆ. Vers. 7. Alt.
προ ἀπ' habet ὅπ', et in fine pro τῆς ὁσφύος, τῆς
φύσεως. POSSIN.

*dandos et consopandos perturbationum animi tu-
mores, vexatione opus habet : sic etiam anima,
cum imbecillitate laborat, atque in calamitatem
et afflictionem incidit, opem requirit, ut divinis
mandatis collæstretur. Quare utriusque rei cura
habenda est. Nam si alterutrum desit, perfectio-
nem consequi difficile est.*

IX. — EIDEM.

De nocturnis imaginationibus.

Nocturnæ rerum species, ut scripsisti, vir di-
scendi studiosissime, non modo diurnorum congres-
sum et colloquiorum reliquæ, ac velut extremi
soni sunt : verum etiam socordis et ignavæ consue-
tudinis fetus. Nam cum temulentia veterno mens
correpta est, perturbationum animi propægnaculum
existit. Cum autem sobria est, atque excubias agit,
ac Dominum præcineta opperitur, nec a ventre
superatur, nec a perturbationibus quæ hinc ma-
nant. Neque enim aliud quidquam ^a est præcingi, quam lumborum vim tanquam vinculis quibusdam
constrictam tenere.

X. — ΕΥΣΕΒΙῷ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῷ.

*Quod nihil majus charitate : in quo sunt argumenta
a fraterna conjunctione petita.*

Nihil apud Deum tanto in pretio est, quam cha-
ritas : ob quam et homo factus est, et ad mortem
usque obediens ¹⁰. Eaque de causa discipuli quique
illi, qui primi ab eo vocati sunt, duo fratres existi-
terunt ¹¹. Ex quo statim per ipsa initia sapientis-
simus Salvator illud iudicavit, se discipulos omnes
suos fraterno amore copulari velle. Quæ cum ita
sint, nihil charitati anteponendum ducamus : quæ
quidem omnia inter se devincit, atque inutili con-
cordia conservat.

XI. — ΟΦΕΛΙῷ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚῷ.

In perferendis injuriis nullam esse philosophiam.

Si Socrates Atticorum dogmatum auctor, pulsatus
etiam ac verberatus, ab ultione temperavit. quid
discruciaris, cum contumeliam duntaxat, ut scrip-
sisti, accepseris? Etenim si philosophicum animum
præstiteris, tu quidem Socratis gloriam referes,

(10) In titulo pro πρεσβυτέρῳ. Alt. habet ἐπι-
σκόπῳ. Vers. antepenultimo vice προτιμότερον Vat.
cod. 649, et Alt. πρότερον legunt, uti et mox συν-
δέει uterque scribit pro eo quod editio exhibet συν-
δέει. POSSIN.

(11) Principium hujus epist. sic in ms. jacet : Εἰ
Σωκράτης τῶν Ἀττικῶν δογμάτων ὁ νομοθέτης.
Vers. 3 pro ὄβρισθεις codd. Vat. 649, et Alt. legunt,
ὄβρισμένος. Mox pro φιλοσοφίας, cod. Alt. φιλο-
σοφίας, quam vocem referre videtur ad postea posi-
tum nomen δόξαν, sensu paululum diverso ab eo
quem interpres expressit. Ibidem vice ἀπόισι codex
idem ἀπόισις præfert. Versu 6, ubi editio habet,
ὡς βέλει, τῇ μεγαλοφυίᾳ, etc., cod. Alt. manifeste
melius, ὡς βέλει τῆς σῆς μεγαλοφυίας τρωθήσε-
ται. POSSIN.

etiamsi minus contumeliose, quam cum Socrate, A tecum actum sit : contra autem ille animi tui magnitudine tanquam telo sauciabitur : aut etiam aliquando a peccandi studiosa mente ac lingua in melius mutabitur : tibi que, ut hujusce mutationis auctori, gratiam habebit.

XII. — AMMONIO.

Etsi vitium occultas, tamen apparet te animo inflari, atque ultra quam et genus, et robur, et dignitas tua ferat, superbire. Quamobrem aut congruentem tibi animum collige, aut scito te ab omnibus irrideri.

XIII. — LAMPETIO MONACHO.

Quo tempore ad sublimis et excelsæ vitæ montem accedebas, atque abluta veste ac sensibus, ad divinorum dogmatum auditionem pectus adornabas, terrenarum rerum memoriam prorsus abjicere constituisti, ut ad virtutum arcem pervectus, tum Deum oracula edentem audires : tum eo veterem legem in carnalibus tabulis inscribere, tabula ipse divinitus confecta exsisteres. At vero nunc illud de te omnium ore decantatur, te quidem salutis aratrum prompto atque alacri animo arripuisse¹², verum per ignaviam ac torporem retrorsum rursus conversum esse. Quamobrem si te Simonis¹³ exemplum non terret, qui cum baptizatus fuisset, ac ministris Christi comitem se præbuisset, rursus ad res eas, quæ ex materia constant, reversus est (ob idque etiam ex alto miser in mortem multorum sermone celebratissimam præcepit ruit, ut ex una ipsius ruina perspicuum omnibus fiat, quibus suppliciiis digni sint, qui cæleste curriculum mentiuntur), Simonis vestigiis animique instituto hære. Sin autem quisquis mentis ac rationis compos est, hanc pœnam in hostibus quoque horret, ac deprecatur, pacta cum Deo inita exple, ipsiusque vineam diligenter ac sedulo cole. Nam merces cum eo est, quam unusquisque secundum suum laborem accipiet¹⁴.

XIV. — PATRIMO MONACHO.

De practico.

Ea quidem, ut audio, indole naturæque **5** bonitate

¹² Luc. ix, 62. ¹³ Act. viii, seqq. ¹⁴ Ap. xii, 12.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(12) Titulus in cod. Alt. hic est : Ἀμμωνι στρατώτη, hoc est Ammoni militi. POSSIN.

(13) Τὸν παλαιὸν νόμον. Multo præstabilior est lectio cod. Bav., τὸν πνευματικὸν νόμον, secundum quam et lectio corrigenda *spiritualem legem*. Alludit ad locum prophet. Ezechielis et Jeremiæ de nova lege spiritus vitæ, ut Paulus vocat, cordibus piorum a Deo inscribenda. RITT.

— Non Λαμπέτιω inscribitur hæc epistola in codd. Vat. 649 et Alt., sed Πετίω μοναχῷ. Vers. 7, pro σαρκικαῖς Alt. cod. habet σαρκιναῖς. Versu sequenti θεότευκτον in contextu codicis Alt. mutatur in γερότευκτον : sed lectio editionis e regione ponitur in margine. Vers. 13, hæc tria, vocabula καὶ βαπτισθέντος Σίμωνος, in cod. Alt. sic ordinantur ; Σίμωνος καὶ βαπτισθέντος. Vers. 17, post δειχθῆ particula ὡς deest in Vat. et Alt. codd., quorum uterque vers.

βέλει τῇ μεγαλοφυχία τρωθησεται, ἢ και ἐσθ' ὅτε τῆς φιλαμαρτήμονος μεταβληθήσεται και γνώμης και γλώσσης, και χάριν σοι εἰσεται ὡς αἰτίω τῆς ἀλλοιώσεως.

IB'. — AMMONIQ (12).

Εἰ και κρύπτεις τὸ ἥτημα, ἀλλὰ φαίνη φυσώμενος πέρα και τοῦ γένους, και τῆς ἰσχύος, και τῆς ἀξίας σου φρααττόμενος. Ἡ τοίνυν σύμμετρον σαυτῷ κτῆσαι φρόνημα, ἢ ἴσθι παρὰ πάντων γελώμενος.

II'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὅτε τῷ ὄρει τῆς ὑψηλῆς πολιτείας προσέβαινες, και πλυνόμενος ἐσθῆτα και αἰσθησιν, πρὸς τὴν ἀκοὴν τῶν θεῶν δογματῶν τὴν καρδίαν ἡυτρείπεις, πάντως ἐπιλαθέσθαι τῶν χαμαιζήλων βεβούλευσο, ἵνα πρὸς τὴν ἀκρόπολιν φθάσας τῶν ἀρετῶν, και χρηματίζοντος ἀκούσης Θεοῦ, και ταῖς σαρκικαῖς πλαξὶ τῶν παλαιῶν νόμον (13) ἐγγράφοντος, πυξίον γένη θεότευκτον. Τὰ δὲ νῦν περὶ σοῦ παρὰ πάντων ἀδόμεια, ἐπιλαθέσθαι μὲν σε τοῦ ἀρότρου τῆς σωτηρίας, προθύμως ἀπαγγέλλουσιν, εἰς τοῦπίσω δὲ πάλιν ἀνεστράφθαι ναρκήσαντα. Εἰ τοίνυν σε μὴ φοβεῖ τὸ ὑπόδειγμα, και βαπτισθέντος Σίμωνος, και τοῖς Χριστοῦ διακόνους ἀκολουθήσαντος, και πρὸς τὴν ὕλην πάλιν ἀναχωρήσαντος· δι' ἣν και ἐξ ὕψους κατηνέχθη ὁ δειλαίος πρὸς τὸν πολυθρύλλητον θάνατον, ἵνα δειχθῆ ὡς ἐξ ἐνδὸς τοῦ κατ' ἐκεῖνον πτώματος, οἷων τυγχάνουσιν ἀξιοί, οἱ οὐράνιον δρόμον ψευδόμενοι· ἔχου τῆς προθέσεως Σίμωνος. Εἰ δὲ πᾶς ὅστις νοδὸς και λόγου μετελιθε, κἂν τοῖς ἐχθροῖς τὴν δίκην ἐκεῖνην ἀπεύχεται· πλήρωσον τὰς πρὸς τὸν Κύριον συνθήκας, και τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ ἐπιμελῶς φιλοπόνει. Ὁ μισθὸς μετ' αὐτοῦ ἐστιν, ὃν ἕκαστος λήψεται πρὸς τὸν ἴδιον κόπον.

eo est, quam unusquisque secundum suum laborem

IA'. — ΠΑΤΡΙΜΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ (14).

Περὶ πρακτικοῦ.

Ἐχεις μὲν εὐφυλαν, ὡς ἔμαθον, μανθάνειν σπου-

sequenti non πτώματος sed πταίσματος legit. Vers. 21, ἀπεύχεται in editis in mss. est ἀπεύξετα· et vers. 23, pro φιλοπόνει, φιλοπόνησον. Mox Alt. post ὁ addit γὰρ, et vers. sequenti pro μετ' αὐτοῦ habet μετὰ Χριστοῦ. POSSIN.

(14) In cold. Sfort. Et Alt. hæc epistola inscribitur Πρίμω. Et fuisse homines in Græcia ejus nominis tempore Isidori Pelusiotæ, discipuli S. Joannis Chrysostomi, constat ex epistolis a me editis ejus condiscipuli S. abbatis Nili, quarum ducentesima, qualis visitur pag. 202 edit. Regiæ Paris. anni 1637, Πρίμω ὑποδιακόνω inscripta exstat. Fieri potest, eos qui editionem Isidori adornarunt, assuetos lectioni mss. cold. Græcorum, in quibus fere semper casus aut vocabula ex nomine Πατῆρ declinata compendiose scribuntur πρὶ pro πατρί, πρὸς, πατρός, πατρικῶς, πατρικῶς, etc. Similiter hic, ubi

δαίως, καὶ λέγειν γενναίως. Ἡ δὲ τῆς πνευματικῆς A πολιτείας ὁδὸς, πράξει μᾶλλον ἢ φράσει εὐοδοῦται. Εἰ τοίνυν μέλει σοι τῶν ἀκηράτων μισθῶν, τὸ λέγειν καλῶς παρὰ φῶλον τιθέμενος, τὸ πράττειν χρηστῶς μεταδίωκε.

ΙΕ'. — ΠΕΤΡΩ.

Περὶ ὑψηλοφροσύνης, καὶ οἰήσεως, καὶ ταπεινοφροσύνης.

Τίς σε οὐ γράφεται ἀτοπίας, ὅτι καὶ πλοῦτον περιφρονήσας, καὶ γένος, καὶ τὴν σκιώδη ταύτην τιμὴν, καὶ πολλοῖς ὁδὸς γενόμενος ταπεινώσεως, νῦν ἑάλως ὑπέροπτος, τοῦ θεοῦ ὡσπερ ἐπιλαθόμενος νόμου (15), τοῦ ταπεινωθῆναι κελεύοντος τὸν ὑφουσθαί βουλόμενος; Εἰ τοίνυν μὴ ἅπας ὑποδρύχιος τοῖς τῆς ἀλαζονείας κύμασι γέγονας, νῆ-ψεν πρὸς τὴν ὑπόσχεσιν. Οὐ γὰρ τοῦτο σε λέληθεν, ὅτι μετριότης ταῖς ἀρεταῖς συναύξουσα, Θεοῦ μιμη-τάς τοὺς οὕτω βιούντας ἐργάζεται· ὑψηλοφροσύνη δὲ, οὐ μόνον τὰ παρόντα οἶδε καθελείν, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν οὐρανῶν καθαιρεῖ τὸν ὑψαύχονα, ὅπερ ὁ Ἐωσφόρος πρῶτ' ἀνατέλλων ὑπέμεινεν.

ΙΖ'. — ΕΥΑΓΓΕΛΙΩ.

Τι σημαίνει τὸ, Ἐλισσαῖον ἄλατι μεταπεποιη-κῆναι ἀτεκνοῦντα πάλιν (leg. πάλιν) τὰ Ἰερι-χούντια βεῦματα.

Ἄλατι Ἐλισσαῖος τὰ Ἰεριχούντια βεῦματα ἀτε-κνοῦντα ἴσατο, εὐαγγελικῶς κινηθεὶς πρὸς τὴν Ια-σιν, οἷα βλέπων τὰ ἐμπροσθεν. Τύπον γὰρ ἔφερε, τὰ μὲν ὕδατα πάσης τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς ἀγνοίαν ἀρετῶν καὶ ἀκαρπῖαν εὐσεβείας στερεωθέντα (16). Οἱ ἄλλες δὲ τῆς πάντα νοτιζούσης ποιότητος καὶ δυνάμεως εἰς τὴν τοῦ Κυρίου διδαχὴν, καθὼς αὐτὸς πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ ἀποστόλους φησίν. « Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἄλας τῆς γῆς » Ἐλισσαῖος δὲ αὐτοῦ τοῦ Δημιουργοῦ καὶ Δεσπότου. Οἱ γὰρ τὴν εἰκόνα καθαρὰν φυλάττοντες τῷ ποιήσαντι, καὶ συνθυματουργεῖν αὐτῷ, χάριν παρ' αὐτοῦ ἐχομίσαντο.

¹⁵ Luc. xiv, 11. ¹⁶ IV Reg. ii, 21. ¹⁷ Matth. v, 13.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

Πρῶτον legerunt, Πατρίῳ intelligendum et expri- mendum censuisse. Est et alia diversitas ab editis, quæ cum vers. 2 pag. 5, legant εὐοδοῦται, ibi codd. Vat. 649, et Alt. habent εὐοδεῖ. POSSIN.

(15) Ὠσπερ ἐπιλαθόμενος νόμου. Billius cum vertit, *velut d. legi insultans*, ἐπιλαθόμενος legisse videtur. Ἐπιλαθέσθαι enim est *reprehendere, insultare*, ut *μόνος ἐπελάθετο τοῦ ψηφίσματος*. Alioquin vertisset, *velut d. legis oblitus*. Quod autem facile inter se commutatur a descriptoribus librorum ἐπιλαθέσθαι et ἐπιλαθέσθαι, etiam sup. apparuit epist. 13. RITT.

— Vers. 6. Pro edito ἅπας ὑποδρύχιος, cod. Vat. 649, simpliciter, *πάμπαν ὑποδρύχιος*, etc., Vers. 9 pro, *ταῖς ἀρεταῖς*, idem Vat., consentiente Alt., scribit, *τῆς ἀρετῆς*. Vers. undecimo pro *οἶδε καθελείν*, ἀλλὰ, etc., codd. Alt. et Vat. 949 exhibent : *οἶδε καθαίρειν κατορθώματα*. POSSIN.

(16) Quod Interpres legendum ex conjectura recte

A præditus es, ut studiose discas, egregieque loquaris. At spiritalis vitæ iter per actionem potius, quam per sermonem feliciter cedit. Quare si immortalia præmia tibi curæ sunt, præclare loqui parvi pendens, id stude ut bene agas.

XV. — PETRO.

De animi elatione et humilitate.

Ecquis te absurditatis non accuset, quod cum, et opes, et genus, et adumbratum hunc honorem contempseris, multisque ad humilitatem iter præmonstraveris, nunc tamen superbia laborare deprehensus sis, velut divinæ legi insultans, quæ eum qui extolli veliit, deprimi iubet ¹⁵? Quamobrem nisi arrogantia fluctibus omnino depressus es, animum ad ea quæ promisisti excita. Neque enim hoc te fugit, modestiam animique submissionem, una cum virtutibus crescentem, Dei imitatores eos efficere qui sic vivunt : arrogantiam autem non modo præsentia virtutis officia evertere, sed etiam eum, qui alta cervice est, ex ipsis cælis exturbare. Id quod Lucifero, qui mane oriebatur, accidit.

XVI. — EVANGELIO.

Quid significet illud, quod Elisæus aquas steriles sale mutavit.

Elisæus Ierichontis aquas sterilitate laborantes sale curavit ¹⁵, evangelico modo ad hujusmodi medicinam impulsus, utpote ea, quæ a fronte erant, perspicens. Etenim aquæ totius humanæ naturæ figuram gerebant, ad virtutum sterilitatem et pietatis infecunditatem steriles effectæ; sal autem, qualitatis ac facultatis, ad Domini doctrinam omnia humectantis, quemadmodum ipse ad discipulos suos dicebat, « Vos estis sal terræ ¹⁶; » Elisæus denique, ipsius Creatoris ac Domini. Nam qui puram et incolumem imaginem ei, a quo in lucem editi sunt, conservant, hanc etiam ab eo gratiam consequuntur, ut una cum eo miracula edant.

divinavit στερωθέντα pro quod cum asterisco defectus indice est editum στερεωθέντα, diserte legitur in duobus codd. Vat. 649 et Alt. Vers. sequenti in editis est ἄλας δὲ τῆς πάντα νοτιζούσης ποιότητος. Interpres, *Sal autem qualitatis ac facultatis... omnia humectantis*. Iam vero *sal humectat*, cui virtus exsiccandi, et sic a corruptione præservandi, vulgo tribuitur? Sed culpandus accuratissimus interpres non est, qui quod in archetypo invenit, quomodo- cunque exprimere debuit. Νοτιζέιν autem humectandi notionem habet minime dubiam. Codd. Vat. 649 et Alt. νοτιζέιν suggerunt; verbum nihili, sed quod forte fundamentum dare possit conjecturæ felicius divinituræ scripturam veram. Quæ mox sequuntur, καὶ δυνάμεως εἰς τὴν τοῦ Κυρίου διδαχὴν, non comparent in duobus illis codd., ubi pro his habetur, καὶ δυναμότης τοῦ Κυρίου διδαχῆς. POSSIN.

XVII. — PAULO.

A

IZ'. — ΠΑΥΛΩ.

In illud, « *Vulpes foveas habent, et volucres caeli nidus.* »

« *Vulpes foveas habent, et volucres caeli nidus* 17, » Dominus ad eum, qui, ut se sequeretur, rogaverat, respondet : ut qui corda cognita haberet (« *fixit enim sigillatim corda hominum* 18. ») Sigillatim autem dictum est, quia ad ea efficienda ope atque auxilio alterius opus minime habuit), atque hominem illum versutus ac fraudulentis cogitationibus detentum esse, atque ab improbis spiritibus incoli vitioque **G** ita hæreere perspiceret, ut ab eo revocari non posset. Ac propterea eum a suo caetu ablegabat, ne pertinax ipsius improbitas, iis qui fulem amplexi essent, offensionis causam afferret, in illum videlicet oculorum aciem intendentibus, ac **B** Dominicam potentiam imbecillitatis accusantibus, ut qui discipulum ad virtutem immutare acqui-

XVIII. — HERMINO COMITI.

In illud dictum de beata Virgine, « *Et non cognovit eam,* » etc.

Quandoquidem existimare te dixisti, offensionis Judæis id esse, quod in divinis oraculis dictum est, « *Non cognovit eam donec peperit filium suum* 19, » tanquam scilicet postea sponsus cum Virgine congressus sit, noscat contumeliosus et ingratus populus, vocem hanc, *donec*, pro *perpetuo*, in divina Scriptura sæpe positam reperiri : « *Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum* 20 ; » et hoc **C** pro, in *perpetuum* : « *Et non reversa est columba ad*

17 Math. viii, 20. 18 Psal xxxii, 45. 19 Matth. i, 25. 20 Psal. x, 9.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(17) Καὶ in mss. codd. Alt. et Vat. 649 deest ; et pro ἀπέπεμπεν versus sequentis, habetur ἀπέπεμψεν. Possit.

(18) Τὸ Ἔως. Sic habet scriptura B. C. quam præfero lectioni ed. Paris. Est autem utilissima et verissima hæc observatio idiomatis sacrarum Litterarum in usu particulae *donec*, quam plures SS. Patres uno ore tradiderunt. Gregor. Nazianz. orat. 2 *De Filio* : Τὸ, ἕως, οὐ πάντως ἀντιδιαίρεται τῷ μέλλοντι, ἀλλὰ τὸ μέχρι μὲν τοῦδε τίθησι, τὸ μετὰ τοῦτο δὲ οὐκ ἀναλύεται. Basil. M. homil. in Nativit. Domini : Τὸ, ἕως, πολλαχοῦ χρόνου μὲν τινα δοκεῖ περιορισμὸν ὑποβαίνειν, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν τὸ ἀόριστον δαίκνυσιν, Ἐτῶς, ἢ ἐπαγγελία τοῦ παρόντος οὐκ ἔστιν αὐτοκοπή τοῦ μέλλοντος. Chrysostomus homil. 5, in 1 cap. Matthæi : « *Sæpe Scriptura divina hac uti elocutione consuevit, ut dicendo donec, non definitum aliquod tempus includat,* » etc. Joan. Damascenus lib. iv *De orthodoxa fide*, c. 4. Τὸ, Ἔως, τὴν μὲν τοῦ ὀρισμένου χρόνου προθεσμίαν σημαίνει, οὐκ ἀποφασίζει δὲ τὸ μετὰ ταῦτα. Similiter Adrianus *Isagoge in sacram Scripturam* : Τὸ, ἕως, πολλαχοῦ οὐκ ἐπὶ χρόνου λέγεται, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος. Et Theophylactus in cap. xxviii Matthæi : « *Ubi donec vel quæ in Scriptura invenitur, non adimit quod posterius.* » Vid. et Augustin. homil. 21, *de sermone Domini in monte*. Atque secundum hanc observationem idiotismi Hebraici in partic. *Donec* etiam accipere possumus ῥητὸν illud evangelicum Matth. v, v, 26, et Luc. xii, v. 58. Οὐκ, μὴ ἐξέληθης ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδοῖς τὸν ἔσχατον κο-

Εἰς τὸ, « *Ἀλώπεκες φώλεους ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσκει.* »

« *Αἱ ἀλώπεκες φώλεους ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσκει,* » ὁ Κύριος πρὸς τὸν παρακαλέσαντα ἀκολουθεῖν ἀπεκρίνατο, καρδιογνώστης ὑπάρχων, ὡς πλάσας καταμόνας τὰς τῶν ἀνθρώπων καρδίας. Καταμόνας δὲ εἶρηται, ὅτι οὐ δεηθεὶς ἐτέρου βοηθοῦντος ἐποίησε. Καὶ ὄρων δολοίς λογισμοῖς κεκρατημένον τὸν ἄνθρωπον καὶ ὑπὸ πνευμάτων πονηρῶν κατοικοῦμενον, καὶ ἀνεπιστρόφως πρὸς τὴν κάκωσιν ἔχοντα καὶ (17) τοῦτου χάριν τῆς οικείας συνουσίας αὐτὴν ἀπέπεμπεν, ἵνα μὴ τὸ ἐπίμονον τῆς ἐκείνου φαυλότητος, σκανδάλου γένηται τοῖς πιστεύουσιν αἴτιον, πρὸς ἐκεῖνον ἀτεινέουσι, καὶ τῆς **B** Δεσποτικῆς δυνάμεως καταψηφιζομένοις ἀσθένειαν, ὡς τὸν μαθητὴν μεταβαλεῖν πρὸς ἀρετὴν μὴ ἰσχύσασθης.

IH'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Εἰς τὸ εἰρημένον περὶ τῆς Θεοτόκου, « *Καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν,* » καὶ τὰ λοιπά.

Ἐπειδὴ σκάνδαλον εἶπας οἰσθαί Ἰουδαίους, τὸ ἐν τοῖς θεοῖς χρησιμοῖς εἰρημένον, « *Οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς,* » ὡς μετὰ ταῦτα, φησί, συναφείας τῷ μνηστῆρι πρὸς τὴν Παρθένον γενομένης· γινωσκέτω ὁ βλάσφημος καὶ ἀχάριστος λαὸς, ὅτι τὸ ἕως (18), πολλαῖς καὶ ἐπὶ τοῦ διηγετικῶς ἐν τῇ θεῖᾳ Γραφῇ εὐρίσχομεν κείμενον. « *Ἔως ἂν θῷ τοὺς ἔχθρους σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.* » καὶ **C** ἔστι, *διηγετικῶς*. Καὶ οὐκ ἀνέστρεψεν ἢ περιστέρα (19).

δράντην, vel ἕως οὗ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδοῖς. Ριττ. (19) Καὶ οὐκ ἀνέστρεψεν ἢ περιστέρα. Nota σφάλμα μνημονικόν. Dehuit Isidorus scribere ὁ κόραξ, non ἢ περιστέρα. Id.

— Vers. 1, nonne Ἰουδαίους in quarto casu cod. Alt. et Vat. 649, ponunt scribentes Ἰουδαίους, quod forte aptius cum τῷ οἰσθαί convenit. Vers 5 melius, opinor, iidem codd. γαγενημένης pro γενομένης, scribunt nec male versu inde altero et tertio pro ἐπὶ τοῦ διηγετικῶς, quod est in editis, ambo illi libri, ἐπὶ διηγετικῶς habent. Illa sine dubio lectio verior eorumdem codd. duorum qua, pro eo quod legitur vers. 20 ἀληπτον, substituant ἀλεχτον, quod hic sumendum est ut derivatum non a λέγω τὸ φράζω sed a λέγω τὸ καθεύδω, εὐνάω, κοιμάω· cuius notionis multis locis Eustathius meminit ; ex qua sunt vulgatissimi usus vocabula, ἀλεχτρον, ἀλέχτωρ, etc. atque huic sic correcto loco longe aptius quadrat interpretatio Billii *Partum dirimitatis consentaneum, ac libidinis et concubitus expertem* his Graecis verbis θεοπροπητῆ καὶ ἀληπτον (imo ut emendandum ostendimus) ἀλεχτον, comparantis nec tum opus illi illo excursu quo ad reddendam vini suppositæ vocis ἀληπτος illa interpretes accumulat : qui *humanæ rationis captum excedat*. Eadem pag. edit. 6, versu altero post litteram E quod διὰθεως in edito est, in duobus memoratis codd. παράθεως scribitur. Vers. inde 4, ubi edita post λαὸν addunt, οὗ εἰς φύσιν, etc., duo illi codd. sic habent, τὸν εἰς φύσιν λοιπὸν τὸ θεομαχεῖν μεταστήσαντα. Possit.

πρὸς τὸν Νῶε, ἕως τοῦ ξηραθῆναι τὴν γῆν, καὶ εἰς τὸ *κατελεῖς οὐκ ἀνέστρεψε*. Καὶ, Ἐως ἂν καταγηράσῃτε, ἐγὼ εἰμι, φησὶν ὁ Θεός. Καὶ ἔστι, *διηγεκῶς*. Καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά, *σποράδην ἐν τῇ θεῖᾳ εὐρίσκειται Γραφῇ*. Ὁ δὲ θεὸς νοῦς τὴν ὑμετέραν, ὡς Ἰουδαῖοι, *κακόνιοιαν διορθούμενος, ἐκ πορνείας καὶ νομισάντων καὶ εἰρηκότων γεγεννησθαι τὸν Κύριον, ἀνέπαφον δεῖξαι τὸν προσκυνητὸν ἐσπούδασι τόκον, πίσης δίχα ἐπιθυμίας, καὶ συνουσίας γεγεννημένον, θεοπρεπῆ δὲ ὄντα καὶ ἄληπτον*. Τὸ γὰρ μετὰ ταῦτα μὴ συμβῆναι ἀλλήλους τοὺς τὴν πορνείαν συκοφαντηθέντας, καὶ ἡ τοῦ ἀγγέλου ἕψις ἐκώλυεν, ἐκ Πνεύματος ἁγίου εἰρηκότος ὑπάρχειν τὸν ἐν τῇ Παρθένῳ σαρκούμενον· καὶ ἡ μεγαλειότης τῶν τοῦ τόκου θαυμάτων οὐκ ἐπέτρηκεν, ἡ μετ' αὐτὸν παρθενία, ἡ τῶν ἀγγέλων ὑμνολογία, ἡ τῶν Μάγων δωροφορία, ἡ τοῦ ἀστέρος φωταγωγία, ἡ εἰς Αἴγυπτον ὁδηγία, ἡ τῶν εἰδώλων αἰχμαλωσία, καὶ ἡ αὐτῶν ἐκείνων δικαιοσύνη ὑπὸ τῆς θεῖας Γραφῆς μαρτυρουμένη. Ἀλλοὶ δὲ καὶ ἡ τελευταία τοῦ Κυρίου διάθεσις, Ἰωάννη τῷ παρθένῳ τὴν Θεοτόκον συστήσαντος, καὶ τὰς ἐκατέρων παρθενίας συνάψαντος, ἡνίκα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὦν ζωοποιῶν ὑπέμεινε θάνατον. Εἰ ταῦτα οὐ παῖθει τὸν γογγυστὴν καὶ φιλοπόνηρον λαόν, οὐ εἰς φύσιν λοιπὸν τὸ θεομαχεῖν κατέστη, κατὰ πετρῶν στείρεις, καὶ καθ' ὑδάτων γράφεις, καὶ πέπαισο ματαιοπονῶν.

Noe, donec siccarentur aquae²¹. Prorsus enim non reversa est. Et, « Donec senueritis, ego sum, » ait Dominus²². Atqui est perpetuo. Atque alia permulta ejusdem generis sparsim in divina Scriptura reperiuntur. Divina porro mens, o Judaei, perversam vestram sententiam corrigens (qui Dominum ex stupro ortum esse existimastis, ac pronuntiantis), his verbis illud demonstrare studuit, quod intactus adorandus partus, ac libidinis et concubitus expers fuerit, divinitatque consentaneus, atque ejusmodi, qui humanæ rationis captum excedat. Nam ne postea ii inter se coirent, quibus fornicatio per calumniam objecta est, angeli quoque visio prohibebat, qui eum, qui in Virginis utero carnem assumebat, ex Spiritu sancto existisse dixerat²³; et miraculorum in partu editorum majestas atque amplitudo vetabat, et virginitas, quæ partum secuta est, et angelorum cantus et oblatum a Magis munus, et stella prælucescens²⁴, et deductio in Ægyptum, et simulacrorum captivitas, et illorum ipsorum justitia Scripturæ sanctæ testimonio confirmata. Quin istud quoque postremum Domini testamentum liquido demonstrat, qui quo tempore in cruce erat, ac vivifica morte fungebatur, Joanni virgini genitricem Dei commendavit²⁵, atque amorum virginitates copulavit. Si hæc murmuratorem, atque improbitatis amantem populum non redactum est, in petras geminas, et in aquis scribis.

10. — ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Διὰ τί οὐ συγκατεδικάσθη τοῖς περὶ τὸν Ἀναβίαν ὁ Δανιήλ ἐν τῇ κάμινῳ.

Διὰ τί, ἔφησ (20), μετὰ τῶν τριῶν ὁσίων παιδῶν τὴν πυρκαϊάν οὐ κατεδικάσθη ὁ μέγας Δανιήλ παρὰ τοῦ Βαβυλωνίου, σύμφρων αὐτοῖς τυγχάνων καὶ συμφυλέτης, καὶ ὁμοδαίτης, καὶ μᾶλλον τῆς εὐσεβείας διδάσκαλος; Ἐπειδὴ, φημί, κατὰ θέλαν τοῦτο ὠκονομήθη προμήθειαν, ἵνα μὴ τῷ ὀνόματι τοῦ Βαβυλωνίου Θεοῦ, τὴν κατάκαυσιν τῆς φλογὸς οἱ ἀσεβεῖς ἐπιγράψωσι. Βαλτάσαρ γὰρ αὐτὸν, εἰς τιμὴν τῆς τῶν ἀπορρήτων σαφηνείας, ὀνόμαζον. Καὶ δόγμα τοιοῦτο παρ' ἐκείνοις κρατεῖ, ὡς καὶ μόνον ὀνομαζόμενον, θαυματουργεῖν τὸν Θεὸν αὐτῶν. Ἴνα ταύτην τοίνυν καταργήσῃ τὴν δόξαν, ἐν τῇ κρῖσει τούτῃ τὸν Δανιήλ ἐχώρισε, καὶ εὐρέθη γυμνὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ τῶν νέων ἐγκράτεια, καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ βοήθεια, τὴν βροντῶσαν μαράνασα κάμινον.

C

7 XIX. — HERACLIDI EPISCOPO.

Cur non cum tribus pueris condemnatus fuerit Daniel.

Quæris cur magnus Daniel una cum tribus piis adolescentibus a Babylonio rege ignis supplicio minime multatus fuerit²⁶, cum ejusdem cum ipsis sententiæ esset, ejusdemque tribus, victusque socius, imo, ut rectius loquar, pietatis magister. Respondeo: Hoc divino consilio et providentia contigit, ne impii homines flammæ oppressionem dei Babylonici nomini ascriberent: Baltazarum enim eum, in honorem declarationis rerum arcanarum, appellabant. Atque ejusmodi opinio apud illos vigeat, nempe ipsorum deum, si vel duntaxat ejus nomen pronuntiaretur, res miras perpetrare. Deus igitur ut hanc opinionem comprimeret et aboleret, in hoc judicio Daniele ab aliis se junxit: inventaque est sola juvenum continentia, Deique auxilium, quo intonans illa fornax consopta et extincta est.

²¹ Gen. viii, 12. ²² Isa. xlvi, 9. ²³ Matth. i, 20. ²⁴ Matth. ii, 1 seqq. ²⁵ Joan. xix, 27. ²⁶ Dan. iii, 20.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(20) Vers. 1 post ἔφησ codex Altaemsis addit μή. Vers. 3 post Βαβυλωνίου codd. Alt. et Barberinus, qui nunc primum novi aliquid suggerit, adiungunt καί. Vers. 7, pro κατάκαυσιν longe aptius ad sententiam loci cod. Alt. offert κατάπαισιν. Vers. 10,

post δόγμα duo codd. Alt. et Barb. apponunt δέ. Vers. 11, cod. Alt. αὐτῶν in αὐτοῖς mutat: tamen idem in marg. αὐτῶν tanquam lectionem diversam notat. Vers. 13, ἐχώρισε, cod. Alt. διεχώρισεν. Possin.

XX.— HIERACI CLARISSIMO.

Contra Macedonianos, et eos qui S. Spiritum impugnant.

Si hæreticus ille, qui tecum, ut scribis, contentionem habuit, Dei Filium, ut dogmatum auctorem, idoneum cui fides habeatur, admittit, ipse adorandi unitatis Spiritus essentialitatem docet, quippe qui unum divinæ Trinitatis nomen esse pronuntiavit, unus videlicet essentialitatis conjunctionem atque unionem significans. Quod si ipsi, cognati Spiritus certitudinem significanti, atque ea, quæ humanam mentem superant, docenti, minime fidem adhibet, supervacanea est nostrorum sermonum confirmatio. Quandoquidem terrestre tabernaculum vix ea, quæ ad pedes jacent, invenire potest. Cœlestia autem arcana, et nostrum sensum excedentia, ipse et patefacit et explorare novit, quæ cœlum pro domicilio habet²⁷.

XXI.— AMMONIO SCHOLASTICO.

De lectione contra Gentiles. De gratia sacrarum Scripturarum et earum utilitate.

Deorum, quos Gentiles colunt, effectiones, et, ut vocant, thægonias, hoc est deorum ortus, Orpheus et Homerus, et Hesiodus, alique omnes iis similes tradiderunt, multis et libris, et sententiis collectis atque compactis. Nostram autem religionem duo codices, quos ad te misimus, docebunt: quorum alter Vetus, alter Novum Testamentum nuncupatur. An autem hi libri, tum nominibus, tum rebus, ad veritatem propensiores, quam illi, sint: ipse, ut mihi persuadeo, reperies, atque id, quod melius erit, amplecteris.

XXII.— ZOSIMO.

Aliunt nonnulli te sacerdotii cupiditate teneri, hoc est rei, quam multis, ac præsertim tibi, attingere nefas est. Quare aut mores tuos corrige, aut a templorum, quæ tibi attingere minime licet, cupiditate absiste.

XXIII.— THEOPHILO.

In illud, « Omne masculinum adaperiens vulvam, » et contra eos qui dicunt Deum passum esse, et unam esse in Christo naturam.

Id quod in sacra Scriptura dictum est, « Omne primogenitum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur^{28,29}, » non de omni primogenito dictum est (ne hoc imperitii homines existiment), verum de uno illo ac solo, qui in partu vulvam aperuit. Etenim omnem quidem vulvam concubitus ac venereus complexus aperit: at eam, quæ Domi-

²⁷ II Cor. v, 4. ^{28,29} Exod. xiiii, 23; Luc. ii, 23.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(21) Codd. duo Alt. et Vat. 649 uno consensu θεότητος subiungunt. Vers. 7, pro voce Πνεύματος Alt. in contextu ponit Πνεύματι, sed e regione in margine opponit Πνεύματος. Vers. 9, loco vocabuli ούστας codd. Vat. 649 et Alt. scribunt σύνταξις. Possin.

K'. — ΗΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Katà Μακεδονιανῶν, ἤτοι Πνευματομάχων.

Εἰ δέχεται ὁ πρὸς σὲ διενεχθεὶς αἰρετικὸς, καθὼς γέγραπται, τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν δογματιστὴν ἀξιοπίστον, αὐτὸς διδάσκει τὴν οὐσίαν τοῦ προσκυνητοῦ τῆς ἐνότητος (21) Πνεύματος, ἐν ὄνομα τῆς θείας Τριάδος ἀποφηνάμενος, τῆς μιᾶς οὐσίας σημαίνων τὴν ἕνωσιν. Εἰ δὲ αὐτῷ μὴ πιστεύει, τὴν ἀκρίθειαν τοῦ συγγενοῦς σημαίνει Πνεύματος, καὶ τὰ ὑπὲρ νοῦν ἀνθρώπων ἐκδιδάσκοντι, περιττὴ τυγχάνει τῶν ἡμετέρων λόγων ἡ σύστασις· ἐπειδὴ τὸ γεῶδες σκῆνος μόλις εὐρίσκει τὰ ἐν πσι. Τὰ δὲ ἐν οὐρανῷ ἀπόκρυφα, καὶ τὴν ἡμετέραν αἰσθησὶν ὑπερβαίνοντα, αὐτὸς καὶ ἀποκαλύπτει, καὶ ἐπίσταται ὁ κατοικῶν

B τὸν οὐρανόν.

KA'. — ΑΜΜΩΝΙΩ (22) ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ ἀναγνώσεως κατὰ Ἑλλήνων. Περὶ τῆς χάριτος τῶν θεοπνευστῶν Γραφῶν, καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας.

Τὰς [μὲν] Ἑλλήνων θεοποιίας, καὶ ἃς καλοῦσι θεογονίας, Ὀρφεύς τε καὶ Ὀμηρος καὶ Ἡσίοδος, καὶ ὅσοι κατ' ἐκείνους, ἐδίδαξαν, πολλὰς καὶ βίβλους καὶ δόξας συνείραντες. Τὴν ἡμετέραν δὲ θρησκείαν δύο πυκτὰ διδάξουσιν, ἃς ἐπέψαμεν, ὧν ἡ μὲν Πρεσβυτέρα, ἡ δὲ Νέα Διαθήκη προσαγορεύεται. Εἰ δὲ ἀληθεύουσιν αὐταὶ μάλλον ἐκείνων καὶ τοῖς ὀνόμασι καὶ τοῖς πράγμασιν, [αὐτὸς] εὐρήσεις, πέπεισμαι, καὶ κρατήσεις τί ἄμεινον.

KB'. — ΖΩΣΙΜΩ.

Τινὲς σέ φασιν ἱερωσύνης ἐρῆν, πράγματος ἀνεφίχτου πολλοῖς, σοὶ δὲ καὶ μάλιστα· ἢ τοῖνον τὸν σαυτοῦ βίον διόρθωσαι, ἢ τῆς ἐπιθυμίας τῶν ἀψαύστῶν σοι ἀνακτόρων ἀπόστηθι.

KC'. — ΘΕΟΦΙΛΩ.

Εἰς τὸ, « Πᾶν ἄρσεν διανοίγον μήτραν, » καὶ κατὰ Θεολασχητῶν, καὶ τὴν [τῶν] μίαν ἐπὶ Χριστοῦ φύσιν εἶναι λεγόντων.

Τὸ εἰρημένον ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, ὅτι « Πᾶν πρωτότοκον διανοίγον μήτραν, ἅγιον τῷ Κυρίῳ, » οὐ περὶ παντὸς εἰρηται πρωτοτόκου· μὴ οὕτως οἱ ἀμαθεῖς νομιζέτωσαν· ἀλλὰ περὶ ἐνὸς [ἐκείνου] καὶ μόνου, τοῦ ἐν τῷ τίχτεσθαι τὴν μήτραν ἀνοίξαντος. Πᾶσαν γὰρ μήτραν μίξις καὶ συνουσία ἀνοίγνυσι· τὴν δὲ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν κῆσασαν, αὐτὸς

πυλληφθεις ἀσπόρως προερχόμενος ἤνοιξε, καὶ πάλιν ἄνθρωπος, ἀληθῶς (23) μὲν γενόμενος ἀνθρώπος, ἀληθῶς δὲ [ὡν καὶ] θεὸς καὶ προσκυνούμενος εἰς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύσεων.

ΚΔ'. — ΚΡΙΣΠΩ.

*Οτι οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς φιλοπορίας χρῆ τὰς ἱερὰς ἀναπτύσσειν Γραφάς.

Ἐπιστημονικῶς (24) τὴν θείαν Γραφὴν ἀνεπίσει ὀφείλεις, καὶ τὰς αὐτῆς δυνάμεις νουνεχῶς ἀνιχνεύειν, καὶ μὴ κατατολμᾶν ἀπλῶς τῶν ἀψαύστων καὶ ἀνεπίστων μυστηρίων, ἀναξίαις ταῦτα χερσὶν ἐπιτρέπων. Οὕτω γὰρ ὁ τολμηρότατος Ὀζίας ἀναθάρρησας ἐπιθαλεῖν τοῖς ἀνεγχειρήτοις, λέπρα τῷ θράσει ἵεροσαπηνέγκατο, καὶ ἄκων ἀπορρίφεις τῶν ἀνακτόρων, καθότι καὶ νόμος τοῖς λέπρα κατεσιγμένοις τὴν εἰσω τούτων ἀπέκλειεν εἰσοδοῦν. Ἐγγραφή δὲ ταῦτα πρὸς νοουθεσίαν ἡμῶν, ἵνα καὶ τὰς τόλμας φύγωμεν, καὶ τὰς κολάσεις μὴ πάθωμεν.

Hæc porro, admonendi nostri causa litteris mandata sunt, ut et temeritates fugiamus, et pœnas minime patiamur.

ΚΕ'. — ΚΥΡΙΑΚΩ.

*Οτι ἀμήχανον ἐν μέσῳ θορύβων ἀρετὴν κατορθῶσαι.

Τί σοι βραλος τῆς Ἰωάννου πρὸς τὴν Ἐρημον ἀναχωρήσεως, ἣν πάλαι σπουδαίως ἐζήλωσας, νῦν (25) δὲ μὴ ἐκείνον μιμουμένω, καὶ πρὸς τὰς οἰκείας φροντίδας καλινιστοῦντι, καὶ ἐπ' ἐρημίας θορυβομένω, καὶ καταμόνας ὀχλουμένω; Τὸ γὰρ ἡσυχάζειν τῷ σῆματι, καὶ φύρεσθαι ταῖς κατὰ νόον στροφαῖς καὶ συγχύσει, καὶ ἀχλὺς τὴν ἀσθησιν πληροῖ, καὶ τὰ ἤδη πονηθέντα ἀμαυροῖ, καὶ τοῖς πάθει τὴν νίχην εὐοδεῖ, καὶ ῥίψασπιν τὸν ὀπλίτην ποιεῖ. Οὐδαὶς δὲ στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματεῖαις ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ, ἀλλ' ὄπλοφόρος ὅλος γίνεταί, πρὸς τὸν ἀρέσκοντα τῷ ταξίταρχῳ παρατασσόμενος ἀγῶνα.

ΚΖ'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Περὶ δωροληψίας, ὅτι φρικτὸν εἰς ὑπερβολὴν πιπράσκειν τὴν ἱερωσύνην, ἢ ἔξω.

Πολλοὶ σε κωμφοδοῦσιν, ὡς χρήμασιν (26), ἀλλ' οὐ

* II Par. xxvi, 16 seqq. ³¹ Levit. xiii, 2 seqq. ³² Levit. xxiv, 2 seqq. ³³ Marc. i, 4. ³⁴ II Timoth. ii, 4.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(23) Pro ἀληθῶς codd. Vat. 649, et Alt. habent ἀληθῆς. Similiter et versu sequenti. Versu autem ultimo pro, ἐξ ἀμφοτέρων φύσεων, uterque legit, ἐν ἀμφοτέραις ταῖς φύσεσιν. Possin.

(24) Primum hujus epist. vocabulum aliter quam in editis in Altaemsi existat, ἐπιστημονικῶς. Versu item 3 id. cod. pro ἀψαύστων, legit δυσψαύστων, et vers. 4 pro ἀνεπίστων Vat. 649 habet, φρικτῶν. Mox non ταῦτα sed αὐτὰ Alt. exhibet. Vers. 6, θάρσει, pro θράσει in Alt. legitur. Possin.

(25) Vers. 3. νῦν (δὲ μὴ, etc., quæ videtur ipse editor, mendi suspecta habuisse. Hujus loci vera opinor lectio suggeritur a cod. duobus Vat. 649, et Alt. qui sic ista exhibent: Νῦν τὸν Δημῶν ἐκείνον μιμουμένω καὶ πρὸς τὰς οἰκείας φροντίδας καλινιστοῦντι. Nempe hic Cyrillus, vitam aliquandiu ana-

num nostrum Jesum Christum peperit, ipse sine semine conceptus, prodiens aperuit; ac rursum clausam et obsignatam reliquit: vere nimirum homo effectus, ac vere item Deus existens, unus idemque in duabus naturis adorandus.

XXIV. — CRISPO,

Non perfunctorie, sed multo labore Scripturas esse evolvendas.

Scite et erudite divinam Scripturam evolere debet, ipsiusque vires ac facultates prudenter investigare, nec mysteria ea, quæ attrahere nefas est, quæque comprehendere nequeunt, temere atque impudenter aggredi, manibus indignis ea committens. Ad hunc enim modum audacissimus Osias, cum rebus iis, quas aggredi minime licebat, manum injicere minime dubitasset, temeritate sua lepram retulit, invitique a templo projectus est ³⁰. Quandoquidem lex quoque iis, qui lepra compuncti atque infecti erant, aditum ad templum claudebat ³¹⁻³².

XXV. — CYRILLO.

Impossibile esse in medio tumultu virtutem exercere.

Quid tibi utilitatis affert Joannis in locum desertum secessio ³³, quam olim studiose imitatus es, cum nunc eum minime imiteris, verum ad privatas curas te referas, atque in solitudine tumultueris, et ab hominum cœtu remotus perturberis? Etenim externo habitu ac specie quiescere, mentis autem mutationibus ac perturbationibus inquinari, tum sensum caligine perfundit, tum susceptos jam labores exstinguit, atque perturbationibus animi pronam ac facilem victoriam reddit, efficitque ut miles abjecto scuto fugiat. Porro nemo militans implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, a quo in militiam ascitus est ³⁴: verum arma omni ex parte gestat, ad id certamen, quod tribuno militari placuerit, se comparans.

9 XXVI. — EUSEBIO EPISCOPO.

De anorum acceptione. Horrendum esse vendere sacerdotium.

Multi te traducunt ut pecuniis, ac non Spiritui,

choreticam professus, eremo deinde relicta domum redierat. In quo imitatus erat Demam, quondam Pauli apostoli socium, de quo is scribit secundæ ad Timotheum iv, 10: Δημᾶς με ἐγκατέλειπεν, ἀγάπησα, τὸν νῦν αἰῶνα, etc. lidem duo codd. vers. penultimo pro ὅλος, habent ὁ λόγος, sed ego lectionem editam magis probaverim. Possin.

(26) Χρήματι cod. Alt., concinnius ad antithesim cum sequente, Πνεύματι. Vers. 8 parvum dictu, dicitur tamen μηδὲ pro μήτε ponitur in codd. Vat. 649 et Alt. Vers. antepenultimo quod edita exhibent πρεσβευσόμενος, uti vicissim prætulerim vers. ult. τὸ γέρας ei quod in illis duobus codd. legitur, γῆρας. Possin.

manuum impositionem in sacris initiationibus committentem. Ac si quidem calumniatores agunt, vim Numinis ultricem in seipsos attrahunt: siquidem « Perdet Deus omnes qui loquuntur mendacium ²². » Sin autem vera loquuntur, nosce quem ad finem tendat hoc malum, quod contumeliam in Deum exiguo lucro commutasti. Et quis pro te orabit, quandoquidem nec pro Ophni et Phinees qui adversus Deum Ipsiisque sacerdotium peccaverant ²³, inventus est quisquam, qui deprecatoris partes susciperet, verum in extremum exitium, ut sacerdotii dignitatem prodentes, conjecti sunt?

XXVII. — PHARISMANIO EUNUCHO PALATHI.

Audio te in divinorum librorum meditatione versari, eorumque testimoniis commode ad quosvis uti: verum avaritiæ studere, atque in aliena bona insano quodam impetu ferri. Ac mihi valde mirari subit, qui factum sit, ut divinus amor te minime sauciarit, nec ex assidua lectione, voluntatis atque instituti mutationem effecerit, qui non modo aliena concupiscere vetat, sed etiam propria spargere monet. Quare aut legens agnosce, aut non agnoscens lege.

XXVIII. — EUSEBIO EPISCOPO.

Venerandum et comparatu difficile sacerdotium.

Multarum rerum amor in animis oritur: at voluntatem non comitatur, ut, eum ejusmodi est, ad quem pervenire quisquam nequeat. Neque enim regnum, quisquis vult, consequitur; nec opes nec conjugium quale vult. Quamobrem si Zosimus, ut scribis, impudenter seipsum, ac per vim, in Dei mysteria immittere conatur, diligenter cura ut intelligat, Dei templum leprosis tandiu clausum esse, quoad contractum ex morbo vitium absterserint ²⁴.

XXIX. — LUCIO PELUSII ARCHIDIACONO.

Ad avaros.

Si venerandi altaris diaconi episcopi oculi sunt, profecto cum tu Dei permisso ipsis præsis, totus oculus esse debes quemadmodum animalia illa plurimis oculis prædita ²⁵ (quoniam etiam propinquitatis ad Deum ratione, ea imitaris, non vita, ut audio, sed sola muneris sacri functione), ac non improbis studiis atque consiliis, et honorandum illum chororum ac sodalium, et episcopum **Ι** tibi temere ac sine judicio morem gerentem obscurare, divinamque sacrarium per avaritiam contaminare, dum opes tibi ipsi per nummariam manuum impositionem aggeris. Dominus enim eos, qui columbas vendebant, flagris a templo expulsi ²⁶. Quamobrem ne tu quoque eodem modo submovearis, desine opes ita augere, ac materiam futuro igni parare.

²² Psal. v, 7. ²³ 1 Reg. ii, 34; iv, 41. ²⁴ Levit. xxii, 4. ²⁵ Ezech. i, 18; et x, 12. ²⁶ Joan. ii, 14, 15.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(27) Codd. modo memorati ambo πρὸς ἅπαντα in neutro legunt. Iidem in fine epistolæ illa verba ἢ μὴ ἐπιγινώσκων ἀνάγνωθι, omittunt. Possint.

(28) Post ἐγγίνεται, insere ἀλλ', auctore cod. Alt. cui consentit Vat. 649. Ilic etiam vers. penultimo

Α Πνεύματι τὰς χειροθεσίας τῆς μυσταγωγίας ἐπιτρέποντα. Καὶ εἰ μὴν συκοφαντοῦσι, καθ' αὐτῶν ἐπεσπάσαντο τὴν δίκην, ἐπεὶ δὲ ἀπολεῖ Κύριος πάντα τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος. » Εἰ δὲ ἀληθεύουσι, γινώθι οἱ τελευτᾷ τὸ κακόν, ὅτι μικροῦ κέρδους τὸ εἰς Θεὸν ὑβρίζειν ἀντήλλαξας. Καὶ τίς προσεύξεται περὶ σοῦ, ἐπεὶ δὲ μήτε περὶ Ὁφνῆ καὶ Φινεῆς, εἰς Θεὸν καὶ τὴν αὐτοῦ ἁμαρτόντων ἱερωσύνην, ἐρέθῃ τις πρεσβεύμενος, ἀλλ' εἰς ἔσχατον δλεθρον, ὡς τὸ γέρας προπίνοντες τῆς ἱερωσύνης, ἐδόθησαν;

KZ. — ΦΑΡΙΣΜΑΝΙΩ ΕΥΝΟΥΧΩ ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΙΟΥ.

Ἄκουώ σε ταῖς θέλαις Βίβλοις ἐμμελετᾶν, καὶ ταῖς αὐτῶν κεχρησθαι μαρτυρίας ἀρμοδίως πρὸς ἅπαντας (27), εἶναι δὲ πλεονέκτην, καὶ τοῖς ἄλλοτριῶς ἐπιμαϊνόμενον βίσις. Καὶ πάνυ μοι θαυμάζειν ἐπέρχεται, ὅτι σε ὁ θεὸς ἔρωσ οὐκ ἔτρωσεν ἐκ τῆς συναχοῦς ἀναγνώσεως, μεταβολὴν τῆς προθέσεως ἐργασάμενος, ὁ μὴ μόνον τῶν ἄλλοτρίων κωλύων ἐρᾶν, ἀλλὰ καὶ τὰ προσόντα σκορπίζειν νοουθετῶν. Ἡ τοίνυν ἀναγινώσκων ἐπιγνώθι, ἢ μὴ ἐπιγινώσκων ἀνάγνωθι.

KH. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὅτι φρικτὸν καὶ δυσέφικτον ἱερωσύνη.

Πολλῶν πολλοὶς ἔρωσ ἐγγίνεται (28), οὐ συνέρχεται ταῖς βουλαῖς, ὡς ἀνέφικτος. Οὐτε γὰρ βασιλείας πᾶς ὁ βουλούμενος ἐφικνεῖται, οὔτε περιουσίας, οὔτε συζυγίας ἤς βούλεται. Εἰ τοίνυν, ὡς φῆς, καὶ Ζώσιμος εἰσφῆσαι ἐαυτὸν τοῦ Θεοῦ μυστηρίως ἀναισγύντως βιάζεται, μαθέτω διὰ τῆς ἀκριβείας σου, ὅτι λεπρὸς ὁ τοῦ Θεοῦ ναὸς ἀποκλείεται, μέχρις ἂν τὴν τοῦ πάθους λύθην ἀποσημῆζωνται.

KΘ. — ΛΟΥΚΙΩ ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΩ ΠΗΛΟΥΣΙΟΥ.

Πρὸς φιλαργυρίαν νοσοῦντας.

Εἰ ὀφθαλμοὶ ἐπισκόπου τυγχάνουσιν οἱ τοῦ σεπτοῦ θυσιαστηρίου διάκονοι, οὐ δὲ τούτων κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ ἀρχεῖς, ὅλος ὀφθαλμὸς ὀφείλεις ὑπάρχειν, ὡς τὰ ζῶα πολυόμματα (ἐπειδὴ καὶ τῇ πρὸς [τὸν] Θεὸν ἐκείνα μιμῆ (29) ἐγγύτητι, οὐχὶ βίω, ὡς μανθάνω, ἀλλὰ μόνῃ τῇ λειτουργίᾳ), καὶ μὴ σκοτίζειν τοῖς φαύλοις ἐπιτηδεύμασι, καὶ τὸν τίμιον ἐκείνον θίασον καὶ χορὸν, καὶ τὸν πειθόμενόν σοι ἀκρίτως ἐπίσκοπον, καὶ χαίρειν τὸ θεῖον βῆμα πλεονεξίᾳ, καὶ πόρους σεαυτῷ ἀπὸ τιμῆς χειροτονιῶν ἀθροίζειν. Τοὺς γὰρ πωλοῦντας τὰς περιστεράς ἐξέβαλεν ἀπὸ τοῦ ναοῦ μαστίξας ὁ Κύριος. Ἴνα τοίνυν μὴ σὺν ἐκείνοις ὡσθῆς, παῦσαι οὕτω πλουτῶν, καὶ ὕλην τῷ μέλλοντι ἐτοιμάζων πυρῖ.

non ἀποκλείεται legit, sed ἀποκλείεται, suffragante pariter Altaemsi. Possint.

(29) Μιμῆ. Codd. Vat. 649, et Alt. μιμῆσαι. Vers. 9. πλεονεξία, cod Alt. πλεονεξίαις. Possint.

Α'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Α

XXX. — EUSEBIO EPISCOPO.

Περὶ ἱερωσύνης.

« Σκοπόν σε δέδωκα, » φησὶν ἡ θεὰ Γραφή, « καὶ ὄψει τὴν βομφαίαν ἐρχομένην, καὶ ἀναγγελεῖς. » Καὶ εἰ μὲν νήψουσιν (50) ἐξυπνισθέντες, καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐπήκοοι γρηγορήσουσι, καὶ σοὶ κάκεινους σωτηρίας γενήσεται ὄνησις. Εἰ δὲ τὰ ὠτα βύσουσιν ὡς ἀσπίδες, αὐτὸς τό γε ἦχον ἐπὶ σοὶ ἐξετέλεσας. Σκόπει τοίνυν μὴ μόνον φωνῆ μαρτυρούμενος φανῆς, τοῖς ἔργοις [ἀδόκιμος καὶ] ἠτρώμενος, ἐνδιδοὺς τὰς ἡνίας τῆς ἀρχῆς. τοῖς περὶ σέ, καὶ πιπράσκων τὴν χάριν ἀσεβῶς. Οὐτε γὰρ χρυσίω ἔστιν ἐπιτρέπαι χειροθεσίας, οὔτε ἀγνοεῖν τὸν τῶν προσαγομένων βίον, οὔτε ἐτέρους προβάλλεσθαι τῆς ἀμαρτίας αἰτίους, ἐπὶ τοῦ ἀδεκάστου καὶ φρικτοῦ κριτηρίου. Οὐδὲ γὰρ τὸν Ἀδάμ τῆς μέμφεως καὶ τῆς δικῆς ἀπέλυσεν ἢ περὶ τῆς γυναικὸς ἀπόκρισις καὶ σκῆψις, τῇ αὐτῆς ὑποθέσει μεταληφῆναι τῶν ἀπηγορευμένων ἀπολογούμενον.

ΛΑ'. — ΔΙΟΦΑΝΤΗ ΑΡΧΟΝΤΙ.

Πρὸς ἀρχοντας.

Βραχυτελῆ οὐ μόνον τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἔχεις τὴν ζωὴν. Τί τοίνυν ἀμαρτάνεις ἀτελεύτητα, ἐν ὀλίγαις ὥραις τὴν αἰώνιον ἐαυτῷ κατασκευάζων κόλασιν; Καταμαθὼν οὖν πᾶσαν τὴν πολύστροφον καὶ πολύτροπον τῶν πραγμάτων ἀπιστίαν, μᾶλλον ἐπὶ χρηστοῖς γνωρίζεσθαι ἢ κατορθώμασι σπούδαζε, ὧν καὶ οἱ ἐνταῦθα τυγχάνουσιν ἑπαίνοι, καὶ οἱ μέλλοντες μισθοὶ οὐκ ἀπόλλυνται.

ΛΒ'. — ΔΟΣΙΘΕΩ.

Σημαίνει δτι λύχρον τὸν ἱερέα εἶναι χρῆ.

Ἄπει λύχρον ὁ θεὸς ἱερέα, καὶ τίθησιν ἐπὶ λύχνας τῆς ἐαυτοῦ φωτοφόρου καθέδρας, ἵν' ἐξαστρέπη φωτισμὸν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ δογμάτων καὶ πράξεων σκότους ἀπηλλαγμένων ἢ ὅπως ὁρῶντες οἱ λαοὶ τὰς ἀκτίνας τῆς ζωτικῆς (31) λαμπρότητος, πρὸς ἐκείνας εὐθύωνται, καὶ τὸν Πατέρα τῶν φώτων δοξάζωσιν. Ἐχεις τὴν λύσιν ὧν ἠρώτησας σύντομον.

ΛΓ'. — ΠΡΟΥΝΙΧΙΩ (52).

Διὰ τί μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν Ἰωάννου οὐκ ἐρήγηται ἢ καὶ τί περισσότερον ἐν αὐτῷ.

Διὰ τί μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, ἔφηρς,

* Ezech. xxxiii, 3. * Psal. lvii, 5. * Genes. iii, 12. * Matth. v, 14.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(50) Codd. Vat. et Alt. νήψουσιν, uti et vers. 6, βύσουσιν habent pro βύσουσιν. Vers. 7, pro μὴ μόνον φωνῆ duo illi codd. concorditer legunt μὴπως μόνῃ φωνῆ. Vers. 8 sequenti duo illa verba ἀδόκιμος καὶ absunt a cod. Alt. In vers. penult. pro ἀπηγορευμένων ambo codd. Vat. 649 et Alt. habent, ἀπειρημένων. POSSIN.

(51) Pro ζωτικῆς codd. Vat. 649 et Alt. habent ζωτῆς. POSSIN.

PATROL. GR. LXXVIII.

De sacerdotio.

« Speculatorem dedi te, » inquit Scriptura, « et videbis gladium venientem, et annuntiabis ». Ac siquidem e somno experrecti sobrium animum præbeant, atque ad veritatem obediens excubent, et tibi et illis ea res utilitati ac salutis erit. Si autem aspidum more aures occluserint, tu certe, quod partium tuarum est, præstiteris. Considera igitur ne voce sola testari videaris, ac non item rebus ipsis, quippe qui imperii habenas sis, quos circum te habes, permittas, gratiamque impie ac nefarie vendas. Neque enim manuum impositiones auro committere licet, nec eorum, qui ad sacros ordines adducuntur, vitam ac mores ignorare, nec item alios sceleris auctores proferre, in incorrupto illo atque horrendo tribunali. Neque enim Adam culpa et supplicio liberavit illud de uxore responsum, et causificatio, cum scilicet excusandi sui causa se ipsius suavis atque consilio interdictam fructum percepisse diceret.

XXXI. — ΔΙΟΦΑΝΤΙ ΠΡÆΤΟΡΙ.

Ad prætores.

Brevem et exiguam (33), non modo præturam, sed etiam ipsam vitam habes. Quid igitur infinite peccas, paucis horis sempiternum tibi cruciatum accersens? Quamobrem volubili omni ac multis mutationibus obnoxia rerum infidelitate animadversa, id potius da operam, ut probis atque honestis actionibus nobiliteris: quarum et laudes in hac vita celebrantur, et futura præmia nunquam intereunt.

XXXII. — ΔΟΣΙΘΕΩ.

Oportere sacerdotem lucernam esse.

Deus lucernam, hoc est, sacerdotem, accendit, atque candela bro imponit, hoc est, suam lucem ferenti cathedræ, ut et dogmatum, et actionum ab omni caligine liberarum, splendorem Ecclesiæ, fulgetræ instar, afferat: quo nimirum plebs vivifici fulgoris radios spectans, ad eos sese dirigat, Patrisque luminum gloriam prædicet. Habes brevem eorum, quæ percontatus es, solutionem.

XXXIII. — ΠΡΟΥΝΙΧΙΩ.

Cur inter natos mulierum non surrexit major Joanne; quidnamque plus est in eo.

Cur major inter natos mulierum Joannes dictus

(52) Inscritbitur hæc epistola in cod. Alt. non Προυνιχίω, sed Προυνιχίω. POSSIN.

(53) Sic Virgilius:

Stat sua cuique dies: breve et irreparabile tempus
Omnibus est vitæ; sed famam extendere factis,
Hoc virtutis opus, etc. RITT.

— Titulus in cod. Sfortiano paulum diversus est; nam ibi Διοφάνει: scribitur pro Διοφάντη. POSSIN.

7

sit, quæris, et, si propheta ipse erat, quidnam **II** prophetica dignitate amplius et excellentius habebat ⁴⁷? Siquidem hoc Dominus dixit. Audi igitur paucis verbis plurima: Idcirco major inter natos mulierum Joannes, quia ex ipso materno ventre vaticinatus est ⁴⁸, atque in tenebris abditus, et occultatus, lumen, quod venerat, minime ignoravit. Hoc autem nomine prophetas antecellit, quod cum quoque, qui prædicebatur, in carne conspexit: quem patriarchæ omnes ac prophetæ, per somnia quidem aut visiones quoquo modo informarunt, reipsa autem atque oculis perspicere minime poterunt.

XXXIV. — EIDEM.

De interrogatione Præcursoris: « Tu es qui venturus es? »

« Tu es qui venturus es, an alium exspectamus ⁴⁹? » Domino significabat Joannes, cum veritatis causa, caput ei amputandum esset, suosque discipulos ad eum adducere studeret, qui ob accuratam atque omnibus virtutis numeris absolutam ipsius vitam, ad ipsius testimonium, num Dominus eo major esset, ambigebant. Atque id Dominus per ea quæ statim fecit, demonstravit, cum per multa miracula Joannis testimonium comprobavit: eosque qui Joannis verbis diffidebant, ita dimisit, ut oculis atque ipso aspectu confirmatum haberent id quod auribus acceperant.

XXXV. — THEODOSIO IMPERATORI.

Si Christi regnum adipisci studes, quod corruptionis omnis expers perpetuias tanquam corona **C** cingit, quodque Deus pro caduco imperio iis qui præclare atque honeste istud administrarint, præmii loco constituit, potentiam tuam mansuetudine ac suavitate tempera, convenientique dispersione onus divitiarum leva. Neque enim salvatur rex per multam potentiam ⁵⁰: neque impii simulacrorum cultus crimen effugit ⁵¹, qui fluxis opibus parcit.

XXXVI. — ANTIOCHO SPADONI.

Operæ pretium est te, cum sacros Libros evolvas, atque in eorum, ut audio, lectione assidue hæreas, admirandi Danielis historiam nosse ⁵²: nempe quod, cum in mediis erroris fluctibus versaretur, nullum tamen captivi hominis affectum subiit, ne ad cibos quidem communes usque, quorum perceptio eos, qui iis fruerentur, non contaminabat. Ac quoniam **D** non modo imperii minister es, sed ipsum etiam arbitratu tuo ac libitu moderaris, in id omni stu-

⁴⁷ Luc. vii, 28.

Luc. i, 13.

⁴⁸ Luc. vii, 19.⁴⁹ Psal. xxxii, 16.⁵⁰ Ephes. v, 5.⁵¹ Dan. i, 3 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(34) Πάθος αλχημάλιων, et πωχ μὴ κοινούτων. Sic et Paris. ed. et Bavar. cod. legunt. Quare non probo quod quidam pro his reponit, αλχημάλιων et καὶ μὴν, quamvis et Billius ita legisse videatur in sua interpretatione; qui nec recte omisit vertere illud κατὰ περιστάσιν, quod est, pro ratione circumstantiarum. Non modo imperii minister es, sed ipsum etiam tuo arbitratu ac libitu moderaris. Nota hic eunuchi potentiam (ad eunuchum enim

Ἰωάννης, καὶ εἰ προφήτης; ὁ Ἰωάννης, τί ἦν ἐν αὐτῷ περισσότερο προφήτου; Ἐπειδὴ τοῦτο λέγει ὁ Κύριος. Ἄκουε τοίνυν πλείστα ἐν ὀλίγοις· μερίζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν ὁ Ἰωάννης, ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς νηδύος μητρικῆς προεφῆτευσεν, καὶ ἐν σκότειν κρυπτόμενος, τὸ φῶς ἔλθδν, οὐκ ἠγνόησεν. Περισσότερον δὲ προφητῶν, τὸ καὶ αὐτὸν ἰδεῖν ἐν σαρκὶ τὸν προφητεύμενον, δν πάντες οἱ πατριάρχαι καὶ προφήται, δι' ὄνειρῶν μὲν ἢ ὄπτασιῶν ἐφαντάσθησαν, θεωρησαὶ δὲ αὐτοφελὸς οὐκ ἐπέτυχον.

ΛΔ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ τῆς ἐρωτήσεως τοῦ Προδρόμου· « Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος; »

« Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; » Ἰωάννης τῷ Κυρίῳ ἐδήλω, ὑπὲρ ἀληθείας ἀποτέμνεσθαι μέλλων, καὶ τοὺς οικείους [αὐτοῦ] μαθητὰς προσαγαγεῖν σπουδάζων, ἀμφιβάλλοντες πρὸς τὴν αὐτοῦ μαρτυρίαν, εἰ μερίζων ἐστὶν ὁ Κύριος Ἰωάννου, [διὰ τὴν ἀκριβῆ πολιτείαν Ἰωάννου] καὶ τοῦτο δι' ὧν εὐθύς ἐπαρξεν ὁ Κύριος ἐδειξε, ταῖς πολλαῖς θαυματουργίαις ἐπαληθεύσας τὴν μαρτυρίαν Ἰωάννου, καὶ ἔψαι πιστωσαμένους τὴν ἀκοὴν τοὺς ἀπιστοῦντας ἐκπέμφας.

ΛΕ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΒΑΣΙΛΕΙ.

Εἰ τῆς Χριστοῦ βασιλείας ἀντιποιῇ, ἦν ἡ φθορῶτος διαμονῆ στεφανοῖ, καὶ ἐπαθλον τῆς φθορῆς τοῖς χρηστῶς αὐτὴν διέπουσιν ἔθηκεν ὁ Θεός, ἡμεροῖτητι κίρνα τὴν ἐξουσίαν, καὶ δέοντι σκοροπισμῶ τὸ βάρος κούφιζε τοῦ πλοῦτου· οὔτε γὰρ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, οὔτε εἰδωλοατρίας ἐκφεύγει ἀσέβειαν, ὁ τοῦ βέοντος πλοῦτου φειδόμενος.

ΛΖ'. — ANTIOΧΩ ΕΥΝΟΥΧΩ ΠΑΛΑΤΙΟΥ.

Χρή σε τὰς ἱεράς ἀναπτύσσοντα Βίβλους, καὶ τῆ αὐτῶν ἐγκαρτεροῦντα, ὡς φασιν, ἀναγνώσει, τὴν κατὰ τὸν θαυμασίον Δανιὴλ ἱστορίαν εἰδέναι, ὅτι μέσος τοῦ κλυδῶνος τῆς πλάνης ἱστάμενος, οὐδὲν ὑπέμεινε πάθος αἰχημάλιων (34), οὐδὲ μέχρι σιτίων τῶν κοινῶν εἰς μετάληψιν, καὶ μὴ κοινούτων κατὰ περιστάσιν τοὺς μετέχοντας. Καὶ ἐπειδὴ οὐ μόνον διάκονος τυγχάνεις τῆς βασιλείας, ἀλλὰ καὶ ἀγεις αὐτὴν καθὼς βούλει, σπειῦσον ἀναβρῶσαι τὸ δίκαιον

palatii ista scribuntur) et vide quæ notabo ex historiis infra ad ep. 291. RITT.

- In titulo ante Παλατίου articulus τοῦ. Vers. 3, Δανιὴλ in cod. Alt. more Græco declinatur, et hic, utpote in quarto casu, Δανιῆλα scribitur. Vers. undecimo, pro his: αὐτὸν ὑπάρχον τὸν, etc., cod. Alt. scribit: τὸν ὑπάρχοντα θάνατον. Vers. pen. ὑπέρχεται. cod. Vat. 649, et Cod. Alt. scribunt, ἐπέρχεται. POSSIN.

καταπειδὸν πρὸς ἀσθένειαν, ἢ μᾶλλον πρὸς αὐτὸν ὑπάρχον τὸν θάνατον, ἵνα τὸ δίκαιον εὐρησῇ εὐμενὲς δικαστήριον, εἰ καὶ νῦν αὐτοῦ πολλάκις σοὶ ἐνθύμησις οὐχ ὑπέρχεται, ὑπὸ τῆς ὑπερφυῶς ωαντασίας ἐπισημένω.

ΛΖ'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Κτιζεις, ὡς φασιν, ἐκκλησίαν ἐν Πηλουσίῳ, λαμπρὰν μὲν τοῖς μηχανήμασι, πονηροὺς δὲ τοῖς ἐπιτηδεύμασι, χειροτονῶν τιμήμασι, καὶ ἀδικίαις, καὶ ὕβρεσιν καὶ πενήτων ἐκπαισεμοῖς, καὶ πτωχικοῖς δαπανήμασιν, ὅπερ οὐδὲν ἐστὶν ἕτερον, ἢ οἰκοδομεῖν Σιών ἐν αἵμασι, καὶ Ἰερουσαλήμ ἐν ἀδικίαις. Οὐ χρῆζει δὲ [ὁ] Θεὸς ἐξ ἄλλοτριων θυσίαν (35), ἀλλὰ ταύτην ὡς θυόμενον κῦμα μυσάττεται · παῦσαι τοῖνυν καὶ κτιζῶν καὶ ἀδικῶν, ἵνα μὴ εἰς Ἐλεγγὸν σοὶ ὑπὸ Θεοῦ ὁ οἶκος ἐκεῖνος εὐρεθῇ · μετέωρος μὲν ἰστάμενος, καταβῶν δὲ σου αἰῶνια, ἐξ οἷων ἐκτίσθη κακῶν, καὶ τοὺς ἐστερημένους μισθοῦς ἀπαντῶν, καὶ τὴν ἄμυναν τῶν βλαβέντων ζητῶν.

est, sempiterno clamore te insectetur, ereptasque commodis ac detrimentis abs te affecti fuerint, poscat.

ΛΗ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Πρὸς Ἰσραῆς βιοῦντας κακῶς · καὶ ὅτι διὰ τῆς τούτων κακοπραγίας ἡ τοῦ Χριστοῦ διασφύεται οἰκονομία, καὶ βλασφημεῖται τὰ τῆς θεοσιότητος θρησκείας.

Ξένον τι καὶ ἀλλόκοτον εἶναι σε θηρίον πάντες κομψοῦσαν, ὅτε τραπέζῃ κολακευόμενον, οὔτε δεσμοῖς ἀγάπης κρατούμενον, οὔτε τῆ τυράννου συνηθείᾳ (36) χειροῦμενον, καὶ τοιαύτην (37) ὕβριν τῷ θυσιαστηρίῳ ἐπισηρόμενον. Ἡ τοῖνυν ἄρνησις τὸ ἀτίθασσον, καὶ ἀντὶ θηρίου φάνηθι ἄνθρωπος, ἢ παῦσον τὴν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας λοιδορίαν, αὐτὸν εἰργων τῆς φρικτῆς λειτουργίας.

ΛΘ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ (38).

Τί θαυμάζεις, ὅτι δι' ἐνὸς ἁμαρτίαν [καὶ μόνου,

³⁵ Mich. III, 10. ³⁶ Isa. LXVI, 3.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(35) Pro θυσίαν cod. Alt. θυσίας habet, aptius ad rationem syntaxis. Duo verba sequentia, ἀλλὰ ταύτην a codd. Vat. 649 et Alt. absunt; pro iis autem uterque habet ἦν ὡς θυόμενον, etc. Vers. 10 ambo iidem codd. non ὑπὸ Θεοῦ sed, ἐπὶ Θεοῦ legunt uti et vers. penult. pro ἐστερημένους, ἐστερημένους. Possim.

(36) Τῆ τυράννου συνηθείᾳ. Billius vertit, *principis consuetudine ac familiaritate*. Sed multo melior est lectio cod. Bavar., τῆ τυράννω συνηθείᾳ. Eleganter et docte Isidorus συνῆθειαν τυράννων dicit, ob vim ejus tyrannicam quam tametsi in alios oblinere solet, tamen negat, quidquam potuisse in Maronem. De nullo principe hic sermo est, cui Maro familiaris fuerit. Quid, quod τυράννος pro principe in bonam partem hoc ævo. quo Isidorus scripsit, non fuerit in usu? Sic adjective τυράννον ἀπόγνωσιν, dixit Isidorus infra epist. 381, hujus libri 1; et τυράννον πόλιν Thucyd. lib. 1, et Æschylus τυράννα σκήπτρα Promethæo. Alia tamen ratione div. Chrysostomus περὶ ἔθους legunt

tyranno, consuetudinem regi facit similem: videlicet quod consuetudo paulatim jus aliquod introducat, cum lex illico et præfracte velit, jubeat tyranni instar. De vi porro consuetudinis plurimæ auctorum existant sententiæ: ex quibus illa cum primis nobilis, quæ altera natura esse perhibetur. RITT.

12 XXXVII. — EUSEBIO EPISCOPO.

Condis quidem, ut aiunt, ecclesiam in Pelusio, machinis quidem ac molitionibus luculentam, sed improbis studiis et sacrarum electionum preliis, et injuriis atque contumeliis, et tenuiorum oppressionibus, et pauperum sumptibus. Id quod nihil aliud est, quam ædificare Sion in sanguinibus, et Jerusalem in injustitiis³⁵. Deus porro sacrificio ex alienis bonis confato nihil opus habet: verum illud, perinde atque eum, qui canem mactat, exsecratur³⁶. Quæ cum ita sint, et ædificare, et injuriam aliis inferre desine: ne aliqui domus illa te apud Deum prodat et convincat: ut quæ sublimis quidem et excelsa stet: verum ob ea mala, ex quibus extracta mercedes a te expetat, altionemque eorum, qui in

XXXVIII. — ΜΑΡΩΝΙ.

Ad sacerdotes male viuentes: quod illorum malitia Christi dispensationi detrahitur, cultusque sacer blasphematur.

Novam quamdam ac prodigiosam feram te esse omnes dicitant, ut qui nec mensa demulcearis, nec amoris ac benevolentia vinculis coercearis, nec principis consuetudine ac familiaritate subigaris, tantamque altari contumeliam accersas. Aut igitur indomitam istam feritatem abjura, et pro bellua hominem te præbe; aut contumeliam, quæ Ecclesie inuritur, siste atque comprime, teipsum videlicet a tremendo sacrificio removens.

XXXIX. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Quid miraris ob unius ac solius peccatum univer-

tyranno, consuetudinem regi facit similem: videlicet quod consuetudo paulatim jus aliquod introducat, cum lex illico et præfracte velit, jubeat tyranni instar. De vi porro consuetudinis plurimæ auctorum existant sententiæ: ex quibus illa cum primis nobilis, quæ altera natura esse perhibetur. RITT.

— Vers. 3 pro Τυράννου cod. Alt. habet Τυράνων. vers. seq. Idem et Vat. 649 τοσαύτην pro τοιαύτην. Vers. 6 pro θηρίου cod. Alt. legit θηρός. Uterque autem Alt. et Vat. 649 post vocem ἄνθρωπος; addunt, τὴν θεῖαν εἰκόνα μὴ ψευδόμενος, quæ in editis non comparant. Possim.

(37) Τοιαύτην. B. cod. τοσαύτην legit, quomodo et interpret Billius vertit, *tantam*. RITT.

(38) In titulo, pro μονάζοντι cod. Alt. habet μοναχῶ Vers. 1 pro ὅτι, Alt. et Vat. 649 habent εἰ, et post ἐνὸς addunt ἀνδρός. Vers. 7. iidem παραλαμβάνοντος in ἀπολαμβάνοντος mutant, et vers. 8 τοῦ ἀρχοντος in περὶ τὸν ἀρχοντα, denique vers. 9 ἐπισυνηγῶρει in ἐπαπόρει. Possim.

sam urbem flagris affici? quemadmodum etiam Davidis tempore contigisse non ignoras⁸⁸. Nam cum ob rerum copiam, florentemque statum, princeps insolens, ad ipsius mœrorem et condemnationem subditi dœprimuntur. Nec vero illi iniue castigantur: verum unusquisque actionis suæ præmia recipit; ac propter principis calculos divina longanimitate orhatur. Quamobrem ne episcopi, ut putat, Eusebii vitilis patronum te præbe; quod propter eum, et altare ministris, et civitas incolis careat. Nam qui temere ac sine iudicio indignum hominem elegerunt, digni sunt qui laborum suorum fructus edant⁸⁹, ut qui virtutem contempserint, atque improbitatem ita perspicuum elegerint.

XL. — TUBÆ MILITI.

In pace arma gestare minime decet, nec bellicum habitum in medio foro circumferre, nec in civitate cum ense versari; verum **13** et terrorem, et ejusmodi experimentum in bello adversus hostes exercere. Quare si bellico habitu delectaris, ac præconis voce celebrari, statuasque consequi cupis, ad exercitum, qui cum barbaris pugnat, te confer: ac non militiæ fugam pecuniis redimens, domique desidens, bellum illic debitum, hic tantquam per ludum adumbra.

XLI. — PHILIPPO MONACHO.

In monachum instabiliter viventem.

Leporem, meticulousum animal, et natura timidum, hoc perpeti aiunt, ut ex cubili in cubile subinde migret, propterea quod ad omnem motum et clamorem perturbetur. At non item monachum, qui fiduciam in Deo positam habere, ac Sion, tanquam montem, conscendisse debet. Quid igitur, pro eo quod Domino tuto inniti ac crucem religiosæ vitæ comitem habere debebas, loca subinde commutas, pinguiorem potius, ut videtur, mensam, quam firmiorem ac solidiorem eruditionem quærens? Ac tibi, ni fallor, istud continget, ut omnibus Israelis urbibus, atque omnibus terræ recessibus, cum, hujusmodi ventre atque animi instituto, peragratis, Euripus quidam sis, omni nidoris ciborum vento circumæctus, ac perpetua instabilitate labrans.

XLII. — ARCHONTIO MONACHO.

Interpretatio in divinum carbonem.

Isaias, vir summa perspicacia præditus, carbonem ex altari forcipe tulit⁹⁰, Domini nostri incarnationem clarissime perspicuens. Per carbonem

⁸⁸ II Reg. xxxiv, 13 seqq. ⁸⁹ Psal. cxvii, 2. ⁹⁰ Isa. vi, 6.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(39) Hæc in Alt. inseribitur, non Τούβα sed Τούρβα στρατιώτη, *Turbæ militi*. Vers. 3 pro διάγειν ἐν πόλει codd. Vat. 649 et Alt. legunt διαθέειν τὴν πόλιν. Vers. 5 lacunam asterisco indicatam codd. Barberinus et Alt. explent addendo καί. Vers. ultimo codd. Vat. 649 et Alt. non male πόνος pro πόλεμος substituant. Possin.

A ὅλη μαστίζεται πόλις; ὅπερ καὶ ἐπὶ Δαβὶδ γενόμενον, ἔγνω. Ὅταν γὰρ ἐπὶ τῇ εὐθηνίᾳ τῶν πραγμάτων ὁ ἔξαρχος ὑπερφηανεύηται, εἰς ἀθυρίαν αὐτοῦ καὶ κατάρκισιν τὸ ὄψηκον ἐλαττοῦται, οὐκ ἀδίκως παιδεύμενον, ἀλλ' ἐκάστου τὰ ἐπιχειρήματα τῆς οἰκείας πράξεως παραλαμβάνοντες, καὶ τῆς θείας μακροθυμίας ἀποτυγχάνοντες, διὰ τὰς τοῦ ἀρχοντος ψήφους. Μὴ τοίνυν ἐπισυνηγόρει ταῖς Εὐσεβίου τοῦ, ὡς οἶεται, ἐπισκόπου φαυλότησιν, εἰ δι' ἐκεῖνον καὶ τὸ θυσιαστήριον λειτουργῶν, καὶ ἡ πόλις οἰκητόρων χηρεῖ. Οἱ γὰρ ἀκρίτως τὸν ἀνάξιον προβαλλόμενοι δίκαιοι εἰσι, καὶ τοὺς πόνους τῶν καρπῶν αὐτῶν φάγειν, ἀρετὴν ἀτιμάσαντες, καὶ κακίαν οὕτω προφανῆ προστησάμενοι.

M'. — ΤΟΥΒΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤῆ (39).

B Οὐκ ἔστιν ὀπλοφορεῖν ἐν εἰρήνῃ, οὐκ ἔστι σχῆμα πολέμου ἐπὶ μέσῃ ἀγορᾷ περιφέρειν· οὐκ ἔστι εὐφρήν διαγεῖν ἐν πόλει, ἀλλὰ καὶ φόβον καὶ πείραν τοιαύτην ἐν πολέμῳ κατὰ ἀντιπάλων γυμνάσειν. Εἰ οὖν σχῆματι χαίρεις πολεμικῶ, καὶ ἀναρρήσεων καὶ στηλῶν ἐπιτυχεῖν ἀξιοῖς, εἰς τὸ στρατόπεδον τὸ μαχόμενον τοῖς βαρβάροις κατὰθεθι, καὶ μὴ χρήμασιν ἐξινούμενος τὴν ἐκείθεν φυγὴν, καὶ οἰκοὶ μένων, ἐν ταῦθα παῖζε τὸν ἐκεῖ χρεωστοῦμενον πόλεμον.

MA'. — ΦΙΛΙΠΠῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Εἰς μοναχὸν ἀστάτως ἔχοντα τὸν βίον.

Τὸν λαγῶν, τὸ κατὰφοβον ζῶον καὶ φύσει δειλὸν ἐκείνῳ φασιν ὑπομένειν, τὸ κοίτην ἐκ κοίτης ἀμείβειν, πρὸς πᾶσαν (40) κίνησιν καὶ βοήν ταρασσόμενον. Ἄλλ' οὐχὶ μοναχόν, [τὸν] ἐπὶ Κύριον πεποικημένον ὀφείλοντα, καὶ ὡς ἕως Σιών βεβηκέναι. Τί τοίνυν καταλιπὼν τὸ ἐρείδασθαι ἀσφαλῶς ἐπὶ Κύριον, καὶ σταυρὸν ἔχειν, τὴν ἀκόλουθον ἀσκησιν· τόπον μεταβάλλεις ἐκ τόπου· μάλλον, ὡς εἶοικε, τράπεζαν ἀβροτέραν, ἀλλ' οὐ παιδεύσιν στερρότεραν ζητῶν; Καὶ συμβήσεται σοι, ὡς οἴμαι, πάσας τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ πάσας τὰς ἐσχατίας τῆς γῆς μετὰ τοιαύτης γαστροῦ, καὶ γνώμης περιούσια, Εὐριπὸν εἶναι τινα, παντὶ ἀνέμῳ κνίσσης περιφερόμενον, καὶ μέχρι παντὸς ἀστατοῦντα.

D

MB'. — ΑΡΧΟΝΤΙῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Ἐρμηνεία εἰς θεῖον ἄνθρακα.

Τῇ λαβίδι ἔλαθεν ὁ διορατικώτατος Ἰσαίας τὸν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου ἄνθρακα, τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐνανθρώπησιν θεωρῶν τηλαυγέστατα (41). Ἄνθραξ

(40) Lacunam explent ambo iidem codd. Barb. et Alt. inserendo καί. Vers. 8, cod. Alt. μεταβάλλεις vertit in μεταλλάττεις. Possin.

(41) Quod in editis est, θεωρῶν τηλαυγέστατα, Alt. cod. exhibet προορῶν τηλαυγέστατα. Post ἄνθραξ versus sequentis idem cod., astipulante Vatic. 649, supplet γάρ, cuius defectus in editis

ἡ θεία ἐωρᾶτο οὐσία· λαβὼς δὲ ἡ ἐξ ἡμῶν αὐτῇ ἐνω-
θεῖσα ἀναμάρτητος· σάρξ. Ἦψατο δὲ τῶν χειλέων
Ἦσατο, καὶ τὰς αὐτοῦ ἐκάθρεν ἀμαρτίας, τὰς πά-
σης τῆς ἀνθρωπείας φύσεως δηλονότι. Ὁ γὰρ ἀρρή-
τος τοῦ λόγου πρὸς τὸ ἀνθρώπινον ἔνωσις ἦρε θεο-
πρεπῶς τὰς τοῦ κόσμου παντὸς ἀμαρτίας.

MG. — ERMING KOMHTI.

*Tira Ennoiar Exei to, e' Υπόθεσι σου χειρά σου
ὑπὸ τὸν μηρόν μου.*

« Ἀπόθεσι (42) τὴν χειρά σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου,
καὶ ἐξορκιῶ σε τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, »
ἐνετελιατο τελευτῶν ὁ Ἄβραάμ τῷ οἰκέτῃ, τῶν ἐκ
τῶν μηρῶν αὐτοῦ μέλλοντα σαρκουῶσθαι θεὸν τοῦ
οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Δεσπότην
Χριστὸν, καθαρῶς διανοίας ὄρων μέλλοντα τοῦ
σπέρματος Ἄβραάμ ἐπιλαμβάνεσθαι, ὡς προφήτης
καὶ βλέπων τὰ ἔμπροσθεν

MA'. — ΜΩΣΗ (43) ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

*Πρὸς ἱερεῖσι περὶ τῆς τῶν πενήτων οἰκονομίας
ὀλιγώρως ἔχοντας.*

Ὁὐ χρὴ τὰς τῶν πενήτων τροφὰς ἀδοκιμάστως δια-
νέμειν, ἀλλ' ἐκεῖνο πεπεῖσθαι τὸν ταύτας οἰκονομεῖν
τεταγμένον· ὡς εἴ τι πέρα τοῦ δέοντος ἀνάλωται,
ἱεροσυλίας αὐτὸν καθίστησιν ὑπεύθυνον πταίμασι.

ME'. — ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὅτι φορικτὸν καὶ δυσέφικτον ἱερωσύνη.

(44) Παρέργως ποιῆ τὴν τῶν θείων νόμων ἀνάγνω-
σιν, ἡ καὶ αὐτὴν ἀγνοεῖς τὴν ἀνάγνωσιν. Ἦνίκα γὰρ
εἰς τὸν θεῖον ναὸν ἱερουργεῖν Ἄαρών, καὶ οἱ ἐξ ἐκει-
νου εἰσῆσαν, πάντα τὰ ἐξ ἐρίας ἀποτιθέντες ἐσθή-
ματα, στολὰς ἐκ λίνου παρεβάλλοντο ἐχούσας καὶ τὸ
ἀπόρρητον, καὶ τῶν ἐξω θορύβων ἐπιλησμονεῖν ση-
μαινούσας. Ὁ γὰρ θεῷ λειτουργεῖν προσιών, οὐδὲν
ἀλλήτριον καὶ τῆς ὕλης ἐφόλκιον ἐπιφέρεισθαι δύνα-
ται. Εἰ τοίνυν μετὰ τοιαῦτα τεκμήρια βιάζεσθαι κα-
τατολμᾶς τὴν ἀλήθειαν, συγχύσεις καὶ φλυαρίας
ἀπεισφέρων ταῖς ἀνακτόροις, οἷς πᾶσα σιγὴ κεχρεώ-
σεται, ὀμιλίας ἀτόπους, χειροθεσίας ἀθέστους, εἰς

⁴¹ Gen. xxiv, 2. ⁴² Hebr. ii, 16. ⁴³ Exod. xxviii, 5.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

signatur asterisco. Tertio post verbo ambo iidem
codd. pro οὐσία habent φύσις, uti et vers. seq. pro
σάρξ iterum φύσις ponunt. Vers. 7. cod. Alt. pro
τὰς πάσης longe melius scribit τὰς πτώσεις. Vers. 8
illa verba quæ leguntur edita, ὁ γὰρ ἀρρήτος τοῦ
λόγου πρὸς τὸν ἀνθρώπινον ἔνωσις, quæ utique
sunt ἀσύντακτα cum in iis ὁ et ἔνωσις uno genere
copulentur, non comparent in duobus codd.
Vat. 649 et Alt. ubi vice illorum scriptum est, ἡ
γὰρ τῶν δύο ταύτων φύσεων ἔνωσις. Possin.

(12) In primo epistolæ hujus vocabulo corrigunt
duo codd. Alt. et Vat. 649 ἀπόθεσι in ὑπόθεσι.
Possin.

(45) In titulo hujus epist. variant aliquid codd.
Vat. 649 et Alt. non enim Μωσῆ, ut editio, inscri-

A enim, quem cernebat, divina essentia significaba-
tur. Per forcipem autem, ea peccati expers caro,
quam ex nobis sumptam sibi copulavit. Contigit
autem Isaïæ labia, ipsiusque peccata purgavit,
atque universæ videlicet humanæ naturæ. Nam
Verbi cum humana natura conjunctio, quæ nullis
verbis explicari potest, modo divinitati consenta-
neo universi mundi peccata sustulit.

XLIII. — HERMINO COMITI.

*Quia significet illud, « Pone manum tuam super
femur meum. »*

« Pone manum tuam super femur meum, et adju-
rabo te per Deum cæli et terræ », imperavit servo
suo Abrahami morti propinquus, nimirum eum qui
ex ipsius femore carnem assumpturus erat, Deum
cæli et terræ, Dominum nostrum et Herum Jesum
Christum, Abrahæ semen apprehensurum », pro
sua animi puritate cernens, ut propheta, et ea, quæ
a fronte erant, conspiciens.

XLIV. — MOSI EPISCOPO.

Contra sacerdotes qui pauperes negligunt.

Pauperum alimenta non temere ac sine judicio
distribuere oportet quibus oportet : verum illud
persuasum habere debet is cui eorum cura et ad-
ministratio commissa est : quod si quid contra
quam opus sit, impensum fuerit, sacrilegii reum
seipsum constituit.

XLV. — MARTYRIO EPISCOPO.

Quod horrendum et accessu difficile sacerdotium.

Obiter ac defunctorie leges divinas legis, aut
etiam lectionem ipsam ignoras. Cum enim Aaron
ejusque successores in templum sacrificii causa in-
grediebantur, laneis omnibus vestimentis abjectis,
vestes ex lino contextas induebant », arcani ali-
quid continentes, atque illud significantes, exter-
nos tumultus tum de memoria deponendos esse.
Nam qui rei sacræ causa ad Deum accedit, nihil
alienum, nec ullam rerum ex materia constantium
sarcinam secum afferre potest. Quamobrem si post
hujusmodi conjecturas audacia et temeritate du-
ctus veritati vim afferre coneris, confusiones ac

bunt, sed Μωσῶ. Iidem vers. 2 post verbum δια-
μένειν supplet hæc, οἷς οὐ χρὴ. vers. 3 ὡς εἴ τι
πέρα, etc., sic leguntur in Alt. ὡς εἴ τι οὐ δεόν-
τως. Consentit Vat. 649, nisi quod, errore scribæ,
ὡς τι ponit pro recto εἴτι. Possin.

(44) Deesse in capite epistolæ initialem in editis
vocem testantur codd. Alt. et Vat. 649 sic ejus ini-
tium exhibentes ἡ παρέργως. Vers. 3 Alt. pro
ναὸν habet νεῶν. Vers. 5 tam hic cod. quam
Vat. 649 περιεβάλλοντο recte legunt pro vulgato
'corrupto παρεβάλλοντο. Vers. 6, muta ἀπόρρητον in
ἀπέριττον auctore cod. Vat. 649, et interpreta-
tionem Latinam ad hanc lectionem (est enim ve-
rior) accommoda. Possin.

nugas templis (quibus silentium omne debetur) colloquiaque turpia et præpostera, nefariasque manuum impositiones inferens, hoc persuasum habet, quod in extremum condemnationis et exitii periculum teipsum impelles.

XLVI. — MENÆ SCHOLASTICO.

De actionibus.

Actiones sermonibus haud indigent: illæ enim apparent: sermones autem potius, ut in actiones vertantur, opus habent: et quidem ipsi, si cum honestate et gravitate conjuncti sint. Quamobrem si tibi cordi est utrinque celebrari, da operam, ut et sermonem ad actionem, et actionem ad sermonem adjungas.

XLVII. — NEMESIO PRÆTORI.

Ad prætores.

Prætoræ auctoritas et potentia, nisi mansuetudine condiatur ipsique suavitas Deo ministrans affulgeat, arrogantia potius est et immanitas. Si vero lenitatem admistam habeat, ac per eam jus regat et moderetur: tum demum et integritas et benignitas est, et æquitatis via, et rerum tranquillitas.

XLVIII. — EPAGATHO PRESBYTERO.

Cur Dominus in utero descriptus est et censum pependit.

Descriptus est Dominus cum utero gestaretur, et censum Casari pependit⁸⁸: hinc videlicet velut laia lege nobis indicens, ut ei, qui imperium tenet, obediamus, modo nihil ad pietatem detrimenti afferat. Quæ igitur ipse Deus noster, subita per dispensationem et consilium paupertate, docuit, candido animo imitemur, nec pauperum obtentu tributum pendere detrectemus.

XLIX. — PAULO COENOBIAARCHÆ.

Quomodo pigritia sit fugienda.

Ingentem, ut ad me allatum est, fratrum multitudinem collegisti, qui recte quidem ac præclare vivere soleant, verum inertes ac desides manus habeant. Hoc autem nec a Christo factum, nec a Paulo sapienti doctore observatum reperisti. Nam ille et vineam, et operam, ac laborem, et mercedem ob eum pollicetur⁸⁹: hic autem manibus operari, ut nullius auxilio opus habeamus, docuit⁹⁰. Quo-

⁸⁸ Luc. II, 5; Matth. XVII, 26. ⁸⁹ Matth. XX, 1, seqq. ⁹⁰ I Thes. IV, 11.

VARIÆ LECTIÖNES ET NOTÆ.

(45) Τὰ πράγματα λόγων οὐ χρήζει. Hoc illud est quod dixit Cic. et est usu tritissimum: ubi rerum testimonia adsunt, quid opus est verbis? RITT.
— Vers. 1 vocem αὐτὰ non habet cod. Alt., sed ejus loco reponit, πράγματα. Vers. 2 τοῦ uncinis inclusum tolli omnino debet, si Sfortiano creditur codici. Tameu Alt. cum Vat. 649 articulum retinet. At in vers. 4 codd. Sfort. et Vat. 649 post βούλοιο ponunt κατ' ἀμφοτέρα. Possin.
(46) Locus hic in codd. Alt. et Vat. 649 hoc modo

ἔσχατον πέπεισο ἐξωθῶν σαυτὸν κατακρίσεως κίνδυνον.

MC. — ΜΗΝΑ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ πρακτικῶν.

Τὰ πράγματα λόγων οὐ χρήζει (45). Αὐτὰ γὰρ ἐστὶ φαινόμενα· οἱ λόγοι δὲ μᾶλλον [τοῦ] γενέσθαι πράγματα δέονται καὶ αὐτοί, εἰ σεμνότητος ἔχονται. Εἰ τοίνυν βούλοιο ἀμφοτέρα φανῆναι αἰδιδιμος, καὶ πρᾶττε λογικῶς, καὶ λέγε πρακτικῶς

MCZ. — NEMESIO APXONTI

Πρὸς ἀρχοντας.

Ἡ τῆς ἀρχῆς ἐξουσία, εἰ μὴ κέκραται ἡμερέτητι, καὶ ἐπανθῆι αὐτῇ ἡ θεῶ διακονοῦσα προσήθεια, ἀπόνοτά ἐστὶ (46) μᾶλλον καὶ ἀγριότης. Εἰ δὲ τῷ πράγματι μίγῃ, καὶ τοῦτω ἰθύνει τὸ δίκαιον, καὶ εὐθύτης ἐστὶ καὶ χρηστότης καὶ ὁδὸς εὐνομίας, καὶ πραγμάτων γαλήνη.

MH. — ΕΠΑΓΑΘΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Διὰ τί ἀπεγράφη ὁ Κύριος ἐν μήτρῳ. Ὑστερον δὲ καὶ κῆρσον ἐτέλεσε.

Ἄπεγράφη ὁ Κύριος τῇ μήτρῳ (47) φερόμενος, καὶ κῆρσον ἐτέλεσε Καισαρι. τῷ κράτει νομοθετῶν ὑποτάσσασθαι, ὅταν μὴδὲν παραβίαση πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Ἄ τοίνυν αὐτὸς ὁ θεὸς ἡμῶν κατ' οἰκονομίαν πτωχεύσας ἐδίδαξεν, εὐγνωμόνως ἡμεῖς μιμησώμεθα, καὶ μὴ σκῆψι πτωχῶν, τὸν φόρον ἀρνώμεθα.

MO. — ΠΑΥΛΩ ΑΡΧΙΜΑΝΑΡΙΤῆ.

Πῶς τὴν ἀρχὴν ἀποστρέφασθαι χρὴ, καὶ τὰς μωρουργίας προβάλλεται.

Πολλῶν, ὡς ἔγνω, πληθῶν ἀδελφῶν συναγήσας, καλῶς μὲν ζῆν ἐθιζόντων, ἀργὰς δὲ χεῖρας ἔχόντων. Τοῦτο δὲ οὐτὲ παρὰ Χριστοῦ εὖρες τελούμενον, οὐτὲ παρὰ Παύλου τοῦ σοφοῦ διδακτάλου τηρούμενον. Ὁ μὲν γὰρ καὶ ἀμπελώνα (48), καὶ ἐργασίαν καὶ μίσθον ἐπ' αὐτῷ ἐπαγγέλλεται· ὁ δὲ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσὶ, καὶ μηδεὶς προσδεῖσθαι ἐδίδαξεν. Εἰ τοίνυν καὶ Χριστῷ πείθῃ τῷ θεῷ, καὶ Παῦλον τὸν πάνσο-

exstat ἀνομίας μᾶλλον ἐστὶν ἀγρότης. Possin.

(47) Pro τῇ μήτρῳ legit cod. Alt. μητέρι, et vers. antepenult. pro κατ' οἰκονομίαν, οἰκονομία. Possin.

(48) Versus tres, ab illis nempe verbis, ὁ μὲν γὰρ καὶ ἀμπελώνα, etc., usque ad illa, προσδεῖσθαι ἐδίδαξεν, inclusive, desunt in cod. Sfortiano, nec abest fundamentum suspicandi supposititiū esse. Vers. penult. pro καθαρεύουσιν longe melius codd. Alt. Sfort. Vat. 649 legunt καθαρεύουσιν, et bis consequenter μηδὲ pro μήτε. Possin.

φον μιμη, ἢ ἐργάζεσθαι παιδευσον, ἢ τὴν πρόφασιν ἀ
 δίδαζον, ἀφ' ἧς καὶ τραφήσονται, καὶ ἀνάπασιν
 ἔξουσι, καὶ πονηρῶν λογισμῶν καθαρεύουσιν, οἱ
 μήτε Χριστῷ πειθαρχοῦντες, μήτε Παύλῳ ἀκολου-
 θοῦντες.

Ν'. — ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ (49) ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Τὶ σημαίνει ἡ καρυτὴν ῥάβδος.

Ῥάβδον καρυτὴν εἶδεν Ἰερεμίας, ὁ τῶν προφη-
 τῶν πολυκινδύνης, ἰερωσύνης ὑπόθεσιν, ἧς τὰ μὲν
 προφανῆ καὶ ἐπιπόλαια, καὶ ὡς ἂν τις εἴποι προοί-
 μια, στυπτικὰ καὶ τραχέα τυγχάνει, καὶ δριμύτητος
 μέτοχα· τὰ δὲ κρύφια καὶ ἐσώτερα, σταθερὰ τε καὶ
 βίβαια, καὶ στηρίζειν δυνάμενα. Χρῆ τοίνυν καὶ τὰ
 ἐπίπνοια τῆς ἰερωσύνης φέρειν γενναίως, καὶ τὰ
 ἐπαθλα ταύτης περιμένειν προθύμως.

ΝΑ'. — ΘΕΟΠΟΜΠΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Περὶ τῆς καταραθείσης συκῆς.

Τὴν συκὴν οὐκ ἀπλῶς ὁ Κύριος κατηράσατο, μὴ
 τοῦτο νόμιζε, ὡ τῶν θείων ἀχόρεστε, ἀλλ' ἵνα δείξῃ
 τοῖς ἀγνώμοσιν Ἰουδαίοις, ὅτι ἔχει δύναμιν καὶ πρὸς
 τιμωρίαν ἀρκοῦσαν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν πᾶσι τοῖς θαύ-
 μασι οὐδὲν αὐτὸν παρασχόντα τιλὴ λυπηρὸν ἐωρά-
 χειςαν, μόνον εὐεργετῆν αὐτὸν ὑπελάμβανον δύνα-
 σθαι, οὐκ ἔχοντα (50) κακοῦν τοὺς πονηροὺς ἐξουσίαν.
 Ἐκ τῆς ἀψύχου τοίνυν οὐσίας, πείθει τὸν ἀχάριστον
 δῆμον, ὅτι καὶ ἀμύνασθαι δύναται, καὶ ὡς ἀγαθὸς οὐ
 βεβούλευται. Ἐξηράνθη οὖν ξύλον, ἵνα φοβήσῃ ἀν-
 θρώπους. Ἄμα δὲ τις τοῦτω καὶ ἀπόβρῆτος συμπέ-
 πλεκται λόγος, παρὰ γερόντων εἰς ἡμᾶς σοφῶν δια-
 φοιτήσας· ὅτι τὸ ξύλον τῆς παραβάσεως τοῦτο, οὐ
 καὶ τοῖς φύλλοις εἰς σκέπην οἱ παραβάντες ἐκρή-
 σαντο. Καὶ κατηράθη παρὰ Χριστοῦ φιλανθρώπως,
 μηκέτι καρπὸν ἐνεγκεῖν αἰτίον ἀμαρτίας. Ἐπειδὴ
 δευτέρα Θεοῦ παρουσία, πρὸς ἐνανθρώπησιν μὲν οὐκ
 ἔστι, πρὸς δὲ τίσιν τῶν πεπραγμένων ἐκάστω.
 misericordiam animo hoc ei imprecatus est, ut ne
 quidem secundus Dei adventus non jam ad humanitatem denuo assumendam erit, verum ad scel-
 erum, quæ quisque perpetrarit, ultionem.

ΝΒ'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Κατὰ Μανιχαίων.

Πολλὰ προφάσεις εἰσι τῆς ἀποχῆς τῶν βρωμάτων,
 καὶ ἔθος καὶ φύσις, καὶ γνώμαι δι' ἐγκράτειαν τε-
 λούμεναι (51). Τὸ μὲν γὰρ νόμῳ πολλάκις παραδίδο-

** Jer. i, 11. ** Marc. xi, 14,

A circa si et Christo Deo obtemperas, et sapientissi-
 mum Paulum imitaris, aut eos laborare doce, aut
 causam et prætextum aliquem ostende, ob quem et
 alentur, et quietem obtinebunt, et improbis cogita-
 tionibus vacabunt : qui nec Christo obedientes se-
 præbent, nec Pauli vestigia sequuntur.

L. — STRATEGIO LECTORI.

Quid significet nucæa virga.

Virgam nucæam vidit Jeremias **, vir in pluribus,
 quam alii prophetæ, periculis versatus, sacerdoti
 typum et argumentum : cuius perspicuæ et super-
 ficiariæ partes, atque, ut quispiam fortasse dixerit,
 primordia, astringentia et aspera sunt, acrimo-
 niaque prædita ; occultæ autem atque interiores
 partes stabiles et firmæ sunt, ac fulciendi vim ha-
 bent. Quamobrem et sacerdotii labores strenne
 ferre oportet, et ipsius præmia prompto et alacri-
 animo exspectare.

LI. — THEOPOMPO TRIBUNO.

De maledicta ficu.

Ficulneam Dominus haud sine causa execratione
 devinxit *** (ne id existimes, qui rerum divinarum
 inexplebili cupiditate flagras), verum ut ingratis
 Judæis illud ostenderet, se eam vim habere, quæ
 inferendo quoque supplicio par esset. Quoniam
 enim eum in omnibus miraculis nullam cuiquam
 molestiam intulisse perspexerant, idcirco eum pro-
 desse tantum posse existimabant : ac non item
 eam vim habere, qua improbos malo afficere pos-
 set. Quamobrem a substantia animæ experti, popu-
 lum ingratum admonet, se ulcisci quidem ipsius
 scelera posse, sed pro sua bonitate nolle. Exaruit
 igitur arbor, ut hominibus terrorem injiciat. Quin
 in hac quoque re arcanus quidam sermo annexus
 est, a senibus sapientibus ad nos grassatus, nempe
 hanc transgressionis arborem esse, cuius etiam
 foliis ad corpus legendum ii, qui mandatum viola-
 runt, usi sunt. Ac proinde Christus humano ac
 posthac fructum, peccati causam, ferret. Quando-
 quidem secundus Dei adventus non jam ad humanitatem denuo assumendam erit, verum ad scel-

16 LII. — LAMPETIO MONACHO.

Contra Manichæos.

D Multæ causæ sunt, quamobrem a cibis quispiam
 se absteineat, nimirum et consuetudo, et natura, et
 instituta, quæ continentiae causa obeuntur. Nam

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

49) Inscrubitur hæc epistola in codd. Alt. et
 Vat. 649 non Στρατηγιῶ, sed Σταγιρίῳ, Stagiriō.
 Possin.

(50) Lacunam asterisco indicatam explexis, au-
 ctoribus codd. duobus Alt. et Vat. 649, inserendo τοῦ
 ἰντερ ἔχοντα et κακοῦν. Versu inde tertio pro βε-
 βούλευται iidem habent βεβούληται. Versu hinc
 altero post ἀπόβρῆτος particulam τάχα hi ambo
 codd. inserunt. Vers. ult. cod. Alt. legit ἔστα: loco

ἔστι. Et post, πρὸς δέ, tam idem Alt. quam Vat. 649,
 adjungunt κρίσιν καὶ τιμ., etc., quæ satis verisimi-
 liter proba sunt et editis præferenda. Possin.

(51) Verba γνώμαι τελούμεναι efferuntur singulari
 numero in duobus codd. Alt. et Vat. 649, γνώμη
 τελουμένη. Quæ sequuntur in edito haud dubie
 mendosa τῶ μὲν γὰρ νόμῳ πολλάκις παραδέδοται
 ἔθος. Corrige ex iisdem codd. τὸ μὲν γὰρ (releitur
 ad ἔθος primum nomen enumeratorum) νόμῳ πολ-

mos sæpe in legem transit. Quædam autem abstinentia est, quæ ex odio atque vitioso affectu ortum trahit. Quædam rursus est, quæ ad majorum ac sublimiorum virtutum studium atque exercitationem contingit. Si postremam hanc sequeris, reprehensione caret jejunium. Si autem execrandæ Manichæi ac Marcionis partis es, nemo ex nostro grege cibum tecum sumet : utpote qui Christi legem corrumpas, ac bona tanquam mala despicias et asperneris.

LIII. — THEODULO.

In illud dictum Amos prophete. « Nudus, » etc.

« Nudus fugiet in illa die, » ait propheta⁶¹. Quibus quidem in verbis, si eum sensum spectes, qui prima fronte se offert, ea, quæ in Domini passione contigerunt, prospicit, eumque, qui nudus profugit, significat, hoc est qui sindone coopertus ad nudum, carnificum Domini sarciniam, relicta ipsis sindone, effugit⁶². Si autem abditum et abstrusum sensum consideres, eum designat, qui tenuis, et a supervacaneorum rerum studio et cupiditate alienus, ac sarcinarum corporis expers est, nec quidquam habet, quod ei, quominus hinc ascendat, impedimento sit : verum levis et expeditus a rerum mortalium fæce abscedit, atque ad eam vitam, quæ ab interitu remota est, quasi additis alis evolat.

LIV. — THEOLOGIO SCHOLASTICO.

Contra Nestorianos.

Quæris ex me, quidnam amplius, aut quidnam alienum a nostra religione sentiant variis erroribus laborantes, ac multorum deorum cultores gentiles, quod deorum matrem scriptis suis statuunt, cum nos quoque Dei matrem credamus. Audi ergo breviter, quæ te sincero animo intelligere cupio. Gentiles deorum suorum, et quidem summorum, matrem ejusmodi agnoverunt, quæ ex libidine ac nefandis affectibus et conceperit, et pepererit : quæque, ut hujusmodi deorum mater, nullum lasciviæ genus aut ignoraverit, aut prætermiserit. At eam, quam nos incarnati Dei nostri matrem exstitisse, atque unius generis ac modi conceptionem suscepisse constitemur, omnes hominum nationes vere

Α ται έθος. Η δὲ κατὰ μέσος συμβαίνει καὶ πάθος, ἡ δ' αὖ πάλιν ἑτέρα πρὸς τὴν γυμνασίαν τῶν μειζύων κατωρθωμάτων. Εἰ ταύτης εἰ τῆς ὑστάτης, ἀκατὴ γόρητος ἢ νηστεία. Εἰ δὲ τῆς βδελυκτῆς Μανιχαϊκῆ καὶ Μαρκικῆνος τυγχάνεις μερίδος, οὐδέεις σοὶ τίς ἡμετέρας συστήσεται μάνδρας, ὡς τὸν Χριστοῦ διαφθείροντι νόμον, καὶ ὡς κακὰ τὰ χρηστὰ παρ-ορῶντι.

NF. — ΘΕΟΔΟΥΛΩ.

Ἐν 13^ῳ προφητῶν, Εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἄμωσ, « Ὁ γυμνὸς φεύζεται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. »

« Ὁ γυμνὸς φεύζεται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, » φησὶν Β ὁ προφήτης. Προχείρωσ μὲν τὰ ἐν τῷ πάθει τοῦ Κυρίου συμβάντα προθεωρῶν, καὶ τὸν γυμνὸν πεφευγῶτα δηλῶν, ὃς σινδόνα περιβεβλημένος ἐπὶ γυμνῆς, τὴν πείραν (52) τῶν Κυριοκτόνων ἀπέφυγε, καταλιπὼν αὐτοῖς τὴν σινδόνα. Ἡ δὲ κεκρυμμένη τούτου καὶ παρακεκαλυμμένη διάνοια, σημαίνει τὸν ἰσχνὸν καὶ ἀπέριττον, καὶ τῶν βαρῶν τῆς σαρκὸς ἀμέτοχον, μηδὲν κώλυμα πρὸς τὴν ἐντεῦθεν ἀνάβασιν ἔχοντα κοῦφον [δὲ] καὶ εὐαπάλλακτον τῆς θνητῆς ἀναχωροῦντα ἰσχύος, καὶ πρὸς τὴν ἀφθαρτον ζωὴν, πτηνῶς ἀπαντῶντα.

ND. — ΘΕΟΛΟΓΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Κατὰ Νεστοριανῶν.

Τί περισσὸν ἢ ἄλλοτριον τῆς ἡμετέρας, ἐφησα θρησκείας δοξάζουσιν οἱ πολυπλανεῖς καὶ πολυῦθος Ἕλληνας, μητέρα θεῶν ἀναγράφουσιν, ὅποτε καὶ ἡμεῖς Θεοῦ μητέρα πιστεύομεν. Ἄκουε τοίνυν συντόμως, ἃ καὶ μαθεῖν σε θέλω γεννησίως. Ἕλληνας μὲν τὴν τῶν θεῶν αὐτῶν καὶ ὑπάτων μητέρα, ἐξ ἀκαλασίας καὶ ἀβρίτητων παθῶν, καὶ συνειληφύσαν καὶ τετοκυῖαν ἐγκώρισαν, οὐδὲν ὅτι λαγνείας εἶδος ἢ ἀγνοήσασαν, ἢ ἀπρακτον καταλιπούσαν, ἄτε τοιοῦτων μητέρα. Ἦν δὲ ἡμεῖς τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ ἡμῶν γενομένην ὁμολογοῦμεν μητέρα, μονογενῆ καὶ μονότροπον σύλληψιν δεξαμένην, πᾶσαι τὸν ἀνθρώπων αἰ γενεαὶ σὺν ἀληθείᾳ ἐπέγνωσαν, οὐτε σποράς γενομένης, οὐτε φθοράς μετατεσσάσης. Εἰ δὲ ἀπιστεῖς τοῖς λε-

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

⁶¹ Amos. II, 16. ⁶² Marc. XIV, 52.

λάκις παραδέδοται ἔθνους. *Consuetudo*, inquit, sæpe in legem gentis alicujus recipitur. vers. 7 pro βδελυκτῆς Alt. mavult βδελυράς. Vers. antepenult. expuncto συστήσεται elegantiores, ni fallor, lectio nem duo soliti miss. Alt. et Vat. 649 offerunt συστῆ της ἔσται, nemo te sibi assidentem in mensa feret. Paulus enim cum ejusmodi nec cibum sumere, permittit : τῷ τοιοῦτῳ μηδὲ συνεσθίσαι (I Cor. V, 11). POSSIM.

(52) Notabilis diversitas lectionis in codd. Alt. et Vatic. 649 est Pro περιβεβλημένος ἐπὶ γυμνῇ, τὴν πείραν, etc., in duobus codd. est, περιβεβλημένος ἐπὶ γυμνοῦ, quod est congruentius loco Marci Evang. XIV, si quem hic Isidorus respicit. Mox adduul τὴν σπείραν quod et scribi potest σπει-

ραν, et manipulum aut agmen significare, cohortem nempe comprehendentium Christum, quatinus ille adolescens Marco memoratus rejecta syndone nudus effugit. Suspicio autem hæc verba τὴν σπείραν cum antecedentibus sine interpunctione connectenda ut referantur ad περιβεβλημένος, et σπείρα sive σπείρα ponatur pro synonyino τῆς σινδόνης. Sane lego apud Eustath. ad *Odysseam* β, σπείρον γάρ που καὶ τὸ ἱμάτιον, *spiritum alicubi vestium significat*. Et ponit auctoritatem in testimonium, σπείρα κακ' ἄμψ' ὅμοισι. Quod si σπείρον vestis, quidni et σπείρα sive σπείρα. Vers. antepenult. illud, δὲ clausum uncinis in cod. Alt. non existat; quare negligatur licet. POSSIM.

γομένοις, ἐκ πῆς τοῦ γεννηθέντος δυνάμει; εἶση τὸ ἀληθέστερον. Πηροῖς γὰρ ὀφθαλμοῦς ἐχαρίσατο, λεπρούς τῆς λύβης; καὶ τοῦ πάθους ἐκάθαρεν, κωδοῖς, καὶ μογιάλαις, καὶ κωφεύουσι τὴν ἀκουστικὴν καὶ [τὴν] φωνητικὴν ἀρμονίαν ἐνέθηκεν. Ἐπὶ νώτων θαλάσσης ἐβάδιον, οἰδήσει κρυμάτων, καὶ πνευμάτων ἀτάκτους ἐμβολὰς κατεπράβυε, δαιμόνων στίφη καὶ φάλαγγας λόγῳ μόνῳ ἐδίωξε, τεθνεώτας πολλοὺς ῥήματι πρὸς παλινζῶσαν ἐκάλεσε. Ταύτας ἡμῖν τὰς θεοσημείας οἱ αὐτόπται αὐτῶν παρέδωκαν, τοσοῦτον κολακείας; καὶ χάριτος ἄμοιρον τὴν μαρτυρίαν τηρήσαντες, ὡς καὶ τὰ συμβάντα αὐτῷ ἐπονεδίστα γράψαι, διωγμοὺς, ὕβρεις, λιθασμοὺς, ἐμπτύσματα, βαπτίσματα, κολαφίσματα, σταυρὸν, ἦλους, καὶ θάνατον, ὃν ἀνάστασις διεδέξατο συντόμως, καὶ τὸν παθόντα Θεὸν σαρκαθέντος Μητέρα κηρύττουσα. Εἰ τὰ πράγματα ὁμοία (53), ἀνάγκη καὶ τὰ ὀνόματα καταδέχασθαι ὁμοία.

esse significans : tum eam, quæ peperit, incarnati Dei Matrem esse prædicans. Si res inter se similes sunt, similia quoque nomina suscipere necesse est.

NE'. — ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Περὶ τῆς θαυματουργίας τῶν μαρτυρικῶν λειψάνων.

Εἰ σκανδαλίζῃ ἐπὶ τῇ κόνει τῶν μαρτυρικῶν σωμάτων παρ' ἡμῶν τιμωμένῃ (54) διὰ τὴν περὶ τὸν Θεὸν αὐτῶν ἀγάπην καὶ ἔνστασιν, ἐρώτησον τοὺς ἐξ αὐτῶν τὰς ἰάσεις λαμβάνοντας, καὶ μάθε πόσοις πάθεσι θεραπεΐας χαρίζονται. Καὶ οὐ μόνον οὐ σκώψεις τὸ γινόμενον, ἀλλὰ καὶ ζηλώσεις πάντως τὸ κατορθούμενον. Εἰ δὲ αὐτὸς νεκρῶν ὄστων παραιτῆ θίγειν, ὡς γέγραφας, τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπὶ κακίᾳ βοηθέντων τὰ λείψανα βέβλυσαι, οὐς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος κατώρυξαν Ἕλληνας σεμνοποιούντες τὰ ἀσχηστά, καὶ φαύλων ἀνθρώπων τάφους καὶ κόνεις λοιμοποιούς ἐκθειάζοντες.

atiferos cineres consecrantes, iisque divinos honores tribuentes.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(53) *Εἰ τὰ πράγματα ὁμοία*, κ. τ. λ. Nomina enim rebus consequentia esse debent, ut ait Justinianus in § *Est et aliud*, Instit., *De donationibus*, l. 20. C. *de donat. ante nupt.*, et Constantinus in l. 7. *Si idem codicilli*, cod., *de codicillis. Cur diversum his vocabulum mandaretur, quævis ac potestas una sociasset?* RITT.

— Vers. 2 pro *δοξάζουσιν* in uno cod. legitur *δύξουσιν*. Vers. 5 asteriscus, deficientis index vocabuli, tolli potest, suppleto *ei*, si Vat. 649 optimo exemplari creditur. Vers. 7 codd. Alt. et Vat. 649 post *μητέρα* sic habent : *ἐξ ἀκολάστων καὶ ἀρρήτων παθῶν καὶ συνεληφύτων καὶ τετοχυρᾶν ἀνέγνωσαν*. Alius cod., qui vocem ἀκολασίας retinet, eam sine conjunctione καὶ sequenti verbo ἀρρήτων continuat. Vers. 10 et seq. pro illis editionis verbis *ἦν δὲ ἡμεῖς*, etc., usque ad *μονογενῆ*, cod. Vat. 649 simpliciter habet, *τὴν δὲ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μητέρα*. Vers. 17, qui est primus pag. 17, pro *ἐκάθαρεν* cod. Barb. legit *ἐκάθραε*, idemque vers. inde tertio inter καὶ et φωνητικὴν articulum τὴν omittit licet cod. Alt. retineat. Vers. deinde undecimo ejus paginae qui primus est litteræ B. codd. Vat. 639 et Alt. *κράξαι* pro *γράψαι* scribunt. Vers. post tertio, inter ἦλους;

agnoverunt, sic nimirum, ut nec virile semen, nec labes ulla intercesserit. Quod si sermonibus meis diffidis, ex ejus, qui genitus est, potentia, id verius intelliges. Cæcis enim oculos 17 largitus est, leprosos labe ac vitio purgavit, balbis impeditæque linguæ hominibus ac surdis eam harmoniam indidit, qua et audire et loqui possent; supra maris tergum ambulavit, tumentes fluctus, ac præcipites ventorum impetus sedavit, dæmonum agmina et cuneos solo sermone fudit ac profligavit, multos mortuos verbo solo ad vitam revocavit. Hæc divinitus edita signa ii, qui ea viderant, tradiderunt. Qua etiam in re testimonium suum ab adulatione et gratia usque adeo purum servaverunt, ut probra etiam, quæ ipsi acciderunt, litteris mandarint, persecutiones, contumelias, lapidationes, sputa, colaphos, alapas, crucem, clavos, ac mortem, quam resurrectione secuta est, breviter atque compendiarie : tum eum, qui passus est, incarnatum Deum

Dei Matrem esse prædicans. Si res inter se similes

LV. — ΗΙΕΡΑΚΙ ΚΛΑΡΙΣΣΙΜΟ.

De miraculis reliquiarum martyrum.

Si te istud offendit, quod martyricorum corporum cinerem, propter eorum erga Deum charitatem atque constantiam, honore afficiamus : eos, qui ab ipsis medicinam accipiunt, interroga, atque, quot morbis remedium afferant, intellige. Sic fiet, ut non modo, id quod a nobis sit, non irideas cavillisque incessas, verum etiam quod recte et cum laude sit imiteris. Quod si mortua ossa contingere detrectas (ut scripsisti) sceleratorum hominum, quique improbitatis nomine clari ac celebres sunt, reliquias exsecrare, quas in Ephesiæ Dianæ templo gentiles defoderunt, turpissimas videlicet res veneratione afficientes, atque improborum hominum sepulcris pe-

et θάνατον δεῖστ conjunctione καὶ in cod. Barberino, Vers. sequenti pro συντόμως cod. Vat. 649 habet σύντομος. Vers. penult. pro *εἰ τὰ πράγ*, etc., idem cod. legit, *εἰ καὶ τὰ πράγματα*, etc., POSSIN.

(54) *Τῇ κόνει τῶν μαρτυρικῶν σωμάτων παρ' ἡμῶν τιμωμένῃ*. Notabilis locus de reliquiis sanctorum illo ævo honoratis, et quidem non tantum a vulgo hominum, sed etiam ab imperatoribus qui et terræ et maris imperium obtinebant, quos ait inf. epist. 5. lib. II, ad piscatoris sepulcrum exosculandorum ossium causa se contulisse. Similia passim sunt apud Chrysostomum et Basilium Magnum. Hic tamen duplex necessaria est cautio : 1° ut sciamus, præcipuum honorem martyrum non tam in contactu ac veneratione reliquiarum ipsorum, quam in imitatione fidei sanctitatisque consistere teste ipso Isidoro epist. 189 hujus libri l. 2°. Ne pro sanctorum lipsanis habeamus quæ vere non sunt, sed fraudem atque imposturam hic diligenter caveamus. Exemplum memorabile vide in historia B. Martini apud Sulpicium Severum. RITT.

— Vers. 4 pro καὶ *μάθε* lege, auctore cod. Alt. *κατάμαθε*; et vers. 8 pro *θίγειν*, θίξαι sic scribentibus ambobus codd. Alt. et Vat. 649 POSSIN,

LVI. — NILO.

De Juda proditore.

Non quia Dominus Judæ voluntatem animique institutum prædixit, vir eximie, idcirco ille in prodicionis crimen lapsus est: verum quia homo nefarius prodicionem parturiebat, ideo is, qui abditos et occultos pectoris motus cernebat, futura tanquam præsentia præmonstravit.

LVII. — CYRO.

In illud dictum, « Nec mittunt vinum in utres novos ».

Eos, qui in velustate computruerunt, novamque gratiam rejecerunt, utres veteres Dominus appellavit, ut qui frangerentur, ac novum regni sermonem effunderent. Quo in genere fuisse Caiphas deprehensus est. Nam cum a Domino audisset, « Filius Dei sum », fregit vestimenta. **18** At vero Petrus, qui Spiritus vitæ legem acceperat, non modo, cum doceretur, non renuit, verum etiam ad solam interrogationem confessus est, in hoc videlicet insitam veritatis cognitionem ostendens.

LVIII. — PATRIMO MONACHO.

Ad eos qui miserunt xenia.

Oleribus nos accipis, frugalitatem, quam in vitus ratione tenes, prudenter ostendens, ac Domini fontes profundens, atque te paradisi colonum et agricolam esse ex ipsis donis planum faciens.

LIX. — GORGONIO.

Quomodo illud sit intelligendum, « Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei. »

Quæstionem mihi magnam vim habentem ac valde pervulgatam proposuisti, atque a multis quidem investigatam: cæterum ab iis solis, qui divinitus afflati sunt, perceptam et comprehensam, nimirum quid sibi velit id quod ait Christus, « Quicumque dixerit verbum adversus Filium hominis, remittetur ei; quicumque autem dixerit adversus Spiritum sanctum, non remittetur ei, nec in hoc sæculo, nec

⁶⁵ Matth. ix. 17. ⁶⁶ Matth. xxvi, 64. ⁶⁷ Matth. xvi, 16.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(55) Longe plenius et emendatius exhibetur hæc epistola in codd. Vat. 649 et Alt, quam in editione; nam quod vers. 2 legitur πρὸς τὴν προδ., etc., accommodatius ad Græcæ usum elegantiam illi codd. habent, ἐκείνος εἰς προδοσίαν ὠλισθήσεν. Vers. 4. post ἐπιβουλήν recte supplement ambo codd. τῷ διδασκάλῳ. et vers. penult. post κινήματα oportune item addunt, ὡς προγνώστης ὁ Κύριος. POSSIN.

(56) In codd. Sfort. et Alt. inscribitur hæc ep. non Πατρίμω sed Πρίμω. Versu deinde primo, pro τὸ ἀπερίεργον codd. Vat. 649 et Alt. legunt, τὸ ἀπέριττον, Vers. seq. pro καὶ τὰς τοῦ Κυρίου πηγὰς ἀποδρῶν, longe, ni fallor, castigatius et aptius codex Vatic. 649 legit, καὶ τὰς τοῦ κόρου πηγὰς ἀποδῶν. Quanto enim magis convenit ad sententiam loci, dici, esu olerum *satielatis fontes obstrui*, quam nescio quos *Domini fontes profundi*, quomodo Latinus interpres loquitur: non ille quidem culpandus, quo enim alio plausibilis modo potuit reddere verbum quod in exemplari suo reperit ἀποδρῶν quam illud a βρῶν ducendo quod sonat *scaturire, affluere, abun-*

A

NΓ'. — NEIAQ.

Περὶ Ἰουδα τοῦ προδότου.

(55) Οὐκ ἐπειδὴ προείπεν ὁ Κύριος, ὡ θαυμάσιε, τὴν τοῦ Ἰουδα προαίρεσιν, ἐκείνος πρὸς τὴν προδοσίαν ὠλισθήσεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὤδινε τὴν ἐπιβουλήν ὁ ἀλιτήριος, ἔρῳν τὰ κρύφια τῆς καρδίας κινήματα, τὰ μέλλοντα ὡς παρόντα προέφηγν.

NΖ'. — KΥΡQ.

Εἰς τὸ εἰρημένον, « Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκὸς κελαιούχου. »

Τοὺς σαπέντας, τῇ παλαιότητι, καὶ τὴν νέαν χάριν ἀθετήσαντας, ἀσκὸς παλαιὸς ὁ Κύριος προσηγόρευσεν, ὡς διαβήγγυμῆνους, καὶ τὸν καινὸν λόγον τῆς βασιλείας ἐκχέοντας. Τοιοῦτος ὁ Καϊάφας ἐληλεγκται. Ἀκούσας γὰρ παρὰ τοῦ Κυρίου, ὅτι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰμι, διέβρηξε τὰ ἱμάτια. Ὁ δὲ Πέτρος τὸν νόμον τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς προσδεξάμενος, οὐ μόνον διδασκόμενος οὐκ ἀνένευσεν, ἀλλὰ καὶ μόνον ἐρωτηθεὶς ὠμολόγησεν, ἐμφυτον δείξας τῆς ἀληθείας τὴν εἰδήσιν.

NH'. — ΠΑΤΡΙΜQ (56) MONAZONTI.

Πρὸς ἀποστειλάρτας ξένια.

Λαχάνους ἡμᾶς δεξιούσαι, σοφῶς τὸ ἀπερίεργον ἐπιδεικνύς τῆς διαίτης, καὶ τὰς τοῦ Κυρίου πηγὰς ἀποδρῶν, καὶ ὅπως εἰ τοῦ παραδείσου γεωργὸς ἐξ αὐτῶν τῶν δώρων δεικνύς.

IΘ'. — ΓΟΡΓΟΝIQ.

Πῶς νοητέον τὸ γεγραμμένον, « Ὅς ἂν εἴπη λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ. »

Πολυδύναμον καὶ πολυθρόνητον ἐπεζήτησας (57) ζήτημα, πολλοῖς μὲν ἐρευνηθὲν, μόνους δὲ τοῖς θεοπνεύστοις καταλήθην, « Ὅς ἂν εἴποι λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ. ὅς δ' ἂν εἴπη κατὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. » Καὶ τί, ὅτι μιᾶς οὐσης τῆς οὐσίας τῆς θεϊκῆς Τριάδος, ἢ κατὰ τοῦ Υἱοῦ βλασφημία, ἐφη, οὐκ ἐκδικεῖ-

dare, etc.? Cæterum id verbum inusitatum non facile crediderim ab Isidoro docto et polito scriptore usurpatum. Βύειν autem, *obstruere, obturare*, notissimum et πρὸς τὰς πηγὰς, *ad fontes*, pertinens verbum est; cuius etsi compositum ἀποδῶν infrequenter occurrat, reperitur tamen formæ similis ἐπιδῶν apud Aristophanem. nec fortasse vana conjectura sit, hic ἐπιδῶν ab Isidoro positum, vitio amanuensium in ἀποδῶν et ἀποδρῶν abisse. Nam titubatum in hoc verbo, ex cod. Alt. intelligitur, ubi circa hoc verbum stigmata visuntur suspectum illud se habere indicantium lectorum. POSSIN.

(57) Pro ἐπεζήτησας repones ἠρώτησας si codd. Vat. 649 et Alt. sequi volueris; itemque vers. 3 post θεοπνεύστοις addes ἀνδράσι quam illic vocem ambo illi codd. supplement. Vers. quoque 7. pro καὶ τι ὅτι μιᾶς habent solum, καὶ ὅτι μιᾶς; et vers. 14 pro σαρκὸς ponunt ἀνθρωπότητος. Vers. denique penult. eod. Alt. pro τὴν κατὰ legit ὡς κατὰ POSSIN.

τι, ἀλλ' ἢ κατὰ τοῦ Πνεύματος μόνῃ; Ἄκουε τοίνυν· Ὅς ἂν εἴποι κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου βλάσφημον λόγον, οὐ κρίνεται, εἶπεν ὁ Κύριος· ἐπειδὴ τοῖς λημῶσι τὸν τῆς διανοίας ὀφθαλμὸν, δυσκατάληπτος καὶ δυσθεώρητος ὁ ἠνωμένος ἀρόρητος; Θεὸς τῆ εὐτελείᾳ τῆς φαινομένης σαρκὸς, ἀγνωσμένης τῆς κρυπτομένης θεότητος. Τοῖς δὲ καθαροῖς τὴν διάνοιαν, οἷς ἐπεφάνη ἡ σαρκωθεῖσα θεότης, οὐδὲ ἀπιστία ὄλωσ' ἐγγέγονεν, οὐδὲ ἡ τῆς κρίσεως ἠπειλῆται ἀναπόδοσις. Ἡ δὲ κατὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου βλασφημία διὰ τοῦτο ὑπάρχει ἀσύγγνωστος, ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ ἔργα φαινόμενα, ἀγνώμονας καὶ ἀχαρίστους ἐλέγγει τοὺς βλασφημοῦντας. Τῶν γὰρ παθῶν ἐκκοπτομένων, καὶ τῶν δαιμόνων ἐλαυνομένων ἐν τῇ δυνάμει τῆς θεότητος, ἐν τῷ Βεελζεβούλ ταύτας γίνεσθαι τὰς θεοσημείας οἱ γογγυσταὶ Ἰουδαῖοι ἐσυκοφάντησαν. Ταύτην οὖν τὴν βλασφημίαν τὴν κατὰ τῆς θείας τρανώσ' οὐσαν οὐσίας, ἀσυγχώρητον εἶναι ὁ Κύριος ἀπεψήηατο.

Quocirca Dominus hanc contumeliam, quæ divinam essentiam perspicue impetebat, omnium veniæ expertem esse pronuntiavit.

Ε'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἵτι μὲν ἐφης (58), κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡ βλασφημία, δῆλον ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ Κυρίου φωνῆς λεγούσης, « Ὅς ἂν εἴποι κατὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ. » Καὶ ὅτι ἡ κατὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐκδικεῖται ἡ βλασφημία, σαφές. Ἵτι δὲ τῆς θείας ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον οὐσίας, τοῦτο σὺ ἤτησας Γραφικῶς τρανωθῆναι. Ἐξεστὶ σοὶ ἀγγινοῦντι καὶ μικρὸν προελθόντι ἐκ τῶν ἐν χερσὶ τοῦ Κυρίου φωνῶν καὶ τὴν λύσιν εὐρεῖν. « Εἰ ἐγὼ, φησὶν, ἐν [τῷ] Βεελζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὁμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; » Εἰ δὲ πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω ταῦτα, ἄρα ἐφθασεν ἐφ' ὁμάς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἐν τῷ ἐτέρῳ σαφέστερον εἰρηκῶς εὐαγγελιστής, « Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια. » Δάκτυλος Θεοῦ, τὸ Πνεῦμα λέγων τὸ ἄγιον. Δάκτυλος δὲ, ὡς ἐν ὑποδείγματι τῷ καθ' ἡμᾶς, τῆς οὐσίας ἐστὶ τοῦ σώματος. Τὴν τοίνυν ἀχώριστον καὶ συγγενῆ τῆς θείας οὐσίας τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ὑπέστασιν, τῷ τοῦ δακτύλου ὀνόματι ἐφάνερως.

ΞΑ'. — ΖΩΣΙΜῸ.

Ἐρὸς Ζώσιμον χρῆσις, τινὰς τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐπιστολάς φέροντα.

Ἡδέως ἂν ἐροίμην σε Γραφικῶς (59) τὸν Αἰθιοπα

⁶¹ Matth. xii, 32. ⁶² ibid., 27. ⁶³ Luc. xi, 10.

VARIÆ LECTONES ET NOTÆ.

(58) Vers. 1, non ἐφης sed ἐφη habet cod. All., et vers. 3 non εἴποι sed εἶπη. Vers. 5 idem omittit articulum ἡ vers. 7, qui est duobus pag. 49 pro σὺ codic. Alt. et Vat. 646 legunt σοί. Iidemque post ἔξεστι addunt δέ; mox pro, ἀγγινοῦντι legunt ἀνθο ἀγγινοῦσάτε, et quod statim in editis ponitur, καί, Alt. omittit. uti et alterum καὶ vers.

A in futuro ⁶¹; » et quid causæ sit, quamobrem, cum una sit divina Trinitas, blasphemia adversus Filium minime plectatur, verum ea sola, quæ Spiritum sanctum incessit. Audi igitur: Quicumque contumeliosum verbum adversus Filium hominis dixerit, non judicatur, inquit Dominus, quoniam ii, quorum mentis oculi lippiunt, Deum areano atque omni sermone præstantiori modo cum visibilibus carnis villitate unitum ægre percipere et contemplari possunt, quod videlicet abscondita divinitas ignoretur. Homi-nibus autem animi puritate præditis, quibus incarnata divinitas apparuit, nec infidelitas animo inest, nec iudicii ultio denuntiatur. At vero contumelia adversus Spiritum sanctum conjecta idcirco venia caret, quoniam ipsa opera in oculis et aspectu posita eos qui contumeliam inferunt malignitatis et ingritudinis convincunt. Nam cum divinæ naturæ potentia morbi excinderentur, ac dæmones pellerentur, hæc divina signa in Beelzebub edi Judæi per contumeliam, quæ divinam essentiam perspicue impe-

LX. — EIDEM.

In idem.

Quod quædam in Spiritum sanctum blasphemia sit, inquis, ex ipsa Domini voce constat, his verbis utentis: « Si quis blasphemum verbum adversus Spiritum sanctum dixerit, non remittetur ei. » Atque illud item perspicuum est, blasphemiam Spiritui sancto illatam vindicari. **19** Quod autem Spiritus sanctus divinæ naturæ sit, ut tibi dilucidis et apertis Scripturæ testimoniis declaratur, postulasti. Atqui tibi, si ingenii solertiam adhibeas, atque ex eo loco, quem manibus tenes, aliquanto longius progressus fueris, ex Domini vocibus quæstionis hujusce solutionem nancisci licet. « Si enim ego, inquit, in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt? Si autem in Spiritu Dei ea ejicio, profecto pervenit in vos regnum Dei ⁶². » Porro apud alterum evangelistam apertius ita habetur: « Si ego in digito Dei ejicio dæmonia ⁶³. » Quo loco per Dei digitum Spiritus sanctus intelligitur. Atqui digitus, ut a nobis exemplum sumam, ex corporis essentia est. Quamobrem a divina essentia inseparabilem et cognatam Spiritus sancti personam esse, per digiti vocabulum declaravit.

LXI. — ΖΟΣΙΜῸ.

Ad Zosimum quasdam epistolas S. Basilii ferentem.

Libenter ex te, qui Æthiops animo es, Scri-

sequenti post nomen φωνῶν. Vers. undecimo pro ἐκβάλλουσιν cod. Vat. 649 legit ἐκβαλοῦσιν. Vers. 14 idem habet εὐαγγελιστῆ in quarto casu, non in recto ut edita. Possin.

(59) Vers. 1 pro γραφικῶς codd. Alt. et Vat. 649 habent ἐγγραφικῶς. Vers. 3 illa, μνημονεύεις τινῶν, etc., sic exhibet cod. Vat. 649, μνημονεύεις,

pluræ verbis sciscitarer : « Numi, quæ legis, intelligis ». Et enim nonnulli aiunt, quædam divino Spiritu afflati Patris nostri Basilii verba memoria tenes, cuius tamen res nullo modo memoria complecteris. Quod si verus es illius viri amator, ipsius sermones, quibus hominum mores per philosophiæ regulam composuit, operibus ostende. Nam si orationem eam, quam vir ille adversus temulentos edidit, in manus sumpseris, illic infinitis teipsum probris onerari reperies.

LXII. — THEOPOMPO MONACHO.

Sermo, qui ad audientium utilitatem habetur, potens sermo est, quippe qui optimo jure sermo appellatur, imitationemque ad Deum habeat. At qui voluntate sola et plausu terminatur, æris sonus est, magno strepitu aurem personans ⁷⁷. Quare, aut sermonem tuum gravitate moderare, ac sermonis fastui ac pompæ mediocritatem antepone : aut te cymbalum theatrorum scenæ accommodum esse scito.

LXIII. — THALELÆO MONACHO.

Prorsus alienum esse ab anachoreta gentilium scripta legere.

Quis te comicis salibus non perstringat? Quis te non commiseretur, qui cum in philosophiæ discipulorum Domini tranquillitate sedeas, gentilium historicorum et poetarum tumultum atque æstum tecum trahas? Quid enim, dic, quæso, apud illos est, quod religioni nostræ sit præferendum? Quid non mendacio ac risu scatet, ex his quæ magno studio consecantur? Annon divinitates ex vitiosis affectionibus? Annon fertia facinora pro vitiosis affectionibus? Annon certamina pro vitiosis affectionibus? Quamobrem ipsam quoque sceditatis et obscenitatis lectionem fuge **20** (nam ea miram ad aperienda vulnera jam cicatrice obducta vim habet), ne aliqui vehementiore cum impetu spiritus improbus revertatur, ac deteriorem et perniciosiorem tibi priore ignorantia aut negligentia cladem inferat ⁸⁰.

LXIV. — EULAMPIO.

In illud a Joanne dictum turbis : « Jam securis, » etc.

Sterilem Judæorum voluntatem atque animi institutum Joannes perspiciens, infrugiferis arboribus

⁸⁰ Act. viii, 27. ⁷⁷ I Cor. xiii, 1. ⁸⁰ Luc., xi, 24 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

εἰσέτι οὖν τοῦ θεοπνεύστου, etc. Codex vero Alt. μνημονεύεις τινῶν (quod tamen ponit in margine) εἰσέτι τοῦ θε., etc. Vers. 4, pro βασιλείου, in contextu cod. Alt. legitur βασιῶν, sed in margine e regione scribitur βασιλείου. Vers. 6 post ἐραστής idem, addit ἐν, et mox pro ἐκεῖνου habet ἐκεῖνους. Vers. penult. pro πυκτίδα Codd. Sfurt., Vat. 649 et Alt. legunt πυκτὴν. Ad finem post ὑπομένοντα, codd. Vat. 649 et Alt. adjungunt hoc comma : εἰ δὲ μετὰ τοιοῦ τῆς αὐθαιρέτου παραπληξίας, ἐτίμησας ὑπακοῆν τὴν διδάξαντα, hoc est, si autem mulatus fueris a voluntaria insania, honorasti obedientiam eum qui te docuit. Possin.

τὴν γνώμην· « Ἀρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις ; » Ἄς τινες γὰρ φασί, ῥημάτων μνημονεύεις τινῶν τοῦ θεοπνεύστου πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου, οὗ τῶν πραγμάτων κατ' οὐδὲν μνημονεύεις. Εἰ δὲ ἀληθὴς εἰ τοῦ ἀνδρὸς ἐραστής, ἔργοις τοῖς ἐκεῖνου λόγους ἐπίδειξαι, δι' ὧν τὰ ἥθη κανόνι φιλοσοφίας ἐρρύθμισεν. Εἰ γὰρ τὴν κατὰ μεθυσόντων τοῦ ἀνδρὸς μετεχειρίσω πυκτίδα, σαυτῶν εὐρήσεις ἐκεῖ, τὸν μυρίον ἐσμὸν τῶν αἰσχυνῶν ὑπομένοντα.

ΕΒ'. — ΘΕΟΠΟΜΠΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Λόγος πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκούοντων γινόμενος, λόγος ἐστὶν ἐνδύναμος, ἐνδίκως λόγος καλούμενος, καὶ πρὸς θεὸν ἔχων τὴν μέμνην. Ὁ δὲ πρὸς τέρψιν [μόνην] καὶ κρότον τελευτῶν, ἤχος ἐπὶ (60) χαλκοῦ τοῖς μεγάλοις ψόφοις τὴν ἀκοὴν ἐνηχῶν. Ἡ τοίνυν σεμνότητι τὸν λόγον σου ῥύθμιζε, προτιμῶν τοῦ κόμπου τὸ μέτριον, ἢ γίνωσκε κύμβαλον ὦν, τῆ σκηνῇ τῶν θεάτρων ἀρμόδιον.

ΕΓ'. — ΘΑΛΕΛΑΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὅτι πάντη ἀλλότριον ἀναχωρητοῦ, τὸ Ἑλληνικοῖς ἐντυγχάνειν συγγράμμασιν.

Τίς σε οὐ κομψήσει; τίς σε οὐκ ἐλεήσει, ἐν γὰρ λήνῃ φιλοσοφίας τῶν τοῦ Κυρίου μαθητῶν καθεζόμενον, καὶ θόρυβον καὶ βρασμὸν Ἑλληνικῶν συγγραφέων καὶ ποιητῶν ἐφελοκόμενον; Τί γὰρ, εἰπέ μοι, κατ' ἐκείνους τῶν κατ' ἡμᾶς προτιμότερον; Τί δὲ οὐ ψεύδους γέμει καὶ γέλωτος, ὧν ἐκεῖνοι σπουδάζουσιν; Οὐχ αἱ θεότητες ἐκ παθῶν (61); Οὐχ αἱ ἀνδρείαις ὑπὲρ παθῶν; Οὐχ οἱ ἀγῶνες ὑπὲρ παθῶν; Φεῦγε τοίνυν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς αἰσχρότητος. Δεινῶς γὰρ οἶδεν ἀναστομοῦν τοὺς τῶν τραυμάτων συνουλώσαντας μύλωπας· μήποτε ὑποστρέψῃ τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας σφοδρότερον, καὶ χειρόνᾳ σοι τὴν ἤτταν τῆς προτέρας ἀγνοίας ἢ βραθυμίας ἐργάσεται.

ΕΔ'. — ΕΥΛΑΜΠΙΩ.

Εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ Ἰωάννου τοῖς δὺλοις· « Ἥδη δὲ ἡ ἀξίγη πρὸς τὴν. »

Τὴν ἀκαρπον Ἰουδαίων θεωρῶν ὁ Ἰωάννης πρᾶξις, δένδροις αὐτοῦς ἀκαρποῖς παρείχεσε, πρὸς

(60) Pro ἐπὶ codd. Vat. 649 et Alt. habent ἐστί, et vers. seq. pro ἐνηχῶν legitur, ἐνοχλῶν. Possin.

(61) Οὐχ αἱ θεότητες ἐκ παθῶν, κ. τ. λ. Omnia hæc interrogative reddidit Billius, nec rejicienda cuiquam videatur lectio, melius tamen puto, quod in cod. Bav. inveni, οὐ καὶ ter positum pro οὐχ αἱ vel οὐχ οἱ οὐ idem hic valet quod ὅπου. Malim igitur vertere, Ubi etiam. Confer Tertullian. Apologetic. c. 14, et 15, Minutium Felicem in Octavio. RITT.

— Non Θαλελαίω sed Θελεσέω hanc epistolam inscribunt codd. Alt. et Vat. 649. Vers. deinde 8, pro ἀγῶνες ὑπὲρ cod. Alt. legit αἰῶνες διὰ, etc., et vers. 10 pro ἀναστομοῦν, ἀναστομεῖν. Possin.

την ῥίζαν αὐτῶν κείσθαι τὴν ἀξίνην ἀποφηνάμενος, **A** eos comparavit, ad eorum radicem securim positam esse pronuntians, hoc est acutam ac compendiosam Evangelii divisionem, qua omnis arbor non faciens fructum bonum, excinditur **, non autem folitur. Siquidem id quod ex radicibus pullulavit, hoc est lex, relinquitur : cui populus novus inseritur.

EE. — ΤΩ ΛΥΤΩ.

Τί ἐστιν, « Οὐ τὸ πτόον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ; »

Μαθεῖν θέλων ἐσήμανας τίς ἡ τοῦ πτόου ἐνέργεια ἦν μεταχειρίζεται πρὸς καθαρισμόν τῆς ἁλως τῆς ἰδίας ὁ Κύριος. Τοῦτο τοῖνον ἐστίν, ὡς οἶμαι, τὸ νόημα, ἄλωνα, τὴν πάνδημον τῆς οἰκουμένης Ἐκκλησίαν προσαγορεύει, ἐν ἣ πάντα τὸν θερισμὸν συναγείρει τῆς ἀνθρωπότητος. Πτόον δὲ, τὴν δικαίαν κρίσιν καλεῖ, ἥτις ἐκάστῳ τὴν πρόσφορον τάξιν ἐρίζουσα, τοὺς μὲν ἀχρωμένους καὶ χαύνοους, καὶ παντὶ ἀνέμῳ ἀμαρτίας ῥιπιζομένους, εἰς καῦσιν ἐκδίδωσι· τοὺς δὲ καθαρῶταί, ἐργῶν, καὶ μετανοίας καρποὺς εὐθνήσαντας, εἰς ἀποθήκην (63) συνάγεισθαι λέγει ὁ δίκαιος κριτῆς, τὴν πρέπουσαν [τοῖς πιστοῖς καὶ ἀξίοις αὐτοῦ] ἐργάταις καὶ γεωργοῖς, ἣν καὶ μονὴν ὀνομάζει σωτήριον. Ἐκεῖ γὰρ ἐστὶν ὄντως ἡ μονή. Ἡ γὰρ παρούσα ζωὴ, σκηνὴ ἐστὶν εὐτελής, σύνδρομον ἔχουσα τῇ συμπήξει καὶ τὴν κατάλυσιν.

praesens vita tentorium vile est : quod simul atque solvitur.

EE. — ΚΑΙΣΑΡΙΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου, « Ἄφες ἄρτι. » **C**

Τὸ πρέπον ἐκάστῳ καιρῷ προσνέμων ὁ δίκαιος κριτῆς, Ἄφες ἄρτι, τῷ Ἰωάννῃ ἔλεγε παραιτουμένῳ τὸ βάπτισμα. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνος ὡς τῷ (64) Δεσπότη τὸ σέβας ἀποδιδούς, ἄπτεσθαι τῆς θείας οὐκ ἐτόλμα κεφαλῆς, « Ἄφες ἄρτι, » ἤκουσε. Νῦν, φησὶ, πτωχείας καιρὸς, συγκαταβάσεως θεσμὸς, δι' ὃν ἀνεληφα ἄνθρωπον, λαμβάνω τὸ βάπτισμα, [ἵνα] ἐκεῖνον καθάρω τῆς παραβάσεως. Οὐ χρεῖα νῦν τῆς Δεσποτικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ τῆς δουλικῆς εὐτελείας. Ἄφες ἄρτι πληρωθῆναι τὴν εὐσπλαγγνίαν, ἵνα μὴ ἐμποδισθῇ τῶν ἀνθρώπων (65) σωτηρία. Οὕτως γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστὶ πληρῶσαι πάνταν δικαιοσύνην. Δικαιοσύνη γὰρ ἐστὶ, τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων ἀναδεξάμενον, ἀπαθῶς ὑπὲρ αὐτῶν καὶ βάπτισμα δέξασθαι, **D** λυτήριον τῆς αὐτῶν ἀμαρτίας, καὶ σύμβολον τῆς αὐτῶν ἐν ἐμοὶ ἀφθαρσίας.

** Matth. iii, 10. ** ibid. 12. * Joan. xiv, 2. * Matth. iii, 15.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(62) Post ἐκκόπτεται codd. Alt. et Vat. 649 addunt μὲν, moxque post ὀρύσσεται adjungunt δέ. Possin.

(63) Quæ sequuntur in edito versibus fere tribus, sic emendatius ex codd. Vat. 649 et Alt. scribi et ordinari possunt, συνάγει τὴν πρέπουσαν, ἦν καὶ μονὴν ὁ δίκαιος κριτῆς τοῖς πιστοῖς καὶ ἀξίοις αὐτοῦ ἐργάταις ὀνομάζει σωτήριος. Ἐκεῖ γὰρ, etc. Vers. penult. post ἔχουσα codd. Vat. 649 et Alt. addunt

LXV. — EIDEM.

Quid sit illud, « Cujus ventilabrum in manu ejus** »

Significasti per litteras, te scire cupere, quænam ventilabri illius, quod Dominus ad aræ suæ purificationem sumit, vis ac facultas sit. Illic igitur, ni me opinio fallit, sensus est. Aræ nomine universam orbis terrarum Ecclesiam intelligit, in qua omnem humanæ naturæ messem cogit. Ventilabri autem vocabulo justum judicium appellat, quod quidem eum, qui cuique aptus sit, gradum distinguens ac definiens, paleares quidem, ut ita dicam, ac dissolutos homines, et quique ad omnem peccati ventum huc illucque jactantur, flammis addicit : eos autem, qui operum puritate, ac penitentiae fructibus abundantur, in horreum congregari justus judex ait, hoc est piis, seque dignis operariis atque agricolis congruens domicilium *. Quam etiam salutarem mansionem nuncupat. Illic enim vere mansio est. Nam compactum ac fixum est, eodem temporis puncto

LXVI. — CÆSARIO COMITI.

In illud dictum a Domino : « Sine modo. »

Justus ille judex, quod cuique temporis convenit, attribuens, « Sine modo, » ad Joannem dicebat, ipsius baptizandi munus recusantem. Nam cum ille, ut Domino venerationem exhibens, divinum caput atrectare minime aulderet, « Sine modo, » audivit. Nunc, inquit, paupertatis tempus est, demissionis lex : ejus causa, ob quem humanitatem assumpsit, baptismum accipio, ut eum a maledicto expiem. Nunc Dominica potentia opus non est, verum servili dejectione ac vilitate. « Sine modo » commiserationem expleri : **21** n^o hominum salus impediatur, « sic enim decet nos implere omnem justitiam *. » Hoc enim justitiæ munus postulat, ut qui hominum affectiones suscepit, vere baptismum quoque pro ipsis suscipiat, qui et ipsorum peccata solvat, et eorum in me statum ab omni corruptione alienum significet.

πολλάκις. Possin.

(64) Τῷ post ὡς omittunt codd. Vat. 649 et Alt. Possin.

(65) Post ἀνθρώπων iidem codd. inserunt ἡ, mox pro δικαιοσύνη iidem legunt δικαιοσύνης, et pro ἀπαθῶς habent ἀληθῶς. In fine pro τῆς αὐτῶν ἐν ἐμοὶ ἀφθαρσίας, Bartherinus codex hæc habet, ἐπὶ τῆς ἐμαυτῷ ἀφθαρσίας. Possin.

LXVII. — TIMOTHEO LECTORI.

A

In Domini baptismum.

Valde mihi videris Domino obtemperare velle, ac Scripturas scrutari ⁷². Itaque ad ea, quæ ex me quæsisisti, respondere necesse est. Illic est Filius meus dilectus ⁷³, Deus ac Pater e cælis alta voce de Filio testatus est, ut et genuinum ac naturale Filium esse ostenderet, de quo dubitabatur, num inter eos qui per adoptionem ac dignitatem filii appellantur, numerandus esset: et divinam atque adorandam divinitatis Trinitatem declararet, in propriis personis agnoscendam; et denique Montano ac Sabellio perversam impietatem occluderet. Nam cum Filius baptizaretur, Pater testimonium dixit, et Spiritus sanctus devolans, eum, qui tingebatur, ejusdem secum et cum Patre substantiæ esse ostendebat.

LXVIII. — EIDEM.

In illud dictum de Joanne, « Minor vero in regno cælorum, » etc.

Haud promptam ac cura vacuam, verum ingenti examinatione opus habentem nobis, vir studiosorum et laboris amantium optime, quæstionem proposuisti: « Qui minor est in regno cælorum, major est Joanne ⁷⁴, » id est qui in lege perfectus est (ut erat Joannes), omnino inferior eo est, qui in Christi mortem baptizatus est. Hoc enim cælorum regnum est, nimirum cum Christo, qui spoliandæ mortis causa descendit, sepultum esse, atque una, cum ipso victoriam adversus eam præbente, resurrexisse. Quoniam igitur major quidem omnibus, qui ex mulieribus nati fuerant, erat Joannes, caput autem ipsi ante donatum, cælorum regnum præcisum fuit; ipse quidem, si legis justitia spectetur, nihil habebat, quod reprehendi posset: at iis, qui vitæ in Christo positæ spiritu perfecti fuerunt, inferior existit: quod scilicet, ut jam scripsimus, prius e vita discessisset. Quisquis igitur minor est in regno cælorum, hoc est, in Christiana regeneratione, major, ut diximus, eo est, qui in lege laudem justitiæ consecutus est. Quoniam lex nihil omnibus suis

LXIX. — MARONI.

De gula, quod sit mater irrationalium affectuum; et quod jejuniis atque humi cubatione corpus sit castigandum.

Multos admonitionum modos investigare conor, per quos te e temulentia emergere non modo volo, sed etiam opto. Dic igitur, **22** heus tu, per ipsam Dei veritatem te obtestor, an non gula primos parentes e

⁷² Joan. v, 39. ⁷³ Matth. iii, 17. ⁷⁴ Matth. xi, 11. ⁷⁵ Hebr. vii, 19.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(66) Codd. Vat. 649 et Alt. βουλεύσασθαι. Vers. 8, ἐπεδόησεν, cod. Alt. in prima persona legit ἐπεδόησα tanquam adhuc pergat loqui Pater cujus illa sunt tertio retro versu, οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός, etc. POSSI.

(67) Pro iis ex γυναικῶν et quæ seq. usque ad πρὸ βῆ τοῦ, etc., cod. Alt. mutat et addit quædam,

EZ'. — TIMOTHEO ANAIGNΩΣΤΗ.

Εἰς τὸ βάπτισμα τοῦ Κυρίου.

Ἐοικάς μοι [πάνυ] βούλεσθαι (66) τῷ Κυρίῳ πείθεσθαι, καὶ τὰς Γραφὰς ἔρευνην. Ἀνάγκη τοίνυν καὶ ἀποκρίνεσθαι πρὸς τὰς πεύσεις σου. « Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, » ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐξ οὐρανῶν βαπτίζομένῳ τῷ Υἱῷ ἐπεδόησεν, ἵνα καὶ τὸν γνήσιον δεῖξῃ καὶ φυσικὸν Υἱὸν, μεταξὺ τῶν θέσει καὶ ἀξία χρηματιζόντων υἱῶν ἀμφισβλλόμενον, καὶ τὴν θείαν καὶ προσκυνητὴν τῆς θεότητος Τριάδα φανερώσῃ, ἐν ἰδίαις ὑποστάσει γνωριζομένην· καὶ Μοντανῷ καὶ Σαβελλίῳ ἀποκλείσῃ τὴν κακὸν ἀσέθειαν. Τοῦ γὰρ Υἱοῦ βαπτίζομένου ὁ Πατὴρ ἐμαρτύρησε, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καταπτὰν ὁμοούσιον ἑαυτῷ καὶ τῷ Πατρὶ ὑπεδείκνυ τὸν βαπτίζομενον.

EH. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Τί ἐστὶ τὸ περὶ Ἰωάννου εἰρημένον, « Ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, » καὶ τὰ ἐξῆς.

Οὐκ ἀμέριμον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα βασάνου δεόμενον, προέθηκας ἡμῖν, ἀριστε τῶν φιλοπόνων, τὸ πρόβλημα· « Ὁ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μεῖζων ἐστὶν Ἰωάννου· » ὁ ἐν τῷ νόμῳ τέλειος, ὅς ἦν Ἰωάννης, πάντως ἦτων ἦν τοῦ εἰς τὸν θάνατον Χριστοῦ βαπτισθέντος. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία, τὸ συναφῆναι Χριστῷ κατελθόντι σκυλευσαι τὸν θάνατον, καὶ συνασπῆναι αὐτῷ, τὸ κατ' ἐκείνου κράτος παρέχοντι. Ἐπειδὴ οὖν μεῖζων μὲν πάντων ἦν τῶν γεγεννημένων ἐκ γυναικῶν (67) ὁ Ἰωάννης, πρὸ δὲ τοῦ δοθῆναι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀπετμήθη, κατὰ μὲν τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην γεγένητο ἀμειπτος, τῶν δὲ τῷ πνεύματι τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς τελειωθέντων ἀπελείφθη προαπελθὼν, ὡς γεγράφαμεν. Πᾶς [οὖν ὁ] μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, τούτέστιν, ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν παλιντοκίᾳ μεῖζων ἐστὶν, ὡς εἴρηται, τοῦ νόμου δικαιοθέντος, ἐπειδὴ οὐδὲν ἔτελειωσεν ὁ νόμος.

EH. — ΜΑΡΩΝΙ.

Περὶ γαστριμαργίας, καὶ διτι μήτηρ ἐστὶ τῶν ἀλόγων παθῶν· καὶ διτι διὰ νηστείας καὶ χρισμυρίας κολάζειν χρὴ τὸ σῶμα.

Πειρῶμαι πολλοὺς τρόπους νοουθεσιῶν ἀνιχνεύειν, δι' ὧν οὐ μόνον βούλομαι, ἀλλὰ καὶ εὐχομαι ἀνενεγκεῖν σε τῆς μέθης. Εἰπέ τοίνυν, εἰπέ τοίνυν, ὦ τᾶν, πρὸς αὐτῆς τῆς τοῦ Θεοῦ ἀληθείας. οὐ γαστριμαργία

longe melius, ni fallor; sic enim habet, ἐκ γυναικῶν Ἰωάννης, ἀλλ' οὐ τῶν γεγεννημένων ἐκ πνεύματος. In quibus verbis cardo ipse sententiæ Isidori vertitur, volentis dictum Joannem majorem omnibus e muliere natis, non autem omnibus natis e Spiritu POSSI.

τοὺς πρώτους ἀνθρώπους τῆς τρυφῆς ἐξέσωσατο; Οὐ
 κάρως τὸν Ἡσαῦ καὶ πρωτοτοκίων καὶ ἐλευθερίας
 ἐγύμνωσεν; Οὐ βρώσις βοῶν καὶ προβάτων περιττῆ
 τὸν Σαουλ καὶ τῆς βασιλείας καὶ τῆς ζωῆς ἐξωστρά-
 κισεν; Οὐ τὸν ἐρημίτην Ἰσραὴλ κρεῶν καὶ λεθῆτων
 ἐπιθυμία, τῷ μυριάϊ ἐσμῶ καὶ δγλω τῶν βασάνων
 καὶ τῶν πειρασμῶν ἐξηγάλωσεν; Οὐ τὸν Ὀφνὶ καὶ
 Φινεὲς ἡ λυττώσα γαστήρ, καὶ κρεῶν ἀρπαγῆ καὶ
 κρατῆ, καὶ γυναικῶν μανία, ἱερωσύνης καὶ κιβω-
 τοῦ, καὶ κράτους φυλῶν, καὶ δόξης καὶ τιμῆς ἀπο-
 κόψασα, ἔργον ἐχθρῶν καὶ ξιφῶν κατεργάσατο; Οὐ
 κρεωβορία καὶ τοὺς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης ἐπὶ Ἥλιου
 μαχαίρας ἀξίου ἀπέφηνεν; Οὐ κοιλίας δρεξίς, καὶ
 βρωμάτων ἕψεις, καὶ τοὺς τοῦ Βῆλ λατρευτὰς παρ-
 ἔδωκεν εἰς ἀπόλειαν σποδῶ ἐλεγχθέντας; Οὐ νηστεία
 πάλιν καὶ συνουσίας ἄρησις; τὸν Νῶε καὶ τοὺς αὐ-
 τοῦ ἐκ τοῦ κλύδωνος σῆς, παραδόξου θαλάσσης; δι-
 ἔσωσε, σπέρματα μὲν ἐσθίοντας, οὐ συγχρωμένους δὲ
 ταῖς ὁμοζύγοις εἰς σαρκικὴν ὁμίλιαν; Ἄκουε γὰρ
 τῆς Γραφῆς πρὸς τὸν Νῶε διατατούσης, « Εἰσελθε
 εἰς τὴν κιβωτὸν σὺ καὶ [οἱ] υἱοὶ σου, καὶ ἡ γυνὴ σου
 καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν σου. » Χωρίσθητε (68),
 φησιν, οἱ ἄνδρες καθ' ἑαυτοὺς, καὶ αἱ γυναῖκες καθ'
 ἑαυτάς. Πορνεία σωφρονίζεται καὶ ἀσελγεία διὰ τῶν
 ἐπιπερομένων ὕδατων ὁμοίως οὐ μὲν τῆς ἀμιάντου
 ἀψεσθε κοίτης. Ὅτι δὲ τοῦτο ἦν, πάλιν ἐξερχομένων
 ἐκ τῆς κιβωτοῦ, ταῦτά φησιν ὁ « Ἐξέλθε ἐκ τῆς κι-
 βωτοῦ σὺ καὶ ἡ γυνὴ σου, καὶ οἱ υἱοὶ σου, καὶ αἱ γυ-
 ναῖκες τῶν υἱῶν σου. » Ἐξελιπταὶ τὸ γένος τὸ ἀμαρ-
 τωλῶν. Ἰμεῖς πάλιν ἐφ' ἑαυτῶν, καὶ πάλιν αὐξανέτω
 τὸ γένος τὸ θεοσεβές. Οὐ νηστεία ζῶν Νινευίταις
 παρέσχετο, θανάτου λαβοῦσιν ἀπόφασιν σύντομον;
 Οὐ νηστεία θαυμάσιον Δανιὴλ, καὶ τοὺς ὁμογνώμονας
 αὐτῷ κρείττονας καὶ τυράννου καὶ πυρὸς βροντῶντος
 ἀπέφηνεν; Οὐ νηστεία καὶ βίου σεμνότης, Ἰωάννην
 τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ βαπτιστὴν ἀπέτέλεσεν, ἀξίαν
 ἀγγελίαν τῆς τοσαύτης κτησάμενον μυσταγωγίας; Οὐ
 νηστεία, καὶ γύμνωσις, καὶ χαμενία, καὶ τῆξις σώ-
 ματος τῶν ἐν τῷ παραδείσῳ ἀβρήτων ἐπέκρουον ἐποίησε
 Παῦλον; Τί τοίνυν ταῦτα μμεῖσθαι ἀφελίς, τὰ χεί-
 ρονα κακοβούλως ἀγαπᾷ; Εἰ οὐκ μὴ παντελῶς
 ἐξῆλθες σαυτοῦ, καὶ ἐπιέλησαι Θεοῦ, ὑπόστρεψον
 εἰς τὴν φύσιν πάντα ἔχουσαν ἐν ἑαυτῇ τὰ Θεὸν θερα-
 πεύοντα, καὶ γῶθι τὸν κτισάμενον, καὶ τιμῆς σε
 τοῦ ἰδίου ἐξαγοράσαντα αἵματος, καὶ μὴ σαρκὸς δοῦ-
 λος γενόμενος, τὸν Σωτῆρα καὶ εὐεργέτην κριτὴν
 ποιῶν καὶ ἀντιδικῶν.

deliciis expulsi? Annon satietas Esau primoge-
 niorum jure ac libertate spoliavit? Annon su-
 perfluus boum ac pecudum esus, Saulem et regno
 et vita exturbavit? Annon carniū et ollarum
 cupiditas Israelem in deserto commorantem innu-
 meris tormentis et tentationibus confecit? An-
 non rapidus venter et carniū ereptio et crapula,
 et insanus mulierum amor effecit, ut Ophni et Phii-
 nees sacerdotio, et arca, et tribuum imperio, et
 gloria, et honore truncati, hostili gladio trucidaren-
 tur? Annon carniū voracitas ignominiosos
 sacerdotes, Eliæ tempestate gladio ac nece dignos
 reddidit? Annon ventris appetitus, et carniū
 desiderium Belis quoque cultores et adoratores per
 cinerem convictos ac deprehensos exito addidit?
 Ac rursum e contrario, annon jejunium et concu-
 bitus abnegatio, Noe ipsiusque filios ex novi [ino-
 pinati] maris tempestate conservavit? Quippe qui
 leguminibus vescerentur, uxoresque ad carnalem
 coitum minime adhiberent. Audi enim Scripturam
 ipsi Noe hoc indicentem: « Ingredere in arcam
 tu et filii tui, et uxor tua, et uxores filiorum tuo-
 rum ». Sejungamini, inquit, viri privatim, et uxo-
 res privatim. Per illatas aquas scortatio et lasciv-
 ia supplicio multatur. Vos igitur ne labis qui-
 dem ac maculae expers cubile attingetis. Quod autem
 ita res se haberet, hinc patet, quod cum ipsi
 ex arca rursum egredierentur, his verbis uultur,
 « Egrederet ex arca, tu et uxor tua, et filii tui, et
 uxores filiorum tuorum ». Deletum ac de medio
 sublatum est genus flagitiosum. Vos rursum in vo-
 bis ipsis estis: ac piū genus rursum augeatur.
 An non jejunium Ninivitis, cum brevem ac celerem
 mortis sententiam accepissent vitam attulit? An-
 non jejunium eximiae virtutis adolescentem Danie-
 lem, eosque, qui eadem, qua ille, mente praediti
 erant, et tyranno et tonante igne superiorem reddi-
 dit? Annon jejunium ac vitae sanctitas hoc Joanni
 praestitit, ut incarnatum Deum baptizaret: ut qui
 dignam tanto sacramento puritatem adeptus esset?
 Annon jejunium, et nuditas, et chameunia, et cor-
 poris maceratio hoc Paulo attulit, ut paradisi ar-
 canorum audior esset? Quid igitur harum rerum
 imitatione relicta, malo consilio deteriora com-
 plecteris? Quare nisi omnino a teipso excessisti,
 Deique oblivione captus es ad naturam, quae om-
 nia ea habet, quibus Deus conciliatur, redi: atque

⁷⁸ Genes. iii, 6 seqq. ⁷⁹ Gen. xxv, 29 seqq. ⁸⁰ I Reg. xv, 4. ⁸¹ Exod. xvi, 3. ⁸² I Reg. ii, 13
 seqq; xv, 4 seqq. ⁸³ III Reg. xviii, 14 seqq. ⁸⁴ Dan. xiv, 2 seqq. ⁸⁵ Gen. vi, 1. ⁸⁶ Gen. viii, 16.
⁸⁷ Jun. iii, 8, seqq. ⁸⁸ Dan. ii, 5. ⁸⁹ Matth. iii, 12. ⁹⁰ II Cor. xii, 41.

VARIAE LECTIONES ET NOTAE.

(68) Pro χωρίσθητε cod. Alt. habet, χωρίς. Versu sequenti et tertio, pro πορνεία σωφρονίζεται καὶ ἀσελγεία codd. Vat. 649 et Alt. legunt, πορνεία σωφρονίζεσθε καὶ ἀσελγεία. Vers. 30 pro ἀψεσθε iidem habent ἀψησθε, et vers. 31 pro ἐξερχομένων, ἐξερχομένων. Item ver. 34 pro τὸ ἀμαρτωλῶν legunt

τῶν ἀμαρτωλῶν. Vers. 38 pro ὁμογνώμονας αὐτῷ habent, ὁμογνῶνους αὐτοῦ, moxque vers. 39 pro βροντῶντος legunt κρατούντος. Vers. 47 pro ἐξῆλθες cod. Alt. habet ἐξέλιθες. Vers. 49, pro τὰ Θεὸν, codd. Alt. et Vatic. 649 legunt τὸν Θεόν. Possin.

LXX. — EIDEM.

Si ventri, ut abs te dictum est, minime **23** succumbis, senectute videlicet prohibente, quid est quod ventris vitia juvenilem in modum in te bacchantur? Etenim ventri prorsus dominari, perturbationibus animi dominari est.

LXXI. — HELIONI MONACHO.

Interpretatio in illud, « Septem dies. »

Id quod in lege dictum est, minime simplex est, verum duplex quiddam habet, quod crassis quidem animis opertum est, tenuibus autem et acutis nudum et apertum. « Dies septimus, inquit, sanctus vobis vocabitur. Non facietis in eo ullum opus (λατρευτόν) servile⁶⁷: verum quæcumque sient omni animæ; » per λατρείαν hoc loco servitutem intelligit. Nihil igitur, inquit, servilium rerum, ac vos ab otio in Dei cultu collocando tanquam servos abstrahendum, die Sabbati facietis, nec quod vos peccatorum pondere deprimat. Est enim recreationis ac remissionis dies: nec ipsius dignitatem vitiorum colligationibus dedecorari, contumeliaque afflicti convenit. Quod autem sequitur, nimirum, quæcumque sient: ea animæ fieri oportere, per hæc verba, ea omnia, quæ animæ lucrum afferunt, expleri præcepit, hoc est, precationem, quietem, admonitionem, beneficentiam, pudicitiam, continentiam, veritatem, puritatem, et quæ deinceps dicta sunt. Quæ quidem ad internum hominem transeuntia, externum scandalis et adversis casibus liberant, superante videlicet eo quod melius ac præstantius est.

LXXII. — EIDEM.

Quomodo in Sabbatis sacerdotes Sabbatum profanent.

« Sacerdotes in templo Sabbatum polluunt et sine culpa sunt⁶⁸. » Quoniam cum opus omne, quod manu conficitur, die Sabbati prohibitum sit, ipsi ligna caedunt, et ignem accendunt, et victimarum carnes distribuunt. Quæ quidem, ut communia opera, die Sabbati explere minime permittuntur; ut autem hinc sacrificium conficiant, vetantur, imo etiam jubentur. Atque hac ratione Sabbatum quidem per operationem pollui contingit; sacerdotes autem, propter operationis diversitatem, extra culpam esse.

LXXIII. — CALLIOPIO PRESBYTERO.

Circa in tempore minarum Deus non parcat suis templis.

Mirari te dixisti, qui flat, ut Deus, cum metum terræ immittit, templis suis minime parcat. At cer-

⁶⁷ Levit. xxiii, 3. ⁶⁸ Matth. xii, 5.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(69) Post ἐκβαχέυει codd. Vat. 649 et Alt. recte addunt πάθη. Possin.

(70) Cod. Vatic. 649 ποιήσεται. Vers. 13 pro χρῆναι cod. Alt. habet χρῆμα. Vers. 16 et 17 pro ὑπὸ πόδα; εἴρηται, longe, opinor, melius codd. Vat. 649 et Alt. legunt, ὑποδιήρηται. Possin.

(71) Pro πῦρ ἀπύουσι cod. Vat. 649 legit πυρα-

A

Ο'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Εἰ γαστρός, ὡς εἶπες, οὐχ ἤτησαι, τοῦ γήρωσ τοῦτο κωλύοντος, πόθεν σοι τὰ γαστρός ἐκβαχέυειν (69) νεώτερα; τὸ γὰρ κρατεῖν ὄλως γαστρός, κρατεῖν ἐστὶ τῶν παθῶν.

ΟΑ'. — ΗΑΙΩΝΙ ΜΟΝΑΧῷ.

Ἐρμηνεῖα εἰς τὸ, « Ἐπτά ἡμέρας. »

Τὸ ἐν τῷ νόμῳ εἰρημένον, οὐκ ἐστὶν ἀπλοῦν, ἀλλ' ἔχει τινὰ διπλόην τοῖς παχέσι κεκαλυμμένην, τοῖς δὲ λεπτοῖς γεγυμνωμένην. « Ἡ ἡμέρα, φησὶν, ἡ ἐβδόμη, κλητὴ ἅγια ἐστὶν ὑμῖν. Πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε ἐν αὐτῇ, πλὴν ὅσα ποιηθήσεται (70) πάση ψυχῇ. » Λατρείαν ἐνταῦθα τὴν δουλείαν καλεῖ. Οὐδὲν οὖν, φησὶ, τῶν δουλοπρεπῶν, καὶ οἰονεῖ ἀνδραποδιζόντων ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πρὸς Θεὸν σχολῆς, ἐργάσεσθε ἐν Σαββάτῳ, ὃ καταφορτίζει ὑμᾶς βάρει ἀμαρτημάτων· ἀνέσεως γὰρ καὶ ἀψέως ἐστὶν ἡ ἡμέρα· καὶ οὐ χρὴ συνδέσμοις κακῶν τὸ ἀξίωμα αὐτῆς ἐνυθρίζεσθαι· τὸ δὲ, « ὅσα ποιηθήσεται πάση ψυχῇ, » χρῆναι ἐργάζεσθαι, ὅσα τῇ ψυχῇ φέρει τὸ κέρδος, ταῦτα πληροῦν ἐνομοθέτησεν, εὐχὴν, προσευχὴν, ἡσυχίαν, νοουσιάν, εὐποσίαν, σωφροσύνην, ἐγκρατείαν, ἀληθειαν, ἀγνείαν, καὶ ὅσα τοῦτοις ὑπὸ πόδα; εἴρηται, ἅπερ εἰς τὸν ἔσω διαβαίνοντα ἀνθρώπων, τῶν ἔξω ἐλευθεροῖ σκανδάλων καὶ περιστάσεων, ἐκνικῶντος τοῦ κρείττονος.

C

ΟΒ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ἦώς ἐν τοῖς Σάββασις οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ Σάββατον βεηλοῦσιν.

« Οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ Σάββατον βεηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοι εἰσιν. » Ἐπειδὴ παντὸς ἔργου χειροκμήτου ἐν Σαββάτῳ κεκαλυμμένου, αὐτοὶ ξυλοκοποῦσι, καὶ πῦρ ἀπύουσι (71), καὶ τὰς θυσίας κρεανομοῦσιν· ἅπερ, ὡς μὲν ἔργα κοινὰ, πληροῦν ἐν Σαββάτῳ οὐκ ἐπιτεροῦνται, ὡς δὲ θυσίας, ἐπιτελεῖν οὐ κωλύονται, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ νόμου κελεύονται. Καὶ συμβαίνει βεηλοῦσθαι μὲν τὸ Σάββατον τῇ ἐργασίᾳ· ἀναίτιους δὲ εἶναι τοὺς ἱερεῖς τῇ διαφορᾷ τῆς ἐργασίας.

D

ΟΓ'. — ΚΑΛΛΙΟΠΙῷ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῷ.

Διὰ τί ἐν καιρῷ ἀπειλῆς ὁ Θεὸς τῶν κειτουῦ ἀνακτόρων οὐ φείδεται (72).

Θαυμάζειν ἔφησ, ὅπως τῶν ἐξουτοῦ Θεὸς ἀνακτόρων οὐ φείδεται, ὅτε φόβον τῇ γῇ ἐπαφίησιν. Ἄλλ'

φοῦσι; codex vero Altaemsis πυρφοῦσι. Possin.

(72) Notanda est hæc epistola contra Epicurum ejusque sequaces ἀθεούς, qui argumentum hinc fabricant ad evertendam Providentiam quod etiam templis non parcant fulmina. De quo vide Lucretium. RITT.

ἵγεις ἐν ταῖς θείαις πτυχαῖς τὴν τούτων ἀκριθῆ δια-
σάφῃσιν. Καὶ μὴ ἄλλο ἐφ' οἷς νῦν γενομένοις ἐώρα-
κας. Εἰ γὰρ τῆς ἁγίας κιβωτοῦ οὐκ ἐφέλατο, ἀλλ'
ἐξέδοτο ταύτην ἄλλοφύλοις σὺν ἱερῶσιν αὐτοῖς ἀνο-
μήσασι, καὶ πόλιν ἁγιάσματος, καὶ χειροῦμι δόξης,
καὶ στολὴν, καὶ προφητείαν, καὶ χρίσμα, καὶ δῆλω-
σιν, εἰς καταπάτημα καὶ μισμὸν ἀπέδοτο ἔθνεσιν·
οὐδὲ τῶν νῦν ἀχράντων φεῖδεται μυστηρίων· ἵνα τῶν
αὐτοῦ αὐλῶν ἀφειδῶν, εἰς φόβον τοῦς πταίοντας
κλίνη, ἀπινεστέραν περιμένοντας ἐφ' οἷς πράττουσι
τιμωρίαν. «Ὀλοοῦζέτω γὰρ πίσυς, ὅτι πέπτωκε κέ-
δος.» Τῶν ἰσχυρῶν πιπτόντων, τὰ ἀσθενέστερα
καιοῦνθω.

ΟΔ'. — ΚΡΑΤΩΝΙ ΜΟΝΑΧΩ.

Περὶ τῶν μαλακῶν ἱμάτια φορούντων.

Ὅτι βλακεία, καὶ λεπτότης, καὶ εὐχροια ἱματίων
οὐ σώζει τῆς κατὰ θεὸν ἀσκήσεως τὸν κανόνα, ἐρώ-
τησον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον τὸν τοῦ Κυρίου διαγρά-
φοντα χιτῶνα· καὶ φράσει σοι· «Ὁ δὲ χιτῶν αὐτοῦ
ἦν ἄρβραφος, ἐκ τῶν ἀνωθεν ὑφαντὸς δι' ὄλου.» Τί;
δὲ ἀγνοεῖ τὴν εὐτέλειαν τῆς ἐσθῆτος ἐκεῖνης, ἥπερ
οἱ πτωχοὶ κέχρηται τῶν Γαλιλαίων, καθ' οὓς καὶ
μάλιστα τὸ τοιοῦτο φιλεῖ γίνεσθαι ἱμάτιον (73), τέχνη
τινί, ὡς αἱ στηθοδεσμίδες, ἀνακρουστὸν ὑφαινόμενον;
Μάθε δὲ καὶ παρὰ τοῦ θείου Ματθαίου, Ἰωάννην
τὸν Βαπτιστὴν ἀπαγγέλλοντος, καὶ ἔρει σοι· «Αὐτὸς
δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν κα-
μήλου.» Βλέπε καὶ τὸν μεγαλόφρονα καὶ θεοφῆρον
Λουκᾶν τὸν Ἡρώδου τύφον ἱστοροῦντα, καὶ ἦν ἡμ-
πίσχοτο ἐσθῆτα διαβάλλοντα, καὶ τοὺς τὰ μαλακὰ δὲ
φορούντας, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων τριβεσθαι
λέγοντα. Ἄλλ' οὐκ ἄξια τοῦ νοεροῦ νυμφῶνος ἀστρά-
πτοντος τὰ ἔνδυμα. Εἰ οὖν τούτου ἐπιθυμεῖς, τὴν
Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν εὐτελεῖ ἐσθῆτα μιμοῦ. Ἡ γὰρ
θρύψις τῆς ἐνταῦθα τυγχάνει βλακείας, οὐ τῆς ἀνω
φωτοφορίας.

ΟΕ'. — ΙΩΑΝΝΗ ΕΡΗΜΙΤῃ.

Εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ Κυρίου.

Εἰ [ὁ] Χριστὸς εἰς Ἐρημον ἀνήχθη πειρασθῆναι,
θεὸς [ὡν καὶ] ἐνανθρωπήσας δι' ἡμᾶς, τί θαυμάζεις,
εἰ αὐτὸς ἐπ' ἐρημίας διάγων πειρασμοῖς, ὡς λέγεις,
καλαίεις; Πρόσεχε οὖν μόνῃ τῇ νίκῃ τοῦ Χριστοῦ
ναμίμως γενομένη· κενοδοξία γὰρ ἐκρατήθη (74), ἡ
ὑπερηφανία ἐσθέσθη, φιλαργυρία κατελύθη, καὶ ὁ ἐξ
ἐναντίας ἐνεστράπη, οὐδὲν τῶν οἰκείων βελῶν διαπε-
ρῶνται ἰσχύσας. Καὶ εἰκότως ἀνδρίση καὶ τῶν τι-

tam hujus rei declarationem in divinis Libris ha-
bes. Nec vero mœrore atque animi anxietate
consterneris ob ea quæ nunc fieri vidisti. Nam ut
sanctæ arcæ minime pepercit, verum eam una cum
ipsis sacerdotibus qui deliquerant, barbaris deditit,
et urbem sanctificationis, et cherubin gloriæ, et
stolam, et prophetiam, et unctionem, et thumum
in conculcationem et contaminationem gentibus
addixit⁹⁹: ita ne nunc quidem ab omni labe puris
mysteriis parcat, **24** ut, dum suis aulis minime parcat,
terrorem iis, qui peccant, injiciat, atrociorum vi-
delicet pœnam ob ea quæ agunt, exspectantibus.
«Ululet enim abies, quia cecidit cedrus⁹⁹.» For-
tibus cadentibus, imbecilliora erudiantur.

LXXIV. — ΚΡΑΤΩΝΙ ΜΟΝΑΧΩ.

De iis qui mollibus induuntur vestimentis.

Quod vestitus mollities, et subtilitas, colorque
elegans religiosæ ac Deo gratæ exercitationis res-
ulam minime servant, Theologum Joannem interroga,
Domini tunicam describentem; ac tibi dicet: «Erat
autem tunica ejus inconsutilis desuper contexta
per totum⁹¹.» Quis autem vestis illius vilitatem
ignorat, ut qua Galilæorum pauperes utantur, apud
quos etiam maxime hujusmodi vestis genus fieri
solet, arte quadam, ut pectoralia, retractius consu-
tum? Audi etiam Matthæum, cum de Joanne Baptista
verba facit, ac tibi dicet: «Ipse autem Joannes
habebat vestimentum ex pilis camelorum⁹².» Vide
item illum animi magnitudine præditum ac divino
Spiritu afflatum Lucam, Herodis fastum narran-
tem, atque eam, qua indutus erat, vestem traducentem⁹³,
eosque, qui mollia indumenta gerunt, in regum domi-
bus versari dicentem⁹⁴. At hujusmodi vestimenta
spirituali illo thalamo, fulguris in modum rutilante,
minime digna sunt. Quamobrem si hujus desiderio
teneris, vilem Dei nostri Jesu vestium imitare.
Nam mollities præsentis lasciviæ est, non cœlestis
splendoris.

LXXV. — ΙΩΑΝΝΙ ΕΡΗΜΙΤῃ.

In tentationem Domini.

Cum Christus, qui Deus erat, atque nostra causa
humanitatem induerat, in desertum, ut tentaretur,
ductus fuerit⁹⁵, quid miraris, te in solitudine de-
gentem, tentationibus, ut inquis, conflictari? Ad
solam igitur Christi victoriam legitime partam ani-
mum adjice. Inanis enim gloria calcata est, ex-
stincta superbia, oppressa avaritia, pudoreque suf-
fus adversarius, ut qui nulla sagittarum suarum

⁹⁹ IV Reg. xxv, 8 seqq. ⁹⁰ Zach. xi, 2. ⁹¹ Joan. xix, 25. ⁹² Matth. iii, 4. ⁹³ Act. xii, 21 seqq.
⁹⁴ Luc. vii, 25. ⁹⁵ Matth. iv, 1 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(73) Pro τμάτιον cod. Vat. 649 legit εἶμα et duas
consequentes voculas, τέχνη τινί, non habet, uti
neque Alt. in contextu: tamen hic eas ponit in
margine. Vers. penult. mira est in cod. Alt. diver-
sitas; nam is pro ἡ γὰρ θρύψις, quod videtur recte
positum in vulgato, legit αἱ γὰρ θλίψεις. Possin.

(74) Pro ἐκρατήθη, quod videtur rectum codd.
Vat. 649 et Alt. ponunt ἡπατήθη. Verisimiliter idem
ambo codd. pro eo quod vers. 9 legitur in editis καὶ
εἰκότως, legunt, καὶ εἰ οὕτως. Vers. antepen. pro
τούτου cod. Alt. habet τοῦτο. Possin.

ipsius pectus trajicere potuisset. Ad eundem igitur modum si tu quoque eam, quam par est, animi magnitudinem præstiteris, gladiisque, quibus anima convulneratur, superatis, te in animi tranquillitatem asserueris, angeli tibi post victoriam ministrabunt⁹⁶: non quidem servilem in modum ministrantes (quandoquidem hoc soli Deo debebatur), verum victoris in morem caput tuum corona cingentes. Hanc enim mercedem habet qui in præsentem certamine strenue se gerit.

LXXVI. — EIDEM.

Cur lapides non fecit panes Dominus.

Quod lapides a Christo in panes minime conversi sint⁹⁷ (vir præstantissime), non idcirco factum est, quod edendorum miraculorum tempus nondum adesset, quemadmodum male feriatu homines garriunt: sed quia petitio vana erat, et petitore digna. Deus enim 25 omnia cum pondere, mensura, et necessitate largitur. Ubi autem quod quæritur supervacaneum est, illic quoque miracula edere prorsus intempestivum est.

LXXVII. — DIOSCORO.

Impossibile esse in medio tumultu virtutem exercere.

Usque adeo ad salutem conducit secessus ab urbanis tumultibus, ut etiam Dei Filii relictis urbibus, eos, qui cum puritate vivunt, in montis cacumine beatos prædicavit⁹⁸. In quo per ea, quæ faciebat, illud ostendebat, fieri non posse, ut qui ab inferis rebus minime se abstraxisset, atque ad virtutis fastigium ascendisset, beatus a Deo censeatur, aut futura bona consequeretur. Nam qui superna sapit, illic habitat ubi Christus est in dextra Dei sedens⁹⁹.

LXXVIII. — ESAÏÆ MILITI.

Ad militem inordinate se gerentem.

Si gladiatorum cuspides, et galeam, ac thoraceum præsidio tibi ad bene vivendum esse existimas, prædas agens ac vias desertas reddens, hoc scito multos firmiter te septos et armatos miserrimam mortem retulisse. Exemplo sint, ex iis qui apud nos litterarum monumentis consignati sunt, Oreb, Zeb, Zebec, Salmana, Abimelech, Goliath, Absalon, aliique his similes¹: apud exteros autem, Hectores et Ajaces, atque ipsi Lacedæmonii, qui roboris nomine supra omnes mortales gloriantur, quoniam iustitiam potentiam comitem handquaquam habuerunt. Quare nisi vanus miles esse vis, ad spirituale bellum quamprimum te converte, atque id potius age, ut adversus inordinatos tuos motus bellum geras.

⁹⁶ Matth. iv, 11. ⁹⁷ ibid. 3. ⁹⁸ Matth. v, 8. ⁹⁹ Colos. iii, 1. ¹ Judic. vii; Judic. viii; I Reg. xvii; II Reg. xviii.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(75) Pro σταθμη codd. Vat. 649 et Alt. legunt, σταθμῶ. POSSIN.

(76) Post θορύβων cod. Alt. addit πολιτικῶν. Vers. 5 pro ἀποσπασθέντα codd. Vatic. 649 et Alt. habent ἀπωθέντα. Vers. penult. pro οὐ Χριστός, codd.

Α τρωσκότων τὴν ψυχὴν ξιφῶν ὑπερανάσχης, ἀντιτυπίαν κτησάμενος τὴν ἀπάθειαν, ἀγγελοὶ σοι μετὰ τὴν πάλιν διακονήσουσιν, οὐ δουλικῶς ὑπηρετούμενοι, ἐπειδὴ τοῦτο Θεῷ μόνῳ ὤφειλετο, ἀλλὰ νικητικῶς στεφανοῦντές σε. Τοῦτον γὰρ ἔχει μισθὸν ὁ τὸν παρόντα ἀγῶνα γενναίως ἀνδριζόμενος.

ΟΓ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Διὰ τί τοὺς λίθους οὐκ ἐποίησεν ἄρτους ὁ Κύριος.

Οἱ λίθοι, ἄρτοι παρὰ Χριστοῦ οὐ γεγόνασιν, ἀριστε, οὐχὶ τῆς ὥρας τῶν θαυμάτων [εἰ] μὴ παρουσίας, ὡς οἱ κακόλογοι ῥητορεύουσιν, ἀλλὰ τῆς αἰτήσεως ματαιαζούσης, καὶ τῷ ζητοῦντι πρεπούσης. Θεὸς γὰρ πάντα στάθμη (75), καὶ μέτρῳ, καὶ χρεῖα χαρίζεται. Ἐνθα δὲ [τὸ] περιττὸν τὸ ζητούμενον, καὶ τὸ θαυματουργεῖν πάντως οὐκ εὐκαίρον.

ΟΖ'. — ΔΙΟΣΚΟΡῷ.

Οτι ἀμήχανον ἐν μέσῳ θορύβων ἀρετὴν κατορθῶσαι.

Τοσοῦτον χρησιμεύει πρὸς σωτηρίαν ἡ τῶν θορύβων (76) τῶν ἀστικῶν ἀναχώρησις, ὅτι τὰς πόλεις καταλιπὼν ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς, ἐπ' ἄκρων ὀρέων τοὺς καθαρῶς βιοῦντας ἐμακάριζε. Δεικνύς δι' ὧν πράττων ἐδίδασκεν, ὡς ἀδύνατον, τὸν μὴ ἀποσπασθέντα τῶν χαμαιζήλων, καὶ πρὸς τὴν ἄκραν ἀρετὴν ἀναδάντα, μακαρισθῆναι παρὰ Θεοῦ, ἢ τῶν μελλόντων τυχεῖν ἀγαθῶν. Ὁ γὰρ τὰ ἄνω φρονῶν, ἐκεῖ κατοικεῖ, οὐ Χριστὸς ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθεζόμενος.

ΟΗ'. — ΗΣΑΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤῆ.

Πρὸς στρατιώτην ἀτακτοῦντα.

Εἰ ὄπλων αἰχμαλ (77), καὶ κράνος, καὶ θώραξ, ἀσφάλειά σοι πρὸς εὐζωίαν νενομίσται, λυποδοτοῦντι καὶ τὰς λεωφόρους ἐρημοῦντι. Ἴσθι ὡς πολλοὶ δυσαιωτότερόν σου φραξάμενοι, οἰκτιστον ἀπηνέγκαντο θάνατον. Παρ' ἡμῖν μὲν ἀνάγραπτοι, Ἄρηθ, καὶ Ζηδεθ, καὶ Σαλμανά, Ἀδιμελεχ καὶ Γολιάθ, καὶ Ἀθησσαλῶν, καὶ ὅσοι κατ' ἐκείνους. Παρὰ δὲ τοῖς ἔξω, Ἐκτορες, καὶ Αἰαντες, καὶ αὐτοὶ οἱ μέγα πάντων φρονήσαντες Λακεδαιμόνιοι ἐπὶ ῥώμῃ, ἐπειδὴ οὐκ ἔσχον σύνδρομον τῇ δυνάμει τὸ δίκαιον. Εἰ οὖν μὴ μάταιος εἶναι βούλει ὄπλιτης, ὀξέως πρὸς τὸν νοητὸν μετὰταξαι πόλεμον, καὶ μᾶλλον τῇ σαυτοῦ ἀταξίᾳ πολέμησον.

Sfortianus et Alt. legunt ὁ Χριστός. Vers. ultimo. ἐστὶν abest a cod. Sfortiano. POSSIN.

(77) Pro αἰχμαλ cod. Alt. scribit, ἀχμαλ, et vers antepen. pro ὄπλιτης, πολίτης. POSSIN.

ΘΘ. — ΤΙΜΟΘΕΩ.

Α

LXXIX. — ΤΙΜΟΘΕΟ ΛΕΚΤΟΡΙ.

Εἰς τὸ εἰρημένον, « Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεον τῶν Γραμματέων, » καὶ ὅτι τοῦτο οὐκ ἐναντιοῦται τῷ, « Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς. »

(78) Ἡμεῖς, ὡ βέλτιστε, τῆς αὐτῆς τοῖς Γραμματεῦσι καὶ Φαρισαίοις ἐσμὲν ἐνοχοὶ χρίσεως. Ὡστερ γὰρ αὐτοὶ τῇ τοῦ νόμου μελέτῃ τὸ πράττειν τὸν νόμον ὤφθησαν, ἄρκειν αὐτοῖς τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ γράμματος πρὸς ἐργασίαν τοῦ πράγματος ἀπροσέχως νομίσαντες· οὕτως ἡμεῖς, αὐτῷ τῷ ἀπεισεῖν θυσιαστηρίων Θεοῦ, ἐγγίξιν Θεῷ φανταζόμεθα. Ἀλλὰ ταύτην ἡμῶν ὁ Κύριος ἐκκόπτων τὴν αἰσιν, φησίν, « Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεόν τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ δύνησθε εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » Τοῦτο λέγων θεοπρεπῶς· Ἐὰν μὴ τὴν δόκησιν, πρᾶξιν ἐργάσησθε, οἱ προσχῆματι ἀρκεῖσθαι πρὸς διακονίαν Θεοῦ λογιζόμενοι, ἡ τοῦ Θεοῦ ὑμῖν βασιλεία οὐκ ἀνοιγήσεται. Ἐπειδὴ γὰρ ἀληθὴς ἐστὶν ἡ βασιλεία, τοῖς ἀληθῶς αὐτὴν ζητοῦσιν ἀνοίγεται. Περισσεῖα δὲ τῆς τοῦ νόμου δικαιοσύνης ἡ τοῦ Εὐαγγελίου ἐστὶν ὑψηλότης. Ὁ μὲν γὰρ τὴν πρᾶξιν τιμωρεῖται, τὸ δὲ καὶ πρόθεσιν ψιλήν, μέχρι βάρους ἐννοιών, τὴν κριτικὴν ἀκριβείαν ἐνδεικνύμενον.

ΠΓ. — ΝΕΙΑΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Περὶ τοῦ, « Ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου. »

Ὅτι μετὰ τῆς πτώσεως ἡμῶν περιπατοῦμεν, καὶ ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνομεν, διορατικούς ἡμᾶς καὶ ὁ Κύριος, ἀπεφήνατο προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης καὶ τῶν σκανδάλων, καὶ εὐνοεῖν τῷ ἀντιδίκῳ καθὼς, ἕως οὗτο ὡμεν ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ. Ἀντίδικον, τὴν τοῦ σώματος δραξιν πρὸς τὸ πνεῦμα θεοπρεπῶς ὀρισάμενος. Ὅδον μὲν, τὸν βίον καλῶν, ὑπὸ τοῦ γένους ἡμῶν ἀστάτως ἰδευόμενον (79). Εὐνοίαν δὲ πρὸς τὸ σῶμα τὴν συναίσθησιν τῆς ἐπαναστάσεως αὐτοῦ προσαγορεύων, ὁξέως παρ' ἡμῶν θεωρεῖσθαι ὀφείλουσαν, μήποτε τοῖς αὐτῆς προστάγμασιν ὑποκείμεναι, καὶ ἀνάξια τῆς ἀνω κλήσεως πράξαντες, παραδοθῶμεν ὑπ' ἐκείνων τῷ Κριτῇ, ὅτε τὰ ἔργα ἡμῶν καὶ τοὺς λόγους συναγαγεῖν παραγγίλλεται, καὶ ἀποδοῦναι· ἐκάστην κατὰ τὸ ἴδιον ἔργον.

ΠΔ. — ΑΜΠΕΛΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰς τὸ, « Μὴ συμπροσέστω σοι θρόνος ἀνομίας ὁ πλάσσω κόπον ἐπὶ πρόσταγμα. »

« Μὴ συμπροσέστω σοι θρόνος ἀνομίας ὁ πλάσ-

¹ Matth. v, 20.

² Marc. viii, 15.

³ Matth. xviii, 6 seqq.

⁴ Matth. v, 25.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(78) Primo hujus epist. vocabulo codd. Vat. 649 et Alt. præponunt, καὶ. Vers. 4, indicatam per asteriscum lacunam exple ex cod. Barb. addendo post ὤφθησαν, hæc verba, καὶ πάλιν φυλάξαι τὸν νόμον οὐκ ἔδυνήθησαν. Eadem habent et codd. Alt. ac Vatic. 649, nisi quod pro ἔδυνήθησαν habet ἔβουλήθησαν. Quarto post verbo lege, ἐπαγγελίαν, pro ἀπαγγελίαν, auctoribus codd. iisdem. Vers. 10, οὐ δύνησθε, codd. Vat. 649 et Alt. οὐ δύνασθε. v. 15

In dictum illud, « Nisi abundaverit justitia vestra, » etc., et quod illud huic contrarium non sit, « Væ vobis, Scribæ. »

Nos, vir optime; eidem cum Scribis et Pharisæis judicio obnoxii sumus. Ut enim illi se per legis meditationem legem exsequi putabant, quod litteræ prædicationem ad rei operationem sibi satis esse pro sua negligentia existimassent, eodem modo nos quoque hoc ipso quod Dei altaria contingimus, nos ad Deum appropinquare opinionis errore nobis fingimus. At Dominus hanc nostram opinionem amputans, his verbis utitur : « Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum. » Quod perinde est, ac si modo divinitati consentaneo diceret : Nisi vos, qui fucum ac prætextum ad Dei ministerium sufficere existimatis, opinionem in actionem convertatis, Dei regnum vobis minime patebit. Quoniam enim verum regnum est, iis quoque, a quibus vere quaeritur, aperitur. Porro exsuperantia justitiæ legis est Evangelii sublimitas. Nam illa actionem punit ; hoc autem nudam etiam voluntatem, nimirum usque ad intimas cogitationes judicariam sinceritatem ostendens.

LXXX. — ΝΙΛΟ ΜΟΝΑΧΩ.

De hoc dicto, « Esto benevolus adversario. »

Quoniam cum ruina nostra ambulamus, atque in medio laqueorum incedimus, idcirco Dominus, ut oculos et perspicaces nos reddat, a fermento ei scandalis attendendum nobis esse pronuntiavit, consentiendumque adversario cito, dum sumus in via cum ipso. Quo quidem in loco per adversarium, corporis cupiditatem, spiritui repugnantem divine intelligit. Viam autem, hanc vitam vocat, quæ a genere nostro sine ulla stabilitate peragitur. Consensum denique ac benevolentiam erga corpus, agnitionem rebellionis ipsius appellat, quæ confestim perspicere debet : ne alloqui, si ipsius imperiis succubuerimus, ac res superna vocatione indignas perpetraverimus, ab illis judici tum dedemur, cum ad opera nostra et sermones colligendos venerit, reddendumque unicuique juxta opus suum.

LXXXI. — ΑΜΠΕΛΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

In illud : « Non adhæreat tibi sedes iniquitatis, etc. »

« Ne adhæreat tibi sedes iniquitatis, qui unguis

οἱ προσχῆματι codd. Vat. 649 et Alt. οἱ τῷ σχήματι. Vers. ult. iidem duo codd. pro ἐνδεικνύμενον legunt ἐνδεικνύμενοι. Possin.

(79) Pro ὀδευόμενον codd. Vatic. 649 et Alt. habent διοδευόμενον. Vers. 10 pro προσαγορεύων legunt προσαγορεύσας. Versu 11 αὐτῆς mutant in αὐτοῖς. Denique vers. 15 congruentius ad loci sententiam, non ὑπ' ἐκείνων cum vulgato legunt, sed ὑπ' ἐκείνου, ut referatur ad ἀντίδικον. Possin

laborem in præcepto⁶. » Animarum sanctarum oratio hæc est, pro cœlesti confessione dimicantium, supplicique clamore ab eo postulantium : Ne in altum efferatur thronus iniquorum in conspectu tuo, Domine, adversus præceptum tuum negotia nobis facessens. Cujusmodi scilicet piis tuis pueris Babylonius tyrannus erat⁷, aut sanctis martyribus pestiferi et exsecrandi homines, atque idolorum propugnatores.

LXXXII. — ARABIANO EPISCOPO.

Quod qui propter fornicationem adversus Gabaonitas ex Dei voluntate bellum susceperunt, non injuste interierunt.

Qui, ut Benjamitarum scortationem ulciscerentur, in Gabaa ascenderant, cum de Domini voluntate ac sententia bellum suscepissent, non inique, ut putas, victoria exciderunt : verum quoniam justus judex ex iniquis aciem instruere minime solet, idcirco per justitiam admissum scelus vindicavit. Nam qui peiores actiones habebant, ac multo graviores ea quæ tum contigerat, tanquam insontes ad fratrum cædem communi animorum consensu ascenderant. Verum illud experimento didicerunt : « Hypocrita, ejice primum trabem ex oculo tuo, et tunc videbis, **27** ut ejicias festucam de oculo fratris tui⁸. » Quamobrem adulteri, quoniam adultorium minime committendum esse prædicabant, rebus ipsis convicti, ipsi quidem meritam pœnam in bello pependerunt : qui autem scortationis criminibus minime affines erant, quod nullum ejusmodi in se idolum haberent, præclaram victoriam adepti sunt.

LXXXIII. — LEONTIO EPISCOPO.

Quomodo intelligendum sit illud, « Si oculus tuus scandalizati⁹. »

Oculum ac manum dextram optimus Christus necessariorum ac fidissimorum amicorum propinquitatem nuncupavit : eos nimirum, qui ad opem et auxilium sincere nobis afferendum benevolè erga nos animo sunt, iis membrorum nominibus appellans, quorum opera nos ea, quæ nobis cordi sunt, exsequimur. Cum igitur quispiam ex ipsis scandali auctor existit, aut in peccato aliquo, quod probrum nobis afferat, atque ignominiam ipsi conflet, volutatur, hujusmodi hominem excindere oportet : ne alioqui pestem imitans, corporis integritatem et incolunitatem depascatur, suo videlicet dolore iis qui ab

ωων (80) ἐπὶ πρόσταγμα. « Προσευχὴ τῶν ἁγίων ἐστὶ ψυχῶν, τῶν ὑπὸ τῆς ἐκεῖθεν ὁμολογίας ἀγωνιζομένων, πρὸς αὐτὸν ἐν ἐκτετριᾷ βούνητων. Μὴ ὑψούσθω θρόνος ἀνόμων ἐναντίον σου, Κύριε, κατὰ [τοῦ] σοῦ προστάγματος κόπους ἡμῖν παρεχόμενος, ὅποιος ὁ Βαβυλωνίος ἦν τοῖς ὁσίοις [σου παισὶ] τύραννος, ἢ τοῖς ἁγίοις μάρτυσιν οἱ ἀλάστορες, καὶ τῶν εἰδώλων ὑπέρμαχοι.

ΠΒ'. — ΑΡΑΒΙΑΝΦ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τῶν κοιτῶν. "Οτι διὰ τὴν πορνείαν τοῖς ἐν Γαβαῶ κατὰ γνῶμην Θεοῦ παραταξάμενοι οὐκ ἀδίκως ἀλόγως ἐφθάρησαν.

Οἱ τὴν πορνείαν Βενιαμὴν ἀναβάντες ἐν Ταβρά (81) τιμωρήσασθαι, κατὰ γνώμην Θεοῦ τοῦ πολέμου ἀψάμενοι, οὐκ ἀδίκως, ὡς οἶει, τῆς νίκης ἀπέτυχον· ἀλλ' ἐπειδὴ δικαίω κριτῆ οὐκ ἔστιν ἐξ ἀδίκων παράταξις, δικαιοσύνη τὸ τολμηθὲν ἐξεδίκησεν. Οἱ γὰρ χεῖρους ἔχοντες πράξεις, καὶ πολλῶ μείζους τῆς τότε γεγενημένης, ὡς ἀθῶοι πρὸς τὸν φόβον τῶν ἀδελφῶν ὁμοιοφύτας ἀνέδησαν. Ἄλλ' ἔμαθον τῇ πείρᾳ, « Ὑποκριτὰ, ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. » Οἱ τοίνυν μοιχοὶ ἐπειδὴ μὴ μοιχεύειν ἐκήρυσσον, ὑπὸ τῶν ἔργων ἐλεγχόμενοι, αὐτοὶ μὲν ἀξίαν ποιήν τῷ πολέμῳ ἀπέτισαν. Οἱ δὲ τῶν ἐγκλημάτων τῆς πορνείας ἀμέτοχοι, οὐδὲν τοιοῦτον ἐν αὐτοῖς εἰδῶλον ἔχοντες, λαμπρὰν τὴν νίκην εἰργάσαντο.

ΠΓ'. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Πῶς νοητέον, « Εἰ ὀφθαλμὸς σου ἢ χεὶρ σου σκανδαλίσει σε. »

Ὀφθαλμὸν καὶ χεῖρα δεξιάν ὁ πανάγαθος Χριστὸς τὴν ἐγγύτητα τῶν ἐπιτηδείων καὶ γνησίων ἡμῖν ἐπωνόμασε, τοὺς εὐνοὺς ἡμῖν (82) πρὸς γνησίαν συνεργίαν, ἐκείνοις καλέσας τῶν μελῶν τοῖς ὀνόμασι, δι' ὧν ἡμεῖς τὰ ἀρέσασκοντα πράττομεν. Ὅταν οὖν τις ἐξ αὐτῶν σκανδάλου αἴτιος γένηται, καὶ ἀμαρτίᾳ καλινθῆται τι, ἡμῖν λοιδορίαν φερούση, καὶ αὐτῷ ἀτιμίαν προξενούση, ἐκκόπτειν χρὴ τὸν τοιοῦτον, ἵνα μὴ λοιμὸν μιμησάμενος, νεμηθῆ τὴν τοῦ σώματος ἀκεραιότητα, τοῖς ὑγιαίνουσιν ἐκ τοιούτων παθῶν εἰσπρήσας τὴν αὐτοῦ ἀληγδύνα.

⁶ Psal. xciii, 20. ⁷ Dan. iii, 19. ⁸ Matth. vii, 5. ⁹ Matth. v, 29.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(80) Ὁ πλάσσω. Qui fingis, reddidit vetus interpres Psalmorum, quem et Billius hic secutus est. Putavi jam olim, potius esse, ut hoc participium jungamus cum θρόνος, sedes quæ fingit, in tertia inquam, non in secunda persona. RITT.

— Recte supplent codd. Vatic. 649 et Alt. vers. 2 post ὁ πλάσσων vocem κόπον. Recte etiam vers. 3 loco illorum, ὑπὸ τῆς ἐκεῖθεν ὁμολ., etc., hæc exhibenti ὑπὲρ τῆς εἰς Θεὸν ὁμολογίας. Possin.

(81) Ἐν Ταβρά. Verbum nihili. Vero lectio, quam et interpres diviniavit, haud dubie suggeritur a codd.

Vat. 649 et Alt. qui ἐν Γαβαῶ legunt. Vers. 6, solus cod. Vat. 649, non πολλῶ μείζους, sed πολλῶν μείζους, habet. Vers. 8, nec Alt. nec Vat. 649 agnoscunt verbum ἀνέδησαν, sed præcedens ὁμοιοφύτας in ὁμοιοφύτας mutant, et continue subjungunt ἀλλ' ἔμαθον, etc. Possin.

(82) Τοὺς εὐνοῖκῶς ἡμῖν. Plenior est cod. B. lectio, τοὺς εὐνοῖκῶς ἡμῖν διακαίμενους. RITT.

— Vers. 6 pro γένηται codd. Vatic. 649 et Alt. habent, γίνεται. Possin.

ΠΔ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

A

LXXXIV. — EIDEM.

Εἰς τὸ, « Μὴ γνῶτω ἡ ἀριστερὰ σου. »

In illud, « Nesciat sinistra tua. »

Οὐκ ἔστιν, ὡ φιλῆ κεφαλῆ, ἐν παραθύσῳ καὶ ἀποκρύφῳ κείμενος ὁ τοῦ Κυρίου νόμος, « Μὴ γνῶτω ἡ ἀριστερὰ σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, » κελεύοντος, ἀλλὰ λευκὸς καὶ σαφέστατος, καὶ τοῖς προσόχοις ἀρίθλος. Ἐπειδὴ γὰρ τῷ εὖ ποιεῖν κενοδοξία παρέπεται καὶ ἐπίδειξις Μηδὲν, φησί, καλὸν γινέσθω παρὰ σοῦ ἐμπαθῶς, μηδὲ πέρπερος λογισμὸς (83) ἀκολουθεῖτω τῷ κατορθώματι· ἀλλ' εἰ εὖ ποιεῖς, ἀνεπίδεικτος ἔσο καὶ ἀκομπος, τοὺς ἐνταῦθα κρότους μὴ θηρῶν, ἀλλὰ τοὺς μέλλοντας στεφάνους προσδοκῶν.

Non est, o charum mihi caput, hæc Domini lex in occulto ac latebris sita, quæ hoc jubet : « Nesciat sinistra manus quid faciat dextra tua »¹⁰ : verum aperta et dilucida, iisque qui attento animo sunt, perspicua. Quoniam enim probarum actionum inanis gloria et ostentatio comes esse solet, idcirco nullum, inquit, bonum abs te cum vitiosa animi affectione fiat, nec improba et præpostera cogitatio præclarum et cum virtute conjunctum facinus comitetur : quin potius si quid boni facis, ab omni ostentatione ac jactatione alienus sis, præsentem scilicet plausum minime captans, verum futuras coronas B exspectans.

ΠΕ'. — ΟΥΡΣΕΝΟΥΦΙῷ.

LXXXV. — URSENUPHIO.

Εἰς τὸ, « Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. »

In illud, « Pater noster, qui es in cælis »¹¹.

Ἡ τοῦ Κυρίου διδασχὴ ἐν τῇ προσευχῇ μετὰ πάντων τῶν ἄλλων θεοπρεπῶν διαγμάτων, καὶ, « Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, » κελεύει προσεύχεσθαι τὴν τῶν ἄνω δυνάμεων εἰρήνην, τὴν ἀστασίαστον φάσκουσα, ἣν (84) καὶ ἡμῖν βραβεῦσαι τοῖς ἐπὶ γῆς καταξίωσον· Ἰν' ὡσπερ ἐν αὐταῖς πάντα κατορθοῦνται [τὰ] θελήματα, οὕτως καὶ ἐν ἡμῖν τὰ σοι εὐάρεστα γένηται. Ταῦτα τοίνυν καὶ πρώην εἰδὼς, καὶ νῦν μαθὼν παρ' ἐμοῦ ἐπιλαθοῦ, καὶ ἔχου ἀπρὶξ τῆς εἰρήνης. Οὐράνιος γάρ ἐστι καὶ θεῷ πλησιάζουσα.

Domini doctrina in oratione, qua præter alia omnia divina majestate digna documenta, hoc petitur, « Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra »¹², precibus hoc a Deo contendere docet, virtutum cælestium pacem, quæ dissidii omnis experta est, nobis quoque qui in terra versamur, impertire digneris, ut quemadmodum in ipsis voluntates omnes tuæ perficiuntur : ita etiam in nobis, quæ tibi grata sunt, fiant. Hæc igitur, et cum prius perspecta haberis, et nunc ex me intellexeris, pacem arripe, ac mordicus eam retine. Cælestis enim est ac Deo vicina. C

ΠΓ'. — ΟΦΕΛΙῷ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚῷ.

LXXXVI. — OPHELIO GRAMMATICO.

Ὅτι οὐδὲν ἀρετῆς ὑψηλότερον.

Quod nihil virtute sublimius,

Σπέρματος γένος, καὶ αἵματος κόμπος, ὡ ἀριστε, [τῶν (85)] ποιητῶν οὐκ ἔστιν ἀρετῆ, ἀλλ' ἀκούσιός τις διαδοχὴ ἐκ σωμάτων καταγομένη καὶ βέουσα. Ἀρετὴ δὲ, φρόνησις ἐστὶ, δικαιοσύνη τε καὶ ἀνδρεία, καὶ σωφροσύνη. Ὅς ἂν οὖν ἐχηται τούτων, καὶ πάγκαλός ἐστι, καὶ περίβλεπτος, καὶ οὐδενὸς πρὸς εὐζωίαν λειπόμενος.

Seminis genus, et sanguinis fastus atque jactantia, poetarum præstantissime, virtus 28 non est, verum haud voluntaria quædam successio e corporibus descendens, ac fluxa et caduca. At vero virtus in prudentia, justitia, fortitudine, ac temperantia sita est. Quisquis igitur hæc complexus fuerit, et pulcherrimus, et conspicuus est, atque ejusmodi ut nihil ipsi desit, quod ad bene beatque vivendum pertineat.

ΠΖ'. — ΜΟΝΑΣΤΡΙΑΙΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΑΙΣ [ΤΑΙΣ ΣΑΝΔΑΛΑΡΙΑΙΣ (86)].

LXXXVII. — AD SANDALARIAS, ALEXANDRINAS MONACHIAS.

Οὐκ οἶδε παρατήρησιν ἡ φύσις. Οὐκ ἔχει συγγνώμην τὸ θῆλυ. Δύναται γὰρ γενναίως κατεξανίστασθαι

Excusationem nescit natura : veniam femina non habet. Potest enim fortiter ac strenue adversus

¹⁰ Matth. vi, 3. ¹¹ ibid. 9. ¹² ibid. 10.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(83) *Μηδὲ πέρπερος λογισμὸς*. Quod pro his invenit in c. Bav., μηδεὶς ἀντίπαλος πρόφασις, ex glossa irrepssisse puto, ut taceam, perpetuam legi μηδεὶς, cum vel μηδὲ, vel μηδεμίᾳ scribendum fuerit. RITT.

— Non τῷ αὐτῷ, eidem, hoc est Leontio episcopo, ut superior, hæc epistola inscribitur in cod. Barberino; sed Τιμοθέῳ ἀναγνώστῃ, *Timotheo lectori*. Vers. 4. pro τοῖς προσόχοις, cod. Alt. legit ἵης προσοχῆς. Quæ sequuntur post adverbium ἐμπαθῶς versus sexti, auctoribus codd. Vat. 649 et Alt., sic corrigenda et supplenda sunt, μηδεὶς ὑπέρπερος λο-

γισμὸς, μηδεὶς ἀντίπαλος πρόφασις. POSSIN.

(84) Quod existat in editis, ἦν, non comparet in cod. Alt., et revera videtur abundare. Vers. 7, post πάντα, cod. Alt. et Vat. 649 addunt τὰ σά, et quæ sequuntur, emendatius hoc modo scribunt, κατορθοῦνται θελήματα. Vers. 8 sequente, pro εὐάρεστα iidem ambo codd. legunt, ἀρέσκοντα. POSSIN.

(85) Τῶν, inter uncinos inclusum, si Alt. codici fides est, expungi debet. POSSIN.

(86) Titulus hujus epist. sic est in codd. Vat. 649 et Alt., *Μοναστηρίας τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀνδραγαθῶν*. Multa in hac lectione ambiguitatem ha-

molliam impetum facere, cupiditatumque machinans atque tormenta firmiter propulsare. Documento sunt celebris illa Susanna, cum filia Jephthe, et admiranda Judithi. Quarum prima senum intemperantem libidinem in juvenili ætate superavit; altera mortem quoque magno animo suscepit, atque cum virginitate præclare abscessit; postrema pro castitatis præmio hoc a Deo accepit, ut tyranno necem afferret. Adde muliebrium victoriarum ac tropæorum caput, hoc est illam omnium laudibus celebratam Theclam, quæ tanquam immortalis pudicitie columna prostat, quæque e media turbidarum affectionum tempestate tanquam fax accensa, ad portum ab omnibus fluctibus immunem appulit. Quocirca si ad hunc modum laudes vestras tanquam præconis voce prædicari cupitis, inextinctas vestras lampades conservate (statim enim sponsus adfuturus est), neque committite, ut vos ullus voluptatis gnomus deprimat, qui socordes ac somnolentas extra thalami fores retinet¹⁸.

LXXXVIII. — ARSENIO.

Quod illi qui nihil boni egerunt non debent se jactare.

Si Pharisæus, cum ea fecisset quæ jactabat, propterea condemnatus quia se jactavit, quid te jactas, garricens duntaxat, ac non item boui aliquid faciens, teque graviori pœnæ obnoxium reddens, quam qua Pharisæus multatus est? cum tamen nihil reprehensione dignum admisisset, verum hoc unum illi crimini datum fuisset, quod de probis actionibus gloriaretur.

LXXXIX. — ISODORO EPISCOPO.

Omnes quidem, si fieri potest, mulierum cœtus atque colloquia defugere oporteret, ut quæ ad emolliendum animæ vim quamdam ac facultatem habeant. Quoniam autem, ob necessarios quosdam casus aut pauperum dispensationes, hoc minime fieri potest, curandum est ut oculis humi defixis eas alloquamur. Quam plurimis enim aut etiam iis ferme omnibus, qui seminarum pulchritudine subacti sunt, hoc accidit, ut mors per fenestras ad eos ascenderet¹⁹: quippe quæ etiam magnum illum illud balneum oculos conjecit.

XC. — EIDEM.

Apostolicum esse mulieres in ecclesiis canere,

Importunas in ecclesiis loquacitates Domini 29 apostoli coercere ac comprimere studentes, modestiæque atque gravitatis magistros sese nobis præbentes, ut mulieres in ipsis canerent, sapienti consilio permiserunt. Verum ut omnia divina

¹⁸ Matth. xxv, 5 seqq. ¹⁹ Jer. ix, 21. ²⁰ II Reg. xi, 2.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

bent. Eam cum fide expressi, ut sit fundamentum assequendi conjunctura veram auctoris scripturam. vers. 5 Ἰεφθαὶ scribitur in cod. Alt. Vers. 8 αὐδιδίμως adverbium in nomen αὐδιδίμος mutat cod. Vatic. 649, consentiente Alt. Vers. antepen. ambo ii codd. μηδεις computant in μήτις, opinor, melius. Possin.

της χαυνώσεως, καὶ ἀποκρούεσθαι στεβρῶς τὰς τῶν ἐπιθυμιῶν ἐλεπολείς. Καὶ διδάσκαλοι τούτου, Σωσάννα ἡ εὐκλεῆς, καὶ ἡ θυγάτηρ Ἰεφθᾶ, καὶ ἡ θαυμαστὴ Ἰουδῆ· ἡ μὲν γερόντων ἀκολασίαν νικήσασα ἐν νεότητι· ἡ δὲ καὶ θάνατον ἀνδρείως ἐλομένη, καὶ τῇ παρθενίᾳ συναπαλλοῦσα αὐδιδίμως· ἡ δὲ μισθὸν τῆς σωφροσύνης, δύναμιν παρὰ Θεοῦ εὐληφύια, τυραννοκτόνος γενέσθαι. Καὶ τὸ κεφάλαιον τῶν γυναικείων νικῶν καὶ τροπαίων, ἡ πανεύφημος Θέκλα, στήλη αἰώνιος ἀγνείας ἐστῶσα, ὡς πυρὸς ἐκ μέσου τοῦ κλύδωνος τῶν παθῶν ἀναφθεῖσα, εἰς τὸν ἀκύμονα κατάρρασα λιμένα. Εἰ τοίνυν οὕτως ἀναβρῆθῆναι ἐπιθυμεῖτε, τὰς λαμπάδας ἀσβέστους τηρήσατε· ὁ γὰρ νυμφίος εὐθὺς παραγίνεται· καὶ μηδεις ὑμᾶς ὑπνος ἡδυπαθείας ἀνακλίνῃ, ὁ ἔξω τῆς θύρας τοῦ νυμφῶνος τὰς ὑπὴνῆλξ καὶ βραθύμους κατέχων.

ΠΗ'. ΑΡΣΕΝΙΩ.

Ἵτι μάλιστα οἱ μηδὲν ἀγαθὸν πεπραχότες οὐκ ὀφελουσιν ἀλαζονεύεσθαι.

(87) Εἰ πράξας ὁ Φαρισαῖος ἂ ἐκαυχῆσαστο, σὺ τε καυχᾶσαι λαρυγγίζων ἀπλῶς, καὶ οὐ πράττων χρηστῶς, καὶ χεῖρονος ἑαυτὸν ποιῶν ἔνοχον κρίσεως ἤς ὁ Φαρισαῖος ὑπέμεινεν; οὐδὲν μὲν ἄξιον μέμψεως πεπραχῶς, μόνῃν δὲ τὴν ὀλῆσιν τῆς εὐπραγίας ἐγκληθεῖς.

C

ΠΘ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Πάτα μὲν, εἰ οἶόν τε, ὀμιλίαις γυναικῶν ἐκτρέπεσθαι χρῆ, ὡς ἐχοῦσας τινὰ πρὸς χαύνωσιν ἐπιτηδεύσιν· εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον διὰ περιστάσεις χρεῖων, ἢ οἰκονομίας πτωχῶν, κάτω νεύοντας διαλέγεσθαι. Τοῖς γὰρ πλείοσιν, ἢ καὶ πᾶσι σχεδὸν τοῖς ἡττηθεῖσι κάλλους γυναικῶν, διὰ τῶν θυρίδων ἀνέβη ὁ θάνατος, ὃς καὶ τοῦ μεγάλου Προφήτου καὶ βασιλέως ἐκράτησεν, ὅτε πρὸς τὸ λουτρὸν ἐκεῖνο τὸ θανατηφόρον ἀπέβλεψε.

Prophetam ac regem vicerit²⁰, cum ad pestiferum

D

ιζ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ἵτι ἀποστολικὸν τὸ ἐν ἐκκλησίαις ψάλλειν γυναῖκας, καὶ περὶ ἀσκητιῶν.

Τὰς ἐν ἐκκλησίαις φλυαρίας καταπαῦσαι βουλόμενοι οἱ τοῦ Κυρίου ἀπόστολοι, καὶ τῆς ἡμῶν παιδεύται καταστάσεως, ψάλλειν ἐν αὐταῖς τὰς γυναῖκας συνετῶς συνεχώρησαν. Ἄλλ' [ὡς] πάντα εἰς τούναντίον ἐτράπη τὰ θεοφόρα διδάγματα, καὶ τοῦτο εἰς

(87) Initium hujus epist. sic emendatus et extensius legitur in codd. Alt. et Vat. 649: Εἰ πράξας ὁ Φαρισαῖος, κατεκρίθη, ἐπειδὴ ἐκαυχῆσαστο, σὺ τί, etc. In iisdem in versu 3 ποιῶν omittitur aut potius transfertur in versum sequentem post κρίσεως, καὶ mutatatum in ποιεῖς. Possin.

ἐκλυσιν καὶ ἀμαρτίας ὑπόθεσιν τοῖς πλείοσι γέγονε. Α Καὶ κατάνυξιν μὲν ἐκ τῶν θείων ὑμνων οὐχ ὑπομέ-
νουςι· τῇ δὲ τοῦ μέλους ἡδύτητι εἰς ἔρεθισμὸν παθη-
μάτων χρώμενοι (88), οὐδὲν αὐτὴν ἔχειν πλεόν τῶν
ἐπὶ σκηπῆς ψαμάτων λογίζονται. Χρῆ τοίνυν, εἰ μέλ-
λοιμεν τὸ τῷ Θεῷ ἀρέσκον ζητεῖν, καὶ τὸ κοινῇ
συμφέρον ποιεῖν, πρὸς ταύτας καὶ τῆς ἐν ἐκκλησίᾳ
φθῆς, καὶ τῆς ἐν πόλει μονῆς, ὡς Χριστοκαπήλους,
καὶ τὸ θεῖον χάρισμα μισθὸν ἀπωλείας ἐργαζομέ-
νας.

gratiam in exilii mercedem convertentibus, ne deinceps in ecclesia canant, atque in civitate praesentent, interdicens.

ΙΑ'. — ΗΛΙΑ ΜΟΝΑΧΩ.

*Ὅτι οὐκ ἔστι μέχρι τοῦ σχήματος τὸ ἐπάγγελμα
τοῦ μοναχοῦ.

Χαίρω ταῖς περὶ σοῦ μαρτυρίαις, πολλὴν εἰς ἐπί-
τασιν ἀγούσαις ἐγκρατείας (89)· καὶ εὐχόμαι ἔχεσθαί
σε [μέχρι] παντὸς τῆς ἱερᾶς ἀγκύρας, καὶ ὑπο-
κρούεσθαι σοφῶς τὴν ζάλην τῆς ἀπάτης, ὡς ἂν εἰς
τὸν ἀκύμονα τῆς γαλήνης λιμένα κατανήσης ἀκλυ-
δωνίστως, οὔτε πνοῆς δειλιῶν πειρασμῶν ἐμβαλλού-
σας σοι, οὔτε ὑψηλοφρονήσης πρὸς ῥηγνύμενα
κύματα, ὧν μάλιστα χρῆ σε κρατεῖν, εὐχερῶς ῥιπι-
ζόντων εἰς πτώματα.

ΙΑΒ'. — ΘΩΜΑ ΜΟΝΑΧΩ.

Περὶ τοῦ δεῖν πάντοτε νήσειν.

Φιλοσοφία ἀποστρέφεται θόρυβον, καὶ γυμνασία
μοναχικὴ ἐξω κατορθοῦται συγχύσεως, ἵνα αὐτῇ
χρησθῆται ὑποδόθρα τοῦ ὕψους τῆς ταπεινώσεως, C
τῇ κατὰ μόνας σχολῇ καὶ πραγμάτων ὀχληρῶν, καὶ
ῥημάτων ἀπρεπῶν, * (90) σπουδαίως καὶ τελείως
ἐκλαθόμενος. Εἰ δὲ τρέθωνα καὶ ὑπήνην, καὶ βάκτρον
ἀρκεῖν ἡμῖν πρὸς ἐξάνυσιν τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας
οἰόμεθα, καὶ μέσοι δῆμων, καὶ θεαμάτων καὶ ἀκου-
σμάτων ἀστικῶν συμφορῶμεθα, τοῖς ὄργανοις τῆς νί-
κης μόνους ἐναθρονοῦμενοι, τὴν δὲ πάλιν καὶ μάχην
ἐκκλίνοντες, ἐξ ἧς ἡ νίκη προσγίνεται, μᾶλλον δὲ τὰς
αἰτίας τῆς πάλης ἐν ἑαυτοῖς ἀνακαίοντες, λανθάνομεν
κόνες τυγχάνοντες, καὶ πρὸς τὸν ἕμετον ὑποστρέφον-
τες, ἢ ὡς τῷ βορβόρῳ τῆς παλαιᾶς συνηθείας ἐγκα-
λινδοῦμενοι.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(88) Codd. Vat. 649 et Alt. χρώμενοις. Vers. seq. D
pro λογίζονται, λογίζομένοις, sensu non malo. vers.
12, pro ταύτας cod. Alt. habet, αὐτάς. Sed quod
deinde τῆς φθῆς in ταῖς φθαῖς mutat, minus arte
videtur ad syntaxin congruere. Illud omnino melius
quod vers. 13 tam idem cod. Alt. quam Vat. 649,
Χριστοκαπήλους cum in prima syllaba, non ut editio
cum η scribunt. Ex hac et 367 huius libri epistola
habet monialium monasteria in Ægypto extra urbes
luisse. POSSIN.

(89) Πολλὴν εἰς ἐπίτασιν ἀγούσαις ἐγκρατείας.
Bavar. cod. habet πολλοὺς, quod præfero utriusque
diversæ lectioni, πολλὴν et πόλιν. Pro eo itaque
quod Bilivus vertit. Quibus ingens malim ita, etc.,
Quæ (testimonia) multos ad enizius continentię stu-
diam adducunt. RITT.

— Vers. 1, Πολλήν. Cod. Vat. 649 longe accom-

documenta in contrarium versa sunt, hoc quoque
quamplurimis in dissolutionem ac peccati occasio-
nem cessit. Siquidem ex divinis hymnis non in-
genti compunctione afficiuntur: verum cantus
suavitate ad irritandas et exstimulandas libidines
abutentes, nihilo eam scenicis cantilenis præstantio-
rem esse existimant. Operæ pretium est igitur, si
quod Deo gratum est, quærerē, atque id, quod ex
utilitate publica est facere volumus, iis ut Christo-
cauponum instar ad quæstum abutentibus et divinam

XCΙ. — HELLÆ ΜΟΝΑΧΩ.

Non in solo habitu monachi professionem consistere.

B

Hominum de te testimoniis gaudeo, quibus in-
gens quædam tibi continentię laus tribuitur. Atque
hoc tibi a Deo opto ut sacram anchoram ad extre-
mum usque retineas, errorisque atque imposturæ
tempestatem sapienter propules, ut in tranquilli-
tatis portum a fluctibus immunem sine jactatione
pervenias, nec tentationum ventos impetum in te
facientes extimescens, nec ad effractus fluctus
insolenter te efferens: quos maxime abs te superari
oportet, utpote ad ruinam facile impellentes.

XCII. — THOMÆ ΜΟΝΑΧΩ.

Oportere semper sobrium esse.

Philosophia strepitum aversatur, atque exercitatio
monastica extra tumultum et confusionem perficitur:
ut ad humilitatis fastigium attingendum hac veluti
scala utatur, ac per solitudinis otium, et molestio-
rum negotiorum et turpium sermonum omnem
prorsus oblivionem hauriat. Quod si pallium et pro-
missam barbam, et baculum ad angelicam vitam
omnibus partibus explendam nobis sufficere arbi-
tratur, atque inter medias turbas et spectacula,
et acroamata urbana versatur, de solis victoriæ
organis gloriantes, luctam ac pugnam, quibus vic-
torię comparatur, defugientes, vel potius certami-
nis causas in nobis ipsis accendentes, non animad-
vertimus nos canes esse ad vomitum revertentes, aut
sues in veteris consuetudinis cœno sese volutantes.

modatius ad rectam sententiam legit, πολλοὺς.
Vers. 3, ὑποκρούεσθαι, codd. Vat. 649 et Alt. re-
ctissime corrigunt, ἀποκρούεσθαι. Quod istem sug-
gerunt vers. 6, ἀκλυδώνιστος, pro ἀκλυδωνίστως,
videtur recipiendum. Vers. 7, pro ὑψηλοφρονήσης
cod. Alt. legit ὑψηλοφροσύνης. Duo vero sequentia
vocabula in unum jungens cod. Vat. 649, προ-
ρηγνύμενα, scribit, quæ quin exprimant primigeni-
am scripturam vix equidem dubito. POSSIN.

(90) Lacunam asterisco indicatam post vocem
ἀπρεπῶν explet cod. Alt. inserendo, καὶ σχημάτων
εὐπρεπῶν. Idem autem vers. 6 suggerit lectionem
inopinatam, de qua docti iudicent, pro βάκτρον
scribendo σθένυτρον. Vers. penult. pro ἢ ὡς τῷ
βορ., etc., idem cod. Alt., suffragante Vat. 649,
legit ἢ σὺς τῇ βορβόρῳ. POSSIN.

XCIII. — TABENNESIÆ MONACHIS.

Non oportere multos esse magistros.

« Nolite multi magistri fieri, fratres, » scribit justus Jacobus ¹⁸. Nolite multi magistri effici, monachi, scribo ego minimus Isidorus, etsi non probus monachus, at certe Jacobi auditor. **30** Æquum itaque fuerit vos, etiamsi auditoris vilitatem rejiciatis, at certe justam viri justī ac sapientis sapientiam vereri.

XCIV. — PANSOPHIO DIACONO.

In illud, « Omnia nuda et aperta oculis ejus. »

Hæc verba, « nuda et aperta ¹⁹, » translatione ducta a victimis quæ ad sacrificium adhibentur, a Paulo, ingenti sapientia prædito viro, scripta sunt. Quemadmodum enim illæ, cum pelles detrahuntur, omni conspicuo indumento spoliantur, abditarumque interne partium statum et affectionem indicant, atque ad ossium omnium et membrorum indagacionem dissecantur, ut omnia, ob rei, cui adhibentur, puritatem expurgentur: eodem etiam modo in magno illo Domini die actionum nobis incognitarum et obscurarum patefactio cuncta denudabit, dissectionisque similis apparebit. Neque enim quisquam latere poterit, verum omnes in apertum adducuntur.

XCV. — EUTONIO DIACONO.

Quandoquidem execrationis illius, qua terra post mandatum a nobis violatum multata est, seges spina erat; Dominus autem, ut omnem in seipso morbum curaret, advenerat: idcirco spinea corona, ut victor, redimitus est, quemadmodum scilicet clari ac celebres victores faciunt, qui hoc ipsum telum aut instrumentum, cujus ope victoriam consecuti sunt, in triumphum gestant. « Confidite, inquit, ego vici mundum ²⁰. » Nam qui in humana natura fuit, nec tamen in humanis vitiiis fuit, veterem generi nostro pulchritudinem reddidit, ac maleficti et execrationis robur in ipsa natura delevit ²¹.

XCVI. — MAXIMO PHILOSOPHO GENTILI.

Contra gentiles.

Philosophiam jactas, veræ sapientiæ inimicam, ipsum quoque hujusce rei nomen ejurans et in-

¹⁸ Jac. iii, 1. ¹⁹ Hebr. iv, 13. ²⁰ Joan. xvi, 33. ²¹ Galat. iii, 13; Coloss. ii, 14.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(91) Titulus hujus epistolæ sic scribitur in codd. Alt. et Vat. 649: Τῆ ἐν Ταβεννησιῶ μονῆ. Vers. 5, παραγράφειτε, iidem ambo codd. habent, παραγράφετε. Solus autem Alt. Vers. seq., epistolæ penult. legit αἰδοῦσθαι pro αἰδεῖσθαι. Possin.

(92) Quod legitur in edito δωρῶν optimum est, et sine dubio præferendum lectioni quam offert cod. Vat. 649, legens φόρων. Sed eum hic merito deserit comes ejus alias individuus cod. Alt., nam hic discrete consentiens editioni, δωρῶν habet. Vers. ult. pro τὸ ἐμφανές, cod. Alt. elegantius scribit τὸυμ-

A ἹΓ'. — ΤΗ ΕΝ ΤΗ ΤΑΒΕΝΝΗΣΙΑ ΜΟΝΗ (91).

Περὶ τοῦ μὴ πολλοὺς γίνεσθαι διδασκάλους.

« Μὴ πολλοὶ γίνεσθε διδάσκαλοι, ἀδελφοί, » ὁ δίκαιος γράφει Ἰακώβος. Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, μοναχοί, ὁ ἐλάχιστος γράφω Ἰσίδωρος· εἰ καὶ μὴ δόκιμος μοναχός, ἀλλ' Ἰακώβου ἀκροατής. Δίκαιοι τοίνυν ἀνεῖητε, εἰ καὶ τοῦ ἀκροατοῦ παραγράφειτε τὴν εὐτέλειαν, ἀλλ' αἰδεῖσθαι τοῦ δικαίου καὶ σοφοῦ τὴν δικαίαν ἀπόφασιν.

ἹΔ'. ΠΑΝΣΟΦΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ, « Πάντα γυμνὰ καὶ τετραηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. »

« Τὰ γυμνὰ καὶ τετραηλισμένα » ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἱερῶν, τῶν εἰς θυσίαν προσαγομένων, τῷ πολύφρονι γέγραπται Παύλῳ. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνα τῶν δωρῶν (92) ἀφαιρούμενα, πάσης τῆς φαινομένης ἀπογυμνοῦται περιβολῆς, καὶ τῶν κεκρυμμένων ἔνδοθεν ἐπιδείκνυται τὴν διάθεσιν, καὶ τραχηλίζεται εἰς ἔρευναν παντὸς ὀστέου καὶ μέλους, πρὸς τὸ πάντα ἐκκαθαρθῆναι, διὰ τὴν τοῦ πράγματος ὑπὸ προσάγονται καθαρότητα· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μεγάλης τοῦ Κυρίου ἡμέρας ἡ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἀφάνων ἡμῶν πράξεων ἀνακάλυψις, ἀπογυμνώσει καὶ τετραηλισμῷ εἰκονία φανήσεται, οὐδενὸς λαθεῖν δυναμένου, ἀλλὰ πάντων εἰς τὸ ἐμφανές ἀγομένων.

ἹΕ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἐπειδὴ κατάρως ἦν ἡ ἀκανθα γεώργιον, ἦν ἡ γῆ κατεδικάσθη μετὰ τὴν ἡμετέραν παράδεισιν, πᾶσαν δὲ θεραπεῦσαι ἐν ἑαυτῷ ὁ Κύριος παρεγένετο· τοῦτου χάριν ἀκάνθας ὡς νικηφόρος ἐστεφανώσατο, ὡσπερ οἱ δόκιμοι ποιοῦσι τῶν νικητῶν, αὐτὸ τὸ ὄπλον ἢ ὄργανον θριαμβεύοντες (93), δι' οὗ τὴν νίκην εἰργάσαντο, « Θαρσεῖτε, λέγων, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. » Ὁ γὰρ ἐν τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων γενόμενος, [καὶ ἐν τοῖς αὐτῶν πταίσμασι μὴ γινόμενος,] καὶ τῷ γένει τὴν ἀρχαίαν καλλονὴν ἀποδίδωκε, καὶ τὸ κράτος τῆς κατάρως ἐν αὐτῇ τῇ φύσει κατέλυσε.

ἹΓ'. — ΜΑΞΙΜΩ ΦΙΛΟΣΟΦΩ ΕΛΛΗΝΙ (94).

Κατὰ Ἑλλήνων.

Κομπάζεις φιλοσοφίαν ἐχθρὰν τῆς ὄντως σοφίας, καὶ αὐτὸ ἀρνούμενος τὸ τοῦ πράγματος ὄνομα. Οὐ-

φανές. Possin.

(93) Codd. Vat. 649 et Al. participium θριαμβεύοντες in verbum mutant, scribendo, θριαμβεύονται. Vers. 8, cod. Alt. post γινόμενος omitit καὶ, et post ἐν quod sequitur addit, δέ. Possin.

(94) In titulo, illa verba, φιλοσόφῳ Ἑλληνι, absunt a cod. Alt. Vers. 1, in iidem cod. ἐχθρὰν scribitur cum accentu in ε. Vers. 8 pro θεότητος, quod videtur rectum, unus cod. Vatic. 649, habet θεότητος. Possin.

ὁτι γὰρ ἕτερον ἐστὶ φιλοσοφία, ἢ τὸ πάντως φιλεῖν τῆ, σοφίαν. Εἰ οὖν ὄντως ἐραστής εἶναι βούλει σοφίας, τὴν ὄντως ἀγάπα σοφίαν, οὐ τὸν λόγον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν βίον σεμνύνουσαν, καὶ τὴν ἀληθῆ θρησκείαν παιδεύουσαν. Ἦν γὰρ αὐτὸς ἐπαγγέλλη, καὶ νῦν ὀφλισκάνει γέλωτα, θεότητας καλοῦσα τὰς πηγὰς τῆς αἰσχρότητος, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τιμωρίαν ὠδίνει [ἀσύγγνωστον], ὅπου σοὶ τοὺς Κωκυτοὺς καὶ Πυριφλεγέθοντας ὁ Πλάτων ἠπειλήσεν.

ΛΖ'. — ΥΜΗΤΙΩ.

Katà Μακεδονιανῶν, ἦτοι Πνευματομάχων.

Ἦνα δεῖξῃ τὴν πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὸν Πατέρα τοῦ παναγίου Πνεύματος ἔνωσιν, ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Δεσπότης, ἔφη τοῖς μαθηταῖς ἐκ τῶν νεκρῶν ἀναστὰς, « Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον. Ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται » τῇ αὐθενσίᾳ δῆλον ὅτι οὐ λαμβάνετε Πνεύματος, τοῦ θεϊκῶς (95) συγχωρεῖν τὰ ἀμαρτήματα ἔχοντος.

ΛΗ'. — ΦΡΟΝΤΙΩ (96) ΜΟΝΑΧΩ.

Περὶ τοῦ λαβόντος εἰς τὴν σιαγόνα.

Εἰ λόγοις ἐτρώθης, καὶ πρὸς ὀργὴν ἀσχετον ἐξηγέθης, πῶς δύνασαι τοῦ Δεσποτικοῦ ἐργάτης γενέσθαι ἀμπελῶνος; τὸν γὰρ τὴν μίαν σιαγόνα παιδόμενον, καὶ τὴν ἑτέραν προστιθέσθαι δυνάμενον, ἔκείνον εἶναι ὀρίζεται, [τὸν] τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα φέροντα, ὡς πᾶσαν ἐργασίαν τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου πληρώσαντα. Εἰ οὖν ὀρέγῃ τῶν μεγάλων μισθῶν [ἐκείνων], πρὸς τοὺς ἤττονας πόνους μὴ ἄλλω, ἀλλὰ στέργειν τοὺς μείζονας ἐθίξε, ὡς οὐκ ἄλλως δηναρίον κομιούμενος, εἰ μὴ κόπων τελειώτητι μαρτυρούμενος.

ΛΘ'. — ΓΕΛΑΣΙΩ ΔΟΥΚΙ (97).

Περὶ ὑπερηφανίας, καὶ ἀδυναμίας, καὶ οὐθενότητος.

Ἔθος ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις, εἰ καὶ τῶν θείων ἀλλότριον νόμων, ὁμοῦς ἐπὶ πολλοῖς ἢ γένει, ἢ φρονήσει, ἢ κτήσει, ἢ κάλλει, ἢ ἀξίᾳ ἐπαίρεσθαι. Οὐδὲν δὲ ὠφελεῖ πρὸς ὑπερηφανίαν αὐτοὺς τοὺς ἐκ τῆς γῆς ὄντας, καὶ πάλιν πρὸς αὐτὴν ὑποστρέφοντας. Τούτων ὅτι οὐδὲν σοὶ τὸ σύνολον πρόσσεστιν, οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀρνηθείης. Εἰ οὖν πάντων τῶν πρὸς ἐπαρσιν φυσῶντων ἐστέρησαι, δυσγενῆς ὦν καὶ πτωχὸς καὶ δύσνους καὶ ἰδιώτης [λίαν] καὶ δύσμορφος, τί [σοβεῖς διὰ τῆς πλεως,] ὡς πάντων ἐπιδοξότερος, [καὶ] πολλῶν αὐτῇ γίνῃ θορύδων ἀρχηγός; Ἦ γνῶθι τοίνυν σαυτὸν, καὶ σύμμετρον κτῆσαι τὸν τρόπον τῆς

¹⁹ Joan. xx, 22, 23. ²⁰ Matth. xx, 1 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(95) Pro τοῦ θεϊκῶς cod. Alt. legit τὸ θεϊκῶς, etc. Versu vero ult. ambo codd. Vat. 649 et Alt. ἔχοντος in διδόντος vertunt. Possin.

(96) Hæc epist. in codd. Vat. 649 et Alt. inscribitur non Φροντιῶ, sed Φροντωνιανῶ. Vers. 3, τὴν μίαν σιαγόνα, cod. Alt. habet, τῇ μιᾷ σιαγάνι. Vers. 5 τὸν clausum unciis a cod. Alt. abest. Possin.

A cians. Neque enim aliud quidquam est philosophia, quam sapientiam omnino amare. Quamobrem si tu verus sapientiæ amator esse cupis, veram sapientiam ama : quæ non sermonem duntaxat, sed etiam vitam exornat, ac veram religionem docet. Nam ea, quam nunc profiteris, et nunc ridicula est, ut quæ obsrenialis fontes divinitates vocet, et in futuro ævo cruciatum veniæ expertem parturit, ubi scilicet Cocytos tibi ac Phlegethontas Plato minatus est.

XCVII. — ΗΥΜΕΤΙΩ.

Contra Macedonianos, seu Spiritum impugnantes.

31 Dominus et herus noster, ut sanctissimi Spiritus secum et cum Patre conjunctionem ostenderet, a morte ad vitam excitatus, discipulis dixit, « Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittentur eis : » auctoritate videlicet ejus, quem accipitis, Spiritus, hoc divine habentis, ut peccata remittat.

XCVIII. — ΦΡΟΝΤΙΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

De eo qui plagam in maxillam accepit.

Si verbis vulneratus es, atque in impotentem iracundiam erupisti, quonam pacto Dominicæ vineæ operarius effici potes ? etenim eum, qui cum in unam maxillam fœtitur, alteram quoque adjungere potest, hunc esse statuit, qui diei pondus et æstum fert, ut qui omnem Dominicæ mandati operationem expleverit. Quare si te magnarum illarum mercedum cupiditas tenet, ad minores labores animum minime dejicias, verum ad majores amplexandos te exerce, ut qui alioqui denarium minime percepturus sis, nisi te labores plebe cumulateque subiisse constet.

XCIX. — ΓΕΛΑΣΙΩ ΔΟΥΚΙ.

De superbia et impotentia ac contemptu.

Est hoc apud multos homines in consuetudine positum, etsi alioqui a divinis legibus alienum, ut aut generis, aut prudentiæ, aut opum, aut pulchritudinis, aut dignitatis nomine gloriantur. Quamquam nihil hoc ipsis ad superbiam utilitatis affert, qui e terra orti sunt, et rursus ad eam revertuntur. Harum autem rerum nullam omnino tibi inesse, ne ipse quidem inficias iveris. Quocirca cum omnibus his rebus, quæ hominum animos inflant, ac superbos et insolentes reddunt, careas (quippe qui et ignobili genere sis, et pauper et tardi ingenii, et indoctus admodum ac deformis), quid, tanquam

(97) In titulo pro Δουκί codd. Vat. 649 et Alt. habent Δουκτιῶ. Vers. 2 codd. iidem ἐπὶ mutant in ἐστί. Vers. 5 pro δὲ cod. Alt. γὰρ substituit. Idem vers. 8 δυσγενῆς in δυστενῆς convertit. Versu sequenti quod legitur in editis, λίαν, in codd. Vat. 649 et Alt. non comparat. Iidem codd. vers. ante penult. pro χρυσοῦ habent χαλκοῦ. Possin.

omnium mortalium clarissimus, per urbem inso- A
lenter, atque obvium quemque submovendo, gra-
deris, multorumque ipsi tumultuum causam præ-
hes? Quamobrem aut te ipsum nosce, ac mores
vilitati iuxæ consentaneos collige : aut adversus labores et pericula te instrue : quibus te ii, qui
potentia præditi sunt, remunerabunt. Nam auro cares, quod adversarum rerum et flagrorum aspe-
ritates plerumque planas reddit.

C. — SYRO LECTORI.

Contra Novatianos.

Dic ad Novatiani supercilii discipulum : Quid
tanquam purus stolide gloriaris? Quid te ip-
sum peccati expertem simulas? Quid naturæ
societatem inficieras? Isaias immundum se esse
prædicat ²¹⁻²²; David omnem hominem mendacem
esse agnoscit ²³, atque omnes in peccatis, et con-
ceptos, et in lucem editos fuisse ²⁴. Atque etiam
Deus ipse homines mirum in modum et sedulo im-
probitati addictos esse, ac sola humanitatis miseri-
cordia indigere ait, **32** et tu puritatis fastum arro-
ganter jactas? Quamobrem aut mentiri desine, aut
ex his quæ agis te irrideri constat, vel potius ingenti
ignominia affici.

CI. — THEOGNOSTO NOVO MONACHO.

Oportere semper sobrium esse.

Præclare ligonem arripuisti. Præclare res ex
materia concretas, ut strangulantes, fugis. Præ-
clare ad sublimem et excelsam vitam evolasti. Per-
vigil itaque, ut miles, incede, ne quis somnus
obrepas, qui te frangat et emolliat, clypeique alje-
ctorem ac perfugam, quod absit, reddat. Neque
enim improbi hostis cogitationes ignoramus ²⁵.

CII. — TIMOTHEO LECTORI.

*Contra eos qui dicunt Deum passum esse, et unam
esse in Christo naturam.*

Quemadmodum nautæ hamum esca occultant, ac
piscis improviso capiunt, eodem modo improbi
hæresus defensores sermonis suavitate perversas
suis sententias obtegentes, simpliciores homines
ad mortem tanquam hamo quodam capiunt. Quo
circa omni custodia serva cor tuum ²⁶, ne Christi
naturam post incarnationem merum duntaxat spe-
ctrum esse credas. Alterutram enim tollit, qui
unam tantum constituitur : nempe vel divina mu-
tata vel nostra imminuta. Hæc est Manis Charyl-
dis per quam omnes in gehennam præcipites agere
studuit.

²¹⁻²² Isa. vi, 5. ²³ Psal. cxv, 11. ²⁴ Psal. l, 7. ²⁵ II Cor. ii, 11. ²⁶ Prov. iv, 23.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(98) Pro ἀνοηταίων codd. Vat. 649 et Alt. sug-
geriunt, ἀμαθίων. Vers. penult. pro φαίνη cod.
Alt. legit φανή. Possim.

(99) Cod. Vat. 649 et Alt. συντόμως malunt. Cod.
Alt. vers. 3 pro ἐξέστης habet ἐξέπτης, et vers. pe-
nult. δείξει pro δείξῃ. Possim.

P. — ΣΥΡΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῃ.

Katὰ Novatianῶν.

Εἰπέ τῷ μαθητῇ τῆς Ναύατου ὄφρυός· Τί φρυάτῃ
ὡς καθαρὸς, ἀνοηταίων (98); Τί ἀναμάρτητον σαυ-
τὸν εἰρωνεύῃ; Τί ἀρνή τὴν τῆς φύσεως κοινωνίαν;
Ἥσατα; ἀκάθαρτον ἑαυτὸν ἐξαγγέλλει· Δαβὶδ πάντα
ἄνθρωπον ψευδόμενον οἶδε, καὶ πάντας ἐν ἀμαρτίαις
καὶ συλληφθέντας, καὶ κυθθέντας. Αὐτός τε θεὸς
τοῦς [ἀνθρώπους] ἐπιμελῶς προσκειμένους τῇ πονη-
ρίᾳ γινώσκει, καὶ χρῆζοντάς μόνου φιλανθρωπίας
ἐλέου, καὶ σὺ ἀλαζονεύῃ καθαρότητος τύπον; Ἡ
παῦσαι τοῖνον ψευδόμενος, ἢ φαίνῃ ἐξ ὧν κρᾶττεῖς
γελώμενος, ἢ μᾶλλον δυνατώς αἰσχυρόμενος.

PA. — ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΜΟΝΑΧΩ ΝΕΟΠΑΓΕΙ.

Περὶ τοῦ δεῖν πάντοτε νήφειν.

Καλῶς ἤφω τῆς σμινύης συντόμως (99). Καλῶς τὴν
ὕλην ὡς συμπνιγούσαν φεύγει· καλῶς πρὸς ὕψη-
λὴν πολιτείαν ἐξέστης. Στήκε τοῖνον γρηγορῶν ὡς
ὄπλιτης, μὴ τις ὕπνος παρειέλθῃ χαινῶν σε, καὶ
ρίψασπιν, ὃ μὴ γένοιτο, δείξῃ. Οὐ γὰρ τοῦ Πονηροῦ
τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.

PB. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῃ.

*Katὰ Θεοπασχῆτων, καὶ τῶν μίαν ἐπὶ Χριστοῦ
φύσιν εἶναι λεγόντων.*

Ὅσπερ οἱ ναυτικοὶ βρώματι τὸ δέλεαρ κατα-
κρύπτουσι, καὶ τοὺς ἰχθύας ἀπρόοπτος ἀγρεύουσιν·
οὕτως οἱ πονηροὶ τῶν αἰρέσεων σύμμαχοι, τῇ χρηστο-
λογίᾳ τὰς ἑαυτῶν κακονομίας καλύπτοντες, ἀγκι-
στρεύουσι τοὺς ἀπλουστέρους πρὸς θάνατον. Πᾶση
τοῖνον φυλακῇ τήρει τὴν σὴν καρδίαν, μὴ που
[δόκησιν τὴν] τοῦ Χριστοῦ φύσιν (1) μετὰ τὴν
σάρκωσιν δείξῃ. Θατέρας γὰρ ἔστιν ἀναίρεσις ἢ περὶ
μῆδς [τούτων] συγκατάθεσις· ἢ τῆς θείας τραπί-
σης, ἢ τῆς ἡμῶν μειωθείσης. Αὕτη τοῦ Μάνητος
ἢ Χάρυβδος, δι' ἧς πάντας εἰς γέενναν καταγαγεῖν
ἐσπούδασε.

(1) Verba, μὴ που δόκησιν τὴν τοῦ Χριστοῦ φύ-
σιν, sic melius exhibent codd. Vatic. 649 et Alt.,
μήπως μίαν Χριστοῦ φύσιν μετὰ τὴν, etc. Quod
vers. scq. exstat τούτων, ab utroque isto abest co-
dice, qui et conveniunt in mutando, versu ultimo,
καταγαγεῖν in κατασπάσαι. Possim.

ΠΓ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Διά τί μετά τήν ἀνάστασιν ὁ Κύριος τρίς τὸν Πέτρον περὶ ἀγάπης ἠρώτησεν.

Ἡ τριπλῆ τοῦ Κυρίου πρὸς Πέτρον περὶ ἀγάπης ἐρώτησις, οὐκ ἔστιν ἀγνοίας τοῦ Δεσπότου ὑπόνοια· μὴ οὕτως τινὲς παραλογίζεσθωσαν (2)· ἀλλὰ τὸ τριπλοῦν τῆς ἀρνήσεως, τῷ τριπλῶ τῆς συγκαταθέσεως, ὁ ἀγαθὸς Ἰατρός ἐξωστράκισε.

ΠΑ'. — ΛΕΟΝΤΙΩ.

Περὶ τοῦ ἀναξίως ψαύειν τῆς χειροτονίας τοῦ ἐπισκόπου.

Οὐκ ἔστι τῶν τυγχανόντων (3) ἐπισκοπῆς ἐρῶν, ὡς θαυμάσιαι, ἀλλ' ὧν ὁ βίος ἐκ τῶν Παύλου νόμων ἰθύνεται. Εἰ οὖν ἐκεῖνην ἐν σεαυτῷ θεωρεῖς τὴν ἀκρίβειαν, ἴθι ἀσμένως πρὸς τὴν [τοῦ] τοσοῦτου ὕψους ἀνάστασιν. Εἰ δὲ οὐ πρόσεστί σοι αὕτη, μέγχις ἀνκτῆσθι, μὴ ψαύσης τῶν ἀψάυστων. Πρόσεχε πυρὶ προσεγγίζειν τὴν ὕλην δαπανῶντι.

ΠΕ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Διά τί ὁ Ἰωάννης τοὺς Ἰουδαίους γεννήματα ἐχιδνῶν ἐκάλεσε.

Γεννήματα ἐχιδνῶν Ἰωάννης τοὺς Ἰουδαίους ἐκάλεσεν, ὡς πονηρῶν γονέων κηρύματα πονηρότερα. Φασι γὰρ τοῦτι τὸ θηρίον κατεσθίειν (4) τὴν μητρίαν νηδὺν ἐν τῷ ἀποτίκτεσθαι. Ἐπειδὴ οὖν τὸν γεννήσαντα αὐτοὺς Θεὸν ἐγκατέλιπον καὶ πᾶσαν δεδομένην αὐτοῖς χάριν ἐνέκρωσαν καταργήσαντες, εἰκότως ἐκεῖνοις αὐτοὺς ἀπεικάζει τοῖς ἰοδόλοις, ἀχαριστία τὰς εὐεργεσίας ἐξαφανίζουσιν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κατεσθίουσιν.

ΠΖ'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῃ.

Εἰς τὸ, « Μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς μου οἶκον ἐμπορίου. »

Νουθετῶς ἐρωτῶντι ἀνάγκη σοι ἀποκρίνεσθαι. Λάλει γὰρ, φησὶν, εἰς ὧτα ἀκουόντων. Καὶ, « Ὁ ἔχων ὧτα ἀκούειν, ἀκουέτω. » — « Μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς μου οἶκον ἐμπορίου, » τοῖς τὰς περιστρεφὰς πωλοῦσιν ὁ Κύριος εἶπε, τοὺς ἱερεῖς αἰνισσόμενος, τὰς τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἀπειπωλόντας δωρεάς· ἐπειδὴ ἐν εἴδει περιστρεφὰς τὸ θεῖον ἐπεφάνη Πνεῦμα, τοὺς θεοκαπηλοὺς προπηλαχίζον. Τὸ δὲ, « Ἀρατε ταῦτα ἐντεῦθεν, » οὐ χρεῖα λοιπὸν, φησὶ, τῶν αἱμάτων ἀναίμακτον ἐγὼ χαρίζομαι πταισμάτων ἄφεσιν· ἐκ τοῦ δεύρο πνεῦμα (5) μόνον ἐξιλάσκεισθαι βούλομαι. Ὁ σαρκικὸς πεπληρωται νόμος, ὁ τοῦ πνεύματος κρατεῖτω, καὶ τῆς σωτηρίας ἀρχέτω.

pleta est, spiritus lex jam imperet, ac salutis principatum obtineat.

²⁷ Joan. xxi, 15 seqq. ²⁸ I Tim. iii, 4 seqq.; Tit. i, 7 seqq. ²⁹ Matth. iii, 7. ³⁰ Deut. xxxii, 18. ³¹ Eccli. xxv, 12. ³² Luc. viii, 8. ³³ Joan. ii, 16. ³⁴ Matth. iii, 16. ³⁵ Joan. ii, 16.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(2) Pro τινὲς παραλογίζεσθωσαν melius legunt codd. Vatic. 649 et Alt., μὴ οὕτως τις παραλογίζεσθω σε. POSSIN.

(3) Vers. 1, τῶν τυγχανόντων, melius codd. Vat. 649 et Alt. τῶν τυχόντων. Vers. 4 iidem pro τοσοῦτου habent τοιοῦτου. Vers. 5 pro iis, εἰ δὲ οὐ πρόσεστί σοι αὕτη, ambo codd. legunt, εἰ δὲ τί σοι ἐπίτῃς ἐλλείπει. Vers. pen. post κτῆσθι addunt,

Α

CIII. — EIDEM.

Cur post resurrectionem Dominus ter Petrum de dilectione interrogavit.

Triplex Domini ad Petrum de charitate interrogatio ²⁷, a Domini ignorance proficisci minime existimanda est (ne ita quidam decipiantur), verum triplicem negationem triplici assensione bonus Medicus depulit.

CIV. — LEONTIO.

De indigna ordinatione episcopi.

Non est quorumlibet, vir præclare, episcopatum appetere: verum eorum, quorum vita ex Pauli legibus dirigitur ²⁸. Quamobrem si illam in te ipso sinceritate perspicis, libenti atque alacri animo ad tanti fastigii ascensum perge. Sin autem ea tibi deest, quoad ipsam adeptus sis, ea, quæ attingere nefas est, minime attinge. Cave ne ad ignem, qui materiam absumit, accedas.

CV. — EUTONIO DIACONO.

Cur Joannes Judæos gemina viverarum vocavit.

Viperarum progeniem Joannes Judæos appellavit ²⁹, ut improborum parentum improbiores fetus. Aiunt enim hanc feram maternum **33** ventrem, cum in lucem editur, arrodere. Quoniam igitur Deum, qui eos genuit, dereliquerunt ³⁰, atque omnem sibi concessam gratiam exstinxerunt (ea videlicet in irritum redacta), merito proinde venenatis animalibus eos confert, per ingratiitudinem accepta beneficia obliterantibus, ne dicam corrodentibus.

CVI. — TIMOTHEO LECTORI.

In illud, « Nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis. »

Tibi, qui prudenter interrogas, respondere necesse est. Loquere enim, inquit Scriptura, in aures audientium ³¹. Ac rursum, « Qui habet aures audiendi, audiat ³². » — « Nolite facere domum meam domum negotiationis ³³, » ad eos qui columbas vendebant, dixit Dominus: sacerdotes, qui Spiritus sancti dona vendebant, significans, quandoquidem in columbæ specie ³⁴ Spiritus sanctus apparuit, eos, qui ex Deo couponum ritu quæstum captant, insectans. Quod autem ait: « Tollite ista hinc ³⁵, » perinde est ac si diceret: Non jam cruoribus opus est. Incruentam ego culparum veniam largior. Deinceps spiritum solum placari volo. Carnalis lex im-

κάκεινο, et paulo post προσεγγίζειν in προσεγγίζεις vertunt. POSSIN.

(4) Locus ille, κατεσθίειν, etc., sic effertur in codd. Vat. 649 et Alt., κατεσθίων τὴν μητρίαν νηδὺν ἀποτίκτεσθαι. POSSIN.

(5) Pro πνεῦμα codd. Vatic. 649 et Alt. πνεύματι habent, quæ est haud paulo melior lectio. POSSIN.

CVII — EIDEM.

A

PZ. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

De Testamentorum concordia.

Nullam, o amice, dogmatum novitatem Dei Filius legi ac prophetis induxit: verum his, quæ olim de ipso prædicta fuerant, finem imposuit ²⁶. Ac prorsus, si Vetus Testamentum attento animo evolvas, omnia quæ Novo Testamento continentur, in eo prædicata esse comperies. Quamobrem iis qui legi innitebantur viamque novam et peregrinam evangelicam doctrinam esse arbitrabantur, ex ipsis legis verbis, dogmatum gratiæ veritatem declarat. Sicque internam utriusque Testamenti concordiam videbunt.

CVIII — PROÆRESIO SCHOLASTICO.

De vivente verbo.

Orationum congeriem habes, ut audio, quibus aures quidem oblectantur, animus autem minime alitur. At tibi vivo sermone opus est: quo qui caret, nihil aliud est quam cymbalum tinniens ²⁷. Quocirca si eum insuper acceperis, canorum ac suave organum eris, Deoque et hominibus concinnum.

CIX — MARATHONIO MONACHO.

Contra Macedonianos seu Spiritum impugnantes.

Cum Deus et Salvator noster homo factus Spiritum sanctum divinam Trinitatem complere **34** tradiderit, atque in sancti baptismi invocatione una cum Patre ac Filio, tanquam a peccatis liberans, numeretur, et in mystica mensa communem panem, proprium incarnationis ipsius corpus redat, quid **C** tu, o vesane atque attonite, eum quiddam factitium aut creatum, aut servilis naturæ, ac non herilis et effectoris, ac regiæ essentia cognatum, et consubstantialem Spiritum sanctum esse doces? Nam si servus est, cum Domino minime numeretur. Si creatus est, cum Creatore minime conjungatur. Cum eo porro copulatus ac numeratus est, quandoquidem exacto lujusmodi rerum doctore Christo fidem adhibere convenit, de natura certo docenti: eius tibi secus videatur, sapientiori scilicet viro, ac majori cælestium rerum cognitione præditum te esse jactanti, vel, ut rectius loquar, adversus Deum impudenter arguanti.

CX — CRATONI MONACHO.

Religiosam vitam professos debere omnia quæ in ea sunt laboriosa alacriter amplecti.

Qui religiosam vitam profiteri studet, ac salutis

²⁶ Luc. xxiv, 25 seqq. ²⁷ I Cor. xiii, 1.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(6) Ἐπιστήγαγεν. Melius cod. Alt. legit ὑπεστήγαγεν. Vers. 6 εὐρήσεις codd. Vat. 649 et Alt. in præsentī ponunt εὐρήσεις. Possin.

(7) Ut hic ait Spiritum sanctum in sacra Domini cœna (quam vocat mensam mysticam) panem communem reddere proprium incarnationis Christi corpus, sic et infra de vino loquitur epist. 313, quod ex ejus primitiis Spiritus divinus sanguinem Christi efficiat, ὡς αἷμα Χριστοῦ τὴν τούτου (τοῦ οἴνου)

Περὶ τῆς τῶν Διαθηκῶν συμφωνίας.

Καινότητα δογμάτων, ὧ φιλότης, οὐδεμίαν τῶ νόμῳ καὶ τοῖς προφήταις ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ἐπεστήγαγεν (6), ἀλλὰ τοῖς πάλοι περι αὐτοῦ προφανθεῖσι τὸ πέρας ἐπέθηκε. Καὶ πάντως νουνεχῶς τὴν Παλαιὰν ἀναπτύσσων, πάντα τὰ τῆς Νέας ἐν αὐτῇ κηρυχθέντα εὐρήσεις. Τοῖς τοίνυν ἐπὶ τῶ νόμῳ ἐρηρυσμένοις, καὶ ξένην ὁδὸν τὴν εὐαγγελικὴν οἰομένοις, ἐκ τῶν τοῦ νόμου ῥημάτων, τῶν τῆς χάριτος δογμάτων τὴν ἀλήθειαν τρανοί. Καὶ δύνονται οὕτως [τὴν] ἀμφοτέρων τῶν Διαθηκῶν ἐνδιάθετον συμφωνίαν.

PH. — ΠΡΟΑΙΡΕΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ τοῦ ζῶντος λόγου.

Λόγῳ ἔχεις συναγωγὴν, ὡς μανθάνω, ἀκοὴν μὲν τερπόντων, τὴν δὲ ψυχὴν οὐ τρεπόντων. Λόγου δὲ τοῦ ζῶντος σοὶ δεῖ, οὐ ὁ χηρεῦν κῦμβαλον ἀλαλάζον ἐστίν. Εἰ τοίνυν ἐκεῖνον προσλάβεις, ὄργανον ἔση ἡδύφογγον καὶ Θεῶ καὶ ἀνθρώποις εὐάρμοστον.

PΘ. — ΜΑΡΑΘΩΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Κατὰ Μακεδονιῶν, ἦτοι Πνευματομάχων.

Εἰ ὁ Θεὸς καὶ Σωτὴρ ἡμῶν ἐνανθρωπήσας παρέδωκε συμπληρωτικὸν εἶναι τῆς θείας Τριάδος τὸ πανάγιον Πνεῦμα, καὶ ἐν τῇ ἐπικλήσει τοῦ ἁγίου βαπτίσματος σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῶ ὡς ἐλευθεροῦν τῶν ἁμαρτιῶν, ἀριθμώμενον, καὶ ἐπὶ τῆς τραπεζῆς τῆς μυστικῆς τὸν ἄρτον τὸν κοινὸν, σῶμα ἰδικὸν τῆς αὐτοῦ σαρκώσεως ἀποφαίνον (7)· πῶς διδάσκεις, ἐμθρόντητε, ποιητὴν, ἢ κτιστὸν, ἢ τῆς δούλης φύσεως εἶναι, ἀλλ' οὐ τῆς δεσποτικῆς, καὶ δημιουργοῦ, καὶ βασιλίδος οὐσίας συγγενὲς καὶ ὁμοούσιον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; Εἰ γὰρ δούλον, μὴ ἀριθμείσθω μετὰ τοῦ Δεσπότη. Καὶ [εἰ] κτίσμα, μὴ συγκείσθω τῷ Κτίστῃ. Ἦνωται δὲ καὶ συνηριθμῆται, ἐπειδὴ τῷ ἀκριβεῖ τῶν τοιούτων δογματικῇ τῷ Χριστῷ πείθεσθαι χρὴ, ἀσφαλῶς τὰ περὶ τῆς οὐσίας οὐσίας διδάσκοντι· εἰ καὶ σοὶ μὴ δοκεῖ, τῷ σοφωτέρῳ τε καὶ τὰ οὐράνια πλέον Θεοῦ εἰδέναι κομπάζοντι, ἢ μᾶλλον τολμηρῶς ῥητορεύοντι κατὰ Θεοῦ.

PΓ. — ΚΡΑΤΩΝΙ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὅτι ὁ ἀσκησὶν ἐπαγγελλόμενος, πάντα τὰ αὐτῆς ἐπίπλονα προθύμως ὀφείλει ἀσπάζεσθαι.

Ὁ ἀσκήσαι βουλόμενος, καὶ σωτηρίας ἐφιέμενος,

ἀπαρχὴν τὸ θεῖον ἐργάζεται Πνεῦμα. RITT.

— Inscrubitur hæc epistola in codd. Vat. 649 et Alt. non Μαραθωνίῳ, sed Μακεδονιῶν. Vers. 9 δημιουργοῦ in δημιουργικῆς muta, auctore cod. Alt. Vers. 14 pro τῷ Χριστῷ cod. Vat. 649 τοῦ Χριστοῦ legit. Vers. 16 pro σοὶ μὴ δοκεῖ cod. Alt., ommissa negatione, σοὶ δοκεῖ habet. Versu eodem post σοφωτέρῳ σα uterque col. Θεοῦ addit. Possin.

πάντα τὰ αὐτῆς ἐπίπνοια, ὅποια καὶ ὅσα δ' ἂν ᾦ, A
προθύμως ἀσπάζεταιται. Ὁ δὲ παρ' ἀξίαν πράττειν ἐν τῇ
ἀσκήσει, ἢ ταῖς αὐτῆς διακονίαις οἰόμενος, τὸν ἕξω
τύπον ἐνδέχεται, ὃν ἀποθέσθαι ἀμήχανον, εἰ μὴ μνη-
μῶν ἔχοι (8) τοῦ σώματος, ὅθεν ὑπέστη, καὶ ὅπου
πάλιν ἀναλύει.

PIA'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Περὶ τοῦ διὰ χρημάτων χειροτονηθέντος.

Ἐλαβες ἱερωσύνην ἀνιέρως, ἀνιέρω, χρήμασι κλέ-
ψας πρᾶγμα οὐράνιον, δεύτερος Καϊάφας, ἀργυρίψ
λαβὼν τὰ ἀπόρρητα. Ἄλλ' ἔστιν ἔλπις μεταβαλέσθαι
σε πρὸς χρηστότητα. Ἐναντίον γάρ τι εἰπεῖν (9) σοὶ
οὐ βούλομαι.

PIB'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

*Ὅτι ἂν λέγομεν (f. d λέγομ.) οἱ ἱερεῖς ὀφείλομεν
ποιεῖν.*

Διδάσκεις ἐπ' ἐκκλησίας τερπνῶς, ἀλλ' εἴθε μάλ-
λον εὐεργετικῶς. Ἔοικας γάρ τινι ἐφ' ὑφους βάλλοντι
λίθους (10), * διακονεῖ τῆς πτώσεως αὐτοῦ τὴν εὐθύ-
τητα, καὶ ταύτην ἐφ' ἑαυτὸν προσκαλουμένω. Ὁ γάρ
τῶν ἀμαρτημάτων ἕλεγχος, εἰ ἐν ἡμῖν θεωρεῖται, διὰ
τῶν ἔργων τοὺς λόγους ἀρνούμενος, οὐ μόνον τοὺς
ἀκροατὰς πράττειν κακῶς οὐ κωλύσομεν, ἀλλὰ καὶ
γέλωτα ὀφλισκανοῦμεν, ἄλλα διδάσκοντες, καὶ ἕτερα
πράττοντες.

PIΓ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ὅτι χρήματι πέπρακε τὴν ἱερωσύνην.

Ἀχρήστους (11) λίθοις τὸ ἐκκλησιαστικὸν κτιζεῖς,
τοῖς παρανόμοις, ἢ μάλλον ἀσεβέσι σου πόροις. Ἐλα-
βες γάρ τιμὴν ἱερωσύνης, ὡς πιπράσκων ἱερωσύνην,
καὶ ἔδωκας ταύτην Ζωσίμω· οὕτως οὕτως ἄδεται ἀνά
πάσαν τὴν χώραν ὁ λόγος, ὥστε παντὸς ἀκούοντος
ταῦτα ἡχεῖν τὰ ἀμφοτέρα ὕτα.

PIΔ'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

*Περὶ τῶν τριῶν ἡμερονοκτίων τῆς ταφῆς τοῦ
Κυρίου.*

Τῶν τριῶν τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου ἡμερονοκτίων
αὕτη ἐστὶν ἡ διασάφησις. Γέγραπται, « Ὅσπερ ἦν
Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ
τρεῖς νύκτας· οὕτως καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔσται
ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύ-
κτας. » Ὁ τοίνυν ἐπαγγεῖλάμενος τὸν τύπον πλη-
ρῶν (12) Ἰωνᾶ, ἀκριβῶς αὐτὸν ἐπιστάμενος (ἐπειδὴ
[καὶ] παρῆν Ἰωνᾶ [καὶ] ριπτουμένω εἰς τὸν βυθὸν, D
καὶ ἐκθρασσομένω ἐκ τοῦ βυθοῦ), τοῦτον ἐπλήρωσεν
ἀσφαλῶς, τοσοῦτον ἐν τῇ τάφῳ διατρέψας, ὅσον Ἰω-

⁸⁸ Gen. iii, 19. ⁸⁹ Matth. xii, 40.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(8) Codd. Vat. 649 et Alt. pro ἔχοι habent ἔχη, et vers. seq. ὅποι pro ὅπου. POSSIN.

(9) Codd. Vat. 649 et Alt. ἐπιειπῖν. POSSIN.

(10) Pro λίθους codd. Vat. et Alt. in singulari ponunt λίθον, moxque post διακονεῖ addunt δέ. POSSIN.

cupiditate flagrat, omnia, quæ in ea dura et labo-
riosa sunt, quæcunq; tandem illa sint, prompto
animo amplectitur. Qui autem in religiosa exerci-
tatione ipsiusque ministeriis non pro merito suo ac
dignitate secum agi existimat, externo fastu indutus
est: quem deponere non potest, nisi illud memine-
rit, unde corpus ipsi ortum sit ⁸⁸, et quo tandem
revertatur.

CXI. — ZOSIMO PRESBYTERO.

De eo qui data pecunia ordinatus est.

Homo profane, profano modo sacerdotium ac-
cepisti, rem videlicet cœlestem pecunia suffura-
tus, novumque Caiapham te præbens, ut qui res ar-
canas et mysticas argento tibi compararis. At spes
est te * ad benignitatem migraturum. Contrarium
B enim tibi quidquam dicere nolo.

CXII. — EUSEBIO EPISCOPO.

Quod quæ dicunt sacerdotes, ea facere debeant.

Lepide ac jucunde in Ecclesia doces: at utinam
potius utiliter. Similis enim es cuidam in altum
lapides jactanti, ac ruinæ suæ rectitudinem procu-
ranti, eamque in seipsum provocanti. Nam si pecca-
torum reprehensio in nobis ipsis per opera sermo-
nes inficiari ac destruere perspiciatur, non modo
auditores, quominus scelerate vivant non prohibe-
bimus, sed etiam didendos nos ipsis propinabimus,
alia videlicet docentes, et alia facientes.

CXIII. — EIDEM.

Quod pecunia sacerdotium vendiderit.

Inutilibus saxis Ecclesiam extruis, sceleratis 35
nimirum, ne dicam impiis, proventibus. Sacerdotii
enim pretium accepisti, sacerdotium vendens, id-
que Zosimo dedisti, usque adeo hæc per totam re-
gionem omnium sermone celebratur, ut ambæ
eorum, qui hæc audiunt, aures eo circumsonent.

CXIV. — TIMOTHEO LECTORI.

De tribus diebus sepulture Domini.

Trium Domini in sepulcro transactorum die-
rum hæc est explanatio. Scriptum est: « Quemad-
modum Jonas fuit in ventre ceti tribus diebus et
tribus noctibus: ita etiam Filius hominis erit in
corde terræ tribus diebus et tribus noctibus ⁸⁹. »
Is igitur, qui se Jonæ tyrum expressurum receperat,
cum eum exacte nosset (quippe qui etiam Jonæ
adesset, cum in profundum præceps ageretur, atque
e profundo ejiceretur), eum quoque haud dubie
explevit, tanto nimirum temporis spatio in sepul-

cro commoratus, quanto Jonas in celi ventre. Quod si alteram adhuc hujus loci explicationem quaeris, habeto. Sexta hora Parasceves in crucem actus est Dominus ⁴⁰. Ab hac hora ad nonam usque tenebrae exstiterunt ⁴¹. Hoc tu noctem intellige. Rursus a nona lux. Hoc rursus pro die habe. Nox rursus Parasceves. Tum dies Sabbati. Nox Sabbati Domini diei diluculum, juxta evangelistam dicentem: « Vespere autem Sabbati, quæ lucescit in prima Sabbati ⁴². » Quod si tertiam ex me intelligere postulas, ea est hujusmodi: In die Parasceves Dominus spiritum tradidit. En una dies: Sabbatum totum in sepulcro exegit; postea ejus noctem. Lucescente Dominica a sepulcro surrexit. Id quoque dies est; siquidem a parte, ut nosti, totum intelligitur. Sic autem nos quoque eorum, qui mortem obeunt, memoriam celebrare consuevimus. Quacunque enim diei hora quispiam vitam cum morte commutarit, postero duntaxat die interjecto, altero post die tertianum ipsius diem agimus. Habes, ni fallor, propositæ quaestionis solutionem. Quod si perfectos tres dies ac noctes quaerunt qui male pugnant, illud responde, quod rex quoque, si admissa eorum, qui in metallis ac vinculis sunt, deprecatione ac supplicatione, hoc ipsis pollicitus fuisset, se post tertium diem eos missos facturum, ac præstitutum diem antevertens eos liberasset, per hanc celeritatem verum magis dixisset. Ad eundem itaque modum Dominus, citius quam promiserat, resurgens, ab omnibus merito adorabitur.

CXV. — HELIÆ MONACHO.

Quid tibi et viæ Ægypti, ut bibas aquam Geon? ad refugam populum inquit propheta, vel per illum potius Deus. Quid tibi et confusio, ex qua in manu Dei excelsa et brachio **36** extento liberatus es ⁴³? Quil, posteaquam virtutem attigisti, ac summam philosophiam degustasti, ad vitium reverteris, nec tibi illud Scripturæ animo observatur, Eum qui a justitia ad peccatum se avertit ⁴⁴, in gladium Deus præparabit? Fuge tempestatem; fuge fluctus. Christus ventum increpavit ⁴⁵. Nullum tempestatem periculum facies, si portus loco Christum tenueris.

CXVI. — AUSONIO CORRECTORI.

Cum sapiens veritatis inventum habeas multiplicem tormentorum machinam, timore ad judicium utere, quandoquidem te terrorem improbis divina lex constituit.

CXVII. — ATHANASIO COENOBIAARCHÆ.

In illud, « De die illa et hora nemo novit. »

Quid adversum seipsum Domini judicium impii

⁴⁰ Joan. xix, 14. ⁴¹ Matth. xxvii, 45. ⁴² Matth. xxviii, 1. ⁴³ Deut. v, 15. ⁴⁴ Ezech. xviii, 24. ⁴⁵ Luc. viii, 24.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(15) Cod. V. 649 et A., pro ἀπαιτεῖς, θέλεις. Pos. (13*) Deest vox Χριστὸν in cod. Alt. Possin. (14) Sic et de juris consulti quaestionum usu ac

αἰδῶν ἐν τῷ κήτει. Εἰ δὲ καὶ δευτέραν ζητεῖς, αὐτὴ ἐστίν· Ἐκτὴ ὥρᾳ τῆς Παρασκευῆς ἑσταυρώθη ὁ Κύριος. Ἀπὸ ταύτης ἔως ἐνάτης σκότος ἐγένετο, τοῦτο νύκτα μοι νόησον. Πάλιν ἀπὸ ἐνάτης φῶς· τοῦτο πάλιν ἡμέραν· ἡ νύξ αὐθιγῆς τῆς Παρασκευῆς. Τὸ Σάββατον πάλιν. Ἡ νύξ τοῦ Σαββάτου ὁ τῆς Κυριακῆς ἄρθρος, κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν λέγοντα· « Τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν τῶν Σαββάτων. » Εἰ δὲ καὶ τρίτην ἀπαιτεῖς (15) μαθεῖν, οὕτως· Ἐν τῇ Παρασκευῇ παρέδωκεν ὁ Κύριος τὸ πνεῦμα· τοῦτο μίᾳ ἡμέρᾳ. Τὸ Σάββατον ὅλον ἐποίησεν ἐν τῷ τάφῳ· εἰτὰ τοῦτο τὴν νύκτα. Ἐπιφωσκούσης Κυριακῆς ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου, καὶ τοῦτο ἡμέρα· ἐπειδὴ ἀπὸ μέρους, ὡς οἶσθα, τὸ ὅλον γυροῖται· οὕτως δὲ καὶ ἡμεῖς τὰς τῶν τελευτώντων μνήμας εἰώθαμεν τελεῖν. Ὅποια δ' ἂν ὥρᾳ [τῆς] ἡμέρας τις τελευτήσῃ, τὴν ἐξῆς ὑπερτίθεσθαι μόνην, καὶ τῇ ἑτέρᾳ ἔωθεν, τὴν τρίταιαν αὐτοῦ ἀγειν ἡμέραν. Ἔχεις, ὡς οἶμαι, τὴν λύσιν τοῦ ζητουμένου. Εἰ δὲ τελείας τὰς τρεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας ζητοῦσιν οἱ κακομάχοι, ἀποκρίναι, ὅτι καὶ βασιλεὺς εἰ προσεβίαν καὶ ἰσχυρίαν τῶν ἐν μεταλλοῖς καὶ φυλακαῖς προσδεξάμενος, μετὰ τρίτην αὐτοῖς ἡμέραν μεταδοῦναι ὑπέσχετο τῆς ἀφέσεως, καὶ προφθάσας τὴν προθεσμίαν τὴν ὑπέρωσιν δέδωκε, μᾶλλον τῷ τάχει ἠλθῆσεν. Ὁ δὲ δεσπότης συντομώτερον ἀναστὰς ἢ ὑπέσχετο, παρὰ πάντων εἰκότως προσκυνηθήσεται.

C

PIE'. — ΗΛΙΑ ΜΟΝΑΧΩ.

Τί σοι καὶ τῇ ὁδῷ Αἰγύπτου, [τοῦ] πιεῖν ὕδωρ Γηῶν; πρὸς τὸν παλίστροφον λαὸν ὁ προφήτης φησιν, ἢ μᾶλλον δι' ἐκεῖνου Θεός. Τί σοι καὶ τῇ συγχύσει ἧς ἀπὸ ἀλλαγῆς χειρὶ Θεοῦ κραταίῃ, καὶ βραχίονι ὑψηλῷ; Τί τῆς ἀρετῆς ἀψάμενος, καὶ τῆς ἀκρας φιλοσοφίας γευσάμενος, εἰς κακίαν παλινωστεῖς, οὐκ ἔχων τὸ Γραφικὸν κατὰ νοῦν, τὸν ἀποστρέφοντα ἀπὸ δικαιοσύνης ἐπὶ ἀμαρτίαν ἐτοιμάσει; ὁ Κύριος εἰς ῥομφαίαν; Φύγε τὴν κλύδωνα, καὶ φύγε τὰ κύματα. Ἐπέτιμησε Χριστὸς τῷ ἀνέμῳ. Οὐδεὶς σε χειμῶνος καταλήψεται· πείρα, εἰ τὸν λιμένα κρατοῖς Χριστὸν (13*).

PIQ'. — ΑΥΣΟΝΙΩ ΚΟΠΙΚΤΟΠΙ.

Σοφὸν ἔχων ἀληθείας ἐξεύρημα (14), τὸ πολυειδὲς τῶν βασάνων μηχανήμα, χρῆσαι τῷ φόβῳ πρὸς τὴν κρίσιν· ἐπειδὴ φόβον σε τοῖς κακοῖς ὁ θεὸς νόμος ὤρισται.

PIZ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Εἰς τὸ, « Περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν. »

Τί καθ' ἑαυτῶν τὴν τοῦ Κυρίου ἐπισπῶνται κρίσιν

ἄνε. RITT.

— Vers 3. Vat. 649 et Alt. non τὴν κρίσιν, sed τὴν τάξιν habent. Possin.

οι βλάσφημοι; Τί τὸ πῦρ τῆς γεέννης οἱ θεομάχοι ἀπεικαλοῦσιν (15); Ἠγνόησε, φάσκουσι, τῆς συντελείας τὴν ἡμέραν ὁ Κύριος. Οὐκ ἠγνόησεν, ἀπαγε, ἀλλὰ σαφηνίζει τὰ ἀνωφελεῖ παρητητοῦ προβλήματα. Ἐπεὶ πῶς ἀγνωοῖν ἠδύνωτο ἕσαν ἡ ἡμέραν ὁ ποιητῆς τῶν αἰώνων, ἐν ᾧ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας; Οὐκ ἦν ἀγνωοῦντος, τὸ καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ φόβητρα προεπειν τῆς ἐσχάτης, καὶ ὡσπερ παρούσαν αὐτὴν τοῖς γνωρίσμασι διαγράφειν. Ἀλλ' ὁ ἐφθην εἰπῶν, τῆς εἰκαίας ἐρωτήσεως τὴν ἀπόφασιν οὐκ ἐδήλωσε. Τί γὰρ ὄφελος, εἰπέ μοι, μαθεῖν τὴν ἡμέραν τοῦ τέλους; Ἄγνωοῖν δὲ ταύτην συμφέρει, ἵνα πᾶσαν ἡμέραν ἐκείνην εἶναι νομίζοντες, ἔτοιμοι πρὸς ταύτην τυγχάνωμεν γρηγοροῦντες, καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν περιμένοντες.

PIH'. — ΖΩΣΙΜΩ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΙ.

Περὶ πρεσβυτέρων μὴ περιπατούντων κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἐντολήν.

Ἦρκει μὲν καὶ σὺ, ἀναιδέστατε Ζώσιμε, τὴν θείαν ἐρωσύνην (16) λυμάλνεσθαι, καὶ πᾶσαν αὐτῇ ὕβριν προστρέβασθαι. Ἐσχες δὲ καὶ σύζυγον ὁμοιον, καὶ ζεύγος βοῶν συνηρμόσθητε, τὴν ἀκανθοφόρον γῆν τῶν παθῶν ἐργαζόμενοι. Στήτε τοῖνον, ὦ δειλοκοι, τῆς ἀτόπου μανίας. Παύσασθε πάντολμοι τὴν βασιλικὴν αὐλήν καταχραίνοντες. Τῶν μολυσμῶν ἐαυτοὺς ἐκαθάρατε. Κηλῖδος τὸ θυσιαστήριον ἀπαλλάξατε. Ἡμᾶς δακρῶν κουφίσατε, τοὺς ὀρῶντας σκανδάλων ἐλευθερώσατε, τοὺς κωμωδοῦντας εἰργῆν συγχωρήσατε, τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ ἐνθυμήθητε, τῆς ἐαυτῶν ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος φείσασθε.

PIΘ'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὅτι φοβικτὸν εἰς ὑπερβολὴν τὸ πιπράσκειν ἐρωσύνην ἢ ἐξωρῆσθαι.

Καλῶς τὸ Ψαλμικὸν ἐμελέτησας, καὶ τοὺς μονοτρόπους ἐν τῷ τοῦ Κυρίου ὄκμῳ συνήγαγες, Ζωσίμω συζεύξας [καὶ] Μάρωνα · πᾶσαν σπουδὴν, ὡς οἶμαι, τιθέμενος, μὴ τι τῶν φαύλων ἐξω τοῦ θυσιαστηρίου σταίη. Ἰσθι τοῖνον ὡς πληθύνων τοὺς Σίμωνας, τοὺς χρήμασι κτᾶσθαι τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα νομίζοντας, κοινὸν ἐκτῆσω βαλάντιον τῷ προδότῃ, εἰς χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας καλινδούμενος, καὶ προπίνων τολμηρῶς τὰ καὶ ἀγγέλοις αὐτοῖς περιπέθητα.

PK'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ (17).

Περὶ τοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου καὶ Ζωσίμου.

Μὴ θαυμάσης τὴν τόλμαν Εὐσεβίου καὶ τὸ θράσος Ζωσίμου, ἀλλὰ τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν, οὕτως ἡμᾶς εἰς μετάνοιαν περιμένοντος, καὶ ἐξ ἀκαθάρτου χειρὸς δεχομένου θυμιαμα. Εἰ γὰρ τις ἀμαρτίας ἀπότροφος, πᾶσι κατεστιγμένους μολυσμοῖς τε καὶ

⁴⁴ Marc. xiii, 32; Math. xxiv, 36. ⁴⁷ Coloss. ii, 3. ⁴⁶ Math. xxiv, 42 seqq. ⁴⁵ Psal. lxxvii, 7. ⁴⁸ Act. viii, 9 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(15) Codd. iidem legunt pro ἐπικαλοῦσιν, ἐκκαλοῦσιν, εἰ pro φάσκουσι, φάσκοντες. POSSIN.

(16) Codd. Vat. 649 et Alt. tertio utuntur casu, scribentes, τῇ θεῖᾳ ἐρωσύνη. Iidem versu 5 legunt

homines attrahunt? Quil gehennæ ignem Dei hostes accendunt? Consummationis diem, inquit, Dominus ignoravit ⁴⁴. Absit! Verum inutiles quæstiones explicare recusabat. Alioqui quonam pacto horam aut diem ignorare poterat sæculorum effector, in quo thesauri omnes sapientiæ sili sunt ⁴⁷? Non erat ignorantis, ipsa quoque extremi diei signa et terrores prædicere, eumque velut præsentem eertis notis atque insignibus describere. Verum, ut jam dixi, vanæ percontationis explicationem ac sententiam minime declarandam duxit. Quil enim, die, quæso, utilitatis attulerit finis mundi diem exploratum habere? At vero eundem ignorare conduit, ut omnem diem illum esse existimantes, parati ad eum simus, vigilantes, ac Dominum nostrum exspectantes ⁴⁸.

CXVIII. — ZOSIMO AC MARONI.

De presbyteris non ambulatibus secundum Dei mandatum.

Ad divinum sacerdotium labefactandum, atque omne ipsi contumeliæ genus iniurandum, tu quoque, impudentissime Zosime, sufficiebas. Accessit autem similis socius, ac par boum copulati estis, spineum vitiorum arvum colentes. Ab hoc igitur præpostero furore, o miseri, desistite. Regiam, o audacissimi homines, aulam contaminare desinite. Sordibus vosipsos expurgate. Labem ab altaribus removete. Nos lacrymis levate, eos, qui vos vident, scandalis liberate. Iis qui comicis salibus vos insectantur, ut taceant, permittite. Dei iudicium cogitate. Vestris animis et corporibus parcite.

37 CXIX. — EUSEBIO EPISCOPO.

Valde horrendum esse vendere sacerdotium et emere.

Pulchre illud Psalmistæ medicatus es, atque unius moris homines in Dei domo collegisti ⁴⁹, qui Maronem Zosimo annexisti: illud videlicet omni studio contendens, ne quid vitiorum ab altari remotum sit. Hoc igitur scias, te, ut qui Simonem ⁵⁰, qui se Dei Spiritum pecunia mercari existimant, numerum augeas, commune cum proditore marsupium tibi comparasse: dum in felle amaritudinis, et colligatione iniquitatis teipsum volutas, eaque, quæ ab ipsis etiam angelis expetuntur, prodis.

CXX. — ISIDORO PRESBYTERO.

De episcopo Eusebio et Zosimo.

Eusebii temeritatem, et Zosimi audaciam ne mireris, verum Dei lenitatem, ad penitentiam nos ita exspectantis, atque ex impura manu incensum accipientis. Nam si quis in sceleribus educatus, atque omni sordium ac peccatorum genere compun-

ἐργαζόμενος, pro ἐργαζόμενοι. POSSIN.

(17) Inscriptur hæc ep. in cod. Alt. non Εὐσεβίω, sed Ἰσδώρω πρεσβ. etc. Vers. pen. pro κρίμα cod. Alt. habet, τὰ κοίματα. POSSIN.

ctus et inustus, Dei aras attingit, ac saneta profane tractat, ipse quidem pœnas luet, divinum autem sacrarium improbis ipsius actionibus minime contaminatur.

CXXI. — TIMOTHEO LECTORI.

In illud, « Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel. »

« Non sum missus, nisi ad oves quæ perierunt, domus Israel, » ad Chananæam inquit Dominus⁸¹, pollicitationem scilicet Abrahæ factam explere volens⁸², juxta quam et semen ipsius apprehenderat⁸³, et matrem illinc elegerat, et in ea, et ex ea carnem induerat, atque homo vere, per omnia, excepto peccato, nobis similis factus fuerat, omnemque Judæis excusationem præcidens. Quoniam enim, ut dixi, patribus salutem promiserat, seque ipsorum semen tanquam cœli stellas multiplicatum receperat⁸⁴, idcirco ad eos, et ex ipsis venit: ac tantisper gentiles minime admittebat, priorem illis ingressum servans. Posteaquam autem obstinatam Judæorum improbitatem perspexit, ac contra gentiles ad bonum flexiles esse reperit: atque illos quidem mortem sibi et crucem comparasse, hos autem adorationem, ac deitatis confessionem obtulisse, a mortuis resurgens, discipulis, ut gentes omnes docerent, mandavit⁸⁵, Judæorum videlicet malignitatem et ingratitude[m] repudians. Quamobrem illi ad gentes conversi⁸⁶, divinæ prædicationis splendorem in universum terrarum orbem diffusiderunt⁸⁷.

38 CXXII. — DOROTHEO COMITI.

Explicatio exclamationis quæ fit a sacerdote.

Pacem sacerdos ex cathedræ fastigio ecclesiæ pronuntiat, Dominum scilicet imitans⁸⁸, cathedram assumentem, cum pacem suam discipulis relinqueret, ac daret. Illud autem, quod a plebe respondetur, « Et cum spiritu tuo, » hanc habet sententiam: Pacem quidem vobis præbui, Domine, hoc est mutuam inter nos concordiam. Pacem autem vobis da, hoc est, ejusmodi tecum conjunctionem, quæ nullo modo divelli possit⁸⁹, ut cum Spiritu tuo pacati (quem nobis in creationis initio indidisti), a tua charitate distrali nequeamus.

CXXIII. — EIDEM.

Explicatio ecclesiasticæ initiationis.

Pura illa sindon, quæ sub divinatorum donorum ministerio expansa est, Josephi Arimathensis est ministerium. Ut enim ille Domini corpus sindone involutum sepulturæ mandavit⁹⁰, per quod universum mortalium genus resurrectionem percepit: eodem

⁸¹ Matth. xv, 24. ⁸² Gen. xii, 1 seqq.; xviii, 22. ⁸³ Hebr. ii, 16. ⁸⁴ Genes. xv, 5; xxvi, 4. ⁸⁵ Matth. xxviii, 19. ⁸⁶ Act. xiii, 46. ⁸⁷ Rom. x, 18. ⁸⁸ Joan. xiv, 27. ⁸⁹ Rom. viii, 35 seqq. ⁹⁰ Matth. xxvii, 57 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(18) Cod. Alt. habet προσίεται. Vers. seq. pro εὐπιστρόφος idem cod. et Vat. 649 legunt, ἀνεπιστρόφος. Vers. antepcu. et pen., παραιτούμενος, id

Α πταίσμασι, θυσιαστηρίων ἄπτεται Θεοῦ, καὶ χειρίζει ἀνάγνωσ τὰ ἄγια, αὐτὸς μὲν ὑφέξει χρίμα, τὸ δὲ θεῖον βῆμα ταῖς ἐκείνου πράξεσιν οὐ κοινοῦται.

PKA'. — TIMOTHEO ANAGNΩΣΤΗ.

Eis τὸ, « Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. »

« Οὐκ ἀπεστάλην, φησὶν ὁ Κύριος τῇ Χαναναίᾳ, εἰ μήεις τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ, » τὴν πρὸς τὸν Ἀβραάμ πληρῶσαι θέλων ὑπόσχεσιν, καὶ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἐπιλαβόμενος, καὶ μητέρα ἐκεῖθεν ἐπιλεξάμενος, καὶ ἐν αὐτῇ καὶ ἐξ αὐτῆς σαρκωθείς, καὶ ἄνθρωπος κατὰ ἀλήθειαν ὅμοιος ἡμῖν κατὰ πάντα, πλην ἁμαρτίας, γενόμενος, καὶ Ἰουδαίων πᾶσαν σκῆψιν ἀναιρῶν. Ἐπειδὴ γάρ, ὡς ἔφη, τοῖς πατράσι τὴν σωτηρίαν ὑπέσχετο, καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν πληθῆναι ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ, πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐξ αὐτῶν παρεγένετο· καὶ τῶς τοὺς ἐξ ἐθνῶν οὐ προσίετο (18), προτέραν ἐκείνοις φυλάττων τὴν εἰσοδόν. Ἐπειδὴ δὲ τῶν μὲν εἶδε τὸ ἀμετάθετον, τῶν δὲ εὗρε τὸ εὐεπίστροφον, καὶ τοὺς μὲν θάνατον αὐτῷ καὶ σταυρὸν γεωργήσαντας, τοὺς δὲ προσκύνειν καὶ θεολογίαν καρποφορήσαντας, ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, ἐντολὴν δίδωσι τοῖς μαθηταῖς μαθητεῦσαι πάντα τὰ ἔθνη, τὸ ἀγνωμον καὶ ἀχάριστον τῶν Ἰουδαίων παραιτούμενος. Οὐ χάριν πρὸς τὰ ἔθνη στραφέντες, εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, τοῦ θεοῦ κηρύγματος ἀγγέλον ἐξέλαμψαν.

C

PKB'. — ΔΩΡΟΘΕΟ ΚΟΜΗΤΙ.

Ἐρμηνεία τῆς ἱερατικῆς ἐκφωνήσεως.

Εἰρήνην ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς καθέδρας τῆ ἐκκλησίας ἐπιφθέγγεται· τὸν Κύριον τῆς καθέδρας μιμούμενος ἀναλαμβανόμενος, εἰρήνην τὴν οἰκείαν ἀφιέντα καὶ δίδοντα. Τὸ δὲ, « Καὶ τῷ πνεύματι σου, » παρὰ τοῦ λαοῦ ἀποκρινόμενον (19), τοῦτο δηλοῖ· Εἰρήνην μὲν ἡμῖν παρέσχε, Κύριε, τὴν ἐν ἀλλήλοις ὁμόνοιαν. Εἰρήνην δὲ δὸς ἡμῖν, τὴν πρὸς σὲ ἀδίαρετον ἔνωσιν, ἵνα τῷ πνεύματι σου εἰρηνεύοντες, ὃ ἡμῖν ἐν ἀρχῇ τῆς δημιουργίας ἐνέθηκας, ἀχώριστοι τῆς σῆς ἀγάπης τυγχάνωμεν.

D

PKΓ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Διασάφησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς μυσταγωγίας.

Ἡ καθαρὰ σινδὼν ἡ ὑφαπλουμένη τῇ τῶν θεῶν δώρων διακονίᾳ, ἡ τοῦ Ἀριμαθῆως ἐστὶν Ἰωσήφ λειτουργία. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα σινδόνι ἐνειλῆσας τῷ τάφῳ παρέπεμψε, δι' οὗ ἔπαν τὸ γένος ἡμῶν τὴν ἀνάστασιν ἐκαρπώσατο· οὕτως

codex Alt. ad discipulos referens, παραιτούμενος legit. Possim.

(19) Lege ex cod. Alt. ὑπαποκρινόμενος. Possim.

ἡμεῖς ἐπὶ συνδόνος τὴν ἄρτον τῆς προθέσεως ἀγιάζοντες, σῶμα Χριστοῦ ἀδιστάκτως (20) εὐρίσκομεν, ἐκείνην ἡμῖν πηγάζον τὴν ἀφθαρσίαν, ἣν ὁ παρὰ Ἰωσήφ μὲν κηδευθεὶς, ἐκ νεκρῶν δὲ ἀναστὰς Ἰησοῦς ὁ Σωτὴρ ἐχαρίσατο.

PKA'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Κατὰ Θεοπάσχησιν καὶ τῶν μὲν ἐπὶ Χριστοῦ φύσιν εἶναι λεγόντων.

Θεοῦ πάθος οὐ λέγεται· Χριστοῦ γὰρ τὸ πάθος γέγονε· σάρκωθέντος δηλονότι Θεοῦ, καὶ τῇ προσλήψει τῆς σαρκὸς τοῦ πάθος ὑπομείναντος. Θεότης γὰρ γυμνὴ οὐ μόνον πάσχειν οὐ δύναται, ἀλλ' οὔτε κρατεῖσθαι, οὐδὲ ὀρᾶσθαι, εἰ μὴ τῇ φύσει τῶν ἀθρώπων ἠνώθη φιλανθρώπως.

PKE'. — ΓΡΗΓΟΡΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Περὶ τοῦ συναρτήσαντος ἀγγέλου τῷ Μωσῷ, καὶ ζητήσαντος αὐτὸν ἀρελεῖν.

Τὸ μὲν μήκος αἰσχύνομαι ὅσον τὸ γράμμα ἀφίκετο· τὸν δὲ τύφον οὐκ ἤμεγαλα παρὰ σοῦ ἐρωτώμενος. Ὅμως ἐπειδὴ καὶ γονεῖς ἐπαγγάλλονται τοῖς τῶν παιδῶν γυμνάσασιν, εἰ καὶ ψιλὰ εἴη ἀθύρματα, συντόμως ἔρω. Ὁ ἄγγελος ὁ ὑπαντήσας Μωσῷ εἰς Αἴγυπτον καταβαίνοντι, καὶ βουληθεὶς ἀνελεῖν αὐτὸν, οὐ τὸν φόνον ἐκδικῶν, ὃν πάλα ζηλώσας εἰργάσατο, τὴν μάχαιραν κατ' αὐτοῦ ἀντετείναντο· ἀλλὰ τοῦ νόμου παράβασιν ἐγκλιθὼν αὐτῷ, ὃν πληροῦν ἐπορεύετο. Νομοθέτης γὰρ παρὰ Θεοῦ προχειρισθεὶς, καὶ φυλάσσειν τὸν νόμον ἀκριβῶς ὀφείλων, αὐτὸς ἐκ προοιμίων τοῦτον παρέβαινε, τοῖς υἱῶν αὐτοῦ ἀκροβύστους εἰς Αἴγυπτον ἐπαγόμενος, κακείνην τὴν ἐντολὴν καταργῶν, ἥτις μόνη Ἑβραίων καὶ ἀλλοφύλων διέκρινεν. Ἐπεὶ δὲ Σεπτόωρα ψῆφον λαβούσα, τὸν υἱὸν περιέτεμεν, ἐν συναισθηθεῖς γινόμενῃ τοῦ πταισματος, καὶ πρὸς πόδας τοῦ ἀγγέλου προσέπεσεν, εὐθύς αὐτὸς ἀνεχώρησεν, ἐκεῖνο δεῖξας αἰτίων τῆς τοῦ Θεοῦ δικαίας ἀγανακτήσεως, ὃ ἡ πίστις τῆς γυναικὸς ἐστοχάσατο. Καὶ γὰρ φιλεῖ ἐν ἀνάγκαις τὰ γύναια σπουδαιοτέροις κεχρησθαι τῶν ἀνδρῶν μηχανήμασι, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν καταφυγῆς γνησιώτερον ἄπτεσθαι. Ἐκεῖνο τοίνυν ἐποίησεν ὃ νῦν λέγεσθαι συμβαίνει ἐν ὀξείαις ἀναγκῶν περιστάσει. Τοῖς κακοῖς ἐκυκλώθημεν, σπουδαίως τὰ παιδιά βαπτίζωμεν. Ἰσως δυσωπηθῆ ὁ ἄγγελος τὸ μυστήριον. Ἄντι βαπτίσματος γὰρ τῇ περιτομῇ Ἰουδαῖοι ἐπέχρησαν (21).

* Exod. iv, 24 sqq. * Gen. xvii, 10, 11.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(20) Etsi bene in editis ἀδιστάκτως legitur, quid tamen col. Alt. in eo innovet referam; habet autem ἀδιαστάκτως. Possin.

(21) Idem est omnium Patrum iudicium, baptismum esse subrogatum in locum circumcisionis per adventum Christi sublatae. Merito itaque rejecta est hæres eorum qui juxta cum baptismo etiam circumcisionem retinendam in Ecclesia contenderunt. Vid. cap. 3, *Majores*. De baptismo et ejus effectu, lib. iii *Decretal.* Tametsi Æthiopes etiam accepto Christianismo præputia in hanc usque diem ponant:

PATROL. GR. LXXVIII.

A modo nos propositionis panem in sindone sanctificantes, Christi corpus sine dubitatione reperimus; illam nobis immortalitatem fontis in modum proferens, quam Salvator Jesus, a Josepho sumere elatus, posteaquam a morte ad vitam rediit, largitus est.

CXXIV. — EIDEM.

Contra eos qui dicunt Deum passum esse, autemque esse in Christo naturam.

Dei passio non dicitur, verum Christi passio: existit enim videlicet, incarnato Deo ac per assumptam carnem supplicium perpasso. Nuda enim divinitas non modo pati non potuisset, sed nec teneri, nec cerni, nisi hominum naturæ pro sua benignitate ac misericordia copulata fuisset.

CXXV. — GREGORIO EPISCOPO.

De angelo qui Mosi occurrit illumque occidere voluit.

Prolixitatis litterarum, quæ ad me pervenerunt, pudet. Fastum autem non tuli, abs te interrogatus. Cæterum quoniam parentes quoque filiorum exercitationibus lætantur, etiamsi meri lusus sint, breviter dicam. Angelus, qui Mosi in Ægyptum descendenti occurrit, eumque morte afficere voluit, non ut cædem, quam olim zelo incensus admiserrat, vindicaret gladium adversus eum intentavit, sed ut legis, ad quam explendam proficisceretur, transgressionem ipsi objiceret. Nam cum legislator a Deo institutus fuisset, ac legem accurate servare deberet, ipse primum hanc violabat, 39 filios videlicet cum præputio in Ægyptum secum ducens, illudque mandatum abolens, quo solo Hebræi a Barbaris dirimebantur. Posteaquam autem Septuora culpam agnoscens, lapillo arrepto, filium circumcidit, atque ad angeli pedes sese provolvit, confestim ille abessit. Qua quidem in re illud justæ Dei indignationis causam fuisse indicavi, quod uxoris fides conjecerat. Siquidem mulieres, cum necessitas urget, diligentioribus, quam viri, artibus uti sinceriusque ad Deum perfugeré consueverunt. Quamobrem illud fecit, quod in gravissimis necessitatibus ac periculosis casibus dici solet: Malis circumdati sumus, filios quamprimum baptizemus. Angelus fortasse mysterio flectetur. Quippe Judæi baptismi loco circumcisione utebantur.

D

quod ex antiqua ejus gentis consuetudine, de qua Herodot. et alii, ipsos facere, sine Judaismi superstitione, testatur Jos. Scaliger libro septimo *De emendat. temporum*, pag. 640. RITT.

— Vers. 8, ἀντετείναντο, cod. Alt. ἀντετείναντο. Vers. 12, illa verba, τοῦτον παρέβαινε, cod. Vat. 649 et Alt. in hæc commutant, τὸν νόμον ἠθέτησε. Vers. 17 lacuna indicatur asterisco post vocem πρὸς, eam explent Vat. 649 et Alt. addendo τοῦς. Vers. pen. pro ἰσως codex Vat. 649 solus ἔως substituit. Possin.

CXXVI. — GERMINO COMITI.

In illud : Prudentes, sicut serpentes, et simulices, sicut columbæ.

Dominus nos prudentes ut serpentes esse jubet ⁶², vir ingeniosissime : sic nempe ut caput nostrum, hoc est fidem in Christum, in omni tentatione conservemus. Etenim quibuscunque adversis casibus ac plagis serpens prematur, incolome atque illæsum caput servat. Ac rursus arte ac versutia vetustatem exiit, in arcta quadam et angusta rima sese comprimens, ac senium deponens. Vult igitur nos quoque per arctam viam et afflictionem, veterem hominem exuere, ac pro eo novum induere, qui ad ejus imaginem renovatur ⁶³.

CXXVII. — SIMPLICIO.

Multorum librorum possessionem utilibus esse utilem ; iis vero qui sola eorum possessione se dilectere putant, extremum supplicium arcessere.

Plurimos libros, ut audio, emisti, atque opinione locuples es, eorum lectionem ignorans : atque idem faciens quod ii qui frumentum comprimunt ⁶⁴, ac tineas alunt. Nam libri quoque tinearum patres et nutritii sunt, cum vincuntur. Quare aut opibus tuis utere, aut ingentem eruditionem ne læde, nimirum hic quoque comicos sales colligens (dum librorum corruptor, aut librorum sepulcrum, aut tinearum altor appellaris), atque coram Deo accusationem congerens, ut qui ingens utilitatis talentum occultaris, quod aliis quidem conceditum atque elaboratum est, a te autem improbe defossum.

CXXVIII. — ZOSIMO.

De vana gloria.

Verisimile quidem est te, cum inscitia labores, parem quoque imperitiæ impudentiam habere. Quoniam autem superbia etiam insuper, ut audio, intumescis, ⁶⁵ ex sermonibus tuis fac te noscas. In propinquo habes quod te convincat. Vide quantum tui risum barbare loquendo excites. Vide quoniam pacto ii qui te audiunt, ad solæcismos tuos subriæant. Atque aut ridicule loqui desine, aut humiliter et abjecte, quemadmodum sermonibus tuis dignum est, senti.

CXXIX. — PACHOMIO MONACHO.

Le regi regnum monastica vita est, ut quæ nulli virtuosæ affectioni succumbat, verum alta sapiat, ac virtutes cælo superiores præstet. Hanc tu completens, da operam ne quod te delictum in servitutem

⁶² Math. x, 16. ⁶³ Ephes. iv, 24 ; Coloss. iii, 10. ⁶⁴ Prov. xi, 26.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(22) Ἡ μὴ βλάπτει τὴν παιδεύσιν πολλήν, κἀνταῦθα κωμωδίας συνάγων. Billius, aut ingentem eruditionem, etc. Mala interpretatio male distinctæ lectionis. Melius multo cod. B distinguit : ἡ μὴ βλ. τὴν παιδεύσιν· πολλὴν κἀνταῦθα κ. σ. Quæ hunc habent sensum, aut eruditionem ne læde, nimirum hic etiam copiosos sales comicos colligens. RITT.

— Pro τρέφουσι vers. 3 codd. Val. 649 et Alt.

A PKΓ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Eis τὸ γεγραμμένον, εὐφρόνιοι, ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι, ὡς αἱ περιστέραί.

Φρονίμους ἡμᾶς εἶναι κατὰ τὸν ὄφιν κελεύει ὁ Κύριος, ἐν παντὶ πειρασμῶ συντηροῦντας τὴν κεφαλὴν ἡμῶν, ἥτις ἐστὶν ἡ πίστις ἡμῶν, εὐμαθέστατε. Ὅσαι γὰρ ἂν περιστάσῃσι καὶ πληγαῖς ὁ ὄφεις συνέχεται, τὴν ἑαυτοῦ φυλάττει κεφαλὴν ἀβλαβῆ. Καὶ πάλιν σοφισμῶ τὴν παλαιώσιν ἀποδύεται ἐν στενωπῇ τινι παρεισθῆσαι θλιδόμενος, καὶ τὸ γῆρας ἀποτιθέμενος. Βούλεται τοίνυν καὶ ἡμᾶς διὰ τῆς στενῆς ὁδοῦ καὶ κακώσεως τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀπεκδέσθαι, καὶ τὸν νέον ἀνταμφάνυσθαι, τὸν κατὰ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα ἀνακαινούμενον.

B PKZ'. — ΣΙΜΠΑΙΚΙΩ.

Ὅτι τῶν πολλῶν βιβλίων ἡ κτήσις τοῖς μὲν κωμωδίοις ὠφέλιμος· τοῖς δὲ μόνῃ τῇ τούτων κτήσει πλουτεῖν οἰομένοις ἐσχάτης τιμωρίας γίνεται πρόξενος.

Βιβλίου ἐκτίσω πλείστα, ὡς ἔμαθον, καὶ οἴσῃσι πλουτεῖς, ἀγνοῶν τὴν ἀνάγνωσιν, ταυτὸν ποιῶν τοῖς τὸν αἶτον κατέχουσι, καὶ τοὺς σῆτας τρέφουσι. Καὶ αὐτὰ μὲν γὰρ σῆτων μητέρες καὶ τροφοί, ὅταν δένονται, γίνονται. Ἡ κέχρησο τοίνυν τῷ κτήματι, ἢ μὴ βλάπτει τὴν παιδεύσιν, πολλὴν κἀνταῦθα κωμωδίας συνάγων (22), βιβλιοφόρος ἢ βιβλιοτάφος, καὶ σητοτρόφος καλούμενος· καὶ ἐπὶ Θεοῦ κατηγορίαν ἀθροίζων, ὡς μέγα τάλαντον ὠφελείας ἀποκρυψάμενος, ὃ ἄλλοις μὲν ἐπιστεῦθη, καὶ σοφῶς ἐπιεργάσθη, παρὰ σοῦ δὲ ἰταμῶς κατωρύχθη.

C PKH'. — ΖΩΣΙΜΩ.

Περὶ κενοδοξίας.

Εἰκὸς μὲν σε ἀμαθαίνοντα, ἀνάλογον ἔχειν τῆς ἀπαιδεύσεως ἀναίδειαν. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς ταύταις (23), ὡς ἔμαθον, καὶ φρόνημά σε φασὶ ὑπερήφανον, γνῶθι σαυτὸν. Ἐκ τῶν λόγων σου ἔχεις ἐγγύς σου τὸν ἑλεγχον. Ὅρα πόσον κινεῖς βαρβαρίζων τὸν γέλωτα. Βλέπτε μαιδιώντας τοῖς σολοικισμοῖς τοὺς ἀκούοντας. Καὶ ἡ παῦσαι λαλῶν καταγέλαστα, ἢ φρόνει πτωχὰ πρὸς τοὺς λόγους σου.

D PKΘ'. — ΠΑΧΟΜΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἡ τοῦ Θεοῦ βασιλεία, ἡ μοναχικὴ ἐστὶ πολιτεία, οὐδενὶ μὲν ὑποκύπτουσα πάθει, μετέωρα δὲ φρονούσα καὶ ὑπερουράνια κατορθούσα. Ταύτης ἐχθόμενος, πρόσεχε μὴ τι σε δοῦλον ἀνδραποδιστῆ παρὰ

πρωμα, καὶ τῶν ἀνακτόρων τῶν βασιλικῶν ὑπο-
σύρη (24). Δυσχερὴς γὰρ τοῖς ἐκπίπτουσιν, ἢ πρὸς
ἐκείνην ἀνάκλησις. Ὁ δὲ Θεὸς ὁ θύραν ἀνοίξας ἐν-
εργῆ, καὶ θύραν καλῶν ἑαυτῶν, δι' ἧς ἔστι τῆς σω-
τηρίας ἡ εἰσοδος, δῶκε σοὶ καὶ νοῦν ἀμετεώριστον,
καὶ λόγον ἀκατάγνωστον, ἠρτυμένον τῇ χάριτι. Δι'
ὧν καὶ ὁ παρῶν σοὶ βίος εὐμαρῆς εὐρεθήσεται, καὶ
ὁ μίλλων αἰῶν εὐμενῆς καὶ σωτήριος.

ΠΑ'. — ΙΩΑΝΝΗ ΜΟΝΑΧΟ.

Περὶ νηστίας, καὶ ἀγρυπτίας, καὶ γαστριμαρ-
ρίας.

Οὐκ οἶδε κόρος ἀγρυπνεῖν. Οὐκ οἶδε εὖφος ἡρε-
μεῖν. Ἐγγυρόσεως δεῖται καὶ πραότητος ἀσκησις.
Εἰ οὖν ταύτης ἀντιποιῆ, ἐκεῖνα καταργήσον· εἰ δὲ
γαστρὸς οὐ κρατεῖς, τί καὶ τὸν τόπον καταργεῖς, καὶ Β
τοὺς ἀθλοῦντας ἐκνευροῖς;

ΠΑΑ'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Περὶ τῆς τοῦ Ζαχαρίου κωφεύσεως.

Ἦ Ζαχαρίου κώφευσις οὐκ (25) ἐκπλήξει γέγο-
νεν, ὡς ἐνόμισας, κωφεύετε. Ἐν συνηθείᾳ γὰρ
θεοφανείας καὶ ἀγγελικῆς ὀπτασίας ἦν ὁ ἱερεὺς,
καθαρῶς τοῖς μυστηρίοις διακονούμενος, ἀλλὰ τῷ
εἴπω τῆς ἐκείνου σιγῆς, ἡ τοῦ νόμου ἐδηλοῦτο σιω-
πῆ. Τὸ δὲ ἀπὸ σιγῆς καὶ στερωπέσεως, καὶ γήρωσ τε-
χθῆναι τὴν φωνήν, τοῦτο οἶμαι δηλοῦν, τὸ ἐκ τοῦ
παλαωθέντος, καὶ καταγρηθάντος στερωθέντος τῆ
ἐνηχοῦσας τῶν δεξαμένων νόμου τοῦ γραπτοῦ, τὰς
περὶ Χριστοῦ προρρήσεις προελθεῖν, καὶ τὴν αὐτοῦ
μητέρα ἐκ τούτου συνελθεῖν.

ΠΑΒ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Τι εἰσιν αἱ ἀκρίδες, καὶ τὸ μέλι τὸ ἀγριον, οἷς ὁ
Βαπτιστῆς Ἰωάννης ἐτρέφετο.

Αἱ ἀκρίδες, αἷς Ἰωάννης ἐτρέφετο, οὐ ζῶα εἰσιν
ὡς τινες ὁνομασθεῖς, καθάρους ἀπειροκότα (26).
Μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἀκρέμονες βοτανῶν ἢ φυτῶν. Οὐτε
δὲ πᾶσα τις ἔστι πάλιν τὸ μέλι [τὸ] ἀγριον. Ἀλλὰ
μέλι θρεῖται ὑπὸ μελισσῶν ἀγρίων γινόμενον, πικρό-
τατον ὄν, καὶ πάση γεύσει πολέμιον. Δι' ὧν τὴν
ὑπερβάλλουσαν κάκωσιν ἐπεδείκνυτο Ἰωάννης, οὐκ
ἐνδείξα μόνῃ (27), ἀλλὰ καὶ τραχύτητι πᾶσαν θρεῖται
πικραίνων τοῦ σώματος.
βαί, ut qui non inedia duntaxat, verum etiam
amaram redderet.

ΠΑΓ'. — ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΔΟΥΚΙ.

Πρὸς ἀρχοντας.

Ἐγχεῖς μὲν ψυχὴν ἀρχικὴν μισῶν τὴν πονηρίαν ἐκ
παιδός. Ἐλαβες δὲ καὶ νῦν ἐκ βασιλείως ἡγεμονίαν
παρέχουσαν δύναμιν, ἣν ἐξήτει (28) ἡ πρόθεσις.

²⁴ Luc. 1, 20. ²⁵ Matth. 11, 4.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(24) Codd. Vatic. 649 et Alt. malant, ὀποσύρη-
ται, uti et vers. seq. ἐκπεσοῦσιν legunt pro ἐκπίπτου-
σιν. POSSIN.

(25) Vers. 1 pro οὐκ could. Vat. et Alt. habent οὐ
τῆ. Vers. 7 post φωνῆν cod. Vat. 649 addit καί, et
non δηλοῦν mutat in δηλοῦ. Vers. 8 post γηράσων-
τος cod. Alt. inserit, καί. POSSIN.

A adducat, ac regis templis et palatiis exturbet.
Difficile enim factum est, ut qui prolabantur, ad eam
rursum revocentur. Deus autem, qui efficac ostium
aperuit, ac seipsum ostium vocat, per quod ad salu-
tatem aditus patet, det tibi, et mentem minime pa-
lantem ac distractam, et sermonem reprehensionis
expertem, gratia conditum: quibus videlicet rebus
et planam ac facilem hanc vitam reperias, et futu-
rum ævum placidum ac salutare.

XXX. — JOANNI MONACHO.

De jejuniis, vigilia et gula.

Nescit saturitas vigilare: nescit fastus quiescere,
vigilantiam et mansuetudinem monastica vita re-
quirit. Si igitur hanc profiteris, fac illa deleas; sin
autem ventrem imperio minime tones, quid et lo-
cum occupas, et decertantium animos frangis?

CXXXI. — TIMOTHEO LECTORI.

De Zacharia muto factis.

Quod Zacharias obmutuerit ²⁵, vir acutissime,
non stupore factum est, ut existimas, siquidem sa-
cerdos ille, ut qui puro animo divinis mysteriis
operam daret, divinos prospectus atque angelicas
visiones familiæres habebat: verum silentii ipsius
typo legis silentium indicabatur. Quid autem, quod
a silentio et sterilitate ac senectute vox procreata
sit? Hinc videlicet illud significari arbitror, ex
scripta lege, ob eorum, qui eam acceptant, inobe-
dientiam et contumaciam, senio ac vetustate con-
fecta, vaticinia de Christo proditiæ, hincque
etiam ipsius matrem una venisse.

CXXXII. — EIDEM.

Quidnam sint locustæ et mel agreste, quibus Joan-
nes Baptista alebatur.

Locustæ (28), quibus Joannes alebatur ²⁶, non
sunt, ut quidam imperite putant, scarabæis similia
(absit), verum herbarum aut plantarum summitates.
Eodemque modo rursum non herba quædam est
mel silvestre, verum vel montanum, quod ab agre-
stibus apibus conficitur, summeque amarum est,
et gustatum omni infestum atque inimicum. Quibus
ex rebus ²⁷ singularem quamdam ac pene incredi-
bilem corporis afflictationem Joannes præ se fere-
victus asperitate omnem corporis appetitionem

CXXXIII. — STRATEGIO DUCI.

Ad imperatores.

Habes quidem animum principatu atque impe-
rio dignum, ut qui jam inde a primis annis impro-
bitatem odio habueris. Accepisti autem nunc quo-

(26) Codd. Vat. 649 et Alt. habent, ἐοικότα.
Iidem vers. antepen. et pen. pro ἐνδείξα μόνῃ, legunt,
ἐν διαμονῇ. POSSIN.

(27) Pro ἐξήτει. codd. Vat. 649 et Alt. legunt
ἐξήτει. POSSIN.

(28) Locustæ. Malim in Latina versione retinere at
ἀκρίδες. In promptu causa est.

que ab imperatore præfecturam, eam vim ac potentiam, quam institutum animi tui requirebat, tibi præbeatem. Quoniam autem utrumque hoc donum Dei beneficio tibi contigit, utroque, pro virili tua, ad ipsius cultum utere, ut majorem quoque, tibi potentiam concedat, si hanc abs te pure atque integre administrari noverit. Siquidem pastoritium etiam mōnus cum animi magnitudine cōiunctum in potentissimum regnum computare novit *.

CXXXIV. — ZOSIMO.

De doloris vacuitate.

Si nec regnum te incitat et cohortatur, nec gehenna rursum terret, non animadvertimus nos, cum feram et indomitam belluam incantamus, cum improbo dæmone humana forma contecto luctari.

CXXXV. — EIDEM.

Simile.

Cum libido, et corporis robur, et animi vires dejiciat et adimat, eumque, qui hoc vitio captus est, omnibus illudendum et irridendum propinet, quemadmodum excæcatus Samson, docet **, ecquid tu voluntariam captivitate accersis, nec naturale robur illæsum atque integrum servas, verum vitiosis affectionibus conficiendum te ulro præbens, et Deum, qui in vita tua, ubi caput reclinet, non habet, mœrore afficis, et nos, qui pro tua salute vota facimus oppugnans; et injurias tibi ipsi inferas, dum salutaria medicamenta repudias ?

CXXXVI. — HERMINO COMITI.

De ordine episcopi, et cujanam figuram gerit.

Quantum tu inexplebili discendi cupiditate flagras, tantum ego ad ea, quæ quæris, explicanda promptus ac proclivis sum: dummodo Deus, precibus tuis commotus, inventionem mihi cœlitus concedat. Linteum illud cum quo diaconi, in sanctis mysteriis munus suum obeunt, humilitatem Domini, qui discipulorum pedes lavit, et extersit **, nobis in memoriam redigit. Id autem amiculum, quod sacerdos humeris gestat, atque ex lana, non ex lino contextum est, ovis illius, quam Dominus aberrantem quæsitivit inventamque humeris suis sustulit **, pellem designat. Episcopus enim, qui Christi typum gerit, ipsius munere fungitur, atque ipso etiam habitu illud omnibus ostendit, se boni illius ac magni pastoris imitorem esse, qui gregis infirmitates sibi ferendas proposuit. Ac diligenter animum attende. Nam cum ipse verus pastor per adorandorum Evangeliorum apertionem accedit, **42** tum demum episcopus assurgit, atque imitationis habitum deponit: hinc ninivram Dominum adesse significans.

* I Reg. xvi, 11. ** Judic. xvi, 17. *** Joan. xiii, 15. **** Luc. xv, 14.

VARIE LECTIONES. ET NOTÆ.

(29) Codd. Vat. 649 et Alt., προσπαλοντες. Possin.
(30) Hæc epistola in codd. Vat. 649 et Alt. inscribitur, Μάρων. lidem vers. 1 post τὴν addunt ἀνδρίαν, et tollunt, quod sequitur, αὐτοῦ, retenta ultima syllaba, totumque locum sic emendate exhibent: τὴν ἀνδρίαν τοῦ πνεύματος. Vers. pen. inter τὰ et ῥώσεως inserunt τῆς. Possin.
(31) Ἄνωθεν non comparet in codd. Vat. 649 et Alt. Vers. 7 pro ἐτίας cod. Alt. habet ἐπίου. Possin.

Ἐπειδὴ τοῖσιν Θεοῦ ἐστιν ἀμφοτέρα τὰ χαρίσματα, χρῆσαι τούτοις εἰς θεραπείαν αὐτοῦ δεῖ δύναμις· ἵνα καὶ μείζονα δόση ἐξουσίαν, εἰ ταύτην ἔῃ καθαρῶς διακουμένην. Οἷδε γὰρ καὶ ποιμαντικὴν μεγαλόφυλον, βασιλείαν ποιεῖν πολυδύναμον.

Integre administrari noverit. Siquidem pastoritium integre administrari noverit. Siquidem pastoritium

PAA'. — ΖΩΣΙΜΩ.

Περὶ ἀναληθσίας.

Ἐἰ βασιλεία σε οὐ προτρέπεται, οὐδὲ γένηνα πάλιν δεδίδεται, λαυθάνομεν ἀτιθάσσω θηρίῳ ἐπάδοντες, ἐν ἀνθρωπιᾷ μορφεῇ, πονηρῷ δαίμονι. [πρὸς] παλαιότες (29).

PAE'. — ΤΩ ΑΥΤΩ (30).

Ὅμοιον.

Ἐἰ καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ σώματος, καὶ τὴν αὐτοῦ πνεύματος καθαιρεῖ καὶ ἀφαιρεῖται ἡ λαγναία, καὶ εὐχερῆ ποιεῖ πρὸς ἐμπαιγμὸν καὶ γέλωτα τὸν ἀλόγῃ, καθὼς διδάσκει Σαμψὼν ἐκτυφλούμενος, τί ἐπισπᾶσαι αἰχμαλωσίαν αὐθαίρετον, καὶ οὐ φυλάττεις τὴν φυσικὴν ῥώμην ἀλώθητον, ἀλλ' ἔργον παθῶν ἐκαυσίας γινόμενος, καὶ τὸν Θεὸν λυπεῖς οὐκ ἔχοντα κλίνει τὴν κεφαλὴν ἐν τῷ βίῳ σου, καὶ ἡμῖν παλεμῆς εὐχομένοις σωθῆναι σε, καὶ σαυτὰ ἀδικεῖς, τὰ ῥώσεως παραιτούμενος φάρμακα;

PAG'. — ΕΡΜΙΝΩ, ΚΟΜΗΤΙ.

C *Περὶ τάξεως ἐπισκόπου, καὶ τίνας τύπον φέρει.*

* Ὅσον αὐτὸς ἀπληστος εἰ πρὸς τὴν μάθησιν, τοσοῦτον ἐγὼ πρόθυμος πρὸς τὴν δῆλωσιν, μόνον εἰ Θεὸς δῶ ταῖς εὐχαῖς σου τὴν εὐρεσιν ἄνωθεν (31)· ἡ δὲ ἀνη, μεθ' ἧς λειτουργοῦσιν ἐν τοῖς ἀγίοις οἱ διάκονοι, τὴν τοῦ Κυρίου ἀναμιμνήσκει ταπεινώσιν, νύμφαντος τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐκμάξαντος. Τὸ δὲ τοῦ ἐπισκόπου ὠμοφόριον ἐξ ἐρέας ἔν, ἀλλ' οὐ λίνου, τὴν τοῦ προβάτου δορὰν σημαίνει, ἔπερ πλανηθὲν ζητήσας ὁ Κύριος, ἐπὶ τῶν οἰκειῶν ὤμων ἀνέλαθεν. Ὁ γὰρ ἐπίσκοπος εἰς τύπον ὄν τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἔργον ἐκείνου πληροῖ, καὶ δείκνυσσι πᾶσι διὰ τοῦ σχήματος, ὅτι μιμητὴς ἐστὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ μεγάλου ποιμένος, ὁ τὰς ἀσθενείας φέρειν τοῦ ποιμνίου προσηδλημένος· καὶ πρόσχες ἀκριδῶς. Ἦνίκα γὰρ αὐτὸς ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν παραγένηται διὰ τῆς τῶν Εὐαγγελίων τῶν προσκυνητῶν ἀναπτύξεως, καὶ ὑπανίσταται καὶ ἀποτίθεται τὸ σχῆμα τῆς μιμήσεως ὁ ἐπίσκοπος, αὐτὸν δηλῶν παρεῖναι τὸν Κύριον, τὸν τῆς ποιμαντικῆς ἡγεμόνα, καὶ Θεὸν καὶ δεσπότην.

ipsum, pastoralis artis ducem, ac Deum et herum

PAZ'. — ΝΕΙΑΩ.

A

CXXXVII. — ΝΙΛΟ.

Εἰς τὸ εὐρημένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἡ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ ἐναντιῶν, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι.

In illud dictum a Domino : « Sedere a dextris aut a sinistris, non est meum dare. »

Τὴν αἰτησὶν τῆς μητέρος τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου οὐχ ὡς ἀδύνατον αὐτῷ παραιε εἶται ὁ Κύριος· ὁ γὰρ βούλεται δύναται· ἀλλ' ὡς ἀτοπον ἀπεπέμφατο. « Εἰπέ γὰρ, φησὶν, ἵνα οἱ δύο υἱοὶ μου καθίσωσιν, εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ ἐναντιῶν σου ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. » Ὁ δὲ δίκαιος μισθαποδότης, εὐλόγησεν τινὲ κρίσει σωφρονίζεῖ τὸ ἀτοπον (32). Οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι ἀπλῶς τοῖς αἰτοῦσιν, ἀλλὰ παράσχῃν μίσθον τοῖς καμοῦσιν· οὐκ ἔστι γὰρ δίκαιον κριτοῦ τοὺς ἰδρωτάς κερδεῖν, καὶ βραβύμιος παρασχῃν. Εἰ τοῖνον τῆς καθέδρας ἐρῶσι, τοὺς ἀγῶνας οὐκ ἀγνοοῦσιν, ὧν ἐκεῖνη βραβεῖον τοῖς νομίμως ἀθλοῦσιν ἡτοίμασται. **B** et ignavis largiri. Quamobrem si hujusce sessionis eos cupiditas tenet, certamina illa minime ignorant, in quorum præmium ea, iis qui legitime certant ⁷², præparata est.

Matris filiorum Zebedæi petitionem Dominus, non ut ejusmodi quæ vires suas excedat, aspernatur (nam quod vult potest), verum ut absurdam rejicit. « Dic enim, inquit, ut duo filii mei sedeant, unus a dextris tuis et alter a sinistris in regno tuo ⁷¹. » At justus ille mercedum repensor æquo ac rationi consentaneo quodam judicio absurditatem hujusmodi coercet. Non est, inquit, meum simpliciter postulanti bus dare : verum iis qui labores subierunt, mercedem præbere. Neque enim justis iudicis est sudores contemptui habere, ac segnibus **B** et ignavis largiri. Quamobrem si hujusce sessionis eos cupiditas tenet, certamina illa minime ignorant, in quorum præmium ea, iis qui legitime certant ⁷², præparata est.

PAF'. — ΚΥΘΗΡΙΩ ΣΑΒΕΛΛΙΑΝΩ.

CXXXVIII. — CYTHERIO SABELLIANO.

Εἰς τὸ, « Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ εἰς ἕσμεν. »

In illud : « Ego et Pater unum sumus. »

Οὐκ ἔστιν, ὡς ἔγραψας, ἰδεῖν τὸ ἐν (33) Γραφῇ κρυπτόμενον φῶς, δι' ὧν ἐδήλωσας, ἀλλὰ μᾶλλον τυφλώτερος πρὸς τὴν ἀλήθειαν τὴν ἐξ αὐτῆς ἀστράπτουσαν. Τὸ γὰρ εἰπεῖν μὴ εἶναι φαινομένην ἐν αὐτῇ Πατὴρ καὶ Υἱὸς τὴν ὑπόστασιν, μεγάλης εἶναι ἀνοίας, μᾶλλον δὲ ἐμβροτησίας. Εἰ γὰρ πρόσχημα ἀκριδῶς τῇ ἀσφαλείᾳ τῶν γεγραμμένων, εὐρήσεις τὸ ἀπλανὲς τοῦ μυστηρίου. « Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἕσμεν, » εἴρηται· οὐκ, « Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν εἰμι. » Τὸ τοῖνον εἶ τῆς μετὰ εὐσεβείας δηλωτικῶν· τὸ εἶσμεν, τῶν δύο ὑποστάσεων σημαντικῶν.

Lux illa, inquit, quæ in Scriptura delitescit, per ea, quæ exposuisti, cerni non potest. Imo vero ipse ad splendorem ex ea rutilantem caligas. Nam quod ais unam Patris et Filii personam in ea esse videri, magnæ stoliditatis, imo stuporis ac delirii est. Si enim ad eorum, quæ scripta sunt, cautionem et certitudinem diligenter animum adjicias, mysterii certitudinem ab omni errore liberam reperies. « Ego enim et Pater meus unum sumus ⁷³. » dictum est : non, Ego et Pater unum sum. Itaque vox hæc, *unum* unam essentiam indicat ; illa autem, *sumus*, duas personas esse significat.

PAΘ'. — ΘΕΩΝΙ.

CXXXIX. — THEONI.

Εἰς τὸ, « Οὐχ ἀρπαγμὸν ἡγήσασθε τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ. »

In illud « Non rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo. »

« Οὐχ ἀρπαγμὸν ἡγήσασθε τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, » Φιλιππησίους γράφει ὁ θεὸς Ἀπόστολος, ἀνθρώποις καὶ θεοῖς ἀντιθετοῖς καὶ τῶν Ἑλληνικῶν δογμάτων [Ἑλλήνων (34)] προμάχοις καὶ φύλαξι, καὶ ἐκ τῆς πρὸς ἐκεῖνα σχολῆς ἀπαρτέκτως πρὸς τὸ κήρυγμα ἔχουσι τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπισθὴ γὰρ ἔμαθον Ἑλληνίζοντες τὸν θεὸν αὐτῶν καὶ ὑπατον γεγονότα ἐκτεμόντα τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, δεῖς ὑπάρξῃς ἐτέρων υἱῶν, καὶ τῆς βασιλείας κοινωνῶν, καὶ ἀρπαγὰς θεότητος καὶ ἔρεις καὶ πολέμους περὶ ταύτης πολλούς, ἠπίστους εἰ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δεῦρο ἐπιφοιτήσας σεσάρκωται καταλιπὼν τὰ οὐράνια, καὶ μὴ δεδιώς τινὰ τοῦ κράτους μετέθεσιν. Ταύτην τοῖνον αὐτοῖς τὴν ἀγνοίαν, καὶ μᾶλλον ἀνοίαν, ὁ θεὸς ἀν-

« Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, » inquit Apostolus ad Philippenses scribens ⁷⁴, hoc est ad homines superstitiones, et ethnicorum dogmatum propugnatores et custodes, ac propter otium in illis collocatam sic affectos, ut Evangelii prædicationem minime admittere velent. Quoniam enim cum gentiles essent, supremum deum suum patri suo eas partes, quæ ad gignendum destinatæ **D** sunt, præcidisse didicerant, illud videlicet metuendum, ne alii filii existerent, regni que socii et consortes, ac divinitatis abreptiones, et dissidia de ea ac bella orirentur, addubitabant an Dei Filius, relictis cœli sedibus, nec ullam regni atque imperii commutationem veritus, ad nos veniens carnem

⁷¹ Matth. xi, 21.

⁷² Sap. x, 47 ; I Cor. ix, 24.

⁷³ Joan. x, 30.

⁷⁴ Philip. ii, 6.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(32) Pro his, τινὲ κρίσει σωφρονίζεῖ τὸ ἀτοπον, codd. Vat. 649 et Alt. legunt, ἀποκρίσει σωφρονίζεῖ τὸ ἀκριτον. Possin.

(33) Loco asterisci ponunt τῇ codd. Vat. 649 et Alt., et vers. 3 τυφλώτερον pro τυφλώτερος. Vers. 5 et 6 pro his, εἶνα: ἀνοίας μᾶλλον δὲ ἐμδρ., etc., sic habent, ἔστιν ἀνομίας, ἢ μᾶλλον ἐμ., etc. Vers.

ult. loco asterisci ponunt iidem ἔστι. Possin.

(34) Quod inter uncas legitur, Ἑλλήνων, a codd. Vat. 649 et Alt. abest. Vers. 13 loco asterisci codd. Vat. 649 et Alt. ponunt §. Vers. 19 post §ν addunt οὐχ, et vers. 25 pro ἀνασώζεται legitur ἀναδύσεται. Possin.

43 suscepisset. Huic igitur eorum ignorantie, vel potius amentie, divinus vir atque arcanarum rerum doctor medicinam afferens, his verbis uitur : « Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Jesu, qui, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed exinavit semetipsum, formam servi accipiens ⁷⁵. » Quod perinde est ac si diceret : Deitatem ac regnum haudquaquam per vim eripuit, verum ante sæcula in-natum habuit. Neque item ut id sibi eriperetur, subtimuit, verum cum et cœlestium, et terrestrium, et infernorum Dominus esset ⁷⁶, nec supra reliquit, et ad nos accessit : imo etiam ad inferos usque profectus est, ut per omnia grassatus, undique omnia in salutem assereret : in terra vans : infra terram autem, eos, qui illic tenebantur ⁷⁷,

CXL. — ZOZIMO.

Ad Zosimum senem, et in malis perseverantem.

Humilis et abjecte Zosime, hora extrema est : quid ut in vitæ primordiis ignavia torpes? Messis tibi advenit, alba est regio ad excisionem ⁷⁸ : quid, tanquam adhuc in semine sis, incuria laboras? Capiti tui fini finem tuum te doceant. Quid est quod diuturnum tempus te finem tuum perspicere minime docuit? Iudex cum terrore accedit; quid tu opera tua ad collectionem non præparas? Crapulæ indulgere desine : aliquando saltem respisce. Ne divinam lenitatem ludibrii habeas, cum temulentis edens ac bibens. Deus venire non moratur, ut existimas : verum tum accedit, cum tu ignorabis ⁷⁹. Ac deinceps jam te ex hac temulentia emergere oportet, saltem metu coercitum et castigatum.

CXLI. — ADAMANTIO.

Ad Judæos, de divina conceptione.

Dic ad Judæum, qui de divina incarnatione tecum altercatus est, negatque fieri posse ut natura humana citra complexum venereum ac semen pariat : haud novum ac mirum videri debet, si cum omnibus legis mysteriis ac dogmatibus hoc quoque ignoras. Nam qui ipsamet legis præludia, quæ perspicua et aperta sunt, minime cognoscere potuisti, quoniam pacto in abditum ipsius penetrabile prospicere queas? Scriptum est enim : « Inmisit Deus soporem in Adam : cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, et replevit carnem pro ea. Et ædificavit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam ⁸⁰, » cum prius ipsum Adam e terra creasset. En igitur vir e terra, et mulier ex viro : et uterque sine concubitu. Quoniam igitur **44** mulier

⁷⁵ Philipp. II, 5-7. ⁷⁶ Ibid. 10. ⁷⁷ I Petr. III, 19. ⁷⁸ Joan. IV, 36. ⁷⁹ II Petr. III, 10; Matth. XXIV, 42. ⁸⁰ Genes. II, 21.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(35) Cod. Sfort. legit, ὡς πρὸς τὸ σπείραι, sed edita lectio videtur melior, uti et vers. 2 præferendum est quod in editis legitur ῥαθυμεις illi quod suggerit idem cod. Sfort. ῥαθύμως. Similium vero est quod vers. 6 pro ἔμφοδος Cod. Vat. 649 et Sfort.

A θρωπος και τῶν ἀποβήτων διδάσκαλος διορθούμενος φησι : « Τοῦτο φρονεῖσθε ἐν ὑμῖν, ὃ και ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐκ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφήν δούλου λαβὼν, » τούτέστιν, ἦν ἤρπασε Θεότητα, και βασιλείαν, ἀλλ' ἔμφυτον ἔσχε πρὸ τῶν αἰώνων, οὐδὲ ἀφαιρέθηναί ὑπέλαθεν, ἀλλὰ Δεσπότης ὑπάρχων, και τῶν ἐπουρανίων, και τῶν ἐπιγείων και τῶν καταχθονίων, οὐδὲ τὰ ἄνω κατέλιπε, και πρὸς ἡμᾶς παρεγένετο· ἔτι και τῷ ἔδει ἐπιφοιτήσας, ἵνα διὰ πάντων γενόμενος, πάντοθεν τὰ πάντα ἀνασώζηται· ἐπὶ γῆς μὲν, τοὺς ζῶντας και ζησομένους ἀνανεούμενος· ὑπὸ γῆν δὲ τοὺς κρατούμενους τῆς τοῦ θανάτου τυραννίδος ἀφαιρούμενος.

nimirum eos, qui vivunt, ac victuri sunt, renovo-

PM'. — ΖΩΣΙΜΩ.

Πρὸς Ζώσιμον γετηρακότα, και τοῖς καιοῖς ἐπιμένοτα.

Ταπεινὲ Ζώσιμε, ἐσχάτη ὥρα ἐστὶ. Τί ὡς ἀρχὰς ἔχων τοῦ ζῆν ῥαθυμεις; Ὁ θερισμὸς σοι παρίστηται· λευκὴ ἐστὶν ἡ χώρα πρὸς τομήν. Τί ὡς πρὸ τοῦ σπείραι (35), ἀμελεις; Αἱ τρίχεις σε τὸ τέλος διδάσκέτωσαν· Τί ὁ μακρὸς σε χρόνος ἐδύπερας συναρῆν οὐκ ἐπαίδευσεν; Ὁ κριτικὸς ἔμφοδος παραγίνεται· εἰ οὐκ ἐτοιμάξεις τὰ ἔργα σου πρὸς τὴν σύστασιν; Παῦσαι κραυπαλῶν· νῆψον κἀν ὄψι· μὴ καταγέλα τῆς θείας μακροθυμίας, ἐσθίων και πίνων μετὰ τῶν μεθύοντων. Οὐ χρονίζει ἔλθειν ὁ Κύριός σου, ὡς νομίξεις· ἀλλὰ τότε παραγίνεται, ὅτε σὺ οὐ γινώσκεις. Καὶ χρὴ σε λοιπὸν ἀνανήψαι, κἀν ἐκείνῳ τῷ φόβῳ σωφρονισθέντα.

PMA'. — ΑΔΑΜΑΝΤΙΩ.

Πρὸς Ἰουδαίους· περὶ τῆς θείας συλλήψεως.

Εἰπὲ τῷ Ἰουδαίῳ τῷ πρὸς σὲ διενεχθέντι περὶ τῆς θείας σαρκώσεως, και λέγοντι, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι φύσει ἀνθρωπιεῖ διχα συνουσίας και σπέρματος τεκεῖν· ὅτι οὐδὲν ξένον, εἰ και τοῦτο ἀγνοεῖς, μετὰ [τῶν] (36) πάντων τῶν τοῦ νόμου μυστηρίων και δογμάτων. Ὁ γὰρ εὐθέως τὰ προόμια τοῦ νόμου καταμαθεῖν μὴ δυναθεῖς, ἐπίδηλα ὄντα και σαφῆ, πῶς δύνασαι εἰς τὸν ἀπόκρυφον αὐτοῦ διειδῆν, ἢ διακύψαι βυθόν; Γέγραπται γάρ, ὅτι « Ἐπέβαλεν ὁ Θεὸς ἔκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδάμ, και ὑπνωσε, και ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, και ἀνεπλήρωσε σάρκα ἀντ' αὐτῆς· και ἠκοδόμησε τὴν πλευράν ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ εἰς γυναῖκα, » πρότερον κτίσας ἀπὸ τοῦ χορὸς τὸν Ἀδάμ. Ἴδου οὖν ὁ ἀνὴρ ἐκ τῆς γῆς και ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρός, και ἀμόρτεροι τῆς συνουσίας χωρὶς. Ἐπεὶ οὖν

⁷⁵ Philipp. II, 5-7. ⁷⁶ Ibid. 10. ⁷⁷ I Petr. III, 19. ⁷⁸ Joan. IV, 36. ⁷⁹ II Petr. III, 10; Matth. XXIV, 42. ⁸⁰ Genes. II, 21.

habent ἐμφόδως. Possin.

(36) Dele τῶν post μετὰ, nam illud non agnoscunt codd. Vat. 649 et Alt. Vers. 19 et 20 pro ὡς περὶ lege ὅπερ, et post γεγένητο adde τούτο και, αυτεριβις iisdem. Possin.

ἐπώφειλεν ἡ γυνὴ χρέος τῷ ἀνδρὶ, ἐκ τῆς πλευρᾶς A αὐτοῦ δίχα σπορᾶς ὑποστᾶσα, τοῦτο ἀπέτισε καὶ μῆ-
τηρ τοῦ Κυρίου, αὐτὸν δίχα σπέρματος ἀποδοῦσα
σεσαρκωμένον. Οὐκ ἔστιν οὖν τῇ φύσει ἀδύνατον·
ἀλλ' ὡσπερ ἐπὶ τῶν πρωτοπλάστων ἤδη γεγένητο,
ἐπὶ τῆς Δεσποτικῆς οἰκονομίας τετέλεστο· εἰ καὶ τὰ
παράδοξα τῷ τόκῳ τούτῳ ὠφέλιτο· ἀναγίνωσκε οὖν,
ἵνα γινώσκῃς. Εἰ δὲ γινώσκῃς οὐ βούλει, μὴ ἀναγί-
νωσκε, ἵνα μὴ καταγινώσκῃ, ὡς ἀγνοῶν δ' ἀναγινώ-
σκεις.

PMB. — ΕΙΡΩΝΙ (37) ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ δούλου πταίσαντος ἵνα λάβῃ συγχώρησιν.

Κατέλαβέ τις τὴν ἑσχατιάν, ἣν οἰκοῦμεν, νεώτε-
ρος, καὶ ἐντυχῶν τῷ τῆν θύραν φυλάσσοντι, πρὸς ἐμὲ B
γενέσθαι ἠξίωσεν. Ὡς δὲ ἐτοίμη ἡ ἡμετέρα συν-
ῆθεια πάντας οἴκοι προσίεσθαι, καὶ δεξιᾶς μεταδίδο-
ναι ὀμιλίας καὶ ἀναπαύσεως, εἰσεκλήθη, καὶ πρηνῆς
σπουδαίως ἐπ' ἐδάφους ἐγένετο, οὐδὲν εἰπὼν πρὸ
[τοῦ] κλαῦσαι πολλά· ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ καὶ χειρὶ ἀν-
ελαδόμην, καὶ συμβαλέσθαι τὰ ἐν δυνάμει ὑπεσχό-
μην, καὶ ὅς τις εἴη, καὶ ὅτου χρήζει ἠρόμην, οἰκέ-
της μὲν ἔφη εἶναι ὑμέτερος, πταίσματι δὲ ἐξ ἀγνοίας
ἐμπεπτωκένα· κρείττονι, ὡς ἐνόμισε, μεταγνώσεως·
καὶ τὸ μὲν πρῶτον [τὸν] ἐξέπληξεν· οὐ γὰρ οἶμαι
οἰκέτην ἔχειν τὸν φιλόχριστον Ἐφρώνα, εἰδὸτα τὴν χά-
ριν τὴν πάντας ἐλευθερώσασαν. Τὸ δεύτερον δὲ ἠνία-
σεν, ἐπειδὴ πᾶν ἀμάρτημα παρὰ τῶν πραξάντων,
καὶ δευτεροῦμενον ἀφίεναι ἀλλήλοις παρὰ Χριστοῦ
ἐκελεύσθημεν, καὶ διδάξαντος, καὶ ποιήσαντος οὕτως. C
Διδάξαντος μὲν, « Ἐάν μὴ ἀφήτε παραπτώματα τοῖς
ἀνθρώποις, οὐδὲ ὑμῖν ἀφήσει ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐρά-
νιος τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν· » ποιήσαντος δὲ ἐν τῷ τῆν
κόρνην καὶ τὸν τελώνην Ματθαῖον καὶ Σαμαρείτιδα
καὶ Παράλυτον, καὶ αὐτὸν Πέτρον τὸν τοῦ θιάσου
[τῶν] μαθητῶν κορυφαῖον, οὐ μόνον σωματικῶν,
ἀλλὰ καὶ ψυχικῶν [ἀπολύσαι] ἀμαρτημάτων καὶ νο-
σημάτων. Εἰ οὖν [τὸν] Χριστὸν θέλεις μιμησασθαι,
τὰ μεγάλα συγχώρει τοῖς πταίουσιν ἀμαρτήματα. Τὰ
γὰρ βραχέα καὶ ὡς κοινὰ παρορῶσιν οἱ πλείονες, καὶ
παρακλήσει χαρίζονται. Τὰ δὲ μελίζονα, μόνοι οἱ
μεγάλην ἔχοντες πρὸς Θεὸν τὴν συνειδησιν, καὶ με-
γάλους μισθοὺς παρ' αὐτοῦ τῶν λαμπρῶν πράξεων
περιμένοντες.

Nam exigua, et ut communia plerique dissimulant, et
precibus permoverentur. At vero majora, si dun-
taxat remittunt, qui magnam ad Deum conscientiam habent, ac magna ab eo pro præclaris actio-
nibus præmia expectant.

PMB. — ΘΑΛΛΕΛΑΙΩ (38).

Καλῶς καὶ νουνεχῶς προσέχεις τῇ ἀναγνώσει τῆς

* Matth. vi, 15. ** Luc. vii, 37. *** Matth. ix, 9. **** Joan. iv, 5 seqq. ***** Matth. ix, 2.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(37) Inscriptur hæc epistola in codd. Vatic. 649, Alt. et Sfortiano, non Ἐφρώνι, sed Ἡρώνι, *Heroni*. unde et nomen illud in contextu corrige. Vers. 5 post μεταδίδοναι cod. Sfort. addit καὶ. Vers. 7 dele πρό (του) et loco eorum pone πρηνῆ, sic enim habent codd. Vat. 649 et Alt. Vers. 12 pro τὸ μὲν πρῶτον (τὸν) lege cum cod. Vat. 649, τῷ μὲν πρῶτῳ,

velut debito quodam astricta erat viro, ut quæ ex ipsius costa citra concubitum exstitisset, Domini mater illud persolvit, eum videlicet absque ulla seminis profusione incarnatum reddens. Quare hoc naturæ minime impossibile est : verum quod prius in primis jam parentibus contigerat, hoc in Domini quoque incarnatione confectum est : etiamsi alioqui nova et admiranda huic partui debebantur. Lege igitur, ut intelligas. Sin autem intelligere non vis, ne quidem lege, ne condemneris, velut ignorans quæ legis.

CXLIII. — IRONI SCHOLASTICO.

De servo lapsa, ut veniam accipiat.

Ad solitudinem hanc, quam incolimus, juvenis quidam venit, nactusque janitorem, ut sibi ad me adeundi potestas fieret, rogavit. Ut igitur pro meo more omnes domo admittere ac commodum ipsis colloquium et quietem impertire paratus sum, accersitus est. Ille autem statim humi seipsum prostravit, nullum verbum prius locutus, quam ingentem vim lacrymarum profudisset. Posteaquam autem ego, et manu eum prehendissem, et me ipsi pro mea virili opem laturum esse promissem, et quisnam esset, atque quanta re opus haberet quæsissem, famulum tuum se esse dixit, in hujusmodi autem peccatum ex Ignorantia incidisse, quod omnem, ut existimabat, resipiscentiam superaret. Ac primo quidem admiratione me affecit. Neque enim Christi amantem Ironem, qui cognitam et exploratam eam gratiam habeat, quæ omnes in libertatem vindicavit, famulum ullum habere aro-
tror. Deinde autem mœrorem mihi attulit. Siquidem peccatum omne, etiam ab iis qui id admis-
erint repetitum, alii aliis mutuo remittere a Christo jussi sumus. Id enim ille et docuit, et fecit. Do-
cuit, inquam, his verbis, « Nisi remiseritis pec-
cata hominibus, nec Pater vester qui in caelis est, remittet vobis peccata vestra ». Fecit autem, cum meretricem **, et publicanum Matthæum ***, et Samaritanam **, et paralyticum **, atque adeo ipsum Petrum apostolici sodalitiis coriphæum, non solum corporeis, sed etiam spiritualibus peccatis ac morbis liberavit. Quocirca si Christum imitari cupis, magna iis, qui delinquant, peccata condona.

CXLIII. — THALELÆO.

Præclare ac prudenter facis, qui, inutilis illius et

vel cum Sfort. τὸ μὲν πρῶτον. Vers. 14 et 15 pro τὸ δεύτερον, codd. Vat. 649 et Sfort. legunt τῷ δευτέρῳ. Mox ante ἠνίασεν. Codd. Alt. addit οὐχ. Possin.

(38) Inscriptio epistolæ in cod. Vatic. 649 est Θζμελέω. Vers. 4 cod. προσδεχόμενος in præsens transfert, scribit enim προσδεχόμενος. Vers. 7 ambō

amaræ lectionis, exclusa nausea, divinæ doctrinæ lectioni operam des, **45** *Christique mandata pio ac Dei amore prædito animo susceperis. « Nolite igitur dare sanctum canibus »⁶⁶, « hoc est Judæis, qui divinam sermonem persæpe acceperunt, ac rursum ad vomitum suum revertuntur »⁶⁷: aut hæreticis, ad veram doctrinam se conferentibus, ac rursum ad priorem sententiæ perversitatem redeuntibus. Margaritas item ne ante porcos projiciamus, divino interdicto prohibemur ⁶⁸, hoc est ante eos, qui in vitiosis affectionibus volutantur, ac porcinum vitæ genus sequuntur ⁶⁹: ne forte conculcent eas pedibus, nimirum in sceleratis suis studiis divino nomini contumeliam inferentes: et conversi disruptant vos. Siquidem divinorum mysteriorum cum hujusmodi hominibus communis, ejusmodi disruptio est, ex qua emergere nequeant.*

CXLIV. — ATHANASIO.

Quid tu, cum arctam viam sibi tenendam proposueris ac de ea re pacta cum Deo inieris, lata via, quæ ad mortem ducit ⁷⁰, incedis? Nam præsens indulgentia futuram poenam accersit. Contra præsens afflictio, et cupiditatum compressio futurorum bonorum fructum atque oblectamentum parat ⁷¹.

CXLV. — MARONI.

Venerandum esse hæreticolum.

Etsi concursatione ac pecuniarum mole sacerdotium rapuisti, homines, utpote ad veritatem cæcipientes, fallens: at non item est quod putes te futuram retributionem latere posse. Nam nec miraculum in Christi nomine a quibusdam editum, nec dæmonum objuratio, nec virtutum multarum operatio, ex horrenda flamma eos, qui huic obnoxii erant, extrahere poterit. Quod si quis dicat: Cur ergo Deus edendorum miraculorum potestatem indignis hominibus faciebat? ⁷² responderim ego: Quoniam Dominus ad conciliandam homini suo gloriam divina signa perperabat, tum ut dæmonum insidias prohiberet, tum ut planam et offensam Evangelio viam muniret: quorum utrumque graviores ingratis hominibus poenam afferat, quod videlicet tantam a Deo potentiam consecuti, bonorum datorem sponte sua ignorarunt: dæmones nimirum efficientes, ac morbos invocato Christi nomine profugantes, ingratiitudinis autem ab ipsis convicti. Siquidem improbi ac sævissimi dæmones obsequatioribus quam isti se præbuerunt, ut qui Domini nomen pertimuerint, ac quam celerrime in fugam se dederint. Quamobrem ipsis inevitabile supplicium denuntiatum est, illud nempe a Christo audientibus, *« Discedite a me, operarii iniquitatis, nescio os »⁷³.*

⁶⁶ Matth. vii, 6. ⁶⁷ II Petr. ii, 22. ⁶⁸ Matth. ii, 6. ⁶⁹ II Petr. ii, 22. ⁷⁰ Matth. vii, 13. ⁷¹ Luc. xvi, 25. ⁷² Act. xix, 4. Matth. vii, 22. ⁷³ *ibid.* 23.

VARIE LEGIONES ET NOTÆ.

codd. Vat. 649 et Alt. *ἐπιστρέφουσιν* in *ὀπιστρέφουσιν* commutant, uti et vers. penult. *ἀνέγεργος* in *ἀνήγεργος*. Possin.

(39) *Longe correctius* codd. Vat. 649 et Alt. hu-

« θείας παιδεύσεως, τῆς ἀνωφελοῦς ἐκείνης καὶ ἀμυρᾶς ἀναγνώσεως τὸν ναυτιασµὸν ἀποκλεισάµενος, καὶ τὰς τοῦ Χριστοῦ ἐντολὰς θεοφιλῶς προσδεξάµενος. Μὴ δότε τοῖνυν τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ, τοῖς πολλαῖς τὸν θεῖον λόγον δεξαµένους Ἰουδαίοις, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔµετον ἐπιστρέφουσιν, ἢ τοῖς ἐξ αἱρέσεων ἐπι τοῦ ἀληθῆ λόγον βαδίζουσιν, καὶ παλινστοῦσι πρὸς τὴν προτέραν κανόνειαν. Τοὺς δὲ μαργαρίτας µὴ βάλλειν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων ἐκελευσθηµεν, τῶν πάθει συμφυροµένων, καὶ χοιρῶδη βίον µετερχοµένων, µὴ ποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς πονηροῖς αὐτῶν ἐπιτηδεύµασι, βλασφηµοῦντες τὸ θεῖον ὄνοµα, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑµᾶς. Ἡ γὰρ πρὸς τοὺς τοιοῦτους τῶν µυστηρίων µετάδοσις, ῥήξις ἐστὶν ἀνέγεργος τοῖς καταφρονητικῶς µεταδιδοῦσιν.

B

PMΔ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ.

(39) *Τί τὴν στενήν ἐλόµενος, καὶ [τὰς] συνθήκας ὑπὲρ αὐτῆς Θεῷ παρασῶµενος, τὴν πλατεῖαν ἀδελφείας ὁδὸν, τὴν εἰς θάνατον φέρουσαν; Ἡ γὰρ ἐνταῦθα ἀπίθεια, τὴν ἐκείθεν φέρει τιµωρίαν. Ἡ δὲ παροῦσα κάκωσις, καὶ τῶν ὀρέξεων στένωσις, τὴν µέλλουσαν τῶν ἀγαθῶν ἐτοιµάζει ἀπόλαυσιν.*

PME'. — ΜΑΡΟΝΙ.

Ὅτι φορετὸν ἱερωσύνην.

Εἰ καὶ τὴν ἱερωσύνην περιδροµῆ καὶ χρηµάτων ἤρπασας ἄλλῃ, λαθῶν τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἀβλεπτοῦντας πρὸς τὴν ἀλήθειαν· ἀλλὰ µὴ καὶ τὴν µέλλουσαν οὕτω νοµίσης λαυθάνειν ἀναπαύσοις. Ὅτε γὰρ θαυµαταουργία εἰς ἕνοµα Χριστοῦ γινοµένη παρά τινων, οὕτε δαιµόνων ἐπιτίµησις, οὕτε δυνάµειν ἐνέργεια παλλῶν, ἐξελέσθαι τῆς φοβερᾶς φλογὸς τοὺς ὀψευθῆνους αὐτῆς δυνήσεται. Εἰ δὲ φαίη τις, Τί ὁὖν συνεχώρησι ὁ Θεὸς τοῖς ἀναξίοις τὰ θαύµατα, φαίη ἐγώ· Ὅτι διὰ τὴν δόξαν οἰκείου ὀνόµατος ἐπλήρου τὰς θεοσηµείας ὁ Κύριος, καὶ τῶν δαιµόνων κωλύων ἐπιβουλᾶς, καὶ ὁδὸν τῷ Εὐαγγελίῳ ὀµαλλίζων ἀπόσκοπον· ἅπερ ἀµφότερα κατὰ κρῖσιν οἶσι τοῖς ἀγνώμοσι µείζονα, ὅτι τοσαύτης παρὰ Θεοῦ τυχόντες δυνάµεως, τὴν δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν ἐκουσῶς ἠγνόησαν, τοὺς µὲν δαιµονας καὶ τὰ πάθη ἐπικλήσει Χριστοῦ θεραπεύοντες (40), ἀγάριστοι δὲ ὑπ' αὐτῶν ἐλεγχόμενοι. Οἱ γὰρ πονηροὶ καὶ παγχάλεποι δαιµονες εὐπειθέστεροι τούτων γαγόνασι, καὶ δειλιάσαντες τοῦ Κυρίου τὸ ὄνοµα, καὶ σὺν τάχει πολλῶν δραπέτευσαντες. Ὅθεν αὐτοῖς ἀφυκτος ἠπειλήται κόλασις, « Ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, οὐκ οἶδα ὑµᾶς, » οἱ ἐργάται τῆς ἄνοµίας ἀκούουσιν.

« Discedite a me, operarii iniquitatis, nescio

os epistolæ principium sic exhibent: *Τί τὴν στενήν εἰλάµενος, καὶ συνθήκας ὑπὲρ αὐτῆς, etc. Possin.*

(40) *Pro* θεραπεύοντες multo melius codd. Vat. 649 et Alt. habent *φυγαδεύσαντες*. Possin.

PMΓ'. — ΤΙΜΟΘΕΟ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Διὰ τί τὸ δῶρον προσενεγκεῖν ὁ λεπρὸς ἐξελεύετο ἄνω ὁ νόμος προσέταξεν.

Καλῶς ἐρουνξὲς τὰς Γραφὰς ὁ τῶν τιμίων ἔμπορος μαργαριτῶν. Καὶ συντόμως ἐρῶ [τοῦτο] (41) ὁ ζητεῖς. Τοῦτου χάριν τὸ δῶρον προσενεγκεῖν ὁ λεπρὸς ἐκέλευετο, ὅτι ὁ νόμος προσέταξεν, ἵνα δειχθῆ τῶν δύο Διαθηκῶν ἡ ὁμόνοια· καὶ ὅτι ὁ νῦν τὴν ἑσῆν ἐργασάμενος, αὐτὸς ἐστὶν ὁ καὶ τὸν νόμον ἐνθέμενος.

PMZ. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Περὶ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ.

Παραζηλῶν ὁ Κύριος τὸν ἀχάριστον δῆμον τῶν Ἰουδαίων τῷ εὐαγγελικῷ κηρύγματι ἀντιλέγοντα, πολλοὺς ἐλεύσεσθαι φησὶν ἀπὸ ανατολῶν καὶ δυσμῶν, καὶ μετὰ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ τῶν προπατέρων αὐτῶν ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ ἀνακληθῆσθαι, ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τοῦ νόμου τοὺς τῆς χάριτος λίθους οἰκοδομῶν, καὶ τοῖς πατριάρχαις συντάσσων τὸν θεῖον λαόν (42)· καὶ δεκνὺς τὴν τοῦ νόμου πρὸς τὸ εὐαγγέλιον συναφείαν, καὶ τοὺς ἐν ἀμφοτέροις εὐδοκίμησαντας τευξομένους ἀναβήσεως, τοὺς δὲ αἰήσαι γένους ἀναβρυνομένους, καὶ ἀρετῆς μὲν χηρεύοντας, υἱοὺς δὲ ὑπάρχειν τῆς βασιλείας κομπάζοντας εἰς ἀτελεμένην τιμωρίαν ἐπισησομένους.

PMF'. — ΚΟΝΩΝΙ ΑΡΧΩΝΤΙ.

Ποταπὸν χρὴ εἶναι τὸν ἐπίσκοπον.

Αἱ ἀρχαὶ τῶν πραγμάτων (43) καὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ τῶν θρόνων τὰ ὑψηλά, καὶ τῶν βημάτων αἱ αὐστηραὶ, εἰ γνῶμαις φιλαγάθοις αὐτεὺγγυνται, ὅπως ἀρχαὶ τυγχάνουσι, τὴν ἀνω τάξιν μιμούμεναι· ἂν δὲ πονηραὶ προθέσῃ περιπέσασαι, τυραννίδες μᾶλλον ὑπάρχουσιν, ἀκόντων ἄρχουσαι, καὶ ἀντὶ πειθοῦς ἔριδας καὶ ἀτάσεις τεκταινοῦσαι. Τί τοίνυν τὰ πρῶτα καταλιπὼν, τοῖς δευτέροις συγκαουχεῖς; Οὐ γὰρ κακίσεις τοὺς ὑπηκόους, ἀλλὰ σαυτὸν πρὸ ἐκείνων ἀμύνη. Ἡ γὰρ τῶν δήμων προπέτεια, τῷ μὲν ἀρχοντι προσσηγυμένη, πολλή τις ἐστὶ καὶ δυσήνιος, εἰς δὲ πλῆθος μεριζομένη, βραχεῖα καὶ δυσύρετος γίνεσθαι.

PMΘ. — ΤΡΙΒΟΥΝΙΑΝῷ ΕΠΙΣΚΟΠῷ.

Ὅτι Μαν ἐπικίνδυνον ἡ ἐπισκοπὴ, καὶ οὐ μόνον ὁ ταυτῆ ἐπισηδῶν ἐπίσκοπος, ἀλλὰ καὶ οἱ ψηφίζομενοι αὐτῷ ἀνάξιον, ἀπαραίτητοι εἰσὶν ἐπιτιμίαις ὑπέσθουσι.

Ἐπίσκοπος ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τὴν οἰκείαν

⁴¹ Joan. v, 39. ⁴² Math. xiii, 45. ⁴³ Math. viii, 4. ⁴⁴ ibid. 11.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(41) Dele τοῦτο, omission ab Alt. Ultima verba epistolæ sic emendatis in codd. Vat. 649 et Alt. existant, αὐτός ἐστι καὶ τὸν νόμον ὁ θέμενος. Possin.

(42) Quod existat in editione, συντάσσων τὸν θεῖον λαόν, melius effertur a codd. Vat. 649 et Alt. in hunc modum, συνάπτων τὸν νέον. λαόν Mox loco

A CXLVI. — ΤΙΜΟΘΕΟ ΛΕΚΤΟΡΙ.

46 Cur leprosus munus offerre jubebatur quod lex præcepit.

Scripturas pulchre scrutaris ⁴⁶, o eximiarum margaritarum mercator ⁴⁷. Ac paucis quod quaeris, expediam. Eam ob causam leprosus munus lege indictum offerre jubebatur ⁴⁸, ut utriusque Testamenti concordia demonstraretur: quodque is, qui nunc morbum depulsi, idem ipse est, qui legem quoque imposuit.

CXLVII. — ΕΙΔΕΜ.

De Abraham, Isaac et Jacob.

Dominus ingratum Judæorum populum, atque evangelicæ prædicationi repugnantem, velut zelotypiæ œstro concitans, multos ab oriente et occidente venturos esse ait, atque cum Abraham, Isaac et Jacob, generis ipsorum principibus, in cælorum regno recubituros esse ⁴⁹, legis videlicet fundamento gratiæ lapides superstruens, divinumque populum cum patriarchis aggregans, legisque cum Evangelio conjunctionem ostendens; eosque qui in utroque præclare atque ex virtute se gessissent, laudem ac prædicationem consecuturos esse; eos autem, qui generis opinione ac fastu gloriantur, et cum virtute careant, filios tamen regni se jactant, in sempiternum cruciatum prolapsuros esse.

CXLVIII. — ΚΟΝΩΝΙ ΠΡÆΣΙΔΙ.

Qualem esse oportet episcopum.

Rerum ac gentium principatus, et thronorum fastigia, et tribunalium severitates, si probis animis conjungantur, vere principatus sunt, cœlestem ordinem imitantes. Sin autem in improbas voluntates incidant, tyrannides potius existunt, invidiis imperantes, atque illecebræ ac suadellæ loco contentiones et seditiones machinantes. Quid igitur tu prioribus relictis una cum posterioribus vexaris? Neque enim eos, quibus præes, malo afficis, verum teipsam ante eos ulcisceris. Siquidem subditorum temeritas ac petulantia cum præsidi alliditur, vehemens est, atque ejusmodi quæ vix freno coerceri possit; in vulgus autem divisa, exigua et inventu difficilis existit.

CXLIX. — ΤΡΙΒΟΥΝΙΑΝῷ ΕΠΙΣΚΟΠῷ.

Episcopatum rem periculosam esse, neque solum eum qui ipsum occupat, sed eos etiam qui indignis suis suffragiis eligunt, inevitabilibus suppliciis esse obnoxios.

Episcopus, ex ipso nomine, quid ipsius muneris

asterisci iidem ponunt τῆς. Vers. ult. 'pro δλισησομένων, commodius ambo codd. habent ὠθησομένων. Possin.

(43) Duo codd. Vat. 649 et Alt. Ταγμάτων legunt, ubi vulgatus minus comode, πραγμάτων, uti vers. 2 pro τὰ ὑψηλά elegantius scribunt τὰ ὑψηλά.

atque officii sit, perspicuum habere debet. Eum enim invisibilem et occultarum **47** ferarum impetus, Ecclesie ignavias, monachorum negligentias, iniquorum hominum improbitates, viduarum calamitates, pupillorum egestates, altaris suspiciones, diaconorum morbos, juvenum flagitia, senum mala consilia speculari oportet, atque omni ex parte oculum esse, omnia prospicientem, nec quidquam negligentem. Quorum si quid per incuriam prætermittatur, non ipse solus plectitur, sed etiam cum eo universa persæpe Ecclesia : ipse nimirum, quod, cum hujusmodi moribus esset, divini sacerdotis munus obire minime dubitavit, tantumque negotium aut sponte suscepit, aut furore atque amentia percitus emit; hæc autem, quod hujusmodi viro sacerdotium indigne mandavit.

CL. — PELUSIENSI MONASTERIO.

De hospitium susceptione.

Quemadmodum pectoris motus ex verbis cognoscuntur, eodem modo quisnam domus status sit, ex antistite constat. Cur hoc dicam, audite. Quidam ad me adeuntes, hoc mihi narrarunt, se hora meridiana æstu ac siti correptos ad vestibuli domus vestrae umbram confugisse, atque in canem potius ac crudelem lupum quam in hominem ineidisse, hoc est in eum cui hospitalitatis munus a vobis commissum est, ut qui eos vehementer cædendo abegerit. Ita, cum inscientes quidam hospitio angelos acceperint **, vos, non incognitos, sed cognitos angelos expellitis.

CLI. — EUSEBIO EPISCOPO.

Magnam animum desiderare episcopatum, necnon infinitis periculis plenum esse.

Dei sacerdos, quoniam ad Deum appropinquat, animalium illorum ** multis oculis præditorum in morem, omni ex parte oculatus esse debet, eorum instar nihil nesciens. Quoniam igitur inscitia laboras, leniter disce, nec clarissimum sacerdotium infama : quod contumelia afficis, ut qui inertia et mundinatione omnes prodideris.

CLII. — SYMMACHO.

De sancto Joanne Chrysostomo.

Petis a me ut divini viri Joannis tragœdiam tibi

** Hebr. xiii, 5 seq. ** Ezech. 1, 2.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

Vers. 5 pro ἄν δὲ cod. Vatic. 649 habet εἰ δέ. In eodem uti et pariter in Altaemsi, non comparant duo illa vocabula versus sexti, ἀκόντων ἀρχουσαι, quæ magna suspitione glossematis intrusi laborant apud me quidem. Sed verbum quod sequitur vers. 7 non in participio feminino τεταλυουσαι, ut sit a vulgato editore, sed ut codd. Vat. 649 et Alt. uno consensu monstrant in tertia plurali indicativi flectendum, scribendo, τεταλυουσαι. Versu denique 8 pro συγκακουχεῖς, auctoribus iisdem, scribe, συγκακουχῆ. Possin.

(44) Rescribi ἤκων pro ἄκων duo codd. Vat. 649 et Alt. jubent. In verbo vero epistolæ ultimo uterque ab invicem et ab editione variavit; nam cum

A ὀφείλει οικονομίαν ἐπίστασθαι. Ἐπισκοπεῖν αὐτὴν χρὴ τὰς ἐφόδους τῶν θηρῶν τῶν ἀοράτων καὶ τῶν ἀφανῶν, τὰς τῆς Ἐκκλησίας βῆθουλίας, τὰς τῶν μοναχῶν ὀλιγωρίας, τὰς τῶν ἀδικῶν ἐπιτηρείας, τὰς τῶν χηρῶν δυσπραγίας, τὰς τῶν ὀρφανῶν ἀπορίας, τὰς τοῦ θυσιαστηρίου ὑπονοίας, τὰς τῶν διακονούντων καχεξίας, τὰς τῶν νέων κακοπραγίας, τὰς τῶν παλαιῶν κακοβουλίαις, καὶ ἴσον εἶναι ὀφθαλμὸν πάντα ὀρῶντα, καὶ μηδὲν παρορῶντα, ὡς εἰ τι ἀμεληθεῖη, οὐκ αὐτὸς μόνος παιδεύεται, ἀλλὰ καὶ πᾶσα πολλὰς σὺν ἐκείνῃ ἡ Ἐκκλησία. Ὁ μὲν ἐφ' οἷς τοιοῦτος ὢν Θεῷ ἱερατεύειν ἠνέσχετο, καὶ πρᾶγμα τοσοῦτο ἡ ἄκων (44) ἐδέξατο, ἢ μανείς ἐξουήσατο· οἱ δὲ, ὅτι τοιοῦτῃ ἱερωςύνην ἀναξίως ἐπέδωκαν.

B

PN. — ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΟΥ (45).

Περὶ ξενοδοχίας.

Ὅσπερ ἐκ τῶν λόγων αἱ τῆς καρδίας κινήσεις γνωρίζονται, οὕτως ἐκ τοῦ προεστώτος ἡ τὰ ὄικου δηλοῦται κατάστασις. Ἐπεὶ οὖν τινες ἐντυχόντες μοι ἀπήγγειλαν μέσης καὶ αἰθρίας ἡμέρας καύσωνι καὶ δίψῃ κρατούμενοι, ὑπὸ τὴν προσκῆνιον καταπεφυγέναι σκιάν, [καὶ] κυνὶ μᾶλλον ἢ λύκῳ μισανθρώπῳ ἐμπεπωκέναι, τῷ παρ' ὁμῶν τὴν φιλοξενίαν πεπιστευμένῳ, ὃς αὐτοὺς ἤλαυσε παλῶν συντόνας. Εἰ δὲ λαθόντες τινὲς ἐξέτισαν ἀγγέλους, ὁμοίως οὐ λαθόντες, ἀλλὰ γινώσκοντες διώκετε ἀγγέλους.

C

PNA. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

*Ὅτι μεγάλης δεῖται ψυχῆς ἡ ἐπισκοπὴ, καὶ μύριον γέμει τὸ πρᾶγμα κινδύνων.

Ὁ τοῦ Θεοῦ ἱερεὺς, ἐπειδὴ ἐγγίζει Θεῷ, κατὰ τὰ πολυόμματα ζῶα ὄλος εἶναι ὀφθαλμὸς ὀφείλει, κατ' ἐκεῖνα μηδὲν ἀγνοῶν, ἀλλὰ πάντα ὀρῶν. Ἐπεὶ οὖν (46) ἀγκυεῖς, μάθανε προσηνῶς, [καὶ] μὴ προπηλάκιζε τὴν πολύφωτον ἱερωςύνην, ἣν ἐνυθρίζεις, καὶ βῆθουλῆ καὶ ἐμπορίᾳ πάντας προπεπωκώς.

PNB. — ΣΥΜΜΑΧΩ (47).

Περὶ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου.

D Ἐρωτᾷς τὴν περὶ τὸν θεσπέσιον Ἰωάννην τραγῳ-

editor ἐπέδωκαν ponat, eod. Vatic. 649 scribit, ἐπέδωκαν, eod. vero Alt. ἀπέδωκαν. Possin.

(45) Titulum sic supplent codd. Vat. 649 et Alt., *Μοναστηρίῳ πρὸ τοῦ Πηλουσίου, Μοναστηρίῳ ante Pelusium sito*. Vers. 2 post ἡ tolle asteriscum et artic. τὰ; proque illis repono, τοῦ ὄικου· sic monstrant codd. Vat. 649 et Alt. idem lacunam vers. 5 explent addendo καὶ κόνει. Similiter et lacunam vers. sexti opportune inserto ὁμῶν coequant. Possin.

(46) Codd. Vat. 649 et Alt., εἰ οὖν, et vers. ult. πάντα pro πάντας. Possin.

(47) Tres codd., Vat. 649, Alt. et Sfortianus conspirant contra editionem in correctione tituli hujus epistolæ, quam inscribunt non Συμμάχῳ sed

διαν. Ἄλλὰ φράσαι ταύτην ἀπορῶ. Νικῆ τὸν νοῦν A
 τὸ τοῦ πράγματος. Μικρὰ δὲ μάθανε ἅτα ἡ γειτων
 Αἴγυπτος συνήθως ἠνόμησε, Μωσῆα παραιτουμένη,
 τὸν Φαραῶ οικειουμένη, τοὺς ταπεινοὺς μαστίζουσα,
 τοὺς κοπουμένους θλίβουσα, πόλεις οἰκοδομοῦσα,
 καὶ τοὺς μισθοὺς ἀποστεροῦσα, καὶ μέχρι τοῦ νῦν
 τούτοις ἐμμελετώσα. Τὸν λιθομανῆ γὰρ καὶ χρυσο-
 λάτρην προβαλλομένη Θεόφιλον, τέσσαρασι συναεργοῖς,
 ἢ μᾶλλον συναποστάταις ὀχυρωθέντα, τὸν θεοφιλῆ
 καὶ θεολόγον κατεπολέμησεν ἄνθρωπον, τὴν περὶ
 τὸν ἐμοὶ ὁμώνυμον ἀπέχθειαν καὶ δυσμένειαν, ὀρ-
 μητήριον τῆς οἰκίας εὐρηκότα σκαιότητος. Ἄλλ'
 οἶκος Δαυὶδ κραταιοῦται, ἀσθενεὶ δὲ ὁ τοῦ Σαοῦλ,
 καθὼς ὄρας, εἰ καὶ τῆς ζᾶλης ὑπερῆλθεν ὁ ἄνθρωπος
 τοῦ βίου, καὶ πρὸς τὴν ἑνω γαλήνην μετετέθη.
 atque importunitatis suæ, velut propugnaculum
 quillitatem migraverit.

PNΓ'. — ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τι ἐστὶ τὸ εἰρημένον τοῖς ἀποστόλοις, « Εἰς ὁδὸν
 ὄρων μὴ ἀπέλθῃς. »

Τὸ εἰς ὁδὸν ἔθνῶν μὴ ἀπελθεῖν, μὴ συναελθεῖν αὐ
 τοῖς (48) εἰς τὸ φρόνημα, ὡσαύτως καὶ εἰς πόλιν
 Σαμαρειτῶν μὴ εἰσελθεῖν, οὐχὶ τῆς συνοικίσεως ἀπε-
 χόμενον, ἀλλὰ τῆς δυσσεβείας καὶ πονηρίας μὴ ἐφαπτόμενον.

PNΔ'. — ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΑΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ (49).

Πολλὰς ἐνηχοῦμενοι περὶ ὑμῶν καταδοήσεις, πολ-
 λὰς ὑμῖν ἀπαντολοῦμεν καθ' ἡμέραν τὰς παρακλή-
 σεις. « Ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει
 μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν, »
 εἶπεν ὁ Κύριος. Ὅτι οἱ μὲν ἀνήκοι τοῦ νόμου γεγονό-
 τες, τὴν τοῦ προφήτου ἀπειλήν κατεπλήγησαν, καὶ τύ-
 πον καὶ σκιάν τῆς δεσποτικῆς ταφῆς ἀκηκοῦτες, ἔδει-
 σαν πρὸς τὸ τοῦ συμβάντος παράδοξον. Ἡμεῖς δὲ αὐτὸν
 ἰδόντες τὸν προφητευθέντα, καὶ ψηλαφήσαντες,
 ἀγνώμονες μένομεν πρὸς αὐτὸν, καὶ ἀνένδοτοι
 πρὸς μετάρωσιν. Μὴ τοίνυν, ἀδελφοί, καὶ ἔθνῶν
 φανώμεν ἀπιστότεροι, καὶ ὃν ἐκεῖνοι ἐφυγον βλεθρον
 ἐπισπώμενοι.

PNΕ'. — ΘΕΟΦΙΛΩ ΝΑΥΚΑΗΡΩ.

Περὶ τοῦ μὴ ὀρκίζεσθαι.

Εἰ τῆς ἡμετέρας ὑπάρχεις ἀγέλης, καὶ ὑπὸ τὸν D

¹ II Reg. III, 12 seqq. ² Matth. x, 5. ³ Matth. XII, 41.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

Σίμωνι μοναχῷ. Vers. 2 loco asterisci tres illi codd.
 γὰρ ponunt; vers. 3 pro, τὸ τοῦ πράγματος, Sfort.
 et Ali. exhibent, ἢ μέθῃ τοῦ πράγματος. Vers. 7 et
 8, pro illis, μέχρι τοῦ νῦν τούτοις, cod. Sfort. ha-
 bet, μέχρι νῦν τούτους. Vers. 12 pro ἐμοὶ idem
 eum Ali. legit ἐμόν. Vers. 9 asteriscum post ἄλλ',
 codd. Sfort. et Ali. tollunt inserendo ejus loco
 articulum ὁ. Vers. penult. pro ὑπερῆλθεν codd. Va-
 ric. 649, Sfort. et Ali. substituunt, ὑπερῆλθεν. Vers.

exponam. At eam explicare nequeo. Mentem enim
 res ista superat. Verum pauca quædam audi. Vi-
 cina Ægyptus hoc semper in more habuit, ut ini-
 que ac perditæ se gereret, Mosem videlicet repu-
 dians, et Pharaonem asciscens: humiles ac de-
 missos flagris lacerans, laborantes opprimens, ur-
 bes exstruere jubens, et mercedem negans, atque
 ad hoc usque tempus in iisdem studiis hærens.
 Siquidem insano lapillorum amore flagrantem,
 atque aurum pro nomine habentem Theophilum,
 quatuor sociis, imo coconstatiam, septum ac munitum,
 in 48 medium proferens, plium virum ac divina-
 rum rerum doctrina præditum expugnavit, odium
 videlicet atque inimicitiam, quam adversus eum,
 qui eodem quo ego nomine appellatur, improbita-
 tibus nactus. At Davidis tamen domus invalescit: do-
 mus autem Saulis, ut cernis, debilitatur: tametsi vir ille superata vitæ tempestate, ad cælestem traq-
 uillitatem migraverit.

B CLIII. — HERACLIDI PRESBYTERO.

Quid sit illud apostolis dictum, « In viam gentium
 ne abieritis. »

In viam gentium minime abire ¹, idem est quod,
 animo et affectu cum ipsis minime convenire. At-
 que eodem modo qui in Samaritanorum civitates
 introire prohibetur, non hoc ei imperatur ut ab
 eorum contubernio abstineat, sed ut ne ipsorum
 impietatem et improbitatem attingat.

CLIV. — PELUSII COENOBITIS.

Quoniam multæ adversum vos querelæ ad aures
 nostras perveniunt, idcirco multas etiam quotidie
 vobis admonitiones adhibemus. « Viri Ninivitæ sur-
 gent in judicio cum generatione ista, et condemna-
 bunt eam, » inquit Dominus ². Quoniam qui legem
 minime audierant, prophetæ comminationem exti-
 muerunt, atque, figura duntaxat et umbra Domi-
 nicæ sepulturæ audita, ad inopinatum eventum
 metu perterriti sunt. Nos autem, qui eum ipsum,
 de quo vaticinium edebatur, conspeximus et con-
 tractavimus, ingrati adversus eum manemus,
 atque ad resipiscentiam rigidi et inflexibiles. Quo-
 circa, fratres, ne gentilibus quoque infideliores nos
 præbeamus, eamque, quam illi effugerunt, perni-
 ciam ad nos attrahamus.

CLV. — THEOPHILO NAUCLERO.

De non extorquendo juramento.

Si nostri gregis es, ac sub bono illo pastore cen-

ult. duo codd. Vatic. 649 et Ali. μετετέθη mutant
 in μετέθετο. POSSIN.

(48) Exple hiatum versus secundi, inserto ἐστίν.
 suggerentibus codd. Vatic. 649 et Ali. POSSIN.

(49) Titulus hujus epistolæ sic habet in codd.
 Val. 649 et Ali., Πηλουσιώταις ἐν κοίνῳ; nec sane
 quidquam est unde appareat cœnobitis hæc dici.
 Vers. 1 e voce καταδοήσεις præpositionem cod
 Alt. tollit. POSSIN.

seris, ferarum naturam ac similitudinem abjura, A atque ipsius voci obtempera, qui, ne omnino jures, prohibet. Porro non jurare, ne jusjurandum quidem ab alio exigere est. Nam si jurare minime vis, ne ab aliis quidem, ut jureat, extorque, idque duplici de causa: nimirum aut quia veri studiosus est qui interrogatur; aut contra, quia libenter mentitur. Si enim ille vera loqui solet, omnino etiam nullo interposito jurejurando vera loquitur: si autem mendax est, jurans etiam mentietur. Quapropter duplici hoc nomine jusjurandum haudquaquam exigendum est.

CLVI. — EUSTATHIO.

De sacerdote.

Ego quidem librum, quem a me petiisti, misi: B fructumque ex eo per te exspecto, qui ab omnibus exigi consuevit. Nullum enim, nullum, inquam, pectus hujus lectio penetravit, 49 quod non divino amore sauciarit: ut qui augustam quidem, ac venerandam rem accessuque difficilem sacerdotium esse ostendat, verum sine ulla reprehensionis labe consecrandam esse doceat. Siquidem sapiens ille et eruditus arcanorum Dei interpres, Joannes, Byzantinae Ecclesiae, atque adeo Ecclesiarum omnium, oculus, librum eum ita subtiliter et prudenter atque accurate condidit, ut omnes tam qui, ut Deo gratum est, sacerdotio funguntur, quam qui negligenter et ignave sacerdotalem dignitatem administrant, hic et virtutes suas et offensiones reperi-

CLVII. — PANSOPHIO ARCHIDIACONO.

Ad sacerdotes avaros.

Si Christi altari ministras, da operam ut eum ipsius legibus munus tuum administres, mansuetum videlicet atque corde humilem et submissum te praebens. Neque enim forensium quondam praefecturam atque imperium, fastu ac pompa et insolentia tumidum tractas: verum pacatum ac tranquillum ministerium. Quod si opes iniquis rationibus collectae animos tibi tollunt, ipsae quidem confestim evomentur, ut quae natura fluxa et instabiles sint: tu vero ingentem tui risum excitabis, qui praetereuntibus rebus tanquam firmis ac stabilibus animum addixeris.

CLVIII. — PRISCO CAPPADOCI.

Sævum et importunum atque arrogantem te esse, hominumque naturam improbitate superare quidam aiunt. Ego vero eum absurda multa de te de-

Math. v, 34.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(50) Suggestit cod. Alt. unde commode expleas lacunam asterisco signatam; interserit enim δηλον ante οὐ χρῆ. Possin.

(51) Vers. 2 pro δε lege δν, si credere dignum putas tribus bonis auctoribus, codd. Vat. 649, Sfort. et Alt. Possin.

(52) Vers. 2 pro μετέρχη codd. Vat. 649 et Alt. habent μετέρχου. Vers. 3 idem pro φαινόμενος legunt διαφανόμενος. Vers. 6, δίκως in ἀδίκως mutant, congruentius ad sententiam. Denique in fine

καλὸν τάττη ποιμένα, τὴν τῶν θηρίων φύσιν καὶ ὁμοίωσιν ἀρνησαι, καὶ τῇ φωνῇ αὐτοῦ ἀκολούθησον, μὴ ὁμοσαι ὄλως κελεύοντος. Τὸ δὲ μὴ ὁμοσαι, μηδὲ ἀπαιτῆσαι ὄρκον ἐστίν. Εἰ γὰρ μὴ βούλει ὁμοσαι, μηδὲ παρ' ἐτέρων ὄρκον ἀπαιτεῖ, διὰ δύο ταῦτα αἰτίας· ἢ τὸ ἐπαληθεύειν τὸν ἐπερωτώμενον, ἢ τὸ ἐναντίον τὸ ψεύδεσθαι. Εἰ γὰρ ἀληθεύει συνήθως ὁ ἀνθρώπος, καὶ πρὸ τοῦ ὄρκου πάντως ἀληθεύει· εἰ δὲ ψεύστης ἐστὶ, καὶ ὁμνῶν ψεύδεται (50). Οὐ χρῆ οὖν ὄρκον ἀπαιτεῖν δι' ἀμφοτέρα.

PNQ. — ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Περὶ ἱεροσύνης

Ἐγὼ μὲν τὴν βίβλον ἦν ἐζήτησας πέπομφα, καὶ καρπὸν ἐξ αὐτῆς διὰ σοῦ περιέμενον, δε (51) παρὰ πάντων συνήθως εἰσπράττεται. Οὐ γὰρ ἐστίν, οὐκ ἐστὶ καρδία, ἦν ἐπῆλθεν ἡ ταύτης ἀνάγκωσις, καὶ πρὸς τὸν θεὸν αὐτὴν οὐκ ἔρωσεν ἔρωτα· σεπτήν μὲν τὴν ἱεροσύνην καὶ δυσπρόσιτον δείξασα, ἀμέμπτως δὲ αὐτὴν μετέρχεσθαι διδάξασα· ὁ γὰρ τῶν τοῦ Θεοῦ ἀπορήτων σοφῶς ὑποφήτης Ἰωάννης, ὁ τῆς ἐν Βυζαντίῳ Ἐκκλησίας καὶ πάσης ὀφθαλμὸς, οὕτως αὐτὴν λεπτῶς καὶ πυκνῶς ἐξηκρίδωσεν, ὥστε πάντας τοὺς τε κατὰ Θεὸν ἱερατεύοντας, τοὺς τε βραθύμους ἱερατικὴν μεταχειρίζοντας, ἐν ταύτῃ τὰ οἰκεία εὐρίσκαι κατορθώματά τε καὶ σχώματα.

C PNZ. — ΠΑΝΣΟΦΙΩ ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΩ (53).

Πρὸς ἱερεῖς φιλαργυρίαν τοσοῦντας.

Εἰ τῷ Χριστοῦ διακονεῖς θυσιαστῆριψ, μετὰ τῶν αὐτοῦ νόμων μετέρχη (52) τὴν λειτουργίαν σου, πρῶτος καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ φαινόμενος. Οὐ γὰρ πολιτικὴν τινα χειρίζεις ἡγεμονίαν, τύφῳ καὶ κόμπῳ φλεγμαίνουσαν· ἀλλὰ διακονίαν εἰρηνικὴν καὶ ἀτάραχον. Εἰ δὲ πλοῦτος ἀδίκως συναχθεὶς ὑπερβαίνει σε, αὐτὸς μὲν θάττον ἐξεμεθήσεται, βευσθὴν ἔχων τὴν φύσιν καὶ ἄστατον· σὺ δὲ πολὺν ἐφλήσεις τὸν γέλωτα, τοῖς παρατρέχουσιν ὡς ἐστῶσι προσθέμενος

D PNH. — ΠΡΙΣΚΩ ΚΑΠΠΑΔΟΚῆ (53).

Σκαῖόν σε φασὶ τινες καὶ αλαζόνα καὶ ὑπερβαίνοντα τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων φαυλότητι. Ἐγὼ δὲ πολλῶν περὶ σοῦ ἀπηχῶν ἄδομένων οὐκ ἔχω τὸ πεί-

α προσθέμενος, tollit ο unus Vat. 649, scribens, προθέμενος. Possin.

(53) In titulo hujus epistolae supplendus in Graeco articulus τῷ ante Καππαδόκη. V. 7. πράγματις in τάγματις recte mutant duo codd. Vat. 649 et Alt., ut et Alt. vers. 8 ἐτέρα in θατέρα. Iliacus versus 12 asterisco indicatus, expletur in Vat. 649 et Alt. addito, πάντως. Vers. seq. e regione vocis, ἀνθρώπου; Alt. in margine signal, πατέρα; Possin.

θεοσαι, ἀγνοῶν σε παντάπασιν· μίαν δὲ συγκατά- A
 θεσιν πρὸς τὰς τραγῳδίας τεκμαίρομαι, τὸ τῆς πα-
 τριδος ἀλλόκοτον. Καὶ δέδοικα μὴ ποτε θατέρου
 πράγματος ὑπάρχεις Καππαδοκῶν τοῦ πᾶσι κατε-
 σοτιγμένου τοῖς ἐλαττώμασιν. Ἔστι γὰρ αὖθις ἑτέρα
 μοῖρα Καππαδοκῶν πανάριστος· ἀφ' ἧς ἐκείνοι γε-
 γόνασιν, οἱ πανταχοῦ τῷ φωτὶ τῆς ἑαυτῶν πολιτείας
 καὶ νοουθεσίας τὰ τῆς γῆς δαδουχῆσαντες τέρματα.
 Ἐπειδὴ οὖν καὶ ἱερωσύνην σοι πράσις ἐπέθηκε,
 φοβήθητι τοὺς θεοφόρους ἐκείνους ἀνθρώπους, καὶ
 ἢ τὴν αὐτὴν προαίρεσιν μίμησαι, ἢ τὴν αὐτῶν λει-
 τουργίαν μὴ ὑβρίζε. Εἰ γὰρ τὸ ὅπ' αὐτῶν ἐλεγχθῆναι
 συμβαίη σοι, οὐδὲ τὸ παρὰ Χριστοῦ κατακριθῆναι
 ληλεῖται.

PNΘ'. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Περὶ ἱερωσύνης.

Μηδὲν (54) ἐμποδῶν τῷ τοῦ Κυρίου Εὐαγγελίῳ
 γινέσθω, μηδὲ περισπασμὸς τῇ πνευματικῇ ἀκολου-
 θείῳ διδασκαλίᾳ, μηδὲ θόρυθος τῇ ἐπωφελεῖ διαλέ-
 ξει μεσαυτέτω. Θύτῃ γὰρ Χριστὸς ζητούμενος ὑπὸ
 τῆς μητέρος καὶ τῶν ἀδελφῶν, αὐτῶν τὴν κλῆσιν
 προσήκατο, ἥνικα δογμάτων ἀπήρξατο, καὶ σωτη-
 ρίαν τοῖς ἀκραταῖς κατεργάζετο, δεικνὺς ὡς χρῆ-
 τῶν σαρκικῶν εἶναι τὰ πνευματικὰ προτιμότερα.
 Οὕτω καὶ οἱ αὐτοῦ μαθηταὶ [τὰ] τῶν τραπεζῶν
 παρητήσαντο τὴν ἐπίσκεψιν ἀναγκαίαν οὔσαν διὰ
 τοὺς πένθητας.

PE'. — ΤΑΡΑΣΙΩ ΙΣΑΥΡΩ.

Περὶ τοῦ δεῖν πάντοτε τήρειναι.

Κρείττονα σε πάντες τοῦ γένους, καὶ τῆς πατρίδος
 [σε] λέγουσι, καὶ χρηστὸν τοῖς ἡθεσιν ἀπαγγέλλουσι,
 τὴν τῶν ὀρῶν τραχυτητα (55) μὴ κρατήσαντα, ἀλλὰ
 τὸν Θέκλης τῆς πρωτομάρτυρος καὶ τρόπον καὶ ση-
 κὸν ἀγαπήσαντα. Καὶ μακάριος εἰ πτωχεύων [ἐκ
 ψυχῆς.] Τοῦτο γὰρ τῶν πιστῶν ἐπαινετόν. Καὶ εὐ-
 χομαί σε μείναι ἄτρεπτον, ἐπειδὴ οὐδὲν σταθερώ-
 τερον ἔχομεν, ἀλλ' ὡς ἀνέμοις ταῖς κούφαις βοαῖς (56)
 ριπιδόμεθα.

PEA'. — ΘΩΜᾶ ΚΟΜΗΤΙ.

Καὶ γράφεις λαμπρῶς, καὶ πέμπεις ἀβρῶς. Καὶ
 μένεις φαιδρῶς (57) ὁ τοῖς πᾶσι χρηστός.

* Matth. xii, 46. * Act. vi, 2 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(54) Μηδὲν in μηδεὶς mutant Vat. 649 et Alt.
 Versu item 2 pro μηδὲ reponunt, μηδεὶς. Versu au-
 tem penult. art. τὰ omittunt. Possin.

(55) Τὴν τῶν ὀρῶν (al. ὀρώντων) τραχυτητα.
 Alius vertit, *speciatium asperitatem*. Coniiciebam
 legendum ὀρῶν, h. e. *montium*. RITT.

(56) Βοαῖς. Bill. *clamoribus*. B. cod. habet βου-
 λαῖς. Puto rectum esse, βολαῖς *icitibus*, ut ei paulo
 ante plenius in B cod. legitur οὐδὲν εὐρίπου σταθερώ-
 τερον ἔχομεν cum in Paris. ed. absit. εὐρίπου. RITT.

contentor, iis tamen fidem adhibere nequeo, quod
 te prorsus ignorem : unum deum est, quod me
 ad commodandam his tragœdiis fidem conjectura
 quadam ducit, nimirum prodigiosa patriæ impre-
 bitas. Ac vereor ne tu illius Cappadocum partis
 sis, quæ omni vitiorum genere iniusta est. Altera
 epim rursum Cappadocum pars quam optima, ex
 qua illi exstiterunt, qui vitæ suæ ac præceptionum
 luce orbis terræ finibus præluxerunt. Quoniam igitur
 sacerdotium quoque pecunia tibi conciliasti,
 divinos illos viros pertimesce, atque aut eorum
 institutum sequere, aut eorum ministerium contu-
 melia ne affice. Nam si ab iis convinci tibi contingat,
 ne illud quidem tibi defuturum est, ut a Deo
 condemneris.

B

CLIX. — LEONTIO EPISCOPO.

De sacerdotiō.

Nullum Domini Evangelio impedimentum ob-
 jiciatur, nec ulla animi distractio spiritualem do-
 ctrinam sequatur, nec tumultus utili disputationi se
 interponat. Neque enim Christus, cum a matre et
 fratribus quæreretur, ipsorum vocationem ad-
 misit, cum docendi munus auspicabatur, atque au-
 ditorum salutē operam dabat : hinc nimirum illud
 ostendens, spiritualia negotia carnalibus antequiora
 esse debere; 54. Atque ad hanc modum ipsius quo-
 que discipuli mensuram inspectionem atque curam,
 quamvis alioqui propter pauperes necessarium, re-
 pudiarunt.

C

CLX. — TARASIO ISAURO.

Oportere semper sobrium esse.

Præstantiorem te esse, quam aut genus tuum,
 aut patria ferat, omnes aiunt, ac morum probitate
 pollere narrant, ut qui non spectantium aspe-
 ritatem tenueris, verum primæ martyris Theclæ
 et mores, et templum amaveris. Ac te beatum, ut
 potest ex animo paupertatem colentem. Nam hæc
 piorum laus est. Atque ut in instituta vitæ ratione
 constanter maneat, opto, quandoquidem nihil ad-
 modum stabile habemus, verum levibus clamori-
 bus, non secus ac ventis, hæc atque illuc jactamur.

CLXI. — THOMÆ COMITI.

D

Et luculente scribis, et copiose mitis. Velim igitur
 in animi lætitia et alacritate persistes, cum om-
 nibus tam benignum et commodum te præbeas.

CLXII. — HIERACI CLARISSIMO.

A

PEB'. — ΗΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

*De exercitatione.**Περὶ ἀσκήσεως.*

Ad numeros omnes religiosæ vitæ absolvendos, Joannis cibus ac potus et cubile minime sufficit⁷: verum ad perfectionem adipiscendam Joannis quoque animus requiritur. Quocirca si frugalitatem nostram ac victus tenuitatem laudas, lenitatem consequi stude, quæ improbitatem omnem vitat.

Οὐκ ἀρκεῖ (58) ἡ βρώσις καὶ πόσις καὶ στρωμνὴ Ἰωάννου πρὸς πέρας ἀσκήσεως, τοῖς ταῦτα ζητοῦσιν, ὦ Ἄριστε, ἀλλὰ χρεῖα καὶ τῆς γνώμης Ἰωάννου πρὸς τὴν τελειωσιν. Εἰ τοίνυν ἡμῶν ἐπαινεῖς τὴν λιτότητα, κατόρθωσον ἡμῖν τὴν πραότητα, ἥπερ πᾶσαν ἐκκλίνει περπερεῖαν.

CLXIII. — CYRO.

PEΓ'. — ΚΥΡΩ.

Sophistam profecto, etiam scribens, agis, atque vocabulorum elegantiam fingis. Atqui in ipsis utilitatis quoque rerum materiam præbere oportet. Etenim pulchre loqui, cymbalo simile est⁸. At probe agere, angelis innatum est. Nam illis cum metu conjuncta et prompta obedientia, quod Dei voluntates exsequantur, testimonium dicit.

Σοφιστεύεις ὅτως, καὶ γράφων, καὶ κάλλιη πλάταις ὀνομάτων. Χρὴ δὲ καὶ ἀφορμάς (59) παρέχειν ἐν αὐτοῖς ὠφελείας πραγμάτων. Τὸ γὰρ καλῶς λέγειν κυμβάλῳ παροῖκε. Τὸ δὲ χρηστῶς πράττειν ἀγγέλοις συμπέφυκεν. Οἷς καὶ ἔμφοδος καὶ ἀμέλλητος ὑπακοὴ τὸ ποιεῖν τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ μαρτυρεῖ.

CLXIV. — MARTYRIO.

De superbia.

Superbis Deus resistit⁹: quandoquidem etiam ipsorum principi ab initio sese opposuit. Considera igitur quantum est, et Deum hostem atque adversarium habere, et veterem hostem socium.

PEΔ'. — ΜΑΡΤΥΡΙΩ.

Περὶ ὑπερηφανίας.

Ἵπερηφάνοις ὁ Θεὸς ἀντιτάσσεται, ἐπειδὴ καὶ τῶ ἀρχοντι αὐτῶν ἐξ ἀρχῆς ἀντετάξατο. Σκόπει τοίνυν ὅσον ἐστὶ καὶ Θεὸν ἔχειν ἀντίμαχον, καὶ τὸν ἀρχαῖον ἐντάρτην συμμετοχόν.

CLXV. — AUSONIO.

PEE'. ΑΥΣΟΝΙΩ.

Multi ex aliis magistratibus ad alios migrant, hoc est ex minoribus fortasse ad majores et excelsiores, siquidem illos recte gesserint. Nonnulli autem contra non modo majores cum minoribus commutaverunt, verum etiam insuper misere interierunt: ii nimirum quibus nullum a proba muneris sui administratione auxilium suppetebat. At te ex probi imperii ac præfecturæ thronis cælestes ordines accipient, quibus te charum reddidisti, dum et piorum pauperum commodis consulis, et omnia æquo ac recto posteriora ducis.

Πολλοὶ μὲν ἀρχὰς ἐξ ἀρχῶν ἄλλας ἀμειψοῦσιν, ἐκ τῶν ἡσσόνων ἴσως τὰς (60) μείζους, οἱ χρηστῶς ταύτας ἰθύνοντες. Τινὲς δὲ οὐ μόνον τῶν κρείττονων τὰς ἡττοῦς ἠλλάξαντο, ἀλλὰ καὶ οἰκτρῶς προσαπώλοντο. Οἷς οὐκ ἦν βοήθεια ἢ κυβερνήσις. Σὲ δὲ ἐκ τῶν θρόνων τῆς εὐαργίας αἱ οὐράνιοι παραδέξονται τάξεις, αἷς αὐτὸν πεποίηκας προσφιλεῖ, καὶ πτωχῶν φιλοθέων κηδόμενος, καὶ κατόπιν πάντα τοῦ δικαίου τιθέμενος.

CLXVI. — MARTIANO.

PEEΓ'. — ΜΑΡΤΙΑΝΩ.

51 Sapientia fama austri reginam impulit, ut ab extremis orbis finibus ad Salomonem se conferret¹⁰. Te autem Dominus quotidiano clamore adducere minime potuit, ut resipiscas, atque ad id quod in rem tuam futurum sit, oculos conjicias. Vide itaque, ne ab illa condemneris, quoniam cum eam rumores ac sermones velut alis additis erexerint, te contra, nec aspectus, nec Christi operationes ulla ex parte meliorem effecerint.

Τὴν μὲν τοῦ νότου βασιλισσαν, ἀκοὴ σοφίας ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἐκτείνει πρὸς Σολομῶντα παρώτρυνε. Σὲ δὲ Κύριος καθ' ἡμέραν ἐμβοῶν, νῆψαι καὶ βλέψαι πρὸς τὸ συμφέρον οὐκ ἔπεισε. Πρόσεχε τοίνυν μὴ ὑπ' ἐκείνης κριθῆς ὅτι τὴν μὲν φῆμαι καὶ λόγοι ἐπέτέρωσαν· σὲ δὲ καὶ ὄψις καὶ πράξις τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐνεργειῶν οὐδαμῶς ἐθελώσαν.

CLXVII. — ESAIÆ MILITI.

PEZ'. — ΗΕΣΑΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤῆ.

Eum, qui pugnis gaudet, ac tumultibus delectatur, atque id studet, ut omnibus odio sit, quoniam

Τὸν μάχαις χαίροντα, καὶ θορύβοις τερπόμενον, καὶ μᾶλλον μισεῖσθαι παρὰ πάντων σπουδάζοντα, εἰ

⁷ Matth. iii, 4. ⁸ I Cor. xiii, 4. ⁹ Jac. iv, 6. ¹⁰ Matth. xii, 42.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(58) Lacunam versus prini complent duo codd. Alt. et Vat. 649 post ἀρκαί addendo μόνη. Versu autem 2 solus Alt. ζητοῦσιν mutat in ζηλοῦσιν. POSSIN.

(59) Loco asterisci ponunt σ codd. Vat. 649 et Alt. POSSIN.

(60) Vers. 2 pro τὰς cod. Alt. habet εἷς. Vers. 3

pro ἰθύνοντες, cod. Vat. 649 habet ἰθύναντες. Vers. 5 ambo simul pro βοήθεια legitur βοηθός, sed et sequentem disjunctivam in articulum mutant, sic totum scribentes locum οἷς οὐκ ἦν βοηθός ἢ κυβερνήσις. Vers. antepen. et pen. pro φιλοθέων iidem ponunt φιλοθέως. POSSIN.

ἄν τις ἀρμόδιος καλέσειεν, ἢ φαῦλον δαίμονα, ἐκ τῆς ἀγνώμης τὴν φύσιν ἀλλάξαντα; Ἐπεὶ οὖν καὶ πρὸ καιροῦ βασανίζει Χριστὸς ἐνταῦθα τοὺς δαίμονας, κάκει σὺν τῷ πατρὶ αὐτῶν πῦρ αὐτοῖς αἰώνιον ἐπηγελάτο· ἢ παῦσαι φιλοτάραχον ζῶν μετερχόμενος, ἢ γίνωσκε κἀνταῦθα μάλιστα ὑποκαίμενος, κάκεισε τὴν ἄμυναν οὐ λησόμενος.

PEH. — ΖΩΙΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐπειδὴ ἄμπελον ἑαυτὸν ὁ Κύριος προσηγόρευσε, τὸ νόστιμον (62) καὶ καρδίαν εὐφραῖνον παρασχόμενος κήρυγμα, οἶνον ἀναγκαίως καλεῖ ἡ θεία Γραφή τὸν ἀληθῆ θείας γνώσεως λόγον· τοῦτον καὶ ἐν κρατῆρι ἡ σοφία ποτίζει, κρατῆρα τὴν τοῦ Κυρίου πλευράν ὀνομάζουσα, ἐξ ἧς ἡμῖν ἡ τῆς ζωῆς εὐφροσύνη ἐπήγαγεν.

PEΘ. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Eis τὸ εἰρημένον, «Οἱ κἀπηλοὶ σου.»

Τὴν τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἐπιφοίτησιν δεξάμενοι οἱ τοῦ Κυρίου ἀποστολῶν, γλεύκους εἶναι μιστοὶ ἐνομήθησαν, καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη τὴν ἀληθῆ καὶ ἀνόθευτον πίσιν τῶν μυστηρίων ἐκόμισαν. Τοὺς τοίνυν τὴν θείαν παραχαράσσοντας παιδεύουσιν, καὶ νόθοις [καὶ] ἐξιτήλοις ἐντάλασσι τὰ οὐράνια ἐπιθολοῦντας διδάγματα, Μανιχαίους, καὶ Σίμωνας, καὶ Μοντανούς, καὶ Ναυάτους, Ἀρείους, καὶ Μακεδονίους, Φωτεινοὺς τε καὶ τοὺς τοῦτοις ὁμόφρονας, καπῆλους εἰκότως προσαγορεύει μὴ γνύντας τὸν οἶνον ὕδατι, τῇ ἀκραίφνει τῶν θείων λόγων (63) σφίτζ τοὺς οἰκείους σχετλιασμοὺς ἐπεισάγοντας.

PO. — ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ.

Peri τῶν ἀναξίως τῶν μυστηρίων κοινωνούντων.

Φασὶ σέ τινες πάντα μὲν ἀπηγορευμένα, τινὰ δὲ (64) πράττειν καὶ ἄθεσμα, τοῖς δὲ θείοις μυστηρίοις τὰς χεῖρας προτείνειν συνεχῶς, καὶ μετέχειν τολμηρῶς τῶν ἀψάστων σοι. Καὶ μοι λίαν ἐπῆλθε θαυμάσαι σου τὴν ἀναίδειαν, ὅτι ταῖς τῶν δαιμόνων τραπέζαις εἰς κόρον κοινωνῶν, καὶ τραπέζης Κυρίου μετέχειν οὐ φοβῆ. Ἄρα οὖν μὴ τίς σε βρόχος καταλάβῃ, ὡς τὸν Ἰουδαν ἐπὶ τῇ προπετείᾳ ἑαυτοῦ ἀπογνόντα, καὶ τὴν προδοσίαν ἐνεργοῦντα, καὶ τὴν κοινωνίαν ἀπαιτοῦντα.

ripiat, ut Judam¹¹, ob temeritatem suam in desperationem prolapsam, simulque et proditorem perpetrantem, et sacrosanctam communionem postulantem.

¹¹ Matth. viii, 20. ¹² Matth. xxv, 41. ¹³ Joan. xv, 1. ¹⁴ Prov. ix, 5. ¹⁵ Ibid. ¹⁶ Joan. xix, 34. ¹⁷ Act. ii, 13. ¹⁸ Isa. i, 22. ¹⁹ I Cor. x, 21. ²⁰ Joan. xiii, 27; Act. i, 18.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(61) Hanc epistolam codd. Vat. 649 et Alt. non *Μαρτιανῶ* sed *Μαρτινιανῶ*, *Martiniano*, inscribunt. Vers. 2 tolle asteriscum et muta ἐκτείνειν in ἐκπτήναι: sic monstrant iidem duo codd. qui et vers. 3 Χριστὸς pro Κύριος ponunt, et vers. 5 φῆμη pro φῆμαι. Possim.

(62) *Τὸ νόστιμον*. Billius *humectantem* vertens, *legisse* videtur τὸ νόστιμον. At νόστιμον κήρυγμα est quod reditum conciliat, in æternam videlicet cœ-

eum nomine aptius et commodius quisquam appellet, quam si ipsum nequam atque improbum dæmonem vocet, ut qui voluntate animique instituto naturam mutarit? Quoniam igitur Christus et hic ante tempus dæmones torquet¹¹, et in altero ævo sempiternum ipsis ignem una cum ipsorum patre promisit¹², aut tuncultuariam vitam consecrari desine, aut illud scito, te et hic flagris obnoxium esse, et illic vindictam minime vitaturum esse.

CLXVIII. — ΖΟΙΛΟ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ.

Quandoquidem Dominus vitem seipsum appellavit¹³, ut qui pectus humectantem ac voluptate efficiendam prædicationem præbuerit, ideo Scriptura divina veram divinæ cognitionis doctrinam vinum necessario appellat¹⁴. Hoc in poculo quoque Sapientia bibendum porrigit¹⁵: per poculum nimirum Domini latus intelligens, ex quo nobis vitæ jucunditas et oblectatio profudit¹⁶.

CLXIX. — ΕΙΔΕΜ.

In illud, «Caupones tui.»

Domini apostoli, cum divini Spiritus adventum suscepissent, musto pleni esse existimati sunt¹⁷, atque ad omnes nationes veram minimeque adulteratam mysteriorum potionem tulerunt. Quamobrem eos, qui divinam doctrinam adulterant, ac cœlestia documenta spuris et evanidis mandatis inficiunt, hoc est, Μανιχαῖος, Σίμωνες, Μοντανός, Νουάτος, Αἰρίος, Μακεδόνιος, Φωτινός, cæterosque ejusdem mentis ac sententiæ homines, haud abs re caupones appellat propheta, ut qui aquam vino immisceant¹⁸, hoc est, miseros suos errores, puræ ac limpidæ divinorum sermonum sapientiæ inferant.

CLXX. — ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ.

De iis qui indigne sacramenta percipiunt.

Aiunt nonnulli te, cum omnia, quæ divinis legibus interdicta sunt, facere, tum nonnulla etiam nefaria et impia perpetrare, atque interim tamen manus ad divina mysteria continenter protendere, eaque, quæ a te attingi nefas est, impudenter percipere. Ac mihi sane temeritatem atque impudentiam 52 tuam vehementer admirari subiit, qui, cum dæmonum mensis ad saturitatem usque communices, Dominicæ quoque mensæ particeps fieri minime timeas¹⁹. Vide igitur, ne quis te laqueus cor-

lestem patriam unde excederamus. Notum est νόστιμον ἡμᾶρ apud Homerum, ἡ τῆς ἐπανίδου ἡμέρα. RITT.

(63) Codd. Vat. 649 et Alt., λογίων. Possim
(64) Verba τινὰ δὲ omittuntur e codd. Vat. 649, et Alt. Vers. 5 ταῖς τραπέζαις in τῆς τραπέζης mutant. Vers. 7 ὄρα pro ἄρα legunt. Vers. 8, πρὸ ἐπὶ τῇ habent ἐπὶ τοιαύτῃ. Possim.

CLXXI. — NILI FILIIS.

Quid naturam abjuratis, aut vocationem ignoratis? Nam illa ex uno eodemque venire vos protulit: hæc autem per unam et eandem spem vos regeneravit. Quamobrem aut prior nativitas vos pudore quodam commoveat, aut posterior metuefficiat: atque ad concordiam sive naturæ, sive vocationis fœdus sancite.

CLXXII. — ARCHONTIO.

In illud dictum ab Abrahamo ad divitem, «Magnus hiatus firmatus est inter nos et vos.

Chaos ingens inter se ac divitem in pœnis et cruciatus hærentem firmatum esse Abraham respondit²¹, iustorum videlicet ac peccatorum discrimen his verbis indicans. Nam ipse hospitem ac pauperum amans et studiosus erat: eosque, qui longo a se locorum intervallo dissiti erant, excipiebat. Ille autem ulceribus confectum hominem pro foribus suis jacentem aversabatur. Quemadmodum igitur contrariæ voluntates animique instituta sunt: ita etiam in disjuncta loca migrant. Illi enim quietem et oblectamentum, hi cruciatum acceperunt.

CLXXIII. — MARGO MONACHO.

Ad monachum loca subinde mutantem.

Eos, qui animi firmitate carent, tuique similes sunt, o inconstans, pulverem, qui a facie terræ præficietur, appellavit Propheta²². Nam si cum a beato viro Ammone consitus, pieque rigatus, ac firmiter constabillitus esses, fructumque etiam, ut putabamus, inflasses, nunc tamen non eruditionis comparandæ causa, sed exquisitorum epularum studio atque cupiditate multas domos lustras, equis te satis digne deplorare queat, qui et exitium tibi ipsi inferis, et multos inutiles reddis, nimirum eos quibus juvenilis ætas noxiam levitatem asciscit?

CLXXIV. — CYRENIO DUCI.

Chartam nobis cives miserunt, pro ecclesiæ foribus fixam, ut inquebant, antequam urbem Ingredieris, quæ et omnibus purgandi sui potestatem adimit, et per fugium in ecclesiam claudit. Quod quidem non solum crudelitatis, sed etiam impietatis suspicionem habet. Nam si nec causæ dicendæ potestatem facis, nec fugam in ecclesiam permissis, nimirum hæc ratione, et calumniatores exacuisi, et injuriarum numerum auxisti, quoniam igitur

²¹ Luc. xvi, 26. ²² Psal. i, 4.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(65) Codd. Vat. 649 et Alt. pro ἢ repetunt interrogativum τί. Possim.

(66) Hiatus completur in codd. Vat. 649 et Alt. inserto τὸν inter δὲ et πρό. Vers. pen. post, ἀγασιν iidem codd. supplent κληρουμένων et vers. ult. pro δεξαμένων scribunt δεχομένων. Possim.

(67) Pro Μακαρίου codd. Vatic. 649 et Alt. habent μακαρίτου, unde intelligitur Ammonem cujus meminit auctor, mortuum fuisse. Possim.

(68) Ἴνα μὴ ἔργον δυνατοῦ γένηται. Hoc melius puto quam quod in B. c, reperi δδυνάτου.

POA'. — ΤΟΙΣ ΥΙΟΙΣ ΝΕΙΑΟΥ.

Τι ἀρνεῖσθε τὴν φύσιν, ἢ (65) ἀγνοεῖτε τὴν κλησιν; Ἡ μὲν γὰρ ἐκ μιᾶς ὑμᾶς προήγαγε νηδύος; Ἡ δὲ διὰ μιᾶς ἀνεγέννησεν ἐλπίδος. Ἡ τὴν προτέραν τοῖνον αἰδέσθητε γέννησιν, ἢ τὴν δευτέραν φοβήθητε ἀναγέννησιν, καὶ σπείσασθε πρὸς ὁμόνοιαν, εἴτε τῆς φύσεως, εἴτε τῆς κλήσεως.

POB'. — ΑΡΧΟΝΤΙΩ.

Εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀβραάμ πρὸς τὸν πλούσιον, «Ὅτι μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται.»

Χάσμα μέγα ἐστήρικται μεταξὺ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ πλουσίου τιμαρουμένου, ὁ Ἀβραάμ ἀπεκρίνατο, τὴν τῶν δικαίων πρὸς τοὺς πταίοντας διαφορὰν ἐνδεικνύμενος. Ὁ μὲν γὰρ, φιλόθεος ἦν καὶ φιλόπτωχος, τοὺς μακρὰν ἀπωκισμένους δέχόμενος· ὁ δὲ (66) πρὸ τῆς θύρας ἠλωκόμενος, ἀνηλεὺς ἐκτραπέμενος. Ὡσπερ οὖν ἐναντία αἱ προθέσεις, οὕτως ἀμυγῆς ἢ μεταστάσις· τῶν μὲν, τὴν ἀγασιν τῶν δὲ, τὴν κόλασιν δεξαμένων.

POΓ'. — ΜΑΡΚῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Πρὸς μοναχὸν τόπον ἐκ τόπου ἀμείβοιτα.

Τοὺς ἀστηρικτοὺς καὶ σοὶ προσεικότας, ἀδέβαιε, χοῦν ἐκρίπτουμενον ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς ὁ Προφήτης ἐκάλεσεν. Εἰ γὰρ φυτευθεὶς παρὰ τοῦ μακαρίου (67) Ἀμμωνος, καὶ ποτισθεὶς θεοφιλῶς, καὶ ἀσφαλῶς ἐδρασθεὶς, καὶ καρπὸν ἐνηνοχῶς, ὡς φόμεθα, πολλοὺς οἴκους· περινοστεῖς οὐ χάριν παιδεύσεως, ἀλλ' ἀβροτέρας σιτησεῶς; τίς σε κατ' ἀξίαν ὀδύρατο, καὶ σαυτὸν ἀπολλύντα, καὶ πολλοὺς ἀχρειοῦντα, οἷς ἡ νεότης τὴν εὐκόλιαν εἰσποιεῖται συμφέρουσαν;

POΔ'. — ΚΥΡΗΝΙῶ ΗΓΕΜΟΝΙ.

Χάρτην ἡμῖν οἱ πολλοὶ πεπόμφασιν, προπαγέντα τῆς ἐκκλησίας, ὡς ἐφησαν, πρὶν ἐπιθεῖν τῆς πόλεως· ὅς καὶ ἀπολογίας πάντας γυμνοί, καὶ τῆς ἐν ἐκκλησίᾳ φυγῆς. Ὡσπερ οὐ μόνον ἀπνηεῖας ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ἀσεβείας ἔχει ὑπόνοιαν. Εἰ γὰρ ἀπολογίας οὐ μεταδιδούς, οὐδὲ φυγὴν πρὸς Θεὸν ἐνδιδοῦς, καὶ συκοφαντίας ἐστόμωσας, καὶ ἀδικίας ἐπέκθησας· πῶς οὖν φωράσεις τὸ δικαίον; πῶς σώσεις τὸν ἀδικούμενον; ὅς ἵνα μὴ ἔργον δυνατοῦ γένηται (68), ἀπορῶν δι-

Ἔργον τινὸς γίνεσθαι ἐστὶν ἀπὸ aliquo confici atque concilii, phrasi usitatissima Isidoro. RITT.

— Titulus hujus epistolæ diversitatem habet in cod. Alt. notabilem. Ibi enim inscribitur Κουρήνω τῷ ἡγεμόνι. Vers. 2. ὡς ἐφησαν abest ab Alt. Vers. 6 pro μεταδιδούς codd. Vat. 649 et Alt. μεταδιδως scribunt, uti et vers. seq. ἐνδιδως. Vers. 9. iidem δυναστοῦ pro δυνατοῦ habent, et vers. 11 δικαίου pro δικαστηρίου· denique vers. ult. εὐμαρέστερος pro εὐμαρέστατον. Possim.

καυτοῦ τοῦ ἀμύνοντος, πρὸς τὸν ἀχειρωτὸν ἔδραμς A pacto jus et æquum deprehendes? Quoniam pactum, cui injuria inferitur, conservabis, qui, ne a potente adversario conficiatur, 53 et opprimatur, quod judicem non habeat, qui suas injurias neciscatur, ad inexplugnabile templum confugit? Prætextus porro est, venditionis judicii sententia. Crude litatem subi, et perfacilem mercatum habebis.

POE'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Καὶ τὰ μέτρα ἐαυτῶν ἐπιστάμεθα, καὶ ἐλέγχειν τοὺς πονηροὺς προβεβλήμεθα. Εἰ δὲ τὴν φράσιν φεύγεις ὧν πράττεις, παῦσαι (69) τὴν πρᾶξιν, καὶ οὐκ ἔσται ἡ φράσις. Ὁ γὰρ τις ποιεῖν οὐκ αἰσχύνεται, τοῦτο μὴ ἀλυέτω καλούμενος. Εἰ δὲ καὶ μόνῃ ἡ κλήσις ὑδρεῶς ἐστὶν ἕξις, ταύτης ἡ πρᾶξις [πῶς] οὐκ ἂν γενήσεται ὑδρις;

POΓ'. — ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΑΙΣ.

Ὁ καλὸς Κυρήνιος αὐθις κατακοσμεῖ τὸ πρατήριον. Οὐ γὰρ ἂν φαῖν κριτήριον, εἰ μὴ δοκίμου καὶ ἀκιδόηλου (70) νομίσματος μόνον, ὃ ὑπὲρ κλεμμάτων κομίζεται. Πράξετε τοίνυν βελτίονα, αὐτῷ μὲν πόρους μὴ φέροντες, ἐαυτοῖς δὲ βρόχους μὴ πλέκοντες. Ἡ γὰρ ὑπέτεσσα εὐπραγία, ἔστω αὐτῷ δυσπραγία.

POZ'. — ΕΥΣΕΒΙῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Νῦν πονηρῶς πράττει τὰ Πηλουσιωτῶν, ὅτε καὶ τῶν πολιτικῶν ἡ διοίκησις ὁμοίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόσον περιεβάλετο. Καὶ γὰρ καὶ ὁ θαυμαστὸς Κυρήνιος κατέπητη τὴν ἀρχὴν ἐνημμένος· καὶ ὁ περιδοῦτος· Εὐσεβίως, τὴν ποιμαντικὴν ἐμπειστέυται· καὶ Μάρων οἰκονομεῖ, καὶ Πανσόφιος ἀρχιδιακονεῖ· ὁ μὲν, τὰς κρίσεις ἀπεμπωλῶν, ὁ δὲ τὰς χρήσεις διαπωλῶν· οἱ δὲ ὑπουργοὶ ὄντες καὶ σπουδασταί. Καὶ μακάριός ἐστιν ὃς, ἂν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ὑμῖν. Φείσασθε οὖν ἀπρόσοχοι, μὴ καὶ τὸν ἕξω δικαστὴν ἀπολύητε τῆς αἰτίας εἰς ὑμᾶς ἀφορῶντα, καὶ τῶν κερδῶν ἀρεδοῦντα.

POH'. — ΡΟΥΦΙΝῶ.

Ἡ τα Πηλουσιωτῶν ἀμαρτήματα, ἢ τὰ Ῥωμαίων μέγιστα πράγματα ἃ διέπεις εὐμενῶς, λαθεῖν σε τὸν παναρκῆ εὐεργέτην ἐπέλησεν, ὅπως Κυρήνιος τῆς ἀρχῆς ἐπελάβετο, καὶ πράττει τὰ ἐνταῦθα πάλιν χα-

⁵³ Matth. xi, 6.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(69) Pro edito παῦσαι codd. Sfort. et Alt. repounei παῦσον. Iidem cum tertio ipsis adjuncto Vat. 649 pro γενήσεται vers. ult. legunt γένηται. POSSIN.

(70) Codd. Vatic. 649 et Alt. tollunt a e vocabulo ἀκιδόηλου, et κιδόηλου solum legunt. Vers. 3 iidem pro ὃ ὑπὲρ habent ὅπερ ὑπὲρ, etc. Vers. 4 πράξατε pro πράξετε et vers. penult. ἔσται pro ἔστω. Id.

(71) Vocaciones pretio addictas habens. Videtur Billius legisse κλήσεις aut certe sic legend. existimasse, non χρήσεις, ut et Parisiis editum est, et habetur in C. B. Sunt autem χρήσεις, sententiæ,

PATROL. GR. LXXVIII.

CLXXV. — EIDEM.

Et modulum nostrum exploratum habemus, et eo loco positi sumus, ut coarguendos improbos habeamus. Quod si eorum quæ, facis, commemorationem fugis, actioni finem impone, et commemorationi locus non erit. Nam quod quis facere non erubescit, non est cur mœore consterneretur, cum id appellatur. Quod si sola quoque appellatio contumeliæ habitus est, annon ejus actio contumelia existet?

CLXXVI. — PELUSIOTIS.

Præclarus ille Cyrenius mercatum rursus exornat. Non enim tribunal dixerim, nisi probæ duntaxat minimeque adulterinæ pecuniæ, quam pro furtis accipit. Rectius itaque feceritis, si ipsi quidem proventus minime feratis, vobis ipsi autem restim minime nectatis. Vestra enim felicitas, infelicitas ipsi erit.

CLXXVII. — EUSEBIO EPISCOPO.

Nunc malo statu Pelusiotarum res sunt, cum publicorum quoque negotiorum administratio eodem quo ecclesiastica morbo laborat. Nam et mirificus vir Cyrenius præsidis dignitate cinctus ad nos devolavit, et celebris vir Eusebius pastoris munus suscepit, et Maro dispensatoris officio fungitur, et Pansophius archidiaconatum gerit: ille nimirum judicia vendens, iste autem vocationes pretio addictas habens (71): hi autem administram ipsi operam navantes, et studentes. Ac beatus qui non fuerit scandalizatus in vobis⁵³. Desinite itaque, o socordes ac negligentes, ne profanum quoque judicem culpa liberetis, in vos intuentem, ac nullis lucris parcentem.

CLXXVIII. — RUFINO.

Aut Pelusiotarum scelera, aut gravissima Romanorum negotia, quæ tu placide gubernas, hoc effecerunt, ut te, liberalissimum benefactorem, fugerit, quoniam pacto Cyrenius præsidis dignitatem arripue-

dictiones vel pronuntiationes.

— Vers. 1 non Πηλουσιωτῶν, sed Πηλουσιῶν, codd. Vat. 649 et Alt. legunt. Vers. 5 Vat. 649 νόσον pro νόσον ponit. Vers. 4 tam idem quam Alt. κατέπητη pro κατέπητη scribunt. Vers. 6 δὲ τὰς χρήσεις διαπωλῶν codd. Vatic. et Alt. hic κρίσεις habent, utique ex parte mendose, nam hic vocabulum requiritur antitheton τοῦ κρίσεις superius positi: quoniam autem illud nisi vocaciones reddens? Vers. antepen. pro μὴ Vat. habet μὴδέ. Mox pro ἀπολύητε idem cum Alt. ἀπολύετε legunt. Id.

rit : atque hic rursus atrocem in modum res administrat. Nam venditiones graves sunt, paupertates magnæ, injuriæ crebræ : nec Ecclesia opem huic malo ferre potest (72). Jus abscessit : lex ignoratur : terror iis, qui non præbent, injicitur : longinquitatem, earum rerum, quas perpetrat, subsidium habet. Quocirca, aut eum potentia exturba : aut illud scito [si urbem eam, cui tu sæpe salutem fuisisti, perire sinas (73)] te una cum eo, coram Deo iudicium subiturum.

54 CLXXIX. — LYCÆNÆ.

Si in viduitate perstas, ne juvenilem in modum te geras. Quod si et ornate atque eleganter induta es, et luctus nomen obtines, hæ duæ res parum inter se consonant. Aut igitur alterum relinque : aut pudorem ac verecundiam contumelia ne affice.

CLXXX. — THEOPHRONIO.

Actionibus magis quam verbis virtutes innotescere.

Non verborum enuntiatio, verum rerum administratio, divinæ doctrinæ consecratorem hominem reddit. Nam neque vetus ille rebellis, propterea quod divina oracula memoria tenebat, cum Dominum tentaret²⁴, ob eorum cognitionem laudem merebatur : verum contra abjiciendus ac detestandus erat, quod cum scientia præditus esset, actionem inficietur ac respueret. Quare nisi levis haberi vis, utpote in lingua sola eruditionem sitam habens, fac eam reipsa ostendas. Nam nec Goliath ex armis externis quidquam commodi tulit²⁵, quoniam internorum auxiliorum imbecillitate laborabat.

CLXXXI. — ORIONI MONACHO.

Non crudelitatis fuisse illam contra Ananiam et Sapphiram indignationem Petri apostoli, sed utilem prædicationis initio.

Non crudelitatis atque amentis fuit, vir studiosissime, quod sapientissimus Petrus, eos, qui peccaverant, morte affecit²⁶, verum præscientis doctrinæ, multa hominum peccata præsanantis. Nam cum tunc Evangelii sementem facere incipissent, ac statim enata zizania conspexissent, sapientis consilio ea confestim evulserunt, ne una cum tritico sucta futuro igni ad exustionem servarentur²⁷. Ad eundem enim modum divinus quoque Moses, legem ab initio statim violatam perspicuens, etsi ob exiguum peccatum, saxi tamen eum obrui jussit,

²⁴ Matth. iv, 1 seqq. ²⁵ 1 Reg. xvii. ²⁶ Act. v, 5-10. ²⁷ Matth. xiii, 25 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(72) Nec Ecclesia huic malo opem ferre potest. Videlicet denegato ad eam perfugio, sive asyli jure violato. Vide epist. 174. Mox pro ἀπέσθη τὸ δίκαιον, jus abscessit, significantius legi puto in B C ἀπέσθη, extinctum est.

(73) Inclusa non sunt in Græco exemplari, quæ unde expresserit Billius, non habeo dicere, nisi explicationis forte causa inseruit.

— In 2 vers. post ῥωμαίων, cod. Vatic. 649 addit. ἢ τὰ, sensu diverso, nam trimembris hoc modo sit partito, quam bimbrem editor posuit : ut sit in hunc modum interpretatio resurgenda, aut Pelusiotarum peccata, aut Romanorum, aut maxima negotia qua tu, etc. Vers. 7, pro ἀπέσθη

λεπῶς. Αἱ γὰρ πράξεις σφοδραὶ, αἱ πτωχεῖαι πολλαὶ αἱ ἀδικαίαι συχναί, ἡ Ἐκκλησία οὐχ οἷα βοηθεῖν. Ἀπέσθη τὸ δίκαιον, ὁ νόμος ἠγνόηται· ὁ φόβος τοῖς μὴ παρέχουσι, τὸ μήκος ὄπλον ἔχει ὢν ὁρθῆ ἡ καὺσον αὐτὸν τῆς δυνάμεως, ἡ ἰσθὶ συναπολάουσιν αὐτῷ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ χρίματος.

POB. — ΛΥΚΑΙΝῆ (74).

Εἰ τῆ χηρείᾳ ἐγκαρτερεῖς, μὴ πράττει νεώτερα. Εἰ δὲ καὶ κόσμον περικεῖσαι, καὶ πένθους ὄνομα κέκτησαι, οὐ συμβαίνει τὰ πράγματα. Ἡ θάτερον οὖν ἀπόλιπε, ἢ τὴν αἰδῶ μὴ καθύβριζε.

PII'. — ΘΕΟΦΡΟΝΙΩ.

Ἵτι διὰ τῆς πράξεως γνωρίζονται αἱ ἀρεταί, ἢ περὶ διὰ λόγον.

Οὐ ῥημάτων ἀπαγγελία, ἀλλὰ πραγμάτων διακονία τὸν τῆς θείας παιδείσεως ζηλωτὴν ἀποβαίνει. Οὐδὲ γὰρ ὁ ἀρχαῖος ἀνάρτης, ἐπειδὴ τῶν θείων χρησμάτων ἐμέμηστο πειράζων τὸν Κύριον, ἐπαινετὸς ἦν ἄρα τῆς τούτων μαθήσεως, ἀλλ' ἀπόκριτος (75) καὶ ἀπόβλητος, ὅτι τὴν γνώσιν ἔχων, τὴν πράξιν ἀρνείται. Εἰ τοίνυν μὴ κοῦφος φαίνεται βούλει, καὶ ἐπὶ γλώττης μόνης ἔχων τὴν παιδείαν, ἔργω ἐπίδειξον ταύτην. Οὐδὲ γὰρ τῆς ἐξωθεν ὀλοφορίας ὁ Γολιάθ ἀπάνησεν, τοῖς ἐσωθεν ἀσθενῶν βοηθήμασι.

PIII'. — ΩΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἵτι οὐκ ἀπονοίας ἦν ἡ κατὰ Ἀνανίον καὶ Σαφίρησ ἀγνάντησις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἀλλὰ χρησίμος τῇ ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος.

Οὐκ ἀπονοίας ἐστὶν, ὡ φιλολογώτατε, ὁ κατὰ τῶν πταισάντων φόνος (76) τοῦ σοφωτάτου Πέτρου, ἀλλὰ διδασκαλίας προγνωστικῆς, τὰ πολλὰ τῶν ἀνθρώπων προλωμένης ἀμαρτήματα. Τότε γὰρ ἀρξάμενοι τὰ τοῦ Εὐαγγελίου καταβάλλεσθαι σπέρματα· καὶ εὐθὺς παρανατελλαντα ἐωρακότες ζιζάνια, σοφῶς αὐτὰ παραχρηῖμα ἐξέτιλαν, ἵνα μὴ τῷ σίτῳ συναυξηθέντα, τῷ μέλλοντι πρὸς καὺσιν πυρὶ φυλαχθῆ. Οὕτω καὶ Μωσῆς ὁ θεσπέσιος τὰ τοῦ νόμου ἐκ προσιμίων παραβαθέντα θεώματα, εἰ καὶ ἐπὶ βραχεῖ ἀμαρτηματι καταλευσθῆναι ἐν σαθράτῳ ξυλλογοῦντα ἐκέλευσε, τοῦτο

cod. Alt. ponit ἀπέσθη. In fine pro istis verbis, ἡ ἰσθὶ συναπολάουσιν αὐτῷ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ χρίματος, valde diversam duo codd. Vat. 649 et Alt. lectionem hanc suggerunt, ἡ ἰσθὶ οὐλομένην σοὶ πόλιν ἦν ἐσωσῆς πολλάκις. Id.

(74) Non Λυκαίνη, sed Λουκίνη. Lucenæ, inscribitur hæc epistola in codd. Vat. 649 et Alt. Possin.

(75) Pro ἀπόκριτος codd. Vat. 649 et Alt. habent ἀπόκριτος. vers. autem seq. pro βούλει, iidem βούλη ponunt. Vers. denique antepen. pro ἔργῳ, cod. Alt. mavult ἔργους. Id.

(76) Pro φόνος codd. Vat. 649 et Alt. legunt φόβος, et vers. 1 pro ἐξέτιλαν habent ἐξέτρεμον. Vers. 14, cod. Alt. post καταλευσθῆναι addit, τὸν. Id.

θεὸν γεγραφὸς ἀποφῆνασθαι. Ἐπὶ μικρῷ γὰρ καὶ A qui die Sabbati ligna collegerat : Deum videlicet hanc
μεῖζον ἢ παράδοσις κρίνεται. Ὡς καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ
γένους προπάτορες ξύλου γεύσει τὸν πολυώδυνον
κατεδικάσθησαν καὶ βίον καὶ θάνατον.
quoque generis nostri auctores ob arboris fructum degustatum, acerbissima, et vita et morte multati sunt²².

ΠΒΨ.— ΗΡΑΚΛΕΙΑΔΗ ΕΠΙΣΚΟΠΩ (77).

Διὰ τί λέγεται ὁ Κύριος μαργαρίτης, καὶ διὰ τί
ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοῦς μαργαρίτης ἡ βασι-
λεία τῶν οὐρανῶν ἀπεικασθῆ.

Ὁ τὸν πολυτίμητον μαργαρίτην ζητήσας, καὶ
πάντων αὐτῶ τῶν προσόντων ἀντισταθμίσας, ὁ νέος
ἐστὶ τοῦ Κυρίου λαός, τῆς πατρῴας καὶ οὐσίας καὶ
θρησκείας καταφρονῶν, καὶ τὸν Κύριον τῆς δόξης B
ζητῶν. Μαργαρίτης δὲ κέκληται, ἐπειδὴ τῷ βυθῷ
τῆς θεότητος ἤγεται, καὶ μόνοις τοῖς ἀλιεῦσι καὶ
τοῖς αὐτοῦ ὑποφῆταις ἐγνώρισται.

ΠΠΓ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἐν πλοίοις, ποιοῦν-
τες ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς, οἱ τοῦ Κυρίου τυγχά-
νουσι θεοφόροι ἀπόστολοι, καὶ ἐκ τοῦ προτέρου τοῦτο
δυντες ἐπιτηδεύματος, καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ βίῳ ζωγρευ-
τικῆς ἐργασίας. Ἐπειδὴ γὰρ ὡς κυμάτων ἐπανάστα-
σις φλεγμαίνει καὶ κατευνάζεται τῶν ἀνωρύπων τὰ
πράγματα, εἰκότως θάλασσαν τὴν τούτων ἀνωμαλίαν
οἱ θεοὶ καλοῦσι χρησμοί. Οἱ δὲ ταύτην γαληνεύσαν-
τες, ἐν ὕδασι πολλοῖς πεποιῆσθαι τὴν ἐργασίαν ἐβρό-
θησαν (78).

ΠΠΔ'. — ΖΟΣΙΜΩ.

Εἰ τῆς ἀνοχῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς μακροθυμίας,
ὧ τάλας, καταφρονεῖς, κἂν τὰ παρόντα αἰδέσθῃτι.
Πολλοὶ γὰρ πρὸς τὰ μέλλοντα ἀδλεπτοῦντες (79),
εὐς ἐνταῦθα ἐκκλίνουσι κωμωδίας. Εἰ δὲ καὶ ταῦτα
κάκεινα καταφρονεῖς, ἐνταῦθα γελασθήσῃ, κάκει
θσηνηθήσῃ.

ΠΠΕ'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἦδύνασο ἐπικουρεῖν τοῖς βοηθείας προσδεομένοις,
εἰ μὴ σαυτὸν προκατέλυσας αἰσχροῖς λήμμασι καὶ
προβλήμασι. Οἱ γὰρ ὀρώντες σε Πανσοφίου ἡττώ-
μενον, ἀνθρώπου μὴ μόνον τὸν θεοῦ ὄδρισαντος
Στέφανον, οὐ τὴν λειτουργίαν ἀκρίτως ἐδέξατο, ἀλλὰ
καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἐκ τοῦ σεμνοῦ χοροῦ προπηλακί-
σαι σπουδάζοντος, ποίας ἂν σε τιμῆς ἀξιώσειαν; Εἰ
δὲ καὶ τούτον κωλύσειας, καὶ σαυτὸν διορθώσειας (80),
καὶ τὰ ἐνταῦθα πάντως φανεῖται σοι χρηστὰ, καὶ τὰ
ἐκείθεν πάντως ἀνεκτὰ.

tibi omnino lætæ atque commodæ existant, et res alterius vitæ omnino tolerabiles.

²² Num. xv, 32 seqq. ²³ Gen. iii, 11 seqq. ²⁴ Matth. xiii, 45, 46. ²⁵ Psal. cvi, 23.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(77) In titulo hujus epistolæ pro ἐπισκόπῳ codd. Vat. 649 et Alt. habent πρεσβυτέρῳ, vers. 1. πολυ-
τίμητον pro πολυτίμητον. Versu quoque 2 αὐτὸν pro
αὐτῷ. At vers. penult. cod. Alt. ponit αὐτῶν pro
αὐτοῦ. Possint.

(78) Alt. legit ἐβρόθησαν non ἐβρόθησαν. Id.

(79) Alt. habet ἀδλεπτοῦντες, sed melius vulg.

CLXXXII. — HERACLIDI EPISCOPO.

Cur margarita Dominus dicitur, et cur mercatori
querenti bonas margaritas regnum celorum com-
paratum est.

Is qui ingentis pretii margaritam quæsit, eam-
que omnibus suis facultatibus emit²⁶, novus est
Domini populus, qui paternam et substantiam, et
religionem contemnit, ac Dominum gloriæ querit.

55 Margarita autem idcirco appellatur, quia divi-
nitatis profundo copulatus est, solisque piscatoribus
atque ipsius interpretibus cognitus.

CLXXXIII. — EIDEM.

Qui descendunt mare in navibus, facientes ope-
rationem in aquis multis²⁷, sunt divino Numine
afflati Domini discipuli, ut qui et ex priorē vitæ
instituto id fuerint, et ex piscatoria in mundo ope-
ratione ad spiritualem migrarint. Quoniam enim
non secus ac fluctuum insultus, humanæ res in-
tumescent ac vicissim seclantur, earum inconstan-
tiam divina oracula haud abs re maris nomine
appellarunt. Qui autem hoc mare tranquillum red-
diderunt, in aquis multis operationem fecisse
C dicti sunt.

CLXXXIV. — ZOSIMO.

Si Dei patientiam ac lenitatem contemnis, o mi-
ser, saltem præsentia te commoveant. Multi enim
ad futura cæcutientes, hujus vitæ suggillationes
vitant. Quod si et hæc et illa pro nihilo ducis, et
hic tui risum, et illic stertum commovebis.

CLXXXV. — EUSEBIO EPISCOPO.

Is, qui ope atque auxilio opus habebant, opem
ferre potuisses, nisi teipsum sædis quæstibus atque
electionibus prius contecisses. Nam qui te Panso-
phio addictum cernunt, hoc est hæmini ei, qui non
modo divino Stephano, cujus munus temere susce-
pit, contumeliam intulit, verum etiam virtutem
omnem ex honesto et gravi choro propellere atque
obterere studet, quoniam tandem honore te afflicere
quet? Quod si et ipsum prohibeas, et teipsum
corrigas, hoc consequeris, ut et hujusce vitæ res,
et res alterius vitæ omnino tolerabiles.

ἀδλεπτοῦντες. Duas etiam alias variationes in vers.
ult. non tanti facio, ut editis præferam; indicabo
tamen: pro καταφρονεῖς codd. Vat. 649 et Alt. le-
gunt περιφρονεῖς: pro γελασθήσῃ solus Alt. habet
γελώσῃ. Id.

(80) Pro διορθώσειας cod. Alt. habet διορθώ-
σαι. Id.

CLXXXVI. — SERENO TRIBUNO.

Oportere eos qui fructum serunt simpliciter dona offerre Deo, et non iudicare eorum mediatorem. id est sacerdotem.

Ne ad calculos dona exigas, verum duntaxat offer. Nam nec is, qui tibi aliquid attulit, curiosius explorat, ubi et quonam pacto illud insumas. Sufficit eum duntaxat dedisse, atque tibi honorem, ac sibi ipsi fiduciam præbuisse.

CLXXXVII. — EIDEM.

Etsi apud Deum rei atque obnoxii sunt, ut inquis, sacerdotes illi, qui rebus sacris improbe uiuntur: at ipse tamen hoc ignoras: ne et largitionis propositum contumelia afficias, 56 modum ac rationem, qua ea expenditur, curiose perscrutans (perinde videlicet ac si ob eam causam dederis, ut ipsius rationem exposcas), et illos, in quos id beneficii contulisti, rationum in futurum referendarum necessitate liberes. Quemadmodum enim qui ostentationis studio boni aliquid agunt, per huiusce vitæ plausus ac laudes futuri præmii detrimento multantur: eodem modo qui eos, qui subeundo illic iudicio, rationibusque referendis obnoxii sunt, hic prius excutiunt atque examinant, eos illic crimine ac supplicio liberant.

CLXXXVIII. — ASCLEPIO.

De iis qui terribilem diem contemnuunt.

Si cælum libri instar convolvitur, et astra cadunt, et Orion ac terra, et omnia quæ ipsius complexu conseruant, igne conflaurant, et cunctaque nuda et aperta magno illi Dominicæ præsentis diei præparantur: ecquid ipse incuria laboras, ac non, ut rationes redditurus, te præparas, verum ut criminum expers, atque incognitus futurus, pœnitentiam differs? Vide igitur ne tum denique tibi in mentem veniat pœnitentia, cum desperationi soli laens erit.

CLXXXIX. — SERENO.

Pulchrum quidem est pietatis martyres votivis donis ornare, quemadmodum tu facis. Pulchrius autem ac præstantius fuerit, eos, per ea quæ cum virtute ac laude gesserunt, colere. Quamobrem quibus ornatum obtulisti, fac iisdem quoque mores offeras.

CXC. — PALLADIO.

Puer, qui ob aurium levitatem improbis sermonibus depravatus atque corruptus, abs te profugit,

⁹⁹ Apoc. vi, 12, 13; II Petr. iii, 12. ¹⁰⁰ Hebr. iv, 13.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(81) Verba, ἀλλὰ πρόσφερε μόνον, absunt a cod. Vat. 649, nec vana suspicio est subditiua esse. Vers. 2 quod editio præfert προκομίτας correctus duo codd. Vat. 649 et Alt. scribunt. προκομίτας. Vers. 3 et 4 pro illis: ἀρκεί γὰρ μόνον τὸ δοῦναι, codex Barberinus, consentiente Altaemai, legit, ἀρκείται γὰρ μόνον τῷ δοῦναι. POSSIN.

(82) Cod. Vatic. 649 cum Alt. ἱεροῦς mutat in ἱεροῦς, et vers. seq. ἀγνοεῖς in ἀγνοεῖ. Vers. 5, pro τούτω δαδωκώς, ἴν' εὐθύνας, etc., sic legit Alt., τούτω δὲ δοκῶσιν εὐθύνας, etc. Vers. 6 pro ἐξέλη cod. Ambro Vatic. 649 et Alt. habent ἐξέλη. Vers. 8. post.

A ΠΗΓ'. — ΣΕΡΗΝῶ ΤΡΙΒΟΥΝῶ.

Ἵτι δεῖ τοὺς καρποφοροῦντας ἀπλῶς τὰ δῶρα προσάγειν Θεῷ, καὶ μὴ κρίνειν τὸν τούτων μιστήρη, τουτέστι τὸν ἱερέα.

Μὴ λαγοποιεῖ τὰ δῶρα, ἀλλὰ πρόσφερε μόνον (81). Οὐδὲ γὰρ ὁ σοὶ [προσ]κομίτας τι, περιεργάζεται, ὅποι καὶ ὅπως χρῆσαι τοῦτω· ἀρκεί γὰρ μόνον τὸ δοῦναι, καὶ σοὶ τιμὴν, καὶ αὐτῷ παρῆρησιαν ὀρίξει.

ΠΗΖ'. — Τῶ ΑΥΤῶ.

Εἶκατ τῷ Θεῷ ὑπόδικοι, ὡς ἔφη, οἱ κακῶς χρώμενοι τοῖς ἱεροῖς (82) τυγχάνουσιν ἱερεῖς, ἀλλ' αὐτὸς τοῦτο ἀγνοεῖς· μὴ καὶ τὴν πρῆβειν τῆς δωροφορίας ὄβρισης, τὸν τρόπον τῆς διαπάνης αὐτῆς ἐρευνῶν, ὡς ἐπὶ τούτω δαδωκώς, ἴν' εὐθύνας αὐτῆς ἀπαιτῆς, κακείνου τοῦ μέλλοντος ἐξέλη λογοθεσίου. Ὅσπερ γὰρ εἰ ἐπιδεικτικῶς εὐ ποιῶντες, τοῖς ἐνταῦθα κρότοις τὴν ἐκείθεν ἀμοιβὴν ζημιούνται· οὕτω, οἱ τοῖς ἐκείσε δίκην χρεωστοῦντες, ἐνταῦθα προεξετάζοντες, τῆς ἐκείθεν ἀφίαισιν αἰτίας καὶ τιμωρίας.

ΠΗΠ'. — ΑΣΚΛΗΠΠῶ.

Περὶ ἀμελούντων τῆς φοβερῆς ἡμέρας.

Εἰ [ὁ] οὐρανὸς ὡς βιβλίον ἐλίσσεται, καὶ τὰ ἄστρα πίπτει, καὶ Ὀρίων, καὶ (83) γῆ, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ κατακαίεται, καὶ πάντα γυμνά καὶ τετραχηλισμένα τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας· ἐτοιμάζεται· τοῦ χάριν αὐτὸς ἀμελεῖς, καὶ οὐχ ὡς εὐθύνας ὑφέξων εὐτρεπίζη, ἀλλ' ὡς ἀνέγκλητος λησόμενος, ἀναβάλλη τὴν μεταμέλειαν; Ὅρα οὖν μὴ τότε σοὶ ἐπέβη ἡ μεταγνώσις, ὅτε μόνη πάρασιν ἡ ἀπόγνωσις.

ΠΗΘ'. — ΣΕΡΗΝῶ.

Καλὸν μὲν τὸ τιμᾶν τοὺς μάρτυρας τῆς εὐσεβείας τοῖς ἀναθήμασιν, ὅπερ αὐτὸς πεποίηκας. Κρεῖττον δὲ τὸ θεραπεύειν αὐτοὺς οἷς ἐποίησαν (84) κατορθώμασιν. Οἱς τοίνυν προσεζήνοκας τὸν κόσμον, καρποφόρησον αὐτοῖς καὶ τὸν τρόπον

Πῆ'. — ΠΑΛΛΑΔΙῶ.

Ὁ παῖς ὁ πεφευγὼς σε δι' εὐχέριαν ἀκοῆς λόγους φαύλους (85) φθαρεῖς, ἤκέ σοι δι' εὐπειθειαν, εὐνοίαν

ἀμοιβὴν, cod. Vat. 649 addit. ζητούντας. Vers. cod. et 9 pro τοῖς ἐκείσε δίκην χρεωστοῦντας cod. Vat. 649 legit, τοὺς ἐκείσε δίκην χρεωστοῦντας. Id.

(83) Duo hiatus vers. 2 recte explebuntur additis articulis ὁ et ἡ. Pro primo auctor est cod. Vat., consentiente Alt.; secundum pronia suadet conjectura. Id.

(84) Pro ἐποίησαν cod. Alt. legit ἐποίησας. Id.

(85) Tres cod.: Vat. 649. Sfort. et Alt. φαύλους recte in φαύλων mutant, moxque pro ἤκέ σοι melius legunt ἤκαι σοι. Vers. 3 pro διδραχμῶν duo codd. Sfort. et Alt. habent παιδευθεῖς, quod mihi quidem magis arridet. Id.

παρ' ἡμῶν διδαχθεῖς. Δέχου τοίνυν εὐμενῶς, καὶ ἡμῖν καὶ σαυτῷ χαρισούμενος· ἡμῖν τὴν ἀγάπην, σαυτῷ δὲ τὴν χρεῖαν.

modabis : nobis videlicet charitatem et benevolentiam, tibi ipsi autem officium atque obsequium præstans.

PLA'. — ΚΑΛΛΙΟΠΗ.

*Ὅτι καλὸν τὸ φεύγειν (f. add. τὰς) πολιτείας· καὶ πρὸς ἄρχοντας.

Ἡμεῖς τὰς πόλεις ὡς θορυβώδεις πεφεύγαμεν, καὶ θορυβούς ἐπὶ τῆς ἐσχατιᾶς εὐρήκαμεν. Οἱ γὰρ ἡγεμόνες τῆς πολιτείας, οἱ τὰς πόλεις ἡρεμεῖν παρασκευάζουσιν ὀφειλόντες, νῦν τὰς ἐρημίας πολέζουσιν, τοὺς οἰκοῦντας αὐτὰς τρέποντας εἰς φυγάδας (86), καὶ ἡμῖν δακρυώδεις ἐπαντιλοῦντες φωνάζουσιν. Ὅτι δὲ θεῖον τὸ συμπαθεῖν, εὐ οἶδα καγὼ· ὅτι δὲ τὸ πρὸς ἐκδίκησιν ἀσθενὲς προσθήκη ἐστὶ τῆς πληγῆς, καὶ τοῦτο οὐκ ἄγνοῶ. Αὐτὸς οὖν ὡς ἔχων τὸ δύνασθαι, καὶ ἄρκων πρὸς τὴν ἔμυναν, καὶ παῦσον τὴν ἀδικίαν, καὶ στήσον τὴν πολιτείαν, καὶ δὸς ἡμῖν ἡρεμίαν, στεῖλας τοὺς θορήνους τῆς ἐρημίας.

PLB'. — ΛΑΜΠΗΤΙΩ.

Διὰ τί ὁ Ἰακώβ ἐν τῷ τίκεσθαι τῆς πτέρνης ἐπειλήπητο τοῦ Ἡσαῦ.

Τῆς πτέρνης Ἡσαῦ ὁ Ἰακώβ ἐπειλήπητο ἐν τῷ τίκεσθαι, τοῦτο σημαίνων διὰ τοῦ σχήματος, ὅτι ὁ νοῦς ὁ βλέπων θεῖον καθαρότητι (τοῦτο γὰρ Ἰσραὴλ ἐρμηνεύεται), περιερίζει τὰ πάθη τὰ γαστρίμαργα· ὅπερ ἐπ' αὐτῶν ἐκείνων τετέλεστο, ἤνιστα τὴν ἀκατέρητον λύτταν ὁ Ἐδὼμ ἐπέδειξαν, καὶ τῆς προσθυγενείας τὴν τιμὴν οἰκτείν ἐποίησε βρώσεως.

PLΓ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Τί ἠνίξαστο, τὰ τῶν ἐρίφων δέρματα ὁ Ἰακώβ περιθέμενος

Ὁξέως ἐπιβάλλεις τοῖς ἐνθυμήμασι, καὶ δριμύτως θηρεύεις τὰ κεκρυμμένα αἰνίγματα. Τὰ δέρματα τῶν ἐρίφων ὁ Ἰακώβ περιθέμενος, καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ πατρὸς πορισάμενος, τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Σωτῆρα ἠνίξαστο, τὴν ἐναμάρτητον (87) φύσιν ἀναμαρτήτως διεξίμενος, καὶ τὰ πάθη αὐτῆς ἐν ἑαυτῷ θανατώσαντα· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ τῶν νεκρῶν δερμάτων περιέσεις· ἐπειδὴ οὐδὲν ἐριψῶδες λοιπὸν ἐν τῇ φύσει κατέλιπε, τῆς εὐνοῦμου στάσεως καὶ κρίσεως ἄξιον. Ἀλλὰ νεκρώσας αὐτῆς τὰ γήινα μέλη, καὶ βρώσιν προσφιλή τῷ Πατρὶ προσεκόμισε, τὴν ἡμετέραν ἀεὶ παίνωντι σωτηρίαν, καὶ ἡμῖν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀναφαίρετον εὐλογίαν ἐπήγαγεν.

PLΔ'. — ΟΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΧΩ.

Περὶ τῆς παραβολῆς τῶν ζιζανίων.

Πόθεν, ἔφη, οἱ ποτηροὶ λογισμοὶ ἐκ τῆς καρδίας

⁸⁶ Gen. xxv, 25. ⁸⁷ Gen. xxvi, 16. ⁸⁸ Matth. 25 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(86) Pro φυγάδας codd. Vat. 649 et Alt. φυγάς legitur. Pos IX.

(87) Pro ἐναμάρτητον, cod. Alt. legit ἐνάμαρτον.

A propter obedientiam ad te redit, benevolentiam a nobis edoctus. Quocirca facili ac placido animo eum excipe. Sic enim, et nobis, et tibi ipsi com-

CXCI. — CALLIOPIO.

Fugiendam esse reipublicæ administrationem : et ad magistratus.

Nos urbes, ut tumultibus laborantes, fugimus : atque in solitudine tumultus invenimus. Etenim reipublicæ duces, qui pro suo munere tranquillitatem urbibus conciliare debent, nunc solitudines in urbes commutant, earum videlicet incolas in exsules convertentes, nobisque lugubres voces infundentes.

B Quod autem divina res sit commiseratio, ipse quoque scio. Quod item ulciscendi imbecillitas, plagæ accessio sit, ne id quidem ignoro. Tu ergo, ut qui et opibus ac potentia præditus, et vindicandis injuriis par sis, injuriam comprime, atque reipublicam constitue, nobisque quietem tribue, sedatis nimirum et extinctis solitudinis luctibus.

CXCII. — LAMPETIO.

57 Cur Jacob cum nasceretur, Esau plantam arripuit ⁸⁵.

Jacob Esau plantam in ortu arreptam tenebat : hoc videlicet per hanc speciem significans, quod mens, quæ Deum per puritatem cernit (id enim si interpreteris, Israel sonat) gulæ affectus supplantat. Quod quidem in illis ipsis impletum est, cum Esau effrenatæ ejusdem rabiei significationem dedit, ac primigeniorum honorem edulii servum effecit.

CXCIII. — EIDEM.

Quidnam innuerit illud, quod Jacob hædorum pellibus se contexerit ⁸⁶.

Ingeniose et argute animum cogitationibus afficis, atque acute occulta ænigmata venaris. Jacob hædorum pellibus contectus, ac paternam benedictionem consecutus, Dominum ac Salvatorem nostrum significavit, qui peccato obnoxiam naturam citra peccatum suscepit, ac vitiosos ipsius affectus in seipso interemit (hoc enim mortuarum pellium indumentum designat). Quandoquidem nihil jam hædinum, ac sinistro latere atque condemnatione dignum in natura reliquit, verum terrenis ipsius membris morte affectis, Patri, perpetua salutis nostræ fame flagranti, gratam ac minime eripendam benedictionem fontis in morem protulit.

CXCIV. — ORIONI MONACHO.

De zizaniorum parabola ⁸⁸.

Unde est, inquis, quod male cogitationes o

corde exempt, et coinquant hominem? Nimirum quia dormiunt agricolæ, qui excubias agere debebant, atque exorientem boni seminis fructum tueri et conservare. Nam nisi ingluvie ac veterno custodiam nostram prodidissemus, divina videlicet imagine contaminata, hoc est præclaro semine adulterato, zizaniorum sator, qua ad nos irreperet, non invenisset, nec zizania igne digna in nobis effecisset.

CXCIV. — EIDEM.

In idem.

Vis abeuntes colligamus zizania? aiunt angelicæ virtutes, divinæ voluntati benevolæ semper animo administram operam præbere cupientes. Quoniam et segnitiam nostram ac socordiam, et ingentem Dei lenitatem conspiciunt. Verum hoc facere prohibentur, ne una cum zizaniis evellatur et triticum: hoc est, ne rapiatur peccator ad vitæ emendationem spectans, ne una cum improbis parentibus insontes liberi simul excindantur, 58 qui adhuc quidem sæpe in paternis lumbis sunt, verum apud Deum, utpote occulta cernentem, jam assistunt. Angelorum enim classes, ut conservæ naturæ, ea quæ nondum præsentia sunt ignorant. Deus autem et intelligit, et persæpe istud fecit. Neque enim Esau peccantem³⁷, nondum edita prole, demessuit, ne una quoque Jobum evelleret, qui ex eo genus duxit; nec item Matthæum portoribus exigendis operam dantem³⁸ morte affecit, ne Evangelii prædicationem impediret; nec libidini atque impudicitie studentes meretrices oppressit, ne penitentia exempla descerent³⁹; nec Petri abjuratorem ultus est, quoniam calentes ipsius lacrymas prospiciebat⁴⁰; nec persequentem⁴¹ Paulum morte abscondit: ne orbis terrarum fines salute frustrarentur. Omnia ergo zizania, quæ messem expectant⁴², nec ad penitentia fructum sese convertunt, magno igni præparantur, ut quæ sterilitate prorsus laborarint.

CXCVI. — SERENO.

In illud Exodii, « Petite singuli de vicinis vasa argentea et aurea, » etc.

Non est iniqui iudicii, quemadmodum putas, iis, qui plurimos labores et arumnas pertulerant, ac domos exstruxerant⁴³ imperasse, ut Ægyptios spoliarent, aureaque atque argentea vasa ab illis acciperent⁴⁴, quibus labores suos impenderant: verum perquam etiam integri ac religiosi iudicis, dignum cibo esse operarium sancientis⁴⁵. Nam si quis nostrum cognitionis spiritum assecutus esset,

³⁷ Hebr. xii. ³⁸ Matth. ix. 9. ³⁹ Matth. xxi, 51; Luc. vii. 37. ⁴⁰ Matth. xxvi, 75. ⁴¹ Act. ix, 1 seqq. ⁴² Matth. xiii, 24. ⁴³ Exod. i, 11. ⁴⁴ Exod. xi, 2. ⁴⁵ Luc. x, 7.

VARIAE LECTONES ET NOTÆ.

(38) Recte Cod. Vat. 649 et Alt. γενομένων mutant in τενομένων. Vers. 14. Idem pro συνεκτέμη habent συνεκτέμη. POSSIΣ.

(39) Vide notas ad lib. iv, ep. 37.

— Lacunam primi versus coæquant cod. Vatic.

ἄξερχονται, καὶ κοινοῦσι τὸν ἄνθρωπον; Ἐκ τοῦ καθεύδειν τοὺς γεωργοὺς ἐργηγορεῖν ὀφείλοντας, καὶ φυλάττειν τοῦ καλοῦ σπέρματος τὸν καρπὸν ἀναθάλλοντα. Εἰ γὰρ μὴ κόρη καὶ κάρφ τὴν ἐαυτῶν φυλακὴν προδεδώκειμεν, τὴν θεῖαν εἰκόνα μολύναντες, τοὔτεστι τὸ καλὸν σπέρμα νοθεύσαντες, ὁ τῶν ζιζανίων σπορεὺς οὐκ ἂν εὖρε παρείδουσιν, καὶ ἀξία πυρὸς ζιζάνια [ἐν] ἡμῖν κατειργάσατο.

PIE'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Eis τὸ αὐτό.

Θέλεις ἀπελθόντες συλλέξοιμεν τὰ ζιζάνια; αἱ ἀγγελικαὶ δυνάμεις φασί, διακονεῖν αἰεὶ τῷ θεῷ θελήματι εὐνοικῶς ἐπιθυμοῦσαι, ἐπειδὴ καὶ τὴν ἡμῶν ὀλιγωρίαν καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ πολλὴν ὀρώσι μακροθυμίαν. Ἀλλὰ πρῖν τοῦτο κωλύονται, μὴ συνεκτεμῆθῃ τοῖς ζιζανίοις ὁ σίτος, μήποτε ἀρπαγῇ ἀμαρτωλῶς πρὸς διόρθωσιν βλέπων, μὴ ποτηρῶν γενομένων (88) γολλάν συνεκκοπή ἀκατάγνωστα τέκνα, ἐτι μὲν πολλὰκις ἐν ὀσφύϊ ὄντα πατρικῆ, Θεῷ [ὁ] ὀφειτῶτα ὡς τὰ κεκρυμμένα ὀρώντι. Αἱ γὰρ τάξεις τῶν ἀγγέλων, οἷα τῆς φύσεως σύνδουλοι, τὰ μὴπω παρήντα ἀγνοοῦσιν. Ὁ δὲ Κύριος καὶ συνιεῖ, καὶ πολλὰκις ἐποίησεν. Οὐκ ἐθέρισεν ἀτεκνον τὸν Ἰωβ, ἐξ ἐκείνου γινόμενον· μὴ θανατώσας τελωνοῦντα Ματθαῖον, ἵνα μὴ κωλύσῃ τὸ εὐαγγέλιον· μὴ νεκρώσας ἀσελοῦσας πόρνας, ἵνα μὴ τῆς μετανοίας οἱ τύποι ἀρχήσωσιν· μὴ ἀμυνάμενος τοῦ Πέτρου τὴν ἄρησιν, ἐπειδὴ τὸ θερμὸν προέδλενε δάκρυον· μὴ ἐκκόψας τελευτῆ τὸν Παῦλον διώκοντα, ἵνα μὴ ἀστοχῆσαισι σωτηρίας τῆς οἰκουμένης τὰ τέρματα. Ὅσα τοίνυν τὸν θερισμὸν περιμένει ζιζάνια, καὶ πρὸς καρπὸν μετανοίας; οὐ τρέπεται, τῷ μεγάλῳ πυρὶ ἐτοιμάζεται, ὡς παντελῆ ἀκαρπῖαν νοσήσαντα.

PIE'. — ΣΗΡΗΝΩ (89).

Ἐπιστολαὶ τῆς Ἐξόδου, « Αἰτήσασθε ἕκαστος παρὰ τοῦ πλησίον σκευὴ ἀργυρῶ καὶ χρυσῶ, » καὶ τὰ λοιπὰ.

Οὐκ ἔστιν ἀδίκου κρίσεως, ὡς οἶει, τὸ κελεῦσαι τοὺς πλείστα μοχθήσαντας, καὶ πόλεις σὺν πόνῳ οἰκοδομήσαντας, σκυλεύσαι τοὺς Αἰγυπτίους, [καὶ] χρυσία λαβεῖν ἢ ἀργύρια παρ' ἐκείνων, οἷς [τῶν] πόνου; κατέθεντο. Ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀδεκάστου χριτοῦ, ἄξιον εἶναι τῆς τροφῆς ἐργάτην θεσπίζοντος. Εἰ γὰρ τις ἡμῶν καὶ γνωστικοῦ ἐπέτυχε πνεύματος, εὖρεν ἂν παρὰ πολὺ τὸν μισθόν, καὶ οὕτως

649 et Alt. inserendo, θαυμάσιε. Vers. 6 cod. Vat. pro εἶναι, adjungit, οἶμαι, et post τροφῆς addit τόν. Vers. 8 pro his, παρὰ πολὺ τὸν μισθόν, ambo cold. habent, παρὰ πλοῦτον θεσμόν. Idem vers. ult. pro προσέθηκε legunt παρέδωκε. Id.

δεδομένον, τῆς κατωδύνου πλινθείας, καὶ πολυστε-
νάκτου οἰκοδομίας, δι' ἣν αὐτοῖς ὁ δίκαιος κριτῆς
καὶ τὴν χάριν πρὸς τὴν χρῆσιν προσέθεκε.
ob quam justus iudex ipsis quoque gratiam ad res
inferiorem fuisse 46.

ΡΥΖ'. — ΚΥΡΩ.

Κόπος, καὶ τυφός (90), καὶ δόξα κενή, οὐ συνιστᾷ
τῇ ἀνω λαμπρότητι, ἀλλὰ τρόπος χρηστός, καὶ βίος
σεμνός, καὶ κοινωνία πρὸς τοὺς χρῆζοντας ἀνεπί-
δεικτος. Τοῖς γὰρ ἐνταῦθα ἐπαίνοις, καὶ ἡ ἀμοιβὴ
τῆς εὐπορίας συγκαταλέγεται. Εἰ δέ τις τὴν ἐκεῖθεν
ἀνταπόδοσιν ζητεῖ, καὶ νῦν λαμβάνει ἀπαρχάς, καί
καὶ πλοῦσιον κομίζεται γέρας.

ΡΛΗ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ (91).

Ὅτι τὴν Ἰσὴν δίκην οἱ Αἰγύπτιοι ἀπέλαβον ἐπὶ
τῆς Ἐρυθρᾶς, ἀπὲρ τῆς ἀβρένοφορίας (i. ἀβρέ-
νοφορίας, vel ἀβρένοφορίας) τοῦ Ἰσραήλ.

Ἐπειδὴ ἀριστὰ σοι εἶπας πεφηνέαι τὰ πρότερα,
δέχου καὶ ἄλλην οὐκ ἀναξίαν ἐκεῖνης διάνοιαν. Τὴν
τῶν Ἑβραίων ἀβρένων μαιοφονίαν ὁμοίᾳ θεὸς ἀντι-
ημίψατο ἐκδικήσει, ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ πάντας ἀβρένας
ἀποκνίξας, ἵνα καὶ τοῖς σώμασιν ἔχη ἡ δίκη τὸ
ἴδιον. Πρόσεχε τοίνυν ἀσφαλῶς, καὶ μὴ μέμφου
προπετῶς.

ΡΛΘ'. — ΔΙΔΥΜΩ.

Εἰς τὸ εἰρημένον, « Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν
οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως. »

Κόκκῳ σινάπεως τὴν οὐράνιον βασιλείαν ἀπεικάζει
ὁ Κύριος, πλείστων ἕνεκα τρόπων διὰ τὴν
εὐτέλειαν τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ συγκαταβάσει πτωχείας,
ἀπ' ἧς ἡμῖν ἡ οἰκία καὶ ἀνάψυξις ἀπὸ πασῶν τῶν ἐν
τῷ βίῳ γέγονεν ὀδυνῶν διὰ τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ Εὐαγγε-
λίου τοῦ ποιμνίου σμικρότητα διὰ τὴν ἐμφυτον
τοῦ κόκκου δριμύτητα, ἧς καὶ χρῆζει ὁ τῆς στε-
νῆς ἐμπορος ὄδοῦ, διὰ τὸ μὴ διακόπτεσθαι, ἀλλὰ
τὴν ἀδαιρέτων σῶζειν ὑπόστασιν. Ὁ γὰρ Θεὸς
ἐνωθεὶς, καὶ εἰς ἓνα τέλειον ἄνθρωπον συναρμολο-
γηθεὶς, ἀδαιρέτων ἔχειν καὶ ἀτμητον τὴν πρὸς αὐτὸν
ὀφείλει συνάφειαν, οὐδαὶ (92) πάθει χωριζομένην,
ἀλλ' ὄλην αὐτῷ συντεταγμένην.

Σ'. — ΗΡΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ δακρύων καὶ μετανοίας. Εἰς τὸ γεγραμμέ-
νον ἐν τῷ Ἀμώς « Τὰ ἰμάτια αὐτοῦ δεσμεύον-
τες, ἐποιοῦν παρατεύσματα. »

Ἡ τῶν προφητικῶν βημάτων διάνοια, τοιαύτην
ἔχει σαφήνειαν Ἐκάλυπτον ἀκρυσι τὸ θυσιαστήριον

46 Exod. i, 44. 47 Ibid. 16. 48 Matth. xiii, 51. 49 Amos ii, 8.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(90) Initium hujus epistolæ sic in codd. Vatic. 649 et Ali. exstat: Κόπος καὶ τυφός, etc. hiden vers. ult. pro κομίζεται: γέρας legitur κομίζει πέρας. Possin.

A illud utique invenisset, mercedem hanc, atque ad
hunc modum datam, laboris in conficiendis lateri-
bus suscepti acerbitate, ac luctuosa ædificatione,
hujusmodi commodato accipiendas indidit, longe

CXCVII. — CYRO.

Pompa, et fastus, atque inanis gloria, supernum
splendorem minime conciliat, verum mores probi,
ac vita honesta, et ostentationis expers honorum
communicatio cum iis qui inopia conflictantur.
Etenim cum hujus vitæ laudibus beneficii quoque
dati merces una extinguitur. Sin autem quispiam
futuram mercedem quærit, ille et nunc primitias
accipit, et illic amplum et copiosum præmium
refert.

CXCVIII. — EIDEM.

Æquales pœnas dedisse Ægyptios in mari Rubro pro
masculorum occisione.

Quoniam optima tibi priora visa esse dixisti,
aliam quoque illa minime indignam sententiam
accipe. Nefariæ masculorum Hebræorum cædi Deus
eamdem ultionem ac pœnam rependit, omnibus
maribus in Rubro mari oppressis ac suffocatis 47 :
59 quo nimirum cum corporibus quoque pœna
similitudinem haberet. Quocirca prudenter attende,
non autem temere reprehende.

CXCIX. — DIDYMO.

In illud, « Simile est regnum cælorum grano
sinapis 48. »

Plurimis de causis Dominus cælorum regnum
sinapis grano comparavit : nempe ob paupertatis,
quam pro indulgenti sua demissione subit, vilita-
tem, quæ nobis umbram atque ab hujus vitæ dolo-
ribus levationem conciliavit ; ob oviliis, in Evange-
lii primordiis, tenuitatem ; ob naturalem sinapis
acrimoniam, qua etiam opus habet is, qui per ar-
ctam viam [mercaturæ causa] graditur, ac denique
quia ne sectione quidem amputatur, verum indivul-
sams hypostasim conservat. Na n qui Deo copu-
latus, atque in unum perfectum hominem compa-
ctus est, ejusmodi cum eo conjunctionem habere
debet, quæ dividi ac scindi nequeat, nec ulla cala-
mitate divelli possit, verum omni ex parte cum eo
conjuncta sit.

CC. — HERONI DIACONO.

De lacrymis et pœnitentia, in illud Amos, « Vesti-
menta ejus ligantes, faciebant vela 49. »

Propheticorum verborum sententia hanc expla-
nationem habet : operiebant lacrymis altare meum,

(91) In codd. Alt. et Vat. 649 hæc epistola inscribitur Σερήνω, Sereno. Id.

(92) Pro οὐδαὶ, quod sine dubio vitiosum est, recte substituit cod. Alt. οὐδαὶ. Id.

ait Deus, lacrymis, inquam, eorum qui injuria all-
 ciabantur, quibusque facultates suæ eripiebantur,
 atque calumniæ comparabantur. Eoque nomine hæc
 ipsis crimini vertit, cum iis succenset, eaque cala-
 mitates illas, quæ post evenerunt, conflavisse pro-
 nuntiat. Nam alioqui pœnitentiæ lacrymæ non
 modo reprehensione carent, verum etiam Deo,
 thymiamatis instar, gratæ ac jucundæ sunt. Vesti-
 menta autem ligata, atque altare obvelantia, quanta
 ipsorum animus divini numinis contemptione labo-
 raret, indicabant. Nam cum lex ediceret⁶⁰, ut
 divinum templum puris atque ingentis pretii ma-
 teriis exornaretur, ipsi contra impuras ac sordidas
 vestes circa sanctius adytum alligantes, contume-
 liæ notam templo inirebant : non modo inter pu-
 rum et impurum minime distinguentes⁶¹, sed ne
 quidem inter Deum et res impuras discrimen ullum
 stantes. Quæ quidem etiam ipsis tot malorum
 fontes aperuerunt.

CCI. — DIDYMO.

Quomodo assimilatum est regnum cælorum fer-
 mento⁶²

Cælorum regnum fermento comparatum est :
 hoc est Domini ac Salvatoris nostri incarnationi
 peccati omnis experti, 60 quæ universum terra-
 rum orbem conspersit : et unius corporis ex nostra
 substantia atque a Dei genitrice Maria sumpti, co-
 argumentationi, quæ homines omnes, qui ab orbe
 condito existerunt, ad novum ortum renovavit⁶³.

CCH. — MACARIO EPISCOPO.

Recte quidem, ut mihi persuadeo, novos Ecce-
 siæ ministros instituit : male autem eosdem lau-
 das. Vide ne hujusmodi laudibus inflectantur, con-
 tentionisque suavitate spolientur, illisque hoc
 humanis opinio atque arrogantia afferat, ut intention-
 nis animique nervorum jacturam faciant.

CCH. — ZENODOTO.

Cum et Noe agriculturæ suæ periculum fecerit,
 ignorans quidnam ex vino ipsi accidisset⁶⁴ : et
 Lot item a vino in amentium inflexus sit, paterque
 in senili ætate haud sponte ac voluntarie factus
 sit⁶⁵, et Herodes temulentæ ludus effectus, magni
 Joannis cruore mensam suam ac pectus tinxerit⁶⁶,
 et denique omnia hominum vesana crimina a vino
 promanent⁶⁷, quid tu voluntarium furorem accer-
 sis, ac non pudicam et temperantem moderationem
 amplecteris?

CCIV. DIDYMO.

Quemadmodum sagena, quæ in mare projicitur,

⁶⁰ Exod. xxv, 4. ⁶¹ Ezech. xii, 26. ⁶² Matth. xii, 33. ⁶³ Joan. iii, 3. ⁶⁴ Genes. ix, 20. ⁶⁵ Genes. xix, 35. ⁶⁶ Matth. xiv, 4. ⁶⁷ Eccli. xix, 2, et xxxi, 30.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(93) Pro ἡδέα cod. Alt. habet ἰδία. Item cum
 Vat. vers. seq. pro καταπετάζοντα legit παραπε-
 τάζοντα. Id.
 (94) Pro ληφθέντος cod. Vatic. 619 habet ἀναλη-
 φθέντος. Possin.
 (95) Cod. Sfort. omittit μέν. Vers. 4 cod. Alt.

μου, φησὶν ὁ Θεὸς, δάκρυσιν ἀδικουμένων, ἀρπα-
 ζομένων, συκοφαντουμένων. Τούτου χάριν καὶ ἐπ'
 ἐλέγγου τίθησι ταῦτα μεμφόμενος, καὶ τῶν συμ-
 βάντων ἀπηχῶν ταῦτα τυγχάνειν ἀποφηνάμενος
 αἴτια. Τὰ γὰρ τῆς μεταγνώσεως δάκρυα, οὐ μόνον
 ἀκατηγόρητα, ἀλλὰ καὶ ἡδέα (93) ἐστὶ τῷ Θεῷ,
 ὡς θυμίαμα. Τὰ δὲ ἱμάτια τὰ δεσμούμενα, καὶ
 τὸ Οὐσιαστήριον καταπετάζοντα, τὴν καταφρονητι-
 κὴν αὐτῶν περὶ τὸ Θεῖον ἐμφαίνει διάθεσιν. Τοῦ
 γὰρ νόμου ἐκ καθαρῶν καὶ τιμῶν ὑλῶν τὴν περὶ
 τὸν Θεῖον νεῶν τάσσοντος διακόσμησιν, αὐτοὶ ρυπώ-
 σασ καὶ ἀκαθάρτους, ἐσθῆτας περὶ τὸ ἅγιον τῶν
 ἁγίων δεσμοῦντες, καθύβριζον τὰ ἀνάκτορα · μὴ
 μόνον μεταξὺ καθαρῶ καὶ ἀκαθάρτου μὴ διαστέλ-
 λοντες, ἀλλὰ ἀνὰ μέσον Θεοῦ καὶ ἀκαθάρτων μὴ
 διακρίνοντες, ἅπερ αὐτοῖς καὶ τῶν τοσοῦτων κακῶν
 τὰς πηγὰς ἀνεστόμωσε.

ΣΑ'. — ΔΙΔΥΜΩ.

Πῶς ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμη.

Ζύμη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀφωμοίωται, τῇ
 τοῦ Κυρίου καὶ Σωτήρος ἡμῶν ἀναμαρτήτῳ σαρκώ-
 σει, ἀναφύρασα τὸν ἅπαντα κόσμον, καὶ ἐνδὲ σώ-
 ματος ὑποστάσει, ἐκ τῆς ἡμετέρας οὐσίας καὶ τῆς
 θεοτόκου Μαρίας ληφθέντος (94), τὴν ἀπ' αἰῶνος
 ἀνθρωπότητα εἰς παλιντοκίαν ἀνακαινίσασθαι.

ΣΒ'. — ΜΑΚΑΡΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Καλῶς μὲν (95) ἀγεις τοὺς νέους τῆς Ἐκκλησίας
 λειτουργοὺς, πέπεισμαι · κακῶς δὲ τούτους ἐπαινεῖς.
 Πρόσεχε μὴ τοῖς ἐγκωμοῖς ἀνακλιθῶσι, καὶ τῶν
 πόνων τὸ ἥδῃ συληθῶσιν, οἴσῃσι τὴν συντονίαν ζη-
 μωθέντες.

ΣΓ'. — ΖΗΝΟΔΟΤΩ.

Εἰ καὶ Νῶε τῆς οἰκείας γεωργίας πεπείρατο,
 ἀγνοήσας ὃ πέπονθεν ἐξ οἴνου · καὶ Λὼτ εἰς
 ἀνοιαν (96) ἐκλήθη ὑπὸ οἴνου, καὶ πατὴρ ἐν γῆρει
 ἀβουλήτω, γεγέννητο καὶ Ἠρώδης μέθης γενομένος
 παύγιον, τῷ τοῦ μεγάλου Ἰωάννου αἵματι τὴν
 τράπεζαν αὐτοῦ καὶ καρδίαν ἐφοίνιζε · καὶ πάντα
 τὰ ἄλογα τῶν ἀνθρώπων ἐγκλήματα, οἴνου ἐστὶν
 ἀποδύσματα · τί τὴν αὐθαίρετον ἐφέληκ ἡ μανίαν,
 καὶ οὐ τὴν σώφρονα περιάπτεις συμμετρίαν

ΣΔ'. — ΔΙΔΥΜΩ.

Ὡςπερ ἡ ῥιπτομένη ἐν θαλάσῃ σαγήνη, διά-

τόνων mutat in πόνων. Id.
 (96) Pro εἰς ἀνοιαν cod. Vat. 649 legit, εἰς ἀνο-
 μων. Vers. sep. pro ἀβουλήτω cod. Alt. habet ἀβου-
 λήτω. Vers. 6 ἐφοίνιζε recte mutant cod. Vat.
 649 et Alt. in ἐφοίνιζε. Vers. pec. iidem pro περι-
 άπτεις habent περιέπτεις. Id

φορον (97) ἔχει τὸν συγκλεισµὸν τῶν γενῶν τῶν ἰχθύων· οὕτως ἡ αἰώνιος τοῦ Χριστοῦ βασιλεία, τὴν ἐκ παντὸς ἔθνους ἀνθρώπων πληθὺν δεχομένη, ἀνάλογον τῆ πίστει τὴν σωτηρίαν ὀρίζει, οὐ γένους ἀξιοπιστία, [οὐκ ἀξίας σεμνολογίαν] οὐχ ἱερατεία, οὐ βασιλεία ἀναξία τῆς κλήσεως τὴν τρυφὴν διανέμουσα, ἀλλὰ τρόπω καὶ βίῳ πρὸς καθαρότητα νεύσαντι, καὶ πρὸς τὴν θῆραν τῶν ἀληθῶν ἀλιείων ὀρμήσαντι.

ΣΕ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Τὰ κατὰ συνάγεται εἰς ἄγγη, καὶ τὰ κατὰ ἔξω βάλλεται τῆς σαγήνης, ἐρευνωμένης, φησὶ, τῆς τοῦ Κυρίου Ἐκκλησίας, ἐπειδὴ πάντες τῷ Χριστοῦ ὀνόματι ἐσφραγίσθησαν, καὶ εἰς μίαν ἁρμονίαν ἠνώθησαν. Καὶ συνάγεται μὲν εἰς ἄγγη, τουτέστιν εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς, τὰ ἐν ἀληθείᾳ διαμείναντα φρονήματα· ἔξω δὲ βάλλεται τῆς βασιλείας, τὰ αἰρετικὰ καὶ τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ ἀντιθέτα.

ΣΖ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ.

Περὶ τοῦ στατήρος ἐν ἔλαθεν ὁ Πέτρος.

Ὁ στατήρ ὃν ὁ Πέτρος ἐκ τοῦ βυθοῦ λαβεῖν ἐκελεύετο ἐν τῷ ἰχθύϊ κρυπτόμενον (98), τὴν μορφήν ἡμῶν ἐδήλου καλυπτομένην τοῖς πάθεσιν, ἣν ἐν ἑαυτῷ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ἀνακαλεῖται ὁ Κύριος. Ἄνθ' ἑαυτοῦ δὲ τοῦτον δοθῆναι προσέταξεν, ὡς γεγονὸς ἄνθρωπος τοῖς ἡμῶν ἅπασιν ὑποκείμενος· οὔτε βασιλεὶ συγκχωρῶν ἀντιτάσσεσθαι ἀδιαδῶς ἐπιτάσσοντι, καὶ τῆς θεϊκῆς δυνάμεως τὰς ἐνεργείας ἐπιδεικνύμενος.

ΣΖ'. — ΜΑΡΤΥΡΙΩ.

Πῶς ροντεόν. « Ἐὰν μὴ στραφῆτε, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία. »

Οὐχ ἡλικίας ὑποτροφήν τὴν πρὸς τὰ παιδία ὁμοίωσιν ὁ Κύριος ἀπαιτεῖ, ὅπερ αὐτὸς νομίζεις, ὡς ὁ Νικόδημος, ἀλλὰ τῆς κακίας τὴν ἄνοιαν, ὡς παιδιῶδη ἡμῖν ἐνυπάρχειν ἀπλότητα. Καὶ τοῦτο δι' ὧν ἐφησε δείκνυσιν, οὐκ εἰπὼν, Ἐὰν μὴ γένησθε παιδία, ἀλλ', Ὡς τὰ παιδία, τῆ τοῦ, ὡς, προσθήκη τὴν μίμησιν ἐμφαίνων τοῦ πράγματος.

ΣΗ'. — ΔΟΝΑΤΩ.

Περὶ πρᾶυτητος.

Μὴ τὴν ἔννομον ἀρχὴν τοῖς ἀναρμόστοις ἤθεσιν ἐκπαρδάρου, ἀλλὰ τοῖς πρέπουσιν αὐτῇ πράγμασι κατακόσμοι πραότητος μεταδιδόντες τοῖς ἀθύμοις, καὶ ἰσότητος τοῖς ἤττοις πρὸς τοὺς μείζονας· καὶ τότε λαμπρὸν ἐξάβεις πυρρὸν τῆς εὐνομίας. Ὑπέκκαυμα γὰρ ἐστὶ δικαιοσύνη τοῦ φωστῆρος τῆς εὐαρχίας.

⁹⁸ Matth. xiii, 47. ⁹⁹ Matth. iv, 19. ¹⁰⁰ Matth. xiii, 48. ¹⁰¹ Matth. xvii, 26. ¹⁰² Matth. xviii, 3. ¹⁰³ Joan. iii, 7 seqq.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(97) Ἰσο διάφορον cod. Alt. habet ἀδιάφορον. Vers. 5 pro ὀρίζει cod. Vat. 649 et Alt. legunt, ὀρέγει. Ροσειν.

(98) Codd. Vat. 649 et Alt. ponunt κρυπτόμενος,

A varia piscium genera concudit⁹⁸ : eonem modo sempiternum Christi regnum ex omnibus hominum nationibus multitudinem excipiens, pro fidei ratione salutem cuique constituit : non generis auctoritati, non dignitatis amplitudini, non sacerdotio, non regno hac appellatione indigno delicias tribuens, verum moribus ac vitæ, quæ ad puritatem propensa fuerit, atque ad verorum piscatorum prædam⁹⁹ se contulerit.

CCV. — EIDEM.

Bona intra vasa colliguntur, mala autem extra sagenam projiciuntur¹⁰⁰ : nimirum cum Domini Ecclesia excutietur, quandoquidem omnes Christi nomine consignati, atque in unam compagem et commissuram copulati sunt. Et quidem in vasa, hoc est, in sempiternas mansiones, colliguntur animi qui in veritate perstiterunt. Extra regnum autem projiciuntur hæretica, rectæque doctrinæ adversantia.

CCVI. — EUTONIO.

De statere quem cepit Petrus.

Stater ille, quem in pisce abstrusum Petrus capere jussus est¹⁰¹, formam nostram vitiosis affectuum cooperam designabat, **61** quam Dominus in seipso ad primigenium exemplar revocat. Pro se autem hunc dari præcepit, ut homo effectus, atque omnibus nostris conditionibus subjectus : nec imperatori, cum ea imperat, quæ minime noxia et pernicioosa sunt, oblectari permittens, et divinæ potentia vim ac facultatem ostendens.

CCVII. — ΜΑΡΤΥΡΙΩ.

Quomodo hoc intelligendum : « Nisi conversi fueritis, et facti sicut parvuli¹⁰². »

Cum Dominus id a nobis exposcit, ut ad puerorum similitudinem accedamus, non id a nobis exigit, ut ad infantiam redeamus, quemadmodum ipse, Nicodemi instar¹⁰³, existimas : verum ut improbitatem abjuremus, sicque nos comparemus, ut puerilis in nobis simplicitas insit (99). Atque hoc per ea quæ dixit, ostendit. Non enim dixit, Nisi parvuli efficiamini, sed, sicut parvuli : nimirum hujusce particula, sicut, accessione, rei imitationem declarans.

CCVIII. — ΔΟΝΑΤΩ.

De mansuetudine.

D Ne legitimum imperium inconditis atque inconditissimis moribus barbarum reddas, verum rebus ipsi consentaneis exornes : mæstis videlicet lenitatem, minoribusque cum majoribus æquabilitatem imperantis. Ac tum præclarum æquitatis et justitiæ ignem accendes, siquidem præluccentis justitiæ probi imperii ac perfecturæ igniculus est.

CCIX. — THEOGNOSTO.

Quid sit, « Ea quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo ».

Si quid materiæ proprium, si quod erroris instrumentum, si quod imposturæ simulacrum intestina socordia nobis iniecit, hoc Dominus ad vitii architectum et effectorem a nobis projici vult. Contra, si quod virtutis symbolum, si quod honestatis insigne, si quod vigilantix atque cautionis lucrum, hoc Dei beneficio nobis contigisse existimare ac persuasum habere, debitamque laudem ipsi offerre. Id enim est quod ait, « Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo. »

CCX. — CHRISTODORO.

Quid sit, « Tunc qui in Judæa, fugiant ad montes ».

Postremæ temporum necessitatis signa, quæ Dominus ad cognitionem nostram patefecit, ut tibi explanarem, per litteras postulasti. Horum igitur vim paucis accipe. « Qui in Judæa sunt, fugiant ad montes : » id est, qui in pietate fixi ac firmati sunt (nam id Judæa sonat) ad sublime perflugium oculos conjiciant, suæ videlicet confessionis præsidio septi ac communiti. « Qui autem in tecto est, non descendat aliquid tollere de domo sua : » id est, qui præsentem domum contempsit ac pro nihilo duxit, atque omnem hujusce vitæ scenam pedibus protrivit, vitæque altus et sublimis effectus est, et intestinos animorum motus ablegavit, nihil ex ipsis attrahat, non metum, non ignaviam, non inanem gloriam, **62** non opum cupiditatem : id enim ex alto descendens significat. « Et qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam : » id est, qui veterem hominem exiit, rebusque carnalibus nuntium remisit, novum gestet, qui eum ad Dei agnitionem renovavit, atque a fæce et illuvie repurgavit. Hinc enim illud assequetur, ut ingens illa calamitas nihil ipsi insidiarum creare possit.

CCXI. — EIDEM.

« Væ prægnantibus et lactentibus in illis diebus, » ait Dominus ⁶⁶ ad eas animas, quæ divinum amorem velut utero adhuc gerunt, nec verborum libertate ac fiducia uti, Deique confessionem, acremque pro eo contentionem ac dimicationem parere audent, quæque puerilem et imperfectam de divina patientia mentem ac sententiam obtinent, nec præmiorum spem sibi proponunt, verum minis aut insultibus fractæ sunt, ac futuris rebus spoliatæ.

CCXII. — ZENONI PRESBYTERO.

Ad eos qui se in rebus divinis exercent.

Habes in divina Scriptura pullulantes earum re-

⁶⁶ Matth. xxii, 21. ⁶⁶ Matth. xxiv, 16. ⁶⁶ ibid, 19.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

hoc explicat Basilius Selenciæ episcopus in orationibus, quem omnino confer pag. 245 et sqq. (*Patrolog. Gr. t. LXXXV*).

(1) Cod. Vat. 649 et Alt. non ἐμπόρευμα sed ἐμ-

A

ΣΘ'. — ΘΕΟΥΓΝΩΣΤΩ.

Τι ἐστὶ, « Τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. »

Εἰ τι τῆς ὕλης ἴδιον, εἰ τι πλάνης ἐφόδιον, εἰ τι ἀπάτης εἰδωλον ἐν ἡμῖν ἢ ἐνοικος εἰσέφρησε βραθυμία, τοῦτο τῷ δημιουργῷ καὶ ποιητῇ τῆς κακίας ἐπιβρίπτεσθαι παρ' ἡμῶν ὁ Κύριος βούλεται. Εἰ τι δὲ ἀρετῆς σύμβουλον, εἰ τι σεμνότητος γνώρισμα, εἰ τι νήψεως καὶ ἀσφαλείας ἐμπόρευμα (1), τοῦτο Θεοῦ καὶ ἡγεῖσθαι καὶ πεπεισθαι τυγχάνειν δώρημα, καὶ ἀξίαν αὐτῷ προσκομίζειν τὴν αἰνεσιν. Τοῦτό ἐστιν ὁ φησιν, « Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. »

ΣΙ'. — ΧΡΙΣΤΟΔΩΡΩ.

Τι ἐστὶ, « Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη. »

Τῆς τελευταίας [τῶν χρόνων] ἀνάγκης τὰ σημεῖα, ἅπερ ὁ Κύριος πρὸς εἰδήσιν ἡμῶν ἀπεκάλυψε, σαφηνισθῆναι σοὶ ἀξιῶσας διὰ τοῦ γράμματος, ταχέως τὴν τούτων μάθανε δύναμιν. « Οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, » οἱ ἐν τῇ εὐσεβείᾳ ἐρηρητισμένοι (τοῦτο γὰρ ἡ Ἰουδαία ἐρμηνεύεται)· ἐπὶ τὴν ὑψηλὴν καταφυγὴν ἀφοράτωσαν, ὑπὲρ τῆς οἰκίας ὀμολογίας φρουρούμενοι. « Ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβάτω ἄραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. » Ὁ τῆς παρούσης περιφρονησας οἰκίας, καὶ πᾶσαν τὴν ἐνταῦθα (2) καταπλήσας σκηνὴν, καὶ ὑψηλὸς τῷ βίῳ γενόμενος, καὶ τὰ ἐνοικα πάθη ἀποπεμπόμενος, μηδὲν ἐξ αὐτῶν ἐπισπάσθω, μὴ δειλίαν, μὴ βραθυμίαν, μὴ δόξαν κενὴν, μὴ δρεξιν πλοῦτου, ἅπερ ἀφ' ὕψους ἐστὶ κατάβασις. « Ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, μὴ ἐπιστρέψατω ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. » Ὁ τὸν παλαιὸν ἀπεκδυσάμενος, ἄνθρωπον, καὶ ταῖς σαρκίνοις ἀποταξάμενος, τὸν νέον φορεῖτω, ὃς αὐτὸν εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ ἀνεκαίνισε, καὶ τῆς ἰλύος ἐκάλησεν. Ἐν τούτοις γὰρ ἕξει τὸ πρὸς ἐκείνην τὴν μεγάλην κάκωσιν ἀνεπίθουλον.

ΣΙΑ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

« Οὐαὶ ταῖς ἐν γαστρὶ ἔχουσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. » Ταῖς ἐγκυμονούσαις, φησὶ, τὸν θεῖον ἔρωτα ψυχαῖς, καὶ οὐ θαρρόουσαις παρῆρησιάζασθαι, καὶ τακεῖν τὴν περὶ Θεοῦ ὀμολογίαν καὶ ἔνστασιν, καὶ ταῖς νηπιῶδῃ καὶ ἀτελῇ περὶ τὴν θείαν μακροθυμίαν γνώμην κερκτημέναις, καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν ἀμοιβῶν οὐ προσεχούσαις, ἀλλ' ἀπειλαῖς ἢ προσβολαῖς χυκνωθείσαις, καὶ τῶν μελλόντων γυμνωθείσαις.

ΣΙΒ'. — ΖΗΝΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Πρὸς ἀσκητάς.

Ἔχεις ἐν τῇ θεῇ Γραφῇ ὧν σπαίρεις τοὺς καρ-

πύρευμα legunt, quod videtur argutius. Possin.

(2) Pro ἐνταῦθα eould. Vat. 649 et Alt. ponunt ἐντεύθεν. Vers. abhinc iidem pro βραθυμίαν, habent ἀθυμίαν. Id.

πούς ἀναθάλλοντας· βλέπεις τῶν χρηστῶν σου παι-
λαισμάτων τὰ ἐπινίκια· ὑπὲρ μὲν τῆς ἑκουσίου πτω-
χίας ἑκατονταπλασιονά [σοι] κἀνταῦθα κἀκείσε ὑπ-
ερχομένου ἀγαθὰ τοῦ ἀγαθοῦ ποιμένος καὶ Σωτή-
ρος· ὑπὲρ δὲ τῶν πρὸς τὰ πάθη ἀγώνων, καὶ σκαμ-
μάτων, τὸν ἄφθαρτόν σοι στέφανον πλέκοντος Παύ-
λου, τοῦ γενναίου τούτων παλαιστοῦ καὶ νικηφόρου.

ΣΙΓ'. — ΣΩΣΑΝΔΡΩ.

Ἔσχες μὲν δεσμὸν τὴν συνάρειαν· ἔλυσε δὲ ταύ-
την ὁ Κύριος συμπερόντως καὶ ψυχραφελῶς· οὐδὲν
γὰρ ἔστιν ἀκερδὲς τῶν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ τοίνυν μέρι-
μναν ἔχει κοσμηκὴν, ἀλλ' οὐ θεϊκὴν, ἢ συμβίωσις,
λέλυσαι ἀπὸ γυναικός· μὴ ζῆτε γυναικα, μήπου
σε ἰδὲς γυναικὸς φαρμακεύσει, πρὸς ἐτέραν γοητεύων
συνέλευσιν ἡδουπαθείας, καὶ σαρκικὰς διδάσκων κολα-
καίας, καὶ ἀνοήτους (3) φροντίδας καὶ ὑπονοίας.
Ἄλλὰ σώζων σώζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν πρὸς τὸ ἡμέ-
τερον ὄρος.

ΣΙΔ'. — ΔΟΜΙΤΙΩ.

Ὅτι πάσης ἐπέκεινα τόλμης, τὸ δογματίζειν
ἀναξίως τῆς πίστειως τοὺς βιοῦντας.

Ὁὐ παντός ἐστιν, ὃ οὗτος, τὸ δογματίζειν· ἐπειδὴ
οὐδὲ πάντες ἀλουργοφοροῦσιν. Οὐκοῦν εἰ ἐκεῖνοις οὐ
κέχρηται πάντες, καὶ μάλιστα πτωχοί, ὡς εἰς τὸ
κράτος ὑβρίζοντες, καὶ εἰς εὐτέλειαν τὴν ὑπεροχὴν
κατασύροντες, φείσεται τῶν ἀπρεπῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ
λόγων, οὐδὲν τοῖς ἀκραταῖς κέρδος φερόντων, ἀλλ'
εἰς ὑβριν τὰ τῆς θρησκείας ἐκόντων, καὶ τοὺς δυσ-
μενεῖς ἡμῖν αἰρεσιώτας, οὐ πρὸς σὲ καὶ τὴν κατὰ
σοῦ κατηγορίαν κλινόντων, ἀλλὰ πρὸς λοιδορίαν τῆς
εὐσεβείας ἐρεθίζόντων. Οὐ γὰρ τὴν σὴν ἀμαθίαν συν-
ορῶσιν, ἀλλ' ἐκείνης ἀσθενείας καταγελώσιν.

63 verum ad pietatem conviciis et maledictis incessendam exstimulant. Non enim inscitiam tuam perspicunt : verum piæ doctrinæ imbecillitatem risui ac ludibrio habent.

ΣΙΕ'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Πρὸς ἱερεῖς φιλαργυρίαν νοσοῦντας.

Ὁς φιλοκόσμη εὐπρέπεια ἱματίων, οὕτως σὸς τὸ
Ψαλμικὸν ἐφαρμύζει, « Αἰσχυνθήτωσαν οἱ ἀνομοῦ-
τες διακενής. » Θύρας γὰρ καὶ τρόπους κερδῶν ὑπ-
ανοίξας, σὺ μὲν τὰς ἐπ' αὐτοῖς ἀποτίσεις εὐθύνας, ἑτέροις δὲ
θησαυρίζεις τοὺς πόρους, οἷς πλεονας καὶ σαυτῷ τιμωρίας
σωρεύεις. Εἰ τοίνυν βούλοιο κἀκείνους καὶ ἑαυτὸν τοῦ πυρὸς ἀπαλλάξαι,
πολλοὶ σε Λάζαροι κυκλοῦσιν· εἰς αὐτοὺς τὴν φλόγα τῶν
χρημάτων ἐκτίναξον, καὶ μετ' αὐτῶν ἐκείσε κληρο-
νομήσεις ἀνάψυξιν.

ΣΙΓ' — ΖΗΝΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐδεξάμεθα τὸ ἱμάτιον, καὶ χιτῶνα πεπόμφαμεν,
καὶ σοι πάνυ εὐχαριστήσαμεν, τὸ ἐν ἡμῶν ἀπαιτή-

⁶³ Matth. xix, 29. ⁶⁴ I Cor. vii, 27. ⁶⁵ Psal. xxiv, 4. ⁷⁰ Luc. xvi, 20,

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(3) Pro ἀνοήτους codd. Vat. 649 et Alt. legunt ἀνοήτους. Lectio vulgata videtur melior. Possin.

rum, quas seris, fructus⁶⁷. Cernis egreriorum tuo-
rum certaminum palmas : nempe et pro sponte sus-
cepta paupertate, centuplo ampliora tum hic, tum
illic bona pollicente bono illo Pastore ac Salvatore :
et pro subitis adversus vitia certaminibus, ac palæ-
stris, corruptionis expertem coronam tibi nectente
Paulo, generoso, inquam, illo in hujusmodi rebus pu-
gile, ac victore.

CCXIII. — SOSANDRO.

Matrimonii vinculo astrictus fuisti. Hoc autem
Dominus conducibiliter, atque ad animæ utilitatem
accommodate solvit. Neque enim quidquam eorum,
quæ ab eo sunt, commodi ac lucri expers est. Quo-
niam igitur mundanam, ac non divinam, sollicitu-
dinem habet vitæ societas, « solutus es ab uxore ?
noli quærere uxorem⁶⁸, » ne te mulieris venenum
corrumpat, ad alterum voluptatis congressum te
tanquam præstigiis quibusdam illiciens, carnales-
que blanditias, atque inutiles curas et suspiciones
docens. Verum ad montem nostrum, ut animæ tuæ
saluti consulas, te confer.

CCXIV. — DOMITIO.

Omniem audaciam superare, eos qui indignam fide vi-
tam degunt, dogmata tractare.

Non cujusvis est, heus tu ! dogmatistam agere :
quandoquidem nec omnium purpuram gestare.
Quocirca cum non omnes purpura utantur, ac præ-
sertim pauperes (ut qui alioqui imperatoris ma-
jestati contumeliam inferant, remque præcellentem
vilem et abjectam reddant), abstineas velim ab Ec-
clesiæ minime congruentibus disputationibus, quæ
nullam auditoribus utilitatem afferunt, verum reli-
gionem nostram in contumeliam trahunt, infensos-
que atque infestos nobis hæreticos, non adversum
te, atque ad te accusandum et insectandum fluctunt,
ac ludibrio habent.

CCXV. — EUSEBIO EPISCOPO.

Ad sacerdotes avaros.

Ut ornatus studiosum elegantia vestium decet,
ita in te illud Psalmistæ accommode conferri pos-
test, « Confundantur inique agentes, supervacue⁶⁹. »
Patefactis enim januis ac quæstum sariendorum
rationibus, tu qui-tem hoc nomine rationes reddes,
aliis autem opes aggeris, quibus quemadmodum et
tibi plures cruciatus accumulās. Quocirca si tibi
cordi est, et illos, et teipsum igni eximere, multi
te Lazari⁷⁰ circumdant : in eos pecuniarum flam-
mam excute : et cum his illic refrigerationem ac
solatium consequeris.

CCXVI. — ZENONI PRÆSBYTERO.

Pallium accepimus, ac tunicam misimus. Tibique
ingentes gratias habemus, qui indumentum unum

a nobis postularis, quandoquidem Baptistæ legem A
 explevimus, duas tunicas non habentes. Ac siquidem
 egentem cuiquam detur, bene atque commode
 cum utroque nostrum actum fuerit : necum nimirum
 qui novo indumento corpus foveam ; cum illo
 autem, qui pannosa tunica nuditati suæ consulat.
 Sin autem hanc quoque, ut quorundam sanctorum
 virorum suppellectilem servaturus es, me quidem in
 summam mei diffidentiam conjicies, ut qui conscientie
 meæ testimonio convincar : tu autem si rursus ad nos miseris, rursumque postularis, haud-
 quaquam tamen a nobis accipies.

CCXVII. — EIDEM.

Si ea spe fretus, quæ omnia continet, ad hujus-
 modi rem oculos conjecisti, ac fide ea aggressus
 es, quæ modulum nostrum superant, frueri sane B
 isto animi instituto, sæpius nos vestiens, ac nobis
 ea, quæ opus sunt, liberaliter atque copiose imper-
 tiens. Atque utinam in die illa misericordiam a Do-
 mino nanciscaris.

CCXVIII. — TIMOTHEO LECTORI.

De visione quatuor bestiarum ⁷¹.

Divini viri Danielis illa celebris atque hominum
 sermone pervulgata visio, Assyriorum, et Medorum,
 ac Mæcedonum regnum, ut uniusmodi, atque ex
 una quodque natione conflatum, uni belluæ compa-
 ravit, aliud nimirum ursæ, aliud leonæ, aliud pardus.
 Quarta autem visio, hoc est, horrenda bellua, ut-
 pote ingentem stuporem afferens, ferreis dentibus
 septa, æreisque unguibus armata, devorans et com-
 minuens et conculcans, nec ad ullius animantis simi-
 litudinem accedens, Romanorum imperium perspi-
 cue designabat, utpote ex omnibus nationibus et
 tribubus compactum, omnique robore et gloria in
 seipso præditum. Neque enim uno nomine expri-
 mendum vidit propheta principatum illum, qui
 potentie suæ jugum in omnes extendit, atque Do-
 minicæ incarnationis tempore in infinitum imperium
 processit.

64 CCXIX. — NILO.

Car assas igni carnes agni comedere præcepit ⁷².

Igni assas agni carnes edebant Hebræi, magnum
 divinæ incarnationis mysterium per hujusmodi esum D
 typice adumbrantes, ac Dei agnum prædiscientes,
 qui divinæ essentia: ignem modo sermone omni

⁷¹ Dan. vii, 1 seqq. ⁷² Exod. xii, 9.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(4) Melius codd. Vat. 649 et Alt. κάκεινος. Vers. seq. μέλλεις, cod. Alt. μέλλεις. Paulo post pro τινών codd. Vat. 649 et Alt. habent τών. Vers. seq. pro ὠθήσεις cod. Alt. legit ὠθησας. Mox pro ἑμαυτοῦ ambo codd. commodius legunt ἑμαυτῶ. Possin.

(5) Pro Κυρίου cod. Alt. habet Κύριω. Id.

(6) Pro μονοειδῆ, codd. Vat. 649 et Alt. habent μονοειδές. Vers. seq. pro ultimo τὴν δὲ, cod. Alt. legit καὶ τὴν. Vers. inde 3 pro ἠρκαμένον cod. Alt. in contextu ponit ὀρκαμένον, sed in margine e regione

σαντι σκέπασμα, ὅτι τὸν νόμον τοῦ Βαπτιστοῦ ἐπληρώσαμεν, δύο χιτῶνας οὐκ ἔχοντες. Καὶ εἰ μὲν δοθεῖ τῷ χρῆζόντι, ἀμφότεροι πεπράχαμεν χρη- στώσ, ἐγὼ θαλπόμενος τῷ καινῷ, καὶ ἐκεῖνος (4) τῷ τριχίνῳ τὴν γύμνωσιν τιμῶν. Εἰ δὲ καὶ τοῦτον μέλλοις, ὡς τὰ τινῶν ἁγίων, τηρεῖν, ἐμὲ μὲν εἰς ἀπό- γνωσιν ὠθήσεις, ἔλεγχοι ἑμαυτοῦ τὴν συνέδησιν ἔχοντα· πάλιν δὲ πέμψας, πάλιν αἰτήσεις· ἡμεῖς δὲ οὐ δώσομεν.

ΣΙΖ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Εἰ ἐλπίδι τῇ τὰ πάντα συνερούση πρὸς τὸ πρᾶγμα ἐώρακας, καὶ πίστει ἐτόλμησας τὰ ἡμᾶς ὑπερ- B
 βαιρόντα, ὄναιο τῆς προθέσεως, πολλάκις ἡμᾶς περι- στέλλων καὶ κοινωνῶν ταῖς χρεῖαις ἡμῶν φιλο- τήματι, καὶ εὖροις ἔλεος παρὰ Κυρίου (5) ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.

ΣΙΠ'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Περὶ τῆς ὀράσεως τῶν δ' θηρίων.

Τοῦ θεσπεσίου Δανιὴλ ἡ περιβόητος ὄρασις, τὴν Ἀσσυρίων καὶ Μήδων καὶ Μακεδόνων βασιλείαν, ὡς μονοειδῆ (6) καὶ ἐξ ἐνὸς ἐκάστην ἔθνους συντετα- γμένην [ἐνὶ καὶ] θηρίω παρείκασε, τὴν μὲν ἄρκτω, τὴν δὲ λεαίνῃ, τὴν δὲ ἐτέραν παρδάλει. Τὴν δὲ τε- τάρτην ὄρασιν, θηρίον φοβερόν, καὶ περισσῶς ἐκ- θαμβόν ἔχουσαν, ὄδοῦσι σιδηροῖς ἠρκαμένον, καὶ C
 ἄρκτωι χαλκοῖς προσωπλισμένον, ἐσθίον καὶ λεπτόνον καὶ καταπατοῦν, οὐδενὶ ζῳῷ ὠμοιωμένην τὴν Ῥω- μαίων ἐπιδήλως ἐσήμανεν, ἐκ πάντων ἔθνῶν καὶ φυλῶν συντεταγμένην, καὶ πᾶσαν ἀλήθειαν καὶ δόξαν ἐν ἑαυτῇ κεκτημένην. Οὐ γὰρ ἐνὶ ὀνόματι παρα- στήσαι ἐώρακε τὴν ἐπὶ πάντας τὸν ζυγὸν τοῦ κρά- τος ἐκτείνασαν, καὶ εἰς ἀπέραντον βασιλείαν τῷ καιρῷ τῆς σαρκώσεως τοῦ Κυρίου προκάψασαν.

ΣΙΘ'. — ΝΕΙΑΩ.

Διὰ τὴν ἄπρὰ πυρὶ τὰ κρέα τοῦ ἀμνοῦ ἐσθλαῖν προσέταξεν.

Ὅπτι πυρὶ τὰ κρέα τοῦ ἀμνοῦ ἔσθιον Ἑβραῖοι, D
 τυπικῶς τὸ μέγα τῆς θείας εἰκονομαίας μυστήριον σκιαγραφούντες (7) διὰ τῆς βρώσεως, καὶ τὸν ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ προμανθάνοντες, τὸ πῦρ τῆς θείας οὐσίας

ascribit ἠρκαμένον. Mox pro προσωπλισμένον codd. Vat. 649 et Alt. scribunt προσωπιτισμένον. Vers. 9 post Ῥωμαίων codd. iidem adiungunt εἶνα. At pro vocabulo sequenti ἐπιδήλως solus Alt. habet δη- λως. Id.

(7) Cod. Alt. scribit σκιαγραφούντες. vers. seq. cod. Alt. pro ἀπράτως legit ἀπράτω et ante νῦν, omittit τῇ. Vers. ult. participia ἐσθιομένη et ἐργα- ζομένη in accusativus mutat cod. Alt. Id.

σαρὶ ἀφράστως συμπλέκοντα, τῇ νῦν παρ' ἡμῶν ἄσθιωμένη, καὶ τὴν ἀφρασίαν τῶν κακῶν ἐργαζομένη.

ΣΚ'. — ΤΟΙΣ ΕΝ ΠΗΛΟΥΣΙΩ ΜΟΝΑΧΟΙΣ (8).

Οὐκ ἔστιν, ἀδελφοί, ἀσκήσεως πληροφορία, τρίτωνος καὶ ὑπῆνης ἐπίδειξις. Οὐκ ἔστιν ἀναχωρήσεως ἐπιθυμία, ἢ ἐν πόλεσι καὶ θορύβοις ἀνάφυρσις. Οὐδαίς τὴν Χριστοῦ αὐλακα τέμνει, τὴν ἀκανθοφόρον ἀπαζόμενος φιλοπάθειαν. Οὐ δύναται κατορθῶσαι φιλοσοφίαν, ὁ λογομαχίαις προσασχολούμενος. Οὐκ ἀνέγεται καθαρθῆναι δι' ἐγκρατείας, ὁ βρωμάτων καλλόνος ζητῶν καὶ ἀβρότητος. Εἰ τόνουν νομίμως ἐθέλομεν ἀθλεῖν, καὶ σχήματι ἀκόμπω, καὶ μονῆρει σχολῇ, καὶ ἀπαθείας ἀρετῇ, καὶ ἡσυχίας φυλακῇ, καὶ λιτότητι τροφῆς, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνισώμεθα.

ΣΚΑ'. — ΙΣΙΔΩΡῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Τί ἔστιν, εἰ ὁ ἄλλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν;

Εἰ ἄλλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ αὐτῶν; ὁ θεὸς ἔφη Ἀπόστολος, τὴν τῶν σωμάτων φύσιν οὕτω καλῶς (9), συγκρινομένην τῷ τῆς ψυχῆς ἀκράτῳ. Ἡ μὲν γὰρ ἀτελευτήτος καὶ ἀθάνατος ἢ δὲ φθορᾷ καὶ ἀλλοιωθεῖ ὑπόκειται. Βαπτίζομεθα οὖν ὑπὲρ τῶν νεκρῶν [τῶν] φύσει σωμάτων, εἰς ἀφθαρσίαν αὐτὰ μετασκευασθῆναι πιστεύοντες. Καὶ ταύτην ἔχει τὸ εἰρημένον σαφήναι. Εἰ ἄλλως, φησὶ, τὰ σώματα ἡμῶν οὐκ ἀνίσταται, τί καὶ ἐν τῷ βαπτίζεσθαι, εἰς ἀφθαρσίαν αὐτὰ μεταποιεῖσθαι πιστεύομεν.

ΣΚΒ'. — Τῷ ΑΥΤῶ.

Πῶς μέλλει ζῶντας καὶ νεκροὺς κρίνειν ὁ Κύριος. Πρὸς Τιμόθεον β'.

Τὸ κρίνεσθαι ζῶντας καὶ νεκροὺς, τοῦτό ἐστι, τὸ καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα εἰς κρίσιν ἐλεύσεσθαι, καὶ οὔτε ἐν θατέρῳ κεχωρισμένον, ἀλλ' ὡσπερ κοινὴν τὴν ἐνταῦθα συνάφειαν ἐποιήσαντο, οὕτω καὶ τὴν ἐκεῖθεν δίκην ἠνωμένως ὑφέξουσιν. Εἰ δὲ καὶ ἄλλως (10) ζητεῖς, οὕτω· Διακρίναι ζῶντας, τοὺς ἀείζων βίον καὶ θεοφιλῆ μετελθόντας, καὶ ἀποδοῦναι αὐτοῖς ἀτελευτήτους ἀμοιβὰς· κρίνειν τοὺς νεκρωθέντας τοῖς ἁμαρτήμασι, καὶ τὸ δοθῆν αὐτοῖς τάλαντον, ὡς ἐν τῷ τῆς ἑαυτῶν καταχώσαντας βιβλίῳ, καὶ ἀμύνασθαι αὐτοὺς τιμωρίῃ. Εἰ δὲ καὶ ἄλλως, οὕτως· Κρίνειν τοὺς τότε ζῶντας καταλειφθέντας, καὶ τοὺς ἕδη πρὸ αὐτῶν κοιμηθέντας.

care eos qui tum vivi relictī fuerint, et eos, qui ante ipsos vitam cum morte commutarint.

¹² II Timoth. iv, 7. ¹³ I Cor. xv, 29. ¹⁴ II Timoth. iv, 4.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(8) Titulus in codd. Vat. 649 et Alt. sic legitur : Τοῖς ἐν Πηλουσίῳ μοναχοῖς πρὸς τῇ πόλει. Vers. 4 pro ἀκανθοφόρον Cod. Alt. Scribit ἀκανθοφόρον. Possin. (9) Sine dubio mendose in editis legitur καλῶς, pro quo recte codil. Vat. 649 et Alt. scribunt καλῶν. Ad quam veram emendationem sic relligenda

præstantiore, cum ea carne connectit, quæ nunc a nobis editur, vitiorumque remissionem affert.

CCXX. — PELUSIOTIS MONACHIS.

Religiøsæ vitæ certum argumentum laud est, fratres, pallii ac promissæ barbæ ostentatio. Secessionis monasticæ cupiditas non est, in urbibus ac tumultibus immoratio. Nemo Christi arum sulcat, spinarum feracem voluptatem amplexans. Philosophiam consequi non potest, qui in verborum pugnis et concertationibus operam suam collocat. Per continentiam purgari non sustinet, qui ciborum suavitates ac delicias quærit. Quamobrem si legitime certare volumus, per habitum a fastu et ostentatione alienum et monasticum otium, et tranquillitatis virtutem, quietisque custodiam, ac victus tenuitatem, bonum certamen certemus ¹².

CCXXI. — ISIDORO PRESBYTERO.

Quid si illud : « Si mortui non resurgunt, cur baptizantur pro mortuis? »

Si mortui omnino non resurgunt, ecquid etiam nonnulli pro ipsis baptizantur? ait divinus Apostolus, atque corporis naturam tam præclare cum animæ integritate comparamus? Hæc enim finis expers est, et immortalis : illud corruptioni ac mutationi subjectum. Pro corporibus itaque natara mortuis et extinctis baptizamus, ea in immortalitatem ac statum a corruptione alienum mutari credentes. Atque horum verborum hæc sententia est : omnino, inquit, si corpora nostra ad vitam minime redeunt, quid afferri potest, quamobrem, cum baptizamus, ea in statum corruptionis atque interitus expertem mutari credimus?

CCXXII. — EIDEM.

Quomodo vivos et mortuos iudicaturus est Dominus ¹³.

Per id, quod vivos ac mortuos iudicandos esse ait Scriptura, illud significatur, fore ut anima et corpus simul in iudicium veniant, nec alterum ab altero sejungatur, verum quemadmodum in hac vita communem conjunctionem habuerunt, sic etiam futurum iudicium subeant. Quod si alio quoque modo hunc locum tibi explicari quæris, sic habeto : vivos, hoc consecrati sunt, secernere, ipsisque immortales mercedis persolvere : eos autem qui peccatis immortui sunt, datumque sibi talentum in sua socordia perinde atque in sepulcro defoderunt . iudicare, atque cruciatu afflicere. Quod si aliam adhuc explicationem possis, ea erit huiusmodi : iudicare

est interpretatio : ait divinus Apostolus, corporum naturam sic vocans comparatam immortalitatis animæ. Id.

(10) Ante ἄλλως codil. Alt. delet καὶ. Idem vers. antepen. pro οὕτως scribit οὕτω. Id.

65 CCXXIII. — ZOSIMO, EUSTATHIO, MARONI. A

Si nec sempiternæ cum Christo vitæ cupiditate flagrans, nec æternæ flammæ multam et condemnationem pertimescitis, certe aut cum contemptoribus dæmonibus certatis, aut inanima, et rationis expertia, nec ullo timoris sensu prædita hominum simulacra estis.

CCXXIV. — QUINTIANO MONACHO.

Mibi ex animi sententia procedebat adversa valetudo, paulatim videlicet me ex tempestate ac procellis subducens. Quoniam autem Deus me rursum inter fluctus manere jussit, precibus tuis navigationem meam jura, ut ne quid a tranquillitate alienum mihi accidat.

CCXXV. — SIMPLICIO.

De prætura tua urbi gratulamur, voluptateque afficimur nunc jus cernentes per mediam urbem incedens ac palmam ferens. Quo quidem nomine Deum quoque opitulatorem ac socium habiturus es, tum improbos homines tibi indicantem, tum probos demonstrantem.

CCXXVI. — SENATUI.

Pelusiî commodis Deus adhuc consulit. Adhuc divini cultus semen in ea existit. Adhuc curam miseræ gerunt martyres urbis conservatores. Venit vir eximia virtute præditus Simplicius, prætura gubernacula tractans ac moderans. Aliam vobis vitam nuntio. Libenti animo virum excipite, omnes ipsi molestias vestras et difficultates tragicis verbis exponite. Habet et sapientem mentem, et piam voluntatem, laboribusque mutationem dabit. A Deo enim robor nactus est: a quo plerisque, ut rem recte ac præclare gerant, præbetur.

CCXXVII. — FLORENTIO.

De vanitate, et continentia linguæ.

Athenas non recte miraris, et Porticum, et inambulationem, atque Atticam pompam, in quibus ob uugarum studium olim assidens eras, tu inquam, qui res terrenas contempsisti, ac nihil eorum, quæ hic sunt, amare jussus es. Quocirca si cum Christo resurrexisti, quæ sursum sunt, sapias¹¹, ubi ipse est. Nam qui vilem tuam vestem ac philosophiam in solo habitu sitam conspiciunt, mentis autem peruersitatem ac linguæ arrogantiam, adversus divinissimam religionem impias et contumeliosas voces jactant.

¹¹ Coloss. III, 2.

ΕΚΓ'. — ΖΩΣΙΜΩ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ, ΜΑΡΩΝΙ.

Εἰ οὐτε τῆς σὺν Χριστῷ [αιωνίου (11)] διαγωγῆς ἐπιθυμεῖτε, οὐτε τῆς αἰδίου φλογὸς τὴν κρίσιν δειλιάτε, ἢ πρὸς τοὺς καταφρονητὰς δαίμονας ἀμιλλᾶσθε, ἢ ἀνθρώπων ἰνδάλματα τυγχάνετε ἀψυχα, καὶ λόγου ἀμέτοχα, καὶ φόβου ἀναίσθητα.

ΕΚΔ'. — ΚΥΝΤΙΑΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἐμοὶ κατὰ γνώμην προύχρει ἡ ἀσθένεια, κατὰ μικρὸν με τῆς ζήτησος ὑπεξάγουσα. Ἄλλ' ἐπειδὴ πάλιν ὁ Θεὸς εἰσω μένειν τῶν κυμάτων ἐκέλευσε, βοήθει πρὸς τὸν πλοῦν ταῖς πρεσβείαις, μὴ τι πάθωμεν (12) ἀλλότριον τῆς γαλήνης.

B

ΕΚΕ'. — ΣΙΜΠΛΙΚΙΩ.

Συγαίρομεν τῇ πόλει τῆς ἀρχῆς σου, καὶ χαίρομεν τὸ δίκαιον ὀρώντες νῦν ἐπὶ μέσῃ βαδίζον καὶ βραβεύον. Ἐφ' ᾧ Θεὸν καὶ βοηθὸν ἔξεις καὶ σύμμαχον, τοὺς τε κακοὺς ὑποδεικνύντα, καὶ τοὺς χρηστοὺς σοὶ φανεροῦντα.

ΕΚΖ'. — ΤΩ ΒΟΥΛΕΥΤΗΡΙΩ.

Ἐτι κήδεται Θεὸς Πηλουσίου. Ἐτι σπέρμα θεοσεβείας (13) ἐν αὐτῇ χρηματίζει· ἐτι προνοοῦσιν οἱ πολιοῦχοι μάρτυρες τῆς ταλαίνης. Ἦκει ὁ θαυμαστὸς Σιμπλικίος τὰς ἡνίας τῆς ἀρχῆς μεταχειρίζων. Ἄλλον ὑμᾶς εὐαγγελίζομαι βίον. Ἄσμενοι τὸν ἄνδρα προσδέξασθε, πάσας αὐτῷ ἐκτραγηθήσατε δυσχερείας. Ἐχει καὶ διάνοιαν σοφῆν, καὶ γνώμην φιλευσεβῆ, καὶ δώσει τοῖς πόνοις μεταβολήν. Ἰσχύει γὰρ ἀπὸ Θεοῦ, παρ' οὗ πολλοῖς τὸ καλῶς πράξει παρέχεται.

ΕΚΖ'. — ΦΛΩΡΕΝΤΙΩ.

Περὶ κενοδοξίας, καὶ ἐγκρατείας γλώσσης.

Οὐ καλῶς τὰς Ἀθήνας θαυμάζεις, καὶ Στοᾶν, καὶ Περὶπατον, καὶ Ἀττικὴν φαντασίαν, οἷς διὰ μάθησιν φλυαρίας πάλαι προσεκαρτέρεις, ὃ τὰ γήϊνα περιφρονήσας, καὶ μὴδὲν ἀγαπᾶν τῶν ἐνταῦθα κεκελευσμένος. Εἰ συνηγέρθης οὖν τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω φρόνει, οὗ ἐστίν αὐτός. Οἱ γὰρ τὴν εὐτελεῆ ἐσθήτάν σου ὀρώντες, καὶ φιλοσοφίαν ἐν μόνῃ σχήματι [σοι] προσοῦσαν, περπερείαν (14) δὲ γνώμης, καὶ γλώσσης ἀλαζονείαν, κατὰ τῆς Θεοστάτης, θρησκείας βλασφημοῦσι.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(11) Pro αἰωνίου cod. Alt. scribit αἰωνίας. Idem vers. seq. pro οὐτε in margine ponit οὐδέ. Vers. ult. pro λόγου et φόβου codd. Vat. 649 et Alt. λόγῳ et φόβῳ legunt. Possix.

(12) Pro πάθωμεν codd. Vat. 649, Alt. et Sfort. legunt πάθω. Id.

(13) Θεοσεβείας in θεοσεβῆς mutant codd. Vat. 649 et Alt. Idem vers. ult. non παρέχεται legunt, sed παρέχεται. Quod vero versu pen. legitur πολλοῖς, in Alt. non comparat. Id.

(14) Cod. Alt. cum ἰῶτα simplici scribit περπερείαν. Id.

ΣΚΗ'. — ΣΩΠΑΝΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Περὶ τῆς ἀγίας κοινωρίας.

Κοινωνία κέκληται ἡ τῶν θείων μυστηρίων μετάληψις, διὰ τὸ τὴν πρὸς Χριστὸν ἡμῖν χαρίζεσθαι ἔωσιν, καὶ κοινωνοῦς ἡμᾶς τῆς αὐτοῦ ποιεῖν βασιλείας.

ΣΚΘ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Γέγραπας δηλωθῆναι σοι δι' ἣν αἰτίαν ὁ δεῖνα παραγινόμενος τοὺς πτωχοὺς (15) εὖ ποιῆσαι, κίνδυνον ἀργαλέον ὑπέμεινε, καὶ οὐκ ἐξείλετο αὐτὸν τῶν συμπτωμάτων ἢ πρὸθεσις. Ἐπειδὴ, φημί, οὐ χείρει Θεὸς ἐξ ἀδικίας θυσίαις, καὶ οὐ προσίσταται κίβδηλα δῶρα. Οὐ γὰρ πᾶς ὁ βουλόμενος εὖ ποιεῖ, ἀλλ' ὁ ἀζήτως Θεοῦ καὶ κτησάμενος, καὶ ἐπαγγελιάμενος τὴν θυσίαν.

ΣΛ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ἐπειδὴ ἀπόδειξιν τῆς ἀποκρίσεως ἐζήτησας Γραφικὴν, ἴσθι ὅτι ὁ Κάιν καὶ δῶρα προήνεγκε (16), καὶ ἀπαρχὰς τῶν γεννημάτων τὰ δῶρα. Ἀλλὰ τῇ σκαιότητι ὁ Θεὸς τῆς γνώμης προσέχων, ἐπ' αὐτὸν μὲν οὐχ ἔωρακε, τὰ δὲ δῶρα αὐτοῦ οὐ προσήκατο, καίτοι ἐκ προθέσεως προσκομιζόμενα.

ΣΛΛ'. — ΚΕΡΚΥΡΙΩ (17).

Ταῖς παντόμοις καὶ θρασεῖς γνώμαις κίνδυνον καὶ φόβον διηγεκεῖς ἀκολουθοῦσι, ταῖς δὲ πράξει καὶ ἡμέροις ἐπαινοῖς καὶ τιμαῖς καὶ εὐτολμαῖς. Εἰ τοίνυν μὴ τὴν ὀρθὴν τῶν πραγμάτων ἀνοίξαι ἐζημίωσαι κρῖσιν, τῆς κρείττονος μόρας γενοῦ, ἀφέμενος τῆς κακίστης.

ΣΛΒ'. — ΣΥΝΕΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Καλον (18) μὲν τὸ πρὸ κινδύνων ἐζῶσθαι τὴν ὄψιν, καὶ Θεῷ διακονεῖσθαι, καὶ βάλλειν τὰς ἐναντίας φάλαγγας πίστει, ἀλλὰ μὴ βῆθυμοῦντας καὶ ἐχθροῖς καὶ πολεμοῖς ἐκκείσθαι· ἐπειδὴ εἰς τοῦτο προήλθομεν ἀβουλίαις, ὥστε μὴδὲ καιρὸν ἔχειν Θεῷ ἱερατεῦσιν, τῶν κυκλοῦντων κακῶν οὐ διδόντων ἀψαθῆναι τῶν ἀμυνηρίων ὀργάνων· ἐπεὶ καὶ Φινεὲς σειρομάστη ἐχρήσατο, ὅτε Θεὸς παρωργίζετο. videlicet mala, quibus undique cingimur, minime nobis potestatem faciant instrumenta ea capessendi, quibus hostilem impetum propulsemus: cum Phinees irato Deo telo usus sit⁷⁸.

⁷⁷ Gen. iv, 3 seqq. ⁷⁸ Ephes. vi, 14 seqq. ⁷⁹ Num. xxv, 7.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(15) Col. Alt. tertio casu effert scribens τοῖς πτωχοῖς. Ib.

(16) Cod. Alt. scribit προσηνεγκε. Ib.

(17) Non Κερκυρίω, sed Κερκυρίω hanc inseribunt codd. Vat. 649 et Alt. Vers. 4 et 5 pro his ἀνοίξαι ἐζημίωσαι, mutatis casu et persona, non incommo- dō sensu codd. iidem habent, ἀνοία ἐζημίωσατε. Ib.

(18) In primo huius ἐπιστολῆς vocabulo satis inopinata codicibus Alt. lectio est: nam pro καλὸν in eo scribitur κάλει. Crediderim erratum in tono et rescribendum, καλεῖ τὸ πρὸ κινδύνων ἐζῶσθαι τὴν ὄψιν, καὶ Θεῷ διακονεῖν (nam ita habet cod.

CCXXXVIII. — ΣΟΡΑΝΟ ΚΟΜΗΤΙ.

De sancta communione.

Divinorum sacramentorum perceptio ideo communio appellata est, quia nobis conjunctionem cum Deo conciliat, nosque regni ipsius consortes ac participes reddit.

CCXXXIX. — ΗΕΡΜΙΝΟ ΚΟΜΗΤΙ.

Petiisti per litteras, ut tibi declararem quam ob causam cum quidam ea mente venisset, ut de pauperibus bene mereretur, grave discrimen subit, nec eum animi institutum ex adversis casibus eripuit. **66** Quoniam, inquam, Deus victimis iniqua ratione partis minima delectatur, nec adulterina dona admittit. Neque enim quisquis vult, benigne facit: **B** verum is demum, qui ut Deo dignum est, et acquisivit, et sacrificium promissit.

CCXXX. — ΕΙΔΕΜ.

Quandoquidem a me quaesisti, ut responsum meum Litterarum sacrarum testimonio confirmarem, illud scito, quod Cain et dona obtulit, et eorum, quæ enata fuerant, primitias. Verum Deus animi ipsius improbitatem perspicuens, ad eum oculos minime conjecit, nec ipsius munera suscepit, quamvis etiam aliqui ex voluntate atque animi instituto oblata⁷⁷.

CCXXXI. — CERCYRIO.

Audaces ad omnia et temerarios animos, pericula et perpetui terrores comitantur: lenes contra et mansuetos, laudes et honores, ac præfidentia. Quamobrem, nisi rectum de rebus iudicium amentia perdidisti, scelerata parte missa facta, ad meliorem te adijunge.

CCXXXII. — ΣΥΝΕΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Præclarum atque commodum est ante oborta pericula lumbos præinctos habere, Deoque ad ministram operam præbere, atque adversarias copias fide fundere ac profligare, non autem segnitie atque ignavia torpentes, inimicorum et hostium telis patere⁷⁸. Quandoquidem eo imprudentiæ, consilii que inopix progressi sumus, ut nec spatium quidem habeamus sacerdotii munus Deo exhibendi: quod

idem pro διακονεῖσθαι, ut sensus sit: *Vocat homines exspectatio periculorum ad præcingendos lumbos et Deo serviendum*, etc. Nec abhorret ab hoc, si quis attendat, reliquos epistolæ contextus. Vers. 4, pro ἐπιστῶν lege ἐπελ et initio versus quinti loco asterisci pone δὲ, auctore cod. Vat. 649. Vers. autepen. tolle asteriscum: nihil enim deest. Vers. penult. codd. Vat. et Alt. σερομάστη scribunt, nam et in loco hic alluso Num. xxv, 7, ἀναλαθὼν σερομάστην ἐν τῇ χειρὶ, optima editiones cum ἰῶτα simplici vocem illam scribunt. Quod sequitur in editis δὲ: correctius scribitur in iidem codd. duobus, ὅτε. Ib.

CCXXXIII. — ANASTASIO.

De arrogantia.

Quod Christus viros sanguinum abominetur⁸⁰, nec eos duntaxat, verum etiam omnes qui cum ipsis degunt (quod scilicet eorum flagitia et scelera minime ulciscatur), in Herode ostendit. Etenim post nefariam Baptistæ eadem, relicta regione cecidit⁸¹. Quocirca, nisi et teipsum, et omnes cives, Herodis fatum subire vis (cum quibus et domus tua, et liberi de medio tollentur), immanem istum furorem comprime. Quid frustra in malam pestem et exitium festinas?

CCXXXIV. — AMAZONIO.

Quid tu incassum libros gestas, et eorum lectionem, per ea, quæ facis, aversaris? Nam cum Dominus ipsum quoque curiosum seminarum conspectum damnet⁸², tu tamen non modo insano pulchritudinum amore flagras, verum etiam servilem, ut intellexi, vitam amplexus es, ut qui contubernale scortum acceperis, ac sempiternam ignominiam ames. Atqui te illud Scripturæ ob oculos habere oportebat: « Honorabile concubium in omnibus, et torus immaculatus: **67** fornicatores autem et adulteros Deus judicabit⁸³: » atque illud consecrari, hoc odisse. « Horrendum est in Dei manus incidere⁸⁴. » Qui hæc Scripturæ verba attendit, haudquaquam his delectatur, verum resistit.

CCXXXV. — SERENO.

De Domini interrogatione, « Quem me dicunt esse homines⁸⁵? »

Non ea de causa Christus, qui pectus ipsum penetrat, ex discipulis suis percontabatur, « Quem me dicunt homines esse, » quod variam hominum de se opinionem ignoraret, sed ut hac ratione certam omnibus confessionem traderet, quam ab eo inspiratus Petrus, tanquam basim ac fundamentum jecit, super quod Dominus Ecclesiam suam extruxit.

CCXXXVI. — EIDEM.

De responsione Petri, « Tu es Christus Filius Dei viventis⁸⁶. »

Hæc verba, *Tu es Christus Filius Dei*, duarum naturarum conjunctionem significant, quam Dei Filius in seipso, nostræ salutis causa, modo deitati consentaneo effecit.

⁸⁰ Psal. v, 7. ⁸¹ Matth. xiv, 5 seqq. ⁸² Matth. v, 28. ⁸³ Hebr. xiii, 4. ⁸⁴ Hebr. x, 31. ⁸⁵ Matth. xvi, 15. ⁸⁶ *ibid.*, 16.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(19) Pro οἰκός σου eod. Alt. legit οἰκοί σου. Possint. (20) Ambo eod. Vat. 649 et Alt. legunt, βιβλιοφθορεῖς, non βιβλιοφορεῖς, ut videatur auctor vocare βιβλιοφθορεῖν legere librum cujus præscriptis mores contrarios opponas. Vers. 4, etsi elegans est vulgata lectio, ἐπιμαίνη τοῖς κάλλεσιν, tamen constantior duo iidem eod. habent ἐπιμένεις, sensu et ipso non malo, ut significetur eum qui reprehenditur insperasse curiose et cum attenta mora formosas

ΣΑΓ'. — ΑΝΑΣΤΑΣΙΩ.

Περὶ ἀλαζονείας.

Ὅτι βδελύσσεται Χριστὸς τοὺς ἀνδρας τῶν αἱμάτων, οὐκ αὐτοὺς δὲ μόνους φημί, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς οἰκοῦντας σὺν αὐτοῖς, ὡς οὐκ ἐπεξίοντας ταῖς αὐτῶν κακοουργίαις, δεικνυσιν ἐπὶ Ἡρώδου. Μετὰ γὰρ τὴν τοῦ Βαπτιστοῦ μαιφονίαν καταλιπὼν ἀνεχώρησεν. Εἰ τοίνυν μὴ καὶ σαυτὸν καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ πόλει τῆς Ἡρώδου βούλει τυχεῖν τελευτήης, μεθ' ὧν καὶ οἰκός σου (19) καὶ παῖδες ἀφανισθήσονται, παῦσα: τῆς ἀνηκέστου μανίας. Τί μάτην ἐπιείγη κακῶς ἐξολέσθαι;

ΣΑΔ'. — ΑΜΑΖΟΝΙΩ.

Τί καὶ εἰκῆ βιβλιοφορεῖς (20), καὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἐκτρέπη οἷς ποιεῖς; Τοῦ Κυρίου γὰρ καὶ αὐτὴν [τὴν] περιεργον θέαν κατακρίνοντος, σὺ οὐ μόνον ἐπιμαίνη τοῖς κάλλεσιν, ἀλλὰ καὶ βίον, ὡς ἔγων, ἀνδραποδώδη ἠγάπησας, πόρνην σύνοικον λαβὼν, καὶ αἰώνιον ἀτιμίαν ἀγαπῶν, δέον συνιδεῖν τὸ γεγραμμένον: « Τίμιος ὁ γάμος; ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κολίτη ἀμίαντος· πόρνοις δὲ καὶ μοιχοῦς κρινεῖ ὁ Θεός· » καὶ τὸ μὲν ζηλωταί, τὸ δὲ μιῆσαι. « Φοβερὸν τὸ ἐμπροσθεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ. » Οὐχ ἤδεταί τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἀντιτάσσεται προσέχων.

Qui hæc Scripturæ verba attendit, haudquaquam his delectatur, verum resistit.

ΣΑΕ'. — ΣΕΡΗΝΩ.

Περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐπερωτήσεως, « Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; »

Οὐκ ἀγνοῶν τὴν τῶν ἀνθρώπων περὶ αὐτοῦ πολυώνυμον δόξαν ὁ τὰς καρδίας ἐμβατεύων Χριστὸς, ἤρετο τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς: « Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; » ἀλλὰ τὴν ἀσφαλῆ ὁμολογίαν διδάξει πάντας βουλόμενος, ἦν ἐμπνευσθεὶς ὁ Πέτρος παρ' αὐτοῦ ὡς κρηπίδα καὶ βάθρον (21) ἀπέθετο, ἐφ' ἣ τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν ὁ Κύριος ψυχοδόμησε

ΣΑΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ τῆς ἀποκρίσεως Πέτρον, « Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. »

Τὸ, Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τῶν δύο φύσεων σημαίνει τὴν ἑνωσιν, ἦν ἐν ἑαυτῷ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς εἰς σωτηρίαν ἡμῶν θεοπροπῶς ἐξεργάσατο.

facies. In fine epist. est sine dubio recipienda duorum eorumdem eod. lectio in voce προσέχων quæ continuata superioribus nihil sonat comminandum. Nostri autem eod. stigma post ἀντιτάσσεται majus signum, et demum apponunt: πρότερον. *Attende. lb.*

(21) Ambo iidem eod. pro βάθρον scribunt βάθραν. *lb.*

ΣΑΖ'. — ΗΡΜΟΚΙΑΝΩ (22).

Ἄγνοεῖς μὲν τὴν ἀναπόδοσιν, ὡς ἀδλεπτῶν πρὸς τὰ μέλλοντα. Οὐ μόνον δὲ ἐν τῷ μέλλοντι κριτηρίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ [τὰς ἐπαξίους] τίνουσι δίκας οἱ βάσκανοι. Καὶ πειθέτω σε ἡ τοῦ Ἀχαάθ Ἰαζάβελ, ἐπιμανεῖσα τῷ τοῦ Ναβουθά ἀμπελῶνι, καὶ νῦν μὲν βορὰ κυσὶ γενομένη, μετὰ ταῦτα δὲ τῷ αἰώνιῳ πυρὶ τηρουμένη.

ΣΑΗ'. — ΣΕΡΗΝΩ.

Εἰς τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Σωτήρος περὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι « Πύλαι ἄδου. »

Πύλας ἄδου ὁ θεὸς λόγος ἐκάλεσε, τὰς τῶν ἀθέων τιμωρίας, τὰς τῶν αἰρέσεων βλασφημίας, ἀΐσταισι πάσαις ἀνθεστῶσα ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, τὰς μὲν καταγωνίζεται, ὑπὸ δὲ τῶν οὐ κατακυριεύεται.

ΣΑΘ'. — ΑΛΦΕΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἦ ἐν τῷ ὄρει μεταμόρφωσις τοῦ Δεσπότης ὑμῶν καὶ Σωτήρος, τὴν ἐκ νεκρῶν ἐξανάστασιν ἡμῶν προεδήλου, ἦντινα καὶ φυλάττειν ἐν ἑαυτοῖς οἱ θεαταὶ προσετέττοντο μέχρι τῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως, ὡς τότε πιστῆν (23) φανησομένην, οἷα τῷ ἔργῳ ὁρωμένην. Ἐ δὲ Μωσέως καὶ Ἡλίου παρουσία, τὴν ζώντων καὶ νεκρῶν ἐμαρτύρησεν αὐτῷ δεσποτεῖαν.

ΣΜ'. — ΚΥΡΗΝΙΩ.

Ὅτι οὐκ ἔστιν αἰτιὸς τῶν κακῶν ὁ Θεός.

Εἰ τῶν κακῶν αἰτιὸν ἔστι τὸ Θεῖον, πῶς ἐπὶ σὲ δεῖ, καὶ ἥλιον ἀνατέλλει, καὶ μέχρι γήρωσ σε παρέτεινεν ἐνταῦθα, πολλῶν μὲν ἄξιον ὄντα θανάτων, καὶ πρὸ πλείονος χρόνου, δι' εὐσπλαγγίαν δὲ αὐτοῦ φυλαχθέντα εἰς τοῦτο ἡλικίας πρὸς μετάνωσιν καὶ νῆψιν;

ΣΜΑ'. — ΣΥΝΕΣΙΩ.

Περὶ Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιῶν.

Ὁ βούλει μαθεῖν σύντομόν ἐστιν, ἀλλ' ὁμως ἀσφαλές. Εἰ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχει Θεός, εἰ μηδὲν προσκτάται ποτε, ἀεὶ ἔστι καὶ Πατήρ. Εἰ δὲ ἀεὶ ἔστι Πατήρ, ἀεὶ ἔσχε τὸν Υἱόν. Συναεῖδος ἄρα ὁ Υἱὸς τῷ Πατρί.

ΣΜΒ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΗ.

Περὶ Μοντανοῦ.

Εἰ καὶ σοὶ ἀνήκοος ἦν μέχρι δεῦρο, ὡς ἔγραψας, ἡ Μοντανοῦ βλασφημία· ἀλλ' ἀρχαία ἐστὶ καὶ μακρὰ, σηπεδῶνα πολλὴν ἐργασαμένη [καὶ] λώδην καὶ λύμην. Χρὴ δὲ προτροπάδην αὐτὴν καὶ φεύγειν καὶ ἀποπέμπεσθαι (24), τοσαύτην τίκαται βλάβην τῇ ψυχῇ δυναμένην, ὅσην αὐτὸς εὔρεν τῆς πλάνης

²² Matth. xvi, 18. ²³ Luc. ix, 29.

VARÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(22) Non Ἡρμοκιανῶ, sed Ἡρωνιανῶ, *Heroniano*, hæc epistola inscribitur in codd. Vat. 619 et Alt. Vers. antepen. et pen. pro Ναβουθά cod. Alt. habet Ναβούσ τε. Paulo post pro κυσὶ cod. uterque legit κυνῶν, POSSIN.

A

CCXXXVII. — HERMOCIANO.

Mercedem ignoras, ut qui ad futura cæcutias. Porro non in futuro duntaxat iudicio ac tribunali, verum etiam in hac vita meritas pœnas pendunt qui invidia laborant. Hujus rei tibi fidem faciat Jezabel illa uxor Achab, quæ insana quadam vineæ Naboth cupiditate exarsit, ac propterea, et nunc canibus præda fuit, et post igni sempiterno servatur.

CCXXXVIII. — SERENO.

In illud dictum a Domino de Ecclesia, quod « portæ inferi ».

Per inferi portas divinus Sermo impiorum hominum cœtus atque hæresum blasphemias intelligit : quibus omnibus obsistens Dei Ecclesia, eas quidem frangit et expugnat, ab iis autem vinci non potest.

CCXXXIX. — ALPHIO PRESBYTERO.

Domini ac Salvatoris nostri in monte transfigurationis nostram a morte ad vitam excitationem præsignabat : quam quidem etiam usque ad ipsius resurrectionem, tacitam apud se tenere spectatores jubebantur, utpote tum fidem inventuram, ut quæ jam reipsa perspiceretur. Mosis autem et Helix præsentia hoc testabatur, eum et vivis et mortuis dominari.

CCXL. — CYRENIO.

Deum non esse malorum auctorem.

Si Deus malorum auctor est, qui fit ut super te pluat ac solem oriri faciat, atque ad senilem usque ætatem hic tibi vitam prorogarit, qui multis mortibus jam pridem dignus eras? Verum ob ipsius misericordiam ad hoc usque ætatis, pœnitentiæ ac resipiscentiæ causa, servatus es.

CCXLI. — SYNESIO.

De Ariani et Eunomiani.

Quod scire aves, breve est, ac certum tamen. **68** Si Deus sui semper similis est, nec quidquam unquam ipsi accedit, Pater semper sit necesse est. Quod si semper Pater est, sequitur ut Filium quoque semper habuerit. Ex quo conficitur, eum eandem cum Patre æternitatem habere.

CCXLII. — HERMINO COMITI.

De Montano.

Et si de Montani blasphemia nunquam ad hunc usque diem quidquam, ut scribis, audieras, tamen ea vetus et longa est, atque ingentem putredinem ac labem et perniciem conflagavit : opus est autem eam effuso cursu fugere atque amoliri, ut quæ tantum animæ detrimentum procreare queat, quantum

(23) Pro πιστῆν codd. Vat. 619 et Alt. habent πιστώσ. Id.

(24) Pro ἀποπέμπεσθαι codd. Vat. 619 et Alt. legunt ἐκπέμπεσθαι, et vers. antepen. pro συντίθεται, συντέθεται. Id.

ipse erroris artifex invenit. Præstigiis enim, et puerorum cædibus atque adulteriis, et simulacrorum cultibus constat, atque a sævis dæmonibus compingitur : cujus qui particeps est, illis confestim expletur.

CCXLIII. — EIDEM.

De eodem.

Prolixam quidem orationem impietatis declaratio requirit. Ut autem paucis rem complectar, Spiritum sanctum de medio tollere student, eum haudquaquam in die Pentecostes ad sacrosanctos apostolos venisse asserentes, verum longo post tempore Montani opera datum esse, hominis qui nihil quidem grave, ut ipsi contendunt, admisit, at revera in adulterio perspicue deprehensus sit, atque hoc præclaro facinore divinum prospectum ipsius fidei creditum esse affirmet.

CCXLIV. — EIDEM.

De eodem.

Nihil eos, qui sanis decretis animum minime adjectant, jejunium juvat. Quanto enim anima corpore præstantior est, tanto quoque pietatis dogmata vitæ anteponuntur.

CCXLV. — EIDEM.

De eodem.

Deteriorum usus hoc præstat, ut meliora inveniamus. Ut enim hanc impietatem vitemus, et hanc animadvertimus, et illam effugimus, ac per eam item alteram et denique puram ac labis expertem doctrinam percepimus. Quemadmodum igitur Montanum exhorremus, eodem modo Manichæum etiam, qui eadem quæ ille sentit, execrabimur. Gemellum enim malum est gehennæ intermedium.

CCXLVI. — EIDEM.

De Arianis et Eunomianis.

Inter Arium et Eunomium non de eo dissidium fuit, uter meliorem doctrinam profiteretur : verum uterque alterum impietatis magnitudine atque copia superare studuit. Ille nimirum cum Dei Filium factitium quiddam esse impudenter asserere ausus est ; hic autem eum servum esse impie affirmavit. Quocirca omnibus viribus ambos fugere oportet, utpote extrema labe ac pernicie discipulos suos implentes.

69 CCXLVII. — EIDEM.

Contra Sabellianos.

Alia narratu difficilis Charybdis, eos, quos arripuit, in inferni profundum præcipites agens, Sabellii error est : qui ex Africa profectus est, atque ad multos perrepsit. Siquidem adorandam ac be-

Α τεχνίτης. Μαργανεϊαίς γάρ και παιδοκτονίαις, μοιχείαις τε και ειδωλολατρειαίς συντίθεται· και δαιμοσι χαλεποίς συγκροτεται· ἥς μετέχων, ἐκείνων εὐθύς ἀναπιμπλαται.

ΣΜΓ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ αὐτοῦ [περὶ τοῦ αὐτοῦ].

Πολλῆς μὲν δεῖται μακρηγορίας (25) ἡ παράστασις τῆς δυσσεβείας. Ὡς ἐν συντόμῳ δὲ φράσαι, ἀνελεῖν σπουδάζουσι τὸ πανάγιον Πνεῦμα, οὐκ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς ἐπιφοιτῆσαι τοῦτο τοῖς ἱεροῖς λέγοντες ἀποστόλοις, ἀλλ' ἐς ὕστερον μακρῶ, Μοντανοῦ διακονοῦντος δεδῶσθαι, ἀνθρώπου οὐδὲν μὲν βαρὺ, ὡς οὗτοι φασί, πεπραχότος, μοιχοῦ δὲ φανερώς ἐαλωκότος, και τῷ κατορθώματι τούτῳ θεοφάνειαν λέγοντος πεπιστευῆσθαι.

ΣΜΔ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ αὐτοῦ.

Οὐδὲν ὀνίνησι νηστεία τοὺς ὑγιεῖσι μὴ προσέχοντας ὄροις· ὅσα γὰρ τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ προτερεῖται, τοσοῦτον πολιτείας δόγματα (26) προκρίνεται εὐσεβείας.

ΣΜΕ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ αὐτοῦ.

Ἡ χρῆσις τῶν χειρῶνων (27) τὴν εὐρεσιν ποιεῖ τῶν κρειττόνων. Ἴνα γὰρ τήνδε τὴν βλασφημίαν ἐκκλινωμεν, και τήνδε συνειράκαμεν, κάκεινην πεφεύγαμεν, και ἐκ ταύτης ἐτέραν και τὴν ἀσπιλον κατεῖλήφαμεν. Ὡσπερ οὖν Μοντανὸν μυσαστόμεθα, οὕτως και Μανιχαῖον τὸν σύμφρονα αὐτοῦ βδελυζόμεθα. Δίδυμον γὰρ κακὸν τῆς γεέννης μεσαίτατον.

ΣΜΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ Ἀρειανῶν και Εὐνομιανῶν.

Ἄρειῳ και Εὐνομίῳ οὐ γέγονε διαφορὰ πρὸς βελτίωσιν, ἀλλὰ ἀμφοτέροι ἀλλήλους βλασφημίας φιλοτιμία ὑπερβαλέσθαι (28) ἐφιλονεικήσαν· ὁ μὲν ποιημα τὸν τοῦ Θεοῦ Ἰδὸν ἐξεῖπειν τολμηρῶς ἀναθάρβήσας, ὁ δὲ και δούλον ἀσεβῶς ἀγορεύσας. Παντὶ τοίνυν σθένει [ἀμφοτέρους] φευκτέον, ἐσχάτης λύμης τοὺς μύστας ἐμπιπλώντας.

ΣΜΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Κατὰ Σαβελλιανῶν.

Ἄλλῃ δ' ὑσεξάγγελτος Χάρυβδις εἰς πυθμένα ἕδου κατακρημνίζουσα τοὺς ἀλόντας, ἡ Σαβελλίου κακόνοια, ἐκ Λιθύης ἀπάρασα, εἰς πολλοὺς δὲ κωμάσασα. Τὴν προσκυνητὴν γὰρ και μακαρίαν Τριάδα, μίαν

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(25) Non μακρηγορίας, sed κατηγορίας codd. Vat. 649 et Alt. legunt. Possint.

(26) Δόγμα in singulari non δόγματα scribit cod. Alt. 1b.

(27) Vulgatus ἡ χρῆσις τῶν χειρῶνων, male sine

dubio ad loci sententiam. Ergo ne dubites rescribere auctoribus codd. Vat. 649 et Alt., ἡ σύγκρισις, etc. 1b.

(28) Pro ὑπερβαλέσθαι codd. Vat. 649 et Alt. habent ὑποβαλέσθαι. 1b.

τινά τριπρόσωπον ὑπόστασιν ἐξελήρησεν, ὅπερ ἐστὶ τῶν τριῶν μᾶλλον ἀναίρεσις (29)· μία γάρ ἐστιν ἡ θεότης, τρεῖς δὲ αἱ ὑποστάσεις. Ταύτας τήρει, οὕτως ἔχε· μή τις σε συστολήν ὑποστάσεως, ὡς οὐσίας ἔνωσιν διδάξῃ.

ΛΜΗ'. — ΔΡΑΚΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰς τὸ, « Ὀδοποιήσατε τῷ ἐπιβεθηκότι ἐπὶ δυσμῶν. »

Ἄνατολὴν ἔχων θνομα Θεός, ἔφης, καὶ φῶς ὑπάρχων ἀπρόσιτον, πῶς ἐπὶ δυσμῶν ἐπιβέβηκεν; Ἄνατολὴ αὐτῷ θνομα, ἡ ἀναρχὸς θεότης, ἡ φῶς οὐσα ἀίδιον. Ἡ δὲ ἐπὶ δυσμῶν ἐπίθασις, ἡ κοινωλία τῆς ἀνθρωπίνης πτωχείας, δύσις οὐσα, καὶ νυκτὶ εἰκοῦτα, εἰ συγκρίνοιο τῇ ἄνω λαμπρότητι. Ἀσύγκριτα γὰρ ὑπῆρχε τὰ πράγματα πρὶν [ἡ] ἐνώσει αὐτὰ ἐν αὐτῷ ὁ τεχνίτης.

ΣΜΘ'. — ΕΠΙΚΤΗΤΩ (30).

Ποτήριον πτώσεως, καὶ κόνδου θυμοῦ, τιμωρίας τοῖς πταίοισιν ἀπειλεῖ ὁ Θεός εἰς διόρθωσιν, ποτὲ μὲν Βαβυλωνίοις, ποτὲ δὲ Ἀσσυριοῖς ἐγγχειρίζων. Ἄπερ ἐκποθέοντα ὑπὸ Ἑβραίων, αὐτοῦ μὲν ἀπεμέθυσσε, βελτίονος δὲ ζωῆς οὐκ ἤξισσεν. Ἐν δὲ Χριστῷ ἐπὶ ξύλου ποτήριον πῶν, καὶ πικρίαν λάτρευσε, καὶ εὐφροσύνην ἐπήγαγεν.

ΣΝ'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἡ ἀχάριστος ἡμῶν καὶ φαύλη διάθεσις, πᾶσαν Θεοῦ δωρεάν ἀναξίως ἐδέξατο. Πνεῦμα εἰληφάμεν ἄγων, καὶ πράξειςιν αὐτὸ φαύλαις ὠθήσαμεν. Θαυμάτων ἐδεξάμεθα χάρισμα, καὶ ἀπιστίας αὐτὸ παρωσάμεθα. Διδασκαλίαν καὶ σοφίαν ὁ δοτὴρ τῶν τοιούτων ἐνέπνευσε, καὶ βλασφημίας αὐτὰς ἀπωσάμεθα· ἱερωσύνην τὴν οὐράνιον ἐπιστεῦθημεν, καὶ κρίσει αὐτὴν σφαλερᾶ διεφθειράμεν. Ὁ δεῖνα ἔλαβε βιακῶς ἐπισκοπήν, καὶ γένει φορτίζει τὰ πράγματα. Ὁ δεῖνα οἰκονομεῖ, καὶ οἰκείται ὀχλεῖ τὸ θυσιαστήριον. Οὕτος ἐκείνῳ ψκλιεται, καὶ τὰ πτωχικὰ σφετερίζεται. Ἐκείνος τοῦτω εὐνοεῖ, καὶ ἐντομίας (31) καὶ θηλυδρίας ἀνδράποδα εὐωνα ἐπεισφέρει τοῖς ἀνακτόροις. Βαβαί, πόσαις κηλῖσι τὸ Θεῖον χαλίνεται βῆμα!

tam Trinitatem, unam quamdam tribus personis constantem hypostasim esse deliravit. Quod quidem tres potius delere est; una enim est deitas, tres autem hypostases. Has retine, atque ita crede: ne quis te hypostasis contractionem, tanquam essentialis conjunctionem, doceat.

CCXLVIII. — DRACONTIO PRESBYTERO.

In illud: « Viam facite ei qui ascendit ad occasum. »

Quæris quonam pacto, cum Deus Oriens appellatur, ac lumen inaccessum sit, super occasum tamen ascenderit? Respondeo: Oriens vocatur divinitas ortus expers, quæ sempiternum lumen est. Ascensus autem super occasum, est humanæ paupertatis communio ac societas: quæ occasus est, ac nocti similis, si cum superno splendore comparatur. Incomparabiles enim hæc duæ res erant priusquam eas artifex in seipso copulasset.

CCXLIX. — EPICTETO.

Prolapsionis ac ruinæ calicem, atque iracundiæ poculum supplicii causa Deus peccantibus comminatur, ut eos ad meliorem frugem convertat: nunc videlicet Babylonis, nunc Assyrii eos tradens. Quæ quidem ab Hebræis epota, eos quidem temulentos reddidit: meliore autem vita non donavit. At vero Christus, exhausto uno in cruce poculo, et amaritudinem sanavit, et voluptatem inexit.

CCL. — EUSEBIO EPISCOPO.

Ingratus noster atque improbus animus omnia Dei beneficia indigne suscepit. Spiritum sanctum accepimus: ac turpibus actionibus ipsum propulimus. Miraculorum donum consecuti sumus: ac perfidia nostra et incredulitate illud rejecimus. Doctrinam ac sapientiam is, qui hujusmodi munerum auctor est, nobis inspiravit, ac per impietates, et sacrilegas doctrinas, eas submovimus. Cælestæ sacerdotium fidei nostræ commissum est: ac per lubricum et periculosum iudicium, illud corrupimus. Ille per vim episcopatum accepit: et genere suo rerum statum onerat. Ille dispensatorem agit: et famulorum gregibus altare obturbat. Hic ad illius familiaritatem se adjunxit: et pauperum bona intervertit. Ille huic favet: et spadones atque effeminatos atque abjecta mancipia in templum infert. Papæ, quot inaculis divinum sacrarium contaminatur!

ΣΝΑ'. — ΕΥΑΓΓΡΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ τῆς χλαίνης.

Ἡ χλαίνα (32) τῆς χλεῦς τὴν ἐπίγειον πᾶσαν ἀρχὴν παίγνιον οὖσαν ἐθροιάμβευσεν· ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ

Psal. LXVII, 5.

D

CCLI. — EVAGRIO DIACONI.

De veste.

Ludibrii vestis de terreno omni imperio ac principatu, tanquam ludicro, triumphavit: verum

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(29) Codd. Vatic. 649 et Alt. legunt ἀναίρεσις. Possin.

(30) Hæc epistola bis in hac editione describitur. Exstat enim inferius pag. 501, num. 136, lib. IV, unde ab alterutro loco expungenda est. In ea vers. IV pro ἀπεμέθυσσε codd. Vatic. 649 et Alt. legunt, ἀλγῆ ἐμέθυσσεν. Vers. ult. cod. Alt. pro ἐπήγαγεν habet

ἐπήγαγεν. Id.

(31) Pro ἐντομίας recte corrigit codd. Vat. 649 et Alt. ἐκτομίας. Id.

(32) Cod. Vat. 649 non χλαίνα sed χλαίνη scribit, assentiente Alt. Ambo iidem vers. penult. μόνῃν legunt pro μόνων, quod videtur tamen aptius. Id.

Domino imposita, robur ac vires contraxit, atque ad imperium a successione immune progressa est. Conveniebat enim eam, cum vel Christum duntaxat contigisset atque ipsius fimbria exstisset, firmam ac stabilem effici.

CCLII. — ALPHIO PRESBYTERO.

Quare scissum est templi velum ⁹⁹.

Iter ad sancta, quod in templo occultabatur, ac velo intercipiebatur, illud subindicabat, sanctificationem nondum datam esse, ut quæ ad Domini nostri adventum ac præsentiam servaretur : quo scilicet tempore, cum velum infregisset, ac sanctiora adytis arcana, quæ Judæis, ut ingrati animi nota laborantibus, operta fuerant, gentilibus patefecisset, ad cœlestem cognationem nobis iter munivit. B

CCLIII. — EIDEM.

Cur in passione Domini inanimata flagellabantur.

Acriter Scripturæ sensus quæris : et quis mulgenti tibi sufficiet, nisi Deus sermonem ac nervos intentioni tuæ pares præbeat ? Quod petræ in Dominica passione perruptæ sunt, et monumenta ad corporum migrationem contremuerunt ⁹⁹, hinc illud significabatur, eum qui clavis confgebatur, et terrenorum, et subterraneorum Dominum esse.

CCLIV. — EIDEM.

Quam ob causam, inquis, ea quæ anima carebant cædebantur ⁹⁹ ? Nimirum ut Judæorum stoliditatem ac vecordiam accusarent : quod cum ea metu frangerentur, hi contra in lapidum naturam migrabant, atque et ad illatum terrorem stupidi, et ad beneficium ingrati erant. C

CCLV. — EIDEM.

De duobus latronibus.

Duo latrones ⁹⁹ duos populos adumbrabant : ille et qui ad extremum usque spiritum improbitatem animique perversitatem præ se tulerit, ac ne ultimam quidem captivitatem, quam a Romanis perpressus est, in contumeliarum Christo illatarum pœnam atque ultionem sese subiisse confessus sit ; hic autem, ut qui in extremo vitæ spiritu de peccatorum remissione minime desperarit, verum et expiarit.

CCLVI. — EIDEM.

De eodem.

Quod Dominus inter duos latrones cruci affigi sustinuerit, voluntariam ipsius ad duos populos præsentiam patefecit : ad quos, ut utrumque per

⁹⁹ Matth. xxvii, 51. ⁹⁹ ibid. 51, 52. ⁹⁹ ibid. ⁹⁹ Luc. xxiii, 39-43.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(33) Pro παράσχοι codd. Vat. 649 et Alt. habent παρέχοι. Iidem mox pro διεθρόθησαν legunt, διετρίθησαν, et in fine pro ηλούμενον, ηλωμένον. Possin.

(34) Paulo aliter Leo M. serm. 4, de passione Domini, videlicet, duos latrones cum Christo crucifixos representare non Judæorum et gentilium diversos populos, sed totum genus humanum in duo agmina in extremo iudicio dividendum. « Jesus Christus,

περιαφθείσα, τὸ ἰσχυρὸν καὶ ἐβρωμένον ἐκτίησας, εἰς ἀδιάδοχον προκόψασα κράτος. Ἔπρεπε γὰρ αὐτὴν καὶ μόνον ἀψαμένην Χριστοῦ, καὶ κράτεσδον γενομένην αὐτοῦ, ἀσφαλῆ καὶ βεβαίαν γενέσθαι.

ΣΝΒ'. — ΑΛΦΕΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Διὸ ἐσχίσθη τοῦ ραοῦ τὸ καταπέτασμα.

Ἡ τῶν ἁγίων ὁδὸς ἐν τῷ ναῷ κρυπτομένη, καὶ καταπέτασματι διεργομένη, μήπω δεδόσθαι τὸν ἁγιασμὸν ὑπεδείκνυ τῇ τοῦ Κυρίου ἡμῶν φυλαττόμενον παρουσίᾳ. Ἦνίκα διαβρήξας τὸ καταπέτασμα, καὶ γυμνώσας τοὺς ἔθνεσι τὰ τῶν ἁγίων ἀπόβρητα, κεκαλυμμένα Ἰουδαίους ὡς ἀγνώμοσιν, ὠδοποίησεν ἡμῖν πρὸς τὴν ἄνω συγγένειαν.

ΣΝΓ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Διὰ τί ἐν τῷ πάθει τοῦ Δεσπότου τὰ ἀψυχα ἐμαστίζετο.

Δριμῶς ζητεῖς τὰ νοήματα. Καὶ τίς σοι ἀρκέσει ἀμέλγοντι, εἰ μὴ θεὸς παράσχοι (33) λόγον [καὶ τόνον] τῷ σκοπῷ σου συντρέγοντα ; Αἱ πέτραι ἐν τῷ πάθει τῷ Κυριακῷ διεθρόθησαν, καὶ τὰ μνήματα πρὸς μεθοδεῖαν σωμάτων ἐτρόμαζον, τῶν ἐπιγείων καὶ ὑπογείων Δεσπότην σημαίνοντα τὸν ἡλούμενον.

ΣΝΔ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Τίνος χάριν, ἔφη, τα ἀψυχα ἐμαστίζετο ; Τῆς Ἰουδαίων, φημί, κατηγοροῦντα ἡλιθιότητος· ὅτι τὰ μὲν φόβῳ συνετρίβετο, αὐτοὶ δὲ εἰς λίθων φύσιν μεθίσταντο, καὶ πρὸς φόβον ἀναίσθητοι, καὶ πρὸς εὐεργεσίαν ὄντες ἀχάριστοι.

ΣΝΕ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ τῶν δύο ληστῶν.

Οἱ δύο λησταὶ τοὺς δύο ὑπέγραφον λαοὺς (34)· ὁ μὲν μέχρι τελευτῆς τὸ ἀγνώμον ἐνδειξάμενος, καὶ οὐδὲ τὴν ἐσχάτην αἰχμαλωσίαν, ἣν ὑπὸ Ῥωμαίων ὑπέμεινε, εἰς ἄμνηναν τῶν κατὰ Χριστοῦ παροινιῶν ὁμολογήσας ὑφίστασθαι· ὁ δὲ, πρὸς αὐτῷ τῷ τέλει μὴ ἀπογνοῦς τῆς ἀφέσεως, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τὸν ἐσμὸν τῶν κακῶν θεολογία διορθωσάμενος.

scelerum agmen divinitatis prædicatione correxerit

D

ΣΝΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ αὐτοῦ.

Τὸ μέσον τῶν ληστῶν ἀνασχέσθαι σταυρωθῆναι τὸν Κύριον, τὴν ἐκούσιον αὐτοῦ πρὸς τοὺς δύο λαοὺς ἀπεκάλυψε παρουσίαν, πρὸς οὓς ἐκὼν παρεγένετο,

ἀμφοτέρους τῆ ἑαυτοῦ βουληθείς ἐνανθρωπήσει ἀνα-
νεύσασθαι· εἰ καὶ ὁ πρότερος, ὡς ὁ εἷς τῶν ληστῶν,
παρητήσατο, « Οὐκ ἔχομεν, λέγων, βασιλεία εἰ μὴ
Καίσαρα. » Καὶ τὸ αἷμα τὸ ἀθῶον ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ κε-
φαλὴν ἐξαιτούμενος, καὶ ὡς δικαίῳ τῷ φόνῳ ἐν-
αδρυνόμενος. Ἄφ' ὧν καὶ οὗτοι κάκεινος (35) τῆς βα-
σιλείας ἐξέπεσον.

ΣΝΖ'. — ΕΥΛΟΓΙΟΓ.

Περὶ τῆς τοῦ Ζαχαρίου κωφεύσεως.

Ἄνατῆλλοντος φωτός, ὁ δρθρος ὑποχωρεῖ. Ἥλιου
ἀνίσχοντος λαμπρῶς, τὰ τῶν ἀστέρων ἀμαυροῦται
χορευήματα. Ὅτε αἰθριος (36) ἡμέρα ἐπιφανῆ, τὰ τῆς
ἰω ἀπολήγει σκιάσματα. Ὅτε ἡ τοῦ Εὐαγγελίου σοφία
ἐξέλαμψεν, ἡ τοῦ νόμου παιδαγωγία ἐσχόλασεν. Οὕτω
κωφεύει Ζαχαρίας, τὰ τοῦ νέου καὶ παραδόξου ἀσπα-
σμοῦ ἀκηκόως εὐαγγέλια.

ΣΝΗ'. — ΠΕΤΡῶ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗ.

Τοὺς τῶν μοναχῶν νεοπαγεῖς οὔτε καταφορτίζειν
θεῖ τῷ τοῦ κανόνος ζυγῷ, ἵνα μὴ εὐθύς ἐν προσι-
μῳ (37) ἀπέπεισιν· οὔτε ἀδαμάστους καὶ ἀπόνους
ἔξῃ, ἵνα μὴ πρὸς βῆθυσιν ἐμπέσωσιν, ἀλλὰ κατὰ
βραχὺ προσαύξιν αὐτοῖς τὴν ἀνάβασιν, ἵνα ὡς Ἰσαὰκ
προβαίνοντες μείζονες γένωνται. Ὁ γὰρ ὑπερβάλλον
πόνος ποιεῖ, τοῦτο καὶ πολλὴ ἀμέλεια πληροῖ· ὁ μὲν
καταβάλλων, ἡ δὲ ἐκλύουσα.
que ingens negligentia incuriaque præstat : ille
videlicet prosternens, hæc autem enervans et emol-

ΣΝΘ'. — ΓΙΓΑΝΤΙΟΓ.

Αὐτὸς μὲν πᾶσαν φεῦγε βλασφημίαν· τῶν δὲ τῆς
θείας Γραφῆς θεωρημάτων, ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν
μεθοδικῶς τὴν ἐπίλυσιν. Οὐκ οἶμαι τὸν κόσμον χω-
ρῖσαι τὰ γραφόμενα βιβλία τῶν τοῦ Κυρίου θεοση-
μείων, ὁ εὐαγγελιστῆς ἀπεφῆνατο. Ἐπειδὴ κόσμος
σύντομος ὁ ἀνθρωπῶς ἐστι πάντων [τῶν] τοῦ κόσμου
συμπληρωτικῶν μετέχων στοιχείων. Ἄ τοίνυν ὁ ἀν-
θρωπῶς ἀπίθανος (38) ὧν, ὡς τὰ πολλά, οὐκ ἐχώρει
θαύματα, ὡς ὑπερφῶν καὶ θεία, τῶν καὶ πώποτε
φθασάντων ὑψηλότερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα, ταῦτα
μὴ χωρεῖν τὸν κόσμον ἐστοχάσατο.

ΣΞ'. — ΛΟΥΚᾶ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Περὶ ὑποταγῆς.

Βαρὺν ὑπῆλθες ζυγὸν, ἀπειρίζους ὧν. Καὶ δέος
ἐστὶ μὴ πρὸς τὴν σμινύην τοῦ θεοῦ ἀτονήσης ἀρ-
τροῦ, κάκεινου φανῆς συνεργῶς τοῦ πύργου οἰκοδο-
μοῦντος, καὶ τὰς δυνάμεις μὴ προσρῶντος. Εἰ τοίνυν
ἄξιμος βούλει γενέσθαι μοναχῶς, μὴ αὐτόθουλον καὶ

³¹ Joan. xix, 15. ³² Luc. i, 13. ³³ Joan. xxi, 25.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(35) Codd. Vat. 649 et Alt. addunt κοινῶς. POSSIN.
(36) Αἰθριος adverbialiter ponunt codd. Vat. 649
et Alt. scribendo, αἰθρίως. Id.

A incarnationem suam renovaret, ultro ac sponte
accessit, etiamsi prior, quemadmodum ex latro-
nibus unus, id beneficium repudiavit (« Non habemus regem, inquit, nisi Cæsarem³¹») dum et innoxium 71 sanguinem in capitis sui perniciem ad necem deposcit, et huiusmodi cæde tanquam iusta gloriatus est. Ex quo effectum est, ut et hic populus et latro ille regno exciderint.

CCLVII. — EULOGIO.

De eo quod Zacharias mutus factus sit.

Ex oriente luce matutina diluculum abscedit. Claro sole oriente siderum chorus obscuratur. Cum purus ac liquidus dies illuxit, auroræ umbræ finem accipiunt. Cum Evangelii sapientia effulsit, legis puerilis institutio munus suum exercere desit. Sic nempe vocis usum mittit Zacharias, posteaquam novæ atque admirandæ salutationis lætum nuntium audivit³².

CCLVIII. — PETRO ARCHIMANDRITÆ.

Monasticæ vitæ tirones, nec regulæ jugo immo-
dice onerare oportet, ne statim in ipsis præludiis animis frangantur, ac deficiant : nec rursus indomitos ac laborum expertes relinquere, ne in scordiam et ignaviam prolabantur : verum paulatim ad altiora provehere : ut, quemadmodum Isaac, sensim progredientes, in majorem magnitudinem evadant. Nam quod immodicus labor efficit, hoc quoque videlicet prosternens, hæc autem enervans et emol-

C

CCLIX. — ΓΙΓΑΝΤΙΟ.

Tu quidem blasphemiam omnem fuge : theorematum autem divinæ Scripturæ solutiones et explanationes compendiarie ratione a nobis exposce. Non arbitrator mundum capere posse eos, qui de divinis miraculis conscribi possint, libros³³, evangelista pronuntiavit. Quoniam brevis ac contractus mundus homo est, ut qui omnium elementorum, ex quibus mundus velut omnibus suis numeris absolutus est : idcirco miracula ea, quæ, ut natura præstantiora, et divina, et iis omnibus, quæ unquam edita fuerant, sublimiora, homo, utpote magna ex parte inscius et absurdus, minime capiebat, a mundo capi non posse conjecit.

D

CCLX. — ΛΟΥΚᾶ ΜΟΝΑΧΟ.

De subjectione.

Grave jugum subiisti, jugi adhuc experts. Ac periculum est, ne ad aratri Dominici jugum elanguescas ac deficias, illiusque socius esse videaris, qui, viribus suis ac facultatibus minime ante perpensis et exploratis, turrim exædificandam suscipit. Quare

(37) Melius codd. Vat. 649 et Alt. ἐκ προσιμῶν. Id.

(38) Codd. Vat. 649 et Alt. ἀπίστος. Id.

si probus monachus fieri studes, ne eam rationem **A** μονότροπον ἀρέσκεσαι μετέργου, ἀλλὰ κλίνον τὴν γνώ-
 ineas, ut tuo ipsius arbitrio vivas, ac mores tuos
 tibi uni probatos esse velis : quin potius iis men-
 tem tuam et consilium submitte, qui et vita, et
 tempore; et labore divinam vineam jam ante fode-
 runt et coluerunt : a quibus munus istud facile
 perdisces. Ridiculum enim plane est, cum, ut vi-
 lium ac mechanicarum artium magistros nanciscamur, **72** huc atque illuc oberremus, divinam ta-
 men philosophiam, tanquam vile aliquid ac despiciendum, nobis ipsis committamus.

CCLXI. — EUBULO.

De malitia.

Quod prorsus inutilis sit improbitas atque et in
 præsens mala contubernalis, et in futurum acris ac
 vehemens accusatrix, ex multis intelliges. Quid
 igitur hanc amplecteris ac foves, o Cacobule potius
 quam Eubule? Quam si fugias, ut bonis omnibus
 inimicam et infestam, et apud Deum, et apud **B**
 homines clarus ac celebris existes.

CCLXII. — LEONTIO EPISCOPO.

Non oportere inexercitatos monasteria instituire.

Bonus ille Eusebius, rebus omnibus aliis recte ac
 præclare constitutis, id quoque Pelusio adventu
 suo præbuit, ut bubulcis quibusdam et caprariis,
 ac fugitivis mancipiis (qui neminem unquam ex iis
 qui monasticam vitam aut coluerint, aut omnino
 ament, magistrum habuerunt, nec etiam de hac
 philosophia quidquam unquam audierunt, aut ha-
 bitu tenuis didicerunt), monasticas palæstras oppri-
 mendas ac præfocandas committeret. Qua quidem **C**
 in re perinde fecit, ut si quis, cum prælio undique
 urgeatur, ac magna telorum vis emittatur, inermi-
 bus hominibus ac rei militaris imperitis instruendam adversus ea aciem mandet, victoriamque sua
 sponte in perniciem suam prodat.

CCLXIII. — HERACLIO DIACONO.

Apte atque accommodate omnes, qui tuam muta-
 tionem perspiciunt, illud divini Psalmistæ tibi ac-
 cinunt, « Transivi, et ecce non erat : quæsi vi eum,
 et non est inventus locus ejus »³⁹. » Nam qui vim ali-
 quam a Domino acceperunt, eaque non ad benefi-
 cium rependendum, sed ad ulciscendum usi sunt,
 eo tandem rediguntur, ut vim nullam habeant, ac
 maleficæ potentiaæ pœnas exposcuntur.

CCLXIV. — ORIONI.

Communis quidem omnium hostis est diabolus ;
 generalia autem bella gerit adversus eos, qui ipsius
 voluptatibus cultum minime adhibent, nec per ma-
 lorum radicem avaritiam ipsum adorant. Quorum
 in numero, et quidem inter propugnatores, cum
 ipse sis, spiritus armaturam arripe.

CCLXV. — SYMMACHO.

Si ob corporis proceritatem omnium mortalium

³⁹ Psal. xxxvi, 36.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(39) Pro φεύγων φεύγε, et vers. seq. pro πολεμίαν, πολέμιον codd. Vatic. 649 et Alt. legunt. POSSIN.

(40) Διατιθείς pro διαθείς, et vers. 8 pro περι-
 εστώτος, παρεστώτος, codd. Vatic. 649 et Altaemsis

μονότροπον ἀρέσκεσαι μετέργου, ἀλλὰ κλίνον τὴν γνώ-
 μην τοῖς βίῳ καὶ χρόνῳ καὶ πόνῳ ἤδη τὸν θεῖον
 σκάψασι καὶ σκαπανεύσασιν ἀμπελώνα· παρ' ὧν εὐ-
 κόλως τὴν ἐργασίαν μαθήσῃ. Γελοῖον γὰρ καὶ κατα-
 γέλαστον, βαναύσου μὲν τέχνης πανταχόσε περινο-
 στεῖν διδασκάλους, τὴν δὲ θεῖαν φιλοσοφίαν, ὡς εὐ-
 τελέες τι, ἑαυτοῖς ἐπιτρέπειν.

ΣΣΑ'. — ΕΥΒΟΥΛΩ.

Περὶ κακίας.

Ἵτι παντάπασιν ἀκερδῆς ἐστὶν ἡ κακία, καὶ πρὸς
 τὰ παρόντα φαύλη σύνοικος, καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα
 ἰσχυρὰ κατήγορος, φήσουσι σοὶ πολλοί. Τί τοίνυν αὐ-
 τὴν ἀσπάζῃ καὶ περιέπεις, Κακόβουλε μέλλον ἢ Εὐ-
 βουλε; Ἢν φεύγων (39) ὡς πᾶσι τοῖς καλοῖς πολε-
 μίαν, καὶ θεῶ φανήσῃ καὶ ἀνθρώποις δοιδιμοσ.

ΣΣΒ. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἵτι οὐ χρὴ τὴν ἐπισκοπὴν ἀγυμνάστους μονα-
 στήρια συγκροτεῖν.

Πάντα καλῶς ὁ χρηστὸς διαθείς (40) Εὐσέβιος, καὶ
 τοῦτο τῇ παροιμίᾳ Πηλουσίου παρέσχετο, βρονόμοις
 τισὶ καὶ αἰπόλοις καὶ δραπέταις οἰκέταις ἐπιτρέπων
 μοναχικὰ συμπηγνυσθαὶ παλαιστήρια, οὐδὲν μαθη-
 τευθεῖσι τὴν μοναχικὴν ἢ μετελθόντων, ἢ ὅλως ἀγα-
 πῶντων, οὐδὲ ὅλως τῆς φιλοσοφίας ταύτης ἢ ἀκη-
 κοῦσιν, ἢ μέχρι σχήματος διδαχθεῖσι. Τοῦτο ποιῶν,
 ὥσπερ ἂν εἴ τις, πολέμου περιεστώτος, καὶ βελῶν
 σφοδρῶς ἀφιεμένων, ἀόπλιος καὶ ἀπειροπολέμιος
 ἐπιτρέποι τὴν πρὸς ἐκείνα παράταξιν, καὶ προδιδῶ
 καθ' ἑαυτοῦ ἔκουστως τὴν νίκην.

ΣΣΓ'. — ΗΡΑΚΛΕΙΩ (41) ΔΙΑΚΟΝΩ.

Πρόσφορον καὶ ἀρμολίαν σοὶ πάντες, ὅσοι τὴν σὴν
 ὀρώσιν ἀλλοίωσιν, ἐπάδουσι θεόφαντον ψαλμῶδιαν,
 τὸ, Παρῆλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν, καὶ ἐξήτησα αὐτὸν,
 καὶ οὐκ εὗρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ. Οἱ γὰρ δύναμιν παρὰ
 Κυρίου λαμβάνοντες, καὶ ταύτῃ οὐκ εἰς ἀμοιβὴν κε-
 χρημένοι, ἀλλ' ἄμυνα, καὶ εἰς τὸ μηδὲν δύνασθαι
 περιίστανται, καὶ τῆς κακοποιῶ δυνάμεως τὰς εὐ-
 δ θύνας εἰσπράττονται.

ΣΣΔ'. — ΩΡΙΩΝΙ.

Κοινὸς μὲν ἀπάντων ὁ ἐχθρὸς, πολέμους δὲ ἔχει
 γενικοὺς πρὸς τοὺς ταῖς ἡδοναῖς αὐτοῦ μὴ λατρεύον-
 τας, καὶ τῇ ρίζῃ τῶν κακῶν φιλαργυρίᾳ αὐτῷ μὴ
 προσκυνούντας. Ἢν εἰς ὑπάρχων καὶ πρόβολος, ἔχου
 τῆς πανοπλίας τοῦ πνεύματος.

ΣΣΕ'. — ΣΥΜΜΑΧΩ.

Εἰ τῷ ὕψει τοῦ σώματος, τὸ μείζων εἶναι τῶν ἀν-

habent. Id.

(41) Inscritbitur hæc epistola in iisdem ambobus
 codd. non Ἡρακλείῳ sed Ἡρακλείτῳ. Id.

θρώπων πεφάντασαι, Νεβρώδ δ γίγας πολλῶ σε ὑπερ-
 ἵπτατο, καὶ οἱ Ἀσταρώθ (42) γίγαντες, καὶ Γολιάθ
 ὁ ἀλλόφυλος, καὶ Σαούλ ὁ παντὸς τοῦ Ἰσραὴλ ὑπερ-
 ὤμιος. Ἄλλ' οὐδὲν αὐτοῦς ὠνησε τὸ μῆκος, τῆς θείας
 ἐπικαιρίας φρονήσαντας ὑψηλότερα.

ΣΣΓ'. — ΚΡΑΤΙΝΟ.

Περὶ ὑποταγῆς.

Ἦν αὐτὸς μοι πεῦσιν προσήγαγες, ἄλλος τις τῷ
 Κυρίῳ· ὁ μὲν εἰρηκῶς, τί ποιήσας, ζωὴν αἰώνιον
 κληρονομήσω; αὐτὸς δὲ γεγραφῶς, τίνοι μοναχικὴν
 κατορθώσω; Ἄλλ' ὁ μὲν πρὸς τὸν νόμον, ὡς νηπιώ-
 δης, ἐπέμπετο· σὲ δὲ ἐγώ, ὡς τελείων ἐπιέμενον,
 πρὸς ὕψος χειραγωγῶ ἀναβάσας. Ἄρνησαι σαυτὴν,
 καὶ ἄρον τὸν σταυρὸν, καὶ φεύγε ὡς ἐγώ.

ΣΣΖ'. — ΚΥΡΗΝΙΟ (43).

Αὐτὸς μὲν ἠρώτησας, ποίαν ἔχει ἡ ψυχὴ ἔχει τὴν
 κατάστασιν, ἢ τίνοι πρόσωπ συνέχεται. Ἐγὼ δὲ φημι
 σοι, ὅτι Ἡ μὲν βιώσασα γρησῶς, εἰς ἀνάστασιν ἐλεύ-
 σεται ζωῆς· ἡ δὲ ζήσασα κακῶς, εἰς αἰώνιον πορεύ-
 σεται πυράν. Ἦνπερ δεδιώς, φρόντιζε ὅπως εὐρε-
 θῆσῃ ἀκατάγκωστος καὶ ἀκόλαστος.

ΣΣΗ'. — ΠΑΥΛΟ.

Περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ θείου κηρύγματος.

Αὐτῷ ᾧ νομίζεις ἐλαττώματι [τῷ] ἀκόμῳ καὶ
 ἀγραμμάτῳ τῶν ἱερῶν τοῦ Κυρίου μαθητῶν (44),
 ὑπάρχει τοῦ θείου Εὐαγγελίου ἡ δύναμις, δι' ἐκει-
 νων κρατήσασα, δι' ὧν ἄλλοι ἠτήθησαν.

ΣΣΘ'. — ΜΑΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ.

Πρὸς ἱερεῖς, περὶ τῆς τῶν πενήτων οἰκονομίας.

Εἰ καὶ ἀλόγιστος εἶ καὶ ἀνάγωγος· ἄλλ' οὖν κἀν
 ἐκ παρακούσματος ἔχεις, ὅτι πάλοι οἱ τῶν θείων
 ἀποστόλων μαθηταί, τὰ οἶκοι πιπράσκοντες, τῇ ἐκ-
 κλησίᾳ ὑπὲρ πτωχῶν προσεκόμιζον. Σὺ δὲ πᾶν τού-
 ναντίον ποιῶν, τὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν πτωχῶν
 οἶκοι συνάγεις ἀσεβῶς. Παῦσαι τοίνυν τῆς ἀσεβείας·
 εἰκονόμος γὰρ εἴρηται παρὰ τὸ οἰκεῖα αὐτῶν νέμειν
 τοῖς πένησιν. Οἰκεῖα δὲ αὐτῶν, εἰκότως τὰ ἐκκλη-
 σιαστικά (45).

ΣΥ'. — ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΙ.

Κατὰ Ἑλλήνων.

Ἐξέστί [σοι] συνιδεῖν, ἄριστε, ἐκ τῶν συμβάντων

* Luc. x, 25.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(42) *Iidem duo codd. non Ἀσταρώθ, sed Ἀστα-
 ρώθιοι legunt. Possin.*

(43) *Inscribitur hæc epistola in codd. iisdem Κυ-
 ρηνίῳ, Curenio, non Κυρινίῳ. Vers. 2 post πρόσωπ
 illum inserunt, ἢ τὸ πῶς. Id.*

(44) *Pro μαθητῶν cod. Alt. habet μαθημάτων. Id.*

(45) *Memorabilis hic est locus, ex quo intelligi-
 mus, bona ecclesiastica bona pauperum esse. Sic
 res Ecclesiæ esse patrimonia pauperum scripserunt*

A maximum te esse imaginariis, gigas Nembrod longe
 te altitudine vincebat, et gigantes Astaroth, et bar-
 barus Goliath, et Saul, qui Israelitas omnes hume-
 ris superabat. Verum nihil eos sublimitas juvit,
 divina benignitate ac facilitate altius de se sen-
 tientes.

CCLXVI. — CRATINO.

De subjectione.

Quam tu mihi quæstionem obtulisti, eandem alius
 etiam quispiam Domino obtulit: ille nimirum, cum di-
 xit, « Quid faciens, 73 vitam æternam possidebo **?»
 Tu autem cum scripsisti: Quanam ratione omnes
 monasticæ vitæ numeros explebo? Verum ille, ut
 puerili animo præditus, ad legem mittebatur: ego
 vero te, ut perfectionis cupidum, ad ascensionis
 fastigium porrecta manu duco. Abnega teipsum
 et tolle crucem tuam, ac mei instar fuge.

CCLXVII. — CYRENIO.

Tu quidem sciscitatus es, quemnam illic anima
 statum habeat, aut quonam modo, vel loco conti-
 neatur. Ego vero respondeo: Ea quæ recte atque
 honeste vixit, ad vitæ resurrectionem veniet; quæ
 autem male et flagitiose curriculum vitæ confecerit,
 ad sempiternum rogam proficiscetur. Quod quidem
 tu metuens, curam omnem adhibe, ut condemnatio-
 nis ac pœnæ expers inveniariis.

CCLXVIII. — PAULO.

De potentia divinæ prædicationis.

Hæc ipsa, quam tu vitium esse existimas, san-
 ctoꝝ Domini discipulorum humilitate ab omni
 fastu et ostentatione aliena, litterarumque inciscitia,
 divini Evangelii vis ac potentia majorem in mo-
 dum eminet: ut quæ per ea victoriam adepta sit,
 per quæ alii victi sunt.

CCLXIX. — ΜΑΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ.

Ad sacerdotes, de pauperum dispensatione.

Quancquam tu vecors es atque contumax, atta-
 men vel fando illud audiisti, quod olim divinatorum
 apostolorum discipuli venditas suas facultates ad
 ecclesiam pauperum causa deferebant. At tu contra
 omnino faciens, ecclesiæ ac pauperum bona domi-
 tuæ impie ac nefarie colligis. Huic igitur impietati
 finem impone: œconomus enim hinc dictus est,
 quod pauperibus, quæ ipsorum sunt, tribuat. Prop-
 ria autem ipsorum merito sunt ecclesiastica bona.

CCLXX. — ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΙ.

Contra gentiles.

Optime vir, ex his quæ evenerunt, majora tibi

et Carolus Magnus et Ludovicus Pius impp. in Capi-
 tulis, cap. 85, et D. Hieronymus ad Damasum papa-
 mam scribens, pauperum esse ait, quidquid habent
 clerici. Quæ dicta in Decreto quoque a Gratiano
 relata laudat (et merito quidem) Cujacius in Reci-
 tationib. ad Decretales ad cap. 2, ext. De præscript.
 RITT.

— Vers. 5, τὸ τῆς, codd. V. 649 et A. τὰ τῆς, etc.
 Vers. 6 et 7, ἀσεβείας, iidem codd. ἀσέτας. Possin.

perspicere licet. Ethnicismus enim multis et temporibus et laboribus, et opibus, et armis, et sermonibus corroboratus ex oculis evanuit. Nostra autem religio plebeis et illitteratis, et pauperibus atque abjectis hominibus demandata, brevi temporis spatio fulgetræ in modum quoquo gentium pervasit, non oculos duntaxat atque aspectum, sed etiam mentes illuminans, quoniam videlicet ille ex commentitiis fabulis constabat : hæc autem ex cælestibus dogmatibus compacta erat.

CCLXXI. — LEANDRO.

De libero arbitrio.

Humana natura, vir eximie, nec ejusmodi 74 est, quæ vitium admittere nequeat : nec rursus vitæ vitia habet. Verum mens ac voluntas hæc admittens, prolapsionem a virtutibus sustinet.

CCLXXII. — EIDEM.

Illud quod scribis, primus quoque homo perpesus est, verum secundus priorem formam ipsi reddidit : quippe qui in ea modo sermonem omnem superanti exstiterit, eamque modo divinitati consentaneo correxerit.

CCLXXIII. — EUTONIO.

« *Magnifico Dominum,* » etc.

« Magnifico Dominum in laude, et placebit ei super vitulum novum, » canebat David⁹², Judæorum ruinam, et gentium adjunctionem significans. Quoniam enim, inquit, populus ille, cujus fidei sacrificia commissa fuerant, Deum rejectit, nec cruoris profusione Deus oblectatur, propterea ego spiritualementem cultum adhibeo : quem ipse multo pluris, quam illum, facturus est.

CCLXXIV. — THEONI.

Pulchritudine atque opibus, ut apparet, gloriaris, aliosque, quibus hæc desunt, pro nihilo ducis : illud ignorans, te feno quam occissime marcescente⁹³ ornatum esse. Atque item pecunias tanquam aquam contines, quæ alios ex aliis humectat, ac rursus ad alios fluit. Quamobrem aut ad infidas hujusmodi opes, perinde atque ad umbram et funum, et ventos, animum adijce : aut illud scito, te umbræ, et fumo, et ventis confidere.

CCLXXV. — PELUSI MAGISTRATIBUS.

Præclara educationis præmia Pelusium ab Aspiano capit : præclaram ille vicem ac mercedem altrici

⁹² Psal. LXXVIII, 31. ⁹³ Isa. XL, 8.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(46) Codd. Vat. 649 et Alt. συνήρμωστα. Possin.
(47) Titulus hujus epistolæ in cod. Vat. 649 nomen Leandri scribit sine diphthongo, Ασάνδρω. Porro hæc epistola iterum reponitur hoc ipso in libro pag. 81, numerata illic 303, sed illic plenius habetur plus dimidio aucta, quare hoc ejus principium ex hoc loco expungendum esset. Id.
(48) Codd. Vat. 649 et Alt., in prima persona γέγραφα, Id.

Α τὰ μελίζονα. Ὁ γὰρ Ἑλληνισμὸς πολλοῖς καὶ χρόνοις καὶ πόνοις καὶ πόροις καὶ ἔπλοις καὶ λόγοις κρατυθεὶς, ἤφανίσθη. Ἡ δὲ ἡμετέρα θρησκεία ἰδιώταις καὶ ἀγραμμάτοις καὶ πτωχοῖς καὶ εὐτελεσίην ἐργηρισθεῖσα ἐν βραχεῖ καιρῷ, δίκην ἀστραπῆς διήλθε πανταχοῦ, οὐ τὰς ὄψεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς γνώμας φωτίσασα. ὅτι ὁ μὲν ψευδεῖα μύθοις συνέκειτο· ἡ δὲ δόγμασιν οὐρανόις συνήρμωστο (46).

ΣΟΑ'. — ΛΑΙΑΝΔΡῶ (47).

Περὶ αὐτεξουσίου.

Ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπιεῖα, θαυμάσιε, οὔτε ἀνεπίδεκτὸς ἐστὶ κακοῦ, οὔτε φυσικῶς κέκτρηται τὰ κακά. Ἄλλὰ γνώμη ταῦτα προσιεμένη, τὴν τῶν καλῶν ὑπομένει ἀπόπτωσιν.

ΣΟΒ'. — Τῶ ΑΥΤῶ.

Ἐκεῖνο δ' γέγραφας (48), καὶ ὁ πρῶτος πέπονθεν ἀνθρωπος, ἀλλ' ὁ δεῦτερος αὐτῷ τὴν προτέραν μορφὴν ἀποδέδωκεν, ἐν ἐκείνῃ ἀφράστως γενόμενος, καὶ ταύτην θεοπροπεῖως διορθωσάμενος.

ΣΟΓ'. — ΕΥΤΟΝΙῶ.

« *Μεγαλυνῶ τὸν Κύριον,* » καὶ τὰ ἐξῆς

« *Μεγαλυνῶ τὸν Κύριον ἐν αἰνέσει, καὶ ἀρέσει αὐτῷ ὑπὲρ μόσχον νέον,* » ἐψάλλεν ὁ Δαβὶδ, τὴν Ἰουδαίων σημαίνων ἀπόπτωσιν, καὶ τῶν ἐθνῶν τὴν οὐκαιοσίαν. Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶν, ὁ τὰς θυσίας πιστευθεὶς ἠθέτησε λαὸς, καὶ (49) οὐχ ἤδεται αἷμασιν ὁ Θεὸς, ἐγὼ τὴν ἐν πνεύματι προσάγω λατρείαν, ἥπερ ἐκείνης αὐτῷ φανεῖται ἀξιοτέρα.

ΣΟΔ'. — ΘΕΩΝΙ (50).

Κάλλει καὶ πλούτῳ ἐπαρῆ, ὡς εἶοικε, καὶ τοὺς ἄλλους περιφρονεῖς, οἷς ταῦτα οὐ πρόσσεστιν· ἀγνοῶν, ὅτι χόρτων κεκόσμησαι ταχὺ μαραινομένῳ. Καὶ ὡς ὕδωρ συνέχεις τὰ χρήματα, ἄλλους ἐξ ἄλλων νοτίζον, καὶ πάλιν πρὸς ἄλλους βλυστάνον. Ἡ τοίνυν ὡς σκιᾶ καὶ καπνῷ, καὶ ἀνέμοις, τοῖς ἀπίστοις τούτοις προσεχε κτήμασιν, ἢ ἴσθι σκιᾶ καὶ καπνῷ πεποιθὼς καὶ ἀνέμοις.

ΣΟΕ'. — ΤΟΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ (51).

Καλὰ λαμβάνει τροφεία παρὰ Ἀσπιανοῦ τὸ Πηλοῦσιον· καλοῖς μισθοῖς τὴν θρεψαμένην ἀμείβεται.

(49) Καὶ omittitur ab Alt. Id.

(50) Hæc epistola in codd. Vat. 649 et Alt. inscribitur Θεονοῖω, Θεονοῖο. Id.

(51) In titulo codd. Vat. 649 et Alt. post τὴν πόλιν addunt, μοναστηρίοις. Vers. 1, pro Ἀσπιανοῦ iidem habent, Ἀππιανοῦ. Mox e regione vocis εὐηκόω cod. Alt. ponit in margine hæc verba, ἄλλως, ἐνηκόω. Id.

Ἵποψιθυρισίας γὰρ τῇ εὐηκόῃ ἀκοῇ τοῦ κρατοῦντος ἅσπερ ἀνομιαν, ἐλαβε παρ' αὐτοῦ τῶν ἐνταῦθα κηνησιτοριαν, καὶ τοσοῦτων κακῶν ἐν πείρᾳ τοὺς συμφυλέτας κατέστησεν, ὅσων καὶ σύνοικος κλέπτῃς. Εὐξασθε τοίνυν θερμῶς, μήποτε Πηλουσιώτας δυνήθῃαι ἃ βούλονται. Καλοὶ γὰρ εἰσι πτωχεύοντες καὶ συγκύπτοντες, ἢ μικρὰ ἀνανεύοντες, καὶ σκυῶδη ἰσχύοντες. Ἐχιδῶν γεννήματα φαίνονται τὴν κυήσασαν αὐτοὺς γαστέρα ἔθλιοντες.

A suæ rependit. Posteaquam enim in patulas ac nimium credulas imperatoris aures calumniam insurravit, urbis hujusce quæsturam ab eo accepit: ac tribules suos tot malis atque calamitatibus affecit, quot etiam fur domesticus. Ardenti ergo animo vota facite, ut ne unquam Pelusiotæ tantum possint, quantum volunt. Meliores enim sunt cum mendicitate laborant, et angustia premuntur, quam cum paululum emergunt, et umbratili potentia præditi sunt. Viperarum enim genimina tunc esse videntur, qui ventrem, quo foti editique sunt, erodunt.

ΣΟΓ'. — ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ (52).

Πρὸς τοὺς μεγάλα τὰ παρόντα νομίζοντας.

Ἄπιστος ὢν καὶ ἀδέβαιος, καὶ οὐκ ἔχων τὸν νοῦν πρὸς τὰ μέλλοντα, εἰκότως τοῖς ἐνταῦθα ἀδεβαίοις καὶ ἀπίστοις προτέτηκας, πλοῦτῳ φημι καὶ δόξῃ κενῇ. Ἡ τοίνυν περιφρόνει ταῦτα, ὡς γήϊνα· ἢ γυμνάσθητι πρὸς καρτερίαν, ἐν' ἔχοις ὑπομονὴν ὅτε φεύγουσιν.

CCLXXVI. — CHÆREMONI.

Ad eos qui præsentia magna existimant.

Cum infidelitatis atque inconstantiae vitio **75** labores, nec futura in mente habeas, non mirum est te incertis atque infidis hujusce vitæ rebus prorsus addictum esse, hoc est, opibus atque inani gloriæ. Quamobrem aut ista, ut terrena contemne, aut ad tolerantiam te exerce, ut, cum fugient, patientiam adhibeas.

ΣΟΖ'. — ΠΑΙΟΝΙΩ (53).

Ἡ πλειὼν πόσις, μᾶλλον ὑπάρχει πτώσις καὶ τοῖς σχήμασι καὶ τοῖς πράγμασι, καὶ τὸν νοῦν θολοῦσα μᾶλλον καὶ τὸ σῶμα βαρύνουσα. Ἀπόσχευ τοίνυν τῆς ἀπειθεῖας, καὶ χρῆσαι τῇ συμμετρίᾳ, ἢ καὶ μήτηρ ἐστὶν ὑγείας, καὶ νήψεως αἰτία.

CCLXXVII. — PÆONIO.

Nimia potio, prolapsio potius est, tam in opibus, quam in negotiis: ut quæ et mentem magis perturbet, et corpus premat. Quod cum ita sit, ab immoderato usu abstine, ac moderationi stude, quæ et sanitatis mater est, et prudentiæ ac sobrietatis causa.

ΣΟΗ'. — ΠΕΤΡΩ.

Ἀσκησις, ὡ φιλότῃς, πασῶν τῶν Κυρίου ἐντολῶν μίμησις ἐστὶ καὶ δοχεῖον. Ἀδργητος, ἀπέρπερος, ἔτυφος, ἀφιλάργυρος, ἀφιλαυτος, ὑποτακτικὴ, διακονοῦσα παντὶ, ἀλλοτριᾷ σώματος καθόλου, οἰκία (54) τοῦ πνεύματος [μόνου,] γλῶσσαν εὐχάριστον ἔχουσα, προσευχὴν χρησιμεύουσα, πρὸς λοιδορίαν ἀκίνητος, πειθοὶ πάντα πράττουσα, [καὶ] τῷ τοῦ ἀγοντος νεύματι, ὃν καὶ χρόνος καὶ πόνος, καὶ θελα ψῆφος ἐπὶ τῶν οἰκίων τῆς προστασίας ἐκάθισε, τὰς ἐμβολὰς τῶν πνευμάτων καὶ γινώσκοντα καὶ ἐκκλίνοντα.

CCLXXVIII. — PETRO.

Monastica vita, o amice, omnium Dei mandatorum imitatio est ac receptaculum. Etenim ab ira, improbitate, fastu, pecuniarum studio, sui ipsius amore, remota est; obedientiam colit, omnibus inservit, a corpore omnino aliena est, ac spiritus duntaxat propria; linguam ad gratiarum actionem proclivem, atque orationem utilem habet; ad maledictum immota est; persuasionem et obsequio euncta facit, atque ad moderatoris nutum et arbitrium, quem et tempus, et labor, et divinus calculus ad antistitii gubernacula collocavit, ut qui ventorum impetus et cognitos habeat, et vitet.

ΣΟΘ'. — ΚΛΕΑΡΧΩ.

Τοσοῦτων ἐστὶ κακῶν ἢ μέθῃ αἰτία, ὡ οὔτος, ὅτι ὁ ἀπροατῆς τῶν ἐν παραδείσῳ ἀρβύλων, ἐξω τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἴσθησι ταύτην. Μὴ τοίνυν ὡς βραχέος περιφρονῶμεν τοῦ μεγάλου νοσήματος.

CCLXXIX. — CLEARCHO.

Tot vitiorum causa est ebrietas, heus tu, ut is, qui paradisi arcanorum auditor existit, eam extra Dei regnum collocarit. Ac proinde ne ingentem morbum, tanquam levem et exiguum, contemnamus.

ΣΠ'. — ΧΡΥΣΑΝΘΩ.

Περὶ μνησικακίας καὶ θυμοῦ.

Ὡς μνησικακὸν σε πολλοὶ κωμφοδοῦσιν, ἀμυντηρίῳ πονηρῷ τῷ θυμῷ κεχρημένον, ὅνπερ ὁ πλάσας

CCLXXX. — CHRYSANTHO.

De injuriarum recordatione et ira.

Multi te ut injuriarum memorem traducunt, malis armis, hoc est iracundia, utentem, quam Crea-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(52) Nomen ejus ad quem scribitur hæc epistola in codd. Vat. 649 et Alt. habet α simplex sine diphtongo in prima syllaba, Χαρήμονι, Charemoni, non Χαίρημονι. Possim.

(53) Et hic in titulo aliter scribitur in cod. Alt.

nomen ejus ad quem est epist.; nam ibi habetur non Παιονίῳ, sed Πεοῖνῳ, Pæano. Quod v. 2 habetur, μᾶλλον, abest a codd. Vat. 649 et Alt. Id.

(54) Οἰκία, Codd. Vat. 649 et Alt. habent, οἰκεία. Id.

tor animæ opitulatricem adhibuit, ut corporis ignaviam ac molliorem corroboraret. Quamobrem, si vera loquuntur, constat te Creatoris scopum ignorare: ut qui et ferro ad cædem, et pulchritudine ad fraudem, et lingua ad convicium abutaris, et bonorum datorem malorum auctorem facias. Fac igitur frenum iracundiæ quam ocissime injicias, ne te in exitium præcipitem agat.

CCLXXXI. — DIDYMO.

Si Philistæi a Cappadocibus genus traxerunt, ab iisque oriundi sunt, atque in Philistæorum numero Gabaonitæ sunt. 76 Cappadoces profecto Gabaonitæ sunt. Cum igitur eorum improbitatem ac nequitias Litterarum sacrarum monumentis proditam atque consignatam habeas, quid gigantium miraris? subdola enim atque improba magna ex parte hæc natio est. Pace offenditur, contentionibus ac dissidiis alitur, eundemque dulcis et amari fontem habet. In congressu blande ac benigne loquitur: in absentia obtrectat. Fallax est, impudens, temeraria, meticulosa, cavillatrix, illiberalis, versuta, inhumana, superba, et contumax, in secundis amicorum rebus mæsta, in adversis læta et insatiabilis. Sub pietatis larva mulierculas in captivitatem redigunt: atque insano auri amore Babylonium superat. Ad mentiendum proclivis est, ad pejerandum celer. Ac denique qualem habes improbissimum ac prorsus exosum gigantium, tales omnes Cappadoces esse existima, ac pro certo habe.

CCLXXXII. — SERENO.

Quid sit, e Ubi cadaver, ibi et aquilæ congregantur. e

Quoniam beatæ vitæ sedem nobis rerum omnium architectus ac Dominus habitationem in Eden præbuerat⁶¹, ob levitatem autem animi, atque impostoris improbitatem ea exturbati ac dejecti, atque in ærumnosam terram, et gravem acerbamque peregrinationem projecti sumus: idcirco Christus eos ex nobis, qui pennas rursus induerint, atque terrena et abjecta hac vita relicta ad cœlestis vitæ

⁶¹ Genes. III, 29.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(55) Illa verba, τυγχάνουσι Καππαδοκῆαι δηλον ὅτι Γαβαωνίται, absunt a cod. Vat. 649. Possin.

(56) Ἰσχυλον γὰρ καὶ πονηρὸν ὡς ἐπίπαν τὸ γένος. De Cappadocum pessima perversissimaque indoles exstant etiam epigrammata quædam Græca in Annalibus: ut in primis illud Demodoci lib. II, tit. 43, πονηροῦς, quod hanc epistolam non parum illustratur si ascripsero:

Καππαδοκῆαι φαῦλοι μὲν ἀεὶ, ζωῆς δὲ τυχόντες
φαυλότεροι κέρδους δ' εἰνενα φαυλότατοι.
Ἦν δ' ἄρα δις καὶ τρίς μετὰ τῆς δράξωνται ἀπήνης,
δὴ τότε γίνονται φαυλεπιφαυλότατοι.
Μὴ κἀνορία βασιλεῦ, μὴ τετράκις, ὄφρα μὴ αὐτὸς
κόσμος ὀλισθήσῃ Καππαδοκίκοι μενος.

Rursus idem poeta:

Καππαδοκῆην ποτ' ἐχιδνα κακὴ δίκην· ἀλλὰ καὶ
κἀθωνε, γενοσμένη αἵματος ἰσθδίου. [αὐτῆ]

A βοηθὸν τῇ ψυχῇ προσκατέστησε, τὰς ἀλιγορίας καὶ χαυνότητας νευροῦντα τοῦ σώματος. Εἰ οὖν ἀληθεύουσι, δῆλος εἰ ἀγνοῶν τὸν σκοπὸν τοῦ Ποιήσαντος, καὶ τῷ σιδήρῳ πρὸς φόνον χρώμενος, καὶ πρὸς ἀπάτην τῷ κάλλει, καὶ τῇ γλώσσει πρὸς βλασφημίαν, καὶ αἴτιον ποιῶν τῶν κακῶν, τὸν δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν. Καλίνου τοίνυν θάττον τὸν θυμὸν μὴ σε κατακρημῶν εἰς βλεθρον ὤση.

ΣΠΑ'. — ΔΙΔΥΜΩ.

Εἰ Ἄλλοφουλοὶ ἐκ Καππαδοκῶν ἀνήχθησαν, καὶ ἀπόγονοι Καππαδοκῶν Ἄλλοφουλοὶ, ἐξ Ἄλλοφύλων δὲ καὶ Γαβαωνίται τυγχάνουσι· Καππαδοκῆαι δηλον ὅτι Γαβαωνίται (55). Ἔχων οὖν τὴν ἐκείνων πονηρίαν ἀνάγραπτον, τί θαυμάσεις Γιγάντιον; ὕπουλον γὰρ καὶ πονηρὸν ὡς ἐπίπαν τὸ γένος (56), εἰρήνη μὲν οὐ τερπόμενον, ἔριδι δὲ τρεφόμενον, καὶ μίαν ἔχον πηγὴν τοῦ πικροῦ καὶ γλυκέος. Ἐν συντυχίᾳ χρηστολογοῦν, ἐν ἀπουσίᾳ καταλαλοῦν· ἀπατηλὸν, ἀναιδὲς, θρασὺ, δειλὸν, σκωπτικὸν, ἀνελεύθερον, δόλιον, μισάνθρωπον, ὑπεροπτικὸν, ἐν ταῖς τῶν φίλων εὐπραγίαις περιλυπον, ἐν δυσπραγίαις ἀκόρεστον· ἐν προσωπιείᾳ εὐλαθείας ἀιχμαλωτίζον τὰ γυναικάρια, ἐν μανίᾳ χρυσοῦ ὑπερβάλλον τὸν Βαβυλώνιον. Πρὸς ψεῦδος ὀξύ, πρὸς τὸ παρορκῆσαι ταχύ· καὶ οἶον ἔχεις τὸν πάμφαυλον καὶ παμμισθὴ Γιγάντιον, τοιοῦτους ἅπαντας καὶ νόμιζε καὶ γίνωσκε Καππαδοκῆας.

C

ΣΠΒ'. — ΣΕΡΗΝΩ.

Τι ἔστιν, e Ὅπου τὸ πτώμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀσσοὶ συναχθήσονται. e

Ἐπειδὴ χῶρον (57) ἡμῖν εὐζωίας τὴν ἐν Ἐδέμ κατοικίαν ὁ Δημιουργὸς καὶ Δεσπότης παρέσχετο· δι' εὐκολίαν δὲ γνώμης καὶ πονηρίαν τοῦ πλάνου ταύτης ἐξώσθημεν, καὶ εἰς γῆν ἐπιμοχθον καὶ θλιθεράν παροικίαν ἐβρίφημεν· τοὺς ἐξ ἡμῶν πάλιν πτεροφυήσαντας, καὶ τὴν χαμαίηλον ζωὴν καταλείψαντας, καὶ πρὸς τὸ ὕψος τῆς οὐρανόου πολιτείας ἐγγίσαντας, εἰς ἐκεῖνον τὸν χῶρον συν-

Quod distichon sic Latine vertit Thomas Morus: *Vipera Cappadocem mordens mala, protinus hausto Tabifico petrae sanguine Cappadocia.*

Exstat etiam in rhetores Cappadoces Epigrammata Ammiani tit. 64 ejusdem lib. II. Quon ita sonat si Latinis numeris exprimam:

*Corvum album et citius videas testudinis alas,
Quam, bene qui dicat rhetora Cappadocem.*

Verum tamen ut Scythia olim Anacharsim philosophum protulit, ita etiam ex terra Cappadocia eximii aliquot viri exstiterunt, qui vitæ sanctimonia et doctriæ luce fines orbis terræ illustrarunt, ne omnia in patria esse sita existinemus. Vide epist. 158 et 352 h. lib. I. De Gigantio autem epist. 483 et 594. col. lib. RITT.

(57) Pro χῶρον cod. Alt. lectionem alteram suggerit in marg., χωρίων. Vers. 4 ante γῆν cod. Alt. addit τὴν. Possin.

ἀγειν ὁ ἀγαθὸς Χριστὸς ἐπηγγέλιτο. Καὶ τοῦτο ἴσται, ὁ ἠρώτησας, « Ὅπου τὸ πτώμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. » Ὅπου, φησί, τὸ ἥττημα διὰ τὴν ἀκρατον γεῦσιν ἐγένετο, ἐκεῖ καὶ ἡ νίκη διὰ νηστείας καὶ ἐγκρατείας, ἧς ἐγεώργησεν ἡ φύσις, κατώρθωται.

ΣΠΓ'. — ΠΕΤΡῶ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Εἰς τὸ, « Ταῦτη τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἀλήθουσαι. »

Ἐκ τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων, καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων, αἱ τῶν ἀνθρώπων κρίνονται προθέσεις. Τῶν μὲν γὰρ ὁ πρωτοστάτης, τῶν δὲ ὁ προδότης ἐχωρίσθη. Ταυτὸ δὲ τοῦτο καὶ νῦν εὐρήσεις τελούμενον. Τῶν μὲν συντονία καὶ ἀγρυπνία προσεχόντων· τῶν δὲ βραθυμία καὶ ἀμελεία θρυπτομένων· ἐκ τούτων, οἱ μὲν παραλαμβάνονται· οἱ δὲ, καταλείπονται, ὅτε ὁ Κύριος ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ παραγίεται.

ΣΠΔ'. — ΣΥΝΑΔΙῶ (58).

Περὶ ἀναστάσεως.

Εἰ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος δυνατὸς ὁ Θεὸς ὑφιστάξῃ ὅσα βούλεται, πόσῳ μᾶλλον ἐκ τοῦ ὑφεστῶτος ἀνακαίνισαι τὰ ἥδη γενόμενα, καὶ εἰς γῆν ὑποστρέψαντα σώματα; Ὅτι δὲ ἔσται, καὶ πῶς ἔσται ἀνάστασις, καὶ τὸ μυστήριον τῶν σπειρομένων διδάξει σε, καὶ πάντων τῶν φυτῶν ἡ κίνησις, χειμῶν τελευτώντων καὶ ἔαρι ἀναζώντων.

ΣΠΕ'. — ΠΕΤΡῶ.

Περὶ τῶν δύο ἀληθουσῶν.

Ἐπειδὴ καὶ τὸ συνημμένον τῷ προτέρῳ (59) μαθεῖν ἐζήτησας νόημα, « Ἔσονται, φησί, δύο ἀλήθουσαι ἐν [τῷ] μύλῳ· μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. » μύλωνα νόσον, τὴν τοῦδε τοῦ βίου περιφορὰν, ἀστάτως ἡμᾶς ἐπιτρέχουσιν, καὶ ὅσον μύλου εἶδος, ἀλλοιοῦσαν τὰ πράγματα. Ἀληθοῦσας δὲ δύο, οἷον βίων διαφορὰς, ἐν ἐνὶ πράγματι ἡ τάγματι· ἀσκήσει τυχόν, ἡ παρθενία, ἡ ἐγκρατεία, ἡ σωφροσύνη, ἡ φιλοξενία, [ἡ πίστις] παρὰ πολλῶν μὲν τελουμένη, οὐ πάντων δὲ μίξ τῇ γνώμῃ. Οἱ μὲν γὰρ διὰ τὴν μέλλουσαν ἀμοιβὴν τὰς ἀρετὰς κατορθοῦσιν, οἱ δὲ πρὸς ἐπίδειξιν αὐτὰς ἐκτελοῦσι, καὶ τοῖς ἐνταῦθα ἐπαίνοις ἀπέχουσι τὸν μισθόν, καὶ ἐν τῷ μύλῳ ἀφίενται. Οἱ δὲ ἄλλοι παραλαμβάνονται.

ΣΠΖ'. — ΕΥΤΟΝΙῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Περὶ τῶν δέκα παρθένων.

Ἡ κατὰ τὰς δέκα παρθένοὺς παραβολή, τῶν τρώων καὶ τῶν βίων δείκνυσι τὸ διάφορον. Πᾶσαι μὲν γὰρ ἐπαρθένευον, οὐ πᾶσαι δὲ ὁμοίως καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν ἐπεμέλοντο, ἀλλὰ ταύτη μόνῃ ἀρκεῖ-

A fastigium accesserint, ad illum locum collecturum se pro sua bonitate polliciter est. Atque illud est quod quæsiuisti, « Ubi est cadaver, illic congregabuntur et aquilæ⁸⁸ » : hoc est, ubi ob intemperantem gustum clades exstitit, illic etiam victoria, per inedia et continentiam, quam natura protulit et excoluit, parata est.

CCLXXXIII. — PETRO ARCHIMANDRITÆ.

In illud, « Eadem nocte erunt duæ molentes. »

Ex angelorum classibus, atque apostolorum choro, hominum voluntates et animi instituta perpendicularunt. Siquidem ab illis is qui principatum tenebat, ab his proditor sejunctus est. Hoc autem ipsa nunc quoque perfici reperies. Nam cum alii animi contentioni ac vigilis studeant, alii inertia et negligentia langueant, hinc fit ut, cum Dominus in gloria veniet, illi assumendi sint, isti relinquendi⁸⁹.

CCLXXXIV. — SYNADIO.

De resurrectione.

Cum Deus ex nihilo ea, quæ vult, in ortum producere queat, multo magis ea, quæ 77 jam corpora orta sunt, atque in terram redierunt, innovare poterit. Quod autem futura sit, et quonam pacto futura sit resurrectio, et eorum, quæ seminantur, ærcanum te docebit, et stirpium omnium motus, hieme morientium, et vere ad vitam redeuntium.

CCLXXXV. — PETRO.

De duabus molentibus.

C Quoniam id quoque, cum quod superioribus haberet, tibi explicari petisti, « Erunt duæ in mola, una assumetur, et altera relinquetur⁹⁰ » : hoc loco per molam ac pistrinum, hujusce vitæ jactationem ac vertiginem intellige, quæ nos inconstanter voluit, ac celerrimæ molæ instar res nostras immutat. Per duas autem molentes, vitarum in una re aut classe discrimina, puta in religiosa exercitatione, aut virginitate, aut continentia, aut pudicitia, aut hospitalitate, aut fide, a multis quidem culta et præstita, et non eadem ab omnibus mente ac voluntate. Quidam enim futuræ mercedis causa virtutum muneribus perfunguntur; quidam autem ostentatione ducti eas perficiunt, ac per hujus vitæ laudes mercedem recipiunt, atque in pistrino relinquuntur. Alii autem assumuntur.

CCLXXXVI. — EUTONIO DIACONO.

De decem virginibus.

Decem virginum parabola⁹¹, morum ac vitarum discrimen ostendit. Omnes enim virginitatem colebant: at non item omnes æque reliquis virtutibus studebant, verum ad regni ingressum hanc so-

⁸⁸ Matth. xxiv, 28. ⁸⁹ ibid. 41. ⁹⁰ ibid. ⁹¹ Matth. xxv, 1 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(58) Codd. Vatic. 649 et Alt., Συνοδίῳ, Synodio. Vers 3, cod. Alt. habet ἀποστρέψαντα. Possin.

(59) Cod. Alt. habet, τῶν προτέρων. Vers. 11. e

regione vocis ἀμοιβὴν, cod. Alt. ponit in marg., ἄλλως, ζωὴν. Id.

iam satis sibi esse existimabant. At vero integrum atque incorruptum iudicium illud planum fecit, si commiseratio et humanitas absit, virginitatem nihil emolumenti afferre. Omnis enim, inquit ille, gloria filiae Regis ab intus⁹⁶, circumdata varietate. Aureis, inquit, virtutum omnium simbriis variegatum esse oportet. Nam si quis virginitatem præstat, atque hoc nomine gloriatur, nimirum ille a maiore virtute, hoc est ab humilitate, aberrat. Neque enim scriptum est, qui virginitatem colit, sed, qui seipsum humiliat, exaltabitur⁹⁶.

CCLXXXVII. — HERMINO COMITI.

De eo cui quinque talenta credita sunt.

Natura omnia in se habet, ut quæ beneficia et dona a Deo acceperit, ac profluentem in omnibus suis sensibus bonarum rerum delectum. Quisquis igitur probis actionibus studet, atque operibus docet, quinque talenta conduplicavit, ac quinque civitatibus præesse iubetur⁹⁷, hoc est Dei mansionibus ac tabernaculis, non autem tabernaculis duntaxat. Ille enim uni, hic autem pluribus præficietur : quisque videlicet pro sui laboris atque operæ ratione.

78 CCLXXXVIII. — EIDEM.

In illud : « Et collocabit oves a dextris suis, hædos vero a sinistris. »

Mansuetam ac lenem, atque opem nobis ad amicum et integumentum afferentem, ovem a dextris Dei collocandam esse divinum oraculum ait : asperum contra, et voracissimum atque agrestem hædum ad sinistram⁹⁷ abjiciendum. Quibus verbis eadem vitæ significantur, quæ congruentem utraque sibi statum nanciscuntur. Ac proinde alterum odio habeamus ac detestemur : alteri mordicus hæreamus.

CCLXXXIX. — EULOGIO.

De poculi recusatione.

Dei verbum, ut vere humanitatem induit, ita vere omnia ea quæ in hominem cadunt, explevit. Ad hunc modum passionis quoque tempore calicem deprecatur⁹⁸ : hinc illud ostendens, periculis occurrendum non esse : verum, cum ingressi sumus ad ea excipienda, fortitudinem ac tolerantiam adhibendam. Etenim ipse crucem, cum adhuc in eum compararetur, detrectabat. At idem iudicis sententia cruce damnatus, eam tanquam victor, humeris tollens incedebat.

CCXC. — PETRO.

Ad principes.

Imperiorum robur ac firmitas, Dei amicitia est. Ex quo sequitur, eum qui robuste imperium gerit, Dei amicum esse. « Mibi enim, » ait Scriptura, « honorati sunt amici tui, Deus : nimis confortatus est princi-

πρὸς τὴν εἰσοδὸν τῆς βασιλείας φήθησαν. Ἐδειξε δὲ ἡ κρίσις ἡ ἀδέκαστος, ὅτι οὐδὲν παρθενίας ὄφελος, συμπαθείας ἀπουσίας. Καὶ πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως πεποικιλμένη. Πεποικιλῆσαι χρῆ, φησί, τοῖς χρυσαυγέσι χρυσοῖς τῶν ἀρετῶν πασῶν. Εἰ γὰρ παρθενεύει τις, καὶ ἐπὶ τούτῳ αὐχεῖ, τοῦ μείζονος κατορθώματος τῆς ταπεινώσεως ἀστοχεῖ. Οὐ γὰρ ὁ παρθενεύων γέγραπται, ἀλλ' ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑφωθήσεται.

ΣΠΖ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Περὶ τοῦ πιστευθέντος τὰ ε' τάλαντα.

Ἐχει πάντα ἡ φύσις ἐν ἑαυτῇ, λαβοῦσα παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ χαρίσματα, καὶ ἐν πάσαις αὐτῆς ταῖς αἰσθήσεσι βρούσαν τῶν χρηστῶν τὴν διάκρισιν. Ὅς ἂν οὖν πράττη καλῶς καὶ διδάσκη τοῖς ἔργοις, τὰ πέντε ἐδιπλασίασε τάλαντα, καὶ πέντε ἄρχειν κελεύεται πόλεων, μονῶν Θεοῦ καὶ σκηνῶν, οὐ σκηνῶν μόνον. Ὁ μὲν γὰρ μίς, ὁ δὲ (60) πολλῶν προκριθήσεται, ἀναλόγως τῆς οἰκείας ἑκαστος ἐργασίας.

ΣΠΗ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εἰς τὸ, « Καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. »

Τὸ πρῶτον καὶ ἡμερον καὶ περιβολῆς καὶ σκέπης ἐπίκουρον πρόβατον, ἐκ δεξιῶν στήσεσθαι Θεοῦ, ὁ θεὸς λέγει χρησμός· τὸν δὲ τραχὺν καὶ παμφάγον καὶ ἄγριον, ἐξ εὐωνύμων βληθήσεσθαι ἐριφον. Τὰς τοιαύτας πολιτείας δηλῶν, κατὰ ἄλλῃον ἑαυταῖς κληρουμένας κατάστασιν. Θατέραν τοίνυν συγῆσαντες, τῆς ἐτέρας ἀπρὶς ἀντισχωμέθα.

ΣΠΘ'. — ΕΥΛΟΓΙΩ.

Περὶ τῆς τοῦ ποτηρίου παραμύτησεως.

Ἄνθρωπος κατὰ ἀλήθειαν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος γενόμενος, πάντα σὺν ἀληθείᾳ τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπέληρωσεν. Οὕτω καὶ ἐν τῷ τοῦ πάθους καιρῷ παραμύττειται τὸ ποτήριον· δεικνύς ὅτι οὐ χρῆ ὁμῶς τοῖς κινδύνοις χωρεῖν, εἰσελθόντας (61) δὲ δεχέσθαι καρτερῶς. Μελετώμενον γὰρ τὸν σταυρὸν παρητητοῦ ἀποφανθέντα δὲ, ἐπ' ὤμων ὡς νικηφόρος λαβῶν ἠυτομῶλει.

ΣΙ'. — ΠΕΤΡΩ.

Πρὸς ἄρχοντας.

Ἡ κραταιότης τῶν ἀρχῶν φιλία ἐστὶ Θεοῦ. Ὁ τοίνυν ἀρχῶν κραταιῶς, φίλος ἐστὶ Θεοῦ. « Ἔμοι γὰρ ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ Θεός, καὶ ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν, » γέγραπται. Εἰ οὖν φίλος εἶναι βού-

⁹⁶ Psal. XLIV, 14. ⁹⁷ Matth. xxiii, 12. ⁹⁸ Matth. xxv, 15 seqq. ⁹⁹ ibid. 33. ¹⁰⁰ Matth. xxvi, 39.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(60) Codd. Vatic. 649 et Alt. Ad duntaxat, Possint.

(61) Codd. Vat. 649 et Alt., ἐπελθόντας. Id.

λε: Θεοῦ, ἄρχε κραταιῶς· οὔτε δώροις, οὔτε φιλίῃ, ἄλλ' ἀξίᾳ ὀρέγων τὸ δίκαιον.

ΣηΑ'. — TITIANΩ.

Τι σημαίνει τὸ, ἀποκόψαι Πέτρον τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως τὸ ὠτίον.

Ὁ μετὰ Ἰησοῦ ἀναστρεφόμενος, καὶ ἀκολουθοῦσαν ἔχων τῷ Ἰησοῦ τὴν διάνοιαν, ἀμύνει βλασφημωμένην τῷ Διδασκάλῳ, ὡς Πέτρος, [δς] ἐπειδὴ ἀνηχοῖαν ἐνόσουν Ἰουδαῖοι, οὐδὲ τῷ νόμῳ προσέχοντες ἀκούειν κατὰ πάντα ὅσα Χριστὸς λαλήσει διδάσκοντι, τὸ οὗς τοῦ οἰκέτου ἀπέτεμε, τοῦ τῷ ἱερεῖ διαφέροντος, δούλον εἶναι τῆς ἀπειθείας τοῦ νόμου τὸν ἱερέα δηλῶν, καὶ χρῆζοντα μαχαίρας εἰς ἀποτομὴν τῆς ἀντιλογίας.

ΣηΒ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ τῆς ἀπολύσεως τοῦ Βαραβᾶ.

Οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ τῶν αἰμάτων ἡ πόλις καὶ τῶν φονέων οἱ παῖδες ἔλυσαν τὸν οἰκέτον συντολμητὴν Βαραβᾶν τὸν φονέα, καὶ ἀφῆκαν ἀνέγκλητον. Μικρὰ εὖν τῶν φόνων φροντίζοντες, ὡς ἐν ἔθει φόνων ὑπάρχοντες, ποτὲ μὲν τοῖς αἰτίοις τῶν φόνων ἀφέσεις ἐχαρίζοντο, ποτὲ δὲ τῷ τῆς ζωῆς καὶ ἀφρασίας ταμείῳ σταυρῶν καὶ τάφον ἐπήγαγον. Ὡν ἀμφοτέρων ὑφ' ἐνὶ (62) χρόνῳ παρέσχον τὴν κόλασιν.

ΣηΓ'. — ΟΡΙΩΝΙ.

Οἶνω τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα ὁ θεὸς αἰνίγματι χρῆσιν ὁμοιοῦ, ποτὲ (63) μὲν ἐκ τῆς Δεσποτικῆς πηγάζοντι πλευρᾶς, ποτὲ δὲ ὡς γλεύκει στομοῦντι τοὺς μαθητάς· οὐ τῆς εὐφροσύνης ἀστοχῆσαντες Ἰουδαῖοι, καὶ τρίψαι τὴν ἀληθεῖαν φιλονεικήσαντες ψεύδει, ὄξος τῷ τῆς σοφίας προσήνεγκαν διδασκάλῳ, συμπλέξαντες αὐτῷ καὶ πικρίαν. Ὡν γὰρ τὸ στόμα ἄρας καὶ πικρίας γέμει, τοιαῦτά ἐστι καὶ τὰ πόματα, τὸν φυτουργὸν τῆς ζωῆς ἀμπέλου, ὄξει ὀμειβομένων, καὶ τὸν γλυκάναντα λόγους θεῖοις καὶ νόμοις ὡς μέλιτι, πικρὴν χολῆς δεξιουμένων.

ΣηΔ'. — ΓΕΡΟΝΤΙΩ.

Εἰ τῶν πολεμίων βούλει κρατεῖν, ἄγε τὸ στρατόπεδον φόβῳ Θεοῦ. Δικαιοσύνη γὰρ φέρει τὴν ἀριστείαν. Ἡ δὲ ἡμῶν ἀδικία, τῶν ἐναντίων ἐστὶ συμμάχια.

ΣηΕ'. — ΠΡΟΑΙΡΕΣΙΩ.

Ὅρον τῆ φύσει ὁ Πλάστης ἐνέθηκε, καὶ φόβον ὁ νόμος τοῖς κακοσχοῖσι ἠπέλησεν. Ὅσοι τολῶν (64) τοῖς ὅροις ἐμμένουσι, τὴν φύσιν ἐτίμησαν· ὅσοι δὲ τὸν νόμον παρῶσαντο, τὸν φόβον ἐδέξαντο.

⁹⁹ Psal. cxxxvi, 17.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(62) Pro ὑφ' ἐνὶ cod. Alt. legit, ἐν ἐνὶ. POSSIN.
(63) Post ποτὲ cod. Alt. addit μὲν. Vers. 5. τρί-

patus eorum ⁹⁹. Quocirca si Dens amicus esse studes, fac robuste præsis, hoc est, nec muneribus, nec amicitia : verum dignitati ac merito jus præbens.

CCXCI. — TITIANO.

Quod significet illud, quod absciderit Petrus serui pontificis auriculam.

Qui cum Jesu consuetudinem habet, ac mente Jesu consentanea præditus est, contumelias Magistro illatas ulciscitur, ut Petrus : qui, quoniam contumaciæ morbo laborabant Judæi (ut qui nec ad legem animum adjicerent, ipsis, ut quidquid Christus loqueretur audirent, imperantem), famuli, qui ad sacerdotem attinebat, aurem amputavit, hinc videlicet sacerdotem inobedienciæ legis servum esse ostendens, atque ad reluctationis suæ præcisionem gladio indigere.

CCXCII. — EIDEM.

De absolute Barabæ.

Nil mirum, quod urbs sanguinum, atque homicidarum filii, facinorum suorum socium et homicidam Barabbam mortis periculo liberarunt, ac velut insontem missum **79** fecerunt. Nam cum parum de cædibus laborarent, ut qui cædibus assuevisent, nunc cædium auctoribus veniam impertiebant : nunc contra vitæ atque immortalitatis promptuario crucem ac sepulturam inducebant. Quorum amoborum scelereum pœnam uno atque eodem tempore pependerunt.

CCXCIII. — ORIONI.

Divinum oraculum evangelicam prædicationem vino confert, quondam quidem ex Dominico latere profluenti, quondam autem, musti instar discipulos acuenti ac roboranti. Cujus lætitiâ cum Judæi consecuti non essent, ac veritatem mendacio fucare studerent, acetum sapientiæ magistro obtulerunt, admista ei amaritudine. Quorum enim os maledictione et amaritudine plenum est, ejusmodi quoque sunt eorum potiones, vivæ vineæ consitore acetæ remunerantium, eumque, qui divinis sermonibus ac legibus tanquam melle eos edulcarat, fellis amaritudine excipientium.

CCXCIV. — GERONTIO.

Si hostes vincere cupis, Dei metu exercitum ducito. Justitia enim hoc affert, ut quis strenue ac feliciter pugnet. Contra, injustitia nostra, hostium est auxilium.

CCXCV. — PROÆRESIO.

Creator terminum naturæ imposuit : ac metum lex male feriatâ minata est. Quocirca qui præscriptis finibus se continent, naturam honore prosequuntur ; qui autem legem propulerunt, metum accenerunt.

ψαι, cod. Vat. 649 et Alt. legunt, τρίψαι. Id.
(64) Vox τολῶν abest a cod. Sfort. Id.

CCXCVI. — EIDEM.

Natura legitimum concubitum habet : scortatio autem insidiosam rabiem excogitavit. Quamobrem qui inique ac rabido quodam furore naturæ limites excesserunt, hos legis terror ad pudicitiaæ studium erudit.

CCXCVII. — EULAMPIO.

Ad interfectorem.

Quid insolenter per urbem graderis, homo arrogans? Quid quietam ac pacatam vitam turbas? Quid mansuetudini bellum infers, nec Deum metuens, nec flagitii tui pudore suffusus? Nam quia probum virum necasti, multæ te linguæ proscindunt; quoniam autem, perinde atque improbo quodam viro de medio sublato, hujusmodi cæde gloriaris, plures te rursum tragicis verbis insectantur. Animadvertite igitur, o stolide, num ut Moses cædem perpetraris: aut, ut Phinees, zelo exarseris; aut, ut Samuel, divinam injuriam ultus sis; aut, ut Elias, impietatis **80** vindicem te præbueris: ac tum ob admissum facinus magnifice de te senti. Quod si nec lex ulla te designavit, nec belli ordo armavit, nec divinum oraculum te ad tribulis tui profundendum sanguinem inmisit, quod potius cum ipsis inimicis charitatem sancire præcipit: satius tibi nunc fuerit, ut imbutas cruore manus tuas expies, et cruorem retineas, ac futuræ vitæ tribunalibus ad sempiternum cruciatum serveris.

CCXCVIII. — LUCÆ ARCHIMANDRITÆ.

Clamavit perdix, congregavit quæ non peperit, C dicescens non cum judicio, inquit prophetarum omnium calamitosissimus Jeremias, sceleratum belli ducem describens, adversus veritatem in extremis temporibus arma induentem, atque omnes item eos qui temerario animo, ac non ad commodum et utilitatem, militaris imperatoris nunere funguntur. Cum igitur hæc ita se habeant, ecquid tu, non monachorum, sed pugnatorum globos ac phalanges paras? Æquum enim fuerit, te illud perspicere, incondita turbæ desideria atque inertiam in cogitationum perturbationem prolabi. Quamobrem aut eos operari doce, aut multitudinem hanc minue, ne alioqui tibi deprecationis labor subeundus sit, arvisque indigeas, cum eos crapula cum otio conjuncta ad rerum novarum studium incitarit.

CCXCIX. — ISIDORO PRÆFECTO.

De venia reis danda.

Si ex Deo pendemus, veniamque ab eo exposcimus, iis, qui nobis obnoxii sunt, debita remittimus: ut hac ratione hoc consequamur, ne quidquam debeamus. Nauclerus Bonus ait se reipublicæ

(65) Καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐχθροῖς ἀγάπην σπενδόμενος. Hæc interpres non recte omisit in Lat. vers. quæ talis esse potest: quod (scilicet oraculum divinum) potius cum ipsis etiam inimicis charitatem sancire præcepit. RITT.

(66) Pro εἰκαστηριοῦς cod. Alt. legit, δικαιοτη-

ΣΙΖ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ἡ φύσις ἔχει τὴν ἔννομον μίξιν· ἡ πορνεία ἐφεύ-
ρεν τὴν ἐπίδουλον λύτταν. Οἱ τοίνυν ἀνόμως τῶν
τῆς φύσεως ὄρων καταλυτήσαντες, τῷ φόβῳ τοῦ
νόμου σωφρονεῖν ἐπαιδεύθησαν.

ΣΙΖ'. — ΕΥΛΑΜΠΙΩ.

Πρὸς φορέα.

Τί σοβεῖς τὴν πόλιν ἀλαζῶν; Τί τὸν ἡρεμον βίον
κυκᾶς; Τί τὴν ἐπιείκειαν ἐκπολεμεῖς, οὔτε τὸν θεὸν
φοβούμενος, οὔτε τὴν οἰκείαν πρᾶξιν αἰσχυνόμενος;
Ἵτι γὰρ ἀπέκτεινας ἀνθρώπον χρηστὸν, πολλαὶ σε
γλώσσαι κωμφοῦσιν· ὅτι δὲ ὡς τινα τῶν φαύλων
ἀννηρηκῶς ἐναδρῆν τῷ φόβῳ, πλείονές σε πάλιν
B τραγφοῦσι. Κατανόησον οὖν, ἀσύνοπτε, εἰ ὡς ὁ
Μωϋσῆς ἐφόνευσας, εἰ ὡς Φινεὲς ἐξήλωσας, εἰ ὡς
Σαμουὴλ ἤμυνας Θεῷ, εἰ ὡς Ἡλίας ἐξεδίκησας, καὶ
τότε μέγα φρόνει ἐφ' οἷς ἐτόλμησας. Εἰ δὲ οὔτε νό-
μος σέ τις ἐχειροτόνησεν, οὔτε πολέμου τάξις ἐξ-
ώπλισεν, οὔτε θεοῦ χρησμὸς ἐπαφῆκε τῷ ὁμοφύλῳ
σου αἵματι, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐχθροῖς ἀγάπην σπεν-
δόμενος (65)· καλὸν σοι νῦν ἀφαιμάξαι τὰς χεῖρας
ἐπιδόντι τὸ οἰκείον αἷμα πρὸς ἐκχυσιν, ἢ τηρῆσαι
κατὰ ψυχὴν τὸ παράπτωμα, καὶ τοῖς ἐκείθεν δικα-
στηριοῖς (66), πρὸς αἰώνιαν φυλάττεσθαι κόλασιν.
τιμὴν ἐφθυδένδιον δέδας, quam ut animo scela^s

ΣΙΗ'. — ΛΟΥΚᾶ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Ἐφώνησε πέρδιξ, συνήγαγεν ἃ οὐκ ἔτεκε, ποιῶν
C πλοῦτον αὐτοῦ οὐ κατὰ (67) κρίσεως, ὁ τῶν προφη-
τῶν ἐφη πολυπαθέστατος Ἰερεμίας, τὸν ἄδικον
στρατηγὸν διαγράφων, κατὰ τῆς ἀληθείας ἐν τοῖς
ἐσχάτοις καιροῖς ὀπλιζόμενον, καὶ πάντας τοὺς
ἀκρίτους γνῶμη καὶ οὐκ εἰς βνησιν στρατηγοῦντας. Εἰ
τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, τί σίφη καὶ φάλαγγας εὐ-
τρεπίζεις, οὐ μοναχῶν, ἀλλὰ μᾶλλον μαχητῶν;
Δίκαιος γὰρ ἂν εἴης συνιδεῖν, ὅτι ὀκλώδης ἀργία εἰς
λογισμῶν ἐκπίπτει ἀταξίαν. Ἡ οὖν ἐργάζεσθαι δι-
δαξον, ἢ τὸν δῆμον ἐλάττωσον, μή σοι πρесоθείας
γένηται πόνος, καὶ ὀπλων δεθῆης, ἥνικα αὐτοῦς
κραιπάλη μετὰ τῆς σχολῆς πρὸς νεωτερισμοὺς ἐρε-
θίσῃ.

ΣΙΘ'. — ΙΣΙΔΩΡῷ ΕΠΙΛΕΚΤῷ.

Περὶ τοῦ συγχωρεῖν τοῖς ὑπευθύνοις.

Εἰ Θεοῦ ἐξηρηθήμεθα, καὶ συγχώρησιν παρ' αὐτοῦ
ἐξαιτούμεθα, συγχωρήσωμεν τοῖς ὑπευθύνοις ὀφλη-
ματα, ἵνα τοῦτῃ τὸ μηδὲν χρεωστῆν κατορθώσωμεν.
Βῶνος ὁ ναύκληρος σίτον ἐφη τῷ δημοσίῳ λοιπάξ-

ριοῖς. POSSIN.

(67) Pro κατὰ cod. Alt. habet μετὰ, uti et vers. ult. ἐρεθίσαι pro ἐρεθίσῃ. At vers. antepenult. pro πρесоθείας ambo codd. Val. 649 et Alt. legunt πρесоθείαις. Io.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

σθαι, ὃν ἄνεμοι καὶ καταγιγίδες καὶ λαίλαπες κατὰ θάλασσαν ἐμερίσαντο (68). Ἡ τοίνυν τῷ σάλῳ τῆς θαλάσσης ἐπιτιμῆσατε, δικαιοσύνη κυβερνῶντες τὰ πράγματα· ἢ ἄχρισ ἂν ἁμαρτάνωμεν, τοῖς περιπτώμασι συγγινώσκατε.

Τ. — ΣΩΖΟΜΕΝΩ, ΔΟΜΕΣΤΙΚΩ ΤΟΥ ΕΠΑΡΧΟΥ.

Βῶνος οὗτος ὁ διδούς σοι τὰ γράμματα, θαλασσίων ἐπειράθη πόνων, ἀνέμων μὲν ὑψηλῶν, κυμάτων δὲ σκληρῶν, καὶ οἷτον ἀφρηρέθη δημόσιον. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐστὶ τὴν μὲν γνώμην οὐ ναύκληρος, τὴν δὲ θρησκείαν ὀρθόδοξος, τὴν δὲ γλώσσαν οὐχ ὀλις ναυτικός (69), καὶ πάντα σοι ἀρεστοῦ, λύσον αὐτὸν τῆς ἀθυμίας, ἵνα σε Χριστὸς στεφάνοις ἀφθαρσίας ἐν τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τελειώσῃ.

ΤΑ'. — ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ.

Εἰς τὸ, « Ἡ ράβδος σου, καὶ ἡ βακτηρία σου. »

« Ἡ ράβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐτὰ με παρεκάλεσαν, » τοῦτο, οἶμαι, ἐστίν· Ἐπειδὴ ῥαθυμῆσας πρὸς ἁμαρτίαν ὠλισθήσα, ράβδω [μὲν] με πρὸς νῆψιν ἐπαίδευσας. Ἐπειδὴ δὲ μαστιζόμενος εἰς ὀλιγοψυλίαν ἐτρεπόμεν, βακτηρίᾳ δυναμούσῃ με ἐπιστήριξας (70).

ΤΒ'. — ΚΥΝΤΙΝΩ ΜΟΝΑΧΩ (71).

Ὅρος ἔστω σοι φιλοσοφίας, ἡ τῶν ἀθλητῶν μεθ' ὧν ἐτάγης γυμνασία. Ἄ δὲ νῦν ἐν ἐκείνοις ὄρῃς, καὶ ζήλου, καὶ πλήρου, ὡς πολλῆς γέμοντα σοφίας, καὶ πολλοὺς κλέξαντα τοῖς ἐκπαλίσουσι στεφάνους.

ΤΓ'. — ΛΑΙΑΝΑΡΩ (72).

Περὶ αὐτεξουσίου.

Ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπεία, θαυμάσια, οὔτε ἀνεπίδεκτός ἐστι κακῶν, οὔτε φυσικῶς κέκτηται τὰ κακὰ, ἀλλὰ γνώμη καὶ ῥαθυμία τὴν ἀπόπτωσιν ὑπομένει τῶν χρηστῶν. Ὅπερ καὶ ὁ πρῶτος πέπονηεν ἀνθρώπος, καὶ τῶν ὄρων τῆς σωτηρίας ἐξέπεσεν, ἦν αὐτῷ πάλιν ὁ δεύτερος ἐξ αὐτοῦ ἀποδεδώκεν ἀνθρώπος, ὁ τὴν ἀληθῆ φύσιν ἡμῶν ἐν ἑαυτῷ ἐπιδείξαμενος. Θεὸς γὰρ ὧν ἀληθῶς, γέγονεν ἀνθρώπος ἀληθῶς· ἐκ οὗο

¹ Psal. xlii, 4.

de frumento reliquari, quod venti ac turbines et procellæ in mari sibi vindicarunt. Quare aut maris jactationi ac tempestati succensere, res æqua ratione gubernantes, aut, quoadusque peccemus, adversis rerum eventibus ignoscite.

CCC. — SOZOMENO, PRÆFECTI DOMESTICO.

Bonus hic, qui litteras nostras tibi reddit, marinorum laborum, atque ingentium ventorum graviumque fluctuum periculum fecit, publicique frumenti detrimento multatus est. Quoniam igitur animi instituto ac sententia nauclerus non est, religione autem orthodoxus est, lingua vero minime nautica præditus, ac denique omnibus in rebus tibi gratus et acceptus, angore animi ac mœstitia eum libera, ut et Christus in magno illo die immortalitatis corona te coronet ac perficiat.

SI CCCI. THEOGNOSTO.

In illud : « Virga tua et baculus tuus. »

« Virga tua et baculus tuus, ipsa me consolata sunt. » Hoc est, ut quidem opinione assequor : Quoniam ob negligentiam atque incuriam in peccatum lapsus sum, virga quidem me ad animi attentionem ac vigilantiam erudisti. Quoniam autem rursus flagris affectus in animi imbecillitatem vergebam, corroborante baculo me fulciisti.

CCCII. — QUINTINO MONACHO.

Philosophiæ regula tibi sit, athletarum, in quorum numerum te aggregasti, exercitatio. Quæ autem nunc in illis cervis, ea etiam imitare ac præsta, ut quæ ingenti sapientia referta sint, multasque iis, qui hujusmodi certamine funguntur, coronas necciant.

CCCHI. — LÆANDRO.

De libero arbitrio.

Humana natura, vir eximie, nec ejusmodi est, quæ mala omnino non admittat : nec rursus vi nature mala habet : verum per animi negligentiam ac socordiam, prolapsionem a bonis sustinet. Quod etiam primo homini accidit, perindeque salutis annibus dejectus est : quam tamen rursus secundus homo, ex eo ortus, qui veram naturam nostram in seipso suscepit, ipsi reddidit ; nam cum vere Deus

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(68) Ἐμερίσαντο. Billius, sibi vindicarunt. Malim, disperserint. RITT.

— Vers. 4 pro Βῶνος Cod. Alt. legit Βόνος. POSSIN. (69) Τὴν δὲ γλώσσαν οὐχ ὀλις ναυτικός. Id est, lingua vero minime nautica præditus. Notum est proverbium, *Nautica licentia*. RITT.

— Vers. 1, Βῶνος, cod. Alt. Βόνος. V. 2, πόνων, cod. Alt. melius legit, πνοῶν. Vers. ult. pro τελειώσει idem cod. Alt. legit τελίωση, omnino mendose, sed sternit viam ad veram lectionem quæ est, opinor, ταυνίωση. POSSIN.

(70) Πρὸ ἐπιστήριξας codd. Vat. 649 et Alt. legunt, ὑπεστήριξας. Id.

(71) Titulus hujus epistolæ duplicem habet lectionem in cod. Alt., quarum altera marginalis hæc est ad latus expressa, Κυντιανῷ μου., altera suum locum obtinens Κοντινω, *Contino*. Vers. 2 pro ἃ δὲ νῦν idem cod. habet ἃ δ' οὖν. Vers. pen. pro τοῖς ἐκπαλίσουσι cod. Vat. 649 legit τοῖς παλαίους, cod. vero Alt., τοῖς ἐκπαλίσασσι. Id.

(72) Hujus epistolæ partem priorem superiorem positam ex eo loco tollendam monuimus. Hic enim integra epistola exhibetur inscribenda non Λα:ἀνδρῶ, sed Λε:ἀνδρῶ. Hujus in vers. 6 pro ἐξ αὐτοῦ codd. Vat. 649 et Alt. legunt, ἐξ οὐρανοῦ. Id.

esset, homo vere effectus est, ex dnabus naturis unus Dei Filius existens, haudquaquam ab eo, quod erat, immutatus, cum id, quod sumus, factus est.

CCCIV. — CHÆREMONI.

Et ob crebras tuas litteras pudore suffundor : et rursus ob parum honestas et laudabiles actiones te aversor. Atque quidnam tibi respondeam, ancipitis animi sum. Non quod, id quod quæris, explanare nequeam : verum quod auribus tuis, ut indignis, parcam. Neque enim canibus sancta dare nobis licet. Si autem insanire desinas, et quæ a me quæstisti exponam, et ostendam quonam pacto id, cui tu fidem abrogas, extra dubitationem sit. Nam nec lippiens oculus in solis orbem aciem desigere potest, et si eam desgat, frustra id agit ; nec sordida

CCCV. — EUTONIO.

Quomodo sit intelligendum : « Adhæsit pavimento anima mea. »

Cum ait Psalmista, « Adhæsit pavimento anima mea », primum quidem ipsius cum corpore communionem ac societatem significat, ut quæ ex pulveris pavimento sit. Deinde etiam voluntariam suam humilitatem, quam, ob admissum facinus, præ se tulit : ut qui per eam, juxta sermonem Dei, eum, qui se humiliat, exaltantis, vitam adepturum se speraret.

82 CCCVI. — THEODOSIO SCHOLASTICO.

De servo.

Cum mores integritatem, non anni testantur, servi reprehensio in ejusmodi homine non est. Verum etsi violenta fortuna eum in servitute redegit, at generosa voluntas animique sententia in libertatem asseruit. Ac ne tu hæc pro cavillis et captationibus ducas, arcanorum auditorem Paulum habes, futuram mercedem, pro præstita hic dominis benevolentia, servis pollicentem, neque inter servos et heros, cum animi sententia reprehensionis expers est, discrimen ullum constituentem.

CCCVII. — LEONTIO EPISCOPO.

Ad probos sacerdotes.

Qui magnum illum ovium Pastorem a morte ad vitam reduxit, idem te quoque illius imitatore, ac pecudum suarum pastorem animamque pro ipsis exponentem, ab ipsis tartari portis revocavit, ut longis annorum curriculis servatus, et gregi sis

¹ Psal. cxviii, 25. ² Hebr. xiii, 20.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(73) Argumentum hujus epistolæ istis phaleucis comprehendere possis.

Mens impuri hominis, cor et scelestum

Cælestis sapientiæ haud capax est.

Sic nec solem oculus quit intueri.

Qui lippi vitio gravi laborat. RITT.

(74) *Οικέτη μαρτυρεῖ.* Billius cum vertit, non anni testantur, legisse videtur, οὐκ ἔτη. Sic potius

φύσεων, εἰς Ἰῆς ὧν Θεοῦ, οὐ τραπεῖς ὄπερ ἦν, ἐν τῷ γενέσθαι ὁ ἔσμεν.

TA. — XAIPIHMONI (73).

Καὶ γράφοντα πολλάκις αἰσχύνομαι, καὶ πράττοντα οὐ καλῶς ἀποστρέφομαι· καὶ ἀπορῶ τί σοι ἀποκριθῶ, οὐχ ὡς λειπόμενος σαφηνείας, ἀλλὰ φειδόμενος τῆς ἀκοῆς σου, ὡς ἀναξίας. Οὐ γὰρ κυσί διδόναι τὰ ἅγια ἐπετρέπημεν. Εἰ δὲ ἀπολυτῆσειας, καὶ λέξω τὰ αἰτηθέντα, καὶ δεῖξω τὸ ἀπιστούμενον ἀναμφίβολον. Οὐδὲ γὰρ λημῶν ὀφθαλμοὺς τῷ τοῦ ἡλίου δίσκῳ ἐνατενίσαι δύναται, καὶ ἀπενίζων ματαίως ἠτχόληται· οὐδὲ ῥυπῶσα διάνοια, θηρεῦσαι τι τῶν ἀγίων εἰς ὄφελος δύναται.

wens sanctarum rerum quidquam utiliter perscrutari potest.

B TE'. — EYTONIQ.

Πῶς νοητέον τὸ, « Ἐκολλήθη τῷ ἐδάσει ἡ ψυχὴ μου. »

« Ἐκολλήθη τῷ ἐδάσει ἡ ψυχὴ μου, » λέγων ὁ Ψαλμοφδός, πρῶτον μὲν τὴν πρὸς τὸ σῶμα αὐτῆς κοινωνίαν δηλοῖ, ἐκ τοῦ ἐδάφους οὐσῆς τοῦ χοός· ἔπειτα καὶ τὴν ἐκούσιον ταπεινώσιν ἑαυτοῦ, ἣν ἐφ' οἷς ἤμαρτεν, ἐπέδειξατο· ζῆσαι δι' αὐτῆς κατὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ προσδοκῆσας τὸν ταπεινούντα ἑαυτὸν ἀνοψούντος.

TC'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ δούλου.

Ὅτε τρέπος εὐθύτητα οἰκέτη μαρτυρεῖ (74), οὐκ ἔστι δούλου μέμφει ἐν αὐτῷ. Ἄλλ' εἰ καὶ τύχη βία ἐπηγάγετο, ἀλλὰ γνώμη γενναία ἠλευθέρωσεν. Ἴνα δὲ μὴ δέξῃ σοφισμοὺς ταῦτα τυγχάνειν, ἔχει Παῦλον τὸν ἀκρατὴν τῶν ἀβήρητων, τὸν μέλλοντα μισθὸν ὑπὲρ τῆς ἐναυθα εὐνοίας τοῖς οἰκέταις ἐπαγγελλόμενον, καὶ μὴδὲν μεταξύ οἰκετῶν καὶ δεσποτῶν διακρίνοντα, ὅτε ἡ γνώμη ἔστιν ἀκατάγνωστος.

TZ. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Πρὸς ἱερεῖς εὐδοκίμους.

Ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν Ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν, καὶ σὲ τὸν ἐκείνου μιμητὴν τῶν αὐτοῦ προβάτων ὑπάρχοντα ποιμένα, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τούτων τιθέντα, ἐξ αὐτῶν [τῶν] τοῦ ἔδου ἀνήγαγε πυλῶν, ἵνα μακρὰς (75) ἀνακυκλήσεις ἐνιαυ-

redde. Cum more integritatis testimonium famulo perhibent. RITT.

— Non Θεοδοσίῳ, sed Θεοδώρῳ inscribitur hæc epistola in cod. Alt. Vers. 1 pro οὐκ ἔστι. codd. Vat. 649 et Alt. legunt οὐκ ἔτι. Possis.

(75) Pro μακρὰς codd. Vat. 649 et Alt. legunt μικρὰς. Vers. ult. ποιμαίνεις cod. Alt. mutat in ποιμανεῖς. Ib.

των φυλαττόμενος, κα. τῷ ποιμανῶ ὑπάρχῃς ἀσφάλεια, καὶ τῷ ἀρχιποιμένῃ ἀρέσκεια, καὶ ἡμῖν τῆς ἐλπίδος στέρησιμα, καὶ τῷ κόσμῳ φωστῆρ, καὶ τοῖς θηρῶσι τῆς θυσεθείας Δαβὶδ, πατάσσων καὶ λέοντα καὶ ἀρκυῶν τῇ βέβηδῳ τοῦ σταυροῦ, δι' ἧς καὶ μεθ' ἧς εὐδοκίμως πύραυλινεῖς.

ΤΗΡ. — ΑΒΡΑΑΜΙΩ.

Peri tou rhessein.

Χαίρε παρ' ἡμῶν, Ἀβραάμει, καὶ νῆφε γρηγορῶν εἰς τὸν πόλεμον. Πόλεμον γὰρ καὶ νόμιζε καὶ πίστευς τὸ στάδιον τῆς ἀσκήσεως (76), χαλεπωτέροις τῶν αἰσθητῶν ζιφῶν τοῖς νοητοῖς κυκλοῦμενον βέλεσιν. Ἄ καὶ πεπυρωμένα καλεῖ, ὃ τὴν πείραν αὐτῶν ἀκραιῶς ἐπιστάμενος.

ΤΘ. — ΚΑΣΣΙΑΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἀκούω σε πεφευγῆναι τὸν βίον τὸν φθαρτὸν πρὸς τὸ στάδιον δραμόντα τῶν μοναχῶν, καὶ γλώσσαν ἔχειν προπετῆ, καὶ φθέγγεσθαι εἰκῆ. Ὅπερ οὐδὲν ἑτερόν ἐστιν, ἢ τεῖχος ὄχυρον οἰκοδομεῖν ἀπρόσιτον ἔχθροῖς, καὶ πύλην καταλείπειν πρὸς εἰσοδὸν αὐτοῖς. Εἰ δὲ καὶ τὸ τεῖχος ἀκίνδυνον τηρῆσαι βούλει, καὶ τοῖς ἐναντιοῖς κραταιὸς φανῆναι, γλώσσης κράτει παντὶ σθένει, ἀφ' ἧς καὶ ὀξεία καὶ μεγάλα συμβαίνουσι πτώματα.

ΤΙ. — ΚΥΡΙΑΚΩ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

Προσπάθεια μὲν (77) οὐκ ὀξυδροκεῖ, ἀντιπάθεια δὲ ὄλωσ οὐκ ὀρᾷ. Εἰ τοίνυν ἐκατέρως λήμης βούλει καθαρεῦσαι, μὴ βιαίας ἀποφάσεις ἐκδίβαζε, ἀλλὰ κρίσει δικαίᾳ τὰς αἰτίας ἐπίτρεψον. Ἐπειδὴ καὶ θεός, ὃ πάντα εἰδῶς πρὸ γενέσεως, καταβῆναι καὶ τὴν κραυγὴν ἰδεῖν Σοδόμων φιλανθρώπως ἠδόκησεν, ἡμᾶς ἀκριβοῦς ἐρεύνης διδάσκων ὑπόθεσιν. Πολλοὶ γὰρ σε κωμωδοῦσι τῶν συνειλεγμένων εἰς Ἐφεσον, ὡς οἰκεῖαν ἀμυνομένον ἔχθραν, ἀλλ' οὐ τὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὀρθοδόξως ζητοῦντα. Ἀδελφιδούς ἐστι, φασί, Θεοφίλου, μιμούμενος ἐκείνου τὴν γνώμην. Ὅπερ γὰρ ἐκεῖνος μανίαν σαφῆ κατεσκεδάσε τοῦ θεοφόρου καὶ θεοφιλοῦς Ἰωάννου, οὕτως ἐπιθυμεῖ καυχῆσασθαι καὶ οὗτος, εἰ καὶ πολὺ τῶν κρινόμενων ἐστὶ τὸ διάφορον.

aff: tum ac Deo charum virum Joannem, furorem effudit: sic etiam iste gloriari ac se jactare expetit: etiamsi alioqui latum sit inter eos, qui accusantur, discrimen.

ΤΙΑ. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΒΑΣΙΛΕΙ.

Peri tou poihesasthai asphaleiar tēs synūdou.

Εἰ μὲν αὐτὸς λαμβάνῃ καιροῦ παρῆναι τοῖς κρινόμενοις ἐν Ἐφέσῳ, προσέεται τούτοις εὐ οἶδα τὸ ἀμεμπτον. Εἰ δὲ ὀχλώδει ἀντιπαθεῖα τὰς ψήφους

præsidium; et pastorum principi obsequium, et nobis spei firmamentum, et mundo luminare, et impilis feris David, percutiens leonem et ursum crucis baculo: per quem, et cujus ope atque auxilio, præclare et cum laude pastoris munus obis.

CCCVIII. — ABRAHAMIO.

De sobrietate.

Salve a nobis, Abrahamie, animoque attento esto, ad bellum excubans. Bellum enim et existima et crede esse, monasticæ vitæ studium, gravioribus ac periculosioribus, quam sint ii gladii, qui in sensum cadunt, spiritualibus telis undique cinctum: quæ etiam ignita is vocat, qui eorum experimentum probe cognitum et exploratum habebat.

CCCIX. — CASSIANO MONACHO.

Te caducam et corruptioni obnoxiam vitam fugisse, atque ad monasticum studium contendisse audio, atque interim tamen procacem ac petulantem linguam habere, ac temere loqui. Quod quidem nihil aliud est, quam muram firmam atque hostibus inaccessum extruere, ipsisque portam ad ingressum relinquere. Quod si et murum ab omni periculo liberum servare cupis, atque hostibus te firmum ac robustum ostendere, linguam, quam maxime poteris, in potestate tene: aqua et celeres et ingentes ruinæ contingunt.

CCCX. — CYRILLO ALEXANDRINO.

Præposterus favor haud acute cernit: **83** nullum autem nihil omnino cernit. Quæ propter si ab utraque lema purus atque immunis esse studes, noli violentas sententias ferrè: verum illata crimina justo et integro judicio committe. Quandoquidem Deus etiam, qui omnia scit antequam orientur, pro sua humanitate descendere, ac Sodomorum clamorem perspicere voluit: hinc videlicet nos ad res accurate perscrutandas ac perpendendas erudiens. Multi enim ex iis, qui Ephesi coacti sunt, te traducunt, ut tuas inimicitias persequentem et ulciscentem, ac non ea, quæ Jesu Christi sunt, orthodoxe quærentem. Theophili, inquit, ex sorore nepos est, illiusque mentem ac sententiam imitatur. Ut enim ille perspicuum adversum divinitus effudit: sic etiam iste gloriari ac se jactare expetit:

D CCCXI. — THEODOSIO IMPERATORI.

De securitate synodo præstanda.

Si tu tantam temporis tibi sumis, ut iis quæ Ephesi decernenda sunt, intersis, non dubita quin ea ita se habitura sint, ut a nemine reprehendi queant.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(76) Pro τῆς ἀσκήσεως cod. Alt. legit, τῆς κλήσεως: Non ausim dicere meliorem hanc lectionem; videtur tamen haud omnino improbabilis. Vers. eodem arte αἰσθητῶν cod. Vat. 649 tollit articulum τῶν rectissime: Idem Vat. cod. vers. 4 κυκλοῦμενος legit pro κυκλοῦμενον: refert enim melius ad ipsiur

PATROL. GR. LXXVIII.

Abraamium quod minus apte vulgatus ad στάδιον retulit.

(77) Προσπάθεια μὲν. Initialem hujus epistolæ sententiam laudat Nicephorus Callistus lib. xiv, cap. 53. Huc pertinent quæ præclare disserit C. Julius Cæsar apud Sallustium in Catilina. RITT.

Sin autem turbulentis odiis calculos permiseris, quisnam a cavillis ac diceriis concilium vindicabit? Huic autem malo remedium attuleris, si ministros tuos a dogmatum præscriptione removeas (ut qui magno hiatu ab eo distincti ac dirempti sunt, ut simul et imperatori, et Deo inservire studeant), ne alioqui imperio quoque motum ac jactationem afferant, perfidiæ suæ machinas ad Ecclesiæ petram effringentes. Nam ea firmo loco defixa est, eamque causam habet, ut ipsi ne inferi quidem constabilivit, pollicitus est.

CCCXII. — EULOGIO.

In illud: « *Ficum habebat quidam in vinea sua.* »

Evangelica ficulnea, humana natura est, paterfamilias, Deus ac Pater, agricola, Dei Filius qui eam ob causam ad nos se contulit, ut vineam nostram, a paterfamilias, ut infrugiferam et sterilem, excindi jussam, excoleret et repurgaret. Sine autem eam, inquit, etiam hoc anno. Si per legem et prophetas nihilo meliores facti sunt, nec pœnitentiæ fructus ediderunt, mea quoque doctrina meisque cruciatibus irrigentur. Ac si quidem obedientiæ fructum extulerint, bene res habebit, Sin minus, in futurum succides eam, eos videlicet in alio ævo, quod finem nunquam habiturum est, a justorum tuorum parte amputans.

CCCXIII. — ZOSIMO.

Divino sacrificio contumeliæ notam ne inure: Fructuum benedictionem ne aspernare. **84** Ingurgitatione potionem ne fraudas. Immoderatione mediocritatem ne lædes. Mentem ac rationem bibendo ne absorbe. Verum illud in mente habens, quod divinus Spiritus ex hujus primitiis Christi sanguinem efficit, sic illud adhibe, ut imbecillis, eoque ad adjuvamentum opus habens: non autem ut inimicus, vini armis adversus omnes utens, iuno vero adversus teipsum, utpote ab eo corruptus ac putrefactus.

CCCXIV. — PELAGIO MONACHO.

Ad monachos loca subinde mutantes.

Canis effusi sunt in Ephraim, et ipse ignoravit, vitiosis nimirum affectionibus juvenescens. Eodem modo tibi quoque ingens annorum turba canitiem invexit: et tamen rigidum atque inflexum animum habes, ex alio monasterio ad aliud subinde migrans, atque omnium mensas perscrutans et explorans. Quamobrem si tibi carniæ nidus, atque obsoniorum condimentum curæ est, iis, qui magistratus gerunt, potius blandire, atque urbium caminos vestiga. Neque enim homines eremitæ facultates eas habent, ut te, quemadmodum tibi gratum est, excipere queant.

CCCXV. — LEONTIO EPISCOPO.

Si, invito animo, ac suffragiis et populi conten-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

(78) Non διαφιλονεικεῖσθαι, sed simpliciter φιλονεικεῖσθαι legit cod. Sfort. Idemque cum Vat. mox post μή πως addit καί. Cod. autem Alt. totum hunc locum ita exhibet, μή που καὶ τῷ κράτει, etc. Vers. penult. longe commodius duo codd.

ἐκδώσειας, τίς ἐξαιρήσεται τὴν σύνοδον σκωμμάτων; Παρέξεις δὲ τούτοις θεραπεῖαν, εἰ παύσειας τῶν δογματισμῶν τοὺς σοὺς διακόνοῦς, πρὸς μέγα χάσμα διεστῶτας, βασιλεῖ ὑπηρετεῖσθαι καὶ Θεῷ διαφιλονεικεῖσθαι (78)· μή πως τῷ κράτει σάλον ἐπενέγκωσι, τῇ πέτρᾳ τῆς Ἐκκλησίας προσρηγνύντες τὰ τῆς κακοπιστίας αὐτῶν μηχανήματα. Αὕτη γὰρ ἐρήρυσται, καὶ οὐτε ὑπὸ πυλῶν ἔδου κυριεύεται, ὡς ὁ δράσας αὐτὴν Θεὸς ἐπηγγείλατο.

portæ dominantur, quemadmodum is, qui eam

TIB'. — ΕΥΛΟΓΙΩ.

Εἰς τὸ, « *Συκὴν εἶχε τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ.* »

Ἡ εὐαγγελικὴ συκὴ, ἡ ἀνθρωπότης ἐστίν, ὁ οὐκοδеспότης, ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, ὁ ἀμπεουργός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, φιλοπονῆσαι καὶ ἐκκαθάραι ἡμῶν τὸν ἀμπελῶνα ἐνηθιμῆσας, ἐκκοπήναι κελυσοθέντα παρὰ τοῦ οὐκοδеспότητος ὡς ἄκαρπον. Ἄφες δ' αὐτὴν, φησί, καὶ τοῦτο τὸ ἔτος. Εἰ διὰ νόμου καὶ προφητῶν οὐκ ἐβελτιώθησαν, καὶ μετανόας καρποὺς οὐκ ἀπέδωκαν, καὶ τοῖς ἐμοῖς ἀρδευσῶσι (79) δόγμασι καὶ παθήμασι· κἄν μὲν ποιήσωσι καρπὸν εὐπειθείας· εἰ δὲ μή γε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτὴν, εἰς τὸν ἄλλον αἰῶνα τὸν ἀπέραντον, τῆς τῶν δικαίων σου μερίδος ἐκτέμνων αὐτούς.

TIP'. — ΖΩΣΙΜΩ.

Μὴ ὑβρίζε τὴν θείαν λειτουργίαν. Μὴ ἀτίμαζε τὴν τῶν καρπῶν εὐλογία. Μὴ τῷ κόρῳ τὴν πόσιν πλεονέκτει. Μὴ τῇ ἀμετρίᾳ τὴν συμμετρίαν κακοποιεῖ. Μὴ τὰς φρένας πρόπινε πίνων. Ἀλλὰ μενημένος ὡς αἷμα Χριστοῦ τὴν τούτου ἀπαρχὴν τὸ θείον ἐργάζεται. Πνεῦμα, οὕτως αὐτῷ κέχρησο, ὡς ἀσθενῆς καὶ χρῆζων αὐτοῦ εἰς βοήθειαν, ἀλλὰ μὴ ὡς δυσμενῆς, ὅπλῳ τῷ οἴνῳ κατὰ πάντων κεχρημένος, καθ' ἑαυτοῦ δὲ μᾶλλον, ὑπὸ τούτου σηπόμενος.

TIA'. — ΠΕΛΑΓΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Πρὸς μοναχοὺς τόπον ἐκ τόπου ἀμείβοντας.

Τῷ Ἐφραῖμ ἐξήθησαν πολιαί, ἀλλ' οὐκ ἔγνω, νεάζων τοῖς πάθεσι. Καὶ σὲ πολὺς βχλος ἐτῶν περιέστη, ἀλλ' [εἰ] ἀκαμπὲς ἔχεις τὸ φρόνημα, ἄλλην μονὴν ἐξ ἄλλης ἀμείβων, καὶ πασῶν ἔρευῶν τὰς τραπέζας. Εἰ οὖν κνίσσης μέλει σοι, καὶ βψων καρυκείας, τοὺς ἐν τέλει μᾶλλον κολάκευε, καὶ τὰς πόλεις τοῖς καπνοδόχοις ἔρευνα. Ἐρημῖται γὰρ ἀνθρωποὶ σε δεξιούσθαι προσφιλῶς οὐκ ἀρκοῦσι.

TIE'. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰ μὲν ἀβουλήτως προήχθης πρὸς τὴν τῆς Ἐκκλη-

Vatic. 649 et Alt. ἐδράσας habent pro δράσας. Cod. etiam Alt. omittit Θεὸς et totum locum sic exprimit, ὡς ὁ ἐδράσας αὐτὴν ἐπηγγείλατο. Possin.

(79) Pro ἀρδευσῶσι codd. Vat. 649 et Alt. habent ἀρδευθῶσι, et vers. ult. ἐκτέμνων pro ἐκτέμνων. Id.

σίας προστασίαν, καὶ ψήφων καὶ δῆμων καὶ χειρῶν σε βιασαμένων, ἔξεις ἐπικουρον (80) τὸν Θεόν, πάντα πρὸ προσώπου κατευδοῦντά σοι, ὅσα πρὸς τὴν ἄνω συντέλει κατὰστασιν. Εἰ δὲ χρήμασιν, ὡς θρυλλῆ, τὸν ἀπρατον μετ' ἄλλοθι θησαυρὸν, καὶ κτήσασθαι ἱερωσύνην ὡς ὁ Σίμων ἐπόθησας, οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλήρος ἐν τούτῳ. Τὰ γὰρ ἐξῆς φειδοὶ παραλείψομαι, ἐν τούτῳ ὁρῶν, ὅτι Καϊάφας ἱερωσύνην ὠνήσατο, ὅτε κατὰ Χριστοῦ ταύτην ἐξώπλισε. Πᾶς οὖν ὅστις ἱερωσύνην ἐκπρήται, Καϊάφας Χριστοκτόνος εὐρίσκεται. Ἄ γὰρ ἔργοις πιστευθῆναι οὐ δύναται, ταῦτα δόμασιν ἀσεβείαι πορίζεται.

nificem Caipham esse constat. Nam quæ propter opera vitæque rationem in fidem accipere nequit, ea impiis donis ac largitionibus consequitur:

ΤΙΓ'. — ΚΑΛΛΙΜΑΧΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Ὅσπερ διὰ τῆς τεκνογονίας σωθήσεται ἡ τῶν γονέων ξυνωρίς, εἰ τῆς τῶν τέκνων ἐπιμελοῖτο ζωῆς· οὕτω καὶ ἐναντίων πειραθήσεται, εἰ ἀμελοῖ τῆς ἐκείνων φυλακῆς. Γελοῖον γὰρ ἂν εἴη τοὺς μὲν πώλους ἐυθύς ἐκ νεότητος πολλῆς ἀξιοῦσθαι φροντίδος, καὶ βελίστατος ἔνεκα καὶ βρώσεως καὶ πόσεως, καὶ πάσης ἐλθύτητος· ὦν καὶ ἡ τιμὴ εὐωνος, καὶ ἡ χρῆσις σύμμετρος, καὶ ἡ φθορὰ σύντομος· ἀνθρώπους δὲ, οὓς ὁ Θεὸς διέπλασε, καὶ εἰκόνι οἰκείᾳ ἐτίμησε, καὶ πάλιν ἐν ἑαυτῷ ἀνεπλάσατο καταλιμπάνειν ἀγερώγους, καὶ ὡς ἂν τύχη φέρεσθαι πρὸς ἃ βούλονται, καὶ ἡ εὐδολισθος νεότης οὐ νοεῖ (81). Εἰ ταῦτά σοι φαίνεται χρησιμα, πάσῃ φυλακῇ σεμνότητος ἀσφαλίζου τὰ τέκνα σου.

telligit. 85 Si hæc tibi utilia esse videntur, da filios tuos obfirmes ac communias.

ΤΙΖ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Καλῶς τὸν Κύριον τιμᾶς, ἡμῖν τῷ (82) καρπῶν ἀπαρχόμενος, καὶ δεκατῶν τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς σου τῷ διδόντι. Ἦν πολλοῖς ἔξεις καιροῖς· νῦν μὲν τῶν ἐν χρεῖᾳ σοι φυλάττουσαν τὴν αὐτάρχειαν, μετὰ ταῦτα δὲ τὴν αἰώνιον εὐφροσύνην παρέχουσαν.

ΤΙΗ'. — ΛΟΥΚᾶ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Μοναχὸς τις πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐσχατιὰν ἀπήνητησε, σχῆμα τὸ τῆς τιμίας σου φέρων δεξιᾶς, καὶ ἦ αὐτὸς ὁ δαδὸς σφραγίζειν τοὺς ὑποφύτας σου. Ὅτου δὲ χάριν ἦκει ἡρόμεθα· ἱκεσίαν δὲ εἶχε παρακληθῆναι παρ' ἡμῶν τὴν ἀγάπην σου, συγγνώμην αὐτῷ ἐπὶ πταισμάτι βραχεί, ὃ ἐξ ἀγνοίας ὑπέμεινε. Εἰ τοίνυν μὴ ἐν συνηθείᾳ πταισμάτων ἐγένετο, πολλάκις ἐξυθρίσας εἰς τὴν μετάγνωσιν, καὶ δραπετεῦειν δι' εὐκολίαν γαστροῦς ἢ γνώμης μεμάθηκε, πάρασχε αὐτῷ δι' ἡμᾶς τὴν συγχώρησιν. Εἰ δὲ τοιοῦτός ἐστιν, ὅσος μηδὲν ἐκ τῆς συγγνώμης βελτιωθῆναι, μηδὲ τῶν ἡμετέρων γραμμάτων ἀπόνηται, ἀλλ' ἔξω τῆς τῶν ἀδελ-

tionem, manibusque coactus, Ecclesiæ curam susce-
pisti, opitulatorem Deum habebis, omnia ea, quæ
ad supernum statum pertinent, tibi ex animi sen-
tentia dirigentem. Si autem pecuniis, ut ruinore
jactatur, thesaurum, quem pretio addicere nefas
est, persecutus es, ac Simonis in modum sacerdo-
tium consequi cupiisti, non est tibi pars nec sors
in hoc sermone. Nam quæ sequuntur, pro mea
erga te indulgentia prætermittam. Illud unum anim-
adverto, quod Caiphæ etiam sacerdotium emerat,
cum adversus Christum illud arripuit. Quocirca
quisquis sacerdotium emeratur, hunc Christi car-

B CCCXVI. — ΚΑΛΛΙΜΑΧΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Quemadmodum per liberorum procreationem pa-
rentes salutem consequuntur, si liberorum vita
ipsis curæ sit: eodem modo contra illis continget,
si eorum curam atque custodiam neglexerint. Ri-
diculum enim fuerit, equuleis quidem, tum quod
ad incessum, tum quod ad cibum et potum, jam inde a
prima ætate, curam ac sollicitudinem impendi,
quorum tamen et vile pretium est, et usus medio-
cris, et celer interitus: homines autem, quos Deus
effinxit, atque imagine sua honestavit, ac rursum
in seipso renovavit atque instauravit, feroces et
insolentes relinquere, eosque temere, quo libeat,
ferri sinere, quoque lubrica juvenus haud in-
operam, ut omni honestatis et gravitatis custodia

C CCCXVII. — ΗΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Præclare Dominum ornas, cum nobis fructuum
tuorum primitias tribuis, decimanque partem ex
ubertate terræ tuæ, ei, a quo eam accepisti, pen-
dis. Quam quidem tu in multa tempora habiturus
es: nunc quidem eorum, quæ opus sint, sufficien-
tem usum tibi custodientem: post autem sempiter-
nam voluptatem afferentem.

CCCXVIII. — ΛΟΥΚᾶ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Monachus quidam ad solitudinem nostram venit,
honorandiæ tuæ manus speciem atque habitum ge-
rens, et quo discipulos tuos consignare nosti. Cum
autem, ecquam ob causam veniret, quæsissemus,
ille supplex a nobis petiit, ut abs tua charitate
D precibus contenderemus, ut sibi exiguum erratum
condonares, in quod ex ignoratione incidit. Qua-
propter, si non in peccandi consuetudinem venit,
sæpius videlicet illata pœnitentiæ atque resipiscen-
tiæ contumelia, obque ventris aut mentis ac volun-
tatis levitatem fugam capessere didicit, nostra
causa velim ipsi veniam tribuas. Sin autem is est,

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(80) E regione vocis ἐπικουρον cod. Alt. aliam lectionem in margine suggerit, sic adnotans: "Ἀλ-
λως, ἐπικουρίαν. Vers. 9 codd. Vat. 649 et Alt. ὁρῶν
mutant in ἐρῶν. Possin.

(81) Pro νοεῖ cod. Alt. habet συνωθεῖ. Id.

(82) Pro τῷ scribe τῶν, ut est in codd. Vat. 649
et Alt. Id.

qui venia et indulgentia minime melior fiat, nolim ille fructum ex litteris nostris ullum capiat, verum e fratrum tranquillitate foras ablegetur: ne tumidos fluctus, ac vertigines, placidis et quietis ipsorum moribus excitet. Nam hoc quoque lex nobis sub parabolæ cortice præscribit, cum eos, qui lepra laborant extra castra emittit.

CCCXIX. — DOROTHEO PRESBYTERO.

De risu.

Cum sacerdos gregis forma, et Ecclesiæ lumen dictus sit, ac revera sit, subditos, ut ceram sigillo, sic ipsius moribus imprimi necesse est. Quocirca si lumen esse vis, scurrilitatem, ac risus petulantiam odio insectare: ne alioqui multos petulantiam ac procacitatem doceas: « Sacerdos enim Domini omnipotentis angelus est ¹. » Angelus autem risum nescit, Deo cum mecum ac pavore ministrans.

CCCXX. — THALASSIO MONACHO.

In illud, « Ne quis fornicator aut profanus, ut Esau ². »

Cum tu illud exploratissimum habeas, saturitatem vitiosos affectus parere, gulamque ad libidinem et lascivias pertrahere, nihil necesse fuit, quamobrem ex me sciscitareris, quænam horum verborum explanatio sit, « Ne quis fornicator aut profanus, ut Esau ³: », cum Scriptura sacra eum primogeniorum juris proditorem ob ventris ingluviem ac voracitatem fuisse convincat. Nam cum eum gulæ rem et profanum fuisse, satis habuit demonstrasse.

CCCXXI. — PALLADIO EPISCOPO.

In illud, « Mane occidebam omnes peccatores ⁴. »

« In matutino, imperficiendam omnes peccatores ⁵ terræ, » inquit Psalter, justitiæ sinceritatem et integritatem ac prudentiam declarat: nempe quod nec iracundia, nec temulentia eum ad cædem impellebat. Nam illa, etsi besterno die ipsius animum concitabat, at per noctis longitudinem mitigabatur: hæc rursus, etsi vespere ingens accesserat, per somnum tamen satis minuebatur ac discutiebatur. Pura itaque, inquit, atque integra, tum manu, tum mente adversus eos qui Deum sceleribus suis lacescebant, arma induebam.

CCCXXII. — TIMOTHEO LECTORI.

Non oportere cum ignaro verbis contendere.

Quænammodum haud vitum est cum homine pugnaei desertum peragrarè: eodem modo haud facile est cum homine indocto sermones eruditos movere. Ut enim ille omnibus corporis viribus in solitudine utetur, si quid quod ipsum offendant,

¹ Malach. II, 7. ² Hebr. XII, 16. ³ Psal. c, 8.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(83) Αὐτῶν uncinis inclusum prorsus omittitur in cod. Vat. 649. Max pro τούτο cod. idem Vatic 649 legit τούτον. Possin.

(84) Post προδότην codd. Vat. 649 et Alt. addunt

φῶν γαλήνης καθίσταται, μὴ κυμάτων φλεγμονὰς καὶ δινήσεις τοῖς ἡσυχάζουσιν αὐτῶν ἤθεσιν [αὐτῶν] (83) ἐπεγείρη. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ νόμος ἡμῶν παραβολικῶς ὑποτίθεται, ἔξω τῆς παρεμβολῆς τοὺς λεπρώντας ἐκπέμπων.

TIO. — ΔΩΡΟΘΕΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Περὶ γέλωτος.

Εἰ τύπος ἱερεὺς τοῦ ποιμνίου, καὶ φῶς τῆς Ἐκκλησίας ὀνομάσθῃ, καὶ ὑπάρχει, ἀνάγκη τοῖς ἤθεσιν αὐτοῦ συνεκτυπούσθαι τὸ ὑπήκοον ὡς σημάντην κηρὸν. Εἰ τόνον φῶς εἶναι βούλει, μίσει τὴν εὐτραπέλιαν, καὶ τὴν περιφορὰν τοῦ γέλωτος, ἵνα μὴ πολλοὺς διδάξῃ ἀτακτεῖν. « Ἱερεὺς γὰρ, ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορος ἐστίν. » ἄγγελος δὲ οὐκ ἐπίσταται γέλωτα, ἐμφόβος τῷ Θεῷ λειτουργῶν.

TK'. — ΘΑΛΑΣΣΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Εἰς τὸ, « Μήτις πόρνος ἢ βέβηλος, ὡς Ἡσαῦ, »

Ἀκριβῶς ἐπιστάμενος, ὅτι ὁ κόρος τίκει τὰ πάθη, καὶ ἡ γαστριμαργία σύρει πρὸς τὰς λαγνείας, περιτῶς, οἶμαι, ἠρώτησας τὸ, « Μήτις πόρνος ἢ βέβηλος, ὡς Ἡσαῦ, » ὅποταν ἔχει ἐπίλυσιν, τῆς Γραφῆς προδότην (84) ἐλεγχούσης τὴν τῆς μήτρας πρεσβειῶν διὰ κόρον κοιλίας. Δείξασα γὰρ αὐτὸν γαστριμαργον, ἠρκέσθη συναποδείξαι καὶ πόρνον καὶ βέβηλον. deditum fuisse ostendisset, unâ quoque fornicato-

TKA'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰς τὸ, « Εἰς τὰς πρωίας ἀπέκτεινον πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς. »

« Εἰς τὰς πρωίας ἀπέκτεινον πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς, » λέγων ὁ Ψαλμωδὸς, τὸ ἀκριβὲς καὶ ἀπλανές, καὶ νηφάλιον τῆς δίκης παρίστησιν, ὅτι (85) οὔτε θυμὸς, οὔτε μέθη τὴν ἀναίρεσιν ὑπετίθετο. Ὁ μὲν γὰρ εἰ καὶ τῇ χθρὲς ἡμέρᾳ παρώξυνεν, ἀλλὰ διὰ μήκους τῆς νυκτὸς ἐμαλάσαστο · ἡ δὲ, εἰ καὶ ὀψίας πολλὴ προσεγένετο, διὰ τοῦ ὕπνου ἱκανῶς ἐλεπτύνετο. Καθαρὰ οὖν καὶ χειρὶ, καὶ γνώμῃ, κατὰ τῶν ἐς Θεὸν ἁμαρτανόντων ἐξωπλιζόμεν.

TKB'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Ὅτι οὐ δεῖ μετὰ ἁμαθούς λογομαχεῖν.

Ὅσπερ οὐκ ἀσφαλὲς μετὰ μαχίμου διοδεύειν ἀόληκτον · οὕτως οὐκ εὐχερὲς πρὸς ἁμαθῆ λόγους κινήσαι παιδεύσεως. Ὁ μὲν γὰρ πάθῃ τῇ δυνάμει χρήσεται ἐπ' ἐρήμου, εἰ τι τῶν οὐκ αὐτῷ προσφιλῶν λεχθεῖ ἢ πραχθεῖ · ὁ δὲ, εἰμὴ πάντα πρὸς τὴν αὐτοῦ λαλεῖται

αὐτόν. Id.

(85) Pro ὅτι Alt. habet ὅτι. Vers. 6 post δὲ codd. Vat. 649 et Alt. addunt τοῦ. Id.

ἀπαιδευσίαν, πάντας ἐκκρίνει τῆς οἰκουμένης, καὶ ἄ λόγους φιλοσόφους, καὶ ἀνδρας φιλαρέτους. Φιλεῖ γὰρ, ὡς τὰ πολλὰ, ἀνδρίζεσθαι ἢ ἀλογία, καὶ νῦν αὐτὴν εἰρήσεις πανταχοῦ προστώσαν (86). Οὕτε γὰρ Ἐκκλησίαν ἀνε αὐτῆς, οὕτε τὴν πολιτείαν, οὕτε αὐτὴν τὴν βασιλείαν, ἐξω ταύτης ἰδοὺς διοικουμένην· ἀφ' ὧν καὶ τὰ κακὰ πλεονάζει, καὶ δουλοπρέπεια τὸ πανταχοῦσε περιεζώσατο κράτος. Φέρε τοίνυν τὸν ἀλόγιστον γενναίως, ἐπειδὴ ἡδέως ἀνέχη τῶν ἀφρόνων φρόνιμος ὢν ἐν Κυρίῳ.

ulbrein fer animo forti stultum atque inconsideratum sipientes, tu qui sapiens es in Domino.

TKΓ'. — ΚΥΡΙΑΛΩ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Πολλὰ μὲν μαρτυρίαι Γραφικαί, πολλὰ δὲ θεωρητικαὶ πρακτικαὶ τὸν ἀληθῆ τῆς τοῦ Κυρίου σαρκώσεως λόγον τρανοῦσιν ἀσφαλῶς, εἰ καὶ τῆς ἡμετέρας διανοίας καὶ γλώσσης ἀνώτερόν ἐστι τὸ μυστήριον. Ὅτι δὲ ὁ ἀληθινὸς καὶ ἐπὶ πάντων Θεὸς, ἀνθρωπος γέγονεν ἀληθῶς, οὕτε δ' ἦν τραπεῖς, καὶ δ' οὐκ ἦν προσλαβὼν (87), ἐκ φύσεως θυοῖν ὁ εἰς ὑπάρχων Ἰῶς, ἀναρχος καὶ ἀπέραντος, πρόσφατος καὶ ἀίδιος, οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀρνηθῆίς, πλείστας ἔχων τοῦ ἀγίου Πατρὸς ἡμῶν μεγάλου Ἀθανασίου περὶ τούτων συναίνεσις, ἀνθρώπου τὰ θεῖα ὑπερφωῶς ἐμβατεύσαντος.

TKΔ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Κρή σε, θαυμάσιε, ἀτρεπτον μένειν ἀεὶ, οὕτε φόβῳ προδιδόντα τὰ οὐράνια, οὕτε σαυτῷ ἐναντιοφαινόμενον. Εἰ γὰρ τὰ νῦν γεγραμμένα σοι τοῖς προτέροις ἀντιεξετάσειας, ἢ κολακείας φανήσῃ ὑπεύθυνος, ἢ εὐχερείας διάκονος, κενῆς μὲν δόξης ἠτιώμενος, τῶν μεγάλων [δὲ] ἀγῶν ἀθλητῶν τοῖς ἀγῶνας οὐ μμησάμενος, οἷ τὸν ἅπαντα βίον ἐπ' ἄλλοτρίας κακοχειεῖσθαι ὑπέμειναν, ἢ κακόδοξον φρόνημα κἂν μέχρις ὧτων εἰσδέξασθαι.

potius sibi ferendum duxerunt, 87 quam ut perversam ac falsam sententiam vel auribus tenus exciperent.

TKΕ'. — ΚΥΡΩ ΝΕΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Περὶ ἐγγρατείας γλώσσης.

Νόμος φιλοσοφίας ἀσφαλοῦς, ὄρος ἀγνείας ἀκριβοῦς, τῷ θεοφόρῳ Παύλῳ διῶρισταί, νεκοῦσαι πάντα τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰ τοίνυν ἔπεσθαι βούλει τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ ([88] εἰ δὲ πάντως, εἰ τὸ ἀσκεῖν

dictum aut actum fuerit : sic iste, nisi omnia ad ipsius inscitiam dicta fuerint, omnes et philosophicus sermones, et probos viros ac virtutis amantes ex orbe terrarum explodit et eliminat. Solet enim ut plurimum fortitudinis speciem exhibere temeritas : ac nunc eam passim præsidentem invenias. Nam nec Ecclesiam, nec rempublicam, nec ipsum imperii statum sine ea regi atque administrari perspexeris. Ex quo et mala exuberant, et servilis quædam humilitas imperium ubique arripuit. Quamobrem si ipsius placita sequi stu-

CCCXXIII. — CYRILLO ARCHIEPISCOPO ALEXANDRINO.

Cam multa Scripturæ testimonia, tua multæ cum actione conjunctæ contemplationes, veram Dominicæ incarnationis doctrinam certissime nobis declarant· etiamsi mentis ac linguæ nostræ vim et facultatem hoc mysterium excedat. Quod autem verus ac rerum omnium summus Deus, homo vere factus sit, nec ab eo quod erat, benignans, et quod non erat, assumens, ex duabus naturis unus Filius existens, ortus ac finis expers, recens et sempiternus, ne ipse quidem inficias ieris, ut qui plurimas de his rebus sancti Patris nostri magni Athanasii comprobationes habeas, hoc est ejus viri, qui ad divinarum rerum intimos sinus eximie penetravit.

CCCXXIV. — EIDEM.

Te oportet, vir admirande, firmum atque constantem semper manere : sic nempe ut nec metu celestia prodas, nec tecum ipse pugnare videaris. Nam si ea, quæ nunc abs te scripta sunt, eum superioribus perpendas, aut adulationi obnoxius esse videberis, aut levitatis minister, ut qui inani gloriæ succumbas, non autem magnorum ac sanctorum pugilum certamina imiteris, qui per omnem vitæ suæ cursum in extera regione premi ac vexari

CCCXXV. — CYRO MONACHO.

De linguæ continentia.

Tutæ philosophiæ lex, ac certæ et exactæ puritatis regula hæc nobis a divino viro Paulo præscripta est, ut mortificemus membra nostra, quæ sunt super terram. Quamobrem si ipsius placita sequi stu-

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(86) Φιλεῖ γὰρ... προστώσαν. Thucydidea sententia huc pertinet : Ἡ ἀμάθεια θράσος ἀπεργάζεται· τὸ δὲ μεμαθηγέναι, δίκον φέρει. Et veteres Iambi : Ἀμουσία τὸ πλείστον ἐν βροτοῖς μέρος, λόγων τε πλήθος· ἀλλ' ὁ καιρὸς ἀρκέσει. RITT.

(87) Οὕτε δ' ἦν τραπεῖς καὶ δ' οὐκ ἦν προσλαβὼν. Similiter sup. ep. 303. Est autem hæc celeberrima et usitatissima in utraque Ecclesia, Græca et Latina, de incarnatione Filii Dei loquendi formula : « Quod erat, permansit, et quod non erat, assumpsit. » Eadem et Leo M. utitur cum alibi, tum serm. 1, De nativ. Dom. et in epistola 10,

ad Flavianum episcopum Constantinopol., quam approbavit synodus Chalcedonensis tanquam columnam veritatis, ut est in Synopsi Græca conciliorum. Id.

— Vers. 8 pro Ἰῶς repetitur paulo prius positum εἰς, cui sine ulla interpunctione continnatur ἀναρχος, etc. Possin.

(88) E regione asterisci et consequentium verborum, εἰ δὲ πάντως εἰ τὸ ἀσκεῖν βέλεις, hæc habet in margine cod. Alt., ἐψη δὲ πάντως, εἰ βούλει τὸ ἀσκεῖν. Id.

des (omnino autem sequeris, si monasticam vitam A θέλεις), χαλίνωσον τῆς γλώσσης τὸ ταχύ. Τὸ μείζον colere cupis) linguæ celeritatem freno coerce. Maximum enim terrenorum omnium membrorum lingua est, ut quæ ægre retineri possit.

CCCXXVI. — JOANNI MILITI.

Singulari tuæ audaciæ, o Joannes, finem jam impone, ingentem atque circumacti difficilem operum tuorum improbitatem mentis oculis intueri. Atque vel ut legitimus miles ad conserenda cum barbaris prælia te instrue : aut ut modestus plebeius urbi te ostende, atque ut par est, te gere.

CCCXXVII. — EIDEM.

Monachorum æliculas, ut ad me allatum est, subis, atque agricolarum manipulos rapis, ut eos depræderis. Ac præterea improbum dogma ipsorum auribus instillas, illudque firmo animo tueris. B Vide igitur ne tempestatis cujuspiam periculum facias, justaque cæcitate afficiaris, nimirum et hic oculorum detrimento multatus, et illic igni servandus.

CCCXXVIII. — ANATOLIO.

Blasphemia usque adeo clamor et indignatio et ira ⁷ gravior est, ut etiam priorem hac illam magnus atque ingenti animo præditus Paulus collocarit. Quod autem blasphemus ille dictus sit, atque intelligatur, qui Deo contumeliam infert, nemini unquam incognitum fuit. Quare cum ira, quæ blasphemia gravior est, et per quam omne malorum genus in mundum irrepsit, labores : aut hanc quoque desere, aut cum blasphemus appellaris, mœ- C rorem animique cruciatum ne concipe

CCCXXIX. — EIDEM.

Nonnulli te intemperantem linguam habere cavillantur, fontiumque maledicentiæ flumen esse, ipsius fluentia copiose profuseque tum excipiens, tum eructans : quæ quidem in supplicii et cruciatus mare hominem concipiunt. Quem si effugere cupis, vivarum potius aquarum puteum investiga : qui hoc offert, ut ne quis postea sitiatur, et linguæ custodiam præbet, ne in malitiæ verba declinet.

CCCXXX. — DIDYMO.

In illud, « Non occultatum est os meum. »

Transgressionis primum parentis causam magnus D ille David in psalterio canens, atque ad eam condonandam faciliorem ac placidum Dominum reddens, et inevitabilem Dei cognitionem esse significavit,

⁷ Ephes. iv, 31.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(89) Editam δὲ τέλειον, haud dubie mendosum, corrigunt codd. Vatic. 649 et Alt. Possin.

(90) *Mὴ τινοσ σάλου.* Corrupta est sine dubio lectio ; veram suggerunt codd. Vat. 649 et Alt. hanc : "Ἄθρει τοίνυν, μὴ τινοσ Σαύλου πειραθῆσ καὶ πῆρῳσιν δικαίαν ὑποστῆσ· Cave igitur ne Saulum experiaris aliquem et excecationem meritam suscipias. Alludit nimirum Isidorus ad historiam Act. xiii narratam de Elyma mago quem Saulus, qui

θέλεις), χαλίνωσον τῆς γλώσσης τὸ ταχύ. Τὸ μείζον γὰρ ἀπάντων τῶν γῆινων μελῶν γλώσσα, ὡσ δυσκἀθ- εκτός ἐστιν.

TKÇ'. — IOANNH ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ.

Παῦσαι λοιπόν, Ἰωάννη, τῆς παντολμίας· βλέψον πρὸς τὴν μεγάλην καὶ δυσέκλυτον (89) τῶν ἔργων σου κακίαν. Ἡ ὡς ὀπλίτης νόμιμος, καὶ στρατιώτης ἐνθεσμος, πρὸς τὰς μάχας τῶν βαρβάρων τασσόμενος· ἢ ὡς δημότης εὐτακτος ἐν ἄστει φαινόμενος, καὶ πρεπόντως ἀναστρεφόμενος

TKZ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Οἰκίσκοις, ὡς ἔγνω, ἐπέρχη μοναχῶν, καὶ δρά- γματα ἀρπάξεις γεωργῶν, πρὸς τὴ λητίζεσθαι τού- τους· καὶ δόγμα φαῦλον κατηχῶν, καὶ τούτου στεβ- ρῶς ὑπερμαχῶν. Ἄθρει τοίνυν, μὴ τινοσ σάλου (90) πειραθῆσ, καὶ πῆρῳσιν δικαίαν ὑποστῆσ, ἐνταῦθα μὲν τυφλώσει παιδευόμενος, ἐκείσει δὲ πυρὶ φυλα- χθισόμενος.

TKH'. — ANATOLIQ.

Τοσοῦτον βλασφημίας κραυγὴ καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ διενήνοχεν, ὅτι προτέραν ταύτης ἐκείνην ὁ μέγας καὶ μεγάλωφρων τέθεικε Παῦλος. Ὅτι δὲ βλάσφημος ὁ εἰς Θεὸν ἐξυδριζῶν καὶ εἰρηται καὶ νερόηται (91), οὐδεὶς ἠγνόησέ ποτε. Εἰ τοίνυν τὴν χεῖρωνα τῆσ βλασ- φημίας κέκτηται ὀργῆν, δι' ἧσ πάντα εἰσχωμάζει τὰ φαῦλα τῶ βίῳ, ἢ [καὶ] ταύτην κατάλιπε, ἢ μὴ ἄλλω καλούμενος βλάσφημοσ.

TKΘ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Τινὲσ σε γλώσσα ἔχειν ἀκρατῆ κωμωδοῦσι, καὶ τῶν πηγῶν τῆσ λοιδορίας ὑπάρχειν ποταμῶν, τὰ ἐκεί- νης σαφιλῶσ καὶ δεχόμενον καὶ ἐρευγόμενον ρεύματα, ἀπερ εἰς θάλασσαν ἐμβάλλει τιμωρίας. Ἦν εἰ θέλεις ἐκφυγεῖν, τῶν ζώντων μάλλον ναμάτων τὸ φρέαρ ἐξ- ερεύνησον, ὅπερ χαρίζεται καὶ τὸ μηκέτι διεψῆν, καὶ τῆ γλώσση ὀρέγει φυλακὴν, μὴ εἰς λόγους ἐκκλίνειν πονηρίας.

ΤΛ'. — ΔΙΔΥΜΩ.

Εἰσ τὸ, « Ὁκ ἐκρύβη τὸ ὄστούν μου. »

Τὴν αἰτίαν τῆσ παραβάσεωσ τοῦ προπάτοροσ ὁ μέγασ Δαβὶδ ἐν ψαλτηρίῳ ἀνακρουόμενος, καὶ πρὸσ συγχώρησιν αὐτῆσ τὸν Δεσπότην ἐξιλεούμενοσ, καὶ τὴν ἀφυκτον τοῦ Θεοῦ γνώσιν ἐσήμανε, καὶ τῆ

deinde vocatus Paulus est, caritate percussit. Vers. 9 : Σαῦλοσ δὲ, ὁ καὶ Παῦλοσ... ἀτενίσασ εἰσ αὐτὸν εἶπεν... Καὶ ἔση τυφλὸσ, μὴ βλέπων τὸν ἥλιον. Nec vero quadrat ad loci sententiam mentio *tempestatis*. Id.

(91) *Καὶ νερόηται.* In cod. Alt. e regione in margine ponitur, καὶ πεπίστευται, quæ lectio magis arguta et auctore digna est. Id.

μετὰ τὸ πταῖσμα τοῦ Ἀδάμ εὐγνωμοσύνην ἐδήλωσαν, ἢ οὐκ ἐκρούθη, λέγων, τὸ ὁδοῦν μου ἀπὸ σοῦ, ὃ ἐποίησας ἐν κρυφῇ. ἢ οὐκ ἐλαθέ σε, φησί, τῆς γυναικὸς μου ὃ ὄλισθος, ἦν ἐκ τοῦ ὀστέου μου λεληθότως ἐποίησας, ὑπὸ βραβεῖ εὐνάσας με. Ἄλλ' ἔγνωσ τὰ ἡμέτερα κρύφια, ὃ ἐκείνην κρυφίως ὑποστησάμενος.

ΤΛΑ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Τί ἐστι, « Τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου. »

Ἀγχινοὺς ὦν, καὶ συνετῶς ἐρευνῶν, οὐδὲν δύνασαι ἀγνοεῖν· πάντα γὰρ καλῶς ἀθροίσας ἐν νεότητι, ἔχεις ἐν γήρει ἀνάπτουσιν. « Τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου. » Τὸ μῆπωπραχθέν μοι, φησὶν ὁ Ἀδάμ (92), ὡς ἦδη τελεσθὲν καθορᾶς. Καὶ τοὺς τῶς μὴ τεχθέντας, ὡς ἦδη τεχθέντας (93) ἐπίστασαι. Δύναται δὲ νοῆσαι καὶ διχῶς· Τὸ ἀκακὸν καὶ ἀπόνηρον καὶ ἀνεξέργαστόν μου (ἔργον γὰρ ἢ περινοια λέγεσθαι φιλεῖ) εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου, καὶ ἐπὶ τῷ βίβλῳ σου πάντες γραφῆσονται. Καὶ οὐκ ἐστι, φησὶν, ὃ μὴ συνείδεις, ἢ λαυθάνει σε· ἀλλὰ καὶ πᾶ μῆλλοντα γινώσκεις, καὶ τὸ ἀκακὸν μου οἶδας, ὅπως ἀγνοῖα ἠπάτημαι, καὶ τῷ ἀλήστῳ τῆς μνήμης σου πάντες οἱ λογιζοί μου ἐνοσημαίνονται.

conoscis, et innocentiam ac simplicitatem meam exploratam habes, nimirum quoniam pacto per ignorantiam in fraudem lapsus sim : et in memoria tua, in quam nulla oblivio cadere potest, omnes cogitationes meae consignantur et insculpuntur.

ΤΛΒ'. — ΕΥΣΤΑΘΙῷ.

Περὶ Εὐσεβίου ἐπισκόπου.

« Ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἢ κακία αὐτῆς, » ὁ Δεσπότης ἐφη Χριστός. Ἐπειδὴ καὶ μιᾶς ἡμέρας κάκωσις (94) ἐπιλησμονὴν πολλῆς εὐφροσύνης ποιεῖ. Ἦρκει [καὶ] καθ' ἑαυτὸν ὁ χρηστός τῶν ἐπισκόπων Εὐσέβιος, πᾶσαν πληρῶσαι τὴν Ἐκκλησίαν συγχύσει. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῆς σῆς κακοθελείας ἐπέτυχε, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ταραξάει ἐπαρκεῖ εὐταξίαν. Εὐχὴ τοίνυν ἐστὶν ἱερατικοῖς ἅπασιν, καὶ τῷ κοινῷ (95) τοῦ λαοῦ, καὶ τοῖς κατὰ μονὰς ἀγωνιζομένοις θεράπουσι τοῦ θεοῦ, ἢ διαζευχθῆναι τὴν σὴν σκαιότητα τῆς ἐκείνου πονηρίας, ἢ μεταβληθῆναι ἀμφοτέρως· εἰς χρηστότητα καὶ κοινωνικὴν πολιτείαν, ἢ ἀμείψαι τὴν μακροθυμίαν εἰς αὐστηρίαν, καὶ ἀξίαις ὑμᾶς ἀνταμείψασθαι ταῖς παιδείαις, ὧν τε πεπράχατε, ὧν τε βωλεύεσθε, ὧν τε ἀσεβῶς ἀλλήλοις συνέρχεσθε.

ΤΛΓ'. — ΖΩΣΙΜῷ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῷ.

Κρίνειν τὰ τε τῶν ὑδρεων, τὰ τε τῶν κολάσεων μεγέθη οἱ ἄνθρωποι τῷ πλήθει τῶν συνεϊδῶν εἰώ-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(92) Φησὶν ὁ Ἀδάμ. Suspiscabar aliquando legend. ὁ Δαβὶδ. Sed in B C etiam est ὁ Ἀδάμ, nec opus ulla mutatione. Nam Isidorus illa verba, quæ hic ex psalmo cxxxix, interpretanda suscepit, quasi sub Adami persona a Davide prolata esse vult. Quam vere aut concinne, iudicet lector. RITT.

(93) Pro ὡς ἦδη τεχθέντας cod. Alt. non in con-

et Adami post lapsum candorem animique probitatem declaravit, his verbis utens : « Non est occultatum os meum a te, quod fecisti in occulto. » Perinde ac si diceret : Non te fugit uxoris meae lapsus, quam ex osse meo, cum me somno gravi oppressisses, occulte condidisti. Verum animorum nostrorum latebras perspectas habes, qui eam occulte procreasti.

CCCXXXI. — EIDEM.

Quid sit illud, « Imperfectum meum viderunt oculi tui. »

Cum tu et ingenii acumine polleas, et Scripturarum sensum sagaciter perscruteris, nihil est quod te latere possit. Nam cum omnia in juvenili ætate præclare collegeris, requietem in senectute habes. Imperfectum meum viderunt oculi tui. Illud quod nondum a me factum est, inquit Adamus, tanquam jam confectum perspicis ; et eos, qui nondum nati sunt, tanquam jam in lucem editos, noscis. Potest etiam hic locus alio modo intelligi. Innocentiam meam, animique ab improbitate puritatem, atque id quod minime egi (opus enim plerumque animi conceptio appellatur) viderunt oculi tui. Et in libro tuo omnes scribentur. Hoc est, nihil est quod non intelligas, aut quod te fugiat : verum et futura cognoscis, et innocentiam ac simplicitatem meam exploratam habes, nimirum quoniam pacto per ignorantiam in fraudem lapsus sim : et in memoria tua, in quam nulla oblivio cadere potest, omnes cogitationes meae consignantur et insculpuntur.

CCCXXXII. — EUSTATHIO.

De Eusebio episcopo.

« Sufficit diei malitia sua, » inquit Dominus : Christus : Quandoquidem etiam unius horæ malitia voluptatis magnæ oblivionem affert. Probus ille episcopus Eusebius ad universam Ecclesiam perturbatione implendam, vel solus sufficiebat. Posteaquam autem te quoque improba voluntate hominem nactus est, eas jam vires habet, quæ toti terrarum orbi perturbando pares sint. Ac proinde tum omnis sacri ordinis viri, tum communis plebs, tum denique Dei famuli qui in solitudine decertant, vota faciunt, ut vel importunitas tua ab illius improbitate disjungatur, aut utraque in benignitatem, ac vitæ rationem ab hominum societate atque commercio minime abhorrentem commutetur : aut Deus lenitatem suam in acerbiteriam convertat, vobisque pro iis, quæ et perpetrastis, et animo agitatis, et impie in unum coitis, meritas pœnas rependat.

CCCXXXIII. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Contumeliarum ac suppliciorum magnitudinem spectatorum atque consciorum multitudine ponde-

textused in margine legit, ὡς ἦδη ἀνδρωθέντας. POSSIN.

(94) Καὶ μιᾶς ἡμέρας κάκωσις. Etiam unius horæ malitia, vertit Billius, qui legisse videtur ὥρας κακία et κάκωσις hic afflictionem significat et molestiam. RITT.

(95) Pro τῷ κοινῷ cod. Alt. legit in margine, τῷ κόσμῳ. POSSIN.

rare hominōs consueverunt. Etenim easdem contumelias et cruciatus haud multis inspectantibus illatos, haud æque graves et acerbos existimant. Cum igitur hæc ita se habeant, tecum reputes velim, quoniam animo futuri simus, cum coram omni humano genere, **89** atque angelorum agmine, nobis reddendæ rationes erunt: quo tempore præsertim nullus impudentiæ locus erit, peccatis videlicet umbrarum instar nos sequentibus.

CCCXXXIV. — HERMINO COMITI.

« Super mortuum plura, quoniam defecit lux ejus. » His verbis quomodo vult Scriptura ut omnes eos qui in vivis excesserunt, lacrymis ac luctu prosequamur, κερυμι μη ομνι qui improbis actionibus exstinctus est, nec vivam vitam rationem comiseratus est, iugemus ac deploramus, ut qui a summa luce exciderit.

CCCXXV. — EUTONIO DIACONO.

Eum qui de aliquo bene mereri studuit, nec tamen ei opem ferre potuit, ex eventu ne reprehende: verum ex animi instituto ac voluntate lauda, atque honore affice: quoniam etiam naturæ vi ad ea, quæ oportebat, efficienda incitatus est: etiamsi viribus elanguerit, nec quod conabatur, perficere potuerit.

CCCXXXVI. — CYNEGIO.

De [ingluvie.

Ne Paulus quidem ipse, cælestium ac divinarum rerum exactissima cognitione præditus, te docet **C** ventrem, præposteroseque ipsius appetitus destrui atque aboleri pronuntians: verum niensarum lautitiis totus addictus es, solum ventrem splendide mulcens ac delinens, Deumque existimas. Quocirca si omnia una cum hac vita extinguere putas, præclare decertas, cibus corpus comprimens. Sin autem aliquid post hanc futurum credis, opera tua ad exitum præpara.

CCCXXXVII. — ISIDORO DIACONO.

Quid sit illud: « Usque ad Aprii forum, et tres Tabernas. »

Id quod a Luca dictum est in Actis apostolorum, « Usque ad Appii forum et tres Tabernas, » formam quamdam et effigiem significat ante Romam prostantem, simulacrum quoddam Appii habentem **D** queinadmodum ad hunc usque diem imperatorum imagines hujus aut illius fora nuncupantur. Per Tabernas autem, Latina lingua hospitia quædam aut cauponarum usus designantur.

° Eccles. xxxii, 10.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(96) Non Ἑρμίνω κόμητι sed Εὐτονίω διακόνω, Eutonio diacono, hæc inscribitur ep. in codd. Vat. 649 et Alt. idemque γ. 5 post ἔργους merito addunt κκκοίς. POSSIN.

(97) Στεροχωρούμενος βρώμασι. Bill. *cibus corpus comprimens. Malim, distendens.* RITT.

— Vers. 6 vox ζωῆ elegantius omittitur in codd. Vat. 649 et Alt. tanquam satis intellecta in voca-

θασι. Τὰς γὰρ αὐτὰς ὑβρεῖς καὶ τὰς κολήσεις μὴ ἐπὶ πολλῶν γινόμενας, οὐχ ὁμοίως βαρυντέας ἡγούνται. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, σκόπει πῶς διακασόμεθα, ἐπὶ πάσης τῆς ἀνθρώπιότητος καὶ τοῦ αἰῶν ἀγγέλων δήμου μέλλοντες εὐθύνας ὑφέξειν, ὅταν μάλιστα καὶ πάντα ἀναισχυντέα χώρων οὐχ ἔξαι, τῶν ἀμάρτημάτων ἡμῖν, ὡσερ σκιῶν, ἀκολουθούτων.

ΤΑΔ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ (96).

Τὸ, « Κλαῦσον ἐπὶ νεκρῷ, ὅτι ἐκλέλοιπε φῶς, » οὐχί πάντας τοὺς τεθνεώτας λέγει καταθρηνηθεῖσαι· ἀλλὰ τὸν ἔργους νεκρωθέντα, καὶ τὴν ζωὴν ἀναστροφὴν μὴ μεταθόντα, κλαίεσθαι βούλεται, ὡς τοῦ μέλλοντος φωτὸς ἀποτυχόντα. **B**

ΤΑΕ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τὸν βουλευθέντα εὐεργετῆσαι, μὴ δυνηθέντα δὲ βοηθῆσαι, μὴ ἐκ τῆς ἐκδόσεως μίμμου, ἀλλ' ἐκ τῆς προσθέσεως τίμα· ὅτι [καὶ] τῇ φύσει κελίνηται, ἃ ἔχρην διαπράξασθαι, εἰ καὶ τῇ δυνάμει ἐνάρκητος, μὴ ἰσχύσας ἐργάσασθαι.

ΤΑΖ'. — ΚΥΝΗΓΙΩ.

Περὶ γαστριμαργίας.

Οὐδὲ Παῦλος ὁ τῶν οὐρανίων ἀκριθέστατος γνώστης παιδεύει σε, καταργεῖσθαι τὴν γαστέρα καὶ τὰς ταύτης δυσσορέξιας ἀποφαινόμενος· ἀλλ' ὅλος εἰ περὶ τράπεζαν λίχνος, μόνην λαμπρῶς τὴν κατάποσιν κολλατεύων, καὶ Θεὸν ἡγούμενος τὴν κοιλίαν. Εἰ τοίνυν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ πάντα νομιζεις συγκαταλύεσθαι, καλῶς ἀγωνίζῃ στενοχωρούμενος βρώμασιν (97)· εἰ δέ τι καὶ μετὰ ταύτην πιστεύεις ἔσεσθαι, ἐτοίμαζε τὰ ἔργα σου πρὸς τὴν ἔξοδον.

ΤΑΔ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τι ἐστίν, « Ἀχρίς Ἀππίου φόρου καὶ τριῶν Ταβερῶν. »

Τὸ « Ἀχρίς Ἀππίου φόρου καὶ τριῶν Ταβερῶν, » τῷ Λουκᾷ ἐν ταῖς τῶν ἀποστόλων Πράξεσιν εἰρημένον, τόπους τινὰς σημαίνει (98) πρὸ τῆς Ῥώμης, τὸν μὲν εἰκόνα τινὰ Ἀππίου ἔχοντα, ὡς εἰκόνας, καὶ φόρον ἐκείνου καλούμενον, ὡς μέχρι νῦν αἱ τῶν βασιλέων εἰκόνας, τοῦδε [ἢ τοῦδε] φόρο προσαγορεύονται. Τὰ δὲ πανδοχείων τινῶν ἢ καπηλείων χρήσιν αἰγίσσονται, τῇ Ῥωμαίων φωνῇ οὕτως ὀνομαζόμενα.

bulo παρούση. Videtur ergo glossema nimis solliciti lectoris; nam notatum reperitur in margine cod. Alt. unde forte in contextum irrepserit. POSSIN.

(98) Τόπους τινὰς σημαίνει. Bill. cum vertit. formam quamdam et effigiem significat, legisse videtur τύπους non τόπους, id est loca: quomodo tamen et Paris. ed. et B C habet (diserte. RITT.

ΤΑΗ'. — ΑΓΕΛΙΔΗ ΝΑΥΑΤΙΑΝΩ.

A

CCCXXXVIII. — AGELIDI NOVATIANO.

Κατὰ Ναυατιατῶν.

Contra Novatianos.

Φλήναφον συνείρας ἀπολογούμενος, σχελιασμὸν συνθεὶς πολυώδυνον, τὴν θείαν λέγων μὴ ἰσχύειν ἀπόφασι, ἦν περ τοῖς ἱερῶσι παρέσχετο, ἀφιέναι τοῖς ἀσθρῶσι τὰ παίσματα. Εἰ δὲ αὐτὴ ἀνίσχυρος, πᾶσα πάντως ἀβέβαιος, καὶ εἰς μάτην ἐλπίζομεν, ὡς αὐτὸς ἐδογματίσεας.

Nugas, causam tuam defendens, contexuisti. acerbissimam querelam componens, dum divinam eam sententiam vim habere negas, quam sacerdotibus ad remittenda hominibus peccata præbuit. Quod si hæc minime firma et valida est, omnes profecto incertæ atque infirmæ sunt, atque inanis spes nostra est quemadmodum tu docuisti.

ΤΑΘ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

CCCXXXIX. — EIDEM.

Περὶ αὐτοῦ.

De eodem.

Εἰ μὲν ἔχεις οὕτως προγνώσεως, ὡς εἰδέναι τὰ τῆ κρίσει τηρούμενα, εἰκότως κατακρίνεις πρὸ κρίσεως, καρδιογνώστης τις (99) γεγονώς ἐξ οἰήσεως. Εἰ δὲ καὶ σὺ τῆς φιλαμαρτήμονος φύσεως, ὡς ἄνθρωπος, ὑπάρχεις τις μοῖρα, καὶ πρὸς ἐξέτασιν ἤξειν πάντως περιμένεις, λόγον εἰσπραχθισόμενος· μὴ προάραζε τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, πρὸς μετάνωσιν μᾶλλον καλῶν, ἀλλὰ μὴ πρὸς ἀπόγνωσιν ὧδων τοὺς ἀμαρτάνοντας. atque id potius stude, ut eos, qui peccant, ad pœnitentiam voces, quam ut ad desperationem impellas.

Si ea in te prænotio est, ut quæ extremo iudicio servantur, tibi explorata sint, non abs re ante iudicium homines condemnas, ut qui inani opinione tua, quid in pectoribus conditum sit, compertum habeas. Sin autem naturæ libenter peccantis, ut homo, pars quædam es, atque ad examen omnino venturum te esse exspectes, 90 ut vitæ actæ rationes a te exigantur, Dei iudicium ne præripe: atque id potius stude, ut eos, qui peccant, ad pœnitentiam voces, quam ut ad desperationem impellas.

ΤΜ'. — ΑΚΥΔΑ.

CCCXL. — AQUILÆ.

Αἱ ἀμετάδοτοι γινώμαι, καὶ αἱ τούτων τιμωρίαι, πρὸς σωφρονισμὸν ἡμῶν ἀνεγράφησαν, ἵνα τὴν ἐκείνων μίμησιν φύγωμεν, καὶ τούτων πείραν (1) λάβωμεν. Εἰ τοίνυν τὸν πλοῦτον ἀγαπῶμεν, καὶ τὸ εὖ ποιεῖν παρορῶμεν, ἔργωμεν ἐκ τῆς θείας πτυκτῆς τὸν τοιοῦτον μακρῶ πυρὶ τηγανίζομενον.

Præparci atque a largitione abhorrentes animi, eorumque supplicia ad emendationem nostram litterarum monumentis mandata sunt, ut illorum imitationem et exemplum fugiamus, cruciatiusque laudquaquam experiamur. Quapropter, si opes amamus, ac de hominibus bene mereri negligimus, ex divinis Litteris huiusmodi hominem diuturno igni torreretur cognovimus.

ΤΜΑ'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

CCCXLI. — EUSEBIO EPISCOPO.

Εἰς τὸ, « Ἐστῶσαν ὁμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι. »

In illud, « Sint lumbi vestri præcincti. »

Ἄσφαλῶς τὰ εὐαγγελικὰ παράδειξι δόγματα, Ἐστῶσαν ὁμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, κελεύονται, καὶ οἱ λύχνοι καίόμενοι (ἀπερ τῶν ἐπιθυμιῶν τὰς ὀρέξεις δεδέσθαι, καὶ τοὺς νόας ἐξηφθαι πρὸς ἐγρήγορσιν βούλονται), ἐπιθυμιῶν, καὶ μηνιῶν, καὶ ζηλιῶν, καὶ ἀτόπως ἔρῶν, καὶ πάντα μᾶλλον ποιῶν, ὅπως τὴν σαυτοῦ ἀναστροφὴν ἀντίστροφον τοῦ Θεοῦ ἀποτελέσειας νόμου. Καὶ πρόσθε, πάντολμε, μὴ τῆς ὑψηλῆς χειρὸς (2) πειραθῆς πρὸ τῆς ἐκείθεν κολάσεως, ἀνταῦθα κάκει δι' ὑπερβολὴν κακίας τιμωρούμενος.

Cautè scilicet evangelica hæc dogmata accipe, quibus istud imperatur, Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris (quæ nimirum hoc volunt, ut cupiditates et appetitiones nostræ vinciantur, ac mentes ad excubandum excitentur), quippe qui et cupiditatibus flagres, et irascaris, et invidias, et præposteris amoribus deditus sis, ac denique in omnibus tuis actionibus sic te potius compares, ut vitam tuam divinæ legi contrariam reddas. Vide itaque, homo audacissime, ne sublimem illam manum ante futurum supplicium experiaris, ob singularem improbitatis magnitudinem hic quoque pœnas pendens.

ΤΜΒ'. — ΣΕΛΕΥΚΩ.

CCCXLII. — SELEUCO.

Περὶ ταπεινοφροσύνης.

De humilitate animi.

Ταπεινοφρόνει μᾶλλον, καὶ μὴ ταπεινολόγει, ἵνα μὴ ἐγγύθεν ἔχῃς τῶν βημάτων κατηγορίαν τὰ πρά-

Animo atque affectu potiusquam verbis humilem te præbe, ne in propinquo res habeas quæ sermione

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(99) Τις abest a codd. Vat. 649 et Alt. Possin.

(1) Autē λάβωμεν merito codd. Vat. 649 et Alt. addunt μὴ, cuius defectum Interpres ex conjectura supplēvit. Id.

(2) Post χειρὸς codd. Vat. 649 et Alt. addunt, τοῦ Θεοῦ et verbum sequens scribunt περιπαθῆς. Id.

nes accusent, verum potius res per verba ostendas, opera pro sermonibus habens, ac non contra, per opera sermones evertens.

CCCXLIII. — SILVANO.

De divina bonitate.

Sponte tua (nec enim verum te fugit) divini dogmatis vim ignoras. Nam quod angelorum quoque parens, atque opifex sit Deus, propheta testatur, de Deo his verbis utens : « Cujus manus universam cœli militiam creaverunt. » Quod autem idem aquas et nubes procreavit, in Psalmis canit David, his verbis : *Et aquæ quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini. Quoniam ipse dixit, et facta sunt.* Ac Deus ipse per turbinem Jobum alloquens, Ego posui nubem mari vestimentum. Quod denique bonus sit ille rerum omnium architectus, Dominus in hæc verba affirmat : Oriri facit solem suum super bonos et malos : et pluit super justos et injustos. Quod quidem summæ bonitatis argumentum est.

CCCXLIV. — EIDEM.

Scelerum correctionem atque animadversionem, quam Deus emendationis nostræ causa efficit, nec iram, nec indignationem vocare debemus, verum potius admonitionem. ¶ Quod si hanc quoque iram nonnulli esse existimant, hinc etiam ipsius erga hominum genus benevolentiam prædicant, dum Deum propter homines, quorum causa humanitatem etiam induit, ad affectus descendere arbitrantur.

CCCXLV. — EUSTATHIO.

De ingluvie.

Magna mihi quoque, vir optime, adulandi facultas suppetit, ut qui per fucum et imposturam beatum te prædicare queam, ac pedum tuorum semitam facile conturbare. Quod quidem nihil aliud est, quam te supinum reddere, atque ad ignaviam et socordiam inflectere, cum contra magna cum animi contentione stare debeas, ac Dei misericordiam et facilitatem supplicibus verbis implorare. At non me hoc facere sinit Deus in Davide loquens, ac se eum, ut peccantem, arguturum minitans qui cum adulteris portionem suam ponit. Ac proinde si falsas blanditias, et assentationes amas, eos perfer, qui te in fraude inducunt ac circumscribunt. Si autem te ad Deum abiturum esse exspectas, consiliis meis obtempera, gulæque rabiem exstingue, voluptatum

CCCXLVI. — CELSO.

De Pauli cœcitate : et cur ad eum de cœlo Deus loquitur.

Quemadmodum lanæ, ad excipiendam purpuræ tincturam, ob vestimenti excellentiam rigide admodum prius astringuntur : eodem modo ille ingenti

Α γματα, μᾶλλον δὲ τὰ πράγματα διὰ τῶν ῥημάτων (3) δεικνύης, ἔργα τοὺς λόγους ἔχων, ἀλλὰ μὴ τοῖς ἔργοις ἀνατρέπων τοὺς λόγους.

TMΓ'. — ΣΙΛΟΥΑΝΩ.

Περὶ τῆς θείας ἀγαθότητος.

Λανθάνει σε μᾶλλον ἐθέλοντα (οὐ γὰρ τάληθες ἀγνοοῦντα), ἡ τοῦ θεοῦ δόγματος δύναμις. Ὅτι γὰρ καὶ τῶν ἀγγέλων δημιουργὸς ὁ Θεός, ὁ Προφήτης φησὶν ἐν θεολογικῶν περὶ Θεοῦ, «Ὅσαι χεῖρες ἐκτίσαν πᾶσαν τὴν στρατιάν τοῦ οὐρανοῦ.» Ὅτι δὲ καὶ ὕδατων καὶ νεφῶν, Δαβὶδ ἐν ὕμνοις βοᾷ· Καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, αἰεῖται τὸ ὄνομα Κυρίου. Ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγένετο. Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς διὰ λαίλαπος τῶ Ἰωδ, «Ἐγὼ ἐθέμην νέφος τῆ θάλασσης ἀμφίσπιν.» Ὅτι δὲ καὶ ἀγαθὸς ὁ Ποιητής, ὁ Κύριός φησιν· «Ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐπὶ πονηροῦς καὶ ἀγαθοῦς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.» Ὅπερ μεγίστης ἐστὶν Ἐνδείξις ἀγαθότητος.

TMΔ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Τὴν τῶν ἀμαρτημάτων διόρθωσιν, ἣν ποιεῖται ὁ Θεὸς εἰς ἡμετέραν βελτίωσιν, οὐδ' ὀργὴν κλητέον, οὐδ' ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ μᾶλλον νοουθήτησιν. Εἰ δὲ καὶ ὀργὴν τινεὶς αὐτὴν ὀνομάζει, καὶ τὰύτη τὸ φιλόανθρωπον [αὐτοῦ] διαγγέλλουσιν, εἰς πάθη Θεὸν καταβαίνειν δι' ἀνθρώπου νομίζοντες, δι' οὗ καὶ γέγονεν ἀνθρώπος.

C

TME'. — ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Περὶ γαστριμαργίας.

Πολλὴ κάμοι ἐστὶ, βέλτιστε, κολακείας εὐχέρεια (4), δυναμένῃ μακαρίζειν ἀπατηλῶς, καὶ τὴν τρίβον τῶν ποδῶν σου ταρασσειν εὐμαρῶς, ὅπερ ἐστὶν ὑπτιοῦν σε καὶ ἀνακλίνειν πρὸς βραθυμίαν. ἐστάναι ὀφείλοντα συντόνας, καὶ τὸν Θεὸν περὶ ἐλέους καὶ οἰκτιρῶν ἱκετεύειν. Ἄλλ' οὐκ ἔξ με ὁ ἐν Δαβὶδ λαλήσας Θεός, τὸν τιθέντα μετὰ μοιχῶν τὴν μερίδα ἐλέγχειν ὡς ἀμαρτόντα ἀπαγγελάμενος. Εἰ τοίνυν τὰς ψευδεῖς κολακείας ἀγαπᾷς, ἀνέχου τῶν ἀπατώντων σε. Εἰ δὲ πρὸς Θεὸν ἀπελθεῖν προσδοκᾷς, ἐμοὶ πείσθητι παραινούντι σοι, καὶ σβέσον τὴν γαστριμαργὸν λύτταν, μαραινῶν τῶν ἡδονῶν τὰς ἐκαύσεις, ὧν αἱ ὑπερβολαὶ πρὸς τὰς ἐκεῖθεν παραπέμπουσι φλόγας.

D

igniculos consopiens : quarum immodicus usus a-

TMΖ'. — ΚΕΛΣΩ.

Περὶ τῆς τοῦ Παύλου κηρώσεως· καὶ διὰ τί αὐτῷ ἐξ οὐρανοῦ ὁ Θεὸς διαλέγεται.

Ὅσπερ τὰ ἔρια πρὸς παραδοχὴν βαφῆς ἀλουργοῦ, [αὐστηρῶς] μάλα προστύφεται διὰ τὴν τοῦ ἐσθῆματος τιμότητα· οὕτως ὁ μεγάλωφρων Παῦλος τῆς

VARLÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(3) Τὰ πράγματα διὰ τῶν ῥημάτων. Vid. not. ad ep. 85, lib. iv. RITT.

(4) Cod. Alt. ἴμαυλτ, εὐτέλεια. Vers. antepen. post σβέσον cod. Ale. addit καὶ. POSSIN.

Ἰουδαϊκῆς ἀποσημθεῖς ἀλογίας, τριημέρῳ προστύ-
φθη πηρώσει, ἀλουργίς Θεοῦ [καί] γενόμενος, καί
πάντας ἀνθρώπους γενέσθαι προτροπόμενος.

TMZ'. — MARTINIANΩ ΚΑΙ ΖΩΣΙΜΩ.

Περὶ ἀναληθσίας.

Εἰ μήτε τῆς θείας παιδείας εἰς νουθέτησιν ὑμῖν
γινομένης αἰσθάνεσθε, μήτε τὰς ἡμετέρας ὑπομνή-
σεις εἰς μετάνωσιν δέχεσθε, Χάρυβδὶς τίς ἐσθε,
ἄδη καὶ ἀπωλεία εἰκουῖα, πάντα τὰ διδόμενα εἰς
ἀφανισμόν καταπίνουσα, ἥς ὁ πάντων δυνάστης Χρι-
στός ἐμφράξει τὸ στόμα, ἵνα φυλάξητε τὰς θείας
ἐντολάς, καὶ κἀν ὀψέ ποτε παλινοψιδίαν ἤσσητε.

TMH'. — ΣΙΛΟΥΑΝΩ (5).

*Ὅτι τὸν ἐπίσκοπον ἑαυτῶν περιέβαλε κακὸν
[περιέβαλον κακοῖς].*

Τοῦτο καὶ Ἰουδαῖοι πάλα πεποιθήκεισαν περὶ θυ-
σίας θαψιλῶς διακειμένοι, καὶ τοὺς τοῦ νόμου διδα-
σκάλους καὶ ποιητὰς καταλεύοντες· ὅπερ καὶ ὑμεῖς
ἐκείνους ζηλοῦντες πεπράχατε, ἀναθήμασι μὲν κο-
σμοῦντες τὸν θεῖον ναὸν, τὸν δὲ ποιμένα τούτου περι-
βάλλοντες κακοῖς. Οὐκ ἐξ ἀγάπης ἄρα πρὸς Θεὸν
γέγονεν ὑμῶν ἡ τῶν δώρων προσφορά, ἀλλὰ ἐκ
δόξης κενῆς, ἐντεῦθεν ἐχούσης ἀποχὴν τοῦ μισθοῦ
αὐτῆς.

TMΘ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ τοῦ προσκυτέρου.

Εἰ ἀληθῶς βούλει Θεῷ δωροφορεῖν, τὸν μεσίτην
τῶν δώρων μὴ ἀτίμαζε, οὐ ταῖς χερσὶ διακόνους κε-
χρησθαι Θεὸς φιλανθρώπως ἤξιωσεν. Ἰερεὺς γάρ,
εἰ καὶ βίβη τιλὲ ῥαθύμῳ, ὡς φατε, κεκηλιδωται, αὐ-
τὸς μὲν ὑφέξει εὐθύνας. Ἄγγελος δὲ Κυρίου παντο-
κράτορός ἐστι, τῆ τε θείας τελετῆς μυσταγωγία, καὶ
τῆ πρὸς σωτηρίαν πολλῶν διακονία.

TN'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ.

Εἰ μὴ ἀνέγνως τῶν ἀχυρμιῶν τὸν σίτον διακρινό-
μενον, καὶ τὰ μὲν πυρὶ, τὰ δὲ ἀποθήκη τηρούμενα,
οὐδ' οὕτως εἶχες ἀπολογίαὶν τὴν ἀγνοίαν, πάντων
τῶν καλλίστων ἐχούσης γνῶσιν τῆς φύσεως. Ἄ γὰρ
καθεῖν οὐ βουλόμεθα, ταῦτα καὶ μὴ ποιεῖν διδασκό-
μεθα (6). Εἰ δὲ καὶ ἐνδον ἑαυτῶν τῶν χρηστῶν τὴν
εἶδησιν ἐχομεν, καὶ τῷ θείῳ νόμῳ ταύτην σαφῶς
παιδευόμεθα, τί ταῖς ἡδουπαθείαι ῥιπίζη πνοαῖς, ἀχύ-
ρων δίκην πρὸς αὐτὰς ἐκτριπτούμενος; Ὅρα τοίνυν
ἵτι πῦρ ἔχει τελευτήν τὸ ἀδέβαιον, ἢ καθαῖρον, ἢ εἰς
τέλος ἐκκαῖον.

TNA'. — ΑΜΜΩΝΙ.

Περὶ Καππαδοκῶν.

Τί σοι καὶ τῷ γένει τῷ θηροτρόπῳ; Τί σοι καὶ τῷ

animi magnitudine præditus Paulus, a Judaica ve-
cordia præcisus, triduaana cæcitate prius astrictus
est, ut qui Dei purpura effectus sit, omnesque ho-
mines, ut idem flant, cohortetur.

CCCXLVII. — MARTINIANO ET ZOSIMO.

De indolentia.

Si nec divinam disciplinam, quæ monendi ve-
stri causa existit, persentiscitis, nec ea, quæ vobis
in memoriam redigimus ad meliorem mentem in-
duendam accipitis, Charybdis quædam estis, infer-
no ac perditioni similis, omnia ea, quæ porriguntur
in exitium torquens. Cujus Christus omnium Domi-
nus os obstruet, ut divina præcepta servetis, atque
aliquando tandem palinodiam canatis.

CCCXLVIII. — SILVANO.

Quod episcopum suum malis involverit.

Hoc Judæi quoque olim fecerant, in sacrificiis
liberaliter se gerentes, atque interim legis magis-
tros et conditores lapidibus obruentes, quod vos
item illorum exemplo fecistis, dum donariis quidem
ac votivis muneribus divinum templum exornatis,
hujus autem pastorem calamitatibus afficitis. Qua-
propter non charitate erga Deum ducti hujusmodi
munera obtulistis, verum inanis gloriæ studio mer-
cedem suam hinc recipientis.

92 CCCXLIX. — EIDEM.

De presbytero.

Si munus Deo vere offerre cupis, muneris seque-
strum ne aspernare: cujus administris manibus uti
Deus pro sua benignitate minime dedignatus est.
Sacerdos enim, etiamsi inertis atque ignavæ vitæ,
ut asseritis, maculis contaminatus est, ipse quidem
pœnas luet, interim tamen angelus Domini omnipoten-
tis est: tum quia divini sacrificii munere per-
fungitur, tum quia multorum saluti operam dat.

CCCL. — LAMPETIO.

Si parabolam illam non legisti, in qua triticum a
paleis distinguitur, atque illæ igni, hoc autem apo-
thecæ servatur, ne sic quidem tamen causam
tuam ignorance lueri potes; quippe cum præcla-
rissimarum omnium rerum cognitionem natura ha-
beat. Nam quæ perpeti nolumus, eadem ne quidem
facere, docemur. Quod si et virtutum cognitionem
in animis nostris insitam habemus, et eam ex divina
lege perspicue discimus, equid tu voluptatis ventis
jactaris, palearum instar ad eas projectus? Vide
igitur inconstantiam igne terminari; vel purgante
atque expiante, vel ad extremum usque inflammante.

CCCLI. — ΑΜΜΩΝΙ.

De Cappadocibus.

Quid tibi cum genere belluinis moribus prædito?

VARÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(5) Quod in titulo est nomen non ut in edit. Σι-
λουανῶ, sed cum β scribitur in codd. Vatic. 649 et
Alt., Σιλδανῶ. Vers. 1 πεποιθήκεισαν melius pro πε-

ποιθήκεισαν cod. Alt. ponit. Vers. 3 pro καταλεύον-
τες cod. Vat. 649 habet καταλέγοντες. POSSIN.

(6) Præcepto videlicet Christi.

Quid tibi cum barbara natione? Quid te cum ignobilibus commiscas? Quid cum Cappadocibus collideris? Quid Gigantii conrigantes adversus te ipsum armas? Quid eos, qui bibendo plurimum possunt, extimulas? Quid rabie percitos canes, quorum pestiferi morsus sunt, exasperas? Quid maledicas linguas exacuis? Quid tuam ipsius existimationem commaculas, cum illis te conferens, quibus nec uti mancipiis quisquam mente præditus velii?

CCCLII. — EIDEM.

Indigni quidem sunt, ut aïs, veterum sanctorum Patrum virtute, Cappadocum, qui nunc ubique decantantur, mores. Ac propterea illos ex his ortum traxisse minime existimas. Ego vero sanctos illos viros e Cappadocia existitisse assentior. Atque hoc potissimum istorum improbitatis argumentum est. Nam si illi ex istis minime effulsissent, male ferriata natio generale improbitatem, tanquam a natura sibi insitam, suis vitis prætexere potuisset, ac rerum omnium parentem et Effectorem vitii auctorem fortasse constituisset. Cum autem in viris illis natura emicuerit, in his perapicue animi propeusio ac voluntas agnoscitur.

CCCLII — SYMPHORO.

In illud. « Non potest Filius a seipso quidquam facere. »

Hæc verba, « Non potest Filius a seipso facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem, » haudquaquam imbecillitatis significationem dant, verum illud indicant, fieri non posse, **93** ut alia Patris, alia Filii voluntas sit. Quod si, quæ Pater efficit, Filius cernit, profecto cum Pater ex consilio ac deliberatione faciat, ipsa quoque Patris consilia Filius videt: quandoquidem Dei effectio, ipsa voluntas atque consilium sit. Quod si consilium in euntem cernit, atque consilii particeps est, naturæ quoque procul dubio particeps sit necesse est. Ex quo sequitur, ut Patris et Filii, quemadmodum una voluntas, ita etiam una natura sit.

CCCLIV. — SERENO.

De mago quem Paulus proprii sententia excæcavit.

Vir prudentissime, cum divina lege, quæ inimicos amare præcipit, haudquaquam illud pognat, quod ab Apostolo adversus magum actum est. Quoniam enim ille prædicationis vias pervertebat, ac proconsulem, cujus opera universa natio ad salutem facile allici et subigi poterat, a fide abducebat, idcirco impium hominem prudenti consilio. coerces, invecsta ipsi, admonendi causa, cæcitate, quæ etiam ipsum eo tanquam porrecta manu duxit, ut Apostolo se in disciplinam traderet. Didicit enim eo medicamenti genere incredulitatem suam, et ex lege contradictionem curare, quo etiam sanitatem adeptus est. Per hæc autem verba, usque ad tempus, hanc ipsius voluntati legem sanxit, ut, si mores in melius commutaret, luminis receptio penes ipsum esset.

(7) Codd. Vat. 649 et Alt., δυσγενέσι, Possin.

Α ἔθνει τῶν ἁλλοφύλων; Τί τοῖς δυσμενέσι (7) συμφύρη; Τί τοῖς Καππαδόκαις συγκόπη; Τί τοῖς Γιγαντεῖους συγγίγαντας καθ' ἑαυτοῦ ἐξοπλίζεις; Τί τοὺς οἰνοδυνάστας ἐρεθίζεις; Τί τοὺς λελυτηκότας κύνας ἀγραιοῖνεις, ὧν τὰ δῆγματα θάνατος; Τί τὰς λοιδορούς γλώττας παραθήγεις; Τί τὰς ἑαυτοῦ χραῖνεις ὑπολήψεις ἐκείνους συγκρινόμενος, οἷς καὶ ἀνδραπόδοις τις χρῆσασθαι νουνεχῆς οὐκ ἂν ἔληται;

TNB'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ἀνάξια μὲν, ὡς ἔφησ, τῶν πάλαι ἁγίων Πατέρων τὰ ἦθη τῶν νῦν ἡδομένων πανταχοῦ Καππαδοκῶν, καὶ οὐκ ἐκ τούτων ἐκείνους γεγενῆσθαι νομίζεις. Ἄλλ' ἐγὼ Καππαδόκας τοὺς ἁγίους ἐκείνους σύμφημι γεγενῆσθαι. Καὶ τοῦτε μάλιστα γνώρισμα τῆς τούτων τυγχάνει κακοφροσύνης. Εἰ γὰρ μὴ [ἐκ τούτων] ἐκείνοι ἐξέλαμψαν, εἶχεν ἀπολογία τὸ κακόσχολον ἔθνος τὴν γενικὴν ποιήσαν, ὡς ἐμφυτον, καὶ αἴτιον ἂν τις κακίας τὸν Δημιουργὸν ἐποίησατο. Ἄλλ' [ἐν] ἐκείνοις τοῖς θεοφόροις ἀνδράσι λαμπρότης τῆς φύσεως, ἐν τούτοις τρανῶς τὰ τῆς γνώμης γνωρίζεται.

TNI'. — ΣΥΜΦΟΡΩ.

Εἰς τὸ γεγραμμένον, « Οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν. »

Τὸ, « Οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μὴ τι βλέπῃ τὸν Πατέρα ποιοῦντα, » οὐκ ἀσθενείας σημεῖον, ἀλλὰ τοῦ μὴ ἐνδέχεσθαι, ἄλλην Πατρός καὶ ἑτέραν Υἱοῦ εἶναι τὴν βούλησιν. Εἰ δὲ ἂ ποιεῖ ὁ Πατήρ ὁρᾷ ὁ Υἱὸς, ποιεῖ δὲ ὁ Πατήρ βουλευόμενος· βλέπει ἄρα ὁ Υἱὸς καὶ αὐτὰ τοῦ Πατρὸς [τὰ] βουλευόμενα· ἐπεὶ δὲ ποιῆσις Θεοῦ, αὐτὴ ἐστὶν ἡ βούλησις. Εἰ δὲ βλέπει βουλευόμενος, καὶ κοινωνεῖ τῆς βουλήσεως, δηλονότι καὶ φύσεως· μίᾳ ἄρα οὐσίᾳ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, ὡς περ θέλησις.

TNA'. — ΣΕΡΗΝΩ.

Περὶ τοῦ μάγου ὃν ὁ Παῦλος τῇ οικίᾳ ἀποφόρα ἐτύφλωσε.

Οὐκ ἐστὶν ἐναντίον τῷ θεῷ νόμῳ, ἐμφρονέστατε, τῷ ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθροὺς παραγγέλλονται, τὸ παρὰ τοῦ Ἀποστόλου εἰς τὸν μάγον γεγόμενον. Ἄλλ' ἐπεὶ τὰς ὁδοὺς διεστρέφε τοῦ κηρύγματος, καὶ τὸν ἀνθύπατον ἀφίστα τῆς πίστεως, δι' οὗ ἅπαν τὸ ἔθνος χειρωθῆναι ἦν πρὸς σωτηρίαν ῥάδιον· ἐκ τῆς καθ' ἑαυτὸν οἰκονομίας σωφρονίζει ὁ Παῦλος τὸν βλάσφημον, τύφλωσιν ἐπαγαγὼν πρὸς νοουθεσίαν, τὴν καὶ αὐτὸν χειρωγώγησασαν πρὸς μαθητείαν. Ἐδιδάχθη γὰρ ἐκείνῳ θεραπεύειν τῶν φαρμάκων τὴν ἀπιστίαν, ὅπερ αὐτὸς ἰάθη, τὴν ἐκ τοῦ νόμου ἀντιλογία. Τὸ δὲ, ἄχρι καιροῦ, ὅριον τῇ γνώμῃ διδοὺς ἐν ἑαυτῇ ἔχειν τοῦ φαρμάκου τὴν ἀπόληψιν, τὸν τρόπον μεταβάλλουσαν πρὸς τὸ βέλτιον.

TNE. — ΑΥΣΜΑΧΟ.

A

Τὴ ἀντίστανται εὐ, ε Ἄγνισον αὐτοὺς σήμερον καὶ αὐριον, καὶ πλυνάτωσαν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἔστωσαν ἑτοιμοὶ εἰς τὴν ἡμέραν. »

« Πλυνάτωσαν τὰ ἱμάτια σήμερον καὶ αὐριον, καὶ ἔστωσαν ἑτοιμοὶ εἰς τὴν ἡμέραν τὴν τρίτην, » λέγει ἡ Γραφή, ταῦτο δηλοῦσα. Οἱ ἐν ταῖς δύο Διαθήκαις καὶ ταῖς αὐτῶν διανοαῖς τὴν καθαρότητα τῆς πολιτείας κτησάμενοι, καὶ τῆς πίστεως τὴν ἀγνείαν εὐράμενοι, εἰς τὴν τρίτημερον τοῦ Κυρίου χειραγωγούνται ἀνάστασιν ἢ καὶ βασιλεία οὐρανῶν ὀνομάζεται. Σήμερον γάρ, τὴν τοῦ νόμου λέγει κατάστασιν· αὐριον δὲ, τὴν εὐαγγελικὴν σημαίνει ἀλήθειαν, ὡς ὑπὸ τοῦ νόμου μηνυθεῖσαν, καὶ μετ' ἐκεῖνον φανείσαν.

TNΓ'. — ΣΕΛΕΥΚΟ.

Περὶ τῆς ἀρνήσεως Πέτρου.

B:

Τρις τὸν Κύριον ἀρνησάμενος τῶν ἀποστόλων ὁ ἔξαρχος, τὴν τῶν ἀνθρώπων πάντων ἀμαρτίαν ὑπέδειξε, τρις ἀθετησάντων τὸν Κτίσαντα, ἐν τῇ δόσει τῆς πρώτης ἐντολῆς, ἐν τῇ θέσει τοῦ νόμου τοῦ γραπτοῦ, ἐν τῇ σαρκώσει τοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ ἡμῶν· ἦν τριπλῆ πάλιν μεταγνώσει λάσπο, ἀνάλογον τῷ τραύματι πορισάμενος καὶ τὸ φάρμακον, καὶ δέξας ὡς πάντων τῶν κακῶν θεραπεία, ἢ τοῦ Κυρίου γέγονε παρουσία.

TNZ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Τὸ πρὶν ἀλάτορα φωνῆσαι, πρὶν τὴν ἡμέραν ἐπιφάναι τῆς ἀναστάσεως. Αἱ γὰρ τούτων τῶν ὀρνίθων (8) ὦδαί, ἐγγιζούσης μὲν ἕω, ἐτι δὲ σκιάς ὑπαρχούσης, γίνονται. Πλησιαζούσης τοίνυν τῆς ζωόρου ἀνατολῆς, ἢ τοῦ ὀρνέου φωνῆ κατῆρηρος τῆς ἀρνήσεως γέγονε, δηλοῦσα, καὶ τῆς νυκτὸς τῆς ἀρᾶς τὴν κατάλυσιν, καὶ τοῦ φωτὸς τῆς ζωῆς τὴν ἐπέφασιν.

TNH'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Ὅτι τριπλῆ γέγονε (9) τῶν ἀνθρώπων ἢ ἀθέτησις, καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἐδήλου, τρις λέγων πρὸς τὴν συκῆν ἐλθλυθέναί, καὶ καρπὸν ἐν αὐτῇ μὴ εὐρηκέναι· ἦς πᾶσαν τὴν κάκωσιν ἐν ἑαυτῷ ἑθεράπευσε, μηκέτι καρπὸν ὀσειν ἀποφηνάμενος τὴν παράβασιν.

TNΘ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Ἡ πρώτη ἀθέτησις, τῆς ἐντολῆς ἐστίν. ἢ παράβασις, ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου (10) προστατούσης μὴ γεύσασθαι. Ἡ ἐν τῷ νόμῳ δευτέρα δυσσέβεια, ἢ πρὸς τὸν μόσχον Ἑβραίων διάθεσις. Ἡ δὲ τρίτη ἀσέβεια, ἢ ἐν τῇ χάριτι τυ-

CCCLV — EYSMACHO.

Quid innuit illud : « Purifica illos hodie et cras, et lavent vestimenta sua, et sint parati in diem. »

« Abluant vestimenta sua hodie, et crastino die, et sint parati in diem tertium, » ait Scriptura. Quorum verborum hæc est sententia : Qui in duobus Testamentis, eorumque sensibus, vitæ puritatem adepti, ac fidei sinceritatem consecuti sunt, ad tri-duanam Domini resurrectionem velut manu ducuntur : quæ etiam cælorum regnum appellatur. Per hodiernum diem, legis statum intelligit. Per crastinum, evangelicam veritatem significat, ut quæ a lege indicata sit, ac post eam apparuerit.

CCCLVI. — SELEUCO.

De negatione Petri.

Apostolorum princeps, ter abjurato Domino, mortalium omnium peccatum tacite indicavit, qui Creatorem ter rejecerunt : nimirum cum primum præceptum datum est, cum scripta lex instituta est, ac denique cum Verbum ac Deus noster humanitatem induit. Quam quidem abjuramentum triplici rursus pœnitentiæ sanavit, par videlicet atque consentaneum vulnere remedium nactus, illudque ostendens, Domini adventum ac præsentiam omnibus malis medicinam attulisse.

CCCLVII. — EIDEM.

De eodem.

Illud priusquam gallus cantet, idem est, quod priusquam resurrectionis dies illucescat. 94. Huiusmodi enim avium cantus, appropinquante quidem aurora, verum umbra adhuc existente, oriuntur. Quocirca, cum oriens ille, qui vitam attulit, appropinquaret, aviculæ vox abjuramentum accusavit : hinc videlicet, et maledictam atque execrandam noctem depulsam esse, et vitæ lumen exoriri ostendens.

CCCLVIII. — EIDEM.

De eodem.

Quod homines ter Deum rejecerint, ipse quoque Dominus indicabat, cum sese tertio ad ficulneam contulisse diaeret, nec fructum in ea invenisse. Cujus quidem vitium omne in seipso curavit, cum transgressionem nullum jam posthac fructum allaturam esse pronuntiavit.

CCCLIX. — EIDEM.

De eodem.

Prima rejectio, est mandati illius violatio, quo cavebatur, ne primi partentes ligni illius, quod in media paradisi regione situm erat, fructum degustarent. Secunda in lege impietas, est Hebræorum erga vitulum affectus animique propensio. Tertia

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ,

(8) Cod. Alt., ὀρνέων. Possim.

(9) Post γέγονε cod. Alt. abdit ἢ. Ib.

(10) Pro τοῦ παραδείσου cod. Alt. habet τῷ παρα-

δείσω. Vers. seq. 4 post μόσχον. codd. Vat. 649 et Alt. addunt ἐστίν. Ib.

Impietas gratiæ tempore contigit, cum iidem Christum his verbis repudiarent : « Non habemus regem nisi Cæsarem, » ac Dominum gloriæ abnegarunt.

CCCLX. — THEONI.

In illud, « Ego sum panis vitæ. »

Panis Dominus appellatus est, ipsemet sibi hoc nomen imponens : si sensum eum, qui prima fronte se offert, spectes, quia salutis cibus omnibus existit : si autem abditum et arcanum, quia humanæ conspersiois fermentum copulavit ac perpurgavit, atque divinitatis suæ igne velut excoxit, nec non una cum eo persona, atque una adoranda hypostasis factus est.

CCCLXI. — EUSTATHIO.

De inglurie.

Obsonia contemne, ut quæ paulo post minime futura sint, nec diuturniorem ipso esu magnificentiam habeant. Siquidem superflua cibi sumptiones nunc quidem morbos pariunt : in futuro autem ævo pœnam accersunt.

CCCLXII. — LEONIDÆ.

De patriarchæ Jacob benedictione filiis data.

Benedictio patriarchæ *, quam, cum filiis Joseph bene precaretur, ipsis impertivit, non in illis duntaxat expleta est : verum etiam majorum rerum typus existit. Manuum enim cancellatio salutiferam crucem adumbrabat : atque inferioris adductio novum populum subindicabat, per huiusmodi habitum modo non edita voce clamans : Cum crux in benedictionem apparebit, inferior populus augebitur, et qui se humiliat, exaltabitur.

95 CCCLXII. — SERENO.

in illud dictum ab Elisabeth : « Et unde mihi hoc. »

Nihil te conturbet illud vaticinium Elisabeth, « Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me ? » Nam qui Baptistæ effusionem in ea posuerat, ac præcursorem, priusquam ex utero exiret, prophetam consecravit, mysterii huius declarationem intus ipsi præbuit. Quoniam autem temporis immaturitas iis, qui adhuc in materno utero sunt, hoc minime dedit ut loqui possint, idcirco Baptistæ, Redemptorem prædicare maturanti, oris organum mater commoda-

CCCLXIV. — POMASIO.

Quomodo sit intelligendum : « Laudate eum in sono tubæ. » De musica, cuius Scriptura meminit.

« Laudate eum in tympano et choro, et organo et

* Gen. XLVIII.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ..

(14) Codd. Vat. 649 et Alt., πολιτατων. Possin.

(12) Codd. Vat. 649 et Alt., γεγένητο. Id.

(15) Non Σερήνω sed Σερίνω, Serino, inscribunt

Α γχάνει παραίτησις : « Οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰπόντων, εἰ μὴ Καίσαρα, » καὶ τὸν Κύριον τῆς δόξης ἀπαρνούμενων.

ΤΞ'. — ΘΕΩΝΙ.

Εἰς τὸ γεγραμμένον, « Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. »

Ἄρτος ὁ Κύριος κέκληται, αὐτὸς ἑαυτὸν τοῦτω καλῶν τῷ ὀνόματι. Κατὰ μὲν τὴν πρόχειρον ἔκληψιν, ὡς πᾶσι τροφῆ σωτηρίας γενόμενος· κατὰ δὲ τὴν ἀπόβρῆτον ἔνοιαν, τὴν ζύμην τοῦ ἀνθρωπείου φυράματος ἐνώσας καὶ καθάρας, καὶ ὡσπερ ἐξοπητήσας τῷ οἰκείῳ πυρὶ τῆς θεότητος, καὶ εἰς ἓν σύν αὐτῇ γεγυνῶς πρόσωπον καὶ μίαν προσκυνουμένην ὑπόστασιν.

ΤΞΑ'. — ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Περὶ γαστριμαργίας.

Καταφρόνει τῶν ὄψων, ὡς μετ' ὀλίγον οὐκ ὄντων, ἀλλὰ σύγχρονον ἐχόντων τῇ καταπόσει τὴν πολυτέλειαν (14). Αἱ γὰρ ὑπέρχρειοι μεταλήψεις, νῦν μὲν νόσων εἰσι μητέρες, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι, κριμάτων ἐπάγουσιν εὐθύνας.

ΤΞΒ'. — ΛΕΩΝΙΔΗ.

Περὶ τῆς εἰς τοὺς παῖδας εὐλογίας τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ.

Ἡ εὐλογία τοῦ πατριάρχου, ἦν τοῖς υἱεῖσι τοῦ Ἰωσήφ ἐπευξάμενος ἔδωκεν, οὐκ εἰς ἐκείνους μόνους πεπλήρωτο, ἀλλὰ καὶ τύπος μειζόνων πραγμάτων γεγένηται (12). Ἡ γὰρ ἐναλλαγή τῶν χειρῶν, τὸν σμῆτριον προεδήλου σταυρῶν· καὶ ἡ τοῦ ἤττονος προσαγωγῆ, τὸν νέον ὑπεδείκνυ λαὸν, μονονουχὶ βώσα διὰ τοῦ σχήματος· Ὅτε σταυρὸς εἰς εὐλογίαν φανῆ, ὁ ἤττων λαὸς μεγαλυνοῦσεται, [καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.]

ΤΞΓ'. — ΣΕΡΗΝΩ (13).

Εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τῆς Ἐλισάβετ, « Καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἴνα. »

Μηδὲν σε ταραττέτω τῆς Ἐλισάβετ ἡ προφητεία, « Πόθεν μοι τοῦτο, λεγούσης, ἵνα ἡ Μητέρα τοῦ Κυρίου ἔλθῃ πρὸς με ; » Ὁ γὰρ θέμενος ἐν αὐτῇ τοῦ Βαπτιστοῦ τὴν διάπλασιν, καὶ πρὸ τοῦ ἐξελεῖν ἐκ μήτρας εἰς προφήτην ἀγιάσας τὸν πρόδρομον, ἔνδον αὐτῷ παρέσχετο τοῦ μυστηρίου τὴν δόξαν. Ἐπεὶ [δὲ] οὐκ ἔδωκε λαλεῖν τοῖς ἐμβρυοῖς τὸ ἄωρον, σπεύδοντι τῷ Βαπτιστῇ κηρύξαι τὸν Λυτρωτὴν, ἐχρησεν ἡ μήτηρ τὸ τοῦ στόματος ὄργανον.

ΤΞΔ'. — ΠΩΜΑΣΙΩ (14).

Ὡς ροητέον, « Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος. » Περὶ τῆς μουσικῆς, ἧς ἡ Γραφή μέμνηται.

« Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ, καὶ ὄργανῳ

καὶ χορδαῖς, φωνὴν δὲ Ψαλμῶδός, οὐ χαλκῶ ἤχουσι· καὶ ὄργανοις θελκτικοῖς τὰς θείας ἐπιτρέπων ᾠδὰς, ἀλλὰ τύμπανον ἡμᾶς τὴν ἑαυτῶν ἀποτελεῖν σάρκα παρεγγυῶν, οὐδὲν ἔχουσαν πάθους κίνημα, ἀλλὰ νεκρὰν τοῖς γήϊνοις ὑπάρχουσαν μέλει. Χορὸν δὲ τὴν σύμζυγον τῆς Ἐκκλησίας ἀρμονίαν ζητεῖ· καὶ χορδὰς, τὰς ἐν ἡμῖν αἰσθηθεῖς δηλοῖ, ὅφ' ὧν τὸ τῆς γλώττης ἀνακρούεται πληκτρον· καὶ ὄργανον, ὃ πᾶς εὐρίσκεται ἀνθρώπος, Θεῷ εὐάρεστος, καὶ ἀνθρώποις εὐάριστος.

ΤΕΕ'. — ΛΕΩΝΙΔΗ.

Διὰ τί τελευτῶν ὁ Ἰακώβ καὶ τοὺς υἱοὺς εὐλογῶν, τὰ μέλλοντα αὐτῶν λέγει.

Τὰ μέλλοντα λέγειν ὁ Ἰακώβ ὑποσχόμενος, καὶ τὰ φθάσαντα τοῖς υἱοῖς ἐξηγούμενος, οὐ κατόπιν ἐπαγγελίας ἐβάδιεν, ἀλλὰ Θεοῦ δακτύλῳ ἐψηλαφῆθη τὴν αἰσθησιν, καὶ σιγῆν ἐπετάγη συμφέρουσαν. Προθέμενος γὰρ εἰπεῖν αὐτοῖς τὴν ἐξ αὐτῶν ἐσομένην τῆς θείας οἰκονομίας σάρκωσιν, λήθην τῶν βουλευθέντων ὑπέμεινεν, ἀμείψας τοῖς παρελθοῦσι τὰ μήπω γεώμενα. Σὺ μὲν γὰρ, φησὶν, ἀξίαν γνώμην τοῦ τοσοῦτου μυστηρίου κτησάμενος, εἰκότως ἐπιστεύθης αὐτοῦ καὶ τὴν εἶδῃσιν· οἱ δὲ οὐ κατάλληλον ἔξουσι τῷ πατρὶ τὴν εὐσέβειαν.

ΤΕΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εἰ καὶ Γραφικὴν μαρτυρίαν ζητεῖς τῶν γραφέντων (15), Ἡσαίας τῶν προφητῶν ὁ σαφέστατος, τὴν ἀπορίαν τοῦ Ἰακώβ ἐξηγούμενος, καὶ ἦν ἔπαθεν ἐγχοπήν τῆς προθέσεως, ἀλλὰ μὲν βουλευθεῖς, ἀλλὰ δὲ κελευσθεῖς, οὕτω φησὶ· Μὴ εἴπῃς Ἰακώβ, καὶ τί ἐλάλησας Ἰσραὴλ, ἀπεκρύβῃ ἡ ὁδός μου ἀπὸ Κυρίου, καὶ ὁ Θεός μου ἀφείλε τὴν κρίσιν, καὶ ἀπέστη ἀπ' ἐμοῦ. Οὐδὲν γὰρ τὸν Ἰακώβ ἀφείλετο ὁ ἀγαπήσας Θεός, ἢ τὴν πρὸς τοὺς υἱούς, ὡς εἶπον, ὑπόσχεσιν, διὰ τὴν προορωμένην αὐτῶν τῆς εὐσεβείας ἀθέτησιν. *præter eam, de qua locutus sum, ipsius ad filios pollicitationem, ob pietatis rejectionem, quam in ipsis prospiciebat.*

ΤΕΖ'. — *Μοραστριαὺς εἰς πόλιν φοιτῶσαις συχρᾶ.*

Εἰ μήτε τῆς αἰδοῦς τῆς φύσεως καὶ αὐτῆς τῆς ἀσκήσεως φροντίζετε, μήτε τὴν χαύνωσιν πεφόθησθε, ἦν αἱ πόλεις ποιοῦσι καὶ ἔψει καὶ ἀκοῆ· μήτε τὴν μέλλουσαν δεδοίκατε ἐπὶ τούτοις ἀπειλήν καλῶς θαμινὰ πρὸς τὴν πόλιν βαδίζετε. Εἰ δὲ τῆς μὲν ἀπέχεσθε, τῶν δὲ πειραθῆναι οὐ βούλεσθε, φεύγετε τῶν θορύβων τὸν πειρατὸν (16), ὃς δεινοῖς βέλεσι τοξεύει τὴν ἀσκησιν.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(15) *Pro τῶν γραφέντων codd. Vat. 649 et Alt. τοῦ γραφέντος legunt. POSSIN.*

(16) *Φεύγετε τῶν θορύβων τὸν πειρατὸν. Audax*

chordis, ait Psalmista : non æri tinnienti, et instrumentis ad mulcendos ac delinendos animos accommodatis divinos cantus committens, verum nos admonens, ut ex carne nostra tympanum efficiamus : sic nempe ut nullum præposteri affectus motum habeat, verum terrenis membris mortua et extincta sit. Per chorum autem, concordem Ecclesiæ concentum postulat. Per chordas item, sensus nostrus intelligit, quorum opera linguæ plectrum pulsatur. Denique, organum quivis nostrum est, cum Deo mores suos ac vitam probat, atque hominum commodis aptus est.

CCCLXV.—LEONIDÆ.

Cur moriens Jacob et benedicens filiis futura ipsa dicit.

B Cum Jacob, qui futura se dicturum promiserat, præterita tantum filiis suis narraret, contra ea, quæ pollicitus fuerat, haud quaquam incedebat : verum Dei digito sensus ipsius tactus est, eique utile silentium indictum est. Nam cum futuram ex ipsis divinæ dispensationis incarnationem eis exponere constituisset, eorum, quæ proposuerat, oblivione captus est, commutatis videlicet iis, quæ nondum facta fuerant, cum iis, quæ jam præterierant. *Nau tu quidem, inquit Deus, cum mentem tanto mysterio dignam consecutus sis, haud abs re tibi quoque cognitio credita est : at isti haud patri parem pietatem habituri sunt.*

CCCLXVI.—EIDEM.

C Quoniam Scripturæ quoque testimonio tibi ea, quæ scripsi, confirmari postulas, Isaias, prophetarum omnium apertissimus, cum ipsius Jacob hæsitantiam animique perplexitatem exponeret, eamque, in quam inciderat, instituit sermonis interruptionem (dum alia, quam quæ vellet, loqui jussus est), his verbis utitur : Ne dicas Jacob, et quid locutus es Israel, abscondita est a Domino via mea, et Deus meus abstulit iudicium, et abscessit a me. **96** Nihil enim Deus Jacobo, quem clarum habuerat, eripuit,

CCCLXVII. — *Monialibus crebro in urbem commeantibus.*

D Si nec naturæ pudorem atque ipsam monasticam vitam curatis, nec mollitiem eam, quam civitates et oculis et auribus afferunt, metuitis, nec futuram comminationem huic rei denuntiata perhorrescitis, præclare facitis, ad urbem crebro commeantes. Sin autem et illam retinetis, et suppliciorum periculum facere minime vultis, tumultuum bellum fugite, quod religiosæ ac Deo consecratæ vitæ exercitationem gravibus ac periculosus sagittis insectatur.

fortassis mea videbitur conjectura, non inconcinna tamen, legere tentans, τὸν θόρυβον τῶν πόλεων. RITT

CCCLXVIII. — SEVERO.

A

De sui existimatione.

Quemadmodum hoc natura inimice concessit, ut onis cum læna pabuletur: sic nulli omnimodo fieri potest ut fastus idem cum monastica vita domicilium habeat. Nam ille belluinus est, frenique impatiens: hæc autem bona omnia obsequenti animo excipit, resque molestas, et acerbis toleranter admodum ac fortiter admittit. Quamobrem si te ad hujus studium atque exercitationem accinxisti, ab illo abscede, ne te per eum malo aliquo is mulctet qui adversum Dominum cervicem erexit, atque id agit ac studet, ut omnes superbix suæ et ruinæ imitiores habeat.

CCCLXIX. — CYRO.

Ex libris canonicis nullum. altari præferendum. lectionis gratia.

Scriptura omnis, quæ pietatem velut ob oculos propositam habet, pulcherrima est laudibusque atque commendatione digna. Sacrosanctæ autem volumina, quæ divinarum Scripturarum testimoniarum habent, scilicet quedam sunt, quibus ad Deum ascenditur. Quamobrem ea omnia, quæ in Ecclesia proponuntur, tanquam probum aurum excipe, ut quæ divino veritatis Spiritu, velut igne, purgata sint. Quæ autem extra hoc volumen circumferuntur, cunctis quidpiam habeant, quod ad gravitatem vitæque honestatem allicere queat, iis, qui a suis certaminibus remoti sunt, investiganda et conservanda studuerunt, aut etiam fabulas quasdam hæresum effluerunt.

CCCLXX. — CYRILLO ALEXANDRINO.

De contentione.

Terrorem mihi Scripturæ exempla inferunt, atque ut ea, quæ opus est, scribam, necessitate adducor. Nam sive pater sum, ut ipse ais, condemnationem Heli pertimesco, propterea quod peccantes filios non castigavit: sive, ut potius persuasum habeo, filius tuus sum, quippe qui magni illius Marci speciem atque habitum præferas, 97 angorem mihi ac sollicitudinem affert, Jonathæ poena: quia patrem Pythonissam quærentem minime prohibuerat. ob idque ante eum, qui scelus admiserat, is qui prohibere poterat, in bello interiit. Quamobrem ne et ego condemner, et tu divinum iudicium subeas, simultates ac dissidia comprime. Ne privatæ ac domesticæ contumeliæ ultionem, qua tanquam ære quodam alieno a mortalibus obstrictus es, in viventem Ecclesiam deriva, atque æternam ipsi dissensionem pietatis specie atque obtentu compara.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(17) Codd. Vat. 649 et Alt. ἀκάθαρτος. Possin.

(18) Melius codd. Vat. 649 et Alt. legunt προσφερόμενα. Vers. pen. pro ἀναπλάττει solus Vat. 649 habet εἰσαναπλάττει. Id.

(19) Σχηματίζοντος Μάρκου. Sic loquitur quia S. Marcus evangelista primus fuit episcopus et fundator Ecclesiæ Alexandrinæ: quem proinde Cyrillus alique ejus successores specie atque habitu repræsentant. RITT.

(20) Nec id injuria, quia, ut ait Seneca, peccare

TEP. — ΣΕΥΗΡΩ.

Peri oίησεως.

Ὅσπερ λεαίνη συννέμεσθαι πρόβατον ἢ φύσις οὐκ ἔδωκεν· οὕτως οὐδὲ τύφον μοναχικῆ συνοικεῖν ὄλωσεν ἐνδέχεται. Ὁ μὲν γὰρ θηριώδης ἐστὶ καὶ ἀκάθαρτος (17)· ἡ δὲ πάντα εὐπειθῶς τὰ χρηστὰ καταδέχεται, καὶ τὰ λυπηρὰ καρτερῶς μάλα προσέεται. Εἰ τοίνυν πρὸς ταύτην ἀπεδύσω γυμνάσασθαι, ἐκείνου ἀπόστηθι· μὴ τί σε δεῖνδον διὰ τοῦτου ἐργάσῃται, ὃ ἐναντι Κυρίου τραχηλιάσας, καὶ πάντας ἔχειν ζηλωτὰς τῆς οικείας ἐπάρσεως [καὶ πτώσεως] προθυμούμενος.

TEO. — ΚΥΡΩ.

Ἵτι οὐδὲν τῶν ἐνδιασθέντων καὶ κεκαυρωμένων βιβλίων θεῖ προτιμῶν εἰς ἀνάγνωσιν.

Ἡᾶσα μὲν Γραφή πρὸς εὐσέβειαν βλέπουσα, καλλίστη καὶ ἐπαινετὴ, καὶ ἐγκωμίων ἀξία. Αἱ δὲ ἱερὰ πτυκταὶ τῶν μαρτυρουμένων θείων Γραφῶν, τῆς πρὸς Θεοῦ εἰσι ἀναβάσεως κλίμακες. Πάντα τοίνυν τὰ ἐν Ἐκκλησίᾳ Θεοῦ προσφερόμενα (18), ὡς δόκιμον δέχου χρυσίον, πεπυρωμένα τῷ θεῷ τῆς ἀληθείας Πνεύματι. Τὰ δὲ ἔξω ταύτης περιφερόμενα, εἰ καὶ τι ἔχει πιθανόν πρὸς σεμνότητα, τοῖς ἔξω τῶν ὁσίων ἀγώνων, ζητεῖν καὶ τηρεῖν κατακλιμακῶν· οἷς κόμπος λέξεως μᾶλλον ἐσπούδασται, ἢ καὶ μύθους τινὰς ἀναπλάττει[ς] ἀίρετους.

relinque: nimium iis, qui verbosam pompæ potius

TO. — ΚΥΡΙΑΛΩ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

Peri ἐριδος.

Φοβεῖ με τὰ τῆς θείας Γραφῆς ὑποδείγματα, καὶ γράφειν τὰ χρεῖν ἀναγκάζομαι. Ἢτε γὰρ πατὴρ εἰμι, ὡς ἔφησ' αὐτὸς, δέδρα τοῦ Ἰησοῦ τὴν κατάκριτον, ὅτι τοὺς υἱοὺς ἀμαρτάνοντας οὐκ ἐσωφρόνισεν· ἐγὼ υἱὸς σου τυγχάνω, ὡς μᾶλλον ἐπίσταμαι, τὸν μέγαν ἐκείνον σχηματίζοντος Μάρκου (19), ἀγωνιῶ τοῦ Ἰωάννου τὸ ἐπιτίμιον, ὅτι τὸν πατέρα ζητήσαντα ἐγγαστριμυθον οὐκ ἐκώλυσε. Καὶ πρότερον τοῦ ἀμαρτήσαντος, ὃ κωλύσαι δυνάμενος τέθηκεν εἰς τὸν πόλεμον (20). Ἴνα τοίνυν κἀγὼ μὴ κατακριθῶ, καὶ αὐτὸς παρὰ Θεοῦ μὴ κριθῆς, παύσον τὰς ἐριδας· μὴ οικείας ὕβρεως ἀμυναν, ἣν παρὰ θνητῶν κεχρησθησῇ (21), ζῶσαν (22) Ἐκκλησίαν μεθόδους, καὶ αἰώνιον αὐτῆ διχόνοιαν ἐν προσχήματι εὐσεβείας κατασκευάσει.

qui non prohibet, cum possit, jubet. Confer ep. 410 h. lib. 1 Id.

(21) Ἀμυναν, ἣν παρὰ θνητῶν κεχρησθησῇ. Non recte hæc reddidit doctiss. interpres, ultionem, qua tanquam ære quodam alieno a mortalibus obstrictus es, cum hic potius sit sensus, uti quæ tibi a mortalibus velut ære quodam alieno obstrictis debetur. Id.

(22) Ante ζῶσαν codd. Vat. 649 Sfort. et Alt. ponunt τὴν. Possin.

TOA'. — ΠΑΝΣΟΦΙΩ.

Εἰ προτίσχεται ὁ τῆς Μαρκίωνος συνήγορος βλασφημίας, τὸ παρ' ἐκείνοις ὀνομαζόμενον Εὐαγγέλιον, λαβὼν ἀνάγκωθι, καὶ εὐρήσεις εὐθύς ἐν προοιμίαις τὴν ἀτοπίαν. Αὐτὴν γὰρ τὴν κατάγουσαν ἐπὶ Χριστὸν ἀπὸ Δαβὶδ καὶ Ἀβραὰμ γενεαλογίαν ἀπέτεμον· καὶ μικρὸν ὕστερον προῖων ἄλλην ἔβηε κακόνοιαν. Ἀμείψαντες γὰρ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν, « Οὐκ ἤλθον, λέγοντος, καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας, » ἐποίησαν· Δοκεῖτε, ὅτι ἤλθον πληρῶσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας; Ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλ' οὐ πληρῶσαι. Ἐκ τούτων δὲ εἴση, ὅπως ἔχθραν ταῖς δυσὶ Διαθήκαις κατασκευάζουσι, ξένον εἶναι τοῦ νόμου τὸν Χριστὸν σχεδιάσαντες (23).

TOB'. — ΙΩΣΗΦ.

Καλῶς μὲν ἤρξω [τὸ] ἀνδρίζεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ καλὸν νῦν, ὡς μανθάνομεν. Ἄλλ' ὅμοιος εἰ τοῖς σπαρείσιν ἐπὶ τῆς πέτρας, εὐθύς μὲν ἐξαναστασιν, ἐν δὲ καιρῷ καρπῶν ἀτονήσασιν. Χρῆ δὲ τὸν τοῦ ἀγῶνος τῶν μοναχῶν ἐφιέμενον, ὡς πύργου οἰκοδομῆ τῇ τοῦτου προσελθεῖν ὑποταγῆ, μήποτε φιλοτιμῶς ἀρξάμενος, καὶ πρὸς ὅμοιαν εὐδοσίαν μὴ ἔκτενόμενος, δαίμοσι μὲν καταγέλαστος, ἀγγέλοις δὲ λύπης αἴτιος, ἀνθρώποις δὲ δακρύων πρόφασις γένηται. tenderit, et dæmonibus risum moveat, et angelis mœroris causam præbeat, et hominibus lacrymarum materiam suppeditet.

TOΓ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

περὶ τοῦ πάντα πειρασμῶν φέρειν γενναίως.

Εἰ πύλαι ἄδου τῆς ἀμωμήτου καὶ ὀρθῆς οὐ κατεσχούσι πίστews, αἴπερ εἰσὶ τὰ πεπυρωμένα τοῦ Πονηροῦ ἅπαντα βέλη, καὶ κίνδυνος, καὶ γυμνότης, καὶ θάνατος, Χριστοῦ ἡμᾶς χωρίζειν οὐ δύναται· τοῦ χάριν μικρὰς προσβολὰς διὰ Χριστόν σοι γινόμενης, δυσανασχετεῖς ὑπομένειν, θαυμάσιε; Ἴστασο τοῖνον ἐδραῖος, καὶ τὰ μὲν ἐπελθόντα σθεσθήσεται πειρατήρια, τὰ δὲ μελετώμενα πρὸ πείρας οἰχθήσεται. Τὸ γὰρ τῆς γνώμης ἀκλινές, ἀπράκτους δεῖξει τὰς μηχανάς.

TOΔ'. — ΟΡΙΩΝΙ.

Περὶ καινοδοξίας [s. καινοδοξίας].

Ἦ κόλαξ κομπαγωγία, ἡ ξηρὰ καὶ ἀψυχος ἔπαρσις, ἡ κενὴ καὶ ἐπίγειος δόξα, ἀρθήτω ἀφ' ἡμῶν. Ὁ γὰρ τῶν ἀρετῶν καὶ δοτῆρ καὶ ταμίας ὑπογραμμὸν ἡμῖν καταλιμπάνων, φησί· « Δόξαν παρ' ἀνθρώπων οὐ ζητῶ. » Θεοῦ γάρ ἐστι δόσις ἡ δόξα· εἰ καὶ οἱ ποιεῖται τῶν ὀνομάτων τῇ ἐνταῦθα σικῆ τὴν κλησιν ἐκείνην ἐπέθηκον.

¹⁰ Matth., v, 17. ¹⁰ Joan. xiii, 50.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(23) Participium aoristi σχεδιάσαντες codd. Vat. 649 et Alt. in præsens mutant scribendo, σχεδιάζοντες. P^o. 513.

CCCLXXI. — ΠΑΝΣΟΦΙΩ.

Si Marcionis impietatis patronus illud, quod apud eos Evangelium appellatur, præterdit, accipe et lege, statimque in ipso principio scelus eorum reperies. Eam enim generis recensionem quæ a Davide et Abrahamo ad Christum delabitur, resecurerunt. Ac paulo longius progressus, aliam rursum eorum improbitatem animorumque perversitatem conspicias. Commutatis enim his Domini verbis ¹⁰ : « Non veni destruere legem aut prophetas, » sic effecerunt : Quid putatis? Quod venerim ut legem ac prophetas adimplerem? Veni ut everterem, non ut explerem. Hinc autem intelliges, quonam pacto inimicitiam inter duo Testamenta moliantur, Christum a lege alienum esse confingentes.

CCCLXXII. — ΙΩΣΗΦΩ.

Pulchre quidem cœpisti fortis animi specimen exhibere : at non item nunc quoque, ut ad nos affertur. Verum similis es iis quæ in petra sæta sunt, ac statim quidem exorta sunt, verum fructuum tempore oblanguerunt, ac defecerunt. Atqui oportet eum qui monastici certaminis cupiditate flagrat, ad ipsius subjectionem, tanquam ad turris exstructionem accedere, ne alioqui, cum præclare ac magnifice cœperit, nec postea ad idem virtutis iter sese ex-

CCCLXXIII. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

De omni tentatione generose perferenda.

Cum inferi portæ, quæ quidem sunt omnia ignea diaboli tela, adversus rectam atque ab omni reprehensionis labe alienam fidem prævalere nequeant, cumque periculum, et nuditas, et mors a Christo nos sejungere minime possint, quidnam est, vir eximie, quod exiguus impetus Christi causa in te factos ægro atque impatienti animo fers? Firmo igitur ac stabili gradu consiste : atque et tentationes eæ, quæ jam coortæ sunt, exstinguentur, et quæ tibi comparantur, antequam eas experiaris, evanescent. Mentis enim ac sententiæ firmitas, et constantia vim machinarum irritam reddet.

98 CCCLXXIV. — ΟΡΙΩΝΙ.

De vana gloria.

Assentator fastus, et sicca atque inanima superbia, et inanis ac terrena gloria de medio a nobis tollatur. Virtutum enim et dator et custos, exemplum nobis relinquens, his verbis utitur : « Gloriam ab hominibus non quæro ¹⁰. » Dei namque munus gloria est : etiamsi nominum effectores hujus vitæ umbræ vocabulum illud imposuerunt.]

CCCLXXV. — CYRO.

De paupertate.

Si paupertas mœrori est, divina hæc lex nihili dicitur : « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum »¹¹. Quamobrem si hoc non experimus, procul dubio ne illius quidem desiderio tenemur; sin autem illam gratis animis exclipimus, etiam hujus cedamus mandatis.

CCCLXXVI. — EIDEM.

De paupertate.

Panis penuria, fames non est; nec vestium inopia, nuditas. Pilifer enim ille Baptista, et divitis janitor qui fame ac nuditate contabuit, in sempiterno ac finis omnis experti regno versantur et confoventur. Qui autem in ciborum voluptate ac byssinis vestibus divitiis circumfluebat, gehennam habet, ipsiusque ignem pro indumento.

CCCLXXVII. — OLYMPIO COMITI.

In Christi nativitate.

Natura præstantiorem, atque omnem sermonis facultatem superantem partum cuncta supra naturam secuta sunt, nimirum angeli ministerium, Joannis autem nativitatem officium, seminis expertus conceptio, partus ab omni labe immunis. His simile quoque ad iter magis præmonstrandum stellæ famulitium habuit, quæ non usitata via usa est, verum miro modo novum cursum tenuit. Ac propterea sapientes illos magos, hujusmodi rerum peritos, admiratione perculit, ipsisque, ut longum iter susciperent, persuasit.

CCCLXXVIII. — EIDEM.

De stella magos ducente.

Hoc quod in divino libro de stella habetur, « Veniens stetit supra ubi erat puer »¹², perspicue tibi ostendet stellam illam, quæ lætium divini partus nuntium afferebat, iter illud quod astris consuetum atque usitatum est, non tenuisse. Neque enim altitudinis distantia id afferebat, ut facile inveniri posset quod quærebatur: verum novus atque inusitatus cursus, tum antrum illud, tum Dominiferum ac venerandum præsepe, quod in eo situm erat, tanquam digito demonstrabat.

99 CCCLXXIX. — MARONI.

Si divini gregis es, Scriptura sacra te doceat ea quæ in hac vita geruntur iudicii minime expertia esse, verum ad horrendum examinis diem servari. Si autem Judaicarum partium es, Isaias, vir maximo animo præditus illud te doceat, quod Dominus ignis instar veniet, et tanquam procella currus ejus, ut reddat ultionem in furore, et ejectionem in flamma ignis. Quod si ethnicæ classis ac religionis amatorum quodammodo te profiteris, atque ob præposte-

¹¹ Matth. v, 3. ¹² Matth. ii, 9.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(24) Codd. Vat. 649 et Alt. addunt ἕως. Possin.

A

TOE'. — KYPQ.

Περὶ πενίας.

Εἰ λυπεῖ ἡ πένια, ἐξουδένωνται ἡ θεία νομοθεσία, « Μακάριοι, φάσκουσα, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, οἱ αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. » Εἰ τοίνυν ταύτης οὐκ ἀνεχόμεθα, εὐδὴλον, ὡς κἀκαίρης οὐκ ἐφιέμεθα· εἰ δὲ ἐκαίρην εὐχαρίστως δεχόμεθα, καὶ ταύτης εἰκώμεν τοῖς προστάγμασι.

TOΓ'. — ΤΩ ΔΥΤΩ

Περὶ πενίας.

Ἡ τοῦ ἄρτου ἔνδεια οὐκ ἐστὶ λιμὸς, καὶ ἐσθημάτων ἀπορία, οὐ γυμνότης. Ὁ γὰρ τριχοφόρος Βαπτιστής, καὶ ὁ τοῦ πλουσίου θυρωρὸς, ὁ πείνη καὶ γυμνώσει ταχεῖς, εἰς τὴν ἀληκτον καὶ ἀπείραντον ἀναστρέφονται καὶ θάλλονται βασιλείαν. Ὁ δὲ πλουτῶν ἐν εὐφροσύνῃ βρωμάτων, καὶ ἐνδύματι βύσσου, γένναν ἔχει, καὶ τὸ ταύτης πῦρ περιβόλαιον.

TOZ'. — ΟΛΥΜΠΙΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ.

Τῷ ὑπερφύει καὶ ἀνεκκαλήτῳ τόκῳ πάντα ὑπερφύη ἠκολούθησαν, ἡ τοῦ ἀγγέλου διακονία, ἡ Ἰωάννου πρὸ τῆς γεννήσεως λειτουργία, τὸ ἀσπερον τῆς συλλήψεως, τὸ ἀφθορον τῆς κυήσεως. Τούτων ὁμοίαν καὶ τὴν τοῦ ἀστέρος ἐσχῆκεν ὑπουργίαν πρὸς τὴν τῶν μάγων ὁδηγίαν, οὐ τῇ συνήθει χρησαμένου πορείᾳ, ἀλλὰ παράδοξον καινοτομήσαντος δρόμον, δι' οὗ καὶ τοὺς σοφοὺς τῶν τοιοῦτων ἐπιστήμονας ἐξέπληξε μάγους, πρὸς μακρὰν πείσας στελλασθαί C ὁδοιορίαν.

TOH'. — ΤΩ ΔΥΤΩ.

Περὶ τοῦ ὁδηγήσαντος ἀστέρος τοὺς μάγους. Τὸ ἐν τῇ θεῖᾳ πτυκτῇ περὶ τοῦ ἀστέρος φερόμενον, « Ἐλθῶν (24) ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον, » ἐμφανέστερον ὑποδείξει σοι, οὐ τὴν συνήθει τῶν ἄστρων πορείαν ποιησάμενον τὸν εὐαγγελιστὴν τοῦ θείου τόκου ἀστέρα (οὐδὲ γὰρ ἡ τοῦ ὕψους διάστασις, εὐχρηῆ ἐποίησε τοῦ ζητουμένου τὴν εὐρεσιν), ἀλλ' ἑτέραν τινὰ καινότεραν ἐκαίρης, ὡς δακτύλῳ τῷ ἐξηλλαγμένῳ δρόμῳ μνηύουσαν, τὸ τε ἅγιον ἄντρον, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ Κυριοφόρον καὶ σεβάσμιον φάτην.

D

ΙΤΘΘ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Εἰ μὲν τῆς θείας τυγχάνεις ἀγέλης, ἡ θεία Γραφή παιδεύετέ σε, μὴ ἄκριτα εἶναι τὰ ἐνταῦθα πραττόμενα, ἀλλ' εἰς ἡμέραν φρικτὴν ἐξετάσεως φυλαττόμενα. Εἰ δὲ τῆς Ἰουδαίων μερίδος, Ἡσαίας ὁ μεγαλοφρονέστατος διδάξάτω σε, ὅτι ἦξει Κύριος ὡς πῦρ, καὶ ὡς καταγιγῆ τὰ ἄρματα αὐτοῦ, ἀποδοῦναι ἐκδίκησιν ἐν θυμῷ, καὶ ἀποσκορακισμὸν ἐν φλογὶ πυρός. Εἰ δὲ Ἑλληνικῆς [τινος] συμμορίας ἢ θρησκείας ὑπάρχεις ἐραστῆς, καὶ τῇ προσπαθείᾳ

την ἀληθῆ περιφρονεῖς ἐπαγγελίαν, Πλάτων σε καὶ αἱ ἐκείνου Κωκυτοὶ καὶ Πυριφλεγέθοντες καὶ τὰ ῥόθια τῶν πυριπνῶν ποταμῶν σωφρονιζέτωσαν κύματα.

ΤΠ'. — ΚΛΕΟΒΟΥΛΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Εἰς τὸ, « Ἴδου ἀφίστα ὁ οἶκος ὑμῶν Ἐρημος. »

Ἡ τῶν ἀμαρτημάτων ἐπίτασις ἀναγκάζει ὥσπερ τὴν θείαν καὶ ἀπαθῆ φύσιν ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἀγαθότητος, εἰς τὴν παρὰ φύσιν χωρεῖν ὀργήν, εὐφροσύνατε, αὐτῇ μὲν ἀβούλητον, ἡμῖν δὲ κἀν οὕτως συμφέρουσαν. Τοῦτο καὶ Ἰουδαίους λέγει ὁ Κύριος· « Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἠθέλησατε! Ἴδου, ἀφίστα ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν Ἐρημος. » Ἐπειδὴ γάρ, φησὶν, οὐ δέχεσθε τὴν φιλανθρωπίαν, ἐπιγνώσεσθε τὴν ἐξουσίαν διὰ τῆς τιμωρίας.

ΤΠΑ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ.

Κάλλιστον μὲν τὸ μὴ ἀμαρτεῖν, καὶ πρὸς Θεὸν ἔχον ἐγγύτητα (25)· καλὸν δὲ καὶ τὸν ἀμαρτόντα γνωσιμαχῆσαι, καὶ ταχέως ἐξαναστῆναι τοῦ πτώματος. Ἐπειδὴ τοίνυν τοῦ προτέρου, ὡς ἀδυνάτου πάντως διήμαρτες, τοῦ δευτέρου, ὡς δυνατοῦ καὶ ῥαδίῳ ἐπιμελήθητι, μήποτε σε ἡ τύραννος αἰχμαλωτεύσῃ ἀπόγνωσις (26).

ΤΠΒ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ ΚΑΙ ΖΟΣΙΜΩ.

Εἰ μὲν ἐνεποιοῦν ὑμῖν ἀμαρτήματα ὁ κωλύων τὰ πολλὰ ἀμαρτήματα, [ὧ] ἀτίθασοι καὶ ἀνάληγοι, εἰκότως τὰς πρὸς ὑμᾶς μου διαλέξεις ἀπεστρέψεως, συγγενῇ μᾶλλον τὴν τῶν χρηστῶν ἐπιθυμίαν ἔχοντες, ἐξ ὅσπερ ἰδιὸν τι Θεὸς ἡμῖν ἐνεφύσησεν. Εἰ δὲ ἐλεγχῶς εἰσι τῶν οὐ καλῶν ὑμῶν πράξεων, ὡς ἔσοπρον αἰσχυρῶ (27), καὶ ἱατρὸς ἀσθενοῦντι εὐρίσχομαι. Ὁ μὲν γάρ, ὅτι τῆς κακίστης αὐτὸν ὑπομιμνήσκει μορφῆς, φέυγει τὸ ἔσοπρον· ὁ δὲ, ὅτι τέμνει ἢ καλεῖ τὸ πάθος, τὸν ἱατρὸν οὐκ ἀσμενίζει. Ἡ τοίνυν ἀλλάξατε τὴν δυσμορφίαν, καὶ

²⁵ Matth. xiii, 37, 58.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(25) *Κάλλιστον μὲν τὸ μὴ ἀμαρτεῖν καὶ πρὸς Θεὸν ἔχον ἐγγύτητα*) pro ἔχον in Bavar. cod. est ἔχων· unde quis divinēt legend. ἔχειν. Potest tamen defendi ἔχον, et referri ad κάλλιστον. Ad sententiam quod attinet, eadem existat apud Clementem Alexandrinum lib. 1 *Pedag.*, cap. 9 : Καλὸν μὲν γὰρ τὸ μὴ ἀμαρτεῖν· ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸν (*f.* τὸ legend.) ἀμαρτόντα μετανοεῖν· ὥσπερ ἄριστον τὸ ὑγιαίνειν αἰετ, καλὸν δὲ καὶ τὸ ἀνασφῆλαι τῆς νόσου. Et pluribus eandem illustrat cap. 2 ejusdem libri : Ἄριστον μὲν οὖν τὸ μὴ δ' ὄλωσ ἐξαμαρτάνειν κατὰ μηδένα τρόπον, ὃ δὴ φαμεν εἶναι Θεοῦ· δεύτερον δὲ, μηδεὶς τῶν κατὰ γνώμην ἐφάσασθαι ποτε ἀδικημάτων, ὅπερ οἰκείον σοφοῦ· τρίτον, μὴ πάνυ πολλοῖς τῶν ἀκουσίων περιπεσεῖν, ὅπερ ἴδιον παιδαγωγουμένων εὐγενῶς· τὸ δὲ μὴ ἐπὶ μήκιστον διατρίψαι τοῖς ἀμαρτήμασιν, τελευταῖον τετάχθω· ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲ τοῖς εἰς μετάνοιαν ἀνακαλουμένοις ἀναμαχεῖσθαι σωτήρ σν.

ram animi præpensionem veram pollicitationem contentis, Plato te atque ipsius Cocyti et Phlegethontes, atque rapidi flammivomorum annium fluctus ad meliorem mentem adducant.

CCCLXXX. — CLEOBULO COMITI.

In illud : « Ecce relinquetur domus vestra deserta. »

Vir prudentissime, scelerum magnitudo atque gravitas divinam atque ab omni turbulento motu liberam naturam ex naturali bonitate, ad iracundiam, ipsius naturæ repugnantem (28), atque ab ejus quidem voluntate alienam, nobis autem sic quoque utilem, migrare pene cogit. Eoque nomine ad Judæos etiam his verbis utitur : « Quoties volui congregare vos, et nolulistis! Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta²² : » hoc est : Quoniam benignitatem meam repudiatis, vim ac potentiam per supplicium atque cruciatum agnoscelis.

CCCLXXXI. — MARTINIANO.

Longe quidem pulcherrimum est, non peccare, atque a Deo non procul remotum : pulchrum autem illud quoque est cum in peccatum lapsus sis, prœnitentia duci, ac quamprimum e lapsu exurgere. Quoniam igitur a priori, ut quod vires tuas prorsus superaret, excidisti, posterioris, ut quod nec vires tuas excedat nec difficile sit, curam gere, ne alioqui desperatio, tyranni cujusdam instar, te in captivitatem trahat.

CCCLXXXII. — EIDEM ET ZOSIMO.

Si ad peccata vos inducerem, quemadmodum a multis peccatis vos detertere conor, o indomiti ac stupidi homines, haud abs re meos ad vos sermones atque colloquia defugeretis, cognatam potius probarum rerum cupiditatem habentes, ex quo Deus nobis aliquid de suo inspiravit. Sin autem sermones mei turpes vestras actiones coarguant, tanquam speculum fœdo ac deformi, ac medicus ægrotanti reperior. Nam ille speculum idcirco fugit, quod turpissimæ formæ ipsum submoneat : hic autem ea de causa medicum fastidit, eoque offenditur, quia par-

Similiter S. Cyprianus lib. 1, epist. 3 : « Primus, inquit, felicitatis gradus est, non delinquere ; secundus, delicta cognoscere. Illic currit innocentia integra et illibata, quæ servet ; hic succedit medela, quæ sanat. » Huc et juris nostri sententia accommodari potest, qua dicitur melius esse intacta cuiusque jura servare, quam post causam vulneratam remedium quaerere. L. ult. C. *In quibus caus. in integr. rest. necess. non est.* RITT.

(26) *Τύραννος ἀπόγνωσις.* Vid. not. ad epist. 38, supra, lb.

(27) Codd. Vatic. 649 et Alt. habent *αἰσχυρῶν*. POSSIN.

(28) *Iracundiam ipsius naturæ repugnantem.* Ma-ium, iram. Aliud enim est ira, aliud iracundia, aliud ὀργή, aliud ὀργυλλότης. Huc pertinet quod apud prophetam Deus puniens dicitur facere opus alienum (*Isa.* xxviii, 21), ut faciat suum ac proprium, id est, ut hominum generi beneficiat. RITT.

tem ægram incidit aut exurit. Quamobrem aut deformitatem mutata, ac sanitatem revocato : aut speculum vobis ac medicus perpetuo ero.

100 CCCLXXXIII. — PHILAGRIO.

De gula.

Superflua cibi sumptio, non esus est, sed saturitas et est, et appellatur. Saturitas porro contumeliæ ac petulantia mater est. Petulantia autem, vitiosorum affectuum, quemadmodum in deserto contigisse memoriæ proditum est. Saturati enim sunt, inquit ille, et surrexerunt ludere¹¹. Quapropter, ne intemperantiæ ludo demus operam (per quam Dei quoque oblivio in discrimen venit), saturitatem et ingluviem, quæ horum causa est, injecto freno compescamus, id studentes, ut necessario ac moderato cibo, per quem et robur ad vocabulum accedet, et voracitatis ac temulentia bellum vim omnem amittet, contenti simus.

CCCLXXXIV. — EIDEM.

Gastrimargia, o amice, superfluitas appellata est. Gastrimargia autem est insanum ventris studium. Μάργος quippe [sriosam] sonat. Ecquid igitur moderatam, et cum gratiarum actione conjunctam divinorum munera perceptionem missam facientes, circa cupedias et inania condimentorum artificia insanire studemus, quæ non ad alendum corpus conferunt, verum ad vitiosos affectus incitant?

CCCLXXXV. — LYSIMACHO.

Imbecillitate laboranti stomacho vini nonnihil impertendum esse sapiens Paulus docuit, ne ob nimiam continentiam alia rursum aquæ potione immoderatio egeat. At sano atque ætate ferventi, idque monacho, vinum, quo in omnibus rebus liquidis nihil est calidius, infundere, ac velut ignem igni addere, haud mihi bonum esse videtur. Hinc enim et agrestes impetus, et tumida cupiditates inflammantur, ac temeritas et petulantia exæstuans lenitatis pugiles ad frenum contumaces reddit.

CCCLXXXVI. — SCHOLASTICO.

De oratione.

Oratio non nudis verbis, sed probis potius actionibus dirigitur. Vide enim quemadmodum divinissimus vir David secundum innocentiam suam iudicium de se ferri postulet, et pietatis plenissimus Ezechias pietatem suam ac religionem Deo supplicem offerat, et viduæ Joppenses mulieris defunctæ virtutes ac præclaras actiones ad deprecandum adhibeant. Si ad eundem modum precationem tuam expleas, ad Deum recta contendet, ac iustitiam tuam tanquam lucem educet, et iudicium tuum tanquam meridiem.

CCCLXXXVII. — EIDEM.

Quandoquidem apertiore tibi explicatione opus esse dixisti, dilucidius rursum loquar. Vis tibi Deus

¹¹ Exod. xxxii, 6.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(29) Post δεῖσθαι merito supplent aumbo codd. Vat. G19 et Alt.; hæc necessaria ad plenam sententiam verba, τὰ γραφέντα. Possint.

Α ἀνακαλέσασθε τὴν ὑγίειαν, ἢ μέχρι παντὸς ὑμῖν ἔσοπτρον καὶ ἱατρὸς ἔσομαι.

ΤΠΓ'. — ΦΙΛΑΓΡΙΩ

Περὶ γαστριμαργίας.

Ἡ περιττὴ μετάληψις, οὐ βρώσις, ἀλλὰ κόρος καὶ ἔστι καὶ καλεῖται. Κόρος δὲ, ὕβρεως πατήρ· ὕβρις δὲ, παθῶν, ὡς ἐν ἐρήμῳ πάλαι γεγενῆσθαι ἰστόρηται. Ἐχορτάσθησαν γὰρ, φησὶ, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. Ἴνα τοίνυν μὴ παίξωμεν ἀκρασίαν, δι' ἧς καὶ θεοῦ κινδυνεύεται λήθη, τὸν αἰτιον τούτων χαλινώσωμεν κόρον, βρώσει ἀναγκαίᾳ καὶ ἐμμέτρῳ προσέχοντες, δι' ἧς καὶ ἡ δύναμις προσέσται τῷ ὀνόματι, καὶ ἰσχύον οὐχ ἔξει τῆς γαστριμαργίου μέθης ὁ πόλεμος. cibo, per quem et robur ad vocabulum accedet, et contenti simus.

ΤΠΔ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Γαστριμαργία κέκληται, ὡ φιλότης, ἡ περιττότης. Γαστριμαργία δὲ ἔστιν, ἡ περὶ γαστέρας μανία. Ἐπαὶ μάργος ὁ μεμηρηός. Τοῦ χάριν [οὖν] τὴν ἐμμετρον καὶ εὐχάριστον τῶν τοῦ θεοῦ δωρεῶν ἀφιέντες μετάληψιν, τὸ μεμηνέναι περὶ τὰ πέμματα καὶ τὰς ὀφθαλμικὰς ματαιωτικὰς σπουδάζομεν, οὐκ εἰς τροφήν συντελοῦσας, ἀλλ' εἰς πάθη ἐκβακχευόσας;

ΤΠΕ'. — ΛΥΣΙΜΑΧΩ.

Ἀσθενοῦντι στομάχῳ ὀλίγον ἐπιβίβασθαι οἶνον, ὁ σοφὸς ἐδίδαξε Παῦλος, μὴ δι' ὑπερβολὴν ἐτέρας δεηθεῖν ἢ ἀμετρία ὑδροποσίας· τῷ δὲ ὑγίαινοντι καὶ ζέοντι ἡλικίᾳ, καὶ ταῦτα μοναχῷ, οὐ μοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν, ἐγχεῖν οἶνον, τῶν ὑγρῶν τὸ θερμώτατον, οἶνον πυρὶ ἐπικαίοντα πῦρ. Ἐξ οὗ ὅρμαι τε ἀγριαὶ καὶ ἐπιθυμίαι φλεγμαίνουσαι ἀνακαίονται· καὶ προπέτεια ἀναζέουσα, δυσηθίους ἀποτελεῖ τοὺς ἀθλητὰς τῆς πράσεως.

ΤΠΖ'. — ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ προσευχῆς.

Προσευχὴ οὐ ῥήμασι φιλοῖς, ἀλλὰ πράγμασι μᾶλλον χρηστοῖς κατευθύνεται. Ὅρα γὰρ τὸν θειότατον Δαβὶδ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀνακίαν ζητοῦντα κριθῆναι, καὶ τὸν εὐσεβέστατον Ἐζεκίαν, τὴν οικίαν εὐλάθειαν προσάγοντα ἱκέτιν, καὶ τὰς χήρας τὰς ἐν Ἰόππῃ τοῖς τῆς τεθνήσκουσας κατορθώμασι προσευταῖς κεχηρμένας. Εἰ οὕτως τὴν δέησίν σου πληρώσειας, εὐθυπορήσει πρὸς θεόν, καὶ ἐξοίσει ὡς πῶς τὴν δικαιοσύνην σου, καὶ τὸ κρίμά σου ὡς μεσημβρίαν.

ΤΠΘ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εἰ καὶ τρανωτέρας ἐφης δεῖσθαι (29) σαφηνείας, λευκότερον αὐθις λελέξεται. Ζητεῖς γενέσθαι σοὶ τὸν

Θεὸν δοηθόν; ὅρα εἰ χρήζοντι δυνηθεὶς ἐδοθησας. Αἰτεῖς πλοῦτον προστεθῆναι σοι παρ' αὐτοῦ; βλέπε εἰ τὸν ὄντα χρηστῶς ὠκονόμησας. Θέλεις φαίνεσθαι σοι τὸν κριτὴν εὐμενῆ; ἀμνησίκακος ἔσο ἐχθροῖς. Βούλει φιλανθρωπίας τυχεῖν; συγχώρει τοῖς ὑπευθύνους αὐτός. Καλὸν γὰρ ἀμοιβῆ σῶζεσθαι καὶ ὀφλήματι, ἀλλὰ μὴ ἐκάστοτε χάριτι· ὅπερ ἔστιν ἀγνώμωνος.

ΤΠΗ. — ΚΑΠΙΤΩΛΙΝΩ.

Εἰ καὶ νέον Δωτῆ ὁ παμφόρος χρόνος ἐξέδρασεν· ἀλλὰ σὲ Σαοὺλ γενέσθαι ἱεροκτόνον οὐκ εὐχομαι. Ἰερεὺς γὰρ ἀκατηγόρητον τὴν πρὸς πάντας ἰσότητα ὀφείλει κεκτηθῆναι, ὅσα Θεοῦ λειτουργίης, τοῦ πᾶσιν ὄντος ἀγαθοῦ. Παῦσαι τοίνυν φλεγμαίων κατὰ τοῦ γέροντος δύο λαμπρὰ κατορθώσαντας, καὶ σὲ ἀνομήσαι κωλύσαντος, καὶ ἀνθρώπων κινδυνεύοντα σώσαντος.

ΤΠΘ. — ΘΗΡΑΣΙΩ.

Περὶ Ἰσρέων.

Ἦδέως ἂν σε ἡρόμην τὸν φιλοσκόμωνα, καὶ πικρὸν ἡμῶν δικαστὴν, εἰ σε βασιλεὺς πρὸς ἑπαλξιν ἔθετο, καὶ πύργου πόλεως φύλακα, ὑπωρῦσσετο δὲ οὗτος καὶ ἐτινάσσετο, ὥστε βάσιμον ποιῆσαι τὴν πάλιν ἐχθροῖς αὐτοῦ, οὐκ ἂν πᾶσιν ἐχρήσω ἀμυντηρίους οἷς τε εἶχες ἀποκειμένους, οἷς τε ἐφευρίσκειν ἠπόρεις, εἰργων καὶ βάλλων, καὶ τὴν ἐγχείρησιν τρέπων, τῇ τε πόλει καὶ σαυτῷ ποιῶν τὸ ἀκίνδυνον, καὶ βασιλεῖ τηρῶν τὸ εὐάρεστον; Ἥμῖν δὲ νεμεσῆς, οὗς Θεὸς τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας προῦστήσατο διδασκάλους, ὅτι Ἀρεῖψ μαχόμεθα, μὴ μόνον πολεμοῦντι τῇ ποιμνῇ τῆς εὐσεβείας, ἀλλ' ἤδη καὶ πολλοὺς ἀνηρηκότι. Ἐμοὶ μὲν οὖν ἅπας καταπεφρόνηται κίνδυνος ὑπὲρ τούτου, καὶ πάντα μᾶλλον πρᾶττων παυσαίμην, ἢ ἐκείνον, ὅση δύναμις, παίων.

ΤΙ. — ΚΥΝΤΙΝΙΑΝΩ.

Ἄκοαί με σκληραὶ ἐξετάραξαν, ἀπευκτά τινα ἀπαγγεῖλαι. Φασὶ σὲ τινες οὕτω μεμνημέναι, καὶ τῆς φρενὸς ἐκτετράφθαι, ὥστε βούλεσθαι, τὸ παιδίον ἐκείνο τὸ πάσης παιδείας γενόμενον παρὰ Θεοῦ δεκτικόν, εἰς ὄπλα ἀγαγεῖν, καὶ στρατεῖαν εὖωνον καὶ καταπύτσον, καὶ θανάτου τυγχάνουσαν παλγνιον. Εἰ τοίνυν μὴ πάντῃ τῶν λογισμῶν ζημίαν ὑπέμεινας, ἀπόστηθι τῆς ἀκρίτου βουλῆς· μὴ σβέσης; λύχρον, καλῶς ἀναφθῆναι σπουδάζοντα· ἀλλὰ τοῖς λόγοις [τῷ λογικῷ] προσκαρτερεῖν παραχώρησον. Ἐκείνην δὲ τὴν ἀξίαν, ἢ μᾶλλον τιμωρίαν, ἄλλοις τισὶν ἀγύρταις προξένει, οἷς ἡ κοινὴ συνήρμωσται ἀλογία.

opituletur? Vide si, cum posses, ei qui tua ope indigebat, adfumento fueris. **101** Petis ut opes tuas augeat? Vide an eas, quas habes, recte administraris. Vis iudex facilem se tibi ac placabilem præbeat? Hostilium injuriarum memoriam ex animo deponere. Vis benignitatem ac misericordiam consequi? His, qui tibi obnoxii sunt, remitte. Præclarum enim est remuneratione atque debito salutem adipisci, ac non semper gratia: id quod est improbi et maligni hominis.

CCCLXXXVIII. — CAPITOLINO.

Etsi novum Doeg tempus rerum omnium ferax velut æstu quodam in ortum projecit: at te tamen Sauslem sacerdotum interfectorem esse minime opto. Sacerdos enim ejusmodi ad omnes æquabilitatem obtinere debet, quæ omnem reprehensionis notam effugiat, utpote Dei, qui omnibus bonus est, minister. Ac proinde iracundia adversus senem intumere desine, qui res duas ex virtute gessit, cum et te iniquum facinus perpetrare prohibuit, et hominem de vita periclitantem conservavit.

CCCLXXXIX. — THERASIO.

De sacerdotibus.

Læuens ex te sciscitarer, qui cavillis nos petis atque acerbum et infestum te nobis iudicem præbes, si te imperator ad propugnaculum collocasset turrisque urbis custodem constituisset, ea autem suffoderetur atque concuteretur, ut hostibus ad urbem aditus pateret, annon instrumentis omnibus atque armis, quæ vel recondita haberes, vel comminisci posses, utereris, prohibens, ac tela jaciens, conatumque hujusmodi frangens, atque tum urbem ac teipsum a periculo vindicans, tum imperatori fidem ac benevolentiam conservans? Nobis autem, quos Deus Ecclesiæ suæ magistros præfecit, eo nomine succenses, quod Ario, qui non modo cum pio grege bellum gerit, sed etiam permultos jam interemit, obsistimus. Ego vero eam ob causam periculum omne contemno: ac quidlibet potius facere desierim, quam ut non illum, quam maxime queam, feriam.

D

CCCXC. — QUINTINIANO.

Durus me rumor perturbavit, infausta quædam ac detestanda nuntians. Aiunt nonnulli te ita insanire, ac mentis errore affici, ut puerum illum quem Deus eruditionis omnis capacem fecit, ad arma, et vilem ac despuendam, mortisque ludum existentem, militiam ducere velis. Quamobrem nisi bonæ mentis jacturam prorsus fecisti, ab hoc præpostero consilio absiste. Ne lucernam, quæ egregie accendi studet, exstingue: verum eum qui ratione utitur, litterarum studiis assiduam operam dare permitte. Illam autem dignitatem, imo pœnam et cruciatum, aliis quibusdam circulatoribus, quibus communia vecordia et litterarum inscitia connexa est, concilia.

102 CCCXCI. — DOMESTIO MEDICO.

Sapientem artem profiteris, animum autem male feriatum geris, ut qui exigua quidem vulnera cures, ipse autem ingentibus et gravibus ulceribus labores. Quocirca si reipsa medicum te præbere cupis, moribus tuis medere. Frigidum enim et ridiculum, atque illepidum est, aliis medicinam asserere conari, seipsum autem ægrotantem negligere.

CCCXCII. — DOSITHEO ARCHIMANDRITÆ.

De monachorum ministris.

Ciborum ministeria gulæ atque ingluviæ occasionem multis accersiverunt. Neque enim omnes sobrio ac vigilantissimo animo ad huiusmodi certamen accedunt. Quamobrem ab hospitibus inserviendi munere Ambrosium fratrem remove, ne per illud eum abs te removeas.

CCCXCIII. — CYRILLO.

Primum illud miraculum quod a Domino editum est, non simpliciter ac sine causa existit. Quamvis enim nuptiis quoque id quod opus erat præbuit, tamen id etiam, quod legi deerat, supplevit. Quoniam namque illa in aquis duntaxat baptizabat, ipse suo cruore initiationem sacram perfecit, utrumque in seipso miscens, ac legem cum gratia copulans.

CCCXCIV. — ECDICIO.

Boves li, quibus os came non coercetur, alacrius messem conficiunt: qui autem laboribus suis frui prohibentur, segnitie torpent, ac laborem aversantur. Eodem modo magistri, cum per inobedientiam et contumaciam minime ipsis contumelia inferatur, lætis animis labores ferunt. Cum autem nullum susceptorum laborum fructum perspiciunt, eos rursus docere piget. Quapropter si ea quæ nunc rursus quævisisti, ex me intelligere aves, ea quæ prius didicisti, reipsa ostende. Sin autem te ea minime xemus?

CCCXCV. — AUSONIO CORRECTORI.

Ærea quidem statua Imperator te remuneratus est, præmium hoc fulgoris causa auro liniens. Neque enim pro egregiis tuis laboribus ullum hoc munere splendidius præmium in te conferre potuit. Quæ autem huiusce vitæ labem atque interitum superant, Christus in altero ævo tibi servat: nimirum immortalem vitam, infinitas delicias, ac gloriam sempiternam: quas quidem in res mutatio nulla cadit.

CCCXCVI. — THEODORO SCHOLASTICO.

Abrahamicum hunc Abrahamium a me tibi commendo, etsi me præstantiorem. 103 Fert autem Ihe ob charitatem eam contumeliam quæ ipsi infer-

A ΤΙΛΑ'. — ΔΟΜΕΣΤΙΩ (30) ΙΑΤΡΩ.

Τέχνην ἐπαγγέλλη φιλόσοφος, γνώμην δὲ μετέρχη κακόσχολον, μικρὰ θεραπεύων τραυμάτια, μεγάλα δὲ νοσῶν ἐξελεγκώματα. Εἰ τοίνυν ἰατρός βούλει φανῆναι τῷ πράγματι, σαυτοῦ τὸν τρόπον θεραπεύσον. Ψυχρὸν γὰρ καὶ γελοῖον καὶ ἀχαρι, ἄλλους πειρᾶσθαι ἰᾶσθαι, ἑαυτὸν δὲ παροργᾶν ἀσθενοῦντα.

B ΤΙΒ'. — ΔΟΣΙΘΕΩ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Περὶ μοναχῶν διακόνων.

Αἱ τῶν βρωμάτων διακονίαι πολλοῖς ὑπῆρξαν αἰτιαὶ γαστριμαργίας. Οὐ πάντες γὰρ νηφόντως προσέρχονται τῷ ἀγῶνι. Τὸν ἀδελφὸν οὖν Ἀμβρόσιον ἀπόστησον τῆς τῶν ξένων ὑπηρεσίας, μὴ ξενώσῃς αὐτὸν σαυτοῦ δι' ἐκείνης (31).

C ΤΙΓ'. — ΚΥΡΙΑΚΩ.

Ἦ τοῦ πρώτου θαύματος ποιήσεις, ἀπλῆ τῷ Κυρίῳ οὐ γέγονεν. Εἰ γὰρ καὶ τῷ γάμῳ τὴν χρεῖαν παρέσχετο, ἀλλὰ καὶ τῷ νόμῳ τὸ λείπον ἐπλήρωσεν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνος ἐν ὕδασι μόνον ἐβάπτιζεν, αὐτὸς τῷ οἰκείῳ αἵματι ἐτελείωσε, κινῶν ἐν ἑαυτῷ τὰ ἀμφοτέρω, καὶ ἐνῶν τὸν νόμον τῇ (32) χάριτι.

D ΤΙΔ'. — ΕΚΔΙΚΙΩ.

Οἱ βόες μὴ κημούμενοι, προθυμότερον τὸν ἀμψτον κατεργάζονται: τῶν δὲ πόνων μετέχει κωλύμενοι, ἀργοῦσι καὶ ἀποτρέπονται. Καὶ διδάσκαλοι ἀπειθεῖα μὴ ὑβριζόμενοι, περιχαρῶς τῶν κόπων ἀνέχονται, καρπὸν δὲ τῶν πονηθέντων μὴ βλέποντες, ὀκνοῦσι διδάσκειν ἀνόνητα. Εἰ τοίνυν βούλει μαθεῖν ἅ νῦν πάλιν ἠρώτησας, δεῖξον ἔργῳ ἃ πρότερον ἔμαθες. Εἰ δὲ φαίνῃ ἐκεῖνα μὴ ἐπιστάμενος, εἰς τί κέρδος (33) καὶ ταῦτά σοι σαφηνίσωμεν; σιρε apparet, quorsum hæc quoque tibi expra-

E ΤΙΕ'. — ΑΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΙΚΤΩΡΙ.

Χαλκῆ μὲν εἰκόνι βασιλεὺς σε ἡμεῖψατο, χρυσῷ στιλδῶσας τὸ γέρας πρὸς ἔκλαμψιν. Οὐδὲν γὰρ τοῦτου λαμπρότερον εἶδε τῶν ἀγαθῶν σοι πόνων φιλοτιμήσασθαι ἐπαθλον. Ὅσα δὲ τὴν ἐνταῦθα φθορὰν ὑπερβέβηκε, Χριστὸς ἐκεῖθεν φυλάττει σοι, ἀκήρατον ζωὴν, ἀπέραντον τρυφήν, καὶ δόξαν ἀίδιον, οἷς οὐκ ἔστιν ἀλλοίωσις.

F ΤΙΓ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Τὸν Ἀβραμαιοῦν Ἀθράμιον ἐγὼ σοι τοῦτον συνίστημι ἀπ' ἑμαυτοῦ, εἰ καὶ κρείττονα. Φέρει (34) δὲ ὁ ἀνὴρ ὑβριζόμενος δι' ἀγάπην ἐμοὶ συγκρινόμενος.

VARLÆ LECTIQUES ET NOTÆ.

(30) In cod. Alt. non Δομεστίω sed Δομετίω inscribitur. Possin.

(31) Pro ἐκείνης cod. Vat. 649 ἐκείνην scribit. Id.

(32) Pro φ perperam posito rescripsi τῇ, auctori-

bus codd. Vat. 649 et Alt. Id.

(33) Pro εἰς τί κέρδος cod. Vat. 649 legit εἰς τὸ κέρδος. Id.

(34) Pro τῆρεαι rescripsi φέρει e codd. Vat. 649 et Alt. Id.

Ἔχε τούτων τιμῶν. Ἔχει γὰρ τέχνην ἐκ Θεοῦ, καὶ ἄ
πῦρ νεότητος μαρναίνειν εἰδυῖαν, καὶ παιδεύειν ζῶ-
σαν τῇ νεκρᾷ ἐπεισαγαγεῖν.

ΤΙΖ'. — ΖΑΚΧΑΙΩ.

Εἰ θαύματα ἦν τὰ θρυλλούμενα, καὶ τῇ εἰς Θεὸν
ἐλπίδι κατῶρθωντο, ἔμενον ἂν μέχρι παντὸς μὴ τρε-
πόμενα. Εἰ δὲ φάσματα μαγγανείαις γενόμενα, μήτε
στηχέτω, μήτε δυνάσθω. Πάντα γὰρ τὰ ἐξ ἀνθρωπι-
νων (35) καινουργούμενα, ταχίην ἔχει κατάλυσιν,
ὅτε τῇ θεῖᾳ χάριτι μὴ φυλάττεται.

ΤΙΗ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Καινοὶς τινες λόγοις τοὺς ἀνθρώπους ἠπάτησαν, Β
τὸν ἐκ Τυάνου εἰσαγαγόντες Ἀπολλώνιον, πολλα-
χόσα πολλά τελεσάμενον, ἐπ' ἀσφαλείᾳ, φησί, τῆς
εὐχέσεως. Ἄλλ' οὐδὲν ἔχουσι δεῖξαι παρ' ἐκείνου
γενόμενον. Οἱ γὰρ καὶ λόγους ψιλοῦς τοῦ ἀνδρὸς
ἀναγράφαντες, καὶ πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ἀκριδῶσαντες,
οὐκ ἂν τὰς θρυλλουμένας παρέλιπον πράξεις. Ἔχεις
δὲ τὴν Φιλοστράτου ἀκριδῶς τὰ ἐκείνου ἐκθέμενον.
Καὶ μάνθανε ὡς σαφῆ συκοφαντίαν μαγγανειῶν,
ἐχθροὶ τοῦ ἀνδρὸς, ὡς εἰκός, κατεσκευάσαν.
perspicuam huiusmodi præstigiarum calumniā viri
narint.

ΤΙΘ'. — ΚΑΝΔΙΩ (36).

Ὅτι τῶν πολλῶν βιβλίων ἢ κτήσις τοῖς μὲν
κερημένοις ὠφέλιμος· τοῖς δὲ μόνη τῇ τού-
των κτήσει πλουτεῖν οἰομένοις, ἐσχάτης τι-
μωρίας γίνεται πρόξενος.

Στόν τις γεωργήσας κατέκλεισε, καὶ μὴ δοῦς τοῖς
πολίταις δεομένοις, ἀπώλετο, λίθους βληθεὶς, καὶ πυρὶ
τεφρωθεὶς· εἰ ἐκείνος οἰκεῖα συγκλείσας γέωργια, ὡς
κοινὰ συνέχων ἠγάριστο· σὺ μὴδὲν [μὲν] ἴδιον λογι-
κὸν κεκτημένος, πολλῶν δὲ σοφῶν βιβλίου ἐκνημέ-
νος, οὔτε μετέχων τῆς ὠφελείας, οὔτε παρέχων τοῖς
[ταύτης] ἐρῶσι, τί οὐ πείσῃ κἀνταῦθα κατηγοροῦ-
μενος, καὶ παρὰ Θεοῦ τιμωρούμενος, ὡς θησαυρὸν
ἀνοφελῆ καὶ ἀχρεῖον κτησάμενος;

desiderio tenentur impertias, quo non malo multaberis, tum hic accusatus, tum a Deo pœna et cru-
ciatu affectus, ut qui inutilem et infrugiferum thesaurum tibi compararis?

Υ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ, « Ἠχμαλώτευσας αἰχμαλωσάν. »

Τὸ, « Ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσάν, » τοιοῦτον εἶναι
μοι δοκῶ. Οὐδὲ ἀπάτη ὁ ἐχθρὸς ἠχμαλώτευσεν, ταύ-
τους ὁ Χριστὸς ἐκ τῆς αὐτοῦ τυραννίδος ἀντηχμαλώ-
τευσεν.

ΥΑ'. — BENJAMIN ΕΒΡΑΙΩ.

Καινήν καὶ ξένην τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐφης προσ-
φορὰν ἐπινενοῆσθαι, ἐπειδὴ ἄρτος τὸν ἁγιασμὸν ἐν-
¹⁰ Ephes. IV, 8.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(35) Exple lacunam asterisco denotatam inse-
rendo ἐπινοῶν ex codd. Vat. 649 et Alt. Possin.

(36) Non Κανδίω, sed Κανδίω, *Candidio*, in-
scribitur hæc epistola in cod. Vatic. 649 et Alt.

tur, cum mecum comparatur. Hunc habe, atque
honore affice. Eam enim divinitus artem consecutus
est, qua et juvenilis ætatis ignem sopire queat, et
vivam eruditionem ad mortuam adjungat.

CCCXCVII. — ZACCIIÆO.

Si miracula essent res, quæ vulgi sermonibus
jactantur, ac perspem in Deum perpetrata fuissent:
perpetuo procul dubio ab omni mutatione aliena
permansissent. Sin autem spectra duntaxat, quæ
præstigiis quibusdam exstiterint, ea nec consistant,
nec vim ullam habeant. Quidquid enim humano
iagenio atque solertia novo molio edficiter, quam
ocissime deletur, nisi divina gratia conservetur.

CCCXCVIII. — EIDEM.

Quidam novis sermonibus homines deceperunt,
Tyaneum Apollonium inducentes, qui multa ple-
risque in locis, tutæ habitationis causa, ut aiunt,
effecerit. At nihil, quod ab illo factum sit, osten-
dere queunt. Nam alioqui ii, qui nudos etiam ipsius
sermones litteris mandarunt, totamque ipsius vitam
accurate conscripserunt, actiones eas, quæ vulgi
sermonibus celebrantur, non omisissent. Habes
autem Philostratum, qui vitam ipsius magna cura
et diligentia in lucem edidit. Ex quo intellige, quam
illius hostes, ut vero consentaneum est, conciu-

CCCXCIX. — CANDIDO.

Multorum librorum possessionem utentibus esse uti-
lem; iis vero qui sola horum possessione se ditescere
putant, extremi supplicii paratiam esse.

Frumentum quispiam, quod ex agricultura colle-
gerat, compressit, et quia id egentibus civibus mi-
nime dono dederat, lapidibus obrutus, atque igne
consumptus periit. Quod si ille, frugibus suis con-
clusis, tanquam publica comprimens, de medio
sublatum est, tu, cum nihil proprium, quod ad litem
studia atineat, possideas, verum multos eru-
ditorum virorum libros emercatus, nec utilitatis
hujusce particeps ipse sis, neque eam iis qui ipsius

D

CD. — PALLADIO DIACONO.

In illud: « Captivam duxisti captivitatem. »

Locus hic, « Captivam duxit captivitatem, » hunc
mihi sensum habere videtur: Quos hostis per frau-
dem captivitate oppresserat, hos Christus ex ipsius
tyrannide captivos rursum traxit.

CDI. — BENJAMIN ΕΒΡΑΕΟ.

Novum ac peregrinum oblationis genus **104** quo
Ecclesia utitur excogitatum esse ais, quia pani san-

Vers. antepen. tolle asteriscum et vocem ταύτης, si
credis cod. Vat. 649. Porro idem codex et pariter
cum illo Alt. post vocabulum ἐρῶσι continue adjun-
gendum suggerunt participium, δεομένοις. POSSIN.

ctificatio commissa sit, cum lex sacrificia cruore deflnat, ac præscribat. Quin autem illud perspicias, qui in lege gloriaris, cum legem ignores, quod lex cruenta ac nidulenta sacrificia in aërio ac prætentis sanctuario velis fieri jubebat : panes autem mensa ea intus excipiebant, quam a veteri populo conspici nefas erat. Quo e numero ipse es, qui veritatem in lege occultatam, ac nunc declaratam, minime cognovisti.

CDII. — THAUMASIO.

Impossibile esse in medio tumultu virtutum exercere.

Solitaria secessio mediocrem mihi scientiam adjuñxit. Nam qui in mediis tumultibus versatur ac cælestium rerum scientiam adipisci studet, illud ignorat, id quod inter spinas seritur ab illis præfocari : atque eum, qui otium non agit, Dei cognitionem cœneque minime posse.

CDIII. — ISIDORO DIACONO.

Et pictores et textores qui sericas pelliculas expoliant, multis coloribus ac filis opera sua variare consueverunt, ut perfectam imaginem, aut omnibus partibus absolutam vestem reddant. Eodemque modo progressus Deo gratus haudquaquam simplex uniusque modi est. Omnes enim virtutes ad perfectionem requirit. Quamobrem ciborum jejunium nihil iis utilitatis affert, qui omnibus sensibus minime jejument. Nam qui in agone certat, ab omnibus se abstinet.

CDIV. — THEODOSIO DIACONO.

De Domini resurrectione.

Quemadmodum virginitatem colente natura partus Domini exstitit, nec incarnationis progressus castitati decrementi quidquam attulit : eodem modo clauso atque obsignato monumento resurrectio contigit. Dei enim humanitate induti utrumque est.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(37) Codd. Vat. 649 et Alt. legunt ὑπάρχεις. POSSIN. (38) Confer epist. 244, 446 et 474 hujus libri 1. Sic Basilius Magnus, Τί γὰρ ὄφελος νηστεύειν τῷ σώματι, τὴν δὲ ψυχὴν μυρίων κακῶν ἐμπληθίσθαι; Et S. Ambrosius : « Quid prodest jejunare visceribus, et luxuriare venatibus ; abstinere cibis, errare peccatis? » Et papa Pius epistola prima : « Nihil prodest homini jejunare, et orare, et alia religionis bona agere, nisi mens ab iniquitate revocetur, et ab obtræctionibus lingua cohibeatur. » Vid. canonem 12, *Quid prodest*, distinct. 86, can. 12, *Nihil prodest* : De pœnitentiâ, distinct. 3, can. 25, *Nihil enim prodest*. De consecratione, distinct. 5. Sic Leo Magnus cum alibi, tum sermone 4 de Quadragesima : « Non in sola abstinentia cibi stat nostri summa jejunii, aut fructuose corpori esca subtrahitur, nisi mens ab iniquitate revocetur, et ab obtræctionibus lingua cohibeatur. Sic ergo nobis edendi est moderanda libertas, ut etiam aliæ cupiditates eadem lege frenentur, » etc.

Idem Leo Magnus serm. 8 de jejuniis decimi mensis : « Indicitur, inquit, ut non solum a cibis, sed etiam ab omnibus carnalibus desideriis temperetur : alioqui superfluum est suscipere esuriam, et iniquam non depouere voluntatem ; reciso alligi cibo, et a

επιστεύθη, τοῦ νόμου αἵμασι τὰς θυσίας ὀρίζοντας. Πῶς δὲ οὐ συνορᾷς ὁ ἐπὶ νόμῳ ἀδύων, καὶ τὸν νόμον ἀγνοῶν, ὅτι τὰ αἵματα καὶ τὰς κνίσσας ἐν τῇ αὐλῇ καὶ τοῖς προσκηνοῖς τοῦ ἀγιάσματος ὁ νόμος ἐκέλευσε γίνεσθαι ; τοὺς ἄρτους δὲ ἡ ἔσω ἐδέχετο τράπεζα, ἡ τῷ παλαιῷ ἀθέατος λαῷ, ὧν εἰς ὑπάρχει (37) αὐτὸς, ὁ τὴν ἐν τῷ νόμῳ κρυπτομένην, καὶ νῦν δηλωμένην ἀλήθειαν μὴ γνοῦς.

ΥΒ. — ΘΑΥΜΑΣΙΩ.

Ὅτι ἀμήχανον ἐν μέσῳ θυρῶν ἀρετῆν κατορθῶσαι.

Ἔμοι τὴν μετρίαν εὐδαιμονίαν ἢ καταμόνας προσέβηκεν ἀναχώρησις. Ὁ γὰρ ἐν μέσῳ θυρῶν στροφόμενος, καὶ γινῶναι τὰ οὐράνια βουλόμενος, λήθηθεν, ὅτι τὸ ἐν ἀκάνθαις σπειρόμενον, ὑπ' ἐκείνων συμπίλγεται· καὶ ὁ μὴ σχολάσας, θεὸν γινῶναι οὐ δύναται.

ΥΓ. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Καὶ ζωγράφοι καὶ ὑφάνται, οἱ τοὺς σηρῶν ὑμένας ἐξεργαζόμενοι, πολλοῖς χρώμασι τε καὶ νήμασι τὰς ἑαυτῶν τεχνουργίας ποικιλλοῦσιν, εἰς τελείας εἰκόνας ἢ ἐσθῆτος ἐκπλήρωσιν. Καὶ ἡ κατὰ θεὸν προκοπή οὐκ ἔστι μονοειδής. Πασῶν γὰρ δεῖται τῶν ἀρετῶν εἰς τελείωσιν. Οὐδὲν οὖν νηστεία βρωμάτων ὀνησὶ τοὺς μὴ πάσαις νηστεύοντας αἰσθήσειν (38). Ὁ γὰρ ἀγωνιζόμενος, πάντα ἐγκρατεύεται.

ΥΔ. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἀναστάσεως.

Ὅσπερ παρθενουούσης τῆς φύσεως ὁ τόκος τοῦ Κυρίου γεγένηται, καὶ ἡ πρόδος τῆς σαρκώσεως τῇ ἀγενεῖα μείωσιν οὐκ ἐποίησεν· οὕτως ἐσφραγισμένου τοῦ μνήματος, ἡ ἀνάστασις γέγονε (39). Θεοῦ γὰρ ἐνανθρωπήσαντος τὰ ἀμφοτέρω.

concepto non desilire peccato. Carnale est, non spirituale jejunium, ubi soli corpori non parcitur, et in iis quæ omnibus deliciis sunt nocentiora permanetur. » Et mox : « Jejunet ergo corpus escis, mens jejunet a vitis, et curas cupiditatesque terrenas, regis sui lege dijudicet. » Et rursus infra : « Et ab iis desideria sua revocet, quæ sibi nocitura cognoscit. Abstiniens enim ab invidiâ malignitate, a luxuriâ dissolutione, a perturbatione iracundiæ, a cupiditate vindictæ, purificabitur veri sanctificatione jejunii, et incorruptibilium deliciarum voluptate pascetur, » etc. Similia de vero jejuniis loca multa observavi apud Chrysostomum quæ parco ascribere cum hæc sufficere possint ; quibus denique addo, versus M. Antonii Mureti :

*Nequicquam restis abstinat a cibis
Qui factis animum turpibus inquinat. RITT.*

(39) Ἐσφραγισμένου τοῦ μνήματος ἡ ἀνάστασις γέγονε. Eadem est multorum veterum Ecclesiæ tam Græcæ quam Latinæ doctorum opinio, Christum sicut clauso et integro virginali Mariæ natum esse, ita et per obsignatum et clausum sepulcrum resurgendo, et per clausas fores ad discipulos ingrediendo miraculose penetrasse suo corpore : in qua et hæc

ΥΕ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ [τοῦ] αὐτοῦ.

Ὁὐκ ἔστι φυσικὰ ἀποδείξεις τῶν ὑπὲρ φύσιν ζητηεῖν. Εἰ γὰρ καὶ σὰρξ ἀληθὴς ὁ Λόγος γεγένηται, ἀλλ' οὐ φύσις ἀνθρώπου ὁ Χριστός· ἐνανθρωπήσας δὲ μᾶλλον Θεός, ἐν ἑκατέραις ταῖς φύσεσιν εἰς ὑπάρχει Υἱὸς [τοῦ] Θεοῦ.

ΥΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ [τοῦ] αὐτοῦ.

Τὸν λίθον τοῦ μνήματος μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ὁ ἄγγελος ἀπεκύλισε. Καὶ μὴ μετ' ἐκεῖνο νόμιζε γεγενῆσθαι τὴν ἀνάστασιν. Εἰ δὲ λέγεις· Τίς οὖν ἡ χρεία τῆς τοῦ ἀγγέλου παρουσίας; φαίην ἐγὼ, οἱ ἐπειθε τοὺς ζητούντας ἐγγεῖρθαι, ἀλλ' οὐ κεκλέφθαι τὸν Κύριον, ἄγγελος τοῦτο πιστούμενος, καὶ πρὸς τοῦτο διακουόμενος. Θεῶ γὰρ μόνῳ λειτουργοῦσιν οἱ ἄγγελοι.

ΥΖ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅτι οὐ πρὸς τὸν νόμον ὑποστρέφω ὁ Παῦλος, ἀλλ' οἰκονομικῶς τὰ τοῦ νόμου πεποίηκεν.

Ὁ θέλων ὑπὲρ Ἰσραηλιτῶν γενέσθαι ἀνάθεμα, καὶ τῆς Χριστοῦ βασιλείας δι' ἐκείνους ἀλλότριος, τί οὐκ ἂν καὶ ὑπέστη καὶ ἔδρασεν, ἵνα τύχοιεν σωτηρίας ἐκεῖνοι; Οὐτε οὖν περιτέμνων Τιμόθεον, οὐτε ἐν ἀζύμοις κειρόμενος, οὐτε δι' αὐτοὺς λέγων περιτεῖσθαι τὴν ἄλυσιν, πρὸς τὸν νόμον ὑπέστρεφεν· ἀλλ' ὅν ἀφήκεν ὡς τέλειος νηπίος μᾶλλον ἀρμόζοντα, οἰκονομικῶς δι' ἐκείνους ἐδέχετο, ἵνα γένωνται τέλειοι.

ΥΗ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ.

Περὶ μετανόιας.

Καλὴ μὲν καὶ ἐπαινετὴ ἡ μετάνοια, ἀλλ' ὀλίγοι γίνεται δυνατὴ. Ὁ τοίνυν Θεὸς ὁ θέλων τὴν ἐν ἐπιτροπῇ ζωὴν ἡμῶν, ἐξέζει ὕδωρ ἐκ τῆς καρδίας σου, δευτέραν σοι λουτρὸν γενησόμενον, καὶ ἐκούσιον κλημνήθραν, καθαίρουσάν σου τῶν μολυσμάτων τὴν συνείδησιν, ἵνα ποιήσης χαρὰν τοῖς ἀγγέλοις, οὓς ἐμαρτήσας ἐλύπησας.

ΥΘ'. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ (40).

Τὰ ὑπερφυῆ καὶ θεῖα παιδείματα διδάσκων ὁ Κό-

Α

CDV. — EIDEM.

De eodem.

Rerum earum quæ naturam superant a natura petitas demonstrationes quærere minime oportet. Nam etsi Verbum caro vera factum est : at non homo duntaxat Christus. Quin potius Deus humanitate indutus, unus in duabus naturis Dei Filius existit.

CDVI. — DE EODEM.

Eidem.

Angelus post Domini resurrectionem lapidem a monumento revolvit. Neque enim illud existimes, resurrectionem postea contigisse. Quod si dixeris, Ecquid igitur angeli præsentia opus erat? respondeam ego : **105** lis qui Dominum quærebant, fidem faciebat angelus eum ad vitam rediisse, nec subreptum esse, cum hoc affirmaret, atque ad eam rem operam navaret. Nam Deo soli angeli inseruiunt.

CDVII. — PALLADIO DIACONO.

Quod non ad legem revertens, sed dispensationis causa ea quæ leges sunt Paulus fecit.

Is qui Israelitarum causa anathema esse ac propter eos a Christi regno excludi cupiebat, quid non et subiisset, et fecisset, ut illi salutem consequerentur? Quocirca nec cum Timotheum circumcideret, nec cum azymorum tempore caput attonderet, nec cum eorum causa catena vincium se esse diceret, ad legem revertebatur; verum quam ut adultus reliquerat, velut pueris potius congruentem, certo consilio propter eos suscepit, ut adulti ac perfecti edicerentur.

CDVIII. — ATHANASIO.

De pœnitentia.

Præclara quidem et laude digna est pœnitentis animi resipiscentia : sed pauci eam consequi possunt. Deus igitur, qui nos vitam per resipiscentiam obtinere vult, de pectore tuo aquam educet, quæ tibi pro altero quodam lavacro sit, ac voluntaria piscina, conscientiam tuam ab inquinamentis repurgans : ut angelis, quos peccando in mœrorem coniecisti, lætitiæ causam præbeas.

CDIX. — LEONTIO DIACONO.

Natura præstantiora et divina documenta Domi-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

est Isidorus noster et major ejus Joan. Chrysostomus, et hujus eclogarius sive epitomator Theophylactus, et Joannes Damascenus, et ex Latinis Augustinus. Vide Chrysostomum homil. 86 in Joannem, et homilia de Joanne Baptista, et homilia posteriore in Symbolum. Et Theophylact. in cap. xx Joannis evang.; Damascenum lib. iv *De orthodoxa fide*, cap. cx', et capite ult. ubi pro παραβλέψαι legend. παραβλάψαι in edit. Veronensi; Augustinum denique serm. 159 et seq. de tempore, et lib. xxii *De civit. Dei*, cap. 8, qui locus totidem verbis relatus est in actum. 7 de sanctis.

Diversum tamen ab his sensit Tertullianus in lib. *De carne Christi*, prope finem; cujus sententiam hodie multi amplectuntur. Plura hac de re in *Sacria Lectionibus* nostris. RITT.

(40) In hujus epistolæ titulo aliquid inopinatum habent codd. Vat. 619 et Alt.; inseribunt enim Λεοντίω διακόνῳ ἐπισκόπῳ. An forte eidem hæc homini cui superior missa est inscripta Λεοντίῳ διακόνῳ, sed qui post illam receptam episcopus factus sit: quasi dicere velit Leontio nuper diacono, nunc episcopo. POSSIN.

nus Paulo tradens, e cœlo eum alloquitur, ut prædicationem eam, quam ipsius fidei commissurus erat, cœlestem esse demonstraret.

CDX. — LEONTIO EPISCOPO.

«Noli negligere gratiam, quæ in te est¹⁴. » Ne ad eorum, quibus præes, culpas conniveas : ne alioqui, quæ ab ipsis fiunt, a te autem permittuntur, tua potius fiant, ut qui, cum possis, lis mederi nolis.

CDXI. — CYRECIO.

Iustis quidem artibus partas opes habes : at easdem injuste contines. Has igitur communes fac : ut sic tuæ fiant, hoc est, ut angustis ac necessariis temporibus animam tuam redimant, ac Deum tibi placabilem reddant.

CDXII. — NICANORI SCHOLASTICO.

Doctrina, morum dux est, in hoc constituta, ut omnia, quæ in nobis sunt, ex ratione moderetur. Quod si hanc litibus ac jurgiis impendamus, iisque, qui eruditionis expertes sunt, ad furiosius exercendas inimicitias commodemus, ingentes Deo Verbo rationes reddendas habebimus, ut qui nec ex ipsius nomine pudore aliquo affecti fuerimus, **106** nec honorem litteris atque doctrinæ studiis habuerimus, verum ad judicia et lites ac pugnas, ut apparet, eruditi fuerimus.

CDXIII. — SERENO TRIBUNO.

In illud : « Tempus brevè est, » etc.

Nulla legum apostolicarum præmio caret : nulla earum utilitatis est expers, quemadmodum improbi ac stulti Manichæi criminantur, qui diabolium impietate longesuperant. «Tempus enim breve est,» inquit Paulus. «Reliquum est, ut qui uxores habent, tanquam non habentes sint,¹⁴» Quibus verbis non legitimum concubitus prohibet, verum præposteram atque inordinatam voluptatem coerct : simulque etiam temporis complementum significat. Si vita celeri cursu transit, inquit, ei, tanquam firmæ ac stabili, propensos deditosque nos esse minime oportet.

CDXIV. — PALLADIO DIACONO.

In illud : «Labores fructuum tuorum manducabis¹⁵.»

«Labores fructuum tuorum manducabis.» Psalmicus modulus hic est omni vitæ generi conducibilis. Quod perinde est ac si diceret : Vos qui sanctæ atque honestæ vitæ curam geritis, ipsius fructus comedetis, immortalibus scilicet coronis a Deo coronati. Ac rursum intemperantes et flagitiosi homines scelerum suorum pœnas recepturi sunt.

¹⁴ I Tim. iv, 14. ¹⁵ I Cor. vii, 29. ¹⁶ Psal. cxvii, 2.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(41) Non Σερήνῳ, Sereno, sed Σερίνῳ hæc epistola inscribitur in codd. Vat; 619 et Al¹. POSSIUN.

Αριος τὸν Παῦλον, ἐξ οὐρανοῦ αὐτῷ διαλέγεται, οὐράνιον εἶναι δεικνύς τὸ μέλλον αὐτῷ ἐγχειρίζεσθαι κήρυγμα.

ΥΙ'. — ΛΕΟΝΤΙῸ ΕΠΙΣΚΟΠῸ.

« Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος. » Μὴ παρόρα τῶν ὑπὸ τῶν πταίσματα, ἵνα μὴ ὑπ' ἐκείνων γινόμενα, ὑπὸ δὲ σοῦ συγχωρούμενα, σὲ γένηται μᾶλλον, ὡς δυναμένου μὲν, μὴ βουλομένου δὲ ταῦτα ἴσασθαι.

ΥΙΑ'. — ΚΥΡΗΚΙῸ.

Ἔχεις πλοῦτον δικαίως, συνέχεις δὲ τοῦτον ἀδίκως· ποίησον ταυτὸν κοινόν, ἵνα οὕτως γένηται σοὶ, λύτρον σοὶ καὶ ἐξέλασμα ἐν καιρῷ ἀνάγκης γινόμενος.

ΥΙΒ'. — ΝΙΚΑΝΟΡΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῸ.

Οἱ λόγοι, τῶν ἡθῶν εἰσιν ἡγεμόνες, ἄγειν πάντα τὰ ἐν ἡμῖν λογικῶς τεταγμένοι. Εἰ δὲ τοῦτους εἰς ἔριδας ἀσχολοῦμεν καὶ μάχας, κυχρῶντες αὐτοὺς τοῖς οὐκ εἰδῶσιν, ἐμμανέστερον γυμνάζειν τὰς ἔχθρας· μεγάλας τῷ Θεῷ Ἀδύῳ τὰς εὐθύνας ὑπέξομεν, μηδὲ τὴν αὐτοῦ κλησὶν αἰθεσθέντες, καὶ τιμῆς μεταδόντες τοῖς λόγοις, ἀλλ' εἰς κρίσεις καὶ μάχας, ὡς ἔοικε, παιδευθέντες.

ΥΙΓ'. — ΣΕΡΗΝῸ (41) ΤΡΙΒΟΥΝῸ.

C Εἰς τὸ, « Ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστὶ τὸ λοιπόν. »

Οὐδὲν τῶν ἀποστολικῶν νόμων ἐστὶν ἀγέραστον, οὐδὲν αὐτῶν ὠφελείας ἐστέρηται, ὡς οἱ κακόφρονες διαβάλλουσι Μανιχαῖοι, οἱ πολλῶν τὸν διάβολον σχετλιασμοῖς ὑπερβάλλοντες. « Ὁ καιρὸς γὰρ συνεσταλμένος ἐστὶ λοιπὸν, ἔγραψεν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυμνασῶν, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν, » οὐχὶ τὴν ἐνθεσμον κωλύων συνάφειαν, ἀλλὰ τὴν ἀτακτον ἡδυπάθειαν εἰργων, ἅμα δὲ καὶ τὴν τοῦ χρόνου συμπλήρωσιν σημαίνων. Εἰ σπουδαίως, φησὶν, ὁ βίος παράγει, οὐ χρὴ αὐτῷ προσπαθεῖν ὡς ἐστῶτι.

D ΥΙΔ'. — ΠΑΛΛΑΔΙῸ ΔΙΑΚΟΝῸ.

« Εἰς τὸ, Τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι, »

« Τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι, » Ψαλμικόν ἐστὶ μελῶδημα, παντὶ βίῳ χρήσιμον. Καὶ οἱ σεμνότητος φροντίζοντες, φησὶ, φάγεσθε τοὺς καρποὺς αὐτῆς, στεφάνους παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀκηράτους τιμώμενοι· καὶ οἱ ἀκόλαστοι δηλονότι καὶ ἄδικοι, τὰ ἐπίχειρα τῶν κακῶν πράξεων κομιούμενοι.

ΥΙΕ'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Εἰς τὸ γερραμμένον, « Τρία ἐστὶν ἀδύνατά μοι νοῆσαι, καὶ τὸ τέταρτον οὐκ ἐπιγινώσκω, » κ. τ. λ.

Οὐκ ἔστιν ἔξω διπλῆς & ἐξήτης, ἀλλὰ καὶ μάλα σοφὴν ὠδίνει διάνοιαν. Ἡ τοῦ Θεοῦ γὰρ γνῶσις ἡ ἄβυσσος τὸν ἐμφρονέστατον Σολομῶντα σοφίσασα, πολλὰς ἀφορμὰς αὐτῷ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως ἐγκατέσπειρεν· εἰ μὲν αὐτῷ ἀγνοηθείσας, οὐκ οἶδα· ἡμῖν δὲ κομιδῇ ἀρμοζούσας, ὧν ἐστὶ καὶ τὰ τέσσαρα ἄπερ Σολομῶν μὲν ἠπόρησεν, ὡς νοεῖσθαι ἀδύνατα· αὐτὸς δὲ ζητεῖς διδαχθῆναι, ὡς εὐληπτα. Ἄλλ' οὐκ ἔγωγε σοι λέξω ἱκανῶ ὄντι (42) εὐρεῖν, εἰ μὴ φεύγοις καμῖν.

postulas. At ea tibi minime exponam, ut qui ipse invenire possis, modo laborem haudquaquam defugias.

ΥΙΓ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἔχεις καὶ σὺ τὸ τάλαντον, καὶ μὴ κρίνε, τοῖς αὐτοῖς κριθησόμενος. « Τρία ἐστὶν ἀδύνατά μοι νοῆσαι, καὶ τὸ τέταρτον οὐκ ἐπιγινώσκω, » εἶπεν ὁ Σολομῶν. « Τὴν ἀετοῦ πετομένου. » Τοῦτο ἡ θεία φύσις τοῦ Υἱοῦ, πάση ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ ἀνέφικτος. « Καὶ τὰ ἴχνη σου, φησὶν, οὐ γινωσθήσονται, » τὸ θεῖον Πνεῦμα ἐν Ψαλμοῖς. Εἶδε δὲ αὐτὸν ἀετὸν καὶ Μωσῆς ταῖς πτέρυξιν τὸν λαὸν ἐν ἐρήμῳ σκεπάζοντα. « Καὶ ὄδον ὄρεως ἐπὶ πέτρας. » Αἱ σχολιαὶ τοῦ ὄρεως ὄδοι, τοῦ ψιθυρίσαντος ἡμῖν τὴν παράβασιν, ἀπερ εἰσὶν ἁμαρτήματα, ὄδον ἐπὶ τῆς πέτρας οὐχ εὕροσαν. Πέτρα δὲ ὁ Χριστὸς ἐστίν, ἀτρεπτος μέγας, ὅτε σεσάρκωτο· « Ἄμαρτιαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. » — « Τριβους νηὶς ποντοπορούσης. » Τῆς πάντας σωζούσης θείας οικονομίας, τῆς ὀλκάδος δίκην τὴν ἄβυσσον τοῦ θανάτου διαθευσάσης, τὸ μὲν γένος τὸ ἡμέτερον ἀνεκέκλητο, αὐτῆς δὲ τριβὸς ἐν ἄβυσσῳ νεκρώσεως οὐχ εὕρισκετο. « Καὶ ὄδους (43) ἀνὴρδς ἐν νεότητι. » Νεότητα οἶδεν ἐνταῦθα τὴν ἐκ νεκρῶν ἐξανάστασιν, τῆς φθορᾶς ἀλλοιουμένης, καὶ τῆς φύσεως εἰς ἀφθαρσίαν νεαζομένης. Ἐκείνην ζῆσει τὴν κατάστασιν. Τίνες, φησὶν, ἀναστάντες ἐκ νεκρῶν γενησόμεθα; ἦν ὑποδεικνύς ἔφη ὁ Κύριος· Οἱ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ εἰς κόλασιν αἰώνιον ἤξουσιν.

si quis roget quinam futuri simus cum a morte ad vitam redierimus, illud ostendit Dominus cum dixit ¹⁷: Justi ad vitam æternam, peccatores autem ad pœnam æternam ibunt.

ΥΙΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Τί ἐστιν, « Οὕτως ὁδὸς μοιχαλίδος, » καὶ τὰ ἐξῆς.

Καὶ μάλα συνάδει τοῖς φθάσασιν τὸ λειπόμενον, ἄπερ εἰς πᾶν πυκνὴν ἀρμογὴν, αὐτίκα τῷ λόγῳ συμβήσεται. « Οὕτως ὁδὸς γυναικὸς μοιχαλίδος, » ἐξῆς τὰ ἐχόμενα, « ἡ ὅταν πράξη ἀπονεφαιμένη, ὡ-

A

CDXV. — TIMOTHEO LECTORI.

In illud, « Tria sunt mihi cognitu impossibilia, et quartum ignoro ¹⁶, » etc.

Difficultate non carent ea, quæ quæsiisti, verum perquam sapientem mentem ac sententiam parturiunt. Dei enim cognitio, quæ abyssi instar est, posteaquam prudentissimum Salomonem sapientia imbuit, multa divinæ incarnationis argumenta ipsi inspersit. Quæ an ille ignorarit, haud scio: nobis quidem certe admodum congruunt. Quo in numero sunt ea quatuor, in quibus Salomon quidem hæsit, tanquam ejusmodi, quæ intelligi nequeant: tu vero ea, perinde atque perceptu facilla, a nobis edoceri

B

CDXVI. — EIDEM.

In idem.

Habes tu quoque talentum, ac ne judices, ne tu etiam itidem judicaris. « Tria sunt, quæ intellectu assequi nequeo, et quartum penitus ignoro, » inquit Salomon. « Viam aquilæ volantis: » hoc autem est divina Filii natura, quæ nullo humano ingenio comprehendi potest. « Et vestigia tua non cognoscantur, » ait divinus Spiritus in Psalmis ¹⁶. Vidit autem hanc aquilam ipse quoque Moses, pennis suis populum in deserto contegentem. « Et viam serpentis in petra. » Obliquæ ac sinuosæ serpentis illius viæ sunt, qui mandati transgressionem nobis insusurravit: quæ quidem **107** peccata sunt, nec viam in petra invenerunt. Petra autem Christus est ¹⁷, qui cum carnem induit, mutationis omnis expertus mansit: « Neque enim peccatum fecit, nec inventus est dolus in ore ejus ¹⁷. » — « Viam navis in medio mari: » hoc est, divinæ incarnationis omnibus salutem afferentis, quæ navis instar mortis abyssum peragravit, atque genus quidem nostrum ab ea revocavit, ipsius autem mortis semita in inferno minime inveniebatur. « Viam viri in adolescentia. » Per juventutem hoc loco resurrectionem a mortuis intelligit: cum nimirum corruptio immutabitur, ac natura ad statum ab omni corruptione atque interitu alienum juvenescet. Hunc tu statum quære. Quod

C

CDXVII. — EIDEM.

Quid sit, « Sic via meretricis, » etc.

Cum superioribus pulchrè admodum consonat id quod superest, quod quidem accommodatissime jam jamque eum iis orationis nostræ opera conveniet atque cohærebit. « Sic via mulieris adulteræ, quæ

¹⁶ Prov. xxx, 18-19. ¹⁶ Psal. lxxvi, 20. ¹⁷ I Cor. x, 4. ¹⁷ I Petr. xi, 22. ¹⁷ Matth. xxv, 46.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(42) Vers. pen. pro ἱκανῶ ὄντι cod. Alt. aliam lectionem in margine suggerit, ἱκανοῦντι. Possin.

(43) Pro ὄδους cod. Vat. 619 et Alt. ὁδὸς legunt Ib.

comedit, et tergens os suum dicit: Non sum operata malum ¹⁸. » Quemadmodum, inquit, dubia et obscura sunt ea quæ superius commemoravi, partim ut quæ nondum exstiterunt, partim ut quæ Deus duntaxat perspicat: eodem modo recentis populi scelera erunt, cum baptismi lavacro purgata fuerint. Extersionis enim vocabulo perfectam rugarum illarum et macularum obliterationem vocat, quam Christi Ecclesia, cum fide accipiens, nihil mali sese admisisse persuasum habet, utpote priorum veniam atque oblivionem lavacri beneficio consecuta. Quod autem Dominus perfidam omnem mentem, atque ipsius mandatis repugnantem, adulteram vocet, plerisque divinatorum oraculorum locis reperies. Verbi gratia: « Adulterium commiserunt in ligno adultera signum querit ²⁰. »

CDXVIII. — SYNESIO.

In illud Joel, « Mansuetus esto bellator. »

Mansuetum hominem Scriptura pugnacem ac bellicosum reddit, cum quispiam adversus Deum aliquid molitur. Ad hunc modum Mosem adversus populares suos excitavit. Sic Phinees item iniquos ac sceleratos pugione transfodit. Sic Davidem, cum adversus Philistæum decertavit; sic Petrum cum zelo incensus gladium adhibuit, quo tempore Domino pacis bellum a Judæis inferebatur.

CDXIX. — HERMOGENI EPISCOPO.

Arundinea virga ²¹, cui nemo firme inniti potest, est mens levitate atque inconstantia laborans, quæ cum scipionis instar esse existimetur, telum invenitur. Neque enim consistere potest, **108** verum ad omnem ventum hue et illuc jaectatur: atque interim tamen ea audacia est, ut cum cedris se comparet. Ægyptus rursus Pharaonem imitatur, non jam illa quidem filiis Jacob illic peregrinantibus extruendarum urbium laborem imperans, verum ab omnibus, qui animi firmitate præditi sunt, hæresum tributum exigens. Videte ne quis vos seducat: verum firmi fundamenti in modum stas. Deus enim humanitate suscepta minime mutatus, aut divisus est. Unus enim est ortus expers ac sempiternus nem, sic a nobis adoratus.

CDXX. — CYRECIO.

Non te solum ea quæ de opibus atque copiis acriter et objugatorie scripta sunt, mœrore affecerunt, verum etiam alium ante te, qui ab ipsomet Domino audierat, « Vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo, et veni, sequere me ²². » Quocirca si illius vestigiis insistere cupis, ac facultates tuas ita custodias, ut eas nemini impertias, habes etiam alterum splendidiorem

¹⁸ Prov. xxx, 20. ¹⁹ Jer. iiii, 9. ²⁰ Matth. xii, 39.

δὲν ἀτοπὸν φησι πεπραχέναι. » Ὡς ἄδηλα, φησίν, ἐστὶ τὰ προφανθέντα, τὰ μὲν ὡς οὐ γεγόμενα, τὰ δὲ Θεῷ μόνον ὀρώμενα· οὕτως ἔσονται τὰ τοῦ νέου λαοῦ ἁμαρτήματα, τῷ λουτρῷ τοῦ βαπτίσματος καθαιρόμενα. Ὅπερ ἀπόνηψιν καλεῖ παντελῆ τῶν βυτίδων, καὶ τῶν στιγμάτων ἐκείνων ἀφανισμόν, ὃν πίστει δεχομένη ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, οὐδὲν ἀτοπὸν πέπεισται πεπραχέναι, τῶν προτέρων ἀμνηστίαν πορισαμένη τῷ λουτρῷ. Ὅτι δὲ μοιχαλίδα ὁ Κύριος καλεῖ πᾶσαν γνῶμην ἀπίστον, καὶ τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν ἀντίθετον, πολλαχοῦ τῶν θείων ἐδρήσεις χρησμών, ὡς τὸ, « Ἐμοίχευσαν τὸ ξύλον καὶ τὸν λίθον » καὶ, « Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς, σημειὸν ἐπιζητεῖ. »

et lapide ¹⁹; » et rursum: « Generatio prava et

ΥΗΦ. — ΣΥΝΕΣΙΩ.

Εἰς τὸ γηραμμένον ἐν τῷ Ἰωήλ, « Ὁ πρῶος ἔστω μαχητής. »

Τὸν πρῶον μαχητὴν ἡ Γραφή ἀπεργάζεται, ὅτε κατὰ Θεοῦ ἡ ἐγχείρησις γίνεται. Οὕτως Μωϋσεῖα κατὰ τῶν συμφυλετῶν ἐξανέστησεν· οὕτως τὸν Φινεὲς τοὺς ἀνομοῦντας διακεντήσαντα. Οὕτως τὸν Δαβὶδ τῷ ἀλλοφύλῳ παρατάξαμενον. Οὕτω τὸν Πέτρον ζηλώσαντα, καὶ μαχαίρα χρησάμενον, ὅτε ὁ Κύριος τῆς εἰρήνης ὑπὸ Ἰουδαίων ἐπολεμεῖτο.

ΥΙΘ. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἡ βῆβδος ἡ καλάμην, ἡ ἀστήρικτος βῆσις, ἡ πολυδύνητος γνῶμη, ἡ βακτηρία νομιζομένη, καὶ βέλος εὐριαχομένη. Ὅτε γὰρ ἰσχύει ὑψίστασθαι, ἀλλὰ καὶ πάση αὐρᾷ ριπίζεται, καὶ ταῖς κέδροις θρασύνεται παρεκτεινέσθαι. Αἰγυπτος πάλιν Φαραωνίζεται, οὐκέτι μὲν τοῖς παροικοῦσιν υἱοῖς τοῦ Ἰακώβ πόνους ἐπιτάττουσα πόλεων, ἀλλὰ πάντας τοὺς ἐβρώμενους, φόρους ἀπαιτοῦσα αἰρέσεων. Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ, ἀλλ' ὡς στερεὸς θεμέλιος στήκετε. Ὁ Θεὸς γὰρ ἐνανθρωπήσας οὐ τέτραπται, οὔτε συγκέχεται, οὔτε διήρηται. Ἄλλ' εἰς ἐστὶν Ἐπαρχος καὶ ἄβδιος Υἱὸς, καὶ πρὸ σαρκώσεως, καὶ μετὰ σάρκωσιν, οὕτω παρ' ἡμῶν προσκυνούμενος.

Filius, et ante susceptum, et post susceptam car-

ΥΚ'. — ΚΥΡΗΚΙΩ (44).

Ὁὐ [σὲ] μόνον τὰ περὶ πλοῦτου ἐλεγκτικῶς γραφέντα ἐλύπησεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλον πρὸ σοῦ, παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἀκούσαντα· « Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δός πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι. » Εἰ οὖν ἐκείνη βούλει ἐπεσθαι, καὶ ἀκοιωνήτον φυλάττεις τὴν ὑπαρξίν, ἔχεις καὶ ἄλλον λαμπρότερον, βύσσον καὶ πορφύραν ἀμφιεννύμενον, τὰς δὲ τῶν πενήτων κα-

²¹ Isa. xxxvi, 6; Ezech. xlii, 9. ²² Matth. xix, 21.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(44) Κυρηνῶ non Κυρηιῶ inseribunt hanc epistolam codd. Vatic. 649 et Alt.; iidemque v. 2 πρὸ

σοῦ legunt, non πρὸς σοῦ. Vers. 5 pro οὐρανοῖς codd. Alt. habet οὐρανῶ. Possin.

κώσεις μὴ προσποιούμενον. Οὐ τὴν μίμησιν ἐκκλι-
νον, μὴ σε λάβοι ἐκεῖθεν συμμέτοχον.

ΥΚΑ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Οὐκ ἔστι κατακρίσεως τὰ γραφέντα, ἀλλὰ προβ-
ρήσεως τῶν πάντως ἐσομένων. Καὶ Χριστὸς γὰρ
προεῖρηκεν, ἵνα πείραν μὴ λάβωμεν. Εἰ φοβεῖ τοίνυν
ἡμᾶς τὰ ἠπειλημένα, γένηται τὰ ἐντεταλμένα.

ΥΚΒ'. — ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῷ.

Περὶ Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιανῶν.

Τὸ μείζον καὶ τὸ ἑλάττω ἐπὶ τῶν ὁμοουσίων ζη-
τεῖται καὶ κρίνεται, ὡς ἄνθρωπος ἀνθρώπου μείζων,
καὶ βοῦς βοῦς, καὶ ἵππος ἵππου. Καὶ ἀπαξ ὁ κανὼν Β
τῆς συγκρίσεως τοῖς ὁμογενέσιν ἀρμόζει. Εἰ τοίνυν
ὁ τὰ τοῦ Θεοῦ τοιμηρῶς περιεραζόμενος, καὶ μεί-
ζονα λέγων τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα, τὴν σύγκρισιν ὡς
ὁμοουσίων προσεται, περὶ τοῦ μείζονος αὐτῷ συν-
τόμως ἀποκρινόμεθα. Ἐτερούσια γὰρ ἀλλήλοις
συγκρίνεσθαι οὐ δύναται. Οὕτε λέγεται μείζων ἄν-
θρωπος βοῦς, ἢ μείζων ἵππος καμήλου, ἢ μείζων
βῆς ἰχθύος.

ΥΚΓ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Περὶ γαστριμαργίας.

Βλέπε μὴ τῇ ἀδηφαγίᾳ εἰς οἰσθηλασίαν ἐκ-
πέσης, καὶ δύο πάλους εὐρεθῆς δυσηγίους συναρ-
παζόμενος, εἰς βάραθρον ἀπωλείας κατακρημνί-
ζουσι.

ΥΚΔ'. — ΘΩΜᾶ.

Περὶ ἰσότητος.

Τὸν ἐμφορνα μοναχὸν, δόκιμον εἶναι χρὴ ζυγο-
στάτην, μηδὲν μέρει τῶν πλαστίγγων καταρρέπειν
παρχωροῦντα, μήτε τῇ αἰστίᾳ εἰς ἀτονίαν, μήτε
πλουστία εἰς ἀσωσίαν.

ΥΚΕ'. — ΕΥΣΕΒΙῷ ΕΠΙΣΚΟΠῷ.

Ἡράκλειον ζεῦγος, ὡς ἔμαθον, συνῆψας ἀγρίῳ σὺ,
καὶ λέοντι θρασεῖ τὴν τῶν πτωχῶν ἐπέτρεψας οἰκο-
νομίαν. Καὶ εἰ μὲν χρήμασι προέδωκας τῇ θαυμαστῇ D
ξυκωρίδι τὰ πράγματα, τοῦτο καὶ Ἰούδας ἐποίησε,
τὸν Κύριον πεπρακῶς τῶν πραγμάτων. Εἰ δὲ καὶ
λήμματος καθαρὸν τὸ ἀμάρτημα, αἰσχυνθήτωσαν οἱ
ἀνομοῦντες διακενής.

ΥΚΖ'. — ΙΣΙΔΩΡῷ ΔΙΑΚΟΝῷ.

Εἰς τὸ εἰρημένον πρὸς τὸν δειν, « Ἐχθραν θήσω
ἀνὰ μέσον. »

Τὸ σπέρμα τῆς γυναικὸς, ὃ ἐχθραίνειν τῷ ὄφει
προσάττει Θεός, ὃ Κύριος ἡμῶν ἐστίν Ἰησοῦς. Αὐτὸς
γὰρ σπέρμα γυναικὸς μόνος γέγονεν ἐξ αὐτῆς, μηδὲ
σπορᾶς ἀνδρὸς μεσιτευσάσης καὶ τῆς ἀγνείας μὴ
μειωθείσης.

¹¹ Luc. xvi, 23. ¹² Gen. iii, 15.

hominem, qui purpura et bysso vestiebatur, paupe-
rum autem calamitatibus minime commovebatur ¹¹.
Quem tu imitari cave, ne te illic socium ac pœna-
rum consortem accipiat.

CDXXI. — EIDEM.

Non condemnationis sunt quæ scripsimus, verum
prædictionis earum rerum quæ omnino futuræ sunt.
Nam et Christus prædixit, ne ea experiamur. Quare
si comminationes nos terrent, quæ nobis præcepta
sunt, faciamus.

CDXXII. — HERONI SCHOLASTICO.

De Arianis et Eunomianis.

Majus et minus in iis, quæ eandem substan-
tiam habent, quæritur ac perpenditur. Verbi gratia:
homo homine major est, at bos bove, et equus equo.
Ac denique comparationis regula iis rebus convenit,
quæ ejusdem generis sunt. Quocirca si is, qui ea,
quæ ad Deum pertinent, nimis audacter inquirat ac
perscrutatur, majoremque Filio Patrem esse con-
tendit, comparationem tanquam eandem substan-
tiam habentium admittit, de majori breviter ipsi
respondebimus. Nam quæ substantiæ ratione dis-
crepant, inter se comparari nequeunt. Neque enim
homo bove major dicitur, nec equus camelo, nec
asinus pisce.

CDXXIII. — MARONI.

De ingluvie.

Vide ne per ingluviem in libidinem incidas, atque
a duobus ad frenum contumacibus equuleis abre-
ptus inveniarius, qui te in exitii voraginem præcipi-
tem agant.

CDXXIV. — THOMÆ.

De æqualitate.

Prudentem atque cordatum monachum **109** pro-
bum libripendem esse oportet, neutram lancium
partem propendere permittentem: hoc est, nec in-
ediam in languorem ac virium imbecillitatem, nec
profusum victum in petulantiam et libidinem.

CDXXV. — EUSEBIO EPISCOPO.

Herculeum jugum, ut ad me allatum est, trucu-
lento apro copulasti: atque audaci ac truculento
leoni pauperum curam commisisti. Ac si quidem
pretio adductus eximiæ huic bigæ res prodidisti,
hoc Judas quoque fecit, cum Dominum pecunia ad-
dixit. Sin autem quæstu peccatum hoc vacat, con-
fundantur iniqui agentes supervacue.

CDXXVI. — ISIDORO DIACONO.

In illud dictum ad serpentem, « Inimicitias ponam
inter te ¹³, » etc.

Illud mulieris semen, quod Deus inimicum et
infestum serpenti esse jubet, Dominus noster Jesus
est: sic nempe, ut nec viri semen intercesserit,
nec castitati quidquam decesserit.

CDXXVII. — NILO MONACHO.

Ovinarum pellium lumbaria solis iis, qui carnem suam enecarunt, imprimuntur, utpote quæ mortificationis signa sint. Quod si quis, cum vitiosis affectibus vivat, ejus tamen qui eos exstinxit, arma gestat, iis similis est qui in scena habitus alienos per ludum gerunt: quos spectatores rident, ut qui res eas, quæ specie ac gestu exprimuntur, minime in se agnoscant.

CDXXVIII. — CYRO.

Quomodo divina virtus in infirmitate perficitur.

Divina virtus in infirmitate perficitur, quemadmodum ab electionis vase dictum est ²⁴, quandoquidem illitterati homines disertos et eloquentes superant, et publicani paupertatem prædicant. Atque etiam Dominus ipse, non regia auctoritate, sed servili vilitate ad incarnationem omni sermonis facultate sublimiorem usus, rerum immutationem ad cœlestem vivendi genus transtulit.

CDXXIX. — SERENO TRIBUNO.

Quomodo sapientiam hujus mundi Deus stultam reddidit.

Deus caducam atque humi depressam hujus mundi sapientiam tunc stultam reddidit, cum illa hypostasi prædita sapientia, quæ sæcula effecit, huc veniens, hominibus barbaro sermone utentibus ac doctrinæ expertibus cœlestia dogmata prædicanda tradidit. Atque illa quidem in montium fissuras et hiatus subit; hæc autem in omnem terram exivit, atque ad extremos usque terræ fines effulsit.

110 CDXXX. — HELLE.

De Cappadocibus.

Levitatem vestram equidem demiror, quod exiguus et contemnendus imperii hominis Cappadocis ventus usque adco vos omnes, ut arundinem, circumegit, atque ipsi impiis ejus conatibus administram operam navatis, dum ne eadem, quæ alii, patiamini, formidatis. Quocirca si una cum eo desinere, ac postquam magistratu abierit, cum eo hinc demigrare, in animum induxistis, merito patriam diripitis. Si autem ille quidem imperandi finem facturus, atque abiturus est, vos autem in patria mansuri estis, ab adversariorum partibus vestros adjungite.

CDXXXI. — PALLADIO.

Insitum esse natura bonum.

Quod pietas naturæ ut in nobis insita sit, atque earum rerum, quæ diuturnis post annorum curriculum eventuræ erant, cognitio iis, qui Deo vitæ suæ rationes probabant, perspicua fuerit, tum Enos te

²⁴ II Cor. XII, 9.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(45) Non Κύρω, Cyro, sed Σερίνω τριβούνω, Sereno Tribuno, inscribitur hæc epistola in cod. Vatic. 649, eidem nimirum cui et statim sequens. Possint.

A YKZ'. — ΝΕΙΑΦ ΜΟΝΑΧΩ.

Τὰ τῶν μηλωτῶν περιζώματα μόνοις τοῖς τῆν σάρκα νεκρώσασιν ἀνδρείως περικείται, σημεῖα ὄντα νεκρώσεως. Εἰ δὲ τις τοῖς μὲν πάθει ζῆ, τοῦ δὲ ταῦτα νεκρώσαντος τὰ ὄπλα φορεῖ, ἔοικε τοῖς ἐν σκηπῇ ἀλλότρια παίζουσι σχήματα, οἷς ἐπεγγεῶσιν οἱ θεαταί, ὡς ἀρνούμενοις τῶν σχημάτων τὰ πράγματα.

YKH'. — ΚΥΡΩ (45).

Πῶς ἡ θεία δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται.

Ἡ θεία δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, ὡς τὸ σεκεὺς ἔφη τῆς ἐκλογῆς, ἐπειδὴ ἀγράμματοι κρατοῦσι βητόρων, καὶ τελῶναι εὐαγγελίζονται ἀκτημοσύνην. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος οὐκ αὐθεντῶν βασιλικῆ, ἀλλ' εὐτελεῖα τῇ δουλικῇ πρὸς τὴν ἁρρήτον οἰκονομίαν χρῆσάμενος, τὴν τῶν πραγμάτων ἀλλοίωσιν πρὸς οὐράνιον πολιτείαν μεθῆρμωσε.

YKΘ'. — ΣΕΡΙΝΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Πῶς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου ὁ θεὸς ἐμώρασεν.

Τότε ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου ἐμώρασε τὴν φθαρτὴν καὶ χαμαίζηλον, ὅτε ἡ ἐνυπόστατος σοφία, ἡ τοὺς αἰῶνας ποιήσασα, δεῦρο ἐπιφοιτήσασα, βαρβαροφώνοις καὶ ἰδιώταις τὰ οὐράνια κηρύττειν ἐνεχείρισε δόγματα. Καὶ ἡ μὲν ἐδὼ εἰς σχισμὰς ὁρέων, ἡ δὲ εἰς πᾶσαν ἐξῆλθε τὴν γῆν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἐξέλαμψεν.

ΥΛ'. — ΗΛΙΑ:

Περὶ Καππαδοκῶν.

Ἐγὼ κομιδῇ τὴν ὑμετέραν ἐλαφρίαν θαυμάζω, ὅτι βραχὺ πνεῦμα καὶ ὀλιγορον τῆς ἀρχῆς τοῦ Καππαδόκου οὕτως ἔπαντας ὑμᾶς ὡς καλὰ μὴν ἐδόνησε, καὶ ταῖς ἀσεβείαις αὐτοῦ κατασκευαῖς ὑπουργεῖτε, δέει τοῦ μὴ τὰ ὅμοια τοῖς ἤδη πεπονηθεῖς, παθεῖν. Εἰ τοίνυν συναπολήγειν αὐτῷ καὶ συμματαίρειν παυομένω βεβούλησθε, εἰκότως τὴν πατρίδα ληΐξεσθε. Εἰ δὲ ἡ μὲν παύσεται καὶ ἀπελεύσεται (46), ὑμεῖς δὲ μνεῖτε ἐφ' οἷς πεφύκατε τῶν ἐναντιῶν ἀπέχεσθε, τῶν δὲ οικείων ἀντέχεσθε.

abscedite, vosque ad propinquos et necessarios

ΥΛΑ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ.

Ἵτι ἐνεσκαρται τῇ φύσει τὸ ἀγαθόν.

Ἵτι φυσικῶς ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἡ εὐσέβεια, καὶ τῶν ὑστερον χρόνοις πολλοῖς τηρουμένων εἰς ἔκβασιν, κατάδηλος ἦν τοῖς Θεῷ εὐαρεστοῦσιν ἡ εἰδησις, καὶ Ἐνὼς διδασκῆτω σε, αὐτοδιδάκτος Θεὸν ἐπιστάμενος.

(46) Pro παύσεται καὶ ἀπελεύσεται codd. Vat. 649 et Alt. habent παύσεται καὶ ἀπελεύσεται. Id.

καὶ Ἐνώχ, μὴ μόνον (47) εὐαρεσῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄ
κρείττονα βίον μετιῶν, καὶ ἐτι ἐν ζῶσι τελῶν, καὶ
Μελχισεδέκ. ἄρτι καὶ οἶνω ἱερατεύων, δι' ὧν τὸν τῶν
θείων μυστηρίων προσεσήμενε τύπον.
mero censetur, tum denique Melchisedech, panibus ac vino sacerdotis munus obiens, per quæ di-
vinorum mysteriorum tyrum adumbrabat.

ΥΔΒ'. — ΚΕΛΣΟ.

Οἱ γεωργοὶ τὰ συμφυόμενα τῷ σίτω ζιζάνια ρι-
ζόθεν ἀνασπῶσιν, ἵνα καθαρὸς ὁ καρπὸς εἰς τὸν
ἀμignon ἀπαντήσῃ. Χρὴ τοίνυν καὶ σὲ τὰς ἐπιθολού-
σας τὸν νοῦν κακίας ἐκτεμεῖν, ἵνα ὕγιης ἡ συνειδη-
σις, καὶ παντὸς πάθους ἀμέτοχος, τὴν βρῶσιν τὴν
μένουσαν εἰς ζωὴν κατεργάζῃται.

ΥΔΓ'. — ΣΟΛΟΜΩΝΙ.

Εἰ μέμνηε καὶ λυτῆ κατὰ σοῦ ἡ ὄρεξις τῆς σαρκὸς
σου, καὶ καύσων ῥαθυμίας (48) αὐτὴν ἐξεθέριμανεν,
ὕπομνησον αὐτὴν τοῦ μέλλοντος πυρὸς καὶ οὐρανίου
ἔκτασι. Ἡ γὰρ ἐνταῦθα τῆς πορνείας πυράκτωσις, πρὸς
ἐκείνην βλέπει τὴν κάμινον.

ΥΔΔ'. — ΚΡΙΣΠΩ.

Εἰ καὶ ἐάλως τῷ τῆς φιλαργυρίας ἰψ, ὅπερ καὶ
παντὸς ἐστὶ ῥίζα κακοῦ, καὶ πρὸς εἰδωλολατρίαν ἐκ-
δαχεύει σε, πᾶσαν πρὸς ἑαυτὸν μεταστήσας τὴν αἰ-
σθησιν, ἀλλ' ἀποκρίναι αὐτῷ τὴν θεοδίδακτον φωνὴν,
« Κύριον τὸν Θεὸν μου προσκυνήσω, καὶ αὐτῷ μόνω
λατρεύσω. » Καὶ ὁ μὲν οἰχθήσεται, σὺ δὲ ἀναθήψεις
πρὸς τὴν αὐτάρκειαν.

ΥΔΕ'. — ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΙ.

Ἐσκληρήνας ἔρευνῶν τὴν τῶν μοναχῶν καὶ ἱερέων
ζωὴν, τὸ ἀναμάρτητον ζητῶν ἐν αὐτῇ, ὅπερ μόνου
ἐστὶ Θεοῦ, καὶ τοῦτο ἐν ἀνθρώποις ὁ κατορθῶν οὐχ
ὑπάρχει. Εἰ δὲ πρέποντα τῇ φύσει ἐθέλεις ζητεῖν,
τὸ μηθεὶν ἐφάπτεσθαι τῶν κατὰ γνῶμην ἀδ:κημά-
των, ὅπερ ἐστὶν ἀνθρώπου εὐαγοῦς, καὶ τὸ μὴ πολ-
λοῖς περιπίπτειν τῶν ἀκουσίων, ὅπερ οἰκτεῖον τῶν
ἐγγίσει Θεῷ βουλομένων. Καὶ τὸ ἦρτον μὲν ἐκείνων,
ῥᾶστον δὲ πολλοῖς, τὸ μὴ ἐπὶ μήχιστον ἐμμένειν τοῖς
ἀμαρτήμασι.

ΥΔΖ'. — ΖΩΣΙΜΩ.

Περὶ τῆς θείας ἐπιδημίας.

Ἡ ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων ἀμαρτιῶν γενομένη
παύσις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐνσαρκος ἐπιφάνεια,
πάντας μὲν ἐφόδησε καὶ ἀνθρώπους καὶ δαίμονας·
τοὺς μὲν φεῖδεσθαι τῆς φύσεως πείσασα, ὡς Θεῷ
ἐκωθείσης· τοὺς δὲ ἀπέχεσθαι τῆς κατ' αὐτῆς ἐπι-
βουλῆς ἀναγκάσασα, ὡς ἀμαρτήτου λοιπὸν γενο-
μένης· σὲ δὲ οὐδὲν τούτων ἐμάλαξεν, οὐδὲ δεδιένας

⁴⁷ Deut. vi, 13.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(47) Pro μὴ μόνον codd. Vat. 649 et Alt. habent
καὶ μόνος. Fossin.

doceat, qui se magistro cognitionem Dei consecutus
est : tum Enoch, qui ipse quoque solus Deo vitam
suam ac mores probavit, et etiam ad præstantiorem
vitam migravit, atque etiamnum in vivorum nu-
mero censetur, tum denique Melchisedech, panibus ac vino sacerdotis munus obiens, per quæ di-
vinorum mysteriorum tyrum adumbrabat.

CDXXXII. — CELSO.

Agricolæ lilia ea, quæ cum tritico enascuntur,
radicitus evellunt : quo purus fructus ad messem
evadat. Eodem igitur modo tibi quoque faciendum
est, ut vitia, quibus mens tua inficitur, excindas,
ut sana, omnisque vitiosæ affectionis expers con-
scientia cibum in vitam æternam manentem con-
ficiat.

B

CDXXXIII. — SALOMON.

Si carnis tuæ cupiditas adversum te furit, ac ra-
bido impetu fertur, eamque inertie ac desidie
æstus inflammavit, ignis futuri memoriam ipsi
refrica, et exstinguetur. Siquidem libidinosum
hujus vitæ incendium ad fornacem illam tendit.

CDXXXIV. — CRISPO.

Si avaritiæ veneno, quod quidem mali omnis
radix est, teque sensibus omnibus ad se translatis,
ad idolorum cultum incitat, captus es, vocem hanc
divinitus traditam ⁴⁸ ipsi responde, « Dominum Deum
meum adorabo, et ei soli serviam. » Atque illa qui-
dem abibit : tu vero recepta meliori mente id as-
sequeris, ut eo, quod satis sit, contentus sis.

C

CDXXXV. — ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΙ.

Obduruisti, monachorum ac sacerdotum vitam
perscrutans, atque ejusmodi in ea statum, **III**
qui ab omni peccati alienus sit, quærens. Quod qui-
dem solius Dei est : nec, qui id consequatur, mor-
talium quisquam est. Si autem ea, quæ naturæ
congruant, investigare cupis, hæc sunt : Nullum
voluntarium scelus attingere, quod quidem pii ho-
minis est ; non in multa involuntaria peccata inci-
dere, quod eorum proprium est, qui ad Deum ap-
propinquare student, et (quod illis inferius est, ac
multis perfacile) non quam diutissime in peccatis
permanere.

CDXXXVI. — ΖΟΣΙΜΩ.

De divino adventu.

D

Salutaris Filii Dei in carne apparitio, quæ de-
lendorum humanorum peccatorum causa exstitit,
omnes, et homines, et dæmones perterrefecit : illis
nimium, ut naturæ tanquam jam Deo copulatæ,
parcerent, persuadens ; hos autem, ut ab insidiis
ipsi, tanquam jam a peccato alienæ redditæ, com-
parandis abstinere, cogens. Te vero nihil horum

(48) Pro ῥαθυμίας codd. Vat. 649 et Alt. legunt
ῥαθυμίας. lb.

emolliit, nec metu affectit, nec prudentius rectius- que te gerere docuit. Quocirca si homo es, prius te eradiat. Si dæmon, ex posteriori condisce, præstantissima natura ad vitiosas affectiones minime abuti. Ad iudicium enim venies, horum omnium examen subiturus, ac diuturni stuporis diuturnas rationes reposedendus.

CDXXXVII. — ORIBASIO MEDICO.

Medicina quidem, ut Democriti verbis utar, corporis morbis medetur: sapientia autem animum e turbulenti affectibus extrahit. Quoniam igitur utriusque particeps es, atque altera ad corporum morbus ab aliis propulsandos uteris, fac alterius opera tibi ipsi medearis, eam videlicet, quæ tibi deest, sanitatem insuper adipiscens, citra quam nec optimus medicus, nec sapiens reipsa eris.

CDXXXVIII. — TIMOTHEO LECTORI.

Cur lex præcepit offerri duos turtures et duos pullos columbarum pro infantibus recens natis.

Duos turtures aut duos pullos columbarum lex masculos Hebræorum infantes, cum in Dei conspectum prodirent, muneris loco ferre præcipiebat¹⁶, per probarum ac lenitate præditarum avium typum, puerorum simplicitatem ac mollitiem significans, ac similia similibus purgari docens. Quos etiam agnos alio loco Scriptura nuncupat. Nam eos qui velut æstro quodam perciti feruntur, divinamque legem rejiciunt, ac per temeritatem et petulantiam naturæ contumeliam inferunt, hædis comparavit.

CDXXXIX. — THEONI.

Quomodo sit intelligendum: « Pœnitet me, quod unxerim Saul in regem. »

Male feriata, et in torpibus rebus occupata **112** impiorum hominum audacia et amentia nihil divinarum rerum contumeliæ expers relinquit. Quoniam igitur quæstiones quoque nunc abs te propositæ ejusdem sterilitatis segetes sunt, omissis illis vera audi. Hæc verba, « Pœnitet me quod unxerim Saulem regem¹⁷, » divinam prænotionem haudquaquam traducunt, nec ipsius ignorantiam, absit verum singularem atque incredibilem quamdam ejus misericordiam, et humanitatem ostendunt. Quoniam enim, inquit, Hebræi quidem ut qui regem poposcissent ac me repudiassent, animadversione digni erant, at non ita ut in eos animadvertit Saul regiam dignitatem consecutus, idcirco tum illorum vicem dolet, ut qui gravibus incommodis acerbum se ipsis præbuerit. Quapropter in illorum ejus qui eorum petitioni cessit, benignitatem.

¹⁶ Levit. xii. ¹⁷ I Reg. xv, 11.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(49) Ante καλλίστη codd. Vat. 649 et Alt. adjunct τῆ. POSSIN.

(50) Vox λατρῶν abest a titulo in codd. Vatic. 649 et Alt. Et idem vers. 3. pro ἀμφοτέρας legunt

παρεσκευάσεν, οὐδὲ σωφρονεῖν ἐπαιδαγωγῆσεν. Εἰ τοίνυν ἄνθρωπος εἶ, τῷ προτέρῳ παιδεύθητι. Εἰ δὲ δαίμων, τῷ δευτέρῳ διδάχθητι, μὴ κατακεχρησθαι καλλίστη (49) φύσει εἰς πάθη. Ἦζεις γὰρ εἰς κρίσιν τούτων ἀπάντων εὐθύνας ὑφέξων, καὶ τῆς μακρᾶς ἀναληθείας μακρὸν εἰσπραχθισόμενος λόγον.

ΥΛΖ'. — ΟΡΙΒΑΣΙΩ ΙΑΤΡῶ (50).

Ἱατρικὴ μὲν κατὰ Δημόκριτον, σώματος νόσους ἀκέεται· σοφίη δὲ ψυχῆν παθῶν ἀφαιρέεται. Ἐπεὶ οὖν ἀμφοτέρας μετελήφας, καὶ θατέρῳ κέχρησαι πρὸς ἑτέρους, πάθη σωμάτων ἰώμενος· τῇ ἑτέρῳ σαυτὸν ἐξιάτρευσον, τὴν λείπουσαν ὑγίαν προσκτώμενος, ἥς ἄνευ οὕτε λατρὸς ἀριστος, οὕτε σοφὸς ἔσῃ τῷ πόνῳματι.

ΥΛΗ'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Τοῦ Λευϊτικῶ. Διὰ τί ὁ νόμος ἐθέσπισε προσ- αραγέσθαι δύο τρυγῶνας, καὶ δύο νεοσσούς περισσεῶν ὑπὸ τῶν νεογνῶν βρεφῶν.

Δύο τρυγῶνας, καὶ δύο νεοστοὺς περισσεῶν, τοὺς νεογνῶς ἀρβενας Ἑβραίων φέρειν δῶρα τῆς πρὸς Θεὸν ἐμφανείας ὁ νόμος προσέταττε, τῶν φιλαρέτων καὶ ἀνεξικάκων ὀρνέων τοῖς τύποις, τὴν ἀπλότητα καὶ ἀπαλότητα τῶν νέων (51) αἰνιττόμενος, καὶ τοῖς ὁμοίοις τὰ ὅμοια διδάσκων καθαιρέσθαι· οὓς [καὶ] ἀρνία προσαγορεύει ἑτέρωθι. Τοὺς γὰρ ἐξοιστρούν- τας, καὶ ἀθετούντας, καὶ ἀταξίᾳ τὴν φύσιν ὑβρίζον- τας, ἐρίφοις παρείκασε.

ΥΛΘ'. — ΘΕΩΝΙ.

Πῶς νοητέον, « Μεταμελέημαι ὅτι ἔχρισα τὸν Σαούλ εἰς βασιλέα. »

Ἡ κακοδόλος καὶ φαυλοκριθὴς τῶν ἀθέων ἀπό- νοια, οὐδὲν τῶν θείων καταλιμπάνει ἀνύδριστον. Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ τὰ νῦν προβληθέντα σοι, τῆς αὐτῶν ἔστιν ἀμαρτίας γεώργια, ἐκεῖνα παρῆς, μάν- θανε τάληθη. Τὸ, « Μεταμέλομαι ὅτι ἔχρισα τὸν Σαούλ εἰς βασιλέα, » οὗ ἔστι τῆς θείας προγνώσεως δια- βολή, [οὐδὲ ἀγνοίας αὐτῆς.] ἀπαγε! Ἄλλὰ οἴκτου καὶ φιλανθρωπίας ὑπερβολή. Ἐπειδὴ, ἄξιοι μὲν ἦσαν Ἑβραῖοι, βασιλέα αἰτήσαντες, καὶ ἐμὲ ἀθετήσαντες, παιδευθῆναι, οὐχ οὕτω δὲ ὡς ἐποίησεν αὐτοῖς βασι- λεύσας Σαούλ, οἰκτελεῖ κακείνους ὡς δεινὰ πεπον- θότας, καὶ τοῦτον ὡς χαλεπὸν αὐτοῖς γεγονότα. Τῆς τοίνυν ἐκείνων προαιρέσεως ἡ αἰτία, οὐ τῆς τοῦ δε- δικότος τὸ αἴτημα φιλανθρωπίας.

affecti sint, tum hujus quoque, ut qui sævum et animum ac voluntatem culpa conferenda, non in

ἀμφοτέρων. Ib.

(51) Pro νέων cod. Vatic. 649 legit παίδων, et eandem lectionem cod. Alt. exhibet in margine. Ib.

ΥΜ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

A

CDXL. — ISIDORO DIACONO.

Ὅτι περὶ τοῖς πρώτοις γράμμασι στοιχειούμενοι παῖδες, τῷ καθηγητῇ ἀτενίζουσι πρὸς ὅπερ ἂν τὴν γραφίδα ἀρμόσῃ, ἄσμενοι (52) καὶ εὐπειθῶς τοὺς χαρακτῆρας δεχόμενοι· οὕτως καὶ τοὺς τῶν θείων φοιτητὰς ἔπασθαι τοὺς τούτων διδασκάλους, νηπιῶδη ἀπλότητα, καὶ ἀνενοήταστον συγκατάθεσιν ἔχοντας. Ἀπεκρύβη γὰρ, φησὶ, ταῦτα ὁ Κύριος ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκαλύφθη νηπίοις.

ΥΜΑ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Πρὸς μαθητευομένους.

Εἰ καὶ τελείους ἡμᾶς εἶναι ὁ θεὸς βούλεται νόμος, ὁμῶνυμε, ἀλλὰ κατὰ ἀνάβασιν καὶ προκοπὴν πρὸς τὴν τελείωσιν φθάσαντας, πρότερον γάλακτι ποτιζομένους, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη, καὶ ἐν αὐτῷ εἰς σωτηρίαν αὐξάνοντας.

ΥΜΒ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Τί ἐστι· « Παιδιά γίνεσθε ταῖς φρεσίν. »

Κάκεινο ὅπερ ἔφη, συνήγορον εὐρίσκω τῶν πρώτων γραφέντων σοι, μὴ παιδιά γίνεσθαι ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζειν, ταῖς δὲ φρεσὶ τελειοῦσθαι, τοῦ πανσόφου γράψαντος Παύλου. Οὐ γὰρ ἐστίν, οὐκ ἐστὶ μὴ ἀποσιμῆξαντας τὴν κακίαν, καὶ νηπιάζαντας πρὸς ἀγνεΐαν, ἣ φρεσὶ τελειωθῆναι, ἢ εἰς ἄνδρα τέλειον ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον ἀναβῆναι.

ΥΜΓ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

« Ὅτε ἤμην νήπιος, ἐφρόνουν. »

Τὸ, « Ὡς νήπιος ἐλάουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, » εἰρημένον τῷ θεόφρονι Παύλῳ περὶ τῆς κατὰ νόμον ἔγωγῆς αὐτῷ γέγραπται, καθ' ἣν ὡς νήπιος λαλῶν, ἐφύλαττε τὸν νόμον νηπιῶδως δεδομένον, ὡς νήπιος φρονῶν, ἐδίωκε τὸν λόγον, ἀμύνων τοῖς τοῦ νόμου· « Ὅτε δὲ γέγονα, φησὶν, ἄνηρ, τὰ τοῦ νηπίου κατήγγηκα, » οὐδὲ τὸν νόμον ἀκυρῶν, καὶ τοῦ λόγου (53) κατηχῶν.

ΥΜΔ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Αὐτὸς ἔ μέγας Ἀπόστολος, ὁ πλεον πάντων κοπιᾶσας, ὁ τὸν νόμον ἀκριδῶς μετελθὼν, παιδευσάτωσε, νηπιῶδως εἶναι ἐν αὐτῷ γινώσκων τῆς θείας παιδείας, ὡς ἐν σκιᾷ κεκαλυμμένην, καὶ ἀμυδρῶς διωρούμενην. Σκιάν εἶχεν ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἀποφανόμενος, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, ἣν ἐπιστεύθη τὸ Εὐαγγέλιον, πρὸς ἣν οἱ τύποι ἐπέβλεπον.

⁵² Matth. xi, 25. ⁵³ Matth. v, 48. ⁵⁴ I Petr. ii, 2. ⁵⁵ I Cor. xiv, 20. ⁵⁶ I Cor. xiii, 11. ⁵⁷ I Cor. xv, 10. ⁵⁸ Hebr. i, 1.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(52) Pro ἄσμενοι codd. Vatic. 649 et Alt. legunt ἀγόμενοι, et inlem ambo vers. 5 post διδασκάλους addunt χρῆ. Possin.

PATROL. GR. LXXVIII.

Quemadmodum pueri, cum primum litteras formare discunt, in præceptorem intenti sunt, ad quod calamum accommodarit, libenter atque obedienti animo res excipientes: eodem modo eos quoque qui ad res divinas perdiscendas se conferunt, earum magistros sequi, atque puerilem simplicitatem et indubitatum assensum habere oportet. Abscondita enim sunt hæc a sapientibus et prudentibus, ut ait Dominus⁵⁵, et parvulis revelata.

CDXLI. — EIDEM.

Ad discipulos.

Etsi perfectos nos esse lex divina vult⁵⁶, vir mihi cognominis, tamen illud necesse est, ut qui per ascensum ac progressionem ad perfectionem tendunt, prius, tanquam modo geniti infantes, lactis potu alantur, atque in eo ad salutem crescant⁵⁷.

CDXLII. — EIDEM.

Quid sit: « Pueri sensibus estoie. »

Illud quoque, quod abs te commemoratum est, iis, quæ ad te nuper scripsi, favere comperio, nimirum quod Paulus nos admonet⁵⁸ ne sensibus pueri efficiamur, sed malitia parvuli simus, sensibus autem perfecti. Neque enim fieri potest, nisi improbitatem abstergamus, atque ad puritatem et castitatem repuerescamus, ut aut mentis perfectionem assequamur, aut ad virum perfectum, atque operarium inconfusibilem subvehamur.

CDXLIII. — EIDEM.

« Quando eram parvulus, sapiebam, » etc.

Quod a divina mente prædico Paulo dictum est⁵⁹, « Loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, » de legis institutione ac disciplina ab eo scriptum est: cujus ratione ut parvulus loquens, legem pueris datam servabat: ut parvulus autem sapiens evangelicam doctrinam insectabatur, ac legem defendebat. « Postquam vero factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli: » nimirum nec legem abrogans, et evangelica doctrina homines imbuens.

113 CDXLIV. — EIDEM.

Magnus ipsemet Apostolus, qui plus omnibus laboravit⁶⁰, ac legem accurate coluit, et doceat, teneram in se divinæ doctrinæ cognitionem esse, utpote in umbra obvelatam, atque obscure duatata sese conspiciendam præbentem. Umbram enim, ut ipse pronuntiat⁶¹, habebat lex futurorum, non ipsam rerum imaginem, quæ Evangelio commissa est, et ad quam figuræ tendebant.

CDXLV. — EIDEM.

Quomodo et quibusnam lac potum Paulus dederit.

Quidnam afferes, inquis, si et lex puerilis erat ut pueris data, et item Christiana institutio puerilitas rursum est, ut ex his Apostoli verbis constat, « Lac vobis potum dedi, non cibum : nondum enim poteratis »? Audi igitur. Cum evangelica doctrina pueros a lege accepisset, nec puram ac perfectam et absolutam ipsis cognitionem impertire posset, nec mysteriorum mentis captum excedentium veritatem per ea patefactam subito demonstrare (verbi gratia, divinam essentiam in unitate subsistentem, atque in Trinitate constitutam, iis, qui iam duntaxat Dei hypostasim esse, quemadmodum et essentiam, opinionis errore sibi fingebant), idcirco ad confirmandos et permovendos eorum, quos in disciplinam acceperat, animos, legis opera utitur, nimirum ab ea perfectorum dogmatum testimonia petens. Ad hunc modum Paulus novum ac recens ortum Domini populum lacte perfectam doctrinam tradit.

CDXLVI. — PALLADIO.

De convicio.

Si a cibus abstines, quid conviciis et maledictis tanquam carnibus vesceris? Præstiterat enim illis ingurgitari, quam his contaminari. Quod si ab illis abstinens, his inficeris et conspurcaris, ei similis es, qui parum precatur, magna autem ex parte Deum impiis et contumeliosis vocibus incescit.

CDXLVII. — ANTIOCHO.

Non apostolum Philippum, sed unum ex iis qui cum Stephano electi sunt, eunuchum baptizasse, et Simonem instruxisse; atque oportere rebus sacris addictos viros interrogationes et dubia solvere.

Oportebat quidem omnes qui Domini Dei nostri cultui consecrati, atque ad Ecclesiæ ministerium destinati sunt, mutuas suas contentiones ac furiosas controversias comprimere, non autem ipsos aliunde patrocina sua corrogare. Quoniam autem ad stipendia duntaxat oculos coniectos habent, sanctioremque eam **114** Ecclesiam esse ducunt, a qua uberiorem victus copiam accipiunt (ventrem videlicet pro Deo habentes, causamque cur divinum ac veneratione prosequendum nomen blasphemis vocibus laceretur, præbentes) : meliorum autem rerum curam abjiciunt, nec vel tantulam earum rationem habent : illud scito, vir admirabili virtute prædite, id quod a probo viro Hierone dictum est. et verum esse ac divinæ Scripturæ te-

¹¹⁴ I Cor. III, 2.

A ΥΜΕ΄. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Πώς και τίνας ποτίζει τὸ γάλα ὁ Παῦλος ὡς νηπίους.

Πώς, ἔφησ', εἰ ο νόμος νηπιώδης ὡς νηπίοις δεδομένος, καὶ ἡ κατὰ Χριστὸν στοιχειώσις, πάλιν τυχάνει νηπιότης, τοῦ Ἀποστόλου φάσκοντος, « Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα· οὕτω γὰρ ἤδυνασθε; » Ἄκουε τοίνυν· νηπίους ἐκ τοῦ νόμου ὁ εὐαγγελικῆς λόγος δεξάμενος, καὶ τῆς ἀκραυφνοῦς καὶ τελειοτάτης γνώσεως μεταδοῦναι αὐτοῖς οὐ δυνάμενος, καὶ ἀθρόαν ἀποδείξει τῶν ὑπὲρ νοῦν μυστηρίων τὴν δι' αὐτοῦ φανερωθεῖσαν ἀλήθειαν· ὅσον τὴν θεῖαν οὐσίαν ἐν μονάδι ὑφαστώσαν, ἐν μονάδι (54) δὲ καθεστῶσαν, τοῖς μίαν καὶ ὑπόστασιν Θεοῦ ὡσπερ οὐσίαν φανταζομένοις· πάλιν τῷ νόμῳ χρῆται πρὸς σύστασιν καὶ πειθῶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ παιδαγωγηθέντων, ἐξ αὐτοῦ τὰς τῶν τελείων δογμάτων μαρτυρίας ἐπιφερόμενος. Οὕτως γάλα ποτίζει Παῦλος τὸν νεογνὸν τοῦ Κυρίου λαόν, σοφῶς αὐτὸν διὰ τῆς νόμου νηπιότητος παιδεύων τὴν τελειότητα.

irrigat, dum per legis puerilitatem sapienter ei

ΥΜΕ΄. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ.

Περὶ λοιδορίας.

Εἰ νηστεύεις ἀπὸ βρωμάτων, τί κρεωφαγείας λοιδορίας; Καλὸν γὰρ ἐκεῖνων ἐρφορεῖσθαι, ἢ ταύταις βεβηλοῦσθαι. Εἰ δὲ τῶν μὲν ἀπέχη, ταῖς δὲ μολύνῃ, εἰκόσ τινι μικρὰ προσευχομένῳ, καὶ πλείστα βλασφημοῦντι.

ΥΜΖ΄. — ΑΝΤΙΟΧΩ.

Ὅτι οὐχ ὁ ἀπόστολος Φίλιππος, ἀλλ' εἰς τῶν ἑτῶν μετὰ Στεφάνου ἐκλεγεμένων ἔστιν, ὁ καὶ τὸν εὐνοῦχον βαπτίσας, καὶ τὸν Σίμωνα κατηχήσας· καὶ ὅτι χρῆ τοὺς ἱερατικούς ἀνδρας λυεῖν τὰς ἐρωτηθείσας ἐρωτήσεις καὶ ἀμφιβολίας.

Ἔδει μὲν ἅπαντας τοὺς Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἱερωμένους, καὶ Ἐκκλησίας ὑπηρεσίᾳ ἐντεταγμένους τὰς ἀλλήλων λύειν ἔρις τε καὶ μανιώδεις ἀμφιβολίας, ἀλλὰ μὴ αὐτοὺς ἐτέρωθεν ἐρανεῖσθαι τὰς ἑαυτῶν συνηγορίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ πρὸς μόνον βλέπουσι τὰ ὀφώνια, κάκεινην κρίνουσιν ἀγιωτέραν τὴν Ἐκκλησίαν, παρ' ἧς δαφνιέστερα δέχονται, Θεὸν τὴν κοιλίαν ἠγοῦμενοι· δι' οὗ καὶ τὸ θεῖον βλασφημεῖται καὶ σεβάσιμον ὄνομα· τῶν δὲ κρειττόνων ἀμελοῦσι, καὶ οὐδὲ λόγον τὸν τυχόντα ποιοῦνται, ἴσθι, θαυμάσιε, ὡς τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ ἐναρέτου Ἰέρωνος, ἀληθές ἐστι, καὶ ἐκ τῆς θείας ἔχει Γραφῆς [τὴν ἀπόδειξιν·] οὐ γὰρ ὁ ἀπόστολος Φίλιππος, ὁ ἐν τοῖς δεκαδύο καταλεγόμενος, ἀλλ' ὁ εἰς τοὺς ἑπτὰ (55) τῶν μετὰ τοῦ ἀριστέως καὶ ἀρχιστρατήγου τῶν

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(54) Pro μονάδι cod. Alt. recte legit τριάδι. Vox autem Θεοῦ quæ habetur vers. seq. abest a cod. Vat. 649. Idem quoque cod. Vat. vers. penult. pro

σοφῶς legit τὸ φῶς. POSSIN.

(55) Pro ἀλλ' ὁ εἰς τοὺς ἑπτὰ melius habent codd. Vat. 649 et Alt., ἀλλ' ὁ εἰς ὧν τῶν ἑπτὰ. Id.

καλλινίκων μαρτύρων Στεφάνου ἐπιλεγείς πρὸς τὴν A
καλὴν χηρῶν οἰκονομίαν, οὗτός ἐστιν ὁ καὶ τὸν εὐνού-
χον βαπτίσας, καὶ τὸν Σίμωνα κατηχήσας.

stanti, et palmariorum martyrum duce Stephano ad
viduarum curam gerendam asciti sunt, ille est,
qui et eunuchum baptismo donavit, et Simonem Christiana fide imbuit.

ΥΜΘ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ καὶ μαρτυρίαν ζητεῖς τοῦ πράγματος
Ἰραφικὴν, ἄκουε τοῦ παναριστοῦ Λουκᾶ ἐν ταῖς
Πράξεσι γεγραφότος· Ἀναireθέντος Στεφάνου ἐγένε-
το διωγμὸς μέγας ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἱε-
ροσολύμοις, πάντες δὲ διασπάρησαν κατὰ τῆς χώρας
τῶν Ἰουδαίων καὶ Σαμαρείας, πλὴν τῶν ἀποστόλων,
ὡς δῆλον εἶναι ὅτι ὁ ἀπόστολος Φίλιππος σὺν τοῖς
ἄλλοις ἀποστόλοις, ἐπὶ Ἱεροσολύμων κατέειπεν.

ΥΜΘ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ αὐτοῦ.

Εἰ φιλομαθῶς ἐζητεῖς τὰς Γραφάς, εὕρισκες καὶ
ἐτέρας ἐκείθεν μαρτυρίας, διασαφούς σοι τὸ κι-
νώμενον. Τῶν ἀποστόλων ἐν Ἱεροσολύμοις μόνων
περιλειφθέντων, καὶ πάντων τῶν λοιπῶν μαθητῶν,
ἄλλου ἀλλαγῶσε διασπαρέντος, ἐν τοῖς διασπαρείσιν
[ἦν] καὶ οὗτος ὁ Φίλιππος, ὃς καὶ τὸν Σίμωνα κατη-
χήσας ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ τὸν εὐνούχον κατὰ θεῖον
χρησμὸν βαπτίσας, ἀρπαγείς ὑπὸ πνεύματος Κυρίου,
εἰς Ἄζωτον μὲν εὐρέθη, πρὸς δὲ Καισάρειαν ὤρμησε
τὴν αὐτὸν ἐνεγκοῦσαν. Τῆς γὰρ ἐπὶ Στεφάνῳ λύτης
πειραθείς, καὶ ἰσως δεῖδασ μὴ τῶν ὁμοίων μετάσχῃ,
ἐπαλινόστησεν οἰκᾶθε.

ΥΝ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ πολλῶν ἀποδείξεων ἐρξῆς, ἰδοὺ καὶ ἐτέρα.
Φίλιππος μὲν ἐδάπτισε τοὺς ἐν Σαμαρείᾳ μαθητευ-
θέντας. Πέτρος δὲ καὶ Ἰωάννης οἱ ἀπόστολοι, κατα-
δάντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων πρὸς αὐτοὺς, τὴν τοῦ
Πνεύματος τοῦ ἁγίου παρέσχοντο χάριν. Εἰ δὲ ὁ
βαπτίσας εἰς τῶν ἀποστόλων ἐτύγχανεν, εἶχε τὴν
αὐθεντίαν τῆς τοῦ Πνεύματος δόσεως. Βαπτίζει δὲ
μόνον ὡς μαθητῆς, τελειοῦσι δὲ τὴν χάριν οἱ ἀπό-
στολοι, οἷς ἡ τῆς τοιαύτης δόσεως αὐθεντία ἐδόδοτο.
αὐτὴν gratiam experiebant ac perficiebant, ut qui
hujusmodi muneris tribuendi potestatem atque au-

ΥΝΑ'. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Περὶ ἀνδρείας.

Οὐ χρὴ, θαυμάσιε, αἰετὸς ἀνέμοις ὑπέκειναι, ἀλλ'
ἔστιν ὅτε καὶ ἀντίπρῳρον ταῖς καταγιγίσιν ἀνθίστα-
σθαι, καὶ τὰς ἐμβολὰς τῶν πνευμάτων ἐκκρούεσθαι,
μῆποτε μεγαλυνομένοι αἱ λαίλαπες, καὶ τῶν οἰάκων
ἡμᾶς ἐκτινάξωσι, καὶ μερισμὸν τοῦ σκάφους ἐργά-
σονται πολυσκέδαστον. Ἀνθίστασο τοίνυν τῷ νῦν
παράσσοντι κλύδωνι, εἰ καὶ τῇ κακοτέχνῳ πράττει,
ὡς πρὸς λιμένα τὴν αὐτοῦ προκαλεῖται κακόνιοιαν,

²⁰ Act. xi, 19.

stimonio confirmari. Neque enim Philippus apo-
stolus, qui inter duodecim recensetur, verum unus
ex septem illis, qui cum strenuo ac virtute præ-
stanti, et palmariorum martyrum duce Stephano ad
viduarum curam gerendam asciti sunt, ille est,
qui et eunuchum baptismo donavit, et Simonem Christiana fide imbuit.

CDXLVIII. — EIDEM.

De eodem.

Quoniam hujusce rei testimonium e Scriptura
petitum a me postulas, aucti quid præstantissimus
Lucas in Actis scripserit²⁰ : Interfecto Stephano
facta est persecutio magna in Ecclesia quæ erat
Hierosolymis, et omnes dispersi sunt per regiones
Judææ et Samariæ præter apostolos. Ex quibus
verbis constat, Philippum apostolum in urbe Hiero-
solymitana cum cæteris apostolis remansisse.

CDXLIX. — EIDEM.

De eodem.

Si Scripturas studiose perscrutareris, alia quo-
que testimonia illic invenires, quibus illud tibi
explanaretur, de quo controversia excitata est.
Nam cum apostoli soli in urbe Hierosolymitana
remansissent, cæterique omnes discipuli alius in
alium locum dispersi fuissent, inter dispersos hic
etiam Philippus erat, qui et Simonem Christianæ
fidei præceptis in Samaria informavit, eunuchum
juxta divinum oraculum baptizato, a Domini Spiritu
abreptus in Azoto quidem inventus est, post au-
tem Cæsaream, quæ urbs eum extulerat, se contu-
lit. Nam cum ob Stephani cædem niærore affectus
fuisset, ac fortasse, ne eadem ipsi perpetranda
essent, vereretur, idcirco domum se recepit.

CDL. — EIDEM.

De eodem.

Quandoquidem plures probationes expetis, en al-
tera quoque : Philippus eos, qui Christiana doctrina
in Samaria imbuti fuerant, baptismi aqua tinxerat.
Petrus autem et Joannes apostoli, ab Hierosolymis
ad eos descendentes, Spiritus sancti gratiam ipsis
porrexerunt. Quod si is, a quo baptismum accepe-
rant, ex apostolorum classe ac numero fuisset,
Spiritus donandi potestatem profecto habuisset. At
vero baptizabat duntaxat ut discipulus. Apostoli
hujusmodi muneris tribuendi potestatem atque au-

D CDLI. — LEONTIO EPISCOPO.

115 *De fortitudine.*

Ventis haud semper cedere oportet, vir eximie;
verum nonnunquam etiam objecta in contrarium
prora fluctibus et procellis obluclari, ac ventorum
impetum propulsare, ne alioquin turbines ingra-
vescentes, tum nos a gubernaculis dejiciant, tum
navim in multas partes frangant. Quamobrem gras-
santi nunc tempestati obsiste (etiamsi veteratoria
et malis artibus simulata lenitate ad perversam

suam sententiam tanquam ad portum quemdam, A μήποτε ὡς ἐγκρατῆς τῆς νῆδος καὶ τοῦ φόρτου σου τε αἰlicit), ne, si nave atque onere tuo potiatur, γένηται, καὶ εἰς δύσσορμον ἐξωθήσῃ σε, ἀφ' ἧς ναυάγιον οἱ ἄλλοι ὑφίστανται.

CDLII. — EIDEM.

In illud dictum ab Ezechia, « Fiant pax in diebus. »

« Sit pax in diebus meis, » dicebat Deo charissimus Ezechias ⁷⁷, non quod hostibus cederet, aut a precatione absteret; verum hanc quidem supplicem ad Deum adhiberet, hostibus autem hac ratione cladem quæreret: per ipsas nimirum res præclare ac feliciter gestas illud declarans, quod cum amicam pacem adeptus esset, eam ad extremum usque habere supplicibus verbis postulabat. Unde etiam angeli manu victoriam consecutus est, non ad præ- B lium et tela proficiscens, neque incursum faciens, habens ⁷⁸.

CDLIII. — THEODOSIO.

Quando luclabatur Jacob, quodnam dixit nomen suum esse ille qui cum eo luclabatur.

Divinæ quidem naturæ nullum nomen imponi potest. Jacob autem, ejus qui cum ipso luclabatur ⁷⁹, ac per nervi femoris contractationem eum vitiosos affectus superare ac frangere docebat, nomen exquirebat. At, « Quid quæris nomen meum? » (edocentem eum audit), quod nec legis est, nec eorum, quorum retas legem antecessit, cognoscere: verum sero tempore, cum temporum plenitudo venerit, atque hominum scelera magnopere aucta fuerint, Jesus incarnatus nuncupabor, quod quidem Servatorem sonat ⁸⁰. Siquidem eorum qui peccaverunt salutis causa hujusmodi administratione per- C fungar.

CDLIV. — TIMOTHEO LECTORI.

Non falsa duntaxat accusatio, o vas Dei, verum etiam verissima, si adversus patrem solum fiat, parricidæ exitium parturiti, velut Chamo accusatio Noe ⁸¹. A qua cum Sem et Japheth, et tu item illorum propugnator et cohæres, puros atque immunes vos præbueritis, contractamque ex temulentia labem ac fœditatem contexeritis, unam et eandem benedictionem merito consequemini.

⁷⁷ IV Reg. xx, 19. ⁷⁸ IV Reg. xix, 15 seqq. ⁷⁹ Gen. xxxii, 24. ⁸⁰ Matth. i, 21. ⁸¹ Gen. ix, 22.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(56) Quod legitur in vers. penult., οὐδὲ εἰσχύρσεις ποῶν, inintelligibile est; quid est enim εἰσχύρσεις, aut ubi monstrum id verbi a classico scriptore usurpatum reperias? Codd. Vat. 649 et Alt. veram, ni fallor, loci hujus lectionem exhibent. Sic enim locum hunc totum reddunt, ὅθεν ἀγγέλου χειρὶ τὴν νίκην εἰργάσατο· εἰς βέλη μὲν οὐ χωρῶν, οὐδὲ εἰς κύρσεις πόνων· εἰς δεήσεις δὲ καὶ λιτάς πρὸς Θεὸν ἀγρυπνῶν· Unde angeli manu (Ezechias) victoriam perpetravit: non ad tela se conferens, neque ad occursum laborem, sed in preces et supplicationes ad Deum vigilans. A κύρω, quod sonat incido, incurro, et σ in flexione asciscit (inde est enim πῆματι κύρσαι apud Hesiod. et apud Euripid. ἐκύρσατε, et in Anthol. ἐκύρσα τάφου, sit non solum κύρωμα, præda, id ni-

YNB. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εἰς τὸ τοῦ Ἐζεκιου εἰρημέρον· « Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν ταῖς ἡμέραις. »

Γενέσθω εἰρήνη ἐν ταῖς ἡμέραις μου, ὁ θεοφιλέστατος εἰσγεν Ἐζεκιᾶς, οὐκ ἐνδιδοῦς τοῖς πολέμοις, οὐκ ἀφαστῶς τῆς πρεσβείας, ἀλλὰ [τὴν] μὲν θεῷ προσῆγεν ἰκέτιν, τοῖς δὲ ἐπεθεν τὴν ἦρταν ἐζήτει, αὐτοῖς δηλῶν τοῖς κατορθώμασιν, ὡς φίλην κτησάμενος τὴν εἰρήνην, μέχρι παντός ἔχειν αὐτὴν ἠτιδόλει. Ὅθεν ἀγγέλου χειρὶ τὴν νίκην εἰργάσατο, εἰς βέλη μὲν οὐ χωρῶν, οὐδὲ εἰσχύρσεις (56) ποῶν, εἰς δεήσεις δὲ καὶ λιτάς τὰς πρὸς Θεὸν ἀγρυπνῶν.

verum ad divinas preces et supplicationes excu-

YNI. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ.

Ὅτε ἐπάλαιον ὁ Ἰακώβ, τί εἶπες τὸ δρομα αὐτοῦ ὁ παλαιῶν.

Ἡ μὲν θεία φύσις ἀκατονόμαστος. Ὅνομα δὲ ἐζήτει Ἰακώβ τοῦ παλαιόντος, καὶ ἰσχύειν αὐτὸν κατὰ τῶν παθῶν ἐκδιδάσκοντος, διὰ τῆς τοῦ νεύρου τοῦ μηροῦ ψηλαφήσεως. Ἄλλ' « Ἴνα τί ἐρωτᾷς τὸ δρομά μου; » ἀκούει, οὐ τοῦ νόμου (57) εἶναι, οὐδὲ τῶν πρὸ τοῦ νόμου τοῦτο μαθεῖν ἐκπαιδεύοντος· ὅψι δὲ καιροῦ, ὅτε ἐλεύσεται τῶν χρόνων τὸ πλήρωμα, καὶ πληθυνθῶσι τῶν ἀνθρώπων τὰ πλημμελήματα, Ἰησοῦς ἐνανθρωπήσας κληθήσεται, ὅπερ Σωτὴρ ἐρμηνεύεται. Ἐπὶ σωτηρίᾳ γὰρ τῶν ἁμαρτόνων τὴν οἰκονομίαν ἐκείνην ποιήσομαι.

YND'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Ὁ ψευδῆς [μόνη] κατηγορία, ὧ σχεῦος θεοῦ, ἀλλὰ καὶ κομιδῆ ἀληθῆς, εἰ κατὰ πατρὸς γένοιτο μόνον, θλεθρον τῷ πατραλοῖα ὠδίνει, ὡς τῷ Χάμ, ἡ τοῦ Νῶε· ἧς καθαρεύσαντες Σὴμ καὶ Ἰάφεθ, καὶ σὺ ὁ ἐκείνων συναγωνιστῆς καὶ συγκληρονόμος, καὶ τὴν ἐκ μέθης σκεπάσαντες παροινίαν, μιᾶς καὶ ὁμοίας ἀξιωθήσεσθε εὐλογίας εἰκότως.

mirum in quod prædator incidit nomen usitatissimum Homero, sed, ut ex hoc loco intelligimus, etiam κύρσεις active significat occursum generosi pectoris in res duras et pericula. Κύρσεις πόνων igitur hic dicuntur, occursus in aleam præliorum. Has autem usitatas ad victoriam vias, expeditionem armorum et processus in acies, non adhibuit Ezechias; sed vice cunctorum istiusmodi apparatusum preces ac spem in Deum habuit. Non frustra: debellavit enim splendide ope angeli. Possin.

(57) Post νόμου codd. Vat. 649 et Alt. expungunt τὸν et illud transferunt post οὐδὲ, totum locum sic melius reddentes, ἀκούει, οὐ τοῦ νόμου εἶναι, οὐδὲ τῶν πρὸ τοῦ νόμου, etc. Id.

ΥΝΕ'. — ΣΥΜΜΑΧΩ.

A

CDLV. — SYMMACHO.

Περὶ ἀκτημοσύνης.

Ὅσα καὶ κἀταί σπανίως, ὡς πολύτιμα, καὶ τηρεῖται δυσκόλως, ὡς ἐπίβουλα, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει χρῆσιν τοῖς εὐτέλειαι καὶ εὐώνοις, ταῦτα Χριστιανῶν οὐ κτήσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ βίως ἠλωτριῶσθαι προσήκει· ὅσα ταῖς μὲν εἰς τοὺς πένθητας λυμαινόμενα εὐποιαίαι· τοῖς δὲ κεκτημένοις βασκαίνοντα τῆς αὐτηρίας.

ΥΝΓ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ, « Μὴ κόμοις καὶ μέθαις. »

Κῶμός ἐστιν, ὃ φιλότης, μεθυστικὸς αὐλὸς, ἐγχεροῖσιν οἴνου, ἐρεθίζων τὴν ἡδονάθειαν, καὶ θέατρον ἐσχημον ποιῶν τὸ συμπόσιον, κυμβάλους τισὶ καὶ ὄργανοις ἀπάτης καταθέλων τοὺς δαιτυμόνας· ὅς ἐξω στήσειν τῆς βασιλείας τοὺς χρωμένους αὐτῷ γέγραπται, ὡς ἐπίστασαι.

ΥΝΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ὡς νοητέον, « Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος. » Περὶ τῆς μουσικῆς ἢ ἡ Γραφὴ μνησθῆται.

Εἰ τῆς Γραφικῆς ζητεῖς μουσικῆς διασάφῃσιν, οὕτω νοητέον· « Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐν ἤχῳ σάλπιγγος, » ἐν τῇ μνήμῃ τῆς ἀναστάσεως, σάλπιγγι γενησομένης, ὡς γέγραπται· « Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ, » τῇ γλώσση ἡμῶν καὶ τῷ στόματι, ὡς πλήκτρῳ τινὶ τῷ πνεύματι κρουομένων· « Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ, » ἐν σαρκὶ καὶ ψυχῇ, ἀφ' ἧς ὡς χοροὶ αἱ πρὸς Θεὸν διαβαίνουσι θεήσεις. « Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ ὄργανῳ, » ἐν καρδίᾳ, καὶ παντὶ τῷ ἔσωθεν σπλάγγνῳ, καὶ νεύροις, ἅπερ ὄργανον κέκληκεν. « Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις, » τοῖς χελεσι, δι' ὧν τὰ ἔναρμόνια τῆς ψαλμωδίας πλέκεται μέλη.

ΥΝΗ'. — ΘΕΟΦΙΛΩ.

Ὅτι οὐκ ἐναντία τῆς παλαιᾶς νομοθεσίας ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία.

Οὐκ ἀπὸδὰ, οὐδ' ἀλλότρια τῆς τοῦ νόμου ἐντολῆς, ἡ εὐαγγελικὴ νομοθεσία παρέδωκε. Τοῦ μὲν γὰρ τὴν ἐκβασιν καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς ἀμαρτίας παιδεύοντος, αὐτὴ τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκώλυσεν, ὡς εὐεμπρωσιαν οὖσαν τῆς πράξεως, ἧς ἀναιρουμένης, οὐκ ἔχει χώραν ἡ ποίησις.

ΥΝΘ'. — ΘΗΡΑΣΙΩ.

Εἰς τὸ εἰρημέτρον, « Μακάριος, ὃς ἐν γλώσση οὐκ ἄλλοθῆσεν, οὐδὲ κατενύγη ἐν λύπῃ ἀμαρτίας. »

Τὸ ἐρώτημα τῆς ἀγάπης σου, τοιοῦτόν ἐστι·

⁴² Galat. v, 21. ⁴³ Psal. cl, 5-5. ⁴⁴ Math. v, 28. ⁴⁵ Eccli. xiv, 14.

De paupertate.

Quæ et raro atque ægre comparantur, ut **116** ingentis pretii, et cum difficultate conservantur, ut insidiis obnoxia, et eundem, quem vilia, exiguique pretii, usum habent, hæc non modo a Christianorum opibus et possessione, verum etiam ab oculis atque affectu remota esse convenit, ut quæ et conferendis in pauperes beneficiis labem afferant, et iis, a quibus possidentur, salutem invideant.

CDLVI. — PALLADIO DIACONO.

In illud, « Non comessationibus et ebrietati. »

Comessatio, vir amice, est tibie cantus cum largiore vino ad voluptatem et libidinem exstimulans, ac convivium in fœdum et obscenum theatrum mutans, atque per cymbala quædam et instrumenta ad fraudem accommodata convivas mulcens ac delinens: quam eos, qui ipsa utuntur, a cœlesti regno exclusuram esse, Litteris sacris proditum est⁴², quemadmodum ipse nosti.

CDLVII. — EIDEM.

Quomodo sit intelligendum: « Laudate eum in sono tubæ. » De musica cujus Scriptura meminit.

Si musicæ illius, de qua Scriptura loquitur⁴³, explanationem quæris, ad hunc modum intellige: « Laudate Dominum in sono tubæ: » hoc est, in memoria resurrectionis, quæ tuba flet, ut Scriptura testatur. « Laudate eum in psalterio et cithara: » hoc est, in lingua nostra et ore, a Spiritu sancto tanquam plectro quodam percussis. « Laudate eum in tympano et choro: » id est, in carne et animo, a quo tanquam chori, preces ad Deum transeunt. « Laudate eum in chordis et organo: » hoc est, in corde atque omnibus internis visceribus et nervis, quæ quidem organum appellavit. « Laudate eum in cymbalis jubilationis: » hoc est, in labiis, quorum adminiculo concinna et modulata psalmodiæ carmina contextuntur.

CDLVIII. — THEOPHILO.

Evangelicam doctrinam non esse contrariam veteri legi.

Non absoua, nec a legis mandato aliena lex evangelica nobis tradidit. Nam cum illa peccati eventum ac perpetrationem vetet, hæc mali principium, hoc est cupiditatem, prohibet⁴⁴, ut per quam ad actionem quispiam facile prolaboratur: qua sublata et exstincta, nullus actioni locus patet.

CDLIX. — THERASIO.

In illud, « Beatus qui in lingua non lapsus est, neque compunctus est in dolore peccati⁴⁵. »

Charitatis tuæ quæstio ad hunc modum explicari.

potest : « Beatus vir qui non est lapsus in lingua sua, » hoc est : Beatus est ille, qui nec verborum obscenitate ac turpitudine linguam suam commaculavit, nec cuiquam offensionis ansam per contumeliam præbuit. « Et non est stimulatus in tristitia delicti : » **117** nimirum vel pœnitentia ductus ob ea quæ inhoneste ac sæde locutus est, vel quod aliquem contumeliosis verbis offenderit, ac propterea dolore atque animi compunctione opus habuerit. Optabilior est enim lapsus e pavimento, quam a lingua. Multi quippe, cum cecidissent, terierunt.

CDLX. — MARTINIANO.

De iudicio.

Épicurus, tui gregis pastor, omnia temere ac fortuito in ortum prodiisse, ac rursus in nihilum reditura esse, impie pronuntiavit. Christus autem omnium effector, et Pater, et Deus, ac Servator, se in gloria venturum, atque unicuique juxta opera sua redditurum promisi. An igitur dignior illo hic sit, cui fides habeatur, pectoris, tui compunctionem ægre admittentis, est perspicere, ne forte in tuo contemptu tandem avertentis : ac tum ut tibi pœnitendi potestas fiat, quæras, cum jam pœnitentiæ nullus locus erit.

CDLXI. — THEANO.

Ornatus studium ac lapillorum flores, aurique cum iis connexio, atque intorti crines, et oculorum pigmenta, et pulchritudinis effictio, pravaque circa res hujusmodi artificia, quæ tibi curæ esse omnes referunt, necessarii usus honestati, et gravitati contumeliam inferunt, vitiosarum autem affectionum rabiem significant. Quamobrem si pactorum cum Christo initorum oblivione captus es, submonendi tui causa hæc scripsi. Sin autem, ut homo, mutatus es, fac quamprimum respiscas. Etenim Deo munus minime promississe, periculo vacat : at, cum aliquid voveris, id minime præstare, condemnatione dignum est.

CDLXII. — SERENO TRIBUNO.

Deum quidem semper habes consilia tua prospere dirigentem. Nunc autem in Thraciam, hoc est, perturbationum ac tumultuum arcem, profisciscens, Cæsaris largitione opus habes, quam ipsi copiose procurat Androgynus. Tu igitur consilii inopia laborans, ita te compara, tanquam inter medios leones projiciendus, atque orationis subsidium adhibe. Non dormitabit autem (hoc pro certo habeo) is qui te custodit. Verum improbitatis molas conteret, teque salvum et incolumem ad possessionis tuæ terram reducet.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(58) Μακάριος, ὃς οὐκ ὠλίσθησεν ἐν γλώσση αὐτοῦ. Editione omnes Sirachi cap. iv in pr. plenius habent : Μακάριος ἀνὴρ. Et adhuc plenius Clemens Alex. lib. 11, *Pædag.* c. 7, Μακάριος ὡς κληθῶς ἀνὴρ. Et mox, pro γλώσση omnes habent ἐτόματι. Sed. capit. xxv, 9, est, ὃς ἐν γλώσση

« Μακάριος, ὃς οὐκ ὠλίσθησεν ἐν γλώσση αὐτοῦ (58). » Μακάριος, φησιν, ὃς οὔτε αἰσχρότητι ῥημάτων τὴν γλώσσαν ἐμόλυνεν, οὔδὲ σκανδάλου τι τοι γεγένηται δι' ὕβρεως αἰτίας. « Τὸ (59) οὐ κατενούγη ἐν λύπῃ ἐμαρτίας, ἤτοι μεταγνοῦς ἐφ' οἷς ἀσέμνως καὶ αἰσχρῶς ἀπεφθέγγετο, ἢ τὸ μὴ τινα λυπήσαι δεσποῖς ἔπει, καὶ θεηθῆναι ἐπ' αὐταῖς κατανύξεως. Ὀλίσισμα γὰρ ἀπὸ ἐδάφους μᾶλλον, ἢ ἀπὸ γλώσσης. Πολλοὶ μὲν γὰρ πεσόντες, φησιν, ἀνέστησαν, εἰπόντες δὲ προσ- ἀπώλοντο.

resurrexerunt; ob prolatum autem sermonem in-

ΥΕ'. — MARTINIANO.

Περὶ κρίσεως.

« Ἐπίκουρος μὲν ὁ ποιμὴν τῆς ἀγέλης σου, αὐτοσε- δῖως πάντα γεγενῆσθαι, καὶ μετὰ ταῦτα ὡς οὐχ ὑπάρξαντα ἔσεσθαι ἀσεβῶς ἀπεφίνατο. Χριστὸς δὲ ὁ πάντων ποιητὴς καὶ Πατὴρ καὶ Θεὸς καὶ Σωτὴρ, ἤξειν ἐν δόξῃ ἐπηγγελματο, καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ ὡς ἐπραξεν. Εἰ τοίνυν ἀξιόπιστος οὗτος μᾶλλον ἐκείνου, τῆς σῆς ἐστὶ συνιδεῖν δυσκατανύκτου καρδίας, μήποτε φθασθῆς καταφρονῶν, καὶ τότε μετα- μέλεσθαι ζητήσῃ, ὅτε τόπος μεταμέλω οὐκ ἐστὶ.

ΥΕΑ'. — ΘΕΑΝΩ.

« Ἡ φιλοκοσμία, καὶ ἡ τῶν λίθων ἀνθή, καὶ τοῦ χρυσοῦ ἡ πρὸς τούτους ἀνάκρασις, καὶ πλόκαμοι ἐλιπτοί, καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφαί, καὶ κάλλους σοφισμὸς, καὶ αἱ περὶ ταῦτα κακοτεχνίαι, ὧν σε φρονιζεῖν ἀπαγγέλλουσιν ἅπαντες, τὴν μὲν σεμνότητα τῆς χρείας ἐνουβρίζουσι· παθῶν δὲ λύτταν σημαίνουσιν. Εἰ οὖν τῶν συνθηκῶν ἐπιλέλησαι, πρὸς ὑπόμνησιν γέγραφα· εἰ δ' ἐτράπης ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ θάπτον ἀνάνηψον. Τὸ γὰρ μὴ ἐπαγγεῖλαισθαι δῶρον Θεῷ, ἀκίνδυνον· τὸ δὲ εἰσάσθαι καὶ ἀθετησθαι, κατά- κριτον.

ΥΕΒ'. — ΣΕΡΗΝΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

« Ἐχεις μὲν Θεὸν αἰεὶ τὰς βουλὰς εὐοδοῦντά σοι. Νῦν δὲ πρὸς Θράκην στελλόμενος καὶ τῶν συγχύσεων τὴν ἀκρόπολιν, χρήσεις τῆς ὀρέξεως Καίσαρος, ἣν αὐτῷ μαστεύει σαφιλῶς ὁ Ἀνδρόγυνος. Καὶ σὺ μὲν ἀπορῶν ὡς μέσος λεόντων ῥιψησόμενος, γίνου προσευχὴν βοηθὸν χεκτημένος. Οὐ νυστάξει δὲ, οἶδα, ὁ φυλάττων σε, τὰς δὲ μύλας συνθλάσει τῆς πονηρίας, καὶ ἀποστρέψει σε μετὰ σωτηρίας εἰς τὴν γῆν (60) κατασχέσεώς σου.

ἐαυτοῦ οὐκ ὠλίσθησε. RITT.

(59) Post τὸ recte addunt δὲ codd. Vat. 649 et Alt. vers. seq. pro ἀπεφθέγγετο iidem merito rescribunt ἀπεφθέγγετο. POSSIN.

(60) Post γῆν recte addunt τῆς; cod. Vat. 649 et Alt. 10.

ΓΕΓ'. — ΔΙΟΝΥΣΙΩ ΝΕΩ.

Λύπην ἔχω μεγάλην, ὅτι ἀκούω σε, οὐ τὴν πα-
τράν σωφροσύνην ζηλοῦντα, ἀλλὰ ξένην ἐπιτη-
δεύοντα ἀισχύνην, ἀποκείραντα τὴν ἔσιν τοῦ φυσιο-
κοῦ τῆς τιμιότητος ἀνθους, καὶ πρὸς τὴν γυναικο-
νίτιν σχηματιζόμενον μᾶλλον. Ὅπερ οὐδὲν ἕτερόν
ἐστιν, ἢ τῷ ποιήσαντι μέμφεσθαι. Εἰ γὰρ τὴν σύγ-
χρονον τῆς τελειότητος τιμὴν παραιτῆ, ἀτελής μᾶλ-
λον εἶναι φιλονεικεῖς, εἰς ἀνδρας οὐ βουλόμενος
τελεῖν, ἀλλ' ἀμφιβολός τις ἐκτομίας καὶ εἶναι καὶ
φαίνεσθαι.

ΓΕΔ'. — ΣΑΛΟΥΣΤΙΩ.

Διαφορὰν μὲν ἔχειν δοκεῖ κατ' ἐπιτήδευσιν ἀπὸ
τῆς μοιχείας πορνεία. Καὶ μείζων ἢ μανία, ὅπτε
τῆ ὑπὸ ζυγὸν τις ἐπιλυττῆσαι. Ἐρευνωμένη δὲ καὶ
καθ' ἑαυτὴν ἢ πορνεία, πολλάκις εὐρίσκειται μοιχεία,
τῆς ἐπὶ τοῦ τέγους (61) ἐταιριζομένης ὑπὸ ζυγὸν
τελούσης ἔστιν ὅτε, ἀλλὰ καὶ χεῖρονά τισι συνέδη
πορνομανέσι. Πολλάκις γὰρ ὁμοπατέριος συνεφύρη-
σαν νόθοις, καὶ ἄλλοι θυγατέρας ἰδίαις πορνικῶς
αὐτοῖς γεννηθείσας. Καὶ γέγονεν αὐτοῖς ἢ φιλήδονος
μέθη, βάραθρον Περσικῆς ἀπωλείας (62).
Ab libidinosā temulentia Persici exitii vorago ipsis facta est.

ΓΕΕ'. — ΖΩΣΙΜΩ.

Εἰς τοσοῦτόν σε φασὶ τινες ἐληλακέναι γαστριμαρ-
ρίας, ὡς τῆς διαίτης (63) σου τὰ λείψανα, ἄλλης εἶ-
ναι τραπέζης ὀψώνια· καὶ ταῦτα κώμοις μερίζοντα
τὴν ἐστίασιν. Ἐφ' οἷς θερμῶς μοι δακρύειν ἐπέρχε-
ται, ὅτι πλαγίως πρὸς Θεὸν πορευόμενος, καὶ ἐναν-
τίος τοῖς αὐτοῦ νόμοις φαινόμενος, ἔξεις αὐτὸν θυμῷ
πλαγίω πρὸς σὲ πορευόμενον.

ΓΕΖ'. — ΣΕΡΗΝΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Ὅπερ αἱ τῶν πηγῶν σήραγγες ἀπαντλοῦμεναι,
δαφνιέστερον βρύουσιν, ὑπὲρ τὸ πρότερον μέτρον
ἀναπηδῶσαι· καὶ μαστοὶ θηλαζόμενοι οὐκ ἐκλείπου-
σιν, ἕως πρὸς στερέμνιαν τροφὴν ἀνδρωθῆ ὁ ὑποτί-
θιος (64)· οὕτω καὶ πλοῦτος ἀντλούμενος, ἐλάττωσιν
οὐχ ὑφίσταται. Οὐδὲ μαστὸς εὐποιίας ἐκτρέφων
τοὺς διὰ Θεὸν νηπιάζοντας, κένωσιν ὑπομένει ἢ
ἐνδοεῖαν, μέχρις ἂν πρὸς τὴν ὄντως παραπέμψῃ τε-
λείωσιν.

ΓΕΤ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Πάντα ἢ θεῖα καὶ ἀκήρατος φύσις τὰ τῶν τιμω-

A

CDLXIII. — DIGNYSIO JUVENI.

Magno mœrore afficior, quoniam te paternæ pu-
dicitiaæ æmulum haudquaquam esse audio, verum
peregrinam turpitudinem consecrari, faciem tuam
naturalis honestatis et gravitatis flore spoliantem,
et eam in muliebrem potius transformantem. Quod
quidem nihil aliud est, quam eum a quo effectus
sis, accusare. Etenim si contemporaneum perfe-
ctionis honorem repudias, imperfectus potius esse
studes, in hominum videlicet numero censi non
lens, 118 verum dubius quidam spado et esse et
videri.

CDLXIV. — SALUSTIO.

Si studium atque institutum spectes, stuprum
quidem ab adulterio differre videtur. Ac major est
furor, cum quis rabido quodam impetu in conjuga-
tam fertur. Cum autem stuprum per se ac priva-
tim excutitur, sæpe adulterium esse reperitur :
quippe cum ea, quæ pudicitiam suam in tecto cu-
jusvis libidini prostitutam habet, interdum matri-
monii vinculis constricta sit. Quinetiam graviora
quoque nonnullis insano meretricum amore flagran-
tibus acciderunt. Persæpe enim cum spuris fratri-
bus sese contaminarunt. Atque item alii cum filiabus suis, quas ex meretricio concubitu extulerant.

CDLXV. — ZOSIMO.

Eo voracitatis te processisse quidam aiunt, ut
victus tui reliquæ alterius mensæ obsonia sint :
idque cum epulas comessationibus distribuas.
Quo quidem nomine calentes lacrymas emittere
mihi in mentem venit : quod cum oblique ad
Deum gradiaris, atque ipsius legibus adversarium
te præbeas, ipsum quoque in obliqua ira ad te gra-
dientem habiturus sis.

CDLXVI. — SERENO TRIBUNO.

Quemadmodum fontium gurgites cum hauriuntur,
uberius scaturiunt, altiusque quam prius existi-
liunt ; ac mamillæ cum suguntur, non ante deficiunt
quam infans ad solidiorem cibum admittendum ado-
leverit : eodem modo divitiæ, cum hauriuntur, de-
crementum non patiuntur ; nec beneficentiæ ma-
milla eos, qui Christi causa pueros se præbent,
nutriens exhauritur, aut penuriam et egestatem
perpetitur, quoadusque ad veram perfectionem eos
transmisit.

CDLXVII. — ISIDORO ΔΙΑΚΟΝΩ.

Divina et immortalis natura omnia suppliciorum

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(61) Ἐπὶ τοῦ τέγους. Id est in tecto, quod Billius in sua interpretatione omisit. Solebant autem antiquius in tectis prostare meretrices, sequæ aliorum libidini tanquam publicas victimas prostituere. Vid. Clementem Alex. lib. iii *Pædag.* et lib. iii *Stromat.* RITT.
(62) Βάραθρον Περσικῆς ἀπωλείας. Ita loquitur, quia Persæ cum parentibus quoque miscebantur. Gallus :

Nam magus ex matre et nato nascatur oportet, Si vera est Persarum impia religio.

Cf. Theodoret. *Græcar. affect. curat.*, serm. 9, *De legibus.* RITT.

(63) E regione vocis διαίτης cod. Alt. scribit in margine εὐωχίας διαίτης σου, etc. POSSIN.

(64) Recte mutant codd. Alt. et Vat. 649 ὑποτίθιος in ἀποτίθιος. Iq.

exempla improbis jure ac merito invecata, Litterarum sacrarum monumentis emendationis nostræ causa consignavit : ut ejusdem poenæ metu ab iisdem flagitiis deterreamur. Quamobrem, si poenas metuimus, per dogmata religio cultusque divinus conservetur.

CDLXVI. — ORIONI MONACHO.

De conversatione monachorum.

Ad comparandam virtutem haud satis est monasticam vitam profiteri : verum ad id quoque modestia accedat necesse est. Nam si lenitatis certamen obeuntes, turbulenta mente illud interrumpamus, hoc nihil aliud fuerit, quam salutem quidem consequi velle : ea autem, quæ ad ipsam consequendam adminiculo sunt, efficere nolle.

119 CDLXIX. — HIERACI.

*Qualia dicit bona terræ propheta*⁴⁵.

Per bona terræ, Scriptura hujusce vitæ commodam intelligit, per participationem idem cum futuris nomen obtinentia : Deo nimirum imbecillitatem nostram summa sapientia instituyente, ac per ea quæ in sensum cadunt ad ea quæ animo et intellectu percipiuntur, nos velut porrecta manu ducente.

CDLXX. — THEODORO SCHOLASTICO.

Tu quidem opus omne, quod manibus elaboratur, turpe ac probrosum esse existimas, cum alioqui utile sit, atque ad tuendam vitam conducatur. At Mitylenæus Pittacus, quamvis rex esset, pistrinum tamen manibus suis extruebat, simulque et actuose **C** se exercebat, et cibum operabatur.

CDLXXI. — CYNEGIO.

De servis.

Servis, tanquam nobis ipsis, utendum est. Homines enim illi nostri instar sunt. Anticipata quippe opinio, aut belli fortuna, aut armorum vis, eos in aliorum possessionem redegit. At re vera omnes unum atque idem sumus, sive naturam, sive fidem, sive futurum judicium spectemus.

CDLXXII. — THEONI.

Quod graviores poenas dabunt ii qui post gratiam Deum irritarunt, quam qui olim peccarunt.

Quod neque illi, qui ante conditam legem cognitionem Dei propulerunt, excusationem habituri **D** sint, ut qui eam legis magisterio minime perceperint, ex sapienti viro Paulo discas licet, qui invisibilia Dei a creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspici testatur⁴⁶. Quod si venia illi carent, quam tandem ii veniam habituri sunt, qui nunc in Deum peccant?

⁴⁵ Isa. 1, 19. ⁴⁶ Rom. 1, 25.

Αριών υποδείγματα δικαίως επαχθέντα τοῖς πταισµασι πρὸς διόρθωσιν ἡµῶν ἀνάγραπτα ἔθετο, ἵνα τῷ φόβῳ τῆς ἰσῆς κολάσεως φύγωµεν τὴν κοινωνίαν τῆς πράξεως. Εἰ τοίνυν δεδίττεται τὰ ἐπιτίµια, φυλαχθῆ (65) τὸ σέβας τοῖς δόγμασι.

ΥΣΗ'. — ΟΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΧΩ.

Περὶ πολιτείας μοναχῶν.

Οὐκ ἀρκεῖ πρὸς ἀρετὴν τὸ ἀσκεῖν, ἀλλὰ χρὴ καὶ μετριάσειν πρὸς τῷ ἀσκεῖν. Εἰ γὰρ ἀγῶνα πραγµατικῆς μετερχόµενοι, γνώµη τοῦτον παραχῶδεις ἐγκόπτοµεν, οὐδὲν ἕτερον ἐστίν, ἢ θέλειν µὲν σωτηρίας τυχεῖν, µὴ θέλειν δὲ ποιεῖν τὰ πρὸς αὐτὴν συμβαλλόµενα.

B

ΥΣΘ'. — ΙΕΡΑΚΙ.

Ποῖα λέγει ἀγαθὰ τῆς γῆς ὁ προφήτης.

Ἄγαθὰ τῆς γῆς τὰ ἐνταῦθα λέγει καλὰ ἡ Γραφή, κατὰ µετουσίαν τῶν µελλόντων συνωνυµούτα· παιδαγωγούντος τῆν ἀσθένειαν ἡµῶν πανσόφως τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τῶν αἰσθητῶν χειραγωγούντος πρὸς τὰ νοούµενα.

ΥΘ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Αὐτὸς µὲν ἐφύθριστον γῆν πᾶσαν χειρόκμητον ἐργασίαν, βιωφελῆ τε ὑπάρχουσαν καὶ πρὸς τὸ ζῆν χρησιµεύουσαν. Ὁ Μιτυληναὸς δὲ Πιττακὸς, καίτοι βασιλεὺς ὢν, τὸν µύλωνα ἠτύουργει, καὶ ἐνεργῶς γυµναζόµενος, καὶ τὴν τροφὴν ἐργαζόµενος.

ΥΟΑ'. — ΚΥΝΗΓΙΩ.

Περὶ οἰκετῶν.

Τοῖς οἰκέταις χρηστέον ὡς ἑαυτοῖς (66). Ἄνθρωπος γὰρ εἰσι καθ' ἡµᾶς. Ἡ γὰρ πρόληψις, ἢ τύχη πολέμου, ἢ τυραννὶς ὀπλων, τούτους ἐποίησατο κτήµατα. Ἄλλ' οἱ πάντες ἐν ἑσµεν καὶ τῇ φύσει καὶ τῇ πίστει, καὶ τῇ µελλούσῃ κρῖσει.

ΥΟΒ'. — ΘΕΩΝΙ.

Ὅτι µεῖζοτα τοῖς οὖσι (ἰ. τίσοισι) δικὴν τῶν πάλαι ἀµαρτησάντων οἱ µετὰ τὴν χάριν τὸν Θεὸν παροργίζοντες.

Ὅτι οὐτε οἱ πρὸ νόµου τὴν τοῦ Θεοῦ παρωσάµενοι γινώσκιν, ἀπολογίαν ἔξουσιν, ὡς ταύτην νόµῳ µὴ διδαχθέντες, ὁ σοφὸς παιδεύει σε Παῦλος, τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήµασι νοούµα (67) εἰρηκῶς καθορᾶσθαι. Εἰ δὲ ἐκείνοι ἀσύγγνωστοί, τίνα ἔξουσι συγγνώµην, οἱ νῦν εἰς Θεὸν ἀµαρτάνοντες;

VARLE LECTIONES ET NOTÆ.

(65) Pro φυλαχθῆ τὸ σέβας, etc, longe [melius] eodd. Vat. 649 et Alt. legunt, φυλαχθῆτω σέβας, etc. POSSIN.

(66) Servi quomodo sint tractandi vide et apud Plinium lib. III, epist. 14, et apud Leonem Magnum serm. 3 de Quadragesima. c. III omnibus, inquit,

hominibus nature deligenda est communio, quæ nos etiam iis benignos debet efficere qui nobis quacunquē sunt conditione subjecti, etc. RITT.

(67) Pro νοούµα, vocabulo nihili, verum reponunt cod. Vatic. 649 et Alt. νοούµε-α scribes. POSSIN.

ΥΟΓ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ, « Καὶ ἔθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς. »

Εἰ ἐλαττώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ σημειοῦ νομίζουσιν οἱ κακόσχολοι, τὸ τῷ εὐαγγελιστῇ περὶ αὐτοῦ εἰρημένον, « Δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρὸς, » ἐλαττώσασθαι καὶ τὸν Θεὸν εἰς ἀγαθότητα, νομίζέτωσαν, τοῦ Δαβὶδ λέγοντος, « Ὡς ἀγαθὸς τῷ Ἰσραὴλ ὁ Θεός; » Εἰ δὲ ἐνταῦθα κατὰ ἐπίτασιν τὸ, « Ὡς ἀγαθὸς, » εἴρηται, κάκεισε τὸ, ὡς Μονογενοῦς, κατὰ βεβαίωσιν καὶ ὁμοίωσιν γέγραπται.

ΥΟΔ'. — ΝΕΩΤΕΡΟΙΣ ΜΟΝΑΧΟΙΣ.

Περὶ τύφου.

Εἰ νομῖμος ἀσκαίτε, νηστεύοντες μὴ τυφοῦσθε· εἰ δὲ ἐπὶ τούτῳ αὐχεῖτε, μᾶλλον κρεωφαγεῖτε.

ΥΟΕ'. — ΠΑΥΛΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ ἐλεημοσύνης.

Σίμωνα τὸν ἀγαπητὸν ἡ σισύρα συνίστησι γυμνὸν, ἦν ἀμπέγεται. Καὶ ἐπειδὴ ἀπαίρει πρὸς Αἴγυπτον, σκεπάσματος δέεται. Ἐγὼ τοίνυν σοι τοῦτον συνιστῶ· ὁ δὲ νόμος τοῦ Βαπτιστοῦ, χιτῶνα παρὰ σοῦ ἀπαιτεῖ. « Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδίδτω τῷ μὴ ἔχοντι, » λέγων. Εἰ δὲ χρῆ καὶ ἐναλλάξαι διὰ περισσεῖαν τὴν ἀπόφασιν, ὁ ἔχων δεκαδύο χιτῶνας, μεταδίδτω τῷ μὴ ἔχοντι ἓνα.

ΥΟΖ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Περὶ πίστεως.

Τὸ Πῶς, ἐπὶ Θεοῦ χῶραν ἔχειν οὐ δύναται (67*), οὐ καὶ μόνῃ ἢ βούλησιν ἔργον ἐστὶ παράδοξον.

ΥΟΖ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ « Οἱ ἐν σαρκὶ ὄντες, Θεῶ ἀρέσκει οὐ δύναται. »

Τὸ τῆς σαρκὸς ὄνομα, διχῶς παρὰ τῇ θεῖᾳ εἴρηται Γραφῇ· ποτὲ μὲν κατὰ τὴν φύσιν αὐτὴν, ποτὲ δὲ κατὰ τὸ φρόνημα καὶ φθοράν. Καὶ τῆς μὲν ἀπόδειξις, « Τὸ πνεῦμα σὰρκα καὶ ὄστια οὐκ ἔχει, καθὼς με θεωρεῖτε ἔχοντα· » τῶν δὲ, ὅτι « Σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομησαὶ οὐ δύναται (68). » Ὁ τοίνυν τὴν φθοράν καὶ τὸ φρόνημα παιδαγωγῆσαι βουλόμενος, μαραινῆ τὰ τῆς σαρκὸς ὑπεκκαύματα, καὶ ἀρέσκει Θεῶ ἔτι σαρκὶ συνεχόμενος, καὶ

* Joan. i, 14. ** Psal. lxxii, 1. *** Luc. iii, 41.

(67*) Τὸ πῶς, ἐπὶ Θεοῦ χῶραν ἔχειν οὐ δύναται. Imo etiam certum infidelitatis indicium est, de Deo quaerere, Quomodo? Justinus Martyr in Expositione fidei: Σαφὴς ἔλεγχος ἀπιστίας, τὸ πῶς περὶ Θεοῦ λέγειν. Quid? quod etiam homo ethnicus hoc agnovit Pindarus, cum ait Pythic. x: θεῶν τελεσάντων, οὐδὲν ποτε φαίνεται ἔμμεν ἀπιστων. Et antiquior ipso Linus.

A CDLXXIII. — PALLADIO DIACONO.

In illud, « Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti *'. »

Si Dei Filium hoc argumento imminui existimant homines male feriat, quod de eo ab evangelista dictum est, « Gloriam tanquam Unigeniti a Patre, » Dei quoque bonitatem propterea imminui existiment, quod David his verbis utatur: « Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde *'! » Quod si hoc loco hæc verba, Quam bonus, per amplificationem dicta sunt: illic quoque hæc verba, tanquam Unigeniti, per confirmationem ac similitudinem scripta sunt.

CDLXXIV. — JUNIORIBUS MONACHIS.

De fastu.

Si monasticam vitam legitime colitis, jejunantes a fastu alienos vos præbete. Sin autem hoc nomine insolescitis, carnes potius edite.

120 CDLXXV. — PAULO DIACONO.

De eleemosyna.

Simonem, quem ego imprimis amo, ex caprinis pellibus contexta vestis, qua amictus est, nudum esse ostendit. Et quia in Ægyptum proficiscitur, indumento opus habet. Hunc igitur ego tibi commendo, et quidem Baptistæ lex tunicam abs te his verbis flagitat: « Qui habet duas tunicas, det non habenti *'. » Quod si propter redundantem copiam hæc sententia immutanda est, qui duodecim tunicas habet, ei qui ne unam quidem habet, impertiat.

CDLXXVI. — ATHANASIO PRESBYTERO.

De fide.

Hæc vox, Quomodo, in Deo locum habere non potest, cujus vel sola voluntas opus est admirandum.

CDLXXVII. — EUTONIO DIACONO.

In illud, « Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. »

Carnis vocabulum bifariam in Scriptura usurpatur. Quandoque enim de natura intelligitur, quandoque autem de affectu ac lahe. Prioris significationis exemplum hoc est, « Spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere *'; » posterioris, « Caro et sanguis regnum Dei hæreditate possidere non possunt *'. » Quocirca is, qui labem et corruptelam, atque affectum coercere studet, carnis igniculos et incitamenta debilitat, Deoque, etiamnum

** Luc. xxiv, 39. *** I Cor. xv, 50.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

Ῥάδια πάντα Θεῶ τελέσαι, καὶ ἀρήνυτον οὐ-
[δέν. RITI.]

(68) Post δύναται quædam ommissa recte supplet col. Alt. hæc adiungens: Καὶ οἱ ἐν σαρκὶ ὄντες, Θεῶ ἀρέσκειν οὐ δύναται. Citarat nimirum et alium Pauli locum ex Ep. ad Rom. cap. viii, v. 8, ubi σὰρξ in eadem notione ponitur. POSSIN.

corporis vinculis constrictus, placet, atque cum corpore, tanquam a corporea mole secretus, regni ipsius hæreditatem consequitur.

CDLXXVIII. — ISIDORO.

Quod Domiaus carnalem ortum ex Davidis semine habuerit, et Matthæus, et Paulus, et David, divini viri, apertis verbis pronuntiant. Ille, cum scribit, « Liber generationis Jesu Christi filii David ». Alter, cum perspicue asserit quod Dominus noster secundum carnem ex Juda ortus sit. Postremus denique, cum ait : « Semel juravi in sancto meo, si David mentiar, semen ejus in æternum manebit. Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo : et testis in cælo fidelis ». Quibus nimirum verbis Domini nostri cum carne in cælum ascensum designat, sempiterna futura, utpote Deo Verbo ita copulata, ut jam nulla ratione divelli queat.

CDLXXIX. — CYRECIO.

Quemadmodum vinum, cum ultra satietatem infunditur, omnes sensuum meatus, ac cerebri membranas implet, mentemque in dementia convertit : ad eundem modum iracundia extra metas suas prosiliens, mentem temulentam reddit, eam videlicet furore afficiens, ac sobrietatis et vigilantie ordinem per contumeliam et petulantiam infringens. Quapropter ab utroque abstineamus : nec per potum aut iracundiam mentis arcem obsideamus.

121 CDLXXX. — CANDIDIANO.

Quid eum injuria afflicere studeas, quem potius charum habere debebas, ut qui tibi, quæ de te omnium existimatio ac sententia esset, aperuerit? Similitates enim ac dissidia homines acutos ac solerti ingenio præditos persæpe correxerunt, dum ut quæ ab iis contumeliose perpetrata fuerant, sanarentur, effecerunt. Quocirca si contumeliæ ducis ea quæ audisti, cura ut per probas actiones teipsum ab omni contumelia purum atque immunem custodias. Nam si opera emendaveris, maledicta quoque et convicia de medio tollentur.

CDLXXXI. — HIERONI.

Si ex libri lectione fructum aliquem percepisti, reipsa id ostende. Si autem in iis rebus atque institutis permanes, quæ ille reprehendit et insectatur, eum abs te condemnari apparet. Ac posthac nec per litteras sermonem ullum tecum conferemus, nec librum postulanti præbebimus, nisi prioris quoque fructum et utilitatem perspiciamus.

CDLXXXII. — ESAIÆ.

Aiunt nonnulli te in deserto loco inconitam tur-

¹ Matth. 1, 1. ² Hebr. vii, 14. ³ Psal. lxxxviii, 36, 38.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(69) Post *σαρκός* recte supplent dè codd. Vat. 649 et Alt. Possin.

(70) Non *Κυρηκίω* sed *Κυρηνίω*, *Cyrenio*, hæc epistola inscribitur in codd. Vat. et Alt. Id.

(71) Confer Plutarchii lib. *De utilitate ex inimicis capiendâ*, et Chrysostomum in I ad Thess. RITT.

ΥΟΗ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ.

Ὅτι ἐκ σπέρματος Δαβὶδ τὴν κατὰ σάρκα γενέσιν ἔσχεν ὁ Κύριος, καὶ Ματθαῖος καὶ Παῦλος καὶ Δαβὶδ, οἱ θεσπέσιοι, σαφῶς ἀποφαίνονται· ὁ μὲν γράφων, « Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαβὶδ » ὁ δὲ πρόδηλον, ὡς ἐξ Ἰουδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν τὸ κατὰ σάρκα· ὁ δὲ Δαβὶδ, « Ἀπαξ ὤμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαβὶδ φεύσομαι, τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μένει, καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ἥλιος ἐναντίον μου· καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός· » τὴν μετὰ σαρκός (69) διὰ τούτων σημαίνων τοῦ Κυρίου ἀνάληψιν ἐν οὐρανῷ, ἀδίδου ἔσομένης, ὡς ἀδαιρέτως λοιπὸν τῷ Θεῷ. Δόγῳ ἡνωμένης.

ΥΟΘ'. — ΚΥΡΗΚΙΩ (70).

Ὅσπερ ὁ οἶνος ὑπερκορῆς ἐγγεῶμενος, τοὺς τῆς αἰσθήσεως ἅπαντας καὶ πόρους καὶ αὐλοὺς καὶ μήνιγγας πληροῖ, καὶ τρέπει πρὸς ἄνοιαν τὴν διάνοιαν· οὕτω καὶ [ὁ] θυμὸς ἐξω τῆς οἰκειᾶς τάξεως πηδῶν, μέθης ἔργον ἀποφαίνει τὸν νοῦν, μαινάδα τὴν φρένα ποιών, καὶ λύων παροινία τὴν τάξιν τῆς νήφειας. Ἄμφοτέρων τοιγαροῦν ἀποσχόμεθα, οὔτε ποτῶ οὔτε θυμῷ πολιορκοῦντες τοῦ νοῦς τὴν ἀκρόπολιν.

ΥΠ'. — ΚΑΝΑΙΔΙΑΝΩ.

Τί σπεύδεις ἀδικεῖν, ὃν ἔδει μάλλον φιλεῖν, τὴν πάντων περὶ σοῦ γνώμην σοι φανερούσαντα (71); Ἄγὰρ διαφοραὶ πολλάκις διωρθώσαντο τοὺς ἀγγίλους (72), τὰ πραχθέντα ὑβριστικῶς λαθῆναι παρασκευάσασαι. Εἰ τοίνυν ὑβριν ἤγῃ ἅπερ ἤκουσας, τῇ πράξει σαυτὸν ἀνύβριστον φύλαξον. Εἰ γὰρ τὰ ἔργα σου βελτιώσεως, καὶ [αἱ] λοιδορίαι οἰχθήσονται.

ab omni contumelia purum atque immunem custodias. Nam si opera emendaveris, maledicta quoque et convicia de medio tollentur.

ΥΠΑ'. — ΙΕΡΩΝΙ.

Εἰ σέ τι ὤνησεν ἡ τῆς βίβλου ἀνάγνωσις, δεῖξον ἐπὶ τῆς πράξεως. Εἰ δὲ μένεις ἐφ' ὧν ἐκείνη κατηγορεῖ, φαίνη καταγινώσκων αὐτῆς. Καὶ πάντως ἐπὶ τούτοις ἡμεῖς οὔτε φβεγξόμεθ' αἰ πρὸς σέ διὰ γράμματος, οὔτε βιβλίον αἰτοῦντι παράσχωμεν, εἰ μὴ καὶ τῆς προτέρας καρπὸν θεασώμεθα

ΥΠΒ'. — ΗΣΑΙΑ.

Τινές σέ φασιν ἐπ' ἐρημίας ὀχλαγωγεῖν, καὶ ἐν

μεσφ δῆμων ὀπλοφορεῖν, καὶ τῷ Δαβὶδ εὐκρίναι φαντάζεσθαι, ἀπὸ τοῦτο πᾶσιν ἐμμανῶς ἐγκαλοῦντα. Ἰσθὶ δὲ, στέλιε καὶ ἐμβρόντητε, ὅτι ὁ μέγας Δαβὶδ οἰκονομία Θεοῦ σκεπαζόμενος, τὴν τοῦ Σαοῦλ ἐπιβουλὴν διεδίδρασκεν, εὐεργετῶν μὲν, ἀθετούμενος δὲ, καὶ ὡς τεύχος τοῖς γειτονοῦσιν αὐτῷ καὶ φαινόμενος καὶ γινόμενος, ὡς οἱ παῖδες ἐμαρτύρουν τοῦ Νάβαλ. Σὺ δὲ οὐ μόνον τοῖς γείτοσι δυσμενὴς εἶ καὶ ἀπάνθρωπος, ἀλλὰ καὶ τοῖς πόρρω ἐπιβουλεύειν σπουδάξεις. Ὅρα οὖν μὴ [σέ] τις θεήλατος διορθώσῃται μάλιστα, εἰ μὴ μεταβάλοι τῆς φαύλης καὶ κακίστης σου γνώμης.

immisum quoddam flagrum castiget, nisi tu a prava et

cruentitas.

ΥΠΓ'. — ΣΥΝΕΣΙΩ.

Περὶ Καππαδοκῶν.

Πάλιν ὁ Καππαδόκης ἐπὶ στρατοπέδου, ὡς ἔγνωμεν, τὴν ἀρχὴν ἑαυτῷ τὴν ἀθλίαν μνηστεύεται, ἵνα διδυμος ἡμῖν ἐπισητῇ Καππαδόκης, πρὸς τῇ ἐνοίκῳ μισανθρωπία καὶ τὴν κακὴν προσλαβῶν δυναστείαν. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι [οἱ] τὰ χρηστὰ ἐπαγγέλλοντες, ὅτι δὴ τῶν οικείων συμφυλιῶν ἀρξαι ἱμεῖρεται. Ὁ καὶ [ὁ] Θεὸς ἐπινεύσειεν, ὡς ἂν πρόποντα τροφεία τῇ τιτθῇ ἀποδώσῃ ἀνθ' οὗ ἔσπασε γάλακτος, ἰδὼν αὐτὴν ἀντιποτιζῶν, ἣν ἴσως σὺν τῷ γάλακτι ἔσπασε, persolvat, pro eo lacte, quod ab ea suxit, venenum, quod

bibendum porrigens.

ΥΠΔ'. — ΣΕΛΕΥΚΩ.

Ὁ φθορεὺς τῶν πολιτῶν ἡμῶν Καππαδόκης (73) νῦν ἐπὶ στρατοπέδου πάλιν ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν ἐκδικεῖ. Σὺν τοίνυν ἐστὶ τοῦ ἔχοντος παρὰ Θεοῦ τὴν ἰσχύν, τοῦτο κωλύσαι, καὶ τῆς προτέρας αὐτὸν εὐθύνας εἰσπράξασθαι κακίας. Εἰς ἐκείνην δὲ λιχμησαί τὴν ἐνεγκούσαν αὐτὸν ἐσχάτιαν, ὡς ἂν μάθοιεν οἱ τοῦ ἀνδραπέδου ὁμόφυλοι ἐν αὐτοῖς τὴν πονηρίαν ἐντήκειν, καὶ μὴ πέραν τῆς [ἑαυτῶν] ἔξεμούντες, τὰς ὑγιαίνουσας αἰσθήσεις καὶ χώρας τοῖς λοιμοῖς τρόποις αὐτῶν διαφθείρειν.

mentes, sanas mentes et regiones pestiferis suis moribus labefactare.

ΥΠΕ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ.

Περὶ τῶν αὐτῶν.

Καρχηδονίους νόμος κωλύει διέπειν ἀρχὴν, ἤτιονας κακοῦς. Καππαδόκας δὲ τοὺς μεγάλους πονηροῦς, οὐκ εἰργεῖ νόμος ἀρχῆς. Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ βούλει πάντας εὐεργετεῖν, καὶ σύνδρομον ἔχεις τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν, ἢ τὸν νόμον ἀντάλλαξον, μᾶλλον Καππαδόκας Καρχηδονίων κωλύων, ἢ σύναψον [καὶ] τοῦτους ἐκείνοισι. Εἰ δὲ, ὡς εἶκός, χρήμασι τὰς ἀρχὰς ἐξωποῦνται, ἅς καὶ βάββαρος τις ὠνούμενος, οὐ κωλύεται μόνον, εἰ τὰ χρήματα διδῷ, ἀλλὰ

A bam ducere, atque in medio vulgi agmine arma ferre, in eoque te Davidis exemplum referre opinio- nis errore tibi fingere, hoc ipsum cunctis furiose ob- jicientem. Velim autem scias, o miser atque atto- nite, quod magnus ille David, divini consilii præsidio septus, insidias Saulis vitabat, præclare quidem me- rens, ipse autem spretus ac rejectus⁵⁵, atque iis, quos vicinos habebat, pro muro sese, præbens, quem- admodum ipsi quoque servi Nabal testabantur⁵⁶. At tu non modo vicinis infestus et inhumanus es, verum iis etiam, qui longe abs te dissiti sunt, insi- dias struere laboras. Vide igitur ne te divinitus scelerata tua sententia ad meliorem mentem te

B

CDLXXXIII. — SYNESIO.

De Cappadocibus.

Cappadox rursum in castris, ut quorundam ser- mone intellexi, miserum provincie nostræ impe- rium ambit, ut geminus ad nos Cappadox accedat, adjuncta nimirum ad nativam et internam crudeli- tatem improba auctoritate ac potentia. Sunt autem rursum, qui lætiora nuntiant, hoc est, eum popularium suorum imperium et præfecturam affe- ctare. Quod utinam Deus nutu suo concedat: quo congruam educationis suæ mercedem nutrici suæ quod fortasse una cum lacte traxit, ei vicissim

C

CDLXXXIV. — SELEUCO.

Cappadox ille, civium nostrorum corruptor ac de- pravator, nunc in castris id rursum agit ac molitur, ut nobis præsit. Est igitur tui muneris (qui robur a Deo consecutus es) hoc prohibere, ac prioris etiam improbitatis pœnas 122 ab eo expetere: aut certe extremi illius terræ recessus, ex quo ortum traxit, cribrandi ac pervastandi potestatem ipsi potius fa- cere: quo mancipii illius tributes, et populares im- probitatem in seipsis consumere atque extabefacere condiscant, ac non ultra regionem suam eam evo-

D

CDLXXXV. — ISIDORO.

De iisdem.

Carthaginienses, homines minus malos, lex ma- gistratum gerere prohibet. Cappadoces autem, quo- rum ingens est improbitas, nulla lex ab imperio ac præfectura removet. Quoniam igitur et de omnibus bene mereri cupis, et parem cupiditati potentiam habes, aut legem immuta, Cappadoces potius quam Carthaginienses a gerendo imperio arcens, aut cum his illos quoque copula. Quod si, ut vero consenta- neum est, pecuniis imperia emercentur (quæ bar-

⁵⁵ I Reg. xxii, xxiii, xxiv. ⁵⁶ I Reg. xlv, f6 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(73) Recte ponit editor asteriscum hiatus in licem post vocem Καππαδόκης hunc explet cod. Alt. sic

continans: Ὁ ἀρχάμενος ὡς Καππαδόκης νῦν ἐπὶ στρατοπέδου, etc. Possin.

barus etiam quispiam emens, non modo prohibetur, sed etiam gravissime supplicio multatur, si pecunias dederit), at sic quoque Cappadocibus duntaxat imperent, qui hoc merentur, ut suis vinciantur caenis.

CDLXXXVI. — FLORENTIO.

De eodem.

Gigantium istic habes, domine, qui ea, quæ prius egit, incognita atque obscura esse putat, rursumque imperium ac præfecturam adipisci meditatur. Quoniam igitur plurimis incommodis atque calamitatibus nos hic affectit (quo nomine in eum a vestra integritate animadverti oportet), proluxa vero oratione ad ipsius facinora cognoscenda minime indigetis, utpote multis curis undique obsessi, hoc habete: Cappadox est, ut Cappadox imperium gessit. Quare Cappadoce amplius a vobis laud quidquam obtineat.

CDLXXXVII. — ARCHONTIO.

De eodem.

Impius Gigantius, qui adversus miseros agricolas calumniam struxit, tanquam videlicet vectigalia quædam ac tributa subripuisent, quique Augusti censum ac descriptionem auxit, etsi alloqui ipsius gravissimam et acerbissimam, posteaquam jam pridem imperatorem adduxit, ut sibi tanquam vera loquenti, animum adjiceret, iisque qui in vicis et pagis habitant, calamitatum causam præbuit, in Thraciam se confert, ea mente ac studio, ut imperium rursus consequatur. Non es autem nescius quantam hominum multitudinem descriptione sua in fugam conjecerit, qui nimirum patriam libertatem ligone atque aratro commutarunt. Quapropter tibi velim curæ sit, ne ille imperium rursus arripiat, et omnes Cappadoces efficiat: quibus victus ratio non aliunde quam ex servitute atque agricultura constat.

CDLXXXVIII. — THEOBORO SCHOLASTICO.

Ad discipulos.

Quisquis et stirpes serit et agrum colit, spe meliore suos labores sustentat: fructuum videlicet **123** expectatione laborum molestiam suffurante. Ad eundem modum in Christianæ fidei præceptis tibi tradendis a nobis elaboratum est. Fac igitur ipse pullulantem agriculturam ostendas.

CDLXXXIX. — RUFINO, PRÆTORII PRÆFECTO.

De eodem.

Ægyptios quidem ob crudelitatem ac morum immanitatem lex ab imperio et præfectura arceat: Cappadoces autem, qui eos improbitate superant, non item. Quoniam igitur nos, Cappadocem præfectum nacti, nationis ad struendas calumnias pensæ periculum frequens fecimus, vos autem im-

ΥΠΓ'. — ΦΛΩΡΕΝΤΙΩ.

Περὶ αὐτοῦ.

"Ἐχεις αὐτῷ Γιγάντιον, δέσποτα, οἰόμενον λεληθέναι τὰ πρότερα, καὶ αὖθις περιθήσειν ἐαυτῷ τὴν ἀρχὴν βουλευόμενον. Ἐπειδὴ τοίνυν πολλῶν τὰ ἐνταῦθα δεινῶν ἐν πείρᾳ κατέστησεν, ἐφ' οἷς τῆς ὑμετέρας δεῖται εἰς διδρῶσιν καθαρότητος, μακρῶν δὲ λόγων εἰς γνῶσιν τῶν κατ' αὐτὸν οὐ χρῆζετε, ὡς πολλαῖς φρονεῖσι κυκλοῦμενοι. Καππαδόκης ἐστίν, ἤρξεν ὡς Καππαδόκης. Καππαδόκου παρ' ὕμῃν μὴδὲν πλέον ἐχέτω.

ΥΠΖ'. — ΑΡΧΟΝΤΙΩ.

Περὶ αὐτοῦ.

Ὁ δυσσεβὴς Γιγάντιος, ὁ εὐπρόσωπον συκοφαντῆσαν ἐνθεὶς κατὰ τῶν ἀθλίων γεωργῶν, τελῶν καὶ φόρων τινῶν κλοπῆν, καὶ τὴν Αὐγούστου βαρύναν ἀπογραφὴν, καίτοι βαρυτάτην αὐτοῖς ὑπάρχουσαν· πάλαι πείσας προσχεῖν αὐτῷ ὡς ἀληθεύοντι τὸν κρατοῦντα, καὶ συμφορῶν αἴτιος γεγονῶς τοῖς κωμήταις, εἰς Θράκην ἦκει αὖθις, τὴν ἀρχὴν περιθέσθαι ζητῶν. Οἶσθα δὲ ὅσους εἰς φυγὴν ἐσκέδασαν ἀπογράφων, ὅσοι τῆς πατριῶς ἐλευθερίας, τὸ σκαπάνην κρατεῖν, καὶ σμινύνην ἠλλάξαντο. Καὶ φρόντισον, μὴ λάθῃται πάλιν ἡγεμονίας, καὶ πάντας ἐργάσθαι Καππαδόκας, οἷς ὁ βίος οὐκ ἄλλοθεν ἢ ἐκ δουλείας καὶ γεηπονίας συνίσταται.

ΥΠΗ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Πρὸς μαθητευομένους.

"Ἄπας καὶ φυτουργὸς καὶ γηπόνος ἐλπίδι κρεῖττονι ἀνέχεται: τῶν πόνων (74), ὑπαίρουμένης τοὺς κόπους τῆς τῶν καρπῶν προσδοκίας. Οὕτως ἡμεῖς κατηρῶντες κεκμηκάμεν. Δεῖξον αὐτοῖς τὴν γεωργίαν βλαστήσασαν.

ΥΠΘ'. — ΡΟΥΦΙΝΩ, ΕΠΑΡΧΩ ΠΡΑΙΤΩΡΙΩΝ.

Περὶ αὐτοῦ.

Αἰγυπτίους μὲν δι' ἀπήνεια νόμος εἴργει ἀρχῆς. Καππαδόκας δὲ τοὺς χεῖρους ἐκείνων, οὐκ ἔτι. Ἐπειδὴ τοίνυν ἡμεῖς μὲν ἀρχοντι Καππαδόκῃ χρησάμενοι, πολλὴν πείραν τοῦ διαβόλου (75) ἐθνους ἐσχήκαμεν. Ὑμεῖς δὲ τὴν βασιλείως γνώμην πρὸς ὃ βούλεισθε ἔχετε, ἐνώσατε Αἰγυπτίους καὶ τούτους, μήποτε καὶ

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(74) Cod. Vat. 649 pro τῶν πόνων habet τῶν καρπῶν, vestigium exhibens veræ lectionis quæ videtur hæc, esset ἐλπίδι κρεῖττονι τῶν καρπῶν ἀνέχεται τῶν

πόνων. Id.

(75) Pro διαβόλου longe melius cod. Alt. legit τὸ βόλου. Possin.

ἄλλης ἀρξῆς χώρας Καππαδοκίης, εἰ μὴ μόνης τῆς Αἰοικίας, ὡς πρέπει ὑπ' ἄλλήλων αὐτοὺς τὴν πάτριον ποτιζέσθαι πικρίαν.

Υἷ'. — ΚΑΤΙΑΛΙΑΝΩ.

Ἐκοινωνήσας μὲν καὶ αὐτὸς, ὡς ἱερὰ κεφαλὴ, τοῦ Καππαδόκου λοιμοῦ, ἤνικα ἤκεις τὴν πόλιν· καὶ οὐκ ἔλαθες τοὺς ματαίους καὶ φρικτοὺς τοῦ ἀκαθάρτου στόματος ὄρκους, μετὰ μελιχροῦ καὶ συγνοῦ, Προσκυνῶ σε· τὰς πρὸς ἑκαστον ἰδίᾳ κατὰ πάντων καταλαλιὰς, τὰς δυστρόπους καὶ ἱεροσύλους ληστείας, τὴν νέαν ἀπογραφὴν, τὴν κατὰ Θεοῦ καὶ πτωχῶν ἐπιπερῆ σπουδὴν, τὰς τῶν συνοικεσιῶν ἐπιβουλάς, τὰς τῶν μνημάτων διορυγὰς, τὰ δεσμὰ οἷς καθείρχθη, τὰς ἀμοιβαίους εἰρκτάς, ἃς ἐπὶ στρατόπεδον ἐλκόμενος ἤκησε, τὴν ἐκεῖσε βράσανόν τε καὶ γύμνωσιν, ἣν παρὰ Θεοῦ ὑπέμεινε πρὸς διόρθωσιν. Ἄλλ' ἐπειδὴ πάντων ἐκείνων ἐπιλαθόμενος, πάλιν ἀρξαι ἡμίρεται, ὡς μανθάνομεν, μὴ ἐνδύσεις, κωλύων ὅση σοι δύναμις ἐστίν. Σαυτῷ τε γὰρ καὶ πόλει καὶ αὐτῷ ἐκείνῳ χαρὶς· σαυτῷ τὴν δόξαν, τῇ πόλει τὴν ἡσυχίαν, ἐκείνῳ τὸ μὴ πολλὰ ἀμαρτεῖν, καὶ πλεονα πάλιν παθεῖν.

ΥἷΑ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ τοῦ ἐπιτεθέντος τῷ σταυρῷ τοῦ Δεσπότου τέτλου.

Ἡ τῆς σανίδος (76) γραφὴ, ἣν Μιλῆτος πρὸ τῆς Κυριακῆς ἔπιξε κεφαλῆς, τὴν τοῦ Κυρίου ἐπλήρου φωνὴν, « Ἐπειδὴν ὑψωθῶ, λέγοντος, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν. » Ἐδήλου τοίνυν ἡ ἐκεῖθεν ἀνάγνωσις, οὐχ ὑπὲρ Ἰουδαίας μόνης, ἀλλὰ καὶ πάσης Ἑλληνος καὶ βαρβάρου γεγενῆσθαι τὸ σωτήριον πάθος.

ΥἷΒ'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἴσθι, θαυμάσιε, ὡς ἡ χριστιανία ἀνέλεος τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος, οὐκ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων μόνον δωρεῶν, ὧν αὐτὸς τοὺς πτωχοὺς ἀποστερεῖς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν οἰκείων, ὧν ἐκουσίως τὴν μετὰδοσιν ποιεῖσθαι χρεωστέεις.

ΥἷΓ'. — ΚΥΡΗΝΙΩ.

« Τί ὑπερηφανεύεται γῆ καὶ σποδός; » τί νεανιεύεται φθορά; τί μέγα φρονεῖ καὶ ὑπεραίρεται σκιά; Τί σε ευσῆθ' δνειρος ἀρχῆς; Πῶς οὐχ ὄρξας τοὺς καταλύοντας αἰσχρῶς; Πῶς οὐ ζηλοῖς τοὺς διατρέψαντας (77-78) χρηστῶς; Ἄλλὰ βραχυτελῆ ἡγεμονίαν, ὡς ἀτελεύτητον νομιζέεις ἐξουσίαν, ἐφ' ἣ ὁ τοῦ χρόνου σε κύκλος θεραπεύσει σπρεφόμενος, πρὸς τέλος ὠθῶν τὴν ἀρχὴν σου, καὶ τέλος ἐπιτιθεῖς τῷ βρασμῷ σου.

⁸⁷ Joan. xi, 19. ⁸⁸ Joan. xii, 32. ⁸⁹ Jac. ii, 13. ⁹⁰ Eccli. x, 9.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(76) E. reg. τῆς σανίδος. cod. Alt. in margine ponit, Ἄλλως τοῦ λευκώματος. Possin.

peratoris voluntatem, quibus in rebus vultis, habetis, hos quoque illis copulate, ut ne cuiquam alii regioni Cappadox præsit, quam suæ. Consentaneum enim profecto est, eos patria acerbitate mutuo a sese irrigari ac perfundi.

CDXC. — CATILLIANO.

Particeps tu quoque, o sacrum caput, contumiliarum Cappadocis fuisti, cum in hac urbe domicilium haberes, atque vana et horrenda impuri ac scelesti oris juramenta cum mellito et frequenti, Adoro te, cognovisti, obtreccationes quibus et privatim adversus singulos, et publice adversus omnes usus est, nefaria et sacrilega latrocinia, novam descriptionem, quæstuosum adversus Deum et pauperes studium, comparatas matrimoniis insidias, sepulcrorum effossiones, vincula in quæ conjectus est, ea item quibus cum ad castra traheretur, astrictus est, cruciatum eum ac nuditatem quam illic divinitus, ut ad meliorem mentem rediret, sustinuit. Quoniam autem harum omnium rerum oblivione captus, præfectura rursum, ut ad nos allatum est, affectat, ne id, quæso, permittas: verum omnibus viribus prohibe. Sic enim et tibi, et urbi, et illi ipsi commodabis, tibi nimirum gloriam, urbi quietem, illi ne multa peccet, ac pluribus rursu suppliciiis afficiatur.

CDXCI. — EUTONIO DIACONO.

De titulo cruci Domini imposito⁸⁷.

Tabellæ illius scriptura, quam Pilatus supra Dominicum caput fixit, hanc Domini vocem explebat, « Cum exaltatus fuero. omnia traham ad me ipsum⁸⁸. » Itaque lectio ea hoc indicabat, salutiferam passionem non pro Judæa duntaxat, verum etiam pro omnibus tam Græcis quam barbaris nationibus existitisse.

CDXCII. — EUSEBIO EPISCOPO.

Velim hoc scias, vir eximie, iudicium misericordiæ expers huic fore, qui misericordiam non fecerit⁸⁹, non ex alienis duntaxat muneribus ac beneficiis, quibus .u pauperes spoliis, veram etiam ex propriis, quæ tu ultro ac sponte cum aliis communicare teneris.

124 CDXCIII. — CYRENIΟ.

« Quid superbit terra et cinis⁹⁰? » Quid insolenter se gerit labes et corruptela? Quid magnifice de se sentit ac se effert umbra? Quin te imperii ac præfecturæ insomnium inflat? Quin tu eos cernis qui turpiter ac foede diem vitæ extremum claudunt? Quin tu eorum æmulum te præbes, qui probe atque insigniter vixerunt? Verum brevem principatum tanquam sempiternam potentiam arbitraris: cō

quam temporis orbis conversus te curabit, præfecturam tuam ad finem impellens, atque æstui tuo terminum imponens.

CDXCIV. — TIMOTHEO LECTORI.

De igneis linguis.

Quemadmodum legis primordia terrorem requirebant, qui auditores ad mandatorum observationem converteret, ac Deus e medio igne oracula edebat⁶¹: sic etiam post Domini et Salvatoris nostri resurrectionem, Spiritus sanctus apostolis in igne donabatur, vehementi flatu præeunte⁶²: ut unus Deus in utroque Testamento cognosceretur, etiamsi alioqui inter prius ac posterius ingens sit discrimen. Illud enim typicis præceptis utebatur; hoc autem veris rebus ac doctrinis emicuit.

CDXCV. — SYNODIO.

De vino et ebrietate.

Vinum ad corporis necessarium usum modice haustum hominis pectus exhilarat⁶³: quod autem ultra mediocritatem adhibetur, petulans et contumeliosum atque intemperans vocatur. Intemperans enim, inquit, res est vinum: et contumeliosa res, ebrietas⁶⁴. Ac rursus: « Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, » inquit sacra Scriptura⁶⁵. Atque ipsa quoque natura, per immoderationem turbata et agitata, lascivizæ magistra efficitur.

CDXCVI. — CONSTANTINO.

Non est, heus tu, non, inquam, est secundum scientiam zelus tuus⁶⁶: neque Domini injurias ex ipsius legibus, quemadmodum affirmas, ulcisceris, dum ex Ecclesiæ cœtu quosdam ejicis. Nam ille rerum divinarum caupones abigebat, qui ex templo forum efficiebant. At tu eos qui divinum Numen pie ac sancte colunt, furiose insectaris, confusionem quamdam et permistionem, ac Dei Verbi in carnem conversionem docens, aut divinam naturam in carnem et ossa immutans, aut carnis veritatem rejiciens. Quare non Dominum imitaris, sed templi ducem apostolos persequentem, ac piam doctrinam prædicare prohibentem.

125 CDXCVII. — CYRILLO.

In illud, « Lapidem quem repronaverunt edificantes⁶⁷. »

Quemadmodum angularis quidam lapis duorum parietum vinculum esse invenitur ad arctissimam ac firmissimam conjunctionem eos inter se devinciens: D

⁶¹ Exod. xix et xx. ⁶² Act. ii, 4 seqq. ⁶³ Psal. ciii, 15. ⁶⁴ Prov. xx, 1. ⁶⁵ Ephes. v, 18. ⁶⁶ Rom. x, 2. ⁶⁷ Psal. cxvii, 22.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(79) Cod. Vatic. post δχλουμένη addit καὶ κλονομένη. Possin.

(80) Non Κωνσταντίνω, ut male habent edita Græca, sed Κωνσταντίνω, Constantino, ut recte ponit interpretes, hæc epistola inscribitur in codd. Vat. 649 et

A

ΥΙΔ'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Τῶν πράξεων. Περὶ πυρίνων γλωσσῶν.

Ὅν τρόπον τὰ τοῦ νόμου προοίμια φόβου ἐδείκτο, πρὸς φυλακὴν τῶν ἐντολῶν ἐπιστρέφοντας τοὺς ἀκούοντας, καὶ ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς ὁ Θεὸς ἐχηρμάτιζεν· οὕτω καὶ μετὰ τὴν τοῦ Δεσπότητος καὶ Σωτήρος ἡμῶν ἀνάστασιν, ἐν πυρὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς ἀποστόλοις ἐδίδοτο, βιαίας πνοῆς προηγουμένης, ἵνα εἰς Θεὸς ἐν ἀμφοτέροις ταῖς Διαθήκαις γνωσθῆ, εἰ καὶ πολὺ τῆς δευτέρας τὸ πρὸς τὴν προτέραν διάφορον. Ἡ μὲν γὰρ τυπικοὺς ἐχρῆτο προτάγμασιν, ἡ δὲ τοῖς ἀληθείαις ἐλαμψε πράγμασι τε καὶ δόγμασιν.

ΥΙΕ'. — ΣΥΝΟΔΙΩ.

Περὶ οἴνου καὶ μέθης.

Οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου, ὁ μετρίως πινόμενος πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος· ὁ δὲ ταύτης ἐπέκεινα, ἄσωτος καὶ ὑβριστὴς καὶ ἀκόλαστος κέκληται. Ἀκόλαστον γὰρ οἶνος, καὶ ὑβριστικὸν μέθη. Καὶ, « Μὴ μεθύσκεσθε οἴνω, ἐν ᾧ ἐστὶν ἄσωτία, » φησὶν ἡ θεία Γραφή. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ φύσις ὀχλουμένη (79) τῇ ἀμετρίᾳ, διδάσκαλος γίνεται εὐεξίας.

B

ΥΙΓ'. — ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΩ (80).

Οὐκ ἐστὶν, ὦ τῶν, οὐκ ἐστὶν ὁ ζῆλος σου κατ' ἐπίγνωσιν, οὕτε, ὡς φης, τῷ Κυρίῳ ἐκ τῶν αὐτοῦ νόμων ἀμύνεις, τῆς Ἐκκλησίας τινὰς ἐξελαύνων. Ὁ μὲν γὰρ τοὺς θεοκαπήλους ἀπήλαυε, τοὺς ἐμπόριον τὸ ἀνάκτορον δείξαντας. Σὺ δὲ τοὺς τὸ Θεῖον εὐσεβῶς προσθεύοντας διώκεις ἐμμανῶς, σύγγυσιν τινα καὶ ἀνάκρασιν, καὶ τροπὴν τὴν εἰς σάρκα τοῦ Θεοῦ Λόγου κατηχῶν, ἢ ἀλλοιῶν τὴν θείαν φύσιν εἰς σάρκα καὶ ὀστέα, ἢ τὴν ἀλήθειαν τῆς σαρκὸς ἀθετῶν. Οὐ τοῖνον τὸν Κύριον μιμῆ, ἀλλὰ τὸν στρατηγὸν τοῦ ἱεροῦ, τοὺς ἀποστόλους διώκοντα, καὶ κηρύσσειν τὴν εὐσέθειαν κωλύοντα.

C

ΥΙΔ'. — ΚΥΡΙΑΛΩ.

Εἰς τὸ, « Αἶθρον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες. »

Ὅν τρόπον δύο σύνδεσμοι τοίχων γωνιαῖός τις ἐδρίσκειται λίθος, πρὸς ἀδιαίρετον ἔνωσιν, ἑκατέρους συνδέων· οὕτω τοὺς δύο τῆς οἰκουμένης λαοὺς (81) ἡ τοῦ Δεσπότητος ἡμῶν ἔνσαρκος οἰκονομία συνάψασα καὶ εἰς ἓν σῶμα, καὶ [ἐν] πνεῦμα συναρμολογή-

Alt. lidem initio Vers 4 exprungunt γὰρ. Ib.

(81) Pro τοὺς δύο τῆς οἰκουμένης λαοὺς codd. Vat. 649 et Alt. legunt, τοὺς τῆς οἰκουμένης δύο λαοὺς Ib.

σασα, εἰς κεφαλῆν γωνίας ἐγένετο, ἐσάλευτον τὴν Α atque unum spiritum compactis, in caput anguli effecta est, firmam ac minime nutantem conjunctionem interposito suo custodiens.

Elizæi tenuitatem ac frugalitatem imitare, nihil ultra cœnaculum ac lucernam requirens (quæ quidem sublimem ac splendidam viri illius actionem designabant) : ac non contra magnis substructionibus, velut alter Phærao, intabescens, ipsisque etiam monachos addicens et conficiens, veram operationem evertit.

ΥΙΗ'. — ΘΕΩΝΙ.

CDXCXVIII. — THEONI.

Πρὸς μοναχὸν καλλωπιζόμενον.

Ad monachum elegantis studiosum.

Τὴν Ἐλισσαίου (82) εὐτέλειαν ζήλου, ὑπερώω καὶ λύχνω ἀρκοῦμενος· ἄπερ τὴν ὑψηλὴν καὶ πεφωτισμένην τοῦ ἀνδρὸς ἠνίσαστο πρᾶξιν· ἀλλὰ μὴ μεγάλαις οἰκοδομαῖς ὡς Φαραῶ προστηκόμενος καὶ προστήκων αὐταῖς τοὺς μονάζοντας, τὴν ἀληθῆ ἐργασίαν κατάλυε.

Elizæi tenuitatem ac frugalitatem imitare, nihil ultra cœnaculum ac lucernam requirens (quæ quidem sublimem ac splendidam viri illius actionem designabant) : ac non contra magnis substructionibus, velut alter Phærao, intabescens, ipsisque etiam monachos addicens et conficiens, veram operationem evertit.

ΥΙΘ'. — ΑΡΧΙΑ.

CDXCIX. — ARCHIÆ.

Κατὰ Μακεδονιανῶν, ἥτοι Πνευματομάχων.

Contra Macedonios, seu Spiritum impugnantes.

Εἰ τὴν ὑπόσχεσιν ἐπλήρωσε τὴν οἰκειαν ὁ Κύριος, οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας τῆς αὐτοῦ ἀναλήψεως, τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν περιζώσας τοὺς θιασώτας, καὶ ὁ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς ἐκ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, ματαία [ἦ] τοῦ Σατανᾶ Μοντανοῦ κακίνοια, πρὸς τοσαύτην ἀλήθειαν ἀβλεπήσαντος, καὶ μιλζόν τι τῆς τελειώσεως ταύτης τοῖς πεισθεῖσιν αὐτῷ προσγενήσεσθαι μυθοποιήσαντος.

Si pollicitationem suam ⁶⁷ præstitit Dominus, non post multos ab ascensu suo dies ex alto virtute indutus discipulis ⁶⁸, ac lex Spiritus vitæ in Christo Jesu a peccati et mortis lege nos in libertatem asseruit, vanus Satanæ Montani error est, qui ad tantam veritatem caligavit, majusque aliquid hæc perfectione iis qui sibi fidem adhibuissent, accessurum esse fabulatus est.

Φ. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

D. — EIDEM.

Κατὰ Μακεδονιανῶν, ἥτοι Πνευματομάχων.

Contra Macedonios, seu Spiritum impugnantes.

Τὸ θεῖον καὶ προσκυνούμενον Πνεῦμα δεκάτῃ τῆς ἀναλήψεως, πεντηκοστῇ δὲ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρᾳ ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς μαθητὰς κατεφοίτησεν, ὡς ὁ Κύριος ἐπηγγείλατο, οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας τοῦτο ποιήσειεν τῷ καιρῷ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου ὑπόσχομενος. Καὶ Λουκᾶς ἔγραψε πληρωθὲν ὁ θεοσπέσιος, ὅπερ πολλοῖς ὑστερον χρόνοις ὁ δυσσεβῆς [μὴ] (83) γεγενῆσθαι Μοντανὸς διεψεύσατο, καὶ τὸν Κύριον διαβάλλων οὐκ ἀληθεύοντα, καὶ τοὺς μαθητὰς ψευσθέντας τῆς ὑποσχέσεως, ἄλλους δὲ τινὰς ἀπ' ἐκείνων τὴν ἐπαγγελίαν κομισαμένους ἀδίκως, εἶπερ ἄλλων ἐν τοῖς κινδύνοις ἀθλησάντων, ἕτεροι τῶν ἐπάθλων ἀπέλαυσαν. Ποῦ δὲ πνεύματι ἐνήργουν τὰ θαύματα, ἢ τὰ ἔθνη ἐπιτίθειον τὴν εὐσέβειαν;

Divinus atque adorandus Spiritus decimo ab ascensione, ac quinquagesimo a resurrectione die ad sacrosanctos discipulos descendit, quemadmodum Dominus promiserat, cum, eo tempore quo in cœlum ascendebat, non multis post diebus id se facturum recepit, atque hoc expletum fuisse divinus vir Lucas scripsit, quod longo post tempora curriculo factum esse impius Montanus falso asseruit. In quo et Dominum, ut vera minime loquentem, traducit, et apostolos, ut promissi spe falsos ac delusos, quippe cum alii quidam eorum loco promissum munus inique perceperint, siquidem cum alii in periculis dimicarent, alii tamen præmia consecuti sint. Quoniam autem, quæso, spiritu illi res miras perpetrabant, ac gentes ad pietatem erudiebant?

⁶⁷ Luc. xxiv, 49. ⁶⁸ Act. ii, 4 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(82) Codd. Vatic. 649 et Alt. addunt μάλλον. Possint.

(83) Μὴ uncinis inclusum abest a codd. Vatic. 649 et Alt. 1b.

ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ Β΄.

S. ISIDORI PELUSIOTÆ

EPISTOLARUM

LIBER SECUNDUS.

1261.—THEOGNOSTO PRESBYTERO.

*Quid sit illud, « Sacerdotes, loquimini ad cor Jeru-
salem. »*

Præceptores ii qui consentaneam magistris vitam consecantur, non modo reprehensione omni sublimiores se custodiant, verum etiam divinarum virtutum opibus abundant. Illud enim vulgare etiam hominum est; hoc summa virtute præditorum. Qui, ut etiam nullum verbum emittant, silentio tamen quavis voce clariori discipulos suos erudiant, non ipsorum aures oblectantes, verum animis lumen ac splendorem afferentes. Nam qui magistro nihil præter sermonem inesse existimant, et aures obtundunt, et risum movent. At qui operibus emicant, etiamsi silentium colant, spectatorum tamen animos erudiant. Atque illud est, quod ex me intelligere quævistis, « Sacerdotes, loquimini ad cor Jerusalem ⁴⁴. » Multi enim sunt, qui loquendo molestiam exhibeant; pauci autem, qui operibus doceant. Quibus nimirum Dei quoque cultui consecrari, ac sacerdotii munere fungi maxime convenit.

II.—EUSTATHIO PRESBYTERO.

Cum hominum natura virtutis ac probitatis semina jam olim habuerit (unde etiam quidam iis excultis claruerunt, quidam autem iisdem oppressis et extinctis pœnas dederunt), nunc, cum ea in melius ornata, sexcentisque beneficiis, tanquam coronis redimita, atque ad virtutem obsequentior tractabiliorque reddita sit, annon illa quoque in ea integra et incolumia mansisse existimas; iis autem, qui ipsis utantur, opus habere? Neque enim scilicet putandum est, cum alias dotes insuper

⁴⁴ Isa. xl, 2.

A' — ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τί ἐστι τὸ, « Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ.

Οἱ τὸν διδασκάλους πρέποντα βίον μεταδιδόντες ὑφηγῆται, μὴ μόνον μέμψεως κρείττους [ἑαυτοὺς] διατηρεῖτωσαν, ἀλλὰ καὶ θεοὶ, πλεονεκτήμασι πλουτεῖτωσαν. Τὸ μὲν γὰρ καὶ τῶν τυχόντων ἐστὶ, τὸ δὲ τῶν ἀκρων εἰς ἀρετὴν, [οἱ] καὶ μὴδὲν φθέγγονται (84), τρανωτέρα (85) φωνῆς ἤσυχ' ἰ τὸς φοιτητὰς παιδεύουσιν, οὐ τὰς ἀκοὰς αὐτῶν τέρποντες, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς φωτίζοντες. Οἱ γὰρ λόγων πλέον μὴδὲν προσεῖναι τῷ διδασκάλῳ νομίζοντες, καὶ τὰς ἀκοὰς ἐνοχλοῦσι, [καὶ γέλῳτα ὀφλισκάνουσιν·] οἱ δὲ τοὺς ἔργοις ἀστράπτοντες, [καὶ σιγῇ ἀσκήσωσι, τὰς τῶν θεωμένων παιδεύουσι ψυχὰς.] Καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἄρα ὅπερ ἐπεζήτησας μαθεῖν, « Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ. » Πολλοὶ [μὲν] γὰρ οἱ διὰ λόγων ἐνοχλοῦντες, ὀλίγοι δὲ οἱ διὰ τῶν ἔργων παιδεύοντες, οἷς καὶ τὸ ἱεραθεῖα μάλιστα προσήκει.

B' — ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰ πάλα εἶχεν ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις τὰ εἰς καλοκαγαθίαν σπέρματα (διὸ καὶ τινὲς μὲν γεωργήσαντες αὐτὰ, διέλαμψαν, τινὲς δὲ νεκρώσαντες, δίκην ἔδοσαν), νῦν ὅτε ἐπὶ τὸ κρεῖττον διεκοσμήθη, καὶ μυρίοις χάρισμασιν ἐστεφθῆ, καὶ εὐήνιος πρὸς ἀρετὴν γέγονεν, οὐχ ἡγῆ κάκεινα μεμνηχένα ἐν αὐτῇ ἀκέραια, δεῖσθαι δὲ τῶν αὐτοῖς χρησομένων; Οὐ γὰρ δῆπουθεν ἦν ἡ κατὰ τὴν ἀλλήν εὐημερίαν προσεληφε, τρηναῦτα τῶν ἐμπροσθεν καλῶν δεῖ νομίζεῖν αὐτὴν ἐστερηθεῖν. Μᾶλλον γὰρ εἰκὸς ὑπὸ τῆς παρού-

VARIÆ LÉCTIONES ET NOTÆ.

(84) Καὶ μὴδὲν φθέγγονται. Congruit cum sententia Plutarchi quam duobus locis memini apud eum legisse, his fere verbis: Ἐν βῆμα καὶ νεύμα μόνον ἀνδρὸς πίστιν ἔχοντος, πολλῶν πάνυ καὶ μα-

κρῶν περιδῶν μεῖζον ἰσχύει. RITT.

(85) Pro τρανωτέρα codd. Vat. 649 et Alt. scribunt, τρανωτέρα. POSSIN.

σης χάριτος κάκεινα δοθῆναι πρότερον ἀπόντα, ἢ ἄ
 πρότερον ὑπάρχοντα νῦν ἀνηρῆσθαι. Ἄλλα ταυτὸν
 οἶμαι τοὺς πολλοὺς πεπονθέναι τοῖς ῥαθύμοις ναυ-
 κλήροις, οἱ, παρὸν ἀπολαύειν δεξιῶ πνεύματος, ἐν
 τοῖς λιμέσι παραμένοντες, καὶ ἐν καπηλείοις καλιν-
 θύμενοι ἐγκλοῖεν τῇ ὥρᾳ, ὡς οὐ δεόντως χορηγη-
 σάση τὰ πνεύματα. Πρὸς οὗς δικαίως ἔν τις εἴποι,
 Ἄργότατοι πλωτῆρων, ἡ μὲν ἐφύλαττε τὸν αὐτῆς
 θεσμὸν, ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐχρήσασθε τοῖς καιροῖς. Ἔστι
 δὲ τῆς μὲν θείας προνοίας ἐπικουρῆσαι τοῖς πλέουσι·
 τὰ δὲ ἔργα παρ' ἑαυτοῦ τις ἀπαιτεῖται. Καὶ ἡμεῖς
 τοῖνυν δεδῶσθαι παρὰ τῆς θείας δεξιᾶς εἰδότες τῇ
 φύσει τὴν περὶ τὴν ἀρετὴν ῥοπήν, συνενέγκωμεν (86)
 τοὺς πόνους· οὕτως γὰρ αἰσιον ἔψεται τὸ τέλος.
 rem a se ipso quemque exigere oportet (89). Ad eundem igitur modum nos quoque, cum divinæ
 manus munere propensionem ad virtutem naturæ tributam esse perspectum habeamus, labores ipsi
 conferamus. Sic enim ketus ac faustus finis consequetur.

Γ. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Πῶς ἡ σοφία ἐκέρασε τὸν καιρῆς κρατῆρα.

Κρατῆρα λόγων, ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία, ὧ φιλομα-
 θέστατε, τὰς θείας ἐκέρασε Γραφὰς, κρατῆρα, οὐ
 μέλιτος, οὐ γάλακτος, οὐκ οἴνου, ἀλλὰ παιδείας καὶ
 φιλοσοφίας πεπληρωμένον, καὶ θεοῖς χάρισμασιν
 ἐστεμμένον, ὅστις τοὺς χρωμένους εἰς ἀρετὴν καὶ
 εὐσέβειαν προτρέπει, τῶν μὲν ἐπιγίγειν ἀμελεῖν πα-
 ρασκευάζων, τῶν δὲ οὐρανίων εἰσω χωρεῖν· κρα-
 τῆρα, οὐ μεθόδους περιέχοντα, οὐδὲ σοφίσματα, οὐδὲ
 φυσιολογίας ἀτόμους καὶ ἀπειρους (87), ἀλλ' ἔργα
 ἀνδρῶν ὀνομαστοτάτων καὶ ἐνδοξοτάτων, οἷς ὁμοία καὶ
 πράττων καὶ λέγων, ἀρετῆς κόσμον ἐξεῖς. Ἄλλ' οὐδὲ
 τῶν πταισάντων τοὺς βίους καὶ τὰς τιμωρίας ἀπ-
 εσιώπησεν ὅπως μαθῶν, τὰ μὲν καλὰ ἔχοις, εἰ θέ-
 λεις, ζηλοῦν· τὰ δὲ φαῦλα, φεύγειν. Ὅσον μὲν οὖν
 χρήσιμον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς φιλοσοφίαν ἐκ τῆς
 ἐξωθεν παιδείσεως, ὡσπερ ἡ μέλιττα, δρεψάμενος
 (πολλὰ γὰρ, εἰ χρὴ τάλπηθ' ἔλγειν, ἀρετῆς ἔνεκεν πε-
 φιλοσοφήκασι), τὸ λοιπὸν ἅπαν χαίρειν ἕα· μάλιστα
 ὄρων αὐτοὺς κατ' ἀλλήλων διαπύρσιον κεινηχότας
 πόλεμον. Ἀριστοτέλης μὲν γὰρ ἐπ' ἀνέστη Πλά-
 τωνα (88)· οἱ Στωϊκοὶ δὲ πρὸς τοῦτον ἐφράξαντο.
 Τοῖς δὲ θεοῖς χρησιμοῖς διὰ βίου δίδου σαυτόν. Οὕτω
 γὰρ καὶ ἐξ ἐκεῖνων καὶ ἐκ τούτων ὠφελούμενος,
 μέγα καὶ σαυτῷ καὶ πᾶσιν ἔση χρῆμα. Ἐπειδὴ δὲ

accepit, tum eam prioribus honis atque commodis
 orbatam fuisse. Est enim verosimilius a præseni
 gratia, illa quoque cum prius abessent, concessa
 fuisse, quam cum prius adessent, nunc deleta et
 de medio sublata: verum idem multis usu venisse
 reor, quod segnibus et ignavis naucleris, qui, cum
 prospero vento frui liceat, in portu manentes, atque
 in cauponis sese volutantes, tempus accusent, ut
 quod ventos haudquaquam opportune subministra-
 rit. 127 Ad quos optimo jure quispiam hæc verba
 habuerit: Nautarum segnissimi, illud quidem legem
 suam servabat: vos autem temporum commodi-
 tate minime usi estis. Est autem divinæ quidem
 providentiæ, navigantibus opem ferre: opera au-
 tem a se ipso quemque exigere oportet (89). Ad eundem igitur modum nos quoque, cum divinæ
 manus munere propensionem ad virtutem naturæ tributam esse perspectum habeamus, labores ipsi
 conferamus. Sic enim ketus ac faustus finis consequetur.

III. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΛΕΚΤΟΡΙ.

Quomodo sapientia craterem suum miscuit.

Sermonum craterem, vir discendi cupidissime,
 hoc est divinas Scripturas, Dei sapientia miscuit,
 craterem, inquam, non melle, aut lacte, aut vino,
 sed doctrina et philosophia refertum, divinisque
 gratis redimitum, qui eos a quibus adhibetur, ad
 virtutem ac pietatem hortatur, id nimirum efficiens,
 ut res terrenas negligant, atque in cælestes sese in-
 sument: craterem, inquam, non artificiosa quæ-
 dam et captiones continentem, nec absurdas et in-
 finitas naturæ contemplationes: verum celeberrimo-
 rum et clarissimorum virorum res gestas. Quorum si
 tum actiones tum sermones imiteris, virtutum or-
 namentum es habiturus. At ne improborum quidem
 vitas et supplicia reticuit: ut iis cognitis, et virtu-
 tes, si libeat, imitari, et vitia fugere possis. Quam-
 obrem cum ex externa eruditione apiculæ instar
 tantum collegeris, quantum ad nostram philoso-
 phiam conductum (multa enim, si vere loqui volu-
 mus, de virtute illi disseverunt), id omne quod
 reliquum est, valere jube: præsertim cum eos per-
 petuum sibi ipsis invicem bellum indixisse videas.
 Nam et Aristoteles adversus Platonem impetum fe-
 cit: et Stoici rursus adversus hunc arma indue-
 runt. Divinis autem oraculis per omnem vitæ cur-

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(86) Pro συνενέγκωμεν codd. Vat. 649 et Alt. D
 scribunt συνεισενέγκωμεν. POSSIN.

(87) Ἀτόμους καὶ ἀπειρους. Billius cum verit
 absurdas, videtur legisse ἀτόπους, quod non improbo.
 Bav. tamen cod. etiam retinet ἀτόμους. KITZ.

(88) Dissidium philosophorum inter se pluribus
 notavit idem Isidorus lib. iv, ep. 55 et 91, et Justi-
 nus Martyr, Theodoretus aliique SS. Patres: ut
 nunc omittam Lactantium et Chrysostomum. Id.

(89) Quod ad gratiam divinam oporteat accedere
 industriam humanam, perpetua est vox Scripturæ
 sacræ, cum qua Isidorus hic et ep. 61, 242 et 266
 hujus libri II, et ep. 13 et 51 libri IV consentit. Nec
 minus alii vet. Ecclesiæ doctores, ex quibus Leo
 Magnus sermone 2, in solemnitate Epiphaniæ D. N.
 J. C.: « Et nos, inquit, de cordibus nostris, quæ

Deo sunt digna, promamus. Quamvis enim omnium
 bonorum sit ipse largitor, etiam nostræ tamen fru-
 ctum quærit industriæ. Non enim dormientibus pro-
 venit regnum cælorum, sed in mandatis Dei labo-
 rantibus atque vigilantibus, ut si dona illius irrita
 non fecerimus, per ea quæ dedit, mereamur acci-
 pere quod promisit. » Et rursus sermone 5, in e-
 dem solemnitate: « Considerantes ineffabilem erga
 nos divinorum munerum largitatem, cooperatores
 sinus gratiæ Dei operantis in nobis. Non enim dor-
 mientibus provenit regnum cælorum; nec otio
 desidiosa torpentibus beatitudo æternitatis ingeri-
 tur, » etc. Possem plura ejusmodi ex Chrysostomi et
 Macarii homiliis et aliunde comportare. Sed in modum
 servabo. Id.

sum te penitus trade. Sic enim et ab illis, et ab istis, utilitatem capiens, magna quædam res, et tibi ipsi, et cunctis eris. Quoniam autem intelligere aves, quidnam istud sibi velit, « Sapientia miscuit vinum suum⁶⁹, » quidque causæ sit, quamobrem non purum illud proposuerit, paucis verbis multa accipe. Divina et natura sublimiora documenta corporeis sermonibus et exemplis temperavit. Neque enim fieri poterat, ut alia ratione ea intelligeremus. Quapropter divinarum cogitationum ac terrenorum verborum conjunctionem, mistionem ac temperationem haud abs re appellavit.

IV. — EIDEM.

Quomodo sit intelligendum, « Habemus thesaurum in testaceis vasis⁷⁰. »

Permulta habuissem, quæ in apostolicum dictum scriberem, nisi majores, quam pro mea tenuitate, laudes ad me misisses: quæ etiam parum abfuit, quin ut silerem effecerint. Quare desine, quæso, ad hunc modum laudare. Nam alioqui et stultos ignavos ac supinos reddes: et prudentibus ac cordatis roborem excitabis. Cæterum, quoniam satis a me admonitus es, de Apostoli dicto pauca dicam. Hæc verba, « Habemus thesaurum hunc in vasis fictilibus, » duplicem mihi sensum habere videntur. Nimirum vel ad hunc modum, Habemus thesaurum hunc, hoc est, cœlestes divitias, atque excellentia et dignitate nostra majora beneficia, in mortali hoc corpore, quod fictile optimo jure appellatum est, quandoquidem e terra exstitit; aut hoc pacto: Divinæ sapientiæ opes in sacrosanctis Scripturis habemus, vilibus et abjectis atque indoctis verbis et exemplis inclusas. Nam quod hoc significet, causam quoque mox subjunxit: « ut sublimitas sit virtutis Dei, et non ex nobis. » Nam qui verbi præcones indoctos ac litterarum ignaros et infirmos esse conspiciabant (cædebantur enim, atque undique vexabantur et exagitabantur), interim tamen victoriam ac palmam adipisci, Dei gloriam prædicabant. Siquidem Dei virtus in apostolorum infirmitate perspectior erat, magisque explebatur: propterea quod cum infirmi atque imbecilles essent, robustos frangebant: et cum paupertate rudes et indocti essent, sapientes et eruditos superabant.

V. — EIDEM.

In idem.

Qui superioribus temporibus Ecclesiæ status esset, ignorare mihi videris. Neque enim, si id scires, de his rebus dubio atque anxio animo fuisses. Ego vero calentibus lacrymis hoc nomine profusis,

⁶⁹ Prov. ix, 2. ⁷⁰ II Cor. iv, 7.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(90) E regione vocabuli *χαρίσματα* ambo codd. Vat. 649 et Alt. in margine scribunt, *ἁλλως, γνωρίσματα*. Possin.

(91) *Ἐχομεν τὸν πλοῦτον... ἐμπεριεχόμενον*. De simplicitate sacrarum Litterarum, quæ jam olim sapientia sæculari eruditis offendit atque avertit, vid. et Lactant. Firmian. lib. vi *Divin. Instit.*,

βούλει: [γνώωναι] τί ἐστιν, « Ἐκέρασαν ἡ σοφία τὸν ἑαυτῆς οἶνον, » καὶ δι' ἦν αἰτίαν, οὐκ ἄκρατον αὐτὸν προῦθηκε, μάνθανε δι' ὀλίγων πολλά. Τὰ θεία καὶ ὑπερφυῆ παιδεύματα, λόγοις καὶ παραδείγμασι σωματικοῖς ἐκέρασαν. Οὐ γὰρ οἶόν τε ἦν ἡμᾶς ἀλλως νοῆσαι. Τὴν γοῦν ἔνωσιν τῶν θείων νοημάτων καὶ τῶν ἐπιγελῶν λόγων, κρᾶσιν οὐκ ἀπεικότως ἐκάλεσα.

Δ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Πῶς νοητέον τὸ, « Ἐχομεν τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὄστρακίνοις σκεύεσι. »

Πολλά ἂν εἶχον γράφαι εἰς τὸ βῆτὸν ἀποστολικὸν, εἰ μὴ ἀπέστειλας μείζονα ἢ κατ' ἐμὲ ἐγκώμια τυγχάνοντα, ἃ μικροῦ δεῖν τὴν σωτηρίαν τιμῆσαι παρεσκεύασε. Πέπαυσο τοίνυν οὕτως [ἐπαινῶν]· τοὺς μὲν γὰρ ἀφραίνοντας ὑπνωσῆσαι· τοὺς δὲ ἐχέφρονας, ἐρυθριῶν παρασκευάσεις. Πλὴν ἀλλ' ἀποχρώντως παραινέσας, [ὀλίγα] περὶ τῆς ἀποστολικῆς εἰποιμὴ ῥήσεως. Τὸ, « Ἐχομεν τοίνυν τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὄστρακίνοις σκεύεσι, » διττὴν μοι δοκεῖ ἔνοιαν εἶχεν· ἢ ὅτι Ἐχομεν τὸν θησαυρὸν τοῦτον, τοῦτέστι τὸν οὐράνιον πλοῦτον, καὶ τὰ ὑπερφυῆ καὶ μείζονα τῆς ἡμετέρας ἀξίας χαρίσματα (90) ἐν τῷ θνητῷ τούτῳ σώματι, ὄστρακίνῃ δικαίως κληθέντι, ἐπειδήπερ ἐκ γῆς γέγονεν· ἢ ὅτι Ἐχομεν τὸν πλοῦτον τῆς θείας σοφίας ἐν ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς, εὐτελέσει καὶ ἰδιωτικαῖς λέξεσι καὶ παραδείγμασιν ἐμπεριεχόμενον (91): « Ὅτι γὰρ τοῦτο δηλοῖ, ἐπήγαγε καὶ τὴν αἰτίαν, « ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἢ τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν. » Οἱ γὰρ ὀρώντες τοὺς κήρυκας τοῦ λόγου, ἀμαθεῖς μὲν ὄντας καὶ ἰδιώτας καὶ ἀσθενεῖς (ἐτύπτοντο γὰρ καὶ ἠλαύνοντο πάντεςθεν), περιγινόμενους δὲ καὶ νικῶντας, τὸν Θεὸν ἐδόξαζον. Ἡ γὰρ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τῶν ἀποστόλων ἐδείκνυτο μειζόνως καὶ διέλαμπεν· ὅτι ἀσθενεῖς ὄντες, τῶν ἰσχυρῶν περιεγένοντο· καὶ πένητες ὄντες, τῶν πλουσίων ἐκράτουν· καὶ ἰδιῶται τυγχάνοντες, τῶν σοφῶν περιῆσαν.

laborarent, divites et copiosos vincebant: et cum

Ε'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἐοικας τὴν κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἐπὶ τῶν προτέρων χρόνων, ἀγνοεῖν. Οὐ γὰρ ἂν γινώσκων περὶ τούτων ἠπόρησας. Ἐγὼ δὲ δακρῦσας θερμῶς, ὅτι τὰς θήκας ἔχοντες τοῦ πλοῦτου, τὸν πλοῦτον αὐ-

cap. 21, et in Epitome earumd. cap. 5, ejusque magistrum Arnob. lib. 1, *Advers. gentes*. Plura quoque apud ipsum Isidorum prox. ep. seq. et lib. iv, ep. 91, ubi et de admirando et sapientissimo temperamento facilitatis et obscuritatis sacrarum Litterarum convenientia Augustino, Prospero aliisque SS. Patribus scripsit epist. 82. RITT.

τὸν διὰ βραθυμίαν, τότε ἑαυτοῦ φημι μέρος, ἀπώλεσάμεν, ἐπὶ τὸ σαφηνίσαι τὰ δηλωθέντα ἤξω· Οἱ ἀπόστολοι σῶμα ἔχοντες θνητὸν, καὶ πηλοῦ παντὸς ἀσθενέστερον, ἐλαυνόμενοι τε καὶ διωκόμενοι, νεκροῦς ἤγειρον, παραλυτικούς ἐσφιγγον, νοσοῦντας ἰώντο, δαίμονας ἤλαυνον, προσηύτεον τὰ μέλλοντα, Πνεύματος ἁγίου παρουσίαν προϋξένουν. Ἡ οὐκ ἤκουσας τοῦ Σίμωνος φησαντος αὐτοῖς, « Δότε κάμολ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ Πνεῦμα ἅγιον; » Τί τοῦτου τοῦ πλοῦτου ἴσον; τί δὲ τιμαλφέστερον; Ἐγὼ εἰ πάσης (92) τῆς γῆς συναγαγὼν τις τὰς βασιλείας, τὴν Ἀσσυρίων λέγω, καὶ Περσῶν, καὶ Μακεδόνων, καὶ Ῥωμαίων, μίαν τῷ λόγῳ ποιήσῃ, καὶ παραβάλλῃ τούτῳ τῷ πλούτῳ, ὡς ἀνοήτου παιδὸς καταγνώσομαι, καὶ μὴ εἰδότου διακρίνειν πραγμάτων φύσιν. Εἰ δὲ καὶ τὰ τούτων μείζονα ἐννοήσῃς, μείζονα ὕψει τὸν πλοῦτον· συνδότηιοι καὶ ὁμογράφεζοι τοῦ πάντων Δεσπότητος γεγνηνται, ὁμιλίαις κατηξιώθησαν θείας, παιδεύσεως ὑπερφυοῦς, υἰοθεσίας καὶ φιλίας ἐντὸς ἐγένοντο. Οἷον γὰρ ὑπαρχοὶ τινες ἦσαν περὶ τὸν βασιλέα, ἀστέρες τῷ ἡλίῳ τῆς δικαιοσύνης συμπερικλυβόντες, καὶ δεχόμενοι οὐχὶ δέλτους ἐξ ἐλέφαντος, ἰσως γέρας ἀνθρώπινον ὠδινούσας, ἀλλ' ἐξουσίας, οἶαν οὐδ' οἱ τῆς γῆς βασιλεῖς ἔχουσιν. Ἐρρήθη γὰρ αὐτοῖς· « Ὅσα ἐὰν δῆσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε, ἔσται λελυμένα. » Εἰ δὲ καὶ τὰ ἐκεῖσε ἐπηγγελμένα αὐτοῖς ἀγαθὰ λογίσαιο, πλέον ἐκπλαγήσῃ. Εἰ δὲ τις ἀπιστεῖ τοῖς μέλλουσιν, ἀπὸ τῶν παρόντων ἀπόδειξιν λαμβανέντω. Ὁ γὰρ γῆς τε καὶ θαλάττης βασιλεύων, ἀπεισιν εἰς τὸ μνήμα τοῦ ἀλιέως τὰ ὅσα περιπτύξόμενος. Εἶδες τὸν ἀκήρατον πλοῦτον ἐν ὄστρακίνοις σκεύεσι κείμενον; Θεὰ καὶ τὴν θείαν σοφίαν εὐτελέσει λόγους καὶ παραδείγματα κραθεῖσαν. Εἰ γὰρ πρὸς τὴν αὐτοῦ ἀξίαν μόνον προσέσχεν ὁ θεὸς, καὶ μὴ πρὸς τὴν ὠφέλειαν τῶν ἐντευξομένων, οὐρανοῖς ἂν καὶ θεοῖς λόγοις τε καὶ παραδείγμασιν ἐχρήσατο. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνθρώποις ἐνομοθέτει ἀσθενέσι τυγχάνουσι, καὶ ἀνθρώπων δεομένοις λόγων (οὕτω γὰρ βραδίως τὰ ὑπὲρ αὐτοῦς νοῆσαι ἠδύναντο), ἰδιωτικαῖς λέξεσιν ἐκέρασε τὰ θεὰ μυστήματα, ἵνα καὶ γυνὴ καὶ παῖς καὶ ἀπάντων ἀνθρώπων ἀμαθέστατος κερδάνῃ τε καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀφοράσεως. Τῆς γὰρ τῶν πολλῶν καὶ ἀγέλαιότερων φροντίσεως σωτηρίας ὁ λόγος, σαφηνεῖα τοσαύτη διὰ φιλοανθρωπίαν τοῦ νομοθέτου κραθεῖς, οὐδένα τῆς κατὰ δύναμιν ὠφελείας ἀποστερεῖ. Οὕτε δὲ τῶν σοφωτέρων ἡμέλησεν. Ἐν τοσαύτῃ γὰρ σαφηνεῖα οὕτως ἀπέρρητοι λόγοι καθάπερ θησαυροὶ τινες ἐνοικοῦσι, ὡς καὶ τοὺς σοφωτάτους καὶ ἐλλογιμωτάτους τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ βάθος τῶν νοημάτων λιγ-

A quod cum opum *scrinia* habeamus, ipsas tamen opes propter segnitiam nostram (de me loquor) amiserimus, ad ea, quæ per litteras significasti, explicanda veniam. Apostoli, cum mortale corpus ac luto quovis imbecillius haberent, atque exagitantur et vexarentur, mortuos excitabant, paralyticorum solutos artus astringebant, ægrotos sanitati reddebant, dæmones profligabant, futura prædicebant, Spiritus sancti præsentiam hominibus conciliabant. Annon enim Simonem ad eos his verbis utentem audisti, « Date et mihi hanc potestatem, ut cuicumque manus imposuero, accipiat Spiritum sanctum? » Quidnam est quod cum his opibus comparari possit? Quid his præstantius et excellentius? Equidem ipse, si quis totius terræ imperia, hoc est Assyriorum, Persarum, Macedonum, et Romanorum collegerit, atque sermonis vi et facultate unum ex omnibus effecerit, illudque cum his divitiis compararit, eum ut stultum ac stolidum puerum, quique rerum naturam internoscere nequeat, condemnarim. Quod si, quæ his majora sunt, animo perpendas, **129** majores divitiis perspicias. Domini omnium rerum contubernales mensæque consortes exsisterent: divini colloquii honore affecti, ac doctrina naturæ captum superante ornatil atque instructi sunt: ad filiorum adoptionem Deique amicitiam pervenerunt. Etenim velut præfecti quidam erant circum regem, ac velut stellæ una cum justitiæ Sole cursum obeuntes: atque non eburneas quasdam tabellas, quæ humanum aliquod præmium et honorem parturirent, verum ejusmodi potentiam atque auctoritatem, quam ne terreni quidem reges habent, accipientes. Ipsi enim dictum est: « Quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata et in caelis: et quæcunque solveritis, soluta erunt⁷¹. » Quod si ea etiam quæ in futuro ævo ipsis promissa sunt, cum animo tuo reputes, magis adhuc obstupesces. Porro si quis futuris diffidit, a præsentibus argumentum sumat. Nam qui et terræ et maris imperium obtinet, ad piscatoris sepulcrum exosculandorum ossium causa se confert. Annon immortales opes in fictilibus vasis conditas perspexisti? Vide jam divinam quoque sapientiam abjectis sermonibus et exemplis temperatam. Nam si Deus dignitatis tantum suæ rationem habuisset, ac non potius legentium utilitati consultum voluisset, cælestibus profecto ac divinis sermonibus et exemplis usus fuisset. Quoniam autem hominibus, qui infirma et imbecilli natura præditi erant, atque humanis verbis (sic enim ea, quæ ipsorum captum excedebant, intellectu facile consequi

⁷⁰ Act. viii, 19. ⁷¹ Matth. xvi, 19; Joan. xx, 21-23.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(92) Pro πάσης cod. Alt. legit πάσας. Vers. 27 post βασιλέα cod. Alt. addit μέν. V. 36 post παρόντων, sublato asterisco τὴν adiungunt codd. Vat. 649 et Alt. V. 40 pro σοφίαν cod. Alt. habet φιλοσοφίαν. V. 47 pro οὕτω codd. Vat. 649 et Alt. habent

οὕτω, sed in marg. Alt. οὕτω ponitur. V. 57 pro ἐνοικοῦσιν cod. Vatic. 649 legit κρύπτοντα, idemque adnotatur in marg. cod. Alt. V. antepen. loco eorum verborum, πρὸς τὸ βάθος, cod. Vatic. 649 legit πρὸς τι βάθος. Possin.

poterant) opus habebant, leges perscribat : id- A γιᾶν, καὶ παραχωρεῖν πολλάκις τῷ ἀκατάληπτῳ τῆς circo rudibus et incultis verbis cœlestes disciplinas σοφίας. temperavit, ut et mulier et puer, et omnium etiam mortalium indoctissimus, ex ipsa quoque auditione commodi aliquid perciperet. Si quidem plebeiorum ac gregalium hominum salutem prospiciens divinus sermo, tanta ob legislatoris humanitatem et benignitatem perspicuitate temperatus est, ut neminem ea quæ ipsius viribus respondeat, utilitate privet. Quanquam ne eruditiorum quidem commoda neglexit. Nam in tanta perspicuitate tam arcani sermones, velut thesauri quidam, insident, ut sapientissimi etiam et eloquentissimi quique homines ad sententiarum profunditatem æstuent, animique vertigine afficiantur, atque etiam persæpe sapientiæ magnitudini, ut quam consequi ac percipere nequeant, cedendum sibi esse ducant.

VI. — EUSTATHIO PRESBYTERO.

De patientia.

Qui præclaram ac luculentam victoriam adipisci studet, acceptas injurias et contumelias non modo forti ac strenuo animo ferre debet; verum etiam **B** plura ei, a quo injuria afficitur, præbere, quam ipse accipere cupiat, improbæque cupiditatis ipsius metas liberalitatis suæ copia superare. Quod si hæc tibi ab hominum sensibus et judicio remota esse videntur, a cœlis sententiam feremus, illiucque hanc **130** legem recitabimus. Neque enim dixit Salvator, Si quis in dextram maxillam alapam tibi impeggerit, forti animo id patere ac conquiesce (hoc enim nullis etiam præceptis et consiliis instructi quidam philosophiæ laude clari atque insignes homines, atque ex lege ipsis a natura insita vitam moderantes, præstiterunt); verum illud adiecit, ut alteram quoque ad excipiendam plagam promptam ac paratam habeas⁷². Nam in hoc deum enim præclara et splendida victoria sita est. Illud enim philosophicum est: hoc natura præstantius et cœleste.

VII. — ATHANASIO.

De temperantia.

Quisquis visendam et excellentem temperantiæ pulchritudinem conspicatus, ipsius amore minime captus ac subactus est, hic me iudice a pulchrarum rerum amore alienus esse censeatur.

VIII. — JUNIÆ.

De virginibus.

Non corporis duntaxat castitate, vir sapiens et erudite, verum etiam quietis atque otii amore divinus Paulus virginitatem definit⁷³.

IX. — JOSEPHO PRESBYTERO.

De virtute.

Omnibus viribus, optime vir, ipsam virtutem consecrari oportet: ac non in ea opinione versari, ut tibi satis esse putes, quod monasticam vitam colere videaris.

Γ. — ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Περὶ ὑπομονῆς.

Χρὴ τὸν βουλόμενον λαμπρὰν ἀναδήσασθαι νίκην, μὴ μόνον ὑβριζόμενον καὶ ἀδικούμενον φέρειν γενναίως, ἀλλὰ καὶ πλείονα παρέχειν τῷ ἀδικούντι ὢν βούλεται λαβεῖν, καὶ τοὺς ὄρους τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας ἐκείνου τῇ δαψιλείᾳ τῆς οικείας ὑπερβαίνειν φιλοτιμίας. Εἰ δέ σοι παράδοξα εἶναι δοκεῖ ταῦτα, ἀπὸ τῶν οὐρανῶν τὴν ψῆφον ὀσομεν, καὶ τὸν νόμον τοῦτον ἐκείθεν ἀναγνώσμεθα. (Ὅτε γὰρ εἶπεν ὁ Σωτὴρ, Ἐάν τις σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, φέρε γενναίως, καὶ ἡσύχαζε· ἦνυσαν γὰρ τοῦτο καὶ ἄνευ ὑποθηκῶν τινες ἐπὶ φιλοσοφίᾳ διαλάμψαντες (93), καὶ τῷ ἐμφύτῳ νόμῳ πολιτευσάμενοι· ἀλλὰ προσέθηκε τὸ, καὶ τὴν ἄλλην τῷ τύπτοντι ἐτοιμὴν πρὸς τὴν πληγὴν παρέχειν. Αὕτη γὰρ ἡ λαμπρὰ νίκη. Τὸ μὲν γὰρ φιλόσοφον, τὸ δὲ ὑπερφυῆς καὶ οὐράνιον. promptam ac paratam habeas⁷². Nam in hoc deum enim philosophicum est: hoc natura præstantius

C

Ζ. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ.

Περὶ σωφροσύνης.

Ὅστις τὸ ἀπόδλεπτον καὶ ὑπέρχαλον τῆς σωφροσύνης κάλλος θεασάμενος, οὐκ ἐδαμάσθη τῷ φίλτρῳ, οὗτος ἀνέραστος τῶν καλῶν παρ' ἐμοὶ κριτῆ γεγράφθω.

H. — ΙΟΥΝΙΑ (94).

Περὶ παρθένων.

Ὅ τῇ τοῦ σώματος ἀγνείᾳ μόνον, ὡ σοφῆ, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀπραγμοσύνῃ τὴν παρθενίαν ὁ θεσπέσιος ὀρίζεται Παῦλος.

Θ. — ΙΩΣΗΦ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Περὶ ἀρετῆς.

Παντὶ σθένει, ὧ βέλτεστε, προσθήκει τὴν ἀρετὴν ἀσχεῖν (95), ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖν ἡγεῖσθαι τὸ δοκεῖν ἀσχεῖν.

⁷² Matth. v. 39. ⁷³ I Cor. vii, 1 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(95) *Τινὲς ἐπὶ φιλοσοφίᾳ διαλάμψαντες.* Ut Socrates, Aristides, Phocion et alii. RITT.

(94) Male inscribitur in editis hæc epistola, Ἰουνία, Junia, quod est nomen muliebre, cum eam ad virum missam contextus ipse manifestet. Verum nomen illius quem hic Isidorus alloquitur produnt

codd. Vat. 649 et Alt., in quibus nuncupata hæc epistola legitur Ἰλιά, Helia. POSSIN.

(95) Ἄσχεῖν, quod suggerunt codd. Vatic. 649 et Alt., recepimus et asteriscum lacunæ indicemus anovimus. EDIT. PATR.

I. — ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ, ΑΝΑΤΟΛΙΩ, ΓΟΤΘΙΩ, ΜΑΡΩΝΙ.

X. — CHÆREMONI, ANATOLIO, GOTTHIO, MARONI.

Πρὸς ἀσκητάς.

Ad eos qui se in pietate exercent.

Ἐπειδὴ τοῖς ἀγίοις ὁ βίος ὁ ὑμέτερος δακρύων γέγονεν ὑπόθεσις ἀενάων, λογιζομένοις δι' ἣν αἰτίαν Χριστιανοὶ φάσκοντες εἶναι, Ἐπικούρειον διαζῆτε βίον, οὔτε ἔργον ἀκολασίας καταλείψαντες ἀπρακτον, οὔτε λόγον ἀισχρὸν ἄρρητον· γέγραφα παραινῶν, ὅπως γνωσιμαχῆσαντες, ἑαυτοὺς μὲν ἀσχύνης καὶ ὄνειδῶν, καὶ τῆς μελλούσης ἀδεκάστου κρῖσεως, τοὺς δὲ ἀγίους τῆς ἐφ' ἑαυτοὺς λύπης, τὴν δὲ Ἐκκλησίαν δυσσεκπλύτου (96) κηλίδος ἀπαλλάξῃτε.

Quoniam vita vestra perennium lacrymarum causam et materiam sanctis viris præbuit (considerantibus nimirum quidnam causæ sit, quod vos, cum Christianorum nomen usurpetis, Epicuream tamen vitam ducatis, ut qui nec ullum libidinis atque intemperantiæ facinus non perpetratum, nec sædum ullum et obscenum sermonem non prolatum reliqueritis), hac epistola vos moneo ut ab improba vitæ ratione animam abducentes, et vos ipsos probos et sanctos viros ea, in qua vestra causa versantur, mæstitia, ac denique Ecclesiam gravi, nec facile eluenda macula liberetis.

ΙΑ'. — ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΝΕΩΣΤΙ ΚΑΤΑΣΤΑΝΤΙ.

XI. — STRATEGIO, EPISCOPO NUPER INSTITUTO.

Ἰσθι, τιμιώτατε, ὅτι ἐν παντὶ μὲν τῷ βίῳ, μάλιστα δὲ [νῦν] ἐπιβαίνων τοῖς ὁροῖς τῆς δοξάσης μὲν εἶναι ἀρχῆς, οὐσης δὲ λειτουργίας, δίκαιος ἂν εἴης κολάζειν τὰς αὐτοῦ ἐπιθυμίας, ὥστε μηδενὸς τῶν παρὰ τοῖς ὑπηκόοις φαύλων ἠττάσθαι. Καὶ γὰρ ἀσχιστον εἰ τοῖς ἀρχομένοις ἐπιτάττειν βουλόμενος, φωραθεῖς μὴδὲ σαυτοῦ ἀρχειν δυνάμενος.

Illud scias velim, vir præstantissime, quod cum in omni vitæ curriculo, tum nunc præsertim cum ad fines, non tam imperii, ut tu existimasti, quam officii ac ministerii ascendisti, æquum sit cupiditates jam tuas reprimere atque coercere : ita ut vitiorum eorum, quibus subditi laborant, nulli succumbas. Turpissimum enim fuerit, si iis qui tibi subsunt, imperare cupiens, ita affectus esse deprehendaris, ut ne tibi quidem ipsi præesse queas.

ΙΒ'. — ΓΑΙΩ.

XII. — CAIO.

Ὅτι ἡ κακία τὸ τερπνὸν ἄλεθριον ἔχει, ἡ δ' ἀρετὴ τὸ ἐπίπονον, εὐκλεέστατε, καὶ εὐδόκιμον (97) (ιδρῶσι γὰρ ἡδέως ἀρδεύεται ἡ εὐδοκίμοις), οἶσα. Χρησθὲν τὴν μὲν φεύγειν, τῆς δ' ἀπριεῖς ἔχεσθαι.

Non te fugit, vir clarissime, vitium quidem pestiferam voluptatem habere : virtutem autem, liborem cum gloria nominisque splendore conjunctum. Siquidem gloria sudoribus libenter irrigatur. Oportet igitur illud fugere, hanc autem mordicus retinere.

ΙΓ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

131 XIII. — EUTONIO DIACONO.

Τοσοῦτον οἱ συνοικοῦντες τῇ ἀρετῇ τῶν ἀμοιρούτων αὐτῆς διενηνόχασιν, ὅσον ἀνθρώποι μὲν τῶν θηρίων, ἄγγελοι δὲ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ γὰρ τοι πορεύονται διὰ τῆς ἀγορᾶς, ὥσπερ φωστῆρες ἐξαίφνης ἐν σκότῳ φανέντες, καὶ ἐπιστρέφοντες πρὸς ἑαυτοὺς τῶν ἄλλων τὰς ὄψεις. Εἰς τοῖνυν αὐτῶν τυγχάνων, ἔχου τοῦ κτήματος.

Qui virtutem contubernalem habent, iis, qui ipsius expertes sunt, tantum præstant, quantum homines belluis, et angeli hominibus antecellunt. Siquidem per forum tanquam luminaria quædam gradiuntur, simul atque in tenebris conspecti fuerint, aliorum oculos in se convertentes. Quorum in numero cum ipse sis, cura ut possessionem tuam retineas.

ΙΔ'. — ΙΕΡΙΩ (98).

XIV. — HIERIO.

Οἱ γνήσιοι τῆς ἀρετῆς ἔρασταί, καὶ ζῶντες ἐν σώματι, ὀρθοῦσι τὰς πόλεις· καὶ ἀποθνήσκοντες οὗτο, ἐγκαταλείπουν κέντρον τοῦ πόνου. Τοιγάρτοι ἐπίσημοι μὲν αὐτῶν οἱ τάφοι, ἐν τιμῇ δὲ τὰ γένη, διηνεκῆς δὲ ἡ μνήμη. Δικαίως. Ἀρσῆν γὰρ ἐκτίσαντο, ἧς οὐ πέφυκεν ἀπτεσθαι τελευταίη. Εἰ δὲ καὶ ὁμογνωμονῶν ἡμῖν ἐτύχχανε ἐν τῇ περὶ Θεοῦ δόξῃ

Veri ac sinceri virtutis amatores, et dum in corpore vivunt, urbes dirigunt : et eo deposito, amoris ac desiderii aculeum relinquunt. Quocirca et clara atque insignia eorum monumenta sunt, et in honore posteritatis, et perpetua memoria, idque merito : virtutem enim adepti sunt, quæ ita natura comparata est, ut mors eam minime attingat. Quod

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(96) E regione δυσσεκπλύτου codd. Vat. 649 et Alii. aliam lectionem suggerunt, δυσκλύτου. Possin.

(97) Illa compellatio Caii vers. 2, εὐκλεέστατε, quam interpres reddidit, vir clarissime, sublimitas est a cod. Alt. credimus, in quo legitur εὐκλεές τε καὶ

εὐδόκιμον, etc. Ib.

(98) Solus cod. Vatic. 649 sexum in titulo mutat. ex Ἱερῶ faciens Ἱερῖα. Idem vers. seq. pro σώματι. commodius σώματι legit. Ib.

si de divino Numine eadem nobiscum sentire, futura gloria commemorata te ad virtutis amorem vehementius acuissem et crexissem.

XV. — SERAPIONI CORRECTORI.

Nihil æque apud homines illustrem ac præclarum, atque apud Deum splendidum et laude dignum aliquem reidere solet, quam ut ea quæ velit, efficere possit, semper autem benigna atque humana, et velit, et faciat. Quoniam igitur potestas in imperio inest, cura ut humanitas ei admisceatur: quo deposito etiam magistratu, clarum ac celebrem te præbeas. Nam si iracundiæ indulgeas, ac potentia tua et auctoritate abutaris, gloriam tuam extinguas, atque immanitatis et feritatis opinionem referes. Etenim iis qui peccant veniam impertire, divina quædam res est: e vestigio autem eos implacabili animo excruciare, belluina et serpentina. Equis igitur ommissa divini Numinis imitatione animalibus homi serpentibus similem se præbere in animum induxerit? Nemo profecto: nisi qui et que gloriam parvi pendit.

XVI. — MARONI.

Medicus Hippocrates incurabili morbo correptis manum admovere vetat: cui nonnulli obtemperantes ex iis qui de tua salute, ut hominis ab omni doloris sensu remoti, vel potius mortui, desperant, nos quoque qui te ad penitentiam cohortamur, tanquam Æthiopes dealbare conantes, comicis dieteriis insectantur. Ego vero, multas in hominibus mutationes, et jam exstitisse audiens, et fieri conspiciens, et futuras expectans, recte mihi facturus esse videor, si, bona spe fretus, te excitem ac corrigam. Quod si (id quod utinam ne accidat) mea me spes fefellerit, illud certe lucrabor, ne quis me criminari possit: nec iis, qui navigant, crudeliorem me præbebo, qui cum aliquem e navi lapsum viderint, demissis velis eum ex undis extrahere nituntur. **132** Quod si ille servari nolit, nemo jam erit qui eos hoc nomine accuset, quod eum, qui noluerit, minime conservarint. Quam-

Α τῆς µαλλούσης δόξης µνηµονεύσας, ἐπέτρωσα ἂν σε πλέον πρὸς τὸν τῆς ἀρετῆς ἔρωτα.

IE'. — ΣΕΡΑΠΙΩΝΙ ΚΟΡΡΙΚΤΟΡΙ.

Οὐδὲν οὕτω καὶ παρὰ ἀνθρώποις ἐνδοξόν, καὶ παρὰ Θεῶ ἐυδόκιμον οἶδς ποιεῖν, ὡς τὸ δύνασθαι µὲν ἂ βούλεται πράττειν, ἀεὶ δὲ φιλόανθρωπα καὶ βούλεσθαι καὶ πράττειν. Οὐκοῦν ἐπειδὴ τὸ δύνασθαι ἐν τῇ ἀρχῇ πάρεστι, τὸ φιλόανθρωπον τοῦτο κινάσθω, ἵνα καὶ μετὰ τὴν ἀρχὴν ἀοιδίµος γένοιτο. Εἰ δὲ θυμῷ χαρίσαιο, καὶ τῇ ἐξουσίᾳ ἀποχορήσῃ, σβέσεις µὲν τὸ σαυτοῦ κλέος, θηριωδίας δὲ δόξαν ἀπολοῖ (99). Τὸ µὲν γὰρ συγγνώµης ἀξιούν τοὺς πταίοντας, θεῖον· τὸ δὲ παρὰ πόδας ἀπαραιτήτως κολάζειν, θηριοπρεπὲς καὶ οὐριώδες. Τίς [τοι]γαροῦν παρὲς τὸ µιμήσασθαι τὸ θεῖον, τοῖς χαµαῖ ἔρπουσι ἐξοµοιωθῆναι βουληθεῖ; Οὐδέεις, πλὴν εἰ µὴ τις καὶ τοῦ θείου φόβου καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων δόξης καταφρονήσειεν.

divinum metum, et humanam existimationem at-

IG'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Ὁ µὲν ἱατρικὸς Ἴπποκράτης παρήνεσε, τοῖς κενκρατηµένοις µὴ ἐγχειρεῖν (1). Ὅτινες πειθόμενοι τῶν ἀπαγορευσάντων σε, ὡς κομιδῇ ἀπηληγχότα, µᾶλλον δὲ νενεκρωµένον, καὶ ἡµᾶς, τοὺς ἐπὶ µετανοιάν σε παρακαλοῦντας, κωµφοδοῦσιν, ὡς Αἰθιοπα σμήχειν ἐπιχειροῦντας. Ἐγὼ δὲ πολλὰς ἐν ἀνθρώποις μεταβολὰς καὶ γεγεννηµένας ἀκούων (2), καὶ γινοµένας ὀρῶν, καὶ ἐσοµένας (3) προσδοκῶν, διεγείρειν σε καὶ κατευθύειν δίκαιον ᾤηθην, ἐλπιδὶ χρηστῇ τρεφόµενος. Εἰ δὲ καὶ, ὅπερ µὴ γένοιτο, διαμαρτῆσαιµι, τὸ γοῦν ἑµαυτῷ ἐγκαλεῖν κερδανῶ, καὶ οὐκ ἔσοµαι τῶν τὴν θάλατταν πλεόντων ἀπνηέστερος· οἱ ὅταν τινὰ ἴδωσιν ἐκπεσόντα νεῶς, τὰ ἱστία χαλάσαντες, πειρῶνται αὐτὸν ἀνιµήσασθαι. Εἰ δὲ µὴ βουληθεῖ (4) ἐκεῖνος σωθῆναι, οὐδέεις αὐτοῦς, [ὡς µὴ] βουληθέντας σώσει, αἰτιάσοιτο. Ἀνάνευσον τοιγαροῦν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς κακίας, πέπαιυσ τῆς ἀσελείας· ἐννόησον τὸ ἐπίκρηρον τοῦ τῆδε βίου,

VARLÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(99) Codd. Vat. 649 et Alt., ἀπολοῖς. POSSIN.

(1) Similiter infra ep. 79 hujus libri II. Sic et Cicero lib. XVI ad Attic., ep. 15: « Desperatis, inquit, medicinam adhibere vetat etiam Hippocrates. » Apuleius quoque eodem allusit libro *De philosophia* scribens: « Ut optimi medici conclamatis desperatisque corporibus non adhibent medentes manus, nec nihil profutura ratio (f. leg. curatio) doloribus spatia promulget, ita eos, quorum animæ vitii imbutæ sunt, nec curari queunt medicina sapientiæ, mori oportet. » Eleganter etiam Chrysostomus hoc ad obstinatos et ἀδιορθώτους hæreticos accommodat, homil. ad Titum: « Ὡσπερ τὸ τοὺς ἐλπίδας ἔχοντας μεταβολῆς παρορᾶν νοσήτας, οὕτως τὸ τοὺς ἀνιάτα νοσοῦντας θεραπεύειν, ἀνοίας καὶ τῆς ἐσχάτης παραπληξίας· θρασυτέρους γὰρ ἐργαζόµεθα ἐκείνους. Nec omitam Corn. Celsi huc facientem locum lib. V *De re medica*: « Est prudens hominis, primum, eum qui servari non potest, non attingere, nec subire speciem ejus ut occisi, quem sors ipsius per-

emit. Deinde, ubi gravis metus, sine certa tamen desperatione est, indicare necessariis periclitantis, in difficili rem esse, ne si victa ars mala fuerit, vel ignorasse vel sefellisse videatur. » RITT.

(2) Hoc pluribus explicit et exemplis illustrat hujus lib. II epist. 72, et lib. IV epist. 81. Vere itaque ζῶον εὐμετάβολον ἄνθρωπος olim dictus est. Et sit ea mutatio in utramque partem. Causa est arbitrii libertas, et quod (Irenæo quoque teste, ut Isidorum et alios nunc omitam) Deus nemini vim faciat. Id.

(3) Post ἐσοµένας arte inserunt et Codd. iidem. Vers. seq. pro κατευθύειν diversam lectionem proponit cod. Alt., vitiosam illam quidem, sed idoneam quia viam sternere utili forte conjectura poterit. Sic igitur habet, « Ἄλλως κατενοεῖν. POSSIN.

(4) Cod. Vat. 649 in ipso contextu δυνήθειν ponit pro βουληθεῖ. Cod. vero Alt., in contextu editioni consentiens, in margine ascribit δυνήθειν. Id.

καὶ τὴν ἐκείσε ἀπαραίτητον τιμωρίαν. Τί μάτην, ἄλλοι δὲ ἐπὶ κακῶ ἀναλίσκεαι τὸν χρόνον; Ἐννόησον, ὅτι μίαν [ἐχων] ψυχὴν, πᾶσιν αὐτὴν τοῖς αἰσχροῖς πάθει καταμέδοντας. Ἀπάλλαξον σαυτὸν μὲν κακίας καὶ αἰσχύνης καὶ κωμωδίας καὶ κολάσεως, τὴν δὲ Ἐκκλησίαν μολυσμοῦ, τὸ δὲ θυσιαστήριον κηλίδος, τὸν δὲ χειροτονήσαντά σε ἐγκλημάτων, ἡμᾶς δὲ λύπης, τοὺς δὲ ἄγιους ἀενάων δακρῶν. infamia, et sugillatione, ac cruciati, et Ecclesiam labe, et altare macula, et eum, qui te in sacrum ordinem cooptavit, criminatione; nos vero tristitia: ac denique sanctos viros lacrymis, quas sine ulla intermissione profundunt.

IZ'. — ΠΑΜΠΡΕΠΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ (5).

Ἡ εἰς τὸ Θεῖον ἐλπίς, πύργος ἐστὶν ἀβραάμης, οὗ τὴν λύσιν μόνον ἐπαγγελλόμενος τῶν δεινῶν, ἀλλ' οὐδὲ παρόντων αὐτῶν ταράττεσθαι συγχωρῶν. Ὁ γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων ἀπηλλαγμένος, καὶ τῇ ἀνωθεν ἐλπίδι ἑαυτὸν ἐξαρτήσας, οὐ μόνον ταχίστην ἐπάγεται τῶν δεινῶν τὴν ἀπαλλαγὴν, ἀλλ' οὐδὲ παρόντων αὐτῶν θορυβοῦται (6) καὶ ταράττεται, τῇ προσδοκίᾳ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης ἀγκύρας ὀρθοῦμενος. Χρῶ τοίνυν αὐτῇ, καὶ πάντων ἐση κρείττων τῶν λυπηρῶν.

III'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Κορωνίδα ἐπιθεῖναι τῷ κατὰ τὸν θεοσεβέστατον Ἡσύχιον πράγματι καταξίωσον, ἵνα σὺ μὲν αἰδύμοσ γένοιο, ἐγὼ δὲ λίαν ἡσθεῖην, αὐτὸς τε πάλιν ἀνακηρύξῃ τὰ σά [ἄπαντα]· ἀνήρ γὰρ ἐστὶν εἰδέναι χάριτας ἐπιστάμενος.

Θ'. — ΕΥΤΟΚΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅτι μὲν τὸ μὴ δεῖσθαι πολλῶν συνωμολόγηται μέγιστον ἀγαθόν, δῆλον. Ὅτι δὲ καὶ τὸ τῆς τῶν ὄντων χρείας ἀνώτερον καὶ κρείττονα εἶναι, πολλῶ μείζονος εὐπραγίας ἀν εἴη, καὶ τοῦτο συνωμολόγηται. Οὐκοῦν φροντίσωμεν τῆς μὲν ψυχῆς μάλιστα, τοῦ δὲ σώματος ὅσον ἀνάγκη, τῶν δὲ ἐξω μὴ ὅσον. Οὕτω γὰρ κἀνταῦθα πρὸς τὴν ἀκροτάτην μακαριότητα φθάσαιμεν, τὴν καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ὠδίωσαν. Εἰ δὲ τισιν οὐ δοκεῖ ταῦτα [ἀκούουσαι] ἀληθῆ εἶναι, ἐμοὶ δοκεῖ. Οὐ γὰρ τοσοῦτον ὅπως τοῖς ἀκούουσιν ἂ λέγω δόξῃ ἀληθῆ εἶναι, προθυμοῦμαι, εἰ μὴ εἴη πάρεργον, ἀλλ' ὅπως ἐμοί. ritatis fidem apud auditores nanciscantur (nisi apud me.

K'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Ἐοικας ἀγνοεῖν ὅσην ὁ ἀπράγμων βίος ἔχει τὴν εὐφροσύνην· τάχα δὲ οὐκ αὐτὸς μόνος, ἀλλὰ καὶ οἱ τὸν αὐτὸν σοὶ βίον ἐπανηρημένοι, ἅτε μηδέποτε ταύτης γευσάμενοι καθαρῶς. Πέπυσσο τοίνυν μὴ μόνον πολυπραγμονῶν, καὶ συκοφαντῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς συκοφάντας συγχροτῶν. Κινδυνεύεις γὰρ

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(5) Ad eundem alias etiam præter hanc quatuor dedit epistolas, quæ hoc lib. continentur. Fit ejus mentio apud Suidam in *Serapione* cui ait dissimilium fuisse, adeoque non solum κατὰ διάμετρον

obrem ex vitii fundo emerge, ac petulantia et lascivix tuæ finem impone. Cogita quam caduca et fragilis hæc vita sit, quam acerbum futuræ vitæ supplicium. Quid tu incassum, vel ut rectius loquar in malum ac perniciem tempus consumis? Veniat tibi in mentem, quemadmodum, cum unam duntaxat animam habeas, omni eam flagitiorum genere contaminaris. Libera, quaeso, et teipsum vitio, atque

XVII. — ΠΑΜΠΡΕΠΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Spes in Deum, firma turris est, non modo rerum gravium et acerbarum depulsionem pollicens, verum ne præsentibus quidem illis animum perturbari sinens. Nam qui a rebus humanis sese exemit, ac spe cœlesti suspensum animum habet, non modo id consequitur, ut rebus molestis et gravibus quamprimum liberetur: verum ne præsentibus quidem illis in tumultu ac perturbatione versatur, ut qui sacræ illius anchoræ expectatione recreetur et erigatur. Hanc igitur adhibe: atque omnes molestias superabis.

XVIII. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Hesychii, viri singulari erga Deum pietate præditi, negotio coronidem imponas velim: ut et tu nominis celebritatem adipiscaris, et ego ingenti voluptate afficiar: et ipse rursus tua omnia prædicet. Est enim is vir, qui gratias agere norit.

XIX. — ΕΥΤΟΚΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Quod multis rebus minime indigere, communi omnium consensu maximum bonum sit, liquet. Quod autem sublimiorem se præbere, quam ut facultatibus opus sit, multo majoris virtutis ac laudis sit, id quoque extra controversiam est. Ac proinde animæ curam maxime geramus: corporis, quantum necessitas exigit; externorum bonorum, ne tantillum quidem. Hac enim ratione hic quoque beatitudinis arcem attingemus, quæ cœlorum etiam regnum parturit. Quod si quibusdam audientibus minime vera hæc esse videntur, at mihi videntur. Neque enim tam sedulo id ago, ut, quæ dico, velut obiter ac præter destinatum opus) quam ut

D

XX. — ΜΑΡΩΝΙ.

Quantum vita quieta, et a negotiis ferata, voluptatis habeat, minime scire videris; nec tu fortasse solus, verum ii quoque qui idem, quod tu, vitæ genus susceperunt, ut qui eam **133** nunquam pure ac sincere degustarint. Desine itaque non modo curiose aliena inquirere, atque calumniari:

ὄλην αὐτοῦ ἀφροσύνα, μᾶλλον δὲ εἶτι τῆς διαμέτρον μειζόνως. RITT.

(6) Cold. Vat. 649 et Alt. θορυβοῦται mutant in θορυβεῖται. POSSIN.

verum etiam calumniatoribus applaudere. Metuendum enim est, ne in stuporem prolapsus, vitium complectaris, virtutem autem probris atque ignominia afficias.

XXI. — HERMOGENI EPISCOPO.

Gravibus verbis, ut ad me perlatum est, pietas tua præsentibus quibusdam amicis me accusavit, quod liberioribus acrioribusque litteris minime usus sim (quandoquidem blandæ ac suaves admonitiones nihil valuerunt), quibus etiam nolentem episcopum Eusebinum corrigere potuissem. Hoc igitur scias velim, o mihi sacrosanctum caput (me enim purgem oportet), me nullum non medicinæ genus tam blandius, quam asperius tentasse, nec eorum, quæ morbum revellere debebant, quidquam omnino prætermisisse: nec tamen id potuisse: quod videlicet morbus omnibus remediis superior ac valentior inventus sit, atque in stuporem exciderit. Quanquam autem ea minime divulgare attinet, quæ oblivione atque alto silentio conterenda sunt, pauca tamen ex iis quæ privatim ad eum adhibita verborum libertate scripsi, tibi patefaciam, ut eum hanc quoque partem contempsisse intelligas, neque criminari desinas. Etenim multa quidem ad eum, quæ oportebat, scripsi: pauca autem lacrymas fundens scribo, pleraque enim ressecabo, ne prolixitatis opinionem subeam: Urbs universa, perspicua tua flagitia tragicis verbis prosequens, ad hunc modum loquitur: Quam ob causam sacras initiationes vendis? Ecquid sacerdotium prodis? Quid affers, quod divinum Numine ad cauponarum questum abuteris? Quid causæ est, quamobrem templa contaminas? Ecce aversis pauperum bonis opes colligis? Quid est, cur in senectutis limine flagitiis et sceleribus juvenescis? Cur non in imperio permansisti, verum vitio parere deprehensus es? Hoc igitur scito, te graviores hoc nomine pœnas daturum esse, quod ea ipse perpetrasti, quæ ne alii committerent, pro tuo munere atque officio prohibere debuisti.

XXII. — MARONI.

Lubenter ex te audirem, quidnam causæ sit, quamobrem tam atrox atque inexpiabile virtuti bellum indixeris. Si enim Epicurum admiraris, atque ad ejus exemplar vitam tuam depingis, ecquid Christianum te profiteris? Si autem Christianus appellari cupis, quam ob causam Epicureo more vitam instituis?

XXIII. — EUTOCIO DIACONO.

Pura et numeris omnibus absoluta libertas est, nulla omnino re indigere: quod quidem ut humanæ naturæ conditione sublimius ac præstantius, divino

Α εἰς ἀναληγσίαν ἐκπεπτωκώς, τὴν μὲν κακίαν περιέπειν, τὴν δ' ἀρετὴν προπηλακίζειν.

ΚΑ'. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Δεινὴν ἡμῶν, ὡς ἐπιθυμῆν, ἢ σὴ θεοσέβεια ἐπὶ φίλων ἐποησάτο [τινων] τὴν καταβολήν, ὡς [ἔδει] διὰ γραμμάτων παρῆρησιαστικωτέρων ἔλθειν (αἱ γὰρ χρῆσται παραinéσεις, Ἰσχυσαν αὐδὲν), δυναμένων διορθώσασθαι Εὐσέβιον τὸν ἐπίσκοπον, καὶ μὴ βουλόμενον. Ἰσθὶ τοίνυν, ὦ Ἰσρά κεφαλὴ (χρὴ γὰρ ἀπολογήσασθαι), ὅτι πᾶσαν κακίηνκα, ὡς οἷός τε ἦν, ἰατρείας ἴδδν, καὶ προσηνεστέραν καὶ τραχυτέραν· καὶ οὐδὲν παραλέλοιπα τῶν ὀφειλόντων ἀναμοχλεῦσαι τὴν νόσον, καὶ οὐ δεδύνημαι, τοῦ πάθους κρείττονος τῶν βοηθημάτων εὐρεθέντος, καὶ εἰς ἀναληγσίαν ἐκπεπτωκός. Δημοσιεῦσαι μὲν [οὖν] οὐ χρὴ τὰ λήθης ἄξια καὶ βαθείας σιγῆς· ὅμως δὲ ὀλίγα τῶν ἰδικῶς αὐτῷ μετὰ παρῆρησίας ἐπεσταλμένων δηλῶ, ἵν' εἰδείης ὅτι καὶ τούτου τοῦ μέρους κατεφρόνησε, καὶ παύσαιο ἡμᾶς αἰτιώμενος. Γέγραφα μὲν γὰρ αὐτῷ πολλὰ μὲν ἃ ἔχρην, ὀλίγα δὲ δακρύων γράφω· ἐπιτεμοῦμαι γὰρ τὰ πλείεστα, μακρηγορεῖν δόξει φυλαττόμενος. Ἡ πόλις πᾶσα (7) τὰ περιφανῆ σου τραγωδοῦσα δράματα, φησί. Δι' ἦν αἰτίαν πιπράσχεις τὰς χειροτονίας; Τίνος ἐνεκεν προπίνεις τὴν ἱερωσύνην; Τοῦ χάριν καπηλεύεις τὸ θεῖον; Δι' ἦν αἰτίαν μιαινεις τὰ ἀνάκτορα; Τίνος χάριν τὰ τῶν πενήτων σφετεριζόμενος χρηματίζῃ; Διὰ τί ἐπὶ γῆρας οὐδῶ (8) νωπερίζεις τοὺς ἀδικήμασι; Τίνος ἐνεκεν οὐκ ἔμεινας ἄρχων, ἀλλ' ἀρχόμενος ὑπὸ τῆς κακίας ἐφωράθης; Ἰσθὶ τοίνυν ὅτι μείζονα δίκην δοίης ἂν, ὅτι δέδρακας αὐτὸς ἃ κωλύειν ἐτέρους ἐτάχθης (9).

ΚΒ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Δι' ἦν αἰτίαν ἀσπονδός σοι· καὶ ἀκήρυκτος ὁ πρὸς τὴν ἀρετὴν τυγχάνει πόλεμος, ἡδέως ἂν σου πυθολίμην ἐγώ. Εἰ μὲν γὰρ Ἐπίκουρον θαυμάζεις, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ὁρῶν τὸν σαυτοῦ ζωγραφεῖς βίον, τίνος ἐνεκεν Χριστιανὸς εἶναι προσποιῇ; Εἰ δὲ Χριστιανὸς χρηματίζειν βούλει, δι' ἦν αἰτίαν (10) Ἐπικούρειον διαζῆς βίον;

ΚΓ'. — ΕΥΤΟΚΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἡ μὲν εἰλικρινὴς καὶ ἀκριθὴς ἐλευθερία ἐστὶ, τὸ μηδενὸς ὄλω; δεῖσθαι, ὅπερ (11) κρείττον ὢν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, θεῖον ἔστω. Ἡ δὲ μετ' ἐκείνην,

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(7) Ἡ πόλις πᾶσα. Accipe hæc tanquam particulam vel epitomen epistolæ ab Isidoro ad Eusebium scriptæ. RITT.

(8) Ἐπὶ γῆρας οὐδῶ. Homericum hoc est. In Bav. cod. tamen legitur οὐτω. Id.

(9) Velim addi interpretationi, in quo collocatus es, ut exprimat verbum, ἐτάχθης. Id.

— Vers. 8. ambo iidem codd. pro τραχυτέραν

substituunt βραχυτέραν. Versu autem 15 cod. Alt. e regione verbi ἐπεσταλμένων in marg. ponit ἐπισταλέντων. V. 26, etsi recte videtur editor posuisse ἐπὶ γῆρας οὐδῶ, non silebo tamen cod. Vat. 649 legere ὀδῶ. PUSSEN.

(10) Pro δι' ἦν αἰτίαν cod. Alt. legit τοῦ χάριν. Id.

(11) Post ὅπερ opportune cod. Vat. 649 et Alt. addunt καὶ. Id.

τὸ ἐλίγων δεῖσθαι, ὅπερ καὶ δυνατόν καὶ ἐφικτόν· ἅ Numini tribuatur. 134 Secunda autem ab ea, pau-
τοῖς ἀνθρώποις καθέστηκε. Ταύτην οὖν περιέπωμεν, cis opus habere, quod quidem homines consequi,
ἐπειδὴ περ ἡ πρώτη τῶς ἡμῖν ἀνεφικτος. atque ad id pervenire possunt. Hanc igitur ample-
clamur : quoniam prima captum nostrum nunc
excedit.

ΚΔ'. — ΟΛΥΜΠΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ εἰρημένον, « Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε. »

Ἐπιπέπωμεν τὴν ἀφραστον καὶ ἀληκτον εὐφροσύνην οἱ πόνοι καὶ οἱ ἀγῶνες φύουσι, καὶ ὅτι οὐδὲν οἱ μόχοι πρὸς τὸ μέγεθος τῆς εὐκλείας τῆς ὑπὸ τῆς ἀρετῆς τικτομένης, οἶσθα. Πῶς τοῖνον ταῦτα ἐπιστάμενος, ἐκεῖνο ἐξήτησας μαθεῖν, τὸ, « Θλίψιν ἔξετε ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ; » Δῆλον μὲν γάρ ὅτι τῶν μὲν ἀγῶνων καὶ τῶν ἀθλων στάδιον ἔστιν ὁ παρῶν βίος· τῶν δὲ στεφάνων καὶ τῶν ἐπάθλων, ὁ μέλλων.

ΚΕ'. — ΑΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΩΡΙ.

Πυθόμενος ὑπὸ τῆς πόλεως πάσης τὴν σὴν παρα- κεκλησθαι μεγαλόνοιαν, ἀτοπον ᾤθηθην ἀμοιρῆσαι τῆς τοιαύτης παρακλήσεως, τὸν καὶ πρῶτον καὶ μόνον ἴσως φροντίζειν περὶ αὐτῆς ὅπως ἀνυσθείη ὀφελοντα. Τοῦ μὲν οὖν βραδέως εἰς τοῦτ' ἐληλυθέναι (χρὴ γάρ ἀπολογησασθαι ὑπὲρ αὐτῆς), ἢ τῶν μὴ βραδέως αὐτῇ πιθομένων ἀρχόντων αἰτία τυγχάνει προαίρεσις. Διὰ γὰρ τοὺς ὁμῶς καὶ ἀπανθρώπως ἡγουμένους, καὶ μὴ κινῶντας τῇ καθαρότητι τὴν φιλανθρωπικαν, καὶ ἡ πόλις ἀπανάρ- κησις λοιπὸν προσάγειν συνεχῶς παρακλήσεις τοῖς [οῦ] κατὰ τὴν σὴν σύνεσιν νομίμως καὶ φιλανθρώπως ἀρχουσι, καὶ αὐτεπαγγέλτως εὐεργετοῦσι. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Τὴν δὲ παράκλησιν τῶν δῆμων, εἰς ἔργον ἐνεγκεῖν καταξίωσον. Ὡσπερ γὰρ ἴσμεν ὅτι τῶν δυσκόλων διὰ τὴν σὴν πεπεράται πραγμαμάτων ὁ κατεχόμενος μεγαλοπρέπειαν, οὕτως ἴσμεν εὐεργετηθῆναι αὐτὸν δύνασθαι, εἰ τῆς σῆς ἐπιλάβοιτο βοπῆς.

ΚΖ'. — ΟΡΙΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Χρὴ τοὺς μαθητευομένους, καὶ ὡς πατέρας φιλεῖν τῶς ὄντως διδασκάλους, καὶ ὡς ἀρχοντας δεδοικέναι, καὶ μήτε διὰ τὴν ἀγάπην ἐκλύειν τὸν φόβον, μήτε διὰ τὸν φόβον ἀμαυροῦν τὴν ἀγάπην.

ΚΖ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ σωτηρίας ἐρᾷς, πάντα ποιεῖ τὰ εἰς ταύτην ἄγοντα. Τοῦ γὰρ ἐπιθυμοῦντός τι γενέσθαι, οὐ τὸ γενέσθαι· κωλύειν ἔστιν, ἀλλὰ τὸ πάντα πράττειν ὅπως ἂν γένοιτο.

ΚΗ'. — ΖΩΣΙΜΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, ΑΝΑΤΟΛΙΩ, ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΟΙΣ

Εἰ τοῖς φιλαρέτοις τὸ μετριοπαθεῖν πρέπει (τοῦτο γὰρ καὶ τὰ ἄλλα πλεονεκτῆματα κοσμεῖ τε καὶ φαιδρύνει), τοῖς ἀμαρτωλοῖς τὸ ταπεινοῦσθαι δῆλον ἔστι· συμφέρει. Ἐπὶ τίνι γὰρ καὶ ὑψηλὰ φρονήσαιεν,

XXIV. — OLYMPIO DIACONO.

In illud, « In mundo tribulationem habebitis », »

Quod omni oratione præstantiorem, nec finem unquam habituram voluptatem, labores ac certamina proferant, quodque ærumnæ nihil sint, si cum ejus gloriæ, quam virtus parit, magnitudine comparentur, non te fugit. Quoniam igitur pacto, cum hæc tibi comperta et explorata sint, illud a me tibi exponi voluisti, « In mundo pressuram habebitis? » Perspicuum enim est certaminum ac laborum stadium hanc vitam esse : coronarum autem et præmiorum, futuram.

XXV. — AUSONIO CORRECTORI

Cum certior factus fuisset preces ab universa urbe tibi adhibitæ fuisse, absurdum existinavi me hujuscæ deprecationis expertem esse, qui et primus, et fortasse solus, ut ea conficiatur, laborare debeam. Ac quidem quod serius ad eam illa venerit (nam pro ipsa, causa mihi dicenda est), præfectorum eorum, qui huic haud facile obtemperant, animus atque institutum in causa fuit. Etenim propter eos, qui crudeliter et inhumane imperant, nec benignitatem, ac misericordiam integritati admittent, urbem quoque jam piguit, crebras iis deprecationes offerre, qui non, pro tuæ prudentiæ more, legitime atque humane magistratum gerunt, nec sponte ipsi sua ad bene de hominibus merendum impelluntur. Atque hæc hactenus. Tu vero id quod precibus a te plebs petit, conficere, quaeso, ne graveris. Quemadmodum enim hoc scimus, eum, qui detinetur, difficiles ac molestas res ob magnificentiam tuam expertum esse : eodem modo illud quoque scimus, eum juvari ac beneficio affici posse, si opem tuam atque auxilium nanciscatur.

XXVI. — ORIONI DIACONO.

Discipuli veros magistros, et ut patres amare, et ut principes timere debent : ac neque ob amorem metum discutere, neque ob metum benevolentiam obscurare.

XXVII. — PALLADIO DIACONO.

Si salutis desiderio teneris, omnia, quæ ad eam ducunt, effice. Nam qui ut aliquid fiat, expetit, quo id fiat, quidvis agere debet.

XXVIII. — ZOSIMO PRESBYTERO, ANATOLIO ET MARONI DIACONIS.

Si virtutis amantes modestia decet (nam ea reliquas animi dotes exornat et illustrat), peccatoribus quoque profecto submitto atque humili animo esse conducit. 135 Quoniam enim nomine subli-

¹ Joan. xvi, 33.

miler de se sentiant, qui et hic risum atque infamiam sustinent, et illic pœnam et cruciatum expectant? Nam prohi viri, ex iis quæ recte atque cum laude gerunt, gloriandi ansam habent. Improbi autem ac scelerati, quasnam tandem actiones habent, ob quas animis efferantur? Quidnam igitur ex iis quæ egistis, ad deprimentam et dejectendam arrogantiam non sufficit? Tot enim ac tanta, ut aiunt, vestra scelera sunt, ut ne quisquam quidem e vulgo ea ignoret, Adeo per totam urbem sugillantur, ac pervulgata sunt. Quod si tot flagitia perpetrantes, et superbitis, et adversus probos viros arma induitis, virtutis eorum cursum interrumpere molientes, videte quem finem malum hoc habiturum sit. Nam cum virtute florentem atque ornatum Phariseum (non enim eum, ut mentientem, sed ut arrogantem accusat Scriptura) concepta ex recte factis superbia detrimento affecerit¹⁸, quid afferri potest, quin vobis, qui ne publicano quidem similes, verum multis partibus eo improbiore estis, contracta ex sceleribus insolentia, et animi elatio detrimentum allatura, vosque in extremum exitium dejectura sit? Quamobrem hujusmodi crapulam edormite: ac maxime quidem, ut ne peccetis, studete (sic enim via quadam progredientes eo tandem pervenietis, ut probas quoque atque cum virtute conjunctas actiones edatis); sin autem (quod non credo) in flagitiis et sceleribus ad extremum usque diem volutari constituistis, saltem ne committite, ut malum inale curetis, nimirum adversus quos minime fas est, arma sumentes, atque adversus quos minime convenit, insolenter vos efferentes.

XXIX. — EIDEM.

Qui nec judicii metu tanguntur, nec regni cupiditate flagrant, verum ad sævitiam et inhumanitatem seipsos aciunt (quorum principes ac coryphæos nonnulli vos esse censent, ex iis, quæ perpetratis, hanc sententiam ferentes), hæc cum animis suis reputare debent, quæ, ut mihi quidem persuadeo, rationi consentanea sunt, ac lectorum calculo judicanda permitto. Nempe quod si Dei causa quidpiam perpeti recusent, id tamen alio quoque modo perpeti necesse habebunt. Si autem Dei causa mortem optetierint, immortales atque ab omni labe alieni fu-

¹⁸ Luc. xviii, 10 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(12) *Μὴ κακῶ τὸ κακὸν ἰᾶσθε*. Vetus hoc est præceptum sive interdictum, *Ne malum malo sanemus*. Isidorus infra hujus libri ii epist. 127, κακῶ τὸ κακὸν ἰάσασθαι σπεύδων, vel ut in B C est, σπουδάζων. Et epist. 145: Οὐδεὶς γὰρ κακῶ τὸ κακὸν ἰᾶται· ὑπερβολὴ γὰρ ἀτοπίας τοῦτο γὰρ καὶ παρὰ τοῖς ἔξωθεν εἶναι κερκίται... KITZ.

— Vers. 1 e reg. verbi μετριοπαθεῖν codd. Vat. 649 et Alt. suggerunt in margine aliam, puto meliorem, lectionem, μετριοφρονεῖν. Iidem v. 3 post φαιδρῶναι addunt καί. V. 16 pro σπουδαίων cod. Vat. 649 legit δικαίων. Idem v. 18 pro τὸ κακὸν habet τὸ δίκαιον. POSSIN.

(13) Pro αὐτὸν lege αὐτὸ et tolle asteriscum præcedentem, sic monstrat cod. Vat. 649. Mox post ἵπουμεῖναι addunt οὕτε γὰρ duo codd. Vatic. 649 et

A ἐνταῦθα μὲν γέλιωτα καὶ αἰσχύνῃν ὑπομένοντες, ἐκείσε δὲ δίκην καὶ τιμωρίαν ἀναμένοντες; Οἱ μὲν γὰρ δίκαιοι καὶ ἀφορμὰς ἔχουσι τὰ κατορθώματα πρὸς τὸ καυχᾶσθαι· οἱ δὲ ἀμαρτωλοὶ, ἀπὸ ποιῶν πράξεων ἐπαρθεῖν ποτε; Τί τοίνυν τῶν πεπραγμένων ὑμῖν οὐχ ἱκανὸν ταπεινῶσαι καὶ καθελεῖν τὸ φρόνημα; Τοσαῦτα καθ' ὑμῶν ἐστίν, ὡς φασί, τὰ πλημμελήματα, ὡς μηδὲ τῶν πολλῶν τινα αὐτῶν ἀγνοεῖν. Οὕτω κωμωδεῖται ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν καὶ περιβόητά ἐστιν. Εἰ δὲ τοσαῦτα δρῶντες, καὶ μέγα φρονεῖτε, καὶ κατὰ τῶν σπουδαίων ὀπλίξεσθε, ἐγκόψαι αὐτοὺς τῆς ἀρετῆς δρόμον μηχανώμενοι, ὁρᾶτε οἱ τελευτᾶ τὸ κακόν. Εἰ γὰρ τὸν ἀρετῆ κομῶντα Φαρισαῖον (οὐ γὰρ ὡς ψευδόμενον αὐτὸν, ἀλλ' ὡς ἀλαζβόνα γράφεται ἡ Γραφή) τὸ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν ἔδωκεν, ὅμας τοὺς μήτε κατὰ τὸν τελώνην, ἀλλὰ πολλῶ πονηροτέρους ἐκείνου, ὡς φασί, τυγχάνοντας, [πῶς οὐ βλάψει τὸ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς πταίσμασι, καὶ εἰς ἔσχατον] βλεθρον κατενέγκοι; Ἀνανήψατε τοιγαροῦν ἐκ τῆς τοιαύτης μέθης, καὶ μάλιστα μὲν σπουδάζετε μὴ πλημμελεῖν. Οὕτω γὰρ καὶ εἰς τὸ κατορθοῦν ὀδῶ προῖόντες ἔιθιοι. Εἰ δὲ τοῖς ἀμαρτήμασιν, ὅπερ οὐ πιστεύω, μέχρι τέλους ἐγκαλινοῦσθαι κερκίκατε, μὴ κακῶ τὸ κακὸν ἰᾶσθε (12), ὀπλιζόμενοι μὲν καθ' ὧν οὐ θέμις, ἐπαίρομενοι δὲ καθ' ὧν ἤκιστα χρῆ.

C

ΚΘ'. — ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ.

Οἱ μήτε χρίσιν δεδιώτες, μήτε βασιλείας ἐρῶντες, ἀλλ' εἰς ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν ἑαυτοὺς ἀλείφοντες (ὧν κορυφαλοὺς ὅμας τινες κατατάττουσιν, ἐξ ὧν διαβήδην δρᾶτε ταύτην φέροντες τὴν ψῆφον), ἐκεῖνα λογίσασθαι δίκαιοι ἂν εἴεν, ἅπαρ καὶ εὐλογία καὶ ἀκόλουθά ἐστίν, ὥσπερ ἑμαυτὸν πείθω. Κρινέσθω δὲ καὶ τῇ τῶν ἐντυγχανόντων ψῆφῳ, ὅτι ἂν μὴ διὰ τὴν Θεὸν ἔλωνται τὸ παθεῖν, ἀνάγκη αὐτὸν (13) καὶ ἄλλως ὑπομεῖναι. Ἄν διὰ τὸν Θεὸν μὲν τελευτήσωσιν, ἀθάνατοι καὶ ἀκήρατοι ἔσονται. Ὅτε ἂν τὰ χρήματα δι' αὐτὸν μὴ δοῖεν τοῖς δεομένοις, ἔχοντες

D Alt. et sequens μὲν mutant in μη, totum locum sic exhibentes: ὅτι ἂν μὴ διὰ τὸν Θεὸν ἔλωνται τὸ παθεῖν, ἀνάγκη αὐτὸ καὶ ἄλλως ὑπομεῖναι. Ὅτε γὰρ ἂν διὰ τὸν Θεὸν μὴ τελευτήσωσιν, ἀθάνατοι καὶ ἀκήρατοι ἔσονται· quod non ultro elegerint propter Deum pati, id eos et aliter sustinere necesse est. Neque enim si propter Deum non optetierint mortem, propterea immortales et incorruptibiles erunt. Hæc vera et primigenia lectio est, edita vero manca et depravata fraudi fuit interpreti. Versu inde septimo pro τοσοῦτον ἂν οὖν lege cum codd. Vat. 649 et Alt. τοσοῦτον μὲν οὖν, et vers. 20 pro γίνεσθαι repone γίνεσθαι sensu poscente et iisdem codd. snadentibus. Denique antepenultimo muta μὲν in μόνον, et scribe, τοῦτο γὰρ εἰ προσάχοιτο μόνον, hoc enim si solum accesserit. Ip.

αὐτὰ ἐκεῖσε ἀπελευσύνται. Ταῦτα ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῶν ἐνταῦθα, ἃ καὶ μὴ ἀπαιτοῦντος καταλείψουσι πάντως διὰ τὸ θνητοὶ εἶναι καὶ ἐπίκρητοι. Ταῦτα βούλεται αὐτοὺς ποιῆσαι γνῶμη, ἃ καὶ ἀνάγκη δεῖ αὐτοὺς ποιῆσαι. Τοσοῦτον ἂν οὖν ἀπαιτῆ προσθεῖναι μόνον τὸ δι' αὐτὸν γίνεσθαι. Ὡς τότε συμβῆναι πάντως καὶ ἀπὸ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων γίνεσθαι. Τοιγαροῦν χρὴ τοὺς ἐχέφρονας, ἃ πάντως ἀνάγκη παθεῖν, ἐλέσθαι παθεῖν δι' αὐτόν. Τοῦτο γὰρ εἰ προσκείτοτο μὲν, ἀρκοῦσαν ἔξει τὴν ὑπακοήν, καὶ ὑπερβαλεῖ τοὺς πόρους ταῖς ἀντιδόσεσιν. περὶ σὺν ἑαυτοῖς ἀπαιτεῖται, ut ea ipsis causa perpetiantur, sufficientem obedientiam habebit, ac labores præmiis superabit.

Α'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ.

Εἰ βασιλείας ἐρᾷς, τί χρημάτων οὐχ ὑπερορᾷς; Εἰ δὲ καὶ τῆς θείας ἀμοιβῆς ἀντιποιῆ, τί τὴν ἀνθρωπίνην θηρώμενος οὐ λήγεις;

ΑΑ'. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Νῦν τοιοῦτοις γράμμασι (14) καθάπερ προομιλοῖς ἐστῶμεν τὸν πόθον, σκιρτῶντα μὲν ὑπὸ θείας εὐφροσύνης, καὶ πρὸς τὴν θεὸν ἐπιεργόμενον, ἀδυνατῶντα δὲ πρὸς τὸν μέλλοντα χρόνον ἡρεμεῖν, εἰ μὴ τινα παραψυχὴν ἐκ τῆσδε τῆς ἐπιστολῆς πορισάμενος, ἐντεῦθεν ἤδη ἐλπὶδα δόξειε καταβάλλεσθαι βεβαίαν, τῆς μελλούσης φημί πανηγύρεως τὴν προσαχθῆναι. Οὐκοῦν ὅσον τάχος ἐπιελθῆτι, ἐορτὴν ὑμῖν διὰ τῆς παρουσίας ἀποτίκτων.

ΑΒ'. — ΗΡΑΚΛΕΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ

Ὅσον κρεῖττω καὶ ἀξιολογώτερα ἐχειροτονήθης ἐκονομεῖν πράγματα, τοσοῦτ' ἄλλο ἀκόλιμτον καὶ διορατικώτατον (15) εἶναι σε χρὴ ἵνα μὴ θείων δικαιοσύνων ἐγγχειρημάτων, μερίζον ἀπενέγκῃ τὴν γραφὴν. Ἀνάγκη γὰρ τὴν κατηγορίαν τοσαύτην ἐσεσθαι διαμαρτόντι τῶν μεγίστων, ὅσων ἂν καὶ τὴν ἀμοιβὴν, ἀμεμπτον διατηρήσαντι τὴν λειτουργίαν.

ΑΓ'. — ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Λίαν ἐπηρεσα τὴν σὴν θεοσέβειαν, τιμήσασαν τὴν τοῦ πατρὸς γνῶμην, καὶ τῷ ἡγεῖσθαι λαχόντι τὴν ἐπὶ τῷ ἄριστῳ διεσκέφθαι ἀπονεμερτυλίαν ψῆφον.

ΑΔ'. — ΔΙΟΝΥΣΙΩ.

Περὶ λήθης.

Οὐχ ἐκτός ἀνθρωπίνων πᾶσις ἡ λήθη [συμβαίνει]· συμβαίνει δὲ ὁμοίως, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα νοσήματα. Ἐπεισοὶ γὰρ τὰς ψυχὰς ὧν ἡ μνήμη κεχώρισται. Ἀλλὰ τότε φεύγει καὶ οἰχεται, ὅταν τις αὐτὴν τῆς τῆς μνήμης ὁπλοῖς καταγωνίστηται. Ἐπεὶ γοῦν ὅτε μὲν μεθ' ἡμῶν ἦσθα, μνήμην ἀληστον εἶχες τῆς ἀρετῆς· ἀποφοιτήσας, δὲ λήθη, ὡς ἐπυθόμεθα, ἐκδέδικας σαυτὸν ἀναγκαῖον φῆθημεν ταύτην κατατο-

turi sunt. Neque si ipsius causa pecunias egentibus minime dederint, cum iis ad alteram vitam abscessuri sunt. Hæc igitur Deus hic ab ipsis exposcit, quæ, etiamsi ipse non exposcat, tamen quia mortales quæ corruptioni obnoxii sunt, omnino relinquent. Hæc eos animi inductione ac sententia facere vult, quæ etiam invitos ac repugnantes facere necesse est. Quapropter hoc duntaxat ab ipsis adjungi postulatur, ut sua causa ea fiant. **136** Nam ut contingant, ab ipsa quoque rerum natura prorsus efficitur. Ac proinde qui sana mente sunt, quæ omnino perpetuum animum inducere debent. Hoc enim si accesserit, sufficientem obedientiam habebit, ac labores præmiis superabit.

XXX. — ATHANASIO.

B Si te regni cupiditas tenet, quin tu pecunias contentis? Rursus si divinam mercedem affectas, quin tute humanam aucupari non desinis.

XXXI. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Nunc hisce litteris, velut præludiis quibusdam, cupiditatem nostram pascimus, præ divina quidem lætitia gestientem et exultantem, atque ad conspectum tuum properantem, verum ad futurum tempus quiescere nequeuntem, nisi solatium quoddam ex hac epistola consecuta, hinc jam firmæ spei fundamenta jacere videatur, hoc est, futuræ solemnitalis expectationem. Quocirca festum nobis per adventum tuum et præsentiam quam ocissime parere matura.

XXXII. — ΗΡΑΚΛΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

C Quo præstantioribus et excellentioribus negotiis administrandis præfectus es, eo vigilantior ac perspicacior te esse par est: ne a divinis conatibus lapsus, majorem criminis notam subeas. Tantam enim, si a summis virtutibus aberres, accusationem esse necesse est, quanta, si munus tuum ab omni reprehensione sartum tectumque conservaris, merces futura sit.

XXXIII. — ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Pietatem tuam magnopere laudavi, qui patris sententiam honore prosecutus sis: eique, cui ut præesset, obtigit, hoc suffragium tribueris, quod præstantissime quid faciendum esset considerarit.

XXXIV. — ΔΙΟΝΥΣΙΩ.

De oblivione.

Oblivio citra humanum vitium haudquaquam contingit: contingit tamen, quemadmodum et alii morbi. Eorum enim animos subit, a quibus memoria sejuncta est. Tum autem fugit et evanescit, cum quispiam eam memoriæ armis profligavit. Quoniam igitur, cum nobiscum esses, virtus tibi perpetuo in memoria versabatur: posteaquam autem abscessisti, teipsum, ut audivimus, oblivioni delisti, ne-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(14) Scriptum erat πράγμασι, cum asterisco prævio, quod in γράμμασι mutavimus auctoribus codd. Vat. et Alt. apud Possinum. Edit. Patr.

(15) Duo codd. Vat. 619 et Alt. pro διορατικώτατον congruentius legunt διορατικώτερον. Possin.

cessarium duximus eam epistolarum jaculis petere, A
ut extinctam ac deletam memoriam reducamus.
Abeat itaque in præceps oblivio, ut memoriæ gratia
rursum explendescat.

XXXV. — MACARIO EPISCOPO.

Eorum, qui duriore fortuna conficiantur, quis-
que misericordia et commiseratione dignus est,
cum calamitates suas deplorat. Sin autem ad alios
calumniandos ipsisque obtrectandum se convertat,
miserationem quoque, **137** quam res ipsius adver-
sæ atque calamitosæ aliis excitabant, ut ipse nosti,
amittit. Neque enim jam misericordia, verum odio
dignus esse judicatur, dum ad facessenda aliis ne-
gotia calamitate abutitur. Quoniam igitur curiosi-
tatis, molestiam aliis libenter exhibentis, semina
exorientia evellenda sunt priusquam pullulent, nec
vi ulla comprimi possint, atque ei ipsi qui lacessivit,
periculum creent (nam qui calumniis premitur pro-
bitatis ac morum elegantix nomine cunctorum ore
velim accersas, ipsique, ut a claro ac celebri viro

XXXVI. — PETRO.

Quoniam per litteras a me quæris, quidnam illud
sit, « Concidit gladios suos in vomeres⁷⁸, » existimo,
vel potius mihi persuadeo, aperte illud prædictum
esse, quod pacis aratrum, hoc est, divina de Christo
prædicatio regiones belli cupiditas mitigabit: quarum
vitii arma et præsidia in utilia et ad vitam accom-
modata organa commutabuntur.

XXXVII. — HERMIO COMITI.

Quandoquidem Zosimi presbyteri vita offensus,
ut scripsisti, eos, qui ab eo baptizantur, gravis-
simis ac maximi momenti detrimentis multari existi-
mas, rescribendum ad te quam celerrime duxi:
nimirum quod is qui initiatur, quantum ad salutaria
symbola spectat, ex improba sacerdotis vita nullo
damno afficitur, verum ipse prorsus atque omnino
(asseveratione quippe uti oportet) divinis atque om-
ni dicendi facultate præstantioribus beneficiis frue-
tur. Sacerdos autem graviores vitæ sæ rationes
subibit, tantusque ad ipsius pœnam atque cruciatum
cumulus accedet, quantus prius in eum honor col-
latus est. Nam qui, ne sacerdotio quidem ornatus,
probitati studuit, ut gravius in eum animadvertatur,
haud dubie promeretur. Quæ cum ita sint, nemo
ex iis qui divino hoc sacramento, quod cœleste re-
gnum initiatis aperit, imbuuntur et consecrantur,
ut hinc ad salutis tesseram damno atque incom-
modo affectus, in cura et sollicitudine versetur:
nec, cum in peccatum lapsus fuerit, speciosam ex-
cusationem se sacerdotis vitam habere existimet.
Hæc autem dico, non tanquam sacerdotes omnes
tales sint (Deus enim procul id avertat: quamvis

⁷⁸ Mich. iv, 3.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(16) Principium hujus ep. mendosum est in edito,
τῶν δυσπραγόντων. Recte duo codd. Vat. 649 et
Alt. δυσπραγόντων rescribunt. lidem vers. 8 præ-

ξεῦσαι γραμμασιν, ἵνα τὴν ἀφανισθεῖσαν μνήμην
ἐπανάξωμεν. Οἰχέσθω τοίνυν ἡ λήθη κατὰ κρημνῶν,
ἵν' ἐκλάμψῃ πάλιν τῆς μνήμης ἡ χάρις.

ΛΕ'. — ΜΑΚΑΡΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τῶν δυσπραγόντων (16) ἕκαστος, ἐλέους ἐστὶ καὶ
οἴκτου ἄξιος, κατοδυρόμενος τὰς ἑαυτοῦ συμφορὰς.
Ἐὰν δὲ πρὸς τὸ συκοφαντεῖν ἑτέρους καὶ ἐπηρεάζειν
τρέπηται, καὶ τὸν ἐπὶ ταῖς δυσπραγαῖς ἔλεον, ὡς
οἶσθα, ἀπόλλυσιν· οὐκ ἔτι γὰρ οἴκτου, μίσους δ'
ἄξιος [εἶναι] κρίνεται, εἰς φιλοπραγμοσύνην τῇ συμ-
φορᾷ καταχρῶμενος. Ἐπεὶ τοίνυν χρὴ τὰ σπέρματα
τῆς φιλοπραγμοσύνης ἀρχόμενα ἐκκόπτειν πρὶν ἀνα-
φυῆναι, καὶ ἀκάθεκτα γενέσθαι, καὶ κίνδυνον τε-
κεῖν αὐτῷ τῷ καταρξαμένῳ (ὁ γὰρ συκοφαντούμενος
B παρὰ πάντων ἐπὶ καλοκαγαθίᾳ ἄδεται) καταξίωσον
μεταπέψισθαι τὸν ὑπὸ τῆς συμφορᾶς μεθύοντα,
καὶ πείσαι, ἀποσχέσθαι αἰδιβίου ἀνδρός.
celebratur), eum, quem calamitas temulentia afficit,
abstineat, persuadeas.

ΛΖ'. — ΠΕΤΡΩ.

Ἐπειδὴ γέγραφας· Τί ἐστὶ τὸ, « Συγκόψουσι τὰς μα-
χαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα; » οἶμαι, μᾶλλον δὲ πέπει-
σμαι, σαφῶς τοῦτο πεποροφητεῦσθαι, ὅτι τὸ τῆς εἰ-
ρήνης ἄροτρον, φημι δὴ τὸ θεῖον περὶ τοῦ Χριστοῦ
κήρυγμα, τὰς φιλοπολέμους τιθασσεύσει χώρας, ὧν
τὰ ἀμυντήρια τῆς κακίας, εἰς τὰ βιωφελῆ τῆς γεωρ-
γίας μετασκευασθήσεται ὄργανα.

ΛΖ'. — ΕΡΜΙΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Ἐπειδὴ σκανδαλιζόμενος, ὡς γέγραφας, τῷ βίῳ
Ζωσίμου τοῦ πρεσβυτέρου, τοὺς βαπτιζομένους ὑπ'
αὐτοῦ, εἰς τὰ καιρία καὶ ἀναγκαιότατα ἡγῆ παρα-
βλάπτεσθαι· ἀντεπιστεῖλαι τὴν ταχίστην δίκαιον ψή-
θην, ὅτι ὁ τελούμενος οὐδὲν παραβλάπτεται εἰς τὰ
σωτηριώδη σύμβολα, εἰ ὁ ἱερεὺς μὴ εὖ βίους εἴη·
ἀλλὰ αὐτὸς μὲν πάντως (χρὴ γὰρ διαθεβαιώσασθαι)
ἀπολαύσει τῶν θεῶν ἐκείνων καὶ λόγου κρειττόνων
ἐυεργεσιῶν· ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ ἰδίου βίου ἀργαλεῦτε-
ρον ὑφέξει λόγον, καὶ τσαούτη αὐτῷ προσθήκη κολά-
σεως γεν[ν]ήσεται, ὅση καὶ τιμὴ αὐτῷ ὑπήρκαται. Ὁ
γὰρ μὴδὲ τῷ ἱερωσύνῃ τετιμησθαι, γενόμενος ἀγα-
θός, μελίζονος ἀν εἰη κολάσεως εἰκότως ἄξιος. Μηδεὶς
D τοιγαροῦν τῶν μουμένων τὴν θεῖαν ἐκείνην τελε-
τήν, ἥτις τοὺς οὐρανοὺς τοῖς μνηθεῖσιν ἀνοίγει,
φροντιζέτω, ὡς ταύτη παραβλαπτόμενος εἰς τὰ τῆς
σωτηρίας συνθήματα, μὴδ' ὅταν πταίσειεν, εὐπρόσω-
πον ἡγείσθω ἔχειν ἀπολογίαν τῶν τοῦ ἱερέως βίον.
Ταῦτα δὲ φημι, οὐχ ὡς πάντων τῶν ἱερῶν τοιοῦτων
δυνων, μὴ γένοιτο (εἰ γὰρ καὶ τισὶ πρόσσεσι ταῦτα
τὰ ἐγκλήματα, τινῶν ἄπεστι. Καὶ εἰ μὴ τισὶ πρόσ-
εστι κατορθώματα, οὐδὲ πάντων ἄπεστιν)· ἀλλὰ
δεῖξαι θέλων, ὡς καὶ πάντες εἰεν τοιοῦτοι, οὐδὲν ὁ

sens in aoristum mutant scribentes ἀρξάμενα, non
ἀρχόμενα. POSSIN.

φωτιζόμενος παραβιάπτεται (17). Εἰ δὲ λογισμοὺς ἄσκει ταῦτ' εἶναι ἀνθρώπων, ἀπὸ τῶν θείων σε πιστώσασθαι λογίως πειράσσομαι. Τί γὰρ τοῦ Βαλαὰμ γέγονε μιαιώτερον; Ἄλλ' ὅμως τῇ γλώττῃ αὐτοῦ εἰς εὐλογίας κατεχρήσατο ὁ Θεός. Τί δὲ τοῦ Καΐάφα; Ἄλλ' ὅμως προεφῆτευσε, καὶ ἡ χάρις τῆς μὲν γλώττης ἤψατο, τῆς δὲ γνώμης οὐχ ἤψατο. Εἰ δὲ καὶ παραδοξότερόν τι ἐθέλεις μαθεῖν, διὰ κόρακος, ἀκαθάρτου πτηνοῦ, τὸν οὐρανοδρόμον ἔτρεφεν Ἥλιαν (18). Μὴ τοίνυν ἀμφίβαλλε, εἰ δι' ἱερέων τινῶν ἀμαρτωλῶν (οὐδὲ γὰρ πάντων καταψηφίσασθαι χρὴ, οὐδὲ δίκαιον) τὰ θεία καὶ ὑπερφυῖ διδοται χαρίσματα.

at non item mentem tetigit. Quod si quid etiam, quod hoc est, immundam avem, cœlipetam illum Eliam pascēbat⁷⁶. Quocirca ne dubites, quin per flagitiosos quosdam sacerdotes (neque enim omnes condemnare oportet, nec æquum est) divina et natura sublimiora beneficia tribuantur.

ΛΗ'. — ΖΩΣΙΜΩ.

Λίαν θαυμάζω, πῶς μήτε παραδείγματι ἐκδιασθείς, μήτε ἔξω τὸν μιμητόμενον (μὴ γὰρ δὴ γένοιτό τινα εἰς τοσοῦτον βάραθρον καταπεσεῖν, γένοιτό δὲ καὶ σὲ ἀνεγκεῖν ἐκ τῆς ὀλεθρίου ταύτης μέθης), τοὺς ἀρεταῖς κομῶντας ἱερέας, καὶ πνευματικοὺς κατορθώμασι βρούοντας κατηγορεῖς, νομίζων ἀπολογίαν ἔχειν τῶν οικειῶν πραγμάτων (19), τὴν τῶν ἄλλων κωμῶδιαν. Ἄλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, ὃ βέλτιστε, οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ καὶ παρ' ἀνθρώποις γέλωτα ὄφλισάνεις καὶ κατὰ γνώμην, καὶ παρὰ Θεοῦ πολλὰς ὑπομένεις τιμωρίας, ὅτι τε κακίαν ἠσπάσω, καὶ ὅτι τὴν ἀρετὴν ἠτίμασας, καὶ ὅτι τοὺς ταύτης τροφίμους ἐκατηγόρησας, καὶ ὅτι εἰς τὴν ἱερωσύνην παροινήσας ἐξύβρισας, ὡς τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων, ἵνα μὴ λέγω πάντας, σκανδαλισθέντας ὑπὸ σοῦ, νομίσαι (20) εἰς τὰ τῆς σωτηρίας παραβεβλήθαι σύμβολα. Ἰν' οὖν τούτων ἀπάντων ἀπαλλαγείης τῶν κακῶν (εὐχομαι γὰρ), γνῶθι σαυτὸν.

ΛΘ'. — ΑΡΑΒΙΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Περὶ τοῦ ὁποῖος ἄν ἦ ἄριστος ἱερεὺς.

Μὴ μόνον μέμφεως κρείττονα οὐοὺ δεῖν εἶναι σαυτὸν, ἀλλὰ καὶ ἐπαίνων ἐμπλεῶν· τὸ μὲν γὰρ καὶ τῶν τυχόντων ἔστι, τὸ δὲ τῶν ἄκρων εἰς ἀρετὴν.

Μ'. — ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ αὐταρκείας.

Ἐπειδὴ πλείστας ἡ φύσις ἡμῶν ἀνάγκας ἔχουσα, D

⁷⁶ Num. xviii, 24. ⁷⁷ Joan. xi, 49, 50. ⁷⁸ III Reg. xvii, 45.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(17) Οὐδὲν ὁ φωτιζόμενος παραβιάπτεται. Recte Bill., *Nihil hinc ad eum qui baptizatur detrimenti redit*. Nam, ut idem Billius docet lib. I *Observat. sacrar.* c. 20 et plurimis ex Chrysostomo locis probari potest. Φωτιζεσθαι id est illuminari, ἀντὶ τοῦ βαπτίζεσθαι, εἰ φωτισμὸν ἀντὶ τοῦ βαπτισμοῦ sancii Patres usurparunt. Plura ad hanc rem notavi in *Sacris Lectionibus*. RITT.

(18) Διὰ κόρακος, ἀκαθάρτου πτηνοῦ, τὸν οὐρανοδρόμον ἔτρεφεν Ἥλιαν. Similiter illam Eliæ pascionem per coryvos facta accommodat S. Eulo-

enim nonnulli his vitis laborent, at a quibusdam tamen eadem absunt; ac rursus quamvis quibusdam virtutes desint, at non tamen omnibus desunt): verum ut illud ostendam, quod, etiamsi omnes ejusmodi essent, nihil tamen hinc ad eum, qui baptizatur, detrimenti redit. Quod si hæc hominum duntaxat ratiocinationes esse arbitraris, a divinis oraculis fidem tibi facere conabor. Quid enim Balaam illo impurius ac scelestius exstitit? **138** Et tamen ipsius lingua Deus ad benedictiones abusus est⁷⁶. Quid rursus Caipha sceleratius? Et tamen vaticinatus est⁷⁷, et gratia linguam quidem ipsius tetigit, magis mirandum sit, intelligere cupis, per corvum, magis mirandum sit, intelligere cupis, per corvum, hoc est, immundam avem, cœlipetam illum Eliam pascēbat⁷⁸. Quocirca ne dubites, quin per flagitiosos quosdam sacerdotes (neque enim omnes condemnare oportet, nec æquum est) divina et natura sublimiora beneficia tribuantur.

B

XXXVIII. — ZOSIMO.

Majorem in modum miror qui fiat ut tu, nec cujusquam exemplo impulsus ac pertractus, nec quemquam qui te imitetur habiturus (avertat enim Deus ne quis in tantam voraginem ruat: utinamque etiam ipse ex pestifera hac temulentia emergas!), sacerdotes eos qui virtutibus ornati atque instructi sunt, ac spiritualibus dotibus ac recte factis abundant, vituperes, eorumque sugillationem actionum tuarum excusationem habere te existimes. At non ita est, vir optime, non, inquam, ita est. Quin potius et hominibus ridendum atque condemnandum te propinas: et a Deo permultas pœnas sustinebis, quod et vitium amplexus sis, et virtutem contempseris, et ipsius alumnos maledictis proscideris, et sacerdotio per summam petulantiam contumeliæ notam inusseris: adeo ut plurimi homines, ne dicam omnes, a te offensi, in salutis symbolis detrimentum acceperint. Ut igitur ab omnibus his malis eximaris (id enim opto) fac teipsum noscas.

XXXIX. — ΑΡΑΒΙΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Qualisnam sit optimus sacerdos.

Non modo illud existima, te culpa et reprehensione carere, verum etiam laudibus plenum esse oportere. Illud enim quorumlibet etiam est: hoc autem summa virtute præditorum.

XL. — ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

De frugalitate.

Quoniam inter plurimas necessitates quibus natu-

gins orat. I contra Novatianos, apud Photium Patriarcham in *Bibliotheca* p. 876: Καὶ τὴν τροφήν τῶν προφήτῃ Ἥλιᾷ κόραξ τὸ ἀκάθαρτον διηκόνει ζῶων, etc. Ib.

(19) Πραγμάτων in πταισμάτων recte mutant codd. Vat. 649 et Alt. Vers. abhinc quinto post ἱερωσύνην addi jubent iidem cod. τοσοῦτον. Possin.

(20) Post νομίσαι hæc adjungunt iidem codd. τοὺς βαπτισθέντας διὰ σοῦ, quæ et contextui inserenda, et eorum vim in interpretatione exprimentam censeo. Ib.

ra nostræ premitur, maxima est ea, qua eam venter exercet (nam cum multa nobis imperet, rationi obtemperare minime vult), considerationis ope atque auxilio ipsius tyrannidem amputemus: atque, ut quod vix omnino subigi potest subigamus, rationem ineanius. Hoc autem assequemur, si eo quod opus sit necessitatem leniamus, ac per frugalitatem immoderationem coerceamus.

XLI. — ZOSIMO

De iudicio.

Quod nondum pœnas dederis, vir optime, non eo tibi redigetur ut nullas pœnas pendas, sed ut graviores et atrociores luas, nisi respicias, atque acceptas clades sarcias.

139 XLII. — OPHELIO GRAMMATICO.

Quod, non dicam alii (parvum enim id fortasse plerisque videri queat), verum etiam ipse Libanius qui eloquentiæ nomine apud omnes clarus ac celebris est, præclari viri Joannis linguam, ac sententiarum pulchritudinem, et argumentorum densitatem ad stuporem usque miratus sit, argumento est ea epistola, in qua non modo eum, qui tanta dicendi facultate præditus sit, beatum prædicat: verum etiam eos, quorum laudes oratione celebrarat, et quidem qui imperatores essent, quod ejusmodi laudum suarum præconem consecuti essent. Hujus autem epistolæ hoc exemplum est.

« Libanius Joanni salutem. Cum pulchram tuam et elegantem orationem accepissem, viris quibusdam, qui et ipsi orationum opifices et architecti sunt, eam legi. Quorum nullus erat, qui non saltaret et clamorem ederet, eaque omnia faceret, quæ homines admiratione perculti et attoniti facere solent. Ego igitur eo nomine voluptate affectus sum, quod ad forensium operam, in qua artis specimen edis, demonstrativam quoque dicendi genus adjungis. Atque et te beatum duco qui ad hunc modum laudare queas, et item eos qui talem laudum suarum præconem nacti sunt, hoc est, et patrem, qui imperium dedit, et filios qui acceperunt. » Atque hæc quidem scripsit Libanius. Plutarchus autem perspicuitatem ac facilitatem germanum Atticismum esse censet. « Sic enim, inquit ille, locuti sunt oratores. At vero Leontinus Gorgias primus hunc morbum in forenses orationes invexit, ut qui sublime ac tropicum dicendi genus amplexus sit, ac perspicuitatem labefactarit. Illic porro morbum, inquit ille, admirandum quoque Platonem attingit. » Quamobrem si hac in re Plutarcho fides (ut profecto) habenda est, præclarus ac celebris Joannes omnes superat, ut qui, et Atticum se verbis præbuerit, et perspicui-

τα μεγίστην ἔχει τὴν τῆς γαστρός (πολλὰ γὰρ ἡμῖν ἐπιτάττουσα, ἥκιστα λόγῳ πεισθῆναι βούλεται): λογισμῷ [τὴν] τυραννίδα αὐτῆς περικόψωμεν, καὶ τὸ ἀχειρωτὸν χειρώσασθαι μηχανησώμεθα. Τοῦτο δὲ ἔσται, εἰ τῆ χρεῖα τὴν ἀνάγκην θεραπεύσαιμεν, καὶ τῇ αὐταρκείᾳ τὴν ἀμετρίαν κολάσαιμεν.

MA'. — ΖΩΣΙΜΩ.

Περὶ κρίσεως.

Οὐκ εἰς τὸ μὴ δοῦναι δίκην, ὡ βέλτιστε, ἀλλ' εἰς τὸ δοῦναι ἀργαλεωτέραν, εἰ μὴ γωσιμαχίσεως, καὶ τὰς ἤττας πάσας ἀναμαχέσαιο, τὸ μηδέπω δοῦναι περιστήσεται σοι.

MB'. — ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Τοῦ καταπεπληχθαι, οὐ φημι τοὺς ἄλλους (μικρὸν γὰρ ἴσως τοῖς πολλοῖς τοῦτο), ἀλλὰ καὶ αὐτὸν Λιβάνιον τὸν ἐπ' εὐγλωττίᾳ παρὰ πᾶσι βεβοημένον, τὴν τοῦ ἀοιδίου Ἰωάννου γλώτταν, καὶ τὸ κάλλος τῶν νοημάτων, καὶ τὴν πυκνότητα τῶν ἐνθυμημάτων, τεκμήριον, ἢ ἐπιστολῇ (20), ἐν ᾗ οὐ μόνον αὐτὸν μακαρίζει οὕτω δυνάμενον εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐγκωμισθέντας, καὶ ταῦτα βασιλεῖς τυγχάνοντας, οἱ δὲ τοιοῦτου ἐπαινέτου τετυχήσαν. Ἔστι δὲ αὕτη·

« Λιβάνιος Ἰωάννη. Δεξάμενός σου τὸν λόγον τὴν πολλὴν καὶ καλὴν, ἀνέγνων ἀνδράσι λόγων καὶ αὐτοῖς δημιουργοῖς, ὧν οὐδεὶς ἦν, ἔς οὐκ ἐπέδα τε καὶ ἔδδα, καὶ πάντα ἔδρα τὰ τῶν ἐκπεπληγμένων. Ἦσθη οὖν, οἱ τῷ δεικνύοντι τὴν τέχνην ἐν δικαστηρίοις προστίθης τὰς ἐπιδείξεις, καὶ μακαρίζω σε μὲν οὕτω δυνάμενον ἐπαινεῖν, ἐπαινέτου δὲ τοιοῦτου τετυχηκότας, τὸν τε δόντα πατέρα, καὶ τοὺς λαβόντας υἱεῖς τὴν βασιλείαν. » Καὶ ταῦτα μὲν Λιβάνιος γέγραφε. Πλουτάρχῳ δὲ δοκεῖ τὸ σαφὲς καὶ λεῖον, γνήσιον εἶναι Ἀττικισμόν. « Οὕτω γάρ, φησὶν, ἐλάλησαν οἱ ῥήτορες. Γοργίας δὲ ὁ Λεοντίνος, πρῶτος τὴν νόσον ταύτην εἰς τοὺς πολιτικούς λόγους εἰσήγαγε, τὸ ὑψηλὸν καὶ [τὸ] τυπικὸν ἀσπασάμενος, καὶ τῇ σαφηνείᾳ λυμηνάμενος. Ἦψατο δὲ, φησὶν, ἡ νόσος αὕτη καὶ τοῦ θαυμαστοῦ Πλάτωνος. » Εἰ τοίνυν χρῆ (χρῆ δὲ) (21) ἐν τούτῳ Πλουτάρχῳ πεῖθεσθαι, πλεονεκτεῖ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὁ ἀοιδίμος Ἰωάννης, καὶ κατὰ τὴν φωνὴν Ἀττικίσας, καὶ σαφηνεῖα, ὡς οὐκ οἶδ' εἰ τις ἕτερος, χρησάμενος.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(20) Ἡ ἐπιστολή. Multo plenior est lectio codicis Bavarici [et codic. Vat. 649 et Alt. ap. Possinum]: ἡ παρ' αὐτοῦ ἔτι νέφθυε καὶ βασιλικὸν εἰπόντι γραφεῖσα ἐπιστολή. Quæ sic vertenda: eu epistola, quæ ab ipso (Libanio) ad eum (Chrysostomum scil.) etiam nunc juvenem cum apud imperatorem

perorasset, scripta est. Βασιλικὸν εἰπόντι, subandi λόγον. RITT.

(21) Χρῆ δὲ. Omiserat hanc clausulam Billins, vertens, Quamobrem si hac in re Plutarcho fides habenda est, præclarus, etc. EDIT. PATR.

ΜΓ'. — ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Φίλωνος χρήσις (22). Περὶ ἀναστάσεως.

Τὸν τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων λόγον ἔφη, ὡς ἀδύνατον, γελᾶσθαι παρ' Ἑλλήσιν. Οὐκοῦν χρή, ἐπειδὴ τὰς ἱεράς παραγράφονται Γραφάς, ἐκ λογισμῶν καὶ ἀποδεικτικῆς τάξεως, ἀναγκαστικῶν κατασκευάσαι λόγον, παρασκευάζοντα ἡμᾶς τὸ σαφὲς συνιδεῖν. Εἰ μὲν οὖν σοφοὶ εἶεν, λογισάσθωσαν, ἃ φασι οἱ φιλόσοφοι. Ἐκεῖνοι γὰρ ἀπὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων τὴν οὐσίαν τὴν σωματικὴν κεκρᾶσθαι φάσκοντες, τρεπτὴν αὐτὴν ὑποτίθενται, ἅτε ῥαδίως τῶν στοιχείων εἰς ἄλληλα μεταχωροῦντων. Παχυρόμενον [μὲν] γὰρ τὸ πῦρ, καὶ κάτω βρῖσιν, ἀέρα γίνεσθαι· τὸν δὲ ἀέρα, ὕδωρ· τὸ δὲ ὕδωρ, γῆν. Καὶ ἀνάπαλιν λεπτυνομένην τὴν γῆν, ὕδωρ γίνεσθαι· τὸ δὲ ὕδωρ, ἀέρα· τὸν δὲ ἀέρα, πῦρ. Τί τοίνυν ἀπιστόν φαμεν, εἰ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ νῦν γῆς πλεῖστον μέτρογον, ἐκλεπτυνόμενον, αἰθέριον γίνεσθαι φαμεν καὶ πνευματικόν; Ἀνίστασθαι γὰρ λέγομεν αὐτὸ, οὐ τοιοῦτον, ἀλλ' ἐπὶ τὸ κρεῖττον μετακοσμηθὲν, καὶ τὴν φθορὰν ἅπασαν καὶ τὰ πάθη ὡσπερ ἐν χωνευτηρίῳ ἀποθέμενον. Εἰ μὲν οὖν σοφοὶ εἶεν [οἱ] ταῦτα λογιζόμενοι, παυσάσθωσαν τῆς ἀπιστίας. Εἰ δὲ καὶ λόγων ὁμοιοί, καὶ διαλεκτικῆς γυμνασίας ἀπειροὶ τυγχάνοντες, ἔροιντο, τί ἐστὶ τοῦτο ἢ τὸ τοιοῦτο· δι' ὑποδείγματος βαδειεῖται ὁ λόγος, δεικνὺς καὶ τοῖς ἰδιώταις τὴν ἀλήθειαν. Φαμὲν γὰρ, ἵνα καὶ παχυτέρῳ πρὸς τὴν σαφήνειαν τοῦ λεγομένου χρῆσώμεθα παραδείγματι, ὅτι ὡσπερ ἡ χρυσοῖς γῆ, λαμβάνουσα μὲν ὕδωρ, πηλὸς γίνεται, πυρὶ δὲ ὀμιλοῦσα χρυσοῦς, καὶ οὐκ ἔτι πάσχει ἐκεῖνα ἃ πρῶην ἔπασχεν· οὕτω καὶ τὸ σῶμα, ὀμιλήσας τῇ ἀθανασίᾳ καὶ τῇ ἀφθαρσίᾳ, ἀνάλωτον ἔσται καὶ ἄβρατον πᾶσι τοῖς πάθεσιν οἷς νῦν ἐυάλωτον καθέστηκεν. Εἰ δὲ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἐκ τοῦ (23) μὴ θνῶτος αὐτὸ πεποιηκότος εὐγνωμόνως λογίσονται, οὐδὲ λογισμῶν τοιούτων δεήσονται. Ὅ γὰρ μὴ ἂν ποιήσας, πολλῶν μᾶλλον γεγενημέων ἀναστήσει.

ex nihilo corpus in ortum produxit, ne his quidem a nihilo effecit, multo magis effectum ad vitam revocabit.

ΜΔ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰ μὲν δυνατὸν ἦν τὰ χρήματα μετὰ θάνατον ἀποκομίσαι μετὰ σεντοῦ, μάλιστα μὲν οὐδ' οὕτω τίμια ἦν, ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε τιμαλφεστάτων ἐπισκοτούμενα· πλὴν ἀλλ' ὁμως ἐδόκει σκιάν τινα παραμυθίας σοὶ φέρειν. Εἰ δὲ τοῦτο μὲν ἀδύνατον, δυνατὸν δὲ ταῦτ' ἀμείψαι εἰς ἐλεημοσύνας ἀναλώσαντα, καὶ μάλιστα μὴδὲ τῆς εὐπροσώπου δοκούσης εἶναι τῶν παίδων σκήψεώς σοι προσούσης· ἀμεινον τῆς προαιρέσεως γενέσθαι, ὃ τῆς ἀνάγκης ἐστίν. Εἰ δ' οὐ βούλει παρασχεῖν, τί καὶ τὰ τῶν πενήτων ἀρπάξων οὐκ ἐρυθρίῃς;

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(22) Forte legendum φιλοσοφική χρήσις, cum nulla sit hic Philonis mentio. RITT.

XLIII. — EUSTATHIO PRESBYTERO.

De resurrectione.

Resurrectionis corporum sermonem, ut impossibilis, ab ethnicis irrideri dixisti. Opera pretium est igitur, quoniam Scripturas sacras rejiciunt, ex ratiocinationibus ac demonstrationibus ejusmodi sermonem extruere, qui velut vin afferat, efficiatque ut quod obscurum est perspiciamus. Quapropter si sapientes et eruditi sunt, quænam philosophi dicant considerent. Nam illi corpoream essentiam ex quatuor elementis conflata ac temperata esse asserentes, mutabilem hanc esse statuunt: quippe cum elementa facile inter se migrent. Etenim ignis, crassitiam contrahens, ac deorsum vergens, aer efficitur, aer aqua, aqua terra. **140** Ac rursum, terra extenuata, in aquam, aqua in aerem, aer in ignem commutatur. Quid igitur incredibile dicimus, cum corpus hoc, quod nunc maxima ex parte terræ particeps est, cum attenuatur æthereum ac spirituale fieri affirmamus? Resurgere enim illud dicimus, non cujusmodi nunc est, sed in meliorem statum immutatum et exornatum, atque ita, ut labem omnem et corruptionem, ac vitia, tanquam in fornace, deposuerit. Quocirca si sapientes et eruditi sunt, qui hæc considerant, incredulitati suæ finem constituent. Sin autem litterarum expertes, et dialecticæ exercitationis imperiti sint, quærantque quidnam hoc aut cujusmodi sit, per exemplum oratio nostra gradietur, ut rudibus etiam et indoctis veritatem ostendat. Dicimus enim (ut declarandæ hujus rei causa crassius exemplum adhibeamus) quod quemadmodum auri spuma, si aquam assumat, lutum efficitur; si autem igni admoveatur, aurum: nec jam ea patitur quæ prius patiebatur: sic etiam corpus, cum immortalitate atque incorruptione versatum, ab omnibus his affectionibus, quibus nunc obnoxium est, prorsus immune ac liberum erit. Quod si vim quoque ac potentiam illius prudenti animo perpenderit qui

XLIV. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Si fieri posset ut opes tuas post discessum e vita tecum asportares, quantumquam ne sic quidem pretii ejusquam essent, utpote a pretiosissimis alterius ævi divitiis obscuratæ, tamen umbram quamdam consolationis ex tibi afferre viderentur. Cum autem id fieri nequeat, possis autem eas, si in eleemosynas insumpseris, in meliores commutare, quin tu id facis? præsertim cum ne filiorum quidem excusatio, quæ honesti cujusdam prætextus speciem præ se fert, tibi suppetat, nimirum id quod necessitatis est, melius eo esse, quod voluntate animique inductione efficitur. Quod si largiri non vis, quin tu saltem, pauperum bona rapiens, erubescis?

(23) Post τοῦ cod. Vat. addit αὐτοῦ. POSSIÆ.

XLV. — ALEXANDRO.

Ad monachos jejuniis immodice deditos.

Virtutis labor moderatus sit, ne immoderatus mutationis modus existat.

XLVI. — ATHANASIO PRESBYTERO.

Contra gentiles.

Dic ad eum qui tecum altercatus est, atque ethnicorum dogmata profitetur contenditque Evangelium novam quamdam, atque a veteri consuetudine dissidentem vitæ rationem induxisse: Vir sapientissime, illud ignorare videris, improbam consuetudinem novitate sola comprimi atque extingui solere. Qua de causa Evangelii quoque Dominus huc venit ac cæleste vitæ genus invexit. Et quidem si ut in pristino statu permaneremus, **141** admoneret, nihil novi moliri necesse fuisset. Sin autem idcirco venit, ut ea, quæ minus recte constituta erant, reprehenderet, novis rebus profecto erat opus, ut improbitas quæ invaluerat frangeretur. Neque enim fieri poterat ut eadem turpitudine vires obtinente correctio fieret: verum ei necesse erat, qui vitia emovere ac de medio tollere cupiebat, ea quæ nondum legibus sancita erant, eorum loco, quæ in detrimentum ac perniciem invaluerant, constituere. Quapropter illud potius in contrarium admirationem haud immerito movere debuisset, si cum ad res novitandas huc venisset, nihil novi legibus suis sanxisset. Oportet enim et legislatorem, et monitorem, ea quæ in rem futura sint, proloqui, nihil omnino curantem, an sententiis novitatis aliquid insit. Quem admodum enim eum, qui minime conducibilia suadet, odisse ac detestari par est, etiamsi consuetudinis vestigiis hærrere videatur: sic eum qui cum optimis atque utilissimis consiliis accedit, laudibus ac plausu prosequi convenit, etiamsi alioqui extra ea, quæ moribus recepta sunt, aliquid consulat. Quocirca si quid quod reprehensionem mereatur, Christi oraculis adjunctum esse perspicias, id ostende, et tibi victoriam concedam. Sin autem cum hoc dicere nequeas, morem atque consuetudinem, tanquam firmum quoddam præsidium, retines, apparet te per speciosum consuetudinis prætextum id quod utile est repudiare. Neque enim grave ac sceleratum est aliquid innovare, cum utilitas novitati adjuncta est. Non enim noxia et utilia temporis diuturnitate perpenduntur: verum id explorandum est, an in antiquioribus rebus vitium inveniatur: an contra in recentioribus virtus reperiat. Tu porro hac ratione videris existimare, huic, qui a juvenili ætate semper in lustris et prostibulis sese volutavit, sermonem de pudicitia minime inserendum esse: nec sicario, de mansuetudine ac morum lenitate. Nam si quisque illorum consuetudinem honestati anteponat, sexcentis malis seipsum involvet atque transfiget.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(24) Merito cod. Alt. προσβάνοντι mutat in προσβέουσιν: versu vero seq. cod. Vat. 649 ἀρχαίαν non male item vertit in ἀρχαίων. Possin.

(25) Uterque codex pro νόμων legit λόγων. Id.

(26) Pro ἔθνεσιν ambio codd. habent ἔθνεσιν. Id.

A ME. — ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ.

Πρὸς νηστεύοντας ἀσκητὰς ἄγαν. Πρὸς ἀσκητὰς ὑπεράγαν νηστεύοντας.

Σύμμετρος ἔστω τῆς ἀρετῆς ὁ πόθος, ἵνα μὴ ἄμετρος γένηται τῆς μεταβολῆς ὁ τρόπος.

MΓ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Κατὰ Ἑλλήνων.

Εἰπέ τῷ διενεχθέντι πρὸς σέ, καὶ τὰ Ἑλλήνων προσβέουσι (24), φήσαντί τε, ὅτι καινὴν τινα, καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, εἰσηγήσατο πολιτείαν τὴν Εὐαγγέλιον, ὅτι: Ὁ σοφώτατε, κινδυνεύεις ἀγνοεῖν, ὅτι τὴν πονηρὰν συνήθειαν καινότης μόνη παύειν πέφυκε. Διὸ καὶ δεῦρο ἐφοίτησεν ὁ τοῦ Εὐαγγελίου Δεσπότης, καὶ πολιτείαν οὐρανῷ πρέπουσαν εἰσηγήσατο. Εἰ μὲν οὖν παρῆνε ἡμῶν τοῖς καθεστηκόσιν, οὐδὲ ἂν ἐχρῆν καινοτομεῖν: εἰ δὲ τοῖς οὐκ ὀρθῶς διακειμένοις παρῆλθεν ἐπιτιμήσων, νεωτέρων ἔδει πραγμάτων, εἰς τὸ τὴν πονηρίαν τὴν κρατήσασαν λυθῆναι. Οὐ γὰρ οἶόν τε ἦν, τῆς αὐτῆς ἀκοσμίας κρατούσης, γενέσθαι τὴν ἐπανόρθωσιν: ἀλλὰ ἀνάγκη τὸν ἐθέλοντα κινήσαι καὶ ἀφανίσει τὰ φαῦλα, τὰ μήπω νενομισμένα ἀντὶ τῶν πρότερον ἐπὶ ζημίᾳ κεκρατηκότων καταστήσαι. Ὡστε τουναντίον θαυμάζειν εἰκὸς ἦν, εἰ μεταβολῆς ἕνεκα πραγμάτων, δεῦρ' ἐπιφοιτήσας, μηδὲν καινὸν ἐπὶ τῶν νόμων (25) παρεῖχε. Χρῆναι γὰρ προσῆκει καὶ τὸν νομοθέτην, καὶ τὸν σύμβουλον, τὰ λυσιτελοῦντα φαίνεσθαι φράζοντα, μηδαμῶς ὑπολογιζόμενον, εἰ καινότητός τι πρόσσειται; γνώμῃς. Ὡς περ γὰρ τὸν τὰ μὴ λυσιτελεῖν πέθοντα μισεῖν ἄξιον, κἂν δοκῇ τοῖς ἔθεσιν (26) ἀκολουθεῖν οὕτω τὸν μετὰ τοῦ βελτίστου παριόντα δίκαιον κροτεῖν, κἂν ἐξω τῶν καθεστηκότων παραινοίη. Εἰ μὲν οὖν βλάβην ἐνορᾷς τοῖς χρησμοῖς συνούσαν, δείκνυς, καὶ τὴν νικῶσάν σοι παραχωρήσω. Εἰ δὲ τοῦτ' οὐκ ἔχων λέγειν, ὥσπερ ἰσχυροῦ τινος ἀντέχη τοῦ ἔθους (27), οὐ λαμβάνεις τῇ τῶν νενομισμένων εὐπρεπέλᾳ τὸ συμφέρον παραιτούμενος. Οὐ γὰρ θεῖνον καινοτομεῖν, εἰ τοῦ λυσιτελοῦντος ἡ μερὶς τῷ καινῷ προσεῖται. Οὐ γὰρ χρόνῳ κρίνεται τὰ βλαβερὰ καὶ τὰ μὴ, ἀλλ' εἰ εὐρεθεῖ μὲν ἐν τοῖς πρεσβυτέροις τῶν πραγμάτων κακία, εὐρεθεῖ δὲ ἐν τοῖς νεωτέροις ἀρετή. Ἔοικας δὲ σὺ νομίζειν τῷ ἐκ νέας ἡλικίας ἐν χαμαιτυπείοις καλινδουμένῳ μὴ δεῖν τὸν περὶ σωφροσύνης κατασπαρῆναι λόγον, μηδὲ τῷ ἀνδροφόνῳ τὸν περὶ ἐπισκευῆς. Εἰ γὰρ ἔκείνων ἕκαστος τὴν συνήθειαν τοῦ πρόποντος προτιμήσειεν, μυρίαὶ ἑαυτὸν περιπέριη κακοῖς.

(27) Ubi ἔθους in edito est, cod. Vat. 649 ἔθους ponit. Vers. seq. pro εὐπρεπέλᾳ cod. Alt. legit ἀπρεπέλᾳ. Μοχ παραιτούμενος uterque cod. in παραιρούμενος commutat, uti et vers. ult. περιπέριη in περιπαρεῖ. Id.

MZ'. — ΤΙΜΟΘΕΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Πῶτα παρεχώρησε τῷ Ἰακώβ ὁ Ἡσαὺ πρωτοτόκια.

Οὐ τὸ καλεῖσθαι ἀπλῶς πρωτότοκον, ὡ προ[σ]φιλέστατε, ὡς ἤγῃ, παρεχώρησε τῷ Ἰακώβ ὁ Ἡσαὺ, ἀλλὰ τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα, τὸ τῇ ἀρετῇ μάλιστα καὶ οὐ τῇ πρεσβυγενείᾳ χρεωστούμενον. Ἐπειδὴ γὰρ τῷ πρωτοτόκῳ, ἢ τῷ πρεσβυτάτῳ, καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἱερωσύνη, καὶ τὸ πατριαρχικὸν ἐχρεωσταίτο ἀξίωμα, καὶ ὁ νόμος ὁ τῆς πρεσβυγενείας ἐπὶ τὴν ἀρχὴν αὐτὸν ἐκάλει, ἔρμος δὲ ἦν οὗτος ἀρετῆς, εἰς τοιαύτην ἀνάγκην κατέστη, ὥστε καὶ ἐκὼν πωλῆσαι, ὅπερ καὶ ἄκων ἀφαιρεθῆναι δίκαιος ἦν.

MR'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Διὰ τί ὁ Ρουβὴμ πρωτότοκος ὢν, οὐτε ἱερωσύνης ἤξιώθη, οὐτε μὴν βασιλείας.

Καὶ αὐτὸ τοῦτο, ὃ ἐφης, ὡ τῶν, συνίστηεν ἀληθὲς ὂν, τὸ πρῶτον σοι παρ' ἐμοῦ γραφέν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐπελύττησε τῇ πατρὶά εὐνή ὁ Ρουβὴμ, διὰ τοῦτο οὐτε βασιλείας οὐτε ἱερωσύνης ἤξιώθη, καίτοι πρωτότοκος ὢν· ἀλλ' ὁ μὲν Λευὶ τρίτος ὢν, οὐ μόνον διὰ τὸ ἐπαγγελισθαι τὸν πατέρα δεκάτην ἀφιερῶσαι (κάτωθεν γὰρ ἀριθμούμενος δέκατος ἦν, ἄνωθεν δὲ εἰ ἡριθμήθη, εἰς τῶν ἐκ παιδισκῶν τῷ ῥίσακτο), ἀλλὰ καὶ δι' ὁσιότητα, καὶ τὸ συγγενικῶν αἱμάτων, διὰ τὴν εἰς τὸ θεῖον τιμὴν, τὰς χεῖρας ἐμπλήσαι, ἱερωσύνης ἤξιώθη. Ὅνπερ καὶ θαυμάζων ὁ Μωϋσῆς, ἐν ταῖς εὐλογίαις ἔλεγεν· Ὁ λέγων τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Οὐχ ἐώρακά σε, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ [οὐκ] (25) ἐπέγνω, ἐφύλαξε τὰ λόγια Κυρίου. Ὁ δὲ Ἰούδας τέταρτος ὢν, διὰ τὴν ἀδέκαστον κρίσιν, καὶ τὴν ὀρθὴν ψῆφον, βασιλείας ἤξιώθη. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ τὰ οἰκέτα κρύπτουσι πλημμελήματα, ἑτέρους καταδικάζουσι· οὗτος δὲ ἑαυτοῦ μὲν κατεψηφίσατο, τὴν δὲ πεπορευῆσθαι νομισθεῖσαν ἀπήλλαξε τῆς τιμωρίας διὰ τοῦτ' εἰκότως τῆς βασιλείας ἤξιοῦτο. Ἰερῶντο γὰρ οἱ ἐκ Λευὶ, ἐθασλευον δὲ οἱ ἐξ Ἰούδα, οὐ κατὰ ἀποκλήρωσιν, ἀλλ' ἀρετῆς γέρας εἰληφότες. Ὅτε γοῦν τινες ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐκ τοῦ Ρουβὴμ καταγόμενοι, καὶ νομίζοντες ἱερωσύνης ἀξιοὶ εἶναι, διὰ τὸ τοῦ πρωτοτόκου εἶναι ἀπόγονοι, κατὰ τῶν ἱερωμένων ἐμάνθησαν. Μωσῆα νομίσαντες κατὰ χάριν τῷ τε ἀδελφῷ τοῖς τε ἀδελφείοις τὴν ἱερωσύνην προπεπωκέναι· τότε δὴ σκηπτοῖς καὶ κεραυνοῖς οὐρανὸθεν κατετοξεύοντο, τῆς δίκης οὐ τῇ πρεσβυγενείᾳ, ἀλλὰ τῇ ἀρετῇ, τὸ τῆς ἱερωσύνης γέρας βεβαιούσης.

erant, impetum fecissent : Mosem videlicet arbitrati, favore ductum fratri et nepotibus suis sacerdotii dignitatem prodidisse : tum vero fulminibus ac tonitruis cœlitis petiit atque confecti sunt⁸² : vi nimirum ultrice sacerdotii honorem non primogeniorum juri, sed virtuti confirmante atque asserente.

⁷⁹ Gen. xlii, 3, 4. ⁸⁰ Exod. xxxiii, 26 seqq. ⁸¹ Deut. xxxiii, 9. ⁸² Gen. xxxviii, 14 seqq. ⁸³ Num. xvi, 1 seqq.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(25) Ubi οὐκ uncinis clauditur locus est mutilus, sic ex codd. Vatic. 649 supplendus, οὐκ ἐγνω καὶ τὰ τέχνα αὐτοῦ ἀπέγνω ἐφυλ., etc. POSSIN.

PATROL. GR. LXXVIII.

16

XLVII. — ΤΙΜΟΘΕΟΥ ΛΕΚΤΟΡΙ.

Qualia concessit Jacob Esau primogenituræ jura.

Non hoc duntaxat Esau Jacobo concessit, quem admodum existimas, ut primogenitus vocaretur, verum patriarchicam dignitatem, quæ virtuti potissimum ac non primogenituræ debebatur. Quoniam enim primogenito, vel omnium natu maximo, et regnum et sacerdotium et patriarchica dignitas debebatur, atque primogeniorum lex cum ad principatum vocabat, virtute porro iste vacuus erat, idcirco in eam necessitatem redactus est, ut etiam sua sponte id venderet, quo etiam invitus spoliari merebatur.

XLVIII. — EIDEM.

Cur Ruben, cum esset primogenitus, neque sacerdotii, neque regni dignus habitus est.

142 Hoc quoque ipsum, quod abs te commemoratum est, id quod nuper ad te scripsi, verum esse confirmat. Quoniam enim Ruben in paternum lectum rabido quodam furore insilierat⁷⁹, propterea, nec regnum, nec sacerdotium, tametsi alioqui natu primus esset, consecutus est : verum Levi, qui tertius erat, non modo quia pater decimam consecraturum se promiserat (nam si ab inferiore parte numeretur, decimus erat; si autem a superiore numeratus fuisset, unus ex ancillarum filiis inventus esset), sed etiam ob pietatem et sanctitatem, et quia divini honoris causa cognatorum sanguine manus impleverat, sacerdotio donatus est⁸⁰. Quem etiam Moses in benedictionibus admirans his verbis utebatur : « Qui dicit patri aut matri : Non vidi vos, et fratres suos non agnovit, ille Domini mandata custodivit⁸¹. » At vero Judas, qui quartus erat, propter integrum iudicium, ac rectam sententiam, regiam dignitatem obtinuit. Quoniam enim plerique, delicta sua occultantes, alios condemnant, hic autem se ipsum condemnavit, eamque, quæ stuprum admisisse credebatur, supplicio et cruciati liberavit, ob eam causam haud injuria regiam dignitatem est assecutus⁸². Etenim qui ex Levi ortum trahebant, sacerdotii munere fungebantur : qui autem a Juda genus ducebant, regnum gerebant, non tam sortito ac fortuito, quam in virtutis præmium, istud capientes. Quamobrem cum quidam in deserto, qui a Ruben genus traxerant, seque, quod a primogenito oriundi essent, sacerdotio dignos esse judicarent, furore quodam perciti, in eos qui divino cultui consecrati

XLIX. — EIDEM.

A

MΘ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ne Joseph quidem, vir optime, gratia et favore regnum consecutus est. Multis enim virtutibus, etiam cum adhuc adolescens esset, ornatus et instructus erat. Eoque nomine pater quodque ipsum præ cæteris filiis amabat⁶⁴. Quoniam autem eum fraterna invidia flagrare perspiciebat, ut eorum livori mederetur, amoris causam affererat, eum nimirum non ex pueri virtute nasci asserens, verum quod eum postremum in lucem edidisset. Quod autem hoc patris causificatio ac prætextus esset, id agentis ut incensam adversus eum invidiam exstingueret (hæc enim inflammata nefarium etiam ipsi crimen affllexerunt), hinc liquido constat. Nam si hæc de causa patri charus erat, quod tarde primogenitus fuisset, Benjamin, qui tardius in lucem prodierat⁶⁵, majorem patris amorem ac benevolentiam obtinere debuisset. Verum, ut a me dictum est, sapientissimum patris prætextum Moses insinuavit. Nam quod eximiis virtutum 143 dotibus etiamnum adolescens floreret, et juvenus et reliqua ætas planum fecit, ut quæ virtutes eas, quibus ab initio præditus erat, haudquaquam exstinxerit, verum potius novis incrementis cumularit, atque ut simul pubescerent effecere. Quodnam enim virtutis genus est, quo non redimitus atque coronatus fuerit? Semel et iterum venditus est⁶⁶: at propterea nobilitatem minime amisit. A domino suo propter morum honestatem dilectus est: nec tamen hoc eum in arrogantiam extulit. Domina ipsius amore flagravat: nec tamen pudicitiam suam prodidit. Calumniis appetitus est: atque id forti animo tulit; in vincula conjectus est, nec tamen animo consternatus est⁶⁷. Sapientia nomine prædicatus est (siquidem somniorum interpretatio in opus prodit), et tamen a regis servis neglectus, molesto et acerbis animo id minime tulit⁶⁸. Regnum gessit, et mulieris, quæ calumniam in eum struxerat, scelus æquo ac moderato animo tulit, nec pœnam ullam ab ea expetivit. Fratres in potestate habuit: ac non modo eos, ut hostes, minime ulius est, idque cum ipsis ignotus esset, verum etiam ut de se præclare meritis vicem rependit⁶⁹. Ægypti imperium administravit, atque ob sapientiam ac morum facilitatem mirificis laudibus in cælum ferebatur⁷⁰, ac per omnes ætatis gradus tropæa tropæis copulabat. Quæ cum ita sint, nemo in rebus acerbis et calamitosis animum dejiciat: verum probitatis semen foveat atque excolat: atque omnino, vel in hæc vita, vel in altera, effulgebit.

L. — JOANNI DIACONO.

D

N'. — ΙΩΑΝΝΗ ΔΙΑΚΟΝῸ.

Eorum, qui se mansueti ac facili Domini, sapientisque magistri servos ac discipulos esse jactant, sacerdotique munus et officium sibi obtigisse gloriantur, quidam hæc re ad tyrannidem abutuntur; quidam ad quæstum et opes comparandas; quidam, ad luxum et delicias. Atque alii quidem ad hoc, ut

Οὐδὲ ὁ Ἰωσήφ, ὃ βέλτιστε, κατὰ χάριν βασιλείας ἤξιώθη. Πολλὰς γὰρ ἀρεταὶς καὶ ἐτι μειράκιον ὦν ἐκόμα. Διὸ καὶ ὁ πατὴρ αὐτὸν ἠγάπα παρὰ τοὺς ἄλλους αὐτοῦ υἱεῖς. Ἐπειδὴ δὲ ἐώρα αὐτὸν φθονοῦμενον, θεραπεύων ἐκείνων τὸν φθόνον, τῆς ἀγάπης τὴν ὑπόθεσιν ἔλεγεν, οὐκ ἐκ τῆς τοῦ παιδὸς τίκεσθαι ἀρετῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς τελευταίας γονῆς. Ὅτι δὲ τοῦτο σκῆψις ἦν τοῦ πατρὸς, βουληθέντος σβέσαι τὸν πυρσευόμενον κατ' αὐτοῦ φθόνον (ἐκ τούτου γὰρ ὑπομυχομένοι καὶ φόρον πονηρὸν ἐπλασαν κατ' αὐτοῦ), δῆλον ἐκεῖθεν. Εἰ γὰρ διὰ τοῦτο ἠγαπάτο, ὅτι ὀψιγονος ἦν, ὁ ὀψιγονώτερος (Βενιαμὴν δὲ οὗτος ἦν), δίκαιος ἦν μᾶλλον ἀγαπηθῆναι. Ἄλλ', ὡς ἔφη, σοφωτάτην τοῦ πατρὸς σκῆψιν ὁ Μωσῆς εἰσηγήσατο. Ὅτι γὰρ ἐξαιρέτοις ἀρεταῖς, καὶ ἐτι μειράκιον ὦν, ἐκόμα, εἶδειξε καὶ ἡ βούλησις, καὶ [ἡ] ἄλλη πᾶσα ἡλικία, οὐ τὰς ἐξ ἀρχῆς ἀρετὰς ἀπολέσασα, ἀλλὰ καὶ αὐξήσασα, καὶ συνηδῶν παρασκευάσασα. Ποίᾳ (26) γὰρ ἀρετῇ οὐκ ἐστέφθη; Ἐπράθη δεύτερον, ἀλλ' οὐκ ἀπόλεσε τὴν εὐγένειαν. Ἠγαπήθη παρὰ τοῦ δεσπότου διὰ τρόπων κοσμιότητα, καὶ οὐκ ἐπῆρεν αὐτὸν τοῦτο εἰς ἀλαστονείαν. Ἐφιλήθη παρὰ τῆς δεσποίνης, καὶ οὐ προῦδωκε τὴν σωφροσύνην. Ἐσυκοφαντήθη, καὶ ἤνεγκε γενναίως. Δεσμώτης ἐγένετο, καὶ οὐκ ἀπέπεσε τῷ φρονήματι. Ἐπὶ σοφίᾳ ἀνεκηρύχθη (ἡ ἐρμηνεία γὰρ τῶν ἐνυπνίων εἰς ἔργον ἦλθε)· καὶ ἀμεληθεὶς παρὰ τῶν βασιλικῶν δούλων, οὐκ ἐδυσχέρανεν. Ἐβασίλευσε· καὶ μετρίως ἤνεγκε, τὴν συκοφαντήσασαν δίκα μὴ ἀπατήσας. Τοὺς ἀδελφοὺς ὑποχειρίους ἔσχε· καὶ οὐ μόνον οὐκ ἠμίνατο ὡς ἐχθροὺς, καίτοι ἀγνοοῦμενος, ἀλλὰ καὶ ὡς εὐεργέτας ἠμελίσατο. Τὴν ἀρχὴν τὴν Αἰγυπτιακὴν διείπε· καὶ ἐπὶ σοφίᾳ καὶ φιλανθρωπίᾳ ἀνεκηρύττετο, καὶ διὰ πασῶν τῶν ἡλικιῶν τρόπαια τροπαίους συνῆπτε. Μηδεὶς τοίνυν τῶν ἐν συμφοραῖς καταπιπτέτω, ἐντυφέσθω δὲ σπέρμα καλοκαγαθίας, καὶ πάντως ἡ ἐνταῦθα ἡ ἐκεῖσε ἀναλάμψει.

⁶⁴ Gen. xxxvii, 4 seqq. ⁶⁵ Gen. xxxv, 18. ⁶⁶ Gen. xxvii, 28, 36. ⁶⁷ Gen. lxxix, 4 seqq. ⁶⁸ Gen. xl, 1 seqq. ⁶⁹ Gen. xlii, 1 seqq. ⁷⁰ Gen. xli, 37 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(26) Ante ποίᾳ cod. Vat. 649 apponit ἐπί. Vers. inde 7, pro οὐκ ἀπέπεσε cod. Alt. habet οὐ κατ-

έπεσε. Vers. antepen. codex uterque merito pro ἐντυφέσθω substituit ἐμφυτεύσθω. Possin.

σαι, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ ἐχθροῦς ἀμύνασθαι. Εἰσὶ δὲ οἱ A
 τοὺς μὲν κοσμικοὺς ζῶντας ἀπαλύνουσι, τοὺς δ' ἐπὶ
 τοῖς αἰσχρῶσι ἀλισκομένους, καὶ μείζονος βαθμοῦ
 ἀξιοῦσιν. Εἰ δὲ Εὐσέβιος, ὡς γεγράφηκας, τὰ πάν-
 των ὁμοῦ ἐλαττώματα ἀπεμαξάμενος, καὶ ἐγκρι-
 νων μὲν οὐδ' οὐ χρῆ, χρηματιζόμενος δὲ καὶ τρυφῶν,
 καὶ ἑαυτὸν καὶ φίλους ἀγνοῶν, ἐχθροῦς τε ἀμυνόμενος,
 καὶ εἰς τυραννίδα τῇ ἱερwsύνη ἀποχρῶμενος, οὐ-
 δὲνὶ πλεονεκτηματι κεκόσμηται (οἱ γὰρ τὰ εἰρημένα
 θρῶντες, καὶ κατορθώμασι τισὶ πάντως εἰσὶ κεκο-
 σμημένοι), μὴ θαυμάσης. Τὸ γὰρ μήτε ἀφ' ἑαυτοῦ
 συνορᾶν τὸ δέον, μήτε συμβουλευόντος ἀνέχε-
 σθαι (27), εἰς τῆσδε ἐξώκειλε κακίαν, ὥστε καὶ
 τοῦς πάσῃ ἀρετῇ κομῶντας, καὶ κατὰ τὸν ἀποστο-
 λικὸν ζῶντας βίον (28), καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Σω-
 τήρος διασῶζοντας τὸν χαρακτήρα (εἰσὶ γὰρ, εἰσὶ, B
 καὶ μυριάκις τινὲς μαίωνται, πάντας εἰς κακίαν
 ἐκπεπιωκέναι διαβεβαούμενοι), οὐ μόνον οὐκ ἀπο-
 δέχεται, οὐδὲ ζηλοῖ, ἀλλὰ καὶ κακίζει, καὶ ἐξοστρα-
 κίζει. Ἐλεγchon γὰρ τοῦ οικείου βίου τὴν ἐκείνων
 πολιτείαν ἠγούμενος, διὰ τοῦ ἐκείνους αἰτιάσθαι, τὴν
 οικείαν κακίαν περιστέλλειν οἰεται. Μὴ τοίνυν ὀλιγ-
 ῶρει· ἀναλογοῦσαν γὰρ τοῖς πταισμάσι τὴν τιμω-
 ρίαν ὑφέξει.
 vitæ rationem vitæ suæ reprehensionem esse existimat, improbitem suam iis accusandis oblecturum
 se arbitratur. Quamobrem ne propterea segniorem ac languidiorem te præbeas : consentaneas enim illo
 suis peccatis pœnas luet.

NA'. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Φίλων γνησίων καὶ δι' ἄκραν ἀρετὴν τὰς φιλάς
 ἀσπαζομένων ἔρμος οὐκ ἂν εἴης, ἕως ἂν ἦς C
 τοιοῦτος, οἷόςπερ εἶ. Δεινὸς γὰρ εἰ θηρατὴς τοῦ
 πράγματος, ἀντὶ ἀρκύων ἔχων τοὺς τρόπους. Χρῶ
 τοίνυν αὐτοῖς· καὶ πάντες, οἷς ἀρετῆς λόγος, ἐξουσί
 σε φίλον.

NB'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ. †

Θεῖον μὲν τι χρῆμα ἡ ἱερwsύνη, καὶ τῶν ὄντων
 ἀπάντων τὸ τιμιώτατον. Ὑβρίζουσι δὲ εἰς αὐτὴν
 μάλιστα πάντων οἱ κακῶς αὐτὴν μεταχειριζόμενοι·
 οὐδ' ἱερᾶσθαι παντάπασιν οὐκ ἐχρῆν, ἵνα μὴ οἱ
 ἀνόητοι τὰ τῶν κακῶς αὐτὴν μετιόντων ἐγκλήματα
 εἰς αὐτὴν τρέπειν τολμῶεν. Τῶν γὰρ καθυβριζόντων
 αὐτὴν ἀφήμενοι (29), εἰς αὐτὴν τρέπουσι τὰς αἰτίας,
 ἦν ἐχρῆν καὶ ἐκδικίας τυχεῖν, ὡς παροινουμένην
 παρὰ ἀνδρῶν μιαρῶν, καὶ οἷς οὐ θέμις αὐτῆς προσ-
 ἀπτεσθαι. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν κοσμικῶν ἀρχῶν, ἄλλο
 μὲν τοῖ ἐστὶ τὸ πρᾶγμα, ἄλλος δὲ οὐ οὐ δέοντως αὐτὸ
 μετιῶν· καὶ τῆς ἀρχῆς τὴν οικείαν ἐχούσης τάξιν
 τε καὶ ἀξίαν, ὁ παροινήσας εἰς αὐτὴν, δίκην δίδωσι
 τὴν ἐσχάτην· δι' ἣν αἰτίαν ἐπὶ τῆς ἱερwsύνης συγ-

LI. — ΗΕΡΜΟΓΕΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Sinceris amicis, atque ob summam virtutem ami-
 citias amplexantibus nunquam carebis, quandiu ta-
 lis fueris, qualis nunc es. Callidum enim ac peritum
 hujus rei venatorem te præbes, ut qui pro retibus
 mores habeas. His igitur utere : atque omnes qui-
 bus virtus curæ est, amicum te habituri sunt.

LII. — THEODOSIO ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Divina quædam res est sacerdotium, ac rerum
 omnium præstantissima. In illud autem ii omnium
 maxime contumeliosi sunt, qui male illud ac sce-
 lerate administrant. Quos etiam sacerdotio fungi
 omnino non oportebat, ne stulti atque amentes ho-
 mines, eorum, qui improbe ac flagitiose id nuneris
 gerunt, crimina in sacerdotium convertere aude-
 rent. Siquidem iis, qui contumelia illud afficiunt,
 omissis, culpam in illud conferunt : cum contra
 ipsum ultionem consequi par esset, utpote ab im-
 puris et scelestis hominibus, quibusque illud atin-
 gere nefas est, indigne ac petulanter exagitatum.
 Nam cum in mundanis Imperiis ac præfecturis
 aliud est ipsa res, aliud is, qui non ut convenit

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(27) Μήτε ἀφ' ἑαυτοῦ συνορᾶν τὸ δέον, μήτε
 συμβουλευόντος ἀνέχεσθαι. Hoc extremæ demen-
 tiæ et ingenii plane deplorati esse ait Hesiodus, et
 ex eo Livius. Notissima loca parco ascribere. RITT.

(28) Κατὰ τὸν ἀποστολικὸν ζῶντας βίον. Cujus-
 modi hoc sit vitæ institutum, notabo ad ep. 33
 lib. iv, ex Basilio M. et Suida. Eo licet recurras.
 Id.

— Vers. 12. γεγράφηκας in γέγραπας mutat.
 cod. Alt. vers. 13 pro ἐγκρίνων, cod. Vat. 649 ha-
 bet ἐγκριπῶν· eandemque lectionem Alt. exhibet in
 margine vers. 19 τὸ γὰρ, in Alt. legitur τῷ γὰρ.
 POSSIN.

(29) Pro ἀφήμενοι codd. Vat. 649 et Alt. scribunt
 ἀφίμενοι. Id.

eam tractat, imperioque ordinem suum ac dignitatem obtinente, is qui contumeliam ipsi intulit, extremo supplicio afficitur, quidnam causæ est, quamobrem in sacerdotio res confundunt, eorumque, qui non, ut officii ratio postulat, illud administrant, scelera in illud conferre nituntur? Quamobrem desinant ii, qui ob Eusebium, et Zosimum, et Palladium, et Maronem sacerdotium parvipendunt, nec vindicem Dei gladium in seipsos acuunt: verum illos quidem, si sapienter se gerere non sustinent, ut impios et execrandos homines, ac pietatis et virtutis hostes insectentur: sacerdotium autem laudibus efferant, et corona donent, ut quod omnibus, quæ congrua sunt, tribuat. Illius enim opera, et regeneramur, et divinorum mysteriorum participes efficiamur: quibus sublati nemo cælestia præmia consequi potest: quemadmodum ex ipsius Veritatis oraculis ab omni mendacio alienis constat, primo quidem his verbis utentis: « Nisi quis regeneratus fuerit ex aqua et Spiritu [sancto], non intrabit in regnum cælorum »¹; » 145 nunc autem, « Nisi quis manducaverit carnem meam, et biberit sanguinem meum, non habebit partem mecum »². » Quocirca si his remotis hæreditatem divinam consequi non possumus, hæc autem non alia ratione quam per sacerdotium perficiuntur: qui tandem fieri potest, quin is qui illud contemnit, contumeliam rebus divinis inferat, animamque ipse suam aspernetur? Ac proinde, ne hæc contingant, sacerdotium divinam quamdam rem esse existimemus: eos autem, qui indigne illud obeunt, lacrymis prosequamur, nec eorum errata ei, cui vindicta debetur, ascribamus.

LIII. — HIERACI PRESBYTERO.

De ornatu mulierum.

Mulieres eæ, quæ muliebres morbos occultare nequeunt, si formosæ sunt atque opibus circumfluunt, splendidis ac summi pretii lapillis auro intextis gloriantur; si autem deformes et inopes, fucis quibusdam et oculorum pigmentis, ascititiam pulchritudinem comminiscuntur. Quæ autem honestatis ac pudicitie existimationem habere cupiunt, naturæ quidem pulchritudine contentæ sunt: eam autem in melius excolere non repudiant. At vero eæ, quæ vere pudicæ sunt, in animæ cura studium onine suum positum habentes, corpus quidem, ut animæ organum, mediocriter curare minime defugiunt: at ipsum exornare ac delinire haudquaquam dignantur (ne quod natura servum est, adversus animam, cui principatus attributus est, impudenter insurgat): verum illud ordinem suum agnoscere docent, nec libidinibus igniculum ac materiam, tanquam escam, proponunt. Quin potius ignis hujusce materias, quoad ejus fieri potest, eximunt. Quo in genere commemorandam, ac memoria dignam historiam a quo-

Α χέουσι τὰ πράγματα, καὶ τὰ τῶν οὐ δέοντως αὐτὴν μεταχειριζομένων ἀμαρτήματα εἰς αὐτὴν ἀναφέρειν πειρῶνται; Παυέσθωσαν οὖν οἱ δι' Εὐσέβιον καὶ Ζώσιμον, Παλλάδιόν τε καὶ Μάρωνα τὴν ἱερωσύνην ἐξευτελιζόντες, καὶ μὴ καθ' ἑαυτῶν τὸ τῆς δικῆς ξίφος ἀκονάτωσαν· ἀλλ' ἐκείνους μὲν, εἰ φιλοσοφεῖν οὐκ ἀνέχονται, κακιζέτωσαν, ὡς ἀλάστορας, καὶ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀρετῆς ἐχθροὺς· ταύτην δὲ ἀνυμνεῖτωσαν καὶ στεφανοῦτωσαν, ὡς πρυτανεύουσαν πᾶσι τὰ πρέποντα. Δι' αὐτῆς γὰρ καὶ ἀναγεννώμεθα, καὶ τῶν θεῶν μετέχωμεν μυστηρίων, ὧν ἄνευ, τῶν οὐρανίων μετασχεῖν οὐχ οἶόν τε γερῶν, κατὰ τοὺς ἀψευδεῖς τῆς ἀληθείας χρησμούς, ποτὲ μὲν λεγούσης, « Ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν »· ποτὲ δὲ, « Ἐὰν μὴ τις φάγῃ μου τὴν σάρκα, καὶ πῖνῃ μου τὸ αἷμα, οὐκ ἔχει μέρος μετ' ἐμοῦ. » Εἰ τοίνυν ἄνευ τούτων οὐχ οἶόν τε τῆς θείας (30) ἀξιοθῆναι λήξεως, ταῦτα δὲ δι' οὐδενὸς ἑτέρου ἢ τῆς ἱερωσύνης ἐπιτελεῖται· πῶς ἔστι τινὰ αὐτῆς καταφρονούντα μὴ εἰς τὰ θεῖα παροινῆσαι, καὶ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς καταφρονῆσαι; Οὐκοῦν ἵνα μὴ ταῦτα γένηται, τὴν μὲν ἐκθειάζωμεν, τοὺς δὲ ἀναξίως αὐτὴν μετερχομένους δακρύωμεν, καὶ μὴ τὰ τούτων πταίσματα τῇ καὶ ἐκδικηθῆναι ὀφειλοσῆ ἐπιγράψωμεν.

C

NF'. — ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Περὶ καλλωπισμοῦ γυναικῶν.

Τῶν γυναικῶν αἱ μὲν μὴ καρτεροῦσαι κρύψαι τὰς γυναικείας νόσους, εἰ μὲν εὐμορφοὶ εἶεν, καὶ πλούτῳ κομῶσαι, λίθων τιμαλφεστάτων αὐγαῖς πρὸς χρυσὸν κεκραμέναις ἐναδρύνονται· εἰ δὲ καὶ δύσμορφοὶ καὶ πενιχραὶ, χρίσμασι καὶ ὑπογραφαῖς ὀφθαλμῶν τὸ ἐπικτητὸν σοφίζονται κάλλος. Αἱ δὲ σεμνότητος δόξαν ἔχειν βουλόμεναι, τῷ αὐτοφρεῖ μὲν ἀρκοῦνται κάλλει, ἀσχεῖν δ' αὐτὸ ἐπὶ τὸ βέλτιον οὐ παραιτοῦνται. Αἱ δ' ὄντως σώφρονες, περὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν πᾶσαν τὴν σπουδὴν ἔχουσαι, θεραπεύειν μὲν μετρίως τὸ σῶμα ὡς ὄργανον τῆς ψυχῆς οὐ παραιτοῦνται· κοσμεῖν δ' αὐτὸ καὶ ἐναδρύνειν, οὐ καταξιοῦσιν, ἵνα μὴ φύσει δοῦλον ὑπάρχον, τῆς τὴν ἡγεμονίαν ἐμπειπιστευμένης ψυχῆς καταθρασύνῃται· ἀλλὰ παιδεύουσιν αὐτὸ τὴν οἰκείαν ἐπιγνώσκαι τάξιν, οὐδ' ὑπέκκαυμα καὶ ἀσελγείας ὑπόθεσιν αὐτὸ καθάπερ δέλεαρ προτιθέασιν. Ἄλλὰ καὶ τὰς τοῦ πυρὸς τούτου, ὡς ἐνδέχεται, ὑπεφαίρουσιν ὕλας. Ἦκουσα τοίνυν παρὰ τινος φιλαλήθους ἀνδρὸς διήγημα λόγου καὶ μνήμης ἄξιον, ὃ καὶ τῇ σῇ γυ-

¹ Joan. III, 5. ² Joan. IV, 54.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(30) Tolle asteriscum et pro τῆς θείας rescribe τῆς ἀληθείας, auctore cod. Vat. 649: versu inde 10 e regione horum verborum τοὺς δὲ ἀναξίως, etc., in

margine cod. Alt. hæc leguntur: " Ἄλλως· τοὺς δ' ἀναξίως αὐτῆς ἀνακρούωμεν. Possin.

ναικὶ δηλώσαι ἐδικαίωσα, Ὅτι Ποτὲ νεανίσκου A
κατωφέρους καὶ γυναικοδόλου ἑωρακότος εὐει-
δεστάτην παρθένον, καὶ κατὰ κράτος ἀλόγτος, καὶ
πᾶσαν μηχανὴν κεινηκότος ὥστ' ἀπολαῦσαι τῆς
ἐπιθυμίας, ἐκείνη παρὰ μὲν τὴν ἀρχὴν ἀπηγό-
ρευσεν. Ἦν γὰρ καὶ εὐγενής, καὶ σώφρων, καὶ ἀν-
έπαφον καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα διατηρεῖν τῷ
Χριστῷ ἐπηγγεμένη. Ὡς δ' ἤκουσεν αὐτὸν τὰ μαι-
νομένων δρώντα καὶ λυτῶντα, εὖρε μηχανὴν, δι' ἧς
καὶ αὐτὴ ἀκέραιος διατηρηθεῖν, κάκεινου σβέσει [ε] τὸ
πῦρ. Ἀποκείραμένη γὰρ, μᾶλλον δὲ πᾶσαν τῶν
τριχῶν ξυρήσασα τὴν εὐκοσμίαν, καὶ σποδῷ ὕδατι
μεμιγμένη τὸ πρόσκρον χρίσασα, ἐκέλευσεν ἐκείνον
πρὸς αὐτὴν εἰσελθεῖν. Εἶτα εἰσελθόντι ἔφη· Ταύτης
τῆς ἀκοσμίας ἐρᾷς; Ὅ δὲ ὥσπερ ἐκ μανίας ἀνευγ-
κῶν, οὐ μόνον ἔσθεσε τῆς ἐπιθυμίας τὸ πῦρ, ἀλλὰ B
καὶ σωφροσύνης γέγονε θερμὸς ἔραστῆς. Συμβουλεύ-
εται τοίνυν (31) καὶ αὐτὸς (ἄμεινον γὰρ τῶν μελλόν-
των κακῶν ἀποτροπὴν ἰεῦρεῖν ἢ τῶν ἤδη γεγενημέ-
νων δίκην λαβεῖν [32]), μὴ κόσμῳ ἐπαισάκτω χρῆσθαι·
μηδὲ τῷ πυρὶ τῷ ἐμφύτῳ τὴν ἀπὸ τοῦ κάλλυπι-
σμοῦ προστιθέσθαι ὕλην, ἵνα μὴ πτωμάτων ἐξαισίων
πρόξενον γίνωνται.

supplicium sumere) ascititilo ornatu minime uti, nec
materiam adjungere, ne gravissimorum lapsuum

ΝΔ'. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ.

Ὅτι μακάριον τὸ διὰ Χριστὸν λουδορεῖσθαι.

Ὡσπερ οἱ ἀπόστολοι ἀνδρεῖζ καὶ μεγαλοψυχία C
φραζάμενοι, καὶ τῇ θεῖα συμμαχία θωρακισθέντες,
τοσοῦτοις πολέμοις συρράγέντες (33) ἀρχοῦσαν
εἶχον παράκλησιν τὴν τῶν ἀγώνων ὑπόθεσιν (οὐ γὰρ
ὑπὲρ οἰκείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δεσποτικῆς δόξης ἑπα-
σχον, ἄπερ ἑπασχον· διὸ οὐδὲ φθόνος ὁ τοῖς ἀγαθοῖς
ἀεὶ ἐπωδίων αὐτοῦς ἠδίκησεν)· οὕτω καὶ ἡμεῖς ὅταν
μὴ δι' οἰκείαν σκαιότητα, ἀλλὰ διὰ τὴν εὐσέθειαν
καὶ τὴν δικαιοσύνην πάσχωμεν, ἀλύειν οὐκ ὀφείλο-
μεν. Ἀρκεῖ γὰρ ἡμῖν πρὸς κόσμον, καὶ πρὸ τῶν
μελλόντων στεφάνων, ἢ τῶν ἀγώνων ὑπόθεσις.

ΝΕ'. — ΟΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Περὶ φιλανθρωπίας.

Χρῆ, ὦ φίλε, καὶ πρὸς πολεμίους ἱκετεύοντας
σπένδεσθαι. Ὅ γὰρ μὴ σπενδόμενος, ἀλλ' ἀνθρώ- D
πους ἱκέτας [τάς] τῆς ἀνάγκης ἀφιέντας φωνάς,
καὶ μηκέτι ἐκ τοῦ Ἰσοῦ μαχομένους τιμωρούμενος,
καὶ μήτε οἰκτιρ καταϊδέσας τὸν θυμὸν, μήτε ἐπὶ τὸ
τῆς φύσεως χωρήσας συγγενές τε καὶ οἰκτεῖον, καὶ

dam viro minime mendaci accipi : quam etiam
uxori tuæ narrare operæ pretium esse existimavi :
Cum aliquando juvenis quidam ad libidinem propen-
sus, ac mulierum servus, pulcherrimam virginem
conspexisset, ejusque amore captus fuisset, atque,
quo cupiditate sua frueretur, nullam non machi-
nam movisset, illa principio quidem ejus postulatum
repudiavit : nam et nobilis, et casta erat, seque et
animum et corpus ab omni libidine intactum serva-
turam esse Christo promiserat. Ut autem certior
facta est, eum propterea furore ac rabie præcipi-
tatem agi, rationem excogitavit, per quam et pudici-
tiam suam incolumem retineret, et ipsius ignem
extingueret. Attonso enim, vel, ut rectius loquar,
abrasso universo crinium suorum ornatu et elegan-
tia, facieque sua cinere aqua permisto delibuta,
eum ad se accivit, eique, cum ingressus esset,
dixit : Tune hanc deformitatem amas? Ille vero,
tanquam ex furore revocatus, non modo libidinis
ignem exstinxit, verum etiam ingenti postea castitatis
amore flagravit. 146 Itaque ipse quoque admonetur
[a]lmone eas] (præstat enim futurorum malorum aver-
sionem invenire, quam eorum quæ jam acciderint
igni vi naturæ insito fuci ac præposterii ornamentum
causæ sint.

LIV. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ.

Beatum esse propter Christum conviciis affici.

Quemadmodum apostoli, fortitudine animique
magnitudine septi, divinoque auxilio instructi atque
armati, tot bellis exagitati, ex certaminum causa
satis amplam consolationem capiebant (non enim
suæ, sed Dominicæ gloriæ causa ea patiebantur
quæ patiebantur ; ac proinde nec livor, qui proho-
rum virorum successibus discrucari solet, eos læsit) :
eodem modo nos quoque, enim non ob improbitatem
nostram, sed pietatis ac justitiæ causa malo aliquo
afficimur, animis consternari minime debemus. No-
bis enim, etiam ante futuras coronas, ad ornatum
ipsa certaminum causa sufficit.

LV. — ΟΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

De humanitate.

Cum hostibus quoque supplicantiibus, o amice,
pacisci atque in gratiam redire oportet. Nam qui
non paciscitur, verum supplices homines, ac voces
eas, quas necessitas exprimit, emittentes, nec jam
ex æquo pugnautes ulciscitur, ac neque iracundiam
misericordia comprimit, neque naturæ cognatione

VARIÆ LECTIONES EN NOTÆ.

(31) Συμβουλεύεται τοίνυν. Multo melior lectio
est Bav. cod. [Vatic. 649 et Alt.,] συμβούλευε τοί-
νυν. Verte, *admone igitur, tuam scil. uxorem.* RITT.

(32) Platonis quoque eadem est sententia plus
uno in loco divinorum ipsius scriptorum proposita.
Id.

(33) Post συρράγέντες desunt quædam in editis ;
hæc supplementur a codd. Vatic. 649 et Alt. qui sic
toium hunc locum exhibent : Τοσοῦτοις πολέμοις
συρράγέντες, καὶ καινὰς καὶ παραδόξους τραγωδίας

ὑπομείναντες, ἀρχοῦσαν εἶχον, etc. Versu etiam seq.
post vocem οἰκείας deesse valde opportunum voca-
bulum xxxixas iidem indicant, sic scribentes. Οὐ γὰρ
ὑπὲρ οἰκείας κακίας, ἀλλὰ ὑπὲρ τῆς δεσποτικῆς δόξης
ἑπασχον· Non enim pro culpa propria, sed pro Do-
minica gloria patiebantur. Vers. inde tertio locus in-
cipiens ab ἀλλὰ διὰ correctius exhibetur ab iisdem
codd. duobus in hunc modum, ἀλλ' ἢ διὰ τὴν εὐσέ-
θειαν, ἢ τὴν δικαιοσύνην πάσχωμεν, quod argutius et
Isidori stylo congruentius est. Possin.

ac propinquitate movetur, tum victoriæ laudem labefactabit, tum ab omnibus, ut immanis et effera bellua, vituperabitur, ac propterea divinam ultionem haud effugiet.

LVI. — ALPHIO SUBDIACONO.

Cur dixit Paulus: « Nunc ex parte cognosco ».

« Nunc cognosco ex parte, » inquit Apostolus: illud videlicet exploratum habens, Deum hic quoque exuberantem sapientiæ suæ copiam demonstratum fuisse, si id, quod accepturum erat, cognitionem eam, quæ nunc percipi non potest (percipietur autem, quantum fas erit, in futuro ævo), accipere potuisset.

LVII. — PALLADIO.

De ciborum frugalitate.

Corpus, vir optime, alimento non delicis, paucitate non saturitate, sufficientia non magnificentia sumptuumque profusione opus habet. Illæ enim et animo et corpori utilitatem afferunt, ut quæ et sanitatem, et robur, et optimam habitudinem conciliant; hæ autem utrique parti obsunt. Neque enim duntaxat sanitatem labefactant, verum etiam graves morbos parturiunt. Argumento perspicuo illud est, quod ii, qui ita vivunt, ut paucis rebus egeant, eos qui molle ac luxu diffuens vitæ genus sequuntur, et ingenii acumine, et prudentia, et corporis valetudine superant.

147 LVIII. — ISCHIRIONI.

Videris, pro abjecto ac vitioso animi tui affectu, nec animi magnitudinem omni miraculo sublimiorem, nec novum et ab hominum sensibus remotum, ac cælos omnes superantem apostolicum amorem comprobare. Nam si nunc quoque obscurum tibi esse videtur, id quod dictum est, illud equidem probe scio, fore, ut cum apertioribus ac dilucidioribus id extulero, tum rursus incredibile id tibi videatur, quod nunc obscurum esse videtur: quod videlicet ita vitiosus affectus sis. Ille enim abalienationem a Christo libenti animo laturum se dicebat¹, dum hac ratione ipsius Christi gloriam omnes celebrarent. Tu vero apostolicam exsuperantiam usque adeo deprimere ac dejicere conaris, ut quædam dicas, quæ etiam meminisse me pudet. Neque enim thesaurum se esse optavit, ut ais (ecquis enim tam segnis atque ignavus est, qui non hoc in votis habeat?), nec rursus corpoream mortem provocabat, qui quotidie moriebatur²; nec tanquam fidem

¹ I Cor. xiv, 9. ² Rom. ix, 3. ³ I Cor. xv, 31.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(34) Cod. Vatic. omittit vocem σωφρονετέρους; in hæc enim verba hæc desinit apud hunc epistola; et συνευωτέρους καὶ ὑγεινετέρους εἶναι. Possin.

(35) Adhibe necessariam correctionem e codd. Vat. 649 et Alt. rescribendo ἀσαφές ubi perperam ἀσαφές ponitur, quod et eruditissimus interpres

τὸ τῆς νίκης διαφθερεῖ καλὸν, καὶ παρὰ πάντων, ὡς ἀτίθασσον κακισθήσεται θηρίον, καὶ τὴν θείαν οὐ διαφεύξεται δίχην.

NA. — ΑΛΦΕΙΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

Διὰ τί εἶπεν ὁ Παῦλος: « Ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους. »

« Ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους », ἔφη ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος, γινώσκων ὅτι τὸ θεῖον κἀνταῦθα τὴν περιουσίαν τῆς οἰκείας σοφίας ἔδειξεν ἂν, εἰ τὸ δεξιόμενον ἱκανὸν ἦν δέξασθαι τὴν νυνὶ μὲν ἀχώρητον γνῶσιν, χωρηθησομένην δὲ κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

B

NZ. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ.

Περὶ αὐταρκείας βρωμάτων.

Τὸ σῶμα, ὃ βέλτιστε, τροφῆς δεῖται οὐ τρυφῆς, ὀλιγοδεῖται οὐ πλημμονῆς, αὐταρκείας οὐ πολυτελείας. Αἱ μὲν γὰρ καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ὠφελοῦσιν, ὑγείαν καὶ ῥώμην καὶ εὐεξίαν τίκτουσαι· αἱ δ' ἄμφω καταδύπνουν, οὐ μόνον τὴν ὑγείαν διαφθεῖρουσαι, ἀλλὰ καὶ νοσήματα ἀργαλεῶτα ὠδύνουσαι. Ἀπόδειξις δὲ σαφής, τὸ τοὺς τῆς ὀλιγοδεῖας ἀσκητάς, τῶν τὸν ἀβροδύλαιτον ἐλομένων βίον καὶ συνευωτέρους καὶ σωφρονεστέρους (34) καὶ ὑγεινετέρους εἶναι.

C

NH. — ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ.

Ἔοικας ἀπὸ ταπεινοῦ καὶ φαύλου φρονήματος, μήτε τὴν μεγαλόνοιαν τὴν παντὸς ἐπέκεινα θαύματος, μήτε τὸν καινὸν καὶ παράδοξον, καὶ πάντας τοὺς οὐρανοὺς ὑπερβάνα ἀποστολικὸν ἔρωτα καταδέχεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ εὖν ἀσφαλὲς (35) εἶναι σοι δοκεῖ τὸ λεχθὲν, εὖ οἶδ' ὅτι, ὅταν αὐτὸ σαφέστερον φράσω, τότε πάλιν ἀπιστον εἶναι σοι δοξεί, ὃ πρότερον ἀσφαλὲς, διὰ τὸ οὕτω φαύλως διαχεισθαι. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἔλεγεν ἀσμέως ἂν, εἰ οἶδ' ἂν τὴν, καὶ ἀλλοτριωθῆναι τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τοῦ αὐτὸν τὸν Χριστὸν παρὰ πάντων δοξάζεσθαι. Σὺ δ' εἰς τοσαύτην ταπεινότητα κατάγειν τολμᾷς τὴν ἀποστολικὴν ὑπεροχὴν, ὡς τινα φράζειν, ὧν καὶ μνησθῆναι αἰσχύνομαι. Οὐ γὰρ κειμήλιον, ὡς φῆς, ἠδύματο εἶναι· τίς γὰρ καὶ τῶν σφόδρα ῥαθύμων, οὐκ ἂν εὐξαιτο τοῦτο; οὐδὲ θάνατον σωματικὸν προυκαλεῖτο, ὃ καθ' ἡμέραν ἀποθησίων οὐδὲ τοσαῦτα ἂν διεθεδαίωσατο, ὡς μέλλων ἀπιστεῖσθαι, εἴγε εὐτελὲς τι ἦν καὶ φαῦλον τὸ νενοημένον αὐτῷ. Ἄλλ' ἐπειδὴ κρεῖττον ἦν ἀπά-

D

σης δυνάμει καὶ ῥώμῃς, πολλοὺς μάρτυρας παρ-
έστησε τοῦ μὴ ψεύδεσθαι καὶ κομπάζειν. Καὶ γὰρ
ἀλήθειαν λέγω, φησὶν, ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι,
συμμαρτυροῦσός μοι τῆς συνειδήσεως ἐν Πνεύματι
ἀγίῳ. Εἰ τοίνυν καὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸν Χριστόν,
καὶ τὸ μὴ ψεύδεσθαι, καὶ τὴν συνειδήσιν, καὶ τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον μάρτυρας τῶν λεχθησομένων παρ-
έστησε, τίς ἂν πιστεύσειεν, ὅτι ταπεινὸν τι ἐνοῶν
καὶ οὐδαμῖνον, εἰς τοσαύτην ἐξηγήθη διαβεβαιώσεως
ὑπερβολὴν; Εἰ δ' ἔτι μικρὰ φρονεῖς, καὶ περὶ γῆν
ἐπισπώμενος, οὐδὲν μέγα καὶ νεανικὸν ἐνοήσας
βοῦλει, παρὲς τὸν θεοφιλῆ Μωσέα, εὐξάμενον ἐκ
τῆς θείας βίβλου ἐξαλειφθῆναι, εἰ οἱ ὑπ' αὐτῷ τε-
λοῦντες πανοιθερῶ παραδοθεῖεν (36) (μεῖζον γὰρ
ἔστι τὸ τοῦ Ἀποστόλου· ὁ μὲν γὰρ συναπολέσθαι,
ὁ δ' ἀπολέσθαι, ἵνα ἄλλοι σωθῶσιν, ἤξαστο)· ἀπὸ γυ-
ναικὸς γενναίας, ὡς ἂν τις μικρὸν μεγάλῳ εἰκάσει,
τοῦτ' ἀποδείξει πειράσομαι· Ἡ Ῥεβέκκα ἀποστολι-
κὴν, ὡς ἂν τις εἴποι, ἔχουσα μεγαλοφυλίαν, εἴλετο
κατάραν ὑποστῆναι, ἵν' ὁ παῖς εὐλογίαν κληρονο-
μήσῃ· καὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν ἐκείνῃ παρεχώρει· οὐ
γὰρ δὴ μετ' ἐκείνου εὐλογεῖσθαι ἤμελλε· τὰ δὲ κακὰ
αὐτῆ μόνῃ παρεσκευάζετο ὑπομένειν. Καὶ οὕτω
προθύμως παρεσκευάζε τὸ δρᾶμα (37), ὡς καὶ τῇ
μελλήσει δυσχεραίνειν, καὶ τῇ ταχυτῆτι χαίρειν, καὶ
κατεπείγειεν τὸν παῖδα καὶ ταῦτα, κινδύνου μεγίστου
παρεστῶτος. Ἀφείσα γὰρ εἶπεν, ὅτι Ὁ πατήρ σου
εἰς γῆρας βαθὺ ἐλήλακε, καὶ τὸ τρανὸν τῆς αἰσθή-
σεως ἀφῆρέθη, καὶ οὐ φωράσει τὸν δόλον· ταῦτα
πάντα συντεμούσα, ἔφη τῷ παιδί ἀναδουμένῳ καὶ
δεδοικότε· Ἐπ' ἐμὲ ἢ κατάραν σου, τέκνον. Μόνον μὴ
διαφθείρης τὸ κατασκευασθὲν παρ' ἐμοῦ δρᾶμα,
μηδ' ἀπολέσης τὸ ζῆτάτον ὃν τὸ θῆραμα, μηδὲ προδοῖς
τὸν θησαυρόν. Εἰ τοίνυν γυνή, ἢ μηδὲ γυναικὸς
ἔχουσα ἀνδρίαν μηδὲ μεγαλοφυλίαν, εἴλετο καταρα-
θῆναι (38), ἵνα ἄλλος εὐλογηθῇ, ὁ τοσοῦτος καὶ τη-
λικούτος Ἀπόστολος οὐκ ἂν ἠῤῥαστο τοιοῦτόν τι
παθεῖν, ἵν' οἱ Ἰουδαῖοι πιστεύσωσι, καὶ μὴ δόξη
βλασφημεῖσθαι ὁ θεός, ὡς ἄλλοις μὲν ἐπαγγελιά-
μενος, ἄλλοις δὲ εἰς τοσαύτην ἀξίαν ἀναγαγών;
Πάνυ μὲν οὖν ταῦτα· ἔλεγεν· οὐκ ὡς τῷ ὄντι τῆς
ἐπαγγελίας διαπεσοῦσης. (ἔφη γὰρ, οὐκ ὅσον δὲ ὅτι
ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, πρὸς τοὺς πατέρας
δηλονότι γεγεννημένους· ἐξέβη γὰρ ἢ ἐπαγγελία ἐν

nemini facturus, tot asseverationibus usus fuisset,
si quod mente conceperat, tenue quiddam et exile
fuisset. Verum quoniam vim omnem ac robur supe-
rabat, idcirco multos testes adhibuit, ne mentiri ac
se insolenter jactare videretur. « Veritatem enim dico
in Christo, inquit, non mentior, testimonium mihi
perhibente conscientia in Spiritu sancto »*. Cum igitur
et veritatem, et Christum, et non mentiri, et con-
scientiam, et Spiritum sanctum, eorum, quæ dictu-
rus erat, testes produxerit, quis illud credat, eum
vile quiddam et abjectum animo agitantem ad tanta
asseverationis magnitudinem progressum fuisse?
Quod si abjectum quoddam adhuc sentis, atque
humi provelutus, nihil magni ac generosi animo con-
cipere vis, pio viro Mose misso facto, qui ut de di-
vino libro expungeretur, rogavit, si ii qui sub ipsius
imperio erant, internecione delerentur ** (majus
enim est quod Apostolus fecit: nam ille simul perire
cupiebat: hic autem perire, ut alii salutem con-
sequerentur), ab egregia et strenua femina (ut
quispiam rei magnæ conjecturam perexiguam faci-
at) istud demonstrare conabor. Rebecca, apostoli-
ca, ut sic loquar, animi magnitudine prædita,
imprecationem suscipere minime dubitavit, ut
ipsius filius benedictionem consequeretur. Atque
bonis quidem ipsi cedebat: mala autem ipsa sola
sufferre parata erat. Ac tanta animi promptitudine
tantoque studio hanc fabulam præparabat, ut cun-
ctationem iniquo animo ferret, celeritate autem
lætaretur, ac filium ad maturandum facinus urge-
ret: idque, tanto periculo proposito. Omissis enim
his verbis, Pater tuus senectute jam longe processit,
sensuunque integritatem ac perspicuitatem amisit,
nec fraudem deprehendet, his, inquam, omnibus ver-
bis incisis, 148 ad filium detrectantem ac me-
tuentem dixit: « In me sit, o filii, ista maledictio »*.
Tantum ne fabulam a me structam labefactes, nec
volucrem prædam amittas, nec hujusmodi thesau-
rum prodas. Cum igitur mulier, quæ ne mulieris
quidem fortitudinem animique magnitudinem ha-
bebat, diris devoveri non recusavit, ut alius bene-
dictionem obtineret: quid? an tantus ac talis Apo-
stolus non idem perpeti optasset, ut Judæi ad fidem
accederent, nec Deus contumeliosis verbis consigi

* Rom. ix, 1. ** Exod. xxxii, 32. *** Gen. xvii, 13.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(36) Mendum ex iisdem codd. correximus vers. 33, ubi legitur παραδοθεῖν, plane barbare. POSSIN.

(37) Παρασκευάζε τὸ δρᾶμα. Bill., hanc fabulam præparabat. Malim, hanc actionem, ut et mox infra τὸ κατασκευασθὲν παρ' ἐμοῦ δρᾶμα, pro fabulam a me structam, actionem a me adornatam. RITT.

(38) In editis de Rebecca sic legitur: Εἰ τοίνυν γυνή, ἢ μηδὲ γυναικὸς ἔχουσα ἀνδρίαν μηδὲ μεγαλοφυλίαν, εἴλετο καταραθῆναι, quæ sic vertit interpres, Cum igitur mulier, quæ ne mulieris quidem fortitudinem animique magnitudinem habebat, diris devoveri non recusavit. His quis prudens lector non quaerat qua Rebecæ culpa tam abjecte de illa sen-

tat auctor, ut eam infra vulgus etiam mulierum pusillanimitate ac debilitate deprimat? Non est profecto Isidori tam injusta sententia: utique cum is paulo superius hac eadem epistola istud plane contrarium scripserit: Ἡ Ῥεβέκκα ἀποστολικὴν, ὡς ἂν τις εἴποι, ἔχουσα μεγαλοφυλίαν, εἴλετο κατάραν ὑποστῆναι· Rebecca, apostolica, ut sic loquar, animi magnitudine prædita. Recte igitur præcit. codicis Altaensis descriptor in margine, illa verba, ἢ μηδὲ γυναικὸς ἔχουσα ἀνδρίαν, μηδὲ μεγαλοφυλίαν, expungenda ut supposititia, et temere intrusa. Versu post tertio idem cod. Alt. recte mutari jubet ἠῤῥαστο in εὐξαστο. POSSIN.

videretur, ut qui, cum aliis promississet, alios tamen ad tantum honoris gradum evexisset. Ac quidem certe non eo hæc dicebat, quod re vera pollicitatio excidisset (dixit enim, non quod promissio exciderit, ea nimirum, quæ ad patres facta est): nam in eorum posteris, qui fidem amplexi sunt, et in ethnicis qui per baptismum ad similitudinem Isaac accesserunt, eventum habuit. Idque etiam apostolorum antesignanus Petrus his verbis confirmat: « Hanc promissionem implevit Deus ipsorum filiis, hoc est, nobis, suscitato Jesu 99. » Quocirca, non tanquam ad effrenatum suum erga Christum amorem demonstraret. Ac si locum hunc Apostoli accurate pervolvias, eum hoc confirmantem reperies.

LIX. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Audito te, iis, qui optima consilia tibi subministrant, valere jussis, atque omnibus pudoris vinculis effractis, ad infame ac detestandum vitium præcipitem rapi. Ac velim quidem id minime verum esse. Sin autem ita est, da operam, ut priusquam te hujusmodi temulentia prorsus oppresserit, ex ea emergas: ne alioqui, et hic probrum atque infamiam, et illic poenam subeas.

EX. — PALLADIO ET MARONI.

Multus sermo fuit, ac multorum fide dignorum hominum auctoritate confirmatur, antistitem vestrum ex multis argumentis id compertissimum habentem, commodi sui causa, non autem utilitati nostræ consulentem, nec quid publice profuturum esset spectantem, vos avaritiæ suæ socios et adjuutores in sacrum ordinem ascivisse. Quod si ita est, in cælum jaculari, ac, dum ex alienis calamitatibus commoda vestra comparatis, paupertatis legislatori bellum indicere desinite.

LXI. — APHRODISIO MONACHO.

Quod quantum in nobis fuit, perimus: quantum autem in Christo, salutem consecuti sumus, omnibus perspicuum est. Nam cum supplicium mereremur, ipse per baptismum justitia nos donavit, ac cœlestibus gratiis auxit et exornavit. Quod autem nisi ea, quæ nostrarum partium sunt, præstiterimus, nihil ex hujusmodi quæstu et gratia commodi capiemus, imo gravioribus potius suppliciiis afficiemur (ut quos tantum beneficium nihilo ineliores reddiderit), id quoque perspicuum est.

149 LXII. — PAULO PRESBYTERO.

Equidem illud pium ac sanctum esse existimo, divinis oraculis fidem adhibere, eaque studiose sequi, nec simplicem minimeque calidam ambitionem Dominicæ cautioni anteferre. Quod si quis tantam sibi ipsi pudicitiae laudem arroget, ut ne continenter eundem feminas contemplanus quidquam inde detrimenti ferat, discat ille humanæ naturæ imbecillita-

Α τοῖς ἐξ αὐτῶν πιστεύσασι, καὶ ἐν τοῖς ὁμοίοις τῷ Ἰσαὰκ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐξ ἐθνῶν τεχθεῖσι. Καὶ τοῦτ' ἐγγυᾶται καὶ ὁ τῶν ἀποστόλων κορυφαῖος Πέτρος, λέγων· « Ταῦτην τὴν ἐπαγγελίαν ἐκπεπληρωκεν ὁ θεὸς τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ἡμῖν ἀναστήσας Ἰησοῦν· » οὐ τοῖνον, ὡς διαπεσοῦσης τῆς ἐπαγγελίας τοῦτ' ἔφη, ἀλλ' ἵνα δαίξῃ τὸν ἀκάθεκτον ἑαυτοῦ περὶ τὸν Χριστὸν πλθον. Καὶ εἰ ἀκριβῶς διέλωθαι τὸ χωρίον τὸ ἀποστολικόν, τοῦτο αὐτὸν κατασκευάζοντα θηράσεις.

promissio excidisset, his verbis usus est: verum ad effrenatum suum erga Christum amorem demonstraret. Ac si locum hunc Apostoli accurate pervolvias, eum hoc confirmantem reperies.

NΘ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Β Πυνθάνομαι ὡς ἐβρῶσαι φράσας τοῖς τὰ κάλλιστα συμβουλευούσι, καὶ πάντας τοὺς τῆς αἰδοῦς διαβρῆξας δετμοὺς, οἴχη φερόμενος ἐπὶ τὴν δυσκλεᾶ καὶ δυσώνυμον κακίαν. Βουλοίμην μὲν οὖν μὴ εἶναι ταῦτα ἀληθῆ· εἰ δ' ἐστὶ, σπουδάσον πρὶν σφοδρα ὑπὸ τῆς τοιαύτης καταταμισθῆναι μέθης ἀνεργεῖν, ἵνα μὴ κἀνταῦθα αἰσχρὴν ἐξεῖς, κἀκαίσιε δίκην ὑπέξῃς.

Ξ. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΙ.

Κ Πολλὸς λόγος βεῖ, καὶ δι' ἀξιοπιστῶν προσώπων βεβαιοῦται, ὅτι μάλ' ἀκριβῶς ἐπιστάμενος ἐκ πολλῶν τεκμηρίων ὁ ἡγεῖσθαι ὑμῶν λαχὼν [διὰ] τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον, [οὐ] διὰ τὸ λυσitelοῦν ὑμῖν ἀγαπήσας, οὐχ ὅτι τῷ κοινῷ τῆς Ἐκκλησίας συνοίσει σκεψάμενος, συνεργοὺς ὑμᾶς τῆς ἑαυτοῦ ἐχειροτόνησε πλεονεξίας. Εἰ τοῖνον ταῦθ' οὕτως ἔχει, παύσασθε εἰς οὐρανὸν τὰ τόξα τεινόντες, καὶ τῷ τῆς ἀκτημοσύνης πολεμοῦντες νομοθέτῃ, δι' ὧν τὰς ἀλλοτρίας πραγματεύεσθε συμφοράς.

ΞΑ'. — ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Γ Ὅτι τὸ μὲν ἐφ' ἑαυτοῖς ἀπολώλαμεν, τὸ δ' ἐπὶ τῷ Χριστῷ ἐσῶθημεν, δῆλόν ἐστιν ἅπασι. Δίκην γάρ ὀφειλοντας διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐδικαίωσε, καὶ οὐρανίοις χάρισμασιν ἐκόσμησεν. Ὅτι δὲ εἰ τὰ παρ' ἡμῶν μὴ ἔφοιτο, οὐδὲν ἐκ τῆς τοιαύτης πραγματείας καὶ χάριτος κερδανοῦμεν, ἀλλὰ καὶ μείζονα δώσομεν δίκην, ἄτε μὴδὲ τοσαύτη εὐεργεσία βελτιωθέντες, καὶ τοῦτο ἔχλον.

ΞΒ'. — ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Δ Ἐγὼ μὲν εὐαγὲς ἡγοῦμαι τὸ τοῖς θεοῖς πιστεῦναι χρησιμοῖς, καὶ τοῦτοις ἐπεσθαι μετὰ (39) σπουδῆς, καὶ μὴ τὴν ἄκακον φιλοτιμίαν τῆς Δεσποτικῆς ἀσφαλείας προκρίνειν. Εἰ δὲ τις ἑαυτῷ τοσαύτην μαρτυρήσει σωφροσύνην, ὡς μὴδὲ συνεχῶς ὄρων βλάπτεισθαι, μανθανέτω τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν καὶ τῶν θείων χρησμῶν τὴν ἀσφάλειαν. Τῶς

99 Act. II, 32.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(39) Pro μετὰ duo codd. Vat. 649 et Alt. legunt ἀπὸ, et vers. seq. ἀκακρον, pro ἄκακον. POSSIUS.

μὲν οὖν ἀλόντας, ἵνα μὴ δόξω διανοχλεῖν, παραλείψω· πᾶσαι γὰρ αἱ ἱερὰ Γραφαί, καὶ αἱ ἐξωθεν τραγωδίαί, καὶ τὰ καθ' ἡμέραν δράματα (40), τούτων γέμουσι τῶν παραδειγμάτων· τοὺς δὲ προμηθεῖα τινὶ χρησαμένους καὶ περιγενομένους τοῦ πάθους (οὐ γὰρ ἔστιν ἀπραγμόνως κατορθῶσαι σωφροσύνην), τούτους εἰς μέσον ἀγαγεῖν πειράσομαι. Εἰ μὲν οὖν τινος τῶν ἐξω τῆς πίστεως τοῦτ' αὐτὸ κατορθώσαντας ἐπιδείξαιμι πρόνοια τινὶ καὶ ἀσφαλείᾳ, καὶ οὐ τῷ ἑαυτοῦ ἐπιβρίπτειν τῷ πυρὶ, ἴσως ἂν αὐτοὺς παραγράφουιντο, ὡς οὐδὲν μέγα ἀνύσαντας. Εἰ δὲ καὶ τὸν Θεσπέσιον Παῦλον μάρτυρα καλέσω, λέγοντα, « Ὑπαπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀ[πο]δόκιμος γένωμαι, ὅτι πᾶσα αὐτοῖς ἀποκλείεται ἀπολογία. Καὶ ἴσως ἂν δυσωπηθεῖεν (41), καὶ τῆς οικείας ἀσφαλείας πρόνοιαν ποιήσονται. Ἐχρῆν μὲν οὖν ἀρκεσθῆναι τῇ ἀποστολικῇ μαρτυρίᾳ. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ τὰ τοῖς ἐξωθεν κατορθωθέντα ἀλείφει εἰς σωφροσύνην, οὐδὲ τούτων ἀμνημονήσω. Οἶδα τοιγαροῦν ἀναγνοῦς, ὅτι βασιλεὺς τις Ἐφεσίαν ἱέρειαν ἰδὼν ὑπερβολῇ καλὴν φανείσαν, ἀνέξευεν εὐθύς ἐξ Ἐφέσου, φοβούμενος μὴ παρὰ γνώμην ἐκδιασθῆ ἡ πρᾶξι τι τῶν οὐχ ὀσίων. Καὶ Κύρος δ' ὁ Πέρσης οὐδ' ἰδεῖν τὴν Πάνθειαν ἐτόλμησε (42), θαυμαστόν τι καὶ ἀμήχανον κάλλος ἔχειν μαρτυρουμένην. Εἰ τοίνυν καὶ τὰ πράγματα, καὶ οἱ ἐξωθεν τῷ σωτηρίῳ χρησιμῶ μαρτυροῦσιν, ὡς ὀρθῶς καὶ ἀσφαλῶς ἔχοντι (ἡ γὰρ συνεχῆς θεὰ ἑδὸς ἔστιν ἐπὶ τὴν πρᾶξιν ἔγρουσα· εἰ δὲ καὶ εἰς ἔργον μὴ ἐκβαίη, μολύνει τὸν λογισμὸν, καὶ μοιχὸν ἀποφαίνει τὸν ἀλόντα)· τίς τοσοῦτόν ἐστι τολμηρὸς, ὅστις ἄλλοτριῶς συνεχῶς ἐστιώμενος κάλλεσι, λέγοι μηδὲν τὸ παράπαν παραδλάπτεσθαι; Εἰ δὲ τοῦτο δύσκολον, χρὴ μάλιστα μὲν φεύγειν τὰς συνεχεῖς τῶν γυναικῶν ἐντεύξεις· εἰ δ' ἀνάγκη εἴη, χαλινοῦν τοὺς ὄφθαλμοὺς. exeat, mentem tamen contaminat, eumque qui captus est, adulterum efficit), quis tanta audacia est, ut cum aliena pulchritudine oculos assidue pascat, se tamen hinc nihil omnino detrimenti capere contendat? Quod si hoc difficile est, maxime quidem illud curandum est, ut crebros et assiduos mulierum congressus fugiamus; si autem necessitas nos traxerit, ut saltem oculos tanquam injecto freno coarceamus.

EN. — TIMOTHEO ANAGNΩΣΤῆ.

Ἡ θεία καὶ ἀκήρατος δύναμις, ἡ τῆς σοφίας πηγὴ, ἡ τῆς συνέσεως καὶ πάσης ἀρετῆς ἀρχὴ τε καὶ αἰτία καὶ ρίζα, βουλευθεῖσα τὰς τῶν μελλόντων προρρήσεις ταῖς ἀρχαιοτέραις ἐνουφῆναι γραφαῖς, σοφῶς, καὶ ὑπὲρ πάντα λόγον καὶ ἔπαινον, τὸ πρᾶγμα μετῆλ-

1 Cor. ix, 27.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(40) Καὶ τὰ καθ' ἡμέραν δράματα. Bill., et quotidianæ fabulæ. Præfero quod est in B C [et in cod. Vat. et Alt.] δρώμενα, id est, quæ quotidianæ sunt, quotidianæ actiones. RITT.

(41) Codd. Vat. et Alt. lacunam asterisco recte indicatam, unde compleas suggerunt hæc verba, καὶ τῷ οὐρανίῳ χρησιμῶ λοιπὸν πεισθεῖεν, quæ plane ad loci sententiam faciunt. POSSIN.

(42) Καὶ Κύρος... ἐτόλμησε. Idem exemplum

tem, ac divinorum oraculorum cautionem ac præmunitiōnem. Atque eos quidem, qui capti ac subacti sunt, ne gravis ac molestus esse videar, silentio prætermittam (nam et omnes sacræ Litteræ, et externæ tragædiæ, et quotidianæ fabulæ his exemplis refertæ sunt): eos autem qui cura quadam et providentiâ usi sunt, atque hunc affectum superarunt (neque enim sine labore ac negotio quisquam pudicitiam consequi potest), in medium proferre conabor. Ac siquidem nonnullos ex iis, qui a fide abhorruerunt, cura quadam et cautione, ac non seipso in ignem projiciendo, hoc ipsum consecutos esse ostendero, eos fortasse, ut qui nihil magni præstiterint, submovebunt ac rejicient. Si autem divinum Paulum testem laudavero, his verbis utentem: Castigo corpus meum, et in servitute redigo, ne forte, cum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar, et omnis profecto ipsis defensionis ratio præclusa erit: ac fortasse pudore commovebuntur, sæque cautioni ac securitati consulendum putabunt. Quamquam autem nos apostolico testimonio contentos esse oportebat: tamen quoniam ea quoque, quæ ab exteris præstita sunt, ad pudicitiam acuunt, ne hæc quidem oblivione præteribo. Lectione igitur didici, regem quemdam, cum Ephesiam sacerdotem, cujus incredibilis quædam ac singularis pulchritudo erat, conspexisset, statim ex Ephesina urbe digressum esse, illud videlicet metuens, ne præter voluntatem nefarii aliquid admittere cogeretur. Atque item Persarum regem Cyrum, Pantheam, quæ admiranda quadam et incomparabili formæ elegantia esse ferebatur, ne videre quidem sustinuisse. Cum igitur, et res ipsæ, et externi auctores salutari oraculo, ut recto ac securo, testimonium dicant (siquidem assiduus conspectus viam ad facinus munit: atque ut etiam in opus minime

LXIII. — TIMOTHEO LECTORI.

Divina illa et ab omni labe aliena potentia, ille ille sapientiæ fons, illa prudentiæ ac virtutis omnis origo et causa, et radix futurarum rerum, vaticinia vetustioribus scripturis intexere volens, sapienter, atque omni sermone ac laude præstantius hujusmo-

continentiæ Cyri laudat etiam infra lib. III, ep. 66. Et vide apud Xenophontem lib. VII *Pædiæ Cyri*. B. C. lectio utroque in loco nihili est, ubi hac episcopi scriptum est *παρθενίαν*, in altera *πανθλίαν*. Addit eadem ep. 66, etiam Alexandrum M. qui oculos a Darii formosissima uxore abstinuit. Romana historia suppeditat exemplum Scipionis, quod est notissimum. RITT.

di rem administravit. Etenim si quando aliquid acciderebat, quod futurorum bonorum imaginem ac simulacrum complecti posset, in eo quædam delineabat, quædam coloribus adhibitis declarabat, splendidamque ac vivam imaginis notam ostendebat. Hinc enim duo maxima commoda contingebant: alterum, quod hac ratione veteres tanquam novis et inusitatis rebus minime offendebantur, nec ea, quæ dicebantur, irridebant, ut qui ex his, quæ dicerentur, utilitatis aliquid percipere possent; alterum, quod posterii vaticinii veritatem indagarent. Quo quidem nomine divinam gratiam adorare atque admirari convenit, quæ rem usque adeo arduam ac difficilem facile persecuta sit. Ac proinde ita se gerere interpretes debent, ut si commode ac nulla vi adhibita omnia peragrare possint, id impigre ac sedulo faciant; sin autem id fieri nequeat, ne iis, quibus minime opus est, vim afferant (ut ne aliqui iis locis, qui id requirant, depravationis ac præposteræ expositionis suspicionem pariant: atque Judæis quidem et gentilibus, et hæreticis ansas præbeant, ad Christum autem abjecta quædam atque ipsius dignitate inferiora referant): verum hanc rationem ineant, ut humilia et abjecta prætereant, aut si congruentem notam accipiant, assumptæ humanitati convenire existiment, sublimia autem et excelsa dignitatis duntaxat causa dicta esse concedant: quod si quid eorum, quæ tum esse fateantur: ac non in eum sensum qui minime

LXIV. — THEOPHILO.

Qui se Deum nosse consententur, factis autem negant⁸⁸, ii demum sunt, qui ob dogmatum quidem pulchritudinem gloriantur: verum quia fidei minime consentaneam vitam exhibent, Deum, quantum in ipsis situm est, dedecore atque ignominia afficiunt. Dum enim et divina jussa aspernantur, et alios adducunt, ut eum blasphemis verbis lacessant, quem etiam benedicere non cujuslibet est, verum hominum summa virtute præditorum, hinc scilicet spurios sese atque adulterinos esse convincunt.

LXV. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Clamores eos, qui ob vitam tuam ab omnibus excitantur, ferre nequeo. Aiunt enim, sermonem in te, tanquam in album dirigentes, Quonam pacto aliis sanctitatem impertis, profanus ipse ac nefarius? Quonam pacto alios purgas, qui impurus es? Quonam pacto filios Dei efficis, qui servili animo es? Purgari prius debes, atque ita purgare: **151** prius a sacrilegii crimine purum esse, ac tum sacerdotis munus subire. Hæc audiens, animi cruciatu

θεν. Εἰ ποτε γοῦν πρᾶγμα ὑπέπιπτε δυνάμενον χωρῆσαι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τὴν εἰκόνα· ἐν αὐτῷ τὰ μὲν ἐσκιωγράφει, τὰ δὲ διὰ χρωμάτων ἐπράνου (43), καὶ λαμπρὸν καὶ ζῶντα ἐπεδείκνυτο τῆς εἰκότος τὸν χαρακτήρα. Δύο γὰρ ἐκ τούτου συνδέσταις μέγιστα, τό τε τοὺς ἀρχαιοτέρους μὴ ξενίζεσθαι, μήτε διαχλευάζειν τὰ λεγόμενα, ἔχοντάς τι καρποῦσθαι ἐκ τῶν λεγομένων ὠφέλιμον· τό τε τοὺς ἐσομένους, τὸ τῆς προφητείας θηραῦειν ἀδιάπτων. Ἐφ' ᾧ δὴ τὴν θείαν χάριν προσκυνητέον, καὶ θαυμαστέον, ὅπως τοσαύτην δυσκολίαν πράγματος βραδίως μετήλθε. Χρῆ τοιγαροῦν τοὺς ἐρμηνεύοντας (44), εἰ μὲν ἀδιάστως οἶόν τε εἴη διὰ πάντων διεξελθεῖν, προθύμως τοῦτο ποιεῖν· εἰ δὲ μὴ, μὴ ἐκδιάζεσθαι τὰ μὴ προσήκοντα· ἵνα μὴ καὶ τοῖς προσήκουσιν ὑποψίαν παραποιήσεως τέκωσι, καὶ Ἰουδαίους μὲν καὶ Ἑλλησι καὶ αἰρετικῶσι λαβὰς παράσχοιεν, εἰς δὲ τὸν Χριστὸν ταπεινὰ τινα καὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ ἐλάττωνα ἀνεγέκωιν· ἀλλὰ τὰ μὲν ταπεινὰ περιπεύειν, ἢ καὶ τῇ ἐνανθρωπήσει προσήκοντα ἡγεῖσθαι, εἰ πρεπόντως δέχοιτο τὸν χαρακτήρα, τὰ δ' ὑψηλὰ τῆς ἀξίας μόνως ἕνεκα εἰρησθαι συγχωρεῖν. Εἰ δὲ τι τῶν τότε γεγενημένων ἕνεκα ἐβρέθη, τοῦτο συγχωρεῖν δι' ἐκεῖνα εἰρησθαι, καὶ μὴ εἰς τὸ ἀπρεπὲς ἐκδιάζεσθαι.

autem et excelsa dignitatis duntaxat causa dicta contigerunt, causa dictum est, illud ob ea, dictum conveniat, velut obtorto collo trahant.

C

ΣΔ'. — ΘΕΟΦΙΛΩ.

Ἐκεῖνοί εἰσιν οἱ Θεοὶ μὲν ὁμολογοῦντες εἶδέναι, τοῖς δ' ἔργοις ἀρνούμενοι, οἱ ἐπὶ μὲν τῇ ὠραϊότητι (45) τῶν δογμάτων ἐναθρονώμενοι, διὰ δὲ τοῦ μὴ συμβαίνουσιν εἴη πίστει τὴν πολιτείαν ἐπιδεικνυσθαι, τότε ἦγον εἰς αὐτοὺς, τὸν Θεοὶ ἀτιμάζοντες. Τῷ μὲν γὰρ διαπτύειν τὰ παρ' αὐτοῦ κελευσθέντα, τῷ τε ἐτέρους παρασκευάζειν βλασφημεῖν τοῦτον, ὃν καὶ εὐλογεῖν οὐ πάντων ἐστίν, ἀλλὰ τῶν ἀκρων εἰς ἀρετὴν, τούτων νόθους ἑαυτοὺς ἀπελέγχουσι.

ΣΕ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οὐ φέρω τὴν διὰ τὸν σὸν βίον γινομένην παρὰ πάντων καταβολήν. Φασὶ γὰρ εἰς σὲ ὡσπερ ἐπὶ σκοπὸν τὸν λόγον τείνοντες· Πῶς ἄλλους ἀγιάζεις ὁ ἀναγῆς; Πῶς καθαίρεις ὁ ἀκάθαρτος; Πῶς υἱοὺς Θεοῦ κατασκευάζεις ὁ δουλοπρεπής; Καθαρθῆναι ὀφείλεις, καὶ οὕτω καθάραι· μὴ ἱεροσυλεῖν, καὶ τότε ἱεράσθαι. Ταῦτ' ἀκούων, ἀλγῶ τὴν ψυχὴν, ὅτι τε ταῦτα περὶ σοῦ φράζουσι, καὶ ὅτι καὶ εἰς τὰ μυστικὰ σύμβολα παραβλάπτεσθαι τοὺς προσιόντας τῇ θείᾳ

⁸⁸ Tit. 1, 16.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(43) Pro ἐπράνου cod. Alt. legit καὶ ἐπράνει. Possim.
(44) Nota aureum præceptum interpretationis sacræ Scripturæ: ne violenta sit eamque loqui cogat, quod quis cum animo suo præsumpserit. Et confer ep. 254 hujus libri II, nec non ep. 125 et

292 lib. III, et epist. 203 lib. IV. RITT.

(45) Τῇ ὠραϊότητι. Pro his cod. Vat. 649 in contextu ponit τῇ ὀρθότητι et idipsum cod. Alt. nota marginali comprobat. Idem cod. Alt. γ. seq. pro τῷ μὲν scribit τῷ τε Possim.

βρηκεία νομίζουσι. Στῆθι τοίνυν καταποντίζων μὴ ἄ μόνον τὴν σαυτοῦ ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ ἄλλας πολλὰς ὑπὲρ ὧν ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν. Ἐνόησον γὰρ οἷ τείνει τὸ κακὸν, ὅταν οὖς (46) αὐτὸς ἐξηγόρασεν, οὐ χρυσίον, ἀλλὰ τὸ τίμιον ἑαυτοῦ αἷμα δωδωκῶς, σὺ διὰ τὸν σαυτοῦ βίον ἀπολέσῃς.

eos, quos ipse non auro, sed pretioso suo cruore perdis.

ΞΖ. — ΕΠΙΦΑΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἐπειδὴ γέγραπας τί ἐστὶ τὸ ἐν τῷ οἴῳ ψαλμῷ γεγραμμένον, « Σὺ ἐξήρανας ποταμούς Ἡθαμ » (ὅπερ ἐν τοῖς παλαιοῖς Ψαλτηριοῖς κείμενον, ἐν τισὶ τῶν νέων ὡς ἀπερινόητον ἴσως οὐκ ἐνεγράφη· διὸ καὶ τινες νομίζουσι περιττὰ τινὰ καὶ ἀναπόδεκτα (47) ἐν ταῖς Γραφαῖς γεγράφοι)· ἀντεπιστεῖλαι δίκαιον ἰψήθη· Χώρος ἦν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ποταμοῖς κατάρβυτος, καὶ δένδροις καὶ καρποῖς κατάκομος, ζῶων τε πλήθει καὶ ἰχθύων εὐθιγρός. Ἐπεὶ τοίνυν τὸ θεῖον νεῦμα εὐδρον καὶ εὐδενδρον καὶ εὐθιγον αὐτὸν ὄντα, δι' ἐπιπολάζουσαν τῶν οἰκητόρων ἀσέβειαν ἐξήρανε· καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων θαυμάτων ἀνακηρύττει ὁ μελοποιός. Ἐπειδὴ δὲ οὐ χρὴ ἀποφαίνεσθαι, ἀλλ' ἀποδειδῶναι μαρτυρίας (48), ἰώσηπρον παραγάγωμεν ἐν ταῖς ἀρχαιολογίαις γράφοντα· Ἦν δὲ τι χωρίον ἀπὸ δύο σχοινίων Ἱεροσολύμων, ὃ καλεῖται μὲν Ἡθαμ, παραδείσοις τε καὶ ναμάτων ἐπιβροαῖς ἐπιτεροπέστατον καὶ πλούσιον, ἐν ᾧ ὁ Σολομῶν συνεχῶς ἐξῆει, γυμνασθῆσόμενος καὶ θηράσων. Τοῦ μὲν εἶναι χωρὸν τοιοῦτον, καὶ ἰώσηπρον, καὶ τὸν Μελωδόν, τὸν θαυμάσαντα ὅτι ἐξηράνηθαι, προῖσχα μάρτυρας (οὐ γὰρ ἂν ἐν θαύμασι τὸ ἐξηράνηθαι αὐτὸν! κατηρίθμει, εἰ μὴ λίαν εὐδρος ἦν)· τοῦ δὲ ἐξηράνηθαι, αὐτὸν τὸν Μελωδόν. Ὅσπερ γὰρ χορείαν τινὰ ἀνελλίττων, καὶ διὰ τῆς ὀρωμένης κτίσεως χωρῶν τῷ λόγῳ, καὶ εἰς τοῦτον τὸν χωρὸν ἐφθασεν, Ἐβραῖοις (ἐκεῖσε γὰρ ἐμελέψδεις), ἀφ' ὧν ἤδασαν, τὴν ἀήτητον τοῦ Θεοῦ δύναμιν ἐρμηνεύων. tem exsiccatum fuerit, ipsum Psalmistam testem adhibeo. Siquidem velut orbem quemdam et choream versans, ac per res creatas atque in oculorum sensum cadentes, sermone progrediens, ad hunc quoque locum pervenit, Hebraeis (illie enim Psalmos condebat) ab iis rebus, quas cognitas et perspectas habebant, iuictam Dei potentiam exponens.

ΞΖ. — ΘΕΟΦΙΛΩ.

Ὅτι μὲν τὸ ἀμύνασθαι ἀδικον οὐκ ἐστὶ, συνθήσομαι· ὅτι δὲ οὐδὲ φιλόσοφον, συνθέσθαι δίκαιος ἂν εἴη. Πλὴν ἀλλ' εἰ μὲν βραδίως ἐγίνετο, καὶ ἀνευ πολλῆς περιπετειᾶς, λόγον εἶχέ σου· ὁ λόγος. Εἰ δὲ πρὸ τοῦ μέλλοντος διδῶναι δίκας· ὁ ἀπαιτῶν ἑαυτὸν μυρίαῖς περιπέτρῃ συμφοραῖς, ἀμεινον, τὸ μὴ μετὰ τὸ ἡδικῆσθαι, καὶ ἄλλων κακῶν πειραθῆναι. Εἰ δ' αἰνιγμὰ σοι εἶναι δοκεῖ τὸ ῥηθὲν, σαφές αὐτὸ ποιῆ-

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(46) Pro οὖς cod. Alt. recte ἄς legit; refertur enim ad ψυχὰς animas. POSSIN.

(47) Pro eo quod edita præferunt ἀναπόδεκτα codd. Vatic. 649 et Alt. habent ἀναπόδεκτα. In.

(48) Ὁδὲ χρὴ ἀποφαίνεσθαι, ἀλλ' ἀποδειδῶναι μαρτυρίας. Et insignis hæc est sententia, conseu-

afficio, tum quia hæc de te loquuntur, tum quia eos, qui ad divinam religionem accedunt, in mysticis symbolis detrimentum perpeti arbitrantur. Desine itaque, non inodo tuam animam, sed etiam multas alias, pro quibus Christus mortem oppetiit, demergere. Cogita quonam hoc malum tendat, cum donato redemit, tu per vitæ tuæ improbitatem

LXVI. — ΕΠΙΦΑΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Quoniam per litteras ex me sciscitatus es quidnam significet id quod psalmo LXXIII scriptum est, « Tu siccasti fluvijs Ethan » (quod quidem cum in veteribus Psalteriis situm sit, in quibusdam recentioribus codicibus, fortasse ut quod intelligi minime posset, haudquaquam inscriptum est, eoque etiam nomine nonnulli supervacanea quædam, et quæ demonstrari nequeant, sacris Litteris contineri asserunt), idcirco rescribendum ad te duxi. Ethan igitur locus erat in Palæstina, fluvijs irriguus, atque arboribus et fructibus abundans, et ob ingentem animantium ac piscium copiam ad venandum accommodus. Quoniam igitur divina voluntas irriguum hunc locum ac nemorosum atque ad venationem perquam appositum ob exuberantem incolarum improbitatem exarefecit, idcirco hoc quoque una cum alijs miraculis vates prædicat. Quoniam autem pronuntiare atque asseverare non oportet, verum testimonia afferre, Josephum in medium producamus, in Antiquitatibus his verbis utentem: Erat autem locus quidam, duobus passuum millibus ab urbe Hierosolymitana dissitus, qui Ethan vocabatur, pratis et hortis, ac laticibus perquam amœnus et copiosus, ad quem Salomon, exercitationis ac venationis causa, subinde commeabat. Et quod hic locus ejusmodi esset, et Josephum, et Psalmistam, qui eum exaruisse miratus est, testes profero. Neque enim hanc exsiccationem inter miracula recensuisset, nisi aquis admodum irriguus existisset. Quod au-

adhibeo. Siquidem velut orbem quemdam et choream versans, ac per res creatas atque in oculorum sensum cadentes, sermone progrediens, ad hunc quoque locum pervenit, Hebraeis (illie enim Psalmos condebat) ab iis rebus, quas cognitas et perspectas habebant, iuictam Dei potentiam exponens.

D

LXVII. — THEOPHIΛΩ.

Quod acceptam injuriam ulcisci minime injustum sit, assentiar: quod autem ne philosophicum quidem sit, concedi abs te æquum fuerit. Quanquam si id facile ac sine multis molestiis fieri posset, sermo tuus ratione aliqua niteretur. Cum autem ante eum qui pœnas daturus est, is qui eas exposcit, sexcentis seipsum calamitatibus convulneret, satius fuerit minime committere, 152 ut cum eo quod læsus

tanea perpetua Isidori modestiæ, hæc mala videtur ista lectio Paris. ed.; multo præstat tamen, si quid ego, julico, quod est in B. C., οὐ χρὴ ἀποφαίνεσθαι, ἀλλ' ἀποδεικνύναί, μάρτυρα ἰώσηπρον παράγω. RITT.

Ipsæ sis, alia quoque mala experiaris. Quod si obscurum tibi ac perplexum videtur quod dictum est, id perspicuum reddere conabor. Considera enim, si quis illatam sibi injuriam ulcisci velit, quoniam acerbitates perferat. Primum furore perfunditur. Deinde ab ira interruptitur. Primum enim ebullit affectus : deinde ad vindictæ cupiditatem exstimulatur. Tertio infinitos fluctus excitat. Quarto mille cogitationum vias ingreditur. Quinto metus subit, ac tremor, animique angor, iracundia nimirum eum interruptente, ac metu concutiente, dum illud secum agit quoniam pacto quod cupit assequatur, acceptamque injuriam vindicet. Annon videtur tibi hujusmodi homo ante eum, qui pœnas daturus est, ipsemet pœnas dare? At qui patientiam adhibet, ab his omnibus rebus exemptus est. Ac sane merito. Nam hoc in ipsius arbitrio situm est : atque ipse totum absolvit. Ille autem alter, non item. Verum et temporis commoditate opus est, et loco, et fraude, et versuta improbitate, et armis, et machinis, et adulatione, et servitute, et hypocrisi. Videsne quemadmodum difficilis quædam res sit vitium, facilis autem virtus? atque illud quidem tumultibus scateat, hæc autem ab omnibus perturbationibus remota sit? Ut enim vir nequam et improbus tot ac tanta perpetitur : ita probus ac virtutis studiosus tranquillitatem obtinet. Atque is quidem qui ulciscendæ injuriæ studet, infinitam inimicitiam reddit : qui autem patientia utitur, eam quam occissime opprimit et exstinguit. Unde importunum etiam ac sævum hominem mitigat, atque ad amicitiam allicit.

LXVIII. — TIMOTHEO LECTORI.

Amplissimum, et tibi ipsi, et mihi beneficium dederis, si teipso melior fias, atque ad ipsum virtutis fastigium ascendas, a fluxis et fragilibus bonis, imo ne bonis quidem, ad vera et stabilia bona transiens.

LXIX. — ATHANASIO.

Antistites quosdam novi, ac fortasse vos quoque, qui cum intemperantes ipsi atque in sumptibus profusi sint, tamen propterea quod graves iis qui peccant pœnas constituunt, subditos coercent atque in officio continent. Alios contra, qui cum in victus ratione temperantes ac moderati sint, iis tamen, quas ipsi in imperio ac potestate tenent, vitiosis affectionibus, eos, quibus præsent, totos inficiunt, quod videlicet in peccantes haudquaquam animadvertant, verum immodicam lenitatem præ se ferant. Peccant autem utrique : illi nimirum, ut

σαι πειράσσομαι. Σκόπει γάρ, εἰ θελήσειέ τις ἀμύνασθαι, πόσα ὑπομένει δεινά (49). Πρῶτον πληροῦται θυμοῦ (50), δεύτερον διακόπτεται ὑπὸ ὀργῆς. Πρῶτον γάρ ἀναθυμιάται τὸ πάθος, εἶτα ὀργᾶ, καὶ ἐπιθυμεί τῆς ἀμύνης. Τρίτον μυρία κύματα κινεῖ. Τέταρτον, λογισμῶν ὁδοὺς ἐρχεται μυρίας. Πέμπτον, δέος ἐπεισι καὶ τρόμος καὶ ἀγωνία, τοῦ θυμοῦ διακόπτοντος, τοῦ φόβου κατασειόντος, πῶς ἐπιτύχη, πῶς ἐπεξέλθῃ. Ἄρ' οὐ δοκεῖ σοι ὁ τοιοῦτος πρὸ τοῦ μέλλοντος δίκας διδόναι, δίκας ἀπαιτεῖσθαι; Ὁ δὲ φιλοσοφῶν, ἀπήλλακται. Καὶ μάλα εἰκότως. Τούτου γάρ κύριός ἐστι, καὶ τὸ πᾶν ἀπήρτισεν (51). Ἐκεῖνος δὲ οὐκέτι, ἀλλὰ καὶ καιροῦ χρεία καὶ τόπου, καὶ ὄλου, καὶ κακουργίας, ὄπλων τε καὶ μηχανημάτων, κολακείας τε καὶ δουλείας, καὶ ὑποκρίσεως. Ὅρᾳ πῶς δύσκολον μὲν ἡ κακία, εὐκόλον δ' ἡ ἀρετὴ (52); πῶς ἡ μὲν θορούδων γέμει, ἡ δ' ἀτάραχός ἐστιν; Ὡσπερ γάρ ὁ πονηρὸς τοσαῦτα πάσχει, οὕτως ὁ φιλόaretos γαλήνης ἀπολαύει. Καὶ ὁ μὲν ἀμυνόμενος ἀπέραντον κατασκευάζει τὴν ἐχθραν, ὁ δὲ φιλοσοφῆσας ταχίστην (53) ἐπάγει τὴν τελευταίην. Διὸ καὶ τὸν ἡλίθιον ἐξημεροῖ, καὶ εἰς φιλίαν ἐκκαλεῖται.

κρίσεως. Ὅρᾳ πῶς δύσκολον μὲν ἡ κακία, εὐκόλον δ' ἡ ἀρετὴ (52); πῶς ἡ μὲν θορούδων γέμει, ἡ δ' ἀτάραχός ἐστιν; Ὡσπερ γάρ ὁ πονηρὸς τοσαῦτα πάσχει, οὕτως ὁ φιλόaretos γαλήνης ἀπολαύει. Καὶ ὁ μὲν ἀμυνόμενος ἀπέραντον κατασκευάζει τὴν ἐχθραν, ὁ δὲ φιλοσοφῆσας ταχίστην (53) ἐπάγει τὴν τελευταίην. Διὸ καὶ τὸν ἡλίθιον ἐξημεροῖ, καὶ εἰς φιλίαν ἐκκαλεῖται.

ΕΨ'. — TIMOTHEO ANAGNΩΣΤῃ.

Μεγίστην καὶ σαυτῷ κάμολ δοίης ἂν χάριν, εἰ ἀμείνων σαυτοῦ γένοιτο, καὶ εἰς αὐτὴν τῆς ἀρετῆς τὴν κορυφὴν ἀναδράμοις, ἀπὸ τῶν βρόντων, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ὄντων ἀγαθῶν, ἐπὶ τὰ ὄντα καὶ μένοντα διαβαλίω.

ΞΘ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ (54).

Οἶδά τινας τῶν ἡγουμένων, ἴσως δὲ καὶ ὑμεῖς, οἵτινες ἀκόλαστοι ὄντες καὶ πολυτελεῖς, τῷ μεγάλῳ τοῖς πταίουσιν ὀρίζειν τὰς τιμωρίας σωφρονίζοντας τοὺς ὑπάρχουσιν. Ἄλλους δὲ κεκολασμένην μὲν καὶ σώφρονα βίαν ἐχοντας. Ὡν δ' αὐτοὶ κρατοῦσι παθῶν ἐμπιπλώντας τοὺς ἀρχομένους, τῷ μὴ ἐπεξιέναι, ἀλλὰ πραότητα πέρα τοῦ μέτρου ἐπιδεικνυσθαι. Ὡς ἀμαρτάνειν τοὺς μὲν χεῖρους ὄντας τῶν ἰδίων νόμων. τοὺς δὲ, χεῖρονας ἀπεργαζομένους τοὺς ὑποταξαμένους. Δρᾶν γὰρ διδάσκουσιν αὐτοὺς, ἃ αὐτοὶ δρᾶν οὐκ ἀξιοῦσι. καὶ

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(49) Pro δεινά codd. Vat. 649 et Alt. ponunt κακά. POSSIN.

(50) Cum hoc loco utiliter conferes præclaram hominis irati hypotyposin, quæ exstat apud Joann. Chrysostomum initio orat. 6 contra Judæos. RITT.

(51) Ἀπήρτισεν scribunt codd. Vat. et Alt., non ἀπήρτισεν. Pro eo quod sequitur, ἐκεῖνος, cod. Alt. aliam lectionem in margine suggerit, ἐκαίνου. Poss.

(52) Hoc παράδοξον in vulgus et in speciem etiam alias tractat Isidorus noster, ut ep. 147 et 240 hoc eod. lib. II. Et eloquentissimus Lud. Granatensis aliquot locis suarum concionum itemque Chrysostomus : necnon Leo Magnus cum alibi, tum serm.

8, De jejuniis septimi mensis. « Non sinit ratio, inquit, ut in cordibus non usquequaque captivis ita placeat satiata ira, ut remissa vindicta : aut tantum generent gaudium mala quæ sita de alieno, quantum bona expensa de proprio. » Id.

(53) Ad explendum hunc hiatus in cod. Alt. in margine offert vocem φιλόσοφος. POSSIN.

(54) Titulo hujus ep. codd. Vat. 649 et Alt. post Ἀθανασίω addunt, βοηθῷ, Ἡρών, ut videantur velle hanc ep. tribus scriptam; pluribus primus versus indicat, dum quibus scribit pluraliter compellat, ὑμεῖς οἵτινες ἀκόλαστοι ὄντες, etc. Id.

ερυφῆν τρυφῆς πόρρω καθεστηκότες· καὶ γωργεῖν ἅς ἄλλοτρίας συμφορὰς, ἅς αὐτοὶ ἐπανορθοῦνται. Χρῆ τοιγαροῦν ἐκείνοις μὴ παραινεῖν, ἐμμένειν τοῖς οἰκείοις λόγοις, καὶ μὴ τάναντία πράττειν, εὐτοῖς δὲ διὰ τοῦ μὴ πᾶσι συγχωρεῖν ἃ βούλονται, προαναστέλλειν τὰ πλημμελήματα. Χρῆ γὰρ συγγνώμην μὴ νέμειν τοῖς διὰ χρηστότητος ὠφελουμένοις, ἐπιτιμᾶν δὲ τοῖς δι' αὐτῆς βλαπτομένοις.

velint concedendo, flagitia repriment. Oportet enim iis quidem veniam tribuere, qui benignitate meliores fiunt; eos autem, quibus facilitas et clementia detrimentum affert, objurgare atque castigare.

Υ. — EPIMAXO ANAGNΩΣΤῆ.

Οἶμαι μὴ ἀπλῶς τὰ χαρίσματα διδοσθαι, ἀλλὰ πρὸς τὴν προπαρασκευὴν τῆς διανοίας τῶν δεχομένων (55). Καί, εἰ δοκεῖ, τὰ κατὰ Μωσέα τὸν ἱεροφάντην σκοπήσωμεν. Ἐκεῖνος γάρ, ἐπειδὴ τὸν μὲν ἀδικοῦντα Αἰγύπτιον ἠμύνατο, τοὺς δ' ὁμοφύλους διαμαχομένους εἰς φίλῶν συνήλλαξεν, χειροτονήθη παρὰ τοῦ Θεοῦ, τῶν μὲν Αἰγυπτίων κολαστής, τῶν δ' ὁμοφύλων νομοθέτης.

ΟΑ'. — ΛΑΜΠΕΤΙῶ ΕΠΙΣΚΟΠῆ.

Ἐπειδὴ γέγραφας ὅτι Εὐσέβιος ὁ ἐπίσκοπος, οὐ τῷ ἀποστῆναι τῶν συγγνώμης μειζόνων πταισμάτων γνωσιμαχέει, ἀλλὰ τῷ δοκεῖν (56) ἀπολογεῖσθαι, ἀναισχυντεῖ φάσκων ἕνος ὧν ἐνδεῆς ἐπίπρασκον τὰς χειροτονίας; ὧν γὰρ εὐξαιτ' ἂν ἕκαστος, εἰ μὴ καὶ ὑπὲρ εὐχῆν, ἀπολαύω καὶ δόξης καὶ τιμῆς· παρῶν τις φίλων τῶν μισοπονηρίας ἔνεκεν διαδοήτων, ἔφη· Ὅτι μὲν τῆς ἐπισκοπῆς ἡ λειτουργία, ἥς παρὰ τὴν ἀξίαν ἀπέλαυσε, πάντων ἐστὶ τῶν ἀνθρώποις εὐκαταίων ὄρος, οἶδα καὶ σύμφημι. Τοῖς δὲ πρὸς κακίαν βέπουσι, καὶ λήμματος ἤττωμένοις, οὐδὲν ἐστιν αὐταρχεῖς. Οὐδ' ἂν ἐγίνοντο ἐκ τῶν ἡγεμόνων τινὲς μοχθηροὶ καὶ κακούργοι, εἰ τοῖς ὑπάρχουσιν ἠρκοῦντο, καὶ συμμετρεῖσθαι τὰς εὐμερίας ἤδεσαν. Ἄλλ' οἶμαι πολλάκις γίνεσθαι καὶ πλείους ἀπὸ τούτων, ἢ τῶν καταδεεστέρων. Ὅσῳ γὰρ καὶ ἐπηρμένοι παρὰ τοὺς ἄλλους εἰσὶ, καὶ φλεγμαίνουσι τῷ τύφῳ, καὶ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς φρονεῖν ἀξιοῦσι, καὶ τὸ συμβουλευέσθαι ὕβριν ἡγοῦνται· τοσοῦτω καὶ αὐθάδεια, καὶ ἐπιθυμία πλειόνων, καὶ θάρσος τοῦ μηδ' ἂν ἀλώσι δίκην ὑφέξειν, αὐτοῖς εἰσέρχεται. Γνωσιμαχέω τοιγαροῦν, καὶ μὴ δοκεῖτω ἀπιθάνῳ ἀπολογεῖσθαι. Οὐ γὰρ ἀπολύεται τὰ ἐγκλήματα, ἀλλὰ καὶ γέλωτα

προσοφλισκάνει.

ΟΒ'. — ΣΤΡΑΤΗΓΙῶ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Μάλιστα μὲν οὐδὲ φύσιν, οὐδ' οὐσίαν οὐσίᾳ, ἀλλὰ

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(55) Τὰ χαρίσματα τῶν δεχομένων. Eadem alibi quoque est Isidori sententia, et Greg. Nazianzeni, et aliorum. Sic Asterius in expositione parabolaë de filio prodigo apud Photium in *Biblioth.*, pag. 817: Ἴσον μὲν οὖν ἐστὶ τὸ ἐπιβάλλον ἐκάστῳ· ἡ δὲ τῶν λαμβανόντων κατὰ τὴν σπουδὴν ἐκάστου διαφορά, ἕκαστη καὶ μείζων καὶ ἑλαττον αὐτὸ ποιεῖ, ἢ καὶ ὅλω

A qui legibus suis deteriores sint; hi autem, quod subditos suos peiores reddant. Nam eos hæc facere docent, quæ ipsi facere nolunt, et luxui ac deliciis indulgere, cum ipsi a luxu abhorreant: et messem ex alienis calamitatibus facere, 153 quas ipsi levant et corrigunt. Quamobrem et illi monendi sunt, ut sermonibus suis immaneat, nec, quæ cum iis pugnent, faciant; et isti, ut, non omnibus quæ

LXX. — EPIMACHO LECTORI.

Divina beneficia non simpliciter ac citra ullam causam dari existimo, verum prout iis qui ea excipiunt, animos suos ante præpararint. Ac, si placet, illum sacrorum antistitem Mosem consideremus. Ille enim, quoniam Ægyptium, qui injuriam inferebat, ultus est, ac rursus populares suos inter se rixantes ad amicitiam compulsi, idcirco a Deo, Ægyptiorum quidem excruciator, popularium autem suorum legislator, institutus est.

LXXI. — LAMPETIO EPISCOPO.

Quoniam ex litteris tuis intellexi, Eusebium episcopum, non a criminibus omni venia gravioribus abstinendo rectius sibi consulere, verum, quod defensionem aliquam habere se putet, impudenter his verbis uti: Cujusnam rei penuria laboro, ut sacras ordinationes vendam? quæ enim quisque optare queat, ne dicam quæ vota superant, his fruor, hoc est, gloria et honore: audi quid amicus quidam, ob improborum odium clarus ac celebris, qui tum aderat, locutus sit: Quod quidem episcopatus munus, quod indigne consecutum est, eorum omnium quæ inter homines exoptantur, velut extrema meta sit, scio atque assentior. At iis, qui ad vitium propensi quæstuique addicti sunt, nihil satis est. Neque ex præfectis et antistitibus improbi ac facinorosi ulli essent, si iis, quæ præsto habent, contenti essent, ac rebus suis secundis moderari scirent. Verum plures ex istis, quam ex inferiori hominum gradu, improbos persæpe fieri puto. Nam quo aliis sublimiores et excelsiores sunt, fastuque inturgescunt, ac supra vulgus sentire volunt, eo etiam magis arrogantia, et plurium rerum cupiditas, et fiducia, qua, ne si in scelere quidem deprehensi fuerint, prænam daturus se esse confidunt, in eorum animos ingreditur. Resipiscat igitur, nec insulto cuiusdam aliquid, quod ad se purgandum faciat, afferre videatur. Neque enim crimina diluit: verum ridiculum insuper se præbet.

LXXII. — STRATEGIO MONACHO.

Maxime quidem nec naturam, nec substantiam

σπαθίζεαι καὶ ἐκδαπανᾷ, etc. RITT.

(56) Pro ἀλλὰ τῷ δοκεῖν cod. Vat. 649 habet, ἀλλὰ τῶν δοκεῖν. Vers. e regione τοῦ ἐνδεῆς in marg. cod. Alt. notat, ἐπιδεῆς. Versu post 2, 4 pro εἰ μὴ cod. Vat. 649 legit εἰμὶ. Vers. seq. pro τις φίλων cod. Alt. habet τις φίλος. POSSIN.

substantiæ, sed qualitatem qualitati (quæ, ut philosophorum verbis utar, hanc naturam habet, ut accedere ac recedere possit : nam substantiam qualitatis vehiculum esse statuunt : quæ nisi existat, qualitatem minime exsistere posse asserunt) comparavit Scriptura, his verbis utens : « An mutabit Æthiops pellem suam, et pardus varietates suas?

154 Et quonam pacto vos poteritis benefacere cum mala didiceritis? Verum, ne quid de his rebus subtilius discutiamus, illud ipsum dictum, quod proferunt, eam vim habere, ut quod ab ipsis astruitur, evertat, planum facere aggrediar. Per id enim quod dixit, « cum didiceritis mala, » dogma illud, quod irrefutabile esse arbitrantur, subvertit. Quoniam enim pacto si hoc a natura insitum haberent, ut mala nossent, diceret propheta « cum didiceritis mala? » Quod si didicerunt, dediscere quoque profecto poterunt. Atque ad eundem modum alia etiam omnia, quæ imperitis hominibus astipulari videntur, obterentur. Quanquam enim animalis homo non percipiat quæ sunt Spiritus¹ : at percipere poterit. Eodemque modo quanquam arbor mala fructum bonum ferre nequit² : at ferre poterit. Neque enim idem sunt non posse, et potestatem habiturum non esse : verum illud præsens tempus significat, in quo ignavus est ignavus ; hoc autem futurum, in quo fieri potest ut qui paulo ante improbus erat, probus efficiatur. Atque hoc cum res ipsæ clamant, mutationem singulis diebus subeuntes : et Scripturæ ipsæ confirmant. Quoniam enim modo David lapsus sese erexit? Quoniam modo Paulus, cum persecutor esset, hanc culpam sarcivit, atque ejus, quem insectatus fuerat, præco institutus est? Quoniam pacto, Petrus, posteaquam Christum abjuravit, hujusmodi labem abstersit? Quoniam pacto oleaster in bonam olivam insertus est? Quoniam pacto Ninivitarum salutem consecuti sunt? Quoniam pacto latro in paradysum missus est? Cognita igitur præeuntis divini auxilii facultate, quisquis vult, et laborat, atque omnium addiscit, tum fructum edit, tum salutem assequitur. Quocirca ea omnia, sua tuarum partium sunt, quæque ad peccantium correctionem pertinent, effice.

LXXIII. — PAULO PRESBYTERO.

Sacrarum Scripturarum lectionem salutis viaticum esse existima, ut quæ, eorum, qui eam studiose ac diligenter audiunt, probitatis amore ac virile robur præclaris et illustribus exemplis pascat.

LXXIV. — HERACLIDÆ EPISCOPO.

Cum regiam dignitatem obtinente Ezechia Barbarus Persiam universam ducens, Hierosolymanam

ποιότητα ποιότητι (ἤσπερ κατὰ τὸν τῶν φιλοσόφων λόγον πέφυκε καὶ συμβαίνειν καὶ ἀποσυμβαίνειν. Ὅχημα γὰρ εἶναι τὴν οὐσίαν τῆς ποιότητος ὀρίζονται, ἥς μὴ ὑπαρχούσης, ἀνυπαρχτον εἶναι τὴν ποιότητά φασι) παρεβάλεν ἡ Γραφή, λέγουσα. « Εἰ ἀλλάξεται Αἰθίοψ τὸ δέριμα αὐτοῦ, καὶ πάρδαλις τὰ ποικίλματα αὐτῆς; Καὶ πῶς ὑμεῖς δυνήσεσθε εὖ ποιεῖν, μεμαθηκότες τὰ κακά; » Πλὴν ἵνα μὴδὲ περὶ τούτων ἀκριβολογήσωμεν, αὐτὴν τὴν ῥῆσιν, ἣν προφέρουσιν, ἀνατρεπτικὴν οὖσαν τῶν παρ' αὐτῶν κατασκευασμένων, ἐπιδείξαι πειράσομαι. Τῷ γὰρ εἰπεῖν, « Μεμαθηκότες τὰ κακά, » τὸ δόγμα, ὁδοκοῦσιν, ἀνατιρέρητον εἶναι, ἀνατρέπουσι. Πῶς γὰρ, εἰ ἐκ φύσεως εἶχον τὸ εἶδέναι τὰ κακά, ἔφασκε τὸ, « Μεμαθηκότες τὰ κακά; » Εἰ δὲ μεμαθήκεσαν, καὶ ἀπομαθεῖν δυνήσονται. Οὕτω καὶ τὰ ἄλλα πάντα τὰ δοκοῦντα τοῖς ἀπαιδεύτοις συμπράττειν, ἀνατραπήσεται. Εἰ γὰρ καὶ ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ δύναται δέξασθαι τὰ τοῦ Πνεύματος (57), ἀλλὰ δυνήσεται. Καὶ εἰ δένδρον πονηρὸν οὐ δύναται ποιεῖν καρπὸν καλόν, ἀλλὰ δυνήσεται. Οὐ γὰρ ταυτὸν τὸ μὴ δύνασθαι τῷ μὴ δυνήσεσθαι· ἀλλὰ τὸ μὲν τὸν ἐνεστώτα μὴνυεὶ χρόνον, καθ' ὃν ὁ βῆθυμος, βῆθυμός ἐστι· τὸ δὲ τὸν μέλλοντα, καθ' ὃν ἐνδέχεται τὸν πρῶτον φαῦλον, σπουδαῖον γενήσεσθαι. Καὶ βῶξ μὲν τοῦτο τὰ πράγματα, καθ' ἑκάστην ἀμειδόμενα τὴν ἡμέραν ἐγγυῶνται δὲ καὶ αἱ Γραφαί. Πῶς γὰρ ὁ Μελιθῶδης πεσὼν ἀνέστη; Πῶς δὲ ὁ Παῦλος διώκτης ὢν ἀνεμαχέσατο, καὶ κήρυξ τοῦ διωχθέντος κατέστη; Πῶς δὲ Πέτρος ἀρνησάμενος ἀπατρίψατο τὴν κηλίδα; Πῶς δὲ ἡ ἀγριέλαιος εἰς τὴν καλλιέλαιον ἐνεκεντρίσθη; Πῶς οἱ Νινευῖται ἐσώθησαν; Πῶς δ' ὁ ληστής εἰς τὸν παράδεισον ἐπέμψθη; Μαθῶν τοίνυν ὅτι τῆς ἀνωθεν προηγουμένης βοῆς, ὁ βουλόμενος καὶ πονῶν καὶ πάντα κινῶν (οὐ γὰρ ἀρκεῖ ψιλὸν τὸ θέλειν [58],) καὶ μανθάνει, καὶ καρποφορεῖ, καὶ σώζεται· πάντα τὰ παρὰ σαυτοῦ ποιεῖ, τὰ πρὸς τὴν τῶν πταιόντων διόρθωσιν βλέποντα.

omnia movet (neque enim nuda voluntas sufficit) sunt, quæque ad peccantium correctionem pertinent, effice.

Π. — ΠΑΥΛῸ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ.

Τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ἐφόδιον ἡγοῦ τῆς σωτηρίας, τρέφουσιν παραδείγμασιν εὐδοκίμοις τὸ φιλόκαλον καὶ ἀνοδοῦδες τῶν μετὰ σπουδῆς ἀκρωμένων

ΟΔ'. — ΗΡΑΚΛΕΙΔῆ ΕΠΙΣΚΟΠῸ.

Ὅτε Ἐζεκίου βασιλεύοντος, πᾶσαν τὴν Περσίδα ἀγων ἐπῆλθε τῇ Ἱερουσαλήμ ὁ βάρβαρος (59), καὶ

¹ Jerem. xiii, 23. ² I Cor. ii, 14. ³ Matth. vii, 17.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(57) Εἰ γὰρ καὶ ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ δύναται. Huic geminus est locus alius apud Isidorum nostrum epist. 81 libri iv. RITT.

(58) Οὐ γὰρ ἀρκεῖ ψιλὸν τὸ θέλειν. Similiter veterum quidam apud Suidam : Οὐκ ἀρκεῖ ἀγαθοθέλει μόνον, ἀλλὰ καὶ βίωμης δεῖ καὶ ἐπιστροφίας.

Cui similia multa sunt apud Chrysostomum. Ib.

(59) Πᾶσα τὴν Περσίδα ὁ Βάρβαρος. Barthelemi dicit Sennacherib, Assyriorum regem, de cuius iuriteritu agit infra epist. ult. lib. iv. Persidem vero alias quoque pro Assyria posuit. Ib.

τρόπαιον Ἰστη θαυμαστόν, καὶ θεῖον, καὶ τῶν πώποτε ἀγενομένων ἐπισημότερον· τότε δὴ φουσηθέντι τῷ Ἐζεκιᾷ, καὶ ὑπὸ τῆς χαρᾶς μείζον ἢ κατὰ ἀνθρώπων φρονήσαντι, ἐπέτεθῃ ὁ τῆς ἀβρώστιας χαλινός, τὸ φρόνημα αὐτοῦ καταστέλλων, καὶ τὴν ἀνθρωπείαν ἐλέγχων φύσιν, καὶ τὴν ἐκ τῆς χαρᾶς ἐγγενομένην τῇ ψυχῇ νόσον ἰώμενος. Ὅτι γὰρ ὑπὸ χαρᾶς μάλλον αἰφρονταὶ αἱ ψυχαί, εἰδείξαν οἱ Ἰουδαῖοι. Ὅτε γὰρ ἀπηλλάγησαν τῶν Αἰγυπτίων, καὶ εἶδον τὸν βυθὸν τάφου αὐτῶν γεγενημένον, τότε εἰς εἰδωλολατρίαν ἐτρέπησαν. Διαδάντες γὰρ τὴν θάλασσαν, καὶ μηδὲν κινδυνώδεις ὑπομείναντες, ἐλθόντες εἰς τὴν γῆν ἐναυάγησαν. Ὅπερ Ἐπαμινώνδας ὁ Θηβαίων στρατηγὸς ἄριστα συνιδῶν, Λακεδαιμονίους νικήσας, καὶ τρόπαιον κατ' αὐτῶν στήσας, τῇ ἐξῆς ὥφθη τοῖς φίλοις κατηφῆς καὶ στυγνός. Τῶν δὲ ἐρωτησάντων μῆτι λυπηρὸν συνέθῃ, Οὐχί, φησὶν, ἀλλ' ἐχθρὸς ἡσθόμην ἑαυτοῦ, μείζον ἢ καλῶς ἔχει φρονήσαντος. Διὸ σήμερον κολάζω τὴν ἀμετρίαν τῆς χαρᾶς. Μὴ τοῖνον μὴδ' αὐτὸς ἄλλω, εἰ τοῖς τῆς ψυχῆς κομῶν ἀγαθοῖς, ταῖς τοῦ σώματος διαμάχῃ ἀβρώστιας· ἀλλ' ἐννοεῖ ὅτι σοι τοῦτο, ἢ στεφάνους ὠδίνει, ἢ τὸ φρόνημα καταστέλλει.

quoque mœrore consterneris, si cum animi bonis abundes, corporis morbis edomeris. Verum illud tibi in mentem veniat, hanc rem, vel coronas tibi parturire, vel arrogantiam reprimere.

OE. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Μεγάλα μὲν σου τὰ τῆς νεότητος, ὡς φασι, πλημμελήματα. Πῶς γὰρ οὐ; Τὰ δὲ τοῦ γήρως ὑπερβολὴν οὐκ ἔχει. Τὸ γὰρ ἐν γήρῳ τοὺς νέους τοὺς ἐπ' ἀσελείᾳ βεδομημένους ἀποκρύπτειν, ἄπασαν ὑπερβάλλει ἀτοπίαν. Καὶ δῆλος εἰ τὰ Ἐπικούρου νοσῶν, καὶ τὴν γνώμην κατέχειν μὴ δυνάμενος, ἀλλὰ διὰ τῶν ἔργων τὰ ἐκείνου δόγματα βεβαιῶν. Εἶργε τοῖνον, εἶργε σαυτὸν τοῦ θεοῦ θυσιαστηρίου, μὴ ποτε σκηπτὸς κατὰ τῆς σῆς χωρήσειε κεφαλῆς.

OC. — ΠΑΜΠΡΕΠΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ, « Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσελθῆτε εἰς πειρασμόν. »

Οὐκ ἔστιν, ὡ φίλη κεφαλῆ, μηχανὴν εὐρεῖν, δι' ἧς ὧ τις γένοιτο συμφορῶν ἐλεύθερος. Ἀλλὰ θάττον ἂν τις ἐν μεγίστῳ κλύδωνι κυβερνήτου καὶ οἰάκων χωρὶς διασωθεῖ, ἢ τὸν κλύδωνα τοῦ βλου τούτου διαφύγοι, πειρασμῷ μὴ περιπεσόν. Εἰ γὰρ πειρατήριόν ἐστιν ὁ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, πῶς ἔστιν ἐν τῷ πειρατηρίῳ ὄντας μὴ πειράζεσθαι; Τὸ γὰρ παρὰ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένον, « Γρηγορεῖτε, καὶ προσεύχεσθε ἵνα μὴ εἰσελθῆτε εἰς πειρασμόν, » τὸ μὴ καταποθῆναι ὅπ' αὐτοῦ ἠνέξατο. Εἰ γὰρ τοῦτο (60),

³ Exod. xiv, 21 seqq. ⁴ Exod. xxxii, 1 seqq. ⁵ Matth. xxvi, 41. ⁶ Job vii, 3.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(60) Locus miserabiliter corruptus et mutilus, ubi propterea editor tres asteriscos sparsit hiatus indices. Habe, lector, hic illum perfecte restitutum in primigeniam integritatem ex codd. Vatic. 649 et Atl. Post illa verba μὴ εἰσελθῆτε εἰς πειρασμόν

aggressus fuisset, reique admirandam ac divinum, atque omnium, quæ unquam contigerant, illustrissimum tropæum erexisset, tum vero ipsi ex hoc successu tumore affecto, ac præ lætitia sublimis de se, quam hominis conditio postularet, sentienti, adversæ valetudinis frenum injectum est, ut altos ipsius spiritus deprimeret, humanæque naturæ fragilitatem coargueret, animique morbo ex lætitia contracto mederetur. **155** Nam quod mortalium animi gaudio magis æfferri soleant, ostenderunt Judæi. Posteaquam enim Ægypti defuncti sunt, eosque mare pro sepulcro habere conspexerunt³; tum vero ad idolorum cultum sese converterunt⁴. Nam cum mare transissent, nec periculi quidquam subissent, ubi terram attigerunt, naufragium perulerunt. Quod quidem Thebanorum imperator Epaminondas optime perspiciebat, parta de Lacedæmoniiis victoria, statutoque tropæo, postridie tristem se ac mœstum amicis ostendit. Iis autem percunctantibus ecquid molesti accidisset: Minime, inquit; verum hesterno die altiores, quam par esset, spiritus gessisse me sensi. Ac proinde hodie immoderatam hanc voluptatem coerceo. Quocirca ne tu

LXXV. — ΖΟΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Magna quidem, ut aiunt, ætatis tuæ juvenilis flagitia fuerunt. Quidni enim? At senectutis crimina tanta sunt, ut ad eorum magnitudinem nihili possit accedere. Etenim in senectute juvenes eos, quorum ob libidinem ac petulantiam celebre nomen est, obscurare, omnem absurditatem superat. Ac plane constat te Epicuri morbo laborare, nec, quid animi habeas, premere ac continere posse, verum ipsius dogmata per opera confirmare. Quamobrem interdic, interdic, inquam, tibi ipsi divino altari, ne forte in tuum caput fulmen grassetur.

LXXVI. — ΠΑΜΠΡΕΠΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

In illud, « Vigilate et orate, ne intretis in tentationem⁵. »

Nulla, o amice, ratio inveniri potest, per quam quispiam a calamitatibus liber atque immunis sit. Verum citius quispiam in maxima tempestate citra gubernatoris et clavi opem salutem consequeretur, quam hujus vitæ procellas, nullius tentationis periculo facto, effugeret. Nam cum tentatio sit vita hominis super terram⁶, qui fieri potest, ut qui in tentationis loco sit, minime tentetur? Nam quod a Salvatore dictum est: « Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem, » perinde est ac si dixisset,

dele quæ sequuntur usque ad εἰς τὸν βλου τούτου, et vice deletorum hæc pone, μηνύει, τὸ μὴ καταποθῆναι ὅπ' αὐτοῦ πειρασμοῦ, καὶ ἤττηθῆναι: τὸ γὰρ περιγενέσθαι, καὶ ἀοιδίμον καὶ εὐκλέες. Τῷ γὰρ μὴ εἰπεῖν, ἐμπροσθεῖν, ἀλλ' εἰσελθεῖν, τὸ μὴ καταποθῆναι

ne ab ea opprimamini. Nam si his verbis (quemadmodum aliis placet) hoc intellexit Salvator, ne ullo modo in tentationem prolabamur, rationi parum consentaneum hoc esset, cum et prophetæ, et apostoli, et ii viri, qui virtute maxime excelluerunt, in multas et maximas tentationes inciderint: verum, in tentationem quidem non incidere, fortasse impossibile est: ei autem minime succumbere, possibile. Ac vulgus quidem mortalium imperitia obrutum, ita in calamitatibus afficitur, ut eorum animi consolationem omnem respuant. **156** Qui autem prudenti iudicio gubernantur, eas propulsant non modo fortiter ferendo, sed etiam coronas animo et cogitatione versando.

LXXVII. — EULOGIO LECTORI.

Ex his quæ circa mortem regis Achab contigerunt, admirari licet, quemadmodum ne prædictionem quidem fatum effugi possit. Animos enim humanos callide subit, spe læta iis blandiens, eosque illuc circumducit, ubi eos certo superabit.

LXXVIII. — CHRYSÆ CLARISSIMO.

Etiamsi hac liberalitate in propinquos ac necessarios tuos usus fuisses, ne sic quidem parvæ laudis esset, bona tua cum iis, qui genere tecum conjuncti essent, communia habere, sed tamen illud fortasse aliquid ex munificentiæ laude detraxisset, quod naturæ quoque necessitas accedere videretur. Nunc autem, præcisa illa causa (nam hominis defuncti filii, quos tu beneficio affectisti, ne tibi quidem noti erant, nisi eos calamitas commendasset), mens plane laudem gloriamque sibi vindicat.

LXXIX. — LAMPETIO EPISCOPO.

Superbiæ te arcesso, quoniam Zosimo presbytero obvius factus, ut audio, ipsius morbis, velut adhibitis quibusdam fomentis, minime mederis: verum Hippocrati morem gerens, ut incurabili morbo laboranti manum haudquaquam admoves. Quamvis enim in corporibus verum hoc esse quidam existiment (etsi alioqui persæpe falsum inventum est: complures enim medici, admota manu, iis, qui incurabili morbo affecti esse videbantur, rein ex sententia gesserunt), in animis tamen hoc magis adhuc falsum esse reperitur. Nonnullos enim

† III Reg. xxii, 1 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

ὄπ' αὐτοῦ ἦν ἕξατο. Et γὰρ τοῦτο, etc. Ipse post ὅπερ asteriscum tolle, et refinge interpretationem accommodate ad supplementum hoc aut simili modo: *Non intretis in tentationem, significat, non absorberi ab ipsa tentatione et ei succumbere; nam superare, laude dignum et gloriosum est. Quod enim non deprecatur ne incidamus, sed ne ingrediamur in tentationem (ingressus enim emphasim inducas habet) hoc ipso indicat nos petere ne ab ipsa absorbeamur, etc. POSSIN.*

(61) Τὸ χροῶν. Factum seu fatalis necessitas, ut in versibus Babriæ, quos in *Etymolog. Magno* reperi.

Ἄπερ ἄλλοι νομίζουσιν, ἔφη ὁ Σωτήρ, τῷ μηδαμῶς πειρασμῷ περιπεσεῖν, οὐκ ἂν ἔχοι λόγον καὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν μάλιστα εὐδοκιμηκότων ἀνδρῶν πολλοῖς καὶ μεγίστοις περιπεπωκότων. Ἄλλὰ τὸ μὲν μὴ περιπεσεῖν, ἴσως ἀδύνατον, τὸ δὲ μὴ ἡττηθῆναι, δυνατόν. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀμαθία βεβαπτισμένοι πρὸς τὰς συμφορὰς ἔχουσι τὰς ψυχὰς ἀπαραμυθῆτους· οἱ δὲ λογισμῶ ἀσφρόνοι κυβερνώμενοι, ἀπωθοῦνται ταύτας, οὐ τῷ γενναίως ἐνεγκεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ στεφάνους ὄνειροπολεῖν.

OZ'. — ΕΥΛΟΓΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Ἐκ τῶν περὶ τὸν θάνατον τῷ βασιλεῖ Ἀχαῖμ συμβεβηκότων ἔστι θαυμάσαι, πῶς τὸ χρεῶν (61) οὐδὲ προμηνυόμενον διαφυγεῖν οἶόν τε. Ὑπέρχεται γὰρ τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς ἐλπίσι θωπεῦον χρησταῖς, καὶ περιάγει αὐτὰς ἐκεῖσε, ὅθεν αὐτῶν βεβαίως κρατήσῃ καὶ περιέσται.

OH'. — ΧΡΥΣῆ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Εἰ καὶ περὶ τοὺς οἰκείους τὴν μεγαλοψυχίαν ταύτην ἐπέδειξατο ἡ σὴ μεγαλόνοια, ἣν μὲν ἂν οὐδ' οὕτω μικρὸν, κοινὰ τὰ ὄντα τῷ γένει κεκτηθῆαι. Ἀφῆρει δ' ἂν τι τῆς φιλοτιμίας ἴσως, τὸ δοκεῖν ἀνάγκη τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως προσεῖναι. Νῦν δὲ τῆς ἐκείθεν αἰτίας περικεκομμένης (οἱ γὰρ υἱεῖς τοῦ τεθνεώτος, οἱ καὶ εὐεργετηθέντες, οὐδ' ἐγνωρίζοντό σοι, εἰ μὴ συμφορὰ αὐτοὺς συνέστησεν), ἡ γνώμη καθαρῶς εὐδοκιμεῖ.

OO'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Γράφομαί σε γραφὴν ὑπεροφίας (62), ὅτι Ζωσίμω περιτυγχάνων, ὡς μαυθάνω, τῷ πρεσβυτέρω, οὐ καταντελεῖς (63) αὐτοῦ τὰ πάθη, ἀλλ' Ἰπποκράτει πεισθεῖς, ὡς κεκρατημένω οὐκ ἔγχειρεις. Εἰ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν σωμάτων τοῦτ' ἔδοξέ τισιν ἀληθές (καίτοι πολλάκις ἐλεγγθέν· ἔγχειρησαντες γὰρ πολλοὶ τῶν λατρῶν τοῖς κεκρατημένοις κατάρθρωσαν), ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τῶν ψυχῶν πλέον ἐλέγχεται. Οἶδαμεν γὰρ τινὰς ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς κακίας εἰς αὐτὴν ἀναβεβηκότας τῆς ἀρετῆς τὴν κορυφὴν. Τὰ μὲν γὰρ σώματα τῆς φύσεως ἀνάγκη δέδοται. Αἱ δὲ ψυχὰς τῆς

ἄ σοι πέρωται, ταῦτα εἰλήθι γενναίως, καὶ μὴ σοφίζων τὸ χροῶν γὰρ οὐ φεύξεις.

et ita verti eodem carminis genere :
*Fer fortiter quidquid tibi feret fatum :
Nec tergiversare, haud enim effugis fatum.* RITT.
Confer. ep. 184 libri iv.

(62) Γράφομαί σε γραφὴν ὑπεροφίας. Bill. superbiæ te arcesso. Malim, neglecti officii dicam tibi scribo. Id.

(63) Pro καταντελεῖς cod. Alt. legit καταντελᾶς. In sine seq. vers. 2 post ἀληθές adde εἶναι, supra-gio codicum ainborum Vatic. 649 et Alt. Possin.

προαιρέτως ἐξουσίᾳ τετιμῆνται. Ὅσον τοίνυν εὐκώ-
 λωτερον προαίρεσις φύσεως, τοσοῦτον εὐχερέστερον,
 τὸ ἀνενεγκεῖν τὴν ψυχὴν. Μηδὲν τοίνυν ἀποκινώ-
 σων, περιῶ αὐτὸν κατεσθύνειν. Οὐ μικρὰ ἔσται σοι
 εὐκλεία παρὰ τῷ Θεῷ, εἴτ' ἀνύσεις, εἴτε καὶ μὴ·
 τὸ γὰρ ἑαυτοῦ πᾶν πληρώσει. Ὡς πάντως τοίνυν
 εὐδοκιμήσων, εἰ προτρέψω αὐτὸν ἀνενεγκεῖν, οὕτω
 διάκεισο, καὶ μήτε νύκτωρ, μήτε μεθ' ἡμέραν, αὕτη
 ἀπολειπέτω σε ἡ φροντίς. Τάχα καὶ αὐτός που σω-
 θείη, καὶ οἱ σκανδαλιζόμενοι διορθωθεῖεν, καὶ οἱ
 κωμφοῦντες αὐτὸν ἐπιστομισθεῖεν, καὶ σὺ ἀθανάτου
 εὐκλείας ἐπιτύχῃς.

et gloriam consecuturus, si eum, ut ex improba vitæ ratione emergat, moueris, sic affectus esto :
 nec te aut noctui, aut interdiu, hæc cura desorat. Fortasse ipse quousque salutem obtinebit : et qui
 ejus vitii offendatur, erigentur : et qui eum suggillant, compescentur : et tu sempiternam gloriam
 adipisceris.

Π'. — ΖΟΣΙΜῸ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ.

Περὶ κρίσεως.

Πρώην μὲν ἔγραψον, ἐλπίζων σε τῆς κακίας ἀ-
 λλαγῆσεσθαι, καὶ πρὸς καθαρὰν ὑγίειαν ἀναδρα-
 μείσθαι· νῦν δὲ κινδυνεύω, ὑπὲρ τοῦ μὴ καὶ ἄλλους
 εἰς τὸ βράβρονον τῆς πονηρίας ὑπὸ σοῦ ἐμβληθῆναι,
 ποιῆσθαι τὸν λόγον (64). Εἰ τοίνυν μὴ βούλει σώσαι
 σαυτὸν, τί καὶ ἐτέροις λυμαινῆ; Τί καὶ τὰς ἄλλων
 τιμωρίας ἔλκεῖς ἐπὶ τὴν ἄθλιαν σαυτοῦ κεφαλὴν, τὰς
 χρεμετιζούσας ἐπιθυμίας μὴ ἀνασειράζων, ἕως ἂν
 αὐτῶν αἰμάξης τὰ στόματα, ἀλλ' ἄδειαν αὐταῖς διδοῦς
 ὄρμησιν ὅποι βούλονται; Ἀνασειράζε τοίνυν αὐτάς (65),
 ἵνα μὴ τάναντία τῶν Νινευιτῶν ὑπομείνης. Ὅσπερ
 γὰρ ἐκεῖνοι φοβηθέντες τὰ ῥήματα, οὐχ ὑπέμειναν
 τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων τιμωρίαν· οὕτω καὶ σὺ τῆς
 ἀπὸ τῶν ῥημάτων καταφρονῶν ἀπειλής, τὴν ἀπὸ
 τῶν πραγμάτων ὑποστήσῃ κόλασιν.

ΠΑ'. — ΑΘΑΝΑΣΙῸ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ.

Ἐπειδὴ τοὺς τὰς θεωρίας ὑποφαίνοντας (66), καὶ
 τὸ γράμμα εἰς τὸ πνεῦμα μεταρρυθμίζοντας, οὐκ οἶδ'
 ὅπως αἰτιασάμενος, καίτοι πολλάκις ὠφέλιμά τινα
 τοῖς ἀκρωσιμένοις λέγοντας, αὐτὰ τὰ πράγματα ἐρ-
 μηνευθῆναι σοι λιπαρῶς παρεκάλεσας, καὶ προ-
 εδάλ[λ]ου δι' ἦν αἰτίαν ὀλεπρὸς καὶ ὀ γονορρύης, οἶ
 τε τὰ ἄλλα νοσοῦντες ἀκούσια νοσήματα, ἀπειρχθη-
 σαν τῶν ἱερῶν περιβόλων· ἐβουλόμην μὲν σιγῆσαι·
 οὔτε γὰρ ῥάδιον, οὔτε εἰ ῥάδιον ἦν, ἔπρεπε τὰ τῆς
 φύσεως ἐκπομπεύειν μυστήρια. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ
 δευτέροις ἐξεβιάσω με γράμμασιν, ὡς ἂν οἶδ' τε ὧ,
 συνεσταλμένως φράσω. Ἐπειδὴ γὰρ τεθέσπιστο, καὶ
 διὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν σεμνότητα, καὶ διὰ τὴν τῶν γυ-
 ναικῶν τιμὴν, καὶ δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα (ὁσιότητος
 γὰρ τὸ τοιοῦτο πνεῖ), καὶ πρὸς γυναῖκα ἐν καθαρισμῷ
 ἀκαθαρσίας αὐτῆς οὐκ εἰσελεύσῃ· πολλοὶ δὲ ἐν ἀφ-

* Levit. XIII, XXII, Num. V, 1 seqq.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(64) Κινδυνεύω ποιῆσθαι τὸν λόγον. Bill., sermo-
 nem habere periclitator. Malim, sermo mihi insi-
 stendus est. RITT.

A novimus, qui ex protendo vitii gurgite ad ipsam
 virtutis arcem ascenderim. Corpora quippe natura
 necessitate, tanquam vinculis quibusdam constringuntur : animæ autem voluntatis atque arbitrii po-
 testate ornatae sunt. Quamobrem quo facilius est
 voluntas quam natura, eo quoque facilius ac proli-
 vius est animum morbo recreare. Ac proinde
 submota omni desperatione, illud cura et enitere,
 ut eum sanitati restituas. Neque enim parva tibi
 apud Deum gloria futura est, sive istud perfeceris,
 sive secus. Nam id omne, quod tuarum partium
 est, cumulate præstiteris. Quare, ut omnino laudem

est, cumulate præstiteris. Quare, ut omnino laudem
 est, cumulate præstiteris. Quare, ut omnino laudem

B LXXX. — ΖΟΣΙΜῸ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ.

De judicio.

Nuper ad te scribebam, sperans fore ut a vitio
 te subduceres, atque ad puram et integram sanita-
 tem redires. 157 Nunc autem ea de causa sermo-
 nem habere periclitor, ut ne alii quoque in impro-
 bitatis voraginem abs te conjiciantur. Quocirca si
 tuæ ipse salutis consulere recusas, quid aliis etiam
 labem et exitium affers? Quid aliorum etiam crui-
 ciatu in miserum tuum caput trahis? Nam hini-
 nientes cupiditates non tantisper restringis, quoad
 earum ora cruentaris, verum iis, quo velint, im-
 petum faciendi potestatem facis. Has itaque re-
 stringe atque coerce, ne alioqui contra, ac Nini-
 vitis, tibi accidat. Ut enim isti verbis perterrefacti,
 reipsa supplicium minime sustinuerunt : sic tu
 quoque verborum minas nihili pendens, reipsa
 poenam subibis.

LXXXI. — ΑΘΑΝΑΣΙῸ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ.

Quoniam eos, qui mysticos sensus indicant, lit-
 teramque in spiritum commutant, etiamsi utilia
 quædam auditoribus dicant, nescio qua de causa
 reprehendens, res ipsas tibi explicari obnixis pre-
 cibus a me contendisti, illudque proposuisti, quid-
 nam causæ sit, quamobrem leprosus seminisque
 profluvio laborans, alii que item qui morbis minime
 voluntariis tenebantur, sacrosancto templi ambitu
 prohibebantur, silentio quidem lubenter uterer.
 Nam nec facile est, necsi facile esset, conveniret
 naturæ arcana divulgare. Quoniam autem iterum
 jam per litteras vim mihi attulisti, quam brevissime
 potero istud expediam. Quandoquidem enim, tum
 ob virorum honestatem et gravitatem, tum ob mu-
 lierum honorem, tum ob rem ipsam (sanctitatem
 enim res hæc redolet) lege cautum erat, ne vir ad

(65) Pro αὐτάς cod. Alt. ponit ταύτας. POSSIN.
 (66) Pro ὑποφαίνοντας cod. Alt. habet ὑφαί-
 νοντας. ID.

uxorem suam, quo tempore ab impuritate sua se repurgabat, ingrederetur ⁹: multi autem cum uxoribus, dum in menstruo sunt, aut sese perpurgant, aut etiam pręgnantes sunt, libidinis cęstro vel potius furore perciti congregiuntur, atque illę nescio quonam pacto id ferunt (quanvis animantes rationis expertes post conceptum ad venereum congressum minime occurrant. Qua etiam ratione nonnullis placet, feminam θηλυτέραν dictam esse habita comparatione cum feminis animantibus, propterea quod hęc ob generis duntaxat propagationem coitum admittant: mulieres autem fortasse ob salacitatem et impudicitiam, tametsi alioqui muliebris libido atque appetentia extinguatur. Natura enim vel in effundendō atque efformando fetu recens nato, vel in corporis purgatione occupatur); porro κερεινo numero contingebat, ut viri semen cum impuro mulieris semine permistum, corpus laud purum ac probe temperatum, verum variis ac multiplicibus morbis obnoxium effligeret: his malis ut occurreret legislator, eos qui ex hujusmodi concubitu nati essent,¹ a templi aditu hoc loco proscripsit, atque a sacris conventibus submovit, ut ne in posterum hujusmodi flagitia perpetrare auderent. Quod autem hęc causa sit, ex iis quę apud Ezechielem scripta sunt, liquido apparet. **158** Illic enim Deus probum virum laudibus efferens, peccatorem autem insectans, illum cum muliere menstruata consuetudinem minime habuisse ait, hunc autem habuisse. Quod si illud dixeris, iis, qui flagitia admisissent, pœnam constitui oportuisse, hoc ego responderim: Et quod tandem gravius supplicium excogitari potest? Nam cum eos, quos in lucem ediderint, quosque multo etiam quam se clariores ac celebriores videre optabant, nec precationum, nec solemnitarum, nec urbium, nec sacrorum conventuum participes esse perspiciunt, cogites velim quo doloris cruciatu afficiantur. Ac propterea illud quoque, ni opinione fallor, lege sancitum est: Et erit, omnis anima, quę non circumcisa fuerit die octavo, exterminabitur e populo suo ¹⁰. Quod quidem nonnulli ex iis, qui hoc dictum ad animę circumcisionem transtulerunt, tanquam a ratione alienum rejecerunt. Dicendum enim erat, inquebant, eum qui non circumcideret filium suum, exterminatum iri, non autem immaturę ætatis infantem. Ego vero etsi ad animam proprie spectat hic sermo, tamen ne litteralem quidem sensum improbo ac rejicio. Nam hic quoque eadem sententia servabitur. Siquisem parentibus acerbius est supplicium, cum pueri exitio dantur. Nam pueri fortasse, si, antequam ad eam ætatem pervenerint, quę bona et mala inter-

A ἑδρω οὐσας καὶ καθαιρομένας ταῖς γυναίξιν, ἣ καὶ ἐγκύους τυγχανούσας, δι' οἰστρον καὶ ἀκολασίαν, μᾶλλον δὲ μανίαν, ὀμιλοῦσι, κάκειναι οὐκ οἶδ' ὅπως ἀνέχονται (67) (καίτοι τῶν ἀλόγων ζῶων μετὰ τὴν σύλληψιν εἰς κοινωλίαν μὴ ἀπαντώντων. Διδὲ καὶ θηλυτέραν φασὶ τινες κεκλήσθαι τὴν γυναίκα, κατὰ σύγκρισιν τῶν θηλέων ζῶων, ὡς τούτων μὲν διὰ τὴν διαδοχὴν τοῦ γένους καταδεχομένων τὴν κοινωλίαν τῶν δὲ γυναικῶν ἴσως δι' οἰστρον καὶ ἀκολασίαν, καίτοι τότε σθενυμένης τῆς γυναικείας ἐπιθυμίας. Ἡ γὰρ φύσις, ἣ περὶ τὴν διάπλασιν τοῦ ζώου ἀσχολεῖται, ἣ περὶ τὴν κάθαρσιν) συνέβαινε δὲ πολλάκις τὸ τοῦ ἀνδρὸς σπέρμα, τῷ ἀκαθάρτῳ τῆς θηλείας αἵματι μιγνύμενον, σῶμα ἀναπλάττειν οὐ καθαρὸν, οὐδὲ εὐκρατον, ἀλλὰ ποικίλοις πάθεσιν εὐάλωτον· B ταῦτα βουλόμενος ὁ νομοθέτης προαναστεῖλαι τὰ κακά, τοὺς ἐκ τ[οι]ούτων συνοουσιῶν τεχθέντας, ἀπεκλήρυσεν ἐνταῦθα, καὶ τῶν ἱερῶν συνόδων ἀφώρισεν, ἵνα μὴ κέτι τολμήσαιεν τοιαῦτα δρᾶν. Ὅτι δὲ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, δῆλον ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ ἀναγεγραμμένων. Ἐκείσε γὰρ τὸν μὲν δίκαιον ἀνακηρύττων ὁ Θεὸς, τὸν δὲ ἀμαρτωλῶν ἀποκηρύττων, τὸν μὲν ἐφῆσε γυναίκα ἐν ἀφῆδρω ὄσῃ μὴ προσεληλυθῆναι, τὸν δὲ προσεληλυθῆναι. Εἰ δὲ φαίης, τοῖς δρῶσι τὴν τιμωρίαν ὀρίσαι ἐχρῆν, φαίην· Καὶ ποία ταύτης τιμωρία χαλεπωτέρα; Ὅταν γὰρ ἴδοιεν τοὺς ἐξ αὐτῶν τεχθέντας, οὓς τῷ χοντο πολλῶ ἐαυτῶν δοκιμωτέρους (68) ἰδεῖν, μήτε εὐχῶν, μήτε πανηγύρεων, μήτε πόλεων, μήτε ἱερῶν συνόδων μετέχοντας· σκόπει πόσῃ ὑποστήσονται βάσανον. Διὰ γὰρ τούτο, κάκεινο, ὡς οἶμαι, νενομοθέτηται. Καὶ ἔσται πᾶσα ψυχή, ἥτις ἂν μὴ περιτηθῇ τῇ ὁδῷ ἡμέρᾳ, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς. Ὅπερ τινὲς ὡς ἄλογον παρεγράψαντο (69), τῶν εἰς τὴν τῆς ψυχῆς περιτομὴν τὸ ρητὸν μετακομισάντων. Ἐχρῆν γὰρ, ἔφασαν, ῥηθῆναι, τὸν μὴ περιτέμνοντα τὸ παιδίον αὐτοῦ ἐξολοθρευθῆναι, μὴ μὴν τὸ ἄωρον νῆπιον. Ἐγὼ δὲ, εἰ καὶ πρὸς τὴν ψυχὴν βλέπει κυρίως ὁ λόγος, οὐδὲ τὸ γράμμα παραγράφομαι. Κάνταῦθα γὰρ ἡ αὕτη ἔννοια σωθήσεται. Τοῖς γὰρ πατράσιν ἀργαλεωτέρα ἐστὶν ἡ τιμωρία, ὅταν τὰ παιδιά ἐξολοθρευθεῖεν. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ τυχόν, εἰ καὶ πρὸ τῆς διαγνωστικῆς τῶν καλῶν καὶ τῶν οὐ τοιούτων ἡλικίας τελευτήσῃεν, οὐδ' εἰ ἐν τιμωρίᾳ γεγόνασιν, εἰσονται. Εἰ δὲ καὶ ἔλθοιεν εἰς τὴν διαγνωστικὴν ἡλικίαν, οὐ πάνυ χαλεπῶς ἐνέγκοιεν τὸ πρᾶγμα, τῆς συνηθείας τὴν τιμωρίαν ἐξευμαρίζουσας, καὶ μάλιστα, ὅτε (70) οὐδὲ ἐκουσίον ἐστὶ τὸ ἐγκλημα. Οἱ δὲ γονεῖς ἀνυπόστατον ὑπομενοῦσι τὴν τιμωρίαν. Εἰ τοίνυν νενόηται σοὶ τὸ εἰρημένον περὶ τῶν ἀκουσίων παθῶν (περὶ γὰρ τῶν ἐκουσίων οὐκ ἂν οἶμαι σε ζητήσαιεν) ἴσθα γὰρ ὡς Ὁζίας τῇ ἱερωσύνῃ οὐ δεόντως ἐπιπηθήσας, καίτοι

⁹ Levit. xv, 24. ¹⁰ Gen. xvii, 14.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(67) Codd. iidem, καταδέχονται. POSSIN.

(68) Pro δοκιμωτέρους corrige ex iisdem codd. εὐδοκιμωτέρους. lb.

(69) Παρεγράψαντο. Hujus verbi e regione in ora cod. Ali. alia lectio suggeritur παρετρέψαντο. lb.

(70) Pro ὅτε cod. Vat. 649 scribit, ὅτι. lb.

βασιλεύς ὢν, ἀλεπρώθη), τῷ Θεῷ χάριν ἴσθι. Εἰ δὲ ἄν
 μὴ, ἀποδοχῆς ἂν εἶην δίκαιος παρὰ τῶν νοούντων
 τυχεῖν, οἷοι τὸ πρέπον καὶ τὸ σεμνὸν τῆς σαφηνείας
 ἐναυθὰ προετίμησα, τὰ τῆς φύσεως μὴ ἐκπομπεύσας
 μυστήρια.

ac præsertim cum ne voluntaria quidem culpa est. At parentes intolerandum cruciatum sustinebunt. Quocirca si illud abs te intellectum est, quod de minime voluntariis vitiis dictum est (nam de voluntariis te quæsiturum haud reor. Nec enim te fugit, Oasiam, propterea quod contra jus fasque in sacerdotii munus insilliisset, quamvis etiam rex esset, lepram tamen contraxisse), Deo gratiam habeo. Sin secus, hoc certe nomine a prudentibus viris mea ratio comprobari debeat, quod hoc loco decori atque honesti majorem rationem habui, quam perspicuitatis, naturæ videlicet arcænis haudquaquam evulgatis.

ΠΒ'. — ΙΟΑΝΝΗ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῸ.

Οὐδεὶς, ὡς ἐγώ γε οἶμαι, ἀνδρείον ἔχων φρόνημα,
 καὶ τῆς τοῦ ἀνδρός προσηγορίας ἄξιος, τῇ τῶν ἀν-
 δρογύμων θεῶν ἀλίσκεται, τῶν τὸν ἀνθρώπινον ἐξορ-
 χουμένων βίον· καὶ τὸ τηλικαῦτα μάλιστα εὐδοκί-
 μούντων, ἤνικα ἂν ὡς μάλιστα ἐκκαυθῶσιν.

ΠΓ'. — ΑἴΜΙΛΙΑΝῸ ΚΑΙ ΠΕΛΑΓΙῸ ΔΙΑΚΟΝΟΙΣ.

Ὅτι μὲν λόγος πραύς καὶ πάνσοφος, βοθηήματος
 δίπλη σθένει δύναται θυμὸν ἐκ μέσης καρδίας ζέον-
 τα, μάλα ἀκριβῶς οἶδα. Εἰ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις
 λόγοις ἔνεστι φάρμακον εὐρεῖν κοιμῆσαι δυνάμενον,
 τοῦτο δὴ οὐκέτι σαφῶς ἐπίσταμαι. Ἄλλ' εἰ μὲν
 ἀνύπω, δισχυρισαίμην. Εἰ δὲ διαμάρτοιμι, μάλιστα
 μὲν λυπηθείην· ἥκιστα δὲ ἑμαυτὸν μεμψαίμην (71).
 Οὐκοῦν ἐπειδὴ ἡ ἔρις ἡ ὑμέτερα οὐρανομήκης, ὡς
 φασί, γεγεννημένη, οὐ μόνον ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς
 ἄλλους εἰς τὰ καίρια ἔτρωσε, βουλοίμην ὑμᾶς (72)
 ταύτην μὲν σθένει καὶ ἀφανίσει, εἰς δὲ φιλιαν
 παλινδρομήσαι· εἰ δὲ τοῦτο τέως, ὡς φασί τινες,
 οὐχ οἶόν τε, κἄν τῇ σιωπῇ ἐκνευρίσαι τὴν ἀμετρον
 φιλονεικίαν, καὶ μὴ ῥητοῖς καὶ ἀρβήτοις ῥήμασι
 ταύτην αὐξήσαι. Ἦν γὰρ πύσισηθε ἂ μὴ θέμι, καθ'
 ἑαυτῶν φθεγγόμενοι, ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν σθε-
 σθεῖσα ἡ ἔρις καὶ καταπεσοῦσα, τὴν φιλιαν ἀναζω-
 πύρῃσαι παρασκευάσει. Ὅσπερ γὰρ τοῖς κόμνουσι
 τὸ μὴ χεῖρον ἔχειν, ἀρχὴ γένοιτ' ἂν τοῦ βέλτιον
 ἔχειν (ἡ γὰρ ἐν τοῖς δευτέροις νοσήμασι ταυτέτης,
 βελτιώσις εἰκότως ἐνομισθη)· οὕτω καὶ ὑμῖν μάλα
 κάμνουσι (μὴ γὰρ δὴ ὑγιαίνειν νομίζετε, τοιαῦτα εἰς
 ἀλλήλους παροινούντες), τὸ μὴ ἐπιτριβῆναι τὸ πά-
 θος, ἀρχὴ γένοιτ' ἂν διορθώσεως. Ἐἴτε οὖν ὑμῖν τέ-
 λεον ἀφανίσαι δόξετε τὴν ἐχθραν, εἴτε μὴ περαιτέρω
 προελθεῖν, οὐκ ἀπαιρήσομαι ἑμαυτοῦ τὸ εὐελπι
 ἄξιον εἶναι λόγου, διὰ λόγους κριθήσεσθαι.

ipsos sanos esse existimetis, dum alter in alterum
 placent, sive eam non longius progredi, mihi ipsi
 bonam spem non eripiam : sermonemque, ut male-

ΠΔ'. — ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠῸ.

Εἰ μὲν ἐμοὶ πείθοιο, μηδ' ὄλω· εἰ δὲ σαυτῷ, μὴ

LXXXII. — JOANNI SCHOLASTICO.

Nemo, ut opinor, qui quidem virilem animum
 habeat, ac viri nomine dignus sit, ciuædorum spe-
 ctaculo capietur, qui humanam vitam palam enun-
 tiant, ac tum maxime clari ac celebres sunt, cum
 maxime exarserint.

LXXXIII. — ÆMILIANO ET PELAGIO DIACONIS.

Quod sermo blandus ac sapientiæ plenus medi-
 camenti ejusdam instar iracundiam e medio corde
 ferventem extinguere queat, perquam exploratum
 habeo. Num autem in nostris quoque sermonibus
 pharmacum 159 quoddam, quod iram sedare
 atque consopire possit, invenire liceat, illud vero
 non item explore novi. Verum si quidem aliquid
 profecisse affirmem, præclare res habebit. Sin au-
 tem conatus mens frustra fuerit, maximum quidem
 mœrorem accipiam, at minime tamen mihi ipsi
 succensebo. Quoniam igitur contentio ac simultas
 vestra in longissimum usque porrecta, non modo
 vos, sed etiam multos alios gravissime convulne-
 ravit, illud quidem pervellem, vos eam extinguere
 ac delere, atque ad amicitiam redire. Si vero hoc
 nondum, ut quidam aiunt, fieri potest, at certe im-
 modicam hanc contentionem animorumque perti-
 naciam silentio enervare, ac non dicendis tacen-
 disque eam adaugere. Nam si, quæ nefas est, alter
 adversus alterum proloqui desinat, sensim ac
 paulatim extincta et prostrata contentio, ut amici-
 tia excitetur, efficiet. Quemadmodum enim iis, qui
 adversa valetudine laborant, gravius non se habere,
 melius se habendi initium fuerit (etenim in acutis-
 simis morbis idem valetudinis status pro meliore
 statu haud immerito habetur) : sic etiam vobis
 gravi morbo correptis (neque enim est quod vos-
 ita debacchamini), si morbus non ingravescat, sa-

bonam spem non eripiam : sermonemque, ut male-

LXXXIV. — THEONI EPISCOPO.

Si mihi morem gerendum putas, nullo modo : sin

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(71) Codd. Vat. 649 et Alt. legunt ἑμαυτῷ μεμ-
 ψοίμην. POSSIN.

(72) Vocem ὄλω ex Vatic. inseruimus, ut vers.

seq., τέως post τοῦτο, et epistolæ versu penultimo
 εὐελπι: pro εὐέλπιστον recepinus. EDIT. PATR.

autem tibiipsi, ne hostes tuos in necessitatem admodum redigas atque concludas : ne alioqui in extremis rerum difficultatibus necessitatem (quæ subditis sibi a desperatione stimulis, miram ad contumaciam vim habet) in consilium adhibentes, iis malis te multent, quibus eos multare cogitas. Illa enim rerum earum, quæ geruntur, inspectrix iustitia, persæpe ob victorum insolentiam et importunitatem, rerum statum in contrariam commutat.

LXXXV. — EULOGIO PRESBYTERO.

Sic existimo dæmonem ne probo quidem ac sancto viro reluctari posse. Idque tum ex eo constat, quod apostoli dæmones in fugam agebant ¹¹, tum ex eo quod Paulus Pythonem gentilium cultum sursum deorsumque miscentem sermone profligavit ac depulit ¹². Quin in martyrum quoque templis gratia ea quæ sanctorum virorum corporibus insidet, eos excruciat. Si igitur hæc ita se habent (quemadmodum ipsamet rerum experientia ostendit), quoniam pacto dæmon angelo reluctari potuisset? At nimirum opinor (neque enim affirmo, verum sententiam duntaxat meam profero) id huic contigisse, ut auctor est Moses, **160** quod cuique nationi angelus attributus est. « Quando enim dividebat gentes Altissimus, inquit ille, quando separabat filios Adam : constituit terminos populorum juxta numerum angelorum Dei ¹³. » Quod si dixeris : Quoniam igitur modo alter alteri non cedebat? sic respondeam : maxime quidem alterum alteri cessasse : cæterum utrumque divinæ legis præsidio munitum atque obseptum fuisse. Alter enim divinum jussuum obtendebat : quod, ut Judæi, etiam nolentes, minimeque resipiscentes, captivitate liberarentur, sanciebat. Alter autem Judæorum flagitiis nitens, justum esse contendebat, eos adhuc in exsilio manere. Nam cum Deus ipsis, si pietatem coluissent, atque ex virtute vixissent, reditum in patriam promisisset, valere oportere illud dictum aiebat, propterea quod a penitentia abhorrent, ac ne ad supplices quidem preces Deo adhibendas sese convertissent. Nam quod Deus improborum quoque oilium laudet, ex iis, quæ circa Phinees contigerunt, conjecturam facere possumus. Nam cum duas cædes uno eodemque temporis puncto perpetrasset, Deus eum sacerdotio do-

πάνου εις ανάγκην κατάκλειε τοὺς σαυτοῦ ἐχθροὺς (75) μήποτε σύμβουλον ἐν ταῖς ἀμυχαναῖς λαβόντες τὴν ἀνάγκην (ἢ δ' ἐστὶ δεινὴ πρὸς ἀπόνοιαν (75'), ὅταν ἀπόγνωσις αὐτὴν ἐρεθίξῃ), τοιαυτὰ σε δράσωσιν, οἷα δρῶν αὐτοὺς μελετᾶς· ἡ γὰρ ἐφορος τῶν θρωπέων δίκη, πολλάκις δι' ἀπληστίαν τῶν νικῶντων, εἰς τούναντιον τὰ πράγματα περιστάσιν.

ΠΕ'. — ΕΥΛΟΓΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἦγοῦμαι, ὅτι οὐδ' ἀνθρώπων ἀγίω δαίμων ἀντιστῆναι δυνήσεται (74). Καὶ δῆλον μὲν ἀφ' ὧν οἱ ἀπόστολοι δαίμονας ἤλαυνον. Δῆλον δὲ καὶ ἀφ' ὧν ὁ Παῦλος τὴν Πύθωνα, τὸν τὰ Ἑλλήνων ἄνω καὶ κάτω κυκῶντα λόγῳ ἀπῆλασε. Κἂν τοῖς μαρτυρίαις δὲ ἡ ἐφεδρεύουσα τοῖς σώμασι τῶν ἁγίων χάρις, τοῦτους βασανίζει. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, ὡς ἡ τῶν πραγμάτων δεκνῦσι πείρα, πῶς ἀγγέλω (75) ἀντιστῆναι ἠδύνατο; Ἄλλ' οἶμαι (οὐ γὰρ διατείνουμαι (76), ἀλλὰ γνώμην ἀποφαίνομαι), ὅτι ἐπεὶ κατὰ τὸν Μωσαῖα ἐκάστῳ ἔθνει ἀγγελος ἀπενεμήθη (77). « Ὅτι γὰρ διεμέριζε, φησὶν, ὁ Ὑψίστος ἔθνη, ὡς (78) διέσπειρεν υἱὸς Ἀδάμ, ἔστησεν ὄρια ἔθνων κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ. » Εἰ δὲ φαίης· Πῶς οὖν οὐ παρεχώρει θάτερος θάτερον; φαίην, ὅτι μάλιστα μὲν παρεχώρησε, πλην ἀμφοτέροι τῷ θεῷ δισχυρίζοντο νόμῳ. Ὁ μὲν γὰρ τὸ θεῖον προεβάλλετο πρόσταγμα, τὸ θεσιζὼν ἀπολυθῆναι τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ μὴ βουλομένους, μηδὲ μετανοήσαντας τοὺς Ἰουδαίους, ὁ δὲ ταῖς τῶν Ἰουδαίων ἰσχυρίζομενος πράξει, μένειν ἔτι αὐτοὺς ἐν τῇ ὑπερορίᾳ, δίκαιον εἶναι ἔφασκε. Τοῦ γὰρ Θεοῦ εὐσεβοῦσι τε καὶ δικαιοπραγοῦσιν ἐπαγγελαμένον τὴν ἐπάνοδον, κρατεῖν δεῖν ἔλεγε τὸ πρόσταγμα, ἀμετανοήτων ὄντων, καὶ μηδ' εἰς ἑκείαν τραπέντων. Ὅτι γὰρ καὶ τὸ μισοπόνηρον ἐπαινεῖ ὁ Θεός, τεκμηριῶ τὰ κατὰ τὸν Φινίεος γεγονότα. Δύο γὰρ φόνους αὐτὸν ἐργασάμενον, ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπή, ἐρωσύνῃ τετίμηκεν· οὐκ ἂν τοῦτο ποιήσας, εἰ ἀγαθότητα μόνην ἔνομοθέτει. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ νόμος διεγύρευε, τὸν ἐξ Ἑβραίων δουλειοντα ἐδδόμεν ἔπει ἐλευθεροῦσθαι, εἰ δὲ μὴ θέλεια προσάγεσθαι τῇ θύρᾳ τῆς σκηνῆς, καὶ τρυπᾶσθαι αὐτοῦ τὸ ὄπιον, καὶ μένειν δοῦλον αἰώνιον· τοῦ δὲ χρόνου τῆς ἐλευθερίας φοιτήσαντος, αὐδεμίαν οὔτοι αὐτῆς

¹¹ Act. v, 16. ¹² Act. xvi, 16 seqq. ¹³ Deut. xxxii, 8.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(75) Huc pertinet præceptum illud militare, cum desperatis non esse dimicandum; item, hosti fugienti aureum pontem esse substernendum. Ratio hic redditur ab Isidoro. Vide et Ouosandri *Στρατηγικόν*, et Justi Lipsii *Politie*. RITT.

(75') Pro ἀπόνοιαν cod. Vat. 649 scribit ἐπίνοιαν, et eam lectionem cod. Alt. ut arbitrariam in margine proponit, cum in contextu pariter cum Sfortiano et editis consentiat. POSSIN.

(74) Ὅτι οὐδ' ἀνθρώπων ἀγίω δαίμων ἀντιστῆναι δυνήσεται. Sic Hermes Trismegistus apud Lucianum: Μία φυλαχὴ ἀνθρώποις εὐσέβεια· εὐσεβοῦς γὰρ ἀνθρώπου οὔτε δαίμων κακός, οὔτε εἰμαρμένη

κρατεῖ· Θεός γὰρ βύεται τὸν εὐσεβῆ ἐκ παντὸς κακοῦ· τὸ γὰρ ἐν καὶ μόνον ἐν ἀνθρώποις δεῖν ἀγαθὸν εὐσέβεια. RITT.

(75) Vocem ἀγγέλω ex cod. Vatic. 649 supplevisimus, deletis asterisco. EDIT. PATR.

(76) Οὐ γὰρ διατείνουμαι. De Isidori modestia commemorabili et omnibus imitanda vide notata ad ep. 112 libri iv, et Indicem. RITT.

(77) Ὅτι ἐκάστῳ ἔθνει ἀγγελος ἀπενεμήθη. Sic Joan. Chrysostomus homilia in Natalem Domini, ὅτι ἐκάστῳ κλίματι ἐρεστήχασιν ἄγγελοι. Ib.

(78) E regione ὡ; cod. Alt. notat in margine οὗς. POSSIN.

ἔποιουντο πρόνοιαν (ὡς ἐμφιλοχωρήσαντες τοῖς Ἀ βαρβάρους, καὶ τὴν ἐκείνων ἀσέβειάν τε καὶ πολιτείαν ζηλώσαντες)· ὁ τῶν Περσῶν ἄγγελος οὐδαμῶς αὐτοῖς προσήκειν τὴν ἐλευθερίαν διισχυρίζετο, εἴπερ ὁ νόμος τοῦς μὲν θάλασσαν ἐλευθεροί, κατὰ δὲ τῶν ἐθελόντων δουλεύειν, κυρὰ τῆς δεσποτείας τὴν ψῆφον, οὐκ ἀπανθροπιὰ κινώμενος, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ὑποτιθέμενος. Ὁ δ' ἕτερος ἄγγελος τὴν ἀγαθότητα ἐμπροσθεν τοῦ δίκαιου τῷ θέμει, τὴν θείαν χάριν ἔρετο δεῖν κερῆν, τὴν καὶ ἀναξίως αὐτοὺς ἔχοντας ἐλευθερώσαι προσηρημένην. Ὡστε ἀμφότεροι τῷ θεῷ νόμῳ συνηγωνίζοντο, ὁ μὲν μισοπάτηρος ὢν, ὁ δὲ ἀγαθός. Ἀμφότερα γὰρ ὁ θεὸς ἐπαινεῖ, ἐνίκησε δὲ ἡ χάρις, τῆς ἀγαθότητος τὸ δίκαιον παραγραφάμενης. Ἔωλος γὰρ πᾶς λόγος μετὰ τὴν θείαν ψῆφον· πολλάκις γὰρ καὶ στρατιωτῶν ἀμειστοθετούντων πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ ἐκατέρου μέρους τὸ δίκαιον προβαλλομένου, ἡ τοῦ βασιλέως ψῆφος λύει τὴν φιλονεικίαν. Ταῦτα δὲ καὶ ἀλέγετο καὶ ἐγένετο πρὸς τὸ συμφέρον, ὥστε τὸν μὲν Δακίηλ γνῶναι, ὅτι εἰσηκούσθη, τὸν δὲ λαὸν ἀκούσαντα, ὅτι καὶ ἀνάξιον αὐτὸν ὄντα σώζει, διὰ τε τὴν οἰκείαν ἐπαγγελίαν, καὶ τὴν τοῦ δικαίου πρεσβείαν, σωφρονέστερον γενέσθαι, καὶ ἐπιθυμῆσαι τῆς ἐπανόδου, ὡς μεγίστων τευζόμενον ἀγαθῶν, εἰ τῆς πατρίδος αὐτοῖς ἀξιώθει.

navit¹⁴. Quod profecto non fecisset, si bonitatem solam lege lata promulgasset. Quoniam autem lex quoque illud præscribebat, ut qui ex Hebræorum populo servitutis jugum traheret, septimo anno manumitteretur, quod si id nollet, ad tabernaculi ostium adduceretur, ipsiusque antris perforaretur, servusque per omnem vitæ cursum permaneret¹⁵; Judæi porro, cum liberationis tempus appetiisset, nulla ipsius cura tangebantur (fortasse quia libenter inter barbaros commorarentur, eorumque impietatem ac vitæ genus imitarentur); ideo Persarum angelus libertatem nullo modo ad eos attinere asserebat (siquidem lex, ut volentes quidem in libertate vindicat, sic contra dominationis calculum atque sententiam adversus eos, qui servire volunt, confirmat, non illa quidem in hac re crudelitate superata, verum quod justum est, præcipiens); alter autem angelus, bonitatem justitiæ anteponens, divinam gratiam, quæ ipsos, quanquam immerentes liberare constituerat, victoriam ferre debere censabat. Ac proinde uterque divinæ legi subsidium ferebat, ille nimirum quod improborum odio teneretur, hic autem quod benignitate præditus esset. Deus enim utramque virtutem laudat: vicit autem ad extremum gratia, bonitate videlicet justitiam submovente. Patida quippe post divinam sententiam est omnis oratio. Nam etiam persæpe, duobus militibus inter se contententibus, atque utraque parte jus sibi vindicante, regis calculus jurgium exstinguit. Hæc autem utilitatis causa iam dicebantur, tum flebant: nempe ut et Daniel preces suas exauditas esse intelligeret, et populus cum se a Deo, partim ob ipsius sollicitationem, partim ob justî viri deprecationem, etiam immerentem salutem consequi audisset, ad meliorem frugem se reciperet, reditumque expeteret, tanquam ingentibus bonis potiturus, si divino beneficio in patriam rediret.

ΠΓ'. — ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

G 161 LXXXVI. — EUDÆMONI SCHOLASTICO.

Ἐπειδὴ γέγραφας δι' ἦν αἰτίαν πολλοὶ πολλάκις τὰ αὐτὰ πεπλημεληκότες, οὐ τὴν αὐτὴν ἔδοσαν διχην· φημί, Ἐπειδὴ πολλὴ ἔστι τοῦ κριτοῦ ἡ ἀκριβεία. Ἐν γὰρ τοῖς πλάσμασιν οὐ τὸ εἶδος ζητεῖται ῥόνον τοῦ ἀμαρτήματος, ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη τοῦ ἀμαρτάντος, καὶ τὸ ἀίωμα, καὶ ὁ καιρὸς, καὶ ὁ τόπος, καὶ τὸ γένος (79), καὶ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν εἰ ἐλυπήθη, εἰ ἡσθη, εἰ ἀναλήθησθε διαπέθη, εἰ ἐνέμεινε, εἰ μετέγνη, εἰ ἐκ περιστάσεως, εἰ κατὰ ἀγάπην (80), εἰ κατὰ μελέτην. Καὶ πολλὰ ἕτερα ἔστι, δι' ὧν ἡ βίασμος αὐτῆ χωρεῖ· καὶ καιροῦ διαφορὰ ἐξετάζεται, καὶ πολιτείας κατάστασις. Οὐ γὰρ ὁ πρὸ νόμου, καὶ μετὰ νόμον, καὶ μετὰ τὴν χάριν τὴν αὐτὴν ἀμαρτίαν ἀμαρτῶν, τὴν αὐτὴν διχην ὑφέξει· ἀλλ' ὁ πρὸν ἡμερωτέρων, ὁ δὲ ἀκριβεστέραν, ὁ δὲ ἀπαρτησάντων. Ταῦτα γὰρ πάντα διαβρόθηθον ἐν ταῖς ἑραῖς Γραφαῖς κατήρουνται.

Quoniam per litteras ex me quæсивisti, quidam sit, quamobrem multi persæpe iisdem flagitiis admissis non iisdem pœnis affecti fuerint: respondeo id hinc fieri, quod magna sit iudicis integritas et sinceritas. Etenim in peccatis, non ipsa tantum peccati species quæritur, verum etiam ejus qui peccavit animi sententia, et dignitas et tempus, et locus, et sexus: et post admissum scelus, an ex scelere voluptatem cepirit, an omni doloris sensu caruerit, an in scelere perstiterit, an pœnitentia ductus sit, an casu aliquo peccarit, an ex amore, an de industria. Ac multa item alia sunt, per quæ hoc examen grassatur. Nam et temporis discrimen expenditur, et vitæ degendæ status. Non enim is qui ante legem et qui post legem, et post gratiam, idem peccatum admisit, eadem pœna multabitur: verum ille mitiore, alter graviore, postremus acerbissima. Hæc enim omnia in sacris Scripturis aperte prædicata sunt.

ΠΔ'. — ΠΙΣΤΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

LXXXVII. — PISTO DIACONO.

Τοιαῦτα καὶ λέγε, καὶ πράττε, δι' ὧν καὶ εἶης καὶ

Hæc et dicito, et facito, per quæ et sis et

¹⁴ Num. xxxv, 1 seqq. ¹⁵ Exod. xxi, 1 seqq.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(79) Pro τὸ γένος cod. Vat. 649 legit ἡ ρίζα, et cod. Ak. in margine eandem lectionem offert, in contextu tamen edito conservans, uti et cod. Mfort. Possan.

(80) *Et κατὰ ἀγάπην.* Bill., *an ex amore.* Melius puto quod in B. C. [et cod. Vat. 649 et Alt.] legitur, ἀπάτην, id est, *an dolo et fraude inductus.* KITT.

existimeris, non modo piissimus, verum etiam ju- A νομίζοιο, οὐ μόνον εὐσεβέστατος, ἀλλὰ καὶ δικαιο-
sissimus. τωτος.

LXXXVIII. — ASCLEPIO EPISCOPO.

Quoniam ad me scripsisti te mirari quod Chris-
tus discipulos suos, qui mulierem eam, quæ ingen-
tis pretii unguentum effundere minime dubitarat,
increpauerant, represserit¹⁶, præsertim cum eorum
sermo pauperum commodis consulere videretur; hoc
aio: Eum qui de eleemosyna tot ac tantos sermones
habebat, eamque sacrificiis anteponebat, nunc eam-
dem, quod tu existimas, minime propulisse. Nam
qui dixit, «Misericordiam volo, et non sacrificium¹⁷»
et: «Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam
consequentur¹⁸» et: «Quandiu fecistis uni ex
fratribus meis minimis, mihi fecistis¹⁹», haudqua-
quam in contrarium recidisset. Verum quoniam
mulier ea quæ accesserat, oleum effundere antever-
tit, absurdissimum esse divina sapientia iudicavit
ipsius fidem obterere. Atque ipsius patrocinium
auscepit, iisque verbis usus est, «Bonum opus fecit²⁰».
Ac vide sapientiam omni orationis facultate
præstantiorem, Non enim dixit, Bonum opus factum
est, sed, *fecit*. Neque enim ipsum facinus privatim
expendit, verum una cum mulieris persona; perinde
ac si diceret: Quandoquidem semel hoc fecit, laude
atque commendatione digna est. Quamobrem perfe-
ctam quamdam ac numeris omnibus absolutam vir-
tutem ab ea ne requiramus: verum, quæ fieri potest,
coronam ei texamus. Nam si non hoc sensu mulie-
rem comprobasset, omnibus profecto, ut ejus exem-
plum sequerentur, lege lata indicere oportebat. Porro
cum nihil ejusmodi dixerit, **162** satis argumenti
dedit se ob indulgentem quamdam demissionem eam
comprobasse. Nam si cum dixisset, *fecit*, id sane
pro lege habeatur; si autem, cum id fecisset, eam
in animi anxietatem minime coniecit, non est cur
quisquam indulgentiam hujusmodi in legem trahat.
Nam cum sacrificia in Veteri Testamento permissa
postea everterit, quoniam pacto, quæ hic ne per-
misit quidem, lege lata sanxisset? Quemadmodum
enim, si ante effusum unguentum interrogatus fuis-
set, haud dubie illud vendi et pauperibus dari jus-
sisset: sic, posteaquam effusum fuerat, mulieris fidem
per objurgationem extinguere absurdum erat. At-
que ad eundem quoque modum nunc faciunt probatissimi quique sacerdotes. Nam si quis dicat, Conse-
crare atque appendere aliquid volo, id eum pauperibus dare jubent. Sin autem id jam ipse fecerit, non
modo eum non increpant, verum etiam blande ac leniter admittunt; non quod hoc illo melius ac præ-
stantius esse ducant (non enim propterea Christus venit, ut ecclesias auro et argento impleat), sed ne
eum, qui hoc donarium obtulit, animi anxietate afficiant.

LXXXIX. — ALEXANDRO POETÆ.

Virtutem nihil est quod adæquet: non modo quia

D

ΠΘ'. — ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ ΠΟΙΗΤΗ.

Ἀρετῆς ἴσον οὐδέν, οὐ μόνον ὅτι καὶ ἀσυγκρίτη

¹⁶ Matth. xxvi, 7 seqq. ¹⁷ Osee vi, 6; Matth. ix, 13. ¹⁸ Matth. v, 7. ¹⁹ Matth. xxv, 40. ²⁰ Matth. xxvi, 10.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(81) Pro his verbis, τῆ πολυτιμον μύρον ἐκχεῖν
μὴ παρατηρησαμένη, codd. Vat. 649 et Alt. melius
legunt, τὸ πολυτελεῖς μύρον ἐκχεῖν ὑπερηρησαμένη.
Vers. 12, pro προσελθούσα, cod. Alt. scribit, προσελ-

θούσα. Vers. 6 ante finem ep. pro εἰ δὲ φθῆ cod.
Vat. 649 legit εἰ δ' ἐφθῆ. Possit.

(82) Confer similem locum epist. 247 hujus libri.
RITT.

ὑπεροχῇ τῶν ἄλλων ἀπάντων διενήνοχεν, ἀλλ' ὅτι ἀ incomparabili quadam exsuperantia res omnes alias καὶ τὰ ἀνώμαλα πράγματα ἐξομαλίζει, καὶ τὰ ἄνισα ἀntecellit, sed etiam quia res quoque minime planas ἐξισοῖ. Οὕτε γὰρ ἐν πενίᾳ ταπεινοῦται, οὕτε ἐν δου- et æquabiles complanat, et eas quæ minime æquæ λειᾷ ἀνελευθέρους ὑπομένει διακονίας, οὕτε ἐν ἀδοξίᾳ sunt, exæquat. Nam nec in paupertate deprimitur, συστέλλεται. Ἄλλ' οὐδ' ἐν πλούτῳ ἐξυθρίζει, οὕτε ἐν ἀρχῇ ἐπαίρεται, ἀλλὰ πᾶσι τούτοις τὴν ἑαυτῆς ἐπι- nec in servitute illiberalia ministeria et officia susti- βάλλουσα ἐπιστήμη, κανονίζει ταῦτα καὶ ρυθμι- net, nec in dedecore contrahitur. Eodemque modo ζει, οὐκ ἐκείνους ἐπομένῃ, ἀλλ' ἐκείνα τῇ ἑαυτῆς magistratu animis attollitur, verum his omnibus τέχῃ ἀκολουθεῖν ἀναπαύουσα. Εἰ γὰρ χρὴ ἀκριδῶ- scientiam suam adhibens, ea componit ac moderatur, sai τὸ Ὀμηρικὸν ἔπος, ὃ συνεχῶς (πρὸς κάλλος ἔσω- non iis obsecundans, sed ea, ut artis suæ ductum σωματικὸν ἐπτοημένος) ἐπὶ στόματος, ὡς φασί, φέ- sequantur, adducens. Nam si versum illum Homeric- ρεις, Καλὴ τε μεγάλη τε καὶ ἀγλαὰ ἔργ' εἰδυῖα (83), quem tu (quia fortasse corporeas pulchritu- μᾶλλον περὶ ἀρετῆς εἰρῆσθαι δόξει, ἢ περὶ ἧς εἴ- dines ad stuporem usque miraris, perpetuo in ore ρηται. Τί γὰρ αὐτῆς μείζον, τί δὲ κάλλιον (84); Τίς δὲ ταύτης λαμπρότερα ἐπίσταται ἔργα, τῆς καὶ τὰς ἀνωμαλίας τῶν πραγμάτων διὰ τῆς ἑαυτῆς φιλοσο- B de virtute potius, quam de ea, de qua dictum est, φίας ἐξομαλιζούσης, καὶ ἴσον τὸ φρόνημα ἐν ἀνίστοις dictum esse videbitur. Quid enim ea præstantius, πράγμασι φυλαττούσης, καὶ ἀοίδιμον ἀπανταχοῦ quid pulchrius? Quis splendidiora opera novit, quam ἑαυτῇ κατασκευαζούσης κλέος, καὶ τοὺς μὲν συμ- ejus quæ rerum inæquabiles status per suam philo- φοραῖς περιπίπτοντας παρακαλούσης, τοὺς δὲ ὑπὸ σοφiam complanat, eundemque in disparibus rebus ἀνημέριας ἐξυθρίζοντας σωφρονίζούσης; Πρὸς ταύ- animam servat, luculentamque ac celebrem sibi ipsi την τοίνυν τείνον σαυτοῦ τῆς ψυχῆς τὸ ἔμμα, καὶ gloria conciliat, atque eos quidem, qui in cala- καὶ ταύτης τὸ κάλλος περισκόπει, ἵνα ἔραστῆς αὐτῆς mities cadunt, consolatur, eos autem qui ob floren- διάπυρος γενόμενος, ἐπαινοῖ παρὰ πάντων καὶ ἀνακηρύττειο.

animi tui oculum tende, ipsiusque pulchritudinem contemplare, quo ardentī illius amore correptus, ab omnibus lauderis ac prædicis.

Ι'. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Καὶ παρ' Ἑλλῆσι μὲν (καίτοι ὑποχειρίους αὐτοῦς ἔχων καὶ ἄγων καὶ φέρων αὐτοὺς ὡς ἐβούλετο), καὶ C παρὰ Ἰουδαίοις (καίτοι καὶ εἰς εἰδωλοατρίαν αὐ- ac 163 τούτους ἐκμήνας, καὶ εἰς ἀνδροπονίας ἐκλυττήσας), πολλὰς αἰρέσεις ἔτεκεν ὁ διάβολος. Εἰ δὲ καὶ παρὰ Χριστιανοῖς πολλῶ πλείους, θαυμάζετω μηδεὶς. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς ἐνσάρκου τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ὄρων πάντας ὑπὸ τῆς κακίας μεθύοντας, καὶ οὐδένα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, καθαρῶς νήφοντα, ὀλίγα ἐνέβαλε φιλο- νεϊκίας σπέρματα. Ἐπειδὴ δὲ ἦξεν οὐρανὸθεν ὁ σω- τήριος Λόγος, φέρων μὲν ἡμῖν οὐρανίου πολιτείας δόγματα, τῶ δὲ διαβόλῳ, δι' ὧν τοὺς ἀμαρτάνουσιν ἠπειλεῖ, προμηνῶν τὴν ἀναμένουσαν αὐτὸν δίχην (ἔλεγε γάρ· « Πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· ») τότε δὴ ὁ κοι- νὸς ἀπάντων ἐχθρὸς ὄρων καὶ τὸ ἡμέτερον γένος ἤρέμα καὶ κατὰ μικρὸν τὴν μὲν κακίαν ἀποσειόμε- D νον, τὴν δ' ἀρετὴν προσείμενον, καὶ τὴν μὲν ἀσέ- βειαν ἐξοστρακίζον, τὴν δ' εὐσεβειαν ἀσπαζόμενον· ἀκούσας δὲ καὶ τῆς καθ' ἑαυτοῦ ἀποφάσεως τὸν ὄρον, σφοδρότερον ἔπνευσε καθ' ἡμῶν, καὶ τὰς αἰρέσεις ἔτεκε. Τῇ γοῦν εὐσεβείᾳ ἀντιστήναι μηκέτι δυνάμε- νος, τῷ ὀνόματι αὐτῆς εἰς ἀσέβειαν πολλοὺς χειρ-

¹¹ Matth. xxv, 41.

XC. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Et apud gentiles (quamvis eos etiam in potestate C 163 ac ditione sua habens, ac pro libitu suo agens ac ferens), et apud Judæos (tametsi etiam eos vel- ut rabido quodam furore percitos ad idolorum cul- tum atque homicidia impulisset) multas hæreses diabolus procreavit. Quod si apud Christianos quo- que multo plures peperit, nemini mirum istud vi- deatur. Nam cum ante carnalem Christi adventum ac præsentiam omnes vitii temulentia laborare, nec ullum, ut ita dicam, pure atque integre sobrium esse conspiceret, idcirco pauca contentionis semina injiciebat. Posteaquam autem salutare Verbum cœ- litus venit, nobis quidem cœlestis vitæ generis do- cumenta ferens, diabolo autem, per eas iniurias quas in peccatores intendebat, pœnam, quæ ipsum ma- nebat, prænuntians (dicebat enim : « Ite in ignem qui paratus est diabolo et angelis ejus ¹¹), tum vero communis ille omnium hostis, tum quod genus nostrum sensim ac paulatim vitium excutere, ac virtutem admittere, atque impietatem ablegare, ac pietatem amplecti perspiceret, tum quod condemna- tionis suæ decretum audiisset, acris adversum nos flavit, atque hæreses in lucem protulit. Nam cum

¹¹ Ἔσκε δὲ πατὴρ ἐμοῦ γυνὴ Φοινισσ' ἐνὶ οἴκῳ, Καλὴ τε, μ., etc. RITT.

(84) Edit., τί γὰρ κάλλιον. Lacunam explent eodd. Vatic. 649 et Alt. Edit. Patr.

(83) Καλὴ τε, μεγάλῃ τε, καὶ ἀγλαὰ ἔργ' εἰδυῖα. Homericus hic versus, quem pulcherrime ad virtu- tem detorquet Isidorus, exstat *Odys.* O, prolatus ab Eumæo de sua matre ad Ulysses,

pietati jam obliuisci nequeat, in id omni animi contentione incumbit, ut per ipsius nomen plerisque ad impietatem ducat: atque pietatis specie atque obtentu veritatem evertere conatur, eosque, qui optimæ vitæ laude persæpe excelluerunt, per corrupta dogmata obterit. Etenim unicum hoc illi opus, unicumque studium est, ut omnes ad unum, sive per viam, sive per adulteria dogmata, in exitu pelagus secum præcipites agat. Mæxe igitur hæretorum principes, cogitantes, adversus veritatem semina jacere desinant, illud secum reputantes, quod ipsi præ cæteris in summo periculo versantur. Desinant etiam illorum auditores anticipatæ duntaxat opinionii servire, atque adversus veritatem impetum facere: ne alioqui magnum omnique sermone præstantius Salvatoris facinus, quantum quidem in ipais est, inane atque infrugiferum reddant. Desinant item ii, qui rectis quidem dogmatibus gloriantur, verum per vitæ segnitiam ea facere convincuntur, quæ eos nothos ac spurios pietatis discipulos esse coarguunt, atque ad rectam fidem optimam vitæ rationem adjuvant. Sic enim futurum est, ut

Α γωγήσαι φιλονεικεῖ· καὶ προσήματι εὐλαθείας (85), τὴν ἀλήθειαν ἀνατρέψαι πειράται, καὶ τοὺς βίω πολ- λάκις ἀρίστῳ διαλάμποντας διεφθαρμένοις δόγμασιν ἐκτραχηλίζει. Ἐν γὰρ αὐτῷ ἔργῳ καὶ μία σπουδὴ, πάντας ὁμοῦ, εἴτε διὰ βίας (86), εἴτε διὰ νόθων δεγ- μάτων εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας μεθ' ἑαυτοῦ καταπον- τίσαι πέλαιος. Ταῦτα οὖν ἐνοοῦντες, παυέσθωσαν μὲν οἱ τῶν αἰρέσεων ἡγεμόνες τὰ κατὰ τῆς ἀληθείας σπείροντες σπέρματα, ἐνοοῦντες ὡς αὐτοὶ μάλιστα πάντων ἐν μεγίστῳ κινδύνῳ σαλεύουσι. Παυέσθωσαν δὲ καὶ οἱ τούτων ἀκροαταί, προλήψαι μόνῃ δουλεύον- τες, καὶ κατὰ τῆς ἀληθείας νεανεισόμενοι, ἵνα μὴ τὸ μέγα καὶ λόγον καὶ νοῦν ὑπερβαῖνον τοῦ Σωτῆρος κατάρθωμα, τότῃ ἦκον ἐφ' ἑαυτοῖς, ἔργῳ ἀποφύγωσι. Παυέσθωσαν δὲ καὶ οἱ τοῖς ὀρθοῖς μὲν δόγμασιν ἐν- Β ἀδρυνόμενοι, διὰ δὲ τῆς κατὰ τὸν βίον ῥαθυμίας ἐλεγ- χόμενοι, ταῦτα δρῶντες, ἀ νόθους αὐτοῦς τῆς εὐσε- βείας φαιτητάς ἀποφαίνει, καὶ μετὰ τῆς ὀρθῆς πί- στειως τὴν ἀρίστην πολιτείαν συγκιρονάτωσαν, ἵνα πάντες ἀκούσωμεν τῆς βασιλικῆς φωνῆς ἡμᾶς ἀνα- κηρυττούσης.

omnes Dominicanam vocem laudes nostras prædicantem audiamus.

XCI. — THEODOSIO PRESBYTERO.

Quoniam in tuis ad me litteris quæsitivi quamnam ob causam Areopagus tribunal illud Atheniense vocaretur, in quo concionem habuit Paulus²²: hoc respondeo hunc locum Idicreo hoc nomen consecutum fuisse, quod Mars illic, ut aiunt, iudicium subierit. Pagus autem esse sublimis locus. In edito enim loco situm erat hoc tribunal. 164 Unde etiam apud nonnullos Pagarchi appellantur, qui oppidulis aut locis quibusdam imperant.

XCH. — EIDEM.

Quandoquidem illud quoque intelligere cupis, cuiusnam sceleris convictus Mars supplicio affectus sit, pudet quidem me narrare, sed tamen exponam. Nam ejusmodi sermo perspicua gentilium refutatio erit. Cum enim eos, quos rerum omnium moderatores atque custodes esse aiunt, nec pudicitiam colere, nec recte atque integre judicare consiterit, multum certe ab eo abfuturi sunt, ut his divinus honor adhiberi debeat. Ac quidem alios, ne sermonem in longius producā, prætermitam (licet alioqui complures proferre queam), unum autem duntaxat commemorabo, qui id, quod abs te quæritur, explanet. Martem Agraulæ, Cæropis filię, usque adeo insano amore exarsisse aiunt, ut cum ejus ætas matrimonii opus nondum ferre posset, ipse tamen, ut erat fervens ac petulans amator, clausum adhuc naturæ folliculum præmature iavaserit. Ac puella quidem, ut narrant, tenero adhuc ætatis flore erat;

ΛΑ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐπειδὴ γέγραφας, τίνας ἔνεκεν Ἄρειος πάγος ἐκαλεῖτο, τὸ ἐν Ἀθήνῃσι δικαστήριον, ἐν ᾧ καὶ ὁ Παῦλος ἐδημηγόρησεν ἀντεπιστέλλω, Ὅτι ὁ Ἄρης, ὡς φασιν, ἐκείτος δίχας ἔδωκε. Πάγος δὲ, ὁ ὑψηλὸς τόπος. Ἐν γὰρ δὲχθῃ τινὶ ἦν ἐκείνο τὸ δικαστήριον· C ὅθεν καὶ Πάγαρχοι καλοῦνται παρὰ τισιν, οἱ τῶν καμῶν ἢ τόπων τινῶν ἀρχόντες.

ΛΒ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ τισιν ἀλοὺς ὁ Ἄρης, δίχην ἔδωκεν, ἐθέλησας μαθεῖν, αἰσχύνομαι μὲν φράσαι, ὅμως δ' οὖν ἐρῶ. Ἐλεγχος γὰρ ἔσται Ἑλλήνων σαφῆς τὰ λεγόμενα. Ὅταν γὰρ, οὓς φασὶ τῶν πάντων διανομεῖς εἶναι καὶ ταμίας, σφθελεῖν, μήτε σωφροσύνην, μήτε τὸ χρῆναι ἔχοντες ὀρθῶς, σχολῆ γ' ἂν εἶεν σεπτοί. Τοὺς μὲν οὖν ἀλλοῦς, ἵνα μὴ μακρὸν ποιήσω τὸν λόγον, παρήσω, καίτοι πολλοὺς ἔχον εἰπεῖν, ἐνὸς δὲ ἐπιμνησθήσομαι μόνου, τοῦ τὸ ζητούμενον παρὰ σοῦ σαφηνίζοντος. Ἀγραυλῆ τῆ Κέκροπος οὕτως ἐξητητηθῆναί φασὶ τὸν Ἄρεα, ὡς μηδέπω τῆς ἡλικίας αὐτῆς δυναμένης παρθενολύτων ἀνασχέσθαι γάμων, θερμὸν ὄντα καὶ ἀκόλαστον ἔραστην, μύοντα ἔτι τὸν κάλυκα τῆς φύσεως παρὰ τὸν καιρὸν βιάσασθαι. Καὶ ἦν μὲν ἡ παῖς, ὡς φασιν, ἀπαλὸν ἔτι τῆς ἡλικίας τὸ σῆθος ἔχουσα. Ὅ δὲ προσκυνεῖσθαι ἀξιῶν, αὐτοσχέδιον νυμφώνα ταύτη ποιεῖ τοῦδαφος, οὐ πειθοῖ τῆς κόρης τὸ θελοῦσιον δειξας,

²² Act. xvii, 22.

VARLÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(85) Cod. Alt., εὐσεβείας. Vers. 27 pro διὰ βίας melius legunt cod. Alt. [et Bavar.] διὰ βίον. Ponit enim duas vias perdendi homines quibus utitur diabolus: pravos mores et falsa dogmata. Priorem

designant illa verba, διὰ βίον, per vitam, solutam nimirum et sceleratam, alteram hæc, διὰ νόθων dogμάτων, per adulterina dogmata. Possint.

οὐ τῶν κυρίων τοῦ δοῦναι τὸν γάμον παρεσχηκότων, ἅβρα καὶ θράσει, γάμων ἐληΐσατο λάφυρα. Συμβιώσας τοῖσιν ἐπὶ πολλῷ, ἐκ ταύτης ἀγει τὴν Ἀλκίπην, ἣν ἔσθεν Ἀλιβρόθιος, ὁ τοῦ Ποσειδῶνος υἱός. Ἀλλὰ δυσχερῆνας ὁ Ἄρης ἐπὶ τῇ ὑβρίσι τῆς θυγατρὸς ἀναιρῶσι τοῦτον, αὐτὸς ἑαυτὸν λαβῶν, ὡς ἐδίασατο τὴν Κέκροπος. Καὶ οὗ μὲν κατὰ τῆς ἐνεγκούσης τὴν βίαν διὰ τὸν γάμον ἐσάλευσεν, οὐδὲ μικρὰς ἑαυτὸν ἄξιον εἶναι μέμψεως ἔδοκίμασεν· ἐπειδὴ δὲ Ἀλιβρόθιος οὔτε τὸ ἄωρον ὑβρίσειν, οὔτε τὴν βίαν τῆς παιθοῦς προετίμησεν, ἀλλ' ἐποίησε συναινεῖν (86) τὴν κόρην τῷ παθεῖν, εἰ μὴ ἡ ἐναλεῖα· αἰδῶς τὸ ἐθελούσιον περιέστελλεν· οὕτως ἄξιον εἶναι κολάσεως παρ' αὐτῶν κέριται, ὡς καὶ διάδοχος καὶ κριτῆς καὶ δῆμιος· αὐτῶν γενέσθαι. Ὡν χάριν ἐπὶ τοῦ Ἄρειου πάγου ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος αἰτιαθεὶς καὶ ἀλοῦς, αὐτὸς μὲν δίκην δέδωκε, τῷ δὲ τόπῳ πρὸς τὸ στηλιτεῦσθαι τὴν αἰσχύνην τοῦνομα καταλέλοιπε (87). censuit, ut et accusator, et iudex, et carnifex ipsius accusatus atque convictus, ipse quidem supplicio affectus est, loco autem, ad sempiternarum vesaniam infamiam ipsi inurendam, nomen reliquit.

ΛΓ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Πολλάκις ἐθαύμασα τὴν ἄγνοιαν (88) τῶν πίστεως μὲν πέρι καὶ πολιτείας ἀρίστης μηδένα ποιουμένων λόγον, ἐκεῖνα δὲ πολυπραγμονούντων καὶ ζητούντων, ἃ μὴ εὐρεῖν οἶδόν τε, καὶ τὸ θεῖον παροξύνει ζητούμενα. Ὅταν γὰρ ἄπερ ἡμᾶς οὐκ ἠθέλησεν εἰδέναι, ταῦτα βιαζώμεθα μανθάνειν, οὕτε εἰσώμεθα, (πῶς γὰρ θεοῦ μὴ βουλομένου;), καὶ τὸ κινδυνεύειν ἡμῖν ἐκ τοῦ ζητεῖν περιέεται μόνον. Ἐξίσταντες τοῖσιν, ὡς ὑπερφυῖ καὶ μηδαμῶθεν ἀλώσιμον, τὴν περὶ τούτων βάσανον, καὶ εἰς τὸν τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας καταφυγόντες λιμένα, ἐκεῖθεν ἑαυτοὺς τὴν ἀσφάλειαν πορίζομεθα.

ΛΔ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Καὶ το μὴ μεταγινώσκειν πταίνοντα, ὀλέθριον· καὶ τὸ ἀπογινώσκειν, ὀλεθριώτερον. Τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ ῥαθυμίας, τὸ δὲ ἀπὸ ἀναληγσίας φύεται. Ὅσῳ δὲ ἀναληγσία ῥαθυμίας χαλεπώτερον, τοσούτων ἀπόγνωσις ῥαθυμίας ἀργαλεώτερον. Τὸ μὲν γὰρ ἀνήκεστόν ἐστι κακόν· τὸ δ' εἰς θεραπείαν βαδίζειται. Ἐπειδὴ τὸ μὲν κρίσεώς ἐστι διεσφαρμένης· τὸ δὲ παραλογισμοῦ καὶ ἀπάτης. Τί τοῖσιν ἡμῖν ἐγκαλεῖς ὡς ἀμελοῦσι, καὶ μὴ χαράττουσι πρὸς τὸν ἐσθλαῖον Ζώσιμον γράμματα, ἐκεῖνου δὴ τοῖς ἀργαλεωτάτοις βαπτισθέντος κακῶς, ῥαθυμῶς τε καὶ ἀναληγσία; Οὐκ ἡμελήσαμεν, ὡ βέλτεστα, ἀλλὰ παρὰ πολλῶν τούτου ἔνεκεν πολλάκις παρορηθέντες κεκμήκαμεν, καὶ λόγων καὶ προσηπῆ, καὶ ἀπειλῆ, καὶ ἐπαγγελίᾳ,

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(86) Col. Vat. 649 pro συναινεῖν scribit συναιρεῖν. Vers. seq. barbaram lectionem ἡ ἐναλεῖα· αἰδῶς, corrige ex codd. Vat. 649 et Alt., ἡ ἐν θηλειᾷ αἰδῶς. Vers. iude 3 pro αὐτῶν iidem codd. scribunt αὐτῷ. POSSIN.

(87) De cæde quatuor omnino iudicia erant Athe-

ille autem, qui divinos honores sibi adhiberi postulabat, pavementum ei extemporanei cujusdam thaliami loco efficit, atque cum nec verborum blanditiis puellæ voluntatem illexisset, nec ii, penes quos id jus erat, eam illi in matrimonium præbuissem, vi atque audacia nuptiarum spolia tulit. Cum igitur diasturam cum ea vitæ consuetudinem habuisset, Aleippen ex ea sustulit qua Halirrothius Nepteni filius positus est. At vero Mars filiae contumeliam infenso animo ferens, eum interfecit: non animadvertens ipse, quod Cecropis filiae vim attulisset. Et quidem ob vim Agraulæ adhibitam, ne levi quidem reprehensione dignum se esse iudicavit: postquam autem Halirrothius nec ante matrem ætatem puellæ stuprum intulit, nec vim illecebris ac persuasioni prætulit, verum effecit, ut nisi effusus genis pudor voluntatem obtulisset, assensum libidini præberet, usque adeo eum supplicio dignum esse fieret. Quo nomine apud Areopagium a Neptuno accusatus atque convictus, ipse quidem supplicio affectus est, loco autem, ad sempiternarum vesaniam

XCH. — THEÓDOSIO SCHOLASTICO.

Sæpenumero eos miratus sum qui cum fidei atque optime vitæ curam nullam gerant, ea quærunt ac sollicite investigant, quæ nec inveniri possunt, et cum quæruntur, divinam iram concitant. Nam cum ea, quæ Deus nobis minime nota esse voluit, tanquam per vim scire contendimus, nec eorum scientiam consequemur (quonam enim modo, Deo nolente?), atque ex huiusmodi investigatione præter periculum nihil percipimus. Quamobrem huiusmodi rerum explorationem, 165 ut natura nostra præstantiorem, capiumque omnem excedentem, missam facientes, atque ad rectæ fidei optimeque vivendi rationis portum confugientes, hinc nobis securitatem comparemus.

XCIV. — ISIDORO PRESBYTERO.

Et admissio delicto pœnitentia minime duci, perniciosum est; et desperatione afflxi perniciosius. Illud enim a segnitie ac quæcordia manat: hoc a stupore atque indolentia. Quamto autem stupor socordia gravior est, tanto quoque desperatio negligentiam gravitate superat. Ille enim inmedicabile malum est: huic ad medicinam aditus patet. Quandoquidem ille depravati atque corrupti iudicii est; hæc autem circumscriptionis et imposturæ. Quamobrem ne nos accuses, ut incuria laborantes, atque ad miserum Zosimum litteras minime eudentes, cum ille duobus his molestissimis vitiis depressus sit, nempe socordia et stupore. Non enim incuria laboravimus, optime vir, verum a multis hac de causa

nis, ut docet Julius Pollux in *Onomastico* et Heliadius in *Chrestomathia*, ut eum refert Photius *Bibliothecæ* pag. 874. RITT.

(88) Verba τὴν ἄγνοιαν supplementur ex codd. Vatican. et Alt. apud Possinum. EDIT. PATR.

persæpe incitati, indomitam illam feram, et ser-
mone, et cohortatione, et minis, et pollicitatione,
et suppliciis ad defatigationem usque monuimus.
Verum, ut apparet, illud minime animadvertimus,
nos Æthiopem dealbare, dæmonemque humana forma
præditum ad mansuetudinem et lenitatem pertra-
here. Quamobrem istud compertum habens, nos ni-
hil quidquam, quod ad officium nostrum pertineat, nec prætermisisse, nec prætermisuros esse, tuas
ipsi preces largire. Sic enim fortasse ex tanta insania emerget.

XCIV. — EIDEM.

His quidem ignosci merito queat, qui per lenita-
tem ad majora peccata haudquaquam erudiuntur.
Eos autem pœna subsequi debet, qui ex lenitate
nihil emolumentum percipiunt. Atque hæc hactenus.
Quoniam autem scripsisti, tibi quidem in animo
esse de prophetis quibusdam vocibus me interro-
gare, verum id facere minime audere, illud rescribo,
me infenso animo in te futurum, si te quæ percon-
tari velis, reticere sensero.

XCVI. — TIMOTHEO LECTORI.

Apparet te divini viri Pauli verbis obtemperare,
mentemque lectioni attentam habere. Ac propterea
ipse quoque id quod abs te propositum est, expla-
nare conabor. Quæсивisti enim quonam pacto cum
rex Balthasar in ipsa nocte oppressus fuerit, his
verbis usa sit Scriptura: « Et dixit Balthasar, et
indutus est Daniel purpura, et circumdata est tor-
ques aurea collo ejus, et prædicatum est de eo quod
haberet potestatem tertius a rege ²². » Existimo
igitur, posteaquam divina sententia, coortis jam te-
nebris, in pariete sculpta fuerat (hoc enim verba
illa indicant, *contra candelabrum*), rex autem ve-
hementer **166** conturbatus ac metu fractus ac dis-
solutus erat, regina porro de mentis gradu detur-
bata, ob regis dissolutionem consuetam, suæque di-
gnitati consentaneam modestiam aspernata, in con-
vivium nocte adhuc vigente insuluit, divinum ora-
culum a sapientissimo Daniele expositum fuisse, eum-
que purpura festimam ac torque donatum, inspec-
tante omni exercitu, iisque qui magistratum gere-
bant (non enim dubium quin sapientiæ præmia in
promptu essent), atque ipsis præsentibus promul-
gatum, quod tertius in regia dignitate jam futurus
esset, hoc est, post ipsum ac reginam. Quod si quis
id in frequenti foro ac non in aula regia promulgari
debuisset dicat, illud sciat, ea quæ in regis aulis
sunt, ubique etiam vim obtinere. Ea enim divinitus
immissa sententia quæ intus confirmatur, ubique
vim obtinere consuevit. Quin illud fortasse verisi-
millius est, præconium illud litteris quoque consi-
gnatum fuisse. Illud porro, quod in palatio factum
fuerat, ac jam jamque ubique futurum erat, atque

καὶ κολάσει νοουθετοῦντες τὸ ἀμελιχτον ἐκεῖνο θη-
ρίον. Καὶ ὡς ἔοικεν, ἐλάβομεν Αἰθίοπα σμήχοντες,
καὶ ἀνθρωπόμορφον δαίμονα εἰς ἡμερότητα ἐκδιό-
ζεσθαι φιλονεικοῦντες. Εἰδὼς τοίνυν, ὡς τῶν εἰς
ἡμᾶς ἡκόντων οὐδὲν οὔτε παρελείφθη, οὔτε παρα-
λειφθήσεται, τὰς σὰς αὐτῷ χάρισαι προσευχάς. Τάχα
πως ἀνενέγκοι ἐκ τῆς τοσαύτης μανίας.

LX. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ἡ μὲν συγγνώμη ἐκείνοις νέμεσθαι (89) ἀν εἰ
δικαία, τοῖς μὴ διὰ χρηστότητος εἰς μείζονα παιδο-
τριβομένοις πταίσματα. Ἡ δὲ κόλασις ἔπεσθαι
ὀφείλει τοῖς ὑπὸ τῆς χρηστότητος μὴ ὠφελουμένοις.
Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Ἐπειδὴ δὲ γέγραφας
βούλεσθαι μὲν περὶ ῥήσεων προφητικῶν πυθέσθαι,
μὴ τολμᾶν δὲ ἀντεπιστέλλω, ὅτι ἀπεχθοίμην ἀν
σοι, εἰ αἰσθοίμην σιγῶντα ἃ ἔρεσθαι βούλοιο.

LXV. — ΤΙΜΟΘΕῶ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Ἔοικας πεπεισθαι τῷ θεσπισίῳ Παύλῳ, καὶ τῇ
ἀναγνώσει προσέχειν τὸν νοῦν. Διὸ δὴ καὶ αὐτὸς
σαφηνίσαι τὸ παρὰ σοῦ προβληθὲν πειράσομαι.
Ἔφησ γάρ· Πῶς, εἶγε ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ ἀπέθανε Βαλ-
τάσαρ ὁ βασιλεὺς, ἔφη ἡ Γραφή· « Καὶ εἶπε Βαλτά-
σαρ, καὶ ἐνέδυσαν τὸν Δανιὴλ πορφύραν, καὶ τὸν
μανιάκην τὸν χρυσοῦν περιέθησαν περὶ τὸν τράχηλον
αὐτοῦ· καὶ ἐκήρυξαν περὶ αὐτοῦ, εἶναι αὐτὸν ἄρχοντα
τρίτον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ; » Οἶμαι τοίνυν ὅτι ἐπει-
δὴ ἡ μὲν θεία ἀπόφασις σκότους ἦδη τυγχάνοντος
ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐχαράχθη (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, *κατ-
ἐναντι τῆς λαμπάδος*)· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐταράχθη σφόδρα
καὶ παρελύθη ὑπὸ τοῦ φόβου· ἡ δὲ βασίλισσα ἐκ-
κρουσθεῖσα τῶν λογισμῶν διὰ τὴν τοῦ βασιλέως πα-
ράλυσιν, ἀμελήσασα τῆς συνήθους καὶ πρεπούσης
εὐκοσμίας, εἰσεπέδησεν εἰς τὸ συμπόσιον ἐτι νυκτὸς
οὔσης· τὸ θεῖον θέσπισμα ἐρμηνεύεσθαι παρὰ τοῦ
σοφωτάτου Δανιὴλ· καὶ τῇ μὲν πορφύρᾳ καὶ τῷ
περιαυχενίῳ παραχρήμα τετιμηθεῖσαι, παρεστῶσης
πάσης τῆς στρατιᾶς καὶ τῶν ἐν τέλει (προὔκειτο
γὰρ δῆλον ὅτι τῆς σοφίας τὰ γέρα), τὸ δὲ κήρυγμα
γεγενῆσθαι ἐπὶ τῶν παρόντων, ὅτι τρίτος ἔσται ἐν
τῇ βασιλείᾳ, τουσέσσι, μετ' αὐτὸν καὶ τὴν βασιλῖδα.
Εἰ δὲ, Πληθούσης ἀγορᾶς, εἴποι τις, ἐχρῆν γενέσθαι,
καὶ οὐκ ἐν τοῖς βασιλείοις· εἴποιμεν ὅτι μάλιστα
μὲν τὰ ἐν τοῖς βασιλείοις (90) γενόμενα, καὶ παντα-
χοῦ κυροῦνται. Ἡ γὰρ ἔνδον κυρομένη θειοτάτη
ψῆφος, πανταχοῦ κρατεῖν πέφυκεν. Ἴσως δὲ μᾶλλον
εἰκόσ· καὶ ἐν γράμμασι διατετυπῶσθαι. Τὸ δὲ ἐν τοῖς
βασιλείοις γεγεννημένον, ὅσον οὐδέπω καὶ ἐπὶ πάν-
των ἐσόμενον, μᾶλλον δὲ καὶ πεπληρωμένον τῇ κρί-
σει τοῦ προτάξαντος, ὡς γεγονὸς ὁ ἱστοριογράφος

²² Dan. v, 29.

VARLÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(89) Pro νέμεσθαι scribunt νεμεῖσθαι codd. Vat. 649 et Altaemisis. Possim.

(90) Verba, εἴποιμεν ὅτι μάλιστα μὲν τὰ ἐν τοῖς

βασιλείοις, quæ prorsus illic quadrant, addimus ex Vat. 649 et Alt. Edit. Patr.

ἔθηκε. Διὸ δὴ καὶ Δαρσίος ὁ Μῆδος, ὁ τὸν τύραννον Α
διαβεξάμενος, οὐδὲν ἀγνοήσας τῶν γεγενημένων, τῆς
ἀνωτάτω τιμῆς αὐτὸν ἠξίωσεν.

ΛΖ'. — ΑΛΥΠΙΩ.

Ἦτος ἀγνοεῖς, ὅτι οὐδέποτε ἄπορον ἀπὸρῶ λύεται·
ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὁμολογουμένων τὴν πίστιν τῶν ἀμφι-
σθητουμένων (91) λαμβάνειν εἰώθαμεν.

ΛΗ'. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ὀρέγονται μὲν ἀρετῆς, τὴν
δὲ ἐπ' αὐτὴν φέρουσαν ὁδὸν ὀκνοῦσιν λέναι. Ἄλλοι δὲ
οὐδ' ἀρετὴν εἶναι ἠγούνται. Χρῆ γοῦν, τοὺς μὲν πε-
πεισθαι (92) τὸν ὀκνον ἀποθέσθαι, τοὺς δὲ διδάξαι, Β
ὅτι ὄντως ἀρετὴ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ.

ΛΘ'. — ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐπιθεὶ, ὡς γέγραφας Ἰουδαίος τις ἀπαιδευσίας
ἀνάπλευς, ὡς ὑπερβολὴν καταγνοῦς τοῦ εἰρηκτότος
θελοῦ εὐαγγελιστοῦ, « Οὐδ' αὐτὸν αἶμαι τὸν κόσμον
χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία, » πράγματά σοι πα-
έσχεν· ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης,
ἦν καὶ αὐτὸς ἐγκρίνει καὶ θεῖαν ἠγεῖται, τὰ ὑπερ-
βολικῶς εἰρημένα εἰς μέσον ἀγαγεῖν, ἵνα εἰδῆς ἐκεῖνος,
ὅτι καὶ ὁ εὐαγγελιστῆς τῆ Παλαιᾶ ἐκεῖνη ἐπόμενος
Γραφῆ, γέγραπεν ἂ γέγραφε. Τί οὖν γέγραπται, μά-
θωμεν. Περὶ μὲν τῶν πόλεων τῶν Χανααναίων, « Πόλεις
τετεχεισμένοι ὑπάρχουσιν ἕως τοῦ οὐρανοῦ· περὶ δὲ
τῆς γῆς αὐτῶν λέλεκται, ἡ γῆν ῥέουσιν γάλα καὶ μέλι. C
Περὶ δὲ τῶν πλεόντων, « Ἀναβαίνουσιν ἕως τῶν οὐρα-
νῶν, καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων. » Ἐρμηνεύ-
τω τοιγαροῦν ἐκεῖνος ταῦτα ὁ ἀγροικόσοφος (93), μὴ
καταφεύγων εἰς θεωρίαν, μηδὲ τροπολογεῖν πειρώμε-
νος, ἀλλ' αὐτὰ φράζων τὰ πράγματα. Εἰ δ' οὐ δύ-
ναται (ἀνάγκη γὰρ αὐτὸν λέγειν ἢ ὑπερβολικῶς εἰ-
ρησθαι, ἢ ἐρμηνείας δεῖσθαι), τίνας ἐνεκεν ἀμαθίας
ἐσχάτης καθ' ἑαυτοῦ δεῖγμα φέρων ἔδοξεν ἐπιλαμ-
θάνεσθαι τοῦ εὐαγγελιστοῦ, τοῦ καὶ εἰ δόξαντος
ὑπερβολῆ κεχρησθαι κολάσαντος αὐτὴν, διὰ τοῦ εἰ-
ρηκέναι, Οἶμαι; Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀκρατός ἐστιν ἡ ὑπερ-
βολή, ἐνταῦθα δὲ καὶ κεκραμένη. Οὐ γὰρ ἀφῆκεν
αὐτὴν ἀπλῶς, ἀλλ' ἐκόλασεν. Ὁ δὲ τὰς ὑπερβολὰς
κολάζων, δύο ποιεῖ· καὶ τὸν ἑαυτοῦ δεικνύει πόθον, D
καὶ τῆς ἀληθείας ἄπτεται. Εἰκόξ δὲ μηδὲ ὑπερβολικῶς
εἰρησθαι. Οὐ γὰρ ἐῤῥέθη, πολλὰ καὶ ἄλλα σημεῖα
πεποιηκέναι τὸν Ἰησοῦν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀλλὰ
ἀδιορίστως πεποιηκέναι. Ἔστι δὲ αὐτοῦ ἄλλα τὰ
ἔργα τοῦ κόσμου πρεσβύτερα, ἅτινα οὔτε γραφῆ,
οὔτε βιβλίοις παραδοθῆναι οἶόν τε, οὐ μόνον διὰ τὸ

adeo per ejus qui imperarat, judicium completum
fuerat, historiographus tanquam factum posuit.
Unde etiam Darius Medus, qui tyranno successit,
cum nihil eorum, quæ contigissent, ignoraret, eum
summo honore affecti.

XCVII. — ALYPIO.

Illud fortasse ignoras, id quod dubitationem ha-
bet, alia dubitatione minime unquam dissolvi : ve-
rum nos ab iis rebus quæ in confesso sunt, contro-
versarum solutionem quærere solere.

XCVIII. — LEONTIO EPISCOPO.

Plerique homines virtutem quidem expetunt :
verum iter illud quod ad eam ducit, tenere gravan-
tur. Alii autem virtutem ne quidem esse existimant.
Operæ pretium igitur est tuis quidem, ut segnitiam
excutiant, persuadere ; hos autem docere, virtutem
vere virtutem esse.

XCIX. — APHRODISIO PRESBYTERO.

Quoniam Judæus quidam, ut ad me scripsisti,
inscitiae plenus divinum evangelistam, quod his
verbis usus sit : « Ne ipsum quidem mundum capere
posse arbitror eos qui scriberentur libros²⁴, » hy-
perbolice locutionis damnans, negotium tibi faces-
sivit : operæ pretium est ex Veteri Testamento, quod
ipse quoque probat, ac divinum existimat, ea, quæ
per hyperbolen dicta sunt, in medium producere,
ut ille intelligat, evangelistam quoque Veterem il-
lam Scripturam sequentem, ea scripsisse, quæ scrip-
psit. Quidnam igitur scriptum sit, discamus. De
Chanæanais quidem urbibus : « Urbes muro cinctæ
sunt usque ad cælum²⁵ ; » de terra autem eorum
dictum est : « Terram fluentem lacte et melle²⁶. »
Denique de navigantibus : « Ascendunt usque
ad cælum, et descendunt usque ad abyssos²⁷. »
Hæc igitur ille rustice sapiens exponat, 167 non
ad allegoriam confugiens, nec moralem sen-
sum afferre studens, sed res ipsas explicans.
Quod si non potest (necesse est enim ut vel hæc
hyperbolice dicta esse fateatur, vel interpretatione
opus habere), quid est, quamobrem extremæ insci-
tiæ adversum se argumentum præbens, evangeli-
stam carpat, qui etiamsi hyperbolen adhibuisse vi-
deatur, eam tamen mitigavit, dum dixit, *puto* ?
Etenim illic quidem mera est hyperbole : hic au-
tem temperata. Nec enim eam simpliciter dimisit,
sed castigavit ac lenivit. Porro qui hyperbolas ca-
stigit, duplicem rem facit : nam et cupiditatem
suam indicat, et veritatem attingit. Quin illud
quoque probabile est, ne hyperbolice quidem hoc
dictum esse. Nec enim dictum est Jesum multa

²⁴ Joan. XXI, 25. ²⁵ Dan. III, 5. ²⁶ Exod. III, 18. ²⁷ Psal. CVI, 26.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(91) Codd. Vat. 649 et Alt. verba tua in πίστιν
τῶν ἀμφισθητουμένων nobis suggerunt qua in edito
deceat et interprets habuerat. EDIT. PATR.

(92) Cod. Vat. 649 pro πεπεισθαι legit πείσαι.

Possin.

(93) Ὁ ἀγροικόσοφος. Ὁ ἀπαιδευσίας ἀνάπλευς,
ut supra initio eum vocavit. Vide infra lib. IV, ep.
162. RITT.

quoque alia signa in hoc mundo fecisse, sed indefinito, fecisse. Sunt autem alia ipsius miracula hoc mundo antiquiora, quæ quidem nec scripto, nec libris tradi possunt, non modo propter multitudinem et magnitudinem, sed etiam quia sermonis et mentis vim superant. Quis enim cælestium agnium naturam, ordinem, ornatum, concordiam, concinnitatem, charitatem, pacem referre poterit, aliaque omnia, quæ ne enumerando quidem recenseri possunt? Quod si etiam hoc dictum de dogmatum magnitudine et summitate quispiam accipiat, a vero minime aberrabit. Ac quidem apostoli ea, quæ ceperunt, litteris complexi sunt, velut Petrus apostolici chori præsul, in eo libro, quo res suas gestas narrat, aperte pronuntiavit. Quæ cepimus, scripsimus: et mundus ne ea quidem, quæ scripta sunt, capere poterit. Nam nec avarus de voluntaria inopia sermonem cepit; nec lascivus eum, qui de pudicitia erat; nec alienorum bonorum raptor eum, qui de iustitia; nec crudelis eum, qui de humanitate; nec iracundus eum, qui de mansuetudine. Si igitur, quæ apostoli ceperunt, mundus minime cepit (idque et Christus clamat his verbis utens, « Sermo meus non capit in vobis⁸⁸ ») et Paulus, cum ait, Capite nos⁸⁹), quæ ne apostoli quidem fortasse ceperunt, quonam tandem modo mundus ea cepisset? Per mundum autem, hominum turbam, mundanarum et terrenarum rerum admiratione percussam intelligit: de qua dictum est, « Et mundus eum non cognovit⁹⁰ ». Hic porro mundus, non locorum, sed morum, non ob litterarum multitudinem, sed ob rerum magnitudinem, ea minime capit.

C. — PAULO.

Quid tu, cum teipsum ignores, o homo, quæ supra te sunt, quaeris? Quid autem dico teipsum? Uanum eorum quæ in manibus sunt, mihi expone. Ac tum ea, quæ supra te sunt, curiosius inquirentiam, hæc accusabo. Ignis ille a quo artes scaturiunt, non modo a ferro, **168** ære et lapidibus, sed etiam ab aquis et lignis naturæ vi exsilit. Hoc ergo miraculum mihi expone: lignone insitus est? qui igitur illud non absorbit? At non iusitatus est: quonam igitur modo ex eo creatur? Cum igitur ignis, siue quo nihil pene quod alicujus pretii sit, homines machinatur (nam et frigori succurrit, et tenebras propulsat, et ad omnem artem ac scientiam adjumento est), nemo explicare queat, quonam pacto in lignis quidem delitescit, nec tamen ea ab-

⁸⁸ Joan. viii, 37. ⁸⁹ II Cor. vii, 2. ⁹⁰ Joan. i, 10.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(94) Post κόσμος continuo subijunge, τόπων, ἀλλὰ τόπων, et dele quæ in edito sunt, οὐ τόπων, ἀλλὰ τρόπων. Sic hunc locum emendatum exhibent ambo sæpe memorati codd. POSSIN.

(95) Nota hic ignem ex lignis exsipientem, inter sese videlicet attritis quoad calescant atque ignescant. Ita olim apud Romanos oportebat reparare ignem Vestalium, si forte (quod piaculum apud ipsos grande erat) culpa virginum Vestalium, τῶν ἀεὶ παρθένων, extinctus fuisset. De quo ita Festus: « Mos erat tabulas salicis materiæ tam diu tere-

α πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὑπὲρ λόγον καὶ νοῦν εἶναι. Τίς γὰρ δυνήσεται διηγήσασθαι τῶν οὐρανῶν δῆμων τὴν φύσιν, τὴν τάξιν, τὴν εὐκοσμίαν, τὸν ῥυθμὸν, τὴν ἐμμελείαν, τὴν ἀγάπην, τὴν εἰρήνην, καὶ τὰλλα πάντα ἅπερ οὐδ' ἀριθμῆσαι δυνατόν; Εἰ δὲ καὶ εἰς δογματῶν τις μέγεθος καὶ ἀκρότητα ἐκλάβοι τὸ εἰρημένον, οὐκ ἂν διαμάρτοι τῆς ἀληθείας. Οἱ μὲν οὖν ἀπόστολοι, ἃ ἐχώρησαν ἔγραψαν, καθὼς Πέτρος ὁ κορυφαῖος τοῦ χοροῦ ἐν ταῖς ἑαυτοῦ πράξεσι σαφῶς ἀπεφήνατο. Ἄ ἐχώρησαμεν, ἐγράψαμεν· ὁ δὲ κόσμος οὐδὲ τὰ γραφέντα ἐχώρησεν. Ὁ γὰρ φιλοχρημάτος οὐκ ἐχώρησε τὸν περὶ τῆς ἀκτημοσύνης λόγον· οὐδ' ὁ λάγνος τὴν περὶ σωροσύνης· οὐχ ὁ πλεονέκτης τὸν περὶ δικαιοσύνης· οὐχ ὁ ὑπὲρ τὸν παρὲ φιλανθρωπίας· οὐχ ὁ θυμώδης τὸν περὶ πραότητος. Ἐφ' τοίνυν ἃ οἱ ἀπόστολοι ἴσως ἐχώρησαν, ὁ κόσμος οὐκ ἐχώρησε (καὶ βοᾷ ὁ μὲν Χριστὸς, ὅτι: Ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν· » ὁ δὲ Παῦλος, Χωρῆσατε ἡμᾶς)· ἃ μὲν οἱ ἀπόστολοι ἴσως ἐχώρησαν, πῶς ἂν ὁ κόσμος ἐχώρησε; Κόσμον δὲ καλεῖ, τὸν περὶ τὰ κοσμικὰ καὶ γήινα πράγματα ἐπισημένον ὄγκον· περὶ οὗ ἐβρόθη· « Καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. » Οὐ χωρεῖ δὲ ὁ εἰρημένος κόσμος (94)· οὐ τόπων, ἀλλὰ τρόπων· οὐ διὰ πλῆθος γραμμάτων, ἀλλὰ διὰ μέγεθος πραγμάτων.

C

P. — ΠΑΥΛΩ.

Τί τὰ κατὰ σαυτὸν ἀγνοῶν, ἄνθρωπε, τὰ ὑπὲρ σαυτὸν ζητεῖς; Καὶ τί λέγω τὰ κατὰ σαυτὸν; Ἐν τῶν ἐν χερσὶ μοι ἐρημνευσον, καὶ τότε τὰ ὑπὲρ σαυτὸν πολυπραγμονοῦντα οὐκ αιτιάσομαι. Τὸ πῦρ ἀφ' οὗ πηγάζουσιν αἱ τέχναι, οὐ μόνον ἀπὸ σιδήρου καὶ χαλκοῦ καὶ λίθων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὑδάτων καὶ ξύλων ἐκπηδῶν πέφυκε (95). Διήγησαι οὖν μοι τὸ θαῦμα· ἄρ' ἔγκειται τῷ ξύλῳ; καὶ πῶς οὐκ ἀναλίσκει τοῦτο; Ἄλλ' οὐκ ἔγκειται· πῶς οὖν ἐξ αὐτοῦ τίκτεται; Εἰ τοίνυν τὸ πῦρ, οὐκ ἄνευ σχεδὸν οὐδὲν ἀξιόλογον μηχανῶνται ἄνθρωποι (ἐπικούρουν γὰρ ὅστι ψύχους, σκότου δ' ἀλεξιφάρμακον, συνεργῶν δ' εἰς πᾶσαν τέχνην καὶ ἐπιστήμην), οὐδεὶς δύναται φράσαι πῶς ἐμφωλευεῖ μὲν ταῖς ὑλαῖς, οὐκ ἀναλίσκει δὲ ταύτας· ὅταν δ' εἰς τὸ ἐξω πηδῆσθαι, ἀναλωτικὸν γίνεται τῶν τεκνου-

hrare, quousque exceptum ignem cribro æneo virgo in ædem ferret. » Meminit hujus rationis ignem elicendi ex attritu et terebratione lignorum etiam Simplicius Comment. in Aristol. lib. iii de cælo: Ἐπὶ ξύλων δὲ πῦρ ἐχθάλλουσι, θάτερον τῶν ξύλων, ὡς τέρετρον, ἐν θατέρῳ περιστρέφοντες. Ignem, inquit, e lignis excutiunt, alterum lignorum tanquam terebram in altero circumvertentes. Est etiam alia ratio ignis caelitus ex radiis solaribus devocandi opere speculi igniarii. RITT.

σὼν ὑλῶν · πέπαυσο ἐκεῖνα περιεργαζόμενος, ἢ μήτε A
ἐφικτὰ ἐστὶ, μήτε εἰ ἐφικτὰ ἦν, μέγα τι συντελεῖσαι
πρὸς ἀρετὴν ἠδύνατο. Τί γὰρ πρὸς ἀρετὴν συμβα-
λεῖται (96) τὸ περιεργάζεσθαι ἡλίω δρόμον, καὶ
σελήνης κύκλον, καὶ ἀστέρων θέσιν, καὶ γῆς σχῆμα
καὶ διάστημα, καὶ ὅσα ἄλλα οἱ δοκίμοι πολυ-
πραγμονοῦντες, τῆς μὲν ἀληθείας καὶ τῆς τῷ ὄντι
σοφίας διήμαρτον, εἰς ἀδολεσχίαν δὲ τὸν βίον ἐδαπά-
νησαν ;
a veritate quidem et vera sapientia exciderunt, in
nugis autem et sermonum ineptiis vitam consum-

sumit, cum autem foras prosilierit, materias eas,
ex quibus procreatus est, absumit : desine, quæso,
ea perscrutari, quæ nec comprehendi possunt, nec
si possent, magnam aliquod momentum ad virtu-
tem afferre possent. Quid enim ad virtutem allatu-
rum est, si quis solis cursum, et lunæ orbem, et
stellarum situm, et terræ figuram ac spatium in-
quirendum suscipiat, aliaque omnia, quæ homines
suo iudicio sapientes et eruditī, curiose indagantes,
suo iudicio sapientes et eruditī, curiose indagantes,

PA'. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠῸ.

Πρὸς ἱερεῖς εὐδοκίμους.

Ἐπὶ τῆς σῆς, ὦ σοσιώτατε, εὐαρχίας, οὐθ' ὁ πλού-
σιος ἐπὶ λύμῃ τῶν ἄλλων κέκτηται τὴν τῶν χρημά- B
των ἰσχύν, οὐθ' ὁ πένις συμβιούς, διὰ τὴν πτωχείαν
βυτέρηται (97) τῆς ἰσηγορίας. Ἄλλ' ὁ μὲν περιουσί-
δικαίων ὠχυρωμένος, τὸν τῆς ἀληθείας κερτῆσθαι
νομίσσεται θησαυρόν · ὁ δὲ τούτων ἐνδεής, κἄν τοὺς
Κροίσου ἔχη θησαυροὺς, πένης εἶναι κέρτται · καὶ
ὅτε λόγος δύναται τὴν ἀδέκαστον φρόνησιν ἀφέλκει
τῆς ὀρθῆς κρίσεως, ὅτε βήτορος δεινότης κατασο-
φίζεται τὴν ἀλήθειαν · ἀλλ' ἀκλινῆς ἔστηκεν ἡ σὴ ψυ-
χή, καθάρῃ τὸ δίκαιον τοῖς κρινόμενοις βραβεύουσα.
Τοσοῦτος δ' ὢν ἐν ταῖς ψήφοις, τῇ φιλανθρωπίᾳ πλέον
σαυτὸν νενίκηκας, ἢ ὅσῃ δικαιοσύνη τοὺς ἄλλους
ὑπερηκόντισας. Διὸ καὶ καταθρηνοῦσιν ἑαυτὰς αἱ
πόλεις αἱ τυραννοῦμεναι, ὡς μίᾳ τυγχάνει καὶ ἡ
Πηλουσιωτῶν. Τῶν γὰρ ἐναντίων περῶμεναι, τοὺς
μὲν ὑπὸ σοὶ τελούοντας μακαρίζουσι, ἑαυτὰς δὲ ταλα- C
νίζουσιν. Ὁ γὰρ μικρὸν τιμωριῶν ἄξιος, εἰ χρήματ'
ἔχει, ἀπόβλεπτος παρ' ἐκείνοις καὶ περιμάχηςτος. Ὁ
δ' ἀρετῇ κομῶν, εἰ πάνθ' εἴη, οὐ μόνον ἐν τοῖς ἀτί-
μοις τελεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐπιβουλεύεται. Ἐν δὲ ταῖς κρί-
σεσιν ὅπου ὁ χρυσὸς ῥέπει, ἐκεῖ καὶ ἡ ψῆφος νεύει ·
ἐδὲ μὲν δίκαιον ἀδικεῖται, ἢ δ' ἀδικία κρατεῖ καὶ παρ-
οινεῖ. Εὐξαι τοίνυν ἢ τοὺς τοιοῦτους λυμεῶνας μετα-
γνῶναι, ἢ τοὺς ὑπηκόους ἐλευθερωθῆναι.

aique in omne contumeliæ genus prorumpit. Quæ
ad meliorem mentem se convertant, aut ii, qui ipsis subsunt, in libertatem asserantur.

PB'. — ΑΜΜΩΝΙῸ.

Ἐπειδὴ οὐκ ἔξω ὑποψίας εἶναι δοκεῖ ἡ ἀγὰν φιλία,
κρινάσθω τῷ θεῷ φόβῳ, ἢ ἀμφότερα βρῆν ἐν ἡμῖν, D
καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος, καὶ ὁ τῶν φίλων πόθος · ὁ μὲν
τὰς πονηρὰς ὑποψίας ἐξοστρακίζων · ὁ δὲ τὴν ἀγά-
πην, τὴν πάντων τῶν ἀγαθῶν μητέρα τίττων. Ὅταν
γὰρ κακραμένον φόβῳ Θεοῦ τὸν πόθον ἔχωμεν, πάντ'
ἐν ἡμῖν βλαστάνει τὰ ἀγαθὰ.

PG'. — ΘΕΟΔΩΡῸ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῸ.

Ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων οὐ σώζει τὸν
ἄνθρωπον.

Ὅτι ὁ δεινότητι καὶ δυνάμει λόγων, ὦ σοφῆ, τάλη-

CI. — ΗΕΡΜΟΓΕΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠῸ.

Ad probos sacerdotes.

In probō tuo imperio, vir sanctissime, nec dives
B ad aliorum perniciem pecuniarum vim possidet,
nec qui in paupertate vivit, causæ ex æquo di-
cendæ potestate ob egestatem privatior : verum is
quidem, qui juris et æqui opibus munitus est, ve-
ritatis thesaurum possidere iudicatur ; qui autem
his caret, etiamsi Cræsi thesaurus habeat, inops
esse censetur : ac neque sermonis facultas incorru-
ptam prudentiam a recto iudicio abstrahit, nec
oratoris eloquentia veritatem eludit, verum omnia
tua firma consistit, purum jus iis, qui in iudicium
adducti sunt, tribuens. Porro cum in ferendis
sententiis talis sis, benignitate rursus magis te-
ipsum superasti, quam quantum iustitiæ hæde
alios præteris. Ac propterea vicem suam higent
alios præteris. Ac propterea vicem suam higent
urbes eæ, quæ tyrannide opprimuntur : quarum
una est Pelusium. Etenim contraria experientes,
eos quidem qui tibi subsunt, beatos iudicant, se
autem miseros et infelices. Nam qui excentis sup-
plicibus dignus est, si opes habeat, conspicuus apud
illos et potens est : qui autem virtute floret, si
pauper sit, non modo inter infames censetur, sed
etiam insidiis appetitur. In iudiciis autem quo an-
rum vergit, illuc etiam sententia propendet : ac
jus quidem violatur, iniquitas autem dominatur,
cum ita sint, Deum precare, ut aut ejusmodi pestes
cum ita sint, Deum precare, ut aut ejusmodi pestes

CU. — ΑΜΜΩΝΙῸ.

Quoniam nimia amicitia suspitione carere mi-
nime videtur, divino metu temperetur : ut utrius-
que in nobis abundet, 169 nempe et Dei metus,
et amicorum amor : ille improbas suspiciones eli-
minans, hic claritatem ac benevolentiam bonorum
omnium matrem pariens. Nam cum Dei metu tem-
peratum atque permistum amorem habemus, omne
bonorum genus in nobis pulsulat.

CIII. — THEODORO SCHOLASTICO.

Quod fides sine operibus non salvat hominem.

Non qui vi copiaque dicendi verum propulsat,

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(96) Pro συμβαλεῖται duo codd. Vatic. 649 et
Alt. habent συμβάλλεται. Vers. pen. pro σοφίας

cod. Alt. legit φιλοσοφίας. Possin.

(97) Codd. Vatic. 649 et Alt. legunt ἐστέρηται. lo.

o sapiens, laudem meretur : sed qui pure planeque illud eloquitur. Eaue de causa, ipse quoque, quod scire aves, perspicue dicam. Facilia et prona per divinum adventum certamina reddita sunt, ut pugnantes victoriam adipiscamur, non autem ut gratiæ magnitudine ad ignaviæ occasionem abutamur.

CIV. — SERENO.

De arrogantia.

Ne illud te ad arrogantiam erudiat, quod hostem superaris. Compluribus enim præ jactantia furentibus, ut qui per omne vitæ tempus tropæa stauissent, eoque nomine gloriantibus, nec unquam inferiores se fore atque expugnatum iri exspectantibus, felicitas ea quæ videbatur, perspicue in pejus cessit.

CV. — EIDEM.

Multis secundi successus, quibus primum usi fuerant, infinitorum malorum causam attulerunt. Nam cum unum aut alterum nullo suo merito tropæum erexissent, propterea quod eorum temeritas eum, quem sperabant eventum habuisset, inopinata felicitate elati, atque in majores actiones sese projicientes, de superioribus quoque rebus præclare gestis in extremum periculum venerunt. Quapropter nobis faciendum est, ut humanius consultemus, atque, cum quid præclare atque ex sententia gerimus, misericordiam nobis ob oculos proponamus, nec præter modum sententiam ac loquamur : cum autem ab officio aberramus, humanam imbecillitatem corrigamus, nec illud postulemus ut res nostræ Dei instar immortales fixæ sint.

CVI. — PAULO.

Ne ea, quæ vix, atque cum infinitis sudoribus ac certaminibus capiuntur, te cursim capturum existima : verum a laboribus et precibus exorsus, ad aucupandos Scripturæ sacræ sensus, qui animorum nostrorum solertiam ad majorem celeritatem exacuunt, te confer.

170 CVII. — EUTONIO DIACONO.

Mentem oportet, velut reginam summum imperium obtinentem, horrendas atque arduas omni ex parte munitas et instructas rationes ad sensuum portas demittere, quæ obviam prodeant, insidiasque ante struant, hostesque prohibeant : non autem aditu ipsis primum concesso, dubiam postea pugnam suscipere, quæ persæpe in alteram partem propendebit, hostibusque tropæum porriget. Ob eam enim causam salutaris quoque sermo eum qui impudico oculo aliquem perspiciat, supplicio affecturum se comminatus est, cum alii legum latores facinus duntaxat puniant : ne difficile ac nimis arduum bellum sit, verum facile ac præclive.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(98) Pro ἀδοκῆτιν solus cod. Vat. 649 legit εὐδοκῆτιν. Lectio tamen edita præterquam sua satis probabilitate stat, etiam mititur suffragio codd. duorum Sfort. et Alt. Vers. 8 κατορθοῦντας in quartum casum flectit cod. Sfort. scribens, κατορ-

θῆς διακρουόμενος, ἐπαίνων ἕξις· ἀλλ' ὁ ἀτεχνῶς αὐτὸ φράζων. Διὸ δὴ καὶ αὐτὸς σαφῶς ὁ βούλει μαθεῖν, λέξω. Εὐκόλα γέγονεν ἐκ τῆς θείας ἐπιφοιτήσεως τὰ παλαισμάτα, ἵνα νικήσωμεν ἀγωνιζόμενοι, οὐχ ἵνα τῷ μεγέθει τῆς χάριτος πρὸς βραθυμίας ὑπόθεσιν ἀποχρησώμεθα.

PA'. — ΣΕΡΙΝΩ.

Περὶ ἀλαζονείας.

Μὴ τὸ ἐχθροῦ κεκρατηκέναι, εἰς ἀλαζονείαν σε παιδοτριβείτω. Πολλοὶ γὰρ ὑπὸ μεγαλαυχίας μεμηνόσι, ὡς ἅπαντα τὸν χρόνον τρόπαια στήσασι, καὶ φιλοτιμουμένοις ἐπὶ τούτοις, καὶ μὴ νομιζουσιν ἔλαττον ἔξειν, μηδὲ ἀλώσεσθαι ποτε προσδοκήσασιν, ἢ δοκοῦσα εὐπραγία εἰς τὸ χεῖρον περιφανῶς προεχώρησε.

PE'. — Τῶ ΑΥΤῶ.

Πολλοὶ αἱ ἐξ ἀρχῆς ἐπιτυχία κακῶν ἀμυθήτων γεγόνασι πρόβρονοι. Ἐν γὰρ που ἡ δεύτερον παρὰ τὴν ἀξίαν στήσαντες τρόπαιον, ἅτε χωρησάσης αὐτοῖς εἰς ἐλπίδα τῆς τολμῆς, ἐπαρθέντες τῇ ἀδοκῆτιν (98) εὐπραγία, καὶ εἰς μείζους ἑαυτοῦς ρίψαντες πράξεις, ἐκινδύνευσαν ἐσχάτως καὶ περὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς κατορθωμάτων. Διὸ χρῆ ἀνθρωπινότερον βουλευέσθαι, καὶ κατορθοῦντες μὲν εἰς οἶκτον βλέπειν, καὶ τὰς δευρρόπους ἐκλογίζεσθαι μεταβολάς, καὶ μὴ πέρα τοῦ μέτρου φρονεῖν τε καὶ φράζειν· διαμαρτάνοντας δὲ παιδεύεσθαι τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, καὶ μὴ ὡς θεῶ πεπηγῆναι τὰ πράγματα ἀθάνατα ἀξιοῦν.

PG'. — ΠΑΥΛῶ.

Μὴ τὰ μόλις, ὧ βέλτιστε, καὶ μετὰ μυρίων ἰδρωτῶν καὶ ἀγῶνων θηρώμενα, ἐξ ἐπιδρομῆς θηρῶν νόμιζε· ἀλλ' ἐκ πόνων καὶ προσευχῶν προοιμισάμενος, ἐπὶ τὴν θῆραν τῶν νοημάτων τῆς ἱερᾶς χώρει Γραφῆς, τῶν τὴν ἡμετέραν σύνεσιν εἰς πλεῖονα δεύτητα ἀκονῶντων.

PZ'. — ΕΥΤΟΝΙῶ ΔΙΑΚΟΝῶ

Ἄρη τὸν νοῦν ὅσα βασιλεῖα αὐτοκράτορα λογισμοῦς φοβεροῦς καὶ πάντοθεν ὄπλοις πεπραγμένους πρὸς τὰς τῶν αἰσθήσεων καταπέμψαι πύλας προαπαντησομένους, καὶ προλοχιῶντας (99), καὶ εἰρξοντας τοὺς πολεμίους, καὶ μὴ πρῶτον συγχωρήσαντας τὴν εἴσοδον, ὕστερον ἀμφήριστον ἀναδέχεσθαι μάχην· ἥ τις πολλάκις καὶ ἑτεροκλινῆς γνήσεται, τοῖς ἀντιστρατευομένοις τὸ τρόπαιον ὀρέγουσα. Διὰ γὰρ τοι τοῦτο καὶ ὁ σιτηριος λόγος τὸν ἀκολάτως ὀρώντα, κολάσειν ἠπειλήσε, τῶν ἄλλων νομοθετῶν τὴν πρᾶξιν μόνην κολάζόντων· ἵνα μὴ δυσκαταγώνιστος καὶ ἀπρόσμαχος ὁ πόλεμος γένηται, ἀλλὰ βῆδισ καὶ εὐχερῆς.

θοῦντας, idemque vers. 10 et 11 pro διαμαρτάνοντας legit διαμαρτόντας. Possin.

(99) Cod. Vat. 649 ex προλοχιῶντας primam syllabam pro tollit. Id.

PH. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

A . CVIII. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Πολλοί, μάλλον δὲ πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀνθρω-
ποι καὶ πλεονεκτήματα ἔχουσι καὶ ἐλαττώματα, καὶ
τοῖς μὲν ἐναδρύνονται, τοῖς δὲ ἐγκαλύπτονται. Σὺ δὲ,
ὡς φασι, ἐλαττωμάτων ἀνάπλευς ὢν, κατορθωμά-
των ἔρημος εἶ καὶ γυμνός. Τὸ μὲν οὖν γαστρός σε
ἤττώμενον, καὶ τοῖς μετὰ γαστέρα χειρῶσθαι πά-
θεισι, θαυμαστὸν οὐδέν. Ταῦτα γὰρ ἐκείνη ὡς τὰ
πολλὰ ἔπειται. Ὁ γὰρ γαστρός ἄρξας, καὶ συνουσίας
ἄρχειν δυνήσεται. Ἐπειδὴ καὶ τὰλλα πάντα ἐλαττώ-
ματα ἐν σοὶ χορεύειν φασι, καὶ ταμεῖόν σε καλοῦσι
κακίας, καὶ θησαυρὸν ἀναισχυντίας· τοῦτο θαυμαστὸν
εἶναι δοκεῖ, καὶ πᾶσαν ἐμπληξιν ὑπερβαίνειν. Εἰσὶ
γὰρ τινες ὄμοιοί μιν, σῶφρονες δὲ, ἢ αἰσχροκερδεῖς
μὲν, μέτριοι δὲ, ἢ ἀσελγείς μὲν, ἡμεροὶ δέ. Σὲ δὲ διὰ
πάντων χωρεῖν κωμφοῦσι· γλώσσαν μὲν γὰρ ὀπλί-
ζειν σέ φασι κατὰ τῶν φιλαρέτων, αἰσχροὶς δὲ κέρδε-
σιν ἐγκαλινδούμενον καὶ σεμνύνεσθαι, πάντας δὲ
τοὺς πῶποτε ἐπὶ λαγνεῖα βεδοημένους ἀποκρύψαντα
καὶ ἐναδρύνεσθαι, κάτω δὲ τὴν ὄρρον ἔχειν ὀφεί-
λοντα, διὰ τὰς πράξεις, ἃς οὐδὲ εἰπεῖν θέμις. Ἄνω
κροτάφων αὐτὴν ἐπαίρειν. Καὶ συλλήδην εἰπεῖν,
πᾶν μέλος τοῦ σώματος τὴν τῆς ψυχῆς ἐμφαίνει ῥα-
θυμίαν τε καὶ ἀπόνοιαν. Καίτοι θάτερον θατέρω
ἐναντίον ἐστίν, ἀλλ' εἰς σὲ συνδεδραμηκέναι δισυχυ-
ρίζονται. Εἰ τοίνυν ἀληθεύουσι, μετανδίδε ἐνταῦθα, ἵνα
μὴ ἐκεῖσε ἀνοήτως αὐτὸ πράξεις.

enim alterum cum altero pugnat : utrumque tamen in te concurrisse affirmant. Quocirca, si vera loquuntur, hic pœnitentiam age : ne in altero ævo citra ullam utilitatem id facias.

PΘ'. — ΜΑΡΚΩ.

C

CIX. — MARCO.

Διὰ τί, ἔφη, οὐ πάντας τοὺς προσφερομένους αὐ-
τὸν, ὁμοίως ὁ οἶνος διατίθῃσιν· ἀλλὰ τοὺς μὲν εὐμε-
νεῖς ποιεῖ, τοὺς δὲ θυμώδεις· καὶ τοὺς μὲν φιλικούς,
τοὺς δὲ μαχίμους· καὶ τοὺς μὲν ἡμέρους, τοὺς δὲ
θηριώδεις; Οἶμαι τοίνυν, ἐπειδὴ καὶ φυσιολογεῖν ἡμᾶς
ἀναγκάζεις, ταῦτα συμβαίνειν, ἢ ἀπὸ τῆς τοῦ σώμα-
τος διαθέσεως, τῆ ἢ ἀβέσθαι, ἢ μειοῦσθαι ἀπὸ τοῦ
οἴνου τὰς αἰτίας τῶν τοιούτων συμπτωμάτων, ἢ ἀπὸ
τῶν λανθανόντων τοὺς πολλοὺς τῆς ψυχῆς κινήμα-
των. Ἐπειδὴ γὰρ μόνων τῶν ὑγρῶν ἡθοποιὸν ὁ οἶνός
ἐστι, κίρναται τρόπον τινὰ τοῖς τρόποις τῶν χρωμέ-
νων. Πρὸς ὅποιον γὰρ ἂν ἦθος προσενεχθῆ, τοιαῦτα
καὶ τὰ πάθη ἀποφαίνει, οὐ μὴ ὄντα αὐτὰ κατασκευά-
ζων, ἀλλὰ κεχυρμένα γυμνῶν. Τὸ γὰρ πεπλασμέ-
νον ἦθος ἀπαμφιάσας, ἐκφαίνει τὰ λανθάνοντα. Ὅθεν
καὶ εἰς προοίμιον κεχώρηκε τὸ τοιοῦτο, λεγόντων
πολλῶν· Ἐν ὄνῃ ἢ ἀλήθεια. Τοὺς μὲν γὰρ δοκοῦντας
σεμνότερος δόξη ἐναδρύνεσθαι, ἐκλαλητικούς τῶν
ἀπορρήτων πολλάκις εἰδείξε, καὶ ὑπερ ἄρρητον ἀμει-
νον, εἰπεῖν παρεσκευάσε· τοὺς δὲ ἀπὸ μισοπονηρίας
πολλάκις εἰς ὄργην ἐτραπένας, μελιχίλους τε καὶ
πράους ἤλεγξεν ὄντας· τῶν μὲν, τὴν ἐπὶ σεμνότητι
δόξαν· τῶν δὲ, τὴν ἐπὶ τῇ ὄργῃ αἰτίαν ἐξαφανίσας.
Οὐ γὰρ τὰ μὴ ὄντα κατασκευάζει, ἀλλὰ τὰ ὄντα μὲν,
λανθάνοντα δὲ, δημοσιεύει.

iracondiæ culpam, qua isti laborabant, exstinxit ac delevit. Neque enim juxta nom sunt, efficit : verum quæ occulta et abstrusa sunt, evulgat.

Permulti, imo, ut sic loquar, omnes homines, et virtutes et vitia habent : atque illis quidem gloriantur, his autem erubescunt. Tu vero, ut aiunt, cum vitilis plenus sis, virtutibus prorsus cares. Ac profecto quod ventris illecebris cedens, libidinis quoque affectibus succumbas, nihil mirandum est. Nam illi magna ex parte ventrem sequuntur. Etenim qui ventrem imperio tenuerit, libidini quoque imperare poterit. Quoniam autem alia etiam omnia vitia in te sedem habere aiunt, teque vitii promptuarium atque impudentiæ thesaurum appellant, hoc vero mihi mirandum videtur, atque adeo admirationem omnem excedens. Sunt enim nonnulli sævi et crudeles, verum modestia præditi : aut impuri quidem ac libidinosi, cæterum faciles ac mansueti. At te per omnia grassari criminantur. Etenim et linguam adversus homines probos ac virtutis amantes armare dicitant, et turpibus lucris involutum, hinc etiam gloriari : et cum omnes, qui unquam ob libidinem celebres exstiterunt, superes atque obscures, hoc quoque nomine tibi placere : cumque ob tua facinorâ, quæ ne commemorare quidem fas est, supercilium demittere debeas, id tamen supra tempora efferre : atque, ut summatim dicam, omne corporis membrum animi scordiam et contumaciam indicare. Quanquam enim alterum cum altero pugnat : utrumque tamen in te concurrisse affirmant. Quocirca, si vera loquuntur, hic pœnitentiam age : ne in altero ævo citra ullam utilitatem id facias.

Queris cur vinum omnes, a quibus adhibetur, non eodem modo afficiat, verum alios placidos ac faciles, alios iracundos reddat, alios ad amicitiam, alios ad pugnam proclives, alios denique blandos, alios 171 belluinos. Existimo igitur, quoniam nos de rebus quoque naturalibus disputare cogis, hæc vel a corporis affectione contingere, nempe quod humidum eventuum causâ a vino augeantur, vel imminuantur, vel ab animi impulsione, quæ plerosque latent. Quoniam enim vinum humorum duntaxat mores informat, utentium moribus, quodammodo miscetur. Etenim pro iis moribus quibus adhibetur, eosdem quoque affectus ostendit : non quidem eos, cum non essent, efficiens, verum abstrusos et oculos denudans. Siquidem fictis moribus detectis, ea, quæ in obscuro erant, patefacit. Unde etiam illud in proverbium abiit, dicentibus multis in vino veritatem sitam esse. Quippe eos, qui gravitatis existimatione gloriari videbantur, arcanorum enuntiatores sæpenumero demonstravit, ut, effecitque quod tacitum tenere præstiterat, effutirent. Ac rursus eos qui improbitatis odio persæpe ad iracundiam concitati fuerant, blandos ac mansuetos esse ostendit. Atque ita et famam illam gloriamque gravitatis, qua illi florebant, et

CX. — EUSTATHIO DIACONO.

De his qui neglectis suis peccatis, aliena curiosius scrutantur.

Magna me admiratio tenet, quonam pacto tyrannicus, ac sævus morbus, voluptatisque omnis expers, et cruciativa parturiens, tum omnes cujusvis ætatis superarit, tum omnes cujuslibet dignitatis subegerit, ac denique ornamentum omne ac modestiam labefactarit. Unusquisque enim, prætermissis peccatis suis, et quidem gravissimis, veniamque per sæpe majoribus, aliorum errata, tametsi leviora, veniaque sæpenumero digna curiose inquirat, ac sua quidem supputans mærore^a afficitur: de alienis autem verba faciens, exultat, lætitiæque perfunditur, atque in aliorum actionibus perscrutandis et condemnandis tempus omne suum conterit. Ac sibi ipsi quidem falsas etiam defensiones purgationesque comparat: aliorum autem acerbus et inexorabilis iudex sedet, etiamsi alicui justis excusationibus affluere videantur. Quocirca iis, qui huiusmodi morbo medicinam excogitare cupiunt, faciendum est, ut animi oculum ab alienis rebus ad delicta sua convertant, linguamque suam assuefaciant, non ad alios, sed seipsos acri et vehementi oratione insectandos. Hoc enim iustitiam parturit (dic enim tu prior, inquit, iniquitates tuas, ut iustificeris), illud autem maiorem condemnationem parit. Grave est enim, atque absurditatem omnem excedens, **172** eos qui magnis rebus peccant, succensere.

CXI. — ZENONI DIACONO.

De exercitatione.

Ne illis, o amice, te compares qui læto quidem atque alacri animo divinam prædicationem susceperunt, verum semen in animi penetralia minime transmiserunt. Nam cum leviter duntaxat atque in superficiem consiti, nec radicibus alte defixi essent, dicto citius exaruerunt, nec maturam ullum fructum extulerunt, verum ipsi a tentationibus oppressi sunt. At vero illis alte defixis, culmisque ac fructibus abundantibus, quorum spicæ uberes ac fructu graves propendunt et inclinantur, ob maturam messis tempus, messorum falcem tantam non vocantes. Etenim probe norunt Christum angelis, ut huiusmodi homines in cœlestes sedes comportent, præcepisse: quo nimirum una festum celebrent, ac regnent, sempiternaque animi lætitiæ perfruantur.

CXII. — EUTONIO DIACONO.

Quandoquidem oculus universum corpus moderatur, faciemque exhilarat et exornat, atque omnium membrorum lucerna est, propterea velut in regia

A

PI. — ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ τῶν τὰ ἴδια πλημμελήματα ὄντων, τὰ ἀλλότρια πολυπραγμονούτων.

Ἰάν θαυμάζω, ὅπως νόσημα τυραννικὸν καὶ ἀνήμερον, ἡδονῆς μὲν ἀμοιβρον, κόλασιν δὲ ὠδίνον, κερκράτηκε μὲν πάσης ἡλικίας, ἐχειρώσατο δὲ πᾶσαν ἀξίαν, ἐλυμήνατο δὲ πᾶσαν εὐκοσμίαν. Ἐκαστος γὰρ τὰ ἑαυτοῦ πταίσματα παρὰς μέγιστα ὄντα, καὶ συγγνώμης πολλάκις: μείζονα, τὰ τῶν πέλας ἐλάττονα ὄντα, πολλάκις δὲ καὶ συγγνώμης ἔβη, πολυπραγμονεῖ· καὶ λυπεῖται μὲν περὶ τῶν οἰκείων λογιζόμενος (1), ἀγάλλεται δὲ περὶ τῶν ἀλλοτρίων διαλεγόμενος, καὶ εἰς τὸ τὰ τῶν ἄλλων πολυπραγμονεῖν καὶ καταδικάζειν θαπανᾷ τὸν οἰκεῖον χροῖνον· καὶ ἑαυτῷ μὲν καὶ τὰς οὐκ οὐσας ἀπολογίας πορίζεται, τῶν δὲ πλησίον πικρὸς καὶ ἀπαραίτητος κἀθηται δικαστῆς, κἂν δοκοῖεν ἀπολογίας εὐλόγους πλουτεῖν. Χρὴ τοίνυν τοὺς βουλομένους θεραπείαν τῷ τοιοῦτῳ ἐπινοῆσαι νοσήματι, στρέφειν τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων ἐπὶ τὰ οἰκεία πλημμελήματα, καὶ τὴν γλῶτταν ἐθίξειν μὴ κατὰ τῶν πέλας, ἀλλὰ καθ' ἑαυτῶν καταφορικῶς λέγειν. Τοῦτο μὲν γὰρ δικαιοσύνην ὠδίνει (λέγε γὰρ σὺ τὰς ἁμαρτίας σου πρῶτον (2), ἵνα δικαιωθῆς), ἐκείνο δὲ μείζονα κατάκριον τίκειται. Δεινὸν γὰρ, καὶ πάσης ἀνοπίας ἐπέκεινα, τοὺς μέγала πταίνοντας, τοῖς οὐδὲν ἢ μικρὰ πλημμελοῦσιν ἐπιτιμᾶν.

criminationibus se devincient, iis qui nihil, aut pa-

C

PIA. — ΖΗΝΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ ἀσκήσεως.

Μὴ ἐκείνοις, ὧ φιλότης, σαυτὸν παράβαλλε, τοῖς περιχαρῶς μὲν τὸ θεῖον ὑποδεξαμένους κήρυγμα, μὴ ἐν βάθει [δὲ] τῆς διανοίας παραπέμψαι τὸν σπόρον. Ἐπιπολαίοφυτοι γὰρ καὶ ἐπιπολαίοριζοι γεγονότες, θάπτον ἢ λόγος ἀπεξηράνθησαν, καρπὸν μὲν ὠριμὸν μὴ ἐνηνοχότες, τῶν δὲ πειρασμῶν ἔργον γεγενημένοι. Ἄλλ' ἐκείνοις τοῖς βαυβύριζοις, καὶ πολυβύριζοις, καὶ πολυκαλάμοις, καὶ πολυκάρποις, ὧν οἱ ἀστάχυες κομῶντες, καὶ ὑπὸ τοῦ καρποῦ βριθόμενοι καρηθαρῶσι καὶ κέκλινται, ὑπὸ τῆς πρὸς ἄρητον ὥρας μονουχὴ ἐφ' ἑαυτοὺς καλοῦντες τὴν τῶν θεριστῶν δρεπάνην. Εὖ γὰρ ἐπίστανται, ὅτι τοὺς τοιοῦτους ὁ Χριστὸς εἰς τὰς οὐρανίους λήξεις ἀπεκομίσαι τοῖς ἀγγέλοις προσέταξε, συνεορτάζοντας καὶ συμβασιλεύοντας, καὶ ἀτελεότητος θυμηθίας μετέξοντας.

D

PIB. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἐπειδὴ ὁ ὀφθαλμὸς τὸ πᾶν διακυβερεῖ σῶμα, φαειδρύνει τε καὶ κοσμεῖ τὴν ὄψιν, καὶ λόγνος ἐστὶν ἐπάντων τῶν μελῶν· διὰ τοῦτο ὡσπερ ἐν τινι βασι-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(1) Λυπεῖται μὲν περὶ τῶν οἰκείων λογιζόμενος. Bill., sua quidem (scil. errata) supputans, mærore afficitur. Atqui hoc falsum est: corrigeret enim si doleret. Rectius itaque in Bav. cod. negatio additur, λυπεῖται μὲν οὐ, mærore non afficitur. Iluc pertinet illud Horatianum:

Ego me mi ignosco, Mævius inquit.

Et Nazianzenus inquit, εὐγγύμων ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ χριτῆς. Confer Isidori nostri epist. 25 lib. IV. RITT.

(2) Solus Vat. 649 legit, πρῶτος. POSSIN.

λικῶ χωρῖφ ἴδρται, τὴν ἀνω λῆξιν λαχῶν, καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων προκαθήμενος. Ὅνπερ γὰρ τρόπον ὁ ἥλιος ἐν τῇ οἰκουμένῃ, οὕτω καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ἐν τῷ σώματι. Καὶ ὡσπερ ἐκεῖνος, εἰ τῷ λόγῳ σθεσθεῖη, πάντα συνταράξειεν· οὕτω καὶ ὁ ὀφθαλμὸς εἰ ἀποσθεσθεῖη, καὶ πόδες ἀχρηστοί, καὶ χεῖρες, καὶ ἅπαν σχεδὸν τὸ σῶμα. Τοῦ χάριν δὴ ταῦτ' ἔφην; Ὅτι καὶ ὁ διδάσκαλος ὀφθαλμὸς ἐστὶ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐὰν οὖν οὗτος φωτεινὸς ᾖ, τοῦτ' ἐστὶ, ταῖς τῶν ἀρετῶν ἀκτίσι μαρμαίρων, ὅλον τὸ σῶμα φωτεινὸν ἔσται, ὑπ' ἐκείνου κυβερνῶμενον, καὶ τῆς προσήκουσης ἐπιμελείας ἀξιούμενον· ἐὰν δὲ σκοτεινὸς, τοῦτ' ἐστὶ, τὰ σκότους ἄξια δρῶν (3), [ὅλον] σχεδὸν τὸ σῶμα σκοτιέζεται. Εἰ γὰρ καὶ εἰέν τινες τῶν ἐν τάξει μελῶν ὑγιαίνοντες, καὶ τὰ πρέποντα αὐτοῖς ἀνύοντες, καὶ μηδὲν ὑπὸ τῆς τοῦ διδασκάλου μοχθηρίας παραπλαπτόμενοι· ἀλλ' οὐδὲν τοσοῦτον ἰσχύουσι, τῆς βλάβης τὰ καίρια νεμομένης, καὶ τῆς κακίας, καὶ τοὺς λοιποὺς εἰς τὸν τοῦ καθηγητοῦ ζῆλον ἐρεθίζουσης, καὶ τοὺς ὑγιαίνοντας κατηγορούσης, καὶ πάντα τρόπον ὅπως καὶ αὐτοὺς εἰς τὸ νοσεῖν ἐμβάλ[λ]οι πραγματευομένης. Διὰ τοῦτ' εἰρηται· Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοί, σκότος ἐστὶ, τὸ σκότος· πόσον; Ὅλον, ἐὰν τις εἴποι Ἐκκλησίᾳ τυραννικαῖς ἐπιθυμίαις ἐχούσῃ ὑφηγητὴν (4). Εἰ ὁ ὠφελεῖν καὶ φωτίζειν ὀφείλων, οὐδὲ φωτισθῆναι ἀνέχεται, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὠφελεῖν προηρημένους ἐξοστρακίζει· οἱ ὑπ' αὐτοῦ τελοῦντες, τί οὐκ ἂν δράσοιεν;

eis quoque qui prodesse instituerunt, amolitur, qui sub ipsius imperio sunt, a quo tandem flagitio abstineant?

ΠΙΓ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Περὶ ἀκτημοσύνης.

Εἰ καὶ ὑπὸ τῆς τῶν πολλῶν σκαιότητός τε καὶ ἀπληστίας εἰς ἀδύνατον δοκεῖ περιστάναι τὸ τῆς ἀκτημοσύνης κατόρθωμα, καὶ οὐδὲ πιστεύεται τις παρὰ σοὶ κατορθῶν· εἰσὶ μὲν[τοι], καὶ οἷδά τινας. Εἰ δὲ αὐτὸς ἀγνοεῖς, θαυμαστον οὐδέν. Ὑπὸ γὰρ φιλοχρηματίας μεθύων, εἰκότως ἀγνοεῖς τοὺς καθαρῶς νήφοντας. Πλὴν ζήλωσον τοὺς τῇ αὐταρχείᾳ χρωμένους, τοὺς ἀπὸ δικαίων πόνων ζῶντας, τοὺς τοῖς οἰκείοις πόνοις ἀρκουμένους (5). Ἡ οὐδὲ τούτους ὄρῃς διαλάμποντας, καὶ καθάπερ λαμπτήρας ἀστράπτοντας; Ζήλωσον τούτους τέως, καὶ παύσαι κατὰ τῶν ἀλλοτρίων οὐσιῶν τε καὶ χρημάτων τὰς μισαρὰς σαυτοῦ καὶ ἀπλήστους ῥίπτων χεῖρας· καὶ οὕτω δυνήσῃ κάκεινους κατιδεῖν. Νῦν μὲν γὰρ ἀκούσας, οὕτε πεισθήσῃ, ἀλλὰ καὶ φλυαρήσεις αὐτοὺς καὶ κωμωδήσεις, ἅτε μανίαν ἀνῆκεστον νοσῶν. Εἰ δὲ εἰς μετρίαν ὑγίειαν ἔλθοις, ῥῆδιως ἂν καὶ τοὺς εἰλικρινῶς ὑγιαίνοντας κατόψει·

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

[3] Post δρῶν codd. Vatic. 649 et Alt. addunt ἔπαν. Idem vers. pennit. pro ὑπ' αὐτοῦ legitur ὑπ' αὐτών. POSSIN.

(4) Ἐκκλησίᾳ τυραννικαῖς ἐπιθυμίαις ἐχούσῃ ὑφηγητὴν. B. C. addit ἐαλωκότα, εἶτα, omissis εἰ ὁ. Addidi igitur etiam interpretationi, *devinctum*. Cæterum pro εἶτα malo retinere, εἰ ὁ. RITT.

quodam sede collocatus est, ut qui supernam sedem nactus sit aliisque sensibus præsideat. Quemadmodum enim sol in terrarum orbe, sic quoque oculus in corpore est. Et quemadmodum ille, si exstinguatur, omnia perturbabit, sic etiam extincto oculo, et pedes et manus, ac totum penè corpus inutile red-detur. Quorsum hæc dixi? Nempè quia magister quoque corporis Ecclesiæ oculus est. Quare si hic lucidus fuerit, hoc est, virtutum radiis splendeat, totum corpus lucidum erit, utpote quod ipso regatur et gubernetur, eamque, quam par est, curam consequatur. Si autem tenebrosus sit, hoc est, ea, quæ tenebris digna sunt, perpetret, universum propemodum corpus obscuratur. Nam etiamsi quidam sint in membrorum classe, qui recte valeant, eaque, quæ ipsorum officio consentanea sint, præstent, nec ex magistri improbitate ac nequitia detrimenta quidquam contrahant: at nihil tantum possunt, labe nimirum ac vitio potissimas partes depascente, reliquosque ad præceptoris imitationem exstimulante, ac sanos et incolumes maledica oratione insectante, omnique ratione, ut ipsos quoque in morbum conjiciat, moliente. Ob eamque causam dictum est: Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sint, tenebræ ipsæ quantæ erunt? Velut si quispiam dicat Ecclesiæ, tyrannicis cupiditatibus devictum magistrum habenti: Si is qui aliis prodesse, ac lumen afferre debet, ne **173** illuminari quidem sustinet, verum

sub ipsius imperio sunt, a quo tandem flagitio abstineant?

C

CXIII. — ZOSIMO PRESBYTERO.

De paupertate.

Etsi ob multorum improbitatem, inexplebilemque cupiditatem, voluntariæ paupertatis virtus eo reducta esse videtur, ut vires humanas excedat, nec quemquam esse credis qui eam consequatur ac præstet: quosdam tamen esse novi. Ac si tu ignoras, nihil mirum. Nam cum præ opum ac pecuniarum cupiditate ipse temulentia labores, haud mirum est, eos qui pure atque integre sobrii sunt, tibi ignotos esse. Cæterum eos, qui suis rebus contenti sunt, imitare, quique justis laboribus victum sibi quaerunt, nec quidquam præterea requirunt. Anne hos quidem lucentes perspicias, ac luminarium instar rutilantes? Hos, inquam, aliquantisper ad imitandum tibi propone, atque alienis opibus et pecuniis impuras et inexplebiles manus tuas injicere desine, ac sic illos quoque contueri poteris. Nam nunc, hoc audito, nec ad credendum adduceris, verum eos

(5) Τοὺς τοῖς οἰκείοις πόνοις ἀρκουμένους. Pu o legend. πόροις, tum quia librarii sæpe v sive r Latinum ἀντὶ τοῦ ρ posuerunt; tum quia in B G reperi v finale in medio scriptum, quod ad similitudinem τοῦ ρ quam proxime accedit. Sunt autem πόροι proventus sive redditus. Aristot. *Oeconomic. et Politic.* Ia.

quoque traduces ac sugillabis, nec incurabili furore A ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἀγωγούς καὶ ἡγεμόνας αὐτούς ἐξείς
'eneri desines. At si ad mediocrem sanitatem vene- τῆς ἀρίστης ταύτης ὁδοῦ.
ris, tum vero eos etiam qui prorsus integra valetudine præditi sunt, facile perspicies : atque etiam
quandoque ipsos optime hujusce viæ dñces ac præmonstratores habebis.

CXIV. — CARPO PRESBYTERO.

De iis qui virtute præditos aversantur.

Perditæ ac prodigatæ improbitatis esse mihi ille videtur, non qui eum, a quo injuriam atque contumeliam accepit, ulciscitur (sæpe enim illi venia impertitur), verum qui meliorem, atque omnium laudibus celebratum odio et cavillis insectatur. Ille enim, etsi ad philosophiæ fastigium minime ascendit : at justam odii causam habere videtur. Ille autem cum nulla causa subsit, non tam cum homine quam cum virtute bellum gerit, ac bona omnia funditus evellere conatur. Quod si Eustathius hoc facit, aut ab hujusmodi odio reprimendus est, aut ut impurus ac nefarius abdicandus ac proscriptendus. Una enim demum hæc virtus est, absurdæ improbitatis hominem semper fugere : ac præsertim cum nihil turpe ac fœdum existimat, nisi castum ac temperantem esse.

CXV. — DOROTHEO.

De circumcissione.

Ecquis sempiternam illam mentem atque ab omni labe alienam, id quod decorum est minime assecutam esse censebit? Ecquis usque adeo ultra omnem temeritatem procedere audeat, ut sapientiam erroris C et culpæ accuset? Hoc enim haud abs re ei acciderit, si alia quidem animantia, uti consentaneum 174 erat, procuravit, solum autem hominem (quem terrenorum omnium regem ac principem creare proposuerat) supervacaneo onere, quod postea per circumcisionem detrahi jusserit, gravari voluerit. Quod si hoc dictu nefas est (quis enim tam excors, ac naturalis mentis expers est, ut divinam scientiam imperitiæ insimulet?) profecto huic quoque congruentem habitum ac speciem servavit. Quod si eum ut consentaneum erat fabricatus est, idque et statuarii, et lapicidæ, et sutores ac pictores ostendunt, qui vetus signum sequuntur, et id quod honestum ac decorum est, ei quod postea certam ob causam abscissum est, anteponunt, qui circumcisionem, plusquam par sit, admirantur, hujus usum et utilitatem quærant. Ac siquidem circumcisionem quæ in occulto est, indicat, admirationem suam augeant, ac tum eos prædicent, qui sine circumcissione cupiditates suas circumcidunt. Si autem signi loco, ut ne gentibus admiscerentur, ipsis data est, non secus atque contumacibus ac ferocibus equis frenum ac sigillum, haud magnopere ob eam, qua eorum stoliditas et inscitia notatur, animos efferant. Nam cum et Abel, et Enoch, et Noe, et Abraham antequam

PIA'. — ΚΑΡΠῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Περὶ τῶν βδελυτομένων τούς ἐπαρέτους.

Σκαιότατος εἶναι μοι δοκεῖ καὶ ἀλιτήριος, οὐχ ὁ τὸν ἀδικήσαντα καὶ ὑβρίσαντα (συγγνώμη γὰρ τῷ τοιοῦτῳ πολλάκις παρέπεται), ἀλλ' ὁ τὸν ἀμείνονα τυγχάνοντα, καὶ ὑπὸ πάντων ἀνυμνούμενον, μισῶν τε καὶ κωμωδῶν. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ, εἰ καὶ μὴ εἰς κρυψὴν τῆς φιλοσοφίας ἀναβέβηκεν, ἀλλ' οὖν γε εἶχει δοκεῖ τοῦ μίσους εὐλογον αἰτίαν. Οὗτος δὲ μηδεμίαν αἰτίαν ὑποκειμένην, οὐ τοσοῦτον ἀνθρώπου, ὅσον τῆ ἀρετῆ πολέμει, καὶ πάντα τὰ κατὰ ἐκ βάρβρων ἀνασπάσαι περιράται. Εἰ δὲ Εὐστάθιος τοῦτο δρᾷ, ἢ παυστέον αὐτὸν τοῦ μίσους, ἢ ἐκκρυκτέον ὡς ἐναγῆ. Μία γὰρ ἐστὶν ἀρετὴ, τὸ φεῦγειν τὸν ἀτοπον ἀέλ, καὶ μάλιστα ὅταν μὴδὲν αἰσχροῦν ἡγῆται, ἢ τὸ σωφρονεῖν.

PIE'. — ΔΩΡΟΘΕῶ.

Περὶ τῆς περιτομῆς.

Τίς τὸν ἀκήρατον νοῦν ἐν διαμαρτίᾳ τοῦ πρέποντο; γεγενῆσθαι ψηφίζεται; Τίς οὕτω τόλμης ἀπάσης ἐπέκεινα χωρεῖν τολμήσειεν, ὡς τὴν σοφίαν πταίσασαν αἰτιάσασθαι; Τοῦτο γὰρ ἂν εἰκότως πείσοιτο, εἰ τὰ μὲν ἄλλα ζῶα μὴ ἐξω τοῦ πρέποντος ἐδημιούργησε, μόνον δὲ τὸν ἀνθρώπον, καίτοι βασιλεῖα καὶ ἀρχοντα αὐτὸν τῶν ἐπιγείων ἀπάντων χειροτονῆσαι προηρημένῃ, περιττῷ ἄχθῃ βρῖθεσθαι πεποίηκεν, ὁ ὕστερον διὰ τῆς περιτομῆς ἀφαιρεῖν προσέταξεν. Εἰ δὲ τοῦτ' οὐκ ἐστὶν εἰπεῖν (τίς γὰρ οὕτως ἀνόητος καὶ τῶν κατὰ φύσιν φρενῶν ἐνδεής, ὡς τὴν θείαν ἐπιστήμην ἀτεχνίας γράψασθαι;), τὸ πρέπον σχῆμα καὶ τοῦτῳ ἐφύλαξεν. Εἰ δὲ περὶ τῆς ἐδημιούργησε, καὶ δηλοῦσι καὶ ἀνδριαντοποιοὶ, καὶ λιθοξόοι, πλάσται τε καὶ γραφεῖς τῆ ἀρχαίᾳ πλάσει ἀκολουθοῦντες, καὶ τὸ εὐπρεπὲς τοῦ ὕστερον διὰ τινα αἰτίαν πεπισθέντας (6) προτιμῶντες· ζητείτωσαν οἱ τὴν περιτομὴν πέρα τοῦ μέτρου θαυμάζοντες, τὴν ταύτης χρεῖαν. Καὶ εἰ μὲν τὴν ἐν τῷ κρυπτῷ μηνύει περιτομὴν, ἐπιτείνετωσαν τὸ θαῦμα, καὶ τότε κροτεῖτωσαν τοὺς ἀνευ περιτομῆς τὰς ἐπιθυμίας περιτέμνοντας. Εἰ δὲ σημεῖον αὐτοῖς δέδοται πρὸς τὸ μὴ ἐπιμίγνυσθαι τοῖς ἔθνεσιν, ὡς ἱπποῖς δυσηγίοις καὶ ἀγρωχοῖς χαλινὸς καὶ σφραγίς· μὴ μέγα ἐπὶ ταύτῃ φρονεῖτωσαν, τῇ τὴν ἀπαιδεύσαν αὐτῶν στηλιτευσούσῃ. Εἰ γὰρ καὶ Ἄδελ, καὶ Ἐνώχ, καὶ Νῶε, καὶ Ἀβραάμ, πρὸ τοῦ ὀφθῆναι ἢ λεχθῆναι περιτομὴν, ἠδδοκίμησαν, οὐκ εὐδοκίμησῶς ἐστὶν ὑπόθεσις, ἀλλ' ἢ ἄρα εὐδοκίμησεως σφραγίς. Ὅ τοίνυν ἔχων πλου-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(6) Pro πεπισθέντας cod. Alt. legit πεπισθέντος. Videtur rescribendum πεπισθέντος. Vers. deinde

quarto pro κροτεῖτωσαν idem cod. recte legit κροτεῖτωσαν. Possin.

τον ἀρετῆς, ἐχέτω καὶ σφραγίδα. Ὁ δὲ πενιὰν ἐσχάτην ὀδυρόμενος, γέλωτα ὀφλισκάνει, σφραγίδα μὲν ἐπιπερόμενος, πλοῦτου δὲ ἐνδεῆς ὢν. Ἀκουέτω δὲ καὶ τοῦτο ὁ ἐπὶ ταύτῃ μέγα φρονῶν· Εἰ μὲν οὖν τὸ κατ' ἄρθωμά, φρόνει ὡς φρονεῖς, οὐ διοισόμεθα· εἰ δὲ ἐν ἄνωρῳ γέγονεν ἡλικία (διὸ καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν, ἀκερδοῦς πόνου ἀπηλλαγμένοι), δι' ἣν αἰτίαν ἐπὶ τοῖς ἀλλοτριῶς σεμνύνῃ; Ἐκαστος γὰρ ἐξ οἰκείων πόνων ἐναδρύνεσθαι δίκαιος, οὐκ ἀφ' ὧν ἄλλοι ἐπιτιθέασι σημεῖων.

agimus in frugifero labore liberati), quam ob causam ob aliena gloriaris? Unusquisque enim ob suos labores exsultare ac sibi placere debet, non autem ob

ΠΙΓ'. — ΠΑΥΛΟ.

Περὶ ἐορτῶν.

Τὰς ἀρετὰς τίμα, μὴ τὰς εὐμερίας θεράπευε. Αἱ B μὲν γὰρ ἀθάνατον εἰσι χρήμα, αἱ δὲ βραδῶς σθένυνται. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Μὴ ἀγνοεῖ δὲ, ὅτι ὁ θεὸς ταῖς ἐορταῖς καὶ πάλαι καὶ νῦν ἐγκατέδησε τῶν εὐεργεσιῶν τὰ ὑπομνήματα, ἐν οἷς πανηγυρίζοντες ἐναυλον τὴν τούτων μνήμην ἔχοντες, μὴ εἰς μέθην, ἀλλ' εἰς εὐχαριστίαν καὶ ἀρετὴν τρέποινοντο.

ΠΙΖ'. — ΘΕΟΦΙΛΟ.

Μάλιστα μὲν εἰ ἐρωτηθεῖ τις παρά τινος συκοφαντεῖν τολμῶντος τὴν ἀλήθειαν· Πάντα δυνατὰ τῷ Θεῷ; καὶ ἀποκρίνεται· Ναί· εἴτα ἐκεῖνος ἐπενέγκοι· Οὐκοῦν καὶ τὰ κακὰ ἀμαθίας ὀφλήσαι γέλωτα δίκαιος ἂν εἴη, οὐχ ὁ ἀποκρινάμενος, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ C ἐρωτήσας. Οὐ γὰρ ἐν πᾶσι τοῖς Θεῷ δυνατοῖς ἀριθμεῖται τὰ κακὰ. Ὅπου γὰρ ὁ θεὸς ὀνομάζεται, τὸ καλὸν ἀραρότως ἔπεται. Καὶ οὐδ' ἐνοησεῖ τις ὑγιαίνων τὸν νοῦν, ὅτι τῷ Θεῷ τὰ κακὰ δυνατὰ, οὐδ' ἀσθενείαν τις καλέσειε τὸ μὴ δύνασθαι τὰ κακὰ δρᾶν. Ἀσθένεια γὰρ κυρίως, ἡ τῶν κακῶν πρᾶξις. Διὸ καὶ ὁ ταῦτα μάλιστα ἀκριβῶς ἐπιστάμενος Παῦλος, ἀσθενείας τὰς ἀμαρτίας ἐκάλει, λέγων· Εἰ γὰρ (7) Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν, κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσθεῶν ἀπέθανε. Καὶ ὁ τοῦ Μελωδῶ δὲ λόγος τοῦτ' ἐγγυᾶται. Ἐπληθύνθησαν γὰρ, φησὶν, αἱ ἀσθένειαι αὐτῶν, τοῦτ' ἔστιν αἱ ἀμαρτίαι. Ἄλλ' οὐδὲ ἐκεῖνό τις ἀνθυπενεγκῶν τῷ λέγοντι, Πάντα Θεῷ δυνατὰ, νοῦν ἔχειν νομισθήσεται. Ποῖον δὲ τοῦτο; Φλυαρεῖν γὰρ εἰώθασι, καὶ λέγειν· Ἀρ' οὖν καὶ τὸ γεγονός ποιήσαι μὴ γεγονέναι, D Θεῷ δυνατὸν ἐστίν; Ἀχρεῖον γὰρ δὴ πάλιν τὸ τοιοῦτον. Οὐδ' οὐδὲν ἀχρεῖον ἐπὶ τῆς θείας δυνάμεως παραλαμβάνεται. Περιττὰ μὲν οὖν καὶ εἰσὶ, καὶ ἀπεδείχθησαν αἱ κατὰ τοῦ τοιοῦτου λόγου συκοφανταί, πλὴν ἄλλ', ἵνα μὴδὲ ταῦτα ἀνακινεῖν ἔχοισιν, καὶ τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκρωμένων λυμάλινεσθαι, εἰ ἐρωτηθῆμεν, εἰ πάντα τῷ Θεῷ δυνατὰ, ἀποκρινόμεθα· Τὰ πρόποντα αὐτῷ· καὶ πᾶσα λύεται ἀνωφελῆς ζήτησις. Δύναται μὲν γὰρ πάντα, βούλεται δὲ τὰ ἀριστα.

³¹ Rom. v, 6. ³² Psal. xv, 14

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

(7) Pro εἰ νόο codd. Vatic. 649 et Alt. habent ἔτι· γὰρ. Possin.

circumcisio aut visa aut audita esset, cum laude atque gloria vixerint, ea certe non laudis et gloriæ materia, sed sigillum. Quare qui virtutis opes habet, sigillum quoque sane habet. Qui autem extremam paupertatem lamentis prosequitur, ridiculus certe est, sigillum quidem secum ferens, opibus autem carens. Quin istud quoque audiat qui ob eam gloriatur: si tuum est hoc decus, gloriare sane, ut facis. de eo nullam litem tibi movebo. Si autem in immatura ætate exstitit (unde etiam nos gratias Deo ob aliena gloriaris? Unusquisque enim ob suos labores exsultare ac sibi placere debet, non autem ob ea signa, quæ ipsi ab aliis imponuntur.

CXVI. — PAULO.

De festis.

Virtutes honori habe, non autem lætos rerum successus cole atque observa. Nam illæ immortales quædam res sunt: hi autem facile extinguuntur. Atque hæc hactenus. Illud autem ne sis nescius, Deum beneficiorum suorum monumenta festis et olim et nunc astrinxisse, ut qui festos dies agitant, eorum memoriam auribus suis insonantem habentes, non ad temulentiam, sed ad gratiarum actionem et virtutem sese convertant.

CXVII. — THEOPHILO.

Maxime quidem si quispiam a quodam veritati calumniam struere conanti interrogetur, omnino Deo possibilia sint, illeque respondeat, Ita; ac deinde ipse inferat, Ergo etiam mala: dignus erit cuius 175 incitata merito rideatur, non qui respondit, sed potius qui interrogavit. Neque enim inter ea omnia, quæ Deus potest, mala recensentur. Nam ubi Deus nominatur, bonum firmiter ac certo sequitur. Nec quisquam mente præditus illud unquam in animum admiserit, mala Deo possibilia esse: quisquam imbecillitatem appellavit, mala perpetrare non posse. Imbecillitas enim proprie est malorum perpetratio. Unde etiam Paulus, qui hæc compertissima habebat, peccata infirmitates appellabat, his verbis utens: Si enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est³¹. Atque etiam Psalmistæ sermo hoc ipsum confirmat. Multiplicatæ sunt enim, inquit³², infirmitates eorum, hoc est, peccata. Qui ne illud quidem inferens quispiam ei qui Deo possibilia omnia esse ait, mentis compos esse censebitur. Quidnam tandem hoc? Nugari enim solent, ac dicere: Num etiam hoc in Dei potestate situm est, ut quod factum est, infectum reddatur? Nam hoc rursus cassum atque irritum est. Nihil porro cassum et irritum in divina potentia usurpatur. Supervacaneæ itaque et sunt et demonstratæ sunt ex calumniæ, quæ adversus huiusmodi sermonem intentantur. Cæterum, ut ne has rursus excitare, atque audientium aures

labefactare possint, si ex nobis quærat, an omnia Deo possibilis sint, respondeamus eum omnia hæc posse, quæ ipsius nature consentanea sunt : atque ita inutilis omnis quæstio soluta erit. Potest enim omnia, vult autem optima.

CXVIII. — THEOPHILO.

De imperitia.

Ne eum, qui solers aliquid fecisse visus est, accuses, verum eum, qui ne tanta quidem facilitate ac mansuetudine melior factus est. Nam ille, quod existimasset eum, qui in manifesto crimine deprehenderetur, in impudentiam conversum iri, ultro ac sponte ei latendi potestatem dedit. Hic autem sapientiam stultitiam esse arbitratus, quod se minime deprehensum esse existimasset, impudentiam suam remunerans.

CXIX. — OPHELIO GRAMMATICO.

De natura animalium.

Quoniam te novæ auditionis siti flagrare compertum habeo, nec omnino abstiturum, nisi addiscas, breviter explicabo, etsi humani ingenii limites excedere videtur id quod abs te quæsitum est. Ex animalibus, eæ quæ cibum masticant animalia pariunt; quæ autem bibunt, ova procreant. Atque illæ quidem primo partu contentæ sunt, ut perfecto et absoluto : hæc autem secundum etiam repetunt. Nam cum tempus, ut ova in animalia mutentur, exproscit, certis dierum spatiis ovis incubantia, naturalem quamdam vim ipsis immittunt, ut, quæ 176 prius inanima pepereant, anima donentur. Etenim seminales rationes, quæ a summo illo Effectore naturis primum insitæ sunt, suffumigantes, si velut flatu quodam excitentur, scintillarum instar per temporum incrementa in materia inflammari consueverunt. Quamobrem ea quidem quæ sunt admirari ac suspicere oportet : verum miraculum illud ad sapientissimum Opificem referre. Hæc enim non animalium in sui conservatione providentiam declarant (siquidem eorum natura imaginatione, non ratione utitur), verum naturam eam, quæ omnia regit ac moderatur. Etenim animalia ingenio ac mente nihil efficiunt : at natura illa variorum generum effectrix, cuique animanti ad ea, quæ ipsi utilia sunt, numeris omnibus absolvenda, impetus atque appetitiones inserit.

CXX. — AUSONIO CORRECTORI.

Ad principes.

Ad eorum, qui paupertate, vel alienius potentia prementur, deprecationes, apertas ac celeres aures habe, vir admirande : per lenitatem ac facilitatem, etiam, qui tardius locuti sint, ad loquendi viam

A

PIH'. — ΘΕΟΦΙΛΩ.

Περὶ ἀγνωμοσύνης.

Μὴ τὸν δόξαντα σοφὸν τι πεποιημέναι αἰτιῶ, ἀλλὰ τὸν μηδὲ τῇ τοσαύτῃ ἐπιεικείᾳ σωφρονισθέντα. Ὁ μὲν γὰρ νομίσας τὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ καταληφθῆσόμενον, εἰς ἀναίσχυντιαν τρέπεσθαι, ἐκὼν δέδωκε τοῦ λαθεῖν ἐξουσίαν. Ὁ δὲ τὸ σοφὸν νομίσας ἡλίθιον, τῷ μὴ δόξαι παφρωθῆσθαι, τὴν ἀναίσχυντιαν ἐθρεψεν, ὕβρεσι τὸν εὐεργέτην ἀμειψάμενος.

aluit, hominem de se bene meritum contumeliis remunerans.

PIΘ'. — ΟΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Περὶ φύσεως ζῶων.

Ἐπειδὴ οἶδά σε καινοτέρας διψῶντα ἀκοῆς, καὶ οὐκ ἀφεξόμενον εἰ μὴ μάθοις (8), φράσω συντόμως, εἰ καὶ πέρα τῶν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ὄρων εἶναι δοκεῖ τὸ πᾶν σοῦ ζητηθέν. Τῶν ζῶων, τὰ μὲν διαμασσώμενα τὴν τροφήν, ζωοκοεῖ (9)· τὰ δὲ καταπίνοντα, ὠτοκοεῖ. Καὶ τὰ μὲν ταῖς πρώταις ἀρκεῖται ὠδίσι, ὡς τελεσφόροι· τὰ δὲ, καὶ δευτέρας ἀνακινεῖ· Ὅταν ὁ καιρὸς καλῆ τὴν εἰς ζῶα τῶν ὠῶν μεταβολὴν, ἐπωάσαντα ἐπὶ ῥηταῖς ἡμέραις, δυνάμιν τινα ἐνίησι φυσικὴν, ὥστε δὲ πρώην ἔτεκεν ἄψυχα, ψυχωθῆναι. Οἱ γὰρ σπερματικοὶ λόγοι, οἱ παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ ἐξαρχῆς ταῖς φύσεσιν ἐντεθέντες, ὑποτυφόμενοι, εἰ ἀναρρίπισθειεν, σπινθῆρων τρόπον ἐν ὕλῃ κατὰ τὰς τῶν χρόνων συναυξήσεις ἐξάπτεσθαι φιλοῦσιν. Ὅστε θαυμάζειν μὲν χρὴ τὰ γιγνώμενα, εἰς τὸν πάνσοφον Δημιουργὸν ἀναφέρειν τὸ θαῦμα. Ταῦτα γὰρ ἐμφαίνει, οὐ τὴν τῶν ζῶων τῆς οικείας διαμονῆς πρόνοιαν (φανταστικὴ γὰρ ἐστὶν αὐτῶν ἡ φύσις, οὐ λογικὴ), ἀλλὰ τῆς τὰ ὅλα διοικούσης φύσεως. Τὰ μὲν γὰρ οὐδὲν ἐργάζεται διανοία· ἡ δὲ, ποικίλων οὐσα γενῶν δημιουργός, τὰς ὁμάδας ἐκάστῳ ἐνδίδωσιν εἰς τὴν τῶν συντελούντων ἐκπλήρωσιν.

C

PK'. — ΑΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΙΚΤΟΠΙ.

Πρὸς ἄρχοντας.

Πρὸς μὲν τὰς ἰκασίας τῶν ὑπὸ πενίας ἢ δυναστείας πολιορκουμένων, ἀναπεπταμένας ἔχε καὶ ἱππηλάτους (10), ὧ θαυμάσιε, τὰς ἀκοάς, διὰ τῆς ἡμερότητος καὶ τοῦ βραδύτερον φράζοντας ὀδηγῶν ἐπὶ

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(8) Pro μάθοις codd. Vatic. 649 et Alt. legunt πάθοις. POSSIN.

(9) Τῶν ζῶων τὰ μὲν διαμασσώμενα τὴν τροφήν ζωοκοεῖ, τὰ δὲ καταπίνοντα ὠτοκοεῖ. Billius, ex animalibus ea quæ cibum ruminant, animalia pariunt; quæ autem bibunt, ova procreant. Bis hallucinatur hæc versio. Plures enim animantes sunt viviparæ quam quæ ruminant. Deinde si omnes quæ bibunt animantes, oviparæ sunt, et vaccæ igitur, et oves, et equæ, etc. Taceo quod aliud sit διαμασσῶν τὴν τροφήν, aliud μρησῶν ut Latinis aliud masticare, aliud ru-

minare: aliud item πίνειν, aliud καταπίνειν quorum illud bibere, hoc significat deglutire. Præstat igitur sic vertere: *Animalium ea quæ cibum masticant atque comminunt viviparæ sunt; quæ vero deglutiant integrum, oviparæ.* Vide Aristot. *De historia animalium.* RITT.

(10) Καὶ ἱππηλάτους. Hoc omisit interpres doctissimus, addidi ergo, ac celeres. Elegans metaphoræ. Ἱππῆλατος proprie est equo vectus, qui equis fertur, ut ait Virgilius, in quo simul intelligitur inesse celeritas. ID.

τὴν τοῦ λέγειν ὁδὸν · πρὸς δὲ τὰς τῶν κατηγόρων καὶ συκοφαντῶν λογοποιίας, κεκλεισμένας ταύτας καὶ ἀδάτους διαφύλαττε, διὰ βλοσυροῦ βλέμματος ἀναστέλλον αὐτῶν τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρονα λέγειν ὁρμήν.

PKA'. — ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Περὶ ἱερέων.

Οὐ Ζώσιμον καὶ Παλλάδιον, Μάρωνά τε καὶ Εὐστάθιον, καὶ τοὺς ἄλλους, οὓς κατηριθμήσω, τοσοῦτον ἂν ἔγωγε αἰτιασαίμην, οὕτως ἐξορχησαμένους τὴν εὐσέβειαν, καὶ εἰς τὴν ἱερωσύνην ἐξυβρίσαντας, ὡς Εὐσέβιον, τὸν τούτοις ἅπασιν τὴν αἰτίαν δεδωκότα. Εἰ γὰρ μὴ αὐτὸς αὐτοῖς πέπρακεν, ὡς φησὶ, τὴν ἱερωσύνην, οὐκ ἂν ἐκείνοι εἰς τοσαύτην ἐξώκειλαν κακίαν. Εἰ γὰρ καὶ κάκιστοι ἦσαν πρὸ τῆς χειροτονίας, ἀλλ' οὐ ταυτὸν ἐστὶ, λαϊκὸν ἀμαρτάνειν καὶ ἱερέα, καὶ ἄλλο ἐκ τοῦ νόμου. Τοσαύτην γὰρ προστάττει θυσίαν ἀνάγεσθαι ὑπὲρ τοῦ ἀμαρτάνοντος ἱερέως, ὅσην ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ. Εἰ δὲ μὴ ἦν ἀντιβρόπος ἡ ἀμαρτία, οὐκ ἂν τὴν αὐτὴν θυσίαν ἀνάγεσθαι ἐθέσπισσε. Μελίζων δὲ γίνεται, οὐ τῇ φύσει, ἀλλὰ τῇ ἀξίᾳ τοῦ δρωῦντος. Ὁ γὰρ τοὺς ἄλλους ρυθμίζων, εἰ πταίσειεν, μελίζων ἀπὸ τῆς ἀξίας ἀποφαίνει τὸ πταίσμα. Εἰ τοίνυν ὁ δοῦς τὸ σπέρμα, τῶν φυτῶν αἰτίας, εἰκότως καὶ Εὐσέβιος· πλέον ἐκείνων ὀρηγεῖσθαι ἂν εἴη δίκαιος.

Quocirca si is qui semen dedit stirpium causa est, merito quoque Eusebium majoribus luctibus ac la-

PKB' — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Περὶ τῶν κακῶς τὴν ἱερωσύνην μετερχομένων.

Ἀποδέχομαι μὲν σου τὸν θεῖον ζῆλον, ὅτι τὴν ἱερωσύνην ὕβριζομένην ὑπὸ Εὐσέβιου, τοῦ κατ' ἀντίφρασιν τῆς εὐσεβείας οὕτως ἑαυτὸν κεκληκώτος, θεώμενος ἀγανακτεῖς. Ἐξ ὧν γὰρ ἱερωσύνης ἀνάξιος ὧν, οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς ταύτην εἰσεκώμασεν, ἐκ τοῦτων καὶ τοῖς ἐπιτυχοῦσιν αὐτὴν νέμει (11), εὐωνον καὶ πεπατημένον πρᾶγμα τὴν θείαν λειτουργίαν ἡγούμενος (12). Ἄλλ' ἐπειδὴ τῷ θεῷ καὶ ἀδελφάστῳ ταῦτα ἀνίκει κριτῇ, τῷ νυνὶ μὲν μακροθυμοῦντι, ἴν' εἰς μετάνοιαν τοὺς πταίοντας ἀγάγῃ, ὕστερον δὲ οὐκ οἴσονται τὰ γινόμενα, ἀλλ' ἀφορήτους ὀριοῦντι τὰς κολάσεις· ἑαυτῶν ἐπιμελόμενοι τὰς, ἡσυχίας ἄγωμεν. Εἰ μὲν γὰρ ἦν τι ἐκ τοῦ παρῆρσιάζασθαι κέρδος, οὐδενὶ ἂν παρεχώρησα, καίτοι διὰ τοῦτο πολλάκις ἐπιβουλεύεις. Ἄλλ' ἐπειδὴ σιγῆς ὁ καιρὸς, ἀναμείωμεν (13) τὸν κριτῆν.

¹¹ Eccl. vii, 15. ¹² Luc. iv, 3. ¹³ Jh Petri iii, 9.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(11) *Τοῖς ἐπιτυχοῦσιν αὐτὴν νέμει.* Bill., quibusvis etiam illud tribuat. Præfero quod est in B C τοῖς ἐπιθυμοῦσιν, idoque addidi Lat. versioni, cupientibus. Aliud est τοῖς ἐπιτυχοῦσιν, aliud τοῖς τυχοῦσιν. Οἱ τυχόντες sunt qui rem aliquam sunt consecuti eave potiti. RITT.

(12) *Ἠγούμενος.* In B C hæc adjiciuntur, γινε

ducem te præbens ¹¹. Contra ad maledicorum et calumniatorum fictos sermones easdem clausas atque invias custodi, eorum ad improbe loquendum impetum per totum atque horrendum aspectum coercens ac reprimens.

CXXI. — THEONI EPISCOPO.

De sacerdotibus.

Zosimum et Palladium, Maronem item et Eustathium, aliosque, quos enumerasti, qui pietatem ita ejurarunt, atque sacerdotii dignitatem contumeliis affecerunt, non tam accusarim, quam Eusebium qui omnibus istis causam præbuit. Nam nisi ipse illis sacerdotium, ut ais, vendidisset, in tantum scelus illi haudquaquam sese devolvissent. Nam etiamsi prius quoque, quam in sacrosanctum ordinem cooptarentur, flagitiosissimi ac sceleratissimi essent: tamen non idem est laicum peccare quod sacerdotem, idque ex lege perspicue constat. Tantum enim ea pro sacerdote peccante sacrificium offerri præcipit, quantum pro universa plebe ¹¹. Quod si par non esset peccatum, idem utrique sacrificium minime indixisset. Majus porro peccatum efficitur, non ob naturam, sed ob perpetrantis dignitatem. Nam qui id sibi sumpsit, ut aliorum mores componat ac moderetur, si ipse labatur, majus ob dignitatis suæ gradum peccatum reddit.

merito quoque Eusebium majoribus luctibus ac la-

CXXII. — LAMPETIO EPISCOPO.

De iis qui sacerdotium male tractant.

Divinum quidem tuum zelum probo, qui **177** sacerdotii dignitatem ab Eusebio (qui per antiplrasim a pietate sibi nomen imposuit) contumelia affici perspiciebat, indignæ ac stomacheris. Nam quia cum sacerdotio indignus esset, nescio quo pacto in illum irrumpit: hinc fit, ut quibusvis etiam cupientibus illud tribuat, vilem scilicet ac protritam quamdam rem divinum ministerium existimans. Verum quoniam hæc ad divinum et incorruptum judicem spectant ¹¹, qui nunc quidem animi æquitate ac lenitate ulitur, ut peccantes ad penitentiam adducat, postea autem ea quæ sunt minime feret, verum intolerantes cruciatus constituet, nostros ipsi animos curantes quietem agamus. Nam si quis fructus ex reprehendendi libertate oriretur, nemini ipse hac in re cecissem, etiamsi et eam causam insidiis persæpe appetimus. Verum cum hoc tempus silentium postulet, judicem exspectemus.

ab ed. Paris. et Billiana interpretatione absunt, καὶ μικρῶν λήμματι τὸν θεοτίμητον τῆς ἱερωσύνης ἐναμείβων βαθμὸν, quæ insignis est accessio, sic vertenda, et exiguo quæstu divino honore dignum sacerdotii gradum commutans. Id.

(13) Cod. Alt. mavult ἀναβαίνωμεν. Possin.

CXXIII. — MARONI.

A

Ne consequendæ veniæ spe atque expectatione perpetuo pecca, verum a peccato abstinendo securitatem tibi compara. Multi enim veniæ spe multis sceleribus admissis veniam minime assecuti sunt, ut qui nec ad meliorem frugem se receperint, nec etiam veniam impetrarint.

CXXIV. — MARTINIANO, ZOSIMO, MARONI, EUSTATHIO.

Ad sacerdotes.

Quandoquidem admirandus Paulus, vas, inquam, illud electionis, ille Christi sensuum promus, qui terram ac mare composuit, qui barbaros ad philosophicum vitæ genus amplectendum adduxit, gentilibus deteriores eos esse pronuntiavit, qui proximos negligunt, his verbis utens : *Si quis suorum ac maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior* ²⁸; ob eam causam ipse quoque, ut ad vos scriberem, adductus sum. Quid enim hoc loco per curæ vocabulum significari existimatis? An ciborum subministrationem? Equidem enim ipse animæ curam intelligendam censeo. Quod si refragimini, sic quoque id quod dixi magis confirmabitur. Nam si de corpore res ita se habet, eumque qui necessariam alimoniam proximo minime porrigit, gentilibus crudeliorem esse pronuntiavit, qui quod majus ac magis necessarium est, hoc est animæ curam, aspernatur, quo tandem loco a furore vestro emergite.

CXXV. — THEODOSIO PRESBYTERO.

Ad eos qui sacerdotium detrectantes accusant.

Episcopatus quidem et nomen, et res ipsa, cum divinum quiddam sit, atque omni alio munere ac dignitate præstantius, paucis quibusdam convenit, hoc est iis, qui paternam curam, non autem tyrannicam vitæ licentiam, hanc dignitatem esse **178** existimant. Quoniam autem nonnulli eam in imperium, vel potius, si libere loquendum est, in tyrannidem commutarunt, illud scito, cum conspicuum istud imperium maximaque contentione ac dimicatione expeditum, aerem nunc, si alias unquam, sui amorem hominum pectoribus injiciat, seque facile amantibus fruentium præbeat, apud cordatos omnes viros parvi haberi. Siquidem illud pœnam potius pendentium, quam honorem accipientium esse arbitrantur. Ut plurimum enim aliis præsent, aliis ministrant, aliis servant : aliis imperant, aliis ministrant : alios male mulctant, aliis commodant : aliis insunt, aliis succumbunt : alios metuunt, aliis odio atque acerbitati sunt. Quocirca ne mirum tibi videatur, quod Hierax presbyter, vir mente præditus, hoc munus tanquam

CXXVI. — TIMOTHEO LECTORI.

De vitando scandalo.

Illud, o amice, quam maxime time, ne cuiquam offensionis causam præbeas. Temulentum est enim quodammodo inter mortales bonum : ac, nomine etiam concutiente, vix consistit.

²⁸ I Tim. v, 8.

PKΓ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Μὴ τῷ συγγνώμης τυχεῖν προσδοκᾶν, διὰ παντὸς πλημμέλει, ἀλλὰ τῷ μὴ πλημμελεῖν τὴν ἀσφάλειαν πορίζου. Πολλοὶ γὰρ τῇ προσδοκίᾳ τῆς συγγνώμης πολλὰ δράσαντες, τῆς συγγνώμης διήμαρτον, μήτε γνωσιμαχῆσαντες, μήτε συγνωσθέντες.

PKΔ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝῶ, ΖΩΣΙΜῶ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙῶ.

Πρὸς ἱερεῖς.

Ἐπειδὴ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ὁ τῶν τοῦ Χριστοῦ νοημάτων ταμίας, ὁ γῆν καὶ θάλασσαν ῥυθμίσας, ὁ βαρβάρους φιλοσοφεῖν ἀναπέσας, Ἑλλήνων χεῖρους ἀπεφῆναι εἶναι τοὺς τῶν πέλας ὀλιγοῦντας, φήσας· *Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν ὀκλειῶν, οὐ προσοί, τὴν πίστιν ἤρηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων*· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὸ γράφαι ὤμην παρῆλθον. Τί γὰρ ἠγείσθε τὴν πρόνοιαν ἐνταῦθα δηλοῦν; Ἄρα τὴν τῶν τροφῶν χορηγίαν; Ἐγὼ μὲν γὰρ ἠγοῦμαι τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν. Εἰ δ' ἀντείποιτε, καὶ οὕτως δ' ἔφην κυρωθῆσεται μάλλον. Εἰ γὰρ περὶ σώματος τοῦτ' ἔχει, φησί, καὶ τὸν μὴ ὀρέγοντα τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, Ἑλλήνων ἔφησεν εἶναι ὀμότερον, ὁ τὸ μεῖζον καὶ ἀναγκαίστερον, φημί δὴ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν, παρορῶν, ποῦ κείσεται; Οὐκοῦν πείσθητε, καὶ ἀνενέγκατε ἐκ τῆς μανίας.

punetur? Quamobrem consilio meo parete, atque

C PKΕ'. — ΘΕΟΔΟΣΙῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ἐπὶ τῷ φεύγειν τὴν ἰερωσύνην.

Τὸ μὲν τῆς ἐπισκοπῆς καὶ ὄνομα καὶ πρᾶγμα θεῖον ὄν, καὶ κρείττον πάσης πολιτείας τε καὶ ἀξίας, ὀλίγοις δὴ τισὶ πρέπει, τοῖς πατρικῆν κληρονομίαν, ἀλλ' οὐ τυραννικῆν αὐτονομίαν, εἶναι αὐτὸ οἰομένους. Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἀρχὴν, μάλλον δὲ, εἰ χρὴ μετὰ παρρησίας εἰπεῖν, εἰς τυραννίδα αὐτὸ μετεβῆρῆσθαι τις· ἴσθι, ὅτι τῆς περιβλέπτου καὶ περιμαχίτου ἀρχῆς, νῦν, εἴπερ ποτὶ, σφοδρὸν ἑαυτῆς ἔρωτα τοῖς ἀνθρώποις ἐμβαλ[λ]ούσης, καὶ ῥαδίως ἑαυτὴν τοῖς ἐρῶσι παρεχούσης, μικρὸς αὐτῆς ἄσπαι τοῖς εὐφρονοῦσι λόγος. Τιμωρίαν γὰρ διδόντων, οὐ τιμὴν λαμβανόντων, ταύτην εἶναι ἠγροῦνται. Ὡς τὰ πολλὰ γὰρ τῶν μὲν ἀρχοῦσι, τοῖς δὲ δουλεύουσι· καὶ τοῖς μὲν ἐπιτάττουσι, τοῖς δὲ ὑπηρετοῦσι· καὶ τοῖς μὲν κακῶς ποιοῦσι, τοῖς δὲ χαρίζονται· τοῖς μὲν ἐπικρινται, τοῖς δὲ ὑποπεπύκασαι· καὶ φοβοῦνται μὲν ἐκείνους, μισοῦνται δὲ ὑπὸ τούτων. Μὴ θάμνας τοιγαροῦν, εἰ καὶ Ἰέραξ ὁ πρῶτος, καθ' ἑαυτὸν ἀργαλειώτατον, ἔφυγε τὸ πρᾶγμα, καθ' ἑαυτὸν νόσθημα ἀργαλειώτατον, gravem quendam ac difficilem morbum defugerit.

PKΖ'. — ΤΙΜΘΕῶ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Περὶ τοῦ μὴ σκανδαλλίζειν.

Φοβοῦ ὅτι μάλιστα, ὦ φιλότης, σκανδαλίσαι τινὰ Μεθύει· γὰρ πως ἐν ἀνθρώποις τὸ ἀγαθόν· καὶ εὐδενὸς κατασεῖοντος, ἔστῃς μόλις.

Ὅτι οὐ δεῖ τῶν παραινέσεων ἀμελεῖν ἢ ἀποκρινώσκειν τινός, καὶ ὅτι, εἰ τινες γουθετούμενοι μένουσιν ἀδιώρθοι, τοῦτο οὐ τῶν παραινέσεων, ἀλλὰ τῆς αὐτῶν προαιρέσεως ἔγκλημα· καὶ μάλιστα ὅταν ἐκείνοι οὐδὲν παραλείπουσιν.

Τῆς σῆς ἐστίν, ὦ πάντων ἀριστε, συνέσεώς τε καὶ αὐθεντίας, ταῖς κακίαις τῶν ἀρχόντων κεκμηκυῖαν τὴν Ἐκκλησίαν τὴν κατὰ τὸ Πηλοῦσιον δυνάμει καθαρότητι καὶ σπουδῇ ἀνακτήσασθαι. Πᾶσαν μὲν οὖν ἦν (14) ὑπέμεινεν ἀδικίαν τε καὶ πειρολίαν, ληϊζομένη τε καὶ ὕβριζομένη ὑπὸ μοχθηρῶν καὶ κακούργων ἀνθρώπων, οἷς ἂν τις οὐδ' ἀλόγων ζώων ἐγέλην ἐγχειρίσειεν (15), μήτοιγε λογικῶν ἀνθρώπων, ὑπὲρ ὧν δεῦρο ἐφόρτησε καὶ τὸ τίμιον ἑαυτοῦ αἷμα ἐξέχεεν ὁ Χριστός· οὐ τοῦ παρόντος φράσαι καιροῦ, μᾶλλον δὲ οὐδενός καιροῦ. Εἰ γὰρ καὶ ὁ καιρὸς ἀπήγει, πάντα λόγον ὑπερέβαινε· τὰ ὑπὸ τούτων σκαυρηθέντα· ἀλίγα δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀναγκαῖον ἂν εἴη εἰπεῖν, ἃ μὴδὲ βουλομένοις σιγῆσαι ἀτιμώρητον (16). Ἀλλὰ γὰρ εἰκοις, ὦ θαυμάσια, ἥδη ἀπατεῖν τὴν διήγησιν. Διὸ δὴ καὶ αὐτὸς τῶν προομιῶν παυσάμενος, ἐπὶ τὸ δράμα τῶν λόγων βαδιούμαι. Τοσοῦτον εἰπὼν, μὴ τοῖς λόγοις μετρεῖν τὰ γεγενημένα (οὐ γὰρ ἂν εὗροιμεν λόγους ἐφαμιλλοὺς τοῖς πεπραγμένοις, νικωμένης ἀπάτης γλώττης ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας), ἀλλὰ τοῖς ἀκαιμήτοις τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς κατοπτεῦσαι τὰ δραματουρηθέντα. Τὸ μὲν οὖν δεδυσσημῆσθαι τὸ θεῖον, καὶ πεπορθῆσθαι τὴν πόλιν, καὶ πεπράσθαι τὴν ἱερωσύνην, καὶ τετυραννησθαι τὴν Ἐκκλησίαν (τῶν μὲν σπουδαίων ἐξοστρακισμένων, τῶν δὲ μήτε τῶν οὐδῶν αὐτῆς ἐπιδοῦναι ὀφειλόντων, ἐγκρινόμενων, καὶ τὰ θεῖα καὶ ἀπόρρητα αὐτῆς ἐμπιστευομένων μυστήρια· οὐχ ἠγούντο γὰρ ψυχὰς ἐμπιστευεῖσθαι, ἀλλὰ τυραννίδα πατρῶν παρεληφέναι), καὶ ὅτι τῶν μὲν πενήτων λόγος ἦν αὐτοῖς οὐδεὶς, τὰ τε ἐκκλησιαστικὰ χρήματα ἐληϊζόντο, καὶ εἰς οικείας ἀνηλίσκοντο φιλοτιμίας· καὶ ὅτι τοὺς ῥύσαι ὑπὲρ ἀρετῆς τολμῶντας ἕως αἵματος ἠμίναντο, καὶ ὅσα τοιαῦτα, παραλείψω, τοῦτο ἀποδεικνύς, ὡς ἄνω εἰς τούτους ἐξηλέθη τὸς λόγους. Τῷ δὲ νῦν σκαυρηθέν, ἐπειδήπερ οὕτε βουλομένω ἀκίνδυνος ἢ σωπῆ, ὡς ἂν οἷός τε ὦ, διὰ βραχέων ἀμυδρῶς (οὐ γὰρ ἂν φαίην σαφῶς) διηγήσομαι· Μαρτινιανός, ὁ ἐπὶ λύμῃ τῆς θειοτάτης θρησκείας πρεσβύτερος χειροτονηθεὶς (εἶγε χρῆ πρεσβύτερον καλεῖν τὸν τῷ ὀνόματι τῆς ἱερωσύνης εἰς τὸ τὰ μέγιστα καὶ συγγνώμης μείζονα δύνασθαι κακούργεῖν ἀποχρησάμενος), οὐκ ἔχω λέγειν ἐκ τίνων καταγόμενος, ἢ ἀπὸ ποίας πώλεως ὀρμώμενος· (τὸ γὰρ δούλον αὐτὸν τυγχάνοντα,

Quod non oportet adhortationes negligere, nec de quoquam desperare, et quod si quidam admoniti non emendentur, non admonentium, sed eorum voluntatis culpa est: præsertim si illi nihil omitant.

Tuæ, vir omnium præstantissime, prudentiæ atque auctoritatis est, Pelusiensem Ecclesiam præfectorum et antistitum sceleribus fractam atque confectam, potentiæ integritate ac studio recreare. Ac quidem injurias et petulantias omnes, quas ipsa perpessa est, ab improbis ac sceleratis hominibus, quibus ne brutorum quidem animantium gregem quisquam commiserit, nedum ratione utentium hominum, quorum causa Christus huc venit, ac pretiosum suum cruorem effudit, direpta, contumeliisque vexata, dicendo aperire, non est hujus temporis, imo nec ullius omnino. Nam etiamsi tempus id postularet, tamen quæ ab illis structa sunt, omnem sermonis facultatem superarent. Pauca autem in præsentia commemorare necessarium fuerit, et quæ ne si velimus quidem, silentio impune præterire possimus. At enim, vir eximie, narrationem jam mihi exposcere videris. Quocirca ipse quoque exordiendi finem faciens, ad exponendam iragœdiam me conferam. Illud duntaxat te prius admonitum velim, ne ea quæ contigerunt, sermonibus nostris meliaris (neque enim orationem, ea, quæ perpetrata sunt, adæquantem invenire queamus, cum lingua omnis rerum veritate superetur), verum ut privigilibus animi tuæ 179 oculis scelera ea quæ designata sunt, perspicias. Enimvero quod Deus blasphemis impiisque vocibus impetitus sit, quod direpta et expilata civitas, quod venditum sacerdotium, quod tyrannide oppressa Ecclesia (probis videlicet viris expulsis et exturbatis, iis autem, qui ne ipsius quidem limen conscendere debent, allectis, divinaque et arcana ipsius mysteria in fidem accipientibus: non enim se animarum curam suscepisse, verum paternam tyrannidem accepisse judicabant), quod item pauperum ipsis nulla cura fuerit, verum Ecclesiam opes diriperint, atque in suas ambitiones insumpserint, quodque eos, qui pro virtute vel hiscere duntaxat ausi essent, ad sanguinem usque ulti sint, ac denique alia id genus omnia prætermittam, hinc nimirum illud conspicuum faciens, me invitum ad hos sermones delatum esse. Quod autem nunc designatum est (quandoquidem ne volenti quidem sine periculo reticere licet), quam paucissimis verbis potero, non dicam plane ac dilucide, sed exiliter et obscure narrabo. Martinianus, qui ad divinissimæ religionis

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(14) Πᾶσαν μὲν οὖν ἦν. Quia B. C. omittit ἦν, fort. legend., ὅσην μὲν οὖν ὑπέμεινεν, quomodo est ibidem, non ὑπέμειναν, ut Par. ed. Sequitur enim singulari, ληϊζομένη καὶ ὕβριζομένη. RITT.

(15) Ἐγχειρίσειεν. Alii ἐγχειρήσειεν, malè: nam

ἐγχειρίσειεν est tradere vel committere; at ἐγχειρεῖν, aggredi ac suscipere. Id.

(16) Ἀτιμώρητον. Plenius est et placet magis quod est in B C ἀτιμωρητὴ δυνατόν. Id.

labem ac perniciem presbyter creatus est (si tamen eum, qui ad gravissima, veniaque majora crimina designandi potentiam, sacerdotii nomine abusus est, presbyterum appellare fas est), haud scio a vilius ortum trahens, aut ex qua civitate oriundus : nam quod, cum servus ipse esset, primumque ætatis tempus haud pie saneteque exegisset, profugerit, etsi id verum sit, præteribo : neque enim, ut ipsum maledica oratione insectarer, accedo : verum ut Ecclesiam ab eo injuria affectam fuisse doceam : hic igitur, cum se Pelusium contulisset, in extrema paupertate vivens, ac multorum ope sublevatus, monachique habitum induens et probæ ac temperantis vitæ speciem præ se ferens, clerici munus, ut vere est, ipsius autem opinione imperium, captabat. Cum autem præclarus vir, ac divina sapientia plenus, Ammonius, hujus urbis episcopus, perspicacissimis mentis oculis ipsius hypocrisis percepisset, nec spem ullam ei ad perveniendi relinqueret, animadvertens se ob ingentem antistitis prudentiam tempus incassum terere, apud alios hæc retia texere constituit. Ut autem illie quoque, deprehensæ ipsius improbitate, spe sua dejectus est, tandem cum sapientem illum virum diem vitæ postremum clausisse, atque in cœlestem regionem receptum esse, atque Eusebium episcopum institutum esse rescivisset, Pelusium rursus advolvit, quod ita existimaret, se ipsius ingenium ac solertiam, ne dicam arrogantiam atque contumaciam, facile tractaturum. Et quidem quam celerrime, id quod sibi proposuerat, est assecutus. Quid enim longa oratione opus est? Quod autem is, qui semen præbuit, stirpium causa sit, nemo scilicet ignorat. **180** Cum igitur, ut presbyter crearetur, obtinisset, ac sacrosancta mysteria impuris et scelestis manibus contrectasset, eum, quem pridem parturiebat, morbum peperit. Nam cum acerbam sibi ipsi vitam esset duxisset, nisi pauperum etiam opes averteret, pollicitusque fuisset, se omnia ea quæ acquireret, Ecclesiæ relicturnum, hujus spei illecebra eam adluxit, ut se quoque procuratorem ac dispensatorem constitueret. Quocirca impurus ac nefarius homo, ac ne ingenium quidem educatus et institutus, accepta Ecclesiæ procuracione, his eam incommodis affectis, ut ne barbaricum quidem bellum signa omnia ad virtutem spectantia, deletis ipsius ornamentis, æque pervastaturum fuerit. Fraudibus enim et machinis, callidisque artibus et perjuriis in negotiorum administratione utens, nihil quidem, quod simplex et justum esset, fecit, improbitatem autem arrogantia animique elatione delinens, iis qui ingenie ac pie vivere proposuerant, infestus erat, stolidos eos, quos veri amor tenebat, appellans, prudentes autem ac sagaces, qui subdole ac veteratorie negotia tractabant : ac stultos quidem et exordes

A καὶ πρώτην ἡλικίαν οὐκ εὐαγῶς βεβιωκότα ἀποδεδρακέναι, καίπερ ἀληθὲς ὄν παραλείψω. Οὐ γάρ ἤκω κακῶς αὐτὸν λέξων, ἀλλ' ὡς ἠδίκησε τὴν Ἐκκλησίαν διδάξων. Οὗτος τοίνυν ἐλθὼν ἐπὶ τὴν Πηλουσιωτῶν πενία ἐσχάτη συζῶν, καὶ παρὰ πολλῶν ἐπικουρούμενος, τὸ τε τοῦ μονάζοντος σχῆμα περιβαλλόμενος, καὶ σωφρόνας ζῆν ὑποκρινόμενος, τὴν τοῦ κληρικοῦ, λειτουργίαν μὲν οὖσαν, ἀρχὴν δὲ δοκοῦσαν ἐθηρᾶτο. Ὡς δὲ ὁ ἀοίδιμος καὶ θείας σοφίας ἐμπλῶς Ἀμμώνιος, ὁ ταύτης ἐπίσκοπος, τοῖς διορατικωτάτοις τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς τὴν ὑπόκρισιν κατελιθῶς, οὐδὲ ἐλπίδα αὐτῷ τοῦ πράγματος καταλίμπανεν ἔνοων, ὡς εἰκὴ δαπανᾷ τοὺς χρόνους, συνετοῦ κομιδῆ ὄντος τοῦ ἡγουμένου, παρ' ἄλλοις ταῦτα πλέκειν διέγνω τὰ δέκτα. Ὡς δὲ

B κάκεισε φωραθεὶς, διήμαρτε τῆς ἐλπίδος, τέλος πυθόμενος τὸν μὲν πάνσοπον ἐκείνον κεκοιμηθῆσαι, καὶ εἶσω οὐρανίον χώρων (17) γεγενῆσθαι, Εὐσέδιόν τε χειροτονῆσθαι, ἐπέπτη πάλιν τῇ Πηλουσιωτῶν, βραδίως αὐτοῦ τὴν ἀγγέλιον, ἵνα μὴ τὴν ἀπόνοιαν φράσω, μεταχειρίσασθαι οἰόμενος. Καὶ δὴ ὡς τάχιστα τυγχάνει τοῦ σκοποῦ. Οὐ χρὴ γὰρ μακρολογεῖν. Ὅτι δὲ ὁ τὸ σπέρμα παρασχῶν, τῶν φυτῶν αἴτιος, οὐδεὶς ἀγνοεῖ δήπου. Τυχῶν τοίνυν τῆς χειροτονίας, καὶ τῶν ἱερῶν μυστηρίων μιαραὶς χερσὶν ἐφαψόμενος, ἦν πάλαι ὠδινεν, ἀπέτεκε νόσον. Νομίσας γὰρ ἀβίωτον εἶναι ἑαυτῷ τὸν βίον, εἰ μὴ καὶ τὰ τῶν πενήτων χρήματα σφετεριστοῖτο, ἐπαγγεῖλάμενος πάντα ὅσα ἂν προσποριστοῖτο, τῇ Ἐκκλησίᾳ καταλείψειν, καὶ ταύτας δελεάσας ταῖς ἐλπίσι, πείθει καὶ οἰκονόμον ἑαυτὸν καταστήσασθαι. Παραλαβὼν τοίνυν ἀνθρώπος ἐναγῆς, καὶ οὐδὲ ἐλευθερίως ἀχθεὶς, τὴν τῆς Ἐκκλησίας οἰκονομίαν, οὕτως αὐτὴν διεθήκεν, ὡς οὐδ' ἂν βαρβαρικὸς πόλεμος ὅλα τὰ εἰς ἀρετὴν βλέποντα σημεῖα τοῦ κάλλους αὐτῆς ἀφανίσας ἐλυμήνατο. Δόλους γὰρ καὶ μηχαναίς, σκαιωρίαις τε καὶ ἐπιροκίαις χρώμενος ἐν τῷ μεταχειρίζεσθαι τὰ πράγματα, ἀπλοῦν μὲν οὐδὲν οὐδὲ δίκαιον ἐπραξε, τὴν δὲ κακουργίαν φρονήμασιν ὀριζόμενος, τοῖς ἐλευθερίως καὶ εὐλαδῶς ζῆν προσηρημένοις ἐπεφύετο ἑὐθῆεις μὲν τοὺς φιλαλήθεις καλῶν, συνετοῦς δὲ τοὺς κακούργους μεταχειριζομένους τὰ πράγματα καὶ τοὺς μὲν φιλοσοφούντας, ἡλιθίους τοὺς δὲ παλιγκαπηλοῦς, δραστηρίους. Καὶ οὐκ ἔλεγε μὲν ταῦτα, οὐκ ἐποίησε δὲ, ἀλλὰ δὲ τοῖς ἔργοις τοὺς λόγους ἀπέκρυπτε ὅτι μὲν ἐκκλησιαστικὰ οἰκειούμενος χρήματα, τὰς δὲ χειροτονίας πιπράσκων, καὶ τοὺς μὲν φιλαρέτους ἐκβάλλων, τοὺς δὲ τὰ αὐτὰ δρῶντας αὐτῷ συγκροτῶν. Ἄνετο γὰρ οὐκ ἄλλως ἔξεν τὴν τῆδε ἀσφάλειαν (κρίσεως γὰρ αὐτῷ λόγος ἦν οὐδὲ εἶς), εἰ μὴ πᾶν εἶδος ἀρετῆς ἐξορίσετε. Ταῦτα δὲ ἐπρατήεν, ὑποχείριον τὸν ἐπίσκοπον οὐκ οἶδ' ὅπως πεποιηκός. Οὕτω γὰρ αὐτὸς δεδούλωτο (λελέχθω γὰρ τάλυθες μετὰ παρῆρησας καὶ γὰρ οὐκ ἂν ἄλλως δυναίμην), ὡς εὐτελες καὶ ἀργυρώνητον ἀνδράπο-

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(17) *Εἶσω οὐρανίων χώρων*. Bill., in cœlestem regionem. Præstat B. C. lectio, *χωρῶν*, id est, in cœlestes choros. RITT.

δον (17') χειροτονημένον, ἴν' ἄπερ ἂν Μαρτινιανὸς ἐπιτάττοι, ποιήσειεν. Εἰς τοσαύτην γὰρ αὐτὸν μανίαν ἐξεβάκχευσεν (εἰρήσεται γὰρ τῶν κακῶν αὐτῶν ὁ κολοφῶν, καὶ τῆς τραγωδίας τὸ κεφάλαιον), ταῖς ἱπαγγελίαις ἐκείναις δελεάσας, ἃς νῦν διαβρῆδην βοᾷ ὁ ἐπίσκοπος τὴν οἰκίαν ἀνοίαν ἐκπομπέων, ἢ ἀναγκάσας, ἢ πείσας (οὐ γὰρ οὐδ' ὅ τι φῶ διὰ τὴν υπερβολὴν τῆς ἀτοπίας), ὡς καὶ καθυπογράψαι ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς λόγοις, καὶ χρεωστῆν τὴν ἀδικηθείσαν Ἐκκλησίαν. Ἄλλως γὰρ οὐκ ἔτο ἀσφαλῶς ἔχειν, ἃ οὐ δόντων ἐκτίσαστο, εἰ μὴ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ὑπόχρυσεν δεξίαν, οὐκ ἀπατήσας προσδοκῶν μὲν ἃ ἐσύλησεν (18), ἀλλὰ τὸ μὴ ἀπαιτηθῆναι παρ' αὐτῆς θηρώμενος. Ὡς δ' ἡ ἀθλία πόλις ἦσθετο ταῦτα μηχανώμενον (οὐ γὰρ ἦν ἀφανῆ· τὸ γὰρ καὶ εἰς γοητεῖαν αὐτὸν, ἐκ τῆς ὑπερβολῆς τῶν δρωμένων, διαβεβῆσθαι, καὶ τὸ ἐπ' αἰσχροῖς καὶ ὑπερροῖς παισίμασι πεφωρόσθαι, οὐ φράσω), ὥρμησε μὲν αὐτὸν πολλὰκις καὶ ἀνελεῖν, ὅμως δὲ ἐκράτησε τῆς ὀρμῆς. Ἐγκαλούμενος δὲ παρὰ πάντων καὶ κατηγορούμενος, πᾶσι μὲν τὸν ἐπίσκοπον, αὐτῷ δὲ πάντας διέβαλλε· τὸν μὲν ἐξοπλίζων κατὰ τῶν φιλαρέτων, ἴνα πάντων σθέσει τὴν παρῆρσιαν· τοὺς δὲ διδάσκων, ὅτι αὐτοὺς ἔστιν ὁ τὰς χειροτονίας πιπράσκων, καὶ τοῖς σώφροσιν ἐπιβουλεύων, καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας σφετεριζόμενος. Χρυσίον γὰρ λαμβάνων, τοῖς λόγοις τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὑπογράφει. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, διὰ τούτων τῶν μηχανημάτων τὴν ἐφ' οἷς ἔδρα ὄργην (19) τῶν ἀνθρώπων σθέσειν οἴομενος. Ὡς δὲ τινες καὶ αὐτῷ ἐπισκόπῳ ταῦτα κατεμήνυσαν, πλέον οὐδὲν ἤνυσαν· πιθανῶς δὴθεν αὐτοῦ φήσαντος, ἀνευ κατηγόρων μὴδὲν δύνασθαι διαπράξασθαι. Ὡς δὲ καὶ κατήγοροι, νομιζόντες ἀληθεύειν αὐτὸν, ἀνεφάνησαν, καὶ πολλοὶ καὶ ἀξιώπιοι, καὶ ἀποδείξαι δυνάμενοι, οὐδ' οὕτως ἐπεξήληθεν, ὡς λοιπὸν πάσης στήφειως ἐλεγχθείσης, κοινῶν τῶν δρωμένων παρὰ πάντων εἰκότως ὑπονοεῖσθαι. Μάλιστα μὲν γὰρ, οὐδ' εἰ μυριάκις ἀπὸ κερδῶν αἰσχροῦν ἐκείνος ἐπηγγεῖλατο πάντα τὰ προσωποριζόμενα τῇ Ἐκκλησίᾳ προσοίσειν, ἔχρην πάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς αὐτῷ παραδοθῆναι ἀφορμὰς, καὶ μυρίας ψυχὰς ἐκ τῶν θρωμένων σκανδαλίσαι. Εἰ δὲ καὶ ταῖς ἱπαγγελίαις ἐδελεάσθη, ἀλογοθέτητον οὐκ ἔχρην καταλεῖψαι. Εἰ δὲ καὶ λογοθετῆσαι ἔδει, μετὰ ἀκριβείας ἔχρην, βασανίσαντα μετὰ συνειτῶν τιῶν καὶ ἐμπεῖρων τοὺς λόγους. Αὐτὸς γὰρ καὶ τούτων, ὡσπερ οὖν καὶ τῶν ἄλλων καλῶν, ἀπειρος εἶναι λέγει. Εἰ δὲ ἐν παραβύσει, καὶ μὴδεν ἀνακινούμενος τοὺς λόγους καθυπέγραψε, δῆλός ἐστιν οὐκ ἀπατηθεὶς (ὡς διαβρῆδην βοᾷ, τὴν κατάγνωσιν διὰ τοῦτο ἀποκρίψασθαι οἴομενος), ἀλλὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κακούργησας, καὶ πᾶσαν [μετ'] ἐκείνων τὴν Ἐκκλησίαν (20) ἀπεμπαλήσας. Ὡσπερ πριάμενος, καὶ

eos, qui philosophiæ studebant, dextros autem et ad agendum aliquid idoneos, qui ad cauponum morem vitam suam moderabantur. Nec vero hæc ita dicebat, ut tamen non faceret: verum operibus ipsis sermones superabat, quippe qui ecclesiasticas quidem opes sibi vindicaret, sacras autem ordinationes pretio addictas haberet, probisque viris expulsis, eos, qui eadem, quæ ipse, perpetrarent, ascisceret. Neque enim aliter se in hac vita (nam futuri iudicii nulla omnino cura tangebatur) securitatem habiturum existimabat, nisi omne virtutis genus exterminaret. Hæc porro perpetrabat, cum sibi episcopum haud scio quo pacto addictum atque obnoxium reddidisset. Ita enim ipsi addictus ac mancipatus erat (dicam enim libere quod verum est: neque enim aliter queam) ut vile ac pretio emptum mancipium, idcirco creatum et institutum, ut quidquid Martinianus imperaret, exsequeretur. Et enim ad tantam insaniam eum adegit (dicetur enim quod malorum ab ipsis commissorum summum est, totiasque tragœdiæ caput), his videlicet promissis quæ nunc episcopus, amenitiam suam prodens, aperte clamat eo inescato, aut coacto, aut persuaso (neque enim ob absurditatis magnitudinem quo vocabulo utar, scio), ut etiam in ecclesiasticarum rationum libro, Ecclesiam, quæ injuria affecta fuerat, ipsius ære obstrictam esse subscripserit. Aliter enim tuto se habiturum minime putabat, quæ malis rationibus quæsiverat, nisi Ecclesiam quoque sibi obæratam atque obnoxiam esse demonstraret: non quod ea quæ ipse sacrilega manu subriperat, ab ipsa repetere in animo haberet, sed quod illi ageret ac moliretur, ne ipsa a se reposeret. Ut autem misera civitas hæc eam machinari sensit: **181** neque enim hæc obscura erant (nam quod etiam ob eorum, quæ perpetrabat, magnitudinem, præstigiarum quoque insinulatus fuerit, quodque in sædis flagitiis criminibusque deprehensus, minime dicam), sæpe quidem ipsum interficiendi ac de medio tollendi impetum cepit, verum se repressit. Cum autem ab omnibus accusaretur et incesseretur, apud omnes quidem episcopum, apud ipsum autem omnes in odium atque invidiam vocabat: illum nimirum adversus probos viros armans, ut eam loquendi libertatem, qua omnes utebantur, exstingeret: eos autem docens, se esse, qui sacras ordinationes venderet, et castis ac frugi hominibus insidias moliretur, et Ecclesiæ opes interverteret. Nam cum aurum ipse acciperet, ecclesiasticis rationibus ascribebat. Hæc autem eo dicebat, quod se his artibus hominum iracundiam, ob ea, quæ perpetrabat, inflammatam exstincturum arbitraretur. Ut autem nonnulli hæc ipsi quoque episcopo indicarunt, nihil tamen pro-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(17') Post ἀνδράποδον supplie quod deest καὶ διὰ τοῦτο χειροτονημένον, etc. Possin.

(18) Προσδοκῶν μὲν ἃ ἐσύλησεν. Pro his ambobus. Vat. 649 et Alt. melius habent, προσδοκῶν ἦν ἐσυλησεν· nam relativus ἦν recte resolvit ἐκκλη-

σίαν paulo ante memoratam. Possin.

(19) Solus cod. Vat. 649 legit ὄργην. Id.

(20) Codd. ambo Vat. 649 et Alt. legunt, τὴν ἐκκλησιαστικὴν. Versu postea nono pro προέπεμψεν fidem codd. habent ἐξέπεμψε. Id.

pterea perfecerunt : quod nimirum ille se absque accusatoribus nihil efficere posse dixisset. Postquam autem accusatores etiam, eum vera loqui existimantes, præsto fuerunt, et quidem multi, ac fide digni, quique quod dicerent, probare possent, ne sic quidem tamen in eum animadvertit : ita ut jam omni simulatione patefacta, eorum, quæ gererantur, socius ac particeps esse ab omnibus existimaretur. Primum enim nec si millies ille se omnia ea, quæ turpibus lucris collegisset, Ecclesiæ dono datum recepisset, omnes tamen Ecclesiæ opes ipsi tradi, atque innumeris animis, per ea quæ flebant, offensionem afferre oportebat. Deinde, etiamsi ipsius promissis illectus est, tamen eum, a rationibus referendis immunem relinquere minime conveniebat. Quod si ab eo rationes quoque reposcere oportebat, id accurate ac diligenter faciendum erat, nimirum ad perpendendas et excutiendas rationes, prudentes quosdam et peritos viros adhibendo. Nam ipse harum rerum, quemadmodum et aliarum sonarum, rudem se atque imperitum esse ait. Cum autem in latebris, nec communicatis cum quoquam rationibus subscripseri, perspicuum est eum non deceptum ac circumscriptum fuisse (quemadmodum aperte clamat, dum se reprehensionem atque condemnationem hac ratione a se depulsurum existimat), verum ecclesiastica bona versute atque improbe labefactasse, cum iisque Ecclesiam universam commutasse. Itaque iste, ut qui emisisset, et quidem scelerate emisisset, sceleratius adhuc emptis rebus uti constituit, malo videlicet malum sanare studens. Nam cum ecclesiasticas omnes facultates et copias in sinum condidisset, vel ut ipse dixit, cum eo, qui huiusmodi administrationem ipsi commiserat, tantæque tragædiæ causam materiamque præbuerat, partitus esset, nuper quidem aurum Alexandriam præmisit, episcopatum (cum ne sui quidem ipse curam gerere posset) aucupans. **182** Quod cum sanctitas tua comperisset, pro eo atque eum ab Ecclesia proscribere debebat, per litteras comminata est atque affirmavit, se eum, si rursus idem aggrediretur, ut ingens divinissimæ religioni dedecus inurentem, in tota Ægyptiaca regione proscripturum et abdicaturum. Atqui nunc idem, litteris tuis

A παρανόμως πριάμενος, παρανομώτερον τοῖς κτηθείσ· χρήσασθαι διέγνω, κακῶ τὸ κακὸν ἴσασθαι σπεύδων. Πάντα γὰρ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρήματα ἐγκολπωσάμενος, ἦ, ὡς αὐτὸς ἔφη, μεριστάμενος μετὰ τοῦ ἐγγειρίσαντος αὐτῷ τὴν οἰκονομίαν, καὶ τῇ τοσαύτῃ τραγῳδίᾳ τὴν ὑπόθεσιν δεδωκότος, πρώην μὲν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν χρυσίον πρόπεμψεν, ἐπισκοπὴν, ὁ μὴ δὲ ἑαυτοῦ ἐπιτροπεύσαι δυνήεις, θηρώμενος. Ὅπερ μαθούσα ἡ σὴ ἀγίωσύνη, ὀφειλοῦσα αὐτὴν ἀποκηρύξαι, διὰ γραμμάτων ἠπειλήσῃ, καὶ διεβεβαίωσατο, εἰ τοῖς αὐτοῖς αὐθις ἐπιχειρήσειεν, ἀποκήρυκτον τὸν τοσαύτην ἀδοξίαν τῇ θειοτάτῃ θρησκείᾳ προστριβόμενον ἐν ὅλῃ τῇ Αἰγυπτιακῇ διοικήσει. Νῦν δὲ καὶ τῶν γραμμάτων, καὶ τῶν ἀπειλῶν καταφρονήσας, τὴν Ἀλεξάνδρειαν μαθὼν ἐξώρμησεν (21), ἑαυτῷ μὲν ἐπισκοπὴν μνηστεύμενος, τὴν δὲ σὴν λυμαινόμενος δόξαν, ὡς ἐπὶ χρήμασι χειροτονούσας. Τῆς σῆς τοίνυν ἐστίν, ὡ τί σε καλέσας ἀξίως προσεῖπω, μεγαλονοίας, τὴν μὲν ἀκριβῆ τῶν πλημμελημάτων αὐτοῦ δίκην τῷ ἀδικάστῃ δικαστηρίῳ τηρήσαι (οὐδὲ γὰρ οἶόν τε αὐτὸν ἐνταῦθα τὴν ἀξίαν τιμωρίαν δοῦναι), κινήθηναί δὲ, καὶ πρώτων μὲν τῇ παρανομηθείσῃ Ἐκκλησίᾳ ἀμῦναι, δεύτερον δὲ τῇ οἰκειᾷ ὑπολήψει βοηθῆσαι, τῷ τὰς ἀπειλὰς εἰς ἔργον ἀγαγεῖν καὶ ἀποκηρύξαι τοῦτον. Εἰ γὰρ, ὅπερ οὐ πιστεύω, πρὸς τῷ μηδὲν τοιοῦτον παθεῖν, καὶ χειροτονηθεῖν, τὸ θρυλούμενον ἀπόρρητον ἀληθὲς ὄν εὐρεθήσεται· ἔπειτα μετὰ τινων ἐπισκόπων εὐλαβῶν, οἷς τὸ κέρδος πολέμιον καθέστηκεν, ἐνταῦθα ἐκπέμψαι, λόγον τῶν ἐκκλησιαστικῶν προσόδων δώσοντα, καὶ ἂ χρεωστῆ ἀποδώσοντα. Καὶ εἰ δέδωκέ τι τῷ ἐπισκόπῳ (λέγει γὰρ μὴ δεδέχθαι μὲν, ἠπατήσθαι δὲ), ἐλέγξοντα. Ὅτι γὰρ καὶ τῷ (22) μὲν πρωτοστάτῃ τοῦ δράματος, τῷ ἢ συγκεκοφῶτι, ἢ ἀπερισκέπτως ὑπογεγραφότι, ἄδατον τὴν ἐπισκοπὴν καταστήσειας, ἦγουν συγγυοὺς ἐπίτροπον χειροτονήσειας, τὸν οὐκ ἐπιτρέψοντα αὐτῷ μείζονα συγγνώμης ἀμαρτάνειν· τῷ δὲ τριταγωνιστῇ τὸ σοφὸν σκαῖώρημα ἠλθίων δειξας, ἄχυρα ποιήσειας, ἂ λέγει ἑαυτῷ χρεωστῆσθαι (πόθεν γὰρ τοσοῦτος πλοῦτος τῷ πενίαν ἐσχάτην νοσήσαντι, καὶ ἀπὸ τῶν τῆς Ἐκκλησίας χρηματισαμένῳ προσόδων), οὐκ ἐστίν ἀμφίβολον.

minisque contemptis ac pro nihilo habitis, Alexandriam autem famæ atque existimationi (ut qui sacras ordinationes pecunia addicas) labem inferens. Quæ cum ita sint, tuæ (o quonam te satis digno nomine nuncupem) animi magnitudinis atque præstantiæ est, plenam quidem et exactam scelerum ipsius pœnam ad incorruptum illud tribunal reservare (nec enim hic fieri potest, ut quas meritis est pœnas pendat), commoveri autem et incitari, ac primum Ecclesiam inique læsam ac vexatam ulcisci; deinde autem existimationi tuæ consulere, minus nimirum in opus perducendo, eumque ab Ecclesiæ gremio abdicando. Nam si, quod ut credam minime adducor, non modo nihil huiusmodi patiat, verum etiam episcopus creetur, arcanum illud, quod rumoribus spargitur, verum esse invenietur: ac postea eum una cum piis quibusdam episcopis ac quæstus inimicis, huc mittendo, ut ecclesiasticorum proventuum rationes

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(21) Τὴν Ἀλεξάνδρειαν μαθὼν ἐξώρμησεν. Bill., Alexandriam petrexit. Plenius ac melius B. C. εἰς τὴν Ἀλεξ. λαθὼν ἐξώρμ., hoc est, *clanculum sese Alexandriam proripuit.* RITT.

(22) Edit., ὅτι γὰρ καὶ τῷ, etc.; sed illud γὰρ abest a duobus codd. modo laudatis. Vers. sequenti pro ἀπερισκέπτως iidem codd. scribunt ἀπερισκόπτως. POSSIN

reddat, ac quæ debet, restituat; ac num quid episcopo dederit (nam ipse nihil se accepisse, verum impostoræ sibi factam esse ait) planum faciat. Nam quin et tragœdiæ principii, qui vel furti socius fuit, vel inconsiderate subscripsit, episcopalis muneris administratione interdicturus sis, aut, si veniam ipsi impertias, procuratorem saltem, qui ipsi graviora, quam quibus ignosci debeat, scelera perpetrare minime permittat, institurus sis: et postremo histrioni, callidum ipsius commentum vesanum ac stolidum esse ostendens, ea, quæ ipse sibi deberi contendit, cassa et irrita redditurus sis (unde enim ei tantæ opes, qui extrema paupertate laboravit, atque ab Ecclesiæ facultatibus divitias sibi comparavit?), haudquaquam dubium est.

PKH'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Περὶ κολακείας.

Πυνθάνομαι ὅτι κολακεὶς ἐξήρτηται τῆς σῆς γλώττης, ὁμνύντες μὲν, ὅτι πάντων ἀριστον εἶη, εἰ καὶ τι τῶν ἀποποτάτων ἔλοιτο θαυμάσαι κακῶν· κακίζοντες δὲ (23) ἢ τάχος, εἰ καὶ αὐτὴν ἐκκακύνουσιν τὴν ἀρετὴν. Εἰ τοίνυν μὴ θέλεις ἡμῖν πεισθῆναι, ἀλλὰ γε κἂν Ἰσοκράτει πείσῃται, παραινέσαντι μισεῖν τοὺς κολακεύοντας, ὡσπερ τοὺς ἐξαπατῶντας. Ἄμφοτεροι γὰρ πιστευθέντες, τοὺς πιστεύσαντας ἀδικούσι.

PKΘ'. — ΠΑΥΛΩ.

Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου (24).

Ἔοικας θαυμάζειν, πῶς τὸν προδότην οὐκ ἐπεισεν ὁ Χριστὸς, καλὸν ἡγείσθαι τὴν ἀρετὴν, καίτοι πολλάκις περὶ ἀρετῆς, μάλλον δὲ οὐκ ἔστιν ὅτε οὐχ ὑπὲρ ταύτης, ἐν συνουσίαις ἀκούσαντα. Ἐγὼ δὲ θαυμάζω, πῶς τὸν ὄρον τῆς αὐτεξουσιότητος ἐπιστάμενος, περὶ τούτου ἐθαύμασας. Οὐ γὰρ βίβη καὶ τυραννίδι, ἀλλὰ πειθοῖ καὶ προσηγεῖα ἡ τῶν ἀνθρώπων σωτηρία κατασκευάζεται. Διὸ καὶ τὸ κύρος ἔχει ἕκαστος τῆς οικείας σωτηρίας· ἵνα καὶ οἱ στεφανούμενοι, καὶ οἱ τιμωρούμενοι, δικαίως ὑπομείνουν ὅπερ ἤρηνται.

PA'. — ΠΑΜΠΡΕΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ ἐλεημοσύνης.

Ἐλεήμονα, ὦ φίλος, ἔχειν χρὴ τὴν ψυχὴν. Ὁ γὰρ τὴν πηγὴν τὴν τοιαύτην ἔχων, πάντα ἀναδύσειε τὰ καλὰ. Κἂν χρήματα ἔχη, προσήσεται· κἂν ἐν συμφοραῖς ᾖ τινὰ, κλαύσειται· κἂν ἐπιρραζόμενῳ περιτύχη, χεῖρα ὀρέξει. Καὶ οὐδὲν παραλείψει τῶν εἰς αὐτὸν ἡκόντων.

PAA'. — ANTIOΧΩ.

Παράθεσις ἀρετῆς καὶ κακίας.

Ἡ κακία καὶ θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους ἀπέστησε, καὶ ἀλλήλων διέστησε. Ταύτην οὖν προτροπᾶδην φεύγειν χρὴ, καὶ διώκειν τὴν ἀρετὴν, τὴν καὶ θεῷ προσάγουσαν, καὶ ἀλλήλοις συνάπτουσαν. Ἀρετῆς δὲ καὶ φιλοσοφίας ὄρος, τὸ μετὰ συνέσεως ἀπλαστον.

A CXXVIII. — ATHANASIO PRESBYTERO.

De adulatione.

Adulatores ex tua lingua pendere audio, qui omnium optimum esse jurent, si quid etiam absurdissimorum vitiorum laudare atque admirari in animum induxeris; ac rursus, si virtutem quoque ipsam vituperandam susceperis, eandem quam celerrime vituperent et insectentur. Quocirca si nobis obtemperare minime vis, at Isocrati saltem obtempere, qui ut adulatores quemadmodum eos, a quibus decipimur, odio habeamus, admonet. Nam utriusque, si fidem nanciscantur, eos, qui ipsis fidem habuerunt, injuria afficiunt.

CXXIX. — PAULO.

De Juda proditore.

Mirari videris, qui factum sit, ut Christus **183** proditorem minime adduxerit, ut virtutem rem bonam esse existimaret: idque cum de virtute persæpe, imo nunquam non de ea in ipsius colloquiis audisset. Ego contra miror, quonam pacto cum liberi arbitrii legem perspectam habeas, hujus rei admiratione tenearis. Neque enim vi et coactione, sed persuasione ac lenitate, hominum salus comparatur. Unde etiam suæ quisque salutis arbitrium habet: ut et qui corona donantur, et qui suppliciiis afficiuntur, juste quod elegerint, percipiant.

CXXX. — PAMPRETIO DIACONO.

De elemosyna.

Ad miserationem propensam, o amice, animam habere oportet. Nam qui ejusmodi fontem habet, nullum boni genus est, quod non ex eo scaturiat. Sive enim pecunias habeat, eas profundet: sive aliquem in calamitatibus videat, lamentabitur: sive in quempiam, cui injuria inferatur, incidat, manum porriget. Denique nihil eorum, quæ ad ipsum attinent, prætermittet.

CXXXI. — ANTIOCHO.

Collatio virtutis et vitii.

Vitium et homines a Deo avertit, et ens inter se disjunxit. Quamobrem illud quam celerrime fugere oportet, ac virtutem consecrari, quæ et nos Deo conciliat, et inter nos connectit. Virtutis porro ac philosophiæ regula est, simplicitas cum prudentia conjuncta.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(23) Δὲ abest a codice Vatic. 649. POSSIN.

(24) Confer Irenæum lib. iv, c. 71 et seq. RITT.

CXXXII. — EUTONIO DIACONO.

Eisi Zosimus, qui presbyteri speciem præfert, petulanti admodum tyrannide in te debacchatur: at tu tamen ea, quæ a Judæis adversus Dominum perpetrata sunt, cum animo tuo perpendens (quo tempore terra quoque ipsa movebatur²⁵, et concutiebatur, locum, quo fugeret, quærens, ut ne scelus illud perspiceret, quod adversus Deum quidem suscipiebatur, verum carnem duntaxat attingebat), fac strenuo ac generoso animo feras.

CXXXIII. — TIMOTHEO LECTORI.

Illud, Oculum pro oculo, et dentem pro dente²⁷, Judæis a mansuetissima illa natura idcirco præscriptum ac lege sancitum esse opinor, non ut iis, a quibus injuriam accepissent, veniam negarent crudelisque se præberent, quemadmodum censent Manichæi, qui Vetus Testamentum insectantur: sed ut eadem, quæ agunt, perpeti metuentes, ab injuria abstineant. Quod quanquam justum et rationi consentaneum est, tamen divina tranquillitas ad lenitatem et bonitatem spectans, hominesque ad eam acuens, per id quod eum, qui injuriam intulit, ulcisci sanxit, supplicii metu peccata repressit et coercuit. Nisi enim sit, qui lacestat, ne quidem erit qui ulciscatur. Quamobrem sapientiæ legislatoris alitudinem animadvertant, **184** ac non prompte temereque ipsum ut sævum et crudelem accusent. Nam quod in Evangelis dictum est: « Si quis te percusserit in dextram maxillam, obverte illi et alteram²⁸, » non cum lege illa pugnat, sed majus ac præstantius est, summæque philosophiæ meta. Illa etenim, ut ne quidem omnino quispiam faceret, lege præscripta sunt (nam ut æquo ac libenti animo paterentur haudquaquam audire sustinissent homines cruoris siti flagrantes): hæc autem, et etiam prompto animo patiat, tradita et promulgata sunt. Porro comparationis nota; ea, quæ comparantur, in contrariam classem haudquaquam contrudit: verum in iis, quæ ejusdem classis et ordinis sunt, quid præstantius, quid inferius sit, ostendit. Etenim bonum quidem est malum minime perpetrare: at melius, prompto quoque ac libenti animo perpeti. Bonum est matrimonium, at melior virginitas. Pulchra est luna, at sol præclarior. Quemadmodum igitur et pulchræ lunæ et præstantioris solis unus idemque Effector est: eodem modo et Veteris et Novi Testamenti unus atque idem est legislator, qui sapienter et ad tempora accommodata ac consentaneæ leges tulit.

CXXXIV. — EIDEM.

Virtus quidem moribus quoque decus suum probro atque ignominia minime afficit. At te, ea quæ asse-

²⁵ Matth. xxvii. ²⁷ Exod. xxi, 24; Matth. v, 38.

(26) Confer epist. 86 et 209 libri iv. Id.

A PAB'. — EYTONIO ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ καὶ Ζώσιμος ὁ δοκῶν εἶναι πρεσβύτερος, σφόδρα τῇ κατὰ σοῦ τυραννίδι μεθύων (25), παροινεῖ, ἀλλὰ σὺ τὰ κατὰ τοῦ Δεσπότητος δραματουργηθέντα παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἐνοῶν, ὅτε καὶ ἡ γῆ αὐτῆ ἐδονεῖτο καὶ ἐκραδαίνετο, φυγῆς ζητούσα χώραν, ἵνα μὴ θεάσθαι τὸ δράμα τὸ κατὰ Θεοῦ μὲν τολμώμενον, σαρκὸς δὲ ἀπτόμενον, φέρε γενναίως.

ΠΑΓ'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ (26).

Τὸ, Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, οἶμαι νενομοθετηθῆσαι τοῖς Ἰουδαίοις παρὰ τῆς ἡμερωτάτης φύσεως, οὐχ ἵνα ἀσύγγνωστοὶ ὦσι, καὶ πικροὶ τοῖς ἀδικούσιν, ὡς νομίζουσι Μανιχαῖοι, διασύροντες τὴν Παλαιὰν Διαθήκην· ἀλλ' ἵνα τῷ δέει τοῦ παθεῖν ἂ δρωῖν, ἀπέχονται τοῦ τολμῆν. Εἰ καὶ δίκαιον καὶ εὐλογον (27), ἀκλόουθόν ἐστιν. Ἄλλ' ἡ θεία γαληνότης εἰς ἡμερότητα βλέπουσα, καὶ εἰς ἀγαθότητα ὀρώσα, καὶ τοὺς ἀνθρώπους εἰς ταύτην ἀλείφουσα, διὰ τοῦ θεοσεπικνεῖν ἀμύνεσθαι τὸν δρώντα, τῷ φόβῳ τῆς τιμωρίας προανέστειλε τὰ πταίσματα. Τοῦ γὰρ δρώντος μὴ ὄντος, οὐδ' ὁ ἀμύνόμενος ἔσται. Συνοράτωσαν οὖν τὸ βάθος τῆς σοφίας τοῦ νομοθέτου, καὶ μὴ ἐκ τοῦ προχείρου, ὡς ὡμὸν καὶ ἀπάνθρωπον αἰτιάσθωσαν. Τὸ γὰρ ἐν Εὐαγγελίοις εἰρημένον, « Ἐάν τις σε ράπισση εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, » οὐκ ἐστὶν ἐναντίον, ἀλλὰ μείζων, καὶ κρείττον, καὶ τῆς ἀκροτάτης φιλοσοφίας ὄρος. Ἐκεῖνα γὰρ μὲν ὑπὲρ τοῦ μῆδ' ὄλων δρᾶσαι, νενομοθέτῃται· τὸ γὰρ ἀσμένως πάσχειν οὐκ ἂν ἤκουσαν αἱμάτων διψῶντες ἀνθρωποι· ταῦτα δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦ προθύμως πάσχειν περιλοσόφηται. Ὁ δὲ συγκριτικὸς χαρακτήρ οὐκ εἰς τὴν ἐναντίαν ἐξωθεῖ τάξιν τὰ συγκρινόμενα, ἀλλ' εἰς τὴν αὐτὴν μὲν ὑπερροπὴν δείκνυσσι καὶ ἐλάττωσιν. Καλὸν μὲν γὰρ τὸ μὴ δρᾶν τι κακὸν, κρείττον δὲ τὸ καὶ προθύμως πάσχειν. Καλὸς ὁ γάμος, ἀλλὰ κρείττον ἡ παρθενία. Καλὴ ἡ σελήνη, ἀλλὰ κρείττον ὁ ἥλιος. Ὅσπερ οὖν τῆς μὲν σελήνης καλῆς οὐσίας, τοῦ δὲ ἡλίου κρείττονος, εἰς ἐστὶν ὁ Δημιουργός· οὕτω καὶ Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης εἰς νομοθέτης, ὁ σοφῶς καὶ προσφύως, καὶ καταλλῆλως τοῖς καιροῖς νομοθετήσας.

idemque Effector est: eodem modo et Veteris et Novi Testamenti unus atque idem est legislator, qui sapienter et ad tempora accommodata ac consentaneæ leges tulit.

D ΠΑΔ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ἀρετὴ μὲν, καὶ τρόποις, οὐ καταισχύνει τὴν ὁμοτιμίαν (28)· χρῆ δὲ σε τῶν ἀδυνάτων μὴ ἐρῆν,

²⁸ Matth. v, 39.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(25) *Tyrannidi μεθύων*. Hæc una est species τῆς ἀοίλου μέθης, quæ dicitur, et latius patet: fere enim de omnibus vitis ita loquuntur boni auctores, nec non de plagis et doloribus, ut docui ad Oppianum. RITT.

(26) Confer epist. 86 et 209 libri iv. Id.

(27) Post εὐλογον codd. Vat. 649 et Alii. addunt καὶ POSSIN.

(28) Ἀρετὴ μὲν, καὶ τρόποις, οὐ καταισχύνει τὴν ὁμοτιμίαν. Bill., *Virtus quidem moribus quoque decus suum probro atque ignominia minime afficit.*

ἀλλ' ἐπέινων ἀφέμενον, τὰ εἰκότα εὐχθεσθαι. Ἐπει Ἀ
καὶ Μωσῆς ὁ ἱεροφάντης, καὶ Παῦλος ὁ θεσπέσιος,
ἐν ἑνόις, οὐχ ὧν ἤφησαν, ἔτυχον· ἀλλ' ὅτι μὴ καλῶς
ἤφησαν, ἐδιδάχθησαν.

ΡΑΕ'. — NEMESIΩ.

Εἰς τὸ, « Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε (29). »

Τὸ, Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε, παρασυν-
εβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὠμώθη αὐτοῖς,
οὐ καταφορικῶς κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἢ ἱερὰ Γραφῆ ῥη-
τορεύουσα, καὶ τὸ λογικὸν διασύρουσα γένος, εἴρηκεν·
ἀλλὰ καὶ πάνυ πεφισμένως. Εἰ γὰρ τὴν ἀκρίθειαν
ἐξετάσοιμεν, οὐ τοῖς κτήνεσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς
ἀτιθάσσοις θηρίοις κινδυνεύει κοικένας. Μᾶλλον δὲ καὶ
ὑπερβάλλει ταῦτα, ὁ τῶν αἰσχυρῶν παθῶν ἐραστής.
Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον τοῦτ' ἔστιν, ὅτι
ἕκαστον μὲν τῶν θηρίων ἐνὶ ἐλαττώματι δουλεύει· ὁ
δὲ δοκῶν ἄνθρωπος εἶναι, πάνθ' ὁμοῦ συμφορήσας,
πορρωτέρω τῆς ἐκείνων ἀλογίας οὐδεύει. Καὶ ἵνα μὴ
ὑπερβολῆς εἶναι νομίσῃ τὰ ῥήματα, αὐτὰ τὰ πρά-
γματα ἀδεκάστως βασιανίσωμεν. Ὅταν γὰρ τις
σκιρτᾷ μὲν ὡς ταῦρος, λακτιζῆ δὲ ὡς βνος, χρεμε-
τιζῆ δὲ ἐπὶ γυναιξίν, ὡς ἵππος θηλυμανῆς, καὶ γα-
στριμαργῆ μὲν ὡς ἄρκτος, πιαίνῃ δὲ τὸ σῶμα ὡς
ἡμίονος, μνησικακῆ δὲ ὡς κάμηλος, καὶ ὀργίζεται
μὲν ὡς λέων, ἀρπάξῃ δὲ ὡς λύκος, πλήττῃ δὲ ὡς
σκορπίος, καὶ ὑπουλος μὲν ὑπάρχη ὡς ὄφις, ἰδὼν
δὲ πονηρίας διατηρῆ ὡς ἔχις, χρήματα δὲ, μᾶλλον
δὲ ἀμαρτήματα, συνάγῃ ὡς ὁ κάρθαρος τὴν κάρθα-
ρον· πῶς ἀνθρώποις τις μετὰ ἀνθρώπων τὸν θηριό-
φρονα τοῦτον ἀριθμῆται, οὐχ ὁρῶν ἐν αὐτῷ τῆς ἡμέρου
φύσεως τοὺς χαρακτῆρας, ἀλλὰ Σκύλλης τινὸς καὶ
Χιμαίρας καὶ Ὑδρας, κατὰ τοῦς ἐξωθεν μύθους, δυσ-
εδίαν θεώμενος; Εἰ δὲ φαίης, τί οὖν ποιητέον;
φήσοιμι, ὅτι τὸ κάτωπυρον τὸ πνευματικὸν συνεχῶς
μεταχειριστέον· φημί δὴ τὰς θείας Γραφὰς (30), ἐν
αἷς καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἔστιν ἡ ἱστορία, καὶ οἱ
παρὰ τοῦ Θεοῦ θεθέντες σωτηριώδεις νόμοι. Τοῦτο
γὰρ τὸ κάτωπυρον οὐ δείκνυσσι τὴν ἀμορφίαν μόνον,
ἀλλὰ καὶ μετατίθησιν. ἂν ἐθέλωμεν, εἰς κάλλος
ἀμήχανον.

deformitatem ostendit, verum etiam, si velimus, in
mutat.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

Quæ quidem tolerabilis videri poterat sententia,
absque meliori lectione quam in B C inventam hic
proponam, et versionem ei convenientem subjiciam
ἀρετῆ μὲν καὶ τρόποις οὐκ ἀσχυρῆς (vel composite,
ut Paris. ed., οὐ κατασχύνεις) τὴν ὁμωνυμίαν. Hoc
est, *virtute quidem ac moribus nobilitatem tuam non
dedecoras. Sed et hoc oportet addas, ne ea quæ as-
sequi nequeas, concupiscas, etc.* Τὴν ὁμωνυμίαν vo-
cat, quod ei nomen sit Timothei. Ex quibus apparet,
non esse hanc generalem notionem, qualem repræ-
sentat Billiana versio, sed laudationem ejus ad quem
Isid. scribit. Vel ab hoc exemplo discere, quantum
lucis afferat vera et emendata scriptoris lectio! —
Cum Bavarico ms. consentiunt codd. Vat. 649 et

qui non potes, amare haudquaquam oportet : verum
his omissis, ea quæ consentanea sunt, optare.
Quandoquidem etiam ille divinarum rerum inter-
pres Moses, ac divinus Paulus in nonnullis rebus
ea, quæ postulabant, haud obtinuerunt : verum quod
non recte postulassent, didicerunt.

CXXXV. — NEMESIO.

In illud : « Homo cum in honore esset, non
intellexit. »

Illud, Homo cum in honore esset, non intellexit,
comparatus est jumentis insipientibus, et similis
factus est illis, non acriter et vehementer adversus
homines declamans, genusque ratione præditum in-
sectans, divina Scriptura dixit : verum admodum
etiam parce atque indulgenter. Nam si rem accu-
rate atque exacte perpendere velimus, non jumentis
duntaxat, sed etiam truculentis feris comparari
posse videtur. Imo etiam eas superat, qui turpium
affectuum ac libidinum amator est. Quodque mi-
rum, atque ab hominum opinione alienum est, quæ-
que fera uni tantum vitio servit : at qui hominis
speciem habet, omnibus vitiis in unum congestis et
cumulatis, ultra eorum temeritatem et amentiam
progreditur. Ac ne me hyperbolice loqui putes, res
ipsas incorrupta mente perpendamus. Cum enim
quispiam ut taurus subsaltat, ut asinus calcitrat,
ut galacissimus equus in feminas hiunit, ut ursus
voracitati studet, ut mulus corpus saginat, **185**
ut camelus injuriarum memoriam retinet, ut leo
irascitur, ut lupus rapit, ut scorpius ferit, ut serpens
subdolos est, improbitatis venenum ut vipera con-
servat, opes denique, vel, ut rectius loquar, peccata
cumulat, ut scarabeus scarabeas : quoniam pacto
quispiam hunc belluino animo præditum, inter
homines recensere poterit, cum mitis ac placidæ
naturæ lineamenta in eo minime perspiciat, verum
Scyllæ ejusdem et Chimææ, atque Hydræ, juxta
externas fabulas, sætorem cernat? Quod si quæras,
Quidnam igitur faciendum est? illud respondeam :
spirituale speculum, hoc est, sacras Scripturas, in
quibus et proborum virorum historia, et salutares
leges a Deo positæ continentur, perpetuo in manibus
habendum esse. Hoc enim speculum non modo
incomparabilem quamdam pulchritudinem im-

Alt. ap. Possinum. RITR

(29) Illustris epistola, de comparatione hominum
vitosorum cum jumentis, imò etiam cum feris
bestiis; cum qua conferes utiliter hæc loca : Basili-
um Magnum homil. 10 in *Hexæmer.*; Joan.
Chrysostom. homil. 23 ad pop. Antiochen. et in
Epist. ad Ephesios; Hieronym. in cap. xviii Isaiæ,
Augustin. *De Genesi ad litteram*, lib. vii, cap. 10;
Clandianum lib. ii, in *Rufinum*, et Boethium lib. iv,
De consolat. philosoph., prosa 3. Vide et Commen-
tarium nostrum ad Oppian. Id.

(30) *Φημί τὰς θείας Γραφὰς*. Insignis commen-
datio sacræ Scripturæ, quam alibi vocat regulam
veritatis, alibi viaticum salutis. Id.

CXXXVI. — TIMOTHEO CLARISSIMO.

A

ΡΑΓ'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Ad principes.

Pietate, optime vir, nihil utilius atque conductibilius. Nam ea laureatis quoque imperatoribus sartam tectamque subditorum obedientiam servat. Hanc igitur aute oculos propositam habens, da operam, ut imperii scapham modereris : quo tranquilli, quantum in te situm erit, ii, quibus præes, persistent. Quod si hoc negotium labores habet, jucunditates etiam animique voluptates habet. Quod si dixeris, Non simul atque eodem tempore, respondeam : Nec enim fieri potest. Quandoquidem enim dum bellum gerunt, in mutuam gratiam redire non sustinent, idcirco per summitates copulantur. Nam ad quem labores accesserint, voluptates etiam atque oblectamenta postea subsequuntur.

CXXXVII. — HERMINO COMITI.

B

ΡΑΖ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Quod improbus homo secunda omnia habeat, ac contra vir probus, atque omnibus laudibus, quæ in hominem cadere possunt, cumlatus, in acerbissimis malis versetur, res profecto est conjectu atque comprehensu difficilis, atque humanæ naturæ modulum quam longissime excedens. Id enim divinis judiciis permittere necesse est. Ac si recte sentire velimus, soli summæ illi atque ab omni labe alienæ menti consilii hujusce cognitione appensa relictaque, ad ea, quæ in manibus nostris sunt (quæ etiam vix a nobis reperiri solent) nos conferemus. Quoniam autem rectæ doctrinæ, quantam per vireas licet, opem ferre oportere censes, in eo libro quem adversus gentiles edidimus, nos quoque pro virili stionis hujusce solutionem intelliges.

186 CXXXVIII. — APHRODISIO PRESBYTERO. C

ΡΑΗ'. — ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

In illud, « Factus sum Judæis ut Judæus. » Et quid sit, « Cum non essem sine lege Dei, sed sub lege Christi²⁰. »

Nisi persuasissimum haberem, prudentiam tuam, id quod linguæ meæ deerit, suppleturam, has, ut opinor, ad te litteras minime cupidissem. Quidnam igitur est, quod tibi explicari cupis? Quam ob causam ab Apostolo dictum sit, « Factus sum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrifacerem : his qui sine lege erant, tanquam sine lege essem (cum tamen sine lege Dei non essem, sed sub Christi lege essem), ut eos qui sine lege essent, lucrifacerem. » Sane hæc accuratam ac diligentem examinationem requirunt, quoadusque veritas, sub iis delitescens, perspicue eluceat. Quam paucissimis autem dicam quod sentio. Factus est Judæis tanquam Judæus, cum in templo purificatus est, atque sacrificium obtulit : circumcisoque Timotheo, eum ad Judæos magistrum misit,

Τὸ εὐήμερῖν τὸν πονηρὸν, καὶ τὸ ἐν τοῖς εἰς ἄκρον χαλεποῖς γίνεσθαι τὸν ἐπιεικῆ καὶ τὸν εἰς λήξιν ἠκόντων ἐπαίνων ἐμπλεω, δυστόπαστόν ἐστιν ἀληθῶς καὶ δυσέπιπτον, καὶ τῶν τῆς ἀνθρωπότητος μέτρων ἐπέκειντά τε καὶ πορρωτάτω. Θεοὶ γὰρ κρίματι παραχωρεῖν ἀναγκαῖον. Καὶ εἴπερ βουλήμεθα φρονεῖν ὀρθῶς, μόνῃ τῷ ἀκηράτῳ (31) ἢ τῆς οἰκονομίας τὴν γνῶσιν ἀνάψαντες, πρὸς τὰ ἐν χερσὶ βαδιοῦμεθα, ἃ καὶ μόλις πρὸς ἡμῶν εὐρίσκεισθαι φιλεῖ. Ἐπειδὴ δὲ οἱσι θεῖν κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἐπαμῦναι τῷ λόγῳ, ἐπημύναμεν, ὡς γε ἡδυνήθημεν, ἐν τῷ πρὸς Ἑλλάδας ἡμῖν γραφέντῃ λόγῳ (32), ᾧ ἐντυχῶν εἶση τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος.

nostra parte opem tulimus. Quæ si legeris, quæ-

Εἰς τὸ, « Ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος. Καὶ τί ἐστίν, « Μὴ ὦν ἀνομος Θεῷ, ἀλλ' ἔνομος Χριστῷ. »

Εἰ μὴ ἀκριβῶς ἐπεπίεσθην, ὅτι τὸ λαίπων τῇ ἡμετέρᾳ γλώττῃ ἢ σὴ ἀπεπλήρου σύνεσις, οὐκ ἂν μοι δοκῶ τάδε χαράξαι τὰ γράμματα. Τί οὖν ἐστὶν δ' ἡθέλησας μαθεῖν; Δι' ἣν ἢ Ἀπόστολος αἰτίαν ἔφη « Ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ἀνόμοις ὡς ἀνομος, μὴ ὦν ἀνομος Θεοῦ, ἀλλ' ἔνομος Χριστοῦ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους. » Μάλιστα μὲν ἀκριβοῦς ταῦτα βασάνου δεῖται, ἕως ἂν ἡ κεκρυμμένη ἐν αὐτοῖς ἀλήθεια, σαφῶς ὑποπέση. Συντόμως δὲ εἰρήσεται· Ἐγένετο τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ὅτε ἐν τῷ ἱερῷ ἡγνίσαστο, καὶ ἔθυσσε· καὶ περιτεμῶν Τιμόθεον, Ἰουδαίοις πέπομψε διδάσκαλον, διὰ περιτομῆς τὴν περιτομῆν ἀναίρων. Διὸ οὐκ εἶπεν, Ἰουδαῖος, ἀλλ', ὡς Ἰουδαῖος τοῖς ἀνόμοις ὡς ἀνομος, ὅτε Ἀθηναῖος δημηγορῶν,

²⁰ I Cor. ix, 20.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(31) Ἀκηράτῳ in ἀκράτῳ recte mutat cod. Vat. 649. Possin.

(32) Eundem librum et infra nominat epist. 228 hujus libri II, et est fortassis idem cum oratione quam contra fatum scripsit et laudat epist. 253 lib. II. Recte igitur Suidas Isidorum nostrum præter

epistolas divinam Scripturam interpretantes, alia quoque nonnulla scripsisse testatur. Confer cum hac epist. Senecam *De providentia Dei*, cap. 1 et 2; Augustin. lib. xx, *De civitate Dei*, cap. 1, et Salvianum Massiliens. lib. I, *De Providenti*. RITZ.

οὐκ ἀπὸ προφητῶν, οὐδ' ἀπὸ τοῦ νόμου διελέχθη, ἀλλ' ἀπὸ βουμῶν τὴν παραινέσιν ἐποίησατο, ἀπὸ τῶν οἰκείων αὐτοῦ χειρούμενος δογμάτων. Δὴ οὐκ εἶπεν, ἄνομος, ἀλλ', ὡς ἄνομος· τὸ δὲ, μὴ ἄν ἄνομος Θεοῦ, ἀλλ' ἔνομος Χριστοῦ, ἢ ὡς ἀδιάφορον εἶπεν (ἐπὶ γὰρ μιᾶς οὐσίας, οὐκ ἔστι διαφορά· τοῦτο γὰρ ἀλλαχοῦ δεῖξαι βουλόμενος ἐφη· Ὅστε καὶ « ὁ ἐθέλων, Κυρίῳ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ ») ἢ, εἰ τοῦτο βεβαιωμένον ἦγῃ, οἶμαι τοῦτο μὴ γινέσθαι, τὸ μὴ μόνον κατὰ τὸν νόμον πεπολιτεῦσθαι, τὸν τῷ Πατρὶ παρά τινων ἐπιγραφόμενον, καὶ διὰ τὴν ἕξιν τῶν μανθανόντων, οὐ διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ νομοθέτου, νηπίους μᾶλλον ἀρμόττοντα, καὶ στοιχειωθέντα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν τοῦ Χριστοῦ οὐράνιον καὶ τέλειον νόμον· οἷον οὐκ ἄνομος κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ ἔνομος κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον· οὐκ ἔξω τοῦ νόμου, ἀλλὰ καὶ εἰσω τῆς χάριτος· οὐκ ἀπειρος τοῦ γάλακτος, ἀλλὰ καὶ ἐμπειρος τῆς στερεᾶς τροφῆς· οὐκ ἀμελέτης τῆς παλαίστρας, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις διαλάμψας. Οὐκ ἐμοίγευσα διὰ τὸν νόμον, ἀλλ' οὔτε εἶδον ἀκολάστως γυναῖκα διὰ τὸ Εὐαγγέλιον. (Ὁὐκ ἐφόνευσσα διὰ τὸν φόβον, ἀλλὰ καὶ ὀργῆς ἐκράτησα διὰ τὸν πόθον. Ὁ μὲν γὰρ (33). τὸν παλαιὸν φυλάξας οὐκ ἦν ἄνομος Θεοῦ, οὐδὲ τὸν νέον, ἔστιν ἔνομος Χριστοῦ ταῦτα δὲ ἔλεγε οὐκ ἀποκλιρῶν τῷ μὲν Πατρὶ τὸν νόμον, τῷ δὲ Υἱῷ τὸ Εὐαγγέλιον· ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν πολλῶν ὑπόνοιαν καὶ δόξαν ἀφορῶν. Πάντα γὰρ τὰ τοῦ Πατρὸς, τοῦ Υἱοῦ ἔστι· καὶ τὰ τοῦ Υἱοῦ, τοῦ Πατρὸς.

impudicis quidem oculis mulierem conspexi. Non ductus, iræ quoque imperavi. Nam ut qui veterem qui novam servat, in Christi lege est. His porro legem, Filio Evangeliam attribueret, sed quod alioqui omnia, quæ Patris sunt, Filii quoque sunt ;

ΡΑΘ'. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠῸ.

Εἰς τὸ γεγραμμένον, « Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματι μου ; »

Ἡ ἀγάπη, ὡς πάντα πικρὰ πρὸς σὲ φθέγγασθαι (34), οἴχεται, πρᾶγμα ἐντίμον καὶ μέγα, καὶ λαμπρὸν, καὶ περὶ οὗ ὁ μὲν προφητικὸς χορδὸς προεμήνυσεν, ὁ δὲ Σωτὴρ δεῦρο ἐπεφοίτησε, καὶ οἱ ἀπόστολοι ἐκήρυξαν, τῷ οἰκείῳ αἵματι τὰ θεσπισθέντα σφραγίσαντες. Τοιγάρτοι τὰ ἑαυτῶν μόνον σκοποῦν-

³³ Rom. xiv, 6.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(33) Post γὰρ adde, τὸν νόμον et totum locum sic emendate scribe : Ὁ μὲν γὰρ τὸν νόμον τὸν παλαιὸν φυλάξας, οὐκ ἦν ἄνομος Θεοῦ· ὁ δὲ τὸν νέον, ἔστιν ἔνομος Χριστοῦ, ex codic. Vat. 649 et Alt., nisi quod οὐδὲ in ὁ δὲ suavit ratio sententiæ mutare. Possin.

(34) Ὅς πάντα πικρὰ πρὸς σὲ φθέγγασθαι. Billius, cum verterit, ut omnia acerbum ad te loquar, legitæ videtur, ὡς πάντα πικρὰ π. σ. φθ. Sed quia non solum in Paris. ed., verum etiam in B C est, ὡς πάντα πρὸς σὲ μικρὰ φθέγγασθαι, puto veriore esse hanc lectionem, cuius hic sensus : O Hermogenes, de quo quidquid dixerō, minus erit quam pro tuis virtutibus, etc. Confirmari potest hujus lectionis veritas collatione aliarum similium compellationum sive salutationum. Crebro enim tali formula auctor noster utitur, ut epist. 166 et 217

A per circumcisionem videlicet circumcissionem abrogans atque convellens. Quocirca non dixit, Judæus, verum, tanquam Judæus. Rursum iis qui sine lege essent, tanquam sine lege essem, cum apud Athenienses concionem habens, non a prophetis, nec a lege disseruit, verum ab ara materiam eos admonendi traxit : ut nimirum eos ex suismet dogmatibus subigeret atque expugnaret. Eaque de causa non dixit, sine lege, sed, tanquam sine lege. Illud autem, cum sine Dei lege non essem, sed, sub Christi lege, vel pro eodem posuit (nam in una et eadem essentia discrimen non est. Hoc enim alio loco demonstrare cupiens, dixit : Igitur et qui « manducat, Domino manducat, et gratias agit Deo³³ ») ; aut, si id coactum atque contortum esse existimas, illud ab eo indicari arbitror, quod non tantum juxta legis præscriptum (quæ a nonnullis Patri ascribentur, ac propter discentium habitum et affectionem, non autem ob legislatoris dignitatem atque amplitudinem, parvulis potius conveniebat) vitam suam moderatus sit, verum etiam juxta cœlestem, ac numeris omnibus absolutam Christi legem, hoc est, non tanquam absque lege esset, juxta veterem legem : at etiam in lege juxta Evangelium : Non extra legem : at etiam intra gratiam : non lactis expertus . at etiam solidi cibi particeps : palæstræ non rudis et imperitus, at etiam in Olympicis certaminibus luculenter ac splendide versatus. Non mœchatus sum, quod lex id vetaret : at ob Evangelium ne eadem perpetravi, metu deterritus : at idem amore legem servaverat, divinæ legis expertus non erat : sic verbis non hac mente urebatur Apostolus, ut Patri multorum suspicionem et judicium respiceret. Nam ac rursus quæ Filii sunt, Patris sunt.

C 1187 CXXXIX. — HERMOGENI EPISCOPO

In illud, « Quæ utilitas in sanguine meo ? »

Charitas, ut acerba omnia ad te loquar, perit et evanescit, res ingentis pretii, ac præclara et splendida, et de qua, tum propheticus chorus vaticinatus est, tum Servator huc venit, ac denique apostoli conciones habuerunt, eaque quæ sanxerunt cruore suo consignarunt. Ac proinde nostris duntaxat commodis quisque

b. l. ii, ὡς τί σε καλέσας ἀξίως προσέπω, et epist. 171, ὡς τί σε καλέσας ὕμνος, etc. ; et epist. 251 ὡς τί σε καλέσας τῆς ἀξίας ἐπέφημαι, et epist. 75 lib. iii, ὡς τί σε καλέσας ἀξίως προσονομάσω. Usque adeo vix est interpres, ut doctissimus et diligentissimus sit, cui per omnia fidere possis! RITT.

— Principium hujus ep. duas habet in codic. Vat. 649 et Alt. varias lectiones ; nam illic ὡ pro ὡς et μικρὰ pro πικρὰ scribitur. Ergo ex his solam priorem admiserim totumque adeo sic exprimi locum velim, ἢ ἀγάπη, ὡ πάντῃ πικρὰ πρὸς σὲ φθέγγασθαι, οἴχεται. Charitas, o plane acerbum quo te compello verbum ! funditus et rebus perit ; res pretii quantitas, magna et splendida, etc. Ultimum hujus ep. vocabulum non οὐδαμοῦ sed οὐδαμῶς in cod. Vat. est. Possin.

consulentes, omisso hoste communi alii adversus alios arma induimus. Ac periculum est, ne ille, qui victus ac prodigatus est, ob dissidia nostra collecto robore, acceptam cladem sarciat, victoriamque adipiscatur. Etenim ille quidem jacet, etiamsi audacia stolide efferatur, at nostra ignavia, mutuumque bellum, nervos jacenti ac robur attulerunt: ita ut quantum quidem ad nostram socordiam attinet, metuendum sit, ne præclarum illud facinus quod a Salvatore editum est (etsi enim id dictu audax est, tamen quia verum est, dicitur) prorsus pereat. Unde etiam hoc fortasse, quod tibi exponi cupis, per Psalmistam prædixit, his verbis utens: « Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem ⁴⁰? » hoc est, ad hominum naturam multis corruptionibus obnoxiam. Etsi enim alia quoque nonnulla indicat (nam si moralem sensum spectes, de Davide, si naturalem, de Adamo intelligitur), at ad hunc quoque scopum plerisque sanctis viris tendere visus est. Ego enim, inquit, usque eo me demisi, ut etiam, ob ingentem demissionem multi ad credendum adduci nequeant, tyrannumque subegi ac prostravi. Idque Seraphinorum spectator his verbis clamat: « Discite justitiam facere, qui habitatis terram: compressus est enim impius ⁴¹. » Vos autem facinus omni spe majus, excellensque atque omnem admirationem excedens tropæum per inertiam vestram prodidistis. Quænam igitur vobis excusatio, quæ venia, quæ misericordia relinquatur, cum hæc a vobis vita reposcetur, quam in Scripturis duntaxat sitam perspicio, alibi autem, atque in operibus, haudquaquam.

CXL. — MARONI PRESBYTERO.

Ad eos qui indignam sacerdotii vitam degunt.

Ingentem hoc omnibus admirationem movet, quod cum ipse in sceleribus ac flagitiis solutus sis, ac neque freno pareas, nec objurgatione castigeris, miserum tamen Zosimum, quem maxime imitaris, sanis ac diceris incessas. Nam si non eadem, quæ ille, perpetrare, eum corrigere, non autem traducere, ac maledictis insectari oportebat. Cum autem pictoribus accuratius et expressius eum in hoc imitatus sis, ea videlicet quæ imitari minime conveniebat, imitando consecutus, quid tu, cum ipsius duntaxat stuporem ac vecordiam evulgare putes, tuum quoque stuporem in publicum effers? **188** Nam qui hæc audiunt, utrumque qui lapidibus obruatur, dignum esse existimant, alterum nimirum ut vitiorum architectum, alterum vero, ut faciendum est, nempe ut aut peccare desinas, aut ne cavillis impetas. Hoc enim quavis re gravius est.

CXLI. — THEODOSIO PRESBYTERO.

Simile.

Si dicere fas est (fas est autem vera loqui, cum quis pro veritate pugnat), periculum est ne divina prædicatio ab iis ipsis, qui eam tueri videntur, evertatur. Nam cum contraria iis, quæ loquuntur,

⁴⁰ Psal. xxix, 10. ⁴¹ Isa. xxvi, 9.

τες, τὸν κοινὸν ἐχθρὸν ἀφέντες, κατ' ἀλλήλων ὀπλιζόμεθα. Καὶ κινδυνεύει ὁ κατὰ κράτος ἤττηθείς, τῇ ἡμετέρᾳ διαστάσει νευρωθεὶς ἀναμάχεσθαι καὶ νικῆν. Πέπτωκε μὲν γὰρ, εἰ καὶ ἀπερισκέπτως θρασύνεται· ἡ δὲ ἡμετέρα βλάβη καὶ ὁ πρὸς ἀλλήλους πόλεμος νεῦρα τῶ πεπτωκότι, καὶ βίωμῃ γέγονεν, ὡς κινδυνεύειν, τὸ γε τῶν βλαβῶν μέρος, τὸ γεγεννημένον παρὰ τοῦ Σωτῆρος κατόρθωμα (εἰ γὰρ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν, ἀλλὰ γε ἀληθὲς ἂν λελέξεται), ὀχεσθαι. Διὸ καὶ τυχὸν ἴσως τοῦτο ὅπερ ἐζήτησας μαθεῖν, διὰ τοῦ Μελεθοῦ προσημύνησε· « Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματι μου, ἐν τῷ καταδῆναι με εἰς διαφθοράν; » τοῦτ' ἔστιν, εἰς τὴν πολυφθορὸν τῶν ἀνθρώπων φύσιν. Εἰ γὰρ καὶ ἄλλα τινὰ μνηύει· ἠθικώτερον μὲν γὰρ εἰς τὸν Δαβὶδ, φυσικώτερον δὲ εἰς τὸν Ἀδὰμ ἐκλαμβάνεται· ἀλλὰ γε καὶ πρὸς τοῦτον βλέπειν ἔδοξε πολλοῖς ἀγίοις τὸν σκοπὸν. Ἐγὼ μὲν γὰρ, φησὶ, τοσοῦτον κατέδην, ὡς καὶ ἀπιστεῖσθαι παρὰ πολλῶν διὰ τὴν πολλὴν συγκατάθεσιν, καὶ τὸν τύραννον ἐχειρωσάμην, καὶ βῶθ' ὁ τῶν Σεραφίμ λέγων θεωρῶς· « Δικαιοσύνην μάθετε ποιεῖν οἱ ἐνοικούντες ἐπὶ τῆς γῆς· πέπαυται γὰρ ὁ ἀσεβής. » Ἔμεις δὲ τὸ πάσης ἐλπίδος κρεῖττον κατόρθωμα, καὶ τὸ ὑπερφυῆς, καὶ παντὸς ἐπέκεινα θαύματος τρόπιον διὰ τῆς οἰκειᾶς βραθυμίας προεδώκατε. Τίς οὖν ὑμῖν λελεῖψεται ἀπολογία, ποῖα συγγνώμη, τίς ἔλεος, ὅταν τοῦτον ἀπαιτηθῆτε τὸν βίον, ἂν μόνον ἐν ταῖς Γραφαῖς κείμενον ὄρω, ἀλλαχοῦ δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων, οὐδαμοῦ;

C

ΓΜ'. — ΜΑΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Πρὸς τοὺς ἀναξίως τῆς ἱερωσύνης βιούντας.

Λίαν θαυμάζουσιν ἅπαντες, πῶς ἀφετος ὢν ἐν τοῖς πλημμελήμασι, καὶ μήτε χαλιῶν πειθόμενος, μήτε ἐλέγχῳ σωφρονιζόμενος, Ζώσιμον τὸν δειλιὸν κωμῶδες, ἂν μάλιστα ζηλοῖς. Εἰ μὲν γὰρ τὰ αὐτὰ αὐτῷ μὴ διέπραττες, διορθοῦν ἐχρῆν, οὐ μὴν κωμῶδειν. Εἰ δὲ τῶν ζωγράφων ἀκριβεστέρος μιμητῆς εἰς τοῦτο γέγονας, τὰ ἀζήλωτα ζηλώσας, τί τὴν ἐκείνου μόνον νομιζῶν ἐκπομπεῖν ἀναλησίαν, καὶ τὴν σαυτοῦ δημοσιεύεις; Οἱ γὰρ ἀκούοντες, ἀμφοτέρους καταλέψασθαι δικαιον εἶναι νομιζοῦσι, τὸν μὲν ὡς ἀρχιτέκτονα τῶν κακῶν, τὸν δὲ ὡς γνήσιον φοιτητῆν. Διοῖν τοιγαροῦν θάτερον δίκαιόν σε ποιεῖν, ἢ παύσασθαι ἀμαρτάνοντα, ἢ τὸν ταυτὰ σοὶ δρώντα, μὴ κωμῶδειν. Τοῦτο γὰρ δεινῶν ἐστὶ δεινότερον. **D** genuinum discipulum. Duorum igitur alterum tibi eum, qui in iisdem, quibus tu flagitiis versatur,

PMA'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὁμοιον.

Εἰ θέμις εἰπεῖν (θέμις δὲ ἀφευθεῖν ὑπὲρ ἀληθείας ἀγωνιζόμενον), κινδυνεύει τὸ θεῖον κήρυγμα ὑπ' αὐτῶν τῶν δοκούντων αὐτῷ συνηγορεῖν ἀνατετράφθαι. Τάναντία γὰρ ὢν φράζουσι δρώντες, πολλοὺς, ὡς μύθοις

τοῖς λεγομένοις προσχεῖν ἀνέπεισαν. Χρῆ τοίνυν αὐτοὺς ἐννοοῦντας, ὡς ὁ κίνδυνος αὐτοῦς ὄρᾳ, ἅπαντα πρῆξαι, ὅπως τούτου ἀπειράτοι διαμείνωσιν.

PMB. — ΠΑΥΛΩ.

Περὶ δογμάτων, περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.

Ἦκιστα μὲν χρῆ [τῆν] τῆς θεότητος φύσιν συστέλλειν Ἰουδαϊκῶς, εἰς μόνον τὸν ἕνα Θεὸν καὶ Πατέρα· κατευρύνειν δὲ, ὡσπερ εἰς ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα. Προσώπων γὰρ ποιότητι καὶ ὑποστάσεων ἰδιότητι διαστελλόμεναι, εἰς ἕνα πάλιν συσσελόμεναι Θεὸν, διὰ τὸ τῆς οὐσίας ταυτέον.

PMΓ. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ αὐτοῦ (35).

Ἄγαμαι τὴν ἀλήθειαν, τὴν τῶν συνετῶν τὰς ψυχὰς εἰς τὸ καὶ τῆ τῶν οικειῶν δογμάτων πολυψέει μαχήσασθαι περιστήσασαν. Οὕτω γὰρ σαφῆ καὶ λαμπρὰν τοῖς βουλομένοις κατοπτεῦσαι τὴν περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ἔννοιαν ἔσχεν. Ὁ λέγων γὰρ ὅτι εἰς ἐστὶν ὁ Θεὸς, οὐ πρὸς τὸ ἀριθμὸν κατέδραμε τῆς μονάδος, ἀλλὰ πρὸς τὸ μυστήριον τῆς Τριάδος· οὐ καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἐγκατέσπαρται ἡ διδασκαλία· ὡς καὶ Φίλων, καίτοι Ἰουδαῖον ὄντα καὶ ζηλωτὴν, δι' ὧν ἀπολέλοιπε συγγραμμάτων ἀπομαχήσασθαι τῇ οικειᾷ θρησκείᾳ. Βασανίζων γὰρ τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησε τὸν ἀνθρώπον, ἡγαγάσθη ὑπὸ τῆς ἀληθείας καὶ ἐξεδιάσθη, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον θεολογήσαι. Τί γάρ; Εἰ καὶ δεύτερον τὸν συναίδιον τῷ Πατρὶ, καὶ ἀριθμοῦ καὶ χρόνων ὄντα ἀνώτερον καλεῖ, τῆς ἀκριβείας μὴ ἐφικνούμενος, ὅμως ἔννοιαν ἔσχε καὶ ἐτέθειν προσώπου. Καὶ οὐκ ἐνταῦθα μόνον τοῦτο ἐπαθεν, ἀλλὰ καὶ τὸ, Θεὸς καὶ Κύριος, ἐρμηνεύσαι πειρώμενος, τῆς βασιλικωτάτης Τριάδος, τὸ τῶν μὲν πάντη διαιρετῶν ἐνικώτερον, τῶν δὲ ὄντως μοναδικῶν ἀφθονώτερον· καὶ οὕτως κατὰ κράτος εἶλεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, ὡς ἀναγκασθῆναι τοῦτο διαβρόδη καὶ εἰπεῖν, καὶ ἐν συγγράμμασι καταλείψαι. Δύο γὰρ εἶπεν εἶναι τὰς ὄντως δυνάμεις (36), ὧν ἡ μὴν ποιητικὴ [καὶ εὐεργετικὴ, φησί, καλεῖται Θεός· ἡ δὲ, βασιλικὴ καὶ τιμωρητικὴ], Κύριος. Οὐ πόρρω βαίνων τοῦ εἰπόντος, «Χριστὸς Θεοῦ δύναμις, καὶ Θεοῦ σοφία»· δυνάμις οὐκ ἀνοπόστατος, ἀλλ' ἐνυπόστατος, καὶ παντοδύναμος, καὶ ὑποστάσεων δημιουργὸς, καὶ ἰσοσθενὴς ἐκείνου, οὗ δύναμις ἐστίν. Καὶ πάλιν ὀφίλων περὶ τοῦ θεάματος οὗ εἶδε Μωσῆς ἐκφράζων, φησί·

³⁵ Gen. 1, 8.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

(35) Insignis hæc epistola insigniter emendata et suæ integritati a me restituta est ope B C. Multa enim in Paris. edit. alieno loco posita erant cum jactura sententiæ, nempe illa, εὐνοίαν ἔσχε, usque ad τὸ μυστήριον τῆς Τριάδος, quæ poni debent post τῆς βασιλικωτάτης Τριάδος, et secundum hanc le-

PATROL. GR. LXXVIII.

A faciunt, multos adduxerunt, ut sermonibus, quos habent, non secus ac fabulis attendant. Quocirca operæ pretium est, ut ipsi periculum, quod sibi imminet, cogitantes, nihil non agant, quo illius expertes maneant.

CXLII. — PAULO.

De dogmatibus, et de sancta Trinitate.

Minime quidem oportet divinitatis naturam Judæorum more in unum Deum ac Patrem contrahere, verum in sanctam atque ejusdem essentia Trinitatem quasi dilatare. Siquidem personarum qualitate atque hypostaseon proprietate distinguentes, per essentia identitatem, eam rursus in unum Deum contrahimus.

B

CXLIII. — EIDEM

De eodem.

Veritatem admiror, quæ prudentum ac sagacium hominum animos eo redegit, ut etiam iis dogmatibus, quibus prius imbuti fuerant bellum indixerint. Sic enim luculentam ac dilucidam, iis qui prospicere volunt, sanctæ Trinitatis notionem habuit. Nam qui unum Deum esse dicit, non ad unitatis numerum, verum ad Trinitatis mysterium concurrit, cujus in Veteri quoque Testamento doctrina inspersa est, adeo ut etiam Philo, licet aliqui Judæus, et quidem ingenti zelo præditus, per ea ingenii monumenta quæ reliquit, cum sua religione pugnam inierit. Illud enim quod a Deo dictum est, perpendens, Ad imaginem Dei fecit hominem ³⁵, a veritate ipsa compulsus atque adactus est, ut Dei quoque Verbi divinitatem assereret. Quid enim? Etiam si eum, qui eandem cum Patre æternitatem habet, ac tempore omni sublimior est, secundum vocat (quod exactam veritatis doctrinam minime assequeretur), tamen alterius quoque personæ notionem habuit. Neque id hoc duntaxat loco ipsi contigit: verum etiam cum illa verba, Deus et Dominus, exponere conatur, regiam Trinitatem hoc haberi dixit, ut et ea, quæ omnino divisioni subiiciuntur, unitate ac singularitate superet, et ea, quæ vere singularia sunt, copia vincat. Atque usque adeo animum veritas subegit, ut id aperte et dicere, et litterarum monumentis consignatum relinquere coactus sit. Duas enim veras ³⁶ potentias esse dixit, ex quibus ea quæ efficiens est, atque ad beneficia danda propensa, Deus vocatur: ea autem, quæ regia est, ac scelerum vindex, Dominus. Quibus verbis non longe ab eo recedit, qui

ctionem etiam corrigenda est Billii interpretatio. RITT.

(36) Τὰς ὄντως δυνάμεις. Cum in B C invenirim, τὰς τοῦ ὄντος δυνάμεις, puto veram esse lect., τὰς τοῦ ὄντως ὄντος δυν. Sic de Deo loqui amat Plato, quem Philo, Hebræorum ille Plato, xmulatur. RITT.

19

dixit, « Christus Dei virtus et Dei sapientia ⁴³ : » A virtus, inquam, non hypostasis expers, verum reipsa et vere consistens, atque omnipotens, et hypostasium architecta, eique, cujus virtus est, viribus par. Ac rursus idem auctor spectaculum illud quod Moses vidit ⁴⁴, explanans, his verbis utitur : « Spectaculum maxime stupendum cernit. » Ac paucis interjectis : « In medio autem flammæ forma quædam erat insigni pulchritudine, nulli earum rerum quæ in oculorum aspectum cadunt similis, divinisimum simulacrum, quovis igne splendidius rutilans, quod quispiam ejus, quod imaginem esse haud abs re sibi finxisset. » Quod si de imagine accurate ac certo audire cuiusdam cordi est, audiat Paulum de Christo ad hunc modum loquentem : « Qui est imago Dei invisibilis ⁴⁵. » Itaque ille quoque orthodoxam divinitatis doctrinam attingit. Neque enim exactam ac numeris omnibus absolutam doctrinam ab eo requiras, qui omnino ob puram ac sinceram ingenii sagacitatem, et veritatem obtueri, et religionem suam oppugnare potuit. Verum illud cogita, quod divinitatis doctrinam haudquaquam in unam personam conclusit, quemadmodum imperitii Judæorum magistri, anticipata quadam opinione detenti, profitentur. Nec vero ex his duntaxat, tametsi ad percellendum animum vim maximam habentibus ; in hanc, ut opinor, sententiam inductus est, verum etiam ex hoc loco, « Faciamus hominem ad imaginem nostram et similitudinem ⁴⁶ ; » et ex hoc : « Pluit Dominus a Domino ⁴⁷ ; » et ex hoc : « Vocavit Dominus in nomine Domini ⁴⁸ ; » et ex hoc : « Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis ⁴⁹ ; » et ex hoc : « In te Deus, et tu es Deus ⁵⁰. » Nam eos qui Deum millies sanctum esse dicunt, et eos qui hæc verba, « Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Sabaoth ⁵¹, » perverse interpretari audent, istud luculenter refutat, « Exquisivi faciem tuam, faciem tuam, Domine, requiram. Ne avertas faciem tuam a me ⁵². » Nisi enim is, qui his verbis usus est, sanctam Trinitatem prædicaret, superfluitatis haud immerito accusari posset. Neque in hoc duntaxat loco (opus enim esse existimo ad aliud apertius dictum me conferre), sed etiam in isto, « Immola Deo sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua. Et invoca me in die tribulationis : et eruam te, et honorificabis me ⁵³. » Nisi enim hic Trinitas aperte prædicaretur, dicendum erat, Immola Deo sacrificium laudis, et redde ipsi vota tua. Et invoca eum in die tribulationis : et eruet te, et honorificabis eum. Verum ad hunc

« Θέαμα πληκτικώτατον ὄρξ » Εἶτα μετ' ὀλίγα · « Κατὰ μέσσην δὲ τὴν φλόγα μορφὴ τις ἦν περικαλλεστάτη τῶν ὀρατῶν ἐμφερῆς οὐδενὶ, θεοειδέστατον ἄγαλμα, φῶς αὐγοειδέστερον τοῦ πυρὸς ἀπαστραπτουσα, ἣν ἂν τις ὑπετύπωσεν (37) εἰκόνα τοῦ δντος εἶναι. » Εἰ δὲ τις περὶ τῆς εἰκόνης ἀκριβῶς βούλεται μαθεῖν, ἀκουέτω φράζοντος Παύλου περὶ τοῦ Χριστοῦ. « Ὁς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου. » Οὐκοῦν κακεῖνος θεολογίας ὀρθοδόξου ἅπτεται. Μὴ γὰρ [δὴ] τὴν ἀκριβείαν ζητεῖ παρὰ τοῦ δυνηθέντος ὄλως διὰ σύνεσιν εἰλικρινῆ, καὶ κατοπτεῦσαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ τῇ οἰκείᾳ θρησκείᾳ ἀπομαχέσασθαι. Ἄλλ' ἐκεῖνον ἐννόει, ὅτι εἰς ἓν πρόσωπον οὐ συνέκλεισε τὴν θεολογίαν, ὡς οἱ ἀπαίδευτοι (38) τῶν Ἰουδαίων καθηγῆται, προλήψει τιμὴ κατεχόμενοι, δογματίζουσιν. Β Οὐκ ἐκ τούτων δὲ [μόνον πληκτικωτάτων] ὄντων εἰ; τοσαύτην προήχθη, ὡς γε ἡγούμαι, τὴν ἐννοίαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ. « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν. » καὶ ἐκ τοῦ. « Ἐβρεξε Κύριος παρὰ Κυρίου. » καὶ ἐκ τοῦ. « Ἐκάλεσε Κύριος ἐν ὀνόματι Κυρίου. » καὶ ἐκ τοῦ. « Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου. Κάθου ἐκ δεξιῶν μου. » καὶ ἐκ τοῦ. « Ἐν σοὶ [δ] Θεός, καὶ σὺ εἶ [δ] Θεός. » Τοὺς γὰρ λέγοντας, ὅτι μυριάκις ἐστὶν ἅγιος ὁ Θεός, καὶ τὸ, « Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ, » παρερμηνεῦσαι τολμῶντες (39), λαμπρῶς ἐλέγχει τὸ, « Ἐξεζήτησα τὸ πρόσωπόν σου, τὸ πρόσωπόν σου, Κύριε, ζητήσω. Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν ἀπ' ἐμοῦ. » Εἰ μὴ γὰρ τὴν ἁγίαν Τριάδα ἀνεκέρυττεν ὁ φράσας, περιτολογίας δίκαιος ἂν εἴη ἀπαιτηθῆναι δίκας. Οὐ μόνον δὲ ἐν τούτῳ· Χρῆναι γὰρ οἶμαι ἐπὶ σαφέστερον ὀρμησαι ῥητόν· ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ. « Θύσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς σου, καὶ ἐπικάλεσαι με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως, καὶ ἐξελεύσεται σε, καὶ δοξάσεις με. » Εἰ μὴ γὰρ ἡ Τριάς ἐναυθα σαφῶς ἐκηρύττετο, ἐχρῆν ῥηθῆναι· Θύσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος αὐτῷ τὰς εὐχὰς σου, καὶ ἐπικάλεσαι αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελεύσεται σε, καὶ δοξάσεις αὐτόν. Ἄλλ' οὕτω μὲν οὐκ ἐβρόθη· εἴρηται δὲ ὡς εἴρηται. Σαφῶς γὰρ, καὶ διὰ τούτων, καὶ (40) δι' ἄλλων πολλῶν, ἅπερ (ἵνα μὴ μακρὸν ποιήσω τὸν λόγον, νῦν παραλείψω τοῖς ἀκούουσιν δυναμένοις) κηρύττει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ὅτι οὐκ ἐνὸς προσώπου κηρύττει θεοποτεῖαν, ἀλλὰ τριῶν μὲν ὑποστάσεων, μιᾶς δὲ οὐσίας, ἵνα καὶ Ἰουδαίων στηλιτεύση τὴν ὡς ἐφ' ἐνὸς προσώπου οὐκ ὑγιῆ ἐννοίαν· οἷς καὶ Σαβέλλιος ἠκολούθησεν, ἵσως ἐκ τῆς ἄγαν τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητος, εἰς τὸ μίαν ὑπόστασιν δογματῆσαι νευρωθεῖς· καὶ Ἑλλήνων ἐξοστραχίσαι τὴν πολυθεῖαν

⁴³ II Cor. 1, 24. ⁴⁴ Exod. III, 2 seqq. ⁴⁵ Coloss. 1, 15. ⁴⁶ Gen. 1, 26. ⁴⁷ Gen. VII, 12. ⁴⁸ Exod. xxxiii, 19. ⁴⁹ Psal. cix, 1. ⁵⁰ Psal. xxiv, 5. ⁵¹ Isa. vi, 3. ⁵² Psal. xxvi, 8, 9. ⁵³ Psal. xlix, 14, 15.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(37) Pro ὑπετύπωσεν non male cod. Alt. subjicit ὑπετόπασεν. POSSIN.

(38) Pro ἀπαίδευτοι ambo codd. Vat. et Alt. scribunt εὐπαίδευτοι, parum commode. lb.

(39) lidem ambo cod. τολμῶντας in quarto casu

ponunt, ut cohæreat cum τοὺς γὰρ, unde periodus incipit. Placet et hoc quod versu post quarto supplem pronomen σου post nomen πρόσωπον. lb.

(40) Καὶ ut superfluum eradunt iidem codd. lb.

ὡν Ἄρειος καὶ Εὐνόμιος ἐάλωσαν εἶναι φοιτητα, ἂν τὴν τῶν ὑποστάσεων διαφορὰν, εἰς τὴν οὐσίαν παραλόγως ἐλκυσάντες. Εἰ δὲ τις φαίη· Διὰ τί γὰρ μὴ σοφῶς καὶ διαβρόδην ἐξ ἀρχῆς ταῦτα κεκήρυκται; φαίην ὅτι· μάλιστα μὲν τοῖς συνετῶς ἀκούουσι, λαμπρά ἐστιν αὕτη καὶ ἀπόδειξις, καὶ διδασκαλία, ὡς καὶ τῷ σοφῷ ἔδοξε Φίλωνι. Εἰ δὲ καὶ συνεσκιασμένως ἐβρέθη, ἐκεῖνο λογιζέσθαι χρῆ, ὅτι· Ἰουδαίους τοῖς εἰς πολυθεῖαν βέπουσι νομοθετῶν οὐκ ἐδοκίμασε διαφορὰν προσώπων εἰσαγαγεῖν· ἵνα καὶ μὴ διάφορον φύσιν ἐν ταῖς ὑποστάσεσιν εἶναι δογματίσαντες, εἰς εἰδωλολατριαν ἐκκυλισθῶσιν· ἀλλὰ τὸ τῆς μοναρχίας ἐξ ἀρχῆς μαθόντες μάθημα, κατὰ μικρὸν τὸ τῶν ὑποστάσεων ἀναδιδαχθῶσι δόγμα, τὸ πάλιν εἰς ἐνόητα φύσεως ἀνατρέχον· ὡς εἶναι τὰ μὲν ἐνικῶς λεγόμενα τῆς ταυτότητος τῆς φύσεως παραστατικά· τὰ δὲ ὑπερβαίνοντα τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν, τῆς τῶν ὑποστάσεων ἰδιότητος τῆς εἰς μίαν οὐσίαν συναγομένης. Τὸ μὲν γὰρ διαφόρους φύσεις ὑποτίθεσθαι, Ἑλληνικόν· τὸ δὲ ἐν πρόσωπον, ἤγουν μίαν ὑπόστασιν, Ἰουδαϊκόν. Τὸ δὲ πλατύνοντα εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα τὰς ὑποστάσεις εἰς μίαν οὐσίαν συνάγειν, ὀρθότατόν ἐστι καὶ ἀληθέστατον δόγμα.

quod quoniam Judæis, qui ad plurimum deorum cultum propendebant, leges præscribat, personarum discrimen esse minime dixit: ut ne ipsi diversam atque in personis naturam esse profiteutes in idolorum cultum laberentur: verum de unius principatus atque imperii dogmate prius eruditi, personarum doctrinam paulatim addicerent. Sic nempe, ut quæ unice ac singulariter dicerentur, eandem naturam esse declararent, quæ autem singularem numerum excederent, personarum proprietatem, quæ in unam essentiam colligeretur, indicarent. Etenim varias ac dissidentes naturas docere, gentilitium est: unam autem personam seu hypostasim, Judaicum. At personas in sanctam Trinitatem dilatare, atque in unam essentiam colligere, rectissimum ac verissimum dogma est

PMΔ'. — EYTONIQ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ γνήριον· « Ὁ μὲν ἑκατὸν, ὃ δὲ ἐξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. »

Τὸ, « Ὁ μὲν ἑκατὸν, ὃ δὲ ἐξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα, » δύναται μὲν τὴν παρθενίαν καὶ τὴν ἐγκράτειαν, καὶ τὴν εἰμίον γάμον μῆνυειν. Δύναται δὲ καὶ τῆς ψυχῆς τὴν διδασκαλίαν, τοῦ δὲ σώματος τὴν διακονίαν, τῶν δὲ χρημάτων τὴν ἐπίδοσιν δηλοῦν. Μᾶλλον γὰρ ἐστὶ τὸ σώζειν ψυχὴν, τοῦ διὰ σώματος τὴν διακονίαν πληροῦν, ὥσπερ καὶ αὐτῆς τῆς τῶν χρημάτων χορηγίας. Ἡ μὲν γὰρ μεθ' ἰδρώτων καὶ πόνων γίνεται· ἡ δὲ ἐκ τῶν ἐξωθεν προσόντων πληροῦται.

PME'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μὴ τῇ ἀρνήσει τὸ μὴ ἐσφάλλαι δοκεῖν θηρώμενος· Δὲ εἰς ἄλλο ἐκπέσης πλημμέλημα· οὐδεὶς γὰρ κακῶς τὸ κακὸν ἴσται· ὑπερβολὴ γὰρ ἀπορίας τοῦτό γε, καὶ παρὰ τοῖς ἐξωθεν εἶναι κέκριται· ἀλλὰ τῇ μετανοίᾳ τὸ πταῖσμα ἰσάμενος, εἰς τὸ μηκέτι ἀμαρτάνειν κατάστησον σαυτὸν.

PMΓ'. — ΚΑΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ φιλαργυρίας, καὶ περὶ πλεῖστων ἀρχαίων ἀσκησάντων.

Αὐτὸς μὲν [ὡ:] ἔοικας χρημάτων ἐρῶν, καὶ διὰ τὸ

⁸⁸ Matth. xiii, 23.

modum minime dictum est, sed ut superius commemoravi. Perspicue enim tuam per hæc, tum per alia multa, **190** quæ (ne nimis longam orationem habeam, iis qui audire possunt, relinquo) Vetus Testamentum prædicat, non personæ principatum, sed trium personarum et unius essentia: quo mirum hac ratione et Judæorum haud rectam ac sanam de una persona sententiam proscindat (quorum etiam vestigiis hæsit Sabellius ob ingentem Filii cum Patre aequalitatem, ad unam personam profitendam fortasse confirmatus): et gentilium, quorum Arius et Eunomius discipuli esse deprehensi sunt (ut qui personarum discrimen ad essentiam stulte atque absurde traxerint), errore, quo plures deos colunt, submoveat. Quod si quis quærat

B quidnam causæ sit, quamobrem non aperte ac dilucidis verbis hæc principio prædicata fuerint, hoc illi responderim: primum quidem ac maxime, iis qui prudenter et acute audiunt, claram ac lucidam esse hanc demonstrationem atque doctrinam, quemadmodum etiam erudito viro Philoni visa est. Atque ut etiam demus eam obscure et adumbrate traditam fuisse, illud considerare operæ pretium fuerit,

C CXLIV. — EUTONIO DIACONO.

In illud: « Alius quidem centum, alius vero sexaginta ⁸⁸, » etc.

Illud, « Alius centum, alius sexaginta, alius triginta, » virginitatem et continentiam et matrimonium significare potest. Potest etiam rursum animæ institutionem et corporis ministerium, et pecuniarum largitionem designare. Majus enim ac præstantius est animæ salutem asserere, quam per corpus ministerium præstare, aut etiam pecunias largiri. Illud enim cum laboribus ac sudoribus efficitur; hoc autem ex rebus externis et adventitiis præstatur.

CXLV. — PALLADIO DIACONO.

Ne dum per inficiationem id aucuparis, ut minime errasse videaris, in aliud peccatum incidas (nemo enim malo malum curat, incredibilis enim cujusdam absurditatis **191** hoc quidem etiam apud externos ac profanos esse censetur), verum per pœnitentiam allata peccato medicina in eum statum te adducas, ut non jam amplius pecces.

CXLVI. — CASIO SCHOLASTICO.

De avaritia, et de plurimis veteribus monachis.

Tu quidem pecuniarum atque opum desiderio

teneri videris, et cum incurabili morbo labores, A excusationemque hujus culpæ captes, Demosthenem (qui his verbis usus sit : Opibus autem ac pecuniis opus est, ac sine iis nihil eorum, quæ in rem sunt, fieri potest) adversus nos armis instruxisse, ut qui invicto oratori reluctari minime audeamus. Ego vero, quoniam tu in multis quidem tuis verbis merito paucus et exiguus es, in oratoris aule illius multus atque ingens (si quidem ille in gravi et amarulento, et commoto ac pugnaci dicendi genere, atque, tum quantum ad sensus, tum quantum ad dictiones attinet, plurimum ab aliis dissidenti, omnes a tergo relinquit) libens ex te scisciter, huncne ut disertum oratorem, quique artis præstantia vim veritati afferre queat, nobis objeceris, an potius ut idoneum testem cui fides habeatur? Si enim ut disertum oratorem quique affectus tui turpitudinem verbis exornare possit, ei certe (tametsi aliqui hominem veneremur) minime cedemus, verum antiquiorem eo veritatem habebimus. Si autem ut fide dignum testem, nos quidem nihil molesti atque acerbi dicimus (alii enim fortasse ipsum, ut orationis artificio verum obscurare conantem, ac propterea ne dignum quidem qui in testimonium proferatur, repudiarint); verum iis qui contraria ipsi et dixerint, et fecerint, in aciem contra eductis, lectorum judicio calculum permittemus. Usque adeo videlicet nos ab arrogantia et contumacia remotos esse confidimus. Quoniam igitur te, ut gentilem, ac gentiliam dogmata profitentem ex tuis libris subigere oportet, adversus invictum oratorem opponenda nobis est verissima et sapientissima Isocratis admonitio, quæ est hujusmodi : Divitiarum vitium potius quam probitatis ac virtutis ministræ sunt : ut quæ licentiam quidem inertiae afferant, juvenes autem ad voluptates cohortentur. Hic enim, meo quidem judicio præclarior illo est, non quidem eloquentia (nam ille hac superior est), verum si quis veritatem expendat. Hæc enim ubique apud cordatos viros eloquentiæ laudi antefertur. Quod si pares inter se nonnullis illi videantur, de hoc contentio minime excitanda est, verum illud ostendendum præclaros omnes viros Isocrati assentiri. Ac primum quidem vetus consuetudo proferenda est. Apud veteres enim hoc in more positum erat, ut post convivium lyram

ἀνηκέστῳ νοσήματι κεκρατῆσθαι, ἀπολογίαν τε τοῦ τοιούτου πταίσματος θηράσθαι, τὸν Δημοσθένην εἰρηκότα· δαί δὲ χρημάτων, καὶ ἀνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων· ἐφωπλικέναι, ὡς ἀντεῖπειν οὐ τολμῶσιν ἀμάχῳ ῥήτορι. Ἐγὼ δὲ ἐπειθὴ σοῦ μὲν τοῖς πολλοῖς λόγος εἰκότως ὀλίγος, τοῦ δὲ ῥήτορος πολὺς, ἅτε ἐν τῷ πικρῷ τε καὶ δεινῷ, καὶ παθητικῷ, καὶ ἐναγωνίῳ, καὶ πολλὸ τὸ ἐξηλλαγμένον ἔχοντι κατὰ τὰς νοήσεις, καὶ τὰς λέξεις ἅπαντας ὑπερβαλλομένου, ἡδέως ἂν σε ἐροίμην, πότερον ὡς δεινὸν ῥήτορα τοῦτον ἡμῖν ἐπετελίχσας, καὶ δυνάμενον τέχνη τ' ἀληθὲς βιάσασθαι, ἢ ὡς ἀξιόπιστον μάρτυρα. Εἰ μὲν γὰρ ὡς δεινὸν ῥήτορα, καὶ δυνάμενον τὴν αἰσχύρητα τοῦ σοῦ πάθους κοσμήσαι, οὐκ ἂν αὐτῷ παραχωρήσαιμεν, εἰ καὶ αἰδοῦμεθα τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ προσιμῆσαιμεν. Εἰ δὲ ὡς ἀξιόπιστον μάρτυρα, ἡμεῖς μὲν οὐδὲν δυσχερὲς ἐροῦμεν· ἄλλοι γὰρ ἴσως αὐτὸν παραγράφουσιν, ὡς τέχνη λόγων ἀληθὲς ἀμαυροῦν πειρώμενον, καὶ διὰ τοῦτο, οὐδὲ εἰς μαρτυρίαν προφέρεσθαι δίκαιον ὄντα· τοὺς δὲ τάναντία αὐτῷ καὶ φράσαντας, καὶ πράξαντας ἀντιστρατεύσαντας, τῇ τῶν ἐντυγχανόντων κρίσει ἐπιτρέψωμεν τὴν ψήφον, τοσοῦτον αὐθαδείας ἑαυτοὺς πόρρω εἶναι πειθόμεθα. Οὐκοῦν ἐπειθὴ Ἑλλήνα τε ὄντα, καὶ τὰ Ἑλλήνων προσθεύοντα, χρὴ ἐκ τῶν σὺν σε χειρώσασθαι, ἀντιτακτέον τῷ ἀμάχῳ ῥήτορι, τὴν τοῦ Ἰσοκράτους ἀληθεστάτην καὶ σωφιστάτην παραίνεσιν, τὴν φάσκουσαν· πλοῦτος δὲ κακίας μᾶλλον ἢ καλοκαγαθίας ὑπέρητης ἔστιν, ἐξουσίαν μὲν τῇ βραθυμίᾳ παρασκευάζων, ἐπὶ δὲ τὰς ἡδονὰς τοὺς νέους παρακαλῶν. Οὗτος γὰρ παρ' ἐμοὶ κριτῇ (41) ἐνδοξοτέρως ἔστιν ἐκεῖνος, οὐ δεινότητι· ἐν ταύτῃ γὰρ ἐκεῖνος κρατεῖ· ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν ἐξετάζοντι. Αὕτη γὰρ πανταχοῦ τῆς δεινότητος τοῖς ἐχέφροσι προσιμωτέρα. Εἰ δὲ ἐφάμιλλοί τισι εἶναι δόξοιεν, οὐ φιλονεικτέον, ἀλλὰ δεικτέον πάντας τοὺς ἐνδόξους ἀνθρώπους τῷ Ἰσοκράτει συνάδοντας καὶ πρῶτόν γε τὸ παλαιὸν ἔθος προενεκτέον. Ἔθος γὰρ ἦν παλαιὸν μετὰ τὴν συνεστίασιν, ἅπτεσθαι λύρας καὶ ᾄδειν. Ἀπόλοιο, ὦ πλοῦτε, καὶ μήτε ἐν γῆ φανεῖης, μήτε ἐν θαλάσῃ. Εἰ δὲ καὶ ἐτέρου δεήσει μάρτυρος, μαρτυρήσει καὶ Ἀριστελίδης ὁ δίκαιος (42), ὃς γε οὗτος καίτοι δυνάμενος χρηματίζασθαι, τὴν πενίαν ἠσπάσατο, ὡς τὴν Ἀθηναίων [μὲν] (43) πόλιν αὐτὸν μὲν τελευτήσαντα θάψαι, τὰς δὲ θυγατέρας προοικίσασαν ἐκδοῦναι. Εἰ δὲ καὶ τρίτου, ψηφίζεται

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(41) Memorabile est hoc iudicium et hæc comparatio duorum maximorum oratorum. Vide de iisdem et Ciceronis iudicia in *Bruto* et alibi. Locus autem hic de divitiis exstat in *Parænesi* Isocratis ad *Demonicum*. RITT.

Apud veteres hoc in more positum erat, ut post convivium lyram caperent, et canerent. Adeoque indoctor habebatur, si quis recusasset lyram : ut de Themistocle nota res est vel ex Ciceronis testimonio *Tuscul.* 1. Memorabilis autem hic est hymnus, votum et vituperium Pluti divitiarum dei comprehendens : Ἀπόλοιο, ὦ Πλοῦτε, καὶ μήτε ἐν γῆ φανεῖης, μήτε ἐν θαλάσῃ. Similia vide apud Joan.

Stobæum φύγῃ πλοῦτος. RITT. — Quem vocas hymnum ad Plutium, hymnus non est, sed Scholium συμποτικόν, alibi quoque mihi lectam, eisi locus nunc non succurrit. CASAUON., *epist. ad Rittershusium*.

(42) De paupertate Aristidis, qui ne tantum quidem in bonis reliquerit unde ipse humari, nedum unde filia dotari posset, vide Plutarchum, ut et de Epaminondæ unica veste vide *Ælianum Var. hist.* v, 5. RITT.

(43) Mên clausum unciulis ut redundans rejicitur a cod. Alt. POSSIN.

ὁ Θηβαῖος Ἐπαμινώνας, ὁ πάντων τῶν ἐκεῖσε στρατηγῶν ἐπισημότερος, ὅς γε εἰς ἐκκλησίαν καλούμενος παρητήσατο προελθεῖν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐπειδὴ τὸ ἰμάτιον αὐτοῦ πλυνόμενον ἔτυχε, καὶ ἕτερον περιθέσθαι οὐκ εἶχεν· εἰ δὲ καὶ τετάρτου, ψηφιεῖται καὶ Κράτης, ὁ πᾶσαν τὴν ἰδίαν οὐσίαν τῷ βουλευτηρίῳ τῆς αὐτοῦ πόλεως παραχωρήσας, καὶ φήσας, Κράτης Κράτητα Θηβαῖον ἐλευθεροῦ. Εἰ δὲ καὶ πέμπτου, ἐπιψηφιεῖται καὶ Φωκίων. Ἀλεξάνδρου γὰρ τοῦ Μακεδόνος ἑκατὸν τάλαντα χρυσοῦ αὐτῷ πεπομφότες, ἤρreto τοὺς κομισάντας, τί δὴ ποτε πολλῶν Ἀθηναίων ἦντων, αὐτῷ μόνῳ Ἀλέξανδρος πέπομφε. Φησάντων δὲ, ὅτι ἡγεῖται σε καλὸν καὶ ἀγαθὸν, ἀπεκρίνατο, « Οὐκ οὐκ ἔατ' με καὶ εἶναι καὶ δοκεῖν τοιοῦτον. » Καὶ ταῦτα τοῖς κομισάσιν εἰπόντων, ἀπεπέμφετο μὲν τὰ χρήματα, Ἀλεξάνδρῳ δὲ γέγραπεν, εἰ βούλοιο αὐτῷ χαρίσασθαι, ἀπολῦσαι τοὺς ἐν Σάρδεσιν ἀγκυλωτούς. Ὅπερ ἐκεῖνος πεποίηκεν. Ὅρξ· ὅτι ἐστὶ τὰ δέοντα γενέσθαι ἀνευ χρημάτων. Εἰ δὲ καὶ ἔκτου, ψηφιεῖται· ἐπιφέρω γὰρ λοιπὸν τὸν κολοφῶνα, καὶ Πλάτων, ὃν οὐδὲ παραγράφασθαι δύνασθε, οὕτω μέγαν αὐτὸν ἡγεῖσθε καὶ θαυμαστόν, ἀπαγορευόν τὸ χρυσὸν καὶ ἄργυρον κεκτηῖσθαι. Καὶ Λυκούργος δὲ ὁ τῶν Λακεδαιμονίων νομοθέτης· οὐδὲ γὰρ ἀπορήσομεν ἐβδόμης ψήφου τὸν εἰσάγοντα εἰς τὴν Λακεδαιμόνα νόμισμα, θανάτῳ ἀμειψασθαι ἐνομοθέτησεν.

capient, illudque canerent : O divitiarum, utinam nec in terra videamini, nec in mari. Quod si altero adhuc teste opus sit, justus etiam Aristides testimonio erit : 192 ut qui cum opes sibi comparare posset, paupertatem amplexus sit : adeo ut urbs Atheniensis et eum extremo vitæ die functum publico sumptu inhumavit, et ipsius filias collata dotē viris collocavit. Quod si tertius quoque testis adhibendus est, calculum feret Thebanus Epaminondas, omnium illius urbis imperatorum præstantissimus ; qui cum in concionem vocaretur, eo die progredi detrectavit, quod tum ipsius vestis ablueretur, nec aliam qua indueretur, haberet. Quod si quartus quoque, sententiam etiam Crates feret, qui facultatibus omnibus suis urbis suæ senatui cessit, dixitque, Crates Crateiem libertate donat. Quod si etiam quintus, huic sententiæ Phocio subscribet. Nam cum Alexander Macedo centum ad eum talenta misisset, ex his, qui ea tulerunt, percontatus est, equid causæ esset, quamobrem ex tam multis Atheniensibus ad eum duntaxat Alexander misisset. Qui cum respondissent, hæc de causa id regem fecisse, quod eum prohum atque honestum virum existimaret ; tum ille : « Sinat igitur me talem et esse, et videri. » Atque hæc iis, qui munus tolerant, locutus, pecunias quidem remisit, ad Alexandrum autem scripsit, ut, si sibi gratificari vellet, eos, quos Sardibus

captivos tenebat, dimissos faceret, quod etiam ab eo factum est. Vides quemadmodum officio quoque fungi citra pecunias liceat. Quod si sextus etiam producendus est, calculum item feret Plato (principem enim jam profero, quem ne rejicere quidem poteritis, usque adeo magnum quemdam et eximium virum eum esse ducitis), qui ne quis aurum et argentum possideat, interdicit. Quin Lycurgus quoque Lacedæmoniorum legislator (nam ne septimo quidem calculo deficiemus) capite sanxit, si quis nummum Lacedæmonem importasset.

Ἄλλ' εἰ χρὴ τῶν ψήφῳ ἀφεμένους αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος κατασκέψασθαι, οὐδὲν εὐρεθήσεται ἐν τῷ βίῳ δεινόν, ὃ οὐ διὰ τῶν χρημάτων γίνεται ἔρωτα. Διὰ τοῦτον ἔχθραι, καὶ μάχαι καὶ πόλεμοι. Διὰ τοῦτον φόνοι καὶ ληστεῖαι, [καὶ συκοφανταίαι] διὰ τοῦτον οὐ πόλεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔρημοι, καὶ ἡ οἰκουμένη, καὶ ἡ αἰκίητος αἰμάτων πνεῖ καὶ φόνων. Καὶ οὐδὲ τῆς θαλάσσης ἀπέσχετο τοῦτ' ἐπὶ τὸ κακόν· ἀλλὰ κακεῖ μετὰ πολλῆς εἰσεκώμασε τῆς μανίας, πῶν πειρατῶν αὐτὴν πολιορκούντων, καὶ νεώτερόν τινα ληστείας ἐπινοούντων τρόπον. Διὰ τοῦτον καὶ οἱ τῆς συγγενείας ἀνετράπησαν νόμοι, καὶ οἱ τῆς φύσεως ἐκινήθησαν θεσμοί, καὶ τὰ τῆς οὐσίας αὐτῆς διέφθαρται δίκαια (44). Ὁ γὰρ πονηρὸς οὗτος καὶ μαρὸς ἔρωτος, οὐ κατὰ τῶν ζώντων μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν τελευτησάντων (45), τὰς τὸν τυμωρούχων

At si omissis calculis ipsam rei naturam expendere oportet, nullum in humana vita scelus reperietur, quod non ob pecuniarum amorem perpetretur. Ob eas odia, et pugnae, et bella Ob eas caedes, et latrocinia, et calumniæ. Ob eas non urbes duntaxat, sed etiam solitudines, non solum cultæ et habitatæ, sed etiam incultæ ac desertæ terræ cruore ac cædibus redolent. Ac ne a mari quidem hoc malum abstinuit, verum illic quoque ingenti cum furore grassatur, prædonibus illud obsidentibus, ac novum quemdam latrocinii modum excogitantibus. Ob eas et cognationis ac necessitudinis leges eversæ sunt, et naturæ sanctiones convulsæ, atque adeo sepulturæ jura labefactata. Hic enim improbus ac scelestus amor, non adversus vivos duntaxat, sed etiam adversus eos qui mortem obierunt,

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(44) nihil, atque adeo sepulturæ jura labefactata, malum generalius : ipsaque adeo defuncti debita jura lab. Legend. autem hic esse dicitur non ústias, ut Paris. edit., non etiam theias, ut in B C est, facile mihi assentietur, qui viderit noi. ad epist. 157 lib. iv. et epist. 253 infra h. l. n. RITT.

(45) Οὐ κατὰ τῶν ζώντων μόνων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν τελευτησάντων. Geminum in modum Joann. Chrysost. homil. De perfecta charitate : Τίς γὰρ οὗτος πολέμιος διηνεκής καὶ ἀκόρετος καθέστηκεν, ὡς ἔπλοῦτος· ζώντων μὲν ἡμῶν καὶ τὴν ψυχὴν ἀπο-

λὺς, τελευτῶντων δὲ καὶ τὸ σῶμα ἐνυδρίζων, ὡς οὐδὲ τῇ γῆ κρύπτεσθαι συγχωρῶν, ὃ κοινὸν καὶ τῶν καταδικῶν ἐστίν. Ἐκείνους μὲν γὰρ τοῦ θανάτου τὴν δίκην ἀπαιτῆσαντες οἱ νομοθέται, οὐδὲν παραιτέρω περιεργάζονται· τοὺς δὲ κεκτημένους αὐτὸν ὁ πλοῦτος καὶ μετὰ θάνατον πικροτάτην ἀπαιτεῖ δίκην, γυμνοὺς προτιθεῖς καὶ ἀτάφους· θέαμα δεινὸν καὶ ἐλεεινόν· καὶ γὰρ τῶν ἀπὸ ψήφου τοῦτο πασχόντων καὶ θυμοῦ δικαστικοῦ, χαλεπώτερα οὗτοι πάσχουσιν· ἐκείνοι μὲν γὰρ τὴν πρώτην ἡμέραν καὶ δευτέραν μείναντες ἀταφοί, τῇ γῆ παραδίδονται· οὗτοι δὲ ὅταν

turum sepulcra effodientium manus armavit : quippe quæ ne eum quidem qui ex hac vita excessit, ab insidiis suis liberum atque immunem esse patiantur. **193** Ac denique quæcumquæ mala quispiam invenire queat, sive in consiliis, sive in judiciis, sive in domibus, sive in urbibus, ex hac radice ea pullulare conspiciet. Verum quid laboro ? Omnem enim hujus morbi malignitatem, ne si omnes quidem mortales in unum coierint, explicare poterunt. Quod si eura qui pecuniam habeat, vix subigi atque expugnari posse arbitraris, ac propterea rem quamdam omni contentione appetendam divitias esse, ego contrarium demonstrare conabor. Equem enim non pertimescit qui auro abundat ? Annon latrones ? Annon calumniatores ? Annon amplios ac potentes homines ? At quid dico potentes homines, quippe cum etiam famulos ipsos suspectos habeat ? Et quid dicam dum vivere videtur ? (neque enim vivit, dum hujusmodi morbo correptus tenetur) imo ne mortuus quidem latronum improbitate liberari potest, nec mors ipsum ab injuria tutum et incolumem servare potest : sed exanime quoque corpus ac sepulchrum deprædantur, qui hujusmodi sceleribus assueverunt. Usque adeo periculosa res est opum copia. Neque enim domus tantum effodiuntur, sed etiam libitinæ et sepulcra effringuntur. Quidnam igitur hoc calamitosius ac miserabilis fingi possit, cum ne mors quidem ipsi securitatem præbet, verum miserum illud corpus ne vita quidem orbatum hujus vitæ calamitatibus defungi potest : quippe cum ii, qui in hujusmodi sceleribus versari solent, adversus pulverem et terram bellum gerere festinent et quidem multo acrius ac molestius, quam cum vitæ usura frueretur ? Nam tum, si ipsis in illius penu ingredi contigisset, exinanitis arculis a corpore utique manus abstinuissent, neque usque eo in capiendi progressi fuissent, ut corpus quoque ipsum spoliarent. Nunc vero ne ab hoc quidem sibi temperant scelestæ eorum, qui sepulcra effodiunt, manus, verum et illud continenter movent, atque undique convertunt, ac cum ingenti crudelitate contumeliis afficiunt. Etenim, posteaquam terræ traditum est, illud, tum ejusmodi integumento, tum vestium involucre nudant, atque ita jacere sinunt. Quisnam igitur adeo teter et importunus hostis est, ut divitiæ

A ὥπλισε δεξιὰς, αἱ γὰρ οὐδὲ τὸν ἀπαλλαγέντα τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, τῆς ἑαυτῶν ἐῶσιν ἀππλλάχθαι ἐπιβουλῆς. Καὶ ὅσα δ' ἂν τις εὐροὶ κακὰ, εἴτε ἐν βουλευτηρίοις, εἴτε ἐν δικαστηρίοις, εἴτε ἐν οἰκίαις, εἴτε ἐν πόλεσιν, ἀπὸ ταύτης τῆς ρίζης βλαστάνοντα ἔφευται. Ἄλλὰ τί κάμω ; Πᾶσαν γὰρ τοῦ νοσήματος τούτου τὴν κακίαν, οὐδὲ πάντες ὁμοῦ συνελθόντες ἐκφράσαι δυνήσονται. Εἰ δὲ σφει τὸν κεκτημένον δυσάλωτον εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο περιμάχτηον εἶναι τὸν πλοῦτον, ἐγὼ τούναντιον ἀποδείξαι πειράσομαι. Τίνα γὰρ οὐ δέδοικεν ὁ πολὺχρυσος ; Οὐχὶ ληστὰς ; Οὐχὶ συκοφάντας ; Οὐχὶ δυνάστας, Καὶ τί λέγω δυνάστας (46) ; Ὅπου γὰρ καὶ τοὺς οἰκέτας αὐτοῦς ὑποπτέυει. Καὶ τί λέγω δοκίον ζῆν ; Οὐ γὰρ ζῆ τοῦτοῦ νοσήματι κεκρατημένος. Ἄλλ' οὐδὲ θεθνῶς, τῆς τῶν ληστῶν B κακουργίας ἀπαλλαγῆναι οἶός τε ἐστίν, οὐδ' ἰσχύει ὁ θάνατος ἐν ἀσφαλεῖ αὐτὸν διαφυλάξαι, ἀλλὰ καὶ κερὸν ὄντα καὶ ταφέντα συλῶσιν, οἱ τὰ τοιαῦτα κακουργεῖν εὐθότους. Οὕτω χρήμα ἐπισφαλὲς ὁ πλοῦτος. Οὐ γὰρ δὴ οἰκίαι διορύττονται μόνον, ἀλλὰ καὶ θῆκαι ἀναρρόγγυνται καὶ τάφοι. Τί οὖν ἀθλιώτερον καὶ ἐλεεινότερον τούτου γένοιτο ἂν, ὅταν μὴδ' ὁ θάνατος αὐτῷ τὴν ἀσφάλειαν παρέχη, ἀλλὰ τὸ δελιαιον σῶμα ἐκείνο, μὴδὲ ζωῆς στερηθὲν ἀπαλλαγῆναι οἶόν τε ἐστὶ τῶν ἐν τῇ ζωῇ συμφυρῶν, τῶν τὰ τοιαῦτα κακουργεῖν εὐθότων, πρὸς κόνιν καὶ γῆν ἐπειγομένων πολεμεῖν, καὶ πολλῷ ἀργαλειώτερον, ἢ ἡνίκα ἐξῆ ; Τότε μὲν γὰρ, εἰ συνέθη εἰς τὸ ταμείον εἰσελθεῖν, τὰ κιδώτια κενώσαντες, τοῦ σώματος ἂν ἀπέσχοντο, καὶ οὐκ ἂν τὸσαῦτα ἔλαβον, ὡς καὶ αὐτὸ C γυμνώσαι τὸ σῶμα. Νυνὶ δὲ οὐδὲ τούτου ἀπέχονται αἱ μισραὶ τῶν τυμβωρύχων χεῖρες, ἀλλὰ καὶ κινούσιν αὐτὸ συνεχῶς, καὶ περιστρέφουσι, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ὠμότητος ἐνουβρίζουσι. Μετὰ γὰρ τὸ παραδοθῆναι τῇ γῇ, γυμνὸν, καὶ τῆς ἐκεῖθεν, καὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἱματίων περιβολῆς ποιήσαντες, οὕτως ἀφιδίαι ἐρρέφονται. Τίς [οὖν] οὕτως ἐχθρὸς ἀκέρυκτος, ὡς ὁ πλοῦτος ; ζώντων μὲν καὶ τὴν ψυχὴν ἀπολλύς, θεθνῶτων δὲ καὶ τὸ σῶμα ἐνουβρίζων, καὶ μὴδὲ τῇ γῇ κρύπτεσθαι συγχωρῶν. Ὁ κοινὸν, καὶ τῶν καταδίκων ἐστὶ, καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς αἰσχίστοις ἐαλιώκτων. Ἐκείνους μὲν γὰρ τοῦ θανάτου τὴν δίκην ἀπαιτήσαντες οἱ νομοθέται, οὐδὲν περαιτέρω πολυπραγμονοῦσι. Τούτους δὲ ὁ πλοῦτος καὶ μετὰ D θάνατον ἀργαλειωτάτην ἀπαιτεῖ δίκην (47). Γυμνοῦς

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

παραδοθῶσι τῇ γῇ, τότε παρὰ τῶν τυμβωρύχων γυμνοῦνται καὶ κενουβρίζονται· εἰ δὲ μὴ καὶ τὴν θῆκην λαβόντες ἀπέσχονται, οὐκ ἔτι τῷ πλοῦτῳ χάρις, ἀλλὰ τῇ πενίᾳ κἀνταῦθα ὡς εἶγε καὶ ταύτην ἐνεχειρίσαμεν τῷ πλοῦτῳ, καὶ ἀφέντες ἀπὸ λίθου κατασκευάζειν αὐτὴν ἐγαλκεύσαμεν ἀπὸ χρυσοῦ, καὶ ταύτην ἂν ἀπωλέσαμεν· τί τοίνυν ἀθλιώτερον τοῦ πλοῦτου τούτου γένοιτο ἂν, ὅταν μὴδὲ θάνατος αὐτῷ παρέχη τὴν ἀδειαν, ἀλλὰ τὸ δελιαιον σῶμα ἐκείνου, οὐδὲ τῆς ζωῆς ἀποστερηθὲν ἀπήλλακτα· τῶν ἐν τῇ ζωῇ κακῶν, ληστευόμενον καὶ συλούμενον διὰ τὸν τῆς φιλοχρηματίας ἔρωτα ὑπὸ κακούργων καὶ τυμβωρύχων, τῶν πρὸς κόνιν καὶ τέφραν ἐπειγομένων πολεμεῖν, καὶ πολλῷ ἀργαλειώτερον, ἢ ἡνίκα ἐξῆ. Et quæ plura ibid. sequuntur. Ex quibus apparet,

frequens olim fuisse hoc sepulcri violati scelus, a quo ne clericos quidem abstinuisse indicat Novella Theodosii et Valentiniani, a Pithæo et Cujacio edita. Obiter admoneo, hoc genus hominum, qui Græcis sunt τυμβωρύχοι, olim etiam vespillones dictos esse, ut in l. 31, Si ita quis stipulantur, D. De eviction. secundum scripturam Florent. et apud Fulgentium initio lib. De prisco sermone, ubi exponit *cadaverum nudatores* : quales ad trecentos cum reperisset Alexander magnus crucibus affixit, ut ibid. ex vet. historico refertur. RITT.

(46) Καὶ τί λέγω δυνάστας ; Hæc supplemus ex codice Bavarico ap. Rittershusium, cui stipulantur. Vaticanum aumbo et Alt. Edit. Patr.

προτιθείς καὶ ἀτάφους, θέαμα ἐλεεινὸν καὶ δεινόν. Ἄ
 Ὅστε περιττὸς ὁ λόγος ὁ σπουδάζων δεικνύναι, ὅτι
 δυσχεύρωτον ὁ πλοῦτος. Ὅπουγε οὐδὲ μετὰ [τὴν]
 τελευτὴν τυγχάνουσιν ἀσφαλείας οἱ τοῦτον κτησά-
 μενοι. Καίτοι γε τίς πρὸς τὸν θευνεῦτα οὐ σπένδε-
 ται, κἄν βάρβαρος ἦ, κἄν θηρίον, κἄν δαίμων ἀλη-
 θήριος; Καὶ γὰρ ἡ θεὰ δεινὴ καὶ τὸν σφόδρα ἀμελι-
 κτον ἐπικλάσσει. Διὰ τοι τοῦτο, ὅταν τις νεκρὸν
 θεάσῃται, κἄν ἀσπονδος νεκρὸς ἦ, κἄν ἀκήρυκτος
 πολέμιος, μετὰ τῶν ἐπιτηδείων δακρύει. Οὕτως
 ἀπαντες τὴν κοινὴν αἰδοῦνται φύσιν, καὶ τοὺς παρ'
 αὐτῆς εἰσενεχθέντας νόμους. Ἄλλ' ὁ χρυσὸς οὐδὲ
 τούτου τυχὼν ἀφίησι τὴν κόλασιν τοῖς περιποιησα-
 μένοις αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς οὐδὲν ἀδικηθέντας, τοῦ
 θευνεῦτος ἐχθροὺς καθίστησιν. Ἐφε τὸ νεκρὸν γυ-
 μοῦν σῶμα, τῶν ἀγαν ἐχθρῶν καὶ πολεμίων τυγ-
 χάνει, καὶ ἡ μὲν φύσις καὶ τοὺς πολεμίους αὐτῷ
 καταλλάττει [τότε]. Ὁ δὲ πλοῦτος καὶ τοὺς οὐδὲν
 ἔχοντας αἰτιάσθαι ἐκπολεμεῖ, καὶ μετ' ὕθρεως πολ-
 λῆς τὸ σῶμα αἰκίζεται. Καίτοι γε πολλὰ ἔστιν ἐκεῖ
 τὰ δυνάμενα ἐπισπάσασθαι πρὸς ἔλεον. Ποῖα δὴ
 ταῦτα; Αὐτὸ τὸ νεκρὸν εἶναι, τὸ ἀκίνητον, τὸ πρὸς
 γῆν ὀδεύειν καὶ τέφραν, τὸ μηδένα παρεῖναι τὸν
 βοηθῆσοντα. Ἄλλ' οὐδὲν ἐπικάμπτει (48) τοὺς μισ-
 ροῦς; καὶ ἀλιτηρίους ἐκείνους, διὰ τὴν ἀπὸ τῆς πο-
 νηρᾶς ταύτης ἐπιθυμίας τυραννίδα. Ὁ γὰρ δεινὸς
 καὶ ἀκόρεστος τῆς φιλοχρηματίας ἔρωσ, καθάπερ
 τις τύραννος ἀπηγῆς καὶ ἀλάστωρ παρέστηκεν αὐ-
 τοῖς, ἐγκελευόμενος καὶ ὡμὰ καὶ ἀμελικτα ἐπι-
 τάγματα ἐκείνα, καὶ θήρη αὐτοὺς κατασκευάσας,
 οὕτως ἐπὶ τὸν τάφον ἄγει.

contumelia corpus excruciant. Atqui multa illic sunt, quæ animos ad misericordiam pertrahere queant. Quænam tandem hæc? Nimirum hoc ipsum quod mortuus est, quod motu caret, quod ad terram ac cinerem tendit, quod nemo præsto est, qui opem ipsi ferat. At nihil horum, ob eam tyrannidem, quam improba hæc cupiditas parit, impuros ac nefarios illos inflectit. Siquidem acris ille atque inexplebilis pecuniarum amor, instar crudelis cujusdam et immanis tyranni ipsis astat, sæva illa et inhumana edicta ipsis proponens, eosque in feras commutatos ita demum ad sepulcrum ducit.

Εἰ τοίνυν, (εἰς τὸ προκειμένον γὰρ ἐπανακτεῖν τὸν λόγον) πολλοὶ καὶ ἔνδοξοι εἰσιν· οἱ τὸν ἀπαγορεύσαντες, καὶ καθάπερ ἐχθρῶ καὶ πολεμίῳ τῆς ἀρετῆς μὴ σπεισάμενοι, τὸ τε νόημα [τὸ] τῆς φιλοχρηματίας πᾶν ἐδείχθη αἴτιον τῶν κακῶν· οἷτε κτησάμενοι οὐ δυσχεύρωτοι, οὐδὲ δυσάλωτοι, ἀλλὰ καὶ εὐχέρωτοι πᾶσιν οὐ μόνον ζῶντες, ἀλλὰ καὶ θευνεῶτες ἀναπεφύλακτοι. Πέπαυσεν τῷ χαλεπῷ τούτῳ νοσήματι κεχειρωμένος, καὶ ῥήτορα (49) ἡμῖν ἐπιτελιζῶν. Εἰ μὲν τῆς σῆς γνώμης ἦν ἡ ψῆφος, οὐ πολλὸς ἀνῆν ἡμῖν ὁ λόγος. Ὡς γὰρ νοσοῦσαν αὐτὴν ἀντήχιστα, τάχιστα ἀν παρεγραψάμεθα. Ἐπειδὴ δὲ τὸν ῥήτορα (50) ἡμῖν ἐφώπλισας (51), πῶς ἀν εἵπομαι εὐ-

quippe quæ et viventium animæ exitium afferant, et mortuorum corpori contumeliam inurant, ac ne terra quidem illud occultari sinant? quod tamen in commune conceditur, et rei capitalis damnatis, et iis qui in fœdissimis criminibus deprehensi sunt, Nam cum ab his capitibus pœnam legislatores expetiverunt, nihil ultra sibi inquirendum putant: illos contra divitiarum post mortem quoque gravissimo supplicio multant, utpote quos nudos et insepultos proponant, spectaculum sane miserum et horrendum. Itaque supervacanea est hæc oratio, quæ illud demonstrare studet, divitias eam vim habere, ut ægre admodum expugnari possint: quippe cum ne post discessum quidem e vita securitatem obtineant, qui iis præditi sunt. 194 Et tamen quis non cum mortuo in gratiam redit, sit licet barbarus, sit bellua, sit execrandus dæmon? Siquidem hujusmodi spectaculum, perquam etiam rigidum et implacabilem hominem frangere atque commovere potest. Ac propterea, cum quis mortuum conspicit, etiamsi eum teterrimum et infestissimum hostem habuerit, una cum ipsius familiaribus et necessariis collacrymat. Adeo omnes communem naturam, legesque ab ea invectas venerantur. At anrum, ne hoc quidem consecutum, pœnam iis, qui se adepti sunt remittit: verum eos quoque qui nulla injuria affecti sunt, hominis mortui hostes reddit. Siquidem ea daver spoliare acerborum inimicorum et hostium est. Ac natura quidem hostes quoque ipsi tunc reconciliat: at divitiarum, eos quoque qui nihil habent

C quod objiciant, hostes efficiunt, ac cum ingenti

Cum igitur (ut ad institutum orationem nostram referamus) multi ac celebres viri sint, qui divitias prohibuerint, et tanquam cum virtutis inimico et hoste fœdus ferire detrectarint, cumque et avaritiæ morbum malorum omnium causam esse demonstratum sit, et eos, qui opes adepti sint, non ægre ac magno cum negotio, sed facile expugnari atque opprimi posse constituerit: desine, quæso, gravi huic morbo subjici, atque oratorem nobis tanquam murum opponere. Etenim si iudicii tui esset hic calculus, haud longam orationem haberemus. Nam eum, ut incurabili morbo laborantem, confestim rejecissemus. Quandoquidem autem oratorem

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(47) Ἀπαιτεῖ δίκη. Plenior lectio B C; subjicit ἀπαιτεῖ δέ. Modus videlicet exactæ pœnæ seqq. continetur. RITT.

(48) Ἄλλ' οὐδὲν ἐπικάμπτει. Etiam hic plenior est B C lectio, οὐδὲν τούτων. RITT.

(49) Νοσήματι κεχειρωμένος. B C κεκρατημένος, quod magis placet. ut verbum medicum. RITT.

(50) Καὶ ῥήτορα. B C καὶ τὸν δεινὸν ῥήτορα,

quod, ut plenius, magis probō. Intelligit autem Demosthenem, cui et supra ead. ep. tribuit δεινότητα præ Isocrate. RITT.

(51) Ambo codd. hæc omnia verba expungunt, παρεγραψάμεθα. Ἐπειδὴ δὲ τὸν ῥήτορα ἡμῖν ἐφώπλισας, πῶς ἀν, continuant autem hæc, τάχιστα ἀν εἵπομαι εὐπρεπῶς. Possin.

in nos armasti (quoniam pacto id honeste dicam) ut adversus eum (tametsi maximo apud nos loco ac numero sit) multos vicissim, qui sententiam illam apertis verbis evertant, armare nobis necesse esset, effecisti. Ac de hac re hactenus. Quoniam autem perquam copiosa est veritas, age jam ipsum quoque oratorem ostendamus hoc nomine gloriantem et exultantem quod turpibus lucris superior sit. Quibusnam igitur verbis usus est? Nec vero quisquam illum quæstum iis rebus, quas in republica gessi, aut in verbis meis adnexum esse demonstrare poterit. Ad hunc scilicet modum ipse quoque huiusce magnitudinis nomine gloriatur. Quod si dicas, **195** eur igitur oratori visum est, sententiam, quæ tam facile refellatur, pronuntiare? Maxime quidem illud respondeam, non a me, sed a te qui ipsum propugnans ipsius defensionem exigendam esse. Quod si etiam pro ipso aliquid dicere oportet (oportet autem, ut opinor, ne quibusdam absente adversario dimicare, vel potius vicisse videamur: et quia etiam alioqui tum veritatem amo, tum virum suspicio ac veneror) id, ut potero, efficiam. Hoc igitur aio, alios, omnes rei ipsius natura perspecta et animadversa, merito divitias, ut virtutis hostes, proscripsisse. Oratorem autem, non rem ipsam per se spectantem, sed ad necessarios belli usus oculos conjectos habentem, his verbis usum esse. Aliter enim nec arma fabricari, nec triremes construi, nec annona militibus dari, nec denique alia omnia, quibus bellum delectatur et exultat, concinnari sine pecunia poterant. Quodque hoc verum sit ex eo constat quod alio loco ait: Ad ea negotia, quæ nunc ingruunt, nulla omnino re magis, quam pecunia, civitas opus habet. Quæ cum ita sint, ille Atheniensibus sive bene, sive male (id enim mitto) bellum gerentibus consuluit, tu hoc generalem atque communem sententiam ne proferas, aut comprobes, aut eos qui ad quæstum faciendum avidi sunt beatos prædices atque imiteris, nec defensionem iis, quæ defendi nequeunt, compares, nec oratorem ut recordem, quique facile refellatur, insecteris. Nam si quisquam disertum hunc et eloquentem oratorem. exagitare velit (dicam enim hoc quoque post ipsius purgationem; acris enim, ut jam dixi, veritatis in me amor est), his verbis utetur: O cunctorum oratorum præstantissime, miror quoniam pacto argumenta plerumque in contrarium invertens, nec quidquam aliud eo prius atque antiquius habens, quam ut auditoribus id quod cupis persuadeas, tametsi eloquentiæ omnis et fons, et origo, et regula posteris exsisteris, illud tamen, quod dicturus sum, minime animadvertisti. Sententiam enim munire oportebat, ac sic loqui. Pecuniis autem opus est, ac sine iis nihil earum rerum, quæ in bello fieri debent, effici potest. At respondisset fortasse, si superstes esset: Ora-

πρεπῶς, ἠνάγκασας ἡμᾶς, καίτοι αἰδουμένους τὸν ἄνδρα, πολλοὺς αὐτῷ ἀνοσιπύλαι, τοὺς διαβρῆθην τὴν γνώμην ἐκείνην ἀνατρέποντας. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Ἐπειδὴ δὲ τῆς ἀληθείας ἡ περιουσία πολλή, φέρε δὴ καὶ αὐτὸν τὸν ῥήτορα ἀποδείξωμεν σεμνυόμενον καὶ ἐναδρυνόμενον, ἐπὶ τῷ αἰσχυρῶν λημμάτων κρείττων εἶναι. Τί τοίνυν ἔφη; Καὶ οὐδεις ἂν ἔχοι λῆμμα πρὸς οἷς ἐγὼ πεπολιτεύμαι καὶ λέγω δεῖξαι προσηρητημένον. Οὕτω καὶ αὐτὸς ἐγκωλοπιζέται τῇ μεγαλοφυχίᾳ ταύτῃ. Εἰ δὲ φαίης, τί οὖν ἔδοξε τῷ ῥήτορι, οὕτω βραδίως ἐλεγχομένην ἀποφῆνασθαι γνώμην; ἀποκρινάμενη, ὅτι μάλιστα μὲν οὐ κἀγὼ, αὐτὸς δὲ ὑπεύθυνος εἶ ὁ τοῦτον προστησάμενος τῇ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογία. Εἰ δὲ καὶ ἀπολογησασθαι χρῆ (χρῆ δὲ, ὡς οἶμαι, ἵνα μὴ τισι δόξωμεν ἐρήμην ἀγωνίζεσθαι, μᾶλλον δὲ ἐρήμην νενηκχέναι, ἄλλως τε, ἐπειδὴ καὶ φιλῶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ αἰδοῦμαι τὸν ἄνδρα), τοῦτο, ὡς ἂν δυναίμενη, ποιήσω. Φημί τοίνυν, ὅτι οἱ (52) ἄλλοι πάντες αὐτὴν τοῦ πράγματός τὴν φύσιν καταμαθόντες, εἰκότως ἀπεκῆρυξαν τὸν πλοῦτον, ὡς τῆς ἀρετῆς ὄντα πολέμιον. Ὁ δὲ ῥήτωρ οὐκ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ σκοπῶν, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρεῖαν τοῦ πολέμου βλέπων, τοῦτ' ἔφη. Ἄλλως γὰρ οὐκ οἶόν τε τὴν ὄπλα χαλκεύσαι, καὶ τρήρεις ποιήσασθαι, καὶ στρατιώταις σιτηρέσιον δοῦναι, καὶ τὰ ἄλλα οἷς χεῖρει ὁ πόλεμος, καὶ οἷς ἀγάλλεται, κατασκευάσαι χρημάτων ἄνευ. Καὶ ὅτι τοῦτ' ἔστιν ἀληθές, ἐτέρωσέ φησιν, οὐδενὸς τῶν πάντων οὕτως, ὡς χρημάτων, δεῖ τῇ πόλει πρὸς τὰ νῦν ἐπίοντα πράγματα. Μὴ τοίνυν, εἰ Ἀθηναῖοις, εἴτε εὔ, ἢ μὴ καλῶς, εἰ γὰρ τοῦτο (53), πολεμοῦσι συνεβούλευσε, σὺ ὡς γενικὴν καὶ κοινὴν γνώμην πρόφερε, μὴδὲ ἀποδέχου, μὴδὲ ζήλου τοὺς χρηματισομένους, μὴδὲ ἀπολογίαν τοῖς ἀναπολογήτοις πορίζου, μὴδὲ ἐπαινεῖν ἐθέλωμι, τὸν ῥήτορα, διάστυρε ὡς ἀνόητον, καὶ βραδίως ἐχόμενον. Εἰ γὰρ τις ἐθέλοι τοῦ δεινοῦ τούτου ῥήτορος καταδραμεῖν· εἰρήσεται γὰρ καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογία. Δεινῶς γὰρ, ὡς ἔφη, ἐρῶ τῆς ἀληθείας· φήσεται, ὅτι, ὡ ῥητόρων ἄριστε, θαυμάζω πῶς εἰς τούναντιον πολλάκις περιτρέπων τὰ ἐνθυμήματα, καὶ τοῦ πείσαι τοὺς ἀκούοντας μὴδὲν ἕτερον προτιμῶν, καὶ πηγῇ, καὶ ἀρχῇ, καὶ ὄρος πάσης δεινότητος τοῖς μετὰ σὲ ἀνθρώποις γεγεννημένος, οὐ συνείδεις τοῦθ' ὃ μέλλω λέγειν. Ἐχρῆν γὰρ ἀσφαλίσασθαι σε τὴν γνώμην, καὶ εἰπεῖν, δεῖ δὲ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν ὀφειλόντων γενέσθαι ἐν πολέμῳ. Ἄλλ' ἴσως ἀπεκρίνατο ἂν, εἴγε περιῆν, ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ λόγου, καὶ πᾶσα ἡ σύμφρασις, τοῦτο δηλοῖ. Ἄλλ', ὡ σοφῆ, πάλιν ἂν εἶπε πρὸς αὐτὸν, εἰ μὲν λέγεις. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἀναδεξάμενος πρὸ τῆς σῆς ἀπολογίας ἔφη. Οὕτως οὐδὲν πρὸς φιλονεικίαν βλέπων ἐφθέγγατο. Καὶ πείθομαι, καὶ σὲ ἀληθεύειν κἀκεῖνον. Ἐπειδὴ δὲ τινες ἀπαίδευτοι, ὡς καὶ οὗτος, ὁ τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἐνοστήσάμενος, μήτε τὰς ὑποθέσεις κα-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(52) Post ὅτι οἱ cod. iidem addunt μὲν. POSSIN.
(53) Εἴτε εὔ ἢ μὴ καλῶς, εἰ γὰρ τοῦτο. B C

addit, εἴτε κακῶς, et omittit illa, ἢ μὴ καλῶς, quæ glossam sapiunt. KITZ.

εαμυθάνοντες, μήτε τὴν σύμφρασιν ἀπαγγέλλοντες, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, βούλονται τῆς τῶν προαγόντων, ἢ ἐπομένων, ἀκολουθίας ἀποσπῶντες; καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἐτέρους φανακίζουσι· ἐχρῆν σε ἀσφαλίσασθαι τὸν λόγον. Οὕτως γὰρ εἰρημένος τοὺς μὲν εὐχερεῖς καὶ ἀμαθεῖς εἰς φιλοσημασίαν ἀλείφει, καὶ μυρίων ἐμπίπλησι κακῶν· τοὺς δὲ πεπαιδευμένους, καὶ σοφοὺς εἰς ἀντιλογίαν καὶ ἄκοντας ἐγείρει. Τί γὰρ εἰπεῖν δύνανται; Τί φης, ὦ Δημοσθένης; Οὐδὲν ἔστι τῶν δεόντων ἄνευ χρημάτων γενέσθαι; Οὐ σωφροσύνην ἐπιδείξασθαι, οὐκ ἀνδρίαν, οὐ δικαιოსύνην, οὐ φρόνησιν, οὐ φιλοσοφίαν, οὐκ ἀγαθότητα; Ταῦτα γὰρ καὶ πρόποντα καὶ δέοντα, ἂν τις κυρίως καλέσειε (54). Ναί, φησί. Τί οὖν ἔστιν ὅπερ ἐφης; Τῶν ὀφειλόντων γενέσθαι, εἶπον, ἐν πολέμῳ. Τί οὖν τοῦτο, φαίης ἂν πρὸς αὐτὸν, οὐκ ἔταξας σαφῶς ἐν τῷ σαυτοῦ λόγῳ; Ἡ οὐκ οἶδας τὴν τῶν πολλῶν βραθυμίαν, ὅτι ἂ βούλονται, ταῦτα καὶ κυροῦσι; Μᾶλλον δὲ σὺ τοῦθ' ἡμᾶς ἐδίδαξας. Σὺν γὰρ ἔστι τὸ αἰδιμον ἐκεῖνο, καὶ ἀληθὲς ἀπόφθεγμα· Ὅ γὰρ βούλεται, τοῦθ' ἑκαστος καὶ οἶσται (55). Τὰ δὲ πράγματα πολλάκις οὐχ οὕτω πέφυκε. Τί τοίνυν ἐλύπει ἡ μικρὰ αὐτῆ προσθήκη; Τί δ' οὐκ ὠφέλει, εἴγε καὶ σὲ ἐγκλήματος καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας συγχύσεως καὶ ταραχῆς ἀπήλλαττεν; Εἰ ταῦτ' ἔφασαν πρὸς αὐτὸν, καὶ χάριν ἂν οἶμαι αὐτὸν εἶδέναι τῆς ἐπανορθώσεως (συνετὸς γὰρ ἦν ἀνὴρ) καὶ διορθώσασθαι τὸν λόγον· Οὕτω γὰρ οὐδέως ἂν λοιπὸν τῶν ἀνοήτων ἐτόλμησε τὴν οἰκείαν ἀπαυδυσίαν ἐκ τῆς Δημοσθενείης παιδεύσεως νευροῦν.

quisque vult, hoc etiam putat. At res persæpe haudquaquam ita comparatæ sunt. Quid igitur molestiæ, imo quid non utilitatis afferbat exigua hæc additio: siquidem et te culpa et reprehensione, et alios omnes confusioni atque tumultu liberasset? Si hæc quispiam ad eum verba habuisset, sic opinor, et eum ipsi correctionis huiusce nomine gratiam habiturum fuisse (prudens enim vir erat) et sermonem emendaturum. Hac enim ratione nemo jam stultorum imperitiam suam Demosthenica eruditione fulcire ac roborare ausus fuisset.

PMZ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Κάνταῦθα, ὦ βέλτιστε, οἱ ἄριστοι καὶ βασιλικώτατοι (οὕτω γὰρ καλεῖν θέμις τοὺς ἀρεταῖς κομῶντας) μᾶλλον ζῶσι τῶν ἀνδραποδωδεστατών. Οὕτω γὰρ ὀνομάζειν δίκαιον τοὺς ἡδοναῖς ἀτόποις δουλεύοντας. Οἱ μὲν γὰρ φιλάρετοι πάντων εἰσὶν ὑψηλότεροι, οὐ μόνον ἀθυμίας, ἀλλὰ καὶ φόβων, καὶ κινδύνων, καὶ μεταβολῆς ἀπάσης ἐστηχότες ἀνώτεροι. Οὐ τῷ μηδὲν ὑπομένειν· ἀλλ' ὁ πολλῶ μείζον ἔστι, καὶ θεῖαν δείκνυσι τὴν τοιαύτην ζωὴν, τῷ καὶ ἐπιόντων αὐτῶν καταφρονεῖν. Οἱ δὲ τοῖς ἀμαρτήμασιν ἐγκαλινδόμενοι, οὐδὲ ζῆν μοι δοκοῦσι, διὰ τὰς ἐξ αὐτῶν ἀθυμίας, καὶ τοὺς φόβους, καὶ τοὺς κινδύνους, καὶ τὸν μυρίον τῶν παθῶν ἑσμὸν. Ἄν τε γὰρ θάνατος προσδοκῆθῆ, θνήσκουσι καὶ πρὸ τοῦ θανά-

tionis argumentum totumque elocutionis corpus hoc indicare: verum, o vir sapiens (rursum ad eum ille dixisset), probe quidem loqueris. Nam hoc etiam ille, qui hoc certamen suscepit, antequam pro te ipse diceres attulit (usque adeo nihil contendendi animo locutus est); atque et te, et illum vera dicere prorsus credo. Quoniam autem imperiti quidam, cujusmodi ille est, qui hoc certamen instituit, nec argumentum animadvertentes, nec verborum constructionem exponentes, ipsasque per se res ab eorum, quæ antecedunt, aut subsequuntur, serie avulsas pendere cupientes, **196** et seipsos, et alios in fraudem inducunt, oportebat te sermonem communire. Ut enim dictus est, levis quidem et imperitos homines ad pecuniarum studium acuit, atque infinitis malis cumulat; eruditos autem et sapientes viros, invitos etiam ac repugnantes, ad contradicendum excitat. Quid enim dicere possunt? Quid ais, o Demosthenes? Nihil eorum, quæ oportet, sine pecuniarum adjumento fieri potest? Non temperantiæ, non fortitudinis, non justitiæ, non prudentiæ, non philosophiæ, non bonitatis specimen edi? Hæc enim et congruentia, et cum officio conjuncta quispiam proprie appellavit. Est ita, inquit. Quidnam igitur est quod dixisti? Nimirum eorum, quæ in bello fieri debent. Ecquid igitur, ad eum dixeris, hoc in tua oratione minime posuisti? An tibi multorum inertia ignota est, quod quæ volunt, eadem etiam confirmant? Imo vero tu hoc ipsum nos locuisti. Tuum enim est celebre illud ac verum apophthegma: Quod

C

CXLVII. — EUTONIO DIACONO.

In hac quoque vita, vir optime, optimi ac maxime regii viri (sic enim eos, qui virtutibus florent, appellare fas est) magis vivunt, quam maxime serviles (sic quippe vocare par est eos, qui præposteris voluntatibus ancillantur). Probi enim ac virtute præditi omnibus rebus sublimiores sunt, non modo animi molestiam, sed etiam timores et pericula, et quasvis mutationes superantes: nonnihil perpetiundo, sed (quod multo majus est, ac divinam hujusmodi vitam conspicuam facit) ingruentia etiam ea contemendo. Contra qui in scelerum cæno volutantur, mihi ob eos, qui hinc oriuntur, mærores, et metus, et pericula atque infinitum perturbationum examen, ne vivere quidem videntur. Nam sive mors expectetur, etiam

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(54) Pro καλέσειε cod. Alt. legit κελεύσειεν, sane aptius ad sententiam. Porro hac tota longa epistola in edit. Paris. asterisci falso indicant hiatus, uti et in superioribus, quare ubique tollendos censeo. POSSIN.

(55) Ὅ γὰρ βούλεται, τοῦθ' ἑκαστος καὶ οἶσται. Demosthenis hoc est dictum, etiam C. Jul. Cæsari usurpatum, et aliis, ut adnotabo infra ad epist. 197. RITT.

ante mortem præ metu moriuntur; sive contumelia, sive paupertas, aut aliud quoddam inopinatum mali genus, prius etiam, quam id ipsis experiri contingat, intereunt. Si ergo hæc ita se habent, ut habent etiamsi nolimus, demus operam, ut eos, qui et hic, et illic præclare atque cum gloria vivunt, imitemur.

197 CXLVIII. — EIDEM.

Eorum, qui recte atque ex virtute vivunt, sermo, vir admirande, jurejurando quovis majorem fidem nanciscens, audientium omnium calculus coronatur. At vehementer amari velle, a vehementi amore proficiscitur. Quamobrem si sermonibus nostris fidem haberi volumus, recte vivamus. Si autem diligi, diligamus

CXLIX. — CASIO SCHOLASTICO.

Dum tantopere extulisti nuperam meam ad te epistolam de virtute ac non amandis divitiis (57), eo ipso signum protulisti ac satis ostendisti te persuasum habere quod recte se illa [virtutis] laudatio habeat. Fieri enim non potest ut quæ quis recte esse arbitratur, iis neget obtemperari oportere. Nam sicut ea quæ vituperamus solemus fugere, si sapimus, ita quæ admiramur et magni facimus, ea amplectimur. Hæc igitur cole: immortalem enim gloriam parturiunt.

CL. — EPIMACHO.

Quid sit illud: «Magnificant phylacteria sua».

Quoniam, quid sibi illud velit, «Magnificant phylacteria,» ut tibi exponam, per litteras a me petisti, illud scito, quod perexigui quidam libelli erant, legem continentes, quos quidem Judæorum magistri gestabant, quemadmodum etiam nunc femine parva Evangelia. Quandoquidem enim legislator, ut eos in opus injiceret, atque oblivionem ab eis amoliretur, illud lege lata promulgavit, «Appendes justificationes meas in manu tua:» ipsi autem operis quidem nullam curam gerebant, ac citra libellorum lora plurimum studii adhibebant, idcirco reprehensi sunt.

CLI. — THEOPHILO LECTORI.

Funebris ad eum qui varie in virtute vixerat.

Beatus Timotheus, frater tuus, ex hominum cœtu excessit, id quidem omne quod mortale habebas, in terra deserens, animo autem in cœlum penetrans, atque cum divinis ac mundo sublimioribus virtutibus, ut confido, chorus agitans. Quam etiam ob causam mœrorem cum quem maximum accepimus, quique nos, quantumlibet pro viribus reluctantes, pene subegit, tandem abjecimus, cum illud cogitasset, rerum humanarum finem amplissimorum ipsi bonorum initium exstitisse. Neque enim vulga-

⁵⁵ Matth. xxiii, 5.

A του τῷ δεῖν, ἄν τε νοσος, ἄν τε ὕβρις, ἄν τε πένις, ἢ ἄλλο τι τῶν ἀδοκίμων, καὶ πρὸ τῆς πείρας ἀπώλασιν. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει (ἔχει δὲ καὶ μὴ θέλωμεν), τοὺς κἀνταῦθα κἀκείσε εὐκλεῶς ζῶντας ζηλώσωμεν.

PMH'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ὁ μὲν τῶν εὖ βιούντων, ὧ θαυμάσιε, λόγος, ὀρκου πιστότερος ταῖς ἀπάντων τῶν ἀκούοντων στεφανοῦται ψήφοις. Τὸ δὲ σφόδρα φιλεῖσθαι βούλεσθαι, ἀπὸ τοῦ σφόδρα φιλεῖν τίττεται. Οὐκοῦν εἰ μὲν πιστεύεσθαι βουλοίμεθα, εὖ βιωμέν· εἰ δὲ ἀγαπᾶσθαι, ἀγαπῶμεν.

B PMΘ'. — ΚΑΣΙῷ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῷ.

Ἄγαν ἐκθειάσας τὴν πρῶν γραφεῖσάν μοι πρὸς σὲ περὶ ἀρετῆς καὶ τοῦ μὴ ἐρᾶν χρημάτων ἐπιστολήν, σύμβολον ἐξηνεγκας τοῦ πεπεισθαι τι καλῶς ἔχειν τὸν ἔπαινον· οὐ γὰρ ἔστιν, ἃ τις ἡγείται καλῶς ἔχειν (56), τοῦτοις οὐ φάσκειν πεπεισθαι. Ὡσπερ γὰρ ἃ ψέγομεν, ἀποφεύγομεν, εἰ σωφρονοῦμεν, οὕτως ἃ θαυμάζομεν, αἰρούμεθα. Ἄσκει τοίνυν ταῦτα· εὐκλειαν γὰρ ἀθάνατον ὀδώνει.

PN'. — ΕΠΙΜΑΧῷ.

Τίς ἐστὶ τὸ· «Μεγαλυνουσι τὰ φυλακτήρια αὐτῶν.»

Ἐπειδὴ τί ἐστὶ τὸ, «Μεγαλύνουσι τὰ φυλακτήρια,» μαθεῖν ἐθέλων γέγραψας, ἴσθι ὅτι δέλτια ἦν μικρά, Ἰσφ (58) τὸν νόμον ὀδίνοντα, ἅπερ ἐφόρουσι οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηται, ὡσπερ νῦν [αἱ γυναῖκες τὰ] εὐαγγέλια [τὰ] μικρά. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ μὲν νομοθέτης εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐμβάλλον, καὶ τὴν λήθην ἐξοστρακίζων ἐθέσπισεν, «Ἐξάψεις τὰ δικαίωματα ἐπὶ τῆς χειρὸς σου,» τοῦτ' ἔστιν ἐξαρτήσεις, κρεμάσεις· αὐτοὶ δὲ τοῦ μὲν ἔργου οὐδένα ἐποιοῦντο λόγον, περὶ δὲ τοὺς τελαμῶνας τῶν βιβλιδίων πολλὴν ἐποιοῦντο σπουδὴν, μέμψως ἤξιώθησαν.

PNA'. — ΘΕΟΦΙΛῷ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Ἐπιτάφιος πρὸς διαφόρῳ ἐν ἀρετῇ ζήσαντα.

Ὁ μακάριος Τιμόθεος ὁ σὸς ἀδελφός, ἐξ ἀνθρώπων ᾤχετο, πᾶν μὲν ὅσον εἶχε θνητὸν, ἐν γῆ καταλείψας, τῇ δὲ ψυχῇ οὐρανοβατῶν· καὶ ταῖς θεαῖς καὶ ὑπεροκομίαις, ὡς πιστεύω, συγχορεύων δυνάμεσι. Διδὸ καὶ ἡμεῖς τὴν λύπην, καίτοι μεγίστην ἦσαν, [καὶ] εἰς τὸ δυνατὸν ἀντέχοντες, σχεδὸν χειρωσαμένην, παρεργαψάμεθα, ἐνοήσαντες, ὅτι ἡ τῶν ἐνθάδε τελευτῆ, ἀρχὴ τῶν μεγίστων αὐτῷ ἐκείσε καθέστηκεν ἀγαθῶν. Οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν ὁ ἀνὴρ ἐνθάδε βίον διήθλησεν· ἀλλ' ἀνδρείως καὶ γενναίως, καὶ παρὰ πάντων ἐπὶ ταῖς

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(56) Τὸν ἔπαινον.... καλῶς ἔχειν. Hæc deerant in edit. Paris. et supplentur ex cod. Bavarico ap. Rittershusium, interpretatione etiam juxta hanc novam accessionem reformata. EDIT. PATR.

(57) Intelligit illam bene longam quæ est supra nunc. 146.

(58) Rescribe ex Alt. Ἰσφ pro Ἰσω. POSSIN.

ἀριστελαίς ἀνακηρυττόμενος, πάσης μὲν εὐφημίας ἀκρίπτων ὢν, τοῖς δὲ κατὰ δύναμιν ἐπαίνοις στεφανούμενος. Ὅντως γὰρ ἦν ἀνάκτορον μὲν σωφροσύνης, ἔστια δὲ φρονήσεως, ἀκρόπολις δὲ ἀνδρείας, μητρόπολις δὲ δικαιοσύνης, καὶ ταμειὸν μὲν φιλάνθρωπίας, τέμενος δὲ ἡμερότητος, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, πασῶν τῶν ἀρετῶν θησαυρός. Οὕτως γὰρ ἐκάστην ἐκτήσατο, ὡς ἂν ἕτερος μίαν τινὰ κτήσασθαι περὶ πολλοῦ ἐποίησατο. Τῶν γὰρ ὑπερκοσμίων ἐραστῆς γενόμενος ἐπήδα πρὸς τὸν αἰθέρα τῷ λογισμῷ, καὶ τὰ οὐράνια ἐπολυπραγμόνει, καὶ τῶν ἐπιγείων ἡμέλει. Ἡδονὴν γὰρ ἀληθεστάτην, καὶ Χριστιανούς πρέπουσαν, τὴν σωφροσύνην εἰκότως ὑπειλίφως, γαστρος, καὶ τῶν μετὰ γαστέρα παθῶν τυραννικῶς ἐκράτησε, τῇ μὲν τὴν αὐτάρκειαν νομοθετήσας, τοῖς δὲ οὐδὲ περῦξασθαι συγχωρήσας. Ἐντεῦθεν πανταχόθεν διηγγέλλεν ἡ φήμη τὸ κλέος, καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων στόμασιν ἦν, καὶ πάντες [ἤλπίζον] λαμπροτέρας αὐτὸν, εἰ ἀρχῆς ἐπιλάβοιτο ἐκκλησιαστικῆς, πέμψειν τῆς ἀρετῆς τὰς ἀκτίνας. Ἄλλ' ὥσπερ ἀγαθὸς ἀθλητῆς, ποθοῦντων ἐστὶ τῶν θεατῶν, εἰς τὰς οὐρανίους αὐλὰς στεφθησόμενος ἀπέπτῃ, καταλείψας ἐνθάδε ὥσπερ ἐντάφιον δόξαν καὶ μνήμην, [καὶ] τὸν παρὰ πάντων ἔπαινον. Τίς τοιγαροῦν τὸν τοιοῦτον ἐγκωμιάσαι βουλόμενος, κἄν ἐπ' ὀλίγον τῆς ἀξίας ἐφάψοιτο; Τίς ἐπαινεῖσαι θέλων οὐ κατόπιν τῆς ὑποθέσεως ἀπολειφθεὶς ἑαυτὸν αἰτιάσοιτο, ὡς πράγματι ἀμηχάνῃ ἐγχειρήσας; Τίς τὴν πραότητα καὶ τὸ μείλιχον, καὶ τὴν πρὸς ἅπαντας μὲν, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς φιλαρέτους αἰδῶ, λόγους ἐπιχειρήσας ὑπογράψαι, οὐχ ἑαυτὸν μέμψοιτο, μηδὲν εὐρίσκων εἰπεῖν τῆς ἀληθείας ἐφάμιλλον; Οὕτω γὰρ τοὺς συνόντας ἦρει, ὡς εἰς τὸν τῆς φιλαίας θεομῶν, αὐτῷ νέμεσθαι τὰ πρωτεύει. Ὑψηλὸς μὲν γὰρ ἦν τῇ ἀρετῇ, ταπεινὸς δὲ τῷ φρονήματι, καὶ πρὸς μὲν ἐν ταῖς συντυχίαις ὀξύς, δὲ ἐν ταῖς ἐννοίαις· καὶ πολὺς μὲν ἐν ταῖς εὐεργεσίαις, ταχὺς δὲ ἐν ταῖς παρακλήσεσιν. Ὁ δὲ με καταπαῦσαι βουλόμενον οὐκ ἔδ, τοῦτο ῥητέον, ὅτι τὴν ἐλεημοσύνην διαφερόντως ἀγαπῶν, τὸ λαθεῖν φιλάνθρωπος ἔβη ῥατὸ· εὐ εἰδώς, ὅτι τοῦτο μάλιστα ἐστὶν ἐλεημοσύνη. Οἱ γὰρ μετ' ἐπιδείξεως ταύτην διαπραττόμενοι (59), οὐ μοι δοκοῦσι φιλάνθρωπεύεσθαι, ἀλλὰ τὰς τῶν εὐ πασχόντων ἐκτραγυθεῖν συμφορὰς· καὶ τὸ θεῖον ἔργον ἀργαλεωτάτω λυμαινέσθαι νοσήματι. Φιλάνθρωποι γὰρ καὶ εὐεργεταὶ καλεῖσθαι ποθοῦντες, τὰς τῶν ἄλλων ἐκπομπεύειν οὐ παραιτοῦνται δυσπραγίας. Ὁ δὲ αἰδῶμος ἐκεῖνος· σιωπᾶν γὰρ οὐ θέμις, καὶ φθεγγομένουσ ἀναγκαῖον ἐλέγχεσθαι τὴν ἀξίαν αὐτῷ μὴ σώζοντας· οὐχὶ τῷ παρέχειν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ λαθανόντως τοῦτο διαπραττέσθαι, τοὺς εἰς τὴν κάμινον τῆς πένιας τυγχάνοντας (60) ἐδρόσιζεν. Ἀλλὰ τί κάμνω, πέλαγος ἀγαθῶν, εὐτελεῖ λόγῳ ἀνυμνήσαι περὶ ῥώμενος; Διὸ δὴ ἐγὼ μὲν ἐνταῦθα στήσω τὸν λόγον· αὐ

rem in modum vir ille hujus vitæ curriculum exegit, verum strenue ac generose, atque ita ut ob præclara facinora ab omnibus prædicaretur, atque omni quidem laude sublimior esset, iis autem laudibus quas vires permetterent, coronaretur. Etenim revera pudicitiae ac temperantiae delubrum erat, prudentiae sedes, fortitudinis arx, justitiae metropolis, humanitatis penu, mansuetudinis templum, atque ut uno verbo complectar, virtutum thesaurus. **198** Sic enim omnes adeptus est, ut alius unam quamdam adipisci magni aestimasset. Etenim rerum mundo sublimiorum amore correptus, animo atque cogitatione in caelum saltabat, ac res caelestes inquirebat, terrenasque aspernabatur. Nam cum verissimam voluptatem Christianisque congruentem temperantiam esse merito censisset, ventrem, ventrisque assecias affectiones tyrannicum quemdam in modum subegit ac superavit: sic nempe ut illi frugalitatem victusque tenuitatem indiceret, his autem ne se quidem commovere permetteret. Hincque fama ipsius gloriam ubique prædicabat: ipseque in omnium ore versabatur: atque omnes spem habebant, fore ut si ad imperium ecclesiasticum perveniret, splendidiore virtutis radios emitteret. Verum ut probus athleta desiderantibus adhuc spectatoribus in caelestem aulam ad accipiendam coronam avolavit, relicta hic sepulchralis cujusdam monumenti iustar gloria, et memoria, iisque laudibus quæ ab omnibus in eum conferuntur. Ecquis igitur hujusmodi viri laudes prædicare cupiens, rei dignitatem vel tantillum attingere queat? Ecquis eum laudare atque ornare insituens, non a tergo susceptæ materiae relictus, seipsum accuset, ut qui rem impossibilem aggressus sit? Ecquis lenitatem atque comitatem, atque cum erga omnes tum præsertim erga probos viros, pudorem, sermone informare conatus sibi ipsi non succenseat, ut qui nihil, quod veritati par sit, invenire queat? Sic enim eos, quibuscum versabatur capiebat, ut quantum ad amicitiae leges attinebat, primas illi omnes tribuerent. Etenim virtute quidem sublimis erat, at animo submissus et humilis: lenis in congressibus, at in animi conceptionibus acutus, ac denique et in beneficiis dandis largus et prolixus, et in cohortationibus atque consolationibus promptus ac celer. Quod autem me finem scribendi facere cupientem non sinit, hoc dicendum est, nimirum quod cum eleemosynam singulari quodam amore complecteretur, id tamen studiose captabat, ut obscura et incognita esset ea benignitas quod exploratum haberet, eleemosynam in hoc maxime sitam esse. Nam qui cum ostentatione illam exercent, non mihi benignitatem exhibere, verum eorum, qui beneficio affluuntur, calamitates exaggerare videntur, divinumque opus mo-

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(59) Locus ope collicis Bavarici, cui astipulantur Vati, et Ali., restitutus. Editum erat, εἰ γὰρ μέτεστι ζείζω; ταύτην.... mendose. EDITT. PATR.

(60) Τυγχάνοντας. B C ἐντυγχάνοντας, quou compositum præfero. RITT.

lestissimo morbo labefactare. Nam dum humani ac A τὸς δὲ τῆς λύπης τῆς ἐπ' αὐτῷ παυσάμενος, τίμα τῶν liberales vocari cupiunt, aliorum miserias evulgare ἄριστον ἐκείνων τῇ τιμῆσει τῆς ἀρετῆς (61). minime detrectant. At clarus ille vir (nec enim tacere fas est, et item loquendo necesse illud conspicuum fieri, me meritam ipsius laudem minime consequi) non modo largiendo, sed etiam occulte id faciendo, eos, qui in paupertatis fornace versabantur, velut rore quodam perfusos recreabat. Verum quid me ipsum fatigo, dum honorum pelagus tenui ac vili oratione prædicare conor? 199 Quocirca hic quidem ego sermoni finem imponam: tu vero compressa ea mœstitia, quam ipsius causa suscepiati, per virtutis cultum præstantissimum illum virum honore affice.

CLII. — HERMOGENI EPISCOPO.

Ad præfectos.

Per summam curam ac diligentiam grassetur vulnèrum animi curatio. Nam quæ cicatricem præmaturare duxerunt, plerumque aperiri ac recrudescere consueverunt.

CLIII. — MARTINIANO, ZOSIMO, MARONI, EUSTATHIO.

Congressus mecum vir quidam præclarus, atque et nobilitate, et moribus ornatus, cum lacrymis mihi exposuit, quosdam, quibus virtus haud parvæ curæ est, in privato consessu hæc de vobis verba habuisse. Quid turpium ac tacendorum vitiorum isti clam perpetrare verebuntur, qui cum tam perspicue immodesti ac petulantes sint, non erubescunt? Quid obscuriorum scelerum non admiserint, qui etiam de manifestis gloriantur? Quonam pacto consiliis ullis castigari ac meliores effici queant, qui etiam prudentes viros irrident? Quonam pacto reprehensi sceleribus suis onem imponant, qui etiam reprehendentibus obtreçant, eosque maledictis lacerant? Quonam pacto divina oracula vereantur, qui ea fabulas etiam et figmenta esse ducunt? Quonam pacto iudicium pertimescant, qui per opera sua ne illud quidem esse proclamant? Quonam pacto Christi verbis obtemperabunt, qui per ea, quæ perpetrant, Epicurum prædicant? Quidem ipse his auditis, magno animi dolore affectus sum: vos autem æquum fuerit rationem inire, qua hanc insectationem obliteretis. Obliterabitur autem si ad meliorem mentem redieritis. Redibitis autem si Scripturas sacras veras esse credideritis. Credetis autem, si continenter ipsis fruamini. Fruemini autem, si earum mentem intellexeritis. Intellegitis autem, si assiduam cum viris divina sapientia præditis consuetudinem habueritis. Habebitis autem, si vitium fugeritis, fugietis autem, si pœnas ipsi impendentes timueritis. Timebitis autem, si Deum esse credideritis. Credetis autem, si e tanto furore emeriseritis. Emergetis autem, si eos, qui emerserunt, imitemini. Imitabimini autem, si virtutem arripueritis. Arripietis autem, si cœlestis regni amore teneamini. Tenebimini autem, si ea quæ oculis cernuntur, caduca et tandem interitura esse existimaveritis. Existi-

PNB. = EPMOGENEI EPIΣKOΠΩ.

Πρὸς προσητάς.

Διὰ πάσης ἀκριβείας χωρεῖτω τῶν ψυχικῶν τραυμάτων ἡ θεραπεία. Τὰ γὰρ ὑπουλα, ὡς τὰ πολλὰ, ἀναστομῶσθαι φιλεῖ.

B
PNΓ. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Ἐντυχῶν μοι τις τῶν λόγων καὶ μνήμης ἀξίων ἀνδρῶν, καὶ εὐγενεῖα, καὶ τρέφοις κεκοσμημένων, μετὰ δακρῶν ἀπήγγελλεν, ὡς συνεδρεύοντες τινες καθ' ἑαυτοὺς, οἷς ἀρετῆς οὐ μικρὸς λόγος, τοιαῦτά τινα περὶ ὑμῶν ἐφασκον. Τί τῶν ἀπορρήτων καὶ αἰσχρῶν παθῶν ὀκνήσουσιν οὗτοι διαπράξασθαι λανθάνοντες, οἷγε προφανῶς οὕτως ἀσημονοῦντες οὐκ ἐρυθριῶσι; Τί δὲ οὐκ ἂν ποιήσαιεν τῶν ἀφανῶν κακῶν, οἷγε ἐπὶ τοῖς προδόχοις καὶ ἐναθρόνουνται; Πῶς δὲ ὑπερβολῆς (62) σωφρονισθεῖεν, οἷγε καὶ τοὺς σωφρονούντας γελῶσι; Πῶς δὲ ἐλεγχόμενοι παύσονται, οἷγε τοὺς ἐλέγχοντας διασώρουνσι; Πῶς δὲ τοὺς θεοὺς χρησμοὺς αἰδεσθεῖεν, οἷγε καὶ μύθους αὐτοὺς νομίζουσι; Πῶς δὲ κρίσιν φοβηθεῖεν, οἷγε μὴδὲ εἶναι ταύτην διὰ τῶν ἔργων κηρύττουσι; Πῶς δὲ τῷ Χριστῷ πείσονται, οἷγε Ἐπίκουρον, δι' ὧν δρωσιν, ἀνακηρύττουσιν; Ἐγὼ μὲν [οὖν] ταῦτα ἀκούσας, λίαν ἐπλήγην τὴν ψυχὴν. Ὑμεῖς δὲ σκοπεῖν δίκαιοι ἂν εἴητε, ὅπως ταύτην ἐξαλείψοιτε τὴν κωμῆδιαν. Ἐξαλείψετε δὲ, εἰ γνωσιμαχήσητε· γνωσιμαχήσητε δὲ, εἰ πεισθεῖητε ἀληθεῖς εἶναι τὰς ἱερὰς Γραφάς· πεισθεῖητε δὲ, εἰ συνεχῶς αὐτῶν ἀπολαύσητε· ἀπολαύσητε δὲ, εἰ τὸν νοῦν αὐτῶν μάθοιτε· μάθοιτε δὲ, εἰ τοῖς κατὰ θεὸν σοφοῖς προσεδρεύσητε· προσεδρεύσητε δὲ, εἰ κακίαν φύγοιτε· φεύξεσθε δὲ, εἰ τὰς τιμωρίας τὰς ἐπληρημένας αὐτῇ φοβηθεῖητε· φοβηθεῖσητε δὲ, εἰ τὸ θεῖον εἶναι πιστεύσητε· πιστεύσητε δὲ, εἰ ἐκ τῆς τοσαύτης μανίας ἀνεγχοῖτε· ἀνεγχοῖτε δὲ, εἰ τοὺς ἀνευγκόντας ζηλώσητε· ζηλώσητε δὲ, εἰ ἀρετῆς ἀντιλάβοιθε· ἀντιλάβοιθε δὲ, εἰ βασιλείας ἐραθήσητε· ἐραθήσητε δὲ, εἰ τὰ βλεπόμενα πρόσκαιρα εἶναι νομίσητε· νομίσητε δὲ, ἂν τὴν οὐδένησαν αὐτῶν καταμάθοιτε· μαθήσασθε δὲ, εἰ τὸ ἐπίκηρον αὐτῶν θεωρήσητε· θεωρήσητε δὲ, ἂν ἀδεκάστοις ὀφθαλμοῖς θεάσησθε· θεάσησθε δὲ, εἰ τῶν οὐρανίων ἀνθέξεσθε· ἀνθέξεσθε δὲ, εἰ τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῶν διορατικώτερον κατασκευάσητε.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(61) Τῇ τιμῆσει τῆς ἀρετῆς. Bill., per virtutis cultum. B C, rectius multo, τῇ μιμήσει, imitatione virtutis. RITT.

(62) Conld. Vat. 649 et Alt. ὑποβολῆς, vers. postea σεκῶ, σπείσονται pro πείσονται. POSSIN.

sus, qui eam non audierit Dixit se piscium captatores, hominum piscatores effecturum: et ad hunc usque diem rete homines captat. Crucem et mortem prædixit, et hoc impletum est. Resurrectionem et ascensionem prædixit, et exstitit. Verum si oracula omnia in medium proferre cõner, ne si sermonem quidem finire velim, id queam. Cum igitur hæc omnia dixit, atque in finem adduxit; hic de clarissimo suo secundo adventu atque incorrupto iudicio locutus fidem non nanciscetur? Et quis tandem eorum qui mente ac prudentia minime destituti sunt, hoc ferat? Nam si oracula illa in opus minime excesserunt, ne huic quidem fides arrogetur. Si autem cuncta eum, quem par erat, finem acceperunt, quid afferri potest quamobrem huic soli fides denegetur? Quin ne hoc quidem, quod non parvi, sed meo quidem iudicio, maximi momenti est, prætermittam, nempe cum in his rebus, in quibus hominum opinio ab ipsius verbis dissidebat, fidem invenerit, quid est causæ cur in iis, in quibus cum eo multis probe convenit, ipsius verbis diffidatur? Nam quod divina natura ad res nostras descendisset, tantamque administrationem obisset, tot miracula designasset, vitiosasque perpressiones per passionem curasset ac mortem per mortem exstinxisset, cum minime crederetur, per res ipsas demonstrationem accepit. Non enim, si simplex homo exstisset, mortales omnes post mortem subegisset, nec infinitum deorum examen ex orbe depulisset, nec celebribus oraculis silentium indixisset, nec piscatores universæ terræ magistros creasset, nec feras et inhumanas nationes cicurasset. Quod autem cum iudicium fore prædixerit (quæ res apud plurimos et clarissimos quosque doctorum virorum extra controversiam est, ac præterea æqua et consentanea, rationeque prædicit congruens, ac divinæ providentiæ conveniens, et de rebus hujus vitæ, quæ plerisque præpostere fieri videntur, eam purgans) fidem tamen hoc minime inveniat, laud sane scio. Nam cum ea, quibus fides non eveniet, quod fidem nanciscetur? Cum enim

Α σαγήνη θηρᾶ. Προεῖπε τὸν σταυρὸν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ πεπλήρωται. Εἶπε τὴν ἀνάστασιν, καὶ τὴν ἀνάληψιν, καὶ γέγονεν. Ἄλλ' εἰ πάντας τοὺς χρησμοὺς εἰς μέσον ἀγαγεῖν πειράσομαι, οὐδ' εἰ παύσασθαι βουλοίμην, δυναίμην. Ὁ τοῖνον ταῦτα πάντα εἰρηκῶς, καὶ εἰς τέλος ἀγαγὼν, οὗτος περὶ τῆς ἐπιφανεστάτης ἑαυτοῦ δευτέρας παρουσίας καὶ ἀδεκάστου κρίσεως εἰρηκῶς, οὐ πιστευθήσεται; Καὶ τίς ἀνέξεταί τῶν νοῦ καὶ φρονήσεως οὐκ ἀμοιρῶντων; Εἰ μὲν γὰρ ἐκεῖνοι οἱ χρησμοὶ εἰς ἔργον οὐκ ἐκβεδήκασιν, μηδ' οὗτος πιστεῶς ἀξιοῦσθω. Εἰ δὲ πάντες τέλος εἰλήφασιν τὸ προσῆκον, δι' ἣν αἰτίαν οὗτος μόνος ἀπιστεῖται, οὐδὲ τοῦτο δὲ παραλελείψεται, οὐ μικρὸν ὄν, ἀλλὰ παρ' ἐμοὶ κριτῆ μέγιστον ὅτι εἰ ἐν οἷς αὐτῷ συνηέχθησαν, δι' ἣν αἰτίαν ἀπιστεῖται (63);

Β Τὸ μὲν τὴν θεῖαν φύσιν εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς καταθῆναι πράγματα, καὶ τοσαύτην οἰκονομίαν ἐργάσασθαι, καὶ σημεῖα τοιαῦτα καινουργῆσαι, καὶ τὰ πάθη διὰ πάθους λάσασθαι, καὶ τὸν θάνατον διὰ θανάτου θανατώσασιν, ἀπιστοῦμενον διὰ τῶν πραγμάτων τὴν ἀπέδειξιν ἔλαθεν. Οὐ γὰρ ἂν εἰ ἀνθρώπος ψιλὸς ἦν, μετὰ θάνατον πάντας ἂν χειρώσατο· καὶ μυρίων Θεῶν ἔσμούς ἐκ τῆς οἰκουμένης ἐξήλασε, καὶ τὰ διαβόητα χρηστήρια ἐπεστόμισε, καὶ ἄλιεις παιδευτὰς τῆς ὑφ' ἡλίψ ἐχειροτόνησε, καὶ τὰ ἀνήμερα καὶ ἀπάνθρωπα φύλα ἐτιθάσευσσε. Τὸ δὲ κρίσιν ἔσεσθαι προσιπῶν, ἐμολογούμενον πρᾶγμα παρὰ τοῖς πλείστοις καὶ ἐνδοξοτάτοις τῶν σοφῶν, καὶ δίκαιον ὄν καὶ ἀκόλουθον, καὶ λογικοῖς πρέπον, καὶ τῇ θεῖᾳ προνοίᾳ ἀρμόττον, καὶ περὶ τῶν τῆδε δοκούντων πολλοῖς ἀνωμάλως γίνεσθαι πραγμάτων ἀπολογούμενον, οὐκ οὐδ' ὅπως ἀπιστεῖται. Εἰ γὰρ τὰ ἀπιστούμενα ἐξέβη, ποῶς μηχανῆ τὸ πιστευόμενον οὐκ ἐκδήσεται (64); Εἰ γὰρ ἐν οἷς διηέχθη, οὐκ ἠλέγχθη, ἐν ᾧ συνηέχθη, πιστεῶς ἄξιός ἂν εἴη. Εἰ γὰρ τὰ λογικῆν ὑπερβαίνοντα ζήτησιν γέγονε, τὸ κατὰ λόγον πολλῶ μᾶλλον γενήσεται. Τῶν γὰρ ὑπὲρ λόγον γεγενημένων, τὸ εὖλογον καὶ ἀκόλουθον συμβῆσεται.

fides detrahitur evenerint, quonam tandem pacto in iis in quibus dissidebat, falsi minime convictus

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(63) Οὐδὲ τοῦτο δὲ (malim δὲ) παραλελείψεται..... δι' ἣν αἰτίαν ἀπιστεῖ. Præclare dexterrimus interpres sententiam expressit ex loco quamvis inanco in ed. Paris.; sed faciẽm ei præhucere potuerunt illa seqq., εἰ γὰρ ἐν οἷς διηέχθη, οὐκ ἠλέγχθη ἐν ᾧ συνηέχθη, πιστεῶς ἄξιός ἂν εἴη; Christus, inquit Isidorus, non est falsi convictus in ulla re, sed potius veracissimus in omnibus deprehensus, respondentem nimirum eventui ipsius prædictionibus, quantevis illæ res, quæ prædicarentur, ejusmodi essent, ut omnium hominum opiniones ab illis resiliẽrent atque abhorrerent. Ergo multo magis fidem mereretur illa quæ cum opinionibus hominum etiam a fide Christi alienorum et qui sunt extra Ecclesiam, consentientia prædixit: quale videlicet est dogma de futuro iudicio, quod etiam sanioribus ethnicis extra Ecclesiam receptum ac persuasum fuit, et est rationi humanæ consentaneum. Proponam autem locum integriorem opẽ B C., οὐ μικρὸν, ἀλλὰ παρ' ἐμοὶ κριτῆ καὶ μέγιστον ὄν, ὅτι, εἰ ἐν οἷς ἠπίστησαν οἱ τοῦ

κόσμου σοφοί, τέλος αἰσίων ἐπήγαγεν. Sequitur apodosis quæ etiam est in ed. Paris., ἐν οἷς αὐτῷ συνηέχθησαν, δι' ἣν αἰτίαν ἀπιστεῖται. Sententia jam intelligitur ex iis quæ dixi. Tantum pro illis in Bill. versione, cum in his rebus in quibus hominum opinio ab ipsius verbis dissidebat, fidem invenerit, reponi velim quæ sint lectioni B C propiora, nempe, si illis rebus quibus sapientes hujus mundi fidem non habebant, tamen finem prædictioni consentaneum ac respondentem adduxit (Christus), quam ob rem in illis ei non creditur, in quibus sapientes mundi cum eo consenserunt? RITT.

(64) Ποῶς μηχανῆ τὸ πιστευόμενον οὐκ ἐκδήσεται. Tolerabilis lectio: elegantior tamen, si quid iudico, est altera ista B C, ποῶς μηχανῆ τὸ πιστευόμενον μὴ ἐκδήσασθαι. Hoc dicit: Si id quod erat omnibus incredibile, evenit tamen, quid obstat quominus etiam illud eveniat, quod a plerisque creditur? RITT.

sit in ea re, in qua concors est, dignus profecto est, cui fides habeatur. Nam cum ea, quæ rationalem omnem investigationem superabant, facta sint, quod rationi consentaneum est multo magis flet. Iis enim effectis quæ rationem excedunt, id quod cum ratione conjunctum atque consentaneum est, profecto etiam continget.

PNH'. — ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ.

Τῆς ἐπιστολῆς Ἰακώβου, εἰς τὸ εἰρημένον, « Ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας. »

Οὐ συνάδει, ὡ βέλτιστοι, ἀλλὰ καὶ κομῶδῃ ἀπέδει τῷ ὄφ' ὑμῶν νενοτημένῳ τὸ θεῖον γραφεῖον. Ὑμεῖς γὰρ ἔφατε ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης τὴν γλῶτταν κινεῖσθαι καὶ συνταράττεσθαι. Τὸ δ' ἱερὸν λόγιον, τὸνναντίον φάσκει, ὑπὸ τῆς γλώττης συγχέεσθαι τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν. Τροχοειδὴς γὰρ ὁ χρόνος εἰς ἑαυτὸν ἀνακυκλούμενος. Οὐδὲν δὲ οἶον αὐτῆς ἀκούσαι τῆς Γραφῆς· τί οὖν φησιν; « Ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν φλογίζουσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ σπιλοῦσα τὸν τροχὸν τῆς ζωῆς ἡμῶν. » Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι Ὁ τροχὸς σπιλοῖ τὴν γλῶτταν, ἀλλ' Ἡ γλῶττα τὸν τροχόν, τὸν τροχοειδῆ δηλονότι χρόνον. Τὴν γὰρ προαίρεσιν αἰτιᾶται, καὶ τὴν προπέτειαν ἀναστέλλει. Ὑφ' οὗτος ὁ βίος ἡμῶν ἐκτραχύνεται, καὶ μυρίαὶ ἀνωμαλῆαι ὑποπίπτει. Αἰὶ καὶ ἐπήγαγε, « Καὶ φλογίζομένη ὑπὸ τῆς γενένης. » Οὐκ ἂν τοῦτο προσθεῖσα, εἴγε ἀκούσα ἡ γλῶττα ἐκινεῖτο. Ὅτι δὲ τροχὸν τὸν χρόνον ἐκάλεσε, διὰ τὸ τροχοειδὲς καὶ κυκλικὸν σχῆμα· εἰς ἑαυτὸν γὰρ ἀνεκίττεται· ἐγγυᾶται ὁ Μελερδὸς, στέφανον αὐτὸν καλέσας, καὶ εἰπὼν πρὸς τὸν Θεόν· « Εὐλογῆσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου. » Κάνταῦθα γὰρ ἀπὸ τοῦ κυκλικοῦ σχήματος, στέφανος εἰκότω; ὁ χρόνος ὠνόμασται εἰ τοῖσιν βούλεσθε γέλωτα μὴ ὀφλισκάνειν, μὴ τὸ ἐναντίον τοῖς οἰκείοις βουλήμασι λόγιον ὡς συνᾶδον προφέρετε. Ἀλλὰ μυρίαὶ χαλινοὶ τὴν γλῶσσαν ἀγγχετε.

PNΘ'. — ΩΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ

Ἡ μᾶλλον, ἢ οὐχ ἤττον τῶν σῶν φίλων ἤσθημεν, ὅτι ἡ σὴ σύνεσις τοῖς βιωτικοῖς χαίρειν φράσσασα, εἰς τὸν τῆς θείας φιλοσοφίας ἀπεδύσατο ἄγωνα. Καὶ πιστεύομεν, ὡς τῆς θείας συμπραττομένης ροπῆς, καὶ ἀναρρήσεων, καὶ στεφάνων τεύξεται.

PE'. — ΝΕΙΑΦ.

Πολλάκις ἐθύμασα τῶν τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν ἐφόδιον ποιουμένων κακίας. Δέον γὰρ τοσαύτης χρηστότητος πολιτευομένης, τὴν κακίαν μὴ αὖξεσθαι, ἀλλ' ἐλέου καὶ συγγνώμης τυχόντας, τὴν εὐεργεσίαν αἰδουμένους, κακίας μὲν ἀπέχεσθαι· ἀρετῆς δ' ἀντέχεσθαι· οἱ δὲ τολμῶσιν ἀτόλμητα. Ἰστώσαν οὖν ὡς οὐ διαφεύξονται τὴν δικὴν τὸ γὰρ θεῖον λόγιον βοᾷ· « Αὐτὸς [γὰρ] ἀποδώσει (65) ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. »

Jac. III, 6. ⁶⁷ ibid ⁶⁸ 1^a sal. LXIV, 12. ⁶⁹ Rom. II, 6.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(65) Pro αὐτὸς γὰρ ἀποδώσει cod. Sfort. legit ὅτι σὺ ἀποδώσεις. POS-1N.

CLVIII. — IIIDEM.

Ex epistola Jacobi, in illud : « *Lingua ignis, universitas iniquitatis.* »

Non consonat, viri optimi, sed potius vehementer 202 dissonat ab eo quod sentitis divinus callamus. Vos enim linguam a fato moveri ac perturbari dicitis. Divinum autem oraculum contra vitæ nostræ tempus a lingua conturbari ait. Tempus enim rotæ speciem imitatur, utpote quod in sese torqueatur et convolvatur. Nihil autem commodius fuerit, quam Scripturam ipsam audire. Quid igitur ait? « *Lingua constituitur in membris nostris, quæ inflammatur totum corpus, et maculat rotam vitæ nostræ.* » Non dixit : *Rota maculat linguam nostram, sed, Lingua rotam, hoc est, tempus ad rotæ speciem accedens. Etenim voluntatem accusat, et temeritatem reprimit, a quibus vita nostra exacerbat, atque innumeris rerum varietatibus et inconstantiis succumbit. Unde etiam subjunxit : « Et inflammata a gehenna.* » Quod profecto non adjunxisset, si invita lingua moveretur. Quod autem tempus rotam appellavit, propter orbicularem ac rotundam figuram (in seipsum enim volvitur), confirmat Psalmista, qui coronam ipsum nominavit, dixitque ad Deum : « *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ.* » Nam hic quoque ab orbiculari figura tempus corona merito nuncupatum est. Quocirca, nisi risum excitare vultis, ne divinum oraculum, quod cum vestris cupiditatibus pugnat, tanquam concors et consonans proferatis; verum id agite, ut linguam sexcentis frenis comprimat.

CLIX. — ORIONI MONACHO.

Aut majorem, aut certe non minorem, quam amici tui, voluptatem hinc cepimus, quod prudentia tua rebus hujusce vitæ valere jussis, ad divinæ philosophiæ certamen se accinxit. Atque confidimus, te, divina ope favente, præmia quoque atque coronas consecuturum.

CLX. — NILO.

Sæpenumero eos miratus sum, qui Dei lenitatem in vitii occasionem vertunt. Nam pro eo quod oportebat eos, tanta benignitate vigente, vitium minime adaugere, verum postea quam misericordiam et veniam consecuti essent, hujusmodi beneficio commoveri, atque a vitio quidem abstinere, virtutem autem amplectari; ipsi contra nefaria quoque scelera, perpetrare minime dubitant. Sciunt igitur illi, se peccata haudquaquam vitaturos. Clamat enim divinum oraculum : « *Ipse reddet unicuique juxta opera sua.* »

CLXI. — APHRSIO PRESBYTERO.

Etsi nobis adversus carnem et sanguinem collatio non est, at ab his tamen qui adversus carnem et sanguinem luctantur, palæstræ leges edocendæ sunt. Quemadmodum igitur illi non modo exutis vestibus (certandi enim principium est vestes deponere), verum etiam detonsa **203** coma, corporeque oleo delibuto, ne crinibus prehendantur, ac per oleum lubricas adversarii manus reddant, ita demum in certamen progredientur : ad eundem nos quoque modum, si coronam referre cupimus, exuto veteri homine una cum ipsius actionibus, præcisisque atque in eleemosynas insumptis rebus externis, omni cura nudi ac vestitu carentes, ad virtutis stadium ascendamus, ut Olympicum de anima certamen obeamus. Quod si nihil horum facientes, certare nobis videamur, atque hoc nomine gloriamur, primum quidem hic quoque a prudentibus viris ridebimur : postea illic etiam certo comperiemus, nos a nobis ipsis delusos ac circumscriptos fuisse : cum videlicet, non modo coronæ expertes erimus, verum etiam ad luendas pœnas abducemur.

CLXII. — ATHANASIO PRESBYTERO.

Quoniam mirum tibi videri scripsisti, qui fiat ut cum grave atque atrox facinus sit, Zosimum, qui presbyteri speciem gerit, sacris operari, ei tamen, a quo scelerate ordinatus est, haudquaquam grave esse videatur, hoc responderim. Tu quidem pro tuo in improbos odio atque in probos amore juste stomacharis (neque enim quisquam inficias iverit), ego vero illud quoque te monere justum esse censui, ut linguam tuam a maledicentia puram ac liberam conserves. Etsi enim ille innumeris, ut scripsisti, mortis generibus dignus est, ut qui ne honore quidem melior factus sit, verum sacerdotii dignitate tanquam armis quibusdam ad vitium abutatur : unde etiam, nisi respiscat gravissimas ab eo incorruptus iudex pœnas expetet : neque enim injustus est Deus : at minime tamen dignum fuerit, te os

CLXIII. — JOANNI SCHOLASTICO.

De philosophia.

Si te ad pugnam adversarius tuus exstimulat, satius quidem fuerit nihil omnino respondere. Si autem hoc te, ut qui summe philosophari minime institueris, facere posse negas, reprehensionem saltem philosophia tempera, his oratoris verbis ad cum utens : Metuo, ne ea, quæ decent, de le dicens, in eos sermones, qui me minime decent, incidam. Sic enim et mediocriter philosophaberis, et illum ulcisceris.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

[66] Pro νομιζομεν rescribe νομιζοιμεν ex codd. Vat. 649 et Alt. Possin.

[67] Pro αὐτὸν legunt, αὐτῶ codd. Vat. 649 et

PEA'. — ΑΦΡΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰ καὶ οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα· ἀλλ' οὖν γε ἀπὸ τῶν παλαιόντων πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, διδακτέον τοὺς νόμους τοὺς ἀθλητικούς. Ὅσπερ οὖν ἐκεῖνοι οὐ μόνον ἀποδυσάμενοι (ἀρχὴ γὰρ τοῦ ἀγωνίσασθαι τὸ ἀποδύσασθαι· ἀλλὰ καὶ ἀποκειράμενοι τὴν κόμην, καὶ ἀλειψάμενοι ἐλαίῳ, ἵνα μήτε ληφθεῖεν ταῖς θριξίν), ἀλλὰ καὶ ὀλισθησαὶ παρασκευάσωσι διὰ τοῦ ἐλαίου τοῦ ἀντιπάλου τὰς χεῖρας· οὕτως ἐπὶ τὸν ἀγῶνα χωροῦσιν, οὕτως καὶ ἡμεῖς, εἴγε στεφανίται γενέσθαι ποθοῦμεν, ἀποδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ τὸ ἐξουθεν ἀποκειράμενοι, καὶ εἰς ἐλεημοσύνας καταναλώσαντες, γυμνοὶ πάσης φροντίδος, καὶ ἀχίτωνες εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀρετῆς ἀναβῶμεν, τὰ περὶ ψυχῆς Ὀλύμπια ἀγωνισάμενοι. Εἰ δὲ μηδὲν τούτων δρῶντες, νομιζομεν (66) καὶ ἀγωνίζεσθαι, καὶ ἐναθρονομέθα ἐπὶ τούτῳ, πρῶτον μὲν κἀνταῦθα παρὰ τῶν ἐχεφρόνων γελασθησόμεθα. Ἐπειτα δὲ κάκειτε ἀκριθῶς εἰσόμεθα, ὅτι ἑαυτοὺς παρελογισάμεθα, ὅταν μὴ μόνον ἀστεφάνωτοι, ἀλλὰ καὶ δίκας ὑφέζοντες ἀπαγώμεθα.

PEB'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐπειδὴ γέγραφας θαυμάζειν. ὅπως τὸ ἰεραθεῖαι Ζώσιμον τὸν δοκοῦντα εἶναι πρεσβύτερον δεινὸν ἢν, οὐ δεινὸν εἶναι δοκεῖ τῷ παρανόμως αὐτὸν (67) χειροτονήσαντι, φήσαιμι, ὅτι αὐτὸς μὲν ἀπὸ μισοπνήρου, καὶ φιλαγάθου τρόπου δικαίως ἀγανακτεῖς. Οὐδεὶς γὰρ πρὸς τοῦτ' ἀντερεῖ. Ἐγὼ δὲ σοὶ κάκεινο παραινέσαι δίκαιον ᾤφηθην, καθαρὰν κακῆγορίαν τὴν γλῶτταν διατηρῆσαι. Εἰ γὰρ κάκεινος μυρίων, ὡς γέγραφας, ἔστιν ἄξιος θανάτων, μὴδὲ τῇ τιμῇ βελτιωθεὶς, ἀλλ' ὅπλῳ κακίας τῇ ἱερωσύνῃ χρησάμενος, καὶ τολμῶν τὰ ἀτόλμητα· διὸ καὶ παρὰ τοῦ ἀδεκάστου κριτοῦ, εἰ μὴ γνωσιμαχήσειε, σφοδρότατας ἀπειτηθήσεται δίκας· οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεός· ἀλλ' οὖν τὸ σαυτοῦ στόμα μαινεῖν οὐκ εἴης δίκαιος, τὰς μισαρὰς ἐκεῖνου πράξεις ἐκκωμωδῶν

tuum impuris ipsius flagitiis exponendis et insectandis conspurcare.

PET'. — ΙΩΑΝΝῆ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ φιλοσοφίας.

Εἰ ἐρεθίζει σε πρὸς μάχην ὁ σοὶ διάδικος, ἀμεινον μὲν μὴ ἀποκρίνασθαι. Εἰ δὲ τοῦτ', ὡς φῆς, ἀδύνατόν σοι καθέστηκεν, ἀκρως φιλοσοφῆσαι μὴ προσηρημένῳ, κέρασον τῇ φιλοσοφίᾳ τὸν ἐλεγχον, λέγων τὰ τοῦ βήτορος πρὸς αὐτὸν, φοβοῦμαι μὴ τὰ προσήκοντα περὶ σοῦ λέγων, εἰς οὐ προσήκοντα εἰμαυτῷ ἐμπέσω λόγους. Οὕτω γὰρ καὶ φιλοσοφῆσεις μετρίως, κάκεινον [εἰς] δίκας εἰσπράξει.

Alt. et vers. post tertio, ἀντερεῖν pro ἀντερεῖ. Versu item antepen. post οὖν recte addunt γε. Ib.

ΡΣΔ'. — ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

A

CLXIV. — HERACLIDI PRESBYTERO.

Ἵτι ἐκ τῆς ἡμετέρας βραθυμίας ὁ διάβολος ἔχει τὰς ἀφορμὰς τῆς ἰσχύος.

Quod ex nostra socordia diabolus vires sumit.

Αὐτὸς μὲν ἔφη θαυμάζειν λίαν, ὅπως ὁ διάβολος τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων, καὶ μετὰ τὸ ἐκνευρισθῆναι, χειροῦται. Ἐγὼ δὲ τοῦτ' οὐ θαυμάζω, εἰ ἀγρυπνῶν ὁ μιὰρὸς ἐκείνος, καὶ μηδένα κειρὸν, μηδὲ ὦραν παραλείπων, ἡμῶν βραθυμούντων καὶ κοιμημένων περιγίνεται. Συναπολέσαι μὲν γὰρ ἑαυτῷ τοὺς ἠττηθέντας δυνήσεται, βασιλεύσαι δὲ τὴν πρώτην βασιλείαν τὴν ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως ἀνατραπείσαν, οὐκ ἂν δυνθῆιη. Τούναντιον γὰρ ἂν ἦν θαυμαστόν, εἰ μηδὲν ποιούντες ἡμεῖς, ὧν τοὶ τροπαιοῦχοι προσήκει, τοῦ πάντα καθ' ἡμῶν κινούντος περιήμεν. Τὸ γὰρ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων συστρατεύεσθαι τῷ ἐχθρῷ κατὰ τῶν ἀδελφῶν, καὶ διὰ τοῦτο περιφανῶς τὴν ἡτταν συμβαίνειν, καίτοι ἀληθὲς ὄν, παρήσω, μὴ λίαν πικρὸν ὀφθῆιη τοῖς τοῦτο δρῶσιν. Ὅταν οὖν καὶ ἐξ οἰκείας βραθυμίας πίπτωμεν, καὶ ἐκ τοῦ ἐκείνου πάντα τὰ ὑπὲρ ἡμῶν ὀφελόντα εἶναι καθ' ἡμῶν μηχανᾶσθαι, ὑποσκελιζώμεθα, καὶ ἐκ τοῦ τοὺς ἀδελφούς τοὺς ἡμετέρους ἐκείνῳ μὲν συστρατεύεσθαι, καθ' ἡμῶν δὲ ὀπλιζέσθαι, σκανδαλιζώμεθα, δι' ἣν αἰτίαν θαυμάζεις εἰ ἠττώμεθα; Εἰ δὲ φαίης, τί οὖν ποιητέον; ἀποκρινοῦμαι, ὅτι Ἐπειδὴ, εἰ καὶ πέπτωκεν ὁ διάβολος, ἀλλ' ὁμοῦ ἀπερισκέπτως θρασύνεται, ἀγρυπνητέον, καὶ πονητέον, καὶ κινδυνευτέον, καὶ τὴν θείαν συμμαχίαν κλητέον, καὶ πάντα πρακτέον, ὅπως καὶ τὸν στρατηγὸν αἰτὸν, καὶ τοὺς συστρατευομένους νικήσωμεν. Εἰ δὲ μηδὲν τούτων βουλόμενοι πράξαι, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ κατορθωθέντα προδιδῶμεν (68), ἑαυτοὺς αἰτιάζεσθαι ὀφείλομεν, καὶ οὐ τὴν ἐκείνου βώμην, ἣν ὁ Σωτὴρ μὲν ἔσβεσεν, ἣ δ' ἡμετέρα βραθυμία ἠΐξῃσεν.

ΡΕΕ'. — ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

CLXV. — EUDÆMONI LECTORI.

Σκιά, καὶ ὄναρ (69), καὶ καπνὸς, ὧ βέλτιστε, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν θάττων ἀφιπταμένων, ὁ τῶν ἀνθρώπων εἰκότως κέκληται βίος. Διὸ οὐδὲ χρὴ αὐτῷ προστετηκέναι, οὐδὲ τρυφήν ἠγεῖσθαι τὴν τρυφήν. Τὸ γὰρ πλεόν ἐν ἀναισθησίᾳ ἔχει. Ἡ μὲν γὰρ πρώτη ἡλιετία πολλῆς γέμει τῆς ἀνοίας, ἣ δὲ πρὸς τὸ γῆρας ὀδύουσα πᾶσαν τὴν ἐν ἡμῖν αἰσθησιν καταμαραίνει. Καὶ ὀλίγον ἐστὶ τὸ μέσον τὸ δυνάμενον μετ' αἰσθήσεως τρυφῆς ἀπολαύσαι. Μᾶλλον δὲ οὐδ' ἐκείνο εἰλικρινῶς αὐτῆς μετέχει· μυρίων φρονεῖδων, καὶ πόνων, καὶ λυπῶν λυμαινομένων αὐτῷ. Εἰ δὲ καὶ εἰλικρινῶς ἀπέλαυεν, ὅπερ ἀδύνα-

Illud tibi permirum videri dixisti, qui fiat ut diabolus, viribus ejus fractis et debilitatis, quamplurimos homines in potestatem suam redigat. Ego vero minime illud miror, 204 quod scelestus ille excubans, ac ne tempus ullum nec horam prætermittens, nos desidia torpentes et dormientes superet. Etenim eos quidem quos superarit in exitium secum trahere poterit : at primum illud regnum, quod a divina potentia eversum est, obtinere nullo modo queat. Imo contra illud mirandum esset, si nos, nihil eorum, quæ victores decet, facientes, eum, qui nihil non adversus nos movet ac machinatur, vinceremus. Nam quod permulti homines una cum hoste adversus fratres in aciem procedant, ac propterea clades oriatur, etsi verum sit, præteribo : ne hoc iis, qui id perpetranti, nimis grave atque acerbum videatur. Quapropter, cum et ex nostra ignavia concidamus, et per id quod ille hoc molitur, ut ea omnia quæ pro nobis esse debebant, nobis adversentur, dejiciamur, ac denique per id quod fratres nostri in illius castris versentur, atque adversum nos arma capiant, offensionem patiamur, ecquid est cur mireris nos vinci ac profligari? Quod si quæres, quidnam igitur faciendum sit? hoc respondebo : Quoniam diabolus, etsi cecidit, tamen stolide se jactat audaciaque effertur, excubandum est, laborandum, periclitandum, divinum auxilium accersendum et implorandum, ac denique quidvis agendum, ut et duces ipsum, et eos qui cum ipso militant, superemus. Nam alloqui, si nihil horum efficere in animum inducentes, ea quoque quæ præclare a Christo gesta sunt, prodimus, nos ipsos, non diaboli robor (quod Servator quidem extinxit, nostra autem socordia auxilii) accusare debemus.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(68) Codd. iidem ambo προδιδόμεν malunt quam προδιδῶμεν. Ροσσην.

(69) Σκιά καὶ ὄναρ. Notum est illud Pindari, Σκίως ὄναρ ἀνθρώποι· τί δὲ τις, τί δὲ οὐτις; Luculentius etiam imper. Marcus De vita sua lib. II : Τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ὁ μὲν χρόνος στιγμῆ, ἣ δὲ οὐσία βέουσα, ἣ δὲ αἰσθησις ἀμυδρὰ, ἣ δὲ δόλου τοῦ σώμα-

τος σύγκρισις (i. σύγκρασις) εὐσηπτος, ἣ δὲ ψυχὴ βεμβός, ἣ δὲ τύχη δυστέμαρτον, ἣ δὲ φήμη ἀκριτον· συνελόντι δὲ εἰπεῖν, πάντα τὰ μὲν τοῦ σώματος ποταμὸς, τὰ δὲ τῆς ψυχῆς ὄνειρος καὶ τύφος, ὁ δὲ βίος πόλεμος καὶ ξένου ἐπιδημία, ἣ ὕστεροφημία δὲ λήθη. RITT.

PATROL. GR. LXXVIII.

20

labores et molestiæ labefactent. Atque etiamsi et pure ac sincere (quod fieri non potest) frueretur, tamen id quod medium est extrema superare minime deberet, verum ab utroque superari. Cum autem media vitæ pars innumeris tempestatibus, et curis, et periculis, et insidiis, et laboribus, aliisque, quæ nunc prætermittō, perturbetur, ubinam tandem delicias et voluptates mihi demonstraturus sis, velin exponas?

205 CLXVI. — AMMONIO SCHOLASTICO.

Cur Christus cum ad crucem iret plangentes mulieres objurgavit.

Videris (o quonam te nomine digne appellem!) ne communes quidem notiones sequi. Nam quod per litteras quæsisisti, quannam ob causam Christus mulieres eas, quæ ipsius vicem dolebant, non modo non collaudarit, sed etiam insectatus sit, maximo argumento est communes notiones apud te minime conservari. Cui non invito contingit passio, ei præstita commiseratio contumeliæ instar habet; nam qui inviti patiuntur, illorum demum vicem fas est deplorare; qui autem sponte ac voluntario animo pugnant, beati prædicantur. Non enim ea quæ fiunt, verum eorum qui perpetiuntur, animi perpensi et explorati aut hoc aut illud pertrahunt. Nam quod et prædones et martyres iisdem rænis afficiantur, nec ab uno eodemque principio manant, nec ad unum eundemque finem tendit.

CLXVII. — THEOPHILO.

Maximam utilitatem offerre narrationes de virtute.

Quod optimæ narrationes insita in nobis ad virtutem subsidia excitare soleant, minime te fugit. Cum igitur hoc ita se habeat, demus operam, ne inhonesti atque absurdi quidquam aut dicamus aut faciamus.

CLXVIII. — IHERACI MEDICO.

De paupertate.

Quandoquidem is, qui per comœdiam tragicum supercilium populo injecit, ipsiusque molestiam atque invidiam astrinxit, optimus tibi monitor esse visus est, ut qui ea scripserit, quæ cum ingenti gravitate auditorum animos coercere solent, audi eum dicentem: Nequaquam turpem et probrosam rem existimans paupertatem, quæ philosophiæ atque omnium artis ac scientiæ parens est.

CLXIX. — ISIDORO DIACONO.

Lædendo vincere, Satanicarum legum est. Ac

Α τον, οὐ τὸ μέσον· κύριον ὠφελεῖν εἶναι τῶν ἀκριῶν, ἀλλὰ τὸ συναμφοτέρον κρατεῖν τοῦ μέσου. Ὅταν δὲ [καὶ] τὸ μέσον μυρλοῖς χειμῶσι, καὶ φροντίσι, καὶ κινδύνοις, καὶ ἐπιβουλαῖς, καὶ πόνοις, καὶ τοῖς ἄλλοις ἃ νυνὶ παραλείψω, ἐκταράττηται ποῖ τὴν τρυφὴν μοι δεῖξαις; εἰπέ μοι.

PEZ'. — AMMONIΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Διὰ τί ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἐρχόμενος ὁ Χριστὸς ταῖς κομπομέναις γυναιξίν ἐπετίμησεν.

Κινδυνεύεις, (ὦ τί σε καλέσας ἀξίως προσεῖπω!) ταῖς κοιναῖς μὴ ἐπεσοθαί ἐννοῖαις. Τὸ γὰρ γεγραφεῖναι δι' ἣν αἰτίαν τὰς συμπαχοῦσας γυναῖκας οὐκ ἀπεδέξατο ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ καὶ ἐπέσηψε, τεκμηρίον ἐστὶ μέγιστον τοῦ μὴ τὰς κοινὰς ἐννοίας ἀσχεσθαί παρὰ σοί. Ὑθρῖς γὰρ ἐκαίνω τὸ συμπαθεῖς, ᾧ μὴ τὸ πάθος ἀβούλητον τυγχάνει· οἱ μὲν γὰρ ἄκοντες πάσχοντες εἰκότως (70) καταθρονοῦνται οἱ δ' ἐκουσίως ἀθλοῦντες μαχαρίζονται. Οὐ γὰρ τὰ γινόμενα, ἀλλ' αἱ τῶν πασχόντων γνῶμαι βασανιζόμεναι, ἣ τοῦτο, ἣ ἐκεῖνο ἐφέλκονται. Τὸ γὰρ καὶ ληστὰς, καὶ μάρτυρας τὰ αὐτὰ πάσχειν (71). οὐτ' ἀπὸ μιᾶς ὁρμάται ἀρχῆς, οὔτε εἰς ἓν βλέπει τέλος.

PEZ'. — ΘΕΟΦΙΛΩ.

Ὅτι μερῶστην ὠφέλειαν ἐμποιοῦσι τὰ περὶ ἀρετῆς διηγήματα καὶ τὸ συνεχῶς μνησθῆναι τῶν ἐν ταύτῃ λαμβάντων.

Ὅτι τὰ ἀριστα διηγήματα τὰς ἐν ἡμῖν ἐμφοῦτος ἀφορμὰς τὰς εἰς ἀρετὴν φημι βλεπούσας, διαγειρεῖν εἰωθεν, οἶσθα. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, [μηδὲν] ἀπηχῆς μήτε λέγωμεν, μήτε πράττωμεν.

PEII'. — ΙΕΡΑΚΙ ΙΑΤΡΩ.

Περὶ περιτίας.

Ἐπειδὴ ὁ τῷ δήμῳ διὰ τῆς κωμωδίας ὄφρων ἐμβάλων τραγικὴν, καὶ ἐπιστύφας αὐτῆς τὸ φορτικόν, ἀριστος εἶναι σοι παραίνετης ἔδοξεν, ἅτε γράφας ἃ μετὰ σεμνότητος πολλῆς ἐπιστύφειν τοὺς ἀκούοντας πέφυκεν, ἀκουε αὐτοῦ λέγοντος· Οὐ τὸ πένεσθαι ἐπνεοῖδιστον πρᾶγμα ἡγούμενος (72), τὴν τῆς φιλοσοφίας καὶ πάσης ἐπιστήμης τε καὶ τέχνης μητέρα (73).

PEΘ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τὸ νικᾶν ἀπὸ τοῦ κακῶς ποιεῖν, σατανικῶν ἐστὶ

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(70) Ἀβούλητον... εἰκότως. Hæc deerant in edit. Paris. et supplentur ex codice Bavarico. Confer ep. 285 h. l. II, et ep. 97 et 128 lib. IV. EDIT. PATR.

(71) Huc pertinet illud vetus: Non supplicium n, sed causa martyrem facit. Item quod non carcer infamat, sed causa famosa, ob quam quis in carcere fuit. Vid. Cujac. XV, obs. 7. RITT.

(72) Sic Apollonius apud Stobæum serm. 250, Οὐ τὸ πένεσθαι κατὰ φύσιν αἰσχρὸν, ἀλλὰ τὸ δι' αἰτίαν αἰσχρὰν πένεσθαι, ὕνεδος. Similia sunt apud Senecam: in quem, cum paupertatem prædicat, illud quadrat e satyra: Qui satur est, pleno laudat jejunia ventre. Id.

(73) Pulchre hanc sententiam explicat Aristophanes comœdia quam Plutum inscripsit. Id.

(Ὁμοίων. Διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ἐκείνω τελομένους ἅμα προinde in Olympiis illis certaminibus, quæ in ipsius honorem celebrantur, sic coronam consequuntur qui decertant. At in Christi palaestra contraria coronarum lex est. Sic enim lege sancitum est, ut qui percutitur, non qui percutit corona donetur, ut non ob victoriam duntaxat, sed etiam ob victoriæ modum maior miraculum existat. Nam cum ea, quæ apud homines victoriam conciliant, hoc afferre constet, ut quispiam superetur, tum demum divina virtus, tum cœlestis stadium, tum angelorum theatrum merito esse creditur.

ΡΟ'. — ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Λαμπρῆς εὐφρημίας παρὰ πάντων [σοι εικαιως] ἐγειρομένης, ἀγρυπνεῖν ἂν εἴης δίκαιος, ὅπως ταύτην τοῖς μετέπειτα πραττομένοις ἰδρύσεις.

ΡΟΑ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΟΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Εἰ μὲν ἦν τις (ὃ τί καλέσας ὑμᾶς τῆς ὑμετέρας ἀναληθείας καθάψομαι!) ὁ τὸ μέλλον ἐγγυησόμενος, καὶ καταστήσων δῆλον, ὡς οὐδεὶς ὑμῶν ἔσται ὁ τοιαῦτα εἰς τολμήσων δρᾶσαι, οἷα ἐδράσατε, ἀσμένως ἂν τὴν ἡσυχίαν ἤγαγον, καὶ τοῖς παρελθούσιν ἐχαρισάμην τὸ λαθεῖν. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς ἔστιν ἀξιοχρεως ἐγγυητῆς, ἀναγκαῖα μοι ἔδοξεν εἶναι ἡ διὰ τῶνδε τῶν γραμμάτων παραίνεσις. Ἄν μὲν γὰρ εὖρη ὑμᾶς τὴν αὐτὴν νοσοῦντας νόσον, ἴσως ἐργάσεται τὸ αὐτῆς· ἂν δὲ ἀνενεγκόντας ἀπὸ τῆς μανίας, ὅπερ εἰσὶν γέγονεν. Ἐπεὶ καὶ τῶς ἀριστοῖς λατροῖς, τοῖς ἐπ' ἄλλοτριας συμφοραῖς ἰδίαις καρποῦμένοις λύπας (74) (πολλοὶ γὰρ αὐτῶν κέρδους ἔνεκεν μόνον τὴν τέχνην μεταχειρίζονται) εὐχῆς ἔργον ἔστι μετὰ τὸ κατασκευάσαι τὰ βοηθήματα, μηδὲ εἰς χρεῖαν αὐτῶν τὸν κάμνοντα [ἐλθεῖν]· καὶ αὐτὸς εὐχομαι μὲν μηδενὶ ὑμῶν ταύτης χρεῖαν γενέσθαι τῆς παραίνεσεως. Εἰ δ' ἄρα γένοιτο, [ἢ μὴ γένοιτο!] ὁ δεύτερος ὑμᾶς οὐ διηπεύσει πλοῦς. Τί τοίνυν ἀναγκαῖον ἠθήθη παραίνεσαι, φράσω. Ἀναγκάζομαι γὰρ εἰπεῖν, ὅπερ σαφῶς εἶπεν οὐ βούλομαι, ὅτι εἰς τὸν τῆς κακίας λαβύρινθον οὐκ οἶδ' ὅπως ἐμπεπτωκότες, οὐ μόνον τοὺς θεῖους, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς τῆς φύσεως, ὡς φασιν, ἐνετρέψατε νόμους· οἱ γὰρ παροινούντες κατὰ τῆς ἐνόμου φύσεως (74), δικάως καὶ κατ' ἀλλήλων λυτῶσιν. Οὐ γὰρ κωλύεται βραδίως ἐπιθυμία, τὸν τοῦ θεοῦ φόβου χαλινὸν οὐκ ἔχουσα, ἀλλ' ὡσπερ χαλινῶ μὴ πειθόμενος ἵππος, ἢ καθάπερ, κυριώτερον εἶπεν, λοιμὸς, πᾶσαν ἡλικίαν ἐπινέμεται, καὶ πᾶν γένος, καὶ πᾶσαν ἀξίαν λυμάλνεται. Σεμνοπρεπιῶν μὲν οὖν ἀνδρῶν ἀκοὴν ἐνοχλεῖν οὐ καλόν· τοῖς δὲ ἀδεῶς δρῶσιν, ἃ δρᾶν οὐ θέμις, ἐπιτιμῶν χρησιμώτατον· ἀνανδρίας γὰρ ἂν εἴη πολλῆς μέλλοντά τι κακὸν ἐκκριζοῦν, μηδὲ φωνὴν βῆξαι ἐπιχειρεῖν, ὡς τῆς σιγῆς αὐτομάτου λαομέ-

proinde in Olympiis illis certaminibus, quæ in ipsius honorem celebrantur, sic coronam consequuntur qui decertant. At in Christi palaestra contraria coronarum lex est. Sic enim lege sancitum est, ut qui percutitur, non qui percutit corona donetur, ut non ob victoriam duntaxat, sed etiam ob victoriæ modum maior miraculum existat. Nam cum ea, quæ apud homines victoriam conciliant, hoc afferre constet, ut quispiam superetur, tum demum divina virtus, tum cœlestis stadium, tum angelorum theatrum merito esse creditur.

CLXX. — ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Cum luculenta laus ab omnibus tibi excitetur, 206 vigilantum tibi est, ut eam insequentibus recte factis firmes ac stabilias.

CLXXI. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΟΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Si quispiam esset (o quo vos nomine nuncupem, ut vestrum stuporem perstringam!) qui futuri sponsorem se præberet, ac perspicuum faceret neminem vestrum fore, qui posthac ejusmodi flagitia, quæ perpetrastis, admitteret, libens fecissem ut quiescerem, ac præteritis sceleribus, ut in obscuro atque incognito jacerent, concederem. Quoniam autem hujus rei nemo satis locuples sponsor est, idcirco necessariam hanc litterariam admonitionem esse duxi. Nam si vos eodem adhuc morbo laborantes inveniat, ipsa fortasse, quod suum est, exsequetur. Si autem furore atque amentia emersos, nimirum id quod opto, contigerit. Quandoquidem etiam optimis medicis, qui ex alienis calamitatibus proprios mœniores capiunt; (nam multi ipsorum quæstus duntaxat causa artem exercent), nihil optatius est, quam ut confectis medicamentis, ægroti his opus minime habeant: eodem igitur ipse quoque modo illud quidem opto, ne quis vestrum hac admonitione indigeat. Si autem (quod utinam ne accedat!) ea opus sit, secunda vobis, ut dici solet, navigatio haud inutilis erit. Quidnam igitur sit, de quo monendos vos duxerim, exponam. Cogor enim dicere, quod perspicuis verbis dicere nolo: nempe vos, in vitii labyrinthum nescio quo pacto prolapsos, non modo divinas, sed etiam ipsas, ut aiunt, naturæ leges evertisse. Nam qui adversus naturæ leges debacchantur, non mirum si ipsi quoque alii adversus alios furore ac rabie agitantur. Neque enim cupiditas, divini metus freno carens facile cohibetur: verum, quemadmodum equus freni impatiens, aut ut magis proprie loquar, pestis instar, per omnem ætatem serpit, atque omnes cujusvis sexus ac dignitatis inficit et labefactat. Enim vero honestorum quidem virorum aures offendere minime pulchrum

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(74) Hoc ex Hippocrate sumpsit eruditissimus noster scriptor. RITT.

(74) Locus est in editis mutilus, τὸς τῆς ἐπιθυμίας

φύσεως; hunc recte suppletum ex codj. Vat. 649 et Alt. plane integrum accipe. Possin.

est ; ai eos, qui sine ullo metu ea quæ nefas est perpetrant, objurgare summopere conducit. Ingentis enim ignavia ac timiditatis esset, si is, qui malum aliquod radicitus evellere pararet, ne vocem quidem mittere conaretur, perinde atque silentio solo vitium curari ac propulsari posset. Cæterum, quam maxime licuit tecte atque adumbrate scripsi, ut, meliore mente induta, crimina ea, quæ et naturæ adversantur et modum omnem excedunt, committere desinatis, ne inmodicæ quoque pœnæ a vobis expetantur. Semper enim atque omnino id contendit supplicii modus, ut flagitiorum magnitudini respondeat, Sodomorum cruciatum, si res in comparationem veniat, ludi cujusdam instar esse demonstrans.

CLXXII. — EISDEM.

Purum quidem, ut opinor, Dei judicium est : temperatur autem juxta scelerum qualitatem 207 et quantitatem. Hoc enim maxime spectat quod a Psalmista dictum est, « Calix in manu Domini vini meri plenus misto : bibent ex eo omnes peccatores terræ⁶⁰. » Quod autem hoc loco calix de pœna intelligendus sit, nemini dubium est (77), quemadmodum etiam apud Jeremiam dictum est : « Accipe calicem iræ, et pota omnes gentes, ac primam Jerusalem⁶¹. » Nam quod quidam de mystico poculo Psalmistam vaticinatum esse asserunt, eorum opinionem et Judæi et gentiles, cæterique omnes, qui hujus expertes sunt, refutant. Atque etiam eos maxime Psalmista ipsemet refellit : ut qui ante hæc verba dixerit : « Deus iudex est, hunc humiliat, et hunc exaltat⁶². »

CLXXIII. — THEODOSIO PRESBYTERO.

Cur super Lazarum lacrymatus est Dominus.

Christus (o philosophiæ simulacrum!) ob Lazarum lacrymas profudit : maxime quidem in hoc quoque, quemadmodum et in aliis rebus, regulas nobis ac terminos figens, ut ne bacchantium more præ mœstitia præcipites agamur. Ii quippe qui eum conspexerunt, dixerunt : « Ecce quomodo amabat eum⁶³. » Quoniam autem minime consentaneum fuisse dixisti, ut is lacrymas emitteret, qui Lazarum ad vitam rediturum esse prænoscebat (nos enim omnes ea de causa mortuos lacrymis prosequimur, quod eos haud statim revicturos esse exspe-

⁶⁰ Psal. LXXIV, 9. ⁶¹ Jerem. XLV, 15. ⁶² Psal. LXXIV, 7, 8. ⁶³ Joan. XI, 36.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(75) Etiam Herodotus hoc agnovit, cum scripsit, Τὰ μεγάλα ἀδικήματα μεγάλας ἔχει καὶ τὰς τιμωρίας παρὰ θανάτων. In hac epistola quædam supplevi ex B. C. quæ cum recte sua interpretatione expresserit Billius, ut ut prætem a typographo ommissa, cum in Billiano libro adessent. Id.

(76) Pro ἀκρατος; Codl. Vat. 649 et Alt. habent ἀκρατής. POSSIN.

(77) Nemini dubium est. His verbis nihil respondet in exemplaribus Græcis neque edito neque scripto, quamvis sensus integritas ea postulare videatur. Desit fortassis tale quippiam post εἴρηται, φανερόν ἐστι, ἢ δὴ δὴ ἐστι. RITT.

(78) Cum hac quæstione de causa lacrymarum super Lazaro ad vitam resuscitato profusarum, vido

νης τὴν κακίαν. Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως οἷός τ' ἦν, συνεσκιασμένως ἐπέσειλα, ὅπως σωφρονισθέντες παύσησθε καὶ τῶν κατὰ φύσιν εἶναι δοκούντων, καὶ τῶν ὑπερορίων πταισμάτων, ἵνα μὴ ὑπερορίου ἀπαιτηθῆτε τὰς δίκας. Πάντη γὰρ καὶ πάντως φιλονεικεῖ τῷ μεγέθει τῶν πλημμελημάτων ὁ τῆς κολάσεως τρόπος (75), τῇ παραβολῇ τὰ Σοδόμων πάθη παίγνια εἶναι ἀποφαίνων.

POB'. — ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ.

Ἄκρατος (76) μὲν ἐστίν, ὡς οἶμαι, ἡ χρῆσις· κινῶνται δὲ πρὸς τὴν ποιότητα καὶ ποσότητα καὶ πηλικότητα τῶν ἀμαρτημάτων. Εἰς τοῦτον γὰρ μάλιστα βλέπει τὸν σκοπὸν τὸ εἰρημένον τῷ Μελεῶδῳ· ὅτι « Ποτήριον ἐν χεὶρὶ Κυρίου, οἴνου ἀκράτους πλήρης κεράσματος, πίνονται ἐξ αὐτοῦ πάντες οἱ ἀμαρτωλοὶ τῆς γῆς. » Ὅτι δὲ ἐπὶ τιμωρίας τὸ ποτήριον ἐνταῦθα, καὶ τῷ Ἱερεμίᾳ εἴρηται· « Λάβε τὸ ποτήριον τοῦ θυμοῦ, καὶ ποτίεις πάντα τὰ ἔθνη, καὶ πρώτην τὴν Ἱερουσαλήμ. » Τοὺς γὰρ λέγοντας περὶ τοῦ μυστικοῦ ποτηρίου τὸν Μελεῶδον πεπροφητευκέναι, ἐλέγχουσι μὲν καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, καὶ ὅσοι τούτου ἄκριτοι τυγχάνουσιν. Ἐλέγχει δὲ οὐχ ἥμισυ καὶ αὐτὸς ὁ Ἱεροφάλης, πρὸς τούτων τῶν ῥήσεων φράσας· ὅτι « Ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστίν, οὗτον ταπεινοί, καὶ τοῦτον ὑψοί. »

POΓ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Διὰ τί ἐπὶ Λαζάρῳ ἐδάκρυσεν ὁ Κύριος (78)·

Ἐδάκρυσεν, ὦ φιλοσοφίας ἀγαλμα! ὁ Χριστὸς ἐπὶ Λαζάρῳ, μάλιστα μὲν κἀν τούτῳ ὡσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κανόνας ἡμῖν καὶ ὄρους πηγνύς, ἵνα μὴ ἐκδακρυώμεθα ὑπὸ τῆς λύπης. Οἱ γοῦν θεασάμενοι εἶπον· « Ἴδε πῶς ἐφιλεῖ αὐτόν. » Ἐπειδὴ δ' ἐφησ· Ὅχι ἔπρεπε τῷ προεἰδῶτι (79) ἀναστήσεται, τὸ δακρῦσαι (δακρῦόμεν (80) γὰρ ἅπαντες τοὺς τεθνεώτας, οὐ τοὺς αὐτίκα μάλ' ἀναστήσασθαι προσδοκώμενους), θέα εἰ δυνήσεται ὁ λόγος ἀψαθαι τῆς ἀκριβείας. Φίλος ἦν τοῦ Σωτῆρος· φίλος δ' οὖν αὐτοῦ, πάντως δίκαιος ἦν, οὐ γὰρ (81) ἂν ἐφιλεῖτο παρὰ

etiam insignem locum ex concilio Toletano III, relatum in jus canon. cap. 28, Qui divina, 13, q. 2. Dominus non flevit Lazarum mortuum, sed ad vitæ hujus ploravit ærummas resuscitandum. RITT.

(79) Post προεἰδῶτι in ed. Paris. deesse aliquid fixæ crux indicat. Id supplet cod. Vat. 649 et Alt. qui sic locum hunc exhibent, προεἰδῶτι ὅτι ἀναστήσεται. POSSIN.

(80) Δακρῦόμεν γὰρ. B. C. δακρῦσαι μὲν γὰρ, quod plenius ac melius puto, tametsi quoad sensum parum intersit hoc an illo modo legas. RITT.

(81) Locus est in editis corruptissimus, φίλος δ' οὖν αὐτοῦ, πάντως δίκαιος ἦν, οὐ γὰρ, etc. Ex quibus nihil potest exculpi sanæ sententiæ. Totam locum sic, correcte, ni fallor, exhibet cod. Alt., φίλος

τῆς ἀχράντου δικαιοσύνης μὴ δίκαιος ὢν· οὐ γὰρ χάριτι οἶδε φιλεῖν, ἀλλὰ κρίσει· δίκαιος δ' ὢν, καὶ ἐξελεθὼν εὐκλεῶς τὸ στάδιον τοῦδε τοῦ βίου, πάντως ἐν ἀναπαύσει ἦν καὶ τιμῇ. Τοῦτον οὖν ἐμελλε διὰ τὴν οικειαν δόξαν ἀναστήσειν, τοῦτον ἐδάκρυσε, μονοουχὶ λέγων· Τὸν εἰσω τοῦ λεμέου εἰσελάσαντα πάλιν ἐπὶ τὰς τρικυμίας καλῶ, τὸν ἤδη στεφθέντα πάλιν ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας ἄγω.

est dubium, quin in requiete atque honore esset. Quoniam igitur ipsum ob suam gloriam a morte ad vitam excitaturus esset, collacrymavit his propemodum verbis utens: Eum qui ad portum jam appulerat, rursum ad fluctus et procellas voco: eum, qui jam coronam consecutus erat, ad certamina rursum duco.

ΡΟΔ'. — Τῶ ΑΥΤῶ.

Πολλῶν λόγων γιγνομένων μικροῦ δεῖν καθ' ἐκάστην συνουσίαν περὶ ἀρετῆς, ὀλίγος μὲν αὐτῆς τοῖς πολλοῖς τυγχάνει λόγος, πολὺς δὲ τοῖς ὀλίγοις. Πλὴν πάντες οὐ μόνον οἱ ἐρασταὶ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτὴν ἀνακηρῆττουσι. Τοσοῦτον ἐστὶν αὐτῆς τὸ κάλλος. Τὴν δὲ κακίαν καὶ οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ ἐρασταὶ κακίζουσι. Τοσοῦτον ἐστὶν αὐτῆς τὸ εἰδεχθῆς. Ἄλλὰ τῇ παρατιμία ἡδονῇ ὀπλιζομένη, εὐδοκίμει περὶ πολλοῖς, καίτοι θηριόμορφος οὖσα, τὴν θείω κάλλει ἀστράπτουσαν. Χρὴ οὖν εἰδέναι, ὅτι εἰ καὶ ἡ παρατιμία ἡδονῇ μείζον δοκεῖ ἰσχυεῖν τοῦ ὕστερον συνοίσοντος (82), ἀλλ' εἰς ὀλέθριον καταστρέφει τέλος. Ἄμεινον οὖν ἀπὸ πόνων εἰς ἀνάπαυσιν ἰέναι, ἢ ἀπὸ ἡδονῆς εἰς τιμωρίαν.

pestiferum finem desinit. 208 Quocirca satius ac præstabilius a laboribus ad requiem, quam a voluptate ad cruciatum proficisci.

ΡΟΕ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Εἰς τὸ γραμμῆνον· « Φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραὶ. »

Ἡ φρόνησις τῇ ἀπλότῃ κερνωμένη, θεῖον τι χρῆμα, φημί δὲ ἐντελεστάτην ἀρετὴν, ἀποτελεῖ. Εἰ δὲ θατέρα θατέρας χωρισθεῖη, ἡ μὲν εἰς πονηρίαν ἐμπίπτει, ἡ δὲ εἰς μωρίαν τελευτᾷ· ἡ μὲν γὰρ εἰς τὸ κακουργεῖν, ἡ δὲ εἰς τὸ ἀπατάσθαι ἐστὶν ἐπιτηδεῖα. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ θεὸς χρησμὸς διὰ μίαν εἰκόνα τοῦτο οὐ παρέστησεν· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις φρόνησις μετὰ ἀπλότητος, ἀλλὰ τὰ μὲν τὴν πονηρίαν, τὰ δὲ τὴν ἀπλότητα μεταδιώκει· ἀλλ' ἔφη· « Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραὶ. » Οὐχ ἵνα τὸ ἰσθόλον καὶ πληκτικὸν τοῦ ὄφειος μιμησώμεθα· κακίζονται γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι, ὡς ὄφεις καὶ γεννήματα ἐχιδνῶν· οὐδ' ἵνα τὸ ὑποῦλον καὶ δολερὸν· οὐ γὰρ κατὰ πάντα τὸ παράδειγμα λαμβάνεται, ἀλλ' ἐκ μέρους, ἐπεὶ οὐκ ἂν εἴη ὑπόδειγμα, ἀλλὰ ταυτότης· ἀλλ' ἵνα τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον, τοῦτέστι τὴν κακίαν, ὥσπερ λεθριδα ἀποδυσώμεθα, καὶ τὴν μὲν πίστιν, ὥσπερ

⁶⁶ Matth. x, 16.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

δ' ἦν τοῦ Σωτῆρος· φίλος δ' ὢν αὐτοῦ, πάντως δίκαιος ἦν· amicus erat Salvatoris: amicus autem cum esset ejus, omnino justus erat. Οὐ γὰρ ἂν ἐφιλεῖτο παρὰ τῆς ἀχράντου Δικαιοσύνης μὴ δίκαιος ὢν non enim amare-

ciemus), vide an quod dicturus sum exactam hujus rei causam attingere queat. Salvatoris amicus erat. Amicus porro cum esset, omnino vir probus erat. Neque enim puræ et labis omnis experti justitiæ charus fuisset, nisi justus exstitisset. Deus enim non favore, sed judicio, ad amandum duci solet. Cum autem justitia præditus esset, atque ex hujus vitæ stadio cum laude atque gloria excessisset, non

est dubium, quin in requiete atque honore esset. Quoniam igitur ipsum ob suam gloriam a morte ad vitam excitaturus esset, collacrymavit his propemodum verbis utens: Eum qui ad portum jam appulerat, rursum ad fluctus et procellas voco: eum, qui jam coronam consecutus erat, ad certamina rursum duco.

CLXXIV. — EIDEM.

Cum in unoquoque pene congressu multi de virtute sermones habeantur, parva tamen apud multos ejus cura est, magna autem apud paucos. Cæterum omnes, non modo ipsius amantes ac studiosi, verum etiam hostes, eam laudibus efferunt. Tanta ipsius pulchritudo est. Improbritatem contra, et hostes et amatores vituperant. Tanta ipsius deformitas est. Verum præsentī voluptate tanquam armis quibusdam instructa, tametsi aliqui belluina forma prædita, eam, quæ divina pulchritudine fulget, apud plerosque superat. Operæ pretium itaque est illud nosse quod etiamsi præsens voluptas majorem vim habere videatur, quam quod in posterum utilitatem allaturum est, at in exitiosum tamen ac

CLXXV. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

In illud, « Prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. »

Prudentia simplicitate temperata, divinam quamdam rem, hoc est numeris omnibus absolutam virtutem parit. At si altera ab altera sejungatur, illa in perversitatem incidit, hoc in stultitiam desinit. Etenim illa ad malum aliquod patrandum apta est: hæc fraudi ac deceptioni patet. Ac propterea divinum oraculum per unam imaginem hoc minime declaravit (neque enim in iis animantibus, quæ ratione carent, prudentia cum simplicitate conjuncta est; verum alia improbitatem, alia simplicitatem consecretantur); verum his verbis usus est, « Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. » Hæc autem non eo spectant, ut serpentis venenum ac percutiendi libidinem imitemur (vituperantur enim Judæi, ut serpentes, et gemina viperarum), nec rursus ut versutiam ac fraudem, (neque enim istud exemplum juxta omnem rationem accipitur, sed ex aliqua duntaxat

tur ab incorrupta Justitia si justus, non esset. Poss. (82) Ἡ παρατιμία ἡδονῇ μείζον δοκεῖ ἰσχυεῖν τοῦ ὕστερον συνοίσοντος. Demosthenica est hæc quoque sententia... RITT.

parte, alioqui exemplum non esset, sed res omnino eadem) : verum ut veterem hominem, hoc est vitium, tanquam serpentis pellem, exuamus, atque fidem quidem, ut ille caput, custodiamus, corporis autem exiguam curam geramus, cætera vero missa faciamus, atque his columbæ simplicitatem admisceamus : non ut ipsius stoliditatem exprimamus (traducitur enim Ephriam, ut stulta columba, non habens cor), verum ut ipsius simplicitatem ab omni improbitate remotam imitemur. Quod si ita libet, per aliud etiam exemplum oratio nostra grassabitur. Leo vocatus est, non modo Christus, sed etiam vir justus, et diabolus : at non eadem ratione (ut enim ante dixi, non juxta rationes omnes exemplum usurpatur, sed juxta illam duntaxat partem, quæ insituto sermoni conducit : ac quod reliquum est jubetur valere). Christus quippe ob regiam amplitudinem, atque invictum robur hoc nomine appellatus est : « Recumbens enim, inquit, dormivit ut leo ⁸¹. » Justus autem vir ob intrepidum animum, ac nihil periculi metuentem ; justus enim confidit ut leo. Diabolus denique ob feritatem cruorisque sorbendi aviditatem, « Circuit enim ut leo, querens quem devoret. » Cum igitur ex uno animali varias imagines Scriptura sacra exhibuerit, nec tamen propterea speculationes confundamus, verum cuique quod ipsi aptum est tribuamus, quid miraris, si Paulus luti imaginem ceperit, non ut voluntatis humanæ libertatem convellat, quam ubique prædicat, verum ut non modo ingentem obedientiam, quam vir justus merito ad Deum habere debet, ostendat, **209** sed eorum etiam, qui purissimam illam, atque et sermonem omnem et cogitationem excedentem scientiam insectari non dubitant, furori medeatur.

CLXXVI.— ISIDORO DIACONO.

Cum divinum numen victimas et cruores ob puerilitatem, in qua tum homines versabantur, tolerarit, quid miraris, quod eam quoque quæ per citharam et psalterium celebratur, musicam tolerarit ? quæ, ut nonnulli aiunt, turbulentos animi motus propulsat, simul et mœrorem lenit, et iram mitigat, et luctus per lacrymas levat. Multi enim, ut ferunt, quod lacrymas per vim compresserint, in varios morbos inciderunt.

⁸¹ Deut. xxxiii, 20. ⁸² I Petr. v, 8.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(82^a) Ἐἴται. B. λατόν, quod verius puto. RITT. (83) Τὰ πένθη διὰ τῶν δακρῶν κουφίζουσα. Sic Plinius lib. viii, epist. 16 : « Est quædam etiam dolendi voluptas, præsertim si in amici sinu desceas, D apud quem lacrymis tuis vel laus sit parata vel venia. » Sic et Basil. Magnus in epistola ad episcopos Italie et Galliarum : Φέρει τινὰ παραμυθίαν ταῖς ὀδυνημέναις ψυχαῖς καὶ στεναγμὸς πολλᾶκις ἐκ τοῦ βάθους τῆς καρδίας ἀναπνευόμενος, καὶ που καὶ δάκρυον ἀποστάξαν τὸ πολὺ τῆς θλίψεως διεφύρῃσεν. Hoc est, « Affert aliquam consolationem doloribus animi genitus sæpenumero e profundo pectoris emissus ; et lacrymula interdum destillans, multitudine afflictionis discussit. » Et in altera ad eosdem ; Οἱ ὀδῶν τινὶ κατεχόμενοι διὰ τῶν στεναγρῶν κουφίζειν πως τὰς ἀλγιδόνας περὶ κασι. II. e. ⁸⁴ Quæque veniunt homines doloribus aliquibus oppressi

ἐκείνος τὴν κεφαλὴν, φυλάττωμεν, τοῦ δὲ σώματος ὀλίγον φροντίζωμεν ἢ τὰ δὲ ἄλλα ἐώμεν, καὶ κινῶμεν τοῦτοις τὴν τῆς περισσευῆς ἀπλότητα, οὐχ ἵνα τὸ ἀνόητον αὐτῆς ἀποματτώμεθα ἢ διαβάλλεται γὰρ Ἐφραΐμ ὡς περισσευῆς ἀνοῦς οὐκ ἔχουσα καρδίαν ἢ ἄλλα τὸ ἀφελὲς καὶ ἀπόνηρον. Εἰ δὲ βούλει, καὶ δι' ἑτέρου παραδείγματος βαδιεῖται ὁ λόγος. Λέων κέκληται οὐ μόνον ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ δίκαιος καὶ ὁ διάβολος, ἀλλ' οὐ κατὰ ταῦτόν ὡς γὰρ ἐφ' ὅθην εἰπῶν, οὐ κατὰ πάντα λαμβάνεται τὸ ὁπόδειγμα, ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνο μόνον τὸ μέρος τὸ χρησιμεῖον τοῖς λεγομένοις, καὶ τὸ λοιπὸν χαίρειν ἔεται (82^a). Ὁ μὲν Χριστὸς, κατὰ τὸ βασιλικὸν καὶ ἄμαχον ἢ Ἀναπεσῶν γὰρ ἐκοιμήθη ὡς λέων ἢ ὁ δὲ δίκαιος, κατὰ τὸ ἀδρεῖς καὶ ἀφοβὸν ἢ δίκαιος γὰρ ὡς λέων πέποιθεν. Ὁ δὲ διάβολος, κατὰ τὸ θηριῶδες καὶ αἰμοδόρον ἢ Ὡς λέων γὰρ περιπατεῖ ζῆτῶν τίνα καταπιῆ. Ἐἰ τοίνυν ἐξ ἐνὸς ζώου διαφόρους εἰκόνας ἢ Γραφῆ παρεστήσα, καὶ οὐ φυχθόμεν τὰ θεωρήματα, ἀλλ' ἐκάστῳ τὸ πρέπον ἀπονέμομεν, τί θαυμάζεις εἰ τὴν τοῦ τηλοῦ εἰκόνα εἶλαθεν ὁ Παῦλος, οὐχ ἵνα τὸ αὐτεξούσιον λυμήνηται, ὃ πανταχοῦ στεφανοῖ, ἀλλ' ἵνα μὴ μόνον τὴν σφοδρὰν παιθῶ καὶ ὑπακοὴν δεξιῆ, ἣν δίκαιος ἀν εἴη ἔχειν ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸ θεῖον, ἀλλὰ καὶ τὴν λύτταν λάσσηται τῶν ἐπισκῆψαι τολμώντων τῇ ἀχρηάτῳ καὶ παντὸς ἐπέκεινα καὶ λόγου καὶ οὐ ἐπιστήμῃ ;

libertatem convellat, quam ubique prædicat, verum ut non modo ingentem obedientiam, quam vir justus merito ad Deum habere debet, ostendat, **209** sed eorum etiam, qui purissimam illam, atque et sermonem omnem et cogitationem excedentem scientiam insectari non dubitant, furori medeatur.

C ΡΟΥ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Et thysiarum et sanguinum hñesceho τὸ θεῖον διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων τὸ τνηκάδε νησιότητα, τί θαυμάζεις εἰ καὶ μουσικῆς διὰ κιθάρας καὶ ψαλτηρίου τελουμένης, τῆς, ὡς φασι τινες, τὰ πάθη τὰ ψυχικὰ θεραπευούσης, καὶ λύπην μὲν καταπραυνούσης, θυμὸν δ' ἐξημερούσης, καὶ τὰ πένθη διὰ τῶν δακρῶν κουφίζουσης (83) ; Πολλοὶ γὰρ, ὡς φασι, δακρῶσαι καρτερήσαντες, εἰς διάφορα πάθη ἐνέπεσον (84).

ingeniscendo quodammodo levare ægritudinem. » Quare merito ac vere exclamat Euripides *Froaidibus* Ὡς ἡδὺ δάκρυα τοῖς κακῶς πεπονθόσιν, *Θρηγῶν τ' ὀδυρμοί, μοῦσά δ' ἢ λύπας ἔχει* Præclare, ut omnia, Chrysostomus homilia *Περὶ τοῦ ἀκαταλήπτου* ἢ « Si apud homines, suos quempiam casus dixisse suavisque calamitates narrasse affert non nihil consolationis, quasi diffatio quædam malorum per ipsam narrationem ægeretur : longe magis, cum Domino illi communi ægritudines animi tui communicas, consolationem atque remedium capies. Homo enim gravatur plerumque lædio alienæ querela, et luctus repellit, fugitque hominem miserum : At vero Deus non ita agit ; sed invitat, ducit, hortatur, acceptat, » etc. RITT. (84) Usque adeo : *Expletur lacrymis egeriturque dolor.*

ΡΟΖ'. — ΘΕΟΔΟΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τι ἐστὶ τὸ, *Ἐῖρ*, παρὰ *Δανιήλ*.

Ἐπειδὴ ἔφης τί ἐστὶ διὰ συγκρίματος *Ἐῖρ* ὁ λόγος (85), καὶ ῥῆμα ἀγίων τὸ ἐπερώτημα (τοῦτο γὰρ παραλείφθαι τῷ *Δανιήλ* εἰς τὴν ἔρμηνείαν), ἴσθι· ὅτι Ἐπειδὴ ὑπὸ τῆς ἀγαν ἐξουσίας, καὶ τοῦ ἀμαχον ολεσθαι ἔχειν τὴν βασιλείαν ὁ βάρβαρος εἰς ὑπερηφανίαν ἐξέπεσεν, ὡς ἔξω μὲν τῶν ἀνθρώπων ὁρῶν (86) ἑαυτὸν εἶναι νομίζεται, εἰς δὲ θεῖαν λῆξιν ἐγκρίνειν, ἔμελλε δὲ κίπτεσθαι· τοῦτο γὰρ ἡ τῷ ὀφθέντος δένδρου ἐκτομῆ διεμαρτύρητο· οὐ μόνον τῷ φόβῳ τῶν ὀφθέντων, ἀλλὰ καὶ τῷ σχηματισμῷ σωφρονέστερον αὐτὸν ἐργάσασθαι ἐβέλησας, ὡσπερ καὶ ἐπὶ βασιλικῷ δικαστηρίου σχηματίζει τὴν διήγησιν, τοῦ μὲν βασιλέως ἀποφαινομένου, τοῦ δὲ στρατηγῶν ἐρμηνεύοντος, ταυτέστι διαγγέλλοντος τὴν ψῆφον (τὸ γὰρ *σύγκριμα* ἔρμηνείαν λέγει), τῶν δὲ στρατιωτῶν εἰς ἔργον ταύτην ἀφόντων. *Ἐῖρ* μὲν γὰρ τὸν τὸ κήρυγμα τῆς ἀποφάσεως ποιησάμενον ἐφῆσεν οἰονεὶ ἀρχάγγελον· *Ἐῖρ* γὰρ ἐρμηνεύεται *ἀγγελος*· ἀγίους δὲ τοὺς τὸ δένδρον ἐκτέμνειν προσταθέντας ἀγγέλους. Ἐπειδὴ γὰρ μὴ τὴν ἀπόφασιν κωλύειν οἳ εἰ τ' ἦσαν· μετὰ σπουδῆς γὰρ καὶ κραυγῆς ἐξεγήνετο· ἐλπίς δὲ τις ὑπεφαίνετο σωτηρίας, τῶν ῥιζῶν μενουσῶν, ἐπερωτῶσι, ταυτέστιν ἀξιοῦσιν, ὥστε τὸν ὀρισμένον χρόνον μαθεῖν. Ὁ δὲ οὐ τοῦτο μόνον (87), ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἐκδιδάσκει. Ἰνα γὰρ, φησί, γινώσιν οἱ ζῶντες, ὅτι κυριεύει ὁ Ὑψίστος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν (88).

ΡΟΗ'. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Οἶδα μὲν ὅτι οὐ δεινότητα λόγῳ ἐπιδεικνύμενος, οὐδὲ τὴν ἀπ' αὐτῆς θηρώμενος δόξαν, ἐπὶ τὸ παραινέσαι τοῖς περὶ Ζώσιμον καὶ Παλλάδιον καὶ Μάρωνα, ἀλλ' ἀπὸ εὐνοίας καὶ φιλοστοργίας ὤρμησας. Εἰ δ' αὐτοὶ παρὰ πάντων ἐκκαυμψύμενοι, ὡς παρὰ μόνου σοῦ νομίζοντες κακωμψῆσθαι, δυσκόλως ἔχουσι πρὸς σέ, μὴ δόξης· ἔχεις γὰρ τὴν θεῖαν συμμάχIAN, σοῦ μὲν ὑπερασπίξουσιν, ἐκείνους καὶ ἀμυνομένην.

ΡΟΘ'. — ΣΤΡΑΤΗΓΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ἡ τῶν δικαίων παρρησία ἡ ὑπὲρ τῆς ἰδίας δικαιοσύνης, οὐκ ἀπὸ μεγαληγορίας, ὡ θαυμάσιε, ἐτέχθη. ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης· αὕτη γὰρ ὑπὲρ τοῦ μὴ δοκεῖν αὐτοῦς δικαίως πάσχειν, εἰς ταύτην αὐτοῦς ἔλθειν

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

Confer ep. 8 lib. iii, et lib. iv, ep. 110. Vide Vulg., Val. Max. RITT.

† (85) Διὰ συγκρίματος εἰς ὁ λόγος. Τὰ εἰς B. C. omisit hic, pro quo tamen recte in epigrapha posuerat, εἶρ, quo modo et hicet infra his eadem epist. rescribendum. Significat autem εἶρ lingua exotica idem quod *vigiles*, et exstat in Bibl. Grævic. Daniælis cap. iv, ubi et Theodoretus hoc annotat. Eisdem has emendationes etiam ante me protulit vir diligentissimus in omni officio deque his libris opt. merc. David Πωσ-

A CLXXVII. — THEODOTO PRESBYTERO.

Quid sit *Ἐῖρ* apud *Danielem*.

Quoniam quid sonet vox *εἶρ* quæsiisti (hoc enim a *Daniele* in sua interpretatione prætermisum esse), illud habe: Quoniam ob ingentem potentiam, et quia invicto robore pollere regnum suum existimabat, barbarus in superbiam atque insolentiam prolapsus fuerat (ita ut se humanos terminos excessisse, atque in divinam classem ascriptum esse duceret), mox autem abscindendus erat (hoc enim visæ arboris excisio testabatur): idcirco non modo conspectarum rerum terrore, sed etiam figurata quadam ratione moderatiorem cum ac prudentiorem reddere cupiens, tanquam in regio quodam tribunali narrationem conformat, rege ninirum sententiam proferente, exercitus autem duce eam interpretante, hoc est sententiam exponente (siquidem vox hæc σύγκριμα interpretationis significationem habet); militibus autem eam exsequentibus. *Ἐῖρ* enim eum, qui sententiam promulgavit, velut archangelum esse dixit, (*εἶρ* porro, si interpreteris, *vigilem* sonat) sanctos autem angelos eos, quibus arboris amputatio imperata est. Quoniam enim sententiam prohibere minime poterant [celeriter enim et cum clamore prolata fuerat], spes autem aliqua salutis elucebat, propterea quod radices manerent, percunctantur, hoc est postulant, ut præfinitum temporis spatium intelligant. At ille non hoc duntaxat, sed etiam causam ipsis exponit. Ut cognoscant, inquit, ii qui vivunt, quod Altissimus cælestis regni principatum tenet.

CLXXVIII. — HERMOGENI EPISCOPO.

Scio te non eloquentiæ ostentandæ studio, nec ut hinc gloriam auciperis, ad *Zosimum* et *Palladium* et *Maronem* admonendos te contulisse: verum benevolentia et charitate ductum hanc operam suscepisse. Quod si illi, cum ab omnibus sugillantur, 210 tamen a te solo sugillari se existiment, ac proinde adversum te stomachentur, ne timeas. Divinum enim auxilium habes, quod et tuas partes tueatur, et illos ulciscatur.

CLXXIX. — STRATEGIO SCHOLASTICO.

Libertas ea loquendi, qua justii viri pro justitia sua usi sunt, viri mirande, non a fastu atque arrogantia, sed a necessitate nata est. Hæc enim, ne juste inconvmodis affici viderentur, hujusmodi

chelus in notis ad Chrysost. contra *Judæos*, quem honoris et amoris ergo nominat. Secundum hæc ergo erit etiam versio Lat. corrigenda. Id.

(86) Pro ὁρῶν codd. Vat. G19 et Alt. legitur ὄρων. Vers. sen., ἔμελλε δὲ κίπτεσθαι, melius ambobus illi codd., ἔμελλε δ' ἐκκίπτεσθαι. POSSIN.

(87) Gœhl. idem, ὁ δὲ οὐ τοῦτον μόνον, etc. Id.

(88) Τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Melius in D. C. legitur, τῶν ἀνθρώπων, quod est etiam in textu Biblico. RITT.

voces ab iis expressit. Neque enim quisquam ipso-
rum, dum a calamitatibus immunis fuit, in ejus-
modi voces erupit : verum alius terram, alius cine-
rem, alius vermem se appellavit. At in gravissi-
mis tentationibus derelicti, ne ob improbas et sce-
leratas actiones calamitatibus premi viderentur, vi-
tam suam exponere necesse habuerunt. Nam cum
metuerent, ne sinistram apud stolidos homines, ob
ea quæ perpetiebantur, existimationem, collige-
rent, imo etiam, tanquam ob scelus perpetientes,
probris atque convitiis incesserentur, ad hæc, ut
dixi, verba venire coacti sunt. Etenim qui mentis
ac prudentiæ expertes sunt, ab iis calamitatibus,
quæ in hac vita occurrunt, vitæ quoque criminandæ
occasionem trahere consueverunt. Quod scilicet
amici in egregium illum ac virtute præstantem vi-
rum Job dicebant : « Lenioribus, quam pro pecca-
torum tuorum merito, flagris affectus es ⁶⁶. » Eo-
demque modo sanctum Paulum grassatorem quem-
dam et facinorosum hominem esse barbari illi pu-
tabant, qui viperam de ipsius manu pendente[m]
conspexerant. Unde etiam his verbis utebantur :
« Prorsus homicida est homo hic, quem ereptum
e mari ultio non sinit vivere ⁶⁷. » Quin Semei quo-
que, ille, inquam, petulanti lingua præditus, Psal-
mistam, cum a filio vexaretur, homicidam appella-
bat, ob ipsius nimirum calamitatem, ad improbam
hanc de ipso sententiam ferendam adductus ⁶⁸.
Quæ cum ita sint, noli tu quoque committere, ut
eos omnes qui in calamitatibus versantur, condem-
nes : verum ita existima, nonnullos etiam esse, qui
adipiscendarum coronarum causa perpetiantur.
Quod si admiratione afficeris, atque addubitas,
hanc sententiam tibi e cælo feremus. Quidnam igitur
ad discipulos suos ait ille, qui rerum omnium
imperium obtinet? « In mundo pressuram habebitis
⁶⁹. » Atque ad Job etiam dictum est : « An pu-
tas me aliam ob causam oraculum edidisse, quam
ut justus appareas ⁷⁰? » Vere enim quem Deus
amat castigat : et corripit omnem filium quem
recipit ⁷¹. » Neque id sane absurdum videri debet.
Nam etiam regum amici ipsi sunt, qui in bellis
maxime periclitantur, et vulneribus afficiuntur, et
peregrinationes suscipiunt. Eaque præsertim sunt,
quæ fiduciam ipsis et auctoritatem apud regem con-
ciliant, atque ut jam cum eo, qui superiorem digni-
tatis locum obtinet, tanquam cum eo, qui ejusdem

A ἐξεδιάσατο. Οὐδεις γοῦν αὐτῶν ἐν ἀνέσει ὄν, τοια-
τας ἐβήρησε φωνάς· ἀλλ' ὁ μὲν γῆν, ὁ δὲ σποδὸν, ὁ
δὲ σκώληκα ἑαυτὸν ἀπεκάλεισεν. Ἐν δ' ἀμηχάνοις
ἀπολειφθεὶς πειρασμοῖς, τὸν οἰκτεῖον ἠγαγάσθη ἐ-
φράσαι βίον, ἵνα μὴ δόξειεν πονηρῶν ἔνεκεν πραγμά-
των πύσχειν. Δεδοικότες γὰρ τὸ πονηρὰν παρὰ πολ-
λοῖς ἀνοήτοις, ἀφ' ὧν ἔπασχον, κτήσασθαι δόξαν,
μᾶλλον δὲ καὶ ἐνειδισθέντες, ὡς δι' ἀμαρτίαν πά-
σχοντες, εἰς ταῦτα ἐξεδιάσθησαν, ὡς ἔφην, ἔλθειν
τὰ ῥήματα. Οἱ γὰρ νοῦ καὶ φρονήσεως ἀμοιροῦντες,
ἀπὸ τῶν συμφορῶν κατὰ τόνδε τὸν βίον συμπιπτου-
σῶν, καὶ βίον διαβάλλειν εἰώθασιν· ὅπερ καὶ οἱ φίλοι
τῷ γενναίῳ ἔφραζον Ἰώβ· « Οὐκ ἔστι ὧν ἡμάρτη-
κας μεμαστίζωσαι. » Καὶ τὸν ἄγιον δὲ Παῦλον, ἀν-
δροφόνον τινα καὶ κακοῦργον ζῶντο εἶναι, οἱ τὴν
B ἔχιν ἐκχερμαμένην αὐτοῦ τῆς χειρὸς θεασάμενοι
βάρβαροι. Διὸ καὶ ἔλεγον· « Πάντως φωνεῦς ἐστὶν ὁ
ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ
δίχη ζῆν οὐκ εἴασε. » Καὶ ὁ Σεμεὶ δὲ ὁ ἀθυρογλωττος
ἐκεῖνος ἀνδροκτόνον τὸν Μελψιδὸν ἀπεκάλει, διωκόμε-
νον ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, ἀπὸ τῆς συμφορᾶς, τὴν πονηρὰν
ταύτην περὶ αὐτοῦ φέρων ψῆφον. Μὴ τοίνυν μὴδ'
αὐτὸς πάντων καταψηφίζου τῶν ἐν συμφοραῖς· ἀλλὰ
τινας νόμιζε καὶ διὰ στεφάνους ὑπομένειν. Εἰ δὲ
θαυμάσεις καὶ διαπορεῖς, τὴν ψῆφόν σοι τούτην ἐκ
τοῦ οὐρανοῦ ὀσομεν. Τί οὖν ἐφη ὁ πάντων τὸ κρά-
τος ἀνημμένος τοῖς οἰκείοις φοιτηταῖς; « Ἐν τῷ
κόσμῳ [τῆ] ἠλπίεν ἔξετε. » Καὶ τῷ Ἰώβ δὲ ἐβ-
ρήθη (89)· « Οἶσε με ἄλλως κεχρηματικένας, ἢ ἵνα
C [μὴ] ἀναφανῆς δίκαιος; » Ὅντως γὰρ ὃν ἀγαπᾷ
Κύριος παιδεύει· ἐμαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παρα-
δέχεται. Καὶ οὐδὲν ἀπεικός. Οἱ γὰρ τῶν βασιλέων
φίλοι, οὗτοι μάλιστα παρακινδυνεύουσιν ἐν τοῖς πο-
λέμοις, καὶ τραύματα ἔχουσι, καὶ ἀποδημίας στελ-
λονται. Καὶ ταῦτά ἐστι μάλιστα τὰ ποιοῦντα αὐ-
τοὺς πᾶρῆσιαν ἔχειν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ὡς
ὁμοίμῳ λοιπὸν ἐν τῷ ὑπεραναιδελήκῳι κεχρησθῆαι·
ἔχουσι γὰρ τὰ ἐν τοῖς σώμασι τραύματα, τῆς φιλίας
ἐνέχυρα. Εἰ δὲ φαίης· Τί οὖν πρὸς τοὺς ὑποσκελι-
ζομένους διὰ ταῦτα; φαίην, ὅτι τοῦτο παρὰ τὴν
ἀνοιαν αὐτῶν γίγνεται, καὶ οὐ παρὰ τὴν τοῦ πράγ-
ματος φύσιν. Οὐ γὰρ ἐνταῦθα ἡ ἀντίδοσις τῶν πό-
νων, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐνταῦθα ἄθλα, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα
D ἐπαθλα. Μὴ ζητείωσαν τοιγαροῦν ἐν τῷ καιρῷ
τῶν ἀγώνων τὴν ἀνεσιν, μηδὲ συγγέλτωσαν τοὺς και-
ροὺς. Ἄλλ' ἀσθενέστερος, φαίης ἂν ἴσως, εἰμὶ.
Ἄλλὰ καὶ σοῦ προσένησεν ὁ Θεός, καὶ ἀπήτησε

⁶⁶ Job iv, 5. ⁶⁷ Act. xxviii, 4. ⁶⁸ Il Reg. xvi, 7.

⁶⁹ Joan. xvi, 33. ⁷⁰ Job xl, 3. ⁷¹ Hebr. xii, 6.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

(89) Καὶ τῷ Ἰώβ δὲ ἐβρήθη. A Deo nimirum ex
nube seu turbine loquente, Jobi cap. xl, ubi in
Græcis Bibliis ita hæc leguntur : Οἶσε δὲ με μὴ ἄλ-
λως σοι κεχρηματικένας ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος; et
quidem adhibita interrogationis nota. Putas autem,
me non aliter tibi divinissee? an ut appareas justus?
Mihi videtur rectius abfutura interrogatio, si quidem
reincamum negativam μὴ, ut sit imperativa oratio;
quasi dicat : Sic autem existimare debes tibi que per-
suadere, non alia de causa me tibi oraculum edi-

disse, quam ut justus appareas. Chrysostomus varie
allegat locum : aliquando addita, aliquando detracta
negatione. Priore modo in orat. in terræ motum ac
divitem et Lazarum : Οὐκ ἄλλως σοι οἶσε με κεχρη-
ματικένας ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος. Posteriore in orat.
ad Siagiriium : Ἄλλως με οἶσε κεχρηματικένας σοι,
ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος; Quomodo etiam in cod.
Bav. scriptum reperi. At Billii editio habet, ἢ ἵνα μὴ
ἀναφ. δίκ. et omittit σοί. Ab his omnibus longe
abeunt et fontes Hebr. et aliæ versiones. RITT.

πολλοὺς καὶ τῶν πονηρῶν δίκας ἐνταῦθα, καὶ τῶν
δικαίων ἡμείφατό τινας. Ὅστε εἰ σκανδαλίζουσι σε
οἱ ἐν θλίψει τῶν δικαίων, οἰκοδομεῖτωσάν σε οἱ ἐν
ἀνέσει καὶ τιμῇ· καὶ εἰ ὑποσκελίζουσι σε οἱ ἐν εὐ-
πραγίᾳ τῶν πονηρῶν, ὀρθούτωσάν σε οἱ ἐν κολάσει
καὶ τιμωρίᾳ.

præmium : verum hic quidem certamina, postea autem præmia? Quamobrem in certaminum tem-
pore requiem, animique oblectamentum minime quærant, nec tempora confundant. At imbecillior
ego sum, fortasse dixeris. Verum tibi quoque prospexit Deus, atque et in improbos multos hic anim-
advertit, et nonnullis item probis viris vicem rependit. Quare si tibi justī, qui in calamitate sunt,
offensionem asserunt, fac te ii confirmet, qui quiete atque honore fruuntur. Ac rursus si te improbi
illi, quibus omnia secunda sunt, dejiciunt, erigant te illi qui in pœna et cruciatu versantur.

ΠΠ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ.

Ὅτι μὲν οὐδεπώποτε ὅπου περὶ τῆς θείας θρη-
σκείας εἰπεῖν ἐδέησεν, ἠττήθημεν, οὐδ' ἀναισχυν-
τειν ἐδόξαμεν, ἀλλ' ἀπάντων κρατούμεν καὶ περι-
σομεν τῷ λόγῳ, παντὶ που δῆλον. Ὅτι δὲ πάντες,
οὐχ οἷς λέγομεν, ἀλλ' οἷς πράττομεν προσέχουσι,
καὶ ἀπὸ τούτων φέρουσι τὴν ψῆφον, καὶ εἰ μὴ φανε-
ρῶς, ἀλλὰ κατὰ γνώμην μετ' ἐξουσίας ἀποφαίνον-
ται, καὶ τοῦτο εἰδέναι χρῆ. Οὐκοῦν χρῆ σύνδρομον
τῷ λόγῳ ἔχειν τὸν βίον, καὶ συμβαίνουσαν τῷ δόγ-
ματι τὴν πολιτείαν, ἵνα μὴ, λόγοις νικῶντες, τοῖς
πράγμασιν ἠττώμεθα.

A gradus sit versentur, efficit. Ea quippe, quæ corpore
gerunt, vulnera, amicitia pignora habent. Quod si
dixeris, Quid igitur est, quod quidam ob eam cau-
sam animis offenduntur ac dejiciunt? hoc 211
responderim, id ab eorum amentia proficisci, non
ab ipsius rei natura. Neque enim hic est laborum

CLXXX. — PALLADIO.

Quod, ubi de divina religione verba habenda
B fuerint, nunquam superati fuerimus, nec impuden-
tia opinionem contraxerimus, verum omnes ser-
mone ac disputatione vincamus, ac profligemus,
cuilibet perspicuum est. Quod autem omnes ad ea,
quæ facimus, non ea quæ dicimus, animum adji-
ciant, atque ab his sententiam ferant, ac si non
aperte, animo saltem et cogitatione, libere ac pro
potestate pronuntient, id quoque scire oportet.
Quocirca curandum nobis est, ut vitam sermonis
comitem, ac muneris nostri administrationem,
fidei, quam profitemur, consentaneam habeamus,
ne alioqui sermonibus vincentes, rebus superemur.

ΠΠΑ'. — ΔΙΔΥΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐοικας ἐπιλεῖσθαι μου τῶν ἐντολῶν· ἐγὼ δὲ
οὐκ ἐπελαθόμην τῆς πρὸς σὲ διαθέσεως. Ἐπιλήσο-
μαι δὲ, εἰ ἀκριβῶς μάθοιμι ἐκ προνοίας καὶ σπουδῆς,
ἀλλὰ μὴ ἐξ ἀπάτης καὶ περιστάσεως, εἰς τοὺς φίλους
πεταρφυνηθέναι.

B fuerint, nunquam superati fuerimus, nec impuden-
tia opinionem contraxerimus, verum omnes ser-
mone ac disputatione vincamus, ac profligemus,
cuilibet perspicuum est. Quod autem omnes ad ea,
quæ facimus, non ea quæ dicimus, animum adji-
ciant, atque ab his sententiam ferant, ac si non
aperte, animo saltem et cogitatione, libere ac pro
potestate pronuntient, id quoque scire oportet.
Quocirca curandum nobis est, ut vitam sermonis
comitem, ac muneris nostri administrationem,
fidei, quam profitemur, consentaneam habeamus,
ne alioqui sermonibus vincentes, rebus superemur.

CLXXXI. — DIDYMO PRESBYTERO.

Mandatorum meorum memoriam abjecisse vide-
ris : ego autem meæ erga te benevolentia oblivione
C minime affectus sum. Afficiam autem, si illud cogni-
tum et exploratum habuero, te dedita opera ac de
industria, non autem errore quodam et casu in
amicos debacchatum esse.

ΠΠΒ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εἰ μὲν ἀληθῆ ἐστι τὰ ἀπαγγελλόμενα, οἶμαι σοι
ἀπολογίαν δικαίαν μὴ ὑπολείψεται. Ζητήσεις μὲν
γὰρ ἴσως, οὐχ εὐρήσεις δέ. Εἰ δὲ ψευδῆ, μήνυε, ἵν'
εἰς ἀπολογίας ἀνάγκην τοὺς καταμηνύσαντας περι-
στήσωμεν (90), καὶ ἀπολογουμένους μὲν δεξιόμεθα·
τοῦτο δὲ μὴ ποιῶντας τῆς ἑαυτῶν συνουσίας ἐξ-
οστρακίσωμεν.

CLXXXII. — EIDEM.

Si vera sunt quæ ad nos allata sunt, nullam
tibi justam excusationem relictam esse arbitror.
Ut enim fortasse quæras, haud tamen invenies. Si
autem falsa, fac sciam : ut eos, qui hæc detule-
runt, ad tibi satisfaciendi necessitatem adigamus,
atque id quidem facientes suspiciamus, facere au-
tem recusantes a nostro cœtu submoveamus.

ΠΠΓ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τὸ μὲν διὰ λόγων φιλοσοφεῖν, εὐκόλον· τὸ δὲ διὰ
πραγμάτων, δυσχερές. Διὸ καὶ τὸ μὲν τῶν ἀκουόν-
των οὐ καθικνεῖται, τὸ δὲ καθάπτεται. Τὸ μὲν
γὰρ γέλωτα κινεῖ, τὸ δὲ βραθυμίαν ἀναστέλλει· καὶ
τὸ μὲν εἰς ὄνειδον, τὸ δὲ εἰς ἐπαίνους τελευτᾷ. Καὶ
τὸ μὲν ἐνοχλεῖ, τὸ δὲ δυσωπεῖ τοὺς ἀκούοντας· οὐκ-
οὖν οὐ λεκτέον τὰ πρακτέα μόνον, ἀλλὰ καὶ πρα-
κτέον, εἴ γε μὴ μέλλοιμεν ὄνειδον τε ἕξειν, καὶ εὐ-
θύνας ὑξέξειν.

CLXXXIII. — ATHANASIO PRESBYTERO.

D Sermonibus philosophari promptum ac facile est :
rebus autem arduum et difficile. Ac propterea illud
auditorum animos minime penetrat; hoc autem
eos perstringit : illud enim risum movet, hoc
inertiam restringit : illud in probra, hoc in laudes
desinit. 212 Illud tædio et molestia, hoc pudore
auditores afficit. Itaque curandum est, ut quæ fa-
cienda sunt non modo dicamus sed etiam facia-
mus : ne alioqui et probra habeamus et pœnas
sustineamus.

,VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(90) Εἰς ἀπολογίας ἀνάγκην περιστήσωμεν.
Bilius, ad tibi satisfaciendi necessitatem adigamus.

Malim, ad sui defendendi necessitatem adigamus.
RITT.

CLXXXIV. — THEONI EPISCOPO.

A

Habet quidem virtus non modo præmium, ut ais, sed etiam coronam ac celebrem et luculentam gloriam. Tu vero minime facere debes, ut in unaquaque ipsius specie, an mercedem habeat, curiosius inquiras. Major enim ei merces constituta erit, qui non mercedis causa boni aliquid efficit. Nam si vere studio virtutis atque amore tenereris, scires profecto, etiam submotâ mercede virtutem ipsam mercedem et coronam ac decus et ornamentum esse, ac mercedem in seipsa habere. Quoniam autem ut mercenarius de mercede nimium anxie ac jejune urges, suspicionem audientibus præbes, te, nisi merces esset, minime facturum fuisse, ut virtutem coleres. Cæterum, quomodocunque de hac re censueris, virtutem cole, quæ sui amantes ac studiosos et hic claros, et illic clariores reddit.

CLXXXV. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Jocari potius, quam serio loqui videris. Ut ut autem libeat (dicam enim quod verum est, nec reticebo), quandoquidem quotidie quæris: Quid igitur faciendum est? Ego vicissim ex te quæram: Quid igitur dicendum est? Nam si nec ab inertia nec a luxu abistas, nec a communibus rebus manum abstineas, nec pecunias congerendi, atque ex alienis calamitatibus commoda tua comparandi, atque, quæ pauperum sunt, avertendi finem facias, quid dicam non habeo. Sin autem vere ac serio percunctaris ut intelligas, hæc quæ facis facere desine: atque ita facilius et citius improbitatem de-

CLXXXVI. — ISIDORO DIACONO.

De incomprehensibili.

Divinum numen, etsi clarissimum, ac sole longe splendidius, cernere quidem impossibile est (neque enim in mortalium oculos cadit), animo autem concipere haudquaquam impossibile (menti quippe ab omni labe quam maxime puræ radios suos per providentiam immittit), comprehendere autem prorsus difficile (omnibus enim rebus quæ animo et ratione intelliguntur, majus est ac sublimius), benignum vero ac placidum habere pronum et facile. Virtutem quippe amat et exosculatur. Quamobrem si nobis cordi est, id quod captum excedit, capere, ac rem dignitatem omnem superantem consequi, temperantia, justitia, prudentia, fortitudine, aliisque virtutibus nos ipsos exornemus. Neque enim arptiorem sibi ac familiariorē sedem ullam, quam puram et castam animam esse constituit. Eoque etiam nomine ait: « Inhabitabo in eis, et inambulabo ».

213 CLXXXVII. — PALLADIO DIACONO.

Etsi grave atque acerbum vulnus est, atque immortalē mortem accersit, tamen si divinum auxi-

¹⁹ Lev. l. xxvi, 12; II Cor. vi, 16.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(91) Ante οὐχ ὀρίζεται addunt ἐπὶ γῆς duo codd. Vat. 649 et Alt. Possin.

ΡΠΑ'. — ΘΕΟΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἔχει μὲν ἡ ἀρετὴ οὐ μόνον μισθόν, ὡς φῆς, ἀλλὰ καὶ στέφανον καὶ κλέος αἰδιμον. Σὺ δ' οὐκ ἂν εἴης δίκαιος ἐφ' ἐκάστῳ εἶδει αὐτῆς πολυπραγμονεῖν, εἰ ἔχει μισθόν. Μελίζων γὰρ ἔσται ὁ μισθὸς τῷ μὴ διὰ μισθόν ποιοῦντι. Εἰ γὰρ ὅπως ἦσθα φιλάρετος, ἦβεις ἂν ὅτι καὶ χωρὶς ἀμοιβῆς αὐτὴ ἡ ἀρετὴ μισθὸς ἔστι, καὶ στέφανος, καὶ ἐγκαλλώπισμα, ἐν αὐτῇ τὴν ἀμοιβὴν ἔχουσα. Ἄλλ' ἐπειδὴ (ὡς) ὅπως μισθωτὸς ἀκριβολογῆ περὶ μισθοῦ, ὑπόνοιαν παρέχεις τοῖς ἀκούουσιν, ὅτι εἰ, ὑποθέσειω χάριν, μὴ ἦν μισθός, οὐκ ἂν ἀρετὴν ἤσκησας. Πλὴν ὅπως ἂν δικαιοῖς, ἄσκει ταύτην, τὴν κἀνταῦθα λαμπροῦς, ἀκαίσει λαμπροτέρους τοὺς οἰκείους ἐραστὰς ἀποφαινοῦσαν.

B

ΡΠΕ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἔοικας παίζειν μᾶλλον, ἢ σπουδάζειν. Πλὴν ὅπως ἂν δικαιοῖς (εἰρήζεται πρ' ἐμοῦ τάληθες, καὶ οὐ κεκρύψεται), ἐπειδὴ ἐκάστοτε ἐρωτᾷς: Τί οὖν χρὴ ποιεῖν; ἐγὼ σε ἐρήσομαι. Τί οὖν χρὴ λέγειν; Εἰ γὰρ μήτε τῆς βραθυμίας, μήτε τῆς τρυφῆς; ἀπόσχοιο, μήτε τῶν κοινῶν ἀφέξιο, μήτε τοῦ χρηματίζεσθαι ἀποσταίης, μήτε τοῦ τὰς ἀλλοτριὰς γεωργεῖν συμφορὰς, καὶ τὰ τῶν πενήτων σφετερίζεσθαι, οὐκ ἔχω τί λέγειν. Εἰ δ' ἀληθῶς ἐρωτᾷς μαθεῖν βουλόμενος, ταῦτα μὴ ποιεῖς ἀ νῦν ποιεῖς, καὶ βῆλον καὶ θάττον τὴν κακίαν ἀπαμφιάσοιο.

ΡΠΖ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ ἀκαταλήπτου.

Τὸ θεῖον καίτοι φανότατον ὄν, καὶ ἡλίω πολλῷ λαμπρότερον, ἰδεῖν μὲν ἀδύνατον· οὐδὲ γὰρ θνητοῖς ὀμμασίν ἐστι χωρητὸν, νοεῖν δ' οὐκ ἀδύνατον· νῦν γὰρ μάλιστα καθαρῷ τὰς ἑαυτοῦ ἀκτίνας διὰ τῆς προνοίας ἐπιπέμπει· καταλαβεῖν δὲ δυσχερέστατον· παντὸς γὰρ τοῦ νοουμένου μεῖζόν ἐστι καὶ ὑψηλότερον· εὐμενὲς δ' ἔχειν, βῆδον· ἀρετὴν γὰρ ἀσπάζεται καὶ φιλεῖ. Εἰ τοίνυν ἐθέλομεν τὸ πᾶσιν ἀχώρητον χωρῆσαι, καὶ ἀξιώθῃναι χρημάτων πᾶσαν ὑπερβαίνοντος ἀξίαν· σωφροσύνη, καὶ δικαιοσύνη, καὶ φρονήσις, καὶ ἀνδρεία, καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς ἑαυτοῦς κοσμήσωμεν. Ψυχῆς γὰρ ἀγνῆς τόπον οἰκειότερον καὶ κρετωδέστερον (91) οὐχ ὀρίζεται· διὸ καὶ ἐφη· « Ἐνοικῆσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω. »

ΡΠΖ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ καὶ χαλεπὸν τὸ τραῦμα, καὶ θάνατον ὠδίνε τὸν ἀθάνατον, ἀλλ' εἰ καλέσειας τὴν θείαν συμμαχίαν

τὴν καὶ παθῶν καὶ πατρὸς περιγιγνομένην κακίας, ἅ ὅδ' ἔγνωσ' ἑλελείφεται τοῦ τραύματος.

ΠΙΠΗ. — ΙΣΙΔΩΡΦ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Καὶ ἐκ τῶν λέχθησομένων, ὧ φρονήσεως τέμενος ἰ
γνοίης ἂν ἀκριβῶς τῶν τε θεῶν καὶ τῶν ἀνθρωπι-
νων νόμων τὸ διάφορον. Οἱ μὲν γὰρ ἱεροὶ χρησμοὶ
τὰ δέοντα καὶ πρέποντα νομοθετήσαντες, ἐν ἀρχῇ
καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ τοὺς διδασκάλους ἐπιστάσι
τῆς ἀρετῆς, κωλύοντες εἰσχωμάσαι τὴν πονηρίαν.
Οὗτος γὰρ ἀριστος διδασκαλίας τρόπος, οὐκ ἐπιτρέ-
ψαντας πρότερον κρατῆσαι τὴν κακίαν, ὕστερον μη-
χανᾶσθαι ὅπως ἐξελασθῆι· ἀλλ' ἐν προομιόις πάντα
ποιεῖν καὶ πραγματευέσθαι, ὥστε ἄβατον αὐτῇ εἶναι
τὴν ἀνθρωπιαν φύσιν. Οἱ δ' ἐξωθεν νομοθεταὶ τότε
ῥυθμίζουσιν αὐτὴν, ὅταν διαστραφεῖσα τύχη. Οὐ γὰρ
ἀνδράσι γενομένοις κολάσεις ἀπειλεῖν ἐχρήν, ἀλλὰ
παῖδας ὄντας ῥυθμίζειν καὶ ἀναπλάττειν, καὶ οὐκ
ἂν ἴσως τῶν μετὰ ταῦτα ἐδέησεν ἀπειλῶν. Νυνὶ δὲ
ταυτὸν γίνεται, ὅσον ἂν εἰ τις τῷ μέλλοντι ὑπὸ λη-
στῶν ἀναιρεῖσθαι, μὴ βοηθοῖη μὲν, μηδὲ λέγοι, ὅπως
αὐτῶν ἀπαλλαγῆι, ἡμιθνήττα δὲ γενόμενον τιμω-
ροῖτο· ἢ ὡς ἂν τις ἱατρὸς, μήτε ὑγιαίνοντι προσψυ-
λακτικὸν ὑπέξειε βοήθημα, μήτε ἀρχομένῳ τῆς ἀρ-
ρώστιας τῷ νοσοῦντι φράσει, μηδὲ πρᾶττοι δι' ὧν
ἀπαλλαγῆσεται τῆς νόσου· διαφθαρέντι δὲ καὶ ἀν-
τηκείτω· ἔχοντι μυρία νομοθετοῖη. Εἰ δὲ πολλοὶ
μᾶλλον τούτους ἢ ἐκείνους δεδοίκασι, θαυμαστὸν οὐ-
δέν. Οἱ μὲν γὰρ τῷ αὐτίκα μᾶλα τὴν κόλασιν ἐπι-
φέρειν τοὺς παχυτέρους (92) φοβούσιν· οἱ δὲ τῷ C
ὀλιγάκις μὲν ἐνταῦθα, πάντως δ' ἐκείσε κολάζειν
καταφρονοῦνται. Τῷ γὰρ μέλλον ὀλίγοις δὴ τισι τοῖς
διορατικώτερον ἔχουσι τὸν νοῦν, καὶ τὴν τῶν πραγ-
μάτων ἀκριβῶς καθορῶσι φύσιν, ἔστιν εὐσύνοπτον.
Οἱ γὰρ πλείστοι, εἰ καὶ λόγοις ὁμολογῶσι, τοῖς ἔρ-
γοις ἀρνοῦνται. Δι' ὧν γὰρ πρᾶττουσιν, ἂ νοσοῦσι
κηρύττουσιν· οἷγε οὐ μόνον τοῦ σώματος μὲν κο-
μιδῇ ἐπιμέλονται, τῆς δὲ ψυχῆς ἀμελοῦσιν, ἀλλὰ
καὶ ἀνθρώπων μὲν ὀρώντων, αἰσχύνονται πλημμε-
λεῖν· τοῦ δὲ Θεοῦ οὐ μόνον ἐφορῶντος, ἀλλὰ καὶ
πάντα περιέχοντος, οὐ μόνον οὐκ ἐρυθριῶσιν, ἀλλὰ
καὶ ἀδελῶς ἀμαρτάνουσιν. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο τῶν
πολλῶν δείκνυσσι τὴν λύπταν, ἀλλὰ καὶ τὸ βῆθησά-
μενον. Πολλοὶ γὰρ κατὰ μὲν τοῦ Θεοῦ ὀμνύοντες,
ἐπιπροκοῦσι, κατὰ δὲ τῆς τῶν παίδων κεφαλῆς οὐδ'
ὀμῶσαι τολμῶσι (93). Τίς οὖν τούτους τιμωρία
ἐπάμειλλο; ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἐπινοηθεῖ; Οὐκ ἔστιν
οὐδὲ μία. Διὸ εἰκότως ἐκείσε ἢ κρίσις ἡπεσιληται καὶ
ἤρηται.

dicturus sum. Multi enim per Deum jurantes, perjuri crimine sese devinciunt, **214** per filiorum autem caput ne jurare quidem audent. Quenam igitur his in hac vita satis digna pœna excogitari queat? Nulla omnino est. Ac proinde merito illic pœna denunciata et suspensa est.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(92) Pro παχυτέρους codd. Vat. 649 et Alt. ταχυ-
τέρους legunt. POSSIN.

lium, quod et turbidos animi motus, et vitium omne vincit ac profligat, imploraris, ne vestigium quidem vulneris relinquatur.

CLXXXVIII. — ISIDORO DIACONO.

Ex his quoque quæ dicturi sumus, o prudentiæ delubrum! quid inter divinas et humanas leges discriminis sit perspicue intelligere queas. Etenim divina oracula, ea quæ honesta et consentanea sunt sancientia, in principio atque in prima ætate virtutis magistros præficiunt, quo videlicet improbitati aditum intercludant. Nam hæc demum optima doctrinæ ratio est, non cum prius vitium dominari permiseris, postea in eam curam incumbere ut eliminetur: verum statim ab ipso initio quidvis agere ac moliri, ut ne ipsi aditus ullus ad humanam naturam pateat. At externi legum latores tum denique eam componunt ac moderantur, cum depravata fuerit. Non enim ad virilem ætatem provec-tis pœnas minari oportebat, verum puerilem æta-tem agentes effingere atque componere. Sic quippe fortasse minis postea haudquaquam opus habuis-
sent. Nunc vero perinde sit, ac si quis ei qui a latronibus obtruncandus esset, nec opem ferat, nec quoniam pacto ex eorum manibus elabatur, dicat, vulneribus autem confectum ac pene exanimem ulciscatur; aut quemadmodum si medicus quispiam nec sano et incolumi ad præcavendum morbum adjumentum ullum porrigat, nec ægrotare incipienti, aliquid quo morbum propulset, dicat aut faciat, corrupto autem atque ita affecto, ut nulla ratione curari possit, innumera remedia præscribat. Quod si multi has potius quam illas leges pertimescant, haud mirandum est. Nam hæc, quia pœnam quam celerrime inferunt, crassiores terrent: illæ autem, quia raro in hac vita, omnino autem in futura, cruciant, contemnuntur. Futurum etenim paucis duntaxat quibusdam, hoc est iis qui oculatiore mente sunt, ac rerum naturam plane perspiciant, conspicuum est. Nam plerique, etiamsi verbis consentunt, factis tamen negant. Per ea enim quæ faciunt, ea, quæ cogitant, prædicant; quippe qui non modo corporis ingentem curam gerunt, cum interim ænimum negligant, sed etiam cerventibus quidem hominibus quominus peccent, pudore deterrentur: Deo autem non modo inspec-tante, sed etiam omnia complexu suo continente, adeo non erubescunt, ut etiam citra omnem nie-tum peccent. Nec vero id duntaxat permultorum furorem ac rabiem ostendit: sed id etiam quod

conqueritur. RITT.

(93) De ista hominum perversitate Seneca etiam
conqueritur. RITT.

CLXXIX. — AMMONIO.

A

ΡΠΘ'. — ΑΜΜΩΝΙΩ.

In hoc, « Sol non occidat super iram vestram ¹⁴. »

Quoniam cum iracundia rationis, quæ aurigæ munere fungitur, habenas infregit, hominis mentem extra naturæ terminos plerumque transversam agit : idcirco Paulus hujusmodi lapsi excogitata, non modo optima, sed etiam celerrima medicina, his verbis usus est : « Sol non occidat super iracundiam vestram ; » hoc est, antequam sol in occasum vergat, naturam agnoscite, furorem extinguite, arrogantiam comprimite, cognationem ac propinquitatem, quæ etiam feris dominatur, complectimini, ne nox interjecta morbum immedicabilem efficiat. Nam tum diabolus, idoneum tempus nactus, ea, quæ contigerunt, magis inflammat, ad ultionem irritat, ad inimicitiam extimulat, ad accusationem excitat, injuriarum memoriam parit, innumeraque hinc mala procreat. Nam quod divus Paulus, ut hæc excinderet, dissidentes quam ocissime inter se reconciliari jusserit, ex eo patet, quod mox subjunxit : Noli locum dare diabolo, qui exiguos affectus magnos occulte reddit, eaque quæ facile curari possunt, vix aut etiam nullo modo curabilia efficit.

CXC. — ISALÆ MILITI.

Ne committas, optime vir, ut felicitas, quæ tibi divinæ lenitatis beneficio commissa est, id tibi afferat, ut ab officio excedas, atque extra naturæ terminos exsilias. Quin potius id cura, ut ea ad eorum cogitationem te ducat, atque intra ea te concludat, ne alioqui immaniter peccans, immanes quoque pœnas persolvas.

CXXI. — EIDEM.

Ne animos attollas, nec quædam humanæ naturæ modulo sublimiora tibi animo flugas, ne alioqui, cum mediocribus etiam lapsus fueris, sublimius exaggeretur tua calamitas.

CXXII. — LAMPETIO EPISCOPO.

In illud, « Magnum mysterium pietatis ¹⁵. »

Magnum revera pietatis sacramentum est, quemadmodum etiam sacrorum antistes Paulus scripto prodidit : non quod omnino incognitum sit, sed quod a nemine comprehendi queat. Omnem quippe, et sermonis et mentis vim excedit. **215** Nam si puerulus matrimonii fructus est, quonam pacto virgo matrimonii fructum edidit? Quonam pacto id quod interitui obnoxium est, cum eo quod interitum nescit, copulatum est? Quonam pacto in eo quod circumscriptum est, id quod a circumscriptioe alienum est intelligitur : sic inquam, ut nec divina et labis omnis expers natura decrementi

¹⁴ Ephes. iv, 26. ¹⁵ I Tim. iii, 16.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(94) Ἐκπεσῶν. Bill., cum lapsus fueris; malim, cum excideris. RITT.

Εἰς τὸ, « Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ παροργισμῶ ὑμῶν. »

Ἐπειδὴ δταν ὁ θυμὸς τὰς ἡνίας τοῦ ἡνιοχοῦντος λογισμοῦ ἀπορρήξῃ, ἐξω τῶν τῆς φύσεως ὄρων ἀπάγει πολλάκις τοῦ ἀνθρώπου τὸ φρόνημα, ἴσιν τῷ τηλικούτῳ πταίσματι οὐ μόνον ἀρίστην, ἀλλὰ καὶ ταχίστην ἐπινοήσας ὁ Παῦλος ἔφη· « Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, » τοῦτέστι, πρὸ τοῦ τὸν ἥλιον εἰς δυσμὰς χωρῆσαι, ἐπίγινωτε τὴν φύσιν, σθέσατε τὸν θυμὸν, καταστείλατε τὸ φρόνημα, ἀσπάσασθε τὴν συγγένειαν τὴν καὶ θηρίων κρατούσαν, ἵνα μὴ μεσολαβήσασα ἡ νύξ ἀνήκεστον ἐργάσῃται τὸ πάθος. Τότε γὰρ εὐρῶν καιρὸν ἐπιτήδειον ὁ διάβολος, ἐξάπτει μὲν πλεόν τὰ γεγεννημένα, παροξύνει δὲ εἰς ἄμυναν, ἐρεθίζει δὲ εἰς ἔχθραν, διεγείρει δ' εἰς κατηγορίας, κατασκευάζει δὲ μνησικαλίαν, καὶ μυρία τίκει ἐντεῦθεν κακὰ. Ὅτι δὲ ταῦτα ἐκκόπτειν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἐκέλευσε ταχίστην γενέσθαι τὴν καταλλαγὴν, ἐπήγαγε· Μὴδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ, τῷ τὰ μικρὰ πάθη μεγάλα λεληθότως κατασκευάζοντι, καὶ τὰ εὐάτα δυσάτα, ἢ καὶ ἀνάτα παρασκευάζοντι.

Ρι'. — ΗΣΑΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤῆ.

Μὴ [ἡ] εὐήμερία, ὧ βέλτιστε, ἡ ἐκ τῆς θείας μακροθυμίας σοι συγχωρηθεῖσα, ἐκφοιτᾷ σε τοῦ πρόποντος παρασκευάζετω, μὴτε μὴν τῶν τῆς φύσεως ἐξακοντιζέτω ὄρων, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς ἔννοιαν αὐτῶν ἀγέτω, καὶ εἰσω αὐτῶν περικλειέτω, ἵνα μὴ ὑπερβόρια πταίσας, ὑπερορλοῦς ἀπειτηθείης καὶ τὰς δίκας.

ΡιΑ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Μὴ μέγα φρόνει, μὴδ' ὑπερφυῆ φαντάζου, ἵνα μὴ μεγαλοφύεττον ἐκτραγυδηθῆς, ἐκπεσῶν (94) καὶ τῶν μετρίων.

ΡιΒ'. — ΛΑΜΠΕΤΙῷ ΕΠΙΣΚΟΠῷ.

Εἰς τὸ εἰρημένον, « Μέγα ἐστὶ τὸ μυστήριον τῆς εὐσεβείας. »

Μέγα ἐστὶν ὄντως τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, ὡς καὶ ὁ μυσταγωγὸς ἔγραψε Παῦλος, οὐχ ὡς ἀγνοούμενον παντάπασιν, ἀλλ' ὡς οὐδενὶ ἐφικτόν. Παντὸς γὰρ ἐπέκεινα καὶ λόγου καὶ νοῦ καθέστηκεν. Εἰ γὰρ γάμου καρπὸς τὸ παιδίον, πῶς ἡ Παρθένος καρπὸν γάμου ἔδειξε; Πῶς ἡνώθη τὸ φθαρτὸν τῷ ἀφθάρτῳ; Πῶς ἐν τῷ περιγράφτῳ νοεῖται τὸ ἀπερίγραπτον, οὕτε τῆς θείας καὶ ἀκράτου ἑλαττουμένης φύσεως, καὶ τοῦ θνητοῦ ἀφράστῳ τινὶ λόγῳ καὶ ἔρμηνείᾳ κρείττονι, τὴν τιμὴν δεχομένου; Πῶς ὁ παθὼν ἔσωσε, καὶ ὁ ἀποθανὼν ἤγειρε, καὶ ὁ ὕβρισθεὶς τετίμηκε τῇ ἀνωτάτῳ τιμῇ, καὶ ὁ σταυρωθεὶς κτ-

ἀρα; ἐξήρπασε, μᾶλλον δὲ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὸν θά-
νατον ἐσταύρωσε;
que interpretationis vim superat, honorem accipiat?
Quonam pacto, qui passus est, salutem attu-
lit; qui mortem oppetiit, excitavit; qui contumeliis affectus est, summo honore condecoravit; qui
cruci affixus est, ab execratione eripuit; vel, ut rectius loquar, peccatum ac mortem in crucem
sustulit?

ΡιΓ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ.

Ὅτι τοὺς ἐν ἀρετῇ (f. ἐναρέτους) καὶ ὀκροση-
θῆναι εἰς τι φαῦλον, λίαν ἀρόρητον.

Ὑπονοηθῆναι ἐφ' οἷς οὐ προσήκον, τοῖς μὲν εἰς
ἔκρον ἀρετῆς ἐληλασμένοι, μαγιστην ἔχει συμφορὰν·
τὸ δὲ καὶ κριθῆναι, τοῖς σεμνοτέροις· τὸ δ' ἄλωνα,
καὶ τοῖς ἀναλήγτως διακειμένοις.

ΡιΔ'. — ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ.

Περὶ ἀγνωμοσύνης.

Οἱ ὑπὲρ ὧν χάριτας εἶδέναι ὀφειλοῦσιν, ὑπὲρ
τούτων ἐγκαλοῦντες (95) πάντας τοὺς τῆς ἀγνωμο-
σύνης ὑπερβαίνουσιν ὄρους. Δέον γάρ, εἰ καὶ μὴ
ἔργοις οἱοί τε εἰσι, λόγοις εὐχαριστοῖς ἀμείβεσθαι,
ἐγκλήματα βράπτουσι.

ΡιΕ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Οἱ πᾶσαν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην εἰς τὸν Χριστὸν
μεταφέρειν πειρώμενοι, οὐκ ἐξω αἰτιάσεώς εἰσιν.
Ἐπεὶπερ καὶ Ἕλλησι, καὶ τοῖς μὴ ἐγκρίνουσιν αὐτὴν
αἰρετικοῖς ἰσχυεῖν ἐν τῇ καθ' ἡμῶν διδασκίᾳ μάχη.
Τὰ γὰρ μὴ εἰς αὐτὸν εἰρημένα ἐκδιαζόμενοι, καὶ
τὰ ἀδιάστωκς εἰρημένα ὑποπιτεύεσθαι παρασκευάζουσι.
Δι' ὧν γὰρ ἐκείνοι αὐτοὺς ἀνατρέπουσιν ὡς παρα-
ποιούντας, διὰ τούτων καὶ ἐν τοῖς διαβήδην περὶ
αὐτοῦ εἰρημένοις νικᾶν νομίζονται. Ἐγὼ δὲ ἀναγ-
καίως φημι ἀμφοτέρω γεγενῆσθαι, τὸ τε μὴ πάντα
λελέχθαι περὶ αὐτοῦ, καὶ τὸ μὴ παντελῶς τὰ κατ'
αὐτὸν σεσιγῆσθαι. Τοῦτο γὰρ ἐλυσιτέλει, τὸ μήτε δι'
ἴλου περὶ τοῦ Χριστοῦ λέγεσθαι ἀνθρώποις, καὶ
περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀμφιδάλλουσι καὶ λέγουσι·
« Πόιστον ἡμῖν θεοῦ· » μήτε παντάσῃν ἀποσε-
σωπῆσθαι, διὰ (96) τὸν τῶν ἀπιστησόντων Ἰου-
δαίων ἔλεγον, καὶ τὴν τῶν πιστευσόντων βεβαίαν
ἐπιίδα.

ΡιΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Τὴν συνθήκην, τούτεστι τὴν ἐπαγγελίαν, διαθή-
κην ἢ θεία καλεῖ Γραφή, διὰ τὸ βέβαιον καὶ ἀπαρά-
βατον. Συνθῆκαι μὲν γὰρ πολλάκις ἀνατρέπονται,
διαθῆκαι δὲ νόμιμοι οὐδαμῶς.

ΡιΖ'. — ΗΣΑΙΑ

Περὶ ἀθυμίας (f. ῥαθυμίας).

Ἐπαρῆ δὲ μὲν προσεῖναι ἑαυτοῖς βουλόμεθα,

⁹⁵ Exod xxxii, 1.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(95) Ἐγκαλοῦντες. Bill., alicui succensent; melius
puto et significantius, *cisimen intendunt*. RITT.

Δ quidquam patitur, et quod mortale est, modo
quodam, qui nullis verbis exprimi potest, omnem-
quodam pacto, qui passus est, salutem attu-
lit; qui mortem oppetiit, excitavit; qui contumeliis affectus est, summo honore condecoravit; qui
cruci affixus est, ab execratione eripuit; vel, ut rectius loquar, peccatum ac mortem in crucem
sustulit?

CXCIII. — THEODORO.

*Virtute præditis in suspicionem mali venire, valde
esse intolerabile.*

De rebus parum honestis in suspicionem venire,
his quidem, qui ad virtutis arcem pervenerunt,
maximæ calamitatis loco est; judicari autem, ho-
nestioribus et gravioribus; deprehendi vero, iis quo-
que qui stupore atque indolentia laborant.

B

CXCIV. — ALEXANDRO.

De ingratitude.

Qui rerum earum causa, ob quas gratiam habere
debeat, alicui succensent, omnes ingratitudeinis ter-
minos excedunt. Nam cum, si rebus ipsis nequeunt,
grata saltem oratione vicem rependere teneantur,
ipsi contra crimina concinnant.

CXCV. — EIDEM.

Qui universum Vetus Testamentum ad Christum
transferre conantur, reprehensione minime carent.
Siquidem et gentilibus, et hæreticis illis, qui id
repudiant, in sua adversum nos concertatione robur
suppeditant. Nam dum ea, quæ de ipso minime
dicta sunt, per vim intorquent, hoc efficiunt ut quæ
de eo handquaquam contorte dicta sunt, in suspi-
cionem veniant. Per quæ enim illi hos, ut verborum
sensum intorquentes, evertunt, per eadem in his
quoque, quæ perspicue de eo dicta sunt, superiores
esse existimantur. Ego vero necessario utrumque
contigisse aio, nempe, nec cuncta de ipso dicta esse,
nec rursus de eo nullum omnino sermonem habi-
tum fuisse. Hoc enim conducebat, ut nec omnino
de Christo apud eos homines, qui de Deo etiam ac
Patre ambigebant, ac dicebant, « Fac nobis deos ⁹⁵, »
verba fierent; nec rursus, tum ad convincendos
Judæos, qui fidem minime adhibitori erant, tum ad
eorum, qui credituri erant, confirmandam spem,
omnino sileretur.

D

CXCVI. — EIDEM.

Pactum, hoc est pollicitationem, Scriptura sacra
testamentum appellat, propter inviolabilem firmi-
tatem atque constantiam. Pacta quippe frequenter
evertuntur; legitima autem testamenta non item.

216 CXCVII. — ISALÆ.

De mœrore animi.

Quoniam quæ nobis adesse volumus, eadem quo-

que vera esse existimamus, molestiarum autem rerum memoriam facile propellimus, huic nimirum rei, quam fieri nolumus, plus tribuentes: idcirco iis rebus, quæ iucunditatis speciem habent, frui sperantes, eas quæ cum molestia et acerbitate conjunctæ sunt, vitaturos nos esse arbitramur: ac præsertim cum res secundæ tristium minas consolantur. Socordia quippe oblectamento roborata, ipsius quoque naturæ oblivionem quodammodo affert, atque extra ipsius terminos jaculatur. Quod si quis socordiam exstinxerit, rectas cogitationes, quæ et jus, et iudicium confirmant, pullulantes statim conspiciet.

CXCVIII. — APOLLONIO EPISCOPO.

In *Illud*: « Simile est regnum cælorum grano sinapis ⁷⁶. »

Divinissimum, o vir erudite, Patris Verbum, divinam quoque suam prædicationem regnum appellat, utpote cælorum regnum parturientem. « Simile est regnum cælorum grano sinapis, quod minus quidem est omnibus seminibus, cum autem creverit, majus est omnibus olivibus. » Quod autem ait, hanc sententiam habet: Ex parva (viles enim dictiones sunt) in eam magnitudinem excrescet, ut omni gentilium eruditioni ac sapientiæ obscuritatem asserat. Quod etiam contigit. Attico enim lepore manans error, atque acriter argumentans, sermonis rusticitate laboranti veritati cessit.

CXCIX. — HERMOGENI EPISCOPO.

Merito quidem stomacharis, o improborum odii delubrum! quod is qui per impietatis antiplhasim, ut ais, seipsum Eusebium appellavit (neque enim ab initio id ei nomen erat), vilem aliquam rem et protrititam sacerdotium esse arbitratus, illud quoque iis, qui eadem quæ ipse flagitia perpetrant, tribuere non veretur, iisque, qui omni honoris genere digni sunt, expulsus, eos, qui ne in laicorum quidem classe ac numero censerentur, ad venerandum altare subvehit, ac duplici nomine, ipsum, quantum in se est, contumelia et dedecore afficiens, nempe, quod et dignos arceat, et indignos in sacrum ordinem ascribat. Verum illud scito, non semper id laturum oculum illum rerum omnium inspectorem, qui nunc quidem pro sua bonitate, lenitate, ac patientia utitur, postea

⁷⁶ Math. xiii, 31.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(97) Vox ταῦτα suppletur ex codd. Vat. 649 et Alt. ap. Possinum. EDIT. PATR.

(98) Sententia est a multis nobilissimis usurpata scriptoribus utriusque lingue. Demosthenes *Olynth.* 3: Διόπερ βῆστον πάντων ἐστίν, αὐτὸν ἐξαπατήσαι, ὃ γὰρ βούλεται, τοῦθ' ἕκαστος καὶ οἴεται. Τὰ δὲ πράγματα πλάκται οὐχ οὕτω πέφυκεν. Galenus *περὶ τοῦ προσγινώσκειν*. «Ὁ γὰρ ἕκαστος βούλεται, δηλονότι τοῦτο καὶ οἴεται γενήσεσθαι. Procopius lib. ult., tetrad. poster.: Οἱ ἄνθρωποι τὴν διάνοιαν ἐκ τοῦ ἐπιπλείστον πρὸς τὴν τοῦ βουλήματος ἀρμόζονται χρεῖαν, καὶ λόγῳ τῷ ἀρέσκοντι αὐτοὺς αἰεὶ προσχωροῦσι, καὶ προσίενται τὰ ἐξ αὐτοῦ πάντα: οὐ διασκοπούμενοι μὴ ψεύδης εἶη. Cæsar lib. ii *De bello civili*. » Quæ volumus, et quæ sentimus ipsi, reliquos sentire spe-

ταῦτα (97) καὶ ἀληθῆ εἶναι ἠγοῦμεθα (98)· τῶν δὲ δυσκόλων βῆστις ἀποκρουόμεθα τὴν μνήμην, τῷ μὴ βούλεσθαι γενέσθαι, τὸ πλέον νέμοντες· διὰ τοῦτο τῶν δοκούντων χρηστῶν ἀπολαύειν ἐλπίζοντες, τὰ δυσχερῆ διαδιδράσκειν οἰόμεθα· καὶ μάλιστα ὅταν εὐπραγία παρμυθῆται τῶν σκυθρωπῶν τὴν ἀπειλήν. Ἡ γὰρ βῆθυμία τῇ ἀνέσει [νευρομένη] ἀμνημονεῖν πῶς καὶ τῆς φύσεως παρασκευάζει, καὶ ἐξω τῶν ὄρων αὐτῆς ἀκοντίζει. Εἰ δὲ τις τὴν βῆθυμίαν σβέσειεν, εὐθύς βλαστάνοντας ὕψεται τοὺς ἑρθεύς λογισμοὺς, τοὺς καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὴν κρίσιν βεβαιοῦντας.

ΡῆΗ. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰς τὸ εἰρημένον, « Ὅμοια ἐστὶν ἡ βασιλεῖα τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως. »

Ἐπειδὴ τὸ θεῖοτατος, ὃ σοφὲ, τοῦ Πατρὸς Λόγος καὶ τὸ θεῖον ἑαυτοῦ κήρυγμα βασιλεῖαν καλεῖ, ὡς ὠδῶνον τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. « Ὅμοια γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεῖα τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃ μικρότερον μὲν ἐστὶ πάντων τῶν σπερμάτων· ὅταν δὲ αὐξηθῆ, μείζον τῶν λαχάνων γίνεται. » Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· ὅτι Ἄπο μικροῦ (εὐτελεῖς γὰρ αἱ λέξεις) τοσοῦτον αὐξηθήσεται, ὡς πᾶσαν Ἑλληνικὴν ἀποκρύψαι σοφίαν. Ὅπερ οὖν καὶ ἐγένετο. Ἄττικίζουσα γὰρ ἡ πλάνη, καὶ δεινῶς συλλογιζομένη, ἀγροικιζομένη τῇ ἀληθείᾳ παρεχώρησεν.

ΡΙΘ'. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰκότως μὲν ἀγανακτεῖς, μισοπονηρίας τέμενος! ἐπειδὴ περὶ ὃ κατὰ ἀντίφρασιν, ὡς φῆς, τῆς ἀσεβείας Εὐσέβειον ἑαυτὸν καλέσας (οὐδὲ γὰρ τοῦτο (99) εἶχεν ἐξ ἀρχῆς τοῖνομα) φαυλὸν τι καὶ πεπατημένον πρᾶγμα τὴν ἱερωσύνην ἠγησάμενος, καὶ τοῖς τὰ αὐτὰ αὐτῷ δρῶσι, ταύτην νέμειν τολμᾷ, τοὺς μὲν πάσης τιμῆς ἀξίους ἐξοστρακίζων, τοὺς δὲ μὴδ' ἐν λαϊκοῦ τάξει τελεῖν δικαίους, εἰς τὸ σεπτὸν θυσιαστήριον ἀνάγων (1), διπλῆ τοῦτο, τόγε εἰς αὐτὸν ἤκον, καθυβρίζων, τῷ τε τοὺς ἀξίους ἀπειργεῖν, τῷ τε τοὺς ἀναξίους ἐγκρίνειν. Ἄλλ' ἴσθι, ὅτι οὐκ οἴσει ταῦτα εἰς τέλος ὁ πανεπόπτης ὀφθαλμὸς, ὃ νῦν μὲν δι' ἀγαθότητα μακροθυμῶν, ὕστερον δὲ σφόδρα ταύτας (2) αὐτὸν ἀπαιτήσων δίκας.

autem graves hujus criminis pœnas ab eo expetet.

ramus. » Idem lib. iii *De bello Gallic.*: « Fere liberent homines id quod volunt, credunt. » Confer quoque Isidorum nostrum h. l. ep. 146, et Chrysost. homilia 50 ad pop. Antioch.: « Quæ quispiam vult, hæc et existimat, hæc et expectat: contradicentes vero nugæ sunt. » RITT.

(99) Pertinet hic locus ad tit. C. *De mutatione nominis*, ubi docetur, non quavis metonymias in improbam et crimini falsi affinem esse. Plaut., *Injuria est falsum nomen possidere*. Id.

(1) Post ἀνάγων codd. Vat. 649 et Alt. addunt. καὶ. POSSIN.

(2) Σφόδρα ταύτας. Multo melior est B. G. lectio, σφοδρότατας. Itaque pro graves, quod est in Billiana versione, ferpend. gravissimas. RITT.

Σ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

A

Κυριώτερος μὲν ἐπίτροπος τῶν ἐπὶ γῆς, ὁ τὴν ἱερωσύνην ἔστεμμένος, τοῦ τὴν ἀλουργίδα περι-
κειμένου. Ὁ μὲν γὰρ ψυχῶν, ὁ δὲ σωμάτων ἡγεῖται.
Εἰ δ' ἀγνοήσας ἑαυτοῦ τὴν ἀξίαν, μᾶλλον δὲ τὴν
λειτουργίαν, ψυχῶν μὲν μηδένα λόγον ποιεῖται, τοί-
χων δὲ καὶ κίωνων ἐπιμελοῖτο, καὶ τρυφῇ προσέχοι,
καὶ χρημάτων ἀντιποιοῖτο, ἑαυτὸν, οὐ γὰρ (3) τὴν
ἱερωσύνην, ὑβρίζει. Ἄλλ' οἱ πολλοὶ τῶν ἀνοήτων,
ἔόν τὴν μὲν ἐκθειάζειν, τὸν δ' αἰτιάσθαι, ὄλον εἰς
αὐτὴν τὸ ἔγκλημα περιτρέπουσιν.

multi, pro eo atque illud quidem divinis honoribus efferre, hunc autem accusare debebant, totam ac-
cusationem in illud convertunt.

ΣΑ'. — ΟΦΕΛΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀποστόλων.

B

Οὔτε τοὺς λεξιθηρας, οὔτε τοὺς ῥήτορας, οὔτε
τοὺς διαλεκτικούς, οὔτε τοὺς ἐπὶ τῇ τῶν λόγων
δαινύτῃ ἐναθρυνομένους, σοφοὺς κλητέον, ἀλλὰ
τοὺς ἐπὶ τῇ πρακτικῇ φιλοσοφίᾳ διαλάμποντας. Εἰ
δὲ κοσμοῖη τούτους καὶ ἡ λογικὴ, σοφωτέρους ὀνο-
μαστέον. Εἰ δὲ καὶ ἡ θεωρητικὴ (φημι δὴ ἡ εὐσέ-
θεια, ἣν μόνην κυρίως σοφίαν εἶναι ὀρίζομεθα), σο-
φωτάτους προσαγορευτέον. Τὴν μὲν ὡς περ θεμέλιον
καὶ οἰκοδομῆν εἶναι, τὴν δὲ ὡς ἐγκαλλώπισμα, τὴν
δὲ ὡς κορωνίδα. Ὡς περ οὖν θεμελίου μὴ ὑπάρ-
χοντος, μὴδ' οἰκοδομίας, οὔτε τὰ κοσμοῦντα, οὔτε
τὰ στεφανοῦντα χώραν ἔχει· οὕτω καὶ ἀρετῆς
μὴ ὑπαρχούσης (4), ἡ λογικὴ καὶ ἡ θεωρητικὴ οὐχ
ἔξει.

tura sunt : sic etiam sublata virtute, nec logica, nec ea pars quæ in contemplatione versatur, locum habebunt.

ΣΒ'. — ΕΥΛΟΓΙΩ.

Εὐκταῖον μὴ ἡγοῦ τὸ συγγνώμης τυχεῖν, τὸν δι'
ἀρετῆς λαμπρυνέσθαι δίκαιον εἶναι. Τὸ μὲν γὰρ τοῖς
φανλοτάτοις, τὸ δὲ τοῖς ἐπιεικεστάτοις ἀρμόττει.
Τὸ μὲν δι' οἴκτον γίγνεται, τὸ δὲ δι' ἀμοιβὴν τίττε-
ται. Ὁ μὲν γὰρ διὰ μικροψυχίαν ἐλεεῖται, ὁ δὲ διὰ
μεγαλοψυχίαν στεφανοῦται.

ΣΓ'. — ΗΣΑΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤῃ.

Ὅτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ.

Συγγνώμην οὔτε ἔχεις, οὔτε ἔξεις, εἰ τοῖς αὐτοῖς
ἐπιμένεις. Εἰ δὲ μεταβάλοις (5), καὶ τῆς μανίας καὶ
τῆς λύτης ἀποπαύσῃ, ἀπολαύσεως ταύτης. Τὸ
γὰρ ἀκριβὲς ἡ θεία ἀγαθότης νικήσει. Εἰ δ' οὐκ
οἶει χρεῖον εἶναι, ἀκουε Πλάτωνος λέγοντος· « Εἰ
μὲν γὰρ ὁ θάνατος τοῦ παντὸς ἀπαλλαγῇ, ἔρμαιον
ἂν ἦν (6) τοῖς κακοῖς ἀποθανοῦσι, τοῦ τε σώματος
ἅμα ἀπηλλάχθαι καὶ τῆς αὐτῶν κακίας μετὰ τῆς
ψυχῆς. Νῦν δ' ἐπειδὴ ἀθάνατος φαίνεται οὐσα,
οὐδεμία ἂν αὐτῇ ἄλλη ἀποφυγῆ εἴη κακῶν καὶ σω-

CC. — EIDEM.

Qui sacerdotii corona redimitus est, siquidem
proprie loqui volumus, terrenarum rerum procura-
tor verius est, quam qui purpuram 217 gestat.
Etenim ille animis, hic corporibus dominatur. Quod
si sue dignitati, vel, ut rectius loquar, officii ac mi-
nisterii ignoratione laborans, animarum quidem
nullam curam gerat, parietes autem et columnas
duntaxat curet, luxurique ac deliciis sese addicat,
colligendisque pecuniis studeat, seipsum profecto,
non sacerdotium ignominia afficit. At stultorum

CCI. — OPHELIO SCHOLASTICO.

De apostolorum electione.

B

Nec dictionum aucupes, nec oratores, nec dia-
lectici, nec qui ob dicendi facultatem gloriantur,
sapientes appellandi sunt : verum ii, qui eo philo-
sophiae genere, quod in actione versatur, elucet.
Quod si hos quoque logica exornet, sapientiores no-
minandi sunt. Si autem etiam philosophia (quæ in
contemplatione sita est, hoc est pietas, quam solam
proprie sapientiam esse definimus), sapientissimos
eos nuncupare convenit. Atque ita existimandum
hanc velut fundamentum et ædificium esse, alteram
velut ornamentum, postremam ut coronidem ac
fastigium. Quemadmodum igitur sublato funda-
mento et ædificio, nec ea quæ ad ornatum, nec ea
quæ ad opus perficiendum spectant, locum habi-

C quæ ad opus perficiendum spectant, locum habi-
tura sunt : sic etiam sublata virtute, nec logica, nec ea pars quæ in contemplatione versatur, locum

CCII. — EULOGIO.

Illud minime præclarum ac votis expetendum ju-
dica, ut veniam consequatur, qui ob virtutem glo-
riam ac splendorem promeretur. Illud enim impro-
bissimis, hoc optimis quadrat. Illud ob misericor-
diam fit : hoc ob mercedem procreatur. Nam ille
ob animi imbecillitatem miserationi est : hic ob
animi magnitudinem corona donatur.

CCIII. — ESAIÆ MILITI.

Immortalem esse animam.

Veniam nec habes nec habiturus es, si in iisdem
institutis perstes. Si autem animum mutes, ac fu-
rorem et rabiem comprimis, eam fortasse consequi
possis. Severitatem enim bonitas divina superabit.
Quod si iudicium fore haudquaquam existimas.
audi quid Plato dicat : « Nam si mors (inquit) om-
nibus rebus nos liberaret, commodum profecto im-
probis hominibus esset et vita discedere, quo simul et
corporibus et eorum vitio una cum animis liberarentur.
Nunc autem, quandoquidem anima immortalis

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(3) Γὰρ quod legitur in editis non comparet in
codd. Vat. 649 et Alt. POSSIN.

(4) Ἀρετῆς μὴ ὑπ. B. C. recte proponit πρακτι-
κῆς, nam et λογικὴ et θεωρητικὴ sunt ἀρεταί. RITT.

(5) Pro μεταβάλοις codd. Vat. 649 et Alt. legunt
μεταβάλοιο. POSSIN.

(6) Ἐρμαιον ὡς ἦν. Lucro ipsis cederet. Vid.
not. ad epistol. 22 libri IV. RITT.

esse apparet, nulla ei alia ratio qua malum effugiat, nec salus patet, quam ut optima et prudentissima fiat. »

218 CCIV. — DIONYSIO.

Ea ignorare videris, quæ etiam admodum pueri norunt. Mirari enim te dixisti, qui fiat, ut qui jucunda loquentur, auditores facilius alliciant quam qui utilia præcipiunt: illud nimium ignorans, hinc fieri, ut illi admirationi, isti odio sint, quod illi cupiditatibus obsequantur, isti autem adversus eas pugnent. Voluptati enim cedit utilitas.

CCV. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Non modo is, qui in sacrum ordinem cooptatus est, sed etiam quilibet vir probus (tantum enim inter sacerdotem et quemlibet probum virum interesse debet, quantum inter cælum ac terram discriminis est) nihil petulans ac juvenile agere debet, verum temperantem ubique ac probe moderatam vitæ rationem præ se ferre. Tu autem, ut alunt, nec, cum juvenis esses, modum in lasciviis atque libidinibus ob paupertatem tenebas, nec posteaquam consenuisti, ob ætatem. Quapropter si ita est, a venerando altari te ipsum arce.

CCVI. — LAMPETIO EPISCOPO.

Qui dum conjectos in utilitatem oculos habent, nihil tacendum esse putant, non rerum præclare gestarum magnitudinem, ut silentii causam obtinent: sed veritatem, ad cujus laudes prædicandas, etiam disertissimi quidem homines se accingere ventur, commendare ac laudibus afficere nituntur. Egregiis enim rebus, si non digne, at saltem quantum satis est, laudatis, animi sui ad ea, quæ commemoratione digna sunt, propendentis argumentum atque conjecturam iis quoque qui post futuri sunt, relinquunt.

CCVII. — PAULO.

Ille, mea quidem sententia, justissimus controversiarum iudex est, non qui homines amplissimis dignitatibus ornatos pertimescit, verum qui imbecillioribus, id quo carent, pro eo atque æquitas postulat, subministrat: atque in honoribus id cuique, quo dignus est, tribuens, omnibus quod æquum est in causarum disceptatione tribuit, jus videlicet ubi quoque mensuræ loco adhibens.

CCVIII. — HERMOGENI EPISCOPO.

De eo quod exterminatoribus angelis mandatum est: « Et a sanctis meis incipite. »

Si ii, qui sacrosancta sacerdotii dignitate redimiti sunt, oraculum aliquod nobis recitare queant, quo illud sanciat, eos minime laborare ac virtutem colere, verum sermone solo docere oportere, sentiant sane ut sentiunt. **219** Sin autem divina oracula passim antisites eos prædicant, qui virtutum amore flagrant: contraque eos qui sermone solo alios erudire conantur, explodunt, ecquid isti præ-

τηρία, πλὴν τοῦ ὧς βελτίστην τε καὶ φρονιμωτάτην γενέσθαι, »

ΣΔ'. — ΔΙΟΝΥΣΙΩ.

Κινδυνεύεις ἀγνοεῖν, ἀ καὶ οἱ κομιδῇ νήπιοι γινώσκουσιν. Ἐφης γὰρ θαυμάζειν, πῶς οἱ τὰ τέρατα φράζοντες, τῶν τὰ λυσitelouτα παραινούτων μᾶλλον ῥῆον ἐπάγονται τοὺς ἀκρωμένους, ἀγνοῶν, ὅτι ἐκ τοῦ τοὺς μὲν χαρίζεσθαι ταῖς ἐπιθυμίας, τοὺς δὲ μάχεσθαι, τοὺς μὲν θαυμάζεσθαι συμβαίνει, τοὺς δὲ μισεῖσθαι. Ἐτῆται γὰρ ἡδονῆς τὸ συμφέρον.

ΣΕ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὁ μόνον ὁ ἱερωμένος, ἀλλὰ καὶ ὁ εὐδόκιμος (τοσοῦτον γὰρ ὀφείλει εἶναι τὸ μέσον τοῦ ἱερωμένου καὶ τοῦ εὐδοκίμου, ὅσον οὐρανοῦ καὶ γῆς τὸ διάφορον) οὐδὲν ἀκάλωστον, οὐδὲ μειρακιῶδες δίκαιος ἂν εἴη διαπράττεσθαι, ἀλλὰ σώφρονα καὶ κεκολασμένην πανταχοῦ τὴν δίκαιαν ἐπιδείκνυσθαι. Σὺ δὲ, ὡς φασιν, οὐτε νέος ὢν περὶ τὰς λαγνείας ἐμετρίαζες διὰ τὴν πενίαν· οὐτε γηράσας διὰ τὴν ἡλικίαν. εἰ τολῶν ταῦθ' οὕτως ἔχει, εἴργε σαυτὸν τοῦ σεπτοῦ θυσιαστηρίου.

ΣΖ'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Οἱ μὲν εἰς ὠφέλιαν βλέποντες, ἡσυχάζεσθαι δικαιούντες, οὐ τὸ μέγεθος τῶν κατορθουμένων, ὡς ἀφωρίας αἴτιον, προβάλλονται, ἀλλ' ἐγκωμιάζοντες ἐπιχειροῦσι τὴν ἀλήθειαν, πρὸς ἣν καὶ οἱ δευνοτάτοι λέγειν ἀποδύσασθαι ὀκνοῦσιν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἐπαξίως, ἀλλὰ γε ἀποχρῶντως τὰ καλὰ ἐπαίνεσαντες, τεκμήριον τῆς ἑαυτῶν γνώμης τῆς ἐπὶ τὰ ἀξιαφῆγητα βεπούσης, καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα ἀνθρώποις ἐγκαταλείπουσι.

ΣΗ'. — ΠΑΥΛΩ.

Ἐκεῖνος, ὡς ἔγωγε οἶμαι, δικαιοτάτος ἐστὶ τῶν ἀμφισθητουμένων κριτής, ὁ μὴ τὰ μέγιστα ἀξιώματα ἐκπληττόμενος, ἀλλὰ τοῖς ἀσθενεστέροις τὸ ἐνδόν ἐξ ἐνόμιμας χορηγῶν, καὶ νέμων ἐν ταῖς τιμαῖς ἐκάστη τὸ πρὸς ἀξίαν, ἐν ταῖς διαγνώσεσι φυλάττει τὸ ἔσον ἅπασιν, τῷ δικαίῳ πανταχοῦ μέτρον χρώμενος.

ΣΘ'. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Περὶ τοῦ προστεταγμένου τοῖς ὀλοθρευταῖς ἀγγέλοις, « Καὶ ἀπὸ τῶν ἀγγέλων μου ἀρξασθε. »

Εἰ μὲν ἔχοιεν ἡμῖν τῆς ἱερωσύνης ἀγιστεῖαν ἐστεμμένοι χρῆσθαι ἀναγινώσκειν, ὡς οὐ χρῆ πονεῖν αὐτοὺς καὶ τὰς ἀρετὰς ἀσκεῖν, ἀλλὰ λόγῳ διδάσκειν μόνον, φρονεῖν ὡς φρονοῦσιν. Εἰ γὰρ πανταχοῦ οἱ χρῆσμοι ἀνακηρύττουσι μὲν τοὺς λόγῳ μόνον παιδεύειν ἐπιχειροῦντας· τί παρέντες τὰ διὰ τῶν θεῶν θεσμῶν διηγορευμένῃ τῇ ἱερωσύνῃ μόνῃ ὡς περὶ τυραννίδι ἐναδρύνονται; Τὰ μὲν γὰρ θεῶν

¹⁷ Eccl. xxi, 3.

θεσπίσματα, τοὺς τὴν ἱερωσύνην λαχόντας μάλιστα πάντων ἐν πόνοις καὶ ἀσκήσεσιν εἶναι παρακελεύεται· ἴν' οἱ ἀρχόμενοι, οὓς ἐπιτάττειν ἔξεστι, τοὺς πονοῦντας θεώμενοι, εἰς ἀνδραγαθίας ὑπ' αἰσχύνῃς παροξύνονται. Ὅν τοσοῦτον γὰρ ὁ λόγος, ὅσον ὁ τρόπος τῶν διδασκόντων, παραθήγειν πέφυκεν. Οἱ δ' ὡσπερ τὸ λέγειν μόνον ἐμπιστευθέντες, τοῦ πράττειν ἀπέχονται· οὓς καὶ στηλιτεύων ὁ μὲν θεὸς Ἀπόστολος ἔφη· « Ὁ κηρύττων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις. » Ἡ δὲ θεία ψήφος ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ, τοῦθ' ὅπερ μαθεῖν ἐξήτησας, παρεκελεύσατο τοῖς τὴν τιμωρίαν μέλλουσιν ἐπιφέρειν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἀγγέλοις, « Ἀπὸ τῶν ἀγίων μου ἄρξασθε. » Ὅπερ καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων μετέφρασεν εἰπὼν· « Καίρις τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρίμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ. » Εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούτων τῷ Θεοῦ Εὐαγγελίῳ; Δίκαιον γὰρ τοὺς τιμῆ καὶ τῇ ἀξίᾳ ὑπερέχοντας, τούτους, εἰ ἀμάρτιον, καὶ ἐν ταῖς τιμωρίαις πλεονεκτεῖν (7).

transulit. « Tempus est ut incipiat iudicium a domo Dei ⁷⁸. » Si autem primum a nobis, quis finis eorum qui non credunt Evangelio Dei? Consentaneum enim est, ut qui honore ac dignitate superiores sunt, hi quoque, si peccent, gravioribus etiam suppliciis multentur.

ΣΘ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Πρὸς ἱερεῖς.

Ὅταν νόθος τῆς καὶ τις ἱερωσύνης ἀνάξιος εἰς τὴν ἀρχὴν εἰσθιάσῃται, τότε δὴ ὁ τῆς ἀρχῆς κόσμος εἰς ἀνομιαν μεθίσταται. Τῷ γὰρ ἄρχοντι ἐξομοιοῦσθαι πέφυκε καὶ τὸ ἀρχόμενον (8). Ὁ δὴ καὶ ἐπὶ Εὐσεβίου, ὡς γέγραφας, συνέθη. Τοσοῦτος γὰρ καὶ τοῖς ὕπ' αὐτὸν ἱερεῦσι, καὶ τοῖς ὑπηκόοις ἐξήφθη κακίας ἔργως, ὡς τοὺς ἀλλαχόθεν ἤκοντας, δακρύων ὑπόθεσιν αἰνῶν ἔχειν, τὴν τῶν τοσοῦτων κακῶν θίαν.

vitiū amor exarsit, ut qui aliunde veniunt, perennem lacrymarum materiam habeant tot taurorumque malorum spectaculum.

ΣΙ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ἀπληστος εἶ φιλῶν, ὡς ἔοικε, τούτους, οἷς [ἡ] τῆς ἀρετῆς ἐναστράπτει φαειρότης. Ἀχορέστως γοῦν, ὡς γε πυρθάνομαι, ψάλλεις ἐκεῖνο τὸ τοῦ Μελωδοῦ ᾄσμα· « Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμῆθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ Θεός. » Τοσοῦτος γὰρ περίεστ' σοὶ ὁ πρὸς αὐτοὺς πόθος, ὡς καὶ τοὺς οἷς οὐδὲν ἔχως ἀρετῆς περίεστιν (οὐ γὰρ ἔσμεν κατ' ἐκείνους· ἴσως δὲ δοκοῦμεν), πολλοὶς καὶ ποικίλοις ἔγκωμις στεφανοῦν. Σοὶ μὲν οὖν, εἰ καὶ ἡμεῖς μὴ ἔσμεν τοιοῦτοι, ἀποκρίσεται ὁ μισθός. Ἡμεῖς δὲ εἰ μὴδ' ἔγκωμιων τοιούτων ἀπολαύοντες, ἀμείνους γενοίμεθα, μείζονα δίκην ὑφέρομεν. Ἰν'

⁷⁸ Rom. II, 21. ⁷⁹ I Petr. IV, 17. ⁸⁰ Psal. CXXXVIII, 17.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(7) Si secundum apostolum Paulum, qui bene præsunt Ecclesiæ antistites, duplici honore sunt digni, ergo qui male, duplici ignominia supplicioque affici debent. Unde et Hilarius in can. 4, *Nulli fas*, 25, q. 4 : « Reatu majori delinquit, qui potiori honore perfuitur. » RITZ.

(8) Τῷ ἄρχοντι ἐξομοιοῦσθαι πέφυκε καὶ τὸ ἀρχόμενον. Platonis hæc est sententia, Ciceroni quoque et Plinio et Herodiano aliisque usurpata op-

terminis iis rebus, quæ divinis legibus præscriptæ sunt, sacerdotio solo, tanquam tyrannide, gloriantur? Etenim divina scita, eos potissimum qui sacerdotium nacti sunt, in laboribus ac religiosis exercitationibus versari jubet : quo nimirum ii qui subsunt, cum eos, quibus imperare licet, laborantes perspexerint, præ pudore ad fortitudinem strenuique animi officium provocentur. Neque enim docentem oratio perinde animos acueri solet, ut vita et mores. At isti, non secus ac si ipsis loquendi duntaxat munus commissum fuisset, ab actione abstinent. Quos etiam proinde incessens ac proscribens divinus Apostolus his verbis usus est : « Qui prædicas non esse furandum, furaris ⁷⁸. » Atque item divina sententia apud Ezechielem (id enim est quod, ut tibi exponerem, postulasti) angelis iis, qui Jerosolymam supplicio affecturi erant, hoc imperavit, « A sanctis meis incipite. » Quod quidem etiam apostolorum antesignanus his verbis

CCIX. — EIDEM.

Ad sacerdotes.

Cum adulterinus quispiam ac sacerdotio indignus imperium usurpat, tum vero imperii ornatus in inconditum quemdam et inornatum statum migrat. Siquidem ita natura comparatum est, ut ad ejus, qui præest, similitudinem ii, qui parent, sese effingant. Quod quidem etiam in Eusebio, quemadmodum scripsisti, usu venit. Tantus enim et sacerdotibus, qui sub ipsius imperio sunt, et reliquis subditis

CCX. — EIDEM.

Inexplebilis es, ut apparet, eos amans, in quibus virtutis splendor elucet. Inexplebili enim affectu, quemadmodum audio, illud Psalmistæ canis : « Mihi autem nimis honorati sunt amici tui, Deus ⁸⁰. » Tanta enim vis amoris erga ipsos est, ut eos etiam, in quibus nullum virtutis vestigium exstat (neque enim ad eorum similitudinem accedimus, tametsi fortasse videamur), multis ac variis laudibus cumules. Ac tibi quidem, etiamsi nos tales minime simus, recondita merces erit. Nos autem si, ne his quidem laudibus affecti, meliores hinc efficiamur,

maiores poenas subituri sumus. Quare ne hoc nobis accidat, immodicis laudibus nos ornare desine.

220 CCXI. — LAMPETIO EPISCOPO.

Profanos homines, vir optime, ac divinis sermonibus indignos observa, qui ea etiam persæpe, quæ omni commendatione ac laude digna sunt, risu prosequuntur, quibus autem fas est, iis loquere. Neque enim canibus, aut porcis humana forma præditis, verum his, qui angelicam vitam ducunt, sancta porrigenda sunt, quemadmodum divinis oculis proditum est.

CCXII. — THEOGNOSTO PRESBYTERO.

De tribus diebus sepulturæ Domini.

Eorum stoliditatem magnopere, atque ad stuporem usque miror, qui quam ob causam Christus ante tres dies resurrexerit, percunctantur. Nam si eum quoque omnino non resurrexisse asserunt, ecquid temporis minutias vjune ac morose urgent? Si autem eum quidem ad vitam reddisse, verum citius quam promiserat, ex hoc ipso quod ad vitam rediit, illud quoque una demonstratum esse existiment, ipsum omnino vere locutum esse. Nam cum id, quod impossibile et erat et videbatur (si quidem imbecillitatem hominum spectes) præstiterit, profecto in ea re, quæ potestatem minime excedebat, haudquaquam elanguisset, tametsi etiam tarde resurrexisse, imbecillitatis, confestim autem, maximæ potentia argumentum existat. Ac quidem ipsos, tum ex eo quod infinitum gentiliorum deorum catalogum deleverit ac de medio sustulerit, tum quod omnia idolorum fana subverterit, et impuras ac sacrilegas aras, quæ humano cruore tingebantur, extinxerit, atque diaboli quidem nervos ac robur infregerit, dæmones autem in fugam converterit, ac præterea truculentas et immanes nationes mitigavit: Judæos autem in maximas calamitates conjecerit, eos denique qui fidem amplexi sunt, supra cælum evexerit, divinam ipsius invictamque potentiam adorare oportebat, non autem de aliquot horis alterari. Neque enim quæ maxima, omnique sermone præstantiora sunt ab exiguis rebus everti queant. Cæterum quoniam ingens veritatis copia et amplitudo est, ad ipsam quoque rem accedere

Α οὖν μὴ τοῦτο ὑποσταίημεν, πέπυσο ὑπερβαλλόντως ἐπαινῶν.

ΣΙΑ'. — ΛΑΜΠΕΤΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ.

Παραφυλάττω μὲν, ὦ ἄριστε, τοὺς ἀμυήτους, καὶ τῶν θείων λόγων ἀναξίους, οἵτινες καὶ γελῶσι πολ- λάκις τὰ πάσης εὐφημίας κρείττονα· φθέγγου δὲ οἷς θέμις (9). Οὐ γὰρ κωσιβ, οὐδὲ χοίροις ἀνθρωπομορφοίς, ἀλλὰ τοῖς ἀγγελικῶν βιοῦσι βίον, δοτέον τὰ ἅγια, κατὰ τὸν θεῖον χρησμόν.

ΣΙΒ'. — ΘΕΟΓΝΩΣΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ.

Περὶ τῶν τριῶν ἡμερονοκτιῶν τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου.

B

Λίαν θαυμάζω καὶ ἐκπλήττομαι τὴν ἀνοίαν τῶν ζητούντων, δι' ἣν αἰτίαν ὁ Χριστὸς πρὸ τῶν τριῶν ἡμερῶν ἀνέστη (10). Εἰ μὲν γὰρ φασι αὐτὸν μὴδ' ὄλιως ἐγηγέρθαι, τίνας ἔνεκεν περὶ χρόνου ἀκριβολογούνται; Εἰ δ' ἐγηγέρθαι μὲν, θάττον δὲ ἢ ἐπηγεύλατο, ἀπὸ τοῦ ἐγηγέρθαι, καὶ τὸ πάντως ἡληθεύ- κέναι αὐτὸν συναποδείχθαι νομιζέτωσαν. Τὸ γὰρ ἀδύνατον καὶ ὄν καὶ δοκοῦν, ὅσον πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀσθένειαν, φημι, κατορθώσας, οὐκ ἂν περὶ τὸ δυνατόν ἐξησθένησεν, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα τὸ μὲν βραδέως ἀναστῆναι, ἀσθενείας, τὸ δὲ ταχέως, δυνάμει μείσσης τεκμήριον καθέστηκεν. Ἐχρῆν μὲν αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ τοῦς μυρίους τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν καταλόγους ἀφανίσει, τὰ τε εἰδωλεῖα πάντα καταστρέψαι, καὶ τοὺς ἀνοσίου βωμοὺς τοῦς ὑπ' ἀνθρωπίνων αἱμάτων φοινισσομένους σθέσαι, καὶ τὸν μὲν διάβολον ἐκνευρίσει, τοὺς δὲ δαίμονας φυγαδεῦσαι, καὶ τὰ μὲν ἀνήμερα φύλα τιθασεῦσαι, τοὺς δὲ Ἰουδαίους μείσταις συμφοραῖς περιβαλεῖν, καὶ τοὺς πιστεύσαντας αὐτῷ ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν ἀναγαγεῖν, προσκυνῆσαι τὴν θεῖαν αὐτῷ καὶ ἀήττητον δύναμιν, καὶ μὴ περὶ ὧρων διαφερεσθαι. Τὰ γὰρ μέγιστα καὶ κρείττονα λόγου οὐκ ἂν ὑπὸ μικρῶν ἀνατραπέη. Πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ τῆς ἀληθείας ἡ περιουσία πολλή, καὶ εἰς αὐτὸ χωρῆσαι τὸ πρᾶγμα πειράσομαι. Ἀκροβολισμοῦ τοίνυν ἔνεκεν εἰρήσεται πρὸς αὐτοῦς· Ἄρα εἰ χρεώστην τινὰ ἐπαγγεῖλάμενον τῷ οἰκείῳ δανειστῇ μετὰ τρεῖς ἡμέρας πληρώσειν τὸ χρέος, πρὸ τῆς προθεσμίας πληρώσαντα θεασοίμεθα, ὡς ψευδόμενον κρινούμεν, ἢ ὡς πλέον ἀληθεύσαντα θαυμασόμεθα;

D

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(9) φθέγγου δὲ οἷς θέμις. Manifesta allusio ad illud Orphei carmen, quo poema quoddam suum oritur:

Φθέγγομαι οἷς θέμις ἐστὶ, θύρας δ' ἐπίθεσθε, βίβηλοι.

Cantabo dignis. Procul at vos, ite, profani.

Talis et illa vetus interdictio: Ἐκὰς ἐκὰς ὅστις ἀλτρός. Confer Clementem Alex. qui passim etiam ἀμυήτους excludit a rerum sacrarum tractatione, auscultatione, conspectu. Omitto varias formulas, προβήσεων, quas usurpavit vetus Ecclesia ante communionem tremendorum mysteriorum cum voce præconis proclamaretur: *Quicumque catechumeni sunt, exeunτο. Qui nesciunt orare, exeunτο. Qui in penitentia sunt, exeunτο*, etc. Quales formulas alibi ex Chrysostomo aliisque collegi. Talis est et illa in-

terdictio apud Lucianum *Pseudomanti*: Ἐν τῇ πρώτῃ τῆς τελετῆς ἡμέρᾳ προβήσεως ἦν ὡσπερ Ἀθηνησι τοιαύτη: *Εἰτεῖς ἀθεοῦ ἢ Χριστιανός, ἢ Ἐπικουρείος ἢ καὶ κατάσκοπος τῶν ὀργίων· φευγέτω, οἱ δὲ πιστεύοντες τῷ θεῷ τελεσθῶσαν τύχη τῆ ἀγαθῆ*. RITT.

(10) Confer epist. 114, lib. 1. Sic Ivo M. serm. 1 de resurrect. Domini: « Ne turbatos discipulorum animos longa mœstitudo cruciaret, denuntiata tri- dui moram tam mira celeritate brevavit, ut dum ad integrum secundum diem pars primi novissima, et pars tertiæ prima concurrir, et aliquantum temporis spatio decideret et nihil dierum numero deperiret. Id

Ἐγὼ μὲν οἶμαι τοῦτο, πάντως δὲ καὶ αὐτοί. Τί τοίνυν ἀποπον, εἰ καὶ ὁ Χριστὸς ἐφησε μὲν τῇ τρίτῃ ἀναστήσεσθαι, θάπτον δὲ ἀνέστη. Ἐν αὐτοῦ μὲν δείξῃ τὴν δύναμιν, τοὺς δὲ φυλάττοντας νεκρώσῃ, καὶ τοὺς Ἰουδαίους ἐπιστομίσῃ. Τὸ μὲν γὰρ θάπτον ἀναστήναι, Ἐγκλημα οὐκ εἶχε· τὸ δὲ βράδιον, ὑποψίας ἔγεμεν. Ἐχρῆν γὰρ παρακαθημένων αὐτῶν καὶ φυλαττόνων γενέσθαι τὴν ἀνάστασιν, ὡς εἶγε παρελθουσῶν πᾶν ἡμερῶν, καὶ ἀναχωρησάντων τῶν φυλαττόνων ἐγένετο, ὑποπτον τὸ πρῶγμα ἔμελλον εἶναι. Εἰ δὲ μὴ ἀνέστη, πῶς ἐν τῷ ὄνοματι αὐτοῦ τοιαῦτα σημεῖα ἐπετέλεσαν οἱ ἀπάστολοι; Πῶς δ' οὐκ ἂν εἶεν ἀξιόχρεοι μάρτυρες, οἱ διὰ μυρίων κινδύνων καὶ θανάτων τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀναστάσεως πιστωσάμενοι, καὶ οὐ μέλανι, ἀλλ' οἰκίῳ αἵματι τὴν μαρτυρίαν σφραγίσαντες; Εἰ δὲ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀκριβείαν καταγενέσθαι χρῆ, κείνῳ ἂν εἴποιμι. Τῇ τρίτῃ εἶπεν ἀναστήσεσθαι. Ἐχεις τὴν Παρασκευὴν, ἔχεις τὸ Σάββατον, ἕως δυσμῶν ἡλίου, καὶ μετὰ τὸ Σάββατον ἀνέστη, ἑκατέρων μὲν ἀψάμενος, τὴν δὲ μέσσην πληρώσας. Ἐν τρισὶ γὰρ εἶπεν ἀναστήσεσθαι, οὐ μετὰ τρεῖς ἡμέρας. « Λύσατε γὰρ, φησὶ, τὸν ναὸν τοῦτον; καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἔγερῶ αὐτόν. » Καὶ ὁ προφήτης δὲ προχρησιμώδων, « Τότε (11) ὁ θάνατος πενήθῃσι ἰσχυροτέρῳ θανάτῳ δεθείς, ἔλεγεν. Ὑγιᾶσει ἡμᾶς μετὰ δύο ἡμέρας; ἐν τῇ τρίτῃ ἀναστησόμεθα, καὶ [ζησόμεθα] ἐν αὐτῷ. » Εἰ δὲ τὸ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας προδάλαιτο (12), εἴποιμι, ὅτι τῷ ἄψασθαι αὐτῶν, πεπλήρωκε τὴν ἐπαγγελίαν. Μία γὰρ ἡμέρα λέγεται, τὸ τῶν τεσσάρων καὶ εἰκοσι ὥρων διάστημα. Καὶ εἶτε ἐν τῇ πρώτῃ, εἶτε ἐν τῇ τελευταίᾳ τούτων τις τεχθεῖη, ἢ ἂν θάνῃ, αὕτη αὐτῷ ἡμέρα λογίζεται. Οἷον εἰ μέλλοντος ἡλίου δύνεϊν τεχθεῖη τις, εἴη δὲ ἐκεῖνη ἡμέρα πρώτη τοῦ μηνός, αὕτη αὐτῷ λογίζεται. Εἰ δὲ καταδύνοτος ἕτερος τεχθεῖη, ἢ δευτέρα. Πῶς οὖν μίᾳ μόνῃ, τάχα δὲ οὐδὲ μίᾳ ὥρας μεταξὺ γενομένης, ὁ μὲν λέγεται τῇ πρώτῃ, ὁ δὲ τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ τετέχθαι; Ὅτι πᾶσι δῆλον καθέστηκε καὶ σαφές, ὅτι τῷ ἄψασθαι μόνον ὁ μὲν τὸ παρεληλυθός, ὁ δὲ τὸ ἐπίον, ἡμερονύκτιον ἐπλήρωσατο, τὸ διὰ εἰκοσιτεσσάρων ὥρων συμπληρούμενον. Εἰ τοίνυν καὶ ἡ ἀκριβής τῶν χρόνων κατανόησις τοῦτο βοᾷ, τί μάτην κόπτουσιν ἑαυτοὺς οἱ τὴν ἀλήθειαν μὴ ἠληθευκέναι ἰσχυρίζόμενοι (13);

Verbi gratia : Si sole ad occasum vergente quispiam nascatur, sit autem dies illa prima mensis, hæc ipsi ascribetur. Si autem cum jam occiderit, alter procreetur, secunda. Qui sit igitur, ut cum unica duntaxat, imo fortasse ne unica quidem hora intercesserit, ille prima, hic secunda die in lucem editus fuisse dicatur? Nimirum quia id cunctis perspicuum et manifestum est, quod, ob attactum solum, ille quidem præteritum, hic autem insequentem diem, qui viginti quatuor horarum curriculo conficitur, explevit. Quapropter cum exacta quoque temporum consideratio hoc clamet, quid frustra seipsos contundunt qui veritatem a veritate aberrasse affirmant?

¹¹ Joan. II, 19. ¹² Osee VI, 2, 3.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(11) Pro τότε duo codd. Vat. 649 et Alt. legunt πότε. ROSSIN.

(12) Προδάλαιτο. Iidem pluraliter ponunt, προδάλ-

conabor. Ac primum velitationis cujusdam causa ad eos hæc dicentur : Si debitorem aliquem, qui se creditori suo post tres dies debitam pecuniam persoluturum promisisset, ante præstitutum diem solvisse conspexerimus, utrum tandem eum ut mentientem condemnabimus, an potius, ut promissi fidem magis explentem admiratione prosequemur? Equidem ipse hoc posterius existimo, atque omnino vos quoque. Quidnam igitur absurdi est, si Christus item, cum se tertia die resurrecturum dixisset, citius tamen a morte ad vitam rediit, tum ut suam potentiam conspicuam redderet, tum ut custodes exanimaret, ac Judæorum ora comprimeret? Etenim quod maturius resurrexisset, a crimine ac reprehensione alienum erit : at si serius revixisset, suspicionis plena res hæc exstitisset. **221**

Oportebat quippe assidentibus atque custodientibus satellitibus resurrectionem fieri; nam si exactis diebus ac remotis custodibus exstitisset, suspicionem habitura res erat. Quod si non resurrexit, quoniam pacto in ipsius nomine apostoli tanta signa ediderunt? Quoniam autem pacto digni, quibus fides haberetur, testes non essent, qui per sexcenta pericula et mortis genera resurrectionis veritatem confirmarunt, testimoniumque suum, non atramento, sed cruore suo consignarunt? Quod si ad exactam et accuratam hujus quæstionis explanationem descendendum est, illud dixerim : Tertio die resurrecturum se dixit. Habes Parascevem, habes Sabbatum, usque ad solis occubitum. Ac post Sabbatum resurrexit, attacto quidem utroque die, medio autem expleto atque confecto. In tribus enim diebus resurrectorum se dixit, non autem post tres dies. « Solvite namque templum hoc, inquit, et in tribus diebus excitabo illud ¹¹. » Atque item propheta vaticinans, his verbis utebatur : « Tunc mors lugebit, fortiore morte devicta. Sanabit nos post duos dies : in tertio resurgemus, ac vivemus in eo ¹². » Quod si tres dies ac noctes nobis objiciant, illud dixerim, quod hoc ipso quod eas attigerit, id quod pollicitus fuerat, impleverit. Unus enim dies quatuor et viginti horarum spatium appellatur : atque sive in prima, sive in postrema harum quispiam in lucem prodeat, aut e vita discedat, hic ipsi dies computatur. Unus enim dies quatuor et viginti horarum spatium appellatur : atque sive in prima, sive in postrema harum quispiam in lucem prodeat, aut e vita discedat, hic ipsi dies computatur, sit autem dies illa prima mensis, hæc ipsi ascribetur. Si autem cum jam occiderit, alter procreetur, secunda. Qui sit igitur, ut cum unica duntaxat, imo fortasse ne unica quidem hora intercesserit, ille prima, hic secunda die in lucem editus fuisse dicatur? Nimirum quia id cunctis perspicuum et manifestum est, quod, ob attactum solum, ille quidem præteritum, hic autem insequentem diem, qui viginti quatuor horarum curriculo conficitur, explevit. Quapropter cum exacta quoque temporum consideratio hoc clamet, quid frustra seipsos contundunt qui veritatem a veritate aberrasse affirmant?

λαινο. Id.

(13) Ὑσχυρίζόμενοι. Plenior lectio B. C. magis placet, δεισχυρίζόμενοι. RITT.

CCXIII. — PETRO.

Quomodo dictum sit illud: « Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt ».

Illud, « Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, » propterea etiam dictum est, quia apud eos quidem ingens tumor erat veritate carens, apud Scripturas autem veritas ab omni fastu pura. Quocirca tum temporis magna fortitudine ac prudentia opus erat, quæ omne verborum lenocinium scite ac venuste comparatum, mendaciumque, tanquam verum calide exhibens, denudaret. Nunc autem ab ipsis etiam rusticis ipsorum error deprehendi potest.

CCXIV. — APOLLONIO.

De eleemosyna.

Eleemosynam a probro et contumelia puram atque immunem esse oportet. Nam qui ei **222** hæc adiungunt, fragranti unguento cœnum admiscunt, atque accipientium animas percutiunt. Quæ enim cum probro porriguntur, etiamsi maxima sint, accipientibus minime iucunda sunt: tametsi alioqui necessitate constricti contumelias tacite ferant. Cum autem etiam perexigua sunt, atque cum contumelia præbentur, intolerandam quamdam egentium animis tempestatem pariunt. Nam de iis qui non modo nihil largiuntur, sed etiam pauperes conviciis et maledictis incessunt, ne mentionem quidem facere opus est. Omnem quippe feritatis et crudelitatis immanitatem excesserunt. Eos enim qui ad se, tanquam ad portum, appellunt, pessumdant, dum nec ea, quorum penuria laborant, suppeditant, et præterea contumelias adjiciunt. Quocirca pauperibus leniter et placide respondere oportet, ac pro viribus præbere, atque eleemosynam, tanquam ingenuam quamdam et nobilem virginem, occultare, ac non omnibus eam propalare. Quod si quis unde supplicis hominis calamitati solatium afferat, non habeat, pacato ac leni animo ipsi respondeat. En apud virum gratiosum.

CCXV. — EVOPTIO EPISCOPO.

Tu quidem vulgi fortasse sententiam sequens, gravius eum peccasse dixisti, qui virgini vim attulit, quam qui eam ad stuprum induxit. Ego vero ipsam rei naturam attendens, sic existimo (etsi enim novum et insolens esse videbitur quod dicturus sum, tamen, quia verum est, id dicam), eum qui sermonis blanditiis eam illexit, flagitiosorem

²² Rom. 1, 22.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(14) Ἰδοὺ γὰρ λόγος ὑπὲρ δόμα ἀγαθόν. In B. C. est ἡδὺ γάρ. Locus exstat in Panareto seu Sapientia Syrach., cap. xviii, v. 19, et quidem interrogationis figura prolatus: Οὐκ ἰδοὺ λόγος ὑπὲρ δόμα ἀγαθόν, καὶ ἀμφοτέρα παρὰ ἀνθρώπων, non, ut apud Isidorum, ἀνδρὶ κεχαριτωμένῳ. Chrysostomus homil. 52, in I Corinth. xiii, etiam sic citat, Ἰδοὺ λόγος ὑπὲρ δόμα ἀγαθός. Et idem lib. iii, *De sacerdotio*. Ὑπὲρ δόματ' ἀγαθόν. Sed nusquam aliter quam ἰδοὺ legitur, nisi in Isidor. ms. Bavar., ubi est ἡδὺ, quod

A

ΣΙΓ'. — ΠΕΤΡῶ.

Πῶς εἰρηται τὸ: « Φάσκοιτες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν. »

Τὸ, « Φάσκοιτες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν, » καὶ διὰ τοῦτο, ὧ σοφῆ, εἰρηται, ἐπειδὴ παρ' αὐτοῖς μὲν δγκος ἦν πολλὸς ἀληθείας χηρέων, παρὰ δὲ ταῖς Γραφαῖς ἀλήθεια κόμπου καθαρεύουσα. Τότε μὲν οὖν ἀνδρεία εἶδε καὶ συνέσεως πολλῆς, πᾶσαν πιθανότητα κεκομψευμένην, καὶ ἐντρεχῶς τὸ ψεῦδος ὡς ἀληθὲς παριστώσαν ἀπογομνούσης. Νῦν δὲ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀγροίκοις ἡ πλάνη αὐτῶν εὐφώρατος γέγονεν.

ΣΙΑ'. — ΑΠΟΛΛΩΝΙῶ.

Περὶ ἐλεημοσύνης.

Τὴν ἐλεημοσύνην χρῆ καθαρὰν ὕβρειος καὶ δνείδους εἶναι. Οἱ γὰρ ἐκεῖνη ταῦτα μιγνύντες, εὐώδει μύρω δυσώδη κινῶσι βόρβορον, καὶ τὰς τῶν λαμβανόντων πληττουσι ψυχάς. Τὰ γὰρ μετ' δνείδους παρεχόμενα, κἂν μέγιστα ἦ, οὐκ ἥδιστα τοῖς λαμβάνουσι, κἂν διὰ τὴν ἀνάγκην σιγῆ στέργωσι τὰς ὕβρεις. Ὅταν δὲ καὶ ἐλάχιστα ἦ, καὶ μεθ' ὕβρειος παρέχεται, ἀφόρητόν τινα χειμῶνα ταῖς ψυχαῖς τῶν πενομένων τίκει. Περὶ γὰρ τῶν μῆτε παρεχόντων, ἀλλὰ καὶ λοιδορούντων, οὐδὲ μεμῆσθαι χρῆ: πᾶσαν γὰρ ὑπερβεδῆχαισι θηριωδίας ἀγριότητα. Τοῖς γὰρ πρὸς αὐτοῦς, ὡς πρὸς λιμένα, καταίροντας καταδύουσι, μῆτε τὴν ἀναγκαίαν πληροῦντες χρεῖαν, ἀλλὰ καὶ ὕβρεις προστιθέντες. Χρῆ τοιγαροῦν πράως ἀποκρίνασθαι τοῖς δεομένοις, καὶ κατὰ δύναμιν παρέχειν, κρύπτειν τε ἐλεημοσύνην, ὥσπερ ἐλευθέραν τινὰ καὶ εὐγενῆ καὶ σώφρονα παρθένον, καὶ μὴ πᾶσιν αὐτὴν ἐκπομπέειν. Εἰ δὲ μὴ ἔχοι τις δὲ ὧν παραμυθήσεται τὸν ἰκέτην, ἀποκρινάσθω αὐτῷ εἰρηνικά ἐν πραυτητι. Ἰδοὺ γὰρ λόγος ὑπὲρ δόμα ἀγαθόν (14), καὶ ἀμφοτέρα παρὰ ἀνδρὶ κεχαριτωμένῳ.

enim, melior est sermo quam donum, et utrumque

ΣΙΕ'. — ΕΥΟΠΤΙῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Αὐτὸς μὲν τῇ τῶν πολλῶν διανοίῃ ἴσως ἐπόμνος χαλεπώτερον ἔφη τὸν βιασάμενον παρθένον τοῦ πείσαντος. Ἐγὼ δ' αὐτῆ τοῦ πράγματος προσέχων τῇ φύσει, ἡγοῦμαι: εἰ γὰρ καὶ παράδοξον εἶναι δόξει τὸ λεχθησόμενον, ἀλλ' ὁμως ἀληθὲς ὅν λελέξεται: ὅτι ὁ πείσας τοῦ βιασαμένου ἐναγέστερος τυγχάνει (15). Ἐνταῦθα γὰρ ἡ πειθὴ τῆς βίας ἀργαλεωτέρα ἐστὶ,

tamen fortasse non prorsus contemnendum sit, quamvis et Latinus interpres vetus reddiderit ἰδοὺ: *Nonne, ecce, verbum super datum bonum.* RITT.

(15) Locum hunc illustrat lex Solonis quam Plutarchus tangit in ejus Vita; nam plane est sententia istorum, τὸ πεισθῆναι παρὰ τὸ βέλτιστον οὐδὲν ἡγεῖτο τοῦ βιασθῆναι διαφέρειν. Hoc solum differunt quod minus dicit Plutarchus quam Isidorus. CASABON., *epist. ad Rittershusium.*

τῷ τὴν μὲν κολάσας, τὴν δὲ συγγνώμης ἀπολαύειν. **A** ac sceleratiorem esse. Hic enim persuasio vi atrocior est : quod illa plectatur, hæc veniam consequatur. Nam ille violato corpore, mentem puram atque integram servavit. Hic autem corrupta prius anima, ita demum ad inferendam corpori contumeliam se contulit. Atque ille quidem a crimine immunem, hic autem pœnæ obnoxiam eam reddidit. Etenim illius contumelia non ultra corpus progressa est : hujus autem, ad animam usque ascendit. Atque ea quidem, quæ vim perpessa est, excusationem; ea autem quæ stuprum sibi persuaderi passa est, pœnam nulla deprecatione avertendam habet. Illa enim pœnas etiam ab eo, a quo compressa est, expetere potest : hæc vero, quod prius mente corrupta sit, excusationem cum careat, **B** etiam punitur. Illa enim reprehensione vacat : hæc autem in reprehensione est. Atque illa quidem odio, hæc autem miserationi optimo jure est. Nam illius contumelia corpus quidem attingit, mentem autem minime attingit : hujus autem et corpus et anima contaminata sunt. Quod si rationes humanas hæc esse existimas, hanc legem e cœlis recitabimus. Quidnam igitur ait? « Si quis virginem in solitudine compresserit, hunc extremum supplicio afflicte, ipsam autem servate. Clamavit enim adolescentula, et non erat, qui succurreret ⁸⁴. » Ei autem quæ in urbe hoc perpessa fuerit, nec clamorem **223** ediderit, certissima pœna constituta est ⁸⁵. Idque optimo jure. Nam in deserto loco non erat qui opem ferret : ac propterea, quæ contumelia affecta est, **C** venia digna esse judicata est. Quæ autem in civitate hoc pertulit, ac sceleri tacita assensit, nec exclamavit, nec eorum, qui vim cohibere poterant, opem imploravit, morte haud injuria multata est. Quæ cum ita sint, omnibus viribus est ipsis enitendum, ut puram inentem, atque ab omni macula et spurcicia liberam, ac nullo hujusmodi impetu aut assensu sedatam et conspurcatam servent : ut si (quod Deus avertat) hujusmodi quidquam acciderit, incolumem apud incorruptum judicem, qui intimos quoque cordis recessus penetrat, nec testibus indiget, excusationem habeant.

ΣΙΓ΄. — ΔΙΟΝΥΣΙΩ.

Εἰς τὸ • Οὐ γὰρ ἐστὶν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ. »

Ἐπειδὴ γέγραφας, τί ἐστίν, • Οὐ γὰρ ἐστὶν ἐξουσία - ἢ μὴ ὑπὸ Θεοῦ, • καὶ ἔφησ' • Τί οὖν; Πᾶς ἄρχων ὑπὸ Θεοῦ χειροτονῆται; Φησίαιμι, ὅτι δοκεῖς μοι (καὶ μοι μηδὲν ὀργισθῆς • οὐδὲν γὰρ φλύαρον ἐρῶ) ἢ μὴ ἀνεγνωκέναι τὰς ἀποστολικὰς ῥήσεις, ἢ μὴ νενοηκέναι. Ὁ γὰρ Παῦλος οὐκ εἶπεν, Οὐ γὰρ ἐστὶν ἄρχων εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ • ἀλλὰ περὶ τοῦ πράγματος αὐτοῦ διαλέγεται, λέγων • Οὐ γὰρ ἐστὶν ἐξουσία, εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ. » Τὸ γὰρ εἶναι ἀρχὰς ἐν ἀνθρώποις, καὶ τοὺς μὲν ἄρχειν, τοὺς δ' ἄρχεσθαι, καὶ μὴ ἀπλῶς, μὴδ' ἀνέδην ἅπαντα φέρεσθαι, ὡσπερ κυμάτων τῆδε κάκεις τῶν δῆμων, περιαιγομένων, τῆς τοῦ Θεοῦ

CCXVI. — ΔΙΟΝΥΣΙΟ.

In illud : « Non enim est potestas, nisi a Deo ⁸⁶. »

Quoniam ex me per litteras sciscitatus es, quidnam illud sibi velit, « Non enim est potestas nisi a Deo, » ac dixisti : Quid igitur? Omnisne, qui imperium gerit, a Deo institutus est? hoc dixerim, te mihi videri (ac velim ne mihi succenseas : nihil enim futile dicam), aut apostolicas voces minime legisse, aut certe non animadvertisse atque intellexisse. Neque enim dixit Paulus, Non est pœfectus nisi a Deo, verum de re ipsa disserit, his verbis utens : « Non enim est potestas nisi a Deo. » Nam quod inter homines imperia et magistratus sint, atque alii imperent, alii pareant : ac non te-

⁸⁴ Deut. xii, 25-27. ⁸⁵ ibid. 23, 24. ⁸⁶ Rom. xiii, 1.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(16) Pro τὴν ψυχὴν ambo codd. Vat. 649 et Alt. scribunt, τῇ ψυχῇ. POSSIN.

merario et cæco impetu omnia ferantur, populis videlicet fluctuum instar huc atque illuc sese agitantibus, hoc a divina sapientia proficisci ait. Quoniam enim qui dignitate pares sunt, bellum plerumque excitare solent, idcirco populare imperium minime esse permisit, sed regnum. Ac post illud multa alia imperia effecit. Quænam tandem, inquis? Præfecti ac subditi, viri et uxoris, patris et filii, senis et juvenis, heri et servi, magistri et discipuli. Quin in brutis etiam animalibus idem perspicere liceat. Atque hoc apes comprobant, quæ regis imperio subsunt, et grues, et silvestrium pcedum greges. Quod si mare quoque consideres, ne id quidem hujusce disciplinæ expertus esse comperletur. Multa enim illic piscium genera sub unius piscis principatu ac velut imperio militari censentur. Unde etiam longas peregrinationes suscipiunt. Siquidem ubique molestissima res est sublatio principatus, confusionisque ac perturbationis causa. Quo etiam sit, ut ne in corpore quidem, quod unum est, pari dignitate omnia sint, verum ex membris alia præsent, alia subsint. Quocirca rem ipsam, potestatem, inquam, hoc est imperium et regnum a Deo formatum atque institutum esse profitendum est, ut ne ornatus in statum inornatum degeneret. Quod si quis impius ac sacrilegus in illud irruerit, haudquaquam scilicet hunc a Deo creatum ac designatum esse dicimus, **224** verum permissum esse: quo nimirum aut Pharaonis in modum improbitatem omnem suam evomat, atque ita extremo supplicio excrucietur, aut eos, qui crudelitate opus habent, ad meliorem mentem revocet, quemadmodum rex Babylonis Judæos.

CCXVII. — ISAIAË.

De Providentia.

Vis Numinis ultrix (o quonam te nomine digne appellem!) mortalium res inspectat, eos qui scelerati aliquid admittunt, puniens. Nec res humanæ eo statu sunt, ut nemo eas curet ac moderetur. Hoc igitur cum cognitum et exploratum habeas, injustitiam fuge, ut pœnam quoque fugias.

CCXVIII. — HERMOGENI EPISCOPO.

Quoniam scripsisti, me, ut par est, omni ratione te pascere, atque a lingua mea in tuas aures doctrinam commemoratione dignam derivare, illud rescribo, quod si quid commodi atque eruditi a me scribitur, hoc divinæ ac cœlestis gratiæ esse existimare debes, quæ rudes etiam et imperitos sapientes efficit.

CCXIX. — HERMINO COMITI.

Ad principes.

Nunc cum ad imperium evectus es, majorem tibi nominis celebritatem atque admirationem comparabis, si eos, a quibus injuria affectus es, minime

A σφίας ἔργον εἶναι φησιν. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ δμοτιμον οἶδε πολλάκις πόλεμον ἀναρρίπτειν, οὐκ ἀφῆκε δημοκρατίαν εἶναι, ἀλλὰ βασιλείαν. Ἐἴτα μετὰ ταύτην πολλὰς ἐποίησε τὰς ἀρχάς. Ἦσας φησίν; Ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου, ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, πατρὸς καὶ παιδὸς, πρεσβύτου καὶ νέου, δεσπότου καὶ δούλου, διδασκάλου καὶ φοιτητοῦ. Κάν τοῖς ἀλόγοις δὲ ζῷοις τὸ παραπλήσιον ἴδοι τις ἂν. Καὶ τοῦτ' ἐγγυῶνται αἱ μέλισσαι ὑπὸ βασιλεῖ ταττόμεναι, καὶ αἱ γέραναι, καὶ αἱ ἀγέλαι τῶν ἀγρίων προβάτων. Εἰ δὲ καὶ τὴν θάλατταν σκοποῖς, οὐδ' αὐτὴ ταύτης ἔρημος εὐρεθήσεται τῆς εὐταξίας· πολλὰ γὰρ κάκει τῶν γενῶν ὑφ' ἐνὶ τάττεται τῶν ἰχθύων καὶ στρατηγεῖται. Διὸ καὶ μακρὰς ἀποδημίας στέλλεται. Καὶ γὰρ πανταχοῦ ἡ ἀναρχία ἀργαλειώτατον, καὶ συγχύσεως καὶ ἀκοσμίας αἴτιον. Διὸ καὶ τῷ σώματι ἐνὶ θυτι οὐ πάντα δμοτιμα, ἀλλὰ τὰ μὲν ἀρχει τῶν μελῶν, τὰ δὲ ἀρχεται. Αὐτὸ δὴ οὖν τὸ πρᾶγμα, τὴν ἐξουσίαν φημι, τουτέστι τὴν ἀρχήν, καὶ τὴν βασιλείαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ τετυπῶσθαι λέγειν θέμις, ἵνα μὴ ὁ κόσμος εἰς ἀκομίαν ἐμπέσῃ. Εἰ δὲ τις ἀλιτήριος παρανόμως εἰς ταύτην εἰσεκώμασεν, οὐ δήπου τοῦτον παρὰ θεοῦ χειροτονησθαι φαμεν· ἀλλὰ συγκεχωρησθαι. ἢ πρὸς τὸ πᾶσαν τὴν [οἰκείαν] πονηρίαν ὡσπερ ὁ Φαραὼ ἐξεμέσας, καὶ οὕτως δίκην δούναί τὴν ἐσχάτην, ἢ πρὸς τὸ σωφρονίσαι τοὺς ὠμότητος δεομένους, ὡσπερ ὁ Βαβυλωνίως τοὺς Ἰουδαίους.

esse: quo nimirum aut Pharaonis in modum improbitatem omnem suam evomat, atque ita extremo supplicio excrucietur, aut eos, qui crudelitate opus habent, ad meliorem mentem revocet, quemadmodum rex Babylonis Judæos.

C

ΣΙΖ'. — ΗΣΑΙΑ.

Περὶ Προνοίας.

Δίκη, ὡ τί σε καλέσας ἀξίως προσέπω; τὰ θνητῶν πράγματα ἐποπτεύει, τιμωρὸς τῶν ἄδικα πρατόντων. Καὶ οὐκ ἔστιν ἀνεπιτρόπευτα τὰ τῆδε. Τοῦτο οὖν γνοὺς, φεύγε τὸ ἀδικεῖν, ἵνα καὶ τὴν τιμωρίαν διαφύγῃς.

ΣΙΗ'. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Ἐπειδὴ γέγραπας, ὡς εὖ ποιῶ πάντα τρόπον ἐστιῶν σε (17), καὶ ἀπὸ τῆς ἑμαυτοῦ γλώττης ἐπὶ τὰς εἰς ἀκοάς, [διὰ] διδασκαλίαν (18) ἀξιαφήγητον μετοχετεύων· ἀντεπιστέλλω, ὅτι εἰ τι ἐπιστέλλεται παρ' ἡμῶν δεξιῶν, τοῦτο τῆς ἀνωθεν εἶναι νόμιζε χάριτος, τῆς καὶ ἰδιώτας σοφίζουσης.

ΣΙΘ'. — ΕΡΜΙΝῶ ΚΟΜΗΤΙ.

Πρὸς ἀρχοντας.

Νυνὶ μάλλον ὅτε ἀρχῆς ἐπέθης, αἰδιδμος ἂν γένοιο καὶ ζηλωτὸς, εἰ τοὺς ἀδικήσαντας μὴ ἀμύνη, ἀλλὰ [καὶ] νῦν μάλιστα πάντων τῶν λυπηρῶν λήθην

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(17) Ὡς εὖ ποιῶ, πάντα τρόπον ἐστιῶν σε. Rectius fortasse Latine, *me recte facere, dum omnium ratione te pascio.* RITT.

(18) Διὰ διδασκαλίαν. Billius, *per doctrinam*, a codice Bavar. rectius abest διὰ quod etiam in versione

omitti debet, alioquin enim nihil hic erit quod in aures derivetur per doctrinam. Imo doctrina ipsa derivatur per aures in animum. Notanda hic est pietas et modestia Isidori, omnia Deo accepta referentis quæ bene sapienterque scripsit. Id.

ποίησι, ὅτε μάλιστα τὸ δύνασθαι σε αὐτοὺς τιμωρή- A
σαι παρέσχεν ἢ τῆς ἀρχῆς ἐξουσία.

ΣΚ'. — ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὁ τῆ περὶ τὴν φήμην ὑπερβαίνων, καὶ κρείττων ἀκοῆς εἰς θεὸν ἐρχόμενος, οὕτως εἰκότως καὶ ἐγκωμίων κρείττων ἐστίν, ἐλέγχων τοὺς λόγους, ὡς τῆς αὐτοῦ ἀξίας καταβεστέρους. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰ καὶ ἡττωνῶνται οἱ λόγοι, χρῆ τὴν γνώμην νικᾶν [τολμᾶν], χρῆ καὶ τὰ προσόντα ἐγκώμια τοῖς φιλαρέτοις λέγειν τε καὶ γράφειν. Τρία γὰρ ἐκ τούτου συμβαίνει καλὰ· τὸ τε γνησίως ἔχειν πρὸς τὴν ἀρετὴν· οὐδεὶς γὰρ φαῦλος τοὺς σπουδαίους ἐπαινεῖν ὑπομένει· τὸ τε φθόνου καθαρὸς εἶναι, μὴ κρύπτοντας τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς τὰ πλεονεκτήματα· τὸ τε πονηροὺς ἢ καταισχύ- B
νεσθαι, ἢ σωφρονίζεσθαι, ὧν ἐκάτερον αὐτοῖς λυσι- τελεῖ.

mentes et occultantes : ac denique improbi aut pudore suffundantur, aut ad officium revocentur. Quorum utrumque ipsis utile est.

ΣΚΑ'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Μὴ ἀγανάκτει, ὧ μισοπονηρίας περιβλεπτον θρέμμα, εἰ Εὐσέβιος ὁ ἀσεβείας, ὡς γέγραφας, ἀνά- πλωως, ἄσπονδον ἔχων καὶ ἀκήρυκτον πρὸς τοὺς ἀρετῆ συζῶντας πόλεμον, πρὸς τοὺς κακίαν ἀσπα- ζομένους σπένδεται· μὴδ' ὅτι ἡ πολεμὲι τοὺς ἔχον- τας, εἰ μὴ λάθῃ χρήματα, ἢ ἵνα μὴ πολεμήσῃ λαμ- θάνει, ὅσα πολεμῶν ληίσασθαι ἠδύνατο, ἀλλὰ τὴν θείαν ἀνάμενε ψῆφον.

ΣΚΒ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ἐπειδὴ κλεινοὶ ἢ θεοὶ πρόνοιᾳ ποιεῖται τὴν φειδῶ τῶν ἀμαρτανόντων, ἢ ὅσον ἐκείνους ὁρᾷ αὐτῶν ἀφειδοῦντας, διὰ τοῦτο βασιλικῶ καὶ φιλανθρώπῳ μακροθυμίας χρωμένη κηρύττει βοᾷ· « Μετα- νοεῖτε, ἡγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. » Εἰ δ' οἱ ἀμαρτανόντες παρ' οὐδὲν θέμενοι τὴν παραίνεσιν, τῆς μακροθυμίας, ὡς ἀμελείας καταψηφίσονται, ἴσως μὲν καὶ νῦν, πάντως δ' ὅτε ὁ καιρὸς ἐπιστῆ τῆς δί- κης, οὐκ ἔτι φείσεται τῶν αὐτοῦ φειδοῦς μὴ ἀξιω- σάντων, ἀλλὰ δίκας σφοδροτάτας εἰσπράττει τοὺς τῆς μακροθυμίας καταφρονήσαντας. Διὸ καὶ τοῦτ' ἐβρήθη, ὅπερ ἠθέλησας μαθεῖν· « Ἐσιώπησα, μὴ καὶ αἰεὶ σιωπήσομαι, καὶ ἀνέξομαι; Καὶ ἐκστήσω καὶ ξηρανῶ ἅμα. » Δίκαιον γὰρ τοὺς τῆ τοσαύτῃ μακρο- θυμίᾳ μὴ ὠφεληθέντας, ἀλλ' ἐφ' ὅδιον αὐτῆν μειζόνων ἀμαρτημάτων πεπονημένους, ταῖς τῆς δίκης ἐναλῶ- ναι τιμωρίας.

verum ab ea graviorum scelerum occasionem traxerunt, divinæ justitiæ suppliciiis atque tormentis constrictos teneri.

ΣΚΓ'. — ΑΛΥΠΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰ τὰς τιμωρίας μεγίστας εἶναι τῷ πλήθει τῶν συνειδόντων εἰκότως κρίνομεν (αἱ γὰρ λανθάνουσαι κορυφότεραί πως εἶναι πεφύκασιν), ὅποیان εἰκός εἶναι τὴν κόλασιν, ὅταν παρόντων τῶν οὐρανίων δήμεν, καὶ πάσης τῆς ἀνθρωπότητος ὀρισεθῆ; ;

ulciscaris : ac nunc maxime omnes molestias obli- vioni mandes, cum maxime ipsos ulciscendi pote- statem imperii licentia tibi præbuit.

CCXX. — HERACLIDI EPISCOPO.

Qui experimento famam superat, cujusque aspe- ctus et præsentia ruinorem antecellit, hic demum merito laudes etiam vincit, sermones coarguens, ut dignitate sua inferiores. Verum quoniam, etsi sermones vincuntur, tamen tamen victoriam ad- pisci oportet, audendum est ac faciendum, ut lau- des eas, quæ probis et virtute præditis viris insunt, exponamus, ac litteris mandemus. Triplex enim hinc commodum oritur, nempe ut et sincero animi affectu virtutem complectamur (nemo enim impro- bus viros probos laudare sustinet), et ab invidia puri atque immunes simus, utpote eorum, a qui- bus superamur, virtutum prærogativas minime pre- pudore suffundantur, aut ad officium revocentur.

CCXXI. — LAMPETIO EPISCOPO.

Ne hoc nomine indigneris (o conspicue improbo- rum odii alumne), quod Eusebius, impietatis, ut scripsisti, plenus, immane atque implacabile cum his qui recte et ex virtute vivunt, bellum gerens, cum his qui vitium amplectuntur, amicitiae fœdus in- nit : nec quod aut habentibus, si pecunias non accipiat, bellum infert, aut, ne bello eos lacessat, tanta accipit, quanta, si bellum intulisset, diripere potuisset. Verum divinam sententiam exspecta.

225 CCXXII. — EIDEM.

Quandoquidem divina providentia, quo magis suæ salutis prodigos eos, qui peccant, esse con- spicit, eo magis ipsorum salutis consulit, idcirco regio et humano lenitatis præconio utens, clamat : « Pœnitentiam agite, appropinquavit regnum cœ- lorum »⁸⁷. » Quod si ii, qui peccant, admonitionem hanc contemnent ac pro nihilo putantes, lenita- tem hanc, ut incuriam, damnarint, fortasse qui- dem in hac quoque vita, prorsus autem cum vindicandorum scelerum tempus advenerit, non jam iis parceret, qui sibi ipsis parcere recusarunt, verum acerbissimas ab iis, a quibus ipsius lenitas contem- pta est, pœnas exiget. Eoque spectat illud Scri- pturæ, quod ex me intelligere cupiisti : « Tacui, num etiam semper tacebo, ac sustinebo? Emovebo atque exsiccabo simul »⁸⁸. » Æquum est enim eos qui nullam ex tanta lenitate utilitatem acceperunt,

CCXXIII. — ALYPIO EPISCOPO.

Si gravissimas eas pœnas esse merito judica- mus, quarum multi conscii sunt (nam occultæ le- viores quodammodo esse solent), qualem hunc cru- ciatum esse verisimile est, cum præsentibus cœ- lestibus populis atque in hominum omnium oculis et aspectu constituetur?

⁸⁷ Matth. III, 2 ⁸⁸ Isa. XLII, 14

CCXXIV. — ISIDORO EPISCOPO.

De invidia.

Cum in nulla alia re bona, aut boni speciem habente (vir mihi cognominis) lenis est invidia, verum acerba et truculenta : tum vero in virtute, quæ boni naturam proprie sortita est, consolatio-nem prorsus omnem respuit. Ac: quidem invidia flagrare, molestiæ quidem expers fortasse fuerit, at minime præclarum et luculentum (nam ita se gerere, ut merito ipsi invideatur, velim nec mihi unquam nec amicis meis contingat). Oportet autem eum, cui invidetur, invidiæ malignitates prudenti animo perferre.

CCXXV. — EIDEM.

De charitate erga Deum.

Ego iis, quibus earum rerum, quæ ad virtutem adipiscendam fieri debent, nihil deest (multi quippe, tametsi virtutem maximum bonum, ut revera est, esse statuunt, ipsius tamen haud magnam curam gerunt), hoc dico, ipsos, si modo virium suarum fiducia minime nitantur, verum ea quæ recte et cum laude gerunt, ad divinam opem referant, et turbulentos animorum motus profligatos esse, et ad virtutis metam perventuros. Nam etsi id quod humano robore præstantius est, hoc præbet ut adversarios quispiam superet : tamen cui divinum numen auxilio est, **226** victoriam scilicet ipsi acceptam ferenti, huic contra si sibi laudem ascribat, adipiscatur, impedimentum asserat.

CCXXVI. — EIDEM.

Breviter dicere volo, quod perspicuis verbis eloqui nolo. Si malus esset, qui ab insidiantibus contumelia afficitur (scis de quo loquar), eos, a quibus nunc maledictis incessitur, summos laudum sæ-rum præcones nunc haberet.

CCXXVII. — EIDEM.

Quisquis probitatis particeps est, huic virtutem honore affici gratissimum erit. Quemadmodum enim si legislator quispiam maximas flagitiis pœnas constituat, haudquaquam ipse ad perpetrandum flagitium paratus esse existimandus est : eodem modo cum quis eximia et singularia virtutis præmia audiens, voluptate afficitur, ad omne virtutis genus propensus ac paratus esse existimatur : atque bonis quidem omnibus refertus, nullo autem malo infectus. Nec vero mirum atque absurdum est, quod probi viri virtutem admirentur, atque amore complectantur.

CCXXVIII. — ARPOCRÆ SCHOLASTICO.

De vaticinandi arte.

Quod divinandi ars apud gentiles nugarum plena erat, atque incassum omnium ore celebrabatur, in

ΣΚΔ'. — ΙΣΙΔΟΡΦ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Περὶ φθόνου.

Οὐδὲ ἐπ' ἄλλω μὲν οὐδενί, [ὦ] δμῶνουμε, τῶν ἐν τῶν ἡ δοκοῦντων καλῶν, πραῦς ὁ φθόνος, ἀλλ' ἄγριος καὶ ἀργαλέος· ἐπὶ δ' ἀρετῆς, ἤτις κυρίως τὴν τοῦ καλοῦ κεκλήρωται φύσιν, καὶ πάμπαν ἀπαραμύθη-τος. Τὸ μὲν οὖν μὴ φθονεῖσθαι, ἄλυπον μὲν ἴσως, οὐ μὴν εὐκλεές. Φθόνου γὰρ ἂν ἀξίως πράττειν (19), μὴτ' ἐμοὶ ποτε μῆτε φίλοις ἐμοῖς συμβαίη. Χρὴ δὲ φθονοῦμενον, σῶφρονι λογισμῷ τὰς τοῦ φθόνου κα-κοηθείας φέρειν.

ΣΚΕ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ τῆς εἰς θεὸν ἀγάπης.

Ἐγὼ φημι τοῖς οἷς οὐδὲν ἐλλείπεται τῶν ὀφειλόν-των πρὸς ἀρετὴν παραχθῆναι· πολλοὶ γὰρ μέγιστον ἀγαθόν, ὥσπερ οὖν καὶ ἔστιν, ὀριζόμενοι τὴν ἀρετὴν, οὐ πᾶν φρονεῖζουσιν αὐτῆς· τοὺτους, εἰ μὴ τῆς οἰκείας δυνάμει θαρρόειν, ἀλλ' ἀναφέροιν πρὸς τὴν θείαν βόπην τὰ κατορθούμενα, καὶ τῶν παθῶν περι-έσεσθαι, καὶ εἰς τέλος πάντως ἤξειν ἀρετῆς. Εἰ γὰρ καὶ τὸ κρατεῖν δίδωσι τῶν ἀντιπάλων τὸ ἀνθρωπίνης βίωμης κρεῖττον, ὡς μὴδὲν ἐμποδῶν εἶναι τῆ τοῦ ἀθλητοῦ προθυμία, ἀλλ' οὖν γε ᾧ τὸ θεῖον ἐπικουρεῖ, ἀναφέροντι δῆλον ὅτι πρὸς αὐτὸ τὴν νίκην, τοῦτω οὐδὲν κρεῖττον, εἰ ἐμποδῶν εἴη πρὸς τὴν νίκην.

minime mirandum est, si quominus victoriam

B

ΣΚΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Συντόμως φράσαι βούλομαι, ὃ φράσαι σαφῶς οὐ βούλομαι. Εἰ κακὸς ἦν ὁ παρὰ τῶν ἐπιβουλευόντων παροινούμενος· οἶσθα δ' ὅν λέγω· τοὺς νῦν λέγοντας κακῶς εἶχεν ἂν ἄκρους.

ΣΚΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Πᾶς ὅτω μέτεστι καλοκαγαθίας, ἀσμενίσει τῆς ἀρετῆς τιμωμένης. Ὡσπερ γὰρ εἰ τις νομοθέτης με-γίστας κολάσεις τῶν παρανομιῶν τάττοι, οὐκ ἂν αὐ-τός γε παρασκευάζεσθαι παρανομεῖν νομισθεῖη· οὕτως ὅταν τις ὑπερφυεῖς τὰς τῆς ἀρετῆς ἀμοιβὰς ἀκούων ἡσθεῖη, πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν ἔτοιμος εἶναι δόξει· καὶ ἀγαθῶν μὲν πάντων ἐμπλεως, κακοῦ δὲ οὐδενός. Καὶ θαυμάζεσθαι γὰρ καὶ φιλεῖσθαι τὴν ἀρετὴν παρὰ τῶν σπουδαίων οὐκ ἀπεικός.

C

ΣΚΗ'. — ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ μαντικῆς.

Ὅτι ἡ μαντικὴ ὕβλος ἦν παρ' Ἑλλήσι, καὶ μάτην ἐθρῦλλεῖτο, δειδείκται μὲν μοι ἐν τῷ Πρὸς Ἑλληνας

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(19) Φθόνου γὰρ ἂν ἀξίως πράττειν. Make lectionis non potuit alia quam consimilis fieri interpreta-tio. B. C. longe melius ἀναξίως. Itaque sic corri-genda versio : Nam illa agere, quæ invidia non sunt

digna, nec mihi nec amicis meis usquam contingat. Fortasse pro ἀναξίως legend. ἀνάξια. Adi ad expli-cat. Proverbii : Invidia serpit ad habentem. R. τ. τ.

λόγω. Ἐπειδὴ δ' Ὅμηρον ὡς σοφώτατον μάρτυρα A
προβάλλῃ, τὸν αὐτὸν ἀντιπροβαλοῦμαι. Σεμνὴ γὰρ
καὶ ἡ παρὰ τῶν ἔχθρῶν μαρτυρία (20). Ὅταν γὰρ
ποιῇ τὸν Ἑλέον μάντιν ὄντα, Ἀλεξάνδρω τ' ἀδελφῷ
παρακελευόμενον, τῆς μὲν μάχης ἀποπτῆναι, ἐβξ-
σθαι δὲ τῇ Ἀθηνᾷ μετὰ τῶν γυναικῶν ἐν ἄστει γενό-
μενον· εἶτα τὰς μὲν εὐχομένηας, τὴν δὲ ἀνανεύουσαν·
αὖτις δὲ τὸν μὲν μάντιν παρακελευόμενον εἰς μάχην
προκαλεῖσθαι τὸν ἄριστον τῶν Ἑλλήνων, τὸν δὲ πει-
θόμενον, καὶ προκαλούμενον, ἠτιώμενον δὲ καὶ τιτρω-
σκόμενον, καὶ διαλυθῆναι δεόμενον, ἄρ' οὐ δῆλός
ἐστι καὶ τοῖς κομιδῇ νηπίοις, τὴν μαντικὴν οἶον ἐπὶ
κόρητος ῥαπίζων, ἢ καὶ καταγελῶν τῆς ἀβελτηρίας
αὐτῆς καὶ ἀλαζονείας, ὡς θρασυνομένης μὲν ἐν τῷ
προζγορεύειν καὶ ἐλπιδας χρηστάς ὑποτίθεσθαι, ἐν δὲ
τοῖς πέρασιν ἐλεγχομένης καὶ διαμαρτανούσης· παντὶ B
σου δῆλόν ἐστιν. Εἰ δὲ πολλοῦ μάντις φάσκει,
καὶ θυσιασκόπους, καὶ ὄνειροπόλους, θαυμαστὸν οὐδέν.
Ἡ γὰρ ποιητικὴ, ἐστὶν ὅπου τὸ μυθῶδες ἐπιποθοῦσα,
ὕλην ἔχει τὸ ψεῦδος, ὕφ' ἡδονῆς (21) ἀκρίτου θρασυ-
νομένη ἐξυδρῖζει καὶ ὕλομανεῖ τὸ μυθῶδες καὶ θεα-
τρικὸν ἐπιδεικνυμένη. Τοσοῦτον γὰρ αὐτῇ οὐ μέλει
τῆς ἀληθείας, ὡς καὶ τοὺς παῖδας Ἀλῶνος εἰσ-
άγουσαν ματαιοπονοῦντας μάλλον ἢ μεγαλοργουῦ-
τας, φάναι·
cicium pro materia habet, atque præ voluptate præpostera iudicii que experte insolescens petulante se jactat et luxuriat, fabulosum ac theatricum narrationis genus ostentans. Adeo enim veritatem nihil curat, ut etiam Halonis filios inani potius labore se cruciantes, quam ingens aliquod facinus perpetrantes inducens, his verbis utatur :

Ὅσσαν ἐπ' Οὐλύμπω μέμασαν θέμεν. Αὐτὰρ ἐπ' C
[Ὅσση

Πήλιον εἰσοσίφυλλον, ἴν' οὐρανὸς ἀμβάτος εἴη.

Εἶτα πιστεύουσα αὐτοὺς κρατήσῃεν εἰ ἡδῆσειαν,
γνώμην ἀποφαίνεται ἀπαίδευτον καὶ ἀφιλόσοφον,
φράζουσα,

Καὶ τὸ κεν ἐξετέλεσσαν, εἰ ἦδῃς μέτρον Ἰουροτο.

Ὅφημι γὰρ τρία ὄρη, ἀλλ' οὐδ' εἰ πᾶσα ἡ γῆ πλα-
σθεῖη καὶ μετεωρισθεῖη τρόπον κίονος, ἐφάψεται τῆς
οὐρανόθεν ἀψίδος· καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς λέγοντας,
τὴν γῆν κέντρον εἶναι τοῦ οὐρανοῦ. Κέντρον γὰρ πε-
ριφερείας οὐκ ἂν ποτε ἀψοίτο.

ΣΚΘ. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ ἀληθείας.

Ὁ ἐν ἀρχῇ τῆς ἀληθείας ἐκπίπτων, πάντως ἐκκυ-
λισθήσεται τοῦ προκειμένου, καὶ εἰς αἰσχρὸν κατα-
στρέψει τέλος.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(20) Ab hoste testimonium vim magnam habet. Hanc sententiam alibi iterat auctor, eisdem fere verbis, ut lib. III ep. 335, et ep. 225, lib. IV. Sic Basilii Magnus in homilia: *De nativitate Christi*: Ἀπὸ τῶν ἔχθρῶν μαρτυρία ἀξιοπιστότερα ἐστίν. Lactant. lib. IV, c. 12: « Satis firmum testimonium est ad probandam veritatem quod ab ipsis perhibetur inimicis. » Sic vera est laus, quam Hectori Aga-

libro *Adversus gentiles* a me demonstratum est. Quo-
niam autem Homerum ut sapientissimum testem
producis, eundem vicissim adversum te producam.
Grave enim atque auctoritatis plenum illud etiam
testimonium est, quod ab hostibus sumitur. Nam
cum Helenum, qui vaticinandi artem profitebatur,
inducit, Alexandrum fratrem monentem, ut pugna
evolet, profectusque in urbem Minervæ una cum
mulierculis vota faciat, ac postea eas quidem pre-
cantes, ipsam autem eorum preces aspernantem,
ac deinde vatem eum hortantem ut Græcorum præ-
stantissimum ad singulare certamen provocet, cui
cum ipse morem gessisset, ac provocasset, victus
sit, vulnusque acceperit, atque aliquo, qui pugnam
dirimeret, opus habuerit, annon vel pueris ipsis
admodum perspicuum est, eum divinationi velut
ἀλαμ in malam impingere, aut etiam ipsius sto-
lilitatem atque arrogantiam irridere, ut quæ in
prædicendo quidem, ac læta spe ostentanda, teme-
ritate atque insolentia efferatur, cæterum in fine
coarguatur: atque a vero aberret, id certe cuius
manifestum est. Quod si compluribus locis vatum
et aruspicum, atque eorum, qui somnia interpretan-
tatur, mentionem facit, haud mirum videri debet.
Poesis enim figmenta interdum expetens, menda-

ciam pro materia habet, atque præ voluptate præpostera iudicii que experte insolescens petulante se jactat et luxuriat, fabulosum ac theatricum narrationis genus ostentans. Adeo enim veritatem nihil curat, ut etiam Halonis filios inani potius labore se cruciantes, quam ingens aliquod facinus perpetrantes inducens, his verbis utatur :

227 Ὅσσαν ἰσσοσσην ἰσσοσσην ἰσσοσσην ἰσσοσσην.
Ac rursus excelso superaddere Pelion Ossæ,

Æthereas possent ut sic conscendere ad arces.

Ac deinde illud credens, eos, si ad florentem æta-
tem pervenissent, victoriam adepturos fuisse, in-
scitam ac philosophiæ expertem sententiam pro-
nuntiat, dicens :

Idque peregrissent, nisi mors truculenta, priusquam
Crevissent, Stygias ambos misisset ad umbras.

Non enim dicam tres montes, sed nec si terra
universa effingeretur, atque columnæ in modum
erigeretur, cœlestem axem attingeret: ac præsertim,
juxta eorum sententiam, qui terram centrum
cœli esse asserunt. Centrum quippe circumferen-
tiam haud unquam attingerit.

CCXXIX. — THEODOSIO SCHOLASTICO.

De veritate.

Qui in principio a veritate excidit, prorsus ab
eo quod sibi proposuit exturbabitur, atque in sæ-
dum finem desinet.

memnon *Iliad*. K. et Lucullo Mithridates (interque
hosti) tribuit apud Ciceron. proœm. Acad. *Quæst*.
Vide Pet. Victor. lib. XXIX *Var. lect.*, c. 11, et Just.
Reub. J. C. doctiss. tractatu *De testib.*, pag. 65 et
127. RITT.

(21) Pro τὸ ψεῦδος, ὕφ' ἡδονῆς, etc., duo codd.
Val. 649 et Alt. scribunt, τὸ ψεῦδος ἐφ' ἡδονῆς, etc.
POSSIN.

CCXXX. — ZOSIMO, MARONI.

A

ΣΑ'. — ΖΩΣΙΜΩ. ΜΑΡΩΝΙ.

Aiunt nonnulli, ne Metrodorum quidem Epicureum ita per res ipsas Epicuri, qui ab omnibus sapientibus adlocutus et proscriptus est, dogmata confirmasse, ut misera vestra trinitas confirmat. Quamobrem si vera loquuntur, impudicitia vestra ac lascivia finem imponite. Sin minus, pudicitia hærete.

CCXXXI. — THEODOSIO EPISCOPO.

Vereor quidem dicere, ne adulari videar (omnium enim leviorum vitiorum turpissimum esse adulationem existimo), dicam tamen a veritate coactus. Nemo, ut opinor, imo ut persuasum habeo, eas animi dotes atque virtutes, quæ in te insunt, verbis ullis consequi possit, ne si decem quidem linguas, ac decem ora, paremque linguis animarum numerum habeat.

CCXXXII. — DIONYSIO PRESBYTERO.

Qui, cum nullum in se bonum agnoscat, verborum modestia utitur, ignoscens, vel agnoscens potius, ac non modestus est. At qui post multas virtutes submisit de se sentit, is demum proprie est, qui modestum se præbere novit.

CCXXXIII. — MARTINIANO.

De avaritia.

Corporum amorem, ut qui acris quidem sit, verum celeriter extinguatur, ob eam causam pictores cum facibus et penis depingunt : quoniam nunc libidinem inflammat, nunc rursus ob saturitatem avolat. At pecuniarum amorem nemo unquam aut fingere, aut scribere ausus est. Cujus rei hæc fortasse causa est, quia ne amor quidem est, sed insanabilis furor. **228** Aut hæc fortasse, quia nec fingi nec describi potest. Neque enim quinquaginta duntaxat capita habet, ut fabulosa illa hydra, per quæ ad inexplebilem ventrem cibos transmittat, nec insaturabilis illius portentis instar afficitur, nec denique Briarei in modum centum duntaxat manibus arniatus est. Quin ne jennas quidem habet, satiari enim atque expleri nescit. Quoniam itaque modo quispiam huiusmodi monstrum effingere aut pingere queat, cum quo Scylla comparata fidem invenisset, etsi alioqui incredibilis? Verum quoniam oratio quovis colore expressior est, ac quavis cera ad effluendum mollior, quantum licebit, eam delineare conabitur : non quod id perfecte atque absolute consequi possit, sed ut belluinam ipsius et

Φασί τινες, ὡς οὐδὲ Μητροδώρος ὁ Ἐπικούρειος, οὕτως διὰ πραγμάτων ἐθεοαίωσεν Ἐπικούρου, τοῦ παρὰ πάντων τῶν σοφῶν ἀποκηρυχθέντος, τὰ δόγματα, ὡς ἡ ἀνάγκη ἡμῶν τριτύτος. Εἰ τοῖνυν ἀληθεύουσι, παύσασθε τῆς λαγνείας. Εἰ δὲ μὴ, ἔχεσθε τῆς σωφροσύνης.

ΣΑΑ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὅκνῶ μὲν εἰπεῖν, διὰ τὸ μὴ δόξαι κολακεύειν πάντων γὰρ τῶν λεπτῶν παθῶν τὴν κολακείαν αἰσχυροτέραν ἡγοῦμαι· φράσω δὲ, ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἀναγκαζόμενος, ὅτι οὐδεὶς, ὡς οἶμαι, μᾶλλον δὲ πέπεισμαι, τῶν σοι προσόντων πλεονεκτημάτων ἐφικέσθαι δυνηθεῖη, οὐδ' εἰ δέκα μὲν γλώσσας, δέκα δὲ στόματα ἔχοι (22), καὶ ψυχὰς ταῖς γλώσσαις ἰσαριθμούς.

ΣΑΒ'. — ΔΙΟΝΥΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὁ [μὲν] μὴδὲν ἑαυτῷ, ὡ σοφὲ, συνειδῶς ἀγαθόν, μετριολογῶν, συγγνώμων, μᾶλλον δὲ ἐπιγνώμων, οὐ ταπεινόφρων ἐστίν. Ὁ δὲ μετὰ πολλὰ κατορθώματα ταπεινοφρονῶν, οὕτως ἐστὶ κυρίως ὁ μετριάζειν εἰδώς.

ΣΑΓ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ.

Περὶ φιλαργυρίας.

Τὸν μὲν τῶν σωματίων ἔρωτα, ἅτε δριμῦν μὲν ὄντα, ταχέως δὲ σθενούμενον, διὰ τοῦτο οἱ ζωγράφοι σὺν λαμπάσει καὶ πτέρυγι γράφουσιν, ὅτι ποτὲ μὲν ὑπεκκαλεῖ τὰ πάθη καπνίζων, ποτὲ δὲ διὰ κόρον ἀφίπταται. Τὸν δὲ τῶν χρημάτων οὐδεὶς οὔτε πλάσαι, οὔτε γράψαι ἐτόλμησε, τάχα μὲν ἐπειδὴ οὐδὲ ἔρωτος ἐστίν, ἀλλὰ μανία ἀνήκεστος· τάχα δὲ ἐπειδὴ οὔτε πλασθῆναι, ἀλλ' οὔτε γραφῆναι αὐτὸν οἶδόν τε. Οὔτε γὰρ πενήτηντα μόνον ἔχει κεφαλὰς, κατὰ τὴν μυθευσμένην ὕδραν, δι' ἧν τῆ ἀπληρώτῃ γαστρὶ τὴν τροφήν παραπέμπει. Οὐδὲ κατὰ τὸ ἀχόρταστον τέρας διάκειται, οὐδὲ κατὰ τὸν Βριαρέω ἑκατὸν χερσὶ μόναϊς ὤπλισται. Ἄλλ' οὐδὲ πτερὰ ἔχει, κόρον γὰρ οὐκ οἶδε, πλησμονὴν οὐκ ἐπίσταται. Πῶς οὖν τις τοιοῦτο τέρας ἢ πλάσαι, ἢ γράψαι δυνηθῆ, ὃ καὶ τὸ τῆς Σκύλλης παραβαλλόμενον ἐπιστεῦθη ἂν, καίτοι ἀπιστον ὄν; Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ λόγος παντὸς μὲν χρώματος ἐναργέστερός ἐστι, παντὸς δὲ κηροῦ εὐπλαστότερος (23), ὡς ἂν οἶός τε ἦ, ὑπογράψαι τοῦτον πειράσεται (24)· τῆς μὲν ἀκριβείας ἐφικέσθαι ἀδυνατῶν, τὴν δὲ θηριόμορφον αὐτοῦ καὶ ἀτερπῆ τοῖς ἐαλωκόσι στηλιτεύων μανίαν. Ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ οὐ

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(22) Οὐδ' εἰ δέκα μὲν γλώσσας, δέκα δὲ στόματα ἔχοι. Manifesta imitatio Homeri, quem et Virgilius expressit in vi divini operis :

Non, mihi si linguæ centum sint oraque centum, . . .

Omnia pænarum percurrere nomina possem. RITT.

(23) Cicero proœmio *Puradorum* : « Nihil est tam incredibile, quod non dicendo fiat probabile; nihil tam horridum, tam incultum, quod non splendat oratione et tanquam excolitur. » RITT.

(24) Ὡς ἂν οἶός τε ἦ, ὑπογράψαι τοῦτον πειράσεται. B. C. mutat tertiam personam in primam, pro ἢ legens ὡ, et pro πειράσεται, πειράσομαι. Ultraque lectio ferri potest, quarum prior ad orationem refertur, altera ad auctorem sive oratorem. Veruntamen prior, id est edit. Paris., mihi nescio quomodo venustior videtur; ut quæ ex re inanimata faciat animatam κατὰ προσωποποιίαν. Id.

παιδί εοικέναι· οὐ γὰρ ἔρωσ ἐστὶ, μανία δὲ σαφὴς· ἀλλὰ γυναίκι (καὶ τοῦτο γὰρ τῆς τε ἀνοίας αὐτῆς καὶ τῆς μοχθηρίας ἔστω τεκμήριον) θηριομόρφωτινί, καὶ πῦρ πνεύουσι (25), μυρία μὲν ἔχεις ἀντὶ τριχῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐχούση διὰ παντὸς σπιριτούσας, καὶ θανατηφόρον ἰὼν ἐρευγομένης· μυρίας δὲ χεῖρας ὄνυξι κομώσας, δι' ὧν τοὺς μὲν σπαράττει, τοὺς δὲ κατατοξεύει, παρ' ὧν δ' ἀφαρπάζει (26) χρήματα· μυρία δὲ στόματα. Οὐδὲ γὰρ ἀπειλεῖ μόνον, οὐδὲ συκοφαντεῖ, ἀλλὰ καὶ κολακεύει, καὶ δουλοπρεπῶς διαλέγεται, καὶ ἐπιροκεῖ, καὶ μυρίας ἐπινοεῖ προφάσεις, αἰτηρῶν κερδῶν ἕνεκα. Καὶ ὀφθαλμοὺς ἔχει οὐ κατὰ φύσιν ὀρῶντας, οὐδ' αἰδομένους τινὰ, οὐ φίλον, οὐκ ἀδελφόν, οὐ συγγενῆ, οὐκ εὐεργέτην, ἀλλὰ τραχὺ, καὶ δριμύ, καὶ ὠμόν, καὶ ἀπάνθρωπον, καὶ πυρῶδες βλέποντας. Οὐ γὰρ τὴν τῶν πραγμάτων ὀρᾶ φύσιν, οὐδὲ συνήσιν, ὅτι πολλὰκις μυρία κινήσασα, εἰς τὰς τῶν ἔχθρῶν τὰ χρήματα παρέπεμψε χεῖρας. Διὸ μυρίας προσετρέψατο τῷ ἀλόντι τὰς ἀμαρτίας, ἀκίως δὲ τοσοῦτον πεφραγμένης, ὡς μήθ' ἰκσιῶν, μήτε στεναγμῶν, μήτ' ὀλοφυρμῶν, μήτε κακηγοριῶν ἐπακούειν. Τοσοῦτον δ' ἀπέχει τοῦ περὰ ἔχειν, ἢ τὸν κόρον δηλοῖ, ὅτι οὐδὲ πόδας αὐτῆς σωφρονῶν ἂν τις ἀπονέμοι. Οὐδὲ γὰρ οἶδε βαδίζειν, οὐδὲ μετακινεῖσθαι ἀπὸ τοῦ ἀλόντος, ἀλλὰ κατὰ πάντων τὰς χεῖρας πέμπουσα, σιδήρου παντὸς καὶ μολύβδου βαρύτερα οὐσα ἐγκάθηται, πάντα μὲν δεχόμενη, καὶ πάντας ληϊζομένη, οὐδέποτε δὲ πληρουμένη, ἀλλὰ τὸ πληθος τῶν λαμβανομένων, ὕλην ὑπεκαύματος ἔχουσα, καὶ τὴν τελευταίαν τῶν ληφθέντων, ἀρχὴν τῶν ληφθησομένων ποιουμένη. Τίς οὖν τοιαύτη μανία δριμυτάτη καὶ ἀκορέστῳ, καὶ μυρίας ἀμαρτίας καὶ κακηγορίας, ἀδοξίας τε καὶ ἀκολασίας προστριβομένη ἄλοισι ἂν; τίς ἂν ἔλοιτο ἐνταῦθα μὲν ζῆν οὕτως ἀθλίως, ματιζόμενος νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν, καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ εἰδῶς, οὐδ' ὕπνον, ἐκεῖσε δὲ ἀρχὴν τῶν τιμωριῶν ληψόμενος; Τί λέγω ἀρχὴν; Ἐνταῦθα μὲν οὖν κολάζει καὶ τιμωρεῖται τοὺς ἀλόντας, παντὸς τυράννου πικροτέρον, ἐναλλομένη καὶ τῶν καιρίων ἀπτομένη, καὶ μηδὲ μικρὸν ἀναπνεύσαι συγχαροῦσα, ἀλλὰ τῶν εἰς τὰ μέταλλα (26*) τὴν χαλεπωτάτην ἐκείνην τινόντων κόλασιν, πικροτέραν ἐπάγουσα τὴν δίχην. Τοῖς μὲν γὰρ ἔξεσι μετὰ τὸ ἔργον ὑπὸν χρῆσθαι καὶ ἀναπαύλῃ, τοῖς δὲ καὶ τὸν τοῦ ὕπνου προχωρῶν ὑσά λι-

A inamcnam insaniam iis, qui eo capti sunt, inventiva oratione proscindat. Mihi enim puero haudquaquam similis esse videtur (non enim amor, sed perspicuus furor), verum feminæ cuidam (nam hoc quoque amentix ipsius atque improbitatis indicium sit) belluina forma præditæ, ignemque spiranti, ac sexcentas viperas crinium loco in capite habenti, perpetuo sibilantes ac mortiferum venenum evomentes, sexcentas item manus unguibus abundantes, quarum opera et adjumento alios lacerat, alios sagittis impetit, ab aliis pecunias extorquet, ac denique sexcenta ora. Neque enim minatur duntaxat, aut calumnias struit: verum etiam adulatur, ac servilem in modum alloquitur, et pejerat, turpisque quæstus causa innumeras occasiones excogitat. Quin oculos habet, non, ut naturæ consentaneum est, cernentes, aut quemquam verentes, non amicum, non fratrem, non cognatum, non benefactorem, verum asperum quiddam, et acre, atque crudele et inhumanum, igneumque obtuentes. Neque enim rerum naturam perspicit, nec illud animadvertit, quod persæpe, cum permulta moverit, ad hostium manus pecunias transmisserit. Unde etiam innumeras ei, qui captus est, peccatorum notas inussit. Porro autem aures usque adeo septias et obturatas habet, ut nec supplices preces, nec gemitus, nec fletus, nec vituperationes habeat. Tantum vero ab eo abest ut pennas habeat (quæ satiritatem designant), ut ne pedes quidem ipsi vir ullis cordatus tribuere queat. Neque enim ingredi, atque ab eo qui captus est, secedere potest: verum manus in omnes immittens, ferro quovis ac plumbo gravior insidet, atque ita comparata est, ut omnia quidem accipiat, atque omnes expilet, nunquam autem expleatur, verum eorum, quæ accipit, multitudinem fomitis atque incitamenti materiam habeat, rerumque acceptarum finem accipiendarum initium efficiat. Equis igitur acerrimo hujusmodi et inexplibili furore, atque innumera peccata et maledicta et dedecora, et intemperantias ac petulantias nobis conflante, capiatur? 229 Equis animum inducat, tum in hac vita tam misere vivere, ut dies noctesque velut flagris quibusdam laceretur, nec requiem ullam aut somnum sentiat, et in futura suppliciorum atque cruciatuum initium accipere? Quid autem initium dico? Hic enim eos, quos ceperit, tyranno quovis acerbius torquet et excruciat, in eos insultans, ac præcipuus partes attingens, ac ne tantillum quidem interquiescere sinens, verum graviorem ipsis pœnam inferens, quam ii luant, qui ad metalla (quæ atrocissima pœna est) damnati sunt.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(25) Πῦρ πνεύουσι. Sic infra ead. jep. καὶ πῦρ πνεύουσα. Notum proverb., Πῦρ πνέειν, Ignem spirare. RITT.

(26) Pro ἀφαρπάζει cod. Vat. 649 et Alt. habent ἀφαρπάζει, et versu sequenti ἀπειλεῖ pro ἀπειζει. ROS-IN.

(26*) Εἰς τὰ μέταλλα. Vide Jac. Cujac. Observat. RITT.

(27) Καὶ οὐδὲ τὴν ὄσταν αὐτὴν αἰδεῖται. Ὅσα quid sit, vide supr. ad ep. 146, h. lib., quam cum ista utiliter contuleris, ut et Novellam Theodosii et Valentiniani. Io.

Nam illis confecto opere somno ac quiete frui licet : his autem ea somni quoque portum velut aggesta terra obstruens, noctu quoque sæva illa et inhumana edicta proponit. Hos enim ad latrocinia mittit, illos ad cædes perpetrandas. Ac ne debitum quidem mortuis imnus veretur, quod etiam barbari ac dæmones honore prosequuntur : verum adversus etiam mortua corpora nefarias eorum, quos obstrictos tenet, manus arinat, novum et sceleratum latrocinii genus excogitans. Quamobrem omnia ipsius vitia mente volentes, nempe quod belluina forma prædita est, atque tetra et inamœna, et ignem spirans, et inexplebilis, et oculis auribusque capta, et crudelis et execranda, et Deo invisæ, et implacabilis, atque crudelis (neque enim cum blanditiis atque obsequiis delinitur, aliquid remittit, verum tum potius efferatur cum maxime colitur), maxime quidem nullum non lapidem moveamus, quo ab eo minime capiamur (facilius est enim non capi, quam cum captus sis, effugere). Si autem nos capi contigerit, omnes nervos contententes, ac divinam opem implorantes (hac enim sublata nemo ab hujusmodi captivitate abstrahi potest. Multis enim talis pene est hæc captivitas, ut ab eo emergere ac revocari nequeant), quæstus quidem faciendi cupiditatem comprimamus, quæ autem collecta sunt, aut confertim, aut paulatim egentibus distribuamus. Nam hæc demum sola ratio est, qua ab hujusmodi captivitate revocemur.

CCXXXIV. — ARCHIBIO PRESBYTERO.

Hic vehementer invehitur in eos qui sacerdotium male tractant.

Cum multa vere sint, ut inquis, quæ admirationem mereantur, unum tamen est, quod omnino maxime miror, quodque idoneo mihi argumento est, omnia corrupta et perditæ esse. Quocirca illis omnis hoc præsertim nunc dicam ac demonstrabo. Dic igitur istis, quibus populi maxime curæ sunt, vel, ut rectius loquar, quibus curæ quidem esse debeant, verum nullo omnino modo sunt, cum vos, per ea quæ agitis, quidnam sacerdotium sit, vobis ignotum esse constitamini, quorsum tandem aliis molestiam exhibetis? Nam si paternam tyrannidem nacti estis, iis sane, quibus imperatis, imperate : ut illis quoque nobilibus ac fama celebratis tyrannidis crudeliores et immaniores vos ipsos præbeatis. **230** Multi enim illorum lenius ac mitius quam vos, erga eos, quos tyrannide oppressos tenebant, se gesserunt. Si autem paterna cura vobis commissæ est, quid tyrannos sævitia superatis? Quid eos qui divino cruore redempti sunt, ipsi in servitutem trahitis? Quid ex alienis calamitatibus opes vobis comparatis? Quid probos ac temperantes viros ridetis? Quid virtutis studiosis insidias struitis? Quid adulatoribus favetis? Quid eos, qui libere loquuntur, verisimile est etiam promiscuæ plebis virtutes, quæ nunc vestra causa mortuæ atque extinctæ sunt, rursus ad vitam redituras esse.

CCXXXV. — HERMINO COMITI.

Quod cum recta vita opus est etiam sacerdoti dicendi facultate.

Quemadmodum nobilis arbor, cum fructibus gra-

Α ράνομον ληστείας επινοῦσα τρόπον. Πάντ' οὖν ταύτης τὰ μοχθηρὰ ἐννοήσαντες, ὅτι θηριόμορφός ἐστι, καὶ ἀτερπής, καὶ πῦρ πνέουσα, ἀκόρεστός τε καὶ τυφλή καὶ ἀνήκοος, μισάνθρωπός τε καὶ μυσάρᾳ, καὶ θεομισῆς, ἀσπονδός τε καὶ ἀμελικτός καὶ ἀνήμερος. Οὐτε γὰρ χολακευομένη, οὔτε θεραπευομένη ἐνδίδωσιν, ἀλλὰ τότε μᾶλλον ἀγριοῦται, ὅτε μάλιστα θεραπεύεται. Μάλιστα μὲν πάντα κινῶμεν, ὥστε μὴ ἀλῶναι. Ῥῥῶν γὰρ μὴ ἀλῶναι, ἢ ἀλόντα; διαφυγεῖν. Εἰ καὶ ἀλλῶμεν, συντείναντες ἑαυτοὺς, καὶ τὴν θείαν καλέσαντες συμμαχίαν· ἄνευ γὰρ ταύτης οὐχ οἶόν τε τοιαύτης αἰχμαλωσίας; ἐλευθερωθῆναι· κινδυνεύει γὰρ εἶναι τοῖς πολλοῖς αἰχμαλωσία ἀνακλήσεως ἄμοιρος· τοῦ μὲν ἐθέλειν κερδαίνειν παυσώμεθα, τὰ δὲ συναχθέντα, ἢ ἀθρόον, ἢ κατὰ βραχὺ διανεμῶμεν τοῖς δεομένοις. Αὕτη γὰρ ἐστὶ μόνη τῆς τοιαύτης αἰχμαλωσίας ἡ ἀνάκλησις.

ΣΑΔ'. — ΑΡΧΙΒΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐνθα καταγορευτικῶς περὶ τῶν κακῶς τὴν ἱερωσύνην μετερχομένων.

Πολλῶν ὄντων, ὡς ἐφης, θαύματος ἀξίων, ἐν ἐστίν, ὃ μάλιστα πάντων ἐγὼ θαυμάζω, καὶ τοῦ πάντα διεφθάρθαι τεκμηρίον εἶναι φημι ἱκανόν. Αἰδὸ δὲ ἐκείνων ἀφέμενος, τοῦτο μάλιστα νυνὶ λέξω καὶ ἐλέγξω. Εἰπέ τίνων τούτοις, οἷς μάλιστα μέλει τῶν λαῶν, μᾶλλον δὲ οἷς μέλει μὲν εἶναι, μέλει δὲ οὐδαμῶς, ὅτι αὐτοὶ δι' ὧν ποιεῖτε ὁμολογοῦντες ἀγνοεῖν, τί ἐστὶν ἱερωσύνη, τί τοὺς ἄλλους ἐνοχλεῖτε; Εἰ μὲν γὰρ τυραννίδα πατρῶσαν κεκλήρωσθε, ἡγεῖσθε ὧν ἡγεῖσθε (28), ἵνα κάκεινων τῶν διαδοθέντων τυράνων ὠμότεροι καὶ τυραννικότεροι ὄφθειητε. Πολλοὶ γὰρ ἐκείνων πρῶτον ὕμνοι τοῖς τυραννηθεῖσι προσηνήχθησαν. Εἰ δὲ πατρικὴν κληρονομίαν ἐνεπιστεύθητε, τί τοὺς τυράννους ἀποκρύπτετε τῇ ὠμότητι; Τί τοὺς τῷ θεῷ αἵματι ἐξαγορασθέντας αὐτοὶ καταδουλοῦσθε; Τί χρηματίζεσθε ἐκ τῶν ἄλλοτριῶν συμφορῶν; Τί γελᾶτε τοὺς σώφρονας; Τί ἐπιβουλεύετε τοῖς φιλαρέτοις; Τί τοὺς κόλακας συγκροτεῖτε; Τί τοὺς παρρησιαζομένους ἐξοστρακίζετε; Εἰ γὰρ ὑμεῖς πάυσεσθε δρώντες ἃ δρᾶτε, εἰκὸς καὶ τὰς τῶν λαῶν ἀρετὰς νεκρωθῆναι νῦν δι' ὑμᾶς, εἰς παλιγγενεσίαν ἤξειν καὶ ἀναβῆναι.

expellitis? Nam si vos ea quæ agitis, agere designatis, verisimile est etiam promiscuæ plebis virtutes, quæ nunc vestra causa mortuæ atque extinctæ sunt, rursus ad vitam redituras esse.

ΣΑΕ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Ὅτι μετὰ τοῦ ὀρθοῦ βίου χρεια τῷ ἱερῷ τῆς ἐν τῷ λέγειν δυνάμεως.

Ὅσπερ εὐγενὲς δένδρον, ὅταν τῷ καρπῷ βριθῆται,

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(28) Ἠγεῖσθε ὧν ἡγεῖσθε. B. C. legitur ὡς pro ὧν; malim itaque vertere, ita sane, ut imperatis, imperate. RITT.

τοῖς φύλλοις κομῶν, καὶ τὸν γεωργὸν εὐφραίνει, καὶ τοὺς ὀρώντας τέρπει, καὶ τοὺς παροδεύοντα ἀναπαύει· οὕτω καὶ ὁ εἰς τὸν διδασκαλικὸν ἰδρυθεὶς θρόνον, ὅταν τῇ ἀρετῇ κοσμηθῆται, καὶ τῷ λόγῳ ἀστράπτῃ, καὶ τὸν Θεὸν εὐφραίνει, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ὠφελεῖ. Εἰ δὲ θατέρου ἔρημος εἴη, οὐ λαν ὠφελεῖ τοὺς φοιτητάς. Χρεία μὲν γὰρ τοῦ βίου, διὰ τοὺς φιλαίτιους· χρεία δὲ καὶ τοῦ λόγου, διὰ τοὺς κατὰ τῶν αἰρέσεων ἐλέγχους. Εἰ γὰρ καὶ ἄνευ λόγου ὁ βίος ὠφελεῖν πέφυκε τοὺς πολλοὺς, ἀλλ' ὅταν ἴδωσιν αὐτὸν ἡττώμενον ἐν συλλογισμοῖς καὶ διαλόγοις, εἰς τὰ καίρια πολλὰκις βλάπτονται, ὑπὸ νόθων δογματῶν κλισπόμενοι. Οὐ γὰρ τὴν ἀπειρίαν τοῦ διδάσκοντος, ἀλλὰ τὴν τοῦ δόγματος αἰτιασίνοντο σαθρότητα. Εἰ δ' ὁ λόγος βέβαιος κατὰ κράτος αἰρῆ τὸς ἐναντίους, ἀπὸ τῆς τοῦ βίου φαυλότητος ἀμαυροῦται τὸ τρόπιον. Οὐκ ἀξιώσιπτον γὰρ ἡγήσονται διδάσκαλον, τὸν μὴ τὰ δέοντα πράττοντα. Οὐκοῦν χρὴ καὶ λόγῳ καὶ βίῳ ἀστράπτειν. «Ὁ γὰρ ποιῶν, φησί, καὶ διδάσκων, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.» Εἰ δὲ τὸ ποιῆσαι μόνον διδάξει ἦν, ὡς οἴονται τινες, οὐκ ἂν τὸ δεύτερον προσετέθη. inquit Christus, hic magnus vocabitur in regno cœlorum⁸⁹. » Quod si solum facere, docere esset, ut nonnulli putant, profecto secundum minime adjunxisset.

ΣΛΓ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Εἰς τὸ κατὰ τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὴν Αἴγυπτον.

Εἰ καὶ δεινῶς καὶ τεχνικῶς ἡ Αἴγυπτος τὰ λίνα τῆς ἐπιθυμίας ἀνεπέτασε, καὶ τὴν παγίδα ἔστησε θηρῶσα τὸν νέον, καὶ διὰ μὲν τῶν ὀφθαλμῶν ἐγοήτευσεν (ἐκαλλωπιζέτο γὰρ τραγικῶς), διὰ δὲ τῆς ἀκοῆς ἐθελεγε (πᾶσαν γὰρ προσῆγε καὶ διὰ ῥημάτων πείραν), καὶ διὰ μὲν τῆς ὀσφρῆσεως ἀνεμόχλευε· τῶν γὰρ πολυτελεστάτων μύρων ἔπνεε· διὰ δὲ τῆς ἀφῆς ἐγαργάλιζε· κατέσχε γὰρ τοῦτον, καὶ διὰ μὲν τῆς γεύσεως (29) ἡρέθιζεν (εἰκόσ γὰρ πρὸ τοῦ ἀναπετάσαι τὰ δίχτυα, καὶ τρυφήν προσαγαγεῖν, εἰ καὶ μὴ ὡς ἐρώμενον χαρίζομένη, ἀλλ' ὡς ξένον ἐλεῶσα), διὰ δὲ τῶν ἐπαγγελιῶν ἐφάρματτεν· ὡς δεσπότην γὰρ ἔξειν αὐτὸν ὑπισχνεῖτο· ἀλλ' ἀπέτρεχε τῆς θήρας. Καὶ ὁ μὲν Ἰωσήφ τὸν καρπὸν τῆς σωφροσύνης ἔδραπέτο· οὐκ ἀπονητεῖ, ὡς οἴονται τινες· οὐ γὰρ μόνον πρὸς ἐκεῖνην, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀκμὴν τῆς νεότητος ἦν αὐτῷ ὁ ἀγὼν σφριγῶσαν καὶ σκιρτῶσαν, καὶ τῆς γυναικείας ὀμιλίας ὀρεγομένην· ἡ δὲ τὰ φύλλα τῆς νίκης ἐδόκει ἔχειν. Ἐδόκει δ' ἔχειν, εἶπον, ἐπειδὴ ἀκεραίοις ἀκοαῖς καὶ τοῦτ' ἔλεγχος ἦν τῆς γυναικείας ἀκρασίας. [Τῆ] γὰρ βίαν παθεῖν φοδουμένη, οὐ τὸ προσαφελεῖν τὴν τοῦ βιαζομένου ἐσθῆτα, διὰ σπουδῆς ἐστίν, ἀλλὰ τὸ τῆς βίας ἀπηλλάχθαι, ἀγαπητὸν καὶ εὐκταϊότατον. Ἄλλ' αὕτη ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας μεθύουσα, σύμβολα τῆς οἰκειᾶς ἀσελγείας, τεκμήρια σωφροσύνης εἶναι ἐνόμιζε. Διὸ, ὡς οἴμαι, καὶ ὁ δεσπότης τὴν μὲν κατ-

⁸⁹ Matth. v, 19.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(29) *Ἀνεμόχλευε* ... *γεύσεως*. Illustrem hanc epistolam de Josepho et Putiipharis Ægyptii conjugis eum ad patrandum adulterium frustra sollicitante

vis est, ac foliis abundat, agricolam oblectat, et spectatores voluplate afficit, ac prætereuntes recreat et reficit: eodem modo is quoque qui in doctoris solio collocatus est, cum et virtute ornatus et instructus est, et sermone atque doctrina fulget, tum Deum oblectat, tum hominibus utilitatem affert. Si autem alteratro careat, discipulis haud admodum prodest. Vita enim opus est, propter eos qui ad culpandum et criminandum proclives sunt: doctrina item ad refellendas hæreses requiritur. Nam etsi citra sermonis ac doctrinæ opem vitæ probitas multis utilitati esse solet, tamen cum eum in disputationibus ac colloquiis vinci concipium, gravissimis plerumque detrimentis afficiuntur, ut qui ab adulcristinis dogmatibus subripiantur, atque in fraudem inducantur. Non enim id docentis imperitiæ, verum dogmatis imbecillitati assignant. Rursum si sermo fluens magna vi adversarios profliget, ob vitæ improbitatem tropæi decus obscuratur. Neque enim fide dignum hunc magistrum existimabunt, qui non ea, quæ oportet, facit. Quocirca, et sermone, et vita utilitare opus est. « Qui enim facit et docet, » Quod si solum facere, docere esset, ut nonnulli putant, profecto secundum minime adjunxisset.

CCXXXVI. — EIDEM.

De Joseph et Ægyptia.

Etsi callide ac singulari artificio Ægyptia mulier cupiditatis ac libidinis vela expanderat, laqueumque, ut adolescentem caperet, statuerat, atque per oculos eum velut præstigiis quibusdam ludebat (tragicum enim in modum corpus adornabat) et per aures eum deliniebat (nam ei per aures quoque nullum non tentationis genus admovebat), et per odoratum concutiebat: pretiosissima namque spirabat unguenta: et per tactum utilitabat, nam apprehendebat ac detinebat ipsum, et per gustatum quidem exstimulabat (verisimile est enim eam prius etiam quam retia sua explicaret, luxum ei adhibuisse, et si non ut amato indulgentem, at certe ut hospitem ac peregrinum miserantem), ac denique per promissa demulcebat, ac velut quibusdam veneficiis inficiebat (se enim eum domini loco habiturum pollicebatur): tamen frustra ipsi cessit hæc venatio. Ac Joseph castitatis fructum colligebat, non illum quidem sine labore, ut nonnulli arbitrantur (non enim adversus eam duntaxat, sed etiam adversus juventutis florem, nitentem et exsurgentem, ac muliebrem congressum appetentem, ipsi certamen erat), ipsa autem victoriæ folia habere videbatur. Habere, inquam, videbatur: etenim apud sinceræ aures hoc quoque muliebri petulantia ac lasciviæ argumentum erat. Nam ei quæ, ne sibi vis afferatur,

insigni hac accessione auxi ope B. C. Ed. Paris., καὶ διὰ μὲν τῆς ὀσφρῆσεως ἡρέθιζει (εἰκόσ γὰρ, etc. RITZ).

metuit, hoc minime studio est, ut insuper etiam illius, qui vim affert, vestem eripiat: verum præclare secum agi putat, nec optatius quidquam habet, quam ut vim effugiat. Verum ipsa libidine temulenta, lasciviæ suæ notas pudicitiae argumenta esse ducebat. Quocirca etiam, ut opinor, dominus accusationem quidem, ob eam fortasse quam uxor habebat, castitatis existimationem, admisit (nam alloqui cognitum et exploratum habebat, quam facile muliebris natura hoc affectu caperetur, ac præsertim cum pulchritudinis, quæ robustos etiam homines plerumque subigit, aculeis incitatur); ipsum autem ne ullo quidem verbo ad eum habito (quod nonnulli reprehendunt) in vincula conjecit: non barbaricum facinus, ut quidam opinantur, perpetrans (nam aliqui ipsum etiam obruncasset, aut certe, hujusmodi crimine necem afferente, legibus tradidisset), verum, ut a vero non abludivit, illud fortasse cogitans, eam ipsius amore ad insaniam usque correptam, nec ea re, quam captabat, potitam, hujusmodi accusationem instituisse: quod si loquendi potestatem ipsi laceret, eum non modo illarum sibi crimen dissoluturum, verum etiam in ipsam accusatricem retorturum. Imo vero, ut quod verius est dicam, pudicitiae arbiter et viri iracundiam sedavit, et castitatis columnam posteris erexit, et fratribus fame laborantibus nutricium servavit, et Ægypto præfectum designavit.

CCXXXVII. — EIDEM.

Ne magnopere mireris, vir admirande, quod quam grave atque acerbum sit nonnullos eorum, quibus magisterii thronus commissus est, tales esse, tamen id minime grave esse videatur: illud vero longe gravissimum ac nulla venia dignum videatur, si quispiam liberam ullam vocem mittat. Quoniam enim virtutis vestigia in paucis reperiuntur: improbitas autem apud multos insulse atque incondite choreas agit: idcirco illi metuentes ne quis existat, qui ea quæ ab ipsis perpetrantur, reprehendat, **232** cum alia omnia bona, tum maxime libere ac sino ullo metu peccent.

CCXXXVIII. — EIDEM.

Cum qui in gravissimo morbo versatur, integra valetudine se esse existimat, perspicua hæc atque incurabilis insania est. Quoniam enim pacto hujusmodi homo medicum conquiret, qui ne hoc quidem cognitum habet quod ægrotat? Quare primum ipsi perspicuum morbi sensum afferre oportet, æque ita deinde medicum, qui hunc pellat, accersere.

CCXXXIX. — ISIDORO DIACONO.

Locus hic, « Irascimini, et nolite peccare », multiplicem mihi sensum habere videtur. Potest enim et absolute ac definite intelligi, et per consilii modum, verbi gratia: Irascimini, et quam ob cau-

** Psal. iv, 5.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(30) Τοῦ (κάλλους) καὶ τὴν ῥώμην πολλάκις καταβουλομένου. B. C., γνῶμην. Sed mihi magis probatur ut ῥώμην retineamus. Alludit fortassis ad exemplum Samsonis robustissimi, sed pulchritudini

ἠγορίαν ἐδίξαστε, διὰ τὴν τῆς γυναίκας ἰσως ὑπόληψιν· ἦδει γὰρ τὴν γυναικεῖαν φύσιν ῥῥῶμης τῷ πάθει ἀλίσκομένην, καὶ μάλιστα ὅταν ἐπὶ κάλλους ἐρεθίζεται, τοῦ καὶ τὴν ῥώμην πολλάκις καταβουλομένου (30)· μηδὲ λόγου [δὲ] μεταδούς, ὅπερ τινὲς αἰτιῶνται, εἰς δεσμοκτήριον ἐνέβαλεν, οὐ βαρβαρικὸν σφάλμα σφαλόμενος, ὡς ὁφονταί τινες· ἦ γὰρ ἂν αὐτὸν καὶ κατέσφαξεν, ἢ γοῦν τοῖς νόμοις παραδέδωκε, τῆς κατηγορίας σφαγὴν ὠδινούσης· ἀλλ' ἐκ τοῦ εἰκότος ἰσως ἐνόησας, ὅτι ἐρώσα καὶ ἐπιμανεῖς· αὐτῷ, ἀποτυχοῦσα τῆς θήρας, τὴν κατηγορίαν ἐπισήσασατο. Καὶ εἰ μεταβολὴ λόγου τῷ νέμῳ, οὐ μόνον ἀπολύσασατο τὴν γραφὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γραφάμενην ἀντιπεριστήσασα τὸ ἐγκλήμα. Μᾶλλον δ', ὅπερ καὶ εἰπεῖν ἀληθέστερον, τοῦ βραβευτοῦ τῆς σωφροσύνης τὴν ὀργὴν τοῦ ἀνδρὸς κατευνάσαντος, καὶ στήλην σεμιότητος τῷ βίῳ ἐγείραντος, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς λιμύττουσι τροφῆα τηρήσαντος, καὶ τῇ Αἰγύπτῳ ἄρχοντα χειροτονήσαντος.

ΣΑΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ (31).

Μὴ λίαν ἐκπλήττου, ὦ θαυμάσιε, εἰ τὸ μὲν εἶναι τινὰς τοιοῦτους τῶν τὸν διδασκαλικὸν ἐμπειστουμένων θρόνον, δεινὸν ἂν, οὐ δεινὸν εἶναι δοκεῖ· τὸ δὲ ῥῥῆσαι τινὰ φωνὴν παρῥήσιας ἐνεκεν, δεινότατον εἶναι δοκεῖ, καὶ συγγνώμης μείζον. Ἐπειδὴ γὰρ ἀρετῆς ἔχνη ἐν ὀλίγοις εὐρίσκειται· κακία δὲ παρὰ τοῖς πλείστοις ἀχορευτῶς χορεύει, δεδιότες μὴ ὀφθεῖν τις ὁ τοῖς δρωμένοις ἐπιτιμήσων, πάντα μὲν τὰ καλὰ ἐξοστραχίσαι σπουδάσουσι, μάλιστα δὲ πάντων τὴν παρῥήσιαν, ἐν' ἀδεῶς ἀμαρτάνοιεν τοῦ λοιποῦ.

loquendi libertatem amoliri conantur, ut deinceps

ΣΑΗ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Τὸ ἐν νόσῳ χαλεπωτάτῃ τυγχάνοντα, νομίζειν ὑγιαίνειν, μανία λαμπρὰ καὶ ἀνήκεστος. Πῶς γὰρ ὁ τοιοῦτος λατρὸν ζητήσει, μηδ' αὐτὸ τοῦτο εἶναι νοσεῖ ἐπιστάμενος; Πρῶτον οὖν αὐτῷ χρὴ τρανήν τὴν αἰσθησιν τοῦ πάθους ἐμποῖησαι, εἶτα τὸν τούτου καλέσαι λατρὸν.

ΣΑΘ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τὸ, « Ὅργιζεσθε, καὶ μὴ ἀμαρτάνετε, » πολυσχιδὲς εἶναι μοι μὲν καὶ πολύτροπον [φαίνεται.] Δύναται γὰρ εἶναι καὶ ὀριστικόν, καὶ συμβουλευτικόν· οἷον· Ὅργιζεσθε, καὶ διὰ τί ὀργιζεσθε; Οὐκοῦν μὴ

fascēs submittentis. RITT.

(31) In codd. Vat. 649 et Alt. hæc epistola omni inscriptione caret. Possin.

ὀργίζεσθε, ἵνα μὴ ῥαμάρτητε (32). Δύναται δὲ καὶ ἄ
 τοῦτο μὴνύειν· Ἐπειδὴ ὀξύ πάθος ἢ ὀργὴ καὶ δεινὸν
 κλέψαι ψυχὴν (προεκτρέχει γὰρ πολλάκις τοῦ λο-
 γισμοῦ, καὶ ἀβουλήτως σχεδὸν τίκεται), τῷ λογι-
 σμῷ [ῥ] τῷ ἐπιλογισμῷ καταπραῦντε (33) ταύτην,
 μὴ εἰς ἄμυναν ὀρμῶντες, ἀλλ' εἰς ἡμερότητα τελευ-
 τῶντες. Δύναται δὲ καὶ τοῦτ' ἐμφαίνειν, ὅτι Ὀργί-
 ζεσθε τῷ ἐνοχλοῦντι ὑμῖν πάθει, μάλιστα δὲ πάντων
 τῆ ἡθονῆ, καὶ οὐχ ἁμαρτήσετε. Εἰ γὰρ εὖροι ὑμᾶς
 ἐκνευρισμένους, καὶ ἐκλελυμένους, ῥαδίως κατα-
 παλαίσει· εἰ δὲ νήφοντας καὶ ὀργιζομένους αὐτῆ,
 εὐθέως οἰχῆσεται. Ἐπειδὴ δὲ ὁ θεὸς χρησμὸς οὐ τὸ
 ὀργίζεσθαι ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸ εἰκῆ ἀπηγόρευσεν· ἔστι
 γὰρ ποτε καὶ χρησίμως ὀργισθῆναι, ὅταν ἢ ὑπὲρ τῆς
 τοῦ Θεοῦ δόξης γίνηται, ἢ ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων,
 ἢ ὑπὲρ τῆς τῶν πέλας διορθώσεως· καὶ γὰρ καὶ ὁ
 πρᾶτατος Μωσῆς ὀργισθῆ ἰοῖς μοσχοποιήσασι, καὶ
 ἡθῆδὸν αὐτοὺς ἐκέλευσεν ἀναιρεθῆναι· καὶ ὁ Φινεὺς
 τοῖς πορνεύσασι, καὶ σειρομάσῃ αὐτοὺς διεχρήσατο·
 καὶ Ἥλλας τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ λιμῶ αὐτοὺς ἐδά-
 μασε· Παῦλος τῷ Ἐλύμα, καὶ Πέτρος τῷ Ἀνανία
 καὶ τῆ Σαπφείρῃ· καὶ πατὴρ υἱῷ καὶ διδάσκαλος
 φοιτητῆ ὀργίζεται ῥαθυμοῦντι· καὶ οὐκ ἂν τις φαίη
 ὀργὴν εἶναι ταύτην, ἀλλὰ φιλοσοφίαν καὶ κηδεμο-
 νίαν, δύναται καὶ προστατικὸν εἶναι. Ἐπειδὴ γὰρ
 ἔταν μὲν ἑαυτοὺς ἐκδικῶμεν, καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον
 ἀμυνόμεθα· ὅταν δὲ ἢ ὑπὲρ τῆς θείας δόξης ὁ λόγος
 ἦ, ἢ ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων, τότε εὐλάβειαν καὶ
 ἡσυχίαν πλαττόμεθα, ἄφωνοί τε ἔσμεν καὶ ἀκίνητοι,
 καὶ λίθων οὐδὲν διαφέρον· διὰ τοῦτό, φησιν, Ὀρ-
 γίζεσθε μὲν δικαίως, ἢ ὅταν ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ
 δόξης ὁ λόγος ἦ, ἢ ὅταν ὑπὲρ τῆς πλησίον διορ-
 θώσεως, ἢ ἔταν τιμωρεῖν δέη τοῖς ἀδικουμένοις·
 μὴ ἁμαρτάνετε δὲ, ἢ τοῖς ἁμαρτάνουσι συνειδότες,
 καὶ συγκρύπτοντες, ἢ εἰς τὸ ἑαυτοὺς ἐκδικεῖν τῷ
 βοηθῆματι καταχρώμενοι. Διὰ γὰρ τοῦτο ἐνετέθη ἡ
 ὀργή· οὐχ ἵνα καὶ ἡμεῖς ἁμαρτάνωμεν, ἀλλ' ἵνα τοὺς
 πταίοντας κωλύωμεν· οὐδ' ἵνα πάθος γένηται καὶ
 νόσημα, ἀλλ' ἵνα παθῶν φάρμακον. Ἡμεῖς δὲ τὸ
 βοηθῆμα δηλητήριον κατασκευάζομεν, εἰς τὰ μὴ
 προσήκοντα αὐτῷ καταχρώμενοι.

prohibeamus; nec ut ea turbidus motus ac morbus
 autem medicamentum in venenum commutamus, dum eo ad ea, quæ minime decet, abutimur.

PM. — ΟΥΡΣΘΕΝΟΥΦΙΩ ἈΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Ἡ ἀρετὴ, ὡς γε ἡγοῦμαι (οὐ γὰρ ἀποφαίνομαι, D
 ἀλλὰ τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἐπιτρέπω τὴν ψῆφον) (34)
 δύσκολος εἶναι καὶ ἐδοξε καὶ δοκεῖ, οὐ παρὰ τὴν οἰ-
 κείαν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν τῶν μετείναι αὐτὴν μὴ
 ἐθειλότων ἀνυπέρολητον ῥαθυμίαν. Ἐπεὶ τῷ γε
 ἀκριβῶς σκοπομένῳ εὐκολώτερα πολλῶν τῆς κακίας
 ἐστίν. Εἰ δὲ τις ἀπιστεῖ, μὴ δὴ θορυβεῖται, ἀλλὰ ἀνα-

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(32) Licet etiam utiliter irasci. Vide Senecam et
 Lactantium *De ira*; Joann. Stob. serm. 98, 99,
 100, et Joann.; Vierum *Tractatu de ira compeſcenda
 remediis theologis, medicis et philosophicis*. RITT.

ſam irascimini. Quapropter ne irascimini, ut ne
 peccetis. Potest item et illud significare: Quoniam
 acris affectus iracundia est, quæque animam mire
 subripere queat (persæpe enim rationi præcurrit,
 ac præter voluntatem pene procreatur), idcirco
 ratione aut inſequenti consideratione hanc se-
 date, non in ultionem prorumpentes, sed in lenita-
 tem atque clementiam desinentes. Denique illud
 quoque designare potest: Irascamini huic affectui
 qui vobis molestus atque infestus est, ac præsertim
 voluptati, et non peccabitis. Nam si vos fractos ac
 dissolutos inveniatur, nullo negotio vos superabit: si
 autem vigilantes ac sobrios, ipsique irascentes,
 quamprimum discedet. Quandoquidem autem divi-
 num oraculum non simpliciter irasci, sed frustra
 ac temere vetuit (licet enim etiam utiliter irasci,
 cum id vel ob Dei gloriam sit, vel ob eos, quibus in-
 juria infertur, vel ut proximi ad meliorem men-
 tem revocentur. Nam et Moses, vir alioqui summa
 lenitate præditus, in eos, qui vitulum effecerant, ira
 exarsit, eosque funditus de medio tolli jussit; et
 Phinees iis, qui stupri crimine se devinxerant, ira-
 tus est, eosque lancea interemit; et Elias Judæis,
 eosque fame attrivit; et Paulus Elymæ, et Petrus
 Ananiæ et Saphiræ, et pater filio, et magister di-
 scipulo ignavia torpentis irascitur: nec quisquam ira-
 cundiam hanc esse dixerit, verum philosophiam
 et curam ac sollicitudinem, potest etiam imperandi
 modo exponi. Quoniam enim cum injurias nostras
 ulciscimur, modum quoque in ulciscendo excedimus:
 cum autem vel de divina gloria, vel de vindicandis
 eorum, qui læduntur, injuriis, agitur, tum vero
 metum et quietem fingimus, mutique ac torpidi sum-
 mus, atque ita affecti, ut nihil inter nos et saxa
 intersit: propterea, inquit, juste quidem irascamini,
 hoc est, cum vel divina gloria agitur, vel proximi-
 orum emendatio, vel injurias aliis illatas ulcisci
 oportet. At, nolite peccare, nimirum vel aliena pec-
 cata, quorum conscii estis, 233 occultantes, vel
 ad privatas injurias vindicandas hoc adjumento ab-
 utentes. Ob eam enim causam nobis ira insita est,
 non ut nos quoque peccemus, verum ut peccantes
 sit, verum ut vitiosarum affectionum medicina. Nos
 dum eo ad ea, quæ minime decet, abutimur.

CCXL. — URSIENUPHIO LECTORI.

Virtus, ut quidem existimo (non enim certo affir-
 mo ac pronuntio, sed lectoribus-judicium permitto),
 difficilis quædam res esse visa est, atque etiamnum
 videtur, non ob naturam suam, sed propter incom-
 parabilem quamdam eorum, qui ipsam consecrari
 nolunt, negligentiam atque socordiam. Nam alioqui,
 si quis rem exacte atque accurate consideret, vitio

(33) Cod. Alt. legit καταπραῦντε. Possin.

(34) Nota hic quoque predicatione imitationeque
 dignum modestiam auctoris vestri. RITT.

longe facilius est. Quod si quis mihi diffidit, ne tu inultuetur, verum probationem expectet, seipsum ab omni anticipata opinione atque contendendi pervicacia purum et immunem servans. Ac quidem, quod ipsa divina sit, homineque dignissima, et naturæ maxime consentanea, et eorum, a quibus colitur, decus et ornamentum, ut apud omnes certum et indubitatum præteribo: ad id autem, quod in controversia et dubitatione versatur, accedam. Cedo igitur, utrum ex his duobus difficilium est, sexcentos thesauros perscrutari, an præsentibus facultatibus contentum esse? diu noctuque turpes quæstus ac serviles numerare, an frugalitatem complecti atque amare? Omnes lædere, an læsis opitulari? Cum legitima uxore congređi (nondum enim summam philosophiam pono, sed quam plerique consequi possunt) quam alienas nuptias perfodere ac violare? Incurabili avaritiæ morbo laborare, an ab huiusmodi furore liberum esse? Dolos necitare, an citra fraudem commercia cum aliis habere? Tribunalibus molestiam exhibere, an quietem agere? bona ad se nihil attinentia rapere, an etiam sua largiri? In negotiorum et criminum cæno volitari, an a negotiis et timoribus immunem esse? De multis rebus quæque perfici nequeant, in cura et sollicitudine versari, an unam hanc curam habere, quoniam pacto a virtute minime excidat? In negotiis ac rebue gerendis libenter versari, an in otio vivere? Nunquam satiari, an ne ea quidem amare quæ etiam post satietatem contumeliam accersunt? Navigare ac naufragia perpeti, an in portu sedere, atque aliorum naufragium prospicere (37)? Equidem ipse virtutis duntaxat facilitatem ac vitii difficultatem demonstrare in animo habebam: at oratio altius progressa majus aliquid præstitit: illud enim præterea ostendit et virtutis comitem esse voluptatem, et vitii molestiam, animique mœrorem. Itaque hic quidem finem loquendi facere oportebat. Verum quoniam luxus et voluptas lepore suo **234** plerosque decipere videntur, perinde videlicet ac suaves et faciles sunt, adversus hos quoque ad certamen me accingam necesse est. Igitur, ut interium pœnam deliciis et lasciviæ impendentem missam faciam, quam per divitem illum, et eum, qui sordidis vestibus amictus erat, miserandis ac tragicis admodum verbis sacrosanctum Evangelium

A μενέτω τὴν ἀπόδειξιν (35), πάσης προλήψεως καὶ φιλονεικίας καθαρὸν ἑαυτὸν διατηρῶν. Τὸ μὲν οὖν θείαν (36) αὐτὴν εἶναι καὶ πρεπωδιστάτην, καὶ τῆ φύσει ἀρμολιωτάτην, καὶ κόσμον, καὶ ἐγκαλλώπισμα τῶν ἀσκούτων, ὡς πᾶσιν ὠμολογημένον παρήστω· ἐπὶ δὲ τὸ ἀμφιβαλλόμενον ἤτω. Τί οὖν ἐστὶν εὐκολώτερον, εἰπέ μοι· τὸ μυρίους ἀνιχνεύειν θησαυροὺς, ἢ τὸ τοῖς οὖσιν ἀρκεῖσθαι; τὸ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αἰσχρὰ κέρδη καὶ τόκους ἀνελευθέρου; ἀριθμεῖν, ἢ τὸ τὴν αὐτάρκειαν ἀσπάζεσθαι; Καὶ φιλεῖν τὸ πάντας ἀδοκεῖν, ἢ τὸ τοῖς δεομένοις ἐπικουρεῖν; Τὸ τῆ ἐνὸν μω ὁμιλεῖν γυναικί (οὐπω γὰρ τὴν ἄκραν τίθημι φιλοσοφίαν, ἀλλὰ [τὴν] πολλοῖς ἐφικτὴν), ἢ τὸ τοὺς ἀλλοτρῖους διορύττειν γάμους; Τὸ νοσεῖν τὸν ἀνήκεστον τῆς φιλοχρηματίας ἔρωτα, ἢ τὸ ἐκτὸς εἶναι τῆς τοιαύτης μανίας; Τὸ δόλους βλάπτειν, ἢ τὸ ἀδόλως προσφέρεσθαι; Τὸ δικαστηρίους ἐνοχλεῖν, ἢ τὸ τὰς ἡτιχίας ἀγειν; τὸ ἀρπάζειν τὰ μὴ προσήκοντα, ἢ καὶ τὸ τὰ οἰκεῖα διανέμειν; Τὸ πράγμασι καὶ ἐγκλήμασιν ἐγκαλινδεῖσθαι, ἢ τὸ πραγμάτων ἀππλλάχθαι καὶ φθῶν; Τὸ περὶ πολλῶν καὶ ἀνηνύτων φροντίδων μεριμᾶν, ἢ τὸ μίαν ἔχειν φροντίδα, πῶς τῆς ἀρετῆς μὴ ἐκπέσῃ; Τὸ φιλοπραγμανεῖν, ἢ τὸ ἀπραγμοσύνη συζεῖν; Τὸ μὴ λαμβάνειν κόρον, ἢ τὸ μηδὲ ἔρᾶν τῶν [καὶ] τὸν κόρον ὕβριζόντων; Τὸ θαλαττεύειν καὶ ναυαγοῖς περιπίπτειν, ἢ τὸ ἐν λιμένι καθῆσθαι, καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐπισκοπεῖν ναυάγια; Ἐγὼ μὲν οὖν τὴν εὐκολίαν ἐβουλήθη δειξάει τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν δυσκολίαν τῆς κακίας· ὁ δὲ λόγος προῶν, μεῖζόν τι πεποίηκε, τῆ μὲν ἀρετῆ καὶ τὴν εὐφροσύνην, τῆ δὲ κακίᾳ καὶ τὴν ἀηδίαν ἐπομένην συναποδείξας. Καὶ ἔχρῃν τούτοις καταπαύσαι. Ἄλλ' ἐπιθεὶς ἡ τρυφῆ καὶ [ἡ] ἡδονῆ στρωμυλούμεναι, δοκοῦσι τοὺς πολλοὺς παραλογίζεσθαι, ὡς καὶ ἡδεῖαι τυγχάνουσαι καὶ εὐκολοι, ἀναγκαῖον καὶ πρὸς τοὺτους ἀποδύσασθαι. Φημι τοίνυν, ἵνα παρῶ τέως τὴν δίκην, τὴν τῆ τρυφῆ καὶ τῆ ἀκολασίᾳ ἐπληρωμένην, ἣν διὰ τοῦ πλουσίου, καὶ τοῦ τὰ βυπαρὰ ἐνεδυμένου ἱμάτια, ἐλευνῶς καὶ σφόδρα περιπαθῶς τὸ ἱερὸν ἀπετραγώδησεν Εὐαγγέλιον, ὅτι [εἰ] μὲν ἡ τρυφῆ, μὴ τὰ μυρία καὶ δυστράπελα, δυσιάτα τε καὶ ἀνιάτα νοσήματα τίκται, καλεῖσθω τρυφῆ (38). Εἰ δὲ καὶ ποδαλγίας, καὶ κεφαλαλγίας, καὶ ἐμέτου, καὶ σεραπληξίας, καὶ παραλύσεως, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιοῦτων παθῶν αἰτία καθέστηκεν, ὅφ' ὧν καὶ αὐτὴ ἀμαυροῦται, μᾶλλον δὲ ἀφανίζεται, ὀκνῶ καλεῖσαι τρυφὴν, τὴν τῶν

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(35) *Ei δὲ τις ἀπιστεῖ, μὴ δὴ θορυβεῖτω, ἀλλὰ ἀναμενέτω τὴν ἀπόδειξιν.* Hoc quoque, ut plurima apud Isidorum, imitationem sapit Demosthencam. RITT.

(36) *Τὸ μὲν οὖν θείαν.* B. C. legit οὐσίαν, ex quo conjicere licet verum esse θείαν. Sic et sup. ep. 146 hujus libri hæc nomina perperam a librariis inter se commutata fuerant, nam cum in Paris., ed. οὐσίαν in οὐσίαν depravatum esset, Bavar. ms. habebat pro eo θείαν. Id.

(37) *In portu sedere atque aliorum naufragia prospicere.* Lucretius lib. II.

*Suave mari in magno turbantibus æquora ventis
E terra magnam alterius spectare laborem;
Non quia vesari quemquam est jucunda voluptas,
Sed quibus ipse malis careas, quia cernere suave est.*
Id.

(38) *Καλεῖσθω τρυφῆ.* Bil., *luxus appelletur.* Mihi nimis frigida videitur hæc lectio et interpretatio. Putabam verum esse, ἀκείσθω, id est *exerceatur.* Possis fortasse etiam καλεῖσθω retinere, dummodo ne reddas. *appelletur, sed accersatur, vel conquiratur,* etc. Utramque enim significationem habet τὸ καλεῖσθαι. Id.

τοσοῦτων κακῶν μητέρα καὶ τροφόν. Τὸ γὰρ μηδὲ
 τοὺς σιτίους ἰσχύειν συγκατελθεῖν, ἀλλὰ παρ' αὐτὸν
 ἀφανίζεσθαι τὸν λαὸν, καὶ τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι τῆς
 ἡδονῆς τρυφῶντα ὑπὸ τῆς συνεχείας κλεπτόμενον,
 παρήσω, οὐχ ὡς ἀνίσχυρα, ἀλλ' ὡς μὴ πάνυ καθ-
 άφασθαι τῶν παχυτέρων δυνάμενα. Ταῦτα μὲν οὖν
 περὶ τῆς τρυφῆς εἰρήσω. Περὶ δὲ τῆς ἡδονῆς καὶ
 ταῦτα, καὶ τούτων πλείονα εἰρήσεται. Εἰ μὲν γάρ,
 ἵνα παρῶ τὴν δαπάνην καὶ τὴν αἰσχύνην, μὴ πολέ-
 μους ἀσπόνδους τίκται πρὸς τοὺς ἀντραστας καὶ
 πλῆγας, ἐξ ὧν πολλάκις καὶ θάνατοι καὶ κίνδυνοι ἀπο-
 τίκονται, καλεῖσθαι ἡδονή. Εἰ δὲ καὶ αἰσχύνης, καὶ
 πολέμου ἀκηρύκτων, καὶ κινδύνων, καὶ θανάτων, καὶ
 κατηγοριῶν, καὶ ἄλλων μυρίων κακῶν ἔστι βίβα, οὐκ
 οἶδα εἰ χρητὰ ἐστὶν [καλεῖσθαι] ἡδονήν. τὴν τοσοῦτων
 ἀλγεινῶν αἰτίαν [καὶ] ὑπὸ τῶν κλάδων ἀφανίζομένην.
 Τὸ γὰρ μηδὲ φαίνεσθαι αὐτὸν, μήτε πρὸ τῆς μίξεως,
 μήτε ἐν αὐτῇ, μήτε μετὰ ταύτην, παρήσω, οὐχ ὡς
 ἀδρανῆς, ἀλλ' ὡς τῆς τῶν ἀκολάστων μὴ καθαρτό-
 μενον βραθυμίας. Εἰ γὰρ τις ἀκριβῶς βασιανίζειν
 ἐθέλοι, οὐτε πρὸ τῆς μίξεως, οὐτε ἐν αὐτῇ, οὐτε μετὰ
 ταύτην φαίνεται· ἀλλὰ πρὸ μὲν αὐτῆς, λῦττα ἐστὶ
 λαμπρά, ἐν αὐτῇ δὲ μανία σαφῆς, καὶ κλόνος ἀσχε-
 τος· μετὰ δ' αὐτὴν, μανία· μᾶλλον ἀπαλλαγῆ, ἢ
 ἡδονῆς ἀπόλαυσις. Ὅ μὲν γὰρ πληρώσας τὴν ἐπιθυ-
 μίαν καὶ τὴν ἡδονὴν ἔσθεσεν· ὁ δ' ἐν αὐτῇ ὢν, οὐκ
 ἐστὶν ἐν εὐφροσύνῃ, ἀλλ' ἐν κλόνῳ, καὶ οἴστρω· τα-
 ραχῇ. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει (ἔχει δὲ, ὡς γε
 ἐμαυτὸν πεῖθω), καὶ εὐκολωτέρα, καὶ ἥδιον, καὶ τῇ
 φύσει μᾶλλον ἀρμόττοσα ἀναμφιβόλως ἀπεμφάνθη
 ἢ ἀρετῇ, ἀκριβῶς καὶ εὐθύμως περιεχώμεθα ταύτης,
 τῆς κἀναῦθα κἀκεῖ ἀποδλέπτους ποιούσης τοὺς
 ἐραστάς.

nec in eo, nec post eum apparet: verum ante eum perspicua est rabies: in eo autem haud dubius furor, atque ejusmodi agitatio, quæ nullo freno coerceri queat: post eum autem, furoris potius levatio, quam voluptatis fructus. Nam qui libidinem explevit, idem voluptatem etiam exstinxit. Qui autem in ea est, in oblectamento non est, verum in agitatione, et æstro ac perturbatione. Quocirca si hæc ita se habent (habent autem, ut quidem mihi persuadeo) atque tum faciliior, tum jucundior, naturæque congruentior citra ullam dubitationem esse virtus demonstrata est, compressis manibus, lætoque atque alacri animo eam complectamur, quæ sui amantes et in hac, et in altera vita insignes atque conspicuos reddit.

ΣΜΑ'. — ΗΡΑΚΛΕΙΔῆ ΕΠΙΣΚΟΠῆ.

Περὶ μεγαλοφροσύνης.

Παρὰ Χριστιανοῖς μόνοις, τοῖς γε ὡς ἀληθῶς
 τῆς προσηγορίας ἀξίοις (μὴ γὰρ τις ἀπὸ τῆς τῶν
 πολλῶν σκαιότητος κρινέτω τὴν θρησκείαν)·
 συνάπτεται τὰ πλείστον ἀλλήλων διεστώτα. Ἡ
 γὰρ μεγαλοφροσύνη πάσης αὐθαδεῖας καθαρεύουσα,
 καὶ ἐν σχολαίῳ τῷ ἦθει (39) τὸ ἀγγίχουν σῶζουσα,
 ἐπεικεῖα κρινάται· ὑπερηφανίας γὰρ οὐδὲν ἐπαγο-
 μένη, ἀλλὰ πρὸς ἐπεικείαν κεκραμένη, ὅπερ
 περὶ ἀδῶσον εἰπεῖν, ἐκκλίνει τὴν ταπεινότητα· τῷ
 μὲν μὴ ἐπαίρεσθαι κατὰ τῶν πέλας μετριοφρονοῦ-
 σα· τῷ δὲ μὴ ὑποκύπτειν τοῖς φόβοις καὶ τοῖς

235 CCXLI. — HERACLIDI EPISCOPO.

De magnitudine animi.

Apud Christianos solos, qui quidem vere hoc cogno-
 miento digni sunt (neque enim quisquam a vulgi
 stoliditate atque improbitate religionem æstimet),
 connectuntur ea, quæ plurimum inter se disjuncta
 sunt. Animi enim magnitudo ab omni arrogantia et
 contumacia libera, atque in sedatis et compositis
 moribus solertiam retinens mansuetudine temperatur.
 Etenim superbiæ nihil secum ferens, verum
 lenitate ac norum facilitate terna condita (quod dictum
 mihi est), humilis et abjecti animi affectum devitat:
 hactenus videlicet modestiam præstans, quod ad-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(39) Ἐν σχολαίῳ τῷ ἦθει. B. C., ἐν ἀσχήμονι τῷ εἶθει. Ex quo conjiciebam verum esse εἶδει, hoc est rudi et inculto aspectu. RITT.

versus proximos minime se esserat : ac rursus ea-
tenus magnitudinis animi specimen edens, quod
nec terroribus, nec periculis succumbat, atque etiam
adulatione ac servili demissione superiorem se præ-
beat. Non enim servilis animi hominem et adu-
latorem modestum esse statuit, nec rursus contum-
acem et arrogantem, magnanimum : verum utrius-
que bona aucupans, vitia devitat : quo nimirum vitia
virtutibus propinqua fugiens, ipsa virtutem pure ac
sincere adipiscatur.

CCXLII. — EIDEM.

Ad sacrum bellum cum carnis vitii gerendum
nos conferamus oportet : sic tamen, ut non in nobis
ipsis fiduciam collocemus, verum divino subsidio
victoriam permittamus. Si enim ad hunc modum
progrediamur, ut omnem quidem apparatus, et
prælium, et labores ac vigilias suscipiamus, in di-
vina autem ope atque auxilia fiduciam nostram po-
sitam habeamus, victoriam facile consequemur, ac
præclara adversus ea tropæa erigemus, una cum iis
victoriis, quas paulatim ac serie quadam obtinebimus,
bonas quoque spes adaugentes.

CCXLI. — APOLLONIO DIACONO.

Cum duo summa vitiorum genera sint, alterum
quod animo et cogitatione concipitur, alterum quod
opere perpetratur, hoc quod opere perpetratur, olim
per legem interdictum ac vindicatum est, illud autem
quod in cogitatione positum est, per Evangelium res-
pressum atque coercitum. Evangelium quippe non
opus, post flagitium editum, punit, verum id provi-
det, ut ne ortum quidem omnino vitium capiat.
Tum enim manui, nunc autem animæ lex lata est.

CCXLIV. — AMMONIO.

De indolentia.

Quemadmodum qui incurabili furore correpti sunt,
præ doloris magnitudine sensum quoque doloris
amittunt : sic etiam qui eo prolapsi sunt, ut nullo
jam dolore tangantur (quorum numerum Zosimus
quoque, ut scripsisti, auget), quodammodo etiam in
stupore atque insensibilitate sunt, ne illud quidem
scientes, quod in malo versentur.

236 CCXLV. — EUTONIO DIACONO.

Quandoquidem tum demum is qui laude afficitur
ampliores gloriam percipit, cum is qui orationem
habere aggressus est, prius etiam quam loquatur,
victum se esse prædicat : ideo ipso quoque cla-
rissimi viri Eustathii virtutibus commemorandis im-
parem me esse agnoscens, conticescam.

CCXLVI. — THEODOSIO EPISCOPO.

Discat Eusebius, Pelusiotarum antistes, quid sit
Ecclesia. Est enim absurdissimum ac perquam grave,

(40) Τὰς ἀγχιθύρους τῶν ἀρετῶν κακίας φε-
ρούσα. Sic et alibi loquitur Isidorus. Vid. ep. 240
lib. IV : « Ad fores quasi virtutis cujuslibet bina
excubant vitia, sive extrema. RITT.

Α κινδύνους, ἀλλὰ καὶ κολακείας καὶ δουλοπρεπείας
ἀνώτερα εἶναι, τὴν μεγαλοψυχίαν ἐπιδεικνυμένη.
Οὐ γὰρ τὸν δουλοπρεπῆ καὶ κολακὰ μιτριόφρονα
ὀρίζεται, οὐδὲ τὸν αὐθάδη καὶ ἀλαζόνα, μεγαλό-
φρονα· ἀλλ' ἐκατέρων τὰ ἀγαθὰ θηρῶσα, τὰ δυσχε-
ρῆ ἐκκλίνει, ἵνα τὰς ἀγχιθύρους τῶν ἀρετῶν κα-
κίας φυγούσα (40), αὐτὴν καθαρῶς ἀναδύσῃται τὴν
ἀρετὴν.

ΣΜΒ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ἐπὶ τὸν κατὰ τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς ἰερὸν χρῆ-
χωρῆσαι πόλεμον, οὐχ ἑαυτοῖς θαρρόντας, ἀλλὰ
τῇ θεῷ συμμαχίᾳ ἐπιτρέποντας τὸ νικᾶν. Εἰ γὰρ
B [καὶ] οὕτως ὀρμήσομεν, πᾶσαν μὲν παρασκευὴν
καὶ παράταξιν καὶ πόνους καὶ ἀγρυπνίας κινουν-
τες· τῇ δ' ἄνωθεν βοῇ θαρρόντες, βραδίως περι-
εσόμεθα, καὶ λαμπρὰ κατ' αὐτῶν στήσομεν τὰ τρό-
παια, ταῖς κατὰ μέρος νίκαις τὰς ἀγαθὰς ἐλπιδας
συναύξοντες.

ΣΜΓ'. — ΑΠΟΛΛΩΝΙῷ ΔΙΑΚΟΝῷ.

Δύο γενικῶν κακιῶν οὐσῶν, τῆς τε νοουμένης, τῆς
τε δρωμένης· ἡ μὲν διὰ τῶν ἔργων, πάλαι διὰ
τοῦ νόμου ἐκολάσθη· ἡ δὲ νοουμένη, διὰ τοῦ Εὐαγ-
γελίου ἀνεστάλη, οὐ τὸ ἔργον μετὰ τὴν πράξιν τε-
μωρουμένου, ἀλλ' ὅπως [ἂ] μὴδ' ἀρχὴν λάβοι τὸ
κακὸν προμηθευμένου. Τότε μὲν γὰρ τῇ χειρὶ, νῦν
C δὲ τῇ ψυχῇ ἐνομοθετήθη·

ΣΜΔ'. — ΑΜΜΩΝΙῷ.

[Περὶ ἀναληθσίας.]

Ὡσπερ οἱ μανία ἀνηκέστῳ ληφθέντες τῇ ὑπερ-
βολῇ τῆς νόσου καὶ τὴν ἀσθησιν ὧν πάσχουσι παρ-
αιροῦνται (41)· οὕτω καὶ οἱ εἰς ἀναληθσίαν ἐκπε-
πωκότες (ὧν εἰς ἔστιν, ὡς γέγραφας, καὶ Ζώσιμος)
καὶ τρόπον τινὰ ἐν ἀναισθησίᾳ εἰσιν, οὐδὲ οἱ τῶν
κακῶν εἰσιν εἰδότες.

ΣΜΕ'. — ΕΥΤΟΝΙῷ ΔΙΑΚΟΝῷ.

Ἐπειδὴ τότε ὁ ἐγκωμιαζόμενος δόξαν σεμνο-
τέραν καρποῦται, ὅταν ὁ λέγειν ἐπιχειρήσας, καὶ
D πρὶν εἰπεῖν κηρύξῃ τὴν ἤτταν, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς
ἠττώμενος ταῖς τοῦ ἀοιδίμου Εὐσταθίου ἀρεταῖς,
σιωπήσομαι.

ΣΜΖ'. — ΘΕΟΔΟΣΙῷ ΕΠΙΣΚΟΠῷ.

Μανθανέτω Εὐσέβιος ὁ τοῦ λαοῦ τοῦ ἐπὶ τῆς Πη-
λουσιωτῶν παροικούντος προσετώς, τί ἐστιν Ἐκκλη-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(41) Παραποῦνται. Procul dubio recta est lectio
B. C., παραποῦνται, id est spoliantur, privantur,
quo modo et Bill. legisse videtur. Id.

σία · ἀτοπώτατον γὰρ ἐστὶ καὶ λίαν δεινότατον, ἄ
 μὴδὲ τὸ αὐτὸν γινώσκοντα δοκεῖν ἰερᾶσθαι. Ὅτι γὰρ
 ἐθ θροισμα τῶν ἀγίων τὸ ἐξ ὀρθῆς πίστεως καὶ
 πολιτείας ἀρίστης συγκεκροτημένον Ἐκκλησία ἐστὶ,
 θῆλόν ἐστι τοῖς σοφίας γευσασμένοις. Ὅτι δὲ τοῦτο μὴ
 γινώσκων ἐκείνος, τὴν μὲν ὄντως Ἐκκλησίαν καθαι-
 ρεῖ σκανδαλίζων πολλοὺς, τὸ δ' ἐκκλησιαστήριον
 οἰκοδομεῖ · καὶ τὴν μὲν ἀποκοσμεῖ, τοὺς σπουδαίους
 ἐξοστρακίζων, τὸ δὲ πολυτελέει μαρμάρους κοσμεῖ,
 καὶ τοῦτο πᾶσιν ἐστὶ γνῶριμον. Εἰ δὲ γνοίη ἀκριδῶς,
 ὅτι ἄλλο ἐστὶν Ἐκκλησία καὶ ἄλλο ἐκκλησιαστήριον·
 ἢ μὲν γὰρ ἐξ ἀμύμων ψυχῶν συνέστηκε, τὸ δ' ἀπὸ
 λίθων καὶ ξύλων οἰκοδομεῖται · ἠγούμαι ὅτι παύσε-
 ται τὴν μὲν καθαιρῶν, τὸ δὲ πλεον τῆς χρείας
 κοσμῶν. Οὐ γὰρ τοίχων ἔνεκεν, ἀλλὰ ψυχῶν, δεῦρ'
 ἐπεφοίτησεν ὁ τῶν οὐρανῶν Βασιλεὺς. Εἰ δὲ προσ-
 ποιῶτο τὸ λεγόμενον ἀγνοεῖν, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα
 καὶ τοῖς λίαν βραδυτάτους ἐστὶ καταφανές, διὰ παρα-
 θεϊγμάτων τοῦτο σαφηνίσαι πειράσομαι. Ὅσπερ γὰρ
 ἄλλο ἐστὶ θυσιαστήριον, καὶ ἄλλο θυσία, καὶ ἄλλο
 θυμιατήριον, καὶ ἄλλο θυμίαμα, καὶ ἄλλο βουλευτή-
 ριον, καὶ ἄλλο βουλή· τὸ μὲν γὰρ τὸν τόπον ἐν ᾧ
 συνεδρεῦσιν, μηνύει, ἢ δὲ τοὺς βουλευομένους
 ἀνδρας, οἷς καὶ ὁ κίνδυνος, καὶ ἡ σωτηρία ἀνήκει·
 οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστήριου, καὶ τῆς Ἐκκλη-
 σίας. Εἰ δὲ μὴδ' οὕτως νοηθῆναι φαίη, μανθανέτω,
 ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ἀποστόλων, ὅτε ἡ Ἐκκλησία ἐκόμα
 μὲν χαρίσμασι πνευματικοῖς, ἔθρυε δὲ πολιτεία
 λαμπρᾷ, ἐκκλησιαστήρια οὐκ ἦν· ἐπὶ δὲ ἡμῶν τὰ
 ἐκκλησιαστήρια πλεον τοῦ δέοντος κεκόσμηται, ἢ δ'
 Ἐκκλησία, ἀλλ' οὐδὲν βούλομαι δυσχερές εἰπεῖν,
 κωμῶδεται. Ἐγὼ γοῦν, εἴγε αἰρεσίς μοι προῦκειτο,
 εἰλόμην ἂν ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις γεγενῆσθαι, ἐν
 οἷς ἐκκλησιαστήρια μὲν οὕτω κεκοσμημένα μὴ ἦν,
 Ἐκκλησία δὲ θεοῖς καὶ οὐρανίοις χαρίσμασιν ἐστεμ-
 μένη, ἢ ἐν τούτοις, ἐν οἷς τὰ μὲν ἐκκλησιαστήρια
 παντοίοις κεκαλλώπισται μαρμάρους, ἢ δὲ Ἐκκλησία
 τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἐκείνων ἐρήμη καὶ
 γυμνὴ καθέστηκε.

ΣΜΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Δίκαιον οἶμαι ἐπὶ τῶν μεγίστων ὑποθέσεων, καὶ
 ὁ λέγων τῆς ἀξίας ἀπολιμπάνηται, μὴ ἀδυναμίας
 καταψηφίζεσθαι τοὺς ἀκρωμένους, ἀλλὰ συγγνώ-
 μην νέμειν, ἐπὶ τῶν πράξεων μέγεθος τὴν αἰτίαν
 ἀναφέροντας.

ΣΜΗ'. — ΗΛΙΑ ΚΑΙ ΔΩΡΟΘΕΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟΙΣ.

Περὶ παραθέσεως ἀρετῆς καὶ κακίας.

Ἐγὼ φίλος μὲν ὑμῶν εἶναι ὁμολογῶ, καλούμενος
 δὲ εἰς συμμαχίαν παρ' ἐκάστου ὑμῶν, οὐκ οἶδ'
 ὅπως νῦν διεστώτος καὶ πολεμουῦντος θατέρου, οὐχ
 ἤξω· οὐ τὸ εὖ ποιῆσαι τὸν ἕτερον φεύγων, ἀλλὰ τὸ
 ὀπότερον κακῶς (42). Εἰ δ' ὅπερ χρῆ ποιήσετε, καὶ

ipsum ne hoc quidem cognitum habentem, in hac
 opinione versari, ut episcopum se esse existimet.
 Nam quod sanctorum cœtus ex recta fide, atque
 optima vivendi ratione collectus, Ecclesia sit, inter
 eos constat, qui sapientiam degustarunt. Quod au-
 tem ille hoc ignorans, veram Ecclesiam evertat, dum
 multis offendiculi causam præbet, templum autem
 exstruat, atque illam quidem ornatu spoliat, probus
 viros expellens, hoc autem magnificis marmoribus
 exornet, hoc quoque nemini obscurum est. Quod
 si ille certo cognoscat, aliud Ecclesiam, aliud tem-
 plum esse (nam ea ex immaculatis animis constat,
 hoc autem ex lapidibus et lignis edificatur), sic
 existimo, eum finem facturum esse illam evertendi,
 hoc vero impensius, quam necesse sit, exornandi.
 Neque enim parietum, sed animarum causa cœlestis
 Rex huc venit. Quod si se ignorare fingat, quod di-
 co, etiamsi vel tardissimis quam maxime clarum ac
 conspicuum sit, exemplis hoc declarare conabor.
 Ut enim aliud est sacrificium, aliud altare, aliud
 thymiamatis locus, aliud thymiamata, aliud forum,
 aliud senatus (illud enim locum in quem cœunt,
 significat: hic autem viros eos qui consilium ineunt,
 ad quos et periculum et salus pertinet), eodem modo
 de templo et Ecclesia statuendum est. Quod si ne
 sic quidem se intellexisse dicat, illud ex me discat,
 quod apostolorum tempore, cum Ecclesia et spiri-
 tualibus gratis abundaret, et vitæ splendore afflue-
 ret, nulla templa erant: at nostra tempestate tem-
 pla plus quam par sit exornata sunt, Ecclesia autem,
 ne quid gravius dicam, comicis cavillis incessitur.
 Ego vero, si mihi optio daretur, temporibus illis
 fuisse malleni, in quibus templa quidem non perinde
 ornata erant, Ecclesia autem divinis ac cœlestibus
 gratis undique cincta et redimita erat, quam his
 nostris, in quibus templa quidem omnis generis
 marmoribus cohonestata sunt, Ecclesia autem spiri-
 tualibus illis gratis nuda et vacua est.

237 CCXLVII. — EIDEM.

Æquum esse censeo in maximis argumentis, ut
 etiamsi is qui orationem habet, a susceptæ mate-
 riæ dignitate absit, auditores propterea haudqua-
 quam eum imbecillitatis accusent, verum ei potius
 veniam tribuant, ad rerum gestarum magnitudinem
 huiusmodi causam referentes.

CCXLVIII. — ΕΛΙΕ ΕΤ ΔΟΡΟΘΕΟ ΡΕΜΠΛΙ-
 CAM GERENTIBUS.

De collatione virtutis et vitii.

Ego amicum quidem me vestrum esse confiteor.
 ab utroque autem vestrum (qui nunc haud scio qua
 de causa, alter ab altero hostilibus odiis dissidetis)
 aut ineundam belli societatem accitus minime ve-
 niam; non quod alterum juvare defugiam, sed ne

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(42) Κακῶς. B. C., plenius ac melius κακῶσαι δε-
 δῶς, id est lædere meliùs. Eamque lectionem agno-

visse quoque videtur Bill. interpretatione sua Ritt.

alterutrum malo aliquo afficiam. At si, id quod oportet, feceritis, atque atrocissima pugna abjecta pacem vobis ob oculos proposueritis, veniam: non ut alterutri adversus alterum suppetias feram, sed ut ambos rursus amicitiae nexu devinciam.

CCXLIX. — PALLADIO.

Divinis oraculis nec oculos obvertere, nec repugnare oportet: verum priusquam, quid faciendum sit, audierimus, nos id facturos esse polliceri. Nam quod Deus sit, qui oracula edat, istud et contradictionem omnem procul pellit, et obedientiam omnem ac persuasionem efficit. Nam qui, id quod nobis conducit, apprime novit, hic et loquens, et leges instituens, idoneus profecto est, cui fides habeatur.

CCL. — ZENONI PRESBYTERO.

Corporum cognatio cum morum propinquitate nullo modo comparanda est. Quamobrem si te clarissimi episcopi Hermogenis patruelem vocem, nihil tibi gratificer: si autem sincerum discipulum, neutrius causa pudore afficiat. Sic enim et tu præstantissimi viri vestigiis hæsiase videberis, et ille, eum, qui ipsum imitatus sit, egregium ac præstantem virum reddidisse.

CCLI. — PETRO.

Duo hæc (o quonam te nomine nuncupem, ut virtutis tue meritum attingam!) in causa fuisse existimo, cur homines ad divinam prædicationem libentibus animis accesserint, nimirum et sermonem auctoritate ac fide plenum, et prædicantium mores. Alterum enim alterius nervus ac robor erat, nimirum sermo, qui fide dignus erat, et vita sermonem confirmans. Non enim alia prædicantes, alia faciebant (alioqui enim ridiculi fuissent, ut nonnulli nostræ tempestatis: nihil enim acerbi dicere volo) verum congruentem atque consentaneam sermoni vitam præbentes, homines subigebant. Quocirca etiam Christus, cum illud exploratum haberet, sermonem actionis expertem, mancum et imbecilem esse: **238** eum autem, qui ab actionibus inspiratur, vivum et acrem atque efficacem esse: eos in omni prius virtutis ac philosophiæ genere, tum per opera, tum per sermonem erudit, ac divinis gratiis coarnavit: atque ita demum ad hominum auctupium emisit. Illud enim perspectissimum habebat, quod præconum mores ad alliciendos mortalium animos non minorem, quam miracula, vim habituri essent. Itaque cum per universum terrarum orbem dispersi essent, ac velut pennati agricolæ pietatis doctrinam disseminassent, moresque suos ex magistri præscripto composuissent, vitamque

ἀποθέμενοι τὴν ἀσπονδὸν μάχην εἰς εἰρήνην βλέψετε, ἤξω· οὐ θατέρω κατὰ τοῦ ἐτέρου συμπράξων, ἀλλ' ἀμφοτέρους πάλιν εἰς φιλίαν συναΐξων.

ΣΜΘ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ.

Τοῖς θεοῖς χρησμοῖς οὐτ' ἀντιδέλπειν χρὴ, οὐτ' ἀντιφθέγγεσθαι· ἀλλὰ πρὶν ἢ ὅ τι χρὴ πράττειν ἀκοῦσαι, τὸ πράττειν ἐπαγγέλλεσθαι. Τὸ γὰρ εἶναι θεὸν τὸν θεσπίζοντα, πᾶσαν μὲν ἀντιλογίαν ἐξορίζει, πᾶσαν δὲ πειθῶ δημιουργεῖ. Ὁ γὰρ τὸ συμφέρον ἡμῖν διαφερόντως ἐπιστάμενος, οὗτος καὶ λέγων καὶ νομοθετῶν, ἀξιοχρεῶς ἂν εἴη.

B ΣΝ'. — ΖΗΝΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οὐδὲν ἢ σωματικὴ ἀσθένεια (43) τοσοῦτον, ὅσον ἢ τῶν τρόπων ἀγχιστεία. Διόπερ εἰ καλέσαιμι σε τῷ αἰοδίμῳ Ἑρμογένους τοῦ ἐπισκόπου ἀδελφιδού, οὐδὲν ἂν σοι χαρισαίμην· εἰ δὲ γνήσιον φοιτητὴν, οὐδέτερον ἂν ἀλογυνοίμην. Οὐτε γὰρ τῷ Ἄριστῳ (44) δόξεις ἠκολουθηκεῖναι, ἐκεῖνός τε γενναῖον τὸν μιμησάμενον ἀποτετελεκεῖναι.

ΣΝΑ'. — ΠΕΤΡΩ.

Δύο ταῦτα ἡγοῦμαι (ὡ τί σε καλέσας τῆς ἀξίας ἐπάφωμαι!) πεπεικεῖναι τοὺς ἀνθρώπους, τῷ θεῷ κηρύγματι ἀσμένως προσελθεῖν, ὃ τε λόγος ἀξιοχρεῶς ὢν, ὃ τε τρόπος τῶν κηρυττόντων. Θάτερος γὰρ θατέρου νεῦρα καὶ ἰσχύς ἐτύγγανεν· ὁ μὲν λόγος ἀξιοπιστος ὢν, ὁ δὲ βίος ἐγγυώμενος τὸν λόγον. Οὐ γὰρ ἄλλα κηρύττοντες, ἕτερα ἐπραττον· ἢ γὰρ ἂν γέλωτα ὠφλησαν, ὥσπερ τινὲς τῶν νῦν· οὐδὲν γὰρ βούλομαι δυσχερὲς εἰπεῖν· ἀλλὰ συμβαίνοντα τῷ λόγῳ τὸν βίον παρεχόμενοι, ἐχειροῦντο τούτους. Διὸ καὶ ὁ Χριστὸς, εἰδὼς ὡς λόγος μὲν χηρεῖων πράξεως ἀσθενὴς ἐστὶ καὶ ἀδρανὴς, ὁ δὲ παρὰ τῶν πράξεων ἐμπνεόμενος ἐμφύχως, καὶ γοργός, καὶ δραστήριος, πᾶσαν αὐτοῦ ἀρετὴν καὶ φιλοσοφίαν διὰ τε ἔργων διδάξας, διὰ τε λόγων παιδεύσας καὶ κοσμησας τοῖς θεοῖς χάρισμασι, οὕτως ἐπὶ τὴν θήραν τῶν ἀνθρώπων ἐξέπεμψε. Μάλα γὰρ ἀκριθῶς ἠπίστατο, ὅτι οὐχ ἤττον τῶν σημείων, ὁ τρόπος τῶν κηρύκων ἐπάγεσθαι τοὺς ἀνθρώπους δυνήσεται. Διασπαρέντες γοῦν εἰς τὴν οἰκουμένην, καθάπερ ὑπόπτεροι γεωργοί, τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας κατασπείραντες, καὶ τὸν τρόπον κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ διδασκάλου ρυθμίσαντες, τὸν τε βίον οὐ μόνον ἄληπτον, ἀλλὰ καὶ θαυμαστὸν παρεχόμενοι, πάσης περιεγέγοντο τῆς ὑφ' ἡλίῳ καὶ οὐτε σοφία, οὐτε δυναστεία, οὐ πολῦτος, οὐ βασιλεία, οὐ τυραννίς, οὐ βαρβαρικὴ ὠμό-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(43) Vox ἀσθένεια merito suspecta est, abhorret enim a loci sententia. Interpres videtur ei substituendam putasse vocem συγγένεια, verit enim cognatio. Cod. Alt. aliam ex conjectura lectionem in margine suggerit, sit ibi scribens, ἴσως εὐγένεια. POSSIN.

(44) Οὐτε γὰρ τῷ Ἄρ., etc. Hæc sine dubio men-

dosa sunt. Interpres suspicatus est legendum οὕτω γὰρ, ut qui verterit, sic enim. Ego veram et primitivam scripturam suggeri a codd. Vat. 649 et Alt. existimo. Hi concorditer legunt, σύ τε τῷ Ἄριστῳ, etc., nam et tu præstantissimum imitatus videberis, etc., quæ optime præcedentibus cohærent. Id.

της, οὐ δαίμονος φύλαξ (45), οὐκ αὐτὸς ὁ διάβολος, οὐ λιμὸς, οὐ κρημνός, οὐ δασμωτήρια, οὐκ ἄλλο τῶν δοκούντων καὶ ὄντων φοβερῶν αὐτῶν περιεγένετο· ἀλλὰ πάντες εἶσαν καὶ παρεχώρησαν, καὶ τὴν ἤτταν νίκης ἀπάτης καὶ τροπαίων ἠγήσαντο εἶναι λαμπρότεραν. Ἄμεινον γὰρ τοῦ κακῶς νικῆν τὸ καλῶς ἤττασθαι νομίσαντες, οὐρανοπολιταί (46) κατέστησαν.

esse videntur, ac revera sunt, ipsos fudit ac deiecit: verum omnes cesserunt ac manus dederunt, clademque omni victoria et tropæis splendidiorem esse duxerunt. Præstantius enim esse judicantes, honeste vinci, quam male vincere, cœli cives constituti sunt.

ΣΝΒ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝῶ, ΖΩΣΙΜῶ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙῶ.

Κινδυνεύετε, ὡς πυνθάνομαι, πεφραγμένας ἀπογνώσει τὰς ἀκοάς ἔχειν, καὶ ὡς ἂν πάλαι καθ' ὁσίωνσαντες ἑαυτοὺς τῷ τῆς ἀμαρτίας θανάτῳ παραοξύνεσθε πρὸς τοὺς τῶν καλῶν παραινέτας. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, θρηγῶν καὶ ὀλοφυρμῶν, οὐ συμβουλῆς καὶ παραινέσεως, δίκαιοι ἂν εἴητε λοιπὸν τυχεῖν.

ΣΝΓ'. — ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ.

Εἰ καὶ αὐτοὶ πολιτείας ἀρίστης ἀμύητοι καὶ ἀτέλεστοι ὄντες, τὰ μὴ λόγῳ ρητὰ, τοῖς ὡς περ ὑμεῖς διακειμένοις σαφηνισθῆναι διὰ λόγων παρακεκληκότες, τὸν πρὸς τὰ πράγματα λογισμὸν λανθάνετε κλεπτόμενοι· ἀλλ' ἐγὼ οὐ τόλμῃ προαχθήσομαι εἰς τὸ ρητὰ ὑμῖν ποιῆσαι τὰ τέως ὑμῖν ἄρρητα, καὶ ὑπὸ λόγου ἀγαγεῖν, τὰ ὑπὲρ τὰς ὑμετέρας ἀκοάς. Οὐ γὰρ θέμις, οὔτε τοῖς ἀνέροις τὰ ἱερὰ ἀκούειν, οὔτε τοῖς βεβήλοις τὰ ἄδυστα κατοπτεῦειν. Ὁ γὰρ θεσμὸς οὐκ ἐστὶν, μᾶλλον δὲ ὁ θεῖος χρησμὸς οὐκ ἐπιτρέπει, διαρρήδην βῶν· « Μὴ δότε τοῖς κυσὶ τὰ ἄγια. » Διδὸ καὶ αὐτὸς ἔχων μὲν εἰπεῖν, ὑμῖν δὲ εἰπεῖν οὐκ ἔχων, παραινῶ μᾶλλον ἀπέχεσθαι μὲν κακίας, ἀντέχεσθαι δὲ ἀρετῆς. Εἰ γὰρ ταῦτα ποιήσετε, τῆς ἐρμηνείας ὧν γεγράφατε, οὐκ ἀνήκοοι ἔσεσθε.

ΣΝΔ'. — ΙΣΙΔΩΡῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Οἱ τοὺς θεῖους χρησμοὺς παραποιούντες, καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον βούλημα ἐκδισάζομενοι, συγγνώμης ἀμαρτάνουσι μείζονα. Οὔτε γὰρ τὴν ἐξ ἀπάτης καὶ παραλογισμοῦ δοκοῦσαν εἶναι ἀπολογία, συνηγοροῦσαν ἔξουσι, τῷ ἀπὸ κακουργίας, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ ἀπλότητος ἐσφαλθαι· οὔτε τὸν γαληνὸν καὶ ἡμερον ὀφθαλμὸν

⁹¹ Matth. vii, 6.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(45) *Δαίμονος φύλαξ*, cod. Ambo in contextu, *δαίμονος φύλαξ*. Sane ut suspecta videatur editi lectio facit quod statim sequitur, οὐκ αὐτὸς ὁ διάβολος. Annon enim dæmon diabolus est? Cur igitur in secundo augendi gradu post dæmonis phalangem, ponitur tanquam majus quidpiam ipse diabolus? Non me latet dici posse diaboli nomine κατ' ἐξοχὴν significatum dæmonem principem Luciferum, in quo uno plus maleficæ potentia ac terroris sit quam in

A non modo ab omni reprehensionis nota remotam, sed etiam prorsus admirabilem præberent, hac deum ratione, quidquid terrarum sol lustrat, devicerunt: ac neque sapientia et doctrina, nec potentia, nec opes, nec regnum, nec tyrannis, nec barbara crudelitas, nec dæmonum phalanx, nec diabolus ipse, nec fames, nec præcipitium, nec vincula, nec denique aliud quidquam ex his, quæ horrenda

esse videntur, ac revera sunt, ipsos fudit ac deiecit: verum omnes cesserunt ac manus dederunt, clademque omni victoria et tropæis splendidiorem esse duxerunt. Præstantius enim esse judicantes, honeste vinci, quam male vincere, cœli cives constituti sunt.

CCLII. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝῶ, ΖΩΣΙΜῶ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙῶ.

Videmini, ut audio, meliorum desperatione septas et oclusas aures habere: atque, ut qui jam pridem vos ipsos peccati mortis devoveritis, adversus eos, qui proba consilia vobis præbent, iracundia concitari. Quamobrem si ita est, posthac jam vobis luctus et lacrymas, non consilium et admonitionem adhibere par fuerit.

CCLIII. — ΙΙΣΔΕΜ.

Etsi vos, qui optima vivendi rationis expertes atque ignari estis, ea, quæ hominibus vestri similibus minime exponenda sunt, sermone declarari petentes, vestrum de rebus judicium vobis subripi non animadvertitis: at ego tamen non eo temeritatis et audaciæ prorumpam, ut ea, quæ nunc vobis audire nefas est, vobis exponam, atque ea, quæ aurium vestrarum captum excedant, verbis complectar. Non enim fas est, aut eos, qui a sacris alieni sunt, res sacras audire; aut profanos adyta contueri. Neque enim hoc per mores licet, imo etiam ne divinum quidem oraculum hoc perimitit, apertis verbis clamans: « Nolite sanctum dare canibus⁹¹. » Ac propterea, cum ipse dicere quidem possim, vobis autem dicere non possim, vos potius moneo et hortor, ut a vitio abstineatis, ac virtuti studeatis. Quod si feceritis, earum rerum, de quibus ad me scripsistis, interpretationem audietis.

239 CCLIV. — ΙΣΙΔΩΡῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Qui divina oracula depravant, atque ad arbitrium suum velut obtorto collo trahunt, gravius peccant, quam ut ipsis ignosci debeat. Neque enim erroris ac deceptionis prætextu sese tueri poterunt, ut qui non simplicitate sed malitia et animi perversitate lapsi sint: nec tranquillum illum ac placidum ocu-

(46) Ambo codd. addunt εἰκότως. Id.

lum fallent, cni, a vitio et improbitate præcipites A
acti, contraria prosteri minime dubitarunt.

CCLV. — OPHELIO GRAMMATICO.

Multi sophistæ per eam gloriam, quam prius adepti sunt, detrimenta ea, in quæ postea incidunt, obtegere conantur, ut qui prius quidem res superarint, nunc autem earum magnitudine victi sint.

CCLVI. — OLYMPIODORO.

Labore virtutem exerceri.

Demiror qui fiat, ut cum Platonem admireris, ejus tamen consilia et præcepta parvipendas. Ille enim virtutis surculos non sine labore ac sudore seri ait: tu autem, quonam pacto haud scio, genus vitæ laboris expers suscepisti.

CCLVII. — EUTONIO DIACONO.

Ex iis qui plus habendi cupiditate flagrant, atque inferendis injuriis delectantur, qui peccare se sciunt, graviter ægrotant: qui autem ne peccatum quidem suum agnoscunt, perditæ ac deplorate. Hoc ipsum enim non sentire morbum in quo versantur, insensibilitatis incrementum est, atque in perfectum stuporem ac mortem desinit. Quocirca hos maxime lugere convenit. Malum enim inferre miserius est, quam malo affici. Nam illis de animæ salute periculum imminet: his autem detrimentum in pecuniis subsidit, nec ultra progreditur. Quin alioqui etiam duplicem mortem non sentiunt. Imperfecti enim ac puerilis animi documentum præbent. Quandoquidem ii quoque qui tenera admodum aut puerili ætate sunt, ea quæ vere horrenda et pertimescenda sunt, nihil curant, imo etiam manus persæpe in ignem injiciunt, inanes autem larvas ac spectra conspicientes, metu percelluntur, et contremiscunt. His porro non dissimiles esse videntur homines pecuniæ ac rapacitatis studiosi: ut qui paupertatem quidem, quæ non modo nihil habet, quod metuendum sit, verum etiam securitatis quas autem divitias plurimi ducant, quæ tamen omnium suorum, et animos, et spes exurunt, atque

CCLVIII. — EIDEM.

Labore virtutem perfici.

!lud compertissimum et exploratissimum 240
habeo, te magnos quidem esse virtutis fructus, etiamsi in periculo vereris existimare: verum eo nomine mœrere ac discrucari, quod plerisque miser esse videaris. At si non vulgi opinioni ac su-

λήσονται, οὐ τάναντία ἐκβακχευθέντες ὑπὸ τῆς κακίας δογματῆσαι ἐτόλμησαν.

ΣΝΕ'. — ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Πολλοὶ τῶν σοφιστῶν ἐκ τῆς προὑπαρξάσης εὐκλείας τὰς συμβαινούσας ἤττας περιστέλλειν πειρῶνται, ἅτε πρότερον μὲν τῶν πραγμάτων γεγονότες κρείττονες, νῦν δὲ ὑπὸ τούτων κρατηθέντες.

ΣΝΖ'. — ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΩ.

Ὅτι πόνω καταρθοῦται ἡ ἀρετὴ.

Θαυμάζω, πῶς Πλάτωνα θαυμάζων, τὰς παραινέσεις αὐτοῦ παρὰ φαῦλον τίθεσαι. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ φησι τοὺς τῆς ἀρετῆς κλῶνας πόνω καὶ ἰδρώτι φύεσθαι (47)· σὺ δ' οὐκ οἶδ' ὅπως ἀπονον ἐκανεῖλου βίον.

B

ΣΝΖ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τῶν πλεονεκτῶν καὶ ἀδίκων (48), οἱ μὲν εἰδότες ὅτι ἀμαρτάνουσιν, οἱ δὲ μὴδ' ὅτι ἀμαρτάνουσιν εἰδότες, ἀνήχεστα· τὸ γὰρ μὴ αἰσθῆσθαι τῆς ἀβρωστίας ἐν ᾗ εἰσιν, ἐπίτασις ἀναισθησίας ἐστὶ, καὶ εἰς ἀναλγησίαν παντελῆ καὶ νεκρότητα τελευτεῖ. Τούτους τοίνυν χρὴ μάλιστα ἐλεεῖν. Τὸ γὰρ κακῶς ποιεῖν τοῦ κακῶς πάσχειν ἐστὶν ἐλεεινότερον (49)· τοῖς μὲν γὰρ περὶ τῶν ἐσχάτων ὁ κίνδυνος σαλεύει· τοῖς δὲ μέχρι χρημάτων ἐστὶν ἡ ζημία. Ἄλλως τε δὲ καὶ διττῆς οὐκ αἰσθάνονται νεκρώσεως. Ἄτελοῦς γὰρ καὶ παιδικῆς διανοίας ἐκφέρουσι δεῖγμα. Ἐπεὶ καὶ τὰ κομιδῆ νήπια, τῶν μὲν δυνως (50) φοβερῶν, οὐδένα ποιεῖται λόγον, ἀλλὰ καὶ πυρὶ πολλάκις ἐπαφίησι τὰς χεῖρας, προσωπεῖα δὲ διάκενα καὶ μορμολύκια θεώμενα δεδίττεται καὶ τρέμει· τούτοις κινδυνεύουσιν εἰκέναι, καὶ οἱ τῆς πλεονεξίας ἐρασταί, πένιαν μὲν δεδιότες, ἤτις οὐκ ἐστι φοβερὰ, ἀλλὰ καὶ ἀσφαλείας ἀπάσης, καὶ μετριοπροσύνης ὑπόθεσις· πλοῦτον δ' ἀδίκον περὶ πολλοῦ ποιούμενοι· οὕτως πυρὸς ἐστὶ φοβερώτερος. Τερροῖ γὰρ τῶν ἐχόντων καὶ τὰ φρονήματα καὶ τὰς ἐπιπλάδας.

omnis hac modestiæ materia est, pertimescant: Iniquis igne magis timendæ sunt. Siquidem dominorum suorum, et animos, et spes exurunt, atque in cinerem redigunt.

ΣΝΗ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ὅτι πόνω κατορθοῦται ἡ ἀρετὴ.

Μάλα ἀκριβῶς οἶδα, ὅτι τοὺς μὲν τῆς ἀρετῆς καρπὸς μεγάλους εἶναι, καὶ κινδυνεύης, νομίζεις, ἀθυμεῖς· δὲ τοῖς πολλοῖς νομιζόμενος δυστυχεῖν. Ἄλλ' ἐὰν μὴ τῇ τῶν πολλῶν ὑπονοίᾳ, καὶ δόξῃ, ἀλλ' ἀκριβεῖ (51) λογισμῶν ἐξετάσει τὸ πρᾶγμα ἐπιτρέψεις,

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(47) Τοὺς τῆς ἀρετῆς κλῶνας πόνω καὶ ἰδρώτι φύεσθαι. Cum hac Platonica sententia conferes utiliter aureos Hesiodi versus, quos Cicero Leptæ filio ediscendos commendat, et Quintus Smyræus æmulatus est lib. XII, qui et lib. V. *Paralipom.* eodem allusit. Cæterum occurrit hic ἐναντιόφανες quoddam ex collatione hujus epist. cum 147 et 240 sup. hoc lib., quod discentet ac conciliabit ep. 267 infra. RITT.

(48) Post ἀδίκων recte ἀνδρῶν, supplet Cod. Vat. 649. Idem verba paulo post sequentia hæc omnia

omittit, ὅτι ἀμαρτάνουσιν, οἱ δὲ μὴδ' ὅτι ἀμαρτάνουσιν εἰδότες. Sed sine his mutilus locus est. Cod. Alt. cum edito consentit. POSSIN.

(49) Τὸ γὰρ κακῶς ποιεῖν.... ἐλεεινότερον. Platonium hoc est dogma, de quo vide ipsius *Gorgiam*, pag. 509. RITT.

(50) Pro δυνως ambo codd. scribunt δυνων, et vers. antepenult. pro οὕτως substituit δστις. POSSIN.

(51) Pro ἀκριβεῖ ambo codd. Vat. 649 et Alt. legunt ἀκριβείας. POSSIN.

ἡ ἀθυμία φροῦδῃ οἰχῆσεται· μάλλον δὲ θυμηδίας ἀπρίξενος γενήσεται· ἀναλόγως γάρ τοις ἐνταῦθα ἀγῶσι καὶ οἱ τῆς ἀρετῆς πλέκονται στέφανοι.

ΣΝΘ. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Παρά μὲν ἀνθρώποις ἴσον εἶναι δοκεῖ τὸ εὐεργέτας [μὴ] ἀμείβεσθαι, καὶ ἐχθρὸς [μὴ] ἀμύνεσθαι (52). Παρὰ δὲ τῆ θείᾳ φιλοσοφίᾳ τὸ μὲν ἀμείβεσθαι τοὺς εὐεργέτας κρατεῖ· τὸ δὲ ἀμύνεσθαι τοὺς ἐχθρὸς οὐχί· ἀλλὰ παντὶ μὲν τρόπῳ τὸ ἀνεξικακεῖν, εἰ δ' οἶόν τε, καὶ εὐεργετεῖν.

ΣΞ. — ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὅσπερ ἀνδρείος καὶ φιλόανθρωπος βασιλεὺς τοῖς νόμοις τὰ ὅπλα μίξας, πᾶσαν ὑβρῶν μελέτην τρέπεται· τὸ μὲν τῇ ἀκροάσει τῶν νόμων πευθόμενον, δίχα κολάσεως ἐπιστρέφων· τὸ δ' ἀνήκουον, τῇ διὰ τῶν ὀπλῶν ἀνάγκῃ παιδαγωγῶν· οὕτω καὶ εὐαγῆς καὶ ἐπεικῆς ὁ ἱερεὺς τοῖς θεσμοῖς τὸν φόβον μίξας, καὶ τῇ ἀρχῇ τὴν ἐπιεικείαν κεράσας, πᾶσαν κακίας μελέτην, τό γε ἦκον εἰς αὐτὸν, τρέπεται· τῶν ὑπηκόων τὸ μὲν λόγοις εἰκον λόγοις θεραπεύων· τὸ δ' ἀνήκουον τῷ διὰ τῶν θεσμῶν σωφρονισμῷ εἰς τὸ μηκέτι ἀμαρτάνειν χειραγωγῶν.

rans, eos autem, qui perveraces, et immorigeri sunt, legitimis animadversionibus eo, sicut porrecta manu, ducens, ut posthac minime peccent.

ΣΞΑ. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Περὶ κρίσεως.

Εἰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους οὐκ ἐρυθρίζεις, οὐδὲ ὑπολήψεις ἀντιποιεῖς, κἄν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς τοιοῦτοις τολμήμασιν ἐπομένην φοβῆσθαι δίκην. Εἰ γὰρ καὶ αὐτίκα δὴ μάλα μακροθυμεῖς, εἰς μετένοιαν καλοῦσα· ἀλλὰ μικρὸν ὕστερον, πικρότερον μετελεύσεται τοὺς μηδὲ τὴν τσαούτην φιλοανθρωπίαν αἰδεσθέντας. Πολλοὶ μὲν οὖν κἀνταῦθα τὴν ἀήτητον οὐ διαπεφύγασιν χεῖρα, ἀλλ' ὑπὸ τοιούτων κατελήφθησαν συμφορῶν, ὡς ἀποκρύψαι τῷ μεγέθει τὰς τραγῳδίας. Πολλοὶ δὲ ἐνταῦθα δόξαντες διαπεφυγένας κολαστήρια, τῶν ἐκεῖσε πικροτέρων (53) ἀπέλαυσαν, τῆς δίκης δικαίως αὐτοῖς ἀντιμετρησάσης τὴν δίκην (54).

ΣΞΒ. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Οἱ φίλοι, περὶ ὧν γέγραφας, οὔτε παραινήσεως δέονται, οὔτε προτροπῆς. Ἐόικας γὰρ [οὐ] παυσάμενοις οὐδέποτε τῆς ἐπὶ τοῖς καλλίστοις ἀμίλλης, ἀλλ' ἕως τέλους, ἅτε δὴ τῶν οὐρανίων γερῶν δεινῶς

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(52) Videtur opposita esse Isocraticæ cuidam sententiæ. Sed a B. C. bis abest μὴ negativum. RITT.

(53) Pro πικροτέρων ambo iidem codd. habent πικρότερος. POSSIN.

(54) Τῆς δίκης δικαίως αὐτοῖς ἀντιμετρησάσης

spicioni, verum accurato rationis examini rem permiseris, hujusmodi mœror evanescet, imo etiam lætitiæ causam tibi allaturus est. Siquidem pro certaminum hujus vitæ ratione, virtutis quoque coronæ nectuntur.

CCLIX. — THEODOSIO PRESBYTERO.

Apud homines par culpa esse videtur, iis, a quibus beneficium acceperis vicem non rependere, et hostes minime ulcisci. At apud divinam philosophiam illud quidem obtinet, ut bene de nobis meritos remuneremur; at non item illud, ut injurias ulciscamur: verum omnino quidem patientiam adhibeamus: si autem fieri possit, eos etiam beneficiis persequamur.

B CCLX. — THEONI EPISCOPO.

Quemadmodum fortis et humanus rex legibus cum armis junctis omne contumeliæ ac petulantiae studium profligat, eos nimirum qui legum auiditioni morigeros se præbent, citra pœnam ad officium revocans, eos autem qui præfacto et contumaci animo sunt, vi atque armis coercens: eodem modo pius ac mansuetus sacerdos legibus metum adjungens, atque imperium lenitate condians, omne improbitatis studium, quantum quidem in ipso situm est, fugat: eos nempe subditorum, qui sermonibus cedunt, sermonum ope atque adjuncto curant, legitimis animadversionibus eo, sicut por-

C CCLXI. — ZOSIMO PRESBYTERO.

De judicio.

Etsi nec homines erubescis, nec famæ atque existimationis rationem ullam habes: at eam tamen, quæ hujusmodi flagitia divinitum consequitur pœnam fac pertimescas. Quæquam enim ea in præsens moratur atque conquiescit (ad pœnitentiam scilicet invitans), tamen aliquando post, eos, quos ne tanta quidem benignitas ullo pudore commoverit, arceribus persequetur. Ac multi ne in hac quidem vita invictam illam manum effugerunt, verum ejusmodi calamitatibus correpti sunt, ut ipsas quoque tragædias magnitudine sua obscurarent. Multi autem qui hujus vitæ tormenta effugisse videbantur, in amarulentiores alterius vitæ cruciatu incidunt, nimirum vi illa scelerum vindice juste ipsas pœnam remetiente.

D CCLXII. — HERMOGENI EPISCOPO.

Amici illi, de quibus ad me scripsisti, nec consilio, nec cohortatione opus habent. Videntur enim contentioni huic, qua de præclarissimis rebus inter se certant, nunquam finem imposituri, verum ad

τὴν δίκην. Hæc a B. C. absunt, non recte. Notari hic potest præter πολύπτωτον, etiam πλοκῆ elegans in δίκης et δίκην. Prius significat justitiam Dei ultricem scelerum, alterum pœnam seu ultionem. RITT.

extremum usque (ut qui coelestium præmiorum desiderio vehementer æstuent) de victoria sollicitudinem habituri.

241 CCLXIII. — ISIDORO EPISCOPO.

De Joseph et Ægyptia : nec non de vitanda calumnia et accusatione.

Quo tempore Ægyptia illa, libidinosæ, inquam, illa mulier, quæ ut persuasui facilis, ita etiam ad persuadendum miram vim habebat (ut plurimum enim ejusmodi ingenio esse videtur mulier), insano pudicissimi juvenis Josephi amore deflagravit, cumque eum nullis sermonibus ad stuprum inducere posset ad vim ei inferendam se convertit, atque ille, strenui cujusdam athletæ instar, exuta veste (arreptam enim eam tenebat illa, libidine temulenta), indu-
B mentis quidem nudus, verum ab adulterio purus excedens pudicitia coronam adeptus est : tum vero illa niærens sedebat, revera quia, quod cupiebat, minime assecuta fuerat : falsa autem specie, ob flectam castitatem. Cum itaque maritus venisset, aut quod accusari metueret, aut quod Josephum ulcisci vellet, acerbissime irascitur, ac cupiditatem omnem, mœrorem, metum, contumeliam, et iracundiam admiscens, animo volvebat, quonam pacto de eo supplicium sumeret. Et quidem ejus criminis quo ipsa accusari debebat, eum insimulat. Maritus autem ne facta quidem ipsi pro se dicendi potestate, in carcerem eum conjicit. At vero incorruptus ille oculus pudicitia legislator et arbiter ad regium thronum ipsum evexit. Quocirca nos quoque nec calumniam, nec obtreccationem, aliud quidquam eorum quæ gravia et acerba esse videntur, grave
C hæc omnino aut in hac, aut in altera vita pretiosissimas coronas consequemur.

CCLXIV. — LAMPETIO EPISCOPO.

Unusquisque eorum, qui hanc epistolam lecturi sunt, de eo quod dicturus sum, ut volet sentiat. Ego vero non sacerdotii regulam nunc informare proponens, sed viam ad illud ferentem statuens, hoc aio, eum qui ad hoc imperium ante prosiliit, quam ecclesiasticarum sanctionum imperium sustinuerit, haudquaquam ad subditorum utilitatem hujusmodi provinciam persequi : hunc autem qui in subditi gradu atque ordine sese cum laude in iis virtutibus, quæ antistitem deceni, exercuit, maximum ad mun-
D neris sui administrationem bonum, hoc est experimentum habentem venire. Nam ille priusquam ipsemet mores suos composuerit, alios componere ac moderari aggreffiens, a veritate aberrat : hic autem compositis primum suis moribus, factoque rei periculo, ad moderandam aliorum vitam aptus et kloneus reperietur. Quandoquidem ille, antequam armis assueverit, imperator creari cupit : hic au-

ΣΞΓ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰς τὸ κατὰ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν Αἰγυπτίαν. Καὶ περὶ τοῦ μὴ συκοφαντεῖν, καὶ μῆτε κατηγορεῖν.

Ὅτε ἡ Αἰγυπτία, τὸ ἀκόλαστον ἐκεῖνό φημι γύναιον, τὸ δέξῃ μὲν πεισθῆναι, πείσαι δὲ δεινότατον (τοιούτου γὰρ χρῆμα, ὡς τὰ πολλὰ, εἶναι δοκεῖ ἡ γυνή), τῷ σωφρονεστάτῳ Ἰωσήφ ἐπεμάνη, καὶ λόγοις πείθειν οὐχ οἷα τὸ οὐρα, ἐπὶ τὸ βιάσασθαι τὴν νεανίαν ἐτρέπη· κάκεινος, ὡσπερ ἀθλητῆς γενναῖος, τὴν ἐσθῆτα ἀποδυσάμενος (εἴχετο γὰρ αὐτῆς ἐκεῖνη ὑπὸ τοῦ πάθους μεθύουσα) γυμνὸς μὲν ἱματίον (56), καθαρὸς δὲ μοιχείας ἐξεβλήων, τοὺς τῆς σωφροσύνης ἀνεδήσατο στεφάνους· τότε δὴ, τότε ἐκαθέζετο ἐκεῖνη κατηγορῆς τὸ μὲν ἀληθές, ὅτι διήμαρτε τῆς ἐπιθυμίας· τὸ δὲ ψεῦδος, ἐπὶ τῇ ἐπιπλάτῳ σωφροσύνη. Ἐλθόντος γοῦν τοῦ ἀνδρός, ἡ δεδοικυῖα γραφὴν ὑπομείναι, ἡ ἀμύνασθαι αὐτὸν βουλομένη, ἐν ὀργῇ ἀνατασχέτω γίνεται, καὶ ἀναμίξασα πάντα, πόθον, λύπην, φόβον, ὄβριον, ὀργὴν, ἐνενοεῖ ὅπως αὐτὸν τιμωρήσεται· καὶ δὴ γραφὴν αὐτὸν γράφεται, ἣν γράφῃναι ὤφειλεν. Ὁ δὲ μὴδ' ἀπολογίας μεταδούς, εἰς δεσμοτήριον ἐμβάλλει· ἀλλ' ὁ ἀδέκαστος ὀφθαλμὸς, ὁ τῆς σωφροσύνης καὶ νομοθέτης καὶ βραβευτῆς, εἰς τὸν θρόνον ἀνήγαγεν αὐτὸν τὸν βασιλικόν. Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς μῆτε συκοφαντίαν, μῆτε κατηγορίαν, μὴτ'
C ἄλλο τι τῶν δοκούντων εἶναι δεινῶν, δεινὸν ἠγώμεθα, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν μόνην· καὶ πάντως ἡ ἐνταῦθα, ἡ ἐκαῖσε, τῶν τιμαλφεστάτων στεφάνων τευξόμεθα. esse existimemus : verum peccatum solum. Atque

ΣΞΔ'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἐκαστος μὲν τῶν ἐντευθυμένων τῶδε τῷ γράμματι, ὡς ἔχει δόξης περὶ τοῦ λεχθησομένου, ἐχέτω. Ἐγὼ δὲ ὅρον μὲν ὑπογράψαι ἱερωσύνης νῦν οὐ διεγνωκῶς, τὴν δ' ὄβρον τὴν ἐπὶ ταύτην φέρουσαν ὀριζόμενος, φημι, ὅτι ὁ μὲν ἐπὶ ταύτην θάπτων ἐλθὼν τὴν ἀρχὴν, πρὶν τῆς τῶν θεσμῶν ἀρχῆς ἀνασχέσθαι, οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν ἀρχομένων τὴν οἰκονομίαν μέτεισιν· ὁ δ' ἐν ὑπηρεσίᾳ τάξει ταῖς ἀρχικαῖς ἐγγυμνασάμενος καὶ εὐδοκίμῆσας ἀρεταῖς, εἰς τὴν τῆς λειτουργίας διαχείρησιν, μέγιστον ἀγαθὸν τὴν ἐμπειρίαν ἔχων, ἔρχεται. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ πρὶν [ῥυθμισθῆναι] ῥυθμίζειν ἄλλους ἐπιχειρῶν, τῆς ἀληθείας διαμαρτάνει. Οὗτος δὲ ῥυθμισθεὶς πρότερον, καὶ τοῦ πράγματος ἐν πείρᾳ γεγενημένος, ἐπιτήδειος ἐπὶ τὸ ῥυθμίζειν ἄλλους εὐρεθῆσεται· ἐπειδήπερ ἐκεῖνος μὲν πρὸ τοῦ ἐμμελετῆσαι τοῖς ὄπλοις, στρατηγὸς οἴεται κχεῖροτονῆσθαι· οὗτος δὲ εὐδόκιμος στρατιώτης γενόμενος, εὐδοκιμώτερος ἔσται καὶ στρατηγός. Καὶ ὁ μὲν

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(55) Ἐξορτες. B, ἔξουσιν, quod puto mellus, ut respondeat præcedenti illi, παυσσομένοις. Atqui multum in ἔξορτες, fortasse respexit ad ἄτε ἐπιέμενοι,

non recte. RITT.

(56) Pro ἱμάτιον ambo fidem cod. legunt ἱματίων. POSSIN.

τῶν τακτικῶν ἀπειροῦ ὄν, ταξίαρχος εἶναι ἡγείται· Ἄ τεμ probi et clari militis officio functus, præstantior ὁ δὲ ἐν γυμνασίοις τοιοῦτοις ἀσκηθεὶς, τακτικὸς χειροτονεῖται.

ΣΣΕ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Πηλίκον ἀγαθὸν τὸ ἀφιλαργυρίας, καὶ περὶ αὐταρκείας.

Εἰ καὶ μυρίας ἀνατέμεις εὐπορίας ὁδοὺς, οὐ φημι τὸν κόρον, ἀλλ' οὐδὲ τὰς ὁδοὺς, ἅς ἐπιπορεύεται, εὐρήσεις. Μισεῖ γὰρ τοὺς ἀπλήστως τὰ χρήματα διώκοντας, καὶ ἐπιφοιτῶν αὐτοῖς οὐκ ἀνέχεται. Φιλεῖ δὲ μάλιστα πάντων τοὺς ὀλιγοδέξιν καὶ αὐταρκείᾳ τὸν ἑαυτῶν κοσμοῦντας βίον, ἀσμένως αὐτοῖς ἐπιφοιτῶν.

ΣΣΖ'. — ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὅταν εὐθουσίας προκαθηγουμένης πᾶσα ἡ τοῦ ἀνθρώπου δύναμις ὑπουργήσῃ εἰς τὴν ἀρετὴν, πᾶσαν ἐκποδὸν ποιησαμένη σκῆψιν καὶ μέλλῃσιν· τότε δὴ, τότε ὁ θεὸς εἰς τέλος ταύτην ἄγει, ὁ καὶ τοὺς μὴ βουλομένους αὐτὴν ἐλέσθαι εἰς τὸ ἐλέσθαι παραθήγων. Οὐ γὰρ ἐστὶ τοῦ αὐτοῦ, τοὺς μὲν ἀποδιδράσκοντας αὐτὴν, εἰς αὐτὴν συναλαύνειν, τοὺς δ' ἀφ' ἑαυτῶν ἐλομένοις χεῖρα βοηθείας μὴ ὀρέγειν.

ΣΣΖ'. — ΑΝΤΙΟΧΩ.

Ἔσοις ἀγνοεῖν, ὅτι ὁ συνεχῶς τὰ λυτῶντα πάθη τοῦ σώματος νικῶν, τοῖς τροπαίοις ἀγαλλόμενος, τοὺς πόνους ὑπὸ τῆς εὐφροσύνης λαμβάνει (56) κλεπτόμενος.

ΣΣΗ'. — ΟΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Πυνθάνομαι, ὅτι τῷ μὲν σχήματι τῆς ἀγωνίας, ἐνός· τῷ δ' ἄληθει, πάντων ἐκράτησας τῶν ὀμηλικῶν. Ὁ γὰρ τῶν μὲν ἄλλων εἰς ταπεινοφροσύνην προκρίθεις, δευτέρος δὲ σου πεφηνῶς, πάντας ἡττημένους ἔδειξεν.

ΣΣΘ'. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰς τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ· « Πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει. »

Ἡ πενία, ὅταν τὴν ἰκεσίαν ἀτιμάσασα ἐπὶ κατηγορίαν τραπέιη, καὶ τῇ συμφορᾷ εἰς φιλοπραγμοσύνην καταχρήσεται, καὶ διαδίκου κατηγόρου ἀνθ' ἑκείνου καὶ πρόσφυγος πρόσχημα ἀναδέξεται, ἐλεεῖσθαι οὐκ ἂν εἴη δίκαια. Διὸ καὶ ἡ τῆς δικαιοσύνης πηγὴ ἐφη· « Οὐκ ἐλεήσεις πτωχὸν ἐν κρίσει. » Ἐλεεῖσθαι μὲν γὰρ δεόμενον καὶ ἀντιβολοῦντα χρῆ, ἐγκαλοῦντα δὲ καὶ κατηγοροῦντα οὐχί. Οὐ γὰρ χάριν ἀπαιτεῖ, ἀλλ' ἀδικεῖσθαι διαβεβαιούται.

ΣΥ. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Πῶς νοητέον τὸ γεγραμμένον· « Μὴ ποτε τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἴδωσι, καὶ τοῖς ὠσίν ἀκούσωσι. »

Ἡ μεταβολὴ τῶν προσώπων, τὸν νοῦν τῶν εἰ-

⁹² Exod. xxiii, 3. ⁹³ Isa. vi, 10; Matth. xiii, 15.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(57) Solus cod. Vat. 649 pro λαμβάνει scribit λαμβάνει. POSSIN.

quoque et illustrior erit imperator. 242 Atque ille quidem instruendi in aciem exercitus expertus et ignarus, tribuni militaris gradum sibi vindicat; hic autem in ejusmodi studiis versatus et excultus, tribunus designatur.

CCLXV. — ΜΑΡΩΝΙ.

Quantum bonum sit avaritia vacuum esse, et de sufficientia.

Etlamsi sexcentas opum vias aperias, tamen, non dicam satietatem, sed ne vias quidem, quas illæ peragranti, invenies. Siquidem eos odio habent, qui inexplebili aviditate pecunias consecantur, nec ad eos venire sustinent. Contra omnium maxime illos amant qui parcimonia et frugalitate vitam suam ornant, libenterque ad ipsos ventitant.

CCLXVI. — ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Cum probo consilio præeunte omnis hominis vis, omni excusatione ac mora de medio sublata, ad virtutem inservit, tum vero Deus, qui ad eam amplectendam etiam nolentes ac recusantes incitat, ad finem usque perducit. Neque enim consentaneum est, qui ipsam fugientes ad eam compellat, eundem iis qui suapte sponte ipsam sibi amplectendam proposuerunt, auxiliarem manum minime porrigere.

CCLXVII. — ΑΝΤΙΟΧΙΩ.

Illud ignorare videris, eum, qui rabida corporis vitia perpetuo vincit, ob ejusmodi tropæa exultantem, præ voluptate ne labores quidem sentire.

CCLXVIII. — ΟΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΧΩ.

Audio te certaminis quidem specie unum, rever autem omnes æquales tuos superasse. Nam qui hu militatis ac modestiæ nomine aliis prælatus, te inferior esse comperitus est, hic scilicet omnes a te superatos esse demonstravit.

CCLXIX. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

In illud, « Pauperis non miseraberis in judicio. »

Paupertas, cum supplicibus verbis contemptis ad accusandum se convertit, atque calamitate ad negotium aliis facessendam abutitur, adversarii que et accusatoris, non supplicis et opem implorantis speciem assumit, misericordia haudquaquam digna est. Unde etiam ipsemet justitiæ fons his verbis utitur: « Non miseraberis pauperis in judicio. » Ejus enim calamitate commoveri oportet, cum orat atque obsecrat: at cum accusat et criminatur, non item. Non enim gratiam postulat, sed se injuria affectum affirmat.

CCLXX. — ΕΙΔΕΜ.

Quomodo sit intelligendum, « Nequando suis oculis videant, et auribus audiant. »

Personarum mutatio, eorum, quæ dicta sunt,

mentem luculenter prædicat. Nam si **243** ad populum omnia referenda erant, ad hunc modum dictum fuisset : Vade ad populum istum, et dic ei : Auditu audietis, et non intelligetis, et videntes videbitis, et non scietis. Incrassatum est enim cor vestrum, et auribus graviter audiistis, et oculos vestros clausistis, nequando videatis oculis, et auribus audiat, et corde intelligatis, et convertamini, et vos sanem. Cum autem haud ita dictum sit, verum trium personarum mutationem hic sermo demonstret, nimirum a quo, et ad quem, et de quo oratio habeatur, huiusmodi quamdam sententiam hæc verba habent : « Vade, et dic populo huic : Auditu audietis, et non intelligetis, et videntes videbitis, et non scietis. » Deinde tanquam propheta causam sciscitaretur, aut ea ipsi minime sciscitanti exponeret, dictum est : « Incrassatum est enim cor populi huius, et auribus graviter audierunt, et oculos clauserunt. » Si igitur ipsi suæ, ut quispiam dixerit, saluti oblectantur : Ecquid me prædicare jubes? fortasse inquit (hoc enim hic significat vocula hæc, nequando) « videbunt oculis, et auribus audient, et corde intelligent, et convertentur, et sanabo eos. » Hæc enim particula, *nequando*, hoc loco non auditionis sublationem, sed obedientiæ spem subindicat. Nam quod hoc quoque sensu hæc vox usurpetur, audi quid Judæorum turba de Salvatore dicat, « Nonne hic est quem quærebant Pharisæi interficere? Ecce palam loquitur, et nihil ei dicunt. Num forte (μή ποτε) cognoverunt, quod hic est Christus? » Solent enim sapientes et eruditi (quorum in numero Philo etiam esse videtur) particulam hanc, *nequando*, pro, *fortasse*, aut *nonnunquam*, collocare. Neque id immerito. Quod si hoc viri quoque divinitus inspirati testimonio confirmari cupis, audi quid Paulus scribat : « Servum autem Domini non oportet litigare, sed mitem esse ad omnes, docibilem, patientem, in lenitate docentem eos qui contradicunt : nequando det ipsis Deus agnitionem ad salutem. » Hæc enim vox, *nequando*, hoc quoque loco, pro *nonnunquam*, aut *fortasse*, usurpata est. Spem enim pœnitentiæ, non sublationem significat. Quin alio item loco scriptum est : « Corripe amicum nequando fecerit. » Nam si ad eundem modum prophetæ locus intelligatur, Deo quoque, qui partes suas exsequi cupit, id quod ipsius naturæ consentaneum est, servabitur. Omnino enim eos, qui in vitii cœno infixi sunt, salutem consequi vult, atque homines, a quibus medicina ipsis afferatur, scitit : non quod nescius sit fore ut morbo intereant, sed ut ipsis excusationem præcidat. Etsi enim illi a furore minime revocati sunt, **244** hinc tamen

ρημένων λαμπρῶς κηρύττει. Εἰ μὲν γὰρ πρὸς τὸν λαὸν ἅπαντα ῥηθῆναι ἐχρήν, οὕτως ἂν ἐρρήθη. Πορευθεὶς, εἶπον τῷ λαῷ τοῦτω· Ἄκουη ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνήτε (58), καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία ὑμῶν, καὶ τοὶ ὄφθαλμοὶ ὑμῶν ἐκαμμύσατε, μὴ ποτε ἴδητε τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσητε, καὶ τῇ καρδίᾳ συνήτε, καὶ ἐπιστρέψητε, καὶ ἰάσωμαι (59) ὑμᾶς. Εἰ δ' οὕτω μὲν οὐκ ἐρρήθη, μεταβολὴν δὲ ἐμφαίνει προσώπων τριῶν τὰ λεγόμενα, παρ' οὗ τε καὶ πρὸς ὃν καὶ περὶ οὗ ὁ λόγος, τοιοῦτόν τινα ὠδίνει νοῦν τῶν προκειμένων ἢ δύναμις· « Πορευθεὶς εἶπον τῷ λαῷ τοῦτω· Ἄκουη ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνήτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. » Εἶτα ὡς τοῦ προφήτου πυθομένου τὴν αἰτίαν, ἢ μὴ πυθομένου μὲν, διδασκομένου δὲ, ἐρρήθη· « Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν βαρῶς ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκάμμυσαν. » Εἰ τοίνυν τῇ ἑαυτῶν, ὡς ἂν τις εἴποι, ἀντιπράττουσι σωτηρίᾳ· Δι' ἣν αἰτίαν, κηρύξαι με προστάτεις (60); τάχα πῶς φησι· τοῦτο γὰρ ἐνταῦθα μὴνύει τό· « Μὴ ποτ' ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. » Τὸ γὰρ μήποτε ἐνταῦθα, οὐκ ἀναίρεσιν ἀκοῆς, ἀλλ' ἐλπίδα ἐμφαίνει ὑπακοῆς. Καὶ ὅτι καὶ οὕτως λαμβάνεται, ἄκουσον τῶν δὺλων τῶν Ἰουδαϊκῶν, τί φασὶ περὶ τοῦ Σωτῆρος· « Οὐ τοῦτον ἐζήτουν οἱ Φαρισαῖοι ἀποκτεῖναι; Ἰδοὺ (61) παρῆρσιγ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι· μήποτε! ἀληθῶς ἔγνωσαν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός; » Ἔθος δὲ τοῖς σοφοῖς, ὧν [εἶς] εἶναι δοκεῖ Φίλων, τὸ μήποτε, ἀντὶ τοῦ Ἰσως, ἢ εἶθ' ὅτε, τάττειν. Τὸ γὰρ μήποτε, εἰκότως ἀντὶ τοῦ Ἰσως, εὐλόγως τάττουσιν. Εἰ δὲ καὶ παρὰ θεοπνεύστου ἀνδρὸς θέλεις τὴν μαρτυρίαν ταύτην λαβεῖν, ἄκουε τοῦ Παύλου γράφοντος· « Δούλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδασκτὸν, ἀνεξίκακον, ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δὴν αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐπίγνωνται εἰς σωτηρίαν. » Τὸ γὰρ μήποτε κἀνταῦθα εἴρηται ἀντὶ τοῦ εἶθ' ὅτε, Ἰσως, τάχα, πῶς. Ἐλπίδα γὰρ μετανοίας ἐμφαίνει, οὐκ ἀναίρεσιν. Καὶ ἐτέρωθι δὲ γέγραπται· « Ἐλεῖξον φίλον, μήποτε οὐκ ἐποίησεν. » Εἰ γὰρ οὕτω νοηθεῖ τὸ προφητικὸν χωρίον, καὶ τῷ θεῷ τὸ πρέπον φυλαχθεῖν, τὰ αὐτοῦ πράττειν προφημένῳ. Σῶζεσθαι γὰρ ἐκ παντὸς τρόπου τοὺς εἰς κακίαν καλινδουμένους βούλεται, καὶ ἐμπει τοὺς θεραπεύοντας, οὐκ ἀγνοῶν μὲν ὅτι διαφθαρήσονται ὑπὸ τῆς νόσου, τὴν δ' ἀπολογίαν αὐτῶν ὑποτεμνόμενος. Εἰ γὰρ κἀκεῖνοι οὐκ ἀνήνεγκαν ἐκ τῆς μανίας, ἀλλὰ τό γε αὐτὸν τὰ αὐτοῦ πράττειν, ἐκ τούτου περιέγρονε. Καὶ τῷ θεῷ τοίνυν τὸ πρέπον φυλαχθεῖν, καὶ ὁ προφήτης οὐ δόξει μάτην ἀπεστάλθαι, οὐδὲ

⁵⁸ Joan. vii, 25, 26. ⁵⁹ II Tim ii, 24, 25. ⁶⁰ Eccli. xiii, 15.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(58) Pro συνήτε cod. Alt. habet συνήτε. POSSIN.

(59) Pro ἰάσωμαι lege ex eodem ἰάσωμαι. Vers. postea 2. ambo codd. omittunt δέ. lb.

(60) Pro προστάτεις cod. Alt. legit προστά-

της. lb.

(61) Pro ἰδοὺ ambo codd. scribunt εἰ δέ. Vers. inde tertio ante Φίλων uterque codex inserit καί. lb.

ὁφθαλμοῦ διάκονος νομισθήσεται, ἀλλὰ θεραπείας καὶ ἰάσεως ὑπερέτης εὐρεθήσεται. Ἀπιστάλη γὰρ οὐχ ὑβρίζων [ἀπλῶς,] ἀλλ' ἐγκαλέσων μὲν τοῖς πλημμελοῦσι, προσοῖσων δὲ καὶ δεῖξων τὰ πταίσματα, καλέσων δὲ εἰς μετάνοιαν, ἐπιστρέφουσι δὲ θεραπείαν εὐαγγελισόμενοι; (62).

notam duntaxat ipsis inureret, verum ut peccantes quidem objurgaret, sceleraque ostenderet, atque ad poenitentiam vocaret, iisque, qui ad meliorem mentem se reciperent, medicinam nuntiaret.

ΣΟΑ'. — ΑΝΥΣΙΩ.

Τὸ παρὰ τοῦ νομοθέτου εἰρημένον· « Οὐκ ἐλεήσεις πτωχὸν ἐν κρίσει· οὐκ ἀπανθρωπίας, ὡς ἤγῃ, ἀλλὰ φιλανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης ἀπάσης ἐστὶν ἀνάμεστον. Δύο γὰρ κατορθοὶ τὰ μέγιστα· ἓν μὲν, τὸ μὴ τοὺς πένητας εἰς φιλοπραγμοσύνην ἀλείψαι· ἕτερον (63) δὲ, τὸ τοὺς ἀδίκως κρίνοντας, καὶ τοὺς πλουσιοῖς τὴν τῆς νίκης ὀρέγοντας, ψῆφον, ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντου, φοβῆσαι. Εἰ γὰρ τοῖς πάλαιουσι τῷ ἀτιθάσῳ καὶ δυσουθετήτῳ τῆς πενίας θηρίῳ, ὅταν ἀντὶ τοῦ παρακαλεῖν ἐγκαλῶσιν, οὐ χρὴ χαρίζεσθαι, πολλῶ μᾶλλον τοῖς ὑπὸ πολλῆς χλιδῆς εἰς τοὺς πένητας ἐξυβρίζουσιν.

ΣΟΒ'. — ΙΣΙΔΩΡῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Εἰς τὸ· « Οὗτος ἡμαρτεν, ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ; »

Οἱ ἀπόστολοι, ἅτε σοφίας φοιτηταί, καὶ ἀληθείας ὄντες ἔραστοι, ἀτενῶς ὀρώντες τὸν Σωτῆρα προσέχοντα τῷ τυφλῷ, καὶ μόνον οὐχ εἰς ἐρώτησιν αὐτοὺς ἐκκαλοῦμενον, δύο θρυλλούμενα δόγματα, καὶ παρὰ ἀνθρώποις ζητούμενα αὐτῷ προσφέρουσιν. Ἐπειδὴ γὰρ Ἑλλήνων [μὲν] παῖδες ἔφασαν ἐσφάλλθαι τὴν ψυχὴν, καὶ διὰ τοῦτ' εἰς σῶμα καταπεπέμφθαι κολασθησομένην (64), Ἰουδαῖοι δ' ἠγούντο τὰ τῶν προγόνων πταίσματα εἰς τοὺς ἐγγόνους διαβαίνειν, διὰ τὸ γεγράφθαι· « Ἀμαρτίαι πατέρων ἐπὶ τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς; » ἔφαταν αὐτῷ, ἅτε πάντα εἰδότε πρὶν γενέσεως αὐτῶν· « Τίς ἡμαρτεν, οὗτος (ὡς φασιν Ἕλληνες), ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ (ὡς φασιν Ἰουδαῖοι), ἵνα τυφλὸς γεννηθῆ; » Ἡ δ' ἀλήθεια οὐ λοξὴν οὐδὲ πλαγίαν, οὐδ' αἰνίγματος μεστὴν τὴν ἀπόκρισιν πεποιήται, ἀλλ' ὀρθὴν, καὶ σαφηνείας ἀπάσης λαμπροτέραν. Ἀμφότερα γὰρ ἀνέτρεψε, φήσασα· « Ὅτε οὗτος ἡμαρτε (πῶς γὰρ πρὸ τοῦ γενέσθαι;) οὐτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, » ἄλλο δὲ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῆ. Πρὸς γὰρ τὴν ἐρώτησιν ἀπεκρίνατο. Εἰκὸς μὲν γὰρ αὐτοὺς ἡμαρτηκένας, μᾶλλον δὲ ἡμαρτηκασί μὲν, οὐ μὴν τούτῳ αἷτιοι τῆς συμφορᾶς εἰσι. Τίνος οὖν ἕνεκεν τυφλὸς ἐγεννήθη; Ἴνα φανερωθῆ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ, τούτεστι, συνεχωρήθη σκάσαι ἢ φύσις, ἢ ἀνακηρυχθῆ ὁ τεχνίτης.

affertur, quamobrem cæcus natus sit? 245 Nimirum ut manifestentur opera Dei in illo, hoc est, claudicare permissa est natura, ut artificis gloria prædicetur.

97 Exod. xxiii, 3. 98 Joan. ix, 2. 99 Exod. xx, 5. 100 Joan. ix, 3.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(62) Uterque cod., εὐαγγελισόμενος. Possin.

(63) Pro ἕτερον unus cod. Vatic. 649 legit ὕστερον. Id

illud contigit, quod ipse munus suum sit exsecutus. Quocirca et Deo, id quod ipsius naturæ consonaneum est, retinebitur, et propheta minime frustra missus fuisse videbitur, neque contumeliæ, sed curationis ac medicinæ minister exstitisse censebitur.

Non enim ob eam causam missus est, ut contumeliæ non enim ob eam causam missus est, ut contumeliæ

CCLXXI. — ANYSIO.

Illud quod a legislatore dictum est: « Non misereberis pauperis in iudicio », non inhumanitatis, ut existimas, sed benignitatis et justitiæ plenum est. Duas enim maximas res præstat: unam, quod pauperes ad negotium aliis facessendum minime acuit, alteram, quod eos, qui inique judicant, ac divitiis et copiosis hominibus victoriæ calculum porrigunt, maximopere terret. Nam si iis, qui cum truculentia, et admonitionem ægre admittente, paupertatis bellua colluctantur, cum obsecrationis loco aliis litem intendunt, minime gratificari atque indulgere oportet, multo profecto minus iis qui præ luxuria et deliciis contumeliam egentibus inferunt.

CCLXXII. — ISIDORO DIACONO.

In illud, « Hicne peccavit, aut parentes ejus? »

Apostoli, utpote sapientiæ discipuli, ac veritatis amantes, Salvatorem defixos in cæcum oculos habentem, ac propemodum eos ad interrogandum provocantem conspicientes, duo pervulgata dogmata, et de quibus magnæ apud homines quæstiones excitantur, ipsi proponunt. Quoniam enim Græci animian peccasse, ac propterea luendarum pœnarum causa in corpus demissam esse tradiderunt: ac rursus Judæi majorum peccata ad nepotes transire existimabant, quod videlicet scriptum sit, « Peccata patrum in filios usque ad tertiam et quartam generationem »; idcirco ad eum, ut omnia priusquam oriantur, noscentem, hæc verba habuerunt: « Quis peccavit? hic (ut gentiles aiunt) an parentes ejus (ut Judæi astruunt), ut cæcus nasceretur? » Veritas autem non obliquum et sinuosum, nec ænigmatum involucris plenum responsum dedit, verum rectum ac quavis perspicuitate dilucidius et splendidius. Utrumque enim his verbis evertit: « Neque hic peccavit (quonam enim pacto, priusquam in ortum prodiisset?) nec parentes ejus; » in hoc videlicet, ut cæcus nasceretur. Ad interrogationem enim respondit. Verisimile namque est eos peccasse, imo plane peccaverunt: at non propterea ipsi calamitatis causam præbuerunt. Quid igitur

ipsi calamitatis causam præbuerunt. Quid igitur

(64) Hoc Origenianum dogma refellit pluribus noster Isidorus lib. iv. ep. 165. Ejus vestigia licet etiam apud Ciceronem animadvertere. Bitt

CCLXXIII. — OPHELIO GRAMMATICO. A

ΣΟΓ'. — ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Quod multa nobis obscura sint, atque humano ingenio vix pervestigari queant, perspicuum est. Quod autem ea demum, et quidem utiliter captum nostrum effugiant, quæ nobis ad salutem haudquam conducunt, id quoque liquet. Consideremus itaque quid nobis ad beatitudinem adjumento sit, quid secus: atque ita, quæ dicuntur, exploremus. Cælum aut sphaeræ, aut dimidiæ sphaeræ speciem imitari affirmare, atque item celerrimum solis cursum, ac lunæ incrementa et decrementa, siderumque situm curiose indagare, ac præterea de terra querere, cylindri an conii speciem teneat, mundique centrum sit, ac denique et solis et lunæ intervalia cognita et explorata habere, quid ad bene beateque vivendum utilitatis afferat, equidem non video. Quod si quis id dicere possit, dicat quidem fortasse: verum minime persuadebit. At vero justitiam et fortitudinem, ac prudentiam et temperantiam, et si quid his affine est, scire atque exsequi, hoc vero eos, qui id callent, ad beatitudinis arcem evehit. Quocirca faciendum est, ut ab his, ex quibus nihil quibus emolumentum percipitur, amplectamur.

CCLXXIV. — GOTTO.

De polygamia duorum patriarcharum, Abraham et Jacob.

Quod duo patriarchæ plures uxores habuerint (nam Isaac cum una dumtaxat uxore consuetudinem habuit), non a segnitie, aut libidinis studio profectum est, verum a rerum necessitate, ut quispiam dixerit, contextum et expressum. Perspice enim, Scripturæ vestigiis hærens, quemadmodum id contigerit. Abraham quippe, nisi ipse ab uxore sua, quæ etiam zelotypia teneri debebat, rogatus fuisset, ut ad ancillam accederet, haudquaquam accessisset. Non enim voluptati indulgens (siquidem id demonstrat præteritum tempus admodum longum), verum liberorum cupiditate flagrans, pulcherrima et formosissima muliere, quæque universam Ægyptum pulchritudine sua in admirationem traxerat, relicta, aliud et deformè et ignobile arum serere cogebatur. Usque eo enim ab omni libidinis affectu purus erat, ut etiam puellam, posteaquam concepisset, atque eo fortasse nomine dominam suam contempsisset, quod principatus ad eum, quem ipsa in lucem editura erat, deventurus esset, domo expulerit. quo scilicet tempore ipsa, necessitatis ductum sequens in desertum abscessit. Quod si etiam Ceturam duxit, at istud post Agar et Saræ mortem ab eo factum est, 246 Jacob autem, si ea quam amabat primo potitus fuisset, fortasse ne aliam quidem

Ὅτι μὲν πολλὰ ἀδηλιά ἐστιν ἡμῖν, καὶ λογισμῶ οὐκ εὐθήρατα ἀνθρωπίνῳ, δῆλον. Ὅτι δὲ ἐκείνα ἡμᾶς διαφεύγει (65), καὶ τοῦτο χρησίμως, τὰ μὴ συντελοῦντα ἡμῖν εἰς σωτηρίαν, καὶ τοῦτο δῆλον. Σκοπήσωμεν οὖν, τί ἡμῖν λυσιτελεῖ εἰς μακαριότητα, τί δ' οὐ· καὶ οὕτως βασιανίσωμεν τὰ λεγόμενα. Τὸ λέγειν ἢ σφαιραῖον εἶναι τὸν οὐρανὸν, ἢ ἡμισφαιριον· καὶ τὸ πολυπραγμονεῖν, ἡλίου μὲν τὸν ὠκύτατον δρόμον, σελήνης δὲ μειώσεις τε καὶ αὐξήσεις, καὶ τῶν ἀστρῶν τὴν θέσιν· καὶ τὸ ζητεῖν περὶ γῆς, ἢ κύλινδρός ἐστιν ἢ λικνοειδῆς, ἢ κέντρον τοῦ παντός, καὶ τὸ τὰ ἐκείνου ἢ ταύτης διαστήματα εἰδέναι, τί συμβάλλεται εἰς ἀρίστην πολιτείαν, ἐγὼ μὲν οὐ συν-ορῶ. Εἰ δὲ τις λέγειν ἔχοι, λέξει μὲν ἴσως, οὐ πείσει δέ. Τὸ δὲ δικαιοσύνην, καὶ ἀνδρείαν, καὶ φρόνησιν, καὶ σωφροσύνην, καὶ εἰ τι τούτων συγγενές, εἰδέναι τε καὶ πράττειν, τοῦτ' εἰς τὴν κορυφασιότατην μακαριότητα ἀναπέμπει τοὺς ἐπιστήμονας. Χρὴ οὖν τῶν μὲν μηδὲν ἡμῖν λυσιτελοῦντων ἀπέχεσθαι, τῶν δὲ λυσιτελοῦντων ἀντέχεσθαι.

commodi nobis oritur abstinemus: ea autem ea

ΣΟΔ'. — ΓΟΤΤΩ (66).

Περὶ τῆς τῶν δύο πατριαρχῶν πολυγαμίας, Ἀβραάμ τε καὶ Ἰακώβ.

Ἡ πολυγαμία τοῖνδὲν πατριάρχων (ὁ γὰρ Ἰσαὰκ μᾶλλον ὤμλησε γυναίκα) οὐκ ἀπὸ βραθυμίας ἢ φιλοπαθίας ἐγένετο, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων ἐπλάκη, ὡς ἂν τις εἴποι, ἀνάγκης. Διὸ καὶ συνεγνώσθησαν. Θέα γὰρ τῇ Γραφῇ ἀκολουθῶν, ὅπως ἐγένετο. Ὁ μὲν γὰρ Ἀβραάμ, εἰ μὴ παρεκλήθη ὑπὸ τῆς γυναίκος, τῆς καὶ ζηλοτυπεῖν ὀφειλοῦσης, πλησίασαι τῇ παιδίσκη, οὐκ ἂν ἐπλησίασεν· οὐ γὰρ ἡδυπαθῶν (καὶ δείκνυσιν ὁ παρεληλυθὸς χρόνος μακρὸς ὢν), ἀλλὰ παιδῶν ἐπιθυμῶν τὴν εὐμορφότατην καὶ εὐειδεστάτην, καὶ πᾶσαν τὴν Ἀγυπτὸν τῷ κάλλει ἀναπερώσασαν ἀφελς, ἄλλην [καὶ] δύσμορφον καὶ δυσγενῆ ἠγαγάζετο σπείρειν ἄρουραν (67). Οὕτω γοῦν καθαρὸς ὢν πάθους παντός, ὅτι καὶ μετὰ τὸ κυῆσαι τὴν παῖδα, καὶ βασιλίζουσαν ἴσως ἀτιμάσαι τὴν δέσποιναν, ὡς τῆς ἡγεμονίας εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς τεχνησόμενον περιστησομένης, ἐξήλασε τῆς οἰκίας, ὅτε καὶ ἀπῆλθεν ἐκείνη εἰς τὴν ἔρημον ὀδηγῶ τῇ ἀνάγκῃ χρησαμένη. Εἰ δὲ καὶ τὴν Χεττοῦραν ἔσχεν, ἀλλὰ μετὰ [τὴν] τῆς Ἀγαρ καὶ τῆς Σάρας τελευτήν. Ὁ δ' Ἰακώβ, εἰ ἦς ἦρα [ἐξ ἀρχῆς] ἔτυχεν, ἴσως οὐδ' [ἂν] ἄλλης ἤψατο γυναίκος. Καὶ ὅτι οὐκ ἔστι στοχασμὸς τὸ λεγόμενον, ἐκ τούτου δῆλον. Ὁ μὲν γὰρ κηδεστὴς τὴν πρεσβυτέραν ἄμορφον οὖσαν, ἀντὶ τῆς νεωτέρας τῆς ἀμήχανον κάλλος ἐχούσης αὐτῷ παρακατέκλινεν. Ὁ

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(65) Pro διαφεύγει ambo codd. Vatic. 649 et Alt. clarissime scribunt διαφεύγει. POSSIN.

(66) Hæc epistola in cod. Vat. 649 et Alt. inscribitur non Γόττω, Gotto, sed Γότθω, Gottho. In.

(67) Σπείρειν ἄρουραν. Honesta metaphora, a multis auctoribus usurpata, de eo quod Latinis est,

liberis dare operam. Sic Theognis μάργον ἄνδρα δεισάται, ὅστις ἄρ' ἄλλοτρίην βούλετ' ἄρουραν ἄρουν, quive, est apud Plautum, fundum alienum colit, incultum familiarem deserit. Talis erat vetus Attica formula contrahentium matrimonia, ἐπὶ νομίμων παίδων σπορᾶ, de qua alibi Isidorus. RITT.

δὲ ὄψε ποτε γνοὺς τὴν ἀπάτην, ἠγανάκτησε μὲν, οὐκ ἐξέβαλε δὲ, ἀτοπον ἠγοούμενος τὴν ὄπως δῆποτε παρ' αὐτοῦ νυμφευθεῖσαν ἀποπέμψασθαι. Εἴτε' ἐκεῖνος ἐγκαλούμενος ὡς ἀπατεῖν, αὐτεπάγγελτος ἐπὶ τὸ καὶ τὴν ἄλλην αὐτῷ δοῦναι ὄρημνησε, νενομισμένου πάντως τοῦ τοιοῦτου, καὶ συγχευρημένου ὑπὸ συνηθείας ἀρχαίας. Τοῦ δὲ καταδεξαμένου, ἡ μὲν πρεσβυτέρα, καίτοι μὴ καταθύμιος αὐτῷ οὐσα, ἐτικτεν· ἡ δὲ χειρωσαμένη αὐτὸν τῷ φίλτρῳ, οὐδ' ἐλπίδα τοῦ πράγματος εἶχεν· ἦτις καὶ τῆ λύπῃ κατακράτος ἀλοῦσα, ἠπειλεῖ ἀναιρῆσεν ἑαυτὴν, εἰ μὴ τέκοι. « Δὸς μοι γάρ, φησι, τέκνα· εἰ δὲ μὴ, τελευτήσω ἐγώ, » τοτέστιν, ἐμαυτὴν χειρώσομαι. Ὡς δ' ἀπέγνω, παρακέκληκεν αὐτὸν τῇ θεραπευτικῇ ἐαυτῆς πλησιάσει, ἵνα τὰ ἐξ ἐκεῖνης τικτόμενα τεκνοποιήσῃται, καὶ δόξῃ παραμυθίαν τινὰ ἔχειν τῆς τοιαύτης συμφορᾶς; (68). Ἐδόκει γάρ τότε μέγιστον κακὸν εἶναι ἡ ἀτεκνία. Ὁ δὲ (69) οὐ πάθει δουλωθεῖς (οὐ γάρ ἂν τὴν ἀλεκτον κάλλος ἔχουσαν ἀφείλ, θεραπευτικῇ ἐαυτὸν ἐξεδίδου), ἀλλ' ἐκεῖνην ἀθυμίας ἀπαλλάξαι βουλόμενος, πείθεται. Ὡς δ' ἔσκεκεν ἡ θεραπεία, πάλιν ἡ πρεσβυτέρα ζηλοτυπήσασα, καίτοι παῖδας ἔχουσα πολλοὺς, ἠνάγκαζεν αὐτὸν καὶ πρὸς τὴν αὐτῆς εἰσελθεῖν παιδίσκην. Ὁ δὲ στάσεως καὶ φιλονεικίας ἀπάσης ἀφορμὴν ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς οἰκίας βουλόμενος, πείθεται. Καὶ ἡ σειρὰ αὐτῶν τῶν συμβεβηκότων ἀπὸ τοῦ περὶ τὴν Ῥαχὴλ ἐπιλάκη φίλτρου. Εἰ γάρ ταύτην παρὰ τὴν ἀρχὴν εἰλήφει, ἴσως ἂν αὐτῇ ἠρκέσθη. Ἐπειδὴ δὲ ἀπάτην ὑπέμεινε, οὐχ ἡδυπαθῶς (70), ἀλλὰ παρ' αὐτῶν τῶν ζηλοτυπῆσαι ὀφειλουσῶν γυναικῶν, ποτὲ μὲν παρακαλούμενος, ποτὲ δὲ ἀναγκαζόμενος, εἰς τοῦτ' ἔλθειν ἐξεβιάσθη. Ὁ μὲν οὖν Ἰσαὰκ, ὡς ἔφθην εἰπὼν, εἰς τοιαύτην καὶ (71) ἐμπέσω ἀνάγκην, μιᾷ ὠμίλῃσιν γυναικί, καὶ ἀρκεσθεῖς ταύτη, καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἰακώβ ἀπελογήσατο. Ὁ δὲ Ἀπόστολος καὶ εἰς θεωρίαν ἔλκει τὰ γεγενημένα, εἰς τὰς δύο διαθήκας, τὴν Ἄγαρ ἄγων καὶ τὴν Σάρραν. Μηδεὶς τοιγαροῦν τῶν ἀκρασίᾳ καὶ λαγνεῖᾳ δεδουλωμένων, καὶ τὰς μὲν ἑαυτῶν γυναικῶν ἀφιέντων, εἰς δὲ χαμαιτυπεία καλινδουμένων, καὶ στάσεις καὶ φιλονεικίας ἐν ταῖς ἑαυτῶν οἰκίαις ἐμβαλλόντων, τὰ τῶν ἀοιδίμων ἐκείνων, καὶ πάσῃ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ κεκοσμημένων, δι' ἀνάγκην πραγμάτων παρακολουθήσαντα ἐλαττώματα προφέρων, ἀπολογίαν νομίζετω ἔχειν τῆς αὐτοῦ κακίας, μηδὲ τοὺς πρὸ τοῦ νόμου πολιτευομένους τοῖς μετὰ τὸν νόμον καὶ τὴν χάριν πολιτευομένοις παραβάλλειν ἐπιχειρεῖτω. Εἰ γάρ ἄγραφον οὐσαν τὴν ἀρετὴν ἀσμένως ἀσπασάμενοι, καὶ διὰ γραμμάτων μαμαθήκεσαν, πάντως ἂν πλέον διέλαμψαν. Τίς γάρ υἱὸν μονογενῆ καὶ ὀψίγονον, ἐν αὐτῷ τῆς ἡλικίας τῷ ἀνθεὶ σφάζει καταδέξοιτο, ὡσπερ ὁ Ἀβραάμ; Τίς

A mulierem attigisset. Quodque non mera conjectura sit, quod dico, hinc constat. Etenim socer majorem natu, quæ deformitate laborabat, junioris loco, cujus incredibilis quædam pulchritudo erat, sibi adjunxit. Ipse autem, tandem aliquando, cognita fraude, indigne quidem id tulit, haud tamen eam ejecit: quod scilicet absurdum esse judicaret eam quam quoquo modo despondisset, ablegare. At socer, cum ut deceptor accusaretur, sua sponte eo processit, ut ipsi alteram quoque daret. Nam id prorsus usitatum ac veteri consuetudine permissum erat. Quod cum ille accepisset, antiquior, etsi alioqui parum ipsi grata, pariebat: ea autem quæ ipsam amoris illecebrius devinctum tenebat, ne in spe quidem ulla hujus rei erat. Ac proinde gravissimo mœrore correpta, se vim suæ vitæ allaturam minabatur, nisi pareret. « Da enim mihi liberos, inquit, alioqui moriar », hoc est, mortem mihi ipsi consciscam. Posteaquam autem pariendi desperatione affecta est, ab ipso petiit, ut cum ancilla sua rem haberet: quo liberos eos, qui ex ipsa nascerentur, adoptaret, ac nonnullum hujusce calamitatis solatium habere videretur. Nam tum sterilitas maximum malum esse censebatur. Ipse itaque non libidine subactus (neque enim alioqui eam, quæ incredibili pulchritudine prædita erat, relinquens, ancillæ seipsum dedidisset), sed ut eam mœrore liberaret, ut id faceret, adductus est. Ut autem ancilla peperit, rursus natu major zelotypia percita, tametsi multos filios haberet, ipsum ad ancillam quoque suam ingredi coegit. Ille autem ut dissidii omnis et contentionis materiam e domo sua ejiceret, ipsius cupiditati obsequitur. Ita eorum, quæ evenerunt, catena non aliunde ipsi, quam a Rachel amore contexta est. Nam si eam principio accepisset, ea fortasse contentus fuisset. Posteaquam a v' em fraudem pertulit, non quod libidini deditus esset, sed quia ab ipsismet mulieribus, quas zelotypia laborare oportebat, nunc rogabatur, nunc etiam necessitate constringebatur, eo venire coactus est. Ac quidem Isaac, ut superius dixi, in ejusmodi necessitatem minime prolapsus, cum unica duntaxat uxore consuetudinem habuit, eaque contentus fuit: hincque et Abrahamum et Jacobum a culpa vindicavit. Et vero Apostolus ea quæ contigerunt, ad allegoriam trahit, Agarem videlicet et Saram ad duo Testamenta ducens. Quocirca nemo ex iis qui libidini et lasciviæ sese in servitutem addixerunt, uxoribusque suis relictis in prostibulis volutantur 247 ac dissidia et contentiones in domos suas injiciunt, clarorum illorum virorum, atque omnibus aliis virtutibus instructo-

¹ Gen. xxx, 1. ² Galat. iv, 24.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(68) Hinc pertinet, quod etiam in jure nostro adoptio dicitur solatii causa inventa esse. R: TT.
(69) Uterque cod. legit δε δέ. Id.

(70) Pro ἡδυπαθῶς ambo codd. habent ἡδυπαθῶν. Id.

(71) Μη abest ab utroque codice. Id.

rum et ornatorum, ob rerum necessitatem conse- A
 cum defectus proferens, vitii sui excusationem
 habere se existimet: nec eos, qui ante legem
 vixerunt, cum his qui post legem et gratiam vi-
 vunt, conferre aggrediatur. Nam si virtutem non-
 dum scripto proditam libentibus animis amplexati,
 per litteras quoque hanc didicissent, non est du-
 bium quin magis effulsissent. Quisnam enim uni-
 genitum filium ac provecta ætate procreatum in
 ipso ætatis flore jugulare sustineat, ut Abraham?
 Quisnam hujusmodi tropæum adversus naturam
 erigat? Quisnam hospitalitatis ita studiosus est, ut
 servorum gregibus circumseptus, ipse famulorum
 munera una cum uxore exsequi velit? Quisnam
 tanta fide præditus est, ut Palæstinam universam
 in pollicitatione complexus, si sepulcrum emendum
 haberet, ut ille, non ambiguo atque ancipiti
 animo esset, secumque hæsitaret? Quisnam usque
 adeo pecuniarum cupiditatem fregit, ut barbarica
 spolia, et Persicam prædam contemnat, ac pro
 nihilo putet? Verum, nescio quonam pacto eo processi,
 ut virum illum contumelia afficerem, dum
 eum cum ejusmodi viris comparo: sed nihil molesti
 ac postea finein faciam: Si et eorum virtutes et defectus
 habentes, postea cum ob defectum accusa-
 rentur, illos in medium proferrent, et si ne sic
 quidem justam excusationem haberent (neque enim
 idem est, ante legem, et in lege, et post legem et gratiam,
 munus vitæ obire), tamen aliquam fortasse
 excusationis umbram haberent. Cum autem virtutibus
 quidem vacui, vitiiis autem obnoxii atque
 constricti, omissis illorum virtutibus, defectus
 duntaxat proferant, omni prorsus condemnatione
 digni sunt.

CCLXXV. — HERACI CLARISSIMI.

Vita sine sermone magis prodesse solet, quam
 sermo sine vita. Nam illa etiam tacens prodest:
 hic autem etiam clamans molestiam affert. At si et
 sermo et vita in unum occurrant, omnis philoso-
 phiæ simulacrum efficiunt.

CCLXXVI. — HERMOGENI EPISCOPO.

Quod Martinianus, et Zosimus, ac Maro, digni, ut
 abs te dictum est, Eusebio discipuli, et eum apud
 omnes, et omnes apud eum criminantur, perspi-
 cuum est. Quod autem vis illa scelerum ultrix nec
 illum, nec istos semper toleratura, verum dignas
 iis quæ perpetrarunt atque nunc perpetrant pœnas
 ab ipsis expetitura sit, id quoque liquet. Nemo
 enim injuste agens, divinam justitiam latuit: verum
 alii in hac vita, alii in altera pœnas pendende- D
 runt.

248 CCLXXVII. — EIDEM.

Si paupertatem judicio disceptantem misericor-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(72) Καὶ μετὰ νόμου καὶ μετὰ νόμον. Fuit cum
 alterum horum, καὶ μετὰ νόμου, delendum putarem,
 ut a librario præter rem geminatum: qualia etiam
 alibi meminimus apud Isidorum commissa errata.
 Eum errorem nunc corrigo, aliosque, ne forte eum-
 dem errent, præmoneo, quasi qui ad lapidem impigit
 aut a via aberravit, et alios postea admonet ut sibi
 caveant. Distinguit Isidor. tria tempora: primum
 quod legem præcessit; secundum quod sub lege fuit,
 usque ad exhibitum Messiam; tertium quod legem

τοιοῦτον στήσει κατὰ τῆς φύσεως τρόποιον; Τίς
 οὕτω φιλόθενος, ὅς πολλοῖς κεκυκλωμένος οἰκέταις,
 αὐτὸς τὰ τῶν οἰκετῶν μετὰ τῆς ὁμοζύγου διαπράξα-
 σθαι θελήσει; Τίς οὕτω πιστὸς, ὅς ἐν ἐπαγγελίαις
 τὴν Παλαιστίνην πᾶσαν συλλαβὸν, εἰ τάφον ἀγορά-
 σαιεν, ὡσπερ ἐκεῖνος, οὐκ ἂν διακριθεῖ; Τίς οὕτω
 χρημάτων κρείττων, ὡς βαρβαρικῶν σκύλων, καὶ
 Περσικῶν λαφύρων καταφρονήσαι; Ἄλλὰ γὰρ οὐκ
 οἶδ' ὅπως προήχθη ὕβρισαι τὸν ἄνδρα, ἀνδράσιν
 αὐτὴν παραβάλλον· ἄλλ' οὐδὲν βούλομαι δυσχερῆς
 εἰπεῖν. Ἐκείνο δὲ μόνον φράσας, καταπαύσω, ὅτι εἰ
 μὲν καὶ τὰ πλεονεκτήματα αὐτῶν ἔχοντες, καὶ τὰ
 ἐλαττώματα· εἴτ' ἐγκαλοῦμενοι ἐπὶ τοῖς ἐλαττώμα-
 σιν ἐκείνους προέφερον, μάλιστα μὲν οὐδ' οὕτως δι-
 καίαν ἔχον ἀπολογία· οὐ γὰρ ταυτὸν τὸ πρὸ νόμου,
 καὶ μετὰ νόμον (72), καὶ χάριν πολιτεύεσθαι· πλήν
 ἀλλὰ τάχα ἂν εἶχον σκιά ἀπολογίας. Εἰ δὲ κατορθω-
 μάτων μὲν χηρεύοντες, ἐλαττώμασι δὲ ἐνεχόμενοι,
 τὰ πλεονεκτήματα ἐκείνων ἀφέμενοι, τὰ ἐλαττώματα
 προφέροισιν, πάσης εἰσὶ καταγνώσεως ἄξιοι.

ΣΟΕ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Βίος ἄνευ λόγου μᾶλλον ὠφελεῖν πέφυκεν, ἢ λόγος
 ἄνευ βίου. Ὁ μὲν γὰρ καὶ σιγῶν ὠφελεῖ, ὁ δὲ καὶ
 βοῶν ἐνοχλεῖ. Εἰ δὲ καὶ λόγος καὶ βίος συνδράμοιεν,
 φιλοσοφίας ἀπάσης ἀποτελοῦσιν ἀγαθὰ.

ΣΟΖ'. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὅτι μὲν Μαρτινιανὸς τε καὶ Ζώτιμος, καὶ Μά-
 ρων, οἱ ἄξιοι Εὐσεβίου, ὡς ἔφη, φοιτητὰ διαβά-
 λουσιν αὐτὸν τε πᾶσιν, αὐτὴν τε πάντας, δῆλόν ἐστιν.
 Ὅτι δὲ οὐκ εἰς τέλος ἡ δίκη ἀνάσχοιτο οὐτ' ἐκείνων,
 οὔτε τούτου, ἀλλὰ δίκην αὐτοῖς εἰσπράξεται ἄξιαν
 ὧν ἔδρασαν τε καὶ ῥῶσι, καὶ τοῦτο δῆλον. Οὐδεὶς
 γὰρ ἀδικῶν τὴν δίκην ἔλαθεν· ἀλλ' οἱ μὲν ἐνταῦθα,
 οἱ δὲ ἐκεῖσε ἔδοσαν δίκην.

ΣΟΖ. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εἰ τὴν πενίαν κρινομένην ἐλεεῖσθαι οὐ θέμις· οὐ

abrogatam secutum est, et gratiæ appellatur. Hoc
 tempore qui peccant, tanto præ primis et secundis
 graviori puniri censet, quanto plura majoraque ho-
 minibus per gratiam in Christo oblata sunt et sup-
 peditata præsidia atque adjumenta vitandi peccata,
 quam vel primi ante legem homines, vel secundi
 sub legis, jugo habuerunt. Nimirum cui multum est
 datum, is multa repositur et exigitur. Vide locum
 simil. lib. iv. ΡΙΤΤ.

γὰρ δίκαιον ἀδικεῖσθαι τὸ δίκαιον· οἱ τῷ πλούτῳ τὴν ψῆφον ἀδίκως νέμοντες, καὶ λήμματι τὸν τῆς δικαιοσύνης ζυγὸν παρασαλεύοντες, ποίας οὐκ ἂν δικαίως ἀπολαύσειεν τιμωρίας; Εἰ γὰρ ἡ ὑπὸ ἀνάγκης πολλάκις πολυπραγμονοῦσα συγγνώμης οὐκ ἤξιώθη· ἐχρῆν γὰρ παρακαλεῖν, ἀλλὰ μὴ ἐγκαλεῖν· τῷ ὑπὸ πολλῆς τρωφῆς εἰς τὸ δίκαιον ἐξυθροίζοντι τὴν ψῆφον νέμων, ποίας ἀπολαύσεται συγγνώμης;

ΣΟΗ'. — ΝΕΙΑΘ.

Οὐ ταυτὸν, ὦ βέλτιστε, τὸ ἐξαίφνης ἰδεῖν καὶ τρωθῆναι, καὶ τὸ μετὰ σπουδῆς τὰ ἀλλότρια θηρώμενον κάλλη τὸ αὐτὸ παθεῖν. Ὁ μὲν γὰρ ἐξαίφνης ἰδὼν καὶ τρωθεὶς, δύναται λογισμῷ σώφρονι καὶ τὸ βέλος ἐξελεῖσθαι καὶ τὸ τραῦμα θεραπεῦσαι. Φάρμακον δ' ἄριστον τῷ τοιοῦτῳ πάθει, νηστεία, καὶ τὸ μηκέτι τὴν τρώσασαν θεάσασθαι· ἀλλ' εἰ καὶ ἀνάγκη γένοιτο, τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡνίας ἐμβαλεῖν, καὶ εἰς γῆν αὐτοὺς τρέψαι, ἐξ ἧς τὸ ἄνθος ἐκεῖνο ἤνθησε, καὶ εἰς ἡν μετὰ βραχὺ μαρνανθὲν ἀναλωθῆσεται. Ὁ δὲ συνεχῶς καὶ μετὰ σπουδῆς ὄρων, κἂν μὴ τῷ σώματι δράσειεν, ἀλλὰ γε τῇ ψυχῇ τὴν ἁμαρτίαν ἀποτελέσει. Διὰ γὰρ τῆς θεᾶς θεραπεύων τὸ πάθος, διὰ τῆς συγκαταθέσεως τὸ ἄγος πληροῖ. Εἰ μὴ γὰρ ἐμάλαξεν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς τὴν ἰσχὺν ἡ ἐπιθυμία, οὐκ ἂν ἐσπευσεν ἰδεῖν, ἦν φυγεῖν προτροπάδην ἐχρῆν. Διὰ καὶ ὁ θεὸς χρησμὸς, οὐ τοὺς ἀπλῶς ἰδόντας καὶ τρωθέντας· συμβαίνει γὰρ πολλάκις ἀβουλῆτως γενέσθαι· ἀλλὰ τοὺς ὄρωντας καὶ ἔργον τοῦτο τιθεμένους, μοιχοὺς εἶναι ἀπεφῆνατο, φήσας· « Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἧδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. »

habent, adulteros esse pronuntiavit, his verbis utens, « Quicumque viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est in corde suo^b. »

ΣΟΘ'. — ΣΕΡΗΝΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Ἡ δίκη, ὦ σοφὲ, ἡ πάντων ἐκείσε δίκας εἰσπραξομένη, κἀνταῦθα πολλάκις κλέπτει τὰς τῶν κλέπτειν αὐτὴν πειρωμένων φρένας, καὶ τοὺς μηχανωμένων αὐτὴν ἐκκλίνειν, δι' ὧν πράττουσιν, εἰς τὰς οἰκείας ἔρκυς ἐμπίπτειν καταναγκάζει· τοσοῦτόν ἐστι καὶ σοφὴ καὶ δυνατὴ, καὶ ἀπαραλόγιστος. Τὸ γὰρ εἰρημένον τῷ Πλάτῳ, [ὡς] ἐκ προσώπου Σωκράτους, ἐκείσε ἐλθόντες τὸ σαφὲς εἰσόμεθα, οὐ περὶ τῆς κρίσεως εἰρηται, ὡς ἀμφιβαλλομένης αὐτῷ· ἀπαγε· πέπυγε γὰρ παρ' αὐτῷ μάλιστα τοῦτο τὸ δόγμα· ἀλλὰ περὶ τοῦ ὀρθῶς πεφιλοσοφηκέναι τὸν Σωκράτην, μνημονεύσας γὰρ τινῶν ἀκρωρῶν ἰσως πεφιλοσοφηκῶτων, ἵνα μὴ δόξη αὐτῷ μαρτυρῶν φορτικὸς εἶναι, ἐφη· « Ὡν δὴ γὰγὼ, κατὰ γε τὸ δυνατόν, οὐδὲν ἀπέλειπον ἐν τῷ βίῳ, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ προθύμηθην γενέσθαι. Εἰ δ' ὀρθῶς προθύμηθην, καὶ τι ἠνύσαμεν, ἐκείσε ἐλθόντες τὸ σαφὲς εἰσόμεθα. » Ἐοικῶτα που λέγων τῷ Παύλῳ φήσαντι· « Οὐδὲν

^b Math. v, 28.

dia prosequi nefas est (neque enim jus lædi æquum est), qui victorem calculum divitiis iniique tribuunt, atque iustitiæ lancem quæstu labefactant, ac nutantem reddunt, quo tandem cruciatu affici non mereantur? Nam cum ea, quæ sæpe necessitate adducta negotiis sese involvit, veniam minime consequatur (oportet enim eam deprecari atque obsecrare, ac non accusare) qui præ luxu et deliciis jus contumelia afficienti victoriæ calculum tribuit, quam tandem veniam consequetur?

CCLXXVIII. — ΝΙΛΟ.

Non idem est, optime vir, repente videre, ac sauciari; et consulto ac de industria pulchritudines alienas aucupantem in eandem fraudem labi. Nam qui repente conspexit, ac vulnus accepit, is prudenti ratione potest, et telum extrahere, et vulneri mederi. Præstantissimum porro huic morbo remedium in jejuniis situm est, atque in eo, ut posthac eam, quæ vulnus ipsi iniexit; minime prospiciat, aut etiam, si necessitas hoc ferat, oculis habenas injiciat, eosque in terram (ex qua flos ille manavit, et in quam haud multo post marcore affectus dilabatur) convertat. At qui assidue ac dedita opera feminam intuetur, etiamsi corpore scelus minime perpetret, at animo certe perficiet. Nam cum per aspectum libidinem deliniat, per animi assensum scelus explet. Nisi enim ipsi animi vires cupiditas emolliisset, haudquaquam eam videre properasset, quam effusissimo cursu fugere oportebat. Ob eamque causam divinum oraculum non eos qui duntaxat et fortuito viderunt, ac vulnus acceperunt (sæpe enim contingit, ut id præter voluntatem existat), verum eos qui cernunt, atque hoc pro opere

utens, « Quicumque viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est in corde suo^b. »

CCLXXIX. — ΣΕΡΕΝΟ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Divina justitia, vir erudite, quæ in futura vita scelerum omnium pœnas omnino exactura est, hic quoque sæpe sæpe mentes eorum, qui ipsam fallere conantur, fallit, eosque qui ipsam effugere moliantur, per ea ipsa, quæ agunt, in suos casses incidere cogit. Usque adeo sapiens ac potens est, atque ejusmodi, ut nulla ratione circumscribi, fucusque ipsi fieri possit. Nam quod a Platone sub Socratis persona dictum est, Cum illuc venerimus, quod certum ac perspicuum est, sciemus, non de iudicio dictum est, perinde ac de eo ipso ambigeret, absit (nam hoc dogma certum apud eum et indubitatum est): sed de eo, quod Socrates recte philosophatus esset. 249 Nam cum nonnullos qui philosophiæ munus summa cum laude obiissent, commemorasset, ne sibi ipsi, si testimonium sibi ipsi adhiberet, invidiæ aliquid conflaret, his verbis usus est: « Quibus ipse quoque pro virili quidem mea, nihilo

inferior fui, verum omni ratione in eorum numero **A** ἐμαυτῷ συνοῖδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ (73) δεδικαιω-
esse studui. An autem recte studuerim, et nun- **μαι.** Ὁ δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐστι. »
quid a nobis præstitum sit, cum illuc venerimus, perpicue sciemus. » Quæ quidem verba non mul-
tum dissimilia sunt his Pauli verbis : « Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum. » Qui
vero iudicat me, Dominus est. »

CCLXXX. — THEODOSIO SCHOLASTICO.

Sublimior tentationibus quispiam efficitur, non cum eas præterit, sed cum ad ea, quæ accidunt, perferenda seipsum erudit. Tentationes enim, quæ, ut ipse ais, discuti nequeunt, per eorum, qui adversos casus perferre norunt, patientiam et fortitudinem discutiuntur. Optima quippe rerum earum, quæ in nobis minime sitæ sunt, medicina est ea, quæ nostri arbitrii est, patientia : ac necessariorum eventuum, quos tu depelli posse negas, depulsio, est in **B** rebus adversis fortitudo, in lætis modestia. Quod si divinum quoque numen auxiliarem manum porrigat, rerum eventus facilius feremus. Quod cum optimus oraculorum Christi interpretis compertissimum haberet, his verbis usus est : « Faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere. »

CCLXXXI. — EIDEM.

In illud, « Pater noster ».

Oratio ea, quam Dominus discipulos suos docuit, nihil terrenum habet, sed omnia cœlestia, et ad animæ utilitatem tendentia. Non enim imperium, non opes et copias, non pulchritudinem, non robur, non aliud quidquam ex his, quæ cito flaccescunt, postulare docet. Nam a quibus, etiam cum præsto sunt, abstinere iubemur, iis, cum absunt, ut fruamur postulare, supervacaneum est. Quin hoc etiam ipsum quod parvum esse atque in sensum cadere videtur, potissimum de divino sermone (qui animam corporis expertem alit, atque in ipsius essentiam quodammodo miscetur, et manat : unde etiam supersubstantialis panis dictus est, substantiæ nimirum vocabulo animæ potius quam corpori congruente) intelligendum esse doctis viris placuit. Atque, ut etiam de quotidiano pane, qui ad tuendum et conservandum corpus accommodus est, dictum esse demus, ipse quoque, si modum spectes, spiritualis efficitur. Etenim nihil præter panem requirere spiritualis procul dubio, ac præclaræ et philosophicæ mentis fuerit. Quæ cum ita sint, ea, quæ edocti sumus, postulenius : ac non ea, quæ facile exstinguuntur. Ingentis enim miseris atque amentis fuerit hæc petere, quæ etiam cum habemus excutere iussi sumus.

250 CCLXXXII. — EUTONIO DIACONO.

Si nobis quidvis facientibus, atque omnem offen-

^a Matth. vi, 9.

ΣΠ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ἐψηλότερός τις γίνεται τῶν πειρασμῶν, οὐχὶ παράγων αὐτοὺς, φέρειν δὲ τὰ συμβαίνοντα ἑαυτὸν παιδεύων. Οἱ γὰρ πειρασμοὶ ἀλυτοὶ βντες, ὡς φῆς, λύονται διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ ἀνδρίας τῶν φέρειν τὰ συμπίπτοντα ἐπισταμένων. Θεραπεία γὰρ ἀρίστη τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἢ ἐν ἡμῖν φιλοσοφία, καὶ λύσις τῶν ἀναγκαίων, ἀλύτων, ὡς φῆς, βντων, ἢ ἐν μὲν τοῖς δυσκόλοις ἀνδρία, ἐν δὲ τοῖς δεξιόσι μετριότης. **B** Εἰ δὲ καὶ ἡ θεία ῥοπή χεῖρα ὀρέξειε, ῥῶον τὰ συμπίπτοντα ὀσομεν. Ὅπερ εὖ μάλα ἐπιστάμενος, ὁ τῶν τοῦ Χριστοῦ χρησμῶν ἀριστος ἐρμηνεύς, ἔφη : « Ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἐκθασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκαιν. »

ΣΠΑ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Εἰς τὸ, « Πάτερ ἡμῶν ».

Ἡ εὐχὴ, ἣν ὁ Κύριος εἰδίδασκε τοὺς οἰκείους φοιτητάς, οὐδὲν γῆϊνον ἔχει, ἀλλὰ πάντα οὐράνια, καὶ εἰς ψυχῆς ὠφέλειαν βλέποντα. Οὐτε γὰρ ἀρχὴν, οὐ δὲ πλοῦτον, οὐ καλλός, οὐ ῥώμην, οὐκ ἄλλο οὐδὲν τῶν βραδύως μαρτινομένων αἰτεῖσθαι παιδεύει. Ὅν **C** γὰρ καὶ παρόντων ἀπέχεσθαι κελευόμεθα, τούτων ἀπόντων αἰτεῖν τὴν ἀπόλαυσιν, περιττόν. Καὶ αὐτὸ τὸ δοκοῦν μικρὸν εἶναι καὶ αἰσθητὸν, μάλιστα μὲν περὶ τοῦ θείου λόγου ἔδοξε σοφοῖς ἀνδράσιν εἰρησθαι (74), τοῦ τὴν ἀσώματον ψυχὴν τρέφοντος, καὶ εἰς τὴν οὐσίαν αὐτῆς τρόπον τινὰ κερνωμένου καὶ χυροῦντος. Διὸ καὶ ἐπιούσιος ἄρτος εἰρηται, τοῦ τῆς οὐσίας ὀνόματος τῆ ψυχῆ μᾶλλον, ἢ τῷ σώματι ἀρμόττοντος. Εἰ δὲ καὶ περὶ τοῦ καθημερινοῦ ἄρτου εἰρηται, τοῦ τῆ συστάσει τοῦ σώματος ἀρμοδίου, καὶ αὐτὸς τῷ τρόπῳ γίνεται πνευματικός : τὸ γὰρ μὴδὲν πλέον ἄρτου (75) ἐπιζητεῖν, πνευματικῆς ἀν εἴη λαμπρας τε καὶ φιλοσόφου διανοίας. Ταῦτα τοίνυν αἰτῶμεν ἃ εἰδιδάχθημεν, καὶ μὴ τὰ βραδύως σβεννύμενα. Ἀθλιότητος γὰρ ἀν εἴη καὶ ἀνοίας πολλῆς ταῦτα **D** αἰτεῖν, ἃ ἐκελεύσθημεν καὶ ἔχοντες ἀποσεῖσασθαι.

ΣΠΒ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ πάντα ποιούντων ἡμῶν, καὶ πᾶσαν ὑπόθεσιν

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(73) Pro illis, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ cod. Vat. 649 legit, ἀλλ' οὐ μὲν τούτῳ. Præfero huic lectionem editam cui et Alt. suffragatur. Possin.

(74) Ἐδοξε σοφοῖς ἀνδράσιν. Videtur præ cæteris innuere D. Chrysostomum, qui sic exponit quartam petitionem orationis Dominicæ, quam similiter et Latini acceperunt, ut videre est apud Tertullianum lib. *De oratione*, cap. 6; Cyprianum

serm. 6; Augustinum, *Enchiridion ad Laurentium*, cap. 114; Bernardum epist. 2, ubi de supersubstantiali pane; sic enim ἐπιούσιον vertentes vocant. RITT.

(75) Verba εἰρηται usque ad πλέον ἄρτου, in edit. Paris. propter homœoteleuton, ut videtur, omissa, cum ea legerit interpres, restitutum ex Vatic. 649 et Alt. ap. Possinium. EDIT. PATR.

σκανδάλου αὐτοπρεμνον ἀνασπωντων, τινὲς ἐθελοκακοῦντες κακηγοροῦσιν, εἰ καὶ λυπηρὸν ἔστιν, ἀλλ' οὐ πολλῆς φροντίδος δεῖον. Τῆς γὰρ συνειδήσεως μαρτυρούσης, καὶ τοῦ κριτοῦ ἐπισταμένου, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀνακηρυττότων, ἐλπίς ὑπῆστι, καὶ τὴν τῶν φαύλων κακηγορίαν σβέννουσθαι.

ΣΠΓ'.

Τοῖς δεινοῖς ἀνδράσι μὴ ὁμόσε χώρει, ἀλλ' ἐνδίδου βραχὺ, ὅταν μὴδὲν παραδλάπτῃ τὴν (76) ἀρετὴν τὸ γινόμενον, καὶ ταχέως αὐτῶν ἡ ἐπιβουλή σβεσθῆσεται.

ΣΠΑ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Φεῦγε, ὦ βέλτιστε, ὡς ἐγγυρεῖ, τὰς τῶν γυναικῶν ἐντεύξεις. Τοὺς γὰρ ἱερωμένους, ἀγιωτέρους εἶναι χρὴ καὶ καθαρωτέρους τῶν τὰ ὄρη κατελιγφότων. Ἐπειδὴ οἱ μὲν καὶ ἑαυτῶν καὶ λαῶν, οἱ δὲ ἑαυτῶν μόνον φροντίζουσι. Καὶ οἱ μὲν ἐν τῇ κορυφῇ ἴδρυνται τῆς τοιαύτης τιμῆς, καὶ πάντες αὐτῶν ἐρευνοῦσι τὸν βίον καὶ βασανίζουσι· οἱ δ' ἐν σπηλαίῳ κἀθηνται, τὰ ἑαυτῶν ἡ θεραπευόντες τραύματα ἢ περιστέλλοντες ἐλαττώματα· εἰσὶ δ' οἱ καὶ στεφάνους ἑαυτοῖς πλέκουσιν. Εἰ δ' ἀναγκασθεῖς ἐντυχεῖν, κάτω τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχε, καὶ δίδασκε κάκεινας πῶς βλέπειν χρὴ (οὐ γὰρ διδάσκειν δεῖ μόνον πῶς χρὴ βλέπειν, ἀλλὰ καὶ βλέπειν ὡς χρὴ) καὶ ὄλιγα φράσας τὰ ἐπιστύψαι καὶ φωτίσαι δυνάμενα, ταχέως ἀφίπτασο· μή ποθ' ἡ διατριβὴ μαλάξῃ σου τὴν ἰσχύν, καὶ χαινοτέραν ἐργάσθαι· καὶ καθάπερ λέοντα βλοσυρὸν καὶ γαῦρον λαβοῦσα, ἀποκείρου μὲν τὴν κόμην, τὴν τὸν λέοντα δυντὸς λέοντα ποιούσαν, καὶ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα αὐτῷ διαφυλάττουσαν, ἀνέλοι δὲ τοὺς ὀδόντας καὶ περιέλοι τοὺς ὄνυχας, δι' οὓς καὶ τῶν ἀκλιμωτάτων θηρίων περιγίνεται (77)· εἰτ' αἰσχροὺς ποιήσασα καὶ καταγέλαστον, παραδώσει καὶ κορίους παίζειν τὸν φοβερὸν καὶ ἀφόρητον, καὶ ἀπὸ τοῦ βρυχήματος μόνου τὰ ὄρη σειόντα. Εἰ δὲ τιμᾶσθαι βούλει παρὰ γυναικῶν, μάλιστα μὲν ἀνοίχειον τοῦτο ἀνδρὸς πνευματικοῦ. Πλὴν μὴδὲν σοι πρὸς γυναῖκας, καὶ τότε τῆς παρ' αὐτῶν ἀπολαύσει δόξης. Τοῦτο γὰρ μάλιστα, τοῦτο παρέσται, ὅταν μάλιστα παρ' ἡμῶν μὴ ζητῆται. Εἴωθε γὰρ ἄνθρωπος ὧν μὲν θεραπευόντων καταφρονεῖν· τοὺς δὲ μὴ κολακεύοντας ἐκθειάζειν. Τὸ δὲ πάθος τοῦτο μάλιστα ἡ

γυναικεία ὑπομένει φύσις. Ἀφόρητός τε γὰρ ἔστι

A diculi materiam radicibus evellentibus, quidam destinata malitia nos maledictis lacerant, et si hoc molestum est, tamen de eo haud magnopere laborandum est (78). Nam cum testimonium nobis conscientia perhibet, et iudex virtutem nostram perspicit, pes quoque subest fore ut improborum maledicentia exstinguatur.

CCLXXXIII.

Improbis et acribus viris obviam ne procede, verum aliquantisper cede, cum nullo ex ea re detrimento virtus afficitur, atque eorum insidiarum confestim exstinguentur.

CCLXXXIV. — PALLADIO EPISCOPO.

B Mulierum congressus, vir optime, quantum fieri potest, fuge. Nam eos qui sacerdotum munere funguntur, sanctiores ac puriores illis esse oportet qui ad montes se contulerunt. Siquidem illi, et sui et plebis, hi autem sui duntaxat curam gerunt. Atque illi in hujusmodi dignitatis fastigio collocati sunt, omnesque vitam eorum perscrutantur et explorant; hi autem in spelunca sedent, aut sua vulnera curantes, aut vitia obtegentes, aut etiam coronas sibi ipsis texentes. Quod si etiam, ut cum ipsis congressiarius, necessitas aliqua te obstringat, oculos humi dejectos habe, atque ipsas quoque, quoniam pacto spectandum sit, doce (non enim duntaxat docendum est, quoniam modo cernere oporteat, sed etiam, ut oportet, cernere). Cumque pauca quæ ipsarum animos astringere atque illustrare queant, locutus fueris, statim avola: ne forte diuturna consuetudo vires tuas emolliat, et infringat, atque, velut horrendum quemdam et elatum leonem nacta, comam quidem quæ leonem vere leonem efficit, regiamque dignitatem ipsi conservat, amputet: dentes autem eripiat, atque ungues, quorum adminiculo robustissimas etiam feras vincit, evellat, ac deinde deformatum ac ridiculum redditum (animal, inquam, illud horrendum et intolerandum ac vel solo rugitu montes percclens) pueris etiam illudenum præbeat. Quod si a mulieribus honore affici cupis, maxime quidem hoc spirituales virum haudquaquam decet. Ut ut autem se res habeat, nihil tibi cum feminis commercii sit, ac tum ab illis honorem consequeris. Tum enim hoc præsertim nobis aderit, cum a nobis ininime quæretur. Solet enim quivis

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(76) Cod. Vat. et Alt. addunt σὴν. Possim.

(77) Pro περιγίνεται ambo iidem codd. legunt, περισίνεται. Id.

(78) *De eo non magnopere laborandum est.* Est tamen, cum non oportet ad calumnias et maledicta quamvis falsa tacere, vel ipso præcipiente hoc alibi Isidoro: Δεῖ φοβεῖσθαι τὰς κακηγορίας, κἀν μὴ ἀληθεῖς ὧσιν, ἐπειδὴ πολλοὶ τὴν ἀκριβείαν ἀγνοοῦντες, πρὸς τὴν δόξαν ἀποβλέπουσι. Qua in sententia est etiam Basilius Magnus, cum ait: Χρὴ τολῶνιν πρὸς τὰς διαβολὰς μὴ ἀποσιωπᾶν, οὐχ ἵνα διὰ τῆς ἀντιλογίας ἑαυτοὺς ἐκδικώμεν, ἀλλ' ἵνα μὴ συγχωρῶμεν

εὐδοκῆσθαι τῷ ψεύδει, καὶ τοὺς ἠπατημένους μὴ ἐναφῶμεν τῇ βλάβῃ· τρισὶν γὰρ ὁμοῦ προσώποις τὴν βλάβην προστρίβεται ὁ διαβάλλων· τὸν τῆς γὰρ συκοφαντούμενον ἀδικεῖ, καὶ πρὸς οὓς ὁ λόγος ἔστιν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἑαυτόν. Posteriori huic membro non assimilia sunt apud Herodotum *Polymania*, in oratione pulcherrima Artabani ad Xerxem: quæ expressisse videtur Basilius. RITT.

— Vers. 3 ep. solus cod. Vat. 649 pro κακηγοροῦσιν habet κατηγοροῦσιν. Vers. quoque pennit. et ult. idem, sed non solus, nam idem cod. Alt. facit. idem inquam legit κατηγορίαν pro κακηγορίαν. Possim.

cus quidem a quibus coisitor ac delinitur aspernari : eos autem, a quibus assentatione minime demulce-
tur, admiratione prosequi. Ac muliebris natura huic
potissimum affectui obnoxia est. Intolerandam enim
se præbet, cum quis ipsi blanditur : at contra eos
omnium maxime suscipit et admiratur, **251**
qui majore libertate præditi sunt, amplioreque auctori-
tate apud eas utuntur. Quod si te frequenter cum
ipsis versari, nec ullo inde detrimento affiri dixeris,
id quidem fortasse mihi persuaderi sinam. At illud
item velim, omnibus fidem adhiberi : A quibus lapi-
des extenuari, ac : Rupem aquæ guttis continenter
cadentibus excavari dicuntur. Quorum verborum hu-
jusmodi sensus est : Quid rupe durius fingi queat?
Quid item aqua mollius, et quidem aquæ guttula?
quæ ægre dimoveri potest, dimovetur, illicque, quod
tione voluntas, quæ facile movetur, a consuetudine

CCLXXXV. — THEODOTO PRESBYTERO.

Si nec generosum athletam, qui in arenam de-
scendit, ac pulvere respergitur, et cæditur, deslere
convenit (siquidem labores ipsius in coronis desi-
nunt), nec fortis et præclari militis, qui ad bellum
exit, vulneraque accepturus est, vicem luctu et la-
mentis prosequi par est (victor enim ac palmarius
redibit, ac statuas et præconia consequetur), verum
illos demum lugere oportet, qui ad latrocinia et cæ-
des currunt, maxime quidem cum scelerate aliquid
perpetrant : deinde autem cum supplicio afficiuntur :
quidnam tibi in mentem venit ut ex nie sciscitare-
ris, quid causæ fuerit, quamobrem Christus mulie-
res lugentes, cum ipse ad crucem ut victor trium-
phans abibat, non modo non colaudavit, sed etiam
objurgavit? Perspicuum enim illud est, commisera-
tionem, ei quidem qui invitatus patitur, solatium : ei
autem, qui ultro ac sponte, contumeliam asserre. Si-
quidem ei qui non invito animo patitur, commisera-
tio pro contumelia est. Quandoquidem igitur ipse
sponte ad patiendum se conferebat, ut et mortem
extingueret, et diaboli nervos infringeret : cum au-

A κολακευομένη· ἐκθε:άζει δὲ μαλιστα παντῶν καὶ
ἐκπλήττεται τοὺς ἐλευθεριωτέρων τε καὶ ἀρχικώ-
τερον αὐταῖς (79) προσφερομένους. Εἰ δὲ λεγεις καὶ
ἐντυγχάνειν συχνῶς, καὶ μηδὲν βλάπτεσθαι, ἐγὼ
μὲν ἴσως πείσομαι. Βούλομαι δὲ καὶ πάντας πει-
σθῆναι, τοὺς λέγοντας· Αἰθους ἐλέαναν ὕδατα (80)
καὶ, Κοιλαινὴν πέτραν ῥανίς ὕδατος ἐνδελεχοῦσα. Ὁ
γὰρ κατασκευάζουσι καὶ λέγειν βούλονται, τοιοῦτόν
ἐστι· Τί καὶ πέτρας σκληρότερον; ἢ τί ὕδατος μαλακώ-
τερον, καὶ ταῦτα ῥανίδος; Ἀλλ' ὁμοῦς ἡ συνέχεια καὶ
τὴν φύσιν νικᾷ. Εἰ δὲ φύσις ἡ δυσμετακίνητος κι-
νεῖται, καὶ πάχει ὅπερ παθεῖν οὐκ ὠφείλει, ἢ
προαίρεσις ἢ ῥαδίως κινουμένη, ποῖα μηχανῆ ὑπὸ
τῆς συνηθείας οὐκ ἂν ἀλόγη καὶ περιτραπειῇ;

Et tamen assiduitas naturam vincit. Quod si natura,
minime debebat, perpetitur, qua tandem arte ac ra-
non vincatur et evertatur?

B ΣΠΕ'. — ΘΕΟΔΟΤῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Εἰ οὐτε τὸν γενναῖον ἀθλητὴν, εἰς τὸν ἀγῶνα κα-
θέντα καὶ κονιζόμενον (81) καὶ τυπτόμενον, θρη-
νητέον (εἰς στεφάνους γὰρ αὐτῷ οἱ πῖνοι τελευτώ-
σιν)· οὐτε τὴν ἀριστέαν ἐν πολέμῳ ἐξίοντα, καὶ τραύ-
ματα, καὶ σφαγὰς μέλλοντα ὕπομείνειν, ὀλοφυρτέον
(τροπαιοῦχος γὰρ ἐπανήξει, καὶ στήλων καὶ ἀναβ-
ρήσεων τεύξεται)· ἀλλ' ἐκείνους θρηνητέον, τοὺς
ἐπὶ ληστείας καὶ ἀνδροφονίας θέοντας, μάλιστα μὲν,
ὅταν κακουργῶσιν· Ἐπειτα δὲ καὶ ὅταν κολάζωνται·
πῶς ἐζήτησας μαθεῖν δι' ἣν αἰτίαν, θρηνοῦσας τὰς
γυναῖκας, ὅτε ἐπὶ τὸν σταυρὸν, ὡς τροπαιοῦχος,
ἀπῆε; ὁ Χριστὸς, οὐ μόνον οὐκ ἀπεδέξατο, ἀλλὰ καὶ
ἐπετίμησε; Ἀλλ' ὅσον γὰρ, ὅτι τῷ μὲν ἄκοντι πάσχοντι,
ἢ συμπάθει· ἀπαράκλησιν· τῷ δ' ἐκόντι, ὄβριον φέ-
ρει. Ὑβρις γὰρ ἐκείνῳ τὸ συμπάθει, ᾧ μὴ τὸ πάθος
ἀβούλητον. Ἐπει τοίνυν καὶ αὐτὸς ἐκὼν ἐπὶ τὸ
πάθος ἤρχετο, καὶ τὸν θάνατον σέβει, καὶ τὸν δι-
κόλον ἐκνευρίσων· ἐθρήνουν δ' ἐκείνους τὸν εὐφη-
μεῖσθαι καὶ χροταῖσθαι δίκαιον ὄντα· διὰ τοῦτο, καὶ
ὡς νομίζουσι τινες, κατηράσατο· ὡς δ' ἡ ἀλήθεια
ἔχει, προεμήνυσσε τὰ μέλλοντα αὐταῖς συμβῆσθαι

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(79) Pro αὐταῖς ἴδιον habent : ἀπὸ τῆς. POSSIN.

(80) Αἰθους ἐλέαναν ὕδατα. Dicum est Jobi
cap. iv, 19. Ex quo hoc mutati sunt et alii, ut
Chærilus in versu heroico, qui subjicitur.

Κοιλαινὴν πέτραν ῥανίς ὕδατος ἐνδελεχοῦσα
Gutta cavum reddidit saxum, dum cussit usque.

Versus est Chærilii, teste Simplicio, qui tamen
legit ἐνδελεχεῖν, ut et Muretus in Variis, ubi ait hunc
versum, quamvis inepti alias poetæ, iudice Horatio,
multos magnosque imitatores habuisse; ut Ovidius :

Quid magis est durum saxo? quid mollius unda?

Dura tamen molli saxa cavantur aqua.

Sic vetus est senarius ejusdem sententiæ, quem in
Vita Gregor. Nazianz. Gregor. presb. refert : ῥανίς
γὰρ ἐνδελεχοῦσα κοιλαινὴν πέτραν. Crebro incidendo
stilla vel saxum excavat. Sic Bucolic. Bion. : ἐκ θα-
μινῶς ῥαθάμιγγος, ὄβριος λόγος, ἀλλὰ ἰσθας, γῶ
λίθος ἐς ῥωγμὸν κοιλαινεται. — Quæ præcedunt ma-
lita ita verti, velim omnibus esse versuam, qui ver-
bent aquas levigare lapides, etc. Rrrr.

(81) Ed. Paris. νομιζόμενον. Cod. Vatic. 649 et

Alt. legunt κονιζόμενον, hoc est pulvere conspersum,
rectissime, cum agatur de athleta, et quidem pugile,
prout demonstrat vox sequens, τυπτόμενον. Tam
pugilum autem quam luctatorum nios erat, postquam
humeros et pectus nudaverant, antequam committe-
rentur, sese pulvere conspergere. Vide quæ dudum
notavi ad illum locum Passionis SS. Perpetuæ et
Felicitatis : Ægyptium video in asa volutantem, ubi
ostendo, pulverem illum quo se palæstritæ perfun-
debant, Latinis et Græco ἀσῆ haphe dictum. Nunc
Martiali a me illic laudato adjungo testimonium
Senecæ epist. 58, ubi se Puteolis Neapolim redeun-
tem denso exceptum pulvere in via intra montem
perfossam excavata refert. Verba ejus hæc sunt :
Totum athletarum satum mihi illo die perpetendum
fuit : a ceromate nos haphe excepit in crypta Neapoli-
tana, etc. S. Nilus ep. 70 libri II, pag. 152 edit.
Barberinæ Leonis Allatii τοῦ μαχαρίτου, de athleta
scribit, quod hoc facit : Εἰ δὲ δέξοιτο κόνην, si vero
accepit pulverem : nimirum quod hic κονιζεσθαι S.
Isidorus dicit, æqualis ejus et condiscipulus S. Ni-
lus vocat, δέχεσθαι κόνην. POSSIN.

κακά. Θρηνεῖσθαι γὰρ θέμι, οὐ τὸν τροπώσαμενον Ἀ
τὴν ἀμαρτίαν, καὶ σπεύδοντα ἐπὶ τὸ καὶ τὸν θάνα-
τον θανατώσαι, καὶ τὸν διάβολον δεῖσαι· ἀλλὰ τοὺς
ὑπὸ τούτων ἀπάντων ἄλόντας.

Neque enim illum lugere fas est, qui peccatum fudit et profligavit, atque ad opprimendam quoque ac de
medio tollendam mortem, vinculisque constringendum diabolum properat: verum eos, qui ab his om-
nibus superati atque correpti sunt.

ΣΠΓ'. — ΦΙΛΟΞΕΝΩ ΜΑΓΙΣΤΡΩ.

Ὅτι οὐδὲν ἀρετῆς ὑψηλότερον.

Ὅτε χαλκῆ εἰκὼν χρυσῷ ἀπαστράπτουσα, οὕτε
χρωμάτων λάμπουσα, οὐκ Ὀλυμπικὸς στέφανος, οὐ
πλοῦτος, οὐ κάλλος, οὐ βῶμη, οὐκ ἀρχή, οὐ βασι-
λεῖα, οὐκ ἄλλο οὐδὲν τῶν δοκούντων εἶναι μεγά-
λων, μέγα ἐστὶ καὶ σπουδῆς ἄξιον. Τῷ χρόνῳ γὰρ
εἶχει, καὶ μαρτίνεται, καὶ ἔργον λήθης γίνεται.
Μόνῃ δ' ἀρετῇ ἀοιδίμον καὶ ἀθάνατον ἔχει τὸ κλέος, B
οὔτε χρόνῳ εἰκόσασα, οὔτε λήθῃ παραχωροῦσα, οὔτε
μαρασμὸν ἐπισταμένη, ἀλλὰ νεαρὰν καὶ ἀκμάζου-
σαν καὶ ἡδύσαν τὴν ἀξίαν ἔχουσα· ἦν παντὶ σθένει
τοὺς εὐ φρονούντας δίκαιον κτήσασθαι.

ΣΠΖ'. — ΘΕΟΔΩΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰς τὸν ἀοιδίμον θάνατον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

Ἔγνων μὲν νόμιζε εἶναι τὴν ἀμαρτίαν, πῦρ δὲ τὸν
θάνατον. Ἐνθα μὲν οὖν τὴν οἰκείαν εὗρισκε (82)
τροφὴν, ἐπενέμετο· ἐν δὲ τῷ Χριστῷ μὴ εὐρών,
εἰκότως ἐσδέσθη, μᾶλλον δὲ ἀπέθανε

ΣΠΗ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

* Ὁ μὲν νόμος, ὡ σοφὲ, ἀριστόν ἐστιν ὀρθότητος C
παίδευμα, οὐ τοὺς ὀρθὰ βαδίζοντας ἐπιανορθούμενος,
ἀλλὰ τῶν ἀτακούντων πρὸς ὀρθὰς προαναστέλλων.
Διὸ καὶ Παῦλος ἔφη: « Δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται (85). »
Τῷ δὲ Εὐαγγέλιον φιλοσοφίας ἐστὶ προτροπὴ, οὐ
φῶς τοσοῦτον, ὅσον ἐπαγγελίας ἀναπετροῦν τῶν
φιλαρέτων τὸν πῶθον. Οὐκοῦν οἱ τούτῳ περὶθόμενοι,
οὐ φῶς τοῦ νόμου, προτιμήσει· δὲ τοῦ βελτίονος τῆς
ἀρετῆς ἀπρὶξ ἔχονται.

ΣΠΘ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ἀπὸ τῆς γνώμης, ὡ βέλτιστε, τὰ πράγματα κρι-
νεται. Διὰ τοῦτο ὁ τρώσας μὲν ἐκὼν, οὐκ ἀπεκτο-
νῶς δὲ, τοῦ ἀποκτείναντος μὲν, οὐ τοῦτο δὲ προηρη-
μένου, ἐναγέστερος εἶναι κέκριται (84) τῷ τὸν μὲν

* 1 Timoth. 1, 9.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(82) Pro εὗρισκε recte scribunt ἠῦρισκε codd. Vat.
619 et Alt. Possin.

(85) Δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται. Epiphanius tomō
II libri II, contra Manichæos: « Ergone, inquit, ini-
quus est, justus? Absit. Sed quoniam anticipavit
justus perficere ea quæ sunt legis, non est lex contra
justum qui fecit legem, verum posita est contra eos
qui deliquerunt, judicantis iniquos. RITT. »

(84) Memorabilis est ad hanc sententiam historia
gemina quam refert Simplicius in Commentario ad
Enchiridium Epicteti, p. 81 Græc. edit. Venet.,
quam Latine a me interpretatam subjecis Greecis,
quæ non omnibus in promptu sunt: Ηστουται τοῦτο

tem qui laudibus ac plausu dignus erat, ille ſetu
ac lacrymis prosequerantur, propterea, ut quidem
nonnulli existimant, ipsis malum imprecatus est, re-
vera autem calamitates ipsis eventuras prænuñtiavit.

CCLXXXVI. — PHILOXENO MAGISTRO.

Nihil esse virtute sublimius.

Non ænea statua auro rutilans, ac coloribus ni-
tens, non Olympica corona, non opes, non pulchri-
tudo, non robur, non imperium, non regnum, non
aliud quidquam eorum quæ magna esse videntur,
magnum est et expetendum. Tempori enim cedit, et
exstinguitur, atque in oblivionem abit. 252 Soli
autem virtus præclaram et nunquam intermituram
gloriam obtinet, ut quæ nec vetustati cedat, nec obli-
vione conteratur, nec marcescat, verum recentem
semper ac vegetam et florentem dignitatem habeat.
Ac proinde prudentibus viris omnibus viribus eni-
tendum est, ut eam adipiscantur

CCLXXXVII. — THEODOTO PRESBYTERO.

In celebrem Salvatoris nostri mortem.

Lignum quidem peccatum esse existima, ignem
autem mortem. Ubi igitur hujusmodi ignis pabulum
suum reperiebat, depascebatur. At in Christo nihil
alimenti nactus, merito exstinctus est, vel, ut re-
ctius loquar, morte occubuit.

CCLXXXVIII. — THEODOSIO SCHOLASTICO.

Lex, vir sapiens, optimum est integritatis docu-
mentum, non eos, qui rectum iter tenent, corrigens,
verum eorum, qui petulanter se gerunt, impetus re-
primens. Ob idque etiam Paulus dixit: « Justo non
est posita lex ». At vero Evangelium cohortatio est
ad philosophiam, quippe quod proborum virorum
cupiditatem, non tam metu quàm promissis erigat.
Quamobrem qui huic obsequuntur, non legis timore,
sed ejus, quod melius ac præstantius est, electione,
virtutem mordicus retinent.

CCLXXXIX. — ISIDORO SCHOLASTICO.

A voluntate animique destinatione, vir optime,
res perpenduntur. Quo fit, ut qui sponte aliquem
sauciarit, nec tamen interfecerit, eo, qui non sponte
atque consulto interemerit, sceleratior esse iudice-

καὶ ἀπὸ τοῦ τὸν θεὸν (ita leg. pro τῶν θεῶν) ἐκβα-
λεῖν τὸν μὴ βοηθήσαντα ἀντιρουμένῳ τῷ φίλῳ. Δύο
γὰρ τινες εἰς Δελφούς ἀπὸντες, λησταί, περιπεπτώ-
κισι. Καὶ τοῦ ἐτέρου ὑπ' αὐτῶν ἀναιρουμένου, ὁ
ἕτερος, ἢ φυγῶν, ἢ ἀδελῶς μὴ ἐπαμύνας, ἤλθεν εἰς
τὴν μαντείον, καὶ ὁ θεὸς ἐξέβαλεν αὐτὸν εἰπὼν·
Ἄνδρὶ φίλῳ θρησκοντι παρὼν πέλας οὐκ ἐπαμύνας
Ἰ.λυθες οὐ καθαρὸς· περικαλλέος ἐξέθι σηκοῦ.

Καὶ ὄηλον μὲν ὅτι καὶ βουλόμενος οὐ πάντως ἀν-
εβρύσατο τοῦ θανάτου τὸν φίλον· ἀλλ' ὁμοῦ, εἶδει συγ-
κινδυνεύσει, καὶ συναπύθηνει, εἰ καὶ τοῦτο ἦν
ἀνάγκη βοηθοῦντα παθεῖν. Διὰ τὴν πράξασιν οὖν
ταύτην ἀκάθιστον αὐτὸν ἔκρινεν ὁ θεὸς, ὡς τὸν προ-

tur : ac proinde is qui dedita opera vulnus intulit, cinnino puniatur; qui autem haud voluntarie occiderit, veniam obtineat. Quemadmodum enim si quis, accepto gladio, vias circumeat, ut aliquem obruncet, eum autem minime nactus, infecto negotio redeat, non propterea homicidii crimen effugit (siquidem ex conatu, animique intentione, non ex eventu, talis esse iudicatur); eodem modo mulier quoque ornandi corporis nimium studiosa, atque ob eam causam in forum se conferens, aut per fenestras prospiciens, ut juvenes irretiat, etiamsi a conatu suo excidat, tamen, perinde ac si eos irretiisset, condemnatur. Id enim omne, quod in ipsius potestate erat, effecit, ut quæ et venenum miscuerit, et retia expanderit, et laqueos omni studio ac diligentia statuerit. Quod si vir item ob eamdem causam, lascivius quam virum deceat, se ornarit, ipse quoque acerbissimas pœnas omnino pendet, tametsi etiam nulla reperiat, quæ poculum bibat. At vero si mulier graviter et pudice atque honeste incedat, eam autem conspicatus quispiam vulneretur, hoc non mulieri conspectæ, sed ei qui vulneratus est, assignari debet. **253** Eodemque modo si vir gravibus et concinnis gressibus incedat, ac mulier quædam eo conspecto saucietur, id non viri, sed ejus quæ sauciata est, culpa contingit. Quod si quis hæc ita se habere neget, is perturbatione atque confusione omnia implebit, atque et Saram et Josephum, et Susannam in crimen vocabit, propterea quod alii, his conspectis, vulnerati sunt. Illa enim Pharaonem, alter dominam, postrema illud impudicorum hominum par cepit. Quod si illi non modo ab omni reprehensionis nota immunes sunt, verum etiam laudem omnem excedunt, profecto qua ratione eos incessit, qui, cum nihil minus capient, aliquem

Α εκουσιως τρώσαντα, πάντως κολάζεσθαι· τὸν δ' ἀκουσιως ἀποκτείναντα, συγγινώσκεσθαι. Ὅσπερ γὰρ εἰ ξίφος τις λαβὼν, τὰς ἰδοῦς περινοστοίη, βουλόμενος ἀποκτείνει τινα· μὴ εὐρών δὲ ἐπανέλθοι ἀπρακτος, οὐκ ἂν διαφύγοι τὸ ἀνδροφόνος εἶναι (ἐκ γὰρ τοῦ ἐπιχειρήματος, οὐ τοῦ ἀποτελέσματος τοιοῦτος εἶναι κρίνεται)· οὕτως καὶ γυνὴ κομιδῇ καλλωπιζομένη, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἀγορὰν ἐμβάλουσα, ἢ διὰ τῶν θυρίδων παρακλιπτουσα, ἵνα νέουσ θηρεύσῃ· κἂν διαμάρτη τῆς θήρας, ὡς θηρεύσασα κατακρίνεται. Τὸ γὰρ αὐτῆς πᾶν πεποίηκε, τὸ διλητήριον κεράσατα, καὶ τὰ λίνα ἀναπετάσασα, καὶ τὴν παγίδα μετὰ πάσης ἀκριβείας στήσασα. Εἰ δὲ καὶ ἀνὴρ διὰ τοῦτο καλλωπιζοίτο ἀσελγέστερον ἢ κατ' ἀνδρα, καὶ οὗτος ἀπαραίτητον ὑφέξει δίκην, κἂν μὴ εὐρεθῆι, ἢ τὸν κυκεῶνα πίνουσα. Εἰ δὲ ἡ μὲν γυνὴ σεμνῶς καὶ σωφρόνως καὶ κοσμίως βαδίζοι, ἰδὼν δὲ τις τρωθῆι, οὐδὲν παρὰ τὴν ὁραθείσαν, ἀλλὰ παρὰ τὸν τρωθέντα. Εἰ δ' ὁ μὲν ἀνὴρ σεμνοπρεπῶς καὶ ἀρμοδίως βαδίζοι, ἰδοῦσα δὲ τις τρωθῆι, οὐδὲν παρὰ τὸν ἀνδρα, ἀλλὰ παρὰ τὴν τρωθείσαν. Εἰ δὲ μὴ φαίη τις ταῦθ' οὕτως ἔχειν, συγχύσεως πάντα πληρώσει· καὶ τὴν Σάρβαν καὶ τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὴν Σουσάναν γράφεται· διότι ἄλλοι θεασάμενοι ἐτρώθησαν. Ἡ μὲν γὰρ τὸν Φαραῶν, ὁ δὲ τὴν δέσποιναν, ἢ δὲ τὴν ξυνωρίδα τῶν ἀκολάστων ἐκείνων εἶπεν. Εἰ δὲ ἐκεῖνοι [κατὰ παράλειψιν οἱ ἀθρόον τρωθέντες,] οὐ μόνον μέμφεως ἐκτὸς τυγχάνουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπαίνου παντὸς κρείττους εἰσιν, οἷς ἐκεῖνοι ἀπολύονται τῆς αἰτίας, τοῦτοις καὶ ὁ κατὰ τῶν μὴ θηρώντων μὲν, τιτωσκόντων δὲ, διαγράφεται λόγος.

ipsi culpa liberantur, eadem quoque oratio ea, quæ vulnerant, refutatur.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

δόντα τὸν φίλον διὰ τὴν περιττὴν περὶ τὸ σῶμα συμπάθειαν· ὡσπερ ἐπ' ἄλλου, καὶ ἀποτυχίας γενομένης, τὴν προαίρεσιν ὁμοῦς ὁ θεὸς ἀπεδέξατο. Πάλιν γὰρ ἄλλων δύο τινῶν λησταῖς περιπεσόντων, καὶ τοῦ ἑτέρου κρατηθέντος ὑπὸ τῶν ληστῶν, ὁ ἕτερος, ῥίψας ὡς κατὰ ληστοῦ τὸ ἀκόνητον, ἐκείνου μὲν διήμαρτεν, ἔβαλε δὲ τὸν φίλον, καὶ ἀνέειλε. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸ μαντεῖον, οὐκ ἐτόλμησεν εἰσελθεῖν, ὡς ἀκάθαρτος τῷ φόνῳ τοῦ φίλου· καὶ ὁ θεὸς ἐξεφώνησε πρὸς αὐτὸν τάδε τὰ ἔπη·

*Ἐκτεινας σὸν κταῖρον ἀμύνων· οὐ σε μάλινε
Αἷμα φόνου· σὺ πέλεις καθαρώτερος ἢ πάρος ἦσθα.*

Εἰ γοῦν ἀπὸ τοῦ φόνου τοῦ φίλου οὐ μόνον οὐκ ἐμολύθη, ἀλλὰ καὶ καθαρώτερος γέγονεν ἢ περὶ ἦν πρότερον, διὰ τὴν ὀρθὴν προαίρεσιν, δηλον, ὅτι οὐκ ἐν τῇ πράξει, ἀλλ' ἐν τῇ προαίρεσει τῶν ἀνθρώπων τὸ κατορθοῦν ἔστι καὶ ἀμαρτάνειν.

Sequitur horum Latina interpretatio.

Probatur hoc etiam inde, quod deus expulerit ex templo hominem, qui amico, cum interficeretur, suppetias non tulisset. Nam cum duo quidam iter Delphos instituisset, in latrones inciderunt. Horum altero ab ipsis intercepto, alter, qui vel fuga sibi consuluerat, vel non serio sed perfunctorie operam amico periclitanti tolerat, oraculi locum ingressus est. At deus illum repulit his verbis :

Propræ te ex templo, quoniam pollutus : amico

Suppetias astans moribundo ferre negasti.

Et constabat quidem, non potuisse eum, ut maxime voluisset, ullo pacto amicum morti eripere. Attamen oportebat una periclitari atque etiam communi amico, si hoc quoque auxiliantem perpeti necesse foret. Hujus igitur animi et propositi intuitu deus impurum illum iudicavit ac pronuntiavit ut, qui amicum ob nimium sui ipsius et corporis sui amorem prodidisset. Quemadmodum contra in alio quodam idem numen amplexum est voluntatem, quamvis illa optatis excidisset. Cum enim alii duo iterum in latrones incidissent, et alter horum a latronibus superatus comprehensusque esset : alter projecta hasta, qua latronem ferire destinabat, ab illo aberravit, et amicum suum percussit ac peremit. Itaque cum ad oraculi locum pervenisset, ingredi eum non est ausus, quippe qui se amici cæde pollutum esse crederet. At deus illum talibus exclamavit versibus :

*Defendens quoniam tua dextra peremit amicum,
Ne metuas : minime es pollutus sanguine cædis :
Quin etiam multo es quam purior ante fuisti.*

Si igitur hic ab amici cæde tantum abest ut pollutus fuerit, ut etiam mundior, quam antea fuerat, evaserit, ob rectæ scilicet voluntatis propositum ac studium, hinc manifestum est, tam benefacta quam maleficia non in actione sive opere, sed in animo et voluntate cujusque esse posita. » RITT.

ΣΗ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

*Οτι χρή τοὺς ἱερεῖς παντοίαις κομῶν ἀρεταῖς, καὶ ἀνδρείου εἶναι εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας κινδύνους.

Τοὺς τὸν τῆς ἱερωσύνης τιμαλφέστατον στέφανον περιχειμένους ἀρεταῖς μᾶλλον ἢ χρήμασι δίκαιον ἐστὶ κομῶν, καὶ ἡδονὴν πρέπουσαν ἡγεῖσθαι τὴν σωφροσύνην, μήτε γαστρὶ, μήτε τοῖς μετὰ γαστέρα εἰκοντάς πάθειν. Οὐ γὰρ χορηγὸν τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπιθυμιῶν χρή νομίζειν, ἀλλὰ τὴν καρτερίαν ἐξουσίαν ἡγεῖσθαι. Εἰ δὲ καὶ ὑπὲρ ἀρετῆς ἡ εὐσεβείας κίνδυνος προκείτο, μὴ φεύγειν τὸν θάνατον (85). Γέλωτα γὰρ ἂν ἀποδειλιάσαντες ὀφλήσοιεν, εἰ μὴ ἄσμενοι ἐκείσε τοιεν, οἱ ἀφικομένοις ἐλπίς ἐστίν, οὐ διὰ βίου ἤρων τυχεῖν, ἤρων δὲ θείας συνουσίας.

pergerent, quo cum pervenerint, spes est fore, ut potiantur. Divinam autem societatem expetebant.

ΣΗΑ'. — ΣΕΡΗΝΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ ΝΟΤΑΡΙΩ.

Ἡ μὲν ἀληθὴς εὐγένεια ἀπὸ τρόπων χρηστῶν συνιστασθαι πέφυκε, καὶ τὸ βέβαιον ἀξίωμα ἀπὸ ἀρετῆς προσγίνεται. Εἰ δὲ τις μήτε ἐκ προγόνων λαμπρῶν φύς, μήτε ὑπὸ τρόπων ὀρθῶν κοσμούμενος, ἀξίωμα ἑαυτῷ ἀγοράσειεν, ὅπερ εὐνοῦχοι πιπράσκουσι (86), καὶ βασιλέων ἰσως οὐδ' εὐγενῶν χαρίζονται χεῖρες· οὗτος οὐκ ἂν εἴη δίκαιος σεμνύνεσθαι. Εἰ δὲ μὴ μόνον ἐναερόνυτο, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔχοντας τὸ τῆς ἀρετῆς ὑπέρλαμπρον ἀξίωμα διαπτύει· οὗτος οὐ μόνον ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς προγόνους ἄτε ἀσήμενος καὶ ἀφανεῖς κωμυδεῖσθαι παρασκευάζει. Οὐκοῦν ἴνα ὑπὸν τοιοῦτο πάθει, γνῶθι σαυτὸν.

ΣΗΒ'. — ΗΣΑΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤῆ.

Οὐ φημι χρῆναι τοὺς, ὥσπερ σὺ. ἐξ ἀφανῶν καὶ ἀσήμενων γονέων, ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἐκ λαμπρῶν καὶ περιφανῶν φύντας, εἰς τοσαύτην ἀλαζονείαν ελαύνειν, καὶ τοὺς τῆς φύσεως ὑπερβαίνειν ὄρους. Ἴν' οὖν μὴ ὑπερόρια πτασίας, ὑπερορούς ἀπαιτηθείης δίκας, ταῖς τῆς μετριοφροσύνης ἡνίας τὴν τῆς ἀλαζονείας ἀνατειράζειν σπούδαζε μανίαν, καὶ ῥύθμιζε σαυτὸν, πρὸς τὸ πρέπον ἀνδρὶ ἐπιεικεῖ σχῆμα, καὶ μήτε δι' ὀφθαλμῶν, μήτε δι' ὀφρύων, μήτε διὰ γλώττης, μήτε διὰ βαδίσματος ἔχνος [ἐσ]· τῆς τοιαύτης ἐμφανέσθω νόσου.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(85) Vide ad hanc rem elegantissimam v. Augustini ep. 180, ad Honoratum, cui junge cap. 30 Vitæ Augustini. RITT.

(86) Ἀξίωμα ἑαυτῷ ἀγοράσειεν ὅπερ εὐνοῦχοι πιπράσκουσι. Eunuchi, quorum maxima fuit in aulis plerorumque veterum imp. Romanorum potentia, dignitates (sæpe etiam fimos) vendere solebant, ut non est obscurum historias imp. Romanorum legenti. Ex quibus nunc ista succurrebant quæ ad hanc rem adnotarem. Æl. Lamprid. in *Alexandro Severo*, prope finem: « Eunuchos nec in consiliis nec in ministeriis habuit, qui soli principes perdunt, dum oes i:ore gentium aut regum Persarum volunt vivere: qui a populo etiam amicissimum principem

CCXC. — THEODOSIO PRESBYTERO.

Oportere sacerdotes omnigenis virtutibus ornatos esse, et fortes in periculis pro pietate se præstare

Qui pretiosissima sacerdotii corona redimii sunt, virtutibus potiusquam pecuniis et opibus affluere debent, et voluptatem instituto suo congruentem existimare temperantiam, ac non ventri, nec iis, qui ventrem sequi solent, affectibus cedere. Neque enim potestatem in cupiditatum subministratione, sed in patientia et laborum tolerantia sitam esse arbitrari convenit. Quod si pro veritate quoque aut pietate periculum proponatur, eos mortem fugero minime par est: risum enim sui exci-

tarent, si metu frangerentur, ac non libenter eo ea re, quem per omnem vitæ cursum expetebant,

CCXCI. — SERENO TRIBUNO NOTARIO.

Vera nobilitas a probis moribus consari nata est, ac firma et stabilis dignitas virtute comparatur. Quod si quis nec a splendidis majoribus ortum trahens: nec morum probitate ornatus dignitatem, quam spadones vendunt, atque imperatorum, ne nobilium quidem fortasse, manus largiuntur, pecunia sibi comparet, haud est, quamobrem ille merito gloriatur. Quod si non modo gloriatur, sed etiam eos, qui splendidissima virtutis dignitate præditi sunt, contemnat, ac nihilo putet, hic ut non tantum ipse, sed etiam majores sui, velut obscuri atque ignobiles, traducantur, efficit. Quamobrem ne quid ejusmodi tibi accidat, fac teipsum noscas.

CCXCII. — ISALÆ MILITI.

Nego oportere, non eos duntaxat, qui instar tui obscuris et ignobilibus parentibus nati sunt, verum eos quoque, qui ab illustribus et splendidis ortum traxerunt, in tantam arrogantiam prorumpere, **254** ac naturæ terminos transilire. Quamobrem, ne præter modum peccans, innocis etiam pœnis multeris, arrogantiae furorem modestiæ freno reprimere stude: teque ad speciem probi atque honesto viro congruentem compone: illudque cura ut, nec per oculos, nec per supercilia, nec per linguam, nec per incessum ullum hujusmodi morbi vestigium in te appareat.

semovent: qui internuntii sunt, alio quam respondetur, sæpe referentes, claudentes principem suum, et agentes omnia ne quid sciat; qui cum empti sint et pravi fuerint, quid tandem possunt boni sapere. » Et multo ante idem scriptor, cum diceret, (Alexander Severus) « nolle ab aulicis suas vendi dispositiones, quod factum fuerat sub Heliogabalo, cum ab eunuchis omnia venderentur: quod genus hominum idcirco secreta omnia in aula nosse cupiunt, ut soli aliquid scire videantur, et habeant unde vel gratiam vel pecuniam requirant. » Idem Lampridius Heliogabalum imperatorem mancipium eunuchorum fuisse scribit. Vide et Claudianum, et ipsum Isidorum lib. 1, ep. 36. Iv.

CCXCHI. — THEOGNOSTO PRESBYTERO. A

ΣΙΓ'. -- ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Discite bonum facere!*Μάθετε καλὸν ποιεῖν.*

Quoniam plerique sermonibus philosophantes, operibus coarguuntur (divina enim oracula in medio hominum cœtu decantantes, clam ea, quæ nefas est, faciunt), idcirco dictum est : « Discite bene facere. » Siquidem probe loqui, probe opere remoto, non modo vanum quiddam et inane esse cernitur, verum etiam, et segnibus ac languidis risum, et gravioribus molestiam parit.

CCXCIV. — EUTONIO DIACONO.

De mutatione et restitutione in regnum Nabuchodonosori.

Si Babylonio regi, qui tot crimina perpetrarat, et naturæ terminos excesserat, stultaque cogitatione parem se Deo esse sibi fluxerat, calamitatis terminus fuit summi numinis agnitio (posteaquam enim naturam suam agnovit, atque incomparabilem cœlestis Regis præcellentiam confessus est, imperium suum recuperavit); quoniam pacto temere nobis, ac non utilitatis cujusdam causa, supplicia inferri existimas?

CCXCV. — MARTINIANO, MARONI, ZOSIMO EUSTATHIO.

Refugit mihi quidem calamus ea scribere quæ nec scire vellem. Quoniam autem eos quoque, qui ad extremum improbitatis gradum processerunt, ad meliorem mentem revocare oportet, idcirco scribo, ac moneo, ut ea perpetrare desinat, quæ ipse, ne linguam commaculem, dicere nolo. Vos autem, haud scio quoniam pacto facere minime dubitatis.

CCXCVI. — EUSTATHIO PRESBYTERO.

Quamvis inopinata prosperitas insolentem, ut scribis, Zosimum reddiderit (solent enim homines, quibus præter omnem expectationem prosperitas quædam accidit, in insolentiam ac petulantiam labi): at tu tamen patientem ac philosophicum animum præsta. Sic enim et ipsum ulcisci poteris (nihil quippe contumeliosos homines tam excruciat, quam eorum, quibus contumelia infertur, patentis) et optimum apud omnes calculum feres, et ea, quæ de te commemorantur, falsa esse demonstrabis. Nam qui indignatur et excandescit, hoc ipso veras esse contumelias ostendit; **255** qui autem eas irridet, ac pro nihilo ducit, perspicuum argumentum præbet, se nullius sceleris sibi conscius esse.

CCXCVII. — EIDEM.

Accepi a quibusdam viris, quibus hostili odio mendacium est, veritas autem in lingua habitat, te, cam tibi a Zosimo contumeliæ inferuntur, tum quidem patientiam adhibere, post autem ipsum tra-

Isa. 1, 17.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(87) Ed. Paris., γέλωτα μὲν τίχτει τοῖς σεμνοτέροις. Locus restituitur ex codd. Vat. 649 et Alt. ap. Possium. Edit. Patr.

Ἐπειδὴ πολλοὶ λόγοις φιλοσοροῦντες, τοῖς ἔργοις ἐλέγχονται (τοὺς γὰρ θεῖους χρησμούς ἐν μέσῳ περιφέροντες, λάθρα δὲ μὴ θέμις πράττουσι) διὰ τοῦτο εἴρηται· « Μάθετε καλὸν ποιεῖν. » Τὲ γὰρ εὐ λέγειν, τοῦ ὀρθῶς πράττειν ἀπόντος, οὐ μόνον μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενόν, ἀλλὰ καὶ γέλωτα μὲν τίχτει τοῖς βαθυμοῖς, ὀχλησιν δὲ τοῖς (87) σεμνοτέροις.

ΣΙΔ'. — EYTONIQ DIAKONQ.

Περὶ τῆς ἀλλοιώσεως καὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ Ναβουχοδοносῶρος.

Εἰ τῷ Βαβυλωνίῳ, τοσαῦτα πταίσαντι, καὶ τοὺς ὅρους τῆς φύσεως ὑπερβάντι, καὶ ἰσοθεῖαν παραλόγως φαντασθέντι, ὅρος ἦν τῆς συμφορᾶς, ἡ τοῦ κρείττονος ἐπιγνώσις (μετὰ γὰρ τὸ ἐπιγνώσθαι τὴν οἰκειαν φύσιν, καὶ τοῦ τῶν οὐρανῶν Βασιλέως ὁμολογήσαι τὴν ἀσύγκριτον ὑπεροχὴν (88), τῆς οἰκειᾶς ἐπελάβετο ἀρχῆς)· πῶς σὺ νομίζεις ἀπλῶς, καὶ οὐκ ἐπὶ κέρδει τι ἐπιφέρεισθαι ἡμῖν τὰς κολάσεις;

ΣΙΕ'. — MARTINIANO, MARONI, ZOSIMO, EYSTATIQ.

Ὅκνεῖ μὲν μοι γράφειν ὁ κάλαμος, ἀπερ οὐδὲ μαθεῖν ἐβουλόμην. Ἐπειδὴ δὲ χρῆ καὶ τοὺς εἰς ἀκροτάτην κακίαν ἐληλακτότας ἀνακαλεῖσθαι, γράφω, ὅπως παύσησθε, ὧν ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν εἴποιμι, διὰ τὸ μὴ μολῦναι τὴν γλῶτταν. Αὐτοὶ δ' οὐκ οἶδ' ὅπως διαπράττεσθαι τολμάτε.

ΣΙΓ'. — EYSTATIQ PRESBYTERQ.

Εἰ καὶ ἡ ἀπροσδόκητος εὐπραγία ὑβριστὴν ἀπέτελεσε Ζώσιμον, ὡς γέγραφας, τὸν πρεσβύτερον (εἰώθασιν γὰρ ἄνθρωποι, οἷς ἀδόκητος μάλιστα εὐημερία ἐπιπίπτει, εἰς ὕβριν χωρεῖν)· ἀλλὰ σὺ φιλοσόφει. Οὕτω γὰρ κἀκείνον ἀμύνασθαι δυνήσῃ· οὐδὲν γὰρ οὕτω κολάζει τοὺς ὑβριστάς, ὡς ἡ τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακία· καὶ ἀριστὴν ψῆφον παρὰ πάντων ἀπόσις, καὶ τὰ λεγόμενα ψευδῆ ἐπιδείξεις. Τὸ γὰρ ἀγανακτεῖν καὶ δυσχεραίνειν, τοῦ ἀληθεῖς εἶναι τὰς ὕβρεις· τὸ δὲ καταγελαῖν αὐτῶν, τοῦ μηδὲν συνειδῆναι πονηρὸν, ἀπόδειξις ἐστὶν ἐναργεστάτη.

ΣΙΔ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ἐπιθόμην παρ' ἀνδρῶν, οἷς τὸ μὲν ψευδὸς ἐστὶ πολέμιον, ἡ δ' ἀλήθεια ἐπὶ γλώσσης οἰκεῖ, ὡς ὑβριζόμενος μὲν παρὰ Ζωσίμου, φιλοσοφεῖς μὲν παραχρημα, μετὰ δὲ ταῦτα αὐτὸν ἐκπομπεύεις, παρὰ

πῶς διαβάλλων, ὡς οἰκέτης ὢν καὶ ἐξ οἰκετῶν φύς, Α τοὺς καὶ εὐλαβεῖς καὶ εὐγενεῖς κεκοσμημένους λοιδορεῖ. Εἶθ' ὅτι καὶ μνημονεύεις ἐκείνων τῶν παρὰ τῶν ἀρχαίων περὶ τῶν τοιοῦτων εἰρημένων. Ἀφόρητος γάρ ἐστιν εὐπραγῶν μαστιγίας (89), καὶ ὅτι τὸ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνόητοις γίνεται (90). Καὶ λίαν θαυμάζω, πῶς, ὅταν μὲν ἡ πυρὰ τοῦ θυμοῦ κορυφοῦται, κρατεῖς τῆς ὀργῆς· ὅτε δὲ δοκεῖ λήγειν, ἠττάσαι. Τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὀργισθῆναι τὸν μὴ πάνυ φιλοσοφεῖν ἐσπουδακῶτα, οὐκ ἀπεικός· τὸ δὲ μετὰ τὸ λῆξαι ἢ καὶ σθεσθῆναι τὴν πυρὰν, ἀνάπτειν ἑαυτῷ τὴν κάμινον, ἀπεικός. Εἰ δ' ἡ μνήμη τῶν λεχθέντων ἀνάπτει τὸ πῦρ, τὴ πεφίλοσοφῆκαί σε μᾶλλον εὐφραίνεται, καὶ ἐν γαλήνῃ διατηρεῖται. Οὐ γὰρ τί ἐκείνῳ πρέπει ἀκούσαι, ἀλλὰ τί σοὶ πρέπει εἰπεῖν, Β λογιτάσαι· δίκαιος ἂν εἴης. Μὴ τοίνυν ἐκεῖνῳ φιλονεικῶν σαυτὸν καθύβριζε, μηδὲ τὸν βίον ἐκείνου ἐκκαμωδῶν, τὴν σαυτοῦ γλῶτταν μολύνεσθαι παρασκευάζε, ἀλλ' εἰς τέλος φιλοσόφει. Τοῦτο γὰρ σοι μύριον κλέος γενήσεται.

ut, dum cum eo rixaris, tibi ipsi contumeliæ notam inuras, ac dum ipsius vitam traducis, lingua tua contaminetur: verum ad extremum usque philosophare. Hoc enim tibi infinitam gloriam allaturum est.

ΣΙΗ'. — ΖΩΣΙΜῸ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ.

Λίαν ἀλγῶ τὴν ψυχὴν, ὅτι ὀξὺ πρὸς τὰ χεῖριστα ὀρών, τυφλώττεις πρὸς τὴν ἀρετὴν, καὶ ὅτι ὑπερορίων πταισμάτων ἐραστής ὢν, ἐτι καινοτέρων ἀδικημάτων ἀνεφάνης εὐρετής. Εἰ τοίνυν καμὲ λύπης, καὶ C σαυτὸν δίκης ἐλευθερώσαι βούλει, θάπτον μεταβαλοῦ, εὖ εἰδῶς, ὅτι ὅς ἂν ἀμύητος καὶ ἀτέλεστος ἀρετῆς ἐντεῦθεν ἀπάρη, ἐν πυρὶ κείσεται· ὁ δὲ τετελεσμένος τε καὶ κεκαθαρισμένος ἐκείσε ἀφικόμενος, μετὰ τῶν θείων δυνάμεων χορεύσει.

ΣΙΘ'. — ΘΕΟΔΟΣΙῸ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῸ.

*Ὅτι τῶν θείων Γραφῶν ἡ ἀνάγνωσις, καὶ τοῖς ἐστῶσι, καὶ τοῖς περσοῦσι, καὶ πῦσιν ἀπλῶς ἐστὶν ὠφέλιμος, ἐκαστῶ χρησιμώδουςα.

· Αἱ Ἰσραὶ Γραφαί, οὐ πλαγίαν καὶ ἀμφίβολον, ἀλλ' ὀρθὴν καὶ λαμπρὰν, καὶ ἀραρυῖαν, ἀσάλευτόν τε καὶ ἀπαρέγκλιτον, ὄλονται δεῖν ἐγκεισθαι πᾶσιν ἀνθρώποις τὴν περὶ τοῦ Θεοῦ πίστιν. Κινδυνεύουσι μὲν D ἀγροθὴν ἐλπίδα ὑπὸ σχυοῦμεναι, εὖ πράττουσι δὲ θάρσος ἐξέγουσαι· καὶ δυσπραγοῦσι μὲν παραμυθίαν προτεινόμεναι, πλημμελοῦσι δὲ φόβον ἔπαν ατεινόμεναι· ἵνα μὴ μόνον ἄχρης ὀνόματος νοοῦντες (91), πῆσαν ἔννοιαν χρηστὴν ἐξαμβλώσωσιν, ἀλλὰ ποιητὴν καὶ ἄρχοντα, καὶ ἐφορον καὶ προνοητὴν, καὶ κηδεμόνα· ἀμειδόμενον μὲν τοὺς ἀγαθοὺς, ἀμυνομένον

ducere, atque eo nomine criminari, quod cum ipse servus sit, atque a servis genus duxerit, eos tamen, qui pietate ac nobilitate insignes et ornati sunt, convitiis afficiat. Deinde etiam ea commemorare, quæ de huiusmodi hominibus a priscis viris dicta sunt, nimirum intolerabilem esse servum prosperi rerum successibus utentem, et immeritam felicitatem recordibus ac stolidis male sentiendi occasionem præbere. Ac vehementer miror, qui fiat, ut cum furoris rogos in altum attollitur, iram imperio teneas: cum autem sopiri videatur, ipse supereris. Nam quod initio irascatur, qui patientiam præstare non admodum studuit, haud mirum atque absurdum est. At post sopitum, aut etiam extinctum incendium, fornacem sibi ipsi accendere, B præposterum sane atque inconcinnum fuerit. Quod si eorum, quæ ille dixerit, recordatio ignem excitat, fac patientia ea quam præstitisti, magis te oblectet, atque in tranquillitate conservet. Non enim quid illum audire, sed quid te loqui deceat cum animo tuo reputare debes (92). Quocirca noli committere,

CCXCVIII. — ΖΩΣΙΜῸ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ.

Magno animi dolore afficior, te cum ad pessima [quam] acute cernas, ad virtutem caligare: et cum teterrimorum scelerum amans et studiosus sis, novorum adhuc criminum inventorem existisse. Quocirca si et me mœrore, et te cruciatu liberare vis, circa vite statum commuta, illud pro certo habens, quod qui virtutis sacris minime initiatus hinc excesserit, in flammis jacebit: qui autem omnibus virtutum numeris perfectus ac purgatus ad alterum ævum venerit, una cum divinis ac cœlestibus virtutibus chorosaget.

CCXCIX. — ΘΕΟΔΟΣΙῸ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῸ.

Divinarum Scripturarum lectionem cum stantibus, tum lapsis, et, ut verbo dicatur, omnibus esse utilem, cum unicuique res divinas revelet.

Sacrosanctæ Scripturæ non obliquam et dubiam, sed rectam et luculentam, atque inconcussam minimeque vacillantem de Deo fidem in omnium hominum animis insitam esse oportere censent, 256 periclitantibus lætam spem ostendentes ac felicem exitum pollicentes, prospere agentibus fiduciam porrigentes, calamitosis solatium proponentes, ac denique peccantibus metum intentantes, ut non nomine tenus ipsum considerantes, probam omnem notionem velut per abortum egerant, verum et effectorem, et imperatorem, et inspectorem, et procu-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(89) Ἀφόρητος γὰρ ἐστὶν εὐπραγῶν μαστιγίας. Si demas γὰρ, iambicus erit senarius, et vetus quidem, laudatus etiam Dionii lib. LVIII, *Histor. RITT.*

(90) Τὸ εὖ πράττειν... τοῖς ἀνόητοις γίνεται. Sententia Demosthenica *Olynth. I. IV.*

(91) Προ νοοῦντες cod. Vat. 619 leg. νοοῦντες. Poss.

(92) Non quid illum audire etc. Sententia e-rentiana; qua et alibi usus est Isidorus. Chrysostomus: Οὐ γὰρ ἐσκόπει ὁ Δαβὶδ, τί παθεῖν ἐκείνος ἄξιός ἦν, ἀλλ' ἐσκόπει, τί καὶ ποιῆσαι καὶ εἰπεῖν τί αὐτῷ πρότερον ἦν. Et mox: Ὁ γὰρ τί παθεῖν δίκαιός ἐστιν ὁ ἄγιος ὄρω νῦν, ἀλλὰ τί ποιῆσαι μοι προσήκειν. RITT,

ratores ac moderatores, probos quidem viros A δὲ τοὺς πονηροὺς (93) (οὗτος γὰρ ὁ κυριώτατος καὶ
reimunerantes, de improbis autem supplicium su- ἐνδοξότατος περὶ Θεοῦ λόγος,) φύγωσι μὲν κακίαν,
mentem esse credentes (nam hæc demum exactis- ἔλονται δὲ ἀρετὴν. Ἡ δὲ περὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ βά-
sima de Deo doctrina est), vitium fugiant, ac vir- σανος, οὐτ' ἀναγκαῖα, οὐτ' ἐφικτὴ ἀνθρώποις. Εἰδέναι
tutem amplectantur. At vero ipsius essentiam γὰρ χρὴ καὶ πιστεῦναι, ὅτι ἔστι Θεός, ὃ δὲ τί ἐστὶ
explorare, nec necessarium est, nec in humani πολυπραγμαίνειν. Ἀφήμενοι τοίνυν τοῦ περὶ τῆς οὐ-
iogenii captum cadit. Sciendum enim ac creden- σίας λόγου ὡς ἀνεφίκτου, καὶ μηδαμῶς ἀλωσίμου,
dum est Deum esse: non autem quid sit, curiose ἀλλὰ πᾶσαν βῆσανον ὑπερνηχομένου, τὸν βίον ἑαυ-
investigandum. Quocirca missa facta de ipsius τῶν καὶ τὸν τρέπον βυθμίζωμεν, ὡς λόγον πάντως
essentia disputatione, ut quæ nullo modo percipi ἀποδώσαντες.

atque comprehendere queat, verum omnem explorationem et investigationem superet, vitam nostram et mores componamus, ut qui omnino rationem reddituri simus.

CCC. — EIDEM.

In illud Joannis Epistolæ: « Videte ne perdati quæ fecistis ».

Cum opus omne lucet, si studio et meditatione excultum sit (nam quod studio et exercitatione minime compingitur, facile exstinguitur): tum virtus potissimum quotidiana exercitatione colenda est. Nisi enim excolatur, defluit, ac fructum amittit. Quo etiam illud scilicet spectat, quod mihi explicandum proposuisti, « Videte ne perdati quæ operati estis. » Languor enim atque inertia labores aut susceptos, quantumvis clari et illustres sint, exstinguet: studium autem ac diligentia præcedentem quoque desidiam et socordiam abolebit.

Γ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Τῆς Ἰωάννου Ἐπιστολῆς, εἰς τὸ γεγραμμένον, « Βλέπετε μὴ ἀπολέσητε τὰ εἰργασασθε. »

Πᾶν μὲν ἔργον λάμπει μελέτῃ θεραπευθῆν (τὸ γὰρ μὴ ὑπὸ μελέτης συγχροτούμενον, βῆσιως σθένεται): μάλιστα δ' ἡ ἀρετὴ, καθ' ἡμέραν ἀσκήσει θεραπεύεσθαι ὀφείλει. Μὴ γεωργουμένη γὰρ, φυλλοβροεῖ, καὶ τὸν καρπὸν ἀπόλλυσι. Καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἄρα, ὃ ἐθέλησας μαθεῖν, « Βλέπετε μὴ ἀπολέσητε τὰ εἰργασασθε. » Ἡ μὲν γὰρ βῆθυμία τοὺς προγεγενημένους πόνους, κἂν λαμπροὶ εἴεν, σβέσει: ἡ δὲ σπουδὴ, καὶ τὴν προγεγενημένην βῆθυμίαν ἀφανίζει (94).

ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ Γ'.

S. ISIDORI PELUSIOTÆ

EPISTOLARUM

LIBER TERTIUS.

I. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Si nec gehennæ, nec cœlestis regni cura ulla te afficit, id saltem te operam dare æquum fuerit, ut præsentis vitæ dicitia propulset.

II. — MARONI.

Non dubium, sed clarum atque cognitum, et

* II Joan., 8.

C

A'. — ΖΩΣΙΜῷ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῷ.

Εἰ οὔτε γέννης, οὔτε βασιλείας σοι λόγος οὐδεὶς, ἀλλὰ γε κἂν τὰς παρούσας δίκαιος ἀνελθῆς ἀποτρέψασθαι κωμωδίας.

B'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Οὐκ ἀμφίδοξον, ἀλλ' ἐνδοξὸν ἔντα, καὶ γνώριμον,

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(93) Ed. Paris., ἀμετιόμενον δὲ τοὺς πον. Corr. ex codd. Vat. 649 et Alt. Edit. Patr.

(94) Confer ep. 98 libri III, et ep. 89 libri IV, et elegans dictum Anacleti ep. 1: « Sicut artium in

suo quoque opere invenitur mater instantia, ita noverca eruditionis est negligentia. » Refertur in can. 6, *Nihil*, distinct. 38. RITT.

καὶ ἀληθῆ, καὶ παρὰ πάντων τῶν σοφῶν καὶ τῶν
 ἱερῶν Γραφῶν ὁμολογούμενον, καὶ πάντως ἐσόμενον
 τῆς κρίσεως λόγον, ἐν στέρνῳ δίκαιος ἂν εἴης ἔχειν.
 καὶ παύσασθαι ὧν κρίσιν μὴ εἶναι νομίζων πράττεις.
 ἵνα καὶ σαυτὸν κολάσῃς, καὶ τοὺς ὀρώντας σκανδά-
 λου, καὶ ἡμᾶς λύπης, καὶ τοὺς ῥαθύμους ἀπογνώσεως
 ἀπαλλάξῃς.

Γ. — AMMONIO.

Εἰς τὸ, « Ὁ μὴ ὢν καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστίν. »

Ἐν καιρῷ πολέμου οὐ μόνον τὸν συντοξεύοντα,
 ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν τοῖς ἐναντίοις μὲν τετάχθαι δο-
 κοῦντα, μὴ κατατοξεύοντα δὲ, φίλον τρόπον τινὰ
 ἡγήτηεν. Διὸ καὶ ὁ θεὸς χρησμός βοᾷ· « Ὁ μὴ ὢν
 καθ' ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστίν. »

Δ. — EYTONIO ΔΙΑΚΟΝΩ.

Καὶ ἔπεσε ἐπὶ τὴν γῆν ἀπὸ τῶν ἀστέρων, καὶ
 ἀπὸ τῆς δυνάμεως.

Ἐπειδὴ καὶ τοὺς κομιδῆ προσέχοντας τῇ ἀνα-
 γνώσει τὸν νοῦν τοῦτο διάλαθεν, οὐκ ἂν σε αἰτια-
 σαιμην, ὡς μὴ ἀναγινώσκοντα· ἀλλὰ συντόμως
 φράσαιμι· Ὅσπερ ὁ Ἀπόστολος ἀστέρας καλεῖ τοὺς
 διὰ τῆς ἀρίστης πολιτείας τοὺς θεωμένους φωτί-
 ζοντας, γραφῶν· « Ἐν οἷς ἐστε ὡς φωστῆρες ἐν κό-
 σμῳ » οὕτω καὶ ὁ Δανιὴλ ἀστέρας καλεῖ τοὺς λαμ-
 πρῶς μὲν δι' εὐσέδειαν, ἀρίστους δὲ διὰ πολιτείαν.
 Φησὶ γάρ· « Καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν ἀπὸ τῶν
 ἀστέρων καὶ ἀπὸ τῆς δυνάμεως· » οὐχ ὡς τῶν
 ἀστρῶν πεπτωκότων, ὡς φήθησάν τινες· ἀπαγε·
 ἀλλ' ὡς Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς (περὶ γὰρ αὐτοῦ
 ἦν τῷ ἀγγέλῳ ὁ λόγος) ὑπὸ τῶν Μακκαβαίων λαμ-
 πρῶς ἠττηθέντος, καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀρχῆς ἐκπε-
 πτωκότος. Οὐ γὰρ εἶπεν· Οἱ ἀστέρες ἔπεσαν· ἀλλ'
 ἐκεῖνος ὑπὸ τῶν ἀστέρων λαμπρῶς ἀγωνισαμένων
 πέπτωκε, τουτέστιν ἠττήθη. Εἰ δέ τις τὸ ἔπεσεν,
 ἐπάταξεν ἐκλάδοι· (καὶ οὕτως γὰρ πολλακίς λέγεται,
 ὡς τὸ « Ἐπαίσειν, » ἀντὶ τοῦ ἐπάταξε, « καὶ αἱ χεῖρες
 αὐτοῦ ἴσαντο, » τῆς δευτέρας συλλαβῆς [διὰ] διφθόγγου
 γραφομένης, δύναται λέγειν, ὅτι ἐπάταξε τοὺς
 ἑπτὰ ἀδελφούς καὶ τὴν μητέρα, Ἐλεάζαρον τε τὸν
 ἱερέα, λαμπρὰν καὶ ἀστράπτουσαν πολιτείαν ἐπι-
 δεξαμένους, καὶ καθάπερ ἀστέρας ἐν γῆ φανέντας.
 Μακκαβαῖος γὰρ ἔρμηνεύεται, οἶοντι παρὰ Πέρσαις,
 κοίρανος, τουτέστι δεσπότης. Ἐν τοῖς καιροῖς τοιγα-
 ροῦν ἐκεῖνοις, ἐν οἷς ἡ κατὰ τῶν εὐδοκιμωτάτων
 ἐκείνων ἀνδρῶν ἐτολμήθη τῷ Ἀντιόχῳ τραγῳδία, ἢ
 Μακκαβαῖοι συστάντες, ἐξήλασαν ἐκεῖνον τῆς χώρας.
 Διὸ καὶ τοῖς βασιανθεῖσι τοῦνομα ἐξενίκησε. Μακ-
 καβαῖοι γὰρ ἐκλήθησαν καὶ οἱ ἐν τοῖς Μακκαβαῖ-
 οῖς χρόνοις τὰ ἀνήκεστα ὑπομμενηκότες, καὶ μὴ
 ἐξομοσάμενοι τοὺς πατρίους νόμους.

Ε. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εἰς τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Σωτήρος περὶ τῆς
 Ἐκκλησίας, ὅτι « Πύλαι ἔδου. »

Οὐχ ὡς μηδενὸς πολεμήσαντος, καὶ σβέσαι ἐπι-

A verum, ab omnibusque viris eruditis, et sacris
 Scripturis confessum, atque omnino futurum extre-
 mi iudicii dogma pectore conditum habere sane
 debebas, ab iisque abstinere, 257 quæ, dum iudi-
 cium minime fore existimas, committis, ut hac
 ratione, et teipsum pœna, et eos, qui te intuentur,
 offensione; et nos morore, et languentes ac torpi-
 dos desperatione liberes.

III. — AMMONIO.

In illua : « Qui non est pro nobis, est contra nos. »

Bello grassante, non modo eum, qui simul sagit-
 tas mittit, sed etiam eum, qui quamvis ab hostium
 partibus stare videatur, tamen sagittas contra mi-
 nime mittit, in amicorum numero quodammodo ha-
 bere oportet. Quocirca etiam divinum oraculum
 clamat : « Qui non est contra vos pro vobis est. »

IV. — EUTONIO· DIACONO.

Et cecidit in terram a stellis, et a virtute 10.

Quandoquidem eos etiam qui Scripturarum le-
 ctioni animum valde addictum habent hoc fugit, laud
 te accusabo, quasi in earum lectione minime ver-
 seris : verum breviter hoc dixerim, quod quemad-
 modum Apostolus stellas eos appellat, qui per opti-
 mam vivendi rationem spectantium 'animos illumi-
 nant, his verbis utens, « Inter quos estis ut lumina-
 ria in mundo 11 ; » sic etiam Daniel stellas eos vocat,
 qui et pietate clari sunt, et vitam optime constituunt.
 Ait enim : « Et cecidit in terram a stellis, et a
 virtute. » Non quod stellæ ceciderint, ut quidam
 opinati sunt, (absit !) sed quod Antiochus Epiphanes
 (nam de eo angelus sermonem habebat) a Macha-
 bæis insigniter superatus sit, ac Judaico imperio
 exturbatus. Non enim dixit : Stellæ ceciderunt, ver-
 um ille a stellis præclare pugnantibus cecidit, hoc
 est, victus ac profligatus est. Quod si quis vocabu-
 lum istud ἔπεσεν, pro ἐπάταξεν, id est, percussit,
 accipiat (nam hoc quoque sensu persæpe usurpatur,
 ut in hoc loco, « Ἐπαίσει, » id est, percussit, « et manus
 ejus sanaverunt, » secunda videlicet syllaba per diph-
 thongum scripta, potest illud dici, quod septem fra-
 tres, ac matrem, et sacerdotem Eleazarum, qui
 præclaram ac fulgidam vitam ostenderunt, atque
 siderum instar in terra exstiterunt, percusserit. Ma-
 chabæus enim Persica lingua dominum sonat. Ea
 igitur tempestate, qua adversus clarissimos illos vi-
 ros audacia præceps actus Antiochus hujusmodi
 tragœdiam excitavit, Machabæi coacti copiis e re-
 gione propulerunt. Unde etiam iis qui tormentis
 excruciatii sunt, nomen ob victoriam remansit. Ma-
 chabæi enim illi quoque appellati sunt, qui Machabæo-
 rum temporibus horrendos et immanes cruciatus
 pertulerunt, nec paternas leges ejurarunt.

V. — EIDEM.

In illud dictum a Salvatore de Ecclesia : quod « Portæ
 inferi 12. »

Non tanquam nemo Ecclesiæ bellum indicturus,

¹⁰ Matth. xii, 30. ¹¹ Dan. viii, 10. ¹² Philipp ii, 15. ¹³ Matth. xvi, 18.

atque extinguere adnixurus esset **258**; verum quod multi quidem adversus eam pugnaturi, sed tamen vincendi ac profligandi essent, dictum est. « Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam, » subaudi *Ecclesiam*. Sic quippe contigit. Oppugnata enim est, sed non oppressa. Verum iis ipsis, qui eam extinguere tentaverunt, splendidior emicuit. Quid igitur miraris, si sancti etiam viri bello exagitantur? Ex bellis enim præclariora tropæa, atque ornatiore spolia esse videntur.

VI. — HERONI SCHOLASTICO.

Cum Deus loquitur, aut aliquid promittit, et rationes et argumenta, et verborum lepores ac probabilitates facessant. Nullius enim hæc omnia momenti sunt, si cum ejus, qui loquitur, auctoritate comparentur.

VII. — ANTIOCHO SCHOLASTICO.

Acceptarum injuriarum memoriam retinere, laud generosi animi est, verum improbi, ac miseri. Quoniam autem non omnes de iisdem rebus eandem sententiam ferunt, verum alii, si is qui contumeliam accepit, confestim curetur, hinc ipsum ea, quæ dicta sint, agnoscere conjiciunt; alii contra, ipsum ea minime agnoscere hoc argumento colligunt prudentem virum sapientiores potius sequi, eorumque judicium certum ac firmum existimare convenit. Illud autem est, ut medicinam quam celerime admittat. Nam falsum probrium non ultra aurem progreditur. Quoniam autem scripsisti, « Quid igitur, si nulla eum, qui contumeliam infert, satietas capit, verum ejus, quem contumelia affecit, patientia pejor atque insolentior redditur? » respondeo, primum incredibile hoc esse; deinde hujusmodi hominem, tanquam indomitam belluam, aversandum et fugiendum esse. Nam quod abs te scriptum est, tanquam a quodam dictum sit: « Et cum eo versor, et patientiam adhibeo; majorem enim mihi laudem conciliat: » est quidem magni viri (vere enim loqui oportet), si modo rebus ipsis atque operibus philosophetur, atqui tamen præstantium virorum virtutem minime superarit. Apud nos enim sancti viri coronas suas ex alienis calamitatibus texere minime volunt: verum plerumque commoda sua negligunt, ut aliorum errata corrigant. Non enim, ut majorem sibi gloriam comparent, alios in præceps agunt: verum, si prodesse queant, admonent: sin secus, aufugiunt, ne illi in majorem voraginem prolabantur. Non enim laudis atque honoris studio, sed ut hominum saluti consulant, ea agunt, quæ agunt.

VIII. — APRODISIO PRESBYTERO.

Quandoquidem ei, qui mærore obrutus et proli-

A χειρήσοντας, ἀλλ' ὡς ἀντιστησομένων μὲν πολλῶν, ἠτήθησομένων δὲ κατὰ κράτος, εἰρηται· « Καὶ πύλαι ἔξου οὐ καταχύσουσιν αὐτῆς, » τῆς Ἐκκλησίας δὲ δηλονότι. Οὕτω γούνη καὶ γέγονεν. Ἐπολεμήθη μὲν γὰρ, οὐχ ἠττήθη δὲ (95). Ἄλλ' αὐτῶν τῶν σβέσαι ἐπιχειροσάντων λαμπρότερα ἀπεφάνθη. Τί τοίνυν θαυμάζεις, εἰ καὶ οἱ ἅγιοι ἐνταῦθα πολεμοῦνται; Ἐκ γὰρ τῶν πολέμων λαμπρότερα φαίνεται τὰ τρόπαια, καὶ σεμνότερα τὰ σκύλα.

Γ'. — ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ὅταν ὁ Θεὸς διαλέξηται (96) ἢ ἐπαγγέλλεται, καὶ λογισμοὶ καὶ συλλογισμοὶ, καὶ πιθανότητες βημάτων, ἐκποδῶν οὐχέσθωσαν. Ταῦτα γὰρ πάντα οὐδὲν παραβαλλόμενα τῷ τοῦ λέγοντος ἀξιώματι.

Ζ'. — ΑΝΤΙΟΧΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Γενναίαι μὲν οὐκ ἔστιν ἔργον ψυχῆς, τὸ μνησικακεῖν, ἀλλὰ τάλαιπώρου καὶ φαύλης. Ἐπειδὴ δὲ οὐ πάντες περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων τὴν αὐτὴν φέρουσι ψῆφον, ἀλλ' οἱ μὲν τῷ ταχέως θεραπευθῆναι τὸν παροινηθέντα τοῦ συνειδέσθαι, οἱ δὲ τοῦ μὴ συνειδέσθαι τοῖς εἰρηνοεῖσι, τεκμήριον ποιοῦνται· χρὴ τὸν ἔμφρονα τοῖς σοφωτέροις μᾶλλον ἀκολουθεῖν, καὶ τὴν ἐκεῖνων ψῆφον βεβαίαν ἡγεῖσθαι. Ἔστι δ' αὕτη, τὸ ταχίστην δεχέσθαι τὴν λατρίαν. Τὸ γὰρ ψευδὲς δυνεῖδος οὐ περαιτέρω τῆς ἀκοῆς ἀφικνεῖται. Ἐπειδὴ δὲ γέγραφε· « Τί οὖν εἰ μὴ λαμβάνει κόρον ὁ ὕβριστής, ἀλλ' ἐπιτρέβεται τῇ τοῦ παροινηθέντος φιλοσοφίᾳ; » φαίην, ὅτι μάλιστα μὲν ἀπιστόν ἐστι τοῦτο· πλὴν τὸν τοιοῦτον ὡς θηρίον ἀτίθαστον φευκτέον. Τὸ γὰρ γραφὴν παρὰ σοῦ ὡς λεχθέν (97) παρὰ τινος, ὅτι « Καὶ συντυγχάνω καὶ φιλοσοφῶ· μεῖζον γὰρ μοι τὸν ἔπαινον παρασκευάζει, » μέγαλον μὲν ἔστι (χρὴ τάλθη λέγειν) ἀνδρὸς, εἴ γε τοῖς ἔργοις φιλοσοφίᾳ, οὐ μὴν τὴν τῶν ἁγίων ἀνδρῶν ὑπερβεδηκότος ἀρετῆν. Οἱ γὰρ ἅγιοι παρ' ἡμῖν, οὐ τοὺς οἰκείους στεγάνους ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων πλέκεσθαι βούλονται συμφορῶν, ἀλλὰ τῶν καθ' ἑαυτοὺς πολλὰκίς ἀμελοῦσιν, ἵνα τὰ τῶν πλησίον ἐπανορθώσωνται. Οὐ γὰρ ἵνα ἑαυτοῖς μεῖζον κατασκευάσωσι τὸ κλέος, ἀλλ' οὐ εἰς κρημνὸν τρέπουσιν· ἀλλ' εἰ μὲν ὠφελεῖν δυνήσκειν, συμβουλεύουσιν· εἰ δὲ μὴ, ἀποφεύγουσιν, ἵνα μὴ ἐκεῖνοι εἰς μεῖζον ὀλισθήσουσιν βάραθρον. Οὐ γὰρ φιλοτιμούμενοι, ἀλλὰ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων φροντίζοντες, δρῶσιν ἃ δρῶσιν.

Η'. — ΑΠΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐπειδὴ φέρεται τὰ παραμυθία τῷ ὑπὸ λύπης

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(95) Ἐπολεμήθη μὲν γὰρ, οὐχ ἠττήθη δὲ. In eadem sententiam plurima exstant apud SS. Patres quæ referre longum esset Cf. Alcimi Aviti carmina lib. iv, *De diluvio mundi*; Chrysost. orat. *de incomprehensibili Dei natura*, orat. *adversus Judæos* etc. RITR.

(96) Similiter Chrysostomus *contra Judæos*. Ib.

(97) Phrasis manca in ed. Paris. quæ sic habet, τὸ γὰρ γραφὴν παρὰ τινος, ὅτι. Restituitur ex codd. Vat. 619 et Alt. ap. Possinum. ED. T. PATR.

βεδαπτισμένων τῶν λυπηρῶν ἢ ἀφῆγγις, καὶ μά-
 λισθ' ὅταν πρὸς γνησίους γίνεται. (ἢ γὰρ σιωπῆ) (98)
 πολλοὶ γοῦν καρτερήσαντες, καὶ σιγῇ ταῦτα πα-
 ραδεσπόκοντες, εἰς χαλεπὰ περιέπεσον πάθη· χρῆ
 τοὺς βουλομένους τὰς ἑαυτῶν διηγεῖσθαι συμφορὰς,
 ἡμέρως προσέειπαι, καὶ μετὰ τὸ κουφισθῆναι διὰ
 τῶν λόγων τὸ πάθος, τότε τὴν ἐνδεχομένην προφέρειν
 θεραπείαν. Εἰ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς αὐτοὺς ἐπιστομί-
 σσμεν, καὶ ἀσυμπαθῶν κτησόμεθα δόξαν, καὶ τὸ
 βοήθημα ἀσθενῆς ἀποφανοῦμεν, τῆς ἀκμῆς αὐτὸ
 παρωδομένης. Εἰ δὲ μετὰ τὸ κουφισθῆναι τὸν
 πόνον ἐπιθεῖμεν τὸ φάρμακον, δύο κερδανόμεν,
 καὶ τὸ συμπαθεῖς εἶναι, καὶ τὸ μὴ διαμαρτεῖν τῆς
 θεραπείας.

macum imponamus, duplex lucrum consequemur, alterum quod morbum depellemus.

Θ. — ΑΥΣΟΝΙΩ, ΔΙΟΝΥΣΙΩ ΚΟΡΡΙΚΤΟΡΙ.

Χρῆ τοὺς τῶν πραγμάτων κριτὰς, δξυτάτους
 εἶναι περὶ τὸ νοεῖν, ἵνα καὶ τὴν τῶν λεγόντων δεινό-
 τητα, καὶ τὴν τῶν λεγομένων πιθανότητα παρέντες,
 εἰς αὐτὸ τὸ βάθος τῶν νοημάτων χωρῆσαι δυνήθεεν,
 ἀκείθεν θηρεύσαντες, ἀνιμήσασθαι τὴν ἀλήθειαν.

Γ. — ΗΡΑΚΛΕΙΔῆ ΕΠΙΣΚΟΠῆ.

Τί σημαίνει τὸ λόγιον τὸ ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ
 ἱερέως.

Τὸ λόγιον, ὡ ἔλλογιμώτατε, οὐ τὸ αὐτὸ μνῆναι.
 Ἄλλ' ὅταν μὲν ἢ πρώτη δξύνηται συλλαβῆ, χρησμὸν
 δηλοῖ· ὅταν δ' ἢ δευτέρα, τὸ ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ
 ἀρχιερέως ἐπιτεθῆναι θεσπισθῆν, οἷον λόγου ἱερόν,
 ἢ οἶκον, ἢ τέμενος. Ἐπειδὴ δὲ φῆς· « Καὶ τίνας
 ἔνεκεν τῷ στήθει τοῦ ἀρχιερέως ἐπιτίθετο; » φημί,
 οἷον πρῶτον μὲν ἐχρήην τῷ θυμικῷ καὶ ἐπιθυμητικῷ
 τὸν λογισμὸν, ὡσπερ ἡνίοχον ἐποχεῖσθαι. Ἐπειτα
 οἷον τῷ ἱερωμένῳ χρῆ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν σαφή-
 νειαν ἐγκαλλώπισμα εἶναι. Τῷ γὰρ λογίῳ ἐπέκειτο
 ἢ δῆλωσις καὶ ἢ ἀλήθεια· ἢ μὲν τὴν σαφήνειαν, ἢ
 δὲ τἀληθῆς ἐμφαίνουσα. Εἰ δὲ καὶ ἄλλως βούλει
 νοῆσαι· Ἐπειδὴ τῷ μὲν ἐνδιαθέτω λόγῳ πρέπει ἢ
 ἀλήθεια· τῷ δὲ προσωρικῷ, ἢ σαφήνεια. Τάχα δὲ
 ἐπειδὴ καὶ ἔκταμψίς τις ἐγένετο, ὡς φασι, ἐν τοῖς
 λῆθοις ἐκείνοις, ὅτε εἰς τὰ ἄδύτα ἐστέλλετο ἱερουρ-
 γήσων, καὶ ἐδῆλου ἀληθῶς τὰ ἐσόμενα (99), τούτους
 κέκληνται τοῖς ὀνόμασι.

existebat, cum ad Sancta sanctorum sacrificandi
 vere declarabat, his fortasse nominibus appellatae

ΙΑ'. — ΘΕΟΚΤΙΣΤῆ.

Βασάνισον ἀκριβῶς, ὡ βέλτιστε, καὶ εὐρήσεις
 αὐτὸν δικαιοσύνης γέμοντα· οὐ γὰρ εἶπεν, Ὅ ἀπλῶς
 καὶ ἐκ παρῶν ἰδῶν τίνας καὶ ἐπιθυμίας, ὡς
 μοιχὸς τιμωρηθήσεται (ἢ γὰρ ἔν καὶ ἀνήνυστον ἦν τὸ
 πρῶτον, καὶ ἄλογος ἢ ἀπαύσι). ἄλλ', « Ὅ βλέπων
 γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, » τούτστιν, ὁ ἐκ

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(98) Ἡ γὰρ σιωπῆ. Decesse videtur tale quid :
 ἀξήτικῆ τῆς συμφορᾶς, silentio ingravescit calami-
 tas. Vid. ep. 176 libri II. R. TT.

A gatus est, molestorum narratio solatii non nihil
 allert, ac præsertim cum ad sinceros amicos fit (si-
 lentio quippe ingravescit calamitas: 259 p. multi
 siquidem ob pectore pressas ac silentio traditas
 miserias suas, in graves et periculosos morbos in-
 cidierunt), idcirco eos qui calamitates suas commemo-
 rare cupiunt, blande ac suaviter admittere
 oportet, ac posteaquam illi per hujusmodi sermo-
 nem dolore levati fuerint, tum demum, eam quam
 par est medicinam adhibere. Nam si confestim ip-
 sis ora obstruamus, tum inhumaniorum hominum
 existimationem colligemus, tum remedium imbecille
 atque invalidum reddemus, nimirum ipsa doloris
 flamma illud repellente. At si mitigato dolore phar-
 maceutum quod humani ac misericordes erimus, al-

B IX. — ΑΥΣΟΝΙΩ, ΔΙΟΝΥΣΙΩ ΚΟΡΡΙΚΤΟΡΙ.

Eos qui de rebus judicant, acutissimo ingenio
 esse oportet, ut et eorum, qui loquuntur facun-
 diam, et eorum, quæ dicuntur, probabilitatem ac
 verisimilitudinem missam facientes, sensa ipsa in-
 trospicere, atque hinc expiscantes, veritatem hau-
 rire queant.

X. — ΗΡΑΚΛΕΙΔῆ ΕΠΙΣΚΟΠῆ.

Quid significet rationale quod erat super vultus sa-
 cerdotis.

Vox hæc λόγιον, vir eruditissime, non unam dun-
 taxat significationem habet: cum enim prima sylla-
 ba acuitur, oraculum significat. Cum autem secun-
 da, id quod ex divino præscripto pontificis pectori
 impositum erat, quasi λόγου ἱερόν, id est, rationis
 sacrum, aut domum, aut delubrum. Quoniam autem
 Cur pontificis pectori imponeretur, ex me
 quæris, hoc primum respondeo, quia iræ et cupi-
 ditati rationem aurigæ in modum insidere oportebat.
 Deinde quia ei, qui sacerdotii munere fungi-
 tur, veritatem ornamenti loco lesse convenit. Si-
 quidem τῷ λογίῳ, id est, rationali, δῆλωσις et
 ἀλήθεια inhærebant, quarum altera perspicuitatem,
 altera veritatem significat. Quod si alio adhuc sen-
 su id explicari cupis, id ea ratione fiebat, quia in-
 ternæ rationi veritas congruit: ei autem, quæ
 sermone profertur, perspicuitas. Denique quia
 splendor quidam ut nonnulli aiunt, in lapillis illis
 causa se conferret, atque ea, quæ eventura erant,
 sunt.

D

XI. — ΘΕΟΚΤΙΣΤῆ.

Perpente diligenter, optime vir, ac videbis enim
 æquitate ac justitia refertum esse. Non enim di-
 xit, Qui simpliciter ac per transitum aliquam vide-
 rit, eamque concupierit, ut adulter punietur (sic
 enim res irrita fuisset, ac nulla ratione mixta com-
 minatio), verum: « Qui viderit mulierem ad concu-

(99) Ed. Paris., λεγόμενα. Corr. ex iisdem codd.
 EDIT. PATR.

piscendam eam, » hoc est, qui ex antecedente cogitatione libidinis affectum attrahit, qui nihil aliud operis sibi proponit, **260** qui sine intermissione insidiatur, atque assiduo prospectu affectum fovet, « Jam mœchatus est in corde suo. » Particula enim ista, *jam* omnibus, nisi qui perexigua et hebeti mente sint, perspicuum illud facit, hæc verba de iis dicta esse, qui res eas aggrediuntur, quas nullo modo consequi possunt. Quid enim, si illa et viro copulata sit et pudicitia præstet, et a multis custodiatur, quonam pacto ab amante facile subigi queat? Merito itaque dictum est : « Jam mœchatus est, » quia videlicet ab actione minime abstinisset, si ea in ipsius potestate sita fuisset. Nisi enim universum animæ robur amori succubisset, haudquaquam corpori quoque persuasum fuisset, ut continenter incederet, ac libidinis oculis affectum suum pasceret; quippe cum multi etiam, quamvis amore teneantur, eas tamen, quas amant, cernere præ pudore minime sustineant. Quod si gloriæ amor oculum comprimit, atque corporeum amorem superat, multo profecto magis id divina timor efficiet. Quod si dixerit quispiam : Quid igitur, si cum actio in ipsius potestate sit, tamen absteinet? hic responderim : Magna quidem certe ac divina quædam res istud fuerit, ac vere virginitatis argumentum. Atque huiusmodi vir, et si viderit, atque obiter vulnus acceperit, haudquaquam eam assidue intueri studebit, verum quam longissime sese removebit, ne continuus aspectus materiam igni subministret. Quod si intueri studet, eum per huiusmodi aspectum affectus prodit. Jam si continenter etiam aspiciens, nullo incommodo hinc se affici contendat, a Jobo, viro omni laude præstantiori, coarguetur, his verbis utente : « Pegipi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine ¹¹. » Quod si eum, qui diaboli vires concidit, minorem esse existimet, quam ut secum certare possit, hoc ipso quoque nomine dignus fuerit, cui fides abrogetur, cum ait se etsi cernere non desinat, nullo tamen libidinis sensu affici. Atque ut etiam eum vera loqui concedamus, tamen eumdem divinum miraculum perperam interpretari constat. Non enim dixit, Vide quidem, at ne concupiscas : vel, Concupisce quidem, at cupiditatem comprime. Quod si eo quoque impudentiæ prorumpat, erubescat is oportet qui dixit : « Vivo autem non jam ego, vivit autem in me Christus ¹². » Nam qui hæc omni philosophia præstantiora verba protulit, quique divinarum gratiarum opes tanquam in fictili ærario circumferebat, anxius et sollicitus erat, cum hoc bellum sibi ob oculos proponeret, ac dicebat : « Castigo corpus meum, et in servitutum redigo, ne forte, cum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar ¹³. » Cum igitur tantus vir carnis rabiem tanquam habens quibusdam colibeat, unusquisque oculos a mulieribus removen^{do}, securitatem sibi comparare studeat, ne alioqui materia igni admota flammam excitet.

¹¹ Matth. v 28. ¹² Job xxxi, 1. ¹³ Galat. ii, 20. ¹⁴ I Cor. ix, 27.

VARLÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(1) Βραχύτατον. B, βραδύτατον, quod præfero. Sic alias quoque βραχυτήτα legi in Paris. ed., in B. autem βραδυτήτα. RITT.

A προενθυμήσεως το πάθος επισπώμενος, ο τούτ' ἔργον τιθέμενος, ὁ συνεχῶς ἐφεδρεύων, καὶ τῆ συνεχεῖ καὶ ἀκαταπαύστῳ θεᾷ θεραπεύων τὸ πάθος, « Ἦδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. » Τὸ γὰρ ἦδη, τοῖς μὴ βραχύτατον (1) ἔχρουσι τὸν νοῦν, ἐμφαίνει περὶ τῶν ἀδυνάτοις ἐπιχειρούντων εἰρησθαι. Τί γὰρ εἰ καὶ ὑπανδρός εἴη ἐκείνη καὶ σὺφρων, καὶ ὅπῃ πολλῶν φυλάττοιο; πῶς τῷ ἐρῶντι εὐχείρωτος εἴη; Οὐκοῦν εἰκότως εἰρηται· « Ἦδη ἐμοίχευσεν, » ὁ τῆς πράξεως οὐκ ἀποσπώμενος ἄν, εἰ γε οἶα τε ἦν· εἰ μὴ πᾶσα ἡ τῆς ψυχῆς ῥώμη τῷ ἔρωτι ἦν παραχωρήσασα, οὐκ ἂν καὶ τὸ σῶμα ἐπέσειθη συνεχῶς φοιτᾶν, καὶ ἀκράτοις (2) ὀφθαλμοῖς ἐστιᾶν τὸ πάθος· ὅπου γε πολλοὶ καὶ ἐρῶντες, ἐρυθριῶσιν εἰς ἐκείνας βλέπειν. Εἰ δὲ δόξης ἔρωσ ὀφθαλμοῦς χαλινοῖ, καὶ ἔρωτος κρατεῖ B σωματικοῦ, πολλῷ μᾶλλον ὁ θεῖος φόβος τοῦτο ποιήσει. Εἰ δὲ φαίη τις· Τί οὖν, εἰ δυνατῆς οὐσης τῆς πράξεως ἀπόσχοιτο; φαίην, ἦτι Μέγα μὲν δυνως καὶ θεῖον, καὶ παρθενίας δυνως ἀπόδειξις. Καὶ ὁ τοιοῦτος εἰ καὶ εἶδε, καὶ ἐτρώθη ἐκ παρόδου, οὐκ ἂν συνεχῶς σπουδάσαι θεάσασθαι· ἀλλὰ καὶ πόρῳ ἐαυτὸν ἀποικίσει, ἵνα μὴ ἡ συνεχῆς θεᾶ ὕλην τῷ πυρὶ παράσχοι. Εἰ δὲ σπουδάζει θεάσασθαι, ἐλέγγει ἐαυτὸν δι' ὧν θεᾶται τὸ πάθος. Εἰ δὲ καὶ θεώμενος διηνεκῶς, λέγει μὴδὲν πάσχειν δεῖνδν, ἐλεγχθήσεται παρὰ τοῦ παντὸς ἐπαίλου κρείττονος Ἰωδ, λέγοντος· « Διαθήκην διεθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ οὐ μὴ συνήσω ἐπὶ παρθένον. » Εἰ δὲ μικρὸν ἐαυτῷ πρὸς ἄμιλλαν ἡγείται τὸν τοῦ διαβόλου συγκόψαντα τὴν ἰσχύν, μάλιστα μὲν καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἀπιστηθῆναι ἂν εἴη δίκαιος, λέγων, ὄρῳ μὲν συνεχῶς, μὴ πάσχειν δέ. Εἰ δὲ καὶ δόξημεν αὐτὸν ἀληθεύειν, ἐλέγγεται τὸν θεῖον παρερμηνεύων χρησμόν· οὐ γὰρ εἶπεν, Ὅρα μὲν, μὴ ἐπιθύμει δέ· ἦ, Ἐπιθύμει μὲν, καρτέρει δέ. Εἰ δὲ καὶ οὕτως ἀναισχυνοίη, ἐρυθριᾶσαι ὀφείλει τὸν εἰρηκότα· « Ζῶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγὼ, ἥ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. » Ὅ γὰρ ταῦτα τὰ πάσης φιλοσοφίας κρείττονα ῥήματα φράσας, ὁ τὸν τῶν χαρισμάτων πλοῦτον ὡσπερ ἐν ὀστρακίνῳ θησαυρῷ παραφέρων, ἐναγίνιος ἦν πρὸς τὸν πόλεμον τοῦτον ἀφορῶν, καὶ ἔλεγεν· « Ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μὴ πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι. » Εἰ τοίνυν ὁ τηλοκοῦτος ἀνὴρ τὴν τῆς σαρκὸς ἀνσειράζε λύττιαν, σπουδαζέτω ἕκαστος, διὰ τοῦ μὴ ὄρῳ τὴν ἀσφάλειαν ἐαυτῷ D πορίζεσθαι, μήποτε πλησιάζουσα ἡ ὕλη τῷ πυρὶ ἀνάψῃ τὴν φλόγα.

(2) Pro ἀκράτοις duo iidem codd. scribunt, ἀκρατέτιν. POSSI.

IB. — Τῶ ΑΥΤῶ (3).

A

261 XII. — EIDEM.

Αἶαν ἔγαμαι τὴν σὴν ἀπλότητα, ἐκθειάσασαν μὲν τὴν ἐρμηνείαν τοῦ εὐαγγελικοῦ χρησιμοῦ· ἀντεπιστείλασαν δέ· « Τί οὐν πρὸς τὴν θεάθεισαν, εἰ ὁ θεασάμενος ἐτρώθη; » Ἐγρῆν γὰρ ἐνοήσασαι, ὅτι ἡ μὲν σωφρόνως καὶ κοσμίως βαδίζουσα, καὶ μὴ θηρῶσα τοὺς ἐντυγχάνοντα; οὐδὲν ἡ δὲ θυρπτομένη, καὶ τὰ δίκτυα τῆς ἡδονῆς ἀναπετάσασα, καὶ τὸ δηλητήριον κεράσασα, καὶ μάλιστα. Ταῦτα δὲ φημι, ἐπειδὴ ἐνόμισας τοῖς ἄρρεσι μόνους τοῦτον εἰρῆσθαι τὸν χρησμὸν, ἀγνοῶν ὅτι καὶ γυναῖξιν ἐβρήθη (4). Κοινοὶ γὰρ ἑκατέρω γένει οἱ νόμοι, πλὴν ἐκείνων μόνων τῶν ἰδικῶς ἐκάστω γένει θεοσπιστιμένως. Εἰ μὲν οὖν μὴ ἐδούκωσιν, οὐ πρὸς αὐτάς ὁ χρησμὸς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐταὶ τοῦτω ἀλίσκονται τῷ πάθει, καὶ πρὸς αὐτάς βλέπει. Ὡς γὰρ τὸ· « Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορευῆθ' ἐν βουλῇ ἀσεβῶν » καὶ, « Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον » καὶ ὅσα τοιαῦτα, οὐ περὶ ἀνδρῶν μόνον εἰρηται, ἀλλὰ καὶ περὶ γυναικῶν, διὰ τοῦ ἡγεμονικωτέρου ζώου, καὶ τῷ ἀρχομένῳ εἰρημένον. (Ὡτω καὶ τὸ μὴ ἐπιθυμεῖν διὰ τῆς συνεχοῦς θέας, ἑκατέρω γένει νενομοθέτηται. Οὐ γὰρ ὑπερ ἐπιχειροῦσὶ τινες κατασκευάζειν εἰς τὸ, « Θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυσις, » περὶ μὲν δεικνύναι τοὺς ἀνδρῆς καὶ γενναίους ἀνάπαυλα εἶναι τὸν θάνατον, οὐ τοῖς ἄλλοις τοῖς λεγομένοις ἀνθρώποις, τοῦτο κἀνταῦθα νομιστέον. Μάλιστα μὲν γὰρ κακείνῳ μοι ἔωλον φαίνεται. Εἰ γὰρ καὶ οὕτως ἀνάπαυσις ἐστὶ τοῖς ἀνδρῆς καὶ γενναίους ὁ θάνατος, τέλος μὲν ὢν τῶν ἀθλῶν, ἀρχὴ δὲ τῶν ἐπάθλων· διὸ καὶ περὶ γυναικῶς ἀνδρείας εἴρηται· « Γυναῖκα ἀνδρείαν τίς εὐρήσει; » Καὶ ἵνα μὴ τις ἐπὶ τοῦ ἀδυνάτου τοῦτ' εἰρῆσθαι νομίσειεν, ἐβρήθη. ἑτέρωσε· « Γυνὴ κατ' ἀνδρείαν, στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. » Τὸ τε τοῦ ἀνδρός ὄνομα τὸ ἀνδρεῖον πολλάκις μῆνυσι· ἀλλ' οὐ γὰρ οὐ περὶ γενναίων ἦν τῷ ἀοιδίμῳ Ἰωβ ἐνταῦθα ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ παντὸς ἀπλῶς ἀνθρώπου, συμφοραῖς ἀφύκτοις περιπαρέντος. Εἰ δὲ τις ἀπιστεῖ, ἐκ τῆς συμφοραῖς βεβήως γνοῖη. Περιέχει γὰρ· « Ἴνα τί γὰρ δέδοται τοῖς ἐν πικρῇ φῶς, ζωὴ δὲ ταῖς ἐν ὀδύνας ψυχαῖς, οἱ μίμνονται τοῦ θανάτου, καὶ οὐ τυγχάνουσι; Περιχαρεῖς δὲ ἐγένοντο, ἐὰν κατατύχῃσι. Θάνατος γὰρ ἀνδρὶ ἀνάπαυσις. Συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς κατ' αὐτοῦ. » Ὄταν, φησὶ, πάντοθεν οἱ πειρασμοὶ οὐρανομήκεις ὥσι καὶ ἀφύλακτοι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐφη· « Ὀχύρωμα δὲ αὐτοῦ ἐπ' ἐμὲ ὕψωσε » τότε ὁ θάνατος ἀσπαστὸς καὶ εὐχαιτὸς ἐστίν. Εἰ δὲ διὰ τὸ εἰρῆσθαι ἀνδρὶ, μὴ καταδέξιντο ταύτην τὴν ἐρμηνείαν, δυνατὸν μὲν αὐτοὺς ἐλέγξαι, ὅτι οὐ μόνον ἐπὶ ἄρρενος τὸ τοῦ ἀνδρός εἰρηται ὄνομα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ γυναικῶς. Ἀνδροφόνος γὰρ λέγεται οὐ μόνον ὁ ἀνδρα, ἀλλὰ καὶ ὁ γυναῖκα ἀποκτείνας· ἀνδρὸς δ' οὐ μόνον ὁ τοῦ ἀνδρός,

B

C

D

Simplicitatem tuam demiror, qui evangelicū quidem oraculi explicationem mirifice probaveris: rescribens autem his verbis usus sis: « Quid igitur ejus, quæ conspecta est, refert, si is qui eam conspexit, vulneratus est? » Oportebat enim te istud cogitare, illam quidem quæ modeste atque honeste incedit, nec obvios quosque aucupatur, omni culpa carere: eam autem, quæ luxu et deliciis diffuit, ac voluptatis retia expandit, et venenum miscuit, vel maxime in culpa esse. Hæc autem idcirco a me dicuntur, quia ad solos masculos hoc oraculum pertinere censuisti, ignorans ad mulieres quoque spectare. Communes enim utriusque sexui leges sunt, iis duntaxat exceptis, quæ privatim unicuique sexui latæ sunt. Quocirca, si illæ amoris aspectu minime tangantur, oraculum ad eas minime pertinet; si autem ipsæ quoque huic affectui obnoxie sunt, eas quoque hæc lex respicit. Ut enim istud: « Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum »; et rursus istud: « Beatus vir, qui timet Dominum », aliaque id genus; non de viris tantummodo, sed etiam de mulieribus dicta sunt (quod videlicet per animal principatum obtinens, ad id etiam quod subeat, referantur): eodem modo per assiduum aspectum ad concupiscendum non incitari, utriusque sexui legis præscripto indictum est. Non enim quod nonnulli efficere conantur, ut ex hoc Scripturæ loco: « Mors viro requies, strennis duntaxat et fortibus viris » ac non item aliis, qui hominum nomine appellantur, mortem requiem esse demonstrent, hoc id quoque existimandum est. Primum enim illud etiam futile ac putidum esse videtur. Etsi enim mors, ut quæ laboribus finem imponat, ac præmia auspicietur, fortibus ac strenuis vere requies est (unde etiam de muliere forti dictum est: « Mulierem fortem quis inveniet »); ac ne quis istud idcirco dictum esse existimet, quod nulla ejusmodi inveniri possit, alio loco dictum est, « Mulier fortis corona est viro suo », ac viri vocabulum fortitudinem sæpe significat: at hoc loco de fortibus et generosis clarissimo viro Job sermo non erat, verum absolute de quovis homine, calamitatibus hisce, quarum nullum exitum videat, transfixo atque oppresso. Quod si quis mihi diffidit, ex illius loci contextu facile id intellexerit. Hoc enim continet: « Quare data est misero lux? et vita his qui in amaritudine sunt? »

¹⁷ Psal. i, 1. ¹⁸ Psal. cxii, 4. ¹⁹ Eccli. xxii, 14. ²⁰ Prov. xxxi, 10. ²¹ Prov. xii, 4. ²² Job iii, 20-25.

ARIE LECTIONES ET NOTÆ

(3) Hæc et seq. epistola non parum conduct illustrandæ l. D. De verb. signifi., docentque ambæ quod regulariter leges utriusque sexui sint commu-

nes. RITT.

(4) Pro ἐβρήθη cod. Vat. 649 habet ἐβρέθη, ut etiam infra. POSSIN.

πρατιε, quæque nulla ratione vitari queant, tentationes sæviunt (quemadmodum alio quoque loco dixit : « Præsidium suum adversum me sustulit »), tum demum grata et votis exoptanda mors est. Quod si propterea quod dictum sit viro, idcirco hanc interpretationem repudiant. possunt quidem hinc convinci, si ipsis ostendatur, viri vocabulum, non modo de viro, sed etiam de muliere dictum esse (ἀνδροφόνος enim, id est, viricida dicitur, non solum qui viro, sed etiam qui feminæ necem attulit : ἀνδριάς item, id est statua, non tantum viri, sed etiam mulieris simulacrum dicitur) : verum iis omnis ut non admodum validis et efficacibus, a divinis oraculis eorum sententiam obteneri conabor. Quid igitur dixerint, si audiant : « Vir flagitiosus ingreditur vias non bonas » ? » Quid item cum dicitur : « Vir insipiens non intelliget » ? » Quid denique cum illud rursus audierint : « Assimilabitur viro insipienti » ? » Nam si illic vir non hominem, sed fortem ac generoso animo præditum significat, quoniam pacto hoc loco flagitiosus, et insipiens, et stultus dictus est ? Verum his missis factis ad institutum accedam. Quandoquidem igitur et legis mandata, et evangelica oracula partim peccata prohibentia, partim beatitudines describentia, et viris et mulieribus in commune dicta sunt, proinde ipsæ quoque oculos custodiant, ac velut injecto freno reprimant, ne per impudicum aspectum adulterarum pœnas subeant. Ut enim venerei congressus cupiditas par in utroque esse detur (sunt enim qui viri, sunt rursus qui mulieris acriorem ac violentiorem esse asserant), attamen ille serit, hæc seritur; ille gignit, hæc parit; ille agricolæ, hæc terræ vir mulieris, nec mulier viri officii fungi potest, vero omnes communes sunt. Ut enim lege sancitum crimine deprehensus sit, sed etiam femina supplicio afficitur : eodem modo hic quoque (præsertim cum dictum sit : « Quicumque viderit mulierem ad cuiusvis perspicuum est, mulierem etiam omnem, quæ cupiditatis causa virum conspexerit adulterium jam in corde suo commisisse.

XIII. — EIDEM.

Cur, quædam communiter viris et mulieribus in lege præscripta sunt, quædam vero peculiariter.

Scripturas sacras lectitare debes, ac non de omnibus rebus alios interrogare. Nam si in earum lectione versareris, cognitum profecto haberes, quod viro de genitali excremento nonnulla privatim sancita sunt, ac mulieri de menstruis : atque item illi de eo, ut ne naturæ leges evertat, atque insano masculorum amore teneatur, nec in sterilem rabiem præceps ruat; huic autem de aqua indicii, si in adulterii suspicionem veniat. Denique illum si per somnum corpus contaminarit, hanc autem et cum purgatur, et cum peperit impuram esse lex ait, amobosque, quoad purificati fuerint, a sacro ambitu removet. Quin alia quoque nonnulla privatim sancita et instituta sunt, quæ in præsentia commemorare minime necesse est cum ex his, quæ

ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς γυναικὸς. Πλὴν ταῦτα παρὲς ὡς οὐ λίαν δραστήρια, ἀπὸ τῶν θεῶν αὐτοὺς συλλογίσασθαι πειράσομαι λογίων. Τί τοίνυν φαίεν, ἐὰν ἀκούσωσιν « Ἀνὴρ παράνομος πορεύσεται ὁδοὺς οὐκ ἀγαθὰς ; » Τί δὲ ὅταν λέγηται : « Ἀνὴρ ἀφρων οὐ γινώσεται ; » Τί δ' ὅταν « Οἰμωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ ; » Εἰ γὰρ ἐκεῖ ὁ ἀνὴρ οὐ τὸν ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὸν ἀνδρείου καὶ γενναίου μῆνυει· πῶς ἐνταῦθα ὁ παράνομος καὶ ἀφρων καὶ μωρὸς ἀνὴρ εἰρηται ; Ἀλλὰ τούτων ἀφήμενος, ἐπὶ τὸ προκείμενον ἤξω. Ἐπει τοίνυν καὶ αἱ νομικαὶ ἐντολαὶ, καὶ οἱ εὐαγγελικοὶ χρῆσμοι, αἱ μὲν τὰ ἀμαρτήματα ἀπαγορεύουσαι, οἱ δὲ τοὺς μακαρισμοὺς ὑπογράφοντες, καὶ ἀνδράσι εἰρηται καὶ γυναίξει, φυλαττέσθωσαν καὶ αὐταὶ, καὶ χαλινοῦτωςαν τοὺς ἠφθάλμων, ἵνα μὴ διὰ τῆς ἀκολάστου θέας, τὰς τῶν μοιχαλίδων τιμωρίας ὑπόσχοιεν. Εἰ γὰρ καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς συνουσίας ἴση εἶναι δοθεῖη (οἱ μὲν γὰρ τὴν τοῦ ἀνδρός, οἱ δὲ τὴν τῆς γυναικὸς τυραννικωτέραν εἶναι φασιν), ἀλλ' οὖν γε, ὁ μὲν σπείρει, ἡ δὲ σπείρεται· ὁ μὲν γεννᾷ, ἡ δὲ τίκτει· ὁ μὲν γεωργοῦ χώραν ἐπέχει, ἡ δὲ γῆς. Ἐν αὐτοῖς δὴ οὖν τούτοις, ἐν οἷς μὴθ' ὁ ἀνὴρ δύναται ποιεῖν τὰ τῆς γυναικὸς, μὴθ' ἡ γυνὴ τὰ τοῦ ἀνδρός, ἰδικοί ἐτέθησαν νόμοι. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες, κοινὸν πᾶσιν εἶσι καὶ ἀδικίηται. Ὅσπερ γὰρ νενομοθέτηται : « Οὐ μοιχεύσεις ; » καὶ οὐ μόνον ὁ ἀνὴρ, εἰ ἀλοίη, ἐπὶ τούτῳ δίκας δίδωσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ γυνὴ· οὕτω δὴ κἀνταῦθα, μάλιστα ἐπειδὴ εἰρηται : « Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτοῦ ; » δηλὸν ἔστιν ἅπασιν, ὅτι πᾶσα ἡ βλέπουσα ἄνδρα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοιχεύθη ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτῆς.

locum obtinet. Quocirca in his rebus in quibus nec privatae leges positæ atque constitutæ sunt · aliz est : « Non mœchaberis », nec vir solum, si in eo

ΠΓ.— ΤΩ ΑΥΤΩ.

Διὰ τί, τινὰ μὲν τοῦ νόμου κοινῇ καὶ ἀνδράσι καὶ γυναίξει νενομοθέτηται, τινὰ δὲ καὶ ἰδίως.

Ἀναγινώσκεις τὰς Γραφὰς ὀφείλεις, καὶ μὴ περὶ πάντων ἐρωτᾶν. Εἰ γὰρ ἀνεγίνωσκας, ἐγίνωσκας ἂν, ὅτι τῷ μὲν ἀνδρὶ περὶ σπερματικῆς ἐκκρίσεως τινα ἰδικῶς νενομοθέτηται, τῇ δὲ γυναίξει περὶ καταμηνίων· καὶ τῷ μὲν, περὶ τοῦ μή τοὺς τῆς φύσεως ἀνατρέπειν θεσμούς, καὶ ἀβρῆσαι ἐπιμαίνεσθαι, καὶ ἀκαρπα λυττᾶν· τῇ δὲ περὶ τοῦ ὕδατος τοῦ ἐλεγμοῦ, εἰ ὑποπτευθεῖη μεμοιχεῦσθαι· καὶ τὸν μὲν ὀνειρώξαντα, τὴν δὲ καθαιρομένην καὶ τεκούσαν, ἀκάθαρτον εἶναι φησι, καὶ ἐξω ἱερῶν περιβάλων ἴστησιν. Ἔως ἂν καθαρῶσι. Καὶ ἄλλα τινὰ ἰδικῶς νενομοθέτηται, ἃ οὐκ ἀναγκαῖον ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶπεῖν, δυναμένου σου ἐκ τοῦ ῥηθησομένου γῶνα. ὅτι ἐν ἐκείνοις μόνοις, ἐν οἷς μήτε γυναίξει οἶόν τε ποιεῖν τάνδους, μήτ' ἀνδρὶ τὰ γυναικὸς, ἰδιόζοντες ἐτέθησαν

²² Job vi, 15. ²³ Prov. xvi, 29. ²⁴ Psal. xci, 7.

²⁵ Matth. vii, 26. ²⁷ Exod. ix, 14. ²⁸ Matth. v, 26.

νόμοι. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες κοινοὶ εἰσὶν ἑκατέρῳ γένει· ἅ
οἷον τό· « Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης
καρδίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν· » τό·
« Οὐ φονεύσεις. Οὐ μοιχεύσεις. Οὐ κλέψεις. Οὐ ψευδο-
μαρτυρήσεις. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.
Οὐκ ἐπινοήσεις. Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῶν πλησίον
σοῦ ἐστί. » καὶ ὅσα τούτοις συγγενῆ. Εἰ δὲ καὶ ἐπὶ
τούς εὐαγγελικοὺς ἔθους χρησμούς, πάλιν τὸ ἴσον
εὐρήσεις· Μακάριοι γὰρ οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, οἱ
πραεῖς, οἱ ἐλεήμονες, οἱ πεινώντες καὶ διψῶντες τὴν
δικαιοσύνην, οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, οἱ εἰρηνοποιοί,
καὶ ὅσα τοιαῦτα. Καὶ τὸ περὶ ἀγαμίας δὲ καὶ ἀγνείας
εἰρημένον, ἑκατέρῳ γένει ἐρῆται, κὰν ἀρβενικῶ χα-
ρακτῆρι ἐξηγήσεται, διὰ τὸ πρότερον τῇ χρησιμότητι
καὶ τὸ ἡγεμονικώτερον εἶναι τὸ ζῶον. Ὁ δυνάμενος
γὰρ χωρεῖν, χωρεῖται. Καὶ δῆλον ἐντεῦθεν, τῷ πολ-
λὰς καὶ κερωρηκέναι καὶ καταρωθῶκεναι.

A mox dicturi sumus, intelligere queas, in iis dun-
taxat, in quibus nec mulier, quæ viri sunt, nec vir,
quæ mulieris sunt, exsequi potest, privatas leges
positas esse, alias autem omnes ad utrumque sexum
in commune pertinere. Verbi gratia hanc : « Dili-
ges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et
proximum tuum sicut teipsum »²⁹. Et hanc : « Non
homicidium facies. Non mœchaberis. Non furaberis.
Non falsum testimonium dices. Honora patrem
tuum et matrem. Non pejerabis. Non concupisces
quidquam ex his quæ proximi tui sunt »³⁰. Quod
etiam de omnibus legibus quæ his cognatæ ac si-
miles sunt, intelligi debet. Quod si ad evangelica
etiam oracula veneris, idem rursum invenies. Beati
enim pauperes spiritu, mitēs, misericordes, esu-
riantes et sitiētes justitiam, mundi corde, pacifici,
aliaque id genus omnia³¹. Quin illud quoque quod

de castibatu ac virginitate dictum est, ad utrumque sexum pertinet (tametsi mascula loquendi forma
enuntiatum sit, propterea quod id apostolico oraculo conveniret, et quia hoc animal majus imper-
ium obtinet.) Qui potest enim capere capiat. Idquæ hinc constat, quod permultæ hoc et ceperint, et
præstiterint.

ΙΔ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Διὰ τοῦτο ὁ νόμος, καὶ τὰς φυσικὰς καὶ ἀβουλή-
τους ἐκκρίσεις καθαρσίων ἠξίωσεν, ἵνα τὰς ἐκού-
σίους καὶ παρὰ φύσιν, ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος φύ-
γωμεν. Ὁ γὰρ τοῖς τὰ δοκοῦντα μὲν, οὐκ ὄντα δὲ
ἀμαρτήματα ὑπομένουσιν, ἀποκλείσας τὴν εἰς τὸ ἱε-
ρὸν εἰσοδόν, ἕως ἂν καθαρθεῖεν, τοῖς ἐκονοῖ ἀμαρτά-
νουσι, μάλιστά μὲν κατασκευάζει τὸν φόβον, χαλεπω-
τέραν δ' ἀπειλεῖ τιμωρίαν. Εἰ γὰρ τὸ ἀκούσιον οὐχ
ἀπλῶς, συνεγνώσθη, τὸ ἐκούσιον δηλονότι ἀσύγγνω-
στον εἶη, εἰ μὴ μετανοαῖ εἰλικρινεῖ θεραπευθεῖη.
simpliciter impetrarit, id præcul dubio, quod voluntarie admittitur, veniam haudquaquam obtinebit,
nisi vera et sincera pœnitentia curetur.

ΙΕ'. — ΕΙΣΣΑΙΩ ΜΟΝΑΧῷ

Τὸ μὲν πταίειν ἐν τοῖς ὑπηκόοις τελοῦντα, δεινόν·
τὸ δὲ τὸν ἱερωμένον, δεινότερον· τὸ δὲ τὸν τὴν ἀρχι-
ιερωσύνην κεκληρωμένον, πάντη δεινότερον. Ὅσῳ γὰρ
ταῖς τιμαῖς προῦχουσι, τοσοῦτῳ καὶ τὸ ἀμάρτημα.
Εἰ γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ εἶη, ἀργαλεώτερον γίνεται, οὐ τῇ
φύσει, ἀλλὰ τῇ ἀξίᾳ τοῦ δράσαντος μετρούμενον. Καὶ
τί τῷ ὑπηκόῳ παραβάλλω τὸν ὑφηγητὴν, ὅποτε ὅλου
τοῦ λαοῦ ἀντίρροπον ἐφη εἶναι τὸ τοῦ ἀρχιερέως
πταῖσμα ὁ νομοθέτης, καὶ τοσαύτην αὐτὸν ἐθέσπισεν
προσενεγκεῖν θυσίαν, ὅσην ἂν ὁ λαὸς ἅπας, εἰ πλημ-
μελήσειε, προσενεγκεῖν προστέτακται; Εἰ δὲ μὴ ἴσον
ἦν μὴδ' ἀντίρροπον τὸ τραῦμα, οὐκ ἂν ἀντίπαλον
ῥώσας τὴν θεραπείαν.

ΙΓ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Νόμος οὗτος καὶ θεσμός περὶ τῆς θεῖας φύσεως
νενίκηκε, πρὸς μὲν τὴν ἀξίαν αὐτῆς τὰς τιμὰς παρὰ
τοῦ γενητοῦ γένους μὴ νέμεσθαι (οὐδὲ γὰρ οἶόν τε),
τῇ δὲ τῶν συντελούντων δυνάμει τὴν εὐσέβειαν με-

XIV. — EIDEM

Lex hæc de causa naturales etiam, minimeque
in voluntate nostra sitas excretiones expiari voluit,
ut voluntarias ac naturæ repugnantes multo magis
fugiamus. Nam quæ iis, qui ea perpetiuntur, quæ
speciem quidem peccati habent, nec tamen revera
peccata sunt, aditum ad templum, quoadusque pur-
gati fuerint, interclusit· eadem quoque iis qui
sponte atque consilio peccant, majorem metum in-
cutit, acerbioresque pœnam minitatur. Nam cum
id quod minime sponte factum est, veniam haud
quaquam obtinebit,

264 XV. — ELISÆO MONACHO.

Grave est, eum, qui inter subditos censetur, pec-
care; gravius autem, eum qui divino cultui con-
secratus est; longe vero gravissimum, eum qui
pontificis dignitatem nactus sit. Quanto enim ho-
noribus alios antecellat, tanto quoque ipsorum
peccatum, etiamsi alioqui idem sit, gravius efficitur:
quippe quod non ad naturæ, sed ad ejus, qui
illud perpetravit dignitatem perpendatur. Quid au-
tem magistrum et antistitem cum subdito comparo:
cum legislator pontificis peccatum totius populi
peccato par esse dixerit, tantumque ab ipso sacri-
ficium lege lata exegerit, quantum si plebs uni-
versa deliquisset, offerri præcepit? Quod si æquale
ac par vulnus non esset, haud parem certe medici-
nam constituisset.

XVI. — EIDEM

Lex hæc et sanctio de divina natura obtinuit,
non ut ipsi pro ipsius dignitate ab humano genere
honores tribuantur (neque enim id fieri potest),
verum ut pietas, eorum, qui conserrunt, potentia

²⁹ Deut. vi, 5; Matth. xxii, 37-39

³⁰ Exod. xx, 12-17.

³¹ Matth. v, 5-10.

ponderetur. Quamobrem nemo ex iis qui paupertate conflictantur, mæsto animo sit : verum potius lætetur. Nam quod solum divina natura requirit (hoc autem potissimum virtus est) prorsus offerre poterit.

XVII. — THEODOSIO EPISCOPO.

Quod Eusebius, voluntariæ paupertatis suasor, ac cælestium dogmatum interpret, in terrenis rebus infixus, congerendis pecuniis studeat, quamvis grave sit, haud tamen scio quonam pacto minime grave esse videatur. Quod autem nunc abs te indicatum est, ac multorum fide dignorum virorum testimonio confirmatur, atque incredibile fortasse posteris videbitur, ejusmodi est, ut nihil atrocius fingi possit. Quis enim adduci facile queat, ut credat, eum illos quidem, qui paupertatem colunt, atque omni alio philosophiæ genere fulgent, ut qui ad quæstum faciendum haudquaquam ipsi utiles sint, velut nullius usus homines aspernari, sacerdotioque indignos judicare : divites contra, quod eorum opes demetat, quamvis etiam omni scelere cooperatos ad sacerdotium proferre : perinde atque non virtuti, sed divitiis sacerdotium deberi existimet? Ac quidem oportebat, ut scribis, eos qui ab his vitiis remoti sunt, eam quam convenit medicinam excogitare. Quoniam autem perpauca sunt ejusmodi homines, atque aliorum multitudine obteguntur, multorumque inimicitiam sibi conflare metuentes, lacrymas quidem profundunt, verum nullum fortis ac strenui animi facinus edunt, ob eam causam iisdem, quibus illi, vitiis laborare existimantur. **265** Neque enim arbitreris velim, o improborum odii delubrum, omnes in iisdem vitiis versari : verum nonnullos esse qui apostolicæ vitæ typum retineant (quorum numerum ipse quoque auges), in quorum gratiam sententia.

XVIII. — AGATHO PRESBYTERO.

Divinissimus Patris terminus ac sermo, vir sapientissime (citra procœmium enim ad interpretationem accedam : gestit quippe animus quod animo concepisti eloqui), si, ut illi aiunt, tempore posterior est, sempiternus non est : si autem sempiternus, ut ipsi dicimus, haudquaquam tempore posterior. Nihil enim divinæ naturæ tam proprium ac peculiare est, nec quod expressius eam notet et insigniat, quam æternitas. Ac quidem splendoris vocabulum æternitatem indicat. Character autem substantiæ, substantiam : Verbum item impassibilitatem, quodque ab omni corporeâ mole secretum sit : Filius denique, proprietatem et consubstantialitatem. Ex unoquoque enim quod commodum et utile est, cor-

treίσθαι. Μηδεις τοιγαροῦν τῶν πενία παλαίνοντων ἀλυέτω, ἀλλὰ μᾶλλον εὐφραίνεσθω. Ὁ γὰρ μόνον ἡ θεία φύσις ἐπιζητεῖ, τοῦτό ἐστιν ἀρετὴ, μαλιστα πάντων προσαγαγεῖν δυνήσεται.

IΖ. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τὸ μὲν τοῖς γητινοῖς πράγμασιν ἐγκαλινδούμενον χρηματίζεσθαι Εὐσέβιον, τὸν τῆς ἀκτημοσύνης ὑφηγητὴν, καὶ τῶν οὐρανίων δογματῶν ἐξηγητὴν δεῖν, οὐ δεῖν εἶναι δοκεῖ, οὐκ οἶδ' ὅπως (5). Τὸ δὲ νῦν μνησθὲν μὲν παρὰ σοῦ, παρὰ δὲ πολλῶν ἀξιοπιστῶν ἀνδρῶν μαρτυρούμενον, ἀπιστον δ' ἴσως τοῖς μεθ' ἡμᾶς ὀφθισόμενον, ὑπερβολὴν οὐκ ἔχει· τίς γὰρ ἐθελήσει βραδίως πιστεῦσαι, διὰ τοὺς μὲν ἀκτημοσύνην ἀσκούντας, καὶ τῇ ἄλλῃ φιλοσοφίᾳ διαλάμποντας, ἅτε λυσιστελεῖν αὐτῷ πρὸς χρηματισμὸν μὴ δυναμένους, ἀχρηστοὺς ὑπολαμβάνων, ἀτιμάζει, καὶ ἱερωσύνης οὐκ ἀξιοῖ· τοὺς δὲ πλουσίους, διὰ τὸ δρέπεσθαι αὐτῶν τὸν πλοῦτον, εἰς ἱερωσύνην προφέρει, κἂν ἀπάτης κακίας εἴεν ἀνάπλοιοι· οὐ τῇ ἀρετῇ, τῷ δὲ πλούτῳ χρεωστῆσθαι τὴν ἱερουργίαν οἰόμενος; Ἐχρῆν μὲν οὖν, ὡς ἐφης, τοὺς τούτοις μὴ ἀλόντας τοῖς πάθεσι, τὴν δέουσαν θεραπείαν ἐπινοῆσαι. Ἐπειδὴ δ' ὀλίγοι δυντες κομιδῇ τῷ πλήθει καλύπτονται, καὶ τὴν τῶν πολλῶν ἀπέχθειαν δεδιότες, δακρύουσι μὲν, γενναῖον δ' οὐδὲν, οὐδὲ νεανικὸν ἐπιδείκνυνται· διὰ τῷτο τὰ αὐτὰ ἐκαίνους νοσεῖν ὑποπτεύονται. Μὴ γὰρ διὰ πάντας, ᾧ μισοπονηρίας τέμενος, ἡγοῦ τοιοῦτους εἶναι, ἀλλ' εἶναι(6) τινὰς τοὺς τὸν ἀποστολικὸν σῶζοντας χαρακτήρα, ὧν εἷς καὶ αὐτὸς τυγχάνεις, δι' οὗ οὐδέπω ἡ κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων ἐξενήνεκται ψήφος.

esse qui apostolicæ vitæ typum retineant (quorum numerum ipse quoque auges), in quorum gratiam sententia adversus eos, qui peccant, nondum prolata est

IΗ'. — ΑΓΑΘΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὁ θεϊότατος τοῦ Πατρὸς, ᾧ σοφώτατε, ὄρος τε καὶ λόγος (ἀνευ γὰρ προομιου ἐπὶ τὴν ἐρμηνείαν χωρήσω· ὠδίνω γὰρ τὸ νενοημένον εἰπεῖν), εἰ μεταγενέστερος, ὡς φασιν, οὐκ ἀίδιος· εἰ δ' ἀίδιος, ὡς φαμεν, οὐ μεταγενέστερος. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἴδιον καὶ χαρακτηριστικὸν τῆς θείας φύσεως, ὡς τὸ ἀίδιον (7). Τὸ μὲν οὖν ἀπαύγασμα, τὸ συναῖδιον ἐμφανίει· ὁ δὲ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως, τὸ ἐνυπόστατον· ὁ δὲ Λόγος, τὸ ἀπαθές τε καὶ ἀώματον· ὁ δὲ Υἱός, τὴν ἰδιότητα καὶ τὴν ὁμοουσιότητα. Ἐξ ἐκείνου γὰρ τὸ χρησιμὸν ἐρανεζόμενοι, τὸ λοιπὸν χαλεπὸν ἐώμεν, ὅσον τῇ θείᾳ οὐ πρέπει φύσει. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν γεννητῶν, τὸ πρὸ καὶ μετὰ, χώραν ἔχεται· ἐπὶ δὲ τῆς σεπτῆς καὶ βασιλικωτάτης Τριάδος, τὸ

VARLÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(5) Pro illis verbis, ἐξηγητὴν δεῖν, οὐ δεῖν εἶναι δοκεῖ, οὐκ οἶδ' ὅπως, hæc solum habet cod. Vat. 649, ἐξηγητὴν δεῖν εἶναι δοκεῖ οὐκ οἶδ' ὅπως. Lectio tamen edita magis placet, quam et cod. Alt. comprobatur. Possint.

(6) Verba ἀλλ' εἶναι omittit ed. Paris. Edit. (7) Οὐδὲν οὕτως ἴδιον καὶ χαρακτηριστικὸν τῆς θείας φύσεως, ὡς τὸ ἀίδιον. Divinitatis propria nota æternitas. Repetit hanc sententiam inf. ep. 63 et ep. 149. RITT.

πρώτον καὶ δεύτερον, οὐκ ἔχει χώραν. Καὶ ἀριθμοῦ ἅ γὰρ καὶ χρόνων, τὸ θεῖον ἀνώτερον. creatis his duabus oculis, ante, et, post, sit sane primum, ac secundum, locum non habet. Divinum quippe numen et numero et tempore sublimius est.

ΙΘ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰ μὴδὲν πλέον τοῦ γράμματος νομίζει τὸν νομοθέτην εἰρηκέναι ὁ πρὸς σέ, ὡς ἔφη, διενεχθεὶς Ἰουδαῖος, εἰπὲ πρὸς αὐτόν, ὅτι Ἐλέγγουσι ὑμῶν τὴν ἀκαίδευσίαν οἱ δύο ἄνδρες εἰ μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν συγγραφεὶς παρ' ὑμῖν γεγονότες· Φίλων ἢ θεωρητικώτατος, καὶ Ἰώσηφος ὁ ἱστορικώτατος. Ὁ μὲν πᾶσαν σχεδὸν τὴν Παλαιὰν εἰς ἀλληγορίαν τρέπων ὁ δὲ διαβρήδην γράφων, τὰ μὲν αἰνιττομένου τοῦ νομοθέτου δεξιῶς· τὰ δὲ, ἀλληγοροῦντος μετὰ σεμνότητος· ὅσα δ' ἐξ εὐθείας λέγεσθαι συνέφερε, ταῦτα ῥητῶς ἐμφανίζοντος. Εἰ μὲν γὰρ προενέγκοιμεν προφητικὰς ῥήσεις τοῦτο ἐγγυωμένας, παρερμηνεύσαι καὶ παραποιῆσαι οὐκ ὀκνήσουσιν· εἰ δ' ἀποστολικὰς ἀποφάσεις τε, καὶ ἀποδείξεις, καὶ ἔρμηνείας, παραγράψασθαι τολμήσουσι δυσσεβῶς· τὰς δὲ τῶν παρ' αὐτοῖς δοξάντων σοφῶν μαρτυρίας παραγράψασθαι οὐκ ἂν εἶεν δίκαιοι.

qui apud ipsos sapientiae atque doctrinae existimatione floruerunt, testimonia ab ipsis repudiari, haud profecto æquum fuerit.

Κ'. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἡ ἱερωσύνη ὥσπερ μέση καθίστηκεν, ἵνα τὴν μὲν θεραπείη, τῇ δὲ μεταβολῇ ἐργάζεται κρείττονα. Εἰ τις τοιγαροῦν ταύτης μείζον φρονεῖ, οὐδὲ φρόνησιν ἔχειν μοι δοκεῖ.

ΚΑ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ὁ ἄγιοι, ὦ σοφώτατε, τὰς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς τῶν κινδύων ὑπερβολὰς, ἐφόδιον μείζονος εὐδοκίμησεως ἔχουσιν.

ΚΒ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅσπερ, ἵνα καὶ ἐναργεῖ παραδείγματι χρῆσωμαι, Ἰερουσαλήμ, ὅτε μὲν τῇ θεῷ συμμαχίᾳ ὤπιστο, ὀρθῇ ἐστῶσα ἀπονητὶ καὶ ἀναιμακτὶ τὰ τρόπαια ἴστη· ὅτε δὲ ταύτης διὰ τὸ ἐπιλυτῆσαι κατ' αὐτῆς, ἐστέρητο, πῦρ πολέμιον αὐτὴν ῥαδίως ἔκλινεν· οὕτω καὶ ψυχῇ, ὅταν μὲν τῇ ἀνωθεν ῥοπῇ δι' εὐστάθειαν τρώπων περιυφάττηται, ῥαδίως τοὺς παλεμίτους καταγωνίζεται· ὅταν δ' ἀμάρτη, ἐνταῦθα μὲν τῷ πυρὶ τῶν παθῶν ἀλώσεται, ἐκείσε δὲ τῷ τῆς κρίσεως τιμωρηθήσεται.

ΚΓ'. — ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΣΟΦΙΣΤῆ.

Εἰ Ξέρξης, ὦ σοφιστά· ἀπὸ γὰρ τῶν σῶν σοὶ διαλέξομαι· τὸν Ἐλλησποντον ζεύξας, τὸ τῶν Ἀθηναίων φρόνημα οὐκ ἠδυνήθη ζεύξαι τῷ τῆς δουλείας ζυγῷ, ἀλλὰ πάντα μὲν ἐκλίει, καὶ τὸν ταγέντα τοῖς στοιχείαις ἐκαινοτόμει θεσμῶν· ἐκείνους δὲ τῶν δεδογμένων οὐ μετεκίνησε· σὺ ἀπὸ συμβουλῆς ψιλλῆς ἐνόμισας ἡμῶν μετακινεῖν τὸ φρόνημα, καὶ εἰς θωπείαν

rogantes, quod reliquum est, nec divinae naturae convenit, valere jubemus. Etenim in rebus procreatis his duabus oculis, ante, et, post, sit sane locus. At in veneranda, summeque regia Trinitate, primum, ac secundum, locum non habet. Divinum quippe numen et numero et tempore sublimius est.

XIX. — ATHANASIO PRESBYTERO.

Si legislatorem nihil aliud præter litteram dixisse Judæus is existimat, qui tecum rixatus est, his ad eum verbis utere : Inscitiam vestram duo viri refutant, qui post Christi adventum apud vos litterarum monumenta condiderunt, nimirum Philo contemplator egregius, et Josephus insignis historicus : ille, dum universum pene Vetus Instrumentum ad allegoriam trahit ; hic dum ad hunc modum loquitur, legislator alia commode ac scite inveniunt, alia cum gravitate allegorico sensu exponente, ea denique omnia, quæ recte ac plane dici utile erat, ad litteram indicante. Nam si propheticas voces, quibus id confirmetur, proferamus, eas perversa interpretatione intorquere ac depravare minime verebuntur. Atque item si apostolicas sententias, et demonstrationes atque interpretationes, eas impie rejicere haudquaquam dubitabunt. At eorum, qui apud ipsos sapientiae atque doctrinae existimatione floruerunt, testimonia ab ipsis repudiari, haud profecto æquum fuerit.

XX. — HERMOGENI EPISCOPO.

Inter divinam et humanam naturam sacerdotium 266 velut medium interjectum est, ut illam colat atque observet, hanc autem in metuis commatet. Quocirca si quis eo sublimius sentit, ne mentis quidem et prudentiam particeps esse mihi videtur.

XXI. — ΕΥΔΕΜ.

Viris sanctis, sapientissime vir, gravissima quæque pericula, quæ virtutis causa adeunt, majoris gloriae materiam præbent.

XXII. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Quemadmodum Jerusalem (ut perspicuo exemplo utar) cum divino auxilio munita et armata erat, recta stans citra laborem et cruorem tropæa statuebat ; cum autem hoc, propterea quod adversus ipsum insaniisset, sese spoliabat, hostilis flamma eam nullo negotio prosternebat : eodem modo anima quoque, si divina ope propter morum constantiam ac modestiam septa et munita fuerit, hostes facile superabit ; si autem in peccatum proruperit, hic quidem turbulentorum affectuum igne conflagabit, illic autem iudicii flamma cruciabitur.

XXIII. — ΑΣΚΛΕΠΙΩ ΣΟΦΙΣΤῆ.

Cum Xerxes, o sophista (nam a tuis historiis tecum agam), juncto ratibus Hellesponto Atheniensium animos servitutis iugo premere minime potuerit, verum quamvis nihil non tentaret, atque etiam impositam elementis legem innovaret, eos tamen ab animi proposito haudquaquam dimoverit, tu tamen solo consilio perfecturum existimasti, ut

animum nostrum dimoveas, atque ad blandiendum A et adulandum inflectas. Annon autem hoc absurdum est? Quocirca ejusmodi quædam consilia nobis dare desine. Sin minus, ex amicorum choro te secernemus.

XXIV. — MARTYRIO LECTORI.

Acris atque ad omnia audax pecuniarum amor, nec satietatem ullam sentiens, animam eam, quam ceperit, in extremum malorum præcipitem agit. Quocirca maxime in primordiis eum abigamus. Nam si semel vicerit, nulla postea ratione vinci poterit.

XXV. — SYRIONI.

Generosus ille Paulus, præstantissimus, inquam, B ille dux, qui regis electioni minime dedecori fuit, atque, ut nihil omnino aliud quam Ecclesiæ utilitatem ob oculos propositam habens, privata commoda negligebat, et aliorum errata corrigebat, omnia ad Ecclesiæ ædificationem fieri oportere clamabat. Nos contra (ut qui gloriam nostram spectemus), id quod nostris rebus conducere videtur, Ecclesiæ utilitati anteponimus. Atqui Ecclesiæ gloria omnino ad nos quoque redundat, nostra autem non omnino ad commune commodum transit. Nam si, ut nosipsos commendare videamur, 267 proximorum ædificationem nihili pendamus, annon iactura lucrum superabit?

XXVI. — CASIO PRESBYTERO.

Contra eos qui dicunt esse nativitatem sive fatum, C seu fortunam.

Haud grave est, optime vir, eos qui gravia perpetrarunt, gravibus quoque pœnis affici. At eos, qui nihil grave commiserunt, gravia perpeti, prosum gravissimum est. Quoniam igitur modo iis, qui hoc nomine conqueruntur, satisfaciamus? Non alia nimirum, ut opinor, ratione, quam si de prioribus dicamus, quod juste: de posterioribus autem, quod explorandæ ipsorum virtutis causa perpetiantur. Divina enim justitia illos ulciscitur, his autem coronarum materiam et segetem subministrat. Nam qui Fatum constituunt, de utrisque quid respondeant, non habebunt. Neque enim æquum est, aut eum qui aliquid perpetrare coactus est, aut eum qui nihil grave perpetravit, gravia perpeti. At cinus, et pietatem colimus, et causas rationi consentaneas habemus.

XXVII. — AGATHO PRESBYTERO.

De sancta Trinitate.

Quæ singularem numerum in sacra Scriptura superant, personarum differentiam indicant. Quæ autem singulariter enuntiata sunt, naturæ identitatem. Illa enim idcirco dicta sunt, ut Sabellio et Judæis ora obstruantur; hæc autem ut Arius et Eunomius ac gentiles obtulerantur. Nam qui proprietatum numerum in sanctam Trinitatem porrignant, ac rursus in unam substantiam contrahunt, ii rectissime sentiunt, ac cœlestium oraculorum doctrinam sequuntur, ut qui nec per naturarum

τρέπειν καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον; πέπαυσο τοίνυν τοιαῦτά τινα ἡμῖν παραινῶν· εἰ δὲ μή, τοῦ χοροῦ τῶν φίλων σε ἀποκρινοῦμεν.

ΚΔ'. — ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Ὁ δεινὸς καὶ πάντολμος τῆς φιλοχρηματίας ἔρωας, κόρον οὐκ εἰδὼς, ἐπὶ τὸ ἔσχατον τῶν κακῶν τὴν ἀλοῦσαν ψυχὴν ἐλαύνει. Οὐκοῦν μάλιστα' ἐν προοιμίῳ αὐτὸν ἀπελάσωμεν. Κρατήσας γὰρ, ἀχειρωτός ἐσται.

ΚΕ'. ΣΥΡΙΩΝΙ.

Ὁ γενναῖος Παῦλος ὁ ἄριστος στρατηγός, ὁ τοῦ βασιλέως τὴν χειροτονίαν μὴ ἀτιμάσας, ὁ τὰ καθ' ἑαυτὸν παριδὼν, ἵνα τὰ τῶν ἄλλων ἐπανορθώσῃται, ἄτε μὴδὲν πλέον ὄρων τοῦ τῆς Ἐκκλησίας συμφέροντος, ἐπεβόα χρῆναι πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γίνεσθαι τῆς Ἐκκλησίας. Ἡμεῖς δὲ τὸ φαινόμενον ἡμῖν συμφέρον, πρὸς δόξαν γὰρ ἑαυτῶν ὀρώμεν, τοῦ τῆς Ἐκκλησίας προτιμῶμεν. Καίτοι τὸ τῆς Ἐκκλησίας κλέος, πάντως καὶ εἰς ἡμᾶς ἀνατρέχει· ἡ δὲ ἡμῶν δόξα, οὐ πάντως εἰς τὸ κοινὸν διαβαίνει. Εἰ γὰρ ἴν' ἑαυτοῦς δόξωμεν συνιστᾶν τῆς τῶν πέλας ὀλιγορολημῆν οἰκοδομῆς, πῶς οὐ μείζων ἐσται τοῦ κέρδους ἡ ζημία;

ΚΖ'. — ΚΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Κατὰ τῶν λεγόντων, εἶναι γένεσιν, ἦτοι εἰμυρμένην, ἢ τὴν λεγομένην τύχην.

Οὐκ ἐστίν, ὦ βέλτιστε, δεινὸν, τὸ δεινὰ πράξαντας, δεινὰ καὶ παθεῖν. Τὸ δὲ μὴδὲν δεινὸν πράξαντας, δεινὰ παθεῖν, πάντῃ δεινότερον. Πῶς οὖν τοῖς ἐγκαλοῦσι περὶ τούτου ἀπολογησαίμεθα; Οἴμαι οὐδαμῶς ἄλλως, ἢ περὶ μὲν τῶν πρώτων λέγοντες, ὅτι δικαίως· περὶ δὲ τῶν δευτέρων, ὅτι δοκίμως. Ἡ γὰρ δίκη τοὺς μὲν ἡμύνατο, τοῖς δὲ στεφάνων ὑπόθεσιν προὔξεν. Οἱ γὰρ γένεσιν ὀριζόμενοι περὶ ἀμφοτέρων ἀπορήσουσιν ἀποκρίνασθαι. Οὐ γὰρ δίκαιον, οὔτε τὸν ἀναγκασθέντα δρᾶσαι τινα, οὔτε τὸν μὴδὲν δρᾶσαντα δεινὸν, δεινὰ παθεῖν. Οἱ δὲ Πρόνοϊαν εἶναι διαβεβαίουμενοι, καὶ εὐστομοῦμεν, καὶ εὐσεβοῦμεν, καὶ αἰτίας εὐλόγους λέγομεν.

nos qui Providentiam esse affirmamus, et proba dicimus.

ΚΖ'. — ΑΓΑΘΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐπεὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.

Τὰ μὲν τὸν ἐνικὸν ὑπερβαίνοντα ἀριθμὸν ἐν τῇ ἱερᾷ Γραφῇ, τῆς τῶν ὑποστάσεων διαφορᾶς ἐστὶ παραστατικά· τὰ δ' ἐνικῶς ἐξηνεγγμένα, τῆς ταυτότητος τῆς φύσεως. Τὰ μὲν γὰρ εἰρηται, ἵνα Σαβῆλλιος καὶ Ἰουδαῖοι ἐπιστομισθῶσι· τὰ δ' ἵνα Ἄρειος καὶ Εὐνόμιος, καὶ Ἕλληγες στηλιτευθῶσιν. Οἱ γὰρ πλατύνοντες μὲν εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα τὸν τῶν ἰδιοτήτων ἀριθμὸν, συστέλλοντες δὲ εἰς μίαν οὐσίαν, ὁρθότατα δογματίζουσι, καὶ ταῖς τῶν οὐρανίων χρησμῶν ἔπονται διδασκαλαῖς, μὴ' εἰς πολυθειαν διὰ

τῆς φύσεως διαφορὰν ἐκπίπτοντες, μετ' εἰς Ἰουδαϊσμόν, διὰ τὴν τοῦ ἐνδὸς ποσοῦπου σύστασιν ὀλισθαίνοντες.

ΚΗ'. — ΑΦΘΟΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἐκ τῶν ὁμολογουμένων τὰ ἀμφίβολα χρῆ κρινέσθαι, οὐκ ἀπὸ τῶν ἀμφιβόλων τὰ ὁμολογούμενα. Οὐδὲν τι λέγω· ὀπνηίκα ἀπὸ τοῦ Βαβυλωνίου τὸ ἄναρ τῆς εἰκόνας ἀπέπη, καὶ ἐζήτει μαθεῖν οὐ μόνον τὴν ἐρμηνείαν τοῦ δειχθέντος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν εἶπιν, καὶ πάντες ἠπόρησαν, τότε ὁ Δανιὴλ οὐ πρῶτον τὰ ζητούμενα ἔφη, πρὶν περὶ τῶν δῆλων ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν· τὰ γὰρ κατὰ διάνοιαν αὐτῷ βουληθέντα ὑφηγησάμενος, ἀξιώπιστον ἑαυτὸν καὶ ἀνύπτοτον περὶ τῶν ἀμφισθητουμένων καθίστη. Ἡ γὰρ περὶ τῶν ὁμολογουμένων διδασκαλία, τὴν τοῦ πλάττεσθαι τὰ λεγόμενα κατηγορίαν ἀνήρει.

ΚΘ'. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰ δείγμα σαφὲς τῶν ἐκάστου τρόπων ἢ τῶν συνόντων ἐστὶ πολιτεία, μὴ θαύμαζε εἰ Εὐσεβίου τοῦς περὶ Μαρτινιανὸν καὶ Ζώσιμον καὶ Μάρωνα, καὶ τοῦς ἄλλους τοῦς ὁμοτρόπους αὐτοῦς, διὰ τιμῆς ἔχει. Ὅσπερ γὰρ εἰ ἀρετῆς ἦν ἔραστῆς, οὐκ ἂν τῶν φιλαρέτων ἐτέρους προετίμησεν· οὕτως ἐπειδὴ σύντροφον καὶ φίλην τὴν κακίαν ἔχει, τοῦς ὁμοτρόποις χρῆται.

Δ'. — ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὅ μὴ διὰ τὴν τῶν ἀντιπάλων ἀσθένειαν περιγινομένου, ἀλλὰ διὰ τὸ μέγεθος τῆς οἰκείας βώμης τῶν ἰσχυρῶν κρατῶν, ἀοιδίμως ἐστὶ, καὶ ἀναρρήσεως ἄξιος. Μὴ τοίνυν ἐναθρόνου, εἰ ἐνδὸς καὶ δευτέρου κεκράτηκας. Εἰ γὰρ τῶν ἄκρων εἰς ἀρετὴν περιγένοιο, ὄντως τροπαιοῦχος ἀνακηρυχθήσῃ.

ΔΑ'. — ΟΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Πῶς εἴρηται τό· « Πρωτότοκος πάσης φύσεως. »

Τὰ κατημαξευμένα παρῆς, σαφῶς εἴποιμι τὸ νοσημένον, εἰ καὶ δόξαιμι τισὶ καινοτέραν ἐρμηνείαν ἀναπέμνειν ὀδόν. Ὁ πρωτότοκος, εἰ μὲν ἡ δευτέρα ἐξύνοντο συλλαβῇ, τὸν τεχθέντα πρῶτον· εἰ δ' ἡ παρεσχάτη, τὸν πρῶτως τεκόντα μηνύει. Καὶ τοῦτ' ἀκριβῶς ἴστε μάλιστα ὕμεις οἱ ὀμηρίζοντες. Πρωτότοκος γὰρ ἡ πρῶτως τεκοῦσα ἐκεῖνη εἴρηται. Εἰκὸς οὖν, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον ἐννοεῖν, ὅτι κἀναῦθα τοιαύτη τιλ ἐννοία ὁ θεσπέσιος ἐχρήσατο Παῦλος, οὐ πρῶτον τῆς κτίσεως αὐτὸν ἐκτίσθαι δογματίζων, ἀπαγε, ὅς γε ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως τῆς πατρικῆς αὐτὸν καλεῖ· ἀλλὰ πρῶτον τετοκέναι, τούτέστι, πεποιηθέναι τὴν κτίσιν, ἐν ἧ (8), τῆς τρίτης συλλαβῆς ὄξυνομένης, πρωτογόνος, οὐ πρωτογενῆς· πρωτοκτίστης, οὐ πρωτόκτι-

A discrimen in plurium deorum cultum cadant, nec per unius personæ assertionem in Judaismum prolabantur.

XXVIII. — APHTHONIO EPISCOPO.

Per ea quæ certa et confessa sunt, de dubiis judicandum est, non autem per dubia et ambigua decertis et indubitatis. Verbi gratia: cum imaginis somnium a regis Babylonii animo avolavit, atque ipse non modo ejus rei, cujus species ipsi objecta fuerat, interpretationem, sed hoc ipsum quoque quod viderat, scire cuperet, et omnes hæsitarent, tum Daniel non prius ea, quæ quærebantur, exposuit, quam ea, quæ perspicua et manifesta erant, enarrasset: atque ita de rebus dubiis fidem sibi conciliavit, omnemque a se suspicionem propulsi²². Siquidem de certis atque confessis rebus doctrina, fictæ et commentitiæ interpretationis accusationem de medio tollebat.

268 XXIX. — HERMOGENI EPISCOPO.

Cum morum uniuscujusque ac vitæ perspicuum argumentum sit, eorum, qui cum ipso degunt, vitæ ratio, ne mireris, si Eusebius Martinianum, Zosimum, Maronem, aliosque ejusdem farinae honore afficit. Quemadmodum enim si virtutis amore teneretur, probis viris haudquaquam alios anteferet: sic quia collactanea et chara ipsi est improbitas, iisdem quoque hominibus utitur.

XXX. — ARCHONTIO PRESBYTERO.

Qui non ob adversariorum imbecillitatem victoriam assequitur, sed ob virium suarum magnitudinem fortes viros superat, clarus atque illustris est, dignusque qui publico præconio celebretur. Quare ob unum aut alterum superatum ne gloriaris. Nam tum denique victor vere prædicaberis, si summa virtute præditos superes.

XXXI. — OPHELIO GRAMMATICO.

Quomodo dictum sit illud: « Primogenitus omnis naturæ. »

Tritis ac pervulgatis omissis, aperte quod sentio, dicam, etiamsi quibusdam videri possim novam interpretationis viam inire: ὁ πρωτότοκος [id est, primogenitus], si secunda syllaba acuatur, eum qui primus natus est, significat. Si autem penultima, eum qui primum genuit. Atque id vobis præsertim, quos Homeri lectio delectat, compertum et exploratum est. πρωτοτεκοῦσα enim, ea quæ primum peperit, ab ipso dicta est. Probabile itaque, imo necessarium fuerit animadvertere, hujusmodi quodam sensu hic quoque divinum Paulum usum fuisse, cum Christum omnis creaturæ primogenitum dixit²³. Hoc quippe vocabulo non eum primum ex omnibus rebus conditis creatum esse docet (absit), quippe qui splendorem gloriæ, et paternæ

²² Dan. ii, 29 seqq. ²³ Coloss. i, 15.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(8) Pro ἐν ἡ codd. Vatic. 649 et Alt. legunt ἐν ἧ. POSSIN.

substantiæ characterem ipsum appellet : verum eum res conditas primo peperisse, hoc est effecisse : ita ut (tertia syllaba acuto accentu notata) πρωτογόνος non πρωτογενής, id est, primo gignens, non primo genitus, πρωτοκτίστης, non πρωτόκτιστος, id est, primo creans, non primo creatus. Quod autem ó τόκος, hoc loco pro creatione accipiatur, non est quod quisquam miretur, cum alio etiam loco dictum sit : « Neum, qui te genuit, dereliquisti ²⁴; » atque alio, item : « Filios genui, et exaltavi ²⁵; » ac rursus : « Ego dixi : Dii estis, et filii Excelsi omnes ²⁶. » Quoniam enim et cum Deus genuit, citra passionem ullam genuit, et cum creat, citra omnem passionem, et modo divinitati consentaneo, ac sine ullo labore creat : idcirco Scriptura his vocabulis usa est, non ut per generationem creationem, et per creationem generationem intelligamus (quemadmodum improbe ac veteratorie hæretici affirmare videntur), sed ut facilitate, **269** Deique ab omni perpressionem vacillatam ostendat. Quod si quis ei duntaxat, qua prius ipsius animus imbutus est, opinioni addictus, ac non veritatem sibi ante oculos proponens, verbis meis refragetur, nec mihi ipse iudex ero, nec item ipsum sibi ipsi iudicem esse æquum fuerit. Quocirca incorruptis iudicibus negotium committamus, ac nostræ disputationis arbitri sint auditores. Itaque si ille aliquid demonstrare queat, demonstrat. Sin autem a me demonstrationem exigit, hunc ipsum qui his verbis usus est, testem proferam. Postquam enim dixit, « Primogenitus omnis creaturæ, » mox hæc verba subiunxit, « Quoniam in ipso creata sunt omnia, quæ in cælis sunt, et quæ in terra ²⁷. » Quamobrem si dixit, Post eum creata sunt, quin secundum adversarium pronuntietis, causam haud dico. Si autem in ipso (etenim in Creatore rerum omnium procreatio et conservatio est. Quod quidem etiam alio loco explanans, dixit : « In ipso enim vivimus, et movemur, et sumus ²⁸), » sine controversia, ut opinor, nostra est victoria. Quod si ea etiam, quæ sequuntur, narravero, luculentius adhuc tropæum erit. Ait enim : « Et ipse est ante omnia. » Non dixit, Ipse factus est ante omnia, sed, « Est ante omnia. Et omnia in ipso constituta sunt ²⁹. » Non dixit, Cum ipso, nec : Post eum creata sunt. Quid autem est, quamobrem eos rejiciunt, qui eum divinitatis ratione unigenitum dictum esse aiunt, humanæ autem naturæ respectu primogenitum omnia creaturæ ? Nam si nec ita intelligatur, nec item πρωτοκτίστης vocetur, primogeniti vox, siquidem unigenito copuletur, nobilitatem designare potest, potest enim quispiam et primogenitus et unigenitus filius esse ; si autem rebus creatis,

Α στος. Εἰ δ' ὁ τόκος ἐνταῦθα ἀντὶ τῆς κτίσεως παρ-
 ἐλήφθη, θαυμάζω μὴ δειξαι, ἐπεὶ καὶ ἐτέρωσε εἰρη-
 ται· « Θεὸν τὸν γεννήσαντά σε ἐγκατέλιπες· » καί·
 « Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὄψασα· » καί· « Ἐγὼ εἶπα·
 Θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες. » Ἐπαίδη γὰρ
 καὶ γεννήσας ὁ Θεὸς ἀπαθῶς ἐγέννησε, καὶ κτίζων
 ἀπαθῶς καὶ θεοπροπῶς καὶ ἀμογητὶ δημιουργεῖ,
 τούτοις τοῖς ὀνόμασι κέχρηται ἡ Γραφή, οὐχ ἵνα
 τὴν γέννησιν κτίσιν, καὶ τὴν κτίσιν γέννησιν ὑπο-
 λάβωμεν, ὡς κακούργουσαντες οἱ αἰρετικοὶ κα-
 τασκευάζειν δοκοῦσιν· ἀλλ' ἵνα τὴν εὐκολίαν
 καὶ τὴν ἀπάθειαν τοῦ Θεοῦ παραστήσῃ. Εἰ δέ τις
 προλήψει μόνῃ δουλεύει, καὶ μὴ τάληθες σκοπῶν,
 ἀντεῖποι, ὅσ' ἐγὼ τὴν ψήφον ἐμαυτῶν θήσομαι, οὐτ'
 ἐκεῖνος ἐαυτῶ ἀν εἴη δίκαιος. Οὐκοῦν ἐπιτρέψωμεν
 τὸ πρᾶγμα ἀδεκάστοις κριταῖς, καὶ ἔστωσαν κριταὶ
 οἱ ἀκροαταί. Εἰ μὲν οὖν ἐκεῖνος ἔχει δεῖξαι, δεῖξάτω.
 Εἰ δέ ἐμὲ ἀπαιτεῖ τὴν ἀπόδειξιν, αὐτὸν τὸν τοῦτ'
 εἰρηκότα, παρακομίσω μάρτυρα. Μετὰ γὰρ τὸ εἰ-
 πεῖν, « Πρωτοτόκος πάσης κτίσεως, » ἐπήγαγεν·
 « Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρα-
 νοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. » Εἰ μὲν οὖν εἶπε, Μετ'
 αὐτὸν ἐκτίσθη, ψηφίσασθε τῷ κατηγορῶ. Εἰ δ' Ἐν
 αὐτῷ· ἐν γὰρ τῷ κτίσῃ ἐστὶν ἡ πάντων δημιουργία
 καὶ διαμονή· ὅπερ καὶ σαφηνίζων ἀλλαχόσε εἶφη·
 « Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν· »
 ἀναντίβλητος ἡμῶν, ὡς οἶμαι, ἡ νίκη. Εἰ δέ καὶ τὰ
 ἐξῆς φράσαιμι, ἐπιφανέστερόν ἐστι τὸ τρόπαιον.
 Φησὶ γάρ· « Καὶ αὐτὸς ἐστὶ πρὸ πάντων. » Οὐκ
 εἶπεν, Αὐτὸς γέγονε πρὸ πάντων, ἀλλ', « Ἐστὶ πρὸ
 πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν. » Οὐκ
 εἶπε, Μετ' αὐτοῦ, οὐδέ, Μετ' αὐτὸν ἐκτίσθη· διὰ τί
 δὲ παραγράφονται τοὺς λέγοντας, μονογενῆς μὲν κατὰ
 τὴν θεότητα, πρωτότοκος δὲ τῆς νέας κτίσεως κατὰ
 τὴν ἀνθρωπότητα ; εἰ γὰρ μήτε οὕτω νοηθεῖται, μήτε
 μὴν πρωτοκτίστης κληθεῖται, τὸ πρωτότοκον, εἰ
 μὲν τῷ μονογενεῖ συναφθεῖται, δύναται τὴν εὐγένειαν
 ἐμφῆναι· δύναται γὰρ εἶναι τις καὶ πρωτότοκος, καὶ
 μονογενῆς υἱός· εἰ δὲ τοῖς κτίσμασιν, οὐκ ἔχει
 χώραν. Ἡ γὰρ μονόκτιστος, ἢ πρωτογενῆς. Ἠτέρον
 γὰρ θατέρου ἀνααιρετικόν ἐστι. Τί δ' ἄρα ἐκώλυε
 σαφῶς αὐτὸν εἰπεῖν, Πρωτόκτιστος πάσης κτίσεως ;
 Πῶς δὲ, εἰ πρωτόκτιστος νοεῖται, μονογενῆς ἐστὶ ;
 Τὸ μὲν γὰρ μόνον, ἄλλο οὐ προσεται· τὸ δὲ πρῶτον,
 τὸ μόνον παραγράφεται. Τί δὲ διαφέρει τῶν κτισμά-
 των κατ' αὐτὸ τοῦτο, εἰ γε καὶ αὐτὸς ἐκτίσθη ; Πῶς
 δὲ οὐκ ἐρυθρῶσι, κτίσματα προσκουνοῦντες, καὶ ταῖς
 ἐαυτῶν μαχόμενοι ψήφοις ; Ἀπαγορεύοντες (9) καὶ
 τὸ τῆ κτίσει προσκυνεῖν, ὡς Ἑλληνικὸν αὐτοὶ τοῦτο
 δρῶντες ἐαυτοὺς λανθάνουσι. Χρῆ δὲ καὶ τοῦτ' εἰδέ-
 ναι, ὅτι οὐ τὰ αὐτὰ ὀνόματα πάντως καὶ τὰ αὐτὰ
 μὴνύει πράγματα· οὐθ' ἡ ὁμωνυμία συνωνυμίαν ἐκ

²⁴ Deut. xxxii, 18. ²⁵ Isa. i, 2. ²⁶ Psal. lxxxii, 6. ²⁷ Coloss. i, 16. ²⁸ Act. xvii, 28. ²⁹ Coloss. i, 17.

VARLÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(9) lidem codd. habent ἀπαγορεύοντες γὰρ τὸ τῆ κατ., etc., et versu inde tertio pro πάντως scribunt πῶς. Id.

παντὸς τρόπου ἐμφαίνει. Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ Υἱοῦ κυρίως λέγεται ἡ γέννησις· ἐπὶ δὲ τῶν κτισμάτων καταχρηστικῶς. Ἐπὶ ἐκείνου τῆς ἀληθείας ἐνεκεν καὶ τῆς δρωσιότητος· ἐπὶ δὲ τούτων τιμῆς ἐνεκεν καὶ υιοθεσίας. Βουληθεὶς γὰρ ἀπεκύσεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας. Μὴ τοίνυν ἡ ὁμωνυμία τὴν ὁμοτιμίαν ἐνταῦθα τικτέτω, μὴδὲ τὰ καταχρηστικῶς εἰρημένα κυρίως λελέχθαι νομιζέσθω (10). Ἐπεὶ καὶ τὸν θυμὸν, καὶ τὴν ὀργὴν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα τὰ τῆς θείας μὴ πρόποντα φύσει, καταχρηστικῶς λελεγμένα οὐκ ἂν τις εὐφρονῶν κυρίως πεφράσθαι φαίη. Δῆλον γὰρ ἔστιν ὅτι ἐκάστη χωρὶς καὶ ἐκάστη λέγει ἡ πρόπουσα καὶ ἀρμύζουσα ἐρμηνεία προσαγομένη τὴν ἀλήθειαν ὠδίνει.

eadem vocabula non semper eandem res significare, neque homonymiam synonymiam omnino modo designare. De Filio enim generatio proprie dicitur, de veritate eandemque substantiam: de his autem, ob veritatem eademque substantiam: de his autem, ob honorem et adoptionis causa. 270 Volens enim genuit nos verbo veritatis. Quocirca homonymia hoc loco honoris æqualitatem ne pariat: nec quæ improprie dicta sunt, proprie dicta esse quisquam existimet. Quandoquidem nec furorem, nec iram, nec alia omnia, quæ, cum divinæ naturæ minime conveniant, per abusum dicta sunt, quisquam mentis compos proprie usurpata esse dixerit. Perspicuum enim est, quod unicuique loco, et cuilibet dictioni, congrua et consentanea interpretatio adhibita, veritatem parturit.

ΑΒ'. — ΗΣΙΑΪ ΣΤΡΑΤΙΩΤῆ.

Αἴαν ἐκπλήττομαι πῶς μάλα ἀκριβῶς ἐπιστάμενος τὴν μὲν θεῖαν δύναμιν ἄμαχον οὖσαν, καὶ ἀεὶ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως ἔχουσαν, τῶν δ' ἀνθρωπίνων βέβαιον οὐδὲν, οὐδ' ἀσφαλές, ἀλλὰ καὶ ἀγαν δυνατὸν εἶναι δοκοῖν, ἀμφίβολόν ἐστιν. Ὁμολογουμένην γὰρ κέκτηται τὴν εἰς τοῦναντίον μεταβολήν· ὅταν μὴ τὴν ἀνωθεν ἔχη ῥοπήν, καὶ πῶσιν ἐξαισιον ὠδίνει, οὐ μετρεῖς αὐτοῦ τὸ φρόνημα, ἀλλ' ὑπερφυῶς ἐξογκούμενος τὴν ἐναντίαν προκαλεῖ μεταβολήν.

ΑΓ'. — ΠΑΥΛΩ.

Τί σημαίνει τὸ, ἐπὶ μέτρον μολύβδου τὸν προφήτην Ζαχαρίαν καθιεμένην ἰδέσθαι τὴν ἁμαρτίαν.

Ἐπειδὴ ἐφησ· Δι' ἦν αἴτιαν ἐπὶ μέτρον μολύβδου καθεδουμένην τὴν ἁμαρτίαν ἐώρακεν ὁ Ζαχαρίας, φησὶ, ὅτι ὁ μὲν μολύβδος δηλοῖ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας. Οὐδὲν γὰρ ἐπαχθέστερον οὐδὲ φορτικώτερον τῆς ἁμαρτίας, τῆς εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ἕβου κατακοντιζούσης τοὺς ἀλόνας. Τὸ δὲ μέτρον, τὸ τέλος μηνύει τῆς περὶ τοὺς ἁμαρτήσαντας μακροθυμίας, καὶ τῆς τιμωρίας τὴν ἀρχήν. Οὐ γὰρ ἀμέτρως, οὐδ' ἀεὶ ἁμαρτάνειν συγχωρηθήσονται· ἀλλ' ὅσον οὐδέπω πικροτάτας εἰσπραχθήσονται δίνας.

ΑΔ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ.

Δεινὸν ὄντα καὶ δραστήριον τὸν τῆς φιλοτιμίας ἔρωτα, καὶ δεινῶς κρατοῦντα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὁ σωτήριος Λόγος σοφῶς τε καὶ ἐπιστημόνως καταστέλλων, καὶ πρὸς τὸ κρεῖττον μετοχετεύων,

A locum non habet. Aut enim *μόνοκτιστος*, id est, *solus creatus*, aut *primogenitus* erit. Alterutrum enim alterutrum de medio tollit. Quid autem prohibebat, quominus aperte ipse diceret, *πρωτόκτιστος* omnis creaturæ. Jam si *πρωτόκτιστος*, id est, *primus creatus*, intelligatur, quonam pacto unigenitus est? Nam quod solum est, aliud haudquaquam admittit. Ac primum item, solum repudiat. Quidnam autem juxta hoc ipsum rebus conditis præstat, si ipse quoque creatus est? Quin autem erubescant, creaturam adorantes, ac suismetipsi sententiis adversantes: quippe qui, cum res creatas adorari vetent, ut gentilium errorem, ipsi tamen se hoc facere minime advertant? Quin illud quoque nosse operæ pretium est,

neque homonymiam synonymiam omnino modo designare. De Filio enim generatio proprie dicitur, de conditis autem rebus, improprie: de illo, inquam, ob honoris et adoptionis causa. 270 Volens enim genuit nos verbo veritatis. Quocirca homonymia hoc loco honoris æqualitatem ne pariat: nec quæ improprie dicta sunt, proprie dicta esse quisquam existimet. Quandoquidem nec furorem, nec iram, nec alia omnia, quæ, cum divinæ naturæ minime conveniant, per abusum dicta sunt, quisquam mentis compos proprie usurpata esse dixerit. Perspicuum enim est, quod unicuique loco, et cuilibet dictioni, congrua et consentanea interpretatio adhibita, veritatem parturit.

Β

XXXII. — ΙΣΑΙΑΕ ΜΙΛΙΤΙ.

Magna me admiratio tenet, qui fiat, ut cum tibi illud exploratissimum sit, divinam quidem potentiam insuperabilem, sui que semper similem esse, humanam autem nihil certi ac stabillis habere, verum quamlibet, licet valida esse videatur, dubiam tamen et ancipitem esse, utpote quæ nisi divino subsidio fulciatur, certissimam mutationem habeat, atque horrendam ruinam parturiat, tu tamen animo tuo minime modereris, verum immodico fastu intumescens, mutationem in contraria provocas.

XXXIII. — ΠΑΥΛΩ.

Quid significet, quod super mensuram plumbi Zacharias propheta sedens viderit peccatum⁴⁰.

Quoniam quæris quidnam causæ sit, cur Zacharias iniquitatem super mensuram plumbi sedentem viderit, respondeo, hoc idcirco contigisse, quia plumbum peccati pondus et gravitatem designat. Neque enim quidquam peccato gravius, atque onerosius est, quippe quod ad ima inferni eos, quos ceperit, deturbet. Per mensuram autem, divinæ erga eos qui peccarunt lenitatis et patientiæ finis, pœnæque principium significantur. Neque enim absque mensura, nec semper vitii indulgere permittentur: verum jamjamque acerbissimis suppliciis mulciabuntur.

XXXIV. — ΕΥΤΟΝΙΩ.

Ambitionis amorem, suapte natura vehementem et acrem, atque humanum genus mirum in modum superantem, scite ac sapienter reprimens, atque in melius derivans Salvator, his verbis utitur: Attē-

⁴⁰ Zachar. v, 7 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(10) Μὴδὲ τὰ καταχρηστικῶς εἰρημένα κυρίως λελέχθαι νομιζέσθω. Improperie et abusive dicta non sunt quasi essent proprie dicta accipienda. RITT.

dite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis. Alioqui non habebitis partem apud Patrem vestrum qui est in cœlis ⁴¹. Quoniam enim, ut creator et effector, ambitionis semina hominum animis primum insita esse probe norat, non frustra et sine causa, sed ut ingenti honoris cupiditate flagrantibus in melius proficeremus (optimum videlicet, ad servile turpium ac sordidorum affectuum jugum propellendum, amuletum et præsidium in gloriæ desiderio positum habentes), verum nos beneficium nobis insitum in contrarium flexisse, **271** ac cœlestis honoris oblivione ad terrenum conversos esse: idcirco rursus, optimi cuiuspiam agricolæ instar, animæ curam suscipiens, vitiosos stolones amputat, atque improbissimorum hominum ubertatem ad insanum humanæ gloriæ studium vehementer luxuriantem reprimat; quidquid autem in ea suave atque ad cœlestium honorum feracitatem vitale ac fecundum est, id non modo relinquit, sed etiam excuscat, ac fecundius reddit: dum nempe ostentationem, quam humanæ gloriæ cupidi et appetentes faciunt, funditus evellit, eam autem, quæ Deum solum intuetur, studiosissime appeti merito permittit.

XXXV. — HERACI PRESBYTERO.

Aut magis, aut certe non minus, quam tibi, id nobis curæ fuit, ut quantum in nobis esset, Chæremon et Zosimus et Maro respicerent, ac meliorem mente recepta, probro et dedecore se liberarent. Quoniam autem, ut apparet, in pene insuperabilem improbitatem prolapsi, nondum ex ea emergere animus induxerunt (quo etiam nomine a nonnullis quidem, ut ex ea quandoque emersuri, atque ad meliorem mentem redituri lugentur, a nonnullis rursus ut in indolentiam pervoluti pro desperatis habiti ac relictis sunt), operam certe rursus dabimus, ne, quod nostrarum partium est, ulla ex parte desideretur. Sic enim fortasse fiet, ut tandem aliquando respiscant, atque cum virtute (cui cum inexpiabile bellum gerere non verentur, id unum pro serio opere agentes) in gratiam redeant.

XXXVI. — CHÆREMONI, ZOSIMO, MARONI, EUSTATHIO.

Si ad ea perpetranda, quæ perpetratis, ea vos Deo causa impellit, quod iudicium haudquaquam expectetis, illud sciatis oportet, improbitatem, etiamsi nullum aliud supplicium accedat, supplicium per se esse: virtutem contra, etiam citra coronas coronam esse. Ac quidem maxime, ex his quoque qui scelerum pœnas in hac vita pependunt, futuri iudicii dogma fidem nanciscitur, verumque est, atque apud omnes certum et indubitatum. Quod si vos improbitas in tantam amentiam præcipites egit, ut hoc ex animis vestris deleveritis: at certe (ut illud

⁴¹ Matth. vi, 1.

Α φησί· « Προσέχετε τὴν δικαιοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μὴ γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. » Ἐπειδὴ γὰρ ᾗδει ἅτε ποιητὴς ὢν καὶ δημιουργὸς, καλὸς ἐξ ἀρχῆς ἔμπεφυτευμένα τοῖς ἀνθρώποις τὰ τῆς φιλοτιμίας σπέρματα, οὐχ ἀπλῶς, οὐδ' εἰκῆ, ἀλλ' ἵνα διάπυροι τῆς τιμῆς τυγχάνοντες ἐρασταὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδοίεν, κάλλιστον κεκτημένοι φυλακτήριον, πρὸς τὸ μὴ δουλεύειν τοῖς ἀνελευθεροῖς πάθεσι, τὸν τῆς δόξης πόνον· μετοχγετεύσαντας δὲ πρὸς τούναντίον τὸ ἔμφυτον δῶρον, καὶ πρὸς τὴν γῆϊνην τιμὴν τραπέντας, λήθη τῆς οὐρανοῦ, πάλιν ὡσπερ ἄριστος γεωργὸς ἐπιμελόμενος τῆς ψυχῆς, τὰς μὲν πρὸς τὸ χεῖρον βλάστας ἐκκόπτει, καὶ τῶν κακίστων πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην δοξομανίαν B δεινῶς ὑλομανοῦσαν ἐπέχει τὴν φορὰν· ὅσον δὲ αὐτῆς ἡμερὸν τε καὶ γόνιμον πρὸς τὴν τῶν ὑπερκοσμίων τιμῶν καρποφορίαν, οὐ μόνον ὑπολείπεται, ἀλλὰ καὶ ζωπυρεῖ, καὶ γονιμώτερον κατασκευάζει, τὴν μὲν ἐπιδείξειν, ἣν οἱ τῆς ἀνθρωπίνης ὀρεγόμενοι δόξης ποιοῦνται, αὐτόπρεμον ἀνασπάσας, τὴν δὲ πρὸς Θεὸν μόνον ὀρώσαν, εἰκότως κατὰ κράτος φιλοτιμῆσθαι ἐπιτρέψας.

ΛΕ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἡ (41) μᾶλλον, ἢ οὐχ ἦττον τῆς σῆς μεγαλονοίας ἐφροντίσαμεν, ὅπως τό γε ἡμέτερον μέρος, Χαϊρήμων τε καὶ Ζώσιμος καὶ Μάρων μεταγνοίεν, καὶ ἀμείνονα γνώμην ἀναλαβόντες, ἀπαλλαγίεν τῆς αἰσχύνης. Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἔοικεν, εἰς ἀνανταγώνιστον ἐκπεπτωκότας κακίαν, οὐδέπω ἀνεγχεῖν ἠβουλήθησαν· διὸ καὶ παρὰ τινων μὲν, ὡς ταύτη ἀνανήψαντες, καταθρηνοῦνται, παρὰ τινων δ' ἀπηγορεύθησαν, ὡς εἰς ἀναληγσίαν ἐξοκειλαντες· ἀλλ' οὐν γε πάλιν οὐδὲν ἐλλείπει τῶν εἰς ἡμᾶς ἠκόντων, τάχα πως κἂν ἀφ' ὅποτε γνωσιμαχῆσαντες, σπειλονται πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἢ ἀκηρύκτως πολεμῆν οὐκ αἰσχύνονται. Τοῦτο μὲν ἔργον, τὰ δ' ἄλλα νομίζοντες εἶναι πάρεργα

habentes, cætera autem velut obiter ac defunctorie

ΛΖ'. — ΧΑΙΡΗΜΩΝΙ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Εἰ κρίσιν μὴ προσδοκῶντες, δρᾶτε ἢ δρᾶτε, ἀλλὰ τοῦτ' εἰδέναι ὀφείλετε, ὅτι ἡ μὲν κακία, καὶ χωρὶς ἐτέρας κολάσεως, κόλασις ἐστίν· ἡ δ' ἀρετὴ, καὶ δίχα στεφάνων, στέφανος. Μάλιστα μὲν γὰρ κακ τῶν κἀνταῦθα κολασθέντων, ὁ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως λόγος ἀξιοπιστός ἐστι καὶ ἀληθής, καὶ παρὰ πάντων ὁμολογούμενος. Εἰ δὲ εἰς τοσαύτην ὑμᾶς ἡ κακία φρενοβλάθειαν ἐξεβάχκευσεν, ὡς τοῦτον ἐκ τῆς ὑμετέρας γνώμης ἀνελεῖν· ἀλλ' οὐν γε ἵνα παρῶ τὸ πολλοὺς κἀνταῦθα δεδωκέναι δίκην, μὴ μικρὰν εἶναι νομισθετὴ κόλασιν, τὸ ἐνταῦθα παρὰ πάντων κωμψ-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(41) Abest Ἡ a cod. Vatic. 649; tamen id Alt. exhibet, et videtur retinendum. POSSUM.

δαίθαι και μισεῖσθαι, μηδὲ μικρὸν στέφανον, τὸ αὐτὸ εὐσημῶνως και σεμνῶς, και μετ' ἔγκωμιών τὸν ἐν-
ταῦθα διανύσαι βίον.

ΛΖ'. — ΑΠΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤΗ.

Ἀτοπώτατον εἶναι μοι φαίνεται, τὸ ἐκείνων μὲν ἐν οἷς διηνέχθησαν οἱ τ' ἔξωθεν σοφοὶ και αἱ ἱεραὶ Γραφαὶ, πολὺν ποιεῖσθαι λόγον· ἐν οἷς δὲ συνήχθησαν, ὀλίγον. Ὁ μὲν γὰρ τῆς κρίσεως λόγος και εὐλόγος ὢν και δίκαιος, και λογικοῖς πρέπων, και παρ' ἡμῶν και παρ' ἐκείνων ὁμολογούμενος, ὀλίγους δὲ τινὰς ἐπισπάται εἰς τὸ τὰ δέοντα πράττειν. Οἱ γὰρ πολλοὶ (και μὴ τις θυμοῦ τὸ λεγόμενον εἶναι νομι-
ζέτω) ὡς μήτε κρίσεως οὐσης, μήτε προνοίας ἐφ-
εστώσης και καθορώσης τὰ δρώμενα, καθάπερ ἐν
ἀσελήνῃ νυκτὶ δρῶσιν ἢ δρῶσιν. Ὁ δ' ἀμφισθητή-
σιμος και τοὶ ἀπίθανοι ὢν τοὺς πολλοὺς χειροῦται. Πο-
λιτείας μὲν γὰρ ἀκριβοῦς ὀλιγωροῦσι, τὴν δὲ γλῶτταν ὑπὲρ τὸ δέον θήγουσι, και σωφροσύνης μὲν αὐτοῖς λό-
γος οὐδεὶς· περὶ δὲ ὕλης ἀγεννήτου, και ἄλλων τινῶν φλυαροῦσιν, ἃ μήτε γνωσκόμενα μέγα τι εἰς σωτη-
ρίαν συντελεῖ, μήτ' ἀγνοούμενα καταδράπτει τοὺς μὴ πεπαιδευμένους. Μανθανέτωσαν οὖν πρῶτον τὸν παρά τε ἡμῶν και αὐτῶν ὁμολογούμενον τῆς κρί-
σεως λόγον ἀνακινεῖν, και βίου ὀρθοῦ ἔχεσθαι· ἀτο-
πώτατον γὰρ τὸ μὲν ἐν οἷς συνέβησαν, σιωπᾶν (12)·
τὰ δ' ἐν οἷς διενέχθησαν, ἀνω και κάτω θρυλλεῖν.

nec ignota, eos, qui in his rebus haudquaquam eruditi sunt, detrimento ullo afficiunt. Primum igitur discant, iudicii dogma, quod et apud nos et apud illos extra controversiam est, discutere, ac rectam vitam amplecti. Absurdissimum enim est illud, de quibus inter se dissenserunt, sursum deorsumque jactare, ac de iis perpetuo garrere.

ΛΗ'. — ΣΕΡΙΝΩ.

Ἐν τοῖς κοινοῖς και ἀνηκέστοις κακοῖς κληρὸν οὐκ ἔχει ὁ οἶκος. Πάντες γὰρ τὰ οἰκεία στένοντες πάθῃ, σχολὴν οὐκ ἄγουσι τοὺς πέλας ἐλεεῖν.

ΛΘ'. — ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τὸν ἐναγῆ οὐ φημι περὶ δογμάτων, ἀλλ' οὐδὲ περὶ ἄλλου τινὸς χρῆναι ἀνοίγειν στόμα, ἕως ἂν δι' εὐλι-
κρινοῦς μετανοίας καθαρθεῖ· εἰ γὰρ τῷ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· « Ἰναεὶ σὺ διηγῆ τὰ δικαιοῦσά μου; » πολλῶ μᾶλλον τὸν οὕτω διακείμενον, και τὰ δόγματα ἐρευνᾶν τολμῶντα ἐπεστόμισε. Τοσοῦτον γὰρ εἰς δόγματα τῶν δικαιοῦσάτων ἐστὶν ἀνώτερα, ὅσον ὑβάνος γῆς, και ψυχῆ σώματος. Πέπαυσο τοίνυν τῷ βίῳ μὲν ἡττώμενος, περὶ δὲ δογμάτων ἀμιλλώμενος· ἵνα μὴ και τῷ δόγματι ἦτταν προξενήσης. Εἰώθαι γὰρ πολλοὶ ἀπὸ τῆς τῶν λεγόντων δόξης τοῖς λεγο-
μένοις ψηφίζεσθαι (13).

⁴² Psal. XLIX, 16.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(12) Similem sententiam habet inf. lib. IV, ep. 164 RITT.

omittam, multos hic quoque poenas dedisse) ne leve esse supplicium existimetis, hic ab omnibus suggillari atque odio haberi: nec rursus exiguam coronam, graviter et honeste atque cum laude curriculum vitæ confecisse.

XXXVII. — ΗΑΡΟCΡÆ SOPHISTÆ.

Absurdissimum, meo quidem iudicio, illud est, eorum quidem, in quibus externi sapientes et sacræ Scripturæ inter se dissident, magnam rationem habere: eorum autem, **272** in quibus consentiunt, exiguam. Etenim iudicii extremi dogma, tametsi et rationi consentaneum, et justum, et rationi præditi congruens, atque a nobis et ab ipsis confessum ac receptum sit, tamen paucos admodum inducit, ut ea, quæ officii ratio postulat, faciant. Plerique enim (nec vero me quisquam iracundia commotum hæc dicere arbitretur) non secus ac si nec iudicium futurum sit, nec providentia ulla rebus præsit, atque humanas actiones conspiciat, velut in densissimis noctis tenebris ea faciunt, quæ faciunt. At vero dubium et controversum dogma, quamvis probabilitate carens, permultos tamen expugnat. Etenim optimam quidem et accuratam vivendi rationem contemnunt ac pro nihilo ducunt: linguam autem supra quam par sit, acuunt. Ac temperantiam quidem nihil omnino curant: de increata autem materia, nonnullisque aliis nugantur, quæ nec cognita magnum aliquid ad virtutum adjumentum afferunt: eruditi sunt, detrimento ullo afficiunt. Primum igitur discant, iudicii dogma, quod et apud nos et apud illos extra controversiam est, discutere, ac rectam vitam amplecti. Absurdissimum enim est illud, de quibus inter utrosque convenit, tacere: ea autem, de quibus inter se dissenserunt, sursum deorsumque jactare, ac de iis perpetuo garrere.

C

XXXVIII. — SERENO.

In publicis et gravissimis malis commiserationis locus non est. Omnes enim privatas calamitates deplorantes, non tantum otii habent, ut ipsis alienas miseras luctu ac lamentis prosequi vacet.

XXXIX. — CHÆREMONI ΔΙΑΚΟΝΩ.

Impurum ac sceleratum hominem nego, non modo de fidei doctrina, sed etiam de ulla re alia os aperire debere, quoad per sinceram poenitentiam animi maculas absterserit. Nam cum peccatori dixerit Deus: « Quare tu enarras iustitias meas? » multo certe ei, qui animo ita constitutus est, ac fidei dogmata perscrutari non veretur, silentium indixit. Tanto enim dogmata justificationibus sublimiora sunt, quanto cælum terra, et anima corpore. Quocirca cum vitæ integritas tibi desit, de fidei dogmatibus certamen instituere desine: ne alioqui, ut dogma quoque superetur, in causa sis. Solent enim complures ab eorum, qui loquuntur, existimatione, de iis, quæ dicuntur, sententiam ferre.

(13) Nimirum non tam quid dicatur, quam quis dicat, attendentes. Ita fit, ut una eademque oratio

XL. — THEODORO SCHOLASTICO.

Frater quidem tuus, vir eximie, ob mores in admiratione est; tu ob sermonem: ille ob animi integritatem; tu ob linguæ facundiam: ille ob morum moderationem; tu ob verborum fastum ac tumorem: **273** *Me*, ut fructu satens; *tu*, ut foliis abundans. Quamobrem si ita est, fratrem tuum imitare, ut utroque nomine laudem ei gloriam consequaris. Neque enim tam tuis ille, quam tu ipsius dotibus opus habes.

XLI. — EIDEM.

Quidam te ob ingenii acumen ac dicendi facultatem admirantes, ut contentiosum atque ad audiendum difficilem et morosum accusant. Nam cum ad inferiores te demittere debeas, tu contra ne superioribus quidem ac præstantioribus cedis. Quocirca, si res ita se habet, ne eruditionem eam, quæ in te summa est, per animi sinisteritatem atque improbitatem probro ac dedecore affice: verum egregiæ indoli benignitatem, et eloquentiæ morum suavitatem et facilitatem admisce: quo utrinque laudem tibi ac nominis celebritatem concilies.

XLII. — EIDEM.

Eloquentem ego hunc esse statuerim, qui id, quod animo concepit, perspicua oratione demonstrare potest, non qui doctissimis et sublimibus verbis, ea etiam quæ clara et dilucida sunt, obscurat. Ille siquidem, quod latet, in lucem profert: hic, illud etiam quod omnibus perspicuum est, in tenebris occultat. Eoque nomine ille, ut qui auditoribus prodesse cupiat, amplissimis laudibus celebratur: hic contra, ut qui gloriæ suæ cupiditate flagret, honoris ac præmii expers relinquitur.

XLIII. — PAULO.

Haud mirum istud videri debet, quod qui invidiæ facibus inflammantur, ne beneficiis quidem meliores fiunt. Acceptis enim beneficiis magis iritantur, quia sibi benignitate opus esse agnoscunt.

XLIV. — SERAPIONI EPISCOPO.

Quandoquidem demonstrationum rerum obscurarum duplex principium est (omnis enim demonstratio et confirmatio vel a sensu, vel a perspicua consideratione initium ducit), mihi que aut horum altero, aut etiam utroque ad seculandam tuam iracundiam, e medio, ut ipse scripsisti, pectore ferventem, uti necesse est: sunt autem iudicia ea,

... Λόγος γὰρ ἐκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν
καὶ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταύτων σθένει.

Sic Marcus imp. apud Vulcatium Gallican. in Avidio Cassio: Tyrannorum etiam bona dicta non habent tantum auctoritatis quantum debent. RITT.

M. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ὁ μὲν ἀδελφός, ὧ θαυμασίε, ὁ σὸς, διὰ τρόπον θαυμάζεται, σὺ δὲ διὰ λόγον· ἐκεῖνος δι' ὀρθότητα γνώμης, σὺ δὲ διὰ δεινότητα γλώττης· ἐκεῖνος δ.δ μετριότητα ἤθους, σὺ δὲ διὰ φράσεως ὀγκον· ἐκεῖνος ὡς καρπῷ βρύων, σὺ δ' ὡς φύλλοις κομῶν. Εἰ τοίων τοῦθ' ὅπως ἔχει, ζήλου τὸν σουτοῦ ἀδελφόν, ἵνα κατ' ἀμφω εὐδόκιμος εἴης. Οὐ γὰρ τοσοῦτον ἐκεῖνος τῶν σῶν, ὅσον σὺ τῶν ἐκείνου, χρήσεις πλεονεκτημάτων.

MA'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Θαυμάζοντές σέ τινες δι' ὀξύτητα νοῦ, καὶ γλώττης δεινότητα, γράφονται ὡς δύσεριν καὶ δυσπρόσιτον καὶ δύσκολον. Δέον γὰρ τοῖς ὑποδεεστέροις συγκρατεῖναι, οὐδὲ τοῖς κρείττοσι παραχωρεῖς. Οὐκοῦν εἰ ταῦθ' οὕτως ἔχει, μὴ καθύβριζε τὴν ἀρίστην παιδευσιν τῆ τῆς γνώμης σκαιότητι· ἀλλὰ κίρνα τῆ εὐφύτῃ τὴν εὐμένειαν, καὶ τῆ τῶν λόγων δεινότητι τὴν τῶν τρόπων ἡμερότητα, ἵνα ἐκατέρωθεν ἀολιδίμος γένοιο.

MB'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Σοφὸν πῶ λόγῳ ἔγωγε ἀρσασίμην, τὸν σαφῶς παραστῆσαι δυνάμενον τὸ κοινόν, οὐ τὸν ὑπερσφωφικὸς καὶ ὑψηλαῖς λέξεσι καὶ τὰ σαφῆ ἐπισκιάζοντα. Ὁ μὲν γὰρ τὸ λεληθὸς εἰς φῶς ἄγει· ὁ δὲ καὶ τὸ σάει· ὅλην ἐν σκότῳ κατακρύπτει. Διὸ ἐκεῖνος μὲν ἄτε τῆς τῶν ἀεροσταῶν ὑφέλειας ἐφιέμενος, πολυύμητος· οὗτος δὲ ἄτε τῆς ἰδίας ὀξείας ὀρεγόμενος, ἀγέραςτος.

MF'. — ΠΑΥΛΩ.

Θαυμαστὸν οὐδὲν εἰ οἱ φθόνον πυρσοῦμενοι, οὐδὲ ταῖς εὐεργεσίαις γίνονται βελτίους. Πρὸς γὰρ τὰς χάριτας μᾶλλον παροξύνονται, ἐπειδήπερ συνίσασιν ἑαυτοὺς δεηθέντας χρηστότητος.

MA'. — ΣΕΡΑΠΙΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ (14).

Ἐπειδὴ τῶν ἀποδείξεων τῶν ἀφανῶν πραγμάτων ἀρχαὶ διτταὶ τυγχάνουσιν (ἢ γὰρ ἐξ αἰσθήσεως ἢ ἐκ νοήσεως ἑναργούς πᾶσα ἀπόδειξις καὶ πίστις ἀρχεται), καμὲ ἀναγκαῖον ἐστίν, ἢ θατέρω τούτων ἢ ἀμφοτέροις κεχρηθῆναι πρὸς τὸ κοιμίσει σου τὸν θυμὸν, ἐκ μέσης καρδίας, ὡς γέγραφας, ζέοντα· οὕτων δὲ τῶν διὰ τοῦ λόγου κρίσεων, οὐχ ἅπασιν

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

a diversis hominibus, vel claris vel obscuris, prolata, non eandem vim habeat, ut est apud sapientissimum Euripidem:

... Λόγος γὰρ ἐκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν
καὶ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταύτων σθένει.

Sic Marcus imp. apud Vulcatium Gallican. in Avidio Cassio: Tyrannorum etiam bona dicta non habent tantum auctoritatis quantum debent. RITT.

(14) Σεραπίωνι ἐπισκόπῳ. Dubito an hic sit ille cuius et amicitia intima usus est Isidorus noster, et hæres exstitit facultatum, quæ totis duobus vel tribus libris constabant, ut est apud Suidam in Σεραπίων. Imo propius est ut fuisse eundem pernegem. Is enim anachoreta potius et homo perpaucorum hominum fuit, ut ex illa descriptione didicimus, qualis vita episcopo minime convenit. Est et alius Serapion corrector, ad quem alibi Isidorus scribit. RITT.

ὁμοίως εὐπειτῶν, οὐδὲ βραδίων· ἐπειδὴ καὶ συνετὸν ἄνθρωπον εἶναι χρὴ τὸν θηρᾶσαι τι τῶν ἀδελφῶν βουλόμενον, καὶ γεγυμνάσθαι κατὰ τὴν πρῶτην ἡλικίαν ἐν τοῖς ἀκονῶσι τὸν λογισμὸν παιδεύμασιν· ἀμεινον ἀπὸ τῆς πείρας, καὶ τῶν συμβεβηκότων εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἄρξασθαι. Τούτοις γὰρ καὶ οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ λίαν συνετοὶ παρακολουθῆσαι δύνανται. Τί τοίνυν ἀγανακτεῖς διὰ Εὐσέβιος, ὁ δόκων ἐπίσκοπος, ὡς γέγραφας, μεθύει κατὰ πάσης τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν παροιμίαν οὐ μόνον κατὰ πάντων, ἀλλὰ κατὰ σοῦ τοῦ πολλῶν αὐτὸν εὐεργετήσαντος προφέρει; Ἄλλὰ μακροθύμει, ὦ φιλότῃ. Ἄφεις γὰρ ἀπὸ λογισμῶν καὶ σωλογισμῶν τοῦτ' ἀποδείξαι, ἀπὸ τῶν Δεσποτικῶν παθῶν τὴν ἀπόδειξιν ποιησάμεν. Μάλιστα μὲν γὰρ καὶ τὰ παρὰ τῶν ἀλιτηρίων Ἰουδαίων εἰς αὐτὸν γενόμενα, ἀφόρητα ἦν, καὶ πάσης συγγνώμης μείζονα· πλὴν δεδῶσθα φορητὰ εἶναι. Τί ἂν φαίης καὶ περὶ τοῦ ἀλάστορος Ἰούδα, τοῦ εἰς τὸν θεὸν ἐκείνον καταριθμηθέντος χορὸν, καὶ εἰς τὸν περὶ τὸν βασιλέα σύλλογον, καὶ κατὰ δαιμόνων, καὶ νοσημάτων, καὶ θανάτου ἐξουσίαν ελληφότος, καὶ λαμπροῦ οὕτω καὶ περιφανοῦς ἐξ ἀδόξου καὶ ἀφανοῦς γεγεννημένου; Οὐχὶ προῦδωκε τὸν τοσοῦτον ἀνεῖναι ἀφαινον γεγεννημένον ἀγαθῶν; Τὸ γὰρ ἀτίθασσον ἐκείνο θηρίον (οὕτω γὰρ καλεῖν θέμις τοὺς μηδὲ εὐεργεσίας ἀμείνους γινόμενους) τῆς τοῦ Σωτῆρος ὑπερεμπλησθὲν ἀνεξικακίας, κατ' αὐτοῦ τὸν κόρον ἤνεγκε. Ταύταις τοιγαροῦν ταῖς ἐπαρθεῖς πρᾶσθαι πειρῶ καὶ τιθασσεύειν τὸ πῦρ τῆς ὀργῆς· εἰκει γὰρ τοῖς ταῦτα κατεπέφθουσιν.

ME. — ORIONI MONAZONTI.

Κανόνα σε φίλας εὐθύτατον λέγων τις οὐκ ἂν διαμάρτοι τῆς ἀληθείας. Ἄπλοῦς γὰρ εἶ τὴν γλῶτταν, ἀπλοῦστερος δὲ τὴν γνώμην, ἀπλοῦστατος δὲ τὸν βίον.

ΜΓ'. — ΛΑΜΠΕΤΙῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Διὰ τί ὁ νόμος τοὺς λεπρῶντας, ἢ ἐτέρους νοσήματα ἀκούσια ροσοῦντας, ἐξω εἶναι τῶν ἱερῶν περιβάλλον προεβίβασεν.

Τὴν ἀκρασίαν τῶν γονέων κολάζων ὁ νομοθέτης, ὧ σοφώτατε (πολλοὶ γὰρ οὐκέτι καθαιρομέναις ταῖς γυναίξιν ὀμιλοῦσιν, ἡδονῆς μόνης, ἀλλ' οὐ παιδοποιίας ἕνεκεν νομίζοντες πεπλάσθαι τὴν γυναῖκα), ἱερῶν περιβάλλον ἀπέριξε τοὺς ἐκ συνουσιῶν οὐ καθαρῶν τικτομένους, ἵν' εἰ μὴ ἐκόντες, ἀκοντες γοῦν σωφρονοῖεν (15), καὶ σεμνῶς βιοῦν ἑαυτοὺς ἀναγκάσειαν, ὡς τῆς τιμωρίας εἰς τοὺς ἐξ αὐτῶν τεθησομένους βαδιομένης. Τί γὰρ ἂν γένοιτο τοῖς τοκεῦσιν ἀλγεινότερον (16) τοῦ τοῦ παιδός, οὗς εὐχονταὶ εὐδοκιμωτέρους καὶ λαμπροτέρους ἑαυτῶν ἰδεῖν, θεάσασθαι μήτε κοινῶν, μήτε ἱερῶν συνόδων με-

A quæ per rationis opem fiunt, haud æque omnibus prona et facilia (propterea quod et prudentem ac sagacem eum esse oportet, qui aliquid obscuri venari vult, et in his disciplinis, quæ mentem acuunt, diu multumque in prima ætate versatum esse); idcirco satius fuerit, ab ipso experimento, iisque quæ Domino Christo contigerunt, exordiri. Hæc enim et rudes atque imperiti, et perquam ingeniosi et sagaces interjecta assequi poterunt. Quid igitur eo nomine indignaris, quod Eusebius, qui episcopi speciem gerit, ut scripsisti, adversus universam Ecclesiam debacchans, 274 suamque temulentiam et contumeliam non modo adversus alios omnes, sed etiam adversum te, a quo persæpe beneficiis affectus est, profert? Verum, o amice, lenem animum præsta. Ut enim rationes atque argumenta omittam, quibus id tibi faciendum demonstrum, a Domini cruciatibus id probare conabor. Maxime enim ea quoque, quæ ipsi a sacrilegis et execrandis Judæis acciderunt, intoleranda erant, atque ejusmodi, quæ veniam omnem excederent. Verum demus ea tolerabilia fuisse. Quid autem de impio illo ac nefario Juda dixeris, qui in sacrosanctum illum chorum, et in Regis collegium aggregatum fuerat, atque adversus dæmones, et morbos, et mortem potestatem acceperat, et ex obscuro atque ignobili tam clarus et illustris exstiterat? Annon eum, qui tot bonorum ipsi causam præbuerat, prodidit? Effera enim illa bellua (sic enim eos appellare fas est, qui ne beneficiis quidem meliores reddere stude: iis enim, qui hæc acciunt, cedit.

C XLV. — ORIONI MONACHO.

Rectissimam amicitiae normam si quispiam te esse dixerit, a vero haudquaquam aberravit. Lingua enim simplex es, animo simplicior, vita et moribus simplicissimus.

XLVI. — LAMPETIO EPISCOPO.

Cur lex leprosos, et alios involuntariis morbis laborantes, extra sacra septa esse præceperit.

Parentum Intemperantiam et lasciviam coercens legislator (multi enim cum mulieribus nondum purgatis congregiuntur, perinde atque voluptatis tantum, ac non procreandæ sobolis causa effectam fuisse mulierem existiment), eos, qui in impuro concubitu gignuntur, templi aditu prohibuit: ut si non sponte, ac certe iuvili et coacti temperantes se præberent, ac sibi ipsis honeste casteque vivendi necessitatem imponerent: quod alioqui pœna ad eos, quos in lucem edituri essent, grassaretur. Quid enim parentibus gravius et acerbius accidere queat, quam ut filios suos, quos etiam seipsis

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(15) Pro σωφρονοῖεν ambo sæpelaudati codd. scribunt σωφρονεῖν. POSSIN.

(16) Confer ep. 117 et 141 libri IV, ubi plura de

hoc communi voto parentum dicam. Vide et supra libri II ep. 81. RITT.

clariiores et illustriores videre votis omnibus exoptant, ea conditione esse conspiciant, ut nec ad communes ac profanos, nec ad sacros conventus admittantur? Hanc igitur ipsis necessariam e vestigio pœnam intulit, ut pœnæ metu libidinosam intemperantiam coercerent. Nam corpora ea, quæ ex impuro sanguine finguntur, huiusmodi morbis obnoxia sunt. Quin multi aliam quoque etiam in hac vita pœnam, partim aperte, partim occulte luunt: atque item in futura prorsus luunt. 275

Α έχοντας; Ταύτην μὲν οὖν ἀναγκαίαν αὐτοῖς καὶ παρὰ πόδας ἐπήγαγε τὴν δίκην, ἵνα φόβῳ τῆς τιμωρίας τὴν ἀκολασίαν κολάζῳσι· τὰ γὰρ ἐξ ἀκαθάρτου αἵματος πλαττόμενα σώματα, ταῖς τοιαύταις νόσοις εὐάλωτα. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλην κἀνταῦθα δεδώκασιν δίκην, οἱ μὲν σαφῶς, οἱ δὲ ληληθῶτως, κακεὶ δὲ πάντως δώσουσιν. Οὐ γὰρ ἂν τοὺς ἐξ αὐτῶν φύντας ἀτιμάσας διὰ τὴν τῶν γονέων ἀκρασίαν, αὐτοὺς τοὺς πλημμελήσαντας ἀτιμωρήτους ἀφήσει.

XLVII. — EIDEM.

Si iis, qui vitæ consuetudinem cum Eusebio habent, duorum alterum necesse est, nimirum ut vel in ipsius offensionem atque odium incurrant, aut intemperantiæ ipsius socii ac participes sint (si quidem graves et temperantes extrudit, eos autem qui petulantur atque inhoneste se gerere norunt, charos habet), auctor tibi fuerim ut ipsius consuetudinem et contubernium fugias, ne pestilentem morbum contrahas.

Β Εἰ ἀνάγκη τοῖς συνοῦσιν Εὐσεβίῳ, δυοῖν θάτερον συμπεσεῖν, ἢ μεμισῆσθαι, ἢ μετέχειν τῆς ἀκρασίας· ἐπειδὴ τοὺς μὲν σώφρονας ἀπελαύνει, τοὺς δ' εἰδότες ἀσχημονεῖν, ἀγαπᾷ· παραίνεσαι μὲν σοὶ φεύγειν τὴν τῶν αὐτῶν διατριβὴν (17), μὴ λοιμοῦ νοσήματος παραπολαύσης.

MZ'. — Τῶ ΑΥΤῶ.

XLVIII. — EIDEM.

Eum, o modestiæ nativum simulacrum, haudquaquam laudo, qui in privata quidem vita perquam submissum et humilem se præbet, in imperio autem ac magistratu majora quam pro naturæ humanæ conditione, opinionis errore sibi fingat (ignavi enim profecto atque ingenerosiet plebei hoc esse existimo): verum eum, qui, cum in privatorum numero est, sublimem et excelsum, cum autem præsul creatus est, facilem se ac modestum præstat, morbosque utriusque rei insidiantes vitat, illi nimirum humilitatem, huic autem superbiam.

ΜΖ'. — Τῶ ΑΥΤῶ.
Οὐκ ἀποδέχομαι, ὃ μετριοπροσύνης αὐτόξεστον ἀγαλμα, τὸν ἐν μὲν τῷ ἰδιωτεύειν ταπεινὸν ἀγαν φαινόμενον, ἐν δὲ τῷ ἀρχεῖν μείζονα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως φανταζόμενον· ἀγεννοῦς γὰρ καὶ ἀνάδρου καὶ ἰδιωτικῆς τῷ ὄντι τοῦθ' ἠγοῦμαι ψυχῆς εἶναι τεκμήριον· ἀλλ' ἰδιώτης μὲν ὢν, ὑψηλὸς τυγχάνοι· ἀρχῶν δ' ἀποφανθεὶς, ἐπεικῆς καὶ μέτριος, καὶ τὰ ἐφεδρεύοντα ἐκατέρῳ πράγματι νοσήματα διαφύγοι, οὐ μὲν τὴν ταπεινότητα, οὐ δὲ (18) τὴν ὑπεροψίαν.

MH'. — Τῶ ΑΥΤῶ.

XLIX. — PALLADIO.

Cum a vitio abstinueris, tum de virtute quoque considerationem abs te iniri æquum fuerit. Si enim illud propulsaris, tum etiam quodnam virtutis genus arripere debeas, considerare licebit. Priusquam autem fundamenta recte jacta sint, de fine atque fastigio verba facere supervacaneum esse iudico.

ΜΗ'. — Τῶ ΑΥΤῶ.
Ὅταν τῆς κακίας ἀπόσχοιο, τότε καὶ περὶ ἀρετῆς σκοπεῖν ἂν εἴης δίκαιος. Ἐὰν γὰρ ἐκελεῖν ἀποτρίψαιο, τότε καὶ περὶ τοῦ τῆν τρόπον ἀρετῆς ἀντιλάβοιο, ἐξέστατι σκοπεῖν. Πρὶν δὲ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν κρηπίδα ὀρθῶς ὑποθέσθαι, περιετὸν ἠγοῦμαι περὶ τῆς τελευταῖης καὶ τῆς κορωνίδος διεξελθεῖν (19).

L. — THEODORO AUGUSTALIO.

Etiamsi quispiam rex sit, atque opibus circumfluat, ac voluptatibus cumuletur, invictamque potentiam obtinens ab omnibus laudetur beatusque prædicetur, ut qui omnibus (quæ bona existimantur) abundet: tamen et quid paulo ante, et quid aliquanto post futurus sit, animo volvere, ac non in contumeliam et insolentiam efferri debet. Quod si hæc omnia in unum coire nequeant (neque enim opibus prorsus voluptas quoque adjuncta est, bellis nimirum animorum oblectamento labem afferenti-

Ν. — ΘΕΟΔΩΡῶ ΑΥΤΟΥΣΤΑΛΙῶ.
Εἰ καὶ βασιλεὺς τις εἴη, καὶ περιρρέοντα ἔχοι τὸν πλοῦτον, καὶ εὐφροσύνης ἐμπλεως ἦ, ἀμαχὸν τε κεκτημένος τὴν δύναμιν παρὰ πάντων ἐπαινοῖτο καὶ μακαρίζοιτο, ὅτε πᾶσι τοῖς δοκοῦσιν ἀγαθοῖς κομῶν, τὸ πρὸ βραχείας, καὶ τὸ μετὰ βραχὺ ἐνοῆσαι ἂν εἴη δίκαιος, καὶ μὴ πρὸς ὕβριν ἐπαίρεσθαι. Εἰ δ' οὐ δυνατὸν ταῦτα πάντα συνελθεῖν· οὐ γὰρ τῷ πλούτῳ πάντως καὶ εὐφροσύνῃ πρόσσεσι, πολέμων ἔσθ' ὅτε λυμαινομένων τῇ ἰανέσει, οὐδ' εἰ θυμηδία καὶ πλοῦτος συνδράμοιεν, ἀσφάλεια προσέσται, τῶν

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(17) Pro his, τὴν τῶν αὐτῶν διατριβὴν, duo modo memorati codd. legunt τὴν τῶν αὐτῶν διατριβήν. Videtur legendum τὴν σὺν αὐτῷ, etc. POSSIN.

(18) Pro οὐ μὲν εἰ οὐ δὲ codd. Vat. 649 et Alt. habent τοῦ μὲν εἰ τοῦ δὲ. In.

(19) Sententia Demosthenis et Quintiliani. RITT.

ἐν τέλει τινὸς τυραννίδα μελετῶντος. Ὡς τὰ πολλὰ ἄ
 γὰρ ἢ ἐνδοθεν φύονται ἐπιβουλαί, ἢ ἐξωθεν ἀναρρί-
 πίζονται πόλεμοι· δι' ἣν αἰτίαν ἀπ' ἐνὸς τῶν δοκούν-
 των ἀγαθῶν εἰς ὑπεροφίαν χωροῦμεν, καὶ κατὰ
 πάντων φρονούμεν ;
 tantur), quid est quamobrem ob unum duntaxat ex
 tiam ruimus, atque adversus omnes insolescimus?

ΝΑ'. — ΠΑΥΛῸ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ.

Τό· « Πῶς ἤσομεν τὴν ψῆθν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἄλλο-
 τρίας ; » διττὴν μὲν δοκεῖ ἔχειν τὴν ἐρμηνείαν.
 Μάλιστα μὲν ἐπειδὴ μὴ ἐξῆν ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ,
 μήτε Πάσχα ποιεῖν, μήτε τὰς ἄλλας ἑορτάς· διὸ καὶ
 ἀνεκαλοῦντό τινες, ὡς ἀναγνόντες ἔξω νόμου (20)·
 ἔπειτα δὲ ἐπειδὴ καὶ ἐσθεστο αὐτῶν ἢ παρῆρσία ἀπὸ
 τῆς αἰχμαλωσίας, ἔφασκον· Πῶς δυνάμεθα τὰ ἐπὶ τῆς
 Αἰγύπτου, καὶ τῆς ἐρήμου, καὶ τῆς Παλαιστίνης γε-
 γενημένα θαυμάσια, τὰ τε κατ' Αἰθιοπῶν, καὶ κατὰ τοῦ
 Ἀσσυρίου, ὅτε καὶ ἑκατὸν ὀγδοηκονταπέντε χιλιάδες
 ἀνευ πολέμου καὶ μάχης ἀνηρέθησαν, διηγήσασθαι,
 ἀπιστούμενοι δι' ὧν νῦν ἀλόντες ἐν αἰχμαλωσίᾳ δια-
 τρίζομεν ; Ἐπειδὴ γὰρ τὰ πράγματα ἀφῆρητο τῶν
 λόγων τὴν παρῆρσιαν, ἀνειδίζοντο γὰρ ὡς μάτην
 ἀγοῦντες τὰς εὐεργεσίας, ἔργοις δ' ἐλεγχόμενοι,
 μονοουχὶ ἔλεγον, ὅπερ καὶ οἱ παῖδες οἱ τρεῖς ἐν τῇ
 καμίνῳ· « Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀνοῖξα ἰστόμα. » Του-
 ἔστιν, Οὐ δυνάμεθα παρῆρσιάσασθαι ἐπὶ τοῖς ἀρχαίοις
 σεμνολογήμασιν, αἰσχρὴν καὶ θνεῖδος ἐγενήθη τοῖς
 δοῦλοῖς σου. Ἡ γὰρ συμφορὰ ἐσθεσε τὴν παρῆρσιαν.
 Διὸ καὶ ἀνειδίζομενοι, ἀφωνοὶ διαμένομεν. Οὐ γὰρ
 πιστευθησόμεθα ἄδοντες μὲν τὰ τρόπαια, τεταπει-
 νωμένοι δὲ καὶ δουλεύοντες.

usia est. Calamitas quippe verborum libertatem oppressit. Ob idque probris affecti, constanter silemus. Neque enim fidem nanciscemur, triumphos canentes, cum interim prostrati atque abjecti simus, ac servili jugo premamur.

ΝΒ'. — ΗΣΑΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤῆ.

Μὴ, ἐπειδὴ κατὰ ῥοῦν σοι φέρεται τὰ πράγματα,
 εἰς ὑπερηφανίαν χωρήσης, ὡς οὐδὲν πεισόμενος
 δεινὸν, ἀλλ' ἐννοῶν ὅτι φιλεῖ εἰς τούναντιον τὰ πρά-
 γματα μεταχωρεῖν, μέτριον ἔχε τὸ φρόνημα· καὶ μὴ
 ἔξω τῶν τῆς ἀνθρωπότητος ὄρων χώρει. Δίχῃ γὰρ
 ἐφορᾷ τὰ δρώμενα, ἥτις τοὺς κρείττους κολάσειως
 ἐσεσθαι ἠγγασμένους, δι' ὧν ἐνόμισαν διαφεύγειν, διὰ
 τούτων εἰς τιμωρίαν ὀπηγάγετο.
 in ipsos unquam animadverteretur, existimarent,
 ros esse putabant, ad supplicium induxit.

ΝΓ'. — ΛΑΜΠΕΤΙῸ ΕΠΙΣΚΟΠῸ.

Πρὸς Ἐφεσίους· Τί ἐστι τὸ εἰρημόρον· « Τὸν νό-
 μον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας. »

Πολλὴ τοῦ Εὐαγγελίου πρὸς τὸν νόμον ἢ ὑπερ-
 οχή. Ὁ μὲν γὰρ νόμος εἰς τοὺς ὁμοφύλους μόνους
 συγκλείει τὴν φιλανθρωπίαν· τὸ δ' Εὐαγγέλιον καὶ
 εἰς τοὺς ἄλλοφύλους ἐπεκτείνει. Καὶ ὁ μὲν τοὺς

bus, nec si animi jucunditas et divitiæ in unum
 concurrant, securitas accedet, quod fortasse quis-
 piam ex primariis viris maximaque dignitate præ-
 diitis tyrannidem imeditetur. Ut plurimum enim aut
 intestinæ insidiæ oriuntur, aut externa bella exci-
 iis quæ speciem tantum boni habent, in super-
 biam

276 LI. — PAULO PRESBYTERO.

Locus hic, « Quomodo cantabimus canticum Do-
 mini in terra aliena »? duplici modo mihi exponi
 posse videtur. Primum enim ac præsertim, quia
 extra Hierosolymitanam civitatem, nec Pascha,
 nec alios festos dies celebrari fas erat (unde etiam
 quidam eo nomine in crimen vocabantur, quod
 extra eam legem lectitassent) ; deinde quoniam ob
 captivitatem libertas ipsorum animique fiducia ex-
 tincta erat, dicebant : Quonam pacto miracula ea,
 quæ in Ægypto, et solitudine, ac Palæstina conti-
 gerunt, quæque etiam adversus Æthiopes et Assy-
 rios edita sunt (quo tempore centum octoginta
 quinque millia sine pugna et dimicatione occubue-
 runt) commemorare possumus, cum, propterea quod
 nunc in captivitate degamus, fidem vobis minime
 faciamus? Quoniam enim adversæ eorum res lo-
 quendi libertatem ipsis eripiebant (probris enim
 afficiebantur, ut divina beneficia frustra jactantes,
 cum rebus ipsis coarguerentur), ideo iisdem pene
 verbis utebantur, quibus tres illi pueri in fornace :
 « Non est nobis os aperire » .) Hoc est, ob vetera de-
 cora et ornamenta fidenter ac libere loqui non possu-
 mus. Probris atque ignominie nota servis tuis in-
 usia est. Calamitas quippe verborum libertatem oppressit. Ob idque probris affecti, constanter silemus. Neque enim fidem nanciscemur, triumphos canentes, cum interim prostrati atque abjecti simus, ac servili jugo premamur.

LII. — ISAIÆ MILITI.]

Quamvis res tuæ ad voluntatem tuam fluant, ne
 tamen propterea, tanquam nihil unquam mali per-
 pessurus, in arrogantiam et superbiam prorumpas,
 verum illud tecum reputans, res in contrarium
 migrare atque commutari solere, fac modesto animo
 sis, nec ultra humanæ naturæ fines progrediaris.
 Vindex enim Numini vis, ea quæ geruntur inspicit :
 D quæ quidem eos, qui se sublimiores esse, quam ut
 per ea ipsa, quorum adminiculo penam se vitatu-

LIII. — LAMPETIO EPISCOPO.

Quid sit illud : « Legem mandatorum in doctrinis
 evacuans » .)

Evangelium lege multo præstantius est. Lex enim
 benignitatem in eos duntaxat, qui ejusdem nationis
 sunt, concludit : Evangelium autem ad alienas etiam
 nationes eam porrigit. Illa item amicos charos ha-

22 Psal. cxxxvi, 4. 23 Dan. iii, 33. 24 Ephes. ii, 15.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(20) Codd. ambo Vat. et Alt. νόμου in νόμον mutant. Poss:n.

tere jubet; hoc ut hostes etiam amemus, monet. Illa quippe, ut pueris, leges imponit; hoc autem, ut philosophis, excellentia dogmata præscribit. **277** Atque illud est, quod, ut tibi exponerem, postulasti, « Legem mandatorum in doctrinis evacuans. » Evacuavit enim, non evertendo, sed in sublimiori philosophia eam includendo. Siquidem adulterii interdictio sub eo præcepto maxime continetur, quod impudicis oculis mulierem intueri vetat. Atque item non occidere, sub eo includitur, quo irasci prohibemur.

LIV. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Si nec senectute jam longe provecus, palinodiam enia, quando tandem ad meliorem mentem redibis? Moneat te saltem senectutis vocabulum, quod παρά τῷ γῆρας ἔρῶν, hoc est a terræ amore, ductum est. Quianobrem ut corpore jam jamque in terram delapsuro, atque anima in resurrectione acerbissimas cum eo pœnas subitura (vis enim illa ultrix eorum a quibus contempta est cruciatus expetit), respisce. Quamvis enim ad curanda tot vulnera laud satis temporis habeas, at hoc tamen non exiguum malis illis consolationem tibi afferre queat.

LV. — PAULO.

Minime quidem puto te deceptum fuisse, verum de industria fucum veritati facere voluisse. Quod si vere deceptus a veritate aberrasti, re cognita, palinodiam caue. Tuus enim frater, honesta et rationi consentanea causa commemorata, ac non simulato

LVI. — DOROTHEI FILIIS.

Etsi adversarius vester impetum in vos fecit, tanquam per incursionem vos superaturus atque in potestatem redacturus esset, ipse autem captus ac profligatus, a victoria quidem excidit, supplicis autem speciem atque habitum suscepit: at vos tamen lex de supplicibus lata commoveat. Sic enim et firmior vobis victoria, et luculentior gloria futura est.

LVII. — ISIDORO SCHOLASTICO.

Vera brevitatis cum perspicuitate conjuncta, non in argumentorum prætermissione, sed in earum rerum, quæ ad institutum materiam nihil opis conferunt, rejectione sita est. Ut enim ea, quæ ab orationis argumento aliena sunt, ponere supervacaneum est: ita etiam eorum, quæ ad ipsius confirmationem

Α φιλους ἀγαπῶν πραχελεύεται· τὸ δὲ καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπῶν προτρέπει. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὡς παιδοῖς νομοθετεῖ, τοῦτο δὲ ὡς φιλοσόφοις δόγματα ὑπερφυῖ ὑποτίθεται. Καὶ τοῦτ' ἔστιν ὁ ἠθέλησας μαθεῖν, « Τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας. » Κατήργησεν, οὐκ ἀνατρέψας, ἀλλὰ τῇ μείζονι φιλοσοφίᾳ ἐμπεριειληφώς. Τῷ γὰρ μὴ ἰδεῖν ἀκολάστως, καὶ τὸ μὴ μοιχέυειν μάλιστα ἐμπεριέχεται· καὶ τῷ μὴ ὀργισθῆναι, καὶ τὸ μὴ φονεύειν ἐμπεριλαμβάνεται.

ΝΔ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Β Εἰ οὐδὲ εἰς γῆρας βαθὺ ἐληλακώς, παλινοδίαν φθεῖς, πότε μετανοήσεις; Αἰδέσθητι καὶ τούνομα τοῦ γῆρας, ὅπερ εἰρηται παρά τῷ γῆρας ἔρῶν (21). Ὡς τοίνυν τοῦ σώματος μὲν εἰς γῆν λοιπὸν ἀναλυθησομένου, τῆς δὲ ψυχῆς ἐν τῇ ἀναστάσει μετὰ αὐτοῦ πικροτάτας ὑποσησομένης τιμωρίας (διψᾷ γὰρ ἡ δίχη πᾶς κατὰ τῶν καταφρονησάντων αὐτῆς κολάσει-), γνωσιμάχησον. Εἰ γὰρ καὶ καιρὸν οὐκ ἔχεις ἀντάρκη τὰ τσαῦτα θεραπεύσαι τραύματα, ἀλλ' οὐν γε οὐ μικρὰν σοι τοῦτο προξενήσει ἐν τοῖς δεινοῖς ἐκαίνοις παραμυθίαν.

ΝΕ'. — ΠΑΥΛΩ.

Οἶμαι μὲν σε μὴ ἠπατήσθαι, ἀλλ' οἴχοθεν σοφίσασθαι τὴν ἀλήθειαν βεβουλήσθαι. Εἰ δ' ὅντως ἀπατηθεὶς διήμαρτες τῆς ἀληθείας, μαθὼν παλινοδίαν ἔσον. Ὁ γὰρ ἀδελφός ὁ σὸς αἰτίαν εὐλογον εἰπὼν, ἀλλ' οὐ πρόφασιν σκηψάμενος (22), ἐγνωσιμάχησε.

ΝΖ'. — ΤΟΥ ΔΩΡΟΘΕΟΥ ΠΑΙΣΙΝ.

Εἰ καὶ ὠρμησεν ἐφ' ὑμᾶς ὁ διάδικος, ὡς αἰρήσων ἐξ ἐπιδρομῆς καὶ παραστησόμενος· ἀλοὺς δὲ, τῆς μὲν νίκης διήμαρτεν, ἱκέτου δὲ σχῆμα ἀνεβλήσεν· ἀλλ' ὑμεῖς αἰδέσθητε τὸν ἐπὶ τῶν ἱκετῶν νόμον, ἵνα καὶ βεβαίωτέρα ὑμῖν ἡ νίκη, καὶ τὸ κλέος ἀοιδίμων γένηται.

ΝΖ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Συντομία ἀληθῆς (24) μετὰ σαφηνείας, οὐχ ἡ τῶν ἀποδείξεων παράλειψις, ἀλλ' ἡ τῶν μηδὲν τῷ προκειμένῳ συμβαλλομένων παραίτησις. Ὡσπερ γὰρ τὰ ἔξωθεν ὑποθέσεως παρέλκων τιθέναι· οὕτως ἀναγκαῖον μηδὲν τῶν πρὸς σύστασιν παραλιμπάνειν. Μὴ τοίνυν μηδ' αὐτὸς, εἰ ἀγνωσιτικὸς καὶ ἀποδεικτικὸς

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(21) Γῆρας, παρά τῷ γῆρας ἔρῶν. Etymologiam hanc non facile alibi legere memini. RITT.

(22) Σκηψάμενος per tertium pluralem inflectit casum solus cod. Vat. 649, scribens σκηψάμενοις. POSSIN.

(23) In titulo codd. Vat. 649 et Alt. τοῦ in τοῖς mutant. Ego utramque lectionem conjungendam puto, et epigraphen ep. integre formandam, τοῖς τοῦ Δωροθέου παισίν. In.

(24) Συντομία ἀληθῆς. Confer Philemonem Co-

micum, Gregor. Naz. ep. 3, nec non et Plinium in ep. Philemon. ita :

Τὸν μὴ λέγοντα τῶν δεινῶν μηδὲ ἐν μακρὸν νόμιζε, καὶ δ' ἐλεησιν συλλαβὰς. Τὸν δ' εὖ λέγοντα μὴ νόμιζε εἶναι μακρὸν, μηδ' ἂν σφόδρ' εἰπὴ πολλὰ καὶ πολὺν χρόνον. Τεκμήριον δὲ τοῦδε τὸν Ὀμηρον λέγει. Οὗτος γὰρ ἡμῖν μυριάδας ἐπιὼν γράφει. Ἄλλ' οὐδὲ εἰς Ὀμηρον εἰρηκεν μακρὸν. RITT.

ἐμπέσοι λόγος, αἰτιῶ (25) τὸ μῆκος, ἀλλ' ἐκεῖνο σκόπει, ὅτι σαφηνίσαι ἄλλως οὐχ οἶόν τε ἦν τὸ ζητοῦμενον, εἰ μὴ πολλῇ περιβρομῇ ἐχρήσατο. Εἰ μὲν γὰρ ἀποφῆνασθαί προκείτο, σύντομος ἔστω ὁ λόγος· εἰ δὲ ἀποδείξαι, ἀνάγκη καὶ εἰς μῆκος μὲν ἐκταθῆναι, πᾶσαν δὲ περιττότητα, καὶ ταυτολογίαν διαφυγεῖν.

duntaxat et pronuntiandum sit, brevis sane atque demonstrandum, tum vero, ut in longum quidem earundem rerum repetitionem fugiat, necesse est.

ΝΗ'. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Πρὸς Ἑβραίους. Ἑρμηνεῖα εἰς τὸ· «Ὁς ὦν ἀπαγγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως.»

Εἰ μὲν τοῖς ἀνθρωπίνους πάθουσιν, ὅπερ οὐδ' εἰπεῖν θέμις, κατὰ πάντα ἔψοιτο ὁ τὴν θεῖαν γέννησιν ὑπογράφων, ἀκοῦσαι ἂν εἴη δίκαιος, ὅτι εἰ σοι πάθος πλάττεται περὶ τὸν τόκον, κάμοι περὶ τὴν κτίσιν. Οὐ γὰρ τὸ κτιζόμενον, εἰ τῇ τῶν ἀνθρώπων ἀκολουθῆσαιμι ἀσθενείᾳ, ἀπαθῶς οἶδα κτιζόμενον. Εἰ δὲ θεοπρεπέστερον τὰ μὲν πρόποντα καταδέξοιτο, τὰ δὲ ἀπηχῆ παριπεύσειεν, ἐννοῆσαι ὀφείλει, ὅτι ἐπειδὴ ὁ θνητὸς ἐμπαθῶς γεννᾷ, ὁ ἀθάνατος ἀπαθῶς· ὡσπερ οὖν καὶ κτιζῶν ὁ μὲν μετὰ πόνου, ὁ δὲ ἀμογητὶ κτιζει. Ταῦτα γὰρ ἐννοήσας καὶ ὁ θεοπέσιος Παῦλος, καὶ ὡσπερ ἐνθους γενόμενος, πάντα τὰ γήινα παραδείγματα ὑπερνηξάμενος, ἀπαγγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως τῆς πατρικῆς, τὸν Υἱὸν εἶναι ὠρίσατο· διὰ μὲν τοῦ πρώτου τὸ συναίδιον, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου παραδείγματος, τὸ ἐνυπόστατον μηνύων.

per prius nimirum, coæternitatem, per posterius autem exemplum, ipsius substantiam significans.

ΝΘ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ποῖος ὀφθαλμὸς εἰς τοὺς φίλους ἔτι τοὺς σαυτοῦ, εἰ γ' ἔχεις φίλους, βλέψεις, ἀνθρώπων εὐεργέτη καὶ φίλῳ ἐπιβουλεύσας; Ὁ μὲν γὰρ ἀδεέστερον (26), ὡς ἐπιθόμην, συνῆν, ἀναμφισβήτητον ἐνέχυρον οἰόμενος ἔχειν τοῦ μὴδὲν ἂν ἐξ ἐπιβουλῆς παθεῖν, τὸ τῆς εὐνοίας καὶ τὸ τῆς εὐεργεσίας μέγεθος. Σὺ δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς θήρας τῇ ἀγριότητι, καὶ τῇ ὀμότητι νενίκηκας· εἰς γὰρ ἐν αὐτοῖς οἱ καὶ τοὶς εὐεργέταις χάριν ἴσασι (27)· καὶ ἐναδρῦνη τῷ κακῷ. Πότε οὖν στήση λοιπὸν καταποντίζων τὴν σαυτοῦ ψυχὴν, τοῦ φέρεσθαι κάτω διηνεκῶς ἀνάγκην αὐτῇ ἐπιτιθεῖς;

Ξ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὁ τὴν εὐκαιρίαν τῶν πραγμάτων προδιδούς, τῆς τῶν καλῶν ἐκπαιεῖται θήρας. Τίς γὰρ γεωργὸν ἀπο-

²⁵ Hebr. 1, 3.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(25) Ed. Paris., αὐτὸ τὸ μῆκος. Corr. ex codd. Vatic. 649 et Ali. apud Possinum. EDIT. PATR.

(26) Non ἀδεέστερον adverbialiter, sed ἀδεέστερος in recto masculino uterque codex hoc vocabulum ponit. POSSIN.

(27) Exemplum insigne præbet leo hospes homi-

aliquid momenti afferunt, nihil omittere necessè est. Quocirca ne tu quoque, si in pugnacem, atque in argutatricem orationem incidas, prolixitatem accusas: verum illud cogita, non aliter eam, id quod quærebatur, perspicue declarare potuisse, nisi longo verborum ambitu uteretur. Nam si affirmandum compendiosa sit oratio. Si autem probandum et extendatur, omnem autem redundantiam, atque

278 LVIII.—ΑΠΟΙΛΩΝΙΟ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Explicatio in illud: « Qui cum esset splendor gloriæ, et character substantiæ ».

Si humanas affectiones (quod quidem dictu quoque nefas est) per omnia sequatur is, qui divinam generationem describit, hæc ad eum verba habere æquum fuerit. Si circa partum affectionem fingis: et ego item circa creationem. Neque enim quod creatur (si hominum imbecillitatem sequar) sine affectione creatur. Sin autem, ut divinitati magis consentaneum est, ea, quæ ipsius naturæ congruunt, accipiat, quæ autem absurda et inconcinna sunt, transiliat, illud cogitare debet, quod ut mortalis cum affectione gignit, ita contra immortalis siue affectione ac libidinum sensu; non secus videlicet atque ille cum labore aliquid creat, hic autem citra laborem. Hæc enim divinus quoque Paulus animo complectens, et, velut divino numine instinctus, terrena omnia exempla superans, splendorem gloriæ, ac figuram paternæ substantiæ Filium esse statu-

LIX. — ΖΟΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Quibus jam oculis amicos tuos (si tamen amicos ullos habes) aspicias, qui homini de te bene merito atque amico insidias comparasti? Nam ille, ut adivi, securiori animo tecum versabatur, quod nihil se abs te ex insidiis perpessurum existimaret: ut qui hujus rei certissimum pignus sibi habere videretur, benevolentiam ac beneficii in te collati magnitudinem. Tu vero ipsas quoque feras immanitate atque crudelitate superasti (sunt enim inter eas, quæ bene de se meritis gratiam habere sciant): atque etiam ob hujusmodi scelus gloriaris. Ecquando igitur animam mergere desines, cui hanc perpetuo necessitatem affers, ut in præceps feratur?

LX. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Qui rerum opportunitatem perdiderit, commoda minime assequetur. Ecquis enim agricolam probet,

nis qui ejus fuerat medicus; de quo Agellinus. Vere igitur ἀτίθασσον θηρίον, hoc est bellua mansuescere nescia, vocatur homo ingratus qui ne beneficiis quidem cicur aut melior redditur: ep. 44, supra hoc lib. III. RITT.

qui, cum arandi ac serendi tempus sit, ut postea uberem segetem habeat, otio et inertia torpet, ac pro foribus desidet? quis vinitorem, qui, cum vitem colere liceat, ut eam uvis abundantem, ac temulentum torcular habeat, aliorum laboribus insidias struit? Quis denique nautam, qui cum oportuna tempestate navigare debeat, ut maiorem quæstum faciat, in portu manet, atque in cauponis volvatur? Nemo profecto. Cum igitur hæc ita se habeant, quis Christianum hunc probet, qui certaminum tempore coronas requirit? Res 279 enim huius vitæ, certaminum ac non coronarum materiam præbent: res autem futuræ, honorum et præmiorum. Quocirca rerum occasionem et commoditatem ne prodamus: ne alioqui in futura inutili poenitentia afficiamur.

LXI. — MARONI, PALLADIO, ZOSIMO, EUSTATHIO.

Ethnicorum multi solius gloriæ cupiditate ducti (fortasse quod post discessum ex hac vita nihil exspectarent: vel potius, quod vitium condemnarent, ac res etiam huiusmodi vitæ nihil æstimarent), virtutem coluerunt, hincque clari et celebres exstiterunt, atque omnium ore circumferuntur. Vos autem, quam ob causam, nec ob gloriam, nec ob iudicium, nec ob famam et existimationem, nec ob præmium, nec ob denique ob aliud quidquam ex his, quæ perditos etiam ac profligatos homines ad boni aliquid faciendum adigunt, ut a vitio abstinere adduci potestis, magnopere miror.

LXII. — ATHANASIO PRESBYTERO.

Palinodiam, ut dici solet, cano. A scopo enim, aut, ut verius loquar, a sententia aberravi: quippe qui haud talem te invenerim, qualem cum esse crederem, laudibus afficere conabar. Hoc autem non meum crimen est, sed tuæ mutationis, quæ in pejora studia deflexit. Nam ipse quidem, quoniam laudantibus fidem habeo, et iis, qui laudantur, fauere (propensionem enim quamdam ad bonum atque honestum habeo), idcirco adductus sum ut iis, qui te laudibus extulerunt, fidem arrogarem. Cupio quippe omnes ita se gerere ut laudem consequantur. Tu vero commutata vitæ ratione teipsum, non me coarguisti. Verum si de tua salute desperarem, non hæc scriberem. Quoniam autem optimam mutationem exspecto, idcirco scribo, teque moneo, ut ad veterem virtutem teipsum referas.

LXIII. — THEOPOMPO.

De Arianis et Eunomianis.

Divinæ naturæ nihil æque proprium est, atque æternitas. Quare qui Filium posteriorem Patre, ex quo sempiternæ effulsit, inducit, hic illud ipsum quod substantiam illam ab omni labe purissimam insignit, quantum in ipso est, evertit. Nam et numero et tempore sublimior est: neque ante et post, nec primum ac secundum admittit. Etenim ut aliis omnibus, ita etiam his nominibus, quibus res conditæ tanquam notis quibusdam exprimiuntur, nullus ad eam aditus patet.

δέξοιτο, παρὸν ἀρούνη καὶ στείρειν, ἐν εὐσταχῶ ἔχῃ τὸ λήϊον, ἀργούντα καὶ θυραυλοῦντα; τίς δ' ἀμπελοργόν, ἐξὸν θεραπεύειν τὴν ἀμπελον, ἐν εὐστάφυλον αὐτὴν ἔχει, καὶ τὴν ληνὸν μεθύουσαν, τοῖς ἐτέρων ἐφεδρεύοντα πόνοις; Τίς δὲ πλωτῆρα, δέον εὐκαίρως πλεῖν, ἵνα τὴν ἐμπορίαν αὐξήσῃ, ἐν λιμῆσι μένοντα, καὶ ἐν καπηλείοις καλινδούμενον; Οὐδεὶς δὲ ἦν. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, τίς ἀποδέξοιτο Χριστιανὸν, ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀγῶνων τοὺς στεφάνους ἐπιζητοῦντα; Τὰ μὲν γὰρ τῆδε ἀγῶνων ἐστὶ καὶ στεφάνων ὑπόθεσις· τὰ δὲ ἐκεῖ, γερῶν καὶ τιμῶν. Μὴ τοίνυν τὴν εὐκαιρίαν τῶν πραγμάτων προδῶμεν, ἵνα μὴ ἐκεῖ ἀνόνητα μεταμεληθῶμεν.

ΕΑ'. — ΜΑΡΩΝΙ, ΠΑΛΛΑΔΙΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Πολλοὶ τῶν παρ' Ἑλλήσι δόξης μόνῃς ἀντιποιουμένων, μὴδὲν ἴσως προσδοκῆσαντες μετὰ τὴν ἐνθὺν ἀποδημίαν· μᾶλλον δὲ καταγόντες τῆς κακίας, καὶ τὸ μὴδὲν εἶναι νομίσαντες τὰ βιωτικὰ πράγματα, ἀρετὴν ἀσχῆσαντες, αἰδοίμοι γεγονάσι, καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων περιφέρονται στόμασιν. Ὑμεῖς δὲ δι' ἡν αἰτίαν οὐτε δόξης ἔνεκεν, οὐτε κρίσεως, οὐτε ὑπολήψεως, οὐτ' ἀμοιβῆς, οὐτ' ἄλλου οὐδενός, τῶν τοὺς σφόδρα ἀναλγήτως διακειμένων εἰς τὸ ποιῆσαι τι χρηστὸν ἐκδιδιοζόμενων, προτρέπεσθε ἀποστῆναι τῆς κακίας, λίαν θεαύμακα.

ΕΒ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἄδω τὴν καλουμένην καλινυφιδίαν. Ἥμαρτον γὰρ σκοποῦ, ἢ, τότε ἀληθέστερον εἰπεῖν, γνώμης, μὴ εὐρῶν σε τοιοῦτον οἶον νομίζων ἐγκωμιάζειν ἐπιχειροῦν. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐμὸν, ἀλλὰ τῆς σῆς μεταβολῆς τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρα νευσάσης ἐστὶν ἐγκλημα. Ἐγὼ μὲν γὰρ, ἐπειδὴ περ καὶ πιστεύω τοῖς ἐγκωμιάζουσι, καὶ τοὺς ἐπαινουμένους συγκροτῶ (ἔχω γὰρ τινα ῥοπήν πρὸς τὸ καλόν), πεπίστευκα τοῖς σε ἐπαινέουσι. Βούλομαι γὰρ πάντας εὐδοκίμους εἶναι· αὐτοὺς δὲ μεταβληθεὶς σαυτὸν, οὐκ ἐμὲ ἠλεγξας. Ἄλλ' εἰ μὲν ἀπεινώσκον, οὐκ ἂν ταῦτ' ἔγραφον. Ἐπειδὴ δὲ ἀρίστην μεταβολὴν προσδοκῶ, καὶ γράφω, καὶ προτρέπω, ὥστε εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀρετὴν σαυτὸν ἐπαναγαγεῖν.

ΕΓ'. — ΘΕΟΠΟΜΠΩ.

Περὶ Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιανῶν.

Οὐδὲν οὕτω τῆς θείας φύσεως ἴδιον, ὡς τὸ ἄδιον. Ἔθ' τοίνυν μεταγενέστερον τὸν Ἰῶν λέγων τοῦ Πατρὸς, ἐξ οὗ ἀνάγκη ἐξέλαμψεν, οὗτος αὐτὸ τὸ χαρκτηρίζον τὴν ἀκρίατον οὐσίαν, τὸ γε αὐτοῦ μέρος, ἀναιρεῖ. Καὶ ἀριθμοῦ γὰρ καὶ χρόνου ἐστὶν ἀνωτέρα· καὶ τοῦ πρὸ καὶ μετὰ οὐκ ἀνέχεται, οὐδὲ τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον προσίσταται· ἀπρόσιτος γὰρ ἐστὶν ὡσπερ τοῖς ἄλλοις ἅπασι, καὶ τοῦτοις τοῖς ὀνόμασι, δι' ὧν τὰ κτίσματα χαρακτηρίζεται.

ΞΔ'. — ΠΑΥΛΟ.

A

LXIV. — PAULO.

Ἐπιθυμῶν ὡς σὺ μὲν σοφῶς ποιῶν, ἐκὼν δέδωκας τοῦ λαθεῖν ἐξουσίαν. Ὁ δὲ βέλτιστος Χαιρήμων ὑπὸ Ἀμμωνίου μὲν καθαιρεθείς, παρὰ δὲ Εὐσεβίου οὐκ οἶδ' ὅπως χειροτονηθείς, δόξας μὴ πεφωρᾶσθαι οὐκ ἠρυσθῆναι· ἀλλὰ καὶ φλυαρίαις τὴν σὴν ἡμεῖψατο φιλοσοφίαν. Μὴ τοίνυν δυσχεράνης, εἰ ἄνθρωπος μὴτ' ἀρετῆς φροντίζων, μὴτε φόβον θεῶν ἐν στέρνοις ἔχων, κατὰ τῆς σῆς ἐπιεικείας ὥπλισε τὴν γλῶτταν, ἀλλὰ προσδόχα καὶ ὑπὲρ τούτου στέφανον.

ullam virtutis curam gerentem, nec Dei metum in præcordiis conditum habentem, linguam adversus tuam lenitatem ac facilitatem armasse. Verum hoc quoque nomine coronam exspecta.

ΞΕ'. — ΝΕΙΛΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἡ ἀλήθεια πάσας τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας κοσμεῖ· εἰ δ' αὐτῆ ἀπειθῆ, οὐδεμίαν ἔχουσι κοσμιότητος ὄραν. Φιλοσοφία μὲν γὰρ ἢ παρ' Ἑλλήσι τὴν ἀλήθειαν ἐπαγγελλομένη ζητεῖν, ταύτης ἐκπέπτωκε. Ῥητορικὴ δὲ δεινότητος καὶ ἀδρότητος μόνον φροντίζει. Γραμματικὴ δὲ τὴν τῶν λόγων ἐμπειρίαν διδάσκειν αὐχεῖ. Εἰ μὲν οὖν αὐταὶ τῇ ἀληθείᾳ καλλωπιζονται, ποθεῖναι ὀφείλουσιν εἶναι τοῖς ἐχέφροσιν. Εἰ δὲ κατ' αὐτῆς ὀπλίζονται, ἀτιμάζεσθαι εἰσι δικάται.

B

Te quidem prudenti consilio utentem, consilio, 280 ut Chæremonis flagitium in obscuro lateret, potestatem ipsi fecisse intellexi. At optimus ille vir, ab Ammonio quidem exauctoratus, ab Eusebio autem haud scio quonam pacto ordinatus, se minime deprehensum esse arbitratus, non modo non erubuit, sed etiam scitum tuum ac sapiens consilium nugacibus verbis remuneratus est. Tu vero ne hoc indigno atque acerbo animo seras, hominem nec in præcordiis conditum habentem, linguam adversus tuam lenitatem ac facilitatem armasse. Verum hoc quoque nomine coronam exspecta.

LXV. — ΝΗΛΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Veritas omnibus artibus et disciplinis ornamentum affert: quæ si absit, omni ornato et elegantia carent. Ethnorum enim philosophia, cum se veritatem quærere profiteatur, ab ea excidit. Rhetorica autem eloquentiam duntaxat ac verborum delicias curat. Grammatica denique sermonum peritiam se tradituram jactat. Quocirca si hæc veritate coornentur, prudentibus viris charæ esse debent. Si autem adversus eam arma capiant, optimo jure contemnendæ sunt.

ΞΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Πῶς ροητέον· « Εἰ ὀφθαλμὸς σου ἢ χεὶρ σου σκανδαλίζει σε. »

Οὐκ ἔστιν ἄλογος ὁ εὐαγγελικὸς χρῆσμός, ἀλλὰ νοῦ καὶ λογισμοῦ μεστός· μεγάλου γὰρ καὶ δοκοῦντος καὶ δυνατοῦ τοῦ κρατεῖν ἐπιθυμίας, μείζον ἔστι τὸ προνοεῖν ὅπως μὴ ἄλοισ [τις] τῇ νόσφ. Τοῦτο γοῦν αὐτὸ κατασκευάζων ὁ Χριστὸς ἔφη· « Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. » οὐ τὸν ἐκ παρόδου καὶ ἐξαίφνης ἐυρακότα, καὶ τρωθέντα, καὶ ἐξελεύσαντα τὸ βέλος, καὶ τὸ τραῦμα θεραπεύσαντα, μοιχὸν ἀποφαίνων· οὐ γὰρ εἶπεν, Ὁ θεασάμενος, ἀλλ', « Ὁ θεώμενος, » ὁ ἐκ προενομήσεως τὸ πάθος ἐπισπασάμενος, καὶ παρ' αὐτῶ τρέφων καὶ συνεχῶς φοιτῶν πρὸς τὴν θεασθεῖσαν, καὶ περιεργαζόμενος κάλλος ἀλλότριον, καὶ διὰ τῆς συνεχοῦς θέας τρόπον τινὰ τῆς ἡδονῆς ἀπολαύων. Σὺ μὲν οὖν ἀσφαλῶς τὰ κατὰ σαυτοῦ οἰκονομῶν εἰκότως φρίττεις τὸν χρῆσμον, καὶ ἐρμηνευθῆναι σοὶ παρακαλεῖς, καὶ ἀπιστεῖς τοῖς εἰς τοσοῦτον ἤκουσιν ἀναισθησίας, ὡς λέγειν ὅτι οὐδὲν ἢ θεὰ βλάπτει τὸν ὀρῶντα. Ἐγὼ δέ σε μὲν ἀποδέχομαι φροντίζοντα τῆς οἰκειᾶς σωτηρίας. Περὶ δὲ ἐκείνων φημί, ὅτι κρείττων ἀσφάλεια φιλοτιμίας ἐπισφαλῶς (28). Καὶ τὸ τοὺς θεοὺς χρησμοῦς τῶν οἰκειῶν λογισμῶν προτιμότερους ἄγειν,

C

LXVI. — ΕΙΔΕΜ.

Quomodo sit intelligendum: « Si oculus tuus aut manus tua scandalizat te ⁴⁶. »

Evangelicum oraculum haudquaquam ratione caret, verum mente ac prudentia plenum est. Nam cum magnum, ut revera est, esse videatur, cupiditati imperare, majus ac præclarior est providere ne quis hoc morbo corripatur. Hoc igitur ipsum molliens Christus his verbis usus est: « Quicumque videt mulierem ad concupiscendum, jam mœchatus est in corde suo ⁴⁷. » Quibus verbis non eum qui obiter ac repente eam vidit, ac vulnere affectus, ac telum statim extraxit, vulnusque curavit, adulterium esse pronuntiat. Non enim dixit, Qui vidit, sed, Qui videt, hoc est qui ex antecedente cogitatione morbum attraxit, et apud se nutrit, atque ad eam, quam aspexit, identidem commeat, alienamque pulchritudinem curiose perscrutatur, ac per continuum aspectum voluptatem quodammodo capit. Enimvero tu quidem tuto rebus tuis consulens, oraculum istud merito pertimescis: atque, ut ipsum tibi exponam, rogas, iisque diffidis, qui eo stuporis atque amentiae procedunt, ut negent aspectum, ei, qui cernit, detrimenti quidquam importare. Ego autem, ut te hoc nomine laudo, quod salutis tuæ curam geras, ita de illis hoc dico, præstantiorem esse securitatem quam

⁴⁶ Matth. v, 29. ⁴⁷ ibid. 28.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(28) Κρείττων ἀσφάλεια φιλοτιμίας ἐπισφαλῶς. Sic Tacitus lib. iii, *Annalium*: « Brutidium artibus honestis copiosum, et, si rectum iter pergeret, ad clarissimum quæque iterum, festinatio extimulabat, dum æquales, dein superiores, postremo suammet ipse spes anteire parat: quod multos etiam

bonos pessumdedit, qui, spretis quæ tarda cum securitate, præmatura vel cum exitio properant. » Cum quo insigni loco prudentissimi historici consero hunc Leonis Magni serm. 2 *De jejuniis Pentecostes*: « Melior est gradus lentior per iter rectum, quam velocitas festina per devium. » RITT.

periculosam contentionem, piumpque et æquissimum ease, divinas leges propriis rationibus antiquiores habere. Quod si quis mihi obtemperandum non putat, **281** Proverbiorum auctorem saltem audiat, qui ante oraculum evangelicum his verbis usus est: « Ne oculum tuum in ipsam desigas, verum statim avola, nec moram ullam: In eo loco trabe ⁴⁸; » et item scriptorem (omni virtutis genere cumulatum), nuncquidem dicentem: « In pulchritudine mulieris multi seducti sunt ⁴⁹; » nunc autem: « Ne condiscas alienam pulchritudinem. » Non dixit: Ne spectes (potest enim id casu ac fortuito accidere), sed, Ne condiscas, meditatam videlicet considerationem, et curiosum aspectum, atque cum cupiditate conjunctam contemplationem de medio tollens. « Amicitia enim, inquit, hinc tanquam ignis exardescit, » hoc est, obsensus amor hinc oritur. Quin externis etiam hominibus, quibus hæc sinceritas laud admodum curæ fuit, hoc et consentaneum, et verum esse visum est. Ac Socrates quoque (nam eorum etiam dicta commemorabo, quoniam ad pudicitiam et castitatem incitant) cum quemdam formoso adolescenti osculum figentem conspexisset: « Hic, inquit, facile gladiatorum cuspidibus innaret, atque in ignem insiliret, qui scilicet tantum in seipso incendium per osculum excitare minime dubitavit. » Diogenes item adolescentem lascivius, quam virum deceret, ornatum conspicatus, hæc ad eum verba habuit: « Si ad viros te confers, miser es; si ad mulieres, iniquus. » Etenim per nimium ornandi corporis studium, viri **C** quidem feminas, feminæ autem et cinædi viris captant. Sed et Agesilaus puerum egregia forma, quem amabat, cum ipsum osculari vellet, inhibuit. Alexander vero Darii uxorem ne intueri quidem sustinuit: quod turpe esse censeret, eum, qui viros superasset, a feminis vinci. Quod si non modo Græcorum, sed etiam barbarorum exemplis utendum est,

⁴⁸ Prov. vii, 24, 25. ⁴⁹ Eccli. ix, 9. ⁵⁰ ibid. 8. ⁵¹ ibid. 11.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(29) Τὸ τοὺς θελοὺς χρησιμοῦς τῶν οικειῶν λογισμῶν προτιμότερος ἄγειν, καὶ εὐαγὲς καὶ δικαιοτάτον. B. C. pro τὸ habet δεῖ, quod non probō. Cum autem hic ordo invertitur, et λογισμοὶ οικεῖοι divinis oraculis anteponuntur, eum esse fontem omnis erroris, mali et perturbationis, alibi docet Isidorus. Vid. libri iv epist. 133. RITT.

(30) Τοῦ τῆς Παναρέτου συγγραφέως. Ita vocat Jesum Sirachi filium, qui idem inf. in epilogo hujus epistolæ appellatur, ὁ τὴν σοφίαν συντάξας. Libri titulus est apud Græcos geminus: Σοφία Σιράχ, vel etiam plenius: 1. Σοφία Ἰησοῦ υἱοῦ Σιράχ. 2. Ἡ πανάρετος· subauditur σοφία ἢ καὶ βίβλος. De priore constat ex Athanas. et Epiph. ac Cyrillano. De posteriore, Panareto scilicet, ex eod. Epiphano lib. De mensura et ponderibus, p. 554, Joanne Damasceno, p. 122, et Hieronymo ep. 115, item Commentar. in ix cap. Danielis. Cedrenus in *Annalibus*: Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης, ἐφ' οὗ τὴν πανάρετον σοφίαν συντάξας Ἑβραῖος Ἰησοῦς ὁ τοῦ Σιράχ ἐγνωρίζετο. Quorum locorum quædam adnotarunt etiam in suis ejus libri ad mores formandos utilissimam

καὶ εὐαγὲς, καὶ δικαιοτάτον (29). Εἰ δε τις οὐ πείθεται, ἀκουέτω κἀν τοῦ παροϊμαστοῦ πρὸς τοῦ εὐαγγελικοῦ χρησιμοῦς εἰρηκότος· Μὴ ἐπιστήσης τὸ σὸν ὄμμα πρὸς αὐτὴν, ἀλλὰ ἀποπήδησον, μὴ ἐγγρονήσης ἐν τῷ τόπῳ· » καὶ τοῦ παναρέτου συγγραφέως (30), ποτὲ μὲν λέγοντος· « Ἐν κάλλει γυναικὸς πολλοὶ ἐπλανήθησαν· » ποτὲ δὲ· « Μὴ καταμάνθανε κάλλος ἀλλότριον. » Οὐκ εἶπε, Μὴ ὄθης (συμβαίνει γὰρ ἀπὸ ταυτομάτου γίνεσθαι τοῦτο), ἀλλὰ, Μὴ καταμάνθανε, τὴν ἐκ μελέτης κατανόησιν, τὴν περιεργον ἔψιν, τὴν μετ' ἐπιθυμίας θεωρίαν ἀναίρων. « Φιλία γὰρ, φησὶν, ἐκ τούτου ὡς πῦρ ἀνακαίεται· » τοῦτ' ἔστιν, ἔρωσ αἰσχροῦ ἐκ τούτου τίττεται. Καὶ τοῖς ἔξωθεν δὲ ἀνθρώποις, μὴ πάνυ ταύτης τῆς ἀκριβείας πεφροντικοῖσι, τοῦτο καὶ εἰκὸς καὶ ἀληθὲς ἔδοξεν εἶναι. Καὶ Σωκράτης δὲ, λέξω γὰρ καὶ τὰ ἐκείνων, ἐπειδὴ πρὸς σωφροσύνην ἀλείφει, ἰδῶν τινα φιλήσαντα νέον εὐμορφον· « Οὐτός, ἔφη, βράδιος ἂν καὶ εἰς μαχαίρας κυδισθήσειεν, καὶ εἰς πῦρ ἀόλιθ, ὁ τσαούτην δηλονότι τομήσας ἐν ἑαυτῷ ἀνάψαι διὰ τοῦ φιλήματος τὴν πυράν. » Διογένης (31) δ' ἰδῶν μεϊράκιον ἀσελγέστερον ἢ κατ' ἀνδρα κεκοσμημένον, ἔφη· « Εἰ μὲν πρὸς ἄνδρας, ἀτυχεῖς· εἰ δὲ πρὸς γυναῖκας, ἀδικεῖς. » Θηρῶσι γὰρ διὰ τοῦ καλλωπισμοῦ οἱ μὲν ἄνδρες τὰς γυναῖκας· αἱ δὲ γυναῖκες, καὶ οἱ ἀνδρόφυνοι, τοὺς ἄνδρας. Ἀγησιλαὸς δὲ παῖδα εὐμορφον, οὗ ἦρα, βουλόμενον αὐτὸν φιλῆσαι διεκώλυεν. Ἀλέξανδρος δὲ οὐδὲ ἰδεῖν τὴν Δαρείου ὑπέμεινεν· αἰσχρὸν νομίσας τοὺς ἄνδρας ἔλδοντα γυναῖκα ἡτηθηναί. Εἰ δὲ μὴ μόνον Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ Βαρβαρικὰς χρῆ παραδείγμασι χρῆσασθαι, οὐδὲ τοῦτο ποιῆσαι παραιτήσομαι. Κῦρος (32) γοῦν ὁ Περσῶν βασιλεὺς οὐδὲ ἰδεῖν τὴν Πάνθειαν ἀφορισθεῖσαν αὐτῷ, καὶ ἀμήχανόν τι κάλλος ἔχειν μαρτυρουμένην, ἐτόλμησεν· ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρῳτι συνεχῶς καὶ μηδὲν λέγοντι πάσχειν δεῖνόν, παρήνει μὴ συνεχῶς εἰς αὐτὴν ὄρῳν. « Τὸ μὲν γὰρ πῦρ, φησὶ, τοὺς ἐγγύς ὄντας κατακαίει· τὸ δὲ κάλλος, καὶ τοὺς πόρρω ἐστῶτας. »

editionibus diligentissimi et doctissimi viri Janus Drusius, et David Hæschelius. Quæ cum ita sint, hallucinatus est interpres Isidori, cum sic vertit, *scriptorem omni virtutis genere cumulatum*; debet potius, *scriptorem Panareti*, vel *scriptorem libri omni virtutis genere cumulati dixisse*. RITT.

— Vatic. 649 et Alt. pro his quæ exstant in edito, καὶ τοῦ παναρέτου συγγραφέως scribunt, καὶ τοῦ τῆς Παναρέτου συγγραφέως. Librum Ecclesiastici laudat hic Isidorus cui tanquam proprium nomen attribuit: ἡ Πανάρετος, subaudi βίβλος, quod de omni virtute præcipiat. Hoc ita se habere certo demonstrat quod duo testimonia statim recitata ex libro isto sunt, nempe illud, ἐν κάλλει γυναικὸς πολλοὶ ἐπλανήθησαν Ecclesiast. cap. ix, v. 9, et alterum, Μὴ καταμάνθανε κάλλος ἀλλότριον, quod exstat vers. 8 ejusd. cap. ix libri, Jesu Syrach Latinis Ecclesiastici vocati. POSSIN.

(31) Idem repetit inf. ep. 84. Vide et Laertianum. RITT.

(32) Vide de eodem supra ep. 62 lib. ii. Ib.

Καὶ οὐκ ἐψεύσατο. Ἐάλω γὰρ ἐκεῖνος ὁ κρείττων ἄνευ φήσας τῆς ἡδονῆς. Καὶ ἐπειδὴ πείθειν οὐκ ἠδύνατο (σώφρων γὰρ ἦν ἐκεῖνη)· βίαν αὐτῇ ἐπέσειν ἠπέλησεν, ἕως ἐκεῖνη τῷ Κύρῳ ἐμήνυσεν. Ὅστις συγγνώμης ὅτι ἀμάχῳ θηρίῳ συγκαθεριγμένος, ἔπαθεν ὅπερ ἔπαθεν, ἐδήλωσε τῷ μηδὲν ἐκ τῆς θέας βλάπτεσθαι ἀλαζονευομένῳ· « Εἰ μὲν πείθεις τὴν γυναῖκα, καὶ δὴ· εἰ δὲ βιάσῃ, οὐ συγχωρῶ. Εἰ τοίνυν καὶ ὁ εὐαγγελικὸς χρῆσμός καὶ ὁ τῶν Παροιμιῶν συγγραφῆς, ὁ τὴν Σοφίαν συντάξας, καὶ τὰ Ἑλληνικὰ καὶ Περσικὰ παραδείγματα εἰς τοῦτο συμβαίνουσι, φυλακτέον παντὶ σθένει, καὶ χαλινωτέον τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἐφικτέον τῆς περιέργου, καὶ ἀκολάστου θέας, ὡς τῶν καιριῶν καθαυτῆς. Μεγίστη γὰρ ἐκ ταύτης εἰς τὴν ψυχὴν εἰσρεῖ κακία· τὰ γὰρ καιρία αὐτῆς προκατασχούσα, καὶ τὸν λογισμὸν ἐξελάσασα, ὄλην αὐτὴν τοῦ πάθους εἶναι ποιεῖ.

exitiisset, in hanc fraudem incidisse, ipsi, qui se nullo ex aspectu detrimento affici nimis insolente, gloriabatur, hæc significavit : « Si mulieri, quod cupis, persuades, per me id licet ; 282 si autem vim adhibes, id minime patiar. » Cum igitur et evangelicum oraculum, et Proverbiorum auctor, et quæ Sapientie librum condidit, et tam Græca, quam Persica exempla in hoc convenient, omnibus viribus oculos custodire, ac velut injecto freno coercere oportet, atque a curioso et impudico conspectu, ut intimas animi partes perstringente, sese abstinere. Maxima enim ex ea in animum improbitas influit. Nam cum ipsius arcem occuparit, ac rationem expulerit, totam eam libidini addictam ac mancipatam reddit.

ΕΖ'. — ΖΩΣΙΜῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Πυθόμενος ὅτι δέον σε προσοράμεν τῇ μετανοίᾳ, δέον αἰτῆσαι συγγνώμην ἐπὶ τοῖς πεπλημμελημένοις, ἐπαγωνίῃ τοῖς προτέροις, ἐπαποδῆ τοῖς μίσμασιν, ἀεὶ τὰ πρότερα τοῖς δευτέροις ἀποκρύψαι φιλοτιμούμενος. Εἶτα δακρύσας ἔφην πρὸς ἑμαυτὸν Ὁ Ἰσίδωρε, τί μάτην κἀμνεις, κατὰ πετρῶν σπείρων ; Τί ὀφελῆσαι σπεύδεις τὸν ὀφελθῆναι μὴ βουλόμενον ; τί κόνεις, καὶ ἀγρυπνεῖς, τοῦ δι' ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ γίνεσθαι, τῷ μὴ ποιεῖν τὰ γραφόμενα, ματαίαν αὐτὴν ἀποφαίνοντος ; Παῦσαι ματαιοπονῶν, καὶ Αἰθίοπα σμήλων, καὶ εἰς πῦρ ξαίνων, καὶ λίθον ἐψῶν (53) ; Ὡς δὲ κόρον ἔλαβον ἑμαυτὸν αἰτιώμενος, χρηστὴ πάλιν ἐλπὶς ἔφυ, ἣ τις καὶ ἀκοντα ἐξεδιάσατο, καὶ ταῦτα πάλιν χαράξα· τὰ γράμματα. Αὐτὸς τοιγαρὸν σκοπήσας οἱ τῶν κακῶν ἐχώρησας, εἰς μετάνοιαν καλινδρομησῆσαι προθυμήθητι.

vitium etiam ac repugnantem ad has quoque rursus quo malorum processeris, considerans, induc animum ad poenitentiam reverti.

ΕΗ' — ΘΕΟΓΝΩΣΤῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Αἶψαν θαυμάζω, πῶς οἱ μὴ ἐπισφίγγοντες τὸ χαῦνον, καὶ τὸ ἐπὶ τῷ προσδρίᾳ ἡξιώσθαι παρὰ τοὺς πολλοὺς οἴημα, μείζον τοῦ δικαίου φρονούσι· καὶ οὐδ' αὐτὸ (54) λοιπὸν παραχωρήσαι ἀξιοῦσι, τῷ ἡττηθῆναι τῷ δικαίῳ ὑβρίν ἡγούμενοι.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(53) Αἰθίοπα σμήλων, καὶ εἰς πῦρ ξαίνων. καὶ λίθον (f. πλίνθον) ἐψῶν. Proverbia εἰς τὸν ματαίονοντα, in hominem qui irritum sumit laborem.

ΠΑΤΡΟΛ. GR. LXXVIII.

ne hoc quidem facere detrectabo. Cyrus igitur Persarum rex, Pantheam, quæ ipsi assignata fuerat, atque incredibili quadam pulchritudine prædita esse ferebatur, ne conspiciere quidem ausus est. Quintianum eum, qui ipsam assidue cernebat, nec se ullo propterea libidinis motu agitari dicebat ut ne eam assidue perspiceret, admonerat : « Ignis enim, inquebat, eos dumtaxat, qui propius ad eum accedunt, exurit ; pulchritudo autem eos etiam qui procul remoti sunt. » Necvero hac in re mentitus est. Nam ille, qui voluptate superiore se esse prædicarat, captus est. Ac quia eam nulla oratione permovere poterat (pudicitie enim laude præstabat) vim se ipsi allaturum esse denuntiavit, quoad illa tandem de hac re Cyrum certiore fecit. Qui cum intelligeret, eum, propterea quod cum ejusmodi fera, cui nullæ vires pares esse queant, inclusus

LXVII. — ΖΟΣΙΜῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Posteaquam intellexi, te, pro eo quod ad poenitentiam accurrere, ac scelerum tuorum veniam petere oportebat, in pristina adhuc studia et flagitia majori etiam animi conatu et contentione incumbere, hisque inhærerere, id videlicet summo studio agentem, ut priora per posteriora obscures, tum ego collacrymans ad me ipsum hæc verba habui : O Isidore, quid frustra te fatigas, in petras semen jaciens ? Quid ei prodesse studes qui juvari non vult ? Quid laboras et excubas, cum is, propter quem excubiæ aguntur, ea quæ scribantur exsequi recusando, inanes eas reddat ? Quin tu vano labore te ipsum cruciare, atque Æthiopem dealbare, et ignem verberare, ac laterem coquere desinis ? Postquam autem ad sattetatem usque meipsum accusavi, bona spes rursus exorta est, quæ me in litteras cendendas aedit. Quamobrem tu, quæso,

D LXVIII. — ΘΕΟΓΝΩΣΤῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Demiror equidem, quoniam pacto, ii, qui animi insolentiam ac fastum et tumorem ex eo conceptum, quod antistitii honore præ aliis affecti sint, minime astringunt, sublimius, quam par sit, de se sentiant, ac ne ipsum quidem jam relinquere velint, probro scilicet atque contumeliæ ducentes a jure et æquo superari.

Vid. hujusmodi plura apud pæremiographos. RITT. (54) Pro αὐτὸ duo codd. Vat. 649 et Alt. legi jubent αὐτῷ. Possix.

LXIX. — NILO.

Quando quidem ingens est humilitatis fastigium, ac contra ingens arrogantiae ruina, idcirco te moneo, ut illud amplectaris, in hanc autem minime incidas.

LXX. — OPHELIO GRAMMATICO.

Non littora duntaxat, ut ab Homero dictum, atque a te scriptum est, eructantis maris spumam clamant: verum et terra, et mare, flagitia ea, quæ a Zosimo designata sunt, velut tragicis verbis exaggerant. Eo enim stuporis atque indolentiæ processit, ut et divina oracula, fuitiles quasdam pugas **283** et præstigias esse censeat, et eos, qui ipsi officii sui admovent, delirare existimet, ac denique omnes cujusvis ætatis et dignitatis petulanter insectetur. **B** Quisnam igitur non lacrymas mittat? quis non lugeat, non ipsum duntaxat, verum etiam eum, qui sanctum sacerdotium ipsius fidei committere minime veritus est? Nam cum grave atque atrox sit, eum etiam, qui inter gregarios et obscuros censetur, tot vitiiis contaminari: tum vero gravissimum et atrocissimum est, eum, qui in sacerdotium invasit. Hæc igitur scimus, atque assidue audientes, ingemiscimus, nec eum monere destitimus, nec vero, quandiu spirabimus, desistemus. Neque enim tu, ut ignarus, ea docere coneris, quæ nec oblivioni, nec silentio mandari possunt. Quidam enim eum, ut media ex parte exanimem, ad meliorem mentem revocant; quidam autem ut mortuam et extinctum lugent. **B** risum ipsi excitant.

LXXI. — NILAMMONI DIACONO MEDICO.

Quod quidem Deus ad humanitatem et misericordiam propensus sit, perspectissimum habeo. Quod autem acerbissimas etiam ab iis, qui ipsius misericordiam contemnunt, pœnas exigat, tum sacræ Scripturæ docent, tum res ipsæ testantur. Quisnam enim diluvium induxit? Quis Sodomiticam terram una cum incolis concremavit? Quis Hierosolyman persecutus est? Quis Judæos in captivitate redexit, atque in omnes terræ regiones velut fugitivos ac verberones servos circumnegit? Quamobrem ne benignitate ac misericordia sola freti peccemus: verum quoque benignum ac facilem se ipse nobis præbeat. Siquidem animi resipiscentia æquam judici facilitatis ac misericordiæ viam aperit.

LXXII. — HERACLIO EPISCOPO.

Qui volentibus imperant, si deum vere imperare mihi videntur, ac præsertim cum virtutis nomine

A

EΘ' — ΝΕΙΑΩ.

Ἐπει (35) μέγα τῆς ταπεινοφροσύνης τὸ ὕψος, καὶ τῆς ἀλαζονείας τὸ πτώμα, συμβουλευώ σοι ἐκεῖνον μὲν ἀσπάσασθαι, τοῦτω δὲ μὴ περιπεσεῖν.

OY. — ΟΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Οὐκ ἤϊόνες μόναι, ὡς Ὅμηρος μὲν ἔφη, σὺ δὲ γέγραφας, βοῶσιν ἐρευγομένης ἄλλης ἄχνην· ἀλλὰ γῆ τε καὶ θάλαττα, τὰς παρὰ Ζωσίμου καινουργηθείσας παρανομίας ἐκτραγωδεῖ. Τοσοῦτος γάρ, ὡς φασιν, εἰς ἀναλγησίαν ἦρθη, ὡς μὲν τοὺς θεοὺς χρησμούς, ἀγρυπτικὰς λογοποιίας νομίζουσιν· τοὺς δὲ τῶν δεόντων παραινέτας ληρεῖν ὑπολαμβάνουσιν, καὶ κατὰ πάσης ὁμοῦ ἡλικίας τε καὶ ἀξίας ἐπιχωμάζουσιν. Τίς οὖν οὐ δακρύσει; τίς οὐ καταθρηνήσει οὐ μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὸν τοῦτω τὴν εὐαγῆ ἱερωσύνην ἐμπιστευσαὶ τολμήσαντα; Δεινὸν μὲν γάρ τὸ καὶ ἐν τοῖς ἀγελαίοις καὶ ἀφανέσει τελοῦντά τινα τοσοῦτοις καταμολυνθῆναι κακοῖς· τὸ δὲ καὶ εἰς ἱερωσύνην εἰσβιασάμενον, πάντη δεινότατον. Ἴσμεν οὖν ταῦτα, καὶ συγχῶς ἀκούοντες, ὀλοφύρομεθα, καὶ παραινούντες οὐκ ἐπαυσάμεθα· ἀλλ' οὐδὲ παυσάμεθα ἕως ἂν ἐμπνέωμεν. Μὴ γάρ, ὅτι ὡς ἀνηκόους διδάσκειν πειρῶ τὰ μήτε λήθη, μήτε σιγῇ παραδοθῆναι δυνάμενα. Τινὲς μὲν γάρ, ὡς ἡμιθνήτα τυγχάνοντα, ἀνακαλοῦνται· τινὲς δ' ὡς νεκρὸν καταθρηνοῦσιν. Ἄλλ' οὔτε ἐκεῖνοι, οὔτε οὗτοι ἀνούουσιν, ἀλλὰ γέλωτα παρ' αὐτῷ ὀφλισκάνουσιν.

Verum, nec illi, nec isti quidquam proficiunt, sed

C

OΑ' — ΝΕΙΑΑΜΜΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ ΙΑΤΡΩ.

Ὅτι μὲν φιλόανθρωπος ἐστὶν ὁ θεός, μάλ' ἀκρεβῶς οἶδα. Ὅτι δὲ καὶ ἀπαιτεῖ δίκας σφοδρότατας τοὺς τῆς φιλανθρωπίας καταφρονήσαντας, καὶ αἱ ἱερὰ χρησιμοδοιοὶ Γραφαί, καὶ τὰ πράγματα μαρτυρεῖ. Τίς γάρ τὸν κατακλισμὸν ἐπήγαγε; Τίς τὴν Σοδομιτῶν μετὰ τῶν οἰκητῶρων ἐνέπρησε γῆν; Τίς τὴν Ἰερουσαλήμ μετῆλθε; Τίς τοὺς Ἰουδαίους ἠχμηλώτευσσε, καὶ πανταχοῦ γῆς ὡς δραπετάς καὶ μαστιγίας περιήγαγε; Μὴ τοῖνον τῇ φιλανθρωπίᾳ μόνῃ θαρβούντες ἀμαρτάνωμεν· ἀλλὰ καὶ τὴν δικαιοσύνην ἐννοοῦντες, γνωσιμαχῶμεν· ἵνα κάκεισε ἡμῖν ὄφθῃ φιλόανθρωπος· ἡ γάρ τῆς προαιρέσεως μετάνοια εὐλογον παρασκευάζει τῷ κριτῇ τῆς φιλανθρωπίας· τὴν δόξαν.

D

OΒ' — ΗΡΑΚΛΕΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Οἱ ἐχόντων ἀρχόντες (36), οὗτοι μοι δοκοῦσιν ὄντως ἀρχεῖν, καὶ μάλιστα ὅταν περιοπτοὶ ὡς δι' ἀρετῆν

VARLÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(35) Primum vocabulum hujus epist. in codd. Vat. 640 et Alt. non est ἐπει, sed ἐπειδὴ. POSSIN.

(36) Herodianus lib. 1, oratione D. Marci ad senatum Rom. : Οὐτε χρημάτων πλήθος οὐδὲν αὐταρχεῖς πρὸς τυραννίδος ἀκρασίαν, οὔτε δορυφόρων φρουρὰ ἰκανὴ βύεσθαι τὸν ἀρχόντα, εἰ μὴ προυπάρχοι ἢ τῶν ὑπηκόων εὐνοία· μάλιστα δὲ ἐκείνοι εἰς ἀρχῆς μῆχος ἀκινδύνως ἦλθασαν, ὅσοι μὴ φόβον ἐξ ὠμότητος, πό-

θον δὲ τῆς αὐτῶν χρηστότητος, ταῖς τῶν ἀρχομένων ψυχαῖς ἐνέσταξαν. Οὐ γάρ οἱ ἐξ ἀνάγκης δουλεύοντες, ἀλλ' οἱ μετὰ πειθοῦς ὑπακούοντες, ἀνούπτοιοι; καὶ ἔξω κολακείας προσποιήτου δρώντες τε καὶ πάγοντες διατελοῦσιν, οὐδέποτε ἀφηνιάζουσιν ἢ μὴ βία καὶ ὕβρει ἐπὶ τοῦτο ἀχθῶσι. Similisset apud Claudianum sententia, RITT.

οι ἀρχόμενοι, δι' οὓς καὶ τὸ ἀρχειν ἐστὶ περιμάχη-
τον. Οἱ δ' ἀκόνητων ἀρχειν νομίζοντες, οὗτοί μοι δο-
κοῦσι παραπλήσιοι εἶναι τῶν τιμωρίαν δίδόντων
μᾶλλον, ἢ ἀρχὴν διεπόντων.

ΟΓ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ.

Ἦτις ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων οὐ σώζει τὸν
ἀνθρώπον.

Κινδυνεύεις, ὡς τί σε καλέσας ἀξίως προσονομάσω!
ἀγνοεῖν τὰ καὶ τοῖς ἀγαν παισὶ πρόβηλα. Μὴ γὰρ δὴ
νόμιζε, ὅτι ἡ πίστις (εἰ γε πίστιν χρῆ καλεῖν τὴν
ὑπὸ τῶν ἔργων τῶν αἰν ἐλεγχομένην), σώσαι σε δυ-
νήσεται. Ἡ γὰρ πίστις ἡ ἐξ ἀρχῆς δικαιοσύνη,
πράξεις ἀρμοδίας ἐαυτῇ ἀπαιτεῖ, ὧν ἄνευ σωθῆναι
οὐχ οἶόν τε. Τὸν γὰρ κατὰ χάριν προσληφθέντα, δι-
καίον καὶ οἰκείοις ἐναδρύνεσθαι πλεονεκτήμασιν, εἰ
γε μὴ μέλλοι καὶ ἀχαριστίας ἀλώσεσθαι.

ΟΔ' — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὁ τῆς ἀρχῆς ὄρος (37), ὃ ἀρχικῆς ἐπιστήμης
ἀκριδέστατον βασανιστήριον, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ πρὸς τὸ
συμφέρον τῶν ὑπηκόων ἅπαντα πραγματευόμενος.
Ὁ γὰρ τὴν τῆς ἀρχῆς εὐκοσμίαν εἰς τυραννίδα καὶ
ἀκοσμίαν μετασημασίαν, καὶ τοὺς μὲν πόνους τοῖς
ἀρχομένοις προξενῶν· τὰς δ' ἡδονὰς ἐαυτῷ θηρώμε-
νος, οὗτος οὐ τὸν τῆς ἀρχῆς ὄρον, ἀλλὰ τὸν τῆς τυ-
ραννίδος διὰ τῶν πραγμάτων ὑπογράφει.

ΟΕ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εἰς τὸ, « Παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν
ζώσαν, ἡράεστον τῷ Θεῷ. »

Ἐκεῖνος, ὃ θαυμάσιος, ὁ θεοπέσιος Πῦλος ὀρί-
ζεται ἱερέας, τοὺς μὴ θύμασι τὴν εὐσέβειαν, ἀλλὰ
γυμνῇ πληροῦντας τῇ φύσει, καὶ μόνους καθαρῶς
ἐκ τῶν σωμάτων οἰκοθεν σπένδοντας. Θῦμα γὰρ
κάλλιστον, τὸ τὴν γνώμην ἔχειν εὐαγῆ, καὶ τὴν
σάρκα ἀγνήν. Διὸ καὶ τοῦτ' ἔφη, ὅπερ μαθεῖν ἠθέ-
λησας· « Παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζώ-
σαν, ἡράεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. »
Ὁ γὰρ ἱερεῦσι μόνους γράφων, ὡς ἡγῆ, ἐπέστελλε
ταῦτα, ἀλλ' ὀλοκλήρῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἐκαστον γὰρ
ἐαυτοῦ ἐν τούτῳ τῷ μέρει ἱερέα εἶναι προσέταξεν.
Εἰ δὲ τοὺς ὑπηκόους ἡ ἀγνεία ἱερέας χειροτονεῖ, ἡ
λαγνεία δηλονότι τοὺς ἱερέας ἀποχειροτονεῖ. Καὶ
τοῦτο μὲν οἱ θεομοὶ διαγορεύουσι· γίνεται δὲ τοῦτο
οὐ πάνυ· δι' ἃς δ' αἰτίας οὐκ ἐμὸν λέγειν. Οἱ δὲ τὴν
θειαν ἱερωσύνην ἐστεμμένοι, καὶ τῆς προσεδρίας
ἀξίως τετυχηκότες, εἰ καὶ τὴν τοῦ σώματος ἀγνείαν
φυλάξοιεν, ὄντως ἱερῶν εἰσιν ἱερώτεροι. Ὡσπερ γὰρ
ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἱεραῖοι οὐκ ἐξῆν, εἰ μὴ
τοῖς ἱερεῦσι μόνους· ἐν δὲ τῷ καιρῷ τοῦ Πάσχα, πάν-

⁸² Rom. xii, 1.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(37) Videtur hæc ep. potius Theodosio imperato-
tori quam episcopo alicui, ut epigraphæ indicat,
inscripta esse, nisi quis dicat, etiam episcopum et
sacerdotium requirere ἀρχικὴν ἐπιστήμην, quod
verissimum est, cum regimen animarum sit ars
artium; unde et Isidorus noster alibi sacerdotium

A conspicui sunt ii, qui subsunt: propter quos etiam
dignum est imperium, quod certatim appetatur.
Qui autem invitis imperant, eos potius similes iis
esse duco, qui cruciati afficiuntur, quam qui impe-
rium administrant.

LXXIII. — PALLADIO.

Quod fides sine operibus non servat hominem.

Videris, o quonam te nomine digne appellem!
ea ignorare, quæ etiam puerulis nota et perspicua
sunt. Neque enim hoc existimes, quod fides (si ta-
men fides dicenda est, quæ operibus tuis refutatur),
salutem tibi afferre possit. Etenim fides ea, quæ
primum justificavit, consentaneas sibi actiones ex-
egit, quibus remotis nemo salutem consequi potest.
Nam eum, qui per gratiam assumptus est, propriis
quoque virtutum dotibus exornari **284** convenit:
ne alioqui ingrati animi notam incurrat.

LXXIV. — THEODOSIO EPISCOPO.

Imperii regula, o scientiæ imperandi explorator
accuratissime, hæc demum est, quæ ad subditorum
utilitatem omnia molitur. Nam qui imperii discipli-
nam compositumque ordinem, in tyrannidem et per-
turbationem immutavit, atque labores quidem sub-
ditis comparat, voluptates autem sibi aucupatur,
hic non imperii, sed tyrannidis regulam ac legem
describit.

LXXV. — EIDEM.

In illud: « Exhibete corpora vestra hostiam viventem,
placentem Deo ⁸². »

Eos demum, vir eximie, divinus Paulus sacer-
dotes esse statuit, qui non victimis et sacrificiis,
sed nuda natura omnibus pietatis numeris perfun-
guntur, atque e corporibus suis pure ex se libant.
Pulcherrima enim victima est piæ mentem, et
carnem castam habere. Eoque etiam illud dixit,
quod tu ex me intelligere cupisti: « Exhibete cor-
pora vestra hostiam viventem, Deo placentem, ra-
tionabile obsequium vestrum. » Non enim ad sacer-
dotes solos scribens, ut ipse existimas, hæc ipsis
mandabat, sed universæ Ecclesiæ. Unumquemque
enim ipsorum hæc in parte sacerdotem esse jussit.
Quod si castitas et pudicitia subditos sacerdotes
creat, libido procul dubio ac lascivia sacerdotibus
dignitatem abrogat. Atque hoc quidem leges et
ecclesiastica instituta sanciant: verum baud admo-
dum tamen istud sit; quam autem ob causam, non
est meum commemorare. At vero qui divino sacer-
dotio redimiti, ac præfecturam digne consecuti sunt,
si corporis quoque castitatem custodiant, vere plus-

et imperium inter se comparat lib. iii, ep. 249.
Notandum tamen et illud est quod ait Synesius, et
ex eo repetiit Suidas in Πολιτικός· Πολιτικὴν ἀρε-
τὴν ἱερωσύνη συνάπτειν, συγχλωθεῖν ἐστὶ τὰ ἀσύγ-
κλωστα. ΡΙΤΤ.

quam sacrosancti sunt. Ut enim in Veteri Testamento sacerdotii munere fungi exceptis sacerdotibus nemini licebat, Paschæ tamen tempore omnes sacerdotii honore afficiebantur (unusquisque enim pecudem immolabat), sic etiam in Novo ac successionis experite, se junctim quidem, ac velut prærogative nomine, incrementæ victimæ sacrificium ii habent, quibus illud offerre concessum est: at iterum unusquisque sui corporis sacerdos creatus est, non ut citra ordinationem et institutionem subditorum imperium arripiat, sed ut vitis imperans, corpus suum castitatis delubrum aut templum efficiat.

LXXVI. — ARCHONTIO.

Cur libellum repudii dari mulieribus quæ odio habentur a viris legislator permisit.

Divinarum legum interpretis Mosis, nec sapientiam, quam a Deo accepit, animo concepis-
285 nec mentem ejus indagasse videris: verum tantum ab ejus mentis magnitudine, quantum a vitæ probitate, remotus esse. Non enim, tanquam eas, quæ matrimonii legem minime violant, ejicere oporteret, sed ut majus et gravius malum reprimeret, minus malum non quidem lege sanxit, sed permisit: quod videlicet non modo melius existimaret furtivo adulterio, quod ab ipsis alioqui committeretur (neque enim alii aliorum uxoribus abuti dubitassent) apertum matrimonium, sed etiam præstabilius esse duceret, eas foras extrudi, quam domi obtruncari. Disjunctum enim eos, qui conjuncte vivere minime poterant. Nam qui prophetarum eruorem degustarant, ne uxoribus quidem, quibus inmensi fuissent, pepercissent: nec qui ipsummet legislatorem aperte persæpe interficere tentaverant, quominus illas aut perspicue aut dolo atque astu necarent, aut adulterii arcesserent, sibi temperassent. Quocirca ut majus et atrocius malum reprimeret ac prohiberet, minis non tam edixit, quam permisit. Quod autem non temere de sapientissima illa mente conjiciam, tum hinc liquet, quod prophetæ ipsos ut cruoris siti flagrantem, atque aliena conubia perfodientes, apertissimis verbis accusent: tum etiam maxime ex eo, quod dicturus sum. Christus enim cum in terram venisset, atque ipsi hæc quaestio proposita fuisset, non modo Mosem non reprehendit, sed etiam ipsum purgavit, culpam nimirum in eos vertens, propter quos ipse quoque, id quod naturæ congruebat, negligere, atque uxoris repudium permittere coactus fuerat. Dixit enim: « Ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras »; hoc est, ob contumaciam vestram animique pervaciam. « Ab initio autem non fuit sic. » Atque ad eundem modum ipse quoque eas, quæ matrimonii legem violant, ejicere jussit: hoc autem nisi contingat, omnia alia uxorum vitia ferre præcepit, imo necessarium esse pronuntiavit. Neque

²² Matth. xix, 8.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(38) In titulo hujus ep. duo iidem cod. J. mutant πομπευομένην in πολιτευομένην. POSSIN.

Α τες τρόπον τινά Ιερωσύνη έπιμῶντο (έκαστος γάρ τὸ πρόβατον έθυεν)· οὕτω και ἐπὶ τῆς Καινῆς και ἀδιαδόχου, Έγρουσι μὲν κατ' ἐξαιρέτων τὴν Ιερουργίαν τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, οἷς ἔξεστι ταύτην προσενεργεῖν· Ἐκαστος δὲ οἰκείου σώματος Ιερεὺς κεχειροτόνηται, οὐχ ἵνα ἀχειροτόνητος ἐπιτηδοῆ τῇ τῶν ὑπάρχόντων ἀρχῇ, ἀλλ' ἵνα τῆς κακίας ἀρξας, τὸ σῶμα τέμενος ἢ Ιερὸν τῆς ἀγγελίας κατασκευάσῃ.

non ut citra ordinationem et institutionem subditorum suum castitatis delubrum aut templum efficiat.

ΟΓ'. — ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΟΜΠΕΥΟΜΕΝΩ (38).

Τίτος χάριν βιβλίον ἀποστασίου διδοσθαι ταῖς μισουμέναις γυναίξι παρὰ τῶν ἀνδρῶν ὁ νομοθέτης ἐπέτρεψεν.

Ἐοικας τοῦ νομοθέτου Μωσέως, μήτε τὴν σοφίαν, ἢν ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ, κεχωρηκέναι, μήτε τὴν διάνοιαν τεθηρευκέναι, ἀλλὰ τοσοῦτον αὐτοῦ ἀπολελεῖσθαι τῆς μεγαλολαίας, ὅσον καὶ τῆς πολιτείας. Οὐ γάρ ὡς δέον τὰς μὴ εἰς τὸν τῶν γάμων θεσμὸν παρανομοῦσας ἐκβάλλειν, ἀλλὰ μείζον καὶ ἀργαλιώτερον βουλόμενος ἀναστεῖλαι κακὸν, τὸ ἔλαττον οὐκ ἐθέσπισεν, ἀλλ' ἐπέτρεψεν· οὐ μόνον κρείττονα κρίνας τῆς λαθραίου παρ' αὐτῶν ἂν τολμηθείσης μοιχείας (οὐ γάρ ἂν ὤκνησαν ταῖς ἀλλήλων χρῆσθαι γυναίξι) τὸν φανερόν γάμον, ἀλλὰ καὶ ἄμεινον ἡγησάμενος ἐκδηληθῆναι αὐτὰς ἔξω, ἢ σφαγῆναι ἔνδον. Διέστησε γάρ τοὺς συνεῖναι μὴ δυναμένους. Οἱ γάρ προφητικῶν αἰμάτων γευσάμενοι, οὐκ ἂν γυναικῶν μισουμένων ἐφέισαντο· οὐδ' οἱ αὐτὸν τὸν νομοθέτην ἀνελεῖν πολλὰκις φανερώς ἐπιχειρήσαντες, τοῦ ἢ φανερώς ἢ δόλοισι ἀνελεῖν, ἢ μοιχείας γράψασθαι ἐκείνας ἀπέσχεοντο. Τὸ οὖν μείζον κακὸν προαναπέλλων, τὸ ἔλαττον συνεχώρησε μᾶλλον, ἢ διηγόρευεν. Ὅτι δὲ οὐχ ἀπλῶς καταστοχάζομαι τῆς τοῦ πανσόφου ἐκείνου διανοίας, μάλιστα μὲν δῆλον, καὶ ἐκ τοῦ τοὺς προφήτας ὡς αἱμάτων διψῶντας, καὶ τοὺς ἄλλοτριους γάμους διορτυπώντας, αὐτοὺς διαβρόθην αἰτιάσθαι, οὐχ ἤκιστα δὲ καὶ ἐκ τοῦ λεχθησομένου. Ὁ γάρ Χριστὸς δεῦρ' ἐπιφοιτήσας, ταύτης αὐτῷ προσενεχθείσης τῆς πείσεως, οὐ μόνον οὐκ ἐμέμψατο τὸν Μωσέα, ἀλλὰ καὶ ὑπεραπελογήσατο, τὸ ἔγκλημα εἰς ἐκείνους τρέψας, δι' οὗς ἠναγκάσθη κάκεινος· τὸ πρόπον τῇ φύσει παραδεῖν, καὶ συγχωρησαι ἀπολύσαι τὴν σύνευον. Ἐφη γάρ· « Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολύειν τὰς γυναῖκας ὑμῶν, » τοῦτ' ἔστι, διὰ τὸ ἀπειθὲς ὑμῶν καὶ ἀνάγγων· « Ἐξ ἀρχῆς δὲ, φησὶν, οὐκ ἐγένετο οὕτως. » Εἰς τὸν τῶν γάμων μὲν θεσμὸν παρανομοῦσας, καὶ αὐτὰς ἐκβάλλειν ἐκέλευσε· τοῦτου δὲ μὴ συμβαινόντος, πάντα τὰ ἄλλα ἐλαττώματα τῶν γυναικῶν φέρειν προσέταξε, μᾶλλον δ' ἀναγκαζόν εἶναι ἀπεφῆνατο. Οὐχ ἀπλῶς, οὐδὲ εἰκῆ. Εἰς ἕκαστον μὲν γάρ τῶν νόμων γάμου συνιόντων τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα [οὐ] βλέπει· ἢ δὲ μοιχεία εἰς τὰς τοῦ

γάμνυ συνθήκας ὀρθῆ (39), καὶ τὴν τῶν παιδῶν καθ-
υβρίζει εὐγένειαν, καὶ τὰς συγγενείας διασπᾶ, καὶ
πάντα τὸν βίον ἀνατρέπει τὸν ἀνθρώπινον.
matrimonii pacta tendit, ac filiorum nobilitatem contumelia afficit, et cognationes lacerat, ac
denique humanam omnem vitam pessumdat et evertit.

OZ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Πνευματικῶς ἔσεσθαι τὰ σώματα ἐν τῇ ἀναστάσει,
ἔφησεν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, διὰ δύο ταῦτα· διὰ τε τὸ
κοῦφα, καὶ αἰθέρια, καὶ παντὸς κρείττονα πάθους,
καὶ βάρους, μέλλειν ἔσεσθαι, καὶ διὰ τὸ τῷ θεῷ
Πνεύματι μόνω λοιπὸν εἶκειν. Νῦν μὲν γὰρ κἂν παρῆ,
τὸ κύρος τῶν πραττομένων ἔχει ἡ ψυχὴ. Τότε δὲ δο-
χεῖται μᾶλλον ἔσθαι τοῦ Πνεύματος. Οὐ γὰρ μόνον
αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ (40) πνευματικῆ ἔσθαι,
ἅπαντα κατὰ τοὺς ἐκείνου νόμους διαπραττομένη.
Εἰ δὲ περὶ τῶν σωμάτων τῶν ἀμαρτωλῶν ζητή-
σει τις, φήσομεν ὅτι ἢ κατὰ τὴν προτέραν ἐκδοχὴν
κοῦφα ἔσθαι καὶ αἰθέρια, ἢ ὅτι ὑπὸ πυρὸς βασανι-
σθήσεται μὲν, οὐκ ἀναλωθήσεται δὲ· ἢ ὅτι κἂν ἐθε-
λήσωσιν ἀμαρτεῖν, οὐ δυνήσονται.

OH'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Τὴ ἔστι, « Βασιλεὺς ἤμην ἐν μονοζώνοις. »

Ἐπειδὴ τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ αἰοιδίμου Ἰωδ μα-
θεῖν ἠθέλησας, « Βασιλεὺς ἤμην ἐν μονοζώνοις, » οἶμαι
ὅτι, ἐπειδὴ οἱ μονοζώνοι, ἢ στρατιωτικὰ τάγματα
μηνύουσιν, ἢ βαρβαρικὰ στίφη, ἢ ληστρικὰ συγκρο-
τήματα, τοιοῦτόν τι εἰρηκέναι· ἢ ὡς στρατιωτῶν
νομίμως ἐπῆρχον, ἢ ὡς βαρβάρων ἀνδρείως ἐκράτουν,
ἢ ὡς λησταῖς φρόδον ἐνεποίουν, καὶ ἐκώλυον τοῖς αὐ-
τῶν χρῆσθαι τρόποις· εἰ δὲ μὴ ἐπέθαντο, εἰς τὴν
τῶν νόμων σαγήνην συνέκλειον.

OO'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ.

Ἐπειδὴ οὐ τοῦ εἰδέναι χάριν, ἀλλὰ τῆς ἀπὸ τοῦ
εἰδέναι ἀντιποιούμενος δόξης, ὡς πυθάνομαι, δοκεῖς
πονεῖν, βούλομαι σε, καὶ τοῦτο κατορθῶσαι, τὸ τῆς
ἀληθείας μᾶλλον ἢ τῆς δόξης ἐφίεσθαι. Εἰ δὲ μεθῶν
νυνὶ τῷ τῆς φιλοδοξίας πάθει δυσχεραίνεις, εὐ οἶδ'
ὅτι σωφρονήσας χάριν εἶσθαι.

PI'. — ΖΟΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Φασὶ τινες ὡς ἱππῆλατον σαυτὸν πᾶσι τοῖς ἀσχροῖς
καὶ ἀνελευθέροις πάθει καταστήσας, τοῖς χρηστοῖς
καὶ ἐλευθερίοις ἄδατον πάντη διατηρεῖς· οὐκ ἀπάτη
καὶ παραλογισμοῖς, ἐκεῖνα μὲν ἀσμενίζων, ταῦτ'

⁹⁹ I Cor. xv, 44. ¹⁰⁰ Job xxix, 25.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(39) De hujus criminis gravitate plura dixi in
Differentiis utriusque juris. Confer. ep. 29 l. iv.
RITT.

(40) Hæc verba, τότε δὲ δοχεῖται μᾶλλον ἔσθαι τοῦ
Πνεύματος· οὐ γὰρ μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ψυχὴ,

A id quidem frustra et temere. Nam cætera quidem
vitia unumquoniam eorum qui matrimonii lege co-
pulantur minime intuentur: adulterium ad ipsa
volutantur minime intuentur: adulterium ad ipsa
volutantur minime intuentur: adulterium ad ipsa

LXXVII. — ISIDORO DIACONO.

Spiritualia futura esse in resurrectione corpora,
duabus his de causis a divino Paulo dictum est ⁹⁹; altera,
quia levia et æthera, atque ab omni perpes-
sione et gravitate libera futura sunt: altera, quia
divino duntaxat Spiritui cessura sunt. Nunc enim,
286 quanvis ipse adsit, eorum tamen, quæ ge-
runtur, arbitrium anima obtinet. Tunc autem Spi-
ritus potius vasa et conceptacula erunt. Neque enim
ipsa solum, verum etiam anima spiritualis erit,
utpote cuncta ex illius legibus et præscriptis agens.
Quod si quis de peccatorum corporibus quæ-
rat, illud dicemus, quod juxta priorum exposi-
tionem levia et æthera erunt, vel quia ab igne
quidem excruciantur, sed non absumuntur: vel
quia, etiamsi peccare velint, minime poterunt.

LXXVIII. — EIDEM.

Quid sit, « Rex eram inter monozonos ¹⁰⁰ »

Quoniam id quod ab illustri Jobo dictum est,
« Rex eram inter monozonos, » quid significet, in-
telligere cupis, accipe quid sentiam. Quoniam enim
monozoni vel militares ordines, vel barbaricas
turmas, vel denique prædonum agmina significat,
hujusmodi quiddam hiscum verbis voluisse existimo:
Aut ut militibus legitime imperabam, aut ut bar-
baros strenue superabam, aut ut latronibus metum
incutiebam, et ne moribus suis uterentur, prohibe-
bam, aut si minus obtemperabant, in legum retia
eos includebam.

LXXIX. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ.

Quandoquidem, ut audio, non ut scias, sed ut
gloriam ex scientia captes, studiorum laboribus
incumbere videris, hoc quoque abs te præstari volu,
ut veritatis potius quam gloriæ desiderio tenearis.
Quod si nunc ambitionis affectu temulentus, hæc
oratione offenderis, non tamen dubito, quin ubi ad
D meliorem mentem redieris, gratiam mihi sis ha-
biturus.

LXXX. — ΖΟΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Aiunt nonnulli te animo ita constitutum esse,
ut fædis omnibus, atque ingenno homine indignis
affectibus pateas, ac contra ad honestos et ingenno
aditus omnes clausos teneas: non errore aliquo ac

circumventionē illos libenter amplectens, hos autem propulsans, verum iudicio atque animi decreto, et quia nihil boni efficere velis. Quo etiam fit, ut difficilis tibi sit ad bonum propensio atque impetus, non enim dicam reditus. Neque enim te unquam recte quidquam aut deliberasse, aut egisse affirmant. Illud igitur tecum cogitans, brevi quod senectute jam longe progressus, procul dubio vitam cum morte commutabis, tandem aliquando tempore satiatius a vitis ab assiste.

LXXXI. — EIDEM.

Haud miror, te, cum in aliis omnibus rebus inscitia labores, in hac quoque re imperitiam tuam demonstrasse. Nam contra illud me in admirationem rapuisset, si cum in aliis omnibus errore laboreris, in hac re minime **287** aberrasses. Ac quidem fœdos et obscenos affectus per te ipse nosti, nec de his sermonem habere oportet. Quoniam autem probos et humanos ignoras, hos tibi exponam. Sunt autem hi, humanitas, misericordia, placabilitas, aliæque id genus. Quod si hoc te conturbat, quod eos affectus appellarim, hujus quoque rei testes fide dignos præbebo. Quamquam tu quidem, sat scio, ea quæ a me dicentur, intellectu minime assequeris, utpote qui imperitiæ alumnus sis: dicam tamen nihilo secius. Orator igitur Demosthenes, totius Græciæ caput, de Philippo verba faciens, cum rogaretur ut Olynthios captivos dono daret, his verbis usus est: « Ita ut Philippus affectu aliquo duceretur, ac beneficium daret. » Josephus autem, vir eruditionis et eloquentiæ nomine clarissimus, de factiosis, qui in Hierosolymitanæ urbis expugnatione vignerunt, scribens, ita locutus est: « Cum effera et implacabilis natura crudelitatis studium et exercitationem insuper assumpserit, duplici ex parte ad eam misericordiæ, ac probo et humano affectui, auditus omnis interclusus est. » Nullus porro tam bonus affectus perierat, quam misericordia. Quin Philo quoque qui ob sublime et excelsum dicendi genus, Platonis vel discipulus, vel magister esse visus est (de iis enim dictum est: Aut Plato philonizavit, aut Philo platonizavit); Moſen, ut improborum odio flagrantem, laudibus persecutus, his verbis usus est: « Ingenti autem dolore affectus, ac justa iracundia perfusus, Ægyptios quosdam, hoc est eos qui urgendis operibus a Pharaone præfecti fuerant, criminatur. » Afficitur enim quodammodo anima, atque aut ad misericordiam, aut ad placabilitatem, aut ad benignitatem, aut ad improbitatis odium propendet. Nisi enim frangeretur quispiam, supplicibus cuiuspiam precibus minime commoveretur. Nisi inflecteretur, rogantem haudquaquam miseraretur. Nisi aliquo affectu tangeretur, beneficium in hostem minime conferret. Nisi iustitiam læsam esse existimaret, in

Α ἀπωθούμενος· ἀλλὰ κρίσει καὶ βουλῆσει, καὶ τῷ μηδὲν ὀρθὸν ἐθέλειν διαπράττεσθαι. Αὐτὸ καὶ δύσκολός ἐστὶ σοὶ ἢ ἐπὶ τὰ κατὰ ὁρμήν. Οὐ γὰρ ἂν εἶποιμι ἐπάνοδος· οὐδὲ πώποτε γὰρ σε λέγουσιν ὀρθῶς οὐτε βεβουλεῦσθαι, οὐτε πεπραχέναι. Ἐνοήσας τοίων ὡς εἰς βαθὺ λοιπὸν γῆρας ἐλαύνων, πρόβηλον ἔχεις τὴν θάνατον· καὶ ὄψε τοῦ καιροῦ κόρον λαθὼν, τῶν κακῶν ἀπόστῃθι.

ΠΑ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Οὐ θαυμάζω εἰ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀπασιν ἀπαίδευτος ὢν, καὶν τούτῳ τὴν ἀμαθίαν τὴν σαυτοῦ ἐπεδείξω. Ἄλλὰ τότ' ἂν ἐθαύμασα· εἰ ἐν τοῖς ἄλλοις παλίων, ἐν τούτῳ οὐ διήμαρτες· τὰ μὲν οὖν αἰσχρὰ πάθη οἶσα ἀπὸ σαυτοῦ, καὶ οὐδὲν δεῖ λόγων. Ἐπειδὴ δὲ τὰ χρηστὰ καὶ φιλάνθρωπα ἀγνοεῖς, ταῦτα φράσω. Εἶσι δὲ ἔλεος, φιλάνθρωπια, οἶκτος, εὐμένεια, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τούτων ἀδεῖφά. Εἰ δὲ σε ταράττει τὸ καὶ ταῦτα πάθη λέγεσθαι, καὶ ἐγγυητὰς καὶ μάρτυρας τούτου ἀξιολόγους ἀνδρας παρέξομαι. Οἶδα μὲν οὖν ὅτι αὐτὸς οὐ παρακολουθήσεις τοῖς λεγομένοις, ἅτε ἀπαιδευσίας τυγχάνων θρέμμα, ὅμως δ' οὖν αὐτὸς ἐρῶ. Δημωσθένης μὲν οὖν ὁ ῥήτωρ, τὸ τῆς Ἑλλάδος κεφάλαιον (41), περὶ τοῦ Φιλίππου λέγων, ὅτε παρεκαλεῖτο δοῦναι τοὺς Ὀλυνθίουσιν αἰχμαλώτους, ἔφη· « Ὅστε τὸν Φιλίππον παθεῖν τι, καὶ δοῦναι τὴν χάριν. » Ἰώσηπος δὲ, ἀνὴρ ἐπὶ παιδεύσει καὶ εὐδοκίᾳ λόγων ἐπισημότατος, περὶ τῶν στασιαστῶν τῶν ἐν τῇ ἀλώσει τῆς Ἱερουσαλήμ ἀμασάντων γράφων ἔφη· « Ὅταν ἀτίθαστος καὶ ἀμελιτικός φύσις ἀσκησιν τὴν εἰς τὸ ἀνήμερον προσάδῃ, διχόθεν ἀδατος, καὶ ἀπόστιτος οἶκτω γίνεται, καὶ χρηστῶ πάθει καὶ φιλάνθρωπῳ. » Οὐδὲν δὲ οὕτως χρηστὸν πάθος ἀπολώλει, ὡς ἔλεος. Καὶ Φίλων δὲ, ἀνθρώπος Πλάτωνος ἢ ὁμιλητῆς ἢ ὑφηγητῆς τις εἶναι δόξας, διὰ τὸ τῆς φράσεως ὕψος· ἐβρέθη γὰρ περὶ αὐτῶν. « Ἡ Πλάτων ἐφιλώνισεν, ἢ Φίλων ἐπλατώνισεν » ἐγκωμιάσας μὲν τὸν Μωσέα, ὡς μισοπόνηρον, ἔφη· « Περιπαθήσας δὲ καὶ δικαίας ὁργῆς ἐμπληθεὶς, διαβάλλει τινὰς Αἰγυπτίους, τοὺς ἐργοδιώκτας φημι τοῦ Φαραῶ. » Πάσχει γὰρ τι ἢ ψυχῆ, καὶ ἢ εἰς ἔλεον, ἢ εἰς εὐμένειαν, ἢ εἰς χρηστότητα. ἢ εἰς μισοπονῆριαν νεύει. Εἰ μὴ γὰρ ἐπιπλασθεῖη τις, οὐκ ἂν τὸν δέκμενον ἐλεήσειεν· εἰ μὴ ἐπικαιμφοθεῖη, οὐκ ἂν τὸν δέκμενον οὐκ ἐλεήσειεν· εἰ μὴ νομίσει ἡδικεῖσθαι τὴν δικαιοσύνην, οὐκ ἂν εἰς μισοπονῆριαν τραπεῖη. Τὴν δὲ τροπὴν ταύτην καὶ πάθος καλοῦσιν. Ὅσπερ γὰρ ὁ ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἐπὶ τὸ χεῖρον τρεπόμενος, πάσχει οὕτω καὶ ὁ ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐπὶ τὸ ἀμεινον τρεπόμενος, πάσχει τι. Τροπῆς γὰρ ἐστὶ τὸ πάθος νομα. Τοιγαροῦν καὶ αὐτὸς, καὶ ὄψε ποτε τῆς ἡλικίας τὰ αἰσχρὰ φεύγει πάθη, ἵνα μὴ

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(41) Sic Ammian. Marcel. lib. xxx: « Demosthenes perpetuum Græciæ decus, » etc. RITT.

ποτα (42) ἐπιπνέσης τὴν παραίνεσιν, ὅτε τῶν ἐπαί-
νων σοι ὄφελος οὐδέν.

enim qui a virtute in vitium sese convertit, afficitur: ita rursus qui a vitio ad virtutem sese convertit, nonnihil afficitur. Affectus enim vocabulum, conversionis est. Quainobrem tu quoque in hac senili ætate turpes affectus tandem aliquando fuge, ne tibi hujusmodi laudes nihil utilitatis allaturæ sunt.

ΠΒ'. — AMMONI.

Ὅτι ὁ τῆς μακαρίας μνήμης Τιμόθεος, τοῦ ἀτι-
θάσσου θηρίου ἐπιθάσσευε τὰς ὀρμάς, καὶ τὸ ἀμει-
λικτον εἰς τὸ ἐμμελὲς μετεβρόθυμιζεν, ἡ μετὰ τὴν
ἐκαίνου τελευταίην ἐπικωμάσασα τῷ ἀλιτηρίῳ Εὐσεβίῳ
μανία, σαφῶς ἐδειξεν.

A improhorum odium minime converteretur. Hanc porro conversionem, affectum etiam appellant. U; enim qui a virtute in vitium sese convertit, afficitur. Quainobrem tu quoque in hac senili ætate turpes affectus tandem aliquando fuge, ne tibi hujusmodi laudes nihil utilitatis allaturæ sunt.

LXXXII. — AMMONI.

Quod Timotheus (cujus faustum felixque sit meminisse) agrestis et indomitæ bellæ impetus cicurabat, ejusque sævitiam et immanitatem in concinnitatem quamdam et suavitatem commutabat, furor ille, qui post 288 illius e vita discessum, pestiferum et execrandum Eusebium invasit, perspicue demonstravit.

LXXXIII. — EUTONIO DIACONO.

Si corporis pulchritudo nec ob stupores immutatur, verum etiam inter lacrymas retinetur: quantum animæ decor ob incurrentes tentationes, etiamsi in calamitatibus versetur, immutari debet.

ΠΓ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ τὸ κάλλος τοῦ σώματος οὐδ' ὑπὸ τῶν ἐκπλήξεων
ἀλλοιοῦται, σώζει δ' αὐτὸ καὶ ἐν δακρυοῖς ἢ· πολλῶ
μᾶλλον ἢ τῆς ψυχῆς ὦρα ὑπὸ τῶν ἐπιπνέοντων πει-
ρασμῶν ἀλλοιωθῆναι οὐκ ὀφείλει, καὶ ἐν συμφοραῖς
τυγχάνη.

ΠΔ'. — ΑΓΑΘΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Διὰ τί προσέταξεν ὁ νόμος, λίνον καὶ ἔριον καὶ
πορφύραν μὴ συνυφαίνεσθαι, ἐν δὲ τῷ Λευϊτικῷ
καὶ λέπραν ἱματίων καὶ λίθων πολυπραγμονεῖ.

LXXXIV. — AGATHIO PRESBYTERO.

Cur præcepit lex ne linum cum lana et purpura contexeretur⁴⁶, in Levitico vero lepram vestimentorum et lapidum diligenter inquirat⁴⁷.

Ἐπειδὴ γέγραπται τί βουλόμενος ὁ Μωσῆς ἐνομο-
θέτησε, λίνον μὲν καὶ ἔριον μὴ συνυφαίνεσθαι· ἐν
δὲ τοῖς λινόις ἱματίοις πορφύραν μὴ συνυφαίνειν, λέ-
πραν τε ἱματίων καὶ λίθων πολυπραγμονεῖν, εἶχον
μὲν καὶ τὰς θεωρίας αὐτῶν μνηῦσαι. Ἐχουσι γὰρ
ἀρίστως ἀλληγορίας ὠφελῆσαι δυναμένας, τοὺς μὴ
ἀγύμναστον ἔχοντας πρὸς θεωρίαν τὸν νοῦν· ἀλλ'
ἐπειδὴ οἶδα πολλοὺς μὲν νομιζοντας τοὺς τὰ τοιαῦτα
λέγοντας, ἀμαθίᾳ τοὺς ἀγῶνας ἐκλύειν· σὲ δὲ τοῖς
πράγμασι, καὶ μόνῃ τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν Γραφῶν χαί-
ροντα, εὐθείαν τὴν ἀπόκρισιν ποιήσομαι, κύκλων
ἀπηλλαγμένην. Οἶμαι τοίνυν ὅτι εἰς φιλοσοφίαν τοὺς
ὑπηκόους ἐνάγων, καὶ τῆς χρείας μόνῃς γενέσθαι
βουλόμενος, πᾶσαν βλακείαν ἐξωστράχισα, διὰ μὲν
τοῦ μὴ συνυφαίνειν λίνον καὶ ἔριον, τὴν ποικιλίαν
ἐξορίζων· διὰ δὲ τοῦ πορφύραν μὴ συνυφαίνειν τοῖς
λινόις ἱματίοις, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν καλλωπι-
σμόν· διὰ δὲ τοῦ λέπραν ἱματίων καὶ λίθων περιερ-
γάζεσθαι, τὸ πλεόν τῆς χρείας κτήσασθαι, καὶ ἀπο-
θέσθαι ἀπαγορεύων. Τοῖς γὰρ χρόνοις ἱματίοις καὶ
οἰκίαις τοῦτο συμβαίνειν εἴθε. Τῆς χρείας γὰρ ἔσο,
φθαί, μὴδὲν περιττόν, μήτε κτώμενος, μήτε ἀπο-
τιθέμενος, ἀλλὰ μήδὲ καλλωπιζόμενος, ἀλλὰ πᾶσαν
τὴν φροντίδα καὶ τὴν σπουδὴν, εἰς τὴν τῆς ψυχῆς
ἐπιμέλειαν μετάστησον (43). Εἰ δὲ βουλευθείης, καὶ
παρὰ τῶν ἐξωθεν ὠφελῆσθαι· φασὶ γὰρ τὰς τῶν
καρπῶν ἀποβρέουσας ἡμέρους συκᾶς, διὰ τῶν δόλυν-
θων τῶν ἀγρίων συσφιγγεσθαι (44)· φαίην, ὅτι καὶ

Quoniam per litteras quæris, quidnam Mosem impulerit, ut lege caveret, ne quis linum cum lana contexeret, lineisque item vestibus purpuram ne attexeret, ac denique ut vestimentorum et lapidum lepra diligenter inquireretur, poteram quidem ipse harum rerum speculationes declarare. Habent enim pulcherrimas allegorias, quæque iis, qui mentem ad mysticos sensus handquaquam rudem et inexpertam habent, utilitati esse queant. Verum quoniam plerosque novi, qui eos, qui hujusmodi sermonibus utuntur, ob inscitiam certamina defugere arbitrantur; te autem rebus ipsis ac sola Scripturarum interpretatione delectari, propterea rectum, atque ab omni verborum circuitu liberum a me responsum feres. Existimo itaque Mosem, ut eos, quibus præerat, ad philosophiam induceret, et quia ipsos necessario duntaxat curare cupiebat, molliem omnem eliminasse; per id nimirum, quod linum et lanam contexi velabat, variegandarum rerum studium depellentem: per id autem, quod lineis vestibus purpuram attexi prohibebat, luxum ac profusionem, nimiumque ornandi corporis studium: per id denique; quod vestimentorum et lapidum lepram inhihebat, illud interdicentem, ne quis plura, quam opus esset, quæreret ac reconderet. Etenim vetustis indumentis et vestibus istud evenire consuevit. Rebus necessariis, inquit, contentus esto, nihil supervacanei, nec acquirens, nec recondens, nec item præ-

⁴⁶ Deut. xii, 11. ⁴⁷ Levit. xiv, 40 seqq.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(42) Codic. Vatic. 649 et Alt., μὴ τότε. Possin.

(43) Pro μετάστησον cod. Vatic. 649 solus habet κατὰ τῆσιν. Id.

(44) Vide Plin. Nat. hist. Eleganter autem sacrarum litterarum dogmata fieri, externorum scriptorum caprifisco comparat. RITT.

postero corporis ornatui studens, verum operam
 omnem et studium ad animæ curam convertit. Quod
 si ab externis quoque scriptoribus utilitatem ca-
 pere velis (aiunt enim sativas ficus, cum fructibus
 defluunt, per caprificos constringi) hoc dixerim,
 quod Isocrates etiam in eo libro, in quo Dæmonicum
 præceptis instituit, eum his verbis admonet: «Cura
 ut in vestitus ratione cultus atque honestus sis, non
 autem immodici ornatus studiosus. Honesti enim est
 magnificentia, lascive autem se ornantis, superflui-
 tas et redundantia.» Quodque hoc verum sit, ex
 eo, quod a Diogene dictum est, perspicue ostenditur.
 Nam cum adolescentem quemdam lascivius, quam
 virum deceret, ornatum conspexisset 289 «Si ad
 viros, inquit, te confers, miser es; si ad feminas,
 iniustus.» Cum igitur externi auctores honestæ ac
 decori curam gesserint, an non sacrosanctus ille ac
 Deo clarus vir, populares suos ad philosophiam iii-
 ducens, omnem variegandi artem et mollitiem, nimiumque ornatus studium e subditorum animis eli-
 minare, atque honestatem et gravitatem, quarum opera et adjumento præstantissima vita numeris
 omnibus absolvitur, sancire ac præscribere debebat?

LXXXV. — MARTINIANO PRESBYTERO. B

Inexplebilem quemdam ac sævum et crudelem
 frumentum cauponem te esse nonnulli aiunt: ut qui
 tempesta observes, ac de egestatibus occasionem
 lucrandi arripias, et de calamitatibus messem col-
 ligas. Quamobrem hoc tecum reputans, alios non
 tam tua, quam te, Dei ope indigere; fac te cogna-
 tio moveat.

LXXXVI. — ZOSIMO LIBRIGERO.

Librorum de quibus ad te scripsi, seriem atque
 ordinem amico diligenter expono: ne obrepens
 oblivio, tibi quidem detrimentum, ipsi autem ingra-
 ti animi notam afferat.

LXXXVII. — LEONTIO EPISCOPO.

Amicitia primordium, ac benevolentia igniculus,
 atque id quod et me, et optimum virum Eutonium,
 mutuo amore saucavit, improbitatis odium fuit,
 quod in ipsius moribus animadverti. Posteaquam
 enim ipsum non modo virtutis causa, sed etiam
 eorum quos virtutis amor tenet, libenti atque alacri
 animo periculum aduentem conspexi, hinc reliquam
 quoque viri illius philosophiam tanquam vestigiis
 odoratus, ad ipsum amandum sum incitatus. Cum
 autem rursus insani quidam sophistæ pietatis
 Christianæ dogmata convellere atque labefactare
 conarentur, hic vero eorum armis atque syllogis-
 mis instructi, non prius eos ferire destitimus, quam
 eos prorsus in fugam conjecissemus, ac perspicuam
 et integram victoriam retulissemus. Hic nimirum
 secundus nobis amicitia, non dicam igniculus, sed
 fax perspicue accensa est, ac permansit. Nam ea
 divini amoris lex est. Corporens siquidem, utpote
 abjectus et humilis (quandoquidem a corporibus
 fluxis et raducis coagmentatur) fluit, atque florum

A Ἰσοκράτης, ὅτε Δημοκίῳ τοὺς παραινετικoὺς ἔπιμπε-
 λόγους, παρήκει· «Ἐσο περὶ τὴν ἐσθῆτα φιλόκαλος,
 ἀλλὰ μὴ καλλωπιστής. Φιλόκαλος μὲν γὰρ τὸ μεγαλο-
 πρεπὲς, καλλωπιστοῦ δὲ τὸ περιεργόν.» καὶ ὅτι τοῦτε
 ἀληθὲς ἐστὶ, δι' ὧν Διογένης εἶπε, σαφῶς δεῖκνυται.
 Θεασάμενος γὰρ τινα μετράλιον ἀσελγέστερον ἢ
 κατ' ἄνδρα γέκοσμημένον, ἔφη αὐτῷ· «Ἐὶ μὲν πρὸς
 ἄνδρας, ἀτυχεῖς· εἰ δὲ πρὸς γυναῖκας, ἀδικεῖς.» Ἐὶ
 τοίνυν οἱ ἔξωθεν τοῦ πρέποντος ἐπεμελήθησαν, πῶς
 οὐκ ἔμελλεν ὁ ἱερός ἐκεῖνος καὶ θεοφιλὴς ἀνὴρ εἰς
 φιλοσοφίαν ἐνάγων, πᾶσαν μὲν ποικιλίαν καὶ βλα-
 κείαν, καὶ καλλωπισμὸν ἐκ τῶν ὑπῆκόων ἐξορίζειν,
 κοσμίωτα δὲ καὶ σεμνότητα νομοθετεῖν, δι' ὧν ὁ
 ἄριστος κατορθοῦται βίος;

ΠΕ'. — MARTINIANO PRESBYTERO.

Ἀπληστον εἶναι σέ φασί τινες σιτοκάπηλον, καὶ
 ἀνάληπτον καὶ τηροῦντα τοὺς καιροὺς, καὶ κατα-
 πραγματευόμενον τὰς ἐνδείας, καὶ τὰς συμφορὰς
 γεωροῦντα. Ἄλλ' ἴσθι ὡς ἐκεῖνους μὲν σαυτοῦ
 σπλάγχνα, σαυτῷ δὲ τὰ θεῖα ἀποκλείεις (45). Ἐνωῶν
 τοίνυν, ὡς οὐ τοσοῦτον ἄλλοι σου χρῆζουσιν, ὡς σὺ
 τοῦ Θεοῦ· τὸ συγγενὲς αἰδέσθητι.

ΠΓ'. — ZOSIMO BIBLIOΦΟΡΟ.

Τὸν στιχισμὸν τῶν βιβλίων, ὧν γέγραφέ σοι, τῷ
 φίλῳ δῆλου μετ' ἀκριθείας, ἵνα μὴ ἐρψασα λήθῃ, σοὶ
 μὲν ζημίαν, αὐτῷ δὲ ψῆφον ἀγνωμοσύνης (46) ἐπι-
 ἀγάγη.

ΠΖ'. — LEONTIO EPISCOPO.

C Τὸ τῆς φιλίας προοίμιον, καὶ ὁ τῆς ἀγάπης σπιν-
 θήρ, καὶ τὸ τῶσαν ἀμφοτέρους, ἐμὲ τε καὶ τὸν ἄρι-
 στον Εὐτόνιον, εἰς τὸν πρὸς ἀλλήλους πόθον, τὸ μισο-
 πνήρῳν ἐστὶν ἦθος. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδον αὐτὸν οὐ μό-
 ῖον ὑπὲρ ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν φιλαρέτων ἡδέως
 κινδυνεύοντα, ἀπὸ τούτου καὶ τὴν λοιπὴν φιλοσοφίαν
 τάνδρὸς ἰχνηλατήσας, ἐτρώθη πρὸς φίλιαν. Ἐπειδὴ
 δὲ καὶ σοφιστομανοῦντές τινες τὰ δόγματα τῆς εὐσε-
 θείας λυμήνασθαι ἐμηχανῶντο, ἐνταῦθα φραξάμενοι
 τοῖς ἐκεῖνων ὀπλοῖς, καὶ τοῖς συλλογισμοῖς πατάσσου-
 τες, οὐ πρότερον ἀνῆκαμεν, ἢ τελῶς τρέψασθαι,
 καὶ τὸ κράτος καθαρῶς ἀναδῆσασθαι. Οὗτος δεῦτε-
 ρος ἡμῖν τῆς ἀγάπης οὐκ ἐστὶ σπινθήρ, ἀλλ' ἡδὴ πυρ-
 σὸς περιφανῶς ἐξήφθη, καὶ παρέμηνε. Τοιοῦτος γὰρ
 τοῦ Θεοῦ ἔρωτος ὁ νόμος. Ὁ μὲν γὰρ σωματικῶς, ὡς
 χαμαίζηλος ὧν (ἐπειδὴ ἀπὸ βευστῶν συνίσταται σι-
 μάτων), βέουσι, καὶ δίκην ἀνῶν μαραινεται. Οὕτε
 γὰρ πῦρ μένει τῆς ὕλης τῆς τὴν ὑπόθεσιν τῇ φλογὶ
 δεδωκυίας ἀναλωθείσης, ἀλλὰ σὺν αὐτῇ συναπέρχε-
 ται· οὕτε πόθος ἴσταται μαραινόμενου τοῦ ὑπεκκαύ-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(45) Cod. Vatic. 649 solus ἀποκλείεις per futurum
 inflectit scribens ἀποκλείσεις. POSSIN.

(46) Cod. unus Vat. 649 legit ἀγνωμοσύνης. Id.

ματος. Ὁ δὲ κατὰ Θεὸν καὶ σώφρων, ἐπειδὴ πράγμα- A
τος ἐστὴν τὸς ἐστὶ, διὰ τοῦτο καὶ μόνιμος· καὶ ὅσην τὸ
κάλλος αὐτῷ τῆς ἀρετῆς φαντάζεται, τοσοῦτον ἑαυτῷ
τε καὶ ἀλλήλοις συνδεῖ τοὺς τῶν αὐτῶν ἐραστάς.
amior, quia rei firmæ ac stabilis est, proinde stabilis
nem magis imaginatur, eo quoque arctius, et secum et inter se devincit eos qui earundem rerum desi-
derio tenentur.

ΠΗ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Εἰ καὶ εἰσὶ τινες, ὡς ἔφησ, τῶν τὴν προστασίαν
τῶν λαῶν ἀναδοσασμένων, ἀπὸ μὲν τῆς τῶν πενήτων
σχηφειῶς ἀρχόμενοι, εἰς δὲ τὸν ἴδιον χρηματισμὸν τε-
λευτώντες· ἀλλὰ γε αὐτοὺς μὴ τοῖς ναυαγοῦσι πρόσ-
εχε, ἀλλὰ τοῖς τοῖς οἰακὰς ἀσφαλῶς μεταχειρίζουσι,
καὶ ἐξ οὐρίας πλέουσι.

ΠΘ'. — ΙΣΙΔΩΡῷ ΔΙΑΚΟΝῷ.

Τὰς ἑβδομάδας τοῦ Δανιὴλ πῶς ἐρμηνεύσει (47).

Ἐπειδὴ φιλόπονος ὢν καὶ φιλομαθής, ἠθέλησας
μαθεῖν πῶς ἐπληρώθησαν αἱ παρὰ τῷ Δανιὴλ ἀναγε-
γραμμέναι ἐξήκοντα καὶ ἑννέα ἑβδομάδες τῶν ἔτων,
αἱ ἀπὸ τῆς οἰκοδομῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀριθμούμε-
ναι, καὶ εἰς τὴν ἀλωσιν αὐτῆς τελευτῶσαι· Ἰσθι, ὅτι
οὐκ ἐπὶ Κύρου ὀικοδομήθη, ἀλλὰ τῷ κ' ἔτει τῆς βα-
σιλείας τοῦ Μακρόχειρος. Τότε γάρ, ὡς Ἐσδρας δι-
τρεῖται, Νεεμίας ἐλθὼν, τὴν πόλιν ἔκτισε. « Πῶς οὖν,
ἔφησ, ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες συνετημήθησαν ἐπὶ τὸν
λαόν σου, καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν; » Ὅτι ἐν μὲν
τῇ ξθ', τοῦτ' ἐστὶ, τῷ τρίτῳ καὶ ὀδοηχοστῷ καὶ τε-
τρακοσιοστῷ ἔτει, ἀρχὴν ἔσχεν ὁ πόλεμος· τῇ δ' ἐξῆς
ἑβδομάδι τῶν ἔτων ἐτελεύτησε, συνετελευτησάντων C
καὶ τῶν Ἰουδαίων πραγμάτων. Εἰ δὲ λέγεις· Πῶς;
ἰστέον, ὅτι μετὰ τὸ κ' ἔτος τοῦ Μακρόχειρος ἕως τε-
λευτῆσαι ἡ Περσικὴ βασιλεία, ἔτη διεγένοντο ἑκατὸν
δέκα τρία, μεθ' ἧν ἡ Μακεδονικὴ διήρκεσεν ἕως ἔτων
διακοσίων ἐνετήκοντα τεσσάρων· εἶτα ἡ Ῥωμαϊκὴ,
Αὐγούστου μὲν βασιλεύοντος, ἔτη τεσσαράκοντα τρία·
Τιβερίου δὲ, εἰκοσιδύο· Γαίου, τέσσαρα· Κλαυδίου,
ἑπτὰ. Τῷ γὰρ ὀγδόῳ [αὐτοῦ] ἔτει, ἤρξατο Ἰουδαίος
ἡ τῶν πραγμάτων κίνησις, ἀφ' ἧς ὁ πρὸς Ῥωμαίους
αὐτοῖς ἐξήφθη πόλεμος, ὁ τὴν ἀλωσιν ἀποτεκνών. Ἐπὶ
γὰρ Νέρωνος τοῦ διαδεξαμένου Κλαυδίου, λαμπρῶς
καὶ κατὰ κράτος πολεμηθέντες ὑπὸ Οὐεσπασιανοῦ,
τὸ τρικλάδε Νέρωνι στρατηγούντος, ὕστερον δὲ βασι-
λεύσαντος, ἐάλωσαν.

Ι'. — ΖΟΣΙΜῷ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῷ.

Μανθάνω ὡς, ἐπὶ μὲν τοῖς δοκοῦσιν ἐπονειδίστοις,
λίαν ἄχθῃ· ἐπὶ δὲ τοῖς ὄντως οὖσιν, οὐ μόνον οὐ κα-
ταδύῃ, ἀλλὰ καὶ ἀναδύνη. Τὸ μὲν ἐκ δούλου σε γε-
γενῆσθαι πατρός, ὅπερ οὐκ ἐστὶ προαιρέσεως θνείδος,

** Dan. ix, 1 seqq. ** ibid. 24.

VARIAE LECTIOES ET NOTÆ.

(47) Ad hanc epistolam operæ pretium est legere
quæ de supputatione hebdomadum lxx Danielis
scripsit illustr. Jos. Scaliger lib. vi De emen-

instar marcescit. Nam neque ignis absumpta ea
materia, quæ flammæ causam præbuit, manet, ve-
rum una cum ea abscedit: nec sopito atque extin-
cto igniculo amor consistit. At divinus et pudicus
quoque ipse est: quoque virtutis pulchritudi-
nem magis imaginatur, eo quoque arctius, et secum et inter se devincit eos qui earundem rerum desi-
derio tenentur.

290 LXXXVIII.—EIDEM.

Quamvis ex his, qui populi curam ac præfectu-
ram susceperunt, nonnulli sint, ut abs te dictum
est, qui cum se pauperum negotium agere primo si-
mulent, in privatum tandem quæstum desinant:
tu tamen iis, qui naufragium faciunt, ne attende,
verum iis, qui clavum tuto tractant, ac secunda
aura navigant.

LXXXIX.—ISIDORO DIACONO.

Danielis hebdomadas quomodo interpretetur **.

Quandoquidem pro tua industria doctrinæque
studio intelligere aves, quoniam pacto illæ ad Da-
nielium perscriptæ sexaginta novem annorum heb-
domades, quæ ab Hierosolymitanæ urbis ædificatio-
ne incipientes, in ipsius expugnationem desinunt,
expletæ fuerint, illud habeto, eam non Cyri tempo-
re, sed vicesimo regni Longimani anno exstructam
fuisse. Nam tum, ut Esdras commemorat, profet-
cus Neemias urbem instauravit. « Quoniam igitur
modo, inquit, septuaginta hebdomadæ abbreviatæ
sunt super populum tuum, et super civitatem san-
ctam? » Nimirum quia in sexagesima nona, hoc
est anno quadringentesimo octogesimo tertio bel-
lum geri cœpit, sequente autem annorum
hebdomada, una cum Judaicis rebus finem habuit.
Quod si, unde id probetur, quæris, illud sciendum
est, inter vicesimum Longimani annum et Persici
imperii finem, tredecim et centum annos interflu-
xisse, ac deinde Macedonium usque ad ducentos no-
naginta quatuor annos sese porrexisse; post autem
Romanum, Augusto imperante ad tres et quadra-
ginta annos, Tiberio autem imperium gerente, ad
duos et viginti, Caio vero quatuor; ac denique Clau-
dio rerum summam obtinente, ad septem propaga-
tum fuisse. Nam octavo ipsius anno initium cœpit
Judæis rerum motus, qui bellum illud adversus
Romanos ipsis excitavit, ex quo urbis excidium or-
tum est. Neronis enim, qui Claudio successit, tempore,
Judæi a Vespasiano, qui tum Neronis dux mi-
liaris erat, præclare ac fortiter oppugnati: postea,
eodem imperii habenas tenente, capti sunt.

XC.—ZOSIMO PRESBYTERO.

Audio te ob ea quidem quæ probri speciem ha-
bent vehementer angere: ob ea autem, quæ vere pro-
brosa sunt, non modo nullo pudore suffundi, sed
etiam gloriari. Nam quod servo patre ortus sis

(quod voluntatis institutique animi minime pro- A
brum est, nec ullo modo curandum est) majorem
in modum discruciaris. At interim eos, qui te ad
virtutem hortantur, tantum reprehendis, quantum
eos 291 languorem inducant. Et quidem si inter
surbditos censearis, tamen ne sic quidem te contem-
nere atque aspernari conveniret, verum te per con-
silia et admonitiones ex improbitatis voragine ex-
trahere fas esset, maximeque congruum. Cæterum
non tantum hinc Ecclesia detrimentum ac probrum
acceptura esset. Nunc autem cum in sacerdotum
numero censearis (mitto quonam pacto, neque enim
id mihi studio est, ut te feriam, sed ut sanem) ne
eos quidem, qui silentio uti cupiunt, quiescere per-
mittis. Multi enim gentiles ac Judæi impetum in
Ecclesiam faciunt, probra jactantes, ac vitam tuam B
preferentes, seque ob eam causam fidei nostræ
doctrinam convellere existimantes. Quamobrem si
nullo judicii metu percelleris, saltem præsentem
gloriam affecta. Si nulla te cælestis regni cupiditas
tenet, saltem bonam existimationem appete. Si
coronas minime desideras, saltem a probris te re-
move. Si laudum tuarum præconium nulla te cura
afficit, saltem id stude, ut ne traducaris ac suggilleris. Si pervigilem illam Dei justitiam haud perhor-
rescis, humanas saltem leges metue: ne alioqui in ipso quoque fortasse scelere deprehensus, extremo
supplicio mulcteris.

XCI. — THEOPHILO SUBDIACONO.

Timotheus, qui sedem illam bonis omnibus per-
fusam, quam cælorum regnum appellant, nunc in C
colit, tantam a sua virtute, iis a quibus cernebatur,
utilitatem afferebat, ut etiam sola recordatione eos,
qui ipsius meminerunt, in officio contineret. Pote-
rat enim, vel solum in animis versans, pudorem
simul ipsis immittere, atque eos, quibus ipse in
mentem inisset, a turpibus et absurdis affectioni-
bus puros et immunes efficere.

XCII. — OPHELIO GRAMMATICO.

Apud vos, qui grammatici estis, homonymum
idem est quod synonymum: apud philosophos au-
tem non item. Verum homonyma ea dicuntur,
quorum nomen duntaxat commune est, substantiæ
autem ratio, quæ nomini respondet, diversa. Syn-
onyma autem, quæ et re, et modo, et nomine in-
ter se conveniunt. Quoniam vero, quia hujusmodi
disciplinarum rudis et expertus, mentemque haud-
quaquam exercitatam habes, idcirco a me postulasti,
ut in Scripturæ verbis hujusmodi significationes
notarem, loculentam tibi hujusmodi consideratio-
num januam pro viribus meis aperire conabor.
Persecutionis vocabulum in Scripturis sacris, et
de Deo, et de hominibus dicitur. Verum cum de
Deo usurpatur, cognitionis certitudinem numeris
omnibus absolutam indicat; cum autem de homini-
bus, id significat quod res ea, quæ investigatur,
cum labore ac cruciatu inveniatur. 292. Itaque
in his locis, in quibus hoc nomen situm est, et in
Deo, et in hominibus æquivocum est, non synony-
mum. Verbi gratia illud: Scrutamini Scripturas,

οὐδ' ἐν λόγῳ τίθεσθαι, ἀλλὰ τοσοῦτον καταγινώσκεις
τῶν ἐπὶ τὴν ἀρετὴν παρακαλοῦντων, ὅσον ἔδει τῶν
ἐπὶ τὴν βῆθυσίαν ἀγόντων καταψηφίζεσθαι. Καὶ εἰ
μὲν εἰς τοὺς ὑπάρχουσ ἐτέλεις, μάλιστα μὲν οὐδ' οὐ-
τως καταφρονήσα: ἐχρῆν, ἀλλὰ συμβουλαῖς καὶ παρ-
αινέσεσιν ἀνιμῆσασθαι σε ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς κακίας,
καὶ θέμις ἦν καὶ περπωδέστατον· πλὴν ἀλλ' οὐ τοσ-
αύτη ζημία τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ αἰσχύνῃ ἐμελλεν ἔσε-
σθαι. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοὺς ἱερέας δοκεῖς τελεῖν (τὸ δ'
ὅπως παρήμι, οὐ γὰρ πληξαί σε, ἀλλ' ἰάσασθαι προ-
φήρημαι) οὐδὲ τοὺς ἐθέλοντας ἡσυχάζειν καὶ ἡρεμεῖν
συγχωρεῖς. Πολλοὶ γὰρ Ἕλληνες καὶ Ἰουδαῖοι τῇ
Ἐκκλησίᾳ ἐπιφύονται ὀνειδίζοντες, καὶ τὸν σὸν βίον
προφέροντες, καὶ διὰ τοῦτου τῷ δόγματι λυμáινεσθαι
νομίζοντες. Εἰ τοίνυν τὴν κρίσιν οὐ δέδοικας, κἂν
τῆς παρουσίας ἀντιποιήσῃς δόξης· εἰ βασιλείας οὐκ
ἐρᾷς, κἂν ὑπολήψεις χρηστῆς ἐράσθητι· εἰ στεφάνων
οὐκ ἐπιθυμεῖς, κἂν ἐπιδῶν ἀπαλλάγηθι. Εἰ ἐναρβή-
σεως οὐ φροντίζεις, κἂν μὴ τοῦ κωμωδεῖσθαι ἀντι-
ποιήθητι· εἰ τὴν ἀκοίμητον δίκην οὐ φρίττεις, κἂν
τοὺς τῶν ἀνθρώπων νόμους φοβήθητι, μήποτε καὶ ἐπ'
αὐτοφώρῳ ληφθῆις, τὴν ἐσχάτην ὑπομείνης τιμω-
ρίαν.

ΙΑ'. — ΘΕΟΦΙΛῶ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝῶ.

Τιμόθεος ὁ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων κατάρβυτον
λῆξιν, βασιλείαν οὐρανῶν προσαγορευομένην, νυνὶ C
νεμόμενος, τοσαύτην ἀπὸ τῆς ἀρετῆς τοῖς ὀρώσιν
ἐδημιούργει ὠφέλειαν, ὡς καὶ ἀπὸ μῆνης μόνον
σωφρονίζει τοὺς μνημονεύσαντας. Ἦρκει γὰρ καὶ
μόνον ἐλλῶν εἰς ἔννοιαν, αἰδῶ συνεισπέμψαι, καὶ τῶν
ἀτόπων παθῶν ἀχράντους τοὺς μνησθέντας ἐργάζε-
σθαι.

ΙΒ'. — ΟΦΕΛΙῶ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚῶ.

Παρὰ μὲν ὑμῖν τοῖς γραμματικοῖς, τὸ ὁμώνυμον
ταῦτόν ἐστι τῷ συνωνύμῳ· παρὰ δὲ τοῖς φιλοσόφοις,
οὐχί· ἀλλ' ὁμώνυμα λέγεται, ὡν ὄνομα μόνον κοινὸν,
ὁ δὲ κατὰ τοῦνομα λόγος τῆς οὐσίας ἕτερος· συνώνυ-
μα δὲ, ὅσα καὶ πράγματι καὶ τρόπῳ καὶ ὀνόματι
συντρέχει. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἄμοιρος ὦν τῶν τοιούτων μα-
θημάτων, καὶ ἀγύμναστον ἔχων τὸν νοῦν, ἤξιωσας
ἐπὶ γραφικῶν ῥήσεων τὰς ἔννοιαις ταύταις μεταβῆ-
θμισθῆναι, ὡς ἂν οἶός τε ὦ πειράσομαι λαμπρὰν σοὶ
ἀνοῖξαι τῶν νοημάτων τὴν θύραν. Ἡ ἔρευνα ἐν ταῖς
ἱεραῖς Γραφαῖς λέγεται καὶ ἐπὶ Θεοῦ, καὶ ἐπὶ ἀνθρώ-
πων· ἀλλ' ἐπὶ μὲν Θεοῦ τὸ ἀκριβὲς τῆς γνώσεως
μηνύει· ἐπὶ δ' ἀνθρώπων, τὸ μετὰ πόνοι καὶ βασά-
νου εὐρίσκεσθαι τὸ ζητούμενον. Ἐνθα τοίνυν τοῦνο-
μα τοῦτο κεῖται, καὶ ἐπὶ Θεοῦ, καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου
ὁμωνυμεῖ, οὐ συνωνυμεῖ· ὅσον τό· Ἐρευνάτε τὰς
Γραφάς, τῷ περὶ τοῦ Θεοῦ εἰρημένῳ· Ὁ δὲ ἔρευνῶν
τὰς καρδίας, οἶδε τί τὸ θέλημα τοῦ πνεύματος· ὁ
ὁμωνυμεῖ μὲν, οὐ συνωνυμεῖ δέ. Τὸ δέ· Ὁ ἔρευνῶν
τὰς καρδίας, ὁ τῷ, Ὁ δὲ Πνεῦμα πάντα ἔρευνᾷ
καὶ τὰ βῆθη τοῦ Θεοῦ· συνωνυμεῖ, τῷ καὶ ἐπὶ τοῦ

Primum quippe **293** post illius electionem, Moses A
 divino numine instinctus, hæc sanxit. Deinde si filius
 Nave Mosem superasset, probabilitatis aliquid haberet
 hujusmodi oratio. Cum autem eo multo inferior ex-
 stiterit, hanc sententiam infirmam et imbecillam
 esse constat. Tertio, ne legi quidem ipse quidquam
 adjunxit: verum ex ipsius præscriptis et institutis
 suum vitæ munus administravit. Quarto, si de ipso
 verba fecisset, minime dicendum erat, *suscitabit*,
 sed suscitavit. Quinto, dicendum fuisset, « Et erit,
 omnis animæ, quæ hunc prophetam non audierit. »
 Cum autem dixit, *illum*, huic profecto submovit.
 Sexto, quoniam pacto ad Joannem post multas æta-
 tes in lucem editum, miserunt, percontantes an
 propheta ille esset. Ille autem dixit: « Non? » Etenim
 propheta quidem erat, a non ille propheta. Septi-
 mo, quoniam pacto, cum Salvator in terram venis-
 set, qui miracula videbant, his verbis utebantur,
 « Hic est, qui est vere propheta ille. » Animadvertat ergo ille quot sint, quæ adversus eum pugnent
 ac verum præcognitorem ac regem adoret.

XCIV. — ISIDORO DIACONO.

*In illud: « Secundum imaginem et similitudinem **, »*

Quoniam tu, vir sapientissimus et acutissimo
 ingenio præditus, pervulgatissimam quæstionem
 breviter tibi ac perspicue, ac non per ambages
 quasdam et circuitum explicari petisti, alterum
 autem alteri adversatur (perspicuitas enim longam
 orationem requirit: brevitatem autem succinctam et
 exiguam) brevitate, quantum vires mæ ferunt,
 perspicuitati admista hæc ad te scribo. Præstantius
 quidem faciunt, qui præstantioris hominis parti, id
 quod præstantius est, comparant. Quod si obsen-
 rum esse videtur quod dixi, dilucidius loquar. Rectius
 faciunt, qui meliori hominis parti, hoc est animæ
 ratione præditæ divinum numen simile esse
 dicunt. Nam qui illud humana forma præditum esse
 arbitrantur, prorsus stolidi et amentes sunt: quan-
 doquidem iis, quæ per indulgentem demissionem
 dicta sunt, implicantur, nec quidquam divinius cogitare
 sustinent. Quoniam enim modo dictum est:
 « In umbra alarum tuarum proteges me ⁷⁰; » et:
 « Septem oculi Domini, lustrantes universam ter-
 ram ⁷¹, » cum homo nec alas, nec septem oculos
 habeat? Quoniam item pacto Paulus ne cogitationi
 quidem hominis divinum numen simile esse pronun-
 tiavit? Quoniam rursus modo ab Isaia dictum
 est: « Si omnes gentes ut gutta a situla, et velut
 salvia reputatæ sunt, et Libanus minime sufficit ad

Δεύτερον, ὅτι, εἰ μὲν ὁ τοῦ Ναυῆ παῖς ὑπερέβη τὸν
 Μωσῆα, πιθανὸν μὲν ἦν τὸ λεγόμενον, οὐκ ἀληθὲς
 δὲ (49). Εἰ δὲ πολλῶν αὐτοῦ καταβέβητος ἦν, ἀδρα-
 νῆς αὐτῆ ἢ ἔννοια φαίνεται. Τρίτον, ὅτι οὐδὲ προ-
 ἔθηκῃ τι τὸ νόμῳ· ἀλλὰ τοῖς ἐκείνου ἐπολιτεύετο
 θεσμοῖς. Τέταρτον, ἐχρῆν, εἰ γε περὶ αὐτοῦ ἦν ὁ λό-
 γος, εἰπεῖν, οὐκ ἀναστῆσαι, ἀλλ', Ἀνέστησε. Πέμ-
 πτον, ὅτι ἔδει φράσαι· « Ἔσται δὲ πᾶσα ψυχὴ, ἥτις
 ἂν μὴ ἀκοῦσθαι τοῦ προφήτου τούτου. » Τῷ δ' εἰπεῖν,
 ἐκείνου, τοῦτον παρεγράψατο. Ἐκτον, πῶς πρὸς τὸν
 Ἰωάννην μετὰ πολλὰς γενεὰς τεχθέντα ἀπέστειλαν,
 πευσόμενοι, εἰ αὐτὸς εἶναι ὁ προφήτης· κάκεινος ἐφη·
 « Οὐκ εἰμί; » Προφήτης μὲν γὰρ ἦν· ὁ προφήτης δὲ
 οὐκ ἦν. Ἐβδομον, πῶς τοῦ Σωτῆρος δεῦρο φοιτήσαν-
 τος, οἱ τὰ θαύματα θεώμενοι ἔλεγον· « Οὗτός ἐστιν
 ἄλλῳ ὁ προφήτης. » Συνοράτω οὖν πόσα αὐτῷ ἐν-
 αντιοῦται, καὶ τὸν ἀληθῆ προγνώστην τε καὶ βασιλέα
 προσκυνεῖτω.

ICE. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τό· « Κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωτα. »

Ἐπειδὴ ὁ σοφώτατος καὶ δέξυτατος τὸ πολυθρύλ-
 λητον πρόβλημα ἐρμηνευθῆναι σοι συντόμους καὶ
 σαφῶς, καὶ μὴ διὰ κύκλων τινῶν, παρεκάλεσας, θά-
 ταρον δὲ θατέρῳ ἀντίκειται· τὸ μὲν γὰρ σαφές,
 πολλῶν δεῖται λόγων· τὸ δὲ σύντομον, ὀλίγων· ὡς ἂν
 οἶός τε ὦ, συγκεράσας τὴν σαφήνειαν τῆ συντομῆς,
 ἐπιστέλλω. Κρεῖττον μὲν ποιοῦσιν τῷ κρεῖττονι μέ-
 ρει τοῦ ἀνθρώπου, τὸ κρεῖττον παραβάλλοντες. Εἰ δ'
 ἀσαφές εἶναι δοκεῖ τὸ εἰρημένον, σαφέστερον εἰρη-
 σεσται. Ἄμεινον μὲν ποιοῦσιν, οἱ τῷ βελτίονι μέρει
 ἀνθρώπου, τοῦτ' ἐστὶ τῆ λογικῆ ψυχῆ τὸ θεῖον ἐξε-
 κονίζοντες. Οἱ γὰρ ἀνθρωπόμορρον (50-51) αὐτὸ ἡγού-
 μενοι, πάμπαν ἡλίθιοι, ἐπειδὴ τοῖς συγκαταβατικῶς
 εἰρημένοις (52) περιπέλονται· καὶ οὐδὲν θεϊότερον
 ἐννοεῖν ἀνέχονται. Πῶς γὰρ εἴρηται· « Ἐν σκέπη
 τῶν πτερυγῶν σου σκεπάσεις με. » καί· « Ἐπὶ
 ὀφθαλμοῖς Κυρίου ἐπιβλέποντες ἐπὶ πᾶσαν τὴν
 γῆν, » τοῦ ἀνθρώπου μήτε πτέρυγας, μήθ' ἐπὶ ὀφ-
 θαλμοῦς ἔχοντος; Πῶς δ' ὁ Παῦλος ἀπεφάνητο, μὴδ'
 ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον; Πῶς
 δ' ὁ Ἡσαίας εἶπεν, « Εἰ πάντα τὰ ἔθνη ὡς σταγῶν
 ἀπὸ κάδου, καὶ ὡς στέλος (55) ἐλογίσθησαν, ὁ δὲ
 Λίβανος οὐκ ἱκανὸς εἰς καύσιν, καὶ πάντα τὰ τετρά-
 ποδα οὐκ ἱκανὰ εἰς ἡλοκάρπωσιν, τίνοι ὁμοιώσετε
 Κύριον; » Πῶς δὲ Μωσῆς οὗ τὴν λέξιν καχοῦργος
 ἐρμηνεύειν πετρῶνται, ἔφησε· « Καὶ φυλάξεσθε σφό-

⁶⁹ Gen. 1, 26. ⁷⁰ Psal. xvi, 8. ⁷¹ Zachar. iv, 10.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(49) *Πιθανὸν μὲν ἦν τὸ λεγόμενον, οὐκ ἀληθὲς ἐστί.* Sic Aristoteles quoque ista duo distinguit pas-
 sim. RITT.

(50-51) De Anthropomorphitis vid. Augustinum lib.
De heresibus, cap. 50, et tract. iii et xl in Joannem;
 Lactant. lib. iv, cap. 30, Joan. Damasc. lib. i.
De orthodoxa fide, cap. 12. Id.

(52) *Τοῖς συγκαταβατικῶς εἰρημένοις.* Talia in
 sacris Litteris plurima sunt, quæ per *συγκατάβασιν*,
 h. e. indulgentem demissionem sublimis Dei majes-
 tatis ad nostri captus imbecillitatem et humilitatem
 dicuntur. Plura de his in *Sacris Lectionibus*. Id.

(53) Pro καὶ ὡς στέλος. Codd. Vat. 649 et Alt.
 legunt, καὶ ὡσεὶ ἔλεος. POSSIN.

δρα ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν · ὅτι οὐκ ἴδετε πᾶν ὁμοίωμα ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ἣ ἐλάλησε πρὸς ὑμᾶς; » Πλὴν οὐδ' ἐκείνοι τὸ ἀκριβές, ὡς γε ἠγοῦμαι, δογματίζουσιν. Ἀρχῆς γὰρ καὶ βασιλείας ἐστὶν εἰκὼν ὁ ἀνθρώπος, οὐκ οὐσίας· εἰ δὲ εὖ πράξει, καὶ ἀρετῆς. Εἰ γὰρ καὶ ἀθάνατον ὀριζόμεθα εἶναι τὴν νοεράν ψυχὴν, ἀλλ' οὐ τῆς θειοτάτης ἐκείνης καὶ ἀνάρχου φύσεως ὁμοούσιον, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀπέχουσαν, ὅσον εἰκὼς κτίσμα τοῦ Κτίσαντος. Εἰ γὰρ ἡ ψυχὴ κατ' εἰκόνα, δηλονότι καὶ ἡ τῆς γυναικός. Τί οὖν δήποτε εἶπεν ὁ Παῦλος· « Ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων· ἡ δὲ γυνὴ δόξα ἀνδρός ἐστι; » Τῆς γὰρ ψυχῆς τῆς γυναικός ἀθανάτου, καὶ ἀφθάρτου οὐσης, ὡσπερ καὶ τῆς τοῦ ἀνδρός, τί δήποτε μετὰ διορισμοῦ τινος τοῦτ' ἔφρασεν ὁ Παῦλος; Εἰ δὲ πρὸς ταῦτα ἀνθυπενέγκοιεν, ἀνθοπλίζοντες τὸν Μωσέα τῷ Παύλῳ, τό· « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ κατ' ὁμοίωσιν, » μέγιστα μὲν δυνατὸν εἰπεῖν, ὅτι ἐνικόν ἐστι τὸ εἰρημένον, καὶ οὐ περὶ ἀμφοτέρων εἰρηται, πλὴν οὐ λέξομεν. Εἰ δὲ τὸ ἐξῆς προαγάγοιεν τὸ καὶ ἀρχέτωσαν, πρὸς ἡμῶν ἐστὶ τὸ εἰρημένον. Δείκνυται γὰρ λαμπρῶς τὸ κατ' εἰκόνα, ἐν τῷ ἀρχικῷ χαρακτηριζόμενον. Εἰ δ' εἰποιεν· Πῶς οὖν ὁ Παῦλος, τὸν μὲν, εἰκόνα θεῖαν, τὴν δὲ τοῦ ἀνδρός ἀπεφῆνατο; φήσομεν, ὅτι ἐξ ἀρχῆς μὲν ὁμότιμος ἦν ἡ γυνή, καὶ τῆς αὐτῆς ἡξιοῦτο ἀρχῆς· ἐπειδὴ δ' ἔπτισεν, ἡλαττώθη, καὶ ἡκρωτηριάσθη αὐτῆς ἡ ἀρχή, καὶ ὑπὸ τὸν ἀνδρα γεγένηται. « Οὐκ ἤνεγκας, φησί, τὴν ἰσοτιμίαν, δέχου τὴν ἐλάττωσιν. Πρὸς τὸν ἀνδρα σου ἡ ἀποστροφὴ σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει. » Ὅστε ἡ μὲν κοσμοποιία τὴν πρὸ τῆς ἀμαρτίας τῆς γυναικός δηλοῖ ἀρχὴν· τὸ δ' ἀποστολικὸν λόγιον, τὴν μετὰ τὸ πταῖσμα ὑποταγὴν. « Ὅτι δὲ τῷ χειροτονηθῆαι πάντων τῶν ἐπιγεῖων ἀρχοντα τὸν ἄνθρωπον, τὸ κατ' εἰκόνα σώζεται· ἀκουσον τοῦ Μελποδοῦ τὰς θείας δέλτους, καὶ τὰς βασιλικὰς συλλαβὰς ἐρμηνεύοντος, καὶ φράζοντος· « Δόξη καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτὸν, καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. » Ὅσπερ γὰρ τὸ θεῖον πάντων (54), οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος τῶν ἐπὶ γῆς βασιλεύει. Ἐχει μὲν οὖν τὸ ἀρχικὸν σῶζον τὴν βασιλικὴν εἰκόνα. Τὸ κατ' ὁμοίωσιν, εἰ μὴ δοκοῖη τισὶν ἐκ παραλλήλου λέγεσθαι (55), ὡς τό· « Ἐὰν [δὲ] (56) ἐκοιμήθην καὶ ὑπνωσα, » καὶ τό· « Μακάριος ὁ συνιών ἐπὶ πτωχῶν καὶ πένητα· » οὕτως ἐρμηνευτέον, ὅτι τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἐνεχείρισεν ὁ Θεός, ἵν' ἐπιδειξῆται τὴν ἀρετὴν, καὶ σώσῃ τὴν ὁμοίωσιν. Ἐδέξω, φησί, τὴν τιμὴν, δεῖξον τὴν ἀρετὴν· ἵνα τὸ μὲν τῇ δημιουργίᾳ, τὸ δὲ τῇ προαιρέσει τοῦ δημιουργ-

exustionem, et omnia quadrupedia minime sufficiunt ad sacrificium, cui assimilabitis Dominum⁷²?, Quonam denique pacto Moses, cujus vocem improbe ac veteratorie exponere conantur, dixit: « Atque hoc studiose retinebitis in cordibus vestris, quod non vidistis omnem similitudinem in die qua locutus est ad vos⁷³. » 294. Cæterum ne illi quidem, nisi opinione fallor, vere hoc astruunt. Imperii enim ac regni homo imago est, non essentia. Si autem probis operibus studuerit, virtutis quoque imago ac simulacrum erit. Nam etsi immortalem esse statuimus animam intelligentiæ participem, at non tamen ejusdem cum divinissima illa et sempiterna natura essentia: verum tantum ab ea remotam ac dissitam, quantum verisimile est rem creatam a Creatore. Si enim anima ad Dei imaginem condita est, procul dubio mulieris quoque anima. Quorsum itaque dixit Paulus: « Vir non debet velato esse capite: est enim imago et gloria Dei: mulier autem gloria viri est⁷⁴? » Nam cum mulieris anima immortalis atque interitus expers sit, quemadmodum et viri anima, quid tandem affertur, quamohrem Paulus cum distinctione quadam istud dixerit? Quod si adversus hæc, Mosen adversus Paulum armantes, illud protulerint: « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram⁷⁵, » maxime quidem illud dicere licet, singulare esse dictum istud, ac non de utroque enuntiatum esse. Verum hoc tamen minime esse dicemus. At si, id quod deinceps sequitur, produxerint, Et imperent, jam nobis hæc verba suffragabuntur. Hinc enim perspicue demonstratur, divinæ imaginis decus in imperio tanquam certa nota insigniri. Quod si quærant quid causæ fuerit Paulo, cur virum divinam imaginem, mulierem autem viri imaginem esse pronuntiarit, illud respondebimus, quod primum quidem pari honoris gradu mulier erat, atque divino beneficio idem imperii jus obtinebat. Postquam autem lapsa est, imminutum ac mutilatum est ipsius imperium, ac sub viri potestatem redacta est. « Honoris æqualitatem non tulisti, inferiorem gradum accipe. Ad virum erit conversio tua, et ipse dominabitur tui⁷⁶. » Itaque liber quidem ille, qui a mundi effectione nomen ducit, mulieris ante peccatum imperium declarat. Apostolicum autem oraculum subjectionem eam, quæ peccatum consecuta est. Quod autem hinc divinæ imaginis decus retineatur, quod homo terrenorum omnium princeps creatus sit, audi Psalmographum, divina verba et syllabas ad hunc modum interpretantem: « Gloria et honore coru-

⁷² Isa. xl, 15-18. ⁷³ Dent. iv, 15? ⁷⁴ I Cor. xi, 7. ⁷⁵ Gen. i, 26. ⁷⁶ Gen. iii, 16.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(54) Hæc verba πάντα τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου Ὅσπερ γὰρ τὸ θεῖον πάντων, cuncta omittuntur a cod. Vat. 649, sed representantur ab Alt. et videntur retinenda. Possin.

(55) Ἐκ παραλλήλου λέγεσθαι. Hoc quoque creberimum est in sacris Litteris, ut æquipollentia,

jungantur: quod in primis in lectione Psalmorum probe observandum est. Vide Adriani *Isagogen*. RITT.

(56) Pro, ἐὰν δὲ ambo codd. legunt, ἐγὼ δεῖ. Possin.

nasti eum, et constituisti eum super omnia opera A
manuum tuarum 77. » Ut enim Deus omnium rerum, ita etiam homo eorum, quæ in terra sunt, principatum tenet. Quocirca regiam imaginem gerit, si principatum suum conservet. At vero hæc verba, ad similitudinem (nisi quidam cum præcedentibus synonyma esse existiment, velut hæc, « Ego dormivi et soporatus sum 78; » et item hæc, « Beatus qui intelligit super egenum et pauperem 79 ») ad hunc modum exponenda sunt: nempe quod Deus imperium ipsi ob eam causam mandavit, ut virtutem ostendat. 295 Honorem, inquit, accepisti, virtutem ostende, ut alterum creationi, alterum ejus, quod creatum est, voluntati atque arbitrio aseribatur. Atque istud fortasse hinc declaratur, quod initio quidem dictum sit. « Faciamus hominem ad imaginem nostram et ad similitudinem 80; » postea vero: « Et fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit ipsum 81. » non addito illo altero 82 ad similitudinem, sive quod idem ea dictio significet, ut ante dicebam, sive quod virtus ex libera voluntate animique inductione dependeat; ut tale quidpiam sit quod dicitur: Faciamus hominem ad imaginem nostram (56*), ut ex voluntate animique instituto ad similitudinem fiat. Ac proinde ante procreationem quidem utrumque dixit: post ipsam autem, alterum duntaxat. Sane unigenitus Deus, cum ad nos venit, his verbis usus est: « Estote similes Patris vestri qui in cælis est 83; » perinde scilicet atque procreatio imaginem, voluntas autem animique institutum similitudinem servet. Quod si C
dixerint, Qui fit igitur, ut cum homo rerum omnium, quæ terræ complexu continentur, imperium acceperit, feras pertimescat? hac defensione omissa, sive illa vera, sive falsa sit, quam quidam attulerunt, asserentes in divinis libris ferarum imperium minime positum, verum a nonnullis postea adjectum fuisse, recta via respondebo, atque illud dicam: quod primum quidem cum divina imago in eo eluceret, omnia ei subjecta erant (unde etiam ipsi nomina imposuit): at postquam a divino mandato recessit, optimo jure imperium ipsi mutilatum atque imminutum est, atque non omni quidem imperii jure deturbatus est, nam alioqui frigida prorsus gratia inventa fuisset, sed tamen aliqua ex parte truncatus est ipsi principatus. Neque enim æquum erat ut is qui victus fuerat corona donaretur, verum ut belluarum terrore coereretur, atque ad meliorem mentem revocaretur. Quod autem verum sit, hinc constat, quod cum Noe, justitiam colendo et amplectendo, hanc imaginem repurgasset, feræ omnes ad eum se contulerunt, veterem servitutem consentientes, atque eum, qui primum peccaverat, atque imperii parte mulctatus fuerat, propemodum accusantes. Quinetiam Daniele, leones, et tres pueros, ignis veritus est: nec vipera Paulum ullo modo læsit. Quamobrem ex eo quod isti avitum imperium revocarunt, perspicuum est eum integrum quidem accepisse, verum partem aliquam amisisse. Atque hæc a nobis dicta sint. Quod si quis melius aliquid habet quod proferat, dicatur sane atque audiat.

77 Psal. viii, 6, 7. 78 Psal. iii, 6. 79 Psal. xl, 2. 80 Gen. 1, 26. 81 ibid. 27. 82 Matth. v, 48.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(56*) Locus in editione Parisiensi omnino mancus, sed typographi culpa, quem fefellerit repetitio verborum ad imaginem nostram. EDIT. PATR.

(57) Pro ὡς ἐφην lege ὡς ἐφθην ex Alt. Mox dele asteriscum. Denique ultimum verbum epist. hujus cod. Vat. solus scribit, ἀκούετω. POSSIN.

γηθέντος ἀνακέηται. Καὶ τάχα τοῦτο δηλοῖ, τὸ ἐξ ἀρχῆς μὲν εἰρῆσθαι· « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· » ὕστερον δὲ· « Καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτὸν, » οὐ προστεθέντος τὸ, καθ' ὁμοίωσιν· ἢ ὡς τὸ αὐτὸ ἐμφανιούσης τῆς λέξεως, ὡς ἐφθην (57) εἰπὼν, ἀναρτηθείσης τῆς ἀρετῆς, ἢ ἢ τὸ τοιοῦτον τὸ εἰρημένον, « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, » ἢ ἐκ προαιρέσεως γένηται καθ' ὁμοίωσιν· διὸ πρὸ μὲν τῆς δημιουργίας ἀμφοτέρω εἴπε· μετὰ δὲ τὴν δημιουργίαν, θάτερον. Ὁ μονογενὴς γοῦν θεὸς ἐπιδημήσας, φησί· « Γίνεσθε ὅμοιοι τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· » ὡς τῆς [μὲν] δημιουργίας, τὸ κατ' εἰκόνα σωζούσης· τῆς δὲ προαιρέσεως, τὸ καθ' ὁμοίωσιν. Εἰ δὲ φαῖεν· B
Πῶς οὖν, εἴ γε τὴν ἀρχὴν πάντων τὴν ἐπὶ γῆς εἰληφέν ὁ ἄνθρωπος, τὰ θηρία δέδοικε; παρεὶς ἐκείνην τὸν ἀπολογίαν, εἴτε ἀληθὴς εἴη, εἴτε μὴ, ἦν τινες ἔφασαν, ὅτι ἐν ταῖς θείαις δέλτοις, ἡ ἀρχὴ τῶν θηρίων οὐκ ἐνέκειτο· ἀλλ' ὕστερον παρά τινων προσετέθη· ἐξ εὐθείας τὴν ἀπολογίαν ποιήσομαι. Ὅτι ἐξ ἀρχῆς μὲν αὐτῷ ὅτε ἐλαμπεν ἡ εἰκὼν, πάντα ὑπέκειτο (διὸ καὶ ὀνόματα αὐτοῖς ἐπέθηκεν), ἐπειδὴ δὲ παρήκουσεν, ἠκρωτηριάσθη αὐτοῦ εἰκότως ἡ ἀρχὴ, καὶ πάσης μὲν οὐκ ἐξεβλήθη (ἵνα μὴ ἔλωλος ἡ χάρις εὐρεθῆ), ἠκρωτηριάσθη δὲ· οὐ γὰρ δίκαιον ἦν τὸν ἡττηθέντα καὶ στεφανωθῆναι, ἀλλὰ τῷ φόβῳ τῶν θηρίων σωφρονισθῆναι. Ὅτι δὲ τοῦτ' ἐστὶν ἀληθές, ὅτε ὁ Νῶε τὴν εἰκόνα ταύτην ἀνεκάθηρε, τῷ δικαιοσύνην ἀσμενῆσαι· ἦλθε πρὸς αὐτὸν πάντα τὰ θηρία, τὴν ἀρχαίαν δουλείαν ὁμολογούντα, καὶ μονοουχὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς ἀμαρτόντα, καὶ μέρος τῆς ἀρχῆς ἀπολέσαντα καταμεμφομένα. Καὶ τὸν Δανιὴλ δὲ οἱ λέοντες ἠδέσθησαν, καὶ τὸ πῦρ τοὺς παῖδας τοὺς τρεῖς (58). Καὶ ἡ Ἐχὶς τὸν Παῦλον οὐδὲν ἐδίωξε. Δι' ὧν οὖν ἀνεκώσαντο τὴν προγονικὴν ἀρχὴν, δηλός ἐστι κάκεινος εἰληφώς μὲν ὀλόκληρον, ἐκ μέρους δ' ἀπολέσας. Καὶ ταῦτα μὲν παρ' ἡμῶν. Εἰ δέ τις ἔχοι βέλτιον λέγειν (59), καὶ λεγέτω, καὶ ἀκούεσθω.

(58) Confer epist. 139, infra. RITT.

(59) Εἰ δέ τις ἔχοι βέλτιον λέγειν. Hic quoque epilogus perpetuæ Isidori modestiæ consentaneus est. Hodie hic scribendi et loquendi mos passim exolevit. Facti enim sumus plerique homines ἀναμάρτητοι. ID.

ΙΖ'. — ΠΑΥΛΩ.

A

XCVI. — PAULO.

Πᾶσαι μὲν αἱ τέχναι, ταῖς μὲν μελέταις συγχρο-
τοῦνται, καὶ μείζους γίνονται· ταῖς δ' ἀργαίαις ἀπόλ-
λυνται, μάλιστα δὲ ἡ τῶν λόγων δύναμις. Θεραπευο-
μένη μὲν γὰρ καὶ ἀρδευομένη, μεγίστη γίνεται ἀμε-
λουμένη δὲ, βραδίως ἀποφοιτᾷ καὶ ἀφίπταται. Ὅτου δὲ
χάριν ταῦτα λέγω, ἴσως οὐκ ἄγνοεῖς (60), ὃ τὴν θείαν
σοφίαν καὶ τὴν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν δίκαιος ὢν
καὶς προσθήκαις αὐξέει, καὶ μείζους καθιστᾷ.

Cum omnes artes usu atque exercitatione confir-
mentur atque incrementa capiant, cessatione au-
tem ac desidia intereant, tum praecipue dicendi
facultas. Nam cum colitur et irrigatur, maxime
crescit : cum autem **296** negligitur, facile absce-
dit et avolat. Quorsum autem his verbis utar,
fortasse minime ignoras, qui divinam sapientiam
ac virtutis cultum assiduis incrementis augere at-
que amplificare debes.

ΙΖ'. — ΖΩΣΙΜΩ.

XCVII. — ZOSIMO.

Πρεσβύτερον ὄντα σε διὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ καλού-
μενον, διὰ τὴν χειροτονίαν, φασὶ νεωτερίζειν τοῖς
ερόποις, καὶ πάντα ἀκμάζοντα ἀποκρύπτειν, πρᾶτ-
τοντα, λόγῳ μὲν αἰδοῦμαι λέγειν, αὐτὸς δ' οὐκ οἶδ' **B**
ὅπως πράττειν οὐκ ἐρυθριᾷς. Εἰ τοίνυν ἀληθεύουσιν,
ἀρίστην κἂν ἐπὶ γῆρας δεῖξον μεταβολὴν, ἵνα
κάκεινοι παυσάμενοι τῶν κωμῳδιῶν, καλινῳδιᾶν
ῥῆσιον.
tione[m] ostende : quo illi etiam qui haec de te dictitant
cavillis suis finem imponentes, orationem re-
texant.

Quamvis et aetate senex sis, et propter sacram
ordinationem appelleris, rumor est tamen te mo-
ribus Juvenem agere, atque quemvis juvenem ac
florentem, improbitatis magnitudine obscurare :
ea videlicet perpetrantes, quæ ipse quidem dicere
præ pudore non sustineo, tu autem, haud scio quo
pacto perpetrare non erubescis. Quare si verus est
hic rumor, optimam in senili quoque aetate muta-
tionem ostende : quo illi etiam qui haec de te dictitant
cavillis suis finem imponentes, orationem re-
texant.

ΙΗ'. — ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

XCVIII. — STRATEGIO MONACHO.

Ἦσθην ὑπερφυῶς πυθόμενος τὴν σὴν ἐπὶ τὸ κρεῖτ-
τον προκοπὴν, καὶ τοὺς φίλους συνησθῆναι παρ-
εσκεύασα, τὴν εὐκταιστάτην αὐτοῖς καὶ ἐρασμιωτά-
την εὐαγγελισάμενος ἀκοήν. Εἰ τοίνυν βούλει ἡμᾶς
μὲν ἐπὶ πλεῖον πανηγυρίζειν (ἡδίων γὰρ τὰς σὰς ἐορ-
τάζομεν εὐδοκιμήσεις), σαυτῷ δὲ κλέος οὐρανόμενης
κατασκευάσαι, μὴ παύσαιο ταῦτα θηρώμενος, ἃ καὶ
παρὰ Θεῷ εὐδόκιμον (61), καὶ παρὰ ἀνθρώποις
αἰοῖδιμόν σε παρασκευάσει.

Posteaquam tuum in virtute progressum intel-
lexi, incredibilem quamdam ex ea re voluptatem
cepi, atque optatissimo ac desideratissimo hoc nun-
tio ad amicos misso, ut ipsi quoque voluptate per-
funderentur, effeci. Quocirca si nos diutius gaudere
ac lætitia diffundi (tuas enim laudes ingenti cum
animi voluptate celebramus) atque etiam amplissi-
mam tibi gloriam comparare cupis, ea sine ulla
intermissione aucupare, quæ te, et apud Deum
clarum, et apud homines celebrem redditura sunt.

ΙΘ'. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

XCIX. — HERMOGENI EPISCOPO.

Οἱ τῷ κανόνι τοὺς μὴ κανόνας προσάγοντες, καὶ
διὰ τοῦτο τὸν καὶ τοὺς ἄλλους κανονίαις δίκαιον ὄντα
δοκιμάζοντες, οὐ μοι δοκοῦσι τὴν κρίσιν τῶν πρα-
γμάτων ἔχειν ὀρθήν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκακώθησαν τὸ
λογιστικὸν τῆς ψυχῆς δι' ἐκουσίας νόσου, σφάλονται
λοιπὸν καὶ περὶ τὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων. Τὸ
τοῦν δίκαιον, καὶ ἀνδρείον, καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσι
φοβερόν, τυφόν καὶ ὄφρον ἐπιφημιζοῦσι· διὰ
τούτου πᾶσι τοῖς τῆς ἀρετῆς ἐρασταῖς, τὸν εἰς
αὐτὴν δρόμον ἐγκλῆσαι μηχανώμενοι. Τῇ γὰρ σύνεγ-
γυς κακία τὴν ἀρετὴν ὀνομάζειν (62) τολμῶσιν. Οὐκ-
οὖν μεμφέσθωσαν οἱ τοιοῦτοι· καὶ τῷ λέοντι, ὅτι
βλοσυρόν, καὶ βασιλικόν, καὶ οὐ πιθήκειον βλέπει,
καὶ τοὺς μίμους τῶν γελοίων ἀποδεχέσθωσαν, ὅτι
γέλωτα κινῶσιν ἄποπον.
D
præferat : ac contra histriones et scurras laudent, quod absurdum risum excitent.

Qui regulæ eos, qui regulæ non sunt, admovent,
ob eamque causam eum, qui alios quoque formare
atque ad regulam dirigere meretur, examinant, re-
ctum de rebus iudicium habere minime mihi vi-
dentur. Quoniam enim per spontaneum morbum
vitiatam eam animi partem habent, in qua ratio-
nis sedes est, idcirco fit, ut in rerum quoque iudicio
deinceps errore labantur. Justo quippe ac forti
viro, ac sceleratis formidabili, fastum ac supercilium
attribuunt : hoc scilicet omnibus virtutis stu-
diosis cursum ad eam interrumpere molientes.
Siquidem virtutem propinqui vitii nomine appellare
minime dubitant. Quocirca ejusmodi homines leo-
nem quoque reprehendant, quod rigidum quemdam
ac regium, non autem simiarum similem, vultum

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(60) Pro ἄγνοεῖς ambo codd. Vat. et Alt. legunt
ἀγνοεῖ. POSSIN.

(61) Παρὰ Θεῷ εὐδόκιμον. Bill., apud Deum cla-
rum. Probo admonitionem cl. viri et chariss. com-
patriis atque amici mei D. Georgii Remi, melius esse
ut vertamus acceptum, ut sit ab εὐδοκία εὐδόκιμον.

Sic ἡμέρα εὐδοκίας, dies qua quis acceptus est. RITT.

(62) Τῇ σύνεγγυς κακία τὴν ἀρετὴν ὀνομάζειν.
Vetus hæc est hominum perversitas et querela. Vide
Platonem Alcibiade 11, p. 140 ; Ciceronem Partit. ora-
tor. ; Sallustium Catilina, sub persona Catonis ; et
Horat. Satyr. 111, lib. 1. 10.

C. — MARONI PRESBYTERO.

Non iis, qui injuriam accipiunt, optime vir, sed iis qui inferunt, periculum omne impendet, eosque trepidare atque contremiscere oportet. Quod si ita est, injuriam perpeti malum non est, sed eam inferre, nec illatas injurias perferre scire.

CI. — EIDEM.

Recte a quodam externorum hominum dictum est, turpe ac probrosum non esse paupertate 297 laborare, verum paupertatem forti nimio minime ferre. Quamobrem si hoc ille quoque recte ac præclare existimavit, ex inopia pudore ne afficiamur, imo ne probro quidem eam ducamus, verum ad vitium hunc metum transferamus.

CII. — THEODORO SCHOLASTICO.

Quandoquidem multos probos viros laudibus effereus, fortunæ quoque mentionem fecisti, libens ex te quererem, quonam pacto hæc in unum convenire queant. Siquidem laudatio ad voluntatem spectat; fortuna vero probum virum laudari non permittit, quin autem felix ac fortunatus prædicetur, minime prohibet. Permultum enim, etiam de vestra sententia, qui gentilium religionem colitis, inter felicitatis prædicationem et laudationem est discriminis. Illa quippe a fortuna, hæc a voluntate animique inductione oritur. Scribas igitur ad me velim, vir erudite, quonam pacto ei, cujus laudes prædicantur, fortunæ sermo conveniat, aut quonam modo ei, qui fortunæ beneficio, ut dicitis, talis existit, laudatio congruat. Alterum enim adversus alterum pugnat. Nam si minime sponte talis est, ne laudetur; si autem sponte, nullus fortunæ sit locus. Si tropæum statuit, præconis voce celebretur: si autem fortuna hoc præstitit, laudem ne consequatur. Si dimicavit, corona donetur; si autem non pugnavit, ne laudetur.

CIII. — HERMOGENI EPISCOPO.

Si tu eo animo, ut Zosimi, Chæremonis, et Maronis petulantiam et impudicitiam per vim coerceras, ipsis occurrere in animum induxisti, magno tibi apparatu, ac divino auxilio opus est. Si autem tanquam confestim atque ad primum clamorem eos superaturus, imprudens teipsum fallis. Tantum enim subsidium sibi ipsis mutuo afferunt, cum probum aliquem virum ulcisci parant, quantum inter se bellum excitant, cum de vitiorum principatu inter se contendunt. Nam qui in communibus rebus concordēs sunt, iidem in privatis dissident; et qui in exstinguenda, quantum in ipsis situm est, virtute invicti cujusdam roboris speciem edunt, iidem in contentione de principatu inexpiabile inter se bellum movent.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(63) Οὐ τὸ πένεσθαι ἐπονείδιστον, ἀλλὰ τὸ μὴ φέρειν εὐγενῶς τὴν πενίαν. Plurima in hanc sententiam habent Chrysost. et Stob. Vid. adnotata ad

P'. — ΜΑΡΟΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οὐ τοῖς ἀδικουμένοις, ὡ βέλτιστε, ἀλλὰ τοῖς ἀδικούσιν ἐπικρέματα ὁ κίνδυνος ἅπασ· οὐς καὶ ἀγωνίαν καὶ τρέμειν δίκαιον. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, οὐ τὸ ἀδικεῖσθαι καχὸν, ἀλλὰ τὸ ἀδικεῖν, καὶ τὸ μὴ εἰδέναι φέρειν ἀδικούμενον.

ΠΑ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Εἴρηται καλῶς τινὶ τῶν ἐξωθεν, οὐ τὸ πένεσθαι ἐπονείδιστον, ἀλλὰ τὸ μὴ φέρειν εὐγενῶς τὴν πενίαν (63). Εἰ τοίνυν κάκεινο, τοῦτο εὖ καὶ καλῶς ἔδοξεν, ἐπὶ πενίᾳ μὴ αἰσχυνόμεθα, ἀλλὰ μὴδ' δνειδος ταύτην ἠγώμεθα, ἀλλ' ἐπὶ τὴν κακίαν μετενέγκωμεν τοῦτον τὸν φόβον.

PB. — ΘΕΟΔΩΡῷ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῷ.

Ἐπειδὴ πολλοὺς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐγκωμιάζων, καὶ τύχης μέμνησαι, ἡδέως ἄν σου πυθοίμην, πῶς οἶόν τε ἀμφοτέρα συνελθεῖν. Ὁ μὲν γὰρ ἐπαινος πρὸς τὴν προαίρεσιν βλέπει· ἡ δὲ τύχη ἐγκωμιάζεσθαι μὲν τὸν ἀγαθὸν οὐκ ἐπιτρέπει· μακαρίζεσθαι δὲ οὐ κωλύει. Πάμπλου γὰρ καὶ καθ' ὁμὰς τοὺς τὰ Ἑλλήνων προσθεύοντας, μακαρισμὸς ἐπαινοῦ διενηνόχει (64). Ὁ μὲν γὰρ ἐκ τῆς τύχης, ὁ δὲ ἐκ τῆς προαιρέσεως τίκεται. Γράψον τοιγαροῦν μοι, ὡ σοφὲ, πῶς τῷ ἐπαινουμένῳ ὁ τῆς τύχης ἀρμόττει λόγος· ἢ πῶς τῷ ὑπὲρ τῆς τύχης τοιοῦτω, ὡς φατε, γενομένῳ ἐγκωμίων πρέπει. Θάτερον γὰρ θατέρῳ μίχεται. Εἰ μὲν γὰρ ἄκων τοιοῦτός ἐστι, μὴ ἐπαινεῖσθαι· εἰ δ' ἐκὼν, ἡ τύχη χώραν μὴ ἔχεται. Εἰ τρόπαιον ἔστησε, καὶ ἀνακηρυτέσθαι· εἰ δὲ ἡ τύχη τοῦτο κατώρθωσε, μὴ ἀπολαύτω ἐπαινοῦ. Εἰ ἠγωνίσαστο, στεφανούσθαι· ἰδὲ οὐκ ἠγωνίσαστο, μὴ ἐπαινεῖσθαι.

PF. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠῷ.

Εἰ μὲν ὡς βίβ' ἀνείρξων τὴν ὕβριν καὶ τὴν ἀσέλειαν, Ζωσίμου τε καὶ Χαιρημονος καὶ Μάρωνος, ὑπαντίσασαι αὐτοὺς προήρησαι, πολλῆς σοι δεῖ καὶ τῆς παρασκευῆς, καὶ τῆς ἀνωθεν συμμαχίας. Εἰ δ' ὡς αὐτοβοαὶ περιεσόμενος, σαυτὸν ἀπατῶν λανθάσεις. Τοσούτην γὰρ ἑαυτοῖς εἰσφέρουσι συμμαχίαν, ὅταν ἀγαθὸν τινα ἄνδρα δέη ἀμύνασθαι, ὅσην κινούσι πρὸς ἑαυτοὺς ἄμιλλαν, ὅταν περὶ τῆς τῶν κακῶν πλεονεξίας ἀμφισβητήσωσι. Ἐν γὰρ τοῖς κοινοῖς συμβαίνοντες, ἐν τοῖς ἰδίοις διαφέρονται, καὶ ἀπρόσμαχον ἐπιδεικνύμενοι βῶμην ἐν τῷ τὴν ἀρετὴν, τότε ἦκον εἰς αὐτοὺς, σέσσαι, ἐν τῇ περὶ τῶν πρωτείων ἀμίλλῃ, ἀσπονδον πρὸς ἑαυτοὺς ἐγείρουσι πόλεμον.

Institutiones, tit. De suspect. tutor. RITT.

(64) Μακαρισμὸς ἐπαινοῦ διενηνόχει. Vid. Aristot. lib. i Ethic. Id.

PA'. — ANTIOXΩ.

A

CIV. — ANTIOCHO.

"Ὅσπερ ἐν εἰς χρῆ ἡττᾶσθαι τὸ νικᾶν αἰσχροὺν (65), οὕτως ἐν οἷς χρῆ νικᾶν, τὸ ἡττᾶσθαι αἰσχροτέρον. Οὐ γὰρ ἐν πᾶσιν ἡ νίκη καλὸν, ἀλλ' ἡ μὲν τὴν ὑπόθεσιν ἔχουσα καλὴν καὶ γενναίαν, ἀρίστη ἡ δὲ καὶ αἰσχρὰν καὶ φαύλην, κακίστη. Οἷον (ἴν' ἀπὸ τῶν παρ' Ἑλλήσιν ἀδομένων τὴν ἀπόδειξιν ποιήσωμαι) ὁ μὲν πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους πόλεμος καὶ νόμιμος εἶναι δοκεῖ καὶ ἀναγκαῖος· ὁ δὲ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους, καὶ παράνομος, καὶ οὐδ' ἔγκωμιον ἀπολαύει ὁ τρεψάμενος. Τοσούτῳ γὰρ πλέον τῶν ἄλλων αἰσχύνεται, ὅσπερ ἂν πλέον τι τῶν ἄλλων ἐργάσθαι. Ἐμφυλίου γὰρ πολέμου ἀργαλεώτερον οὐδὲν (66). Εἰ τοίνυν ἔνθα σώματος ὁ θάνατος, τσαύτη ἐστὶν ἡ διαφορὰ· καίτοι μιᾶς οὐσης τῆς φύσεως· οἱ τοῖς μὲν δαίμοσιν ὑποκατακλινόμενοι, κατὰ δὲ τῶν ἀδελφῶν ὀπλιζόμενοι, ἀνεκτὰ ποιεῖν δόξαιεν; οὐκ ἔγωγε οἶμαι. Καίτοι ἐνταῦθα, οὐ σώματος θάνατος παρακολουθεῖ (ἦττον γάρ, ἦν κακὸν), ἀλλὰ ψυχῆς θλῆθος, οὐκ εἰς τὸ μὴ ὄν παραπέμπων τοὺς σκανδαλισθέντας, ἀλλὰ θανάτου παντὸς παρασκευάζων χαλεπώτερα βιώσαι βίον, καὶ τὰ τῆς συγγενείας δὲ δικαίωματα, καὶ μελίζονα, καὶ θεϊότερα. Διὸ καὶ οὐρανῷ πρέπουσαν πολιτείαν (67), πολιτεύεσθαι προστετάγμεθα. Εἰ δὲ τῶν ἐπὶ γῆς στρατευομένων τάναντια πράττοντες ἀλώμεν, τῶν ὑπὲρ μὲν τῶν πατρίδων ἀναλαμβάνόντων τὰ ὄπλα, κατὰ δὲ τῶν βαρβάρων χωρῶντων, ποῖα ἡμῖν ἐστὶ σωτηρίας ἐλπὶς; ἡ τίς πεισθῆναι σωθήσεσθαι τοὺς πράττοντας· ἐκεῖνα τὰ εἰς τὴν ἀπώλειαν σαφῶς παραπέμποντα; adversus Barbaros autem proficiscuntur, contraria facere convincamur, quæ tandem nobis salutis spes erit? aut quis sibi persuadebit, eos salutem consecuturos esse, qui ea faciunt, quæ perspicue ad exitium ducunt?

PE'. — ΜΑΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Μανθάνω ὡς ἔλεο τυχῶν τὴν σαυτοῦ γνώμην ἄσπονδον ἠλεγξας· οὐχ ὅτι πέπονθας εὖ μετριάξων, ἀλλὰ τὸν εὖ πεπονηχότα μισῶν, ὅτι δεδύνηται ὀρθᾶσαι. Εἰ τοίνυν ταῦτα ἀληθῆ τυγχάνει, πᾶσι προκηρύττεις, ὅτι ἔλεο τυγχάνεις ἀνάξιος;· εἰ γὰρ οὐκ εἰς εὐχαριστίαν τρέπεις, ἀλλ' εἰς μνησικακίαν τὴν εὐεργεσίαν, τίς ἀνέξεται εὐποιῆσαι τὸν καὶ τὴν τῶν θηρίων ἀγριότητα νικῶντα; Ἔστι γὰρ ἐν ἐκεῖνοις ἅ καὶ εὐεργεσίας καὶ αἰσθεται, καὶ μέμνηται, καὶ ἀμείβεσθαι, ὡς ἐνδέχεται, σπουδάζει.

beneficium conferre sustinebit, qui feras etiam immanitate superat? Sunt enim inter eas, quæ beneficium et sentiunt et memoria retinent, et, quantum licet, retaliare student.

PG'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

C

Ἀκούσας μὲν ἴσως ἀπιστήσεις· νοήσας δὲ εὖ οἶδ' ὅτι οὐ μόνον θαυμάσεις, ἀλλὰ καὶ χροτήσεις. Τί οὖν ἐστὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς μὲν ἀπιστον ὀφθησόμενον, μετὰ δὲ ταῦτα, οὐ μόνον θαυμαστὸν, ἀλλὰ καὶ κράτους ἄξιον φανησόμενον; Εἴποιμι συντόμως ἐν βραχέσι

D

CV. — MARONI PRESBYTERO.

Audio te, posteaquam misericordiam consecutus es, quod tuus animus ab omni sædere ac reconciliatione abhorreret, commonstrasse, ut qui, non quia beneficio affectus sis, moderatius te geras, sed eum, qui de te bene meritus est, idcirco oderis, quia male te multandi potestatem habuit. Quod si verum est, omnibus illud proclamās, te misericordia indignum esse. Nam si beneficium non in grati animi officium, sed in injuriarum recordationem atque ulciscendi studium vertis, quis in eum beneficium conferre sustinebit, qui feras etiam immanitate superat? Sunt enim inter eas, quæ beneficium et sentiunt et memoria retinent, et, quantum licet, retaliare student.

CVI. — ISIDORO DIACONO.

Cum audieris, fidem fortasse minime adhibebis: cum autem intellexeris, profecto non modo miraberis, sed etiam applaudes. Quidnam igitur est, quod prima quidem fronte incredibile tibi videbitur, post autem non modo admirandum, sed etiam plau-

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(65) Ἐν οἷς χρῆ ἡττᾶσθαι, τὸ νικᾶν αἰσχροὺν. Sic Demosthenes cum a quodam improbo et nequam homine conviciis lacesseretur: « Non descendo, inquit, tecum in certamen, in quo victus victore in-

lior est. » Vid. Joan. Stobæum. RITT.

(66) Idem est Ciceronis iudicium, et aliorum. Ib.

(67) Vocem πολιτείας, in ed. Paris. omissam, supplementum ex cod. Vat. 649 et Alt. Edit. Patr.

su dignum apparebit? Dicam breviter, in paucis syllabis maxima sententiarum maria consignans. Priscis hominibus Deus non [per litteras, sed per seipsum loquebatur: quod videlicet puram eorum mentem, ac doctrina internuntii experte dignam inveniret. Atque hoc ex eo perspicue liquet, quod et Noe, et Abrahamum, et optimos ac celeberrimos ipsius nepotes, quorum unus et quidem præstantissimus erat is qui universam diaboli potentiam concidit, atque ipsius sagittas consumpsit, phœtramque inanem reddidit, hoc est clarus Job, 299 citra litteras alloquebatur. Posteaquam autem Judæorum natio in ipsum vitii fundum præcepserunt, tum denique litteræ necessariæ esse judicatæ sunt, eaque submonitio quæ per eas contingebat. Quod si in Veteri duntaxat Istrumento hoc existisse putas, ac non in Novo confirmatum fuisse, ipse contra in Novo quoque potissimum istud ostendi assero. Neque enim divinis apostolis scripto proditum quidquam datum est: verum litterarum loco Spiritus sancti gratia promissa est. « Ille enim, inquit, suggeret vobis omnia ». Quod si scriptas leges non scriptis majorem vim atque auctoritatem habere censes, audi quid ipsemet rex dicat: « Et feriam cum ipsis pactum novum, dans legem meam in mentibus eorum, et in cordibus eorum inscribam eam ». — « Et erunt omnes edocti a Deo ». Unde etiam Paulus, majora fidei nostræ, quam Mosi, commissæ fuisse affirmans, nos non in lapideis tabulis inscriptam, sed in carnalibus cordis tabulis insculptam legem accepisse dicebat. quam qui contempserit, is non, ut ex veteris legis præscripto, lapidibus opprimetur, verum longe acerbiori supplicio multabitur. Postea quam auctem fluente tempore, ac celerrimi cujusdam equi instar currente, quidam ob fidei dogmata, quidam ob vitam corruperunt, necessario rursus per litteras adhibenda correctio fuit. Violatis enim non scriptis legibus, ad scriptas merito se contulit is, qui subditos omni ratione ad virtutem inducere studet. Quocirca nobis illud cogitandum est, quanto in crimine versemur, qui cum tam pure ac sincere vivere deberemus, ut ne litteris quidem nobis opus esset, sed librorum vice animas nostras divino Spiritui præbere deberemus, postquam hujusce honoris jacturam fecimus, eoque redacti sumus, ut litterarum adjumento indigeamus, rursus tamen ne secundo quidem subsidio, ut par est, utamur. Nam si crimen est litteris opus habere, ac non Spiritus sancti doctrinam per vitæ puritatem attrahere,

⁸³ Joan. xiv, 26. ⁸⁴ Jerem. xxxii, 39, 40. ⁸⁵ Isa. liv, 13. ⁸⁶ II Cor. iii, 3.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(68) *Τοὺς ἐγγράφους τῶν ἀγράφων νόμων* (B. C. νόμους) *κυριωτέρους εἶναι*. Qui sic existimant, scriptas leges non scriptis esse firmiores, eos hic refutat Isidorus: quocum in eadem est sententia jurisconsultus Paulus in l. xxxv, Imo magna, D. De legibus. RITT.

(69) E regione horum verborum, ἀναγκαιώς πά-

συλλαβαίς, μέγιστα πελαγῶν νοήματα ἐνοσημνάμενος. Τοῖς παλαῖοις ὁ Θεὸς οὐ διὰ γραμμάτων διελέγετο, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ, καθαρὰν εὐρίσκων αὐτῶν τὴν γνώμην, καὶ τῆς ἀνευ μεσίτου διδασκαλίας ἀξίαν. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν γραμμάτων ἀνευ διελέγετο, καὶ τῷ Νῶε, καὶ τῷ Ἀβραάμ, καὶ τοῖς εὐδοκίμοις ἀπογόνοις ἐκείνου, ὧν εἰς ἦν καὶ ὁ κορυφαίωτος ὁ πᾶσαν τοῦ διαβόλου τὴν δύναμιν συγκάψας, καὶ τὰ βέλη αὐτοῦ ἀναλώσας, καὶ τὴν φαρέτραν κενώσας, ὁ αἰδίδιμος, φημί, Ἰώβ. Ὅτε δὲ εἰς αὐτὸν τῆς κακίας τὸν πυθμένα κατηνέχθη ὁ δειλίαιος τῶν Ἰουδαίων δῆμος, τότε λοιπὸν τὰ γράμματα ἀναγκαῖα εἶναι ἐνομήσθη, καὶ ἡ διὰ τούτων ὑπόμνησις. Εἰ δὲ νομίζεις ἐν τῇ Παλαιᾷ μόνον τοῦτο γεγενῆσθαι, ἐπὶ δὲ τῆς Καινῆς μὴ κεκυρωσθαι, φῆσαιμι, ὅτι μάλιστα πάντων τοῦτο καὶ ἐν αὐτῇ δεικνύται. Οὐδὲ γὰρ τοῖς θεοσπελοῖς ἀποστόλοις γραπτὸν τι δέδοται, ἀλλ' ἀντὶ γραμμάτων ἡ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐπηγγέλη χάρις. « Ἐκεῖνος γὰρ ὑμᾶς, φησὶν, ἀναμνήσει πάντα. » Εἰ δὲ νομίζεις τοὺς ἐγγράφους τῶν ἀγράφων νόμων κυριωτέρους εἶναι (68), ἀκουσον τῶν φησιν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς: « Διαθήσομαι αὐτοῖς διαθήκην καινὴν, διδοὺς νόμους μου ἐπὶ διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς. » — « Καὶ ἔσονται πάντες διδασκτοὶ Θεοῦ. » Ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος Μωσέως μερίζονα ἐμπεπιστευθαι διισχυριζόμενος, ἔλεγεν εἰληφέναι νόμον, οὐκ ἐν πλατὶ λιθίναις ἐγγεγραμμένον, ἀλλ' ἐν πλατὶ καρδίας σαρκίνας ἐντυπωθέντα· οὐδ' ἀκαταφρονῶν οὐ καταλεύσεται κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον, ἀλλὰ πικροτάτῃ παραδίδεται κολάσει. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ χρόνου διππεύοντος, καὶ καθάπερ Ἰπποκρίτου δρυτῆτος θέοντος, οἱ μὲν δογματῶν ἐνεκεν ἐξώκειλαν, οἱ δὲ βίου ἀναγκαιώς· πάλιν (69) ἐδέχθη τῆς ἀπὸ τῶν γραμμάτων, διορθώσεως. Παραβεβασμένων γὰρ τῶν ἀγράφων ἐπὶ τὰ ἐγγράφα εἰκότως ὤρμησεν, ὁ παντὶ τρόπῳ τὸ ὑπῆκοον εἰς ἀρετὴν ἐναγαγεῖν βουλόμενος. Ἐννοεῖν τοῖνον χρὴ ἡμᾶς, ἡλικία ἐστὶ κατηγορία, τὸ τοὺς οὕτως ὀφειλοντας ζῆν εἰλικρινῶς, ὡς μηδὲ γραμμάτων δεῖσθαι, ἀλλ' ἀντὶ βιβλίων παρέχειν τὰς ψυχὰς τῷ θεῷ Πνεύματι, ἐπειδὴ τὴν τιμὴν ἀπωλέσαμεν ταύτην, καὶ κατέστημεν εἰς τὴν τῶν γραμμάτων χρεῖαν, μηδὲ τῷ δευτέρῳ βοηθήματι χρῆσθαι πάλιν εἰς δέον. Εἰ γὰρ ἐγκλημα τὸ γραμμάτων δεῖσθαι, καὶ μὴ τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐπιστάσθαι διὰ καθαροῦ βίου διδασκαλίαν, σκοπήσαι ἀν εἴημεν δίκαιοι, ἡλικίον ἐστὶ κακὸν, τὸ μηδὲ μετὰ τὸσαύτην καὶ τηλικαύτην βοήθειαν (« Νόμον γὰρ, φησὶν, εἰς βοήθειαν ἔωκεν »), ἐθέλειν κερδαίνειν, ἀλλ' εἰκῆ καὶ μᾶτην κείμενα τὰ γράμματα (70) περιορᾶν, καὶ μερίζονα προκαλεῖσθαι τὴν κόλασιν.

liv, etc., sic amho codd. in margine adnotant: Ταῦτα πρὸς λέξιν παρὰ Χρυσόστομῳ ἐν προοιμίῳ τῶν εἰς Ματθαῖον Ὑπομνημάτων. *Hæc ad verbum apud Chrysostomum in proœmio Commentariorum in Mattheum. POSSIN.*

(70) Ed. Paris, πράγματα. Corr. ex codd. Vatie. EDIT. PATR.

æquum est nos perpendere quantum malum sit, post tantum ac tale subsidium : « Legem enim, inquit ille, in auxilium dedit » : » ne lucrum quidem facere velle, sed litteras frustra et temere sitas nihil pendere, majoremque hinc cruciatum nobis accersere.

PZ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ σπόρου, καὶ πῶς ὁ λόγος σπείρεται.

Ἐπειδὴ γέγραφας, Πῶς τὸν λόγον σπείρεσθαι κατ' ἀρχὰς φάμενος, εἶπεν, « Οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς, » οὐδ' ὁ πονηρὸς ἀρπάζει τὸ ἐσπαρμένον· ἔφησε δὲ καὶ ἐν τῇ τῶν ζιζανίων παραβολῇ, τὸ καλὸν σπέρμα εἶναι, τοὺς υἱοὺς τῆς βασιλείας; φημί δτι μάλιστα μὲν ἐκάστην παραβολὴν πρὸς τὸ προκείμενον ἀναζωγραφητέον, καὶ οὐ πάντως πάντα κατὰ πάντα ληπτέον (71). Πλὴν ἵνα μὴ δόξω τισὶ σκῆψεις ἐπινοεῖν, τὸ ἀπορρήτοτερον φράσω, φήσας ὅτι καὶ ὁ λόγος σπέρμα, καὶ ὁ τὸν λόγον δεξάμενος, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν συγκράτησίν τε καὶ οἶον ἀναστοιχειώσιν. Διὰ γὰρ τούτου μορφοῦται μὲν ὁ Χριστὸς ἐν ἡμῖν, καὶ ἡμεῖς κατὰ Χριστὸν μορφοῦμεθα. Διὰ γὰρ τούτου καὶ τὸ σπέρμα καταβάλλεται, ἵνα ἐξομοιωσῇ τὸν ἀνθρώπον πρὸς ἑαυτὸ.

PH'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Διὰ τί τοὺς ἀκούσιως φονεύσαντας τοῖς Λευταῖς προσκατώμισεν ὁ νόμος.

Ἐπειδὴ ἔφησ ἡμετερεῖς παρ' ἄλλου μεμαθηκέναι, μήτ' αὐτοὺς εὐρεῖν δεδουνησθαι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τοὺς ἀνιέρους τοῖς ἱερωμένοις προσκατώμισεν ὁ νομοθέτης, τοὺς ἀκούσιον δὴ φόνον δράσαντας τοῖς Λευταῖς· φαίην, ὅτι μάλιστα μὲν ἵνα τῇ συνοουσίᾳ ὠφελῶνται (72), καὶ τὸ δοκοῦν ἄγος ἀποτρέθωνται. Ἐπειτα δὲ ὅτι οἱ μὲν, κατὰ συγγενικῶν αἱμάτων ὠπλίσαν τὰς δεξιὰς (ἡνίκα τὸ θεῖον σέβας τῷ μόσχῳ ἐπεφήμισαν), οἶνον τοῦ Θεοῦ παροινηθέντος γεγονότες ἐδικίχθαι (διδὸ καὶ ἱερωσύνης ἔτυχον)· οἱ δὲ τρόπον τινὰ ὑπηρεταί τῆς δίκης γεγόνασι, τοὺς πάντως δοῦναι δίκας δικαίους ὄντας, εἰ καὶ ἄκοντες ἀπεκτινότες. Καὶ τοῦτ' ἐγγυάται αὐτοῖς ὁ νομοθέτης εἰπών· « Ὁ δὲ οὐχ ἐκῶν, ἀλλ' ὁ Θεὸς παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὰς χεῖρας· αὐτοῦ. » Εἰ τοίνυν ὁ Θεὸς παρέδωκε, δίκας δοῦναι οὐκ ἂν εἴη δίκαιοι; ὁ ἀκούσιως φονεύσας, τῆς δίκης ὑπηρετής ὄφθεις. Εἰ γὰρ καὶ τὴν χεῖρα δοκεῖ ἔχειν μιανάν, ἀλλὰ τὴν γνώμην ἔχει καθαρὰν. Τίνος οὖν ἕνεκα, φησὶ, φυγὴν αὐτοῦ κατεψήφισατο; Οὐ διὰ τὸ γεγεννημένον (ἢ γὰρ ἂν ἔξω τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας πάντῃ αὐτὸν ἀφώρισεν), ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ὑπὸ τῶν συγγενῶν τοῦ ἀνααιρεθέντος ἀκρίτως ἀνααιρεθῆναι, νικῶντος τοῦ θυμοῦ τὴν λογισμὸν, καὶ τῆς ὀργῆς τὸ ἀκριβὲς παραγραφόμενης. Ἄλλ' οὐδ' οὕτως αὐτὸν εἰς τέλος ἀφήκεν ὁρον γὰρ

A

CVII. — EUTONIO DIACONO.

De parabola seminis **, et quomodo sermo seminatur.

Quoniam per litteras quæris quonam pacto Christus, posteaquam principio verbum seminari dixisset, subiecit : « Hic est qui secus viam seminatus est, » ubi improbus ille, quod satum est, rapit : atque idem tamen in zizaniorum parabola filios regni bonum semen esse pronuntiavit : primum ac potissimum hoc respondeo, unamquamque parabolam 300 ad id, de quo agitur, depingendam esse, ac non omnia prorsus intelligi debere. Verum ne quibusdam obtentus quosdam excogitare videar, quod reconditus est dicam, nimirum quod et verbum semen est, et item ille qui verbum excepit, ob connexionem videlicet cum eo, ac velut transformationem. Per ipsum enim Christus in nobis formatur : ac nos rursus juxta Christum formamur. Ob hanc enim causam semen quoque jacitur, ut hominem sibi assimilet.

CVIII. — EIDEM.

Cur eos qui involuntariam cædem patrarent cum Levitis lex collocavit **.

Quoniam te neque ab alio didicisse aiebas neque per te invenire potuisses causam ob quam legislator profanos homines, hoc est eos qui minime voluntariam cædem perpetrarent, Levitis sacris adjunxerit, potissimum id quidem idcirco factum fuisse dixerim, ut ex eorum consuetudine atque convictu utilitatem caperent et contracti in speciem sceleris labem abstergerent. Deinde vero quod Levitæ quidem ad profundendum cognatorum sanguinem dextras armaverant (quo tempore divinum cultum vitulo attribuerunt), Deique contumelia affecti velut vindices exstiterunt (unde etiam sacerdotii dignitatem consecuti sunt), isti autem quodam item modo justitiæ ministros sese præbuerunt, cum eos qui supplicio prorsus digni erant, et si haud sponte, interemerunt. Atque hanc sententiam ipse quoque legislator his verbis confirmat : « Neque sponte, sed Deus tradidit eum in manus suas ». Quocirca si Deus ipsum, ut pœnam subiret, tradidit, profecto plecti minime convenit eum, qui minime sponte interfecit, atque justitiæ administer exstitit. Quamvis enim impuram ac sceleratam manum habere videatur : animum tamen ac voluntatem puram habet. Quid igitur causæ est, inquit, quamobrem

** Isa. viii, 20 sec. LXX; Galat. iii, 24. ** Matth. xiii, 3 seqq. ** Num. xxiv, 3 seqq. ** Exod. xxi, 15.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(71) Καὶ οὐ πάντως πάντα κατὰ πάντα ληπτέον. Ex B. C. addidi πάντως, ut sit tanto elegantius ac plenius polyptoton. — Consentiant codd. Vat. ap. Possinum. Edit. Patr.

(72) Verba φαίην ὅτι ὠφελῶνται deerant in edit. Paris. Lacunam ex codice Bavarico supplevit Rittershusius qui et interpretationem Latinam juxta novam accessionem reformavit. Edit. Patr.

eum exsilio multaverit? Non certe ob admissum A facinus (nam alioqui extra promissionis terram omnino eum relegasset): verum ne præcipiti impetu ab interfecti hominis propinquis morte afficeretur, vincente videlicet rationem furore, atque iracundia iudicii sinceritatem repudiante ac propulsante. At ne sic quidem eum perpetuo exsulantem reliquit. Pontificis enim vitam exsilio terminum ipsi præscribit: ac post ejus e vita discessum, reditum ipsi concedit, eumque patriæ restituit.

CIX. — EIDEM.

Cur ei qui involuntariam cædem patravit exsilio terminus est pontificis vita.

Ob hanc, ni fallor, causam pontificis vitam exsilio tempus, ei, qui minime voluntariam cædem admiserat, legislator præscripsit ut perspicuo argumento hoc nobis declararet: quod si involuntaria pontificis mors, eos, **301** qui haud sponte cædem perpetrarent, patriæ restituebat, reditumque ipsis concedebat, voluntaria magni pontificis mors, quæ per resurrectionem extincta est, voluntaria etiam criminalitatem obliterabit, omnesque qui ipsius verbis fidem adhibebunt, supernæ Jerusalem reddet. « Quæ enim sursum est Jerusalem, inquit divinus Paulus, libera est, quæ est mater nostra ».

CX. — ISIDORO DIACONO.

Quidnam sit, « In Sabbato primo secundo; » et quid « Sabbata sabbatorum. »

Quandoquidem id quod in Evangeliiis dictum est: « In Sabbato deuteroproto, » ut obscurum, tibi exponi rogasti, audi. Deuteroproton dictum est, quia posteriorius quidem die Paschæ, primum autem Azymorum. Vespere enim Pascha immolantes, postridie Azymorum festum celebrabant, quod quidem etiam deuteroproton appellabant, propterea quod, ut dixi, dies ille die Paschæ posterior esset, Azymorum autem primus. Quodque hoc verum sit, argumento illud est, quod apostoli hoc nomine accusati sunt, quia spicas vellerent ac manducarent. Hoc enim dumtaxat tempore spicæ nutant, atque ob fructum, ac inessis tempus deorsum propendent, ac velut falcein ad sese vocant. Tertio quippe Azymorum die, manipulus quoque Deo offerebatur. Ita et a tempore, et ab eo cum factum est, perspicuum existit, id quod queris. Quod si, Sabbato, dictum est, ne tibi id mirum videatur. Sabbatum enim festum omne nuncupant. Ac propterea dictum est, Sabbata sabbatorum, quoniam interdum festi principium, aut finis in hebdomadæ Sabbatum incidebat, quemadmodum etiam apud nos plerumque contingit. Nam cum Epiphania, aut carnalis Salvatoris nativitas Dominico die occurrit, duplicem solemnitatem efficit, ac velut festum in festo. Eodem quoque modo apud illos si festum in Sabbati diem incidisset, Sabbata sabbatorum vocabatur.

¹ Galat. iv, 26.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(73) De Sabbato deuteroproto vide disputationem Josephi Scaligeri lib. vi *De emendat. temporum.* RITT.

PΘ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Διὰ τί τῷ ἀκουσίως φονεύσαντι ὄρος φυγῆς ἢ τοῦ ἀρχιερέως ὑπάρχει ζωῆ.

Διὰ τοῦτ' οἶμαι τοῦ ἀρχιερέως τὸν βίον ὄρον τῆς φυγῆς τοῦ ἀκουσίως φονεύσαντος ἐθέσπισεν εἶναι, μνησίων ἐναργεῖ τεκμηρίω, ὅτι εἰ ὁ ἀκούσιος τοῦ ἀρχιερέως θάνατος τοὺς ἀκουσίως φονεύσαντας τῇ πατρίδι ἀποδίδωσι, καὶ κάθοδον αὐτοῖς χαρίζεται τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως ὁ ἐκούσιος θάνατος, ὁ ὑπὸ τῆς ἀναστάσεως σεσθεῖς, καὶ τὰ ἀκούσια πλημμελήματα ἀφανίζει, καὶ ἀποδώσει πάντας τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ. « Ἡ γὰρ ἄνω Ἱερουσαλήμ, φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἐλευθέρα ἐστίν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν. »

PΓ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Τί ἐστὶ τὸ, « Ἐν Σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ » καὶ τί, « Σάββατα σαββάτων. »

Τὸ, « Ἐν Σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ (73), » εἰρημένον ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, ἐρμηνευθῆναι σοι ὡς ἀσαφές παρακαλέσας, ἄκουε· Δευτεροπρωτον εἴρηται, ἐπειδὴ δεῦτερον μὲν ἦν τοῦ Πάσχα, πρώτων δὲ τῶν Ἀζύμων. Ἐσπέρας γὰρ θύοντες τὸ Πάσχα, τῇ ἐξῆς τὴν τῶν Ἀζύμων ἐπανηγύριζον ἑορτὴν· ἦν καὶ δευτεροπρωτον ἐκάλουν· διὰ τὸ, ὡς ἔφην, δευτέραν μὲν εἶναι τοῦ Πάσχα, πρώτην δὲ τῶν Ἀζύμων. Καὶ ὅτι τοῦτ' ἐστὶν ἀληθές, δῆλον ἐκ τοῦ τοῦς ἀποστόλους ἐγκακῆσθαι ὡς τίλλοντας τοὺς στάχυας, καὶ ἐσθίοντας. Ἐν ἐκείνῳ γὰρ τῷ καιρῷ μόνω κερηθαροῦσιν οἱ ἀστάχυες, καὶ κέκλινται ὑπὸ τοῦ καρποῦ καὶ τῆς πρὸς ἀμητον ὥρας, οἰοῦναι τὴν δρεπάνην ἐφ' ἑαυτοῦς καλοῦντες. Τῇ τρίτῃ γοῦν ἡμέρᾳ τῶν Ἀζύμων, καὶ τὸ δράγμα προσεφέρετο. Οὕτως καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ γεγεννημένου δῆλόν ἐστι τὸ ζητούμενον. Εἰ δὲ Σαββάτῳ εἴρηται, μὴ θαυμάσης. Σάββατον γὰρ πᾶσαν ἑορτὴν καλοῦσι. Καὶ διὰ τοῦτ' εἴρηται Σάββατα σαββάτων. Ἐπειδὴ ἐστ' ὅτε, ἢ ἡ ἀρχὴ τῆς πανηγύρεως, ἢ τὸ τέλος συνέπιπτε τῷ τῆς ἐβδομάδος Σαββάτῳ, οἷον εἰπεῖν, καὶ παρ' ἡμῖν πολλάκις γίνεται. Ὅσπερ γὰρ ὅταν τὰ Θεοφάνια ἢ τὸ τοῦ Σωτῆρος κατὰ σάρκα γέννησις ἐν Κυριακῇ ἀπαντήσῃ, ποιεῖ διπλὴν τὴν πανήγυριν, οἰοῦναι ἑορτὴν ἐν ἑορτῇ· οὕτω καὶ παρ' αὐτοῖς, εἰ καὶ ἡ πανήγυρις τῷ Σαββάτῳ συνέπιπτε, Σάββατα σαββάτων ἐκαλεῖτο.

PIA'. — ΚΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

A

CXI. — CASSIO PRESBYTERO.

Πολλοὶ τὴν τῶν πενήτων φροντίδα προστησάμενοι, εἰς τὸν ἴδιον χρηματισμὸν τελευτῶσιν. Οὓς οὐ χρῆζη λούειν, ἀλλ' ἢ διορθοῦν, ἢ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντου ὡς λυμῶνας φεύγειν. Ἐπιτρέθουσι γὰρ τὴν ἐκεῖνων πενίαν, ἢν θεραπεύειν ἐχρήν.

PIB'. — ΑΛΥΠΙΩ.

Περὶ τῆς ἀγίας Τριάδος.

Τὰ μὲν ἐνικῶς εἰρημένα ἐν ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς τῆς θείας φύσεως ἐστὶ χαρακτηριστικά· δημοσίως γὰρ ἐστὶν ἡ ἀγία καὶ βασιλικωτάτη Τριάς. Τὰ δ' ὑπὲρ τὸν ἐνικὸν ἐξηξηγημένα ἀριθμῶν, τῆς τῶν ὑποστάσεων ἐστὶ διαφορᾶς. Πλατύνεται γὰρ ἡ θεότης εἰς τρεῖς ἰδιότητες, καὶ συστέλλεται πάλιν εἰς μίαν οὐσίαν· ἵνα μήτε ἡ πολυθεία χώραν ἔχη ἐκ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς· μήτ' ἡ Ἰουδαϊκὴ ὑπόνοια ἐκ τοῦ ἐνὸς προσώπου. Ἡ μὲν γὰρ ταυτότης τῆς φύσεως, ὑποστάσει διαιρεῖται· ἡ δὲ τῶν ὑποστάσεων ἰδιότης, εἰς μίαν οὐσίαν συνάπτεται. Καὶ ἵνα μὴ πάντ' εἰς μέσον φέροντες μηχανώμεν τὴν ἐπιστολὴν, ἐν ἡ δεῦτερον μεταχειρισάμενοι, καὶ τοῖς λοιποῖς ὁδὸν ἔρμηνας ἀνατέμνωμεν. Φησὶν ὁ Θεός· « Ἐγὼ πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα· ἔμπροσθέν μου οὐκ ἐγένετο ἄλλος Θεός, καὶ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται. » Τί οὖν ἂν φαίεν οἱ ἑτερόδοξοι; τίς ἄρ' ἐστὶν ὁ τοῦτο φράσας; ὁ Πατήρ ἢ ὁ Υἱός; Εἰ μὲν οὖν ὁ Πατήρ, πῶς φησὶ μὴ εἶναι μετ' αὐτόν; καθ' ὕμᾶς γὰρ, μετ' αὐτόν ἐστὶν ὁ Υἱός. Εἰ δὲ ὁ Υἱός ἐστὶν ὁ εἰπὼν, πῶς φησὶν, « Ἐμπροσθέν μου οὐκ ἐγένετο ἄλλος Θεός; » Οὐ γὰρ δὴ τοιμήσετε θεατέρου τὴν ὑπόστασιν ἀνελεῖν. Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ δεῦτερον ἐδογματίσατε. Τὸ δὲ μὴ εἶναι θάτερον, οὐδ' ἐνοῆσαι, ὡς οἰμαι, ἀνάσχοισθε. Ἡμεῖς μὲν γὰρ εἰς τὴν ὁμοούσιον Τριάδα, καὶ τοῦτο καὶ τὰ τοιαῦτα ἐκλαμβάνοντες εὐσεβοῦμεν· ὑμεῖς δὲ οἱ διαιροῦντες πῶς ἐρμηνεύσετε τὸ εἰρημένον; Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τούτων εἰρήσθω. Ἡξώμεν δὲ καὶ εἰς τὰ τὸν ἐνικὸν χρισθμὸν ὑπερβαίνοντα. « Ποιήσωμεν, φησὶν, ἀνθρώπων. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν ἀνθρώπον· κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. » — « Καὶ ἔβρεξε Κύριος παρὰ Κυρίου πῦρ καὶ θεῖον. » — « Καὶ Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἶς ἐστὶ. » Τί οὖν ἂν φαίεν ἐνταῦθα Ἰουδαῖοι; Ἡμῖν μὲν γὰρ οὐκ ἐναντιοῦται οὐδὲν, τοῖς τρεῖς ὑποστάσεις μίαν οὐσίαν ὀριζομένοις· αὐτῶν δὲ παντελῶς ἀποκλείει τὰ στόματα. Ἀἴθλον οὖν ἐκ τούτων ὡς ἀναμφισβήτητός ἐστὶν ὁ τῆς Ἐκκλησίας στέφανος.

adversantur. At contra ipsis ora prorsus ocludunt. Ex his itaque perspicue constat indubitatum penes Ecclesiam palmam atque coronam esse.

PIΓ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰ κινδυνεύεις, ὡς φασί τινες, ἐκ τοῦ καὶ σωτηρίας καὶ ὑπολήψεως κομιδῆ καταπεφρονχέναι, στόμα μὲν ἀχάλινον, καὶ ἀκρατὲς, καὶ ἀπύλωτον ἔχειν, φέ-

Multi ex his, qui pauperum curam susceperunt, in privatum quæstum tandem desinunt. Quos haudquaquam imitari oportet, verum corrigere, aut, ut amplius aliquid dicam, tanquam pestiferos homines fugere. Illorum enim paupertatem, cui mederi debent, exulcerant.

CXII. — ΑΛΥΠΙΩ.

Quæ in Scripturis sacris singulariter dicta sunt, divinam naturam notant et insigniunt (consubstantialis enim summeque regia est sancta Trinitas); quæ autem supra singularem numerum enuntiata sunt, personarum discrimen exprimiunt. Divinitas enim in tres personas dilatatur: ac rursus in unam essentiam contrahitur: quo nimirum nec plurium deorum **302** cultus ob naturarum differentiam locum habeat, nec Judaica sententia ob unam personam. Siquidem naturæ identitas per personas distinguitur, ac rursus personarum proprietas in unam essentiam copulatur. Ac ne omnia in medium proferentes, nimis prolixam epistolam reddamus, unum aut alterum duntaxat locum tractantes, reliquis etiam interpretationis viam aperiemus. Ait Deus: « Ego primus, et ego postea, ante me non fuit alius Deus, et post me non erit ⁹³. » Quid igitur dixerint qui secus ac nos sentiunt? Uter est qui hoc dixit? Paternæ, an Filiæ? Si Pater, quonam modo neminem alium post se esse ait? De vestra enim sententia Filius eo posterior est. Si autem Filius hæc verba sunt, quonam pacto dixit, « Ante me non fuit alius Deus? » Non enim profecto hac audacia eritis, ut alterutrius personam tollatis. Primum enim ac secundum docuistis. Quod autem alteruter horum non sit, ne cogitatione quidem opinor, fingere sustinebitis. Nos enim de consubstantiali Trinitate tum hoc, tum alia hoc genus, accipientes, pie sentimus. Vos autem, qui essentiam distinguistis, quonam pacto hunc locum exponetis? Ac de his quidem hæc a nobis dicta sint. Veniamus jam ad ea quoque, quæ singularem numerum excedunt. « Faciamus hominem ⁹⁴, » inquit, « Et fecit Deus hominem: ad imaginem Dei fecit eum ⁹⁵. » Ac rursus: « Et pluit Dominus a Domino ignem et sulphur ⁹⁶. » Et alio loco: « Dominus Deus tuus, Dominus unus est ⁹⁷. » Quid igitur hic dicere queant Judæi? Neque enim nobis, qui tres personas atque unam substantiam constituimus, hi loci quidquam

CXIII. — ΖΟΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Si, ut nonnulli dicunt, ex eo quod salutem et existimationem nihil omnino pendis, effrenatum atque impotens jansæque expertus os habere, et ad-

⁹³ Isa. XLIV, 6. ⁹⁴ Gen. I, 26. ⁹⁵ ibid. 27. ⁹⁶ Gen. XIX, 24. ⁹⁷ Deut. VI, 4.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(74) Locus ex codd. Vatic. suppletus. E.I. Paris., ἀλλ' ἢ ἐκ πολλοῦ τοῦ, etc. EDIT. PATR.

versus eos, quos minime fas est, impetum facere A
videris : nos quoque fortasse operam ludimus, qui
implacabilem feram monere aggredimur.

CXIV. — LAMPETIO.

Beatus es, ac mirificis laudibus dignus, ut qui hæc
sis, quod vocaris. Nam cum ea, quæ collibuerit, fa-
cere possis, tu tamen ea sola, quæ Scripturis sanctis,
ac divinis legibus et institutis grata sunt, facere
non intermittis.

CXV. — EUDONI.

Cur aliis fratribus prætermisiss Joseph Simeonem
solum jussit ligari 17.

Quoniam per litteras ex me quæris, quam ob cau-
sam Joseph, aliis omnibus fratribus prætermisiss,
Simeonem solum, tanquam reditus fratrum 303 B
prædem et obsidem futurum in vincula conjici jusse-
rit : hoc dico, id eum hac de causa fecisse, quod
ipse, eorum, qui tragœdiam illam adversus eum
struxerant, princeps exstitisset. Nam si cum natu
maximo, qui optimam sententiam proposuerat, sese
conjunxisset, fortasse conatum illum et insidias
evertisset. Etenim junior quidem eo erat, ut qui
setate secundus esset, ac cæteris antiquior. Ac pro-
babile est alios quoque aut metu perterritos, aut
ex majorum natu consilio et sententia pudore affec-
tos insidias compressuros fuisse : ac præsertim
cum quartus facinus illud indigne ferret, ac res
ipsa, ad eos ab hujusmodi scelere deterrendos
pernagantem vim obtineret. Quoniam igitur tuendi
juris causa ne vocem quidem mittere ausus est,
idcirco eum tanquam pro fratribus obsidem futu-
rum, vinculis constringi jussit : non tam ut de ipso
supplicium sumeret (haud multo post enim bene-
ficiis eum affecti) quam ut documentum ipsi præbe-
ret, ne posthac ejusmodi quidquam moliretur. Nam
cum eum in ejusmodi angore constituisset, atque
ad ea, quas inique perpetrata fuerant, animo volvenda et
reputanda duxisset, postea integrum at-
que incolumem ad patrem misit.

CXVI. — MARONI PRESBYTERO.

Haudquaquam oportet, o in præclaris quidem et
honestis actionibus ignavissime, ac nullius omnino
usus, in foedissimis autem actuosissime, pericula
omnia, etiam quæ pro levibus rebus suscipiuntur,
egregia et laudabilia existimare : verum ea deinum
laude atque commendatione digna ducere, quæ pro
pietate ac virtute, iisque, qui virtutis causa amici-
tias coluerunt, subeuntur : ea autem, quæ et hæc
omnia labefactant, et ea, quæ prius cum laude
gesta sunt, conspurcant, turpia judicare, atque
effusissimo cursu, velut probum ac dedecus affe-
rentia fugere. Neque enim mortales, tam pericula
quam causas perpendere consueverunt : non tam
fructus quam semina, non tam ramos quam rerum
ac negotiorum radices. Multi quippe latrones et
siccarii, pro sui similibus dimicantes, mortem op-
petierunt ; nec tamen proinde quisquam eos laudi-
bus extulerit, quippe qui pro scelere dimicarint.

17 Gen. xlii, 25 seqq.

ρεσθαι δὲ καθ' ὧν οὐ θέμις· ἰσως καὶ ἡμεῖς ματαιο-
πονοῦμεν παραινοῦντες ἀμειλίκτην θηρίω.

PIA'. — AAMPETIQ.

Μακάριος εἶ καὶ θαυμαστός, τοῦτο ὧν ὕπερ καλῆ.
Δυνάμενος γὰρ πράττειν ἅ βούλοιο, ἅ ταῖς ἱεραῖς
Γραφαῖς, καὶ τοῖς θεοῖς θεσμοῖς ἀρέσκει, μόνα πράτ-
των διατελεῖς.

PIE'. — EYΔAIMONI.

Διὰ τί τοὺς ἄλλους ἀδελφοὺς παρὲς ὃ Ἰωσήφ
τὸν Σιμεῶνα μόνον διεκέλευεν δεθῆναι.

Ἐπειδὴ γέγραφας δι' ἣν αἰτίαν τοὺς ἄλλους ἀδελ-
φούς παρὲς ὃ Ἰωσήφ, τὸν Σιμεῶνα μόνον ἐκέλευσε
δεθῆναι, ὄμνηρον τῆς τῶν ἀδελφῶν ἐπανόδου γενησό-
μενον· φημί, Ἐπειδὴ τῶν τὴν τραγῳδίαν ἐκείνην
κατ' αὐτοῦ δραματουρηγῶν κορυφαίουτατος ἦν.
Εἰ γὰρ ἐφράξατο μετὰ τοῦ πρεσβυτάτου, τοῦ γνῶ-
μην ἀρίστην εἰσηγησαμένου, ἰσως ἂν καὶ τὴν ἐπι-
βουλήν ἀνέτρεψεν. Ἐκεῖνου μὲν γὰρ νεώτερος ἦν,
δεύτερος ὧν καθ' ἡλικίαν, τῶν δ' ἄλλων πρεσβύτε-
ρος. Καὶ εἰκόσ ἦν καὶ τοὺς ἄλλους ἢ φοβηθέντας, ἢ
δυσωπηθέντας τὴν τῶν πρεσβυτάτων γνώμην, σβέσαι
τὴν ἐπιβουλήν, καὶ μάλιστα καὶ τοῦ τετάρτου ἀγαν-
ακτοῦντος ἐπὶ τοῖς γινομένοις, καὶ αὐτοῦ τοῦ πρά-
γματος ἔχοντος πολλὴν ῥοπήν πρὸς τὸ μὴπραχθῆναι.
Ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲ βῆξαι φωνὴν ὕπερ τοῦ δικαίου
ἐτόλμησεν, ἐκέλευσεν αὐτὸν δεθῆναι, ὡς ὕπερ τῶν
ἀδελφῶν ὁμηρεῦσοντα· οὐ τιμωροῦμενος αὐτὸν τοσο-
οὔτον (μετ' οὐ πολὺ γὰρ εὐηργέτησεν), ὅσον παι-
δεύων μηκέτι τοῖς αὐτοῖς ἐπιχειρεῖν. Εἰς γὰρ ὄγωνα
αὐτὸν τοιοῦτον καταστήσας, καὶ εἰς ἐννοίαν ἀγαγὼν
τῶν οὐ δέοντως πεπραγμένων, ὕστερον ἀκέραιον τῷ
πατρὶ πέποιμε.

PIQ'. — MAPONI ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οὐ χρῆ, ὧ πρὸς μὲν τὰς ἐνδόξους πράξεις ἀχρη-
στότατε, πρὸς δὲ τὰς αἰσχίστας πρακτικώτατε, κα-
λοὺς ἅπαντας ἡγεῖσθαι τοὺς ὕπερ τῶν τυχόντων κιν-
δύνους, ἀλλὰ τοὺς μὲν ὕπερ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς
ἀρετῆς, καὶ τῶν δι' ἀρετὴν τὰς φιλίας ἀσπασαμέ-
νων ἐπαίνων ἀξίους· τοὺς δὲ ταῦτα τε πάντα κατα-
θλάπτοντας, καὶ τὰς πράξεις τὰς πρότερον κατωρ-
θωμένας καταρῥυπαίνοντας, αἰσχροὺς νομίζεις, καὶ
προτροπάδην φεύγεις, ὡς ἀδοξίας αἰτίους. Οὐ γὰρ
τοὺς κινδύνους τοσοῦτον, ὅσον τὰς αἰτίας, ἐξετάζειν
εἰώθασιν οἱ ἄνθρωποι, οὐ τὰ φύνητα, ἀλλὰ τὰ σπέρ-
ματα. οὐ τοὺς κλάδους, ἀλλὰ τὰς βίβλας τῶν πρα-
γμάτων. Πολλοὶ γοῦν λησται καὶ ἀνδροφόνου ὕπερ
τῶν ὁμοτρόπων ἀγωνιζόμενοι τεθνῆκασιν. καὶ οὐκ ἂν
τις τούτους ἐπαίνεσεν· ὕπερ γὰρ τῆς κακίας
ἠγωνίσαντο. Πολλοὶ δὲ πατρίδος καὶ γονέων καὶ
πατρῶν ἐπέδωκαν ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ ἂν τις αὐτοὺς
μέμφοιτο, ἀλλὰ καὶ ἐπαίνεσεν· ὕπερ γὰρ τῶν τῆς

φύσεως δικαίων ἐτελεῦτησεν. Διὸ ἐκείνους μὲν κακί- A Multi contra pro patria, et parentibus, ac liberis-
ζουσι, τούτους δὲ ἀναβρῆσεν καὶ στηλῶν ἀξιοῦσι. mori sese objecerunt; nec tamen propterea quis-
quam eos reprehenderit, verum potius laudibus ornaverit; ut qui pro naturæ jure occubuerint. Quo
etiam sit, illi ut quidem vituperentur, hi autem publicis præconiis celebrentur, ac statuis donentur.

PIZ'. — IEXYPIΩNI.

Εἰς τό· « Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες. »

Μεγάλη τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγαθότης, καὶ τῶν ἀνθρώπων
ἡ ὠμότης. Ὁ γὰρ ἀναβολὴν αἰτησάμενος, καὶ ἄφραστον
κομισάμενος, αὐτὸς ἀναβολὴν αἰτηθεὶς, οὐ μόνον οὐκ
ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ εἰς δεσποτικὸν καθεῖρξε τὸν σύν-
δουλον· καὶ ταῦτα, μὴδὲ τοσαῦτα χρεωστοῦντα, ὅσα
αὐτὸς ἐχρεώσθησεν. Ὁ μὲν γὰρ μύρια τάλαντα εἶ-
χεν, ὃ δὲ πεντήκοντα δηναρία. Εἰκότως τοιγαροῦν τῇ
θειῇ χρηστότητι τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀγαθότητα πα-
ραβάλλων ὁ εὐαγγελικὸς χρησμὸς, πονηρίαν αὐτὴν B
ἐκάλεσε, λέγων· « Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴ-
δατε δόματα ἀγαθὰ δίδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν· » οὐ
πάσης τῆς φύσεως πονηρίαν καταγινώσκων (ἀπαγε!
γέγραπται γάρ· « Ἀγάθυνον, Κύριε, τοὺς ἀγαθοὺς. »
Καὶ· « Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκφέρει ἐκ τοῦ θησαυ-
ροῦ αὐτοῦ τὰ ἀγαθὰ »), ἀλλὰ πρὸς τὴν θείαν ἀγα-
θότητα τὴν ἀνθρωπίνην παραβάλλων, πονηρίαν αὐ-
τὴν ἐκάλεσε. « Πῶς γὰρ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν,
φῆσι, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτούσιν αὐτόν; »

PIH'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Θεῖον μὲν τι χρῆμα ὁ λόγος· θεϊότερον δὲ ἡ ἀρετὴ·
θεϊότατον δὲ ἡ εὐσέβεια. Ὁ μὲν οὖν καὶ λόγῳ καὶ
ἔργῳ καὶ πίστει κεκοσμημένος, ἀνυπερέβλητος, καὶ
δοξασμένος, καὶ τῆς ἀκροτάτης μακαριότητος ἀξίος·
ὃ δὲ καθ' ὅπου τῶν ταύτων λειπόμενος, τοσοῦτον ἐλατ-
τοῦται, ὅσον ἡ ἀναλογία τοῦ ἐλλειφθέντος ἀπαιτεῖ.

PIΘ'. — ΠΑΥΛΩ.

Εἰς τό· « Πάντες ὅσοι ἤλθον πρὸ ἐμοῦ, κλέπται
ἦσαν καὶ λησταί. »

Τὸ, « Πάντες ὅσοι ἤλθον πρὸ ἐμοῦ, κλέπται εἰσὶ
καὶ λησταί, » οὐ περὶ τῶν προφητῶν, καὶ τοῦ νόμου
εἰρηται, ὡς οἱ τὴν Παλαιὰν ἀθετοῦντες βούλονται (75)
(δι' αὐτῆς γὰρ καὶ εἰς τὴν πίστιν ἐχειραγωγῆθημεν
οἱ πιστεύσαντες, ἀκούσαντες τοῦ Χριστοῦ τὰς Γραφὰς
ἄνω καὶ κάτω προτεινομένου, ὡς μαρτυρούσας περὶ
αὐτοῦ), ἀλλὰ περὶ τῶν ψευδοπροφητῶν· περὶ ὧν αὐ-
τὸς εἶπε· « Οὐκ ἀπέστειλλον αὐτούς, καὶ αὐτοὶ ἔτρε-
χον. » Οὐ γὰρ εἶπε, Πάντες ὅσοι ἀπεστάλησαν, ἀλλ',
« Ὅσοι ἤλθον. » Οἱ μὲν γὰρ προφῆται ἀπεστάλησαν.
Μωσῆς μὲν γὰρ ἤκουσε· « Δεῦρο, ἀποστείλω σε εἰς
Αἴγυπτον. » Ἡσαΐας δὲ ἤκουε λέγοντος τοῦ Θεοῦ·
« Τίνα ἀποστείλω καὶ τίς πορεύσεται πρὸς τὸν λαὸν
τούτον; » Καὶ ἔλεγεν· « Ἰδοὺ ἐγὼ, ἀποστέλλω με. »
Οἱ δὲ ψευδοπροφῆται, καὶ οἱ εἰς ἄρχοντας καὶ προ-
στάτας ἀναδραμόντες (οἷοι ἦσαν καὶ οἱ περὶ Θεοῦδῶν,

CXVII. — ISCHYRIONI.

In illud : « Si igitur vos cum mali sitis ⁹⁸. »

Magna Dei bonitas est, ac contra ingens hominum
crudelitas. Nam qui moram aliquam postularat, ac
debitæ pecuniæ remissionem consecutus fuerat :
idem, cum ab eo mora quædam peteretur, non modo
eam non dedit, sed **304** etiam conservum in vin-
cula conjecit, idque cum non tanta æris alieni
mole, quanta ipse erat, constrictus teneretur ⁹⁹.
Nam ipse decem millia talentorum debebat : hic
quingenta duntaxat denarios. Quocirca Evan-
gelium hominum bonitatem cum divina bonitate
comparans, improbitatem eam merito appellavit,
his verbis utens : « Si ergo vos, cum sitis mali,
notis bona dare filiis vestris, » etc. Quibus
verbis non universam naturam improbitatis damnat
(absit ! scriptum est enim : « Benefac, Domine, bonis
et rectis corde ¹. ») Et : « Bonus homo de bono the-
sauro suo profert bona ² », verum humanam boni-
tatem cum divina conferens, improbitatem eam
appellavit. « Quanto enim magis, inquit, Pater
vester dabit bona petentibus se ? »

CXVIII. — ISIDORO DIACONO.

Divina quædam res est sermo : divinius autem virtus ;
livinissima denique, pietas. Quamobrem, qui et ser-
mone, et opere, et fide ornatus est, insuperabilis est,
et clarus ac celebris, summaque beatitudine dignus.
Cui autem horum aliquid deest, tantum huic decedit,
quantum ejus, quod deest, proportio requirit.

CXIX. — PAULO.

In illud : « Omnes qui ante me venerunt, fures erant
et latrones ³. »

Hic locus, « Omnes qui venerunt ante me fures
sunt et latrones, » non de prophetis et Lege di-
ctum est, quemadmodum iis placet, qui Vetus Testa-
mentum rejiciunt (per hanc enim ad fidem quoque
velut porrecta manu ducti sunt, qui fidem am-
plexi sunt, Christum videlicet audientes, Scripturas
sursum ac deorsum proferentem, tanquam de ipso
D testimonium præbentes) : verum de falsis prophe-
tis, de quibus ipse dixit, « Non mittebam eos, et
ipsi currebant ⁴. » Non enim dixit, Omnes qui missi
sunt : sed, « Qui venerunt. » Nam prophetæ qui-
dem missi sunt. Moses quippe audivit. « Veni,
mittam te in Ægyptum. » Isaias item dicentem
Deum audivit : « Quem mittam, et quis ibit ad po-
pulum hunc ? » Et dixit : « Ecce ego, mitte me ⁵. »
At vero pseudoprophetae, et qui ad principes ac præ-

⁹⁸ Matth. vii, 11. ⁹⁹ Matth. xviii, 23-34. ¹ Psal. cxxiv, 4. ² Matth. xii, 35. ³ Joan. x, 8. ⁴ Jerem. xxiii, 21. ⁵ Isa. vi, 8.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(75) Intelligit Manichæos. R: TT.

fectos currebant (quales erant Theudas, et Judas Galilæus, et Ægyptius ille sicariorum præfetus), non missi, sed ostentationis studio flagrantes, seque ipsos creantes et ordinantes, atque ambitione laborantes, suapte sponte velut transfugæ desciverunt. Quod autem de his ipsis hæc dicta sint, liquet ex eo quod sequitur. « Fur enim, inquit, non venit nisi ut furetur, et mactet, et perdat ». Omnes enim ii, qui ipsis paruerunt, quod veritatem adulterare tentassent, obtruncati sunt, atque interierunt, dictoque citius omnino extincti sunt.

305 CXX. — ISIDORO DIACONO.

Facere et docere, eximie cujusdam ac singularis laudis est; facere autem, non autem docere, minorem laudem habet: altera enim parte claudicat. Unde etiam, λογικός, hoc est loquendi facultate præditus homo est. Nam si fecisse, docuisse esset, a Christo minime dictum fuisset, « Qui autem fecerit, et docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum ». Quid enim tantum roboris optima vita habet, cum de fidei dogmatibus certamen proponitur: atque is qui adulterinæ doctrinæ patrocinium suscipit, magno conatu et impetu adversus recta dogmata fertur? At vero docere ac non facere, et si folia habere videtur, fructu tamen caret, nec risus, ac ludibrii, et condemnationis expers est.

CXXI. — EUTONIO DIACONO.

Quemadmodum acute quidem aut perquam graviter loqui facile est, mediocritatem autem tenere, musici habitus est: eodem modo de loquendi libertate et timiditate sentiendum est. Sunt enim qui non id agunt, ut prosint, sed ut contumeliam dentatam inferant. Sunt rursus, qui hoc tantum sibi propositum habent, ut adulentur, ac falsas laudes contexant. At qui optima mediocritate utuntur, nec contumeliam inferunt, nec adulantur, sed verborum libertatem ac licentiam pudore, atque objurgationem suavitate condientes, ita demum ad eos, qui sui ignorance laborant, curandos veniunt. Quocirca ipse quoque hac disciplina adhibita, ad laudem medendum (qui præ ingenti arrogantia hoc quoque amisit, ut hominem se esse existimet) accede.

CXXII. — PAULO.

In illud, « Quod nemo rapit ea de manu ejus ».

Quandoquidem per litteras sciscitaris, cum scriptum sit, « Nemo rapit de manu Patris mei, » qui fiat, ut multi pereant; hoc respondeo, neminem quidem eos, qui per orthodoxam fidem atque optimam vivendi rationem, ut Dei sint, consecuti sunt, ex invicta illa et insuperabili manu eripere posse: decipere autem atque in fraudem impellere posse.

⁶ Joan. x, 10. ⁷ Matth. v, 19. ⁸ Joan. x, 29.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(76) Τῶν σικαρίων προστάρτα. Josephus de sicariis quid scribat, vid. apud Barn. Brisson., in *Select. Antiquit.* RITT.

καὶ Ἰούδαν τὸν Γαλιλαῖον, καὶ τὸν Αἰγύπτιον τὸν τῶν σικαρίων προστάρτα [76]), οὐκ ἀποστελλόμενοι, ἀλλὰ φανητιῶντες, καὶ αὐτοχειροτόνητοι, καὶ σπουδαρχίδαι τυγχάνοντες, σκοθεν ἠυτομώλησαν. Ὅτι δὲ περὶ αὐτῶν τούτων ἐβρέθη, τὸ ἐπόμενον δηλοῖ· « Ὁ κλέπτης γὰρ, φησὶν, οὐκ ἐρχεται, εἰ μὴ ἵνα θύσῃ, καὶ κλέψῃ, καὶ ἀπολέσῃ. » Πάντες γὰρ ὅσοι αὐτοῖς ἐπέστησαν, κατεσφάγησαν, καὶ ἀπώλοντο, παραβραβεῦσαι τὴν ἀλήθειαν ἐγχειρήσαντες, καὶ λόγῳ θάπττον, εἰς τὸ παντελὲς ἀποσθεσθέντες.

PK'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τὸ μὲν ποιεῖν καὶ διδάσκειν, ἀνυπερβλήτων τυγχάνει· τὸ δὲ ποιεῖν μὲν, μὴ διδάσκειν δὲ, ἐλαττόν ἐστι. Χωλεύει γὰρ καθ' ἓν μέρος. Διὸ καὶ λογικός ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος. Εἰ γὰρ τὸ ποιῆσαι διδάξαι ἦν, οὐκ ἂν ἐβρέθη· ὅς δ' ἂν ποιῆσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Τί γὰρ τοσοῦτον ἰσχύει βίος ἄριστος, ὅταν περὶ δογμάτων ἁγίων προκέρηται, καὶ ὁ τοῖς νόθοις συνηγορῶν, πολλὴ κατὰ τῶν ὀρθῶν δογμάτων φέρηται; Τὸ δὲ μὴ ποιεῖν μὲν, διδάσκειν δὲ, εἰ καὶ φύλλα δοκεῖ ἔχειν, καρποῦ ἐστέρηται, καὶ γέλωτος καὶ κωμωδίας καὶ κατακρίσεως οὐκ ἀμοιρεῖ.

PKA'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅσπερ ὀξύ μὲν ἢ βαρὺ κομιδῆ φθέγγασθαι βῆδιον, τοῦ δὲ μέσου τυχεῖν, μουσικῆς ἐστὶν ἕξωος· οὕτω καὶ περὶ τὸ παρῆρησιάζεσθαι, καὶ μὴ, λογιστέον. Οἱ μὲν γὰρ οὐ τοῦ ὠφελῆσαι, ἀλλὰ τοῦ ὑβρίσαι γίνονται μόνον· οἱ δὲ τοῦ κολακεύειν, καὶ τὰ μὴ προσόντα ἐγκώμια ὑφαίνειν. Οἱ δὲ μέτρω ἄριστω χρώμενοι, οὔτε ὑβρίζουσιν, οὔτε θωπεύουσιν· ἀλλὰ κεράσαντες τῇ παρῆρησίᾳ τὴν αἰδῶ, καὶ τῇ ἐπιτιμήσει τὴν προσήθειαν, οὕτως ἐπὶ τὸ λατρεύειν τοὺς ἑαυτοὺς ἀγνοοῦντας ἔρχονται. Οὐκοῦν καὶ αὐτοὶ ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ χρησάμενος ἤχε ἐπὶ τὴν θεραπείαν Ἡσαίου, τοῦ ἐκ τῆς ἄγαν ἀλαζονείας, καὶ τὸ ἄνθρωπον ἑαυτὸν νομίζειν ἀπολωλεκότος.

PKB'. — ΠΑΥΛΩ.

Εἰς τὸ γεγραμμένον, « Ὅτι οὐδεὶς ἀρπάξει ἀπὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ. »

Ἐπειδὴ γέγραφας· Εἰ γέγραπται, « Οὐδεὶς ἀρπάξει ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρὸς μου, » πῶς πολλοὶ ἀπόλλυνται; φημί, ὅτι ἀρπάσαι μὲν οὐδεὶς δύναται ἐκ τῆς ἀμάχου καὶ ἀνηττήτου δεξιᾶς τοῦ διὰ πίστεως ὀρθῆς καὶ πολιτείας ἀρίστου ἑαυτοῦς οἰκείους αὐτῆς εἶναι παρασκευάσαντας· ἀπατήσαι δὲ δύνησεται. Τοῦτ' ἐστὶ, βία μὲν καὶ τυραννίδι ἀποσπᾶσαι οὐδεὶς

δυνήσεται· παραλογισμοῖς δὲ καὶ ἀπάταις ἀποπλα-
νῆσαι δυνήσεται. Ἄλλ' οὐ παρὰ τὴν ἀήττητον δεξιάν
γίνεται τοῦτο, ἀλλὰ παρὰ τὴν τῶν αὐτεξουσίων ἀν-
θρώπων βῆθυσίαν. Οὐ γὰρ ἐκ τῆς τοῦ φυλάττοντος
ἀσθενείας, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν φυλαττομένων εὐχερείας
ἡ ἀπόκλιμα συμβαίνει.

PKΓ'. — ΠΕΤΡΩ.

Ἀμείνων τοῦ αἰσχρῶς μὲν βεβιωχότος, λέγειν δὲ
εἰς ὑπερβολὴν δυνατοῦ, ὁ λέγειν μὲν οὐκ εὐφυῆς, τὰ
δὲ κατὰ τὸν βίον λαμπρὸς, καὶ πρὸς δικαιοσύνην καὶ
ἐγκράτειαν διαφέρων. Εἰ δέ τις [καὶ λόγῳ] καὶ βίῳ
διαλάμπει, οὗτος ἀπαράβλητος τυγχάνει, διὰ πρα-
γμάτων κρίσινειναι ὁμολογῶν, καὶ τοὺς ἐκ τοῦ πρὸς
τὴν ἐκπλήρωσιν ἐκκελεύσθαι τῶν ἐντολῶν τὰ πάν-
τως ἐκδησόμενα ὑπερβολικῶς εἰρησθαι νομίζοντας,
παραγραφόμενος.
mandata ignavi ac languidi sunt, ea, quæ omnino
refutians.

PKΔ'. — ΠΑΥΛΩ.

Εἰ μήτε τοῖς αἰσχροῖς ἐπιτηδεύμασι, μήτε τοῖς
χρωμένοις αὐτοῖς χρῶσι, λαμπρὰν σοὶ παρὰ πάντων
εὐφημίαν θήσει. Τὸ μὲν γὰρ χρῆσθαι αὐτοῖς, ἀν-
ελεύθερον· τὸ δὲ μὴ χρῆσθαι μὲν αὐτοῖς, τοῖς δὲ
χρωμένοις χρῆσθαι, τὴν δόξαν λυμάλνεται. Χρῆ γὰρ
μῆθ' ὑπονοεῖσθαι ποιεῖν, ἀ ποιεῖν αἰσχρόν· μήτε
τοῖς διαπραττομένοις αὐτὰ ἐπιτηδεύειν χρῆσθαι. Δεῖ
γὰρ φοβεῖσθαι τὰς κακηγορίας, κἂν μὴ ἀληθεῖς ὦσιν, C
ἐπειδὴ πολλοὶ τὴν ἀκριβείαν ἀγνοοῦντες, πρὸς τὴν
δόξαν ἀποδέλπουσι· καὶ τοιοῦτον ἕκαστον εἶναι κρί-
νουσιν, οἷους ἂν τοὺς συνόντας θεάσωνται· οὐκ ἀπὸ
τῶν πραγμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν συνδια-
τριβόντων φέροντες τὴν ψήφον. Εἰ γὰρ ἀρετὴν, φα-
σιν, ἀσχεῖς, τί σοι βούλεται ἢ μετὰ τῶν κακίστων
συνουσία;
nem habent, calcnium ferentes. Si enim virtutem
bissimis hominibus vitæ societatem inis?

PKE'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ γεγραμμένον· « Οἱ κάπηλοι σου τὸν οἶνον
σμίγουσιν [ἰ. μίσγουσιν] ὕδατι. »

Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς θείας παρερμηνευό-
των Γραφῶν, καὶ τὸ οικεῖον μάλλον βούλημα, ἢ τὸ
ἐν αὐταῖς κείμενον παριστῆναι πειρωμένων. Τὸ γὰρ
ἄκρατον αὐτῶν καὶ εἰλικρινές, καὶ εὐφρᾶναι ψυχὴν
δυνάμενον βούλημα, τῷ φαύλῳ καὶ ἐξίτηλῳ τῶν
οικείων δογμάτων παρακρινώντες ὕδατι, τὰ θεῖα
καπηλεύειν τοιμῶσι. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ· « Οἱ κά-
πηλοι σου μίσγουσι τὸν οἶνον ὕδατι. » Εἰ γὰρ καὶ
δοκεῖ τίσι περὶ τῶν καπηλεύοντων τὸν ἐκ τοῦ προ-
χειροῦ νοούμενον οἶνον λελέχθαι (ἄτοπον γὰρ κά-
κεινο), ἀλλὰ γε ἀληθείας δικαζούσης, μάλλον περὶ
τῶν καπηλεύοντων τὰ θεῖα λόγια δοκεῖ μοι εἰρησθαι.
Οὐ γὰρ ἐβρόθη· Οἱ κάπηλοι σου μίσγουσιν ὕδωρ
οἶνῳ (ὅπερ ποιεῖν εἰθῆσιν οἱ καπηλεύοντες), ἀλλὰ,
« τὸν οἶνον ὕδατι. » Τὰς γὰρ ἀκραίφνες καὶ εἰλικρι-

Hoc est per vim quidem ac tyrannidem neminem a
quoquam abstrahi posse : per fraudes autem et im-
posturas in errorem agi posse. Quod tamen non
invictæ illi dexteræ, sed hominum, qui arbitrii li-
bertate præditi sunt, languori atque inertix ascri-
bendum est. Non enim ob ejus, qui custodit imbe-
cillitatem, verum ex eorum, qui custodiuntur, le-
vitate, hujusmodi exitium contingit.

CXXIII. — PETRO.

Eo qui turpiter quidem et sæde vivit, eximia
autem ac singulari dicendi facultate pollet, præ-
stantior est ille, qui ad dicendum quidem non per-
inde idoneus est, cæterum vita et moribus clarus
est, atque justitiæ et continentix laude excellit.
306 Quod si quis, et sermone, et vita exsplende-
scat, hic nimirum comparationem omnem excedit,
per res ipsas judicium ac censuram fore constants,
atque eos, qui propterea quod ad exsequenda divina
eventura sunt, hyperbolice dicta esse arbitrantur,

CXXIV. — PAULO.

Si nec turpibus studiis, nec his, qui eis utuntur,
utaris, præclaram hoc tibi apud omnes laudem com-
parabit. Etenim turpibus studiis deditum esse, turpe
atque ingenuo homine indignum est : non autem
iis deditum esse, sed eos, qui his dediti sunt, fami-
liariter adhibere, famæ atque existimationi labem
affert. Providendum enim est ut ne quidem existi-
memur ea facere, quæ facere turpe est, nec eos,
qui ea faciunt, in familiarium ac necessariorum
numero habeamus. Metuendæ sunt enim vituperati-
ones, etiamsi falsæ sint. Quandoquidem multi, ve-
ritatis ignari, ad famam oculos conjiciunt, atque
unumquemque talem esse judicant, quales eos esse
conspiciunt, qui cum eo versantur, non a rebus
duntaxat, sed etiam ab iis qui cum eo consuetudi-
colis, inquirunt, quid causæ est, quod cum impro-

CXXV. — ISIDORO DIACONO.

In illud, « Caupones tui vinum miscent aqua ». »

Sæpenumero eos miratus sum, qui divinas Scri-
pturas perperam interpretantur, suumque potius
sensus, quam eum, qui in ipsis situs est, tueri
connituntur. Siquidem puram earum et sinceram,
atque oblectandi animi facultate præditam mentem
malæ atque inertis dogmatum suorum aquæ admi-
scentes, res divinas cauponum instar quæstui ha-
bent. Atque huc pertinet illud, « Caupones tui
vinum aquæ admiscent. » Quanquam enim quibus-
dam videatur hoc de iis, qui vinum cauponantur
(ut juxta vocabuli sensum accipitur), dictum esse
(nam illud quoque absurdum ac sceleratum est),
tamen disceptante veritate, de iis potius, qui di-
vina oracula cauponum in morem adulterant, in-
telligendum esse arbitror. Non enim dictum est,

* Isa. 1, 2.

Cauponæ tui aquam vino admiscunt (quod facere consueverunt, qui cauponam exercent), sed, « vinum aquæ. » Siquidem puras ac limpidas Scripturæ sacræ sensus evanidis suis dogmatibus admiscuentes, doctrinam adulterant.

CXXVI. — AMMONIO.

In illud : « Percutienti te in dexteram maxillam præbe et aliam ¹⁰. »

Mundo sublimiorum ac terrenorum rex e cælo idcirco venit, ut cælestis vitæ symbola nobis afferret, quæ etiam in certamen proposuit, **307** olympico certamini prorsus adversum. Illic enim qui cædit, ac superat, coronam obtinet : hic autem qui cæditur, ac perfert, præconis voce celebratur. Illic qui vicissim ferit, hic qui alteram quoque maxillam præbet, in angelorum theatro prædicatur. Non enim ultione, sed patientia victoria ponderatur. Nova enim hæc coronarum lex est ; quoniam nova quoque certaminum ratio.

CXXVII. — THEODOSIO EPISCOPO.

Quod sacerdotium regno præstantius sit, majores labores habeat (nam cum labor unus desinit, alter vicissim exoritur), ac de rebus magis necessariis periclitetur (illud enim divina, hoc terrena moderanda et administranda suscepit), neminem ignorare arbitror. Quod autem permulti, cujuslibet hominis esse, aut animis, aut corporibus impetare, inconsiderate ac stolidè judicantes, seipsos in hoc projecerunt, ac cum perditis subditis ipsi tandem in exitii voraginem cum dedecore atque infamia præcipites acti sunt, ne hoc quidem cuiquam obscurum et incognitum esse existimo. Cum igitur hæc ita sint, magnopere miror, quoniam pacto nonnulli, qui cum ne hoc quidem ipsum præstiterint, ut rebus suis recte considerent, verum multis peccatis scateant, ac ne in subditorum quidem classe collocari debeant (quo in numero presbyter quoque Zosimus est, cujus vita et moribus, offensus ad me scripsisti), tamen ad sacerdotium, quod regno usque adeo sublimius est, prosilire, ac rem, quam ne cum multis quidem pecuniis, cum tales essent, accipere oportebat, pecunia emere minime dubitarint. Verum fortasse ipsi se suamque vitam ignorantes, ac ne huic quidem, quod recte ab externis hominibus dictum est, « Nosce teipsum, » obtemperantes, atque etiam sacerdotii dignitatem minime agnoscentes (nempe quod magnitudini suæ par periculum habeat), illudque existimantes, sacerdotium imperium quoddam esse ab omni censura immune, non autem provinciam reddendis rationibus obnoxiam, negotium hujusmodi aggressi sunt, ad quod ipsis nullum adiutium patere oportebat.

CXXVIII. — ISIDORO DIACONO.

De Judæorum captivitate.

Etsi Judæi, pro his, quæ adversus Dominum Christum perpetrarunt, haud satis dignas hic pœnas

¹⁰ Matth. v, 39.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(77) lidem codd. πραγμάτων mutant in τραυμάτων. Possin.

Ανείς τῆς ἱερᾶς Γραφῆς ἐννοίας τοῖς ἐξετέλοις ἑαυτῶν παρακρινῶντες δόγμασι, νοθεύουσι τὴν διδασκαλίαν.

PKÇ'. — AMMONIO.

Εἰς τὸ εἰρημέρον· « Τῷ τύπτωτί σε ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην. »

Ὁ τῶν ὑπερκοσμίων καὶ τῶν ἐπιγείων βασιλεὺς ἦκεν οὐρανόθεν, οὐρανόθεν πολιτείας φέρων ἡμῖν σύμβολα, ἃ καὶ ἀγῶνα προσῆκεν ἐναντίον τῷ Ὀλυμπικῷ. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ὁ τύπτων καὶ περιγενόμενος στεφανοῦται· ἐνταῦθα δὲ ὁ τυπτόμενος καὶ φέρων, ἀναρρήσεως ἀξιοῦται. Ἐκεῖ ὁ ἀντιπλήττων, ἐνταῦθα δὲ ὁ καὶ τὴν ἄλλην παρέχων σιαγόνα, ἐν τῷ τῶν ἀγγέλων θεάτρῳ ἀνακηρύττεται. Οὐ γὰρ ἐν τῷ ἀμύνασθαι, ἀλλ' ἐν τῷ φιλοσοφεῖν ἡ νίκη κρίνεται. Καὶ τοῦ γὰρ οὗτος τῶν στεφάνων ὁ νόμος· ἐπειδὴ καὶ τοῦ τῶν παλαισμάτων ὁ τρόπος.

PKZ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὅτι μὲν βασιλείας ἡ ἱερωσύνη πολλῶν κρείττων ἐστὶ, καὶ μείζους ἔχει πόνους (πόνω γὰρ λήγοντι πόνος νέος ἀντανατέλλει, καὶ περὶ τῶν ἀναγκαιοτέρων ὁ κίνδυνος (ἡ μὲν γὰρ τὰ θεῖα, ἡ δὲ τὰ θνητὰ ἐμπεπίστευται), οἶμαι μὴδένα ἀγνοεῖν. Ὅτι δὲ πολλοὶ ἀπερισκέπτως παντὸς ἀνδρὸς τὸ ἀρχεῖν ἢ ψυχῶν ἢ σωμάτων νομίσαντες, ἐβρίβαν ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο, καὶ μυρίων κακῶν καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ὑπηκόους ἐμπλήσαντες, ὕστερον εἰς βάραθρον ἀπωλείας δυσκλειῶ· κατήνησαν, οὐδὲ τοῦ· οἶμαι τίνα ἀγνοεῖν. Τοῦτων τοίνυν οὕτω τυγχανόντων, λίαν θαυμάζω πῶς τινὲς μὲν μὴδ' αὐτὸ τοῦτο τὰ καθ' ἑαυτοὺς εὐ διαθέμενοι, ἀλλὰ πολλῶν γέμοντες πραγμάτων (77), καὶ μὴδὲ ἐν τοῖς ὑπηκόοις τετέχθαι ὀφείλοντες (ὧν εἷς ἐστὶ καὶ Ζώσιμος ὁ πρεσβύτερος, οὗ τῷ βίω, ὡς φησὶ, σκανδαλιζόμενος γέγραφε), τῇ ἱερωσίᾳ τῇ τοσοῦτον τῆς βασιλείας ὑψηλότερα ἐπιτηδῆσαι ἐτόλμησαν, καὶ χρήμασιν ὠνήσασθαι πρᾶγμα, ὃ μὴδὲ μετὰ πολλῶν χρημάτων καταδέξασθαι ἐχρῆν τοιοῦτους ὄντας. Ἄλλ' ἴσως τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἀγνοοῦντες, καὶ μὴδὲ τῷ καλῶς παρὰ τῶν ἐξωθεν εἰρημένῳ ἀκολουθήσαντες, τῷ, « Γνωθὶ σεαυτὸν· ἀγνοοῦντες δὲ καὶ τὴν τῆς ἱερωσύνης ἀξίαν, ὅτι πρὸς τὸ ὕψος καὶ τὸν κίνδυνον ἔχει, νομίζοντες ἀρχὴν εἶναι ἀνεξέταστον, ἀλλ' οὐ λειτουργίαν ὑπεύθυνον· ἐνεχειρήσαν πρᾶγματι ἀβάτω αὐτοῖς εἶναι ὀφείλοντι. »

PKH'. — ΪΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων αἰχμαλωσίας.

Εἰ καὶ μὴ ἀξίαν, ὧν εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἔδρασαν, ἔδοσαν ἐνταῦθα δίκην Ἰουδαῖοι, ἔδοσαν

γῶν ὄμως. Ἄ γὰρ ὡς διαφευξόμενοι ἔδρασαν, φήσαντες· Ἐάν ἀφώμεν αὐτόν, ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἔθνος· ταῦτ', ἐπειδὴ ἐπραξαν, οὐ διέφυγον. Τῆς γὰρ πόλεως· αὐτῶν ἀλούσης ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ τοῦ ναοῦ καθαιρεθέντος, αὐτοὶ ὡσπερ μαστιγῆαι τινὲς καὶ δραπεταί, ἄτιμοί τε καὶ ἀλήται πανταχοῦ διεσπάρησαν. Δώσουσι δὲ χάεεστε τὴν ἀξίαν. Μὴ ἐπιγνόντες γὰρ τὴν φιλανθρωπίαν, εἴσονται τὴν ἐξουσίαν, ἧς κἀνταῦθα πείραν βραχεῖαν εἰλήφασιν.

PKΘ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Εἰς τὸ· Ἐπιγνήνατο παρακληθῆναι. »

Τὴν ὑπὸ λύπης βεβαπτισμένην ψυχὴν οὐδὲν οὐδὲν εὐφράνει δύναται, ὡς ἡ θεία μνήμη. Καὶ τοῦτ' ἔστιν ἄρα ὅπερ ἠθέλησας μαθεῖν, Ἐπιγνήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχὴ μου· ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθην. Ὡσπερ γὰρ τὸ ἀκύνετον, καὶ δυσμεταχειρίστον λατροῖς, τῆς αἰμορροῦσης πάθος, ἐν ἀκαριαῖς βροπῇ ἀπλήθην (ἡ μὲν γὰρ ἤψατο, ὁ δὲ ἠνέσχετο, τὸ δὲ ἔδραπέτευσε)· οὕτω καὶ ἡ λύπη ἀνθρωπίνην παρακλήσιν ἀπαιτούμενη, ἅτε πάσῃ παραμυθίᾳ δυσμεταχειρίστος, ὑπὸ τῆς θείας μνήμης μόνης βράδιος οἴχεται, καὶ εἰς τὸ μὴ ὄν χωρεῖ.

PA'. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠῷ (78).

Εἰ ὠραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ὁ Κύριος ἐν τῷ Δαβὶδ λέγεται, πῶς λέγει κάλλιν Ἡσαΐας, Ἐἶδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχετ κάλλος, οὐδὲ εἶδος; »

Οὐ τάναντία εαυτῇ, ὡ ἐπὶ κεφαλῇ, δογματίζει ἡ θεία Γραφή περὶ τοῦ Σωτῆρος διδάσκουσα, ἀλλ' ἐκάστῳ πράγματι τὸ οἰκεῖον καὶ πρέπον νέμει. Τὰ μὲν γὰρ πρὸς τὴν θεότητα βλέπει, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἐνανθρώπησιν, τὰ δὲ πρὸς τὰ ἐκούσια πάθη. Φῶς μὲν γὰρ αὐτὸν ἀληθινὸν εἶπε, καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης, χαρακτῆρά τε τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως· τὸ μὲν διὰ τὸ φαεινὸν τῆς οὐσίας, τὸ δὲ διὰ τὸ ἀξίον, μᾶλλον δὲ συναίδιον· τὸ δὲ διὰ τὸ ἐνυπόστατον, καὶ διὰ τὸ γνησίως χαρακτῆρσιν ἐμπρέπειν. Ἴνα γὰρ μὴ τὸ ἀπαύγασμα ἀνυπόστατον νομισθῇ, ὁ χαρακτῆρ τὴν ὑπόστασιν ἐγγυᾶται. Ὁραῖον δὲ παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὠραῖον ἐν στολῇ, διὰ τὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐνθεον καὶ ἀπταιστον ἀρετὴν· οὐκ ἔχοντα εἶδος οὐδὲ κάλλος, δοῦν ἐνεκεν· ἐνδὸς μὲν, ἐπειδὴ τὴν Δεσποτικὴν μορφήν κρύψας, τὴν τοῦ δοῦλου ἐπεδείκνυτο· ἐτέρου δὲ, διὰ τὸ ἐν τῷ πάθει, ὃ ἐκουσίως ὑπέστη, πᾶσαν παροινίαν κεκινήσθαι. Ἐκρέματο γὰρ ἐπὶ τοῦ ἰκρίου, ἐν ἡμέρᾳ μέσῃ, καὶ ἐν μητροπόλει, καὶ ἐν ἐρορτῇ μεγίστῃ, καὶ ἐν ἧ οὐδένα εἰκὸς ἦν ἀπολειφθῆναι· καὶ οἱ μὲν ἐκωμώδουν, οἱ δὲ ἐχλεύαζον· οἱ μὲν ὠνεῖδιζον, οἱ δὲ ἔζον προσ-

A dederunt : at tamen dederunt. Nam ea, quorum fugiendorum causa ea perpetrarant dicentes : « Si dimittimus eum, venient Romani, et tollent locum nostrum, et civitatem et gentem ! » ; ea, inquam, posteaquam hæc designarunt, haudquaquam effugerunt. Ipsorum enim urbe a Romanis capta tempore everso ac deleta, ipsi velut verberones quidam servi et fugitivi atque erronei, passim toto orbe dispersi sunt. **308** Atque etiam in futura vita meritas pœnas dabunt. Nam quia benignitatem minime agnoverunt, potentiam cognoscent, quam hic quoque nonnulla ex parte degustarunt.

CXXIX. — EIDEM.

In illud : « Renuit consolari ! »

B Animum mœrore oppressum et profligatum nihil perinde oblectare potest, ut Dei memoria. Atque hoc est quod ex me scire voluisti, « Renuit consolari anima mea : Memor fui Dei et delectatus sum. » Quemadmodum enim mulieris illius cruento profluvio laborantis morbus, qui nec exinaniri, nec a medicis tractari ac sedari poterat, temporis puncto depulsus est (ea enim sumbriam tetigit, Christus id passus est, ac morbus profugit) ; sic etiam humana mœstitia consolationem propellens, ut cui nihil solatii adhiberi queat, ad solam Dei recordationem facessit et evanescit.

CXXX. — HERMOGENI EPISCOPO.

C Si speciosus forma præ filiis hominum Dominus apud Davidem dicitur ! ; quomodo dicit rursus Isaias, « Vidimus ipsum, et non habebat pulchritudinem neque formam ! ? »

Cum Scriptura sacra de Salvatore verba facit, o sacrum caput, haudquaquam pugnantia docet : verum cuique rei, quod proprium atque congruum est, tribuit. Partim enim ad divinitatem spectat, partim ad assumptam humanitatem, partim denique ad voluntarias perpeffiones. Lucem quippe veram eum, et gloriæ splendorem, ac paternæ substantiæ figuram esse dixit : primum ob essentiæ claritatem ; alterum ob æternitatem, vel, ut rectius loquar, coæternitatem ; postremum ob substantiam, et quia veris et germanis notis ornatus est. Nam ne splendoris vocabulum minime subsistens quiddam esse existimetur, figuræ atque characteris vox substantiam confirmat. Rursus speciosus forma præ filiis hominum, atque item speciosum in stola sua eundem vocat, propter divinam et lapsus omnis expertem assumptæ humanitatis virtutem. Postremo non habentem speciem neque decorem, duplici de causâ : altera, quoniam herili forma occultata servilem ostendit ; altera, quia in eo supplicio, quod voluntarie ac sponte subiit, nullum non contumeliæ genus excitatum est. Pendebat quippe in pati-

¹¹ Joan. xi, 48. ¹² Psal. lxxvi, 3. ¹³ Matth. ix, 20. ¹⁴ Psal. xlv, 3. ¹⁵ Isa. lxxx, 3.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(78) Ad hanc epistolam conferri velim Augustinum serm. 6 de tempore, Chrysostomum homil. de

Nativit. Domini, in Lucam tom. II operum, p. 433, item Vigilium et Fulgentium. RITZ.

bulo, meridiano tempore, atque in metropolitana A urbe, ac maximo festo, in quo neminem fuisse verisimile est, qui non interesset. Quinetiam alii cavillis in eum ludebant, alii sannis eum impetebant, alii probris lacerabant, alii acetum offerebant, alii contumeliis eum afficiebant, alii lancea ipsius latus fodiebant. Atque in eos quidem latrones, qui una cum ipso in cruce acti fuerant, nihil tale perpetrabant : in ipsum autem ejusmodi contumeliis, quibus ne in nocentes quidem et facinorosos uti fas est, debacchabantur.

309 CXXXI. — LAMPETIO EPISCOPO.

Quomodo sit intelligendum illud Ecclesiastici, « Ne sis multum justus ».¹⁶

Ut corporeæ pulchritudinis norma, membrorum apta proportio est : ita etiam extrema spiritualis pulchritudinis linea in virtutum mediocritate consistit. Nam si extremitates, ut quidam sapientes viri pronuntiarunt, in vitium degenerant (cupiens enim quispiam probus rei familiaris dispensator esse, in tenacitatem et avaritiam labitur : cupiens liberalis esse, in prodigalitatem cadit. Unde etiam virtutes mediocritates esse definierunt. Inter impietatem et superstitionem medium locum pietas obtinet), haud abs re Sapiens quoque monuit : « Noli esse justus multum. » Quod si hoc quoque præcipit, caveas velim ne in iis, in quibus alii adversum te peccant, severum et acerbum judicem te præbeas : verum justitiam bonitate vince, iis nimirum, qui buens.

CXXXII. — EIDEM.

Quando quidem mens nostra laudum præstantissimi episcopi Hermogenis argumentum, ac rerum ab eo præclare et ex virtute gestarum amplitudinem capere nequit, idcirco mihi velim ignoscas. Nam qui aliquis etiam duntaxat ex parte prædicandis ipsius laudibus vix par sum, quonam tandem pacto omnes ipsius laudes oratione persequi posseni ?

CXXXIII. — PETRO SCHOLASTICO.

Operæ pretium est, amice, relictis bonorum nominibus ad res ipsas contendere. Regnum enim, et opes ac gloria, nomina quidem sunt apud externos : res autem apud Christianos. Quemadmodum etiam contra, dedecus, et mors, et paupertas, mera quidem apud nos vocabula sunt : res autem apud illos. Ac si libes, imperium, quod tanto studio tantaque contentione ab omnibus expetitur, in medium proponentes, ab eo cætera quoque omnia confutemus, atque illud tacentes, quod breve est, ac cito exstinguitur (multi enim ex imperii thronis ad tumulum delati sunt, luctusque præconum voces excepit) ; istudque item omitteutes, quod permulti avitis quoque bonis per proscriptionem spoliati sunt : cum floret, tum maxime illud exploremus, ac meretricis

¹⁶ Eccle. vii, 17.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(79) Pro ἐλέγξωμεν. ambo iidem codd. legunt ἐλέγξομεν. POSSIN.

(80) Inter ὅτι et μάλιστα iidem codd. inserunt

PLA'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Πῶς νοητέον τὸ τῷ Ἐκκλησιαστικῷ γρηραμμένῳ, « Μὴ γίνου δίκαιος πολὺ. »

Ὡςπερ τοῦ σωματικοῦ κάλλους ὄρος ἡ τῶν μελῶν συμμετρία· οὕτω καὶ τοῦ ψυχικοῦ κάλλους ἔσχατος ὄρος, ἡ τῶν ἀρετῶν συμμετρία. Εἰ γὰρ αἱ ἀκρότητες εἰς κακίαν ἐκπίπτουσιν, ὡς τινες τῶν σοφῶν ἀπεφῆναντο (θέλων γὰρ εἶναι τις οἰκονομικὸς εἰς φειδωλῶν ἐκπίπτει, καὶ θέλων εἶναι μεγαλόψυχος εἰς ἀσωτίαν. Διὸ καὶ μεσότητάς εἶναι τὰς ἀρετὰς ὥρισαντο. Ἀσεβείας γὰρ καὶ δυσσεβεία, μέση ἐστὶν ἡ εὐσέβεια· εἰκότως καὶ ὁ σοφὸς παρήνευε· « Μὴ γίνου δίκαιος πολὺ. » Εἰ δὲ καὶ τοῦτο παραινέι, μὴ ἐν τοῖς εἰς σὲ παρὰ τῶν πέλας πλημμελοῦμένοις πικρὸς γίνου καὶ ἀκριθῆς δικαστῆς, ἀλλ' ὑπέρβαινε τὸ δίκαιον τῇ ἀγαθότητι, συγγνώμην νέμων τοῖς συγγνώμης μερίζον εἰς σὲ πταίουσιν.

venia indigna peccata in te admittunt, veniam tri-

PAB'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ἐπειδὴ ἡ ἡμέτερα διάνοια τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἐγκωμίων τούτου παναρίστον Ἐρμογένους τοῦ ἐπισκόπου οὐ δύναται δέξασθαι, οὐδὲ τὴν τῶν κατορθωμάτων περιουσίαν ἢ γνώμην χωρεῖ, συγγνώμην μοι νεῖμαι μὴ παραιτήση. Ἡ γὰρ μὴδὲ πρὸς μέρος ἐπαρκέσαι ῥάδιον, πῶς πᾶσιν ἐπεξελεθῆν δυνατόν·

PAG'. — ΠΕΤΡῷ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῷ.

Χρῆ, ὦ φίλος, τὰ ὀνόματα ἀφέντας τῶν ἀγαθῶν, ἐπὶ τὰ πράγματα βαδίζειν. Βασιλεία μὲν γὰρ καὶ πλοῦτος καὶ ὀδὴ, ὀνόματα μὲν παρὰ τοῖς ἔξωθεν· πράγματα δὲ παρὰ Χριστιανοῖς. Ὡςπερ οὖν καὶ τάναντία, ἀδοξία, καὶ θάνατος, καὶ πένια, ὀνόματα μὲν παρ' ἡμῖν· πράγματα δὲ παρ' ἐκεῖνοις. Καὶ εἰ βούλει, τὴν ἀρχὴν εἰς μέσον ἀγαγόντες τὴν πᾶσι ποθεινὴν καὶ περιμάχητον, ἀπὸ ταύτης καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐλέγξωμεν (79), καὶ μὴ φράσαντες, ὅτι ὀλιγοχρόνιος, μὴδ' ὅτι ταγῆτος σθένυται (πολλοὶ γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχικῶν θρόνων εἰς τοὺς ἀφόρους ἀπηνέχθησαν, καὶ ὁ θρῆνος τὰς τῶν κηρύκων φωνὰς διεδέξατο)· ἀλλὰ κάκεινο παρέντες, ὅτι πολλοὶ καὶ τῶν προγονικῶν ὑπαρχόντων ἐστερηθήσαν, δημεύσει καθυποβληθέντες· ὅτε (80) μάλιστα αὐτὴν δοκιμάσωμεν,

ἀνθεῖ, τότε μαλ. etc. Vers. inde quarto pro προσάγωμεν iidem habent προαγάγωμεν. Ib.

μή περιέλωμεν τῆς πόρνης τὰ ἐπιτρίμματα καὶ τὰς ὑπογραφάς, ἀλλὰ κεκαλλωπισμένην αὐτὴν εἰς μέσον ἀγάγωμεν· ἵνα τότε αὐτῆς ἐλεγχθῆ τὸ εἶδεχθές. Οὐκοῦν προσάγωμεν τὸ σχῆμα, καὶ τοὺς βῆδοῦχος, καὶ τοῦ κήρυκος τὴν φωνήν, καὶ τῶν θημίων τὴν ὑπακοήν, καὶ τὸ ὑπὸ πάντων ἀποβλέπεσθαι· καὶ βασανίσωμεν, εἰ μὴ τὰ δοκοῦντα λαμπρὰ ταῦτα καὶ ποθεινὰ, οὐ μόνον περιττὰ, οὐδ' ὑπόληψις ἀνόητος, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβῆ. Τί γὰρ ἀπὸ τούτων ἐκεῖνος ἀμείνων γίνεται, ἢ τὸ σῶμα, ἢ τὴν ψυχὴν; Τοῦτο γὰρ ἀνθρώπος (81). Ἄρ' οὖν ὑψηλότερος, ἢ ὑγιεινότερος, ἢ ταχύτερος, ἢ τὰς αἰσθήσεις; τρανοτέρως κεκτῆσεται; Ἄλλ' οὐκ ἂν τις φαίη. Ἴωμεν τοῖνυν καὶ ἐπὶ τὴν ψυχὴν. Ἄρ' οὖν σωφρονέστερος, ἢ ἐπεικέστερος, ἢ συνετώτερος ἀπὸ ταύτης γενήσεται τῆς φαντασίας; Οὐ μὲν οὖν, ἀλλὰ καὶ τούναντίον ἅπαν. Οὐ γὰρ ὅπερ ἐπὶ τοῦ σώματος, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς συμβαίνειν εἶθεν· ἐκεῖνο μὲν γὰρ οὐδὲν εἰς τὴν οἰκείαν προσεληφεν ἀρετὴν· αὐτὴν (82) δὲ καὶ κακίαν προσεληφεν. Καὶ γὰρ θνοίαν, καὶ κερνοδοξίαν, καὶ ἀπόνοιαν, καὶ θυμὸν, καὶ μυρία ἐξ αὐτῆς προσστρίβεται πλημμυεήματα. Εἰ δὲ χαίρει, καὶ μέγα φρονεῖ, καὶ φυσᾷται, καὶ κατὰ πάντων ἐπαίρεται, οὗτος μάλιστα τῆς κακίας ὁ κολοφών, ὅτι οὐτε ἀλγεῖ, οὐτε αἰσθάνεται, ἀλλὰ καὶ χαίρει τῶν νοσημάτων αὐξομένων αὐτῷ. Οὐδὲ γὰρ πάντα τὸ χαίρειν, καλόν. Ἐπεὶ καὶ ὁ ληστής χαίρει μετὰ τὴν κλοπὴν, καὶ ὁ ἄρπαξ μετὰ τὴν πλεονεξίαν, καὶ ὁ μοιχὸς μετὰ τὸ δουροῦσαι τὸν τοῦ πλάσ γάμον, καὶ ὁ ἀνδροφόνος μετὰ τὴν σφαγὴν. Μὴ τοῖνυν τοῦτο λεγέτω, ὅτι χαίρει, ἀλλ' εἰ ἐπὶ χρησίμῳ δεικνύτω, καὶ συγχαρήσεται. Ἐπεὶ τοῖνυν μόνος ἐστὶν ἐλευθεριώτατος, καὶ ἀρχικώτατος (καὶ αὐτῶν γὰρ τῶν βασιλέων βασιλικώτερος), ὁ τῶν παθῶν ἀπληλαγμένος, ἀσπασόμεθα τὴν ἀρετὴν, καὶ τῆς πονηρᾶς ἐκείνης δουλείας ἀπαλλάξωμεν ἑαυτοὺς, μήτε ἀρχὴν, μήτε πλοῦτον, μήτε τι τοιούτον μακαριστὸν νομίζοντες καὶ περιμάχον, ἀλλὰ τὸ τῶν παθῶν ἀπληλάχθαι μόνον.

ΡΑΔ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἡ πέπαισος τρυφῶν ἐκ τῶν ἀλλοτριῶν συμφορῶν, κεκοιμημένον διεγείρων καὶ παρακαλῶν τὸ ἀκόλαστον, ἢ ταῦτα ἐρῶν τῷ σεπτῷ θυσιαστρήφῳ μὴ πρόσθι. Πᾶλλοὺς γὰρ σκανδαλίζων ἀπελαύνεις τοῦ προσείναι, μὴ ὑπομένοντας ἰδεῖν τοσαύτην κηλῖδα τῷ ἀμιάντῳ θυσιαστρήφῳ παρεφεδρεύουσαν.

ΡΑΕ'. — ΠΑΥΛΩ.

Κατὰ τῶν λεγόντων, εἶναι γένεσιν, ἦτοι εἰμαρμένην, ἢ τὴν λεγομένην τύχην.

Εἰ πάντα, ὡς φησ, ὦ σοφὲ, καθ' εἰμαρμένην γίνεται τε καὶ λέγεται, εἰπέ πῶς νῦν δι' ἡμῶν ἑαυ-

tuos et pigmenta minime detrahimus, verum ornatum et fucatum in medium producamus, ut tum etiam ipsius deformitas sese prodatur. Itaque cultum ac dignitatem et actiores, et præconis vocem, et populi obedientiam, eamque sui, qua omnes afficiunt, admirationem adhibeamus, ac perpendamus an non hæc, quæ præclara et expetenda videntur, non modo supervacanea sit, atque inanis quædam et utilitatis experta opinio, verum etiam noxia et cum detrimento coniuncta. Quid enim hinc **310** ille, aut corpore, aut animo (nam hoc homo est) melior efficitur? An propterea sublimior, aut sanior, aut perniciosior existit, aut liquidioribus sensibus erit? Id profecto nemo dixerit. Ad animum igitur nos conferamus. Utrum itaque ab hac pompa temperatior, aut suavior, aut prudentior reddetur? Minime sane, verum contra omnino. Neque enim quod in corpore, idem etiam in animo evenire solet. Nam illud quidem ad virtutem suam nihil assumptum: hic autem vitium etiam assumpsit. Siquidem et amentiam, et inanem gloriam, arrogantiam, et iracundiam, aliaque sexcenta vitia hinc contrahit. Quod si gaudet, ac superbit et inflatur, atque adversus omnes extollitur, hoc vero præsertim totius mali caput est; quippe cum latro etiam post prædam gaudeat, et raptor post admissam fraudem, et adulter post perfozum et violatum alienum matrimonium, et sicarius post cædem perpetratam. Quamobrem, ne mihi illud quisquam commemoret, quod gaudeat: verum an commode atque utiliter, ostendat, et ego ipsi gratulabor. Quoniam igitur solus ille liberrimus, ac summo imperio præditus est (nam ipsos quoque reges dignitatis amplitudine superat), qui a vitii et turbulentis animi motibus immunis est, virtutem amplectamur, utque improbam illam servitutem a nobis depellamus, animisque ita constituti simus, ut nec imperium, nec opes (83) et copias, nec ejusmodi quidquam felicitatis nomine prædicandum, magnaue contentione persequendum existimemus, verum hoc duntaxat, ut vitii ac turbidis affectibus liberemur.

CXXXIV. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Aut ex alienis calamitatibus delicias tibi comparare desine, sopitam jam libidinem excitans atque **D** accersens: aut hæc faciens ad venerandum altare ne accede. Multos quippe offendens, ab accessu removes: ut qui tantam labem ac maculam illibato altari assidentem intneri minime sustineant.

CXXXV. — PAULO.

Contra eos qui dicunt esse nativitatem, sive fatum, seu fortunam.

Si omnia, vir erudite, fatali quadam, ut ais, necessitate fiunt, ac dicuntur, exponas velim, qui fiat,

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(81) Animo, nam hoc homo est. Socraticum hoc est dogma, hominem esse animum. Vid. Platonem, ex quo et Cicero id usurpavit. RITT.

(82) Pro αὐτὴν iidem legunt αὐτῆ. POSSIN.

(83) Confer Horat. epist. 16, lib. 1. RITT.

ut ipsa seipsam per nos evertat. Nam si ipsa omnia effecit, eadem nunc est, quæ per nos fatum haud esse prædicat. Quin ergo ipsi, quam esse dicitis, se minime esse dicentis, fidem adhibetis?

CXXXVI. — ORIONI.

Ne dicta quædam sacrarum Scripturarum **311** simpliciter proferens, ore dilaceres (alioqui enim imperitiæ ac stultitiæ nomine risum movebis. Unde etiam quidam fugiunt, ansam homini contentionis ac rixæ cupido præbere metuentes), verum investigatis diligenter argumentis, solutiones habebis. Hallucinantur enim interpretationes, argumentis ac materiis destitutæ.

CXXXVII. — APOLLONIO EPISCOPO.

Ego adulationem timore valentiorum ac molestiorum esse assero. Nam quæ vis efficere nequit, obsequium efficit: ac frequenter eos, quos metus minime subegit, assentatio in servitutem adduxit. Quocirca nobis faciendum est, ut et adversus metum, et adversus blanditias (hoc est adversus duos serviles affectus) strenuum animum præstemus: ac veritatem solam colamus.

CXXXVIII. — FIDEM.

Probam virum, et Dei amantem, et hominum item amore præditum esse oportet, ut nec ob virtutis sublimitatem, animumque divino numini addictum et consecratum homines contempnat, nec rursus propter homines divinum numen negligat. Quamvis enim charitas erga Deum multo major sit, tamen si cum charitate ac benevolentia erga homines connectatur, magis explendescit.

CXXXIX. — NILO.

De sapientia Daniel et trium puerorum.

Tres illi pueri, ac Daniel, curiosam et supervacaneam Chaldæorum disciplinam minime didicerunt; cave id existimes. Nam qui tantam suæ erga Deum pietatis curam gesserunt, ut ne regios quidem cibos perciperent, unquamne, etiamsi mille ipsis mortes propositæ fuissent, ad servilem doctrinam provolvi sustinissent? Quod autem hæc vera sint, locupletissima testis est sacra Scriptura, his verbis utens: « Dedit eis Deus ingenii acumen et prudentiam in grammatica et sapientia ¹⁷, » hoc est: D expectatione omni ac spe celerius doctrinam in litteris sitam capiebant. Per grammaticam enim, eruditionem eam, quæ litteris continetur, intelligit. Quod autem jita sit, cum ex eo perspicuum est, quod regiam imaginem, haudquaquam adorarunt: tum etiam hinc linquet, quod hic leonibus, illi autem igni venerationi fuerunt. Quod si dixerint id

¹⁷ Dan, i, 17.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(84) Τὰς ὑποθέσεις ἀκριβῶς ζητήσας. Bill., *investigatis diligenter argumentis*. Possis etiam, *lis reb. quibusde agitur*, ut innox, τῶν ὑποθέσεων χη-

α την ἀνατρέπει. Εἰ γὰρ αὐτὴ πάντα ποιεῖ, αὐτὴ ἀν εἰη νῦν δε' ἡμῶν κηρύττουσα μὴ εἶναι γέννησιν. Πῶς οὖν αὐτῆ, ἣν φατε εἶναι, φάσκουσα μὴ εἶναι, οὐ πιστεύεται παρ' ὑμῶν;

ΠΑΓ'. — ΟΡΙΩΝΙ

Μὴ ἀπλῶς προφέρων τινὰς ῥήσεις τῶν ἱερῶν χρησμῶν διὰ στόματος σπάραττε (ἀπαιδευσίας γὰρ ὀφλήσεις καὶ ἀνοίας γέλωτα· διὸ καὶ τινες φεύγουσι, λαθὴν φιλομαχοῦντι ἀνθρώπων δοῦναι δεδιότες)· ἀλλὰ τὰς ὑποθέσεις ἀκριβῶς ζητήσας (84) ἐξείς τὰς λύσεις. Τυφλώττουσι γὰρ αἱ ἐρμηνεῖαι τῶν ὑποθέσεων χηρεύουσαι.

ΠΑΖ'. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἐγὼ τοῦ φόβου τὴν κολακίαν δυνατωτέραν καὶ ἀργαλεωτέραν εἶναι φημι. Ὅσα γὰρ μὴ δύναται ἀνάγκη, δύναται θεραπεία· καὶ τοὺς μὴ χειρωθέντας ὑπὸ φόβου, κολακεία πολλάκις κατεδουλώσατο. Χρὴ οὖν καὶ πρὸς φόβον καὶ πρὸς θωπιαν μὲν ἀνδρίζεσθαι (ἐκάτερον δὲ ἀνελεύθερον τὸ πάθος), τὴν δ' ἀλήθειαν μόνην τιμᾶν.

ΠΑΗ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Χρὴ τὸν εὐδόκιμον, καὶ φιλόθεον εἶναι. καὶ φιλέων ὄρων· ἵνα μὴτε διὰ τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς, καὶ τὸ ἀνακείσθαι τῷ θεῷ, τῶν ἀνθρώπων καταφρονησῇ, μὴτε διὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ θεοῦ ἀμελοῖη. Ἡ γὰρ ἀγάπη ἢ πρὸς τὸ θεῖον, εἰ καὶ μειζων ἐστὶ πολλῶν, τῇ πρὸς ἀνθρώπους συμπλεκομένη, λαμπροτέρα γίνεται.

ΠΑΘ'. — ΝΕΙΛΩ.

Περὶ τῆς σοφίας Δανιὴλ, καὶ τῶν παιδῶν γ'.

Οὐ τὴν παρὰ Καλδαίους περιέργων παιδευσιν ἔμαθον οἱ παῖδες οἱ τρεῖς καὶ ὁ Δανιὴλ, μὴ τοῦτο νομίσσης. Οἱ γὰρ τοσαύτην τῆς εἰς τὸ θεῖον εὐσεβείας τὴν ἐμμέλειαν ποιησάμενοι, ὡς μὴδὲ βρωμάτων βασιλικῶν μεταλαβεῖν, πότε ἀν ἠνέσχοντο, εἰ καὶ μυριοὶ ἠπειλήθησαν θάνατοι, εἰς ἀνελεύθερον παιδευσιν ἐκκυλισθησαν (85); Ὅτι δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει μάρτυς ἀξιοχρεως ἡ Γραφή λέγουσα· « Δέδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς σύνεσιν καὶ φρόνησιν ἐν πάσῃ γραμματικῇ καὶ σοφίᾳ, » τοῦτ' ἐστὶ, πάσης προσδοκίας ὀξύτερον καὶ ἐλπιδὸς ὠκύτερον ἐδέχοντο τὴν ἐν γράμμασι παιδευσιν. Γραμματικὴν γὰρ λέγει, τὴν ἐν γράμμασι σοφίαν. Ὅτι δὲ τοῦτό ἐστιν ἀληθές, δῆλον μὲν ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ μὴ προσκεκυνηκέναι τὴν βασιλικὴν εἰκόνα· δῆλον δὲ καὶ ἐκ τοῦ τὸν μὲν τοὺς λέοντας αἰδεσθῆναι, τοὺς δὲ τὸ πῦρ. Εἰ δὲ φατεν, Ἐκ παιδευσεως Περσικῆς, ἀποκρινάσθωσαν, Πῶς οὖν

ρεύουσαι, argumentis ac materiis recte addes, *de quibus agitur*. RITT.

(85) Codd. Vatic. 649, ἐγκυλισθηῖναι. Possin.

τῶν ἐν τοῖς μεγίστοις αὐτῶν ὄντων ἀξιώμασι, καὶ ἀπὸ πάσης τῆς κατ' αὐτοὺς σοφίης πεπαιδευμένων, τοὺς μὲν οἱ λέοντες πρὶν τοῦ ἐδάφους ἀψασθαι, κατειργάσαντο; τοὺς δὲ, τὸ πῦρ.

PM'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Μὴ καταφρόνει τῶν εὐτελεῖ στήματι προσιόντων σοι· ἀλλὰ θαύμαζε τὴν ὑπομονήν, καὶ οἰκτερον τὴν μεταβολήν, λογιζόμενος, ὡς πολλοὶ βασιλικοῦ γένους τυγχάνοντες, τὴν τῶν θητευόντων ἔλαχον τάξιν. Εἰ δὲ καὶ ἀφανεῖς εἶεν καὶ ἐξ ἀφανῶν, μηδ' οὕτως ἀποστρέφου, ἀλλ' ὄρεγε, ἐν οἷς ἂν δύναιο, χεῖρα· λογιζόμενος ὅτι καὶ ἡ δοκοῦσα δυσγένεια ἀκούσιός ἐστι, καὶ οὐ μεμπτή· ἡ γὰρ ἀπὸ τῶν τρόπων, ἐστὶν ἡ μιαιρά· εἰ δὲ καὶ δῶστροποι εἶεν, τροφῆς ἀναγκαίας ἀπολαύεωσαν, καὶ διὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ διὰ τὸ θεῖον πρόσταγμα, τὸ μὴ μόνον παρακλεούμενον, παντὶ τῷ αἰτοῦντι δίδου, ἀλλὰ καὶ τὸ διδόμενον οἰκειούμενον.

quoque moribus esse demus, fac tamen, tum propter humanitatem, tum ob Dei præceptum, qui non modo cuivis petenti dare jubet, sed etiam, id quod datum est, sibi asciscit, necessarium ipsi abs te cibum obtineant.

PMA'. — ΑΙΤΙΩ ΚΟΜΗΤΗ.

Katὰ Sabellianῶn.

Θεϊότατος καὶ ἀρρόητος τοῦ Πατρὸς Υἱός, ὁ παρ' ἡμῶν προσκυνούμενος, εἰκότως Λόγος προσαγορεύεται· οὐχ ὅτι Λόγος μόνον ἐστὶ, καὶ τοῦ Πατρὸς ἐρμηνευτής, ὡς τινες οἴονται (86)· ἀλλ' ὅτι καὶ θάτον ἢ λόγος δημιουργεῖ, καὶ ἀπαθῶς ἐτέχθη. Λόγος δ' ὕν, ἐνυπόστατός ἐστι, καὶ οἰκείαν ἰδιότητα ἔχει. Ὅτι δ' οὐκ ἐστὶν ἀνυπόστατος, αὐτὸς ὁ Λόγος λόγους ἔχειν φράζει λέγων· « Ὁ ἀκούων τοὺς λόγους καὶ παιῶν αὐτούς. » Εἰ οὖν ὁ Λόγος λόγους ἔχει, οὐκ ἐστὶν ἀνυπόστατος· ἀλλ' ἐνυπόστατος ὢν, διὰ τὸ ἀπαθῶς προεληλυθέναι, Λόγος προσαγορεύεται. minime caret, verum cum hypostasim habeat, propterea sionem a Patre prodiit.

PMB'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰς τὸ, « Δαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν. » Καὶ ὅτι οὐκ ἐστὶ τοῦτο ἐναντίον τῷ, « Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν, » καὶ τὰ ἐξῆς.

Δόξης ἀγαθῆς πανταχοῦ βεπούσης, καὶ γῆν καὶ θάλατταν περιουσοῦσης, οὐδὲν, ὧ θαυμάσιε, ἄμεινον, οὐδ' ἂν τοὺς Κροίσου τις θησαυροὺς αὐτῆ παραβάλλοι. Διὸ δὲ μὲν Παροιμισιατῆς ἔφη· « Ὅνομα καλὸν ὑπὲρ πλοῦτον πολὺν· ὑπὲρ ἀργύριον καὶ χρυσίον, χάρις ἀγαθῆ. » Ὁ δὲ Χριστὸς παρεκελεύετο· « Δαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. » Οὐχ ἵνα πρὸς φιλοτιμίαν ζῶμεν (ἀπαγε! ταύτην γὰρ πανταχοῦ ἐκρίοι, κελεύων μῆτε τὴν εὐχὴν, μῆτε τὴν ἐλεημοσύνην δημοσεύειν, ἀλλὰ καὶ θατέραν

¹⁰ Matth. vii, 24. ¹¹ Matth. v, 16. ²⁰ Matth. vi, 2. ²¹ Prov. xxii, 1.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(86) Ὡς τινες οἴονται. Videtur recte reprehendere Greg. Nazianz. qui hanc reddit rationem cur Filius Dei vocetur Λόγος. RITT.

A ipsis Persicæ doctrinæ adminiculo contigisse, velim mihi respondeant, qui ergo factum sit ut eos qui amplissimis dignitatibus ornati, atque omni Persicæ doctrinæ genere instructi et exculti erant, partim leones, ante quam solum attigissent, confecerint, partim ignis absumpserit.

CXL. — PALLADIO EPISCOPO.

Eos, qui in tenui ac vili habitu ad te accedunt, ne contemne, verum fac patientiam admireris, ac de eorum mutatione misericordia commovearis, **312** illud tecum reputans, multos, regio genere ortos, in mercenariorum classem redactos fuisse. Quod si et obscuri sint, et obscuris parentibus editi, ne sic quidem tamen ab iis oculos remove, veram, quibus in rebus potes, manum ipsis porrige: illud cum animo tuo considerans, generis etiam ignobilitatem (ut ex hominum opinione loquar) minime voluntariam esse, ac proinde nec reprehendamam. Nam quæ a moribus ortum trahit, ea demum impura et execranda est. Atque ut eos improbis

humanitatem, tum ob Dei præceptum, qui non modo

CXLI. — ARTIO COMITI

Contra Sabellianos.

Divinissimus atque omni oratione præstantior Patris Filius, qui a nobis adoratur, merito Verbum appellatur, non quod verbum solum sit, ac Patris interpres, ut quibusdam placet, verum quia dicto citius operatur, ac citra perpressionem ullam genitus est. Verbum autem cum sit, subsistens quiddam est, ac peculiarem proprietatem habet. Nam quod hypostasi minime caret, hinc liquet, quod ipsomet Verbum se verba habere dicat, his verbis utens: « Qui audit verba mea, et facit ea¹⁸, » etc. Quocirca cum Verbum verba habeat, profecto hypostasi minime Verbum nuncupatur, quia citra ullam perpres-

CXLII. — THEODOSIO EPISCOPO.

In illud, « *Lucent lux vestra*¹⁹. » Et quod non est hoc contrarium huic, « *Attendite ne elemosynam vestram*²⁰, » etc.

Bona ex estimatione passim sese diffundente, ac terram et mare perlustrante, melius ac præstantius nihil est: nec Croesi thesaurus quisquam cum ea comparare queat. Ac proinde a Proverbiorum auctore dictum est: « Melius est nomen bonum quam divitiarum multarum: super aurum et argentum gratia bona²¹. » Atque Christus item suos ad hunc modum admonebat: « *Lucent lux vestra coram hominibus.* » Quæ quidem verba non eo tendunt, ut ad ambitionem vitam nostram ac studia referamus (absit!

Hanc enim ubique funditus evellit, dum jubet, ut nec precationem, nec eleemosynam provulgemus, verum operam demus, ut ne quid ejus, quod factum fuerit, altera manus resciscat), verum ut nemini justam offensionis ansam porrigamus. Ad hunc enim modum, invitis etiam nobis, actionum nostrarum splendor intuentium oculos perstringet, atque ad divinæ gloriæ prædicationem convertet. Nam quod his verbis istud significetur, hinc constat, quod nondictum sit, Ut vos glorificemini : sed « ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est ».

313 CXLIII. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Si corpoream pulchritudinem spectes, illud cogita, præclarum hunc florem crastino die pulverem fieri, atque hodiernum ignem postera luce in cinerem labi. Quidquid enim finem habiturum est, et quidem celerrimum, quantumvis splendidum et expetendum esse videatur, contemptui esse debet, ac præsertim, cum supplicium quoque parit.

CXLIV. — PALLADIO SUBDIACONO.

Haud exigui momenti res est, exigui licet esse videatur, peccatum peccato minime cumulare, verum maximi quoque atque gravissimi. Est enim via, ad optimam mutationem ferens. Nam si vitii profluvium, quod ad exitium currit, interquieverit, motus utique ad virtutem initium sumet. Quemadmodum enim in stadiis, institio et quies contrarium motum parit (etenim nisi quis institerit, haudquaquam in adversum processurus est) : eodem modo in vitio nisi quis finem sibi constituerit, virtuti locum minime dabit.

CXLV. — PETRO CORRECTORI.

Æqualitas amicitia est, vir præclarissime. Sic enim natura comparatum est, ut inæqualitas amicitia detrimentum ac perniciem afferat. Quamobrem cave tu quoque ne eodem homine et amico et adulate utaris. Neque enim ille id feret, qui æquo jure amicitiam tecum contraxit.

CXLVI. — THEOGNOSTO PRESBYTERO.

Cum de claro viro Timotheo multa, quæ dicam, mihi in promptu sint, unum, ad quod omnia tendunt, referam : nempe quod cum sincero virtutis studio flagraret, adversus eam gloriam, quam obtinebat, perpetuo dimicabat, eam videlicet admirationem, quam ipsi priores actiones pepererant, posterioribus actionibus obscurans.

CXLVII. — EUTONIO DIACONO.

Christus, ut anticipatæ opinionis, quæ genus humanum occupavit, tyrannidem excinderet, ipsumque ab humilibus et abjectis rebus ad sedem mun-

²² Matth. v, 46.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(87) Ἰσοτής, φιλότης. Pythagoras primus dixisse scribitur τὴν φιλίαν ἰσοτήτα εἶναι. Diog. Laertius in ejus Vita. Hic illud, Amicitia aut accipit pares aut facit. Laudat hunc Isidori locum J. Lipsius

χειρα λαυθάνειν τὸ γενησόμενον.) Ἴνα δὲ μηδενὶ παρέχωμεν δικαίαν σκανδάλου λαβήν. Οὕτω γὰρ καὶ ἀκόντων ἡμῶν τὸ τῶν πράξεων φῶς περιστρέφει τοὺς θεωμένους, καὶ εἰς τὴν θείαν δοξολογίαν τρέφει. Ὅτι γὰρ τοῦτο μηνύει, οὐκ ἐρήθη, Ὅπως ἂν ὑμεῖς δοξασθῆτε, ἀλλ', « Ἴνα ἴωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. »

PMΓ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰ κάλλος θεάσιο σωματικῶν, ἐννοεῖ, ὅτι τὸ ἄθος τοῦτο τὸ λαμπρὸν, αἰριον κόνις γίνεται, καὶ τὸ σήμερον πῦρ, τῇ ἐξῆς εἰς τέφραν ἀποθήσεται. Πᾶν γὰρ ὃ τέλος ἔχει, καὶ τοῦτο τάχιστα, κἂν δοκῇ λαμπρὸν εἶναι καὶ ἐπέραστον, εὐκαταφρόνητον εἶναι ὀφείλει, μάλιστα ὅταν καὶ κόλασιν τίκῃ.

PMΔ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

Οὐκ ἔστι μικρὸν τὸ μικρὸν εἶναι δοκοῦν, τὸ μὴ προστιθέσθαι ἁμαρτίαν ἐφ' ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ μέγιστον. Ὅδός γάρ ἐστιν ἐπὶ τὴν ἀρίστην φέρουσα μεταβολήν. Εἰ γὰρ τὸ ρεῦμα τῆς κακίας, τὸ ἐπὶ τὴν ἀπώλειαν τρέχον, ἡρεμήσειεν, ἀρχὴν λήψεται ἢ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν κίνησις. Ὡστερ γὰρ ἡ ἐν τοῖς σταδίοις στάσις καὶ ἐπηρεμήσις, τὴν ἐναντίαν τίκτει κίνησιν (εἰ μὴ γὰρ σταίη, οὐκ ἂν εἰς τούναντίον χωρήσειεν), οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς κακίας, εἰ μὴ παύσοιτο, οὐκ ἂν τῇ ἀρετῇ χώραν δόιη.

PMΕ'. — ΠΙΕΤΡΩ ΚΟΡΡΗΚΤΩΡΙ.

Ἰσοτής, φιλότης (87), ὡ βέλτιστε. Τὸ γὰρ ἄισον τὴν φιλίαν βλάπτειν πέφυκε. Μὴ τοίνυν καὶ αὐτὸς φιλῶ χρῆσθαι τ' ἀνδρὶ, καὶ κόλακι. Οὐ γὰρ ἀνέξεται ὁ (88) ἐπὶ τοῖς ἴσοις καὶ δικαίοις τὴν φιλίαν πηξάμενος.

PMΖ'. — ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Πολλὰ ἔχων τοῦ αἰδίου Τιμοθέου φράσαι, ἐν εἰς ὃ πάντα τείνει, λέξω· ὅτι τῆς ἀρετῆς γνήσιος ὡν ἐραστής, ἀεὶ πρὸς τὸ ὑπάρχον αὐτῷ κλέος ἀντηγωνίζετο, τὴν ἐπὶ τοῖς προτέροις ἐκπληξίν τοῖς δευτέροις ἔργοις ἀφανίζων.

PMΞ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τῆς καταστροφῆς τὸ ἀνθρώπινον γένος προλήψας τὴν τυραννίδα διακόπτων ὁ Σωτὴρ, καὶ ἀπὸ τῶν χαμαιζήλων πραγμάτων εἰς τὴν ὑπερκόσμιον αὐτὸ λή-

lib. II *Manuduct. ad philos. Stoic.*, Dis. 16. Vide et Aristot. lib. IX *Ethic. ad Nicom.* RITT.
(88) ὁ ἀβαστὰ codd. Vat. 649 et Alt. Possin.

ξιν ἀνάγειν σπουδάζων, ἐδόξα· Ἐγείρεσθε (89), ἀγω-
μεν ἐντεῦθεν. » Τῇ γὰρ φωνῇ τὴν οἰκίαν κεράσας
δύναμιν, τῶν ἐθελόντων ἀναπτῆσαι εἰς οὐρανὸν ἀν-
έρρωσε τὰς δυνάμεις, ὥστε πολλὰ χαίρειν τῆς προλή-
ψει φράσαντας τῆς ἄνω πορείας ἔχουσας.

PMH.—Τῶ ΑΥΤῶ.

Ὁ τὴν τοῖς πολλοῖς ἀβίαστον εἶναι δοκοῦσαν τῶν
παθῶν τυραννίδα τυραννικῶς βιαζόμενος, καὶ ὡς ἀν-
δρείος ἄδεισθαι ὀφείλει, καὶ ὡς τυραννοκτόνος.

PMΘ.—Τῶ ΑΥΤῶ.

Περὶ τῆς ἀγίας Τριάδος.

Ἡ ἀϊδιότης οἷον ἀειζώτης ἐστὶ· διὸ ἐπὶ μόνῃς
τῆς ἀνάρχου φύσεως, τῆς αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡς-
αὐτῶς ἐχούσης, λαμβάνεσθαι εἴωθε. Τὸ μὲν γὰρ ἀθά-
νατον, καὶ ἐπὶ τοῦ γενομένου μὲν, μὴ ἀποθνήσκον-
τος δὲ, οἷον ἐπὶ ἀγγέλου καὶ ψυχῆς, κατηγορεῖσθαι
δύναται· καὶ τὸ ἀφθαρτον, ἐπὶ τῶν πεποιημένων μὲν,
κρείττωνον δὲ φθορᾶς γεγεννημένων. Τὸ δ' αἰδιον κυ-
ρίως τῆς θείας οὐσίας ἰδιὸν ἐστὶ. Διὸ ἐπὶ τῆς προσ-
κυνητῆς καὶ βασιλικωτάτης Τριάδος μόνον λαμβάνε-
σθαι πέφυκε, τῆς τοῦ πρὸ καὶ μετὰ μὴ ἀνεχομένης,
μηδὲ τὸ πρῶτον καὶ δεῦτερον καὶ τρίτον καταδεχο-
μένης. Ἀριθμοῦ γὰρ τὸ Θεῖον ἀνώτερον, καὶ χρόνων
κρείττον, καὶ πάσης ἐπινοίας ὑψηλότερον. Εἰ γὰρ καὶ
ταῖς ἰδιότησι διαιρεῖται, ἀλλὰ τῇ ἀξίᾳ καὶ τῇ οὐσίᾳ
συνάπτεται. Διαιρεῖται μὲν, ἵνα Ἰουδαῖοι καὶ Σαβέλ-
λιος ἐλεγχοῦσι· συνάπτεται δὲ, ἵνα Ἄρειος καὶ Εὐ-
νόμιος καταισχυθῶσι. Παταυόμενον γὰρ εἰς ὑπο-
στάσεις, συνάπτεται κατὰ τὴν οὐσίαν, ἧ καὶ ἡ ἀξία
πάντως ἔπεται.

dantur. Sic enim in personas porrigitur, ut tamen
gnitatem habet, copuletur.

PN.— ΑΛΦΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἐπειδὴ πάντες, οἷς ἀρετῆς καὶ πολὺς, καὶ ὀλίγος
λόγος, ἐκ θεοῦ νεύματος τὸ γέρας τῆς ἱερωσύνης δε-
δόσθαι σοι πιστεύουσι, δίκαιος ἂν εἴης πάντα ποιεῖν
ὅπως μὴ τὴν θεῖαν χειροτονίαν τοῖς μετὰ ταῦτα
πραττομένοις καθυβρίσης. Εἰ γὰρ τὴν σεαυτοῦ ψυ-
χὴν θεσμῶ ἱερωσύνης διακοσμῆσαι, καὶ τὸν μὲν λο-
γισμὸν τὸν ὀρθὸν ἀποδείξαις ἀνοκράτορα, τὸν θυ-
μὸν δὲ αὐτῶ δορυφόρον παραδώσεις, καὶ νομοθετή-
σαις αὐτῶ μηδὲν πράττειν, ὧν ὁ βασιλεὺς οὐ βούλε-
ται, καὶ πᾶν ὅσον ἡδοναῖς τε καὶ λύπαις εἰς κακίαν
ἐκδοτον ἐξορίσεις (90) τῆς σεαυτοῦ γνώμης, τιμῆ-
σαις τὴν ἄνωθεν ψῆφον.

PNΑ.— Τῶ ΑΥΤῶ.

Ἐλευθερίου ψυχῆς χαρακτήρες, τὸ ἄδολον, τὸ ἡμε-
ρον, τὸ φιλόνητον, τὸ ἀνδρείον, τὸ δίκαιον, τὸ

⁸⁹ Matth. xxvi, 46.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(89) Confer epist. 48 lib. iv, quæ illud Ἐγείρεσ-
σθε eodem modo exponit. RITT.

do sublimiorem eveheret, clamabat, « Surgite,
abeamus hinc ». » Huic enim voci vim suam ad-
niscens, cœsum qui in cœlum provolare cupiebat,
vires confirmavit: adeo ut opinione hac, qua prius
impulsi erant, longum valere jussa, cœlestis iter ar-
ripiant.

CXLVIII. — EIDEM.

Qui turbulentarum animi commotionum tyranni-
dem, quam plerique nulla vi frangi (posse existi-
mant, tyrannice premit ac subigit, hic et ut fortis
ac strenuus celebrandus est, et ut tyrannicida.

314 CXLIX. — EIDEM.

De sancta Trinitate.

Æternitas tanquam ἀειζώτης ἐστὶ, hoc est. æmi-
piterna vita. Eoque nomine hoc vocabulum de sola
ea natura, quæ ortus expers est, semperque sui
similis, usurpari consuevit. Nam immortale de eo,
quod cum ortum habuerit, minima tamen moritur,
hoc est de angelo, tum de anima predicari potest.
Atque item incorruptibile, de his quæ quavis ef-
fecta sint, ea tamen conditione fuerunt, ut a cor-
ruptione aliena essent. At æternum divinæ naturæ
proprie convenit. Ac prouide de adoranda divinitate
ac summe regia Trinitate, quæ nec prima, nec post-
terius, nec primum et secundum et tertium admit-
tit, usurpari solet. Divinum quippe nomen numero
excelsius est, ac temporibus præstantius, atque
omni cogitatione sublimius. Quamquam eodem pro-
prietatum ratione distinguitur, dignitate tamen et
essentia copulatur. Distinguitur enim, ut Judæi et
Sahellius confutentur; copulatur autem, ut Arius
et Eunomius dedecore atque ignominia perfun-
quantum ad essentialia, quæ comitem præterea dē-

CL. — ALPHΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Quandoquidem omnes, quibus virtus vel ingenti
vel exiguæ curæ est, sacerdotii dignitatem divina
nutu tibi concessam esse persuasum habent, quid-
vis agere debes, ut ne divinam electionem per in-
sequentes actiones probro ac dedecore afficias. Nam
si animum ipse tuum sacerdotii lege coornaris, ac
rectæ quidem rationis imperium effeceris, iracun-
diam autem ipsi satellitem præbueris, edicasque ei,
ne quid eorum, quæ regi minime grata sunt, efficiat,
atque id omne quod per voluptates et mœrores
vitio addictum est, ex animo tuo ejeceris, hac
demum ratione divino calculo honor abs te habi-
tus fuerit.

CLI. — EIDEM.

Ingenuæ animæ notæ sunt, a dolo abhorre-
re, suavem, humanum, fortem, justum, pudicum ac

(90) Codd. Vat. 619 et Alt. ἐξορίσεις mutant in
ἐξορίσας. POESIN.

temperantem esse, indulgenter se ad inferiores demittere, lenitati et beneficentiæ studere, iudicio, non gratia et favore superare ac decernere, aliaque his affinia. Servilis contra, contrariis affectibus subiectum esse, probamque omnem cogitationem ex seipso propellere atque ablegare.

CLII. — ISIDORO DIACONO.

Cur, cum Aaron et Maria maledixerint Moysi, Maria sola objurgata fuit 21.

Quandoquidem per litteras quæris, quidnam causæ sit, quamobrem cum Aaron et Maria Moysen maledictis incesserint, sola tamen Maria 315 objurgata fuerit, lepra nimirum ipsius faciei, in qua lingua delitescit, offusa, prius quidem id quod ab erudito quodam viro accepi, scribam, post autem id quoque, quod mihi in mentem venit, subnectam: quo ipse utrum ad veritatem propensius sit, expendas. Aiebat igitur ille, quia sacerdotii principium erat, idcirco Deum sacerdotii præludio ignominia notam inurere minime voluisse, ne finis quoque probrosus existeret. Ego vero hanc rationem nec cur evertam, nec cur probem habeo. Cur, inquam, evertam non habeo, quoniam nec virtutem nec pietatem lædit. Cur item probem non habeo, quia ante Aaronem divinius et incruentum sacerdotium erat, nimirum Melchisedechi; atque item quia integri iudicis non est, ob ejus qui deliquit amplitudinem et dignitatem, juris religionem contemptui habere. At vero illud potius dixerim, quia Scriptura Mariam viro [suo] ac pontifici præposuit, idcirco mihi videri eam semen præbuisse, illum autem subsequutum fuisse. Qui autem semen porrexerit, is profecto eorum quæ exorta sunt, auctor habendus est. Ac proinde, cum omnes pene in deserto vitulum effecissent, quidam pœnas dederunt, hoc est illi tortasse qui scelus auspiciati fuerant: quidam autem veniam consecuti sunt, in nempè qui per fraudem et imposturam illorum vestigiis institerant. Neque enim tam facinus ipsum exploratur, quam qua mente perpetratum sit; siquidem iudex ille etiam ad ipsas usque cogitationes grassatur. Quamobrem ita statuo, quod Maria priore loco, pontifex autem posteriore collocatus sit, cum aliis in locis maritus priorem, uxor posteriorem locum obtineat, contigisse. Si quidem femineum genus magna ex est, ut pœna in eam constituta sit. Nam alioqui, posuisset, hoc loco eum minime postposuisset, nisi

CLIII. — ALPHIO.

Etsi, ut scribis, Zosimus prædatorii agnominis dux est, et eorum qui plebem devorant, Ξεαρχος, et eo-

21 Num. xii, 40 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(91) Confer cum hac epist. Salvian. lib. 1 *De gubernatione Dei*. RITT.

(92) Est hoc quoque a jurisconsultis ex philosophia morum assumptum: non tam factum, quam

Α σῶφρον, τὸ συγκαταβατικὸν, τὸ ἥπιον, τὸ μεταδοτικὸν, τὸ μὴ χάριτι, ἀλλὰ κρίσει κρατεῖν καὶ ψηφίζεσθαι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τούτων ἀδελφά. Ἀνελευθέρου δὲ, τὸ τοῖς ἐναντίοις πάθει καχειρῶσθαι, καὶ πᾶσαν ἀγαθὴν ἐννοίαν ἐξ ἑαυτῆς ἐξωστραχίσθαι.

PNB'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τῶν Ἀριθμῶν. Διὰ τί Ἀαρὼν καὶ Μαρία κατηγοροῦσάντων Μωσῆος, ἡ Μαρία μόνη ἐπιτιμήθη (91).

Ἐπειδὴ γέγραφας, δι' ἣν αἰτίαν Ἀαρὼν καὶ Μαρία κατηγοροῦσάντων Μωσῆα, ἡ Μαρία μόνη ἐπιτιμήθη, λέπρας αὐτῆς τῷ προσώπῳ, ἐνθα ἡ γλῶσσα λοχῆ, ἐπανθυσάσης· γράφω μὲν καὶ ὁ ἦκουσα παρά τινος σοφοῦ, ὑποτάξω δὲ καὶ τὸ ἐμαυτῷ νενοημένον, ἢ αὐτὸς δοκιμάσειας τὸ ἀληθέστερον. Ἐφ' ἡμῶν οὖν ἐκείνος, ὅτι ἐπειδὴ ἀρχὴ ἱερωσύνης ἦν, οὐκ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς ὑβρίσαι τὸ προϊμιον, ἵνα μὴ καὶ τὸ τέλος γένηται ἐπονεϊδιστον. Ἐγὼ δὲ οὐτ' ἀνατρέπειν τοῦτο, οὐτ' ἐγκρίνειν ἔχω. Οὐκ ἀνατρέπω μὲν, ἐπειδὴ οὐδὲν οὔτε τὴν ἀρετὴν οὔτε τὴν εὐσέβειαν παραβλάπτει· οὐκ ἐγκρίνω δὲ, ἐπειδὴ πρὸ τοῦ Ἀαρὼν ἱερωσύνη ἦν θειοτέρα καὶ ἀναίμακτος, ἡ τοῦ Μελχισεδέχ· καὶ ὅτι οὐ κατὰ ἀδέκαστον κριτὴν, διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ πταίσαντος, τὸ δίκαιον παριδεῖν. Ἄλλ' ἐκεῖνο μᾶλλον φημί· ὅτι, ἐπειδὴ ἡ Γραφή ἐν τῇ κατηγορίᾳ τὴν Μαρίαν προέταξε τάνδρως καὶ ἀρχιερέως, οἶμαι, τὸ σπέρμα αὐτὴν δεδωκέναι, κάκεινον ἐπηκολουθηκέναι. Ὁ δὲ τὸ σπέρμα παρασχὼν, τῶν φόντων δηλονότι αἴτιος. Διὸ καὶ πάντων σχεδὸν μοσχοποιησάντων ἐν τῇ ἐρήμῳ, τινὲς μὲν ἔδοσαν δίκην, οἱ κατάρξαντες ἴσως τοῦ πταίσματος· τινὲς δὲ συνεγνώσθησαν, οἱ κατὰ παραλογισμὸν καὶ ἀπάτην ἀκολουθήσαντες ἐκείνοις. Οὐ γὰρ τὸ γεγενημένον τοσοῦτον, ὅσον ἡ γνώμη, μεθ' ἧς γένηται, βασανίζεται (92). Χωρεῖ γὰρ ὁ κριτὴς καὶ μέχρις ἐννοίων. Οἶμαι οὖν ὅτι τὸ (93) προτετάχθαι μὲν τὴν Μαρίαν, ὑποτετάχθαι δὲ τὸν ἀρχιερέα, ἐν τοῖς ἄλλοις προταγέντος μὲν τάνδρως, ὑποταγμένης δὲ τῆς γυναικὸς, οὐ κατὰ παραύξησιν γέγονεν, ἀλλὰ κατ' αἰτιολογίαν· λάλον γὰρ, ὡς τὰ πολλά, τὸ γυναικεῖον γένος καὶ περίεργον. Διὸ καὶ δίκας ἀπητήθη· ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐν τοῖς ἄλλοις ἄπαι προτάξας τὸν Ἀαρὼν, ἐνταῦθα αὐτὸν ὑπέταξεν, εἰ μὴ αἰτιολογήσει ἠθέλησεν.

hoc non additamenti, sed afferendæ causæ gratia parte loquax et curiosum est. Eoque etiam factum cum Scriptura reliquis in locis Aaronem ante causam afferre voluisset.

D

PNP'. — ΑΛΦΙΩ.

Εἰ καὶ, ὡς γέγραφας, Ζώσιμος τοῦ ληστρικοῦ στίφους ἐστὶ κορυφαῖος, καὶ τῶν δημοβόρων Ξεαρχος,

causam faciendi et animum facientis esse spectandum. Id.

(93) Τὸ ἀβὲσ a Vat. 649. Possin.

καὶ τῶν ῥαθυμῶς βιούντων συνήγορος, καὶ τῶν ὀρθῶς ἀπελευθερωμένων κατήγορος· ἀλλ' ἐγὼ οὐκ αὐτὸν μόνον αἰτιῶμαι, ἀλλὰ καὶ Παλλάδιον καὶ Μάρωνα, τοὺς, ὡς φασί, συνασπίζοντας αὐτῷ, καὶ τὴν σφῶν δύναμιν κατὰ τῆς τῶν ἐπεικῶν πραότητος ὀπλιζοντας. Ἐκεῖνοι γὰρ εἰσιν οἱ τοῦτου βωνύοντες τὴν κακίαν, καὶ σεοσθῆναι μὴ συγχωροῦντες, ἀλλὰ τὴν ἐπάρατον ταύτην ἀντίδοσιν παρέχοντές τε καὶ λαμβάνοντες. Τῷ γὰρ συγκροτεῖν τοὺς φαύλους, συγκροτεῖσθαι νομίζουσι· καὶ τῷ ἐκπεπολεμῶσθαι τοῖς φιλαρέτοις, περιέσεσθαι προσδοκῶσιν. Ἄλλ' οὐκ οἶσει ταῦτα ὁ Θεὸς ὁ μισοπόνηρος καὶ φιλάγαθος.

visioriam sese adepturos sperant. At Deus, qui et improborum odio commovetur, et proborum amore flagrat, hæc minime laturus est.

ΠΝΔ'. — ΑΠΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤΗ.

Κατὰ λεγόντων εἶναι γένεσιν, ἴσθαι εἰμαρμένην, ἢ τὴν λεγομένην τύχην.

Εὖ γε πεποίηκας, καίτοι τῶν τῆς ἀβῶστίας λειψάνων εἶ ηἱμᾶς κατασφενδονῶντων, τὴν λύραν ἀραχνιώσαν μεταχειρίσασθαι ἀναγκάσας, καὶ μέλος ᾄσαι, εἰ καὶ μὴ γεγωνὸς καὶ ἐξάκουστον, ἀλλ' ἀμυδρὸν καὶ ἡσύχιον. Οὐκοῦν ἀκόνα σαυτοῦ τὰς ἀκοάς, καὶ θῆγε τὸν νοῦν πρὸς εὐαισθησίαν. Ἡρόμα γὰρ ἄδοντος, οὐ ῥάδιον ἀκούσαι. Πόθεν οὖν ἄρα, πόθεν ἄρξομαι τοῦ μέλους; Ἐντεῦθεν, ὅθεν καὶ χρῆ. Φημί τοίνυν, ὅτι ἀνθρώπων ἐστίν, ὡς οἶμαι, μηδὲν καλὸν μῆτε νυκὶ πρατόντων, μῆτε μετὰ ταῦτα προσδοκῶντων, ἢ περὶ τῆς εἰμαρμένης ψῆφος. Καὶ ἵνα μὴ ἀπόφασις εἶναι δόξῃ τὸ εἰρημένον, δι' ἀποδείξεων ἐναργῶν καὶ ἀναγκαστικῶν καὶ ἀδιάστων ὁ λόγος βαδιζέτω, βασανίζων τὰ πράγματα, καὶ τ' ἀληθὲς εἰς τοῦμφανὲς ἄγων. Θέα γὰρ πόσοις ἀντίκεινται, καὶ ὅσα καλὰ ἐκ τῆς ἐαυτῶν ἐξοστρακίσαι φιλονεικοῦσι προαιρέσεως, καὶ φρίζον τὴν ἐμθροτησίαν. Θεὸν ἢ μὴ εἶναι ὀρίζονται, ἢ εἶναι μὲν, μὴ πεποικηκέναι δὲ τὸν κόσμον· ἢ πεποικηκέναι μὲν, μὴ προνοεῖν δέ· ἢ προνοεῖν μὲν, τέρπεσθαι δὲ τοῖς κακίαν ἀσπαζομένοις· ἢ μὴ τέρπεσθαι μὲν, παρακεχωρηκέναι δ' ἄλλοις τὸ κράτος· ἢ μὴ παρακεχωρηκέναι μὲν, ἄκοιτα δ' ἀφηρηθῆσαι· ἢ μὴ ἀφηρηθῆσαι μὲν, μὴ βούλεσθαι δὲ ἐπεξίκεναι· ἢ βούλεσθαι μὲν, μὴ δύνασθαι δέ· ἢ δύνασθαι μὲν, ῥεστώνην δὲ προτετιμηκέναι· ἢ ῥεστώνην μὲν μὴ προτετιμηκέναι, νικᾶσθαι δὲ ὑπὸ τῆς τῶν ἀστρων κινήσεως· ἢ μὴ νικᾶσθαι μὲν, ἀπρακτον εἶ καὶ ἀνενέργητον ἐθέλειν εἶναι· καὶ ἄλλα πολλὰ, ἵνα μὴ τὸ καθὲν λέγοντες, εἰς μῆκος ἐκτείνωμεν τὸ λογίδιον, ὧν ἕκαστον καὶ ἀλογίας καὶ ἀσεθείας πνεῖ τῆς ἐσχάτης. Καὶ διὰ τούτων μὲν τὴν γλῶτταν ὀπλιζουσι κατὰ τῆς θελας προνοίας, καὶ εἰς εὐρανὸν τὰ βέλη πέμπουσιν· διὰ δὲ τῶν αὐτῶν καὶ τὰ ἐπὶ γῆς ἐξορίζουσι καλὰ, φιλοσοφίαν, ἱατρικὴν, πάσας τε τὰς ἐπιστήμας, καὶ τὰς τέχνας, καὶ τὰς μετέας, τῆς ἀρετῆς τὰ γέρα, τῆς κακίας τὰ πύχειρα. Εἰ γὰρ γένεσις κρατεῖ ἢ ὑπὸ τῶν οὐ δεόντως προσκυνουμένων παρ' αὐτῶν θεῶν (τὰ γὰρ ἀστρα οὐκ οἶδ' ὅπως θεοὺς ἡγούνται) ἀδικῶς κατασκευαζομένη, οὔτε φιλοσοφίαν, οὔτε νομοθεσίαν, οὔτε δικασίαν, οὔτε ἱατρειάν, οὔτε ἐπιστήμην ἢ τέχνην μετελευστέον, οὔτε μελετήτέον, οὔτε ἀρετῆς ἀνι-

rum, qui ignave et negligenter vivunt, patronus, ac contra eorum, qui recte munus vitæ suum administrant, insectator: at ego tamen non hunc solum accuso, verum etiam Palladium et Maronem, qui subsidariam, ut aiunt, ipsi operam præbent, suamque potentiam adversus proborum virorum lenitatem morumque suavitatem instruunt. Etenim hi sunt, qui istius improbitatem confirmant, nec eam exstingui patiuntur, verum nefariam hanc et execrandam mercedem persolvunt simul et accipiunt. Siquidem tuendis improbis hoc se assequi putant, ut ipsimet maniantur: et probis oppugnandis improborum odio commovetur, et proborum amore

316 CLIV. — ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤΑΕ.

Contra eos qui dicunt esse nativitatem, sive fatum seu fortunam.

Pulchre fecisti, qui tametsi nos morbi reliquiae adhuc infestent, citharam tamen situ jam obsitam tractare coegeris, carmenque canere, si non clarum et exaudibile, at obscurum saltem et quietum. Quamobrem aures tuas atque animum ad intelligendum acue. Neque enim leviter ac demisse canentem audire facile est. Undenam ergo, unde, inquam, carmen auspicabor? Hinc nimirum unde oportet. Hoc igitur aio, hominum esse, mea quidem sententia, nihil boni, nec nunc facientium, nec in posterum expectantium, fatum calculis suis constituere. Ac ne mea sententia esse videatur id quod dico, age, per liquida argumenta, quæque ad fidem adhibendam edigant, nec ulla vi obteri possint, oratio nostra grassetur, res ipsas expendens, ac verum in apertum proferens. Perspice quippe quotnam hominibus adversentur, et quot bona ex animo suo eliminare student, ac recordiam eorum et amentiam perhorresce. Deum aut non esse statuunt, aut esse quidem, mundum autem haudquam condidisse: aut, si condiderit, minime gubernare: aut, si gubernet, iis, qui vitium amplectantur, oblectari: aut si non delectetur, imperium aliis concessisse: aut si non concesserit, invito ereptum fuisse: aut si non ei ereptum sit, improbos ulcersi nolle: aut si velit, non posse: aut si possit, otium charius atque antiquius habere: aut si charius non habeat, ab astrorum motu superari: aut si non superetur, inertem ac desidem esse velle: aliaque multa, ne sigillatim loquentes orationem in longum producamus, quorum nihil est, quod extremam stultitiam et impietatem non redoleat. Atque ita et adversus divinam providentiam linguam instruunt, cælumque sagittis petunt, et item terræ ornamenta profligant, hoc est philosophiam, medicinam, omnesque scientias et artes ac studia, atque virtutis præmia, et vitii pœnas. Nam si fatum, quod ab his, quibus divinos honores iniique tribuunt (astra enim haud scio quonam pacto in deorum numero habeant), conflictur, rerum omnium imperium tenet, nec philosophiæ opera danda est, nec leges condendæ, nec iudicandi munus suscipiendum, nec co-

lenda medicina, nec scientia aut ars ulla conse-
ctanda, nec meditationi studendum, nec virtus am-
plectenda, nec vitium fugiendum. Hæc enim om-
nia, vir beate, sermo ille, qui de fortuna jacta-
tur, evertet, resque omnes honestas ac laude di-
gnas funditus evellet. Quis autem eorum qui
mentis ac prudentiæ compotes sunt, hoc ferat?
317 Quis, inquam, ab his omnibus rebus seipsum
sabbrucens, res suas fortunæ (ut appellatur) arbitrio
permittat, cujus nequitiam ut scriptores ac pictores
declararent, parvam habuerunt ei femineam formam
tribuisse (quamvis hoc quoque satis amplum amen-
itiæ ac stoliditatis indicium erat), nisi etiam clavum
ipsi in manibus præberent, pedibusque globum sub-
jicerent, ac denique oculis eam orbarent? quo vide-
licet per hæc omnia ipsius dementiam, et stuporem,
ac cæcitatem, et inconstantiam indicarent. Ecquis
igitur dextra ea, quæ omnia gubernat, contempla-
et pro nihilo habita, cæco et instabili atque improbo
spectro seipsum credat? Quoniam autem quærun-
t, quinam igitur fiat, ut nonnulli præter rationem opi-
bus affluant: dicant vicissim qui fiat, ut nonnulli
quoque merito atque modo rationi consentaneo?
Quod si rursum quærant, ecquid sit, quamobrem
quidam injuste puniantur: exponant velim cur qui-
dam etiam juste. Aut enim injustitia in omnibus
rebus dominetur, atque ita præposterus eorum ser-
mo fidem nanciscatur: aut ea, quæ modo rationi
consentaneo sunt, ea quoque, quæ præter ratio-
nem sunt, a ratione vindicent. Melius quippe ac
multo congruentius et æquius est dicere, scelerati-
ssimos homines, etiam si pœnas in hac vita effu-
gerint, in altera tamen omnino duros: quam illud
affirmare, virtute præditos homines injuria affectos
fuisse, quod hic pœnam et cruciatum subierint,
nulla autem postea ipsos ultio maneat. Illud enim
et verum est, et rationi consentaneum, omniumque
animos ad virtutis et pietatis studium excitat: hoc
autem a ratione alienum et impium est, ac reclusam
omnem vitæ rationem evertit. Porro qui hæc dicunt,
jam nec concinnum nec modulatum astrorum mo-
tum appellent, ut qui inconcinnam et inconditam
atque inæquabilem humanam vitam reddat, ac de-
nique nihil non absurdi efficiat: atque nec agricul-
turæ studeant, nec implorandi auxilii causa ad ju-
dicum tribunalia se conferant, nec medicinæ opem
adhibeant, nec philosophiam laudent, nec vitium
insectentur, nec meditationis opera meliores red-
dantur, nec ullo alio virtutis genere seipsos exor-
nare studeant, verum fortunæ, quam semper in ore
habent, totos se permittant: quo per res ipsas im-

A εκτέον, οὐτε κακίας ἀφεκτέον. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα, ὡ
μακάριε, ὁ θρυλλούμενος τῆς τύχης λόγος ἀνατρέψει,
καὶ πάντα ἐκ βάρθρων ἀνασπάσει τὰ καλὰ, καὶ τί,
ἀνέξεται τῶν νοῦ καὶ φρονήσεως οὐκ ἀμοιρούντων;
Τίς δὲ τούτων ἀπάντων ἑαυτὸν ὑπεξαγαγὼν ἐπιτρέ-
ψει τὰ καθ' ἑαυτὸν τῇ λεγομένῃ τύχῃ, ἥς τὴν μοχθη-
ρίαν δηλώσει ἐθελήσαντες, οἱ γράφοντές τε καὶ πλάτ-
τοντες, οὐ μόνον εἶδει γυναικὸς ἱρκεσθήσαν (καίτοι
καὶ τοῦθ' ἱκανὸν ἦν ἀλογιστίας καὶ ἀνοίας τεκμη-
ριον), ἀλλὰ καὶ πηδάλιον ἔδοσαν ἐν χερσὶν ἔχειν αὐ-
τῇ, καὶ τοῖν ποδοῖν ὑπέθεσαν βάσιν σφαιρικὴν, ἐστέ-
ρησαν δὲ καὶ τοῖν ὀφθαλμοῖν; διὰ τούτων ἀπάντων
ἐνδεικνύμενοι τὸ ἀνόητον, καὶ ἐμπληκτον, καὶ τυφλόν,
καὶ ἀστατον αὐτῆς. Τίς οὖν (94) τῆς τὰ πάντα κυ-
βερνώσης δεξιᾶς καταφρονήσας, ἐμπιστεύσει ἑαυτὴν
B τυφλῇ, καὶ ἀστάτῃ, καὶ μοχθηρᾷ φαντασίᾳ; Ἐπειδὴ
δὲ λέγουσι· Πῶς οὖν τινες παραλόγως πλουτοῦσιν;
εἰπάτωσαν καὶ, Πῶς τινες καὶ κατὰ λόγον; Εἰ δὲ
φασὶν· Πῶς τινες ἀδίκως κολάζονται; φρασάτωσαν,
Πῶς τινες καὶ δικαίως; Ἡ γὰρ ἡ ἀδικία ἐν πάσι
κρατεῖτω, καὶ πιστευέσθω ὁ ἀλόγος αὐτῶν λόγος· ἡ
τὰ κατὰ λόγον γινόμενα καὶ ὑπὲρ τῶν παραλόγως
γινόμενων ἀπολογείσθω. Ἄμεινον γὰρ καὶ πολλῶν
πρεπωδέστερον καὶ δικαιοῦτερον εἰπεῖν, ὅτι οἱ κά-
κιστοι, εἰ καὶ τὰ ἐνταῦθα διέφυγον, ἐκεῖ πάντως δώ-
σουσι δίκην· ἡ τὸ φράσαι ὅτι οἱ φιλάρετοι ἡδίκηθη-
σαν ἐνταῦθα κολασθέντες, καὶ οὐδέμια ἔσται μετὰ
ταῦτα ἐπεξέλευσις. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ καὶ ἀληθές ἐστι
καὶ εὐλόγον, καὶ πάσας τὰς ψυχὰς εἰς ἀρετὴν καὶ
εὐσέβειαν διεγείρει· τοῦτο δὲ καὶ ἀλογον καὶ ἀσεβές,
καὶ πάντα τὸν ὀρθὸν ἀνατρέπει βίον. Οἱ μὲν οὖν
C ταῦτα λέγοντες, μήτε ἐναρμόνιον, μήτε μουσικὴν
καλεῖτωσαν τὴν τῶν ἀστρῶν κίνησιν (95), ἀμουσον,
ὡς φασὶ, καὶ ἀνάρμοστον, καὶ ἀνωμαλὸν βίον, καὶ τί
γὰρ οὐχὶ τῶν ἀτόπων κατασκευάζουσιν· καὶ μήτε
γεωργεῖτωσαν, μήτε δικαστηρίοις προσίτωσαν βοή-
θειαν αἰτοῦντες, μήτε λατρικῆς ἀπολαύτωσαν, μήτε
φιλοσοφίαν ἐπαινέτωσαν, μήτε κακίαν ψεγάτωσαν,
μήτε μελέτῃ βελτιούσθωσαν, μήτ' ἄλλῃ ἀρετῇ κοσμεῖν
ἑαυτοῦς φιλονεικῆτωσαν· ἀλλ' ἐμπιστευέτωσαν ἑαυ-
τοῦς τῇ θρυλλομένῃ παρ' αὐτῶν τύχῃ (96), ἵνα διὰ
τῶν πραγμάτων γνοῖεν αὐτῆς τὴν ἀσθένειαν, ὅτι οὐ
μόνον πλοῦτον οὐκ ὀρέξει, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀλάστορας καὶ
D πάντων παρασκευάζει. Εἰ δὲ ταῦτα πάντα ποιοῦντες
(αἰσχύνονται γὰρ τοῖς κρόδηλον ἔχουσι τὴν ὠφέλειαν
ἀντιστρατεύσαι τὴν γλῶτταν), ἐν ταῖς ἀποτυχίαις τῶν
πραγμάτων δυσχεραίνουσι· μανθανέτωσαν, ὅτι πο-
λλοὶς πολλὰς πρὸς κακοῦ γέγονε τὸ ἐν πολλοῖς ἐπι-
τυχεῖν. Πλοῦτος μὲν γὰρ πολλοὺς ἐδίδαξε, καὶ ξίφος
κατ' αὐτῶν ἀκονήσας, εἰς τὰς τῶν ἐχθρῶν μετεπή-

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(94) Pro οὖν sacribunt vñ cod. Vat. 649 et Alt. et proximum asteriscum tolli jubent. POSSIN.

(95) Alludit ad illud quorundam dogma philoso-
phorum, orbes cœlestes et astra conversione sua
et motu concentum quemdam musicum efficere.
Vid. Platon. et Cicer., item Macrobius. RITT.

(96) Idem pro τύτῃ recte legunt τὴν τύχην: ad verbum
sequenti ubi γνοῖεν editor posuit, cod. Vat. γνῶνεν
sub verbo ponit; cod. autem Alt. vocem illam in
duas dividit, et vocabulum sequens αὐτῆς in αὐτοῖς
mutat, sic exhibens hunc locum: γνῶνεν αὐτοῖς. etc.
POSSIN.

δῆσε χεῖρας. Ἀρχὴ δὲ καὶ βασιλεία, ἡ πᾶσι περιμά-
 χητος, οὐ μόνον τὸ εὖ ζῆν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ζῆν
 πολλάκις ἀρροσφελλετο. Μὴ τοίνυν τοῦτο μόνον σκο-
 πεῖτωσαν, εἰ ἀποτυχία πρόσσεσι τοῖς πράγμασι (97),
 ἀλλ' εἰ μὴ πολλάκις πενία πλοῦτου χρησιμωτέρα τοῖς
 ἔχουσι γέγοιεν, τῆς Προνοίας καταδοάτωσαν, μηδὲ
 ἑαυτοῖς παρεχέτωσαν τῆς κρίσεως τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ
 τοῖς σοφοῖς τοῖς παρ' αὐτοῖς ἔδομένοις. Δι' ἣν γὰρ
 αἰτίαν Σουκράτης μὲν κωνεῖω κατακρίθεις, οὐκ
 ἐνόμισεν ἀδικεῖσθαι; Πλάτων δ' ἀπεμποληθεὶς οὐχ
 ἤγειτο ἐκπεπτωκέναι τῆς βασιλείας; Διογένης δὲ ἐν
 βρακίοις ζῶν, τοῦ Περσῶν ἐλασιλέως ἤγειτο ἑαυτὸν
 πλουσιώτερον; Ἀντισθένης δὲ βρυτῶν καὶ αὐχμῶν
 ἔχαιρε, καὶ κατὰ τῶν τρυφῶντων ὠπλιζε τὴν γλῶτ-
 ταν; Φωκίων δὲ ἀπαγόμενος μετὰ φίλων τιῶν, καὶ
 τινος ἐξ αὐτῶν θαυρῶσαντος, καὶ ὀλοφυρμῶν τὴν ὁδὸν
 ἐμπλήσαντος, ἔλεγεν, Οὐκ ἀγαπᾶς μετὰ Φωκίωνος
 ἀποθανοῦμενος; Εἰ τοίνυν τοὺς σοφοὺς οὕτε θάνατος,
 οὔτε δουλεία, οὔτε πενία ἐθοροῦθηεν, ἀλλὰ καὶ ἐν-
 εκαλλωπίζοντο τοῦτοις (ἤδεσαν γὰρ στάδιον μὲν
 εἶναι τὸν τῆδε βίον, τὸν δὲ μέλλοντα τῶν ἐπάθλων
 τίκοντα τὸ γέρας [98]). δι' ἣν αἰτίαν οὕτω τρυφῇ καὶ
 πλοῦτι καὶ ἀρχῇ τὴν μακαριότητα δορίζόμενοι, ἀπὸ
 τῶν τάναντια ὑπομενόντων, ὀπλιζοῦσι κατὰ τῆς Προ-
 νοίας τὴν γλῶτταν, τῆς τὸ συμφέρον ἐπίσταμένης,
 καὶ ἐκάστῃ ἡ συγχωρούσης, ἡ ἀπονεμούσης, ἵνα καὶ
 ὁ πλούσιος δοκιμία τῆς οἰκείας προαιρέσεως δοίη,
 καὶ ὁ πένης, ὡσπερ ἐν πυρὶ χρυσός, τῇ πενίᾳ βασα-
 νιζόμενος στεφθεῖ; Εἰ δὲ λέγοιεν· Ἐχρῆν καὶ διὰ
 πλοῦτου καὶ διὰ πενίας πάντα δοκιμασθῆναι· φή-
 σομεν, ὅτι μάλιστα μὲν πολλοὶ καὶ οὕτως ἐδοκιμά-
 σθησαν· καὶ ἐν μὲν πλοῦτι ὑπερήφανοι, ἐν δὲ πενίᾳ
 ἐνανδροὶ ὤρθησαν. Εἰ δὲ μὴ πάντες, μάλιστα μὲν
 διὰ τούτων καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀπολογησασθαι οἶόν
 τε. Πλὴν οὐδὲν τοιοῦτον φησαιμι, ἀλλ' ἐκείνο μάλλον
 εἶποιμι, ὅτι οὐδὲν παραβιάπτονται οἱ τῆδε βασανι-
 ζόμενοι φιλάρετοι, ἐκεῖσε τῶν στεφάνων αὐτοῖς ἀπο-
 κειμένων, ἀλλὰ μάλλον τότε ἐλαττοῦται αὐτῶν ὁ στέ-
 φανος, ὅτε ἐνταῦθα ἀμοιβῆς τινος καὶ εὐμερίας τύ-
 χουεν. Μὴ τοίνυν πάντα ἐνταῦθα ζητεῖτωσαν, ἀλλ'
 ἐννοεῖτωσαν, ὅτι κρίσις ἀδέκαστος ἔσται, ἣν καὶ λο-
 γογράφοι, καὶ ποιηταί, καὶ ῥήτορες, καὶ συγγραφεῖς
 ἀνυμνοῦσιν (99). Εἰ γὰρ τῆς ἀκριθείας οὐκ ἐφίκοντο,
 ἀλλὰ γε ὅτι πάντως ἔσται ἐδογματίσαν.

ratum habet, atque unicuique aut permittit, aut tribuit (ut nimirum et dives voluntatis suæ atque inductionis animi experimentum præbeat, et pauper, ut aurum igne, sic paupertate probatus et exploratus coronam assequatur), linguam suam instruunt? Quod si rursus omnes tum per opes, tum per egestatem explorari oportuisse dixerint, illud respondebimus, primum multos quoque ad hunc modum exploratos fuisse, atque in opibus superbos et insolentes, et in paupertate ignavos et effeminatos sese præbuisse: quod si non omnes, maxime quidem per hos reliqui quoque defendi possunt. Sed tamen nihil huiusmodi dixerim, verum illud potius, ex huius vitæ cruciatibus probis viris nihil detrimenti

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(97) *Εἰ ἀποτυχία πρόσσεσι τοῖς πράγμασι.* Bill. an infortunium rebus subsit, quam interpretationem probarem, si vel ἀτυχία hic legeretur, vel si ἀποτυχία et ἀτυχία idem significarent, sed ἀποτυχία est frustratio: malum igitur vertere, an rebus optatis frustratio adsit. RITT.

(98) Hanc quoque illustrem sententiam sæpe re-

becillitatem ipsius agnoscant, nempe quod non modo divitias non subministrat, verum etiam eos tanquam impuros et execrandos homines ac communis nature hostes ab omnibus explodendos et exterminandos curabit. Quod si cum hæc omnia faciunt (pudore enim deterrentur, ne adversus ea quæ perspicuam utilitatem habent, linguam suam opponant), adversis rerum successibus offenduntur, illud discant, multis persæpe male cecisise, in plerisque rebus id quod cupiebant consecutos esse. Compluribus enim divitiarum detrimento fuerunt, gladioque adversus eos exacuto ad hostium manus transilierunt: 318 ac principatus et imperium, quod ab omnibus tanto animorum studio atque ardore expellitur, non modo beatam vitam, sed ipsammet etiam vitam sæpenumero eripuit. Quamobrem ne hoc solum spectent, an infortunium rebus subsit: verum nisi paupertas iis, qui ea præditi sunt, divitiis utilior plerumque atque conducibilior fuerit, ita demum adversus Providentiam clamores edant. Nec vero iudicandi potestatem atque arbitrium sibi ipsis præbeant, verum sapientibus viris, quos ipsi laude et prædicatione efferunt. Ecquid enim est, quod Socrates cicuta poculo multatus injuria se affici haudquaquam existimavit? Plato venditus libertate se dejectum esse minime ducebat? Diogenes in panis vivens Persarum rege copiosior ditiorque sibi esse videbatur? Antisthenes squalens ac sordidus in lætitia versabatur, linguamque adversus eos qui luxui et deliciis indulgebant, tanquam armis quibusdam instruebat? Phocion denique, cum una cum amicis nonnullis ad mortem duceretur, quidamque in lacrymas prorupisset, viamque luctibus et lamentis implevisset, his ad eum verbis utebatur: Quid? annos bene tecum agi putas qui cum Phocione sis moriturus? Cum igitur sapientes viros nec mors, nec servitus, nec paupertas conturbarit, imo potius gloriandi materiam præbuerit (norant enim scificet hanc vitam stadium esse, futuram autem honorum ac præmiorum parentem), quid tandem causæ est, quamobrem isti deliciis et opibus atque imperio felicitatem desinientes, ob eos, qui contrariis rebus conflictantur, adversus Providentiam, quæ, quid expediat, explo-

petiit Isidorus, ut hic, et lib. II, ep. 24, et ep. 179, lib. III, ep. 60 et 154, lib. IV, lib. I.

(99) De unanimi consensu omnium fere, etiam ethnicorum scriptorum, quod certo futurum sit extremum iudicium, vid. epist. 25 et ep. ult. lib. III, et ad cam notas. Id.

afferri, cum in altera vita ipsis coronæ recondantur: quin potius tum denique coronam ipsorum imminui, cum hic præmium aliquod et felicitatem aliquam consequuntur. Quæ cum ita sint, nec hic omnia exquirant, verum illud cogitent, incorruptum iudicium fore, quod et orationum scriptores, et poetæ et rhetores et historici prædicant. Quanquam enim certam et exactam ipsius cognitionem minime consecuti sunt, at ipsum tamen omnino fore docuerunt.

CLV. — ESAIÆ MILITI.

Ne eum, qui moderato cibo uti didicit, luxui indulgere doceas, ne alioqui eum ex pudico 319 lascivum et intemperantem redditum in innum vitiorum gurgitem detrahas; ubi te degere fortassis ipse non animadvertit.

CLVI. — ARCHONTIO PRESBYTERO.

Quod non habet præscientiam diabolus, sed ex motibus nostris singula conjicit.

Ea, quæ cogitatione voluntur, vir lenissime, minime diabolo cognita sunt (hoc enim divinæ duntaxat potentia, quæ corda nostra sigillatim fluxit, peculiare est); verum ex corporis motibus animi consilia venatur. Verbi gratia: vidit quemdam curiose intuentem, atque aliena pulchritudine oculos pascentem? Ipsius cupiditatem et impetum nactus, statim aut ad adulterium, aut ad stuprum eum exstimulat. Vidit iracundum, et ad exandrescentiam proclivem? statim gladium acuit, atque ad cædem incitat. Vidit turpibus lucris addictum? ad latrocinia et injurias hortatur. Vidit ventri delitum? statim eas etiam, quæ infra ventrem sunt, affectiones ipsi depingit, atque, ut quod sibi animo proponit, exsequatur, materiam ipsi porrigit. Quid enim est quamobrem omnes in easdem affectiones haudquaquam impellit? Nimirum quia hic aliud, ille aliud vult, atque hoc huic, illud illi magis arridet. Quocirca ex corporis motibus animi quoque imbecillitates conjicit: atque ita fraudes suas neclit.

CLVII. — CASIO MAGISTRATUM GERENTI.

Præstat quidem integram et incolumem, atque ab omni perpeccatione liberam animi pulchritudinem habere: sin autem eam conservare difficile sit, at saltem in parvis quibusdam et quæ facile sanari queant, ac non in gravissimis et letalibus detrimentum accipere. Neque enim, quia pœnitentiam divino munere nobis concessam esse audis, idcirco ad peccandum progredere, tanquam omnino sanitatem adepturus (1): verum illud scito, primum quidem multos nec pœnitendi quidem spatium habuisse, ut qui inter ipsa flagitia pœnas persolverint,

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(1) Ad hanc epistolam observo locum similem apud Augustinum. « Juvenis sum, inquit aliquis, faciam illud quod me delectat; postea agam pœnitentiam. Idem est ac si diceret: Percutiam me gladio, postea confugiam ad medicum. Heu! nescis unius horæ puncto vulnus accipi, quod vix longo tempore ad sanitatem reducitur? Per te potes peccare, per te resurgere nequis, » etc. RITT.

(2) Ambo codd. inter τοῦ et σώματος inserunt σω. POSSIN.

(3) Ἀπὸ τοῦ σώματος κινήματων. B. C., ἀπὸ

A

PNE'. — ΗΣΑΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ.

Μη δίδασκε τρυφῶν τὸν μετρίᾳ τρωφῇ χρῆσθαι πε- παιδευμένον, ἵνα μὴ λάγνον καὶ ἀκόλαστον ἀντὶ σώ- φρονος δημιουργήσας εἰς τὸν πυθμένα τῶν κακῶν καταγάγοις, ἐνθα διατρίβων σαυτὸν ἴσως λαυθά- νεις.

PNC'. — ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἵτι οὐκ ἔχει πρόγνωσιν ὁ διάβολος, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν κινήματων στοχάζεται τὰ καθέκου- στον.

Οὐ τὰ κατὰ διάνοιαν οἶδεν, ὡ πραῖτατε, ὁ διάβο- λος: τῆς γὰρ θείας μόνης ἐστὶ τοῦτο ἐξαιρετον δυνά- μews, τῆς καὶ πλετάσης κατὰ μόνας τὰς καρδίας ἡμῶν· ἀλλ' ἀπὸ [τῶν] τοῦ σώματος (2) κινήματων (3) τὰ τῆς ψυχῆς θηρεύει βουλευματα. Οἶον εἶδὲ τινα πε- ριέρχως ὄρωντα, καὶ ἐστιῶντα τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῖς ἄλλοτροῖς κάλλεσι; λαθῶν ἐκεῖνου τὴν ὁρμὴν, εὐθύς ἢ εἰς μοιχείαν, ἢ εἰς πορνείαν τὸν τοιοῦτον ἐρεθίζει. Εἶδεν ὄργιλον καὶ θυμώδη; εὐθύς τὸ ζήφος ἀκονᾶ, καὶ εἰς φόνον παρορμᾶ. Εἶδεν αἰσχροκερδῆ; εἰς λη- στείας προτρέπει καὶ ἀδικίας. Εἶδε γαστρὸς ἤττονα; εὐθύς καὶ τὰ μετὰ γαστέρων (4) αὐτῷ πάθη ὑπογράφει, καὶ ὕλας παρέχει πρὸς τὸ εἰς ἔργον χωρῆσαι τὸν οἰκεῖον σκοπὸν. Διὰ τί γὰρ μὴ πάντας εἰς τὰ αὐτὰ πάθη ὠθεῖ; Ἐπειδὴ ὁ μὲν τοῦτο, ὁ δὲ ἐκεῖνο μᾶλλον προφήτῃται· καὶ τῷ μὲν τοῦτο, τῷ δὲ ἐκεῖνο ἀρέσκει. Ἀπὸ τῶν κινήματων οὖν τοῦ σώματος, καὶ τὰ τῶν ψυχῶν σαθρὰ τεκμαίρεται· καὶ οὕτω πλέκει τοὺς δόλους.

C

PNZ'. — ΚΑΣΙΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ.

Ἄμεινον μὲν ἔχειν τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος ἀκέραιον καὶ ἀπαθές· εἰ δὲ τοῦτο φυλαχθῆναι δύσκολον, κἂν ἐν μικροῖς τισι καὶ εὐτάτοις, καὶ μὴ ἐν τοῖς καιροῖς δέχασθαι τὴν βλάβην. Μη γὰρ δὴ ἐπειδὴ ἀκούεις με- τάνοιαν δεδῶσθαι, ἀθεῶς ἐπὶ τὸ ἀμαρτάνειν χώρει, ὡς πάντως ἰαθησόμενος, ἀλλ' ἴσθι, ὅτι πρῶτον μὲν πολλοὶ οὐδὲ μετανοίας ἔσχον καιρὸν, ἐν αὐτοῖς τοῖς πλημμελήμασι δίκην ἀπαιτηθέντες, ἔπειτα δὲ ὅτι ἡ μετάνοια πολλῶ τῷ χρόνῳ θεραπεύειν ἐβωθε τὰ πάθη. Καὶ γὰρ πόνων χρεῖα, καὶ νηστείας καὶ ἀγρυπνίας, καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ εὐχῶν, καὶ πάντων τῶν τοιοῦ-

τῶν τῆς ψυχῆς κιν., quod non probō. Plane geni- num in modum scribit Augustinus *De definit. eccle- siast. dogm.*: « Internas animi cogitationes diaboli non videre certi sumus: sed motu eas corporis ab illo et affectionum iudicii colligi experimento didicimus. Secreta autem cordis solus ille novit, ad quem dicitur: *Tu solus nosti corda filiorum hominum* (Psal. xliii, et Psal. cxxxix). » Cujus loci iudi- cium cl. V. D. Georgio Remo JC. libenter. trans- scribo. RITT.

(4) Ἰδὲν codd., γαστρίων. POSSIN.

των, ἵνα θεραπευθῆ τὰ προλαβόντα τραύματα. Τρι- A
τον ἔννοεῖν χρῆ, ὅτι κἀν θεραπευθῆ, ἡ οὐλὴ ἐλέγχει
τὸ πάθος. Οὐ γὰρ ταυτὸν σῶμα ἀκέραιον καὶ θε-
ραπευμένον· οὐδὲ ταυτὸν ἱμάτιον ἀρβραγὲς καὶ διε-
ρήγμένον, κἀν δοκῆ τέχνη τινὶ εἰς τὸ μὴ ῥυθίως
ἐλέγχεσθαι ἤχθαι. Εἰ δὲ καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκα-
ταστατὴ κάλλος, οὐχ ἀπλῶς, ὡς ἔφην, ἀποκαθίστα-
ται, ἀλλὰ μετὰ μυρῖων πόνων καὶ θρήνων, καὶ τι-
μωριῶν, ὧν ἑαυτῆ ἐπιφέρει ἡ ἀμαρτήσασα ψυχὴ.
facile deprehendi possit. Atque ut etiam in pristinam
pulchritudinem asseratur, ut tamen leviter,
ut dixi, asseritur, sed cum innumeris laboribus, et
luctibus ac tormentis quæ anima ea, quæ in pecca-
tum prolapsa est, sibiipsi accersit.

PNH.— Τῷ ΑΥΤῷ.

Ἵτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων οὐ σώζει τὸν
ἄνθρωπον.

Τὴν πίστιν, ᾧ θαυμάσιε, τὰ ἔργα μᾶλλον, ἢ οἱ
λόγοι κηρύττειν ὀφείλουσι. Καὶ ὅτι τοῦτ' ἔστιν ἀλη-
θές, οἱ μὲν ἐξωθέν φασί· Τὰ ἔργα δείξει τῶν λό-
γων σαφέστερον· ὁ δ' Ἀπόστολος δρατικώτερον·
« Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἶδέναι, τοῖς δ' ἔργοις ἀρνοῦνται. »
Θεὸς δὲ χρησμὸς βοᾷ· « Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεῖλεσί
με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόβῳ ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ·
μάτην δὲ σέβονται με. » Ἐκ γὰρ τῶν ἔργων, ἀλλ' οὐ
τῶν λόγων τὰ λανθάνοντα ἐλέγχεσθαι ὀφείλει.

PNΘ.— ΑΕΤΙῶ.

« Καὶ ἔστη Φινεὲς, καὶ ἐξιλιάσατο, καὶ ἐκόπασεν
ἡ θραύσις. »

Ἵτην οἱ Μαδιηναῖοι ὑπαντίσασιν τοῖς Ἑβραίοις
ὑπὸ θείας συμμαχίας στρατηγουμένοις διέγνωσαν, C
τότε δὲ ὑπὸ δεινοῦ ἀνδρὸς συμβουλευθέντες, ὅποιοι
τε καὶ μηχανήμασιν, ἀλκῆ τε καὶ βώμῃ χαίρειν φρά-
σαντες (ἐπυθάνοντο γὰρ μηδ' Αἰγυπτίους ταῦτα συν-
τελεκεῖναι), κόρας εὐμόρφους οὐχ ὄπλασαντες, ἀλλὰ
καλλωπίσαντες ἐξέπεμψαν ἐπὶ τὸν πόλεμον. Ἦδσαν
γὰρ ἄλλως τὴν ἀνωθεν βροτὴν αὐτῶν οὐκ ἀποστησο-
μένην, εἰ μὴ εἰς πορνείαν, εἰτ' ἐκείθεν εἰς εἰδωλολα-
τρίαν ὀλισθήσοιεν. Πέφυκε γὰρ τὰ μέγιστα τῶν πλημ-
μελημάτων ἐκ βραχυτέρων τίχτεσθαι. Αἱ δ' ἐξελοῦ-
σαι ἐπὶ τὴν μάχην, ἠκροβολίζοντο πρὸς αὐτοὺς, ζήφος
μὲν μὴ ἐπαγόμεναι, μήτε βέλος, τὴν δὲ μορφήν καὶ
τὸν κόσμον ἀντὶ παντὸς πολεμικοῦ μηχανήματος
προβαλλόμεναι, καὶ τοσοῦτον αὐτῶν περιῆσαν, ὡς
βίψαντας τὰ ὄπλα παραχωρήσα· ἐκείναις τὸ τρόπαιον. D
Ὡς δὲ εἶδεν ὁ τοῦ ἀρχιερέως υἱὸς μὴ μόνον τοὺς
ἀγγελίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τέλει βιψάσπιδας γεγε-
νημένους, καὶ εἰς πορνείαν ὀρμήσαντας, καὶ τὴν θεῖαν
βροτὴν διὰ τοῦτο ἀποπτῆναι μέλλουσαν, περιπαθή-
σας, καὶ δικαίας ὀργῆς ἐμπλήσθεις, ζήφος μεταχει-
ρισάμενος, ἕνα τῶν ἐν τέλει μετὰ τῆς πεπορνευμένης
γυναϊκὸς ἀνέειλε· καὶ οὕτως ἔστησεν οὐ μόνον τοῦ
νοσήματος τὴν νομὴν ἐπὶ τὰ καίρια στεῦδουσαν, ἀλλὰ
τὴν θεῖαν ὀργὴν τοὺς ἀμαρτήσαντας ἐπινεμομένην.
Ἵερωσύνη γούν τετιμῆται· ὁ τὴν ἀκοσμίαν ἐκτεμῶν,
ὡς στρατηγικῆς εὐκοσμίας πείραν δούς. Καὶ τοῦτ'
ἔστιν ὁ ζητεῖς μαθεῖν· « Ἐστη Φινεὲς, καὶ ἐξιλιάσατο,

320 CLVIII. — EIDEM.

Fidem sine operibus non servare hominem.

B

Fides, vir eximie, operibus potius quam sermo-
nibus prædicari debet. Quodque hoc verum sit, tum
externi testantur, cum aiunt : Sermone monstrat
clarius, quod vult, opus ; tum etiam efficacius Apo-
stolus his verbis : « Constituentur se nosse Deum , fac-
tis autem negant »²⁵. » Denique divinum oraculum
clamat, « Populus hic labiis me honorat, cor autem
eorum longe est a me. Frustra autem colunt
me »²⁶. » Ex operibus enim, ac non ex sermonibus,
ea, quæ abdita sunt, indicari debent.

CLIX. — AETIO.

« Et stetit Phinees, et placavit, et cessavit quassatio »²⁷.

Quo tempore Madianitæ Hebræis, quibus divinum
auxilium imperatoris loco erat, occurrere constitue-
runt, de callidi cujusdam viri consilio armis et ma-
chinis ac viribus et robore valere jussis (audierant
enim ne Ægyptiis quidem hæc profuisse), pulchras
et elegantes puellas non armis instructas, sed orna-
tas et excultas ad bellum emiserrunt. Perspectum
enim et exploratum habebant, divinam opem haud
aliter ab ipsis abscessuram esse, nisi in stuprum,
atque ita in idolorum cultum laberentur. Sic enim
natura comparatum est, ut maxima peccata ex mi-
noribus et levioribus ortum trahant. Illæ igitur ad
pugnam egressæ, adversus eos velitabantur, non
gladium ullum, aut telum ullum secum efferentes,
verum formæ elegantiam et ornatum hellicarum
omnium machinarum instar objicientes. Atque hac
ratione ipsos usque adeo superarunt, ut abjectis
armis palmam eis concederent. Posteaquam autem
sacerdotis filius non gregarios duntaxat, verum
etiam amplissimos quosque clypeo abjecto terga
vertisse, atque in fornicationem prorupisse, propter-
eaque divinum auxilium jam jamque ab ipsis avo-
laturum esse perspexit, magno animi dolore affectus,
ac justa iracundia perfusus, accepto ense unum e
proceribus simul cum ea muliere, cum qua stupri
commercium habuerat, interemit : sicque non modo
serpentem morbum atque ad periculosas partes gras-
santem, verum etiam divinam iram, eos qui flagitium

²⁵ Tit. 1, 16. ²⁶ Isa. XLIX, 13; Matth. xv, 8, 9. ²⁷ Num. xxv, 7-18.

admiserant depascentem, compressit. Sacerdotii ergo A
honore affectus est, qui hujusmodi obscenitatem ex-
ciderat, ut qui imperatoriae honestatis experimentum
præbuisset. Atque hæc est hujus loci, quam tibi
exponi postulas, sententia, «Stetit Phinees, et placavit, et cessavit quassatio, et reputatum est ei ad
justitiam.» Divina enim natura eum qui ante se divina iracundia exarserat, ac per duplicem cædenti
flagitium represserat, honore affectit.

321 CLX. — AGATHO PRESBYTERO.

De patientia propter Sarram.

Quo tempore Deo charus Abraham ob divinum
quidem oraculum in Palestinam, ob famem autem
in Ægyptum perrexit²⁸, proceres uxorem ipsius
pulchritudine ac muliebri virtute fulgentem con-
spicantes, non secus ac thesaurum quemdam summi
pretii ad regem ferentes, eam ipsi indicant. Atque
ipse eam, pudicitia potius quam formæ præstantia
collucentem aufert. Posteaquam autem maritus
mortis metu perterritus fratrem ipsius se esse si-
mulans, uxorem quidem prodidit, non tamen adver-
sus Providentiam exclamavit: tum vero divinum
auxilium armis sua æuens pro viro intactam atque
integram uxorem suam reddidit. Noctu enim illo
acerbissimis cruciatibus affecto, voluptatibusque
per dolores domitis, vel, ut rectius loquar, extin-
ctis ac de medio sublatis, ita demum justo viro
coronam tulit. Quamobrem nos quoque, si in ten-
tationes incidamus, ne divinam patientiam clamoribus
insectemur, verum eam potius complectamur,
quæ et exitus in his rebus, quæ nullum exitum ha-
bere videntur, et consilia, per quæ ex desperatis
rebus emergamus, invenit.

CLXI. — ARCHONTIO PRESBYTERO.

In illud: «Manus spina.»

Quoniam quid manus spina significet, ex me
queris, audi. Quandoquidem barbarus tyrannide
temulentus, et arrogantia superciliosus, atque præ-
vio vertigine laborans, sacrosancta pocula non
modo viris, sed etiam mulieribus, quæ ipsius vol-
uptatibus obsequabantur, ad usum proposuerat,
idcirco ea pars manus, quæ cubitum sequitur, con-
specta est, sententiam adversus eum pingens. Ut
enim pictores (ut ab eorum quoque audacia (5)
demonstrationem sumam) rebus iis, quæ corporis
expertes sunt, corpus tribuentes, manum solam
pingere conantur, terrenorum regum capita corona
redimientem, quo imperium ipsis cælitus datum
fuisse demonstrant; sic etiam illic Dei per indulgentiam
vase demittentis consilio manus visa est²⁹, ut
illud ostenderetur, omnium regem calculum ad-
versus tyrannum efferre, ac sententiam subscribere.

²⁸ Gen. xii, 11-20. ²⁹ Dan. v, 5.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(5) *Pictorum audacia.* De qua notum est illud
Horatianum:

Pictoribus atque poetis

Quidlibet audendi semper fuit aqua potestas. RITT.

(6) *Τῆς καὶ πόρους (B, C, πόρον) ἐν ἀπόροις,*

καὶ ἐκόπασεν ἢ θραύσις, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δι-
καισύνην. Ἐτίμησε γὰρ ἡ θεὰ φύσις τὸν πρὸ αὐτῆς
δικαίως ἀγανακτήσαντα, καὶ δύο σφαγαῖς τὴν παρα-
νομίαν στήσαντα.

PE. — ΑΓΑΘΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Περὶ ὑπομονῆς διὰ τὴν Σάρρα

Ὅτε ὁ θεοφιλῆς Ἀβραὰμ διὰ μὲν χρησμῶν ἀπὸ
τῆς Περσίδος εἰς τὴν Παλαιστίνην, διὰ δὲ λιμῶν εἰς
τὴν Αἴγυπτον ἦκε, θεασάμενοι οἱ ἐν τέλει τὴν σύνευ-
νον αὐτοῦ κάλλι τε καὶ ἀρετῇ γυναικεῖα ἀστρά-
πτουσαν, ὡς τι φέροντες τῷ βασιλεῖ κειμήλιον
τιμαλφέστατον, καταμηνύουσιν αὐτὴν. Καὶ ὅς ἀφαι-
ρεῖται τὴν γυναῖκα, σφροσύνη πλέον ἢ κάλλι
λάμπουσαν. Ὡς δ' ὁ ἀνὴρ θάνατον δεδιὼς ἀδελφός
εἶναι αὐτῆς σκηψάμενος, προῦδωκε μὲν τὴν γυναῖ-
κα, τῆς δὲ θείας μακροθυμίας οὐ κατεδόχε· τότε
δὲ, τότε ἡ θεὰ ἐπικουρία, τὰ οἰκέλα ὄπλα κινήσασα,
τῷ θεοφιλεῖ τὴν σύνευνον ἀνέπαφον καὶ ἀκέρατον
ἀποδίδωκε. Νύκτωρ γὰρ ἔχεινον πικροτάταις βασά-
νοις μαστίζεσασα, καὶ τὰς ἡδονὰς τοῖς πόνοις δαμά-
σασα, μᾶλλον δὲ φροῦδας οἰχέσθαι παρασκευάσασα,
οὕτως τῷ δικαίῳ τὸν στέφανον ἤνεγκε. Τοιγαροῦν
καὶ ἡμεῖς, εἰ πειρασμοῖς περιπέσοιμεν, μὴ τῆς θείας
μακροθυμίας καταδοῶμεν, ἀλλ' ἀντεχώμεθα μᾶ-
λλον αὐτῆς, τῆς καὶ πόρους ἐν ἀπόροις, καὶ μηχαν-
ὰς ἐν ἀμηγάνοις εὐρισκούσης (6).

PEA. — ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰς τὸ, «Ἀστράγαλος χειρὸς.»

Ἐπειδὴ τί ἐστίν, ἔφησ, τὸ, «Ἀστράγαλος χειρὸς;»
ἔκουε. Ἐπειδὴ ὁ βάρβαρος μεθῦον τῇ τυραννίδι,
καὶ ἐσφουρμένους τῇ ἀλαζονείᾳ, καὶ τῷ οἴνῳ καρηβα-
ρῶν, τὰ ἱερὰ σκεύη οὐ μόνον ἀνδράσιν, ἀλλὰ καὶ
γυναῖξι ταῖς τὰς ἡδονὰς αὐτοῦ θεραπεύουσαις
προῦθηκεν εἰς χρῆσιν, ὧσθι τὸ μετὰ τὸν πῆχυν
μέρος τῆς χειρὸς, τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπόφασιν ὑπογρά-
φον. Ὡσπερ γὰρ οἱ ζωγράφοι (ἵνα καὶ ἀπὸ τῆς
ἐκείνων τόλμης τὴν ἀπόδειξιν ποιήσωμαι), σώματα
ποιούντες τὰ ἀσώματα, χεῖρα γράφειν ἐπιχειροῦσι
μόνην στέφουσιν τῶν τῆς γῆς βασιλευδόντων τὰς
κορυφὰς, ἵνα δειξωσιν οὐρανόθεν αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν
δεδοσθαι· οὕτω κακέῃ συγκαταβατικῶς ὧσθι, ἵνα
δειχθῆ, ὅτι ὁ τῶν ἀπάντων βασιλεὺς τὴν κατὰ τοῦ
τυράννου ἔκφέρει ψῆφον, καὶ τὴν ἀπόφασιν ὑπο-
γράφει.

καὶ μηχανὰς ἐν ἀμηγάνοις εὐρισκούσης. Deus ex
inexplicabilibus malis eripere et liberare potest.
Euripides etiam id agnovit, cum inter alia sic ἐπι-
φωνεῖ aliquot tragœdiis: Τῶν δ' ἀπόρων πόρον εὐρε
θεός. Id.

PEB. — ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Κανὼν ἐστὶ καὶ εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης, τὸ κρύπτειν μὲν τὰ κατορθώματα, διὰ τὸ τοῦ τέλους ἔδηλον, καὶ διὰ τὸ ἐνοχλεῖν τοῖς ἀκούουσιν· ἐναγώνιον δ' εἶναι, διὰ τε τὸ τῆς φύσεως ἐπιρροπῆς πρὸς ἁμαρτίαν, καὶ τῶν ἀκούοντων τὴν περὶ τὰ κακὰ ἐτοιμοτέραν πίστιν τε καὶ συγκατάθεσιν. Ὀλίγοι γὰρ τοῖς καλοῖς, πολλοὶ δὲ τοῖς κακοῖς πιστεύουσιν, οὐ μόνον ἐκ τῶν καθ' ἑαυτοῦς καὶ τὴν περὶ τῶν ἄλλων φέροντες ψῆφον, ἀλλὰ καὶ τὰς σφῶν ἁμαρτίας διὰ τῆς τῶν ἄλλων κατηγορίας περιστέλλειν οἴμενοι.

PEF. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εὐσεβείας, ᾧ ἔλλογιμώτατε, διττὸς ὁ τρόπος (7). Ὁ μὲν ἀγιώτατος καὶ θεϊότατος ἐν ψυχῇ. Ἱερεῖον γὰρ τοῦτο κάλλιστον, καὶ θεῶ προσφιλέστατον, τὸ τὴν γνώμην ἔχειν εὐαγῆ, καὶ τὴν θείαν παρουσίαν φαντάζεσθαι, ἰδρυμένην τε καὶ βεβαίαν ἔχειν ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς τεμένεσιν. Ὁ δὲ δευτέρος ἐν τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ σώματος. Ὁ γὰρ τούτων τῶν δύο τρόπων χρηρεύων, οὐδὲ εἰ τὰ γῆς τε καὶ θαλάττης τημαφέστατα προσάγοι κειμήλια, οὔτε εἰ πάντα τὰ ἱερωργεῖσθαι πρῶτην νενομοθετημένα ζῶα καταβάλλοι, χαριεῖται θεῶ.

PEΔ. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Θεσμός ἐστὶν ἄνωθεν καλῶς κεκυρωμένος, καὶ νόμος ἄγραφος πρὸς φιλανθρωπίαν βλέπων, τοὺς κρατοῦντας τοῖς ὅπλοις τῶν ἰκετευόντων ἠττάσθαι, καὶ τοὺς πολέμῳ νικῶντας παραχωρεῖν τῷ οἴκτῳ. Σὺ δ', ὡς φασιν, οὔτε τοὺς ἐμφύτους θεσμοὺς, οὔτε τοὺς ἀγράφους νόμους αἰδέσθαι, τοὺς περὶ τῶν οἰκετῶν τὴν συνηγορίαν ἀναδεξαμένους ἠτίμασας. Ἰσθὶ τοίνυν ὅτι εἰκόσ σε εἰς τοῦτο περιστεῖναι τὸ σχῆμα, ὃ ἄλλους θεασάμενος ἔχοντας, οὐκ ἐπαθέσ τι ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἀμελιχτος ὄφθεις, καὶ τὴν φύσιν αὐτὴν καὶ τὸν ἕλεον ὑβρίσας.

PEE. — ΠΑΥΛΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου· «Κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίσσῃται ὑμῖν.»

Ὁ διάπυρος τοῦ λόγου ἑραστής, Παῦλος, φημι, ὃ ἀπόστολος, οὐ μόνον καθ' ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων φέρει τὴν ψῆφον, εἰ τολμήσειαν καινοτομίαν τινὰ τῷ κηρύγματι ἐπινοῆσαι, ἀλλὰ καὶ κατ' ἀγγέλων· καὶ οὐχ ἁπλῶς ἀγγέλων, ἀλλὰ τῶν ἐξ οὐρανοῦ· οὐκ ἔχεινους, ὡς ἐνόμισας, ὑβρίσαι προηρημένους, τοὺς μήτε τετολμηκότας πώποτε, μήτε τολμῶντας, μήτε τολμῶντας τοῦτο δρᾶσαι, ἀλλὰ τοῖς ἀλιτηρίους δαίμοσιν ἀποκλείων τὴν ὁδὸν τῆς ἀξιοπιστίας, μήποτε πρόφασιν λαβόντες ὡς ἄγγελοι ἀνατρέ-

⁸⁰ Galat. 1, 8.

A CLXII. — MARTYRIO PRESBYTERO.

Pietas ac justitiæ norma in eo sita est, ut ea quædem quæ recte ac ex virtute gerimus, occultemus, tum quia finis incertus est, tum ne audientibus graves ac molesti simus, in sollicitudine vero atque angore versemur, tum ob naturæ nostræ in vitium propensionem, tum quia auditores ad fidem et assensionem vitii adhibendam promptiores sunt. Pauci enim virtutibus, multi vitiiis idem accommodant, non modo **322** quia ex eis quæ in se agnoscunt ad idem de aliis pronuntiandum adducuntur: verum etiam quia insectandis et accusandis aliis id se assequi putant, ut peccata sua obtegant.

CLXIII. — EIDEM.

Pietatis, vir elegantissime, duplex est modus. Unus sanctissimus maximeque divinus in anima: pulcherrima enim hæc victima est, Deoque in primis grata, mentem piam habere, divinæque præsentis sibi speciem fingere, atque in animæ delubro fixam et stabilem tenere. Alter in corporis castitate. Nam qui his duobus modis destitutus est, nec si pretiosissimos terræ ac maris thesaurus offerat, aut omnia ea animantia, quæ legis præscripto non ita pridem immolabantur, adhibeat, gratiam apud Deum initurus est.

CLXIV. — THEODORO SCHOLASTICO.

Lex est antiquitus præclare confirmata, sanctione minime scripta, ad humanitatem tendens, ut qui armis vincunt, supplicibus eorum, quos vicerint, precibus vincantur, et qui bello superant, misericordis cedant. Tu vero, ut aiunt, nec a natura insitis legibus, nec sanctionibus scripto minime proditis, perimotus, eos, qui pro famulis tuis patronorum munus susceperunt, contempsisti. Hoc igitur tibi sit exploratum, minime incredibile esse, quin ad eundem habitum redigaris, quem tu in aliis conspicuatus, nihil humani sensisti, verum eam animi acerbiteriam præ te tulisti, ut et naturæ ipsi, et misericordis contumeliam inferres.

CLXV. — PAULO SUBDIACONO.

In illud dictum ab Apostolo, «Et si angelus de cælo evangelizet vobis⁸⁰.»

Ardens ille verbi amator, Paulus, inquam, apostolus, non modo adversus seipsum aliasque apostolos sententiam fert, si quid novarum rerum in evangelica prædicatione comminisci audeant, sed etiam adversus angelos, nec angelos simpliciter, sed etiam de cælo. Non quod iis, qui hoc facinus perpetrare nec unquam ausi sunt, nec audebunt, contumeliam facere in animum induceret, verum ut pestiferis dæmonibus fidei viam præcluderet, ne quando arrepta occasione, ut angeli, prædicatione-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(7) Adi ad Augustinum lib. III, contra litteras Pelitiani, cap. 6. RITT.

nem everterent. Quid enim inquit? « Etiam si nos, aut angelus de cœlo evangelizaverit vobis aliquid præterquam quod accepistis, anathema sit. » Nam alioqui angeli ex prædicationis securitate tantam voluptatem capiebant, ut is etiam, qui ad Cornelium missus fuerat, magistrum indicarit, non autem sibiipsi docendi munus permiserit.

323 CLXVI.—ARCHONTIO PRESBYTERO.

In illud, « Venturus enim est Filius hominis in gloria Patris sui ».

Christus, vir optime, hanc ob causam se in paterna gloria venturum promisit, ut hæreticorum ora obstrueret, eorumque furorem et rabiem extingueret: Non enim dixit: In eadem gloria qua Pater, ne hinc rursus diversitatis cuiuspiam alicui suspicio injiceretur, sed, ut rem accuratius exprimeret, in eadem illa venturum se esse affirmavit. Ex quo illud necessario sequitur, ut unam et eandem hanc esse existimemus. Quorum porro una et eadem gloria est, multo sane magis una etiam et eadem essentia. Quod si quis mihi diffidit, perpendat id quod dicturus sum. Nam si, ubi eadem essentia non est, gloriæ discrimen reperitur (alia enim solis gloria est, alia lunæ, alia stellarum: stella enim a stella differt in claritate), quonam tandem pacto ea

CLXVII.—MARONI.

Cæteræ quidem pene omnes vitiosæ affectiones, et vigorem et senium habent, et satietatem agnoscunt, atque ad finem omni celeritate contendunt: at horrendus pecuniarum amor, cum nobis a natura minime insitus sit, verum externe alicunde sese insinuarit, senium nescit, satietatem contumelia afficit, lætitiâ ignorat, finem capere minime sustinet: imo vero in dies vigens, vel, ut rectius loquar, vigorem suum augens, fortior seipso et valentior atque acrior esse contendit. Neque enim adversus duntaxat affectus certamen habet, sed etiam adversus seipsum, ut qui seipsum vincere summo studio adnitatur. Etenim citius ea, quæ percipi non possunt, quispiam perceperit, quam ille satietatem capiat. Si quidem incrementum, haud scio quo pacto, decrementum atque jacturam esse existimans, ignem vehementius accendit. Quem

CLXVIII.—EUTONIO DIACONO.

Vir singulari sapientia prædite, qui honestum ac decorum minime prodit, is nunquam a divino auxilio desecretur.

CLXIX.—ATHANASIO PRESBYTERO.

Quamvis et nobilissimæ patriæ quispiam sit, et

¹¹ Matth. xvi, 27.

ψωσι τὸ κήρυγμα. Τί γάρ φησι; « Κἂν ἡμεῖς ἡ ἀγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελισθῆται ὑμῖν παρ' οὐδ' ἑγγε-
λισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. » Οὕτω γοῦν καὶ οἱ
ἀγγελοι ἔχαιρον τῇ ἀσφαλείᾳ τοῦ κηρύγματος, οἷ
καὶ ὁ ἀποσταλεὶς πρὸς Κορνῆλιον, ἐμήνυσε τὸν δι-
δάσκαλον, οὐχ ἑαυτῷ τὸ πρᾶγμα ἐπέτρεψεν.

PEQ'. — APXONTIQ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

*Εἰς τὸ γεγραμμένον, « Μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου ἐρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ. »*

Ἦξειν, ὡ βέλτιστε, ὁ Χριστὸς ἐν τῇ πατρὶά δόξῃ
ἐπηγγείλατο, τὰ πῶν αἰρετικῶν ἐμφράττων στόματα,
καὶ τὴν λύτταν αὐτῶν σεβννύς. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, Ἐν
δόξῃ τοιαύτῃ, οἷα καὶ ὁ Πατὴρ (ἵνα μὴ πάλιν παρ-
ἀλλαγῆν τινὰ τίς ὑποπτεύσῃ), ἀλλὰ τὸ ἀπηκριβω-
μένον περιστασί(8), ἐν αὐτῇ φησιν ἐκεῖνη ἦξειν, ὡς
ἀναγκαίως μίαν εἶναι αὐτὴν νομιζέσθαι καὶ τὴν
αὐτὴν. Ὡν δὲ μία δόξα, πολλῶ μᾶλλον καὶ ἡ οὐσία.
Εἰ δὲ τις ἀπιστεῖ, βασανίζετω τὸ λεχθὸν ὄν. Εἰ
γὰρ ἐνθα οὐκ οὐσία μία, διαφορὰ δόξης εὐρίσκειται
(ἄλλη γὰρ δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ
ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστὴρος διαφέρει
ἐν δόξῃ)· πῶς ἂν ὦν ἡ δόξα μία, διενεχθεῖεν ἐν τῇ
οὐσίᾳ;

essentiæ ratione inter se dissidere queant,' quorum

PEZ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Ἐκαστον μὲν σχεδὸν τῶν ἄλλων παθῶν καὶ
ἀκμὴν ἔχει, καὶ παρακμὴν οἶδε, καὶ κόρον ἐπίστα-
ται, καὶ εἰς τελευτὴν ἐπιέγεται. Ὁ δὲ δεινὸς τῆς
φιλορηματίας ἔρωσ, μήτ' ἔμφυτος ὦν, ἀλλ' ἐξω-
θέν ποθεν ἐπιχωμάσας, παρακμὴν οὐκ οἶδε, κόρον
ὄθρῃζει, εὐφροσύνην οὐκ ἐπίσταται, τελευτῆς οὐκ
ἀνέχεται· ἀεὶ δ' ἀκμάζων, μᾶλλον δὲ τὴν ἀκμὴν
ἐπιτείνων, νεανικώτερος ἑαυτοῦ καὶ τυραννικώτερος
εἶναι βιάζεται. Οὐ γὰρ πρὸς τὰ ἄλλα πάθη τὴν
ἄμεινον ποιεῖται μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτὸν, καὶ
ἑαυτὸν νικῆσαι φιλονεικῶν. Θᾶπτον γὰρ ἂν τις τὰ
ἀνέφικτα καταλήψεται, ἢ ἐκεῖνος κόρον λήψεται. Τὴν
γὰρ προσθήκην μείωσιν, οὐκ οἶδ' ὅπως, καὶ ἐλάττωσιν
εἶναι ἡγούμενος, πλεόν ἀνακαλεῖ τὸ πῦρ, ὅπερ καὶ
τῆς σῆς τινὲς φασὶ γεγεῖσθαι ψυχῆς. Σδέσον τοίνυν
ἢ τάχος τοῦτο. Εἰ δὲ μὴ, κἀναυθὰ ἀβίβωτον βιώσεις
βίον, κάκεισε πικρὰς ὑπέξεις εὐθύνας.

Hunc igitur quamprimum exstingue. Sim
secus, tum hic insuavem vitam duces, tum illic acerbas pœnas pendes.

PER'. — EYTONIQ ΔΙΑΚΩΝΩ.

Ὁ τὸ πρόπον, ὡ σοφώτατε, μὴ πρόδιδοῦς, οὐδε-
πίποτε ὑπὸ τῆς θείας συμμαχίας προδοθήσεται.

PEΘ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰ καὶ πατριδὸς τις εἴη τῆς βασιλικωτέτης, καὶ

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(8) Codd. Vat. 649 et Alt., παριστάς, sane melius. Possin.

γένους τοῦ περιφανεστάτου, καὶ πλούτῳ παντοίῳ κομῶν, εὐγλωττίας τ' εἰς ἄκρον ἀφίκοιτο, καὶ πάντα τὰ τῶν ἀρχαίων ἐπὶ στόματος φέροι, βῶμῃ τε καὶ κάλλει, δόξῃ τε καὶ ἀρχῇ ἐναθρόνοιο, βασιλείας τε αὐτῆς ἀξιοθεῖν, καὶ τὸν στέφανον καὶ τὴν ἄλουργίδα περικιχῆται, ἀρετὴν δὲ μὴ ἔχει, τοῦτον ἔγωγε ἐν τοῖς ἀνδραποδωδεστάτοις κατατάξαιμι. Εἰ δὲ τις δικαιοσύνη, καὶ σωφροσύνη, ἀνδρεία τε καὶ φρονήσῃ σοφὸς εἴη, τοῦτον ἐν τοῖς βασιλικωτάτοις καταριθμήσαιμι. Εἰ δὲ τοῦ πάνθ' ὁμοῦ ἔκεινα ἔχοντος ἀμείνων ὁ φιλάρετος, τοῦ μὴ πάντ' ἔχοντος ὁμοῦ (οὐδὲ γὰρ πάνθ' οἶόν τε συνελθεῖν), πολλῶν μακαριώτερος ἔσται καὶ εὐκλεέστερος, τῷ ἔκεινα μὲν θάττον ἀποσβέννυσθαι, τὴν δ' ἀρετὴν ἀθάνατον εἶναι.

PO.—PETPO.

Εἰς τὸ εἰρημένον, « Τίς ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος ; »

Ἵτι μὲν ὁ τὴν εὐκαιρίαν τῶν πραγμάτων προδίδου, τῆς τῶν καλῶν διαμάρτοι θήρας, δῆλον. Ὅτι δὲ καὶ πάντα καλὰ ἐν καιρῷ αὐτῶν, ὁ Ἐκκλησιαστής ἐδίδαξεν. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, τί ξενίζῃ, εἰ ὁ Σωτὴρ ἔφη περὶ τοῦ φρονίμου καὶ πιστοῦ οἰκονομοῦ, ὅτι δώσει τὴν τροφήν ἐν καιρῷ ; Τὸ γὰρ ἀκαιρον πανταχοῦ λυπηρόν, καὶ ἡ εὐεργεσία καιροῦ ἀμοιρήσατα, καὶ τὸ ὄνομα ἀπόλλυσιν (9). Οἶον, ὁ αὐτὸς ἄρτος, πεινῶντι μὲν ἡδὺς καὶ ἐράσμιος, κορεσθέντι δὲ οὐ πᾶν· καὶ τὸ αὐτὸ ποτήριον, διψῶντι μὲν προσηγέστατον, μεθύοντι δὲ ἀηδέστατον. Τίς οὖν ἡ αἰτία, ἡ τὰ αὐτὰ μὴ τῶν αὐτῶν τυγχάνειν παρασκευάζουσα ; Ἡ εὐκαιρία δηλονότι, ἡ καὶ τὸ διδόμενον μεῖζον καὶ ἐρασιμώτερον δημιουργοῦσα. Χρὴ οὖν μὴ μόνον δίδοναι (μικρὸν γὰρ ἴσως τοῦτο), ἀλλὰ καὶ καιρίως. Τοῦτο γάρ, κἂν μικρὸν ἦ τὸ δοθὲν, μεῖζον ποιήσει· κἂν μέγα, μέγιστον παρασκευάσει. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Μελωδὸς τὰς θείας εὐεργεσίας ἀνακηρύττων, καὶ τοῦτο προσέθηκε, « Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφήν αὐτοῖς εἰς εὐκαιρον. » Οὐ γὰρ τρέφει μόνον, ἀλλὰ καὶ εὐκαιρίως. Τοῦτο γὰρ μάλιστα ἐστὶ τὸ πάντα τρέφον, τὸ καιρίως δίδοσθαι. Καὶ εἰ βούλει γε καὶ ἐπὶ τῶν καρπῶν, τῶν ἀπὸ γῆς τικτομένων, τοῦτο γινόμενον ἰδεῖν· θεῶν ὅτι οὐκ ἐν ἐνὶ καιρῷ σῖτος, καὶ οἶνος, καὶ ἔλαιον, καὶ ἀκροδρύων γένη, καὶ ἀνθῶν ποικιλία ; ἀλλὰ προηγούνται μὲν οἱ λειμῶνες, ἔπειτα δὲ τὰ λήθα, διαδέχεται δὲ ἀμπελος, παραπέμπει δὲ ἐπὶ τὴν ἑλαίαν τὸν γηπόνον ὁ βότρυς· ὡσπερ χορεῖαν τινὰ ἀρίστην τῶν ὀρώρων χορευουσῶν, καὶ τῷ μήκει τοῦ χρόνου τὸν γεωργὸν ἀναπαουσῶν. Εἰ γὰρ πάνθ' ὁμοῦ εἰς τὴν οἰκείαν ἤρχεται ἀκμὴν, ἔστω χωρηθῆναι ἂν ἡ τοῦ γεωργοῦ τέχνη ὑπὸ τῆς τοῦ χρόνου βραχύτητος, καὶ πάντα ἂν ἀπολώλει καὶ

A clarissimi generis, et omni divitiarum genere abundet, et summam eloquentiae facultatem obtineat, omnique veterum scripta in ore ferat, et robore ac pulchritudine, gloriaque et imperio gloriatur, regiaque etiam dignitate affectus sit, et diadema ac purpuram gestet, tamen si virtute careat, **324** hunc ego in mancipiorum numero habuerim. Contra si quis iustitia, temperantia, fortitudine, et prudentia praeditus sit, hunc ego inter amplissimos maximeque regios numerarim. Quod si vir probus eo qui omnia illa in univsum habet, melior praestantiorque habendus est, eo procul dubio, qui non omnia simul habet (neque enim fieri potest, ut omnia in unum coeant), multo beator et clarior futurus est, quod illa quidem ocus exstinguantur, virtus vero immortalis sit.

CLXX.—PETR.

In illud, « Quis est fidelis servus et prudens ? »

Quod ille, qui negotiorum opportunitatem prodit, res pulchras et cum laude conjunctas minime assecuturus sit, perspicue constat. Quod autem bona et commoda cuncta sint in tempore suo, Ecclesiastes **24** docuit. Cum igitur haec ita se habeant, quid est, quamobrem novum ac mirum tibi videatur, quod Salvator prudentem ac fidelem dispensatorem cibum opportune datum esse dixerit ? Nam quod intempestive fit, semper molestum est : et beneficium opportunitate destitutum, beneficii quoque nomen amittit. Verbi gratia, idem panis fame laborantibus gratus ac jucundus est ; satiatus autem non item : atque idem poculum siti affecto suavissimum est, temulento autem molestissimum. Quid igitur efficit, ut iisdem rebus non eodem modo animi nostri afficiantur ? Opportunitas scilicet, quae etiam id, quod datur, majus et amabilius reddit. Quocirca non tantum dare convenit (exiguum enim istud fortasse), sed etiam opportune. Hoc quippe et parvum munus augebit : et si magnum sit, maximum atque amplissimum reddet. Eaque de causa Psalter divina beneficia praedicans, illud etiam adjecit, « Omnia a te exspectant, Domine, ut tu des illis escam in tempore opportuno **25**. » Non enim duntaxat alit, sed etiam tempestive. Hoc quippe potissimum est, quod omnia alit, nempe quod tempestive porrigatur. Ac si hoc in iis quoque fructibus, qui ex terra nascuntur, fieri conspicere cupis, vide quemadmodum non uno eodemque tempore frumentum, et vinum, et oleum, et poma, variique flores existant : verum prata quidem antecedunt, sequuntur autem segetes, quas deinde vinea excipiat, ac denique agricolam ad oleam racemus transmittat : anni videlicet partibus, tanquam optimum quemdam cho-

²² Luc. **xi**, 42. ²³ Eccle. **iii**, 1 seqq. ²⁴ Psal. **cxliv**, 15.

VARIAE LECTIONES ET NOTAE.

(9) Vide in hanc sententiam multa apud Senecam de beneficiis. Convenit quoque vet. senarius :

Εὐνοία ἀκαιρος οὐδὲν ἔχθρος διαφέρει.
Odiū instar importuna benevolentia est. RITT.

um agitantibus, ac per temporis longinquitatem A διαφθάρη, οὐκ ἀρκούντος αὐτοῦ ὑπ' ἐν ἅπαντα agricolam recreantibus. Nam si cuncta conferatim συγκομισται. ad vigorem suum pervenirent, profecto agricolæ industria ob temporis brevitate in angustias adluceretur, atque omnia corrumpentur et interirent, quod ille uno eodemque tempore colligendis et comportandis omnibus rebus minime par esset.

CLXXI. — ARSENUPHIO LECTORI.

325 Psallere quidem cum prudentia, et attento ac vigilantissimo animo precari oportet : at non ea petere, quæ nobis bona esse videantur : sed quæ ille ipse, qui dat, commoda et utilia esse perspectum habeat. Multi autem cum divitiarum causa vitalem vitam habuissent, ad extremum insidiis appetiti, tum præsentis, tum futura vita exciderunt : cum magistratum ac præfecturam furto-
rum (non enim quæstum dicam) occasiones parturientem ambiissent, iis quoque, quæ habebant, spoliati sunt : cum egregia forma mulierem in matrimonium accipere studuissent, tanquam hinc videlicet voluptatem percipere, ob hoc ipsum præsertim et in pericula, et in bella inciderunt : cum ad summum usque roboris firmæque valetudinis pervenire laborassent, præterquam quod ferinam vitam duxerunt, atque animæ nobilitatem ignorarunt (quod scilicet optimas quasque actiones hac ratione obscurassent), tandem feris quoque prædæ fuerunt, atque inglorium et execrandum finem subierunt. Quocirca ipse in rem nostram fore perspectum et exploratum habeat.

CLXXII. — EIDEM.

Bonæ sunt opes ei, qui probe his uti, easque administrare potest. Bona ita paupertas ei, qui forti ac strenuo animo eam perferre novit. Bona gloria ei qui ad laborantium et oppressorum subsidium atque defensionem ea utitur. Bona item ignominia ei, qui philosophari in animum induxit. Bonum imperium ei qui, ut æquum est, imperat, nec quidquam ex imperio ad inferiores injuria afficiendos assumit. Bonum denique robur ei qui ad imbecillarum opem atque auxilium illud impendit. Quamobrem ne res ipsas, quæ et virtutis et vitii instrumenta esse queunt, sed animi nostri institutum, quod ob incredibilem quasdam significationem etiam aspicit, incusemus.

CLXXIII. — EIDEM.

Tempus partim jam avolvit; partim, cum adesse videatur, latet; partim, cum adhuc exspectatur,

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(10) Mirari liceat, hoc etiam ethnicos vidisse et admovisse. Noti sunt versus a Socrate in hanc sententiam commendati apud Platonem *Alcibiade* :

Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἐσθλά καὶ εὐχομένους καὶ ἀνεύχτους Ἄμμι δίδου· τὰ δὲ λυγρὰ καὶ εὐχομένων ἀπερύχοις. *Da bona, sive rogere, Deus, seu nulla rogere : At mala pelle procul, nobisque petentibus aufer.*

Sic Jacobi Cujacii quotidianum votum fuisse accepimus (quod cum Papirium Massonium Vitæ ejus scriptorem fugerit, relatum est mihi a D. Remo, scriptus quidem, sed nunquam satis a me laudato

POA'. — ΑΡΣΕΝΟΥΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Χρὴ μὲν καὶ ψάλλειν μετὰ συνέσεως, καὶ εὐχεσθαι μετὰ νήψεως· μὴ ἐκείνα δὲ αἰτεῖν ἃ ἡμῖν καλὰ δοκεῖ εἶναι, ἀλλ' ἅπερ ἂν αὐτὸς ὁ διδοὺς εἰδείη χρῆσιμα εἶναι καὶ συμφέροντα (10). Πολλοὶ γὰρ πλοῦτου μὲν ἕνεκα βιωτῶν ἐσχήκασιν τὸν βίον, καὶ τέλος ἐπιβουλεύθεντες, καὶ τῆς παρουσίας, καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς ἐξέπεσον· ἀρχὴν δὲ μνηστευσάμενοι τὴν ὠδίνουσαν κλοπῶν (οὐ γὰρ ἂν φαίην κερδῶν) ἀφορμὰς, καὶ ὧν εἶχον ἀπεστερήθησαν· εὐπρόσωπον δὲ γυναικᾶ σπουδάσαντες ἀγαθήσασιν, ὡς διὰ τοῦτ' εὐφρανθήσομενοι, διὰ τοῦτο μάλιστα καὶ κινδύνοις καὶ πολέμοις περιέπεσον· βρώμης δὲ καὶ εὐεξίας εἰς ἄκρον ἔλθειν σπουδάσαντες, μετὰ [τοῦ] θρηνώδη βίον βιώσασιν, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀγνοῆσαι εὐγένειαν (τῷ ἐπισκοτῶσαι αὐτοῖς τὰς ἀρίστας ἐνεργείας), τέλος καὶ θηρῶν βρώμα γεγόνασιν, ἀκλεῖς καὶ ἐπάρατον ὑπομειναντες πέρας. Πάντ' οὖν ταῦτα ἀφέντες, ἐκείνα αἰτῶμεν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἅπερ ἂν αὐτὸς εἰδείη χρῆσιμα εἶναι.

his omnibus omissis, ea a Deo postulemus, quæ

POB'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Καλὸς ὁ πλοῦτος τῷ εὐ χρῆσθαι καὶ διοικεῖν δυναμένῳ. Καλὴ ἡ πένια τῷ γενναίως φέρειν ἐπισταμένῳ. Καλὴ καὶ ἡ δόξα τῷ εἰς προστασίαν τῶν καταπονουμένων αὐτῇ χρωμένῳ. Καλὴ καὶ ἡ ἀδοξία τῷ φιλοσοφεῖν ἡρημένῳ. Καλὴ καὶ ἡ ἀρχὴ τῷ κατὰ τὸ δίκαιον ἄρχοντι, καὶ μηδὲν ἐκ τῆς ἀρχῆς εἰς τὸ τοῦς ὑποδεεστέρους ἀδικεῖν προσλαμβάνοντι. Καλὴ καὶ ἡ βρώμη τῷ εἰς ἀντιλήψιν τῶν ἀσθενεστέρων αὐτὴν δαπανῶντι. Μὴ τὰ πράγματα τοιγαροῦν αἰτιώμεθα, ἔργα ἀρετῆς καὶ κακίας δυνάμενα εἶναι, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν προαίρεσιν, τὴν δι' ὑπερβάλλουσαν βραθυμίαν, καὶ τῶν ὄπλων τὸ κάλλος ἐξυθρίψουσαν.

armorum pulchritudinem et elegantiam contumelia

POF'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Τοῦ χρόνου τὸ μὲν ἀπέπτῃ, τὸ δὲ παρῆναι δοκοῦν λαθάνει, τὸ δὲ μέλλον ἔτι προσδοκώμενον παρέργε-

viro) : « Domine Deus, da nosse me, ἢ nosse te. Da bona : pelle mala omnia, per Filium tuum Jesum Christum. » Sic avunculus et velut alter parens meus precari solebat hoc suo tetrasticho :

Si tibi, summe Pater, tibi si res ista probatur
Quam pato, propositi sit rata summa mei.
Sin minus, eventu careant mea vota; sed illud
Fiat, quod fieri mens tua sancta jubet.

Vide quoque ad hanc rem insignem epistolam Ant. Guevaræ Hispani lib. i *Aurearum*, qua gratulatur cuidam, veteri quartana casu liberato. RITT.

ται. Καθάπερ γὰρ ὕδατος σφοδρὰ ῥύμη τὴν ἀκριθεῖ αἰσθησιν αὐτῆς οὐ συγχωρεῖ διαγνωσθῆναι (προαιρεῖται γὰρ τῇ ὀξύτητι τὴν κατανόησιν), οὕτω, τάχα δὲ πλέον, ἢ τοῦ χρόνου ὀρμη (11) εἰς τέλος ἐπειγομένην, ῥαδίως μὲν διεξέρχεται, τοῖς δ' ἀνθρώποις φανὸν οὐδὲν οὐδὲ πάγιον δεῖξασα, ὡς περ ὄνειρων σκιὰς καταλιμπάνει.

ΡΟΔ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἐχε, ὦ σοφὲ, τὴν γνώμην εὐγνώμονα, καὶ τὴν ψυχὴν ἐββωμένην· καὶ πάντα τὰ συμπύπτοντα, εἰς τὴν σὴν εὐδοκίμησιν, καὶ τὴν τῶν ἐχθρῶν αἰσχύνῃν περιτραπήσεται. Εἰ δ' ὀλιγωρήσεις, διαφθερεῖς μὲν τὸ σαυτοῦ κλέος, πανήγυριν δὲ τοῖς ἐναντίοις, καὶ λύπην τοῖς ἐπιτηδεῖσι προξενήσεις (12).

ΡΟΕ'. — ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν διὰ βραδυτητα νοῦ οὐκ ἐφικνοῦνται τοῦ δικαίου· οἱ δὲ δι' ὀξύτητα μὲν ἐφικνοῦνται, δὲ δὲ φιλοχρηματίαν καπηλεύουσι, χρυσῷ προπίνοντες τὴν ψῆφον, καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης ζυγὸν λήμματι παρασαλεύοντες. Εἰσι δὲ οἱ καὶ αἰδοὶ καὶ κολακεία καὶ φόβος διαφθείροντες τοῦτον. Χρὴ τοιγαροῦν τὸν κριτὴν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ ἀδέκαστον, καὶ χρημάτων καὶ αἰδοῦς καὶ κολακείας καὶ φόβου κρείττονα. Εἰ γὰρ ὀποτέρῳ τῶν παθῶν τούτων χειρωθεῖ, τὸ πᾶν διαφθερεῖ. Εἰ τολύον τὸ μὲν εὐραῖν τὸ δικαίον (13), ἔργον, τὸ δὲ μὴ διαφθεῖραι εὐρόντα, ἐργωδέτερον, οὐ χρὴ ἐπιβρίπτειν τινα αὐτὸν τῷ κρίνειν. Εἰ δὲ Ζώσιμος, ὡς γέγραψας, καὶ βραδύς ὢν, καὶ χρημάτων, εἰ καὶ τις ἕτερος, ἐραστής, αὐτὸν ἐπιβρίπτει εἰς τὸ τοῖς ἀμφισθητοῦσι δικάζειν (καίτοι ἐπὶ τῷ πεπραχέναι τὸ δικαίον φωραθεῖς, καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἀμφισθητούντων καταγνωσθεῖς, καὶ παρὰ πάντων πολλὰς κατασθηθεῖς), μὴ θαυμάσης. Εἰ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων παθῶν κεκρατηκῶς, τοῦτω ἤττητο, τάχα ἂν τις εἰκότως εἰδύμασεν. Εἰ δὲ, ὡς φῆς, πᾶσιν τοῖς αἰσχιστοῖς πάθει κατακράτος ἤττηθεῖς, καὶ τοῦτω ἐάλω, οὐ χρὴ θαυμάζειν.

obrem quiesquam miraretur. Cum] autem, et abs te

ΡΟΖ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ γεγραμμένον, « Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀδελφεῖν γυναικᾶ περιάγειν ; »

Ἐκαστος μὲν τῶν ἀποστόλων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, μίαν ἀπολαβὴν χώραν, ταύτην ἐββύθησεν. Ὁ δὲ Παῦλος ὡς περ ὑπόπτερος γεωργός, πᾶσαν σχεδὸν ἐπέδραμε τὴν οἰκουμένην, καὶ εἰς αὐτὰς ἐφοίτησε τῆς γῆς τὰς ἐσχαιάς, καὶ τοὺς ἀκηκότας ῥυθμιζῶν, καὶ τοῖς ἀνηκόοις ἐνοσπεῖρων τὸ θεῖον κήρυγμα. Διὸ ἐκεῖνοις μὲν καὶ γυναῖκες ἠκολούθησαν, οὐ παιδοποιίας, οὐδὲ συμβιώσεως ἔνεκεν, ἀλλ' ἐκ τῶν οἰκείων χορηγεῖσαι καὶ τρέφουσαι τοὺς τῆς ἀκτημοσύνης

¹¹ I Cor. ix, 5.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(11) Codd. Vat. 649 et Alt. legunt ῥύμη. Possin.
(12) Codd. Vat. 649 et Alt., προξενήσεις. Possin.
(13) Vide *Cohortationem ad iudices* apud Constan-

præterit. Quemadmodum enim vehemens aquæ impetus certum sui sensum internosci minime sinit (sua quippe celeritate animadversionem eripit), ad eundem modum, ac fortasse etiam magis, temporis impetus ad finem properans, facile quidem fuit, hominibus autem nihil perspicuum ac fixum ostendens, tanquam insomniorum umbrae relinquit.

CLXXIV. — EUTONIO DIACONO.

Fac, vir sapiens, probam gratamque mentem, **326** ac firmum animum habeas, atque omnia ea quæ accidunt, ad gloriam tuam, hostiumque ignominiam redigentur. Id si facere contempseris, cum tuam ipse gloriam delebis, tum lætitiâ adversariis, ac mœrorem necessariis tuis accerses.

B CLXXV. — DOROTHEO CLARISSIMO.

Sunt homines, qui ob ingenii tarditatem. causa-rum jura consequi nequeant. Sunt tunc, qui pro ingenii quidem celeritate consequuntur, voram ob pecuniæ studium cautionariam exercent, auræ calculum suam prodentes, ac justitiæ lancem muneribus labefactantes. Sunt denique, qui eum pudore, blanditiisque ac terrore corrumpunt. Quocirca judicem opus est et sagacem, et integrum esse, pudore ac blanditiis et metu superiorem. Nam si caivis horum affectuum succumbat, totam justitiæ religionem obteret. Cum igitur et jus invenire difficile sit, et cum inveneris, minime labefactare difficile, non est cuiquam committendum, ut judicis munus arripiat. Quod si Zosimus, ut ad me scripsisti, cum et tardi ingenii sit, et pecuniarum, si quisquam alius, cupiditate flagret, id sibi temere assumit ut disceptantibus jus dicat (tametsi jus pretio addictum habuisse deprehensus, et ab iis ipsis, inter quos controversia erat, improbatum, et ab omnibus pene clamoribus exagitatum), ne tibi mirum istud videatur. Nam si aliis vitis viciis et profligatis huic uni cessasset, esset fortasse quantum est, a turpissimis quibusque vitis facile superari.

CLXXVI. — ISIDORO DIACONO.

In illud : « Nunquid habemus potestatem sororem mulierem circumducendi ? »

D Apostolorum unusquisque, ut ita dicam, regionem unam nactus, eam optimis moribus informavit. At Paulus, tanquam pennatus agricolæ, universum pene orbem peragravit, atque ad extremos usque terræ angulos grassatus est, tum auditores suos optimis legibus instituens, tum iis etiam, quibus eum audire minime contigit, divinam doctrinam inserens. Quocirca illos quidem mulieres etiam comitabantur, non ut liberos procrearent, aut una

tinum Harmenop. et Stobæi serm. 155, cap. 1. *De sentent. et re judic.* in 6. l. ult. C. *De pen. judic. qui mal. jud.* RITT.

cum ipsis vitæ consuetudinem haberent, verum ut ex suis facultatibus subministrarent, ac paupertatis præcones alerent : hunc autem, qui ad ipsos usque terræ fines currebat, sequi nec permissæ sunt, nec potuerunt. Quid vero mirum feminas relictas fuisse, cum etiam Barnabas, individuus alioqui comes, ad influitum illum cursum ac laborem claudicans, primas ipsi concesserit? Siquidem quo tempore cum eo versabatur, hæc verba habebat Paulus : **327** « Nunquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut et reliqui apostoli et fratres Domini, et Cephas? An solus ego et Barnabas non habemus potestatem hoc faciendi? » Non quod ii, qui virginitatem suadebant, et castitatem prædicabant, ac virginum choros moderabantur, cum mulieribus consuetudinem haberent: quis enim eos virginitatem suadentes tulisset, si quidem ipsimet in voluptatum cæno sese volutantes deprehensi fuissent? Non igitur hoc ait, nam alioqui mulierem uxorem dixisset (quemadmodum notarii in iis contractibus, qui ad dotes pertinent, scribere consueverunt, alere ac vestire, quemadmodum muliere uxore dignum est, pro facultatum captu : mulierem videlicet ob naturam collocantes, uxorem autem ob vitæ consuetudinem), sed quia ipsos sequebantur, ex bonis suis paupertatis magistros alentes : idcirco sororem quidem dixit, ut castitatem indicaret, mulierem autem, ut naturam declararet. Mulier quippe virgo quoque appellatur, etiamsi intacta sit : mulier ob formam, etiamsi integra sit; mulier ob naturam, etiamsi masculi congressus expers sit. Quod autem hoc a scopo minime aberret, hinc liquet, quod idem hic Paulus, cujus dictum nonnulli subdola interpretatione depravare minime dubitant, de eo loquens, quod Salvator secundum carnem ex sancta Virgine Maria natus sit, his verbis usus est, « factum ex muliere »³⁶. Quid ais, Paule? Virginem mulierem appellas? Ita, inquit : mulierem ob naturam appello, virginem autem mente teneo. Mulier enim est virgo, etiamsi alioqui a virili contactu aliena sit. Mulier ob speciem et efflectionem : virgo propter integritatem et puritatem,

CLXXVII. — PETRO LECTORI.

Esi medicinæ officina communis est, vir optime, D communiaque omnibus adjumenta proposita sunt : non tamen propterea curatio ipsa communis est : quandoquidem pro utentium voluntate atque animi instituto efficitur. Etenim qui auxilium adhibuit, ac vulnere imposuit, ex medicamento fructum capit. Qui autem id facere neglexit, majorem graviosemque morbum reddit, ac miserrimum sine vitam claudit. Quocirca ne ad curationem animis discruciemur : verum amarulentas hujusmodi medicinæ artes feramus. Jucundissimum enim fructum postea res hæc paritura est. Necesso quippe est, peccata ea, quæ per socordiam contracta sunt, laborum ore delere atque extinguere, cladesque acceptas periculis multis sarcire.

³⁶ Galat. iv, 4.

A κήρυκας. Τοῦτῃ δὲ ἀκολουθήσαι, οὐτ' ἐπετρέψασαν, οὐτε ἠδυνήθησαν, εἰς αὐτὰ, ὡς ἐφην, τρέχοντι τῆς γῆς τὰ πέρατα. Καὶ τί θαυμαστόν, εἰ τὸ γυναικεῖον ἀπελείφθη γένος, ὅποτε καὶ Βαρνάβας, ὁ τῆς συνωρίδος κοινωνός, δκλάσας πρὸς τὸν ἀπέραντον ἐκείνον ἔρμον τε καὶ πόνον, παρεχώρησε τῷ Παύλῳ τὰ πρωτεῖα; Ὅτε γοῦν αὐτῷ συνετέτακτο, ταῦτ' ἔγραψεν ὁ Παῦλος, « Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ Κηφᾶς; Ἡ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν μὴ ἐργάζεσθαι; » Οὐχ ὅτι γυναῖξί συνήκουν οἱ τῆς παρθενίας σύμβουλοι, καὶ τῆς σωφροσύνης κήρυκες, καὶ τῶν παρθένων ρυθμιζόντες τοὺς χορούς. Τίς γὰρ ἂν αὐτῶν ἠνέχετο περὶ παρθενίας συμβουλευόντων, εἰγε αὐτοὶ ἠδοναῖς ἐγκαλινδούμενοι ἠλίσκοντο; Οὐ τοίνυν τοῦτό φησιν (ἡ γὰρ ἂν εἶπε γαμετὴν γυναῖκα, ὡς οἱ συμβολαιογράφοι ἐν τοῖς προικίφοις γράφουσι, τρέφειν τε καὶ ἀμφιάζειν, ὡς προσήκει γυναικὶ γαμετῇ κατὰ δύναμιν· τὴν μὲν γυναῖκα τάττοντες διὰ τὴν φύσιν, τὴν δὲ γαμετὴν διὰ τὴν συμβίωσιν)· ἀλλ' ἐπειδὴ ἠκολούθουν αὐτοῖς, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς τρέφουσαι τοὺς τῆς ἀκτημοσύνης ὑφηγητάς, ἀδελφὴν μὲν εἶπεν, ἵνα τὴν ἀγγελίαν ἐμφανίσῃ, γυναῖκα δὲ, ἵνα τὴν φύσιν δηλώσῃ. Γυνὴ γὰρ καὶ ἡ παρθένος καλεῖται, κἂν ἀνέπαφος ἢ γυνὴ διὰ τὸ εἶδος, κἂν ἀκέρατος ἢ γυνὴ διὰ τὴν φύσιν, κἂν ἀρβενικῆς ὀμιλίας ἀμύητος τυγχάνῃ. Ὅτι δὲ τοῦτο οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τυγχάνει, περὶ τοῦ κατὰ σάρκα τετέχθαι τὸν Σωτῆρα ὑπὸ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας λέγων αὐτὸς οὗτος ὁ Παῦλος, ὃ τὴν λέξιν παρερμηνεύειν τινὲς κακούργως τολμῶσιν, ἐφην, « Γενόμενον ἐκ γυναικός. » Τί ποιεῖς, ὦ Παῦλε; τὴν Παρθένον γυναῖκα καλεῖς; Ναί, φησὶ, γυναῖκα καλῶ διὰ τὴν φύσιν, παρθένον δὲ ἔχω τῇ γνώμῃ. Γυνὴ γὰρ ἡ παρθένος, κἂν ἀνέπαφος ἢ. Γυνὴ διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν πλάσιν· παρθένος διὰ τὸ ἀκέρατον καὶ τὸ καθαρὸν.

POZ'. — ΠΕΤΡῶ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

D Εἰ καὶ τὸ ἱατρικόν, ὧ βέλτιστε, κοινὸν, καὶ τὰ βοηθήματα πᾶσι πρόκειται, διὰ τοῦθ' ἡ θεραπεία οὐκ ἔστι κοινὴ, ἐπειδὴ παρὰ τὴν τῶν χρωμένων προαιρεσιν γίνεται. Ὁ μὲν γὰρ μεταχειρισάμενος τὸ βοήθημα, καὶ ἐπιθεὶς τῷ τραύματι, ἀπώνατο τῆς ἱατρείας. Ὁ δ' ἀμελής, μείζον καὶ ἀργαλειώτερον εἰργάσατο τὸ νόσημα, καὶ εἰς τὴν ἐλεεινοτάτην κατέστρεψε τελευτήν. Μὴ τοίνυν ἀλγῶμεν θεραπευόμενοι, ἀλλὰ φέρωμεν τὰς πικρὰς τῆς τοιαύτης ἱατρείας μεθόδους. Ἠδιστον μὲν γὰρ ὕστερον ἀποτίεται τὸν καρπὸν. Ἀνάγκη γὰρ τὰ διὰ ῥαθυμίαν πταισθέντα πόνους ἀφανίσαι, καὶ τὰς ἡττας κινδύνοις πολλοῖς ἀναμαχέσασθαι.

ΡΟΘ'. — ΘΩΜΑ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Α

CLXXVIII. — THOMÆ MONACHO.

Ἐχρῆν μὲν τὴν σὴν δόσισητα, ὡ μισοπονηρίας ἱερὸν τέμενος, σωτηρῆ παραδοῦναι τὰ λήθησ ἀξια καὶ βαθείασ σιγῆσ. Ἐπειδὴ δὲ τὴν τοῦ κατὰ ἀντίφρασιν Εὐσεβίου καλουμένου ἀσέθειαν δεινῶσ ἐξετραγῶδισασ, ὅτι δὴ Χαιρήμονα, τὸν παρὰ τοῦ αἰοιδίμου Ἀμμωνίου τοῦ δντωσ ἐπισκόπου ἐπὶ τέτρασι μεγίστοισ ἐγκλημασι καθαιρεθέντα, καὶ ὡσ ἀναγνώστην ἐδέξατο, καὶ διάκονον, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐχειροτόνησε, τὸν καὶ κατὰ τοὺσ ἐξωθεν νόμουσ δοῦναι δίκην δίκαιον ὄντα, τοῦτον εἰσ τὴν τῶν ἱερῶν μυστηρίων ὑπηρεσίαν ἀδεῶσ χωρῆσαι παρασκευάσασ· διὸ τοῦτο οὐδὲ μὲμψασθαι, καίτοι βουλόμενοσ, δίκαιον ᾤθηθη. Εἰ γάρ καὶ, ὡσ ἔφησ, ἕκαστον τῶν ἐγκλημάτων οὕτω μέγιστον ἦν, ὡσ μὴ μόνον καθαιρέσεωσ ἀξιον εἶναι τὸν δράσαντα, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ ξίφουσ ὑπομεῖναι τιμωρίαν· ἀλλ' οὖν γε ἀβῆρητον δν ἀμεινον ἀν ἦν. Ἐπιθῆναι γάρ ὀφείλει, ὅσα ἀξιάκουστα, καὶ εἰσ δικαιοσύνην καὶ σωφροσύνην τοὺσ ἀκρωμένουσ ἀλείφει. ea demum dici debent, quæ auditu digna sunt, ac tanquam inungunt.

ΡΟΘ'. — ΠΟΙΜΕΝΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

CLXXIX. — POEMENIO PRESBYTERO.

(14) Εἰσ τὴν τῆσ ταπεινοφροσύνησ κορυφὴν ἀναθησόμεθα (οὐ γάρ ἀν κατάδασιν, ἀλλ' ἀνάδασιν ταύτην ἔγωγε ὀρισάμην), εἰ δὲν ὀλέθριον τῆσ ὑπερηφανίασ ὄγκον, καὶ τὴν εἰσ ἄδον καταβιδάζουσαν τῆσ ἀλαζονείασ φλεγμονὴν στέσοιμεν, καὶ διὰ πάντων ἀσκοῦμεν τὸ μέτριον, καὶ μηδὲν παρίδωμεν, ὡσ οὐ παρὰ τοῦτο βλαθησόμενοι (15). Τοῖσ γάρ πρᾶττομένοισ ἀκολουθεῖν εἰωθεν ἡ ψυχὴ, καὶ πρὸσ δ ἐπιτηδεύει, τυποῦσθαι τε καὶ σχηματίζεσθαι πέφυκεν. Οὐκ οὖν ἔστω ἡμῖν καὶ σχῆμα σεμνόν, καὶ βλέμμα ἡμερόν, καὶ ὄφρυσ κατεσταλμένη, καὶ βᾶδισμα μὴ σεσοδημένον, καὶ ἱμάτιον χρεῖωδες, καὶ καθέδρα ταπεινὴ, καὶ τροφὴ λιτὴ, καὶ στρωμνὴ μὴ τῆσ χρείασ κρείττων, καὶ ἔπιπλα πρὸσ εὐτέλειαν ἡσκημένα, καὶ οἶκος πρέπων Χριστιανόισ, καὶ μὴν καὶ λόγος καὶ φωνὴ, καὶ ἡ πρὸσ τοὺσ πῆλασ ἔντευξισ πρὸσ μετριότητα μᾶλλον, ἢ πρὸσ φλεγμονὴν βλεπέτω. Οὕτω γάρ διὰ πάντων ἀσκοῦντεσ τὸ μέτριον εἰσ τὴν οὐράνιον κορυφὴν ἀναθησόμεθα.

ΠΠ'. ΑΛΥΠΙΩ.

Εἰσ τὸ εἰρημένον, εἰ τοῦ ἀναγγεῖλαι τῶ Ἀβραάμ, ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει.

Ἐπειδὴ ἔφησ, Δι' ἦν αἰτίαν ἡ Σάρρα ὀφίγονοσ γεγενημένη, καὶ παρόντοσ τοῦ Ἀβραάμ τεκοῦσα, ἔφη· εἰ Τίσ ἀγγελεῖ Ἀβραάμ, ὅτι Σάρρα θηλάζει παιδίον; εἰ ἔχρῆν γάρ εἰπεῖν, ὅτι τέτοκεσ; φημί, ὅτι τὸ μὲν, εἰ Τίσ ἀναγγελεῖ Ἀβραάμ, τοῦτοῦτον ἔστιν· Ὡ Ἀβραάμ, τίσ ἀναγγελεῖ εἰσ τὴν Περσίδα ὅτι Σάρρα

⁸⁷ Gen. xxi, 7.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(14) Confer Basil. M. homil. *De humilitate*, et Stob. serm. 42. Augustin. serm. 213 *De tempore*, et Venerabilem Bedam homil. *De Christo duodenni*.

Sanctitatem quidem tuam, improborum odii sacrosanctum delubrum, ea, quæ oblivione, atque alto silentio digna sunt, silentio mandare oportebat. Quoniam autem 328 Eusebii (sic enim per antiphrasim appellatur) impietatem gravem in modum exaggerasti, quod Chæronem, a claro viro ac vere episcopo Ammonio ob quatuor maxima crimina de gradu dejectum, et ut lectorem exceperit, et nescio qua de causa ductus diaconum creaverit: id scilicet molitus, ut qui etiam juxta externarum legum decreta, supplicio dignus erat, ad sacrosanctorum mysteriorum ministerium intrepide se conferret: ob eam causam, ne cupiens quidem, conquerendum esse duxi. Quamvis enim, ut abs te dictum est, quodvis horum criminum usque adeo grave atque atrox sit, ut qui hoc admisit, non modo exauctorari, sed etiam capite mulari mereatur: tamen id tacitum tenere præstitisset. Nam ea demum dici debent, quæ auditu digna sunt, ac tanquam inungunt.

Β

C

D

Ad modestiæ submissionisque animi fastigium hac demum ratione conscendemus (neque enim eum ego descensum sed ascensum esse statuerim), si pestiferum et exitialem superbiæ fastum, atque ad orbem detrahentem arrogantiam tumorem extinguamus, et in omnibus rebus modestiam colamus, nec quidquam, tanquam nullum hinc detrimentum accepturi, contempnamus. Etenim ea, quæ fiunt, anima sequi consuevit, atque naturæ vi ad ea quæ studio habet, sese informat et effingit. Quamobrem sit nobis et gravis habitus, et mitis obtutus, et demissum supercilium, et minime superbus incessus, et necessarius vestitus, et humilis cathedra, et frugalis ac plebeiis victus, et stragulum nihilo præstantius quam necesse sit, et supellex ad tenuitatem ac vilitatem comparata, et domus Christianis digna, itemque et sermo, et vox, et congressus cum aliis ad modestiam potius quam ad tumorem et arrogantiam spectet. Sic enim in omnibus rebus modestiam colentes ad cælestem arcem ascendemus.

CLXXX. — ALYPIO.

In illud: « Ut nuntiet Abraham, quod Sarra lactet ».

Quoniam a me petiisti quam ob causam Sarra, quæ ætate admodum processerat, dixit: « Quis nuntiabit Abraham, quod Sarra lactet filium? » dicendum enim fuisse, quod pepererit: hoc respondeo, istud, « Quis nuntiabit Abraham, » perinde esse ac si diceret, O Abraham, quis in Persidem

RITT.

(15) Ambo codd. Vat. 649 et Alt., βλαθησόμενος. POSSIN.

nuntiabit quod Sarra sterilis et anus lactet? Non enim habetur, Quis nuntiabit ipsi Abraham, sed, Abraham. Quod si quis nimis contritum ac violentum hoc esse existimet, fortasse ad aliquem, qui eodem, quo Abraham nomine appellaretur, hæc verba habita sunt. Ac propterea ne articulum quidem adjunxit. **329** An autem eo quoque tempore abesset patriarcha, dicere minime habeo. Illud autem potius dixerim, quod si quidam de eo hæc verba habita esse existimant, etiam de præsentibus usurpant. Quo in genere illud est, Quis annuntiabit Domino meo? ipse Dominus, ipse exaudiet. Nam ita loqui, Quis lactis alimentum, quo puer utitur, adulto exponet? plus superfluitatis, quam probabilitatis habet. Ac de his quidem satis. Ob id autem non dixit, *peperit*, ne abortivus fetus esse existimetur, verum, *lactat*. Siquidem lactis fontes partum confirmant. Veri etenim partus argumentum certissimum est lactis profluvium.

CLXXI. — EUTONIO DIACONO.

Eos qui acceptas contumelias philosophico ac patienti animo ferre minime volunt, hæc duo ad patientiam hortari debent: alterum, quod eos, qui contumeliam inferunt, nihil æque discruciat, ut eorum, qui contumelia afficiuntur, patientia; alterum, quod nulla ratione ipsos æque ulcisci queamus, quam virtutem colendo. Quod si mihi minus fidei habendum putas: quidam de hac re veterum quidam pronuntiarit, audi. Rogatus enim a quodam, qua ratione hostem ulcisceretur, respondit, « Si ipse probum atque honestum virum te præbueris. » Cum igitur, qui virtutem et patientiam colit, mortiferas hostibus plagas indiget, quin nos hæc arma et præsidia plurimi æstimamus? Quod si quis etiam iis qui livore feruntur veniam tribuat, ac pro ipsis, ut ex hujusmodi furore emergant, vota faciat, atque ita sit comparatus, ut non modo a vindictæ studio abhorreat, sed eorum etiam, quos hoc vitium subegit, misericordia commoveatur, hic demum vere est, qui sincere philosophari novit.

CLXXXII. — LAMPETIO EPISCOPO.

*Quomodo divina virtus in infirmitate perficitur*³⁸.

Quonam pacto virtus in infirmitate perficeretur, paucis exponam. Quandoquidem enim apostoli cum flagris cæderentur, eos, a quibus cædebantur, superabant, et cum vexarentur et exagitarentur, vexatores suos vincebant, et cum mortem oppeterent, vita præditos in fugam vertebant, ob eam causam Dominus his verbis usus est. Nova enim erat hæc vincendi ratio, ut per contraria victoriam adipiscerentur, nec unquam succumberent, verum, perinde ac si certaminis exitus in ipsorum arbitrio ac potestate situs esset, ita ad certamina progredierentur.

³⁸ II Cor. XII, 9.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(16) Ἐκτρολισμῶν. Bill., abortivus fetus. Malim, *suppositivus*. Ἐκτρομα est fetus abortivus. RITT.
(17) Vide Hippocratem lib. v, aphorismo 59. Plinius lib. VII *Hist. natur.*, c. 45, et lib. XXVIII, c. 7; Clement. Alexandr. lib. I *Pædag.*, cap. 6. Sic et

ἡ στείρα καὶ γραῦς θηλάζει; Οὐ γὰρ κεῖται, Τίς ἀναγγελεῖ τῷ Ἀβραάμ, ἀλλὰ, Ἀβραάμ. Εἰ δὲ βλαῖον τις ἡγεῖται, ἴσως ὁμωνύμων τινὲ τοῦ Ἀβραάμ. Διὰ οὐδὲ τὸ ἄρθρον προσέθηκεν. Εἰ δὲ καὶ τότε ἀπὼν ἦν ὁ πατριάρχης, οὐκ ἔχω λέγειν. Ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον εἴπαιμι, ὅτι εἰ περὶ αὐτοῦ νομιζοῦσι τινες εἰρηθεῖαι, καὶ περὶ παρόντων λέγεται, ὡς καὶ τό· Τίς ἀναγγελεῖ τῷ Κυρίῳ μου; Αὐτὸς Κύριος, αὐτὸς εἰσχοῦσαι. Τὸ γὰρ φάνα· Τίς ἐρμηνεύσει τῷ τελείῳ τὴν τοῦ ἀτελοῦς γαλακτοτροφίαν; πλεόν τοῦ πιθανοῦ τὸ περιεργον ἔχει. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἄλλοι. Διὰ τοῦτο δ' οὐκ εἶπε, *τέτοκεν*, ἵνα μὴ ὑποβολιμαῖον (16) εἶναι νομισθῆ, ἀλλὰ, *θηλάζει*, Αἱ γὰρ γάλακτος πηγαὶ τὸν τόκον ἐγγυῶνται. Τοῦ γὰρ γνησίου τόκου ἡ τοῦ γάλακτος ἐπιβρόθ ἀπόδειξις ἐναργεστάτη (17).

B ΠΡΙΑ'. — EYTONIQ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τοὺς φιλοσοφεῖν ἐπὶ τῷ ὑβρίζεσθαι μὴ βουλομένους, δύο ταῦτα προτρέψαι ὀφείλει εἰς τὸ φιλοσοφεῖν· τό τε μὴδὲν οὕτω λυπεῖν τοὺς ὑβριστάς, ὡς τὴν τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακίαν· τό τε οὕτως ἀμύνασθαι αὐτοὺς μὴ δύνασθαι, ὡς ἀρετὴν ἀσκοῦντας. Εἰ ἐξ ἡμῶν ἀπιστεῖς, ἀκουσον τί τῶν παλαιῶν τις περὶ τοῦτου ἀπεφήνατο. Ἐρωτηθεὶς γὰρ, Πῶς ἂν ἀμυναίμην τὸν ἐχθρὸν; ἔφη· « Αὐτὸς καλῶς κάγαθὸς γινόμενος. » Εἰ τοίνυν ὁ ἀρετὴν καὶ ἀνεξικακίαν ἀσκήων καιρίας τοῖς ἐχθροῖς δίδωσι πληγὰς, δι' ἣν αἰτίαν μὴ ταῦτα τὰ ἀμυντήρια περὶ πολλοῦ ποιούμεθα; Εἰ δὲ τις καὶ συγγνώμην τοῖς ὑπὸ φθόνου βαλλομένοις νέμοι, καὶ εὐξοίτο αὐτοὺς ἀνενεγκεῖν ἐκ τῆς τοιαύτης μανίας, καὶ μὴ μόνον ἀμύνασθαι μὴ ἐθέλοι, ἀλλὰ καὶ συμπάσχοι τοῖς ὑπὸ τῆς κακίας χειρωθεῖσιν, οὗτος τῷ ὄντι ἐστὶν ὁ εὐλακρινῶς φιλοσοφῆσαι ἐπιστάμενος.

ΠΡΒ'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Πῶς ἡ θεία δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται (18).

Ὅπως ἡ δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ ἐτελειοῦται, συντόμως φράσω· ἐπειδὴ γὰρ μαστιζόμενοι οἱ ἀπόστολοι τῶν μαστιζόντων περιεγίνοντο, καὶ ἐλαυνόμενοι τῶν διωκόντων ἐκράτουν, καὶ ἀποθνήσκοντες τοὺς ζῶντας ἐτρέποντο, διὰ τοῦτο τοῦτ' ἔφη. Καινὸς γὰρ ἦν τῆς νίκης ὁ τρόπος, τὸ διὰ τῶν ἐναντιῶν κεκρατηχέναι, καὶ ἠττάσθαι μὲν μηδεπώποτε· ὡς δ' αὐτοὺς ὄντας κυρίους τοῦ τέλους, οὕτως ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας ὠρμηχέναι [τούτους]. Καὶ ἵνα τοῦτο μάθης σαφέστερον, θέα τοὺς ἀλιτηρίους Ἰουδαίους, ὡσπερ ἐν δικταίαις αὐτοὺς ἔχοντας, καὶ διαπορούντας, καὶ φράζοντας.

Varro eruditiss. Roman. apud Nonium Marcell. RITT.
(18) In hunc locum Joan. Chrysostomus peculiariter dixit homilian. Vide et Photium patriarcham in *Biblioth.*, pag. 851, et Salvianum *De gubernat. Dei*, passim. Id.

« Τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; » τὸ γὰρ δὴ θαυματοῦν καὶ παράδοξον, καὶ πᾶσαν ἐκπληξιν ὑπερβαῖνον, τοῦτο ἦν, ὅτι ἔχοντες αὐτούς, καὶ δεσμοῦντες, καὶ τύπτοντες ἐν ἀμηχανίᾳ ἦσαν, καὶ ἡττημένων ἀφίεσαν φωνάς, διὰ τούτων ἡττώμενοι, δι' ὧν ἐδόκουν κρατεῖν. Ἄπερ γὰρ εἰς ἀδοξίαν αὐτῶν ἐμηχανῶντο, ταῦτα ὑπὲρ τῆς εὐκλείας αὐτῶν ἐθεώντο γινόμενα. Ὅντως οὖν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τῶν ἀποστόλων πλέον διέλαμπεν. Οὐ γὰρ πράγματα ὑπομένοντες, καὶ ἀντιστρατευόμενοι, οὐδ' ὄπλα χαλκεύοντες, καὶ στρατιώτας συλλέγοντες, ἀλλὰ τὴν γνώμην παρασκευάζοντες εἰς τὸ κακῶς παθεῖν μόνον, οὕτω τὰ τρόπαια πανταχοῦ ἤγειρον. moliebantur, hæc ad eorum gloriam redundare conspiciabant. Vere itaque Dei virtus in apostolorum infirmitate uberius elucebat. Non enim negotia subeuntes, atque aciem contra instruentes, nec arma fabricantes ac militares copias contrahentes, verum animum duntaxat ad perferendos dolores præparantes, hac ratione tropæa ubique stangebant.

PDI. — ΠΑΥΛΩ.

Ὅτι τοῦ ἀργεῖν καὶ βῆθυμειν ἄμεινον τὸ κᾶν τὰ ἑτέροις πορηθέντα ἐπὶ στόματος φέρειν.

Ἔοικας, ὡς φασί τινες, ἀλλοτρίως ἐναγλατίζεσθαι πόνοισι, τοὺς ἑτέρον ἰδρώτας καρπούμενος. Πλὴν ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰτιῶνται, ἐγὼ δὲ ἡρέμα ἀποδέχομαι· τοῦ γὰρ ἀργεῖν, καὶ βῆθυμειν, καὶ φλυαρεῖν, πολλῶν ἄμεινον τὸ κᾶν τὰ τῶν ἄλλων συγγράμματα ἐπὶ στόματος ἔχειν.

PPIA. — ΕΥΛΟΓΙΩ.

Εἰς τὸ γεγραμμένον, « Τίς ἐστὶν υἱός, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; » καὶ ὅτι δραστικώτερα τῶν ἀποστατικῶν τὰ κατ' ἐρώτησιν προσαγόμενα.

Ὁ θεοπέσιος Παῦλος τὸ ἀποφαίνεσθαι πολλάκις παρεῖς, κατ' ἐρώτησιν προάγει, τὴν ἀπόδειξιν ἡμερωτέραν καὶ δραστικώτεραν ταύτῃ γίνεσθαι οἰόμενος. Ἐφασκε γὰρ τοῖς ἐν πειρασμοῖς οὖσι καὶ δυσχεραίνουσι· « Τίς γὰρ υἱός, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; » ἵνα ἐμφαντικώτερον τῇ ἐρωτήσει τὴν ἀπόδειξιν ἀποφαινή (19). Οὕτω καὶ ἀλλαχοῦ· « Πρέπον ἐστὶ γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι; » τῇ ἐρωτήσει τὴν ἀτοπίαν σαφεστέραν δεῖξαι πειρώμενος. Ταῖς μὲν γὰρ ἀποφάσεις πολλοὶ καὶ ἀντιλέγειν τολμῶσι· τὰ δὲ κατὰ ἐπερώτησιν προσαγόμενα, καὶ παιθεῖν καὶ ἐπιστοιμίζει, καὶ πραδότητος δόξαν τῶν λέγοντι περιτίθει.

ac præterea lenitatis et facilitatis opinionem dicenti conciliant.

PPE. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ἐγὼ τὰ ἐπιτηδεύματα, ὧν οὐκ ἐστὶ τὸ τέλος βιωφελές, οὐδὲ τέχνας εἶναι ὀρίζομαι, ἀλλὰ ματαιοτεχνίας ἢ κακοτεχνίας. Τεχνικὸν γὰρ ἐστὶ τὸ πρὸς τὸ χρῆσθαι· καὶ κοινωφελές βλέπειν.

³⁹ Act. iv, 16. ⁴⁰ Hebr. xii, 7. ⁴¹ I Cor. xi, 15.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(19) Ambo codd. Vatic. 649 et Alt., ἀποφάνη. Et vers. antepenult. προσαγόμενα scribunt, quod in edito est προσαγόμενα. POSSIN.

A. Atque, ut hoc clarius perspicias, animadvertite quemadmodum nefarii illi ac pestiferi Judæi eos tanquam irretitos tenerent, et tamen summa consilii inopia premerentur, ac dicerent, « Quid faciemus his hominibus? » Nam hoc demum erat, quod admirationem afferebat, atque ab hominum sensibus alienum erat, omnemque stuporem excedebat, quod cum eos tenerent, ac vinculis coercerent, verberibusque afficerent, tamen in summa animi anxietate versabantur, easque, quæ victis conveniebant, voces emittebant, **330** per eas videlicet res victi ac subacti, quarum ope victoriam sibi opinionis errore fingebant. Nam quæ ad eorum dedecus et infamiam

B CLXXXIII. — PAULO.

Melius esse ea quæ aliorum laboribus parva sunt in ore ferre, quam desidiam sectari.

Videris, ut nonnulli aiunt, alienis laboribus te ipsum ornare, atque aliorum sudoribus frui. Cæterum illi quidem hoc nomine te accusant: ego vero nonnihil laudo. Multo enim satius est etiam aliorum scripta in ore habere, quam cessare desidiaque torpere ac nugari.

CLXXXIV. — EULOGIO.

In illud, « Quis est filius, quem non corripit pater? » Et quod efficaciora sunt quæ per interrogationem, quam quæ enuntiative profertur.

Divinus Paulus omnia persæpe enuntiatione percontationem adhibet, quod hac ratione suaviorem ac magis efficacem demonstrationem se redditurum arbitretur. Aiebat enim ad eos, qui in tentationibus versabantur, easque molesto animo ferebant: « Quis enim filius, quem non corripit pater? » ut per interrogationem plus ponderis ac significationis demonstrationi afferret. Atque item alio loco, « Decet mulierem detecto capite Deum orare? » hac scilicet interrogatione id agens, ut clariorem et apertioorem huiusmodi absurditatem redderet. Siquidem enuntiationes permulti quoque oppugnare ac refutare aggrediuntur: quæ autem per interrogationem profertur, ac præterea lenitatis et facilitatis opinionem dicenti

CLXXXV. — THEODOSIO SCHOLASTICO.

D. Ego studia ea, quorum finis vitæ humanæ nihil commodi affert, nec artes quidem esse statuo, verum maturoteχνίας καὶ κακοτεχνίας, hoc est, inanes et improbas artes. Artificiosum enim hoc demum est, id sibi propositum habere, quod hominum vitæ commodum est atque utile.

CLXXXVI. — THEONI EPISCOPO.

In illud, « Terrena sapientes ».

Apostolus, vir sapientissime, cum eos, qui terrena sapiunt, objurgasset, his verbis usus est : « Nostra autem conversatio in cœlis est »⁴², » iis videlicet, qui prava et improba faciunt, eos qui ingentia et præclara opera edunt, opponens. Illi enim viles et abjecti sunt : hi autem animi magnitudine præditi, atque insignis cujusdam proceritatis. Rursum, ut eos qui adversus fratres **331** insolenter se effertur, reprimeret, ad hunc modum loquebatur : « Non alta sapientes, sed humilibus consentientes »⁴³. » Non quod eos res supra mundum positas animo agitare prohiberet ; sed ut superbiam ac jactantiam excinderet. Aliud enim μεγαλοφροσύνη, hoc est animi magnitudo, aliud superbia, hoc est, arrogantia designat. Siquidem illa omnia, quæ accidunt, infra suam fortitudinem posita esse ducit : hæc autem omnes homines vilitate sua inferiores esse censet. Illa res mundo sublimiores ante oculos sibi proponit : hæc expetit : hæc intereuntis cupiditate flagrat.

CLXXXVII. — EIDEM.

Φρόνημα et φρόνησις haud eandem significationem habent. Illud enim elationem, hæc prudentiam significat. Illud superbiam, hæc temperantiam. Illud adversus alios impetum facere : hæc nihil eorum, quæ decent, prætermittere. Illud denique eos, qui virtutum ornamentis præditi sunt, ornatu spoliati : hæc autem inferiores etiam exornat. Ac propterea **C** illud odio, hæc laudi atque admirationi est. Illud omnium voce laceratur : hæc prædicatione effertur. Quæ cum ita sint, ut φρόνησις, hoc est prudentiam, excolas, φρόνημα autem, id est elationem atque impetum adversus proximos, radicibus evellas, enitere.

CLXXXVIII. — EIDEM.

Equidem ipse humilitatem ab animo magno et excelsa, superbiam autem a vili et abjecto proficisci existimo. Atque hoc confirmant Deo charus Abraham, et Pharisæus. Etenim ille divino colloquio fruens, terram sese ac cinerem appellabat : hic autem etiam a nemine commotus efferebatur, animumque arrogantem gerebat, ac se ipsum universo orbi anteferre conabatur.

CLXXXIX. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Eum, qui docere aggreditur, facere oportet, atque ita loqui. Qui autem non facit, eum ne verba quidem facere convenit. Prior enim inter summos collocabitur : posterior autem non modo pœnas illic dabit, sed etiam ridiculum hic sese præbebit. Cavillorum enim ac sannarum materia auditoribus erit.

⁴² Philipp. III, 19. ⁴³ ibid. 20. ⁴⁴ Rom. XII, 16.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(20) Ed. Paris., τολύον, τουτέστι τὸ κατὰ τῶν, etc.. omissis intermediis. Locum restituimus ex cod. Vatic. 649 et Alt. sp. Possinum. EDIT. PATR.

A ΠΠΖ'. — ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Eis τὸ εἰρημένον, « Οἱ τὰ ἐπίγεια φρονούντες. »

Ὁ Ἀπόστολος, ὡ σοφώτατε, τοὺς μὲν τὰ ἐπίγεια φρονούντας αἰτιασάμενος, ἔφη· « Ἡμῶν δὲ τὸ πνεῦμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει· » τοὺς μικρὰ καὶ φαῦλα πράσσοντας τοῖς μεγάλα καὶ νεανικὰ ἀντιτάττων. Οἱ μὲν γὰρ εὐτελεῖς εἰσι καὶ ταπεινοί· οἱ δὲ μεγαλοφρεῖς καὶ οὐρανομήκεις. Τοὺς δὲ κατὰ τῶν ἀδελφῶν φρονούντας καταστέλλων ἔλεγε· « Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονούντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι· » οὐ τὰ ὑπερκόσμια αὐτοῦς φαντάζεσθαι κολύων, ἀλλὰ τὴν ὑπεροψίαν καὶ τὴν μεγαλαυχίαν ἐκκόπτων. Ἄλλο γὰρ μεγαλοφροσύνη, τουτέστι μεγαλοψυχία, καὶ ἄλλο ὑπερηφανία, τουτέστιν, ἀλαζονεία. Ἡ μὲν γὰρ πάντα δεύτερα ἡγεῖται τὰ συμβαίνοντα τῆς οἰκείας ἀνδρείας· ἡ δὲ πάντας ἀνθρώπους δευτέρους τῆς οἰκείας εὐτελείας. Ἡ μὲν τὰ ὑπερκόσμια φαντάζεται, ἡ δὲ τὰ ἐπίγεια ὀνειροπολεῖ. Ἡ μὲν τὸ θεῖον καὶ ἀοίδιμον κλέος ποθεῖ, ἡ δὲ τῆς σβεννυμένης δόξης ἐρᾷ.

terrenas somniat. Illa divinam et præclaram gloriam

ΠΠΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ὁὐ ταυτὸν φρόνημα καὶ φρόνησις. Τὸ μὲν γὰρ ἔπαρμα δηλοῖ, ἡ δὲ συνέσις· τὸ μὲν ὑπερηφανίαν, ἡ δὲ σωφροσύνην· τὸ μὲν τὸ κατὰ τῶν πέλας ἐπιφύεσθαι, ἡ δὲ τὸ μηδὲν τῶν πρεπόντων παρορᾶν· καὶ τὸ μὲν τοὺς ὑπὸ ἀρετῆς κεκοσμημένους ἀποκοσμεῖ, ἡ δὲ καὶ τοὺς ἡττονας κοσμεῖ. Διὸ καὶ τὸ μὲν μισεῖται, ἡ δὲ θαυμάζεται· τὸ μὲν ἀποκηρύττεται, ἡ δὲ ἀνακηρύττεται. Τὴν φρόνησιν τολύον, τουτέστι τὴν σύνεσις γεωργῶν, τὸ φρόνημα, τουτέστι (20) τὸ κατὰ τῶν πλησίον ἐπιφύεσθαι, αὐτόπρεμον ἀνασπᾶσαι περιῶ.

ΠΠΗ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ἐγὼ μὲν ἀπὸ μεγαλοφροῦς καὶ οὐρανομήκους ψυχῆς τίκτεσθαι ἡγούμαι τὴν ταπεινοφροσύνην, ἀπὸ δὲ εὐτελοῦς καὶ φαυλοτάτης τὴν ὑπερηφανίαν. Καὶ τοῦτ' ἐγγυῶνται ὁ τε θεοφιλὴς Ἀβραάμ καὶ ὁ Φαρισαῖος. Ὁ μὲν γὰρ θείας ἀπολαύων ὀμιλίας, γῆν καὶ σποδὸν αὐτὸν ἐχάλεε· ὁ δὲ μηδενὸς παρακινούντος, ἐπήρετο καὶ μέγα ἐφρόνει· καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης αὐτὸν προθεῖναι ἐπεχείρει.

ΠΠΘ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τὸν μὲν διδάσκειν ἐπιχειροῦντα, πράττειν χρῆ, καὶ οὕτως φράζειν· τὸν δὲ μὴ πράττοντα, οὐδὲ φράζειν δίκαιον. Ὁ μὲν γὰρ πρότερος εἰς τοὺς κορυφαίους τάτους τετάξεται· ὁ δὲ δεύτερος οὐ μόνον δίχας ἐκεῖ δώσει, ἀλλὰ κἀνταῦθα γέλωτα ὀφλήσει. Κωμωδίας γὰρ ὑπόθεσις τοῖς ἀκροαταῖς γενήσεται. Χρῆ τοιγαρ-

οὐν ἢ πράττοντα λέγειν, ἢ μὴ πράττοντα ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ τὴν γλῶτταν ταῖς τῆς εὐγνωμοσύνης ἡνίας ἄγειν, ταῖς καὶ μεταγνώσιν ὠδινούσαις.

Ρι'. — ΖΗΝΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τὸ μετὰ φρονήσεως ἡμεαῖόν τε καὶ γαληθὸν τοῦ τρόπου, βεθηκυίας καὶ σταθερᾶς γνώμης μέγιστόν ἐστι παρ' ἐμοὶ κριτῆ τεκμήριον.

ΡιΑ'. — ΠΑΥΛΩ.

Κατὰ τῶν λεγόντων, εἶναι γένεσιν, ἦτοι εἰμαρμένην, ἢ τὴν λεγομένην τύχην.

Οἱ πάντα ὁμοῦ χρήματα μιγνύοντες, καὶ πανοσπρίαν, τὸ τοῦ λόγου, ποιῶντες (21), οὐ μοι δοκοῦσιν ὑγιαίνειν τὸν νοῦν. Εἰ γὰρ Θεός, οὐ γένεσις. Εἰ δὲ γένεσις, οὐ φημι τὸ ἐναντίον. Τραπεζῆ γὰρ τὸ βλάσφημον εἰς τὰς τῶν τοῦτο παρασκευαζόντων λέγεσθαι κορυφάς. Εἰ δὲ οὐδεὶς τοῦτο φαίη, ἀναμφισβήτητός ἐστι τῆς Ἐκκλησίας ὁ στέφανος· ἤρει μὲν οὖν αὐτῆ ἡ νίκη, ὡς οἶμαι, εἰ καὶ μόνῃ ἐτύχχανε. Νυνὶ δὲ καὶ ἄλλαις πολλαῖς ἐπεριδιόμθηα. Εἰ γένεσις, οὐ νόμος· εἰ δὲ νόμος, οὐ γένεσις (22). Εἰ γένεσις, οὐ παραίνεσις· εἰ δὲ παραίνεσις, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐ κρίσις· εἰ δὲ κρίσις, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐκ εὐχή· εἰ δὲ εὐχή, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐ μελέται· εἰ δὲ μελέται, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐ φιλοσοφία· εἰ δὲ φιλοσοφία, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐκ ἱατρική· εἰ δὲ ἱατρική, οὐ γένεσις. Εἰ γένεσις, οὐ γεωργία· εἰ δὲ γεωργία, οὐ γένεσις. Καὶ πολλὰ ἔχων εἰπεῖν, νυνὶ παραλείψω· αὐδὺς δὲ συλλογίσσομαι. Εἰ μὲν οὖν ἐνὸς ἦν τοῦ πράγματος πρὸς ἓν ὁ ἄγων, ἴσως ἀμφισβητήσοις ἂν ἦν ὁ στέφανος. Εἰ δ' ἐνὸς πρὸς πολλὰ καὶ ποικίλα ἢ μάχη, ἀναμφισβήτητος, ὡς οἶμαι, ἡ νίκη (23). Κἂν γὰρ ἐν δόξῃ νενικηκέναι, ὑπὸ τῶν ἄλλων ἠττηθῆσεται. Δόξη δὲ εἶπον, ἐπειδὴ περ οὐ πᾶσι τὸ κρίνειν τὰ πράγματα ἐλικρινῶς πρόσσεσιν, ἢ διὰ βραχυτέτα γνώμης, ἢ διὰ βραθυμίας, ἢ διὰ σκαιώτητα τρόπων, ἢ διὰ πρόληψιν, θανάτου γείτονα. Ἐπαὶ τοῖς γε νοῦν ἔχουσι, καὶ ἀπρόληπτον κεκτημένοις τῶν πραγμάτων τὸ κριτήριον, σαφές ἐστι τὸ ἀληθές (24).

guitatem contingit, vel ob segnitiam, vel ob morum improbitatem, vel ob mortu vicinam opinionem, quam prius eorum animi imbuti sunt. Nam alioqui iis, qui mente praediti sunt, ac rerum iudicium opinionibus quibusdam minime prius occupatum habent, perspicua est veritas.

ΡιΒ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ἡ τρυφή, ὡ βέλτιστε, οὐ μόνον ἐξοστρακίζει τὴν πολυήρατον, καὶ ἀρχῆς καὶ πλοῦτου προτιμωτέραν ὑγείαν (ταύτης γὰρ ἀπούσης, ἐκείνη οὐδὲν), ἀλλὰ καὶ ποικίλα καὶ ἀνήκεστα καινουργεῖ νοσήματα. Εἰ

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(21) Πανοσπρίαν, τὸ τοῦ λόγου, ποιῶ. Nota pro-
verbium de rerum confusione et mistura. Suidas :
Πανοσπρία, ἢ ἐκ τῶν ὀσπρίων μίξις. RITT.

(22) Εἰ γένεσις, οὐ νόμος· εἰ δὲ νόμος, οὐ γένεσις. Scripsit hæc Isidorus imitatione magistri sui Joannis Chrysostomi, cuius sunt ista præsentibus ita gemina, ut non ovium ovo neque lac lacti sit similis, oratione 5. Περὶ εἰμαρμένης· Εἰ γένεσις ἐστὶ, κρίσις οὐκ ἐστὶν· εἰ γένεσις ἐστὶ, πίστις οὐκ ἐστὶν. Εἰ γένεσις ἐστὶ, Θεὸς οὐκ ἐστὶν, οὐκ ἐστὶν ἀρετὴ, οὐκ ἐστὶ κακία· εἰ γένεσις ἐστὶ,

Quamobrem aut facientem loqui oportet, aut non facientem silere, ac linguam probitatis rectique iudicii habenis, quæ respicientiam parturiunt, coercere.

CXC. — ZENONI PRESBYTERO.

Morum cum prudentia conjuncta placiditas et tranquillitas, gravis atque constantis animi maximum, meo quidem iudicio, argumentum est.

332 CXCI. — PAULO.

Contra eos qui dicunt esse nativitatem sive fatum seu fortunam.

Qui res omnes permiscet, ac leguminum, ut dici solet, misturam faciunt, sanæ mentis mihi minime videntur. Nam si Deus est, fatum non est. Si autem fatum, non dicam quod cum eo pugnat: vertatur enim in eorum capita, qui, ut hoc dicatur, procurant, hæc blasphemia. Quod si nemo est qui hoc dicere ausit, sine controversia penes Ecclesiam est victoria. Ac sufficiebat quidem, ut opinor, hæc palma, etiamsi sola esset. Nunc autem aliis quoque per multis inquitur. Si fatum est, lex non est: si autem lex, fatum non est. Si fatum est, admonitio non est: si autem admonitio, fatum non est: si fatum est, iudicium non est: si autem iudicium, fatum non est. Si fatum est, non est precatio: si autem precatio, fatum non est. Si fatum est, meditationes non sunt: si autem meditationes, fatum non est. Si fatum est, philosophia non est: si autem philosophia, fatum non est. Si fatum est, medicina non est, si autem medicina est, fatum non est. Si fatum est, agricultura non est: si autem agricultura est, fatum non est. Ac multa item alia cum dicere habeam, nunc prætermitto: rursum autem colligam. Si igitur unius rei cum una certamen esset, dubia fortasse victoria foret. Cum autem una res adversus multas et varias dimicet, extra controversiam, ut opinor, est victoria. Quamvis enim unam vicisse videatur, ab aliis tamen vincetur. Idcirco autem dixi, videbitur, quoniam non omnes hoc habent, ut sin- cere de rebus iudicent. Id quod vel ob mentis improbitatem, vel ob mortu vicinam opinionem, quam prius eorum animi imbuti sunt, ac rerum iudicium opinionibus quibusdam minime prius occupatum habent, perspicua est veritas.

CXCII. — EIDEM.

Luxus, vir optime, non modo peramabilem atque imperio et opibus anteponendam sanitatem propellit (hæc enim absente nullius momenti illa sunt), sed etiam varios et incurabiles morbos gignit. Quare si

πάντα μάτην, πάντα εἰκῆ καὶ ποιοῦμεν καὶ πάσχομεν· οὐκ ἐστὶν ἐπαινος, οὐκ ἐστὶ φῶγος, οὐκ ἐστὶν αἰδώς, οὐκ ἐστὶν ἀσχόνη, οὐκ εἰσὶ νόμοι, οὐκ εἰσὶ δικαστήρια. Meminit quoque Isid. orationis sue contra fatum infra ep. 255. Vide Nemesium de Natura hominis. Id.

(23) Verba ἡ νίκη, quæ in edit. Paris. deerant, suppleuntur ex iisdem codicibus. EDIT. PATR.

(24) Sic Minutius Felix Octavio: « Veritas obvia, sed requirentibus. »

tibi sanitas curæ est, frugalitas quoque curæ sit. Si quidem bonæ valetudinis matrem esse inedium medici non immerito definiunt. Ego vero, quoniam mihi tecum, qui satietati quoque ipsi per saturitatem et ingluviem contumeliam infers, sermo est hoc tibi nuntio, frugalitatem tibi sanitatis, hoc est rei cumprimis charæ et expetendæ, matrem fore.

CXCIII. — LAMPETIO EPISCOPO.

Si fieri possit, ut Zosimus, et Maro, et Eustathius, qui in tot tamque gravibus flagitiis deprehensi sunt, meliore mente recepta eo, unde exciderunt, redeant, hoc quidem melius fuerit. Sin minus, eos, tanquam incurabilia membra, ad vitales partes grassantia, excinde.

333 CCXXIV. — TAURO HYPARCHO.

Vitium quidem, hoc est, res infausta et decoris plena, dominatur, cum tyrannis rerum potitur. Virtus autem palmam obtinet, cum regnum res exornat et moderatur. Tyrannis enim ad suam, regnum autem ad subditorum utilitatem omnia refert.

CXCV. — HERMINO COMITI.

De gratia sancti baptismatis.

Quoniam magnificentia tua per litteras ex me quæsit, quid sit causæ, cur infantes, cum peccatis careant, baptizentur : necessario tibi rescribendum esse putavi. Quidam igitur nimis tenuiter et jejune aiunt, eos spurcilem eam, quæ ob Adami transgressionem ad humanam naturam transfusa est, eluere. Ego vero hoc quidem etiam fieri persuasum habeo : at non solum (neque enim id tam magna esset), verum alia quoque multa, naturam nostram longe superantia, beneficia nobis concessa esse. Neque enim natura nostra id duntaxat accepit, quod ad peccatum de medio submovendum ac delendum requirebat : verum etiam divinis beneficiis aucta et ornata est. Neque enim solum supplicio exempta est, atque improbitatem omnem exuit : sed etiam superne regenita est (divina, et omnem orationis vim ac facultatem excedente regeneratione, tanquam ex machina quadam excogitata) et redempta, et sanctificata, et in adoptionis jus adducta et justificata : et Unigeniti coheres effecta est, ac per sacrorum mysteriorum perceptionem concorporea ipsi reddita, et in ipsius carnem censetur : et quemadmodum corpus capiti, eodem modo ipsa ei copulata est. Quod quidem cum divus Paulus, Christi sensuum velut promus, animadvertisset, nunc quidem his verbis utebatur, « Et ipsum donavit super omnia caput Ecclesiæ », hoc est, præter alia omnia beneficia hoc eam munere affecit, ut Christus ipsius caput sit : nunc autem ad hunc modum loquebatur, « Multo magis abundantiam gratiæ et donationis et justitiæ accipientes in vita regnabunt ». Non dixit, *gratiam*, sed, *abundantiam gratiæ* : hinc videlicet ostendens nos non pharma-

Α τοίνυν μέλει σοι τῆς ὑγείας, μελέτω καὶ τῆς αὐταρχείας. Τὴν μὲν γὰρ ἐνδειαν μητέρα ὑγείας εἶναι, εἰκότως ἱατρῶν παιδὲς ὀρίζονται· ἐγὼ δὲ, ἐπειδὴ πρὸς σέ μοι ὁ λόγος, τὸν καὶ τὸν κόρον τῇ πλησμονῇ ὀρίζοντα, τὴν αὐτάρχειαν μητέρα σοι γενήσεσθαί τῆς πολυποθῆτου ὑγείας εὐαγγελλίζομαι.

PLΓ'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰ μὲν δυνατὸν σωφρονισθέντας Ζώσιμον, καὶ Μάρωνα, καὶ Εὐστάθιον τοὺς ἐπὶ τοσοῦτοις καὶ τηλικούτοις κακοῖς ἀλόντας, ἐπανελθεῖν ὄθεν ἐξέπεσον, ζῆμινον. Εἰ δὲ μὴ, ἔκκοπον, ὡσπερ μέλη ἀνίατα σπεύδοντα βαδίσαι ἐπὶ τὰ καίρια.

PLΔ'. — ΤΑΥΡῷ ΥΠΑΡΧῶ.

Κακία μὲν ἡ δυσώνυμος, καὶ δυσκλεῆς, κρατεῖ, ὅταν τυραννὶς κατέχη· ἀρετὴ δὲ νικᾷ, ὅταν βασιλεῖα διακοσμή τὰ πράγματα. Ἡ μὲν γὰρ τυραννὶς πρὸς τὸ οἰκεῖον, ἡ δὲ βασιλεῖα πρὸς τὸ τῶν ἀρχομένων συμφέρον βλέπει.

PLΕ'. — ΕΡΜΙΝῶ ΚΟΜΗΤΙ.

Περὶ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

Ἐπειδὴ γέγραφέ σου ἡ μεγαλόνοια βουλομένη μαθεῖν δι' ἣν αἰτίαν τὰ βρέφη ἀναμάρτητα ὄντα βαπτίζονται, ἀναγκαῖον ᾤηθην ἀντεπιστεῖλαι. Τινὲς μὲν οὖν σμικρολογοῦντές φασι, ὅτι τὸν διὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀδάμ διαδοθέντα τῇ φύσει ῥύπον ἀποπλύνονται. Ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο μὲν γίνεσθαι πιστεύω, οὐ μὴ μόνον (οὐδὲν γὰρ ἂν τοσοῦτον ἦν), ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ μακρῶ τὴν ἡμετέραν ὑπερβαίνοντα φύσιν δεδοσθαι χαρίσματα. Οὐ γὰρ ὅσον ἐχρηζεν ἡ φύσις εἰς τὴν τῆς ἀμαρτίας ἀναίρεσιν εἴλαθε μόνον, ἀλλὰ καὶ θεοὶς ἐκοσμήθη δώροις. Καὶ γὰρ οὐ μόνον κολάσεως ἀπηλλάγη, καὶ πονηρίαν ἀπημφιάσατο πᾶσαν, ἀλλὰ καὶ ἀνεγεννήθη ἕνωθεν, (παλιγγενεσίας θείας, καὶ λόγον ὑπερβαίνουσας, ὡσπερ ἐκ μηχανῆς τινος ἐπινοηθείσης), καὶ ἀπελυτρώθη, καὶ ἡγιάσθη, καὶ εἰς υἱοθεσίαν ἠνήχθη, καὶ ἐδικαιώθη, καὶ ἐγένετο συγκληρονόμος τοῦ Μονογενοῦς, καὶ σύσσωμος αὐτῷ διὰ τῆς μετοχῆς τῶν ἱερῶν μυστηρίων κατέστη, καὶ εἰς τὴν σάρκα αὐτοῦ τελεί· καὶ ὡσπερ τὸ σῶμα τῇ κεφαλῇ, οὕτως αὐτῷ ἦνωται. Ἄπερ ὁ θεοσπέσιος ἐνοήσας Παῦλος, ὁ τῶν τοῦ Χριστοῦ νοημάτων ταμίας, ποτὲ μὲν ἔλεγε· « Καὶ αὐτὸν ἔδωκεν ὑπὲρ πάντα, κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας· τουτέστιν, ὑπὲρ τὰ ἄλλα πάντα χαρίσματα, τοῦτο αὐτῇ ἔδωκεν ἡσαστο, τὸ τὸν Χριστὸν κεφαλὴν αὐτῆς εἶναι. Ποτὲ δὲ, « Πολλῶ μᾶλλον οἱ τὴν περισσεῖαν τῆς χάριτος, καὶ τῆς δωρεᾶς, καὶ τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεῦ[s]ουσιν. Οὐκ εἶπε χάριν, ἀλλὰ *περισσεῖαν χάριτος*· δεικνύς, ὅτι οὐ φάρμακον ἐλάβομεν ἀντίρροπον τοῦ τραύματος μόνον, ὡς οἴονται σμικρολόγοι τινὲς, καὶ τῆς θείας μεγαλοδωρεᾶς ἀναισθητοί· ἀλλὰ καὶ εὐμορφίαν καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ ἀξιώματα, πολλῶ τὴν ἡμετέραν ὑπερβαίνοντα

⁴³ Ephes. i, 22. ⁴⁴ Rom. v, 17.

ἀξίαν. Μὴ τοίνυν, ὦ φίλος, νόμιζε ἀμαρτιῶν μόνον ἀναιρετικὸν εἶναι τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ υιοθεσίας καὶ θείας συγγενείας καὶ ἄλλων μυρίων τῶν τε λεχθέντων, τῶν τε παραλειφθέντων ἀγαθῶν ποιητικῶν. Ὁ γὰρ τῶν ἀπάντων βασιλεὺς, οὐ μόνον ἐλυτρώσατο τὴν αἰχμαλωτευθεῖσαν φύσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀνωτάτω τιμὴν ἀνήγαγεν.

adoptionem, et divinam cognationem, ac sexcenta alia, tam quæ commemoravi, quam quæ prætermisi, bona procreare. Siquidem ille omnium rex captivam naturam non modo redemit, verum etiam ad summum honoris gradum evexit.

PLΓ'. — ΗΣΑΙΑ.

Οὐ χρὴ τὴν ἀνυπέροβλητον τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν, ὑπόθεσιν βραθυμίας ποιησθαι, ἵνα μὴ μείζονα συγγώμης κατ' ἄμφω ἀμαρτάνοντες ἀλώμεν, τῷ τε παραλόγως ἐβραθυμηκέναι; τῷ τε παραλογώτερον τῆς χρηστότητος καταπεφρονηκέναι.

PLZ'. — ΘΕΟΓΝΩΣΤῸ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ.

Ὅτι μὲν, εἰ μὴ τὰς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἔργας τοῦ ἀοιδίμου Τιμοθέου ὁ ἀλιτήριος Εὐσέβιος ἐξέκοπτεν, οἰκουμένικόν ἂν καὶ διαδόχον ἀνθρώπων ἐποίησεν, οἶμαι μὴ ἀμφιδόλλαι τὴν σὴν σύνεσιν. Ὅτι δὲ οὐδὲ οὕτως ἀκλώως τὸν βίον κατέστρεψεν, ἀλλ' ὑπὸ πάντων ἐπὶ τοῖς καλλίστοις ἀδόμοτος, τοῦτο παρ' ἡμῶν μάθανε. Εἰ δὲ χρὴ τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, τάχα οὐχ οὕτως εἰσὶν εὐδόκιμοι, οἱ πρὸς ἀρετὴν ἀλειφόμενοι, καὶ στεφανίται γενόμενοι, ὡς οἱ κωλυόμενοι μὲν, καὶ μηδὲ τί ἐστιν ἀρετὴ ἐνοήσαι συγχωρούμενοι, μήτι γε πρᾶξι, ἐρασταὶ δὲ γνήσιοι ταύτης ἀναφανίσκομενοι. Γυμνὴ γὰρ ἐστὶν αὕτη τῆς διανοίας αὐτῶν ἡ βίαστος.

PLH'. — ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ.

Ταπεινοφροσύνην ὑπερβάλλουσαν κατηγορεῖ σου τὸ γραφέν σοι πρὸς ἐμὲ γράμμα. Εἰ δὲ ἀρνήσαιο, ἐλέγξει σε καὶ αὕτη ἡ βήσις, ἣν μαθεῖν τι παρ' ἐμοῦ βουληθεῖς, συνέπλεξας. Ἐφης γὰρ, ὅτι: Ἐσχάτον πάντων ὄντα. καὶ ὡσπερ ἔκτρωμα, διδάξον κάμει, τί δὴποτε ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαίου, τὰ μὲν ὡς κόκκινον ἀμαρτήματα τῶν μετανοούντων ὡς ἔριον λευκαίνειν ἔφη· τὰ δὲ ὡς φοινικῶν, ὡς χίονα. Ἐγὼ δὲ θαυμάσας σου τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ ὅτι τὸ μέγιστον τοῦ Παύλου πλεονέκτημα, ὡσπερ διάδημα, ἀνεδήσω (κάκιστος γὰρ ἔκτρωμα εἶναι ἑαυτὸν ἔλεγε· καίτοι τὰ ἐξαμβλωθέντα ἀναμορφῶν, καὶ δεύτερον ὠδίνων τὰ τοὺς θεῖους χαρακτῆρας μὴ ἀποσώσαντα) ἐπὶ τὴν ἐρμηνείαν συντόμως βαδιοῦμαι. Φημί τοίνυν, ὅτι ἐπηγγελᾶτο, τὰ μὲν ἄκρα μέσως, τὰ δὲ μέσα ἄκρως θεραπεύειν. Aio igitur his verbis hoc ipsum velle, se

PLΘ'. — ΠΕΤΡῸ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Οὐ χρὴ, μακάριε, πάντα ἐπιέναι ἀνασχόντοις καὶ ἀκρατέσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλὰ χαλινὸν αὐτοῖς ἐμβάλλειν τὴν αἰδῶ, ἵνα μὴ δίκην ὑστερον δοῖημεν τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας, ἀνταῦθα δημίωυ χαλεπῶ-

A cum duntaxat, quod vulnere par sit, accepisse (quem admodum jejuni quidam homines, ac divinam munificentiam minime agnoscentes opinantur), verum etiam pulchritudinem et honorem, et gloriam et dignitates, meritum nostrum multis partibus excedentes. Quæ cum ita sint, o amice, ne hoc existimes, baptismum peccata tantummodo delere: verum et

adoptionem, et divinam cognationem, ac sexcenta alia, tam quæ commemoravi, quam quæ prætermisi, bona procreare. Siquidem ille omnium rex captivam naturam non modo redemit, verum etiam

334 CXCVI. — ΙΣΑΙΑ.

Ex incomparabili Dei lenitate ac patientia socordia materiam arripere minime oportet: ne alioqui majora, quam quibus ignosci debeat, peccata utroque nomine perpetrare deprehendamus, hoc est, dum et stulte desidia et inertia laboramus, et divinam benignitatem stultius contempnimus.

CXCVII. — ΤΗΟΓΝΩΣΤῸ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ.

Quod quidem, nisi exitiosus ac sacrilegus Eusebius clarissimi viri Timothei ad virtutem impetus excidisset, eum toto orbe cognitum ac celebrem redditurus erat, prudentiam tuam minime ignorare arbitror. Quod autem ne sic quidem citra gloriam e vita migraverit, verum ob præclarissimas virtutes ab omnibus prædicetur, hoc a nobis disce. Quod si quid etiam admiratione dignum dicere opus est, haud tantam fortasse gloriam nominisque celebritatem obtinent, qui ad virtutem incitantur, ac coronam adipiscuntur, quantum ii, qui, cum prohibeantur, ac ne quidem quid sit virtus cogitare, sedum exsequi permittantur, sinceros tamen ipsius amatores se præbent. Nuda enim et aperta hæc mentis eorum exploratio est.

CXCVIII. — ΗΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ.

Singularem quamdam animi submissionem tuam ex litteræ, quas ad me dedisti, argunt. Quod si inticias ieris, dictum illud, quod, aliquid ex me scire cupiens, adjunxisti, te prodet. Sic enim locutus es, Me quoque omnium hominum postremum, ac velut abortivum doce, quidnam sit, cur Deus per Isaiam facturum se dixerit, ut ea poenitentium scelera, quæ ad coccini similitudinem accederent, lænæ instar, quæ autem phœniceum colore referrent, nivis in modum dealbaret. Ego vero humilitatem tuam admiratus, quodque maxima Pauli prærogativa, non secus ac diademate quodam caput tuum cinxisti (nam et ille abortivum se esse asserbat, cum tamen ipse abortivos fetus, qui divinas notas minime servaverant, refingeret, ac denuo parturiret), ad quæstionis explicationem breviter me extrema quidem mediocriter, media autem summo-

CXCIX. — ΠΕΤΡῸ ΜΟΝΑΧῸ.

Impudentibus atque intemperantibus oculis omnia perustrare, vir beate, haudquaquam oportet: verum pudoris frenum ipsis injicere; ne alioqui posthac improbæ cupiditatis pœnas pendamus, quæ

animum in hac quoque vita carnificibus quibusvis acerbius lacerat, et cruentat, ac naturæ portum, hoc est somnum, **335** velut aggesta humo obstruit, efficitque ut perpetuis fluctibus jactemur, ac laboremus. Eaque etiam de causa Salvator, negotiis molestis ac supervacaneis laboribus nos liberans, atque absque iis castitatis studium percurrere nos cupiens, iis qui curiosis oculis aliquam intueri student, atrocem pœnam denuntiavit: præsertim quidem id agens, ut vitii radicem reprimat, deinde autem ne aspectus telo sauciati, gravem, aut etiam lethalem morbum nobis ipsis accersamus. Non modo enim purius atque integrius, sed etiam facilius, is qui non spectat, cupiditatem vincet ac profligabit.

CC. — LAMPETIO EPISCOPO.

Ob ea quæ de Zosimo dicebantur.

Vehementer ipse quoque, ob ea, quæ flagitiose ac scelerate fiunt, discrucior: at non tamen de mente dejicior.

CCI. — THEODOSIO EPISCOPO.

Quod ii, qui eadem scelera perpetrarunt non eamdem hic pœnam persolvant, hoc generalis iudicii dogma confirmat. Quod autem non omnes illic serventur, hoc crassiores ac segniore homines expergefacerit, ut qui omnino pœnas illic daturi sint, etiamsi supplicium in hac vita effugerint. Nam si nemo pœnam illic subiturus est, quid afferri potest cur hic daturi sint? Quod autem justii viri atque omni virtutum genere florentes, multas hic acerbitates pertulerint, hoc paratas ipsis in altero ævo coronas indicat. Quod vero nonnulli quoque ex ipsis honore affecti fuerint, hoc ob eos, qui peccato delectantur, factum est: ne scilicet virtutem calamitatum causam esse arbitantes, effuso cursu eam fugiant.

CCII. — AGATHONI PRESBITERO.

Quid sit, e Sacerdotes, loquimini ad cor Jerusalem ⁴⁶.

Quandoquidem sermo actione destitutus non ultra aurem grassatur, qui autem ab actione animatus est, ut qui acris et efficax sit, alte penetrat, animumque attingit: eam ob causam (id quod ex me scire cupis) Deus sacerdotibus edixit, ut ad cor Jerusalem loquerentur. Nam qui ad aures verba faciant, permulti quidem sunt, ac sacerdotio indigni: qui autem ad cor, pauci omnino, at qui sacerdotali dignitate redimiri mereantur.

⁴⁶ Isa. XL, 2.

Απερον καταξαινούσης, και μαστιζούσης την διάνοιαν, και τον της φύσεως λιμένα (φημι δὲ τον ὕπνον) προσχωνουούσης, και πελαγίζειν ἀει και κάμνειν παρασκευαζούσης. Διδ και ὁ Σωτήρ πραγμάτων ἡμᾶς ἀπαλλάττων, και πόνων περιττων, ὦν ἀνευ τὸ της σωφροσύνης στάδιον διαθέειν ἡμᾶς βουλόμενος, τῶν περιέργως ὄραν σπουδαζόντων, ἀμήχανον κλάσιν ἠπειλήσε· μάλιστα μὲν την ῥίζαν ἀναστέλλων τοῦ πάθους, ἔπειτα δὲ ἵνα μὴ τρωθέντες τῷ ἐκ της θέας βέλει, νόσον δυσίατον· ἢ και ἀνίατον ἑαυτοῖς κατασκευάσωμεν. Οὐ μόνον γὰρ καθαρώτερον, ἀλλὰ και εὐκολώτερον ὁ μὴ ὄρων περιέσται της ἐπιθυμίας.

B

Σ'. — ΛΑΜΠΗΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Διὰ τὰ περὶ Ζωσίμου.

Ἄλγῳ μὲν και αὐτὸς κομιδῇ ἐπὶ τοῖς ἀτόπως γνωμένους, οὐ μὴν παρατρέπομαι τον λογισμὸν.

ΣΑ' (25). — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τὸ μὲν μὴ την αὐτην δίκην ἐνταῦθα διδόναι τοὺς τὰ αὐτὰ δράσαντας, τον της γενικῆς κρίσεως βεβαιῶ λόγον. Τὸ δὲ μὴ πάντα ἐκέισε τηρηθῆναι, τοὺς παχύτερους και ῥαθυμότερους διανίστησιν, ὡς πάντως ἐκέισε δώσοντας δίκην, εἰ και τὰ ἐνταῦθα (26) διαφύγοιεν. Εἰ γὰρ μηδεις ἐκέισε κολασθήσεται, δι' ἣν αἰτίαν ἐνταῦθα τινες ἐτιμωρήθησαν; Τὸ δὲ τοὺς δικαίους, και πάση ἀρετῇ κομῶντας, πολλὰ ἐνταῦθα ὑπομεμενηκέναι δεινὰ, τοὺς εὐτρεπισθέντας αὐτοῖς ἐκέισε στεφάνους μνηύει. Τὸ δὲ και τινας ἐξ αὐτῶν ἐνταῦθα τετιμῆσθαι, διὰ τοὺς φιλαμαρτήμονας γεγένηται: ἵνα μὴ την ἀρετην αἰτίαν κακῶν εἶναι νομίζοντες, φύγωσιν αὐτην ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντας.

C

ΣΒ'. — ΑΓΑΘΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τι ἐστι τὸ, Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς καρδίαν Ἱερουσαλήμ.

Ἐπειδὴ ὁ λόγος, ὅταν πράξεως κρημος ἦ, οὐ πραιτέρω της ἀκοῆς ἀφικνεῖται, ὁ δὲ ὑπὸ της πράξεως ἐψυχωμένος (27), ἄτε δη γοργὸς ὦν και δραστήριος διὰ βάθους χωρεῖ, και της ψυχῆς ἀπτεται· τούτου χάριν παρεκελεύσατο ὁ Θεός, ὅπερ μαθεῖν ἠθέλησας, Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς την καρδίαν Ἱερουσαλήμ. Οἱ μὲν γὰρ εἰς τὰς ἀκοῆς λαλοῦντες, πολλοὶ μὲν, ἀνάξιοι δὲ ἱερωσύνης. Οἱ δὲ εἰς την καρδίαν, ὀλίγοι μὲν, δίκαιοι δὲ την της ἀγιστείας ἐστέφθαι ἀξίαν.

D

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(25) In epistola superiori desinit cod. Vat. 649. cui succenturiamus alium Vaticanum item cod. insignitum num. 650, inscriptum, *Epistolarum Isidori Pelusiotæ liber II*. In eo prima ponitur hæc. Codicis Altaensis tomus prior in superiori pariter epistola terminatur. Sed tomus secundus ab hac incipit. Possin.

(26) Cod. Vat. 650, εἰ κἀνταῦθα δ., etc. Vers. inde tertio in cod. Vatic. 650 μνηύει præcedit στεφάνους. Versu autem postea secundo pro κακῶν, idem cod. καχην legit. Id.

(27) Cod. Vat. 650, ἐρρωμένος. Idem vers. inde secundo post ὁ Θεός addit τοῦθ' ὅπ. etc. Possin.

ΣΓ' (28). — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

A

Εἰ μὲν εἰς καὶ τὰ φορητὰ καὶ εὐτάτα ἀμαρτη-
σαντες, πάθοιμὲν τι ἐνταῦθα χαλεπὸν, ἀποτιρόμεθα
τὰ ἀμαρτήματα. Εἰ δὲ ἀπάνθρωπα, καὶ συγγνώμης
μείζονα, εἰ μὲν ἐνταῦθα δοίημεν δίκην, κάκει δώσο-
μεν, κουφοτέρην δέ. Εἰ δὲ τάνταῦθα διαφύγοιμεν,
ἄκρατον καὶ ἀπαραμύθητον ὑπέξομεν ἐκείσε τὴν τι-
μωρίαν. Εἰ δὲ ἀποφάσεις (29) ταῦτ' εἶναι ἡγήσῃ, ἐγ-
γυήσονται αἱ θεῖαι Γραφαί. Περὶ μὲν γὰρ τῶν εὐτάτα
ἀμαρτανόντων, ἔφη ὁ Ἀπόστολος, « Κρινόμενοι δέ,
ὕπὸ τοῦ Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ
κατακριθῶμεν. » Περὶ δὲ τῶν ἀνίατα πταισάντων,
κάνταῦθα μὲν δεδωκότων δίκην, κάκει δὲ δωσόντων,
αὐτοὺς ὁ κριτὴς ἔφη, « Ἀνεκτότερον ἔσται γῆ Σοδό-
μων καὶ Γομόρρας, » ὡς κάνταῦθα μὲν δεδωκότων,
κάκει δὲ δωσόντων μὲν, ἡμερωτέρην δέ. Περὶ δὲ
τῶν ἀπαραμύθητον καὶ ἄκρατον ὑπομένωντων τὴν
κόλασιν, φησὶν, « Ἀνεκτότερον ἔσται γῆ Σοδόμων
καὶ Γομόρρων ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ, » τῇ τοὺς θεοὺς
κῆρυκας δηλονότι ἀπελασάσῃ. Τοὺς γὰρ ἐνταῦθα δι-
κὴν δεδωκότας τοῖς μὴ δεδωκόσι παραβαλόν, καὶ
ἡμερωτέρην φήσας αὐτοὺς δώσειν, ἀσύγγνωστον καὶ
ἀργαλειωτάτην ἀπέφηνέ τῶν ἐνταῦθα μὴ δεδωκότων
δίκην τὴν τιμωρίαν.

quæ videlicet divinos præcones submoverat. Nam cum eos, qui pœnam in hæc vita luerunt, cum iis, qui minime luerunt, comparavit, ac mitiorem eos daturus esse dixit, hinc nimirum eorum, in quæ hic minime animadversum fuerit, acerbissimum ac veniæ omnis expertem cruciatum fore pronuntiavit.

ΣΔ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

C

Χρὴ τοὺς τὴν ἀνθρωπίνην εὐγένειαν φυλάξαι προ-
ρηγμένους, τὴν τῆς φύσεως ἐπιτακτομένους δξύρ-
ροπον μεταβῆναι, καὶ τῆς χαρᾶς τὴν ἀμετρίαν κολά-
ζειν, καὶ μήτε λύπη σφοδρᾶ ἑαυτοὺς ἐκδιδόναι, μήτε
χαρᾶ. Ἡ μὲν γὰρ, εἰ μὴ κερασθεῖ λογισμῷ, καὶ
χαλινωθεῖ φρονήσει, εἰς θάνατον παιδαγωγεῖ (30)·
ἡ δὲ, εἰ μὴ παραδοθεῖ ταῖς ἡνίαις τῆς προσδοκω-
μένης μεταβολῆς, ἐκτραχηλίσαι, καὶ τοῦ πρέποντος
ἐκπεσεῖν παρασκευάσει.

ΣΕ'. — ΝΕΙΛΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Ἐν τοῖς πολέμοις ἐπιειδᾶν ὀλίγοι κομιδῇ ὑπὲρ τῆς
πατρίδος μαχόμενοι πρὸς πολλοὺς ἀπαντήσαιεν, νι-
χᾶν μὲν αὐτοὺς οἱ νοῦν ἔχοντες οὐκ ἀξιοῦσιν· ἀδό-
ξως δὲ εἰ μὴ πέσοιεν θαυμάζουσιν· εἰ δὲ δὴ καὶ πλείω
τοῦ εἰκότος τοὺς ἐναντίους διαθεῖεν κακὰ, τοῖς ἥρω-
σιν ἐν ἰσῳ τάττουσι. Τὸ μὲν γὰρ γενναῖον ἡγοῦνται,
τὸ δὲ οὐκ ἔχον φύσιν. Καὶ οὐ δίδωσι τοῦτο ἀμήχανον,
ἐκεῖνο γὰρ ἔωσι· τὸ δὲ, ὡς λαμπρὸν καὶ αἰόδιμον,
γεραίρουσιν. Ἡττήθησαν γὰρ πλήθει βιασθέντες, οὐκ
ἀνδρῶν κρατηθέντες. Καὶ ἐπὶ τῶν δικῶν δὲ τοῦτ' αὐτὸ

⁴¹ I Cor. xi, 32. ⁴² Matth x, 15.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(28) Hanc ep. cod. Vat., 650 non Εὐτονίῳ διακ.,
sed Εὐσταθίῳ διακ., Eustathio diacono inscribit.
Vers. 4 pro εἰ μὲν εἰς καὶ τὰ φορητὰ, cod. Vat.
650 legit, εἰ μὲν οἱ καὶ τὰ φ., etc. Id.

(29) Pro ἀποφάσεις Cod. Vat. 650 legit ἀποφασιν,
et vers. inde secundo pro ἀμαρτανόντων in aristot,

CCHI. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Si levibus ac ferendis et sanabilibus peccatis ad-
missis acerbi aliquid in hac vita perpetiamur, hæc
ratione peccatorum maculas abstergimus. Terri-
missis autem ac venia majoribus flagitiis perpetratis,
si pœnam hic pendamus, illic quoque profecto
adhuc pendemus, 336 sed mitiorem. Si autem
hujus vitæ supplicia effugerimus, acerbissimum
atque consolationis omnis expertem cruciatum illic
pendemus. Quod si hæc meam sententiam esse
existimas, ea divinæ Scripturæ confirmabunt. Et-
enim de illis, qui ea peccata admittunt, quibus afferri
medicina potest, ab Apostolo dictum est, « Cum
judicamur autem a Domino, corripimur, ut non
cum hoc mundo damnemur ». De iis autem qui
insanabilibus peccatis sese devinxerunt, atque hic
quidem pœnas pependerit, illicque rursum pen-
dent, judex ipsemet dixit : « Tolerabilius erit terræ
Sodomorum et Gomorrhææ », et qui ut hic quoque
pœnas dederint, et illinc quoque daturi sint, cæ-
terum leviores. De iis denique, qui acerbissi-
mum atque ab omni solatio remotum cruciatum
sufferunt, hæc habuit : « Tolerabilius erit terræ
Sodomorum et Gomorrhæorum, quam civitati illi, »

CCIV. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Qui humanam nobilitatem tueri atque conservare
instituent, celere naturæ mutationem animo vol-
ventes, immodicam, tum mœstitiam, tum lætiti-
am coercere debent, ac nec nimio mœrori, nec gaudio
sese dedere. Nam ille, nisi ratione temperetur, ac
prudentiæ freno comprimatur, in mortem erudit :
hoc contra nisi impendentis mutationis habentis tra-
datur, præcipites nos ager, atque, ut ab officio ac
decore excidamus, efficiet.

CCV. — ΝΙΛΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

In re militari, cum pauci admodum pro patriæ de-
fensione multis ad pugnam occurrunt, non hoc,
qui mente præditi sunt, petunt, ut ipsi vincant,
verum, si non cum dedecore atque infamia occum-
bant, admiratione afficiuntur : quod si etiam pluri-
bus, quam fieri posse videretur, incommodis ac de-
trimentis hostes multent, inter heroas collocant.
Illud enim forte ac strenuum esse existimant : hoc
autem natura præstantius. Nec vero, quia illud
inextricabilem quandam difficultatem habet, idcirco

ἀμαρτόντων. Id

(30) Pro παιδαγωγεῖ cod. Vat. 650 scribit παιδ-
αγωγήσει, et mox pro παραδοθεῖν, παιδευθεῖν.
Vers. seq. quod ponitur in edito ἐκτραχηλίσαι,
abest a cod. Vat. 650. Id.

id missum faciunt : hoc autem ut præclarum et illustre, laude ac prædicatione efferunt. Victi enim sunt, hominum multitudine oppressi, non fortitudine, animique magnitudine superati. Atque hoc ipsum etiam in forensibus controversiis censent, qui artem explorant. Nam veritatem ægre indagari atque comprehendi posse ducunt. Aiunt enim : Si res ita nata sit ut summo cupiam oratori causa ea, quæ plus imbecillitatis habere videatur, obtigerit, **337** annon præclare agi putabimus, si is a victoria parvo intervallo abfuerit, verum, nisi palmam quoque tulerit, eum reprehendemus? nec eo contenti erimus, si ingentem rerum imbecillitatem dicendi facultate atque copia obvelet : ac robur quoddam iis rebus, quæ imbecillitatis et improbitatis speciem habent, comparet, atque adversarium laborem augeat? Nec hoc satis esse censebimus, si metum aliquem causa cadendi, iis, qui primo impetu victoriam sese adepturos sperabant, injecerit : verum nisi omnia eorum præsidia everterit, summa stultitiæ notam ipsi impingemus? An non autem id absurdum fuerit? Dicturus est enim orator : Verum mole, o bone vir, obrutus sum : sic tamen ut multis adversarium vulneribus affecerim, eumque, qui se nullo labore superiorem fore confidebat. Ac victoria quidem ob disparem apparatus ab eo stetit : quod autem haudquaquam celerem victoriam assecutus sit, a mea arte profectum est. Ita sit, ut quatenus ipsi laborem præter spem attuli, superior sim. Quorsum autem hæc commemoravi? Nempe quia ii, qui sapientes habentur, non ab eventu, sed ab animi instituto et voluntate res ponderant, ac sæpe numero eos, qui victi esse videntur, laude et prædicatione efferunt : eos contra, qui victoriam adepti sunt, laudibus haudquaquam afficiunt. Illi enim nihil eorum quæ facienda erant, præteruiserunt, etiamsi alioqui nihil eorum, quæ instituerant, confecerint : hi autem in sui capitis perniciem plerumque victoriam adepti sunt. Quamobrem tu quoque consultius et humanius feceris, si confusionem minime inducas, verum hæc inter se disjungas, atque utrumque seorsim perpendas et explores, hoc est, et voluntatem et eventum : ac ne eum, qui improbe et scelerate victi, collaudes, nec eum, cui injuria illata est, ob cladem acceptam insecteris : verum nec felicitatem virtutem, nec adversitatem vitium esse statuas. Nam si necessario palma properaret, is qui, quod aggreditur, minime conficit, culpam subiret. Cum autem eum-

νομίζουσιν, οὐ τὴν τέχνην δοκιμάζοντες τὴν γὰρ ἀληθεῖαν δυσθήρατον εἶναι ἠγοῦνται (31). Φασὶ γὰρ, ὅτι εἰ συμβαίῃ τὸν ἄκρον ῥήτορα μετὰ τῶν ἀσθενεστέρων εἶναι δοκούντων πραγμάτων τετάχθαι, οὐ στέρομεν, εἰ πλησίον ὁ τοιοῦτος ἔλθοι τῆς νίκης, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ τὴν νίκην ἀνέλοιτο, καχιούμεν, οὐδ' ἀγαπήσομεν, εἰ συσκιᾶσει ἐν τῇ δεινότητι τὸ λῆαν τῶν πραγμάτων σαθρὸν, καὶ παράσχοι τινὰ ῥώμην τοῖς δοκοῦσι φαύλους, καὶ τὸν πόνον αὐξήσκειαν τοῖς ἀντιτεταγμένοις τὴν ἀρχὴν ; οὐδ' ἀποχρῆν νομιούμεν εἰ παρσθησεί τινα φόβον ὑπὸ τῆς ψήφου τοῖς ἐλπίζουσιν ἐξ ἐπιδρομῆς αἰρήσειν, ἀλλ' εἰ μὴ πάντα ἀνατρέψκειν, εὐθθέστατον (32) ἐροῦμεν ; Καὶ πῶς οὐκ ἀτοπον ; ἐρεῖ γὰρ ὁ ῥήτωρ Κατεχώσθη, ὦ τὰν, ὑπὸ τῶν πραγμάτων : πολλὰ μέντοι καὶ αὐτὸς τὸν διάδικον τρώσας, καὶ τοι πεπιστευκότα τὸ κράτος ξεῖν ἀπονητὶ (33). Ἡ μὲν οὖν γεγένηται τῷ τῆς παρασκευῆς ἀνάσῳ· τὸ δὲ μὴ ταχεῖαν τὴν νίκην, ὑπὸ τῆς ἐμῆς τέχνης· ὥστε τῷ παρ' ἐλπίδα πόνῳ περβίμι. Τοῦ χάριν δὴ τὰυτα διεξῆλθον ; Ὅτι οἱ δοκούντες εἶναι ἀσφοί, οὐκ ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς προαιρέσεως τὰ πράγματα κρίνουσι. Καὶ τοὺς μὲν ἠτᾶσθαι δόξαντας, πολλάκις ἀνακηρύττουσι : τοὺς δὲ νικήσαντας ἐπαίνων οὐκ ἀξιούσιν. Οἱ μὲν γὰρ οὐδὲν ἐλλελοῖσται τῶν ὀφειλόντων πεπεᾶσθαι, καὶ εἰ μὴδὲν ὦν προήρηγο κατώρθωσαν· οἱ δὲ ἐπὶ κακῷ τῆς αὐτῶν κεφαλῆς, πολλάκις νενικήκασαι. Καὶ σὺ τοίνυν κάλλιον ποιήσεις (34), καὶ ἀνθρωπινώτερον, εἰ μὴ σύγχυσιν ἐργάσαιο, ἀλλὰ χωρίσειας τὰυτα ἀπ' ἀλλήλων, καὶ καθ' αὐτὸν δοκιμάσειας ἐκότερον, τὴν τε προαίρεσιν καὶ τὸ πέρας, καὶ μῆτε τὸν ἀδίκως νενικήκῳτα ἐπαίνεσειας, μῆτε τὸν ἀδικηθέντα ἐκ τῆς ἡττης ψέσειας, ἀλλὰ μῆδὲ τὴν εὐημερίαν ἀρετῆν, μῆδὲ τὴν δυσπραγίαν κακίαν ὀρίσαιο. Εἰ μὲν γὰρ ἀναγκαίως ἐπέλεγτο τὸ τρόπαιον (35), ὁ τολμῶν μὲν, μὴ κατορθῶν δὲ, εἰδέχτο ἂν αἰτίαν. Εἰ δὲ τὸν αὐτὸν ἔυθροισ ἂν γνώμη ἀρίστη χρώμενον, τέλει δὲ οὐ χρηστῷ, μὴ καταμέμφου τοῦτον, ᾧ συνάθεσθαι δίκαιον. Ἀλλὰ τὰυτα μὲν πρὸς σὲ εἰρηται, τὸν πλέον τῶν ὀρωμένων εἰδότα μὴδὲν (36). Ἡμεῖς γὰρ οἱ τοῖς τῆς πίστεως ὀφθαλμοῖς τὴν μέλλοντα ἀκριδῶς καθορῶντες βίον, τῶν μὲν πολέμων καὶ τῶν τροπαίων καὶ τῶν ἀναβρῆσεων τῶν ἡμετέρων, ἅτα τῷ παρόντι συγκαταλυομένων βίῳ, εἰκότως καταφρονοῦμεν. ἐκεῖνον δὲ πολεμοῦμεν τὸν πόλεμον, τὸν κατὰ τῶν πονηρῶν δαιμόνων καὶ τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν συγχροτούμενον, καὶ τὸν τοῦτων ἀκοιμήτῳ τέχνη κρατοῦντα, τροπαιοῦχον εἶναι φασιν, κἄν ἀκλειῶς δοκοῖη τόνδε ἐξεληλυθέναι τὸν βίον. Ἡ γὰρ ἐνταῦθα

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(31) Hæc verba, τὴν δ' ἀληθεῖαν δυσθήρατον εἶναι ἠγοῦνται, absunt a cod. Vat. 650. Possin.

(32) Post εὐθθέστατον recte addit eod. Vat. 650, καὶ ἀτεχνίστατον. Id.

(33) Ἀπονητὶ in ἀκονητὶ mutat idem cod. Id.

(34) Idem cod. καλὸν ποιήσεις. Id.

(35) Pro his, ἐπέλεγτο τὸ τρόπαιον, cod. idem hæc exhibet, ἀρετῇ ἐπήγαγε τὸ τρᾶπον, et vers.

inde 2, pro ἀρίστη idem legit, μεγίστη. Vers. sequenti pro, μὴ καταμέμφου τοῦτον ᾧ, ille scribit, μὴ καταμέμφου τὰυτα οἷς, etc.

(36) Hæc πρὸς σὲ εἰρηται, τὸν πλέον τῶν ὀρωμένων εἰδότα μὴδὲν, sic in Vat. cod. 650 legitur, προεἰρηται πρὸς τοὺς πλέον τῶν ὀρωμένων εἰδότα μὴδὲν. Versu sequenti, pro ἀκριδῶς καθορῶντες; idem cod. habet, ἀκρίθῳ; καταφρονοῦντες.

ἀδοξία, δόξαν ἀθάνατον ὠδίνει (37)· καὶ ἡ ἐκούσιος A dem hominem, et optima sententia institutoque animi, nec tamen læto sine uti comperias, eum, τὰ ἀγαθὰ, πλοῦτον οὐράνιον τίττει. Τότε γὰρ φανεῖται cuius calamitate commoveri par est, accusare desine. Atque hæc mihi ad te, qui præter ea, quæ in aspectum cadunt, nihil scis, dicta sunt. Nam nos, qui futuram vitam fidei oculis liquide conspiciamus, et bella et tropæa, et laudes ac prædicationes vestras, ut quæ una cum præsentis vita extinguantur, merito contemnimus. In eo autem bello versamur, quod adversus improbos dæmones, et carnis vitia geritur: eumque qui pervigili arte ipsos superat, victorem esse asserimus, quamvis alioqui ex hac vita ignominiose excessisse videatur. Si quidem hujus vitæ ignominia nunquam intermorituram gloriam parturit: et ultro suscepta pauperias cælestes opes parit. Tunc enim apparebunt bona, cum finem acceperint molestiæ.

ΣΖ'. — ΑΡΑΒΙΑΝῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ τισὶ μὲν δοκεῖ ἀνωτέρα εἶναι καὶ ὑψηλοτέρα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τισὶ δὲ ἡ αὐτὴ· ποτὲ μὲν ἀπὸ τοῦ βασιλεύοντος Θεοῦ, B ποτὲ δὲ ἀπὸ τῶν βασιλευομένων, οὐρανῶν δηλονότι, προσαγορευομένη. Πότεροι οὖν τῆς ἀληθείας ἤψαντο, τῆς σῆς ἂν εἴη κρίναι σοφίας.

ΣΖ'. — ΑΣΚΛΗΠΙῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Ἡ ὑπερκόσμιος λήξις ἡ τῶν ἀγαθῶν πάντων κατάρβυτος, καὶ τοῖς λυπηροῖς ἅπασιν ἄδατος, ἡ ἀθυρίας ἀγονος, καὶ θυμῆδίας ἀπάσης μήτηρ, ἡ γλύτταν, καὶ ἀκοήν, καὶ νοῦν ὑπερβαίνουσα, τοῖς νομίμως τὸν παρόντα βίον διαβλήσασι ἐηλονότι εὐ- C τρεπισθεῖσα (58), οὐδ' ἀσθησιν συγχωρεῖ τῶν τῆδε λυπηρῶν ἔχειν· ὅθεν ὁ κορυφαῖος αὐτῶν ἐδόξα, « Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. » Εἰ γὰρ νικᾷ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος τοὺς πόνους τῆ τῶν ἀμοι- C βῶν ἀντιδόσει ὁ ἀγωνοθέτης, καὶ τοσαύτην ἐνίκησιν εὐφροσύνην, ὅσην τοὺς τὸν οὐράνιον κληρὸν νεμομένους ἔχειν εἰκός, οὐ θαυμαστὸν, εἰ ἐν οὐδενὶ αὐτοῖς τίθενται τὰ ἐν κόσμῳ ἀνιρά.

ΣΗ'. — ΠΕΤΡῶ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Λίαν θαυμάζω πῶς, τὰ μὲν θηρία (39) κατὰ φύσιν δντα ἄγρια, ἀνθρωπιεῖας ἀπολαύοντα τέχνης, ἡμερώ- τερα πολλάκις γίνονται· ἀνθρωπος δὲ, ὁ τὴν κατὰ φύσιν ἐκείνων θηριωδίαν εἰς τὴν παρὰ φύσιν ἡμε- ρστητα μεταρβύθμιζων, τὴν οἰκίαν πραότητα τὴν κατὰ φύσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν θηριωδίαν ἐκφέρει, τὸ μὲν ἄγριον ποιῶν ἡμερον, ἑαυτὸν δὲ τὸν ἡμερον ἄγριον καθιστάς. Λέοντα μὲν γὰρ τιθασσεύει, καὶ χειροῦθη ποιεῖ· τὸν δὲ οἰκίον θυμὸν, λέοντος D ἀγριώτερον κατασκευάζει. Καὶ τὰ ἐκεῖ δύο κωλύ- ματα (40) μέγιστα, καὶ τὸ λογισμοῦ ἑστερηθῆσθαι, καὶ τὸ πάντων εἶναι θυμικώτερον· ἀλλ' ὅμως τῆ περιου- σίας τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ δοθείσης τάνδρῳ σοφίας,

⁶⁹ Rom. VIII, 18.

VARLE LECTIONES ET NOTÆ.

(37) Pro ἡ γὰρ ... ἀδοξία ... ὠδίνει cod. Vat. scribit, αὶ γὰρ ... ἀδοξία ... ὠδίνουσι. Denique vers. ult. pro τελευταῖαι habet τελευταῖη. Id.

(38) Εὐτρεπισθεῖσα in εὐπρεπισθεῖσα mutat idem cod. Vers. autem ep. penult. pro οὐ θαυμαστὸν scribit οὐκ ἄρα θαυμ., etc. Finem epistolæ sic idem exhibet, post ἐν οὐδενὶ τίθεται τις αὐτῶν τὰ ὠδε ἀνιρά, quæ prætulimus editis. ἐν οὐδενὶ τίθενται: τὰ

338 CCVI. — ΑΡΑΒΙΑΝῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Dei regnum cælorum regno sublimius et excel- sius quibusdam esse videtur: quibusdam autem unum atque idem: quod nunc a regnante Deo, nunc ab iis, qui sub ipsius regno sunt, hoc est cælis, appelleretur. Utri autem veritatis scopum at- tigerint, iuxta sapientiæ fuerit iudicare.

CCVII. — ΑΣΚΛΗΠΙῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Cælestis illa sedes, illa, inquam, bonis omnibus perfusa, molestisque omnibus in via, illa noceroris expers, et lætitiæ omnis parens, illa linguam et aures, ac mentem excedens, iis videlicet, qui præ- sens vitæ certamen legitime confecerint, præparata, acerbis hujusce vitæ ne sensum quidem ha- bere patitur. Eaque de causa ipsorum antesignanus clamabat: « Non sunt condignæ passiones hu- jus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis ⁶⁹. » Nam cum certaminis arbiter præmio- rum, quæ rependit, magnitudine labores longo in- tervallo superet, tantamque voluptatem immittat, quantam eos, qui hæreditate cælesti fruuntur, ha- bere par est, minime mirum videri debet, si mundi molestias ipsi nullo loco ac numero ponant.

CCVIII. — ΠΕΤΡῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Magnopere miror, qui fiat ut bellæ quidem, quæ suapte natura truces et agrestes sunt, adhibita humana industria, meliores persæpe fiant: homo autem, qui naturalem earum feritatem in naturæ repugnantem lenitatem immutat, a naturali sua mansuetudine ac facilitate, in feritatem, quæ ab ipsius natura remota est, degeneret; id videlicet, quod ferum et agreste est, mite ac placidum red- dens: seipsum autem, hoc est mitem ac mansue- tum, ferum atque immanem reddens. Leonem enim cicurat, ac lenem et placidum efficit: iracundiam autem suam leone truculentiorum et imma- niorum reddit. Atqui duo maxima impedimenta

ἐν κόσμῳ ἀνιρά. Id.

(39) Post θηρία cod. Vat. 650 addit καίτοι. Vers. 3 γίνονται mutat in γίνεται. Vers. 7 et 8 post ἑαυτὸν δὲ, non ut edita τὸν ἡμερῶν ἄγριον καθ- ιστάς, sed solum ἀνῆμερον καθιστάς scribit. Id.

(40) Pro illis editis, καὶ τὰ ἐκεῖ δύο κωλύματα, cod. Vat. habet, καίτοι δύο ἐστὶ κωλύμ., etc. Id.

sese illic obijciunt, aiterum quod ratione caret, a-
 ierum quod feras omnes iracundiæ ardore superat.
 Et tamen sapientiæ divinitus homini concessæ fa-
 cultate ipsam quoque naturam vincit. Qui igitur in
 bellis naturæ vim frangit, quid tandem est, quam-
 obrem ipse in seipso una cum natura voluntatis
 quocumque ac liberi arbitrii bonum prodit? Nam qui
 leoni id quod ipsius naturam superat, largitur,
 hlem tamen sibiipsi ne ea quidem, quæ ipsius natu-
 ræ consentanea sunt, servat: verum indomitas
 bestias in humanam nobilitatem inducere studens,
 seipsum ab imperii solio deturbat, atque in illorum
 furorem ac rabiem præcipitem agit. Hæc ei, de
 fortasse, agresti iracundia devicta et cicurata, post
 hac cum mitissimo proborum virorum grege in
 gratiam rediturus est.

339 CCIX. — CHÆREMONI DIACONO.

Ob eam causam Christi amor in nobis imbecil-
 lior est, quia auri amor valentior existit, atque
 omnis potentia in crudeli hoc atque tyrannico et
 inexplibili amore consumitur. Nam si huic ex no-
 bis exturbaverimus, niuirum ille nos vehementius
 inflammabit, ac velut furore quodam excitabit, at-
 que a rebus omnibus ad vitam pertinentibus abdu-
 ctos in cœlesti regione collocabit.

CCX. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Quandoquidem perinde quodammodo facis, ut qui
 ob deploratam valetudinem hanc potestatem acce-
 perit, ut nulli rei, cujus cupiditate teneatur, par-
 ceat, verum et medicos valere jubeat, et iis epulis
 utatur, quæ pestem atque exitum excitant, prop-
 terea tibi reditus ad pudicitiam arduus esse vide-
 tur. At si tu luxui, qui ad venereos stimulos ani-
 mum tanquam furore quodam adigit (nam hic libi-
 dinis radix ac mater est) sinem imposueris, impu-
 dicitia quoque flamma exstinguetur. Detracta enim
 materia, ignis quoque profecto, qui ex ea augetur
 et excrescit, opprimetur. Quod si tu materiam igni
 subministras, quonam tandem pacto desinet ac
 requiescet? Si quiescentem feram excitas, qui eam
 sese agitantem ac furentem cicurabit? Hæc igitur
 atque his affinia cum animo tuo considerans, luxui
 desine.

CCXI. — EUSTATHIO PRESBYTERO.

Inimicitiam in aqua scribere oportet, ut quam-
 primum obliteretur: amicitiam autem in æs inci-
 dere, ut perpetuo firma et immota conservetur.
 Quod si is, quem tu a te dissidere ais, contra facit,
 hoc animum tuum minime conturbet, tanquam

A και τῆς φύσεως κρατεῖ. Ὁ τοίνυν ἐπὶ τῶν θηρίων
 τὴν φύσιν νικῶν, δι' ἣν αἰτίαν ἐφ' ἑαυτοῦ μετὰ τῆς
 φύσεως, καὶ τὸ τῆς προαιρέσεως προδίδωσι καλόν;
 Ὁ γὰρ τῷ λόντι τὰ ὑπὲρ φύσιν χαρίζομενος, ἑαυτῷ
 οὐδὲ τὰ κατὰ φύσιν διατηρεῖ, ἀλλὰ ὁ τοὺς ἀτιθάσσους
 θῆρας εἰς τὴν ἀνθρωπεΐαν εὐγένειαν φιλονεικῶν εἰς-
 αγαγεῖν (41), ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς ἀρχῆς
 καταθιβάξει. καὶ εἰς τὴν μανίαν ἐξωθεῖ τὴν ἐκείνων.
 Ταῦτα ἐκείνῳ, περὶ οὗ γέγραφας, ἐπάδων μὴ διαλεί-
 πης. Ἰάχα πως τὸν ἀτίθασσον τιθασσεύσας θυμὸν,
 σπείσεται λοιπὸν πρὸς τὴν ἡμεοωτάτην τῶν φιλαρέ-
 των ἀγέλην.

quo ad me scripsisti, perpetuo accine. Sic enim

B ΣΘ — ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝῸ.

Διὰ τοῦτο ὁ περὶ τὸν Χριστὸν πόθος ἀσθενέστερός
 ἐστὶν ἐν ἡμῖν, ἐπειδὴ (42) ὁ περὶ τὸν χρυσὸν δυνα-
 τώτερος καθέστηκε, καὶ πᾶσα ἡ δύναμις εἰς τοῦτον
 δαπανᾶται τὸν ὦμόν, καὶ τυραννικόν, καὶ ἀκίρρεστον
 ἔρωτα. Ὡς εἴ γε τοῦτον ἐξοικίσμεν ἐξ ἑαυτῶν,
 ἐκείνος ἐκκαύσει ἡμᾶς σφοδρότερον, καὶ ἐκθαχεύ-
 σει, καὶ ἐξω μὲν τῶν βιωτικῶν ἀπάντων ἐλάσει, εἰς
 δὲ τὸν οὐράνιον χῶρον ἰδρύσει.

ΣΡ. — ΖΩΣΙΜῸ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ.

Ἐπειδὴ παραπλήσιόν τι ποιεῖς νοσήματι ἀνηκέστῳ
 ἐξουσίαν λαβόντι μηδενὸς ὧν ἐπιθυμεῖ φεῖσθεσθαι,
 ἀλλὰ τοῖς μὲν ἰατροῖς ἐβρῶσθαι φράσαντι, ἐκ δὲ τῶν
 θλεθρον ἐγειρόντων ἑαυτὸν εὐωχούντι· τούτου ἕνεκα
 δύσκολός σοι ἡ ἐπάνοδος ἢ ἐπὶ τὴν σωφροσύνην (43)
 δοκεῖ. Εἰ δὲ παύσοιο τῆς εἰς ἔρωτικὸς οἰστρου ἐκ-
 μαινώσης τρυφῆς (ρίζα γὰρ ἀσελείας αὕτη, καὶ
 μήτηρ καθέστηκε), σβεσθήσεται, καὶ ἡ τῆς ἀκολασίας
 φλόξ. Τῶν γὰρ ὑλῶν ὑπεξαιρεθεισῶν, καὶ τὸ ἐξ αὐ-
 τῶν αὐξόμενον, καὶ κορυφοῦμενον πῦρ δηλονότι
 ἀποσβεσθήσεται (44). Εἰ δ' αὐτὸς τὰς ὕλας τῷ πυρὶ
 χορηγεῖς, πως λήξει καὶ παύσεται; Εἰ αὐτὸς ἡρεμοῦν
 διεγείρεις τὸ θηρίον, τίς αὐτὸ κυκῶν καὶ μαινόμενον
 τιθασσεύει; Ταῦτα οὖν καὶ τὰ τοῦτων ἀδελφὰ ἐνοῶν,
 παῦσαι τοῦ διὰ παντὸς τρυφᾶν.

ac deliciis sine ulla intermissione operam dare

D ΣΙΑ'. — ΕΥΣΤΑΘΙῸ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ.

Χρὴ τὴν μὲν ἐχθραν εἰς ὕδωρ γράφειν (45), ἵνα
 ταχέως ἀφανίζηται· τὴν δὲ φίλιαν, εἰς χαλκόν, ἵνα
 διὰ παντὸς βεβαία καὶ ἀκίνητος διατηρῆται. Εἰ δὲ
 ἄν φῆς πρὸς σὲ διαφέρεσθαι τούναντιόν ποιεῖ, τοῦτό
 σε μὴ ταρτάτω, ὡς εἰς τοὺς στεφάνους παραθλα-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(41) Idem Cod. addit φύσιν.

(42) Cod. Vat. 650, διότι. Id.

(43) Post σωφροσύνην cod. Vat. 650 addit εἰ-
 vai. Id.

(44) Idem cod., συναποσβ. Vers. inde secundo
 pro κυκῶν habet κυκλῶν, et mox pro τιθασσεύει,
 τ:θατταύσει. Id.

(45) Εἰς ὕδωρ γράφειν. Proverbium in utraque
 lingua usitatum de re quæ oblivioni traditur et cito
 aboletur. Ἄνδρὸς πονηροῦ ὄρκον εἰς ὕδωρ γράφε.
 Id est, Vir improbus quod jurat, undæ inscribitio.
 Catullus:

..... mulier cupido quod jurat amanti,
 In vino et rapida scribere oportet aqua. RITT.

δησόμενον. Οὐ γὰρ μὴ μισεῖσθαι (τοῦτο γὰρ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἴσως δὲ καὶ ἀμήχανον. Παντὶ γὰρ τρόπῳ οἱ ἄριστοι παρὰ τῶν φαύλων μισοῦνται. Διδὸν καὶ οἱ ἄγιοι αὐτὸ ὑπέστησαν), ἀλλὰ μὴ μισεῖν ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὴν ἐν αὐτοῖς κακίαν προσετάχθημεν. οἴλιον subierunt), sed, ne homines, verum improbitatem, qua laborant, odio habeamus, nobis imperatum est.

ΣΙΒ'. — ΠΑΥΛΩ.

Συγγνώμης καὶ τιμωρίας μέλζονα πολλάκις τομῶσιν ἀνθρώποι χρημάτων ἔνεκεν καὶ ἀρχῆς, καὶ τοῦ μηδενὶ τούτων παραχωρησάτω. Κτήσασθαι μὲν γὰρ αὐτὰ βουλόμενοι, διὰ μυρίων κακῶν κτῶνται, καὶ φοβούμενοι ἀποβαλεῖν, πολλῶν ἀργαλεωτέροις (46) ἐγγειροῦσι. Νομίζοντες γὰρ τὸ ἀποβαλεῖν τοῦ μηδὲ κτήσασθαι δεινότερον εἶναι, χαλεπώτερα μηχανῶνται· χρῆ οὖν ἐν προοιμίῳ περιγίνεσθαι τῶν παθῶν (47), ἵνα μὴ τελευτῶντες ἀνήκεστα νοσοῦντες φωραθῶμεν.

ΣΙΓ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Κινδυνεύει ἡ ἀνθρωπότης, ὡς τὰ πολλὰ, ἐν μὲν δυσημερίᾳ σωφρονεῖν, ἐν δὲ εὐημερίᾳ παροινεῖν. Καὶ τοῦτο ἐξ ὧν Ἑβραῖοι πεπόνθασιν ἀριδηλότατα δεικνύται. Παρήλθον μὲν γὰρ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ οὐδὲν κινδυνῶδες ὑπέμειναν· ἐλθόντες δὲ εἰς τὴν γῆν, ἐναυάγησαν.

ΣΙΑ'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Θεοπρεπῶς καὶ μεγαλοφυῶς, μᾶλλον δὲ ὑπερφυῶς χρῆ τὸν νοῦν περὶ τῆς θείας οὐσίας τε καὶ αὐθεντίας λογιζόμενον, εὐσεβῶς καὶ χρησίμως, καὶ ὡς ἐνδέχεται τὰ δυσθήρατα καὶ δύσφραστα, μᾶλλον δὲ ἀφραστα τοῖς ἀκούουσι διὰ τῆς γλώττης, εἰ χρεῖα καλέσει, φράζειν, διςχυριζόμενον ἐκ τῶν τῆς Προνοίας ἔργων, ὅτι ἔστιν, οὐ τί ἐστι πολυπραγμονοῦντα. Τὸ μὲν γὰρ ἐπικτὸν καὶ ἀλώσιμον, τὸ δὲ ἀνέπικτον καὶ ἀθήρατον.

ΣΙΒ'. — ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Οἱ τέχνη λόγων ἀληθῆς συστιάζοντες, πολλῶν μοι δοκοῦσι τῶν τοῦτο μὴ κατελιφθῶν ἀθλιώτεροι εἶναι. Οἱ μὲν γὰρ διὰ βραδυτέτα γνώμης ἀπολειφθέντες τῆς θήρας, ἴσως συγγνωστοί. Οἱ δὲ δι' ἐξύτητα μὲν γνώμης τοῦτο θηρεύσαντες, κακούργως δὲ τοῦτ' ἀφανίζοντες, συγγνώμης ἀμαρτάνουσι μέλζονα.

ΣΙΓ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Πρὸς Τιμόθεον, α'. Εἰς τὸ, « Εἰ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται. »

Οἱ μὴ συνέντες τὴν γνώμην τὴν ἀποστολικήν,

A proinde in corona detrimentum accepturum. Neque enim ne odio simus (hoc quippe nostri arbitrii haud est, ac fortasse ne fieri quidem potest: omni enim modo præstantissimi quique viri improbis invisi sunt: ac propterea sancti viri hujusmodi oīlium subierunt), sed, ne homines, verum improbitatem, qua laborant, odio habeamus, nobis imperatum est.

CCXII. — PAULO.

Homines plerumque opum atque imperii causa, et quia his rebus nemini cedere sustinent, venia omni ac supplicio graviora perpetrunt. Nam et cum ea quærere et adipisci student, per innumera mala ea acquirunt: et amittendi metu multo graviora aggrediuntur. Quoniam enim gravius esse censent ea amittere, 340 quam nunquam quæsisse, idcirco graviora quoque moliantur. Quapropter vitiōsæ affectiones in ipsis præludiis frangendæ sunt, ne, alioqui tandem insanabili morbo laborare deprehendantur.

CCXIII. — PALLADIO DIACONO.

Videtur, ut plurimum, humana natura in adversis quidem rebus modestiam colere, in secundis autem petulantem se præbere. Atque hoc ex iis, quæ Hebræis acciderunt, apertissime liquet. Transierunt enim mare Rubrum, nec periculi quidquam subierunt. Cum autem in terram venerunt, naufragium fecerunt.

CCXIV. — LAMPETIO EPISCOPO.

Modo Divinitati consentaneo, et excellenti, atque adeo natura præstantiori mentem de divina essentia et auctoritate considerationem ineuntem, pie ac fructuose, et quatenus facultas fert, ea, quæ ægre investigari atque exponi, vel, ut rectius loquar, nullo modo exponi queunt, apud auditores per linguam, si ita opus sit, eloqui oportet: quod Deus sit, ex operibus asserentem, quid autem sit, minime perscrutantem. Illud enim consequi atque comprehendere possumus: hoc autem captum omnem et comprehensionem excedit.

CCXV. — HERONI SCHOLASTICO.

Qui sermonum artificio veritatem obnubunt, multo mihi miseresiores iis esse videntur, qui eam minime perceperunt. Nam qui ob ingenii tarditatem eam haudquaquam assecuti sunt, iis fortasse venia tribui possit. Qui autem ob mentis acumen eam indagarunt, malitioso autem ac veteratorio animo ex hominum oculis subdixerunt, gravius peccant quam ut ipsis ignosci debeat.

CCXVI. — PALLADIO DIACONO.

In illud, « Si quis episcopatum desiderat. »

Qui apostolicam mentem minime intellexerunt,

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(46) Pro ἀργαλεωτέροις cod. Vat. 650 habet ἀργαλεώτερος. Ροσβιν.

(47) Confer. not. ad ep. 28 lib. II.

nec sapientie penetrata conspicati sunt, dum apostolica oracula sinistra interpretatione depravare minime periculosum esse censerit, in recordiam decidisse videntur. Quidnam enim est, quod dominandi cupiditate temulenti dicunt? Scriptum est, « Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat ⁴⁸. » Ego vero, quin hoc scriptum sit, haud quidem inficias ierim: quod autem ita, ut ipsis placet, intelligendum sit, plane repudium. Maxime enim, prius etiam quam ad explanationem accedam, ea, quæ post hæc verba sequuntur, ad multos ab hac cupiditate reprimendos satis magnam vim habent. Neque enim cuiuslibet hominis est imperium huiusmodi arripere, quod regnum quoque antecellit (illud quippe divina, hoc humana moderatur): verum paucorum admodum, quos non minus iis, quibus **341** præsumit, quam pastores ovibus, ne quid amplius dicam, præstare æquum fuerit. Quid igitur ait? « Oportet igitur episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, pudicum, modestum, hospitem, doctorem, patientem, non vinolentum, non percussorem, sed mansuetum, non litigiosum, non avarium, domui suæ bene præpositum, filios habentem subditos cum omni gravitate (Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei curam habebit?), Non neophytum: ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli ⁴⁹. » Ecquid autem horum a plerisque (quorum numerum ipse quoque auges) præstitum est, ut rem, quæ ipsorum captum superat, expetant? An ea ipsorum vita est, in quam nulla reprehensio cadat? An ea vigilantia sunt, ut animi oculum insomnem habeant? An pudicitia laude ita exsplenduerunt, ut non modo integram atque incolumem mentem habeant, verum etiam eos, qui in impuros concubitus tanquam cæstro quodam ac furore perciti feruntur, vel tacentes ad meliorem mentem revocent? An tanta ipsis modestia inest, ut et ex ipso incensu et aspectu, et ex ipsa voce, spectatoribus terrorem injicere queant? (Si quidem ii, qui episcopatum nacti sunt, non secus atque universæ philosophiæ simulacrum spectandos sese præbere debent.) An usque adeo hospitales sunt, ut ignotos etiam pauperes domum ad epulas invitent? An doctrinæ sermonem studio ac meditatione ita consecuti sunt, ut etiam cœlestis gratia æcanonorum ac spiritualium sermonum fontes in ipsorum lingua collocarit? An ea in ipsis mansuetudo ac morum facilitas emicuit, ut nunquam adversus quemquam debacchati sint? An a pecuniarum amore ita abhorrent, ut honestis etiam ac iustis rationibus partas facultates egenibus distri-

⁴⁸ I Tim. III, 1. ⁴⁹ ibid. 2-6.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(48) Post διαβόλου addit cod. Vat. 650 hæc omnia: Δεῖ δὲ καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔσθων, ἵνα μὴ εἰς οὐνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. Τί τοῦτ., etc. Possix.

μηδὲ τὸ βάθος τῆς σοφίας κατοπτευσαντες, τὸ παρερμηνεύειν τὰ ἀποστολικὰ θεσπίσματα ἀκίνδυνον ἡγούμενοι, κινδυνεύουσιν εἰς ἀλογίαν ἐκπεπωκέναι. Τί γὰρ ὑπὸ φιλαρχίας μεθύοντες φράζουσι; Γέγραπται: « Εἰ τις ἐπίσκοπὸς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. » Τὸ μὲν οὖν γεγράφθαι τοῦτο, οὐκ ἂν ἀρνησαίμην, τὸ δ' οὕτω νοεῖσθαι, ὡς οὕτω βούλονται, παραγραφαίμην. Μάλιστα γὰρ καὶ πρὸ τῆς ἐρμηνείας, δεῖνὰ τὰ ἐπόμενα τοῖς εἰρημένους, ἀναστellai τοὺς πολλοὺς τῆς τοιαύτης ἐπιθυμίας. Οὐ γὰρ πάντων τὸ δύνασθαι τοιαύτης ἀρχῆς ἀντιλαβέσθαι, ἥτις καὶ βασιλείας ἐστὶν ὑψηλοτέρα· ἡ μὲν γὰρ τὰ θεῖα, ἡ δὲ τὰ ἐπίγεια διέπει πράγματα· ἀλλ' ὀλίγων κομιδῇ, οἱ τοσοῦτον τῶν ἀρχομένων δικαιοὶ ἂν εἶεν διαφέρειν, ὅσον οἱ ποιμένες τῶν προβάτων, ἵνα μηδὲν εἶπω πλέον. Τί οὖν φησι; « Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδασκαλικόν, ἀνεξίκακον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἀμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος (εἰ δὲ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς Ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται;), μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου (48). » Τί τοῦτων κατορθώσαντες οἱ πολλοὶ, ὧν εἷς καὶ αὐτὸς τυγχάνεις, ἐρῶσι πράγματος αὐτοῖς ἀνεφίκτου; Ἀνεπίληπτον ἔχουσι βίον; Ἀλλὰ τοσαύτη πρόσεστιν αὐτοῖς νῆψις, ὡς ἀκοίμητον ἔχειν τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα; Ἀλλὰ σωφροσύνη τοσοῦτον διέλαμψαν, ὡς μὴ μόνον σώας ἔχειν τὰς φρένας, ἀλλὰ καὶ τοὺς οἰστῶντας καὶ μαινομένους περὶ τὰς ἀκαθάρτους (49) μίξεις, καὶ σιγῶντας σωφρονίζουσιν; Κοσμιότης δὲ αὐτοῖς τοσαύτη πρόσεστιν, ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ βαδίσματος, καὶ ἀπὸ τοῦ βλέμματος, καὶ ἀπὸ τῆς φωνῆς καταπλήττειν δύνασθαι τοὺς ὀρώντας; Ὡς γὰρ ἀγαλμα φιλοσοφίας ἀπάσης, τοὺς τὴν ἐπισκοπὴν λαχόντας (50) πανταχοῦ φαίνεσθαι χρή. Ἀλλὰ φιλόξενον τοσοῦτον εἶσιν, ὡς καὶ τοὺς ἀγνώστους πένοντας οἰκασὲν ἐστιασομένους; Ἀλλὰ τὸν διδασκαλικὸν οὕτως ἐκ μελέτης κατώρθωσαν λόγον, ὡς καὶ τὴν ἀνωθεν αὐτοῖς ἐπιφοιτῆσαι χάριν, καὶ πηγὰς λόγων πνευματικῶν ἐν τῇ γλώττῃ κατοικήσαι; Ἀλλ' ἐπιεικῆς τοσαύτη διαλάμπουσιν, ὡς κατὰ μηδενὸς μηδεπώποτε πεπαρμηγηνέαι; Ἀφιλάργυροι δὲ τοσοῦτον εἶσιν, ὡς καὶ τὰ δικαίως προσόντα τοῖς δεομένοις διανεῖμαι; Ἀλλ' ἀνεξίκακοι τοσοῦτον εἶσιν, ὡς καὶ τοὺς εἰκῆ ὑβρίζοντας, καὶ αἰτιωμένους φέρειν; ἅλλα δὲ αὐτοῖς πρόσεστι πλεονεκτήματα, ἃ τὸν ἕριστον ποιμένα ὑπογράφων ὁ Παῦλος ἐξέφρασε; Τί ἐστι τὸ ἐπᾶραν αὐτοὺς εἰς τοσαύτην ἐκδακχυθῆναι μανίαν; Δέον γὰρ ἀγαπᾶν, ὅτι εἰς τὴν τῶν ὑπάρχων τάξιν τελοῦσι (σιωπῶ γὰρ ὅτι ἐξ

(49) Cod. idem pro ἀκαθάρτους legit ἀκράτους. Ib. (50) Τοὺς... λαχόντας idem cod. in singulari ponit, τὸν... λαχόντα. Ib.

ὧν δρῶσι (51), ταυτης, εἰ τι τῶν δεόντων ἐγίνετο, ἅ δίκαιοι ἂν ἦσαν ἐξοστρακισθῆναι [52]), τῶν ἀνεφίλων ἐφίενται, καὶ ἐπισκοπῆς ἔρωτα ἑαυτοῖς τρέφουσι, καὶ τὸν Ἀπόστολον τὸν τὸ δόλιθρον αὐτῶν πάθος ἰάσασθαι σπουδάσαντα, ὡς συνηγοροῦντα τῷ νοσήματι αὐτῶν εἰς μαρτυρίαν προβάλλονται. Ἐγὼ μὲν βουλόμενον τὸν λόγον κατ' αὐτῶν ὀρμησαι, καὶ τὰς ἡνίας ἀφεῖναι (53) ὠδίνοντα, κεφαλαιωδέστερον τε ἄψασθαι πραγμάτων, καὶ δεῖξαι ὡς οὐδὲ εἰς Χριστιανούς τελεῖν δίκαιοι ἂν εἴεν οἱ οὕτως εἰς τὰς ἱερὰς ἐνυβρίζοντες Γραφαί, καὶ παίζοντες ἐν οὐ παικτοῖς, ἐπέσχον μὲν ἀνάγκη πολλῇ, ὡσπερ Ἴππον εἰς πεδίον ὀρμῶντα (54) τῷ χαλινῷ ἀνακρούσας (55), εἰς δὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ῥητοῦ βαδίσαι προὔτρεψάμην. Τί οὖν ἐφη ὁ θεσπέσιος ἀνὴρ, ὁ πολυδόματος νοῦς, ὁ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀμέμπτως διοικήσας; « Εἰ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται. » Οὐκ εἶπε, Πᾶς τις ἐπισκοπῆς ὀρεγέσθω. Οὐ προσέταξεν, οὐκ ἐκέλευσεν, οὐκ ἐνομοθέτησεν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἤδει τοὺς πολλοὺς τῇ φιλαρχίᾳ μεθύοντας, καὶ ἀρετῆς μὲν μὴ ἐπιμένους, ἀρχῆς δὲ ἀντιποιοιμένους, καὶ τοὺς μὲν τῆς ἐπισκοπῆς μὴ συνωρόντας ἰδρωτάς τε καὶ πόνοους καὶ κινδύνοους, φροντίδας τε καὶ ἀγρυπνίας. Εἰς αὐτὸν (56) γὰρ πᾶσαι ἐπαιώρηται τῶν ὑπηκόων αἰ χρεῖαι. Τίνες δὲ αὐταί; Τῶν ἱερωμένων αἱ δοκιμασίαι, τῶν πεινῶντων αἱ τροφαί, τῶν διψῶντων τὰ πόματα, τῶν γυμνῶν τὰ ἄμφια, τῶν ἀδικουμένων αἱ προστασίαι, τῶν ὀρφανῶν ἄδωρομένων αἱ κηδεμονίαι, τῶν χηρῶν ἡ ἀντιληψίς, τῶν ἀδικούντων αἱ ἐπεξελεύσεις, τῶν παρανόμως ἄρχειν πειρωμένων ἔλεγχοι, τῶν ἀρρώστων αἱ θεραπείαι, τῶν σκανδαλιζομένων ἐκ πυρώσεως αἱ ἔπανορθώσεις, τῶν ἐν δεσμοτηρίοις αἱ λύσεις, τῶν ἐν συμφοραῖς αἱ παραμυθίαι, τῶν παιόντων οἱ σωφρονισμοί. Ἐπεὶ τοίνυν ταῦτα πάντα, καὶ πολλῶν τούτων πλείονα, ἄπερ, ἵνα μὴ πάντα καταλέγων μυχύνω τὸν λόγον, παρέλιπον, τῆς ἐπισκοπῆς ἐχούσης τὰ ἄλλα, τινὲς ἀρχὴν καὶ ἀνεσίαν καὶ τρυφὴν αὐτῆν εἶναι φροντοῦ, καὶ μήτε τὰ καθ' ἑαυτοῦ ἐξετάσαντες, μήτε τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς ἐνοήσαντες, ἐπεπῆδον τῷ πράγματι (57). ἀναστῆλλον αὐτῶν τὴν κινδυνώδη ὀρμὴν,

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(51) Post δρῶσι cod. Vat. 650 inserit καί. Versu sequenti pro ἦσαν scribit εἴησαν, et mox inter ἔρωτα et ἑαυτοῖς ponit ἐν. Id.

(52) Δίκαιοι ἂν ἦσαν ἐξοστρακισθῆναι. Ait Isid. multos esse in sacerdotali ordine constitutos, qui, si recte viverent, et disciplina vigeret ecclesiastica, ne quidem in classe vulgariū Christianorum et laicorum haberent locum. Non igitur heri primum aut nudius tertius primo hoc malum in Ecclesiam Christi invasit. RITT.

(53) Pro ἀφεῖναι cod. Vat. legit σαφηνίσαι· quæ lectio si recipitur mutandum erit vocabulum præcedens ἡνίας in ἀνίας, ut significet auctor sibi impetum fuisse in manifestandi ægritudinem animi ac molestiam qua afficeretur videndo perniciosum in Ecclesia episcopatum ambitum. Possin.

(54) Ὅσπερ Ἴππον εἰς πεδίον ὀρμῶντα. Alludit ad proverb., Τὸν Ἴππον εἰς πεδίον, de excitatissima ad rem aliquam alacritate. Τὸ δύσκολον καὶ δυσκατόρθωτον πρᾶγμα ἔργον καλοῦσιν, οὐ μόνον οἱ ἐξ ἑθνῶν σοφοί, ἀλλὰ καὶ αἱ ἱερὰ Γραφαί. Suidas quo-

que hoc adnotavit: Ἐργον ἐπὶ τοῦ δυσχεροῦς. Πολύθιος· Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τοὺς Συρακοσίους ἔργον εἴχοντο, οὐ λογισάμενοι τὴν Ἀρχιμῆδους δύναμιν. Εἰ μοχ: Ἐργῶδες μετὰ πόνου γινόμενον δυσχερές. Sic ipse Isid. sup. ep. 175 h. l. III: Τὸ μὲν εὐρεῖν τὸ δίκαιον, ἔργον· τὸ δὲ μὴ διαφθεῖραι εὐρόντα ἔργωδέστερον. Et inf. ep. 274 geminum in modum: Σαυτὸν μὴ ἐπὶ ῥῆπτε τοιοῦτο πράγματι, ὃ ἔργον μὲν ἐστὶ καταλαβεῖν· τὸ δὲ εὐρόντα μὴ διαφθεῖραι, ἔργωδέστερον τυγχάνει. Apud Aristotelem quoque creber est hic nominis usus in ista significatione. RITT.

(55) Pro ἀνακρούσας cod. idem scribit ἀνακράσας, et vers. seq. pro βαδίσαι habet ἀνακάμψαι. Possin.

(56) Pro εἰς αὐτὸν cod. Vatic. εἰς αὐτὴν scribit, referens ad ἐπισκοπῆν. Versu autem sequenti post τινὲς δὲ addit εἰσίν. Id.

(57) Pro τῷ πράγματι idem habet τοσοῦτω πράγματι. Vers. pro ἀπλῶς ἐγχειρεῖν idem legit αὐτοῦ ἐγχ. Id.

juriam inferunt; ultiones; eorum qui flagitiose ac aelerate imperium gerere conantur, reprehensiones; ægrotorum curationes; eorum qui ob tentationes offenduntur, correctiones; eorum qui in vinculis sunt, solutiones; eorum qui in calamitatibus versantur, consolationes; eorum qui in peccatum labuntur, castigationes. Quoniam, inquam, cum hæc omnia, ac multo etiam his plura, quæ ne singulis commemorandis sermonem in longam producam, a me prætermissa sunt, certamina episcopatus habeat, quidam tamen animi oblectationem ac delicias eum esse arbitrabantur, atque nec viribus suis perpensis, nec imperii magnitudine considerata, ad hujusmodi negotium prosiliebant: ut periculosum eorum impetum reprimeret, eosque ne munus, quod plerumque captum ac facultatem excederet, temere aggredierentur, moneret, his verbis usus est: « Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. » Non dixit, Quilibet desideret: probe enim facit (sic enim locutus fuisset, si non opus ipsum, sed ejus amore flagrantem laudare voluisset), sed, « bonum opus desiderat. » Ut enim omnittam quod arduum negotium, quodque ægre confici possit opus appellat non modo ii qui apud gentiles eruditi habitus sunt, sed etiam Scripturæ sacræ, cum aiunt, « Virum fidelem operosa res est invenire ⁵⁸, » id quod ab omnibus intelligitur, eloquar. Opus est hæc res, vir optime, non ludus atque animi oblectatio: cura, non luxus; munus referendis rationibus obnoxium, non imperium ab omni censura liberum atque immune; paterna procuratio, non tyrannica licentia; dispensatoria præfectura, non ejusmodi potestas quæ sub reddendam rationum necessitate minime cadat. Ego episcopatus opus mirifice laudo; divinum enim est: ipsius autem amorem minime laudo; periculosus enim est. Non dico: bene facit; neque enim, ne probatissimos quidem viros hunc amorem in animo alere, verum pro viribus expellere oportet. Vide quemadmodum Apostolus (qui hujusmodi certaminis periculum fecerat, innumerisque sudoribus diluēbat, ac ne quis eorum, qui ipsius fidei commissi fuerant, quantum quidem in ipso erat, interiret, in vulneribus et **343** plagis, atque insidiis et mortibus versabatur) eos qui imperia ambiunt, et harum palæstrarum expertes et imperitos, atque honorem solum ob oculos sibi proponentes, metu terroreque afficiat, ac modo non agitato capite clamet: Si quis episcopatum desiderat, labores intueatur, atque illud spectet, an ferendis illis par esse queat. Pericula conspiciat (adversus eum enim armis instruuntur invisibiles, ac plerumque etiam visibiles inimici), ac non honorem solum animo perpendat. Mortes contempletur, non delicias. Insidias et curas conspiciat: non autem in

⁵⁸ Prov. xi, 6.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(58) Pro his, τὸν δ' ἔρωτα τὸν ἐπ' αὐτῆ οὐκ ἐπαινῶ, cod. Vat. solum habet, τὸν ἔρωτα οὐκ ἐπαινῶ. Id.

(59) Cod. Vat. scribit ἀπηλαύσαμεν, idque idem

A καὶ διδάσκων μὴ πράγματι ἀπλῶς ἐγχερεῖν τοῖς πολλοῖς ἀνεφίχτω, ἔφη: « Εἰ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. » Οὐκ εἶπε, Πᾶς τις ὀρεγέσθω· καλῶς γὰρ ποιεῖ (τοῦτο γὰρ ἂν εἶπεν, εἴγε μὴ τὸ ἔργον, ἀλλὰ τὸν ἐρώντα ἐπαινέσαι ἠβουλήθη)· ἀλλὰ, « Καλοῦ ἔργου. » Ἴνα γὰρ παρῶ, ὅτι τὸ δύσκολον καὶ δυσκατόρθωτον πρᾶγμα ἔργον καλοῦσιν, οὐ μόνον οἱ ἐξ ἔθνῶν σοφοί, ἀλλὰ καὶ αἱ Ἰσραὶ Γραφαὶ λέγουσαι: « Ἀνδρα δὲ πιστὸν ἔργον εὐρεῖν. » τὸ παρὰ πάντων νοούμενον φράσω. Ἐργον ἐστίν, ὃ βέλτιστε, τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἀνεσις· φρονεῖς, οὐ τρυφή· λειτουργία ὑπεύθυνος, οὐκ ἀρχὴ ἀνεξέταστος· πατριχὴ κηδεμονία, οὐ τυραννικὴ αὐτονομία, οικονομικὴ προστασία, οὐκ ἀλογοθέτητος ἐξουσία. Ἐγὼ τὸ ἔργον τῆς ἐπισκοπῆς ὑπερφυῶς ἐπαινῶ· θεῖον γὰρ· τὸν δ' ἔρωτα τὸν ἐπ' αὐτῆ οὐκ ἐπαινῶ (58)· σφαλερὸς γὰρ. Οὐ λέγω, Καλῶς ποιεῖ· οὐ γὰρ χρὴ τὸν ἔρωτα τοῦτον, οὐδὲ τοὺς λίαν εὐδοκίμους ἐν τῇ ψυχῇ τρέφειν, ἀλλὰ παντὶ σθένει ἐξωθεῖν. Θέα τὸν Ἀπόστολον, ἐμπειρον ὄντα τοῦ ἀγῶνος τοῦτου, καὶ μυρίαὶ ἰδῶσι καταβρέμενον, καὶ τραύμασι καὶ πληγαῖς, καὶ ἐπιβουλαῖς, καὶ θανάτοις ὀμιλοῦντα, ἵνα μηδεὶς τῶν ἐμπιστευθέντων αὐτῷ, τό γε αὐτοῦ μέρος, ἀπολήται, πῶς ἐκφοβεῖ καὶ δεδιττεται τοὺς ἀρχοντιώνας, ἅτε ἀπαίρους τοῦτων τῶν ἀγωνισμάτων, καὶ πρὸς μόνην τὴν τιμὴν ὀρώνας, καὶ μονονουχί κινῶν τὴν κεφαλὴν βοᾷ. Εἰ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, βλέπω τοὺς πόρους, καὶ σκοπεῖτω εἰ πρὸς τοὺτους ἀρχαῖαι δύναται. Ὅρατω τοὺς κινδύνους (ἐπ' αὐτὸν γὰρ φράττονται ἀόρατοι καὶ ὄρατοι πολλάκις ἔχθροί), καὶ μὴ ἐννοεῖτω μόνον τὴν τιμὴν. Θεάσθω τοὺς θανάτους, καὶ μὴ τὴν τρυφήν. Συνοράτω τὰς ἐπιβουλάς καὶ τὰς φροντίδας, καὶ μὴ πρὸς τὴν ἄνεσιν νεύετω. Ἴστω, ὅτι εἰ τις εἰς ἐκεῖνον ἀχθεῖ τὸν θρόνον, χειροτονεῖται νομίμως ἀθλήσαν, ἀλλ' οὐκ ἀκινδύνως τρυφήσαν. Ὁ γὰρ τῆς τιμῆς μόνης ἐγκρατῆς γενόμενος, καὶ τᾶλλα πάντα τὰ τῆ ἐπισκοπῆ προσήκοντα δίκαια παρεωρακῶς, ἐνταῦθα μὲν μυρίαὶ βληθήσεται κατηγορίας, ἐστ' ὅτε δὲ καὶ καθαιρεθήσεται τῆς τοιαύτης ἀξίας, ἐκεῖσε δὲ καταδοθήσεται παρὰ τῷ ἀδέκαστῳ κριτῆ ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου βήματος· τῶν μὲν πεινῶντων βοῶντων, ὅτι Ἡμεῖς μὲν οὐδὲ τῆς ἀναγκαίας ἀπελαύσαμεν (59) τρυφῆς· οὗτος δὲ τρυφήσας καὶ χρηματισάμενος τὰ λοιπὰ εἰς οικείας ἀνήλωσε φιλοτιμίας· τῶν δὲ γυμνῶν λεγόντων, ὅτι Ἀργαλέωτερος ἡμῖν οὗτος τοῦ χειμῶνος ἐγένετο· τῶν δὲ ἀρρωστούντων, ὅτι Τοῦ νοσήματος ἡμῖν βαρύτερος ὤφθη· καὶ τῶν μὲν ὀρφανῶν, οὐκ ἀπελαύσαμεν οὐδεμιᾶς προστασίας· τῶν δὲ χηρῶν, οὐκ ἐδάνεισεν ἡμῖν οὗτος παραμυθίας λόγον· τῶν δὲ δεσμοτῶν, οὐκ ἐπέσταξεν ἡμῖν οὗτος συμπαθείας δάκρυον· τῶν δ' ἐν συμφοραῖς, οὐκ ὄρεξεν ἡμῖν οὗτος θεραπείας χεῖρα· καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, πάντων, ὧν ἐπίσκοπος χειροτόνηται, καταβοῶντων. Τί οφεί τὸν ἀδέκαστον ποιῆσαι (60) κριτὴν;

iterat versu post quinto. Id.

(60) Cod. Vat. ποιήσεις et vers. post sexto pro παίζωμεν, παίζομεν scribit. Id.

Οὐ κολλάσειν σφοδρότερον, τὸν μηδὲ τῆ τιμῆ βελτίω γενόμενον; Παντὶ μὲν δήπου δῆλον ἔστιν. Εἰ δὲ τις ἀπιστεῖ, καὶ τὴν ἀπόφασιν αὐτῷ ἀναγνώσομαι. « Διχοτομήσει γὰρ, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. » Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες μὴ παίζωμεν εἰς τὰ θεῖα. Οἱ γὰρ εἰς τὸ ἴδιον λογοθέσιον μόλις ἐπαρκέσαντες, ὅταν καὶ τοσοῦτων δῆμων καταβῆσαι κατασκευάσωμεν ἑαυτοῖς, ποῦ φανώμεθα;

apud incorruptum judicem in tremendo illo tribunali clamantibus : Nobis ne necessario quidem cibo frui contigit, hic autem in luxu ac congerendis pecuniis versatus, reliqua in ambitionibus suis consumpsit. Nudis autem dicentibus : Hic nobis vi frigidis acerbior se præbuit; ægrotis item : Graviorem se nobis hic, quam morbus, exhibuit; pupillis : Nihil ab hoc opis ac præsidii consecuti sumus; viduis : Hic consolatoriam orationem minime nobis commoda vit; in vincula coniectis : Hic nullas commiserationis lacrymas nobis fudit; calamitosis : Hic medicam manum nobis minime porrexit: ac denique ut summam dicam, omnibus iis, quorum episcopus creatus est, cum clamore insectantibus. Quid porro incorruptum illum judicem facturum putas? Annon in eum acrius animadversurus qui ne ex ipso quidem honore melior effectus est? Nemini profecto id obscurum est. Quod si quis meis verbis diffidit, sententiam quoque recitabo : « Dividet enim eum, partemque ejus cum infidelibus ponet ⁶¹. » Hæc igitur cum animis nostris reputantes, divinas res ludibrio ne habeamus. Nam qui privatis etiam rationibus reddendis vix pares fuerimus, postea quam tot populorum clamores et insectationes nobis ipsis comparaverimus, ubi tandem os nostrum ostendemus ?

ΣΙΖ'. — ΣΕΡΦΗΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Οἱ μὲν τὴν ψυχὴν πρὸς ἀρετὴν ἀκονῶντες, ἅτε θείας φιλοσοφίας ὄντες αὐτοφυῆ ἀγάλματα, δι' ἀνάγκην προσομιλοῦσι τῷ σώματι, καὶ τοῖς ἀναγκαίοις ἀρκοῦμενοι, τὸν τῆς φιλοχρηματίας ὄχλον, ἅτε πάσης κακίας πηγὴν, μισοῦντες, μυρίων ἀπαλλάττονται κακῶν. Οἱ δὲ μόνον εἶναι σῶμα τὸν ἀνθρώπων ἀλογίστως ἠγούμενοι (ὡν ἓνα σε εἶναι τινες ἰσχυρίζονται, ἐγὼ δὲ ἀπιστῶ), τὸν ἀκόρεστον ἔρωτα τῶν χρημάτων νοσοῦντες τῷ μηδέποτε κόρον λαμβάνειν βασιανίζονται, καὶ ἐπιθυμῶ ἀνηνύτῳ οἰστρούμενοι (61), ἀεὶ τε ἐν πενίᾳ εἶναι νομίζοντες, δρῶσιν ἃ δρᾶν οὐ θέμις. Χρῆ οὖν αὐτοῦς λογιζομένους ὅτι καὶ πλοῦτος μέγιστος, ὡς πρὸς τὰς ἀμέτρους ὀρέξεις, εὐρίσκειται πενία, καὶ ὡς πρὸς τὸ τῆς φύσεως αὐταρκές, ἡ πενία πλοῦτός ἐστι, παύσασθαι τῆς

τοιαύτης μανίας. ^C que si, quantum naturæ sat sit, spectetur, paupertas finem constituere.

ΣΙΗ'. — ΖΟΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Πολλοὶ μὲν σε δεινῶς σφόδρα καὶ καταφορικῶς ἐκκωμωδοῦσι, καὶ παρὰ πάντων πιστεύονται. Ἐμοὶ δὲ τάχιστα καὶ εὐπρεπέστατα λελέξεται, ὅτι δίκαιος ἂν εἴης, κἂν ὄψῃ τῆς ἡλικίας, γυνῶναι ὅτι μυρίων τιμωρίων πρόξενός εἰσιν αἱ περὶ τὸ σῶμα ἡδοναί.

ΣΙΘ'. — ΟΥΡΣΕΝΟΥΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

^B Βασιλειῶν. Περὶ Ἀβσαλὼμ, καὶ τοῦ τελευταίου σάντος πλήθους ἐν τῇ ὄργῃ τοῦ λοιμοῦ (62), ^D ὁμηρικὰ Δαβὶδ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐξηριθμήσεν.

Ὁ μὲν Ἀβσαλὼμ δίκην παρὰ τῆς θείας ἀπητήθη

⁶¹ Luc. xii, 46. ⁶² II Reg. xxiv, 2 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(61) Cod. Vat. 650 οἰστρούμενοι mutat in ὕστερουμενοι. Id.

voluptatem animique remissionem oculos conficiat. Illud sciat, quod si quis ad hunc thronum evehatur, idcirco instituitur, ut legitime ceriet, non autem ut citra periculum in luxu ac deliciis versetur. Nam qui honoris solius compos effectus est, aliaque omnia jura, quæ ad episcopatus administrationem attingunt, contempsit ac pro nihilo duxit, tum hic sexcentis probris incessetur, atque etiam interdum de hujusmodi honoris gradu dejicietur; tum illic clamoribus exagitatibatur, nimirum fame oppressis clamantibus : Nobis ne necessario quidem cibo frui contigit, hic autem in luxu ac congerendis pecuniis versatus, reliqua in ambitionibus suis consumpsit. Nudis autem dicentibus : Hic nobis vi frigidis acerbior se præbuit; ægrotis item : Graviorem se nobis hic, quam morbus, exhibuit; pupillis : Nihil ab hoc opis ac præsidii consecuti sumus; viduis : Hic consolatoriam orationem minime nobis commoda vit; in vincula coniectis : Hic nullas commiserationis lacrymas nobis fudit; calamitosis : Hic medicam manum nobis minime porrexit: ac denique ut summam dicam, omnibus iis, quorum episcopus creatus est, cum clamore insectantibus. Quid porro incorruptum illum judicem facturum putas? Annon in eum acrius animadversurus qui ne ex ipso quidem honore melior effectus est? Nemini profecto id obscurum est. Quod si quis meis verbis diffidit, sententiam quoque recitabo : « Dividet enim eum, partemque ejus cum infidelibus ponet ⁶¹. » Hæc igitur cum animis nostris reputantes, divinas res ludibrio ne habeamus. Nam qui privatis etiam rationibus reddendis vix pares fuerimus, postea quam tot populorum clamores et insectationes nobis ipsis comparaverimus, ubi tandem os nostrum ostendemus ?

CCXVII. — ΣΕΡΕΝΟ ΔΙΑΚΟΝΟ.

Qui animum ad virtutem acuit, ut qui divinæ philosophiæ nativa simulacra sint, necessitate compulsi commercium cum corpore habent, rebusque necessariis contenti, avaritiæ tumultum ac molestiam, ut vitii omnis fontem, odio insectantes, innumeris malis eximuntur. Qui autem solum corpus ³⁴⁴ hominem esse inconsiderate arbitrantur (quorum in numero te esse nonnulli affirmant, ego vero minime adducor ut credam), inexplibili opum amore laborantes, hoc ipso quod nunquam eos satietas capit, excruciantur, atque irritæ cupiditatis œstro perciti, seque perpetua inopia premi existimantes, perpetrant quæ perpetrare nefas est. Quocirca ipsos oportet, cum animo suo illud volentes, quod et amplissimus census, si cum immoderatis appetitionibus conferatur, paupertas invenitur, contraque divitiarum rationem habet, hujusmodi insanie

CCXVIII. — ΖΟΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Permulti te graviter sane et acriter traducunt : ac fidem apud omnes nanciscuntur. Ego vero celerime congruentissimeque hoc dixerim, æquum esse te, simili saltem ætate, illud scire, corporis voluptates innumeros cruciatus accersere.

CCXIX. — ΟΥΡΣΕΝΟΥΦΙΩ ΛΕΚΤΟΡΙ.

^D De Absalon, et de multitudine quæ in ira pestis periiit, quando David populum suum numeravit ⁶².

Absalon quidem a divina justitia supplicio affe-

⁶² (62) Confer Isidor. ep. 39 lib. 1. Eandem causam puniti populi Judaici etiam S. Eulogius reddit apud

tus est, quod exauctorandi patris causa probi iudicis speciem præ se tulisset, subditosque per huiusmodi lenocinium sibi devinxisset. Imperium enim ambiebat ac stipatorum manum cogebat, atque ad sublimem tyrannidem velut exstructis turribus aditum sibi muniebat. Qui autem ad ejus partes sese adjunxerant, ac tyrannidem tantum non exstruxerant (siquidem in hujus principium, in illius autem finem oculos conjiciebant), pœnam, etsi non statim (mœrorem enim concepisset David, subditis, imo, ut rectius loquar, regia dignitate orbatus), ac certe non ita multo post persolverunt. Pestis quippe eos depasta est, non serpens, nec pedelentim progrediens, verum confertim ac funditus universam gentem populans. Quamvis enim huiusmodi cædi causam aliam imposuit: at supplicii tamen radix ex ea culpa orta est, quæ aliquanto postea fructum tulit, hoc est, in opus processit, tum scilicet, cum de rege quoque, ob censum præter divinam voluntatem populum, supplicium sumi oportebat. Nam cum illi, re quidem ipsa ob suum, verbo autem ob regis peccatum morte afficerentur, ipse quoque in maxima calamitate versabatur. Cupiebat enim cum gloria potius mori quam amissis subditis turpiter vivere. Quod si quis minorem mihi fidem adhibet, audiat ipsum dicentem, « Sit super me manus tua, et super domum patris mei ». Neque enim alii pro alio, ut existimas, pœnas penderunt, verum cuique quod aptum erat tributum est. 345 Ab illis quippe ob admissum non ita pridem peccatum, ab hoc autem ob præsentem culpam pœnia expetita est: divina videlicet sententia ipso pœnas exigeret.

CCXX. — AUSONIO CORRECTORI.

Ve! solus, vel certe præsertim illud curare debes, ut, quantum in te est, subleventur ii qui in calamitatibus inciderunt.

CCXXI. — MARONI ET EUSTATHIO.

Audio vos, cum ea vitia, ad quorum magnitudinem nihil accedere possit, palam designetis, flagitia tamen vestra voluntate minor existimare: et cum rem audenda facinora audaci animo perpetretis, cunctidos tamen vos ipso atque ignavos esse censere, propterea quod id omne, quod voluntas vestra fert, operibus conspicuum facere nequeatis. Quapropter si verus hic rumor est, ab huiusmodi animi instituto abstinete, ne alioqui furia quædam, aut dæmones,

•• Il Reg. xxv, 17.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

Photium in *Bibliotheca*, pag. 462. Quæ ideo notanda sunt, ne insouus et innoxia plebs punita videatur, quod a justitia Dei alienum videri posset. RITT.

(63) Pro τὴν ἀρχὴν cod. Vat. 650 habet τὴν ἀρχὴν. POSSIN.

(64) Idem cod. legit, καὶ αὐτόθεν ἐν μ. Id.

(65) Cod. Vat. 650, τὴν. Id.

(66) Inscibitur hæc ep. in cod. Vat. 650 non Ἀύξονίῳ, sed Αὐσονίῳ. Initium hujus ep. satis diver-

Α δίκης, ἐπὶ καθαιρέσει τοῦ οἰκείου πατρὸς προσηλασμένος ἀγαθὸς εἶναι δικαστὴς καὶ τοὺς ὑπηκόους διὰ ταύτης τῆς κολακείας οἰκειωσάμενος. Ἐμνᾶτο γὰρ ἀρχὴν, καὶ δορυφόρους συνεκράτει, καὶ ὑψηλὴν τυραννίδα ἐπίργου. Οἱ δὲ συνδραμόντες καὶ μονονοῦχι κατασκευάσαντες τὴν τυραννίδα (ἀπέβλεπον γὰρ τοῦ μὲν εἰς τὴν ἀρχὴν (63), τοῦ δὲ εἰς τὴν τελευτὴν), δίκην, εἰ καὶ μὴ παραχρῆμα (ἐλυπήθη γὰρ ἂν ὁ Δαβὶδ, τῶν ὑπηκόων, μᾶλλον δὲ τῆς βασιλικῆς ἀξίας ἀποστερούμενος), ἀλλὰ μικρὸν ὕπερον ἀπητήθησαν. Ὁ γὰρ λοιμὸς αὐτοὺς ἐπενείματο, οὐχ ἔρπων, οὐδὲ κατὰ βραχὺ προῖων, ἀλλ' ἀθρόω; καὶ ἡθροδὸν ἅπαν τὸ ἔθνος καταδοσκόμενος. Εἰ γὰρ καὶ ἄλλην αἰτίαν ἐπέθηκε τῇ τοιαύτῃ σφαγῇ, ἀλλ' ἡ βίβλα τῆς τιμωρίας ἐξ ἐκεῖνου μὲν τοῦ πταίσματος ἐφυ, μετ' οὐ πολὺ δὲ καρπὸν ἤνεγκε, τουτέστιν εἰς ἔργον ἐχώρησεν, ὅτε καὶ τὸν βασιλεῖα ἐπὶ τῷ παρὰ τὴν θέλειαν γνώμην ἀριθμῆσαι τὸν λαὸν ἐχρῆν δοῦναι δίκην. Ἐκεῖνων γὰρ ἀναιρουμένων, ἔργω μὲν ὑπὲρ οἰκειας, λόγῳ δὲ ὑπὲρ τῆς τοῦ βασιλέως ἀμαρτίας, καὶ αὐτὸς ἐν μεγίστῃ (64) καθείσθη συμφορᾷ. Ἐβούλετο γὰρ εὐκλεῶς τεθνᾶναι, ἢ ἀκλεῶς ζῆν, τῶν ὑπηκόων στερηθεὶς. Εἰ δὲ τις ἀπιστεῖ, ἀκουέτω αὐτοῦ λέγοντος, « Γενέσθω ἐπ' ἐμὲ ἡ χεὶρ σου, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου. » Οὐ γὰρ ἄλλοι ὑπὲρ ἄλλου ἐκολάσθησαν, ὡς ἐνόμισας· ἀλλ' ἐκάστω τὸ πρόσφορον ἀπενεμήθη. Οἱ μὲν γὰρ τῆς πρὸ βραχέος γεγενημένης ἀμαρτίας, ὁ δὲ τῆ (65) παραχρῆμα ἀπητήθη δίκην· τῆς ἀδεκάστου ψήφου καιρὸν εὐρούσης ἐπιτήθειον, ἐν ᾧ κἀκαίνο; καὶ τοῦτον δίκην εἰσπράζεται.

C tempus idoneum nacta, in quo, et ab illis, et ab

ΣΚ'. — ΑΥΞΟΝΙῶ ΚΟΡΡΗΚΤΩΡΙ (66).

Ἦ μόνος, ἢ μάλιστα φροντίσαι δίκαιος ἂν εἴης, ὅπως, τόγε σὸν μέρος, ἐπικουφισθῶσιν οἱ συμφοραῖς περιπεπτωκότες.

ΣΚΑ'. — ΜΑΡΩΝΙ ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΙῶ (67).

Πυνθάνομαι ὡς πᾶσαν ὑπερβολὴν κακῶν ἐπιδεικνύμενοι, μικροτέρων τῆς βουλήσεως ἡγεῖσθε τὴν πρᾶξιν, καὶ τὰ ἀτόλμητα τολμῶντες, ἀτόλμους ἐαυτοὺς καὶ ἀνάδρους ἡγεῖσθε, ὅτι μὴ δύνασθε πῶσαν τὴν βούλησιν διὰ τῶν πράξεων δηλώσαι. Εἰ τοίνυν ἀληθὴς ἡ φήμη, παύσασθε τῆς τοιαύτης προαιρέσεως, ἵνα μὴ ἀλάστορες, ἢ δαίμονες ἀνθρωπώμορφοι νομισθῆτε.

D humanam formam gerentes, esse existimemini.

sum idem cod. exhibet hoc modo: Ἡμῶν μάλιστα φροντίς σοι δικαίως ἂν εἴη, ὅπως, etc., quæ valde suspicor esse puram scriptionem archetypam. POSSIN.

(67) In cod. Vat. 650 hæc ep. viris quatuor inscribitur quorum duos tantum posteriores editio exprimit; sed ante hos in illo cod. legitur: Μαρτινιανῶ, Ζωσίμῳ, Μαρτινιανῶ, Ζωσίμῳ, Martino, Zosimo. Id.

ΕΚΒ'. — ΤΟΙΣ ΛΥΤΟΙΣ.

Μέτριον ἀσκεῖν χρῆ, ὡ βέλτιστοι, τὸ φρόνημα. Μέτριον δὲ φημι, οὐ τὸ πρὸς τοὺς μείζους κολακευτικόν, ἀλλὰ τὸ πρὸς τοὺς ἐλάττους συγκαταβατικόν· οὐ τὸ δουλοπρεπές, ἀλλὰ τὸ ἡμερον· οὐ τὸ ὑποκρισεως μεστὸν, ἀλλὰ τὸ ἐδολον καὶ ἐλευθέριον, καὶ κατηλιάν μὴ ἐπιστάμενον.

ΣΚΓ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οὐ μετρίως ᾄδη κατὰ τὴν πόλιν, ὧ πάντα μικρὰ πρὸς σε φθέγγασθαι. Τῆς γὰρ περιμαχίτου καὶ ποθεινοτάτης ἀπασιν ἀρχῆς, νῦν, εἴπερ ποτὲ, σφοδρὸν ἐαυτῆς ἔρωτα τοῖς ἀνθρώποις ἐμβαλοῦσης, καὶ βῆδιω· ἐαυτὴν τοῖς ἔρωσι παρεχούσης, οὐ μόνον οὐκ ὠνειροπόλησας (68), ἀλλ' οὐδὲ καλούμενος ὑπήκουσας, οὐδὲ προτεινομένην ἤρπασας, ἠγούμενος· ἀρχὴν εἶναι μεγίστην, καὶ πρέπουσαν ἀνδρὶ καλῷ κάγαθῷ, τὸ ἄρχειν ἐαυτοῦ δύνασθαι, τὸ τὸν λογισμὸν τῷ θυμῷ καὶ ταῖς ἡδοναῖς ἐπιστήσαι. Μετὰ δὲ τοῦτο, εὖ καὶ καλῶς ἐώρακας, τὴν ἀκριβῆ ἐλευθερίαν ἐν ταῖς ἡσυχίαις, ἀλλ' οὐκ ἐν ταῖς περιβλέπτου ταύταις ταῖς ἀρχαῖς χορεύουσαν. Πολλῆς γὰρ ἀνάγκης εἶναι εἰκότως νενόμικας· τῶν μὲν ἄρχειν, ἑτέροις δὲ δουλεύειν· καὶ τοῖς μὲν ἐπιτάττειν, τοῖς δὲ ὑπακούειν· καὶ τοὺς μὲν ἀδικεῖν, τοῖς δὲ χαρίζεσθαι· καὶ τοῖς μὲν ὑποκείσθαι, τοῖς δὲ ἐπικείσθαι· καὶ τοὺς μὲν φοβεῖσθαι, ὑπὸ δὲ τῶν μισεῖσθαι. Ἠγούμενος οὖν δίπην διδόντων, οὐ τιμὴν λαμβανόντων ταῦτ' εἶναι, ἐκείνην μὲν εἰκότως παρητήσω, περὶ δὲ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν, τὴν σπουδὴν ἔτρεψας. Εἰ δὲ τινες τὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων οὐκ ἔχοντες ὄρθην, μᾶλλον δὲ τὸν λογισμὸν ἀπολωλέκτες, αἰτιῶνται σε, μάλιστα μὲν οὐδὲ λόγου ἀξιωθῆναι ὀφείλουσιν, ἀνθρωπον αἰτιώμενοι, τὸν στεφάνων ἄξιον. Εἰ δὲ χρῆ ἀκροβόλισσασθαι (69) πρὸς αὐτοὺς, ἐκεῖνο εἶπέ. Ἴσως εἰκότα ἀγνοεῖν, ὅτι εἰς τυραννίδα τὸ τῆς πράγματος μετακχώρησεν ἄξιωμα. Εἰ μὲν γὰρ ἔχετε δεῖξαι τὴν ἀρχαίαν ποιμαντικὴν καὶ νῦν κρατοῦσαν, μάλιστα μὲν τὸν ἥττονα ἠγῆσάμενον εἶναι τοῦ πράγματος, καὶ ἀποφυγόντα, δίκαιοι ἂν εἴητε ἐπαινεῖν (70). Εἰ δὲ δυνάμενος παρητήσατο, μὴ μόνον ἀπολύεσθω τῆς κατηγορίας, ἀλλὰ καὶ δίκας ἀπαιτεῖσθω. Εἰ δὲ εἰς τούναντιον μετακχώρησε, μὴ ἀπαιτεῖσθω. Τότε μὲν γὰρ ὑπὲρ τῶν προβάτων ἀπέθνησκον· νῦν δὲ τὰ πρόβατα ἀναιροῦσιν οἱ ποιμένες, οὐ τὰ σώματα σφάζοντες· ἥττον γὰρ ἦν κακόν (71)· ἀλλὰ τὰς ψυχὰς σκανδαλίζοντες. Καὶ τότε μὲν νηστεῖαις τὸ σῶμα ἐσωφρόνιζον, νῦν δὲ τρυφαῖς σκιρτῶν παρασκευάζουσι. Καὶ τότε μὲν τὰ ἐαυτῶν τοῖς δεομένοις διένεμον· νῦν δὲ τὰ τῶν πενήτων σφετερίζονται. Καὶ τότε

A

CCXXII. — IISDEM.

Animi moderationi, optimi viri, studendum est. Per moderationem autem, non assentationes et blanditias majoribus adhibitas, sed demissionem ad inferiores; non servilem affectum, sed lenitatem ac morum facilitatem, non hypocrisis plenam, sed simplicem et ingenuam, cauponariæque artis ignaram intelligo.

CCXXIII. — IIERACI PRESBYTERO.

Non mediocriter in urbe celebraris, o quoniam pacto te appellem! Quidquid enim dicatur, si tui ratio habeatur, exiguum est. Nam cum vehementer ab omnibus expetitur, et de quo tanta contentione certatur, imperium, nunc, si unquam alias, acrem sui amorem mortalium animis injiciat, facileque sese amantibus fruendum præbeat, tu tamen non illud tantum per somnium minime tibi effluxisti, sed ne vocatus quidem paruisti, nec porrectum imperium arripuisti: quod scilicet existimares maximum, ac probo et honesto viro congruens imperium esse, sibi ipsi imperare posse, ac rationem iracundiæ ac voluptatibus præficere. Postea autem istud quoque probe ac præclare perspexisti, veram libertatem in quiete, ac non in conspicuis hujusmodi imperiis, velut choros agitare. Ingentis enim molestiæ merito judicasti, aliis præesse, aliis servire; aliis imperare, aliis parere; alios lædere, aliis gratificari; aliis subjici, aliis superjectum esse; alios pertimescere, aliis odio esse. Quamobrem hæc eorum esse, qui pœnas darent, non qui honorem acciperent, existimans, imperium optimo jure repudiasti, atque ad animi curam, studium et operam convertisti. 346 Quod si quidam recto rerum judicio carentes, vel, ut rectius loquar, mente ac ratione orbati, te accusant, maxime quidem nec digni sunt, ad quos sermo habeatur, ut qui enim, qui corona dignus est, accusandum putent. Quod si adversus eos velitandum est, hanc orationem habe: Illud fortasse ignorare videmini, lenitatis ac mansuetudinis dignitatem in tyrannidem transiisse. Nam si hoc ostendere potestis, veterem pascendi gregis rationem nunc quoque vigere, maxime quidem cum, qui se huic negotio imparem esse arbitratus est, ac propterea in fugam se dedit, a vobis laudari æquum fuerit. Si autem cum id exsequi posset, munus istud defugit, non modo crimine non solvatur, sed etiam in eum animadvertatur. Sin vero res in contrarium cessit, ab eo pœnæ minime expetuntur. Tum enim salutis ovium causa mortem oppetebant: nunc autem pastores ovibus mortem inferunt, non

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(68) ὠνειροπόλησας cod. Vatic. 650 in participio ponit, scribens ὠνειροπολήσας. Versu post hunc 4, pro his, τὸ ἄρχειν ἐαυτοῦ δύνασθαι, τὸ, co. l. idem habet, ἄρχειν ἐαυτῷ δυναμένῳ καὶ τὸν λογισμ., etc. Possit.

(69) Cod. Vat. 650 melius legit, εἰ δὲ χρῆ ἀκριβολογεῖσθαι, et versu mox sequenti pro εἶπέ scribit

εἰπεῖν. Id.

(70) Pro his, δίκαιοι ἂν εἴητε ἐπαινεῖν, cod. Vat. 650 commodius habet, δίκαιος ἂν εἴη τὸ ἐπαινεῖν. Vers. seq. μόνος ἀπολύεσθω, pro his cod. Vat. scribit, μόνος μὴ ἀπολύεσθε. Id.

(71) In cod. Vat. sic legitur, ἥττος γὰρ ἂν ἦν x., etc. Id.

corpora jugulantes (levius enim hoc malum esset), A verum animis offensionem afferentes. Tum juniis corpus castigabant : nunc autem, ut luxu ac deliciis exsultent, efficiunt. Tum bona sua egenibus distribuunt : nunc autem pauperum bona in rem suam vertunt. Tum virtutem colebant : nunc virtutis cultores proscribunt et eliminant. Tum castitatem mirificis laudibus efferebant : nunc autem, sed nihil molesti dicere volo. Nam hæc quoque eoduntaxat dicere cupio, ut eos, qui in culpa sunt, insectarer. Non enim omnes accusabo. Verum, cum ostendam quantum inter vetus ministerium ac præsentem tyrannidem intersit, quæ tandem causa est, quamobrem æqualitatis amantes coronis non redimitis ac prædicatis?

CCXXIV. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Vir quidam philosophiæ nomine clarus mecum B congressus, te quidem graviter accusabat, mirum illud sibi videri dicens, quod tu, qui ne ingenuo quidem sanguine ortus es, supercilium efferas, cervicemque attollas, atque extremis unguibus incedas, ac per aerem ambulare tibi videaris : denique per omnia corporis membra imperitiam tuam et ineptiam conspicuam reddas : contra autem priscam quamdam feminam Archedicen nomine mirificis laudibus in cælum vehibat, cujus etiam epithetium hujusmodi referebat :

Non mihi mens unquam tumuit, licet ipsa parentem

Regem habui, et fratres, pignoraque, atque virum.

Ego autem hos versus tibi indicandos existinavi. Hinc enim fortasse fiet, ut nunc saltem te ipsum noscas.

CCXXV. — STRATEGIO MONACHO.

Permuli homines invito animo injuria affici, timiditatis et ignaviæ, ultro autem ac voluntario animo lædi, maximum suavitatis ac patientiæ 347 argumentum esse ducunt. Qui autem recte de rebus judicare norunt, vel, ut rectius loquar, qui divinis Scripturis fidem habent, ne eos quidem, qui quamvis injuriæ invito accipiant, moderate vero ferunt, vel mercedibus privant, vel laudibus, suffragante maxime Paulo, atque his verbis utente : « Et rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, scientes vos habere meliorem substantiam in cœlis, ac manentem ²⁸. » Quod si dicas : Quid enim facere poterat, cum a potentiore læderetur? respondeam : Clamoribus ac maledictis insectari, diris devovere, traducere, molestiam forensis exhibere. Qui igitur cum hæc omnia facere posset, non tamen fecit, ei, qui ultro lædi appetiit, si non par,

²⁸ Hebr. x, 34.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(72) Post εἶπον cod. idem addit οὐκ. Possin.

(73) Pro ποιεῖτο recte scribit cod. Vat. 650, ἐποιεῖτο. Vers. pennit. et ult. pro ἐξεθελάζεν idem legit, ἐξεθελάζεις. Vers. inde quinto, ἐδικαίωσα αὐτὰ ταῦτα μηνῦσαι, melius idem cod. ἐδικαίωσα αὐτὸν ταῦτα. etc. Ib.

(74) Habetur integrum epigramma apud Thucydidem lib. vi. Fuit Archedica nobile scortum, de qua

ΣΚΔ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἄνῆρ τις τῶν ἐπὶ φιλοσοφίᾳ σεμνονομένων ἐντυχὼν ἡμῖν, σοῦ μὲν δεινὴν ποιεῖτο (73) τὴν καταβολήν, φάσκων θαυμάζειν, πῶς μὴδ' ἐξ αἵματος ἐλευθερίου φύς τὴν ὄφρυν ἐπαίρεις, καὶ τὸν αὐχένα ὕψοις, καὶ ἐπ' ὀνύχων βαδίζεις, καὶ ἀεροβατεῖν νομίζεις, καὶ διὰ πάντων τῶν μελῶν τὴν ἀπαιδευσίαν ἐμφαίνεις· γυναικα δ' ἀρχαίαν ἐξεθελάζεν, ἧς καὶ τὸ ἐπιτάφιον ἐπίγραμμα ἀπηγγέλλε λέγον,

Ἄρχεδίκη πατρός ἀνδρός, ἀδελφῶν τ' οὐσὰ τυ-
[ρῶν]
Παίδων τ'. Οὐκ ἤρθη νοῦν ἐς ἀτασθαλίην (74).

Ἐγὼ δὲ ἐδικαίωσα αὐτὰ ταῦτα μηνῦσαι, τάχα πως κἂν νῦν γνοίης σαυτόν.

C

ΣΚΕ'. — ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Οἱ μὲν πλείστοι τῶν ἀνθρώπων τὸ μὲν ἄκοντα πάσχειν κακῶς, ἀναδρίας· τὸ δὲ ἐκουσίως ἐλέσθαι ἀδικηθῆναι, ἐπιεικείας καὶ φιλοσοφίας τεκμήριον τίθενται εἶναι μέγιστον. Οἱ δὲ ἐπιστάμενοι περὶ πραγμάτων κρίνουν ὀρθῶς, μᾶλλον δὲ οἱ ταῖς ἱεραῖς πιστεύοντες Γραφαῖς, καὶ τὸν ἀκουσίως μὲν ἀδικούμενον, φιλοσόφως δὲ φέροντα, οὔτε μισθῶν, οὔτε ἐπαίνων ἀποστεροῦσιν, ἐπιψήφίζοντος μάλιστα τοῦ Παύλου καὶ λέγοντος· « Καὶ τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὡμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἑαυτοῖς κρείττονα ὑπαρξῆν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν. » Εἰ δὲ φαίης, τί γὰρ ποιῆσαι ἠδύνατο, ὑπὸ τοῦ δυνατωτέρου ἀδικούμενος (75); φαίην, καταβολῆσαι, κακηγορῆσαι, ἐπαράσασθαι, διασύραι, ἐνοχλῆσαι δικαστηρίοις. Ὅσον ταῦτα πάντα δυνάμενος, πράξει μὲν, μὴ πράτων δὲ, τῷ ἐκουσίως ἐλομένῳ ἀδικηθῆναι εἰκότως ἂν εἰ καὶ μὴ συναριθμηθῆι, ἀλλὰ γε ὑπαριθμη-

Herodotus et Athenæus. Illud autem epigramma esse a Simonde compositum didici ex Aristotelis *Rhetoric.* 1, 9. CASaubON. in *epist. ad Rittershusium.*

(75) Ὑπὸ δυνατωτέρου ἀδικούμενος. Melius codex Vat. 650, ὑπὸ τοῦ δυνατωτέρου ἀρπαγεις ὁ ἀδύνατος. Possin.

0είνη (76). Εἰ δὲ χρὴ καὶ δεινότητι χρῆσασθαι, καὶ τὸ ἄ
 ἱκριθὲς εἰπεῖν, τάχα καὶ ὑπερακοντίσειεν ἐκείνου. Τῷ μὲν γὰρ τὸ βούλεσθαι ἀδικεῖσθαι, μεγίστην φέρει
 παραμυθίαν. Οὐ γὰρ ἂν ἠδικήθη, εἰ γε μὴ ἠβουλήθη. Τῷ δὲ μὴ βουληθέντι μὲν, ὑπομείναντι δὲ, καὶ μηδὲν
 πεποιηκότι δι' ὧν ἠδύνατο ἀμύνασθαι τὸν ἀδικήσαντα, ἅτε ἐσχάτης φιλοσοφίας βάνανον ἐπιδειξαμένῳ, λαμ-
 πρότερος πλακείη στέφανος. huic utique, ut qui extremæ cujusdam patientiæ documentum dederit, luculentior corona haud im-
 merito texi queat.

ΣΚΓ'. — ΠΑΜΠΡΕΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Σύμβολόν ἐστιν, ὃ θαυμάσιε, μέγιστον τοῦ πεπει-
 σθαι τὸν ἀκούσαντα, ὁ τῶν λεθθέντων ἔπαινος. Οὐ
 γὰρ ἐστὶν ἄτις οἰεταὶ καλῶς ἔχειν, τούτοις φάσκειν
 μὴ πεπεισθαι. Ὡσπερ γὰρ ὅσα καλιζόμεν, ἀποφεύ-
 γειν σπουδάζομεν (77), εἰ σωζρονοῦμεν· οὕτως ἂ
 θαυμάζομεν, πάντως αἰρούμεθα. Τοῦ χάριν δὴ ταῦτα
 λέγω, ἴσως οὐκ ἄγνωστis, ὀφείλων ἦν ἐπήνεσας συμ-
 βουλήν εἰς πέρας ἀγαγεῖν.

ΣΚΖ'. — ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Μὴ ἀγνώστis, ὦ φίλος, ὅτι ὑπόθεσίς ἐστι τῆς μακα-
 ρίας ζωῆς, ἡ τῶν παθῶν νέκρωσις, ἧς οὐδὲν εὐ-
 κταίστερον, οὐδ' εὐκλέστερον γένοιτ' ἂν.

ΣΚΗ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εἰ καὶ ἐπιθετοί σοι ὁ κοινὸς ἀπάντων ἐχθρὸς, ὡς
 αὐτοβοεὶ περιεσόμενος, καὶ ἐξ ἐπιδρομῆς ἀπασάν
 σου τὴν πολιτείαν ληψόμενος, ἀλλ' αὐτὸς, ὡς ἐπι-
 θόμην, ἀκοιμήτω σπουδῇ τὴν θεῖαν προβαλλόμενος
 συμμαχίαν, πολλοὺς μὲν αὐτῷ πόνους εἰς τὴν πο-
 λιορκίαν προῦξένησας, ἀπρακτὰ δὲ αὐτοῦ τὰ μηχαν-
 νήματα, καὶ τὰς ἐλεπόλεις ἀπέδειξας, καὶ τὸ τρό-
 παιον κατ' αὐτοῦ λαμπρότερον ἔστισας. Συγγαί-
 ροντες οὖν σοι ἐπὶ τῇ νίκῃ (78), καὶ τὰ ἐπινίκια
 ἄδοντες παραινοῦμεν γρηγορεῖν καὶ προσέχειν σαυ-
 τῷ. Ὁ γὰρ πολέμιος οὐτε αἰδεῖσθαι εἶδεν, οὐτε ἐρυ-
 θριᾶν ἐπίσταται, οὐτ' ἀπογινώσκει ἕως θανάτου, ἀλλ'
 ἀντὶ ὀπλῶν (79) καὶ μηχανημάτων ἀρούμενος τῇ
 οἰκείᾳ φύσει, παντὶ καιρῷ ἐπιτίθεται οὐ τὸ ἠττησθαι
 ἐνοῶν, ἀλλὰ τὸ νικῆσαι ὄνειροπολῶν. Πᾶση οὖν φυ-
 λακῇ τήρει τὴν σαυτοῦ καρδίαν. Οὐ γὰρ μονοειδῆς,
 ῥαδίως γὰρ ἂν ἐάλω, ποικίλη δὲ τίς ἐστὶ καὶ πολυ-
 τροπος, ἡ πρὸς αὐτὸν μάχη. Ὅταν μὲν γὰρ διὰ σω-
 φροσύνης ἠττηθῇ (80), διὰ φιλοχρηματίας πολεμεῖ.
 Εἰ δὲ κἀνταῦθα τρωθείη, διὰ βασκανίας (81) ἐπι-

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(76) Hæc quæ leguntur in editis, εἰκότως ἂν, εἰ
 καὶ μὴ συναριθμηθεῖη, ἀλλὰ γε ὑπαριθμηθεῖη, non
 comparent in cod. Vat. 650; sed loco eorum hæc
 habentur, ὁμοίως ἂν εἴη, εἰκότως καὶ συναριθμηθῆ-
 ναι. Vers. inde 3 pro ἐκείνος cod. idem scribit
 ἐκεῖνο. Id.

(77) Verba illa, ἀποφεύγειν σπουδάζομεν non
 leguntur in cod. Vat. 650, sed pro his solum habe-
 tur, φεύγομεν. Id.

(78) Pro ἐπὶ τῇ νίκῃ cod. Vat. 650 habet μετὰ

τὴν νίκην. Id.

(79) Pro ἀντὶ ὀπλῶν idem cod. legit ἀντὶ πολλῶν
 βελῶν. Versu sequenti pro τῇ οἰκείᾳ φύσει, παντὶ
 καιρῷ, cod. Vat. habet, τῇ οἰκείᾳ ἀφοδίᾳ, ἐν παντὶ
 καιρῷ. Id.

(80) Multa omittuntur in edito post verbum ἠτ-
 τηθῇ, nempe hæc quæ ex eodem cod. hic pono :
 φιλοδοξίαν ἐπὶ ταύτης ὑποσύρει τὸ τρόπαιον· ὅταν
 δὲ μὴδὲ ἐν αὐτῇ μηδὲν δυνήθῃ, διὰ φιλ., etc. Id.

(81) Pro διὰ βασκανίας cod. idem legit, δι' ἐχθρῶν.

CCXXVI. — PAMPRETIO DIACONO.

Maximo argumento est, vir admirande, fidem
 auditori factam esse, cum ea, quæ dicta sunt, lau-
 dat. Neque enim fieri potest, ut quæ aliquis probe
 B atque commodè dicta esse arbitratur, hæc sibi per-
 suasa esse neget. Ut enim, quæ vituperamus, ea
 quoque, si sana mente sumus, fugimus : eodem
 modo, quæ laudamus ac suspicimus, ea quoque
 omnino amplexamur. Quorsum autem hæc dicam,
 fortasse non es nescius, qui consilium, quod lauda-
 sti, exsequi atque ad exitum perducere debes.

CCXXVII. — STRATEGIO MONACHO.

Ne sis nescius, o amice, beatæ vitæ materiam
 turbulentorum animi motuum oppressionem esse :
 qua nec optabilius, nec præclarius quidquam esse
 queat.

CCXXVIII. — EIDEM.

Quanquam te communis ille omnium hostis ag-
 C gressus est, velut ad primum clamorem devicturus,
 atque omnem tuam vitæ rationem primo impetu
 arrepturus : tu tamen, ut accipi, pervigili studio
 divinam opem obtendens, multos quidem ipsi ad
 obsidionem labores conciliavisti, irritas autem
 ipsius machinas atque tormenta reddidisti, ac lu-
 culentium adversus eum triumphum erexisti. De victo-
 ria itaque tibi gratulantes, 348 ac triumphum
 canentes, te monemus, ut excubas, tibi que animum
 et mentem adhibeas. Hostis enim nec pudore com-
 moveri, nec rubore affici novit, nec ad extremum
 usque vitæ spiritum desperatione frangitur : verum
 armorum ac tormentorum loco natura sua conten-
 tus, omni tempore insidias struit, non se victum
 fuisse cogitans, sed superiorem abscessisse som-
 nians. Quocirca omni custodia serva cor tuum. Ne-
 que enim simplex (nam facile deprehendi posset),
 D verum varia et multiplex adversus eum pugna est.
 Nam cum per pudicitiam ac temperantiam victus

est, per avaritiam pugnât. Cum autem hic quoque vulnus accepit, per invidiam insidias parat. Quod si hæc etiam aliquem superasse conspiciat, amicos armat. Quod si horum quoque impetus sustinuerit, famulos ad bellum instruit. Quod si ne ab his quidem superatus sit, contemptionem ac segnitiam immittit. Quod si hanc quoque fregerit, hoc ipsi in animum inducit, ut acceptarum injuriarum memoriam retineat. Quid autem omnia improbi illius tela recensere aggredior? Quare hæc missa faciam, parte oculatam se præbeat: quandoquidem omni vitalia jaculatur.

CCXXIX. — LEONTIO MAGISTRIANO.

Illud in te minime probo, quod Zosimum specie tenus presbyterum, urbis piaculum, Ecclesiæ labem, libertatis probrium, eorumque, qui cum ipso consuetudinem habent, pestem et perniciem, ac denique nullo non foedissimo nomine appelles. Et si enim ipse talis est, at linguam tamen tuam, quæ veritatis organum est, hujusmodi sermonibus contaminari minime convenit. Quamobrem tibi ipsi contumeliam inferre desine. Quamvis enim vera sint, quæ abs te dicuntur, nec quisquam est qui te mendacii insimulare queat: tamen, cum vir probus ac moderatus sis, multisque virtutibus floreas, patientiæ quoque ornamento gestire te atque gloriari æquum fuerit.

CCXXX. — APHRODISIO PRESBYTERO.

Commode quidem atque opportune ea, quæ scripsisti, abs te adversus eos dicerentur, qui tibi contumeliam intulerunt, nisi ipsi sese peccasse constiterent. Constitentibus autem ipsis, intempestiva jam harum rerum memoria est: quippe quæ jam temporis ope atque auxilio destituta sit.

CCXXXI. — ANTIOCHO.

In illud: « Non parceret oculus meus. »

Quidnam causæ est, inquis, quamobrem suavitas ac lenitatis fons de Judæis per Ezechielem dixerit, « Non parceret oculus meus, non miserebor? » Audi igitur. Quoniam in multis temporibus ea scelerata designantur, quæ nullam veniam merebantur, ac nec prophetarum sermonibus obtemperantes, nec divina beneficia cum animis suis considerantes, **349** in deploratam quamdam improbitatem proderant, ac perfecta adversus ipsos sententia lata erat, ut Babyloniis dederentur, atque hostili manu interirent (norat enim Deus eos nulla omnino pœnitentia duci): propterea, inquit, nulla ob eorum cala-

⁸⁰ Ezech. v, 11.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

Vers. inde 3 pro τὸς οἰκέτας ἐκπολεμεῖ, cod. Vat. 650 scribit τοῖς οἰκέταις πολεμεῖ. Vers. seq. pro ὑπὸ τούτων ἀλφ, idem legit ὑπὸ τούτοις ἀλφ. Quæ mox subjunguntur in edito, ὀλιγωρίαν ἐκτίττει, etc., sic satis diverse leguntur in illo cod., ὀλιγωρίων ἐμπύπλησιν· εἰ δὲ τούτων περιεῖη, μνήσις etc. Id. Possin.

(82) Pro φράσαι cod. Vat. scribit φῆσαι. vers. denique ult. epist. pro μάλιστ᾽ legit μᾶλλον.

Α βουλεύει. Εἰ δὲ καὶ τούτων τινὰ ἴδη περιγινόμενον, τοὺς φίλους ἐξοπλίζει. Εἰ δὲ καὶ τὰς τούτων προσβολὰς ὑπομείνεις, τοὺς οἰκέτας ἐκπολεμεῖ. Ὅταν δὲ μὴδὲ ὑπὸ τούτων ἀλφ, ὀλιγωρίαν ἐκτίττει. Εἰ δὲ ταύτης περιεῖη, μνήσικακίαν ἐνήσι. Καὶ τί πειρώμαι πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ φράσαι (82); Διὸ ταῦτα μὲν παρήσω, ἐκεῖνο δὲ παραινέσαιμι τῇ σῇ ἀνδρεία πάντοθεν ὀμματοῦν ἐαυτῆν, ὡς πάντοθεν τοῦ πολεμίου βάλλοντος, καὶ εἰς τὰ καίρια μάλιστ᾽ ἀκοντίζοντος. illudque fortitudinem tuam admonebo, ut omni ex quoque ex parte hostis eam impetit, atque in ipsa

ΚΘ'. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΩ (83).

Οὐκ ἀποδέχομαι σε, ἄγος πόλεως, καὶ κηλίδα Ἐκκλησίας, καὶ ὕβριν ἐλευθερίας, καὶ τῶν συνόντων ὀλετήρα, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν αἰσχίστων, Ζώσιμον τὸν δοκοῦντα πρεσβύτερον, ἀποκαλοῦντα. Εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς τοιοῦτός ἐστιν, ἀλλὰ σὴν γλύτταν, καὶ ὄργανον ἀληθείας τυγχάνουσαν, οὐ χρῆ τούτοις καταβρῦπαίνεσθαι τοῖς λόγοις. Παῦσαι τοῖνον σαυτὸν ὕβριζων. Εἰ γὰρ καὶ ἀληθῆ τὰ λεγόμενα, καὶ οὐδὲς ὡς ψευδομένῳ ἐπισχῆψεν, ἀλλὰ σε κόσμιον ὄντα ἄνδρα, καὶ πολλὰ; ἀρετὰς; κομῶντα, καὶ τὸ τῆς ἀνεξικακίας δίκαιον ἂν εἴη ἐναδρύνειν ἐγκαλλώπισμα.

ΣΑ'. — ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Καιρίως ἂν τὰ γράφεντα παρὰ σοῦ ἐλέγγο τοῖς εἰς σὲ πεπαρηνηκόσιν, εἴ γε μὴ ὠμολόγουν ἐσπάλθαι. Ὅμολογούντων δὲ, ἄωρος τούτων ἡ μνήμη, τῆς ἀπὸ τοῦ καιροῦ συμμαχίας ἀμοιροῦσα (84).

ΣΑΑ'. — ΑΝΤΙΟΧΩ.

Εἰς τὸ, « Οὐ φείσεται ὀφθαλμὸς μου. »

Τίνος ἕνεκεν, ἔφησ, εἶπεν ἡ τῆς ἡμερότητος πηγὴ διὰ τοῦ Ἰεζεκιηλ περὶ τῶν Ἰουδαίων, « Οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμὸς μου, οὐδὲ μὴ ἐλεήσω; » Ἄκουε τοῖνον. Ἐπειδὴ ἐν πολλοῖς χρόνοις ἦσαν συγγνώμης ἀμαρτάνοντες μείζονα, καὶ μήτε τοὺς τῶν προφητῶν προσιέμενοι λόγους, μήτε τὰς θείας εὐεργεσίας ἐνοοῦντες εἰς ἀνήχεστον ἐκπεπιτώκασι κακίαν· αὐτοτελής δὲ κατ' αὐτῶν ἐξηγήνετο ἀπόφασις, ὥστε παραδοθῆναι τοῖς Βαβυλωνίοις, καὶ ἔργον τῆς τῶν πολεμίων γενέσθαι δεξιᾶς, ἦδει γὰρ αὐτῶν τὸ ἀμετανόητον· οὐδένα οἰκτον λήψομαι, φησίν, ἐπὶ τοῖς πάσχουσιν (85), ὃ δὴ ἐπὶ τῶν Νινευιτῶν πεποίηκα

(83) Inscripta Leontio abest a cod. Vatic. 650. Id.

(84) Verbum ultimum hujus ep. in edito ἀμοιροῦσα in cod. Vat. 650 scribitur, ἀμοιράσαι. Id.

(85) Pro his verbis, οὐδένα οἰκτον λήψομαι, φησίν, ἐπὶ τοῖς πάσχουσιν, cod. Vat. habet, οὐδένα οἰκαταλήψομαι, φησίν, ἐφ' οἷς πάσχουσιν. Ultimam hujus lectionis partem recipiendam puto, non primam· rectius enim illa sunt edita, οὐδένα οἰκτον λήψομαι, etc. Id.

Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἡ ἐπὶ τὸ κρεῖττον αὐτῶν βροχή τε καὶ ἄτροπή καιρὸν παρέσχεν, ἀνακλήθηναί τοὺς κατακρίτους καὶ ἀνατραπήναι τὴν ἀπόφασιν. Ἐνταῦθα δὲ οὐδενὸς ἐπὶ τὸ βέλτιον βλέποντος, ἀλλὰ πάντων ἐπὶ τὰ χεῖρω βροντῶν, ἀναγκαιῶς ἢ κατὰ πάντων ἐκφέρεται φήφος.

ΣΑΒ. — ΠΑΥΛΟ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Ἵτι πάσης ἐπέκεινα τόλμης, τὸ δογματίζειν τοὺς βιοῦντας αἰσχροῦς. Καὶ εἰς τὸ γεγραμμένον, « Γινῶναι τὰς ὁδοὺς μου ἐπιθυμοῦσιν, ὡς λαὸς δικαιοσύνην πεποιηκώς. »

Χρὴ τὸν μέλλοντα περὶ Θεοῦ λόγον κινεῖν ταῖς ἀπὸ τῆς πολιτείας διαλάμπειν ἀρεταῖς. Τῷ γὰρ κακίας ἔραστῃ, οὐδὲ περὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ, μή τιγε (86) αὐτοῦ κινεῖν γλώτταν, ἐπιτρέπτει, ὡς ὑβριζομένων τῶν θεῶν νόμων, ὅταν διὰ μιαιφᾶς προφῆρωνται γλώττης. « Τῷ γὰρ ἁμαρτωλῷ, φησὶν, εἴπεν ὁ Θεός, Ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου· καὶ ἀνλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου; » Καὶ διὰ τοῦ Ἰσαίου μεμφόμενος τοὺς βίου μὲν ἀρίστου μὴ ἐπιμελομένους, τὰς δὲ οἰκονομίας αὐτοῦ αἰτιωμένους, φησὶ· « Γινῶναι μου τὰς ὁδοὺς ἐπιθυμοῦσιν, ὡς λαὸς δικαιοσύνας πεποιηκώς, καὶ κρίσιν Θεοῦ αὐτοῦ μὴ ἐγκαταλελοιπώς. » Εἰ δὲ οἱ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, τουτέστι τὰς οἰκονομίας (87), πολυπραγμονοῦντες, πάντολμοι ἂν εἴεν, πῶς οὐκ ἂν ἐπέκεινα πάσης τόλμης χωροῦντο, οἱ περὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ μιαιφᾶ γλώττη λόγον κινοῦντες, καὶ μάλιστα ὅταν τί ἐστὶ πολυπραγμονῶσι; Χρὴ δὲ μὴ τί ἐστὶ περιεργάζεσθαι, ἀλλ' ὅτι ἐστὶν ἰσχυρίζεσθαι. Καὶ σιωπῶ, ὅτι παρὰ Λακεδαιμονίους, τοῖς σκιάς τῶν πράξεων τοὺς λόγους εἶναι (88) εἰκότως· ὀρισσαμένους, τὸν αἰσχροῦς βεδιωκότα, οὐδὲ γνώμην ἀγαθὴν ἀποφήνασθαι ἐξῆν. Εἰ τοίνυν ὀρθῶς σοι πιστεύοντι, καὶ εὖ πράττοντι ἐπιφύονται τινες πράγματά σοι παρέχοντες, μὴ ταράττου. Τοιοῦτον γὰρ τῶν φαύλων τὸ ἔθος. Ἡτῶμενοι γὰρ περιφανῶς τῷ βίῳ, ἐπὶ τὴν ἔρευναν τοῦ Θεοῦ καταφεύγουσιν, ὡς ἐκ τούτου πράγματα παρέχοντες τοῖς εὖ βιοῦσι, καὶ τὴν παρῆρησιαν αὐτῶν ἀποκλείουσιν. Ἐχρηθῆν δὲ αὐτοὺς, ἐννοοῦντας ὅτι οἱ περὶ τὸ δῆλον πταίνοντες, περὶ τοῦ δοκοῦντος ἀδήλου οὐκ ἂν εἴεν ἀξιοπίστοι λέγοντες, πρῶτον ἑαυτῶν τὸν βίον ῥυθμίσαι (89), καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν ζήτησιν παρελθεῖν τῶν ἀνεφίκτων.

bus de ea re, quæ obscuritatem præ se ferat, verba facientibus, fides adhibeatur,) primum vitam suam componere ac recte moderari, 350 atque ita deinceps ad earum rerum, quæ comprehendî nequeunt, investigationem transire.

⁸⁷ Psal. XLIX, 16. ⁸⁸ Isa. LVIII, 2.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(86) Μῆτι γε abest a cod. Vat. POSSIN.]

(87) Τὰς οἰκονομίας punit idem in num. sing. scribens, τὴν οἰκονομίαν. Vicissim vers. post tertio μιαιφᾶ γλώττη pluraliter inflectit, μιαιφᾶς γλώτταις. Id.

(88) Σκιάς τῶν πράξεων τοὺς λόγους εἶναι. Quod hic Lacedæmoniiis tribuit Isidorus, Diogenes Laertius lib. IX *De vitis philosophorum* ad Democritum Abderiten auctorem refert. Τοῦτου ἐστὶ καὶ

mitates misericordia commovebor, quemadmodum in Ninivitis feci. Nam illic eorum in melius inclinatio et commutatio spatium præbuit damnatos revocandi, latamque sententiam rescindendi. Hic autem nomine ad meliorem vitam tendente, verum omnibus in deterius vergentibus, necessario adversus omnes feretur sententia.

CCXXXII. — PAULO MONACHO.

Omniem audaciam superare, viventes turpiter dogmata invehere. Et in illud, « Cognoscere cupiunt vias meas, tanquam populus qui justitiam fecit. »

Qui de Deo sermonem excitaturus est, hunc vitæ ac morum virtutibus elucere oportet. Nam qui vitio delectatur, huic ne de ipsis quidem justitiis, nedum de ipso linguam movere permittitur : quod videlicet divinis legibus contumelia inferatur, cum per impuram et scelestam linguam proferuntur. « Peccatori enim, inquit ille, dixit Deus : Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? » Ac per Isaiam iis succensens, qui cum optimæ vitæ nulla cura tangantur, ipsius tamen consilia reprehendunt, his verbis utitur : « Scire vias meas volunt, tanquam gens quæ justitiam fecerit, et legem Dei sui non dereliquerit. » Quod si, qui ipsius vias, hoc est consilia, curiosius exquirunt, summæ audaciæ notam non effugiant, an non illi ultra omnem audaciam progrediuntur, qui impuræ linguæ opera de ipsomet Deo sermonem movent, ac præsertim cum quid sit anxie inquirunt? Oportet autem, non quid sit exquirere, sed quod sit affirmare. Atque illud taceo, quod apud Lacedæmonios, qui sermones actionum umbras esse non immerito deflinerunt, ei qui turpiter vixisset ne probam quidem sententiam pronuntiare licebat. Quocirca si te, et recta fide præditum, et probe viventem adoriuntur nonnulli, tibi que negotia facesunt, ne propterea conturberis. Hujusmodi namque improborum hominum mos est. Nam cum vitæ laude perspicue abs te superentur, ad divini Numinis indagacionem confugiunt, tanquam scilicet hinc iis qui recte vivunt molestiam exhibituri, eorumque fiduciam exclusuri. Atqui eos conveniebat (cum animis suis illud reputantes, quod qui in re perspicua et dilucida peccant, haudquaquam digni sunt quibus

τὸ, λόγος ἔργου σκιά. Non est absimile illud Chrysostomi homil. 17 ad Ephes., οἱ λόγοι πραγμάτων εἰσὶν ὁδοί. RITT.

— Hæc verba, τοῖς σκιάς τῶν πράξεων τοὺς λόγους εἶναι εἰκότως ὀρισσαμένους, cuncta prætermittuntur in cod. Vatic. 650. POSSIN.

(89) Ῥυθμίται mutat codex idem in ἐρευνᾶν. POSSIN.

CCXXXIII. — FIDEM.

Sermonum principia vera et inlubitata esse oportet. Nam cum falsum est argumentum, fieri non potest quin conclusio quoque vacillet.

CCXXXIV. — ALYPIO EPISCOPO.

Ne moleste feras, optime vir, me adversus avaros linguæ mucronem stringere. Rem enim apertam et simplicem dicam, nec testimonium ullum requirentem. Usque adeo enim hoc morbo devincti tenentur, ut ne morbum quidem esse existiment. Quemadmodum enim cælestes cives, hoc est monachi qui in montibus degunt, ne hoc quidem sciunt, quid avaritia sit: sic nec isti, nou tamen eodem modo, sed plane contrario atque illi. Nam illi, quia procul a morbo absunt, morbum ignorant: isti autem ne morbum quidem hoc esse arbitrantur. Sic enim virtutem improbitas propulit, ac tyrannidem exercet, omniaque sursum ac deorsum miscet, ut nec improbitas quidem esse existimetur.

CCXXXV. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Quod immortalis anima.

Quod animam una cum corpore interire arbitraris, perquam ridiculum ac stolidum est, hominisque vere carnalis, atque et post hanc vitam nihil esse cupientis, et ea, quæ de te ab hominibus cuiusvis ætatis commemorantur, confirmantis. Pudorem igitur tibi incutere debent, cum philosophi, et poetæ, et oratores, et scriptores omnes, qui animæ immortalitatem docuerunt (quorum si ignarus et expertus, ut qui rerum omnium inscitia labores, certe a doctis et eruditis discere debeas), tum etiam te pudore quodam permovebit ea ratio, quæ nullo modo refutariqueat. Nam quæ corpus quod semper fluit et corrumpitur, arripit, ac quod in eo labile ac mortale est astringit, et quod cadit excitat, atque et iis, quæ diffiunt, alimentum, et iis, quæ marcescunt, fructificationem præbet, non est profecto consentaneum, eam, a corpore separatam, vim suam deserere, per quam et corpus continebat et conservabat. Quod si nec externorum sapientium auctoritate commovearis, nec firmissimæ huic et necessariæ rationi fidem accommodes, utpote ingenti atque omni venia graviore improbitate oppressus ac demersus, divinum tibi oraculum recitabimus, per quod animæ immortalitas dilucidis verbis prædicatur. Quid igitur ait? « Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere ». Quamobrem ne ob singularem atque incredibilem quamdam admissorum a te scelerum magnitudinem (nullum enim, ut aiunt, sceleris genus intactum reliquisti) impia dogmata tibiipsi cude: **351** verum illud persuasum habens, immortalem animam esse, et quod sæpe hic omnino

A

ΣΑΓ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Χρή τὰς ἀρχὰς τῶν λόγων ἀληθεῖς εἶναι καὶ πιστάς. Ψευδοὺς γὰρ οὖσης τῆς ὑποθέσεως, ἀναγκαίως καὶ τὸ συμπέρασμα ἀσύστατον εὐρεθήσεται.

ΣΑΔ'. — ΑΛΥΠΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Μὴ δυσχεράνης, ὦ βέλτιστε, ἐν ἐπαφῷ τὴν γλῶτταν τοῖς φιλαργύροις. Πρᾶγμα γὰρ λέξω σαφές, καὶ ἀπλοῦν, καὶ μαρτυρίας μὴ δεόμενον. Τοσοῦτον γὰρ κεχείρωνται τῷ νοσήματι, ὡς μὴδὲ νόσημα αὐτὸ ἡγεῖσθαι. Καθάπερ γὰρ οἱ οὐρανοπολίται, οἱ ἐν τοῖς ὄρεσι, φημί, μοναχοί, οὐδὲ Ἰσραὶ τί ἐστι πλεονεξία· οὕτως οὐδὲ οὗτοι, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως, ἀλλ' ἀπειναντίας ἐκείνους. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ διὰ τὸ πόρῳ εἶναι τοῦ πάθους ἀγνοοῦσι τὸ νόσημα· οὗτοι δὲ οὐδὲ νόσημα αὐτὸ ἡγοῦνται εἶναι. Οὕτω γὰρ παρώσατο τὴν ἀρετὴν ἢ κακίαν, καὶ τυραννεῖ (90), καὶ πάντα ἄνω καὶ κάτω ποιεῖ, ὡς μὴδὲ κακίαν εἶναι νομίζεσθαι.

ΣΑΕ'. — ΖΟΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὅτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ.

Τὸ νομίζειν σε φθειρεσθαι μετὰ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν, κομιδῇ γελοῖον καὶ τλίθιον, καὶ τῷ ὄντι σαρκικοῦ ἀνθρώπου, καὶ βουλομένου μὲν μετὰ τὸν ἐνταῦθα βίον μὴδὲν εἶναι, βεβαιῶντος δὲ τὰ παρὰ πάσης ἡλικίας περὶ σοῦ τραγωδούμενα. Δυσωπῆσαι μὲν οὖν σε ὀφείλουσι, καὶ φιλόσοφοι καὶ ποιηταί, καὶ ῥήτορες, καὶ συγγραφεῖς, ὅσοι τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν ἐδογματίσαν, ὧν εἰ καὶ ἀπειρος εἶ, ὡς ἀπαίδευτος ὧν ἐν πᾶσιν, ἀλλὰ γε παρὰ τῶν πεπαιδευμένων μαθεῖν δικαιος ἂν εἴης. Δυσωπῆσαι δὲ καὶ λογισμὸς ἀναντιρρήτος. Ἡ γὰρ τοῦ σώματος ἀεὶ ῥέοντος καὶ φθειρομένου ἐπιλαμβανομένη, καὶ τὸ θνητὸν αὐτοῦ καὶ ῥευστὸν ἐπισφίγγουσα, καὶ τὸ πίπτον ἐγείρουσα, καὶ παρέχουσα τοῖς μὲν ἀπορρέουσι (91) τροφήν, τοῖς δὲ μαραινομένοις ἀναδλάσσειν, οὐκ ἂν δήπου καθ' ἑαυτὴν γενομένη ἀπολείπη τὴν οἰκίαν δύναμιν, δι' ἧς καὶ τὸ σῶμα συνεῖχε, καὶ διέσωζεν. Εἰ δὲ μήτε τὸς ἐξωθεν σοφοὺς δυσωπηθείης, μήτε τοῦτω τῷ ἀναγκαίῳ λογισμῷ πεισθείης, ἄτε πολλῇ καὶ συγγνώμῃς μείζονι κακίᾳ βεβαπτισμένος· χρησὸν σοι θεῖον ἀναγνωσόμεθα, δι' οὗ διαῤῥήδην ἡ τῆς ψυχῆς ἀθανασία κηρύττεται. Τί [οὖν] οὕτως φησι; « Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν. » Μὴ τοίνυν ἐκ τῆς ὑπερβολῆς ὧν ἔδρασας κακῶν. (Οὐδὲν γὰρ ἀπρακτον, ὡς φασί, κατέλειψας) ἀσεβῆ δόγματα σαυτῷ δογματίζε· ἀλλὰ πιστεῦον ἀθάνατον εἶναι τὴν ψυχὴν· καὶ ὅτι πολλὰκις μὲν κἀνταῦθα, πάντως δ' ἐκεῖσε δώσεις δίκην, ὡς οὐ λησόμενος τὴν δίκην, ἀπαλλάγηθι κἂν ὀψέ ποτε, τῆς πονηρίας.

⁹⁰ Matth. x, 28.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(90) Cod. Vat. 630, τυραννίς. Poss. n.

(91) Pro ἀπορρέουσι cod. Vat. 630 legit ἀπαγο-

ρευθεῖσι. Id.

autem illic rœnas dabis, tanquam qui vindicem illum oculum minime falsurus sis, auquando tandem vel sero ab improba vivendi ratione teipsum exime.

ΣΑΓ'. — ΕΥΛΟΓΙΩ (92).

Ὅλιγα εἰπῶν, ὃ βούλομαι φράσω. Βιωτούς τις εἰς ἀπαιδεύσαν σκώπτων ἔφη· « Ὡ Βιωτοί, ὡς σφόδρα ἐστὲ Βιωτοί. » Δίκαιος δὲ τις ἀνήρ ἀδίκῃ πράγματι παρακαλούμενος ὑπὸ Μιλησίων συμπράξει ἔφη, « Ὡ Μιλησιοί, ὡς σφόδρα ἐστὲ Μιλησιοί. » Ἀλέξανδρος δὲ ἐρωτηθεὶς, διὰ τί λίαν τιμᾷ Ἀντίπατρον, ἔφη, « Ὅτι ἀντὶ πατρός (95) μοί ἐστιν. » Ἐγὼ δὲ φράσω, ὡ Εὐλόγιε, ὡς σφόδρα εἰ Εὐλόγιος, ἐπαινεῖν ἐμὲ καὶ τοὺς κατ' ἐμὲ προηρημένους.

autem dicam : O Eulogie, quam valde es Eulogius (*hoc est, ad laudandum propensus*), qui me meique similes laudibus ornare in animum induxeris.

ΣΑΖ'. — ΗΡΩΝΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Εἰς τὸ, « Πᾶς ἀνὴρ φαίνεται δίκαιος. »

Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων (ὁκνῶ γὰρ εἰπεῖν πάντες, καίτοι τῆς Γραφῆς τοῦτο δοκούσης λέγειν), οὐ τῷ δικαιοσύνην ἀσπάσασθαι, ἀλλὰ τῷ τοῖς ἀδικωτέροις ἑαυτοὺς παραβάλλειν τῇ συγκρίσει τῶν χειρόνων τὴν τῆς δικαιοσύνης φαντασίαν καρποῦνται (96) οὐκ αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς τὰς θείας ἐντολάς δοκιμάζοντες, καὶ πρὸς τὸν τούτων κανόνα ῥυθμιζόντες τὸν οἰκεῖον βίον, ἀλλὰ τοῖς ῥαθυμοῦσι τῶν πέλας παραμετροῦντες τὴν ἑαυτῶν πολιτείαν. Διὸ καὶ τοῦτ' ἐρρήθη, ὅπερ μαθεῖν ἠθέλησας. « Πᾶς ἀνὴρ φαίνεται ἑαυτῷ δίκαιος. » Πρὸς μὲν γὰρ τὰ κατορθώματα τῶν πέλας τυφλῶνται, τὰ δὲ ἐλαττώματα ὀξέως ὀρᾷ· καὶ καθάπερ οἱ γύπες λειμώνας πολλάκις καὶ παραδείσους παρατρέχοντες, τοῖς νεκροῖς ἐφίπτανται σώματιν. Ἐπήγαγε γοῦν· « Κατευθύνει δὲ καρδίαν ὁ Κύριος, » ἢ τῶν τὴν τοιαύτην φαντασίαν δηλονότι ἐξορισάντων, ἢ τῶν πρὸς τὰς θείας ἐντολάς τὸν ἑαυτῶν ῥυθμισάντων βίον, ἢ τῶν ὑπερβεθηκότων τὸ ἀνθρώποι εἶναι, καὶ εἰς κρείττονα τάξιν τε καὶ ἀξίαν, διὰ τῆς ἀρίστης πολιτείας ἀναδιεσθέντων, κατὰ τὸ εἰρημένον, « Ἐγὼ εἶπα· θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου (97) πάντες. »

ΣΑΗ'. — ΠΑΜΠΡΕΠΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τί ἐστὶ τὸ, « Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ. »

Ἐπειδὴ τὸ μὲν λόγους φιλοσοφεῖν ῥάδιον, τὸ δὲ

⁹⁶ Prov. xvi, 9. Sec. LXX. ⁹⁷ ibid. ⁹⁸ Psal. lxxxi, 6. ⁹⁹ Isa. xl, 2.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(92) Non Εὐλογίω sed Ἀλογίω, Alogio, inscribitur hæc epistola in cod. Vat. 650; unde in vers. penult. id nomen reponendum, absque quo hebetatur acumen dicti. Possin.

(93) Βαοίι. Notum proverb. ὅς βιωτία. Et Horatii carmen :

Bæotium in crasso jurares aere natum. RITT.

(94) Milesii, valde estis Milesii. Notus est de his vetus senarius :

Πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλιμοι Μιλησιοί.

Fuere quondam strenui Milesii.

Ejusdem generis sunt ista : *Verres est Verres.* Item in Antholog. Epigr. Πᾶσα θάλαττα θάλαττα. Et mox

A

CCXXXVI. — EULOGIO.

Paucis prius verbis habitis, quod volo eloquar. Quidam in Bæotorum stoliditatem jocans, his verbis usus est : « O Bæoti, quam vehementer estis Bæoti (93). » Quidam rursus justitia præditus, a Milesiis rogatus, ut ad iniquum quoddam negotium operam ipsis navaret, dixit, « O Milesii, quam valde Milesii estis (94). » Alexander denique sciscitanto quodam cur tanto honore Antipatrum complecteretur, respondit, « Quia patris loco mihi est. » Ego

CCXXXVII. — HERONI MONACHO.

In illud : « Omnis vir apparet justus. »

Plerique mortalium (vereor enim dicere omnes, etiamsi hoc Scriptura dicere videatur) non quod virtutem amplectantur, sed quod iniquioribus seipsos comparent, per deteriorum collationem, opinionis errore justos se esse fingunt : non ipsa per se Dei mandata expendent, ac suam vitam ad eorum normam componentes, verum cum aliorum languore atque socordia suam vivendi rationem conferentes. Eaque de causa dictum est illud, quod a me tibi explicari cupis, « Omnis vir justus sibi esse videtur⁹⁸. » Etenim ad ea quidem quæ alii recte atque virtute gerunt cæcutit; eorum autem vitia liquido perspicit : non secus videlicet ac vultures, præta persæpe atque hortos prætereuntes, cadavera volatu petunt. Subjunxit itaque : « Dirigit autem corda Dominus⁹⁹, » hoc est, eorum, qui inanem hujusmodi opinionem ex animis suis ejecerunt : aut eorum, qui ad divina mandata vitam suam exegerunt : aut denique eorum, qui supra hominum conditionem sese extulerunt, ac per optimam vitæ rationem ad præstantiorem dignitatis gradum evecti sunt, juxta illud Scripturæ : « Ego dixi : dii estis, et filii Excelsi omnes⁹⁹. »

CCXXXVIII. — PAMPREPIO DIACONO.

Quid sit : « Sacerdotes, loquimini ad cor Jerusalem⁹⁹. »

Quandoquidem sermonibus philosophari facile

est, operibus autem arduum, atque illud quidem aures oblectat, hoc autem animos erudit : ob eam causam Deus ad eos qui sacerdotii munere redimunt sunt, id, quod tibi explanari cupis, clamat : ' Sacerdotes, loquimini ad cor Jerusalem. ' Quoniam enim qui verbis duntaxat docent, non modo molestiam auditoribus exhibent, sed etiam irridendos ac sugillandos se propinant, idcirco actionum virtutem, 352 quæ ad auditorum animos penetret, ab ipsis requirit. Quamobrem sacrosanctum esse oportet eum qui consecratus est. Neque enim profanum sacris operari fas est.

CCXXXIX. — PALLADIO DIACONO.

Malam opinionem rem molestam esse, nec non inutilis esse eorum qui hac correpti sunt labores.

Existimationem tuam, vir optime, cura ut reciperes, non illam quidem morbo affectam et corruptam, atque in nihilum redactam (levius enim id malum fortassis esset); verum in errorem et hæresim conversam.

CCXL. — LAMPETIO EPISCOPO.

Non quidem me fugit, o castitatis delubrum, merito te hoc nomine discrucari, quod Zosimus et Martinianus, Maroque item et Eustathius, qui sacerdotum speciem præferunt, seipsos omni virtuti inaccessos et invios, omni autem vitio planam ac facilem viam sedemque reddiderint. Verum illud tibi exploratum esse debet, quod quo majores honores consecuti sunt, eo quoque gravioribus supplicis afficiuntur, ut qui ne beneficio quidem meliores effecti sint.

CCXLI. — EIDEM.

Tu quidem fortasse me multorum sermonum ac sensorum apparatus habere arbitraris. At ego illud probe scio, me nihil scire. Quod si quid laude dignum a me afferatur, Deo id ascribendum est, qui ut auditorum utilitate consulat, rudes atque ineruditos homines persæpe sapientia et eruditione instruit.

CCXLII. — NILAMMONI SCHOLASTICO.

Eis tu pro ea eloquentia, qua polles, antevertens, apologiam meam lacerasti, cum ad hunc modum scripsisti : Dic rursus quod Christianum dogma non labefactet singularis illa Martiniani, Zozimi, Maronis et Eustathii improbitas, quorum vita jam ad scenam prodit, atque ignominiam et irrisionem sacrosanctæ religioni inurit : at non ipse tamen proinde a veritate abscedam, verum eam ad defensionem adhibebo. Nam quoniam nihil habens quo divinissimam religionem incuses, adversus sacerdotes quosdam accusationem convertisti, ver-

VARLE LECTIONES ET NOTÆ.

(98) Cod. Vatic. 650 pro τὴν τῶν ἔργων ἀρετὴν recte scribit, τὴν διὰ τῶν ἔργ., POSSIN.

(99) A Socrate hoc mutuatus est, cujus verba vide apud Platonem. RITT.

ἔργοις δύσκολον, καὶ τὸ μὲν τὰς ἀκοὰς τέρπει, τὸ δὲ τὰς ψυχὰς παιδεύει. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς, τοῖς τῆς ἱερωσύνης λειτουργίαν ἐστεμμένοις βοᾷ τοῦθ' ὅπερ μαθεῖν ἠθέλησας. « Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ. » Ἐπειδὴ γὰρ οἱ διὰ λόγων φιλοσοφούντες οὐ μόνον ἐνοχλοῦσι τοὺς ἀκούοντας, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν τὰ ἐναντία οἷς λέγουσι πράττουσι, κωμψοῦσθαι ἑαυτοὺς παρασκευάζουσι· διὰ τοῦτο τὴν τῶν ἔργων ἀρετὴν (98) τοῦτους ἀπαιτεῖ, τὴν τῆς ψυχῆς τῶν ἀκροατῶν ἀποτομένην. Ὅστε ἱερὸν εἶναι χρὴ τὸν ἱερωμένον. Ἱερᾶσθαι γὰρ τὸν ἀνίερρον οὐ θέμις.

ΣΑΘ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅτι χαλεπῶς (s. χαλεπῶν) ἡ κατοδοξία· καὶ ἀκόρητοι (s. ἀκόρητοι) τῶν ταύτῃ κωμψομένων οἱ πόροι.

Ἀνάκτησαι σαυτοῦ, ὦ βέλτιστε, τὴν ὑπόληψιν, οὐ νοσήσασαν καὶ διαφθαρείσαν, καὶ εἰς τὸ μὴ ὄν χωρήσασαν· ἤττον γὰρ ἂν ἦν ἴσως κακόν· ἀλλ' εἰς κατοδοξίαν τραπέισαν.

ΣΜ'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Οἶδα μὲν, ὦ ἀγνείας ἀνάκτορον, ὅτι εἰκότως δυσχεραίνεις, Ζωσίμου τε καὶ Μαρτινιανοῦ, Μάρωνός τε καὶ Εὐσταθίου ἱερᾶσθαι δοκούντων, ἀνθρώπων πάσῃ μὲν ἀρετῇ ἀπροσίτων τε καὶ ἀθάτων, πάσῃ δὲ κακίᾳ ἱππῆλατον ἑαυτοὺς κατασκευασάντων ὁδόν τε καὶ χῶρον. Ἄλλ' εὖ σιδέναί σε ὀφείλεις, ὅτι ὅσῃ μείζονος ἠξιώθησαν τιμῆς, τοσοῦτῃ καὶ μείζονα δώσουσι δίκην, ὅτι μὴδὲ τῇ εὐεργεσίᾳ βελτίους ἐγένοντο.

ΣΜΑ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Αὐτὸς μὲν ἴσως πολλῶν τε λόγων καὶ νοημάτων ἔχειν με νομίζεις παρασκευὴν, ἐγὼ δὲ οἶδα σαφῶς, ὅτι οὐδὲν οἶδα (99). Εἰ δέ τι λεγθεῖν εὐδόκιμον, τῷ Θεῷ τὴν αἰτίαν λογιστέον (1), τῷ καὶ ἰδιώτας, διὰ τὴν τῶν ἀκούοντων ὠφέλειαν, πολλάκις σοφίζονται.

ΣΜΒ'. — ΝΕΙΑΜΜΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Εἰ καὶ τῷ δεινός εἶναι προλαβὼν τὴν ἀπολογία διέσυρας γεγραφῶς, εἰπέ πάλιν ὅτι τῷ δόγματι οὐ λυμάλνεται ἡ ὑπερφυῆς Μαρτινιανοῦ καὶ Ζωσίμου, Μάρωνός τε καὶ Εὐσταθίου κακία, ὧν ὁ βλος λοιπὸν σκηνοβατεῖται, ἀδοξίαν καὶ κωμψοδίαν τῇ ἱερῶτάτῃ θρησκείᾳ προστριβόμενος. Ἄλλ' ἔγωγε οὐκ ἂν ἀποσταίην τῆς ἀληθείας, ἀλλ' αὐτῇ πρὸς ἀπολογίαν χρησαίμην. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔχων ὅ τι καὶ μέμφοιο τὴν θειοτάτην θρησκείαν, εἰς τινὰς τῶν ἱερωμένων ἔτρεψας τὴν κατηγορίαν, εὐφώρως σοι ἡ σκαιωρία γέγονεν ὑπὸ πάντων (2) τῶν συνέσεως οὐκ ἀμοιροῦν-

(1) Similiter inf. h. l. ep. 253 et 312, nec non lib. iv. Id.

(2) Pro his editi verbis, σοι ἡ σκαιωρία γέγονεν ὑπὸ πάντων, cod. Vat. 650 legit, σου ἡ κακηγορία

των, τῶν τὴν μὲν θείαν ὑπερπαινεσάντων πολιτείαν, τὴν δὲ κατηγορίαν εἰς ἐκείνους τρεφάντων. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς τῆς φιλονεικίας ἀποσταίης, ἀποδείξῃ τὰ εἰρημένα. Τί γὰρ ἀτοπὸν φαίμεν, λέγοντες, ὅτι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα βασανίζεσθαι χρή· καὶ εἰ μὲν καλὸν φωραθείη, ἀσπαστέον, κἄν τινες τῶν δοκούντων αὐτὸ μετιέναι, εἰς αὐτὸν τῆς κακίας τὸν πυθμένα κατέπεσον· εἰ δ' αἰσχρὸν, φευκτέον, κἄν τινες τῶν δοκούντων αὐτῷ προσκεκλισθαι (3), εἰς αὐτὴν τῆς ἀρετῆς δοκοῖεν ἐληλακέναι τὴν κορυφήν; χρή γὰρ τὴν μὲν ἀρετὴν ἀσπαστὴν εἶναι, κἄν πάντες ψέγωσιν· οἱ τὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων οὐκ ἔχοντες ὀρθὴν· τὴν δὲ κακίαν φευκτὴν, κἄν πάντες οἱ τῶν κακῶν ἔραστοι αὐτὴν ἀνακηρύττωσιν. Οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν νοσοῦντων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὑγιαίνοντων χρή λαμβάνειν τὰς περὶ τῶν πραγμάτων ψήφους (4). Εἰ γὰρ τοῖς νοσοῦσιν ἐφόμεθα, καὶ φιλοσοφίας καταγνωσόμεθα.

qui adversa valetudine laborant, sed a sanis, rerum judicia capienda sunt. Nam si ægrorum judicia sequamur, philosophiam quoque ipsam condemnabimus.

ΣΜΓ'. — ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ.

Εἰς τὸ, « Αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη. »

Ἐὺ μὲν οὐ κατὰ λόγον ἐφης εἰρηθεῖαι τὸ, Αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη. Ἐγὼ δὲ οὐ μόνον κατὰ λόγον, ἀλλὰ καὶ θαυμασιῶς αὐτὸ γεγράφθαι φημί, καὶ ὅπως, ἄκουε. Ἡ γυνὴ παρὰ τὴν γονὴν εἰρηται. Αὕτη γοῦν κληθήσεται γυνή, τούτέστι γόνιμη, ὅτι ἐκ τοῦ [ἀνδρὸς] αὐτῆς (5) τοῦ μέλλοντος γόνιμον ποιεῖν, ἐλήφθη. Τὴν γὰρ παρθένον ὁ ἀνὴρ συναπτόμενος, γυναῖκα, τούτέστι γόνιμον ποιεῖ. Διὸ καὶ παρ' Ἀθηναίους ἡ συνάφεια ἢ κατὰ νόμον, ἐπ' ἀρότρῳ παίδων ἐλέγετο γίνεσθαι, καὶ γονεῖς οἱ τεκόντες καλοῦνται. Τοὺς γὰρ λέγοντας παρὰ τὰ γυῖα, τούτέστι τὰ μέλη, εἰρηθεῖαι, οὐδὲ λόγου ἀξιωτέον. Τῷ μὲν γὰρ μέλει καὶ μέρει τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν ἀντιδιατέλλεται. Τῇ δὲ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ, τούτέστι τῷ σπείροντι γεωργῷ καὶ ἀνορύττοντι τὴν γυναικεῖαν χώραν (6)· παρ' ὃ καὶ ἀνὴρ, ὡς οἶμαι, λέγεται. Τὸ γὰρ ἀνθρωπος κοινὸν αὐτοῖς ἐστὶν ἔσθια· ἡ σπειρομένη γῆ (7), καὶ διὰ τοῦτο γόνιμος γινομένη. Τῶν πρός τι γὰρ ἡγοῦμαι καὶ τοῦτ' εἶναι. Ἄμα γὰρ εἶποις ἀνδρα, καὶ γυνὴ τῇ ἐννοίᾳ συνεέρχεται· ὡς καὶ πατὴρς βηθέντος, ὁ παῖς συνυπακούεται, καὶ δεσπότου λεχθέντος, ὁ δοῦλος συνεπινοεῖται.

et cum patrem dixisti, filius una intelligitur, et cum dominum dixisti servus etiam una cogitatur.

⁴ Gen. II, 23.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

γένονεν ἀπὸ πάντ., etc. Vers. deinde quarto pro ἀποδείξῃ cod. idem habet ἀποδείξῃ, et secundo post, φανεῖη pro φωραθείη. POSSIN.

(3) Pro προσκεκλισθαι idem cod. scribit προσκεχρησθαι, et vers. inde secundo ψεύσωσιν pro ψέγωσιν. Vers. ep. penult. et ult. pro φιλοσοφίας idem legit ἱατρικῆς. Id.

(4) Eandem sententiam habet Isidorus lib. III, ep. 242. Nec immerito. Ægroti enim insincerum habent iudicium. Unde Varro *Eumenidib* : « Ut arquatris et veteriosis, quæ lutea non sunt, æque ut

aut tua ab omnibus, qui quidem prudentia minime careant, facile deprehensa est, qui divinam quidem vitæ rationem summis laudibus extulerint, accusationem autem in eos converterunt. Quod si tu quoque a contentionis studio teipsum removeas, ea quæ dixi comprobabis. Quid enim absurdi dicimus, cum rem ipsam explorari ac perpendi oportere dicimus : ac, si bona esse comperiat, amplectendam esse, **353** etiamsi quidam eorum, qui eam consecrari videantur, ad ipsum quoque vitii fundum prolapsi sint ; si autem turpis atque inhonestæ, fugiendam esse, quantumvis nonnulli ex iis, qui ipsi addicti sint, ad ipsam virtutis verticem pervenisse videantur? Amplectenda enim virtus est, etiamsi omnes, quibus minime rectum de rebus

B iudicium est, eam vituperent : fugiendum autem vitium, etiamsi omnes, quos vitia delectant, illud laudibus prædicatione efferant. Neque enim ab iis,

CCXLIII. — EUDÆMONΙ.

In illud : « Ipsa vocabitur mulier, quia de viro suo sumpta est. »

Tu quidem haud recte illud dictum esse contendis : Ipsa vocabitur γυνή, quia de viro sumpta est : ego vero non modo recte, sed etiam eximio atque admirando modo hoc scriptum fuisse aio, et, qua ratione ductus, audf. Ἡ γυνὴ παρὰ τὴν γονὴν, hoc est, a genitura dicta est. Ipsa igitur γυνὴ vocabitur, hoc est, ad gignendum idonea : quia ex viro suo, qui eam secundam redditurus est, sumpta est. Vir quippe virginem sibi matrimonio copulans, γόνιμον, hoc est secundam, γυναῖκα reddit. Ob idque etiam apud Athenienses legitimus congressus arandorum filiorum causa fieri dicebatur : ac γονεῖς, parentes appellantur. Nam ne audiendi quidem hi sunt, qui παρὰ τὰ γυῖα, hoc est ob membra, ab hoc nomine appellatos esse dicunt. Membro enim et parti totum et omne opponitur : mulieri vero vir, hoc est serenti agricolæ, ac feminam regionem effodienti (unde etiam ἀνὴρ, ut opinor, nomen traxit, nam alioqui hominis vocabulum utrique commune est) terra sata, proptereaque fecunda existens. Hanc quippe vocem D ex earum numero esse arbitror, quæ ad aliquid referuntur. Nam simul atque virum dixeris, uxor quoque animo statim occurrit, quemadmodum scilicet,

lutea videntur, sic insanis sani et furiosis videntur esse insani. » RITT.

(5) Vox αὐτῆς recte abest a cod. Vat. 650. POSSIN.

(6) Mirabiles sane etymologia, quarum posteriorem etiam Just. Lipsius inculcavit in quadam epistola, nominato auctore nostro. Quod autem ait, τὴν γυναικεῖαν χώραν ἀνορύττειν τὸν ἀνδρα, eo pertinet, quod supra ep. 312 scripsit, feminam terræ loco esse, marem agricolæ rationem habere. RITT.

(7) Pro ἡ σπειρομένη γῆ cod. Vat. 650 legit ἡ δὲ γῆ σπειρ., POSSIN.

CCXLIV. — DIOSCORO.

Non modo pro acceptis beneficiis, sed etiam pro eo quod injuriam inferre prohibitus es, gratiam te Deo habere convenit. Nam hoc quoque, etiamsi tibi mirum atque ab hominum opinione alienum videtur, maximum beneficii genus est.

CCXLV. — THEODOSIO EPISCOPO.

Haud abs re, vir admirande, Pelusiensem urbem, quam prius beatam prædicabas, nunc luctu ac lacrymis prosequeris. Nam cum, ut mater ob felicem filii partum, clari viri Ammonii, veri episcopi, præfectura condecorabatur, 354 merito quoque felicitatis nomine prædicabatur, ut quæ et divinis et humanis bonis referta et cumulata esset. Postquam autem scelestæ ac peregrinæ, atque humanam formam præferenti belluæ ipsius administratio commissa est, atque ipsa in extremam solitudinem corruit, optimo jure vicem ipsius lugere convenit. Etenim illius tempestate, quemadmodum τοῦ σμήνους reginam in roscidis pratis apes circumsedent: sic omnes eum fovebant, ac circum eum chorus agitabant. Nam revera mellifluo colloquio et voce præditus erat, easque illecebras habebat, quibus omnium animos sibi devinciret. At hujus tempore, ne quid gravius dicam, qui reliqui facti sunt, læto ac festivo habitu commutato calamitates suas deplorant. Hujus autem rei hanc causam esse aiunt, quod cum ille Ecclesiæ clavum teneret, divino allari sanctitas sua constabat, piis nimirum sacerdotibus illud cingentibus atque complectentibus: hoc autem antistitem agente, impuri ac scelerati in sacrum ordinem coopiantur, probi contra expelluntur. Quocirca quia necessaria neglecta sunt, cætera quoque omnia labefactata et corrupta sunt. Nam cum adyta ipsa ab impuris et nefariis hominibus obterantur, merito quoque urbs ipsa plerisque invia effecta est. Quamobrem, o sacrum caput, non eam duntaxat civitatem ascendat, a Deo precibus contendere.

CCXLVI. — PETRO.

Pax, si adnexam justitiam habeat, divina quædam res est: si autem altera sine altera sit, virtutis pulchritudinem labefactat. Nam et prædonibus inter se, et lupis pax est, illis nimirum in hominum perniciem, his autem in ovium exitium: at pacem hanc minime appellarem quæ justitia minime ornata est. At si hæc accesserit, tum demum pax vere vocabitur. Unde etiam Christus dixit: «Non veni mittere pacem super terram, sed gladium»⁶⁸. Nam quod non omnem pacem, sed eam duntaxat, quæ cum vitio conjuncta est, abjiciat ac proscribat, hinc

⁶⁸ Matth. x, 34.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(8) Post εἰδέναι merito supplet cod. Vat. 650, τῷ εὐεργέτῃ, et vers. seq. pro τοῦτο γὰρ εἰ καὶ παραδ., etc., scribit, τοῦτο γὰρ ὅπερ παρ. POSSIN.

(9) Locus mutilus in edito, τοὺς μὲν ἐναγεῖς ἐγκρίνεσθαι, supple ex cod. Vatic. 650, τοὺς μὲν

A

ΣΜΔ'. — ΔΙΟΣΚΟΡΩ.

Χρὴ μὴ μόνον ὑπὲρ ὧν εὐεργετήθης χάριν εἰδέναι (8), ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὧν καλὴν ἀδικεῖν. Καὶ τοῦτο γὰρ εἰ καὶ παράδοξόν σοι φαίνεται, εὐεργεσίας εἶδος μέγιστον τυγχάνει.

ΣΜΕ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰκότως, ὦ θαυμάσιε, τὴν Πηλουσιωτῶν νῦν καταθρηγείας πόλιν, καὶ τοὶ πρότερον μακαρίσας. Ὅτε μὲν γὰρ, οἶα δὴ μήτηρ ἐπ' ἀριστοτόκοις παιδὸς ὠδίσι, τῇ τοῦ ἀοιδίμου Ἀμμωνίου τοῦ ὄντως ἐπισκόπου προστασίᾳ ἐνηθρόνετο, εἰκότως ἐμακαρίζετο, ἅτε δὴ καὶ τῶν θείων, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν ἀνάπλεως οὔσα. Ὅτε δὲ μιὰρὸν καὶ ξένον καὶ ἀνθρωπίνον θηρίον τὴν οἰκονομίαν αὐτῆς ἐνεχειρίσθη, καὶ εἰς ἐσχάτην ἐρημίαν κατηνέχθη, εἰκότως ὀλοφυρμῶν ἐστὶν ἀξία. Ἐπ' ἐκείνου μὲν γὰρ, ὡς περ αἱ τὴν βασιλίδα τοῦ σμήνους ἐν εὐδρόσοις λειμῶνων ἀνθεσι περιζάνουσι μέλιται· οὕτω πάντες αὐτὸν περιεῖπον, καὶ περὶ αὐτὸν ἐχόρευον. Ὅντως γὰρ ἦν καὶ τὴν ὀμιλίαν, καὶ τὴν φωνὴν μελισταγῆς, καὶ χειρωτικὸν ἐκέκτητο θέλητρον. Ἐπὶ δὲ τούτου· ἄλλ' οὐδὲν βούλομαι δυσχερὲς εἰπεῖν· οἱ ὑπολειφθέντες τὸ πανηγυρικὸν ἀμείψαντες σχῆμα καταθρηνοῦσι τὰς σφῶν συμφοράς. Τὸ δὲ αἴτιον, ὡς φασί, τουτέστι, τὸ ἐπ' ἐκείνου μὲν τὸ θεῖον θυσιαστήριον τῆς προσήκουσας τυγχάνειν ἀγιστείας, ἱερέων αὐτῆς περιεπόντων εὐαγῶν, ἐπὶ δὲ τούτου τοὺς μὲν ἐναγεῖς ἐγκρίνεσθαι (9)· τοὺς σπουδαίους δ' ἀπελαύνεσθαι. Ὡς τῶν ἀναγκαίων τοιγαροῦν ἐβράθυμημένων, καὶ τὰ ἄλλα πάντα διέφθαρται. Τῶν γὰρ ἀδύτων ὑπὸ μιάρων ἀνθρώπων πατουμένων, ἄδατος καὶ ἡ πόλις εἰκότως τοῖς πολλοῖς γεγένηται. Μὴ τοίνυν, ὦ ἱερά κεφαλῆ, καταθρήνει μόνον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ εὐχου, ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀρετὴν τε καὶ εὐμερίαν ἀναδράμοι.

desse, verum etiam, ut ad veterem virtutem ac felicitatem ascendat, a Deo precibus contendere.

ΣΜΖ'. — ΠΕΤΡΩ.

Ἡ εἰρήνη τῇ δικαιοσύνῃ συγκεκραμένη θεῖον ἐστὶ χρῆμα· εἰ δὲ θατέρα ἀνευ τῆς ἐτέρας εἴη, λυμαίνεται τῷ τῆς ἀρετῆς κάλλει. Ἔστι μὲν γὰρ εἰρήνη καὶ λησταῖς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ λύκοις· τοῖς μὲν ἐπὶ λύμῃ τῶν ἀνθρώπων, τοῖς δὲ ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν προβάτων. Ἄλλ' οὐκ ἂν καλέσαιμι ταύτην εἰρήνην (10) τὴν τῇ δικαιοσύνῃ μὴ κοσμουμένην. Εἰ δ' αὐτῇ συνέλθοι, ὄντως εἰρήνην κεκλήσεται. Διδὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἐφη· «Οὐκ ἤλθοι βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχισραν.» Ὅτι γὰρ οὐ πᾶσαν εἰρήνην, ἀλλὰ τὴν τῇ κακίᾳ συνεζευγμένην ἀποκηρύττει,

εὐαγεῖς ἐλαύνεσθαι, τοὺς δ' ἐναγεῖς ἐγκρ., etc. Quia deinde sequuntur in edito, τοὺς σπουδαίους δ' ἀπελαύνεσθαι, absint ab illo codice. Id.

(10) Pro ταύτην εἰρήνην, recte legit cod. Vat. 650 ταύτ' εἰρήνην. Id.

ἀλλαχοῦ φησιν, « Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. » A patet, quod alio loco ait : « Pacem meam do vobis⁶⁶. » Εἰρήνη γὰρ ὄντως ἐκεῖνη ἐστίν, ἣ τῇ δικαιοσύνῃ, Pax enim vere ea est, quæ justitia et pietate coonestatur.

ΣΜΖ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μὴ φοβοῦ, ὧ μισοπονηρίας ἱερὸν τέμενος. τοὺς ἐλέγγειν μὲν ἀδυνατοῦντας, ἐλέγγεσθαι δὲ πραιτουμένους, ἀλλὰ τὴν παρβήσιαν θρασύτητος μὲν ἀπηλλαγμένην, προσηεία δὲ κεκραμένην ἐπιδεικνύμενος, προσδόχα ἀνύσειν (11) τὰ πρέποντα. Εἰ δὲ καὶ μὴ ἀνύσειας, ὡς γέγραφας, καὶ Εὐσέβιος, καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ οὐ δεόντως χειροτονηθέντες ἀντὶ τοῦ ἀμείβεσθαι κακηγοροῦσι, μὴ ὀλιγῶρει. Ὁ γὰρ ἀκοίμητος καὶ πανεπόπτης ὄφθαλμὸς ὁ μισοπόνηρος καὶ φιλάγαθος, σὲ μὲν ἀμείψεται, ἐκείνους δὲ ἀμυνεῖται. qui et improbos exosos, et probos charos habet, tibi quidem vicem rependet, de ipsis autem supplicium sumet.

ΣΜΗ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Λόγος ἡμῖν ἐναγχος περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας ἐκείνητο (12), καὶ πολλῶν πολλὰ λεγόντων, ἔφην ἐγώ, ὅτι ἡγοῦμαι πάντας ἀνθρώπους καὶ ἐλαττώματα ἔχειν, καὶ πλεονεκτήματα· ἀλλὰ τοὺς μὲν εὐδοκίμους καὶ ἀρίστους, μικρὰ μὲν ἔχειν καὶ εὐτελῆ τὰ ἐλαττώματα, μέγιστα δὲ καὶ ὑπερφυῆ τὰ κατορθώματα· τοὺς δὲ ἄλλους ἢ ἀναλογοῦντα τοῖς ἐλαττώμασι τὰ πλεονεκτήματα, ἢ καὶ πλεονεκτοῦντα, ἢ καὶ πλεονεκτούμενα. Εἰσὶ γὰρ ἄνθρωποι, ἀπάνθρωποι μὲν, σὺφρονες δέ· ἢ ἀσελεγεῖς μὲν, ἐλεήμονες δέ· ἢ θρασύτατοι μὲν, ῥάδιως δὲ μεταβαλλόμενοι· ἢ ἀδικοὶ μὲν, μετριόφρονες μὲν, ἔγκρατες δέ· ἢ ἀκρατεῖς μὲν γλώττης, ἐγκρατεῖς δὲ ἡδονῶν· ἢ ἀκρατεῖς μὲν ἡδονῶν, ἐγκρατεῖς δὲ γλώττης (13)· ἢ γαστροὺς μὲν ἤττονες, ὀργῆς δὲ κρείττονες· καὶ συλλήθδην εἰπεῖν, οὐκ ἂν ῥάδιως πιστεύσαιμι εἶναι ἄνθρωπον, οὗτ' ἐλαττωμάτων ἄμοιρον, οὔτε κατορθωμάτων ἔρημον. Καὶ προὔφερον πρὸς ἀπόδειξιν, τῶν μὲν τὸν χριτὴν τῆς ἀδικίας, τὸν μῆτε τὸν Θεὸν φοβοῦμενον, μῆτε ἄνθρωπον ἐντρεπόμενον, ὅστις ἐποίησε καλὸν, τὴν συνεχῶς ἵκετεύουσαν αὐτὸν ἐλεῆσαι χήραν, καὶ ἐπεξέλιθον τοῖς ἀδικοῦσι. Τῶν δὲ τὸ « Τίς καυχῆσεται ἀγνὴν ἔχειν τὴν γαστρίαν, ἢ τίς παρβήσιάσεται, καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἀμαρτιῶν. » Ὡς δὲ πάντες οἱ παρόντες ἐπήνουν, καὶ κρότος ὑπὲρ πᾶσαν ἐλπίδα ἀνεβρήγγυτο, ἐγὼ μὲν ἡρυθρίασα· πρὸς γὰρ τοὺς ἐπαίνους ἐρυθριῶν μᾶλλον πέφυκα, ἢ θρασύνεσθαι. Εἰς δὲ τῶν παρόντων, καὶ λόγῳ καὶ βίῳ εὐδόκιμος (οὐ γὰρ (14) ἀποκρυψαίμην τὴν ἀληθειαν, εἰ καὶ ἀνατρέπειν τὰ παρ' ἐμοῦ λελεγμένα ἐπειράτω) ὀλίγα ἐφησυχάσας, ὧ βέλτιστε Ζώσιμε, καὶ τὸν σὸν προφάρων βίον, ἐλέγγειν τὸν λόγον ἐπειρίζω· πάντα μὲν τὰ ἐλαττώματα ἐν σοὶ χορεύειν

Joan. xiv, 27. ⁶⁶ Prov. xx, 9.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

1) Cod. Vat. 650, ἀνύσειν, in futuro. POSSIN.

(12) Cod. Vat. 650, ἐκνεῖτο. Id.

(13) Pro γλώττης cod. Vat. habet γαστροῦς, vers. post quinto pro ἔρημος idem reponit ἀμοιρός, etsi

CCXLVII. — EUTONIO DIACONO.

Ne timeas eos, o improbitatis odii sacrum delubrum, qui cum reprehendere nequeant, reprehendi recusant: verum dicendi libertatem, a temeritate liberam, ac cum suavitate conjunctam præ te ferens, ea quæ decent perfecturum te spera. Quod si etiam minime perficias, ut scripsisti, atque Eusebius, et ii, qui ab eo, contra quam fas erat, ordinati sunt, pro eo atque tibi gratiam referre debebant, **355** maledictis te incessant, ne propterea elanguescas. Insomniis enim ac rerum omnium conspexerit oculus, tibi quidem vicem rependet, de ipsis autem suppli-

B CCXLVIII. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Cum nuper nobis de virtute ac vitio sermo exciatus esset, ac multi multa dicebant, ad hunc modum ipse locutus sum: Neminem mortalium esse arbitror, qui non et vitia et virtutes habeat: verum optimi quique ac probatissimi parva quidem et tenuia vitia, maximas autem et excellentes virtutes habent: alii vero aut pares vitii virtutes, aut superiores, aut etiam inferiores. Sunt enim homines qui licet crudeles sint, pudici tamen sunt: aut si impudici ac libidinosi sint, tamen ad misericordiam propensi sunt: aut si audacissimi sint, facile tamen commutantur: aut si injustitia laborent, modestia tamen præditi sunt: aut si rapaces sint, continent tamen sunt: aut si intemperanti lingua sint, a voluptatibus tamen abstinēt, aut si ab iis non abstineant, abstinētis tamen linguæ sunt: aut si ventris cupiditatibus succumbant, iracundia tamen superiores sunt. Atque, ut summam loquar, non facile adduci queam, ut ulum hominem esse credam, qui vel vitii careat, vel virtutibus omnibus destitutus sit. Quod ut demonstrarem, pro his quidem iniquum illum iudicem proferebam, qui cum nec Deum timeret, nec hominem vereretur, tamen probum opus perpetravit, ut qui viduam sine ulla intermissione ipsius opem implorantem misericordia prosecutus sit, in eosque, qui ipsi injuriam inferebant, animadverterit; pro illis autem illud Scripturæ: « Quis gloriabitur se castum habere cor? aut quis libere hoc prædicabit: Purus sum a peccato⁶⁷? » Cum autem ab omnibus, qui aderant, hæc oratio laudibus efferretur, ac supra spem omnem plausus excitaretur, ego quidem erubui (siquidem ita natura comparatus sum, ut ad laudes meas rubore potius suffundar, quam insolent-

paulo ante positum; vers. post ἐποίησε addit τι, et vers. seq. pro ἐλεήσας, scribit ἠλέησε. Id.

(14) Post γὰρ cod. Vat. addit ἂν et mox pro ὀλίγα legit ὀλίγον. Id.

ter effera); unus autem ex iis, qui a'erant, vir et vite laude, et doctrina clarus (neque enim veritatem reticebo, quamvis ille ea, quæ a me dicta fuerant, evertere conaretur), exiguo silentio usus, tuam, optime Zosime, vitam proferens, orationem meam refutare nitebatur: illud videlicet ostendens, vitia quidem omnia in te velut choros agere, virtutis autem nec vestigium ullum inesse. Cum autem ego fidem his verbis minime haberem, omnes, qui aderant, eum vera loqui testabantur, tuisque vitiis exponendis omnem linguam imparem esse dicitabant. Cum autem ego his auditis tacerem (contendere enim absurdum esse judicabam), hujusmodi verbis illi ad me usi sunt: Non ut orationem tuam evertamus, **356** vir sapientissime, hæc dicimus (nam ea vera est, atque omni laude præstantior), sed quia eum ab humani generis cœtu proscribimus, atque bellum humanam formam gerentem, aut pestiferum dæmonem, naturæque hostem esse statuimus. Atque hæc omnes fere, velut ex uno ore, loquebantur. Quidam autem ex ipsis majorem in modum a me contendebant, ut hæc ipsa tibi significarem: sic enim fortasse te ad meliorem mentem rediturum esse. Ego vero primum quidem id facere detractabam: post autem eorum precibus cedens, scripturum me ad te recepi. Tuum autem jam fuerit, teipsum considerare, atque operam dare, ut e diceris, et ludibrio, et pœna teipsum liberus. Quod si, quia mortem ad interitum omnia perducere existimas, idcirco absque metu peccas, imprudens te decipis. Mors quippe, quæ nobilem plantam arefacere videtur, nihil aliud est, quam animæ et corporis disjunctio. Id si non credis, audi quid dicat Plato: Morte hominem invadente, mortalis, ut videtur, ipsius pars mori videtur: quod autem immortale est, salvum et incolume abit, posteaquam morti velut fasces submitit.

CCCLIX. — ISIDORO-DIACONO.

In illud: « Exterminabitur unctio ⁶⁸, » etc.

Ex sacerdotio et regno, vir mihi cognominis, rerum administratio confata est. Quamvis enim permagna utriusque differentia sit (illud enim velut anima est, hoc velut corpus), ad unum tamen et eundem finem tendunt, hoc est ad hominum salutem. Quapropter cum Judaicæ res initium sumebant, sacerdotium, ut magis necessarium, institutum est, ac per diu duravit. Posteaquam autem, cum carni addictiores atque crassiores essent, regnum poposcerunt: illud ipsis concessum fuit, quippe quod

⁶⁸ Dan. ix, 27.

VARLÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(15) Ante Ἰγνος cod. idem adjungit ἔν. Vers. seq. pro ὄντες scribit συνόντες, et vers. inde 4 pro ἀκούων habet ἀκούσας. POSSIUS.

(16) Idem cod., λέγομεν. vers. seq. ἀληθής in ἀληθώς et κρείττων in κρείττω mutat. Id.

(17) Pro ἀπαλλαγείης, cod. Vat. scribit ἀπαλλαγῆσθαι. Vers. inde 2 ante θάνατος omittit art. ὁ et post illa verba ὁ δοκῶν εὐγενές φυτὸν μαρτυρεῖν prætermittit. Id.

(18) Θάνατος οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ χωρισμὸς ψυχῆς τε καὶ σώματος. Sic Arnobius mortem vocat divagationem animæ a corpore. Vid. et Cic. i,

A δεικνὺς, κατορθώματος δὲ οὐδὲ Ἰγνος (15). Ὡς δὲ ἠπίστου ἐγὼ, πάντες οἱ ὄντες ἐμαρτύρουσιν αὐτῷ ὡς ἀληθεύοντι, καὶ ὡς ἠττωμένης πάσης γλώττης, εἰς τὸ τὰ σὰ ἀκριβῶς ἐκφράσαι κακά. Ὡς δὲ ἀκούων ἡσυχίαν ἦγον· ζυγομαχεῖν γὰρ ἄσπονον ἠγοῦμην· ἔφασαν ἐκεῖνοι· Ὁὐ τὸν σὸν ἀνατρέποντες, ὦ σοφώτατε, λόγον, ταῦτὰ φασιν (16)· ἀληθῆς γὰρ ἐστὶ καὶ πάσης εὐφημίας κρείττων· ἀλλ' ἐκεῖνον τοῦ τῶν ἀνθρώπων ἀποδοκιμάζοντες εἶναι γένους, καὶ ἀνθρωπόμορον θηρίον, ἢ δαίμονα ἀλάστορα, καὶ τῆς φύσεως ἐχθρὸν ὀριζόμενοι. Καὶ ταῦτα μὲν σχεδὸν πάντες ὡσπερ ἐξ ἑνὸς στόματος ἐφθέγγοντο. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν λιπαρῶς παρεχάλουσιν, αὐτὰ ταῦτα μνησθῆναι σοι· τάχα πῶς γνωσιμαχίσεως. Ἐγὼ δὲ ἐξ ἀρχῆς μὲν ἀνεβαλλόμενος· ὕστερον δὲ ἐνδοῦς πρὸς τὰς ἰκεσίας, γράφειν ἐπηγγελάμην. Σὸν δ' ἂν εἴη λοιπὸν τὰ κατὰ σαυτὸν σκοπήσαι, ἵνα κωμωδίας καὶ γέλωτος, καὶ τιμωρίας ἀπαλλαγείης (17). Εἰ δὲ νομίζων τὸν θάνατον εἰς ἀνυπαρξίαν παραπέμπειν, ἀδεῶς πλημμελεῖς, σεαυτὸν ἀπατῶν λαθάνεις. Ὁ θάνατος γὰρ ὁ δοκῶν τὸ εὐγενές φυτὸν μαρτυρεῖν, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ χωρισμὸς ψυχῆς τε καὶ σώματος (18). Εἰ δὲ ἀπίστευεις, ἄκουε Πλάτωνος λέγοντος, Ἐπιόντος θανάτου ἐπὶ τὸν ἀνθρώπον, τὸ μὲν ὄνητὸν, ὡς ἔοικεν, αὐτοῦ ἀποθνήσκει· τὸ δὲ ἀθάνατον, σῶον καὶ ἀδιάφθορον ὀλεσται, ὑποχωρήσαν τῷ θανάτῳ (19).

B si, quia mortem ad interitum omnia perducere existimas, idcirco absque metu peccas, imprudens te decipis. Mors quippe, quæ nobilem plantam arefacere videtur, nihil aliud est, quam animæ et corporis disjunctio. Id si non credis, audi quid dicat Plato: Morte hominem invadente, mortalis, ut videtur, ipsius pars mori videtur: quod autem immortale est, salvum et incolume abit, posteaquam morti velut fasces submitit.

C ΣΜΘ'. — ΓΕΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ, « Ἐξολοθρευθήσεται χρίσμα » καὶ τὰ ἐξῆς.

Ἐξ Ἱερουσάλης καὶ βασιλείας (20), [ὡ] δμώνυμε, τὰ πράγματα συνέστηκεν (21). Εἰ γὰρ καὶ πολλῶ ἀλλήλων διαφέρουσιν· ἡ μὲν γὰρ ὡς ψυχὴ ἐστὶν, ἡ δὲ σῶμα· ἀλλ' εἰς ἓν ὁρῶσι τέλος, τὴν τῶν ὑπὸ κήλων σωτηρίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἠνίκα τὰ Ἰουδαϊκὰ πράγματα ἀρχὴν ἐλάμβανεν, ἡ Ἱερουσάλη ἀναγκασιώτερα ἐθεσμοθετήθη, καὶ ἐπὶ πολὺ διήρκεσεν· ἐπειδὴ δὲ σαρκικώτεροι ὄντες καὶ παχύτεροι, καὶ βασιλείαν ἐξεζητήσαν, καὶ αὕτη ἐδόθη, χρησιμωτάτη οὖσα, καὶ ἀναστέλλουσα τὰ πταίσματα τῶν τῆ

Tuscul. RITT.

(19) Ἐποχωρήσαν τῷ θανάτῳ. Bih., posteaquam mortis velut fasces submitit. Malim, morti se subducens, vel mortem effugiens. Si enim fasces morti submitisset, non esset immortalis anima, nec posset salva atque incolumis abire. Id.

(20) Ἐξ Ἱερουσάλης καὶ βασιλείας. Similiter Justinianus in Novell. et Ignatius in epist. Id.

(21) Pro συνέστηκεν cod. Vatic. 650 legit συνετήκασιν. Vers. 6 vocem πράγματα idem omittit. Vers. 7 ante ἀναγκασιώτερα ponit ὡς. POSSIUS.

ἱερωσύνη μὴ πειθομένω. Ἐπεὶ τοίνυν πῆ μὲν, Α ἰὴν ἱερωσύνην ἔχοντες διέλαμπον, πῆ δὲ, τὴν βασιλείαν κησάμενοι δεισώζοντο, ἀμφοτέρων δ' ἀναιρουμένων, οὐδεμία αὐτοῖς ὑπελείπετο σωτηρίας ὑπόθεσις· βουλόμενος δεῖξαι ὁ προφήτης Δανιὴλ τὴν παντελῆ τῶν Ἰουδαϊκῶν πραγμάτων μετὰ τὸν σταυρὸν καθαίρεσιν, καὶ ὡς οὐδὲ λείψανον αὐτοῖς χρηστῆς ἐλπίδος περιλειφθήσεται, οὐδὲ τις προσδοκία αὐτοῖς ἀμείνων φανεῖται, ἔρη, « Ἐξολοβρευθήσεται χρίσμα, καὶ κρίμα οὐκ ἔσται ἐν αὐτῇ. » Διὰ μὲν τοῦ χρίσματος τὴν ἱερωσύνην μνηύον· διὰ δὲ τοῦ κρίματος, τὴν βασιλείαν, καὶ τὴν πολιτικὴν κατάστασιν. Μάλιστα μὲν γὰρ διὰ τῆς ἀναιρέσεως τῆς ἱερωσύνης, καὶ τὴν τῆς βασιλείας, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων συνανέφηνε (22). Τοῦ γὰρ κεφαλιωδεστέρου καὶ κυρωδεστέρου παντάπασιν καταλυομένου, οὐδ' ἄλλο τι B συστήναι ἠδύνατο· ἐπεὶ καὶ τῆς βασιλείας ἡ χρηστὴ, ἡ πρὸς τὸ Θεῖον ἐτύγχανεν εὐσέβεια, ἥτις ἐν τῇ πρὸς Θεὸν ἐκρίνετο λατρεία. Πλὴν ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλείαν ἔφη τελευτήσῃ, παντελῆ προαναφαίνων τῆς Ἰουδαϊκῆς πολιτείας τὴν ἀναίρεσιν. Καὶ μαρτυρεῖ τὰ πράγματα, ἐπὶ βελτίονα πολλῶ καὶ θειοτέρων θρησκείαν ἐπαναχθέντα.

EN. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Eis τὸ γραμμένον ἐν τῷ νόμῳ· « Πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει. »

Ἐπειδὴ ὁ μὲν δέουμος δεῖται τοῦ δώσαντος· ὁ δὲ ἀμφοσητῶν τοῦ δικάσαντος· οὐ τὴν πενίαν φιλοπραγμονεῖν βούλεται, ἀλλὰ παρακαλεῖν. Εἰ δὲ τὴν παράκλησιν ἀφείσα, εἰς συκοφαντίαν (23) τραπεῖη, ἐλεῖσθαι ἐν κρίσει οὐκ ἂν εἴη δικαία. Διὰ τοῦτο ἔφη, οὐκ ἐλεήσεις πτωχὸν ἐν κρίσει. Ἐλεγγέον μὲν γὰρ, οὐ κρίνόμενον δὲ, ἀλλ' ἀντιβολοῦντα. Εἰ δὲ τὸ παρακαλεῖν εἰς τὸ ἐγκαλεῖν τρέψιεν, τὸ δίκαιον ἔμπροσθεν τοῦ ἐλέου θετέον· οὐ γὰρ δίκαιον τὸ δίκαιον διαφθεῖρεσθαι.

ENA. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Οὐ πλοῦτος (24), οὐ ῥώμη, οὐκ εὐγλωττία, οὐ λαμπρὸν ἢ ὑπέριλαμπρον ἀξίωμα, οὐκ ὁ τῶν ὑπάρχων θρόνος, οὐκ ἀλουργίς, καὶ διάδημα σεμνύνει τοὺς ἔχοντα· πέφυκεν, ὡς ἀρετῆ καὶ φιλοσοφία. Τίνος οὖν ἔνεκεν ὁ πολλὸν τῶν ἀνθρώπων περὶ μὲν ἐκείνα ἐπτόνεται, τούτων δὲ ἤττον φρονιτίζουσιν; Ἐπειδὴ οἱ μὲν τὰ δοκοῦντα πρὸ τῶν ὄντων θηρεύουσιν, οἱ δὲ τὸ αὐτίκα μάλα τοῦ μικροῦ ὑστερον συνοίσοντος προ-

⁶⁰ Exod. xxiii, 3.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(22) Pro συνανέφηνε idem cod. scribit, συνέφηνε. Vers. seq. pro κυρωδεστέρου habet κυριωτέρου et vers. altero pro καταλυομένου scribit καὶ κατακυλισμένου. Denique vers. inde 3 pro ἐκρίνετο ponit ἐκρίνωτο. POSSIN.

utilissimum esset, atque eorum, qui sacerdotio minime parebant, peccata coerceret ac restringeret. Quoniam igitur, partim quidem sacerdotium habentes elucebant, partim autem regnum obtinentes conservabantur, utroque autem sublato, nullum ipsis salutis subsidium reliquum erat: idcirco Daniel propheta, ut illud ostenderet, fore, ut Judæorum res post Christum in crucem sublato funditus delerentur, nec ullum lætioris spei vestigium ipsis restaret, nec melior ulla expectatio eluceret, his verbis usus est: « Exterminabitur unctio, et iudicium non erit in ea: » per unctionem videlicet, sacerdotium indicans; per iudicium autem, regnum, ac civilem statum. Ac maxime quidem per sacerdotii extinctionem, regni quoque, et aliarum omnium rerum eversionem simul demonstrabat: **357** sublato enim ac prorsus deleto eo, quod caput erat, majorisque momenti, ne aliud quidem quidquam consistere poterat. Nam regni quoque basis pietas erga Deum erat, quæ in Dei cultu posita censebatur. Sed tamen regnum etiam finem habiturum dixit: hinc nimirum perfectam Judaicæ reipublicæ subversionem prædicans. Quod etiam res ipsæ testantur, ad multo præstantiorem et diviniorem cultum ac religionem traductæ.

CCL. — EIDEM.

In illud: « Pauperis non miseraberis in iudicio ⁶⁰. »

Quandoquidem is, qui inopia constrictus est, donatore indiget, qui autem ambit, iudicis opo atque auxilio, idcirco [Deus] paupertatem, non molestiam cuiquam exhibere, sed obsecrare vult. Quod si, omissa obsecratione, ad struendas calumnias sese convertat, eam profecto in iudicio miserationi esse minime æquum fuerit. Ac propterea his verbis usus est: « In iudicio non miseraberis pauperis. » Etenim ipsius quidem misericordia affici convenit, at non cum litigat, sed cum obsecrat. Si autem anteponenda est. Neque enim jus corrumpi ju-

CCLI. — EIDEM.

Non opes, non pulchritudo, non robur, non fa-cundia, non splendida aut splendorem omnem ex-cedens dignitas, non Hyparchorum thronos, non pur-pura, non diadema, eos, qui hæc habent, perinde honestare solent, ut virtus ac philosophia. Quid igitur causæ est, quamobrem mortalium plerique acerrima quidem illarum rerum cupiditate incitan-tur, has autem minus curant? Nimirum quia partim

(23) Συκοφαντίαν pluraliter inflectit συκοφαντίας idem cod. lb.

(24) Post οὐ πλοῦτος addit cod. Vatic. 650, οὐ κάλλος, et mox pro εὐγλωττία scribit εὐλογία. Vers. ult. scribit μετῖσιν, non μετῖσιν. lb.

ea, quæ specie tenus sunt, magis quam ea, quæ aucupantur : partim id, quod statim utile est, eo, quod aliquanto postea utilitatem allaturum est, prius atque antiquius habent : partim rerum iudicium corruptum habent : partim denique nequidquam quidem post hanc vitam esse arbitrantur. Nam probi tum futuras coronas animo et cogitatione complectentes, eam consecretantur.

CCLII. — DOROTHEO CLARISSIMO.

In illud a Deo dictum : « Quacunq̄ die comedieritis ab eo ⁹⁰. »

Vehementer miror ac stupore defigor, qui fiat, ut ii, quos peccata delectant, cum semper moriantur, nunquam tamen mortuos se esse existunt. Unde etiam, quemadmodum scripsisti, in quæstionem illud venire potest, quod ad primo fictos homines dictum est : « In quacunq̄ die de ligno comedieritis, morte moriemini. » Facinorosus enim ac sicarius tum deum proprie moritur, cum leges violat ac scelus admittit : **358** quantumlibet aliqui vitæ usura frui videatur. Nam et si nondum reipsa, at, si sententiam ac jus spectes, mortuus est : etiamsi nondum in legum laqueos incidisse videatur. Quod si quis etiam immortalis animæ mortem Spiritus sancti abscissionem esse definit (neque enim in corpore peccatis obnoxio domicilium habebit); sic quoque hunc locum intelligere licet. Ut enim corpus præsentem animam vivit : sic etiam anima divino Spiritu præsentem. Et quemadmodum recedente anima corpus mortuum manet : sic etiam recedente Spiritu sancto, anima beatam vitam amittet : non quidem illa in nihilum dilabens, verum morte quavis acerbiorum vitam ducens. « Sine enim, inquit Christus, mortuos sepelire mortuos suos ⁹¹. » Ac rursum : « Filius meus hic mortuus erat, et resurrexit ⁹². » Nam quod nonnulli dicunt, quod ante mille annorum complementum mortui erant (scriptum enim esse, « Unus dies Domini tanquam mille anni ⁹³ »), si non ignoretur, probabile mihi esse videtur, atque ejusmodi, quod a simplicioribus potius excipitur.

CCLIII. — HERMINO COMITI.

Quoniam scribis me orationem (vel, si vere loquendum est, orationuculam potius) de eo, quod factum non sit, elucubrassè, quæ a nonnullis quidem mirificis laudibus extollatur, a nonnullis autem, aliis libris, qui de hoc argumento a quibusdam elaborati sunt, præstantior habita sit, atque, ut eam ad te

⁹⁰ Gen. ii, 17. ⁹¹ Matth. viii, 22. ⁹² Luc. xv, 24. ⁹³ Psal. lxxxi, 4.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(25) Τὸ αὐτίκα μάλα τοῦ μικρὸν ὕστερον συνόλισστος προτιμῶσιν. Demosthenis imitationem hic quoque observo, ut supra ep. 174 lib. ii, RITT.
(26) Pro τεθνηχέναι cod. Vatic. 650 habet ἀποθνήσκειν, et vers. 4 pro οἶόν τε, scribit οἶοντα. Possin.

(27) Ἀποθνήσκει cod. Vat. mutat in ἐκθνήσκει. Vers. inde 3 ἀποφάσει idem mutat in ἐκφράσει. Id.
(28) Post ὀρίζεται hæc inserit cod. Vat., διὰ τὴν

τιμῶσιν (25) · οἱ δὲ τὴν χρίσιν τῶν πραγμάτων διεφθαρμένην ἔχουσιν, οἱ δὲ οὐδ' εἶναι τι μετὰ τόνδε τὸν βίον νομίζουσιν. Ὡς οἱ γε φιλάρετοι, καὶ αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν ἀρετὴν τιμῶσι, καὶ τοὺς μέλλοντας στεφάνους ὄνειροπολοῦντες μετίσσιν αὐτὴν.

ac virtute præditi tum ipsam per se virtutem colunt :

ΣΝΒ'. — ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ · « Ἥ δ' ἂν ἡμέρα φάγῃσθε ἀπ' αὐτοῦ. »

Λίαν θαυμάζω καὶ εκπλήττομαι, πῶς οἱ φιλαμαρτήμονες ἀεὶ ἀποθνήσκοντες, οὐδέποτε τεθνηχέναι (26) νομίζουσι. Διὸ καὶ ζήτημα, ὡς γέγραφας, οἶόν τε εἶναι ἐκεῖνο τὸ πρὸς τοὺς πρωτοπλάστους εἰρημένον. « Ἥ δ' ἂν ἡμέρα φάγῃτε ἀπὸ τοῦ ξύλου, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε. » Ὁ γὰρ κακουργὸς καὶ ὁ ἀνδροφόνος, τότε κυριῶ; ἀποθνήσκει (27), ὅταν τοὺς νόμους παραβαίῃ, καὶ τὸ ἀμάρτημα ἐργάσῃτο, κἂν δοκοῖ ζῆν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ τῇ πείρᾳ, ἀλλὰ γε τῇ ἀποφάσει, καὶ τῷ δικαίῳ τέθνηκεν · εἰ καὶ δοκοῖ μὴδέπω εἰς τὰς τῶν νόμων σαγήνας ἐμπεπιωκέναι. Εἰ δὲ καὶ θάνατον τῆς ἀθανάτου ψυχῆς ὀρίζεται (28) τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀποφοίτησιν · οὐ γὰρ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρει ἁμαρτίας · καὶ οὕτω νοεῖσθω. Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα ζῆ παρουσίας ψυχῆς, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ παρόντος τοῦ Θεοῦ Πνεύματος · καὶ ὡσπερ ἀναχωρησάσης τῆς ψυχῆς νεκρὸν μένει τὸ σῶμα, οὕτω καὶ ἀποφοιτήσαντος (29) τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπολέσει ἡ ψυχὴ τὴν μακαρίαν ζωὴν, οὐκ εἰς τὸ μὴ ἐν ἀναλυομένη, ἀλλὰ θανάτου παντὸς χαλεπωτέραν βιοῦσα ζωὴν. « Ἄφες γὰρ, φησὶ ὁ Χριστὸς, τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροῦς. » Καὶ · « Ὁ υἱὸς μου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησε. » Τὸ γὰρ λεγόμενον παρὰ τινων ὅτι πρὸ τῆς τῶν χιλίων ἐτῶν συμπληρώσεως ἐτεθνήκεσαν · γέγραπται γάρ · « Μία ἡμέρα Κυρίου ὡς χίλια ἔτη » οὐκ ἀγνοούμενον πιθανὸν εἶναι (30) μοι δοκεῖ, καὶ τοῖς ἀπλουτέροις μᾶλλον εὐπαράδεκτον.

ΣΝΓ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Ἐπειδὴ γέγραφας · λόγον, μᾶλλον δὲ εἰ χρὴ εἰπεῖν τάληθές, λογιδίων μοι πρῶτην γεγράφθαι περὶ τοῦ μὴ εἶναι εἰμαρμένην, παρὰ τινων μὲν ἐνθειαςθὲν, παρὰ τινων δὲ καὶ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων τῶν εἰς τοῦτο παρὰ τινων πεπονημένων προκριθὲν, καὶ παρεκάλεσας τοῦτό σοι πεμφοθῆναι, πέπομφα αὐτό (31)

τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκφοίτησιν, τὴν, etc. Id.

(29) Pro ἀποφοιτήσαντος; ἐκφοιτήσαντος idem cod. scribit ἐκφοιτήσαντος. Vers. inde 2 loco asterisci ponit εἶναι. Id.

(30) Cod. Vat., οὐκ ἀγνοῶ μὲν, πιθανὸν δὲ εἶναι, etc. Id.

(31) Pro αὐτό cod. Vat. 650 legit αὐτός. Vers. post tertio, post τῷ Θεῷ recte addit χάριν et vers. seq. ἑλλιπῶς scribit pro ἑλλιπέι. Id.

τοιγαροῦν μὴ ἀπὸ τῆς φήμης ψηφίζου· ἀλλὰ ἀκρι-
 ῶς βασανίσας δοκίμασον. Καὶ εἰ μὲν εὖ ἔχει, τῷ
 Θεῷ Ἰσθι· εἰ δὲ δόξει σοι ἐλλιπεῖ γεγραφοῖσι, τῇ ἀν-
 θρωπίνῃ ἀσθενεῖα συγγίγνωσκε τῇ μὴ δυναμένη ὡς
 βούλεται φράσαι.

ΣΝΔ'. — ΠΑΥΛΩ.

Εἰς τὸ ρητόν· « Ὁ βλέπων γυναῖκα. »

Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ ὁρᾶν τὸ ἐρᾶν τίκτεται, διὰ τοῦτο
 καὶ ὁ Χριστὸς τὸν ἀκολάτως ἐστιῶντα (32) τὰς
 ὄψεις μοιχὸν εἶναι ἀπεφήνατο, οὐ τὴν πρᾶξιν μόνον,
 ἀλλὰ καὶ τὴν ἐννοίαν προαναστέλλων, καὶ ἐπὶ τοῦ
 φόνου δὲ, ὁ μὲν νόμος τὸν ἀνδροφόνον, ὁ δὲ Χριστὸς
 καὶ τὸν ὀργιζόμενον τιμωρεῖται. Ὁ μὲν γὰρ τῇ
 ψυχῇ, ὁ δὲ τῇ χειρὶ νομοθετεῖ· καὶ διὰ τὸ μὴ συγχω-
 ρῆσαι φύναι τὴν ρίζαν, καὶ τοὺς κλάδους προανα-
 στέλλει. Χαλίνου τοίνυν καὶ τὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὸν
 θυμὸν, ἵνα μὴ ὁ μὲν εἰς μοιχείαν, ὁ δὲ εἰς φόνον σε
 χειραγωγῆσθαι.

ΣΝΕ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΧΟΜΗΤΙ.

Μὴ μεταβαλλέτω σε, ὦ ἀριστε, ὡς ἕνα τῶν πολλῶν,
 εὐημερίας αὔρα· ἀλλὰ φυλαττέτω βέβαιον τοῖς φί-
 λοις ἢ σύντροφος φιλοσοφία. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ τοῖς
 ἀπειροκάλοις καὶ ἀγλαίοις εἰσθε συμβαίνειν· τοῦτο
 δὲ τοῖς κομιδῇ σοφοῖς, ὧν εἰς τὸν σύλλογον ἐνεγρά-
 φης. (33).

ΣΝΖ'. — ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ.

Ἐτόλμησα ἂν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ἐγκωμιῶν τοῦ
 θεοφιλοῦς Θεοδοσίου τοῦ ἐπισκόπου κατελθεῖν, εἰ μὴ
 ἐδεδόικειν μήποτε ἐνδεῶς εἰπῶν, τῶν προσόντων
 αὐτῷ ἀγαθῶν ἐλαττώσω τὴν δόξαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ
 πᾶσα λόγου δύναμις παραχωρεῖ τῷ μεγέθει τῆς
 υποθέσεως, εἰκότως καὶ αὐτὸς σιγὴν ἑμαυτοῦ (34)
 κατεψήφισάμην. Καὶ τοι γινώσκω, ὅτι ἐκὼν ὁ ἐγκω-
 μιαζόμενος ἐκ τῆς ἀληθείας τὴν μαρτυρίαν ἔχη,
 οὐδὲν ἢ τῆς ἀρετῆς κτήσις καταβλάπτεται ὑπὸ τῆς
 ἀσθενείας τοῦ λέγοντος. Ἐν γὰρ ταῖς ὑπερβολαῖς
 οὐχ ὁ ἡττηθεὶς τῆς ἀξίας κατήσχυνεν, ἀλλὰ πλεόν
 ἐλάμπρυνε, δείξας ἑαυτὸν ὑπὸ τοῦ τῶν πραγμάτων
 μεγέθους καλυφθέντα.

ΣΝΖ'. — ΠΑΥΛΩ.

Εἰς τὸ εἰρημένον· « Ὅτι καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ
 ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ ἐρχομένῳ ἡγρομένῳ. »

Τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ ἀγγέλου τῷ Δανιήλ,
 « Ὅτι καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ

⁷² Matth. v, 28. ⁷⁴ Dan. ix, 26.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(32) Pro ἐστιῶντα cod. Vat. 650 legit ἐπιόντα.
 Vers. 5 post φόνου δὲ addit ὁμοίως. Vers. 6 inter τὸν
 εἰ ὀργιζόμενος recte inserit εἰκῆ. POSSIN.

A mittam, precibus a me contendis, idcirco eam mitto.
 Tu vero ne famæ iudicium in sententia ferenda se-
 quere : verum eam accurate perpende atque explora.
 Ac si ea commode a me scripta sit, Deo gratiam
 habe : sin autem in ea quidpiam desiderari videat-
 ur, humanæ imbecillitati, quæ minime, ut cupit,
 loqui potest, ignosce.

CCLIV. — PAULO.

In illud : « Omnis qui videt mulierem ⁷³. »

Quandoquidem amor ex aspectu oritur, idcirco
 Christus quoque eum, qui petulanter atque impu-
 dice oculos pascit, adulterum esse pronuntiavit :
 quo videlicet non facinus duntaxat, sed etiam cogi-
 tationem prohiberet. Atque ad eumdem modum, lex
 quidem de homicida, Christus autem de eo quoque,
 qui irascitur, supplicium sumit. Illa enim manui,
 hic animæ leges sancit, ac dum radicem oriri non
 patitur, ramos etiam ante cobibet. Quæ cum ita
 sint, oculum et iracundiam velut injecto freno
 coerce : ne ille ad adulterium, hæc ad cædem te
 velut porrecta manu ducat.

359 CCLV. — HERMINO COMITI.

Da operam, vir optime, ne te tanquam unum e
 vulgo, immutet rerum secundarum aura, verum fir-
 mum atque constantem amicis sernet philosophia,
 cum qua es educatus. Illud enim imperitis ac gre-
 gariis contingere solet : hoc autem iis, qui ingenti
 sapientia præditi sunt, quorum in cœtum nomen
 tuum ascriptum est.

CCLVI. — EUΔΑΙΜΟΝΙ.

In laudum pii episcopi Theodosii certamen de-
 scendere minime fortasse dubitasset, nisi illud ve-
 ritus fuissem, ne si ipsius virtutibus inferiorem ora-
 tionem haberem, ipsius gloriam imminuerem. Quo-
 niam autem omnis dicendi facultas argumenti
 magnitudini cedit, idcirco ipse quoque silentio me
 haud immerito condemnavi. Quanquam illud scio,
 quod si is, cujus laudes prædicantur, a veritate testi-
 monium habeat, veritatis possessio ex dicentis im-
 becillitate nihil detrimenti capit. Etenim in singulari
 virtutum magnitudine, non is, qui infra rerum di-
 gnitatem substitit, eum, quem laudandum suscepit,
 dedecore affecit, sed ipsius potius splendorem auxit :
 quod scilicet seipsum rerum magnitudine obrutum
 demonstravit.

CCLVII. — PAULO.

In illud : « Quia urbem et sanctum destruet cum duce
 venturo. »

Id quod Danieli ab angelo dictum est⁷⁴ : « Et ci-
 vilitatem, et sanctum delebit cum duce venturo, » si

de alio quodam dictum esse putant, exponant sane A arbitrato suo, modo veritati nihil incommodi inferatur. Cum autem Christus sit, qui venturus esse dicitur, juxta Scripturas : « Benedictus enim qui venit in nomine Domini ⁷⁵ ! » et : « Tu es, qui venturus es, an alium expectamus ⁷⁶ ? » horum verborum hæc sententia est : Non modo Pater omnia Judæorum ornamenta, resque visendas, evertet, sed etiam Christus, qui ab ipsis, ut ipsorum redemptor, expectatur. Quandoquidem enim in ipsum quoque Regis Filium impotenti furore debacchati sunt, ea quæ merentur, supplicia pendunt. Non enim civitas duntaxat, sed etiam sanctum evertetur, hoc est, templum delebitur. Ac vide quam accurate loquatur. Non enim dixit : Delebitur cum duce, ut quidam arbitrantur : sed, Pater templum ac civitatem delebit, opitulante ipsi duce, qui scilicet in priore suo adventu ab ipsis indignissimis contumeliosis affectus est. Quod si hoc obscurum est, aperit ut a me explanabitur. Deus et dux, id est Christus : « Ex te enim, inquit ad Bethleem, exiit dux qui civitatem ac templum diruet ⁷⁷. » Quamobrem etiamsi Romanis hoc facinus ascriptum est : tamen divinitus immissa hujusmodi ira erat. Ac testimonio est Josephus, his verbis utens : **360** « Romanis illud minime assignandum est, quod nobis omnibus bellum illud, quod adversus eos gessimus, exitium attulit. Non enim eorum viribus hæc contigerunt : verum præstantior quædam causa hoc illis præbuit, ut sincere viderentur. » Quænam autem hæc causa erat ? Nimirum ea, quæ Hierosolymitanam urbem ad vexandum Salvatorem impulit, ac propterea Judæorum res in genu flexit, vel prorsus omnino delevit. Quod si mihi dissiidunt Judæi, dicant velim sustineant, quæ revocationis omnis expers sit.

CCLVIII. — ATHANASIO PRESBYTERO.

Etsi Chæremon, qui diaconi speciem gerit, perinde facit ut si morbus insanabilis potestatem acceperit, nulli rei, quam expetat, parcendi, verum illis, qui sanitatem allaturos sese profitentur, valere jussis, iis cibis, qui mortem accersunt, se pascat : tamen non tam eum quam Eusebium, qui divina mysteria ipsius fidei committere minime veritus

⁷⁵ Matth. xxiii, 39. ⁷⁶ Matth. xi, 3. ⁷⁷ Mich. v, 2 ; Matth. ii, 6.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(35) Pro πείσονται cod. Vatic. 650 scribit ἀποίσονται. Vers. seq. ante ἡ πόλις addit αὐτῶν. Possin.

(36) *Τουτέστιν ὁ Χριστός..... ἡγούμενος, ὅστις.* Hæc deerant in edit. Paris. et in interpretatione Billii ; supplentur ex codice Bavarico. Hoc emblemata omnino necessarium puto. Exponit enim eo Isidorus, quis sit apud Danielelem ille ἡγούμενος, nempe Christus, quem et Michæas ἡγούμενον, vocat in suo illo nobilissimo vaticinio, quod Matthæus quoque ad Christum accommodavit (cap. ii). Puto autem post ὅστις etiam in ms. B. quædam deesse, et sequi debere, ποιμανεῖ τὸν λαόν μου eaque omnia ponenda in parenthesis, incipiendo a τουτέστι, ad ποιμανεῖ, usque. Ex his jam ita integratis etiam

ἡγούμενον [τῷ ἐρχομένῳ,] « εἰ μὲν περὶ ἄλλου τινος ὀνομαζομένου εἰρησθαι, ἔρμηνευέτωσαν ὡς βούλονται, τῆς ἀληθείας μὴδὲν παραβλαπτομένης. Εἰ δὲ ὁ Χριστός ἐστιν ὁ λεγόμενος ἐρχεσθαι κατὰ τὰς Γραφάς : « Εὐλόγημένος γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. » καὶ : « Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἔπεσον προσδοκῶμεν ; » τοιοῦτόν ἐστιν : οὐ μόνον ὁ Πατήρ πάντα τῶν Ἰουδαίων τὰ σεμνὰ καὶ περιβλεπτά ἀνατρέψει, ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστός ὁ παρ' αὐτῶν ὡς λυτρωτῆς αὐτῶν προσδοκῶμενος. Ἐπειδὴ γὰρ εἰς αὐτὸν τὸν Ἰῆν τοῦ βασιλέως ἐπαρῶνσαν, δέξια τὰ ἐπιχειρήματα πείσονται (35). Οὐ μόνον γὰρ ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ τὸ ἅγιον διαφθαρήσεται, τουτέστιν δ' ναὸς καθαίρειθήσεται. Καὶ θεία τὴν ἀκρίθειαν. Οὐκ εἶπε : Διαφθαρήσεται σὺν τῷ ἡγούμενῳ, ὡς ὀνομαζομένης, ἀλλὰ, « Διαφθερεῖ ὁ Πατήρ τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν, » συμπράττοντος τοῦ ἡγούμενου τοῦ προκηθέντος δηλονότι παρ' αὐτῶν ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιφανείᾳ. Εἰ δὲ ἀσάφες ἐστι, λελέξεται ἄλλιν σαφέστερον. Ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἡγούμενος, τουτέστιν ὁ Χριστός : « Ἐκ σοῦ, γὰρ, φησὶ πρὸς τὴν Βῆθλεεμ, ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις (36) διαφθερεῖ τὴν πόλιν καὶ τὸν ναόν. » Ὡστε εἰ καὶ Ῥωμαίοις ἀνήφθη τοῦργον, ἀλλὰ γε θεήλατος ἦν ἡ ὄργη, καὶ μάρτυς Ἰώσηφος, λέγων, « Μὴ προσχαρίζεσθαι Ῥωμαίοις, ὅτι πάντας ἡμᾶς ὁ πρὸς αὐτοὺς πόλεμος διέφθειρεν. Οὐ γὰρ ἐκείνων ἰσχυρὰ ταῦτα συμβέβηκεν, ἀλλὰ ἡ κρείττων γενομένη αἰτία, τὸ δοκεῖν ἐκείνοις νικᾶν παρέσχε. » Ποία δὲ ἦν ἡ αἰτία ; Ἡ δηλονότι τὸ ἀμάρτημα τῆς Ἰερουσαλήμ τὴ εἰς τὸν Σωτῆρα, ὅπερ τὰ Ἰουδαίων πράγματα εἰς γόνυ ἔκλινε, μᾶλλον δὲ ἠφάνισε (37). Εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν Ἰουδαῖοι, εἰπάτωσαν δι' ἣν αἰτίαν αἰχμαλωσίαν νῦν ὑπομένουσιν ἀνακλήσεως ἄμοιρον.

quamnam ob causam nunc ejusmodi captivitatem

ΣΗΨ. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰ καὶ Χαϊρήμων ὁ δοκῶν εἶναι διάκονος, παραπλήσιόν ποι, ὡς περὶ καὶ νόσος ἀνάτατος, (38) ἐξουσίαν λάβοι μηδενὸς ὧν ὀρέγεται φεῖδεσθαι, ἀλλὰ τοῖς ἐπαγγελλομένοις ἰάσθαι, ἐβῶσθαι φράσασα, ἐκ τῶν τὸν θάνατον ὠδινόντων ἑαυτὸν ἐστιάσει. Ἄλλ' ἐγὼ οὐκ αὐτὸν τοσοῦτον ὡς Εὐσέβιον τὸν τὰ θεῖα αὐτῷ μυστήρια ἐμπιστεῦσαι τομήσαντα, αἰτίων

Billiana interpretatio ab unoquoque facile suppleri poterit. RITP.

(37) Locum hunc, in editione Parisiensi omnino mancum, restitimus ex codice Vaticano 650 apud Possinum. EDIT. PATR.

(38) Pro his, ὡς περὶ καὶ νόσος ἀνάτατος, cod. Vatic. 650 habet, ὡς περὶ ἂν ἠνίκα νόσων τις ἀνάταται. Vers. post secundo ἰσθῆται cod. idem mutat in ἰάσασθαι et mox φράσασα in φράσας. Vers. seq. pro ἐστιάσει legit ἐστιάση. Mox pro οὐκ αὐτὸν τοσοῦτον ὡς, scribit idem, οὐ τοσοῦτον αὐτὸν ὅσον. Vers. penult. ep. pro τοσοῦτον habet τοιούτων, et vers. ult. φόντων pro φυτῶν. Possin.

ηγούμεναι τῶν τοσούτων κακῶν. Ὁ γὰρ τὰ σπέρματα ἄ
 παρασχών, τῶν φυτῶν δηλονότι αὐτοῦ.

est, tot ac tantorum malorum auctorem esse arbi-
 trator. Nam qui semina praeberit, is videlicet planta-
 rum etiam causa est.

ENΘ. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠῸ.

CCLIX. — HERMOGENI EPISCOPO.

Ἐγὼ τῷ διδασκάλῳ δύο ταῦτα προσεῖναι παντὶ
 σθένει (39) νομίζω, τὴν τε τοῦ βίου καθαρότητα,
 τὴν τε τοῦ λόγου ἰκανότητα, ἣν σκιάν τις τῶν ἔργων
 ὀριζόμενος, οὐκ ἂν μοι δοκῆ διαμαρτάνειν τῆς
 ἀληθείας, ἵνα πῆ μὲν ρυθμίξῃ τὸν φοιτητὴν, πῆ
 δὲ σωφρονίσῃ τὸν ἀπειθῆ. Ὅσπερ γὰρ οἱ γραμματι-
 σταὶ τὴν γραφίδα λαβόντες μετὰ πολλοῦ τοῦ κάλ-
 λους τὰ στοιχεῖα χαράττουσι, καὶ τοῖς ἀρτιμαθέσι
 παρέχουσιν, ἴν' ὡς οἶόν τε μιμήσασθαι δυνηθεῖεν·
 οὕτω καὶ τοὺς ὑφηγητάς χρὴ τὴν πολιτείαν τὴν
 ἑαυτῶν (40) εἰκόνα τινα σοφῶς γεγραμμένην τοῖς
 μαθηταῖς προτιθεῖναι, ἴν' ὡς οἶόν τε μιμήσωνται. Εἰ
 δ' ἐκεῖνοι μὴ μόνον βίον ἀληπτον, ἀλλὰ καὶ θαυμά-
 σιον ὀρῶντες, οὐκ ἐνάγονται εἰς ἀρετὴν, τοῦτο οὐκ
 ἔστι τοῦ διδασκάλου τις ὀρεῖται ἐγκλημα, τοῦ μὴδὲν
 παραλείψαντος τῶν ὀφειλόντων πραχθῆναι, ἀλλὰ
 τῆς τῶν μαθητῶν βραθυμίας. Ἐπειδὴ δὲ φασὶ τινες·
 Δι' ἣν γὰρ αἰτίαν τῷ φόβῳ οὐκ ἀπειργουσι τοὺς φοι-
 τητάς τῶν ἐγκλημάτων (41); φασὲν· Καὶ τίς ὁ τοῦ
 παραπαιδευτοῦ φόβος ἐπιτιμήσαι; Τοῦτο πολλάκις γε-
 γνημένον οὐκ ἴσχυσε. Πείσαι τῆ βακτηρίᾳ; ἀλλ' οὐκ
 ἔξεστιν. Ἀποκηρύξαι; καὶ τοῦτο ἐξηλέγχεται; Τῆς
 πόλεως ἐκβαλεῖν; ἀλλ' οὐ τοσούτου γε κύριος. Ἐπαγ-
 γείλασθαι τὴν βασιλειαν τῶν οὐρανῶν; ἀλλὰ μῦθος
 εἶναι δοκεῖ τοῖς βραθυμοτέροις. Ἀπειλῆσαι τὴν κρίσιν
 (42); ἀλλὰ γελῶσι ἀκούοντες. Ἐξελᾶσαι τῆς Ἐκκλη-
 σίας; Πρόχειρον μὲν, ἐπανόρθωμα δὲ οὐκ ἔχον. Εἰ μὲν
 γὰρ (43) παρὰ τοῦ δεινός δικαίως κατεψηφισμένῳ
 πᾶσα ἐφεξῆς ἦν ἡ Ἐκκλησία ἄδατος, καὶ συνηγα-
 νάκτουσαν ἅπαντες τῷ ταύτῃ θεμένῳ τὴν ψῆφον, ἴσως
 ἂν ἐκεῖνος σωφρονισθεὶς ἐγνωσιμάχῃ. Νῦν δὲ ἅμα
 κατέγνωσταί τις ὑπὸ τούτου, καὶ παρ' ἄλλου πολ-
 λάκις θεραπεύεται, καὶ Ἐκκλησία ἐτέρα ἀναπεπτα-
 μένη, καὶ δορυφορία (44), καὶ δῶρα, καὶ γίνεται
 τῷ ἐμβεβλημένῳ χρηματισμός, ἡ μετὰστασις. Εἰθ' ὅτι
 μὲν καταγνωσθεὶς ἐξεβλήθη, οὐ λέγει· ὡς δ' ἐκὼν
 ἀπεπῆδησε, τοῦτο δὲ πλάττεται (45). Κἂν ἐρηται-
 τις, διὰ τί, λογοποιεῖ καὶ δεινὰ καὶ τὰ τῆς ὑποδεξα-
 μένης δοκοῦντα. Λαβόντες δὲ ταῦτα οὐκ ὀρθῶς
 βιούντες τινες, καὶ ὡσπερ ἀπολογίαν τῶν οὐκ εὖ

Ego duo ista, quoad ejus fieri potest, magistro
 inesse debere ceuseo, nempe vitæ puritatem, ac di-
 cendi facultatem (quam si quis operum umbram esse
 definiat, haudquaquam mihi a vero aberraturus
 esse videatur) ut per illam discipuli mores ac vitam
 componat, per hanc autem contumacem ac refracta-
 rium ad meliorem mentem revocet. Ut enim scribæ,
 accepto stylo quam elegantissime litteras pingentes,
 eum tyronibus quoque suis præbent, ut, quantum
 facultas ferat, eas imitari possint : eodem modo
 magistris etiam et præceptoribus faciendum est, ut
 vitam suam, tanquam imaginem quamdam scite de-
 pictam, discipulis proponant, quo eam, quantum
 vires tulerint, imitentur. Quod si isti non modo ab
 omni reprehensione alienam, sed etiam admirabilem
 vitam intuentes, hinc tamen ad virtutem minime
 inducuntur, hoc vero non jam magistro, qui nihil
 eorum, quæ facta oportuit, prætermisit, quispiam
 ascribendum putabit, sed discipulorum socordiae.
 Quoniam autem aiunt nonnulli, Quin discipulos
 suos metu a vitis arcent? hoc respondeamus : Et quis
 tandem magistri metu commovetur? Objurgare
 oportet? At hoc sæpe factum nullam vim habuit.
 Baculo persuadere? At non licet. Proscribere atque
 abdicare? At hoc quoque remedium frustra adhibi-
 tum est. Civitate pellere? At non tantum potest.
 Regnum cælorum promittere? At istud ignavio-
 ribus fabulæ loco est. Judicium minari? At cum
 id audiunt, risum edunt. Ex Ecclesia ejicere?
 361 Id quidem promptum ac facile est, sed emenda-
 tionem non habet. Nam si ei, qui optimo jure ab
 aliquo condemnatus est, ad omnes etiam alias Eccle-
 sias aditus clauderetur, cunctique una cum eo qui
 sententiam tulisset, indignationem conciperent,
 fortassis ille castigatus, meliorem mentem indueret.
 Nunc autem, simulatque quispiam ab aliquo con-
 demnatus est, ab alio persæpe colitur et observa-
 tur, aliaque ei Ecclesia patet, et satellitium, et mu-
 nera : eique, qui ejectus est, in quæstum cedit
 loci commutatio. Ac deinde, quod criminis convi-

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(39) Παντὶ σθένει abest a cod. Vat. 650, uti et ἦν
 quod in edito legitur vers. 3. Vers. 5 et 6 pro πῆ
 μὲν εἰ πῆ δὲ scribit idem, τῆ μὲν εἰ τῆ δὲ. POSSIN.
 (40) Post ἑαυτῶν idem cod. addit καθάπερ. Vers.
 post tertio pro οὐκ ἔστι legit οὐκ ἔστι. Id.
 (41) Pro ἐγκλημάτων cod. Vat. 650 habet πλημ-
 μελημάτων. Vers. eodem et seq. pro ὁ τοῦ παρα-
 παιδευτοῦ cod. idem legit, ὁ παρὰ τοῦ παιδευτοῦ.
 Mox pro ἐπιτιμήσαι, scribit idem, ἐπιτίμησις. Vers.
 seq. pro ἴσχυσε πείσαι legit idem cod. ἴσχυσε παί-
 σαι. Paulo post pro ἐξηλέγχεται ibi legitur, ἐξελέ-
 χεται. Vers. seq. pro τοσούτου habet τούτου. Id.
 (42) Illa omnia editi verba, ἀλλὰ μῦθος εἶναι δο-
 κεῖ τοῖς βραθυμοτέροις; ἀπειλῆσαι τὴν κρίσιν, exsu-
 lant a cod. Vat. 650. Id.

(43) Post γὰρ cod. idem addit τῷ. Vers. post se-
 cundo pro συνηγανάκτουσαν ἅπαντες cod. Vat. legit,
 συνεπήμυον πάντες. Vers. post tertio pro ἐγνωσιμάχῃ
 ibi scribitur ἐγνωσιμάχῃ, et mox pro νῦν δὲ ἅμα,
 illic est, νῦν δ' ὅτε. Id.
 (44) Post δορυφορία, usque ad καταγνωσθεὶς, quæ
 media exstant in edito, sic diverse leguntur in cod.
 Vat. 650, καὶ δῶρον, καὶ χρηματισμός γίνεται τῷ
 ἐμβεβλημένῳ ἡ μετὰστασις· εἰθ' ὁ μὲν ὅτι κα-
 ταγν., etc. Id.
 (45) Pro πλάττεται idem cod. legit πλάττηται.
 Vers. seq. post λογοποιεῖ addit πολλά. Vers. seq.
 pro βιούντες legit βιούντων. Mox pro ἔχειν scribit
 εἶναι. Id.

ctus, ejectus sit, non commemorat : quod autem sponte sua discesserit, hoc effingit. Ac si quis causam percunctetur, multa et gravia narrat, quæque Ecclesiæ a qua exceptus sit allubescant. Hæc porro quidam improbæ vitæ homines arripientes, ac velut culparum suarum patrocinium hinc se habere existimantes, amplificant, omniaque verbis ejusmodi complent, quæ iis congruant a quibus fabricata sunt. Ex quibus rebus efficitur, ut qui deliquit, nihilo melior reddatur : qui autem in eum animadvertit, impuri ac scelerati hominis opinionem referat. Ob eam causam, vir sapientissime, probi etiam atque excellentes magistri (quorum exiguus est numerus) a flagitiosis castigandis velut torpore quodam prohibentur : quod videlicet ii qui, non ut convenit, ad hujusmodi imperium irruerunt (multi autem hi sunt) aliorum gloriam nominisque claritatem suam calamitatem esse ducentes, eorum, qui justa iracundia inflammanur, sententias evertere connituntur : quo non modo improbitas non exstinguatur, sed etiam ingravescat. De quibus et si minime me fugit, quin molesta et gravia futura sint, quæ dicturus sum, dicam tamen. Fortassis enim correctio quædam hinc consequetur. Quid enim perditos deslere juvat, cum, quantum in nobis situm est, salutem ipsis afferre liceat, quando facultas datur? Nam qui nec in subditorum classe censeri debent, hi ad doctrinæ thronum prosilire minime verentur, et sacrario dominari putant, qui ne seipsos quidem in potestate tenent : et aliis præesse se arbitrantur, qui ne sibiipsis quidem præesse potuerunt. Per quos factum est, ut res omnes Ecclesiæ sursum ac deorsum volvantur.

CCLX.—ZOSIMO PRESBYTERO.

Vir quidam, non modo a turpibus et sordidis lucris alienus, sed etiam facultates suas egenibus distribuens, cum ad eum allatum fuisset, te paucis piscibus a quodam, qui falsum juraverat, acceptis, eum, quantum quidem in te erat, crinine solvere minime dubitasse, magnopere ingemiscens, illud Demosthenis pronuntiavit, itaque mihi quidem videtur (quanquam enim, quod dicturus sum, grave ac molestum videbitur, dicam tamen, **362** nec reticebo) hoc ipso nomine morte cum multandum esse, ut apud inferos hanc legem impiis constituat. Verum hæc quidem ille dolore incensus dixit, mihi vero, itemque omnibus qui aderant, nihil a ratione alienum dixisse videtur. Neque enim hoc illum crimine liberat, quod muneribus placatus sis : verum si sua recuperet, qui ob perjurium læsus est. Quamobrem sordidi quæstus causa divina oracula ne depraves, aut sinistra interpretatione pervertas. Neque enim ea injuriam quidem inferre, sacerdotibus autem munera offerre præcipiunt ; sed læsis se defendere rebus ipsis præscribunt. Etenim illud, « Si ligaveritis », de iis, qui peccant, dictum est :

¹⁷ Matth. xvi, 19.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(46) Cod. Vat., *μιαρός*. Possiv.

(47) Cod. Vat. παρακολούθησι; mutat in παρακολουθήσεια. Ab hoc verbo quæ sequuntur usque ad *οὐ γὰρ cuncta* emittuntur in eodem codice. Id.

πταισμάτων ταύτην ἔχειν οἰόμενοι, μεγάλουνουσιν, ἐμπιπλῶσι τὰ πάντα ῥημάτων, τοῖς κατασκευαστοῖς προπόντων. Ἐκ δὲ τούτων ὁ μὲν πταίσις οὐδὲν ἀμείνων καθίσταται· τῷ σωφρονιστῇ δὲ, τὸ δοκεῖν εἶναι μισῶ (46) περιγίνεται. Διὰ ταῦτα, ὡ σωφώτατε, καὶ οἱ εὐδόκιμοι τῶν διδασκάλων (ὄλιγοὶ δὲ εἰσιν οὗτοι) ἀπενάρκησαν σωφρονίζειν τοὺς πλημμελοῦντας· ἐπειδὴ οἱ μὴ προσηκόντως εἰς ταύτην εἰσχωμάσαντες τὴν ἀρχὴν (πολλοὶ δὲ εἰσιν οὗτοι) τὰς τῶν ἄλλων εὐδοκίμησις οἰκειας ἡγούμενοι συμφορὰς, τῶν εἰκότως ἀγανακτούντων τὰς ψήφους ἀνατρέπειν ἐπιχειροῦσιν, ἵνα μὴ σεσθῇ ἡ κακία, ἀλλὰ καὶ ἐπιρίθειο. Περὶ ὧν φορτικώτερα μὲν οἶδα λέξων, ὁμῶς δ' ἐρῶ. Τάχα πως διάρθρωσις τις παρακολούθησει. (47) Τί γὰρ ὄφελος ἀπολωλὸτας θρηνεῖν, παρὸν, τόγε ἐφ' ἡμῖν, σώσειν, ἡνίκα ἔξεστιν. Οἱ γὰρ μὴδ' ἐν τοῖς ὑπηκόοις ὀφελόντες τ' ἐτάχθαι, οὗτοι ἐπιτιπθῶν τῷ διδασκαλικῷ θρόνῳ τολμῶσι, καὶ τοῦ βήματος κρατεῖν οἴονται, οἱ μὴδ' ἑαυτῶν κεκρατηκότες, καὶ ἄλλων ἐξηγεῖσθαι νομίζουσιν, οἱ μὴδ' ἑαυτῶν ἀρξαι δυνηθέντες, δι' οὓς ἄνω καὶ κάτω γέγονε τὰ τῆς Ἐκκλησίας πράγματα.

ΣΣ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἄνθρωπος οὐ μόνον αἰσχροῶν λημμάτων κρείττων, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκεία τοῖς δεομένοις διανέμων, τυθόμενος ὅτι ἰχθύς ὄλιγους ἐλιπφῶς παρὰ τινος ἐπιπορήσαντος, ἀπολύσαι αὐτὸν, τόγε ἐπὶ σοί, τοῦ ἁμαρτήματος ἐτόλμησας, στενάξας μέγα, τὸ Δημοσθενικὸν ἐκεῖνο ἀπεφθέγγαστο, ὡς ἐμοίγε δοκεῖ· καὶ γὰρ εἰ φορτικώτερον εἶναι τὸ ῥηθισόμενον δοξεί, λέξω, καὶ οὐκ ἀποκρύψομαι· κατὰ τοῦτό γε αὐτὸ δέξιον αὐτὸν εἶναι θανάτῳ ζημιῶσαι, ἵνα ἐν ἄδου θῆ τοῖς ἀσεβέσι τοῦτον τὸν νόμον. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκεῖνος περιαλγῆς γενόμενος ἐφη· ἐμοὶ δ' ἔδοξε καὶ πᾶσι τοῖς παροῦσι μὴδὲν ἀπεικὸς εἰρηκίναί. Οὐ γὰρ τὸ σὲ δώροις ἐξευμενισθῆναι, ἀπολύει ἐκεῖνον τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλὰ τὸ ἀπολαβεῖν τὰ οἰκεία τὸν ἐκ τῆς ἐπιπορίας ἀδικηθέντα. Μὴ τοίνυν κέρδους ἕνεκεν αἰσχροῦ ἢ παραποίει ἢ παρερμήνευε τοὺς θεῖους χρησμούς. Οὐ γὰρ ἀδικεῖν μὲν, προσφέρειν δὲ τοῖς ἱερωμένοις προστάττουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀδικηθεῖσιν ἀπολογεῖσθαι (48) διὰ τῶν πραγμάτων θεσπίζουσι. Τὸ γὰρ, « Ἐάν δήσητε, » περὶ τῶν ἁμαρτανόντων εἰρηται· καὶ τὸ, « Ἐάν λύσητε, » περὶ τῶν γνωσιμαχούντων. Ἀπολύεται δὲ τοῦ ἐγκλήματος, οὐχ ὁ

(48) Pro ἀπολογεῖσθαι cod. Vat. legit ἐκλογήσασθαι. Sequenti versu haud dubie admittenda est ejusdem codicis melior lectio ἁμαρτανόντων in ἀμτανοήτων mutantis. Id.

τὸν ἱερέα ἐκμειλισσόμενος, ἀλλ' ὁ τὸν ἀδικηθέντα A
ἐξουμενίζόμενος. Εἰ γὰρ τοῖς ἱερωμένοις νομίζεις
δεδοῦσθαι τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν, τῶν πλημμελοῦντων
μὴ σπουδαζόντων ἀποτρίψασθαι τὰ πταίσματα, τυ-
ραννικῶς μὲν εἶναι δοῖται ὁ χρησμὸς, καὶ πρὸς τὸ
ἱερατικὸν κέρδος μόνον ὄραϊν (49)· τῶν δὲ ἀδικη-
θέντων οὐδένα ποιούμενος λόγον· ὠμότατοι δὲ ἀπαν-
θρωπότατα οἱ τὴν τῆς ἱερωσύνης ἐστεμμένοι λει-
τουργίαν, μὴ πάντα ἀπολύοντες τῶν ἐγκλημάτων.
'Ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι. Μὴ σαυτὸν παρα-
λογίσῃ, μᾶλλον δὲ μὴ σαυτὸν καὶ τοὺς ἀκούοντας
σου (50), εἰς βάραθρον ὤσῃ, μηδὲ τὰ τῶν Γραμ-
ματίων καὶ Φαρισαίων κακὰ ἀνανεώσῃς, τῶν παρα-
μυθίας τινῶς τοῖς ἐπιπορεύσει δι' αἰσχροῦ κέρδος ἐπι-
νοησάντων, καὶ τοὺς παιδας κατὰ τῶν γονέων ὀπι-
σάντων, καὶ τὰς θείας παρερμηνεύσαντων, καὶ ἀνα-
τρεφάντων ἐντολάς· ἀλλ' εὐαγῶς καὶ εἰλικρινῶς B
τοῖς διὰ τῶν χρησμῶν θεσμοθετηθεῖσιν ἔπου· οἷς καὶ
ὁ ἱερεὺς Ἀπόστολος ἀκολουθῶς (51) ἔλεγεν· « Οὐ γὰρ
δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀλη-
θείας. » Ἡ ἂν μὲν πλοῦσιος ἦ ὁ ἐπιπορήσας, καὶ
προσενέγκῃ τῷ ἱερεῖ, ἀπολύεται· ἐὰν δὲ πένης καὶ
μὴ προσενέγκῃ, εὐθύεται. 'Ἀλλὰ ταῦτα οὐ φημι
πράττειν, ἀλλ' οὐδ' ἐννοεῖν θέμις. 'Ἐρεῖ γὰρ σοι ὁ
κριτής· « Ὑπέλαβες ἂν με (52), ὅτι ἔσομαι σοι
ὁμοιος ; » Καὶ πῶς οἶόν τε ; Ὁ γὰρ προστάξας τοῖς
ὑπὸ κείνῳ δῶρα ἐπ' ἀθωίαις μὴ δέχεσθαι, οὐκ ἂν δῆ-
που τοὺς ἱερωμένους τοῦτοισι καταβρῦπαινεσθαι τοῖς
αἰσχροῖς κέρδεσι προσέταττεν. 'Ἀλλὰ τοῦτο ἐφη, ἵνα
μετὰ τὴν ἀπολογία τῶν ἀποστερηθέντων (53) συν-
ευχόμενοι, καὶ συνηστεύοντες τοῖς πταίσασι, λύσιν C
αὐτοῖς οὐρανῶν πορίσονται· ἐκεῖνο μὴδ' εἰς νοῦν
λαμβάνοντες τὸ· « Δεῦτε, κληρονομήσωμεν ἑαυτοῖς
τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ. » Λειτουργοὶ γὰρ εἰσιν,
οὐ κοινοὶ· πρέσβεις, οὐ κριταί· μεσίται, οὐ βασι-
λεῖς. Οἱ γὰρ καὶ περὶ οἰκειῶν ἀμαρτημάτων, ὡς
ἐφη ὁ Ἀπόστολος, θυσίας προσφέροντες, οὐκ ἂν
δήπου ἐξ ἀθουσίας καὶ τοῖς ἀμετανοήτοις, εἰ καὶ
πλοῦσιοι εἴεν, δύναιντ' ἀφεῖναι ἀμαρτίας. Ὅτι γὰρ
οὐ τοῖς ἱερωμένοις κατηλεύειν τὰ πράγματα (54)
ἐπέτρεψεν, οὐδὲ πρὸς τὸ οἰκεῖον κέρδος ὄραϊν ἐθέσπι-
σεν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῶν ἀρχομένων συμφέρον πάντα
ἐνομοθέτησεν ὁ πάσης ἀγνείας καὶ καθαρότητος,
ἀνάκτορον (55) αὐτοῦς εἶναι βουλιόμενος, μεμήνηκε
μὲν καὶ διὰ τοῦ ἱεροφάντου Μωσέως, μεμήνηκε δὲ D
καὶ δι' ἑαυτοῦ· διὰ μὲν τοῦ νομοθέτου φήσας, ὅτι
« Εἰ τις παρακαταθήκην νοθεύσειε, πρῶτον μὲν
ἀποδιδότω τὰ ἀφαιρηθέντα, ἔττα ἡκέτω εἰς τὸν νεῶν,

atque illud item, « Si solveritis », de iis, qui po-
nitentia ducuntur. Crimine autem solvitur, non qui
sacerdotem delinit, sed qui eum, cui injuria illata
est, placat. Nam si sacerdotibus hujusmodi pote-
statem concessam esse arbitraris, iis, qui peccant,
delicta sua propellere atque abstergere minime stu-
dentibus, tum tyrannicum hoc oraculum esse vide-
bitur, atque sacerdotum duntaxat commodum spe-
cians : eorum autem, quibus injuria facta est,
nullam rationem habens : crudelissimi item et in-
humanissimi, qui sacerdotii munere funguntur,
quod non omnes criminibus solvant. At non ita
est, non est inquam ita : ne teipsum circumscribas,
vel, ut rectius loquar, ne simul et teipsum, et eos,
qui te audiunt, in voraginem impellas, nec Scriba-
rum et Phariseorum (qui solatia quædam pejeran-
tibus ob turpem quæstum excogitarunt, et filios
adversus parentes aruarunt, et divina mandata
sinistra interpretatione detorserunt, ac everterunt)
vitia renoves : verum ea, quæ divinis oraculis san-
cita sunt, pie ac sincere sequere, quibus consen-
taneæ sacrosanctus etiam Apostolus dicebat : « Non
enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro
veritate ». » An vero si is, qui perjurio sese ob-
strinxit, dives et copiosus sit, ac sacerdoti munus
aliquod obtulerit, liberatur : si autem inops et te-
nuis, nec quidpiam offerat, supplicio afficitur ? At
hæc, non dico facere, sed ne cogitare quidem fas
est. Dicit enim Judex : « Existimasti quod ero tui
similis » ? Qui autem id fieri queat ? Nam qui
subditos munera super innocentes accipere prohi-
buit, sacerdotibus, ut turpibus his lucris sese com-
macularent, haud profecto imperaret. Verum his
verbis idcirco usus est, ut post ereptarum rerum
restitutionem cum his, qui deliquerant, simul oran-
tes ac jejunantes, veniam ipsis ac solutionem divi-
nitus compararent. Illud ne in animum quidem et
cogitationem immittentes. « Age, hæreditate possi-
deamus sanctuarium Dei ». Ministri enim sunt,
non participes : deprecatores, 363 non iudices ;
mediatores, non reges. Nam qui pro suis quoque
peccatis, ut ab Apostolo dictum est, sacrificia
offerunt, haud sane velut pro suo jure, iis quos scelerum
minime pœniteat, etiamsi locupletibus et
opulentis, peccata condonare queant. Nam quod
sacerdotibus cauponum instar quæstui res habere
minime permiserit, nec privata commoda spectare
præceperit, verum ad subditorum utilitatem omnia

⁷⁸ Mat. th. xvi, 19. ⁷⁹ II Cor. xiii, 8. ⁸⁰ Isa. xlvi, 5. ⁸¹ Psal. lxxxii, 13. ⁸² Hebr. v, 1 seqq.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(49) Idem non male ὄραϊν pro ὄραϊν. POSSIN.

(50) Pro his, μᾶλλον δὲ μὴ σαυτὸν καὶ τοὺς ἀκούοντας σου, emendatius sic scribit cod. Vat. 650, μᾶλλον δὲ σαυτὸν καὶ τοὺς ἀκούοντας σὺν σοι εἰς, etc. Ib.

(51) Ἀκολουθῶς recte in ἀκολουθῶν idem cod. vertit. Ib.

(52) Rectissime cod. Vat. ἂν με plane vitiose

positum restituit in ἀνομε. Ib.

(53) Cod. Vat. ἐκστερηθέντων ponit pro ἀποστερ., etc.; vers. post 2 pro πορίσονται, πορίσονται, et vers. seq. ἀγιαστήριον pro θυσιαστήριον. Ib.

(54) Cod. Vat., γράμματα. Ib.

(55) Pro ἀνάκτορον idem cod. Vat. optime rescribit ἀνάκτορας. Ib.

præscripserit is, qui sanctitatis omnis et puritatis templum eos esse vult, tum per sacrarum rerum interpretem Moſen, tum per seipſum indicavit. Per Moſen, inquam, ad hunc modum loquens : Si quis depositum adulterarit, primum res ereptas reddat : deinde in templum veniat, non sacerdotem, sed Deum placaturus ⁵⁵. Per seipſum autem, cum ait, « Accipite Spiritum sanctum : quorum remisistis peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt ⁵⁶. » Cum igitur ob divinum Spiritum hujusmodi gratiam acceperint, non est id quidem dubium, quin ii, qui per peccata sua hunc abigunt, hanc potestatem non habeant : verum ii demum, qui hanc veniam, quinam condemnatione digni sunt. Quoniam enim hoc humanam mentem excedebat, quicquid circa Paracletus, qui divinæ essentiae atque gloriæ socius est, earum rerum, quas mens humana consequi non poterat, doctorem se iis præbuit, qui sui

CCLXI. — EIDEM.

Quemadmodum viperæ parentis morte, sic etiam peccata parentum suorum interitui obstetricantur.

CCLXII. — HERACLIO EPISCOPO.

Amicus quidam meus ad te se contulit, ut obsidem se pro patre præbeat, eumque carcere liberet. Quamobrem ei fave, ut qui non pecuniarum, sed pietatis atque gloriæ causa ad hoc certamen se accinxerit.

CCLXIII. — AUSONIO CORRECTORI.

Commode, vir summa doctrina et eloquentia prædite, imperium administraris, si æquitatis quidem firmus custos fueris, ac peræque et ab iniquo odio, et a gratia et favore teipsum removeas : et in moribus quidem justitiam, in oculis autem pudorem, in labiis vero persuasionem emicantem habeas ; ac denique immaculatum, quo ad ejus fieri queat, gladium conservaris, minis videlicet flagitia coercens et reprimens.

CCLXIV. — EIDEM.

In illud : « Recumbens dormiisti ut leo ⁵⁷. »

Ego, et si mirum esse videatur id quod dicturus sum, tamen μεγαλοφροσύνην (hoc est animi magnitudinem) τὴν μετὰ λόγου φρόνησιν (id est animi affectum cum ratione conjunctum) esse statuo. Neque enim si quis ab assentatione abhorreat, hunc inter arrogantes numerare oportet : nec rursus si quis adulator et sordidus atque ignavus sit, **364** modestum hunc existimare convenit : verum eum demum, qui cum ea quæ consentanea sunt, facit, tamen adversus alios minime inflatur, nec se omnibus anteponit, verum eo gradu atque ordine, qui ingenuos viros decet, seipsum continet. Magnanimum enim esse oportet, non superbum et arro-

⁵⁵ Levit. vi, 1-7. ⁵⁶ Joan. xx, 22, 23. ⁵⁷ Gen. xlii, 9.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(56) Ἐκδυσσασμένῳ pro ἀποδυσ. ponit cod. Vat. 650. POSSIN.

(57) Optimam hujus epistolæ partem editor Parisiensis omiserat. Quæ sequuntur post vocem χάρι-

ου τὸν ἱερέα, ἀλλὰ τὸν κριτὴν ἐξίλασόμενος. » διὰ δὲ ἑαυτοῦ. « Λάβατε Πνεῦμα ἅγιον. ἂν τινων ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφέωνται. καὶ ὧν ἂν κρατῆτε, κερκράτηται. » Εἰ τοίνυν διὰ τὸ θεῖον Πνεῦμα ταύτην εἰλήφασιν τὴν ἐξουσίαν, οἱ δι' ὧν ἀμαρτάνουσι, τοῦτο ἀπελαύνοντες, ταύτην δηλονότι τὴν ἐξουσίαν οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰδότες, τίτες μὲν εἰσιν ἀφέσεως, τίνες δὲ κατακρισεως ἄξιοι. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν ἀνθρώπινον τοῦτο ὑπερβαίνει νοῦν, ὁ Παράκλητος ὁ τῆς θείας οὐσίας καὶ δόξης κοινωνός, διδάσκαλος τοῖς ἄξις τῆς ὑποδοχῆς αὐτοῦ ἐγίνετο, ὧν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς οὐκ ἀφικνεῖτο, quibus per Spiritum sanctum exploratum est, quoniam enim hoc humanam mentem excedebat, quas mens humana susceptione digni erant.

B

ΣΞΑ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ὅσπερ αἱ ἔχεις τῷ τῆς μητρὸς θανάτῳ, οὕτω καὶ ἀμαρτίαι τῷ τῶν τικτόντων μαιουῦνται ὀλέθρῳ.

ΣΞΒ'. — ΗΡΑΚΛΕΪῷ ΕΠΙΣΚΟΠῷ

Ἦκεν εἰς σὲ ὁ φίλος, ὁμηρεῦσων ὑπὲρ τοῦ πατρὸς, κάκεινον ἀπολύσων τοῦ δεσμοτηρίου. σύμπραττε τοῖσιν αὐτῷ, οὐ χρημάτων ἕνεκεν, ἀλλ' εὐσεβείας καὶ εὐκλείας πρὸς τοῦτον ἀποδυσσασμένῳ (56) τὸν ἁγῶνα.

ΣΞΓ'. — ΑΥΣΟΝΙῷ ΚΟΡΡΗΚΤΩΡΙ.

Καλῶς ἂν, ὡ ἐλλογιμώτατε, διοικήσεις τὴν ἀρχήν, εἰ τοῦ μὲν δικαίου φύλαξ ἀκλινῆς γένοιτο, ἴσον δ' ἀπόστολο ἀπεχθείας δόξου καὶ χάριτος. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡθεσι τὴν δίκην, ἐν δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς αἰδῶ, ἐν δὲ τοῖς χεῖλεσι τὴν πειθῶ χορευούσαν ἔχῃς (57). τὸ δὲ ξίφος ἄχραντον, ὡς ἐνδέχεται, τηρήσεις, ταῖς ἀπειλαῖς τὰ πταίσματα προαναπέλλων.

ΣΞΔ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Εἰς τὸ. « Ἀναπεσῶν ἐκοιμήθης ὡς λέων. »

Ἐγὼ, εἰ καὶ παράδοξον εἶναι δόξει τὸ βῆθησόμενον μεγαλοφροσύνην τὴν μετὰ λόγου φρόνησιν εἶναι, ὀρίζομαι. Οὐ γὰρ εἰ τις μὴ εἴη κόλαξ, τοῦτον ἀλαζόνα γραπτέον. οὐδ' εἰ τις κόλαξ εἴη καὶ ἀγεννῆς, τοῦτον μετριόφρονα νομιστέον. ἀλλὰ τὸν τὰ πρόποντα μὲν πράττοντα, μὴ φυσώμενον δὲ κατὰ τῶν πέλας, μηδ' αὐτὸν υπερτιθέοντα ἀπάντων, ἀλλ' ἐν τῇ προσηκούσῃ τάξει τῇ ἐλευθέρῳ προπούσῃ ἑαυτὸν φυλάττοντα. Μεγαλόψυχον μὲν γὰρ εἶναι χρῆ, οὐκ ὑπερήφανον. ἀνδρείον, οὐ θρασύν. ἐπεικῆ, οὐ δουλοπρεπῆ. μετριόφρονα, οὐ ταπεινοφροσύνην ὑποκρινόμενον. ἐλευθέρῳ, οὐκ ἀνδραποδώδῃ. Οἷος ἦν καὶ ὁ θεοφιλῆς Ἀβραάμ (58), ὃς λαφύρων μὲν

τος, καὶ ἐν μὲν usque ad χορευούσαν ἔχῃς, adduntur ex codice Vaticano 650. ENIT.

(58) Cod. Vat. 650 legit ὁ ὑπερφιλῆς. Absurda sine dubio lectio, sed quæ forte ad veram manudu-

ὑπερφρόνει Περσικῶν καὶ σκύλων βαρβαρικῶν· ξηνοδοχῶν δὲ, ἀπάντων ταπεινότερος ἦν ; τὰ οἰκετῶν διαπραττόμενος, καὶ θείας ὀμιλίας ἀξιούμενος, ἔλεγεν· « Εγὼ εἰμι γῆ καὶ σποδός· » τοῦτό ἐστιν, ὡς ἀληθῶς συναγαγεῖν εἰς ταυτὸ μετριοφροσύνην καὶ ταπεινότητα καὶ ὕψος, καὶ τοῦτό ἐστιν ἐλευθεριότητα δεῖξαι ὑπερηφανίας ἀπῆλλαγμένην. Οἱ δὲ ταῖς κακίαις τὰ τῶν ἀρετῶν ὀνόματα περιτιθέντες, καὶ ταῖς ἀρεταῖς τὰ τῶν κακιῶν, καὶ πάντα χρήματα μιγνύντες (59), ἵνα ἡ ἀρετὴ δυσδιάγνωστος γένηται, αὐτὴν τὴν ἀρετὴν ἐξοστρακίζειν μοι δοκοῦσιν.

Hoc, inquam, est ingenuitatem a superbia puram ac liberam demonstrare. Contra qui vitiiis virtutum, et virtutibus vitiorum nomina imponunt, omniaque tem ipsam meo quidem iudicio velut in exsilium mittunt.

ΣΞΕ'. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἐπὶ μὲν τῶν ἔξωθεν (60) ἀγῶνων ἄλλος ἐστὶν ὁ ἀγωνιστής, καὶ ἄλλος ὁ κήρυξ, ὁ τοὺς νικῶντας ἀνακηρύττειν. Ἐπὶ δὲ τῶν θεῶν τὸν στεφανίτην, καὶ κήρυκα εἶναι νομοθέτηται. Μὴ τοίνυν τινὲς τῶν εἰς τὸν διδασκαλικὸν ἰδρυθέντων θρόνον, ὡς ἀγῶνα ἄλλοις διατιθέντες, τῶν ἀγῶνων ἔξω εἶναι νομιζέτωσαν (61), μὴτ' ἀρκεῖν αὐτοῖς ἡγείσωσαν τὸ ἀνακηρύττειν τοὺς νενικηκότας, ἀλλ' αὐτοὶ σεμνότητός τε καὶ πάσης ἀρετῆς ἀγωνιστῆσαι καὶ στεφανῶνται τυγχάνοντες, καὶ ἀλεφέτωσαν τοὺς ἀγωνιουμένους, καὶ ἀνακηρυτέτωσαν τοὺς νενικηκότας. Εἰ δὲ θάτερον χρῆναι μόνον προσεῖναι αὐτοῖς νομιζόντες ἑαυτοὺς παραλογίζονται, κωμωδηθήσονται μὲν παρὰ πάντων, καὶ ἐξευτελισθήσονται ὡς ἄναυδροι (62)· ἐλεγχθήσονται δὲ καὶ παρὰ τοῦ Παύλου φράζοντος· « Ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένομαι. » Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. Οὐκ εἰς ἀγωνοθέτας μόνον ἑμαυτὸν ἐνεκρίνα, οὐδ' ἐς κέρυκας, οὐδὲ τοῦτοις σεμνόμεναι τοῖς ὀνόμασιν· ἀλλ' ἀξιόνομος (63) ἐν τῇ πολιτείᾳ ὀφθεῖς καὶ ὀφθῆναι γλιγόμενος τὴν παρούσαν ἀρχὴν ἐνεχειρίσθην, καὶ ἵνα μὴ καθυβρίσω τὰ τοῖς ἀγωνισταῖς πρέποντα διαπονῶ· οὐ τῷ δόξαι τετιμηῆσθαι εἰς βῆθυ μίαν ἀποκλίνων, ἀλλὰ τοῖς πόνοις τὸ εἰκότως τετιμηῆσθαι δηλῶν, καὶ τὴν δωρεάν διατηρῶ ἀκέραιον, καὶ τὸ μὴ ἀνέσειν, ἀλλ' ἰδρῶσιν ἑμαυτὸν ἐκδιδοῖναι.

ideor, in segnitie et languorem vergens, sed per labores hoc planum faciens, me haud abs re honore affectum fuisse. Atque acceptum beneficium integrum et incolume conseruo, dum me ipsum non voluptatibus animique remissionibus, sed laboribus trado.

ΣΞΖ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Σωφροσύνη κυρίως εἴρηται, ἡ ἀντιδιαστελλομένη τῇ μανίᾳ παρὰ τὸ σώας ἔχειν τὰς φρένας (65'). Καὶ

⁶⁰ Gen. xviii, 27. ⁶¹ I Cor. ix, 27.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

cat : quid si enim suspicemur scriptum ab Isidoro, ὁ ὑπερφύης Ἀβραάμ, *sublimis Abraham*, cuius nomen *patrem excelsum* sonat ; et huius hic demisso prædicatur ? Possin.

(59) Pro πάντα χρήματα μιγνύντες quod est in edito, rescribe ex eodem cod. πάντα τὰ χρώματα μιγν. Id.

(60) Pro ἔξωθεν cod. Vat. 650 habet, Ὀλυμπικῶν. Id.

(61) Pro νομιζέτωσαν legit idem νομιζῶσι. Id.

A gantem; fortem, non temerarium; suavem ac facilem, non abjectum et servilem : modestum, non humilitatis simulatorem : ingenuum et liberalem, non servilem. Cujusmodi videlicet Abraham erat, qui Persicas quidem manubias et barbarica spolia contemnebat, in excipiendis autem hospitibus quibusvis hominibus humiliorem se præbebat, servilia nimirum munera exsequens : atque cum ad divinum colloquium admitteretur, dicebat, « Ego sum terra et cinis⁶⁰. » Hoc autem vere modestiam et humilitatem ac sublimitatem in unum colligere est. liberam demonstrare. Contra qui vitiiis virtutum, et virtutibus vitiorum nomina imponunt, omniaque permiscent, ut virtus ægre internosci queat, virtutem ipsam meo quidem iudicio velut in exsilium mittunt.

CCLXV. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

In externis certaminibus alius est pugil, alius præco, qui laude ac prædicatione victores effert. At in divinis ita lege comparatum est, ut qui victoriam adeptus est, præconis quoque munere fungatur. Quamobrem ne quidam ex iis qui in doctorum throno collocati sunt illud existiment, se, ut qui certamen aliis instituant, ideo extra certamina esse, nec aliud nihil a se requiri arbitrentur, quam ut eos, qui vicerint, laudibus afficiant : verum sic se comparent, ut cum ipsi gravitatis atque omnis virtutis athletæ, atque etiam victores existant, simul etiam eorum, qui victoriam assecuti sunt, laudes prædicent. Quod si alterum duntaxat ex his sibi inesse oportere existimantes, sibi ipsis imposturam faciunt, cum ab omnibus ut ignavi et imbelles cavillis incessentur, ac nihili pendentur : tum etiam a Paulo coarguentur, his verbis utente : « Castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar⁶¹. » Quod autem ait, hunc sensum habet. Non inter certaminis arbitros duntaxat, aut inter præcones meipsum accensui, nec huiusmodi nominibus glorior : verum cum me in vitæ meæ ratione atque instituto victoria dignum præbuerim, ac præbere cupiam, hoc imperio fungor, illudque laboro ut ne ea, quæ a pugilibus postulatur, dedecorem :

365 non ob eum honorem quo auctus esse vi-

deor, in segnitie et languorem vergens, sed per labores hoc planum faciens, me haud abs re honore affectum fuisse. Atque acceptum beneficium integrum et incolume conseruo, dum me ipsum non voluptatibus animique remissionibus, sed laboribus trado.

CCLXVI. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Σωφροσύνη proprie dicitur, quæ furori atque amentia opponitur, παρὰ τὸ σώας ἔχειν τὰς φρένας,

(62) Hæc verba, καὶ ἐξευτελισθήσονται ὡς ἄναυδροι, non comparent in cod. Vat. 650. Id.

(63) Pro Ἀξιόνομος, idem cod. habet ἀξιόπιστος. Vers. post quarto ἀποκλίνων idem mutat in ἐκκλίνων et versu inde tertio δηλῶν in δηλῶ, atque a fine ejusdem versus tollit καὶ. Id.

(65') Σωφροσύνη παρὰ τὸ σώας ἔχειν τὰς φρένας. Eodem recidit aliorum etymologia, qui dicitum volunt παρὰ τὸ σώζειν τὴν φρόνησιν. RITT.

hoc est, quod salvam et incolumem mentem habeat. Idque non ii duntaxat, qui apud exteros docturina præditi sunt, norunt, sed etiam divinus Paulus cognitum et exploratum habebat. Nam cum præfectus ad eum hæc verba habuisset : « Insanis, Paule, nullæ te litteræ ad insaniam convertunt. — Non insanio, inquit, optime vir, sed σωφροσύνης (hoc est prudentiæ) et veritatis verba loquor⁸⁸. » Quo quidem loco σωφροσύνη insanix opposuit. Ac rursum ad alios hunc in modum scribebat. « Sive mente excedimus, Deo : sive sobrii sumus, vobis⁸⁹. » Quo item in loco mentis excessum et alienationem ejus incolumitati opposuit. Ergo σωφροσύνη quidem id omne est, quod peccato caret : verum quidam, nec sane immerito, hanc appellationem casitatis per excellentiam tribuunt, quod virtutibus omnibus præstat. Quocirca hoc vocabulum, si amentix opponatur, sanæ mentis statum indicat : si autem libidini, continentiam et castitatem designat.

CCLXVII. — EIDEM.

Illud scito, sacrosanctum caput, exempla non omni ex parte assumi, atque ad institutam orationem accommodari (non alioqui exempla, sed eadem res esset) verum operire nos, selecto eo, quod conducit, et ad quod adhibita sunt, quidquid reliquum est, valere jubere. Atque ut unum aut alterum proferens, cæteris quoque explanationis viam aperiam, audi quid de Salvatore patriarcha dicat : « Recumbens dormivit ut leo⁹⁰. » Num igitur et omnia, quæ leoni insunt, ad Christum accommodabimus? Minime sane. Verum invictum robur, ac terrorem, regiamque auctoritatem assumentes, feritatem atque inhumanitatem, et si quid aliud leoni inest, si recte facere volumus, transiliemus. Eodem modo cum ait Deus : « Occurram eis ut ursa anxio⁹¹, » multicem duntaxat vim accipiemus, non aliud quidquam ex his quæ ursæ insunt. Atque ita in reliquis etiam exemplis faciendum est. Da enim sapienti occasionem, et sapientior erit.

CCLXVIII. — ISIDORO DIACONO.

Virtutum fastigium esse pietatem.

Virtutum congruentia justitiæ pulchritudinem efficit, quæ quidem cogitationem omnem, ac solertiam tum manus, tum colorum excedit. Verum quemadmodum in corpore valentior pulchritudinis pars est oculorum pulchritudo, **366** ita etiam in animo præcipua pulchritudinis pars est pietas. Quod si etiam virtutum congruentia insuper accesserit, eximiam quædam pulchritudo futura est.

⁸⁸ Act. xxvi, 24. ⁸⁹ II Cor. v, 15. ⁹⁰ Gen. xlix, 9. ⁹¹ Osee xiii, 8.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(64) Περιτρέπει mutat in περιάγει cod. Vatic. 650. Vers. seq. post κράτιστε recte supplet Φήστε V. 5 ἐκφθέγγῃ scribit pro ἀποφθ, etc. Possin.

(65) Quod habet editio, σωφροσύνη μὲν οὖν πᾶν τὸ ἀναμάρτητον· νέμουςι δὲ αὐτῷ, sic longe melius exhibet cod. Vat. 650, σωφροσύνη μὲν οὖν πάντες;

τὸ αὐτὸ οὐ μόνον οἱ ἐξωθεν ἴσασι σοφοί, ἀλλὰ καὶ ὁ θεσπέσιος ἠλείπτατο Παῦλος. Τοῦ γὰρ ἡγεμόνος εἰρηκότος αὐτῷ. « Μαίρη, Παῦλε, τὰ πολλὰ σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει (64). — Οὐ μαινόμεαι, φησὶ, κράτιστε, ἀλλὰ σωφροσύνης καὶ ἀληθείας ῥήματα ἀποφθέγγομαι, τῇ μανίᾳ τὴν σωφροσύνην ἀντιδιαστελλας, » Καὶ ἄλλοις δὲ πάλιν ἔγραψεν. « Ἐστε ἐξέστημεν, Θεῶ, ἐστε σωφρονούμεν, ὁμῖν· » τῇ ἐκστάσει τῶν φρενῶν, τὸ σώας αὐτάς ἔχειν κἀνταῦθα ἀντιδιαστελλας. Σωφροσύνη μὲν οὖν πᾶν τὸ ἀναμάρτητον. Νέμουςι δὲ αὐτῷ (65) τὴν προσηγορίαν κατ' ἐξοχὴν εὖ ποιοῦντές τινες, τῷ τῆς ἀγνείας πράγματι ἐξοχωτάτω τῶν ἄλλων ὑπάρχοντι. Εἰ μὲν οὖν τῇ μανίᾳ ἀντιδιασταλεῖ (66), τὸ καθεστάναι μὴνύει· εἰ δὲ τῇ λαγνείᾳ, τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν ἀγνείαν

B δηλοῖ.

ΣΞΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ἴσθι, ὦ ἱερὰ κεφαλῇ, ὅτι τὰ παραδείγματα οὐ κατὰ πάντα λαμβάνεται, καὶ τοῖς προκειμένοις ἀρμόζεται (ἐπεὶ οὐκ ἂν εἴη παραδείγματα, ἀλλὰ ταυτότης), ἀλλὰ χρὴ τὸ χρησίμου ἡμᾶς, καὶ εἰς ὃ παρεληπτὰ ἐκλεξαμένους, τὸ λοιπὸν ἅπαν χαίρειν εἶναι. Καὶ ἵνα ἐν τῷ δύο προβαλλόμενος καὶ τοῖς λοιποῖς ἀνατέμω ἐρμηνείας ὀδὸν, ἀκουσον τί φησιν ὁ πατριάρχης περὶ τοῦ Σωτήρος : « Ἀναπεσὼν ἐκοιμήθη ὡς λέων. » Ἀρ' οὖν πάντα τὰ τῷ θηρίῳ προσόντα προσαρμόσωμεν τῷ Χριστῷ; Ἄπαγε· ἀλλὰ τὸ ἀμαχον (67) καὶ φοβερόν, καὶ βασιλικὸν ἐκλαμβάνοντες, τὸ θηριῶδες, καὶ εἰ τι ἄλλο πρόσσει τῷ λέοντι, εὖ ποιοῦντες παριππεύομεν. Καὶ ὅταν λέγῃ : « Ἀπαντήσομαι αὐτοῖς ὡς ἄρκτος ἀπορουμένη, » τὸ τιμωρητικὸν μόνον ἐκληψόμεθα. Οὐκ ἄλλο τι τῶν τῆ ἀρκτῶ προσόντων. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν παραδειγμάτων ποιεῖν χρὴ. Δίδου γὰρ σοφῷ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται.

ΣΞΗ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅτι κορυφὴ ἀρετῶν ἡ εὐσέβεια.

Ἡ συμμετρία τῶν ἀρετῶν τὸ τῆς δικαιοσύνης κάλλος δημιουργεῖ, ὅπερ ἔνοιᾶν τε ὑπερβάλλει πᾶσαν καὶ σοφίαν, ὁπόση χειρὸς τε καὶ χρωμάτων. Ἄλλ' ὡς περ ἐπὶ τοῦ σώματος τὸ τυραννικώτερον μέρος τῆς εὐμορφίας τὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἔστι κάλλος, οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τὸ κορυφαίωτατον μέρος τῆς εὐμορφίας ἔστιν ἡ εὐσέβεια. Εἰ δὲ καὶ ἡ συμμετρία τῶν ἀρετῶν συνδράμοι, ὑπέρακλον γενήσεται τὸ κάλλος.

τὸ ἀναμάρτητον νέμουςιν· αὐτῆς δὲ τὴν, etc. Id.

(66) Ἀντιδιασταλεῖ in ἀντιδιαστέλλει cod. idem mutat. Id.

(67) Pro τὸ ἀμαχος cod. Vat. 650 legit τὸ ἐνάχον. Id.

ΣΘ'. — ΠΑΥΛΟ.

Ἵτι χαλεπῶς (f. χαλεπὸν vel χαλεπωτάτη) ἢ κακοδοξία, καὶ ἀνόητοι τῶν ταύτη κεκρατημένων οἱ πόνοι.

Ἐπειδὴ οἱ κακῶς δογματίσαντες θανάτου μελίζονα τιμωρίαν τοῖς ἀπερισκέπτως πιστεύουσι ἐτεκον, ἔστω τοῖς βεβλημένοις ἄριστον φάρμακον ἢ μετάνοια.

ΣΘ'. — ΔΑΜΗΠΕΤΙῒ ΕΠΙΣΚΟΠῒ.

Ἄποδέχομαι μὲν σε τῆς περὶ τὴν πόλιν εὐνοίας, ἐκείνο δὲ παραινέσαι δίκαιον φήθη, μὴ θρήνοις, ἀλλ' εὐχαῖς αὐτὴν ἀνακτήσασθαι (68). Εἰ γὰρ καὶ, ὡς γέγραφας, Ἀμμωνίῳ θανόντι συντέθηκεν ἡ πόλις, ἀλλ' ἐλπὶς ἔστι, τῆς θείας προηγουμένης βοηθείας ῥοπῆς, πάλιν αὐτὴν ἀναστήναι. Ὅντως γὰρ, ἔφη, εὐανδρίξ πρώην καὶ χρήμασι κομῶσα καὶ ἀρετῇ κεκοσμημένη, διὰ τὰς ἐκείνου τοῦ αἰδίου εὐχὰς, νῦν εἰς τοσαύτην κατηνέχθη πένιαν, καὶ σωμαμάτων, καὶ χρημάτων, καὶ οἰκοδομημάτων, ὡς τῶν ὑπολειφθέντων τοὺς μὲν ἀποπτῆναι (69) τῆς πατρίδος, τοὺς δὲ τυπτομένους ἐν δεσμοτηρίοις ἀποθάνειν· τοῦ δοκοῦντος ἡγεῖσθαι, μηδεμίαν ποιούμενου πρόνοιαν, ἀλλ' ἐντροφῶντος μὲν ἀπ' ὧν οὐ θέμις, τὰς ἀναγκαίας τῶν πενήτων τροφὰς εἰς ἰδίας φιλοτιμίας ἀναλλασκόντος· πραγματευομένου δὲ τὰς ἀλλοτρίας συμφορὰς, καὶ μήτε δάκρυον αἰδομένου ἐν τοσαύτῃ κακῶν ἀνάγκῃ, μήτε χεῖρα ὀρέγοντος. Ἐπεὶ τοίνυν τοιαῦτα καταθρηνῶν γέγραφας (70), καὶ παρακέκληκας ὥστε ἡμᾶς αὐτῷ γράψαι, ἴσθι ὅτι πᾶσα ἰατρικὴ τέχνη ἤττηται τῷ νοσήματι τάνδρος. Πολλὰ γὰρ καὶ προσηγῆ καὶ δραστήρια γράμματα δεξάμενος, ἀπώνατο οὐδέν. Διὸ καὶ τὴν σιγὴν λοιπὴν τὴν πρὸς αὐτοὺς τετιμήκαμεν. Εἰ τοίνυν δύναιο δι' εὐχῶν κατορθῶσαι τε στυγῆ τε καὶ τῆ πόλει, ἀφέμενος τὸν θρήνον, ἔχου (71) τάχα πως ὁ καὶ τὰ ἀνήκεστα ἰώμενος πάθῃ, ποιήσει καὶ αὐτὸν ἐκ τῆς τοσαύτης μανίας ἀνεγκυεῖν, καὶ τὴν πόλιν ἐπὶ γόνυ κειμένην, μᾶλλον δὲ, ὡς ἔφη, τεθνηκυῖαν ἀναστήναι.

Sic enim fortasse is, qui deploratos etiam et civitas in genua jacens, vel potius, ut verbo tuo

ΣΘΑ'. — ΑΦΡΟΔΙΣΙῒ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῒ.

Περὶ πολιτείας, ὅτι ἀπροσωπόληπτα τὰ θεῖα χαρίσματα.

Ἐπειδὴ γέγραφας· Δι' ἦν αἰτίαν οὐ πᾶσιν ἡ θεία ἐφίπταται· χάρις, ἴσθι, ὧ θαυμάσιε, [ὅτι] ἐπειδὴ τὴν προαίρεσιν ἐξετάζουσα (72) πρώτον οὕτως ἐπιφοιτᾷ. Εἰ γὰρ καὶ χάρις ἔστιν, οὐχ ἁπλῶς ἐκχεῖται, ἀλλὰ τὰ μέτρα παρὰ τῶν δεχομένων λαμβάνουσα το-

(68) Pro ἀνακτήσασθαι cod. Vatic. 650 scribit ἀναστήσασθαι et vers. 5 ac 6 pro προηγουμένης, προηγουμένης. Vers. seq. pro ἔφη, idem cod. habet ὡς φῆς. Possin.

(69) In ἀποπτῆναι et ἀποθάνειν idem cod. ἀπό μιναί in ἔκ. lb.

(70) Τοιαῦτα καταθρηνῶν γέγραφας. Pro καταθρηνῶν cod. Vat. 650 scribit καταθρηνεῖν· male utique; tamen balbutie illa indigitans primigeniam

Α

CCLXIX. — PAULO.

Malam opinionem rem molestam esse, eorumque qui ipsa correpti sunt labores esse inutiles.

Quandoquidem ii, qui mala dogmata severunt, morte graviozem cruciatum, his, qui fidem ipsis adhibuerunt, pepererunt, saluberrimi medicamenti loco sit iis, qui sauciati sunt, poenitentia et resipiscentia.

CCLXX. — LAMPETIO EPISCOPO.

Et si tuam erga urbem benevolentiam probo: tamen illud te admonitum velim, ut eam non luctu ac lacrymis, sed votis ac precibus recuperes. Quamvis enim ea, ut scripsisti, una cum Ammonio morte occubuerit, spes tamen est, praesertim accedente divini numinis auxilio, fore, ut ipsa rursus erigatur. Vere enim, ut a te dictum est, hominum multitudine ac divitiis ob clarissimi illius viri preces nuper florens, ac virtutibus ornata et exulta, nunc ad eam, et corporum, et divitiarum, et aedificiorum pauperlatem dejecta est, ut qui reliqui facti sunt, partim e patria evolarint, partim plagis affecti in carcere diem vitae extremum clauserint: dum interim is, qui antistitis speciem gerit, nihil horum curat, verum ex his quidem rebus, ex quibus nefas est, delicias sibi parat, necessariaque pauperum alimenta in magnificentias suas insumit, messemque ex alienis calamitatibus facit, atque in tanta malorum angustia nec lacrymis ullis commovetur, nec manum porrigit. Quoniam igitur haec lamentans scripsisti, inique hortatus es, ut ad eum litteras mitterem, illud velim ne ignores, omnem medendi artem morbi ipsius gravitati succubuisse. Nam cum multas, tum blandas et suaves, tum acres et vehementes litteras acceperit, nullum tamen ex ipsis fructum cepit. Ac propterea silentium jam ad eum colendum duximus: Quamobrem si quid, quod tibiipsi, et civitati utile sit, precibus tuis efficere potes, omisso luctu in eam rem in-morbos sanat, ut et ipse ex ingenti insania emergat, utar, mortua et extincta exciteetur, efficiet.

CCLXXI. — ΑΦΡΟΔΙΣΙῒ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῒ.

Divina dona nulla personarum acceptione habita conferri.

Quoniam per litteras ex me seiscitaris, ecquid sit, quamobrem Dei gratia non ad omnes advolet, illud scito, vir admirande, hoc idcirco fieri, quod ea primum animi institutum expendat, atque ita deinde accedat. 367 Etsi enim gratia sit, non ta-

scripturam quam suspicor fuisse κατεσθύνειν. Quod si recipitur isthuc interpretatio adaptanda erit in hunc modum, quoniam igitur haec per me corrigi orans scripsisti. lb.

(71) Pro ἔχου longe argutius idem cod. scribit εὐχου, et congruentius ad illa praecedentia, et τοίνυν δύναιο δι' εὐχῶν κατορθῶσαι τι, etc. lb.

(72) Pro ἐξετάζουσα cod. Vat. 650 legit ἐξισάζουσα. lb.

VARIAE LECTIOES ET NOTÆ.

men temere ac citra discrimen ullum effunditur, sed mensuras ab iis, qui eam accipiunt, sumens, tantum induit, quantum fidei vas sibi oblatum invenerit. Nam nisi ea, quæ nostrarum partium sunt, primum requireret, ad omnes profecto advolasset. Quoniam vero voluntatem animique inductionem explorat, atque ita demum accedit, quemadmodum in fortissimo etiam Paulo contigisse videmus : « Vas enim electionis, inquit, mihi est confert, atque apud eos permanet : a quibusdam quidem descendit.

CCLXXII. — CYRO MONACHO.

Si Eusebius episcopus, ut scribis, non cum eo insanire, insaniam esse censet, atque appellat, ne propterea conturberis. Præstat enim, cum sobrius sis, temulentum videri, quam cum temulentia labores, sobrium. Quandoquidem enim præ improbitate in furorem raptus, omnino subactus est, idcirco omnes desipere atque a mente deduci cupit : quo nimirum eorum, quæ flagitiose et seclerata agit, reprehensiones effugiat.

CCLXXIII. — APOLLONIO EPISCOPO.

Utinam aut nos venisses, ut et certaminis, et coronæ, ac laudis et prædicationis particeps esses. Amicum enim cælestis philosophiæ amore flagrantem, sed qui postea nonnihil dormitasset, consilio atque cohortatione, ac præsertim divini favoris auxilio in viam reduximus. Ac nunc festum diem agitantes carmen triumphale canimus, atque sermonum poculo temperato, spiritualibusque epulis instructis, amicos convivio accipimus. Veni igitur, ut et nobis gratuleris, et cum illis lætitia exultes, et cum amicis oblecteris, et cum virtute saltites, ac denique improbitati succenseas, cujus tanta impudentia est, ut iis etiam, qui eam fugiunt, insultet.

CCLXXIV. — APHRODISIO PRESBYTERO.

In illud, « Ne quæras fieri iudex ».

Magnopere miror, qui stat, ut quæ perquam aperta et dilucida sunt, plerisque obscura esse videantur. Illud enim : « Noli fieri iudex, » nihil multiplex nec scitum habet, verum perspicue clamat : « Quoniam non facile dijudicari potest quid æquum sit » (multi enim ob ingenii tarditatem id minime assequuntur : multi rursus, quamvis ob mentis acumen id assequuntur, tamen pecuniarum, vel metus, vel pudoris, vel amicitiae, vel odii causa id pervertunt atque corrumpunt) ; idcirco ne committe, ut in hujusmodi negotiis te projicias, quod et percipi vix potest, et cum illud inveneris, minime

Act. ix, 15. Eccli, vii, 6.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(73) Idem cod., ἐπεζήτει. Possin.

(74) Illa quæ in edito leguntur, καὶ προτροπῆ, τῆς θείας ροπῆς προηγουμένως βοηθησάσης ἐπανηγ., etc., sic exhibentur a cod. Vat. 650, καὶ προτροπῆς προηγουμένας, βοηθησάσης τῆς θείας ροπῆς, ἐπανηγ., etc. Id.

Α σούτον ἐπιβρεί, ὅσον ἂν εὐρη σκελος πίστειας αὐτῆ προσανεχθέν. Εἰ γὰρ μὴ τὰ παρ' ἡμῶν πρώτον ἐζήτει (73), πᾶσιν ἂν ἐπέπτη. Ἐπειδὴ δὲ τὴν προαίρεσιν ἐξετάζει, καὶ οὕτω παραγίνεται, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἀρπιστάως Παύλου : « Σκευός γάρ μοι, φησίν, ἐστὶν ἐκλογῆς οὗτος : » τοὺς μὲν ἐπιφοιτᾷ, καὶ παραμένει, τῶν δὲ ἀποφοιτᾷ : εἰς δὲ τοὺς οὐδὲ τὴν ἀρχὴν καθίσταται.

hic **, » ob eam proinde causam ad quosdam se autem recedit : ac denique ad quosdam ne omnino

ΣΟΒ'. — ΚΥΡΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Εἰ τὸ μὴ συμμαίνεισθαι αὐτῷ μανίαν ἤγεται καὶ καλεῖ Εὐσέβιος, ὡς γέγραφας, ὃ ἐπίσκοπος, μὴ θορυβηθῆς. Ἄμεινον γὰρ νήφοντα δοκεῖν μεθεῖν, ἢ μεθύοντα δοκεῖν νήφειν. Ἐπειδὴ γὰρ ὑπὸ τῆς κακίας ἐκβακχευθεὶς κατὰ κράτος ἐχειρώθη, πάντας παραφρονεῖν βούλεται, ἵνα τοὺς ἐλέγχους ὧν παράνομως δρᾷ διαφύγοι.

ΣΟΓ'. — ΑΠΟΛΛΩΝΙῆ ΕΠΙΣΚΟΠῆ.

Ἐθε ἤλθεσ συμμεθέξων τοῦ ἄλλου, καὶ τοῦ στεφάνου ἀπολαύσων, καὶ τῆς ἀναρρήσεως κοινωνήσων. Φίλον γὰρ ἐρῶντα τῆς οὐρανοῦ φιλοσοφίας, εἴτ' ὀλίγον ἀπονουσάζοντα παραινέσει καὶ προτροπῆ. τῆς θείας ροπῆς προηγουμένως βοηθησάσης, ἐπανηγόμενον (74). Καὶ νῦν πανηγυρίζοντες ἄδομεν τὸ ἐπὶ νίκιον μέλος, καὶ λόγων κρατήρα κεράσαντες, λογικά τε ἐδέσματα παρασκευάσαντες, ἐστιῶμεν τοὺς φίλους. Ἦκε τοιγαροῦν καὶ ἡμῖν συνηθησόμενος, κάκενοις συναγαλλιασόμενος, καὶ τοῖς ἐπιτιθετοῖς συνευφρανθησόμενος, καὶ τῇ ἀρετῇ συσκιρτήσων, τῇ τε κακίᾳ ἐπιτιμήσων, ἢ τοσαύτη ἀναισχυντία πρόσσειν, ὡς καὶ τοῖς ψεύγουσιν αὐτὴν ἐπιπηδᾶν.

ΣΟΔ'. — ΑΦΡΟΔΙΣΙῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Τῆς σοφίας Ἰησοῦ, εἰς τὸ γερραμένον : « Μὴ ζῆται γενέσθαι κριτῆς. »

Μάλα θαυμάζω πῶς καὶ τὰ λίαν σαφῆ, ἀσαφῆ εἶναι πολλοῖς δοκεῖ (75). Τὸ γὰρ : « Μὴ ζῆται γενέσθαι κριτῆς, » οὐδὲν ποικίλον ἔχει, οὐδὲ σοφόν, ἀλλὰ διαβρήθην βοᾷ. « Ἐπειδὴ δυσδιάγνωστον ἐστὶ τὸ δίκαιον. » Πολλοὶ γὰρ διὰ βραδυτῆτα διανοίας, οὐκ ἐφικνοῦνται τούτου : πολλοὶ δὲ δι' ὀξύτητα μὲν διανοίας ἐφικνοῦνται, διὰ δὲ χρήματα, ἢ φόβον, ἢ αἰδῶ, ἢ φιλίαν, ἢ ἐχθραν, παραφθείρουσι τοῦτο. Σὺ σαυτὸν μὴ ἐπὶ βῆρι πεποιθὲς πράγματι, ὃ ἔργον μὲν ἐστὶ καταλαβεῖν : τὸ δὲ εὐρόντα μὴ διαφθεῖραι, ἐργωδέστερον τυγχάνει.

labefactare atque corrumpere, difficilius adhuc est

(75) Pro illis, σαφῆ, ἀσαφῆ εἶναι πολλοῖς δοκεῖ, cod. Vat. 650 hæc diversa ponit, σαφῆ εἶναι δοκοῦντα πολλοῖς ἀγνοῦν. Vers. inde tertio pro δυσδιάγνωστον ideum habet, δύσγνωστον et vers. mox seq. βραδύτητα editi mutat in βραχύτητα. Id.

ΣΟΕ'. — MARTINIANO, ΖΟΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥ- A 368 CCLXXV. — MARTINIANO, ZOSIMO, MARONI, ET EUSTATHIO.

Τὰ παρὰ πάντων σχεδὸν ἀνθρώπων συμφώνως περὶ ὑμῶν ἀπαγγελλόμενα, ὧ τί ὑμᾶς καλέσας ἀξίως ὀνομάσω; οὐ συγχωρεῖ με ἡρεμεῖν, καίτοι βουλόμενον· ἀλλὰ καθάπερ κέντρα νύττει μου τὴν ψυχὴν, καὶ ἐπὶ τὸ γράφειν διεγείρει. Φείσασθε τοίνυν ἑαυτῶν, καὶ μετανοήσατε. Ἰερωσύνης γὰρ ἀξίωμα τοῖς ἀναξίως τῆς τιμῆς ζῆν προσηρημένους (76), προσθήκη κολάσεως γίνεται.

ΣΟΖ'. — ΑΦΘΟΝΙΩ.

Εἰ μὲν ἐν τοῖς βιωτικαῖς πράγμασιν εὐδόκιμος φανεῖσθαι ποθεῖς, ἄλλους ζῆται τοὺς συμβουλευσόντας· ἐγὼ γὰρ καὶ ἀποτρεψαίμην· κινδύνους γὰρ οὐ μόνον ἀνωφελείς, ἀλλὰ καὶ σφαλεροὺς καὶ (77) εἰς θάνατον τελευτῶντας ὠδίνουσιν. Εἰ δ' ἐν τοῖς κατὰ Θεὸν, αὐτὸς, καὶ μὴ κληθεὶς, ἦκον ἂν ἐπὶ τὴν παραινέσιν, οὐ φημι κεκλημένος. Εἰ βούλοιο τοίνυν λάμψαι, καὶ πειθῆοι τῇ ἡμετέρᾳ γνώμῃ, ἐκεῖνα φάλοιο πράττων, ἃ τοῖς ἁγίοις σε ἀμιλλᾶσθαι παρασκευάσει. Τῶν γὰρ τῆδε βραχὺς ἦν αὐτοῖς ὁ λόγος, τῶν δὲ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν, πολὺς· καὶ πρὸς ἐκεῖνον βλέποντες τὸν σκοπὸν, ἅπαντα ἔπραττον.

hac vita sequuntur, permagnam. Atque hunc scopum ob oculos sibi proponentes, ad eum actiones omnes suas dirigebant.

ΣΟΥΖ'. — ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ (78).

Εἰς τὸ γεγραμμένον περὶ τοῦ ἀρχοντος, « Ὅτι δικαίως τὸ δίκαιον διώξῃ. »

Τοὺς ἀπὸ μὲν ἀρετῆς ἀρχομένους, εἰς δὲ κακίαν τελευτῶντας, ἀζήλους καὶ τολαιώρους ἠγγεῖον. Οὗτοι δὲ εἰσὶν οἱ ἀπὸ μὲν τῆς τῶν πενήτων προστασίας προομιμαζόμενοι, εἰς δὲ τὸν ἴδιον χρηματισμὸν καταλήγοντες. Οὗς ἀναστέλλων ὁ θεὸς χρησμός φησι· « Δικαίως διώξῃ τὸ δίκαιον. » Οὐ γὰρ χρὴ τῇ δικαίᾳ τῶν πενήτων φροντῖδι ὀπλιζομένους, αὐτοὺς μὲν ἀποστρεφῆν ἐκείνους, τοὺς δὲ οὐς ὠπλίστησαν, σφετερίζεσθαι δὲ τὰ ἐκείνων.

ΣΟΗ'. — ΞΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Διὰ τί, ὁ μὲν Φαρισαῖος μεγαληγορήσας κατεκρίθη, ὁ δὲ Ἰωβ πλείονα καὶ μείζονα μεγαφωνήσας ἐπῆρέθη.

Θαυμάζειν ἔφησ καὶ ἐκπλήττεσθαι, πῶς ὁ μὲν Φαρισαῖος μεγαληγορήσας (79) προσέκρουσεν, ὁ δὲ Ἰωβ πλείονα καὶ μείζονα εἰρηκῶς ἠδοκίμησεν.

⁷⁶ Deut. xvi, 20. ⁷⁷ Luc. xviii, 40 seqq. ⁷⁸ Job, xlii, 7.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(76) Codex Vat. 650 sic, τοῖς ἀξίως τῆς τιμῆς ζῆν μὴ προσηρημ., etc. POSSIN.

(77) Verba σφαλεροὺς καὶ supplentur ex cod. Vatic. Ed. r.

(78) Titulus hujus epist. sic exstat in cod. Vat.

Quæ ab omnibus pene mortalibus uno consensu de vobis commemorantur (o quonam nomine vos digne appellem?) me, (quanquam cupientem, quiescere minime patitur: verum, tanquam stimuli quidam, animam meam lancinant, atque ad scribendum excitant. Vobis ipsis itaque parcite, ac mellorem mentem induite. Sacerdotii enim dignitas, iis, qui non, ut eo honore dignum est, vivere instituerunt, supplicii et cruciatus accessio existit.

CCLXXVI — APHTHONIO.

Si in iis rebus, quæ ad hanc vitam pertinent, clarus atque illustris videri cupis, consultores alios quære. Ego enim id quoque dissuaserim. Pericula quippe non modo inutilia et infructuosa, verum etiam periculosa atque in mortem desinentia parturiunt. Si autem in iis, quæ ad Dei cultum spectant, ultro quoque ipse ac non accersitus, ad consilium dandum venissem, ne dicam vocatus. Quare si tibi splendorem assequi cordi sit, nostræque sententiæ pareas, da operam ut homines te hæc facientem cernant, per quæ ad sanctorum virtutem aspiret. Rerum enim hujus vitæ parvam ipsi curam gerebant: earum autem, quæ discessum ex

CCLXXVII. — PAULO PRESBYTERO.

In illud de principe dictum, « Quod juste jus persequeris ⁷⁹. »

Eos, qui, cum a virtute incipient, tandem in vitium desinunt, omni zelo vacuos ac miseros existimare oportet. Hujusmodi autem sunt, qui a pauperum præsidio ac patrocinio inchoantes, in privatum quæstum postremo recidunt. Quos quidem divinum oraculum reprimens, « Juste, inquit, quod justum est, persequeris. » Neque enim convenit, ut qui pauperum justa cura instructi sint, eamque præ se ferant, eos, quorum causa muniti sunt, fraudent ac spolient, atque ea, quæ ad ipsos attinent, ad se avertant.

CCLXXVIII. — HIERACI PRESBYTERO.

Cur Pharisæus magnifice locutus condemnatus est ⁸⁰; Job vero, cum plura et sublimiora dixerit, laudatus est ⁸¹.

Vehementer tibi mirum videri dixisti, quidnam sit causæ, quamobrem Pharisæus ob verborum arrogantiam apud Deum offenderit, Job vero qui

650: Παύλω περὶ Εὐσεβίου, etc. Vers. pen. ep. quæ prima vox scribitur τοὺς, abest a cod. Vat. 650 POSSIN.

(79) Pro μεγαληγορήσας cod. Vat. 650 habet μεγαλοβόημονήσας. Id.

plura et sublimiora dixit, gloriam assecutus sit. Audi itaque breviter, neque enim aliter possem. Phariseus ille, quæ nemiue concitante ac stimulantem magnifica de se prædicabat, aliusque quam universus terrarum orbis, de se sentiebat, merito in Dei offensionem incidit, 369 siquidem superbiæ morbo laborabat. At qui in gloria et splendore est, virtutes suas occultat, cum autem maledictis incessitur, eas, ut illatas criminationes propulset, commemorat (quemadmodum clarus ille atque omni laude præstantior Jobus fecit), ab omni culpa remotus est, ea nimirum in eos rejecta, qui eum accusantur inique. Frigidum enim atque insulsum ut est, ita etiam videtur, laudes suas prædicare, cum nulla urget necessitas. At si quis, quæ minime convenit, audiens in huiusmodi sermones invitatus incidat, in eos, qui hanc necessitatem attulerint, culpa quoque conferri debet. Ac propterea divina sententia eum, qui nullius contumeliis incitatus, justum sese pronuntiarat, aliosque omnes condemnarat, ac ne præsentem quidem publicanum veritatis fuerat, repudiavit: eum autem, quem necessitas ad hoc impulserat (quid enim, quod ad stimulandum ipsius animum facere posset, amici prætermiserant?), amplissimis laudibus coronavit.

CCLXXIX. — PETRO.

Quemadmodum periti medici in morborum initiis remedia haud temere adhibent (propterea quod defluxionis impetus oblata medicamenta debilitat, ac velut in aquam convertit) verum aliquantisper expectant, dum morbus de acrimonia nonnihil remittat, ac tum denique ad medendum se conferunt: eodem modo nec vigente mœrore, eum, qui præ ipsius magnitudine velut temulentia quadam laborat, objurgare convenit (nam alioqui sermonem, non secus ac collyrium, inutilem imprudentes reddemus): verum, posteaquam ad breve tempus mœroris socios nos præbuerimus, atque huiusmodi affectum nonnihil sedari siverimus, ita demum ad curationem proficisci. Quæ quidem etiam nobis causa fuit, cur ad te curandum serius accesserimus. Quamobrem erige te, quæso, amice, ex immodica hac mœstitia, illud cum animo tuo reputans, te nec solum, nec primum in hanc calamitatem incidi- jamjamque eandem viam ingressuros, ut rerum ia

CCLXXX. — EUTONIO DIACONO.

Illud quidem minime fieri posse arbitror, ut inimicos probi viri non habeant: ut autem inimicitiam recte atque commode tractent, fieri potest. Nam si in philosophicæ vitæ curriculo non offendunt, sibiipsis quidem prosunt, illos autem ulciscuntur:

Ἄκουε τολών συντόμως· οὐδὲ γὰρ ἄλλως δυναίμην. Ὁ μὲν μηθενὸς παρακινουόντος, μηδὲ ἐραθίζοντος, μεγαληγορῶν, καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης φρονῶν μείζον ὁ Φαρισαῖος, εἰκότως προσκρούει, ὑπερηφανίαν γὰρ ἐνόσει. Ὁ δὲ ἐν μὲν τῷ εὐδοκίμειν κρύπτων τὰ οἰκεῖα πλεονεκτήματα, ἐν δὲ τῷ κακηγορεῖσθαι [φράζοντος (80)] φράζων πρὸς τὸ ἀπολύσασθαι τὰ ἐπιφερόμενα ἐγκλήματα, ὡς περὶ ὁ ἀσίδιμος, καὶ πάσης εὐφημίας κρείττων πεποιήκειν Ἰωβ, πάσης αἰτίας ἔξω καθέστηκεν, εἰς τοὺς οὐ δεόντως κακηγορησάντας, τῆς αἰτίας παλινδρομούσης· ψυχρὸν μὲν γὰρ καὶ ἔστι καὶ δοκεῖ (81) τὸ σεμνύνει αὐτόν· καὶ εἰκότως δοκεῖ, μηδεμιᾶς ἀνάγκης ἐκχιαζομένης· εἰ δὲ τις ἀκούων ἂ μὴ προσήκειν, εἰς τοιοῦτους ἄκων ἐμπέσει λόγους, τοῖς τὴν ἀνάγκην κατεσκευασμένοι καὶ ἡ αἰτία προστρέπεται. Διόπερ καὶ ἡ θεία ψῆφος τὸν μὲν αὐτὸν μηθενὸς παρινοῦντος (82) δικαιοῦσαντα, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων καταψηφισάμενον, καὶ μηδὲ τὸν παρόντα τελώνην αἰδεσθέντα, οὐκ ἀπέδεδετο· τὸν δὲ ἐξ ἀνάγκης εἰς τοῦτο ἀχθέντα (τὴ γὰρ τῶν ἐρεθίσαι δυναμένων οἱ φίλοι παραλελοῦσι;) μεγίστοις ἐγκωμίοις ἐστεφάνωσεν.

ΣΟΘ'. — ΠΕΤΡΩ.

Ὅσπερ οἱ ἐπιστήμονες τῶν ἰατρῶν ἐν τοῖς προομίοις τῶν παθῶν οὐ ῥαδίως προσφέρουσι βοηθήματα, διὰ τὸ τὴν ἐπιφορὰν τοῦ βεύματος (83) ἐξυδαροῦν τὰ προσφερόμενα φάρμακα· ἀλλ' ἐνδόντες ὀλίγον λαφῆσαι τὰ πάθη, οὕτως ἐπὶ τὴν ἰατρικὴν βαδίζουσιν· οὕτως οὐδ' ἀκμαζούσης τῆς λύπης δεῖ τῷ ὑπὸ ταύτης μεθύοντι ἐπιπλήττειν· εἰ δὲ μὴ λήσομεν τὸν λόγον, ὡς περὶ κολλούριον ἄχρηστον καθιστῶντες, ἀλλὰ σὺλ-λυπηθέντες βραχὺ καὶ ἐνδόντες ὀλίγον ῥαῖσαι τὸ πάθος· οὕτως ἐπὶ τὴν θεραπείαν ἰδεῦσαι. Οὐ δὴ καὶ ἡμεῖς χάριν βραδύτερον ἐπὶ τὴν θεραπείαν τὴν ση-ἐληλύθαμεν. Ἀνάνευσον τοιγαροῦν, ὦ φίλος, ἐκ τῆς ἀκράτου λύπης, ἐννοῶν ὅτι οὔτε μόνος, οὔτε πρῶτος τοῦτο πέπονθας· ἀλλὰ κοινόν ἐστι πάθος, καὶ ὅσον οὐδέπω καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν βαδιούμεθα ὁδόν, λόγον τῶν πεπραγμένων ὑφέζοντες.

nec solum, nec primum in hanc calamitatem incidi- jamjamque eandem viam ingressuros, ut rerum ia

D ΣΠ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἐχθροὺς μὲν μὴ ἔχειν τοὺς φιλαρέτους, οἷμα· ἀδύνατον· δυνατόν δὲ τὴν ἐχθρὰν καλῶς μεταχειρίσασθαι. Εἰ μὲν γὰρ οὐ πταίουσι φιλοσοφούντες, αὐ-τοὺς μὲν ὠφελούσιν, ἐκείνους δὲ ἀμύνονται· εἰ δὲ πταίουσιν, ὠφελούνται παρὰ τῶν ἐχθρῶν. Πολλὰκις

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(80) Quod legitur φράζοντος omittitur a cod. Vatic. 650. Idemque quod vers. seq. est, ἀπολύσασθαι, mutat in ἐνδύσασθαι. Poss:n.

(81) Quod in edito scribitur δοκεῖ, non comparet in cod. Vat. 650. lb.

(82) Cod. Vat. παρακινουόντος. Id.

(83) Διὰ τὸ τὴν ἐπιφορὰν τοῦ βεύματος. Pro his cod. Vat. 650 scribit, διὰ τὸ μὴ ἐπιφορὰ τοῦ βεύ.. etc. vers. 6 ep. idem pro ἰατρικὴν legit ἰατρείαν. Id

γάρ προσπεσούσα λοιδορία, νόσον ψυχῆς ἢ ἀγνοου-
μένην, ἢ ἀμελουμένην ἐθεράπευσε. Δεῖ γάρ τοῖς εὐ-
δοκίμοις, ἢ γησιῶν φίλων, ἢ διαπύρων ἐχθρῶν. Οἱ
μὲν γάρ νουθετοῦντες, οἱ δὲ λοιδοροῦντες ἀποτρέπουσι
τῶν πταισμάτων. Ἐπειδὴ δὲ νῦν ἡ φιλία ἰσχνόφω-
νος, μᾶλλον δ' ἀφωνός ἐστι τοῦ παρῆρσιάζεσθαι (84),
καὶ τὸ μὲν στωμύλον αὐτῆς καὶ θωπευτικόν, λάλον
ἐστὶ καὶ γεγωνόφωνον· τὸ δὲ νουθετοῦν καὶ ἐπι-
πλήττον ἀφωνον· καὶ ἀκουστέον παρὰ τῶν ἐχθρῶν
τῆν ἀλήθειαν, καὶ διορθωτέον.

ΣΠΑ'. — Τῶ ΑΥΤῶ.

Οὐδὲν κολάκων οἶμαι ἀργαλειώτερον (85), οἱ τῆς
τῶν πλουσίων (86) γλώττης ἀπηρητημένοι, ὁμνύουσι
μὲν ὅτι πάντων ἀριστον, εἰ προέλιοντό τι ἐκείνοι καὶ
τῶν ἀτοπωτάτων θαυμάσαι, κακίζουσι δὲ ἢ τάχος,
εἰ καὶ αὐτὴν ἐπιχειρήσουσι κακῶσαι τὴν ἀρετὴν.
Χρὴ τοιγαροῦν τοὺς ἐχέφρονας φεύγειν καὶ τὸ κολα-
κεῦειν καὶ τὸ κολακεύεσθαι. Ἄμφω γάρ, ἵνα παρῶ
τῶν ἀνθρώπων γέλωτα, καὶ κακίαν ἀνήκεστον,
καὶ τιμωρίαν ἀνύποιστον ὠδίνει.

bus deliniri. Ambo enim ista, ut hominum risum

dum cruciatum parturiant.

ΣΠΒ'. — ΑΡΧΟΝΤΙῶ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝῶ.

Μάλα ἀκριβῶς οἶδα, ὅτι εἰ σε ἐροίμην, πότερον
ἐγὼ τὴν σύνεσιν ἀμείνων, ἢ Παῦλος· αὐτὴν τὴν
ἐρώτησιν εἰς ἀλαζονείαν θήσεις. Πῶς οὖν δὲ μὴ ἰσχυ-
σεν ἐκεῖνος (87) παρ' ἐμοῦ ζητεῖς κατορθωθῆναι; Εἰ
γάρ ἐκαίνω τῶ ὑποπτότερω γεωργῶ (ἵνα τοὺς καθ' ἕνα
παραλείψω, ἐφ' οἷς ἐπυροῦτο) καὶ τὸ Γαλατῶν γένος
ἐξεπολεμήθῃ εἰς Ἰουδαϊσμὸν ἀποκλίνει· καὶ οἱ ἐκ
τῆς Ἀσίας οὐ προσέσχον, καὶ οἱ ψευδαπόστολοι δια-
πρῦσιον ἐπολέμου μάχην, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν αἰτιᾶ-
ται· ἀλλ' ἀπὸ τῆς γνώμης στεφανοῖ, δι' ἣν αἰτίαν
ἐμὲ αἰτιᾶ, τὸν, ὡς φῆς, πολλοὺς μὲν εἰς ἀρετὴν πα-
ρακάλεσαντα καὶ πεπεικότα· πολλοὺς δ' ἐκ τῆς κα-
κίας ἐξαρκάσαντα· ὅτι δὲ Εὐσέβιος, καὶ Μαρτινια-
νός, Ζώσιμος τε, καὶ Μάρων οὐκ ἐπίεσθησαν ταῖς
παραίνεσεσιν; Ἄλλ' ὄρα, μὴ δοκῶν ἐμὲ αἰτιᾶσθαι,
αὐτὸς ἀνοίας ὀφλήσης γέλωτα, ἅτε τὸν τῆς αὐτεξου-
σιότητος ὄρον ἀγνοῶν, καὶ τὴν αἰτίαν τῶν οὐ πεισθέν-
των ἐπὶ τὸν οὐ πείσαντα μεταφέρων.

rum, qui non paruerunt, in eum qui minime persuasit, transferas.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(84) Pro τοῦ παρῆρ. cod. Vat. 650 legit τῶ μὴ
παρῆρ. Vers. seq. pro λάλον ἐστὶ καὶ γεγωνόφωνον
ideum cod. scribit, μᾶλλον ἐστὶ καὶ γενναϊόφωνον.
Possin.

(85) Οὐδὲν κολάκων ἀργαλειώτερον. Usque adeo,
ut præstet incidere εἰς κόρακας ἢ εἰς κόλακας, ut
ille olim aiebat. Corvi enim a viventibus abstinent,
et cadavera tantum laniant; at assentatores nec
vivos parcunt. Confer ep. 359. RITT.

(86) Post ἀργαλειώτερον sic habet cod. Vat. 650,
οἱ τῆ τῶν πλουσίων ἀπηρητημένοι γνώμῃ ὁμνύουσι

A si autem offendunt, ab inimicis utilitatem capiunt.
Persæpe enim obortum maledictum, animi morbum,
aut ignorantem, aut neglectum curavit. 370 Si-
quidem probi et clari viri, aut veris amicis, aut
acribus et inflammatis inimicis opus habent. Illi
siquidem admonendo, isti vero conviciando a pec-
catis avertunt. Quoniam vero nunc amicitia tenuem
vocem habet, imo potius muta est ad libere loquen-
dum: atque ad garriendum quidem et assentan-
dum loquax et clamorosa est: ad admonendum vero
ac reprehendendum muta: ab inimicis audienda est
veritas, vitæque emendanda.

CCLXXXI. — EIDEM.

Nihil meo quidem iudicio adulatoribus molestius
est, qui de divitum lingua suspensi, adhibito jure-
jurando confirmant, si quid illi, etiam quod turpis-
simum et absurdissimum sit, mirificis laudibus
efferre instituant, id omnium optimum ac præstan-
tissimum esse: ac contra, si illi etiam virtutem
ipsam vituperare aggrediantur, eam quam celer-
rime insectantur. Quamobrem cordatis viris utrum-
que fugiendum est, nempe et adulari, et adulationi-
missum faciam, et incurabile vitium, et intoleran-

CCLXXXII. — ARCHONTIO REMPUBLICAM
GERENTI.

Illud quidem perquam exploratum hæbeo fore, ut
si abs te quæram prudentiane atque ingenii acu-
mine Paulum antecellam, hujusmodi percuncta-
tionem arrogantæ ducas. Qui igitur id a me effici
poscis, quod ille minime potuit? Nam cum alato
illi agricolæ (ut singulos præteream, quorum causa
urebatur) et Galatarum natio usque adeo subacta
et oppressa fuerit, ut in Judaismum propenderet,
et Asiatici ipsius verbis animum haud attenderint,
et pseudoapostoli infestum adversus eum bellum
gesserint, nec tamen propterea quisquam eum
accuset, verum contra ob institutum ac voluntatem
corona donet, equid tandem me accusas: quod
cum permultos, ut abs te dictum est, ad virtutem
cohortatus sim, atque etiam induxerim, permultos
item a vitio extraxerim, Eusebius et Martinianus,
et Zosimus ac Maro consiliis meis baudquaquam
obtemperarint? At vide, ne dum me criminari vi-
deris amentiam ipse tuam deridendam propines, ut

μὲν ὅτι πάντων ἀριστον εἴη δὲ προέλιοντο τίς ἐκαίνων·
κᾶν τῶν ἀτοπωτάτων εἴη· καὶ θαυμάζουσι· κακί-
ζουσι δὲ ὅτι τάχος. Hæc compara cum iis quæ pau-
lum diverse leguntur in edito a versu 1 ad 5, et
quod magis probas elige. Possin.

(87) Pro illis, ὁ μὴ ἰσχυσεν ἐκεῖνος, melius cod.
Vatic. 650, ἂ μὴδ' ἐκεῖνος ἰσχυσεν ἀνῦσαι, παρ', etc.
Vers. 8 ἀποκλίνειν mutat ideum in ἀποκλίνειν partici-
pium aoristi ut quadret cum γένος Γαλατῶν. Vers.
pen. et ult. ep. codex ideum bis οὐ mutat in μὴ. Id.

CCLXXXIII. — THEODOSIO SCHOLASTICO. A

ΣΠΓ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ (88) ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Quo tempore Ezechias Hebræorum rex tropæant adversus Persas, tum omni admiratione majus, tum humano robore atque humana spe sublimius excitatum vidit, tum ninivitarum morbo percussus est: quo animæ saltus freno compressi, non cum, ut extra decorum prosilliret, adigerent, victoriæque materiæ arrogantis bellum exciperet. **371** Quamobrem cum tuæ quoque animi præstantiæ felicitas omni spe præstantior contigerit, da operam, ne quid, quod absurdum atque inconcinnum sit, aut loquaris, aut facias. Quin potius immoderatam lætitiæ coerces. Hac enim ipsa natura est, ut plus incommodi persæpe, quam mœror, afferat.

CCLXXXIV. — THEOPEMPTO EPISCOPO. B

In illud, « Si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus pacem habentes ».

Ei si humanorum omnium honorum seges ac velut fundamentum concordia est, neque committere quisquam debet, ut belli ac pugne ansam alicui porrigat: tamen si quid incommodi pietati importari, aut imbecillibus injuriam inferri conspexeris, cave ne pacem veritati anteponas: verum forti ac strenuo animo consiste, adversus peccatum ad extremum usque spiritum dimicans. Propterea enim ab Apostolo illud dictum est, quod tibi a me exponi postulasti. « Si fieri potest, quantum ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. » Interdum enim id fieri nequit: verbi gratia, cum de pietate, ut superius dixi, sermo institutus est, aut cum pro his, quibus injuria fit, certamen suscipitur. Quid autem miraris hoc in aliis hominibus non ubique fieri posse, cum in viro etiam et uxore, qui una et eadem caro esse censentur, hanc necessitatem perfregerit, ad hunc modum loquens: « Si autem infidelis discedit, discedat ».

CCLXXXV. — EIDEM.

Simile.

Ego nec peccati expers sum, nec peccati experites amicos quaero (non enim inveniam), verum eos quidem qui maximis virtutibus, ac paucis mini-

⁹⁷ Rom., xii, 18. ⁹⁸ I Cor. vii, 15.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(88) Non Θεοδοσίω sed Θεοδώρω hæc epistola inscribitur in cod. Vat. 750. Possin.

(89) Post τρόπαιον idem addit τό. Id.

(90) Κατὰ Περσῶν. Voluit, certe debnit dicere κατὰ Ἀσσυρίων. Simile σφάλμα μνημονικὸν notare licet infra epist. 354, ubi Περσικὴν δύναμιν nominat pro Assyriorum potentia. Necdum enim Ezechia rerum in Judæa potente Persica monarchia erat, sed postea demum cœpit. RITT.

(91) Pro ἀξιοθέντα idem cod. habet ἀμοιροῦντα. Vers. post 2, pro διαδέχεται πόλεμος hæc habet cod. Vat. 650 πρόφασιν ὑποδέχεται. Vers. post 2 idem legit ἐπέπητη pro ἐπέστη et vers. seq. bis idem μήτε ponit pro μηδέ. Eodem versu καὶ ante κόλαζε abest a cod. Vat. Id.

(92) Non Θεοπέμπτω sed Θεοκόμπτω inscribitur

Ἡνίκα Ἐζεχίας ὁ τῶν Ἑβραίων βασιλεὺς εἶδε τρόπαιον (89) κατὰ Περσῶν (90) ἐγηγερόμενον, καὶ θαύματος κρείττον, καὶ πάσης ἀθροπίνης βώμης τε καὶ ἐλπίδος ὑψηλότερον, τότε δὴ, τότε νόσω βάλλεται, ἵνα τὰ σκιρτήματα τῆς ψυχῆς χαλινῶ ἀξιοθέντα (91), μὴ ἐξω τοῦ πρέποντος αὐτὸν παρικειῦσαι ἀναγκάσωσι, καὶ τὴν τῆς νίκης ὑπόθεσιν ἀλαζονείας διαδέχεται πόλεμος. Εἰ τοίνυν καὶ τῇ σῆ μεγαλοσίᾳ, εὐημερία ἐλπίδος κρείττων ἐπέστη, μηδὲν ἀπηχῆς, μηδὲ λέγε μηδὲ πράττε· ἀλλὰ καὶ κόλαζε τὴν ἀμετρίαν τῆς χαρᾶς· λύπης γὰρ αὕτη πλέον καταβάλλειν πολλάκις πέφυκε.

ΣΠΔ'. — ΘΕΟΠΕΜΠΤΩ (92) ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τό (f. εις τό)· « Εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων, εἰρηνεύοντες. »

Πάντων μὲν τῶν κατ' ἀνθρώπους ἀγαθῶν ὑπόθεσις ἐστὶ καὶ κρηπίς ἡ ὁμόνοια, καὶ χρῆ μηδὲν δίδοναι πολέμου καὶ μάχης ἀφορμὴν. Εἰ δὲ που τὴν εὐσέβειαν παραβλαπτομένην, ἢ τοὺς ἀσθενεῖς (93) ἀδικουμένους θεάσαιτο, μὴ προτίμα τὴν εἰρήνην τῆς ἀληθείας· ἀλλ' ἴστατο γενναίως, ἕως αἵματος πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενος. Διὰ τοῦτο γὰρ εἰρηται τῷ Ἀποστόλῳ τοῦθ' ὅπερ ἠθέλησας μαθεῖν· « Εἰ δυνατόν τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες. » Ἔστι γὰρ ὅπου οὐ δυνατόν, οἷον, ὅταν περὶ εὐσεβείας, ὡς ἔφθην εἰπῶν, ὁ λόγος· ἢ ὅταν περὶ ἀδικουμένων ὁ ἀγὼν. Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τοῦτο οὐ πανταχοῦ δυνατόν, ὅπου γε καὶ ἐπ' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν τῶν εἰς μίαν σάρκα τελούντων, ταύτην ἔλυσεν τὴν ἀνάγκην, εἰπῶν· « Εἰ δὲ ὁ ἀπίστος χωρίζεται, χωριζέσθω. »

necessitatem perfregerit, ad hunc modum loquens:

ΣΠΕ'. — Τῷ ΑΥΤΩ.

Ὅμοιον (94).

Ἐγὼ οὐτ' ἀναμάρτητός εἰμι, οὐτ' ἀναμάρτητους ζητῶ φίλους (95)· οὐ γὰρ εὐρήσω· ἀλλὰ τοὺς πολλὰ μὲν καὶ μέγιστα ἔχοντας κατορθώματα, ὀλίγα δὲ καὶ

hæc ep. in cod. Vat. 650. Possin.

(93) Pro ἀσθενεῖς idem cod. legit θεσμούς. Vers. post tertio pro his, τῷ Ἀποστόλῳ τοῦ θ' ὅπερ, hæc habet cod. Vat. 650, παρὰ τοῦ Ἀποστόλου ὅπερ μαθεῖν ἠθέλ., etc. Vers. inde secundo sublato asterisco et δτε idem reponit ὅπου. Vers. seq. pro his, ὡς ἔφθην εἰπῶν, ὁ λόγος· ἢ ὅταν, etc., cod. Vat. 650 sic habet, εἰ ἢ ὁ λόγος ὡς ἔφθην, ἢ ὅταν, etc. vers. antepen. ep. τῶν εἰ τελούντων in duali ponit cod. Vat. 650, τοῖν εἰ τελούντων. Id.

(94) A titulo hujus ep. abest vox ὁμοιος in cod. Vat. 650. Id.

(95) Nam, ut ait Horatius,

Vitiis nemo sine nascitur, optimus ille est,
Qui minimis urgetur. RITT.

ἐλάχιστα ἐλαττώματα ἐγκρίνω τῷ (96) χορῷ· τοὺς δ' ἐναντίας τοῖς εἰρημένους διαχειμένους οὕτε καταριθμῶ, οὕτε ἀποκηρύττω. Οὐ καταριθμῶ μὲν, ἵνα μὴ διαβολὴν ἐργάσωνται τῷ συλλόγῳ· εἰώθασι γὰρ πάντες ἀπὸ τῶν συνόντων τοὺς ἀνδρας κρίνειν (97)· οὐκ ἀποκηρύττω δὲ, ἐλπὶδα αὐτοῖς ἀγαθὴν ἐγκαταλείπων. Τοῖς μὲν γὰρ καὶ συμβούλοις καὶ φίλοις χρωμαί· τοῖς δὲ οὐ πολεμῶ μὲν, ἀλλὰ τὴν ἐνδεχομένην εἰρήνην νέμω (98) (τὸ ἀποστολικὸν φυλάττειν σπουδάζων θέσπισμα· « Εἰ δυνατὸν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες. » Παραίνῳ δὲ ἀπέχεσθαι μὲν κακίας, ἀντέχεσθαι δὲ ἀρετῆς. Εἰ δ' αὐτοὶ τὴν παραίνεσιν ἐχθρας ὑπόθεσιν κατασκευάσουσι, λύπη μοι οὐ μικρὰν τῷ μὴ ὠφελείσθαι, οὐ τῷ ἐκπολεμείσθαι προξενήσουσιν.

ΣΠΓ'. — ΗΛΙΑ (99).

Ὅτε ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος οὐρανὸν ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν ἀνθρώπων δεῦρ' ἐπαφάνη, τότε δὴ τότε καθάπερ ἐν τινι παλιβρόλῳ πραγμάτων εἰς δσιότητα τὰ ὅλα μετέστη. Πανηγυρικῆς γὰρ εὐχοσμίας τυγχάνοντα ἄμοιρα, καὶ ἐρῶν μὲν ὀνόμασιν ἀναβρυνόμενα, κακίας δὲ δράμασι καθυβριζόμενα, εἰς θείαν καὶ ὑπερκόσμιον μετεβρύθμισθη πανήγυριν, διδάχθέντα ὀμηγύριον (1) ὅπως ἠγεῖσθαι τὴν εὐσέβειαν, ὅταν μάλιστα ὑπὸ τῆς ἀρετῆς, ὡς περ εὐαγοῦς ἱερείας, θεραπεύηται.

ΣΠΖ'. — ΤΟΙΣ ΒΟΝΘΟΥ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΦΟΙΤΗΤΑΙΣ (2).

Ὅσπερ σώφρων γυνὴ ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς ἀγνείας τὰ σύμβολα φέρουσα, τὰς τῶν ἀκολάστως ὀρώντων κολάζει προσδοκίας· οὕτω καὶ σώφρων ψυχὴ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων φέρουσα τῆς ἀρετῆς τὰ συνθήματα τὰς τῶν διαφθείρειν αὐτῆς, τὴν ὥραν βουλομένων διεκκόπτει (3) ἐλπίδας. Τίς γὰρ τὸν τοιοῦτον ὀρῶν ὀφθαλμῶν, ἡμερπῆτι καὶ ἐλευθερίῳ τῆτι κεκραμένον, προσελθεῖν τολμήσει; Τίς δὲ γλῶτταν σεμνότητος οὖσαν τέμενος, οὐκ ἔδατον αὐτῷ τὴν ὀμίλιαν νομεῖ; Τίς δὲ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις θεώμενος, ἀρετῶν οὖσας ὄργανα, οὐ φοβηθήσεται παρασυμβουλευσαι; Οὐκοῦν καὶ ὑμεῖς, ὧ φίλων λέοντος εὐγενῆ βλαστήματα, ἀδάτους ἐαυτοῦς (4)

VARIAE LECTIONES ET NOTAE.

(96) Inter τῷ et χορῷ inserit idem, τῶν φίλων. POSSIN.

(97) Talis esse quisque praesumitur, quales sunt illi quorum consuetudine utitur. Hinc recte pronuntiativus Euripides :

Ὅστις δ' ὀμιλῶν ἕδεται κακοῖς ἀνήρ,
Οὐ πάποτ' ἠρώτησα, γινώσκων ὅτι
Τοιοῦτός ἐστιν οἷσπερ ἕδεται ξυνῶν.

Si quis malorum gaudeat consortio,
Non quaero, quamam is praeditus sit indole :
Sum certus, iisdem prorsus esse moribus.
Confer ep. 35 lib. RITT.

(98) Pro νέμω scribit idem cod. νέμων. E contra vero pro σπουδάζων ponit in praesenti indicativi σπουδάζω. Vers. post quarto κατασκευάζουσι scri-

bit in subjunctivo κατασκευάσωσι, et vers. ult. ep. pro ἐκπολεμείσθαι habet ἐκπολεμώσθαι. POSSIN.
(99) Hanc ep. non Ἠλία, sed τῷ αὐτῷ inscribit cod. Vat. 650. V. 3 ep. pro παλιβρόλῳ habet προβολά. Vers. 4 ante ὅλα dele τὰ ex cod. Vat. Id.
(1) Pro ὀμηγύριον idem cod. habet πανήγυριν. Vers. seq. pro ἱερείας idem legit ἱερεῶν. Id.
(2) Ed. Paris. legebat, τοῖς βοηθοῖς τοῦ πρεσβ. φοιτηταῖς, Presbyteri adjutoribus discipulis. Lectionem cod. Vatic. sequimur. EDIT.
(3) Pro διεκκόπτει cod. Vat. habet διακόπτει. Vers. seq. pro ὀφθαλμῶν legit ὀφθαλμῶν. Vers. post quarto pro αὐτῷ legit ἐαυτῷ. POSSIN.
(4) Post ἐαυτοῦς idem cod. addit ταῖς, et vers. seq. pro ἐαυτῶν, ἐαυτῶν legit. Id.

CCLXXXVI. — HELIAE.

Quo tempore justitiae sol ad homines beneficis afficiendos e caelo huc accessit, tum denique, velut in quadam rerum reciprocatone ad sanctitatem omnia migrarunt. 372 Nam cum prius festivo ornatu carerent, ac festorum quidem nominibus exsultarent, caeterum vitii tragicis actionibus infamarentur, ad divinam ac caelestem solemnitatem conversa sunt, illud edocta, verum festum existimare pietatem, ac praesertim cum a virtute tantam a pia quadam sacrificia colitur.

CCLXXXVII. — BONTHI PRESBYTERI DISCIPULIS.

Quemadmodum pudica mulier, castitatis notas in facie gestans, eorum qui impudicos in eam oculos conjiciunt, expectationes reprimit : eodem modo pudica anima virtutis tesseras in sensibus ferens, eorum, qui ipsius pulchritudinem corrumpere cupiunt, spes exciudit. Quisnam enim hujusmodi oculum suavitate et ingenuitate temperatum conspiciens, propius accedere audeat? Quisnam autem linguam, quae honestatis et gravitatis delubrum sit, intuens, non sibi aditum omnem ad congressum venereum interclusum arbitretur? Quisnam denique reliquos sensus virtutum instrumenta esse animadvertens, praeposterum consilium dare mini-

me pertimescat? Quocirca vos quoque, o leonis A
mihi chari nobiles fetus, ita vos conservetis, ut iis
familiaritatibus nullus omnino ad vos aditus pateat: quo et vestram, et paternam gloriam au-
geatis.

CCLXXXVIII. — NILAMMONI ET NILAMMONI.

Homonymiam quidem vobis parentes, synonymi-
am autem mores imposuerunt. Illam enim a pa-
rentibus oblinuistis: hanc autem ab iis, quæ gessi-
stis, consecuti estis. Quam quidem si in optimis
quibusque actionibus homines viderent, voluptate
sane afficeret. Quoniam autem in contrariis rebus
eam exhibere vident, vehementer hoc nomine an-
gor. Impudens enim oculus, et elata cervix, et
perpetua superciliorum agitatio, et turbulentum in-
cessus, et de nulla re turpi erubescere, foedissimi
animi argumentum est, obscuras perturbationum
suarum notas corpori imprimentis.

CCLXXXIX. — THEODORO CLARISSIMO.

*De Moyse animi magnitudine, quod nullum filiorum
virtuti Josue prætulit: et quod non oportet filii
regnum aut aliud imperium committere, nisi mores
principatui congruant.*

Cum multis aliis nominibus virum Deo charum
Mosen admiror ac suspicio, tum hoc præsertim
nomine, quod cum omni vitiosa affectione superior
esset, naturalem quoque charitatem vicit. **373**
Nam cum duos filios haberet, qui quamvis ab eo
procreati essent, tamen paternæ virtutis æmulos
minime se præberent, neutrum horum militaris sui
imperii successorem instituit, verum eum, qui vir-
tute potius, quam genere ipsi conjunctus erat:
virtutem nimirum naturæ, ad honesti dijudicatio-
nem persæpe cæcutienti, anteponens. Nam qui
æquum esse censent, ut a patribus ad filios imperia
delabantur, ad veritatem hallucinantur. Honor
quippe, non generi, sed virtuti debetur. Neque
enim regis filium, si hujusmodi munere indignus
sit, in hujusmodi dignitatem ascribere oportet:
verum eum, qui regio animo præditus est, admini-
strandique imperii scientiam concipere potest. Illud
sane mitissimum illum virum luculenter ostendit,
quod ne fratris quidem gratia et favore ductus, ad
sacerdotii dignitatem obtulerit (nam qui eos, qui ex
ipsius lumbis exorti fuerant, hujusmodi honore
afficiendos non duxerat, verum naturæ vim, ac ve-
lut tyrannidem superaverat, hædquaquam profecto
favore adactus fuisset, ut fratrem sacerdotii corona

βλαπτούσας συνουσίας διατηρήσατε, ἵνα καὶ τὸ ἐαυ-
τῶν καὶ τὸ πατρῶον αὐξήσητε κλέος.

ΣΠΗ. — ΝΕΙΑΑΜΜΩΝΙ ΚΑΙ ΝΕΙΑΑΜΜΩΝΙ.

Τὴν μὲν ὁμωνυμίαν ὑμῖν (5) οἱ γονεῖς, τὴν δὲ
συνωνυμίαν οἱ τρόποι ἐπέθηκαν. Τὴν μὲν γὰρ παρὰ
τῶν τεκόντων ἐσχίκατε, τὴν δὲ παρὰ τῶν πραχθέν-
των ἐκτίσασθε. Ἦν εἰ μὲν ἐπὶ τοῖς καλλίστοις εἶδον
οἱ ἄνθρωποι, ἤσθην ἄν· ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις,
λίαν ἀχθομαί. Ὅμμα γὰρ ἀναιδὲς καὶ αὐχὴν με-
τέωρος, καὶ ὀφρύων συνεχῆς κίνησις (6), καὶ βά-
δισμα σεσοθημένον, καὶ τὸ ἐπὶ μηδενὶ τῶν αἰσχρῶν
ἐρυθριᾶν τεκμήριον ψυχῆς ἐστὶν αἰσχίστης, τοὺς
ἀφανεῖς τῶν οὐκείων παθῶν χαρακτῆρας ἐντυπούσης
τῷ σώματι.

ΣΠΘ. — ΘΕΟΔΩΡΩ (7) ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

*Περὶ Ἰησοῦ. Περὶ τῆς Μωσῆως μεγαλονοίας, ὅτι
οὐδένα τῶν υἱῶν τῆς Ἰησοῦ ἀρετῆς προσέ-
μνησεν· καὶ ὅτι οὐ δεῖ παισὶ βασιλείαν ἢ ἐτέ-
ραν ἀρχὴν ἐγγχειρίσειν, εἰ μὴ ὁ τρόπος ἢ τῆς
ἡγεμονίας ἀρμόδιος.*

Ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις ἀγαμαὶ τὸν θεοφιλεῖ
Μωσέα· ἐν τούτῳ δὲ διαφερόντως, ὅτι παντὸς πά-
θους κρείττων ὢν, καὶ τῆς φυσικῆς φιλοστοργίας
ἐκτράτησε· δύο γὰρ ἔχων υἱούς τεχθέντας μὲν παρ'
αὐτοῦ, τῆς δὲ πατρῶας ἀρετῆς μὴ γεγονότας ζηλω-
τάς (8) ἀρετὰς οὐδένα αὐτῶν διάδοχον τῆς στρατη-
γίας ἐχειροτόνησεν, ἀλλὰ τὸν ἀρετῇ μᾶλλον ἢ γένει
προσέχοντα· τὴν ἀρετὴν προκρίνας τῆς πρὸς τὴν τοῦ
καλοῦ διάκρισιν πολλακίς τυφλωτούσης φύσεως. Οἱ
γὰρ ἐκ πατρῶν (9) νομίζοντες δίκαιον εἶναι τὰς
ἀρχὰς ἐπὶ τοὺς παῖδας καταβαίνειν, τυφλώττουσι
πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Χρεωστῆται τὸ γέρας, οὐ γένει,
ἀλλ' ἀρετῇ. Οὐδὲ γὰρ τὸν βασιλέως υἱὸν ἄν ἀνάξιος
εἴη τοῦ πράγματος, εἰς τὴν ἀξίαν ἐγγραπτέον, ἀλλὰ
τὸν βασιλικὴν ἔχοντα ψυχὴν, καὶ τὴν τῆς ἀρχῆς ἐπι-
στήμην χωρῆσαι δυνάμενον. Τοῦτο γοῦν ἐκαίνον τὸν
πράτατον (10) λαμπρῶς εἶδειξε, μὴδὲ τὸν ἀδελφὸν
χάριτι εἰς τὴν ἱερωσύνην προσηγοχένοι· ὁ γὰρ τοὺς
ἐκ τῶν λαγόνων αὐτοῦ φύντας μὴ ἀξιώσας τοιαύ-
της τιμῆς, ἀλλὰ περιγενομένος τῆς φύσεως τυραννί-
δος, οὐκ ἂν τὸν ἀδελφὸν χάριτι τῇ ἱερωσύνη ἔστε-
φάνωσεν· ἀλλὰ κατὰ θείους χρησμούς. Διὸ καὶ οἱ
κατ' αὐτοῦ ἐπιλυττήσαντες, καὶ νομίσαντες οὐ θεῖα
ψήφω, ἀλλὰ χρίσει λογισμῶν οὐκ εἰς χειροτονη-
κῆναι τὸν ὁμαίμονα δίκας ἀθήεις ἔδοσαν. Τοὺς μὲν

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(5) Pro ὑμῖν cod. Vat. 650 legit ὑμῶν. Vers. seq. verbum ἐπέθηκαν abest ab illo cod. et vers. post pro 3 εἶδον habet ἐκωμόδουν. Possin.

(6) Συνεχῆς κίνησις melius a cod. Vat. pluraliter effertur συνεχῆς κινήσεις. Vers. ult. ep. ante σώματι cod. idem ponit φανερώ. Id.

(7) Non Θεοδώρω sed Δωροθέω hæc ep. inscribitur in cod. Vat. 650. Id.

(8) Cod. Vat., υἱέας. Vers. post 2 omittit ἀρε-
τάς. Id.

(9) Pro πατρῶν scribit πατέρων. Vers. inde 3 ante τὸ γέρας ponit γάρ. Vers. seq. post υἱόν, sub-
lato asterisco, addit, εἰ νόθος εἴη. Id.

(10) Pro πρῶτον idem cod. legit λαμπρότερον et addit καὶ ante λαμπρῶς. Vers. seq. προσηγο-
χένοι scribit eum σ, προσεν. Vers. seq. pro αὐτοῦ
legit αὐτῷ. Mox pro his, περιγενομένος τῆς φύσεως
τυραννίδος, cod. Vat. habet, περιγενομένης τῆς ἀπὸ
τῆς φύσεως τυραννίδος. Id.

γάρ ἢ γῆ χανθὸν κατέπειν· οἱ δὲ πῦρὸς αἰθερίου A redimeret) sed divinis oraculis obsequens. Ob
 ἔργον ἐγένοντο. eamque causam, qui adversus eum rabido animo
 impetum fecerant, ac non divino suffragio, sed privato iudicio fratrem ab eo sacerdotem de-
 signatum fuisse arbitrabantur, novas et inusitatas poenas pependerit. Hi enim partim debiscente terra
 absorpti sunt, partim coelestis ignis ardore conflagraverunt.

ΣΙ'. — ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ καὶ Εὐσέβιος, ὡς γέγραπας, τῇ κακίᾳ σπενδό-
 μενος, τῇ ἀρετῇ πολεμεῖ, ὄξυς μὲν ὢν ἐκ διαβολῆς
 εἰς ἐπιβουλὰς ἐπαχθῆναι (11), πρόχειρος δὲ ὑπο-
 νοιαίς μὴ προσηκούσαις ἑαυτὸν πιστώσασθαι· καὶ
 ἐν μὲν τοῖς ἐπιτιμίοις τῶν ἡμαρτηκῶτων ἀπαραι-
 τητος, ἐν δὲ ταῖς ἀμοιβαῖς τῶν κατορθούτων ὀκνη-
 ρότατος· ἀλλ' οὖν γε αὐτὸς οὐκ ἂν εἶης δίκαιος
 ἐκεῖνον κωμῶδειν, ὃ τὰ αὐτὰ αὐτῷ, ὡς φασιν, ἵνα B
 μὴ λέγω ἀργαλεώτερα, πλημμελῶν. Ἡ γὰρ μὴ
 πρᾶττε τοιαῦτα, ἢ μὴ κωμῶδει τοὺς δρώντας. Τάχα
 δὲ τοῦτ' αὐτῷ κατ' ἄξιαν συνέβη, ὅτι σε τοιοῦτόν
 ὄντα χειροτονήσας, οὐκ ἔλαθε τὴν δίκην. Ὁ γὰρ
 ἀποκεκλεισμένον ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν
 στόμα οὐ δεόντως ἀνοίξας, καθ' ἑαυτοῦ, ὡς ἔοικεν,
 ἤνοιξε· καὶ κατὰ τῶν εὐδοκίμων νομίμας ἀθύρωτων
 ἐπλήθειν γλώτταν, καθ' ἑαυτοῦ ὤπλισεν.
 oportebat, aperuit, adversus seipsum, ut apparet, aperuit: et qui se effrenatam linguam adversus
 probos instruere arbitrabatur, eam adversus seipsum arnavit.

ΣΙΔ'. — ΓΕΡΜΑΝΩ (12).

Ἐμὲ μὲν τὰς πολλοὺς ἀμάχους εἶναι δοκούσας ἡδο-
 νὰς σωφροσύνη καὶ ἐγκρατεῖα τυραννικῶς βιαζό-
 μενος, οὕτως ἐλευθέραν παντὸς αἰσχροῦ πάθους ἔχων C
 τὴν ψυχὴν, τροπαίους λαμβροὺς καὶ πολλοὺς (13)
 ἐναγάλλεσθαι δίκαιος. Ὁ δὲ ἐκεῖναις μὲν κατακράτος
 ἀλόους, καὶ ὑπὸ τῶν βαρβαρικῶν τοῦ σώματος πα-
 θῶν τυραννόμενος, βαρβαρικοῖς δὲ τροπαίοις ἐνα-
 θρυνόμενος, οὕτως καὶ ἡλίθιος εἶναι μοι δοκεῖ, καὶ
 ἀνδραποδώδης. Δειλίᾳ γὰρ καὶ φόβῳ μειζόνων κα-
 κῶν (εἰ καὶ παράδοξον καὶ εἰπεῖν καὶ ἀκούσαι) ἀν-
 δρείος εἶναι δοκεῖ. Φοβούμενος γὰρ δουλείαν ἢ ἑαυ-
 τοῦ ἢ τῶν παιδῶν, πολεμεῖ.

ΣΙΕ'. — ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τὸν λαμπρῶς ἀπτόμενον ὑποθέσεως, καὶ τὸν νοῦν D
 τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἐρμηνεύσαι πειρώμενον, χρῆ
 τὴν μὲν γλώτταν ἔχειν σεμνὴν τε καὶ τρανῆν, τὴν
 δὲ γνώμην εὐσεβῆ τε καὶ εὐαγῆ, ἀκολουθεῖν τε αὐ-
 ταῖς, καὶ μὴ ἡγεῖσθαι, μηδὲ πρὸς τὸ οἰκεῖον βού-
 λημα, τὸν ἐκεῖνων νοῦν ἐκδιάττειν. Τοῖς γὰρ παρα-
 ποιεῖν καὶ παρερμηνεύειν τομῶσι, κίνδυνος ἐπήρ-
 τηται μέγιστος εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴν βλέπων.

CCXC. — CHÆREMONI DIACONO.

Etsi Eusebius quemadmodum ad me scripsisti,
 fœdus cum vitio feriens, virtuti bellum infert, at-
 que celeriter ex calumnia ad struendas insidias
 adducitur, prompteque suspicionibus parum con-
 sentaneis fidem adhibet: ac præterea in his qui-
 dem, qui deliquerunt, supplicio afficiendis ex virtute
 et inexorabilem, in iis autem, qui aliqui ad id eum B
 gerunt, remunerandis pigerrimum se præbet: mi-
 nime tamen æquum est ipsum a te suggillari, qui
 eadem, quæ ipse, ut rumor est, ne dicam graviora,
 perpetrasset. Aut enim ab huiusmodi flagitiis ab-
 stineat: aut eos, qui ea committunt, ne suggilla. Quanquam
 fortasse hoc ipsi merito accidit, quod cum te, cum
 talis esses, diaconum creaverit, ac proinde vim
 numinis ultricem minime fugerit. Nam qui eccle-
 siasticis sanctionibus occlusum os, contra quam
 aperuit: et qui se effrenatam linguam adversus

CCXCI. — GERMANO.

Qui voluptates, quas multi expugnari minime
 posse existimant, per temperantiam et continen-
 tiam velut tyrannide opprimit, 374 hic, cum li-
 beram ab omni vitiosa affectione animam habeat,
 id meretur, ut multis ac præclaris tropæis exsul-
 tet. Qui autem, cum ab illis prorsus constrictus te-
 neatur, atque a barbaricis corporis villis tyrannide
 prematur, barbaricis tamen tropæis gloriatur, hic
 profecto mihi et stolidus, et servillis animi esse vi-
 detur. Quippe ob majorum malorum metum ac
 formidinem (etiamsi hoc et dictu et factu mirum
 sit) fortis et strenui viri speciem gerit. Dum enim
 id timet, ne aut ipse, aut ipsius filii serviant, bel-
 lum gerit.

CCXCII. — DANIELI PRÆSBYTERO

Eum, qui præclarum aliquod argumentum at-
 tingit, ac Scripturarum sacrarum mentem inter-
 pretari conatur, hoc facere oportet, ut linguam
 quidem gravem et apertam ac dilucidam, mentem
 vero piam et sanctam habeat: easque sequatur,
 non autem antecedit, nec ad arbitrium suum earum
 sensum torqueat. Iis enim, qui eas pervertere,
 ac sinistra interpretatione depravare non dubitant,
 maximum periculum, ad ipsam animam spectans,
 impendit.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(11) Cod. Vat. 650 non ἐπαχ. sed ἀπαχθῆναι
 scribit. Vers. post 2 inter τῶν et ἡμαρτηκῶτων in-
 serit μηδὲν. Possin.

(12) In titulo voci Γερμανῶ cod. Vat. 650 appo-

nit Κόμητι. Vers. ep. 1 pro πολλοὺς legit πολλάς. Id.

(13) Idem cod. tollit illa duo verba, καὶ πολ-
 λοῖς. Id.

CCXCHI. — NILAMMONI PRESBYTERO.

ΣΙΓ'. — ΝΕΙΛΑΜΜΟΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Mihi quidem de rerum natura disputare hand magno studio est : at ne te incertore afficiam, hæc scribo. Ob temperamentorum discrimen sit, ut quidam ex his qui temulentia laborant, pallidi ac feroces existant, quidam contra rubicundi ac sanguinei : quod videlicet ob mentis emotionem sanguis ad intimas partes se receperit, ac pallidam oris superficiem reliquerit : aut quod agitato calore eum, qui in intimis partibus situs est, ad extimas partes revocarit. Cæterum sive hoc, sive illo pacto quispiam temperatus sit, potest ratio præstantissimi cujusdam aurigæ instar, aut, ne hæc vitiosa affectio excitetur, prohibere : aut eam, si excitata sit, in concentum ac lenitatem traducere.

CCXCIV. — PETRO.

Audacissimi Judæi, cum nullam unquam revocationis expertem captivitatem perpessi sint, præter hanc, quæ crucem secuta est, nescio quo pacto ad meliorem mentem redire minime sustinent : idque, cum, et Scripturæ, et res ipsæ testimonio suo nobis faveant, et illos condemnent. Hanc igitur ob causam concessum est ipsis ut supersint, ut et belli, quas perpessi sunt, calamitates tragicum in modum enuntiant, et non secus ac captivi et verberones quidam circumcursantes omnem qui sole illustratur terrarum orbem, ubique florentem Crucifixi cultum videant. Ac de his hactenus. De iis autem qui pupillis injuriam inferre minime verentur, hoc dico, quod Rex ille regum, et Dominus dominantium (*servus enim meus Nabuchodonosor*, inquit ; et, *servo meo David*. Nam illum dominationis duntaxat ratione ita vocat : hunc autem etiam ob vitæ probitatem) hic pater orphanorum et iudex viduarum appellari gaudet. Siquidem in sublimibus dominationis nomen collocat : in humilibus autem, curæ ac sollicitudinis. Illorum enim dominum se esse asserit : horum parentem. **375** Quocirca nemo pupillos injuria afficiat, patrem cogitans : nec viduam opprimat, judicem ob animum sibi propo-nens : nec alium quemquam fraudet, incorruptum illum judicem animo et cogitatione versans. Quod si quis prudentia destitutus, ac præsentia solum cernens, contraque ad futura cæcutiens, rapinas lucra esse censet, hoc audiat, fraudes ac rapacitates hic quoque persæpe pericula parturire, ac non modo facultatibus orbari, sed etiam animam ipsam eripere. Non enim si qua sumptio, eadem quoque

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(14) Pro ἐκστάσεως cod. Vatic. 650 habet ἐκτάσεως. Vers. post 2 inter ἐν et βαθεῖ inserit τῷ Vers. seq. in ἀνεκκαλεσαμένης tollit ἀν. POSSIN.

(15) Hæc, περιεῖναι οὖν usque ad τοῦ Σταυρωθέντος τὸ σέβας omittens ed. Paris. locus supplentur ex codice Bavarico. Non dissimulandum tamen hæc fere totidem verbis haberi infra ep. 305. Cætera hujus epistolæ, incipiendo a καὶ ταῦτα μὲν, usque ad fin., τὴν ἀδικίαν φευγέτωσαν, omnia desunt in us. B. Et certe argumentum continent plane di-

Φυσιολογεῖν μὲν ἐμοὶ οὐ πολλὴ σπουδὴ, ἵνα δὲ μὴ σε λυπήσω, γράφω. Ὅτι διὰ τὴν τῶν κράσεων διαφορὰν, τινὲς μὲν τῶν μεθύντων ὄχροι γίνονται καὶ θυμοειδεῖς, τινὲς δὲ πυρρόι καὶ υφαιμοὶ, ἢ ὑπ' ἐκστάσεως (14), τοῦ αἵματος ὑπονοστήσαντος εἰς τὸ βάθος, καὶ ὄχραν τοῦ προσώπου τὴν ἐπιφάνειαν καταλελοιπότος· ἢ τῆς κινήσεως τὸ ἐν βάθει θερμὸν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἀνεκκαλεσαμένης. Εἶτε δ' οὕτω τις, εἴτ' ἐκείνως εἴη κεκραμένος, δύναται ὁ λογισμὸς, καθάπερ ἡνίοχος ἀριστος, ἢ μὴ συγχωρῆσαι ὅπως κινήθῃναι τὸ πάθος, ἢ κινήθῃν μεταρρυθμίσει εἰς ἀρμονίαν καὶ πραότητα.

ΣΙΔ'. — ΠΕΤΡΩ.

Οἱ πάντολμοι Ἰουδαῖοι οὐδέπποτε ὑπομεμενηχότες αἰχμαλωσίαν ἀνακλήσεως ἄμοιρον, ἢ ταύτην τὴν μετὰ τὸν σταυρὸν, οὐκ οἶδ' ὅπως, γνωσιμαχεῖν οὐκ ἀνέχονται· καὶ ταῦτα καὶ τῶν Γραφῶν καὶ τῶν πραγμάτων ἡμῖν μὲν μαρτυρούντων, ἐκείνων δὲ καταψήφισμένων. Περιεῖναι οὖν συνεχωρήθησαν, ἵνα καὶ τὰς τοῦ πολέμου ἐκτραγυδήσασι συμφορὰς, καὶ ὡςπερ αἰχμάλωτοι καὶ μαστιγῆται τὴν ὑφ' ἡλίον περιθέοντες, ἴδωσιν πανταχόσε ἀνθοῦν τοῦ Σταυρωθέντος τὸ σέβας (15). Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Ἐπὶ δὲ τοῖς ἀδικίαισιν ὀφρανοῦς ἀδικεῖν, ἐκείνῳ φημι (16), ὅτι ὁ τῶν βασιλευόντων Βασιλεὺς, καὶ τῶν κυριεύοντων Κύριος· Ὁ δούλος μὲν γὰρ Ναβουχοδοносόρ, φησὶ, καὶ ἐπὶ τὸν δούλον μου Δαβὶδ. Τὸν μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς δεσποτείας μόνον οὕτω καλεῖ· τὸν δὲ καὶ ἀπὸ τῆς πολιτείας· οὗτος πατὴρ τῶν ὀρφανῶν, καὶ κριτὴς τῶν χηρῶν καλούμενος χαίρει. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ὑψηλῶν, τὸ τῆς δεσποτείας νομα τάττει· ἐπὶ δὲ τῶν ταπεινῶν, τὸ τῆς κηδεμονίας. Ἐκείνων μὲν γὰρ δεσπότης εἶναι διαβεβαιούται· τούτων δὲ πατὴρ. Μηδεὶς τοιγαροῦν ὀρφανὸν ἀδικεῖτω, τὸν πατέρα ἐνοῶν· μηδὲ χήραν καταπονείτω, τὸν κριτὴν φαναζόμενος· μηδὲ ἄλλον τινὰ πλεονεκτεῖτω, τὸν ἀδέκαστον κριτὴν (17) ὄνειροπολῶν. Εἰ δὲ τις συνέσεως χηρεῦον, καὶ τὰ παρόντα μόνον ὀρῶν, περὶ δὲ τὰ μέλλοντα τυφλώττων, κέρδη εἶναι νομίζει τὰς ἀρπαγὰς, ἀκούετω, ὅτι κἀνταῦθα πολλάκις κινδύνους ὠδίνουσιν αἱ πλεονέξαι, καὶ οὐ μόνον τῶν ὑπαρχόντων στερίσκονται (18), ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν προσαφαιροῦνται. Οὐ γὰρ εἴ τι λῆμμα, καὶ κάλλιστον, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον, ὃ τῷ καλῷ συμπέφυκε· τούτου δ' ἀπόντος, ὀδῶν

versum a priore. RITT.

(16) Ed. Paris., Εἰπέ δὲ τοῖς τολ. ὀρφ. ἀδικεῖν, ὅτι ὁ, etc., omittens ἐκείνῳ φημι. Corr. ex cod. Vat. 650, ut vers. post secundo, ubi iterum ad eundem lapidem offenderat editor Paris., pro ἐπὶ scribens εἶπε. POSSIN.

(17) Pro τὸν ἀδέκαστον κριτὴν cod. Vat. 650 habet τὸ ἀδέκαστον κριτήριον. Id.

(18) Pro στερίσκονται idem cod. legit στερίσκουσιν. Id.

βαθίζει ἐπὶ τῆς συμφορᾶς. Ὡσπερ γὰρ ἐν θήρᾳ A καὶ τὸ ἐλεῖν καλὸν, καὶ τὸ διαμαρτεῖν κάλλιον (εἰ τὸ μὲν ἀκινδύνως· τὸ δὲ, ἐπὶ τῷ χαλεπὸν τι παθεῖν γίγνοιτο), οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν κερδῶν. Αἰσχρὴν γὰρ προσοφλισκάνουσι, καὶ κινδύνους κληρονομοῦσιν· εἴ γε πλεονεκτεῖν, μετὰ τοῦ δικαίου τὰς εὐπορίας ἔχειν δυνάμενοι, ἐπιχειροῦσιν. Εἰ δὲ τις φαίη· Τίς οὐκ ἀνέθελθῆσσι λαμβάνων εὐπορεῖν; — Τίς δ' ἀν' ἔλοιτο κερδήσας ἀπολωλέναι; φαίην δὲν· τὸ γὰρ ἀφ' ὧν κινδυνεύειν περίεστι, κερδαίνειν ἐθέλειν, οὐ κέρδη θηρωμένων ἐστίν, ἀλλ' ἀδοξίας καὶ συμφορᾶς· ἐπειδὴ τῶν κερδῶν (19) τὰ μὲν αἰσχρὰν ἔχει τὴν ὑπόθεσιν, τὰ δὲ ἐπικίνδυνον τὴν πλεονεξίαν. Ἐἴτε οὖν διὰ τὰ παρόντα, εἴτε διὰ τὰ μέλλοντα, βαρυστάτην τὴν ζημίαν τὸ κακῶς κερδαίνειν (20) ἡγοῦμενοι, παντὶ σθένει τὴν ἀδικίαν φευγέτωσαν.

minias et calamitates aucupantium honorum est. Quae cum ita sint, sive ob praesentia, sive ob futura, gravissimum damnatum esse existimantes, omnibus viribus injuriam fugiant.

ΣΙΕ'. — ΧΑΙΡΗΜΩΝΙ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ.

Ὅτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ.

Μὴ νομίζοντες, ὡ βέλτιστοι, μετὰ τῶν σωμάτων σβέννουσθαι τὰς ψυχάς, ἀδελφῶς ἀμαρτάνετε, ὡς δίκας μὴ ὑπέξοντες· ἀλλὰ παρὰ τοῦ χριστοῦ τὴν ἀλήθειαν μαθόντες, ὅτι καὶ ἀθάνατοι εἰσι καὶ δικὴν ὑπέξουσι, παλινοδῶσαν ἄσανε. « Μὴ φοβηθῆτε γὰρ, φησὶν, ἀπὸ τῶν ἀποκτείνοντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν » (αὕτη ἀναντιρρήτος τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἡ μαρτυρία)· « φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γέννη. » C Αὕτη καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς κολάσεως ἀψευδῆς ἀπόδειξις. Τὴν γὰρ τοῦ Δημιουργοῦ ἀπόφασιν πάσης ἀποδείξεως ἰσχυροτέραν χρῆ νομίζειν. Ὅτι δὲ καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ οἱ εὐδόκιμοι καὶ λαμπροὶ τὴν τῆς ψυχῆς (21) ἤδρασαν ἀθανασίαν, ἀκούσατε τῶν τριῶν παιδῶν ἐν τῇ καμίνῳ λεγόντων· « Εὐλογεῖτε, πνεύματα καὶ ψυχὰ δικαίων, τὸν Κύριον. » Ἀξιόπιστοι δὲ δῆπουθὲν εἰσιν, οἱ τὸν τύραννον μὴ φοβηθέντες, ἀλλὰ τὴν εὐσέθειαν ἐπιδειξάμενοι, καὶ τὸ πῦρ δυσωπήσαντες. Ὁ δὲ τῶν Σεραφίμ θεωρῶς βοῶν, « Τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν ὅτι πῦρ καίεται; » τί ἄλλο ἢ τὴν γέννηαν, καὶ τὴν τῶν ψυχῶν ἀθανασίαν, καὶ τὴν τῶν σωμάτων ἀναθίωσιν κηρύττει; Μὴ οὖν μύθους ἠγήσησθε τοὺς ἐπικθεντάς ὑμῖν παρὰ τῆς Γραφῆς λόγους, ἀλλ' ἀνστέγκατε. D Ἐξεστὶ γὰρ ἕως ἐνθάδε ἐσμέν. Οὐ γὰρ θέλει ὁ Θεὸς τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρίας, καὶ ζῆν αὐτὸν τὴν αἰδίμον ζωῆν. Εἰ γὰρ προφθάσοιμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει, τουτέστιν, εἰ πρὸ τῆς κυρίας διὰ πραγμάτων αὐτὰ ἀπολογησόμεθα,

¹⁹ Matth. x, 28. ¹ Dan iii, 86. ² Isa. xxxiii, 14. ³ Isa. xlvi, 11.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(19) Cod. Vat., melius, ἐπὶ οὖν τῶν κερδ. Id. (20) Βαρυστάτην τὴν ζημίαν τὸ κακῶς κερδαίνειν. Hesiodus quoque hoc agnovit, cum scripsit. Μὴ κακὰ κερδαίνειν· κακὰ κέρδεα ἴσ' ἄτησιν.

PATROL. GR. LXXVIII.

protinus optima est, verum ea demum quæ cum honestate conjuncta est: quæ si desit, ad calamitates recta tendit. Quemadmodum enim in venatione, et cepisse pulchrum est, et a præda aberrasse pulchrius, siquidem illud periculo caret, hoc autem calamitatem aliquam afferat: eodem modo in lucris quoque se res habet. Præterquam quod enim probrum et ignominiam conflant, pericula etiam velut hæreditario jure percipiunt: siquidem cum justis rationibus opes suas augere possint, alios per fraudem circumvenire aggrediantur. Quod si quis dixerit: Quis non sumendo facultates suas, atque copias auctiores reddere velit? ego contra hoc dixerim: Quis lucrando perire in animum inducat? Etenim ab iis rebus, quæ periculum afferunt, lucrari velle, non lucra, sed ignominiam ac turpem causam ac

Quandoquidem lucrorum alia turpem causam ac materiam habent, alia periculosam fraudationem. Quæ cum ita sint, sive ob præsentia, sive ob futura, gravissimum damnatum esse existimantes, omnibus viribus injuriam fugiant.

CCXCV. — CHÆREMΩΝΙ, ΖΟΣΙΜΩ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΙ.

Quod immortalis anima.

Ne hac opinione ducti, optimi viri, quod animæ una cum corporibus exstinguantur, sine ullo metu peccetis, tanquam pœnas minime daturi: verum a iudice veritatem edocti, hoc est, quod et immortales sint, et judicium subituræ sint, palinodiam canite. « Ne timeatis enim, inquit, ab iis qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere (en ejusmodi immortalitatis animæ testimonium, cui nemo adversari queat); timete autem potius eum qui potest corpus et animam perdere in gehennam ¹⁹. » En et resurrectionis et supplicii ab omni mendacio aliena demonstratio. Siquidem Creatoris sententiam quovis argumento firmiorem ac valentioris existimare oportet. Quod autem in Veteri quoque Testamento probi et clari viri cognitam habuerint animæ immortalitatem, audite quid tres pueri in fornace dicant: « Benedicite, spiritus et animæ justorum, Domino ¹. » 376 Idonei autem scilicet, quibus fides adhibeatur, illi sunt, qui tyrannum minime pertimuerunt, verum pietatis specimen ediderunt, atque ignem tanquam pudore affecerunt. Jam ille Seraphinorum spectator clamans: « Quis annuntiabit vobis quod ignis ardeat ²? » quid aliud quam gehennam atque animorum immortalitatem corporumque ad vitam reditum prædicat? Quamobrem ne verba ea quæ Scriptura vobis accinit, pro fabulis ducite: Verum ad meliorem mentem redite ². Id enim licet, quantispex in vita sumus. Deus quippe non vult mortem peccatoris, sed magis ut a via sua mala convertatur, ac celebrem vi-

Ne male lucreris: mala lucra æqualia damnis.

Et Sophocles:

Τὰ φαῦλα κέρδη πημονὰς ἐργάζεται. RITT.

²¹ Verba τὴν τῆς ψυχῆς omittit ed. Paris. Edit

tam vivat ⁴. Si enim faciem ejus in confessione A
præoccupaverimus, hoc est, si ante præstitutum
diem per res ipsas ei satisfecerimus, in judicio mi-
sericordiam consequemur. Creatoris enim, uti jam dixi, sententiam quovis argumento ac demonstratione
firmiorem judicare oportet.

CCXCVI. — AGATHONI PRESBYTERO.

Quomodo sit intelligendum illud Abrahamo dictum,
« Multiplicans multiplicabo ».

Deus Abrahami semen cœlestibus astris ac maris
arenæ comparaturum se pollicitus est: illud signifi-
cans, quod quidam ex ipsis elucebunt (quales scilicet
fuerunt prophetæ et justi viri, apostoli item,
et qui eorum opera fidem amplexi sunt, ac probis
actionibus enituerunt, ad quos Salvator dicit: « Lu-
ceat lux vestra coram hominibus »⁵); et Apostolus: B
« Inter quos luceatis tanquam luminaria in mun-
do »⁶), quidam autem abjecti, ac terrenarum
rerum studiis addicti esse deprehenduntur, insta-
bilesque atque ad omnem ventum agitati: qui etiam
proinde tanquam marina et infructuosa arena re-
putati, contemnentur, ac pro nihilo habebuntur.

CCXCVII. — PAULO.

Si, tanquam in gratiam redituri, qui nuper ami-
ci erant, inter se dissident, levius malum est: si
autem tanquam in implacabili odio ac simultate
permansuri, gravius. Quoquo vero animo sint, tu
da operam, ut quam ocissime in gratiam eos re-
ducas, ne alioqui temporis mora difficilior hoc ne-
gotium reddat.

CCXCVIII. — EIDEM.

In illud in lege scriptum, « Pauperis non misere-
beris in judicio ».

Qui paupertate ad negotium aliis libenter exhi-
bendum abutitur, is non modo indignus est qui
misericordiam consequatur, sed etiam odium pro-
meretur. Nam pro eo quod quietem agens obsecra-
re debebat, ipse contra accusationes concinnat.
Quam etiam ob causam Scriptura sanxit, ne quis
pauperis in judicio misereatur: non quod ei mise-
ricordiam impertiri nolit, sed quod eum sycophan-
tem agere prohibeat. 377 Nam si ille supplicis
specie missa facta, litigatoris personam assumere
audeat, jus apud judicem superiores partes ferat.
Etenim quidem is qui in judicium vocatus est, ac D
causam obtinuit, post victoriam ei, qui causa cecidit,
facilem ac misericordem se præbere potest: at non item æquum est, ut is, penes quem sententiæ arbitrium ac potestas est, jus ipsum labefaciat.

CCXCIX. — THEONI EPISCOPO.

Si ipsa quousque seorsim perpensa Zosimi improbi-

⁴ Ezech. xxxiii, 41. ⁵ Gen. xvi, 10. ⁶ Matth. v, 16. ⁷ Philipp. ii, 15. ⁸ Exod. xxii, 3.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(22) In cod. Vat. 650 epistola hic desinit. Possin.
(23) Cod. Vat. 650, ἐστὲ. Id.
(24) In titulo post Παύλω cod. Vat. 650 addit
σχολαστικῶ. Vers. pen. epist. idem pro συναλλ. legit
ἐπιλλάξαι. Id.

ΣιΓ'. — ΑΓΑΘΟΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Πῶς νοητέον τὸ εἰρημένον τῷ Ἀβραάμ, « Πλη-
θύνων πληθύνω. »

Οὐρανοὶ ἄστροις καὶ ψάμμω θαλαττῆα παρεί-
κάσειν τὸ τοῦ Ἀβραάμ ἐπηγγεῖλατο σπέρμα ὁ
θεός, μηνύων ὅτι τινὲς μὲν ἐξ αὐτῶν διαλάμψουσιν
(οἱ οἱ ἦσαν οἱ προφῆται καὶ οἱ δίκαιοι, ἀπόστολοι
τε καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν πιστεύσαντες, καὶ ἔργους δια-
πρέψαντες, οἷς ὁ Σωτὴρ μὲν ἐφη, « Λαμψάτω τὸ φῶς
ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ») ὁ δὲ Ἀπόστολος,
« Ἐν οἷς φαίνεσθε (23) ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, ») τινὲς
δὲ χαμαιπετεῖς καὶ χαμαιζηλοὶ ἀλώσονται, ἀθέδαιοι
τε καὶ ὑπὸ παντὸς ἀνέμου περιφερόμενοι, οἵτινες
καὶ ἐξευτελισθήσονται, ὡς ψάμμος θαλαττῆα τε καὶ
ἄκαρπος λογισθέντες.

ΣιΖ'. — ΠΑΥΛΩ (24).

Εἰ μὲν ὡς διαλλαγῆσόμενοι οἱ πρῶν φίλοι δια-
φέρονται, ἤττον ἐστὶ καχόν: εἰ δὲ ὡς ἄσπονδοι δια-
μενοῦντες, μείζων. Πλὴν ὅπως ἂν διακείντο, σπού-
δασον εἰς εἰρήνην θάπτον αὐτοὺς συναλλάξαι, μήποτε
καὶ χρόνος δυσχερέστερον τοῦτο κατασκευάσῃ.

ΣιΗ'. — Τῷ ΑΥΤῶ.

Εἰς τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ: « Πένητα οὐκ
ἐλεήσεις ἐν κρίσει. »

Ὁ τῆς πενίας εἰς φιλοπραγμοσύνην καταχρῶμενος,
οὐ μόνον ἐλέους τυχεῖν οὐκ ἂν εἴη δίκαιος, ἀλλὰ καὶ
μίσους ἀξίός ἐστι. Δέον γὰρ τὰς ἡσυχίας ἄγοντα
παρακαλεῖν, ἐγκλήματα ῥάπτει. Διὸ δὴ καὶ ἡ τῆς
δικαιοσύνης πηγὴ, μὴ ἐλεεῖσθαι τὸν πένητα ἐν κρίσει
ἐθέσπισεν, ἐλεεῖσθαι (25) μὲν αὐτὸν βουλομένη, συκο-
φαντεῖν δὲ ἀπαγορεύουσα. Εἰ γὰρ ἐκείνο τὸ τοῦ ἱκέτου
σχῆμα ἀφέμενος, τὸ τοῦ διαδίκου ἀναλαβεῖν τολμη-
σειε, τὸ δίκαιον κρατεῖτω παρὰ τῷ ψηφιζομένῳ.
Κύριος μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ ἐγκληθεὶς καὶ νικήσας, μετὰ
τὴν νίκην οἰκτεῖραι τὸν ἡττηθέντα: οὐ μὴν ὁ τῆς ψή-
φου κύριος, δίκαιος ἂν εἴη λυμῆνασθαι (26) τὸ δίκαιον.

ΣιΘ'. — ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰ καὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ κακία Ζωσίμου δοκι-

μαζομένη, ὡς γέγραφας, χαλεπὴ τυγχάνει, καὶ τοῖς ἄλλοις παραβαλλομένη (27), χαλεπωτέρα εὐρίσκεται, τὸ δὲ μὴ εἶδέναι αὐτὸν ὅτι νοσεῖ, χαλεπωτάτην αὐτὴν δείκνυσι, τί ἡμῖν ἐνοχλεῖ, ὡς δυναμένοις ἀνήκεστον θεραπεύσαι νόσημα; Τοῦτο γὰρ Θεοῦ μόνου χρῆζει, τοῦ καὶ παθῶν καὶ πάσης περιγινομένου κακίας.

Τ'. — ΠΕΤΡΩ.

Περὶ τῆς ἐν ταῖς δημηγορίαις παρήσιας τοῦ Παύλου.

Ἄταν θαυμάζω τοῦ αἰδίου Παύλου τὴν ἀνδρίαν, πῶς καὶ κρινόμενος ἐδημηγόρει, καὶ εὐθύνας ἀπαιτούμενος ἐδίδασκε. Διδασκάλου μὲν γὰρ ἔστι τὸ μετ' ἐξουσίας λέγειν, κρινομένου δὲ τὸ μετρεῖν τῷ καιρῷ τοὺς λόγους. Ἄλλ' οὗτος εἰς τούναντίον ἐχώρει· εἶχε γὰρ ἐν ἑαυτῷ τὸν τῆς σοφίας χορηγόν τε καὶ πρῶτανιν.

ΤΑ'. — ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ.

Ἔοικας ἀγνοεῖν, ὅτι τὸ αὐτὸ ῥῆμα, καὶ τὸ αὐτὸ ὄνομα, καὶ ὁ αὐτὸς λόγος, μὴ μετὰ τοῦ αὐτοῦ τόνου λεγόμενος, ποτὲ μὲν ἐμφαίνει λογισμοῦ, ποτὲ δὲ ὀργῆς καρπέν.

ΤΒ'. — ΑΛΥΠΙΩ.

Ὁ φίλος ὁ σὸς, παύσων τοὺς ὀνειδίσαντας αὐτῶν τὴν πρὸς σὲ γεγενημένην αὐτῷ μικροψυχίαν, ἐκεῖσε ἀφίχτο· ἦκε γὰρ τὴν νυκτὶ φιλοφροσύνην (28) οὐ μόνον καλύψων, ἀλλὰ καὶ σβέσων τὴν προλαβοῦσαν δυσμένειαν· δέδεξο τοίνυν αὐτὸν ὑπταίαις χερσίν (29).

ΤΓ'. — ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Εἰ καὶ τισιν ἴσως κολακεύουσί σε, ἔδοξε λογισμοῦ εἶναι, οὐκ ὀργῆς ἢ ἀπόκρισις, ἐμοὶ δοκεῖ θρασύτητος μᾶλλον εἶναι ἢ θράσους ὁ καρπός. Διὸ δὴ παραινῶ σοι ἐμπροσθεν τῆς ὀργῆς τιθέναι τὸν λογισμὸν, καὶ οὕτω καὶ λέγειν καὶ γράφειν. Εἰ γὰρ συγχωρησίας (30) αὐτῇ προπηδῆν τοῦ λογισμοῦ, πάντα ἄνω καὶ κάτω ποιήσῃ.

ΤΔ'. — ΘΕΟΦΙΛΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅτι μὲν τῇ πείρᾳ τὴν φήμην ὑπερέβη ὁ μακάριος Τιμόθεος, καὶ κρείττων ἦν ἀκοῆς εἰς θεῶν ἐρχόμενος, ἅπαντες οἱ τῆς μελιχίου ἐκεῖνης ἀξιωθέντες συνουσίας ἴσασιν. Ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς ἠύχουμένην τοσούτον δυνηθῆναι φράσαι, ὁπόσον καὶ βούλομαι, οὐδεὶς, ὡς οἶμαι, ἀμφιβάλλει. Ἐπειδὴ εὐξασθαι μὲν ῥᾶδιον, τυχεῖν δὲ ἀπορώτερον, ἢ ὅσα πρόχειρον εὐξασθαι,

. Act. xvi, 4 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(27) Idem cod., παραλαβανομένη. POSSIN.

(28) Recte Vat. 650 substituit τῇ νυκτὶ φιλοφροσύνην. Id.

(29) Ἐγχεῖταις χερσίν. Supinis manibus excipere,

tas, ut ad me scribis, gravis est, atque cum aliis collata gravior invenitur, ac denique hoc eam gravissimam et atrocissimam esse demonstrat, quod morbum suum ignorat, quid nobis perinde molestiam exhibes, tanquam incurabili morbo mederi queamus? Hoc enim Deum solum requirit, qui et turbulenta animorum permotiones, et omne vitii genus fundit ac profligat.

CCC. — PETRO.

De libertate loquendi Pauli in concionibus.

Magna me admiratione afficit celebris illius Pauli fortitudo, per quam et cum in iudicium vocaretur, concionatoris munereungebatur, et cum causa ei dicenda esset, doctoris partes obibat. Doctoris enim est cum auctoritate loqui: rei autem sermones suos pro tempore moderari. At hic tamen contra se gerebat; nec mirum: habebat enim in seipso sapientiæ subministratorem ac moderatorem.

CCCI. — ARCHONTIO MAGISTRATUM GERENTI.

Illud ignorare videris, idem verbum, et idem nomen, et eundem sermonem, dispari contentione prolatum, nunc quidem rationis ac prudentiæ, nunc autem iræ fructum præ se ferre.

CCCH. — ALYPIO.

Amicus tuus, ut iis, qui simultatem eam, quæ ipsi tecum interessit, probri loco objecerunt, silentium indicat, istuc se contulit. Profectus est enim, ut non modo præsentem comitatem ac benevolentiam superet, sed etiam ut pristinam animi offensionem exstinguat. Supinis itaque manibus eum excipe.

CCCHH. — AGATHODÆMONI GRAMMATICO.

Et si quibusdam tibi fortasse adblandientibus, responsum tuum a ratione ac iudicio, non ab ira manasse visum est: mihi tamen contra ab audacia potius et temeritate profectum esse videtur. Quamobrem tibi faciendum esse censeo, ut rationem iræ anteponas: sicque et ad loquendum, et ad scribendum te compares. Nam si ipsi ante rationem prosilire permiseris, nihil erit, quod non sursum deorsumque volvat.

CCCIV. — THEOPHILO SUBDIACONO.

Quod quidem experimento famam beatus Timotheus superarit, aspectuque, quam auditione, præstantior fuerit, omnes quibus suavi ipsius consuetudine frui donatum est, 378 exploratum habent. Quod autem ipse quoque tantum eloqui posse optarim, quantum cupio, nemo, ut opinor, dubitat. At quoniam optare facile est, consequi autem difficilior

proverbiale est, pro summo studio ac benevolentia. Sic Latini, *obriis ulnis amplecti*. RITT.

(50) Cod. Vat. 650, συγχωρήσεις. POSSIN.

est quæ facile ac prompte optantur, idcirco ego quidem tacebo: tu vero ex his rebus, quas certo cognitas habes, encomium ipsi contexere ne graveris.

CCCV. — PETRO LECTORI.

Posteaquam conscelerati atque nefarii Judæi propter audacissimum illud et insuave facinus adversus Dominum perpetratum angelico subsidio destituti sunt, tum vero Romanorum gladio traditi, tanto numero capti sunt, ut, qui conspexerunt, adduci vix possent ut crederent quemquam eorum interiisse: ac rursus tantus cæsorum numerus inventus est, ut omnes ambigerent, an quisquam captus fuisset. Cum enim adversus conserved duntaxat eorum furor acueretur, parcius plectebantur. At cum adversus Dominum furor ipsorum exarsisset, tum vero, ut ejusmodi scelere admissio, quod veniam omnem superaret, interneclioni addicti sunt. Alii enim flamma et ferro, alii fame oppressi sunt. Qui autem cladi superfuerunt, ob id tantummodo superesse permisi sunt, ut et belli calamitates tragicum in modum deplorarent, et velut captivi quidam cultum ac venerationem omnibus in locis florentem

CCCVI. — CYRILLO EPISCOPO.

Quemadmodum rex, qui legibus paret, viva lex est: eodem modo sacerdos quoque qui sanctionum ecclesiasticarum imperio subest, tacita norma et regula est.

CCCVII. — ISALÆ MILITI.

Quemadmodum sinceri atque ardentes pudicitiaæ amatores ex sua castitate de aliis etiam, quamvis minime tales sint, puras sententias ferunt, nec impudicum quemquam esse arbitrantur: eodem modo qui libidinis cæstro tanquam rabie quadam agitantur (quorum te quoque unum esse ajunt) ex petulantia sua libidine alios, etiam qui non sunt, tales esse judicant. Utrique enim ex suis moribus de aliorum quoque morbis calculum ferunt.

CCCVIII. — AMMONIO TRIBUNO.

Et festi quoque diei tempus suo nomini respondens, naturæ felicitate ornatum est. Ut enim animorum ver, quod post peccatorum hiemem floruit, missum faciam, ne illud quidem, quo corpora utuntur, admiratione caret. Siquidem hibernam intemperiem subsequens, æstivam molestiam antecedit: quo nimirum illud ostendat, quod qui scelerum hieme defunctus est, nisi vernum et gravem ac moderatum statum in seipso retineat, iudicii flammis addicetur. Ut enim necessitate quadam æstas veri succedit, **379** ad eundem etiam modum post enitatem et patientiam iudicium omnino veni et.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(31) Pro τεθεαμένους cod. Vat. 650 habet θεωμέ-
νους, et vers. ult. post ἀνθοῦν addit τό. POSSIN.

(32) Idem cod., εὐφρογος. Ib.

ἐγὼ μὲν σιγήσω· σὺ δ' ἐξ ὧν ἀκριβῶς οἶσθα, τὸ ἐγκώμιον αὐτῶ ὑφάναί μὴ παραιτήση.

TE. — ΠΕΤΡῸ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Ὅτε οἱ ἀλιτήριοι Ἰουδαῖοι τῆς ἀγγελικῆς συμμαχίας, διὰ τὸ κατὰ τοῦ Δεσπότου τὴν πάντολμον ἐκείνην λύσαν δεδραματουρηγέται, ἐγυμνώθησαν· τότε δὴ τῇ Ῥωμαίων παραδοθέντες ἀσπίδι, τοσοῦτοι μὲν ἐάλωσαν, ὡς τοὺς τεθεαμένους (31) ἀπὸσταῖν, εἰ τις ἀπώλετο· τοσοῦτοι δὲ οἱ πεπτωκότες εὐρέθησαν, ὡς ἀπορεῖν ἅπαντας εἰ τις ἐάλωκεν. Ὅτε μὲν γὰρ περὶ τοὺς συνδούλους ἡ μανία ἐθήγετο, μετρίως ἐσωφρονίζοντο. Ὅτε δὲ κατὰ τοῦ Δεσπότου ἐμάνησαν, ὡς συγγνώμης μερίζονα πταίσαντες, πανωλεθρίᾳ παρεδόθησαν. Οἱ μὲν γὰρ πυρὸς καὶ σιδήρου, οἱ δὲ λιμοῦ ἔργον ἐγένοντο. Οἱ δὲ περιλειφθέντες διὰ τοῦτο περιεῖναι συνεχωρήθησαν, ἵνα καὶ τὰς τοῦ πολέμου τραγυφθήσων συμφορὰς, καὶ ὡσπερ αἰχμάλωτοι μαστιγῆται τὴν ὑφ' ἡλίφ περιόντες, ἴδωσι πανταχόσε ἀνθοῦν σταυροθέντος τὸ σῆμα.

verberones orbem universum peragrantes, Crucifixi prospicerent.

TC. — ΚΥΡΙΑΛῸ ΕΠΙΣΚΟΠῸ.

Ὅσπερ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν νόμων ἀρχόμενος, ἐψυχὸς ἐστὶ νόμος· οὕτω καὶ ἱερεὺς ὑπὸ τῶν θεσμῶν βασιλευόμενος, κανὼν ἐστὶν ἀφθογος (32).

C

TC. — ΗΣΑΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ.

Ὅσπερ οἱ γνήσιοι καὶ διάτροποι τῆς σωφροσύνης ἐρασταὶ ἐκ τῆς οἰκείας ἀγέλας, καὶ περὶ τῶν ἄλλων καὶ περὶ μὴ ὄντων τοιοῦτων πολλάκις καθαρὰς τὰς ψήφους φέρουσι, καὶ οὐδένα ἡγούνηται ἀκόλαστον εἶναι· οὕτω καὶ οἱ τῷ τῆς ἀσελγείας οἰστρω λυττωντες, ὧν εἷς καὶ αὐτὸς, ὡς φασὶ, τυγχάνεις, ἐκ τῆς σφῶν λαγνείας, καὶ τοὺς μὴ ὄντας τοιοῦτους, τοιοῦτους εἶναι (33) ψηφίζονται. Ἐκαστοι γὰρ ἐκ τῶν καθ' ἑαυτοὺς, καὶ τὰς περὶ τῶν ἄλλων φέρουσι ψήφους.

TH. — ΑΜΜΟΝΙῸ ΤΡΙΒΟΥΝῸ.

Καὶ ὁ καιρὸς τῆς πανηγύρεως ἐπαληθεῶν ἑαυτὸν εὐμοιρίᾳ ψύσεως κεκόσμηται. Ἴνα γὰρ παρῶ τὸ τῶν ψυχῶν ἔαρ, τὸ μετὰ τὸν χειμῶνα τῶν ἀμαρτημάτων ἀνθήσαν, οὐδὲ τὸ τῶν σωμάτων ἔξω θαύματος καθέστηκε. Τῆς γὰρ χειμερίου δυσκρασίας δεῦτερον ὄρηθῆν, τῆς θερινῆς ὀχλήτῆτος προτρέχει, ἵνα δείξη, ὅτι ὁ τοῦ χειμῶνος τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαλλαγῆς, εἰ μὴ ἐπρινῆν καὶ βεθηκυῖαν κατάστασιν ἐν ἑαυτῷ φυλάξει, τῷ πυρὶ τῆς κρίσεως παραδοθήσεται. Ὅσπερ γὰρ ἀνάγκη τινὲ μετὰ τὸ ἔαρ τὸ θέρος, οὕτω καὶ μετὰ τὴν ἀνεξικακίαν ἡ κρίσις πάντως ἐπιφοιτήσει.

(33) Ed. Paris., καὶ τοὺς μὴ ὄντας, τοιοῦτους εἶναι, etc. EDIT.

ΤΘ'. — ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰ βούλει, ὦ βέλτιστε, μέγαρα δεῖξαι τὰ σαυτοῦ κατορθώματα, μὴ μέγα φρόνει, καὶ τότε ταῦτα ἡμερίζονα ἀποφαίνεις. Μὴ νομίσης τι πεποιηθέναι, καὶ τότε λαμπρότερος ἔσῃ. Εἰ γὰρ ὁ ἀμαρτωλὸς νομίζων εἶναι τοῦθ' ὄπερ ἐστὶ, δίκαιος γίνεται (ὥσπερ καὶ ὁ τελώνης) ὁ δίκαιος ἀμαρτωλὸν ἑαυτὸν ἠγούμενος, πῶς οὐ σεμνότερός ἐστι καὶ εὐκλείστερος; Ἡ εὐγνωμοσύνη στέφανον ἀμαρτωλῶ ἤνεγκεν (οὐδὲ γὰρ ταπεινοφροῶν, ἀλλ' ἀληθεύων ἔλεγε), ταπεινοφροσύνη δικαίῳ πῶς οὐ μυρίου πλέξει στεφάνους;

at illi (non enim per animi submissionem, sed veritate ductus, hoc dicebat) quid causæ est, quam obrem humilitas justo sexcentas coronas non neciat?

ΤΙ'. — ΠΕΤΡῶ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῶ.

Ἰσθὶ μὲν ἀνθρώπων (πάντας γὰρ αἰτιάσθαι οὐχ ἔστιν), τὰ μὲν κακὰ καὶ μὴ μαθόντες δρῶσι, τὰ δὲ θεῖα οὐδὲ διδασκόμενοι συνίσιν· ἀλλὰ τὰ μὲν τιμωρίας πνέοντα ἀφ' (34) ἐκτυτῶν ποιοῦντες διατελοῦσι· τὰ δὲ στεφάνου πρόξενα, οὐδ' ἀναγκαζόμενοι διαπράττονται· κάκεινα μὲν μηδὲ παραδείγματα πολλάκις ἔχοντες τίττουσι· ταῦτα δὲ, καὶ παραδείγματα δρῶντες παραγράφονται. Τοσοῦτον ἀπέχουσι τοῦ μμεισθαι. Τοῦ χάριν δὴ ταῦτα γράφω, τυχὸν οὐκ ἀγνωστῶ· ὅτι Ζωσίμου καὶ Μάρωνος τοὺς βίους ἐκωμῶδησας.

ΤΙΑ'. — ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Ὁ σοφὸς Εὐστάθιος ὁ πρεσβύτερος, ὁ ὑπὸ θείας μεσοπνηρίας, καὶ ἐπὶ τῇ ὁμωνυμίᾳ τοῦ ἑναγοῦς, ὡς οἶσθα, Εὐσταθίου βαρυνόμενος, καὶ ἀμείψαι ἑαυτοῦ τὴν προσηγορίαν βουλομένης οἴχεται. Τέθληκε γὰρ, εἰπεῖν ἰσως ὁ θέμις. Ἡ γὰρ τῶν φιλαρέτων ἀνδρῶν κοίμησις, ὧν εἰς ἦν καὶ αὐτὸς, τελευτή μὲν ἐστὶ τῶν λυπηρῶν, ἀρχὴ δὲ τῶν αγαθῶν. Τὸ γὰρ τῶν ἀθλῶν πέρας, ἀρχὴ τῶν στεφάνων καθέστηκε.

ΤΙΒ'. — ΠΑΛΛΑΔΙῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Ἐχει τι ἡ ψυχὴ μου ἐπιβρέπεις, ὦ φίλε, εἰς τὸ πιστεύειν μὲν τοῖς μέγιστοις κατορθώμασι, ἀπιστεῖν δὲ τοῖς μεγάλοις ἀμαρτήμασι. Διδὸ καὶ τοὺς ἐκεῖνα μὲν διηγούμενους ἐπαινῶ· τοὺς δὲ ταῦτα, εἰ μὲν δυναμῆν, ἐπιστομίζω· εἰ δὲ μὴ, τῷ συγνάζειν ἀνατέλλω. Εἰ τοίνυν καὶ τὸν σὸν ἐχθρὸν ἀρβητά τινα κατὰ σοῦ ῥητορεύσαντα ἐπεστόμισα, μὴ ἔμοι χάριν ἴσθι, ἀλλὰ τῷ θεῷ τῷ τοιαύτην μοι προαίρεσιν χαρισαμένῳ. Καὶ πειρῶ ἐκεῖνον, δι' ὧν πράττεις, ἐλέγγειν. Οὐτὼ γὰρ ἐγὼ χάριν εἰσμαι, εἰ μὴ ἐλεγχοίμην ὑπὲρ σοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τὸν λόγον ποιησάμενος.

ΤΙΓ'. — ΛΑΜΠΕΤΙῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Περὶ τῆς θείας ἐπιδημίας.

Ἰσθὶ, ὦ σοφίας αὐτοφύεος ἀγαλμα, ὅτι ὁ καλλίνι-

CCCIX. — MARTYRIO PRESBYTERO.

Si illud tibi studio est, vir optime, ut quæ ab te cum virtute geruntur, magna esse videantur, ne sublimer te ac magnifice de te sentias, ac tum ampliora ea reddes. Ne te fecisse existimes: ac tum majorem splendorem consequeris. Nam si peccator, id se, quod est, esse judicans, justus efficitur (quem admodum publicano contigit), quid tandem afferri potest, quin justus, peccatorem se esse existimans, majorem hinc venerationem gloriamque sibi comparet. Si candida peccati agnitio coronam peccatori

CCCX. — PETRO SCHOLASTICO.

Plerique mortalium (neque enim omnes accusare fas est) mala quidem etiam sine cujusquam disciplina faciunt, bona autem adhibito quoque magistro non intelligunt: atque ea quæ pœnam et cruciatum spirant, sua sponte agere non intermittunt, quæ autem coronas accersunt, ne coacti quidem administrant: atque illa, tametsi persæpe ne exempla quidem ulla habeant, pariunt: hæc autem, etiam exemplis ante oculos propositis, improbant, nedum imitentur. Quam ob causam hæc scribam, fortasse non ignoras: nempe quia Zosimi et Maronis vitas comicum in modum proscidisti.

CCCXI. — DANIELI PRESBYTERO.

Sapiens presbyter Eustathius, qui, pro divino suo in improbos odio, etiam idem sibi cum impuro et scelerato, ut nosti, Eustathio nomen esse graviter et moleste ferebat, ac nomen suum immutare cupiebat, hinc abscessit. Neque enim fortasse dicere fas est, mortuus est. Nam proborum virorum (quorum numerum ipse quoque augebat) somnus, molestiarum quidem finis est, bonorum vero initium. Siquidem certaminum finis, coronarum principium existit.

CCCXII. — PALLADIO DIACONO.

Ea quodammodo animi propensione sum, o amice, ut maximis quidem virtutibus fidem adhibeam, ingentibus autem peccatis abrogem. Ex quo efficitur, ut eos, qui illa commemorant, laudibus afficiam: iis autem, qui hæc narrant, si possuin, silentium indicam; sin minus, tristem vultum præferendo eos reprinam. Quamobrem, si hosti quoque, qui infanda quædam adversum te prolucutus fuerat, os obstruxi, ne mihi, sed Deo, qui mihi hanc animi inductionem dedit, gratiam habe: atque, ut illum, per ea quæ agis, coarguas, enitere. Nam ita demum ego gratiam tibi habiturus sum, si non tua, sed veritatis causa verba fecisse comperiar.

380 CCCXIII. — LAMPETIO DIACONO.

De divino adventu.

Illud scito, o nativum sapientiæ simulacrum, quod

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(34) Pro ἀφ' cod. Vat. 650 habet ἐφ' et vers. 8 εὐρόντες scribit pro ὄρωντες. Vers. pen. pro ὅτι

legit ὁ et vers. ult. pro ἐκωμῶδησας, κωμῶδησας. P^o-s^{ix}.

ille victoriæ pulchritudine insignis cœlorum rex, qui ob humani generis salutem huc venit, posteaquam id omne, quod peccabat, tanquam barbarum subegit; tum vero parva victoria tanquam proprium miserationi habuit.

CCCXIV. — PETRO SCHOLASTICO.

Qui non solum eos, quibus injuria fit, ulciscitur, sed etiam illud providet, ne quis alium injuria afficiat, hic non modo acris ac fortis principis, verum etiam sapientis legislatoris nomen meretur: ut qui alterum per imperii potentiam, alterum per animi prudentiam condiciat.

CCCXV. — AUSONIO CORRECTORI.

Qui nec favore, nec odio, nec muneribus adducitur, ut jus labefactet, hic meo quidem iudicio et optima est justitiæ regula, et incorruptus eorum, de quibus controversia est, iudex ac disceptator.

CCCXVI. — HIERACI PRESBYTERO.

« Dans sapientiam sapientibus et prudentiam scientibus. »

Id quod a Daniele dictum est: « Dans sapientiam sapientibus et prudentiam scientibus ¹⁰; » prudentiam potissimum quidem de seipso dixit: quoniam Deus non modo regis insomnium (quod ipsemet, qui viderat, ignorabat) ipsi patefecit, sed etiam causam eam, ob quam visum illud ei demonstratum fuerat, et interpretationem. Causa porro regis consilia erant. Quandoquidem enim, ut vero consentaneum est, ob tropæa supercilium attollebat (ut qui non tantum adversus alias nationes, sed etiam adversus Judæos, qui multis ac magnis, tum in Ægypto, tum in deserto, tum in Palæstina beneficiis auctos sese atque ornatos fuisse jactabant, rem militarem strenue ac feliciter administrasset), illud secum, ut credible est, agitarat, cum multa imperia extincta perspexisset (nam Assyriorum quoque imperium sinem acceperat), an ipse quoque mutationem aliquam subiturus esset. Quocirca consentaneæ ipsius consiliis atque animi agitationibus visio contigit. Propheta autem ea, quæ ipse cum animo suo agitarat, primum ipsi exposuit: ut ab iis, quæ certa et indubitata erant, ea quoque quæ ignota et obscura erant, fidem invenirent, atque interpretata facile admitterentur. Ad hunc itaque modum rex ea, quæ dicta sunt, comprobavit. Neque enim ex eo duntaxat quod ea, quæ animo volebat, dixit, conjecturam fecit vera esse quæ dicta fuerant: sed etiam id, quod viderat, mente fortasse resumpsit, atque per eorum, quæ narrata fuerant, sinceritatem, illud in memoriam revocavit. Atque hæc quidem hactenus.

¹⁰ Dan. ii, 21.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(35) Post ἐπιδημίαν addit cod. Vat. 650, τὴν, et προκ ποιησάμενος legit πεποιημένος. Possin.

(36) Pro πολλά και το'. Vat. 650 legit πολλά-

κος τῶν οὐρανῶν βασιλεὺς, ὁ ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων τὴν ἐπιδημίαν (35) τῆδε ποιησάμενος, πᾶν τὸ ἀμαρτάνον ὡς βάρβαρον χειρωσάμενος, ὡς εἰκεῖον μετὰ τὴν νίκην ὤφτειρε.

ΤΙΔ'. — ΠΕΤΡῶ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῶ.

Ὁ μὴ μόνον τοῖς ἀδικουμένοις ἐπαμύνων, ἀλλὰ και ὅπως μηδὲς ἀδικήσῃ προμηθεύμενος, οὗτος οὐ μόνον ἄρχων δραστήριος, ἀλλὰ και νομοθέτης σοφὸς δίκαιος ἀν εἶη καλεῖσθαι. τὸ μὲν τῆ ἀρχικῆ δυνάμει, τὸ δὲ τῆ ψυχικῆ συνέσει διαπραττόμενος.

ΤΙΕ'. — ΑΥΣΟΝΙῶ ΚΟΡΡΗΚΤΩΡΙ.

Ὁ μὴτε χάριτι, μὴτε δυσμενεῖς, μὴτε δωροδοκίᾳ λυμαινόμενος τὸ δίκαιον, οὗτος και ἀριστὸς ἐστὶ τοῦ δικαίου κανῶν, και ἀδέκαστος τῶν ἀμφισθητουμένων κριτῆς.

ΤΙΖ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

« Διδούς σοφίαν τοῖς σοφοῖς, και φρόνησιν τοῖς εἰδόσι σύνεσιν. »

Τὸ ῥηθὲν τῷ Δανιηλ, « Διδούς σοφίαν τοῖς σοφοῖς, και φρόνησιν τοῖς εἰδόσι » σύνεσιν μάλιστα μὲν περὶ ἑαυτοῦ εἶπεν. Ἐπειδὴ οὐ μόνον αὐτῷ τὸ ἐνύπνιον τοῦ βασιλέως (ὅπερ αὐτὸς ὁ ἑωρακὼς οὐκ ἦδει) ἀπεκάλυψεν ὁ Θεός, ἀλλὰ και τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐδείχθη ἡ ὄψις ἐκείνη, και τὴν σύγκρισιν. Ἡ δὲ αἰτία ἦν, τοῦ βασιλέως τὰ βουλευόμενα. Ἐπειδὴ γὰρ ὡς εἰκός, ὠφρῦωτο τοῖς τροπαλοῖς, οὐ μόνον κατὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἀριστεύσας, ἀλλὰ και κατὰ Ἰουδαίων, τῶν πολλὰ και (36) μεγάλα αὐχούντων εὐηρηγετῆσθαι ἐπὶ τε τῆς Αἰγύπτου, ἐπὶ τε τῆς ἔρημου, ἐπὶ τε τῆς Παλαιστίνης ἐγενόνησεν, ὡς εἰκός, θεασάμενος πολλὰς βασιλείας σβεσθεῖσας (ἦν γὰρ και ἡ τῶν Ἀσσυρίων τελευτήσασα), εἰ και αὐτῷ μεταβολὴ τις γενήσεται. Ἀκολούθως τοιγαροῦν τοῖς βουλευόμεσιν ἡ ὄψις γέγονεν. Ὁ δὲ προφήτης τὰ βεβουλευόμενα αὐτῷ πρότερον διηγῆσατο, ἵνα ἀπὸ τῶν ὠμολογημένων και τὰ λαμβάνοντα ἀξιόπιστα γένωνται, και ἡ ἔρμηνεῖα εὐπαραδεκτος εἶη. Οὕτως οὖν και ὁ βασιλεὺς κατεδέξατο τὰ λεχθέντα. Οὐ γὰρ μόνον ἀφ' (37) ὧν τὰ κατὰ διάνοιαν ἔφη, ἐστοχάσατο ὡς ἀληθῆ τὰ εἰρημένα τυγχάνει. ἀλλὰ και ἀνεπόλησεν ἴσως τὸ ὄφθην, και εἰς μνήμην ἤλθεν ὑπὸ τῆς ἀκριβείας τῶν λεχθέντων. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον. Εἰ δὲ και περὶ τῶν ἄλλων τοῦτο ἔφη, σοφοὺς, οἶμαι, καλεῖ τοὺς τὸν θεὸν κτησαμένους φόβον (« Ἀρχὴ γὰρ σοφίας, φόβος Κυρίου ») εἰδότες δὲ σύνεσιν, τοὺς πεπαιδευμένους τὸν νόμον. Εἰ γὰρ τῆς τῶν εἰδῶλων ἀποστατεῖν ἀπάτης, ἔψονται δὲ τοῖς οὐρανόις χρησιμοῖς, λήψονται τὴν τῶν ἀρρήτων γνῶσιν. « Δίδωσι γὰρ σοφίαν τοῖς

κίς. Ib.

(37) Cod. Vat., ἀφ' et vers. post sextō, κακτημένους pro κτησαμένους. Ib.

σοφοίς, ἡ τουτέστι τὴν θείαν χάριν τοῖς φοβουμένοις (38) ὁρέγει· « φρόνησιν δὲ τοῖς εἰδόσι σύνεσιν, » τουτέστι τῶν κεκρυμμένων τὴν γνῶσιν τοῖς συνετώς ἐπὶ τὸν τὰ τοιαῦτα ἀποκαλύπτειν δυνάμενον κατατρέχουσιν. Ἡ πάλιν, σοφίαν μὲν τοῖς σοφῶς ἑαυτοὺς ἄγουσι· φρόνησιν δὲ, τοῖς σύνεσιν γεωργοῦσιν, ἢ ἡ προαίρεσις τὴν χάριν ἐπισπάσθαι, καὶ μὴ κατὰ ἀποκλήρωσιν ὁρῆθαι χαρίζεσθαι. Πρὸς γὰρ τὰς παρασκευὰς καὶ ἡ χάρις ἐφίπταται. Ἡ πάλιν, ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ τῶν ἐξωθεν σοφῶν καὶ συνετῶν προσελθόντες τῷ θεῷ κηρύγματι τὴν δυνατὴν σοφίαν, καὶ τὴν τῷ ὄντι σύνεσιν δρέψασθαι ἤμελλον, τοῦτο προεφήτευσε.

Quod si de aliis etiam hoc dixit, per sapientes, ut mea opinio fert, eos intelligit, qui divino metu præditi sunt **381** (principium enim sapientiæ est timor Domini ¹¹), per ens autem qui prudentiam sciunt, eos qui legis cognitione atque doctrina instructi sunt. Nam si a falso idolorum cultu se avertant, ac celestia oracula sequantur, rerum earum, quæ nulla oratione explicari possunt, scientiam accipient. « Dat enim Deus sapientiam sapientibus, » hoc est, divinam gratiam iis, a quibus timetur, præbet : « prudentiam autem scientibus prudentiam, » hoc est, abditarum rerum cognitionem his, qui prudenter ad eum, qui res hujusmodi patefacere potest, confugiunt ; vel rursum, sapientiam quidem iis qui seipsos sapienter regunt ; prudentiam vero iis qui prudentiam excolunt, ut animi inductio gratiam attrahat, ac non Deus velut sortitione quadam gratificari videatur. Nam prout se quisque præpararit, gratia quoque advolat. Aut rursum, quoniam multi etiam ex iis qui apud exteros sapientiæ prudentiæque laude floruerunt, ad divinam prædicationem accedentes, veram sapientiam ac veram prudentiam percepturi erant, idcirco hoc prædixit.

TIZ'. — ΘΕΩΝΙ.

B

CCCXVII. — THEONI.

Οὐχ ἡ δύναμις μόνον, ᾧ θαυμάσιε, τοῦ κηρύγματος, ἀλλὰ καὶ ὁ βίος τῶν κηρυττόντων συμβαίνων τῷ κηρύγματι, τοὺς ἀνθρώπους ἐπηγάγετο. Τίς γὰρ ἂν ἐπέισθη ἀνθρώποις, ἅλλα μὲν φράζουσιν, ἕτερα δὲ πράττουσιν ; Εἰ γὰρ νῦν πολλοὶ ῥιζοθνήτες ἐν τῇ πίστει, ἐκ τοῦ βίου τῶν ὑφηγητῶν, οὐ μόνον ἐσαλεύθησαν, ἀλλὰ καὶ αὐτόπρεμοι ἀνεσπάσθησαν· τίς ἂν παρὰ τὴν ἀρχὴν μὴ ὁρῶν πολιτείας τοῖς λεγομένοις συμβαίνουσιν ἐπέισθη ; καὶ ταῦτα, κελεύομενος τῶν πατρῶων θεῶν τε καὶ ἐθῶν ἀποστῆναι, καὶ πλουτοῦ μὲν καὶ τρυφῆν καὶ ἡδονὴν μισῆσαι, ἀσπάσασθαι δὲ ἀκτημοσύνην καὶ νηστείαν, καὶ ἀγγελίαν, καὶ πρὸς καθημερινούς παρασκευάζασθαι θανάτους.

Non prædicationis duntaxat virtus, eximie vir, sed etiam prædicantium vita prædicationi consentiens hominum animos alliciebat. Quisnam enim alioqui hominibus aliud loquentibus, et aliud agentibus fidem adhibuisset ? Nam cum nunc permulti, actis jam in fide radicibus, ob inagistorum tamen vitam non modo vacillanti, verum etiam radicibus evulsi sint, quisnam, quæso, sub initium vitam cum sermonibus congruentem minime perspicens ad credendum adductus fuisset ? Idque cum paternis diis ac ritibus abscedere juberetur, atque opes quidem et divitias, et voluptates odio prosequi, paupertatem autem et inediam et castitatem amplecti, atque ad quotidianas mortes sese comparare.

C

TIH'. — ΙΣΙΔΩΡῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

CCCXVIII. — ISIDORO DIACONO.

Οὐδὲν δυνατώτερον ἀρετῆς, ᾧ δμῶνυμε, οὐδὲ τυραννικώτερον. Αὕτη γὰρ ἐλέγχουσα τὰς τῶν πραγμάτων μεταβολὰς, ὑπ' αὐτῶν ἐλέγχεσθαι οὐκ ἀνέχεται· ἀλλὰ πάσας τὰς ἡνίας τοῦ πρέποντος ἐπιβάλλουσα, ἡνιοχεῖ καὶ ἄγει πρὸς ἕπερ βούλεται.

Nihil virtute fortius est, vir mihi cognominis, nec violentius. Ipsa enim rerum mutationes vincens, ab ipsis vinci minime sustinet : verum omnes honesti ac decori habenas immittens, aurigæ munere fungitur, ducitque quo libet.

TIΘ'. — ΑΣΚΛΗΠΙῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

CCCXIX. — ASCLEPIO EPISCOPO.

Εἰ καὶ ἐπὶ τῆς Εὐσεβίου, ὡς γέγραφας, ἀναρχίας (τὴν γὰρ ἀρχὴν αὐτοῦ ἀναρχίαν εἰκότως κέκληκας) τῶν ἐγκλημάτων τιμωρία προηγεῖται, καὶ αἱ κολάσεις τοὺς ἐλέγχους φθάνουσι, μὴ θαύμαζε. Ἀλογίας γὰρ ὦν θρέμμα, καὶ πάσης δικαιοσύνης ἀμύητος, ταράττειν τὸ δίκαιον οὐκ ὀκνεῖ. Χρῆ (39) δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλὰ τοῖς ἐγκλήμασι τὴν κρίσιν συμπυκνέσαι, καὶ μετὰ τοὺς ἐλέγχους τὴν πίστιν ἐπεσθαι· καὶ τελευταίαν τὴν ψῆφον φέρεσθαι, τὴν τοῦ πταίσματος φύσιν, μέτρον τῆς δίκης ὀρίζουσιν. ^D

Et si vigente Eusebii, ut scripsisti, anarchia (ipsius enim imperium anarchiam haud abs re appellasti) crimina supplicium antecedit, atque cruciatus probationes anteverunt : ne tamen hoc tibi mirandum accidat. Nam cum ipse temeritatis et amentiae alumnus sit, ac justitiæ omnis rudis et imperitus, idcirco jus perturbare minime veretur. At non ita faciendum est : verum curandum ut iudicium criminibus adnascatur, ac post probationes fides sequatur : ac postremo sententia feratur, quæ pro culpæ natura pœnæ modum constituat.

¹¹ Prov. 1, 7.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(38) Idem cod. post φοβουμένοις addit αὐτὸν, et vers. inde tertio pro κατατρέχουσιν scribit κταεύουσιν. Possit.

(39) Pro χρῆ idem cod. legit χρῆν, et vers. penult. ante τὴν τοῦ addit πρὸς. Id.

382 CCCXX. — EIDEM.

Quomodo sit intelligendum, « Noli esse multum justus ».

Quandoquidem quo sensu illud dictum sit, « Noli esse justus multum, » a me tibi exponi cupis, duplicem horum verborum interpretationem esse arbitror: nempe ut vel hoc significent: Noli justum severe ac rigide persequi, verum per bonitatem id exsupera. Justum enim est ab alio non lædi: philosophicum autem, acceptam injuriam æquo animo ferre. Vel hoc: « Medium virtutis iter tene. » Siquidem ipsius excessus et defectus a recta via abducentes, in peccata desinunt. Quod autem huc spectet sapientissimum hoc præceptum, ex eo, quod deinceps sequitur, constabit. Nec supervacane sapiens sis, ut ne obstupescas. Quod quidem, ut opinor, quidam ex celeberrimis illis septem sapientibus furatus, aut certe sententia collapsus (furtum enim est alienorum [verborum] subreptio: collapsio autem fortuita rerum similitudo) illud pronuntiavit: « Modus optimus. » Alius autem hoc traducens: « Ne quid nimis, » dixit. Porro non in virtutibus duntaxat, sed etiam in pietate hoc valere perspicias. Pietas enim inter impietatem et substitutionem interjecta utramque abdicat.

CCCXXI. — EIDEM.

Quoniam, qua ratione virtutes mediocritates sint, ex me quæsiisti, illud scito, quod prudentia inter simplicitatem et malitiam consistat: liberalitas item inter luxum et tenacitatem: eodemque modo animi magnitudo inter vanitatem et humilitatem: ac denique fortitudo inter temeritatem et ignaviam. Quamobrem nobis faciendum est, ut extrema fugiamus, ac media consectemur.

CCCXXII. — MARTINIANO PRESBYTERO.

Ne divitias expetas, vir optime, quæ superbiam et arrogantiam pariunt, voluptates subministrant, vitii omnis architectæ sunt, atque homini amicitiam ad Deum eripiunt: verum virtutem, quæ ab omnibus malis nos vindicat. Quod si labores ac sudores habet, ne propterea ipsam fugias: quin potius hoc ipso nomine præsertim eam complectere, illud cum animo tuo reputans, quod in cæteris etiam rebus id quod cum laboribus ac sudoribus

¹²⁻¹⁴ Eccle. vii, 17.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(40) Inter τῆς et ἀρετῆς idem cod. infundit hæc duo vocabula, τῶν ἀρετῶν. POSSI.

(41) Ἐπὶ τῶν θρυλλομένων σοφῶν. Vide Diogenem Laertium in *Vitis philosophorum*, et Ausonium *Ludo septem sapientum*. RITT.

(42) Ab his verbis, ἡ συμπεσῶν, usque ad illa verus septimi, ἐμφέρεια πραγμάτων, cuncta, inclusis utrinque terminis, absunt a cod. Vat. 650. POSSI.

(43) Κεκλοφῶς ... κλοπῆ. Hujusmodi furta plurima detexit olim Clempus Alexand. et nostra memoria Fulvius Ursinus Rom. RITT.

(44) Μέτρον ἀριστον. In B. C. est πᾶν μ. ᾧ., unde suspicabar legend. πάντων μ. ᾧ. Est enim carmen

A TK'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Πῶς νοητέον τὸ τῷ ἐκκλησιαστικῷ γεγραμμένον, « Μὴ γίνου δίκαιος πολὺ. »

Ἐπειδὴ ὅπως εἰρηται τὸ, « Μὴ γίνου δίκαιος πολὺ, » ἠθέλησας μαθεῖν, οἶμαι διττὴν ἐρμηνείαν ἔχειν· ἢ, Μὴ γίνου ἀκριβοδίκαιος, ἀλλ' ὑπέρβαινε τοῦτο τῇ ἀγαθότητι. Δίκαιον μὲν γὰρ τὸ μὴ ἀδικεῖσθαι· φιλόσοφον δὲ τὸ ἀδικούμενον φέρειν· ἢ, « Τὴν μέσσην ὁδὸν τῆς (40) ἀρετῆς βιάδιζε. » Αἱ γὰρ ὑπερβολαὶ αὐτῶν καὶ ἁλλείψεις τῆς ὁρθῆς ἀπίγουσαι ὁδοῦ, εἰς ἀμαρτήματα τελευτῶσιν. Ὅτι δὲ εἰς τοῦτο ὁρᾷ ἡ σοφωτάτη παραίνεσις, τὸ ἐξῆς ἐγγυήσεται. Καὶ μὴ σοφίζου, φησὶ, περιττὰ, ἵνα μὴ καταπλαγῆς. Ὅπερ ἢ κεκλοφῶς τις, ὡς οἶμαι, τῶν ἐπὶ τῶν θρυλλομένων σοφῶν (41), ἢ συμπεσῶν (42) τῇ γνώμῃ (κλοπῆ (43) μὲν γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν ἄλλοτριῶν ὑφαίρεσις· συνέμπτωσις δὲ, ἀπερίπτωτος ἐμφέρεια πραγμάτων), ἀπεφῆνατο, « Μέτρον ἀριστον (44). » Ἄλλοι δὲ τὸ τοῦτο παραφράσας, « Μὴδὲν ἄγαν (45), » ἔφη. Οὐκ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς εὐσεβείας τοῦτο κρατοῦν ἐστὶν ἰδεῖν. Ἡ γὰρ εὐσέβεια, ἀσεβείας καὶ δεισιδαιμονίας μέση τυγχάνουσα, ἐκὰ τέραν ἀποκηρύττει.

TKA'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ἐπειδὴ ὅπως καὶ αἱ ἀρεταὶ μεσότητές εἰσιν, ἠθέλησας μαθεῖν, ἔστι, ὅτι ἡ μὲν φρόνησις, μέση ἀφελείας καὶ κακουργίας ἔσθηκεν· ἡ δὲ ἐλευθεριότης, ἀσωτίας καὶ φειδωλίας· ἡ δὲ μεγαλοφυχία, ἀλαστονείας καὶ ταπεινότητος· ἡ δὲ ἀνδρία, θρασύτητος καὶ δειλίας. Χρὴ οὖν τὰς μὲν ἀκρότητας φεύγειν, τὰς δὲ μεσότητας διώκειν.

TKB'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝῷ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῷ.

Μὴ ζῆτει πλοῦτον, ὦ βέλτιστε, τὸν τῆς ὑπερηφανίας πατέρα, τὸν τῆς ὑπεροψίας γεννήτορα, τὴν τῶν ἡδονῶν χορηγόν, τὸν πάσης κακίας δημιουργόν, τὸν τῆς πρὸς Θεὸν φιλας ἀποσυλῶντα τὸν ἄνθρωπον· ἀλλ' ἀρετὴν, τὴν πάντων τῶν κακῶν ἀπαλλάττουσαν. Εἰ δὲ ἰδρώτας ἔχει καὶ πόνους, μὴ διὰ τοῦτο αὐτὴν ἀποφύγοις, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μάλιστα περὶπτυσαι, λογιζόμενος, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων τὸ μετὰ πόνων καὶ ἰδρώτων κτηθὲν (46), καὶ μικρὸν

Phocylideum:

Πάντων μέτρον ἀριστον· ὑπερβασίαι δ' ἀλείπει
[val. RITT.

(45) Μὴδὲν ἄγαν. Unus ex VII sapientibus dictum hoc est; de quo exstat hoc phaleucium:

Τὸ γὰρ μηδὲν ἄγαν με τέρπει.

Illud, Nil nimis, ah, nimis juvat me! Id.

(46) Τὸ μετὰ πόνων καὶ ἰδρώτων κτηθὲν. Sic Pindarus Nemeo. 7, Εἰ πόρος ἦν, τὸ τερπνὸν πλεόν ποδέρχεται. Et Basilius Magnus: Τὸ πόνω κτηθὲν, περιχαρῶς ὑπεδέχθη, καὶ φιλοπόνως διεφυλάχθη.

τυγχάνη, ποθεινότερόν ἐστι. Τὸ δ' αὐτομάτως (47) προσπεσόν, εὐκαταφρόνητον, κἂν ὑπάρχη μέγα.

TKΓ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐπειδὴ αἱ παραινήσεις ἰσχυσαν οὐδὲν, τῆς σῆς μανίας, τῆς περὶ τὴν κακίαν, κρείττονος διορθώσεως εὐρεθείσης, εἰς εὐχὰς πάλιν τρεπόμεθα. Εἴη τοίνυν σὲ ἀποφοιτῆται μὲν τῆς μανίας (48), εἰς νοῦν δὲ σώφρονα ἦκειν.

TKΔ'. — ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Οἱ ἀρετῆς ἔρωντες καὶ σοφίας ἐταλωκότες, ἀκόρροστοι τὴν ἐπιθυμίαν δυτες, οὐ διαλιμπάνουσι τὸν θεῖον τοῦτον πυρσὸν ἐν ἑαυτοῖς ἀνάπτοντες. Τοῦτο μὲν ἔργον, τὰ δ' ἄλλα πάντα νομίζοντες εἶναι πάρεργα. Μικρὰ γοῦν αὐτοῖς τὰ τοῖς ἄλλοις μεγάλα εἶναι δοκοῦντα φαίνεται, καὶ γελῶσι τὰ περιμάχητα, καὶ πατοῦσι τὰ ἀπόβλεπτα, καὶ τῶν ὑπερκοσμίων μόνων ἐφίενται. Εἰς τὸν τοιοῦτον τοῖνον χορδὸν, καὶ αὐτὸς τελέσαι προηρημένος, ἀκοίμητον δίκαιος ἂν εἴης τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα διατηρῆσαι.

tuum ascribere in animum induxeris, æquum profecto fuerit, te insomnem animæ oculum conservare.

TKΕ'. — ΣΕΡΗΝΩ.

Ἰαν θαυμάζω πῶς πρότερον μὲν τὰ ἴδια χρήματα εἰς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, οἱ τῷ θείῳ λόγῳ μαθητευθέντες προϋτίθεισαν, νυνὶ δὲ τινες τῶν ὑφηγητῶν τοῦ λόγου (οὐ γὰρ πάντων καταψήφισθαι θέμις) τὰ κοινὰ σφετερίζεσθαι τολμῶσι. Πεποιήκασι γοῦν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀτοπίας, καὶ τοὺς καρποφορεῖν εἰωθότας ἀποναρχῆσαι. Δέον γὰρ ἐν τῇ ἐγγνωμοσύνῃ τῶν ὑπηκόων ἀποκείσθαι τοὺς τῆς Ἐκκλησίας θησαυροὺς, τοῦτο οὐ συγχωροῦσι γίνεσθαι.

TKΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εἰ οἱ ἱερωμένοι, καὶ οἱ ὑπὲρ ὧν ἡ ἱερωσύνη τελεῖται ἐν τοῖς αὐτοῖς, τίς ἐξιδάσεται τὸ θεῖον; Χρὴ τοίνυν ἐν μὲν ταῖς τῶν ἀρχομένων γνώμαις ἀποκείσθαι τοὺς τῶν πενήτων θησαυροὺς, τοὺς δ' ἱερωμένους τῇ ἱερουργίᾳ μόνῃ σχολάζειν, ἵνα δυνηθεῖεν εὐμένεσ; τὸ θεῖον ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς ὑπηκόοις καθιστᾶν. Εἰ δὲ θεώμενοι οἱ λαοὶ τοὺς τὴν ἱερωσύνης ἀγιστεῖαν κεκληρωμένους, πάντα τὰ βιωτικὰ μεταχειριζομένους, ἐξήμβλωσαν τὴν εὐλάβειαν, οὐκ ἐστὶν αὐτοῖς τοσοῦτον μέψασθαι, ὅσον ἐκείνοις τοῖς ἐμπόροις, καὶ παλιγκαπήλοις, καὶ πᾶσαν κινῶσι πραγματείας ὅδον ἄδικον. Εἰ γὰρ τὰ κατ' ἑαυτοὺς οὗτοι διορθῶσονται, ἐλπὶς ἐστὶ καὶ τῶν λαῶν ἔψεσθαι. faciendi rationem ineunt. Nam si ipsi mores suos correxerint, spes est plebem quoque secuturam esse.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

ὦν μέντοι πρόχειρος ὁ πορισμὸς, τοῦτων ἡ κτῆσις εὐκαταφρόνητος. Xenophonii *Pædia Cyri*: Ἐκεῖνο δὲ καταμαθεῖν, ὅτι τοσοῦτω τὰγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει, ὅσω ἂν μᾶλλον προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀπίοι. RITT.

A partum est, quamvis alioqui exiguum sit, facundius et suavius existit: quod autem casu ac sponte contigit, etiam si magnum sit, in contemptum tamen facile venit.

CCCXXIII. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Quandoquidem cohortationes, atque consilia nullam vim habuerunt, quod scilicet furiosum illud improbitatis studium, quo flagras, omni correctione fortius inventum sit, ad vota rursus me converto. Faxit igitur Deus, ut ab hoc furore abscedas, ac prudentem mentem induas.

CCCXXIV. — STRATEGIO MONACHO.

Qui virtutem amant, ac sapientiæ studio **383** tenentur, inexplebili quadam cupiditate flagrantes divinam hanc facem in animis suis excitare minime intermittunt, hoc quidem pro serio opere, alia autem omnia pro rebus levioris operæ ducentes. Ac propterea parva ipsis esse videntur, quæ alii magna et ampla existimant: atque ea de quibus alii inter se diladantur, risu habent, et quæ alii suspiciunt, pedibus proculcant, cœlestiaque sola expectant. Cum igitur ad hujusmodi chorum nomen

tuum ascribere in animum induxeris, æquum profecto fuerit, te insomnem animæ oculum conservare.

CCCXXV. — SERENO.

Magna me admiratio tenet, qui fiat, ut cum prius ii, qui divino sermone instituti erant, opes suas ad communem utilitatem proposuerint, nunc contra nonnulli ex sermonis magistris et interpretibus (neque enim omnes condemnare fas est) communes opes ad se avertere non vereantur. Itaque ob hujusmodi absurditatem hoc effecerunt, ut illi etiam, qui offerre consueverant, elanguerint. Nam cum Ecclesiæ thesaurus in subditorum probitate animique candore reconditos esse oporteat, hoc ipsi fieri minime sinunt.

CCCXXVI. — EIDEM.

Si ii, qui sacris ordinibus initiati sunt, et ii, pro quibus sacerdotii munus obitur, in iisdem rebus versantur, quisnam divinum numen placabit? Quocirca opus est ut pauperum thesauri in subditorum animis et voluntate recondantur, sacerdotes autem sacrosancto duntaxat ministerio dent operam: ut Deum, tum sibi ipsis, tum subditis propitium redant. Si vero populi eos, qui sacerdotii sanctitatem sortiti sunt, omnia ea, quæ ad hanc vitam pertinent, tractare atque administrare conspicientes, religiosam pietatem excusserunt, non tam ipsi accusandi sunt, quam negotiatores illi atque caupones, qui iniquam omnem et sceleratam quæstus

(47) Cod. Vat. 659 pro αὐτομάτως solum legit αὔ. POSSIN.

(48) Idem cod., κακίας. Id.

CCCXXVII. — STRATEGIO SCHOLASTICO. A TKZ'. — ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Etsi Mosis legi innitens acceptam injuriam ulcisci constituisti, illud tamen scito fieri etiam posse, ut qui modum in ulciscendo excedit, injuriam inferat. Nam cum quispiam majores delictis cruciatus infert, rursus injuriæ auspex est. Ac proinde melius quidem atque consultius fuerit illatam injuriam minime referre, verum animi patientiam adhibere: non tamen ineptum atque absurdum, ut qui patientem animum præstare nesciat, mediocriter sese ulciscatur. Nam si id immodice fiat, eum, qui acceptam injuriam vindicat, ad illius, qui laceravit gradum transmittit. Ac de his hactenus. Illud autem ne ignores, vir sapiens, legislatorem Mosem, effrenatum Judæorum impetum reprimentem (quo videlicet perpetiendi metu ab inferendis injuriis deterrentur) hoc potius permisisse, quam sanxisse.

384 CCCXXVIII. — AETIO COMITI. B

Qui iis, a quibus primum beneficio affecti sunt, etiamsi illi minime æqua petant, omnibus tamen in rebus obsecundare satagunt, meo judicio peccant, quamvis, dum iniquæ rei participes se præbent, culpam suam altero jure obvelare videantur nempe quod iis, a quibus beneficium acceperint, gratiam rependant. At vero convenit ut qui beneficio affectus est, ita beneficium referat, ut in bonis atque honestis rebus eum, cujus beneficio usus est, remuneretur, non autem in malis operam ipsi navet. Hæc enim non remuneratio est, sed injustitia.

CCCXXIX. — MACHARIO PRESBYTERO.

In illud, « Cantate Domino canticum novum ¹⁶. »

Quo tempore pestiferi dæmones una cum imperatore suo diabolo nihil in ordine manere permiserunt, verum omni iniquitatis ac rapacitatis genere se ingurgitantes, nec ullam contumeliæ sæ atque petulantiae satietatem agnoscentes, mortales in malorum extremum compulerunt: tum vero, tum, inquam, ille omnium rex, et paternus sermo, quod et illorum tyrannidem odisset, et horum miseria commoveretur, humanam naturam subsiens in acie stetit. Itaque tropæa partim jam statuebantur, partim erigebantur, partim in spe erant: atque barbaricum quidem dæmonum agmen una cum suo duce calamitates suas deplorabat: humana autem natura ad libertatem tanquam postliminio recurrebat. Eaque de causa Psalmistes iis, qui in libertatem asserti fuerant, ut canticum novum quod futurum erat cernebat.

CCCXXX. — THEODOSIO EPISCOPO. D

Per commiserationem ac mansuetudinem, vir sapientissime, calamitates eorum, qui in tentationes inciderunt, lenire adnitere, atque ipsos leni ac

¹⁶ Psal. xcvi, 1.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(49) Cod. Vat. 650, ἀποπον. POSSIN.

(50) Pro δικαίω ἐτέρω idem cod. scribit uno verbo, δικαιοτέρω. Id.

(51) Pro παθῶν idem cod. Vat. 650. legit, κα-

Εἰ καὶ τῷ νόμῳ Μωϋσέως ἐπερειδόμενος, ἀμύνεσθαι διέγνω· ἀλλ' ἴσθι ὅτι ἔστι καὶ ἀμέτρως ἀμυνόμενον ἀδικεῖν. Ὅταν γάρ τις μείζους τῶν πταισμάτων ἐπιφέρῃ τὰς τιμωρίας, δευτέρον ἄρχει πάλιν. Οὐκοῦν ἀμεινον μὲν τὸ μὴ ἀμύνεσθαι, ἀλλὰ φιλοσοφεῖν· οὐκ ἀπίθανον (49) δὲ καὶ τὸ ἀμύνεσθαι μετρίως τὸν φιλοσοφεῖν μὴ ἐπιστάμενον. Τὸ γὰρ ἀμέτρως εἰς τὴν τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἀδικούντος τάξιν παραπέμπει τὸν ἀμυνόμενον. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Μὴ ἀγνοεῖ δὲ, ὡ σοφῆ, ὡς ὁ νομοθέτης Μωϋσῆς προαναστέλλων τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀκάθεκτον ὁρμὴν (ἵνα φόβῳ τοῦ παθεῖν μὴ δράσοιεν), τοῦτο συνεχώρησε μᾶλλον ἢ ἐθέσπισεν.

TKH'. — AETIO KOMHTI.

Οἱ τοῖς ἐξ ἀρχῆς εὐεργετήσασιν εἰς ἅπαντα κατακολουθεῖν σπουδάζοντες, καὶ μὴ δίκαια ἐκείνοι αἰτοῦσιν, ἀμαρτάνειν μοι δοκοῦσι· καὶ δοκῶσι κοινωνοῦντες οὐ δικαίῳ πράγματι, δικαίῳ ἐτέρω (50) περιπέλλειν τὴν μέμψιν, τῷ ἀμειβεσθαι τοὺς εὖ ποιήσαντας. Χρὴ δὲ τὸν εὖ παθόντα ἀντευποιεῖν ἐν καλοῖς ἀμειδόμενον, οὐκ ἐν κακοῖς συμπράττοντα. Αὕτη γὰρ οὐκ ἔστιν ἀμοιβή, ἀλλ' ἀδικία.

TKΘ'. — ΜΑΚΑΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰς τὸ, « Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν. »

Ὅτε οἱ ἀλιτήριοι δαίμονες μετὰ τοῦ στρατηγούτου αὐτοῖς διαδόλου, οὐδὲν εἶασαν ἐν τάξει μένειν, ἀλλὰ πάσης ἀδικίας καὶ πλεονεξίας ἐμποροῦμενοι, καὶ ὕβρεως κόρον οὐκ εἰδότες ἐπὶ τὸ ἔσχατον τῶν παθῶν (51) τοὺς ἀνθρώπους ἀπῆλασαν· τότε δὴ τότε ὄτων ἀπάντων βασιλεὺς, ὁ πατρῶος Λόγος, τῶν μὲν μισήσας τὴν τυραννίδα, τῶν δὲ οἰκτείρας τὰς συμφορὰς, ἀνθρωπεῖαν ὑποδὸς φύσιν, ἐπὶ τῆς παρατάξεως ἔστη. Τρόπαια τοιγαροῦν τὰ μὲν εἰστήκει, τὰ δὲ ἠγείρετο, τὰ δὲ ἦν (52) ἐν ἐλπίσι. Καὶ τὸ μὲν βάρβαρον τῶν δαιμόνων στίφος μετὰ τοῦ στρατηγού τὰς συμφορὰς ἔστεινε· ἡ φύσις δὲ ἡ ἀνθρωπεῖα εἰς ἐλευθερίαν ἀνέτρεχε. Διὸ καὶ ὁ Μελωδὸς ἄσμα καινὸν ᾄδειν τοῖς ἐλευθερωθεῖσι παρεκελεύετο. Προφητικοῖς γὰρ ὀφθαλμοῖς ἐθεᾶτο τὸ μέλλον.

canerent, imperabat. Siquidem propheticis oculis

TA'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὀκτώ καὶ πρᾶοτητι, ὡ σοφώτατε, καταπραῖνειν πειρῶ τὰς τῶν πειρασμοῖς περιπεπωκότων συμφορὰς, καὶ ἐκδιάζου αὐτοὺς λόγῳ ἡπίῳ πρὸς εὐθυμίαν,

κῶν. Id.

(52) Ἦν abest a cod. Vat. 650. Vers. ult. pro τὸ μέλλον idem cod. habet τὰ μέλλοντα. Id.

καὶ ἀναμόχλευε τὰς τῆς ἀθυρίας ρίζας. Εἰ γὰρ γνοῖεν ἅ παρὰ σοῦ, ὅτι εἰ μὲν δικαίως ἐπήχθησαν, κουφισμὸν (53) τῶν πταισμάτων ἐργάζονται, εἰ δὲ συνεχωρήθησαν ἐπελθεῖν μηδὲν φαῦλον δράσασαι, στεφάνους προξενούσιν· οὐ μόνον τὴν ἀθυμίαν ἐξοστρακίζουσιν, ἀλλὰ καὶ θυμῆδιαν ἐμπλησθῆσονται.

ΤΑΑ'. — ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὅτι μὲν ὁ μακάριος Εὐστάθιος πρεσβύτερος τὰς μὲν τῶν αἰσχρῶν λημμάτων ἐπιθυμίας κατακράτος ἐχειρώσατο, ὅ τι δὲ ἦν καὶ ἀνδραγαθίας οἰκείον, εἰς τοῦτο ῥέπων ἐωρᾶτο, οὐδὲ ἡ σὴ ἀγνοεῖ σύνεσις. Ὅτι δὲ τοῦτου εἰς τὴν ἀνω σύγκλητον μεταπαμφθέντος, οἱ μὲν ἀνδραποδώδεις (ὧν εἰς ἐστὶ καὶ ὁ ἐναγῆς Εὐστάθιος ὁ διάκονος, οὗ ἐπὶ τῇ ὁμωνυμίᾳ κομιδῇ ἐκείνος, ὡς οἶσθα, ἤχθητο), ὡς τεθνεώτος ἐχάρησαν· οἱ δὲ φιλάρετοι ἐλυπήθησαν τῆς αὐτοῦ συνουσίας στερηθέντες, τοῦτο παρ' ἐμοῦ μάνθανε.

ΤΑΒ'. — ΗΡΩΝΙ (54).

Περὶ τῆς ἀλλοιώσεως καὶ ἀποκταστάσεως τοῦ Ναβουχοδονόσωρ.

Ὅπηνίκα τῶν Βαβυλωνίων ὁ βασιλεὺς πέρα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ φρονήσας, καὶ φράσας, καὶ πράξας ἐφωράθη, ἐξηλάθη μὲν τῆς τῶν ἀνθρώπων συνουσίας τε καὶ τιμῆς, τοῖς δὲ θηρίοις συνέστιος καὶ σύνοικος γέγονεν. Ὅτε δὲ τὴν προσήκουσαν ἔσχε περὶ τοῦ Θεοῦ δόξαν, τότε καὶ τὴν οἰκειαν δόξαν ἀπέλαβε. Τῆς γὰρ συμφορᾶς ὄρος ἦν ἡ τοῦ κρείττονος ἐπίγνωσις.

ΤΑΓ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΟΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Πότερος ἄρα πότερον ἀδικεῖν ἤρξαστο καὶ παρανομεῖν, οὐδεὶς ἔχει ῥαδίως λέγειν, οὕτως ἀντίπαλον τὴν κακίαν ἐπὶ κακῷ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς ἔχετε. Ὅσπερ οὖν οὐ ῥάδιον τὸν κατάρξαντα καὶ τὸν ἀκολουθήσαντα εἰδέναι, οὕτως οὐδὲ τὸ καταπαῦσαι τὴν μανίαν ὁμῶν εὐχερὲς, ἀλλὰ καὶ πάνυ δύσκολον εἶναι νομίζουσι· τῷ ἑκαστῶν τὸν ἕτερον ἐν τῇ πονηρίᾳ ὑπερβάλλειν φιλοτιμείσθαι, οὐκ ἀγνοοῦντα (ἡ γὰρ ἂν ἴσως καὶ συνεγνώσθη), ἀλλ' ἐπιστάμενον μὲν, ὑπὸ δὲ τῆς ἀνανταγωνίστου ἐχθρας εἰς τοῦτο τρεπόμενον.

ΤΑΔ'. — ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα, εἰ Ἡμεῖς προσκυνούμεν ὃ οἰδαμεν (55).¹

Μάλιστα μὲν οὐδ' ἀποκρίσεως ἐχρῆν τυχεῖν τοῦς

¹ Joan. iv, 22.

suavi sermone ad hilaritatem trahe, mœrorisque radices evelle. Nam si hoc ex te intelligant, quod si jسته investæ sunt, delictorum levationem efficiunt; sin autem, cum nihil aceleris admisissent, oboriri permissæ sunt, coronas conciliabunt: non modo conceptum animo mœrorem profligabunt, verum etiam lætitia perfundentur

CCCXXXI. — DANIELI PRESBYTERO.

Quod beatus presbyter Eustathius turpium quidem quæstum cupiditates fregerit ac profligarit, quidquid autem ad probitatem attinebat, ad id propendere cernebatur, ne tua quidem prudentia ignorat. Quod autem, eo ad cœlitum concilium transmissis, servili animo homines (quorum in numero est impurus quoque diaconus Eustathius, qui cum idem sibi nomen esse permoleste ille, ut nosti, ferebat) tanquam mortuo lætitiæ conceperint, 385 virtutis autem amantes, ipsius consuetudine orbatæ mœrore affecti sunt, illud ex me discite.

CCCXXXII. — HERONI.

De mutatione et restitutione in regnum Nabuchodonosoris.

Quando Babyloniorum rex supra humanæ naturæ modulum, et sensisse, et locutus fuisse, et egisse compertus est, ab hominum cœtu et honore submotus est, communemque cum bestiis mensam ac domum habuit. Posteaquam autem eam, quam conveniebat, de Deo sententiam tenuit, tunc etiam gloriam suam recepit. Quippe calamitatis terminus erat præstantioris agnitio.

CCCXXXIII. — MARTINIANO, ZOSIMO, MARONI, EUSTATHIO.

Quisnam tandem alterum lædere atque injuria afflicere incepit, nemo facile dicere potest. Ita adversariam improbitatem in capitis vestri perniciem habetis. Quemadmodum igitur haud facile est, cum qui lacessivit, et eum qui secutus est, agnoscere: eodem modo furorẽ vestrum comprimere haudquam pronum ac proclive, verum perquam difficile atque arduum esse homines existimant: propterea quod unusquisque alterum improbitate superare contendit, non ignorans (sic enim fortasse veniam consequeretur), verum id quidem cognitum atque compertum habens, cæterum ab insuperabili quadam inimicitia ad hoc impulsus.

CCCXXXIV. — ISCHYRIΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

In illud dictum a Domino ad Samaritanam, εἰ Ἡμεῖς adoramus quod ἂν ἴσκημεν.¹⁶

Maxime quidem nec responsum eos 'consequi

(53) Post κουφισμὸν adde ἡ ἀφανισμὸν ex cod. Vat. 650. POSSIN.

(54) Cod. Vat. 650 addit πρεσβυτέρω. Vers. 2 et 3 ep. hæc verba καὶ φράσας, absunt a codice Ib.

(55) Confer Augustinum serm. 176 de temp., et

De hæresibus, cap. 54, et Photium, Biblioth. pag. 11; Theodoret. lib. iv. De hæretic. fabul.; Nicet. Choniatiensi lib. vii, De vita Manuælis Comneni, pag. 107. RITT.

oportebat, qui Eunomio fidem adhibuerunt, homini opinione sua facundo atque arguto, sed qui dicere non dubitarit Filium ex adorantium numero esse, neque illud animadvertere potuerit, imo, ut quidem ipse reor, ob anticipatam opinionem ac dominandi libidinem noluerit hoc dicere, quod et verum est, et sapientes juxta ac stolidi animadvertunt, nempe quod ad Samaritanæ opinionem, quæ cum ipso tanquam cum Judæo colloquebatur, suamque religionem Judæorum religioni præferbat, ad hunc modum respondeat : « Nos adoramus quod scimus. » Constat enim eum inter eos, qui adorantur, recenseri. Sed tamen ne ab ipsis fastidii ac superbix accusemur, adversus eos velitans, his verbis utere : « Extrema sane stoliditate laboratis, huic homini fidem arrogantes, qui Patrem extra omnem comparationem esse tradere ausus est, divinamque Paulum rejecit, apud quem hæc verba habentur : « Non rapinam arbitratus est esse æqualem Deo ¹⁷. » Illud enim *majus*, quod ad Filii extenuationem profertis, ex comparatione dictum est, non autem ex incomparabili præstantia. **386** Quamobrem si ex non ente, ut ipsiasseritis, factus est, de vestra quidem sententia *majus* illud non consistit. (Quænam enim comparatio est ejus qui sempiternus est, cum eo qui ex non ente factus sit?) Sin autem sine tempore ac perpensione ipsum factum fuisse, profecto eundem paternam sempiternitate confitebimini : etiamsi perfectam et exactam consequi nequeatis, ob quam dictum sit, « Pater meus major me est ¹⁸. » Neque enim doctrinæ, sed consolationis duntaxat causa hoc ad apostolos, qui tanquam confestim perituri, metu confecti ac pene extincti erant, dictum est : quo nimirum bono animo essent, tanquam ipse ad eum, quem illi majorem existimabant, proliscisceretur. Atque huic rei perspicuo argumento illud est, quod non in alio tempore, verum in sola ea nocte, in qua futurum erat ut traderetur, hoc dictum sit : in ea, inquam, nocte, in qua ad tantam humilitatem sermones suos conformavit, ut diceret : « An putatis quod non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi duodecim legiones angelorum ¹⁹? » Quid enim tanto numero opus erat, cum unus duntaxat, Ezechia regnum obtinente, centum octoginta quinque hominum millia necasset, ac Persicam potentiam concidisset ²⁰? Verum, ut dixi, ad ipsorum timiditatem et opinionem locutus est. Quocirca si veram hanc sententiam haud assequimini, atque interim tamen ab Anomæorum impietate abstinere constituistis, illud vobis dicere licet, quod a quodam dum adversus eos dissereret allatum est, nempe quod et *majus* consistit, qua ratione genitor est : et æquale, quatenus Deus est, ejusdemque substantiæ.

¹⁷ Philipp. II, 6. ¹⁸ Joan. XIV, 28. ¹⁹ Matth. XXVI, 53. ²⁰ IV Reg. XIX, 35.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(56) Pro *ισταται* cod. Vat. habet *ιστατο*. Versu 3 pro *πρὸς τὰ*, legit idem, *πρὸς τὸν ἐκ μὴ*, etc. Vers. 5 pro *καὶ* habet *καί*. Possim.

(57) *Ὁὐ γὰρ διδασκαλλίας..... τοῖς ἀποστόλοις*. Utilissima admonitio, non oportere ea quæ consolandi causa prolata sunt in sacris Litteris, ita accipere quasi *δογματικῶς* essent dicta. Similiter

A *Εὐνομίῳ πισθάντας, ἀνθρώπων δεινῷ μὲν εἶναι οἰηθέντι, εἰπεῖν δὲ τολμήσαντι, ὅτι τῶν προσκυνούτων ἔστιν ὁ Υἱὸς, καὶ μὴ δυνήθεντι ἐννοῆσαι, ἢ, ὡς ἔγωγε οἶμαι, μὴ βουληθέντι ὑπὸ προλήψεως καὶ φιλαρχίας; εἰπεῖν τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀληθὲς ἔστι, καὶ σοφοί τε καὶ ἀνήγοι ἐννοοῦσιν, ὅτι πρὸς τὴν ὑπόνοιαν τῆς Σαμαρείτιδος, τῆς ὧν Ἰουδαίῳ αὐτῷ διαλεγομένης, καὶ τὰ ἑαυτῆς τῶν Ἰουδαϊκῶν προκρινούσης, τὴν ἀπόκρισιν ταύτην πεποίηται, ὅτι « Ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἶδαμεν » εὐδῆλον γάρ ὅτι τῶν προσκυνουμένων ἔστι. Πλὴν ἀλλ' ἵνα μὴ δόξωμεν ὑπεροφίας γραφὴν γράφεσθαι παρ' αὐτῶν, ἀκροβολιζόμενος πρὸς αὐτοὺς εἶπέ, ὅτι Ἀβελτηρίαν ἐσχάτην νοσεῖτε, πεισθέντες ἀνθρώπων δογματίσαι τολμήσαντι, ἀσύγκριτον εἶναι τὸν Πατέρα, καὶ παραγραφάμεν τὸν θεσπέσιον Παῦλον εἰρηκότα. « Οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι Ἰσα Θεῷ. » Τὸ γὰρ *μείζων*, ὃ προφέρετε πρὸς ἐλάττωσιν τοῦ Υἱοῦ, ἐκ συγκρίσεως εἶρηται, καὶ οὐκ ἐκ τῆς ἀσυγκρίτου ὑπεροχῆς. Εἰ μὲν οὖν ἐξ οὐκ ὄντων, ὡς φατε, γέγονεν, οὐδὲ τὸ *μείζων* ἴσταται (56) καθ' ὑμᾶς. Ποία γὰρ σύγκρισις τοῦ ἀεὶ ὄντος πρὸς τὰ ἐκ μὴ ὄντων γεγονότα; Εἰ δὲ ἀχρόνως καὶ ἀπαθῶς γεγενησθαι αὐτὸν ἐκ τῆς πατριχῆς ἰδιότητος ὁμολογήσατε, καὶ μὴ δυνήθητε τῆς ἀκριβοῦς ἐννοίας ἐφικέσθαι, ἥς ἔνεκεν εἶρηται, « Ὁ Πατὴρ μου μείζων μου ἔστιν. » Οὐ γὰρ διδασκαλλίας, ἀλλὰ παραμυθίας ἔνεκεν μόνης τοῦτο εἶρηται τοῖς ἀποστόλοις (57) τεθνηκόσι τῷ δέει, ὡς αὐτίκα μάλα ἀλλασσομένοις (58), ἵνα θαρρόσιν, ὡς πρὸς τὸν δοκοῦντα αὐτοῖς μείζονα, πορευομένου αὐτοῦ. Καὶ τοῦτου ἀπόδειξις ἐναργῆς, τὸ μὴ ἐν ἄλλῳ καιρῷ, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ νυκτὶ μόνη, ἐν ἣ ἐμελλε παραδίδοσθαι, τοῦτο εἶρησθαι, ἐν ἣ καὶ εἰς τὸσαύτην ταπεινότητα ἐσχμάτισε τὰ λεγόμενα, ὡς εἰπεῖν, « Δοκεῖτε ὅτι οὐ δύναμαι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου, καὶ δώσει μοι δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; » Τί γὰρ τοσοῦτων ἔδει, ἐνδὲ ἐπὶ Ἐζραίου ρπε' χιλιάδας ἀνελόντος, καὶ τὴν Περσικὴν δύναμιν ἀποκείραντος; Ἀλλ' ὡς ἔφην, πρὸς τὴν δειλίαν αὐτῶν καὶ τὴν ὑπόνοιαν ἐφθέγγετο. Εἰ τοίνυν ταύτης (59) ἀληθοῦς ἐννοίας οὐκ ἐφικνεῖσθε, ἀφροσύνη δὲ τῆς τῶν Ἀνομοίων ἀπεθείας προσήρησθε, δύνασθε λέγειν, ὃ ἔφησέ τις πρὸς αὐτοὺς διαλεγόμενος, ὅτι καὶ τὸ *μείζων* ἴσταται, ἣ γεννήτωρ, καὶ τὸ ἴσον καθ*

D ὃ Θεὸς καὶ ὁμοούσιος.

judicandum de his quæ laudandi causa dicta sunt. Eadem est Joannis Chrysostomi observatio. RITT.

(58) Cod. Vat., ἀλωσομένουσ. Id.

(59) Post ταύτης idem cod. addit τῆς. Versu inde 2 pro πρὸς αὐτοὺς idem scribit πρὸς ὑμᾶς. Vers. ult. pro (καθ' ὃ) cod. Vat. 650 sic habet, ἡθ' ὃ, etc. Id.

ΤΑΕ'. — Τῷ ΑΥΤῷ (60).

A

CCCXXXV. — EIDEM.

Εἰ πνευματικοί πνευματικά (δηλονότι ῥήματα καὶ ὀνόματα) συγχρίνειν ὁ θεσπέσιος ἐνομοθέτησε Παῦλος, προσήκει καὶ ἡμᾶς τῷ κανόνι τούτῳ πεποιημένους, τὰς θέλας βασιανίζειν (61) Γραφάς. Πρῶτον τοιγαροῦν, τὸ μὴ δύνασθαι πῶς εἴρηται, σκοπητέον· καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν λύσιν τοῦ ζητουμένου βαδιστέον. Ἄκουε τοίνυν πρῶτον τοῦ νομοθέτου Μωσέως. Δίκαιον γὰρ ἀπὸ μὲν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης θεμελιῶσαι τὸ νόημα· ἀπὸ δὲ τῆς Καινῆς στεφανῶσαι. Τί φησι τῷ λαῷ; « Οὐ δύνηση τὸ Πάσχα ποιεῖν ἐν εὐδεμιᾶ τῶν πόλεων σου, ἀλλ' εἰς τὴν τόπον ὃν ἂν ἐκλέξῃται Κύριος ὁ Θεός σου. » Τὸ, οὐ δυνήση, ἀντὶ τοῦ, μὴ ἐξόντος, μηδὲ ἐγγωροῦντος, μηδὲ συγκεχωρημένου, μηδὲ ἐνδεχομένου (62) θετικῶς. Ὅτι γὰρ ἡδύναντο ποιῆσαι τὸ Πάσχα καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι, δῆλόν ἐστι. Καὶ γὰρ καὶ νῦν ποιοῦσι μὲν, παρανομοῦντες δέ. Τί οὖν ἐστιν, « Οὐ δύνηση; » Οὐκ ἐξεστὶ σοι, οὐ προσάξεις, οὐ ποιήσεις. Ὅτι δὲ ταύτη ἐπὶ ἐνωρίῳ εἴρηται, ἀκουσον καὶ τῶν ἀποστόλων τῷ νομοθέτῃ ἀκολουθούντων καὶ φραζόντων· « Ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα, ἀ ἠκούσαμεν καὶ εἶδομεν, μὴ λαλεῖν. » Τί οὖν; οὐκ ἡδύναντο σιγήσαι; Πάνυ μὲν οὖν. Τί οὖν εἰπεῖν ἐβουλήθησαν; Οὐκ ἐνδέχεται, ὅτε πρέπει σιγῇ παραδοθῆναι τὰ ἀνακηρυχθῆναι λαμπρῶς καὶ σαφῶς ὀφείλοντα. Καὶ Ἰουδαῖοι δὲ ἔφασαν (σεμνῆ δὲ δῆπουθεν καὶ ἡ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρία)· Ὅτι γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονε, φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνεῖσθαι. Διὰ τοῦ μὴ δύνασθαι, τὸ μὴ ἐγγωροῦν μὴνύοντες. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ φησι περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· « Ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεόν. » Οὐκ ἀσθενείαν τινα κατηγορῶν τῆς παγκρατοῦς (63) δυνάμεως, ἀλλὰ μεγίστην ῥώμην, ὅτι ἀνεπίδεκτός ἐστι τοῦ ψεύδους ὁ τῆς ἀληθείας πατήρ. Καὶ ἀλλαχόσε δὲ ταύτην ὀχυρῶν τὴν ἔνοιαν ἐφί· « Ἐάν ἀρνησώμεθα αὐτὸν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει· ἀρνήσασθαι γὰρ ἑαυτὸν οὐ δύναται. » Καὶ τοῦτο γὰρ οὐκ ἀσθενείας ἐστὶν ἀποδείξεις, ἀλλ' ἀνυπερβλήτου ἰσχύος, ὅτι οὐκ ἐγγωρεῖ τὴν θεϊαν φύσιν ἑαυτὴν ἀρνήσασθαι. Εἰ δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος, οὐ τὴν λέξιν κακούργως ἐρμηνεύειν ἐπιχειροῦσιν οἱ αἰρετικοί, μαρτυρίαν χρῆ προσαγαγεῖν, ἀκουσον αὐτοῦ φράζοντος· « Οὐ δύναται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος νηστεύειν, ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστὶν ὁ Νυμφίος. » Ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἐγγωρεῖ, οὐ πρέπει, οὐ προσήκει, οὐκ ἐνδέχεται, οὐχ ἀρμόττει. Τούτων τοιγαροῦν οὕτως εἰρημένω, ὁ σκοπὸς ὁ σωτήριος δῆλός ἐστι. Τὸ γὰρ, « Οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν, » οὐκ ἀσθενείαν αὐτοῦ κατηγορεῖ, ἀλλὰ καὶ μεγίστην

Si spiritualibus spiritualia (verba scilicet et nomina) comparari præcepit divus Paulus²¹, convenit sane ut nos quoque huic regulæ obtemperantes divinus Scripturas perpendamus. Primum igitur, quo sensu, non posse, dictum sit, considerandum est : atque ita demum ad quæstionis solutionem proficiscendum. Prius itaque legislatorem Mosem audi. Æquum est enim a Veteri quidem Testamento sententiam fundare : ac postea eandem a Novo tanquam corona quadam ornare. Quidnam ergo ille ad plebem ait? « Non poteris Pascha facere in ulla ex urbibus tuis : præterquam in eo loco, quem elegerit Dominus Deus tuus²². » Hoc, non poteris, pro eodem positum est ac si dixisset : Non licet, non concessum ac permissum est. Nam quod in aliis etiam civitatibus Pascha celebrare possent, perspicue constat. Quid igitur est : Non poteris? Non tibi licet, non offeres, non facies. Quod autem hoc sensu dictum sit audi etiam apostolos Legislatorem sequentes ac dicentes : « Nos non possumus, quæ audivimus et vidimus, non loqui²³. » Quid ergo, Non poterant silere? Maxime vero. Quidnam igitur dicere voluerunt? **387** Non decet, nec fas est ea silentio tradere quæ clare atque aperte prædicari debent. Quin Judæi quoque dixerunt (grave autem scilicet est atque auctoritatis plenum illud testimonium quod ab hostibus ducitur) : Nam quod notum signum factum est, constat, nec possumus negare. Quo quidem in loco per non posse, non licere significarunt. Eodemque modo Apostolus de Deo et Patre ait : « In quibus impossibile est mentiri Deum²⁴. » Quibus verbis non imbecillitatis ejusdem omnipotentem illam vim coarguit : verum contra summum ipsius robur indicat, quod ille veritatis pater mendacii minime capax sit. Atque alio rursus loco eandem sententiam muniens, his verbis usus est : « Si negaverimus eum, ipse fidelis manet : negare enim seipsum non potest²⁵. » Nam hic quoque non infirmitatis, sed singularis atque insuperabilis potentie argumentum est, quod fieri non potest ut divina natura seipsam inficietur. Quod si ipsius etiam Salvatoris (cujus dictum hæretici maligne ac veteratioris interpretari conantur) testimonium proferre oportet, audi ipsum loquentem : « Non possunt filii Sponsi jejunare, quandiu cum illis est Sponsus²⁶, » pro eo ac si dixisset : Non licet, non decet, non quadrat, non convenit. His igitur ad hunc modum expositis, quo tendat Salvator

²¹ I Cor. II, 13. ²² Deut. XVI, 5, 6. ²³ Act. IV, 20.²⁴ Hebr. VI, 18. ²⁵ II Tim. II, 13. ²⁶ Matth. IX, 15.

VARLÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(60) Confer Theodoretum dialogo cui titulus, Ἄσπερος, et Greg. Naz. ; item Chrysost. in *Joannem*. RITT.

(61) Pro βασιανίζειν cod. Vat. scribit, βαδίζειν, et vers. seq. pro βαδιστέος habet χωρητέος. POSSIN.

(62) Hæc verba μηδὲ ἐνδεχομένου ut subditiua utermituntur a cod. Vat. 650, qui pro statim

sequenti verbo θετικῶς ponit adverbium θετικῶν. Idem vers. post sexto, qui inter ἀποστόλων et τῷ inserit τῶν. Id.

(63) Pro παγκρατοῦς idem legit πανσθανοῦς. Versu inde tertio, omittit idem illa verba, ἀρνησώμεθα αὐτόν et vice illorum solum ponit ἀπιστήσωμεν. Vers. seq. post ἀρνήσασθαι omittit γὰρ. Id.

perspicuum est. Illud enim : « Non potest Filius a se ipso facere quidquam ²⁷, » non ipsius imbecillitatem prodit, verum maximum robur : quod videlicet in eum cadere nequeat ut aliquid, quod Patri adversetur, efficiat. Quoniam enim in suspicionem apud eos venerat, tanquam qui Deo adversarius esset, atque alienam gloriam usurparet, idcirco hæc verba habuit, tantum non ad hunc modum loquens : Ne me existimetis quidquam præter Patris sententiam ac voluntatem facere. Hoc enim minime contingere potest. Fieri nequit, ut ab illius scopo alienum quidquam faciam : fieri non potest, ut Patri repugnem et adverser. Quodque illud his verbis significet, cum ex his, quæ a nobis dicta sunt, constat, tum etiam ex eo liquet, quod valde submissum et humile verbum collocavit. Quid enim dixit? « Non potest Filius a seipso facere quidquam. » Nam si illud dixisset, se a seipso quædam efficere, quædam autem non a seipso, fortasse non absurdum esset existimare, propter imbecillitatem ipsum his verbis usum esse. Cum autem ipse se nihil facere posse dixerit, hoc ipsum eos etiam, qui sublime aliquid ac generosum animo complecti minime volunt, ad cogitationem Deo consentaneam ac divina illa essentia dignam prosilire cogit. Nihil a seipso facit? Atqui maximum illud facinus, et bonorum omnium caput, quod patriarchæ ardentibus verbis expetebant, prophetæ prædicabant, cœlitum agmina ad stuporem usque mirabantur, ipse fecit. Clamat hoc vel illud electionis, ille divinatorum mysteriorum velut promus condus, **388** ille prædicationis antistes, his verbis utens : « Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens ²⁸. » Nihil a seipso facit? Atqui ipse disertis verbis clamat : « Et Filius quos vult vivificat ²⁹. » Nihil a seipso facit? Atqui centurionem, qui imperatoriam vim ac potentiam ipsi testimonio suo tribuerat, collaudavit, doctrinam videlicet hanc confirmans, ut quod dictum fuerat, non modo centurionis sententia, verum etiam ipsiusmet Salvatoris suffragio niti videretur. Atque item ad leprosum, qui ipsum quidem posse clara voce confessus fuerat, ut autem vellet aperte supplicaret, ac dixerat : « Si vis, potes me mundare, » perfectamque ipsi potentiam haud obscure attribuerat, ac velut consecraret, sententiam ejus sua sententia confirmans, dixit : « Volo, Mundare ³⁰. » Nihil a seipso facit? Atqui ad Chananæam his verbis usus est : « Fiat tibi sicut vis ³¹. » Atque et ventum et mare increpuit ³², et cæcum illuminavit ³³, et paralyticum astrinxit ³⁴, et Lazarum excitavit ³⁵. Verum si cuncta ea, quæ Filii auctoritatem ac potentiam prædicant, in medium proferre conemur, ne, si

ῥώμην, ὅτι ἀνεπίδεκτός ἐστι τοῦ ἐναντίου τι τῷ Πατρὶ ποιεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ ὑπωπτεύετο παρ' αὐτῶν ὡς ἀντίθεος, καὶ ἄλλοτριαν σφετεριζόμενος δόξαν, τοῦτο ἔφη, μονονουχὶ φράζων (64). Μὴ νομίζετε με παρὰ γνώμην τι τοῦ Πατρὸς ποιεῖν, οὐ δύναται τοῦτο γενέσθαι. Οὐκ ἐνδέχεται με παρὰ σκοπὸν αὐτοῦ πράττειν τι· οὐκ ἔγγωρεῖ ἐναντιωθῆναι με τῷ Πατρὶ. Καὶ ὅτι τοῦτο μὴνύει, δῆλον μὲν καὶ ἀπὸ τῶν εἰρημένων, δῆλον δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἄγαν ταπεινῶς θεοεικένας τὸ ῥῆμα. Τί γὰρ ἔφη; « Οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν. » Εἰ μὲν γὰρ εἶπεν, ὅτι τὰ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ, τὰ δὲ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, τάχα ἂν οὐκ ἀπεικὸς ἦν ἐννοῆσαι ὅτι δι' ἀσθένειαν τοῦτο ἔφη. Εἰ δὲ οὐδὲν ἔφη δύνασθαι ποιεῖν, αὐτὸ τοῦτ' ἀναγκάζει καὶ τοὺς μὴ βουλομένους ὀφηλὸν τι ἐννοῆσαι καὶ γενναῖον, εἰς ἔννοιαν ἀναπηδῶσαι θεοπρεπῆ καὶ τῆς θείας ἐκείνης οὐσίας ἀξίαν, λέγοντας· Οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ; Καὶ μὴν τὸ μέγιστον κατόρθωμα, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων τὸ κεφάλαιον, ὃ πατριάρχαι μὲν ὠδινον, προφήται δὲ προέλεγον, οἱ δ' οὐράνιοι δῆμοι ἐξεπλήττοντο, αὐτὸς πεποίηκε. Καὶ· βῶξ τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ὁ τῶν θείων μυστηρίων ταμίας, ὁ τοῦ κηρύγματος μυσταγωγός, φράζων· « Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγάσαστο τὸ εἶναι Ἰσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκέκωσε μορφὴν δούλου λαβών. » Οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ; Καὶ μὴν αὐτὸς διαβρήδην βῶξ· « Καὶ ὁ Υἱὸς, οὗς θέλει, ζωοποιεῖ. » Οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ; Καὶ μὴν τὸν μὲν ἑκατόνταρχον μαρτυρήσαντα αὐτῷ αὐτοκρατορικὴν δύναμιν τε καὶ ἐξουσίαν ἀνεκέρυξε, βεβαίων τὸ δόγμα, ἵνα καὶ μόνον τῆς τοῦ ἑκατοντάρχου γνώμης, ἀλλὰ καὶ τῆς αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ψήφου, νομισθεῖται τὸ λεχθέν. Τῷ δὲ λεπρῷ τὸ μὲν δύνασθαι αὐτὸν λαμπρῶς ὁμολογήσαντι· ὅπαρ δὲ τοῦ βούλεσθαι τὴν ἱκετηρίαν σαφῶς ποιησαμένῳ, καὶ φῆσαντι, « Ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρῶσαι, » καὶ ἐντελῆ αὐτῷ ἐξουσίαν σαφῶς ἀφιερῶσαντι, ἔφη, κυρῶν τὴν γνώμην τῇ ἀποφάσει· « Θέλω, καθαρῶσαι. » Οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ; Καὶ μὴν τῇ Χαναanaίᾳ ἔφη, « Γενθήτω σοι ὡς θέλεις, » καὶ τῷ μὲν ἀνέμῳ ἐπέτιμησε καὶ τῇ θαλάσῃ· τὸν δὲ τυφλὸν ὠμμάτωσε· καὶ τὸν μὲν παράλυτον ἐσοφίγξεν· τὸν δὲ Λάζαρον ἤγειρεν. Ἄλλ' εἰ πάντα τὰ τὴν αὐθεντίαν τοῦ Υἱοῦ ἀνακηρύττοντα εἰς μέσον ἀγαγεῖν πειραθειῆμεν, οὐδ' εἰ παύσασθαι βουληθεῖημεν, ἴσως δυνηθεῖημεν. Διόπερ ταῦτα παρέντες ἀπὸ τῶν καθ' ἑαυτοὺς συλλογισώμεθα. Οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ; Καὶ μὴν ἡμεῖς, ὧν οὐδὲν εὐτελέστερον γένοιτ' ἂν, πολλὰ οἰκθον πράττομεν, καὶ κακίαν φεύγομεν, καὶ ἀρετὴν διώκομεν. Εἰ δὲ μὴ ἀφ' ἑαυτῶν δρώμεν, οὔτε δικὴν ἀμαρτάνοντες δοῦναι δικαιοὶ ἂν εἴημεν, οὔτε κατορθοῦντες στεφάνων ἀπολαῦσαι. Ὁρᾷ; ὅτι ἡ ταπεινότης τοῦ ῥήματος, μεθ' ὑπερβολῆς θεοειμένη, καὶ τοὺς ἀγνωμόνας πείθει μετ' εὐσεβοῦ;

²⁷ Joan. v, 19. ²⁸ Philipp. ii, 6, 7. ²⁹ Joan. v, 21. ³⁰ Luc. v, 12, 13. ³¹ Matth. xv, 28. ³² Marc. iv, 39. ³³ Joan. ix, 1 seqq. ³⁴ Matth. ix, 2 seqq. ³⁵ Joan. xi, 1 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(64) Φράζων cod. idem recte mutat in κρᾶζων. Possin.

διανοίας καταδέξασθαι τὸ ἕφος τῶν λελεγμένων; Α Εἰ δὲ καὶ τὴν ἀντιδιαστολὴν βασανίσεις, εὐρήσεις αὐτὴν οὕτως εἰρημένην, ὡς παρ' ἡμῶν ἡρμηνεύθη. Οὕτε γὰρ εἶπεν, Οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μὴ λάθῃ τὸ δύνασθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς. Τοῦτο γὰρ τῷ ὄντι, τῷ μὴ δύνασθαι ἀντιδιασταλῆναι ἐχρῆν (εἴγε ἀσθένειαν αὐτοῦ κατηγορεῖν ἐμελλε τὸ ρηθέν)· ἀλλὰ τί; « Ἐὰν ἡμεῖς βλέπη τὸν Πατέρα ποιοῦντα. » Ὁρᾷς πῶς τὴν ἰσοτιμίαν καὶ τὸ ἰσοσθενές, καὶ τὸ ὁμοούσιον κηρύττει;

Quamobrem his prætermisissis, a nostrismet ipsis rebus argumentum ducamus. Nihil a seipso facit? Atqui nos, quibus nihil vilius atque abjectius fingi potest, multa a nobis facimus, ac vitium fugimus, et virtutem consecramur. Quod si nihil a nobis ipsis facimus, nec cum peccamus, supplicio jure afficimur, nec cum virtute aliquid gerimus, coronas consequimur. Videsne quemadmodum vocabuli humilitas cum excessu posita, malignos etiam et præposterios homines adducat, ut eorum, quæ dicta sunt, sublimitatem pio sensu excipiant? Quod si etiam distinctionem ipsam expendas: eam ita, ut a nobis explanatum est, dictam esse comperies. Neque enim dixit: Non potest Filius a seipso facere quidquam, nisi potestatem a Patre acceperit (hoc enim revera impotentiae per distinctionem adjungi oportebat, si hoc dictum imbecillitatem ipsius proditurum erat), verum quid? « Nisi quod viderit Patrem facientem. » Perspicisne quonam pacto honoris ac roboris æqualitatem, eandemque substantiam prædicet?

ΤΑΣ'. — ΗΡΩΝΙ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ.

Τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ, ᾧ βέλτιστε, σπουδῇ μεγίστῃ, οὐ τὸ σφρονίζειν πολλοὺς τοῖς σκώμμασιν, ὡς ἔφησ, σαυτὸν, καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου παραλογιζόμενος, ἀλλὰ τὸ πολλοὺς ἀμαρτάνειν. Ἐν γὰρ τῇ κακίᾳ τῶν θεατῶν τὴν εὐημερίαν ἔχουσιν, ὥστε εἰ ἐκεῖνοι βέλτιους γένοιντο, τοῦτοις ἂν ἀπόλοιτο ἡ τέχνη. Οὕτε οὖν ἔλοιτο ἐπανορθῶσαι τοὺς πταίοντας, καὶ βουληθεῖσιν, οὐχ οἶόν τε. Πέφυκε γὰρ αὐτοῖς ἐπὶ τὸ βλάπτειν ἢ μίμησις.

ΤΑΣ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὡσπερ ἄριστος ἰατρὸς τέχνην πρὸς συμμαχίαν τῆς C ἀρρώστουσης φύσεως ὠπλισμένος, ὅταν πολύτροποι (65) νοσημάτων ἰδέει τὸ σῶμα πολιορκῶσι, πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἰστάμενος (ὁ γὰρ ἐξὼν ὤσαι, περι-ορῶν, τῆς ἀπωλείας δηλονότι αἴτιος) τὰ ἀναβολὴν καὶ ὑπέρθεσιν ἐπιδεχόμενα τηρεῖ δεύτερα, ἵνα μὴ ταῦτα δόξας νενικηκέναι, ὅπ' ἐκεῖνου λάθῃ νικῶμενος τοῦ καὶ τὴν δόξασαν γεγενῆσθαι νίκην εἰς ἧτταν περι-τρέποντος οὕτω καὶ αὐτὸς, τῇ συνέσει τὴν τῆς θεραπείας τῶν ψυχῶν ἐπιστημὴν κεράσας, πρὸς τὸ κατεπεῖγον βλέπων. Ἐκεῖνου γὰρ ἰαθέντος ἐλπίς καὶ τὰ λοιπὰ συναθῆσθαι.

ΤΑΗ'. — ΟΡΙΩΝΙ.

Αἱ μὲν τοῦ σώματος ἡδοναὶ στωμίλαι (66) εἰσι, καὶ δεῖναι γοητεῦσαι, καὶ τὸν λογισμὸν τῆς ἡγεμονίας ἐκβάλλειν, καὶ πάντα ἄνω καὶ κάτω ποιεῖν. Ἄλλ' εἰ ὁ θυμὸς τῷ λογισμῷ συμμαχήσεις, καὶ καθάπερ ὑπασπιστὴς βασιλεῖ ὑπακούσεις, βραδίως ἐκείναι καταγωνισθήσονται. Δικαίως γὰρ ὀργῆς κατ' αὐτῶν κινήσεως οὐχ ὑποστήσονται τὴν ἀπειλὴν,

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(65) Πολύτροποι ad eodem. cod. mutatur in πολυτρόπων. Vers. 4 et 5 tollit idem signa parenthesis. POSSIN.

cupiamus quidem, finem fortasse facere queamus. Quamobrem his prætermisissis, a nostrismet ipsis rebus argumentum ducamus. Nihil a seipso facit? Atqui nos, quibus nihil vilius atque abjectius fingi potest, multa a nobis facimus, ac vitium fugimus, et virtutem consecramur. Quod si nihil a nobis ipsis facimus, nec cum peccamus, supplicio jure afficimur, nec cum virtute aliquid gerimus, coronas consequimur. Videsne quemadmodum vocabuli humilitas cum excessu posita, malignos etiam et præposterios homines adducat, ut eorum, quæ dicta sunt, sublimitatem pio sensu excipiant? Quod si etiam distinctionem ipsam expendas: eam ita, ut a nobis explanatum est, dictam esse comperies. Neque enim dixit: Non potest Filius a seipso facere quidquam, nisi potestatem a Patre acceperit (hoc enim revera impotentiae per distinctionem adjungi oportebat, si hoc dictum imbecillitatem ipsius proditurum erat), verum quid? « Nisi quod viderit Patrem facientem. » Perspicisne quonam pacto honoris ac roboris æqualitatem, eandemque substantiam prædicet?

B CCCXXVI. — HERONI REMPUBLICAM GERENTI.

Scenicis, vir optime, summum hoc studium est, non ut per ipsorum cavillos multi meliores reddantur (quemadmodum ipse dixisti, te ipsum, et eos, qui te audiunt, decipiens), verum ut multi peccent. Etenim in spectatorum improbitate felicitatem suam constitutam habent. Ita sit, ut si illi meliores efficiantur, sua his ars peritura sit. 389 Quamobrem nec unquam eos, qui delinquant, corrigere in animum induxerint, nec, si velint, id possint. Mimica enim eorum ars natura tantummodo ad nocendum comparata est.

CCCXXVII. — THEODOSIO EPISCOPO.

Quemadmodum optimus medicus ad ægrotantis naturæ subsidium arte instructus et armatus, cum variis morborum generibus corpus obsidetur, adversus eum, qui acrius urget in procinctu stans (qui enim cum salutem afferre liceat, id facere negligit, interitus scilicet causa est) eos, qui moram ac dilationem admittunt, in posterius servat, ne alioqui, dum hos vicisse sibi videtur, ab illo, qui etiam victoriam eam, quæ exstitisse videbatur, in cladem convertit, imprudens superetur: eodem modo tu quoque mandatarum animarum scientiam prudentia temperans, ad id, quod amplius urget, oculorum aciem intende. Nam eo sanato, spes est fore ut reliqua etiam sanentur.

CCCXXXVIII. — ORIONI.

Corporis quidem voluptates lepidæ sunt, eamque vim habent ut hominem velut præstigiis quibusdam illiciant, ac rationem e principatu exturbent, atque omnia sursum et deorsum misceant. At si ira rationi suppetias ferat, ac tanquam stipator regi obediens se præbeat, facili negotio illæ opprimentur. Justa enim ira adversus eas excitata, ninas haud

(66) Cod. Vat. 650, αἰμίλαι. Versu epist. penult. παρεσκευάσατο pro παρεκελεύσατο legit. Id.

quaquam sustinebunt : verum irrito conatu abibunt, victoriam rationi, quæ victrix esse debet, concedentes. Atque hoc est quod Psaltes quidem monuit, tu autem intelligere cupis : « Irascimini, et nolite peccare ».

CCCXXXIX. — NEMESSIANO SCHOLASTICO.

Quemadmodum gentiles et Judæos, et si qui sunt qui eorum dogmata consecantur, impios et vecordes esse statuo, quod prophetas nihil de Salvatore locutos esse pronuntiant : eodem modo eos, qui universum Velus Testamentum ad ipsum transferre conantur culpa minime carere sentio, ut qui in ea pugna, quam adversum nos ineunt, adversarios adjuvent. Nam dum quæ de ipso non sunt dicta ad ipsum velut obtorto naso trahere ab ipsis convincuntur, eorum etiam in his, quæ vere ac disertis verbis de eo dicta sunt, suspicionem pariunt. Atqui non ita facere convenit : verum ea quidem, quæ ad eum aperte spectant, dicere ; quæ autem de aliis rebus, ea de his rebus, de quibus dicta sunt, dicta esse sinere. Nam hæc demum veritatis ac demonstrationis regula est. Qui autem ea, quæ ad eum minime attinent, proferunt, hoc efficiunt, ut ea etiam, quæ ipsi conveniunt, evertantur.

CCCXL. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Vir quidam disertus, atque et moribus integer, et vita splendidus (nam quod etiam **390** ipse luculenta dignitate ornatus sit, præteribo : umbra enim hoc est et insomnium), me convenit, illudque narravit se ad venerandum quidem altare accessisse, ut divina mysteria perciperet : at ubi te, hominem, ætate quidem senem, dignitate autem presbyterum, libidine autem vigentem, atque omnes, quorum impudicitia hominum sermone celebratur, superantem, illic astare conspexit, pedem retulisse ; quod scilicet indignam rem esse duxisset, sacrosancta mysteria per impuram ac scelestam manum suscipere. Ego vero his auditis quantum animo vulnus acceperim, dicere prætermittam : quibus autem verbis eum gravissime reprecenderim, exponam. Nullo, inquam, detrimento, vir sapientissime, is, qui suscipit, afficitur, etiam si is qui tribuit indignus esse videatur ; neque incontaminata mysteria conspurcantur, etiamsi sacerdos omnes mortales improbitate superet. Quod si mihi diffidis, corvum cogita, impurum, inquam, illud atque in pullos suos crudele animal, cujus opera ille in cælum excurrens ac cæli civis Elias alebatur ³⁷. Atque alia insuper multa dixi, quæ duplici de causa ad te scribere recusavi : altera, ne supervacaneam prolixitatem epistolæ adderem ; altera, ne tua vitia nimium exaggerare videar. Quemadmodum igitur illi succensui, sic etiam te moneo ut aut resipiscas, aut a venerando altari abscedas ; ne alioqui eos, qui ad ipsum accedere instituunt, per tuas actiones submoveas.

³⁶ Psal. iv, 5. ³⁷ III Reg. xvii, 4.

Α ἀλλὰ φροδοὶ οὐκ ἐπιτρέψασαι. Καὶ τοῦτ' ἔστιν ὅπερ ὁ Μελωδὸς μὲν παρεκελεύσατο, σὺ δὲ μαθεῖν ἠθέλησας : « Ὁργίσεθε, καὶ μὴ ἀμαρτάνετε. »

ΤΑΘ'. — NEMESSIANO SCHOLASTICO.

Ὡς περ Ἕλληνας, καὶ Ἰουδαίους, καὶ εἰ τινες τὰ ἐκείνων ἐζηλωσαν, ἀσεβεῖς τε καὶ ἀνοήτους (67) ὀρίζομαι, ἀποφαινομένους μηδὲν περὶ τοῦ Σωτῆρος τοῦς προφήτας εἰρηκέναι· οὕτως τοῦς πᾶσαν τὴν Παλαιὰν εἰς αὐτὸν μεταφέρειν πειρωμένους, οὐκ ἔξω αἰτίας τίθημι, ἅτε δὴ ἐν τῇ καθ' ἡμῶν μάχῃ τρόπον τινὰ τοῖς διαδίκους συμπτύττοντας. Τῷ γὰρ ἐλέγχσθαι παρ' ἐκείνων περὶ αὐτοῦ μὴ εἰρημένα εἰς αὐτὸν ἔλκειν ἐκ διαζόμενοι, τοῦτων κἀν τοῖς περὶ αὐτοῦ ἀληθῶς καὶ διαβόηθῃν εἰρημένους. ὑπόνοιαν τίχουσι. Χρὴ δ' οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τὰ μὲν εἰς αὐτὸν εἰρημένα, σαφῶς λέγειν, τὰ δὲ περὶ ἄλλων πραγμάτων ἔξιν περὶ ἐκείνων εἰρησθαι, περὶ ὧν εἰρηται. Οὗτος γὰρ καὶ ἀληθείας καὶ ἀποδείξεως ὁρος. Οἱ δὲ τὰ μὴ προσήκοντα προφέροντες, καὶ τὰ προσήκοντα ἀνατρέπεσθαι παρασκευάζουσι.

ΤΜ'. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Ἄνῃρ ἐλλόγιμος καὶ ὀρθὸς μὲν τὸν τρόπον, λαμπρὸς δὲ τὸν βίον (τὸ γὰρ καὶ ἀξιώματι αὐτὸν λαμπρῷ κεκοσμηθαι, παρήσω· σκιά γὰρ τοῦτο καὶ δυναρ), ἐντυχῶν ἡμῖν ἀπηγγείλει, ὅτι προσήλθε μὲν τῷ σεπτῷ θυσιαστηρίῳ τῶν θεῶν μυστηρίων μεταληφόμενος· θεασάμενος δὲ σε αὐτῷ παρεστῶτα, ἀνθρωπον πρεσβύτην μὲν τὴν ἡλικίαν, πρεσβύτερον δὲ τὴν ἀξίαν, ἀκμάζοντα δὲ τῇ λαγνείᾳ, καὶ πάντας τοῦς ἐπ' ἀσελγείᾳ βεδοτημένους ὑπερακοντίσαντα, εἰς τοῦπίσω κεχώρηκε, μὴ ἀξιώσας τὰ ἱερὰ μυστήρια διὰ μιᾶς χειρὸς δεξασθαι. Ἐγὼ δ' ὅπως μὲν ἐπλήγην τὴν ψυχὴν ταῦτα ἀκούσας, παρήσω· ἀ δ' ἐκείνον κατακράτος ἐμεμφάμην, λέξω. Οὐδὲν, ἔφη, ὦ σοφώτατε, παραβλάπτεται ὁ δεχόμενος, εἰ καὶ ὁ διδοὺς ἀνάξιος εἶναι δοκοῖη, οὐδὲ τὰ ἄγραντα χραίνεται μυστήρια, εἰ ὁ ἱερεὺς πάντας ἀνθρώπους εἰς κακίαν παρελάσειεν. Εἰ δ' ἀπιστεῖς, ἐννοεῖ τὸν κόρακα, τὸ ἀκάθαρτον καὶ μισότεκνον ζῶον, δι' οὗ ὁ οὐρανοδρόμος καὶ οὐρανοπολίτης Ἥλιος ἐτρέφετο. Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ἔφη, ἅπερ γράψαι σοι δευεῖν ἐνεκεν παρητησάμην, τοῦ τε μὴ μήκος περιττὸν τῇ ἐπιστολῇ προσθεῖναι, τοῦ τε μὴ δόξαι λίαν τὰ σά ἐκτραγυδεῖν κακὰ. Ὡς περ τοῖνον ἐκείνω ἐμεμφάμην, οὕτω καὶ σοὶ παραινῶ, ἢ μεταγῶναι, ἢ ἀποστῆναι τοῦ σεπτοῦ θυσιαστηρίου, ἵνα μὴ τοῦς προσίεναι αὐτῷ προρημένους, διὰ τῶν σαυτοῦ πράξεων ἀπελαύνεις.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(67) Idem cod., ἀνόμους. Id.

TMA'. — ΠΑΥΛΟ.

Εἰς τὸ γερραμμένον· « Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος. »

Ἐπειδὴ Ἑβραῖοι τεσσαράκοντα ἔτη τῷ μάννα τρεφόμενοι, οὐκ ἀξιοπίστῳ, ὅσον κατ' ἀνθρώπινον λογισμὸν, πρὸς ἰσχύον σωματίων τυγχάνοντι, διέμενον ἐπὶ τῆς ἰσχύος ἀλάκῃς τε καὶ ῥώμης, ἰσως δὲ καὶ μείζονος ἀπέλαυον δυνάμει (οὐ γὰρ ἡ τροφή, ἀλλ' ὁ θεὸς ὄρος διεκράτει καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα), ἔζη ὁ νομοθέτης, ὅπερ μαθεῖν [ἦ] ἐθέλησας (68)· « Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένην διὰ στόματος Θεοῦ. » Ὅπερ καὶ ὁ Χριστὸς διακρουόμενος τὸ διαβολικὸν μηχανήμα, προεβάλλετο, καὶ κατέσεισε τοῦ πειράζοντος τὴν ἰσχύον.

TMB'. — ΘΕΩΝΙ.

Περὶ Ἀρειωνῶν καὶ Εὐνομιανῶν.

Λανθάνουσιν αἰρετικοὶ δι' ὧν κατασκευάζουσι, διὰ τούτων ἀπιστόμενοι, καὶ δι' ὧν νικῶν ὀνοῦνται, διὰ τούτων λαμπρῶς ἠττώμενοι. Εἰ γὰρ κτίσμα ἐστὶν ὁ Υἱὸς, οὐδὲ τὸ μείζον κατ' αὐτοὺς ἴσταται. Τὸ γὰρ μείζον λέγεται ἐκ συγκρίσεως, καὶ οὐκ ἐκ τῆς ἀσυγκρίτου ὑπεροχῆς. Ποίαν οὖν σύγκρισιν ἔχει τὸ κτίσμα πρὸς τὸν Κτίστην; λεγέτωσαν οἱ σοφοί.

TMΓ'. — ΠΕΤΡΩ.

Οὐ μικρὸν συνετὸς ἀκροατὴς, ὁ μὴ μόνον θαύματι διακόπτων τοῦ λόγου τὸν δρόμον, ἀλλὰ καὶ ἐπινοῶν τὰ δυσσώρητα, καὶ τι παρ' ἑαυτοῦ εἰσφέρειν δυνάμενος. Ὅτι δὲ οὐ μικρὸν, μετὰ τῶν ἄλλων τῶν μεγάλων καὶ ἐξαιρέτων ὧν ἠπειλήσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ παραιρεῖσθαι (69), καὶ τὸν συνετὸν ἀκροατὴν ἐνέταξεν· οὐκ ἂν τοῦτο φήσας, εἰ μὴδὲν μέγα συντέλει. Διὸ καὶ ὁ Παροιμισιαστὴς ἔφη, « Οὐς ἀκροατοῦ, ἐπιθυμία σοφοῦ. » Οὐ γὰρ πολλοὺς πόνους, οὐθ' ἰδρωτὰς αὐτῷ παρέχει, ἀλλ' ἀφορμὰς μόνον καὶ σπέρματα ἀπαιτεῖ. Πρὸς γὰρ τὴν γεωργίαν ἡ σύνεσις ἀρκεῖ.

res ac sudores ipsi exhibet, verum argumenta duntaxat ac semina requirit. Siquidem ad cultum ac segetem ingenii sagacitas sufficit.

TMA'. — ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Ἴσθι, ὦ καθαρότητος τέμενος, ὡς ἄδη κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν· παράδοξον γὰρ ἔργον ἀνύσας (70), παραδοξότερον αὐτὸ πεποίηκας τῷ τάχει. Ἦν μὲν γὰρ καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μέγα, τὸ δὲ τάχος μείζον, μᾶλλον δὲ μέγιστον αὐτὸ ἐδειξε, κοσμησαν τὴν χάριν καὶ χαρισιτέραν πεποιηκός. Διάλαμπε τοίνυν ἐν τοῖς τοιοῦτοις κατορθώμασι. Πρέπει γὰρ σοι.

TME'. — ΑΡΗΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ.

Περὶ τῆς δυνάμειος τοῦ θεοῦ κηρύγματος.
Εἰ ἀγγίνοια ἀνθρώπου τῆς τῶν γραμμάτων εἰδή-
²⁸ Matth. iv, 4. ²⁹ Eccli. xxv, 12.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

(68) Pro ἐθέλησας cod. Vat. 650 scribit ἐζήτησας, et præcedens ἡ tollit. POSSIN.

(69) Idem cod., παραινέσθαι. Id.

CCCXLI. — PAULO.

In illud, « Non in solo pane vivit homo ».

Quoniam Hebræi, cum quadraginta annorum spatio manna alerentur (quod, si humanam rationem species, ad robur corporibus afferendum parum idoneum erat), in eadem fortitudine ac robore perstant, ac fortasse majorem etiam vim consequerentur (non enim alimonia, sed divinum decretum animas et corpora conservabat), idcirco, id quod tibi exponi quæstisti, legislator dixit : « Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. » Quod etiam Christus, diabolicam machinam propulsans, opposuit : atque hac ratione tentatoris vires concussit ac perfregit.

CCCXLII. — THEONI.

De Arianis et Eunomianis.

Non animadvertunt hæretici per ea ipsa, quæ astruunt, se irretiri, ac per ea ipsa perspicere vinci, per quæ se vincere arbitrantur. Nam si creatum quiddam est Filius, ne majus quidem de eorum sententia stat. Majus enim ex comparatione dicitur, non autem ex incomparabili præcellentia. Quamnam igitur id quod creatum est, cum Creatore comparationem habeat, sapientes et eruditi homines velim exponant.

391 CCCXLIII. — PETRO.

Non parvi momenti res est acutus et sagax auditor, qui non tantum ob admirationem orationis cursum interrumpit, verum etiam ea quæ arduæ contemplationis sunt, excogitat, atque a seipso aliquid erogare potest. Quodque non parvi momenti sit, hinc constat quod Deus una cum magis aliis et eximiiis rebus, quæ se Hierosolymitanæ urbi detracturum minabatur, prudentem quoque ac sagacem auditorem adjunxit. Quod profecto non dixisset, si nihil magni ipse conferret. Eaque de causa Paroimiastes his verbis usus est : « Auris auditoris, desiderium est sapientis ».

Neque enim multos labores ac sudores ipsi exhibet, verum argumenta duntaxat ac semina requirit. Siquidem ad cultum ac segetem ingenii sagacitas sufficit.

CCCXLIV. — ΗΙΕΡΑΚΙ ΚΛΑΡΙΣΣΙΜΩ.

Hoc scias velim, o pietatis delubrum, te tota urbe celebrari. Nam cum admirabile opus confeceris, admirabilius illud per celeritatem effecisti. Erat enim id quidem per se quoque magnum : at celeritas majus ipsum, imo maximum reddidit, qua beneficium ornatum est, gratiusque ac iucundius effectum. Quamobrem in hujusmodi virtutibus fac eluceas. Id enim te dignum est.

CCCXLV. — ΑΡΡΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ.

De virtute divinæ prædicationis.

Si humani ingenii acrimonia, litterarum scientiæ

(70) Hæc. παράδοξον... ἀνύσας, omittebat ed. Paris.; adduntur ex cod. Vatic. 650. EDIT.

antefertur, quid mirum si apostoli, qui indocti atque illitterati erant, divina sapientia impleti, dialecticos etiam et oratores superarunt? Nam si eum quidem qui legit, interpretationem ignorare verisimile est, eum vero qui litterarum notas ignorat, eorum quæ scripta sunt mentem tenere impossibile est. Verum persæpe usu venit ut qui legit, sensum nesciat: qui autem audit, si modo majori acumine sit et ingenii acrimonia præstet, eum intelligat, etiamsi alioqui litterarum notas minime cognitias habeat. Nam qui ob elementorum ignorationem ea, quæ litteris consignata sunt, percipere nequit, hujus sæpenumero, dum alii legunt, ingenium viget. Quocirca eum mentis acumen scientiam superet, quid afferri potest, quin divina sapientia sermonum artificium vincat?

CCCXLVI. — LAMPETIO EPISCOPO.

De altari.

Quandoquidem inexpugnabilis atque omni contradictione major ea oratio est, cui adversarii assentiuntur, idcirco ad quamque nationem ex iis quæ apud eam moribus recepta sunt, disserendum est. Quod etiam ille sensorum Christi dispensator Paulus faciebat, apud Judæos quidem de Scripturis disputans, apud Athenienses autem ab ara. Idcirco dicebat: « Factus sum legem non habentibus tanquam legem non habens⁴⁹. » Perinde enim ac si **392** de lege nihil audiisset, ab ara monendi materiam arripiebat, non quod aram plus auctoritatis quam Scripturas habere judicaret, sed ut eos, qui nullam

CCCXLVII. — PAULO TRIBUNO.

Vetus sermo, ac lex omnium hominum iudicio recta et laudanda, hoc præscribit, ut ne quis lapsus insultet, nec jacentes trucidet, verum tanquam supplices misereatur, captisque manum porrigat. Audio autem feras etiam, quibus plus animi inest, id quidem, quod oblectatur, ulcisci: quod autem fractum et debilitatum est, misericordia prosequi solere. Cum igitur, et apud homines, et apud feras inimicitia: ac belli certi limites sint quos transilire minime oporteat, ne tu quoque committas, ut iis qui victi sunt, irascaris, nec eos qui humi prostrati sunt tanquam hostes premas.

CCCXLVIII. — ISAIÆ.

Si tu illud veritus, ne is qui a te contumelia affectus est prior te accusaret, existimasti fore ut, si anteverteres, culpam adumbrares, ac crimina ea, quæ in te conferuntur, succideres, scitum revera, ne dicam malignum ac veteratorum, est hoc artifi-

⁴⁹ 1 Cor. ix, 21.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(71) Quæ leguntur in edito hæc verba, ἀλλ' ἔστι πολλάκις τὸν μὲν ἀναγινώσκοντα μὴ εἰδέναι τὸν νοῦν, ea cuncta in cod. Vat. 650 velut ὑποβολιμαῖα omittuntur. Vers. ult. ep. idem pro λόγων scribit λόγου. POSSIN.

(72) Pro παλαιὸς λόγος melius legit cod. Vat. 650,

αὐτῶς προκρίνεται, τί θαυμαστὸν εἰ οἱ Ἀπόστολοι, ἰδιῶται ὄντες καὶ ἀγράμματοι τῆς θείας ἐμπειρησμένοι σοφίας, καὶ τῶν διαλεκτικῶν, καὶ τῶν ῥητόρων ἐκράτησαν; Εἰ γὰρ τὸν μὲν ἀναγινώσκοντα μὴ εἰδέναι τὴν ἐρμηνείαν εἰκόσ, τὸν δ' ἀγνοῦντα τῶν γραμμάτων τοὺς χαρακτῆρας τὸν νοῦν ἐπίστασθαι τῶν γεγραμμένων ἀδύνατον. Ἀλλ' ἔστι πολλάκις τὸν μὲν ἀναγινώσκοντα μὴ εἰδέναι τὸν νοῦν (71), τὸν δ' ἀκούοντα ὀξύτερον ὄντα καὶ συνέσει διαφέροντα εἰδέναι, καίτοι τῶν γραμμάτων μὴ ἐπιστάμενον τοὺς χαρακτῆρας. Ὡ γὰρ ἀδύνατος ἡ κατάληψις τῶν ἐγκειμένων διὰ τὴν ἀγνοίαν τῶν στοιχείων, τοῦτ' ἢ συνέσει ἀκμάζει πολλάκις, ἄλλων ἀναγινωσκόντων. Εἰ τοίνυν ἀγγιγνοία τῆς ἐπιστήμης κρατεῖ, πῶς οὐ θεία σοφία, λόγων τέχνης περιέσται;

B TMÇ'. — ΛΑΜΠΕΤΙῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Περὶ τοῦ βωμοῦ.

Ἐπειδὴ ἀμαχος καὶ ἀναντιβῆτος πᾶς λόγος παρὰ τῶν ἐναντίων συνομολογούμενος, ἐκάστῳ ἔθνει ἀπὸ τῶν παρ' αὐτοῖς νομομισμένων διαλεκτόν, ὃ καὶ [δ] τῶν [τοῦ] Χριστοῦ νοημάτων ταμίαις ἐποίησε Παῦλος, Ἰουδαίοις μὲν ἀπὸ τῶν Γραφῶν διαλεγόμενος, Ἀθηναίοις δὲ ἀπὸ τοῦ βωμοῦ. Αὐτὸ καὶ ἔφη, « Ἐγενόμην τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἀνομος. » Ὡς γὰρ ἀνόμοιος ὢν τοῦ νόμου, ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τὴν παραίνεσιν ἐποιεῖτο, οὐ τὸν βωμὸν ἀξιοπιστότερον τῶν Γραφῶν ἡγούμενος, ἀλλὰ τοὺς ἀπιστοῦντας αὐταῖς, ἀπὸ τῶν οἰκείων χειρούμενος δογματῶν.

ipsis fidem arrogabant, ab ipsorummet dogmatibus

C TMZ'. — ΠΑΥΛῶ ΤΡΙΒΟΥΝῶ.

Παλαιὸς λόγος (72) διαγορεύει, καὶ θεσμὸς εὖ ἔχειν ἅπασιν ἀνθρώποις ὄξας, μὴ ἐπεμβαίνειν τοῖς πεπτωκόσι, μηδὲ κατασφάττειν τοὺς κειμένους, ἀλλ' αἰδεῖσθαι ὡς ἱκέτας, καὶ χεῖρα ὀρέγειν τοῖς ἐλωκόσιν. Ἀκούω δὲ ὅτι τὰ θηρία, ὅς μὲτεστι φρονήματος, τὸ μὲν ἀνοστηκὸς ἀμύεται· τὸ δὲ ἀπειρηκὸς αἰδεῖται. Εἰ τοίνυν καὶ παρὰ ἀνθρώποις, καὶ παρὰ θηρίσιν εἰσιν ἐχθρας καὶ πολέμου ὄροι, οὐδ' οὐ χρὴ ὑπερβαίνειν· μηδὲ αὐτὸς ὀργίζου τοῖς ἡττημένοις, μηδὲ τοῖς χαμαὶ κειμένοις ὡς ἀντιπάλοις ἔγκρισσο.

TMH'. — ΗΣΑΙΑ.

D Εἰ μὲν τοῦτο δεδιώς, μὴ φθασὴ ἐγκαλέσας ὁ παρορηθεὶς παρὰ σοῦ, φήθησ προλαβὼν ἐπισκιάσασθαι (73) τὰς αἰτίας, καὶ τὰς μέμψεις τὰς κατὰ σαυτοῦ ὑποτεμῖσθαι, σοφὸν τῷ ὄντι, ἵνα μὴ κακούργον εἴπω, καὶ τοῦτο μηχανήμα· εἰ δ' ὡς ἀληθῶς αἰ-

παλαιὸς νόμος. V. 5 inter ὅτι et τὰ interserit idem καὶ. Id.

(73) Pro ἐπισκιάσασθαι idem cod. habet ἐπισκιάσαι, et vers. seq. pro ὑποτεμῖσθαι, ὑποτεμῖς. Demique vers. pen. ep. pro ἑάλως legit ἑάλω. Id.

ρήσειν προσδοκῶν, ἡλίθιον τι πέπονθας. Οὐ γὰρ ἂν ἄλλοιη ἐφ' οἷς ἦδη ἐάλως κατὰ τὴν τῶν γραψάντων ἀψυδῆ μαρτυρίαν.

TMΘ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἰσθι, ὦ θαυμασιώτατε, ὅτι μήτ' ἐξειπῶν, μήτε κοινωσάμενός (74) μοι ὁ δοκῶν εἶναι φίλος (ἦδει γὰρ οὐκ ἀνεξήμενον, οὐδὲ συγχωρήσοντα αὐτῷ λίσσαι πολυχρόνιον φιλίαν) πέπραχεν ἂ πέπραχε. Διὸ καὶ τῆς φιλίας ἡμῶν ἀπεκηρύχθη.

TN'. — ΕΡΜΕΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Περὶ τοῦ, « Φύσκοιτες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνησαν. »

Κινδυνεύεις ἀγνοεῖν, ὅτι οἱ ποιηταὶ τοὺς πλεονεκτήμασιν εὐγενεῖας ἐμπρέπειν οὐκ ἔχοντας, μυθολογίας ἀπίστοις ἐπέμνηναν.

TNA'. — ΑΝΤΩΝΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ὁ τῆς καρθενίας ἄγων, μέγας μὲν καὶ λαμπρὸς καὶ ἔνθεος (πρὸς τὴν ἔμφυτον τοῦ σώματος ἡδονὴν ὁ πόλεμος), ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἄθλοις (75) ἐξευμαρίζει τοὺς πόνους. Ῥαδίως γὰρ φιλορηματίας κρατήσῃ, κόσμου σωματικῷ, ἀνδρὸς τε καὶ παιδῶν μὴ φρονιζουσα, δι' ὃ τῶν χρημάτων πορισμὸς ἀναγκαῖος εἶναι τοῖς ἀφιλοσόφοις δοκεῖ· πένθει τε ἀνάλωτος ἔσται. Οὐ γὰρ ἦνθησε κλάδους, οἷς συνανθοῦσι καὶ αἱ φρονιτιδες καὶ τὰ πένθη (76). Ζώντων μὲν γὰρ τῶν παιδῶν, ἀναγκάζονται μεριμνᾶν, θενωτῶν δὲ πενθεῖν. Ὀδυνῶν τε καὶ ἀθυμιῶν ἔξω ἐσκήνωται, μηδ' ἀνδρὸς δουλευομένη φρονήματος, μήτε ὠδίσει ταῖς τοῦ θανάτου γέτοσι διακοπτομένη. Οὐ παρευδοκιμουμένη ζηλοῖ, οὐκ ἀγαπωμένη ὑπτιοῦται. Οὐκ ἀποστρεφόμενον κολακεύει, οὐ μισοῦντα θωπεύει, οὐκ ὑβρίζοντα ἀποστρέφεται, ἀλλὰ πάντων τούτων τῶν ἀνηκέστων κακῶν (77) ἀπαλλαγῆ, ἢ πρὸς τὴν ἔμφυτον ἐπιθυμίαν μάχη, ἧς κρατούσα, πάντα ἐκεῖνα ὑποκύπτοντα ἔχει. Διὸ καὶ ὁ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀκριβῶς βασανίσας τὴν φύσιν, ἔγραφε περὶ τῶν πάντα ὑπομενόντων τὰ δυσχερῆ, ἵνα μόνον τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας λύτταν μὴ χειρῶσονται, « Θλίψιν τῆ καρτὶ ἐξοῦσιν οἱ τοιοῦτοι. Ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι. » Ἄλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ μὲν τὴν ἀποτολικὴν συμβουλὴν, ὡς διὰ πραγμάτων μὴ δεικνυμένην ἀτιμάζοντες, τὸ δ' ἀληθὲς τῆ ἡδονῆ συνηγοροῦντές φασιν, ὅτι, θλίψιν μὲν οὐκ ἔχουσιν οἱ τὸν γάμον ἀσπασάμενοι, ἀλλὰ καὶ τέρψιν καὶ τρυφήν· πολλοὶ δὲ δεινότητι χρώμενοι, καὶ ἀνδρειοτέρους ἑαυτοῦ τῶν τὴν ἀγνείαν ἐστεμμένων οἰόμενοι, οὐ δεόν-

cium. Si autem hoc ea spe atque expectatione fecisti, tanquam iudicio superior vere discessurus, in quadam profecto stultitia versaris. Neque enim ille ob ea vincetur, ob quæ tu jam juxta verum eorum, qui scripserunt, testimonium convictus es.

CCCXLIX. — THEODOSIO PRESBYTERO.

Illud scito, vir cumprimis admirandæ, eum, qui amici speciem præ se ferebat, re mihi minime significata nec communicata (norat enim me non perpersurum, nec ipsi permissurum, ut amicitiam vetustam discinderet), ea fecisse quæ fecit. Ac proinde ab amicitia nostra proscriptus est.

CCCL. — HERMIÆ GRAMMATICO.

De eo, « Dicentes esse sapientes stulti facti sunt ⁴¹. »

B

Illud ignorare videris, poetas, eos qui veris nobilitatis dotibus eminere non poterant, incredibilibus fabulis exornasse.

CCCLI. — ANTONIO SCHOLASTICO.

Virginitalis certamen magnum quidem et præclarum ac divinum est (nam adversus corporis voluptatem ipsi bellum est), et in aliis certaminibus labores minuit. Etenim pecuniarum amorem facile vincet, cum corporis ornatum, ac virum, et liberos, ob quæ pecuniarum quæsitio hominibus parum philosophis necessaria esse videtur, minime curet. Mœrori etiam haudquaquam obnoxia erit; non enim ramos protulit, cum quibus et curæ et mœrores efflorent. Viventibus quippe filiis, sollicito animo esse coguntur; morte autem functis, in luctu versari. A doloribus item et ³⁹³ animi angoribus immunis est, ut quæ nec viri arrogantiae tanquam in servitute addicatur, nec partus doloribus mortis vicinis interrumpatur. Cum superatur, invidiam non concipit: non, cum amatur supino animo est; non aversanti se assentatur: non odio habenti blanditur: non eum, a quo contumeliis afficitur, aversatur: verum ab omnibus his pestiferis vitis libera est pugna adversus cupiditatem a natura insitam: quam cum superat, omnia illa sibi subjecta habet. Qua etiam de causa is, qui humanarum rerum naturam accurate perpendat, de iis, qui molestias omnes sustinent, ut dumtaxat libidinis rabiem minime subigant, scribebat: « Tribulationem carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco ⁴². » At quoniam permulti apostolicum consilium, quod per res ipsas minime demonstratur, contemnent, imo revera voluptatis patrocinium suscipientes, eos, qui matrimonium amplexi sunt.

⁴¹ Rom. i, 22. ⁴² I Cor. vii, 28.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(74) Pro κοινωσάμενος idem cod. legit κοινωνησάμενος, et vers. ult. pro ἀπεκηρύχθη, ἀπέστη. Id.
(75) Pro ἄθλοις idem cod. scribit λόγους, et vers. 7 ep. pro ἀφιλοσόφοις, φιλοσωμάτοις. POSSIN.
(76) Ἦνθησε κλάδους, οἷς συνανθοῦσι καὶ αἱ φρονιτιδες καὶ τὰ πένθη. Eleganter περιφράζει li-

beros. Sic Eveni apud Plutarchum et Artemidorum laudatus versus exclamat:

Ἰδὲ δση λύπη παῖς πατρὶ πάντα χρόνον. RITT.

(77) Idem cod. κακίων. Vers. inde quarto μόνον mutat in μόνην. Po. sin.

tribulationem habere negant, verum oblectationem A potius ac delicias, ac plerique etiam vin dicendi adhibentes, parum convenienter asserunt ignavæ animæ istud argumentum esse : nam dum cœlibatus sanctitati sese dicarunt, generationi aditum præcluserunt, matrimonii expertes manentes : atque dum per difficultatum nuditatem adversus rerum mutationes strenue se gesserunt similiter quodammodo faciunt, ut si quis corpore vacans, gloriatur se nullo ulcere affici posse : eodem enim modo ipsi quoque inopinatas fortuitarum rerum incursiones pertimescentes, gignendorum liberorum legem contempserunt, ut qui videlicet adversus mutationes sterilitate sese muniverint, ac per eam hoc sibi compararint, ut vinci et capi non possint ; nos autem qui inopinatis mutationis momenti nos ipsos tradidimus, nec calonum more adversus eam collocati extra aciem stetimus, verum, vita nostra ipsius telis exposita concessaque ei amplissima facultate, nos in quibus ipsi libuerit rebus ferendi adversus eam armati sumus, adeo ut etiam cum vulneramur, non feriamur, et cum telo petiti sumus, sine aculeo conflagmur atque in rerum molestiarum experimento dogma illud confirmantes, nimirum virtutem mutationis dominio minime subjectam esse, certissimum documentum edimus. Quoniam igitur illi huiusmodi quædam colligentes in adversam partem declamitant, quod scilicet a virginitatis quidem certaminibus vincisæ atque a tergo relinqui erubescant, speciosam autem defensionem proferre arbitrentur, per ipsas quidem res atque in ipsis certaminibus intelligent, quanto et uxori maritus, et marito uxor, et uxoris ac filiorum cura ad salutem impedimento sit : convincuntur autem nunc quoque per ea in inam maiorum voraginem impelli, per quæ ipsi se, partim delicias et voluptates percepturos, 394 partim majores coronas consecuturos esse confidebant. Quibus enim perturbationibus non obnoxii sunt? Quod cauponæ genus non tractant? Quot molestias perferunt, nec eas sentiunt? Quid enim boni eos non præterit? Quid autem apud eos habitat, quod laudem mereatur? Nec tamen hæc eo commemoro, quod illos, qui honorabile connubium amplectuntur, abdicem ac proscribam (absit!) verum ut eos, qui lubrica et petulanti lingua matrimonium virginitati anteferre audent, perstringam. Quanto enim cœlum terra præstantius est, et anima corpore : tantum etiam virginitas conjugio antecellit. Illa enim primas partes in acie tenet, ac phalangis frontem exornat, illustra-

τως λέγουσιν, ὅτι ἀγεννοῦς τοῦτο ψυχῆς τεκμήριον. Ταῖς γὰρ τῆς ἀγαμίας ἀγιστελαῖς ἀφιερῶσαντες ἑαυτοῦς, ἀπέκλεισαν τῇ γενέσει τὰς διεξόδους, γάμων ἀμύητοι μέιναντες, καὶ τῇ τῶν ἀναγκῶν (78) γυμνότητι πρὸς τὰς μεταβολὰς τῶν πραγμάτων νεανειοσάμενοι, παραπλήσιόν τι ποιοῦσιν, ὥσπερανεὶ τις ἀσώματος τυγχάνων ἐνηθρύνετο τῷ ἀτρωτος εἶναι. Καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ τὰς παραλόγους τῶν ἀβουλήτων ἐφοδούς δέισαντες, τὸν τῆς παιδογονίας θεσμὸν ἠτίμασαν, ἀτεκνίᾳ ἑαυτοῦς πρὸς τὰς μεταβολὰς ὀχυρῶσαντες, καὶ τὸ ἀνάλωτον διὰ ταύτης πραγματευσάμενοι. Ἡμεῖς δὲ ταῖς τῆς μεταβολῆς παραλόγοις βροταῖς παραδόντες ἑαυτοῦς, καὶ οὐ ψιλῶν τάξιν πρὸς αὐτὴν ταγέντες, ἐξω τῆς φάλαγγος ἐστημεν, ἀλλὰ τοῖς βέλεσιν αὐτοῖς ὑποθέντες τὴν πολιτείαν, καὶ ἀφθονίαν παρασχόντες εἰς ἃ βούλοιντο πλήττειν (79), πρὸς ἐκείνην ἐφραξάμεθα, ὡς καὶ τιτρωσκομένους μὴ πλήττεσθαι, καὶ βληθέντας, ἀκεντρα τοξεύεσθαι, καὶ ἐν τῇ τῶν δυσκόλων πείρᾳ τὸ δόγμα βεβαιούμενοι, ὡς ἀρετῆ (80) μεταβολῆς ἀδέσποτος, τὴν ἀκριβεστάτην ἐκφέρομεν βάσανον. Ἐπεὶ τοίνυν τοιαυτὰ τινα συνείροντες καταρητορεύουσιν, αἰσχυρόμενοι μὲν ἐπὶ τῷ ἀπολειφθῆναι τῶν τῆς παρθενίας ἀθλων, εὐπρόσωπον δὲ δοκοῦντες ἀπολογίαν προβάλλεσθαι, εἰσονται μὲν διὰ τῶν πραγμάτων ἐπὶ τῶν ἐπίθλων, ὅσον γυναίκα μὲν ἀνὴρ, ἀνὴρ δὲ γυνή, καὶ γυναίκα καὶ παῖδων φροντίδες ἐμπόδιόν ἐστι πρὸς σωτηρίαν ἐλέγγονται δὲ καὶ νῦν εἰς τῶν κακῶν (81) πυθμένι, διὰ ταῦτα συνελευόμενοι, δι' ἃ καὶ οἱ μὲν τρυφῆς καὶ ἀνέσεως ἀπολαύσεσθαι, οἱ δὲ καὶ μειζόνων στεφάνων ἀξιώθησασθαι προσεδόκησαν. Ποίοις γὰρ πάθεσιν οὐχ ὑπόκεινται; Ποίαν δὲ κατηλείαν οὐ μεταχειρίζονται; Πόσας δὲ ἀηδίας ὑπομένοντες, οὐκ αἰσθάνονται; Τί γὰρ τῶν καλῶν αὐτοῦς οὐ περιπεύει; Τί δὲ κατασκηνοὶ παρ' αὐτοῖς ἐπαίνου ἀξίον; Καὶ ταῦτα, οὐ τοὺς τὸν τίμιον γάμον ἀσπαζομένους ἀποκηρύττων λέγω (ἀπαγε) ἀλλὰ τοὺς ἀθυρῶτα καὶ ὀλισθηρὰ γλώττη (82) τολμῶντας τὸν γάμον τῆς παρθενίας ὑπεριθέβαινω κωμωδῶν. Ὅσον γὰρ οὐρανὸς γῆς, καὶ ψυχῆ σώματος, διαφέρει τοσοῦτον ἡ παρθενία τοῦ γάμου διενήνογεν. Ἐκείνη μὲν γὰρ τὰ πρωτεῖα ἐν τῇ παρατάξει ἔχει, καὶ τὸ μέτωπον κοσμεῖ τῆς φάλαγγος, καὶ τὰ λαμπρὰ τρόπαια ἴστησιν οὗτος δὲ σύμμετρος ὢν, καὶ τοῖς ἀσθενεστέροις D ἔρεισμα δοθεὶς, δύναται μὲν σώζειν τοὺς φυλάττωντας, οὐ μὴν εἰς τὴν τῆς παρθενίας ἀνάξει κορυφῆν. (83) Διὸ καὶ ὁ πνευματικὸς νόμος (84) τοὺς γήμαντας καὶ ἀμπέλους φυτεῦσαντας εἰς τὸν κατὰ τῶν πνευματικῶν τῆς πονηρίας πόλεμον ἐξελθεῖν ἀπηγό-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(78) Idem cod., ἀναγκαίων. Possin.

(79) Post πλήττειν idem addit οὗτω, et paulo post ἐφραξάμεθα mutat in ἐφβεγξάμεθα. Vers. post 2, pro βληθέντες scribit βληθέντας. Id.

(80) Pro ὡς ἀρετῆ idem cod. legit ὡς γὰρ ἐστι, et paulo post nomen ἀδέσποτος ponit in nominativo plurali. Id.

(81) Εἰς τῶν κακ. scribit cod. Vat. εἰς τὸν τῶν x. etc. Vers. seq. ἀπολαύσαι pro ἀπολαύσεσθαι. Id.

(82) Hæc verba, ἀθυρῶτω καὶ ὀλισθηρὰ γλώττη, absunt omnia a cod. Vat. 650. Id.

(83) Sequentia, δύναται μὲν σώζειν τοὺς φυλάττωντας, οὐ μὴν εἰς τὴν τῆς παρθενίας ἀνάξει κορυφῆν, idem cod. translat ab illo loco in vers. post 3, ubi ea collocat post ἀπηγόρευσε. Id.

(84) Deuteron. xi, 6. Similem allegoriam vide apud Clement. Alex. lib. ii Stromat., p. 449. RITT.

ρευσε. Μη τοίνυν οί τοιοῦτῳ κατεχόμενοι δεσμῷ τοῖς A
 λειυμένοι ἀμιλλᾶσθαι οἰεσθώσαν· οὐδὲ γὰρ οἶόν τε.
 Μηδὲ οἱ χρηματισμῷ καὶ κόσμῳ σωματικῷ ὄλον ἑαυ-
 τῶν ἀναθέντες τὸν βίον, νομιζέτωσαν Ἰσα ἄλλα λή-
 ψεσθαι τῶν ἀφιερωσάντων ἑαυτοὺς, καὶ τὰ τοῦ Κυ-
 ρίου μεριμνώντων· ἀλλὰ ἐν τῇ προσηκούσῃ τάξει
 ἑαυτοὺς φυλάττοντες, ἢ ὁπλιζέτωσαν γλώτταν κατὰ
 τῶν εἰς τὴν οὐράνιον κορυφὴν ἀναδάντων. Οὐ γὰρ ὁ
 γάμος κακόν· ἀπαγε· ἀλλὰ καὶ ἔννομον καὶ σύμμε-
 τρον ἀγαθόν. Ἄλλὰ τὰ ἐπισυρέντα τῷ γάμῳ κακὰ,
 ἱκανὰ καὶ τὴν τοῦ γάμου ἀμύλῃναι ἤδον. Εἰ δὲ
 καὶ μηδὲν τούτων ἐπήγετο, οὐδ' οὕτως τῇ παρθενίᾳ
 παραβάλλεσθαι δίκαιος ἔν. Ὁ δὲ με καὶ ἐπειγόμενον
 παραδραμεῖν οὐκ ἔξ, τοῦτο ῥητέον· ὅτι ἡ μὲν παρ-
 θενία καὶ τὰλλα χειροῦται πάθη, ὁ δὲ γάμος καὶ τοῖς B
 ἄλλοις ἀλίσκεται πάθει. Τίς γὰρ ἵνα παιστὸν χορηγήσῃ
 τροφᾶς, οὐ πάντα ποιεῖ τὰ μὴ πρέποντα καὶ εἰς κιν-
 δύνους ἑαυτὸν ῥίπτει, καὶ εἰς πέλαγος, καὶ εἰς θη-
 ρίων βοράν. Οὗτοι οὖν ὡς ἀνδρεῖοι καὶ τροπαιοῦχοι
 ἐναθρόνεσθαι θέλουσι (85). Καὶ τίς ἀνέξεται; τίς γὰρ
 αὐτοῖς ἐπαρκέσει καιρὸς πρὸς τὰ ταῦτα τὰ τραύματα
 θεραπεῦσαι; Τίς δὲ οὐ συναλγήσει τοῖς ὑπὸ τοσοῦ-
 των βελῶν κατατετρωμένοις; Τοσαῦτα γὰρ αὐτοὺς
 περιέχει κακὰ, οἷα οὐδ' ἔννοῆσαι, οὐδὲ φράσαι διὰ
 τὸ πλῆθος δυνατόν. Πισέσθωσαν οὖν τῶν τοιοῦτων
 λόγων, καὶ μὴ κατὰ τῆς παρθενίας ὁπλιζέτωσαν τὴν
 γλῶτταν· ἀλλ' ὡς βασιλῖδα αὐτὴν γεραιρέτωσαν, καὶ
 ὑπ' αὐτῇ ταττέσθωσαν, ἵνα ἔχοιεν αὐτὴν καὶ ὑπερ-
 ασπίζουσαν καὶ πρεσβεύουσαν. Ἡλίμ μὲν γὰρ τοὺς
 τὴν παρθενίαν (ἵνα καὶ οὐρανοῖς χρήσωμαι παρα-
 δείγμασι)· σελήνῃ δὲ τοὺς τὴν ἐγκράτειαν, ἄστροις C
 δὲ τοὺς τὸν τίμιον γάμον ἀσπασαμένους καὶ διατη-
 ρήσαντας, παραβάλλεσθαι θέμις, μάλιστα ἐπιψη-
 φίσαντο; τοῦ θεσπεσίου Παύλου, καὶ λέγοντος· « Ἄλλη
 δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα
 ἀστέρων. »
 Quamobrem hujusmodi sermonibus finem imponant.
 ac non adversus virginitatem linguam instruant : verum ut
 reginam ipsam honore prosequantur, eique
 subji- ciant, ut eam et propugnatricem et 395
 interventricem habeant. Soli enim (ut cælestibus quo-
 que exemplis utar) eos, qui virginitatem amplexi sunt,
 lunæ autem eos, qui continentiam, ac denique
 stellis eos, qui honorabile connubium amplexi sunt atque
 conservarunt, comparare licet, maxime cum
 divinus Paulus calculum suum addat, ac dicat : « Alia gloria
 solis, alia gloria lunæ, alia gloria stel-
 larum. »

TNR. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ἐκεῖνον μόνον ἂν ἔγωγε ζῆν κυρίως ὀρῖσαιμην, D
 τὸν τῶν σωματικῶν παθῶν χρεῖττοντα καὶ ἀνώτερον.
 Ὁ γὰρ ἐκείνοις ἑαυτὸν ὑποξεύξας, καὶ κατὰ κράτος
 ὑπ' αὐτῶν ἐλαυνόμενος, οὐ μόνον εἰς τὸ ἔσχατον τε-
 λευτᾶ βάραθρον, ἀλλ' οὐδὲ ζῆν ἐνταῦθα δύναται διὰ
 τὰς ἐξ αὐτῶν λύπας, καὶ τοὺς φόβους, καὶ τοὺς κιν-
 δύνους, καὶ τὸν μῦρον αὐτῶν ἐσθμόν. Ἄν τε γὰρ θά-
 νατος προσδοκῆθῆ, τέθνηκε καὶ πρὸ τοῦ θανάτου
 τῷ δέει· ἂν τε νόσος, ἂν τε ὕβρις, ἂν τε πενία, ἂν τε
 ἑτερόν τι τῶν ἀδοκῆτων, ἀπόλλωλε καὶ ἀπὸ τῆς

⁸⁵ I Cor. xv, 41.

CCCLII. — EIDEM.

Eum equidem ipse solum proprie vivere statue-
 rim, qui corporis passionibus præstantiorem ac su-
 blimio- rem se præbet. Nam qui seipsum illis subje-
 cit, atque ab iis summa vi exagitur, non modo in
 extremam exitii voraginem desinit, sed ne hic qui-
 dem vivere potest, ob eas, quæ ab illis manant, mo-
 lestias, et metus, et pericula, et infinitum eorum
 examen. Nam sive mors expectetur, metu etiam
 ante mortem exanimatur : sive morbus, sive con-
 tumelia, sive paupertas, sive aliud quiddam inopi-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(85) Pro θέλουσι ponit eod. Vat. δίκαιοι, et vers. post 3, pro βελῶν scribit κακῶν. Possin.

nati, etiam ex sola suspicione periit et exstinctus est. At non in eadem causa est, qui turbulentis animi permotionibus dominatur: verum et timoribus et periculis, ac denique omni mutatione superior est: non quod nihil patiatur (hoc enim fortasse fieri nequit), sed, quod multo majus atque admirabilem tropæum efficit, quia ea impetum facientia, et velitantia, telaque mittentia contemnat.

CCCLIII. — TIMOTHEO CLARISSIMO.

Et si Chæremon, ut scripsisti, ille, inquam, Eusebii stipator, ex ipsius consuetudine atque familiaritate exacutus, ad omne scelus tanquam œstro quodam incitatur, nec fidem agnoscit, verum ob iniquitatis licentiam jurejurando abutitur (reconciliationis enim fœdera perculit, et implacabilis manet; pacta inquit, et rescindit; jurat, et fraudis materiam atque instrumentum juramenta habet); attamen meo judicio is, qui cum tnetur, nunc quidem scelerum ipsius culpam percipit: postea autem ampliorem etiam supplicii partem percipiet.

CCCLIV. — PAULO PRESBYTERO.

Sacerdoti pro opibus est virtutis ornamentum pro voluptate castitas, pro luxu frugalitas, pro lætitia, eorum, quibus præest, ad virtutem incrementum. Quod si quis contraria his instituta sequens, sacerdotii nomine gloriatur, hic profanus est, atque imperio indignus.

CCCLV. — MARTYRIO PRESBYTERO.

De Arianis et Eunomianis.

Si humanas affectiones (quod ne dictu 396 quidem fas est) per omnia sequatur, qui divinam generationem describit, illud merito audire queat. Si tibi circa generationem affectio fingitur, et mihi quoque circa creationem: neque enim id quod creatur (si imbecilles hominum cogitationes sequar), absque affectione creatur. Sin autem, ut divinitati consentaneum est, ea quidem, quæ purissimæ illi essentiali conveniunt, admittat, quæ autem aliena et absona sunt, prætereat, illud, si modo sanæ rationis est, cogitare debet, quod quoniam mortalis ad hunc modum gignit, immortalis non item: quemadmodum videlicet in creando ille cum labore, hic citra laborem creat. Hæc enim secum reputans, illa quoque oculatissima mens, ac velut divino numine correpta, terrenis omnibus exemplis præteritis, splendorem gloriæ, et figuram paternæ substantiæ⁴⁴, Filium haud immerito definiuit: per illud nimirum coæternitatem, per hoc autem eum personam constituere demonstrans. Quandoquidem enim prius, quod hypostasis expers esset, speciem fortasse atque imaginationem nonnullis pariebat, idcirco per posterius hypostasim hypostaseon efficientem notavit.

⁴⁴ Hebr. 1, 3.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(86) Pro ἀδεία idem cod. habet ἀσι. POSSI.

(87) Confer Salvian. lib. *De gubernat. Dei*. RITT.

ὑπονοίας μόνης, καὶ διέφθαρται. Ἄλλ' οὐχ ὁ τῶν παθῶν κρατῶν τοιοῦτος· ἀλλὰ καὶ φρόνων, καὶ κινδύνων, καὶ μεταβολῆς ἀπάσης ἔστηκεν ὑψηλότερος, οὐ τῷ μηδὲν ὑπομένειν (τοῦτο γὰρ ἴσως ἀμήχανον), ἀλλ' ὁ καὶ πολλῶν μερίζων ἐστι καὶ παραδοξότερον ποιεῖ τὸ τρόποιων τῶν καὶ προσβαλλόντων αὐτῶν καὶ ἀκροβολιζομένων καὶ κατατοξευόντων καταφρονεῖν.

ΤΝΓ'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Εἰ καὶ Χαίρημων, ὡς γέγραφας, ὁ Εὐσεβίου ὑπασπιστής, ἐκ τῆς αὐτοῦ συνουσίας ἠκονημένος πρὸς πᾶσαν κακίαν οἰστρεῖ, καὶ πίστιν οὐκ οἶδεν, ἀλλ' ἐπ' ἀδικίας ἀδεία (86) κέχρηται τοῖς ὄρκοις (σπένδεται γὰρ, καὶ μένει ἀκήρυκτος· συνθήκας ποιεῖται καὶ λύει· δμνυσι καὶ πανουργίας ἐφόδιον ἔχει τοὺς ὄρκους (87))· ἀλλὰ γε ὁ τοῦτον συγκροτῶν, παρ' ἐμοὶ κριτῆ, νῦν μὲν καρποῦται τῶν κακιῶν τὴν αἰτίαν· ὕστερον δὲ καὶ τῆς δίκης τὸ πλεόν καρπώσεται.

ΤΝΔ'. — ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τῷ ἱερωμένῳ πλοῦτος μὲν ὁ τῆς ἀρετῆς κόσμος, ἥδονη δὲ ἡ σφροσύνη, τρυφή δὲ ἡ αὐτάρκεια, εὐφροσύνη δὲ ἡ τῶν ὑπάρχων πρὸς ἀρετὴν ἐπίδοσις· εἰ δὲ τις τὰναντία τούτων ἐπιτηδεύων ἱερωσύνης ὀνόματι ἐναθρόνεται, οὗτος ἀνίερος τυγχάνει, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀνάξιος.

ΤΝΕ'. — ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

C *Περὶ Ἀρειανῶν καὶ εὐνομιανῶν.*

Εἰ μὲν τοῖς ἀνθρωπίνους πάθεισιν (ὅπερ οὐδὲ εἰπεῖν θέμις κατὰ πάντα ἔφοιτο ὁ τὴν θεῖαν γέννησιν ὑπογράφων, ἀκούσαι ἅ εἰη δίκαιος, ὅτι εἰ σοι πάθος πλάττεται περὶ τὴν γέννησιν, κάμοι περὶ τὴν κτίσιν. Οὐδὲ γὰρ τὸ κτιζόμενον (εἰ τοῖς ἀσθενέσι τῶν ἀνθρώπων λογισμοῖς ἐφοίμη) ἀπαθῶς κτιζέται· εἰ δὲ θεοσπεπῶς, τὰ μὲν ἀρμόττοντα τῇ ἀκτράτῳ (87) οὐσίᾳ καταδέξοιτο, τὰ δὲ ἀπηχθῆ περιπεύσειεν, ἐννοήσαι ὀφείλει εἶγε τὸ λογιστικὸν ἐβρωμένον ἔχει ὅτι ἐπειδὴ ὁ θνητὸς οὕτως τίκτει, ὁ ἀθάνατος οὐχ οὕτως· ὡσπερ οὖν καὶ ὁ κτιζῶν, ὁ μὲν μετὰ πόνου, ὁ δὲ ἀμογητῆ κτιζει. Ταῦτα γὰρ ἐννοήσας καὶ ὁ πολυδύμματος νοῦς, καὶ ὡσπερ ἐνθους γενόμενος, πάντα τὰ γήινα παραδείγματα παραδραμῶν, ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως τῆς πνευματικῆς, τὸν υἱὸν εἰκότως ὥρίσατο· τῷ μὲν τὸ συναϊδίον, τῷ δὲ τὸ ἐνυπόστατον παριστάς. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ πρῶτον ἀνυπόστατον φαντασίαν ἴσως τίσιν ἔτικτε, διὰ τοῦ δευτέρου τὴν ὑποστάσεως ποιητικὴν ὑπόστασιν ἔχαρακτήρισε.

CCCLIX. — AUSONIO CORRECTORI.

Quandoquidem ad subripiendam non fortium tantum, sed etiam prudentum virorum mentem assentatio magnam vim habet: idcirco non injuria metu valentiorē eam esse assero. Illi etenim plerique cedere verentur: huic autem libentius animis succumbunt, temere videlicet ac citra cruciatum seipsos dedentes.

CCCLX. — LEONTIO.

Ne mireris, vir optime, nec, ultra quam par sit, doloris jaculo configatur animus tuus, propterea quod, cum Zosimo, ut scripsisti, loquendi libertas clausa sit, non cancellis quibusdam et januis, quas etiam quidam fortasse aperire queant, verum tot ac tantis criminibus, adhuc tamen linguæ petulantia labore. Ut enim iis, qui aliquid ex virtute gerunt, postquam virtutis muneribus perfuncti sunt, modestiam adhibere mos est: sic etiam iis, qui peccant, post delicta superbire atque animis efferri. Quod si hujus rei argumentum capere cupis, perspice quidnam tres illi pueri, qui ob vitæ probitatem ac justitiam igne superiores exstiterunt, dicant: «Peccavimus, inique egimus, injustitiam fecimus⁶⁶». At contra Judæi, qui nec ab ullo scelere, nec ab obsceno ullo sermone abstinuerant, his verbis utebantur: «Custodivimus præcepta tua et justificationes tuas: ac nunc alienos beatos prædicamus⁶⁷». Quamobrem nec tu quoque perturberis, nec absurdum quidquam et extremæ ipsius stupiditatis hoc in primis argumentum esse.

398 CCCLXI. — HIERACI CLARISSIMO.

Non aërea statua auro-refulgens actione tua digna est, sed vita finem non habens. Illam enim tempus delet: hanc autem sæcula, quæ finem nesciunt, conponant.

CCCLXII. — HERMOGENI EPISCOPO.

Quemadmodum sermo actionis expers mancus et imperfectus est: ita etiam actio, quæ a sermone deseritur. Ex his enim ambabus rebus, etiamsi nolint ii, qui disertam sapientiam vilem quamdam et protritiam rem esse stulte opinantur, recta et splendida magistrorum vita insignitur. «Qui enim fecerit et docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum⁶⁸». Quod si ambas inter se comparare oportet, facere ac non loqui præstat, quam loqui ac non facere.

CCCLXIII. — APOLLONIO EPISCOPO.

Quoniam eos, qui ita conditi sunt, ut arbitrii libertatem habeant, invitos et repugnantēs ad pietatem trahere, nec honestum est, nec videtur: idcirco da operam, ut suasionē, ubi occasio se offert, adhibita, per tuam vitam ac mores, eos, qui in tenebris degunt, illumines.

⁶⁶ Dan. iii, 29; ix, 7. ⁶⁷ Malach. iii, 13, 14. ⁶⁸ Matth. v, 19.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(91) Cod. Vat. 650, τῆ δέ. POSSIN.
(92) Pro κεκλεισμένης cod. Vatic. 650 legit κε-

A TNO. — ΑΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΟΠΙ.

Ἐπειδὴ δεῖνδον ἢ κολαεῖα οὐ μόνον τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐμφορῶν κλέψαι τὸν νοῦν· διὰ τοῦτο εἰκότως τοῦ φόβου ταύτην φημί δυνατωτέραν εἶναι. Τῷ μὲν γὰρ αἰσχύνονται πολλοὶ εἶξαι· τῆς δὲ (91) ἡδέως ἠττωνται, ἀκριτως καὶ ἀδασανίστως ἐαυτοὺς ἐνδιδόντες.

B TE. — ΛΕΟΝΤΙΩ.

Μὴ θαύμαζε, ὦ ἀριστε, μὴδὲ ἔξω τοῦ πρέποντος ἐξακοντίζεσθω σου τὸ φρόνημα, εἰ κεκλεισμένης (92), ὡς γέγραφας, Ζωσίμου τῆς παρήσιας, οὐ κιχλίσαι καὶ θύρας τισίν, ἄς τινες ἀν καὶ παρανολεῖσαν, ἀλλὰ τοσοῦτοις καὶ τηλικούτοις ἐγκλήμασιν, ἔτι καὶ ἀθυρογλωττεῖ. Ὡς περ γὰρ τοῖς κατορθοῦσι μετριάξεν μετὰ τὰ κατορθώματα ἔθος, οὕτω καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσι μετὰ τὰ πταίσματα ἐπαίρεσθαι. Εἰ δὲ βούλει ἀπόδειξιν τοῦτου λαβεῖν, θέα τοὺς τρεῖς παῖδας ἐκείνους τοὺς κρείττους τοῦ πυρὸς διὰ δικαιοσύνην ἀποφανθέντας, τί φασιν· «Ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν.» Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, οἷς οὐδὲν ἀμάρτημα ἀπρακτον, οὐδὲ λόγος αἰσχρὸς ἀβήρητος ἦν, ἔφασκον· «Ἐφυλάξαμεν τὰ προστάγματά σου, καὶ τὰ δικαιώματά σου· καὶ νῦν μακαρίζομεν ἄλλοτρους.» Μὴ τοίνυν μὴδὲ αὐτοὺς ταράττω, μὴδὲ ἀπηγέσι τι φθέγγου καὶ ἀπωδῶν, γινώσκων ὅτι τοῦτο μάλιστα δεῖγμά ἐστι τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ παραπληξίας.

absonum proloquaris: illud pro certo habens,

C TEA. — ΙΕΡΑΚΙ ΔΑΜΠΟΤΑΤΩ.

Οὐ χαλκῆ εἰκὼν χρυσῷ ἀπαστράπτουσα τῆς σῆς πράξεως ἀξία, ἀλλὰ ζωῆ τέλος οὐκ ἔχουσα. Τὴν μὲν γὰρ ὁ χρόνος ἀφανίζει· τὴν δὲ αἰῶνες στεφανοῦσι, τελευτηνὴ μὴ ἐπιστάμενοι.

D TEB. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὡς περ λόγος ἀπρακτος ἀτελής· οὕτως καὶ πρᾶξις ἀλογος. Ἐκ τούτων γὰρ ἀμφοῖν, εἰ καὶ μὴ βούλοιντο οἱ τὴν ἐλλόγιμον σοφίαν, φαῦλόν τι καὶ πεπατημένον πρᾶγμα παραλόγως οἰόμενοι, ὁ ὀρθὸς καὶ λαμπρὸς χαρακτηρίζεται τῶν ὑψηλῶν βίος. «Ὅς γὰρ ἀν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, μέγας κληθήσεται· ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.» Εἰ δὲ χρῆ σύγκρισιν ἀμφοῖν ποιήσασθαι, ἀμείνον πράττειν μὴ λέγοντα, ἢ λέγειν μὴ πράττοντα.

TEΓ. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἐπειδὴ τὸ βιάζεσθαι καὶ ἔλκειν πρὸς εὐσέβειαν τοὺς ἀντεξουσίους γεγονότας, εὐπρεπὲς οὐκ ἔστιν, οὕτε δοκεῖ· τῷ πείθειν οὐ καιρὸς ἐστὶ χρησάμενος, φώτιζε τῷ σαυτῷ βίῳ τοὺς ἐν σκότῳ διατρίβοντας.

κλιμένης. Vers. seq. pro κιχλίσαι (quamquam hæc perbona est lectio ἐγκλεισσαι legit. Is.

ΤΕΔ'. — ΝΕΙΑΑΜΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

A

CCCLXIV. — NILAMMONI DIACONO.

Οἱ μὲν παλόντες, καὶ τοῖς ἱεροῖς μυστηρίοις προσ-
εἶναι μὴ τολμώντες, εὐγνώμονές εἰσι, καὶ ταχέως
καὶ εἰς τὸ μὴ ἀμαρτάνειν περιστήσονται. Οἱ δὲ καὶ
πλημμελούντες, καὶ τῶν ἀχράντων μυστηρίων μι-
ραῖς χερσὶ τολμώντες ἄπτεσθαι, ὧν εἷς, καθὼς γέ-
γραφας, καὶ Ζώσιμος, μυρίων εἰσὶ τιμωρίων ἄξιοι.
Ἐνόχους γὰρ ἑαυτοὺς ἀποφαίνουσι, κατὰ τὴν ἀψευδῆ
τοῦ Παύλου φωνήν, τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος
τοῦ Κυρίου. Διὸ δὴ τοῖς μὲν πρώτοις οὐ πᾶν ἐπι-
τίθεται ὁ διάβολος, εἰδὼς ὅτι καὶ παύουσι, ἀλλ'
οὖν γε γινώσκοντες τοῖς θείοις τὸ σέβας φυλάττουσι·
τοῖς δὲ δευτέροις τοῖς καὶ πλημμελούσι καὶ μὴ γι-
νώσκουσιν, ἢ γινώσκουσι μὲν, καταφρονουσι δὲ, καὶ
τῶν ἱερῶν μυστηρίων τολμῶσιν ἄψασθαι, ὅλος ἐπι-
κωμάει, τεκμήριον τῆς ἀναληθίας· καὶ τῆς διαφθο-
ρᾶς τῆς παντελοῦς, τοῦτ' εἶναι εἰκότως οἰόμενος. Ὁ
δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ προδότου πεποίηκεν. Οὐ γὰρ, ὡς ἡγήθ',
τοῦ Δεσποτικοῦ καταφρονῶν σώματος εἰσῆλθεν εἰς
αὐτὸν, ἀλλὰ τῆς πονηρίας αὐτοῦ καταγνοῦς, ὅτι λοι-
πὸν ἀνάτα νοσεῖ· προδοῦναι μὲν διανοούμενος, μετα-
σχέιν δὲ μὴ παραιτούμενος, ψίχτο ἀγων. Εἰ γὰρ εἶδεν
αὐτὸν εὐλαβῶς ἔχοντα περὶ τὸ θεῖον μυστήριον, καὶ
παραιτησάμενον, ἴσως ἂν ὡς ἐτι νήγοντα παρῶδευ-
σεν. Ἐπεὶ δ' εἶδεν αὐτὸν ὑπὸ τῆς φιλορηματίας κα-
ρθηβαρῶντα, καὶ μηκέτι τὸν ὀρθὸν ἔχοντα λογισμὸν,
ἀλλ' ἐκθακχυθέντα ὑπὸ τῆς ἀκορέστου μέθης. Οὐ
μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ τολμήσαντα ἄψασθαι, ὧν ἄψασθαι
τοιούτου ὄντα οὐκ ἐχρῆν, τῆς ἀναληθίας αὐτοῦ κα-
ταγνοῦς, ὅλος εἰς αὐτὸν ἐχώρησε.

laborantem, nec jam amplius mentis compotem esse,
vidit, atque adeo in eam audaciam elatum, ut ea,

ΤΕΕ'. — ΤΑΥΡΩ ΥΠΑΡΧΩ.

C

CCCLXV. — TAURO HYPARCHO.

Τότε ὁ ὀρθὸς τῆς δίκης ὄρος σώζεται, ὃ ἀρχικῆς
ἀρετῆς ἀψευδέστατον βασανιστήριον, ὅταν τῇ μὲν
αἰτιάσει ἡ κρίσις ἀκολουθήσῃ, τῇ δὲ κρίσει ὁ ἔλεγχος,
τῷ δὲ ἔλέγχῳ ἡ ψήφος, ἢ πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ
ἀμαρτήματος (95) τὴν τιμωρίαν ὀρίζουσα.

ΤΕΓ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΟΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ,
ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Κινδυνεύετε, ὡς πυνθάνομαι, πεφραγμένας ἀπο-
γνώπει τὰς ἀκοὰς ἔχειν, καὶ ὡς ἂν ἐκπαλαί καθοσιώ-
σαντες ἑαυτοὺς ταῖς τιμωρίαις, παροξύνεσθαι πρὸς
τοὺς παραινούντας τὰ κάλλιστα. Ἐγὼ δὲ εὐχομαι
ὕμᾶς ἀνεργεῖν ἐκ τῆς μανίας, οὐχ ὅτι βλάβῃν
ὑποστήσομαι μὴ ἀνεργόντων ὑμῶν, πλην εἰ μὴ τις
λέγει τὴν ἀθυμίαν τὴν προγγυνομένην μοι ἐκ τούτου.
Εἰς γὰρ τὸν τοῦ μισθοῦ λόγον οὐδὲν παραβλαβήσο-
μαι. Ἄλλ' ἐπειδὴ ποθεινότερα μοι ὑμῶν ἡ σωτηρία,
τῆς τῶν μισθῶν ἀπολαύσεως. Εἰ δὲ τις ἄπιστεῖ,
πρόβρω μὲν τυγχάνων φιλικῆς ἐξέως ἀλώσεται καὶ τὰ
ἑαυτοῦ μόνον ζητῶν φωραθήσεται (94). Εἰ δὲ ἐλεγ-

* 1 Cor. xi, 27.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(93) Pro ἀμαρτήματος idem cod. legit πταισμά-
τος. Possin.

Qui peccant, atque ad sacra mysteria accedere
minime audent, sineero judicio præditi sunt, ac con-
festim eo adducentur, ut a peccato abstineant. Qui
autem peccant, et incontaminata mysteria scelestis
manibus attingere non dubitant (in quorum numero,
ut scribis, Zosimus etiam est), sexcentis suppliciiis
digni sunt. Reos enim, juxta minime mendacem
Pauli vocem, corporis et sanguinis Domini seipsos
reddunt⁹³. Quamobrem etiam primos quidem dia-
bolus haud valde aggreditur, quod scilicet explora-
tum habeat, eos, quamvis peccant, tamen id agno-
scentes divinis rebus venerationem conservare : at
vero in secundis, hoc est eos, qui peccant, nec pec-
catum agnoscunt, aut, licet agnoscant, tamen con-
tenuunt, ac sacrosancta mysteria contingere minime
veretur, totus se insinuat, istud nempe perfectæ
stupiditatis et corruptionis argumentum esse non
abs re existimans. Quod etiam in proditore quoque
fecit. Non enim, quemadmodum tu putas, eo in
ipsum ingressus est, quod Dominicum corpus con-
temneret, sed cum ipsius improbitatem perspectam
haberet, nempe quod jam incurabili morbo teneretur,
ut qui Dominum quidem prodere in animo ha-
beret, nec tamen mysteria percipere recusaret, id-
circo eum abduxit. Nam si eum erga divinum
mysterium religiose ac reverenter affectum, id de-
precantiem conspexisset, fortasse ipsum, tanquam
adhuc sanæ ac sobriæ mentis hominem præterisset.
Posteaquam autem præ avaritia tanquam vertigine
verum ab inexplebili temulentia in furorem actum
399 quæ ab ejusmodi homine attingi minime oport-
stuporem agnoscens, totus in eum se injecit.

C

CCCLXV. — TAURO HYPARCHO.

Tum denique recta justitiæ regula servatur (o vir-
tutis illius, quæ a præfecto requiritur verissimum
examen), cum accusationem disceptatio sequitur,
disceptationem probatio, probationem sententia, pro
criminis qualitate supplicium constituens.

CCCLXVI. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΟΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ
ΕΤ ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Desperatione obseptas aures, ut audio, habere
videmini, atque, ut qui jæmpriem vos ipsos sup-
pliciiis devoveritis, adversus eos qui optima consilia
vobis porrigunt, iracundia incitari. Ego vero, ut ex
hac insania emergatis, opto, non quod, nisi emer-
seritis, detrimenti quidquam hinc subiturus sim
D (nisi tamen quispiam mœrorem, qui hinc ad me
redit, commemoret : nam quod ad præmii rationem
attinet, nihil damni faciam), verum quod majore
salutis vestræ, quam præmii consequendi cupiditate
tenear. Quod si quis mihi diffidit, is longe ab amici-
tiæ habitu remotus esse et sui tantum ipsius utilitati

(94) Hæc, καὶ τὰ ἑαυτοῦ... φωραθήσεται, omittit-
bat edit. Paris., ut versa post quinto verba, ὁ δὲ

consulens reprehenditur. Quod si cum coarguitur, ad impudentiam se convertat, ac neminem mortaliū hoc unquam præstitisse contendat, a viro Deo charo Mose, atque a sapientissimo Paulo refelletur. Ex quibus alter de divino libro expungi optabat, nisi Judæis ignosceretur: alter hac conditione anathema esse cupiebat, ut Judæi omnes ad vitam accederent. Quod si rursum dicat: Quid igitur? virisne illis te somparas? illud responderem: quod cum in aliis omnibus virtutum prærogativis cunctis fere hominibus nedum his duobus inferior sim, at unum tamen hoc arcte atque ardenti animo teneo, quod, quantum in me situm est, omnes salutem consequi cupiam.

CCCLXVII. — HERMOGENI ET LAMPETIO EPISCOPIS.

Quandoquidem, ut a vobis scriptum est, Eusebius, qui ad alios objurgandos, et ad falsa crimina obijcienda, et conflagendas absurdas reprehensiones callidissimus ac vehementissimus est, ipse quidem magis quam quivis alius iis obnoxius est quæ insectatur: verum per hoc artificium id se assecuturum putat, ut vitia sua obscura sint; id velim discat, solertiam suam stultitiam ipsi fore. Atque hoc ipsum ac molitur, ut flagitia sua nos fugiant, magis reprehenditur atque irretitur.

CCCLXVIII. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Furibundas et rabidas carnis affectiones cicurare ac mitigare et lenire oportet: quod si non obtemperent, etiam, quoad ejus fieri potest, coercere. At tu, **400** quemadmodum fama fert, habenas ipsis remittens, quo illæ volunt duceri: volunt autem in perniciem et exitium desinere. Quamobrem ne in profundum malorum præceps feraris, da operam ut eas tanquam injecto freno reprimas.

CCCLXIX. — EUSTATHIO DIACONO.

Si statim ab ipso ortu ea animi tui pars, in qua ratio sedem habet, læsa et vitiata, aut etiam propter incurabiles quosdam morbos exstincta et deleta fuisset, fortasse ob ea, quæ abs te perpetrantur, veniam obtinuisses. Cum autem id tibi minime acciderit, verum ob singularem quamdam atque insuperabilem socordiam, eam animi facultatem obrueris vel potius necaveris, idcirco ne veniam quidem ullam ab iis, qui hæc spectant, consequeris. Nam cum eam per congruentem curam et diligentiam rursum exsuscitare queas, nou modo, ut id fiat, nihil curæ suscipis, sed etiam ut nunquam id fiat, laboras. Tantum enim improbitas virtutem apud te superavit, ut ne improbitas quidem esse censeatur. Quocirca si ab hominum diceris liberari proruperis, intelligens, pedem referre studeas.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

καὶ ἀνάθημα ἤξαστο εἶναι, ἵνα Ἰουδαῖοι. Locus utriusque suppletur ex codice Vaticano 650 ap. Possinum. Edidit.

(95) Pro τό γε ἡμέτερον cod. idem habet: εἰς τὸ

χόμενος εἰς ἀναισχοντίαν τραπέτην, καὶ μηδένα ἀνθρώπων τοῦτο κατωρθωκέναι φαίη, ἐλεγχθήσεται καὶ παρὰ τοῦ θεοφιλοῦς Μωσέως, καὶ παρὰ τοῦ σοφωτάτου Παύλου. Ἐν ὃ μὲν ἐξαλειφθῆναι τῆς θείας βίβλου ἤξαστο, εἰ μὴ συγγνωσθεῖεν Ἰουδαῖοι, ὃ δὲ καὶ ἀνάθημα ἤξαστο εἶναι, ἵνα Ἰουδαῖοι πάντες πιστεῦσωσιν. Εἰ δὲ πάλιν φαίη: Ἐκεῖνοις οὖν τοῖς ἀνδράσι παραβάλλεις σαυτόν; Εἴπομεν ἂν ὅτι ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπανι πλεονεκτήμασιν ἀπάντων σχεδὸν ἀνθρώπων ἐλαττωμένους· οὗ φημι τούτοις μόνον τοῖν δυοῖν· τούτου μόνου ἐκθύμους περιέχομαι, τοῦ βούλεσθαι πάντας, τότε ἡμέτερον (95) μέρος, σωθῆναι.

B TETZ. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἐπειδὴ, ὡς γεγράφατε, δεινότητος ὧν Εὐσέβιος ἐπιτιμῆσαι ἑτέροις, καὶ αἰτιάσασθαι τὰ ψεῦδη (96), καὶ μέμψεις ἀτόπους συμπλάσαι, αὐτὸς μὲν παντὸς μᾶλλον ἑνοχὸς ἐστὶν ὅς αἰτιάται, διὰ δὲ μηχανῆς ταύτης λήσειν οἰεται, μανθανέτω, ὅτι τὸ σοφὸν αὐτῷ, ἡλίθιον ἔσται. Καὶ τοῦτ' αὐτὸ μάλιστα οὐ λανθάνει, ὅτι λαθεῖν μηχανώμενος, μᾶλλον ἀλίσκεται. maxime nos haudquaquam fugit, quod dum id agit

TEH. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τὰ μεμνηότα καὶ λυτῶντα τῆς σαρκὸς πάθη τιθασσεύειν καὶ ἐξημεροῦν καὶ πραῦνειν χρή. Εἰ δὲ μὴ πείθονται, καὶ κολάζειν, ὡς δέχεται. Σὺ δὲ, ὡς φασί, τὰς ἡνίας αὐτοῖς ἐνδοῦς, ἀγῆ ὅποι δ' ἂν ἐκείνα βούλοιντο. Βούλονται δὲ εἰς ἐλεθρον καὶ ἀπόλειπν τελευτᾶν. Ἴν' οὖν μὴ εἰς τὸν πυθμένα τῶν κακῶν ἐξακοντισθεῖς, φρόντισον αὐτὰ ἀνασειράσαι.

TEΘ. — ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ μὲν κεκάκωτό σου τὸ λογιστικὸν τῆς ψυχῆς εὐθύς ἀπὸ γονῆς, ἣ διὰ νόσους τινὰς ἀνιάτους ἠράνιστο, ἴσως ἂν συγγνώμης ἔτυχες ἐπὶ τοῖς δρωμένοις. Εἰ δὲ τοῦτο μὲν οὐ πέπονθας, ὑπὸ δὲ ἀνυπερβλήτου βραθυμίας κατέχουσας τοῦτο, μᾶλλον δὲ ἐνεκρωσας, οὐδὲ συγγνώμης τυγχάνεις παρὰ τῶν θεωμένων. Δυνάμενος γὰρ τοῦτο αἴθεις ἀναζωπυρῆσαι ταῖς δεούσαις ἐπιμελείαις, οὐ μόνον οὐ φροντίζεις, ὅπως τοῦτο γένηται, ἀλλὰ καὶ ὅπως μηδέποτε γένηται κατασκευάζεις. Τοσοῦτον γὰρ ἡ κακία τὴν ἀρετὴν παρὰ σοὶ παρηυδοκίμησεν, ὡς μηδὲ κακία εἶναι νομίζεσθαι. Εἰ τοίνυν βούλει τῆς κωμωδίας ἀπαλλαγῆναι, ἀνάνευσον μικρὸν, ἵνα γνοῦς ὅ τῶν κακῶν ἐξηκοντίσθης, σπουδάσειας ἀναδραμεῖν. cupis, oculos paulum erige: ut, quo malorum

ἤκον μοι μέρ. Possin.

(96) Cod. Vat. 650, ψευδῆ, et vers. 4 pro ἐστὶν habet ἔσται. Denique vers. antepen. pro αὐτῷ le-
xύτου. Id.

ΤΟ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

A

CCCLXX. — HERMINO COMITI.

Ἄλλοι μὲν τροπαιοῦχοι ἀνδρῶν κτησάμενοι, φιλο-
 ανθρωπία τοῦς ὑπηκόους διεσώσαντο. Καὶ οὐς ἀκον-
 τας κατεδουλώσαντο, τούτους ἐκόντας ἐχειρώσαντο.
 Ἡ μὲν γὰρ ἀνδρία δεινὴ τὸ μὴ ὑπάρχον κτήσασθαι,
 ἡ δὲ πραότης αὐτὸ τὸ κτηθὲν ἀμείνων φυλάττει. Οἱ
 δὲ τοῦ πρᾶου τροπαιοῦχοι αὐχύνοντες εἶναι φοιτηταί,
 καὶ τοῦ οὐρανοῦ βασιλείᾳ στρατιῶται, οὐς οἱ παρὰ
 τὴν ἀρχὴν ὑπασπισταὶ πραύτητι ἐκόντας ἐχειρώ-
 σαντο, τούτους ἀλαζονείᾳ ἀκοντας ἀποσοβοῦσιν. Οὐς
 γὰρ ἐκόντας ἐκόντας εἰς τὴν ἀρχὴν παρεστήσαντο,
 τούτους καὶ μὴ βουλομένους διὰ τῆς ἑαυτῶν τυραννί-
 δος ἀπελάουουσιν. Ὡς γὰρ λυμῶνες καὶ ἀλάστορες,
 οὐχ ὡς ποιμένες τοῖς ὑπηκόοις προσφέρονται. Τί
 οὖν ποιητέον, εἴη; Οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀρετὴν ἀσκούντας,
 τὸ θεῖον ἀναμένειν δικαστήριον (97).
 eos, quibus præsunt, tractant. Quid igitur factu
 colentes divinum tribunal exspectemus.

ΤΟΑ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ (97').

Ὁ μὲν τὸν ἐγκρατέστατον καὶ αὐταρχέστατον βίον
 ἐλόμενος, τῇ μὲν ψυχῇ λαμπρὸς ἐστὶ καὶ μέγας, τῷ
 δὲ βίῳ εὐτελής. Πολλοὺ γὰρ ἄξιος ὢν, ἀναλίσκει
 ὀλίγα. Ὁ δὲ τὸν ἀδροδίαιτον βίον τιμῶν, καὶ τὴν
 φλεγμαίνουσαν τράπεζαν διώκων, τῇ μὲν ψυχῇ τα-
 πεινός ἐστὶ καὶ μικρὸς, καὶ χαρίτων ἔρημος, τῷ δὲ
 βίῳ πολυτελής. Οὐδενὸς γὰρ ἄξιος ὢν πλείστα ἀνα-
 λίσκει. Διὸ ἐκεῖνος μὲν ἅτε ὀλίγοις ἀρχοῦμενος,
 πλουσιώτατον ἑαυτὸν εἶναι ἡγείται· οὗτος δὲ πολλὰ
 ἀναλίσκων, εἰς τὰς τῶν πέλαις οὐσίας τὰς μιὰς
 ἑαυτοῦ ῥίπτει χεῖρας. Διὸ καὶ πενέστατον ἑαυτὸν
 εἶναι ἡγείται. Τίς οὖν τῶν ἐχεφρώνων τὸν μὲν πρό-
 τερον οὐ ζηλώσει, τὸν δὲ δεύτερον οὐ μισήσει;

ΤΟΒ'. — ΘΕΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Περὶ Μάρωνος.

Αἴαν· ἦσθην πυθόμενος ὅτι ὁ σοὶ διάδικος ὤρμησε
 μὲν κατὰ σοῦ ὡς αὐτοσοεὶ περιεσόμενος. Ἐρῶράγη
 δὲ καθάπερ ἐν τοῖς Ὀλυμπικοῖς ἀγῶσιν ὑπὸ τῆς σῆς
 φιλοσοφίας νενικημένος.

ΤΟΓ'. — ΕΡΜΙΝΩ, ΔΩΡΟΘΕΩ, ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟ-
 ΤΑΤΩ (98).

Ὁ μὲν ἀρετὴν ἀσκῶν, στέφανον ἔχει λαμπρόν·
 ὁ δὲ κατορθῶν μὲν, μὴ ἡγρούμενος κατορθωκένοι,
 καὶ αὐτοῦ τοῦ οὕτω διακείσθαι χάριν, στέφανον ἔξει
 λαμπρότερον. Ἀντίρροπον γὰρ τῶν κατορθωμάτων
 ἐστὶ, τὸ κατορθοῦντα μὴ ἡγείσθαι κατορθωκένοι.
 Μᾶλλον δὲ τοῦτο παρὼν μὲν κάκεῖνα δείκνυσι με-
 γάλα, ἀπὸν δὲ καὶ τὰ μέγιστα κατασμικρύνει. Ὁ
 βουλόμενος τοιγαροῦν μεγάλα ἑαυτοῦ ποιῆσαι τὰ

Multi quidem victores, eos quos virtute atque
 animi magnitudine adepti erant, humanitate conser-
 varunt: et quos invitos in servitutem redegerant,
 eosdem libentes tenuerunt. Etenim fortitudo ad id,
 quod non habeas, comparandum, magnam vim ha-
 bet: clementia autem et facilitas, ad id, quod qua-
 situm est, tuendum atque conservandum majorem
 obtinet. At contra ii, qui lenis et mansueti victoris
 discipulos, ac caelestis regis milites se esse pro-
 fitentur, eos, quos primi satellites per lenitatem
 sponte ceperunt, per fastum et arrogantiam invitos
 submovent. Nam quos illi libentibus animis impe-
 rio suo ac ditioni subjecerunt: hos, etiam repu-
 gnantes, per tyrannidem suam expellunt. Siquidem
 ut perditores et carnifices, non autem ut pastores,
 opus est, inquis? Nihil aliud, quam ut virtutem

CCCLXXI. — THEODOSIO PRESBYTERO.

Qui vitam maxime continentem et frugalem sibi
 consecrandam proposuit, animo magnus et splendi-
 dus est, victus autem cultu tennis. Nam cum ipse
 magni pretii sit, pauca expendit. At qui vitae lautiti-
 am in pretio habet ac turgidam mensam conse-
 ctatur, animo quidem parvus et abjectus est, gra-
 tiisque vacuus, victu autem profusus. Nam cum ipse
 nullius pretii sit, plurima insumit. Quo fit, ut ille,
 paucis contentus, copiosissimum se esse existimet:
 hic autem ingentes **401** sumptus faciens, in proximo-
 rum bona sceleratas suas manus injiciat, ac
 proinde pauperrimum se esse arbitretur. Quisnam
 igitur sanæ mentis priorem beatum non prædicet;
 secundum autem oderit ac detestetur?

CCCLXXII. — THEONI PRESBYTERO.

De Marone.

Magna voluptate affectus sum, cum illud audivi,
 adversarium tuum, in te quidem impetum fecisse,
 tanquam te statim superiorem futurum; disruptum
 autem fuisse, non secus atque in Olympicis cer-
 taminibus, a te sapientia victum atque prostratum.

CCCLXXIII. — HERMINO, DOROTHEO, HIERACI
 CLARISSIMO.

Is quidem, qui virtutem colit, præclaram coronam
 habet; at qui virtutis officia præstans, minime ta-
 men se præstitisse existimat, hoc etiam ipso, quod
 ita affectus sit, splendidiorem coronam habiturus est.
 Non minoris enim, quam virtutes ipsæ, laudis est,
 cum ex virtute aliquid geras, minime tamen te
 gessisse arbitrari. Imo, ut rectius loquar, hoc cum
 adest, illa quoque magna esse indicat: cum autem

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(97) Vide Augustin. serm. 54 et seq. de verb. Apostoli. RITT.

(97') Duobus simul hæc inscribitur epistola in cod. Vat. 650, non solum Theodosio presbytero, sed καὶ Ἐλισσαίῳ μονάζοντι, *Elisæo monacho.*

POSSIN.

(98) Titulus hujus epistolæ, in cod. Vat. 650 value diversus ab edito sic est: Ἀρχοντε πρεσβυτέρω. Vers. 2 post ἡγρούμενος idem cod. addit δὲ et v. 5 post ἡγείσθαι adiungit τό. Id.

abest, etiam maxima quæque imminuit. Quamobrem qui virtutes suas magnas reddere cupit, ne eas magnas esse existimet: ac tum magnæ erunt.

CCCLXXIV. — ARCHONTIO PRESBYTERO.

Virtus et secundas et adversas res ornare consuevit: doctrina autem illarum ornamentum, harum autem portus esse videtur. Quocirca si ambas quispiam obtinere possit, præclare se res habebit. Si autem alterutra desideretur, virtutem eligere præstat. Optimum enim esse existimet, me quidem iudice, præstantius est.

CCCLXXV. — HERMINO COMITI.

Mirifica quædam de te ii, quibus conspectu tuo frui contigit, ubique decantant, nempe quod, cum mansuetudinis decus atque ornamentum sis, atque affusus vultui tuo pudorem habeas, eos tamen, qui peccare instituunt, oculorum gravitate deterres: sic nimirum te comparans, ut iis, qui recte atque integre vivunt, serenum ac placidum vultum, iis autem, qui desidia torpent, horrendum ostendas. Illum enim iis, quibus injuria fit, profers. Istum vero iis, qui injuriam inferunt obtendis. His igitur admirandis virtutum dotibus, vir admirande, in perpetuum utere.

CCCLXXVI.—INCERTO.

Qui una cum aliis magnis et admirandis nominibus, divinæque ipsius naturæ magnificentiam, ut licet, significantibus, etiam Verbum vocari dignatus est, verba tum odit, nec sapientia sapientiam abdicat: verum tum demum et illa, et hanc extra sacrosancta septa relegat cum vitium laudant, atque idolorum cultum tuentur. Quod si nihil horum faciant, et eas amplectitur et admittit, et 402. sacris conventibus contubernales ac commensales efficit.

CCCLXXVII.—GERMANO COMITI.

Non qui externos barbaros vincit, hic victor merito vocandus fuerit, sed qui intestinum voluptatum bellum conficit. Multi enim illis devictis ab istis fœdum ac miserandum in modum capti sunt.

CCCLXXVIII. — EPIMACHO SCHOLASTICO.

Amicus tuus, in magnis negotiorum procellis relictus, atque omni mota machina, quemadmodum naucleri, quorum artem tempestas demersit, in vo-

κατορθώματα, μή ἡγείσθω αὐτὰ εἶναι μεγάλα, καὶ τότε ἔσται μέγала (99).

ΤΟΛ'. — ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ (1).

Ἡ μὲν ἀρετὴ καὶ τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν δυσημερίαν κοσμεῖν εἴωθεν· ἡ δὲ παιδευσίς, τῆς μὲν δοκεῖ κόσμος εἶναι, τῆς δ' ὄρμος. Εἰ μὲν οὖν ἄμφω ἔχειν δυνατὸν, εὖ ἂν ἔχοι. Εἰ δὲ θάτερον λείπεται, ἀμεινον ἐλέσθαι τὴν ἀρετὴν. Τὸ γὰρ εἶναι τοῦ δοκεῖν ἀριστον, παρ' ἐμοὶ κριτῆ προτιμότερον.

ΤΟΕ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ (2).

Θαυμαστά τινα περὶ σοῦ οἱ τῆς σῆς θείας ἀπολαύσαντες περιόδουσιν, ἐπι ημερότητος τυγχάνων ἀγαλλμα, καὶ ἐπανθούσαν ἔχουν τῷ προσώπῳ τὴν αἰδῶ, τῷ βλοσυρῷ τῶν ὀφθαλμῶν, τοὺς πλημμελεῖν προηρημένους προαναστέλλεις· τὴν μὲν γαλήνην τοῖς ὀρθῶς βιοῦσι, τὸν δὲ φόβον τοῖς βραθύμοις ἐπιδεικνύμενος. Τὴν μὲν γὰρ τοῖς ἀδικουμένοις προτείνεις, τὴν δὲ τοῖς ἀδικούσιν ἐφοπλίζεις. Χρῶ τοίνυν, ὦ θαυμάσιε, διὰ τέλους τοῖς θαυμαστοῖς τούτοις πλεονεκτήμασι.

ΤΟΖ' (3). — ΤΙΝΙ ΗΓΝΟΗΜΕΝΩ.

Μετὰ τῶν ἄλλων ἐπωνυμιῶν τῶν μεγάλων καὶ θαυμαστῶν, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως τὴν μεγαλοπρέπειαν, ὡς ἐνδέχεται, σημαίνουσιν, καὶ λόγος κληθῆναι καταξίωσας, οὐ μισεῖ τοὺς λόγους, οὐδὲ ἡ σοφία τὴν σοφίαν ἀποκηρύττει. Ἀλλὰ τότε κακείνους, καὶ ταύτην ἐξω ἱερῶν περιβόλων ἀπελαύνει, ὅταν τὴν κακίαν ἐπαινώσι, καὶ τὴν εἰδωλοατρείαν συγκροτώσιν. Εἰ δὲ μηδὲν τούτων ποιοῖεν, καὶ ἀσπάζεται καὶ προσίεται, καὶ τοῖς ἱεροῖς συλλόγοις συνεστίους ποιεῖ καὶ ὁμοτραπέζους.

ΤΟΖ'. — ΓΕΡΜΑΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Οὐχ ὁ τοὺς ἐξωθεν βαρβάρους νικῶν, τροπαιοῦχος ἂν εἰκότως καλοῖτο· ἀλλ' ὁ τὸν ἐσω πόλεμον τῶν ἡδονῶν χειρούμενος. Πολλοὶ μὲν ἐκείνους νενικηκότες, ὑπὸ τούτων αἰσχυρῶς καὶ ἐλεεινῶς ἐάλωσαν.

ΤΟΗ'. — ΕΠΙΜΑΧΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ὁ φίλος ὁ σὸς ἐν μεγίστῳ κλύδωνι πραγμάτων ἀποληφθεὶς, καὶ πᾶσαν κινήσας μηχανὴν, ὥσπερ οἱ κυβερνήται, ὧν ὁ χειμῶν τὴν τέχνην ἐδάπτεισιν, ἐν

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(99) *Necessaria valde est hujus epistolæ admonitio, de cavenda in recte factis animi elatione.* Nam, ut ait Leo M. serm. 4 *De Quadragesima*, diabolus, qui omnium virtutum est adversarius, ad hoc vim suæ malignitatis armare solet, ut pietati laqueos de ipsa pietate prætendat, et quos non poterit dejicere per diffidentiam, conetur superare per gloriam. Vicinum enim est rectis actionibus superbiæ malum, et de proximo semper virtutibus insidiatur elatio: quia difficile est, ut laudabiliter

viventem laus non capiat humana, nisi, ut scriptum est, qui gloriatur, in Domino gloriatur (I Cor. 1, 31). » RITT.

(1) Abest hæc epistola a cod. Vatic. 650. POSSIN.

(2) In titulo hujus epistolæ post Ἑρμίνω κόμητι cod. Vat. 650 addit, καὶ Δωροθέη καὶ Ἱέραι· λαμπροτάτους. Ib.

(3) Hæc epistola in cod. Vatic. 650 titulum habet: Τῷ αὐτῷ. Ante μετὰ primo vocabulo ep. idem cod. præmittit ὁ. Ib.

εὐχαίς σαλεύει. Εὐχου τοίνυν καὶ αὐτὸς ὅπως κρεί- A
των χειμῶνος γένηται.

ΤΟΘ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Οὕτε ἀλαζόνα εἶναι χρὴ, οὔτε κόλακα· ἀλλ' ἀμ-
φοτέρων τῶν κακιῶν (4) τούτων τὴν ἀμετρίαν κο-
λάζοντα, ἐλευθέριον εἶναι, μήτε εἰς αὐθάδειαν
ἀποκλίνοντα, μήτε εἰς δουλοπρέπειαν καταπί-
πτοντα.

ΤΙΠ'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Μάνθανε, ὦ σοφώτατε, καὶ ῥητορικώτατε, ὅπερ
κινδυνεύεις, ὡς ἔοικεν, ἀγνοεῖν, ὅτι εἰ συμβαίη φί-
λοις πρὸς ἀλλήλους διενεχθῆναι, ἢ ἐχθροῖς, οὐχ
ὁμοίως διαγωνιούνται· ἀλλ' οἱ μὲν ὡς διαλλαχσό-
μενοι δισίσονται, οἱ δὲ ὡς ἀκήρυκτον ἔξοντες τὸν
πόλεμον.

ΤΙΠΑ'. — ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Ἐγὼ καὶ μετρίφρονα καλῶ καὶ μεγαλόφρονα, τὸν
μέγιστα μὲν κατορθοῦντα, τῆς δὲ ἐπὶ τῷ μεγάλα
πράττειν μὴ ἀντιποιοῦμενον δόξης, ἀλλὰ σωπῆ κρύ-
πτοντα τὰ πλεονεκτήματα, καὶ κατὰ τῶν πέλας μὴ
ἐπιφύμενον. Τῷ μὲν γὰρ πρᾶξει μεγάλα, μεγάλως
ἐφρόνησε. τῷ δὲ κρύψαι, μετρίως· τῷ γὰρ μικρό-
φρονι τὸν μεγαλόφρονα ἀντισταλέον, καὶ οὐ τῷ τα-
πεινόφρονι. Μικρὰ γὰρ φρονεῖ, ὁ τὰ γήϊνα ὄνειρο-
πολῶν. Μεγάλα δὲ, ὁ τὰ ὑπερκόσμια ζητῶν. Διδὴ
καὶ ἀπὸ μεγάλης μὲν καὶ ὑψηλῆς διανοίας τίκτεσθαι
συμβαίνει τὴν ταπεινοφροσύνην, ἀπὸ δὲ μικρᾶς καὶ
φαύλης τὴν ἀλαζονείαν. Εὐγνώμονα δὲ οὐ ταπεινό-
φρονα κλητέον, τὸν παύοντα μὲν, ὁμολογοῦντα δὲ
καὶ γνωσιμαχοῦντα, οἷος ἦν ὁ τελώνης. Κενόδοξον
δὲ, τὸν ἐφ' οἷς μὴ πράττει δοξάζεσθαι βουλόμενον·
φιλόδοξον δὲ, τὸν ἐφ' οἷς πράττει ἐναθρυνόμενον·
ὑπερήφανον δὲ, τὸν πράττοντα μὲν, σεμνυνόμενον
δὲ, καὶ τοὺς ἄλλους ὀνειδίζοντα· μεγαλόψυχον δὲ,
τὸν καὶ τὴν εὐτημερίαν μετρίως, καὶ τὴν δυσπραγίαν
γενναίως φέροντα· μικρόψυχον δὲ, τὸν τάναντία τῷ
μεγαλόψυχῳ πράττοντά τε καὶ πάσχοντα.
E
eο nomine gloriatur, aliosque probris afficit; magnanimum porro, eum, qui et res secundas mode-
rate, et sinistras fortiter ac strenue fert; μικρόψυχον denique, hoc 403 est parvi animi hominem
qui contraria magnanimo facit, ac moderatur.

ΤΙΠΒ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εἰ καὶ, ὡς γέγραφας, ὁ λόγος τὸν κρότον ἐγέννη- D
σεν· ἀλλ' οὖν γε καὶ ὁ κρότος τὸν λόγον ἐπέβρωσεν
ἔρεισμα τῷ τεκόντι φανείς. Ἄλλ' ἐπειδὴ πολλάκις ὁ
κρότος τὸν μὲν λόγον νευροῖ, τὸν δὲ τρόπον τοῦ λέ-
γοντος λυμαίνεται, εἰς ὑπτιότητα αὐτὴν χειραγωγῶν,
παραίνῳ τῇ σῆ συνέσει, μάλιστα μὲν τῷ Θεῷ εἰ-
δέναι χάριν, τῷ καὶ τοιαύτην δεδωκότι χάριν· εἰ δὲ
καὶ ἐπαινεῖν βούλει (ὡς γὰρ ἔφησ ἀδύνατον, μὴ
κρότοις τὸν λόγον ἀμείβεσθαι), τὸν λόγον ἐπαινῶν,
ὡς βούλει, μὴ ἄμετρα ὑφαίνει κατ' ἐμοῦ ἐγκώμια,
ἵνα μὴ με ὑπτιώσης.
quidem arbitrato tuo laudans, ne nimias adversum me laudes contexas, ut ne me supinum atque igna-
vum reddas.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(4) Pro τῶν κακιῶν cod. Vat. 650 legit τῶν κακῶν. Fossin.

A tis ac precibus fluctuat. Quamobrem ipse quoque
vota fac, ut tempestate superior evadat.

CCCLXXXIX. — THEODORO SCHOLASTICO.

Nec vanum et arrogantem esse oportet, nec au-
latorem, verum utriusque vitii excessum fugientem,
liberum esse : sic nempe ut nec in fastidium et in-
solentiam quisquam declinet, nec in servilem quam-
dam animi affectionem prolabatur.

CCCLXXX. — TIMOTHEO SCHOLASTICO.

Disce, o sapientissime et disertissime, id quod,
ut apparet, ignoras, nempe quod si amicis aut ini-
micis inter se dissidere contingat, non eodem modo
concertabunt : verum illi quidem, ut in mutua gra-
tiam redituri, contendunt ; hi autem, ut inexpiabile
B bellum habituri.

CCCLXXXI. — DOROTHEO CLARISSIMO.

Ego et modestum et animi magnitudine præstan-
tem eum voco, qui cum maximis virtutis muneribus
fungatur, non tamen ob magnas et præclaras actio-
nes gloriam affectat, verum virtutes suas silentio
tegit, nec in proximos insultat. Quatenus enim ma-
gna efficit, magnifice sensit; quatenus autem ea oc-
cultavit, modeste. Siquidem is, qui parvo animo
est, magnanimo opponi debet : non autem submisso
et humili. Exigue enim sentit, qui terrena insomnii
errore sibi fingit; imagne autem et excelse, qui ea,
quæ mundo sublimiora sunt, querit. Unde etiam a
magna quidem et sublimi mente animi submissionem
ac modestiam procreari contingit; a parva autem
et vili, arrogantiam. At enimvero eum iudicii since-
ritate præditum, non autem modestum, vocare debe-
mus, qui cum peccet, id constat, ac prænitudine
ducitur, ut publicanum. Κενόδοξον autem, hoc est
inanis gloriæ morbo laborantem, qui ob ea, quæ ni-
mive agit, gloriam consequi cupit; φιλόδοξον vero,
id est gloriæ amantem, eum, qui ob ea quæ agit,
sibi placet: insolentem item, qui facit quidem, sed

CCCLXXXII. — EIDEM.

Etsi, ut abs te scriptum est, oratio plausum pe-
perit : at etiam orationi plausus robur comparavit,
quippe qui parenti adminiculi loco fuerit. At quo-
niam sæpenumero usu venit, ut plausus orationi
quidem robur comparet, verum oratoris mores inficiat
et labefactet, ad supinitatem videlicet ac socordiam
eum tanquam porrecta manu duceus, prudentiam
tuam moneo, maxime quidem ut Deo, qui hujus-
modi gratiam largitus est, gratiam habeas, quod si
etiam laudare vis (negas enim fieri posse ut ora-
tioni plausus tandem non rependatur), orationem
laudes contexas, ut ne me supinum atque igna-
vum reddas.

CCCLXXXIII.—DIOGENI PRESBYTERO.

Consimili modo mihi peccare videntur, et qui ad maximas virtutes silentio veritatem produunt (livore enim, hoc est gravissimo, atque prudentum viro- rum judicio veniæ experte affectu, contabescunt), et qui eos, qui omni commemoratione carent, nimis prompte ac temere laudibus afficiunt. Siquidem adulatorum notam atque infamiam sibi inurunt, qui eos qui castigatione opus habent, laudare aggre- diuntur.

CCCLXXXIV.—TIMOTHEO CLARISSIMO.

Quod tu quidem non despicabilem lenitatem ha- beas, nec agrestem et inmanem fortitudinem (hu- manitas enim ac mansuetudo crudelitatem coercet), omnes exploratum habemus. Quod autem aliis quo- que virtutibus redimitum te esse oporteat, ut in omni laudis genere clarus sis, hoc ex me discas velim.

CCCLXXXV.—THEODOSIO PRESBYTERO.

Non simpliciter adoriur callidus ille prædo eos, qui hoc tempestatis plenum mare navigant : verum exploratis prius atque cognitis animæ propensionibus et appetitionibus, ita demum aggreditur, ac machinas suas instruit. Quid enim est, quamobrem Judam non ad libidinem, sed ad proditionem impu- lerit? Nimirum quia partem illam præsidii firma- tam videbat : eam autem, quæ ad avaritiam perti- nebat, infirmam et imbecilem. Ex crumenæ enim furto in spem venit fore, ut ipse ad proditionem quoque facile se conferret. Quocirca uniuscujusque appetitiones atque inclinationes et assensus inqui- rens, nec tempus ullum aut horam prætermittens, ita denique materias externe subministrat, atque in ea parte, ad quam eam propensionem habere sentit, vulnus infert. Ac propterea eum, qui laudem et gloriam et consequi cupit, omni ex parte munitum ac obseptum esse oportet. Sæpenumero enim ho- minis vitam, non secus ac civitatem quamdam inexpugnabilibus muris circumdatam, per nutantem et imbecillam partem ditioni suæ subjecit, atque inanem et inutilem reliquorum muros firmitatem red- didit.

404 CCCLXXXVI.—ELISÆO MONACHO.

De Arianis et Eunomianis.

Si sanctus Daniel, angelum conspicatus, atque ex conspecti pulchritudine admiratione percussus, in terram pronus cecidit, spectaculi videlicet novi- tate attonitus : quamnam tandem excusationem habituri sunt, qui Patri et Filio arbitros ac seque- stros se præbere audent, naturamque omnem ser- monis facultatem superantem sermonibus superare aggrediuntur?

CCCLXXXVII.—LEONTIO EPISCOPO

Ego te, o puritatis delubrum, non sacerdotii no- mine admiror : sed quia illud, ut conveniebat, es

Α ΤΠΓ'. — ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἄδελφά ἀμαρτάνειν μοι δοκοῦσιν. οἱ τε ἐπὶ τοῖς μεγίστοις κατορθώμασι σιγῇ προέμενοι (5) τὴν ἀλή-θειαν, (φθόνῳ γὰρ τήκονται, πάθει χαλεπωτάτω, καὶ συγγνώμης παρά γε τοῖς ἐχέφροσιν ἀμοίρῳ) καὶ εἰ προχειρῶς ἐπαινοῦντες τοὺς πάσης εὐφημίας ἐρήμους. Τὴν γὰρ τῶν κολάκων ἐναπομάττονται δύσ-κλειαν, τοῦ σωφρονισμοῦ δεομένου; ἐγκωμιάζειν ἐπιχειροῦντες.

ΤΠΔ'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Ὅτι μὲν τὸ πρᾶον οὐκ εὐκαταφρόνητον ἔχεις, δὴδὲ τὸ ἀνδρεῖον ἀνημέρον (ἢ γὰρ φιλανθρωπία κολάζει τὴν ὠμότητα) ἀπαντες ἴσμεν. Ὅτι δὲ χρῆ σέ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἀναδήσασθαι, ἵνα ἐν πᾶσι δια-λάμπῃς, τοῦτο παρ' ἐμοῦ μάνθανε.

ΤΠΕ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οὐχ ἀπλῶς ἐπιτίθεται ὁ δεινὸς πειράτης τοῖς ταύτην τὴν χειμῶνος γέμουσαν πλέουσι θάλατταν, ἀλλὰ πρῶτον διακωδωνήσας, καὶ τὰς βροτὰς καὶ τὰς ὀρμᾶς τῆς ψυχῆς καταμαθὼν, οὕτως ἐπιχειρεῖ, καὶ τὰς μηχανὰς πλέκει. Διὰ τί γὰρ εἰς πορνείαν οὐκ ὤθησε τὸν Ἰούδαν, ἀλλ' εἰς προδοσίαν; Ὅτι ἐκεῖ· ο μὲν τὸ μέρος ἑώρα ἡσφαλισμένον· τὸ δὲ περὶ φιλο-χρηματίαν σφαλερὸν καὶ σαθρὸν. Ἐκ γὰρ τῆς κλο-πῆς τοῦ γλωσσοκόμου ἤλπισε καὶ εἰς προδοσίαν αὐ-τὸν βῆδῶς ὀρμήσειν. Τὰς ὀρμᾶς οὖν ἐκάστου καὶ τὰς συγκαταθέσεις πολυπραγμονῶν, καὶ οὐδένα καιρὸν οὐδ' ὥραν παραλείπων, οὕτως τὰς ὕλας ἐξῶθεν χερ-ρηγεῖ, καὶ εἰς ὃ ἐπιβρέπῳς ἔχοντα αἰσθάνεται, εἰς ἐκεῖνο τιτρώσκει. Χρῆ οὖν πανταχόθεν ἡσφαλισθαι τὸν εὐδόκιμον. Πολλάκις γὰρ πολιτεῖαν ὥσπερ πό-λιν ἀπορθητοῖς τελεῖται πεσυργωμένην, διὰ μέρους σαθροῦ παρστήσατο, ματαίαν τὴν τῶν λοιπῶν τειχῶν δειξάς ὀχυρότητα.

ΤΠΖ'. — ΕΛΙΣΣΑΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Περὶ Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιανῶν.

Εἰ ὁ ἅγιος Δανιὴλ ἄγγελον Θεοσάμενος, καὶ ἀγα-σθεις τὸ κάλλος τοῦ ὀφθέντος, πρηνῆς ἔπεσεν, ἐκ-πλαγεὶς πρὸς τὸ παράδοξον τῆς θέας· ποίαν ἔξουσιν ἀπολογία, οἱ Πατρὶ καὶ Υἱῷ μεσιτεύειν τολμῶντες, καὶ τὴν ἀβήρητον φύσιν λόγους ζυγοστατεῖν ἐπιχει-ροῦντες;

ΤΠΖ'. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἐγώ σε, ὦ ἀγγελίας ἀνάκτορον, οὐκ ἐκ τῆς ἱερω-σύνης θαυμάζω· ἀλλ' ἔτι προσηκόντως ταύτης τετύ-

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(5) Idem cod. προέμενοι mutat in προσιέμενοι, et vers. post quarto ἐρήμους in ἀμοίρους. POSSIN.

χηκας. Πολλοί μὲν γὰρ αὐτῇ ἐπεκώμασαν οὐκ εὐα-
γῶς· οἱ δὲ εἰκότως τετυχηκότες τῆς τιμῆς, καὶ διὰ
τέλους ἑαυτοῦς οὐ μόνον μέμψεως χρεῖτους, ἀλλὰ
καὶ θαύματος ἀξίους ἀποφῆναντες, οὗτοι παρὰ
πάντων ἀναρρήθηναί ἂν εἴεν δίκαιοι. Ὡν εἷς καὶ
αὐτὸς τυγχάνων, μυριοὶς ὀφθαλμοῖς τὰ κατὰ σαυτὴν
περισκόπει· μὴ ποτὲ τι παροφθὲν, τῇ τοσαύτῃ λυ-
μῆνῃται ἀρετῇ.

ΤΠΗ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

*Περὶ ἀναγνώσεως, κατὰ Ἑλλήνων. Περὶ τῆς
χάριτος τῶν θεοπροπέτων Γραφῶν, καὶ τῆς
ἐξ αὐτῶν ὠφελείας.*

Οἱ θεοὶ καὶ οὐράνιοι χρησμοὶ τοῖς μὲν τῶν καλῶν
ἀνεράστοις (6) γράμματα μόνον εἶναι δοκοῦσι τοῖς δὲ
ὑπερκοσμίοις [καὶ] φιλοθεάμοις, λειμῶνές εἰσιν εὐ-
ανθεῖς, ὡσπερ ἐξ οὐρανοῦ νέκταρος βρῦντες ἀκη-
ράτοις ἄνθεσιν. Ἐξαρκούσι μὲν γὰρ καὶ μόνον ῥη-
θέντες πρὸς ἑκπλήξιν· κατανοοῦσι δὲ σχολὴν ἀγειν
οὐκ ἐπιτρέπουσιν, ἀλλὰ παρασκευάζουσι πᾶσαν τὴν
νοερὰν αἴσθησιν τρέπειν (7) εἰς ἑαυτοῦς, ὡς πρὶν τὸ
παρὰ ἀκριδῶς θεάσασθαι, ποθεῖν τὸ ἐξῆς· κάκεινο
θεασαμένους, ὅπερ ἀπέλιπον ζητεῖν, καὶ τὸ τρίτον
ἰδόντας, οὐκ ἔχουν ὅτι θαυμάσουσιν. Εἶσω γὰρ τοῦ
γράμματος παραπέμποντες τὸν νοῦν, τοσοῦτου πίμ-
πλανται θαύματος, καὶ τοσαύτης πληροῦνται χάρι-
τος, ὥστε μηδὲν εἶτι χωρῆσαι τῶν ἐπιγείων πραγμά-
των δύνασθαι, μηδὲ ἂν πάντα πρὸς αὐτοῦς συρρέη
τὰ περιμάχητα, λήθης ὧν πρότερον ἐθαύμαζον ἐκ-
νικησάσης.

ne si omnia quidem ea quæ certatim homines appetunt, ad ipsos conflant : quod videlicet earum rerum, quas prius admiratione prosequiebantur, oblivio victrix exstiterit.

ΤΠΘ'. — ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΩ.

*Εἰς τὸ γεγραμμένον, « Ἐὰν ἰδῆς τὸ ὑποζύγιον
τοῦ ἔχθρου σου πεπτωκὸς ὑπὸ τὸν γόμον, οὐ
παρελεύσῃ ἀλλὰ συνεγείρῃς. »*

Καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ὡ σοφὲ, ἐπειδὴ περ
ἀπὸ ταύτης μόνης ἤμιν διαλέγη, τὴν Νέαν παρῆς,
εἰ καὶ (8) μὴ φανερώς μηδὲ διαβρήθη, ἀλλ' αἰνιγ-
ματωδῶς ἤμιν νομοθέτησεν ἡ ἡμερωτάτη φύσις,
καταλλάτθαι τῷ ἔχθρῳ, φήσασα· « Ἐὰν ἰδῆς τὸ
ὑποζύγιον τοῦ ἔχθρου σου πεπτωκὸς ὑπὸ τὸν γόμον,
οὐ παρελεύσῃ, ἀλλὰ συνεγείρῃς αὐτό. » Εἰ δὲ οὐκ
ἐφικνῆ ἀτενίσαι πρὸς τὸ βᾶθος τοῦ χρησμοῦ, ἐγὼ σοι
τοῦτ' ἐρμηνεύσαι, καὶ τοῦ νομοθέτου ἀναπτύξαι τὸ
βούλημα πειράσομαι. Οὐ γὰρ τοῦ ζώου τοσοῦτον
κηδόμενος, ἀλλ' αὐτῶν ἕνεκα μάλιστα τῶν ἀνθρώπων
τοῦτ' ἐθέσπισεν. Ὁ γὰρ ἔχθρος ἐρχόμενος εἰ, τὸ
συνεγεῖραι τὸ πεπτωκὸς ζῶον, πάντως ὀμίλησει τῷ
ἔχθρῳ, καὶ λέξει, ἐκεῖθεν σὺ ἔγειρον, κἀγὼ ἐντεῦθεν.
Ὅμιλία δὲ προοίμιόν ἐστι καταλλαγῆς, καὶ ὁδὸς ἐπὶ
φιλίαν ἄγουσα. Τρία τοίνυν κάλλιστα ἐσπούδασε
κατορθωθῆναι ἡ θεία γαληνότης, ἐν μὲν, τὸ μὴ

⁸⁰ Exod. xxiii, 4, 5.

VARIE LECTICNES ET NOTÆ.

(6) Ed. Paris., ἐν ἀρίστοις. Emend. ex cod. Vatic. 650. EDIT.

(7) Cod. Vatic. 650 scribit πρέπειν et vers. pen-

consecutus. Multi enim ad eam dignitatem haud pie sancteque irruerunt : qui autem eam honesta ratione obtinuerunt, ac perpetuo seipsos non modo omni reprehensione superiores, sed etiam admiratione dignos præstiterunt, hi omnium laude ac prædicatione efferrī merentur. Quorum in numero cum ipse quoque sis, sexcentis oculis vitam tuam ac mores circumspecte : nec alioqui neglectum abs te quidpiam tantæ virtuti labem ac perniciem asserat.

CCCLXXXVIII. — HIERACI PRESBYTERO.

De lectione, contra gentiles. — De gratia divinitus inspiratarum Scripturarum, et utilitate.

Divina et cœlestia oracula, iis quidem, qui pulchrarum rerum fastidio tenentur, litteræ solum esse videntur : iis autem, qui supra mundum assurrexerunt, ac spectaculis gaudent, virentes et amœni sunt, tanquam ex cœlesti nectare purissimis floribus scattentes. Etenim, vel pronuntiata duntaxat, ad animos admiratione defigendos sufficiunt : iis autem, qui ea considerant et animadvertunt, ferri non permittunt : verum hoc efficiunt, ut omnes animi sensus ad ea se convertant : adeo ut priusquam id, quod præsens est, conspexerint, id quod sequitur expetant : et cum illud perspexerint, id quod reliquerint quærant : et cum id quod tertium est, viderint, quod potissimum admirentur non habeant. Intra enim litteræ penetralia mentem mittentes, tanta admiratione implentur, ac tanta gratia cumulantur, ut jam terrenarum rerum nihil capere queant, tanta admiratione implentur, ac tanta gratia cumulantur, ut jam terrenarum rerum nihil capere queant.

C CCCLXXXIX. — DIOGENI MAGISTRIANO.

In illud, « Si videris jumentum inimici cecidiisse sub onus, non præteribis, sed eriges ipsum »⁸⁰.

Et in Veteri quoque Testamento, vir erudite (quoniam ab eo duntaxat nobiscum disputas, Novo prætermisso), si non aperte ac disertis 405 verbis, at obscure saltem, nobis mansuetissima illa natura, ut cum inimico in gratiam redeamus præscripsit, his verbis utens : « Si videris jumentum inimici tui prolapsus in foveam, non pertransibis, sed eriges ipsum »⁸¹. Quod si tu in hujusce oraculi penetrabile oculorum aciem intendere nequis, ego tibi illud interpretari, ac legislatoris mentem explicare conabor. Non enim quod animantis cura tantopere tangeretur, sed ipsorum præsertim hominum causa hanc legem tulit. Nam inimicus, ad prolapsam animal erigendum accedens, inimicum omnino alloquetur, ac dicet : Tu istinc erige, ego hinc. Colloquium porro reconciliationis præludium est, ac via ad amicitiam ducens. Quamobrem divinæ

ultimo post περιμάχητα addit ἀλλὰ καὶ. ΡΟΣΙΝ.

(8) Pro εἰ καὶ, cod. Vat. 650 leg. κἄν. Ib.

providentiæ tranquillitas tria pulcherrima hoc loco sibi informanda proposuit : unum quidem, ne pereat animal; alterum, ne tantam dominus ejus jacturam faciat; tertium denique, ut inimici in gratiam redeant. Qui enim beneficio affectus est, nisi sensu magis quam lapides privatus sit, ei a quo beneficium acceperit, par pari referre curabit. Alter vero beneficium audiens, inimicum non amplius eo nomine desinit. Viden' qui ineffabilis illa leges suas ferat?

CCCXC.—LAMPETIO DIACONO.

Etsi hyperbolice dictum esse quidam existimantur sunt, id quod dicturus sum (non enim me fugit multos ignave atque effeminate affectos esse); ego tamen sententiam meam dicam. Arbitror enim nonnullos fore, qui eam approbent. Quod si etiam nemo comprobaturus sit, veritas præferatur. Quid igitur est quod dicere volo? Breviter exponendum est. Libentius, cum de omnibus bene meritis essem, tanquam qui injuria omnes affecissem, pœnas darem: quam cum unum læsissem, tanquam de omnibus bene meritis, corona douarer ac prædicarer.

CCCXCI.—EIDEM.

In illud Deuteronomii de stellis dictum, « Quæ attribuit Dominus Deus tuus omnibus gentibus ».

Quid est, inquis, quod de cœlestibus luminaribus dictum est, « Quæ tribuit Dominus Deus tuus omnibus nationibus? » Audi igitur. Ad doctrinam et institutionem ac cognitionem ea tribuit, ut ex rerum conditarum magnitudine Creator, qui oculis cerni non potest, conspiciatur. Hoc autem idcirco dixit, quoniam Hebræis una cum rerum creatione legis quoque doctrina data est, artificem et architectum prædicans et concelebrans. Quod si quidam ideo tributa ea esse putent, ut ipsis adorationem adhibeant, insciam suam perspicue produunt: quippe cum universa Scriptura sacra eos, qui hoc facere ausi sunt, accuset, atque acerrime reprehendat.

406 CCCXCII.—HIERACI CLARISSIMO.

Non parvum, vir optime, verum quantum maximum edi potest, virtutis indicium exhibes, qui bonam potius famam colligere, quam ingentes opes cumulare in animum induxeris. Quamobrem si in hac sententia persisteris, non defuturi sunt, qui te laudibus vehant, ac prudentiam tuam ad omnes mortales perferant.

¹ Deut. iv, 19.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(9) Confer epist. 410 infra hujus libri et Philonem; item Augustin. serm. 168 et 254 *De temp. Ritt.*

(10) Pro ἀνάδρωος cod. Vat. 650 scribit ἀνδρας: Possin.

(11) Ἡδιστα ἀν. Forte, ἡδίων ἀν. In hujusmodi enim comparationibus non superlativo, sed comparativo locus est. Ad rem quod attinet, non absimile

διαφθαρήναι τὸ ζῶον. Ἐτερον δὲ, τὸ μὴ ζημιωθῆναι τὸν δεσπότην. Τρίτον δὲ, τὸ καταλλαγῆναι πρὸς φιλίαν τοὺς ἐχθρούς. Ὁ γὰρ παθὼν εὖ, εἰ καὶ λίθων ἀναισθητότερος εἴη, σπουδάσει ἀμείψασθαι τὸν εὐεργέτην· ὁ δὲ εὐεργέτην ἐπιγραφόμενος, οὐκ ἂν δήπου ἐχθρὸν εἶτι ὀριεῖται. Ὅρας πῶς ἡ ἀβήτος σοφία πρὸς ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν βλέπουσα νομοθετεῖ (9);

sapientia ad bonitatem et humanitatem colligans

ΤΙ' — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ καὶ ὑπερβολικῶς νομιούσι τινες εἰρῆσθαι τὸ βηθησόμενον (οἶδα γὰρ πολλοὺς ἀγενεῶς καὶ ἀνάδρωος (10) διαχειμένους) ἐγὼ τὴν ἐμαυτοῦ γνώμην φράσω. Ἡγοῦμαι γὰρ, εἶναι τινὰς τοὺς ἀποδεξομένους· εἰ δὲ καὶ μηδεὶς ἀποδέξοιτο, ἡ ἀλήθεια προεκκρίσθω. Τί οὖν ἐστὶν ὃ βούλομαι φράσαι; Συντόμως λεκτέον. Ἡδιστα ἂν (11) πάντας εὐεργετήσας, ὡς πάντας ἀδικήσας, δοίην δίκην, ἢ ἀδικήσας τινὰ, ὡς πάντας εὐεργετήσας, στεφανωθείην καὶ ἀναβήθειν.

ΤΙ'Α'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Τοῦ Δευτερονομίου. Εἰς τὸ εἰρημέτρον περὶ τῶν ἀστέρων, « Ἄ ἀπένειμε Κύριος ὁ Θεός σου πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν. »

Τί ἐστὶν, ἔφη, τὸ περὶ τῶν οὐρανίων φωστῆρων εἰρημένον, « Ἄ ἀπένειμε Κύριος ὁ Θεός σου πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν; » Ἄκουε τοίνυν, ἀπένειμε πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς παιδευσιν, πρὸς γνώσιν, ἐν ἑκ τοῦ μεγέθους, καὶ τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων ὃ γενεσιουργός, ἀράτος ὢν, θεωρεῖται. Τοῦτο δὲ ἔφη, ἐπειδὴ τοῖς Ἑβραίοις μετὰ τῆς κτίσεως καὶ ἡ τοῦ νόμου διδασκαλία ἐδόθη, ἀνακηρύττουσα τὸν δημιουργὸν καὶ τεχνίτην. Εἰ δὲ τινες ὄντοι ἀπονεμεῖσθαι πρὸς τὸ προσκυνῆσαι αὐτοῖς, λαμπρῶς τὴν οἰκίαν ἀπαίδευσιν ἀπηλιτεύουσι (12), πάσης τῆς ἱερᾶς Γραφῆς αἰτιωμένης, καὶ καταφορικῶς κατηγορούσης τῶν τοῦτο ποιῆσαι τολμησάντων.

ΤΙ'Β'. — ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Ἀρετῆς σημεῖον οὐ μικρὸν, ὧ ἄριστε, ἀλλ' ὡς δυνατὸν καὶ μέγιστον ἐκφέρεις, προσηρημένος δόξαν καλὴν κτήσασθαι μᾶλλον ἢ πλοῦτον μέγαν συναγαγεῖν (13). Ὅστε ἂν ἐμμελής ταύτῃ τῇ γνώμῃ, οὐκ ἀπορήσεις τῶν ἐγκωμιασομένων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις τὴν σὴν φρόνησιν ἀγόντων (14).

est huic Isidori sententiæ (melius esse, ut quis bene de omnibus meritis inique pleciatur, quam immerens atque indignus præmio afficiatur) illud Platonis paradoxon: Præstare puniri ob peccata, quam impunitum abire. RITT.

(12) Contra tales graviter concionatur Leo M. Id.

(13) Vid. J. Stobæum, serm. 164. Id.

(14) Cod. Vat. 650 φόντων. Poss.

ΤΙΓ'. — ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤΗ

Α

CCCXCI. — HARPOCRÆ SOPHISTÆ.

Οἱ τὰς τῶν λόγων δυνάμεις ἀποδοκιμάζοντες, οὐ λανθάνουσι τὸ τῆς οἰκείας ἀλογίας θυεῖδος ἐπὶ ταύτας μεταφέρειν τολμῶντες. Οἱ δὲ ταύτας ἀποδεχόμενοι μὲν, ὅταν τῇ ἀληθείᾳ συναγωνίζοντο, κακίζοντες δὲ ὅταν τῇ κακίᾳ συμπράττοιεν· οὗτοι καὶ τὴν τῆς ἀνθρωπότητος εὐγένειαν Ἰσασιν, ὅτι λόγῳ τετιμῆται, καὶ τὴν τῆς κακουργίας τῶν οὐκ ὀρθῶς τοῖς λόγοις χρωμένων οὐκ ἀγνοοῦσι σκαιότητα.

ΤΙΔ'. — ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Ἀπιστεῖν μὲν σοι οὐκ ἔχω· παραινῶ δὲ μὴ σκανδαλίζεσθαι, ἀλλ' ἀναμένειν τὴν ἀδέκαστον κρίσιν. Καὶ γὰρ παραινέσας τοιαῦτα, καὶ ἄλλον ἄνδρα μισοπόνηρον ἀνέστειλα, ταῦτά σοι φράσαντα καὶ καταρρήτορεύσαντα αὐτὴν, καὶ φήσαντα· Οἱ μὲν ἀπόστολοι, ἅτε τῷ θεῷ Πνεύματι σεσοφισμένοι, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς δεσποτικὴν νύμφην οὕτω διεκόσμησαν, ὡς μήτε τῶν χειρόνων αὐτῇ μὴδὲν διανοχλεῖν, μήτ' εἶναι τι κάλλιον, ὃ χρῆ τῷ θεσμῷ προστεθῆναι. Τινὲς δὲ τῶν νῦν τὸν διδασκαλικὸν οὐκ οἶδ' ὅπως ἐμπεισιτευμένων θρόνον, τολμῶσι νεωτερίζειν, καὶ τὸν παρ' ἐκείνων κοσμίω; καὶ εὐσεβῶς θεμελιωθέντα θεομὸν ἀτιμάσαντες, τὰ οἰκεία προκρίνουσι, τὸν ἐξ ἀρχῆς κόσμον ἀτιμότερον, δι' ὧν ποιοῦσι νομίζοντες. Ἴνα γὰρ τὰ ἄλλα παρῶ, ἐν εἰς ὃ πάντα τείνει λέξω· ἐκεῖν γὰρ (15) τῷ χρήμασι ὠνήσασθαι προσδοκῆσαντι τὴν ἀποστολικὴν ἀξίαν, ἐπιπληξάντων καὶ φησάντων, « Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοι εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι, οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὔτε κληρὸς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ· ἢ οὗτοι τούτοις μάλιστα τοῖς ἱερωσύνην ἐνεχειρίσαν, τοῖς ὡσπερ ἐξ ἀγορᾶς αὐτὴν ὠνησαμένοις. Καὶ οὐ τοῦτο πω δεῖνόν, καίπερ ὄν δεῖνόν· ἀλλὰ καὶ μείζον φρονοῦσιν ἐπὶ τούτῳ ἢ ἕτεροι ἐπὶ καλοκάγαθία καὶ ἀκτημοσύνη. Καὶ ὅταν μὲν δόξωσι παρὰ τικῶν λοιδορεῖσθαι, εὐθύς τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα προσφέρουσιν (οὐ γὰρ ἡμᾶς, φασίν, ἀλλὰ τὴν ἐπισκοπὴν ὑβρίσαν)· ὅταν δὲ δέη τι πράξαι τῶν δεόντων, οὐκ ἔτι τοῦτο προσφέρουσιν, ὡς ἐξὸν αὐτοῖς τιμᾶσθαι μὲν ὡς ἀποστόλους, μὴ πράττειν δὲ ὡς ἀποστόλους. Ἵσπερ τοῖσιν ἐκεῖνος πεισθεὶς τῇ ἡμετέρᾳ παραινέσει, καὶ ἀκούσας ὅτι ἀποπώτατόν ἐστι τὰ ἐαυτῶν παρέντας κακὰ, τὰ τῶν ἄλλων περιεργάζεσθαι, ἀπῆλθε χαλινὸν ἐμβαλὼν τῇ ἑαυτοῦ γλώττῃ, καὶ σιγῇ ἑαυτοῦ καταψηφισάμενος· οὕτω καὶ σὺ πεισθητι, καὶ ἀπὸ τῶν διδασκάλων, πρὸς σαυτὸν τρέψον τὴν ἔρευναν.

audiisset, absurdissimum esse, vitii nostris omissis, aliorum 407 vitia inquirere, freno linguæ injecto, ac seipso silentio multato abiit: eodem modo tu quoque obtempera, et a magistris ad teipsum hujusmodi perscrutationem converte.

¹⁵ Act. viii, 20.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(15) Quæ sequuntur post ἴνα γὰρ, usque ad ἐκεῖν γὰρ, omittebat ed. Paris. Adduntur ex cod. Vatic. 630. Edit.

CCCXCV.—PETRO SCHOLASTICO.

Sacrum conventum equidem ipse eum proprie esse dixerim, qui a nulla turpi permistione contaminatur, verum castitate atque aliis virtutum generibus exsultat.

CCCXCVI.—AUSONIO CORRECTORI.

Prudentia, cum pecuniarum amorem expulit, certissima et verissima res est, ad quam iustitia exploretur. At si hunc admiserit, jus quæstui habere ac sententiam adulterare minime recusabit.

CCCXCVII.—THEODOSIO EPISCOPO.

Scio me persæpe mihi ipsi huiusmodi quoddam consilium præbuisse : O Isidore, quoniam res magnæ magnis periculis confici solent, ea, qua decet, loquendi libertate utere. Fortassis erubescet ii, qui in peccatis erubescere minime norunt. Ac quidem fortasse aliquid efficies. Sin autem aliquid etiam injucundi patiaris, cum prophetis et apostolis, atque aliis sanctis viris patieris, cum quibus tibi, qui unus e vulgo es, optandum est, etiamsi non in virtutibus, ac certe in perpeccionibus numerari. Verum ad hunc modum contra mihi ipse respondi : Aliis quidem in rebus præclare loqueris, ac tibi morem gerere paratus sum. At quonam pacto libere loquemur? Sicne ut meram libertatem adhibeamus, an ut ipsam suavitate temperemus? Quosdam enim novi, qui acri ac vehementi objurgationis genere sanati sunt : quosdam rursum, qui eo obruti sunt, atque ad gravio rem improbitatem eruditi : alios denique, qui moderatam admonitionem atque orationis libertatem ludibrio habuerunt, eamque pro nihilo putarunt. Quonam igitur modo quispiam tot morbis unum remedium afferet? quonamque modo eos curabit, cum causæ ex diversis affectionibus oriuntur? Ergo, ad meipsum dixi id quod etiam nunc ad te dico : Si tu solus futurus esses, qui operam luderet, cunctari, atque id munus defugere oporteret. Cum autem et Moses et Elias et Joannes, pii ac Deo chari viri, neque consilio, neque libera reprehensione filios juverint, nec tamen propterea suis rebus deterius consuluerint, sermonis quidem libertati suavitatem admiscere oportet, divinam propemodum ex seipsis omnes homines norunt : bona autem, nec ab aliis quidem audientes, addiscere in animum inducant.

408 CCCXCVIII.—ALYPIO.

De eo cui credita sunt quinque talenta ²²

Pecuniæ numerationem, vir optime, divinarum Scripturarum doctrinam ac præceptionem appellat, auditionis autem sensus, operum demonstrationem. Nihil enim utilitatis ex auditione percipitur, cum operum demonstratio cum iis, quæ dicuntur, non

²² Matth. xxv, 15.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(16) Pro παύσασιν cod. V. 630 scribit πράγμασιν, et vers. post 2, pro ἀγαρί habet χεῖρον. De-

A

ΤΙΕ'. — ΠΕΤΡῶ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῶ.

Πανήγυριν ἔγωγε κυρίως εἶναι φημι, τὴν ὑπὸ μηδεμιᾶς αἰσχρᾶς ἐπιμιξίας χραινομένην, ἀλλὰ τῇ ἀγνείᾳ καὶ ταῖς ἀρεταῖς ἐναδρυνομένην.

ΤΙΖ'. — ΑΥΣΟΝΙῶ ΚΟΡΡΗΚΤΩΡΙ.

Ἡ σύνεσις, ὅταν τὸν τῶν χρημάτων ἐξοστρακίσθη ἔρωτα, βασανιστήριόν ἐστι δικαιοσύνης ἀψευδέστατον. Εἰ δὲ τοῦτον προσοίτο, κατηλεῦσαι τὸ δίκαιον, καὶ νοθεῦσαι τὴν ψήφον οὐ παραιτήσοιτο.

ΤΙΖ'. — ΘΕΟΔΟΣΙῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Οἶδα πολλάκις ἐμαυτῷ παραινέσας τοιαῦτά τινα · Ὡ Ἰσίδωρε, ἐπειδὴ τὰ μεγάλα πράγματα μεγάλοις κινδύνοις φιλεῖ κατορθοῦσθαι, χρῆσαι τῇ πρεπούσῃ παρρησίᾳ · τάχα πως ἐρυθριάσουσιν, οἱ μὴ δὲ ἐρυθρίαν ἐν τοῖς παύσασιν (16) εἰδότες. Ἴσως μὲν γὰρ κατορθώσεαις. Εἰ δὲ τι καὶ πείσαιο ἀγαρί, μετὰ τῶν προφητῶν, καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν ἄλλων ἀγίων πείσῃ, μεθ' ὧν σοι εὐκαταῖόν ἐστιν ἐνὶ τῶν πολλῶν ὄντι, εἰ καὶ μὴ ἐν τοῖς κατορθώμασιν, ἀλλ' οὖν γὰρ ἐν τοῖς παθήμασιν ἀριθμείσθαι. Ἄλλ' ἀνταπεκρίθην ἐμαυτῷ λέγων, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα εὖ λέγεις, καὶ σοι ἐτοιμός εἰμι πείθεσθαι. Πῶς δὲ δὴ παρρησιασόμεθα; Ἄρα ἀκράτῳ τῇ παρρησίᾳ χρῆσάμενοι, ἢ κεράσαντες αὐτὴν προσήνεϊ; Οἶδα γὰρ τινὲς μὲν ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς ἐπιτιμῆσεως λαθόντας · τινὰς δὲ ἐπιτριβέντας, καὶ εἰς χαλεπωτέραν παιδοτριβήθοντας κακίαν · ἄλλους δὲ τῆς μετρίας συμβουλῆς καὶ παρρησίας καταγελάσαντας, καὶ οὐδὲν αὐτὴν εἶναι ἡγήσαμένους. Πῶς οὖν τις τοσούτοις πάθεισιν ἐν προσενέγκῃ φάρμακον; Πῶς δὲ θεραπεύσει, τῶν αἰτιῶν ἐξ ἐναντίων παθῶν φουοσῶν; Οὐκοῦν ἔφην πρὸς ἐμαυτὸν, ὅπερ καὶ πρὸς σὲ νῦν φημι · ὅτι εἰ μὲν σὺ μόνος ἀποτυγχάνειν ἐμελλες, ὀκνεῖν ἐχρήν, εἰ καὶ Μωσῆς καὶ Ἠλίας καὶ Ἰωάννης, οἱ θεοφιλεῖς ἄνδρες, οὔτε συμβουλεύσαντες, οὔτε παρρησιασάμενοι ὤνησαν ἐκείνους · οὐ μὴν τὰ καθ' ἑαυτοὺς χεῖρον διέθεσαν, χρῆ τῇ μὴν παρρησίᾳ μιγνύναι τὴν προσήνεϊαν · τῇ δὲ θεῖῳ δεξιᾷ ἐπιτρέπειν τὴν λατρείαν · τὰ κακὰ γὰρ ἴσασιν πάντες ἄνθρωποι σχεδὸν ἀφ' ἑαυτῶν · τὰ καλὰ δὲ, οὐδὲ παρ' ἄλλων ἀκούοντες, μαθεῖν ἐθέλουσιν.

D

ΤΙΗ'. — ΑΛΥΠΙῶ.

Περὶ τοῦ πιστευθέντος τὰ ε' τάλαντα.

Καταβολὴν, ὧ βέλτιστε, ἀργυρίου λέγει, τὴν τῶν θεῶν Γραφῶν διδασκαλίαν · τὸκον δὲ ἀκροάσεως, τὴν τῶν ἔργων ἐπίδειξιν. Ὁφελος γὰρ οὐδὲν ἀκροάσεως, ὅταν ἡ διὰ τῶν ἔργων ἐπίδειξις μὴ συμβαίνει τοῖς λεγομένοις. Ὅτι δὲ τοῦτ' ἐστὶν ἀληθές, τιμωρία ἐπε-

nique vers. ult. ep. pro μαθεῖν legit μανθάνειν. Possin.

ται τῶ μὲν διδάσκοντι (17) καὶ πράττοντι, εἰ μὴ καὶ ἄ
φράσειεν· τῶ δὲ ἀκούοντι, εἰ μὴ καὶ πράξειεν.

Τηθ. — ΑΡΧΟΝΤΙΩ.

Εἰς τὸ, « Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω. »

« Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, » ἔφη ὁ Ἀπόστολος, τῶ πρὸς τοῦτο παρεσκευάσθαι. Ὁ γὰρ παρασκευαζόμενος εἰς τι, εἰ καὶ μὴ τῆ πείρᾳ αὐτὸ ὑποσταίη, ὑφίσταται τῇ προσδοκίᾳ καὶ τῇ προθυμίᾳ. Ἄπὸ γὰρ τῶν ἐπιχειρημάτων, οὐκ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τὰ πράγματα, ὡς τὰ πολλὰ, κρίνεται· ἀπὸ τῆς γνώμης, οὐκ ἀπὸ τοῦ τέλους ὁ στέφανος πλέκεται. Εἰ δὲ καὶ, ὅτι κινδυνεύουσιν οἱ ὀρθῶς ἀπτόμενοι φιλοσοφίας, λέληθε τοὺς πολλοὺς (18), ὅτι τῶ κόσμῳ ἀποθνήσκουσι, διὰ τοῦ νεκροῦν τὰς ἡδονάς, ἐπίστησον. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ πιθανώτερον, τοῦτο δὲ πικρότερον.

Υ'. — ΚΑΣΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ (19).

Τὸ μὲν εἰδέναι αἰσχύνεσθαι ἃ δεῖ, αἰσχύνης ὄντως ἀπαλλάττει. Τὸ δὲ μὴ εἰδέναι, αἰσχύνῃ ἀθανάτῳ περιβάλλει.

ΥΑ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

Εἰ οἱ νηστειαῖς καὶ χαμυνιαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις σκληραγωγίαις τὸ σῶμα δαμάζοντες, καὶ ταύτη τὴν ἄλογον τῶν παθῶν ἐξουσίαν κολάζοντες, ἀλλ' οἱ ἐν-ἀπαξ (20) ὑπὸ ἐπιθυμίας χειριζόμενοι, οὐ συγγνωσθήσονται· οἱ τὸ ἀκόλαστον παρακαλοῦντες, καὶ διὰ τῆς τρυφῆς τοῦτο διεγείροντες, ὧν ἓνα σέ φασιν εἶναι, ποίας ἀπολαύσειαν συγγνώμης;

ΥΒ'. — ΚΑΣΣΙΑΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τῆς Νέας, τῶν δ' Εὐαγγελίων. Εἰς τὸ, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος. »

Ὁ θεολόγος καὶ θεοφιλῆς Ἰωάννης, ὁ τῆς βροντῆς ὄντως υἱός, θεοφράστῳ γλώττῃ (ὑπὸ ἁγίου γὰρ Πνεύματος ἐκινεῖτο) τὴν τοῦ θεοῦ Λόγου ὑπόστασιν τε καὶ ιδιότητα, ἀδιδιότητά τε καὶ βασιλείαν, οὐκ ἐπίκτητον, ἀλλ' οὐσιώδη τυγχάνουσαν ἀνεκήρυξε. Καὶ τῶ πολλὰκις τὸ ἦρ εἰπεῖν, τὸ ἐκ μὴ ὄντων, ἐξωστράκισε.

ΥΓ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Κιρνᾶν χρῆ, ὧ σοφώτατε, τῇ τῶν δογμάτων ὀρθότητι, τὴν ἀπὸ τῆς πολιτείας φιλοσοφίαν, εἴγε ἀληθές ἐστιν, ἀληθές δὲ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν. Εἰ δὲ τὸ μείζον χωρὶς τοῦ ἐλάττονος νεκρόν ἐστιν, εὐδῆλον ὅτι καὶ τὸ ἐλάττον χωρὶς τοῦ μείζονος (21). Εἰ δ' ἀμφοτέρα κερασθεῖη, καὶ τρόπον

¹⁴ I Cor. xv, 31. ¹⁵ Joan. i, 1.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(17) Pro his verbis quæ leguntur in edito, ἔπεται τῶ μὲν διδάσκοντι, in cod. Vat. 650 hæc habentur, ἔπειτ' ἂν τῶ μὲν διδασκάλῳ. Id.

(18) Pro λέληθε τοὺς πολλοὺς idem cod. [habet] λεληθέναι τοὺς ἄλλους. Id.

(19) In titulo huius epistolæ pro πρεσβυτέρῳ idem cod. legit πολιτευσόμενῳ. Id.

concurrit. Quod autem hoc verum sit, hinc constat, quod docentem quidem et facientem pœna sequitur, si non etiam loquatur : audientem autem, si non etiam faciat.

CCCXCIX. — ARCHONTIO.

In illud, « Quotidie morior ».

« Quotidie morior, » ideo dixit Apostolus quod ad id paratus esset. Nam qui ad aliquid paratus est, et si reipsa id non sufferat, expectatione tamen animique promptitudine id suffert. Siquidem res a conatibus plerumque, non ab affectibus judicantur : atque ab animi sententia et voluntate, non a fine, corona necitur. Num autem etiam, quia qui philosophiam recte capessunt, periclitantur, ignorant plerique eos mundo mori dum voluptates morte afficiunt, animadvertas velim. Illud enim probabilius est : hoc autem amarulentius.

CD. — CASSIO PRESBYTERO.

Pudore ob ea quæ oportet scire affici, a pudore procul dubio liberat. Nescire autem, in immortalæ infamiam conjicit.

CDI. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Si, qui jejuniis, et humi dormitationibus, aliisque asperioris vitæ generibus, corpus domant, atque hac ratione brutam libidinum potentiam coercent, si a libidine semel subacti deprehendantur, veniam haudquaquam consecuturi sunt : qui libidinem alliciunt, ac per luxum eam excitant (inter quos nomen tuum vulgo referunt) quam tandem veniam obtinere queant?

CDII. — CASSIANO DIACONO.

In illud, « In principio erat Verbum ».

Theologus ille ac Deo charus Joannes, ac vere tonitruum filius, deiloqua lingua (nam a Spiritu sancto movebatur) divini Verbi hypostasim et proprietatem, atque æternitatem et regnum, quod non adventitium sed essentielle sit, prædicavit. Ac per id quod sæpius dixit, erat, illud, ex non existentibus, eliminavit.

CDIII. — EIDEM.

Cum rectis dogmatibus, vir sapientissime, vitæ probatæ studium cœjungere oportet, **409** siquidem illud verum est, ut certe est, fidem sine opere mortuum esse. Si autem majus sine minore mortuum est, sequitur etiam minus sine majore mortuum esse. Quod si ambo permisceantur, ac

(20) Pro his ἀλλ' οἱ ἐνἀπαξ, recte cod. Vat. 650 hæc ponit, ἀλοῖεν ἀπαξ. Possit.

(21) Ed. Paris., [εἰ δὲ τὸ μείζον χωρὶς τοῦ μείζονος] εἰ δ' ἀμφοτέρα, etc. Lectionem sequimur codicis Vatic. 650, sed non sine glossæ suspitione. Edit.

quodammodo copulentur, tum denique perfecta et suprema gloria elucet, pietate nimirum et virtute in unum concurrentibus.

CDIV. — MARONI.

Quandoquidem exiguæ causæ ingentia bella persæpe accendunt, debitor te ne contentionum igniculos injicias. Nam cum pugnæ excitantur, omnia bona ex eorum, qui inter se dissident, animis radicitus evellunt.

CDV. — PALLADIO DIACONO.

In illud, « Propter vos blasphematur nomen meum inter gentes ».

Quoniam per litteras ex me quæsisisti, quidnam illud sibi velit : « Propter vos nomen meum blasphematur, » hoc respondeo, quod quia Judæi quidem, cum peccabant, in captivitates adducebantur; qui autem eos captivos abducebant, non divinæ iræ, sed simulacrorum suorum potentix victoriam ascribentes, rerum omnium præpotentem dextram imbecillitatis damnabant : eam ob causam his verbis usus est. Auctores enim erant, dum peccarent, atque hostibus dederentur, hujusmodi opinionis ac blasphemix. Fortasse etiam quia pugnancia quoque cum his, quæ agere jubebantur, efficiebant. Id quod etiam apud nos nunc usu venire videtur. Nam cum nobis imperatum sit ut inimicos amemus, tamen ne amicos quidem amamus; cum paupertatem colere, nos contra non modo his quæ habemus contenti non sumus, sed etiam ex alienis calamitatibus opus nostras augemus; cum nobis inductum sit, ut quietem agamus, nos contra negotiorum amantes iis etiam, qui quietem agunt, molestiam exhibemus.

Nec solum hæc facimus, sed etiam alios docere aggredimur, quæ ipsi facere nolumus. Reliqua enim prætermitto, nihil enim, quod animos offendat, dicere cupio. Hæc igitur cum homines audiunt, ac nos alia quidem docere conari, alia autem agere conspiciunt, nos tanquam simulatione uti, atque in divinam providentiam linguas acuunt : quæ etiam phemix causam præbemus, gravius animadvertet.

CDVI. — ZOSIMO ET MARONI.

Si ea, quæ nostrarum partium sunt, sine ulla prætermissione ac cum omni studio et diligentia flant, tum demum divini quoque auxilii momentum implorandum est. Veniet enim omnino, victoriam concilians. Si autem nihil eorum, quæ officii nostri sunt, fiat, frustra ipsius auxilium imploratur. Neque enim simulationem perferet, nec ad eos accedet, qui in profundum exitii pelagus libenti animo sese projiciunt.

410 CDVII. — DIOGENI DIACONO.

Peccatum venia gravius admittis, vir optime, dum Eusebii tyrannidem magis quam æquitatem colis

⁶⁶ Isa. LI, 5.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(22) Vers. penult. ep. Pro ἀναφαίνεται idem cod. Vat. habet ἀναφανείται. POSSIN.

τινά ἐνωθεῖη, τότε δὴ, τότε ἡ τελεία καὶ ἀκροτάτη εὐδοκίμῃσι ἀναφαίνεται (22), εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς εἰς ταῦτόν συνδραμούσης.

ΥΔ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Ἐπειδὴ μικραὶ ἰατρίαὶ μεγάλους πολλακίς ἀνάπτουσι πολέμους, παραίνῃ σοι μὴ σπινθήρας φιλονεικῶν ἐμβάλλειν. Ἀναβρίπιζόμεναι γὰρ αἱ μάχαι, πάντα τὰ κατὰ ἐκ τῆς τῶν διαφερομένων ἐκρίζουσι ψυχῆς.

ΥΕ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΩΝΩ.

Εἰς τὸ, « Δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται τὸ ὄνομά μου ἐν τοῖς ἔθνεσιν ».

Ἐπειδὴ γέγραφας τί ἐστι, « Τὸ ὄνομά μου δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται » φημί, ὅτι ἐπειδὴ Ἰουδαῖοι μὲν ἀμαρτάνοντες, αἰχμαλωσίαις παρεδίδοντο· οἱ δ' αἰχμαλωτεύοντες, οὐ τῆ τοῦ Θεοῦ ὀργῆ, ἀλλὰ τῆ τῶν οἰκείων ξοάνων δυνάμει τὴν νίκην ἐπιγράφοντες τῆς παγκρατούσης δεξιᾶς ἀσθένειαν κατεψήφίζοντο· διὰ τοῦτο, τοῦτο ἔφη. Αἵτιοι γὰρ τε ἐγίνοντο ἀμαρτάνοντες καὶ παραδιδόμενοι τῆς τοιαύτης ὑπονομίας τε καὶ βλασφημίας. Ἰσως δὲ ἐπειδὴ καὶ τάναντία ὧν προσετέτακτο ποιεῖν ἔπραττον, ὅπερ καὶ ἐφ' ἡμῶν νυνὶ κινδυνεύει συμβαίνειν· κελευσθέντες γὰρ τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾶν, οὐδὲ τοὺς φίλους ἀγαπῶμεν· καὶ ἀκτημοσύνην ἀσχεῖν, οὐ μόνον οἷς ἔχομεν οὐκ ἀρκοῦμεθα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἄλλοτριῶν χρηματιζόμεθα συμφωρῶν· καὶ ἡρεμεῖν προσταχθέντες, φιλοπραγμανοῦντες καὶ τοῖς ἡσυχάζουσι παρενοχλοῦμεν. Καὶ οὐ μόνον ταῦτα δρωμέν, ἀλλὰ καὶ διδάσκειν ἄλλους ἐπιχειροῦμεν, ἃ ποιεῖν οὐκ ἐθέλομεν· τὰ γὰρ ἄλλα παρίημι· οὐδὲν γὰρ βούλομαι δυσχερὲς εἰπεῖν. Ταῦτ' οὖν ἀκούοντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὀρώντες, ἄλλα μὲν ὑμᾶς διδάσκειν ἐπιχειροῦντας, ἄλλα δὲ δρώντας, ὥσπερ εἰρωνεύεσθαι ἡμᾶς καὶ παίζειν ἐν οὐ παικτοῖς ἡγούμενοι, κατὰ τῆς θείας προνομίας ἀκονῶσι τὰς γλώττας· ἦτις καὶ αὐτοὺς μὲν, ἡμᾶς δὲ πλέον ἀμυνεῖται, τοὺς αἰτίους τῆς τοιαύτης βλασφημίας γινομένους.

rebus minime ludicris ludere existimantes adversus quidem in ipsis, verum in nos, qui hujusmodi blas-

ΥΖ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΚΑΙ ΜΑΡΩΝΙ.

Εἰ μὲν τὰ παρ' ἡμῶν ἀπαραλείπτως, καὶ μετὰ πάσης σπουδῆς γίγνοντο, τότε καὶ τὴν θείαν βοήθη κλητέον εἰς συμμαχίαν· ἤξει γὰρ παντὶ τρόπῳ τὴν νίκην πρωτανεούσα. Εἰ δὲ μηδὲν τῶν δεόντων παρ' ἡμῶν γίγνοντο, περιττὴ καὶ ἡ κλήσις· εἰρωνείας γὰρ οὐκ ἀνέξεται, οὐδ' ἐπιφοιτήσει τοῖς ἑαυτοῦς εἰς τὸ ἀγανὲς τῆς ἀπωλείας ἀσμένως ῥίπτουσι πέλαγος.

ΥΖ'. — ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΔΙΑΚΩΝΩ.

Συγγνώμης μερίζονα, ὦ βέλτιστε, ἀμαρτάνεις, τὴν Ἐδσεβίου τυραννίδα πρὸ τοῦ δικαίου θεοσπεύων. Ἡ

τοῖνον συνῶν, ἀσθησιν αὐτῷ ἐμποίει τῆς ἀνηκέστου ἀ
νόςου, ἢ ἀπόστηθι, ἐπιτριβῶν αὐτοῦ τὴν κακίαν.

ΥΗ'. — ΖΗΝΩΝΙ ΜΟΝΑΧῶ (23).

Ὅτι μὲν ἀκμαζούσης τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μῆπω
νενοσηκυίας, τὰ θεῖα περὶ αὐτὴν ἐχόρευε χαρίσματα,
τοῦ ἀγίου Πνεύματος δημαγωγούντος, καὶ τῶν προ-
εστῶτων ἕκαστον κινούντος, καὶ οὐρανὸν τὴν Ἐκκλη-
σίαν ποιοῦντος, πᾶσι δὴλόν ἐστιν. Ὅτι δὲ νοσησά-
σης καὶ στασιασάσης, ἀπέπτη πάντα ἐκεῖνα, καὶ
ἀπεπήδησεν, οὐ τὰ χαρίσματα μόνον· οὐ γὰρ ἦν οὕτω
δεινὸν εἰ τοῦτο μόνον ἦν· ἀλλὰ καὶ βίος καὶ ἀρετὴ,
καὶ τοῦτο πᾶσι δῆλον. Ἴνα γὰρ τᾶλλα παρῶ, ἐξ
ἐνὸς πράγματος καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀνίξομαι. Τὸ
μὲν γὰρ τῆς εἰρήνης ὄνομα, πανταχοῦ· τὸ δὲ πρᾶγ-
μα, οὐδαμοῦ. Ἄλλ' ἔοικεν Ἐκκλησία γυναικί τι-
τῆς ἀρχαίας εὐημερίας ἐκπεσοῦση, καὶ τὰ σύμβολα
μόνον ἔχουσα. Τὰς μὲν γὰρ θήκας τῶν κοσμίων
ἔχει καὶ τὰ κιδώτια· τοῦ δὲ πλοῦτου ἐστέρηται,
οὐ παρὰ τὴν τοῦ ἐξ ἀρχῆς κοσμησαντος ἀμέλειαν,
ἀλλὰ παρὰ τὴν τῶν οὐ δόντων τὰ πράγματα μετα-
χειριζομένων κακίαν. Οἱ μὲν γὰρ πωλεῖν, οἱ δὲ ἀγο-
ράζειν τὴν ἱερωσύνην τολμῶσιν. Οἱ μὲν πράττουσιν,
ἃ μὴδὲ λέγειν τολμῶ ἐξόν· οἱ δὲ λέγουσιν, ἃ μὴδ'
ἐννοεῖν θέμις. Εἰκότως οὖν ἠπειλήσε τοῖς τοιοῦτοις ὁ
τῆς Ἐκκλησίας Δεσπότης καὶ νυμφίος τοῦθ' ὅπερ
μαθεῖν ἐξήτησας, ὅτι· Ἦξει ὁ Κύριος τοῦ δούλου ἐκεῖ-
νου, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. Ἄλλὰ μῦθος αὐτοῖς ἡ
C τοιαυτὴ ἀπειλή, καὶ ἡ ἀπόφασις, ἀγυρτικὴ νομιζε-
ται λογοποιία· καίτοι λοιπὸν τοῦ κόσμου εἰς τέλος
ἐπειγομένου, καὶ τὴν τιμωρίαν ὠδίνοντος. Ἄλλὰ σὺ,
ὦ τῆς Ἐκκλησίας θρέμμα περιδλεπτον, μὴ τοῖς
ναυαγοῦσι πρόσχε, μὴδὲ τοῖς ραθυμοῦσι παράβαλλε
σεαυτὸν, ἀλλὰ τὸ φῶς τῆς γνώσεως λαμπρότερον
κατασκευάζε, ποτιζῶν (24) αὐτὸ διὰ τῆς κατὰ τὸν
βίον ἀρετῆς. Καὶ τὸν νυμφίον περιμένε, εἰσελευσό-
μενον μὲν μετὰ τῶν παρθένων ψυχῶν τε καὶ σώμασι·
μετελευσόμενον δὲ τοῦς τὸ τῆς παρθενίας καὶ τῆς
ἱερωσύνης ἀξίωμα, δι' ὧν δεδράκασιν, ἐνουδρίσαν-
τα.

ΥΘ'. — ΛΑΜΠΕΤΙῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Ἐξανύσων τὸ παρὰ σοῦ προσταχθὲν (25),
ἄσμενος ἦκεν ὁ φίλος, εὖ εἰδὼς ὅτι τὰ παρὰ σοῦ
κελευόμενα, εἰς εὐσέβειαν καὶ δικαιοσύνην βλέπει.
Ἄγασθεις οὖν τὴν προθυμίαν, ἀμειψαί τῇ εὐμενείᾳ.

ΥΙ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝῶ (26) ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Ἐγὼ οὔτε ἀπταιστός εἰμι, οὔτε ἀπταιστὸς ζητῶ

²⁵ Luc. xii, 46.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(23) In tit. hujus ep. pro μοναχῶ cod. Vatic. 650
habet, ναυάρχω, ναυαρχο. POSSIN.

(24) Idem cod., φωτιζῶν. Id.

atque observas. Quamobrem aut cum eo consuetu-
dinem habens gravissimi ac pene incurabilis morbi
sensus ipsi ingenera : aut ipsius improbitatem ob-
tereas, ab eo te remove.

CDVIII. — ZENONI MONACHO.

Quod florente Ecclesia, et nondum morbo labo-
rante divinæ gratiæ circum eam velut chlorum age-
rent, sancto videlicet Spiritu res administrante,
atque antistitam unumquemque incitante, ac Ec-
clesiam in cælum convertente, omnibus notum et
perspicuum est. Quod autem, posteaquam ea morbo
affecta est, ac seditione laboravit, omnia illa avo-
larint, atque non gratiæ duntaxat (neque enim ita
gravis res esset, si hoc solum mali esset) sed etiam
vita et virtus abscesserint, id quoque nemini obscu-
rum est. Ut enim alia omittam, ex una re cætera
etiam significabo. Etenim pacis quidem nomen ubi-
que est : res autem ipsa nusquam : verum Ecclesia
feminæ cuidam, quæ ex antiqua felicitate excidit,
ac signa tantum habet, similis est. Ornamentorum
enim suorum thecas et arcus habet, opibus autem
spoliata est : non ob ejus, qui eam primum exorna-
vit, incuriam ac negligentiam, sed ob eorum, qui
non, ut convenit, res administrant, improbitatem.
Alii enim vendere, alii emere sacerdotium audent.
Alii ea agunt, quæ etiamsi liceat, dicere tamen non
audeo ; alii autem ea dicunt, quæ ne cogitare qui-
dem fas est. Merito proinde hujusmodi hominibus
Ecclesiæ Dominus ac Sponsus hoc interminatus est,
C quod tibi a me exponi quæsiisti : Veniet Dominus
servi illius, et dividet eum, et partem ejus cum in-
fidelibus ponet ²⁷. Verum hujusmodi comminationem
pro fabula ducunt, atque hanc sententiam pro
circulatoris cujusdam figmento : etiamsi mundus
jam ad finem properet, ac supplicium parturiet.
At tu, o conspicue Ecclesiæ alumne, ne ad eos, qui
naufragio pereunt, animum attendas, nec cum se-
gnibus et ignavis teipsum compares : verum scien-
tiæ lumen splendidius subinde redde, pervitæ pro-
bitatem ipsum irrigans. Atque sponsum expecta
ingressurum quidem cum illis, qui animis et corpo-
ribus virgines sunt : de iis autem, qui virginitatis
et sacerdotii dignitati per flagitia sua contumeliam
intulerunt, supplicium sumpturum.

CDIX. — LAMPETIO EPISCOPO.

Libenti animo, ut quod abs te imperatum fuerit,
exsequatur, amicus venit, pro certo videlicet ha-
bens ea, quæ abs te imperantur, ad pietatem et
justitiam spectare. Quamobrem animi promptitudi-
nem admiratus, benevolentiam ipsi repende.

411 CDX. — MARTINIANO PRESBYTERO.

Ego nec culpa careo, nec amicos, qui culpa ca-

reant, quæro, nec enim nanciscar : verum eos, qui plurimas et maximas virtutes habeant, pauca autem et exigui momenti vitia (feri enim omnino non potest, quin in eo, qui homo est, vitium aliquod deprehendatur) in amicorum album ascribo. Nam qui ob exiguum vitium maximam etiam virtutem parvi pendunt, nec res humanas considerant, nec apostolo Paulo morem gerunt, ad hunc modum admonenti : « Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi ²⁷. » Nam qui parvum vitium minime suffert, is nec maxima virtute perfruetur, nec Christi legem, hoc est charitatem explebit. Quod si dixeris in Veteri Testamento minime dictum fuisse : « Diliges proximum tuum sicut teipsum, » hoc responderim, maxime quidem eum illam etiam sanxisse; deinde autem in carnali sua præsentia aliquid amplius adjunxisse, cum dixit : « Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut ego dilexi vos ²⁸⁻²⁹. » Etenim diligere quidem in Veteri Testamento situm est : hoc vero, « sicut ego dilexi vos, » adjecit. Eoque nomine *mandatum novum* ipsum appellavit. Aliud enim est diligere proximum suum sicut seipsum : aliud sua negligere, ut proximorum commodis consulat. Ut enim ipse non suam sublimitatem, sed hominum utilitatem sibi ob oculos proposuit, ac seipsum humilians formam servi suscipere minime gravatus est, ut servos ad filiorum adoptionem duceret : eodem modo etiam unumquemque nostrum, non privatum commodum, sed proximorum utilitatem spectare jussit. Quod si quispiam est, qui se per hujusmodi demissionem detrimento affici existimet, illud audiat hujusmodi demissionem ad ipsum honoris verticem eum subvehere.

CDXI. — PETRO.

Cur lex leprosos, et alios involuntariis morbis laborantes, extra sacra septa versari præcepit ³¹.

Quod ex parentum intemperie proles quoque intemperiem contrahat, rationi consentaneum et perspicuum est : quod autem ex intemperantia, incertum quidem, sed verisimile est. Nam quod ex iis, qui adversa valetudine laborant, atque ægritudine aliqua occupati sunt, imbecilles filii nascuntur, rationi dissentaneum non est : quod autem ex sanis quidem, verum intemperantiæ deditis, verisimile quidem est, non tamen perspicuum. Unde etiam, ut opinor, propheta Ezechiel simul cum aliis peccatis illud etiam collocavit, quod peccator ad mulierem menstruo profluvio laborantem accesserit. **412** Quanquam enim potissimum hoc idcirco di-

²⁷ Galat. vi, 2. ²⁸⁻²⁹ Joan. xii, 34. ³¹ Levit. xxii, 4; Num. v, 2.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(27) Cod. Vat. 650, εὐεργέτημα. POSSIN.

(28) De morbis hæreditariis, qui a parentibus non bene sanis in liberos transmitti propagarique solent, vide Hippocratem lib. *Περὶ ζύσεως ἀνθρώ-*

Α φλους· οὐ γὰρ εὐρήσω· ἀλλὰ τοὺς κλειῖστα μὲν ἔχοντας καὶ μεγάλα κατορθώματα, ὀλίγα δὲ καὶ εὐτελεῖ ἐλαττώματα (δεῖ γὰρ πάντως τὸν ἀνθρώπον τυγχάνοντα ἐλεγχθῆναι) εἰς τοὺς φίλους ἐγγράφω. Οἱ γὰρ διὰ μικρὸν ἐλάττωμα, καὶ τὸ μέγιστον πλεονέκτημα (27) ἐξευτελιζόντες, οὔτε ἀνθρώπινα σκοποῦσιν, οὔτε τῷ ἀποστόλῳ παίθονται Παύλῳ παρανοοῦντι· Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἂν ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. Ὁ γὰρ μὴ φέρων τὸ μικρὸν ἐλάττωμα, οὔτε τοῦ μεγίστου κατορθώματος ἀπολαύσει, οὔτε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ, τοῦτ' ἐστὶ, τὴν ἀγάπην πληρώσει. Εἰ δὲ φαίης, ἐν τῇ Παλαιᾷ οὖν Διαθήκῃ οὐκ εἴρηται· « Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν· » φαίην δτι μάλιστα μὲν κάκεινην αὐτὸς ἐθέσπισεν, ἔπειτα δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ τῇ κατὰ σάρκα, προσέθηκε τι πλεόν, εἰπὼν δτι « Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς. » Τὸ μὲν γὰρ ἀγαπήσει καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ κείται· τὸ δὲ, « καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς, » προσέθηκε. Διὰ καὶ καινὴν ἐντολὴν αὐτὴν ἐκάλεσεν. Ἄλλο γὰρ τὸ ἀγαπήσαι τὸν πέλας ὡς ἑαυτόν· ἄλλο καὶ τὰ οικεῖα παρῖδειν, ἵνα τὰ τῶν πέλας ἐπανορθώσῃ. Ὡσπερ γὰρ αὐτὸς οὐ πρὸς τὸ οικεῖον ὕψος, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῶν ἀνθρώπων ὕψος εἶδε, καὶ ταπεινώσας ἑαυτὸν, μορφὴν δούλου κατηξίωσε λαβεῖν, ἵνα τοὺς δούλους εἰς υἱοθεσίαν ἀγάγῃ· οὕτω καὶ ἕκαστον ἡμῶν ἐκέλευσε, μὴ πρὸς τὸ οικεῖον κέρδος ὄρᾶν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῶν πέλας ὕψος βλέπειν. Εἰ δὲ νομίζει τις βλάπτεσθαι συγκαταβαλῶν, μανθανέτω, ὅτι ἡ συγκατάβασις αὐτὴ εἰς αὐτὴν αὐτὸν ἀνάγει τῆς τιμῆς τὴν κορυφὴν.

ΓΙΑ. — ΠΕΤΡΩ.

Διὰ τί ὁ νόμος τοὺς λεπρώντας, ἢ ἐτέρους νοσήματα ἀκούσια νοσοῦντας, ἐξω εἶναι τῶν ἱερῶν περιβάλλον προσέταξε.

Τὸ μὲν ἐκ δυσχρασίας τῶν γονέων καὶ τὰ τικτόμενα δύσκρατα εἶναι, καὶ εἰκὸς καὶ δῆλον· τὸ δ' ἐξ ἀκρασίας, ἀδῆλον μὲν, εἰκὸς δέ. Τὸ μὲν γὰρ ἐκ νοσοῦντων, καὶ πάθει [τις] προσκαταληφθέντων ἀσθενῆ τιχτεσθαι, οὐκ ἀπεικός· τὸ δὲ ἐξ ὑγιαίνοντων μὲν, ἀκρασία δὲ προσεχόντων, εἰκὸς μὲν, ἀδῆλον δέ. Διὸ, ὡς οἶμαι, καὶ ὁ προφήτης Ἰεζεχὴλ μετὰ τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων ἔταξε τὸ καὶ πρὸς γυναῖκα ἐν ἀφῆδρῳ οὖσαν εἰσεληλυθέναι τὸν ἀμαρτωλόν. Μάλιστα μὲν γὰρ τοῦτ' ἔφη, τὸ πρέπον τῇ φύσει φυλάττων, καὶ καθαιρομένην αὐτὴν ἐνοχλεῖσθαι, ἀτοπώτατον εἶναι ἡγούμενος· ἔπειτα δὲ ἵνα μὴ καὶ τοῖς τιχτομένοις νοσημάτων εἰδεχθῶν αἴτιοι γένοιτο (28).

που, et Prædiction. lib. II, Galenum *De sanit. tuend.*; Joan. Fernel. *Ambian. Patholog.* l. 2, cap. 2; quæ loco indicavit mihi vir cl. G. Remus. RITT.

Μιγνύμενον γὰρ τὸ τοῦ ἀνδρὸς σπέρμα τῷ ἀκαθάρ-
τω τῆς θηλείας αἵματι, σώματα ἀποτίχτει νοσήμασι
διαφόροις ὑποκειμένα. Ἐναπομάσσονται γὰρ τρέπον
τινὰ τὴν τῶν γονέων ἀκρασίαν. Εἰ τοίνυν, φησί,
φροντίζετε τῆς τῶν τιχτομένων εὐκράσιος τε καὶ
ὕγιαιος, καὶ οὐ βούλεσθε αὐτὰ Ἐκκλησίας Κυρίας
χωρίζεσθαι, φυλάττεσθε, καὶ καιρὸν συνουσίας γινώ-
σκετε, ἵνα μὴ καὶ τὰ τέκνα τῆς ἀκολασίας ὑμῶν τὰ
σύμβολα περιφέρωσι.

filiorum vestrorum temperamenti, et sanitatis cura
vos tangit, nec vultis ut ex Dominica Ecclesia se-
jungantur, caveite, atque congressus feminei tempus
agnoscite, ne alioqui filii quoque intemperantiæ
atque impudicitia vestrae notas circumferant.

ΥΙΒ. — MARTINIANQ̄ KAI MAPONI (29).

Εἰ καὶ τὸ εἶδος τῆς μέθης τῶν ἐπὶ οἴνω καὶ χρῆ-
μασι λυτῶντων ἐστὶ διάφορον (τὸ μὲν γὰρ ἐξ οἴνου,
τὸ δὲ ἀπὸ χρημάτων γίνεται), ἀλλὰ γε τὸ πάθος
ἴσμοιον. Καὶ γὰρ ἀμφότεροι ὁμοίως ἐπιθυμία ἀτόπω
κεχεῖρωνται. Ὁ τε γὰρ φιλοῖνος ὅσω ἂν πλείους ἐκ-
πίη κύλικας, τοσοῦτε πλείονων ὀρέγεται· ὁ τε ἐρα-
σιχρήματος, ὅσπερ ἂν πλείω συνάγη, τοσοῦτε
μᾶλλον ἀνάπτει τῆς ἐπιθυμίας τὴν κάμινον. Τοῦτε
μὲν οὖν ἔοικεν· ἑτέρω δὲ πάλιν ὁ φιλάργυρος πλεον-
εκτεῖ. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ, εἰ καὶ πάσης ἐστὶ κατα-
γνώσεως ἀξίος, ἀλλ' οὖν γε πρᾶγμα πάσχει κατὰ φύ-
σιν (ὁ γὰρ οἶνος θερμὸς ὢν καὶ διακαῆς, καὶ τὴν
ἐμφυτον ἐπιτείνων ξηρότητα, τοὺς μεθύοντας ποιεῖ
ῤιψῆν)· οὗτος δὲ πόθεν ἀεὶ πλείονων ὀρέγεται, οὐκ
ἔχω λέγειν πόθεν. Ἐπειδὴν γὰρ μειζόνως πλουτήσῃ,
τότε μάλιστα ἐστὶν ἐν πενίᾳ. Ἄπορον γὰρ τοῦτο τὸ
νόσημα, καὶ αἰνίγματι μᾶλλον ἔοικός. Οὐκοῦν εἰ
θεραπευόμενον ἐπιτρέβεται, καὶ τῷ ἐπινοημένῳ
φαρμάκῳ χαλεπότερον γίνεται, παυσώμεθα ὕλην
παρέχοντας τῷ τοιοῦτε πυρὶ, καὶ τὴν προὔπαρχου-
σαν ἢ ἀθρόως, ἢ κατὰ μικρὸν ὑπεξέλωμεν· ἵνα μὴ
ἄσθεστον γενόμενον κἀνταῦθα ἡμᾶς τεφρώσῃ, κἀ-
καίεσσι τῷ ἀσθέστῳ παραπέμψῃ πυρὶ.

ne alioqui inextinctus effectus, et hic nos in cinerem redigat, et illic ad nunquam exstinguendum
ignem transmittat.

ΥΙΓ. — ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡQ̄.

Ἐγὼ μὲν ὅτι ἕκαστος ἐξ ὧν πράττει, καὶ περὶ
τῶν μελλόντων ἀποφαίνεται. Οὐδεὶς γοῦν τῶν ὀρθῶς
καὶ σεμνῶς βεβιωκότων, καὶ πολιτείαν ἀρίστην ἐπι-
δειξαμένων, ἀπίσκει τῇ κρίσει. Οἱ δὲ ῥάθυμοι, τῷ
πονηρῷ ἀγγόμενοι συνεῖδοι, οὔτε κρίσιν, οὔτε ἀν-
τίδοσιν εἶναι ἐθέλοντες, ὁ βούλονται, καὶ δογματί-
ζουσιν, οὐ τὴν ἀλήθειαν σκοποῦντες, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν
βούλησιν κυροῦντες (30). Ἐπεὶ τοίνυν τὴν κρίσιν καὶ
ποιητῶν καὶ ῥητόρων καὶ συγγραφέων καὶ φιλοσό-
φων οἱ ἐνδοξότατοι κηρύττουσιν (31) (ἢ γὰρ μερι-

xii, ut honestatem naturæ custodiret, et quia ipsi,
dum in purgatione versatur, negotium exhiberi, ab-
surdissimum facinus esse duceret, tamen etiam hoc
ea ratione dixit, ut ne filiis quoque suis fœdorum
morborum causa existerent. Siquidem virile se-
men cum impuro feminæ sanguine commistum cor-
pora variis morborum generibus obnoxia procreat.
Etenim parentum intemperantiam et libidinem quo-
dammodo expriment. Quamobrem, innuit, si probi
vos tangit, nec vultis ut ex Dominica Ecclesia se-
jungantur, caveite, atque congressus feminei tempus
agnoscite, ne alioqui filii quoque intemperantiæ

CDXII. — MARTINIANO ET MARONI.

Etsi temulentia eorum, qui vini et pecuniarum
rabie tenentur, species diversa est (altera enim a
vino, altera vero a pecuniis profisciscitur), at affe-
ctus tamen similis est. Nam utrique eodem modo a
turpi et absurda cupiditate subacti sunt. Siquidem
et qui vini avidus est, quo plures calices exhaus-
erit, eo plures appetit: et qui pecuniarum amore
tenetur, quo plura collegerit, eo magis cupiditatis
fornacem accendit. Atque hæc quidem ea re illi si-
milis est. At vero alia rursus ratione is qui pecu-
niæ studio flagrat, superiores fert. Nam cum alter,
et si omni reprehensione atque condemnatione di-
gnus sit, tamen rem naturæ consentaneam perpe-
tiatur (vinum quippe cum fervidum et ardens sit,
ac naturalem siccitatem augeat, ebriis sitim accer-
sit); hic contra, qua de causa plura semper appe-
tat, dicere nequeo. Nam cum ampliores opes con-
secutus est, tum demum maxime in paupertate ver-
satur. Inexplicabilis enim hic morbus est, atque
ænigmati similis. Quamobrem si cum curatur ingre-
vescit, ac per excogitatum remedium atrocior red-
ditur, materiam ejusmodi igni præbere desinamus,
ac pristinam vel subito vel paulatim subtrahamus:

CDXIII. — DIOGENI PRESBYTERO.

Sic existimo unumquemque ex his, quæ facit,
de futuris quoque pronuntiare. Nemo etenim eorum
qui recte atque honeste vixerunt, atque optimæ
vivendi rationis specimen ediderunt, judicio fidem
abrogat. At segnes et ignavi, quod improba con-
scientia constringantur, nec judicium, nec remu-
nerationem esse cupientes, quod cupiunt, id quo-
que astruunt, non veritatem spectantes, sed volun-
tatem suam confirmantes. 413 Quoniam igitur ju-
diciū et poetarum, et oratorum, et historicorum,

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(29) Confer epist. 146, lib. II, et Stob. serm. 53, 54 et seq., Spīnæ. lib. I. *De tranquillit. animi*. RITZ.

(30) Cod. Vat. 650, τηροῦντες. Id.

(31) Οἱ ἐνδοξότατοι κηρύττουσιν. Sic Chryso-
stomus: Οὐκ ἐστὶ μῦθος περὶ τῆς γέεννης λόγος,
ἀλλ' οὕτως ἐστὶν ἀληθές, ὅτι οὐκ ἡμεῖς μόνον ἀλλὰ
καὶ ποιηταί, καὶ φιλόσοφοι, καὶ λογοποιοὶ περὶ τῆς
μελλούσης ἀνταποδόσεως ἐπιλοσόφησαν, καὶ ἐν ᾄδου

κολάζεσθαι τοὺς πονηροὺς εἰρήκασι· εἰ γὰρ καὶ μετὰ
ἀληθείας ὡς ἔχει ταῦτα, εἰπεῖν οὐκ ἠδύνηθησαν, ἅτε
ἀπὸ λογισμῶν κινήθεντες, καὶ παρ' ἀκουσμάτων τῶν
παρ' ἡμῖν· ἀλλ' ὅμως εἰκόνα τινὰ κρίσεως ἔλαβον·
Κωκυτοὺς γὰρ φασὶ τινὰς, καὶ πυριφλεγέθοντα, πο-
ταμοὺς καὶ στυγρὸς ὕδωρ, καὶ τάρταρον τοσοῦτον ἀπέ-
χοντα τῆς γῆς ὅσον αὐτῆ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πολλοὺς
κολάζεσθαι τρέπουσι. Καὶ πάλιν ἡλύσιον πῆδον, καὶ

et philosophorum celeberrimi quique prædicant (nam quod ex aliqua parte hic habetur iudicium, generali fidem conciliat) nemo iudicio temere atque inconsulte dissidat : verum, si virtuti studeat, corruas : si autem vitium perpetret, supplicia expectet.

Α κῶς ἐνταῦθα γινομένη, τὴν γενικὴν ἐγγυᾶται), μηδὲς ἀκρίτως τῇ κρῖσι ἀπιστεῖτω· ἀλλ' ἀρετὴν μὲν ἀσκῶν, στεφάνους· κακίαν δὲ διαπραττόμενος, κολάσεις προσδοκᾶτω.

ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ Δ'.

S. ISIDORI PELUSIOTÆ

EPISTOLARUM

LIBER QUARTUS.

DE OPIFICIO UNIVERSITATIS RERUM.

I. — ISIDORO EPISCOPO.

In coronam anni, et rotam generationis.

Quandoquidem circularis est figura temporis, quippe cum dies septies circumvolvatur in hebdo-

B ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ.

Δ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰς τὸν στέφανον ἐνιαυτοῦ καὶ τροχοῦ γενέσεως.

*Ἐπειδὴ κυκλικόν (32) ἐστὶ τοῦ χρόνου τὸ σχῆμα, τῆς μὲν ἡμέρας ἐπτάκις ἀνακυκλουμένης, τῆς δὲ

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

μακάρων νήσους, καὶ λειμῶνας εὐανθεῖς, καὶ εὐωδία πολλήν, καὶ αὐραν λεπτὴν, καὶ χορούς ἐκεῖ διατρίβοντας, καὶ λευκὴν περιδεδημένους στολήν· καὶ ἔδοντας ὕμνους τινάς· καὶ ὄλωσ καὶ ἀγαθοὺς καὶ ποιηροὺς ἀποκειμένην ἀντίδοσιν, μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐξοδὸν μὴ τοίνυν ἀπιστῶμεν γένεσθαι, ἵνα μὴ ἐμπέσωμεν εἰς αὐτήν. Cæterum, ut omittam testimonia Platonis et aliorum, ascribam, qui instar sint omnium, versus veteris comici, sive is Philemon; sive Diphilus est. Variant enim scriptores qui eos nobis conservarunt. Illi ascribit Justinus Martyr in lib. *De monarchia Dei*; huic Clemens Alexandrinus lib. v *Stromat.* et Eusebius lib. xiii, *De præparat. evangelica*, nec non Theodoretus orat. *De providentia Dei*, in opere therapeutico Græcæ affect. Ex horum enim scriptis aureos istos versus de futuro iudicio et pœnis impiorum contraque æternis pium gaudiis, ita duxi concinnandos.

Οἱεὶ σὺ τοὺς θανόντας, ὦ Νικόστρατς (al. Νικόστρατς)

*Τρυφής ἀπάσης μεταλαμβάντας ἐν βίῳ
Καὶ τὴν καλύψαι, ὡς ἀπὸ τοῦ πάντ' εἰς χρόνον
Πεφηνέναι τὸ θεῖον, ὡς λεληθότας;
"Ἐστὶν Δίκης ὀφθαλμός, δε τὰ πάνθ' ὄρῳ.
Καὶ γὰρ καθ' ἄδην δύο τρίτους νομίζομεν,
Μίαν δικαίω, ἑτέραν δ' ἀσεβῶν εἰν' ὄδῳ.
Εἰ γὰρ ὁ δικαῖος ἀσεβῆς ἐξουσίην ἐν,
"Ἀρπαξ ἀπελθὼν, κλέπτ', ἀποστέρει, κύκα.
Μηδὲν πλατηθῆς· ἐστὶ γὰρ ἄδον κρῖσις,
"Ἐπερ ποιήσει θεός, ὁ πάντων Δεσπότης,
Ὁδ' τοῦτο μοι φοβερὸν, οὐδ' ἂν ὀνομάσαιμι' ἐγὼ,
"Ὅς τοῖς ἀμαρτάνουσι πρὸς μῆκος βίῳ
Δίδωσιν.*

*Εἰ τις δὲ θνητῶν οἰεῖται τ' οὐρήμερον
Κυκλὸν τι πράσσων τοὺς θεοὺς λεληθέναι,
δοκεῖ ποτηρὰ, καὶ δοκῶν ἀλλοικεῖται,*

"Ὅταν σχολὴν ἀγροῦσα τυγχάνει δίκη.

"Ὅρᾷθ', ὅσοι δοκῶσι οὐκ εἶναι θεόν.

"Ἐστὶν γὰρ, ἔστιν· εἰ δὲ τις πράττει κακῶς

Κακὸς πεφηνόσ, τὸν χρόνον κερδαίνετω.

Χρόνῳ γὰρ οὗτος ὕστερον δώσει δίκην.

Quorum sententiam sic utcunque Latinis senariis exprimebam :

Tunc arbitrare mortuos, Nicostrate (vel Nicorate)

In omnibus qui deliciis superstites

Sese hic volutarunt, humo sic contegi,

Exinde Numen æviterno tempore

Ut lateant, atque ab hoc fuga sese eximant,

Quæ cuncta cernant, justitiæ sunt lumina.

Nam credimus duas ad inferos vias :

Quarum una justorum; impiorum est altera.

Quod si et pius et impios eadem manet

Fortuna, quin seras, clepas, et harpagas

Quidquid queas, et imâ summis misceas,

Quid obstat? Error, o bone, ne te fascinet

Sua quemque defunctum manent arbitria,

Queis præsidebit omnium rector Deus

Cujus tremendum nomen effari haud queam :

Peccantibus qui sæpe ritam prorogat.

At si quis est mortalium, mala in dies

Qui dum patrat, se clam diis putat fore,

Falso is putat, sese inque casses induit,

Donec Deum paulum quiescit ultio.

Videte vos, queis fabulæ sunt numina :

Est, est Deus. Sed improbe si quis facit

Pravæ indolis, tempus lucrifaciat sibi.

Post namque pœnas tempore elapsu dabit,

Illustre quoque est Pindari testimonium in Olymp.

2 de futura vita, et in ea supplicii impiorum semi-

piternis, et piorum beatitudine ac gaudiis unquam

finiendis. RITT.

(32) *Ἐπειδὴ κυκλικόν. Idem est initium primæ

ἑβδομάδος εἰς μῆνα, τῶν δὲ μηνῶν εἰς ἑνιαυτὸν· καὶ ἅπαντα εἰς τὰ αὐτὰ σημεῖα ἀποκαθίσταται· διὰ τοῦτο πῆ μὲν στέφανον ἑνιαυτοῦ, πῆ δὲ τροχὸν γενέσεως ἐκάλεσεν ἡ Γραφή· κύκλου γὰρ καὶ στεφάνου καὶ τροχοῦ τὸ αὐτὸ σχῆμα. Τῶν τεσσάρων ὥρων, ἑαρινῆς, φθινοπώρης, καὶ θερινῆς, μετοπωρινῆς καὶ χειμερινῆς, τρέπον τινὰ τὰς χεῖρας συναπτουσῶν καὶ τὸν ἑνιαυτὸν ἐλιττουσῶν, ἀρίστην χορείαν χορεύουσιν (33). Οὕτω γὰρ σοφῶς καὶ ἑναρμονίως ὑπὸ τοῦ ἀριστοτέχνου Θεοῦ ἐδημιουργήθησαν, ὡς ἡμέρα ἐκάστης τὸ τέλος τῆ ἀρχῆς τῆς ἄλλης κινῶμενον λαθάνοντως καὶ ἀνεπαίσθητως καὶ ἀβλαβῶς ἐν (34) τοῖς σώμασι χορεύειν. Ἴνα δὲ σαφέστερον γένηται τὸ λεγόμενον, δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος ὁ λόγος βαδίζειτω. Τὸ ἀκρότατον θέρος οὐκ εὐθὺς εἰς χειμῶνα ἄκρον παραπέμπει· ἡ γὰρ ἂν ἐδλάθῃ τὰ σώματα καὶ τὰ σπέρματα καὶ τὰ φυτὰ, τῆς ἀθρόας μεταβολῆς μὴ ἐνεγκόντων (35) τὴν ἔφοδον· ἀλλὰ τὸ μὲν τῷ μετωπῶρι παραχωρήσαν λήγει, τὸ δὲ κατὰ μὲν τὴν ἀρχὴν τῷ θέρει, κατὰ δὲ τὴν τελευταίην ἡμέρα καὶ κατὰ μικρὸν τῷ χειμῶνι ὁμοιωθὲν, ἀβλαβῶς τῷ χειμῶνι παραπέμπει, εἶτα ὁ χειμῶν τῷ ἑαρι παραχωρήσας, λήγει· τὸ δὲ κατὰ μικρὸν λαθάνοντως κινῶμενον παραπέμπει τῷ θέρει.

deinde veri dans locum desinit : et ver quoque paulatim ex diversis qualitatibus contemperatum in aetatem transmigrat.

B'. — ΖΩΣΙΜΩ.

Εἰς τὸ, « Καθὼ λῶσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου. »

Γέλωτα ὀφλισκάνεις (ὧ τί σε καλέσας τῆς σῆς ἀναληθίας καθάφομαι) ; εὐχόμενος· « Καθὼ λῶσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου. » Τῶν μὲν γὰρ τὰ παρ' αὐτῶν εἰσφερόντων, καὶ νηστευόντων καὶ τῆ ἀνταρκεῖα χρωμένων, καὶ τοῦ σώματος κολαζόντων τὰ σκιρτήματα, ἐστὶν αὕτη ἡ εὐχή, ἐπικουρίαν τῆ αὐτῶν (36) ἀσκήσεως πεμφθῆναι οὐρανῶθεν παρακαλούντων. Τῶν δὲ, ὡσπερ σὺ, κραιπάλη ἀμέτρῳ παινόντων τὸ σῶμα, καὶ τρυφῆ ποικίλῃ καὶ παντοδαπῇ τὰ σκιρτήματα αὐτῆς διεγειρόντων, καὶ τῆ εὐεξία τοὺς ἀθλητὰς ἀποκρυπτόντων, οὐκ ἐστι. Ταῦτόν γὰρ ποιεῖς, ὡς ἂν εἰ καὶ ἔταρα συμπλεκόμενος καὶ ἐρῶν αὐτῆς, εὐξιοιο (37) σωφροσύνην λαβεῖν. Τῶν γὰρ ἀνωτέρω τῶν δικτύων ἐκείνης πετομένων ἐστὶν ἡ εὐχή· οὐ τῶν ἄρκυσιν ὑποκρυπτόντων ἑαυτοὺς ταῖς αὐτῆς ἢ ὡς ἂν ἀπὸ πλοῦτος εἰς πέλαγος ἄπειρον σαυτὸν

³³ Psal. cxviii, 420.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

epistolæ ms. cod. Veneti, quem in bibliotheca S. Marci exstare testatur Xystus Senensis. Id mihi satis augmenti est, præter alia quæ domi habeo, ex illo ipso hunc cod. Bavaricum, unde has epistolas de promptis publici juris primi facimus, descriptum esse. De ordine epistolarum Isidorus dixi in prolegomenis. RITT. — Pro χορεύουσιν cod. Vat. 650 legit. χορευουσῶν. POSSIN.

(33) Ἀρίστην χορείαν χορεύουσιν. Geminum in modum loquitur Isidorus noster epist. 470 lib. iii. ὡσπερ χορείαν τινὰ ἀρίστην τῶν ὥρων χορευουσῶν. De quatuor anni horis, quam apte sint ordinatæ, et

madam, hebdomada autem in mensem, menses vero in annum, rursumque in eadem signa, quæ peragravit, restituatur : hanc ob causam alibi quidem coronam anni, alibi vero rotam generationis Scriptura appellavit (circuli namque et coronæ et rotæ eadem est figura), quod quatuor horæ, videlicet vernum tempus et æstivum et autumnale et hibernum invicem quodammodo manus connectant, et annum circumvolvant, atque ita optimam quamdam choream ducant. Adeo enim sapienter et apte convenienterque ab optimo artifice Deo creatæ sunt quatuor illæ anni horæ, ut paulatim cujusque finis cum alterius principio inadvertenter sineque sensu ac noxa ulla corporibus illata convertantur. Sed quo manifestius fiat id quod dico, per ipsam, qua de agitur, rem nostra oratio gradiatur. Summam æstatem non e vestigio in summam hiemem transmittit Deus. Profecto enim si id fieret, tum vero et corpora animantium, et semina et gignentia lædi, necesse esset, quod subitæ mutationis invasionem ferre non possent : sed æstatem quidem autumnum cedens desinit : autumnus vero in hiemem absque omni noxa transit, dum initio sui, æstati, sine autem clementer ac paulatim hiemi conformatur. Hiems

414 II. — ZOSIMO.

In illud Psalmi dictum, « Confige timore tuo carnes meas. »

Risu profecto dignus es, mi homo (quem ego quo nomine appellem nescio, dum stuporem tuum reprehendo), quando precaris : « Confige timore tuo carnes meas. » Eorum enim hæc est precatio, qui quod in se est conferunt, et jejulant, et sua sorte contenti, parvoque beati vivunt, eaque ratione carnis exultantem lasciviam castigant et compescunt, quique cælestium operum et auxilium suæ exercitationi mitti postulant. At illis minime convenit, qui, quemadmodum tu facis, crapula immodica corpus saginant, et variis omnimodisque deliciis ejus petulantiam tantum abest ut repriment, ut potius excitent, et bene curata cuticula ipsos etiam athletas vincunt. Perinde namque facere videris ; ac si in meretriciis hærens amplexibus, et scorti amoris dans operam, interea pudicitia compos fieri optes. Eorum

se invicem consequatur, magnum providentiæ Dei argumentum præbentes, vide et Theodoretum lib. i. De Providentiâ. Conferri quoque utiliter poterit Isidori nostri epist. 458 lib ii, et ep. 308 lib. iii. RITT.

(34) Idem cod., om. ἐν et versu post tertio βαδίζετω legit, pro βαδίζετω. POSSIN.

(35) Cod. Vat. ἐνεγκοντα versu penult. post μικρὸν addit καὶ. Id.

(36) Idem cod., σῶν, et vers. post 2 pro τὸ σῶμα, τὴν σάρκα. Id.

(37) Pro εὐξιοιο idem cod. legit εὐξαιο, et vers. post 2 pro ὑποκρυπτόντων, ὑποβαλλόντων.

enim est istud votum, qui meretricis retibus altius A
volant : non eorum, qui ipsius compedibus ultro
semetipsos induunt. Vel perinde, quasi ex navi te ip-
sum in immensum pelagus projiciens, et ultro te pe-
riculo objiciens, pro salute et conservatione tui sup-
plicares. Et quo pacto, quæso, hunc talem hominem
ipsa, si velit, salus servare possit? Nam iis, qui om-
nia quæ in se sunt, implent, quique artem suam in
auxilium vocant, ne a tempestate submergantur,
ejusmodi convenit precatio : nequaquam vero iis,
qui etiam antequam coorta in mari fuerit tempestas, seipsos in pelagus præcipitant. Desine igitur
delicias facere. Nam si ventrem perdomueris, etiam iis quæ sub ventre sunt, eris superior : nec ultra
ridiculum te præbebis, ut qui contraria te consequi posse optes iis quæ agis.

III. — EIDEM.

De eodem.

Quoniam per litteras ex me quæsisisti, quid sibi
velit illud : « Confige timore tuo carnes meas »
(fortassis enim imprudens id petiisti, quod accipere
noluisti) ausculta. Fige ipsas, mortifica, immobiles
fac ad voluptatem : pro clavis timor tui ipsas figat,
et morte afficiat, et in crucem agat, et immobiles
atque inefficaces ad peccatum faciat. Cognita igitur
interpretatione, tu qui deliciis indnges, ne hoc
petas : aut si petis, deliciari ac luxuriare desine :
præsertim, cum ne quidem domi tuæ tibi materia
deliciarum suppedietur, sed alienis mensis impu-
denter insiliens (quod unum ex rebus abominandis
ac miseris esse pronuntiavit Salomon) : carnem
prorsus indecore pinguefacias. Non enim necessitati C
te accommodas; sed et satietatem contumelia afficis.

415 IV. — EIDEM.

De eadem re.

Is quidem, qui virtutem germanitus atque ex ani-
mo adamat, etiam divinum numen jure meritoque
invocet ad opem ferendam, quo desideria sua ad
optatum exitum perducatur. At qui cum ea perpetuum
bellum gerit, is ne quidem si Deum in auxilium vo-
cari, propitium habeat. Quæ ergo hæc est amen-
tia, quod cum carnem tuam crapula et ebrietate as-
sidua pinguefacias ac sagines, ignemque igni addas,
et nullam non voluptatis viam novam rimeris, et li-
bidinem sopitam quoque excites et instiges ultro,
tamen in precibus dicere ausis : « Confige timore
tuo carnes meas »? Nam ei quidem, qui jejuniis et
humi cubationibus et per vigilias carnem suam tabe-
facit, et spiritus habentis obsequentem ipsam exhibet,
aptissima convenientissimaque est hæc precatio. Qui vero,
id quod tu facis, ita parat et assue-
facit carnem, ut luxuria exsultet, quique luxuriosas
comessationes et temulentiam perpetuo assectatur,

** Psal. cxviii, 120.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(38) Hæc, ἐμβρόντητε σαυτῶ.... σωθῆναι, omittebat ed. Paris. et habet cod. Vat. 650. Edit.

(39) Cod. Vatic. 650, κατέση, et vers. post quarto pro καὶ κοιμώμενων scribit uno verbo κεκοιμημέ-

νων. Id.

(40) Vox μεστή, quæ in ed. Paris. deest, additur ex cod. Vatic. Edit.

Γ. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Εἰς τὸ αὐτό.

B

Ἐπειδὴ γέγραφας, τί ἐστὶ τὸ « Καθήλωσον ἐκ
τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου » (ὡς γὰρ ἀγνοῶν
ἦτε ἢ μὴ ἐθούλου λαβεῖν) ἄκουε. Πῆξον αὐτάς,
νέκρωσον, ἀκίνητους ποιήσον πρὸς ἡδονήν, ἀντὶ ἤλων
ὁ φόβος ὁ σὸς πηγνύτω αὐτάς, καὶ νεκρούτω, καὶ
σταυρούτω, καὶ ἀκίνητους καὶ ἀνενεργήτους πρὸς
ἀμαρτίαν παρασκευάζετω. Γνοῦς οὖν τὴν ἐρμηνείαν ὁ
τρυφῶν, τοῦτο μὴ αἰτεῖ· ἢ αἰτῶν μὴ τρύφα· καὶ
μάλιστα, ὅτι οὐδ' ἡ τρυφή οὐκαδὲ σοὶ παρασκευάζεται,
ἀλλ' ἄλλοτριῆς ἀναισχύτως ἐπιπηδῶν τραπέζαις·
ὅπερ ἐν τῶν ἀπευκταίων καὶ ἀθλίων ὠρίσατο εἶναι ὁ
Σολομών· τὴν σάρκα οὐ δεόντως ὄλωσ πταίνεις. Οὐ
γὰρ τῆς χρεῖας γίνῃ· ἀλλὰ καὶ τὸν κόρον ὑβρίζεις.

Δ. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ὁ μὲν τῆς ἀρετῆς γνήσιος ἐρατῆς, καὶ τὸ θεῖον
εἰς τὸ ἀγαγεῖν τὸ ποθοῦμενον εἰς πέρας δίκαιος ἀν-
εἴη καλεῖν· ὁ δὲ ἀσπονδὸς ἐχθρὸς, οὐδὲ ἀν καλέ-
σας (39) ἐπήκοον ἔξει τὸ θεῖον. Τί τοιγαροῦν τὴν
σάρκα τὴν σαυτοῦ κραιπάλαις καὶ μέθαις καταπαί-
νων, καὶ πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύων, καὶ πάσαν καινο-
τομῶν ὁδὸν ἡδονῆς, καὶ τὸ ἀκόλαστον καὶ κοιμώμενον
διεγείρων τε καὶ παρακαλῶν, ἐν ταῖς εὐχαῖς λέγεις·
« Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου; »
Τῷ μὲν γὰρ νηστεῖαις καὶ χαμμενῖαις, καὶ παννυχίαις
τὴν οἰκείαν κατατήκοντι σάρκα, καὶ εὐήνιον αὐτὴν
τῷ πνεύματι κατασκευάζοντι, πρεπωδιστάτη αὐτὴ ἢ
εὐχῆ· τῷ δὲ, ὡς περ σὺ, σκιρτῶν παρασκευάζοντι
τὴν σάρκα, καὶ τὰς ἀσωτους συνεσιτάσεις καὶ τὰς
κραιπάλας διώκοντι, ἐξ ὧν ἡδοναὶ βρούουσιν, οὐ μόνον
ἀπρεπῆς αὐτὴ ἢ εὐχῆ, ἀλλὰ καὶ εἰρωνείας, μᾶλλον
δὲ κινδύνου μεστή (40). Ὅταν γὰρ τὸν ἀκῆρατον
νοῦν ταῦτα αἰτῆ, ἃ ποιεῖν οὐ θέλει, οὐ μόνον ἀνθρώ-

πους, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν παρακρούεσθαι θέλει τὸν Ἀ unde voluptates ebulliant, ei non modo non convenit ista precatio, verum etiam ludibrii, imo et periculi plena est. Quando enim integerrimam illam divinam mentem ea rogat, quæ facere non vult, tum vero non solum homines, sed ipsum quoque judicem fallere conatur.

Ε'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τί ἐστι γερραμμένον ἐν τοῖς Ἄσμασι, « Ἐξήκοντά εἰσι βασιλίσσαι. »

Γέγραφας, τί ἐστιν, « Ἐξήκοντά εἰσι βασιλίδες, » καὶ τὰ ἐξῆς. "Ἄκουε τοίνυν· Ἐχέτω μὲν ἡ ἄμωμος καὶ παρθένος Ἐκκλησία, ἡ ὀρθὴν περὶ τὸ Θεῖον τὴν πίστιν ἔχουσα, τὰ πρωτεία· καὶ αὐτὴ καλεῖσθω περιστερὰ τελεία, ὧν τῶν ταγματῶν ὑπερβαίνουσα τὴν ἀξίαν. Εἰ δὲ καὶ εἰς πράξεις αὐτὸ ἐκλαβεῖν χρὴ, λελέγθω καὶ τάδε· Ἐξήκοντά εἰσι βασιλίδες, αἱ τῆς βασιλείας ἕνεκεν εἰσπράττουσαι ψυχαί· καὶ ὀδοήκοντα παλλακαί, αἱ φόβῳ τῆς κολάσεως ἀπεχόμεναι τοῦ κακοῦ· καὶ νεάνιδες, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, αἱ διὰ τινὰς προφάσεις κοσμικὰς σωφρονοῦσαι, καὶ τὸ δίκαιον διώκουσαι, αἱ οὐδὲ πόθῳ τῆς βασιλείας, οὐδὲ φόβῳ τῆς κρῖσεως τὸ δέον πράττουσιν (41)· ἀλλ' ἕνα πλουτοῦ, ἡ δόξης, ἡ τιμῆς τινος μὴ στερηθῶσι. Μία ἐστὶ περιστερὰ τελεία, ἡ τὸ καλὸν δι' αὐτὸ τὸ καλὸν πράττουσα, τῶν ἀκρων ἀγίων σύνοδος· ἡ οὕτε διὰ μισθόν, οὕτε διὰ τιμωρίαν, οὕτε διὰ πρόφασιν τινὰ βιωτικὴν, ἀλλὰ διὰ τὸ τῷ Θεῷ φίλον, πράττουσα τὸ δέον. Δῆλον δ' ὅτι τὸν Θεὸν ἔχουσα, καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ ἔχει· κάκειναι μὲν ἀκοῦσαι δυναίονται· Χάρις τῇ βασιλείᾳ, καὶ τῇ γεέννῃ, τῇ παρασκευασάσῃ ἡμᾶς ἀριστεύσαι. Αὕτη δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἀκούσεται, ἀλλὰ καὶ παρὰ πάντων μακαρισθησεται.

Ζ'. — ΕΠΙΜΑΧΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Εἰς τὸ, « Εἰ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι, γενέσθω μωρός. »

Γέγραφας, τί ἐστὶ τῷ Παύλῳ εἰρημένον· « Εἰ τις δοκεῖ ἐν αἰῶνι τούτῳ σοφὸς εἶναι, γενέσθω μωρός, ἕνα γένηται σοφός. » Ἄκουε τοίνυν συντόμως. Ἡ οὐσίαις προκοπῆς ἐστὶν ἐγκοπὴ (42). Ὄστε κενώσαι χρὴ τὸν ὄγκον καὶ τὴν φλεγμονὴν (τοιοῦτον γὰρ ἡ Ἑλληνικὴ σοφία, οὐδὲν ἔχουσα στερέμνιον, οὐδὲ σταθρὸν (43), καὶ οὕτως ἐμπλησθῆναι τῆς θείας παιδεύσεως. Εἰ γὰρ μὴ τὸ φύσημα κενωθείη, ἡ στερεὰ διαφθαρήσεται τροφή. Εἰ δὲ βούλει, καὶ διὰ παραδείγματος χωρήσει ὁ λόγος. Ὅνπερ γὰρ τρέπον ἐπὶ τοῦ σώματος, ἐὰν πνεῦμα (44) κενὸν ἐν τῇ γαστρὶ οἰκῆσῃ, λυμναίνεται τὴν πέψιν· οὕτω καὶ ἀπόνοια,

“ Cant. vi, 7. “ I Cor. iii, 16.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(41) Cod. Vat. 650, τὸ δίκαιον πράττουσαι. Vers. penult. et ult. ep. pro παρὰ πάντων idem cod., legit πάντως. POSSIN.

(42) Ἐγκοπὴ. In ms. B. [et in cod. Vat. 650] erat, ἐκκοπή. Est autem tritissimum hoc dictum: Οἷσις ἐγκοπὴ προκοπῆς· cuius veritatem testatur experientia: et rationem aperit Isidorus epist. 21,

VI. — ISIDORO DIACONO.

Quid sibi velit quod in Canticis scriptum est, « Sexaginta sunt reginæ. »

Quæsisisti per epistolam, quid sit: « Sexaginta sunt reginæ, » et quæ sequuntur. Adverte igitur: Principem quidem obtineat locum pura atque integra virgo Ecclesia, quæ rectam in Deum fidem servat: ipsaque vocetur columba perfecta, omnes acies atque ordines dignitate antecedens. Quod si vero etiam de actionibus accipi debet hoc dictum, dicantur hæc quoque. Sexaginta sunt reginæ, animæ, quæ regni cœlestis ergo virtutem operantur: Et octoginta pellices, quæ supplicii metu a vitis abstinent. Et juvenulæ, quarum non est numerus, quæ ob aliquos prætextus mundanos temperantiam colunt, et justitiam sectantur: quæ nec regni cœlestis desiderio, nec iudicii et condemnationis metu officium faciunt; sed ne divitiis, aut gloria, aut honore aliquo priventur. Una est columba perfecta, nempe summe sanctorum cœtus, qui honestum ipsius honestatis causa colit: qui neque ob mercedem, neque ob supplicium, neque ob aliquem huius vitæ prætextum, sed ob id quod Deo gratam rem faciat, officium facit. Cum autem habeat Deum, constat quod omnia simul habeat quæ sunt Dei. Ac illæ quidem audire poterunt: Gratia sit regno cœlesti et gehennæ, quæ nos ad recte agendum paraverit; 416 ista vero nihil tale audiet, sed etiam ab omnibus beata prædicabitur.

VI. — EPIMACHO LECTORI.

In dictum, « Si quis videtur sapiens esse, fiat stultus. »

Quæsisisti per epistolam, quid sibi velit quod a Paulo dictum est: « Si quis videtur in hoc sæculo sapiens esse, fiat stultus, ut sapiens fiat. » Audi igitur brevitè. Persuasio inanis sapientiæ impedimento est profectui. Quocirca evacuaere oportet tumorem et fastum (talis enim res est Græcanica gentiliū sapientia, nihil solidum neque stabile habens), atque ita impleri divina eruditione. Nisi enim flatus evacuetur prius, corrumpi solidum alimentum necesse est. Quod si vis, etiam exemplum adjunget oratio, quo res fiat manifestior. Quemadmodum enim in corpore, si flatus inanis in ventre insideat, co-

infra, ut Senecam nunc taceam. RITT.

(43) Pro σταθρὸν idem cod. habet στεχνόν, et vers. post 2, pro στερεὰ scribit σταρεὰ. POSSIN.

(44) Post πνεῦμα idem cod. inserit duo hæc verba, πολὺ καὶ. Paulo post, pro τὴν πέψιν habet, τῇ πέψει. Vers. seq. inter τῷ et λόγῳ idem inludit θέλω. Ib.

cionem lædit : sic etiam vecordia, si aditum præcluserit sanæ rationi et orationi, sanitatem lædit. Maximum vero ejus sanitatis fundamentum est modestia : quam ipsa quoque naturæ nostræ conditio, ex quo ortum accepit, tantum non edita voce clamans docet, ut quæ nihil nisi pulvis et cinis sit, et supercilium ac fastum eorum, qui arrogantiae morbo laborant, ipsis rerum argumentis comprimit.

VII. — ISIDORO EPISCOPO.

In id quod ab Apostolo dictum est, « Oramus autem Deum, ne faciat is quidquam mali ».

Quæsisisti per epistolam, quid sibi velit, quod dixit Paulus : « Oramus autem Deum, ne afficiat vos ullo malo, non ut nos probati appareamus, sed ut vos bonum faciatis ; nos vero tanquam improbatissimi. » Audi igitur breviter. Quoniam pœna, quæ peccantibus irrogabatur verbo (ut illa quæ Ananizæ et Saphiræ, illa item quæ excæcato mago), peccantes quidem affligebat, eos autem, qui pœnas infligebant, conspicuos atque illustres et formidabiles efficiebat : idcirco dicit : Nolumus ex vestra malitia et afflictione illustres ac celebres fieri, sed libenter obscuro, quantum ad hoc quidem attinet, latere, dum vos clari probatique sitis. Nam qui suæ virtutis splendorem ex eorum qui supplicii afficiuntur calamitate existere cupiunt, illi mihi non patres esse neque doctores habendi videntur, sed potius pestiferi quidam homines et hostes atque tyranni.

VIII. — ISAIÆ.

De Caino et Lamecho 47.

Quæsisisti, quid causæ sit, cur Cain et Lamech, cum uterque cædem patrarint, non tamen similibus affecti sint pœnis. Alter enim pœnas dependit; alter autem veniam 417 consecutus est. (Respondeo:) Quia ille etiam reprehensus (a Deo) factum negavit; iste vero non reprehensus ultro confessus est. Quanquam enim (ipsorum) peccata fuerint æqualia, tamen quæ peccatum sunt consecuta, non fuerunt æqualia. Divinum est enim oraculum, quod jubet: « Dic tu peccata tua primus, ut justificeris » 48. Demus itaque operam sedulo, ne peccemus. Ubi autem forte peccaverimus, nec per negationem nobismet ipsis graviores pœnas accersamus.

IX. — EUDÆMONIO DIACONO.

Quare pueri (tres) in fornace (Babylonica) communiter omnibus auctores et hortatores fuerunt laudandi Deum; peculiariter vero Danieli 49.

Quæsisisti, quare pueri tres, posteaquam communiter omnibus hominibus hortatores exstiterunt ad

47 II Cor. XIII, 7. 48 Gen. IV, 1 seqq. 49 Isa. XLIII, 26. 50 Dan. III, 26 seqq.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(45) Cod. Vat. περιφάνειαν. Possin.

(46) Ἡ διδάσκαλοι. Dissimulare non debeo, in ms. B. esse ἡ δέδι δ., ex quo conjiciat quis, legend. οὐδὲ δίδ. RITT.

(47) Λέγε σὺ τὰς ἀμαρτίας σου πρῶτος. Græc. Bibl. Isa. XLIII, habent, ἀνομίας. In sensu nihil in-

terest, utrum usurpes verbum. Nam, ut Joannes apostolus ait, ἡ ἀμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. Id (48) Ed. Paris., ἵνα δικαιωθῆς σπουδάσωμεν cum asterisco defectus indice. Possin.

Z. — ΊΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, « Εὐχόμεθα δὲ τῷ Θεῷ, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς μηδὲν κακόν. »

Γέγραφας, τί ἐστὶν ὃ ἐφη ὁ Παῦλος, « Εὐχόμεθα δὲ τῷ Θεῷ, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς μηδὲν κακόν, οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανώμεν, ἀλλ' ὅμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὤμεν. » Ἄκουε τοίνυν συντόμως. Ἐπειδὴ ἡ λόγῳ τικτομένη κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων τιμωρία, οἷον ἡ κατὰ τῶν περὶ Ἀνανίαν καὶ Σάπφειραν, καὶ ἡ κατὰ τοῦ τυφλωθέντος μάγου, τοῖς μὲν ἀμαρτάνοντας ἐταπεινῶν, τοῖς δὲ κολάζοντας λαμπροὺς καὶ ἐπισήμους καὶ φοβεροὺς ἀπέφαινε, διὰ τοῦτό φησιν, ὅτι Οὐ βουλόμεθα ἐκ τῆς ὑμετέρας κακίας λαμπροὶ φαίνεσθαι, ἀλλ' ἡδέως ἀσημοὶ διὰ τοῦτ' ἀνελθῆναι, ἵνα ὑμεῖς εὐδόκιμοι εἴητε. Οἱ γὰρ βουλόμενοι τῆς οἰκίας ἀρετῆς τὴν ἐπιφάνειαν (45) ἐκ τῆς τῶν κολαζομένων συμφορᾶς τίκτεσθαι, οὐ μοι δοκοῦσι πατέρες εἶναι ἢ διδάσκαλοι (46), ἀλλὰ λυμεῶνες καὶ ἐχθροὶ καὶ τύραννοι.

H. — ΗΣΑΙΑ.

C

Περὶ τοῦ Κάιν καὶ τοῦ Λάμεχ.

Διὰ τί, ἐφη, ὁ Κάιν καὶ ὁ Λάμεχ φόνον δράσαντες οὐχ ὁμοίως ἐκολάσθησαν; Ὁ μὲν γὰρ δίκας ἔδωκεν ὃ δὲ συνεγνώσθη. Ἐπειδὴ ὁ μὲν καὶ ἐλεγχόμενος ἠρνήσατο ὃ δὲ μὴ ἐλεγχόμενος ἐξωμολογήσατο. Εἰ γὰρ καὶ τὰ τῆς ἀμαρτίας ἴσα, ἀλλὰ τὰ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν οὐκ ἴσα. Θεὸς γὰρ ἐστὶ χρησμὸς παρακελευσόμενος ὃ λέγε σὺ τὰς ἀμαρτίας σου πρῶτος (47), ἵνα δικαιωθῆς. Οὐκοῦν μάλιστα μὲν σπουδάσωμεν (48) μὴ πλημμελεῖν. Εἰ δὲ καὶ πλημμελήσωμεν, μὴ διὰ τῆς ἀρνήσεως χαλεπωτέραν (49) ἑαυτοῖς τὴν δίκην παρασκευάσωμεν.

Θ. — ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

D

Διὰ τί ἐν τῇ καμίνῳ οἱ παῖδες κοινῇ πᾶσι παρακελεύσαντο εὐλογεῖν τὸν Θεόν, ἰδίως δὲ τῷ Δανιήλ.

Διὰ τί, ἐφη, οἱ παῖδες οἱ τρεῖς μετὰ τὸ πᾶσιν ἀνθρώποις κοινῇ παρακελεύεσθαι, εὐλογεῖν τὸν

Θεόν, ἰδίᾳ τῷ Δανιὴλ παρεκελεύσαντο (50). Φημι τοίνυν, ὅτι (51) ἐπειδὴ οἱ μὲν κοινῆς προνοίας, οἱ δὲ καὶ ἰδικῆς καὶ ἐξαιρέτου προστασίας ἀπήλασαν· καὶ οἱ μὲν τὸν ἔμφυτον εἶχον· οἱ δὲ καὶ τὸν γραπτὸν ἐδέξαντο νόμον.

I. — ΙΣΙΔΩΡῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Περὶ τοῦ βητοῦ τῆς ἐπιστολῆς Ἰακώβου· « Ἡ γλῶσσα πῦρ. »

Διττήν μοι ἴδοκεῖ, τὴν μὲν πιθανωτέραν, τὴν δὲ (52) πικροτέραν ἐρμηνείαν ἔχειν τὸ παρὰ σοῦ ζητηθέν· « Ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος (53) τῆς ἀδικίας. » Μάλιστα μὲν ἐπειδὴ εὐστροφος οὖσα καὶ ῥάστη εὐχερῶς πολλὰ λαλοῦσα κακὰ. Καὶ γὰρ καὶ κατηγορεῖ, καὶ κακηγορεῖ, καὶ ἐπιορκεῖ, καὶ ψεύδεται, καὶ ψευδομαρτυρεῖ, καὶ πολλοὺς ἀδικῶς εἰς πῦρ ἐμβάλλει, καὶ εἰς ξίφος, καὶ εἰς πέλαγος ὠθεῖ. Κόσμον δὲ οἶδε καλεῖν ἢ Γραφῆ τὸ πλῆθος. « Ὁ κόσμος γάρ, φησὶν, αὐτὸν οὐκ ἔγνω· » τοῦτ' ἔστι, τὸ πλῆθος. Ἡ γλῶσσα οὖν, φησὶν, ἢ πῦρ ἔστι, πλῆθος ἀδικῶς κατακαίουσα, ἢ πλῆθους πυρὸς ἀδικῶς δοχείον. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ τῇ κακίᾳ συμπράττοντες, καὶ τὴν ἀδικίαν σεμνύνοντες, δεινότετοι ὄντες ῥητορεύειν ἐπὶ πράξεσι πονηραῖς καὶ παρανόμοις, λόγων εὐπρέπειαν ἔχόντων οὐκ ἀποροῦντες, λανθάνουσι καθ' ἑαυτῶν τὴν ψῆφον τιθέμενοι, καὶ δείγμα τῆς ἑαυτῶν προαιρέσεως τῆς ἐπὶ τὰ φαῦλα βεπούσης διὰ τῶν λόγων τούτων ἐκφέρουσιν, ἴσως σπηλιτεῦον αὐτοὺς τοῦτ' ἔφη· « Ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας. » ὡς ἂν εἰ ἔλεγε, ὅτι ὁ τῆς εὐγλωττίας πυρὸς, ὅταν τοὺς μεγάλα πταίοντας κοσμηῇ, ἐγκαλλώπισμα δοκεῖ τῆς ἀληθείας. Χρὴ τοιγαροῦν τῇ δεινότητι κεχρηῆσθαι, οὐ πρὸς τὸ τὴν κακίαν κοσμεῖν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τὴν ἀρετὴν σεμνύνειν, τὴν καὶ χωρὶς λόγων ὑπέριλαμ-

bitatem ornandam, sed ad virtutem decorandam eationibus suoapte splendore præfulget.

ΙΑ'. — ΘΕΟΔΩΡῶ (54) ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῶ.

Εἰς τὸ· « Ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμιζε αὐτόν. »

Ἄγνοεῖς, ὡς ἔοικεν, ὅτι ἡ νέα φιλοσοφία τῆς ὡς νηπίοις διαγορευθείσης τῆς παλαιᾶς παραίνεσεως ἔστιν ὑψηλοτέρα. Τὸ γὰρ θαυμασθὲν παρὰ σοῦ, « Ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμισον αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν. » οὐ λίαν μέγα καὶ νεανικόν, ἀλλ' εὐχῆς ἔργον ἔστι. Τὸ γὰρ εἰς τοσαύτην ἐμπεσεῖν ἐκείνον ἀνάγκην ὡς τῶν ἀναγκαίων (55) δεηθῆ-

⁷⁰ Jac. III, 6. ⁷¹ Joan. I, 10. ⁷² Prov. XXV, 21; Rom. XII, 20.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(50) Τῷ Δανιὴλ παρεκελεύσαντο. In cantico trium puerorum, qui vocantur, Danielis cap. III, hic locus quem innuit, hodie non exstat: nulla enim ibi Danielis mentio, RITT.

(51) Cod. Vatic. 650 omitti ὅτι. POSSIN.

(52) Inter δὲ et πικροτέραν idem cod. inserit, δεινότεραν καί. Similiter vers 5 inter πολλὰ et λαλοῦσα idem infundit ὄρα. Id.

(53) Confer Chrysost. homil. 22, ad Ephes. Oīde

benedicendum Deum, privatim Daniele m hortati fuerint (ad idem officium). Aio itaque (hanc mihi ejus rei causam videri fuisse), quoniam illi quidem generalis Providentiæ, hi vero etiam insuper peculiaris atque eximie cujusdam protectionis fructum perceperunt; et illi quidem natura insitam habuerunt, hi vero etiam scriptam legem acceperunt.

X. — ISIDORO EPISCOPO.

De dicto Epistolæ Jacobi, « Lingua est ignis⁷⁰, » etc.

Geminam mihi videtur interpretationem, partim probabiliorem, partim vero acerbiorē, habere illud abs te quæsitum: « Lingua ignis est, mundus iniquitatis; » maxime quidem, quia versatilis et lubrica est, multaque facile mala loquitur. Nam et accusat, et maledicit, et pejerat, et mentitur, et falsum dicit testimonium, et multos in ignem injuste conjicit, et in gladium et in mare impellit. Mundam autem solet vocare Scriptura multitudinem. Nam (et Joannes evangelista) inquit: « Mundus eum non cognovit⁷¹; » hoc est multitudo, seu plebs. Lingua igitur, inquit, aut ignis est, multitudinem inique comburens, aut receptaculum multitudinis ignis injusti. Quia vero multi faventes improbitati, et iniquitatem honesta specie exornantes, dicendi rhetorica facultate egregie valentes in actionibus improbis et injustis, neque destituti orationum pulchram speciem habentium copia, non animadvertunt quod adversus semetipsos calculum ferant, et istiusmodi orationibus specimen suæ animorum inductionis ad res malas propensæ proferunt; Ideirco fortassis ipsos reprehendendi causa hoc dixit. « Lingua ignis est, mundus iniquitatis. » Quasi diceret: Eloquentiæ et ornatæ dictionis fax ubi eos qui graviter lapsi sunt exornat, fucum facere videtur veritati. 418

Quare dicendi facultate non oportet abuti ad impro-transferenda est, quæ quidem etiam absque oratio-

XI. — THEODORO SCHOLASTICO.

In illud, « Si esurierit inimicus tuus, ciba eum⁷². »

Videris ignorare quod nova (Evangelii) philosophia sublimior sit veteri illa præceptione, quæ tanquam infantibus edita est. Nam illud dictum, quod tibi admirationi est: « Si esurierit inimicus tuus, ciba eum; si sitierit, potum illi præbe; » non est adeo res præclara et eximia, sed ejusmodi, quæ magis optanda sit, ut contingat. Nam cum ille in tan-

τὸν κόσμον τοῦτον καλεῖν ἢ Γραφῆ τὰς πονηρὰς πράξεις. RITT.

(54) Non Theodoro sed Ἀδαμαντίῳ, Adamantio, inscribitur hæc epistola in cod. Vatic. 650, vers. 2 ep. quod est in edito, τῆς, abest a codice. vers. 5 post ἔστιν idem addit πολλῶ. POSSIN.

(55) Hæc, ὡς τῶν ἀναγκαίων supplementur ex codice Vaticano 650. EDIT.

tam incidit penuriam ut ad vitam necessariis careat, et ei opus sit etiam inimici commiseratione, id vero quavis equidem calamitate et quovis adeo supplicio acerbius et gravus esse aio. Atque ita vulgus hominum sibi id persuasum habet, cum dicit: Ne eo redigar, ut ab inimicis meis cogar stipem accipere. Quod si igitur id quod dictum est, ejusmodi est, ut facientibus quidem optabile, iis vero qui patientur supplicii loco sit: quid est quod mireris? maxime, cum nec simplex sit beneficium, sed majus quoque asserat supplicium. Hoc enim faciens, inquit, carbonibus ignis coacervabis supra caput ejus. Si igitur ipsa per sese res supplicii loco cedit, causa quoque ob quam sit, alterius pœnæ gratia sit. Nam illis, qui dicunt (sic accipi ea verba oportere) calefacias ipsius principem animæ partem, et efficies ut ad sobrietatem redeat: non est valde auscultandum. Nam (si hoc voluisset intelligi) non adjunxisset necessitatem famis; sed quovis tempore addidisset bene se habere. Non igitur equidem miror et magni facio eos qui hoc faciunt, sed illos potius, qui cum rebus secundis affluentes videant inimicos suos, tamen non solum non indignantur (super ea felicitate), sed etiam laudant eos, et pro ipsis orant, id quod nova (Evangelii) philosophia præcipiens ait: « Diligite inimicos vestros; benefacite iis, qui oderunt vos. Orate pro infestantibus vos et persequentibus vos »⁷². » Illic enim necessitas frangere solet (animum). Istic autem nuda est voluntaris exploratio. Quod si Apostolus quoque veteri illa exhortatione usus est: at omnibus liquet, ipsi sermonem cum imperfectioribus fuisse.

XII. — THEODORO DIACONO.

Quare Paulus, cum dixisset: « Vis autem non timere potestatem, etc., » paulo post dicit: « Reddite ergo ei cui timorem (debitis) timorem »⁷³. »

Quoniam tibi non oportebat rescribere, petenti ut absque præparatione et demonstratione apostolicum locum interpreter **419** (tecumque communicem) qui etiam adhibita licet diligenti præparatione et prolixo orationis ambitu, difficulter tamen explicatur: tamen quia tyrannica quædam vis amoris me subigit hoc facere, dicam (tuum autem fuerit æstimare, an possim fugientem Apostoli mentem compendiose investigare) quod ait (Paulus) id esse ejusmodi. Si cum servus esses, ad fidem (Christianam) vocatus es, noli ringi, noli moleste ferre, perinde quasi hac in re aliquid tibi detrimenti asferretur. Quia enim nihil hoc adversi habet, ideo tibi consi-

⁷² Matth. v, 44. ⁷³ Rom. xiii, 3-7.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(56) Καλῶς χρῆσθαι forte verum est, καλοῖς οὐ μόνον τοῖς. Puto legend., οὐ μόνον οὐ δυσχ. τοῖς μισοῦντας. In ms. B. erat, τοῖς μισοῦσιν. RITT.

(57) Pro ὡσπερ idem cod. scribit, ὅπερ. Vers. post 2 idem pro τοῖς μισοῦντας legit τοῖς μισοῦσιν. Vers. inde 5 post γὰρ addit ἢ, et mox pro ἐχρήσατο habet κατεχρήσατο. POSSIN.

(58) Epistolæ hujus inscriptio videtur aliena esse a proposito: non enim hic agitur de loco Pauli ad

Α ναι καὶ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐλεθθῆναι, πάσης συμφορᾶς ἔγωγε εἶναι ὀρίζομαι βαρύτερον καὶ πάσης τιμωρίας χαλεπώτερον. Οὕτω γοῦν οἱ πολλοὶ τοῦθ' ὄρκον μέγιστον νενομίσασιν, λέγοντες· Μὴ λάθω παρὰ ἐχθρῶν μου ἔρανον. Εἰ τοίνυν τοῖς μὲν ποιοῦσι κατ' εὐχὴν, τοῖς δὲ πάσχουσι κατὰ τιμωρίαν γίνεται, τί θαυμάζεις; Καὶ μάλιστα, ὅταν μὴδὲ ἀπλῆ ἢ εὐεργεσία, ἀλλὰ τιμωρίας μείζονος ποιητικῆ. Τοῦτο γὰρ ποιῶν, φησὶν, ἀνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τῆν κεφαλὴν αὐτοῦ. Εἰ τοίνυν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ πρᾶγμα ἐν τιμωρίας γίνεται μέρει, καὶ ἡ αἰτία δι' ἣν γίνεται, διὰ κόλασιν ἄλλην γίνεται. Τοῖς γὰρ λέγουσιν, ὅτι θερμανεῖς αὐτοῦ τὸ ἡγεμονικόν, καὶ ἀνανῆψαι ποιήσεις, οὐ πάνυ προσεκτέον. Ἡ γὰρ ἂν οὐ τὴν ἀνάγκην τοῦ λιμοῦ προσέθηκεν, ἀλλ' ἐν παντὶ καιρῷ

Β καλῶς χρῆσθαι (56) προσέταξεν. Οὐ θαυμάζω ἔγωγε τοὺς τοῦτο ποιοῦντας, ἀλλὰ τοὺς ἐν εὐήμερίῳ ὄρῶντας τοὺς ἐχθρούς, μὴ μόνον τοὺς δυσχεραίνοντας, ἀλλὰ καὶ ἐπαινοῦντας, καὶ εὐχομένους ὑπὲρ αὐτῶν, ὡσπερ (57) ἡ νέα φιλοσοφία προστάττουσα φησὶν· « Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν· καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς· προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων. » Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀνάγκη ἐπι- κλᾶν οἶδεν· ἐνταῦθα δὲ γυμνὴ ἐστὶ τῆς διανοίας ἡ βᾶσανος. Εἰ δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος τῆ παλαιᾷ ἱερέσῃ παραινέσει, ἀλλὰ πᾶσι δηλόν ἐστιν, ὅτι πρὸς ἀτελεστέροισι ὁ λόγος ἦν αὐτῷ.

C IB'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Διὰ τί ὁ Παῦλος, εἰπὼν· « Θέλεις δὲ μὴ φοβῆσθαι τὴν ἐξουσίαν; » μετ' ὀλίγον φησὶν· « Ἀπόδοτε, φησὶ, τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον (58). »

Ἄντεπιστάληναι μὲν σοι οὐκ ἐχρῆν, παρακαλέσαντι ἔνευ προκατασκευῆς καὶ ἀποδείξεως τὸ ἀποστολικόν μεταφρασθὲν (59) χωρίον, ὃ καὶ μετὰ προκατασκευῆς καὶ μακρᾶς περιόδου μόλις σαφηνίζεται. Ἐπειδὴ δ' ὑπὸ τῆς ἀγάπης τυραννοῦμενος ἐξεβιάσθη, φημὶ (ὅν δ' ἂν εἴη (60-61) κρίναι, εἰ δύναμαι συντόμως θηρεῦσαι φεῦγον τὸ τοῦ Ἀποστόλου βούλημα), ὅτι ὁ φησι, τοῦτό ἐστιν. Εἰ δούλος ὢν ἐκλήθης εἰς τὴν πίστιν, μὴ ἄλλω, μὴδὲ δυσχεραίνω, ὡς ταύτη παραδραπτόμενος. Ὅτι γὰρ οὐδὲν ἐστὶ τοῦτο δεινὸν, συμβουλευσάσ σοι, ὅτι εἰ καὶ δύνασαι γενέσθαι ἐλεύθερος, μᾶλλον χρήσασθαι τῆ δουλείᾳ. Ἐλάττωνα γὰρ λόγον ἐν ταῖς εὐθύναις ἀπαιτηθῆσθαι, ἄτε μὴ μόνον

Roman. xiii, sed ad Corinth. I, cap. vii. Deinde alterum φησὶ redundare puto, vel pro eo reponendum οὖν ἀπόδοτε οὖν. RITT.

(59) Μεταφρασθῆναι. Αὐτὴ μεταφρασθῆναι legend. Αὐτὸν verbum aliquid deest, ut, πέμπειν. RITT. — Cod. Vatic., μεταφρασθῆναι.

(60-61) Cod. Vat. pro δ' ἂν εἴη habet δ' ἐστὶ. vers. post 5, ante ὄλιγον omittit si. Vers. inde 2, post γὰρ addit περ. POSSIN.

αὐτῷ τῷ Κυρίῳ δουλεύων, ἀλλὰ καὶ τῷ ἴσωματικῷ ἄλιον dabo ut, etiamsi liber fieri posses, tamen malis uti servitute. Nam ita futurum est ut minor abs te exigatur ratio, quippe qui non solum ipsi Domino (Deo) servias, sed etiam corporali hero tuo. Qui enim in fidem vocatus, et a peccato in (veram) libertatem assertus est, quamvis interim servili sit conditione, libertus tamen Domini est, eo quod ab ipso e servitute peccati sit liberatus, quia tamen ei incumbit necessitas exhibendi ministeria etiam corporali domino, non adeo strictam rationem reddere cogetur. Qui vero omnino liber est, nec ulli (mortali hero) subjectus, sed Christi (solius) est servus, per omnia huic subditus erit. Quamobrem etiam severiores dabit pœnas (si officio suo defuerit). Hæc igitur hactenus loco explicationis ad hoc dictum attulisse sufficiat. Quod si plenius et solidius (hæc eadem de re) cognoscere aves, lege epistolam, quam non ita pridem de ea re ad episcopum tuum scripsi, et exacte scies.

ΙΓ'. — ΣΥΡΩΝΙ (63).

Eis τό, « Τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς (64) οὐσιν. »

Ἄπαντες ἄνθρωποι (65) τοῦτοις καὶ συμμαχεῖν καὶ προσέχειν ἐθέλουσιν, οἷς ἂν θεάσωνται οὐ καθεύδοντας οὐδὲ βήθμουοντας, ἀλλὰ παρασκευαζομένους καὶ παρατεταγμένους, καὶ πράττειν ἐθέλοντας, ἃ χρῆ. Πῶς σὺ τὴν ἀήτητον συμμαχίαν, καθεύδων καὶ βέγγων, καὶ μὴ φροντίζων τῆς σαυτοῦ σωτηρίας, ἐπιπτήναι σοι παρακαλεῖς, καὶ διαμαρτάνων δυσχεραίνεις; Ἥγεισθω τοῖνον τὰ παρὰ σοῦ, καὶ τὰ παρ' ἐκείνης ἔψεται. Οὐ γὰρ λόγος καλουμένη μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργους παρακαλούμενη, ὥσπερ αὐτεπάγγελτος ἦξει. Ἢ γὰρ τοὺς καθεύδοντας διεγείρουσα, καὶ τοὺς μὴ βουλομένους προτρέπουσα, οὐκ ἂν τοὺς ἀφ' ἑαυτῶν ἐλομένους τὴν ἀρετὴν, ἐγκαταλείψει, ἀλλὰ καὶ συμπράξει, καὶ εἰς τέλος ἀσιον τὸ κατόρθωμα ἄξει. nequaquam deseret illos, qui a se ipsis virtutem amplectuntur, quin potius adjuvabit eos sedulo, et ad finem felicem perducet virtutis officiique rectam actionem.

ΙΔ'. — ΓΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΤΩ (66).

Eis τό, « Ὁ δοκῶν ἐστάναι, βλεπέτω μὴ χέση (66). »

Ἄπειλεῖ μὲν ἡ πάντων βασιλεύουσα φύσις τοῖς
 70 Rom. viii, 28. 70 1 Cor. x, 12.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(62) Pro μετὰ τοῦ δὲ αὐτοῦ idem ascribit μετὰ τοῦτο δὲ αὐτῷ, et vers. penult. inter τὸν et ἐπίσκοπον inserit τόν. POSSIN.

(63) Συρῶνι cod. Vat. 650. Initio ep. pro ἄπαντες idem habet, εἰ πάντες. Vers. 2 post προσέχειν addit, τὸν νοῦν. Vers 3 et 4 pro παρασκευαζομένους scribit παρασκευασμένους. Vers. 6 anie καθεύδων addit καί. Vers. 7 et 8 pro παρακαλεῖς habet παρακαλῶν. Vers. post παρακαλούμενη addit, ἄσμενος καί. Vers. post 3, ἀφ' imutat in ἐφ'. Vers. ult. ep. pro ἄξει legit ἔξει. Id.

(64) Confer epist. 51, infra h. lib. et lib. 11, epist. 2. RITT.

(65) Ἄπαντες ἄνθρωποι. F. leg. Et πάντες, vel in seqq. pro πῶς σὺ legendum πῶς τοῖνον σὺ. Similem sententiam vide supra h. lib. epist. 2. Imitatur autem hic quoque Demosthenem, ut et alibi sæpe.

Præclare ad hanc rem Alcinius Avitus in lib. *De laude castitatis* ad Fusciam sororem.

Nam quid dona juvant hominem, si mente soluta Turpia collatum disperdant otia munus?

lium dabo ut, etiamsi liber fieri posses, tamen malis uti servitute. Nam ita futurum est ut minor abs te exigatur ratio, quippe qui non solum ipsi Domino (Deo) servias, sed etiam corporali hero tuo. Qui enim in fidem vocatus, et a peccato in (veram) libertatem assertus est, quamvis interim servili sit conditione, libertus tamen Domini est, eo quod ab ipso e servitute peccati sit liberatus, quia tamen ei incumbit necessitas exhibendi ministeria etiam corporali domino, non adeo strictam rationem reddere cogetur. Qui vero omnino liber est, nec ulli (mortali hero) subjectus, sed Christi (solius) est servus, per omnia huic subditus erit. Quamobrem etiam severiores dabit pœnas (si officio suo defuerit). Hæc igitur hactenus loco explicationis ad hoc dictum attulisse sufficiat. Quod si plenius et solidius (hæc eadem de re) cognoscere aves, lege epistolam, quam non ita pridem de ea re ad episcopum tuum scripsi, et exacte scies.

B XIII. — SYRONI.

In illud (Pauli dictum): « Qui secundum propositum vocati sunt 70. »

Omnes homines ita sunt affecti, ut illis studeant et opitulari et attendere, quos viderint nequaquam dormientes neque ignavia deditos; sed qui ipsi se præparant, et instruunt, et prompti sunt ad officii partes peragendas. Qua igitur fronte tu postulare audes ut, dum ipse dormis, ac stertis, nullaque salutis tuæ cura tangeris, insuperabile auxilium (cæleste) ad te volet, cumque voto tuo frustraris, id ægre fers? Præcedant itaque ea quæ tuarum sunt partium, quæque a te exiguntur; et tunc demum ea quæ sunt auxilii divini, subsequuntur. Nam si non solum verbis imploratum fuerit, verum etiam factis advocatum quasi sua sponte accurret. Quod enim dormientes excitat, et nolentes instigat, id certe amplectuntur, quin potius adjuvabit eos sedulo, et actionem.

XIV. — HIERACI PRESBYTERO.

In illud (Pauli dictum): Qui videtur sibi stare, videat ne cadat 70. »

Comminatur quidem præpotens illa omnibusque

Auxilium conatus amat. Quis namque vacantem.

Adjuvet, aut somno virtutem jungat inertis?

Cui sententiæ subjungit parabolam de diversis talentis a patrefam. creditis, Matth. xxv, 24 et seqq. Sic Chrysostomus homil. 21 in fin. ad Ephes. Ἄν ἴδη ἡμᾶς (ὁ Θεός) τοῦτο μεριμνῶντας, τοῦτο φροντίζοντας, συναντιλήψεται· ἂν μηδένα ποιουμένων λόγον, οὐ δώσει χεῖρα· οὐ γὰρ καθεύδουσιν ἡμῖν χορηγεῖ τὴν βοήθειαν, ἀλλὰ πονουμένοις καὶ αὐτοῖς· ὁ γὰρ βοηθός, οὐ τοῦ ἀργούντος ἐστὶ βοηθός, ἀλλὰ τοῦ καὶ αὐτοῦ ἐργαζομένου. Deus, inquit, non dormientibus nobis auxilium fert, sed si et ipsi laboremus. Adjuvor enim non est otiosi adjutor, sed ejus qui ipse quoque operatur. Vid. eundem et alibi. Sic Gregorius Nazian. *Epitaphio in fratrem Cæsarium*: Φιλοσοφεῖν μὲν γὰρ ὅσω μέγιστον καὶ χαλεπώτατον, καὶ οὐ πολλῶν τὸ ἐπιχειρήμα, οὐδὲ ἄλλων ἢ τῶν ὑπὸ τῆς θείας προκεκλημένων μεγαλονοίας, ἢ τοῖς προηρημένοις καλῶς χεῖρα δίδωσι. RITT.

(66) In titulo pro πρεσβυτέρῳ cod. Vatic. 650 scribit, λαμπροτέρῳ. POSSIN.

420 rebus imperitans natura in peccatum prolapsis supplicia se irrogaturam, ut integram illibatamque animæ pulchritudinem conseruet; lapsis autem salutarem dextram præbet, et veniam tribuit pœnitentiam agentibus. Alii enim clamat: « Qui sibi videtur stare, videat ne cadat; » aliis autem: « Nunquid cadens non resurget? » Alii denique: « Ecce sanus es factus: ne amplius peccato? »

XV. — EPIMACHO LECTORI.

Communis ille omnium hostis, ut pote tyrannidis morbo laborans, humanum genus naturalibus illis, quibus præditum erat, bonis exutum spoliavit, et vivendi ratione virtuti contraria instructum induit, cum ad eam rem vires humanas nactus esset obsequentes. Non enim per seipsum habuisset tantum roboris, nisi ab ignavia eorum quos decepit magnopere fuisset corroboratus. Verum quia oportebat humanitate atque clementia Opificis nostri iterum induere arma virtutis, Deus Verbum in terras venit, nobisque charitatem, quasi quamdam angelicam stolam contexit, in qua universam virtutis armaturam fabricavit. Nam virtutum omnium præclara facinora, quæ in specie solent enumerari, una generalis virtus complexa est; cuius nomen est *charitas* sive *dilectio*.

XVI. — HERONI SCHOLASTICO.

In illud (Pauli dictum), « Reddite ei cui honorem (debitis), honorem? »

Reddendus est, ο celeberrime vir, honor ei qui honore dignus est, et ita quidem, ut nec adulationem adhibeamus, neque illius benevolentiam captemus (nietuendum est enim, ne quis per hæc in vilitatem et contemptionem incidat, et assentationem quamdam scurrilem exercens semetipsum probro afficiat): sed cum decore conveniente id quod decet unicuique tribuendum est. Fieri enim potest, ut debitum non convenienter, nec ut decet, reddatur.

XVII. — ISIDORO EPISCOPO.

Cum ex omnibus sacris Scripturis demonstrare queam, res Judaicas prorsus pessumvisse, nec restitutum iri, tum ex ipso illo dicto, quo innixus Judæus ille qui tecum disputavit, fore arbitratus est ut restituerentur, omnimodam ipsarum deletionem atque internectionem ostendere conabor. Quodnam ergo illud est dictum, quo ille fretus magnifice adeo sentit? « Magna, inquit, erit gloria domus hujus, ultima supra primam? » Verum priusquam ad

⁷⁷ Jerem. viii, 4. ⁷⁶ Joan. v, 14. ⁷⁵ Rom. xiii, 7.

Α πταλούσι τιμωρίας, ἵνα ἀκέρατον εἴωσι τῆς ψυχῆς τὸ κάλλος· πεσοῦσι δὲ δεξιῶν σωτήριον ὀρέγει, καὶ συγγνώμην μετανοοῦσι νέμει. Τοῖς μὲν γὰρ βοᾷ· « Ὁ δοκῶν ἐστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. » Τοῖς δὲ· « Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται. » τοῖς δὲ· « Ἴδε ὕψους γέγονας, μηκέτι ἀμάρτανε. »

ΙΕ'. — ΕΠΙΜΑΧΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Ἀπημίασσε μὲν ὁ κοινὸς ἀπάντων ἐχθρὸς, ἄτε δὴ τυραννίδα νοσῶν, τὸ ἀνθρώπινον γένος τῶν προσόντων αὐτῷ ἐμφύτων πλεονεκτημάτων, καὶ τὴν ἐναντίαν τῆς ἀρετῆς περιέστειλε πολιτείας, τὴν τῶν ἀνθρώπων βώμην (67) ὑπήκοον δεξάμενος. Οὐ γὰρ ἂν τοσαύτην γνώμην εἶχε καθ' ἑαυτὸν, εἰ μὴ ὑπὸ τῆς τῶν ἀπατηθέντων βήθυμίας κομιδῆ ἐπεβρώσθη. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔδει φιλανθρωπία τοῦ Δημιουργοῦ ἐνδύσασθαι πάλιν τὰ τῆς ἀρετῆς ὄπλα, δεῦρ' ἐπεφοίτησεν ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ὕψηνάμενος ἡμῖν τὴν ἀγάπην, ὡσπερ ἀγγελικὴν στολὴν, τὰ πάντα ἐν αὐτῇ ἐτεκνήνατο. Τὰ γὰρ καθ' εἶδος ἐπαριθμούμενα τῶν ἀρετῶν κατορθώματα μία γενικὴ ἀρετὴ περιέλαβεν, ἧς ἡ ἀγάπη τοῦνομα.

ΙΓ'. — ΗΡΩΝΙ (68) ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Εἰς τὸ· « Ἀπόδοτε τῷ τιμῆν, τὴν τιμῆν. »

Ἀποδοτέον, ὡ ἔλλογιμώτατε, καὶ τῷ τιμῆς ἀξιῶ τὴν τιμῆν, οὐ θωπεῖαν ἐπιδεικνύμενον, οὐδὲ τὴν ἐκείνου εὐμένειαν θηρώμενον (δέος γὰρ διὰ ταῦτα εἰς εὐτέλειαν ἐκπασεῖν, καὶ τινα κολακείαν βωμολόχον ἐξασκήσαντα καταισχύνειν ἑαυτὸν)· ἀλλὰ σὺν κόσμῳ προσήκοντι τὸ πρέπον ἀπονεμητέον. Οἶόν τε γὰρ τὸ προσηκόντως (69) τὸ χρέος ἀποδοθῆναι.

ΙΖ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἀπὸ πασῶν τῶν ἱερῶν Γραφῶν δεῖξαι δυνάμενος, δεῖ τὰ Ἰουδαϊκὰ πράγματα τέλειον ὄχετα (70), καὶ παλιγγενεσίαν οὐχ ἔξει ἀπ' αὐτῆς τῆς ῥήσεως, ἧς ἰσχυρίζομαι ὅτι πρὸς σὲ διενεχθεὶς Ἰουδαῖος ἐνόμισεν αὐτὰ ἀναστήσεσθαι, τὸν παντελῆ αὐτῶν ἀφανισμόν δεῖξαι πειράσομαι. Τίς οὖν ἐστὶν αὕτη, ἐφ' ἧ ἐκείνος μέγα φρονεῖ; « Καὶ ἐστὶν, φησὶν, ἡ δόξα τοῦ οἴκου, ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην. » Ἄλλὰ πρὶν εἰς τὴν ἐρμηνείαν χωρήσω, οὐκ οἶδα τί δράσω, πρότερον κατ-

⁸⁰ Agg. ii, 7, 8.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(67) Ῥώμην. Puto priore loco legendum γνώμην, posteriore βώμην, hoc modo: τὴν τῶν ἀνθρ. γνώμην ὑπήκοον δεξάμενος· οὐ γὰρ ἂν τοσαύτην βώμην εἶχε, etc. [Sic cod. Vat. 650]. Est autem elegans παρ- ἠχισαίσι γ γνώμην et βώμην qua et alias usi libenter Græci, ut auctor epigrammatis in Demosthenem: *Εἰπερ ἰση γνώμη βώμην, Δημοσθενες εἰσες, Οὐκ ἄρ' ἂν Ἑλλήνων ἦρχεν Ἄρης Μακεδῶν.* RIT.

(68) In titulo pro Ἡρωνί habet Ἰέραχι cod. Vat. 650. Possin.

(69) Τὸ προσηκόντως. Forte, leg. οὐ προσηκ. — Cod. Vat. 650, μετὰ τοῦ προσήκοντος. RITT.

(70) Ὅτι τὰ Ἰουδαϊκὰ πράγματα τέλειον ὄχετα. Idem demonstrat etiam infra epist. 74. Et D. Joannes Chrysostomus totis vi hominibus sive libris contra Judæos editis. Confer Stellam Messiaz. RITT.

γνώ αὐτοῦ πῆς ἀπαιδευσίας. ἢ μισήσω τὴν κα-
 κουργίαν. Τὴν μὲν γὰρ ἀμαθῆ διδάσκειν χρή· τὸν δὲ
 κακοῦργον ἐλέγχειν. Μᾶλλον δὲ ἐπειδὴ ἐρημηλεῖα καὶ
 παιδεύσεις ἔσται τοῖς ἀγνοοῦσι, καὶ ἐλεγχος τοῖς κα-
 κουργοῦσι, φέρε, αὐτὴν τὴν βῆσιν εἰς μέσον ἀγά-
 γωμεν. Φημι τοίνυν ὅτι, Σολομῶνος ἀναστήσαντος, ὁ
 Βαβυλωνίως αὐτὸν ἐκλίνε, καὶ τοὺς Ἰουδαίους αἰχμα-
 λωτεύσας ἀπήγαγεν. Ἐπεὶ τοίνυν μετὰ τὴν ἐπάνοδον
 ἔμελλον τοῦτον ἐγείρειν (71)· οὐδεμία δὲ χρημάτων
 ὑπεφαίνετο πρόσδος, εἰς χρηστάς ἐλπίδας αὐτοὺς
 ἄγων ὁ Θεός, ὅπως ἀφαινοῦνται τοῦ ἔργου, ἔφη· « Ἐμὸν
 τὸ ἀργύριον, καὶ ἐμὸν τὸ χρυσοῖον. Καὶ ἔσται ἡ δόξα
 τοῦ οἴκου τούτου ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην. » Ἐνδέ
 μοι πρόσσεχε τὸν νοῦν. Ὁ Ζοροβάβελ ἤψατο τῆς δευ-
 τεράς οἰκοδομίας, καὶ χρησμός εἰρηται περὶ αὐτοῦ·
 « Αἱ χεῖρες Ζοροβάβελ ἐθεμελίωσαν τὸν οἶκον τοῦτον, B
 καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπιτελοῦσιν (72) αὐτόν. » Τὸ δ',
 ἐθεμελίωσαν, δείκνυσι μὲν καὶ τὴν μετὰ τὴν Βαβυ-
 λῶνα παντελῆ ἐρημίαν· δείκνυσι δὲ καὶ τὴν δευτέραν
 οἰκοδομίαν. Ἐπεὶ οὖν ἀνέστη ὁ ναός, καὶ εἰς τὴν
 λαμπροτέραν τῆς προτέρας ἠνέχθη (75) εὐπρέπειαν·
 πάλιν πταισάντων τῶν Ἰουδαίων, εἰς τὰ κατὰ τὸν
 Χριστόν, παρεδόθη τῇ τῶν Ῥωμαίων χειρὶ, ἦτις αὐ-
 τὸν εἰς τοῦδαφας κατήνεγκεν. Εἰ μὲν οὖν ἡμελλε
 πάλιν ἀναστήσεσθαι, εἶπεν ἄν· « Ἔσται ἡ δόξα τοῦ
 οἴκου τούτου ἡ δευτέρα ὑπὲρ τὴν πρώτην. » Τὸ δὲ,
 ὑπὲρ τὴν πρώτην, τὴν δευτέραν ἐσχάτην ἀπέφηεν.
 Ὡσαρ οὖν οὐκ ἔστι τῆς προτέρας (74) προτέρα, οὐδὲ
 τῆς ἐσχάτης (75) ὑστέρα. Εἰ μὲν γὰρ εἶπεν· Ἡ
 δευτέρα ὑπὲρ τὴν ἔμπροσθεν, εἰκός ἦν καὶ τρίτην
 προσδοκᾶν. Εἰ δὲ τὴν δευτέραν ἐσχάτην ἐκάλεσε,
 πᾶσα αὐτοῖς ἀποκλείεται ἀναίσχυντίας ὁδός.
 prima non est prior (alia aliqua), sic neque postrema posterior. Nam si quidem dixisset: Secunda
 erit supra eam quæ præcessit, tum vero probabile esset etiam tertiam expectare. Si vero secundam
 vocavit ultimam (ut certe vocavit) jam omnis est ipsis (Judæis) impudentiæ via præclusa.

III. — ΛΕΟΝΤΙῸ ΕΠΙΣΚΟΠῸ (76).

Εἰς τὸ· « Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας, ἐκάθισαν
 οἱ Γραμματεῖς. »

Ἄπας μὲν ὁ λόγος χρεῶν πραγμάτων νεκρός
 ἔστι (77) καὶ ἀχρεῖος· μάλιστα δὲ ὁ παρὰ τῶν τῇ
 εὐαγεστάτῃ ἱερωσύνῃ σεμνυνομένων προφερόμενος.
 Ὅσον γὰρ δοκοῦσι προχειρότατα αὐτῷ χρῆσθαι,
 τοσοῦτ' ἄλλοι οἱ τῷ βίῳ αὐτῶν προσέχοντες ἀπι-
 στοῦσιν αὐτῷ. Πολλὴν τοιγαροῦν τὴν μετᾶστασιν, καὶ

⁸¹ Agg. II, 9, 10. ⁸² ibid. 5. ⁸³ Math. xxiii, 2.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(71) Τοῦτον ἐγείρειν. Plenius sonat ἀνεγείρειν, quo modo puto scripsisse Isidorum. RITT.

(72) Ἐπιτελοῦσιν αὐτόν. legendi. ἐπιτελέσουσιν [sic cod. Vat.], ut in Bibl. Græc. Zachar. IV. 10.

(73) ἠνέχθη εὐπρέπειαν. Forte ἀνέχθη. 10.

(74) Τῆς προτέρας. F. leg. πρώτης. Nam priori potest aliquid esse prius primo non item. Sic mox sequitur ἐσχάτης. 10.

(75) Οὐδὲ τῆς ἐσχάτης. Ante οὐδὲ, videtur reponenda, quæ deest in ms., partic. ἀποδοτική, οὕτως, aut certe subaudienda. Similiter pronuntio de loco illo epist. sed. οὐτε λαμπρῶς βιοῦντες, ubi item ante οὐτε vel deest οὕτως. vel subintelligi debet. 10.
 — Vers. 7 pro φρονεῖ col. Vat. 650 legit ἐφρό-

A ipsam interpretationem accedam, nescio quid agam, utrum magis condemnem ipsius ruditatem, an oderrim atque detester malitiam. Nam ut rudem docere, sic improbum redarguere oportet. 421 Sed tamen quoniam interpretatio nostra duplici fungetur officio, ut scilicet tam institutio sit imperitis, quam refutatio improbis, age, ipsum dictum in medium proferamus. Aio igitur, templum, sive domum Dei a Salomone quidem primo extructam, evertisse Babylonium regem, qui et Judæos in captivitatem abduxit. Cum igitur post reditum (ex ea captivitate) cuperent templum reedificare, sed nullus appareret alicunde proventus pecuniarum, Deus ipsos in bonas spes adducens, ut opus inchoarent, dixit: « Meum est argentum, et meum est aurum. Et erit gloria domus hujus ultima supra primam ⁸¹. » Hic mihi animum adhibe. Zorobabel inchoavit secundam ædificationem (templi), et oraculum de ipso dictum est: « Manus Zorobabelis fundarunt domum istam; et manus ejus perficient eam ⁸². » Verbum autem, fundarunt, ostendit quidem etiam omnimodam desolationem a Babylonis illatam; sed simul et secundam extructionem declarat. Posteaquam igitur tum resurrexit templum, et ad magnificentiam priore illustriorem perductum est: Judæis denique lapsis, dum Christum tantis affecerunt contumeliis, quantas novimus, Romanorum in manum traditum est, quæ ipsum solo æquavit. Si ergo denique esset resuscitanda ejus structura; dixisset utique (Deus): « Erit gloria domus hujus secunda (sive altera) supra primam. » Dum autem dixit, « Super primam, » secundam pronuntiavit postremam. Quare sicut

XVIII. — ΛΕΟΝΤΙῸ ΕΠΙΣΚΟΠῸ.

In illud Christi dictum, « Super cathedra Moysis sederunt Scribæ, » etc.

Cum omnis alicui oratio, quæ rebus viduata est, mortua est atque inutilis, tum vel maxime illa, quæ ab iis, qui sacratissimo honestati sunt sacerdotio, profertur. Quanto enim promptius ea uti videntur, tanto plus fidei ipsi derogant, qui ad ipsorum vitam attemptunt. Oportet igitur, ut longam migratio-

νε. Vers. seq. mutat πρώτην in ἔμπροσθεν. Mox pro χωρήσω habet χωρῆσαι et πότερον commutat in πότερα. pag. 421 vers. 5 et 6 pro αἰχμαλωτεύσας legit αἰχμαλύτους. Vers. ult. lit. A πρώτην mutat in ἔμπροσθεν. Vers. 4 lit. B. pro ἐπιτελοῦσιν scribit ἐπιτελέσουσιν. vers. penult. ejusdem lit. pro πταισάντων legit, πταιόντων. Vers. 1 lit. C. omittit τῶν uncinis clausum. Vers. 5 ejusd. lit. δευτέρα mutat in ἐσχάτη et vers. seq. πρώτην in ἔμπροσθεν. Vers. 7, pro προτέρας habet πρώτης. POSSIN.

(76) Inscriptio sumitur ex cod. Vat. 650. EDIT.

(77) Post ἔστι col. idem addit, καὶ μάταιος, et post τῶν, adjungit: ἐπί. Vers. 4. pro ὅσον legit ὅσῳ. Vers. 5. post ἄλλον, addit ἄπαντες. 10.

nem (morum) magnamque ostendant mutationem, A exercentes se (in pietatis studio) et quietam agentes vitam, et non inbiantes pecuniis, si modo aliquos velint mentem sibi adhibere et fidem. Nam si hæc fecerint, non solum res subditorum bene beateque se habituræ sunt, verum etiam ipsi præconiis ornabuntur. Neque vero id quod (a Christo) dictum est, ad hoc, ut nullus subditis relinqueretur prætextus : « Super cathedra Moysis sederunt Scribæ et Pharisæi.

422 Omnia igitur quæcunque dixerint vobis ut faciat, facite ; » id ergo ad suam ipsorum excusationem defensionemque, et ad aliorum ora obturanda proferre debent. Nam ea quæ excusatio esse videtur, augebit accusationem, non modo inevitabile supplicium pariens, verum etiam dementiae probum affricans. Ut maxime enim discipulis et auditoribus hoc audire expediat, tamen doctoribus minime decorum est proferre, quod ignaviam et scordiam ipsorum arguit ac traducit. Dictum est enim : « Secundum opera vero ipsorum nolite facere. Dicunt enim, et non faciunt ⁸⁴. » Etenim Christus quidem, prætextum omnem exterminare volens, præcepit ut neque vita attenderetur magistrorum, si quando reprehensionis aliquam intuentibus ansam præberet, neque ea quæ privatim ab ipsis designantur, si non consentiant cum cælestibus oraculis ; sed sola doctrina, quæ in Ecclesiis traditur ; qua de causa etiam cathedræ Moysis legislatoris fecit mentionem. Tunc enim non sua dogmata, sed Scripturarum loquantur ; ipsis vero non convenit talia proferre, quæ omnem ipsorum improbitatem demonstrant, sed potius operam dare, quantum omnino fieri potest, ut omnem ansam et prætextum præcidant. Quod si, quamvis laudabilem ipsi colentes vitam, aliquos tamen nihil juvant, nihil hoc ad ipsos pertinet. Quemadmodum enim male perverseque vitam instituentes suam, non fiunt participes coronarum, quæ probis laudatisque sunt repositæ : ita nec laudabiliter inculpateque viventes erunt participes suppliciorum, quæ peccatoribus sunt parata. Tu igitur, inquit, ea quæ tibi incumbunt, recte dispone : vitam dico et sermonem. Hæc abs te exigo ; et proficienti quidem (aliquid apud auditores tuos) congratulabor et gaudebo tua gaudia ; sin autem nihil (apud eos) profeceris, non afficiam te ignominia, sed corona donabo. Unusquisque enim propriam ac suam mercedem recipiet, secundum proprii laboris mensuram, non autem prout labor exitum est sortitus. Hæc ergo cogitantes tam doctores (Ecclesiæ) quam discipuli semetipsos ad virtutem compellant, omnem excusationem ac prætextum expellentes.

⁸⁴ Matth. xxiii, 3.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(78) Pro ἄλλους cod. legit λαούς. Possin.

(79) Pro πρᾶττομένοις habet. προσπρᾶττομένοις. Vers. post 3 pro Μωσείως, legit τοῦ νομοθέτου. Id.

(80) Idem cod., εὖ γάρ. Id.

(81) Κατὰ τὴν τοῦ καμῆτου ἔκδοσιν. Videtur ommissa non recte negatio, legendumque οὐ κατὰ τὴν. Quæ mea conjectura primum eo firmatur quod ἔκδοσιν sive eventum præstare nemo cogitur, sed consilium et operam suam. In omni quippe re laudabili atque honesta, etiam non consecuta operis effectione,

μεγάλην δεικτέον τὴν μεταβολὴν, ἀσκούοντας καὶ ἡρεμοῦντας, καὶ μὴ χρηματιζομένους, εἴπερ βούλοιντο τινὰς αὐτοῖς προσέξειν τὸν νοῦν. Εἰ γὰρ ταῦτα πρᾶξοιεν, οὐ μόνον τὰ τῶν ὑπηκόων εὖ διακείσεται, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀναβῆθησονται. Μὴ γὰρ δὴ τὸ εἰρημένον, πρὸς τὸ μηδεμίαν σκῆψιν ὑπολειφθῆναι τοῖς ὑπηκόοις· « Ἐπὶ τῆς καθέδρας Μωϋσέως ἐκίθισαν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Πάντα οὖν ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε· » πρὸς τὴν οἰκειαν ἀπολογίαν, καὶ πρὸς τὸ ἐπιστομίσαι τοῖς ἄλλους (78), προφερέτωσαν. Ἡ γὰρ δοκούσα ἀπολογία εὖξει τὴν κατηγορίαν, οὐ μόνον ἀπαρατήτων τιμωρίαν ὠδίνουσα, ἀλλὰ καὶ ἀνοίας θνείδος προσπρᾶττομένη. Εἰ γὰρ καὶ τοῖς φοιτηταῖς τοῦτο λυσσελεῖ ἀκούσαι, ἀλλ' οὐ τοῖς ὑφηγηταῖς πρέπει προφέρειν, τὸ τὴν βῆθυσίαν αὐτῶν ἐκπομπέωσιν. Ἐρρήθη γάρ· « Κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. Λέγουσι γὰρ, καὶ οὐ ποιοῦσιν. » Ὁ μὲν γὰρ Χριστὸς, πρόφασιν πᾶσαν ἐξορίσαι βουλόμενος, ἐκέλευσε, μήτε τῷ βίῳ προσέχειν τῶν διδασκάλων, ὅταν λαβῆν τοῖς ὁρώσι παρέχη, μήτε τοῖς κατ' ἰδίαν πρᾶττομένοις ; (79), εἰ μὴ τοῖς χρησιμοῖς συνάβοιεν τοῖς οὐρανοῖς, ἀλλὰ τῇ διδασκαλίᾳ μόνῃ, τῇ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν γινομένη. Διὸ καὶ τῆς καθέδρας Μωϋσέως ἐμνημόνευσε τῆς τοῦ νομοθέτου. Τότε γὰρ οὐ τὰ ἑαυτῶν, ἀλλὰ τὰ τῶν Γραφῶν φράζουσιν· αὐτοὶ δ' οὐκ ἂν δίκαιοι εἴεν ταῦτα προφέρειν, ἃ πᾶσαν αὐτῶν δείκνυσι τὴν πονηρίαν· ἀλλὰ σπουδάξουσιν, ὡς ἐνδέχεται, πᾶσαν ἐκκόπτειν πρόφασιν. Εἰ δὲ λαμπρῶς πολιτευόμενοι οὐκ ὠφελουσί τινὰς, οὐδὲν πρὸς αὐτούς. Ὡσπερ γὰρ κακῶς πολιτευόμενοι οὐκ εἰσὶ συμμερισταὶ τῶν στεφάνων, τοῖς εὐδοκίμοις ἀποκειμένων· οὕτε λαμπρῶς βιοῦντες κοινωνήσουσι ταῖς τῶν πταιόντων τιμωρίαις. Σὺ γὰρ (80), φησὶ, διὰ τοῦτο τὰ κατὰ σαυτὸν· τὸν βίον φημί καὶ τὸν λόγον· ταῦτα ἀπαιτῶ παρὰ σοῦ, καὶ ὠφελουῖν μὲν συνησθήσομαι· μὴ ὠφελήσαντα δὲ, οὐκ ἀτιμάσω, ἀλλὰ καὶ στεφανώσω. Ἐκαστος γὰρ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον, οὐ κατὰ τὴν τοῦ καμῆτου ἔκδοσιν (81). Ταῦτ' οὖν ἐνοοῦντες καὶ ὑφηγηταὶ καὶ φοιτηταί, εἰς ἀρετὴν ἑαυτοῦς συνελευνέτωσαν, πᾶσαν σκῆψιν ἐξοστρακίζοντες.

et gaudebo tua gaudia ; sin autem nihil (apud eos) profeceris, non afficiam te ignominia, sed corona donabo. Unusquisque enim propriam ac suam mercedem recipiet, secundum proprii laboris mensuram, non autem prout labor exitum est sortitus. Hæc ergo cogitantes tam doctores (Ecclesiæ) quam discipuli semetipsos ad virtutem compellant, omnem excusationem ac prætextum expellentes.

voluntatis laudanda propensio est, inquit eloquentiss. orator. Consiliis enim non eventis res quæque metienda est, quam sententiam sæpe repetit Isidorus, ut lib. i epist. 335, et lib. ii epist. 179 et 205, et lib. iii. epist. 399. Accedit et occasio erroris librorum. Sæpe enim sic peccant exscriptores, ut syllabam omittant decepti similitudine præcedentis, ut hic ante οὐ præcedit ον, terminatio scilicet proxime præcedentis nominis. Id libratio imposuit. RITT.

106. — ΔΩΡ(ΘΕΩ) (82).

A

XIX. — DOROTHEO.

Ἀπῆρας μὲν ἐντεῦθεν ὡς τάχιστα ἤξων (85) ἀπίμεινας δ' ἐκεῖσε οὐκ οἶδ' ὅπως περὶ τὰς (84) ἐπαγγελίας· τάχα δ' ὠφελήσων τοὺς ἐκεῖσε, καὶ θηράσων, καὶ τῷ Χριστῷ προσοίωσιν. Εἰ τοίνυν ἀληθὴς ἡ ὑπόνοια, δήλου, ἵνα τὴν ἐκ τῆς ἀπουσίας ἀνταν τῇ προσδοκίᾳ τοῦ κατορθώματος ἀπελάσωμεν. Ὑπερορίους γὰρ βράδιως παραχωρήσει, τῇ δόξῃ τῇ Δεσποτικῇ τοὺς ὄρους βράδιως παραχωρήσασα.

K'. — ΔΙΑΓΥΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οἱ περὶ τὸ (85) ὁμολογούμενον (86) λαμπρῶς πταίνοντες, οὐκ ἂν εἴεν ἀξιώχρη περὶ τοῦ δοκοῦντος ἀμφισθητήσιμου ἀποφανόμενοι. Εἰ γὰρ τοῖς κακίαν ἀσπαζομένοις, οὐδὲ περὶ τῶν θείων δικαιομάτων λόγον κινεῖν θέμις· « Τῷ γὰρ ἀμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἴνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιοματά μου; » πῶς τοῖς καὶ αὐτὰ τὰ δικαιοματά δι' ὧν πράττουσιν ὑβρίζουσι περὶ δογμάτων διαλέγεσθαι θέμις; Εἰ τοίνυν ἡ ἀρετὴ τὴν εὐσέβειαν ἐγγυᾶται, σπουδαστέον αὐτὴν ἔχειν, δι' ἣν ἡ εὐσέβεια ἀξιώχρεως ἀποφανθήσεται. Τῷ γὰρ οὐκ εὖ βιοῦντι οὐδεὶς πεισθήσεται, τῆς κακίας καὶ τὰ ὀρθὰ καθυβριζούσης δόγματα, καὶ καταδεχθῆναι (87) μὴ συγχωρούσης. Ἀρετῆς τοίνυν καὶ εὐσεβείας ἀνεκτέον· ὡς ἡ μὲν θεμελίος ἐστίν, ἡ δὲ στεφάνη καὶ ἐγκαλλώπισια.

Utrumque igitur pari studio retinendum est, tam virtus quam sana pietatis doctrina, ut quorum alterum sit fundamentum, alterum corona atque ornamentum

KA'. — ΘΕΩΝΙ (88).

C

XXI. — THEONI.

Εἰς τὸ αὐτό.

De eadem re.

Ἄρα σαυτὸν λέληθας, ὅτι οὐκ ἔχεις τὴν κρίσιν (89) πραγμάτων ὀρθῶν, ἣ ἐμὲ ἔχειν ταύτην ἐβρωμένην. Εἰ μὲν οὖν σαυτὸν λέληθας, χρῆσαι· σφοδρῶ διδασκάλῳ· εἰ γὰρ ζητήσεως, εὐροῖς ἂν· ζητήσεις δὲ, εἴγε οἰθηθεὶς μηδὲν εἰδέναι. Τὸ γὰρ οἴεσθαι εἰδέναι, τοῦ μηδὲ εὐρεῖν αἰτίον ἐστίν. Εἰ δὲ ἐμὲ ἔλαθε, δεῖξον διὰ τῶν πραγμάτων τὴν κρίσιν· δείξεας δὲ, εἰ συνδράμοι ὁ βλος τῷ λόγῳ.

89 Psal. XLIX, 16.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(82) Hæc ep. in cod. Vat. 650 inscribitur non Δωροθέω, sed Δανιὴλ πρεσβυτέρω, *Danieli presbytero*. Vers. antepen. ep. pro ὑπερορίους scribit idem cod. ὑπερόριος et vers. pen. et ult. pro βράδιως habet ἀσμένως. Possin.

(83) Ὡς τάχιστα ἤξων. Malim ἀνήξων, atque ita puto scriptum fuisse Isidoro. RITT.

(84) Περὶ τὰς ἐπαγγ. Verum esse aio, παρὰ τὰς. Sæpe hic in ms. peccatum vidi, ut παρὰ et περὶ perperam inter se commutata essent a librariis, nec semper operæ pretium duxi id notare. Exemplo duo mox obvia occurrunt epist. prox. seq. initio. lb.

(85) Pro τὸ scribit τὶ cod. Vat. 650, et vers. seq.

pro ἀξιώχρη habet ἀξιώχρεοι. Possin.

(86) Οἱ περὶ τὸ ὁμολογούμενον. Confer epist. 213 et 226, infra, et lib. III epist. 252. RITT.

(87) Cod. Vat. καταδεχθῆναι mutat in παραδεχθῆναι, et vers. penult. ep. ὡς vertit in ὧν. Possin.

(88) Confer epist. 6 hujus libri. RITT.

(89) Vers. 2, ep. post κρίσιν adde τῶν auctore cod. Vat. 650, et pro ἔχειν scribe ἔχων. Vers. 4, pro σφοδρῶ rescribe ex eodem σοφῶς. Vers. 5 pro μηδὲν idem habet μή. Vers. 6 et 7 hæc verba, τὸ γὰρ οἴεσθαι εἰδέναι, τοῦ μηδὲ εὐρεῖν αἰτίον ἐστίν, absunt ab illo cod. Vers. antepen. epist. idem pro ἔλαθε habet ἔλαθεσ. Possin.

XXII. — ZENONI.

A

ΚΒ'. — ΖΗΝΩΝΙ.

Ad Philippenses; in illud (Paulinum dictum): « Superiores sibi invicem arbitantes ». » *Et quid sibi velit illud: « Is affectus sit in vobis, qui et in Christo Jesu ».* »

Admodum quidem clarum est atque perspicuum illud dictum apostolicum, de quo scripsisti; quod si tamen tibi profundi sensus, et quem non facile assequi possis, videtur, breviter et compendiose id interpretari conabor. Apostolus ad moderationem animi illic hortatus (Philippenses) cum dixisset: « Superiores sibi invicem arbitantes, » addidit: « Is affectus sit in vobis, qui fuit et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed seipsum exinanivit formam servi accipiens. » Si igitur non erat (Christus Patri) æqualis, supervacaneum et nihili est exemplum (a Paulo in ipsius persona propositum), siquidem majori obtemperaus jubenti, fecit id quod fecit. Sin autem æqualis (ut certe æqualis fuit) conveniens et aptum est dictum, atque ad modestiam pertinens commendandam. **424** Si (Christus) quasi pro te in via fortuito inventa, et lucro casu oblato habuisset æqualitatem, non humiliasset se ipsum, ne illa submissio præjudicium afferret dignitati. Quia vero ab ipsa natura æqualis erat Patri, et essentialem habuit nobilitatem, ac non secundum gratiam sibi donatam, ideo se ipsum humiliare non recusavit. Nam qui servus fuit, atque ex servitute manumissus est, et adoptione honoratus, is, quia dignitatem illam pro præda quasi aut re inventa habet, non facile sustinuerit servile aliquod opus postea facere. At genuinus filius qui nativam habet et nobilitatem et dignitatem, non detrectat tale quondam facere, omni suspicione procul remota. Nam alteri antiqua servitus quamdam vilitatis et contemptum parit suspicionem; in altero autem insita per naturam generis nobilitas suspicionem ejusmodi ne quidem natam admittit. Nec injuria: alter enim adoptionis gratia excidere potest, alter autem nativa sua nobilitate et dignitate nunquam excidet.

XXIII. — THEONI SCHOLASTICO.

Qui factum sit, ut Achab, quamvis mortem suam præcognitam habens, tamen eam vitare non potuerit ⁶⁵.

Vehementer tu quidem scribis te mirari, quo **D**

⁶⁶ Philipp. II, 3. ⁶⁷ ibid. 5. ⁶⁸ III Reg. XXI, 49 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(90) Pro παρακαλῶν ponit, παρακαλέσας cod. Vatic. 650. Possin.

(91) *Et ἔρμαιον ἠγήσατο.* Suidas: Ἐρμαιον τὸ ἀπροσδόκητον κέρδος ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς τιθεμένων ἀπαρχῶν, ἃς οἱ ἰδοιπόροι κατεσθίουσιν· οὐκ ἀπὸ τῶν σωρῶν τῶν λίθων, αἱ (I. οἱ) τῷ ἔρμει ἀνέκειντο. Adducit deinde suo more auctoritatem veteris in nomenclaturæ scriptoris istam: Οὐ κατὰ τοὺς ἄλλους, ἀγαπήσας τὸ ἔρμαιον οὐδὲ σιγηθεῖς ἄρα μηδὲν ἀδικεῖν, εἰ ἐκὼν παρεκόντος ὀτιοῦν ἐωνήσατο. Et iterum idem Suidas: Ἐρμαιον, εὐρημα. Ἐπειδὴ λίθων σωρῶς ἀφιέρουν τῷ ἔρμει ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀθήλοισι. Δαμάσκιος καὶ ἐδόκει ἔρμαιον ἐντετυχηκέναι ἐμὸν περιτυχῶν. Ἐρμαιόν ἐστι κακοήθων ἅπας ἐπιεικῆς. Καὶ ἡ πρόσοδος τοῖς πονηρῶν ἐκ τῆς ἑτέρας μερίδος παραγίνεται. Quædam horum legas etiam in *Etymo-*

πρὸς Φιλιππησίους. Εἰς τὸ « Ἀλλήλους ἠγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν » καὶ τί ἐστὶ « Τοῦτο φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. »

Ἀριστερές μὲν καὶ ἀρίθηνον τὸ βούλημα τὸ ἀποστολικόν· εἰ δὲ σοὶ βαθὺ καὶ δυσέφικτον φαίνεται, συντόμως αὐτὸ σαφηνίσει πειράσομαι. Ὁ ἀπόστολος εἰς μετριοφροσύνην παρακαλῶν (90), καὶ εἰπὼν· « Ἀλλήλους ἠγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, » ἔφη· « Τοῦτο φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐκ ἄρπαγμα τὸ εἶναι Ἰσα Θεῶν, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφῇ δούλου λαβῶν. » Εἰ μὲν οὖν οὐκ ἦν Ἰσος, περιττὸν τὸ ὑπόδειγμα, εἴγε τῷ μείζονι ὑπακούσας κελεύσαντι, πεποίηκεν ὃ πεποίηκεν. Εἰ δὲ Ἰσος, ὥστε οὐκ ἔστιν Ἰσος, ἀρμόδιον τὸ ῥηθὲν, καὶ πρὸς ταπεινοφροσύνην βλέπον. Εἰ ἔρμαιον ἠγήσατο (91) τὸ εἶναι Ἰσον, οὐκ ἂν ἑαυτὸν ἐταπεινώσεν, ἵνα μὴ ἡ ὑπερισοεία (92) πρόκριμα ποιῆση τῇ ἀξίᾳ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐκ φύσεως Ἰσος ἦν, καὶ οὐσιώδη εἶχε τὴν εὐγένειαν, καὶ οὐ κατὰ χάριν δωρηθεῖσαν, ταπεινώσας ἑαυτὸν οὐ παρητήσατο. Δούλος μὲν γὰρ καὶ ἐλευθερωθεὶς, καὶ υἱοθεσία τιμηθεὶς, ἄτε ἀρπαγμα ἢ εὐρεμα τὴν ἀξίαν ἠγισάμενος, οὐκ ἂν ὑποστατῆ οἰκετικὸν ἔργον ἀνύσαι· ὃ δὲ γνήσιος υἱὸς, ὃ σύμφυτον ἔχων καὶ τὴν εὐγένειαν, καὶ τὴν ἀξίαν, οὐκ ἂν παραιτήσατο τοιοῦτόν τι ἀνύσαι, πάσης ὑποψίας ἐκποδῶν οἰχομένης. Τῷ μὲν γὰρ ἡ ἀρχαία δουλεία ὑποψίαν τίκει εὐτελείας· τῷ δὲ ἡ ἐμφυτος εὐγένεια οὐδὲ τιχτομένην τὴν ὑπόνοιαν προσδέεται. Ὁ μὲν γὰρ δύναται τῆς υἱοθεσίας ἐκπεσεῖν· ὃ δὲ τῆς ἐμφύτου εὐγενείας τε καὶ ἀξίας οὐδέποτε ἀποπεσεῖται.

ΚΓ'. — ΘΕΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ὡς ὁ Ἀχάβ, καίτοι προμαθὼν τὸν θάνατον αὐτοῦ, φυλάξασθαι οὐκ ἠδυνήθη.

Αὐτὸς μὲν ἔφης λίαν θαυμάζειν, πῶς ὁ Ἀχάβ,

logico Magno totidem verbis. Sed observanda diversitas accentus. Apud Suidam est ἔρμαιον, apud *Etymolog.* ἔρμαιον, quomodo etiam in ms. B. reperit. In *Etym. M.* hæc præterea sunt, quæ non habet Suid. Ἡ ἀπὸ τοῦ ἐν ἔθει λεγομένου, Κοινὸς ἔρμης, ἐπὶ τῶν ἐβρισκόντων τι, οἷον κοινὸν τὸ ἐβρημα· παρὰ τὸ οὖν Ἐρμῆς ἔρμαιος· καὶ ἔρμαιον τὸ οὐδέτερον. Et inferius, ὅθεν καὶ τὰ ἀπὸ τύχης ἀγαθὰ καὶ κέρδη, ἔρμαια. Ex his jam clarum est, quid velit Isidor. cum ait, εἰ ἔρμαιον ἠγήσατο, τὸ εἶναι Ἰσον. Eod. vocabulo utitur etiam ep. 263, lib. II, ἔρμαιον ἂν ἦν τοῖς κακοῖς ἀποθανοῦσι τοῦ τε σώματος ἀπηλλάχθαι. RITT.

(92) Pro ὑπερισοεία idem Cod. Vat. scribit ὑπρησία. Possin.

(93) Confer ep. 77 lib. II RITT.

καίτοι προμαθῶν τὸν ἑαυτοῦ θάνατον, διαφυγεῖν οὐκ ἠδυνήθη. Ἐγὼ δὲ οὐ θαυμάζω· οὐδὲ γὰρ διαφεύγειν οἶδον τε τὴν δίκην. Κλέπτουσα γὰρ τὰς τῶν κλέπτειν αὐτὴν φρένας πειρωμένων, τοὺς βουλομένους αὐτὴν ἔκκλιναι, εἰς τὰ ἑαυτῶν δίκτυα, δι' ὧν μηχανῶνται, ἐμπίπτειν παρασκευάζει.

ΚΔ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ, « Πάτερ ἡμῶν (9). »

Αὐτὸς μὲν βουκας θαυμάζειν τῆς εὐχῆς τὴν βραχυλογίαν (95)· ἐγὼ δὲ ἡγάμην αἰεὶ, καὶ ἀγαμαὶ τὴν ἐν βραχέσι βήμασιν ὑπερφυῆ (96) φιλοσοφίαν. Εἰ γὰρ καὶ ἡ τῶν λόγων ἀπαγγελία εὐκολος, ἀλλὰ οὐ τῶν φωνῶν. Οὐ γὰρ λόγων ἀκροατὴς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργων ποιητὴς. Πάσης τοιγαροῦν ἐπέκεινα τολμῆς χωρεῖν ὑπολαμβάνω, τὸν μὴ πράττοντα μὲν τὰ υἱὸς εὐδοκίμου πρόποντα, τολμᾶν δὲ πατέρα καλεῖν τὸν Δεσπότην· καὶ δρωῖντα μὲν ἐξ ὧν δυσφημηθήσεται τὸ θεῖον ἔνομα, ἐπιχειροῦντα δὲ λέγειν· « Ἁγίασθήτω τὸ ἔνομά σου » καὶ τοῦ τυράννου ὄντα δορυφόρον ἐπισημώτατον, φράζειν· « Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου »· ὁφθῆτι, τουτέστι, τοῖς τυραννομένοις βασιλεὺς νικηφόρος, παρέχων τὴν κατὰ τῆς ἀμαρτίας ἀήτητον συμμαχίαν· ἔτι τε μηδὲν ὧν θέλει ὁ Θεός, διαπραττόμενον, ὑποκρίνεσθαι ἀρετὴν, καὶ λέγειν· « Γενεθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς »· τροφῆ τε καὶ ἀσωτία ἐκδεδωκότα ἑαυτὸν· καὶ πολλὰ προαποθέμενον, οὐ μόνον εἰς τροφήν, ἀλλὰ καὶ εἰς (97) γαστριμαργίαν ἐφόδια, εὐχεσθαι· « Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον (τουτέστιν, ἢ τὸν τῆ ψυχῆ ἀρμόδιον, ἢ τὸν τῆ σαρκὸς αὐτάρκη) δὸς ἡμῖν σήμερον. » Τὸ γὰρ « σήμερον » τὴν καθημερινὴν οἰκονομίαν μνηύει. Εἰς γὰρ τὴν ἀκροτάτην φιλοσοφίαν ἀγαγῶν (98) τῆς ψυχῆς τὸ νοερόν, καὶ αὐτὸν ὀρίζει τῆς αἰτήσεως τὸν χρόνον. Εἶτα ἀμελιχτον ὄντα καὶ ὠμόν, λέγειν· « Ἀφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν »· μνησι-κακοῦντα δὲ, καὶ πέρα τοῦ μέτρου ἀμυνόμενον, λέγειν· « Καθὼς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν »· τὸν δ' εἰς πειρασμοὺς ἑαυτὸν ῥίπτοντα, καὶ πᾶσαν τεμόντα (99) ὀδὸν ἐπὶ κινδύνους ἀγούσαν, φράζειν· « Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν »· καὶ γελοῖον εἶναι δοκεῖ, μᾶλλον δὲ ἀγανακτήσεως ἀπάσης ἄξιόν ἐστι. Τὸ δὲ καὶ ἀσμένως ἀκολουθοῦντα τῷ ἔχθρῳ (οὐ γὰρ βίβη, οὐδὲ τυραννίδι, ἀλλ' ἀπάτη περιγιγνεται) λέγειν· « Ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, » πᾶσαν εἰρωνεῖαν ὑπερβάλλει. Τὸ δὲ φράζειν μὲν· « Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα »· καταφρονεῖν δὲ τοῦ πᾶσαν δύνα-

⁹⁵ Matth. vi, 9 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(94) Confer epist. 281 lib. II, Tertullianum lib. *De oratione*, et Cyprian. item Theophylact. in *Matth. et Luc. RITT.*

(95) Hinc eleganter Tertullianus lib. *De oratione brevium totius Evangelii* vocat *Orationem Dominicam*, lb.

(96) Pro. ὑπερφυῆ cod. Vat. 650 habet ὑπερφυᾶ. vers. seq. pro ἀπαγγελ. scribit ἐπαχ. Vers. 5 post φωνῶν ad ex Vat. 650 ἀλλὰ τῆς γνώμης δοκιμασθεῖς;

A pacto Achab, quamvis præcognita sua morte, tamen eam evitare atque effugere non valuerit. Ego vero id minime miror. Neque enim fieri potest, ut effugiat sceleratus divinam animadversionem. Hæc enim eorum animos fallens, qui ipsam fallere conabantur, efficit, ut volentes eam declinare, in suam et ipsorum retia, per ea quæ moliantur, incidant.

XXIV. — EUTONIO DIACONO.

In orationem Dominicam ⁹⁵.

Videris tu quidem preceationis Dominicæ brevitatem mirari. Ego vero cum antehac semper veneratus sum, tum etiam nunc veneror ac suspicio incredibilem in brevitate verborum latentem sapientiam. Nam tametsi verborum illorum pronuntiatio facilis sit, vocum tamen ac sensuum non item. Non enim verborum tantum auditorem, sed etiam operum effectorem esse convenit eum, qui recte eam recitare velit. Quocirca quavis superferem audacia eum esse arbitror, qui cum nihil eorum faciat, quæ laudabilem deceant filium, tamen ausit patrem appellare omnium rerum Dominum : quique cur ea agat, ex quibus male audiat divinum nomen, dicere tamen aggrediatur : « Sanctificetur nomen tuum ; » et cum satelles clarissimus sit diaboli, qui tyrannidem in genus humanum invasit et exerceat, tamen dicat : « Conspiciat regnum tuum ; » hoc est : Conspiciaris tyrannide oppressis rex victoriosus, adversus peccatum opem insuperabilem ferens : præterea, nihil cum facias eorum quæ vult Deus, tamen simulare virtutem, ac dicere : **425** « Fiat voluntas tua, ut in cælo, et in terra ; » cumque teipsum deliciis ac luxu manciparis, et multa non solum ad victum, sed etiam ad luxuriam reposita jam habeas viatica vitæ, tamen orare : « Panem nostrum quotidianum, (hoc est, animæ convenientem, aut carnis sustentationi sufficientem) da nobis hodie. » Nam particula « hodie, » quotidianam administrationem significat. Intelligentem enim facultatem animæ in supremam philosophiam perducens, ipsum quoque petitionis tempus definit. Ad hæc, cum implacabilis atque crudelis ipse sis, dicere : « Remitte nobis debita nostra ; » cumque in malorum tenacem serves memoriam, et ultionis omnem excedas modum, dicere : « Sicut et nos remittimus debitoribus nostris ; » quique in tentationes seipsum conjiciat, et nullam non secet viam, quæ ad pericula ducat, tamen hunc dicere : « Ne inducas nos in tentationem : » id est ejusmodi, ut

(fort. δοκιμασθῆς) Θεός. Pussin.

(97) Idem cod. mutat εἰς ἰν πρὸς ante γαστριμαρ. lb.

(98) Ἀγαγῶν τῆς ψυχῆς τὸ νοερόν et quæ sequuntur usque ad αἰτήσεως inclusive, sic rescribere ex cod. Vat. 650, ἀναγαγῶν τῆς εὐχῆς τὸν ὄρον, φιλοσοφώτερον καὶ αὐτὸν συνέτεμε τῆς αἰτήσεως. lb.

(99) Pro τεμόντα legit idem ἀνατέμνοντα. lb.

non modo risum, verum etiam omnem indignationem mereatur. Porro cum volens libensque hostem generis humani sequare (neque enim per vim, neque per tyrannidem, sed dolo ac fraude nostri ponitur), dicere : « Sed libera nos a malo ; » omnem exsuperat illusionem. Denique dicere quidem : « Quia tuum est regnum, et potentia et gloria, » sed cum interim pro nihilo putare, a quo omnis potentia et gloria tanquam ex fonte profuit, tale est, ut venia majus in se crimen complectatur. Quapropter illi soli post admirandum illum, qui in divino baptismate contigit, partum, et post novam ac peregrinam puerperiorum legem, hanc orationem rite ac jure recitare potuerunt, Deum Patrem appellantes, qui filiorum germanam indolem ostendunt. Illi poterunt dicere : « Sanctificetur nomen tuum, » qui nihil scelerati committunt ; illi, et hoc : « Adveniat regnum tuum, » qui ea fugiunt quæ tyranno voluptatem pariunt ; illi et hoc, « Fiat voluntas tua, » qui ipsis factis hoc se operam dare declarant ; illi etiam, « Panem quotidianum da nobis hodie, » qui luxui ac deliciis nuntium reniserunt ; illi et hoc, « Remitte nobis debita nostra, » qui veniam iis tribuunt, qui in ipsos deliquerunt ; illi et hoc, « Ne inducas nos in tentationem, » qui neque semetipsos, neque alios in hanc conjiciunt ; illi et hoc, « Libera nos a malo, » qui cum Satana perpetuum et irreconciliabile gerunt bellum ; illi denique vere dicere poterunt, « Quia tuum est regnum, et potentia et gloria, » qui ad ipsius verba contremiscunt, eaque re et opere ostendunt. Non enim tantum efficere valet ipsa hujus precationis notitia, quantum mores et vita precantis.

426 XXV. — ATHANASIO PRESBYTERO. C

In illud (Christi dictum), « Quid autem conspicias festucam, quæ est in oculo fratris tui ; trabem autem, quæ est in oculo tuo, non animadvertis ? »

Commune hoc sane malum esse videtur, ut homines non solum in rebus propriis cæcutiant, proximorum autem delicta acute cernant, sed etiam sibi ipsis quidem excusationes defensionisque quamlibet invitas arcessant, alienorum autem acerbi atque inexorabiles sedeant Judices. Qui vero sui ipsorum amorem revera deposuerunt, et sic existimant justitiam obtinere oportere, eundem adversus se ipsos, si quando peccarint, ferunt calculum, quem etiam contra proximos ferrent ; imo in se ipsos per pœnitentiam durius animadvertunt, cum sciant, ei qui pœnis non emendetur, exitium impendere. In hoc igitur accuratum examen immitte nos Christus, dixit : « Quid vides festucam in oculo fratris tui ; trabem autem, quæ in oculo tuo est, non animadvertis ? » Neque enim convenit, ut

* Luc. vi, 41.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(1) Inter ἀκαίνοι et μόνοι idem cod. inserit μοι, et vers. post tertio, inter παραδόξων et λογεμάτων infundit τῶν. POSSIN.

(2) Ed. Paris., ἀκούσας. EDIT.

(3) Pro τὸ δ' ἄλλοτριῶν cod. Vat. legit τῶν δ' ἄλ-

μιν καὶ δόξαν πηγάζοντος, συγγνώμης μείζον. Οὐκοῦν ἐκαίνοι (1) μόνοι μετὰ τὰς θαυμασίους ὁδῖνας τὰς ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι, καὶ τὸν ξένον καὶ παράδοξον λογεμάτων νόμον, δίκαιοι ἂν εἴεν τὸ « Πάτερ ἡμῶν » λέγειν, υἱῶν ἐπιδεικνύμενοι γνησιότητα· καὶ τὸ, « Ἄγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, » οἱ μὴδὲν ἐναγέξ διαπραττόμενοι· καὶ τὸ, « Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, » οἱ φεύγοντες τὰ τῷ τυράννῳ ἡδονῇν τίκοντα· καὶ τὸ, « Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, » οἱ διὰ τῶν πράξεων τοῦτο δηλοῦντες· καὶ, « Τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον, » οἱ τρυφαίς καὶ ἀσωταίς ἀποταττόμενοι· καὶ τὸ, « Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, » οἱ τοῖς εἰς αὐτοὺς πταισασί συγγινώσκοντες· καὶ τὸ, « Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, » οἱ μὴτε ἑαυτοὺς μὴτε ἄλλους εἰς τοῦτον ἐμβάλλοντες· καὶ τὸ, « Ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, » οἱ πρὸς τὸν Σατανᾶν ἀσπονδὸν ἔχοντας τὴν μάχην· καὶ τὸ, « Ὅτι σου ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, » οἱ τρέμοντες αὐτοῦ τοὺς λόγους, καὶ ἐργοῖς αὐτοὺς ἐπιδεικνύμενοι. Οὐ γὰρ τοσοῦτον πέφυκεν ἀνύειν ἢ τῆς εὐχῆς ἐπιστήμη, ὅσον ὁ τρόπος καὶ ὁ βίος τοῦ εὐχομένου.

ΚΕ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰς τὸ· « Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς ; »

Κοινὸν μὲν πάθος εἶναι δοκεῖ, οὐ μόνον τὸ τυφλώττειν μὲν περὶ τὰ ἴδια, ὀξέως δ' ὄρᾶν τὰ τῶν πέλας πταισμάτα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἑαυτοῖς μὲν καὶ τὰς οὐκ οὖσας (2) ἀπολογίας πορίζεσθαι, τὸ δ' ἄλλοτριῶν (3) πικρὸν καὶ ἀπαραίτητον καθῆσθαι δικαστά. Οἱ δὲ τῷ ὄντι φιλαυταίς ἀπηλλαγμένοι, καὶ τὸ δίκαιον οἰόμενοι δεῖν κρατεῖν, τὴν αὐτὴν φέρουσι καθ' ἑαυτῶν ἀμαρτάνοντες ψῆφρον, ἦνπερ ἂν καὶ κατὰ τῶν πέλας ἐνέγκοιεν· καὶ μᾶλλον ἑαυτοὺς διὰ τῆς μετανοίας κολάζουσι, τὸν ἀκόλαστον διέθρον εἰδότες (3'). Εἰς ταύτην

Δ γὰρ ἡμᾶς τὴν ἀκριβῆ βάσανον ἐμβάλλον ὁ Χριστὸς, ἔφη· « Τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου· τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς ; » Οὐ γὰρ προσήκει τῶν ἄλλων εἶναι πικρὸν δικαστὴν τὸν τὰ οἰκεία παρορῶντα.

aliorum acerbus sit iudex, qui propria (errata) negligit.

λοτριῶν. POSSIN.

(3') Pro τὸν ἀκόλ. ἕλ. idem scribit τὸ ἀκόλαστον διέθρον et vers. penult. ep. pro τῶν ἄλλων habet τῶν πέλας. Id.

ΚΓ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰς τὸ εἰρημένον περὶ τοῦ Ἡσαῦ· « Μετανοίας τόπον οὐχ εὔρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν. »

Αὐτὸς μὲν θαυμάζειν ἔφη, ὅπως (4) ὁ Παῦλος τὴν μετάνοιαν, ἣν καὶ αὐτὸς ἐκλήρουτε, καὶ ὁ Θεὸς ἐστεφάνου, μὴδὲν δεδουνησθαι ἐπὶ τοῦ Ἡσαῦ διςχυρίσασατο, λέγων· « Μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὔρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν. » Ἐγώγε θαυμάζω, πῶς τοῦτο σε διέλαθεν. Οὐ γὰρ ὡς τὴν μετάνοιαν ἀτιμάσαντος τοῦ κυρίου, τοῦτο ἔφη, ἀλλ' ὡς τὸν μισθὸν, τουτέστι, τὴν εὐλογίαν, τὴν τῇ ἀρετῇ μᾶλλον ἢ τῇ πρᾶσθυνησίᾳ χρωστούμενην, τῷ διαπωλήσαντι αὐτήν μὴ δεδωκότος. Οὐ γὰρ δίκαιον ἦν, ἐκείνον, ἵνα καὶ δαίημεν τῇ πρᾶσθυνησίᾳ τὸ γέρας χρωστέσθαι, τὸ κτήμα ὅπερ ἐπώλησεν ἀνακομίσασθαι (5)· εἰ μὲν γὰρ ἀποσπασθὲν ἦν, εἶδε ἀποδοθῆναι· εἰ δὲ πρᾶθὲν, καὶ ὑπὸ τὴν νομὴν τοῦ ἀγοράσαντος ἦν (6), οὐ δίκαιον τὸ ἀποσπασθῆναι. Κλαύσαντος γοῦν πικρῶς οὐ μόνον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ γεννήτορος, τὸ δίκαιον ἴσχυσεν. Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει, ἄκουσ τῶν πρὸς αὐτὸν εἰρημένων· « Μὴ τις πόρνος, ἢ βέβηλος, ὡς Ἡσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ. Ἰσθε γὰρ, ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομήσαι τὴν εὐλογίαν, ἀπεδοκίμασθη. » Ὅρα, ἵνα παρῶ τέως τὸ πεπράσθαι τὰ πρᾶσεια, ὅτι οὐδὲ ἀρετὴν ἦν ἀσκήσας, ἀλλ' οἷς πέπρακε πρᾶσειοις ἐπαρεϊδόμενος, τὴν εὐλογίαν, τὴν τῇ ἀρετῇ, ὡς ἔφη, χρωστούμενην, κληρονομήσαι ἠδούλετο· ὅπερ ἀδύνατον ἦν· εἰ γὰρ καὶ μετὰ τῆς τοῦ τεκόντος εὐνοίας καὶ τὴν τῶν πρᾶσειων εἶχε τιμὴν (7), οὐκ ἂν ἀπέτυχε (8) τῶν θείων εὐλογιῶν. Ἀρετὴ γὰρ ἐστὶν ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ στεφανομένη. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πέπρακεν ἐνόμως τὰ πρωτοτόκια, ἀναμφισβήτητος τοῦ Ἰακώβ ἡ νίκη. Ἐὰν γὰρ τις ἀγρὸν πωλήσας, καὶ τὸ τίμημα εἰληφώς, καὶ εἰς νομὴν τοῦ κτήματος τὸν ἀγοράσαντα εἰσχομίσας, ὑστερον χωρὶς τοῦ ἀποδοθῆναι τὸ τίμημα λέγω (οὐδ' ἀποδιδόντος μὲν οὖν συγχωροῦσιν οἱ νόμοι ἄκοντος τοῦ ἀγοράσαντος τὸ ἀποσπασθῆναι (9) τὸ κτήμα· ἀλλ' ὅμως λελέχθω), χωρὶς τοῦ ἀποδοῦναι τὸ τίμημα, εἰ ἀμφισθητοίη περὶ τῆς κτήσεως, ποῖος νόμος, ἢ τίς δικαστὴς ἀποκρίνεται αὐτῷ, κἂν μυρία ἐκείνος δακρυοί, καὶ ἐλαϊνὰ φθέγοιτο; Οὐδὲ εἰς δήπου. Εἰκότως οὖν οὐκ εἰληφε· πρῶτον μὲν ἀρετὴν οὐκ ἀσκήσας, εὐλογίαν δὲ κληρονομήσαι θελήσας, ἥς ἀνάξιον ἐαυτὸν ἀπέφηνε· δεύτερον δὲ καὶ πωλήσας τὸ γέρας· τρίτον ἐκκλεισθεὶς (10) εἰκότως ὑπὸ τοῦ καιροῦ. Εἰ γὰρ ὅντως ἦν μεταγνοῦς, καὶ τὰς ἥττας πάσας ἀναμαχησάμενος, οὐκ ἂν παρώφθη παρὰ Θεοῦ. Πλούσιος γὰρ ὢν ὁ Θεὸς, καὶ πλουτῶν στεφάνοις ἄλλοις, κοσμήσαι ἐδύ-

XXVI. — ISIDORO PRESBYTERO.

In id quod de Esau dictum est, « Pœnitentiæ locum non invenit, quamvis lacrymis quæserit eam¹¹. »

Mirari tu quidem te dicebas, quo pacto Paulus pœnitentiam, quam tamen et ipse prædicabat et Deus coronabat, nihil in Esau potuisse affirmari, cum ait : « Pœnitentiæ locum non invenit, quamvis cum lacrymis eam quæreret. » At ego miror, quo modo hoc te fugerit. Non enim hoc eo sensu dixit, quasi pœnitentiam contumelia affecisset Judex ; sed ideo, quia præmium, hoc est benedictionem, quæ virtuti potius quam primogenituræ debebatur, ei qui hanc vendiderat, non reddiderit. Neque enim hoc justum et æquum fuisset, ut maxime concedamus, id præmium primogenituræ deberi. Si quidem per vim ereptum ei fuisset, tum reddi oportuisset. At quia venditum, ac jam in possessione emptoris erat, huic id eripi a justitia fuisset alienum. Quantumcunque igitur amare non solum ipse (Esau) sed et pater ejus (Isaac) meret, tamen justitia prævaluit. Hæc autem eo quo dixi modo se habere, audi quæ de ipso dicta sunt : « Ne quis fornicator, aut profanus, ut Esau : qui propter unam escam vendidit primitiva sua. Scitote enim, quoniam et postea, cupiens hæreditare benedictionem, reprobatum est¹². » Vides (ut illationem omittam, quod primogeniti jura fuerint venditia) ipsum neque virtutem coluisse ; sed primogenituræ juri, quod tamen jam vendiderat, innixum eoque fretum, benedictionem, quæ virtuti, ut dicebam, 427 debetur, hæreditario jure obtinere voluisse : quod fieri neutiquam poterat, ut maxime una cum patris benevolentia haberet etiam sibi suffragantem quasi reverentiam juris primogenituræ [alioquin si virtuti operam dedisset,] divinis benedictionibus non excidisset. Virtus enim est, quæ a Deo coronatur. Quoniam autem legitime quoque vendidit primitiva, absque controversia penes Jacobum fuit victoria. Nam si quis, posteaquam agrum vendidit, et pretium accepit, et emptorem in possessionem vacuum ejus prædii introduxit, posterior non reddito pretio (quanquam ne quidem si hoc reddat venditor, permittunt leges invito emptori suam prædium auferri : verumtamen sic temporis causa fingamus id posse fieri) ; si quis ergo, ut cœperam dicere, cum non reddat pretium, de possessione illa (quam vendidit), controversiam emptori faciat, quænam lex, aut quis judex eam emptori adjudicat, ut ut infinitas ille effundat lacrymas, et miserabiliter conqueratur ? Nemo hercle. Jure igitur ac merito non recipit Esau (quæ

¹¹ Hebr. xii, 17. ¹² ibid. 16, 17.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(4) Vers. 1, ep. Pro. ὅπως cod. Vat. 650 scribit πῶς. Vers. 3. pro ἐστεφάνου ponit στεφανοῦ. Possin.

(5) Hæc, τὸ κτήμα ἀνακομ. omittebat ed. Par., Ed. It.

(6) Cod. Vat. om. ἦν et vers. post 31 πρὸς αὐτὸν viuat in παρ' αὐτοῦ. Possin.

(7) Ed. Paris., φωνήν. Ed. It.

(8) Cod. Vat. pro ἀπέτυχε, ponit, ἔτυχε, et Vers. seq. pro ἐνόμως, ἐνιμότως. Possin.

(9) Idem cod. ante ἀποσπασθῆναι tollit τό, et vers. seq. similiter tollit et ante ἀμφ. Id.

(10) Idem cod., ἐκκληθεὶς. Id.

desiderabat.) P̄fimo quidem cum non dēdisset operam virtuti, et tamen benedictionem vel hæreditate capere voluisset, qua se indignum præbuerat; deinde vero cum etiam id muneris vendidisset; tertio etiam a tempore merito exclusus fuisset. Nam si revera ac serio pœnitentiam egisset, et priores ap̄sus omnes posteriori strenuitate correxisset, non fuisset a Deo neglectus. Dives enim cum sit Deus, et aliis abundet pluribus coronis, aliter quoque ipsam ornare potuisset. Tametsi enim benedictiones, quas vendiderat, recuperare non potuisset, aliis tamen coronis ornatus fuisset: ac p̄imum quidem illa, quod propitium habuisset Deum. Quia benedictiones sibi vindicabat, quæ tamen non nisi virtuti debentur, merito suis desiderii frustra est.

XXVII. — OLYMPIODORO.

Græcos per ea ipsa argumenta, per quæ videntur Christianæ religionis dogmata extenuare, suamet res evertere.

Miror equidem, qui fiat, quod non solum ii, qui inter Græcos rudes sunt atque expertes eruditionis, verum etiam illi qui sapientiam profitentur, et ornate dicendi peritia se jactant, et dialecticæ cognitione gloriantur, et syllogismis innituntur, et cum ea quæ ratiocinationibus adversantur videant, rerum tamen repugnantiam non animadvertunt; qui fiat, inquam, quod hi non sentiant, se, dum divinum præconium Evangelii oppugnant, eo ipso magis semetipsos pudefacere. Afferi enim victis aliquid ambitionis et honoris, eorum a quibus victi sunt excellentia. At ipsi aiunt mortuum esse Jesum, ut ingens deorum gentilium multitudo hoc ipso declararet etiam mortuo imbecillior. Illudunt cruci, ut ipsi magis etiam traducantur et ludibrio habeantur, quippe qui ignominose a cruce expugnati victique sint. **428** Exprobrant nobis apostolorum ruditatem, ut tanto conspectius sit probrum, quod celeberrimis ipsorum sapientibus ingeritur, qui plebeiorum hominum doctrinæ manus dederint. Venerandum Christi æpulcrum eachinnis petulantibus excipiunt, ut eo magis risu digna fiant ipsorum illustria templa, quippe quæ deriso ab ipsis cesserint sepulcro. Atque, ut paucis absolvam, totum reprehendunt præconium Evangelii, ut rem vilem atque abjectam, ut quidquid apud ipsos est illustre, id omne magis videatur deridendum, quoniam rerum vilium (ut ipsi aiunt) naturæ succubierit.

XXVIII. — ÆSCULAPIO SOPHISTÆ.

De eadem re.

Fugit ratio Græcos, qui non animadvertunt, se per ea quæ (contra Christianos) afferunt, semetipsos evertere. Nam pro nihilò habendam aiunt

A nato. Εἰ γὰρ καὶ τὰς εὐλογίας, ἃς πέπρακέν, ἀνακομισασθαι οὐχ οἶός τ' ἦν, ἀλλ' οὖν γε ἄλλοις ἀν σσεφάνοις ἔχοσμηθη· καὶ πρῶτον μὲν τῷ τὸν Θεὸν ἴλω εἶχειν. Ἐπειδὴ δὲ ἀρετῆς μὲν οὐκ ἐφρόντιζεν, εὐλογίων δ' ἀντεποιεῖτο τῶν τῇ ἀρετῇ χρωστούμενων, εἰκότως ἀπέτυχεν.

non fuisset a Deo neglectus. Dives enim cum sit Deus, et aliis abundet pluribus coronis, aliter quoque ipsam ornare potuisset. Tametsi enim benedictiones, quas vendiderat, recuperare non potuisset, aliis tamen coronis ornatus fuisset: ac p̄imum quidem illa, quod propitium habuisset Deum. Quia benedictiones sibi vindicabat, quæ tamen non nisi virtuti debentur, merito suis desiderii frustra est.

KZ'. — ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ.

Ὅτι Ἕλληνας, δι' ὧν τὰ Χριστιανῶν δοκοῦσι σμικρύνειν, διὰ τούτων τὰ ἑαυτῶν ἀνατρέπουσιν.

Θαυμάζω, ὅπως οὐ μόνον οἱ παιδεύσεως ἄμοιροι τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ οἱ σοφίαν ἐπάγγελλόμενοι, καὶ οἱ ἐπὶ εὐχλωτίᾳ ἐναθροῦνόμενοι, ἐπὶ διαλεκτικῇ τε αὐχοῦντες, καὶ συλλογισμοῖς ἐπερσιδόμενοι, καὶ τὰς μὲν ἐναντιώσεις τῶν λογισμῶν ὀρῶντες, τὰς δὲ τῶν πραγμάτων μὴ καθορῶντες, οὐκ αἰσθάνονται, δι' ὧν τὸ κήρυγμα τὸ θεῖον κατατοξεύουσι, διὰ τούτων μᾶλλον ἑαυτοὺς κατασιχύνοντες. Φέρει γὰρ τινα (11) φιλοτιμίαν τοῖς κεκρατημένοις, ἢ τῶν κεκρατηκῶτων ὑπεροχή. Αὐτοὶ δὲ φάσκουσι νεκρὸν τὸν Ἰησοῦν, ἵνα νεκροῦ ἀποφανθῇ τῶν παρ' αὐτοῖς θεῶν ὁ δῆμος ἀδρανέστερος. Κωμωδοῦσι τὴν σταυρὸν, ἵνα κωμωδηθῶσι σφοδρότερον, ἀτίμως πεπορθῆμένοι καὶ νενικημένοι σταυρῷ. Σικώπτουσι τὴν τῶν ἀποστόλων ἀμαθίαν, ἵνα λαμπρότερον οἱ θρυλλοῦμενοι παρ' αὐτῶν στηλιτευθῶσι σοφοί, ἰδιωτῶν ἀνδρῶν διδασκαλίᾳ ἡττηθέντες. Τὸν τοῦ Χριστοῦ προσκυνούμενον χλευάζουσι τάφον, ἵν' οἱ παρ' αὐτοῖς περιφανεῖς ναοὶ, γέλωτα ὀφλεῖωσι (12) μείζονα, χλευαζόμενῳ παραχωρήσαντες τάφῳ. Παντός ἐπιλαμβάνονται ὡς εὐτελοῦς τοῦ κηρύγματος, ἵνα τὰ παρ' αὐτοῖς περιφανῆ πλέον ὀφθῇ καταγελαστότερα, τῇ τῶν εὐτελῶν ὑποκύψαντα φύσει.

Atque, ut paucis absolvam, totum reprehendunt præconium Evangelii, ut rem vilem atque abjectam, ut quidquid apud ipsos est illustre, id omne magis videatur deridendum, quoniam rerum vilium (ut ipsi aiunt) naturæ succubierit.

KH'. — ἈΣΚΛΗΠΙῶ ΣΟΦΙΣΤῆ.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Λανθάνουσιν Ἕλλήνων παῖδες, δι' ὧν λέγουσιν, ἑαυτοὺς ἀνατρέποντες. Ἐξευτελίζουσι γὰρ τὴν θεῖαν Γραφὴν, ὡς βαρβαρόφωνον (13), καὶ ὀνοματοποιίας

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(11) Sententia pulcherrima, ex qua illud manavit a summo poeta dictum pro solatio victi:

Æneæ magni dextra cadis.

(12) Pro ὀφλεῖωσι cod. Vat. legit ὀφλήσωσι. POSSIN.

(13) Τὴν *θεῖαν Γραφὴν*, ὡς *βαρβαρόφωνον*. Confer epist. 67, 84 et 140. Vulgatissimum olim convicium, quod sacris et divinis Litteris faciebant pagani et infideles, illud erat, barbaris ac solæcismis eas scelerare. Ab hoc igitur crimine veteres Ecclesiæ doctores Scripturam divi-

nitus inspiratam et liberatam, multa attulerunt quæ ex ipsorum libris est petere. Vult cum primis Arnobium lib. 1 *adversus gentes*, et Lactantium Firmianum lib. vi, cap. 21. et in Epitoma *Divin. inst.*, cap. 5, ubi pro *dubia*, quod in omnibus quas vidi editionibus est, procul dubio legendum *dulcia*; quam conjecturam meam facile probabit, qui totum locum accuratius inspexerit, et contulerit cum altero quod est lib. vi c. 21. Confer Isidor. ep. 4 et 5 lib. II, RITT.

ξῆνας συντεταγμένην, συνδέσμων δὲ ἀναγκαίων ἐλλείψουσαν (14), καὶ περιττῶν παρενθήκη τὸν νοῦν τῶν λεγομένων ἐκταράττουσαν. Ἄλλ' ἀπὸ τούτων μανθανέτωσαν τῆς ἀληθείας τὴν ἰσχύον. Πῶς γὰρ ἐπεισεν ἡ ἀγροικιζομένη τὴν εὐγγλωττίαν (15); Εἰπάτωσαν οἱ σοφοί, πῶς βαρβαρίζουσα κατακράτος καὶ σολοικίζουσα νενίκηκε τὴν ἀττικίζουσαν πλάνην· πῶς Πλάτων μὲν, τῶν ἐξωθεν φιλοσόφων ὁ κορυφαῖος, οὐδενὸς περιεγίνετο τυράννου· αὐτὴ δὲ γῆν τε καὶ θάλατταν ἐπηγάγετο;

item tam Attica instructam eloquentia? Qui factum sit, ut Plato, ille gentilium philosophorum facile princeps, ne unum quidem vincere et in suas partes traducere potuerit tyrannum; hæc autem, rustica scilicet ac barbara, et toti solæcismos faciens, veritas terram et mare sibi adjunxerit?

ΚΘ'. — ERMINO KOMHTI.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Ὁ σταυρὸς, ὃ βέλτιστε, ὁ ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν κωμφοδύμενος, τὴν πολυθεὸν ἐσταύρωσε πλάνην· καὶ τὸ πάθος τοῦς ἀλιτηρίους ἐσηλίτευσεν δαίμονας· καὶ ὁ θάνατος τὸν θάνατον ἀπέκτεινε· καὶ ἡ νέκρωσις τῆς σαρκὸς, τὰς τῶν σταυρωσάντων ἐνέκρωσεν ἐλπίδας· καὶ ὁ τάφος τὸν μὲν διάβολον κατέθαψε, πᾶσι δὲ πηγὴν ζωῆς ἀνώμδρῃσε. Διὸ καὶ ὁ θεὸς ἄηρουξ βῶσ'· «Ὁὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγελίον.» Εὐχῆς γὰρ ἡμῖν εὐαγγελίζεται κρείττονα

Λ'. — ΔΟΜΗΤΙΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Αὐτὸ τοῦτο, ὃ νομίζεις, ὃ βέλτιστε, ἀπόδειξιν εἶναι τοῦ μὴ εἶναι θεῖον τὸ κήρυγμα, δεικνυσιν αὐτὸ θεῖον καὶ ὑπερφυές. Ἴνα γὰρ παρῶ Πλάτωνα ὡς ὑπερβαίνοντά σου τὰς ἀκοάς, φήσαντα, ὅτι φιλοσόφων μὲν ἀνάξιον ἡ εὐγγλωττία, μειρακίων δὲ παιζόντων ἡ φιλοτιμία· ἐν οἷς τὸν διδάσκαλον ἑαυτοῦ εἰσήγαγε λέγοντα· «Ὁὐ γὰρ ἂν δήπου πρόεποι (16), ὃ ἄνδρες, τῆδε τῆ ἡλικίᾳ, ὡσπερ μειρακίῳ, πλάττοντα (17) λόγους, εἰς ὑμᾶς εἰσιέναι.» Ὅμηρον δὲ, ὃν ἐπὶ γλώττης ἔχεις, μάρτυρα προβαλοῦμαι, λέγοντα·

namque sit, o viri, huic ætati meæ qua nunc sum, ut instar adolescentis ficta comptaue oratione perpetuo habes, testem producā, dum ait :

Αὐτοδιδάκτος (18) εἰμι· θεὸς δὲ μοι ἐν φρεσὶν [οἴμας]

Παντοίας ἐνέθηκεν,

ἧγγον ὥπασεν ὀμφάς. Εἰ τοίνυν ὁ ἐκθεταζόμενος παρὰ Δ

¹⁶ Rom. 1, 16.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(14) Pro δὲ ἀναγκαίων ἐλλείψουσαν eod. Vat. 650 habet τε ἀναγκαίων ἐλλείψει. POSSIN.

(15) Pro εὐγγλωττίαν idem eod. Vat. legit εὐγγλωττος vers. post 5. ante τῶν apponit, ὅ, et vers. seq. ante κορυφαῖος delet ὁ. Id.

(16) Ὁὐ γὰρ ἂν δήπου πρόεποι, etc. verba sunt Socrætis apud Platonem in exordio Apologiæ, ubi tamen paululum variat lectio editionum ab hac Isidorii citatione; nam pro οὐ γὰρ, editi libri habent οὐδὲ γὰρ et pro πλάττοντα, πλάττοντι. Nota hic, comptam orationem potius decere adolescentiam quam senectutem, aut virilem ætatem RITT.

(17) Pro πλάττοντα eod. Vat. 650 scribit πλάτ-

Scripturam divinam, tanquam scilicet barbaris vocibus constantem, et peregrinis nominum fictionibus compositam, et necessariis conjunctionibus ac velut vinculis orationis destitutam, et superfluum inculcatione sensum eorum quæ dicuntur perturbantem. Sed ab his discant vim veritatis. Qui enim factum est, ut rustica ac simplex ipsa eloquentiæ persuaserit assensum? Dicant sapientes, quomodo ipsa tantis laborans et barbarismis et solæcismis, tamen vincere potuerit errorem et falsitatem tam Attica instructam eloquentia? Qui factum sit, ut Plato, ille gentilium philosophorum facile princeps, ne unum quidem vincere et in suas partes traducere potuerit tyrannum; hæc autem, rustica scilicet ac barbara, et toti solæcismos faciens, veritas terram et mare sibi adjunxerit?

XXIX. — HERMINO COMITI.

De eadem re.

Cruix illa, o bone, quæ ab idololatriæ ludibrio habetur, errorem multos colentem deos crucifixit: et passio Christi noxios dæmones confecit: et mors ejusdem occidit mortem: et mortificatio carnis, eorum qui ipsam crucifixerunt, spes mortuas reddidit: et sepulcrum diabolum quidem sepelivit, omnibus autem (Christi fidelibus) fontem vitæ produxit. Quam ob causam divinus quoque præco exclamat: «Non enim pudet me Evangelii»; nec immerito: nam bona nobis annuntiat majora quam quisquam ausus fuisset optare.

XXX. — DOMITIO COMITI.

Eadem de re.

Hoc ipsum, quod tu, bone vir, putas argumentum esse, quo convincatur, præconium Evangelii non esse divinum, ostendit ipsum omnino esse divinum et natura præstantius. Nam ut omittam auctoritatem Platonis, ut qui tuis auribus sit sublimior, dicentis, 429 comptam orationem philosophantibus quidem serio indignam esse, adolescentibus autem ambitiosis et ludentibus magis convenire; dum videlicet magistrum suum (Socratem) sic introducit loquentem: «Indecorum ut instar adolescentis ficta comptaue oratione perpetuo habes, testem producā, dum ait :

Me docui ipse : deus vero est mihi carminis auctor : Omne genus, quo mentem animi præcellere fecit,

sive divinas mihi voces præbuit. Quod si igitur

toniti. vers. post 2 προβαλοῦμαι mutat in προβάλλομαι, et vers. post tertio, ἐνέθηκεν in ἐνέφυσεν, nox que ὀμφάς in ὀμφήν et vers. 2 lit. B ἡμῖν in ἡμῶν. POSSIN.

(18) Apud Homerum *Odyss.* XXII, v. 347, est

Αὐτοδιδάκτος δ' εἰμι, θεὸς δὲ μοι ἐν φρεσὶν οἴμας Παντοίας ἐνέφυσεν.

Et si aut hic fons ingeniorum et parens eruditionis istud elogium pronuntiat sub persona Pheviæ musici, qui in convivio procorum in ædib. Ulyssis per vim ab ipsis jussus canere, interfectis prociis Ulyssis factus subdolex ita se commendat, obsecrans atque ohtes-

poeta ille, quem tu pene Deum facis, astipulator, A σου ποιητής ἔγγυθης, μᾶλλον δὲ Ὅμηρος ὄντως ὢν τῶν παρ' ἡμῖν νυνὶ λεγομένων, ἀπεφώνητο, ὅτι οἱ τὰ θεῖα καταγγέλλοντες, οὕτε θνητῶν ἀνθρώπων φοιτηταί, οὕτε τοιοῦτων παιδεύσεων ἐμπειροὶ εἶναι δίκαιοι ἂν εἴεν· διατὶ ἀπιστεῖς, εἰ διὰ τῶν ἰδιωτῶν καὶ ἀμαθῶν ἀνδρῶν ἀρρήτω παιδευθέντων σοφία, ὁ περὶ τοῦ θεοῦ κηρύγματος διηγέθη λόγος; Ἄλλ', οἶμαι, οὐκ ἐστὶ ἀπιστήσεις. Ὁ γὰρ ἐνόμιζες ἐλάττωμα εἶναι, τοῦθ' ἔδρες πλεονέκτημα.

XXXI. — ÆSCULAPIO SOPHISTÆ.

Disputatio digna auditu cum Græco habita, de resurrectione Salvatoris.

Memoria repeto me sapientem quemdam Græcum, B quique apud multos maximam eloquentiæ gloriam obtineret, mecum disserentem de rebus fidei, paucis verbis ita refutasse, ut mutire non auderet. Nam cum ipse proferret Christi passionem et crucem, inque risum super his effusum solveretur, ego ei modeste ac mansuete respondi in hæc verba: « Unde autem demonstrare potes, Christum esse crucifixum? » Omnibus vero, qui hæc audiebant, admiratione percussis, et cogitantibus, quidnam intendens conficere, hoc dixissem: respondit ille, quasi qui victoriam absque labore jam reportaturus esset: « In Evangeliiis scriptum est. » Cui e vestigio regessi: « At in iisdem hoc quoque quod resurrexerit, et in cælo redierit, scriptum habetur. Si ergo credis Evangeliiis, tam hoc quam illud affirmantibus fitem habeto; sin minus, rem facis absurdissimam, dum alterum quidem amplecteris, alterum vero repudias. Numquid enim ad contumelias ac probra patulas et acutissimas habetis aures; ad splendida autem illa atque divina obturatas? Maximeque cum commentitii tui dii a crucifixio superati manus jam dederint. Si igitur crucifixus est, certum est etiam ad cælos eundem ascendisse. Sin autem splendida illa (quæ de Christo Ibidem commemorantur) excludis, noli inde etiam probrosa proferre. 430 Alterum enim ab altero dependet, et divelli nequit. » His itaque dictis tantus exortus est applausus, ut et ego et ipse erubesceremus. Ego quidem, quod supra quam dignus essem laudarer; ipse autem, quod suismet verbis constrictus teneretur. Hoc tibi facto indicio, arbitror satis responsum esse perspicue ad ea, quæ a tua prudentia ad me fuerant perscripta.

XXXII. — DOROTHEO SPLENDIDISSIMO.

De gloria venerandæ crucis.

Celeberrimam Christi crucem merito liceat ap-

ΛΑ'. — ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΣΟΦΙΣΤΗ.

Ἀρτίθεσις ἀξιάκουστος πρὸς Ἑλληνα, περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτήρος.

Οὐδὲ ποτε διαλεγόμενον πρὸς με δεῖνόν Ἑλληνα, καὶ παρὰ πολλοῖς ἐπὶ δυνάμει λόγων μεγίστην δόξαν ἔχοντα, ἐν βραχίσιν ἐπιστομίσας. Προσφέροντος γὰρ αὐτοῦ τὰ πάθη, καὶ τὸν σταυρὸν, καὶ πλατῶν καταχέοντος γέλωτα, ἀπεκρίθη ἐγὼ αὐτῷ πρῶτος· « Πόθεν γὰρ ἔχεις δεῖξαι ὅτι ἐσταυρώθη; » Πάντων δὲ τῶν ἀκρωμένων καταπλαγέντων, καὶ ἐνοοῦντων, τί ἄρα κατασκευάσαι βουλόμενος τοῦτο ἔφη, ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος, ὡς δὴ τὴν νίκην ἀπονητὶ (19) ἀναιρησόμενος· « Ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις γέγραπται. » Ὁ εὐθὺς ἀντεπήγον· « Οὐκοῦν ἐν αὐτοῖς, ὅτι καὶ ἀνέστη, καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀνῆλθε, γέγραπται. Εἰ μὲν οὖν πιστεύεις τοῖς Εὐαγγελίοις, καὶ τοῦτο κάκεινο λέγουσι πιστεύουσιν. Εἰ δὲ μὴ, ἀποπώτατον ποιεῖς, τὸ μὲν ἔχρῖνων, τὸ δὲ εἰσβάλλον (20). Μὴ γὰρ δὴ περὶ τὰς θύρας ἀναπεπετασμένας καὶ ὄψυτάς ἔχετε τὰς ἀκοάς, περὶ δὲ τὰ λαμπρὰ καὶ θεῖα πεφραγμένας; Καὶ μάλιστα ἐπειδὴ οἱ λεγόμενοί σου θεοὶ ὑπὸ τοῦ σταυρωθέντος ἠττήθησαν. Εἰ μὲν οὖν ἐσταυρώθη, δῆλον ὅτι καὶ εἰς οὐρανοῦς ἀνῆλθεν. Εἰ δὲ τὰ λαμπρὰ παραγράφῃ, μὴδὲ τὰ ἐκονοειδίστα πρόφραζε. Θάτερον γὰρ θάτερον ἠρηται, καὶ διαζευχθῆναι οὐκ ἀνέχεται. » Τούτων τοιγαροῦν εἰρημένων, τοσοῦτος ἐξεβράγγη χρότος, ὡς καμὲ κάκεινον ἐροθριάσαι· ἐμὲ μὲν, ὅτι ὑπὲρ τὴν ἐμὴν ἀξίαν ὁ ἔπαινος ἦν· ἐκεῖνον δὲ, ὅτι ταῖς οἰκταῖς συνεδέθη φωναῖς. Ταῦτα μνηύσας, ἀποκεκρίσθαι οἶμαι σαφῶς πρὸς τὰ παρὰ τῆς σῆς συνέσεως ἀποσταλέντα.

D ΛΒ'. — ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ (21).

Περὶ δόξης τοῦ τιμίου σταυροῦ.

Τὸν ἀοιδίμον σταυρὸν δίκαιον προσεῖπεῖν, οὐ μόνον

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

tans eum, ut vitam sibi innocenti condonare velit: mihi tamen nullum fere dubium est, quin poeta sub alterius persona sic se ipsum laudare voluerit: quod et alii poetæ sine reprehensione, suas virtutes ac dotes agnoscentes, fecerunt. Isidorus certe ita hæc verba accepisse videtur, quasi de se ipso ea protulisset Homericus. Maximus Tyrius quoque, philosophus Platonius, διαλέξει 28, versum Homericum refert, sed ad hunc modum: Ἀυτοδιδάκτος δ' ἑμὲ θεοὶ δὲ μοι ὤψασαν δοῶν.

Nota etiam hic vestigium eruditionis sæcularis in Isidoro.

(19) Cod. Vat. ἀπονητὶ mutat in ἀκονιτὶ et vers. post 2 pro ἐν τοῖς οὐρανοῖς habet, εἰς οὐρανοῦς. Possin.

(20) Pro εἰσβάλλον idem cod. scribit ἐκβάλλον, et vers. inde 4, post ἐπειδὴ addit πάντες. Ult. verbi. epist. non ἀποσ., sed ἐπισταλέντα scribit. Possin.

(21) Pro λαμπροτάτω cod. Vat. 650 ponit διακόνω. Io.

γῆς, ἀλλὰ καὶ οὐρανοῦ ἔρεισμά τε καὶ ἀγλαΐσμα. Τὴν γὰρ κτίσιν πᾶσαν ἀνέσχε, τοῖς μὲν ὑπερκοσμίοις χαρὰν, τοῖς δ' ἐπιγείοις ἐλευθερίαν προτανεύσας, καὶ τὰ διεστῶτα συνάψας.

ΔΓ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ πολιτείας.

Εἰ εὐγυμνώνας καὶ νουεχῶς ἐντυχεῖν ἐθελήσας ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς, οὐ πρὸς τὸν ἔρωτα τῆς θείας φιλοσοφίας ὀρμηθείας μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τῶν δογμάτων τὴν ἐπιθυμίαν, ἀπ' ἧς ἡ οὐρανῶ προέπουσα πολιτεία ἔχει τὴν ὑπόθεσιν.

ΔΔ'. — ΠΑΥΛΩ.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ (id est, περὶ πολιτείας).

Ὅσπερ τὸν φιλόσοφον οὐχ ἡ στολή καὶ βακτηρία δεικνυσιν, ἀλλ' ἡ παρῆρσις καὶ ἡ πολιτεία· οὕτω καὶ τὸν Χριστιανὸν οὐ σχῆμα καὶ λόγος, ἀλλὰ τρόπος καὶ βίος τῶ ὁρθῶ λόγῳ ἐφάμιλλος.

ΔΕ'. — ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ ζωοφθορίας, ἧς ὁ νομοθέτης ἐμνήσθη· καὶ εἰς τό· « Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ, πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν (22). »

Ὅσπερ ἡ μυθευομένη τῶν ἑτερογενῶν σύνοδος ἀλλόκοτα ἔτικτε σώματα, Μινωταύρον τινα καὶ κενταύρους· ὧν ὁ μὲν τοὺς Ἀττικοὺς ἐθoinάτο παῖδας, οἱ δὲ τὰς ἄλλοτριὰς ἠρπάζον γυναῖκας· οὕτως καὶ ἡ τῶν κακίστων ἀνδρῶν συνουσία, ἀλλόκοτα καὶ ἄτοπα ἦθη τίκει, μικροῦ τὰ τῶν κενταύρων μιμούμενα τολμήματα. Δι' ὃ καὶ ὁ Μελωδὸς τοῦτους ἀπήλαυεν ὡς πορρωτάτω, λέγων· « Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ, πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. » Οὐ γὰρ μικρὰν ἡ τούτων συνουσία τίκει βλάβην, ἀλλ' εἰς αὐτὴν βλέπουσαν τὴν ψυχὴν, ἧς οὐδὲν τιμιώτερον. Εἰ μὲν οὖν, ὡς φασὶ τινες, ἔργα γεγόνασιν οἱ μῦθοι (δι' ὃ καὶ ὁ νομοθέτης τοῦθ', ὅπερ ἠθέλησας (23) μαθεῖν, ἐθέσπισε, τὴν πρὸς ζῶα καλῶν συνοδόν, καὶ θανάτῳ τοὺς συνιόντας κολάζων, ὥστε μὴ τερατώδη τίκεσθαι σώματα, καὶ τραγῳδίας βλαστάνειν), θαυμασέσθω τοῦ νομοθέτου ἡ προμηθεῖα. Εἰ δὲ, ὡς φασὶ τινες, καὶ αὐτὸς μάλλον πείθεται, ἡθῶν ποικίλων ἐπιμιξίαν δηλοῦσιν οἱ μῦθοι (οὐδὲν γὰρ, φασὶ, τῶν ἐξ ἀρχῆς γενομένων ἐπιλεῖψαι ἠνέσχετό), καὶ οὕτως φυλαττέσθωσαν τὴν τῶν πονηρῶν συνουσίαν· ὅτι γὰρ τὰ μέγιστα βλάπτει (24), δηλοῖ μὲν καὶ τό·

illa indicant (nihil enim, inquit, eorum quæ ab initio exstiterunt, deficere sustinuit, atque eandem sic conservat conditionem). Eliam ob hanc causam maximum detrimentum asferat, indicat hoc quoque :

Φθείρουσιν ἦθη χρηστὰ ὀμίλια κακὰ.

Δηλοῦσι δὲ καὶ Ἄμων ὁ πρεσβύτατος, καὶ Ἄβσαλῶμ ὁ νεώτατος υἱὸς (25) τοῦ Μελωδοῦ, αἰσχυρῶς

²³ Psal. vi, 9. ²⁴ Exod. xxx, 19.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(22) Confer epist. 285 libri III. RITT.

(23) Pro ἠθέλησας cod. Vat. 650 habet ἐζήτησας. POSSIN.

(24) Hæc, φυλατ. usque ad μέγιστα βλάπτει ομιλιεbat ed. Paris. adduntur ex codice Vaticano. EDIT.

(25) Pro υἱός cod. Vat. legit υἱοί. Vers. post

pellare non solum terræ, sed et cæli fulcrum et fulgorem. Nam creaturam omnem sustentavit, supremundanis quidem gaudium, terrestribus autem libertatem concilians, et dissidentia invicem sibi connectens.

XXXIII. — THEODORO SCHOLASTICO.

De vita cælo digna.

Si cordate ac prudenter in sacris Scripturis versari volueris, non solum ad amorem divinæ sapientiæ ac meditationis ejus omni impetu ferri debes, verum etiam ad ipsorum dogmatum cupiditatem, a qua cælo digna atque conveniens vivendi ratio, tanquam fundamento exsurgit.

XXXIV. — PAULO.

Eadem de re.

Quemadmodum philosophum non efficit pallium et baculus, sed libertas loquendi et vita proba atque honesta : ita et Christianum non facit habitus et oratio, sed vita et mores rectæ rationi consentientes.

XXXV. — HERONI SCHOLASTICO.

De coitu cum brutis, cujus meminit legislator. Et in illud : « Recedite a me, omnes qui operamini iniquitatem ». »

Quemadmodum coitus animalium diversi generis, de quo est in fabulis, monstrosa genuit corpora, minotaurum nescio quem, et centauros, quorum ille quidem Atticos devorabat pueros, isti autem alienas rapiebant mulieres, ita etiam improbissimorum hominum consuetudo, absurdos atque monstrosos mores parit, qui parum abest quin centaurorum facinora audacissima æmulentur. Quæ causa quoque est, cur Psalmorum scriptor eos quam longissime ab se abegerit, cum ait : « Recedite a me omnes, qui operamini iniquitatem. » Non exiguam enim noxam gignit eorum consuetudo, sed talem, quæ ad ipsam spectet animam, qua nihil est pretiosius atque præstantius. Sive igitur, ut quidam perhibent, verba in opera transierunt (unde etiam legislator hoc, quod discere voluisti, sanxit, congressum cum brutis animalibus prohibens ²³, 431 et morte multans eos qui congressi fuerint, ne videlicet monstrosa procreentur corpora, et tragædiarum argumenta inde pullulent) : legislatoris providentia admirationi sit. Sive, ut alii dicunt, et mihi probabilius videtur, variorum morum commistionem verba vitare studeant malorum commercium. Quod enim

Bonos corrumpunt mores congressus mali.

Indicant præterea et Amnon natu maximus, et Absalon natu minimus filius Psalmographi, qui et

tertio, pro καθ' ἑαυτὴν habet idem καθ' ἑαυτῆς. Vers. 6. pro ὃ δὲ scribit idem ὅς. Vers. 7 pro οὐδέ habet ὃ δέ. Vers. antepen. ep. post δίκην addit, γάστῃν. Vers. ult. pro τὴν ... ὀμίλιαν, scribit τὰς ὀμίλιας. POSSIN.

turpiter vixerunt, et miserabiliter vitam finierunt. Illa enim sororis suæ eodem patre genitæ amore captus, cum prohiberetur pudore, quominus naturam adeo sibi cognatam copularet, affectum amoris cum quodam eorum quos sibi amicos esse existimabat, communicavit. At is hunc affectum non modo non exstinxit, neque ipsum a flagitio avertit, neque deterrendi causa dixit: Noli nova in vitam humanam importare tragœdiarum argumenta; verum etiã viam ac rationem ipsi excogitavit, quo pacto conceptum animo nefas perpetraret. Cum igitur id fuisset jam exsecutus, supplicium luit extremum, violatæ sororis fratre eadem matre nato injuriæ hujus auctorem per famulos necesse oblata persequente. Sic ergo turpiter simul ac miserabiliter vitam finiit Amnon ⁹⁶. Alter autem, qui poenas ab hoc repeliit (sive quod tyrannidem concupivisset, sive quod injuriarum memoriam adversus patrem conservaret apud animum, quod nimirum is non solum non vindicasset siliæ illatam contumeliam, sed etiã ultorem ejus aversatus a se repulisset, et quamvis rogatus monitusque de ipso in gratiam recipiendo, tamen ne sic quidem ipsum in conspectum admisisset, nisi tandem ducis militiæ astutia hoc effecisset), patri rebellavit, eique qui male ipsi consulerat, ut ei naturæ sædera everteret, et commisionis leges contumeliose violaret, obsequasium se prebuit. Tantum mali affert improbissimorum hominum consuetudo ei familiaritas. Sed neque hic, neque ille, qui nefarii auctor consilii fuerat, divinam animadversionem, quam nulla arte effugere licet, evasit: sed ambo poenas dederunt ⁹⁷. Quare ne quid nos quoque simile vel perpetremus vel perpeilamur, sceleratorum hominum commercium velle remisque fugiamus.

XXXVI. — PETRO MONACHO.

In illud Pauli dictum, « Si fieri potest, quod in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes ».

Est, o vir eruditè, et bellum sanctum ac justum, et pax omni implacabili pugna difficilior, secundum illud (Psalmi dictum) : « Zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns »⁹⁸. Nam latrones quidem inter sese paciscuntur contra eos qui nulla re ipsos læserunt armati : 432 sed et lupi congregantur, quoties sanguinem siliunt, et adulter cum adultera pacem colit, et scortator cum suo scorto. Noli igitur existimare, pacem ubique et per omnia bonam esse. Est enim sæpenumero quovis bello durior et deterior. Nam eum quis pacem colit cum ejusmodi hominibus, qui adversus Providentiam latrant, et cum iis qui vitam nullius pretii atque improba communem vitam polluant et vastant, fœdus ferit : hic longe longaque a pacis terminis submotus degit. Quæ causa quoque est cur Paulus dixerit : « Si fieri potest, quod in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes ». Probe enim noverat, interdum fieri non posse.

XXXVII. — EUTONIO DIACONO.

Ejusdem cum superiore argumenti.

Oportet non erga eos, qui in gratiam redire volunt, implacabilem esse, sed potius, quantum qui-

A μὲν ζήσαντες, ἐλεεινῶς δὲ τὸν βίον καταστρέφοντες. Ὁ μὲν γὰρ τῆς ὀμοπατρῆος ἀδελφῆς ἐρασθεὶς, καὶ αἰσχυρόμενος τὴν φύσιν καθ' ἑαυτὴν ἐπιφουρμένην συνάψαι, ἐκοινώνησεν τὸ πάθος τινὶ τῶν δοκούντων φίλων· ὁ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἔσθεσε τὸ πάθος, οὐδὲ ἀπεστρέφαστο τοῦ ἄγους· οὐδὲ εἶπε· Μὴ καινὰ εἰσενέγκῃς εἰς τὸν βίον δράματα· ἀλλὰ καὶ μέθοδον αὐτῷ ἐφεύρεν, ὅπως δράσειε τὸ ἄγος. Δράσας τοίνυν δίκην δέδωκε τὴν ἐσχάτην, τοῦ ὀμομητρῆου τῆς ὕβρισθῆσης ἀδελφῆς διὰ τῶν οἰκετῶν σφαγῆ μετελθόντος τὸν ὕβριστήν. Οὕτω μὲν οὖν αἰσχυρῶς καὶ ἐλεεινῶς ὁ Ἀμνὼν τὸν βίον κατέστρεψεν. Ὁ δὲ τοῦτον δίκας ἀπαίτησας, εἶτε τυραννίδος ἐρῶν (εἶτε μνησικακῶν τῷ πατρὶ, ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἐξεδίκασε τῆς θυγατρὸς τὴν ὕβριν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀμυνάμενον ἀπεστρέφετο, καὶ παρακληθεὶς, οὐδὲ οὕτως αὐτὸν ἐδέχετο εἰς ὕψιν, εἰ μὴ ὕστερον ἢ τοῦ στρατηγοῦ σοφία τοῦτο κατεσκεύασεν), ἐπανίσταται τῷ πατρὶ, καὶ τῷ κακῶς αὐτῷ συμβουλευσάντι, καὶ τοὺς τῆς φύσεως ἀνατρέψαι θεσμούς, καὶ τοὺς τῆς μίξεως ὕβρισαι νόμους, ἐπέισθη. Τοσοῦτόν ἐστι κακὸν ἢ τῶν κακίστων συγκοῖα. Ἄλλ' οὐ διέφυγεν οὐθ' οὕτως, οὔτε ὁ παρασυμβουλεύσας, τὴν ἀφυκτον δίκην· ἀλλὰ δίκην ἔδωκεν. Ἴν' οὖν μηδὲν τοιοῦτον μήτε δράσωμεν, μήτε πάθωμεν, φεύγωμεν τὴν τῶν ἀναγῶν ὀμιλίαν.

C ΛΓ'. — ΠΕΤΡῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Τό· « Εἰ δυνατόν τὸ ἐξ ὁμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες. »

Ἔστιν, ὦ σοφῆ, καὶ πόλεμος εὐαγῆς, καὶ εἰρήνη πάσης ἀσπόνδου μάχης ἀργαλεωτέρα, κατὰ τὸ· « Ἐξήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἀμαρτωλῶν θεωρῶν. » Ἀρτῆται μὲν γὰρ πρὸς ἀλλήλους σπένδονται κατὰ τὴν μηδὲν ἀδικούντων ὀπιζόμενοι· λόκοι δὲ συναγελάζονται, ὅταν αἰμάτων διψῶσι· καὶ ὁ μὲν μοιχὸς εἰρηνεύει πρὸς τὴν μοιχευομένην· ὁ δὲ πόρνος πρὸς τὴν κορνευομένην. Μὴ τοίνυν πανταχοῦ τὴν εἰρήνην νόμιζε εἶναι καλὴν. Ἔστι γὰρ πολλὰκις παντὸς πολέμου χαλεπωτέρα. Ὅταν γὰρ τις πρὸς τοὺς κατὰ τῆς προνοίας ὑλακτοῦντας εἰρηνεύῃ, καὶ πρὸς τοὺς τοῖς βίαις ἀχρεῖους τὴν κοινήν λοχῶντας καὶ λυμαιομένους πολιτείας σπένδῃται· οὕτως τῶν τῆς εἰρήνης ὄρων πόρρω που ἐσκήνεται καὶ μακράν. Δι' ὃ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· « Εἰ δυνατόν τὸ ἐξ ὁμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες. » Σαφῶς γὰρ πίστατο, ὅτι ἐστὶν ὅπου οὐ δυνατόν.

ΛΔ'. — ΕΥΤΟΝΙῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Ὅμοιον.

Χρὴ οὐ τοῖς μὴ σπευδομένοις ἄσπονδον εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον σπένδουσαι, τότε ἡμέτερον μέρος, καὶ ποῖς

⁹⁶ Il Reg. xii, 1 seqq. ⁹⁷ Il Reg. xiv et xv. ⁹⁸ Rom. xii, 18. ⁹⁹ Psal. lxxii, 5. ¹⁰⁰ Rom. xii, 18.

ἀσπόνδους, εἶγε μὴδὲν ἢ εὐσέβεια παραβλάπτουτο. Καὶ τοῦτ' ἔστιν ἄρα. Ἐπεὶ δὲ θεσπέσιος Παῦλος παρεκελεύσατο, φράζων· « Εἰ δυνατόν τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες. » Ἄτε γὰρ ἀκριβῶς ἐπιστάμενος τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν, καὶ εἰδὼς, ὅτι πολλοὶ τοῖς φιλαρέτοις διὰ μάχης δεῖ ἐλθεῖν οὐ παραιτῶνται, τότε ἤκον εἰς ἡμᾶς ἀπήτησεν, εἶγε ἡμῶν πάντα ποιούντων. Ἄλλοι πόλεμον ἀκήρυκτον, ἢ τῇ εὐσεβείᾳ ἀντιστρατεύμενοι, ἢ τῇ ἀρετῇ ἀντιπολιτευόμενοι, ἐπαγγέλλονται.

forte dum nos nihil reliqui facinus quod officium nostram postulat, bellum iniquum nobis indicant, vel pietatem oppugnantes, vel alienam et abhorrentem a virtute vivendi rationem sectantes.

ΛΗ'. — ΠΕΤΡΩ.

Εἰς τὸ γεγραμμένον· « Μετὰ βουλῆς πάντα ποιεῖ. »

Οἱ μὲν θυμῷ πλέον στρατηγούμενοι, εἰς χαλεπὸν, ὡς τὰ πολλά, καταστρέφουσι τέλος· οἱ δὲ συνέσει μὲν στρατηγούμενοι, τὰ δὲ σώματα ὄργανα ταύτης ἡγούμενοι, οὐκ ἀμοιροῦσι τῆς ἐπὶ τοῖς καλλίστοις δόξης. Καὶ τοῦτ' ἔστιν, ὅπερ ἐφη ὁ Παροιμιστής· « Μετὰ βουλῆς πάντα ποιεῖ. » τὸ γὰρ ἀπερίσκεπτον, σφαλῆρόν.

ΛΘ'. — ΝΕΜΕΣΙΩ.

Εἰς τὸ αὐτό.

Χρὴ τὸν βουλόμενον καθαρὰν εὐθυμίαν καρπύσασθαι, πρῶτον βουλόμενον οὕτως ἤκειν ἐπὶ τὸ λέγειν τε καὶ πράττειν. Ἐπειδὴ γὰρ οὐδ' οἶδ' ὅν τε τὰ λεχθέντα ἢ πραχθέντα ἀνακαλέσασθαι βῆδιως, χρὴ πειθόμενον τῷ Παροιμιστῇ, λέγοντι· « Μετὰ βουλῆς πάντα ποιεῖ. » τὸν μὲν βουλόμενον διὰ τῆς μεταγνώσεως ἑαυτὸν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν μαστίζειν, τὴν παρανοσῶν διὰ πραγμάτων ἐπιδείξασθαι.

Μ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Περὶ τῶν τριῶν Σολομώντος βιβλίων Παροιμιῶν, Ἐκκλησιαστικῶν (27), Ἀσμάτων.

Ἐπειδὴ περὶ τῆς τάξεως τῶν τριῶν βιβλίων Σολομώντος ἠθέλησας μαθεῖν, ἴσθι, ὅτι τὸ μὲν τρίτην παιδεύει ἀρετῆν· τὸ δὲ δεικνύει τῶν περὶ βιωτικὰ ἐπισημῶν τὴν ματαιοπονίαν· τὸ δὲ τῆς ταῦτα παιδευμένης ψυχῆς τὸν περὶ τὰ θεῖα ἔρωτα. Διὰ τοῦτο τὸ μὲν πρῶτον, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον

¹ Prov. xiii, 16; Eccli. xxxiii, 24.

dem in nobis est sitium, etiam cum implacabilibus sædus facere, si modo nullum inde pietati detrimentum inferatur. Et hoc sane est quod divinus Paulus monuit, cum ait : « Si fieri potest, quod in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. » Nam velut is qui exactissime cognitam perspectamque haberet rerum naturam (humanarum) et qui nosset, quam multi non dubitent hominibus virtutis studiosis adversari ac repugnare : id exegit, quod ad nos pertinet nostrique est muneris, etiamsi aliâ forte dum nos nihil reliqui facinus quod officium nostram postulat, bellum iniquum nobis indicant, vel pietatem oppugnantes, vel alienam et abhorrentem a virtute vivendi rationem sectantes.

XXXVIII. — ΠΕΤΡΩ.

In id quod scriptum est, « Omnia cum consilio age. »

Illi quidem, quibus iracundia magis imperat, plerumque difficilem exitum sortiuntur; qui vero prudentia quidem gubernantur, corpora autem habent pro instrumentis prudentiæ, hi rerum pulcherrimarum gloriæ non sunt expertes. Atque hoc est quod dixit Proverbiorum scriptor : « Cum consilio agit omnia. » Nam imprudenter agere atque incircumspecte, periculosum est.

XXXIX. — ΝΕΜΕΣΙΩ.

Eadem de re.

Oportet eam qui contra animi defæcataque tranquillitate frui velit, primum habita deliberatione, sic deinde proficisci ad dicendum et agendum. Nam quia sic est comparatum, ut dicta factave non facile revocari queant, obtemperandum est Proverbiorum scriptori, dicenti : « Cum consilio omnia age. » Si quis velut penitentia semetipsum noctu atque interdiu velut flagello cædere, et hanc admonitionem oportet ipsis rerum argumentis exprimere.

433 XL.—ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

De tribus Salomonis libris, Proverbiorum, Ecclesiasticorum, et Canticum.

Quoniam significasti, te cupere cognoscere, quo ordine tres libri Salomonis legendi sint, nosse debes, unum illorum docere virtutem moralem; alterum ostendere, quam sit vanus atque irritus labor eorum qui rebus hujus vitæ quasi attoniti inhiant; tertium denique amorem quo erga res divinas præ-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(26) Inscriptio ex cod. Vatic. 650 Edit.

(27) Ἐκκλησιαστικῶν. Notandum Ἐκκλησιαστικὰ vocari hic ab Isidoro scriptam illud Salomonis, quod Ecclesiasten alias dicitur. De ordine autem legendi tres Salomonis libros plane eadem in sententia est Theodoretus Cyri episcopus in præfatione Cantici canticorum. « Illud etiam, inquit, præfari necessarium est, tria Salomonis esse volumina, Proverbia, Ecclesiasten, et Canticum canticorum. Ac Proverbia quidem utilem de moribus disciplinam complecti; Ecclesiasten autem eorum quæ sensibus percipiuntur naturam indicare, vitæque præsentis docere vanitatem, ut ea fluxa et fragilia co-

gnoscentes, tanquam fugacia ac prætereuntia spernamus, et quæ futura sunt, ut firma, permanentia atque æterna concupiscamus; Canticum vero canticorum mysticam Sponsi et Sponsæ necessitudinem et conjunctionem continere : ut universa Salomonis doctrina sit veluti scala quædam, quæ tribus gradibus constet, morali, naturali et divino. » Non est huic quæstioni absimilis multum illa inter Stoicos agitata quæstio. Quo ordine tractanda sint tria illa philosophiæ membra, quæ vulgo constituuntur, logica, physica, ethica : de qua vide Diogenem Laertium in Vita Zenonis. RITT.

dita sit illa anima, quæ superiora jam didicit. Atque hæc ratio est ordinis, quare illud quidem primo loco, istud autem secundo, hoc denique tertio collocatum sit opus. Qui autem in ethicis probe se gessit, dum Proverbiorum scriptoris discipulus fuit et vitæ præcepta ab Ecclesiaste didicit, de eo mendum non est, ne ad Canticum canticorum delatus, in carnalem et moralem incidat : quin potius futurum est, ut ad purum ac divinum illum sponsum quasi quibusdam alis efferatur, qui beatos pronuntiat eos qui tali sunt amore vulnerati. Moneo itaque adolescentes, et auctor ipsis sum, ne prius tertium attingant opus, quam in prioribus duobus præclare se gesserint. Absurdum enim, vel potius nimis temerarium et audax est negotium, et a mysticis legibus abhorrens ut in adyta insiliant seque penetrent, qui ne vestibus quidem sint adhibere digni. Quemadmodum enim in templo ea quidem quæ foris erant, omnibus adire licebat : quæ vero intus erant sacra, quæ velo comprehendebantur oblecta, quamvis alioquin adiri poterant, tamen a vulgo non consecrato et profano adiri non poterant : quæ denique intima erant Sancta sanctorum, et sacratissima sacra, ad ea nec illis quidem patebat aditus, qui vitam agerent inculpatam, sed soli fas erat ingredi summo sacerdoti, qui nimirum seipsam consecrasset, et omnem mortalem rugam deposuerat : sic etiam erga hosce Salomonis libros affecti esse debent adolescentes : et primum quidem omnium splendere morum virtute, deinde vero rerum ad hanc vitam pertinentium nullitatem atque inanitatem condemnare : et sic demum ea attingere, quæ vulgus hominum assequi nequit. Nam qui cum extra septa esse debeant, si temerario ausu in sacra divina non iniuncti irruere præsumserint, penas dabunt extremas.

XLI. — PETRO.

In illud, « Non esse eleemosynam coram hominibus exercendam ».

Miror equidem tuam, quam debes, imprudentiam. Neque enim eo te dementiæ prolapsam esse arbitrator ut existimes, eos qui misericordiæ opera exercent, sed ea ostentant, deteriores esse illis, qui ea plane non exercent. Ego vero, quid hac de re sentiam, exponam. **434** Ille proprie maxime que est misericors, qui beneficentiam quidem exercet; non tamen divulgat eorum quibus beneficit calamitates ac miseria. Si quis id faciat ipsius honesti causa, is majorem habebit mercedem, eo, qui mercedis ergo idem facit; si vero ob mercedem divinam, is in secunda classe collocabitur. Si quis autem laudis apud homines consequendæ gratia id facit, is hoc ipsum, cujus gratia faciebat, habebit. At qui neque ipsius honestatis causa, neque propter divinam mercedem, neque propter humanam laudem facit officium : is mihi ne homo quidem esse videtur,

¹ Matth. vi, 3, 4.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(28) Hæc, καὶ τὴν βιωτικὴν πρὸς τῷ Ἐκκλησιαστῇ, omittit ed. Paris. Restituuntur e codice Vaticano ap. Possinum. Edit.

τέτακται. Ὁ δὲ γὰρ τὰ ἠθικὰ κατορθώσας, τῷ μαθητεῦσθαι τῷ Παροιμιαστῇ, καὶ τὴν βιωτικὴν φαντασίαν καταπατήσας τῷ πεφοιτηκέναι παρὰ τῷ Ἐκκλησιαστῇ (28), οὐκ ἂν περὶ τὸ τῶν ἡσμάτων Ἄσμα ἐλθὼν εἰς σαρκικὸν καὶ ἠθικὸν (29) ἔρωτα ὀλισθήσειεν· ἀλλὰ περὶ τὸν ἀχραντὸν καὶ θεῖον περὶρωθεὶν νυμφίον, τὸν μακαρίους τοὺς τραθέντας ἀποφαίνοντα. Παραίνῳ τοιγαροῦν τοὺς νέους, μὴ πρότερον ἀπεισθῆναι τοῦ τρίτου συγγράμματος, πρὶν ἢ τὰ ἐν τοῖς δυοῖν κατορθώσειαν. Ἄτοπον γὰρ, μᾶλλον δὲ βυφοκίνδυνον, καὶ παρὰ τοὺς μυστικούς θεσμούς, τοῖς ἀδύτοις ἐπιπηδῆν, τοὺς μὴδὲ τῶν προθύρων ἀξιόλους. Ὅσπερ γὰρ ἐν τῷ ναφί τὰ μὲν ἔξω πᾶσιν εἰσι βάσιμα· τὰ δ' ἔνδον ἱερὰ, ὅσα τῷ περισχοκνίσματι περιεληπτο, βεβὰ ἐντα, τοῖς πολλοῖς ἀνιέρους καὶ βεβήλους ἄδατα ἦν· τὰ δὲ ἔνδον ἱερῶν ἰερώτερα, καὶ ἁγίων Ἄγια, οἷς οὐδὲ τοῖς τὸν ἀνεπληροῦν ἔχουσι βίον ἐπιθῆναι ἦν θέμις, ἀλλὰ τῷ ἀρχιερεὶ μόνῳ, τῷ ἑαυτὸν δηλονότι ἀφιερῶσαντι, καὶ πᾶσαν θνητὴν ἀποσεισαμένην κηλῖδα· οὕτω καὶ τῶν βιβλίων τούτων διακείσθαι τοὺς νέους χρῆ, πρῶτον μὲν τῇ τῶν ἡθῶν λαμπρόνεσθαι ἀρετῇ· ἔπειτα καταγινώσκειν τῆς τῶν βιωτικῶν πραγμάτων οὐδενείας· καὶ οὕτως ἀψασθαι τῶν τοῖς πολλοῖς ἀνεφίκτων. Οἱ γὰρ ἔξω περιβρατηρίων εἶναι ὀφειλοντες, εἰ φιλονεικήσειαν μὴ μεμηνημένοι τῇ θεῇ τελειῇ, βυφοκίνδυνως ἐπικαμῶσαι, δίκην δώσουσι τὴν ἐσχάτην.

affecti esse debent adolescentes : et primum quidem omnium splendere morum virtute, deinde vero rerum ad hanc vitam pertinentium nullitatem atque inanitatem condemnare : et sic demum ea attingere, quæ vulgus hominum assequi nequit. Nam qui cum extra septa esse debeant, si temerario ausu in sacra divina non iniuncti irruere præsumserint, penas dabunt extremas.

C

MA'. — ΠΕΤΡΩ.

Εἰς τό· Μὴ ποιεῖν τὴν ἐλεημοσύνην ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων.

Θαυμάζω σου τὴν κεχρωσθημένην (30) ἀφροσύνην. Οὐ γὰρ οἶμαι σε εἰς τοσαύτην ἀνοίαν ἐληλακέναι, ὡς νομίσαι, τοὺς ἐλεοῦντας μὲν, ἐπιδεικνυμένους δὲ, τῶν μὴ ἐλεοῦντων χεῖρους εἶναι. Ἐγὼ δὲ ὡς ἔχω γνώμης περὶ τούτων φράσω· ὅτι ἐλεήμων μὲν ἐστὶ κυρίως ἕκείνος, ὁ εὐεργετῶν μὲν, μὴ ἐκπομπέων δὲ τὰς τῶν εὐ πασχόντων συμφοράς. Εἰ μὲν γὰρ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν τις πράξει, μείζονα ἔχει τὸν μισθὸν τοῦ διὰ μισθὸν αὐτὸ ποιοῦντος· εἰ δὲ διὰ μισθὸν θεῖον, ἐν δευτέρᾳ τάξει τετάξεται· εἰ δὲ δι' ἔπαινον ποιεῖ, ἔξει τοῦτο δι' ὃ καὶ πεποίηκεν. Ὁ δὲ μήτε δι' αὐτὸ τὸ καλὸν, μήτε διὰ τὸν θεῖον μισθὸν, μήτε δι' ἀνθρώπινον ἔπαινον ποιῶν τὸ δέον, οὐδὲ ἀνθρώπος εἶναι μοι δοκεῖ, ἀλλ' ἀλιτήριος δαίμων. Δι' ἦν τοίνυν αἰτίαν σὺ τῶν θεῶν χρησῶν ἀκούσας, παρακελευομένων μὴ ποιεῖν τὴν ἐλεημοσύνην ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, οὐ διὰ φιλοδοξίαν

(29) Pro ἠθικὸν idem cod. legit ὀλικόν. Possin.

(30) Vers. 1 ep. pro κεχρωσθημένην cod. Vat. 650 habet κεχρωσμένην. Possin.

ἀνεχόμενος τι ποιεῖν χρηστὸν, τοὺς διὰ φιλοτιμίαν ποιῶντας αἰτιᾷ; Ὅσῳ γὰρ κρείττων ὁ διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν σωφροσύνην ἀσκῶν, τοῦ μηδὲ διὰ ταύτην σωφρονούντος· τοσοῦτον ὁ διὰ φιλοδοξίαν εὐποιῶν, τοῦ μηδὲως εὐποιούντος ἀμείνων. Ὁ μὲν γὰρ τοὺς ἀνθρώπους, ὁ δὲ ὅσπερ τοὺς ἀνθρώπους οὐδὲ τὸν Θεὸν ἠδέσθη.

talem et temperantiam, eo, qui ne quidem propter hanc temperans et castus est: tanto etiam is qui facit eleemosynam gloriæ consequendæ studio, altero qui plane non facit, melior est. Alter enim homines saltem; alter vero neque homines, neque Deum est reveritus.

MB. — ΜΑΡΚΩ.

Διὰ τί τὸν μέθυσον καὶ τὸν λοιδοροῦν ὁ Ἀπόστολος μετὰ τῶν τὰ μέγιστα ἡμαρτηκότων ἐταξε.

Θαυμάζειν ἔφη, πῶς τὸν μέθυσον καὶ τὸν λοιδοροῦν ὁ Ἀπόστολος μετὰ τῶν μοιχῶν καὶ τῶν ἡταιρηκότων ἐταξε. Φημι τοίνυν, ὅτι εἰ μὲν τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ἔφησεν αὐτοὺς δώσειν δίκην, λύσειν ἐχρῆν ἐπιζητεῖν. Εἰ δὲ τῆς βασιλείας ὁμοίως ἐκείνοις ἐκπεσεῖσθαι ἔφη, δι' ἣν αἰτίαν ἀνιγμά σοι δοκεῖ τὸ βῆθην; Ἄλλο γὰρ τὸ εἰπεῖν, ὅτι ἔξω πάσης τιμῆς τε καὶ δόξης κείσονται, καὶ ἄλλο, τὸ φάναί· τὴν αὐτὴν δώσουσι δίκην. Θύ γὰρ εἶπεν· τὴν ἴσῃ δώσουσι δίκην, ὃ σὺ ἴσως μὴ νοήσας τὸ βῆθην ἐνόμισας εἰρησθαι, ἀλλὰ, « βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι. » Τῆς μὲν γὰρ δόξης, φησὶ, παντὶ τρόπῳ ἔξω κείσονται· πρὸς δὲ τὴν ποσότητα καὶ τὴν ποιότητα καὶ πληκότητα (31) τῶν ἡμαρτημάτων κριθήσονται. Πολλὴ γὰρ τοῦ θείου δικαστηρίου ἡ ἀκρίθεια.

tamen secundum quantitatem et qualitatem et numerum peccatorum judicabuntur. Magna enim ac multiplex est divini iudicii exquisitio.

MG. — ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Τίνος ἡ ἐννοία τοῦ διὰ κόρακος τρέφεσθαι τὸν Ἠλίαν.

Ἰσθί, ὡ σοφὲ, ὅτι ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος τὴν δικαίαν τοῦ προφήτου κατὰ Ἰουδαίων ἀγανάκτησιν ἐκμάξει (32) βουλομένη (λιμὸν γὰρ ἐπήγαγεν, ἵνα τὸν κόρον ὕβριν ὠδίνοντα σωφροσύνην σωφρονίσαι (33))· παρεσκεύασεν αὐτὸν διὰ κόρακος τρέφεσθαι, μισοτέκνου πτηνοῦ, καὶ τίκτοντος μὲν, οὐ τρέφοντος δέ· διδὲ καὶ ὁ Μελψίδος καίτοι πάσης τῆς κτίσεως φυσικῆ λόγῳ εἰς τὸν Δημιουργὸν ἀποβλεπούσης· « Οἱ ὀφθαλμοὶ γὰρ πάντων, φησὶν, εἰς σὲ ἐπιζοῦσι, καὶ σὺ δίδως τὴν τροφήν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ· » κοράκων ἐμνημόνευσε, λέγων· « Τῷ δίδόντι τοῖς κτήνεσι τροφήν αὐτῶν, καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων, τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν. » Μάλιστα μὲν γὰρ πάντα ἡ θεῖα πρόνοια τρέφει, φησὶ, διαφερόντως δὲ τοὺς νεοσσοὺς τῶν κοράκων, τοὺς παρὰ τῶν τεκόντων ἀμελουμένους· ζωφρία (34) γὰρ ταῖς καλαιῖς περι-

^a I Cor. vi, 10. ^b III Reg. xvii, 4.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(31) Verba illa, καὶ πληκότητα, non comparent in eo cod. idem vers. seq. pro δικαστηρίου scribit δικαστοῦ. Id.

(32) Pro ἐκμάξει cod. Vat. 650 legit ἐκμαλάξει. Id.

(33) Lacunam sic in edit. Paris. punctis notatam

A sed perniciosus quidam et noxius dæmon. Quare igitur, tu, qui divina oracula audivisti, admonentia ne faciamus eleemosynam coram hominibus, cum ipse ne quidem gloriæ cupiditate adductus quidquam boni facere sustineas, eos qui per ambitionem aliquid faciunt reprehendis? Quanto enim melior est is qui propter hominum gloriam colit casti-

talem et temperantiam, eo, qui ne quidem propter hanc temperans et castus est: tanto etiam is qui facit eleemosynam gloriæ consequendæ studio, altero qui plane non facit, melior est. Alter enim homines saltem; alter vero neque homines, neque Deum est reveritus.

XLII. — ΜΑΡΚΩ.

Quare ebriosum et maledicum Apostolus inter eos, qui maxima commiserunt peccata, collocavit ^a.

B Mirari te dicebas, qua ratione Apostolus ebriosum et maledicum in eodem quasi censu cum adulteris et scortatoribus collocavit. Aio itaque: Si eandem cum his pœnam subituros eos dixisset, tum vero solutionem (hujus dubitationis) inquirere oporteret. Cum autem eos æque atque istos regno (cœlesti) frustratum iri dixerit: quid causæ est, cur id quod dictum est, obscurum tibi instar ænigmatis videatur? Aliud enim est, dicere, extra omnem honorem et gloriam eos fore constitutos, et aliud dicere, pari supplicio affectum iri. Non enim dixit: Pares dabunt pœnas (quod tu fortassis non intellecto Paulino) dicto putasti dictum esse, sed, « regnum Dei non possidebunt. » Nam extra gloriam quidem, inquit, omnino positi erunt; interea

tamen secundum quantitatem et qualitatem et numerum peccatorum judicabuntur. Magna enim ac multiplex est divini iudicii exquisitio.

C XLIII. — ΗΙΕΡΑΚΙ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΣΣΙΜΩ.

Quid sibi velit, quod Elias per corvum pastus sit ^a.

Scire debes, vir sapiens, fontem illum bonitatis, 435 cum vellet justam prophetæ adversus Judæos indignationem abstergere (famem enim induxit, ut saturitatem, quæ contumeliam parere solet, castigaret), curavit ipsum per corvum pasci, avem sobolis propriæ osorem, et quæ parit quidem atque excludit pullos, sed eos non alit. Quæ causa quoque est, quod Psalmorum scriptor, quamvis omnis creatura naturali quodam instinctu in opificem suum respiciat: « Oculi enim omnium, inquit, in te sperant, et tu das escam illorum in tempore opportuno ^b; in specie corvorum mentionem fecerit, cum ait: « Qui dat jumentis alimentum ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum ^c. » Maxime quidem, inquit, omnia nutrit ac sustentat divina providentia; eximie vero et peculiari quodam modo pullos corvorum,

supplet cod. Vatic. 650 et Rittershusius in notis. Edit.

(34) Pro ζωφρία γὰρ idem cod. habet ζῶα γὰρ μικρά. Possin.

qui a parentibus suis negliguntur. Animacula enim parva, quæ nidus circumvolitant, pabulum ipsis præbent, quoad volare possint. Per oves igitur Deus tantum non suadere voluit Eliæ, ne nimium indignationi suæ indulgeret, neve magis inhumanus esse videretur, quam illud volatile animal, quod quantumvis in pullos suos crudele alioqui sit, tamen jam prophetæ humanitatem ipsi allato pabulo in eo jussu pascit : tu vero totus ira et indignatione occupatus jura humanitatis despectui habes.

XLIV. — DANIELI PRESBYTERO.

Quid sibi velit illud : « Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt ».

Scire debes, o bone, non esse Scripturæ hoc pronuntiatum, sed judicii impiorum Judæorum calculum, id quod dictum est : « Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt. » Nam quod existimarent, a se pœnas exigi pro peccatis majorum suorum, quibus tamen ipsi multo graviora peccata committebant, idcirco hoc dicebant. At divinus et incorruptus Judex, opponens illis, quod non pro aliis, sed pro seipsis et suis admissis plecterentur, dixit : « Vivo ego, dicit Dominus, si amplius dicetur hæc parabola, » quam videlicet, sibi nec ipsis et illis qui audiebant imponentes, contingerant. « Unusquisque enim ob suum ipsius peccatum morietur. Anima enim quæ peccaverit, ipsa morietur ».

XLV. — HÆRACI ET DIONYSIO, PRESBYTERIS.

Ex Daniele 9, de casta Susanna.

Quando libidinosi illi et impotentes amatores desideris cupiditatum immersi ad castissimam Susannam accesserunt. (luxuria enim et ebrietas ipsos ad hanc contumeliam exercendam instituerant) **436** tunc sapientia, quæ in discipulis inerat, eos qui magistri esse videbantur divinum atque incorruptum docuit judicium. Quia vero cupiditas cædem machinatio erat, et animi perturbatio rationem rectam non admittebat, exclamabat illa, sincerum atque integrum castitatis thesaurum conservare salagens. Postquam autem ipsa quidem, quod volebat, perfecit, illi vero frustrati sunt eo quo potiri non debebant : tunc accusatio adversus ipsos, qualem merebantur, instituta fuit : et ex inopinato superv-

¹ Psal. cxliv, 15. ² Psal. cxlvi, 9. ³ Jerem. xxxi, 29 ; Ezech. xviii, 2. ⁴ Jerem. xxvi, 30 ; Ezech. xviii, 5, 4. ⁵ Dan. xiii, seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(35) *Περιπτάμενα, τούτοις.* Inter hæc duo verba videtur interponendum tale quiddam, τρέφει αὐτοὺς (vel τροφήν αὐτοῖς παρέχει) μέχρις οὗ πτηνοὶ γίνονται (vel περρωθεῖεν). Itaque verti, quasi hæc adessent, quæ a ms. aberant, *pabulum ipsis præbent, quoad volare possint.* RITT. — Post περιπτάμενα adijunge ex cod. Vatic., *τροφή γίνεται τούτοις· μονοουχὶ γὰρ συνεβ. Possis.*

(36) Pro ἀπάνθρωπον idem legit ἀπάνθρωπότερος. In fine ep. pro illis, τὰ τῆς φιλανθρωπίας, etc., sic is cod. habet, διὰ τῆς φιλανθρωπίας ὑπέριδε δίκαια. Id.

ιπτάμενα (35)· τροφή γίνεται ταῦταις. Μονοουχὶ γὰρ συνεβούλευσεν ὁ θεὸς τῷ Ἠλίᾳ, μὴ ἄγαν τῇ ἀγανακτήσει χρῆσασθαι, μηδὲ τῆς τοῦ μισοτέκνου πτηνοῦ φιλανθρωπίας ἀπάνθρωπον (36) ὀφθῆναι μᾶλλον. Ἐὶ μὲν γὰρ σε διὰ τὴν ἐμὴν πρόσταξιν τρέφει· σὺ δὲ τῆς ἀγανακτήσεως ὄλος γενόμενος τὰ τῆς φιλανθρωπίας ὑπερείδες δίκαια.

exhiberet. Nam hæc quidem, inquit, avis jam te occupatus jura humanitatis despectui habes.

ΜΔ'. — ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τι ἔστι τό· « Οἱ πατέρες ἔφαγον ὄμφακα, καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ὠμοδίασαν. »

Ἰσθι, ὦ βέλτιστε, ὅτι οὐ τῆς Γραφῆς ἐστὶν ἀπόφασις, ἀλλὰ τῶν ἀσεθησάντων (37) Ἰουδαίων κρισεως ψῆφος, τὸ, « Οἱ πατέρες ἔφαγον ὄμφακα, καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ὠμοδίασαν. » Ἐπειδὴ γὰρ μελίζονα τῶν προγόνων πταίνοντες, ὠντο ὑπὲρ ἐκείνων εἰσπράττεσθαι δίκας, τοῦτ' ἔλεγον· ὁ δὲ θεὸς καὶ ἀδέκαστος κριτὴς, παριστάς, ὡς οὐχ ὑπὲρ ἄλλων, ἀλλ' ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀπητοῦντο δίκας, ἔλεγον· « Ζῷ ἐγὼ, λέγει Κύριος, εἰ ἐτι βῆθήσεται ἡ παραβολὴ αὕτη, » ἣν φενακίζοντες ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἀκούοντας ἐπλάσαντο. « Ἐκαστος γὰρ τῆ ἑαυτοῦ ἁμαρτία ἀποθάνεται. Ψυχὴ γὰρ ἡ ἁμαρτάνουσα, αὐτὴ ἀποθάνεται. »

ΜΕ'. — (38) ἸΕΡΑΚΙ ΚΑΙ ΔΙΟΝΥΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ.

Τοῦ Δανιήλ· Περὶ τῆς σώφρονος Σωσάννης.

Ὅτε οἱ ἀκρατεῖς ἐκεῖνοι ἐρασταὶ βεβαπτισμένοι τῷ πόθῳ, ἤγον ἐπὶ τὴν σωφρονεστάτην Σωσάνναν (ἀκολασία γὰρ καὶ μέθη παροινεῖν αὐτοὺς ἐπαίθευσαν), τότε δὴ τοὺς δοκούντας διδασκάλους ἡ τελοῦσα ἐν τοῖς μαθητευομένοις (39) τὴν θέλαν καὶ ἀδέκαστον ἐδίδασκε χριστίν. Ἐπεὶ δὲ ὁ πάθος τὸν φόνον παρεγράφατο, καὶ τὸ πάθος τὸν λόγον οὐ παρεδίεζατο, ἐδόθησεν ἐκείνῃ, τὸ τῆς σωφροσύνης κειμήλιον ἀπέραιον καὶ ἀνέπαφον φυλάξει ἐπειγομένη. Ὡς δ' αὕτη μὲν ἤγινεν ὅπερ ἐβούλετο, ἐκεῖνοι δ' ἀπέτυχον, ὅπερ ἐπιτυχεῖν οὐκ ὤφελον· τότε δὴ ἐγράψαντο γραφήν, ἣν γραφῆναι ἔσαν δίκαιοι, ἀλλ' ἡ παράλογος (40) ψῆφος ἀντιπερρέστησεν εἰς ἑαυτοὺς τὸ ἔγκλημα. Εἰ τοίωον καὶ Εὐσέβιος, ὡς γεγράφατε,

(37) Post ἀσεθησάντων, adde καὶ κολασθέντων ex cod. Vat. 650. Vers. post 2, pro ὠμοδίασαν idem habet ἡμοδίασαν. Vers. 8 et 9 ep. pro ἀπητοῦντο idem legit ἀπαιτοῦνται. Id.

(38) Titulus hujus ep. sic est in cod. Vat. 650, Διονυσίῳ πρεσβυτέρῳ. Item vers. 5 non habet notam parenthesis. Id.

(39) Hæc verba, διδασκάλους ἡ τελοῦσα ἐν τοῖς μαθητευομένοις, non comparant in cod. Vat., qui pro his ponit, ἡ εἰς τοὺς φοιτητὰς τελοῦσα. Possis. — De est, μετὰ ὀριμίῃσιν, σοφία. RITT.

(40) Pro παράλογος, scribit idem παραλόγιστος. Id.

τῷ δ̄ διασκαλικῷ ἀξιῳματι ὠφρωμένος, καὶ τολμῶν
 & μὴ θέμις, οὐδὲ συμβουλῆς ἀνέχεται, ἄνω καὶ κάτω
 τὸ τῆς ἐπισκοπῆς. οὐ τὸ τῆς ἀρετῆς προφέρων
 ἀξιῳμα, μὴ ὀλιγωρεῖτε. Ἄξια γὰρ πάντων, ἢ ἐνταῦθα
 ἢ ἐκείσε, τῶν δρωμένων ἀπαιτηθῆσεται τὰ ἐπιχειρα.
 ac deorsum episcopatus, non autem virtutis, ostentans et jactans dignitatem : nolite id parvipendere.
 Dignæ enim omnium, vel hic, vel in altero sæculo pœnæ ab ipso reposcentur.

MC7. — ΔΩΡΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Εἰς τὸ, « *Ei καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χρι-
 στὸν.* »

Ἵσως ἐπειδὴ ἀδελφοὺς ἐκάλεσεν ὁ Χριστὸς τοὺς
 ποιοῦντας τὸ πετρῶον θέλημα, καὶ ἔδειξε τὴν κατὰ
 σάρκα συγγένειαν (41), ἄνευ τῆς κατὰ πνευμά
 φημι (42) καὶ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος : « *Ei καὶ ἐγνώ-
 καμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκο-
 μεν* » οἷον· *Ei καὶ ἐσεμνυόμεθα πρῶν οἱ ἐξ Ἰουδαίων*
πιστεύσαντες τῇ κατὰ σάρκα αὐτοῦ συγγενείᾳ, νῦν
*οὐ ταύτῃ ἐναδρυνόμεθα, ἀλλὰ τῇ κατ' οἰκειότητα αὐ-
 τοῦ ἀγγιστεῖν, ἣν διὰ τῆς ἀρετῆς καρπούμεθα. Διὸ*
καὶ ἔλεγε : Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὼ
Χριστοῦ » ὡσανεὶ ἔλεγε· *Τῇ μιμήσει σεμνύνομαι*
μᾶλλον ἢ τῇ κατὰ σάρκα ἀγγιστεῖν.

etiam ob causam dixit : « *Imitatores mei estote, sicut et ego sum Christi* » Quasi diceret, Imita-
 tione magis glorior Christi, quam carnali cognatione.

MZ'. — ΠΑΥΛΩ (43).

**Οτι γρηὶ τὸ φρόνημα τῶν σφαλλομένων, μὴ
 ολομένων δὲ σφάλλῃσθαι, καθαιρεῖν· γνωσι-
 μαχοῦσι δὲ συγγνώμην νέμειν.*

Ἰσθι, ὧ βέλτιστε, ὅτι οὐ λήσεται οὐδεὶς τὸν φα-
 νότατον καὶ ἀκοιμητον ὀφθαλμὸν, οὐδ' εἰ ἐν παρα-
 βύστῃ τι δράσειε. Γυμνά γὰρ αὐτῷ πάντα, κἄν ἀπό-
 κρυφα εἶναι δοκῇ. Διὸ καὶ τοὺς ἀμαρτάνοντας καὶ
 μὴ μετανοοῦντας, πταμοὶ τινες ἀενναοὶ ὑποδέξονται,
 πῦρ φοβερὸν ἀναξέοντες, ὧν τὰ ρεῖθρα φλόγες εἰς
 τιμωρίαν κυμαίνουσαι. Τοιγαροῦν φοβηθῶμεν (44)
 τὸ θεῖον· φοβερὸν γὰρ καὶ σέβωμεν, ὅτι δὴ ἀγαθὸν
 αἰτῶμέν τε αὐτῷ πρέποντα δοῦναι, καὶ ἡμῖν συμ-
 φέροντα λαβεῖν· πρὸς γὰρ τοῦτο ἐπήκοον· καὶ γνω-
 σιμαχῶμεν πταίνοντες· καὶ εὐεργετικὸν γὰρ, καὶ
 δεκτικὸν τῶν γνησίως μεταγινωσκόντων· μηδ' αὐτῶς
 δὲ ὀλιγοῦμεν, ὅτι δὴ δυνατὸν καὶ ἀπαραλόγιστον,
 ἀλλ' ἐκθύμως ἀγαπῶμεν. Τοῖς γὰρ ποθοῦσιν (45) οἷς
 λόγοις (46) καὶ μειλίχιον.

Nulla autem modo negligentes aut securi simus (quia potens est, nec deceptionibus
 obnoxium) : sed toto pectore ipsum diligamus. Erga eos enim qui obtemperant ejus verbis dictoque
 audientes sunt, benignum est.

MH'. — ΑΜΜΩΝΙΩ.

Εἰς τὸ· « *Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.* »

*Ἵνα μὴ προλήψῃ, πάθει ἀργαλεωτάτω, καὶ

¹⁰ II Cor. v, 16. ¹¹ Philipp. iii, 17. ¹² Hebr. xiv, 13. ¹³ Joan. xiv, 31.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(41) Καὶ ἔδειξε τὴν κατὰ σάρκα συγγένειαν.
 Videtur addendum tale quid, οὐδὲν ὄσαν, vel μηδὲν
 ἰσχύειν. RITT.

(42) Cod. Vat. 650 pro φημι ponit, μικράν, et
 mox tollit καὶ· versu post quinto post ἀλλὰ addit
 ἐπί. POSSIN.

(43) Non Παύλω, sed Ἀλυπίω inscribitur hæc ep.
 cod. in Vat. 650. Vers. 2. epist. pro his, φανότατον

A niens calculus in ipsos crimen convertit (quod
 falso intenterant innocentibus). Si igitur Eusebius
 quoque, ut scripsistis, doctoris dignitate superbiens
 et altum gerens supercilium, nefandaque audens
 aggredi, neque consilium admittit ullum, sursum
 ac deorsum episcopatus, non autem virtutis, ostentans et jactans dignitatem : nolite id parvipendere.

XLVI. — DOROTHEO LECTORI.

In illud Pauli dictum : « *Etsi cognovimus
 Christum secundum carnem* »¹⁰, etc. »

Fortassis quia Christus fratres suos appellavit
 eos qui voluntatem paternam faciunt, et hoc pacto
 demonstravit, carnalem cognationem parvi esse
 momenti (dico, si absit cognatio secundum spiri-
 tum), Idcirco etiam Apostolus dixit : « *Etsi cog-
 novimus Christum secundum carnem, at nunc non
 amplius novimus.* » Quasi diceret, Quamquam nos,
 qui ex Judæis credidimus Christo, soliti sumus an-
 tea carnali propinquitate, qua cum ipso conjuncti
 sumus, gloriari, jam tamen non amplius ea nos
 efferimus, sed potius illa propinquitate, quæ nos
 ipsi similes efficit, qua per virtutem fruimur. Quam

etiam ob causam dixit : « *Imitatores mei estote, sicut et ego sum Christi* » Quasi diceret, Imita-
 tione magis glorior Christi, quam carnali cognatione.

XLVII. — PAULO.

Oportere superbiam eorum qui errant, nec tamen se
 errare putant, deprimere : pœnitentibus autem ve-
 niam indulgere.

Scire debes, bone vir, quod nemo latebit illu-
 strissimum illum ac pervigilem oculum, ne quidem
 si in occultissimis penetralibus aliquid patrarit.
 Aperta enim ac nuda ipsi sunt omnia¹², quantumvis
 operta et abdita esse videantur. Quamobrem etiam
 peccantes neque resipiscentes excipient fluvii qui-
 dam perpetui, ignem terribilem ebullientes, quorum
 flumina nihil sunt aliud quam flammæ ad supplicium
 fluctuantes. Metuamus igitur divinum numen
 437 (est enim formidabile) ; et idem quoque venerabili
 colamus (est enim bonum atque beneficium) ; et
 petamus ab ipso talia, quorum et datio ipsum deceat,
 et nobis salutaris sit acceptio (ad talia enim danda
 pronum est), et lapsi in peccata resipiscamus
 (nam et beneficium est, et vere resipiscentes ac

Nulla autem modo negligentes aut securi simus (quia potens est, nec deceptionibus
 obnoxium) : sed toto pectore ipsum diligamus. Erga eos enim qui obtemperant ejus verbis dictoque
 audientes sunt, benignum est.

D

XLVIII. — ΑΜΜΩΝΙΩ.

In illud Christi dictum, « *Surgite, eamus hinc* »¹³.

Ne anticipatis opinionibus ac præjudiciis, malo

erte gravissimo et tali quod ægre expelli potest, in terra detenti occupatique, a celestium præmiorum societate excludamur, idcirco dixit Salvator : « Surgite, eamus hinc. » Emissæ namque voci suam admiscens potentiam, germanos discipulos suos tyrannicis perturbationibus liberatos, in senatum cætumque mundo hoc sublimiorem transtulit.

XLIX. — ORIONI.

In illud, « Si vero est gustus in verbis inanibus. »

Scire debes, invalescente morbo, et vires luctatoris instar dejiciente, et ad finem impellente, et hoc agente, ut animam quidem (a corpore) separaret; corpus autem morti traderet, quod exigua meditationis adhibita cura, jam ea, quæ abs te scripta fuerant, interpretari simus aggressi. Dicitur illud: « Si vero est etiam gustus in verbis inanibus, » arbitror æquidem duo significare. Vel hoc, quod falso objectum probrum non ultra aures progrediatur (neque enim attingit audientis mentem); vel quod oporteat modicis salibus conditum esse sermonem, ut et suavis sit intelligentibus, et aptus ad nutriendum, et in animum auditorum penetret. Sales autem orationum monitoriarum et exhortationum sunt divinorum oraculorum testimonium, et metus judicii (extremi) et regni [sive æternæ vitæ] ratio, quæ omnia fortiosem et efficaciorē et ad alendum aptiorem præstant admonitionem cohortationemque, et non solum bono præditi stomacho, verum etiam male affectis et male habitis aptum atque conveniens præbent nutrimentum.

L. — EUTONIO DIACONO.

In illud a populo dictum Herodi, « Vox Dei, et non hominis! »

Nosse debes, eos quidem qui te norunt, non fuisse miratos illos quæ prædicas; qui vero antea te non norant, eoa jam te nosse cœpisse; qui denique invadebant tibi, eos magis quoque a morbo illo consumptos esse, et pœnas dedisse tantas, 438 ut majores ab ipsis exigere non facile possis. Si igitur vis (ut omnino velle debes) illos quidem lætitia denuo complere, alteris autem penitentiorem tui notitiam conciliare, a tertio denique hominum genere pœnas repetere: tuam necesse est adaugeas virtutis præstantiam. Atque hæc quidem hactenus. Quoniam autem per epistolam ex me quæsivisti, quid causæ sit, quod cum alii Herodi ultra dignitatis modum

¹⁴ Act. xii, 22.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(47) Pro ἀναμοχλευθῆναι cod. Vat. 650 legit ἀναδακχευθῆναι. Vers. ult. cap. μετεκόμισε idem mutat in μετεκόμισσε. POSSIN.

(48) De vi ac pertinacia anticipatarum opinionum, quanta sit, idem Isidorus infra epist. 56 agit. Nec Galeus eam ignoravit, cujus ἐν τῷ Περὶ δυσνοίας sunt ista: Ὅδε μὲν βαφῆ δευσοποιῶς οὕτως, ὡς τὸ τῶν ἀνευ λογισμοῦ πρὸς τὰ μοχθηρὰ δόγματα πάθος· οὐ γὰρ ἐστὶ μεταπέσεια τοὺς ἐν αὐτοῖς τραφέντας. Et idem etiam vehementius lib. viii. De compos. pharmac. sec. gen.: Ψευδὲς δόξαι προκαταλαμβάνουσαι τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, οὐ κωφοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ τυφλοὺς ἀπεργάζονται. Exemplum

δυσκόλως ἀναμοχλευθῆναι (47) δυναμένῳ (48), κατεχόμενοι ἐν τῇ γῆ, τῶν οὐρανίων εἰργοίμεθα γεῶν, ἐφη ὁ Σωτὴρ· « Ἐγείρεσθε, ἀγωνεῖν ἐντεῦθεν. » Τῇ γὰρ πεμφθείσῃ φωνῇ τὴν ἑαυτοῦ καταμίσας δύναμιν (49), τοὺς γνησίους αὐτοῦ φοιτητὰς τῶν τυραννικῶν παθῶν ἐλευθερώσας, εἰς τὴν ὑπερκόσμιον μετεκόμιτε σύγκλητον.

MΘ. — ΩΡΙΩΝΙ.

Εἰς τὸ· « Εἰ δὲ ἐστὶ γεῦμα ἐν ῥήμασι κενῶς. »

Ἴσθι, ὅτι ἐβρωμένης τῆς νόσου, καὶ τὴν δύναμιν καταπαλαιούσης, καὶ εἰς τελευτὴν ἐλαυνούσης καὶ ἀπειλούσης (50) τὴν ψυχὴν μὲν χωρῆσαι, τὸ δὲ αἷμα νεκρῶσαι, ὀλίγα φροντίσαντες, τὰ γραφέντα παρὰ σοῦ ἐρμηνεύσαι προεθυμήθημεν νῦν· τὸ· « Εἰ δὲ καλεῖται γεῦμα ἐν ῥήμασι κενῶς, » οἶμαι δύο μνησθῆναι ἢ ὅτι τὸ ψευδὲς θνειδος οὐ περαιτέρω τῆς ἀκοῆς ἀφικνεῖται· οὐ γὰρ ἀπεται τῆς τοῦ ἀκούοντος διανοίας· ἢ ὅτι χρῆ μετρίοις ἄλασι (51) τὸν λόγον ἠρῶσθαι, ἵνα καὶ ἡδὺς ᾖ τοῖς εὐγνώμοσι, καὶ τρέφωσι, καὶ καθάπτῃται τῆς τῶν ἀκούοντων διανοίας. Ἄλλες δὲ τῶν παρανευτικῶν λόγων ἢ τῶν θείων λογίων μαρτυρία, ὃ τε τῆς κρίσεως φόβος, καὶ τῆς βασιλείας λόγος, ἰσχυροτέραν καὶ δραστικωτέραν καὶ τροφιμωτέραν δημιουργοῦντες τὴν παραίνεσιν, καὶ οὐ μόνον τοῖς εὐστομάχοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς κακοσίτοις πρόσφορον καὶ κατάλληλον τροφὴν ὀρέγοντες.

N. — EYTONIQ ΔΙΑΚΟΝQ.

Πρὸς τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ δήμου τῷ Ἡρώδῃ· « Θεοῦ φωνή, καὶ οὐκ ἀνθρώπου. »

Ἴσθι, ὅτι οἱ μὲν γινώσκοντές σε οὐκ ἐξενίσθησαν, ἐφ' οἷς ἀνακηρύττεις (52)· οἱ δὲ ἀγνοοῦντες, ἐγνωσαν· οἱ δὲ φθοῦντες, εἰ μᾶλλον ὑπὸ τῆς νόσου κατεδαπανήθησαν, καὶ δίκην ἔδοσαν, ἧς μείζονα οὐκ ἂν δύναιο παρ' αὐτῶν λαβεῖν. Εἰ τοίνυν βούλει τοὺς μὲν πάλιν θυμηδίας ἐμπλήσαι, τοὺς δὲ ἀκριβεστέραν γνῶσιν ἐνθεῖναι, τοὺς δὲ δίκας (53) ἀπαιτῆσαι, τῇ σαυτοῦ καλοκαγαθίᾳ πρόσθετος. Καὶ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον. Ἐπειδὴ δὲ γέγραφας, δι' ἣν αἰτίαν, ἄλλων ὑπὲρ τὴν ἀξίαν κολακευσάντων τὸν Ἡρώδη, καὶ εἰπόντων· « Θεοῦ φωνὴν, καὶ οὐκ ἀνθρώπου, » αὐτὸς δίκην δέδωκε· φημι ὅτι οὐκ ἐπέπληξεν ἐκεῖνος, οὐδὲ τὴν κολακείαν ἀσεβοῦσαν καὶ μαινομένην ἀπετρέψατο.

ubivis ohvia sunt. RITT.

(49) Similiter loquitur epistol. 147 libri iii, quæ ejus plane cum hac est argumenti. Id.

(50) Καὶ ἀπειλούσης. Add. ex cod. Vatic. vers. 3 lit. D. POSSIN.

(51) Pro ἄλασι cod. idem scribit, ἀλαί, et vers. post 4 pro λόγος, πόθος. Id.

(52) Pro ἀνακηρύττεις cod. Vat. 650 habet ἀνακηρύττη. Id.

(53) Post δίκας addit idem μεγίστας et vers. seq. πρόσθετος mutat in προστίθει, itemque vers. 8 φωνῆν in φωνή. Vers. 9 post inter ὅτι et οὐκ inserit ἐπειδὴ. Id.

Τῷ γὰρ καταδέξασθαι, καὶ εἰς μείζονα αὐτοὺς ἀσεβειαν (54) ἐπαιδοτρήθην. Εἰκόσ δὲ κάκεινους, εἰ καὶ μὴ παρατυχία, ἀλλ' ὕστερον δεδωκέναι δίκην. Εἰ δὲ καὶ ἐνταῦθα διέφυγον, τὰ ἐκεῖσε οὐ διαφεύζονται. Nam dum eam accepit, etiam ad majorem ipsos impietatem assuefecit atque erudit. Credibile autem est, ipsos quoque (adulatores illos) si maxime non evestigio, at certe posterius pœnas persolvissse. Quod si etiam hic divinam animadversionem impuniti effugerunt, æterna alterius sæculi supplicia non evadent.

NA'. — ΘΕΩΝΙ.

Εἰς τὸ · « Τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. »

Ἡ θεία χάρις (55) τῇ ἀνθρωπίνῃ κερνωμένη (56) προθυμίᾳ, σώζει τὸν ἀνθρώπον. Διότι καὶ ὁ τὸν Χριστὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα εἶπε · « Συνεργεῖ τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. » Οὐ γὰρ ἡ κλησις μόνον (πάντες γὰρ ἐκλήθησαν μὲν, οὐκ ὑπήκουσαν δέ)· ἀλλὰ καὶ πρόθεσις τῶν κεκλημένων τὴν σωτηρίαν εἰργάσατο. Οὐ γὰρ ἠναγκασμένη γέγονεν ἡ κλησις, οὐδὲ βεβιασμένη, ἀλλ' ἐκούσιος.

NB'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ (57).

Ὅτι ἡ ἀμαρτία τοῦ θανάτου χαλεπωτέρα. Εἰς τὸ · « Εἰ γὰρ τὰ ὄντοια τῆς ἀμαρτίας θάνατος · καὶ · Μὴ βασιλευέτω ἐν ὑμῖν ἡ ἀμαρτία · καὶ πάλιν · Τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἀμαρτία. »

Ἡ ἀμαρτία πολλῷ τοῦ θανάτου ἐστὶ χαλεπωτέρα. Διὸ καὶ ὁ Παῦλος, ὁ μάλιστα πάντων τὰ τοιαῦτα διασκέπτεσθαι δεινός (58), τὴν μὲν βασιλῖδα εἶπε, τὸν δ' ὀψώνιον, ὡς τοῦτον ὑπ' ἐκείνην ταττόμενος (59). Βασιλῖδα δὲ, οὐ διὰ τὴν ἀξίαν (οὐδὲν γὰρ αὐτῆς αἰσχρότερον)· ἀλλὰ διὰ τὴν σφοδρὴν τῶν ἀλόγων ὑπακοήν. Εἰ γοῦν τὰ ὀψώνια τῆς ἀμαρτίας, θάνατος, μὴ βασιλευέτω ἐν ὑμῖν ἡ ἀμαρτία, ἡ τοῦ θανάτου, τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν, ἀργαλειωτέρα. Εἰ γοῦν ἀρεσις προκείτο, καὶ δυνατὴν εἶη, ἐλοιμὴν ἂν ἀποθανεῖν μὴ ἀμαρτήσας, ἢ ἀμαρτήσας μὴ ἀποθανεῖν. Οὕτω τοῦτο ἐκείνου δεινότερον ἐστὶ, παρ' ἐμοὶ χριτῆ. Ὁ μὲν γὰρ θάνατος ὑπ' ἀναστάσεως σθεσθήσεται· ἡ δὲ ἀμαρτία καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τιμωρηθήσεται (60)· ὥστε οὐδὲν κερδάνη ὁ ἀμαρτάνων, μὲν, μὴ ἀποθνήσκων δὲ (καθ' ὑπόθεσιν δὲ εἰρήσθω), εἴγε καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τιμωρίαν ὑφέξει. Καὶ ἄλλῃ δὲ παραδείγματι ἐναργεῖ τοῦτ' ἐπόησε δῆλον, εἰπὼν · « Τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἀμαρτία. » Ὅσπερ τοῖνον ὄφιν ἢ σκορπίον ὀδόντας ἢ κέντρον μὴ ἔχοντας, δι' ὧν τὸν ἰδὸν παραπέμψουσιν, οὐκ ἂν τις φοβή-

adulati essent, dixissentque « vox Dei, et non hominis, » ipse pœnas luerit : aio (id propterea factum), quia ipse populum non reprehenderit, neque adulationem impiam et insanam repudiavit. Nam dum eam accepit, etiam ad majorem ipsos impietatem assuefecit atque erudit. Credibile autem est, ipsos quoque (adulatores illos) si maxime non evestigio, at certe posterius pœnas persolvissse. Quod si etiam hic divinam animadversionem impuniti effugerunt, æterna alterius sæculi supplicia non evadent.

LI. — THEONI.

In illud (Pauli dictum) : « Iis qui secundum propositum vocati sunt ¹⁵. »

Divina gratia humanæ mista industriæ animique promptitudini, salvum facit hominem. Quocirca etiam Apostolus, qui Christum habebat in se loquentem, dicebat : « Cooperatur iis, qui secundum propositum vocati sunt. » Non enim sola vocatio (omnes enim vocati sunt quidem, sed non obediunt vocationi), verum etiam propositum voluntatis animique propensio et studium obsequendi in vocatis salutem operatur. Non enim coacta est vocatio, neque violenta, sed voluntaria ac spontanea.

LII. — ATHANASIO PRESBYTERO.

Peccatum morte gravius esse. In dictum Pauli : « Stipendium peccati mors est ¹⁶. » Et : « Ne regnet in vobis peccatum ¹⁷. » Et rursum : « Stimulus autem mortis est peccatum ¹⁸. »

Peccatum multo gravius est morte. Quocirca Paulus quoque, qui accuratissime omnium talia perspicere poterat, illud quidem reginam esse dixit ; istam vero, stipendium militare, quasi qui hanc (mortem) infra illud (peccatum) collocaret. Reginam autem peccatum fecit, non dignitatis ergo (nihil enim eo deformius cogitari aut fingi potest), sed propter vehementem obediendi studium, quo flagrant, quoscunque peccatum occupavit. Quare si peccati stipendium mors est, ne regnet in vobis peccatum, quod morte, apud eos quidem quibus sana mens est, gravius est. Si igitur optio detur, et fieri posset, equidem mori mallet, ita ut immunis a peccato manerem, quam admissio peccato mortem effugere. Tanto illud hac est gravius, me iudice. Mors enim a resurrectione exstinguetur ; de peccato autem etiam post resurrectionem pœna exigetur. Nihil igitur lucri ferret is, qui peccaret, sed mortem effugeret **439** (ex hypothesi autem hoc dictum esto), si quidem etiam post resurrectionem supplicium subiturus esset. Alio quoque evidenti

¹⁵ Rom. viii, 28. ¹⁶ Rom. vi, 23. ¹⁷ ibid. 12. ¹⁸ I Cor. xv, 56.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(54) Pro ἀσεβειαν idem cod. scribit βλασφημίαν. POSSIN.

(55) Ἡ θεία χάρις. Confer epist. 43 supra hoc lib. et lib. II, epist. 2 ; et Irenæum lib. IV, cap. 71. RITT.

(56) Pro κερνωμένη cod. Vatic. 650 legit κερνωμένην. Vers. 5 pro γὰρ ponit γοῦν. Vers. 6. post καὶ addit ἢ. Vers. ult. pro ἐκούσιος habet ἐκούσια. POSSIN.

(57) Inscriptio suppletur ex codice Vaticano. EDIT.

(59) Pro ταττόμενος cod. Vat. legit ταττόμενον. vers. seq. post αἰσχρότερος, addit καὶ ἀτιμότερος. POSSIN.

(60) Ἡ δὲ ἀμαρτία ... τιμωρηθήσεται. Hæc deerant in ed. Paris. et suppletur ex codice Vaticano ap. Possinum. EDIT.

exemplo hoc declaravit idem Apostolus, cum ait : **A** « Stimulus autem mortis est peccatum. » Quemalmodum igitur serpentem aut scorpionem dentibus aut stimulo destitutos, quibus mordentes virus suum transfundant, nemo facile pertimescat : sic mors quoque, si non ob peccatum afferatur, imperterrito animo excipienda est; quod si etiam pro virtute, multo quoque libentiore. Fieri hoc non posse putas? Testes accipe martyres, qui non aliter mortem amplexi sunt, quam aditum quemdam ad immortalitatem.

LIII. — DIONYSIO SCHOLASTICO.

« Quæcunque volueritis ut faciant vobis¹⁹, etc. »

Laude quidem digni sunt illi, qui naturali lege instituti atque imbuti officium fecerunt. Habet enim in se natura ipsa virtutum exactum et incorruptum iudicium : quod Christus quoque ipse exhortationis et consilii causa proposuit, cum dixit : **B** « Omnia quæcunque volueritis, ut faciant vobis homines, vos etiam similiter facite illis. » Deinde cum demonstrasset, hanc esse omnem et pietatis et humanitatis regulam, addidit : « Hæc enim est lex et prophetæ. » Posteaquam vero claudicavit, et de statu integritatis delapsa est natura hominum, virtutisque notas obliteravit : tum et lex scripta data est. Quia vero hæc quoque violata est hominum transgressione, tunc prophetarum cœtuli commendata est generis humani correctio ac restitutio. At quia hic quoque abnegavit, dicens : « Medicinam fecimus Babyioni, et non est sanata²⁰; » huc in terras venit is, qui et virtutis semina insevit naturæ, et per legem docuit eandem, et per prophetas præconium fecit. Postquam igitur cœlorum Rex advenit in carnem, necessario et dogmata cœlo digna sancita sunt, eaque vivendi ratio ac norma, quæ angelis potius conveniat, quam hominibus placeat, in sanctis Evangeliiis, non secus ac in regis mandatis et edictis, est promulgata.

LIV. — PAULO SUBDIACONO.

In eandem rem.

Ineffabilis Dei sapientia, ne concertemus inter nos opinionibus, dum virtutis definitionem quaerimus, perfectissimum opus suam cujusque voluntatem constituens dixit : « Omnia quæcunque volueritis ut faciant vobis homines, et vos facite ipsis. »

¹⁹ Matth. vii, 12. ²⁰ Jerem. li, 9.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(61) Pro ἀσμενέστερον et quæ seq. usque ad μάρτυρας, hic ponit idem cod. ἀσμενιτέον· εἰ δὲ οὐχ ἡγή τοῦτο δυνατὸν εἶναι, μαρ. POSSIN.

(62) Elegans πλοκή notanda in μάρτυρας quæ non potest in Latina interpretatione exprimi. Priori loco vulgari significato accipitur vox pro quibusvis testibus; posteriore, pro illis qui veritatem cœlestem testimonio proprii sanguinis obsignarunt. RITT.

(63) Κανὼν ἐστὶν ὁδὸς καὶ εὐσεβείας καὶ φιλανθρωπίας. Sic idem Christi præceptum, ut faciamus aliis quod nobis fieri ab aliis cuperemus epist. seq. vocat Isid. κανὼνα τῶν ἀρετῶν, et κανὼν τῆς ἀρετῆς, epistol. 91 et alibi quoque pro compendio omnis justitiæ prædicat. Quo tamen bonitatis compendio aliud etiam compendiosius nobis subicit Gregor. Nazianz. in *Tetrastich.*

θετή, οὕτω καὶ τὸν θάνατον, εἰ μὴ δι' ἀμαρτίαν προσάγοιτο, ἀδεῶς καταδεκτέον· εἰ δὲ καὶ ὑπὲρ ἀρετῆς, ἀσμενέστερον (61). Οὐχ ἡγή τοῦτο δυνατὸν; Μάρτυρας δέγου τοὺς μάρτυρας (62), τοὺς καθάπερ προοίμιον ἀθανασίας τὸν θάνατον ἀσπασαμένους.

ΝΓ'. — ΔΙΟΝΥΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

« Ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν. »

Εὐδόκιμοι μὲν οἱ τῷ ἐμφύτῳ νόμῳ παιδαγωγηθέντες, καὶ τὸ δέον πεποιηκότες· ἔχει γὰρ ἡ φύσις ἐν ἑαυτῇ τῶν ἀρετῶν ἀκριβῆς καὶ ἀδέκαστον τὸ κριτήριον, ὅπερ καὶ ὁ Χριστὸς ἐν παραινήσεως μέρει καὶ συμβουλῆς εἰσήγαγε, λέγων· « Πάντα, ὅσα ἐὰν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ὁμοίως ποιεῖτε αὐτοῖς. » Εἶτα δεικνύς ὅτι κανὼν ἐστὶν οὗτος καὶ εὐσεβείας καὶ φιλανθρωπίας (63). ἔφη· « Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. » Ἐπειδὴ δ' ὠκλασεν ἡ φύσις, καὶ ἡμαύρωσε τοὺς τῆς ἀρετῆς χαρακτῆρας, ἐδόθη καὶ ὁ νόμος γραπτός· Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐτὸς παρεδόθη, ὁ τῶν προφητῶν χορὸς ἐνεχειρίσθη τὴν διδρῶσιν. Ὡς δὲ καὶ οὗτος ἀπέειπεν· « Ἰατρύσαμεν, λέγων, τὴν Βαβυλῶνα, καὶ οὐκ ἰάθη· » δεῦρ' ἐπεφοίτησεν ὁ καὶ τῇ φύσει ἐνθεὶς τὰ τῆς ἀρετῆς σπέρματα, καὶ διὰ τοῦ νόμου διδάξας, καὶ διὰ τῶν προφητῶν κηρύξας. Ἐλθόντος τοίνυν τοῦ τῶν οὐρανῶν Βασιλέως, ἀναγκαιῶς καὶ δόγματα οὐρανῶν πρέποντα ἐθεσπισθη, καὶ πολιτεία **C** ἀγγέλοις μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις ἀρμόζουσα (64), ἀρέσκουσα (65), καθάπερ ἐν βασιλικαῖς διατάγμασιν, ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελλίοις διηγορευθή.

ΝΔ'. — ΠΑΥΛΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἡ ἀρβήτος σοφία, ἵνα μὴ ζυγομαχῶμεν, τί ἐστὶν ἀρετὴ ζητοῦντες, μελίστατον ἔργον (66) τὴν ἐκάστου βούλησιν πεζάμεναι, ἔφη· « Πάντα ὅσα ἐὰν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. » Εἰ τοίνυν ἐν σεαυτῷ ἔχεις καὶ τὸν κανόνα

Τὴ χρηστότητος δόγμα συντομωτερον, τοιούτος ἴσθι τοῖς φίλοις καὶ τοῖς πέλας οἷους σεαυτῷ τοῖς δὲ τυγχάνειν θέλεις, καὶ συντομωτερόν τι τὰ Χριστοῦ πάθη. RITT.

(64) Pro ἀρμόζουσα cod. Vat. scribit ἀρμόττουσα et omittit vocem seq. ἀρέσκουσα. POSSIN.

(65) Ἀρμόζουσα, ἀρέσκουσα. Posterius horum videtur redundare, nisi quibusdam transpositis legamus, ἀγγέλοις μᾶλλον ἀρμόζουσα, ἢ ἀνθρώποις ἀρέσκουσα. Et quasi ita legeretur, sic verū : quæ angelis potius conveniat, quam hominibus placeat. RITT.

(66) Pro ἔργον ponit cod. Vat. 630, ὄρον εἰς. Vers. 3. pro ἐὰν habet ἂν· vers. antepen. ep. post ἔχεις addit τὸν γνώμονα. Vers. ult. pro οἰκείῳ scribit οἰκιάε. POSSIN.

τῶν ἀρετῶν, μὴ παρ' ἄλλοις τοῦτο ζητεῖ (67), ἀλλὰ ἅμα καὶ ἐν ἑαυτῷ οἰκείῳ θησαυρῷ.

NE. — ΑΡΙΘΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤΗ.

"Ὅτι ἀπὸ φιλαρχίας ἢ προλήψεων γίνονται αἰρέσεις.

Ἡ φιλαρχία ἀπάντων αἰτία τῶν κακῶν, ἢ καὶ τὰ καθεσθῶτα ἀνατρέπειν πειρωμένη, δεινούς πολέμους οὐ μόνον ἐφ' ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν παλαιῶν ἐπικωμάσαι παρεσκεύασεν. Οἱ μὲν γὰρ Πυθαγόρειοι σιγῆν ἠσκηκότες, τοὺς μέγα φρονούντας ἐπὶ εὐγλωττίᾳ ἀπεκρήρυτον. Οἱ δὲ Ὀμηρίζοντες, τοὺς Πλατωνίζοντας διέσυρον· οἱ δὲ Πλατωνίζοντες τοὺς Ὀμηρίζοντας ἀσεβείας ἐγράφοντο· καὶ οἱ μὲν Ἀριστοτελικὸν πρὸς τοὺς Πλατωνίζοντας ἐπαπεδύσαντο· οἱ δὲ Στοικοὶ πρὸς τοὺς Ἀριστοτελικούς ἐφράξαντο. Ἐπικουρεῖων δὲ, τῶν τῆ κακίᾳ ἐπικουρῆσαι τολμησάντων, καὶ μεμνησθαι ἀτοπώτατον. Καὶ ἐπὶ τῆς ἱατρικῆς δὲ τὸ αὐτὸ ἐπηκολούθησαν. Οἱ μὲν γὰρ Λογικοὶ τοὺς Μεθοδικούς (68) ἐστηλίτευσαν· οἱ δὲ Μεθοδικοὶ κατὰ τῶν Λογικῶν ἐφράξαντο. Οἱ μὲν γὰρ πολλὰς καὶ ποικίλας ῥίζας ἐφασαν τῶν παθῶν· διὸ καὶ ποικίλοις ἐχρῶντο βοηθήμασι, τὰς ῥίζας πολυπραγμονοῦντες τῶν νοσημάτων, καὶ οὕτως ἀναστέλλοντες τὰς πηγὰς τῶν παθῶν. Οἱ δὲ δύο μόνας αἰτίας ὤρισαντο, στέγνωσιν καὶ ῥύσιν· διὸ καὶ τὸ, ἢ κενωτέον, ἢ στακτέον, ἐδογματίσθη. Οἱ δὲ Ἐμπειρικοὶ καὶ τούτους κάκείνους ἐσκωπτοῦν. Εἰ δὲ καὶ τὰς τῶν ῥητόρων, καὶ τὰς τῶν ποιητῶν, καὶ τὰς τῶν συγγραφέων πρὸς ἀλλήλους διαφοράς εἰπεῖν ἐθελήσαιμι, πολλὸς καὶ λόγος καὶ χρόνος ἀναλωθήσεται. Καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. Ὅπου γὰρ οἱ φιλοσοφίας ὀνόματι βρενθυόμενοι οὐκ ὤκησαν διαπύριον καθ' ἑαυτῶν κινήσαι πόλεμον, σχολῆ γ' ἂν τοῖς ῥήτορσι καὶ τοῖς ποιηταῖς ἐμέλησεν εἰρήνης, οἳ γε καὶ πρὸς τοὺς ἐγκράτειαν, καὶ δικαιοσύνην, καὶ σωφροσύνην ἐγκρίνοντας Σωκρατικούς διεφέροντο, οὓς Πλάτων ἐκχωμωθήσας ἐν διαλόγοις, ἀνεκωμωδήθη παρὰ τῶν Κυνικῶν, ὧν εἷς ἦν καὶ Λουκιανός, ὃ τοὺς διαλόγους κατὰ πάντων ὁμοῦ σχεδὸν τῶν τε εἰρημένων, τῶν τε παραλελειμμένων συντάξας. Ὅν οἱ μὲν Πλατωνικὸν (69), διὰ τὸ τοὺς παρὰ τῶν ποιητῶν ἀναπλασθέντας θεοὺς θεατρικῆναι, ἀπεδέξαντο. Οἱ δὲ τῶν ποιητῶν τρόφιμοι δύσφημον ἀπεκάλεσαν· δεινῶς γὰρ τοὺς παρ' αὐτῶν ἐκθειάζομένους θεοὺς ἐξεκωμώδησε. Τίς οὖν τολμήσει τὰ τῶν Ἑλλήνων προ-

Quare si in te ipso habes normam virtutum (sicut profecto habes), noli apud alios eam querere, sed proprio thesauro utere.

LV. — ΗΑΡΡΟΚΡΑΕ ΣΟΦΙΣΤΑΕ.

Ab ambitione aut anticipatis opinionibus nasci haereses.

Ambitio et imperandi cupiditas, omnium causa malorum, quæ etiam bene 440 constituta evertere conatur, gravia bella non solum nostra, sed etiam antiquis temporibus invexit in res humanas. Nam Pythagorei quidem, cum ipsi silentium colerent, alios qui eloquentia se magnifice efferebant, repudiabant: Homeri autem studiosi Platonis assecras traducebant: Platonis vero sectatores Homeri studiosis impietatis dicam scribebant: et Aristotelici quidem adversus Platonicos (philosophos) pugnabant: Stoici vero contra Aristotelicos armabantur. Epicureorum autem, qui vitiiis patrocinari ausi sunt, etiam mentionem fieri indignum atque absurdum est. Sed et in arte medica idem sectati sunt studium. Nam Logici quidem Methodicos insectabantur, Methodici vero contra Logicos se armabant. Altera enim secta multas ac varias radices morborum esse aiebat; quapropter etiam variis utebantur auxiliis, sollicitè radices morborum singulorum inquirentes, atque ita fontes morborum obstruentes. Altera vero, duas tantum causas definiebat: astrictionem sive constipationem, et fluxionem. Unde hoc dogma tradiderunt, aut evacuandum, aut instillandum. Empirici autem tam hos quam illos deriserunt. Quod si et oratorum, et poetarum, et historicorum inter se contentiones et controversias oratione persequi vellem, multum et verborum et temporis mihi consumeretur. Et nihil adeo miri est. Quando enim illi, qui philosophiæ nomine se magnifice efferebant, non dubitarunt implacabile adversus se invicem movere bellum: vix potuit fieri, ut oratoribus et poetis pax curæ esset, qui etiam cum Soeraticis, qui temperantiam et justitiam et modestiam in pretio habuerunt, contentiones susceperunt: quos Plato in Dialogis deridens, ipse quoque nutuo derisus est a Cynicis: quorum e numero Lucianus etiam fuit, qui dialogos contra omnes propemodum, tam eos qui jam sunt dicti, D quam eos qui omisi sunt, composuit. Quem Platonicus quidem ob id quia a poetis confictos deos quasi

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(67) Τοῦτο ζητεῖ. Non esse quærenda aliunde, quorum ipsi domini sumus, quæque in potestate nostra habemus, sententia est etiam D. Basilii et Ambrosii in *Hexaemer.* RITT.

(68) Οἱ μὲν γὰρ Λογικοὶ τοὺς Μεθοδικούς. Medicorum antiquitus tres erant sectæ: Logici, Methodici, Empirici. Ansonius Grypho ternarii:

Triplex quoque forma medendi:

Q. *Logos, aut Methodos, cuique Experientia nomen,* B. Hieronymus ad Paulinum: «Taceo, inquit de medicis, quorum scientia mortalibus vel utilissima est, et in tres partes scinditur: τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν: id est decretum vel doctrinam,

rationem et experientiam, ubi δόγμα vocat qui alijs est λόγος. Q. Serenus Sammonicus epilogo poematis *De re medica.* RITT.

Quod Logos, aut Methodus, simplexque Empirica [pandit.

Simplicem vocat Empiricam, ut quæ non sit sollicita de causis et rationibus, sed tantum observatione, collectione atque inductione exemplorum sive experientia (unde et nomen accepit) nitatur. RITT.

(69) Conf. ep. 91 inf. hujus libri iv. Notandum ex fine hujus epist. saluberrimum nostris etiam temporibus exulceratissimis consilium, de via ac ratione orthodoxæ concordiæ sanciendæ et sancientiæ. RITT.

in theatro deridendos propinavit atque traduxit, ap- A
probarunt; poetarum autem alumni infamem decla-
rarunt. Graviter enim perstrinxit illos, quos ipsi
magnopere venerabantur, deos. Quis igitur eorum,
qui paganismum amplectuntur, ausit nobis obji-
cere, multas apud Christianos hæreses natas esse,
cum tam multas videat etiam apud ipsos Græcos propter ambitionem et imperandi studium (vera
enim dicere oportet) natas esse? Si vero hæc expelleretur ex rebus humanis, spes bona esset, fore
ut omnes in divinum (Evangelii) præconium unanimi et orthodoxo consensu convenirent.

441 LVJ. — PETRO SCHOLASTICO.

Eadem de re.

Aut ex ambitione, aut ex anticipata aliqua opi-
nione, duabus expugnata difficilissimis affectionibus,
hæreses et sectas natas esse arbitror. Nam qui in
subditorum classe vivere æquo animo non potue- B
runt, neque imperium excipere, novæ doctrinæ
sementem sparserunt, in iis quæ constituta essent,
permanere dedignati.

LVII. — ADAMANTIO.

Eadem de re.

Quid adeo miraris, si etiam post Salvatoris in
carnem adventum multæ hæreses enatæ sunt,
diabolo, quippe qui jam perspicue ac diserte audi-
visset, omnino se iudicio et damnationi subjectum
iri et pœnas daturum, eas disseminante, ut videlicet
multos suppliciorum socios atque participes
habeat, cum ante ipsius quoque adventum non
paucæ exstiterint hæreses? Nam partim homines
ne quidem esse Deum putarunt: partim esse qui- C
dem aliquod divinum numen, sed providentia re-
rum humanarum non esse præditum: partim vero,
procuracionem id quidem habere, sed cœlestium
duntaxat rerum; alii autem non solum cœlestibus
rebus, sed etiam terrenis providere, non tamen
omnibus, verum duntaxat excellentibus: ut regum
ac principum. Et alii quidem omnia temerario ac
cæco casu ferri dixerunt; alii contra omnia fatali
quodam necessitate fieri; alii denique ut fors tulit,
omnia agi asseruerunt. Et alii quidem idola adorare
fas piisque esse existimarunt; alii vero matrum
connubia probarunt; alii humanas hostias; alii
animalium cædes; alii boum mactacionem, alii camelorum;
alii mutuum hominum devorationem, alii ex herbis victum. Sed si omnia in medium D
proferre velim, fortassis fidem non invenero, nec
tamen falsum dixisse argui queam. Quare si sem-

NΓ'. — ΠΕΤΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Ἡ ἐκ φιλαρχίας, οἶμαι, ἢ ἐκ προλήψεως, δύο
δυσκαταγωνίστων παθῶν, τὰς αἱρέσεις τετέχθαι. Οἱ
μὲν γὰρ ἐν τοῖς ὑπηκόοις μὴ ἀξιώσαντες εἶναι (70),
B μὴδὲ καταδεξάμενοι, νεωτέρας διδασκαλίας σπέρμα
καταβέβηκασιν, τοῖς καθεστῶσιν ἐμμένειν μὴ κα-
αξιώσαντες (71).

NΖ'. — ΑΔΑΜΑΝΤΙΩ.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τί θαυμάζεις, εἰ μετὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐνσαρκον
παρουσίαν πολλὰ αἱρέσεις ἐτέχθησαν, τοῦ διαβόλου,
ἅτε δὴ σαφῶς καὶ διαβρῆδην ἀκούσαντος, ὅτι πάντα
κρίσει καθυποβληθήσεται (72), καὶ δικὴν δώσει, τοῦ
ταύτας κατασπείραντος (73), ἵν' ἔχη πολλοὺς τοὺς
συγκολληθῆσόντων, ὅποτε καὶ πρὸ τῆς παρουσίας
αὐτοῦ οὐκ ὄλιγα ἦσαν αἱρέσεις; Τῶν γὰρ ἀνθρώπων
οἱ μὲν μὴδὲ εἶναι τὸ θεῖον (74) ἐνόμιζον· οἱ δὲ εἶναι
C μὲν, μὴ προνοεῖν δὲ· καὶ οἱ μὲν προνοεῖν μὲν, τῶν
δ' οὐρανίων μόνον· οἱ δ' οὐ μόνων τῶν οὐρανίων,
ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιγείων, οὐ πάντων δὲ, ἀλλὰ τῶν
ἐξόχων, ὅσων βασιλέων τε καὶ ἀρχόντων. Καὶ οἱ μὲν
αὐτοματισμῶν, οἱ δ' εἰμαρμένην, οἱ δ' εἰκῆ φέρεσθαι
τὰ πάντα ἀπεφῆγαντο. Καὶ οἱ μὲν τὰ εἰδωλα προσ-
κυνεῖν εὐσεβῆς ἐνόμιζον· οἱ δὲ τὸ μητρογαμεῖν· καὶ
οἱ μὲν τὸ ἀνθρωποθετεῖν, οἱ δὲ τὸ ζωοθετεῖν· οἱ
μὲν τὸ βουθετεῖν, οἱ δὲ καμηλοσφαγεῖν· καὶ οἱ μὲν
τὸ ἀλληλογραφεῖν, οἱ δὲ τὸ ποηγαεῖν (75). Ἄλλ' εἰ
πάντα εἰς μέσον ἀγάγοιμι, ἰαυς ἂν ἀπιστηθῆσμαι
μὲν, οὐκ ἐλεγχθῆσμαι δέ. Εἰ τοίνυν αἰεὶ πρὸς ἑαυτὸ
ἐστασίαζε τὸ γένος (76), καὶ οὐ τὰ αὐτὰ ἐδόξαζε
(κατὰ καιροὺς γὰρ ἄνθρωποι νεωτεροποιοὶ (77) ἢ
D καὶ στασιάζοντες, τὰ καθεστῶτα μὲν ἐκίνουν, ἐνο-
μοθέτουν δὲ τὰ δοκοῦντα)· τί θαυμάζεις, εἰ καὶ νῦν
περὶ πρᾶγμα θεῖον καὶ λόγου κρείττον διαφωνεῖν.
προσποιοῦνται ὑπὸ φιλαρχίας ἐκδραχευόμενοι;

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ,

(70) Ἐν τοῖς ὑπηκόοις μὴ ἀξιώσαντες εἶναι.
Exemplum præbet Arius. RITT.

(71) Τοῖς καθεστῶσιν ἐμμένειν. Ὅπερ γενναίων
εἶναι ἀνδρῶν, οὐκ οἷδ' ὅστις ἔγραψε. Huic contrarium,
τὸ τὰ καθεστῶτα κινεῖν, infra epist. proxima. Ip.

(72) Ὅτι πάντα κρίσει καθυποβληθήσεται. Je-
rissima sententia, sed a mente Isidori hoc loco aliena,
quæ postulat ut legamus πάντως. RITT. [Cod. Vat.
πάντως.]

(73) Τοῦ ταύτας κατασπείραντος Videtur omnino
reiciendum τῶν, ut superfluum. RITT. [Cod. Vatic.

τοῦ non agnoscit.]

(74) Οἱ μὴδὲ εἶναι τὸ θεῖον. De variis ac multi-
plicibus hominum erroribus in rebus divinis vide
similem locum infra ep. 99 et 163. RITT.

(75) Hæc, οἱ δὲ τὸ ποηφ. omittebat ed. Paris.
EDIT.

(76) Ἐστασίαζε τὸ γένος. Videtur deesse ἀνθρώ-
πινον, vel ἡμέτερον vel τῶν ἀνθρώπων.

(77) Cod. Vatic. addit, καὶ στασιαστὰς ἐπιπολά-
ζοντες τὰ καθεστηκότα. Pussin.

per inter homines fuerunt contentiones atque dissidia, nec eadem omnibus fuit sententia (nam pro temporum varietate homines novarum rerum et novorum morum cupidi, aut etiam seditiosi, presentia quidem convellerunt, novas autem pro suo ingenio leges tulerunt), quid miraris, si nunc quoque circa negotium (religionis Christianæ) divinum et ratione humana superius contentiones affectant, et dissident animis homines ab ambitione tanquam furore bacchico agitati?

NH'. — ΙΩΑΝΝΗ ΔΙΑΚΟΝΩ.

A

LVIII.—JOANNI DIACONO.

Τῆς Ἰουδα Ἐπιστολῆς. Τι ἐστίν· Ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. »

Ex Epistola Judæ. Quid sit illud, « Sidera errantia, quibus culigo tenebrarum servata est in æternum ».

Ei μὲν αὐτὸς μόνος ἐπέστειλας, εἰσόμενος, δι' ἣν αἰτίαν εἰρηται· « Ἀστέρες πλανῆται· » ἰσως ἂν σοι κατασχότους εἰς αἰῶνα τετήρηται· » ἰσως ἂν σοι κατασχότους ἀμαθίαν, καὶ συντόμως ἐπιστείλας τοῖς ἀνδράσιν οὐ τοῖς ἀστράσιν, ἀπηλλάγην. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ, καὶ τῶν δοκούντων εἶναι συνετῶν, τοῦτ' ἐζήτησαν μαθεῖν, καὶ πολλὰ κινήσαντες, ὕστερον μαθόντες ἐξεθείασαν, καταγνώσομαι μὲν σου οὐδαμῶς, ἐρμηνεύσαι δὲ αὐτὸ σαφέστερον πειράσομαι. Φημι τοίνυν, ὅτι περὶ ἀνθρώπων συγγνώμης πταιόντων ὑψηλότερα ἦν τῷ ἐπιστελλαντι ὁ λόγος, οὐ περὶ ἀστρων καὶ νεφελῶν, κυμάτων τε καὶ δένδρων· οἷς δὴ παραδείγμασι κέχρηται· ὅπερ ἔχουσιν ἐκεῖνα κατὰ φύσιν, τοῦτο πεπονημένοι τοὺς ἀνθρώπους κατὰ προαίρεσιν αἰτιώμενος. Ὡς περὶ γὰρ αἱ νεφέλαι αἱ ἀνδροί, αἱ ὑπὸ ἀνέμων ἐλαυνόμεναι, καὶ τὰ ἄκαρπα δένδρα, ἃ δισσῶς ἐφη ἀποθανόντα, οὐ τιμωρηθήσονται· ἀλλ' οὐδὲ (78) τὰ κύματα τὰς ἑαυτῶν ἀπαφρίζουσιν ἀισχύνας, ἄλογα ὄντα καὶ ἀισθήσεως ἄμοιρα· οὕτως καὶ οἱ λεγόμενοι ἀστέρες πλανῆται οὐ τὸν ζόφον γληρονομοῦσιν, ἀλλ' οἱ ἀνθρωποί, οἱ κατὰ προαίρεσιν ἁμαρτάνοντες· περὶ ὧν καὶ τὰ ὑποδείγματα ταῦτα ἐλήφθη, ὡς εἶναι τοιοῦτον τὸ λεγόμενον· οἱ ἀνθρωποὶ οὗτοι, περὶ ὧν ὁ λόγος, ὥσπερ πλανῆται εἰσιν ἀστέρες, τῆς εὐθείας ἐκτρέπομενοι, καὶ τὴν ἐναντίαν αὐτῇ (79) ὁδὸν βαδίζοντες· διὰ αὐτοῖς ὁ ζόφος τετήρηται, οὐχὶ τοῖς ἀστράσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀνδράσιν. Οὐ γὰρ περὶ ἀστρων, ἢ νεφελῶν, ἢ κυμάτων ἦν αὐτῷ, ὡς ἐφθην εἰπὼν, ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ ἀνθρώπων εἰς θηριωδίαν, καὶ ἀσελείαν, καὶ ἀλαζονεῖαν ἐκπεπωκότων, καὶ διὰ τῆς συνουσίας καὶ τοὺς πλησιάζοντας λυμαινομένων. Ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, γυμνάζωμεν, εἰ δοκεῖ, τὸν λόγον. Οἱ μὲν οὖν περὶ ταῦτα δεινῶς, οὕτε εἰκότα, οὕτε πιθανὰ τοῖς πολλοῖς λέγουσιν. Τῇ γὰρ ἐναργεῖα καὶ διὰ τῶν ὄψεων μαρτυρεῖται ἡ μάχωνται. Λέγουσι δ' οὖν ὅμως, ὅτι οἱ πλανῆται τὸν μὲν οἰκεῖον δρόμον ἔχουσιν, ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολάς· καὶ τοῦτον ἐπελγόνται ἀνυεῖν· ὑπὸ δὲ τῆς τῶν ἀπλανῶν ἐναντίας καὶ ὀξυτέρας κινήσεως ἐκνικώμενοι εἰς ὄσιν φέρονται. Καὶ ὑποδείγματι τοιοῦτω χρῶνται. Ὡς περὶ τροχοῦ ὀξέως φερομένου, μύρμηξ τὴν ἐναντίαν αὐτῷ κίνησιν πορευομένη οὐδὲν τοσού-

Si quidem tu solus ad me scripsisses, sciscitatus causam, quare dictum sit : « Sidera errantia, quibus procella tenebrarum servata est in æternum ; » fortassis ita me expedivissem, ut inscitiae ruditatique te damnarem, et breviter tibi respondissem, **442** hominibus, non sideribus ista convenire. Verum quia multi, et illi quidem ex eorum numero, qui pro sapientibus habentur, discendi studio idem ex me quæsierunt, et postquam multa salegeran, tandem vero sensu percepto divinum eum prædicarunt ; eiq̄dem nullo modo te condemnabo, sed potius hoc dictum planius tibi interpretari conabor. Aio igitur : De hominibus hujusmodi, qui veniam excedentia delicta committunt, scriptori illi sermonem fuisse institutum ; non de sideribus, et nubibus, et fluctibus atque arboribus, quibus pro exemplis usus est, reprehendens et accusans homines, quod ea quæ illis per naturam insunt, ipsi libero animi proposito in se admittant. Nam sicut nubes aqua destituta, quæ a ventis agitantur, et steriles arbores, quas dupliciter ait mortuas, nullo afficiuntur supplicio, sed neque fluctus suas despuant confusiones, quippe qui rationis ac sensus expertes sint : ita etiam sidera quæ dicuntur errantia non percipiunt caliginem, sed homines, qui libera voluntatis electione usi peccant : de quibus etiam exempla illa sumuntur, ut tale quidpiam dicatur : Homines isti, de quibus sermo est, sunt quasi errantia quædam sidera, a recta via aversi, et contrariam illi viam ingressi ; quamobrem ipsis procella servatur, non sideribus, sed hominibus. Non enim, ut dicere cæperam, de sideribus aut nubibus aut fluctibus verba faciebat, sed de hominibus in quamdam feritatem et luxuriam et jactantiam prolapsis, quique sua consuetudine etiam alios secum versantes corrumpunt. Hæc autem ita se habere ut demonstramus, age, si videtur, sermonem exerceamus. Qui igitur harum rerum scientiam profitentur, si neque verisimilia neque probabilia vulgo affirmant. Pugnans enim cum evidentiâ, et visus testimonio adversantur. Verumtamen aiunt : Planetas proprium quidem cursum obtinere, ab

¹¹ Jud. 13.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(78) Idem cod., ἀλλ' οὐ. Vers. post 3 ante κατὰ omittit oi. Possin.

(79) Pro αὐτῇ idem cod., ἀρετῇ. Vers. seq. pro οὐχὶ τοῖς scribit οὐχὶ ὡς ἀστρ. etc. Vers. 1 lit. E.

pro ὥσπερ scribit ὅτι, et mox pro φερομένου habet κινουμένου. Vers. 2. pro πορευομένη habet πορευόμενος. Vers. 6 ἔλεγχος mutat in ἐλέγχειν. Eodem vers. post ποτὲ μὲν addit αὐτοῦς. Possin.

occasu versus ortum : eumque ut perficiant satagere : A
 ceterum motu inerrantium siderum contrario atque
 vehementiore victos in occasum ferri. Eamque ad
 rem comparatione tali utuntur. Quemadmodum si
 rota vehementi feratur impetu, formica contrario
 ipsi motu ingrediens nihil tantopere promovet (nam
 rotæ celerrimo rapidissimoque motu superatur) :
 ita et errantia sidera se habent, si cum inerran-
 tium motu comparentur. Qua in sententia id qui-
 dem, quod ipsosmet refutat, nempe quod aliquando
 pro numinibus ea extollunt, aliquando autem cum
 formicis comparant, digito duntaxat notatum in
 præsentiariam (ad alia enim festino) omittam ; at-
 que ad id de quo quæritur, revertar. 443 Hæc
 igitur ipsi. At ego sic existimo : quia etiam Scriptu-
 ra, sive proprie loquens, sive improprie, sive vulgi
 consuetudinem sequens, his nominibus utitur,
 quandoquidem solem et lunam, et reliqua quinque
 sidera, non multis cognita, Saturnum et Jovem,
 Mercurium et Martem, quin etiam Venerem in pla-
 netarum numerum referunt homines te stultiores,
 quorumdam autem, qui in terra potentes fuerunt
 et vitam egerunt turpem, et eam glorioso exitu
 finierunt, nomina illis imposuerunt : sol autem in
 latitudinem annuo spatio septentrionales atque
 australes mundi partes obit ; at luna (Græcis μήνη
 ἡλιᾶ) quot mensibus : unde puto etiam menssem
 dictum esse, non autem ideo quod luna sit μηνσι-
 δῆς, ut quidam perhibent : sed et quod unoquoque
 mense suam regulam impleat. (Luna enim quæ alias
 σελήνη, alio nomine μήνη a Græcis appellatur).
 Reliqui vero planetæ omnes convenienter suis
 circulis et cursibus circuitum istum faciunt ;
 hanc, inquam, ob causam planetas, hoc est erran-
 tia sidera, appellatos esse. Sed sive istud sive illud
 verum sit, Opificis prædicat scientiam, qui et ordi-
 navit illa, et leges ipsis tulit ; ut tum ipse ait :
 « Ego stellis præcepi » ; tum Psalmorum auctor,

²² Job xxxvi, 22.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(80) Pro ἐπισημαινόμενος idem cod. habet ἐπιση-
 μηνάμενος. Vers. inde 5, inter ὅτι et ἐπειδὴν inse-
 rit ἴσως. Possin.

(81) Pro his verbis, τοὺς ἄλλους πέντε ἀστέρας οὐ
 πολλοὺς γνωρίμους et quæ seq. usque ad εἰς τοὺς
 exclusivè, hæc alia habet : φλέγοντα, στίλβοντά τε,
 καὶ πυρόντα, καὶ μὴν καὶ φωσφόρον, πέντε ἀστέρας
 οὐ πολλοὺς γνωρίμους εἰς τοὺς. Quod paulo post in
 edito ponitur σοι abest a cod. Vat. 650, uti et δὲ
 vers. seq. lb.

(82) Στίλβοντα. Hesych. : στίλβων, ὁ τοῦ Ἑρμοῦ
 ἀστήρ. Notandus est hic locus de nominibus septem
 planetarum, in quo procul dubio habuit ante oculos
 ista ex libro *De mundo*, quem vulgo Aristoteli tri-
 buunt, etsi doctioribus νοθεύεται. Sic igitur ibi le-
 gimus. Συνεχῆ δὲ ἔχει ἀεὶ ταύτην τὴν θέσιν· καὶ φαί-
 νοντος ἅμα καὶ Κρόνου καλούμενος κύκλος, ἐφεξῆς δὲ
 ὁ τοῦ Φαέθοντος, Διὸς λεγόμενος· εἶθ' ὁ Πυρόεις
 (non recte igitur apud Isid. legitur πυρρόεις), ὁ
 Ἡρακλείους τε καὶ Ἄρεος προσαγορευόμενος· ἐξῆς
 δὲ ὁ Στίλβων, ὃν ἱερὸν Ἑρμοῦ καλοῦσιν ἔνιοι, τινὲς
 ἢ Ἀπόλλωνος μεθ' ὃν ὁ τοῦ Φωσφόρου, ὃν Ἄγρο-

τον ἀνύει (ἐκνικᾶται γὰρ ὑπὸ τῆς τοῦ τροχοῦ ὠκυ-
 τάτης κινήσεως), οὕτω καὶ οἱ πλανῆται πρὸς τὴν
 τῶν ἀπλανῶν διάκεινται κίνησιν. Τὴ μὲν οὖν ἐλέγγον
 αὐτοὺς, ὅτι μὲν ὡς θεοὺς ἐκθειάζουσι. ποτὲ δὲ μύρ-
 μηξι παραβάλλουσι, μόνον ἐπισημαινόμενος (80)
 (εἰς ἄλλο γὰρ ἐπέγομα) νυνὶ πρήσω· ἐπὶ δὲ τὸ
 ζητούμενον ἤξω. Ταῦτα μὲν οὖν ἐκείνοι. Ἐγὼ δ'
 οἶμαι, διὰ τὸ χρῆσασθαι καὶ τὴν Γραφὴν τοῦτω τῷ
 ὀνόματι, ἢ κυριολεκτοῦσαν, ἢ καταχρωμένην, ἢ τῇ
 τῶν πολλῶν συνηθείᾳ ἐπομένην, ὅτι· ἐπειδὴ τὸν
 ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, καὶ τοὺς ἄλλους πέντε ἀστέ-
 ρας, οὐ πολλοὺς γνωρίμους (81), φαίνοντά τε καὶ
 φαέθοντα, στίλβοντα (82) τε καὶ πυρρόην, καὶ μὴν
 καὶ φωσφόρον εἰς τοὺς πλανήτας τάττουσιν οἱ σοφ-
 ἀνοητότεροι, τινῶν δὲ ἐπὶ γῆς δυναστευσάντων καὶ
 αἰσχρῶς βεβιωκότων, καὶ εὐκλεῶς (83) τὸν βίον κα-
 ταστρεφάντων τὰς προσηγορίας ἐπέθεσαν. Ὁ δ' ἥλιος
 εἰς τὸ πλάτος κατ' ἐνιαυτὸν περιπολεῖ τὰ ἀρκῦρα
 καὶ τὰ νότια μέρη· ἢ δὲ σελήνη κατὰ μῆνα, ὅθεν
 οἶμαι καὶ τὸν μῆνα, οὐ διὰ τὸ μηνσιεῖν γίνεσθαι
 τὴν σελήνην, ὡς φασὶ τινες· ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ κατὰ
 μῆνα πάντα ἑαυτῆς πληροῦν τὸν κανόνα. Μῆνη γὰρ
 ἢ σελήνην καλεῖται. Οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἀναλόγως
 τοῖς ἑαυτῶν κύκλοις τε καὶ ὁρμίμοις τὴν περίου
 ταύτην ἀποτελοῦσι· διὰ τοῦτο πλανήτας αὐτοὺς κε-
 κληῖσθαι. Πλὴν εἰτε τοῦτο, εἴτ' ἐκεῖνο ἀληθὲς εἴη,
 τοῦ Δημιουργοῦ ἀνακηρύττει τὴν ἐπιστήμην, τοῦ (84)
 καὶ τάξαντος, καὶ νομοθετήσαντος, ὡς καὶ αὐτὸς μὲν
 φησιν : Ἐγὼ τοῖς ἄστροις ἐνετείλαμην. Ὁ δὲ
 Μελωδὸς, δεικνὺς ὡς ἐν γῆ μὲν παρεδόθη τὸ θεῖον
 πρόσταγμα, τῶν ἀνθρώπων εἰς παρανομίαν αὐτο-
 μολησάντων, ἐν οὐρανῷ δὲ ἐφυλάχθη, ἔφη : Εἰς
 τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐ-
 ρανῷ. Ἐἰ δὲ διὰ τὸ εἰρησθαι, ὁ τοῖς ἄστροις ἐν-
 τετείλαμην, ἢ ζῶα λογικὰ αὐτὰ καὶ αὐτεξούσια ὀριοῦν-
 ται τινες (οἶδα γὰρ τινὰς οὐ μόνον τῶν ἔξω τῆς
 πίστεως, ἀλλὰ καὶ τῶν πεπιστευκότων τοῦτο δογμα-
 τίσαντας), περιετὴν καὶ ἀνωφελεῖ τὴν ζήτησιν ταύ-

δίτης, οἱ δὲ Ἦρας προσαγορευοῦσιν· εἶτα ὁ Ἥλιος
 καὶ τελευταῖος, ὁ τῆς Σελήνης, μέχρι τῆς γῆς ὀρι-
 ζεται. Quibus hæc Apuleiana respondet : « Ser-
 ptem V deorum, nominibus illustres, totidem orbi-
 bus affixæ sunt et gradatim sibiimet superlatæ, ut
 superior inferior sit major, ac vicissim mutuis ad-
 hæsiōibus nexæ, complexu illius orbis, qui inerra-
 bilis dicitur, continentur. Hic Phaenonis globum quem
 appellamus Saturnum, post quem Phaethon secundus
 est, quem Jovem dicimus : et loco tertio Pyrois,
 quem multi Hercules, plures Martis stellam vocant.
 Hanc sequitur Stilbon, cui quidam Apollinis, cæteri
 Mercurii nomen dederunt. Quintus Phosphorus, Ju-
 nonia, imò Veneris stella censetur. Deinde Solis
 est orbis, et ultima omnium Luna, altitudinis
 ætheræ principia distermians. » RITT.

(85) Εὐκλεῶς idem cod. mutat in ἀκλεῶς. Vers.
 post 5, post μῆνα addit ἐκκλήσθαι. Vers. inde 4 pro
 πάντες ἀναλόγως scribit idem πέντε ἀναλόγως.
 Pos-in.

(84) Inter τοῦ et καὶ idem cod. inserit οὕτω.
 Vers. post 2, pro δεικνὺς scribit δεικνύων. lb.

την εἶναι ἡγούμενος (« Μειζότερα (85) γάρ σου, A ostendens, in terra quidem transgressione hominum ad iniquitatem deficientium violatum esse divinum præceptum, in cælo autem servatum, dixit : « In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cælo ²⁵. » Quod si qui sunt, qui ob id quia dictum est, « Stellis præcepi, » animalia ratione prædita et libera voluntate utentia esse sidera definiverint (novi enim quosdam non solum inter eos qui a fide alieni sunt, sed etiam ex eorum numero, qui fidem Christi sunt amplexi, qui id statuerint) : hanc quæstionem pro supervacanea atque inutili habens (« Altiora enim te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris; sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper; non est enim tibi necessaria in ea quæ abscondita sunt videre oculis tuis ²⁶ »), neque approbo hoc neque rejicio; illud autem potius dixerim, Scripturam de rebus etiam ratione carentibus et sensu hoc nomine uti; verbi gratia cum ait : « Præcepit Dominus vento calido et urenti ²⁷; » et : « Præcepit Dominus nubibus; » et : « Præcepit Dominus vermi. » Sive igitur animalia sunt ratione prædita, ut quidam aiunt, sive igneæ sphaeræ, sive disci figuram habentia corpora, ex ætherio igne accensa, sive sphaeræ in modum conformati ignis volatus, sive laminæ quædam (nam et hoc non defuerunt ex philosophis qui traderent), sive res quædam lumen materiæ expers et mundo alius recipientes, ~~444~~ non valde contenderim (nihil enim quidquam hoc ad optimam vivendi rationem conducere arbitror), sed illud dixerim : Non solum de anima, cum a virtutis tramite desciverit, sed etiam de corpore, si forte a proposita via aberraverit, in Scripturis nomen errationis usurpari. « Vidit enim, inquit, Josephum homo errantem in via ²⁸. » Et rursum : « Errare ipsos fecit in invio, et non in via ²⁹. » Nihil itaque mirum, si etiam septem siderum sursum ac deorsum circumcurrentium septentrionalem et australem revolutionem aliqui errationem appellarunt, ut quæ circa inerrantium unam eandemque viam decurrant. Si igitur concinne atque apte suos singuli planetæ cursus conficiunt, quid cause est quare pœnas luan? Si enim (quod nefas est dicere) non factos a Deo, et causa superiores esse dixerint Græci, maxime quidem ex ipsorum concinnitate pulcherrimoque et aptissimo ordine redarguentur. Ordo enim ordinis auctorem ac principem prædicat. Quod si non credunt, audiant Platonem, qui ait :

Ἄγαθός ἐστιν ὁ τοῦδε τοῦ παντός δημιουργός.

Εὐριπίδης δέ ·

Ὡς ἡλιος μὲν νύξ τε δουλεύει βροτοῖς (88').

Καὶ πιυέσθωσαν τῆς τοιαύτης ἀσεθείας. Ἡ δ' (89)

Bonus est hujus universitatis opifex.

Euripides quoque inquit :

D Sol atque nox inserviunt mortalibus.

Tandemque ab hac tanta impietate quiescant. Si

²⁵ Psal. cxviii, 89. ²⁶ Eceli. iii, 20, 21. ²⁷ Jonæ iv, 8. ²⁸ Gen. xxviii, 15. ²⁹ Psal. cvi, 40.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(85) Pro *μειζότερα* idem habet *ὕψηλότερα*. Vers. inde 3 pro *οὐκ ἔγκρ.* idem ponit *οὐτ' ἔγκρ.* etc., et paulo post pro *ἀποφηφισαίμι* legit *ἀποφηφισαίμην*. POSSIN.

(86) Pro *πηΐσεις* idem cod. habet *πληΐσεις*, et vers. seq. *χρήματα* mutat in *ὄχηματα*. lb.

(87) Ed. Paris., *ὅταν διαμάρτη*, τῆς *πλαν.* Locus ex cod. Vatic. restituitur EBIT.

(88) Pro *ὁδῶ* idem habet *ἐρήμῳ*. POSSIN.

(88') Euripid. in Phœnissis, ubi eum vers. pronuntiat Jocasta in illa pulcherrima exhortatione

ad concordiam, qua filios suos Eteoclem et Polynicem, capitales hostes, placare conatur, sed frustra. Idem versus etiam Eusebio laudatur lib. vi *Προπαρουσκευῆς*, c. 8, ubi σοφῆτευμα Εὐριπίδειον vocat, h. e. *sapiens dictum Euripideum*. Elegans est observatio, Solem Hebræa lingua dictum *שֶׁשׁ*, a ministrando. Quo respexisse videtur Draconius in Hexaemero hoc versu :

Sol oculus cæli, famulus super astra Tonantis. RITT.

(89) Pro *ἡ δ'* legit et *δ'*. Vers post 2, illa verba καὶ *Ἰουδαίους* absunt a cod. Vat. 650. POSSIN.

Verò auctorem et opificem habent, ut revera habent, utque et Græcis visum est, et Judæis, et Christianis, et omnibus omnino hominibus, mente intelligentiaque non destitutis, qui motum concinnitatemque ipsorum apte moderatur ac gubernat, ut et anni horæ et noctes longæ brevesque efficiantur: manifestum est quod non sit vituperio obnoxia ipsorum admiranda et maxime concinna circumvolutio. Quod si reprehensione culpaque caret, qua ratione pœnæ ab ipsis exiguntur? Nam ut maxime animalia essent ratione et libertate arbitrii prædita, id quod nonnulli existimant (concedatur enim hoc ex hypothesi, quippe quod magis ad ipsos convincendos facit), ne sic quidem pœnas dare mererentur. Si quidem quoquo ipsis libuisset, eo pergerent, et quæcumque velent perficerent, aliquam haberet rationem aut certe speciem non horum duntaxat oratio, sed illorum etiam, qui dicunt ipsos plânctas malorum effectores esse: et merito pœnas dare deberent. Sin autem cursum per sæculum ipsis præfixum decurrunt, nequaquam dicendi sunt malorum auctores esse. Impium enim atque a ratione alienum esset. Sed etsi ex hypothesi, id quod nonnulli affirmant (nam equidem hoc dicere nolim), concedatur (absurdum enim est, de rebus obscuris aliquid audacter velle statuere) planetas præsignificare futuros eventus: ne sic quidem pœnas dabunt. 445 Nam neque prophetæ qui mala a Judæis perpetrandâ prædixerunt, ullas dederunt pœnas. Non enim ideo venerunt illa, quod ipsi ea prædixissent: sed quia eventura erant, prædixerunt. Judæorum namque malitia prophetiæ existit causa: non autem prophetia ipsorum malitiæ causa fuit. Quare, ut arbitror, omnibus jam evasit manifestum, omni remota contradictione, non de sideribus ac stellis, sicut neque de fluctibus, aut arboribus, aut nubibus epistolæ illius auctori sermonem fuisse, ut etiam totius epistolæ mens ostendit, sed de hominibus, qui peccarint, quibus procella teuebrarum servata est in æternum. Posteaquam euim ab exemplis exorsus est, in illis, de quibus verba faciebat, desitit.

LIX. — POLYCHRONIO.

Ex Epistola ad Romanos. In id quod scriptum est: « Tradidit eos Deus in reprobum sensum, ut facerent »²⁸, etc.

Quoniam scripsisti, quam ob causam Deus eos tradiderit in reprobum sensum, dicam, si id quod sequitur, legeris, et cognosces, et omni dubitatione

²⁸ Rom. 1, 28.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(90) Post εἰ μὲν omittit ὅτι, loco illius ponens, D διὰ τοῦτο καὶ γίνεται τὰ γινόμενα· ἀλλ' ὅτι γίνεσθαι μέλλει, διὰ τοῦτο καὶ προλέγουσι, καὶ ἀνάγκη μὴ ψεύδεσθαι τοὺς προφήτας· ὁρῶσι γὰρ ἀληθῶς. Εἰ ποῖα: Ἄρον τὰς πράξεις τῶν Ἰουδαίων, καὶ πάντως οὐ προσφῆτευσεν ἀνὰ περὶ αὐτῶν ὁ Ἡσαίας τοιαῦτα. Εἰ rursum, interpositis quibusdam: Ἐπειδὴ γὰρ ἀληθῶς ἔώρακε, διὰ τοῦτο ἀδύνατον ἦν σφαιλῆσαι αὐτόν· οὐ γὰρ ἄλλως ἔώρακεν ἢ ὡς γέγονε· καὶ πάντα τὰ προγεγραμμένα πεπληρωται· οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ γέγραπται, διὰ τοῦτο καὶ ἀπέθανον, ἀλλ' ὅτι ἐγένετο πάντως, διὰ τοῦτο καὶ προσέλεθθαι. RITT.

(91) Post ὑπόθεσιν addit δοθείη, aut potius huc transfert ex vers. seq. Vers. ult. pro δοῦναι ponit εἶναι. lb.

(92) Non quia res futuras prædixerunt prophetæ, idcirco venerunt; sed quia eventuræ erant, ideo prævisas eas prædixerunt. Breviter, prævisio et prædictio non affert eventibus rerum ullam necessitatem. Eadem est Athanasii sententia homilia in passionem et crucem Domini: Οἱ προφήται τῶν μελλόντων εἶναι προσημάντορες· οὐ γὰρ ἐπειδὴ λέγουσι,

A αἴτιον ἔχουσι καὶ ποιητὴν, ὡς ἀληθὲς ἔχει, καὶ Ἑλληνιστῶν ἔδοξε, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Χριστιανοῖς, καὶ πᾶσι τοῖς νοῦ καὶ φρονήσεως οὐκ ἀμοιροῦσι, τὸν καὶ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ἀρμονίαν ῥυθμίζοντα, δι' ὧν καὶ αἱ ὥραι τοῦ ἔτους, καὶ αἱ νύκτες μεγάλαι τε καὶ μικραὶ ἀποτελοῦνται· δῆλον ὅτι οὐκ ἔστι μεμπτή αὐτῶν ἢ θαυμαστὴ καὶ ἐμμελεστάτη περιπόλησις. Εἰ δ' οὐκ ἔστι μεμπτή, πῶς ἀπαιτοῦνται δίκας; Εἰ γὰρ καὶ λογικὰ καὶ προαιρετικὰ εἶεν ζῶα, ὅπερ τινὲς ἡγοῦνται (δεδοσθῶ γὰρ τοῦτο καθ' ὑπόθεσιν, μείζονα κατασκευάζον τὸν κατ' αὐτῶν ἔλεγον)· οὐδ' οὕτω δίκην δοῦναι δίκαιοι ἂν εἶεν. Εἰ μὲν (90) ὅτι ἔθουλοντο, ἐπορεύοντο, καὶ ἄπερ ἤθελον κατασκευάζον, οὐ μόνον τούτων, ἀλλὰ καὶ τῶν λεγόντων ποιητικούς αὐτοὺς εἶναι κακῶν, λόγον ἂν εἶχεν ὁ λόγος, καὶ εἰκότως δίκας ὤφειλον δοῦναι. Εἰ δὲ τὸν προταχθέντα αὐτοῖς δι' αἰῶνος θέουσι δρόμον, οὐ ποιητικούς αὐτοὺς κακῶν λεκτέον· ἀσεβὲς γὰρ καὶ ἄλογον. Ἄλλ' εἰ καὶ καθ' ὑπόθεσιν (91), ὅπερ τινὲς φασιν (οὐ γὰρ ἔγωγε φαίην), δοθείη (ἀποποιῶν γὰρ τῶν ἀδῆλων κατατολμᾶν) σημαντικούς αὐτοὺς δοῦναι, οὐδ' οὕτω δοῦσαι δίκας· οὐδὲ γὰρ οἱ προφήται τὰ μέλλοντα παρὰ τῶν Ἰουδαίων πράττεσθαι κακὰ προμηνύσαντες. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ προεμήνυσαν, γέγονεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐμελλον γίνεσθαι, προεμήνυσαν (92). Ἡ γὰρ κακία τῶν Ἰουδαίων τῆς κακίας. Δῆλον τοίνυν, ὡς οἶμαι, πᾶσι γέγονε, πάσης ἐκποδῶν οἰχομένης ἀντιλογίας, ὅτι οὐ περὶ ἀστρων, ὡσπερ οὐδὲ κυμάτων, ἢ δένδρων, ἢ νεφελῶν ἦν τῷ ἐπιστελλαντι ὁ λόγος· καθ' ὧς καὶ ὁ πάσης τῆς ἐπιστολῆς νοῦς μηνύει· ἀλλὰ περὶ τῶν ἀμαρτησάντων ἀνθρώπων, οἷς ὁ ζῆφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. Ἀρξάμενος γὰρ ἀπὸ παραδειγμάτων, εἰς τοὺς περὶ ὧν ἦν ὁ λόγος αὐτῷ, ἐτελεύτησεν.

NΘ. — ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΩ.

Τῆς πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῆς. Εἰς τὸ γεγραμμένον· « Παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν, » κ. τ. λ.

Ἐπειδὴ γέγραψας, δι' ἣν αἰτίαν παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ἐρῶ· ὅτι εἰ τὸ ἐξῆς ἀναγνώσῃ, καὶ γνώσῃ, καὶ ἀπαλλαγῇ πάσης ἀμφιλο-

γίας (93). Φησὶ γάρ, « Πεπληρωμένους πάσης ἀδικίας. » Γενικῶς γὰρ ὀνομάσας πᾶσαν τὴν κακίαν, καὶ κατ' εἶδος ἐν τοῖς ἐξῆς διεξέρχεται. Εἰ τοίνυν οὐ πληρωθησομένους, ἀλλὰ πεπληρωμένους παρέδωκε, τί ἄτοπον εἶη πεποιθένος; Εἰ δ' ἀσαφές εἶναι νομίζεις, καίτοι σαφές ἔν, σαφέστερον αὐτὸ ἐρμηνεύσαι πειράσομαι. Οὐκ εἶπεν, Ἐπειδὴ παρεδόθησαν, ἐπληρώθησαν, οὔτε μὴν, Παρεδόθησαν πληρωθησόμενοι, ἀλλὰ, « Πεπληρωμένους παρέδωκε. » τουτέστιν ἀφήκε, γυμνώσας τῆς ἑαυτοῦ βοηθείας· ὡς ἂν στρατηγὸς μὴ πειθομένους στρατιώτας τοῖς παραγγέλμασιν αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ γε αὐτῶν μέρος ἠτηθέντας, ἀφήσει, γυμνῶν (94) τῆς ἑαυτοῦ σοφίας. Τοὺς γὰρ οἰκοθεν πεπληρωμένους πάσης κακίας, εἰκότως τῷ ἐγκαταλείπειν παρέδωκεν, οὐκ ὠθήσας εἰς τὸν ἀδόκιμον νοῦν, ἀλλ' ὀρμήσαντας εἰς αὐτὸν ἀφείξ.

B Eos ergo, qui a seipsis repleti erant omni improbitate, non immerito deserendo tradidit, non impellens in reprobum sensum, sed in eum cupide ruentes et cum impetu, relinquens.

Σ'. — ΘΕΟΛΟΓΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ εἰρημένον· « Οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν. »

Ἐπειδὴ πάλιν ἀποστολικὸς θησαυρὸς ἀνιχνεύειν ἡμᾶς παρεσκεύασας (ἐφησὶ γάρ· Τί ἐστὶ τό· « Οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράττουσι, » καὶ ἐπήγαγες· Εἰ τοῦ ποιεῖν τὸ συνευδοκεῖν χαλεπώτερον ἐστὶ, δι' ἣν αἰτίαν οὕτως αὐτὸ ἔταξεν ὁ Παῦλος;) ὀλίγον συναγαγὼν σαυτοῦ τὸν νοῦν, ὥστε θηρεῦσαι φεύγοντα τὸν ἀποστολικὸν νοῦν, ἄκουε. Τινὲς μὲν οὖν μὴ νοήσαντες τὸ εἰρημένον, ἀλλ' ὡσπερ σὺ διαπορήσαντες, καὶ παραπεποιηθῆσαι C τὰς λέξεις τὰς ἀποστολικὰς νομίσαντες, οὕτως αὐτὰς ἠρμήνευσαν· « Οὐ μόνον οἱ ποιοῦντες αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ οἱ συνευδοκοῦντες τοῖς πράττουσιν. » Οὕτω γὰρ εἶχεν, ἔφασαν, τὸ παλαιὸν ἀντίγραφον, ἵνα μείζον ἢ τὸ ποιεῖν (95) τοῦ συνευδοκεῖν. Ἐγὼ δ' οὐθ' ἡμαρτήσθαι ἐν τούτῳ φήσας τὰ ἀποστολικὰ βιβλία, οὔτε καταδραμῶν τῶν μὴ νενοηκότων (ἴσως γὰρ εἰ καὶ ἐν τούτῳ πλεονεκτοῦνται, ἐν ἄλλοις πλεονεκτοῦσι, καὶ τινα ἐνόησαν, ὧν αὐτὸς οὐδ' εἰς ἔνοιαν ἀφικόμην), τὰ νενοημένον φράσας, τοῖς ἐντευξομένοις ἐπιτρέψω τὴν ψῆφον. Φησὶ τοίνυν, ὅτι, ἐπειδὴ τοῦ πλημμελεῖν τὸ ἐπαινεῖν τοὺς πλημμελοῦντας πολλῶν ἀργαλειώτερον ἐστὶ, καὶ μείζον εἰς κολάσεως λόγον, εἰκότως εἴρηται· « Οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ D συνευδοκοῦσι τοῖς πράττουσιν. » Ὁ μὲν γὰρ μετὰ τὸ πλημμελεῖν καταγινώσκων τῆς ἁμαρτίας, δυνήσεται χρόνῳ ἑαυτὸν ποτε ἀνακτήσασθαι, μεγίστην βοήθειαν ἔχων εἰς τὸ μεταγινῶναι τὴν κατάγνωσην τῆς ἁμαρτίας· ὁ δ' ἐπαινῶν τὴν πονηρίαν, τῆς ἐκ τοῦ μετανοήσαι βοηθείας ἑαυτὸν ἀποστερεῖ. Ἐπειδὴ τοίνυν

⁹⁹ Rom. 1. 29. ¹⁰⁰ ibid. 32.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(93) Aurea interpretationis regula, ut in unoquoque loco obscuro et controverso ad ea attendamus quæ præcedunt et sequuntur. Εἰρμὸν τῆς ἀκολουθίας vocat Clemens Alexandrinus. Quid, quod jurisconsulti quoque incivile esse aiunt, non tota lege inspecta, de particula ejus judicare? Conf. epist. 219, hujus libri IV. RITT.

A liberaberis. At enim, « Repletos omni injustitia. » Nam posteaquam generaliter omnem improbitatem nominavit, eandem etiam in specie recenset in sequentibus. Si ergo non replendos, sed jam repletos tradidit, quid absurdi fecisse existimandus est? Quod si hoc obscurum esse putas, quamvis sit perspicuum, planius etiam ac manifestius idem tibi interpretari conabor. Non dixit: Quoniam vel postquam traditi sunt, repleti sunt; sed neque hoc: Traditi sunt replendi, vel ut replerentur; sed: « Repletos tradidit, » hoc est dimisit, reliquit, nudatos suo auxilio et præsidio. Non aliter quam imperator aliquis milites, qui mandatis ipsius parere detrectant, sed quantum in se est victos, dimittit ac relinquit, sua sapientia consilioque destitutos.

B Eos ergo, qui a seipsis repleti erant omni improbitate, non immerito deserendo tradidit, non impellens in reprobum sensum, sed in eum cupide ruentes

LX. — THEOLOGIO DIACONO.

In id quod dictum est: « Non solum ea faciunt⁹⁹, » etc.

Quoniam iterum apostolicos thesauros ut investigemus, effecisti (quæstivisti enim, quid sibi velit illud: « Non solum ea faciunt, sed etiam consentiunt facientibus; » et intulisti: Si consentire gravius et majus quiddam est quam facere, quare Paulus sic verba collocavit?); paulisper in collecto habens mentem tuam, ut fugientem apostolicam mentem venari atque assequi possis, ausculta. Fuerunt igitur qui, quod non intelligerent hoc dictum, sed perinde ut tu de eo dubitarent, 446 et depravata esse verba apostolica existimarent, sic ea interpretati sunt: « Non solum facientes ea, sed etiam consentientes facientibus. » Sic enim, dixerunt, habebat vetus exemplar: « Ut ita majus sit facere quam consentire. » At ego neque dixerim in eo corruptos esse libros apostolicos, neque illis qui locum non intellexerunt, insultaverim (fortassis enim, quamvis hac in re superentur a me, in aliis tamen me longe superant, et aliqua intellexerunt, quorum ego cognitionem non sum assecutus): sed exponens quod ego intelligo, lecturis permittam liberum judicium. Aio igitur: Quia longe gravius, et, quod ad pœnæ rationem attinet, majus est, laudare peccantes quam ipsum peccare, non immerito dictum est: « Non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. » Nam ille quidem, qui post admissum peccatum id condemnat, poterit tandem procedente tempore seipsum recuperare atque in iniegram restituere, quippe qui maximum ad pœnitentiam agen-

(94) Cod. Vat., γυμνούς.

(95) Idem cod. post τὸ ποιεῖν addit καὶ ἔλαττον, et mox sequens τοῦ mutat in τό. In fine ep. pro illis, καὶ ἑκατέρα κρατήσῃ ψῆφος, hæc ponit idem cod., ἡ ἑκατέρου ψῆφος, τοῦ ποιούντος, καὶ τοῦ συνευδοκοῦντος κρατήσῃεν.

dam adjumentum habeat condemnationem et detestationem peccati: at qui etiam laudat improbitatem, is auxilio, quod ex pœnitentia ipsi provenire poterat, se ipsum privat. Quare cum perverse atque corruptæ sit mentis hoc judicium, et animæ extreme incurabili morbo laborantis, jure ac merito is qui peccatum laudat, peccante ipso longe improbius esse judicatus est. Alter enim celerrime; alter vero nunquam omnino a peccato refugiet, si quidem alterutra obtinebit sententia.

LXI. — AMMONIO.

In illud Pauli dictum: « Gloria, et honor, et pax omni operanti bonum ^{21.} »

Quid causæ est, inquis, cur Paulus dixerit: « Gloria et honor, et pax omni operanti bonum, Judæo primum, et Græco; » nec usquam Christiani fecerit mentionem? Scire igitur debes, de illis Paulo sermonem fuisse, qui ante Christi in carnem adventum vixerunt. Nondum enim in gratiæ tempora delatus erat. Græcos autem hoc loco vocat, non idolorum cultores, sed homines pios, qui in lege naturali vivebant, qui absque Judaicarum adiventionum et observationum pravaram adminiculo, omnia quæ ad pietatem pertinerent, custodiebant: quales erant, Melchisedechus, Jobus, Cornelius.

LXII. — EPIMACHO LECTORI.

In illud Pauli dictum: « Sine lege autem peccatum est mortuum ^{22.} »

Quoniam, quo pacto sine lege peccatum sit mortuum, discere voluisti, aio, Paulum hoc dicere voluisse, quod nondum fuerit manifestum. Neque enim hoc significat, quasi nesciverint homines se peccare: **447** alioquin enim qui ante legem vixerunt (peccatores) absque ratione et injuste fuisse puniti deprehenderentur: nam partim eorum aqua, partim igne consumpti sunt: sed potius quod sciverint quidem, non tamen ita exquisite. Quamohrem etiam puniebantur sane; at non tam vehementer.

LXIII. — ISCHYRIONI PRESBYTERO.

In illud Pauli dictum: « Non sunt condignæ passionis hujus temporis ^{23.} »

Paulus, optimus ille militiæ (Christianæ) dux, qui divini electionis calculum non dedecoravit, qui vitam cum gratia certantem exhibuit, et pariter eos, qui vere sacrum hoc bellum militant, exhortatus est, nec altum sapere permisit, ut qui coronarum remuneratione vincantur, instar imperatoris validius exclamavit: « Reputo enim non esse dignas afflictiones hujus temporis, quæ cum gloria in nos revelanda comparantur. » Non sine causa vero dixit, *revelanda*; videlicet ut ostenderet esse quidem eam

²¹ Rom. II, 10. ²² Rom. VII, 8. ²³ Rom. VIII, 18.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(96) Pro χριστιανού cod. Vat. 650 habet, χριστιανισμού. Vers. seq. πρό mutat in περί. Id.

(97) Post χρόνους addit hæc, ἐφθάκει, ἀλλ' ἔτι τοῖς ἀνωτέρω χρόνοις ἐνδ. Vers. post 2 pro εὐσεβείς scribit θεοσεβείς, et mox post τοὺς omittit ἐν.

διεφθαρμένης ἐστὶ γνώμης, καὶ ψυχῆς ἀνίατα νοσοῦσης αὐτὴ ἡ ψῆφος, εἰκότως τοῦ πλημμελοῦντος ὁ τὴν ἀμαρτίαν ἐπαινῶν, πολλῶ παρανομώτερος εἶναι κέκριται. Ὁ μὲν γὰρ τὴν ταχίστην, ὁ δ' οὐδ' ὅλως ἀποφοιτῆσι τῆς ἀμαρτίας, εἶγε καὶ ἑκατέρω κρατήσι ψῆφος.

ΞΑ'. — AMMONIO.

Eis τό· « Δόξα, καὶ τιμὴ, καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τῷ ἀγαθῷ. »

Διὰ τὴ εἶπεν, ἔφησ, ὁ Παῦλος· « Δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τῷ ἀγαθῷ, Ἰουδαίῳ τὸ πρῶτον, καὶ Ἑλληνι, » καὶ οὐδαμοῦ τοῦ Χριστιανοῦ (96) ἐμνημόνευσεν; Ἴσθι τοίνυν, ὅτι περὶ τῶν πρὸ τῆς ἐνσάρκου τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἦν τῷ Παύλῳ ὁ λόγος. Οὐδέπω γὰρ εἰς τοὺς τῆς χάριτος χρόνους (97) ἐνδιατρίβων ἐτύγχανεν. Ἑλληνας δὲ ἐνταῦθα φησιν, οὐ τοὺς εἰδωλολάτρων, ἀλλὰ τοὺς εὐσεβεῖς, τοὺς ἐν τῷ ἐμφύτῳ πολιτευομένους νόμῳ, τοὺς ἀνευ τῶν Ἰουδαϊκῶν παρατηρήσεων πάντα τὰ πρὸς εὐσεβείαν βλέποντα παραφυλάσσοντας· οἷοι ἦσαν Μελχισεδέχ, Ἰώβ, Κορνήλιος.

ΞΒ'. — EPIMACHO ANAGNΩΣΤῃ.

Eis τό· « Χωρὶς δὲ νόμου ἀμαρτία νεκρά. »

Ἐπειδὴ, πῶς χωρὶς νόμου ἡ ἀμαρτία νεκρά, ἠθέλησας μαθεῖν, φημι ὅτι τοῦτο βούλεται εἰπεῖν ὁ Παῦλος, ὅτι οὐπω (98) ἦν γνώριμος. Οὐ γὰρ ταῦτα αἰνιττεται, ὅτι οὐκ ἤδασαν ἀμαρτάνοντες, ἐπεὶ ἀλόγως εὐρεθεῖν κολασθέντες οἱ πρὸ τοῦ νόμου· οἱ μὲν γὰρ ὕδατος, οἱ δὲ πυρὸς ἔργον ἐγένοντο· ἀλλ' ὅτι ἤδασαν μὲν, οὐχ οὕτω δὲ ἀκριθῶς. Διὸ ἐκολάζοντο μὲν, οὐχ οὕτω δὲ σφοδρῶς.

ΞΓ'. — ISCHYRIONI ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῳ

Eis τό· « Οὐκ ἀξία τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ. »

Παῦλος ὁ ἄριστος στρατηγός, ὁ τῆς θείας χειροτονίας μὴ καθυθρίσας τὴν ψῆφον, ὁ ἀμιλλώμενον τῇ χάριτι τὸν βίον ἐπιδειξάμενος, καὶ προτρέπων ὁμοῦ τοὺς τὸν ἱερὸν οὕτως πολεμοῦντας πόλεμον, καὶ οὐκ ἀφιελς μέγα φρονεῖν, ὅτε νικωμένους τῇ τῶν στεφάνων ἀντιδόσει, στρατηγικώτερον ἐδῶ· « Λογίζομαι γὰρ, ὅτι οὐκ ἀξία τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. » Ἀποκαλυφθῆναι δὲ εἶπε δεικνύς, ὡς καὶ νῦν ἐστὶ μὲν, κρύπτεται δὲ, τοὺς τῶν τροπαιοῦχων ἀναμέ-

Vers. pen. ep. pro of scribit οἱ. Id.

(98) Pro οὐπω idem cod. habet οὐχ οὕτως. Vers. seq. pag. pro. ταῦτα legit τοῦτο. Id.

(99) Edit. Paris., ὑπὸ τοῦ νόμου. Corr. ex cod. Vatic. et Rittershus. in notis. Edit.

νοῦσα πόνοῦς. Εἰ δὲ τὸ μέλλειν λυπεῖ, τοῦτο εὐφραίνει μάλλον τοὺς πῶν παθῶν καὶ τῶν δαιμόνων καθαιρουῦντας τὰ ὀχυρώματα. Τὸ γὰρ μεγίστη εἶναι, καὶ λόγον καὶ νοῦν καὶ τὴν παροῦσαν κατάστασιν ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ὑπερβαίνειν, ἐκεῖ τεταμείνεται. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς εἶπε· Τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ· ἀλλ' ἵνα δείξῃ αὐτὰ οὐχ ὅτι ποιότητι μόνον, ἀλλὰ καὶ ποσότητι νικώμενα (τὰ μὲν γὰρ τῷ παρόντι συγκαταλύεται βίῳ· τὰ δὲ ἀθανάτοις συμπαραεκτείνεται αἰῶσιν)· ἄπερ, ἐπειδὴ οὔτε σαφῶς οὔτε κατὰ μέρος παραστήσῃ τῷ λόγῳ εἶχεν, ἀπὸ τῆς μάλιστα δοκούσης εἶναι παρ' ἡμῖν ἐπεράστου δόξης, αὐτὰ προσηγόρευσεν. Ἡ γὰρ κορυφὴ τῶν ἀρετῶν (1) αὕτη εἶναι δοκεῖ.

illos representare poterat, cognomentum illis dedit a gloria, quæ apud homines in rebus maxime expeditur.

ΕΔ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

(2) Τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσαι καταξιώσαντος, καὶ τὰ πάθη τὰ ἀνθρώπινα, κυμαίνοντα πρῶην, καταστορέσαντος, καὶ τὴν σάρκα ἑρμητρηῖον ἀρετῆς ἀποφήναντος, καὶ τὰς πονηρὰς φάλαγγας ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν οικειῶν φοιτητῶν παρασκευάσαντος, καὶ τὰ ἄθλα μεζῶνα τῶν παλαιῶν εἰκότως ὀρίσαντος, τὰ τε ἑπαθλα οὐράνια καὶ ὑπερκόσμια εὐτρεπίσαντος· οἱ ἡττώμενοι ἑαυτοῖς ἂν εἶεν δίκαιοι λογισασθαι τὴν ἡτταν· ἡ γὰρ νίκη λοιπὸν παρ' ἡμῖν οὐσα, εἴτ' οὐχ εὐρίσκουσα τοὺς εἰδότας νικᾶν, ἐν ὀλίγοις οικειῶν δύναμιν ἐπιδεικνυμένη, τοῖς μὴ βουλομένοις διὰ πόνων αὐτὴν κτῆσασθαι, τὴν αἰτίαν τῆς ἡττης.

paucis vim suam exserens, illis, qui nolunt eam laboribus sibi comparare, culpam ascribit ejus rei,

ΕΕ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ· ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων οὐ σώζει τὸν ἄνθρωπον.

Δεῦρο μὲν ἐπιφοιτήσας ὁ Θεὸς Λόγος, πίστιν ἀπαίτησας, χάριτι ἐδικαίωσεν (οὐ γὰρ ἦν ἀπὸ δικαιοσύνης σωθῆναι τοὺς οἰκθρον προδοθέντας· καὶ τοῦθ' ὁ Μελωδὸς καὶ τὸ Σκευὸς τῆς ἐκλογῆς ἀπεφήναντο· ὁ μὲν διαθεβαιωσάμενος· « Οὐκ ἔστι (3) δίκαιος οὐδὲ εἷς »· ὁ δὲ· « Πάντες ἡμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, » δισχυρισάμενος)· πιστεύσαντας δὲ δικαιοσύνην ἀκροτάτην εἰκότως ἀπήτησεν· ὥστε παρὰ μὲν τὴν πρώτην, ἡ χάρις ἐδικαίωσε, τοὺς δὲ δικαιοθέντας, ἔργων ἀγαθῶν ἀντιλαβέσθαι ἐθέσπισεν, ὡς οὐκ ἔνδον ἀπὸ πίστεως μόνον (4) σωθῆναι. Χρὴ γὰρ τῇ πίστει κρῖνεσθαι (5) τὰς πράξεις, καὶ ἀπὸ τούτων αὐτὴν ψυχοῦσθαι. Νεκρὰ γὰρ ἂν εἴη τούτων χωρὶς.

tantum salvari. Oportet enim fidei misceri actiones (rectas), et per has illam quasi animari. His enim

²⁴ Jac. II, 24. ²⁵ Psal. XIV, 53. ²⁶ Rom. III, 23. ²⁷ Jac. II, 26.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(1) Pro ἀρετῶν cod. Vat. 650 ponit ἀγαθῶν. Possin.

(2) Confer epist. 204, infra. Puto in fine epist. deesse verbum aliquod, puta ἐπιγράφει, vel ἀναγράφει, vel λογίζεται. RITT. — Post ἡττης cod. Vat. 650 apponit ποστρηπτεῖ. Id.

(3) Cod. Vat., etc. Id.

A gloriam nunc quoque, sed occultari, dum exspectet victorum ac triumphatorum labores. Quod si cui dilatio illa molesta accidit, hoc magis exhilaret eos, qui afflictionum ac dæmonum propugnacula demoliuntur. Nam hæc ipsam ob causam, quod sit maxima (illa gloria), et rationem orationemque et mentis humanæ captium, et præsentem conditionem longissimo intervallo transcendat, in altero sæculo repõsa asservatur. Neque enim simpliciter dixit, « Passiones hujus temporis, » sed ut ostenderet, illa non solum qualitate, verum etiam quantitate superari (illæ enim cum hac vita terminantur, ista vero cum immortalibus durant extenta sæculis): quæ quoniam neque perspicue neque particulatim oratione ob oculis

B LXIV. — THEODORO DIACONO.

Cum Deus Verbum (æternus Dei Filius) homo fieri dignatus sit, et humanos affectus animique perturbationes, quæ prius fluctuum instar attolli solebant, sedarit atque composuerit, et carnem virtuti pronam atque obsequentem effecerit, et phalanges malorum spirituû subjecerit suorum discipulorum pedibus, et præmia quoque cœlestia et supramundana adornarit: consequens est, ut qui post illa succumbunt, illi culpam hanc sibimetipsis imputare debeant.

Victoria enim cum deinceps penes nos sit, non autem inveniat homines tales, qui vincere sciant: in laboribus sibi comparare, culpam ascribit ejus rei,

C 448 LXV. — EIDEM.

Eadem de re, nempe quod fides absque operibus hominem non faciat salvum²⁴.

Cum in carnem venit Deus Verbum, fidem ille quidem sibi haberi postulans, gratia (homines) justos fecit (neque enim fieri poterat, ut qui a seipsis prodiiti perditique fuerant, justitia sua salutem consequerentur: idque Psalmorum scriptor et Vas electionis ambo affirmarunt disertissime, dum alter asseverat: « Non est justus, ne unus quidem²⁵; » alter vero magna vehementia usus inquit: « Omnes peccarunt, et destituuntur gloria Dei²⁶; »): ab iis vero qui crediderunt, summam, neque id immerito, justitiam exegit: ita ut primo quidem gratia justos fecerit; justificatos autem honorum operum studio

D duci sanxerit: quippe cum non possit homo fide

(4) Pro ἀπὸ πίστεως μόνον scribit idem, ἀπ' αὐτῆς μόνης. Id.

(5) Leg. κρινεσθαι [et sic cod. Vat.]. Conferri autem cum hac epist. debet ep. 226, et cum utraque c. II Epistolæ S. Jacobi, cujus testimonio alibi quoque auctor nos sæpe utitur. RITT.

LXVI. — HERMINO COMITI.

Quare omnes divinæ res ignis nomine insignantur.

Quid causæ est, inquis, cur omnia fere divina ignis appellatione notentur? Ignis enim dictus est deus³⁸, et angeli ignis flammæus, et apparuerunt in apostolis linguæ tanquam ignis³⁹, et, Spiritu ferventes⁴⁰? Arbitror igitur id fieri, primum propter copiam invidentiæ expertem et divitias, cum ab uno lychno infinitas accendat lampades, nec tamen minuat; sed ipse quoque denuo ac proporro alias totidem numero, vel etiam plures, accendere possit. Quod autem ad corporum rationem attinet, sursum fertur, quod solus ex rebus terrenis ignis loca superiora appetat ac persequatur. Nam cum cætera (elementa aliaque corpora) terram, ipse cœlum desiderat. Et illa quidem motum deorsum norunt; iste vero sursum affectat viam. Quemadmodum enim lapis, et aqua sursum ferentem viam ignorat, ita e

LXVII. — THEOGNOSTO DIACONO.

De lectione sacrarum Litterarum, contra Græcos (paganos). De gratia divinitus inspiratarum Scripturarum, et utilitate ex ipsis capienda.

Sæpenumero mihi in mentem venit mirari eos, qui dialogos composuerunt, et orationes prolixas conscripserunt, quod suæ quidem gloriæ nimis magnam habuerint curam, dum sublimi et grande sophos spirante sermone fuerunt usi; utilitatem vero auditorum neglexerunt, cujus profecto majorem ducere rationem ipsos decuerat. Quantumlibet enim magnam gloriam consecutis scriptoribus, ad cæteros certe parum inde utilitatis redundare queat: **449** aliis vero utilitatem percipientibus, magna virtutis accessio sit futura. Verumenimvero quia ad id quod sibi conducere, solum intenti fuerunt, aliorum utilitatem insuper habuerunt. Quocirca etiam divinam vituperant Scripturam, quæ non exquisito et ornato dicendi genere, sed humili atque pedestri usa sit. At nos, vice versa, ipsorum quidem amorem sui atque ambitionem jure accusamus, qui gloriæ propriæ studio ducti, aliorum minimam habuerint rationem: Scripturam autem vere divinam criminationibus ipsorum liberemus, dicentes, eam non suæ propriæ gloriæ, sed potius audientium salutis studiosam fuisse. Quod si tanto tenentur amore sublimis dictionis, discant melius esse ut ab idiota

A ΕΖ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Διὰ τί πάντα τὰ θεῖα τῷ τοῦ πυρός ὀνόματι χαρακτηρίζεται.

Διὰ τί, ἔφησ, πάντα τὰ θεῖα τῷ τοῦ πυρός ὀνόματι σχεδόν χαρακτηρίζεται; Πῦρ γάρ εἰρηται ὁ θεός· καὶ οἱ ἄγγελοι πῦρ φλέγοντες (6)· καὶ ὤφθησαν τοῖς ἀποστόλοις γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός· καὶ, τῷ Πνεύματι ζέοντες; Οἶμαι τοίνυν, ὅτι διὰ τὸ ἀφθονοῦν καὶ πλούσιον, ὅτι ἀπὸ ἐνὸς λύχνου μυρίας ἀνάπτει λαμπάδας (7), καὶ οὐ μειοῦται, ἀλλὰ πάλιν ἐτέρας τοσαύτας καὶ πλείους ἀνάψαι δύναται· τὴν δὲ ἐπὶ τὰ σώματα φέρουσαν ὄδον ἀνακεχώρηκε, τῷ τὰ ἄνω μόνον τὸ πῦρ τῶν ἐπιγείων διώκειν. Τὰ μὲν γὰρ τὴν γῆν, τὸ δὲ τὸν οὐρανὸν ποθεῖ· καὶ τὰ μὲν τὴν κάτω φορᾶν, τὸ δὲ τὴν ἄνω οἶδεν ὄδον. Ὡσπερ γὰρ ὁ λίθος B καὶ τὸ ὕδωρ τὴν ἄνω ὄδον ἀγνοεῖ, οὕτω καὶ τὸ πῦρ τῆς κάτω οὐκ ἀνέχεται.

ΕΖ'. — ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΔΙΑΚΟΝΩ (8).

Περὶ ἀναγνώσεως, κατὰ Ἑλλήνων. Περὶ τῆς χάριτος τῶν θεοπνευστῶν Γραφῶν, καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας.

Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τοὺς διαλόγους συντιθέντων, καὶ τοὺς διεξοδικούς λόγους συγγραψαμένων, ὅτι τῆς μὲν οικείας δόξης λιαν ἐφρόντισαν (9), ὑψηλῶ καὶ ὑπερσόφῳ χρησάμενοι λόγῳ· τῆς δὲ τῶν ἀκουσομένων ὠφελείας ἠμέλησαν, ἧς εἰκὸς ἦν μάλλον αὐτοὺς ποιήσασθαι πρόνοιαν. Τῶν μὲν γὰρ συγγραφέων τοσαύτην δόξαν λαβόντων, οὐδὲν ἂν γένοιτο πλεόν τοῖς ἄλλοις· τῶν δ' ἄλλων ὠφελουμένων, πολλὴ ἡ ἐπίδοσις γένοιτ' ἂν τῆς ἀρετῆς. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ἑαυτῶν εἶδον, τὸ τῶν ἄλλων παρεῖδον, διδὸν καὶ τὴν θεῖαν αἰτιῶνται Γραφὴν, μὴ τῷ περιττῷ καὶ κεκαλωπισμένῳ χρωμένῳ λόγῳ, ἀλλὰ τῷ ταπεινῷ καὶ περὶ. Ἄλλ' ἡμεῖς μὲν αὐτοῖς ἀνεσκαλῶμεν τῆς φιλαυτίας (10), ὅτι δόξης ὀρεχθέντες (11), τῶν ἄλλων ἥκιστα ἐφρόντισαν· τὴν δὲ θεῖαν ὄντως Γραφὴν ἀπαλλάττωμεν τῶν ἐγκλημάτων, λέγοντες ὅτι οὐ τῆς οικείας δόξης, τῆς δὲ τῶν ἀκουσόντων σωτηρίας ἐφρόντισεν. Εἰ δὲ ὑψηλῆς φράσεως ἐρῶμεν, μανθανέτωσαν ὅτι ἄμεινον παρὰ ἰδιώτου τάληθες, ἢ παρὰ σοφιστοῦ τὸ ψεῦδος μαθεῖν. Ὁ μὲν γὰρ ἀπλῶς καὶ συντόμως φράζει· ὁ δὲ πολλάκις ἀσαφεία καὶ τὸ τῆς ἀληθείας ἐπικρύπτει κάλλος, καὶ τὸ ψεῦδος τῆ καλλιπερία κοσμήσας, ἐν χρυσίδι (12) τὸ δηλητήριον

³⁸ Exod. xxiv, 17. ³⁹ Act. ii, 3. ⁴⁰ Rom. xii, 11.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(6) Pro φλέγοντες cod. Vatic. 650. scribit φέγον, et vers. post ὅτι mutat in ἐπειδὴ. Vers. pen. pro ὄδον ponit ὁρμήν. POSSIN.

(7) Ἀπὸ ἐνὸς λύχνου μυρίας ἀνάπτει λαμπάδας καὶ οὐ μειοῦται. Vetus poeta apud Ciceronem *De officiis*. Confer ad hanc epistolam Cyprianum *advers. Judæos*, lib. iii, cap. 101. RITT.

(8) Hæc ep. in cod. Vat. 650 inscribitur Ἀρποκρᾶ σοφιστῆ. POSSIN.

(9) Confer ep. 28 et 91 hoc cod. libro. Omnes hæc tres comparationem continent divinarum Litterarum cum sæcularibus, quæ longe longeque illis cedunt, et fascēs submittere debent. RITT.

(10) Pro τῆς φιλαυτίας legit idem τὴν φιλαυτίαν. Vers. inde 2, post γραφὴν inque ad ὅτι exclusive sic idem cod. habet, μέμψεως ἀπαλλάττωμεν λέγοντες. POSSIN.

(11) Ὅτι δόξης ὀρεχθέντες. Puto deesse οικείας vel ἰδίας. RITT.

(12) Pro χρυσίδι cod. Vat. ponit χρυσοῦ κύλιξι. Vers. seq. pro ἐκέραιον habet κινεῖ. POSSIN.

ἐκέρατον. Εἰ δ' ἡ ἀλήθεια τῆ καλλιπειᾷ συναφθεῖη, δύναται μὲν, τοὺς πεπαιδευμένους ὠφελῆσαι, τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασιν ἀχρηστος ἔσται καὶ ἀνωφελής. Δι' ὃ καὶ ἡ Γραφή τῆ ἀλήθειαν περὶ λόγῳ ἤρμηνευσεν, ἕνα καὶ ἰδιώται, καὶ σοφοί, καὶ παῖδες, καὶ γυναῖκες μάθοιεν. Ἐκ μὲν γὰρ τούτου οἱ μὲν σοφοὶ οὐδὲν παραβλάπτονται· ἐκ δ' ἐκείνου τὸ πλεόν τῆς οἰκουμένης μέρος παρεβλάθη (13). Ἄν τινων οὖν ἐχρῆν φροντίσαι, μάλιστα μὲν τῶν πλείονων. Ἐπειδὴν δὲ καὶ πάντων ἐφρόντισε, δεῖκνυται λαμπρῶς θεῖα οὐσα καὶ οὐράνιος.

quam feminæ, eam cognoscerent. Ex altero enim altero autem maxima pars orbis terrarum magnum suscepit, inde clarissime demonstratur, divinam esse atque cœlestem.

ΣΡ'. — ΘΕΟΓΝΩΣΤῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ (14).

Ὁὐ ταῦτόν, ὧ βέλτιστε, τὸ κελῦσαι καὶ τὸ ἐπιτρέψαι· τὸ μὲν γὰρ ὡς παντὶ τρόπῳ ἀνοσθηναὶ ὀφείλον προστάττεται· ὡς τὸ· «Ὁὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, » καὶ ὅσα τοιαῦτα· τὸ δὲ οἰκονομίας τινὸς ἕνεκεν συλλαρεῖται· τὸ μὲν γὰρ θεοπίξεται· τὸ δ' οὐ καλῶς· καὶ τοῦτο ἀπὸ τῶν Γραφῶν πιστώσωμαι. Οἱ ἀπόστολοι οὐκ ἐκήρυττον μὲν, οὐδ' ἐνομοθέτουν περιτομῆν· συνεχώρουν δὲ, οὐχ ὅτι δεῖ γενέσθαι, ἀλλ' ὅτι σοφῆς συγκατάθεσως ἦν χρεία (15). Οὐ γὰρ ἂν ἐπέτρεψαν (16), ἢ ὡς δέον

⁴ Exod. xx, 13-15.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(13) Post παρεβλάθη idem cod. tollit punctum et C ponit post ἂν. Possit.

(14) Est ἀνεπίγραφος in ed. Paris. Inscriptio summitur ex cod. Vat. 650. Editt.

(15) Τῆς σοφῆς συγκατάθεσως ἦν χρεία. Sic noster Isid. lib. III ep. 222, τὸ πρὸς τοὺς ἐλάττους συγκαταβατικῶν ἀσκέειν χρῆ. Sæpissime sancti Patres Ecclesiæ Græcæ et οἰκονομίαν et συγκατάθεσιν Dei inculcarunt auditoribus suis : ex quorum scriptis pauca hic referemus. Est autem συγκατάθεσις, quasi dicas *condescensus*, ut verit eruditiss. Theod. Gaza, seu *condescensio* seu *demissio*, qua superior, excelsior et fortior atque robustior aliquis accommodat sese atque attemperat ad mores, sensum et captum humiliorum, inferiorum, imbecilliorum et infirmiorum. Verbi gratia, Pater cum infantibus filiis suis συμφελλίζων, aut lento gradu incedens, eosque manu ducens et fulciens, dicitur ipsius συγκαταβαίνειν. Sic et Pater cœlestis, pro immenso suo in nos amore, quo nos propter Filium suum dignatur, dilectos in dilecto, nobiscum agit, nobisque se accommodat : sic et sancti ejus apostoli. Cum enim res cœlestes suis nominibus appellatas, et ex sui natura, ut sunt, nobis expositas, mens humana infirmior sit quam ut capere possit, Deus eas sub imaginibus rerum terrenarum nobisque familiarium et consuetarum adumbrat, et nobis insinuat. Omnis enim doctrinæ institutio ex nobis notioribus proficisci ei procedere debet, vel Philosopho teste. Quod etiam ἀνθρωποπαθῶς λέγειν ἢ λαλεῖν dicitur, et οἰκονομικῶς, sicut res ista seu agendi ratio ac modus οἰκονομία passim a SS. Patribus vocatur. Hac de re sic scribit Chrysostomus homil. 4 ad Coloss. : Ὁ Θεὸς οὐκ ἀθρώως πάντα ποιεῖ, ἀλλὰ κέρηται συγκαταβάσει, διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν. Idem homil. 3, ad Tit. posteaquam aliquot e sacris Litteris exempla hujus συγκατάθεσως enu-

meraverat, tantem subjicit : Οὕτω πανταχοῦ συγκαταβαίνει· καὶ τί τοῦτο θαυμάζεις ; εἰ μοχ : οὐδαμοῦ γὰρ τὴν ἀξίαν ὁρᾷ τὴν αὐτοῦ· ἀλλὰ πανταχοῦ τοῦτο (lego τὸ) ἡμῖν χρῆσιμον. Εἰ γὰρ πατήρ οὐχ ὁρᾷ τὴν ἀξίαν τὴν αὐτοῦ, συμφελλίζει τοῖς παιδίοις, καὶ τροφήν καὶ ἐδέσματα, καὶ πόματα οὐκ ἑλληνικοῖς ὀνόμασι καλῶν, ἀλλὰ καὶ τινι διαλέξει καὶ βαρβάρῳ, πολλῶ μᾶλλον ὁ Θεός· καὶ ὀνειδίξει συγκαταβατικῶς διὰ τοῦ Προφήτου λέγων· *Εἰ ἀλλὰ ἐδοῦνται ἔθνη θεοὺς αὐτῶν*· καὶ πανταχοῦ συγκατάθεσις ἐστὶ καὶ τὰ ἐν ταῖς Γραφαῖς, καὶ ῥήματα καὶ πράγματα. Εἰ μοχ : Οὐ γὰρ πᾶσιν ἐνὶ τρόπῳ προσενεκτέον, ἀλλὰ διαφόρως, καὶ ποικίλως, καὶ πρὸς τὰ ὑποκείμενα. De hac συγκαταβάσει idem Chrysost. ita scribit homilia 3. *De incomprehensibili natura Dei*, ubi de illustri illa visione Isa. vi : «*Seraphim*, inquit, non ipsam meram videbant lucem, nec ipsam sinceram substantiam Dei ; sed quæ videbant, *condescensus* erant et *indulgentia*. Quid nomen hoc *condescensus* significat? cum Deus non ut est, se ostendit : sed quod videre is potest, qui aspectum hujuscemodi meruit eatenus firmitate videntis suam representationem metitur ac temperat, *condescendere* illum tantisper dicimus, et ejusmodi rem *condescensum* nominamus et *indulgentiam*. Constat igitur *condescensum* fuisse verba ipsius Prophetæ : *Vidi Dominum*, inquit, *sedentem*, » etc. Sic idem homil. 3. *contra Judæos* : Τῆ ἀσθενείᾳ τῶν Ἰουδαίων συγκαταβαίνων ὁ Θεός. Chrysostomio succinit ejus familiaris Basilus Seleuciæ episcopus, ex

(16) Pro his, οὐ γὰρ ἂν ἐπέτρεψαν, hæc habet idem cod., οὐ γὰρ ἂν δ ἐπέτρεψε πρότερος, ὕστερος ἀπέτρεψεν. Vers. post 2, pro ἐφύλαττον legit idem, προσέταττον. Vers. seq. pro Ἰαῦλος idem scribit ὁ Ἀπόστολος. Possit.

sed quod sapienti opus esset dispensatione ad infirmitatem hominum ejus temporis sese accommodante. Alioquin enim non permisissent eam, aut quasi omnino observanda sit, circa initium (præconii evangelici et Ecclesiæ Christianæ) observassent. Et de illis qui apud infideles convivabantur, dixit Paulus : « Si quis infidelium vos vocat, et ire vultis, quid vobis apponitur, edite ⁴². » Non jubeo, inquit, est enim jubere, aliud non prohibere : alterum enim

φυλάττεσθαι, περί την ἀρχήν ἐφύλαττον. Καί περί τῶν παρὰ τοῖς ἀπίστοις ἐστιωμένων ἐρη ὁ Παῦλος· « Εἴ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων, καί θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν, ἐσθίετε. » Οὐ κελεύω, φησὶν, ἀπελθεῖν· εἰ δὲ βούλεσθε, οὐκ ωλύω. Ἄλλο γάρ τὸ κελεύειν, ἄλλο τὸ μὴ κωλύειν (17)· τὸ μὲν γὰρ νομοθεσίας ἐστὶ, τὸ δ' οἰκονομίας. ὑτ eatis; sin autem ire vultis, non prohibeo. Aliud est legislationis, alterum vero dispensationis.

450 LXIX. — HERONI PRESBYTERO.

Quare inscriptum fuerit altari, « Ignoto Deo ⁴³. »

Duas perhibent esse causas, cur inscriptum fuerit Athenis aræ : « Ignoto Deo. » Alii namque aiunt Athenienses misisse Philippidem cursorem ad Lacedæmonios imploratum auxilia, per id tempus, cum Persæ expeditionem in Græciam suscepissent : eique ad montem Parthenium (quasi tu virgineum dicas) occurrisse spectrum Panis, quod reprehenderit Athenienses, quasi qui se negligerent et alios deos colerent : promiserit autem, auxilium ipsis laturum (si se colere velient). Cum ergo victoriam reportassent, aram exstruxerunt, eique inscripserunt : « Ignoto Deo. » Alii vero aiunt pestilentiam occupasse Athenarum civitatem, et adeo quidem ipsos incendisse, ut ne quidem tenuissimis parceret sindonibus. Cum igitur deos suos, qui erant lege sanciti approbatiq̄ue, coluissent, nihil inde utilitatis perceperunt. Quare cum cogitatio ipsos subiisset, fieri posse, ut deus esset aliquis, quem ipsi (ut in cognitum) sine honore et cultu reliquissent, qui (ob illum sui contemptum) pestilentiam sibi immisisset, templum exstruxerunt et aram, cui inscripserunt : « Ignoto Deo. » Cumque illi hostias immolassent, statim sanati sunt. Hæc cum Paulus sumpsisset ex ipsorum propriis dogmatibus, Athenienses sapientia admodum superbientes subegit.

LXX. — URSENUPHIO LECTORI.

Hanc ob causam, optime virum, capti faciles surus, et subactu, quod in nos invicem armemur,

⁴² I Cor. x, 27. ⁴³ Act. xvii, 23.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

ex quo hæc ascribo de sermone penult. Ὁ πολλάκις εἶπον, τοῦτο καὶ νῦν ἐρῶ· ὅτι ὁ θεὸς οὐχ οὕτω πρὸς τὴν ἀξίαν ὄρα τὴν ἑαυτοῦ, ὡς πρὸς τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν· οὐδ' ὅπως τι μέγα φθέγγεται, ἀλλὰ ὅπως δυνάμενον ἡμᾶς ἐπιστάσασθαι· διὰ τοῦτο τὰ μὲν ὑψηλὰ καὶ μεγάλα ὀλίγα αὐτὰ καὶ ἐγκυκρυμμένα· τὰ δὲ ταπεινὰ καὶ εὐτελέη καὶ πολλὰ περιβρέη τοῖς αὐτοῦ λόγοις, etc. Sequuntur enim ibidem plura. Sic alter Basilius, quem Magnum vocant homilia *De fide* : Οὐ γὰρ ἡ πρὸς τὸ σὺν ἀσθενὲς συγκατάβασις, ἐλάττωσις ὀφείλει γίνεσθαι τῆς ἀξίας τοῦ δυνατοῦ, ἀλλὰ τὴν μὲν φύσιν νόει θεοπροπῶς, τὰ δὲ ταπεινότερα τῶν ῥημάτων δέχου οἰκονομικῶς. Nec de Deo tantum, sed etiam de hominibus sancti Patres συγκατάβασιν usurpant, ut Gregor. Nazianz., Βελτίων τοῦ τάχους ἢ μακροθυμία, καὶ τῆς αὐθαθείας ἢ συγκατάβασις. RITT.

(17) Hæc. ἄλλο γάρ τὸ κελ., ἄλλο τ. μ. κωλύ., quæ sunt plane necessaria ad connexionem sequentium, omittit ed. Paris. et suppleuntur ex cod. Vatic. 65th. EDIT.

(18) Inscriptio deest in edit. Paris. ; sumitur ex

ΕΘ'. — ΗΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ (18).

Διὰ τί ἐν τῷ βωμῷ ἐπεγράφητο, « Ἀγνώστῳ θεῷ. »

Δύο φασὶν αἰτίας εἶναι, τοῦ (19) ἐπιγεγράφαι Ἀθήνησι τῷ βωμῷ· « Ἀγνώστῳ θεῷ. » Οἱ μὲν γὰρ φασὶν, ὡς Φιλιππίδην ἐπεμψαν Ἀθηναῖοι ἡμεροδρόμον πρὸς Λακεδαιμονίους περὶ συμμαχίας, ἥνικα Πέρσαι ἐπεστράτευσαν τῇ Ἑλλάδι· διὰ κατὰ τὸ Παρθένειον δροσ Πανδὸς φάσμα ἐντυχόν, ἥτις τὸ μὲν Ἀθηναίους ὡς ἀμελοῦντας αὐτοῦ καὶ ἄλλους θεοὺς θεραπεύοντας, βοηθεῖν δὲ ἐπιγγέλλετο. (20) Νικήσαντες οὖν, βωμὸν φκοδόμησαν, καὶ ἐπέγραψαν· « Ἀγνώστῳ θεῷ. » Ἄλλοι δὲ φασὶν, ὅτι λοιμὸς κατέσκηψεν (21) Ἀθήνας, καὶ εἰς τοσοῦτον αὐτοὺς ἐξέκαυσεν, ὡς μηδὲ τῶν λεπτοτάτων σινδῶναν ἀνέχεσθαι. Τοὺς νομιζομένους οὖν θεοὺς ἑαυτῶν θεραπεύοντας, οὐδὲν ἀπώναντο. Ἐνοήσαντες οὖν, ὅτι ἐστὶν ἴσως θεός τις, ὃν αὐτοὶ κατέλιπον ἀγέραστον, ὃ τὸν λοιμὸν καταπέμψας, ναὸν δειμάμενοι καὶ βωμὸν, ἐπιγράφαντες, « Ἀγνώστῳ θεῷ, » καὶ θύσαντες, εὐθέως ἔθεραψθησαν. Ταῦτα λαθὼν ὁ Παῦλος ἐκ τῶν οἰκειῶν δογματῶν, τοὺς μέγα ἐπὶ σοφίᾳ φρονούντας Ἀθηναίους ἐχειρώσατο.

Ο'. — ΟΥΡΣΕΝΟΥΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Διὰ τοῦτο εὐχειρωτοὶ ἔσμεν, ᾧ βέλτετε, καὶ εὐάλωτοι, ὅτι κατ' ἀλλήλων ὀπλιζόμεθα (22), στρα-

cod. Vat. 650. EDIT.

(19) Cod. Vatic., τῷ. Vers. 6 ep. pro διὰ idem scribit φ. Vers. 7 post αὐτοῦ hæc addit.

(20) Deest aliquid ad integritatem sententiæ, ut vidit interpres. EDIT.

(21) Post κατέσκηψεν cod. Vat. addit, ποτὲ Ἀθηναίους, sublato Ἀθήνας. Vers. inde 3, pro οὖν legit δέ, et vers. antepen. epist. pro ταῦτα scribit τοῦτο. POSSIN.

(22) Κατ' ἀλλήλων ὀπλιζόμεθα. Similiter Chrysostomus in *Matthæum* : « Ὀπλιζόμεθα κατ' ἀλλήλων· καὶ πῶς οὐκ ἂν εἴημεν καὶ τῶν θηρίων χειρούς; διὰ τοι τοῦτο ἡμεῖς μὲν ἀσθενέστεροι· ὁ δὲ πάντων ἡμῶν πολέμιος ἰσχυρότερος καθ' ἑκάστην γίνεται τὴν ἡμέραν. Οὐ γὰρ μετ' ἀλλήλων κατ' ἐκείνου φραττόμεθα, ἀλλὰ μετ' ἐκείνου κατ' ἀλλήλων ἰστάμεθα, καὶ αὐτῷ στρατηγῷ πρὸς τὰς τοιαύτας παρατάξεις χειρῆμεθα. Porro funesum hoc capitale Christianorum inter se odium (quod utinam non hodie quo alicubi duraret!) quale sit, latius explicat Isidorus infra epist. 133, ubi vide notas. Confer ep. 439 lib. II. RITT.

τηγῶ τῷ κοινῷ ἐχθρῷ χρώμενοι. Δέον γὰρ μετ' ἄλλήλων κατ' ἐκείνου στρατεύειν, κατ' ἄλλήλων μετ' ἐκείνου ὀπλιζόμεθα, στρατηγῶ ἐκείνω χρώμενοι (23), τῷ ἀμφοτέρα τὰ μέρη ἀπολέσαι διψῶντι. Ἄλλὰ τὸ μὲν αἰτιᾶσθαι ῥάδιον, καὶ παντὸς εἴη (24)· τὸ δ' εἰπεῖν, ὅπως παυσαίμεθα πρὸς ἀλλήλους πολεμοῦντες, τοῦτ' ἔστι συμβούλου. Φησὶ τοίνυν, ὅτι, ἐπειδὴ καὶ πλοῦτον καὶ δόξαν καὶ τὰ ἄλλα βιωτικά, τὰ χόρτου θίχην μαραινόμενα, μεγάλα εἶναι νομίζομεν (25). Εἰ γὰρ ἐκεῖνα φαῦλα καὶ εὐτελῆ, ὡσπερ οὖν καὶ ἔστιν, ἠγείσθαι ἑαυτοὺς ἐιδέξαμεν, οὐκ ἂν περὶ αὐτῶν ἀσπόνδους ἔχθρας καὶ ἀκηρύκτους πολέμους πρὸς ἑαυτοὺς ἐκηρύξαμεν, ἀλλ' εἰρήνην ἂν καὶ ἀγάπην ἠσπασάμεθα, δι' ἣν ἅπας πόλεμος καὶ μάχη καὶ διαφορά οἴχεται.

ΟΔ'. — ΚΑΣΙΑΝΩ.

Ὅτι οὐκ ἔστιν αἰτιος τῶν κακῶν ὁ θεός.

Πολλοὶ κατὰ τὴν τοῦ σώματος λάμψαντες ὦραν, καὶ κατὰ τὴν τῆς ψυχῆς διέλαμψαν. Εἰ δὲ ἀπιστεῖς, θέα τὸν σωφρονέσατον Ἰωσήφ. Καλὸς γὰρ ὢν τῷ εἶδει καὶ ὠραίῳ τῇ ὄψει σφόδρα, ὡς μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ ἡ Γραφή, καὶ ἡ Αἴγυπτιὰ αὐτῷ ἐπιλυτήσασα· ἀλλὰ τῇ τῆς σωφροσύνης ἀρετῇ πλεῖον ἤστραψε, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἡλικίας ἔσθεσε φλόγα (οὐδὲ γὰρ λίθινος ἦν), καὶ τὴν ἀπὸ τῆς κολακείας κατεπάτησε τυραννίδα. Φόβου δὲ κολακεία, παρ' ἐμοὶ κριτῇ, δυνατωτέρα. Ἐννοεῖν δὲ χρῆ, ὅτι καὶ δέσποινα ἦν ἡ κολακεύουσα, καλλωπιζομένη, καὶ τὸν χιτῶνα (26) τῆς ἡδονῆς ἀναβριζούσα, καὶ γυνή, δεινὸς καταγοητεύουσα ῥήτωρ τοὺς μὴ προσέχοντας, καὶ παλαιὸν τοῦ διαβόλου ὄπλον, δι' οὗ πολλοὺς ἀνδρείους κατέβαλεν. Ἄλλ' ὅμως τούτων ἀπάντων τῶν μηχανημάτων ὑψηλότερος ὤφθη. Εἰ δὲ καὶ τὴν γυναικωνίτιν ἐθέλους ἰδεῖν ἐν τούτῳ στεφανουμένην, θέα τὴν εὐγενεστάτην Σωσάνναν, τὴν ἐν νέῳ σώματι καὶ ἀφρόσυνῳ κάλλει ἐλέγξασαν τῶν πρεσβυτέρων (27) τὴν ἀσέλγειαν, καὶ τὸ τῆς σωφροσύνης μὴ ἀπολέσασαν κειμήλιον. Εἰ δὲ πολλοὶ διασύρουσι τοὺς καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς, μὴ θαυμάσης. Πρῶτον γὰρ διὰ τοὺς κακῶς κεχηρημένους τῇ ὥρᾳ δοκοῦσι διασύρειν. Δεύτερον δὲ, ὅτι πολλοὶ ἔργον τίθενται τὸ κατηγορεῖν (28). Τρίτον, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ αὐτῆς τῆς ψυχῆς καθιέσθαι

⁴⁴ Gen. xlix, 17. ⁴⁵ Dan. xliii, 1 seqq.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(23) Quæ exstant in edito hæc verba, στρατηγῶ ἐκείνω χρώμενοι, non comparent in cod. Vat. 650, idemque pro τῷ ἀμφοτέρα, quod statim sequitur, scribit, τοῦ ἐκάτερα. Tum vers. seq. pro διψῶντι habet διψώντας et versu consequenti, pro εἰπεῖν scribit ἰδεῖν. Possin.

(24) Παντὸς εἴη. In medio deesse puto ἂν. Est autem hic quoque, ut alibi, manifesta imitatio Demosthenis : cujus ista verba Isidorus noster ante oculos habuit, quæ exstant *Olyntiaca* 1 : Τὸ μὲν οὖν ἐπιτιμᾶν ἴσως ἂν φῆσαι τις ῥάδιον, καὶ παντὸς εἶναι, τὸ δ' ὑπὲρ τῶν παρόντων, ὅτι δεῖ πράττειν, ἀποφαίνεσθαι, τοῦτ' εἶναι συμβούλου. Cui similia habet idem orat. 2 in Aristogitonem. RITTER.

(25) Post νομίζομεν hæc cod. Vatic. supplet, εἰ.

PATROL. GR. LXXVIII.

A communi hoste utentes imperatore. Cum enim oporteat conjunctis viribus contra ipsum gerere bellum, nos vice versa cum ipso in nos invicem armamur, ipso principe militiæ utentes, qui nihil nisi ntriusque partis perniciem sinit. Sed querelis uti facile, et cujusvis fuerit : at dicere, quo pacto desinere possimus invicem belligerare, hoc demum est consiliarii. Dico igitur, id inde accidere, quod et divitias et gloriam et alias hujus vitæ res, quæ instar herbæ tabescunt, magno in pretio habeamus. Nam si illas nihili et viles, quales etiam sunt, reputare nos ipsos doceremus, non utique super illis implacabiles inimicitias et non denunciata bella nobis invicem indiceremus ; sed pacem charitatemque amplecteremur, per quam omne bellum et pugna atque dissidium B tolleretur.

LXXI. — CASIANO.

Deum non esse malorum auctorem.

Multi, qui corporis forma eximia emicuerunt, **451** etiam animi pulchritudine splenduerunt. Quod si fidem mihi non habes, specta castissimum Josephum. Cum enim esset formosus aspectu, et pulcher visu, ut Scriptura de ipso testatur ⁴⁴, et Ægyptia femina quæ in ipsum insanit : at castitatis ac temperantiæ virtute etiam amplius fulgebatur et flammam ab ætate adolescentiæ excitatam exstinguebat (neque enim lapideus erat), et tyrannicam vim adulationis muliebris conculcavit. Major autem, si quid mei est judicii, vis est adulationis quam timoris. Cæterum cogitare quoque oportet, quod et hera fuerit ea quæ adulabatur, et ornata eximie, et tunicam voluptatis deposuerit, et mulier, gravis atque efficax orator, ad dementandum eos qui non sibi cavent, et antiquum diaboli instrumentum, per quod multos fortes viros dejecit. Veruntamen hisce omnibus machinis ille superior existit. Quod si etiam femineum sexum videre volueris hac in re coronatum, specta nobilissimam Susannam ⁴⁵, quæ in juvenili corpore, et forma quæ verbis sat explicari non possit, relutavit ac repulit seniorum libidinem, et castitatis pretiosum thesaurum non perdidit. Quod autem multi traducere solent formosos et bonos, noli mirari. Primum enim videntur eos

τοῦτο τῶν ὄντως μεγάλων ὀλιγορούμεν. Vers. antepen. ep. pro ἐκηρύξαμεν idem legit ἐκινήσαμεν. Possin.

(26) Pro χιτῶνα idem legit χειμῶνα. Id.

(27) Pro τῶν πρεσβυτέρων scribit idem, τῷ πρεσβυτέρῳ. Vers. inde 3, pro κακῶς habet μὴ καλῶς, et paulo post διασύρειν inulat in διασύρεσθαι. Vers. post 3, κατηγορεῖν vertit in καχηγορεῖν. Vers. 4 ante finem, inter ἄλλ' et ἀδέκαστος inserit ὁ. Id.

(28) Πολλοὶ ἔργον τίθενται τὸ κατηγορεῖν. Talem fuisse accepimus Brutum, qui ex crebritate accusationum accepit cognomen, ut Accusator diceretur. Cæterum hic malim legere κατηγορεῖν. RITT.

traducere propter illos, qui pulchritudine corporis abusi sunt ad nequitiam. Deinde, quia multi hanc velut artem faciunt, ut hominibus maledicant et obtrecent. Tertio, multi mortales, quia ipsam attingere animam non potuerunt, exterius appositum ornatu vulnerare aggrediuntur. Et attestantur hoc (nihil enim vetat quominus iterum iisdem exemplis utamur), cum Josephus ipse, qui et fratrum et heræ calumniis appetitus est: tum Susanna a senioribus condemnata. Sed incorruptus iudex et illum et istam coronavit. Quare noli in formam conferre culpam, quæ in pulcherrimo corpore habitat, idque deonestat, probro affectum.

LXXII. — HERONI SCHOLASTICO.

Eadem de re.

Illam quidem felicitas, quæ alicui præter rationem contigit, solet plerumque in contumeliam procedere. Quæ vero secundum rationem obvenit, sæpe numero bonum parit exitum. Verumtamen non desunt etiam aliqui ex eorum numero, qui præter rationem ac meritum suum nacti potentiam, prosperitatis auram moderate tulerint, atque ita laudem fuerunt consecuti: contra ex iis qui nobili prosapia et splendidis parentibus orti fuerunt, nonnulli existerunt, qui honorem suum in contumeliam verterent. Quapropter oportet animi propositum ac voluntatem potius accusare eorum, qui potentia ac opibus suis ultra rectæ rationis modum utuntur.

452 LXXIII. — EUSEBIO EPISCOPO.

In arcam fœderis, et propitiatorium, et cherubim, et manna, et virgam Aaronis.

Arca quidem, et propitiatorium, quod erat arcæ operculum, imago ac typus fuit hominis divina oracula custodientis, et propitium habentis Deum, et a divinis virtutibus (id est, angelis) custoditi: ut Psalmorum scriptor ait: « In corde meo abscondi oracula tua ⁴⁴. » Quam etiam ob causam dicebat: « In umbra alarum tuarum proteges me ⁴⁵: » quomodo scilicet ex divinis virtutibus (angelis) cherubim alii protegebant et arcam et propitiatorium, vel potius Christi, qui legem implevit, quique factus est propitiatio pro peccatis nostris ⁴⁶, signa ostendit evidentissima: qui, legem implens, sic expiatoris erat peccatum omne mundi. Proposuit namque ipsum Deus (ut ait Dominicorum oraculorum promissus condus ille Paulus ⁴⁷) propitiatorium, ut in ipsius san-

Α οὐκ ἠδυνήθησαν, τὸν γοῦν ἐξώθεν αὐτοῖς περιβαλλόμενον κόσμον τῶσαι ἐπιχειροῦσι. Καὶ μαρτυροῦσιν (οὐδὲν γὰρ κωλύει: πάλιν τοῖς αὐτοῖς παραδείγμασι χρῆσασθαι) αὐτὸς τε ὁ Ἰωσήφ, ὁ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς δεσποίνης συκοφαντηθεὶς· αὕτη τε (29) ἡ Σωσάννα, ἡ ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων κατακριθεῖσα. Ἄλλ' ἀδέχαστος κριτῆς χάκνειον καὶ ταύτην ἐστεφάνωσα. Μὴ τοίνυν τὸ κάλλος αἰτιῶ, ἀλλὰ τὴν αἰσχρὰν ψυχὴν, τὴν ἐν τῷ καλλίστῳ σώματι οἰκοῦσαν, καὶ τοῦτο ἐνουδριζοῦσαν.

culpam, sed potius in turpem ac deformem animam,

OB. — ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ [τοῦ] αὐτοῦ.

Β Ἡ μὲν ἄλογος (30) εὐπραγία ὡς τὰ πολλὰ εἰς ὕβριν χωρεῖ· ἡ δὲ κατὰ λόγον, πολλάκις ἀγαθὸν ὠδίνει πέρασ. Πλὴν τινες καὶ τῶν παραλόγως δυναστευσάντων τὴν τῆς εὐπραγίας αὔραν μετρίως ἐνεγκόντες, ἐπαίνων τετυχῆκασιν· καὶ τῶν εὐπατριδῶν καὶ εὐπρογόνων λαμπρῶν εἰς ὕβριν τιμὴν ἐτρεψαν. Διὸ χρὴ τὴν προαίρεσιν μᾶλλον αἰτιᾶσθαι τῶν πέρα τοῦ μετρίου ταῖς δυναστεῖαις χρωμένων.

OG. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ (31).

Εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ τὸ ἱλαστήριον, καὶ τὰ χειροῦδιμ, καὶ τὸ μάννα, καὶ τὴν ῥάβδον Ἀαρῶν.

Γ Ἡ μὲν κιβωτὸς, καὶ τὸ ἱλαστήριον, ὅπερ ἦν τῆς κιβωτοῦ ἐπίθεμα (32), ἀνθρώπου (33) φυλάττοντος τὰ θεῖα λόγια, καὶ ὡς ἔχοντος τὸν Θεὸν, καὶ φυλαττόμενον ὑπὸ τῶν θείων δυνάμεων, καθὼς φησὶν ὁ Μελεψός: « Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἐκρυφα τὰ λόγια σου » διὸ καὶ ἔλεγεν: « Ἐν σκέπη τῶν πτερύγων σου σκεπάσεις με » οἷον τῶν δυνάμεων τὰ χειροῦδιμ ταῖς πτέρυξι καὶ τὴν κιβωτὸν ἐφύλαττον (34), καὶ τὸ ἱλαστήριον· φυσικώτερον δὲ, τοῦ τὸν νόμον πληρῶσαντος Χριστοῦ, τοῦ γενομένου ἱλασμοῦ περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐδήλου ἐναργῆ τεκμήρια· ὅστις τὸν νόμον πληρῶν, οὕτως ἱλάσεται τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν. Προέθετο γὰρ αὐτὸν ὁ Θεός, ὡς φησὶν ὁ τῶν Δεσποτικῶν χρησμῶν ταμίας, ἱλαστήριον· ὥστε ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι ἐνδείξασθαι τὴν οἰκείαν δικαιο-

⁴⁴ Psal. cxviii, 11. ⁴⁵ Psal. xvi, 9. ⁴⁶ I Joan. ii, 2. ⁴⁷ Rom. iii, 25.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(29) *Αὕτη τε.* Malim, αὕτη τε, quia præcessit αὐτὸς τε. Ad hanc porro epist. operæ pretium est conferre non modo Isidori epist. 78, infra et alias, sed etiam quæ de utriusque castitate, et Josephi et Susannæ, præclare scripsit auctor libri *De disciplina et bono pudicitia*, qui cum Cypriani operibus conjungi solet. RITTER.

(30) Cod. Vat. 650 pro ἄλογος legit παράλογος. Vers. 6. εὐ ante προγόνων idem mutat in ἐκ., et vers. seq. ante τιμὴν ponit τὴν. Possin.

(31) In titulo pro ἐπισκόπῳ idem cod. habet πρεσβυτέρῳ. Id.

(32) Post ἐπίθεμα idem cod. addit ὡσανεὶ πῶμα, sed in margine e regione ascribit, ὡς ἂν εἰποιμ.

D Vers. 4 pro φυλαττόμενον, idem habet φυλαττομένου. Vers. 7 inter τῶν et δυνάμεων idem inserit θείων. Id.

(33) *Ἀνθρώπου.* Ne quis forte putet, ante hoc nomen deesse aliquid tale, εἰχὼν ἔστιν, vel τύπος ἦν (id quod mihi prima fronte videbatur), is scial, ἀπὸ κοινοῦ repetenda et aptanda omnibus præcedentibus illa (vers. 11), ἐδήλου ἐναργῆ τεκμήρια. RITTER.

(34) Pro ἐφύλαττον cod. Vat. 650 habet ἐκάλυπτον, et mox pro τοῦ τὸν legit τοῦτον τόν. Vers. post 2, post ἐδήλου addit γάρ. Vers. seq. pro ὅστις scribit idem ὅτι ὁ. Vers. inde quinto, ante λύτρον tollit γάρ. Possin.

σύνην. Ἀντεισήγαγε γὰρ λύτερον τὸν Μονογενῆ, ἵνα ἔχη λόγον ἢ χάρις. Ἐν γὰρ ὑπὲρ πάντων, καὶ ὑπὲρ τὴν πάντων ἀξίαν ἱερῶν δεξάμενος, καὶ τὴν ἔχθραν ἴλυσε, καὶ τὴν καταδίκην ἀφῆκε, καὶ εἰς υἰοθεσίαν ἀνῆγε (35), καὶ μυρίοις ἀγαθοῖς ἐκόσμησε. Τὰ δὲ χερουβίμ, θρόνος θντα καὶ ἔθρα τοῦ Θεοῦ (« Ὁ καθήμενος γὰρ ἐπὶ τῶν χερουβίμ, ἐμφάνησι »), ἐδήλου τὸν ᾧ κατεσκευάσται ὁ ναὸς, ὅτι ἀχώριστός ἐστι καὶ ἀσχημάτιστος. Τῆς δὲ βασιλείας αὐτοῦ σύμβολον ἔχειτο ταῦτα. Ἐπειδὴ γὰρ ναοῦ λόγος οὐδεὶς, ὃν μὴ στέφει ἀγαλμα· ὁ δὲ τούτων ἡγεμῶν καὶ ποιητῆς ἐπέκεινα πάσης φύσεως ἐστὶ καὶ ἀνθρωπίνης ἐπινοίας, διὰ τοῦ θρόνου (36) τοῦ παμβασιλέως Δεσπότη ἐχαρακτήρισε (37). Τὸ δὲ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἢ βλαστήσασα, μηνύει, τὸ μὲν, ὅτι θείας ἀπολαύσεως τε καὶ τροφῆς ὁ τῶν θείων θεσμῶν φύλαξ κοινωθήσεται· ἡ δὲ, ὅτι οἱ παραβαίνοντες αὐτοῦς, καὶ οἱ τῆ ἱερωσύνη οὐ δεόντως ἐπιπηδῶντες, σαρφρονισθήσονται.

narum legum custos participes etiam futurus sit fructus et alimentum divinum: ista vero, quod eorumdem transgressores, quique in sacerdotium non convenienter insiliunt, puniendi sint.

ΟΔ'. — ΜΗΝΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων αἰχμαλωσίας.

Ἦνίκα τὸν πολυθρόνητον ἐκείνον ναὸν, καὶ τὴν περιβόητον καὶ πολλοὺς πολέμους ἀναιμακτὶ νικήσασαν τῶν Ἰουδαίων μητρόπολιν πῦρ Ῥωμαϊκὸν, διὰ τὸ τετολμηθῆαι ἐν αὐτῇ κατὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ ἀτόλμητα, ἔκλινε· τότε δὴ καὶ αὐτοὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης αἰχμαλώτων τρόπον διεσπάρησαν. Δυνάμενος γὰρ αὐτοὺς ἀνελεῖν αὐτὸς ὁ παροννηθεὶς, διὰ πολλὰ τοῦτο οὐ πεποίηκε· πρῶτον μὲν καιρὸν αὐτοῖς μετανοίας διδοῦς· δεύτερον δὲ ἵνα καὶ τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ (38) ἴδωσιν εἰς ἔργον ἐκβαθευκίας. Ἡ μὲν γὰρ ἦν « Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν Ἐρημος » ἡ δὲ, « Οὐ μὴ μείνη λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται » τρίτον, ἵνα πανταχοῦ τὴν δόξαν αὐτοῦ διαλάμπουσιν θεώμενοι, παρακνίζονται, καὶ ἐνοήσαντες ὅτι ἐπὶ τῶν προγόνων καὶ εἰδωλοατροῦντες, καὶ παιδοκτονοῦντες, καὶ προφήτας σφάζοντες, οὐδὲν τοιοῦτον ἔπαθον, ἀλλὰ σαρφρονίζόμενοι, πάλιν οἴκαδε ἐπανήγοντο· νῦν δὲ αἰχμαλωσίαν ὑπομένουσιν ἀνακλήσεως ἄμοιρον· καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐπιγνοῖεν. Εἰ δὲ μὴ ὑπὸ τῶν πραγμάτων παιδευθεῖεν, διὰ τῶν ἐκείσε τιμωριῶν καὶ ἀκοντες ὁμολογήσουσιν, ὅτε αὐτοῖς τῆς μεταγνώσεως ὄφελος οὐδέν.

apud animum reputant, ut veritatem quoque agnoscant. Quod si ab ipsis rerum argumentis sese erudiri non patiantur, tormentis suppliciorum in altera vita propositorum vel invitati ad confessionem veritatis adiguntur, quando nullam ipsis poenitentia utilitatem afferet.

³⁵ Psal. LXXIX, 2. ³⁶ Luc. XIII, 35. ³⁷ ibid. 2.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(35) Idem cod. ἀνῆγε mutat in ἀνήγαγε. Vers. seq. pro θντα legit ὄν. Vers. post 3, ἀχώριστος mutat in ἀχώρητος, et vers. secundo post στέφει addit τό. Vers. seq. pro τούτων, habet τῶν πάντων. Possim.

(36) Post θρόνου cod. Vat. addit τὴν, et mox pro δεσπότη habet δεσποτείαν. Vers. inde 2, pro ἀπολαύσεως τε καὶ, solum ponit ἀπολαύσεται. Vers. eodem et seq. quod exstat in edito κοινωθήσεται abest

guine suam ostenderet justitiam. Introduxit enim pretium redemptionis unigenitum Filium suum, ut locum ac rationem justam haberet gratia ac venia. Unica enim pro omnibus recepta victima, quæque omnium dignitatem ac pretium longe superaret, et inimicitiam dissolvit, et condemnationem remisit, et in adoptionem filiorum nos reduxit, et infinitis bonis exornavit. Cherubim vero, quæ erant thronus et currus Dei (scriptum est enim: « Qui sedes super cherubim, manifestare »), illum ostendebant, cui conditum erat templum, quod loco capi et figura exprimi non possit. Regni autem ipsius hæc erant posita symbola. Quia enim nulla habetur ratio ejus templi, quod nullum coronat simulacrum: ille vero horum præses et conditor ultra omnem naturam positus est, supraque omnem humanæ mentis conceptum, per thronum omnibus imperitantis Domini ipsum repræsentarunt. Manna vero, et virga Aaronis quæ germinarat, significat, illud quidem quod divinarum legum custos participes etiam futurus sit fructus et alimentum divinum: ista vero, quod eorumdem transgressores, quique in sacerdotium non convenienter insiliunt, puniendi sint.

LXXIV. — MENÆ DIACONO.

De Judæorum captivitate [et excidio finali].

Quando celeberrimum illud templum, et famigeratissimam Judæorum metropolim, quæ multis in bellis absque sanguine victrix olim exstitit, ignis Romanus ad terram inclinavit, quod in ipsa contra Christum infanda illa fuerint perpetrata: tunc sane et ipsi per totum orbem terrarum instar mancipiorum dispersi sunt. Cum enim eos ipse qui injuria tam enormi affectus fuerat, tollere de medio potuisset, multis de causis id non fecit: 453 primo quidem tempus ipsis concedens ad poenitentiam agenda; deinde vero, ut et prædictiones ipsius viderent in opus productas. Alia enim erat: « Ecce relinquitur domus vestra deserta ». Alia erat hæc: « Non manebit lapis super lapidem, qui non destruetur ». Tertio, ut ubique locorum gloriam ipsius fulgentem conspicientes, urantur: et dum cogitant se, majorum suorum temporibus, quamvis et idololatriam exercerent, et liberos proprios occiderent, et prophetas mactarent, nihil tale tamen passos esse: sed castigatos, domum tandem reductos fuisse; nunc autem captivitatem sustinere revocationis prorsus expertem: hæc, inquam, dum

revocationis prorsus expertem: hæc, inquam, dum

a codice Vatic. 650. Id

(37) Δεσπότητος ἐχαρακτήρισε. Videtur in medio deesse αὐτὸν, sc. τὸν ἡγεμόνα καὶ ποιητὴν. Et ἐχαρακτήρισε, δηλονότι τὰ χερουβίμ, nisi quis malit leg. ἐχαρακτήρισε. RITT. — Sed vide superiorem notiam.

(38) Pro αὐτοῦ cod. Vat. 650 habet αὐτοῖς. Possim.

LXXV. — ADAMANTINO.

In idem.

Si cognoscere aves quibusnam pœnis scelerati Judæi, qui contra Christum insanterunt, affecti sint, in manus sume Josephi, Judæi quidem, at veritatis studiosi viri, historiam de excidio, ut videas divinitus actam historiam, qualem nec tota series temporum vidit, ex quo et quandiu homines existerunt. Nam ne quisquam denegaret fidem ipsorum calamitatibus, quamvis et fidem et exemplum ac consuetudinem omnem superantibus, idcirco non extraneum aliquem (fortassis enim vel potius necessario, non invenisset fidem), sed hominem ex eadem gente oriundum et institutorum patriorum servantissimum quæ Judæis evenerunt, tragico stylo describere:.

LXXVI. — HERONI PRESBYTERO.

In id quod dictum est, « Simile est regnum cœlorum grano sinapis ».

Enuntiationis vis ac gravitas, id quod dicitur, velut ob oculos ponit clarioribus quibusdam et in oculis incurrentibus rebus adhibitis : quo fit ut etiam auditores quasi cujusdam lyræ sono deliniti declinentur : et maxime quidem, quando instituitur tractatio de rebus quæ neque admodum consuetæ sunt, neque nimis vulgares atque protritæ, sed vulgo hominum abditæ, et quarum sapientia est penes eos qui de illis verba faciunt, a qua etiam audientium vehemens existit cupiditas ac studium cognoscendi. Alliciendi namque vim habet, quod non valde familiare est. Hæc autem ea occasione dixi, quia scripsisti mihi : Quid sibi velit, quod regnum cœlorum grano sinapis comparetur. Exillis quidem est, cum seminatur, divini præconii sermo, si cum illis conferatur dogmatibus, 454 quæ unquam tradita sunt ab iis qui sapientiæ fama et opinione celebres fuerunt, et brevissimis annuntiatur verbis, non solum ob compendium orationis, sed etiam ob plebeium genus dicendi. Si vero excolatur, crescit atque diffunditur latissime et superior invenitur omnibus qui unquam in admiratione fuerunt, sermonibus ; nec immerito : quippe qui veritatem pariat, nec in exornando mendacio occupetur. Veritate autem majus est nihil. Unde etiam effectum est, ut qui philosophiæ se nomine jactabant, suis dogmatibus longum valere jussis, divinam illam umbram expetant, et ad ipsam confugiant. Quam multi enim Pythagorei, cum antea fastus ac despicientiæ scipuli ? Quam multi item Platonici supercilium, quod tententes contrahentesque, sub illius umbra consederunt ? Quam multi denique Aristotelici et Stoici,

³³ Matth. xiii, 31 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(39) Pro *ιστοριαν* idem cod. legit *τιμωριαν*. POSSIN.
(40) *Ὁμόφυλον αὐτόν*. Lege *αὐτών*, et intellige, τῶν Ἰουδαίων. Notandum ex hac epistola insigne elogium Josephi, cui tribuit laudem veritatis, quæ prima lex est historiæ. Esse namque debet lux veritatis, testis temporum. Confer epist. 225. RITT.

OE'. — ΑΑΑΜΑΝΤΙΝΩ.

Eis τὸ αὐτό.

Ei τὰ ἐπιχειρα τῶν ἀλιτηρίων Ἰουδαίων, τῶν κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπιλυτηθέντων, γυνῶναι βούλει, ἔντυχε τῆ Ἰωσήπου, ἀνδρὸς Ἰουδαίου μὲν, φιλαλήθους δὲ, περὶ τῆς ἀλώσεως ἱστορίᾳ, ἵνα ἴδῃς θεήλατον ἱστορίαν (39), ὅταν οὐδὲ ὁ σύμπας εἶδε χρόνος, ἀφ' οὗ δὴ καὶ ἐφ' ἔσον ἄνθρωποι. Ἴνα γὰρ μηδεὶς ταῖς ἀπίστοις αὐτῶν καὶ παραλόγοις ἀπιστήσῃ συμφοραῖς, οὐκ ἀλλόφυλόν τινα (ἧ γὰρ ἔν Ἰωσῶ, μᾶλλον δὲ ἀναγκαίως ἠπιστήθη), ἀλλ' ὁμόφυλον αὐτὸν (40) καὶ ζηλωτὴν παρεσκευάσεν ἢ ἀλήθεια τὰ ἀλλόκοτα ἔχειναι ἐκτραγυφῆσαι πάθη.

paravit et instruxit veritas, ut stupenda illa gesta,

B OΓ'. — ΗΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Eis τὸ εἰρημένον, « Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπῳ ».

Ἡ περὶ τὴν ἐρημνείαν δεινότης ἐμφάσσει τρανότεραις παρίσσει τὸ λεγόμενον, καὶ οἷον ὑπ' ἔψιν ἄγει τὸ λαυθάνον (41) · δι' ἣν καὶ οἱ ἀκροαταὶ ὥσπερ ὑπὸ λύρας ἔχονται (42), καὶ μάλιστα ὅταν μὴδὲ περὶ τῶν συνήθων ἢ βᾶσανος, ἢ μὴδὲ τῶν κατημαξευμένων, ἀλλὰ τῶν τοῖς πολλοῖς ἀδήλων, καὶ ἡ σοφία τῶν φραζόντων, ἀφ' ἧς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ἀκουόντων ἐναργῆς · ἐλκτικὸν γὰρ τὸ μὴ σφόδρα σύνθεος. Ταῦτα δὲ ἔφη, ἐπειδήπερ μεμνηνυκας · Τί ἐστι τὸ ὁμοιωθῆαι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπῳ ; Βραχὺς μὲν ἐστὶ σπειρόμενος ὁ τοῦ θεοῦ κηρύγματος λόγος, καὶ τῶν πρότετε λεγομένων παρὰ τῶν δοξάντων σοφῶν δογμάτων, καὶ ἐν βραχυτάτοις ἐπαγγέλλεται βήμασιν, οὐ μόνον διὰ τὴν συντομίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἰδιωτικὴν λέξιν. Γεωργούμενος δ' αὖξεται, καὶ πλατύνεται, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς πρότετε θαυμασθέντας λόγους εὐρίσκειται, ἅτε δὴ ἀλήθειαν ὠδίνων, καὶ οὐ τὸ ψεῦδος κοσμῶν. Μείζον δὲ ἀληθείας οὐδέν. Διὸ καὶ οἱ τῷ τῆς φιλοσοφίας ἐναθρυνόμενοι ὀνόματι, τοῖς οἰκειοῖς δόγμασι πολλὰ χαίρειν φράσαντες, ἐφιενται τῆς τοῦ θεοῦ σκιάς, καὶ καταφεύγουσι πρὸς αὐτὴν (43). Πόσοι γὰρ Πυθαγόρειοι τύφου καὶ ὑπερφίας πεφνήότες διδάσκαλοι, φοιτηταὶ γεγόνασι τοῦ λόγου ! πόσοι δὲ Πλατωνικοὶ, τὴν ὄφρυν τὴν ἀπὸ τῆς καλλιπελας κατασπάσαντες, ὑπὸ τὴν σκιάν αὐτοῦ ἰδρύνθησαν ! πόσοι Ἀριστοτελικοὶ καὶ Στοικοὶ, τὴν

δ' ἐφ' ἧ ἔσεμνύνοντο, σοφίαν ἀτιμάσαντες ἠγάπησαν ἐν τοῖς ὑπηκόοις τετάχθαι !
fuisse magistri, hujus divini verbi facti sunt discipulis extulerat suum ornate dicendi studium, demittentes Aristotelici et Stoici,

(41) Hæc, καὶ οἷον... λαυθάνον omittit ed. Paris. et supplentur ex cod. Vatic. Edit.

(42) Pro ἔχονται, cod. Vat. legit ἄγονται. POSSIN.
(43) Pro αὐτῇ, idem habet αὐτόν, et mox post πόσοι addit τοιγαροῦν, omittens γὰρ. Id.

spirita illa, qua prius gloriabantur et se magnifice essebant, sapientia, præclare secum actum existimaverunt, si inter auditores verbo obsequentes collocarentur?

OZ. — EYTONIQ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ ἀρετῆς τοῦ Ἰωσήφ.

Ἡ μὲν Αἴγυπτία τοῦ νέου ἤρα· ὁ δὲ νέος τῆς σωφροσύνης. Διὸ καὶ ἡ μὲν θηρῶσα αὐτὸν, οὐκ ἐπέτυχε τῆς θήρας, καίτοι πάντα τὰ λῆνα τῆς θήρας ἀναπετάσασα· ὁ δὲ ἐπέτυχε τῆς θήρας, πάντων (44) δικτύων ἐκείνης ὑπερενεχθεὶς. Τῇ μὲν γὰρ ὁ ἐχθρὸς, τῷ δὲ ὁ νομοθέτης, τῆς σωφροσύνης ἠγωνίζετο (45). Superior evadens; neque id mirum. Cum illa enim castitatis hostis, cum isto autem ejusdem legislator faciebatur, et certaminis socium se conjungebat.

OH. — ΑΡΣΕΝΟΥΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Περὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ Ἰωσήφ.

Δίαν χαίρω, ὅτι χαίρεις τοῖς περὶ τοῦ Ἰωσήφ διηγήμασιν. Ὁ γὰρ τοῖς σώφρονας ἀνακηρύττων, δηλὸς ἐστὶ σωφροσύνης ὢν ἐραστής. Ἐκεῖνα γὰρ μάλιστα τὰ εἶδη τῆς ἀρετῆς ἐπαίνειν εἰώθαμεν, περὶ ἃ γνησίως μάλιστα διακείμεθα. Σὺ δὲ μετὰ τοῦ ἐραστής εἶναι τῆς ἀγνείας, κάκεινο θέα, ὅπως (46) ἡ ἀρετὴ ἀρχικόν ἐστὶ χρῆμα, καὶ ὁ ταύτης ἀσκητῆς εἰς δουλείαν περιπέσει· ἤρχε μὲν γὰρ τῶν ἀδελφῶν ἐν τῇ πατρὶφι ἐστία, τῷ ἔχειν τὸν γεννητόρα τῶν τρόπων ἐραστήν· ἤρχε καὶ ἐν τῇ Αἴγυπτιακῇ δουλείᾳ, καίτοι παθεὶς· εἶχε γὰρ τοῦ πριαμένου διὰ τρόπων κοσμιότητα τὴν εὐμένειαν, ἣν ἡ θεοὶ χάρις αὐτῷ ἐνέχεεν. Ἦρξε καὶ τῆς δεσποίνης, μᾶλλον δὲ τῆς ἡθούης, τῆς πολλῶν νέων βασιλικῶς κρατησάσης. Ἦρξε καὶ ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, καίτοι ἐπὶ μοιχείᾳ αἰτιαθεὶς· εἶχε γὰρ τὴν τοῦ ἀρχιδεσμοφύλακος εὐνοίαν, ἐπιτροπεύουσαν (47) αὐτῷ τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκεῖσε καθειργμένων, οἷς καὶ λατρὸν οἶμαι ἐκεῖσε πεπεμφθαι τῶν συμφορῶν. Πῶς γὰρ ὁ ὠμὸς καὶ ἀμειλικτός, καὶ τὰς ἀλλοτριὰς πραγματευόμενος συμφορὰς (τοιούτοι γὰρ σχεδὸν πάντες οἱ δεσμοφύλακες), τῷ ἡμερωτάτῳ καὶ πραοτάτῳ δεσμοτηρίῳ ἐπέτρεπε, τῷ κέρδος μὲν μηδὲν περιποιουμένῳ ἐκ τούτου, τὰς δὲ ἀλλήδοντας τῶν εἶτε δικαίως εἶτε ἀδικῶς ἐμβολῆντων λόγῳ χρηστῷ καὶ παραινέσεσι μειλιχίῳις ἰωμένῳ; Ἄλλὰ δὴλη κἀνταῦθα ἡ θεοὶ χάρις, ἡ τὴν ἀρετὴν πανταχοῦ στεφανοῦσα. Ἦρξεν ἐν τοῖς βασιλείοις, ὅτε ὁ τῆς Αἰγύπτου τύραννος τὴν τυραννίδα εἰς βασιλείαν μετέστησε (48)· πάντα γὰρ αὐτῷ παρεχώρησε πλὴν ὀνόματος. Ἦρξε καὶ τῶν ἀδελφῶν δεύτερον, ὅτε καὶ ἀγνοούμενος ὡς ἀδελφός, προσεκυνήθη ὡς βασιλεύς. Ἦρξε καὶ τῆς Αἰγύπτου· μέλλουσαν γὰρ λιμῷ διαφθεῖρεσθαι, τὴν τῶν ἄλλων χωρῶν τροφὸν (49), θεοὶ προμηθεῖα διέθρεψεν. Ἦρξε καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ τὴν μεγίστην ἀρχὴν, ἐν μὲν τοῖς ταπεινοῖς ὑψηλὸς

LXXVII. — EUTONIO DIACONO.

De virtute Josephi.

Ægyptia quidem illa mulier juvenem amabat: juvenis autem (Josephus) majore castitatis amore flagrabat. Unde etiam factum ut illa quidem ipsum captans præda non potiretur, quamvis omnia venaturæ retia explicuisset: iste vero compos fieret eo quod ipse venabatur, omnibus illius retibus superior evadens; neque id mirum. Cum illa enim castitatis hostis, cum isto autem ejusdem legislator faciebatur, et certaminis socium se conjungebat.

LXXVIII. — ARSENUPHIO LECTORI.

Iterum de virtute Josephi.

Vehementer lætor, te gaudere narrationibus de Josepho. Nam qui castos homines ac temperantes præconiis effert, is hoc ipso ostendit se castitatis amatorem esse. Illa enim virtutis genera maxime solemus laudare, erga quæ maxime germano ac sincero amore ducimur. Tu vero præterquam quod amator es castitatis, hoc quoque contemplare, sodes, quomodo virtus imperatoria quædam res sit, ut ut ejus cultor forte in servitutem inciderit. Nam et in paternis laribus imperium in fratres obtinebat, dum patrem suorum morum amatorem habebat. Imperabat quoque in Ægyptiaca servitute, quamvis esset venditus pro mancipio. Obtinebat enim emptoris et heri sui benevolentiam, quam divina gratia ipsi infundebat. Imperabat etiam dominæ, imo voluptati magis, quæ multos sibi juvenes regium in morem subjecit. 455 Imperabat etiam in carcere, quamvis esset in crimen vocatus adulterii. Adjunxerat enim sibi benevolentiam præfecti carceris sive commentariensis, quæ ipsi commisit imperium in eos qui ibi inclusi detinebantur: quibus etiam eum quasi quemdam medicum calamitatum suarum missum fuisse divinitus existimo. Quomodo enim alioquin fieri potuisset, ut crudelis atque immitis ille, quique ex alienis calamitatibus quæstum facere solebat (tales enim fere omnes sunt commentarienses), carceris curam ei commendaret, qui esset mansuetissimus atque mitissimus, quique nullum ex hoc quæstum sibi compararet; sed potius id ageret, ut dolores eorum qui illuc, sive juste, sive injuste, coniecti essent, oratione commoda et consolatione blanda sanaret? Sed conspicua fuit hic quoque divina gratia, quæ virtutem ubivis locorum coronare solet? imperium quoque obtinebat in regia, quando videlicet Ægyptius tyrannus tyrannidem in regnum

⁴⁴ Gen. xxix, 1 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(44) Post πάντων cod. Vat. 650 addit τῶν. Possin.

(45) Lege συνηγωνίζετο. RITT. — Et sic cod. Vat. ap. Possinum.

(46) Cod. Vat. 650 mutat ὅπως in πῶς. Vers. inde 4, pro δουλείᾳ, idem ponit οἰκίᾳ. Vers. seq. pro ἐνέχεεν, legit idem κατέχεεν. Possin.

(47) Idem cod. ἐπιτροπεύουσαν brevial in ἐπιτρέ-

πουσαν. Id.

(48) Idem cod., μετεβρόθυμσε. Vers. seq. post πλὴν addit τοῦ. Id.

(49) Τὴν τῶν ἄλλων χωρῶν τροφόν. Hinc Ægyptus inter tria populi Romani horrea numerari solita. RITT.

commutavit. Omnia enim ipsi commisit, solo excepto nomine regio. Imperabat deinde fratribus suis iterato, quando vel incognitus ut frater, adorabatur ut rex. Imperabat quoque Ægypto. Nam cum in eo esset ut fame consumeretur ea regio, quæ aliarum regionum nutritrix esse solebat, divina consilii providentia eam aluit et conservavit. Imperavit denique et ipsemet sibi, quod est imperii genus omnium maximum, quando et in humilibus sublimis conspectus est, et in sublimibus humilis: et in rebus quidem turpissimis servitutis expers planeque liber, in decoris autem et honestis promptissimus atque impigerimus. Nam neque in paterna domo, neque in Ægyptiaca unquam elatus est superbia, cum se ab omnibus diligi videret. Neque illius mulieris libidinem accusavit, cum quidem locupletem haberet testem impudicis amoris egregiam formam, haberet quoque benevolentiam heri sibi assistentem: qui, cum accusatio istius criminis poenam capitis afferat, ne quidem loris cæsum in carcerem tantum conjecit. Quod si quis sit qui sic existimet, ipsum (taliam perpassum esse), quoniam se ulcisci non poterat, is velim cogitet, eum philosophiæ operam dedisse. Deinde jam regiam potestatem adeptus, poterat certe injuriam vindicare. Sed neque calumniis gravatus accusavit, neque in custodiam conjectus, imperio sibi in illos qui inibi conclusi detinebantur commisso, superbivit, et alios conculcavit; sed potius, quantum in se erat, ipsorum onus mæroris allevavit, procul dubio, quod ipse injuste eo conjectus esset, ex suis eventis conjecturam faciens etiam de ipsorum casibus. Solent enim plerique omnes mortales ex suis rebus atque eventis, de aliis quoque sententiam ferre: inque primis id fecit ipse, qui ubique præclara virtutis specimina dedit, 456 et tanquam aurum in igne exploratus probatusque fuit, suæque æquitatis animi indicia satis manifesta præbuit. Et quid dico in carcere (non fuisse superhum), ubi etiam illis quoque humilitas et modestia animique submissio aliqua ingeneratur, qui non sunt alioqui valde alieni a dolore, eaque vel ex conscientia, vel ex ipsius loci squalore nata? Cum neque in ipso regno reprehensionis fuerit obnoxius: sed ibi quoque eandem mansuetudinem declaravit, dum et Ægyptios aleret, et iis qui variis ex locis adveniebant, manum salutarem præberet; et in fratres non solum non animadverteret, verum etiam beneficia conferret. O incredibilem virtutis vim! quæ et servum magnanimum exhibuit, et regem humilem atque demissum! O virtutem, quæ ubivis locorum manifesta sui signa edidit! O virtutem, quæ in calamitatibus quidem minime abjectam se præstitit; in

A ὄφθαλις, ἐν δὲ τοῖς ὕψηλοις ταπεινός· καὶ ἐν μὲν τοῖς αἰσχίστοις ἀδούλωτος καὶ ἐλευθέρος, ἐν δὲ τοῖς πρέπουσι προθυμώτατος καὶ ἀκούατος. Οὕτε γὰρ ἐν τῇ πατρίᾳ, οὕτε ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ οἰκίᾳ, ἤρθη εἰς ἀτασθαλίαν, ὁρῶν ἑαυτὸν παρὰ πάντων ἀγαπώμενον· οὐδὲ ἤλεγε ἐκείνης τὴν λαγνείαν, ἔχων τὸ μὲν κάλλος τοῦ ἔρωτος ἐκείνης ἀξιοπίστον μάρτυρα, τὴν δὲ εὐνοίαν τοῦ δεσπότου συναγαγίζομένην. Ὅς δὲ, τῆς κατηγορίας σφαγὴν ὠδινούσης, οὐδὲ μαστίξας εἰς δεσμωτήριον ἐνέβαλεν. Εἰ δὲ τις νομίζει, διὰ τὸ μὴ δεδυνῆσθαι ἀμύνασθαι, πεφίλοσοφκῆναι ἐνοεῖτω, ὅτι οὐδὲ βασιλεύσας αὐτὴν ἤμύνατο. Οὕτε οὖν συκοφαντηθεὶς ἤλεγε, οὕτε εἰς τὸ ὄκημα ἐμπροσθῶν, καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκείσε ἐμπιστευθεὶς (51), μέγα ἐφρόνησε, καὶ τοὺς ἄλλους κατεπάτησεν· ἀλλὰ καὶ ἐκούφισεν αὐτῶν, ὡς ἐνεδέχετο, τὸ τῆς λύπης ἄχθος, ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἰσως, ὅτι ἀδίκως ἐδέδλητο, καὶ περὶ ἐκείνων λογισάμενος. Εἰδῶσιν γὰρ ἅπαντες ἐκ τῶν καθ' ἑαυτοῦ, καὶ περὶ τῶν ἄλλων τὰς ψήφους φέρειν· μάλιστα δ' ἐκεῖνος, ὁ πανταχοῦ δοκίμια τῆς ἀρετῆς δεδωκώς, ὡς χρυσὸς ἐν πυρὶ βασανισθεὶς, καὶ τῆς οἰκειᾶς δειξας (52) τὰ γνωρίσματα. Καὶ τί λέγω, ἐν τῷ οὐκίματι; Ἐνθα καὶ τοῖς μὴ ἴσασιν ἀναλγήτοις τίκεται τις ταπεινοφροσύνη καὶ ἐπιείκεια, ἢ ἐκ τοῦ συνεϊδοτός, ἢ ἐκ τοῦ τόπου φυομένη, ὅποτε οὕτε ἐν τῇ βασιλείᾳ ἠλέγχθη· ἀλλὰ κάκει τὴν αὐτὴν πραότητα (53) ἐπεδείξατο, τρέφων μὲν Αἰγυπτίους, καὶ τοῖς πανταχόθεν ἤκουσι χεῖρα σωτηρίας (54) ὀρέγων· τοὺς δὲ ἀδελφοὺς οὐ μόνον οὐκ ἀμυνόμενος, ἀλλὰ καὶ εὐεργετῶν. Ὡς τῆς ἀρετῆς, καὶ δοῦλον μεγάλωφροντα ἐπιδειξάσης, καὶ βασιλέα ταπεινώφροντα! Ὡς (55) τῆς ἀπανταχοῦ τὰ οἰκεία τεκμήρια σημηναμένης! Ὡς τῆς ἀταπεινώτου μὲν ἐν συμφοραῖς, ἐπιεικούς δὲ ἐν ὑπεροχαῖς! Ὡς τῆς μήτε τῇ ἀσελείᾳ ἠττηθείσης, μήτε ἐπὶ τῇ συκοφαντίᾳ δυσχερανάσης! Ὡς τῆς πᾶσι μὲν βασιλικῶς, τῇ δ' ἠδονῇ τυραννικῶς χρησαμένης! Ὡς τῆς καὶ εἰς ἀνάγκην ἐμπροσθῶν διηγῆσασθαι τὰ καθ' ἑαυτὴν, καὶ ἐρυθριάσσης τὴν ἀλήθειαν εἰπεῖν, ἵνα μὴ δόξῃ στέφανον σωφροσύνης ἑαυτῇ περιτιθέναι! Ὅστε γὰρ τῶν ἀδελφῶν τὴν ἐπιβουλήν ἐξέφηνεν, οὕτε τὸν τῆς Αἰγυπτίας ἔρωτα· ἀλλ' ἔφη· «Κλοπῇ ἐκλάπην ἐκ γῆς Ἐβραίων, καὶ ὧδε ἐποίησα οὐδὲν κακόν· ἀλλ' ἐνέβαλον με εἰς τὸν τόπον τοῦ λάκκου τούτου.» Δικαίως ἄρα ὁ τῆς σωφροσύνης νομοθέτης καὶ πρῦτα- νις ἐθράβευσεν αὐτῷ τὸν στέφανον, ἀπόβλεπτον μὲν τοῖς πάλαι, ἀοιδίμον δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα ἀποφῆνας, et servum magnanimum exhibuit, et regem humilem sui signa edidit! O virtutem, quæ in calamitatibus quidem minime abjectam se præstitit; in eminentia vero mitem et animæquam! O virtutem,

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(50) Ed. Paris. ὅπου δὲ βασιλεὺς ἀμύνατω αὐτῇ. Sequitur lectionem codicis Vaticani. EDIT.

(51) Pro ἐμπιστευθεὶς idem habet ἐγχειρισθεὶς. Vers. seq. ἐκούφισεν auget in ἐπεκούφισεν et vers. inde 2 pro ἐδέδλητο scribit ἐμδέδλητο. POSSIN.

(52) Τῆς οἰκειᾶς δειξας. Videtur aliquod nomen substantivum deesse, cui adijciatur οἰκειᾶς, nisi forte pro eo legendum ἐπιεικειᾶς. RITT. — Inter οἰκειᾶς

et δειξας cod. Vat. inserit εὐγενείας. POSSIN.

(53) Post πραότητα cod. Vat. addit καὶ ἡμερότητα. POSSIN.

(54) Χεῖρα σωτηρίας. F. legend. σωτήριον. Illud manum salutis præbere Hebraismum sapit. RITT.

(55) Cod. Vat. ὦ mutat in ὡς, et vers. seq. σημηναμένης auget in κατασημνη. POSSIN.

quæ neque libidine superata est, neque calumniam indigne tulit! O virtutem, quæ cæteris quidem omnibus regnum in morem, sola autem voluptate tyrannica usa est! O virtutem, quæ etiam postquam in extremam incidit necessitatem, erubuit ea commemorare quæ sibi acciderunt, atque ita veritatem dicere, ne coronam castitati debitam sibi ipsi imponere velle videatur! Nam neque fratrum insidias exposuit: neque ut esset ab Ægyptia impudice amatus: sed hoc tantum dixit: « Furto subreptus sum ex terra Hebræorum, et hic non feci quidquam mali; sed conjecerunt me in locum lacus hujus⁵⁶. » Quæ cum ita sint, castitatis legislator et præses ac remunerator, jure ac merito ipsi contulit præmii loco coronam, quæ et iis qui olim ante nos vixerunt, conspicua fuit, et erit celebris etiam ad omnem quæ futura est posteritatem.

Π'. — ΑΡΣΕΝΟΥΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Περὶ τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι « Σκευὸς ἐκλογῆς μοι ἔστιν οὗτος. »

« Σκευὸς ἐκλογῆς μοι ἔστιν οὗτος, » περὶ Παύλου φησὶν ὁ Χριστὸς, ὅτε τὸ ἀποστολικὸν αὐτῷ κήρυγμα (56) ἐνεχείρισεν. Οὐ γὰρ ἂν, ὅπερ ἦς τὸ τίμιον αὐτοῦ αἶμα ἐξέχεεν Ἐκκλησίας, ταύτην φέρων παραδέδωκε διδασκάλῳ μὴ μέλλοντι τὴν ἀρετὴν ἀντιβρόπον συνοίσειν τῇ χάριτι· ἀλλ' οὐδὲ ταύτην ἐποιεῖτο τὴν μαρτυρίαν, μὴ συμβαίνουσαν ὁρῶν αὐτοῦ τὴν προθυμίαν τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος. Τρέχει γὰρ τὸ κήρυγμα πανταχοῦ ἐβούλετο, οὐ μόνον τῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ τρόπῳ τῶν κηρυττόντων νευρούμενον. Τὰ μὲν γὰρ σημεῖα καὶ ὑπόνοιαν δύναται δέξασθαι πονηράν (57)· βλος δὲ ὀρθός, καὶ αὐτοῦ τοῦ διαβόλου ἐμφράττει τὸ στόμα. Μὴ τοίνυν ἐκ τῶν σημείων μόνον νομιζέσθωσαν (58) κερρατηχένοι τὸ κήρυγμα, οἱ μηδεμίαν βίου ὀρθοῦ βουλόμενοι ποιεῖσθαι πρόνοιαν. Συνέπραττε γὰρ τοῖς γινόμενοις καὶ λεγομένοις καὶ ὁ τῶν κηρυττόντων βλος, μηδεμίαν λαθὴν διδούς. Εἰ τοίνυν καὶ νῦν ὁ τῶν ὑψηγητῶν βλος ἡμιλλᾶτο τῇ ἀποστολικῇ πολιτείᾳ, ἰσως μὲν καὶ σημεῖα ἐγίνετο ἂν. Εἰ δὲ καὶ μὴ ἐγίνετο, ἤρκει πρὸς φωτισμὸν τῶν ὁρώντων.

ansam præbens. Si igitur hodieque vita doctorum Ecclesiæ apostolicam illam vivendi rationem æmularetur, fortasse miracula etiam fierent. Sin autem et nulla fierent, sufficeret ad illuminandos spectatores vel sola vita.

ΠΑ'. — ΝΕΜΕΣΙΩ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΩ.

Εἰς τὸ, « Πάντα, ὅσα ἂν εἶπεν ὁ Κύριος, ποιήσομεν, καὶ ἀκουσόμεθα (58'). » Καὶ εἰς τὸ, « Ὁ ψυχικός ἀνθρώπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος. » Καὶ εἰς τὸ, « Οὐ δύναται δένδρον κορητὸν καρπὸς καλοὺς ποιεῖν. »

Σὺ μὲν ἰσως ἀλλόκοτον νομιζεις τὴν φωνὴν, ἅτε παρὰ Ἰουδαίων, τῶν μηδὲν ὀρθὸν μήτε λεγόντων μήτε πραττόντων, ῥηθείσαν· ἐγὼ δὲ, ἐπειδὴ ὁ νομοθέτης αὐτοὺς εἰς τοῦτο οὐ κατεμέμψατο, ἠγοῦμαι, ὅτι (59) ἂ ἤρη μανθάνοντας πράττειν, ταῦτα διὰ τοῦ

⁵⁶ Gen. xl, 15. ⁵⁷ Act. ix, 15. ⁵⁸ Deut. v, 27. ⁵⁹ I Cor. ii, 14. ⁶⁰ Matth. vii, 18.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(56) Pro κήρυγμα idem col. legit χάρισμα et D vers. post 3 ἀντιβρόπον mutat in ἀντίπαλον. POSSIN.
(57) Jac. Cujacius ad c. 52, Venerabili, ex l. De testib. distinguit inter miracula et mira, seu mirabilia, ut illa sint solius Dei opera, quæ vel per se vel per homines contra naturam facit; ista vero etiam a dæmone aut homine præstigiatore patrari possint. RITT.

(58) Idem scribit νομιζέτωσαν pro νομιζέθ. et

LXXX. — ARSENUPHIO LECTORI.

De Apostolo, « Vas electionis mihi est iste⁵⁶. »

« Vas electionis (id est electum) mihi est iste, » de Paulo inquit Christus, quando apostolicum ipsi præconium committebat. Neque enim Ecclesiam, pro qua pretiosum sanguinem suum effuderat, magistro temere tradidisset tali, qui virtutem industriamque suam parem et respondentem gratiæ allaturus non esset: sed neque hoc testimonium ei perhibuisset, si non vidisset paribus velut passibus progredientem ipsius animi promptitudinem cum ipsa rei magnitudine. Ubique enim locorum currere volebat præconium, non solum sermone, sed et moribus præconium facientium velut quibusdam nervis compactum. 457 Nam miracula quidem etiam suspicionem pravam recipere possunt (quasi scilicet a dæmone potius quam a Deo patrentur). Vita autem recta ipsius etiam diaboli os obturat. Quare qui nullam vitæ probæ curam suscipere volunt, non est quod existiment, per sola mira effectum fuisse, ut præconium (Evangelii) obtineret. Cooperabatur enim illis quæ fiebant ac dicebantur, etiam vita præconium illud facientium, nemini ullam reprehendendi

LXXXI. — NEMESIO MAGISTRIANO.

In illud: « Omnia quæcumque dixit Dominus, faciemus, et audiemus⁵⁷. » Nec non in illud Pauli dictum: « Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus⁵⁸. » Item in illud Christi: « Non potest arbor mala fructus bonos facere⁵⁹. »

Tu quidem fortassis absurdam existimas esse vocem, tanquam a Judæis, nihil recti sanique vel dicentibus vel facientibus, prolatam. At ego, quia legislator ipsos in eo non reprehendit, sic arbitror: quoniam quæ discendo facere oportet, ea faciendo

vers. inde 3 post μηδεμίαν addit μηδενί. POSSIN.

(58') Καὶ ἀκουσόμεθα. Neque in Hebræis fontibus hoc habetur, neque in Latino interprete. Qualia plura in Græc. Bibl. lectione notavi. Et est illustre exemplum etiam Proverb. Salom. c. xxvii, v. 19, de quo vide infra epist. 114. RITT.

(59) Inter ὅτι et δ χρὴ cod. Vat. 650 inserit τάχα ἐπειδὴ. Vers. post quinto, προσηγόμενοι recte mutat idem in προσηγμένοι. POSSIN.

discimus; idcirco bene dictum esse: « Omnia quæcumque dixit Deus, faciemus, et audiemus. » Nam illi quidem, qui aliam quampliam rem discunt, probabili ordinis ratione prius audiant, deinde faciunt; qui vero divina præcepta in opus actumque producere student, ab ipsa actione discunt, non tam oratione, quam actione et opere cognitionem pariente. Re enim vera virtutis cultor per ipsam exercitationem instituitur ad virtutem, et quodammodo discit, eam et utilissimam esse, et decentissimam honestissimamque, et maxime conservantem naturæ, et utiliter sanctam. Atque hac quidem de re hactenus dixisse sufficiat. Illud autem: « Non potest arbor mala fructus bonos facere, » non tollit pœnitentiam; sed redarguit computationem in consuetudine vitiorum. Nam dum mala est, non potest fructus ferre bonos: ubi vero mutata fuerit atque conversa ad virtutem, tunc feret. Si enim de arboribus (naturalibus) sermo fuit Salvatori, tua vincat ratio. Sin autem de hominibus loquitur, ac exemplo sive similitudine usus est (nam quod arboribus est natura, id nobis est libera voluntatis electio) evertatur, et accedat veritati, tua suspicio. Nam qualis arbor esse tibi videtur Petrus? Bona. At quomodo (Christum) abnegavit? Malane? At quo pacto omnis terra et nullum non mare ipsius certamina et tropæa cavit? Qualis deinde arbor tibi videtur Judas? Mala? At quomodo apostolico honore dignus est habitus? Bona? At quo pacto (Christum) prodidit? **458** Verum si omnes, quæ in hominibus contigerunt, mutationes in medium producere coner, imprudens magnam orationis copiam produxero. Quocirca tibi (exempla) illa (mutationum) relinquens ex sacris Litteris privato studio colligenda, ad interpretationem apostolici dicti me conferam: « Animalis (homo) quamvis in præsentiarum (quatenus scilicet et quando talis manet) non percipiat ea quæ sunt spiritus; » at certe percipiet (tunc nimirum, ubi animalis esse desierit). Et rursus: « Non potest intelligere. » Non dixit, Non poterit. Quemadmodum enim si quis ferrum ignitum videat, et dicat: Non potest frigidum esse; poterit autem frigidum fieri; sic etiam res habet in iis quæ dicta sunt. Alterum enim præsentis est temporis; alterum futuri.

LXXXII. — ATHANASIO.

Non fuisse ex uni nostro, omnium rerum cognitionem nos habere.

Equidem hoc ipsum quoque quod tu absurdum esse dicis, magnæ et singularis cujusdam sapientiæ opus esse censeo. Nam si omnia fuissent clara ac

Α πράττειν μανθάνομεν, διὰ τοῦτο εὖ εἰρησθαί: « Πάντα ὅσα εἶπε Κύριος, ποιήσομεν καὶ ἀκούσομεθα. » Οἱ μὲν γὰρ ἄλλο τι μανθάνοντας εἰκότως ἀκούουσι, καὶ τότε ποιῶσιν· οἱ δὲ τὰς θείας ἐντολάς εἰς ἔργον φέρειν προηγοῦμενοι, ἀπὸ τῆς πράξεως μανθάνουσι, οὐ τοῦ λόγου τοσοῦτον, ὅσον τῆς πράξεως τὴν γνῶσιν τικτοῦσης (60). Τῶ ὄντι γὰρ ὁ τῆς ἀρετῆς ἰασητῆς δι' αὐτῆς τῆς ἀσκήσεως παιδεύεται τὴν ἀρετὴν, καὶ τρόπον τινὰ μανθάνει, ὅτι χρησιμωτάτη καὶ πρεσβευστάτη καὶ φυλακτικωτάτη ἐστὶ, καὶ συμφερόντως νομοθετῆται. Καὶ περὶ μὲν (61) τοῦτου ἔλις. Τὸ δὲ, « Οὐ δύναται δένδρον πονηρὸν καρπὸς καλοῦς ποιεῖν, » οὐ τὴν μετάνοιαν ἀναίρει, ἀλλὰ τὴν ἐν τῇ διατριβῇ τῆς κακίας διαμονὴν (62) κωμῶδει. Πονηρὸν γὰρ ὄν, οὐ δύναται καρπὸς φέρειν ἀγαθούς· μεταδληθὲν δὲ εἰς ἀρετὴν, ὅσαι. Εἰ μὲν γὰρ περὶ δένδρων ἦν ὁ λόγος πρὸ Σωτῆρι, κρατεῖται ὁ οὗτος λόγος· εἰ δὲ περὶ ἀνθρώπων, ὑποδείγματι δὲ ἐχρήσατο (ὑπερ γὰρ ἡ φύσις ἐκείνοις, τοῦθ' ἦμῖν ἡ προαίρεσις), ἀνατρεπέσθω ἡ ὑπόνοια· ὁποῖον γὰρ εἶναι σοι δοκεῖ δένδρον ὁ Πέτρος; Καλόν; Καὶ πῶς ἠρνήσατο; Κακόν; Καὶ πῶς πᾶσα γῆ τε καὶ θάλασσα τοὺς ἄλλους αὐτοῦ ἔδει καὶ τὰ τρόπαια; Ὅποιον δὲ Ἰούδας; Κακόν; Καὶ πῶς τῆς ἀποστολικῆς (63) ἠξιώθη τιμῆς; Καλόν; Καὶ πῶς προῦδωκεν; Ἄλλ' εἰ πάσας τὰς γεγενημένας μεταβολὰς ἐν ἀνθρώποις εἰς μέσον ἀγάγοιμι, λάθοιμι πλῆθος λόγων ἐπαιταγαγεῖν. Διόπερ ἐκεῖνά σοι (64) πρὸς ἀναλέξασθαι ἐκ τῶν Γραφῶν, ἐπὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ χωρήσω· « Ὁ ψυχικὸς, εἰ καὶ μὴ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος, » ἀλλὰ δέχεται· οὐ γὰρ εἶπεν· Οὐ δέχεται, ἀλλ', « Οὐ δέχεται. » Καὶ πάλιν· « Οὐ δύναται γνῶναι· » καὶ οὐκ εἶπεν, Οὐ δυνήσεται. Ὅσπερ γὰρ εἰ τις σιδηρὸν πεπυρακτωμένον ἴδοι, καὶ εἶποι· Οὐ δύναται ψυχρὸς εἶναι, δυνήσεται δέ· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων· τὸ μὲν γὰρ ἐνεστῶτός ἐστι χρόνου, τὸ δὲ μέλλοντος.

« at certe percipiet (tunc nimirum, ubi animalis esse desierit). Et rursus: « Non potest intelligere. » Non dixit, Non poterit. Quemadmodum enim si quis ferrum ignitum videat, et dicat: Non potest frigidum esse; poterit autem frigidum fieri; sic etiam res habet in iis quæ dicta sunt. Alterum enim præsentis est temporis; alterum futuri.

ΠΒ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΟ.

Ὅτι οὐκ ἦν συμφέρον, τῶν πάντων γνῶσιν ἔχειν ἡμᾶς.

Δ Σοφὸν ἔγωγε καὶ τοῦτ' εἶναι ἠγοῦμαι, ὃ σὺ φησὶ παράλογον. Εἰ μὲν γὰρ πάντα ἦν δῆλα (65), ποῦ τῇ συνέσει ἐχρησάμεθα, μὴ οὐσης ζητήσεως; Εἰ δὲ

VARÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(60) Τῆς πράξεως τὴν γνῶσιν τικτοῦσης. Eodem sensu Greg. Nazianz. auream banc neclit cautionem in oratione *Εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον*. Χρυσῆ ὄντως σειρὰ πλέκεται θαν τις βίω μὲν ὀδηγῶ, θεωρία δὲ σφραγίδι βίου χρῆται. Idemque Theologus sibi τὴν πράξιν θεωρίας πρόξενον appellat. Sic habet ordo in rebus divinis: credendum prius, et faciendum, quam intelligentiam earum liceat consuequi. RITT.

(61) Cum sequentib. confer ep. 72 lib. II. Id.

(62) Pro διαμονὴν scribit idem παραμονὴν. POSSIN.

(63) Ἀποστολικῆς mutat idem in ἀποστολῆς et

post ἠξιώθη omittit τιμῆς. Id.

(64) *Ἐκεῖνά σοι*. Malim ἐκεῖνας, nisi quis dicat saltum fieri ex gen. fem. in neut. Sed præstare videtur ἐκεῖνας, ut referatur ad μεταβολὰς. RITT.

(65) *Εἰ μὲν γὰρ πάντα ἦν δῆλα*. De sapientissimo temperamento quo Deus in Scripturis usus est, dum neque omnia plana atque obvia culvis esse voluit, neque rursus omnia æque obscura, abdita atque abstrusa, præclare monent et alii SS. Patres, ex quibus nunc laudare placet Clementem Alex., Joann. Chrysostomum, Augustinum, et ejus discipulum Prosperum Aquitanicum. RITT.

πάντα δηλα, καὶ οὕτως ἀναπεπτώκειμεν ἂν, μὴ ὀσσης εὐρέσεως. Nūn δὲ διὰ τῶν δῆλων, καὶ τὰ δηλα τρόπον τινὰ καταλαμβάνεται. Εἰ δὲ διαφῆγοι, καὶ οὕτως ἡμᾶς ὠφελεῖ, τὸ φύσημα ἡμῶν καταστέλλοντα. Quæ sunt clara, quodammodo etiam ea comprehenduntur, quæ sunt obscura et abdita. Quod si nostram illa cognitionem effugiant, sic quoque nobis utilitatem ea res affert (non poenitendam) dum niturum fastus noster hac ratione comprimitur.

ΠΓ'. — ΕΥΛΟΓΙΩ.

Περὶ ἀκαταλήπτου. (66).

Τὰ μὲν ἐπικτὰ ῥάδιον θηράται, ἅτε οὐ πολλῆς δόσιμα πραγματείας· τὰ δὲ δυσέφικτα, εἰ καὶ ἐργωδέσιμα, ἀλλ' ὁμοῦ ἀλωτὰ καθέστηκε· τὰ δὲ ἀνέφικτα, οὐδαμῶς ἀλώσιμα ὄντα, πόνον μὲν προξενεῖ τοῖς τολμῶσιν ἐπὶ θῆραν ἐξελθεῖν· καὶ οὐωδήποτε καιρῷ (67) πρᾶγμα πάσης θήρας κρείττον θηρᾶν ἐπιχειροῦντες, τοῦ τέλους διαμαρτάνουσιν. qui ad earum investigationem sese contulerint : at qui quovis tempore rem omni captu superiorem venari aggrediuntur, sine (ac voto suo) excidunt.

ΠΔ'. — ΛΟΥΚΙΑΝΩ (68).

Κακὸν μὲν τὸ ἀδικεῖν· κακίον δὲ τὸ ἀδικῶς ψηφίζεσθαι. Τὸ μὲν γὰρ ἐλπίδα βοηθείας καταλιμπάνει τῷ ἀδικηθέντι· τὸ δὲ καὶ ταύτην ἀφαιρεῖται, βεβαιώσαν τὸ ἀδικήμα. Μῆτε' οὖν ἀδικῶμεν· μῆτε', ἂν κριταὶ εὐβελήμεν (69), ἀδικῶς ψηφίζώμεθα.

ΠΕ'. — ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Εἰς τὸ, « θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναί τοις δὲ ἐργῶν ἄρνούνται. »

Κινδυνεύεις, ὡ σοφὲ, ἀγνοεῖν, ὃ πάντες ἴσασι· γέγραφας γάρ· τί ἐστι, « θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναί, ἡδὲ δὲ ἐργῶν ἄρνούνται ; » Ὅτι γὰρ πάντες τοῦτο ἴσασι, οὐ μόνον οἱ τῶν ἱερῶν χρησμάτων τρόφιμοι, ἀλλὰ καὶ οἱ μηδαμῶς τούτων (70) ἐντετυχηκότες, μαρτυρεῖ καὶ Δημοσθένης λέγων· Ὡς ἅπας μὲν λόγος, ἂν ἀπόντα ἔργα ἔχη, μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενόν (71). Καὶ οἱ ἐξωθεν δὲ νομοθέται οὐκ ἀπὸ ῥημάτων, ἀλλὰ ἀπὸ πραγμάτων τοὺς ἐπὶ καθοσιώσει κρινομένους κολάζουσιν (72). Ὁ δὲ Χριστὸς· δύο προ-

⁶⁶ Tit. 1, 16.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(66) Περὶ ἀκαταλήπτου. Confer Joannem Chryso- stomum *De incomprehensibili Dei natura*. RITT.

(67) Καὶ οὐωδήποτε καιρῷ. Malim, οἱ δὲ οὐωδήποτε. RITT.—Verba καὶ οὐωδήποτε καιρῷ cod. Vat. omittit, loco illorum hæc ponens, κέρδος δὲ οὐδὲν πρ. POSSIN.

(68) Non Loukianῶ sed Loukᾶ λαμπροτάτῃ hæc ep. inscribitur in cod. Vat. 650. POSSIN.

(69) Εὐβελήμεν. F. legend. αἰρεθείμεν. RITT.

(70) Pro τούτων scribiti τούτοις cod. Vat. 650. Id. Versu post secundo, pro ἂν ἀπόντα ἔργα ἔχη cod. idem scribit ἂν ἀπῆ τὰ ἔργα. POSSIN.

(71) Demosthenica hæc sententia totidem fere verbis exstat *Olynthiaca* 2 : " Ἄπας λόγος, ἂν ἀπῆ τὰ πράγματα, μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενόν. Et brevius extrema oratione ad epistolam Philippi : " Ἄπας λόγος μάταιος ἐστὶ πράξεων ἀμοιροῦ γενόμενος. Nec mihi dubium est, quin ex iisdem Demosthenicis etiam suum hoc distichon fecerit, quisquis ejus auctor est, quod exstat lib. 1 *Antholog.*, tit. 44, *Εἰς λυγογραφίαν, ἦτοι ἐποποιῶν*·

A manifesta (in divinis Litteris), ubi prudentia usi fuisset, remota inquisitione? Sin autem omnia fuissent obscura, sic quoque excidisset (cognitione), cum nulla sit inventio. Nunc autem per ea que sunt obscura et abdita. Quod si nostram illa cognitionem effugiant, sic quoque nobis utilitatem ea res affert (non poenitendam) dum niturum fastus noster hac ratione comprimitur.

LXXXIII. — EULOGIO.

De incomprehensibili.

Eæ quidem res, quæ comprehendendi possunt, facilius investigantur, utpote non multo negotio indigentes; quæ vero ægre comprehendendi queunt, tametsi operosiores sint, attamen ejusmodi sunt, ut capi tandem possint; quæ vero plane comprehendendi nequeunt, ejus videlicet naturæ, ut captum omnem effugiant, eæ laborem quidem ac molestiam illis conciliant, eæ labore quidem ac molestiam illis conciliant, qui quovis tempore rem omni captu superiorem venari aggrediuntur, sine (ac voto suo) excidunt.

LXXXIV. — LUCIANO.

Malum quidem est injuste agere : sed injustam ferre sententiam, id vero longe est deterius. Alterum enim spem auxilii relinquit ei qui injuria affectus est ; alterum vero hanc ipsam spem aufert, et injustum factum corroborat. Quapropter neque injuste agamus, neque, si forte judices eligamur, injuste calculum feramus.

LXXXV. — HERONI SCHOLASTICO.

In illud Pauli dictum, « Proflentur se nosse Deum, factis autem negant ».

Tu vero, o sapiens, ignorare mihi videris id quod omnes norunt. Per litteras enim quæsisivisti, quid sibi velit illud : « Deum se nosse proflentur ; factis autem negant ? » Nam quod omnes hoc sciant, non solum sacrorum oraculorum alumni, sed etiam illi quibus hæc nullo modo contigit cognoscere, etiam Demosthenes suo confirmat testimonio, dum ait : **459** Quam omnis oratio, si absint facta, vanum quiddam atque inane est. Quid, quod etiam qui extra Ecclesiam sunt legislatores in eos qui judicium

Πᾶς λόγος ἐστὶ μάταιος, ὃ μὴ τετελεσμένος ἔργῳ. Καὶ πᾶσα πράξις τὸν λόγον ἔργον ἔχει.

Quod sic reddidi :

Omnis inanis abit viduata oratio factis : Et ducit quævis actio verba in opus.

Priorem versum variata oratione sic quoque possis exprimere :

Pondere verba carent, nisi vocem facta sequantur.

Omnis, cui desunt res, est oratio vana.

Verba, quibus desunt res factaque, cassa feruntur.

Eodem pertinet ista quoque ejusdem summi oratoris sententia in Philippica mox ab initio : Εἰκότως τὰ ἔργα τοὺς λόγους παρέρχεται, καὶ προσέχουσιν ἅπαντες, οὐχ οἷς εἰπέ ποτέ τις δικαίους, ἀλλ' οἷς ποιεῖ. Confer Isidor. ep. 342 libri 1 et passim alibi. RITT.

(72) Læxæ majestatis crimen non verbis, sed fa-

imminutæ majestatis subierunt, non ob verba dictaque, sed ob facta animadvertunt: Christus autem cum duos unius patris filios proposuisset, quorum unum, cum audivisset (mandatum paternum) in vineam abeundum, et ibi opus faciendum esse, qui promiserat quidem se iturum, non tamen ivit, reprehendit: alterum autem, qui non promiserat, sed tamen opus fecit, approbavit. Non enim verbis melius, quam factis sententiæ animorum æstimantur. Verbi gratia, Deum esse confiteris. Recte tu quidem dixisti. Est enim revera Deus. Sed exiguum quiddam est oratio, nisi ab operibus accedat testimonium. Nam si Deum verbis professus, ea tamen facias, quæ quis fecerit, qui cogitet Deum nullum esse, quomodo, quæso, non ipsum opus redarguet dictum, et mores, falsitatis convincent orationem? Quare per ea quæ facis, Deum esse profiteri, ut et sermo et mores hoc prædicent, et qui audiunt, persuadeantur. Quod si usque ad orationem constiteris, actionis autem et officii parvam duxeris, equidem non capio orationem, quæ absque tua effectiōne ejus quod deceat, auditoribus possit persuadere.

LXXXVI. — PAULO.

In illud, « Oculum pro oculo, » et quæ sequuntur⁶¹.

Prope est, ut ignores, etiam illa legis capita, quæ crudelitatis plena esse videntur, humanitatem atque mansuetudinem spirare. Nam quod lege cautum est, ut oculus pro oculo excludatur, non est crudele, neque immane; sed siquidem is sensus, qui prima fronte apparet, accipitur, justitia plenum est; si vero interior sensus expendatur, etiam humanitate, ut aiebam, refertum est. Nam ut eum, qui alteri quid inique facere meditatur, compescat metu similis perpressionis, et ita improbitatem reprimat, ideo hoc jure meritoque ita sancivit.

LXXXVII. — PANELLENIO.

Ex lib. qui Exodus inscribitur: « Petat unusquisque a vicino vasa argentea et aurea⁶², » etc.

Illud ipsum quoque, quod objectum ais tibi fuisse ab illo qui tecum disputavit, summam spirat justitiam. Quia enim Ægyptii Hebræis longo tempore servientibus nullam reddiderunt mercedem, idcirco fons justitiæ effectit, ut ea ab invitis exigeretur. « Propterea, inquit, unusquisque commodato sumat

⁶¹ Exod. xxi, 24. ⁶² Exod. iii, 22.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

ctis committitur: facta, inquam, hic puniuntur, non verba. Vid. l. unica. C. Si quis imperatori male dixerit. Cornel. Tacitus lib. i. *Annal. de Tiberio*: « Legem majestatis reduxerat, cui nomen apud veteres idem; sed alia in judicium veniebant, si quis proditiōne exercitum, aut plebem seditionibus, denique male gesta republica majestatem pop. Rom. minuisset, facta arguebantur, dicta impune erant. » RITT.

(75) Cod. Vat. post ἐπαγγειλάμενος addit μέν. Vers. post 3, μικρόν mutat in μικρός. Vers. inde 5,

Α θεις ἐνός πατρός παῖδας, τὸν μὲν ἀκούσαντα, εἰς τὸν ἀμπελῶνα ἀπελθεῖν, καὶ ἐργάσασθαι, ὑποσχόμενον μὲν, μὴ ἀπεληλυθότα δὲ, ἐμμεψάτο· τὸν δὲ μὴ ἐπαγγειλάμενον (73), ἐργασάμενον δὲ, ἀπαδέξατο. Οὐ γὰρ τοῖς ῥήμασιν αἱ γινώμαι, τοῖς δὲ δρωμένοις ἀμεινον κρίνονται. Οἶον, Θεὸν ὁμολογεῖς εἶναι· καλῶς μὲν ἔφη· ἔστι γάρ. Ἀλλὰ μικρὸν ὁ λόγος, μὴ τῆς ἀπὸ τῶν ἔργων μαρτυρίας προσούσης. Ἐὰν γὰρ Θεὸν ὁμολογῶν εἶναι, πράττης ἄπερ ἂν τις πράξη ἐννοῶν μὴ εἶναι Θεὸν, πῶς οὐ τὸ ἔργον ἐλέγξει τὸ ῥῆμα, καὶ ὁ τρόπος παραγράφεται τὸν λόγον; Δι' ὧν τοίνυν πράττεις, ὁμολογεῖ Θεὸν εἶναι· καὶ ὁ λόγος καὶ ὁ τρόπος τοῦτο κηρύττει, καὶ οἱ ἀκούοντες πείθονται· ἐὰν δὲ ἔχρι τοῦ λόγου σταίης, περὶ δὲ τὸ πράττειν τὸ δέον (74) ὀλιγωροῖς· οὐ χωρῶ λόγον, Β ὅστις, ἀνευ τοῦ ποιεῖν σε ἂ προσήκει, δυνηθήσεται τοὺς ἀκούοντας πείσαι.

ΠΓ'. — ΠΑΥΛΩ.

Εἰς τὸ, « Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, » καὶ τὰ ἐξῆς.

Κινδυνεύεις ἀγνοεῖν, ὅτι καὶ τὰ δοκοῦντα εἶναι ἀπάνθρωπα τοῦ νόμου, ἡμερότητα πνεῖ· τὸ γὰρ νενομοθετῆσθαι· « Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ » ἐκκολάπτεσθαι (75), οὐκ ὦμδν καὶ ἀπάνθρωπον, ἀλλὰ δικαιοσύνης μὲν γέμει ἐκ τοῦ προχείρου λαμβανόμενον· νοούμενον δὲ, καὶ φιλανθρωπίας, ὡς ἔφην. Ἴνα γὰρ τῷ φόβῳ τοῦ παθεῖν τὸν μέλλοντα δρᾶν σωφρονίσῃ, καὶ ἀναστελλῇ τὴν κακίαν (76), τοῦτο εἰκότως διηγόρευσεν.

C

ΠΖ'. — ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩ.

Τῆς Ἐξόδου. « Αἰτήσασθε ἕκαστος παρὰ τοῦ πλησίον σκευὴ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, » καὶ τὰ λοιπὰ.

Καὶ σὺ τὸ, ὃ φῆς προβεβληθῆναι τὸν πρὸς σε διενεχθέντα, δικαιοσύνης ἀκροτάτης πνεῖ. Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς Ἑβραίοις (77) μακρὸν δουλεύσασι οἱ Αἰγύπτιοι χρόνον τὸν μισθὸν οὐκ ἀπέδωσαν, ἀκοντας αὐτοὺς εἰσπραχθῆναι παρεσκευασεν ἡ τῆς δικαιοσύνης πηγὴ. Διὰ τοῦτ', ἔφη, χρησάσθω ἕκαστος παρὰ τῆς γείτονος

D inter εἶναι et καὶ idem inserit ἴνα. Possiv.

(74) Idem τὸ δέον vertit in τὰ δέοντα. Id.

(75) Cod. Vat. 650 pro ἐκκολάπτεσθαι suggerit ἐκκόπτεσθαι. Vers. antep. τῷ mutat in τὸ. Id.

(76) Similiter Isidor. noster ep. 133 lib. ii et inf. ep. 209, ἐν τῷ φόβῳ τοῦ μὴ τὰ αὐτὰ παθεῖν προαναπέλλων τὸ κακόν. RITT.

(77) Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς Ἑβραίοις. Confer Isidor. lib. i epist. 196. Sic et alii SS. Patres excusant, imo justum pronuntiant illud Hebræorum ab Ægyptiis ablatum spoliū. Id.

αὐτοῦ καὶ συακ' νου σκευὴ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ. » Εἰ μὲν γὰρ μὴ δουλεύσασι τοῦτο προσέταξεν, ἴσως ἂν τις ἄδικον τοῦτο ἐνόμισεν εἶναι. Εἰ δὲ τοὺς τὴν ἐλευθερίαν ἀφελόμενους χρήμασιν ἀμύνασθαι ἐκέλευσεν, οὐ μόνον μὴ ἠδικῆσθαι ἐκείνους ἂν ἔγωγε φαίην, ἀλλὰ μὴδὲ τὴν ἴσῃ τιμωρίαν ἀπητήσθαι· ποῦ γὰρ ἴσον, χρημάτων στέρησις, καὶ ἐλευθερίας, ὅπερ ἧς οὐ μόνον τὰς οὐσίας προῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀποθνήσκειν οἱ νῦν ἔχοντες ἐθέλουσιν;

tio, et libertatis spoliatio? pro cuius conservatione illi quibus cor sapit, non tantum opes, sed etiam vitam ac sanguinem profundere non recusant.

ΠΗ'. — ΖΩΙΑΦ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.
Περὶ λήθης.

Καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, καίτοι πνευματικοῦ κομῶν χαρίσμασι, τῆς ἀναγνώσεως οὐ μικρὰν ἐποιεῖτο σπουδὴν. Διὸ καὶ τῷ θρέμματι αὐτοῦ τῷ περιβλέπτῳ ἔγραφε· « Πρόσχε τῇ ἀναγνώσει. » Δεινὸν γὰρ μάλιστα τῷ γευσάμεν τῆς θείας σοφίας ἐστέρησθαι ταύτης, οὐ μόνον τῆς μνήμης οὐ προσινομένης, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπαρχούσης λήθῃ διολλυμένης. Αὕτη γὰρ μάλιστα ἡ δύναμις, εἰ μὴ καθ' ἐκάστην ἡμέραν θεραπεύηται, ἀποφοιτῶν πέφυκεν, ἀργίας καὶ βλαθυμίας καὶ σκῆψως μὴ ἀνεχομένη (78). Ὅπερ οἱ πολλοὶ (78) ἀγνοοῦντες, μᾶλλον δὲ τὴν οἰκείαν ἀμαθίαν περιστέλλοντες, κωμφοδοῦσι τοῖς φιλολόγοις καὶ σοφοῦς, οὐκ εἰδότες ὅτι ἡ σοφία σοφοῦς φοιτηταῖς μάλιστα χαίρει.

ΠΘ'. — ΦΙΛΙΤΡΩ (79).

Εἰς τὸ γερραμμένον ἐν τῷ νόμῳ, « Πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει. »

Καὶ τῆς δυναστείας τὴν ἀπληστίαν, καὶ τῆς πενίας τὴν φιλοπραγμοσύνην κολάζων ὁ νομοθέτης, ἐθέσπισε· « Μὴ ἐλεήσεις πένητα ἐν κρίσει. » οὐκ ἀπανθρωπίαν διδάσκων, ἀλλὰ τὴν κακουργίαν ἀναστελλων, ἵνα μὴ τῇ πενίᾳ εἰς φιλοπραγμοσύνην καταχρήσωνται. Εἰ δὲ τὸν πτωχὸν, τὸν τῷ δυσνοουθετήτῳ θηρίῳ μαχόμενον τῇ πενίᾳ, ἀπέπειν ἐλεεῖσθαι, πολλῶ μᾶλλον τῶν πλουσίων τὴν ἀπληστίαν ἐκόλασεν.

Ι'. — ΑΛΥΠΙΩ.

Περὶ ἀναγνώσεως. Κατὰ Ἑλλήνων. Περὶ τῆς χάριτος τῶν θεοπνευστῶν Γραφῶν, καὶ τῆς ἐξ Ἰδωτῶν ὠφελείας.

Καὶ τοῖς ἕως τῶν τῆδε ὀριζομένοις εἶναι τὰ πράγματα, μετρωτέρα (80), οἶμαι, ἢ τοῦ βίου τελευτῆ

“ I Tim. iv, 13. “ Exod. xxiii, 3.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(78) Præclarus locus de memoria, eam quotidianis exercitiis indigere quibus alatur et confirmetur, sine quibus perdat. Quintil. lib. xi *Orator. instit.*, sine. 2 : « Si quis, inquit, unam maximamque a me artem memorie quærat, exercitatio est, et labor : multa ediscere, multa cogitare, et, si fieri potest, quotidie, potissimum est. Nihil æque vel augetur cura, vel negligentia intercidit. » RITT.
(78') Ὅπερ οἱ πολλοί. Ita Græci vocant vulgus

A a vicina sua, et contubernali vasa argentea et aurea. » Nam si quidem id præcepisset (Deus Hebræis) cum non servilissent, fortassis rem hanc injustam aliquis existimare potuisset. Sin autem eos qui libertate spoliati fuerant jussit vindicare hanc injuriam ablatis pecuniis, equidem illos (spoliatores libertatis) non solum non injuria ulla, sed ne quidem 460 sat gravi parique poena affectos fuisse dixerim. Qui enim inter se comparari possint, pecuniarum ablatio, et libertatis spoliatio? pro cuius conservatione illi quibus cor sapit, non tantum opes, sed etiam vitam ac sanguinem profundere non recusant.

LXXXVIII. — ZOILO PRESBYTERO.
De oblivione.

Ipse quoque Paulus, divinus ille vir, quantumvis B spiritualibus donis ornatus esset, lectioni tamen non parvam dedit operam. Quamobrem etiam conspicuo illi alumno suo scripsit : « Attende lectioni “ . » Grave enim atque acerbum est ei qui divinam sapientiam gustavit, hac privari, memoria non solum nulla nova accessione aucta, sed etiam illa quæ fuit per oblivionem oblitterata ac pereunte. Hæc enim facultas vel maxime præ cæteris, nisi in dies singulos excolatur, abire solet, ignaviæ et socordiae atque cunctationis impatiens. Quod cum ignorent multi, ac potius suam ruditatem foveant, litterarum studiosos ac sapientes derident ac traducunt, nescientes sapientiam sapientibus discipulis maxime gaudere.

LXXXIX. — PHILITRO.

C In id quod scriptum est in lege, « Pauperem non misereberis in judicio “ . »

Et potentia inexplebilem cupiditatem, et paupertatis curiositatem castigans legislator, sanxit : « Non inisereberis pauperem in judicio ; » non quasi qui crudelitatem doceat, sed qui maleficium reprimat et coerceat, ne homines paupertate ad curiositatem abutantur. Si autem pauperi, qui cum bellua non facile rationis imperium sequente colluctatur, misericordiam (in judicio) tribui interdixit : multo certe magis divitum insatiabiles cupiditates (eodem præcepto) compescere voluit.

XC. — ALYPIO.

De lectione (sacrarum Litterarum), contra paganos. — De gratia divinitus inspiratarum Scripturarum, et de utilitate ex illis capienda.

Etiam ab iis, qui omnia hujus vitæ spatiis includunt, et cum ea terminari putant, tolerabilior vitæ

hominum : quibus οἱ χαρίεντες opponuntur, qui hic Isidoro sunt οἱ φιλολόγοι καὶ σοφοί. Id.
(79) Inscrubitur in cod. Vat. 650 Φιλίτρω, Philitrio. Vers. 3 ep. idem πένητα mutat in πτωχόν. Possin.
(80) Cod. Vat. μετρωτέρα mutat in μετρωτέρων et vers. seq. pro ἐν τῇ ζῳῇ scribit ἐν τῷ ζῆν, et mox post eîs addit ἔτερος. Id.

traducere propter illos, qui pulchritudine corporis abusi sunt ad nequitiam. Deinde, quia multi hanc velut artem factitant, ut hominibus maledicant et obtrecent. Tertio, multi mortales, quia ipsam attingere animam non potuerunt, exterius appositum ornatum vulnerare aggreduuntur. Et attestantur hoc (nihil enim vetat quominus iterum iisdem exemplis utamur), cum Josephus ipse, qui et fratrum et heræ calumniis appetitus est: tum Susanna a senioribus condemnata. Sed incorruptus iudex et illum et istam coronavit. Quare noli in formam conferre culpam, sed potius in turpem ac deformem animam, quæ in pulcherrimo corpore habitat, idque deonestat, probro affectum.

LXXII. — HERONI SCHOLASTICO.

Eadem de re.

Illam quidem felicitas, quæ alicui præter rationem contigit, solet plerumque in contumeliam procedere. Quæ vero secundum rationem obvenit, sæpe numero bonum parit exitum. Verumtamen non desunt etiam aliqui ex eorum numero, qui præter rationem ac meritum suum nacti potentiam, prosperitatis auram moderate tulerint, atque ita laudem fuerunt consecuti: contra ex iis qui nobili prosapia et splendidis parentibus orti fuerunt, nonnulli exstiterunt, qui honorem suum in contumeliam verterent. Quapropter oportet animi propositum ac voluntatem potius accusare eorum, qui potentia ac opibus suis ultra rectæ rationis modum utuntur.

452 LXXIII. — EUSEBIO EPISCOPO.

In arcam fœderis, et propitiatorium, et cherubim, et manna, et virgam Aaronis.

Arca quidem, et propitiatorium, quod erat arcæ operculum, imago ac typus fuit hominis divina oracula custodientis, et propitium habentis Deum, et a divinis virtutibus (id est, angelis) custoditi: ut Psalmorum scriptor ait: « In corde meo abscondi oracula tua ». Quam etiam ob causam dicebat: « In umbra alarum tuarum proteges me »: quomodo scilicet ex divinis virtutibus (angelis) cherubim alis protegabant et arcam et propitiatorium, vel potius Christi, qui legem implevit, qui que factus est propter peccata nostris, signa ostendit evidentissima: qui, legem implens, sic expiaturus erat peccatum omne mundi. Proposuit namque ipsum Deus (ut ait Dominicorum oraculorum promus condus ille Paulus) propitiatorium, ut in ipsius san-

⁴⁶ Psal. cxviii, 14. ⁴⁷ Psal. xvi, 9. ⁴⁸ I Joan. ii, 2. ⁴⁹ Rom. iii, 25.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(29) *Αὕτη τε.* Malim, *αὕτη τε*, quia præcessit αὐτός τε. Ad hanc porro epist. operæ pretium est conferre non modo Isidori epist. 78, infra et alias, sed etiam quæ de utriusque castitate, et Josephi et Susannæ, præclare scripsit auctor libri *De disciplina et bono pudicitia*, qui cum Cypriani operibus conjungi solet. RITTER.

(30) Cod. Vat. 650 pro *ἄλογος* legit *παράλογος*. Vers. 6. εὖ ante προγόνων idem mutat in ἐκ., et vers. seq. ante τιμὴν ponit τήν. Possin.

(31) In titulo pro *ἐπισκόπῳ* idem cod. habet *πρεσβυτέρῳ*. Id.

(32) Post *ἐπίθεμα* idem cod. addit *ὡσανε πῶμα*, sed in margine e regione ascribit, ὡς ἂν ἐποιεῖ.

οὐκ ἠδυνήθησαν, τὸν γοῦν ἔξωθεν αὐτοῖς περιχαίρονον κόσμον τῶσαι ἐπιχειροῦσι. Καὶ μαρτυροῦσιν (οὐδὲν γὰρ κωλύει πάλιν τοῖς αὐτοῖς παραδείγμασι χρῆσασθαι) αὐτὸς τε ὁ Ἰωσήφ, ὁ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς δεσποίνης συκοφαντηθεὶς· αὕτη τε (29) ἡ Σωάννα, ἡ ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων κατακριθεῖσα. Ἄλλ' ἀδέχαστος κριτῆς κάκεινον καὶ ταύτην ἐστεφάνωσε. Μὴ τοῖνον τὸ κάλλος αἰτιῶ, ἀλλὰ τὴν αἰσχρὰν ψυχὴν, τὴν ἐν τῷ καλλίστῳ σώματι οἰκοῦσαν, καὶ τοῦτο ἐνυβρίζουσαν.

OB. — ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ [τοῦ] αὐτοῦ.

Ἡ μὲν ἄλογος (30) εὐπραγία ὡς τὰ πολλὰ εἰς ὕβριν χωρεῖ· ἡ δὲ κατὰ λόγον, πολλάκις ἀγαθὸν ὠδίνει πέρας. Πλὴν τινες καὶ τῶν παραλόγως δυναστευσάντων τὴν τῆς εὐπραγίας αὐραν μετρίως ἐνεγκόντες, ἐπαίνων τετυχῆσαι· καὶ τῶν εὐπατριδῶν καὶ εὐπρογόνων λαμπρῶν εἰς ὕβριν τιμὴν ἔτρεψαν. Διὸ χρὴ τὴν προαίρεσιν μάλλον αἰτιᾶσθαι τῶν πέρα τοῦ μετρίου ταῖς δυναστεῖαις χρωμένων.

OG. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ (31).

Εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ τὸ ἱλαστήριον, καὶ τὰ χειροῦδιμ, καὶ τὸ μάννα, καὶ τὴν ῥάβδον Ἀαρῶν.

Ἡ μὲν κιβωτός, καὶ τὸ ἱλαστήριον, ὅπερ ἦν τῆς κιβωτοῦ ἐπίθεμα (32), ἀνθρώπου (33) φυλάττοντος τὰ θεῖα λόγια, καὶ ὧν ἔχοντος τὸν θεόν, καὶ φυλαττόμενον ὑπὸ τῶν θείων δυνάμεων, καθὼς φησιν ὁ Μελεβδός: « Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λόγια σου » διὸ καὶ ἔλεγεν: « Ἐν σκέπη τῶν πετρῶν σου σκεπάσεις με » οἷον τῶν δυνάμεων τὰ χειροῦδιμ τοῖς πέτρῳσι καὶ τὴν κιβωτὸν ἐφυλάττον (34), καὶ τὸ ἱλαστήριον· φυσικώτερον δὲ, τοῦ τὸν νόμον πληρώσαντος Χριστοῦ, τοῦ γενομένου ἱλασμοῦ περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐδήλου ἐναργῆ τεκμήρια· ὅστις τὸν νόμον πληρῶν, οὗτος ἰλάσεται τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν. Προέθετο γὰρ αὐτὸν ὁ θεός, ὡς φησιν ὁ τῶν Δεσποτικῶν χρησμῶν ταμίης, ἱλαστήριον· ὥστε ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι ἐνδείξασθαι τὴν οὐκ εἰς δικαιο-

D Vers. 4 pro φυλαττόμενον, idem habet φυλαττομένου. Vers. 7 inter τῶν et δυνάμεων idem inserit θείων. Id.

(33) *Ἀνθρώπου.* Ne quis forte putet, ante hoc nomen deesse aliquid tale, εἰκῶν ἔστιν, vel τύπος ἦν (id quod mihi prima fronte videbatur), is sciat, ἀπὸ κοινοῦ repetenda et aptanda omnibus præcedentibus illa (vers. 11), ἐδήλου ἐναργῆ τεκμήρια. RITT.

(34) Pro ἐφυλάττον cod. Vat. 650 habet ἐκάλυπτον, et mox pro τοῦ τὸν legit τοῦτον τόν. Vers. post 2, post ἐδήλου addit γάρ. Vers. seq. pro ὅστις scribit idem ὅτι ὁ. Vers. inde quinto, ante λύτρον tollit γάρ. Possin.

σύνην. Ἀντεισήγαγε γὰρ λύτρον τὸν Μονογενῆ, ἵνα ἔχη λόγον ἢ χάρις. Ἐν γὰρ ὑπὲρ πάντων, καὶ ὑπὲρ τῆν πάντων ἀξίαν ἱερεῖον δεξάμενος, καὶ τὴν ἐχθραν ἴλυσσε, καὶ τὴν καταδικὴν ἀφῆκε, καὶ εἰς υἰοθεσίαν ἀνήγαγε (35), καὶ μυρίους ἀγαθοὺς ἐκόσμησε. Τὰ δὲ χειροῦσι, θρόνος ὄντα καὶ ἔθριμα τοῦ Θεοῦ (« Ὁ καθήμενος γὰρ ἐπὶ τῶν χειροῦσι, ἐμφάνθη »), ἐδήλου τὸν ᾧ κατασκευάσται ὁ ναὸς, ὅτι ἀχώριστός ἐστι καὶ ἀσημάτιστος. Τῆς δὲ βασιλείας αὐτοῦ σύμβολον ἔκειτο ταῦτα. Ἐπειδὴ γὰρ ναοῦ λόγος οὐδεὶς, ὃν μὴ στέφει ἀγαλμα· ὁ δὲ τούτων ἡγεμὼν καὶ ποιητὴς ἐπέκεινα πάσης φύσεως ἐστὶ καὶ ἀνθρωπίνης ἐπινοίας, διὰ τοῦ θρόνου (36) τοῦ παμβασιλείως Δεσπότητος ἐχαρακτήρισε (37). Τὸ δὲ μάννα, καὶ ἡ βράδος Ἄαρὼν ἢ βλαστήσασα, μὴνύει, τὸ μὲν, ὅτι θείας ἀπολαύσεως τε καὶ τροφῆς ὁ τῶν θείων θεσμῶν φύλαξ κοινωνήσειεν· ἡ δὲ, ὅτι οἱ παραβαίνοντες αὐτοὺς, καὶ οἱ τῆ ἱερωσύνης οὐ δεόντως ἐπιτηδῶντες, σωφρονισθῆσονται.

ΟΔ'. — ΜΗΝΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων αἰχμαλωσίας.

Ἦνίκα τὸν πολυθρύλλητον ἐκείνον ναὸν, καὶ τὴν περιβόητον καὶ πολλοὺς πολέμους ἀναιμακτὴ νικήσασαν τῶν Ἰουδαίων μητρόπολιν πῦρ Ῥωμαίων, διὰ τὸ τετοληθῆσθαι ἐν αὐτῇ κατὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ ἀτόλμητα, ἔκλινε· τότε δὴ καὶ αὐτοὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης αἰχμαλώτων τρόπον διεσπάρησαν. Δυνάμενος γὰρ αὐτοὺς ἀνελεῖν αὐτὸς ὁ παροικηθεὶς, διὰ πολλὰ τοῦτο οὐ πεποιθὴς· πρώτων μὲν καιρῶν αὐτοῖς μετανοίας διδούς· δεύτερον δὲ ἵνα καὶ τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ (38) ἴδωσιν εἰς ἔργον ἐκβεθεκυίας. Ἡ μὲν γὰρ ἦν « Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἐρημος· » ἡ δὲ, « Οὐ μὴ μεῖνῃ λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται· » τρίτον, ἵνα πανταχοῦ τὴν δόξαν αὐτοῦ διαλάμπουσιν θεώμενοι, παρακινῶνται, καὶ ἐνοήσαντες ὅτι ἐπὶ τῶν προγόνων καὶ εἰδωλοατροῦντες, καὶ παιδοκτονοῦντες, καὶ προφήτας σφάζοντες, οὐδὲν τοιοῦτον ἔπαθον, ἀλλὰ σωφρονισθῆμενοι, πάλιν οἴκαδε ἐπανήγοντο· νῦν δὲ αἰχμαλωσίαν ὑπομένουσιν ἀνακλήσεως ἄμοιρον· καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐπιγνοῖεν. Εἰ δὲ μὴ ὑπὸ τῶν πραγμάτων παιδευθεῖεν, διὰ τῶν ἐκείσε τιμωριῶν καὶ ἄκοντες ὁμολογήσουσιν, ὅτι αὐτοῖς τῆς μεταγνώσεως ὄφελος οὐδέν.

apud animum reputant, ut veritatem quoque agnoscant. Quod si ab ipsis rerum argumentis sese erudiri non patiantur, tormentis suppliciorum in altera vita propositorum vel invitati ad confessionem veritatis adigentur, quando nullam ipsis poenitentia utilitatem afferet.

⁶⁰ Psal. LXXIX, 2. ⁶¹ Luc. XIII, 35. ⁶² ibid. 2.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(35) Idem cod. ἀνήγαγε mutat in ἀνήγαγε. Vers. seq. pro ὄντα legit ὢν. Vers. post 3, ἀχώριστος mutat in ἀχώρητος, et vers. secundo post στέφει addit τό. Vers. seq. pro τούτων, habet τῶν πάντων. Possin.

(36) Post θρόνου cod. Vat. addit τὴν, et mox pro δεσπότητος habet δεσποτείας. Vers. inide 2, pro ἀπολαύσεως τε καὶ, solum ponit ἀπολαύσεται. Vers. eodem et seq. quod exstat in edito κοινωνήσεν abest

A guine suam ostenderet justitiam. Introduxit enim pretium redemptionis unigenitum Filium suum, ut locum ac rationem justam haberet gratia ac venia. Unica enim pro omnibus recepta victima, quæque omnium dignitatem ac pretium longe superaret, et inimicitiam dissolvit, et condemnationem remisit, et in adoptionem filiorum nos reduxit, et infinitis bonis exornavit. Cherubim vero, quæ erant thronus et currus Dei (scriptum est enim : « Qui sedes super cherubim, manifestare »), illum ostendebant, cui conditum erat templum, quod loco capi et figura exprimi non possit. Regni autem ipsius hæc erant posita symbola. Quia enim nulla habetur ratio ejus templi, quod nullum coronat simulacrum : ille vero horum præses et conditor ultra omnem naturam positus est, supraque omnem humanæ mentis conceptum, per thronum omnibus imperitantis Domini ipsum repræsentarunt. Manna vero, et virga Aaronis quæ germinarat, significat, illud quidem quod divinarum legum custos particeps etiam futurus sit fructus et alimenti divini : ista vero, quod eorumdem transgressores, qui que in sacerdotium non convenienter insiliunt, puniendi sint.

LXXIV. — MENÆ DIACONO.

De Judæorum captivitate [et excidio finali].

Quando celeberrimum illud templum, et famigeratissimam Judæorum metropolim, quæ multis in bellis absque sanguine victrix olim exstitit, ignis Romanus ad terram inclinavit, quod in ipsa contra Christum iufanda illa fuerint perpetrata : tunc sane et ipsi per totum orbem terrarum instar mancipiorum dispersi sunt. Cum enim ipse qui injuriam tam enormi affectus fuerat, tollere de medio potuisset, multis de causis id non fecit : **453** primo quidem tempus ipsis concedens ad poenitentiam agenda ; deinde vero, ut et prædictiones ipsius viderent in opus productas. Alia enim erat : « Ecce relinquitur domus vestra deserta »⁶¹. Alia erat hæc : « Non manebit lapis super lapidem, qui non destruetur »⁶². Tertio, ut ubique locorum gloriam ipsius fulgentem conspicientes, urantur : et dum cogitant se, majorum suorum temporibus, quamvis et idololatriam exercerent, et liberos proprios occiderent, et prophetas mactarent, nihil tale tamen passos esse : sed castigatos, domum tandem reductos fuisse ; nunc autem captivitatem sustinere

revocationis prorsus expertem : hæc, inquam, dum

a codice Vatic. 650. Id

(37) Δεσπότητος ἐχαρακτήρισε. Videtur in medio deesse αὐτὸν, sc. τὸν ἡγεμόνα καὶ ποιητὴν. Et ἐχαρακτήρισε, δηλονότι τὰ χειροῦσι, nisi quis malit leg. ἐχαρακτηρίσθη. RITT. — Sed vide superiorem notam.

(38) Pro αὐτοῦ cod. Vat. 630 habet αὐτοῖς. Possin.

LXXV. — ADAMANTINO.

In idem.

Si cognoscere aves quibusnam poenis scelerati Judæi, qui contra Christum insanierunt, affecti sint, in manus sume Josephi, Judæi quidem, at veritatis studiosi viri, historiam de excidio, ut videas divinitus actam historiam, qualem nec tota series temporum vidit, ex quo et quandiu homines exstiterunt. Nam ne quisquam denegaret fidem ipsorum calamitatibus, quamvis et fidem et exemplum ac consuetudinem omnem superantibus, idcirco non extraneum aliquem (fortassis enim vel potius necessario, non invenisset fidem), sed hominem ex eadem gente oriundum et institutorum patriorum servantissimum quæ Judæis evenerunt, tragico stylo describerei.

LXXVI. — HERONI PRESBYTERO.

In id quod dictum est, « Simile est regnum cælorum grano sinapis ».

Enuntiationis vis ac gravitas, id quod dicitur, velut ob oculos ponit clarioribus quibusdam et in oculis incurrentibus rebus addibitis : quo fit ut etiam auditores quasi eujusdam lyræ sono deliniti detineantur : et maxime quidem, quando instituitur tractatio de rebus quæ neque admodum consuetæ sunt, neque nimis vulgares atque protritæ, sed vulgo hominum abditæ, et quarum sapientia est penes eos qui de illis verba faciunt, a qua etiam audientium vehemens existit cupiditas ac studium cognoscendi. Alliciendi namque vim habet, quod non valde familiare est. Hæc autem ea occasione dixi, quia scripsisti mihi : Quid sibi velit, quod regnum cælorum grano sinapis comparetur. Exillis quidem est, cum seminatur, divini præconii sermo, si cum illis conferatur dogmatibus, 454 quæ unquam tradita sunt ab iis qui sapientiæ fama et opinione celebres fuerunt, et brevissimis annuntiatum verbis, non solum ob compendium orationis, sed etiam ob plebeium genus dicendi. Si vero excolatur, crescit atque diffunditur latissime et superior invenitur omnibus qui unquam in admiratione fuerunt, sermonibus ; nec immerito : quippe qui veritatem pariat, nec in exornando mendacio occupetur. Veritate autem majus est nihil. Unde etiam effectum est, ut qui philosophiæ se nomine jactabant, suis dogmatibus longum valere jussis, divinam illam umbram expetant, et ad ipsam confugiant. Quam multi enim Pythagorei, cum antea fastus ac despicientiæ scipuli? Quam multi item Platonicis supercilium, quod

³³ Matth. XIII, 31 seqq.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(39) Pro *ιστορίαν* idem cod. legit *τιμωρίαν*. POSSIN.

(40) *Ὁμόφυλον αὐτόν*. Lege αὐτῶν, et intellige, τῶν Ἰουδαίων. Notandum ex hac epistola insigne elogium Josephi, cui tribuit laudem veritatis, quæ prima lex est historiæ. Esse namque debet lux veritatis, testis temporum. Confer epist. 225. RITT.

OE'. — ΑΔΑΜΑΝΤΙΝΩ.

Eiς τὸ αὐτό.

Ei τὰ ἐπιχειρα τῶν ἀλιτηρίων Ἰουδαίων, τῶν κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπιλυτησάντων, γινῶναι βούλει, ἔντυγε τῆ Ἰωσήπου, ἀνδρὸς Ἰουδαίου μὲν, φιλαλήθους δὲ, περὶ τῆς ἀλώσεως ἱστορίᾳ, ἵνα ἴδῃς θεήλατον ἱστορίαν (39), ὅταν οὐδὲ ὁ σύμπακς εἶδε χρόνος, ἀφ' οὗ δὴ καὶ ἐφ' ὅσον ἄνθρωποι. Ἴνα γὰρ μηδεὶς ταῖς ἀπίστοις αὐτῶν καὶ παραλόγοις ἀπιστήσῃ συμφοραῖς, οὐκ ἀλλόφυλόν τινα (ἧ γὰρ ἂν Ἰσως, μᾶλλον δὲ ἀναγκαίως ἠπιστήσῃ), ἀλλ' ὁμόφυλον αὐτόν (40) καὶ ζηλωτὴν παρεσκευάσεν ἡ ἀλήθεια τὰ ἀλλόκοτα ἐκεῖνα ἐκτραγηθῆσαι πάθη.

paravit et instruxit veritas, ut stupenda illa gesta,

B OΥ'. — ΗΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Eiς τὸ εἰρημέρον, « Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεις. »

Ἡ περὶ τὴν ἐρμηνείαν δεινότης ἐμφάσσει τρανότεραις παρίσθησι τὸ λεγόμενον, καὶ ὅσον ὑπ' ἔψιν ἀγει τὸ λαυθάνον (41) · δι' ἣν καὶ οἱ ἀχροαταὶ ὡσπερ ὑπὸ λύρας ἔχονται (42), καὶ μάλιστα ὅταν μὴδὲ περὶ τῶν συνήθων ἡ βίαστος, ἢ μὴδὲ τῶν κατημαξευμένων, ἀλλὰ τῶν τοῖς πολλοῖς ἀδήλων, καὶ ἡ σοφία τῶν φραζόντων, ἀφ' ἧς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ἀκουόντων ἐναργής · ἐλκτικὸν γὰρ τὸ μὴ σφόδρα σύνηθες. Ταῦτα δὲ ἔφη, ἐπειδὴ περ μεμνήσκας· Τί ἐστι τὸ ὁμοιωθῆαι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεις; Βραχύς μὲν ἐστὶ σπειρόμενος ὁ τοῦ θεοῦ κηρύγματος λόγος, καὶ τῶν πώποτε λεγομένων παρὰ τῶν δοξάντων σοφῶν δογμάτων, καὶ ἐν βραχυτάτοις ἐπαγγέλλεται βήμασιν, οὐ μόνον διὰ τὴν συντομίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἰδιωτικὴν λέξιν. Γεωργούμενος δ' αὖξαι, καὶ πλατύνεται, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς πώποτε θαυμασθέντας λόγους εὐρίσκειται, ἅτε δὴ ἀληθειαν ὠδίνων, καὶ οὐ τὸ ψεῦδος κοσμῶν. Μείζον δὲ ἀληθείας οὐδέν. Διὸ καὶ οἱ τῷ τῆς φιλοσοφίας ἐναθρυνόμενοι δνόματι, τοῖς οικείοις δόγμασι πολλὰ χεῖρην φράσαντες, ἐφρίενται τῆς τοῦ θεοῦ σκιάς, καὶ καταφεύγουσι πρὸς αὐτὴν (43). Πόσοι γὰρ Πυθαγόρειοι τύφου καὶ ὑπερφίας πεφνήότες διδάσκαλοι, φοιτητὰι γέγονασιν τοῦ λόγου! πόσοι δὲ Πλατωνικοί, τὴν ὄφρην τὴν ἀπὸ τῆς καλλιπειίας κατασπείσαντες, ὑπὸ τὴν σκιάν αὐτοῦ ἰδρύνθησαν! πόσοι Ἀριστοτελικοὶ καὶ Στωικοὶ, τὴν

Ἐφ' ἧ ἔσεμνύνοντο, σοφίαν ἀτιμάσαντες ἠγάπησαν ἐν τοῖς ὑπηκόοις τετάχθαι!

fuissent magistri, hujus divini verbi facti sunt discipulis extulerat suum ornate dicendi studium, demittentes contrahentesque, sub illius umbra consederunt? Quam multi denique Aristotelici et Stoici,

(41) Hæc, καὶ ὅσον... λαυθάνον omittit ed. Paris. et supplentur ex cod. Vatic. Edit.

(42) Pro ἔχονται, cod. Val. legit ἄγονται. POSSIN.

(43) Pro αὐτῆν, idem habet αὐτόν, et mox post πόσοι addit τοιγαροῦν, omittens γὰρ. Ib.

spretā. Illa, qua prius gloriabantur et se magnifice essebant, sapientia, præclare secum actum existimabant, si inter auditores verbo obsequentes collocarentur?

OZ. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ ἀρετῆς τοῦ Ἰωσήφ.

Ἡ μὲν Αἴγυπτιὰ τοῦ νέου ἦρα· ὁ δὲ νέος τῆς σωφροσύνης. Διὸ καὶ ἡ μὲν θηρῶσα αὐτὸν, οὐκ ἐπέτυχε τῆς θήρας, καίτοι πάντα τὰ λῆνα τῆς θήρας ἀναπετάσασα· ὁ δὲ ἐπέτυχε τῆς θήρας, πάντων (44) δικτύων ἐκείνης ὑπερενεχθείς. Τῇ μὲν γὰρ ὁ ἐχθρὸς, τῷ δὲ ὁ νομοθέτης, τῆς σωφροσύνης ἠγωνίζετο (45). Superior evadens; neque id mirum. Cum illa enim castitatis hostis, cum isto autem ejusdem legislator faciebat, et certaminis socium se conjungebat.

OH. — ΑΡΣΕΝΟΥΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῃ.

Περὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ Ἰωσήφ.

Αἶαν χαίρω, ὅτι χαίρεις τοῖς περὶ τοῦ Ἰωσήφ διηγήμασιν. Ὁ γὰρ τοὺς σὺ φρονᾷς ἀνακηρύττων, δῆλός ἐστι σωφροσύνης ὢν ἐραστής. Ἐκείνα γὰρ μάλιστα τὰ εἶδη τῆς ἀρετῆς ἐπαινεῖν εἰώθαμεν, περὶ δὲ γνησίως μάλιστα διακείμεθα. Σὺ δὲ μετὰ τοῦ ἐραστής εἶναι τῆς ἀγνείας, κάκιστο θεία, ὅπως (46) ἡ ἀρετὴ ἀρχικόν ἐστι χρεῖμα, κἂν ὁ ταύτης ἀσκητῆς εἰς δουλείαν περιπέσῃ· ἦρχε μὲν γὰρ τῶν ἀδελφῶν ἐν τῇ πατρίδι ἐστὶν, τῷ ἔχειν τὸν γεννήτορα τῶν τρόπων ἐραστήν· ἦρχε καὶ ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ δουλείᾳ, καίτοι πρᾶθεις· εἶχε γὰρ τοῦ πριαμένου διὰ τρόπων κοσμιότητα τὴν εὐμένειαν, ἣν ἡ θεία χάρις αὐτῷ ἐνέχεεν. Ἦρξε καὶ τῆς πολλῶν νέων βασιλικῶς κρατησάσης. Ἦρξε καὶ ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, καίτοι ἐπὶ μοιχείᾳ αἰτιαθείς· εἶχε γὰρ τὴν τοῦ ἀρχιδεσμοφύλακος εὐνοίαν, ἐπιτροπεύουσαν (47) αὐτῷ τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκεῖσε καθειργμένων, οἷς καὶ λατρὸν οἶμαι ἐκεῖσε παπέμφθαι τῶν συμφορῶν. Πῶς γὰρ ὁ ὦμος καὶ ἀμειλικτος, καὶ τὰς ἀλλοτρίας πραγματεύομενος συμφορὰς (τοιούτοι γὰρ σχεδὸν πάντες οἱ δεσμοφύλακες), τῷ ἡμερωτάτῳ καὶ πραοτάτῳ δεσμοτήριον ἐπέτρεπε, τῷ κέρδος μὲν μηδὲν περιποιουμένῳ ἐκ τούτου, τὰς δὲ ἀληθόνας τῶν εἶτε δικαίως εἶτε ἀδίκως ἐμβληθέντων λόγῳ χρηστῷ καὶ παραινέσει μελιχοῖς ἰωμένῳ; Ἀλλὰ δῆλη κἀναῦθα ἡ θεία χάρις, ἡ τὴν ἀρετὴν πανταχοῦ στεφανοῦσα. Ἦρξεν ἐν τοῖς βασιλείοις, ὅτε ὁ τῆς Αἰγύπτου τύραννος τὴν τυραννίδα εἰς βασιλείαν μετέστησε (48)· πάντα γὰρ αὐτῷ παρεχώρησε πλὴν ὀνόματος. Ἦρξε καὶ τῶν ἀδελφῶν δεύτερον, ὅτε καὶ ἀγνοούμενος ὡς ἀδελφός, προσεκυνήθη ὡς βασιλεύς. Ἦρξε καὶ τῆς Αἰγύπτου· μέλλουσαν γὰρ λιμῷ δια-

LXXVII. — EUTONIO DIACONO.

De virtute Josephi⁴⁴.

Ægyptia quidem illa mulier juvenem amabat: juvenis autem (Josephus) majore castitatis amore flagrabat. Unde etiam factum ut illa quidem ipsum captans præda non potiretur, quamvis omnia venaturæ retia explicuisset: iste vero compos fieret eo quod ipse venabatur, omnibus illius retibus superior evadens; neque id mirum. Cum illa enim castitatis hostis, cum isto autem ejusdem legislator faciebat, et certaminis socium se conjungebat.

LXXVIII. — ARSENUPHIO LECTORI.

Iterum de virtute Josephi.

Vehementer lætor, te gaudere narrationibus de Josepho. Nam qui castos homines ac temperantes præconiis effert, is hoc ipso ostendit se castitatis amatorem esse. Illa enim virtutis genera maxime solent laudare, erga quæ maxime germano ac sincero amore ducimur. Tu vero præterquam quod amator es castitatis, hoc quoque contemplare, sodes, quomodo virtus imperatoria quædam res sit, utut ejus cultor forte in servitutem inciderit. Nam et in paternis laribus imperium in fratres obtinebat, dum patrem suorum morum amatorem habebat. Imperabat quoque in Ægyptiaca servitute, quamvis esset venditus pro mancipio. Obtinebat enim emptoris et heri sui benevolentiam, quam divina gratia ipsi infundebat. Imperabat etiam dominæ, imo voluptati magis, quæ multos sibi juvenes regium in morem subjecit. 455 Imperabat etiam in carcere, quamvis esset in crimen vocatus adulterii. Adjunxerat enim sibi benevolentiam præfecti carceris sive commentariensis, quæ ipsi commisit imperium in eos qui ibi inclusi detinebantur: quibus etiam eum quasi quemdam medicum calamitatum suarum missum fuisse divinitus existimo. Quomodo enim alioquin fieri potuisset, ut crudelis atque immitis ille, qui ex alienis calamitatibus quæstum facere solebat (tales enim fere omnes sunt commentarienses), carceris curam ei commendaret, qui esset mansuetissimus atque mitissimus, quique nullum ex hoc quæstum sibi compararet; sed potius id ageret, ut doctores eorum qui illuc, sive juste, sive injuste, conjecti essent, oratione commoda et consolatione blanda sanaret? Sed conspicua fuit hic quoque divina gratia, quæ virtutem ubivis locorum coronare solet? imperium quoque obtinebat in regia, quando videlicet Ægyptius tyrannus tyrannidem in regnum

⁴⁴ Gen. cxix, 1 seqq.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(44) Post πάντων cod. Vat. 650 addit τῶν. POSSIN.

(45) Lege συνηγωνίζετο. RITT. — Et sic cod. Vat. ap. Possinum.

(46) Cod. Vat. 650 mutat ὅπως in πῶς. Vers. inde 4, pro δουλείᾳ, idem ponit οἰκία. Vers. seq. pro ἐνέχεεν, legit idem κατέχεεν. POSSIN.

(47) Idem cod. ἐπιτροπεύουσαν brevial in ἐπιτρέ-

πουσαν. Id.

(48) Idem cod., μετεβύβμισε. Vers. seq. post πλὴν addit τοῦ. Id.

(49) Τὴν τῶν ἄλλων χωρῶν τροφόν. Hinc Ægyptus inter tria populi Romani horrea numerari solita. RITT.

commutavit. Omnia enim ipsi commisit, solo excepto nomine regio. Imperabat deinde fratribus suis iterato, quando vel incognitus ut frater, adorabatur ut rex. Imperabat quoque Ægypto. Nam cum in eo esset ut fame consumeretur ea regio, quæ aliarum regionum nutrix esse solebat, divina consilii providentia eam aluit et conservavit. Imperavit denique et ipsemet sibi, quod est imperii genus omnium maximum, quando et in humilibus sublimis conspectus est, et in sublimibus humilis: et in rebus quidem turpissimis servitutis expers planeque liber, in decoris autem et honestis promptissimus atque impigerimus. Nam neque in paterna domo, neque in Ægyptiaca unquam elatus est superbia, cum se ab omnibus diligere videret. Neque illius mulieris libidinem accusavit, cum quidem locupletem haberet testem impudici amoris egregiam formam, haberet quoque benevolentiam heri sibi assistentem: qui, cum accusatio istius criminis pœnam capitis afferat, ne quidem loris cæsum in carcerem tantum conjecit. Quod si quis sit qui sic existimet, ipsum (taliam perpressum esse), quoniam se ulcisci non poterat, is velim cogitet, eum philosophiæ operam dedisse. Deinde jam regiam potestatem adeptus, poterat certe injuriam vindicare. Sed neque calumniis gravatus accusavit, neque in custodiam conjectus, imperio sibi in illos qui inibi conclusi detinebantur commisso, superbivit, et alios conculcavit; sed potius, quantum in se erat, ipsorum onus mœroris allevavit, procul dubio, quod ipse injuste eo conjectus esset, ex suis eventis conjecturam faciens etiam de ipsorum casibus. Solent enim plerique omnes mortales ex suis rebus atque eventis, de aliis quoque sententiam ferre: inque primis id fecit ipse, qui ubique præclara virtutis specimina dedit, **456** et tanquam aurum in igne exploratus probatusque fuit, suæque æquitatis animi indicia satis manifesta præbuit. Et quid dico in carcere (non fuisse superbum), ubi etiam illis quoque humilitas et modestia animique submissio aliqua ingeneratur, qui non sunt alioqui valde alieni a dolore, eaque vel ex conscientia, vel ex ipsius loci squalore nata? Cum neque in ipso regno reprehensioni fuerit obnoxius: sed ibi quoque eandem mansuetudinem declaravit, dum et Ægyptios aleret, et iis qui variis ex locis adveniebant, manum salutarem præberet; et in fratres non solum non animadverteret, verum etiam beneficia conferret. O incredibilem virtutis vim! quæ et servum magnanimum exhibuit, et regem humilem atque demissum! O virtutem, quæ ubivis locorum manifestat sui signa edidit! O virtutem, quæ in calamitatibus quidem minime abjectam se præstitit; in eminentia vero mitem et animæquam! O virtutem,

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(50) Ed. Paris. όπου δὲ βασιλεὺς ἀμύνατω αὐτῆ. Sequitur lectionem codicis Vaticanæ. EDIT.

(51) Pro ἐμπιστευθεὺς idem habet ἔγγειρισθεὺς. Vers. seq. ἐκούφισεν auget in ἐπεκούφισεν et vers. inde 2 pro ἐδέδλητο scribit ἐμβέδλητο. POSSIN.

(52) Τῆς οἰκείας δελεῖας. Videtur aliquod nomen substantivum deesse, cui adjiciatur οἰκείας, nisi forte pro eo legendum ἐπικεικείας. RITT. — Inter οἰκείας

ἀφθαίς, ἐν δὲ τοῖς ὑψηλοῖς ταπεινός· καὶ ἐν μὲν τοῖς αἰσχίτοις ἀδούλωτος καὶ ἐλεύθερος, ἐν δὲ τοῖς πρόποισι προθυμώτατος καὶ ἀοκνότητος. Οὕτε γὰρ ἐν τῇ πατρίᾳ, οὕτε ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ οἰκίᾳ, ἤρθη εἰς ἀτασθαλίαν, ὁρῶν ἑαυτὸν παρὰ πάντων ἀγαπώμενον· οὐδὲ ἤλεγξεν ἐκείνης τὴν λαγνείαν, ἔχων τὸ μὲν κάλλος τοῦ ἔρωτος ἐκείνης ἀξιοπίστον μάρτυρα, τὴν δὲ εὐνοίαν τοῦ δεσπότητος συναγωνιζομένην. Ὅς δὴ, τῆς κατηγορίας σφαγῆν ὠδινούσης, οὐδὲ μαστίξας εἰς δεσμητήριον ἐνέβαλεν. Εἰ δὲ τις νομίζει, διὰ τὸ μὴ δεδυνῆσθαι ἀμύνασθαι, πεφίλοσοφικῆναι ἐννοεῖτω, ὅτι οὐδὲ βασιλεύσας αὐτὴν (50) ἤμύνατο. Οὕτε οὖν συκοφαντηθεὺς ἤλεγξεν, οὕτε εἰς τὸ οἰκίμα ἐμπροσθεν, καὶ τῆς ἀρχῆν τῶν ἐκείσε ἐμπιστευθεὺς (51), μέγα ἐφρόνησεν, καὶ τοὺς ἄλλους καταπάτησεν· ἀλλὰ

B καὶ ἐκούφισεν αὐτῶν, ὡς ἀνεδέχετο, τὸ τῆς λύπης ἄχθος, ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἰσως, ὅτι ἀδίκως ἐδέδλητο, καὶ περὶ ἐκείνων λογιζάμενος. Εἰδώσει γὰρ ἅπαντες ἐκ τῶν καθ' ἑαυτοὺς, καὶ περὶ τῶν ἄλλων τὰς ψήφους φέρειν· μάλιστα δ' ἐκείνος, ὁ πανταχοῦ δοκίμια τῆς ἀρετῆς δεδωκώς, ὡς χρυσοῦς ἐν πυρὶ βασανισθεὺς, καὶ τῆς οἰκείας δελεῖας (52) τὰ γνωρίσματα. Καὶ τί λέγω, ἐν τῷ οἰκίματι; Ἐνθα καὶ τοῖς μὴ λίαν ἀναλήτοις τίκεται τις ταπεινοφροσύνη καὶ ἐπιεικεία, ἢ ἐκ τοῦ συνειδότες, ἢ ἐκ τοῦ τόπου φουομένη, ὅποτε οὕτε ἐν τῇ βασιλείᾳ ἠλέγχθη· ἀλλὰ κάκει τὴν αὐτὴν πραότητα (53) ἐπεδείξατο, τρέφων μὲν Αἰγυπτίους, καὶ τοῖς πανταχοῦθεν ἤκουσι χεῖρα σωτηρίας (54) ὁρέγων· τοῖς δὲ ἀδελφοῦς οὐ μόνον οὐκ ἀμυνόμενος, ἀλλὰ καὶ εὐεργετῶν. Ὡς τῆς ἀρετῆς, καὶ δοῦλον μεγαλόφρονα ἐπιδειξάσης, καὶ βασιλέα ταπεινόφρονα! Ὡς (55) τῆς ἀπανταχοῦ τὰ οἰκεία τεκμήρια σηματομένης! Ὡς τῆς ἀταπεινώτου μὲν ἐν συμφοραῖς, ἐπιεικοῦς δὲ ἐν ὑπεροχαῖς! Ὡς τῆς μήτε τῇ ἀσελείᾳ ἠττηθείσης, μήτε ἐπὶ τῇ συκοφαντίᾳ δυσχερανάσης! Ὡς τῆς πᾶσι μὲν βασιλικῶς, τῇ δ' ἠδονῇ τυραννικῶς χρησαμένης! Ὡς τῆς καὶ εἰς ἀνάγκην ἐμπροσθεν διηγῆσασθαι τὰ καθ' ἑαυτὴν, καὶ ἐρυθριασάσης τὴν ἀλήθειαν εἰπεῖν, ἵνα μὴ δόξη στέφανον σωφροσύνης ἑαυτῇ περιτιθένα! Οὕτε γὰρ τῶν ἀδελφῶν τὴν ἐπιβουλὴν ἐξέφηνεν, οὕτε τὸν τῆς Αἰγυπτίας ἔρωτα· ἀλλ' ἔφη· «Κλοπῆ ἐκλάπην ἐκ γῆς Ἑβραίων, καὶ ὧδε ἐποίησα οὐδὲν κακόν· ἀλλ' ἐνέβαλον με εἰς τὸν τόπον τοῦ λάκκου τούτου.» Δι-

C καλῶς ἄρα ὁ τῆς σωφροσύνης νομοθέτης καὶ πρῦτα- νις ἐδράδευεν αὐτῷ τὸν στέφανον, ἀπόδλεπτον μὲν τοῖς πάλαι, ἀόλιδμον δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα ἀποφύνας, et servum magnanimum exhibuit, et regem humilem manifesta sui signa edidit! O virtutem, quæ in calamitatibus quidem minime abjectam se præstitit; in eminentia vero mitem et animæquam! O virtutem,

et δελεῖας cod. Vat. inserit εὐγενείας. POSSIN.

(53) Post πραότητα cod. Vat. addit καὶ ἡμερότητα. POSSIN.

(54) Χεῖρα σωτηρίας. F. legend. σωτήριον. Illud manum salutis præbere Hebraismum sapit. RITT.

(55) Cod. Vat. ὦ mutat in ὡς, et vers. seq. σηματομένης auget in κατασημῆν. POSSIN.

quæ neque libidine superata est, neque calumniam indigne tolit! O virtutem, quæ cæteris quidem omnibus regnum in morem, sola autem voluptate tyrannica usa est! O virtutem, quæ etiam postquam in extremam incidit necessitatem, erubuit ea commemorare quæ sibi acciderunt, atque ita veritatem dicere, ne coronam castitati debitam sibi ipsi imponere velle videatur! Nam neque fratrum insidias exposuit: neque ut esset ab Ægyptia impudice amatus: sed hoc tantum dixit: « Furto subreptus sum ex terra Hebræorum, et hic non feci quidquam mali; sed conjecerunt me in locum lacus hujus⁵⁶. » Quæ cum ita sint, castitatis legislator et præses ac remunerator, jure ac merito ipsi contulit præmii loco coronam, quæ et iis qui olim ante nos vixerunt, conspicua fuit, et erit celebris etiam ad omnem quæ futura est posteritatem.

Π'. — ΑΡΣΕΝΟΥΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Περὶ τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι « Σκεῦος ἐκλογῆς μοι ἔστιν οὗτος. »

« Σκεῦος ἐκλογῆς μοι ἔστιν οὗτος, » περὶ Παύλου φησὶν ὁ Χριστὸς, ὅτε τὸ ἀποστολικὸν αὐτῷ κήρυγμα (56) ἐνεχείρισεν. Οὐ γὰρ ἄν, ὅπερ ἦς τὸ τίμιον αὐτοῦ αἶμα ἐξέχεεν Ἐκκλησίας, ταύτην φέρων παραδέδωκε διδασχάλῳ μὴ μέλλοντι τὴν ἀρετὴν ἀντίβροπον συνοίσειν τῇ χάριτι· ἀλλ' οὐδὲ ταύτην ἐποιεῖτο τὴν μαρτυρίαν, μὴ συμβαίνουσαν ὁρῶν αὐτοῦ τὴν προθυμίαν τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος. Τρέχειν γὰρ τὸ κήρυγμα πανταχοῦ ἐβούλετο, οὐ μόνον τῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ τρόπῳ τῶν κηρυττόντων νεοῦμενον. Τὰ μὲν γὰρ σημεῖα καὶ ὑπόνοιαν δύναται δέξασθαι ποτηράν (57) βλος δὲ ὀρθός, καὶ αὐτοῦ τοῦ διαβόλου ἐμφράττει τὸ στόμα. Μὴ τοίνυν ἐκ τῶν σημείων μόνον νομιζέσθωσαν (58) κευρατηκέναι τὸ κήρυγμα, οἱ μηδεμίαν βίου ὀρθοῦ βουλόμενοι ποιεῖσθαι πρόνοιαν. Συνέπραττε γὰρ τοῖς γινομένοις καὶ λεγομένοις καὶ ὁ τῶν κηρυττόντων βλος, μηδεμίαν λαθὴν διδούς. Εἰ τοίνυν καὶ νῦν ὁ τῶν ὑψηγητῶν βλος ἡμιλλᾶτο τῇ ἀποστολικῇ πολιτείᾳ, ἰσως μὲν καὶ σημεῖα ἐγίνετο ἄν. Εἰ δὲ καὶ μὴ ἐγίνετο, ἦρκει πρὸς φωτισμὸν τῶν ὁρώντων.

ansam præbens. Si igitur hodieque vita doctorum Ecclesiæ apostolicam illam vivendi rationem æmularetur, fortasse miracula etiam fierent. Sin autem et nulla fierent, sufficeret ad illuminandos spectatores vel sola vita.

ΠΑ'. — ΝΕΜΕΣΙΩ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΩ.

Εἰς τὸ, « Πάντα, ὅσα ἄν εἶπεν ὁ Κύριος, ποιήσομεν, καὶ ἀκουσόμεθα (58). » Καὶ εἰς τὸ, « Ὁ ψυχικός ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος. » Καὶ εἰς τὸ, « Οὐ δύναται δένδρον ποτηρὸν καρπὸς καλοῦς ποιεῖν. »

Σὺ μὲν ἰσως ἀλλόκοτον νομίζεις τὴν φωνήν, ἅτε παρὰ Ἰουδαίων, τῶν μηδὲν ὀρθὸν μὴτε λεγόντων μὴτε πραττόντων, βηθεῖσαν· ἐγὼ δὲ, ἐπειδὴ ὁ νομοθέτης αὐτοῦς εἰς τοῦτο οὐ κατεμέμψατο, ἤγοῦμαι, ὅτι (59) ἂ ἡ χρὴ μανθάνοντας πράττειν, ταῦτα διὰ τοῦ

⁵⁶ Gen. xl, 15. ⁵⁷ Act. ix, 15. ⁵⁸ Deut. v, 27. ⁵⁹ I Cor. ii, 14. ⁶⁰ Matth. vii, 18.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(56) Pro κήρυγμα idem cod. legit χάρισμα et D vers. post 3 ἀντίβροπον mutat in ἀντίπαλον. POSSIN.

(57) Jac. Cujacius ad c. 52, *Venerabili*, ex l. *De testib.* distinguit inter miracula et mira, seu mirabilia, ut illa sint solius Dei opera, quæ vel per se vel per homines contra naturam facit; ista vero etiam a dæmone aut homine præstigiatore patriari possint. RITT.

(58) Idem scribit νομιζέτωσαν pro νομιζέσθ. et

A

LXXX. — ARSENUPHIO LECTORI.

De Apostolo, « Vas electionis mihi est iste⁵⁶. »

B

« Vas electionis (id est electum) mihi est iste, » de Paulo inquit Christus, quando apostolicum ipsi præconium committebat. Neque enim Ecclesiam, pro qua pretiosum sanguinem suum effuderat, magistro temere tradidisset tali, qui virtutem industriamque suam parem et respondentem gratiæ allaturus non esset: sed neque hoc testimonium ei perhibuisset, si non vidisset paribus velut passibus progredientem ipsius animi promptitudinem cum ipsa rei magnitudine. Ubique enim locorum currere volebat præconium, non solum sermone, sed et moribus præconium facientium velut quibusdam nervis compactum. **457** Nam miracula quidem etiam suspicionem pravam recipere possunt (quasi scilicet a dæmone potius quam a Deo patrentur). Vita autem recta ipsius etiam diaboli os obturat. Quare qui nullam vitæ probæ curam suscipere volunt, non est quod existiment, per sola mira effectum fuisse, ut præconium (Evangelii) obtineret. Cooperabatur enim illis quæ fiebant ac dicebantur, etiam vita præconium illud facientium, nemini ullam reprehendendi

ansam illud facientium, nemini ullam reprehendendi

LXXXI. — NEMESIO MAGISTRIANO.

In illud: « Omnia quæcunque dixit Dominus, faciemus, et audiemus⁵⁷. » Nec non in illud Pauli dictum: « Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus⁵⁸. » Item in illud Christi: « Non vestis arbor mala fructus bonos facere⁵⁹. »

Tu quidem fortassis absurdam existimas esse vocem, tanquam a Judæis, nihil recti sanique vel dicentibus vel facientibus, prolatam. At ego, quia legislator ipsos in eo non reprehendit, sic arbitror: quoniam quæ discendo facere oportet, ea faciendo

vers. inde 3 post μηδεμίαν addit μηδενί. POSSIN.

(58*) Καὶ ἀκουσόμεθα. Neque in Hebræis fontibus hoc habetur, neque in Latino interprete. Qualia plura in Græc. Bibl. lectione notavi. Et est illustre exemplum etiam Proverb. Salom. c. xxvii, v. 19, de quo vide infra epist. 114. RITT.

(59) Inter ὅτι et ἂ χρὴ cod. Vat. 650 inserit τάχα ἐπειδὴ. Vers. post quinto, προηγούμενοι recte mutat idem in προηρημένοι. POSSIN.

discimus; ideo bene dictum esse: « Omnia quæcumque dixit Deus, faciemus, et audiemus. » Nam illi quidem, qui aliam quampiam rem discunt, probabili ordinis ratione prius audiunt, deinde faciunt; qui vero divina præcepta in opus actumque producere student, ab ipsa actione discunt, non tam oratione, quam actione et opere cognitionem pariente. Re enim vera virtutis cultor per ipsam exercitationem instituitur ad virtutem, et quodammodo discit, eam et utilissimam esse, et decentissimam honestissimamque, et maxime conservantem naturæ, et utiliter sancitam. Atque hac quidem de re hactenus dixisse sufficiat. Illud autem: « Non potest arbor mala fructus bonos facere, » non tollit pœnitentiam; sed redarguit comporationem in consuetudine vitiorum. Nam dum mala est, non potest fructus ferre bonos: ubi vero

B mutata fuerit atque conversa ad virtutem, tunc feret. Si enim de arboribus (naturalibus) sermo fuit Salvatori, tua vincat ratio. Sin autem de hominibus loquitur, ac exemplo sive similitudine usus est (nam quod arboribus est natura, id nobis est libera voluntatis electio) evertatur, et accedat veritati, tua suspicio. Nam qualis arbor esse tibi videtur Petrus? Bona. At quomodo (Christum) abnegavit? Malane? At quo pacto omnis terra et nullum non mare ipsius certamina et tropæa cavit? Qualis deinde arbor tibi videtur Judas? Mala? At quomodo apostolico honore dignus est habitus? Bona? At quo pacto (Christum) prodidit? **458** Verum si omnes, quæ in hominibus contigerunt, mutationes in medium producere coner, imprudens

C magnam orationis copiam produxero. Quocirca tibi (exempla) illa (mutationum) relinquens ex sacris Litteris privato studio colligenda, ad interpretationem apostolici dicti me conferam: « Animalis (homo) quamvis in præsentiarum (quatenus scilicet et quandiu talis manet) non percipiat ea quæ sunt spiritus; » at certe percipiet (tunc nimirum, ubi animalis esse desierit). Et rursum: « Non potest intelligere. » Non dixit, Non poterit. Quemadmodum enim si quis ferrum ignitum videat, et dicat: Non potest frigidum esse; poterit autem frigidum fieri; sic etiam res habet in iis quæ dicta sunt. Alterum enim præsentis est temporis; alterum futuri.

LXXXII. — ATHANASIO.

Non fuisse ex usu nostro, omnium rerum cognitionem nos habere.

Equidem hoc ipsum quoque quod tu absurdum esse dicis, magnæ et singularis cujusdam sapientiæ opus esse ceuseo. Nam si omnia fuissent clara ac

A πράττειν μανθάνομεν, διὰ τοῦτο εὐ εἰρηθεῖαι· « Πάντα ὅσα εἶπε Κύριος, ποιήσομεν καὶ ἀκούσομεθα. » Οἱ μὲν γὰρ ἄλλο τι μανθάνομεν εἰκότως ἀκούοιμι, καὶ ὅσπερ ποιοῦσαν· οἱ δὲ τὰς θείας ἐντολάς εἰς ἔργον φέρειν προηγουμένοι, ἀπὸ τῆς πράξεως μανθάνουσι, οὐ τοῦ λόγου τοσούτων, ὅσον τῆς πράξεως τὴν γνώσιν τικτούσης (60). Τῷ ὄντι γὰρ ὁ τῆς ἀρετῆς ἰσχυρῆς δι' αὐτῆς τῆς ἀσκήσεως παιδεύεται τὴν ἀρετὴν, καὶ τρόπον τινὰ μανθάνει, ὅτι χρησιμωτάτη καὶ πρεσβευστάτη καὶ φυλακτικωτάτη ἐστὶ, καὶ συμφερόντως νομοθετήται. Καὶ περὶ μὲν (61) τοῦτου ἄλλος. Τὸ δὲ, « Οὐ δύναται δένδρον πονηρὸν καρπὸς καλοὺς ποιεῖν, » οὐ τὴν μετανοίαν ἀναίρει, ἀλλὰ τὴν ἐν τῇ διατριβῇ τῆς κακίας διαμονὴν (62) κωμμάδει. Πονηρὸν γὰρ ὄν, οὐ δύναται καρπὸς φέρειν ἀγαθούς· μεταβληθὲν δὲ εἰς ἀρετὴν, οἶται. Εἰ μὲν γὰρ περὶ δένδρων ἦν ὁ λόγος τῷ Σωτῆρι, κρατεῖται ὁ αὐτὸς λόγος· εἰ δὲ περὶ ἀνθρώπων, ὑποδειγματι δὲ ἐχρήσατο (ὅπερ γὰρ ἡ φύσις ἐκείνοις, τοῦθ' ἡμῖν ἡ προαίρεσις), ἀνατρέψω ἢ ὑπόνοια· ὁποῖον γὰρ εἶναι σοὶ δοκεῖ δένδρον ὁ Πέτρος; Καλόν; Καὶ πῶς ἠρνήσατο; Κακόν; Καὶ πῶς πᾶσα γῆ τε καὶ θάλασσα τοὺς ἄλλους αὐτοῦ ἔδει καὶ τὰ τρόπαια; Ὅποῖον δὲ Ἰούδας; Κακόν; Καὶ πῶς τῆς ἀποστολικῆς (63) ἠξιώθη τιμῆς; Καλόν; Καὶ πῶς προῦδκων; Ἄλλ' εἰ πάσας τὰς γεγενημένας μεταβολὰς ἐν ἀνθρώποις εἰς μέσον ἀγαγοίμι, λάθοιμι πλῆθος λόγων ἐπειταγαγεῖν. Διόπερ ἐκεῖνά σοι (64) πρὸς ἀναλέξασθαι ἐκ τῶν Γραφῶν, ἐπὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ χωρήσω· « Ὁ ψυχικὸς, εἰ καὶ μὴ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος, » ἀλλὰ δέξεται· οὐ γὰρ εἶπεν· Οὐ δέξεται, ἀλλ', « Οὐ δέχεται. » Καὶ πάλιν· « Οὐ δύναται γνῶναι, » καὶ οὐκ εἶπεν, Οὐ δυνήσεται. Ὅσπερ γὰρ εἰ τις σίδηρον πετυρακτωμένον ἴδοι, καὶ εἴποι· Οὐ δύναται ψυχρὸς εἶναι, δυνήσεται δέ· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων· τὸ μὲν γὰρ ἐνεστῶτός ἐστι χρόνου, τὸ δὲ μέλλοντος.

PB. — ΑΘΑΝΑΣΙΟ.

Ὅτι οὐκ ἦν συμφέρον, τῶν πάντων γνώσιν ἔχειν ἡμᾶς.

D Σοφὸν ἔγωγε καὶ τοῦτ' εἶναι ἡγοῦμαι, ὃ σὺ φησὶ παράλογον. Εἰ μὲν γὰρ πάντα ἦν ὄλη (65), ποῦ τῇ συνέσει ἐχρησάμεθα, μὴ οὐσης ζητήσεως; Εἰ δὲ

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(60) Τῆς πράξεως τὴν γνώσιν τικτούσης. Eodem sensu Greg. Nazianz. auream hanc necit catenam in oratione *Εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον*· Χρυσῆ ὄντως σειρὰ πλέκεται θταν τις βίω μὲν ὀδηγῶ, θεωρία δὲ σφραγίδι βίου χρῆται. Idemque Theologus alibi τὴν πράξιν θεωρίας πρόξενον appellat. Sic habet ordo in rebus divinis: credendum prius, et faciendum, quam intelligentiam earum liceat consequi. RITT.

(61) Cum sequentib. confer ep. 72 lib. II. Id.

(62) Pro διαμονῇ scribit idem παραμονήν. POSSIN.

(63) Ἀποστολικῆς mutat idem in ἀποστολῆς et

post ἠξιώθη omittit τιμῆς. Id.

(64) Ἐκεῖνά σοι. Malim ἐκεῖνας, nisi quis dicat saltum fieri ex gen. sem. in neut. Sed præstare videtur ἐκεῖνας, ut referatur ad μεταβολὰς. RITT.

(65) Εἰ μὲν γὰρ πάντα ἦν ὄλη. De sapientissimo temperamento quo Deus in Scripturis usus est, dum neque omnia plana atque obvvia cuivis esse voluit, neque rursus omnia æque obscura, abdita atque abstrusa, præclare monent et alii SS. Patres, ex quibus nunc laudare placet Clementem Alex., Joann. Chrysostomum, Augustinum, et ejus discipulum Prosperum Aquitanicum. RITT.

πάντα δὴλα, καὶ οὕτως ἀναπεπτώκειμεν ἂν, μὴ ὀσσης εὐρέσεως. Νῦν δὲ διὰ τῶν δῆλων, καὶ τὰ δὴλα τρόπον τινὰ καταλαμβάνεται. Εἰ δὲ διαφόροι, καὶ οὕτως ἡμᾶς ὠφελεῖ, τὸ φύσημα ἡμῶν καταστέλλοντα. Quæ sunt clara, quodammodo etiam ea comprehenduntur, quæ sunt obscura et abdita. Quod si nostram illa cognitionem effugiant, sic quoque nobis utilitatem ea res affert (non poenitentiam) dum nimirum fastus noster hac ratione comprimitur.

ΠΓ'. — ΕΥΛΟΓΙΩ.

Περὶ ἀκαταλήπτου. (66).

Τὰ μὲν ἐπικτὰ ῥάδιον θηράται, ἅτε οὐ πολλῆς δόξεως πραγματείας· τὰ δὲ δυσέφικτα, εἰ καὶ ἐργωδέστερα, ἀλλ' ὁμως ἀλωτὰ καθέστηκεν· τὰ δὲ ἀνέφικτα, οὐδαμῶς ἀλώσιμα ὄντα, πόνον μὲν προξενεῖ τοῖς πολμῶσιν ἐπὶ θήραν ἐξελεῖν· καὶ οἰωδῆποτε καιρῷ (67) πρᾶγμα πάσης θήρας κρείττον θηρᾶν ἐπιχειροῦντες, τοῦ τέλους διαμαρτάνουσιν. qui ad earum investigationem sese contulerint : at uari aggrediuntur, sine (ac uolo suo) excidunt.

ΠΔ'. — ΛΟΥΚΙΑΝΩ (68).

Κακὸν μὲν τὸ ἀδικεῖν· κακίον δὲ τὸ ἀδικῶς ψηφίζεσθαι. Τὸ μὲν γὰρ ἐλπίδα βοηθείας καταλιμπάνει τῷ ἀδικηθέντι· τὸ δὲ καὶ ταύτην ἀφαιρεῖται, βεβαιῶσαν τὸ ἀδικήμα. Μῆτ' οὖν ἀδικῶμεν μῆτ', ἂν κριταὶ εὐρεθῆμεν (69), ἀδικῶς ψηφίζόμεθα.

ΠΕ'. — ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Εἰς τὸ, « Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι· τοῖς δὲ ἐργῶς ἀρνοῦνται. »

Κινδυνεύεις, ὦ σοφὲ, ἀγνοεῖν, ὃ πάντες ἴσασι· γέγραφας γάρ· τί ἐστίν, « Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, ἡμῶς δὲ ἐργῶς ἀρνοῦνται; » Ὅτι γὰρ πάντες τοῦτο ἴσασι, οὐ μόνον οἱ τῶν ἱερῶν χρησμῶν τρόφιμοι, ἀλλὰ καὶ οἱ μηδαμῶς τούτων (70) ἐντετυχηκότες, μαρτυρεῖ καὶ Δημοσθένης λέγων· Ὡς ἅπας μὲν λόγος, ἂν ἀπόντα ἔργα ἔχη, μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενόν (71). Καὶ οἱ ἐξωθεν δὲ νομοθεταὶ οὐκ ἀπὸ ῥημάτων, ἀλλὰ ἀπὸ πραγμάτων τοὺς ἐπὶ καθοσιώσει κρινομένους κολάζουσιν (72). Ὁ δὲ Χριστὸς δύο προ-

⁶⁶ Tit. 1, 16.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(66) Περὶ ἀκαταλήπτου. Confer Joannem Chry-
sostomum *De incomprehensibili Dei natura*. RITT.

(67) Καὶ οἰωδῆποτε καιρῷ. Malim, οἱ δὲ οἰωδῆποτε. RITT.—Verba καὶ οἰωδῆποτε καιρῷ cod. Vat. omittit, loco illorum hæc ponens, κέρδος δὲ οὐδὲν πρ. POSSIN.

(68) Non Loukianῶ sed Loukã λαμπροτάτῳ hæc ep. inscribitur in cod. Vat. 650. POSSIN.

(69) Ἐδρεθῆμεν. F. legend. αἰρεθῆμεν. RITT.

(70) Pro τούτων scribit τούτοις cod. Vat. 650. Id. Versu post secundo, pro ἂν ἀπόντα ἔργα ἔχη cod. idem scribit ἂν ἀπῆ τὰ ἔργα. POSSIN.

(71) Demosthenica hæc sententia totidem fere verbis exstat *Olynthiaca* 2 : Ἄπας λόγος, ἂν ἀπῆ τὰ πράγματα, μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενόν. Et breuius extrema oratione ad epistolam Philippi : Ἄπας λόγος μάταιος ἐστὶ πράξεων ἀμοιροῦς γενόμενος. Nec mihi dubium est, quin ex iisdem Demosthenicis etiam suum hoc distichon fecerit, quisquis ejus auctor est, quod exstat lib. 1 *Antholog.*, tit. 44, *Εἰς Λυγογραφίαν, ἥτοι ἐποποιῶν*.

A manifesta (in divinis Litteris), ubi prudentia usi fuisset, remota inquisitione? Sin autem omnia fuissent obscura, sic quoque excidisset (cognitione), cum nulla sit inventio. Nunc autem per ea que sunt clara, quodammodo etiam ea comprehenduntur, quæ sunt obscura et abdita. Quod si nostram illa cognitionem effugiant, sic quoque nobis utilitatem ea res affert (non poenitentiam) dum nimirum fastus noster hac ratione comprimitur.

LXXXIII. — EULOGIO.

De incomprehensibili.

Eæ quidem res, quæ comprehendendi possunt, facilius investigantur, utpote non multo negotio indigentes; quæ vero ægre comprehendendi queunt, tametsi operosiores sint, attamen ejusmodi sunt, ut capi tandem possint; quæ vero plane comprehendendi nequeunt, ejus videlicet naturæ, ut captum omnem effugiant, eæ laborem quidem ac molestiam illis conciliant, qui quovis tempore rem omni captu superiorem ven-

LXXXIV. — LUCIANO.

Malum quidem est injuste agere : sed injustam ferre sententiam, id vero longe est deterius. Alterum enim spem auxilii relinquit ei qui injuria affectus est ; alterum vero hanc ipsam spem aufert, et injustum factum corroborat. Quapropter neque injuste agamus, neque, si forte judices eligamur, injuste calculum feramus.

LXXXV. — HERONI SCHOLASTICO.

In illud Pauli dictum, « Prostantur se nosse Deum, factis autem negant⁶⁶. »

Tu vero, o sapiens, ignorare mihi videris id quod omnes norunt. Per litteras enim quæsisivisti, quid sibi velit illud : « Deum se nosse prostantur ; factis autem negant ? » Nam quod omnes hoc sciunt, non solum sacrorum oraculorum alumni, sed etiam illi quibus hæc nullo modo contigit cognoscere, etiam Demosthenes suo confirmat testimonio, dum ait : **459** Quam omnis oratio, si absint facta, vanum quiddam atque inane est. Quid, quod etiam qui extra Ecclesiam sunt legislatores in eos qui judicium

ΠΔ; λόγος ἐστὶ μάταιος, ὃ μὴ τεταλεισμένος ἔργῳ. Καὶ πᾶσα πράξις τὸν λόγον ἔργον ἔχει.

Quod sic reddidi :

Omnis inanis abit viduata oratio factis :

Et ducit quævis actio verba in opus.

Priorem versum variata oratione sic quoque possis exprimere :

Pondere verba carent, nisi vocem facta sequantur. vel :

Omnis, cui desunt res, est oratio vana.

vel :

Verba, quibus desunt res factaque, cassa feruntur.

Eodem pertinet ista quoque ejusdem summi oratoris sententia in Philippica mox ab initio : Εἰκότως τὰ ἔργα τοὺς λόγους παρέρχεται, καὶ προσέχουσιν ἅπαντες, οὐχ οἷς εἰπέ ποτέ τις δικαίους, ἀλλ' οἷς ποιῆ. Confer Isidor. ep. 342 libri 1 et passim alibi. RITT.

(72) Læxæ majestatis crimen non verbis, sed fa-

imminutæ majestatis subierunt, non ob verba dicta- A que, sed ob facta animadvertunt : Christus autem cum duos unius patris filios proposuisset, quorum unum, cum audivisset (mandatum paternum) in vineam abeundum, et ibi opus faciendum esse, qui promiserat quidem se iturum, non tamen ivit, reprehendit : alterum autem, qui non promiserat, sed tamen opus fecit, approbavit. Non enim verbis melius, quam factis sententiæ animorum æstimantur. Verbi gratia, Deum esse confiteris. Recte tu quidem dixisti. Est enim revera Deus. Sed exiguum quidam est oratio, nisi ab operibus accedat testimonium. Nam si Deum verbis professus, ea tamen facias, quæ quis fecerit, qui cogitet Deum nullum esse, quomodo, quæso, non ipsum opus redarguet dictum, et mores, falsitatis convincent orationem? B Quare per ea quæ facis, Deum esse profiteri, ut et sermo et mores hoc prædicent, et qui audiunt, persuadeantur. Quod si usque ad orationem constiteris, actionis autem et officii parvam duxeris, equidem non capio orationem, quæ absque tua effectione ejus quod deceat, auditoribus possit persuadere.

LXXXVI. — PAULO.

In illud, « Oculum pro oculo, » et quæ sequuntur⁶¹.

Prope est, ut ignores, etiam illa legis capita, quæ crudelitatis plena esse videntur, humanitatem atque mansuetudinem spirare. Nam quod lege cautum est, ut oculus pro oculo excludatur, non est crudele, neque immane; sed siquidem is sensus, qui prima fronte apparet, accipiat, justitia plenum est; si vero interior sensus expendatur, etiam humanitate, ut aiebam, refertum est. Nam ut eum, qui alteri quid inique facere meditatur, compescat metu similis perpeccionis, et ita improbitatem reprimat, ideo hoc jure meritoque ita sancivit.

LXXXVII. — PANELLENIO.

Ex lib. qui Exodus inscribitur : « Petat unusquisque a vicino vasa argentea et aurea⁶², » etc.

Illud ipsum quoque, quod objectum ais tibi fuisse ab illo qui tecum disputavit, summam spirat justitiam. Quia enim Ægyptii Hebræis longo tempore servientibus nullam reddiderunt mercedem, idcirco fons justitiæ effecit, ut ea ab invitis exigeretur. « Propterea, inquit, unusquisque commodato sumat

⁶¹ Exod. xxi, 24. ⁶² Exod. iii, 22.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

ctis committitur : facta, inquam, hic puniuntur, non verba. Vid. l. unica. C. Si quis imperatori maledixerit. Cornel. Tacitus lib. i Annal. de Tiberio : « Legem majestatis reducerat, cui nomen apud veteres idem ; sed alia in judicium veniebant, si quis prodicione exercitum, aut plebem seditionibus, denique male gesta republica majestatem pop. Rom. minuisset, facta arguebantur, dicta impune erant. » RITT.

(75) Cod. Vat. post ἐπαγγειλάμενος addit μέν. Vers. post 3, μικρόν mutat in μικρός. Vers. inde 5,

ΠΓ'. — ΠΑΥΛΟ.

Εἰς τὸ, « Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, » καὶ τὰ ἑξῆς.

Κινδυνεύεις ἀγνοεῖν, ὅτι καὶ τὰ δοκοῦντα εἶναι ἀπάνθρωπα τοῦ νόμου, ἡμερότητα πνεῖ· τὸ γὰρ νομοθετησθαι· « Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ » ἐκκολάπτεσθαι (75), οὐκ ὤμν καὶ ἀπάνθρωπον, ἀλλὰ δικαιοσύνης μὲν γέμει ἐκ τοῦ προχείρου λαμβανόμενον· νοούμενον δὲ, καὶ φιλανθρωπίας, ὡς ἔφην. Ἴνα γὰρ τῷ φόβῳ τοῦ παθεῖν τὸν μέλλοντα δρᾶν σωφρονίσῃ, καὶ ἀναστελεῖ τὴν κακίαν (76), τοῦτο εἰκότως δετηγόρευσεν.

C

ΠΖ'. — ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ.

Τῆς Ἐξόδου. « Αἰτήσασθε ἕκαστος παρὰ τοῦ πληστοῦν σκευὴ ἀργυρὰ καὶ χρυσά, » καὶ τὰ λοιπὰ.

Καὶ εἰ τὸ, ὃ φησ προδεβλησθαι τὸν πρὸς σὲ διενεχθέντα, δικαιοσύνης ἀκροτάτης πνεῖ. Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς Ἑβραίοις (77) μακρὸν δουλεύσασι οἱ Αἰγύπτιοι χρόνον τὸν μισθὸν οὐκ ἀπέδοσαν, ἀκοντας αὐτοὺς εἰσπραχθῆναι παρεσκευάσεν ἡ τῆς δικαιοσύνης πηγὴ. Διὰ τοῦτ', ἔφη, χρηράσθω ἕκαστος παρὰ τῆς γείτονος

D inter εἶναι et καὶ idem inserit ἴνα. Possiv.

(74) Idem τὸ δέον vertit in τὰ δέοντα. Id.

(75) Cod. Vat. 650 pro ἐκκολάπτεσθαι suggerit ἐκκόπτεσθαι. Vers. antep. τῷ mutat in τό. Id.

(76) Similiter Isidor. noster ep. 133 lib. ii et inf. ep. 209, ἐν τῷ φόβῳ τοῦ μὴ τὰ αὐτὰ παθεῖν προαναστέλλων τὸ κακόν. RITT.

(77) Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς Ἑβραίοις. Confer Isidor. lib. i epist. 196. Sic et alii SS. Patres excusant, imo justum pronuntiant illud Hebræo rum ab Ægyptiis ablatum spoliium. Id.

αὐτοῦ καὶ συσκένοιο σκευὴ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ. » **E** a vicina sua et contubernali vasa argentea et aurea. »
 μὲν γὰρ μὴ δουλεύσασαι τοῦτο προσέταξεν, ἴσως ἀν-
 τις ἄδικον τοῦτο ἐνόμισεν εἶναι. **E**ὶ δὲ τοὺς τὴν ἐλευ-
 θερίαν ἀφιλομένους χρήμασιν ἀμύνασθαι ἐκέλευσεν,
 οὐ μόνον μὴ ἠδικῆσθαι ἐκείνους ἀν ἔγωγε φαίην,
 ἀλλὰ μηδὲ τὴν ἴσῃ τιμωρίαν ἀπητῆσθαι· ποῦ γὰρ
 ἴσον, χρημάτων στέρησις, καὶ ἐλευθερίας, ὑπὲρ ἧς οὐ
 μόνον τὰς οὐσίας προτεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀποθνήσκειν
 οἱ νῦν ἔχοντες θήλουσιν;
 titio, et libertatis spoliatio? pro cujus conservatione illi quibus cor sapit, non tantum opes, sed etiam
 vitam ac sanguinem profundere non recusant.

ΠΗ'. — ΖΩΙΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Περὶ λήθης.

Καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, καίτοι πνευματικοῖς κο-
 μῶν χαρίσμασι, τῆς ἀναγνώσεως οὐ μικρὰν ἐποιεῖτο **B**
 σπουδὴν. Διὸ καὶ τῷ θρέμματι αὐτοῦ τῷ περιδλέπτῳ
 ἔγραψε· « Πρὸσεχε τῇ ἀναγνώσει. » Δεινὸν γὰρ μάλι-
 στα τῷ γευσασμένῳ τῆς θείας σοφίας ἐστερηθῆναι ταύτης,
 οὐ μόνον τῆς μνήμης οὐ προσγινωμένης, ἀλλὰ καὶ τῆς
 ὑπαρχούσης λήθῃ διολλυμένης. Αὕτη γὰρ μάλιστα
 ἡ δύναμις, εἰ μὴ καθ' ἑκάστην ἡμέραν θεραπεύεται,
 ἀποφοιτᾷν πέφυκεν, ἀργία; καὶ βραθυμία; καὶ σκῆψως
 μὴ ἀνεχομένη (78). Ὅπερ οἱ πολλοὶ (78') ἀγνοοῦντες,
 μᾶλλον δὲ τὴν οἰκείαν ἀμαθίαν περιστέλλοντες, κωμ-
 ψοῦσι τοῖς φιλολόγοις καὶ σοφοῖς, οὐκ εἰδότες ὅτι
 ἡ σοφία σοφοῖς φοιτηταῖς μάλιστα χαιρεῖ.

ΠΘ'. — ΦΙΛΙΤΡΩ (79).

*Εἰς τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ, « Πένητα οὐκ
 ἐλεήσεις ἐν κρίσει. »*

Καὶ τῆς δυναστείας τὴν ἀπληστίαν, καὶ τῆς πενίας
 τὴν φιλοπραγμοσύνην κολάζων ὁ νομοθέτης, ἐθέ-
 σπασε· « Μὴ ἐλεήσεις πένητα ἐν κρίσει· » οὐκ ἀπαν-
 θρωπίαν διδάσκων, ἀλλὰ τὴν κακουργίαν ἀναστέλλων,
 ἵνα μὴ τῇ πενίᾳ εἰς φιλοπραγμοσύνην καταχρήσωνται.
Eὶ δὲ τὸν πτωχόν, τὸν τῷ δυσνοουετήτῳ θηρίῳ μαχό-
 μενον τῇ πενίᾳ, ἀπέπειν ἐλεεῖσθαι, πολλῶ μᾶλλον
 τῶν πλουσίων τὴν ἀπληστίαν ἐκόλασεν.

Ι'. — ΑΛΥΠΙΩ.

*Περὶ ἀναγνώσεως. Κατὰ Ἑλλήνων. Περὶ τῆς χά-
 ριτος τῶν θεοπνευστῶν Γραφῶν, καὶ τῆς ἐξ **D**
 αὐτῶν ὠφελείας.*

Καὶ τοῖς ἕως τῶν ἡῶδε ὀριζομένοις εἶναι τὰ πρά-
 γματα, μετρωτέρω (80), οἶμαι, ἡ τοῦ βίου τελευτῆ

⁸⁰ 1 Tim. iv, 15. ⁸¹ Exod. xxiii, 5.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(78) Præclarus locus de memoria, eam quotidia-
 nis exercitiis indigere quibus alatur et confirmetur,
 sine quibus perdat. Quintil. lib. xi *Orator. instit.*,
 c. 2: « Si quis, inquit, unam maximamque a me ar-
 tem memorie quaerat, exercitatio est, et labor:
 multa ediscere, multa cogitare, et, si fieri potest,
 quotidie, potissimum est. Nihil æque vel augetur
 cura, vel negligentia interdicit. » RITT.

(78') Ὅπερ οἱ πολλοί. Ita Græci vocant vulgus

a vicina sua et contubernali vasa argentea et aurea. »
 Nam si quidem id præcepisset (Deus Hebræis) cum
 non serviissent, fortassis rem hanc injustam aliquis
 existimare potuisset. Sin autem eos qui libertate
 spoliati fuerant jussit vindicare hanc injuriam
 ablatis pecuniis, equidem illos (spoliatores liberta-
 tis) non solum non injuria ulla, sed ne quidem **460**
 sat gravi parique poena affectos fuisse dixerim. Qui
 enim inter se comparari possint, pecuniarum ablatio,
 et libertatis spoliatio? pro cujus conservatione illi quibus cor sapit, non tantum opes, sed etiam
 vitam ac sanguinem profundere non recusant.

LXXXVIII. — ΖΟΙΛΟ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

De oblivione.

Ipsæ quoque Paulus, divinus ille vir, quantumvis **B**
 spiritualibus donis ornatus esset, lectioni tamen non
 parvam dedit operam. Quamobrem etiam conspicuo
 illi alumno suo scripsit: « Attende lectioni ⁸⁰. »
 Grave enim atque acerbum est ei qui divinam sapientiam
 gustavit, hac privari, memoria non solum
 nulla nova accessione aucta, sed etiam illa quæ fuit
 per oblivionem obliterata ac pereunte. Hæc enim
 facultas vel maxime præ cæteris, nisi in dies sin-
 gulos excolatur, abiuro solet, ignaviae et socordiae
 atque cunctationis impatiens. Quod cum ignorent
 multi, ac potius suam ruditatem foveant, litterarum
 studiosos ac sapientes derident ac traducunt,
 nescientes sapientiam, sapientibus discipulis maxime
 gaudere.

LXXXIX. — ΦΙΛΙΤΡΩ.

*In id quod scriptum est in lege, « Pauperem non
 misereberis in judicio ⁸¹. »*

Et potentia inexplebilem cupiditatem, et pauper-
 tatis curiositatem castigans legislator, sancxit:
 « Non misereberis pauperem in judicio; » non quasi
 qui crudelitatem doceat, sed qui maleficium reprimat
 et coerceat, ne homines paupertate ad curiositatem
 abutantur. Si autem pauperi, qui cum bellua
 non facile rationis imperium sequente colluctatur,
 misericordiam (in judicio) tribui interdixit: multo
 certe magis divitum insatiabiles cupiditates (eodem
 præcepto) compescere voluit.

XC. — ΑΛΥΠΙΩ.

*De lectione (sacrarum Litterarum), contra paganos.
 — De gratia divinitus inspiratarum Scripturarum,
 et de utilitate ex illis capienda.*

Etiam ab iis, qui omnia hujus vitæ spatiis inclu-
 dunt, et cum ea terminari putant, tolerabilior vitæ

hominum: quibus οἱ χαρίεντες opponuntur, qui hic
 Isidoro sunt οἱ φιλολόγοι καὶ σοφοί. **Id.**

(79) Inscritibitur in cod. Vat. 650 Φιλίτρω, *Phi-
 litrio*. Vers. 3 cp. idem πένητα mutat in πτω-
 χόν. Possin.

(80) Cod. Vat. μετρωτέρω mutat in μετρωτέρον
 et vers. seq. pro ἐν τῇ ζωῇ scribit ἐν τῷ ζῆν, et mox
 post eis addit ἐτερός. **Id.**

exitus habetur, ut opinor, quam ruditas atque imperitia in vita. Quod si illis, multo magis nobis ita videri debet, qui in æternitatem tanquam scopum intenti sumus, et prudentiam in dies divinis oraculis acuerere debemus.

XCI. — HARPOCRÆ SOPHISTÆ.

De eadem re.

Varia ac multiplicia sunt hominum studia etiam circa dicendi genera. Nam alii quidem adamarunt atticismum veterem, alii vero perspicuam orationem atticismo potiore ducunt. Aiunt enim: Quid utilitatis affert Attice loquendi studium **461** quando ea quæ dicuntur velut tenebris occultantur, aliisque indigent, qui ea in lucem proferant? Alii vero epopœia, id est heroico carmine, delectantur; alii gravitate tragœdiæ; alii blanditiis ac lenociniis comœdiæ; alii copia rhetoricæ capiuntur. Sed nec hi inter se consentiunt. Sunt enim qui sublimitatem Platonis amplectuntur; sunt qui Thucydidis gravitatem; sunt qui Isocratis tenuitatem; sunt qui Demosthenis vehementiam præferunt. Sic enim existimant omnes dicendi artes ipsum depastum esse, et gravitate, et acerbitate, et vehementia, et contentione certaminis, omnes quotquot unquam exstiterunt superasse. Rursum alii quidem Lysiæ genus dicendi apertum et protritum amant: alii contra Isæi orationem, quæ Isocratis quidem dictione convenientior est iudiciis, sublimior autem quam Lysiæ. Alii denique Æschinis perspicuum et candidum dicendi genus probant. Cum igitur tam variæ sint ac dissentientes hominum opiniones, equidem non habeo dicere qui fieri possit, ut scriptor aliquis omnibus placeat. Itaque illi, ut qui ad gloriam respiciant, scribant ut ipsis libet. At sacra et cœlestia oracula, quoniam ad universi generis humani utilitatem pronuntiata scriptaque sunt, perspicuitate sunt temperata. Ex hac enim et illi qui aliis virtutibus orationum delectantur (sunt autem hi perquam rari) nihil quidquam detrimenti patiuntur, semel intelligentes ea quæ oraculis illis continentur: et omnes qui agriculturæ dant operam et artificiiis et cæteris occupationibus vitæ distinctinentur, perspicuitate plurimum juvantur, dum et quid deceat, et quid iustum et quid utile sit, in momento temporis discunt. In tantum enim compendium divina institutio contracta est, ut id quod quisque voluerit, virtutis esse terminum definiat. Sic enim ait: « Omnia quæ volueritis ut faciant vobis homines, et vos facite ipsis similiter.

τῆς ἐν τῇ ζωῇ ἀμαθίας. Εἰ δ' ἐκείνοις, πολλῶ μᾶλλον ἡμῖν τοῖς εἰς αἰῶνα τὸν σκοπὸν ἔχουσι, καὶ τὴν σύνεσιν καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀκονᾶν ἐκ τῶν θείων λογίων ὀφείλουσιν.

ΛΑ'. ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Πολύτροποι τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ περὶ τοῦς λόγους ἐπιθυμῖαι. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀγαπῶσι τὸ παλαιῶς Ἀττικίζειν, οἱ δὲ τὸ σαφῶς εἰπεῖν τοῦ Ἀττικισμοῦ πρότερον ἄγουσι, λέγοντες· Τί τὸ κέρδος ἐκ τοῦ Ἀττικίζειν, ὅταν τὰ λεγόμενα ὡσπερ ἐν σκοτῶ κρύπτηται, καὶ ἄλλων δεῖται τῶν εἰς φῶς αὐτὰ ἀξίντων; Ἄλλοι δὲ χαίρουσι τῇ ἐποποιίᾳ· καὶ ἔτεροι μὲν τῇ σεμνότητι τῆς τραγῳδίας, ἄλλοι δὲ τῇ στωμυλότῃ τῆς κωμῳδίας· καὶ ἄλλοι τῇ ἀδρότῃ τῆς ῥητορικῆς. Ἄλλ' οὐδὲ οὗτοι συμβαίνουσιν. Οἱ μὲν γὰρ τὸ ὕψος τοῦ Πλάτωνος ἀποδέχονται, οἱ δὲ τὴν Θουκυδίδου σεμνότητα (81)· καὶ οἱ μὲν τὴν Ἰσοκράτους λιτότητα (82), οἱ δὲ τὴν Δημοσθένους δεινότητα. Πάσας γὰρ αὐτῶν σεσιτῆσθαι (83) τὰς τῶν λόγων τέχνας οἴονται, καὶ ἐν τῷ δεινῷ καὶ πικρῷ καὶ παθητικῷ καὶ ἐναγωνίῳ πάντας ὑπερβάλλεσθαι (84). Καὶ οἱ μὲν τὴν Λυσίου φανεράν ἀπασι καὶ τετριμμένην λέξιν ἀγαπῶσιν· οἱ δὲ Ἰσαίου, τὸ δικανικώτερον μὲν Ἰσοκράτους, ὑψηλότερον δὲ Λυσίου· οἱ δὲ Διογίνου τὸ σαφές καὶ τὸ λευκόν. Τοσοῦτων οὖν ὄντων τῶν διαφορομένων, πῶς τις συγγραφένων πᾶσιν ἀρᾶσειεν, οὐκ ἔχω λέγειν. Οἱ μὲν οὖν πρὸς δόξαν ὄρωντες, ὡς βούλονται γραφέντων· οἱ δὲ ἱεροὶ καὶ οὐράνιοι χρησμοί, ἐπειδὴ πρὸς ὠφέλειαν πάσης τῆς ἀνθρωπότητος ἐβρέθησαν καὶ ἐγράφησαν, τῇ σαφηνείᾳ ἐκράθησαν. Ἐκ μὲν γὰρ ταύτης, οἱ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς τῶν λόγων χαίροντες (ὄλγοι δ' εἰσιν οὗτοι), οὐδὲν παραβλάπτουσι, ἀπαξ νοοῦντες τὰ χρησθέντα· πάντες δ' οἱ γεωργίας καὶ τέχνης καὶ ταῖς ἄλλαις ἀσχολίαις τοῦ βίου σχολάζοντες, ὠφελοῦνται ἐκ τῆς σαφηνείας· καὶ τὸ πρέπον, καὶ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ συμφέρον ἐν ἀκαριαίᾳ καιροῦ βοῇ μανθάνοντες. Εἰς τοσαύτην γὰρ συντομίαν ἡ θεὰ συνετμήθη παιδεύσεις, ὡς τὸ ἐκάστου βούλημα ὄρον εἶναι τῆς ἀρετῆς ἀποφῆσθαι· ἐ πάντα γὰρ, φησὶν, ὅσα ἀν θέλητε εἶνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως· οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ νόμος καὶ οἱ προφήται. Ἔτι πρὸς ταύτην τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν συντομίαν καὶ τὴν σαφῆνειαν οἱ Πλατωνικοὶ διάλογοι, ἡ [ἡ] Ὀμηρικὴ δέλτος, ἡ οἱ τῶν νομοθετῶν κώδικες, ἡ αἱ Δημοσθένους βίβλοι, ἡ ἡ τῆς τραγ-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(81) *τὴν Θουκυδίδου σεμνότητα.* Suidas: Χαρκτηρες λόγων φραστικῶν, ὑψηλός, ἰσχνός, μέσος· ὁ δὲ Θουκυδίδης τὸν ὑψηλὸν ἐξήλωσεν, ὡς πρόσφορον τῇ οἰκείᾳ φύσει. Notum est illud de Thucydide: *Semel risit leo.* Cum Thucydide autem Demosthenem quoque confert Ulpianus eum alibi, tum in prolegom. ad *Olynthiacas* et *Philippicas*. Et quid mirum Demosthenem ipsius gravitatem expressisse, qui

ocies eum sua manu descriperit? Vidé et Demetrium Phalereum *Περὶ ἐρμηνείας*. RITT.

(82) *Conl. Val., λιτότητα.* Vers. seq. αὐτῶν ἰσ αὐτὸν μιμναι. POSSIN.

(83) *Αὐτῶν σεσιτῆσθαι.* Leg. αὐτὸν σεσιτῆσθαι. RITT.

(84) *Πάντας ὑπερβάλλεσθαι.* Malim ὑπερβαλέσθαι. Id.

ἡ δὲ τῆς κωμῳδίας ὑπόθεσις ; Κρινάτωσαν ὁρῶς οἱ χλευάζοντες τὴν ἰδιωτείαν τῶν ῥημάτων, καὶ τὴν ψῆφον ἀδέκαστον ὀφθαλμοῖσι. Πόσους διαλόγους συνέγραψεν ὁ ἔλλογιμώτατος Πλάτων, δεῖξαι ἐθέλων, τί τὸ δίκαιον, καὶ μηδὲν σαφὲς φράσας, μηδὲ πείσας τινὰς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας ἐκπεσὼν ἐτελεύτησε ; Πόσα συνέγραψεν Ἀριστοτέλης, ἐναντιούμενος Πλάτωνι, καὶ τὰ δόγματα αὐτοῦ κωμῳδῶν ; Ἄλλ' οὐδὲ αὐτὸς τι ὤνησε, πλὴν τοῦ μάχην λόγων τῷ βίῳ γεννῆσαι. Πόσα οἱ Στωικοὶ πρὸς Ἀριστοτέλην φραζάμενοι (85), συνέγραψαν ; Ἄλλ' ἐσθέσθη κακείνων τὰ δόγματα. Συγκρινέτωσαν τοίνυν τοῖς λεγομένοις σοφοῖς τὴν τῶν θεῶν λογίων σαφήνειαν, καὶ παυέσθωσαν φλυαροῦντες, καὶ τὴν θέαν τῶν χρησμῶν φράσιν ἀποδέσθωσαν, οὐ πρὸς φιλοτιμίαν, ἀλλὰ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκούοντων βλέψασθαι.

adversus Aristotelem armati conscripserunt ? 462 Sed horum quoque extincta sunt dogmata. Comparant igitur cum iis qui sapientes perhibentur, divinorum oraculorum perspicuitatem, et desinant nugari, divinamque oraculorum dictionem amplectantur, quæ non ad ambitionem, sed ad utilitatem audientium respexit.

ΛΒ'. — ΠΕΤΡΩ.

Μὴ σκιαμάχει (86), ὦ φίλος· μηδὲ περὶ (87) τῶν τυχόντων φιλονεικῶν, ἐν τοῖς μεγίστοις καὶ καιροῖς σουτὸν κατάβλαπτε· μηδὲ ζήλου τοῦς τὴν κάμηλον κατακίνοντας, καὶ τὸν κώνωπα διωλκίζοντας.

ΛΓ'. — ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ (88).

Εἰς τὸ, « Μακάριοι ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, » καὶ τὰ δεῖξας.

Μάλιστα μὲν πάσαι αἱ ὕβρεις οὐ (89) διὰ τὸν Χριστὸν γίνονται, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ δι' ἡμᾶς αὐτοῦς, ἢ ἀδικοῦντας ἢ ἄλλο τι δρῶντας. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ δι' αὐτὸν μὲν γίνονται· ἀληθεῖς δὲ εἰσι, καὶ οὐ πεπλασμένα. Δύο τοίνυν ζητεῖ ὁ ἀκρότατος τῆς εὐδοκίμησεως ὄρος, καὶ τὸ ψευδεῖς εἶναι τὰς ὕβρεις, καὶ τὸ δι' αὐτὸν γίνεσθαι. Εἰ δὲ θάτερον ἀπολείψῃ (90), θάτερον οὐκ ἀναιρεθῆσεται μὲν, οὐδ' ἀργίσει· ἀποπον γὰρ τοῦτο· εἰς δὲ τὴν ἀκροτάτην μακαριότητα οὐ καταλήξει. Εἰ μὲν γὰρ διὰ τὸν Χριστὸν λοιδορούμεθα, ἀληθεῖς δὲ εἰσιν αἱ ὕβρεις, ὁποτέμενται ὁ μισθός. Εἰ δὲ μὴ διὰ Χριστὸν μὲν, ψευδεῖς δ' εἰσὶ, πάλιν ὁ μισθὸς οὐ κορυφαίωτατος. Ἔχει μὲν γὰρ ἐκάτερον μισθὸν, ἀλλ' οὐ τοσοῦτον, ὅσον εἰ συναφθῆναι ἀμφοτέρων. Τὸ δὲ, « Ἐνεκεν ἐμοῦ, » λέγων, οὐ ταπεινὰ περὶ ἑαυτοῦ παρίστησι νοεῖν.

⁸⁵ Matth. vii, 12. ⁸⁶ Matth. v, 41.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(85) Πρὸς Ἀριστοτέλην φραζάμενοι. Confer locum plane geminiu epist. 3 lib. ii et ep. 55 h. lib. vi. RITT.

(86) Μὴ σκιαμάχει. Demosthenes extrema oratione De pace: Ἐὐθηδες καὶ κομιδῆ σχετικὸν πρὸς Ἰσπαντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιάς πολεμήσαι. Vide explicationem proverbii: De umbra digladiari. RITT.

(87) Cod. Vat., ὅπερ et vers. 3 pro κατάβλαπτε,

A Hæc enim est lex et propheta⁸⁵. » Quid, quæso, sunt vel Platonici dialogi, vel Homericae tabulae, vel legislatorum codices, vel Demosthenis libri, vel tragoediæ varii atque inopinati casus, vel comædiæ argumentum, si ad hanc virtutem et brevitatem perspicuitatemque conferantur? Recte judicent, qui simplicitatem verborum in ludibrium trahunt: et calculum incorruptum ferent. Quot dialogos conscripsit eruditissimus Plato, dum conatur demonstrare, quid sit justitia? nec tamen quidquam potuit proferre quod esset perspicuum, aut persuadere quibusdam: quin etiam ipsa libertate cum excidisset, vita excessit. Quam multa scripsit Aristoteles, Platoni se opponens, ejusque dogmata traducens velut in comædia? Sed nec ipse quidquam utilitatis contulit, nisi quod pugnam verborum vitæ humanæ generavit. Quam multa Stoici

B Sed horum quoque extincta sunt dogmata. Comparant igitur cum iis qui sapientes perhibentur, divinorum oraculorum perspicuitatem, et desinant nugari, divinamque oraculorum dictionem amplectantur, quæ non ad ambitionem, sed ad utilitatem audientium respexit.

XCII. — PETRO.

Noli, mi amice, cum umbris digladiari; noli, dum de rebus futilibus contentiones excitas, teipsum in maximis et capitalibus lædere: noli denique eos, qui camelum deglutiant, et culicem percolant, æmulari.

XCIII. — DANIELI PRESBYTERO.

C In illud, « Beati estis, cum probra vobis ingesserint homines⁸⁶, » etc.

Primum quidem non omnes contumeliæ propter Christum inferuntur, sed aliquando etiam propter nosmetipsos, vel inique agentes, vel quid aliud facientes. Interdum vero propter Christum quidem inferuntur probra; sed tamen vera sunt, non conficta. Duo igitur (conjunctim) requirit supremus beatitudinis et gloriæ terminus, nempe ut et falsæ sint contumeliæ, et propter ipsum fiant. Sin vero alterutrum horum desit, alterum non adolebitur sane, neque otiosum erit (absurdum enim hoc sit): verumtamen ad supremam beatitudinem non pertinet. Nam si quidem propter Christum convicia patimur, sed vera tamen sunt probra, merces rescatur: sin autem non Christi quidem causa, sed tamen falsa sunt quæ nobis objiciuntur, rursum non erit suprema merces. Alterutrum enim (si sit

κατάβλαπτε legit. POSSIN.

(88) Confer epist. 190, infra. RITT.

(89) Vers. 4 epist. οὐ quod erat post ὕβρεις cod. Vat. transfert, collocans inter μὲν et πάντα. POSSIN.

(90) Idem cod. post ἀπολείψῃ addit θάτερον. Vers. post 2, pro καταλήξει habet κατατάξει. Vers. seq. εἰσιν mutat in ὄσιν· mox pro εἰσι scribit iterum ὄσι. Ib.

solum) habebit mercedem, non tamen tantam, A οὐδὲ ὅπως μέτρια, καὶ κτίσεως ἀξίαν ἔχοντα ὑπέροπτον γάρ, τοῖς τοιοῦτοις ἀπαιεῖ τὸ μὴ θεὸν προτιθεσθαι σκοπὸν, ἀλλὰ δεῖ αὐτοὺς, ὡς καὶ δεῖ ἀγώνων μεγίστων καὶ ἐσχάτων κινδύνων ἀξιοσπουδαίους. tanquam scopum, sed propter ipsos talia facere, quasi qui per maxima certamina extremaque pericula studio digni sint.

XCIV. — HELLE DIACONO.

In illud (Pauli dictum), « Itaque nolite ante tempus judicare ». »

Novi ego quosdam, qui cupiditate alterius cupidam luxuriosæ voluptatis temperantiæ student; alios autem, qui insita naturæ vi ad eam partem cogitationes suas inclinarent. Et alios quidem, qui copię rerum felicitatisque impetrandæ causa Deum invocarent: alios vero qui solius pietatis ergo sanctimoniam colerent. Et alios quidem, qui quanvis ad injustitiam essent intenti, tamen justitiam tanquam velum quoddam iniquitati obducerent; alios vero, qui inclinationi propensionique ad justitiam ducem præficerent 463 rationem. Si igitur ego, cum sim ego vilis, et ad intelligentiam tardus, potui animadvertere quod multi mortales honestatis radices non in virtute fixerunt, sed ad aliud quippiam respicientes, honestatem coluerunt: quid de illa ineffabili sapientia (divina) existimabimus? Num illa indicibilis intelligentia, quæ omnes res novit antequam existant, sustinebit calculos ferre ex ramis tantum, radice contrarium in modum affecta? Equidem non sic existimo; sed et radices, et primitias fructuum, et impetus motusque et inclinationes animorum ad accuratum adducens examen, ex proprio suo, eoque incorrupto, judicio calculum feret. Jam expositum tibi satis arbitror apostolicum illum abs te propositum locum: « Itaque nolite ante tempus judicare. » Intellige, aut de rebus obscuris, quæ nec facile possunt investigari, aut de rebus indifferentibus, verbi gratia cibis: de quibus etiam Romanis scribens, multum verborum fecit. Nam de rebus manifestis et judicavit (Paulus), et judicare nobis præcepit:

¶ I Cor. iv, 5.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

(91) Pro σωφροσίν cod. Vat. habet τὸ σωφρον. D Mox pro αὐτοφυεῖς scribit αὐτοφυῶς. Possin.

(92) Τὴν τοῦτου ῥοπήν. Malim εἶναι τοιαύτην ῥ.

(93) Δεομένους idem cod. mutat in ἱεομένους. Vers. seq. pro τὸ ἀγνόν, ponit τὸ ὅσιον. Vers. seq. pro ἀδικίας substituit παρανομίας. Possin.

(94) Pro ἔδουήθην scribit idem cod. Vatic. 650 ἤδουήθην. Vers. inde 4, inter πάντα et πρὶν inserit καὶ. Possin.

(95) Inter οἶσαι et οἶμαι inserit idem cod. Et δὴ ταῦθ' οὕτως ἔχει. Id.

(96) Ἐπερὶ τῶν ἀδήλων, καὶ μὴ ῥαδίως ἀνιχνευομένων. De temerariis atque intempestivis judiciis cavendis præclare Beda: « Sunt autem quædam facta media, quæ ignoramus, quo autem fiant quæ et bono et malo fieri possunt: de quibus temera-

PA'. — ΗΑΙΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ, « Ὅστε μὴ πρὸ καιροῦ κρίνετε. »

Οἶδα ἐγὼ τινὰς μὲν ἀκολασίας ἐτέρας ἐπιθυμίᾳ μελετῶντας σωφρονεῖν (91)· τινὰς δὲ, αὐτοφυεῖς πρὸς τὴν τοῦτου ῥοπήν (92) τοὺς λογισμοὺς ἐπικλίναντας· καὶ τινὰς μὲν, εὐημερίας χάριν δεομένους (93) τὸ θεῖον· τινὰς δὲ, εὐσεβείας ἕνεκα μόνης τὸ ἀγνόν μετερχομένους· καὶ τινὰς μὲν εἰς ἀδικίαν βλέποντας, προκάλυμμα τῆς ἀδικίας τὴν δικαιοσύνην ἐπανηρημένους· τινὰς δὲ, τῆς ἐπὶ τὸ δίκαιον φορᾶς ἡγεμόνα τὴν γνώμην ἔχοντας. Εἰ τοῖσιν ἐγὼ, ἀνθρωπος ὢν εὐτάλης, καὶ πρὸς σύνεσιν βραδύς, ἔδουήθην (94) καταλαβεῖν, ὅτι πολλοὶ τοῦ καλοῦ τὰς ῥίζας οὐκ ἀπὸ ἀρετῆς ἐπέζησαν, ἀλλὰ πρὸς τι βλέποντες ἕτερον, τὸ καλὸν ἐτίμησαν· ἡ δὲ ῥήτορος σοφία, ἡ ἀφραστός σύνεσις, ἡ ἐπισταμένη πάντα πρὶν γενέσεως, ἀνέξεται ἀπὸ τῶν κλάδων ἐνέγκαι τὰς ψήφους, τῆς ῥίζης ἐναντίως διακειμένης; Οὐκ ἔγωγε οἶμαι, ἀλλὰ καὶ τὰς ῥίζας καὶ τὰς ἀπαρχὰς καὶ τὰς ῥοπὰς καὶ τὰς ὀρμάς τῆς ψυχῆς εἰς ἀκριθεῖ βάσανον παραγούσα, ἐκ τῆς οικείας κρίσεως τῆς ἀδεκάστου τὴν ψῆφον οἶσει. (95) Οἶμαι σεσαφηνίσθαι τὸ παρὰ σοῦ προβληθὲν ἀποστολικὸν χωρίον, « Ὅστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε. » Δῆλον δὲ, ὅτι ἡ περὶ τῶν ἀδήλων, καὶ μὴ ῥαδίως ἀνιχνευομένων (96), ἡ περὶ τῶν ἀδιαφόρων βρωμάτων (97), περὶ ὧν καὶ Ῥωμαῖοις ἐπιστέλλων πολὺν ἀνάλωσε λόγον. Περὶ γὰρ τῶν δῆλων καὶ ἔκρινε καὶ κρίνειν προσέταξε, καὶ ἐξέβαλε, καὶ ἐκβάλλειν τῆς Ἐκκλησίας ἐκέλευσε· περὶ δὲ τῶν ἀδήλων ἀναμένειν παρεκελεύσατο, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος· ἀποπον γάρ, ἀρπάξειν τοῦ κριτοῦ τὴν ἀξίαν, καὶ τὴν ψῆφον ἀκριτῶς φέρειν, καὶ μὴ ἐπιτρέπειν ταύτην τῷ κανόνι τῆς ἀληθείας (98).

rium est judicare, maxime ut condemnemus. » Et mox: « Duo sunt autem in quibus temerarium iudicium cavere debemus: cum incertum est quo animo quidque factum sit, vel cum incertum est, qualis futurus sit, qui nunc vel bonus vel malus apparet. » Admonitio, si unquam, hoc certe sæculo vel maxime necessaria. Similia vide apud Gregor. Nazianz. RITT.

(97) Ἀδιαφόρων βρωμάτων. Legendum forte et distinguendum ita, ἀδιαφόρων, ὅσον βρωμ. Id.

(98) Τῷ κανόνι τῆς ἀληθείας. Intelligit Christum, cui Pater omne iudicium tradidit: quique est via, veritas et vita. Alibi sacram Scripturam sic vocat, nimirum quia hæc de Christo testimonium perhibet ac salutis per ipsum consequendæ viam ac rationem tradit. Id.

et ejecit ex Ecclesia, et ejicere mandavit. At de rebus occultis expectare jussit, quoad venerit Dominus. Absurdum enim est iudicis dignitatem ac munus arripere atque invadere velle, et calculum absque iudicio ferre, et non permittere eum regulæ veritatis.

PE'. — ΠΑΥΛΟ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰς τὸ, « Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; »

Εἰ καὶ τις, ὡς γέγραφας, τὴν ψυχὴν ἐπιθυμῶν τῶν ἄλλοτρῶν εἰς ἀπόνοιαν ἐρεθίζει (99), οὐ μόνον ἀδικεῖν, ἀλλὰ καὶ φλυαρεῖν διεγνωνκώς· Γέγραπται· « Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; » ἀκουέτω, εἰ γε ὧτα ἔχει, καὶ μὴ ταῦτα ἢ φιλοχρηματία ἀπέφραξεν, ὅτι· Εἰ καὶ τοῦτο ἐμοὶ γέγραπται, σοὶ οὐ γέγραπται ἀποστρεφείν. Μὴ τοίνυν σοὶ γίνεσθαι πλεονεξίας πρόφασις ἢ ἀποστολικῆ παραίνεσις· μηδ' ἐπειδὴ παρήνευσεν ἐμοὶ ἀποστρεφίσθαι, σοὶ χώραν νόμιζε δεδόσθαι τοῦ ἀδικεῖν· ἐμοὶ γὰρ σωτηρίαν τὸ ἀδικεῖσθαι, σοὶ δὲ τιμωρίαν τὸ ἀποστρεφείν, φέρε[iv].

mihi auctor fuit ut, æquo animo paterer me defraudari, tu tibi locum esse datum inique agendi existima. Nam ut mihi salutem affert injuriam æquo animo tolerare, ita e contrario tibi defraudatio supplicium parit.

ΙΓ'. — ΜΑΡΤΙΑΝΩ (1) ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Περὶ Ἡρώδου τοῦ τετράρχου, καὶ τοῦ Βαπτιστοῦ, καὶ τῆς Ἡρωδιάδος.

Οὐκ ὀλίγα, οὐδὲ μικρά, ἀλλὰ καὶ πολλὰ, καὶ μεγάλα, (2) τῷ τετράρχῃ πεπλημμέλητο. Ἄμου γὰρ λέοντος ἦν δυσγενὲς βλάστημα (3). Ὄσπερ γὰρ ὁ δεδιὸς μὴ νόθος υἱὸς τοῦ οἰκείου πατρὸς νομισθεῖν, τοῦ τὰ βρέφου τὰ ἐν Βηθλεὲμ ἀνελόντος, τοιαύτην ἐπλεξε τραγῳδίαν, ὡς ἀν ἀμιλληθῆ σχεδὸν τῷ τεκόντι, καὶ οἶμαι τετράρχης καὶ διὰ τοῦτο λελέχθαι, οὐχ ὅτι τετάρτην μοῖραν τῆς πατρῴας βασιλείας μόνον διεῖπεν, ἀλλ' ὅτι καὶ ὑπὸ τῶν τεσσάρων γενικῶν εἰδῶν τῆς κακίας ἤρθη. Πρῶτον μὲν γὰρ παρανόμως ἄγεται τὴν Ἡρωδιάδα· εἶτα ἐλεγχθεὶς παρὰ τοῦ Βαπτιστοῦ, δέον σωφρονισθῆναι, εἰς δεσμωτήριον ἐμβάλλει οὐ παρανομούντα, ἀλλὰ παρανομίαν ἐλέγχοντα. Ἐπειτα, βουλόμενος ἀποκτείνει, φοβεῖται τὸν ὄχλον, τὸν ἀδέκαστον ὄφθαλμὸν μὴ φοβηθεῖς. Εἶτα ἀπερισκέπτως καὶ ἀορίστως ὁμνύει, τῇ θυγατρὶ τῆς τοῦ δρᾶμα συνθησάσης (4), καὶ ἄξια τὰ μέρη τοῦ γάμου παρασκευάσαι οἰθηθείσης, πᾶν ὅπερ ἀν αἰτήσεται, παρασχεῖν· τὸ δὲ ὀρθὰ καὶ δίκαια δώσειν, οὐ προσδιώρισεν· ἀλλ' οὕτως ἀπροβούλευτον ἔχει τὸν λογισμὸν, ὡς καὶ τὸ ἡμισυ τῆς βασιλείας ἐπαγγελισθαι· οὐ λογισάμενος, ὅτι ἀργαλιώτερόν ἐστι δικαιοσύνης ἐκπεσεῖν ἢ βασιλείας. Εἶτα εὐορκίας προσχηματι πᾶσαν ἐπιορκίαν ὑπερβαίνει.

⁹⁹ 1 Cor. vi, 7. ⁹⁹ Marc. vi, 17-29.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(99) Ἐρεθίζει cod. Vat. 650 mutat in ἐρεθίζων, D et vers. 3 ἀδικεῖν in ἀπειλεῖν, μοιχὸς καὶ διεγνωνκώς in διεγνωνκας. POSSIN.

(1) In cod. Vatic. inscriptio hujus ep. nihil habet aliud nisi Μαρτιανῶ sine adjuncto. Vers. 2 post τετράρχῃ adjungit idem Ἡρώδῃ. Vers. 3 post apparet in edito δυσγενὲς idem omittit. Vers. 6 post ὡς tollit ἀν εἰ ἀμιλληθῆ prodicit addito, vat. Vers. 7, τετράρχης in quartum inflectit casum scribens τετράρχην. Id.

A XCV. — PAULO PRESBYTERO.

In illud Pauli dictum, « Quare non magis injuriam patimini? »

Quamquam, ut scripsisti, quidam est, qui animum suum cupiditate rerum alienarum ad vecordiam titillat, non solum inique agere ac defraudare alios, verum etiam (ad defensionem facti ejus) nugari certum ac deliberatum habens: Scriptum est (inquit): « Quare non magis injuriam patimini? » tamen audiat, modo aures habeat, nec has avaritia obstruxit. Quamvis enim hoc scriptum sit, at tibi non est scriptum aut præceptum, ut me (alios) re defraudes. Quare ne tibi iniquitatis prætextus fiat apostolica admonitio: neque ideo, quia

B XCVI. — MARTIANO PRESBYTERO.

De Herode tetrarcha, et (Joanne) Baptista, et Herodiade ⁹⁹.

Neque pauca, neque exigua, sed et multa et magna scelera commisit tetrarcha (Herodes). Crudelis enim leonis ignobile germen erat. Nam proinde quasi metueret, ne degener ac parum genulinus sui patris filius esse putaretur, ejus dico, qui infantes Bethleemiticos sustulit, talem texuit tragædiam, ut ferme certaret cum suo patre de facinorum atrocitate, meaque opinione illam quoque ob causam tetrarcha 464 diceretur, non solum quod quartam regni portionem obtineret, verum etiam quod a quatuor generalibus ac præcipuis vitiorum fornix regeretur. Nam primo quidem injuste et contra leges ducit Herodiadem: Deinde a Joanne Baptista reprehensus, cum oporteret eum corrigi, in carcerem conjicit non peccantem aut quidquam injuste agentem, sed eum, qui iniquitatem redarguebat. Præterea, cum vellet eum occidere, timet plebem, qui tamen incorruptum illum oculum nihil metuerat. Ad hæc improvide atque indefinite jurat filiæ ejus feminæ, quæ infelix illud drama adornaverat, quæque digna matrimonii ejus præmia se conciliavisse putabat, quidquid petiisset, se præbiturum: non autem addiderat hanc limitationem, recta se justaque petenti daturum: sed adeo

(2) Καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα. Illud καὶ μεγάλα non erat in ms.; necessarium tamen, ut videtur. RITTER.

(3) Nempe vulpes, ut Christus eum appellavit. Porro de pœna divinitus huic Herodi ob interfectum Joannem Baptistam innixa videndus est Josephus lib. xviii *Archæolog.*, cap. 7. Id.

(4) Pro συνθησάσης idem cod. habet συνθείσης. Vers. inde 4, ἔχει mutat in εἴγε. POSSIN.

inconsideratum et incircumspectum habet iudicium, ut etiam regni mediam partem ipsi promitteret: non cogitans, gravius esse iustitia, quam regno excidere. Insuper sub liquidi jurisjurandi prætextu omnes perjurii terminos excedit. Præstat enim in his, quæ habent atrocitatem facinoris, male promissa bene rescindere, quam male videri servantem esse jurisjurandi. Erat autem hoc magis velamentum quoddam timoris quo erat præpeditus. Nam sicut famulus improbus herilem reprehensionem metuens, ita hic quoque Baptistam metuebat. Verus enim is est dominus, qui officium facit, non is qui purpuram gestat, et armorum robore præditus est. Cum igitur timori suo quasi quoddam velum obtendisset jurisjurandi religionem, suæque improbæ voluntati præstruxisset periculum quod ex eo impenderet, si perjurium committere videretur, ad eandem processit. Neque enim figuram ac strepitum iudicii, sicut a multis (in causa simili) factum est, proposuit; neque accusatores constituit; neque testes mercede conduit, aut subornavit. Norat enim se non eum hominem punire qui inique ageret, sed qui injustitiam insectaretur. At ipse quidem eo sine, ut reprehensionem occultaret, improvide et absque iudicio scelus illud perpetravit: Joannes autem non tacuit, sed clarius multo prædicat. Nam hodieque, per omnem terrarum orbem, ubicunque sol splendet, clamat: « Non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui ⁷⁰. » Quia vero causam cupis cognoscere (multiplex autem esse perhibetur). Alii quidem eum aiunt profanasse legem Mosis. Cum enim frater suus semen (sive solem) haberet, conjugem ejus duxit: quod fas non erat. Nam si frater sine liberis decessisset, permittebat lex fratri ejus uxorem ducere, quoad semen suscitasset defuncto ⁷¹: cum orbitas maximum malum esse duceretur, utpote per quam memoria defunctorum penitus aboleretur. Quomodo autem etiam filia genitore suo relicto, et cum adultero et adultera vivebat, et sermonem de patre confictum tollere satagebat?

465 Concedatur enim, quod mater (adulteri) desiderio cupiditateque ebria fuerit: quo pacto etiam filia facinus adjuvit? Alii autem (quorum e numero Josephus quoque est) dicunt, quod vivo etiam viro, et filiam habente, Herodes uxorem ejus habuerit. Ait igitur Josephus octavo decimo historiæ suæ libro, quod post editam Salomon He-

Ἄμεινον γὰρ ἐν τοῖς ἀναγέσι τὰ κακῶς ἐπαγγελθέντα λύειν καλῶς, ἢ τὸ δοκεῖν εὐορκεῖν κακῶς (5)· μᾶλλον δὲ τοῦτο σκῆψις ἦν τοῦ φόβου. Ὅσπερ γὰρ οἰκίτης πονηρὸς δεδιὼς τὸν δεσποτικὸν ἔλεγγον, οὕτω καὶ οὗτος ἐδεδοίκεν τὸν Βαπτιστὴν. Ἀληθὴς γὰρ δεσπότης, ὁ τὰ δέοντα πράττων τε καὶ προστάττων, οὐχ ὁ τὴν ἀλουργίδα περιχειρμένος, καὶ τῶν ὄσλων τὸ κράτος ἔχων. Παραπέτασμα οὖν τοῦ φόβου τὸν ὄρκον προβαλλόμενος, καὶ ἐπιτειχίσας τῇ προαιρέσει τὸν ἐκ τοῦ δοκεῖν ἐπιτορκεῖν κίνδυνον, ἐπὶ τὸν φόβον ὤρμησεν. Οὐδὲ γὰρ σχῆμα δικαστηρίου, οἷα πολλοὶ πεποιθήκασι, προῦθηκεν, οὐδὲ κατηγοροῦς ἔστησεν, οὐδὲ μάρτυρας ἐμισθώσατο· ἦδει γὰρ κολάζων οὐκ ἀδικοῦντα, ἀλλ' ἀδικίαν στυλιτεύοντα. Ἄλλ' ὁ μὲν ὡς κρύψων τὸν ἔλεγον, ἀκρίτως τὸ ἄγος εἰργάσατο. Ὁ δὲ οὐκ ἐσιωπήθη, ἀλλὰ λαμπροτέρως κηρύσσεται. Κατὰ πᾶσαν γὰρ τὴν ὕψ' ἡλιον ἐτι καὶ νῦν βοᾷ· « Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου. » Ἐπειδὴ δὲ τὴν αἰτίαν ἐθέλεις μαθεῖν (πολυτρόπος δὲ εἶναι λέγεται), δῆλον ὅτι οἱ μὲν τὸν Μωσέως φασὶ βεβηλωκέναι (6) νόμον. Ἐχοντος γὰρ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ σπέρμα, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἠγάγετο, ὅπερ οὐκ ἔζην. Ἀτέκνου γὰρ ὄντος, ἐπέτρεψεν ὁ νόμος λαθεῖν, ἕως ἀναστήσει σπέρμα τῷ τετελευτηκότι· ἐπειδὴ γὰρ ἡ ἀτεκνία μέγιστον κακὸν εἶναι ἐνομιζέτο, ὡς παντελῶς σθενυμένης τῆς μνήμης τῶν τεθνεώτων. Πῶς δὲ καὶ ἡ θυγάτηρ τὸν γεννήτορα ἀφείσα, καὶ τῷ μοιχῷ καὶ τῇ μοιχαλίδι συνῆν, καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ τεκόντος λόγον πεποιθημένον ἀνελεῖν ἐσπούδαζε (7); Δεδοσθῶ γὰρ, ὡς (8) μήτηρ τῷ πόθῳ ἐμέθυσ· πῶς καὶ ἡ θυγάτηρ συγκατασείαζε τὸ δρᾶμα; Οἱ δὲ, ὧν ἐστι καὶ Ἰώσηπος, λέγουσιν ὅτι, ζῶντος τοῦ ἀνδρός, καὶ θυγάτριον ἔχοντος, ἔσχε τὴν γυναῖκα· λέγει γοῦν ὁ Ἰώσηπος, ἐν τῇ ὀκτωκαιδεκάτῃ ἱστορίᾳ, ὅτι μετὰ Σαλώμης γονὰς Ἡρωδίδας ἐπὶ συγγύσει φρονήσασα τῶν πατρῶν, Ἡρώδῃ γαμίζεται, τῷ ὁμοπατρὶφ ἀδελφῷ διαστασιάζονται ἕξ ἀπαντήσαι τις δύναται, λέγων· Πῶς οὖν οὐχ ὡς μοιχῷ, ἀλλ' ὡς παράνομως γήμαντι ἐνεκάλει ὁ Ἰωάννης; Πρὸς δὲν τις δύναται ἀπαντήσαι λέγων· Ἰσως διὰ βιβλίον ἀποστασίου ἦν ἀποστᾶσα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπαντήσαι· Πῶς οὖν τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου συγκατασείαζον, παράνομον καλεῖ (9) ὁ Ἰωάννης; Οὐδέπω γὰρ ἦν ὁ τοῦ Εὐαγγελίου χρησμὸς δοθεὶς, ὁ τὴν τοιαύτην συνάφειαν μοιχείαν ἀποφαίνων. Οἱ δὲ φασιν, ὅτι φονεύσας τὸν ἀδελφὸν δι' ἐπιθυμίαν τῆς βασιλείας, καὶ τὴν γυναῖκα (ἦρα γὰρ αὐτῆς ἐκ πολλοῦ) προσάφειστο·

⁷⁰ Marc. vi, 18. ⁷¹ Deut. xxv, 5.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(5) Multa SS. Patrum dicta in hanc sententiam existant: in malis promissis, etiamsi jurejurando vallata sint, præstare fidem rescindere, quam implere, neque hoc esse perjurium. Vide Amisium, Augustinum, Isidorum Hispalensem, Bedam, etc., relatos a Gratiano causa 22, quæst. 4, in II part. Decreti. Et ratio est, quia jusjurandum non debet esse vinculum iniquitatis. RITT.

(6) Pro βεβηλωκέναι cod. Vat. legit παραβεβηκέναι. POSSIN.

(7) Idem ἐσπούδαζε mutat in ἐσπούδασε. Id.

(8) Idem omittit ὡς post γὰρ. Vers. postea septimo, pro διαστασιάζονται habet, τοῦ ἀνδρός· αὐτῆς διαστασιάζοντος.

(9) Pro καλεῖ idem cod. ponit ἐκάλει, et vers. seq. διαδοθεὶς pro δοθεὶς. Id.

οἷς εὐτρεπῆς ὁ Ἐλεγχος προεβλήσεται· Ἡὼς (10) οὖν τὸν φόνον αὐτῷ οὐκ ὠνεΐδισεν ὁ Βαπτιστής· Τοσοῦτον γὰρ χαλεπώτερον εἶναι δοκεῖ, ὅσω καὶ ἀδελφοκτονία φόνου ἐναγεστέρα. Εἶτε οὖν τὴν πρώτην, ὡς ἔγωγε οἴμαι, εἶτε τὴν δευτέραν, εἶτε τὴν τρίτην αἵτιαν εἶχεν ὁ Ἐλεγχος, ὁ ἀνδρείος καὶ γενναῖος (11) καὶ ἐλέγξας καὶ ἀποθανὼν, ὡς τοῖς θεοῖς νόμοις συνηγορήσας, ἀδέσθω. Εἰ δέ τις φασί· Διὰ τί οὖν συνεχωρήθη τοῦτο παθεῖν; φησάμεν, ὅτι αὐτὸς μὲν ἐβλάθη οὐδέν. Εἰ γὰρ πάντως χρῆ τὸν βίον ἐξελεῖν (12), ὁ λαμπρῶς διεξῶν (13), μακαριστότερος ἂν εἴη. Ἐπειθ' ὅτι ἡ θεία (14) ἐνδίδωσι τοῖς πλημμελοῦσι καιρὸν μετανοίας. Εἰ δὲ μὴδ' οὕτως μετανοήσαιεν, χαλεπωτέρας ὀρεῖ τὰς τιμωρίας· καὶ γὰρ, ὡς φασί τινες, ἡ κακία ἐν κόσμῳ βασιλεύουσα ἀντικαθίσταται πρὸς τὸ ἀγαθὸν, φέρειν τὴν ἐπιφάνειαν θειροπολοῦσα· διὸ ἀρίστῳ ἀνδρὶ φαῦλος πολεμῆ, ἀλλὰ βῆξιως ἀλίσκεται. Ἴνα γὰρ τὰ λαμπρὰ (15), ὡς δι' ἐνὸς ἅπαντα μνηύσω, τῷ γὰρ βασιλεῖ (16) τῆς δικαιοσύνης δεῦρ' ἐπιφανέντι προσεπολέμησαν οἱ τῆς ἀδικίας ὑπασπισταί· ἀλλὰ γὰρ τοσοῦτον ἐάλωσαν καὶ ἐσέσθησαν, ὡς ἐκαίνοι μὲν πανταχοῦ ἀνυμνεῖσθαι· τοὺς δὲ νομίσαντάς τὴν ζωὴν ἀπρακτοὺς εἶναι, πάσαις ταῖς ψήφοις ἤττασθαι.

hec permissum est, ut pateretur? Huic ego responderim: Ipsi quidem nihil ea re nocitum esse. Si enim omnino a vita excedendum est, is, qui gloriosa ac splendida morte decessit, beator cæteris existimandus erit. Deinde divina bonitas peccantibus tempus resipiscentiæ concedit. Quod si ne sic quidem resipueriat, graviora ipsis irrogabit supplicia. Nam, ut quidam aiunt, improbitas in mundo regnum obtinens resistit bono, nunquam id unum non agitans apud se, ut primas ferat ac supernatet. Quæ causa est cur optimo viro vir improbus bellum moveat et adversetur; sed cito ac facile capitur. Nam ut, quæ omnia per se manifesta sunt, unico tantum exemplo declarem, Regi justitiæ (Christo) cum in terris apparuisset, iniustitiæ satellites ac propugnatores (Judæi) sunt adversati. Sed adeo capti extinctique sunt, ut ipse quidem ubivis terrarum celebretur et cantetur: illi vero, qui vitam ejus odiosam ac nihili esse rebantur, omnibus calculis atque suffragiis succumbant.

147. — ΜΑΡΤΙΑΝῸ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ (16').

Διὰ τί ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἐρχόμενος ὁ Χριστὸς ταῖς κοπτομέναις γυναῖξιν ἐπετίμησεν.

Ἐπειδὴ γέγραφας, δι' ἣν αἰτίαν ὁ Χριστὸς ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἐρχόμενος ἢ ἀπαγόμενος, ἐπετίμησε ταῖς κοπτομέναις αὐτὸν γυναῖξιν (εἰ γὰρ καὶ ἀγνοίας τὸ πρᾶγμα ἦν, ἀλλ' οὖν γε καὶ ἐννοίας εἶχε γνῶρισμα)· φημί, ὅτι ἐπειδὴ μὴ ἀκούσιον μὴδ' ἀβούλητον ἦν αὐτῷ τὸ πάθος, ὕβρεως αὐτῷ εἶναι εἰκότως τὸ συμπαθὲς ἔδοξεν. Οὐχ ἡδὺ γὰρ, οὐδ' ἀποδοχῆς ἄξιον τὸ συμπαθὲς, ὃ μὴ πάθος ἀβούλητον τὸ πάθος.

Nam ejus dolere vicem, cui id quod patitur non præter contrave voluntatem evenit, non est res illi jucunda, neque accepta.

²¹ Luc. xiii, 28.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(10) Ἡὼς mutat in διότι et vers. seq. χαλεπώτερον in χαλεπώτερος. POSSIN.

(11) Ὁ ἀνδρείος καὶ γενναῖος. F. leg. ὁ ἀνδρείως καὶ γενναῖως. IN.

(12) Τὸν βίον ἐξελεῖν. Forte τοῦ βίου. Porro similis est sententia Ciceronis in *Philippic*. imitatione Demosthenis prolata. RITT.

(13) Cod. Vat. διεξῶν vertit in ἐξελεῖν et vers. seq. μακαριστότερος in μακαριστότατος. Vers. seq. pro μετανοήσαιεν habet γνωσιμαχῆσαιεν. POSSIN.

PATROL. GR. LXXXVIII.

A radia meditata confusionem juris paterni nupserit Herodi, qui cum fratre eundem patrem habente inimicitias alebat. Cui quis occurrere potest, dicens: Quomodo Joannes non tanquam adulterum, sed tanquam eum, qui contra legem duxisset, accusavit? Cui ex altera parte potest quis respondere, dicens: Fortasse per libellum repudiij a marito discesserat. Sed et hic vice versa occurreret quispiam: Quanam igitur ratione id quod a lege concessum erat, Joannes dicit contra legem fieri? Nondum enim datum erat oraculum Evangelij, quod talem conjunctionem pronuntiat esse adulterium. Alii autem dicunt, quod Herodes, occiso fratre per cupiditatem regni, uxorem quoque ejus (ut quam longo tempore amasset) abduxerit. Quibus in promptu est quæ obijciatur refutatio: Quomodo igitur Baptista cædem ipsi non exprobravit? Tanto enim gravior ea esse videtur, quanto magis est nefarium parricidium in fratre commissum, quam vulgaris cædes. Sive igitur primam, ut ego arbitror, sive secundam, sive tertiam causam habuit ea reprehensio: omnino is qui fortiter ac generose tum redarguit regem, tum mortem oppellit, ita celebretur, ut par est eum celebrari, qui divinarum legum patrocinium defensionemque suscepit. Quod si quis dicat: Cur igitur

B B ijciatur refutatio: Quomodo igitur Baptista cædem ipsi non exprobravit? Tanto enim gravior ea esse videtur, quanto magis est nefarium parricidium in fratre commissum, quam vulgaris cædes. Sive igitur primam, ut ego arbitror, sive secundam, sive tertiam causam habuit ea reprehensio: omnino is qui fortiter ac generose tum redarguit regem, tum mortem oppellit, ita celebretur, ut par est eum celebrari, qui divinarum legum patrocinium defensionemque suscepit. Quod si quis dicat: Cur igitur

C 466 XCVII. — MARTIANO PRESBYTERO.

Quare ad crucem proficiscens, Christus mulieres lugentes objurgavit ²².

Quoniam per litteras quæsivisti, quam ob causam Christus ad crucem proficiscens, aut abductus, mulieres, quæ ipsam lugebant, objurgavit (aiebas enim, tametsi ignorantiam quamdam in se illa res habuerit, tamen certe benevolentia singularis signum fuisse); respondeo: Quia non invigilant non volenti ipsi passio contingebat, ideo injuriam quamdam ipsi inferre videbantur, quod vicem ejus dolere non præter contrave voluntatem evenit, non est

(14) Ὅτι ἡ θεία. Videtur deesse πρόνοια, vel ἀγαθότης, vel φιλανθρωπία, vel quid simile, nisi quis malit legeret τὸ θεῖον. RITT.

(15) Cod. Vat. omittit vocem λαμπρὰ, pro illa substituens ἄλλα παρῶ. Vers. pen. et ult. pag. et sub. pro ἀπρακτοὺς εἶναι scribit idem ἀπεκτονέναι. POSSIN.

(16) Τῷ γὰρ βασιλεῖ. Forte redundat γὰρ. RITT.

(16') Cum hac epistola conferri debet ep. 218, infra, hujus libri iv, ep. 166 et 285 lib. ii. lb.

XCVIII. — NĪLAMMONI MŌNACHO.

Si oportuit Christum pati, quare ab iis qui ipsum crucifixerunt pœnæ sunt repetitæ?

Quoniam per litteras ex me quæsisisti: Si Christum oportuit pati, quid causæ fuerit, cur illi qui eum crucifixerunt, pœnæ persolverint? respondeo, quod illa verba: Oportuit pati¹⁷, voluntarium studium erga passionem et divinam dispensationem ostendunt: non defectionem aut excusationem ullam iis, qui actores hujus tragediæ exstiterunt, pollicentur. Non enim consentiebant cum divina voluntate sceleratorum hominum insidiosæ machinationes. Hæc vero id quod disposuerat Deus, convellere studuerunt. Quapropter improbis quidem illis sua actio fuit impietas: Deo autem sapiens gubernatio, et hominibus liberatio, dum et malitiam illorum ad beneficentiam erga humanum genus depellentis præparationem.

XCIX. — EUDÆMONI PRESBYTERO.

De Nicæna synodo.

Quandoquidem ex hominibus, ut scripsisti, alii nec quidem esse Deum perhibent, qui omnes impietate superarunt; alii vero esse quidem, sed nulla providentia uti; alii providentia sane præditum esse, sed cœlestium duntaxat rerum; alii autem terrenarum quidem etiam rerum procurationem habere, non tamen omnium, sed tantum regum et principum; alii omnium quidem rerum (nam etiam ad fornicas usque providentiam ipsius pertinere), at Trinitatem consubstantiali non volunt adorare. Et alii quidem omnia cæco ac temerario casu ferri, alii vero omnia fato fieri contendunt; et alii quidem per Moysen solum Deum legem tulisse arbitratur; alii vero adversariam potestatem; et alii quidem ex Deo natum Verbum non venisse in carnem; alii vero venisse quidem, sed tantum specie tenus et spectri instar. Et alii quidem confusionem et misturam atque abolitionem naturarum tradiderunt; alii vero, ipsum in homine fuisse; **467** et alii quidem Patre minorem: alii vero creaturam

¹⁷ Luc. xxiv, 46.

A ΛΗ'. — ΝΕΙΛΑΜΜΟΝΙ ΜΟΝΑΧΩ (17).

Εἰ ἔδει τὸν Χριστὸν παθεῖν, διὰ τί οἱ σταυρώσαντες ἀπητήθησαν δίκας;

Ἐπειδὴ γέγραφας, Εἰ ἔδει τὸν Χριστὸν παθεῖν, διὰ τί οἱ σταυρώσαντες ἀπέτισαν δίκας; φημί, ὅτι τὸ, Ἐδει παθεῖν, τὴν ἐκούσιον ὁρμὴν τὴν εἰς τὸ πάθος; καὶ τὴν θεῖαν οἰκονομίαν δείκνυσιν, οὐκ ἀπολογίαν τοῖς δεδρακόσι μνᾶται· οὐ γὰρ συνῆδε τῇ θεῇ βουλήσει ἡ τῶν ἀλιτηρίων ἐπιβουλὴ. (18) Ἡ δὲ τοῦτ' ἐσπούδαζεν ἀναλύσαι, ὅπερ ὑκονόμευ ὁ Θεός. Ὅστε τοῖς μὲν ἀλάστοροισιν ἐκείνοισι τὸ δρᾶμα ἀσέθημα ἦν· Θεῷ δὲ σοφῇ οἰκονομίᾳ, καὶ ἀνθρώποις ἐλευθερίᾳ· τὸ καὶ (19) τὴν πονηρίαν ἐκείνων εἰς τὴν τοῦ γένους εὐεργεσίαν προστρέψαι (20), καὶ χρῆσασθαι σαρκῖν ἐχίδνης (21) πρὸς ἀλεξιφαρμάκου βοθηήματος κατασκευῆν.

adhibuit, et carnis viperæ usus est ad auxilii ma-

IΘ'. — ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου.

Ἐπειδὴ τῶν ἀνθρώπων, ὡς γέγραφας, οἱ μὲν μὴδ' εἶναι τὸ θεῖον φασιν, ὅτινες τὰ ἐπ' ἀσεβείᾳ νικητήρια ἤραντο (22)· οἱ δὲ εἶναι μὲν, μὴ προνοεῖν δέ· ἄλλοι δὲ προνοεῖν μὲν, ἀλλὰ τῶν ἐπουρανίων· ἄλλοι δὲ καὶ τῶν ἐπιγείων μὲν, οὐ πάντων δέ· ἀλλὰ καὶ βασιλείων (23) καὶ ἀρχόντων· ἄλλοι δὲ πάντων (24) μὲν (καὶ γὰρ καὶ μὲχρι|μυρμηκῶν τὴν πρόνοϊαν αὐτοῦ διήκειν), οὐ μὴν Τριᾶδα δημοῦσιον προσκυνεῖν· καὶ οἱ μὲν αὐτοματιᾶμον, οἱ δὲ εἰμαρμένην εἶναι ὀρίζοντα· καὶ οἱ μὲν διὰ Μωϋσεως μόνου τὸ θεῖον νενομοθετηκέναι ὁλονται, οἱ δὲ ἐναντίαν δύναμιν· καὶ οἱ μὲν μὴ ἐπιθεδημηκέναι τὸν ἐκ Θεοῦ φύντα Λόγον, οἱ δὲ κατὰ φαντασίαν ἐπιθεδημηκέναι· καὶ οἱ μὲν σύγχυσιν καὶ κρᾶσιν καὶ ἀφανισμόν τῶν οὐσιῶν ἔδογματίσαν· οἱ δὲ ἐν ἀνθρώπων γεγενῆσθαι· καὶ οἱ μὲν ἐλάττωσαν τοῦ Πατρὸς, οἱ δὲ κτίσμα ὠρίσαντο· καὶ οἱ μὲν τὸ θεῖον Πνεῦμα οὐ θεῖον ὁμολογοῦσιν· οἱ δὲ λειτουργικὸν καὶ ἀγιαστικὸν ὀνομάζουσιν· οὐ χρῆ ταῖς τῶν νοσοῦντων ἔπεσθαι ψήφοις (25)· ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν ὑγιαίνοντων κρίσεως

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(17) Cod. Vat. in titulo pro μοναχῷ scribit σχολαστικῷ. Vers. 2 ep. pro ἀπέτισαν idem legit ἀπητήθησαν. Possin.

(18) Videtur tale quiddam desiderari, ἡ μὲν γὰρ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐξήγησιν σωτηρίαν. Postea sequitur antithesis, ἡ δέ. RITT. — Hæc editi verba, ἡ δὲ τοῦτ' ἐσπούδαζεν ἀναλύσαι, quæ sane parum apte quadrant. omittit cod. Vat. 650, hæc alia substituens, οὐδὲ τοῦτο ἐσπευδὸν ἀνοῦσαι ὅτι. Possin.

(19) Τὸ καὶ. Forte τῷ καὶ. RITT.

(20) Cod. Vat. προστρέψαι mutat in περιτρέψαι. Possin.

(21) Χρησασθαι σαρκῖν ἐχίδνης. Præclara comparatio: ut medicas ad confectionem remedii alexipharmaci utitur carnis viperæ, sic Deus improborum consilia et facta nefaria in bonum sua ineffabili providentia et incomprehensibili sapientia convertit. Confer cum hac epist. insignem locum Leonis M. serm. 16. De passione Domini. RITT.

(22) Τὰ ἐπ' ἀσεβείᾳ νικητήρια ἤραντο. Legeba-

tur in ms. ἐπ' εὐσεβείᾳ. Idque fuit cum non improbarem, ita vertens, omnia pietatis præmia sustulerunt. Sed quia νικητήρια ἀρεῖν, vel ἀρεσθαι (quod alias etiam est νικητήρια φέρεν) significat palmam auferre seu reportare, mutavi sententiam, et conjeci ἀσεβείᾳ pro εὐσεβείᾳ legendum; nam οὐ in ἀ vel ἄ in εὐ sæpe etiam alibi depravarunt librarii. Itaque verti, omnes impietate superarunt. Possis etiam, palmam impietatis abstulerunt. Niceteria etiam Latini usurparunt, ut Juvenal. satyr. 3. lb.

(23) Huc pertinet illud vetus, sed falsum atque impium, Dii magna curant, parva vero negligunt. Vid. Cic. De nat. deorum. lb.

(24) Inter πάντων et μὲν cod. Vatic. 650 inserit ὁμοῦ. Vers. post 2 προσκυνεῖν idem mutat in προσκυνῶσι. Vers. inde nono, inter μὲν et ἐλάττωσιν idem infundit εἶναι. Possin.

(25) Vide eandem sententiam lib. III ep. 242. RITT.

λαμβάνειν τὰς ἀποδείξεις· καὶ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῇ A συγκροτηθεῖσα κατὰ Νικαίαν ἀκολουθεῖν, μήτε προστιθέντας, μήτε ἀφαιρούντας. Ἐκείνη γὰρ θεόθεν ἐμπνευσθεῖσα, τάληθές ἐδογματίσεν. quorum hominum demonstrationes mutuari, et sanctæ synodo, quæ Nicææ habita fuit, adhærere, neque addentes ei quidquam, neque detrahentes. Illa enim divinitus inspirata, veritatem dogmatum tradidit.

P. — ΙΣΙΔΩΡΩ (26) ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τὶ ἐστίν, « Εἰς ἐνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ. »

Ἐπειδὴ γέγραφας, Τί ἴσθεις, « Εἰς ἐνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ; » φημί, ὅτι ἐπειδὴ ὅτε ἡ ἀνθρωπεία φύσις ἐμάνη, καὶ ἀνύποιστος ἦν τῶν ἀμαρτημάτων ἡ τυραννίς, καὶ καιρὸς ἀποφάσεως ἦν, πανολεθρία καταδικαζούσης τὸ γένος (πᾶς γὰρ ἰατρείας ἐξηλέγχθη τρόπος, καὶ οὐτε νόμος, οὐτε προφητικὸς λόγος τὸν ἐπιπολάσαντα λοιμὸν ἀπαλάσαι ἴσχυεν)· τότε δὴ λῦτρον τὸν Μονογενῆ ἐπεισήγαγεν, ἵν' ἐχθρὸν λόγον ἡ χάρις· διὰ τοῦτ' ἔφη ὁ Ἀπόστολος· « Εἰς ἐνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ. » Ἰερῆτον γὰρ προσηγέθη ἐν ὑπὲρ πάντων, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπάντων ἀξίαν. Καὶ τότε ἡ ὀργὴ ἐλύθη, καὶ ἡ καταλλαγὴ γέγονε, καὶ ἡ ἔγθρα εἰς φιλίαν μεταβῆθαι, καὶ ἀντὶ τῆς ἀποφάσεως, τὸ ὑπερφύεος τῆς υἰοθεσίας ἐδόθη χάρισμα, καὶ μυρίαῖσθα ἔχρυσσε κοσμοῦντα τὴν Ἐκκλησίαν, ἵν' ἐμοῦ καὶ ἡ δικαιοσύνη δειχθῆ, καὶ ἡ περιουσία τῆς ἀγαθότητος δηλωθῆ.

odium in amicitiam: et pro sententia capitali abdicationis datum est excellens illud adoptionis in filios donum, et infinita accesserunt dona, quibus exornaretur Ecclesia: ut ita simul et iustitia ostenderetur, et abundantia bonitatis declararetur.

PA'. — ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ (27).

Εἰς τὸ, « Δέδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς πνεῦμα κατανώξεως. »

Ἐπειδὴ τὸ, « Δέδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς πνεῦμα κατανώξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὄτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας, » σαφηνίσθηναί σοι ἤξιωσας, ἄκουε· Τὸ, ἔδωκε, καὶ τὸ παρέδωκε, κατὰ τοὺς τῆς ἱερᾶς Γραφῆς νόμους καὶ τὰ ἰδιώματα, ἀφήκεν εἰς (28) καὶ συνεχώρησεν. Εἰ δὲ οὐ καταδέχη, δι' ἀποδείξεως ὁ λόγος βαδίζεται· Φησὶν ὁ Παῦλος περὶ τῶν τῶ θεῶν σέβας (29) εἰδώλοις ἐπιφημισάντων· « Παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς πάθη ἀτιμίας· » τούτέστιν, ἀφήκεν, ἐγκατέλιπε. Πῶς γὰρ οὐκ ἐμελλον καὶ τὴν φύσιν ἀγοσεῖν καὶ ὑπερολοῖς ἐγκαλινδεῖσθαι πταίσμασιν, οἱ τὴν χτίσιν παρὰ τὸν χτίστην προσκυνήσαντες; Καὶ πάλιν· « Παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα. » Εἶτα ἑαυτὸν ἐρμηνεύων ἔφη· « Πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, κακίᾳ, πλεονεξίᾳ. » Εἰ τοίνυν πεπληρωμένοι ἦσαν, πῶς παρέδωκε; Θέα τῆς ἀκριβείας (30). Οὐκ

¹⁶ Rom. III, 25. ¹⁷ Rom. XI, 8. ¹⁸ Rom. I, 26.

esse definiturunt; et alii quidem divinum Spiritum non Deum constituentur; alii vero ministratorium et sanctificum appellant. Non oportet eorum, qui morbo laborant, sequi suffragia; sed ex iudicio sanctorum synodo, quæ Nicææ habita fuit, adhærere, neque addentes ei quidquam, neque detrahentes. Illa enim divinitus inspirata, veritatem dogmatum tradidit.

C. — ISIDORO DIACONO.

Quid sit, « Ad ostensionem iustitiæ suæ ¹⁶. »

Quoniam per litteras quæxivisti, quid sit quod Paulus dixit: « Ad ostensionem iustitiæ suæ: » respondeo; » Quia posteaquam humana natura insanivit adversus Deum, et peccatorum tyrannus intolerabilis facta erat, et tempus adorat ferendæ sententiæ, quæ exitio universali damnavet totum genus humanum (omnis enim ratio medicationis deprehensa fuerat inanis et nihili, ac neque lex, neque propheticus sermo pestilentem morbum, qui omnia occuparat, depellere valebat); tunc Deus pretium redemptionis introduxit unigenitum suum Filium, ut locus esse posset gratiæ ac veniæ: eam ob rem hoc dixit Apostolus: « Ad ostensionem iustitiæ suæ. » Victima enim oblata est una pro omnibus, quæque omnibus dignitate ac pretio superior esset. Ac tunc soluta est ira, et reconciliatio facta est, redintegratæque gratiæ, conversum est

odiam in amicitiam: et pro sententia capitali abdicationis datum est excellens illud adoptionis in filios donum, et infinita accesserunt dona, quibus exornaretur Ecclesia: ut ita simul et iustitia ostenderetur, et abundantia bonitatis declararetur.

C. — ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

In illud Paulinum dictum: « Dedit ipsis Deus spiritum compunctionis ¹⁶. »

Quoniam a me petisti, ut tibi exponerem illud: « Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos, ut non videant: et aures, ut non audiant, usque in hodiernum diem; » ausculta. Illa verba, dedit et tradidit, secundum leges et proprietates modosque peculiare loquendi sacræ Scripturæ, significant, reliquit vel permisit. Quod si hoc non recipis, per demonstrationem procedet oratio. Ait Paulus de illis, qui divinitatem idolis tribuebant: « Tradidit eos (Deus) in affectus ignominiæ ¹⁶; » hoc est, reliquit, dimisit. Quo modo namque fieri poterat, ut non ignorarent naturam, et volutarentur in sceleribus naturæ terminos excedentibus, illi, qui creaturam, omisso Creatore, adorabant? Et iterum: « Tradidit eos in reprobum sensum, ut facerent quæ non decent ¹⁷. » Deinde seipsum interpretans, dicit: « Repletos omni iniquitate, inania, ava-

¹⁷ Ibid. 28.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(26) Cod. Vat. 650 Isidorum, cui hæc inscribitur epistola, episcopum facit, pro διακόνω scribens ἐπισκόπῳ. Vers. 8 ep. pro ἴσχυεν idem habet ἴσχυεν, et vers. 4 a fine pro ἐχρυσσε scribit, laud paulo artius, ἐχορήγησε. Possin.

(27) Inscriptio sumitur ex cod. Vatic. 650. Edit.

(28) Εἰς cod. Vat. mutat in ἐστίν. Possin.

(29) Vox σέβας, quæ in edit. Paris. deerrat, suppletur ex cod. Vatic. Edit.

(30) Τῆς ἀκριβείας cod. Vat. mutat in τὴν ἀκριβείαν. Possin.

ritia ⁷⁸, etc. **468** Si igitur erant repleti, quomodo tradidit eos? Vide quam accurate loquatur. Non dixit: Tradidit replendos, sed jam repletos reliquit atque destituit: haud aliter ac si quis pastor bonus oves pestilentiali lue correptas extra gregem abire, et quodammodo lupis tradere consueverit: non quod eas in fauces luporum projiciat, sed quod sua cura ac presidio eas denudet ac destituat. Illud itaque verbum, *dedit*, talem habet sensum. Spiritus autem compunctionis, nihil aliud est, quam stuporis et percussio. Nam compungere est idem quod vulnerare ac percutere, secundum id quod in Evangelio dicitur: « Compunxerunt latus Christi lancea ⁷⁹. » Quia igitur *compungere* significat *percutere*, recte atque ordine factum est, quod etiam *κατανοῆναι*, hoc est compungi, dictum est pro convulnerari. Deinde ipse exponens verbum *compungendi*, quod idem sit cum verbo *obstupescendi*, dixit: « Oculos, ut non videant, et aures, ut non audiant ⁸⁰. » Hoc enim usu venire solet iis qui stupore sunt correpti. Nam cum mens perturbata sit, sensus officia et actiones suas obnegant. Quod autem hoc ipsum innuat, audi Scripturam, dicentem: « Beatus, qui non est stimulatus sive compunctus in tristitia delicti ⁸¹. » Atque tristitia secundum Deum poenitentiam in salutem non poenitentiam operatur. Quid est ergo quod ait? Si igitur ex quorundam opinione dixerimus; eum qui nunquam omnino peccarit, hic beatum prædicari, fortasse nemo hac beatitudine fruetur. Omnes enim poenitis obnoxii sumus. Nam quis gloriabitur, se purum cor habere? Aut quis libere loquetur, se a peccato mundum esse? Sin autem dixerimus, quod non eum qui non sit affectus tristitia beatorum prædicet, sed eum qui non sit in stuporem datus a mœrore, neque suam salutem prodiderit: id quod Judæ accidit, qui suspendio sibi vitam eripuit (quod etiam metuens Paulus ne accideret illi qui apud Corinthios stuprum admiserat, præcipiebat ipsum acta jam poenitentia, deuo in cœtum fidelium recipi, ne immoderato mœrore talis absorberetur ⁸²): tum fortassis verum sensum dicti attingemus. Mi-

A εἶπε· Παρέδωκε πληρωθεσμένους, ἀλλ' ὅτι πεπληρωμένους ἀφήκεν· ὥσπερ ἂν εἰ τις ποιμὴν ἀγαθὸς πρόβατα λοιμικῆ νόσῳ ἐλαλωκότα, ἔξω τῆς ἀγέλης ἀπελάσει, καὶ τρώπον εἰνὰ τοῖς λύκοις παραδοίη, οὐ τῷ εἰς τὰ τῶν λύκων ἐκβαλεῖν στόματα, ἀλλὰ τῷ γυμῶσαι τῆς οικείας ἐπιμελείας καὶ προστασίας. Τὸ μὲν οὖν, *ἔδωκε*, τοιαύτην ἔχει τὴν ἔννοιαν. Τὸ δὲ πνεῦμα τῆς κατανοήσεως, καταπλήξεως (31) καὶ κατατρώσεως. Τὸ γὰρ ὑπτεῖν, τιτρώσκειν ἐστὶ καὶ πλήττειν, κατὰ τὸ, « Ἐνύσαν τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ τῇ λόγχῃ. » Ἐπεὶ οὖν *κλήξαι* ἐστὶ τὸ *ρύξαι*, τὸ κατατρωθῆναι καὶ κατανοῆναι εἰκότως εἰρηται. Ἔστα ἐρμηνεύων αὐτὸς τὸ *κατένυξεν*, ὅτι *κατέκληξεν* ἐστὶν, ἔφη· Ὁφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὤτα τοῦ μὴ ἀκοῦειν. Τοῦτο γὰρ συμβαίνειν εἰώθε τοῖς καταπληττομένοις. Ἄτε γὰρ τοῦ νοῦ ταραχθέντος, αἱ αἰσθηθεὶς τὰς οικείας ἐνεργείας ἀρνοῦνται. Ὅτι δὲ τοῦτο μὴνοῦι, ἀκουσ τῆς Γραφῆς, λεγούσης· « Μακάριος, ὃς οὐ κατενύγη ἐν λύτῃ ἁμαρτίας (32). » Καὶ μὴν ἡ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται. Τί οὖν ἐστὶ ὁ φησιν; Εἰ μὲν οὖν ἐπιποιμεν, ὡς ἰστοῦνται τινες, τὸν μὴ ὄλων ἁμαρτήσαντα μακαρίζεσθαι ἐνταῦθα, τάχα οὐδεὶς τοῦ μακαρισμοῦ τοῦτου ἀπολαύσειε. Πάντες γὰρ ἐν ἐπιτιμίοις ἐσμέν. Τίς γὰρ καυχῆσεται, ἀγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τίς παρῆρσιάζεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας; Εἰ δὲ φαίμεν, ὅτι μακαρίζει οὐ τὸν μὴ (33) λυπηθέντα, ἀλλὰ τὸν μὴ καταπληγέντα (34) ὅπῃ τῆς λύπης, καὶ προδεδωκότα τὴν οικείαν σωτηρίαν, ὅσον ἔπαθεν Ἰούδας, ἀγγέλον ἐαυτὸν ἀνελῶν (δ καὶ δεδιῶς ὁ θεσπέσιος Παῦλος μὴ καὶ ὁ πεπορευκὼς παρὰ Κορινθίους πάθος, ἔλεγεν· προσέειπαι αὐτὸν μετανοήσαντα, μὴ πως τῇ περισσοτέρῃ λύτῃ καταποθῆ ὁ τοιοῦτος)· τάχα πως τῆς ἀληθείας ἀφόμεθα τοῦ ῥητοῦ. Εἰ δὲ καὶ ἐπὶ καλοῦ γίνεται ἡ κατάνυξις, θαυμαζέτω μὴδεὶς· κάκει γὰρ τὸ τρωθῆναι τοῖς καλοῖς ἐρμηνεύει· ὡς καὶ ἡ τὸν θεὸν ἔρωτα ἐρῶσα ψυχὴ ἐδῶ· « Ὅτι τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ. » Χρὴ δὲ εἰδέναι, ὅτι οὐ πάντως τὰ αὐτὰ ὀνόματα ἢ ῥήματα τὸ αὐτὸ παρίστησι νόημα. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν· « Ὅπως ἂν ψάλλῃ σοι ἡ δόξα μου, καὶ οὐ μὴ κατανοῶ, ὅπερ, οἶμαι, δηλοῦν τὸ, Οὐ μὴ κατα-

⁷⁸ Rom. 1, 29. ⁷⁹ Joan. xiv, 34. ⁸⁰ Rom. xi, 8. ⁸¹ Eccli. xiv, 1. ⁸² II Cor. ii, 7, 8.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(31) Post *καταπλήξεως* idem cod. addit ἐστι. POSSIN.

(32) *Μακάριος, ὃς οὐ κατενύγη ἐν λύτῃ ἁμαρτίας*. Sirachi est sententia c. xiv, v. 1, quamvis Salomoni ab aliis tribuatur: ut incertus facti auctor *Ἀρτικειμένων* 1. Quomodo Salomon dicat, *Beatus, qui non est compunctus tristitia delicti*, cum Jacobus præcipiat: *Miseri estote, et lugete, et plorate*; respondet: Beatum utique illum dicit qui nullum attigit delictum, cujus delicti tristitia compungetur. Potest fieri, ut nonnulli beate viventes non tristitia flagitiorum, sed æternorum desiderio compungantur. Hoc autem quod Jacobus lugendum et plorandum præcepit, in utrumque accipi potest, seu in his qui mala sua deplorant, seu in illis, qui solum de cœlestis patriæ *ταῖς* e suspirant. RITT.

(33) Vox *μὴ* additur ex cod. Vat., quam etiam conjicit Rittershusius. EDIT.

(34) *Οὐ τὸν λυπηθέντα, ἀλλὰ μὴ τὸν καταπληγέντα*. Forte legendum οὐ τὸν μὴ λυτ., ἀλλὰ τὸν μὴ καταπλ. Observanda est ex hac epist. insignis sententia, in interpretatione sacræ Scripturæ attingendi a nobis debere τοὺς τῆς ἱερᾶς Γραφῆς νόμους καὶ τὰ ἰδιώματα. Sic B. Hieronymus lib. viii *De Trinit.*: « Non est humano aut sæculi sensu in Dei rebus loquendum, neque per violentiam atque imprudentem prædicationem cœlestium dictorum sanitati alienæ atque impiæ intelligentiæ extorquenda perversitas est. » Idem lib. ii ejusdem operis: « Non est iste sæculi sermo, quia de quo agitur, non sæculi res est. » RITT.

πλαγῶ (35) εὐδὲ μεταστῶ εἰς τὸ μηκέτι ὑμεῖν. » Ἀ rare autem nemo debet, si etiam in bonam partem sumitur compunctionis verbum. Nam ibi quoque significat, vulneratum esse rebus bonis : verbi gratia, cum etiam divino jamore correpta anima clamat : « Quia dilectione vulnerata sum ego ⁵⁵. » Sciendum est autem, non omnino eadem nomina aut verba eundem semper intellectum præbere. Nam David quoque dixit : « Ut cantet tibi gloria mea, et non compungar ⁵⁶, hoc est, ut puto, ne eo redigar, ut non amplius canam hymnos. » Addidit enim : « Domine Deus meus, in æternum confitebor tibi ⁵⁷. » Sed et qui circa Simeonem et Levi erant, post violatam suæ sororis pudicitiam, compuncti sunt, hoc est in stuporem acti, et convulnerati sunt xeli et indignationis vehementia : atque ita in pertinacem iram inciderunt, ut dolose quoque non **469** solum ipsum injuriæ auctorem Sichem, sed una etiam totam ipsius civitatem a prima pubertate mactarent.

Ἐπειδὴ γέγραφε· Εἰ συνέβουλευσεν ὁ Παῦλος· « Θέλεις δὲ μὴ φοβησθαι τὴν ἐξουσίαν, τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ, καὶ ἔξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· » πῶς μετὰ βραχέα φησὶν· « Ἀπόδοτε τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον; » οἶμαι, ὅτι εἰ μὴ περὶ τοῦ Θεοῦ τινες αὐτὸ βούλονται εἰρησθαι (γέγραπται γάρ· « Τίμα τὸν Κύριον, καὶ ἰσχύσεις· πλὴν δὲ αὐτοῦ μὴ φοβοῦ ἄλλον »)· ἐκεῖνο μὲν εἶπε, τῷ τὸν φόβον ἀπὸ τοῦ ξίφους τοῖς πλημμελοῦσιν ἐπληρωμένον διαδιδράσκειν τὸν φιλάρετον, καὶ τοῦ ἀρχοντικοῦ ἐπαίνου τυγχάνειν· τοῦτο δὲ τὸν ἐκ τῆς συντυχίας καὶ τῆς αἰδοῦς καὶ τῆς τιμῆς τῆς κεχρηωτημένης τοῖς ἡγουμένοις χρεωστῆν φόβον. Οὐδὲ γὰρ ἔστιν ἀτελής τούτου, τοῦ μηδὲν αὐτὸν παραδλάπτοντος, ἀλλὰ καὶ αἰδουμώτερον καὶ λαμπρότερον ἀποφαίνοντος. Εἶκειν γὰρ πᾶντι σθένει, ἐν οἷς μὴτ' εὐσέβεια μὴθ' ἡ ἀρετὴ καταβλάπτεται, ἀλλὰ καὶ βασιλικωτέρα καὶ ἐπιφανεστέρα ἐκ τῆς τῶν μετιόντων ἐπιεικειᾶς ἀναφαίνεται.

PB'. — ΦΙΑΗΤΡΙΩ.

B

CII. — PHILETRIO.

Ἐπειδὴ γέγραφε· Εἰ συνέβουλευσεν ὁ Παῦλος· « Θέλεις δὲ μὴ φοβησθαι τὴν ἐξουσίαν, τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ, καὶ ἔξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· » πῶς μετὰ βραχέα φησὶν· « Ἀπόδοτε τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον; » οἶμαι, ὅτι εἰ μὴ περὶ τοῦ Θεοῦ τινες αὐτὸ βούλονται εἰρησθαι (γέγραπται γάρ· « Τίμα τὸν Κύριον, καὶ ἰσχύσεις· πλὴν δὲ αὐτοῦ μὴ φοβοῦ ἄλλον »)· ἐκεῖνο μὲν εἶπε, τῷ τὸν φόβον ἀπὸ τοῦ ξίφους τοῖς πλημμελοῦσιν ἐπληρωμένον διαδιδράσκειν τὸν φιλάρετον, καὶ τοῦ ἀρχοντικοῦ ἐπαίνου τυγχάνειν· τοῦτο δὲ τὸν ἐκ τῆς συντυχίας καὶ τῆς αἰδοῦς καὶ τῆς τιμῆς τῆς κεχρηωτημένης τοῖς ἡγουμένοις χρεωστῆν φόβον. Οὐδὲ γὰρ ἔστιν ἀτελής τούτου, τοῦ μηδὲν αὐτὸν παραδλάπτοντος, ἀλλὰ καὶ αἰδουμώτερον καὶ λαμπρότερον ἀποφαίνοντος. Εἶκειν γὰρ πᾶντι σθένει, ἐν οἷς μὴτ' εὐσέβεια μὴθ' ἡ ἀρετὴ καταβλάπτεται, ἀλλὰ καὶ βασιλικωτέρα καὶ ἐπιφανεστέρα ἐκ τῆς τῶν μετιόντων ἐπιεικειᾶς ἀναφαίνεται.

Quoniam per litteras quæsisisti quo pacto Paulus, si consilium dedit his verbis : « Vis autem non timere potestatem, fac bonum et habebis laudem ab ea ⁵⁸; » paulo post dicat : « Reddite ei cui timorem (debetis) timorem ⁵⁹ : » sic existimo. Si qui nollit forte illud dictum esse de Deo (scriptum est enim : « Honora Dominum, et potens eris : præter ipsum vero non timebis alium ⁶⁰; ») illud quidem prius dixisse Paulum ideo, quia virtutis studiosus timorem illum, qui a gladio facinorosis impendet, effugiat, et laudem magistratus consequatur : hoc autem posterius (protulisse eum) ideo, quia etiam metus quidam debeatur magistratibus ex reverentia et honore ipsis, quando nobis cum illis agendum est, debito. Neque enim is qui virtuti dat operam, immunis est a talis timoris (ut sic loquar) reverentialis præstatione, qui nullatenus ipsum lædit, quin potius venerabiliorum atque illustriorem declarat. Cedere enim oportet (magistratui) omnibus viribus, in illis rebus, in quibus neque pietati, neque virtuti ullum affertur detrimentum, imo etiam præstantior atque insignior ex cultorum suorum moderatione demonstratur.

PG'. — ΕΠΙΜΑΧΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

CIII. — EPIMACHO LECTORI.

Εἰς τὸ· « Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ. »

In illud, « Vos estis corpus Christi ⁶¹. »

Ἐπειδὴ γέγραφε· Τί ἐστίν· « Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους; » οἶμαι, ὅτι ἐπειδὴ οἱ μὲν ἀπανταχοῦ τῆς ὑφ' ἡλίω Ἐκκλησίας σῶμα Χριστοῦ, Κορίνθιοι δὲ μέρος ἦσαν τούτου τοῦ σώματος, διὰ τοῦτο ἔφησεν· « Ἐκ μέρους; » οἶον, Μέλος ἐστίν ἡ παρ' ὑμῖν Ἐκκλησία τῆς ἀπανταχοῦ. Ὡστε δίκαιοι ἂν εἴητε οὐ μόνον πρὸς ἑαυτοὺς (ἐστασίζον γάρ), ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας τοὺς κατὰ τὴν οἰκουμένην ὁμοπίστους ὁμονοεῖν, πᾶσαν διχόνοian ἐκ ποδῶν ποιησάμενοι.

Quoniam per litteras quæsisisti, quid sibi vellet illud : « Vos estis corpus Christi, et membra ex parte; » arbitrator, quia quotquot ubique vivunt homines, Ecclesiæ universalis sub sole per totum orbem dispersæ corpus constituunt Christi; Corinthii vero pars erant hujus corporis, ideo Paulum hoc dixisse : « Ex parte. » Quasi diceret : Ecclesia quæ apud vos est, membrum est Ecclesiæ universalis ubique locorum diffusæ. Quamobrem æquum esset, vos non solum inter vosmetipsos (discordias enim fovebant),

verum etiam cum omnibus per orbem terrarum degentibus passim fidei sociis concordiam colere, omni discordia procul relegata.

⁵⁵ Cant. iv, 9. ⁵⁶ Psal. cxix, 13. ⁵⁷ Psal. cxvii, 27. ⁵⁸ Rom. xiii, 3. ⁵⁹ ibid. 7. ⁶⁰ Prov. iii, 9, 10. ⁶¹ I Cor. xv, 27.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(35) Hæc, ἔπερ, οἶμαι usque ad καταπλαγῶ, Vaticano 650. Edit.

CIV. — HIERACI DIACONO.

In dictum, « Vobis dedit Deus, non modo ut in ipsum crederetis, sed etiam ut pro ipso pateremini ».

Præclara atque egregia facinora non sine magna etiam laboribus perfici solent. Cum igitur exigua et futilia nescio quæ opera tute facias, noli putare te maximis præmiis potiturum : nec est quod speres, cum vitam elegeris periculi expertem ac mollitie diffuentem, fore tamen in fronte aciei, ut sis conspicuus atque insignis. Ejus enim est etiam voce præconis victorem proclamari, qui pericula adierit, quiq; tropæa stauerit. Quod si etiam contigerit ut in prælio occumbat, memoria perpetuo vivit, et præmia majora quam pro homine consequetur. Generosus autem ille Christi dux militiæ ea quæ pro ipso sustinet, merito pro coronis habet, **470** dum ait : « Vobis dedit Deus, non solum in ipsum credere, sed etiam pro ipso pati. » Nam ut jam omit- tam, inquit, futura bona, etiam ipsæ passiones, per quas etiam ipsi Domino communicamus, maxima sunt præmia et coronæ longè pulcherrimæ.

CV. — OPHELIO GRAMMATICO.

De dæmonibus.

Quoniam te mirari dicebas, quomodo nonnulli ex noxiis dæmonibus postularint, suum cultorem justum esse, illi vero injusta agere sustinuerunt, existimo idcirco ipsos postulasse ut cultor suus justitiæ operam daret, quia se pro diis gerebant, et ab omnibus haberi volebant. Injusta vero subministrabant, quod improbi essent instituto animi et sua voluntate. Nam cum scirent multos mortales virtutem in pretio habere, simulantes se virtutis studiosos amare, ut videlicet opinionem probitatis sibi conciliarent, non multo post sceleratis actionibus probebant suum ad mala propendens ingenium.

CVI. — EPIMACHO LECTORI.

De eo cui quinque et eo cui duo talenta credita ».

Quoniam quæsitisti, quid causæ sit, cur is qui quinque talenta acceperat, et lucrando duplicarat,

» Philipp. 1, 29. » Math. xxv, 15 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(36) Ed. Paris., μεγάλοις [μεγίστοις]. Locus suppletur e cod. Vatic. Edit.

(37) Sententia est Pindarica, ab aliis quoque auctoribus celebrata. Redundare autem hic puto μεγίστοις. Pindarus, *Olymp.* 5 :

Ἄσιν δ' ἀμφοῖν ἀρεταῖσι πόνος διαπύρα.
Τε μάργαται, πρὸς ἔργον κινδύνῳ κεκαλυμμένον.

Et *Olymp.* 6 :

Ἀκινδύνοι δ' ἀρεταί. οὕτε παρ' ἀνδράσιν,
Οὐτ' ἐν ναυσὶ κοιλίας εἶμαι· πολλοὶ
Δὲ μέμνῃται, καλὸν εἶτι ποναθῆ.

Quæ his versibus, qui scazontes appellantur, reddidit eruditissimus Fabricius :

Sudoris expertus et periculi virtus,
Nec a viris, nec in triremibus famam

Meretur : at quod cum labore perfectum est ;

A

PA'. — ΙΕΡΑΚΙ ΔΙΑΚΟΝῸ.

Εἰς τὸ, « Ὑμῖν ἐχαρίσατο ὁ Θεός, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν.

Τὰ μεγάλα καταρθώματα μεγάλοις καὶ τὰ μέγιστα μεγίστοις (36) πόνους κατορθοῦσθαι πέφυκε (37). Μὴ τοίνυν μικρὰ καὶ φαῦλα πράττων, οἷον τῶν μεγίστων ἐπάθλων τεύξεσθαι· μηδὲ τὸν ἀκινδύνον καὶ ὑγρὸν ἐλόμενος βίον, ἐλπίζε ἐν τῷ μετώπῳ τῆς φάλαγγος λάμψειν. Τοῦ γὰρ κινδυνεύσαντος καὶ τρώπαια στήσαντός ἐστι καὶ τὸ ἀνακηρύττεσθαι. Εἰ δὲ καὶ τελευτήσῃ ἐν τῇ μάχῃ, τῇ μνήμῃ ἀτελεύτητος μένει (38), καὶ τὰ ἔπαθλα μείζονα ἐξεῖ ἢ κατὰ ἀνθρώπων. Ὁ δὲ γενναῖος τοῦ Χριστοῦ στρατηγός, καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ παθήματα στεφάνους εἶναι εἰκότως νομίζει, λέγων· « Ὑμῖν ἐχαρίσατο ὁ Θεός, οὐ μόνον τὰ εἰς αὐτὸν (39) πιστεῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν. » Ἴνα γὰρ παρῶ, φησί, τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, αὐτὰ τὰ πάθη, δι' ὧν καὶ τῷ Δεσπότῃ κοινωνοῦμεν, μέγιστα ἐστὶ βραβεῖα, καὶ στεφάνοι κάλλιστοι.

PE'. — ΟΦΕΛ[Ε]ΙῸ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚῸ.

Περὶ δαιμόνων.

Ἐπειδὴ θαυμάζειν ἔφη, πῶς τινες τῶν ἀληθῶν δαιμόνων δίκαιον ἤξιον εἶναι τὸν θεραπευτὴν αὐτῶν, οἱ (40) δὲ τὰ ἄδικοι δρᾶν πραττόμενοι ὑπέμνον· ἡγοῦμαι, ὅτι δίκαιον μὲν ἤξιον εἶναι τὸν θεραπεύοντα, διότι θεοὶ εἶναι ὑπεκρίνοντο. Ὑπηρέτου δὲ τὰ ἄδικοι, διότι πονηροὶ γέγονασιν ἐκ προαιρέσεως. Ἐπειδὴ γὰρ ἤδεσαν πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων τῇ ἀρετῇ τιμῶντας, τοὺς φιλαρέτους ἀγαπᾶν προσποιούμενοι, ἵν' ἀγαθοὶ νομισθεῖεν εἶναι, μετ' οἱ πολὺ ταῖς ἐναγέσει πράξεσιν ἤλεγχον ἑαυτῶν τὴν ἐπὶ τὰ κακὰ βέβησαν διάνοιαν.

PG'. — ΕΠΙΜΑΧῸ ΑΝΑΓΝΩΣΤῃ.

Περὶ τοῦ τὰ ε' καὶ τοῦ τὰ β' τάλαντα πιστευθέντος.

Ἐπειδὴ ἔφη· Διὰ τί ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαθών, καὶ διπλασιάσας, καὶ ὁ τὰ δύο, τῆς αὐτῆς ἔτυχεν (41)

Ejus viget perenne et inclutum nomen. RITZ.

(38) Sententia eadem est Tyrtæi poetæ et copiarum ducis Laconicarum : necnon Justiniani imp. tit. Instit. *De excusat. tit. vel cur.* Qui pro republica ceciderunt, in perpetuum per gloriam vivere intellicantur. Tyrtæi carmina apud Joan. Stobæum videri possunt. Id.

(39) Cod. Vat. 650, Χριστὸν legit, et vers. seq. ἄλλα pro αὐτά. Possin.

(40) Cod. Vat. 650 : νεῖθα θεραπευτὴν αὐτῶν, ὡς ομιττῆι, et pro iis hæc ponit, θεραπεύοντα· αὐτοὶ δὲ, etc. Mox pro πραττόμενοι ideim melius scribit, προσταττόμενοι. Id.

(41) Pro ἔτυχεν cod. Vat. 650 habet ἔτυχον. Mox 4 inter ἐπειδὴ γὰρ et οὐχ inserit τὸ διάφορον. Id.

ἀποδοχῆς · φημί, ὅτι εἰκότως. Ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ἡ
βραθυμία τούτου, οὐδὲ ἡ προθυμία ἐκείνου, ἀλλ' ἡ
τῆς παρακαταθήκης ποσότης παρεσκευάσεν (42),
ἣν πρὸς τὴν δύναμιν τῶν ἐργασαμένων δέδωκεν ὁ
δεσπότης · εἰκότως οὖν ὁ ἐπαινος ὁ αὐτός, εἰ καὶ μὴ
ἡ πρόσοδος ἡ αὐτή.

PZ. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ (43).

Διὰ τί γέγραπται περὶ τῆς γῆς: « Οὐ κλιθήσεται
εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. »

Ἐπειδὴ τὸ περὶ τῆς γῆς εἰρημένον, « Οὐ κλιθή-
σεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, » παραβάλλων τῷ,
« Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέ-
μειν, » ἐνόμισας ἐναντίον τι μὴνύειν, ἴσθι, ὅτι σα-
λευθήσεται μὲν, οὐ κλιθήσεται δέ. Σαλευθήσεται μὲν,
ἵνα δείξῃ τὸν φόβον · οὐ κλιθήσεται δέ, ἵνα δείξῃ τὸν
ἔρον. Τῷ μὲν τρόμῳ τὴν δουλείαν ὁμολογεῖ · τῷ δέ
μὴ ἐξίστασθαι τῆς οἰκείας στάσεως, τὸν θεῖον ἔρον
μὴνύει.

ἵσθι τὴν (qua Deo subjecta est); stabilitate autem
firmitateque sua qua ex propria statione non di-
movetur, divinum terminum indicat.

PH. — ΝΕΙΑΩΝΙ.

Εἰς τὸ, « Ἀπεκδυσόμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς
ἐξουσίας ἐδειγμάτισε, θριαμβεύσας ἐν αὐτῷ. »

Ἐπειδὴ τοῦτο (44) τὸν ἀθλητὴν βρωμαλιώτερον
καὶ τεχνικώτερον ἀποδείκνυσιν, ὅταν ταῖς τῶν ἀντι-
πάλων κεκρατημένους λαβαῖς, ἀπεκδυσόμενος αὐτοὺς
προσρήξῃ τῷ σκάμματι (45) · διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χρι-
στος τὴν διὰ σταυροῦ πρὸς τοὺς δαίμονας κατεδέ-
ξαστο μάχην, ἵν' ἐπιφανέστερον αὐτοὺς τροπαιοὺς
θριαμβεύσῃ · καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὅπερ ἠθέλησας μαθεῖν ·
« Ἀπεκδυσόμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας
ἐδειγμάτισεν ἐν παρῆσι θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν
αὐτῷ. » Τῷ γὰρ ὄντι ἐθριαμβεύθησαν δαίμονες, προ-
ηλωμένῳ χεῖρας καὶ πόδας ἀθλητῆ ἡττηθέντες. Τῷ
ὄντι ἐστηλιτεύθη ὁ διάβολος, σαρκὶ μὲν ἐπὶ σταυροῦ
κρεμαμένη ἡττηθείς καὶ παραχωρήσας.

PΘ. — ΠΙΣΤΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τῶν Παροιμιῶν. Τί λέγειν; « Ὁ εἰσελθὼν εἰς γυναῖκα
ὑπανδρον, οὐκ ἀθωωθήσεται; »

Ἐπειδὴ γέγραπται · Δι' ἣν αἰτίαν μετὰ τὸ γεγρά-
φθαι, « Ὁ εἰσελθὼν πρὸς (46) γυναῖκα ὑπανδρον οὐκ
ἀθωωθήσεται. » ἐρρέθη · Οὐδὲ πᾶς ὁ ἀπτόμενος
αὐτῆς; φημί, ὅτι μὲν εἰσελθεῖν ἐλαθεῖν ἐπὶ τοῦ
συνεισελθεῖν, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τῆς Σάρρας
πρὸς τὸν Ἀβραάμ · Εἰσελθεῖ πρὸς τὴν παιδίσκην

²² Psal. xiv, 5. ²³ Psal. ciii, 32. ²⁴ Coloss. ii, 15. ²⁵ Prov. vi, 29.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(42) Παρεσχ. cod. Vat. mutat in κατεσκευάσεν.
POSSIN. — Videtur deesse τὴν διαφορὰν. RITT.

(43) Cod. Vat. 650 apponit μονάζοντι. Vers. 7 ep.
5ρον idem mutat in νόμον. POSSIN.

(44) Ed. Paris., ἐπειδὴ τότε. Corr. ex cod. Vat.
EUIT.

(45) Pro σκάμματι cod. Vat. scribit σχώμματι

A quique duo, eodem politus uterque sit. promio =
respondeo id merito factum esse. Quia enim diffe-
rentiam inter illos fecerat non huius quidem socor-
dia, alterius vero industria, sed depositi quantitas
(diversa), quam accommodatam ad vires eorum, qui
id exercebant, dedit herus: idcirco jure ac merito
eadem utrique laus tributa est, quamvis lucri pro-
ventus non esset idem.

CVII. — THEODOSIO.

Quare scriptum sit de terra, « Non movebitur in
sæculum sæculi ».

Quoniam id quod de terra dictum est: « Non
movebitur in sæculum sæculi, » conferens cum illo:
« Qui respicit super terram, et facit eam tremere »;
« Qui respicit super terram, et facit eam tremere »;
putasti (hæc duo loca) contrarium quiddam signifi-
care: scire debes terram concussam quidem iri,
attamen non movendam. Concutitur quidem, ut
ostendat timorem (quo Creatorum metuit), non
autem movebitur, ut ostendat terminum qui est
fixus ac stabilis. Tremore quidem servitutem pro-
mittebatque sua qua ex propria statione non di-
movetur, divinum terminum indicat.

CVIII. — ΝΙΕΩΝΙ.

In illud Pauli dictum, « Exspolians principatus et
potestates, ostentavit, triumphans in semetipso ».

Quoniam hæc res athletam robustiorem et artifi-
ciosiorem declarat, quando adversariorum licet
constrictus apprehensionibus, tamen 471 eos spoli-
atos ad ipsum fossatum superavit: idcirco etiam
Christus pugnam adversus dæmones per crucem sus-
cepit, ut videlicet tanto illustrioribus tropæis de
erectis triumpharet. Atque hoc ipsum est, quod
discere cupiebas: « Exspolians principatus et po-
testates, ostentavit palam, triumphans de illis in
semetipso. » Re enim vera triumphati sunt dæ-
mones, ab athleta, manus pedesque clavis transfixo,
superati. Revera traductus est diabolus, carne una
in cruce pendente superatus, eique manus dans et
concedens palmam.

CIX. — FIDELI ΔΙΑΚΟΝΩ;

Ex Proverbiis (Salomonis), quid sibi velit illud;
« Qui ingreditur ad mulierem nuptam, non inno-
cens erit ».

Quoniam per litteras quæsisisti, quam ob cau-
sam postquam scriptum fuerat: « Qui ingreditur ad
mulierem nuptam, non innocens erit, » dictum sit
præterea: « Neque omnis tangens eam, » respondeo
ingrediendi quidem verbum usurpasse (Salomonem)
de coitu: secundum id quod dictum est a Sarra

aut σκάμματι, nam ambiguus illic est ductus styli.
Mihi utrobique editi lectio magis placebat. Illud
probaverim, quod versu post secundo ἐπιφανέστε-
ρον cod. Vat. 650 in ἐπιφανέστερος commutat.
POSSIN.

(46) Cod. Vat. 650 πρὸς mutat in εἰς. Vers. 5 ep.
συνεισελθεῖν idem mutat in συνελθεῖν, Id.

ad Abrahamam : « Ingrederere ad ancillam meam, et liberos ex ea procrea ». Tangendi autem de basiendo, aut contractando. Quamquam enim ista si cum coitu conferantur, peccata esse non videntur, verumtamen Veritate judicante ipsa quoque merito lapsus quidam censenda fuerint. Nam si curiosa contemplatio adulterium esse judicata est (a Christo,) contractatio certe multo magis pro adulterio judicabitur. Quemadmodum enim in imaginibus depictis color magis afficit spectatores quam nuda lineamenta, sic etiam in corporibus comparatum est, ut tactus quam visus majorem movendi sensus sit ac purior, condemnatus est tamen, non sensus, prohibitus est.

CX. — LEONTIO EPISCOPO.

Quid sit illud : « Et erunt in montibus ut columbæ meditantes ».

Quoniam per litteras quævisisti, quid sit illud quod ab Ezechiele scriptum est : « Et erunt in montibus ut columbæ meditantes ; » respondeo, tametsi multis verbis indigeat ejus interpretatio, me tamen quam potero compendiosissime id expositurum. De illis erat sermo prophetæ, qui ut a Babylonii (regis) invasione tuti essent, in montes confugerant : quos ait, quamvis hostes effugisse viderentur, tamen justitiæ divinæ animadversionem non evasuros. Nam quando in solitariis locis commorantes extra omnem telijactum se constitutos esse arbitrabantur, tunc et uxores suas et liberos, et cæterorum propinquorum exitium perpetuis gemitibus ac lamentationibus prosequuntur. Columbarum autem sub imagine acerrimos animorum cruciatibus ob oculos proposuit. Qui enim clamant, et angores animi sui ad proximum efferunt, non exiguum percipiunt doloris solatium et levamentum. Nam quodammodo leviora sunt narrando mala (ea quæ nos cruciant). Qui vero aut metu aut aliam quampiam ob causam silentio calamitates suas involvunt atque occultant, sed solo suspirio cruciatum subindicant, illi intolerabilem experiuntur mali invasionem, quippe quæ ad sanationem non inclinât, sed potius ad augmentum et intensionem spectet. Cum igitur solum verum etiam vehementissimum et acerrimum metum, siquidem neque exclamare audeamus, suspicione semper hostilem impressionem velut in somno obversantem ac representatam cogitante, imagine ejusmodi usus est.

CXI. — LAMPETIO DIACONO.

Cum obis:leris munus tuum ad altare ».

Maximæ curæ sunt Deo Verbo hominum inter se

Gen. xvi, 2. Ezech. vii, 16. Matth. v, 23.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(47) Pro ἐπάφασθαι idem cod. scribit ἐπαφᾶσθαι. POSSIN.

(48) Pro his, καὶ ἐπὶ τῶν, idem cod. solum habet κατὰ τῶν. Id.

(49) Non solum igitur, ut ait Ovid.,

Expletur lacrymis egeriturque dolor,

μου, καὶ τεκνοποίησον ἐξ αὐτῆς. » Τὸ δ' ἐπάφασθαι, ἐπὶ τοῦ φιλεῖν, ἢ ἐπάφασθαι (47). Εἰ γὰρ καὶ παραβαλλόμενα τῇ συνόδῳ, οὐ δοκεῖ ἀμαρτήματα εἶναι, ἀλλὰ γε ἀληθείας δικαιοσύνης πταίσματα καὶ αὐτὰ εἰκότως ἂν εἴη. Εἰ γὰρ ἢ περιέργως θεὰ μοιχεῖα εἶναι κέκριται, ἢ ἀφ' ἑαυτῶν πλέον κριθήσεται. Ὡσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν εἰκόνων χρωμὰ γραμμῆς κινητικώτερον ἐστίν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν (48) σωμάτων ἀφ' ἑαυτῶν κινητικώτερον. Εἰ τοίνυν ἡ θεὰ λεπτοτέρα οὖσα κατακέκριται, ἢ ἀφ' ἑαυτῶν παχυτέρα οὖσα ἀπόλαυσις, οὐκ ἀπεικότως ἀπηγγέρεται.

vim habeat. Si igitur aspectus quamvis subtilior immerito tactus, ut qui sit crassior atque impurior

PI. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τί ἐστι· « Καὶ ἔσονται ἐπὶ τῶν ὄρεων ὡς παραστέραι μελετητικαί ; »

Ἐπειδὴ γέγραφε· Τί ἐστι τὸ γραφέν παρὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ· « Καὶ ἔσονται ἐπὶ τῶν ὄρεων ὡς παραστέραι μελετητικαί ; » φημί, ὅτι πολυπειρίας μὲν χρῆζει ἡ ἔρμηνεα· ὅμως, ὡς ἂν οἶός τε ὦ, συντεμῶν φράσω· Περὶ τῶν ἐν τῇ Βαβυλωνίου ἐφόδῳ ἀνασωθέντων εἰς τὰ ἔρη, ἦν τῷ προφήτῃ ὁ λόγος, ὅτι οὐδ' ἂν δόξωσι διαπεφευγῆναι τοὺς πολεμίους, διαφεύσονται τὴν δίκην. Ὅταν γὰρ τὰς ἐρήμους κατεληφότες ἔξω τῶν δεινῶν εἶναι ἠγήσωνται, τότε γυναῖκας τε καὶ παῖδας καὶ τῶν ἄλλων οικειῶν τῶν ἐλευθρον θρηνοῦντες διατελοῦσι· τῷ δὲ τῶν περιστερῶν παραδείγματι τὸ περιώδυνον τῶν ψυχῶν παρέστησεν. Ὅτι μὲν γὰρ βοῶντες καὶ πρὸς τοὺς πάλας τὸ πάθος ἐκφέροντες οὐ μικρὰν λαμβάνουσι τοῦ πάθους παραμυθίαν. Κουφίζεται γὰρ τρόπον τινὰ τῇ διηγήσει τὰ πάθη (49)· οἱ δ' ὑπὸ δέους, ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας σιγῇ τὰς συμφορὰς κατακρύπτοντες, μόνῳ δὲ τῷ στεναγμῷ τὴν δόνην ἐμφαίνοντες, ἀνυποπίστον ἔχουσι τοῦ κακοῦ τὴν ἐφοδὸν, ἅτε εἰς θεραπείαν μὲν μὴ νεύουσαν, εἰς ἐπίτασιν δὲ βλέπουσαν. Δηλώσει οὖν βουλόμενος (50) τῆς τιμωρίας τὸ μέγεθος, ἀλλὰ καὶ τοῦ δέους τὴν ὑπερβολὴν, εἶγε μὴδὲ ἐκδοῶν τολμῶμεν, τῆς ὑποψίας ἀεὶ τὴν ἐφοδὸν τῶν πολεμίων ὀνειροπολούσης, τῇ τοιαύτῃ εἰκόνι ἐχρήσατο.

magnitudinem vellet indicare supplicii, neque id

D PIA. — ΛΑΜΠΗΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

« Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. »

Μέγιστον (51) τῷ Θεῷ λόγῳ ὁ περὶ τῶν πρὸς

sed etiam querulis narrationibus in aliorum sinum exoneratur. Confer locum similem apud Isidorum nostrum lib. iii ep. 8. RITT.

(50) Βουλόμενος. Post βουλόμενος puto addendum, quod in ms. omittitur, οὐ μόνον. Id.

(51) Pro μέγιστον cod. Vat. 650 habet μέγιστος, et vers. 2 ante λόγος addit ὁ. POSSIN.

ἀλλήλους καταλλαγῶν λόγος. Ὁ γὰρ διαλλάξας τὰ ἀ
οὐράνια τοῖς ἐπιγίνοις, οὕτως καὶ τὰς ἐχθρας παρα-
λῦει, μῆτε φῦναι συγχωρῶν, καὶ βλαστησάσας ἀπὸ
τῶν ριζῶν αὐτὰς κατασειῶν· λέγει μὲν γὰρ· « Μὴ
ὀργίζου τῷ ἀδελφῷ σου εἰκῆ. » Ἐπειδὴ δὲ οἶδε τὴν
ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν δισθαίνουσαν (52), καὶ μετὰ
τὸ γενέσθαι διαλύει (53) τὰς ρίζας, καὶ τὸ οικεῖον
δῦρον μένειν ἀτέλεστον ἀνέχεται, ἕως ἂν πρὸς ἑαυ-
τοὺς σπεισώμεθα· ἔχει μὲν οὖν φιλανθρωπίαν ἀκρο-
τάτην τὸ λεχθέν· οὐκ ἀμοιρεῖ δὲ καὶ λογισμοῦ δι-
καίου. Σὺ μὲν γὰρ, φησί, φιλανθρωπίαν ζητεῖς· ἀλλ'
ὁ ἡδικημένος ἐδικησιν. Σὺ μὲν καλεῖς (54) ἐλεη-
μονα· ἀλλ' ἐκεῖνος δίκαιον. Σὺ συγγνώμην αἰτεῖς,
ἀλλ' ἐκεῖνος μὴ βοηθηθεὶς καταβοᾷ. Παῦσον ἐκεῖνον
δικαίως καταβοῶντα, καὶ οὐκ ἀμοιρήσεις τῆς ἐμῆς
εὐμενείας· διάλλαξον αὐτῷ τὸν ἀδικηθέντα, καὶ τότε
ἐμὲ διαλλαγήναι σοι ἀντιδόλησον. Οὐ πιπράσκω
δώρῳ ἄλλοτρίας ἐδικήσεως δίκαιον. Οὐ νοθεύω τὸ
ἀδέκαστον κριτήριον (55)· οὐ μεταδίδωμι σοι τῷ
ἀδικήσαντι τῆς (56) εὐμενείας, ἕως ἂν ὁ ἀδικηθεὶς
ὀλοφύρηται· ἐκεῖνό σοι δωροῦμαι, οὐ μικρὸν ὄν,
ἀλλὰ καὶ κομιδὴν μέγιστον· ὑπερτίθημι τὴν διάγνω-
σιν· οὐκ ἐκφέρω εὐθύς αὐτοτελετὴ ἀπόφασιν. Δίδωμι
σοι καιρὸν ἀπολογησασθαι τῷ ἀδικηθέντι.

gratia, quam diu injuria affecit, mihi de te conqueritur. Illud tibi largior, quod quidem neutiquam exiguum, sed longe maximam est: protelq causæ dijudicationem: non statim perfectam ac definitivam pronuntio sententiam. Concede tibi spatium ad satisfaciendum ei quem injuria affecisti.

PIB. — ΟΡΙΩΝΙ.

Περὶ (α) συντάξεως τοῦ ἀποστολικοῦ βήματος, ἐνθά φησί· « Κωλύοντων γαμεῖν (57). »

Ἐπειδὴ, τί ἐστι τὸ εἰρημένον τῷ Παύλῳ, « Κω-
λύοντων γαμεῖν· καὶ ἀπέχεσθαι βρωμάτων, » ἠθέ-
λησας μαθεῖν, ἴσθι, ἔτι τινὲς μὲν, προσποιούμενοι
ἀγνοεῖν ὅτι χάρισμα γνώσεως καὶ σοφίας εἴληφε, καὶ
ὅτι Ἑρμῆς εἶναι ἐνομήσθη, φασὶ μὴ κεκρατηκένας
τὸν Ἀπόστολον τῆς φράσεως, ἀλλ' εἰς τὸναντίον πε-
ριενεχθῆναι. Τὸ γὰρ, « Κωλύοντων γαμεῖν, » κατὰ

⁵² Matth. v, 22. ⁵³ I Tim. iv, 5.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(52) Τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν δισθαίνου-
σαν. Sic Chrysostomus, πρᾶγμα εὐόλισθον φύσει
ἄνθρωπος. RITT.

(53) Διαλύει mutat idem cod. in διασαλεύει, et
vers. post tertio, ἀκροτάτην in ἀκρατον. Possin.

(54) Σὺ μὲν καλεῖς. Videtur deesse με, aut ita
pro μὲν reponendum. RITT.

(55) Οὐ νοθεύω τὸ ἀδέκαστον ἀδέκαστον κρι-
τήριον. Fort. legend. οὐ v. τ. ἀδικῶ τὸ ἀδέκαστον
κρ. Ita certe sensus postulatur. Possin.

(56) Inter τῆς et εὐμενείας idem cod. inserit
ἐμῆς. Id.

(57) Hanc epistolam non satis commode nec sine
difficultate magna Latinam ab interprete fieri posse,
facile mihi assentietur, qui velata paulisper mea
versione tentarit novam ac propriam. Causa diffi-

reconciliationes. Nam idem ille, qui cœlestium cum
terrestribus gratiam redintegravit, odia quoque ho-
minum dissolvit, neque enasci ea permittens, etsi
forte germinaverint, radicibus illa concutiens atque
evellens. Ait enim: « Noli irasci fratri tuo teme-
re ». Quia vero probe cognitam habet humanam
infirmitatem, quæ levi momento ad lapsum impellit-
tur, etiam exortis inimicitibus dissolvit earum radi-
ces, adeoque proprium munus imperfectum manere
æquo animo fert, quoad usque inter nos in concor-
diam redeamus. Cum igitur id quod dictum est,
summam in se humanitatem complectatur: tum
etiam ratione justa non destituitur. Nam tu quidem,
inquit, humanitatem benignitatemque apud me quæ-
ris; at is qui abs te injuria affectus est, ultionem
postulat. Tu quidem misericordem me vocas: at ille
justum. Tu veniam postulas: at ille nondum adju-
tus reclamatur. Tranquilla illum qui juste reclamatur
(ne tibi veniam concedam), et tunc mea tibi non
deerit benevolentia. Reconcilia prius tibi eum quom-
læsisti; et tunc mihi, ut tibi reconcilier, supplica.
Non vendo munere jus alienæ ultionis: non adul-
tero incorruptam judicium meum: non facio te,
qui alterum injuria affecisti, meæ participem gra-
tiam, quam diu injuria affecit, mihi de te conqueritur. Illud tibi largior, quod quidem neutiquam exiguum, sed longe maximam est: protelq causæ dijudicationem: non statim perfectam ac definitivam pronuntio sententiam. Concede tibi spatium ad satisfaciendum ei quem injuria affecisti.

473 CXII. — ΟΡΙΩΝΙ.

De constructione apostolici dicti, ubi ait: « Prohi-
bentium matrimonium contrahere ». »

Quoniam quid sit quod apud Paulum dicitur, « Prohi-
bentium nubere, et abstinere a cibis, » discere
voluisti, scire debes quosdam simulantes se nescire
quod donum scientiæ et sapientiæ consecutus, quod-
que ob id etiam Mercurius existimatus sit Apostolus,
dicere non servasse eum loquendi rationem, sed
in contrarium delatum esse. Cum enim dixisset,

cultatis et confragositatis non una est, quam quisvis
lector facilius ipse per se deprehendet, quam ego
necesse habeam pluribus exponere. Ea me a ver-
tendo pene deterruerat: certe ad extremum hanc
reservari jussit, ne dicam coegit. Tentavi tum ali-
quid. Sed me ubique sensum scriptoris assecutus
esse, id vero non ausim dicere: imo negare propa-
lam non vereor. Nec præstare lectionis integritatem
volo, tametsi quedam correxerim probabiliter. Do-
ctiores dent meliora, et imprimis ostendant nobis,
tum quo pacto varia dicta Scripturæ in hac epistola
cohæreant, atque ad unum scopum referantur: tum
quid sibi in uniuscujusque allegatione et expositione
Isidorus velit, quod equidem non ubique capio. Cur
enim τὴν ἀμδλωπίαν dissimulem? RITT.

(a) Eruditam sane et utilem sancti Isidori epistolam novis adjicere idcirco placuit, quod interpres
Germanus, cætera eruditus, vel ipsius confessione, sensum minus est assecutus, vitio scripti exemplaris
Bavaraci. Nam in suis codd. abbas Billius non reperit. Equidem allaboravi, Vaticanis cod. ope, ut legi nunc
et intelligi melius queat epistola a scribæ S. ripturæ illustrandæ peridonea, viamque aliis his commonstrans.
Initio vero Paulum Iconii Mercurium eloquentiæ gratia appellatum discas Actor. xiv, 11, cujus et in
proxima epist. 413 Uranio diacono missa commemorat. Pro περιενεχθῆναι erat in Rom. cod. script. περι-
ριενηγῆθαι.

« Prohibitium nubere, » abstinentiam a cibis in contrariam separavit classem. Neque enim prohibebant abstinere. Dicendum namque erat : Prohibitium nubere, et iudicium abstinere a cibis. Igitur etsi forte alibi hoc usu venit admirando illi viro, sane concedatur hoc quoque : non enim contentionibus danda est opera. Vide autem ne forte hoc loco circa unam litteram unumque apicem commissum sit erratum : videlicet, « Prohibitium nubere, accipere cibos » (ut scriptum sit ἀπέχεσθαι, cum scribi debuerit ἀντέχεσθαι). Ecclesia vero sicut conjugium honorabile ducit, ita cibos quoque non abominatur; sed neque eos capere jubet, quin potius medium locum et nuptias et cibis tribuit. Nam est quidem ille praestantior, qui harum rerum usu est superior. Verumtamen qui moderato earum usu fruitur, non ob id reprehendendus est. At qui eas calumniatur ac traducit, is extra sacra castra commoratur. Quod autem saepenumero una littera, vel transposita vel praetermissa vel addita, mentem eorum quæ dicuntur conturbare solet : ex eo, quod in Actis aposto-

κοινοῦ θεῖς τῷ ἀπέχεσθαι (b), εἰς τὴν ἐναντίαν ἀφώρισε τάξιν. Οὐ γὰρ ἐκώλυον ἀπέχεσθαι· ἐχρῆν γὰρ εἰπεῖν· Κωλυόντων γαμεῖν, καὶ κελυόντων ἀπέχεσθαι βρωμάτων. Εἰ μὲν οὖν καὶ ἀλλαγόσε τοῦτο ὑπέμεινεν (c) ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ἀνὴρ, δεδόσθω καὶ τοῦτο. Οὐ γὰρ φιλονεικητέον (58). Ὅρα δὲ μὴ ποτε περὶ ἐν στοιχείον ἢ μιαν κεφαλάν (d) γέγονε τὸ σφάλμα· Κωλυόντων γαμεῖν, ἀντέχεσθαι βρωμάτων (e)· ἢ, Κωλυόντων γαμεῖν, καὶ ἔχεσθαι βρωμάτων. Ἡ δὲ Ἐκκλησία, ὡς περ τὸν γάμον τίμιον ἡγεῖται, οὕτω καὶ τὰ βρώματα οὐ βδελύττεται· ἀλλ' οὐδὲ ἀντέχεσθαι προστάττει, ἀλλὰ μέσην χώραν (f) καὶ τῷ γάμῳ καὶ τοῖς βρώμασι ἀπονέμει. Κρείττων μὲν γὰρ ὁ τῆς ἀπολαύσεως αὐτῶν ὑψηλότερος· ὁ δὲ μετρίως ἀπολαύων, οὐ μεμπτός· ὁ δὲ διαβάλλων, ἐξ ἑρῶν περιβόλων ἐσκήνωται (59). Ὅτι δὲ πολ- λάκις ἐν στοιχείον ἢ μεταστοιχειωθὲν, ἢ παραλειφθὲν, ἢ προστεθὲν, τὸν νοῦν τῶν λεγομένων συνταράττει, δῆλόν ἐστιν ἐκ τοῦ φερομένου ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων· « Εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ, ἢ ἄγγελος. » Καὶ τὸ (g) ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους (60).

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(58) Οὐ φιλονεικητέον. In medio deesse puto γὰρ. Aureum est autem hoc præceptum, et maxime necessarium generi hominum cuius est naturalis facilitas ad dissentiendum et fovendas contentiones. Sed has amputare jubet prudentia et pietas et Christiana moderatio atque charitas. RITT.

(59) Ἐξ ἑρῶν περιβόλων ἐσκήνωται. Ita restitui, cum in ms. B. legeretur, ἐξ ἑρ. περιβ. ἐκ-

σκήνωται. Significat autem appellatione ἑρῶν περιβόλων Ecclesiam Christi, a qua alienos atque exclusos esse ait τοὺς διαβάλλοντας τὴν μετρίαν ἀπολαύσιν γάμου τε καὶ βρωμάτων. Doctrina plane apostolica. Id.

(60) Καὶ τὸ ἐν τῇ πρὸς Ἑβρ. Leg. καὶ τοῦ, ut paulo ante, ἐκ τοῦ φερομ. Id.

(b) Τὸ γὰρ κωλυόντων κατὰ κοινοῦ θεῖς τῷ ἀπέχεσθαι. Pro his editum una dictione κωλυόντων γαμεῖν κατακωλυθεὶς τὸ ἀπέχεσθαι. Scripta lectio magis perspicua est. Subjicit : Οὐ γὰρ ἐκώλυον ἀπέχεσθαι, ἀλλ' ἀντέχεσθαι· ἐχρῆν γὰρ εἰπεῖν, φασί· Κωλυόντων γαμεῖν. Ubi leg. videri quis opinetur κελυόντων γαμεῖν καὶ ἀντέχεσθαι βρωμάτων, sensu contrario, sed qui eodem revoluitur, *jubentium nubere, et abstinere a cibis*. Et forte κωλυόντων prius scripsit Apost. I Tim. iv, 3, et postea, κελυόντων, quod ob vocum affinitatem librarius omisit, ut accidit interdum et alibi Isidorus a se observatum testatur : qui tamen hic ἀντέχεσθαι καὶ ἔχεσθαι pro ἀντέχεσθαι, tueri ac probare videatur. Alii hic ἑλλειψίν contrarii faciunt, ut planum ex ipsa sententia. Sic supra Apostolus, ibid. c. ii, vers. 12, Οὐκ ἐπιτρέπω διδάσκειν, ἀλλὰ εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ, ubi deest ἐπιτάττω, vel id genus aliud verbum. *Mulierem docere non permitto, sed ut sit in silentio*. Supplendum mando.

(c) Τοῦτο ὑπέμεινεν. In Vaticano cod. est τοῦθ' ὑπέμεινεν.

(d) Περὶ ἐν στοιχείον, ἢ μιαν κεφαλάν. Respexit illud Christi dictum Matth. v, 18 : *Iota unum aut unius apicis non peribit a lege*.

(e) Ἀπέχεσθαι βρωμάτων. Addit Vaticanus cod., οὐ κωλυόντων γαμεῖν καὶ ἔχεσθαι βρωμάτων, ἢ Ἐκκλησία, etc.

(f) Ἀλλὰ μέσην χώραν. In eodem illo μεγίστην erat scriptum, sed nihil mutò. Mox pro οὐ μεμπτός est ἄμεμπτος, ibid.

Primus itaque hic sacræ Scripturæ expositus locus est Pauli I Timoth. iv, 3. Alter est Actorum xxiii, 9. Tertius ad Hebræos vii, 41, ubi de ei particula in sacris Litteris varia notione disseritur : de qua et singularem libellum Bessarion card. Nicænus olim conscripsisse fertur, et Georg. Trapezuntius edidit in illud Joan. xxi, 22 : *Si (vel sic) illum volo manere, quid ad te?* Et de templi Delphici et inscriptione singulari commentario Plutarchus philosophatur. Actorum autem huic loco rursus Vatic. liber adjicit, τὸ γὰρ, εἰ ἢ ἐστὶ, τουτέστιν, ἢ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος.

(g) Καὶ τὸ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους. Qui locus supra allatus est.

Quartus locus est Pauli ad Philip. iv, 3, Γνήσιε σύζυγε. Vulgatæ edit. interpres reddidit *germane compar*. Conradus hic interpres verit quasi γνήσια legendum esse Isidorus censuerit. At in membranis Vaticanis Isidori reperio, quasi syllaba annexa συνζυγε legi velit beatus Isidorus. Quæritur hic an de uxore sua Apostolus agat, quam habuisset beatus Ignatius martyr epist. ad Philadelphens. ait ; negat vero hic de sua loqui conjugē Joan. Chrysostomus ; affirmat autem Clemens Alexand., Origenis præceptor, attestante Eusebio, *Ecclesiast. Hist. lib. iii, cap. 30*. Verius tamen est Apostolum sine uxore vixisse, qui I Cor. vii, 7, omnes secum cœlibem agere vitam exoptet.

Quintus locus est Proverb. xxiii, 51, quem integre e LXX apponam : Εἰ γὰρ εἰς τὰς φιάλας καὶ τὰ ποτήρια δῶς τοὺς ὀφθαλμούς σου, ὕστερον περιπατήσεις γυμνότερος ὑπέρου. *Nam si ad phialas et pocula tendis oculos tuos, postea ambulabis nudior pistillo*. In Hebræo vero Pagnino interprete est : *Ne intuearis vinum quando rubescit, cum dederit in calice colorem suum : ambulabit directe*. At in Vulgata longe etiam aliter quam in Græco : *Ne intuearis vinum quando flavescit, cum splendet in vitro color ejus, ingreditur blande*. Proverbia autem specie dictum quis non videt : *Pistillo nudior, et calvior multo pistillo?* quæ et

• Εἰ μὲν οὖν τελειώσις διὰ τῆς Λευιτικῆς ἱερωσύνης ἦν. • Εἰ μὲν οὖν ἔστιν ἐπέλ, καὶ συγχώπεται τὸ νόημα, καὶ τὸναντίον τῇ ἀποστολικῇ γνώμῃ κατασκευάζεται, καὶ τὸ, γνήσιε σύζυγε, γνήσια ἐστὶ, τοῦ ἰωτα στοιχείου ἢ προστεθέντος ἢ συγγραφομένου μὲν, μὴ συνεκφωνουμένου δέ. Καὶ τὸ ἐν ταῖς Παροιμίαις: • Ὑπερον περιπατήσει γυμνότεροσὺπέρου • ὕπερον εἰ ἔστι τοῦνομα • οὐ γὰρ εἶπε γυμνὸς ἢ γυμνότατος, ὡσπερ ὕπερον, ὕπερ, εἶτε τὸ ὕπερον εἶτε τὸ ὑπερφῶν μὴνυει, ὡφεῖλε λεχθῆναι, ἀλλὰ γυμνότερον (61). Καὶ τὸ εἰς τὸν ψαλμὸν, «Ἐστὰς εἰς αὔραν,» εἰρημένον, τούτέστιν εἰς πρασίαν καὶ ἑαρινήν καταστασιν μετεποιήθη, Ἐστῆ εἰς αὔραν. Καὶ πάλιν: Κύριος τὸν κατακλυσμὸν κατοικιεῖ, καὶ καθιεῖται • τούτέστι, καταπραυνεῖ, καὶ καταπραυνθήσεται ὁ κατακλυσμὸς. Οὐκ εἶπε τὸ, Κατοικίσει (h), ὡς τινες οἶονται, ἀλλὰ κατοικιεῖ • ὡς τὸ, «Κατοικίξει στειραν ἐν οὐκ» • καὶ τὸ, «Κύριος κατοικίξει μονοτρόπους ἐν οὐκ» • καὶ, «Σὺ, Κύριε, καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι κατόικιάς με •» ἄλλο γὰρ τὸ οἰκίσει. Τινὲς δ' ἴσως μὴ νοήσαντες ἔγραψαν, «Καὶ καθιεῖται Κύ-

lorum fertur, manifestum sit: • Si vero spiritus cum ipso locutus est, vel angelus⁹⁹: • Neenon ex eo, quod exstat in Epistola ad Hebraeos: • Siquidem igitur consummatio erat per Leviticum sacerdotium¹⁰⁰. • Itaque particula ei valet tibi ἐπέλ, et concisus sit sensus, contrariusque apostolicæ menti concinnatur. Et (quod alibi est apud eundem¹) γνήσιε σύζυγε, hoc est germane conjux, ita capiendum est, quasi scriptum foret γνήσια, littera ἰωτα vel adjecta, vel una quidem scripta, non autem simul pronuntiata: Quod item in Proverbis est: • Tandem obambulat inodior pistillo; ὕπερον si est nomen, non enim dixit, nudus, aut nudissimus, tanquam pistillum, quod dici debebat, siquidem ὕπερον idem quod ὑπερῶν significat; sed nudiorum dixit. B Quanquam etiam, quod dicitur in Psalmo ἔσται, hoc est, erit in auram, hoc est in mitem ac vernam constitutionem mutatum est, ἔσθη, hoc est, stetit in auram. Et rursus: • Dominus diluvium statuet et residabit²; • hoc est, sedabit sive componet, et tranquillabitur diluvium. Non usus est verbo κατοικίσει.

⁹⁹ Act. xxiii, 9. ¹⁰⁰ Hebr. vii, 11. ¹ Philipp. iv, 3. ² Psal. xxviii, 10.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(61) Ἀλλὰ γυμνότερον. F. leg. γυμνότερος. RITT.

Chilistates posuit chil. iv, cent. vii, adagio 48 et 49, nullum laudans dicti auctorem. At chiliad. iii, cent. vi, adag. 21, Pistillo retusior, ex epist. quadam S. Hieronymi. In Græco Latinis proverbii a nobis evulgatis Zenobius ex Philomone ἐν ἡρώων. cent. vi, adag. 25, ὕπερου περιτροπή • Michaeli. Apostollo et Hesychio est περιστροφή. Suidas v, utroque habet modo. Adhiberi autem solitum cum quis moveat, promoveat vero nihil. Lege Apostolium nuper editum cent. xix, adag. 95, 96, 97. In Diogeniani v. Collectaneis cent. iv, ad. 33, Δοῦθε ἀεὶ, Crescit pistillum. Et in vaticana appendice, cent. iv, adag. 31, ὕπερον κοσμεῖς. Quale illud: Ollam exornas. Cæterum τὸν καὶ τὸ ὕπερον masc. et neutro genere dici observatum e Luciano, Suida, Polluce et Varino; Clemente item Alexandrino, ac Theodoro Cyri episcopo lib. vi et vii Therapeuticæ. Sic et ὁ καὶ τὸ δειπνός et ξύστος utroque elata genere reperire est.

Sextus e Psalmographo, locus e psal. cvi, 29: Et stuitit procellam ejus in auram, et siluerunt fluctus ejus. LXX habent, Καὶ ἐπέταξε τῇ καταιγίδι, καὶ ἔσθη εἰς αὔραν, καὶ ἐσίγησαν τὰ κύματα αὐτῆς. Ex Hebræo vertunt, Et stuitit procellam in tranquillitatem. At Symmachus quidem sic: Σήσοντος αὐτοῦ τὴν καταιγίδα εἰς γαλήνην. Aquila vero, Ἀναστήσει βαλταπα εἰς αὔραν. Aura autem etiam Latinis lenior est ventus, et contra λαλαψ, turbo, cum, ut Hesychius ait, αὔραν πνοὴν λεπτήν, sic blaudium teneramque constitutionem exponat. Itaque Isidorum ad illum Regii Vatis locum respicientem suspicor scripsisse ἔσθη, non ἔσται, εἰς αὔραν, stuitit in auram.

Septimus, alter e psalmo xxviii, 10, locus est in voce κατοικιεῖ • et post καθιεῖται interpungendum videtur: et segregandum: Κύριος βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα • quod ἀκριστοῦλα sit (sic enim Vaticanus Isidori codex legit, pro ἀκρόστιχα) quadruplex in Κύριος. Qualia sunt octonariis comprehensa versibus tota alphabeti serie in psalm. bene longe cxviii, Beati immaculati in via, et ut in Salomonis cap. xxxi Proverbiorum de forti muliere: et in Jeremiæ Threnis atque in Jobi planctu lugubri. Variantes et hic scripturæ cum in Romano, tum in Bavarico cod. diversæ initio καταπραυνθήσεται ὁ κατακλυσμὸς, diluvium sedabitur, mitigabitur ac leniatur.

(h) Οὐκ εἶπες γὰρ κατοικίξει. Quidam libri supra etiam κατοικεῖ pro futuro illo κατοικιεῖ. Symmachus reddidit et Hebr. ἐπὶ τὸ κατακλυσμὸν ἐκάθισεν. Aquila vero, εἰς κατακλυσμὸν ἐκάθισεν. Hic vero κατοικίσει potius legendum esse exempla ostendunt allata e psal. cxii, 9 et Lxvii, 7; item e psalmo iv, 10, in quibus a κατοικίξω tempora mutuatur. Hic κατὰ μόνας ἐπ' ἐλπίδι κατόικιάς με, ubi Aquila ex Hebr. vertit, κατ' ἰδίαν εἰς πεποθήσιν καθίσει με. Idemque illud psalmi Lxvii, 7, ὁ Θεὸς κατοικίξει μονοτρόπους ἐν οὐκ, sic reddidit, καθίξει μονομεεῖς ἐν οὐκ. Symmachus, δίδωσι μοναχοῖς οἰκεῖν οὐκίαν. Ad hæc subjicit item Vaticanus Isidori cod. plenus quasi Bavaricus cod., Ἄλλο γὰρ τὸ οἰκίσει καὶ ἄλλο τὸ οἰκῆσαι. Quidam forte per ignorantiam scripserunt, καὶ καθιεῖται (in editis est κάθηται) Κύριος βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα • εἶτα ἄλλοι ὡς διορθούμενοι καθιεῖται ἔγραψαν, quæ postrema in edito desunt, quo plana ac perspicua sunt omnia. Interpungendum itaque, ut dixi, ante Κύριος, quæ vox extremo psalmo cxviii, 10 et 11, quater iteratur ἀκροστοῦλας.

Octavus sacræ Scripturæ locus, e Canticis canticorum est c. ii, 7, ubi Vulgata vetus editio: Adjuro vos, filie Jerusalem, per capreas cervosque camporum, ne suscitatis neque evigilare faciatis dilectam, quoad usque ipsa velit. Hic vero et in ms. est, ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύοσι (in edito est ἰχνησι) τοῦ ἀγροῦ, ἐὰν ἐγείρασθε (sinere excitari) καὶ ἐξεγείρατε τὴν ἀγάπην, ἕως τοῦ θελήσαι. Editum vero hic, ἐὰν ἐγείρασθε καὶ ἐξεγείρασθε τὴν ἀγάπην εἰς ὕψος, ὅσον ἂν βουληθῆι, ἀναπτήναι. Mox etiam, ἐὰν ἐγείρατε καὶ ἐξεγείρατε τὴν ἀγάπην. Pro hac voce editum supra male ἀγάπην, delectionem. Verius est ἀγαπήτην, dilectam, ut reddidit iuterpres. Nodus certe est in ἐὰν ab ἐάω, et ἐὰν, si.

ut quidam putant, sed dixit κατοικεῖ, ut illud : Α ριος βασιλεύς εἰς τὴν αἰῶνα. » Ἐλέγχει δ' αὐτοὺς τὰ ἀκρόστιχα, ἀπὸ τοῦ Κύριος τὴν ἀρχὴν ἔχοντα. « Κύριος βασιλεύς εἰς τὸν αἰῶνα. » Καί · « Κύριος ἰσχύϊν τῷ λαῷ αὐτοῦ δώσει. Κύριος εὐλογήσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ. » Καὶ εἰς τὰ ἄσματα τῶν ἁσμάτων · « Ὀρκισα ὕμᾶς, θυγατέρες Ἱερουσαλήμ, ἐν ταῖς δυνάμεισι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεισι τοῦ ἀγροῦ, ἐὰν ἐγειρεσθε καὶ ἐξεγειρεσθε τὴν ἀγάπην ἕως οὗ θελήσει · ἀντὶ τοῦ, Συγχωρήσαι τὴν ἀγάπην εἰς ὕψος οὗς ἂν βουληθεῖ ἀναπτῆναι. Τὸ δὲ, ἐὰν, μὴ νοήσαντες οὗτοι συγχωρήσατε ἐστὶ, μετέγραψαν, « Ἐὰν ἐγειρήτε καὶ ἐξεγειρήτε τὴν ἀγάπην. » Ἐχρῆν οὖν προστεθῆναι, Ἐὰν ἐγειρήτε, τότε γενήσεται, καὶ μὴ μετέωρον αὐτὴ ἀφίεται. Ἄλλ' ἵνα μὴ πλέον τοῦ δέοντος μηκύνω τὴν ἐπιστολὴν, ταῦτα εἰπὼν, ἃ τὸν νοῦν τῶν Γραφῶν οὐ μόνον οὐ λυμαίνεται, ἀλλὰ καὶ συνίστησι, βέβαιόν τε καὶ πάγιον ἀποφαίνει, καὶ τὴν δοκούσαν ἀσάφειαν διαλύει, καταπαύσω, τοῖς ἐντευξομένοις παραινῶν, ἀνευ φιλονεικίας (62) συνιδεῖν · καὶ εἰ μὲν ὀρθῶς εἴρηται, τῷ Θεῷ χάριν εἰδέναι · εἰ δὲ μὴ, τῷ γεγραφότι συγγνώμην νεύμαι, τῷ μὴ ἀποφνημαίνω, ἀλλὰ τοῖς ἐντευξομένοις ἐπιτρέψαντι τὴν ψῆφον.

Α ριος βασιλεύς εἰς τὸν αἰῶνα. » Et hoc : Κύριος κατοικεῖσει μονοτρόπους ἐν οὐρανῷ · hoc est, « Dominus inhabitare facit unius moris in domo ». » Et, Σὺ, Κύριε, καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι κατώκισάς με · aliud enim est οικίσαι. Quidam vero id fortasse non intelligentes scripserunt : 474 Καὶ καθιέται κύριος βασιλεύς εἰς τὸν αἰῶνα, hoc est : « Et sedebit Dominus rex in sæculum ». » Sed refellunt ipsos acrosticha sive initia versuum, quæ a dictione Κύριος, hoc est Dominus, incipiunt : « Dominus rex in sæculum. » Et, « Dominus virtutem populo dabit. Dominus benedicit populum suum in pace ». » Et in Canticis canticorum : « Adjuravi vos, filiæ Jersalem, in virtutibus et vestigiis agri, ubi excitabimini, et excitabitis dilectionem, quoad usque volet » ; » pro eo quod est, ut una in altum contendat, quos sursum voluerit evolare. Cum autem non intelligerent vim particulæ ἐὰν, quod hoc loco esset excitantis ad una contendendum in altum, quasi dixisset imperandi modo, Συγχωρήσατε · scripturam ita immutarunt : ut modo conjunctivo ponerent, Ἐὰν ἐγειρήτε καὶ ἐξεγειρήτε τὴν ἀγάπην, hoc est, Si surrexeritis et excitaveritis dilectionem. Oportuisset igitur adungi, Si excitaveritis, hoc fiet : neque in suspenso relinquere orationem. Sed ne epistolam justo longius producā, posteaquam hæc dixi, quæ Scripturarum mentem non solum nullo afficiunt detrimento, verum etiam stabiliunt, et firmam fixamque declarant, eamque obscuritatem, quæ ei circumfusa videbatur, dissipant ac dissolvunt, linem hoc loco faciam, si prius lectores obtestatus fuero, ut ad ista, quæ attuli, remoto contentionis et contradicendi studio, attendant : et siquidem recte dicta sunt, Deo gratiam habeant ; sin minus, scriptori veniam tribuant, qui nihil præfracte definiuit, sed lecturis calculi et iudicii libertatem permisit.

CXIII. — URANIO DIACONO.

In illud Pauli dictum, « Testamentum enim in mortuis firmum ». »

Quoniam scripsisti, putans Paulum in contrariam prædictæ sententiæ conversum esse, quid sit quod ait : « Testamentum enim in mortuis confirmatum est : alioqui nondum valet, dum vivit qui testatus est, » rescribo particulam μὴ ποτε (quæ in Græco textu ibi legitur), valere idem quod τότε, id est tunc, uno fortassis apice id litteræ ab ali- quibus imperite addito. Nam ita inveni etiam in antiquis exemplaribus. Non enim sic de Paulo existimandum est, eum in sententiam priori e diam-

C ΠΙΓ'. — ΟΥΡΑΝΙΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ.

Εἰς τὸ, « Διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία. »

Ἐπειδὴ γέγραπας, νομίζω (63), εἰς τὸναντίον οὗ προσέφηται εἶπον (64) περιτεράφθαι τὸν Παῦλον, τί ἐστὶ, « Διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία · ἐπεὶ μὴ ποτε ἰσχύει ὅτε ζῆ ὁ διαθέμενος ; » ἀντεπιστέλλω, ὅτι τὸ μὴ ποτε, τότε ἐστὶ, μὴδὲ κεραίας ἐνὶ στοιχείῳ, ὑπὸ τινῶν ἰσως ἀμαθῶς προστεθείσης · οὕτω γὰρ εὔρον καὶ ἐν παλαιοῖς ἀντιγράφοις. Οὐ γὰρ ἂν θεῖον πνεύματι κοσμηθεῖς, καὶ Ἐρμῆς εἶναι νομιζόμενος, εἰς τὸναντίον περιτεράφθῃ · Ἐπειδὴ μὴ ποτε ἰσχύει ὅτε ζῆ ὁ διαθέμενος, μετὰ θάνατον βεβαιούται. » Εἰ

* Psal. cxii, 9. * Psal. lxxvii, 7. * Psal. xxviii, 10. * ibid. 11. * Cant. iii, 5. * Hebr. ix, 17.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(62) Notanda iterum insignis modestia Isidori, eum pari pietate conjuncta, vide et sup. ep. 60 et infra ep. 141 h. lib. iv et ep. 85 lib. ii. Sic idem Isidorus lib. ii, ep. 85. Οὐ γὰρ διατείνομαι, ἀλλὰ γνώμην ἀποφαίνομαι, id est, Non pertinaciter contendendo, sed sententiam meam dico, quid mihi videatur. Simili affectu mansuetudinis et τροποφορίας præditus erat D. Cyprianus, cum ista præfaretur in concilio Carthaginiensi, rogans episcoporum, etc., sententias : « Superest, inquit, ut de hac ipsa re quid singuli sentiamus, proferamus, neminem judicantes aut a jure communionis aliquem, si diversum senserit, amoventes. Neque enim quisquam nostrum E. f. e. c. aut tyrannico terrore ad obse-

quendi necessitate collegas suos adegit. » Eadem interdum apud Augustinum reperias. RITT.

(63) Γέγραπας, νομίζω. Forte legend., una littera auctius, νομίζων [Sic cod. Vat. ap. Possinim]. Etiam in hac epistola mihi non liquet satis, quid Isidorus velit. RITT.

(64) Pro προσέφηται εἶπον, legit προσήρητο εἰπέν. Vers. inde 3, pro ποτε τότε ἐστὶ sic idem scribit ποτε μὴ τότε ἐστὶν. Vers. seq. pro ἀμαθῶς recte scribit ἀμαθῶν. Vers. post tertio νομιζόμενος mutat in νομισθεῖς. Vers. seq. pro ἐπειδὴ μὴ ποτε substituit, ἐπειδὴ γὰρ μὴ τότε. Vers. pen. ep. post κέοιτο. addit οὐκ. Vers. ult. ex μὴ ποτε tollit μὴ, et post μηδὲ μὴ supplet ἢ νοηθῆ. Possin.

δὲ μὴ ποτε κέοιτο, εἰς τὸ μὴ τὸν τόνον ἀναπεμπέον, ἄλλ' εἰς τὸ μὴ ποτε, ἵνα μηδαμῶς. *tus fuerit* : « Quoniam pondum valet dum vivit qui testatus est post mortem confirmatur¹⁰. » Quod si retineatur vulgata lectio μὴ ποτε, tum accentus in syllabam μὴ remittendus est, sed in μήποσε, ut sit idem quod μηδαμῶς, hoc est nequaquam.

PIA. — ΗΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ (65).

Εἰς τὸ γεγραμμένον : « Ὅσπερ οὐχ ὅμοια πρόσωπα προσώποις, οὕτως οὐδὲ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων. »

Εἰ καὶ πᾶσαι ἀρεταὶ ἐπέραστοι τοῖς τῶν καλῶν μὴ ἀνεράστοις, ἀλλ' οὖν γε περὶ τινος αὐτῶν μᾶλλον τινες διετέθησαν. Οἱ μὲν γὰρ τὴν σωφροσύνην, οἱ δὲ τὴν δικαιοσύνην, οἱ δὲ τὴν φρόνησιν, οἱ δὲ τὴν ἀνδρείαν, οἱ δὲ ἄλλας ἀρετάς κατ' ἐξαιρέτην τετιμῆκασιν, οἱ τῶν ἄλλων ἀπολειφθέντες, ἀλλ' ἀπὸ τούτων γνωριμώτεροι καταστάντες. Οἶον (ἵνα ἐν αὐτῶν, ἢ δεύτερον, ἢ τρίτον εἰς μέσον ἀγάγωμεν), σωφρονέστατος εἶναι λέγεται ὁ Ἰωσήφ, καίτοι πολλὰς ἀρετὰς ἄλλας ἀσκήσας· φιλόθεος καὶ πιστὸς Ἀβραάμ, καίτοι ἐν ἄλλοις πολλοῖς κομῶν ἀγαθοῖς ἀνδρείος ὁ Ἰώδ, καίτοι πᾶσαν ἐπελθῶν ἀρετὴν ἀπὸ γὰρ τοῦ πλείστου δυναμοῦντος, ἐξενίκησεν ἐκάστῳ τοῦνομα (66). « Ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, τὸν κανόνα τῆς ἀληθείας, τὰς θείας φημι Γραφὰς (67), κατοπτέωμεν. Τί οὖν φησιν (68) ; « Ὅσπερ οὐκ ἔστιν ὅμοια πρόσωπα προσώποις, οὕτως οὐδὲ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων (69). » Ὡ τοῦ θαύματος! ὁ αὐτὸς ἔνεστι

¹⁰ Act. xiv, 12. ¹¹ Hebr. ix, 17. ¹² Prov. xxvii, 19 sec. LXX.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(65) Inscriptio nulla erat in edit. Paris., sumitur ex cod. Vatic. 650 ap. Possinum. EDIT.

(66) Ἀπὸ γὰρ τοῦ πλείστου δυναμοῦντος ἐξενίκησεν ἐκάστῳ τοῦνομα. Hoc illud est quod dicitur, a potentiori sive eo quod prævalet denominationem fieri : quam ad rem allegare solent l. 10 *Queritur*. D, *De mal. hom.* Sic Cic. *De finibus* : « Nonne, inquit, ex maxima parte de tota vita iudicabis? Semper enim ex eo quod maximas partes continet, latissimeque funditur, tota res appellatur. » Idem v *Tusculan.*, ex maiore parte pleræque nominari, etiamsi qua pars abesset. Confer Isidori infra ep. 127. Cæterum hoc loco pro πλείστου legendum videtur κλειστόν, nisi quis malit uno verbo κλειστοδυναμοῦντος. RITT.

(67) Τὸν κανόνα τῆς ἀληθείας, τὰς θείας φημι Γραφὰς. Scriptura sacra veritatis regula est. Quidni? quippe quæ sola voluntatem Dei atque essentiam ac naturam, quatenus homini in hac mortalitate scire fas et utile est, viamque salutis nobis patefaciat, quam frustra in aliis scriptoribus quæras, quantumvis illi laude sapientiæ et eruditionis circumfluant. Sic David passim in Psalmis, maxime xii, xix, cxviii, de Scriptura similia prædicat elogia, ob quæ nobis merito tanto charior esse debet. Vide et Chrysost. passim. Simili elogio Isidorus noster viaticum salutis vocat Scripturarum sacrarum lectionem lib. ii epist. 73, τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἐφόδον τῆς σωτηρίας ἡγοῦ. Easdem etiam spirituale specillum nunquam de manibus deponendum esse dicit lib. ii epist. 135, κάτοπτρον αἰὲ καταγεγραμμένον. RITT.

(68) Τί οὖν φησιν. Malim φασίν, scil. at θεῖαι Γραφαί, nisi quis dicat fieri hic saltum a plurali in singularem : quod non infrequens esse bonis auctoribus olim notavi ad Oppianum. RITT.

CXIV. — HERONI PRESBYTERO.

In illud quod scriptum est, « Sicut non sunt similes facies faciebibus, ita neque corda hominum¹¹. »

Quoniam omnes virtutes amabiles sunt illis, qui a rerum honestarum et pulchrarum amore 475 non sunt alieni : tamen quidam erga quasdam ipsarum magis sunt propensi. Alii namque temperantiam, alii iustitiam, alii prudentiam, alii fortitudinem, alii denique alias virtutes præcipuo quodam cultu ac honore prosecuti sunt, non quod ab aliis essent deserti, sed quod ab his essent insigniores effecti. Verbi gratia (ut unum aut alterum aut tertium in medium producamus), temperantissimos castissimusque fuisse dicitur Josephus, tametsi alias etiam multas virtutes coluerit : hospitalis et fidelis Abrahamus, quamvis aliis quoque multis bonis flo- reret ; fortis Jobus, quamvis omni virtute esset præditus. Nam ab eo quod præcipuam vim obtinet, unicuique nomen prævaluit. Hæc autem ita ut dixi se habere, adhibita norma veritatis, sacras dico Scripturas, age contemplemur. Quid ergo ait Scri-

(69) Ὅσπερ οὐχ ὅμοια πρόσωπα προσώποις, οὕτως οὐδὲ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων [αὐτῶν cod. Vat.]. In Græc. Bibl. Proverb. xxvii, v. 19, ad finem additur, ὅμοια. Sciendum est autem, discrepare nonnihil hanc versionem a fontibus Hebraicis et aliorum translationibus כַּיּוֹם הַפְּנִים לַכַּיּוֹם הַבַּיִתָּהּ hoc est, interprete Sebast. Munstero : *Sicut aquarum facies, ad facies : sic cor hominis, ad hominem.* Et Munsterum alii quoque sunt verbatim secuti. Recentior interpret Latinus ita reddidit, *ut aqua vultum vultui, sic mens hominem homini, subaudi, ostendit, addiditque tale scholion* : « Ut in aqua cernis quale sit tuum corpus, sic in consideranda tua mente intelliges qualis homo sis. » Alius vir doctissimus et accuratissimus ita, *Ut in aquis facies faciei obversatur, ita cor (vel animus) hominis unius alteri.* Ad quæ sic adnotat : « Animus quidem hominis iudicatur vultu : sed tamen ita multiplex est et instabilis vultus, ut tantum quodammodo internoscere possit alter animum alterius, quemadmodum in aqua fluctuante atque instabili imago faciei humanæ variis et contortis modis tantum effingitur. » Ad quam figuram alii quoque exponunt, ut sit hæc admonitio ejusmodi, Μέμνησο ἀπιστεῖν. *Ne timere credamus ; quo præcepto nervos atque artus contineri sapientiæ dicebat Epicharmus, ὁ πολλὰ ποτῶν ζωῶν εἰπῶν χρήσιμα* : quodque politicos fere in omnibus paginis inculcare scribit Cicero. Vide et Dionem Chrysostomum *Περὶ ἀπιστίας*. Beatus Hieronymus, vetus interpret Bibl., sic habet : *Quomodo in aquis resplendet vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.* Et addit expositionem istam anagogicam : « Aquæ dicuntur sanctorum dogmata : in quibus doctores vel additores velut in speculo vultus suos

ptura? « Sicut non sunt similes facies faciebus, ita neque corda hominum. » O rem admirandam! unus idemque inest omnibus character: et in tanta hominum multitudine omnino inest differentia vultuum, et iis qui vident agnitio confusionis expers constare possit. Quamquam enim interdum in aliquibus similitudo inesse videtur, tamen omnino quidpiam invenietur in iisdem quod eos discriminet. Nam etsi pulchris oculis præditi sint multi, tamen, inter hos quoque est differentia. Alii enim cæsis oculis, alii uvarum colorem ac speciem referentibus, alii nigricantibus reperiuntur: alii etiam albicantibus. Sed et in capillis quiddam inest peculiare. Quod si etiam simi sunt aliqui; at non omnes eodem modo, sed hic istud, ille illud membrum habet formosius. Et alius quidem candidus est, alius autem niger: omninoque est aliquid, quod discrimen inter eos faciat. Neque enim omnia verbis exprimi possunt. Sic et corda hominum sunt comparata. Nam non eadem omnibus placent: sed aliis quidem hæc, aliis vero illa. Quid quod illi ipsi, qui eorumdem rerum amore tenentur, non eodem modo erga res amatas affecti sunt, sed alii vehementius, alii moderatius eas concupiscunt? Quam multi sunt sobrii ac temperantes? At dissimiliter. Alii namque virginitatem, alii continentiam, alii denique honorabile conjugium sunt amplexi. Quam multi sunt misericordes? Sed inter se differunt. Quam multi sunt iusti? Sed variant. Non solum autem in virtutibus, sed in vitiis quoque idem videre est discrimen. Quam multi pessimi vitiosissimique sunt? Verumtamen differentia quadam internoscuntur. Quam multi sunt libidinibus dediti? At non omnes iisdem capti sunt. Quod si etiam iisdem quoque capiantur; at non omnes similiter affecti sunt; verum alii voluptatibus secundum naturam, alii voluptatibus a natura abhorrentibus delectantur. Alii quidem in legitimam naturam peccant et libidinantur; alii vero etiam posticam corporis partem contumelia afficiunt. Alii meticulosi ac timidi sunt; alii audaces et prædientes. Alii tenaces ac parci; alii profusi ac nepotes. Alii ne verbum quidem audire possunt acris; alii contra sunt qui ne supplicia **476** quidem horrent. Alii adulatorum sunt; alii vero se adulari volunt. Alii ebrietate gaudent, alii spectaculis; alii cantibus, alii lamentationibus. Alii in desertis, alii in urbibus latrocinia exercent. Alii cædes spirant et appetunt; alii ne brutum quidem animal mactatum aspicere æquo animo possunt. Alii ignavi, alii feroces sunt. Sed si omnia hominum peccata enumerare coner, ne si velim quidem exitum invenire ac desinere, possim. Quapropter veneratus sacras ac divinas Scripturas, hic finem faciam.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

prospiciunt, dum non solum in actione, sed etiam in cogitatione seditatem suam recognoscunt. » RITT. — Quidquid sit, lucentia est et pererudita super hoc dicto Isidori commentatio. EDIT.

(70) Inter διαφορὰ et πάντως cod. Vat. inserit πάντων, et vers. post 2, pro ἐνεῖναι δόξει scribit ἰdem δόξειεν εἶναι. POSSIN.

(71) Inter γὰρ et χαροποιῖ idem inserit εἰσι. Vers. 4 seq. μελανόματοι mutat in μεγαλονόματοι, non recte. Vers. seq. post λευκοὶ hæc recte addit κἀν τοῦτοις πάλιν ἐναλλαγῆ· οἱ δὲ καὶ οὔλοι· ἄλ. ἰδ.

(72) Edlt. Paris., οὐ γὰρ παντοῖον εἰπεῖν. EDIT.

A πᾶσι χαρακτηρῶ, καὶ ἐν τῷσαύτῃ πληθούῃ διαφορὰ (70) πάντως ἐνεοσι προσώπων, ὡς ἀδύγχυτον τοῖς ὀρώσιν εἶναι τὴν γνώσιν. Εἰ γὰρ καὶ ποτε ἐν τισιν ἐνεῖναι δόξει ὁμοιότης, ἀλλ' εὐρεθῆσεται εἰ πάντως τὸ διορίζον. Εἰ γὰρ καὶ εὐφθαλμοὶ εἰσι πολλοὶ, ἀλλὰ κἀν τοῦτοις ἐστὶ διαφορὰ. Οἱ μὲν γὰρ (71) χαροποὶ, οἱ δ' οἰνίζοντες, οἱ δὲ μελανόματοι εὐρίσκονται, οἱ δὲ καὶ λευκοί. Ἄλλα καὶ ἐν θριξίν ἰδιότης ἐστίν· εἰ δὲ καὶ σιμοὶ, ἀλλ' οὐ πάντες ὁμοίως· ἀλλ' ὁ μὲν τοῦτο, ὁ δὲ ἐκεῖνο τὸ μέλος κάλλιον ἔχει· καὶ ὁ μὲν λευκός, ὁ δὲ μέλας· καὶ πάντως ἐστὶ τὸ διορίζον. Οὐ γὰρ πάντα ὁλον (72) εἰπεῖν· οὗτω καὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων· οὐ γὰρ πᾶσι τὰ αὐτὰ ἀρέσκει· ἀλλὰ τοῖς μὲν ταῦτα, τοῖς δ' ἐκεῖνα. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ τῶν αὐτῶν ἐραστοὶ οὐχ ὁμοίως περὶ τὰ ἐπέραστα ἔχουσιν· ἀλλ' οἱ μὲν μειζῶν, οἱ δὲ μετρίων (73) ἐφιένται. Πόσοι σώφρονές εἰσιν! ἀλλ' οὐχ ὁμοίως. Οἱ μὲν γὰρ τὴν παρθενίαν, οἱ δὲ τὴν ἐγκράτειαν, οἱ δὲ τὸν ἐντιμον γάμον ἠσπᾶσαντο. Πόσοι ἐλεήμονες! ἀλλ' ἐαυτῶν διαφέρουσι. Πόσοι δίκαιοι! ἀλλὰ διαλλάττουσιν. Οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἀρετῶν (74), ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν κακιῶν τὸ αὐτὸ ἐστὶν ἰδεῖν. Πόσοι εἰσι κάκιστοι! ἀλλὰ διορισμῷ γνωρίζονται. Πόσοι λάγνοι! ἀλλ' οὐ πάντες τοῖς αὐτοῖς ἐάλωσαν. Εἰ δὲ καὶ τοῖς αὐτοῖς ἀλοῖεν, ἀλλ' οὐ πάντες ὁμοίως διάκεινται· ἀλλὰ οἱ μὲν ταῖς· κατὰ φύσιν, οἱ δὲ ταῖς ὑπερορῖαις (75) τέρπονται ἡδοναῖς· οἱ μὲν, εἰς τὴν ἐννομον φύσιν παροινούσιν· οἱ δὲ καὶ τὴν ἐδραστήριον (76) ὑβρίζουσιν. Οἱ μὲν φοροδεεῖς (77) εἰσιν· οἱ δὲ βίφροκιδνοῦσι. Οἱ μὲν φειδωλοὶ· οἱ δὲ ἄστωι. Οἱ μὲν οὐδὲ λόγου ἀκούσαι δύνανται· οἱ δὲ οὐδὲ τὰς τιμωρίας φρίττουσιν. Οἱ μὲν κολακῆς εἰσιν· οἱ δὲ κολακεύεσθαι βούλονται. Οἱ μὲν μέθη ἡδοναῖ· οἱ δὲ θέαις. Οἱ μὲν ψάδας, οἱ δὲ θρήνοις· οἱ μὲν ἐν ταῖς ἐρήμοις, οἱ δὲ ἐν ταῖς πόλεσι ληστεύουσιν. Οἱ μὲν φονῶσιν· οἱ δὲ οὐδὲ ἄλογον σφαττόμενον ἰδεῖν ὑπομένουσιν. Οἱ μὲν δελοὶ εἰσιν· οἱ δὲ θρασεῖς. Ἄλλ' εἰ πάντα τὰ ἀμαρτήματα καταριθμήσασθαι ἐπιχειρήσαιμι, οὐδ' εἰ παύσασθαι βουλοίμην, δυναίμην. Διὸ ἐκθειάσας τὰς ἱερὰς καὶ θείας Γραφὰς, καταπαύσω.

C οἱ δὲ ἄστωι. Οἱ μὲν οὐδὲ λόγου ἀκούσαι δύνανται· οἱ δὲ οὐδὲ τὰς τιμωρίας φρίττουσιν. Οἱ μὲν κολακῆς εἰσιν· οἱ δὲ κολακεύεσθαι βούλονται. Οἱ μὲν μέθη ἡδοναῖ· οἱ δὲ θέαις. Οἱ μὲν ψάδας, οἱ δὲ θρήνοις· οἱ μὲν ἐν ταῖς ἐρήμοις, οἱ δὲ ἐν ταῖς πόλεσι ληστεύουσιν. Οἱ μὲν φονῶσιν· οἱ δὲ οὐδὲ ἄλογον σφαττόμενον ἰδεῖν ὑπομένουσιν. Οἱ μὲν δελοὶ εἰσιν· οἱ δὲ θρασεῖς. Ἄλλ' εἰ πάντα τὰ ἀμαρτήματα καταριθμήσασθαι ἐπιχειρήσαιμι, οὐδ' εἰ παύσασθαι βουλοίμην, δυναίμην. Διὸ ἐκθειάσας τὰς ἱερὰς καὶ θείας Γραφὰς, καταπαύσω.

Ἄλλ' εἰ πάντα τὰ ἀμαρτήματα καταριθμήσασθαι ἐπιχειρήσαιμι, οὐδ' εἰ παύσασθαι βουλοίμην, δυναίμην. Διὸ ἐκθειάσας τὰς ἱερὰς καὶ θείας Γραφὰς, καταπαύσω.

(73) Cod. Vat. 650 pro μειζῶν et μετρίων scribit μειζῶνας et μετρίως, non male. Vers. seq. ἐντιμον mutat in τιμόν. ἰδ.

(74) Οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἀρ. Post οὐ μόνον videtur esse omissum δὲ. RITT.

(75) Pro ὑπερορῖαις idem cod. habet ὑπερορῖος et vers. inde 4, ἀνέχονται pro δύνανται. ἰδ.

(76) Ἐδραστήριον. Intelligit anum: et indicat scelus quod non proficit scire, ut cum imperatore loquar. ἰδ.

(77) Gloss. vet. φοροδεῖς, sonorosus. Est autem is qui minimo quoque sono aut strepitu exterritur. ἰδ.

PIE. — ΕΠΙΦΑΝΙΩ.

Εἰς τὸ συγκριτικὸν περὶ μοιχείας καὶ κλοπῆς γραμμένον· « Ἐὰν ἄλλ' τις κλέπτωι.

Ἔοικας ἀγνοεῖν, ὅτι ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν (78), οὐκ ἐπὶ τῶν ἑτερογενῶν ὁ συγκριτικὸς χαρακτήρ λαμβάνεται. οὐκ εἰς τὴν ἐναντίαν τάξιν ἐξωθῶν τὰ συγκρινόμενα· ἀλλ' ἐλάττωσιν ἐμφαίνων καὶ ὑπεροχῆν. Ὡσπερ γὰρ ἐν τοῖς πταίσμασι τὸ μὲν ἐστὶ κακὸν, τὸ δὲ κάκιον, τὸ δὲ κάκιστον (κακὸν μὲν γὰρ ἡ κλοπή· κάκιον δὲ ἡ πορνεία· κάκιστον δὲ ἡ μοιχεία)· οὕτως καὶ τοῖς κατορθώμασι, τὸ μὲν καλὸν, τὸ δὲ κάλλιον, τὸ δὲ κάλλιστον· καλὸν μὲν γὰρ ὁ γάμος· κάλλιον δὲ ἡ ἐγκράτεια, κάλλιστον δὲ ἡ παρθενία (79). Τὸ οὖν τοῦ κάλλιστου ἐλαττον, οὐκ εἰς τὴν ἐναντίαν ἐξωθείται τάξιν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐλάττονα μὲν, τὴν αὐτὴν δέ. Οὐ γὰρ ἂν τις σωφρονῶν τῇ πορνείᾳ τὴν παρθενίαν (80) παραβάλλοι, ἀλλὰ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὸν τίμιον γάμον. Καὶ ἡ Γραφή δὲ κλοπῆς καὶ μοιχείας σύγκρισιν ποιουμένη, ἐφη· « Οὐ θαυμαστὸν, ἐὰν ἄλλ' τις κλέπτωι· κλέπτει γὰρ, ἵνα ἐκπλήσῃ (81) ψυχὴν πεινώσαν. Ὁ δὲ μοιχὸς δὲ ἔνδειαν φρενῶν ἀπόλειαν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ περιποιεῖται. » Οὐ γὰρ συγγνώμην παρέχουσα τῷ κλέπτοντι, καὶ ἀπολύουσα αὐτὸν τῶν ἐγκλημάτων, τοῦτο ἐφη· ἀλλὰ τῇ μοιχείᾳ, κακίστη ὄσῃ, τὴν κλοπὴν παραβάλλουσα, ἡμερωτέραν αὐτὴν ἐφη εἶναι καὶ κουφοτέραν, καὶ μάλιστα ὅταν ὑπὸ πεινίας τίχτηται.

ret ab omni crimine, sed cum adulterio, quod pessimum est ꝫ scelus, furtum comparans, levius hoc aique tolerabilius esse pronuntiavit, maximeque, quando a paupertate generatur.

PIΓ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ Λαζάρου καὶ τοῦ πλοῦσιου.

Ἔοικας θεθορυθῆσθαι, διὰ τὸ ἀκηκοῖναι, ὅτι ἐν ταῦθα καὶ ὁ Λάζαρος τὰ πταίσματα, καὶ ὁ πλοῦσιος τὰ κατορθώματα ἀπέληφεν· ἀλλ' εἰ προσείχες τῷ εἰρημένῳ, οὐκ ἂν ἐπαθεῖς. Τὸ γὰρ μὴ εἰπεῖν, ἑλαθεῖς, ἀλλ' ἀπέλαθεῖς (τὸ μὲν γὰρ χάριν μνηύει, τὸ δὲ ἀμοιβὴν), πᾶσαν σαφηνίζει καὶ ἐγγυᾶται τὴν ἔννοιαν, τὴν παρ' ἡμῶν εἰρημένην. Ὅτι δὲ οὐ μόνον οἱ εἰς ἄκρον ἀρετῆς ἐληλακότες ἔχουσιν ἀνθρώπινόν τι πταίσμα (μόνον γὰρ τὸ Θεῶν ἀναμάρτητον), ἀλλὰ καὶ οἱ εἰς τὸν πυθμένα τῆς κακίας ἐμπεπτωκότες, ἔχουσι τι κατόρθωμα, ἢ ἱερὰ κηρύττει Γραφή· περὶ μὲν ἐκείνων λέγουσα· « Τίς καυχῆσεται, ἀγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τίς παρβησιασεται, καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἀμαρτιῶν; » περὶ δὲ τούτων, ὅτι Ὁ κριτὴς ἀδικίας, ὁ μήτε Θεὸν φοβούμενος, μήτε ἀνθρώπων ἐντροπόμενος, ἐποίησέ τι χρηστὸν, τὴν συνεχῶς προσιοῦσαν αὐτῷ χήραν ἐλεήσας, καὶ ἐπεξελεθῶν τοῖς ἀδικούσιν. Εἰ τοίνυν καὶ ἐν τοῖς λίαν ἀριστοῖς εὐρίσκεται τις μέμ-

¹² Prov. vi, 30-32. ¹³ Luc. xvi, 1 seqq. ¹⁴ Prov. xx, 9.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(78) Ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν. Eamdem regulam recte comparationis sæpe inculcat Isidorus. Confer epist. 133 lib. ii et epist. 351 lib. iii. RITT.

(79) Καλὸν μὲν ὁ γάμος, κάλλιον δὲ ἡ ἐγκράτεια, κάλλιστον δὲ ἡ παρθενία. Confer. lib. ii epist. 133, et lib. iii epist. 351, et infra h. lib. ep. 192, ubi docet virginiatem antistare conjugio quæ et apostoli Pauli et omnium veterum Ecclesiæ do-

A CXV. — ΕΠΙΦΑΝΙΩ

In comparationem de adulterio et furto scriptam, « Si quis in furto deprehensus sit ¹². »

Videris ignorare, quod in illis quæ ejusdem sunt generis, non in iis quæ sunt diversi, comparationis nota locum habeat, non in contrarium ordinem velut expellens ea quorum instituitur comparatio; sed vel deteriorem vel præstantiorem indicans conditionem. Nam ut in vitiiis et lapsibus aliud quidem est malum, aliud vero pejus, aliud denique pessimum (nam malum quidem est furtum, pejor vero scortatio; pessimum autem adulterium), sic etiam in virtutibus et recte factis, aliud bonum est, aliud melius, aliud optimum. Verbi gratia, bonum quidem est conjugium, sed præstantior est continentia; B præstantissima vero atque optima virginitas. Illud igitur, quod optime est inferius, non in contrariam extruditur seriem, sed manet in eadem serie, tametsi inferiore. Nemo enim qui sanæ mentis sit, fornicationem cum virginitate contulerit, sed potius continentiam et honorabile conjugium. Scriptura quoque furti et adulterii comparationem instituens, ait: « Non sit mirum, si capiatur aliquis qui furatur. Furatur enim, ut impleat animam esurientem. At mæchus propter inopiam mentis, perditionem animæ suæ acquirit. » Non enim eo sensu hoc dixit, quasi veniam daret furi, eumque omnino absolveret ab omni crimine, sed cum adulterio, quod pessimum est ꝫ scelus, furtum comparans, levius hoc aique tolerabilius esse pronuntiavit, maximeque, quando a paupertate generatur.

C CXVI. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

De Lazaro et divite ¹².

Videris perturbatus esse, quod audiveris, in hoc sæculo et Lazarum lapsuum suorum pœnas, et divitem recte ab se factorum præmia recepisse. Si vero ad id quod dictum est, attendisses, non hoc tibi contigisset. Nam quod non ait, accepisti, sed recepisti (illud enim indicat gratiam, hoc vero retributionem): id omnem declarat ac promittit illum sensum, quem nos diximus. 477 Jam quod non solum ii qui ad supremum virtutis fastigium pervenerunt, habeant aliquod humænum erratum (cui sint aut aliquando fuerint obnoxii). Solus enim Deus omnis est peccati expers: sed etiam ii qui in profundum vitiorum inciderunt, aliquod tamen D recte factum sacra Scriptura quoque testatur, dum de priori quidem hominum genere ait: « Quis jactabit castum habere cor? aut quis libere dicet se purum esse a peccatis ¹³? » de posteriori autem dicit, judicem illum iniquitatis, qui neque Deum

et ipsius adeo Christi sententia unanimis est, ut demirer, repertos fuisse qui dissentire sicut ausi. Ib.

(80) Τῇ πορνείᾳ τὴν παρθενίαν. F. Τὴν πορνείαν τῇ παρθενίᾳ. Ib.

(81) Ἴνα ἐκπλήσῃ. leg. ἐμπλήσῃ, ut in Bibl. Græcis scriptum est, Prov. Salomon. c. vi prope finem. Ib.

metuebāt, neque hominem verebatur, boni tamen A
quidpiam fecisse, dum viduam illam, quæ conti-
nenter ipsum adibat, misericordia persecutus est,
et persecutus ultione eos qui ipsam injuria afficie-
bant⁸². Si igitur, et in illis qui sunt optimi, aliquid
reperitur dignum reprehensione, et contra in illis
miraris, si in vita ambo soluti discesserunt, alter
quidem nudus peccatis, alter vero desertus a virtu-
tibus? Quam ob causam alter quidem puram percepit
sustinuit supplicium.

CVII. — VALENTIANO PRESBYTERO.

Quare lex, lepra aut aliis morbis involuntariis
laborantes, extra sacra castra consistere præcepe-
rit⁸³.

Videris mihi non probare eos, qui lectores (sac-
rarum Litterarum) ad contemplationem ac stu-
dium allegoriarum investigandarum exhortantur. B
Dum enim, ut aiebas, semetipsos Scripturis sapien-
tiores esse existimant, hinc fit ut divina oracula in
quascunque ipsis libuerit figuras transforment, et
auditores multis modis fallant. At ego neque illos,
si quid sapiens atque eruditum invenire pollicen-
tur, culpaverim, neque te nolentem et invitum ad
allegorias tractandas eoegerim, sed recta ad defen-
sionem me accingam. Quæsvisti enim: Quare le-
gislator leprosus et aliis morbis involuntariis labo-
rantes a sacris cœtibus exclusos atque remotos esse
sanxerit? Ausculta igitur compendiose ac breviter,
mentem tuam in collecto habens. (Neque enim fas
est naturæ arcana, quæ ipsa abdita esse voluit,
divulgare.) Ideo hoc ita cavuit ut parentum luxu-
riam compesceret, et voluptatibus frenos impo-
neret, et inodos ac fines consuetudini conjugali
statueret. Nam quia multi tunc quando nefas est,
in cœtum conveniunt, et ex intempestiva commi-
stione impura et deformia corpora procreantur (li-
berorum), neid fieret, curam cautionemque adhibuit.
Quod autem hæc res non tam illis qui inde pro-
gnati sunt, quam parentibus ipsis, maximam afferat
pœnam, nemo, ut opinor, ignorat. Etsi enim ista
res aliquibus fortasse ne quidem videtur ullam
continere pœnam, quod consuetudo opinionem
pœnæ destruat: tamen plerique omnes parentes,
quibus id usu venit, incurabile sustinent supplicium
et cruciatis maximos animorum, dum liberos suos,
quos, (ut fert commune parentum votum) seipsis
arceri atque excludi vident. Et liberis quidem id
nulla sua culpa sibi attraxerint, sed absque sua voluntate in id
inciderint: **478** parentibus autem,

⁸² Luc. xviii, 4 seqq.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(82) Edit. Paris., Et τοῦτον * καὶ ἐν τοῖς καχι-
στοῖς, omissis intermediis quæ restituuntur ex cod.
Vatic. 650. EDIT.

(83) Cod. Vat. 650, Οὐάλεντι. POSSIN.

(84) Conferatur cum hac epist. 141 infra hoc li-
bro. RITT.

(85) Ἐπὶ τὰς θεωρίας. Θεωρίας hic vocat ἀλλη-
γορίας, quod perspicuum fit ex seqq., ὅτε σε μὴ
βουλόμενον ἀλληγορεῖν ἀναγκασαίμην. Similiter in
hac epist. 203. Aliter Epiphanius accipit θεωρίαν in
hac sententia, quam Origenianis opposuit: Πάντα

ψις, καὶ ἐν τοῖς καχίστοις (82) ἀρετὴ· τί θαυμάζεις,
εἰ ἐνταῦθα διαλυσάμενοι ἑκάτεροι, ἐκεῖσε ἀπηνέχθη-
σαν, ὁ μὲν γυμνὸς ἀμαρτημάτων, ὁ δὲ ἔρημος κα-
τορθωμάτων; Αἰδὸ ὁ μὲν καθαρὰν ἐπέργα τὴν εὐφρο-
σύνην· ὁ δὲ ἀπαραμύθητον ὑπέμενε τὴν τιμωρίαν.

quoque qui sunt pessimi, aliqua virtus inest: quid
quidem nudus peccatis, alter vero desertus a virtu-
tibus? Quam ob causam alter quidem puram percepit
lætitiam, alter autem omnino expers solatii sus-
tinuit supplicium.

PIZ'. — ΟΥΑΛΕΝΤΙΑΝΟΥ (83) ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ.

Αἰὶ τί ὁ νόμος τοὺς λεπρῶντας, ἢ ἐτέρους νο-
σήματα ἀκούσια νοσοῦντας, ἐξω εἶναι τῶν
ιερῶν περιόδλων προσέταξεν (84).

Ἔοικας οὐκ ἀποδέχεσθαι τοὺς ἐπὶ τὰς θεωρίας (85)
τοὺς ἀναγινώσκοντας παρακαλοῦντας. Σοφωτέρους
γάρ, ὡς ἔφη, τῶν Γραφῶν ἑαυτοὺς ἠγούμενοι, εἰς
ἄπειρ βούλονται μετακομίζοντας τὰ θεῖα Λόγια, πολλὰ
σφάλλουςι τοὺς ἀκούοντας. Ἐγὼ δ' οὐδ' ἐκείνους
αἰτιασαίμην, εἰ σοφὸν τι ἐξευρεῖν ἐπαγγέλλονται,
ὅτε σὲ, μὴ βουλόμενον, ἀλληγορεῖν ἀναγκάσαιμι,
ἀλλ' ἐξ εὐθείας τὴν ἀπολογία ποιησαίμην. Ἐφησ
γάρ· Τοῦ χάριν ὁ νομοθέτης τοὺς λεπρῶντας, καὶ
ἕτερα νοσήματα ἀκούσια νοσοῦντας, ἐξω εἶναι ἱερῶν
περιόδλων ἐθέσπισεν; Ἄκουε δὴ συντόμως, συναγα-
γῶν σου τὸν νοῦν (οὐ γὰρ θέμις σαφῶς τὰ τῆς φύ-
σεως δημοσιεύειν μυστήρια): Ὅτι τὰς ἀκρασίας τῶν
γονέων ἀναστέλλων, καὶ ταῖς ἡθοναῖς χαλινοῦς ἐπι-
τιθεῖς, καὶ μέτρα ὀρίζων ταῖς συνουσίαις, τοῦτο
προσέταξεν. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ ὅτε οὐ θέμις συνέρ-
χονται, καὶ ἐκ τῆς ἀκαίρου συνουσίας ἀκάρτα καὶ
δυσεχθῆ (86) τίκονται σώματα, ἵνα μὴ τοῦτο γένη-
ται, ἐφρόντισεν. Ὅτι δὲ οὐ τοῖς τεχθεῖσιν, ἀλλὰ τοῖς
τεκοῦσι μᾶλλον μεγίστην φέρει κόλασιν, οὐδεὶς, ὡς
οἶμαι, ἀγνοεῖ. Οἱ μὲν γὰρ αὐτὸς τιμωρίαν ἴσως
ἠγούνηται τὸ πρᾶγμα, τῆς συνηθείας τὴν κόλασιν
ἐκλυούσης· οἱ δ' ἀνήκεστον ὑπομένουσι τιμωρίαν,
ὅς ἦρχοντο ἀμείνους ἑαυτῶν εἶναι, τούτους εἰργο-
μένους ἱερῶν συνόδων θάωμενοι. Καὶ τοῖς μὲν τὸ
εἶναι ἀκούσιον τὸ πάθος ἐξευμαρτίζει τὴν συμφορὰν·
τοῖς δὲ τὸ συνειδέναι ὅτι τῆς ἀκρασίας αὐτῶν ἐστὶ
σύμβολον (87) ἐκουσίου, ἀνύποιστον ποιεῖ τὴν ὀδύ-
νην.

et cruciatis maximos animorum, dum liberos suos,
præstantiores esse optabant, sacris conventibus
calamitatem reddit leviolem, quod malum hoc
in id inciderint: **478** parentibus autem,

τὰ θεῖα ῥήματα οὐκ ἀλληγορίας δεῖται, ἀλλὰ ὡς ἔχει
θεωρίας δὲ δεῖται καὶ αἰσθήσεως, εἰς τὸ εἰδέναι ἐκά-
στης ὑποθέσεως τὴν δύναμιν. Hic θεωρία καὶ αἰ-
σθησις adhibenda in Scripturarum lectione, tracia-
tioneque nihil aliud est quam ἐρευνᾶν illud a Chri-
sto ipso nobis commendatum Joan. v. RITT.

(86) Scriptum δυσεχθῆ cod. Vat. mutat in εἰσεχθῆ,
et vers. seq. post ὅτι δὲ addit τοῦτο.

(87) Inter σύμβολον et ἐκουσίου idem cod. inserit
τῆς. POSSIN.

quod conscii sibi sint, eam rem esse notam suam, cui volentes indulserunt, libidinis et luxuriæ, intolerabilem efficit animi cruciatum.

PIH'. — ΑΛΥΠΙΩ.

Εἰς τὸ « Καὶ ποτήριον ψυχροῦ διδόναι. »

Ἔοικας καὶ (88) σαυτὸν παραλογίζεσθαι, καὶ τὰς θείας παρερμηνεύειν Γραφάς. Τὸ γὰρ « διδόναι ποτήριον ψυχροῦ, » πρὸς τοὺς τοῦτο μόνον ἔχοντας βλέπει, οὐ πρὸς τοὺς πλοῦτεν κομῶντας, τοὺς καὶ ἄμφια δυναμένους τοῖς ὑπὸ λιμοῦ καὶ νόσου καὶ γυμνότητος πολιορκουμένοις ὀρέγειν. Καὶ μὴ θαύμαζε, εἰ ὁ ὕδωρ παρέχων, οὐκ ἀμισθί τοῦτο ποιεῖ. Οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς δόσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς προαιρέσεως ἡ ἐλεημοσύνη κρίνεται· ὁπότε καὶ ὁ λόγος ἀποδοχῆς ἀξιοῦται. « Ἰδοὺ γὰρ, φῆσι, λόγος ὑπὲρ δόμα ἀγαθόν. » Ἄλλ' εἰ καὶ εἴρηται (89). « Ἄμφοτερα δὲ παρ' ἀνδρὶ κεχαριτωμένῳ » τοῦτῃ δηλονότι, ᾧ καὶ τὸ δοῦναι δυνατόν. Εἰ γὰρ (90) τοσοῦτον τὸ δοθῆν, ὅσον ἡ περιουσία καὶ ἡ προαίρεσις τοῦ παρέχοντος ζητεῖται. Πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα, πολλοὶ δὲ ἀπὸ ὀλίγων πολλὰ παρέχουσιν. Οὐ γὰρ τὸ μέτρον τῶν δεδομένων, ἀλλ' ἡ (91) τῶν παρεχόντων περιουσία τοιαύτη κρίνεται. Διὸ καὶ ἡ τὰ δύο λεπτὰ εἰσαγαγούσα, πάντας ὑπερῆχόντισι τοὺς πολλὰ προσοίσαντας· οἱ μὲν γὰρ μέρος προσήνεγκαν, ἡ δὲ πᾶσαν αὐτῆς τὴν ὑπόστασιν ἀφιέρωσεν.

dantur, quam dantium facultates (et animus) attenditur, et inde iudicium sumitur. Quæ causa est, cur vidua quoque illa ²⁰, quæ duo minuta intulit (in gazophylacium), omnes etiam qui multa offerebant, longo intervallo post se reliquit. Illi namque particulam duntaxat (suorum bonorum) offerebant; ipsa vero omnem suam substantiam dedicavit.

PIΘ'. — ΗΡΩΝΙ.

Τῆς Ἐπιστολῆς Πέτρου. Διὰ τὴν τοῦ ἀνδρα ὡς ἀσθενεστέρῳ σκευεῖ τῷ γυναικείῳ καλεῖται τιμὴν ἀπονέμειν.

Εἰ καὶ τίμιός ἐστιν ὁ γάμος, καὶ ἔννομος ἡ εὐνή, ἀλλ' οὐκ ἀεὶ αὐτῇ ἐπιτηδαιότερον· ἀλλὰ καιροῦς τινὰς σχολαστέον, καὶ παραχωρητέον τῇ φύσει, ἕως ἂν καθαρὰ μὲνη, καὶ ἐπιτηδεῖα πρὸς παιδοποιίαν γένηται. Καὶ τοῦτο μὲν ὁ νόμος ἐθέσεισεν. Ἡ δὲ χάρις καὶ διὰ τὴν ἄγνοιαν, καὶ τὰς συνεχεῖς προσευχὰς τοῦτο γίνεσθαι συνεβούλευσε· καὶ διὰ μὲν Παύλου λέγουσα· « Ἴνα σχολάσῃτε τῇ προσευχῇ· » διὰ δὲ Πέτρου τοῦθ' ὅπερ μαθεῖν ἠθέλησας. Χρῆναι γὰρ εἶπεν τοῖς ἀνδρα ὡς ἀσθενεστέρῳ σκευεῖ τῷ γυναικείῳ ἀπονέμειν τιμὴν.

PK'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰς τὸ « Εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν. »

Εἰ καὶ μηδεμίαν τὸν ὑβριστὴν ὁ λοιδορηθεὶς τῆς

^{16, 17} Matth. x, 42. ¹⁸ Eccli. xviii, 16. ¹⁹ ibid. 17. ²⁰ Marc. xii, 42-44. ²¹ I Petr. iii, 7. ²² I Cor. vii, 5. ²³ Rom. xii, 18.

A

CXVIII. — ΑΛΥΠΙΩ.

In illud, « Et poculum aquæ frigidæ dare ^{16, 17}. »

Videris mihi et teipsum decipere (quod quidem est facillimum) et sacras Scripturas falso ac perperam interpretari. Nam illud, « dare poculum (aquæ) frigidæ, » ad eos qui id solum habent, spectat, non ad eos qui divitiis luxuriant, qui vinum quoque modicum præbere possunt iis, qui a fame et morbo nuditateque, velut hostibus quibusdam, obsidentur et oppugnantur. Neque vero mirari debes, si etiam is, qui aquam exhibet, non sine præmio id faciat. Non enim ab ipsa dationis magnitudine vel parvitate, sed ex animi proposito eleemosyna æstimatur, quandoquidem etiam sermo approbatione dignus censetur. « Ecce enim, inquit, sermo melior est dono ¹⁶. » Sed et hoc dictum est: « Utraque autem sunt penes virum qui pollet gratia ¹⁹: » nimirum illum, qui et dare potest. Nam si tantum est id quod datur, quanta copia (dantis), tum etiam animi propensio et voluntas ejus quaeritur. Multi enim reperiuntur, qui de magna copia dant pauca; et contra multi de exiguis facultatibus dant multa. Neque enim tam mensura sive quantitas eorum quæ

Neque enim tam mensura sive quantitas eorum quæ

CXIX. — ΗΡΩΝΙ.

Ex Epistola Petri. Quare Petrus viros jubeat mulieribus, tanquam infirmiori vasi, honorem tribuere ²¹.

Quanquam venerabile est conjugium, et legitimum cubile, tamen non semper et passim sine dilectu in concubitum insiliendum est, sed sunt tempora quædam, quibus temporibus oporteat a coitu abstinere, et concedendum naturæ, donec sit pura, et apta fiat ad liberorum procreationem. Atque hoc quidem lex ita sancivit. Gratia autem (Evangelii) etiam studio castitatis, et propter continuas preces id fieri consuluit, per Paulum quidem dicens: « Ut vacetis orationi ²²; » per Petrum vero id quod discere voluisti. Oportere enim dixit viros quasi infirmiori vasculo muliebri impartiri honorem.

CXX. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

In illud (Pauli dictum), « Quantum in vobis est ²³, » etc.

Etsi is qui convicio affectus est, nullam in judi-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(88) Cod. Vatic. 650 omittit καὶ. Vers. inde 2, post ἔχοντας addit τε καὶ παρέχοντας. Possin.

(89) Pro ἀλλ' εἰ καὶ εἴρηται idem cod. scribit ἀλλ' εἰ καὶ εὔρηται ubi videtur abundare alterum εἰ Vers. seq. τοῦτῃ mutat in τοῦτο. Id.

(90) Pro εἰ γὰρ idem legit οὐ γὰρ. Id.

(91) Pro ἀλλ' ἡ idem cod. scribit ἀλλὰ τῇ. et vers. seq. pro περιουσία τοιαύτη ponit περιουσία τὰ τοιαῦτα. Vers. post 2, pro εἰσαγαγούσα habet προσ-αγαγούσα. Id.

cio adversus conviciatorem instituit actionem propter suam promissum (stitisset enim alioquin ipsum, pœnas eorum, quæ designavit, persoluturum), tamen adhuc auribus 479 suis insonantes habet contumelias. Quoniam igitur æquum est, ipsum sanari: alius harum affectionum non est medicus, præter ipsum qui plagam intulit, si is videlicet se paret ad excusandum se læso.

CXXI. — CASIANO DIACONO.

Quamquam evangelicæ narrationis sermo ita depingit Lazarum²⁴, ut qui ad extremam pervenerit miseriam: tamen ea calamitas ipsi felicitatis fundamentum exstitit maximum ac verissimum. Nisi enim ad tantam delatus esset miseriam, nunquam ad tantum gloriæ culmen ascendisset. Quid enim, quæso, gloriosius esse potest (ut nunc omitam alterius vitæ præmia) quam in Evangelii celebrari, et Deum laudatorem, et Abrahamum accepisse patronum?

CXXII. — HELIÆ DIACONO.

In illud Christi dictum, « Quicumque aspexerit mulierem ad concupiscendum, jam adulteravit eam²⁵. »

Si quidem vestibula tantum, non etiam penetralia attingeret inquinamentum, fortassis sanatu facilis esset affectio. Sin autem ipsam attingit animam, ne quisquam seipsum decipiat. Quod si quis homines decipiens, dicat: « Nemo coronatur, si non legitime certaverit²⁶; » legitimum esse existimans certamen aspectum (mulieris) dummodo ab actione (turpi) abstinerit: discat ipsum huiusmodi certaminum præsidem ac iudicem dixisse: « Quicumque aspexerit mulierem ad concupiscendum, jam adulteravit eam in corde suo. » Legitima igitur lucta est, non ea quam sibi fingit cuiusque socordia et anticipata opinio, sed illa potius, quæ ab incorrupto illo iudice est constituta.

CXXIII. — ISIDORO PRESBYTERO.

In illud, « At ipse volens semetipsum justificare, dixit: Et quis est meus proximus²⁷? »

Quæris, quid sibi velit quod in Evangelii dictum est de legisperito: « At ille volens semetipsum justificare, dixit: Et quis est meus proximus? » Audi ergo. Legisperitus ille proximum duntaxat esse putabat justum iusto, sublimem sublimi, quo ad virtutem, inquam. Non enim substantia, quæ una eademque est, proximitatem æstimabat, sed aut dignitatibus, aut actionibus. Quamobrem etiam volens seipsum justificare, hoc est justum demonstrare, quam sublimis videlicet esset secundum virtutem, aut magnus, quod esset magister, ait: « Et quis est meus proximus? » Quasi diceret: Ostende

τόλμης ἐν δικαστηρίῳ διὰ τὸ οἰκτεῖον ἐπάγγελμα ἐγράψατο γραφῆν (ἦ γὰρ ἂν παρέστησεν αὐτὸν δίκας ὡν ἔδρασαν ἀπαιτηθῶμενον), ἀλλ' οὖν γε εἰ ἐνανύτους ἔχει τὰς ὕβρεις. Ἐπεὶ οὖν δίκαιον αὐτὸν θεραπευθῆναι, ἄλλος (92) ἱατρός οὐκ ἔστι τῶν τοιούτων παθῶν, οἷος, ἢ ὡς ὁ πλήξας αὐτὸς, παρασκευάσων (93) αὐτὸν ἀπολογήσασθαι τάνδρῃ.

PKA'. — ΚΑΣΙΑΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ καὶ πάσης εἰς ἄκρον ἤκοντα ταλαιπωρίας τὸν Λάζαρον ὁ τῆς εὐαγγελικῆς διηγῆσεως ὑπογράφει λόγος, ἀλλ' εὐπραγίας αὐτῷ ὑπόθεσις μεγίστη καὶ ἀληθείας γέγονεν ἡ συμφορά. Εἰ μὴ γὰρ εἰς (94) τοσοῦτον δυσπραγίας ἀφίκετο, οὐκ ἂν πρὸς τοσοῦτον εὐκλείας ἀνέβη. Τί γὰρ εὐκλεέστερον (ἵνα παρῶ τὰς ἐκεῖσε ἀμοιβὰς) τοῦ ἐν εὐαγγελίοις ὑμνεῖσθαι, καὶ τὸν Θεὸν ἐπαινέτην, καὶ τὸν Ἀβραάμ κεκτηθῆναι συνήγορον;

PKB'. — ΗΛΙΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ· « Πῶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἔμοιχευσε αὐτήν. »

Εἰ μὲν τῶν προπολαίων μόνων, καὶ μὴ τῶν αὐτῶν ἤπιετο ὁ μολυσμὸς, ἴσως εὐτατον ἦν τὸ πάθος. Εἰ δὲ αὐτῆς καθάπτεται τῆς ψυχῆς, μὴ ἔκαστος ἑαυτὸν παραλογιζέσθω. Εἰ δὲ φαίη τις ἀνθρώπους ἀπατῶν, « Οὐδεὶς στεφανοῦται, εἰ μὴ νομίμως ἀθλήσῃ, » νόμιμον πάλιν εἶναι νομίζων τὴν θέαν, εἰ τῆς πράξεως ἀπόσχοιτο, μανθανέτω, ὅτι ὁ ἀγωνοθέτης καὶ κριτὴς τῶν τοιούτων παλαισμάτων εἶπεν· « Ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἔμοιχευσε αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. » Νόμιμος οὖν ἔστι πάλιν, οὐχ ἡ παρὰ τῆς ἐκάστου βλάβη; καὶ προλήψεως, ἀλλ' ἡ παρὰ τοῦ ἀδεκάστου κριτοῦ θεσμοθετηθεῖσα.

PKΓ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰς τὸ· « Ὁ δὲ θέλων ἑαυτὸν δικαιοῦσαι, εἴπει· Καὶ τίς ἐστὶ μου πλησίον; »

Τί ἐστίν, ἔφησ, τὸ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις εἰρημένον περὶ τοῦ νομικοῦ· « Ὁ δὲ θέλων ἑαυτὸν δικαιοῦσαι, εἴπει· Καὶ τίς ἐστὶ μου πλησίον; » Ἄκουε τοίνυν. Ὁ Νομικὸς πλησίον μόνον ἐνόμιζε εἶναι τὸν δίκαιον τῶ δικαίῳ, τὸν ὑψηλὸν τῷ ὑψηλῷ, κατ' ἀρετὴν φημι. Οὐ γὰρ τῇ οὐσίᾳ μᾶ οὐση, τὸν πλησίον ἔκρινε, ἀλλ' ἢ τοῖς ἀξιώμασιν, ἢ ταῖς πράξεσι. Αὐτὸ καὶ θέλων ἑαυτὸν δικαιοῦσαι, τουτέστιν δίκαιον ἀποδείξει, ὡς ὑψηλὸς εἴη κατὰ τὴν ἀρετὴν, ἢ μέγας κατὰ τὸ δίδασκαλος εἶναι, φησὶ· « Καὶ τίς ἐστὶ μου πλησίον; » Δεῖξόν μοι τὸν οὕτω μέγαν. Ὁ δὲ Σωτὴρ, ἅτε δὴ ποιητῆς (μικρὸν γὰρ καὶ μέγαν αὐτὸς ἐποίησεν),

²⁴ Luc. xvi, 19 seqq. ²⁵ Matth. v, 28. ²⁶ H Tim. ii, 5. ²⁷ Luc. x, 29.

VARIAE LECTIOES ET NOTÆ.

(92) Pro ἄλλος cod. Vat. 650 scribit ἀλλ' ὅς, quam recte ipse viderit: ego nihil mutarem. POSSIN.
(93) Idem cod. παρασκευάσων mutat in παρα-

σκευάσων. Id.

(94) Cod. Vatic. 650 εἰς mutat in πρὸς. Vers. post 3, verbo ὑμνεῖσθαι præponit ἂν conjunctum. Id.

οὐ ταῖς πράξεσιν, οὐδὲ τοῖς ἀξιώμασιν, ἀλλὰ τῇ φύσει ἄωρίσατο τὸν πλησίον, μονουχὶ λέγων· Οὕτω σοι τέως λέγω, ὅτι οὐδὲν τῶν ἄλλων διενήνοχας, ἵνα μὴ οἱ ὄντως φιλάρτοι νομιέσθαι χρεωστῆν τοῖς πέλας τὴν ἀγάπην, δῶγμα τὸ σὸν ἔλεγγον νομίσαντες εἶναι· ἀλλ' εἰ καὶ οὕτως ἔχει (δεδόσθω γάρ), σὺ σπουδάσον τοῦ δεομένου πλησίον εἶναι, οὐ τῷ τόπῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ διαθέσει, καὶ τῇ εἰς αὐτὸν ἐπιμελείᾳ. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸν Σαμαρείτην σοι ἐχαρακτηρίσατο. Τὸ γὰρ πλησίον τῇ φύσει κρίνεται, οὐ τῇ ἀρετῇ· τῇ οὐσίᾳ, οὐ τῷ ἀξιώματι· τῇ συμπαιδείᾳ, οὐ τῷ τόπῳ· τῆς θεραπείας ἑρῶπα, καὶ οὐ τοῦ τόπου ἐγγύτητι. Ἐκεῖνον μάλιστα ἡγοῦ εἶναι πλησίον, τὸν δεόμενον, καὶ αὐτεπάγγελτος ἐπὶ τὴν βοήθειαν βαδίζει.

ac sollicitudine. Ob hanc enim ipsam rem Samaritanum quoque tibi præfiguravit. Proximitas enim natura æstimatur, non virtute; substantia, non dignitate; compassione, non loco; curationis modo, et non loci propinquitate. Illum maxime arbitrare proximum esse, qui tui maxime indigeat, et sponte tua ad auxilium ei ferendum accede.

PKΔ'. — ΔΙΓΥΠΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Περὶ τῆς ψυχῆς.

Θεῖαν μὲν ἡγοῦμεθα τὴν ψυχὴν εἶναι (οὐ μὴν τῆς θειοτάτης καὶ βασιλικωτάτης φύσεως ἑμοοῦσιν) καὶ ἀθάνατον, ἀλλ' οὐ τῆς ἀνάρχου καὶ ποιητικῆς καὶ αἰδίου μέρους. Εἰ γὰρ ἐκεῖναι τῆς ἀρχῆς ἦν μέρος, οὐκ ἂν ἤμαρτεν, οὐκ ἐκρίθη. Εἰ δὲ ταῦτα πάσχει, τῆς ἀνωτάτου οὐσίας ποιήμα δικαίως ἂν πιστευθῆι, οὐ μέρος, ἵνα μὴ ἑαυτὴν ἢ θεῖα φύσις κρίνουσα φωραθείη.

PKE'. — ΠΡΟΕΣΧΙΩ (95) ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ ΙΑΤΡΩ.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Πυθαγόρας μὲν, καὶ Πλάτων, καὶ οἱ ἄλλοι ἔνδοξοι παρ' Ἑλλήσι σοφοί, ἀποδεικτικαῖς ἀνάγκαις ἐπόμεινοι, ἡγεμονικωτέραν τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος εἰκότως ἀπεφήναντο· καὶ ἐκάλεσαν τὴν μὲν τεχνίτην, τὸ δὲ ἕρπανον, τὴν μὲν ἀσώματον· τὸ δὲ τριχῆ διαστατόν (96)· τὴν δ' ἀθάνατον καὶ ἀφθαρτον (97). Εἰ γὰρ καὶ περὶ ἄλλα τινὰ δεῖμαρτον τῆς ἀληθείας, ἐν τούτῳ κατὰ σκοποῦ ἠνέχθησαν. Γαλιηνὸς δὲ (οὐ γὰρ ἔλαθε τοὺς συνετῶς ἀναγινώσκοντας, ἁρμόνιον (98) αὐτὴν λύραν οὐ λυρωδὸν ἡγησάμενος) θνητὴν ἀπεφήνατο (99). Προσθέμενος γὰρ εἶπεν, ὅτι τῇ κράσει τοῦ σώματος ἔπονται αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, εἰς τὸ φάναι τὸ μὴδὲ εἶναι ψυχὴν ἀσώματον καὶ ἀθάνατον ἐτελεῦτησεν, τὴν κρᾶσιν ψυχὴν οὐκ οἶδ' ὅπως ὀρι-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(95) Cod. Vatic. Προσεχίω. POSSIN.

(96) Τὸ δὲ τριχῆ διαστατόν. Post hæc videtur non nihil deesse minimum tale quiddam, τὸ μὲν θνητὸν καὶ φθαρτόν. RITT.

(97) Cod. Vat. pro τὴν δ' ἀθάνατον καὶ ἀφθαρτον habet τὴν μὲν ἀθάνατον, τὸ δὲ φθαρτόν. POSSIN.

(98) Pro ἁρμόνιον et λύραν idem ponit ἁρμονίαν et λύρας. Vers. inle 2. προσθεόμενος in προθέμενος mutai, et εἶπεν in εἶπεν. IΘ.

(99) Γαλιηνὸς δὲ... θνητὴν ἀπεφήνατο. Galenum in sententia de anima ter fere variasse, alii in ejus scriptis diligenter versati doctissimi viri observarunt. Aliter enim juvenem, aliter virum, aliter seum de

mili aliquem qui tam sit magnus, ut mecum possit comparari. Salvator autem, tanquam is qui hominem fecisset (pusillum enim et magnum ipse fecit), non actionibus, neque dignitatibus, sed natura definivit proximum: tantum non talia quædam dicens: Nondum tibi dico: te aliis nihil antestare aut meliorem esse, ne illi qui revera sunt virtutis studiosi, forte putent, se proximis (id est, non nisi sui similibus) dilectionem debere, tuum dogma pro regula veritatis habentes. Sed si vel maxime ita, ut tu vis, res sese habeat (jam enim hoc detur sic esse), tu id potius da operam, ut indigentis tua ope sis proximus, non solum loco, sed etiam animi propensione, et erga ipsum cura

B CXXIV. — ΔΙΓΥΠΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

De anima.

Divinam quidem esse animam arbitramur; non tamen ejusdem cum divinissima maximeque regia natura substantiæ: et immortalem; non autem ejus naturæ partem, quæ principio caret, et res creavit et sempiterna est. Nam si ineffabilis illius naturæ portio esset, non utique peccasset, non esset judicata. Quod si hæc patitur, æquum est ipsam credi supremæ illius substantiæ opificium, non partem esse, ne divina natura seipsam judicare deprehendatur.

CXXV. — ΠΡΟΕΣΧΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ ΙΑΤΡΩ.

De anima.

Pythagoras quidem et Plato, aliique apud Græcos sapientiæ opinione clari, necessitates demonstrationum secuti, animam corpore præstantiorem dignioremque imperio, jure ac merito pronuntiarunt: et illam quidem artificem; hoc vero instrumentum appellarunt: illam quidem corporis expertem; istud autem trina constans dimensione: istud quidem mortale et corruptioni obnoxium; illam vero immortalem, et corruptionis expertem. Quanquam enim aliis in rebus a veritate aberrarunt: tamen hac in re scopum attingerunt. Galenus autem (neque enim eos qui intelligenter ipsam legunt, fugit, quod concinnam quamdam lyram, non lyricinem, illam esse duxerit) mortalem pronuntiavit. Nam et hoc

ea scripsisse. Libro quidem II *De placitis Platonis et Hippocratis*, sic scribit: Εἰ δὲ καὶ περὶ ψυχῆς οὐσίας ἀποφύνασθαι χρὴ, δυσὶν ἄτερον ἀναγκαῖον εἶπεν, ἢ τοῦτ' εἶναι τὸ αὐγοειδὲς τε καὶ ἀνθερωδὲς σῶμα λεχτέον αὐτῆν. Εἰς δ, κἀν μὴ βούλωνται, κατ' ἀκολουθίαν ἀφικνουῦνται Στοιχοί τε καὶ Ἀριστοτέλης· ἢ αὐτὴν μὲν ἀσώματον ὑπάρχειν οὐσίαν· ὄχημα δὲ τὸ πρῶτον αὐτῆς εἶναι τοῦτ' ἐπὶ τὸ σῶμα δι' οὐ μέρου τὴν πρὸς τὰλλα σῶματα κοινωλίαν λαμβάνει. Cujus loci indicium fecit mihi amicissimus meus Joan. Cunr. Rhunelius, eximius et philosophus et medicus, nec potui ego, quin hac occasione porro facerem aliis, cum grata viri mentione. RITT.

addidit, corporis temperamentum sequi facultates animæ: eoque tandem pervenit, ut diceret, ne quidem corporis expertem et immortalem esse animam, cum nescio quomodo temperamentum definierit animam, ut ita arguatur frustra ac dicis tantum causa nomen quidem animæ crebris usurpare sermonibus: dum autem hoc verbo tenuis concedit, ne videlicet multis sapientibus contradicere videatur, rem interea ipsam oppugnat. Sed non est ipsi hac in re auscultandum. Nam dum medico dogmati se accommodavit, suamque artem stabilire et commendare voluit, veritatis curam insuper habuit. De curatione namque corporum, 481 quoniam in hac arte excellens fuit artifex, vir ille, loquatur sane suo arbitrato: neque enim ipsi dignitatem in his rebus suam detrahā. De anima vero certamen cum sapientibus ne suscipiat, neque descendat in luctam, in qua non est exercitatus et impræmeditatus, neque cum sit athleta iudicium sibi sumat de arte musica: cumque omnem suam prudentiam circa corpora consumpserit, de anima ne tradat dogmata: neque credat, animam consistere in concilianda harmonia et contemperatione elementorum. Si enim hoc ipsi ex hypothesi detur (nemo enim sapiens ita ex animo scuserit): si quidem ita se habet rei veritas, cum ipso temperamento, vel potius una cum corpore anima extinguetur. Si enim anima est harmonia, tum et ultima constituetur, et prima perimetur. Lyra enim et fides concinnatæ quidem aptatæque concentum pariunt: dissolutæ vero ad tempus aliquod manent, harmonia prius extincta. Quid autem optimum ille (Galenus) dicturus est de iis quæ apud poetas et philosophos et oratores disputata sunt passim, quod in extremo iudicio ubique et omnino futura sint supplicia? Quale vero præmium iis qui hanc vitam recte laudabiliterque transegerunt? quique ita res rationesque suas instituerunt, ut multa certamina maximis laboribus ac sudoribus plena ad finem usque hujus vitæ ipsis fuerint proposita? Ubi vero supplicium illis definet, qui omnem improbitatem ad mortem usque sectantur, interea tamen divitiis et honore fruuntur? Quo modo autem illam apud Homerum admonitionem interpretabitur, qua pars animæ ratione prædita utitur ad irascibilem facultatem:

Cor suffer patiens?

Quomodo hoc vero accipiet:

Manet usque anima, et subit orcum?

Quomodo item istud:

Certe aliquid restabit ad orcum?

Quod nihil est aliud, quam revera ibi quoque aliquid supererit. Quomodo autem Euripides, quem sapientem esse dicitis, hoc pronuntiavit:

Bene ac beate in infera tibi sit domo?

σάμενος· ὡς ἐλέγχεσθαι αὐτὸν μάτην μὲν τὸ ὄνομα τῆς ψυχῆς θυλλοῦντα· διὰ δὲ τὸ μὴ δόξαι πολλοῖς σοφοῖς ἀντιλέγειν, τοῦτο συγχωροῦντα, τῷ (1) πράγματι μαχόμενος, τοῦνομα συγχωρεῖ. Ἄλλ' οὐ προσεκτέον αὐτῷ ἐν τούτῳ. Τῷ γὰρ λατρικῷ δόγματι: ἐπόμενος, καὶ τὴν ἰδίαν τέχνην συστήναι βουλόμενος, τῆς ἀληθείας οὐκ ἐφρόντισε. Σωμάτων γὰρ περὶ θεραπείας, ἐπειδὴ τεχνίτης ἐν ταύτῃ ὁ ἀνὴρ περιελαλεῖτο, ὡς βούλεται (οὐ γὰρ ἀφαιρήσομαι αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τούτοις ἀξίαν), ψυχῆς δ' ἔνεκεν μὴ ἀμιλλάσθω τοῖς σοφωτέροις, μηδὲ καταβαινέτω εἰς ἀγῶνα, οὐ καὶ ἀνάσκητός ἐστι καὶ ἀμελέτητος· μηδὲ ἀθλητῆς ὡν τὴν μουσικὴν κρινέτω· μηδὲ περὶ τὰ σώματα ἄλλην ἑαυτοῦ κενώσας τὴν σύνεσιν, περὶ ψυχῆς δογματίζετω· μηδὲ πιστεύετω (2), ἐν τῷ κατασκευάζειν τὴν ἁρμονίαν τῶν στοιχείων εἶναι ψυχῆν. Εἰ γὰρ τοῦτο καθ' ὑπόθεσιν ἔδοξεν (μὴ γὰρ δὴ τις τῶν συνετῶν οὕτω φρονήσειεν), ἐπειδὴ μάλᾳ ἀλήθεια οὕτως ἔχει, μετ' αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ μετὰ τοῦ σώματος σθεσθήσεται. Εἰ γὰρ ἁρμονία, καὶ τελευταία συνίσταται, καὶ πρώτη ἀπόλλυται (ἡ γὰρ λύρα καὶ αἱ χορδοὶ ἄρμοσθεῖσαι μὲν, τὴν ἁρμονίαν τίχτουσι· διαλυθεῖσαι δὲ χρόνον τινὰ διαμένουσι, τῆς ἁρμονίας προαπολομένης· (τί οὖν φαίη ὁ βέλτερος περὶ τῶν παρὰ ποιηταῖς καὶ φιλοσόφοις καὶ λογογράφοις φιλοσοφηθέντων, ὡς πάντῃ τε καὶ πάντως ἐσομένων ἐν τῇ κρίσει κολαστηρίων; Ποῖον δὲ γέρας τοῖς τῆδε βιοῦσιν ὀρθῶς ἐπινοήσῃ; Τοῖς γὰρ οὕτω πολιτευομένοις, ὡς τὰ πολλὰ, ἄλλα μεγίστων (3) πόνων καὶ ἰδρώτων μεστὰ, ἕως τῆς ἐνθόδε τελευτῆς προετέθη. Ποῖ δὲ τὴν τιμωρίαν ὀρεῖ, τοῖς κακίαν μὲν πάσαν μεταδιώκουσιν ἕως θανάτου, καὶ πλοῦτου καὶ τιμῆς ἀπολαύουσι; Πῶς διερμηνεύσει τὴν παρ' Ὀμήρω τοῦ λογιστικοῦ πρὸς τὸ θυμικὸν παραίνεσιν·

Τέτλαθι, κραδίη;

Πῶς δὲ,

Ψυχὴ τε μένει, Ἄιδόςδε βεβήκει;

Πῶς δὲ,

Ἢ ῥά τι ἐστὶ καὶ εἰς Ἄϊδαο δόμοισιν;

Ἄ) Ὅ ἐστιν, ἀληθῶς δὴ ἐστὶ τι κακίαι. Πῶς δὲ Εὐριπίδης, ὃν σοφὸν εἶναι ὀρίζετα (4), ἐφη·

Εὐ σοὶ γένοιτο καὶ ἐν Ἄϊδος δόμοις (5);

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(1) Idem ante πράγματι ponit γάρ· et vers. inde 2, pro ἰδίαν scribit οἰκεῖαν. Possit.

(2) Cod. Vat. πιστεύετω mutat in πιστευέσθω. Vers. inde 3, pro μάλᾳ ponit μηδὲ ἢ. Vers. seq. post αὐτοῦ addit γάρ et pro μετὰ substituit πρὸ. Id.

(3) Idem cod. μεγίστων mutat in μέγιστα. Vers. post 6 inter ἕως et θανάτου inserit δέ· et vers. inde tertio pro τε μένει legit in contextu σκιδναμένη et e reg. in margine apponit ἱπταμένη. Id.

(4) Εὐριπίδης, ὃν σοφὸν εἶναι ὀρίζετα. Noti sunt versus, quo tres inter se conferuntur laude sapientiæ in primis clari.

Σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης· Ἄνδρων δ' ἀπάρτων Σωκράτης σοφώτατος.

Notum quoque de Euripide Ciceronis iudicium, quantum singulis pene versibus ejus tribuerit. R. 1. 7.

(5) Εὐ σοὶ γένοιτο καὶ ἐν Ἄϊδος δόμοις. Pheies

Πῶς δὲ, εἰ ἄρμονία (6) εἴη, εἰς ἀναρμωστίαν μεταπίπτει, καὶ ἄρμωσον καὶ ἀπηχῆς ἀποτελεῖ μέλος; Ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ ἐμμελὲς τι καὶ ἐναρμόνιον· ἡ δὲ κακία ἄρμωσον καὶ ἀπηχῆς. Πῶς δὲ ἐπαινέειν οἴεται δεῖν τοὺς τὰς ἐπιστήμας μετιόντας, εἰ γὰρ ἀπὸ κράσεως εἴεν τοιούτου; Πῶς δὲ ψέξει τοὺς τὰς ματαιοτεχνίας μεταχειριζομένους, εἰ ὑπὸ φύσεως εἰς ταῦτα ἐπαιδοτριβήθησαν; Πῶς δὲ διαβάλλῃ τὸν ἀπὸ τῶν εὐμόρφων σωμάτων πορισμὸν, εἴγε ἡ κρᾶσις τοῦτο προὔξεν; Πῶς δὲ ἀπολογῆσεται περὶ τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν γινομένων μεταβολῶν; Πολλοὶ μὲν γὰρ ἀσελγεῖς εἰς σωφροσύνην ἀνέπτυσαν· πολλοὶ δὲ σώφρονες (7) εἰς λαγυεῖαν καταπεπτώκασιν· οὐ γὰρ δὴ ἡ κρᾶσις (8) μετέπεσεν· οἱ γὰρ οὗτοι τινὲς καὶ ἀσελγεῖς, ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας εἰς κοσμιότητα ἐπανῆλθον· οὐ τῆς κράσεως ἐν ταυτῷ μεταβλήθεισας, ἀλλὰ τῆς προαιρέσεως κατορθώσασας. Ἄλλ' ἵνα μὴ πάσας λέγων τὰς γεγεννημένας μεταβολὰς μηχανῶν τὴν ἐπιστολήν, ταύτας ἀφείλῃ, ἐπὶ τὴν δόξαν αὐτῆς ἰσχυρὰν ἀντιλογίαν χωρήσω. Τίς οὖν ἐστὶν αὕτη; Εἰ ἀθάνατος, φησὶν, ἡ ψυχὴ, ὡς ὁ Πλάτων βούλεται, διὰ τὴν χωρίζεται ψυχθέντως (9) σφοδρῶς, ἢ ὑπερξηρα[ν]θέντος, ἢ ὑπερυγρανθέντος τοῦ ἐγκεφάλου; Πρὸς ταύτην τοιγαροῦν τὴν ἐρώτησιν, παρὲς τὸ ἐλέγξει αὐτὸν, ὅτι πολλάκις ἐκ τοῦ σφυγμοῦ, ὃν ἴσως ἄρμονίαν καλεῖ, θάνατόν τισι προσιπῶν καὶ ζωὴν ἄλλοις ἐπαγγεῖλάμενος, διήμαρτε, τῶν μὲν ζησάντων, τῶν δὲ τεθνεώτων· οὕτως τὴν τέχνην στοχαστικὴν οὖσαν ἀληθῆς διαφεύγει· παρὲς δὲ κάκεινο, ὅτι πολλῶν δηλητηριῶν φαρμάκους καταγοητευθέντων αἱ ψυχαὶ οὐκ ἀπέστησαν (10)· οὕτως οὐ πάντως ψυχθέντος τοῦ ἐγκεφάλου χωρίζεται ἡ ψυχὴ· ἐκεῖνο φαίνεται, ὅτι θεῖός ἐστι δεσμός· συνδέειν τὰ πολὺ ἀλλήλων διαφέροντα, καὶ κοινωνία ἄρρητος ἀσωμάτου ψυχῆς πρὸς σῶμα, καὶ συμπάθεια ἄλεκτος ἀθανάτου οὐσίας πρὸς θνητὸν ὄργανον, ὡς καὶ αὐτῷ τῷ Πλάτωνι δοκεῖ. Ὁ δὲ Γαληνός (11) τοῦτο οὐδὲ ἐννοεῖν δύνασθαι προσποιεῖται. Τοῦτο δὲ γέγονεν, ἵν' ἡ ψυχὴ περὶ πολλοῦ ποιῆται τὸ ἐπιμελεῖσθαι τοῦ σώματος, οὐχ ὥστε πολυσαρκία ἐξοκοῦσθαι, ἀλλ' ὥστε ὑγιαίνειν, ὡς· εἰ μὴ τοῦτο ποιήσειεν, συναπολαύσουσα τῆς δυσκρασίας κατὰ συμπάθειαν, εἰ καὶ μὴ κατὰ προηγουμένην καὶ ἰδιάζουσαν βλάβην. Ἡ γὰρ δυσκρασία τοῦ σώματος καὶ ἡ μέθη καὶ τῆ ψυχῆ παραπέμπει τὸ πάθημα· ἡ δὲ, καθάπερ κυβερνήτης ἐν πολλῷ κλύδωνι, ταράττεται, καὶ τὴν οἰκίαν ἐπιστήμην οὐκ ἐπιδείκνυται βυθισθεῖσα (12)· ὡσπερ δὲ ὑποδύχιος γεγεννημένη, ἀγεται καὶ φέρεται πολλάκις, ὅπου ἂν

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

ita apud Euripidem Alceste: Καίρε καν ἄδου δόμοις. — *Εὐ σοι γένοιτο.* Hinc Isidorus suum hunc senarium iambicum confecisse videtur. RITT.

(6) E regione horum εἰ ἄρμω. cod. Vatic. 650 ponit in marg. εἴ γε αὐτὸ τοῦτο ἄρμονία. Vers. post 3 pro ἀπηχῆς habet idem ἐμμελὲς. POSSIN.

(7) Locus ex cod. Vatic. restitutus. Ed. Paris. omittit hęc, εἰς σωφροσύνην ἀνέπτυσαν· πολλοὶ δὲ σώφρονες, etc. EDIT.

(8) Ed. Paris., εἰ γὰρ δὴ ἡ κρᾶσις. Corr. ex eodem collice. lb.

(9) Pro ψυχθέντως cod. Vat. scribit ψυχρωθέντος, et mox post σφοδρῶς addit ὑπερξηθέντος. POSSIN.

(10) Pro ἀπέστησαν idem cod. habet ἀπέπτυσαν. Vers. post 2, ante φαίν addit. ἂν. lb.

(11) Pro ὁ δὲ Gal. idem scribit εἰ δὲ Gal. Vers. post 4, συναπολαύσουσα mutat in συναπολαύουσα. Vers. inde 3, pro πάθημα scribit πάθος. lb.

(12) Pro βυθισθεῖσα idem ponit συμβυθισθεῖσα ὡσπερ καὶ ὑποδυθισθεῖσα. Vers. inde 4, post ἐνεργεῖας addit μνησεί. Vers. seq. pro ἡ ponit καί. lb.

sibi studio habeat curam corporis, non quidem ut A carnositate quadam saginetur atque intumescat, sed tantum ut recte valeat, cum anima, si eam valetudinis curam negligat, luitura sit eam corporis intemperiem, et inde incommodum perceptura, quamvis non propria et principali noxa, at tamen per consensum Intemperies enim corporis et ebrietas, animæ quoque illam affectionem transmittit. Ipsa vero, perinde ut gubernator in magna tempestate deprehensus jactatusque, perturbatur, et suam scientiam non declarat submersa. Tum vero quasi uvida facta sæpe agitur ac fertur quocumque humor aut fluctus eam impulerit comprehensam. Neque enim ea res hoc declarat, non esse immortalem animam, sed actiones ipsius impediri indicat. Nam neque musicus quamlibet optimus, ineptam habens lyram, aut in pelagus delapsus, concinnum carmen unquam ediderit. Et hæc quidem hactenus ex ratiocinationibus dicta sint. Jam vero opificis ipsius et Creatoris animæ calculus proferatur, obsignans id quod dictum est, et dicens: Ne timete ab iis qui corpus occidunt, animam vero occidere non possunt. Quod testat igitur, sic vitæ nostræ rationes actionesque omnes instituamus, ut convenit eos facere, quibus persuasum est, animam immortalem esse.

483 CXXVI. — ISIDORO.

In illud dictum Psalmi: «Peccatori autem dixit Deus: Quare tu²²,» etc.

Equidem sic existimo, eos omnem excedere audaciam, qui vitæ quidem optimæ rationem et curam habent nullam, interea vero de dogmatibus perpetuas agitant contentiones. Cum enim ipsorum loquendi licentia oclusa sit non ostiis et sigillis, quæ quis forte concutere et amoliri possit, sed divinis oraculis, quæ clamant: «Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum?» ipsi eo processerunt, audaciæ, ut non solum de justitiis, quas ejurarunt discipient (minus enim fortasse mali hoc foret); verum etiam de ineffabili et purissima natura divina contentiones ac certamina suscipiant. Talibus itaque ego suaserim, ne scelerato atque impuro ore, quantum in se est, lacerent res divinas, quæ iis quoque vix, ac ne vix quidem sunt pervestigabiles, quæ vitæ sunt probatæ atque innocentis: sed ut in se ipsos convertant atque exercent illud examen et scrutinium, ita fortassis fiet, ut maculas, quas sibimetipsis contra officium asperserunt, eas abstergant.

CXXVII. — NILO DIACONO.

In dictum illud, «Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus²³,» Quid sit spiritualis, quid animalis, quid carnalis.

Spirituales, vir sapiens, vocat Paulus, eos qui spirituali donæ gratiæ ornati sunt: quique non tantum supra naturam se elevarunt, sed etiam rationum consequentiam per fidem transcenderunt. Quorum ex numero erat et ipse Paulus, et illi ad quos scribebat: «Non estis in carne, sed in spiritu, si-

²² Psal. XLIX, 16. ²³ I Cor. II, 14.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(13) Idem cod. τὸ εἰρημένον mutat in τὰ εἰρημένα. POSSIN.

(14) Cod. Vat. addit ἐπισκόπου. Id.

ἢ ὑγρότης ἢ τὸ κλυδώνιον ἐργασαμένη χειραγωγῆση. Οὐ γὰρ τὸ μὴ εἶναι ψυχὴν ἀθάνατον τοῦτο δείκνυσιν, ἀλλὰ τὸ ἐμποδιζεσθαι αὐτῆς τὰς ἐνεργείας· ἐπειδὴ μήτε μουσικὸς ἀρίστος, ἀμουςον λύραν ἔχων, ἢ εἰς πέλαγος ἐμπεσὼν, ἐναρμόνιον ἀποτελέσει μέλος. Καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ λογισμῶν εἰρησθῶ· ἐπιφερέσθω δ' ἡδὴ ἢ τοῦ Δημιουργοῦ ψῆφος, ἐπισφραγίζουσα τὸ εἰρημένον (13), καὶ λέγουσα· Ἐμὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειναι. » Ὡς ἀθάνατον τοιγαροῦν οὐσης τῆς ψυχῆς, οὕτω καὶ διαγόμεθα καὶ διαπραττώμεθα.

B

PKΓ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ (14).

Εἰς τὸ· «Τῷ δὲ ἀμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἴνα τί σὺ,» x. τ. λ.

Πάσης ἔγωγε τὸλμης ἐπέκεινα χωρεῖν υπολαμβάνω τοὺς βίου μὲν ἀρίστου μηδεμίαν ποιουμένους πρόνοιαν, περὶ δὲ δογμάτων συνεχῶς ζυγομαχοῦντας. Κεκλεισμένης γὰρ αὐτῶν τῆς παρῆρησίας οὐ θύραις καὶ σημάντροις, ἅτινα ἂν τις καὶ παρασαλεύσειεν, ἀλλὰ θεοῖς βωῶσι χρησιμοῖς· «Τῷ δὲ ἀμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἴνα τί σὺ ἐκδιηγῆ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου;» Αὐτοὶ εἰς τοσοῦτον κερχωρήκασι τὸλμης, ὡς μὴ μόνον περὶ τῶν δικαιωμάτων, ὧν ἐξέμουνται, λογαρινεῖν (15) (ἤτιον γὰρ ἦν κακὸν ἴσως), ἀλλὰ περὶ τῆς ἀρῆτης καὶ ἀχράντου φύσεως διαφέρεισθαι. Συμβουλεύσαίμ' ἂν ταῖντων τοῖς ταῖούτοις, μὴ μιὰρῶ καὶ ἐναγεῖ στόματι τόγε ἑαυτῶν μέρος σπαράσσειν τὰ θεῖα, τὰ καὶ τοῖς λίαν εὐδοκιμωτάτοις μόλις εὐθῆρατα· ἀλλὰ περὶ ἑαυτοῦς στρέφειν τὴν βάσανον· τάχα πως τὰς κηλίδας ἀποτρίψονται, ἅς οὐ δεόντως ἑαυτοῖς προσετρίψαντο.

sibimetipsis contra officium asperserunt, eas ab-

PKZ'. — ΝΕΙΑΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ· «Ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος.» Τί πνευματικὸς, καὶ ψυχικὸς καὶ σαρκικὸς.

Πνευματικὸς καλεῖ, ὡ σοφὲ, ὁ Παῦλος τοὺς πνευματικῶ κεκοσμημένους χαρίσματι· καὶ οὐ μόνον τῆς φύσεως ἀνωτέρω χωρήσαντας, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν λόγων ἀκολουθίαν διὰ τῆς πίστεως ὑπερβεβηκότας (16). Ἐν εἰς ἦν καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος, κάκεινοι οἷς ἔγραψαν· «Οὐκ ἐστὶ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἶπερ

(15) Pro λογαρινεῖν cod. Vat. 650 legit λόγον κινεῖν. Id.

(16) Ed. Paris, διὰ τῶν λογισμῶν ὑπ. EDIT.

Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Ὑψυχικούς δὲ, περὶ ὧν γέγραπται· «Ψυχικοί πνεῦμα μὴ ἔχοντες·» τοὺς τοῖς λογισμοῖς καὶ συλλογισμοῖς καὶ διαλογισμοῖς μᾶλλον ἐπερειδομένους, καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον ἐκ τούτων νομίζοντας εὐρίσκειν· οἳ εἰσὶν οἱ παρ' Ἑλλησι σοφοί. Σαρκικούς δὲ τοὺς τοῖς πάθεσι τῆς σαρκὸς ἠττηθέντας, ἀπὸ τοῦ πλειστοδυναμοῦντος αὐτοὺς καλῶν· οἳ πάντες οἱ ἐναγείς, καὶ ἀκάθαρτοι, καὶ περὶ τὰς συνουσίας λυτῶντες. Εἰ γὰρ ὁ σωματικός Πνευματικός (17) σῶμα ἔχει καὶ ψυχὴν, καὶ ὁ ψυχικός σῶμα ἔχει, καὶ ὁ σαρκικός ψυχὴν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ κρατούντος ἕκαστος καλεῖται (18). Ὡς περὶ γὰρ γήϊνον λέγεται τὸ σῶμα, καίτοι καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων μετέχον, τῷ κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς γῆς μετέχειν· οὕτω κακείνοις ἀπὸ τοῦ κρατούντος ἐξενίκησε τὸν ὄνομα.

dicitur, quod maximam partem ex terra constat: sic illis quoque ex eo quod potentius est, nomen obtinuit.

PKH'. — ΕΥΣΤΕΦΙΩ (19).

Εἰς τὸν ἀδελφίμον θάνατον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν (20).

Πόθεν, ἔφη, δῆλόν ἐστιν, ὅτι ἐκὼν ἐπὶ τὸν θάνατον ἦλθεν ὁ Χριστός (21); Μάλιστα μὲν ἐκ τοῦ νεκροῦς Δεσποτικῆ αὐθεντίας ἐγγηγερέναι. Ὁ γὰρ νεκροῖς ζωὴν χαρίζαμενος, οὐκ ἂν δῆπου ἄκων ἐπὶ τὸ πάθος ἦλθῃ. Εἰ δὲ καὶ τῇ θεϊκῇ ἐξουσίᾳ οὐκ ἤθελε χρῆσασθαι, ἀλλὰ γε ἐξῆν ἀπολογησάμενον ἐκφυγεῖν, εἴγε ἤθελε. Καὶ γὰρ εἶχε καὶ τὸν Πιλάτον εἰς τοῦτο αὐτῷ συμπράττοντα, καὶ λέγοντα, ποτὲ μὲν· «Οὐχ εὐρίσκω ἐν αὐτῷ οὐδὲ μίαν αἰτίαν θανάτου·» ποτὲ δὲ· «Ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου.» Εἰ δὲ μὴ ἀπολογησάσθαι ἤθελεν, ἐκκαλέσασθαι κατὰ Παῦλον ἐξῆν. Καὶ γὰρ ὑπὸ Ῥωμαίους ἦσαν. Λοιπὸν γὰρ Αὐγουστος ὁ Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ χειρωσάμενος ἅπαντας, ἐν οἷς ἦσαν καὶ αὐτοί, ἐκέλευσεν ἀπογράφασθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, πρὸ τοῦ τὸν Σωτῆρα τὸ κατὰ σάρκα γεννηθῆναι· καὶ Ῥωμαίων ἡγεμῶν ἦν παρ' αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, διέπων τὰ πράγματα, καὶ τοὺς ἐκκαλουμένους πέμπων εἰς τὴν Ῥωμῶν, καὶ τηρῶν αὐτοῖς τὸ ἄστυλόν· ὡς περὶ οὖν καὶ ὁ Φῆστος, εἰ δὲ βούλει, ὁ χιλιάρχος, τὸν Παῦλον καὶ δέσασεν ἐκ τῆς φωνῆς συνόδου, καὶ εἰς Ῥώμην πρὸς Καίσαρα ἀνέπεμψεν. Ἄλλ' οὐδὲν τούτων πεποίηκεν ὁ Χριστός· οὔτε γὰρ τῇ ἐξουσίᾳ, οὔτε τῇ ἀπολογίᾳ, οὔτε τῇ ἐκκλησίᾳ ἐχρήσατο, ἵνα λαμπρῶς δείξῃ, ὅτι τὸν θάνατον θανατώσων δεῦρ' ἀφίκετο.

neque defensione, neque appellatione usus est, ut mortem morte afficeret.

PKΘ'. — ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Εἰς τὸ· «Πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιῇ ἄνθρωπος ἐκτός τοῦ σώματος.»

Πολλὰς, ὦ μακάριε, δυνατόν εἰς τὸ· «Πᾶν

²⁰ Rom. viii, 9. ²¹ Jud. 19. ²² Luc. xxiii, 4. ²³ Matth. xxvii, 24. ²⁴ I Cor. vi, 18.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(17) Ed. Paris., ὁ σωματικός, male: corr. ex cod. Vatic. sententia flagitante. EDIT.

(18) Ἀπὸ τοῦ κρατούντος ἕκαστος καλεῖται. Vide supra epist. 114. RITT.

(19) Post Εὐστεφίω cod. Vat. 650 addit ναυάρχου. POSSIN.

A quidem Spiritus Dei habitat in vobis²⁰. Animales vero appellat, de quibus scriptum est: «Animales, spiritum non habentes²¹»; eos qui ratiocinationibus, et syllogismis et disputationibus potius inniuntur, et ex his se inventuros arbitrantur id quod justum sit et utile: quales sunt sapientes apud Græcos. Carnales denique eos, qui affectibus carnis se vinci patiuntur; ab eo quod plurimum in ipsis pollet, denominationem eorum sumens: quales sunt omnes scelerati, et impuri, et qui circa libidines et coitus insanunt. Quoniam enim spiritualis etiam homo corpus habet et animam, et animalis corpus habet, et carnali: anima non destituitur: tamen ab eo quod potissimum est, quisque appellatur. Quemadmodum enim corpus, tametsi aliorum quoque B elementorum particeps sit, ideo tamen terrenum dicitur, quod maximam partem ex terra constat: sic illis quoque ex eo quod potentius est, nomen obtinuit.

484 CXXVIII. — EUSTEPHIO.

In celebrem mortem Salvatoris nostri.

Unde constat, inquis, Christum ultro et sua sponte ad mortem venisse? Maxime quidem ex eo, quod mortuos Dominica auctoritate et potentia excitavit. Nam qui mortuis vitam largitus est, is profecto non invitatus ad passionem suam abductus est. Quod si etiam divina potentia uti noluit, at certe licebat ei, si voluisset, defensione utendo effugere. Habebat enim Pilatum quoque sibi ejus conatus socium, et dicentem, nunc quidem: «Non invenio in ipso ullam culpam morte dignam²²»; nunc vero: «Innocens sum ab hoc sanguine²³.» Quod si nec defensione innocentiae uti voluit, at provocare exemplo Pauli licebat. Erant enim sub Romanis Judæi. Nam cum Augustus Romanorum imperator omnes in suam redegisset potestatem, inter quos ipsi quoque erant, jussit census agendi causa describi omnem terrarum orbem, priusquam Salvator secundum carnem nasceretur: et erat apud ipsos Romanorum præses Pilatus, qui res administrabat, et appellantes Romam mittebat, eosque adversus vim tutos præstabat; ut et Festus post eum, sive mavis tribunus militum, Paulum et servavit ex synodo Judæorum, quæ nihil nisi eadem spirabat, et Romam ad Cæsarem remisit. Sed nihil istorum fecit Christus. Nam neque potentia sua, liquido ostenderet, se huc propterea venisse, ut

CXXIX. — STRATEGIO MONACHO.

In illud Pauli dictum, «Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus²⁴.»

Multæ, o beate, velut januæ sensuum aperiri

(20) Cum hac epist. confer epist. 97 hujus libri IV. RITT.

(21) Ὅτι ἐκὼν ἐπὶ τὸν θάνατον ἦλθεν ὁ Χριστός. Bernardus: «Christus quæsitus ad regnum fugit, quæsitus ad mortem non fugit, sed sese obtulit.» Optime igitur in ipsum quadrat versus, quæcia

possunt ab eo qui voluerit, in illud: «Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat;» et primo quidem hanc aperire quis potest. Non dixit, Per corpus peccat (quod multi existimantes, molestias exhibent interpretantibus); sed, In ipsum peccat, in ipsum delinquit, ipsum pollutat, reum criminis ipsum efficit. Perinde ac si quis dicat: Iste seipsum contumelia afficit, dum putat se alium contumelia afficere. Jam enim Apostoli oratio spectat non ad supplicium quod post hanc vitam sequetur peccatum, sed ad eam, quæ in ipsa actione, in flagitio, inquam, ipso, corpori ex commistione et copula carnali existit contumeliam, hoc est pollutionem. Nam qui eandem perpetrat, alium occidit; at qui fornicatur, in seipsum est injurius. Et qui alia quæpiam peccata committit, is in alium ea committit; sed qui libidinatur, seipsum probro afficit, semetipsum inquinat.

485 Unde sit quoque, ut abluant sese, videlicet inquinamentum cogitantes, et flagitium ab se perpetratum abominantes. Alia enim delicta etiam illum in quem delinquitur, respiciunt: hoc vero ipsum qui delinquit et injuriam facit. Cætera delicta sunt extra corpus perpetrantis: hoc autem ipsum pollutat perpetrantem. In cæteris, qui ea committit, alios lædit; in fornicatione, seipsum. Quod si etiam alteram vis tibi aperiri januam intellectus, cogita: quandoquidem sæpe homini, etiam si

A ἀμαρτήματα, ὃ ἐὰν ποιῆσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματος ἔστιν· ὃ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει, ἢ ἀνοίξαι τῷ βουλομένῳ (22) νοσημάτων θύρας. Καὶ πρῶτον μὲν ταύτην· οὐκ εἶπε, διὰ τοῦ σώματος ἀμαρτάνει, ὅπερ οἱ πολλοὶ νομίζοντες πράγματα παρέχουσι τοῖς ἑρμηνεύουσιν, ἀλλ', εἰς αὐτὸ ἀμαρτάνει, εἰς αὐτὸ σφάλλεται, αὐτὸ μολύνει, αὐτὸ ἐναγῆς ἀποφαίνει. Ὡς ἂν τις εἴποι· Ὁ δεῖνα ἑαυτὸν ὑβρίζει, ἄλλον δοκῶν ὑβρίζειν. Νῦν γὰρ βλέπει τῷ Ἀποστόλῳ ὁ λόγος οὐ πρὸς τὴν μετὰ ταῦτα ἐφομένην τῷ ἀμαρτήματι τιμωρίαν ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐν τῇ πράξει (23) γινομένην τῷ σώματι ἐκ τῆς συμπλοκῆς ὑδριν, τούτέστιν, τὸν μολυσμὸν. Ὁ μὲν γὰρ φονεύων, ἄλλον φονεύει· ὃ δὲ πορνεύων, ἑαυτὸν καθυβρίζει. Καὶ ὃ τὰ ἄλλα πταίσματα δρῶν, εἰς ἄλλον δρᾷ· ὃ δὲ λαγνεύων, ἑαυτὸν καταισχύνει, ἑαυτὸν μαίνει. Ὅθεν καὶ ἀπολούονται (24), τὸν μολυσμὸν ἐνοοῦντες, καὶ τὴν ἀτοπίαν βδελυττόμενοι. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πλημμελήματα καὶ εἰς τὸν ἀδικούμενον βλέπει· τοῦτο δ' εἰς τὸν ἀδικούντα. Τὰ ἄλλα ἐκτὸς τοῦ σώματος ἔστι τοῦ δρώντος· τοῦτο δὲ τὸν δρώντα μολύνει· ἐν τοῖς ἄλλοις ἄλλους ἀδικεῖ· ἐν τῇ πορνείᾳ ἑαυτὸν. Εἰ δὲ καὶ δευτέραν βούλει σοι ἀνοίγειναι θύραν, ἐννέει, ὅτι, ἐπειδὴ πολλάκις ἀνθρώπῳ οὐ συγγνώμης μείζονα ἔχοντα ἀμαρτήματα (25) παραινοῦντες λέγομεν· Ἀδελφεῖ, ἀπόστηθι ἀπὸ τούτου τοῦ νοσήματος· τοῦτο πάντων ἐστὶ κακίον· οὐκ ἐπειδὴ πάντα ὑπερβαίνει, ἀλλ' ὅτι (26) κακείνου αὐτὸν

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

de Democrito fecit Lucretius extremo lib. iii et ad Christum accommodavit Lactantius :

Sponte sua leto caput obvius obtulit ipse. RITT.

(22) Pro τῷ βουλομένῳ cod. Vatic. 650 legit τοῖς βουλομένοις, et vers. post 2, νομίζουσι καὶ pro νομίζοντες. Possin.

(23) Idem cod. πράξει mutat idem in τάξει. Id.

(24) Ὁ δὲ λαγνεύων, ἑαυτὸν μαίνει. Ὅθεν καὶ ἀπολούονται. Nota primo saltum ex singulari in plurali. Deinde veram esse emendationem, qua pro ἀπολούνται, quod in ms. reperi ἀπολούονται reposui, ex iis quæ subjiciam, liquido apparebit. Loquitur Isidorus noster de ablutione post coitum: de qua operæ pretium est quædam non prorita annotare, ex quibus intelligatur quam antiquus ille mos sit. Igitur Herodotus, lib. i, Babylonis hanc tribuit consuetudinem. Et idem in Euterpe Ægyptios eadem usos scribit, reprehendens barbaros, qui non idem facerent. Clemens Alexandrinus: εἰς ἱερὰ μὴ εἰσέναι ἀπὸ γυναικὸς ἀλότους ἐνομοθέτησαν Ἄgyptii. At Clemens alter Διαταγῶν lib. vi ait, hunc ritum ac morem in legitima consuetudine cum propria uxore supervacuum esse: in coitu cum adultera vel scorto inutilem. Conjuges enim etiam absque lavacro mundos esse; adulterorum autem et scortatorum impuritatem nullis undis elui posse, etiam si omnia in unum et maria et flumina conferantur, atque in lavacrorum usum absumantur: Sed ipsum audire sua lingua loquentem præstat:

Ἀνὴρ καὶ γυνὴ νομίμῳ γάμῳ συνερχόμενοι καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἀπαρτηρήτως προσεχέσθωσαν· καὶ μὴ λουσάμενοι καθαροὶ εἴσιν· ὃς δ' ἂν ἄλλοτριαν γυναῖκα ὑποφθέρῃας μίανη, ἢ συμμανηθῆ πόρνη, ἀναστὰς ἀπ' αὐτῆς, οὐδ' ἂν τὸ πέλαγος ὄλον καὶ τοὺς ποταμοὺς πάντας ἀπολούσῃται, καθαρὸς εἶναι δυνήσεται. Fuisse autem hunc morem etiam Joan. Chrysostomi xvo usitatum, ut qui a congressu et com-

plexu scorti discederent, corpus abluerent, ex hoc sanctissimi et eloquentissimi viri loco discimus, homil. 18 in priorem ad Corinthi. ubi hoc ipsum lavacrum de quo hic Isidorus noster, a mala conscientia impunitatis ac turpitudinis inde contractæ proficisci ait: Τοῦτο δὲ καὶ ἡμῖν ἔθος· ἀπὸ μὲν τῆς πλεονεξίας καὶ ἀρπαγῆς οὐκ ἂν τις σπουδάσειεν ἐπὶ βαλανεῖον ἐλθεῖν, ἀλλ' ἀδιαφόρως ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἀνεισιν· ἀπὸ δὲ μίσεως πόρνης, καθάπερ ὄλος γενόμενος ἀκάθαρτος, ἐπὶ τὸ λουσάσθαι ἐρχεται· οὕτως ἔχει τινὰ τὸ συνεῖδὸς ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ταύτης ὑπέληψιν αἰσχροτέραν. Observavi similem locum ejusdem Chrysostomi in expositione Epistolæ ad Hebræos, dignum hic quoque legi: Κἀν μηδεὶς ὁ συνεῖδώς ἦ, σὺ σαυτὸν ἀναγκασθήσῃ πρὸ πάντων ἐρυθρίαν καὶ αἰσχύνεσθαι, καὶ πάντων μέλλον τὸ ἑαυτοῦ βδελυτεσθῆαι σῶμα· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, τίνας ἔνεκεν ἐπὶ βαλανεῖον μετὰ τὴν ἀμαρτίαν τρέχεις ἐκείνην; οὐκ ἐπειδὴ βορβοῦρον παντὸς ἀκαθαρτότερον· σαυτὸν εἶναι νομίζεις; Τίνα οὖν τὸν θεὸν προσδοκᾷς ψήφουσιν, ὅταν ὁ πεπλημμελήκως σὺ τοιαύτην περὶ τῶν γεγενημένων γνῶμην ἔχῃς; Εἰ μὲν οὖν σωματικὸς ὁ ῥύπος ἔστιν, εὐκότως τοῖς τῶν βαλανεῖων καθαρσίοις ἑαυτὸν ἀποσμήχεις· ἐπεὶ δὲ τὴν ψυχὴν καταρπύνας ἀκάθαρτον ὄλην ἐποίησας, τοιοῦτον ζῆται καθάρσιον, ὃ τὴν ἐκείνης κηλῖδα ἀποσμήξαι δυνήσεται· ὡς ἂν μὴ τοῦτο ποιῶμεν, κἀν ἀπάσας τῶν ποταμῶν διέλθωμεν τὰς πηγὰς, οὐδὲ μικρὸν τῆς ἀμαρτίας ὑφελῆσθαι δυνασόμεθα μέρος. Non inquit jam dubitare amplius credo, quin vere pro ἀπολούονται resciperim apud Isidorum ἀπολούονται. RITT.

(25) Pro ἀμαρτήματα scribit idem cod. ἐλατώματα. Possin.

(26) Pro ἀλλ' idem solum habet ἀλλά. Vers. seq. omittit, αὐτὸν εἰ βουλόμεθα μῦται in βουλόμενοι. Id.

ἀπαλλάξαι βουλόμεθα· μήποτε καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐπὶ τῆς πορνείας τοῦτο ἔφη. Τὸν γὰρ πορνεύσαντα παρὰ Κορινθίους σωφρονίσαι βουλόμενος, ταύτην ἐβόησε τὴν φωνήν· Εἰ δὲ καὶ τρίτην, ἔννοει, ὅτι ὡσπερ ὁ εἰς θάλατταν σίτον ἢ ἑτερόν τι σπέρμα ῥίπτων εἰς τὸν σπόρον ἀμαρτάνει, κωλύων αὐτὸν εἰς γένεσιν ἔλθειν ὅτω καὶ ὁ εἰς ἑταίραν ῥίπτων τὸ ἑαυτοῦ σπέρμα, εἰς τὸ οἰκεῖον σῶμα ἀμαρτάνει, ἐκείνης οὐ τὸ τεχθὲν ἀναιρούσης μόνον, ἀλλὰ καὶ τεχθῆναι κωλυούσης (27). Εἰ δὲ τετάρτην· ἔννοειν χρῆ, ὅτι καθ' ὃ δρᾷ, καὶ πάσχει (28). Εἰ γὰρ μὴ ἔπαθεν, οὐκ ἂν ἐβόησεν· εἰ δὲ ἐβόησεν, ἐφθάρη· εἰ δὲ ἐφθάρη, ὑβρίσθη. Ἀμέλει ἐπ' οὐδεμιᾶ ἄλλῃ πρᾶξει, ἢ ἐπὶ μόνῃ τῇ ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα συνόδῳ λέγεται ἐφθάρθαι τὴν παρθένον καὶ τὸν νεανίσκον πεπραθέντας. Εἰ δὲ καὶ πέμπτην, ἔννοει, ὅτι τῷ πόρνῳ συνερχομένῳ εἰ τεχθεῖ παιδίον, εἰς πορνείαν τρέφεται, καὶ ὁ ὄρων μετὰ ταῦτα, λέξει· Ὅντως ἑαυτὸν ἐκεῖνος ἠδίκησεν· ἰδοὺ γὰρ τὸ σπέρμα, μᾶλλον δὲ τὸ σῶμα αὐτοῦ πορνεύει. Εἰ δὲ καὶ ἕκτην, ἐπίστησον, ὅτι εἰ δούλη τις κοινωνήσῃ, δοῦλον ἔσται τὸ τικτόμενον· πῶς οὖν οὐκ εἰς ἑαυτὸν ἀμαρτάνει, ὁ δοῦλον σπουδάζων τεκεῖν; Εἰ δὲ καὶ ἑβδόμη, ὅρα ὅτι καὶ τὸ τικτόμενον ἀδικεῖται, νόθον καλούμενον, καὶ ἄτιμον πανταχοῦ γινόμενον, κἂν ἐν βουλευτηρίῳ, κἂν ἐν δικαστηρίῳ (29) δὲ εἰσέλθῃ, ἐκβάλλεται· δι' οὗ καὶ ὁ φυτευσάμενος συναπολαύει τῆς αἰσχύνης· ὑπόμνημα γὰρ τῆς οἰκείας λαγνείας κατέλειψεν. Εἰ δὲ καὶ ὄγδοήν, δοκιμάσωμεν καὶ τὸ ῥηθησόμενον· ἐπειδὴ ὁ πορνεύων, ἐν πρὸς τὴν πορνευομένην γίνεται, ὡς τὰ οἰκεῖα μέλη ποιῶν πόρνῃς μέλη, εἰς ἑαυτὸν τῷ ἦντι ἀμαρτάνει. Φῶν μὲν γὰρ τινες εὖ ἐχρήσαντο (ὡς Μωσῆς καὶ Φινεὲς), καὶ ὄργῃ (ὁ Πέτρος καὶ Παῦλος) πορνείᾳ δὲ οὐδεὶς πώποτε εὖ ἐχρήσατο. Διὸ καὶ τὸν δρώντα μολύνει. Σιωπῶ γὰρ, ὅτι τοὺς ἐν πολέμῳ φονεύοντας καὶ σπηλιῶν καὶ ἀναβήσεων ἀξιοῦσιν. Εἰ δὲ καὶ τραπῆναι ἡμᾶς βούλει εἰς τὴν τῆς ἀλλήγορίας ὁδόν, ἐνάτη ἔστω ἡ λεχθησομένη. Ἐπειδὴ ἐν σῶμᾳ ἔστιν ἡ Ἐκκλησία, οἱ δὲ καθεὶς ἀλλήλων μέλη, ὁ δὲ πορνεύων εἰς πάντας ἀμαρτάνει· ἀνατρέχει γὰρ αὐτοῦ τὸ σφάλμα ἐπὶ τὸ τῆς Ἐκκλησίας πλήρωμα, οὗ καὶ ἐκκοπήναι αὐτὸν προσέταξεν, ἕως ἂν μετανοήσῃ. Εἰ δὲ καὶ δεκάτην βούλει, λεχθεῖν ἂν, ὅτι ἐπειδὴ οἱ νόμου τοῦ τιμίου γάμου συνιόντες ἐν σῶμα γίνονται· (« Ἔσονται γὰρ, φησὶν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν·» διὸ καὶ ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ· οὐδ' ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή)· εἰκότως ὁ πορνεύων μὲν ἀνὴρ, εἰς τὴν γαμετήν, τουτέστιν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα (30) ἀμαρτάνει· ἡ δὲ πορνευομένη, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα, τουτέστι, τὸν ἀνδρα, σῶμα

is non commiserit peccata venia majora, dicimus admonitionis causa: Desiste, mi frater, ab hoc morbo: hic morbus omnium est deterrimus, non quod hic omnes alios superet, sed quod ipso quoque eum liberare cupiamus: annon etiam Apostolus similiter de fornicatione hoc dixerit. Nam dum corrigere atque emendare vellet eum qui apud Corinthios fornicatus erat, in hanc vocem erupit. Jam si tertiam quoque vis tibi aperiri januam, hoc animadvertite: Quomodo enim qui in mare frumentum aut aliud quodpiam semen projicit, in semen peccat, dum id prohibet ad generationem pervenire: ita etiam is qui in meretricem projicit suum semen, in proprium corpus peccat, ipsa non solum perimente id quod natum fuerit, sed nasci prohibente. Porro si quartam (desideras interpretationem) cogitare oportet, secundum id quod agit, ipsum etiam pati. Nam nisi passus quid esset, non fluxisset. Si autem fluxit, corruptus est: si vero corruptus est, contumelia affectus est. Quæ etiam causa est, quod de nulla alia actione, sed de solo viri cum muliere congressu dicitur, corruptos esse virginem et adolescentem rem expertos veneream. Si et quintam (vis interpretationem), cogita, si ei qui cum scorto congressus est, natus fuerit aliquis filius, is ad fornicationem educatur, et qui postea eum conspexerit, dicet: Revera in seipsum ille fuit injurius: ecce enim semen, vel potius corpus ejus scortatur. Si vero etiam sextam, scire debes, quod si cum serva quis rem habuerit, servum erit id quod ex ea nascetur. Quomodo ergo non in seipsum peccat, qui servum satagit procreare? Si et septimam, vide quod etiam id quod ex tali complexu nascitur, contumelia afficitur, quippe quod nothum ac spurium vocetur, et ignominia ubique locorum notetur: et sive in senaculum sive in judicium ingrediatur, inde exturbatur: quo ipso etiam genitor ejus probri et ignominie particeps fit. Monumentum enim suæ libidinis ac lascivie post se reliquit. Si vero etiam octavam (requiris interpretationem), examinemus et hoc quod dicitur: Quia qui fornicatur, unum quiddam cum ea sit, cum qua se commiscet, quod propria sua membra faciat scorti membra: in semetipsum revera peccat. Nam cæde quidem nonnulli bene usi sunt: ut Moses et Phinees; et ira Petrus et Paulus; fornicatione autem nemo unquam bene usus est. Qua de causa etiam ipsum qui stuprum patrat, polluit. **486** Taceo enim, quod eos, qui in bello cædes committunt, etiam columnis et præconiis dignos et honorandos censent. Quod si etiam

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(27) Hæc, οὐ μόνον.: κωλυούσης οἰν. ed. Paris. Supplementum ex codice Vatic. 650 Editt.

(28) Καθ' ὃ δρᾷ, καὶ πάσχει. Ms. καθ' ὄν, non recte. Notum est illud vetus, Τὸ δρῶντα δεῖ τι καὶ παθεῖν. Notum et physicorum consentiens dogma. Eo et hic respicere videtur Isidorus. RITT.

(29) Καὶ ἐν βουλευτηρίῳ, καὶ ἐν δικαστηρίῳ.

Pro ἐν utroque loco hic reponendum censeo εἰ. Possis etiam retento ἐν ante εἰσέλθῃ reponere omissum ἂν. Iv.

(30) Quæ sequuntur post ἴδιον σῶμα, nimirum, ἀμαρτάνει· ἡ δὲ πορνευομένη, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα, hæc, inquam, omnia ut superflua cod. Vat. 650 omittit. Possin.

in viam allegorici sensus nos deflectere vis, nona A
sit (interpretatio) quæ jam dicitur : quia unum corpus est Ecclesia, et singuli sunt invicem aliorum membra ; qui vero fornicatur, is in omnes peccat. Pertinet enim ipsius peccatum ad Ecclesiæ plenitudinem, a qua etiam ipsum (ejus auctorem delicti) abscindi præcepit Paulus, quoad usque resipuerit. Denique si et decimam vis interpretationem, dicitur sane : quia illi qui lege honorabilis conjugii congregiuntur, unum corpus sunt (« erunt enim, inquit, duo illi in carnem unam » : » unde etiam fit, ut mulier proprii corporis potestatem non habeat, sed vir : neque vir sui corporis potestatem habeat, sed mulier ») : merito vir quidem scortationem exercens, in uxorem, hoc est, in proprium corpus peccat : mulier autem scortatrix, in proprium cor- B
pus, hoc est in virum, qui corpus ipsius factus est, peccat. Quæ causa quoque est, quod alia quidem peccata extra corpus sunt proprium, quod legitime in unum coactum est. Neque enim, si pejerarit vir, aut cædem perpetrarit, aut furatus fuerit, aut quid aliud commiserit, quod atrocitatem habeat facinoris, in uxorem redundat peccatum : sicut etiam, vice versa, neque si mulier cædem aut perjurium commiserit, in virum recidit peccatum. Sola autem fornicatio consuetudinem ac cœtum conjugalem attingit ac violat, et alter conjugum lædit alterum, si hanc perpetrarit, et liberorum sinceritatem atque (ut sic loquar) germanitatem reddit suspectam, omniaque a fundamentis propriis convellit. Quamobrem Christus quoque pronuntiavit, oportere virum cætera, quæ in muliere desiderari possunt, omnia æquo animo ferre (neque enim alia delicta quæ ab ea committuntur, ad ipsum spectant) : ob solam vero fornicationem expelli conjugem jussit, quippe cum hæc iniuria in personam matrimonio conjunctam redundet.

CXXX. — HYPATIO.

Quid sit, communem se exhibere, et quid æqualem ; C
et quid sit ambigere, et quid non esse contentiosum ;
et quid lætari, et quid delectari.

Multi mortales, non solum ex iis qui in externis certaminibus contendunt, sed ex iis qui conantur sacras interpretari Scripturas, dum non eodem modo se auditores præbent, multorum variorumque malorum auctores existunt. Alii enim veritatis nullam curam habentes, ad gratiam eorum qui dicunt, plausum excitant, perinde ac si aurigarum ac saltatorum essent amatores : alii contra odii causa sibi illud attollunt, et quidem sæpe antequam accurate audiverint ea quæ dicuntur, tantum abest ut intellexerint. 487 Atque ex his sæpenu-
mero aliqui nec sapientes et eruditi, nec bene di-
centes, forsitan male quoque loquentes, non au- D
duntur.

PA'. — ΥΨΑΤΙΟ.

Τι κοινὸν παρέχειν ἑαυτὸν, καὶ τι ἴσον· καὶ τι ἀμφοσιθετεῖν, καὶ μὴ φιλορευεῖν· καὶ τι εὐφραίνεσθαι· καὶ τι ἡδέεσθαι.

Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐ μόνον τῶν ἐν τοῖς ἐξω-
θεν ἀγῶσιν ἀμιλλωμένων, ἀλλὰ καὶ τῶν τὰς θείας ἐρμηνεύειν πειρωμένων Γραφῶς (33), οὐχ ὁμοίως ἀπροατὰς παρέχοντες ἑαυτοὺς, πολλῶν καὶ ποικίλων κακῶν αἰτιοὶ γίνονται· οἱ μὲν γὰρ τῆς ἀληθείας μὴδὲν φροντίζοντες, πρὸς χάριν τῶν λεγόντων κρο-
τούσιν (34), ὡσπερ θηϊόχων ἢ ὀρηχιστῶν τυγχάνον-
τες ἔραστοι· οἱ δὲ πρὸς ἔχθραν συρίττουσι· καὶ ταῦτα πολλὰς μὴδ' ἀκριβῶς ἐπακούσαντες τῶν λεγομένων, μὴτι γε νοήσαντες· καὶ ἐκ τούτων (35) πολλὰς τῶν οὐ σοφῶν, οὐδὲ καλῶς λεγόντων τινέ-
τυχὸν δὲ καὶ κακῶς φραζόντων· οὐ τὴν τῶν ἀκούον-
των εὐνοίαν, οὐ τὴν τῶν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν, οὐ τὴν

³³ Gen. II, 24. ³⁴ I Cor. VII, 4.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(31) Hæc verba : τοῦ ἰδίου τοῦ ἐννόμου συναχθέν-
τος, in hæc idem mutat, διὰ τοῦ ἐννόμου γάμου
συναχθέντος. Vers. post 4, inter τὸν et ἀνδρα in-
serit ἴδιον. Vers. seq. ἀμάρτημα mutat in πταί-
σμα. POSSIN.

(32) Ed. Paris. τεκόντων, et vers. seq. τῶν οὐ-
κείων. Corr. cod. Vat. EDIT.

(33) Hæc, ἀλλὰ καὶ τῶν τ. θ. ἐρ. περ. Γρ. omittet-
bat eadem editio Paris. EDIT.

(34) Attingit hic morem priscum favendi doctori-
bus per acclamaciones, olim ex theatris et specta-
culis etiam in Ecclesiam Christianam sacrasque
conciones translatum : quem etsi Augustinus non

improbavit, ut ex ejus lib. IV *De doctrina Chri-
stiana*, c. 26, et aliis scripturis ipsius locis vi-
dere est, tamen alii, ut imprimis Joannes Chryso-
stomus, graviter morem illum tulere, et severis re-
prehensionibus tollere sunt conati, donec tandem
in desuetudinem ille abiit. Plurimas doctissimas ob-
servaciones hac de re contulit Isaacus Casaubonus,
τὸ πεπλασμένον ἐκ Διδ. ἔπος, in suas notas ad Avi-
dium Casium Vulcatij Gallicani, etc. RITT.

(35) Cod. Vat. 650, τοῦ. Vers. post 5, pro ἐννοού-
ντες habet ἐννοήσαντες. Vers. seq. pro περωθέντες
in contextu cod. Vat. εὐθ' legitur ποτηθέντες, sed in
margine e regione signatur περωθέντες. POSSIN.

τῶν ἐναντιῶν ἔχθραν, δι' ἣν ἐκροτήθησαν, ἐννοοῦντες, οὐ μόνον ὑπὸ τῶν κρότων πεπερωθέντες, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ φιλαυτίας μεθύοντες, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ προλήψεως χειρωμένοι, δογματίζουσι πολλάκις ἄδοξά τινα καὶ καταγέλαστα δόγματα· ἔπειτα, δέον μὴδὲ διὰ γλώττης προφέρεσθαι, κρατύνειν πειρῶνται. Χρῆ τοιγαροῦν τοὺς ἐν τοῖς τοιοῖσδε λόγοις φοιτῶντας, γινώσκοντας, οἷ περὶ ψυχῆς ἐστὶν ὁ κίνδυνος, καὶ οἷ τῆς ἀληθείας οὐδὲν προύργιαίτερον· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἐννοοῦντας τὰ κακὰ, τὰ ἐκ τῆς ἔχθρας καὶ τῆς προλήψεως τικτόμενα, κοινοῦς μὲν ἑαυτοῦς παρέχειν τοῖν λεγόντων ἀκρατάς, οὐ μὴν ἰσοῦς· ἐστὶ δ' οὐ ταυτὸν, ὡς οἴονται τινεῖς. Κοινῇ μὲν γὰρ χρῆ ἀκροῦσθαι ἀμφοτέρων· οὐ μὴν ἑκατέρῳ νέμειν τὸ ἴσον· ἀλλὰ τῷ μὲν συνετωτέρῳ μᾶλλον, τῷ δὲ ἀμαθεστέρῳ ἥττον· καὶ τῷ μὲν σοφῷ ἐπαινοῦς, τῷ δὲ ἀπαιδεύτῳ, εἰ μὲν ὑπὸ φόγων οἶός τε εἴη σωφρονισθῆναι, φύγου· εἰ δὲ μὴ, σιγῆν. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν ἀκρωμένων εἰρήσθω. Τοὺς δὲ λέγοντας, πρεπωδέστερον εἶναι φημι, ἀμφισθετεῖν μὲν, μὴ ἐρεθίζειν (36) δέ. Ἀμφισθητοῦσι μὲν γὰρ πολλάκις πρὸς φίλους· φιλονεικοῦσι δὲ οἱ δυσμενεῖς. Οὕτω γὰρ καλλίστη καὶ ὠφελιμωτάτῃ ἡ συνουσία τοῖς τε φράζουσι, τοῖς τ' ἀκούουσι γενήσεται. Οἷ τε γὰρ λέγοντες, μάλιστα ἂν ἐν τοῖς ἀκρωμένοις οὕτως εὐδόκιμοι ἦσαν μὲν, οὐκ ἐπαινοῦντο δέ. Εὐδόκιμοι μὲν γὰρ ἐστὶ κυρίως τὸ ἀποδοχῆς ἀξιῦσθαι ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων, ταῖς ἀνευ ἀπάτης ἀδεκάστως τὰς ψήφους φερούσαις· ἐγκωμιάζεσθαι ἐν λόγῳ πολλάκις κολακαίαν πνέοντι, καὶ μηδὲν ἀληθεύοντι. Οἷ τε ἀκούοντες μάλιστα εὐφραίνονται μὲν, οὐχ ἡθροῖντο δέ. Εὐφραίνεσθαι μὲν γὰρ ἐστὶ, τὸ μαθεῖν τι τῶν καλλίστων, καὶ τὴν φρόνησιν ἐπὶ τὸ ἀμεινον ἀκονῆσαι· ἡδεσθαι δὲ, ἐσθίοντα ἢ τι τοιοῦτον διαπραττόμενον διὰ τοῦ σώματος. Ταῦτα κεκρίσθω· ταῦτα ὠρίσθω· ταῦτα πεφυλάχθω· καὶ πολλῇ ἐπιδοσις ἐστὶ οὐ μόνον ἐν τοῖς ἀκρωμένοις εἰς ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ τοῖς λέγειν πειρωμένοις εἰς φιλοσοφίαν.

cherrimarum et honestissimarum : |delectari vero suavitertue affici est, dum quis comedit, aut quidpiam simile per corpus agit. Hæc ita iudicata sint, hæc definita, hæc observentur : sic futurum est, ut magna non solum in auditoribus ad virtutem, sed etiam in iis qui dicendi studio tenentur, ad sapientiam, fiat accessio.

PAB. — ΠΑΥΛΟ.

Ἐστὶ οὐκ ἦν συμφέρον τῶν πάντων γινώσκειν ἔχειν ἡμᾶς.

Πολλῶν προβλημάτων ἐσμὲν συντόμως ἐπιλύσαι περάσομαι. Φημι τοίνυν, οἷ ἡ θῆρα τῆς γνώσεως τῶν μελλόντων ἡμῖν κατὰ τόνδε τὸν βίον ἢ πράττεσθαι ἢ συμβαίνειν, κἂν εἰ (37), ὡς ἔφησ, ἐφικτὴ καὶ ἀλώσιμος, παντελῶς καὶ ἀνωφελῆς καὶ σφαλερὰ τυγχάνει. Εἰ μὲν γὰρ οὐκ ἐστὶ φυλάξασθαι, ἀφαιρεῖται ἡμῶν τὴν πρὸς τὰ συμπίπτοντα παρασκευασθῆναι ὀφειλοῦσαν ἀρετὴν. Τοῦ γὰρ προσπίπτοντος ἀδοκῆτως, οὐδὲν οὕτως τὴν εὐθημοσύνην πορίζειν

A ditorum benevolentiam, non amicitiam erga se, non adversariorum odium, quas ob res plausus et tumultus excitati sunt, cogitantes, non solum applausibus istiusmodi elati, sed etiam amore sui inebriati, quin et ab anticipata aliqua opinione devicti, sæpe absurda atque ridicula quædam dogmata excogitant et tradunt; deinde cum ne quidem lingua proferri ea oportuerit, obtinere etiam illa contendunt. Quæ cum ita sint, oportet ejusmodi doctrinarum studiosos, cum sciant, animam hic in discrimine versari, et veritate nihil præstabilius aut antiquius esse, præterea etiam cogitantes ea mala, quæ ex odio et anticipata opinione oriuntur, communes quidem se præbere dicentium auditores; non tamen æquales. Non est autem unum et idem, ut quidam arbitrantur. Nam oportet quidem utrumque communiter audire; non tamen utrique æqualitatem tribuere, sed prudentiori magis, indoctiori vero minus; et sapienti quidem laudes, rudi vero atque imperito, si quidem reprehensionibus corrigi emendarique possit, reprehensiones: sin minus, silentium adhibere. Hæc igitur de auditoribus dicta sunt. Porro quod ad eos qui dicunt attinet, aio ipsos maxime decere modestam dubitationem, non autem rixosam contentionem. Sæpe enim ad amicos ambigere solent homines: contentionibus vero dant operam inimici. Hæc igitur pulcherrima atque utilissima erit conversatio, et iis qui dicunt, et iis qui audiunt. Nam et qui dicunt, ita maxime apud eos qui audiunt probabiles et grati erunt, non autem laudabuntur. Probabile enim esse hoc proprie est, si quis in animis audientium approbatione dignus censeatur, qui sine fraude ac deceptione incorrupte calculos ferunt. Laudari vero consistit in oratione, quæ sæpenumero assentationem spirat, nihilque veri in se continet. Et vero auditores maxime quidem lætabuntur, non autem delectabuntur. Est enim lætari, discere aliquid rerum

suavitertue affici est, dum quis comedit, aut quidpiam simile per corpus agit. Hæc ita iudicata sint, hæc definita, hæc observentur : sic futurum est, ut magna non solum in auditoribus ad virtutem, sed etiam in iis qui dicendi studio tenentur, ad sapientiam, fiat accessio.

CXXXII. — PAULO.

Non fuisse ex usu nostro, ut omnium rerum cognitione præditi essemus.

Multarum quæstionum turbam compendiose 488 solvere conabor. Aio igitur, investigationem cognitionis earum rerum, quæ nobis in hac vita aut agenda, aut eventuræ restant, quantumvis, ut inquebas, eam assequi atque comprehendere possemus, et inutilem tamen omnino et periculosam esse. Nam si vitari nequeunt, præscientia illa aufert nobis eam, quæ adversus casus, qui nobis accidunt, fortiter ferendos instrui debet, virtutem. Nihil est

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(36) Pro ἐρεθίζειν idem cod. habet ἐρίζειν. Vers. et verbo ult. ep. φιλοσοφίαν idem breviat in σο-

φίαν. POSSIN.

(37) Pro κἂν εἰ legit κἂν ἢ cod. Vat. 650. Id.

enim rerum omnium, quod tam bene disponere A
soleat aut possit inopinatos casus, quam virtutis
exercitatio. Nam qui omnem spem bonam ex animo
suo expulerint, nihil eorum quæ oportet agere
parati erunt, ob præcognitionem futurorum even-
tuum.

CXXXIII. — LEONTIO EPISCOPO.

Quod lectio sacrarum Litterarum destructa est
et corrupta, et quod unusquisque suos affectus
divinis oraculis præfert, ea res tantarum tragœ-
diarum et calamitatum causa exstitit. Nam bellum
irreconciliabile et non indictum legitime incidit
inter eos, qui pacis conciliatores esse debuerunt :
qui avidissime sese mutuo, siquidem possint, vo-
rent : et antiquissimum hoc ducant, et omnibus B
rebus antepont, vivos quidem occidere, sepultos
autem refodere, et domos evertere, et monumentum
omne abolere. Ita in se invicem armantur, et
fallacias texunt : cum quidem didicerint, Christum
non signis et miraculis, sed dilectione charitateque
suos notasse discipulos ³⁷. Hæc igitur mihi quidem
causa esse videtur, quare etiam subditi officium
suum non faciant. Non enim amplius tanquam
doctores discipuli, sed tanquam adversus condem-
natos iudices affecti sunt, defensionem suorum
lapsuum ignaviam doctorum, infeliciter illi quidem
ac misere, sed tamen se habere existimantes. Quid
igitur faciendum est? inquis. Si quidem id fieri po-
test, malum hoc corrigendum : sin minus, quiescendum est.

CXXXIV. — HIERACI CLARISSIMO.

Legales et propheticae doctrinae præparatoria
sunt ad novam et evangelicam philosophiam. Illæ
enim manui, hæc vero animo leges sancit. Et illæ
quidem actionem, ista autem cogitationem dirigit
et gubernat. Illæ namque grammatistæ seu litterato-
ri, hæc vero supremo perfectissimoque philosopho
convenit.

CXXXV. — JACOBO LECTORI.

*Id illud Christi dictum, « Qui recipit prophetam in
nomen prophetæ, mercedem prophetæ accipiet ³⁸. »*

Illud, « Qui recipit prophetam in nomen prophetæ,
mercedem prophetæ accipiet, » ut paucis comple-
ctar, tale est non si quis, o bone, alterius cujusdam
utilitatis aut prætextus causa honestatem dignatur
honore et cultu, jam statim etiam gloriae ejus par-
ticeps fiet, quæ honestati debetur : sed is demum
489 honesti gloria decorabitur, qui ipsum honestum
propter ipsum coluerit. Multi enim prophetas
aut justos honore afficiunt, aut propter gloriam

³⁷ Joan. xiii, 35. ³⁸ Matth. xi, 14.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(38) Κατεβδουμησθαι mutat in κατεβδουμεισθαι
cod. Vat. 650. Vers. 4 ep. inter πόλεμος et γάρ
idem inserit μέν. POSSIN.

(39) Pro ἀποκηρύξει legit idem cod. ἀνορύξει.
Vers. seq. ἀνασκάψαι mutat in κατασκάψαι. Id.

(40) Pro εἰσι idem cod. Vat. legit, ἐστι. Vers. 3

ειωθεν, ὡς ἡ τῆς ἀρετῆς ἀσκησις. Οἱ γὰρ πᾶσαν
ἐλπίδα ἀγαθῆν ἐκ τῆς ἐαυτῶν ἐξορίσαντες· ψυχῆς,
οὐδὲν τῶν δεόντων πράξει· ἐκ τοῦ προμαθεῖν προθυ-
μηθήσονται.

ΠΑΓ'. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τὸ τὴν ἀνάγκωσιν κατεβδουμησθαι (38) τῶν θεῶν
Γραφῶν, καὶ τὸ ἕκαστον τὰ οικεῖα πάθη τῶν θεῶν
προκρίνειν χρησμῶν, τῶν τοσοῦτων τραγυδιῶν αἴ-
τιον γέγονε. Πόλεμος γὰρ ἀσπονδος καὶ ἀκήρυκτος
ἐμπέπτωκε τοῖς τῆς εἰρήνης βραβευταῖς· ἤδιστ' ἂν
ἀλλήλων, εἰ ἠδύναντο, γεύσοιντο· περὶ παντὸς δὲ
ποιήσαιντο, ζῶντας μὲν ἀποκτείναι· ταφέντας δὲ
ἀποκηρύξει (39)· τὰς δ' οικείας ἀνασκάψαι· μνη-
μεῖον δὲ ἅπαν ἀφανίσαι. Οὕτως κατ' ἀλλήλων ὀπλί-
ζονται, καὶ μηχανὰς πλέκουσιν, οἱ μεμαθηκότες,
ὅτι οὐκ ἀπὸ σημείων ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀγά-
πης τοῦς οικεῖους ἐξαρακτήρισε φοιτητάς. Διὰ τοῦτο
οὖν, οἶμαι, καὶ τὰ παρὰ τῶν ὑπηκόων οὐχ ἔπεται.
Οὐκ ἔτι γὰρ ὡς πρὸς ὑψηλῆς φοιτηταί, ἀλλ' ὡς
πρὸς κατακρίτους δικασταὶ διάκεινται, ἀπολογία
τῶν οικείων πταισμάτων τὴν τῶν διδασκάλων ῥηθυ-
μίαν, ἀθλίως μὲν καὶ ταλαιπώρως, ὅμως δ' οὖν
ἔχειν οἰόμενοι. Τί οὖν ποιητέον; φησὶ. Εἰ μὲν δυνα-
τὸν, διορθωτέον· εἰ δὲ μή, ἡσυχαστέον.

igitur faciendum est? inquis. Si quidem id fieri po-
test, malum hoc corrigendum : sin minus, quiescendum est.

ΠΑΔ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Τὰ νομικὰ καὶ προφητικὰ μαθήματα προπαιδεύ-
ματὰ εἰσι (40) τῆς νέας καὶ εὐαγγελικῆς φιλοσο-
φίας. Τὰ μὲν γὰρ τῇ χειρὶ, ἡ δὲ τῇ ψυχῇ νομοθετεῖ.
Καὶ τὰ μὲν τὴν πράξιν, ἡ δὲ τὴν ἐννοιαν εὐθύνει καὶ
οἰακίζει· τὰ μὲν γὰρ γραμματιστῇ, τὰ δὲ ἀκρωὶ
φιλοσόφῳ εἰσιεν.

ΠΑΕ'. — ΙΑΚΩΒΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ (41).

*Εἰς τό· « Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προ-
φήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται. »*

Τὸ, « Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου,
μισθὸν προφήτου λήψεται, » ὡς ἐν βραχέσι, τοιού-
τον ἐστίν· Οὐκ εἰ τις, ὦ βέλτιστε, καθ' ἑτέραν τινὰ
D χρεῖαν ἢ πρόφασιν τιμῆς ἀξιοῖ τὸ καλὸν, ἤδη καὶ τῆς
τοῦ καλοῦ μετέξει δόξης· ἀλλ' ἐκεῖνος τῷ ἀγαθῷ συν-
δοξασθήσεται, ὁ αὐτὸς τὸ ἀγαθὸν δι' αὐτὸ τοῦτο
τιμῆσας. Πολλοὶ γὰρ προφήτας ἢ δικαίους τιμῶσιν,
ἢ διὰ δόξαν ἀνθρωπίνην, ἢ διὰ κέρδος βιωτικόν.
Εἰσὶ γὰρ οἱ τοῖς τὰ τοιαῦτα ἐπιτηδεύουσι, καὶ χρῆ-

ματα παρέχοντες, οὐς οὐκ ἂν τις φαίη μισθὸν προ-
φήτου λαμβάνειν. Εἰ δὲ τις ἔσται τῶν τοιούτων ἐπι-
καλυμμάτων γυμνῆ τῆ ψυχῆ πρὸς τὰ ἀγαθὰ βλέπων
τιμῆσει τοὺς ἄγιους, ὁ τοιοῦτος μετὰ τῶν ἁγίων
εἰκότως συνδοξασθήσεται.

ΡΑΖ'. — ΑΛΥΠΙΩ.

Πῶς ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται.

Τὰ ἐπαθλα μείζονα ὄντα πάσης ἀνθρωπίνης ἀξίας,
καὶ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντου τὴν τοῖς πόνοις χρεω-
στομένην ἀμοιβὴν ὑπερβαίνοντα· οὐκ ἄξια γὰρ τὰ
παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν
ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς, ἐφη τὸ σκευὸς τῆς ἐκλογῆς·
καὶ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως ἐκδιάζεται. Διδὲ καὶ
ἐρρήθη· « Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται (42),
καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν. » Ποιοὶ βιασταί; Οἱ
τὸ οἰκεῖον σῶμα νηστεύουσιν, καὶ σωφροσύνη, καὶ τῆ
ἄλλῃ ἀρετῇ ἐκδιαζόμενοι (43), καὶ τοῖς τοῦ πνεύμα-
τος νόμοις ὑποτάξαντες, καὶ εὐήθιον καὶ ὀρμητήριον
ἀρετῆς ἀποφύγαντες.

ΡΑΖ'. — ΟΡΙΩΝΙ (44) ΜΟΝΑΧΟΝΤΙ.

*Εἰς τὸ γεγραμμένον· « Φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ
ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστέραί. »*

Τὰ παραδείγματα οὐχ ἅπαντα λαμβάνεται· ἐπεὶ
οὐκ ἂν εἴη παραδείγματα, ἀλλὰ ταυτότης. Εἰ γὰρ
καὶ τὸ ἀκέραιον καὶ ἀκακὸς προσέταξε μιμεῖσθαι
τῆς περιστέρας, ἀλλὰ τὸ ἀνόητον ἐκκλίνειν χρῆ· ὅπερ
ἐστὶ τὸ εἰς ἐκείνους καταφεύγειν, τοὺς θηρῶν σπου-
δάζοντας. Εἰ γὰρ καὶ μὴ βλάπτειν χρῆ, ἀλλὰ οὐδὲ
εἰς (45) τὰ καίρια βλάπτεσθαι προσήκει· οὐδὲ εἰς
ἐκείνους τρέχειν, ὧν κέρδος μέγιστον ἢ ἀπελλαγῆ.
Εἰ δὲ καὶ μαρτυρίαν θέλει ἐναργῆ λαβεῖν τῶν λεγο-
μένων, ἄκουε τοῦ προφήτου λέγοντος· « Καὶ ἦν
Ἐφραὶμ ὡς περιστέρα ἄνου, οὐκ ἔχουσα καρδίαν. »
Εἰ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν ζητεῖς, εὐθύς αὐτὸς ἐπάγει·
« Αἴγυπτον ἐπεκαλεῖτο· καὶ εἰς Ἀσσυρίους ἐπο-
ρεύετο. » Δύο, φησὶν, ἔθνων, τυραννίδα καὶ μῖσος,
καὶ ἀρχαίαν νοσοῦντων πλεονεξίαν, τὸ μὲν ἐπεκαλεῖτο
εἰς βοήθειαν· πρὸς δὲ τὰ καταφεύγων (46) ὡς σωτηρίας
τευξόμενος. Τίς οὖν, φησὶ, τοῦτου ἀνοητότερος γένοιτ'
ἂν, τοῦ πρὸς ἐκείνους ὀρμῶντος τοὺς μὲν τὴν αἰχμη-
αλωσίαν αὐτοῦ καὶ τὴν δουλείαν ὄνειροπολοῦντας;

ΡΑΗ'. — ΑΛΥΠΙΩ.

Εἰς τὸ· « Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε. »

Τῆ ἐλπίδι τῶν μελλόντων διδοσθαι ἀγαθῶν τοῖς τὰ
τρόπαια στήσασσι κατὰ τῆς κακίας λαμπρὰ ὀπλιζῶν
σαυτῶν, καὶ περιφράττων καλῶς πάντοθεν, καὶ εὐ-
χαίς τοῦτο τὸ τεῖχος ἰσχυρὸν κατασκευάζων, ἀπο-

A humanam, aut lucri alicujus gratia ad hanc vitam
redundantiis. Sunt enim qui talia exercent, et pecu-
nias elargiuntur, quos nemo dixerit, mercedem
prophetæ accipere. Si quis autem absque hujusmodi
velamentis nuda anima ad bonum ipsum respiciens
sanctos honore affecerit, talis una cum sanctis me-
rito gloria perfruetur.

CXXXVI. — ALYPIO.

Quomodo regnum cælorum vim patitur⁴².

Præmia (alterius vitæ, piis a Deo proposita) cum
sint omni humana dignitate majora, longissimeque
omnem laboribus debitam remunerationem exce-
dant (« Non enim sunt pares passiones hujus tem-
poris ad futuram gloriam, quæ revelabitur erga
nos⁴³, » inquit vas electionis) : etiam imbecillitatem
naturæ cogunt. Ideo scriptum est : « Regnum cæ-
lorum vim patitur et violenti rapiunt illud. » Quales
violenti ? Qui proprium corpus jejuniis et tempe-
rantia abstinentiaque et aliis virtutibus cogunt, et
legibus spiritus subjecerunt, et primum atque obedi-
ens exercendæ virtuti id reddiderunt.

CXXXVII. — ORIONI MONACHO.

*In id quod scriptum est : « Prudentes sicut ser-
pentes, et simplices sicut columbæ⁴⁴. »*

Exempla non per omnia capiuntur : alioquin enim
non essent exempla et similitudines, sed res eadem.
Etsi enim simplicitatem et morum probitatem, quæ
in columba est, imitari nos jussit : tamen stolidi-
tatem ejusdem fugere oportet : qualis est, verbi
gratia, confugere ad eos, qui capere satagunt.
Quamquam enim lædere neminem oportet, tamen
neque letales accipere plagas ab aliis convenit :
neque ad eos currere, quibus liberari maximum
est lucrum. Quod si etiam testimonium evidens
eorum quæ dixi, accipere vis, audi prophetam, di-
centem : « Et erat Ephraim ut columba amens, non
habens cor⁴⁵. » Si vero causam quoque requiris,
ipse eam statim offert : « Ægyptum invocabat, et ad
Assyrios proficiscébatur⁴⁶. » Duarum gentium, ty-
rannide et odio et antiqua avaritia iniquitateque
laborantium, alteram quidem in auxilium advoca-
bat ; ad alteram vero confugiebat, quasi salute ibi
potitura. Quis ergo, inquit, hoc demeritor esse
possit, qui ad eos confugit, qui etiam captivitatem
et servitutem ipsius assidue meditantur ?

490 CXXXVIII. — ALYPIO.

In dictum, « In mundo afflictionem habebitis⁴⁶. »

Spe honorum illorum, quæ dabuntur iis, qui tro-
pæa splendida contra vitia statuerint, teipsum ar-
mans, et undique probe te muniens, et precibus
hunc murum firmum efficiens, repelle tristitiæ as-

³⁹ Matth. xi, 12. ⁴⁰ Rom. viii, 18. ⁴¹ Matth. x, 16. ⁴² Osee v, 7. ⁴³ ibid. ⁴⁴ Joan. xvi, 33.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(42) Hæc, Διδὲ καὶ usque ad βιάζεται, omittebat
ed. Paris., lapsu, ut videtur, typographi quem de-
cepit homæoticleuton. EDIT.

(43) Cod. Vat., ἐκδιαζόμενοι. POSSIN.

(44) Ἦρωτι, Heroni, cod. Vat. 650. Id.

(45) Pro εἰς idem cod. πρὸς. Id.

(46) Cod. Vat., κατέφευγεν. POSSIN.

sultum. Nam vel generosum animum subigere valet, nisi assidue ille in cogitatione coronarum occupatus, toleraverit adversa ac tristia.

CXXXIX. — THEOGNOSTO.

In illud (Ezechielis dictum), « Et tu, si prohibueris iniquum, nec reversus fuerit ab iniquitate sua, iniquus ille in iniquitate sua morietur : at tu animam tuam liberabis ».

Reprehensores vitiorum sæpenumero solent improbi, cum sunt plures, et male ab ipsis dissonent, languentes ac ignavos reddere quominus libere in vitia invehantur eaque compescant. Miscenda igitur est comitate libertas reprehensionum, et viuperium charitate temperandum, atque ita admonitiones adhibendæ sunt. Quod si ne sic quidem illi utilitatem ullam inde percipiunt, sed insuper etiam male repudiant ac traducunt eos, qui maximis coronis digni sunt, omninoque etiam a Deo præconiis recte factorum ornabuntur et a prudentibus commendatione digni judicabuntur : generoso magnoque animo id ferant vitiorum reprehensores et correctores, ac doleant, non quidem suarum rerum consideratione (nihil enim aliud ipsis accidit, quam quod scelerati ac detestabiles visi sint, cum tales et insania, quod ita incurabilibus morbis laborent,

CXL. — HARPOCRÆ SOPHISTÆ.

De lectione sacrarum Litterarum adversus paganos. De gratia divinitus inspiratarum Scripturarum, deque utilitate ex illis capienda.

Eorum quidem, qui sunt extra Ecclesiam, multi multa scripsere, quæ nec ullum iis qui ea amplexi fuerint commodum, neque ullum ea respicientibus damnum afferunt. Divinæ autem Scripturæ iis quidem qui fidem ipsis adhibuerint, maximum lucrum ; incredulis vero non exiguum pariunt detrimentum. Illi namque gloriam captantes propriam, ad scribendum sese contulerunt : hæc vero salutem audientium ante oculos habent.

CXLI. — LEONTIO DIACONO.

Quare lex eos qui lepra aut aliis morbis involuntariis laborabant, extra sacra castra commorari iussit ».

Malam quidem temperaturam corporum, et ad aspectum deformes morbosa luxuria parentum multis provenire credibile est ; at non **491** vice versa luxuria libidinum omnino a malo temperamento existere. (Nam utrum leprosus procreet leprosum, et fluxu laborans seminis gignat etiam seminiifluum, certo affirmare non possum ; quod autem podagri-

ζρούου της άθυμίας (46*) την εφοδον. Δεινή γάρ εστι και γενναίαν ψυχήν χειρώσασθαι, αν μη δια παντός έκείνη τούς στεφάνους όνειροπολούσα, υποφέρη τά λυπηρά.

PAΘ'. — ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ.

ΕΙΣ ΤΟ · « Καί σὺ ἐὰν διαστειλῆς τῷ ἀνόμῳ, καὶ μὴ ἀναστρέψῃ ἀπὸ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ, ὁ ἀνόμος ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ ἀποθαρσίνεται · σὺ δὲ τὴν ψυχὴν σου ῥύσῃ. »

Τούς ἐπιτιμητάς (47) τῶν κακιῶν οἱ μοχθηροί, πλείους ὄντες, καὶ διηχοῦντες κακῶς, ἀποναρχήσαι πολλάκις πεποιθήκασιν πρὸς τὸ μὴ τῇ παρῆρησίᾳ ἀναστέλλειν τὰ πταίσματα. Χρὴ τοιγαρὸν μιγνύναι τῇ παρῆρησίᾳ τὴν προσήθειαν, καὶ τῷ ἐλέγχῳ κινῆν τὴν ἀγάπην, καὶ οὕτω νοουθετεῖν. Εἰ δὲ μὴδ' οὕτως ὠφελοῦνται ἐκείνοι, ἀλλὰ καὶ κακῶς ἀπαγορεύσειαν (48) τούς μεγίστους στεφάνων ἀξίους, καὶ πάντως καὶ παρὰ θεοῦ κηρυχθησομένους καὶ παρὰ τοὺς συνετοὺς ἀποδοχῆς ἀξιωθησομένους (49), γενναίως φερέτωσαν οἱ σωφρονισταὶ τῶν κακῶν, καὶ λυπεῖσθωσαν, μὴ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐννοοῦντες, ὅτι μὴδὲν ἕτερον, ἢ τὸ δοκεῖν μιαιρούς περιγεγόρον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἐκείνων διαστροφῆς καὶ μανίας, ὅτι ἀνίστα οὕτως νοσοῦσιν, ὡς καὶ τοὺς ἰατροὺς κακηγορεῖν. (revera minime sint), sed super illorum perversitate ut etiam medicis probra atque convicia ingerant.

PM'. — ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ.

Περὶ ἀναγνώσεως, κατὰ Ἑλλήνων. Περὶ τῆς χάριτος τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν, καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφέλειας.

Τῶν μὲν ἐξουθεν πολλοὶ πολλὰ γεγράφασιν, ἃ μῆτε τοῖς πεισθεῖσιν ὠφέλειαν, μῆτε τοῖς ἀνηκόοις ζημίαν φέροι · αἱ δὲ θείαι Γραφαὶ τοῖς μὲν πεισθεῖσι μέγιστον κέρδος, τοῖς δ' ἀπειθήσασιν (50) οὐ μικρὰν ὠδίνουσι βλάβην. Οἱ μὲν γὰρ δόξαν θηρώμενοι γεγράφασιν · αἱ δὲ πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀκούοντων ὀρώσιν.

PMA'. — ΛΕΟΝΤΙΩ.

Διὰ τί ὁ νόμος τούς λεπρώντας ἢ ἐτέρους νοσήματα ἀκούσια νοσοῦντας ἐξω εἶναι τῶν ἱερῶν περιβάλων προσέτευξεν.

Τὴν μὲν δυσκрасίαν τῶν σωμάτων, καὶ τὰ εἰδεχθῆ νοσήματα ἀπὸ ἀκρασίας τῶν γονέων πολλοῖς ; (51) συμβαίνειν εἰκόσ · οὐ μὴν τὴν ἀκρασίαν πάντως ἀπὸ δυσκрасίας (εἰ μὲν γὰρ λεπρὸς λεπρὸν τίττει, καὶ γονορρῆς γονορρῆν, ἀκριβῶς οὐκ ἔχω λέγειν · ἐτι δὲ ποδαλγὸς ποδαλγὸν τίττει πάντες ἀν συμφήσαιεν) · τῷ μὲν οὖν νομοθέτῃ, ὡς οἶμαι (οὐ γὰρ χρὴ ἀποφα-

⁴⁶ Ezech. III, 19. ⁴⁸ Levit. XIII, 46.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(46*) Ἄθυμίας auget in ῥαθυμίας cod. Vat. 650, et vers. ult. pro ὑποφέρη scribit διαφέρη. Possin.

(47) Cod. Vat. 650 pro ἐπιτιμητάς scribit ἐπιτιμηθέντας. Id.

(48) Pro ἀπαγορεύσειαν idem cod. legit ἀγορεύσειεν. Id.

(49) Hæc, καὶ παρὰ... ἀξιωθησομένους deerant in edit. Paris., sed legitur in codice Vaticano. Edit.

(50) Pro ἀπειθήσασιν cod. Vat. 650 habet ἀπειθεῖσιν. Possin.

(51) Cod. Vat. 650 πολλοῖς mutat in πολλάκις. Id.

νεσθαι περὶ τῶν ἀδῆλων, ἀλλὰ τοῖς ἀκουσομένοις ἐπιτρέπειν τὴν κρίσιν), περὶ τῆς ἀκρασίας ἦν ὁ λόγος, ὅπως μὴ ἐν παντὶ καιρῷ συνέρχονται, ὡς τῆς βλάβης εἰς τὰ ἔξ αὐτῶν τεχνησόμενα διαδησομένης. Ὅτι δὲ οὐκ ἔστι τοῦτο ἀπὸ σκοποῦ, τεκμήριον (52), τὸ τοὺς ποδαλοὺς ἱερῶν περιδῶλων μὴ εἰρχθῆναι. Οἱ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς τοῦτο νοσήσαντες τὸ πάθος, οὐκ ἀπὸ δυσκρασίας, ἀλλ' ἀπὸ πονηρᾶς διαίτης, καὶ τρυφῆς, καὶ βλακείας, καὶ ἀργίας τοῦτ' ἐσχῆκασιν· δι' ὃ καὶ δι' αὐτοῦ ἐκολάσθησαν· οἱ δ' ἐξ αὐτῶν τεχθέντες, οὐκ ἐκωλύθησαν ἱερῶν κοινωνῆσαι συνόδων. Τῆς γὰρ δυσκρασίας, ἀλλ' οὐ τῆς ἀκρασίας τῶν γονέων γεγόνασιν ἀναγκαίως κληρονόμοι· οἱ δὲ τὴν ἀκολασίαν τῶν γονέων ἐν τοῖς σώμασιν ἀπομαζάζμενοι, οὐκ ἐκολάσθησαν μὲν (οὐ γὰρ ἐκέλευσεν αὐτοὺς καταλευσθῆναι· ἀβούλητον γὰρ ἦν τὸ πάθος), ἠτιμώθησαν (53) δὲ, πρὸς σωφρονισμόν τῶν τεκόντων. Εἰ δὲ τις οἴεται, τοῦτο μὴ εὐλόγως νενομοθετῆσθαι, τί φαίη περὶ τοῦ θανάτου, ὅτι μιᾶς ἀμαρτησάσης (φημι δὴ τῆς Εὐας), ἔλον τὸ γένος θανάτῳ κατεκρίθη, καίτοι πολλῶν εὐδοκιμησάντων, καὶ τοῖς πταίσμασι τοῖς προγονικοῖς μὴ ἀκολουθησάντων; Εἰ δ' ἐκεῖ τῆς βίβης τεθνεώσης ἀναγκαίως καὶ οἱ κλάδοι, ὡς κληρονόμοι τῆς ἀποφάσεως, συναπέθλουσαν τὸ πάθος· τί θαυμαστόν, εἰ κἀνταῦθα διὰ τὴν βίβιν ὁ κλάδος ἠτιμώθη, παραπέμπων ἀναγκαίως καὶ εἰς τὴν βίβιν τὸ πάθος; Τοῦ γὰρ ἀτιμωθέντος κλάδου τῆ βίβιν οὐκ ἐλάττων ἡ ἰδύνη. Ἢ γὰρ εὐχομένη τὸν κλάδον ἄριστον ἰδεῖν, ὅταν αἰσθηται, ὅτι ἐκ τῆς αὐτῆς ἀκολασίας τὸ πάθος εἰς ἐκείνον διέβη, ἐνταῦθα μὲν τοῖς οἰκείοις λογισμοῖς κατακισθῆσεται· ἐκεῖσε δὲ καὶ τῆ κρίσει. Εἰ δὲ καὶ προγινώσκων αὐτοὺς ὁ θεὸς πονηροὺς ἐσομένους προκατέσχε τοούτους τοῖς δεσμοῖς, καὶ ἐγαλίνωσε τοῖς πάθεσιν, ἀκριθῶς οὐκ ἔχω λέγειν· ὅτι δὲ καὶ στεφάνων πολλοῖς (54) αἰτία γέγονε ταῦτα τὰ νοσήματα, θαρρόντως διισχυρισάμεν. Εἰ δὲ σκιάν εἶχεν ὁ νόμος τῶν μελλόντων αγαθῶν, καὶ οὐκ αὐτὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, οἶμαι, ὅτι μὲν διὰ τοῦ λεπροῦ τὸν ποικίλον καὶ κακοῦργον, διὰ δὲ τοῦ γονορροῦς, τὸν πόρνον καὶ τὸν ἀσελγῆ· διὰ δὲ τοῦ ἀκαθάρτου ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου, τουτέστι διὰ τοῦ ἀπτομένου νεκροῦ σώματος, τὸν ψυχῇ ἀμαρτανούση συμπράττοντα καὶ συναιρόμενον· διὰ δὲ τοῦ πενθοῦντος, τὸν ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς· πενθήρη καὶ θρηγνύδη, τῆς τῶν ἀμώμων ἱερᾶς συνόδου καὶ Ἐκκλησίας ἐξοστρακισθῆναι ἐθέ-

πισεν. D
rit, ac refrenarit his malis, de eo nihil certi habeo morbos multis etiam coronarum causas aut occasiones exstitisse. Quod si lex (Paulo teste) umbram habuit futurorum bonorum, et non ipsam imaginem rerum, puto, quod sub persona leprosi designatum hominem varium et vafrum atque malelicum, per seminifluum, scortatorem et impurum; per imundum in anima hominis, 492 hoc est per eum qui tetigit corpus mortuum, eum qui animam peccatricem ope et auxilio adjuvat; denique per lugentem, eum qui de calamitatibus suis querulus et lacrymosus est, ex sacro cœtu inculpatorum hominum, et ab Ecclesia exterminari præceperit.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(52) Pro τεκμήριον idem cod. Vat. scribit τεκμηριοῖ. Possin.

(53) Ἠτιμώθη idem mutat in ἐτιμωρήθη. Id.

(54) Pro πολλοῖς iterum ponit πολλάκις, et vers. inde 3 inter αὐτὴν et εἰκόνα inserit τὴν.

CXLII. — HELIÆ DIACONO.

A

In illud, « In principio erat Verbum ».

Sacræ Litteræ temporis expertem et æternam atque immediatam, omnique et oratione et mente superiorem Christi a Patre progressionem vocant generationem, non ut perpeffionem aliquam adumbrent, sed ut essentiæ, ut sic loquar, identitatem statuunt. Nam quæ gignunt revera eandem cum gignentibus essentiam habent. Sed ne recentius aut posterius quid forte cogitetur : « In principio, inquit, erat Verbum. » Deinde etiam ejusdem ad Patrem habitudinem prædicant, cum aiunt : « Et Verbum erat apud Deum. » Posthæc et dignitatem : « Et Deus erat Verbum. » Quare ex appellatione Filii eandem essentiam : ex Verbo generationem perpeffionis expertem ; ex eo porro quod fuerit in principio, eandem æternitatem ; denique ex eo, quod fuerit apud Deum, conjunctionem cum Patre : ex eo vero quod Deus sit, dignitatem atque excellentiam ipsius discentes ; ex unoquoque autem nomine removentes inconveniens et indecorum illud, quod inde se forte in animos nostros insinuat atque recentius sive posterius ; a Verbi appellatione, id quod nullam habet subsistentiam, Deum æternum, consubstantialem, absque perpeffione, et extra tempus ex Patre progressum agnoscamus et adoremus.

CXLIII. — AD BASILIUM.

Quibus imperium contigit legitimum, iis etiam bene procedet. Bene autem tunc demum succedet, ubi obtinuerit pietas, quæ est omnium bonorum supremum, et divinorum mandatorum caput ac summa : quam constituit recta de divino numine opinio, et sincera incorruptaque confessio, et ostendit timor atque dilectio Dei, et erga cognatum genus charitas atque affectio : quibus ex rebus tota lex et prophetæ omnes pendent. Quod etiam in magistratibus est supramundanum quiddam et excellens et præstantissimum. Hæc legitima est præfectura, et omnium subditorum utilitatis procuratio : sicut e contrario tyrannis est dominatio quæ ipsa sibi lex est, quæque nihil nisi propriam tyranni utilitatem consecratur. Quibuscumque igitur hoc imperium sorte obtigit administrandum, illi quasi coronam auream ex lapidibus pretiosis compactam sibi impositam habentes pietatem, et justitia tanquam purpura induti, in Deo imperare, et principatum admodum justum obtinere studebunt. **493** Ostendunt enim in semetipsis verissimum sacrum oracu-

⁴⁷ Joan. 1, 1.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(55) Pro Χριστοῦ cod. Vat. 650 legit Υἱοῦ, et vers. 5 pro στήσωσιν scribit παραστήσωσι. Possin.

(56) Inter τίκτουςιν et ἀρχῆν hæc omnia idem cod. inserit, extritis iis quæ in edito leguntur, ἵνα δὲ μὴ ἡ πάθος φαντασία ἐπιχωμάση λόγον προσαγορεύουσιν· ἵνα δὲ νεώτερος ὑπονοηθῆι. Vers. penult. inter λόγος et ἐκ idem inserit ἴν'. In.

(57) *Τυραννίς ἐστὶ δυναστεία αὐτόνομος.* Nota

PMB'. — ΗΑΙΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ· « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος. »

Τὴν ἀχρονον καὶ ἀίδιον καὶ ἀμεσίτευτον, καὶ παντὸς λόγου καὶ νοῦ κρείττονα πρόδοον τοῦ Χριστοῦ (55) ἀπὸ Πατρὸς, γέννησιν καλοῦσιν αἱ Γραφαί, οὐχ ἵνα πάθος ὑπογράψωσιν, ἀλλ' ἵνα τὸ ὁμοούσιον στήσωσιν. Ὁμοούσια γὰρ τῷ ὄντι τὰ τικτόμενα τοῖς τίκτουςιν (56). Ἴνα δὲ μὴ νεώτερον ἐπινοηθῆι, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, » φασίν. Εἶτα καὶ τὴν σχέσιν κηρύττουσι τὴν πρὸς τὸν Πατέρα· « καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν. » Εἶτα καὶ τὴν ἀξίαν· « Καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. » Ἐκ μὲν τοῦ Υἱοῦ τὸ ὁμοούσιον· ἐκ δὲ τοῦ Λόγου τὸ ἀπαθές· ἐκ δὲ τοῦ ἐν ἀρχῇ εἶναι, τὸ συναίδιον· ἐκ δὲ τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι, τὴν πρὸς τὸν Πατέρα οικειότητα· διὰ δὲ τοῦ Θεὸν εἶναι, τὴν ἀξίαν αὐτοῦ καταμαθόντες· καὶ ἐξ ἐκάστου ὀνόματος τὸ ἐφορμῶν ἀπρεπές ἀποπεμφάμενοι· οἷον, ἀπὸ μὲν τοῦ Υἱοῦ τὸ νεώτερον, ἀπὸ δὲ τοῦ Λόγου τὸ ἀνυπόστατον, Θεὸν ἀίδιον, ὁμοούσιον, ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς προελθόντα εἰδείμεν τε καὶ προσκυνῆσαι μιν.

Ingerit, verbi gratia, a Filii nomine, id quod est

PMG'. — ΠΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ.

Οἷς τὸ ἀρχειν καθέστηκεν ἔννομον, τούτοις δὴπου καὶ εὐὐπάρεξι ἀκόλουθον· εὐὐ δὲ πράσσειν κατορθωθήσεται, ἤνικα κρατύνηται ἡ εὐσέβεια, τῶν ἀγαθῶν τὸ ἀκρότατον, καὶ τῶν θείων προσταγμάτων κεφάλαιον, ἣν συνίστησιν ἡ ὀρθὴ περὶ τὸ θεῖον δόξα, καὶ εἰλικρινὴς ὁμολογία, φόβος τε ὁ τοῦ Θεοῦ ἐμφανίζει καὶ ἀγάπησις, καὶ ἡ πρὸς τὸ ὁμόφυλον ἀγάπη τε καὶ συμπάθεια· ἐν οἷς ἅπας ὁ νόμος καὶ οἱ προφήται κρέμανται. Τὸ καὶ ἐν ἀρχαῖς τι ὑπερκόσμιον, τὸ προῦχον καὶ κράτιστον. Ἦδὲ ἐστὶν ἐπιστασία ἔννομος, καὶ τοῦ παντὸς ὑπηκόου πρὸς τὸ λυσιτελὲς ἐπιμέλεια· ὡσπερ δὲ ἡ τοῦ ἐναντιοῦ, τυραννίς ἐστὶ δυναστεία αὐτόνομος (57), ἐπὶ τὸ οικεῖον μόνον συμφέρον τῷ τυραννοῦντι μετερχομένη. Ὅσοι τοίνυν ταύτην διέπειν τὴν ἀρχὴν ἀποκεκλήρωται, ἀναδόμενοι ὡσπερ στέφανον χρυσοῦ ἐκ λίθων τιμίων συνηρμοσμένοι, τὴν εὐσέβειαν, δικαιοσύνην τε ὡσπερ ἀλουργίδα ἐνδιδυσκόμενοι, ἐν Θεῷ τε ἀρχειν, καὶ κρατεῖν δικαίαν μάλα ἀρχὴν φιλοτιμήσονται· δεικνῦσι γὰρ ἐφ' ἑαυτοῖς τὸ λερὸν ἀληθέστατον λόγιον, τὸ φάσκον· « Δι' ἐμοῦ βασιλεῖς βασιλεύουσι, καὶ δυνάσται γρά-

differentiam tyrannidis a regno. Confer epist. 194 lib. II, et Aristot. *Polit.*, nec non Ammianum Marcellinum, qui sæpissime hoc inculcat in suis historiis, nihil aliud esse justum ac legitimum imperium, quam curam salutis alienæ. Sic apud Ignatium epist. 7, officium boni regis est, εἰρήνην καὶ ἔννομίαν τοῖς ἀρχομένοις πρυτανεύειν. RITT.

φουσι δικαιοσύνην. » Ἰσασι γάρ, ὅτι Ἄρχῃ οὐοῦ Α ἀγαθῆς ποιεῖν δίκαια.

PMΔ'. — Ἀνεπίγραφος.

Τὴν τιμίαν κέλευσιν τοῦ εὐσεβοῦς καὶ θεοπροβλή-
του ἡμῶν μεγάλου βασιλέως, πρῶτον μὲν διὰ τοῦ
βασιλικοῦ ἀποκρισιαρίου μαθόντες, καὶ τὴν ἐν Κυρίῳ
ὕψιαν καὶ σωτηριαν τῆς εὐσεβοῦς ὑμῶν βασιλείας,
καὶ χαρᾶς μεγίστης πλησθέντες, δόξαν καὶ εὐχαρι-
στίαν τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐκτενωῶς ἀνεπέμφαμεν, καὶ ἐκ
τῆς ἀβρωστίας ἡμῶν ἀνεβρώσθημεν, καὶ προθυμίας
πολλῆς ἐνεπλήσθημεν. Ἐντυχῶν δὲ τῇ τιμίᾳ κελύ-
σει, εὖρον, ὅπως ὁ περὶ τῆς εἰρήνης λόγος παρηκο-
λουθῆσεν ἐπὶ τῶν πρώην ἀρξάντων. Καὶ ἡμεῖς μὲν
ἤδη καὶ πρὸ μικροῦ χρόνου περὶ τούτου μερικῶς
ἀκηκόσαμεν· ἐν ἀπορίᾳ δὲ γεγόναμεν τοῦ συγκατα-
θέσθαι τῷ λογισμῷ, εἰδότες ὅτι τὸ τόλμημα, ὃ οὐδεὶς
τῶν Χριστιανῶν ἐπετήδευσεν, οὐδὲ εἰς νῦν ἤγαγε
τῶν προλαθόντων, ἐθάρσησαν ποιῆσαι. Φαίνεται δὲ
ἡμῖν, ἣ ἐκ πολλῆς ἀπειρίας καὶ ἀμαθίας τῶν Χρι-
στιανῶν δογμάτων, ἣ ἐκ πολλῆς ἀπιστίας καὶ κα-
ταφρονήσεως τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν ἐγένετο. Εἰ γὰρ
θεῶν λογίων κατήκοι ἐγένοντο, τὸ τῆς εὐαγοῦς καὶ
ἀμωμήτου ἡμῶν θρησκείας σεβάσιμον ἐφύλαττον,
καὶ τοὺς ἐθνικοὺς καὶ ἀλόγους τῶν παρ' ἡμῖν ἁγίων
καὶ σεβασμίων ἀψαθαι οὐ συνεχώρουν· οὔτε αὐτοὶ
τοῖς μιάσμασι καὶ βδελύγμασι τῶν ἐθνικῶν κατὰ
τοὺς ὅρκους αὐτῶν τοὺς ἐναγεῖς καὶ ἀλλοκότους ἐκοι-
νωσιν. Τί γὰρ τὸ διάφορον, εἰ Χριστιανὸς καὶ ἐθني-
κός, αὐτοῖς τε ὅρκοι καὶ τοῖς αὐτοῖς ἔθεισιν ἐμπι-
στεύοντες, ἀλλήλους βεβαιοῦν δοκοῦσιν, ἐφ' οἷς
χαλεπαίνειν καὶ ὀργίζεσθαι τὸν Θεὸν ἐπιστάμεθα;
Ἐντέταται γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς καὶ Δεσπότης διὰ
Γραφῶν ἁγίων αὐτοῦ· « Μὴ ἐκκλίνετε ἀπὸ τῆς γε-
γραμμένης, εἰς δεξιάν, ἣ εἰς εὐώνυμον. »
dignari? Præcepit enim universarum rerum Deus ac
Dominus per sacras Scripturas suas: « Ne decli-
nate a præscripta vobis via, neque ad dextram, neque

PMΕ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰς τὸ, « Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ
φρόνιμος, ὃν καταστήσει; »

Τὴν ἀνοίαν, μᾶλλον δὲ τὴν ἀπόνοιαν, ᾧ μακάριε,
τῶν ἑαυτοῦς ἐπιβριπτόντων ἀμηχάνῳ πράγματι (58),
ἣ ῥαδίως αὐτὸ καταδεχομένων, κωμωδῆσας, οὐκ οἶδα
ὅπως ἐκεῖνο παραλέλοιπας, ὃ μάλιστα αὐτὴν δε-
κνυσι. Τί οὖν ἐστὶ τοῦτο; Οὐ πάντες ἄνθρωποι τοῖς
αὐτοῖς νοσήμασιν ἐάλωσαν· οὐδὲ πάντες τῇ αὐτῇ
θεραπείᾳ εἰκονοῦν· ἀλλὰ πολλῶν ὄντων καὶ ποικίλων
καὶ παντοδαπῶν τῶν παθῶν, τὰ βοηθήματα πλείονα

⁵⁸ Prov. viii, 16. ⁵⁹ Prov. xvi, 5. ⁶⁰ Deut. v, 32. ⁶¹ Matth. xxiv, 45.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(58) Ἀμηχάνῳ πράγματι. Intelligit sacerdotium, sive episcopatum, cuius difficultatem muneris alibi quoque sæpe describit. Eo tamen multi nihil facilius esse putant, φαυλόν τι καὶ πεπατημένον πρᾶγμα ἡγούμενοι, ut est apud Isidor. epistol. 122 et 199 lib. ii. Ex quo natum illud proverbium sive dictum vulgi quod refert Agathias: *Pedem porrige,*

PATROL. GR. LXXVIII.

lum, quod sic ait: « Per me reges regnant, et potentes describunt justitiam ⁶². » Sciunt enim, initium esse viæ bonæ justa agere ⁶³.

CXLIV. — *Caret inscriptione.*

Cum venerandum mandatum pii et a Deo nobis præfecti magni imperatoris nostri primum quidem per imperatorum apocrisiarium cognovissenus, necnon sanitatem et salutem pii vestri imperii: et maxima repleti lætitia, gloriam atque gratiarum actionem ad Deum nostrum omnibus intentis nervis effudimus, et ex infirmitate nostra convaluimus, et multa animi alacritate impleti sumus. Cum autem venerandum legissem mandatum, inveni, quo pacto ratio de pace concilianda secuta sit anteriorum imperatorum rationes. Ac nos sane jam paulo ante non nihil hac de re audivimus; verum dubitavimus, an assensum huic ratiocinationi præberemus, eum sciremus, quod ejusmodi facinus, quale veterum Christianorum nemo unquam aggressus fuit, neque in animum induxit suum, ausi sint suscipere. Nobis autem sic videtur, vel ex magna imperitia ruditateque Christianicorum decretorum, vel ex magna diffidentia atque contemptione mandatorum Dei hoc omne proficisci. Nam si divina audivissent oracula, tum vero sancte inculpateque religionis nostræ venerandum atque augustam mysterium custodivissent, neque permisissent, ut ethnicis et rationis expertibus hominibus fas esset nostræ sacra et veneranda arcana attingere; neque ipsi nefariis atque abominandis paganorum sacris per juramenta ipsorum scelerata atque absurda communicassent. Quid enim interest, si Christianus et paganus iisdem et sacramentis et moribus fidem sibi invicem facientes, alteri alteros securos reddere atque confirmare videantur, quibus Deum irasci novimus atque indignari? Præcepit enim universarum rerum Deus ac Dominus per sacras Scripturas suas: « Ne decli-
nate a præscripta vobis via, neque ad dextram, neque ad sinistram ⁶⁴. »

CXLV. — THEODOSIO EPISCOPO.

In illud, « Quis est fidelis ille servus et prudens, quem constituet ⁶⁵? »

Dementiam, vel potius vecordiam, o beate, eorum qui semetipsos conjiunt in negotium difficile, aut certe id facile recipiunt, insecutatus, nescio quo pacto illud prætermisisti, quod tamen vel maxime eam ostendit. Quidnam ergo illud est? Non omnes homines iisdem morbis laborant: 494 neque omnes eidem curationi cedunt, sed cum sint multæ ac variæ omnisque generis affectiones, auxilia ac

remedia plura etiam ac magis varia esse oportet. Quod si perturbat te id quod dictum est, paulisper sustine, ita fiet, ut qui nunc te detinet animi tumultus, eo vergat tandem, ut magis etiam miserandus illos esse existimet. Cum enim multi ac varii sint (animorum) morbi, primum quidem homini nato perdifficile atque arduum est, eos perspectos et cognitos habere: deinde etiam cognitos habeat, nosse quale eis conveniat remedium. Non enim omnibus eadem apta convenientiaque sunt auxilia, neque omnes iisdem curantur remediis. Nam quod hunc juvit, alteri nocuit: et quod alteri bene successit, hoc alterum evertit. Ac ne tibi forte paradoxa et absurda quaedam proferre videar, quod dictum est, latius explicabo. Non qui oratione ducuntur, iisdem et exemplo emendantur et ad modestiam ducuntur; sed alius hoc, alius illo in meliorem statum traducuntur. Neque illi qui stimulis indigent, iisdem etiam frenos patiuntur: sed pigri quidem atque ignavi, qui ad honestatem capessendam difficulter permoverentur, rationis plaga excitantur; qui autem justo ferventiores sunt, nec facile retinentur, ac tanquam pulli (indomiti) procul a linea feruntur, ii constringendo retinendoque juvantur. Alij laudibus, alii reprehensionibus corriguntur, si utraque tempestive adhibeantur. In contrariam vero cadent partem, si extra justa et convenientia tempora evagentur. Alii namque cohortationi cedunt, alii objurgationi; alii quidem in conventibus ac cœtibus hominum reprehensi, alii vero in penetrali domus admoniti suos nævos detergent. Solent enim alii quidem, cum alioquin contemnerent eos qui ad ipsos verba faciunt, publica increpatione corrigi; alii autem cum ad publicas reprehensiones potius impudentiores fiant, omnemque pudorem excutiant, privata et arcana objurgatione remotis arbitris facta, necnon si ostendamus, nos ipsorum vicem dolere, ad obedientiam instituuntur et assuefiunt. Porro alios quidem per omnia observare convenit, quos nimirum illa opinio, quod putant se latere, dum id moliantur, tanquam sapientiores inflaverit. Aliorum vero nonnullæ sunt actiones vitiosæ, quas etiam dissimulare oporteat, ne ad indolentiam irritentur, tandemque per omnia tales evadant, qui nulla ratione in officio queant contineri, quippe qui pudorem ac verecundiam, maximum illud obedientiæ remedium, detriverint atque absterserint. Præterea etiam irasci nonnullis in speciem oportet, quamvis revera irati

είναι ὀφείλει καὶ ποικιλώτερα. Εἰ δὲ καὶ θορυβεῖ σε τὸ εἰρημένον, μικρὸν ἀνάμεινον, καὶ ὁ νῦν σε κατέχων θόρυβος εἰς τὸ ἐκείνους πλέον ταλανίσαι μεταπέσειται. Πολλῶν γὰρ καὶ παντοδαπῶν ὄντων τῶν ἀρρώστωνμάτων, πρῶτον μὲν ἀνθρωπῶν ὄντα χαλεπὸν συνιδεῖν, ἔπειτα δὲ καὶ μαθόντα, τὸ εἶδέναι, ποιοῦν ἀρμόττει φάρμακον. Οὐ γὰρ πᾶσι τὰ αὐτὰ ἀρμόττει βοηθήματα, οὐδὲ πάντες τοῖς αὐτοῖς θεραπεύονται· ὁ γὰρ τοῦτον ὠφέλησεν, ἄλλον ἐβλαψεν· καὶ τὸ ἄλλω κατάλληλον, ἕτερον ἐπέτριψε· καὶ ἵνα μὴ δόξαιμι σοὶ παράδοξά τινα λέγειν, ἀπαμφιάσω τὸ λεγόμενον. Οὐχ οἱ λόγῳ ἀγόμενοι, καὶ παραδείγματι σωφρονίζονται· ἀλλὰ (59) ὁ μὲν τούτῳ, ὁ δὲ ἐκείνῳ, εἰς βελτίονα κατάστασιν ἄγονται. Οὐδὲ οἱ κέντρων δέσμενοι, οὗτοι καὶ χαλινῶν ἀνέγονται· ἀλλ' οἱ μὲν νωθροὶ (60) καὶ δυσκίνητοι τὸ καλὸν, τῇ λογικῇ πληγῇ διεγείρονται· οἱ δὲ θερμότεροι τοῦ δέοντος καὶ δυσκάθεκτοι, καὶ καθάπερ πῦλοι πόρρω τῆς νύσσης ὀρμῶντες, τῷ ἀγχεσθαι καὶ ἀνακόπτεσθαι ὠφελοῦνται. Οἱ μὲν ἐπιτίμῃσι, οἱ δὲ φόβῳ σωφρονίζονται, ἦν ἀμφοτέρω καιρίως γέγοντο· εἰς τοῦναντίον δὲ μεταπέσειται, εἰ ἔξω τῶν καιρῶν φέροντο. Οἱ μὲν γὰρ παρακλήσει εἰκουσιν, οἱ δὲ ἐπιτιμήσει· οἱ μὲν ἐν συλλόγοις ἐλεγχόμενοι, οἱ δὲ ἐν παραδύστω νοουθετούμενοι ἀποτρέθονται τὰ ἐλαττώματα· φιλοῦσι γὰρ οἱ μὲν καταφρονεῖν τῶν διαλεγομένων (61), δημοσίᾳ ἐπιτιμήσει σωφρονιζόμενοι· οἱ δὲ πρὸς τοὺς δημοσίους ἐλέγχους μᾶλλον ἀποδυσόμενοι· καὶ τὴν αἰσχρότην ἀποσειεσθαι, τῷ τῆς ἐπιτιμήσεως μυστηριώδει καὶ τῇ συμπαθείᾳ πρὸς εὐπειθειαν παιδοτριβοῦμενοι. Τοὺς μὲν κατὰ πάντα παρατηρεῖν προσήκει, ὅσους τὸ οἰεσθαι λανθάνειν, ἐπειδὴ τοῦτο μηχανῶνται, ὡς σοφωτέρους ἐφύσησε· τῶν δ' ἔστιν ἃ καὶ παρορᾶν χρεῶν, ἵνα μὴ πρὸς ἀναληγίαν ἐρεθίζωνται, καὶ τελευταῖον (62) πρὸς ἅπαντα γένωνται· ἀκάθεκτοι, τὸ μέγιστον εἰς πειθῶ φάρμακον τὴν αἰδῶ ἀποτριψάμενοι. Καὶ ὀργίζεσθαι ὅτι εἰς τὸν ὄχρον, οὐκ ὀργιζόμενους, καὶ ὑπερορᾶν οὐκ ὑπερορῶντας, καὶ ἀπογινώσκειν οὐκ ἀπογινώσκοντας· καὶ ἄλλους μὲν ἐπεικέειν θεραπεύειν, ἄλλους δὲ χωρισμῷ· καὶ τοὺς μὲν νικᾶν, τῶν δὲ καὶ ἠττάσθαι δοκεῖν, ὅσοις τοῦτο λυσιτελεῖ. Τοσούτων οὖν ὄντων καὶ τῶν ἀρρώστωνμάτων καὶ τῶν βοηθημάτων, καὶ πάντων μὴ τοῖς αὐτοῖς εἰκόντων, ἀλλὰ καὶ τοῦναντίον εἰς χεῖρονα πλημμελήματα ἐρεθιζομένων (63), τίς μὴ τῷ θεῷ Πνεύματι τὴν ψυχὴν φωτισθεὶς, εἰδέναι ἢ ἐπαρκέσαι δυνήσεται; ἀλλ' ἐπειδὴ ἀρχεῖν, εἰ καὶ ἀρχὴν νομίζουσιν ἐπιτηδεῖαν αὐτοῖς, τολμῶσι, μήτε τὴν δυσχέρειαν ἐννοοῦντες, μήτε τῆς Δεσποτικῆς φωνῆς ἀκούοντες,

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(59) Post ἀλλὰ cod. Vat. 650 pro ὁ μὲν legit οἱ μὲν, et paulo post οἱ δὲ pro ὁ δέ. Possin.

(60) Pro νωθροὶ habet νωθεῖς. Id.

(61) Pro διαλεγομένων scribit idem ἰδίᾳ λεγομένων. Vers. post 2, ἀποδυσόμενοι mutat in ἀποδύεσθαι. Vers. seq. post ἐπιτιμήσεως quæ sequuntur usque ad τοὺς μὲν exclusive sic exhibet cod. Vat. 650, μυστηριῶ παιδοτριβοῦμενοι καὶ ἀμειδόμενοι τῇ εὐπειθείᾳ τὴν συμπαθειαν. Id.

(62) Idem τελευταῖον mutat in. τελευτῶντες. Vers.

seq. pro τὸ μέγιστον εἰς πειθῶ φάρμακον, cod. Vat. 650 habet, τὸ μέγεθος τῆς πειθοῦς φάρμακον.

(63) Idem ἐρεθιζομένων mutat in ἐρεθίζόντων. Vers. seq. post ἀλλ' addit τῶς. Vers. 6, post ἀρχεῖν quæ sequuntur in edito usque ad τολμῶσι inclusive sic codex Vat. 650 exhibet, ἀπλῶς αὐτὴν εἶναι νομίζουσιν, ἐπειδὴ αὐτοὶ τολμῶσι. Vers. ult. ep. hæc verba, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὸ σιτομέτριον, absunt a cod. Vat. 650. Id.

οὕτω τὸ σπάνιον ἐνδεικνυμένης, ὡς καὶ ἐπαπορητικῆ A non simus, et negligere aliqua, tametsi non negligamus: et alios quidem moderatione et æquitate animi sanare; alios vero separatione: et alios quidem vincere; ab aliis autem vinci quoque videri, quibus videlicet hoc expedit. 495 Cum igitur tot tamque multiplicia sint genera et morborum et auxiliorum, neque omnes iisdem cedant, sed etiam contra ad deteriora nonnunquam peccata admittenda irriterentur: quis, quæso, aut omnia scire, aut huic tanto muneri par esse queat, nisi divinus Spiritus animum ipsius illustrarit? Sed quia imperium sibi probe convenire existimant, ideo tantum summam audaciæ (ut episcopatum invadant), neque ejus difficultatem muneris apud animum perpendentes, neque vocem Dominicam audientes, quæ adeo rarum negotium esse demonstrat (ut quis bene ei præstet), ut etiam dubitabanda oratione usus fuerit, dicens: « Quis, putas, est fidelis servus et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis demensum? »

PMΓ. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

« Καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους. »

Τί ἐστίν, ἔφη, « Καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ σύμπαντος (64) τοῦ ζῆν ἐνοχοὶ ἦσαν δουλείας; » Ἄκουε τοίνυν. Οὐχ ὁ θάνατος, ὡ βέλτιστε, ἀλλὰ τὸ δικαστήριον τὸ μετὰ τὸν θάνατον, ἀποτρέπει τῶν ἀμαρτημάτων. Οἱ γὰρ ἀσεβεῖς, σπινθήρα νομισαντες εἶναι τὴν ψυχὴν, οὐ ἀποσθεσθέντος (65), ὡς ἔρασαν, τέφρα ἀποθήσεται τὸ, σῶμα, μόνον τεθνᾶναι νομίζοντες, μὴ κρίνεσθαι δὲ (ταῦτα γὰρ ἐν τῇ ἐπιγεγραμμένῃ Σοφίᾳ Σολομῶντος εἰρηκασιν, ὡς οἶσθα· εἰ δ' ἄγνοεῖς, λαβὼν μετὰ χεῖρας τὸ βιβλίον, εἰση), οὐδὲν ἀπρακτον εἶασαν· ὡς γὰρ μηκέτι ὄντες μετὰ θάνατον, πάντα ὄρῳ τὰ αἰσχύνῃς καὶ θανάτων (66) καὶ κολάσεως ἀξία ἐπεχειροῦν, λέγοντες: « Αὐτῆ ἡ μερὶς ἡμῶν, καὶ ὁ κληρὸς οὗτος. » Ἦκε τοίνυν ὁ Σωτὴρ, μετὰ τῶν ἄλλων, ὡν κατώρθωσε, καὶ ταύτης ἀπαλλάξων τοῦ ἀνθρώπου τῆς ὑπονοίας. Τὴν γὰρ τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν ὀρισάμενος, ἐν τῷ φάναι· « Τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένον ἀποκτεῖναι· καὶ τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν εὐαγγελισάμενος διὰ τοῦ εἰπεῖν· « Ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν οὐτε γαμοῦσιν οὐτε γαμίζονται, ἀλλ' ἔσονται ὡς (67) ἄγγελοι » τὴν τε κρίσιν μηνύσας διὰ πολλῶν μὲν ἄλλων, καὶ ἐν τῷ φράσαι δὲ· « Φοβηθῆτε τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γέεννῃ· » πάσης ἐκείνης ἡλευθέρωσεν ἅπαντας τῆς ὑπονοίας (68)· μάλλον δ' ἀληθέστερον εἰπεῖν, τῆς δουλείας. Τὸ γὰρ θεῖον δικαστήριον ἐν νῷ λαμβάνοντες, καὶ ὡς πρὸς σκοπὸν τὸ δῆμα τελοντες, καὶ οὐδὲν φαῦλον πρᾶξι τολμησιαίαν. Οἶμαι μὲν οὖν σεσαφηνίσθαι τὸ ῥητόν. Εἰ δὲ καὶ μεταφρασθῆναι αὐτὸ βούλει, φῆσαιμι· Ἐπειδὴ ὡς μέλλοντες ἀποθνήσκουσιν, ἐδούλευσαν ἀφειδῶς ταῖς ἀμαρτίαις (ὁ γὰρ τοῦ θανάτου φόβος, βλοσυρὸν αὐτοῖς ἐνορῶν, καὶ τὴν τοῦ μηκέτι εἶναι ἔνοιαν τίκτων, εἰς πᾶσαν αὐτοῦ δουλείαν ἀμαρτίας παρέπεμπε), διὰ

CXLVI. — ISIDORO EPISCOPO.

« Et liberaret eos », etc.

B Quæsvisti quid sit illud: « Et liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti. » Ausculta igitur. Non mors ipsa, o bone, sed judicium, quod post mortem futurum est, avertit a peccatis. Impii enim cum existimarent animam esse scintillam quamdam, qua extincta, ut aiebant, corpus in cinerem abibat, inori se tantum (more brutorum) putantes, non autem (post mortem) judicari: (hæc enim talia in libro qui Sapientia Salomonis inscribitur⁶⁵, dixerunt, ut nosti: quod si nescis, sume in manus eum librum, et scies) nihil intentatum vel inausum relinquebant. Non aliter enim ac si post mortem non amplius futuri⁶⁶ essent, omnia probro ac pudore et multis moribus et supplicio digna agere aggressi sunt, dicentes: « Hæc est pars nostra et hæreditas nostra est ista⁶⁷. » Quare venit Salvator, præter alia (multa) quæ præclare gessit ac restituit, hæc etiam suspicione homines liberaturus. Nam cum animæ immortalitatem definivisset per id quod dixit: « Animam autem occidere non possunt⁶⁸; » cum item corporum resurrectionem annuntiasset per id quod dixit: « In resurrectione mortuorum neque ducunt uxores, neque nuptum dantur, sed erunt tanquam angeli⁶⁹; » cumque judicium supremum significasset partim aliis multis verbis, partim eo dum dixit: « Time te eum qui potest et animam et corpus perdere in gehenna⁷⁰; » omnes omni illa suspicione, vel potius (ut verius dicam) servitute, penitus liberavit. Divinum namque judicium apud animum agitanter, et eo tanquam ad scopum dirigentes oculus mentis, nihil unquam mali facere audebunt. Atque his quidem hactenus puto a me dictum illud expositum esse satis. Quod si etiam a me postulas, ut id metaphrasi quadam illustrem (aliis verbis eadem

⁶⁴ Hebr. ii, 15. ⁶⁵ Sap. ii, 1 seqq. ⁶⁶ ibid. 9. ⁶⁷ Matth. x, 28. ⁶⁸ Matth. xxii, 30. ⁶⁹ Matth. x, 28.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(64) Pro σύμπαντος cod. Vatic. 650 scribit διὰ παντός. Possin.

(65) Ἀποσθεσθέντος mutat idem cod. in ἀποσκευασθέντος, minus commode, ut videtur. Id.

(66) Verba illa καὶ θανάτων idem cod. recte omitit. Id.

(67) Inter ὡς et ἄγγελοι idem cod. inserit οἱ.

Mox post κρίσιν verbum μηνύσας auget præposito προ. Vers. inde 2, φοβηθῆτε emendat in φοβήθητε. Id.

(68) Ὑπονοίους mutat in ὑποψίας, et vers. post 3 ante οὐδὲν tollit καὶ. Vers. inde 3, ἐδούλευσαν mutat in ἐδούλευον. Id.

expressa sententia) sic dixerim: Quoniam velut moriuri, sine pudore aflatim servierunt peccatis **496** (mortis namque metus, truncamento suo aspectu eos territans, et cogitationem ejus status, quo non amplius erunt, in ipsorum animis gignens, in omnem peccati servitute ipsos detrusit), idcirco venit Christus, et hac eos servitute liberavit atque exemit. Quod si ne sic quidem satis intelligitur (dictum) dicetur clarius. A multis enim non potest capi sensus apostolicus. Ut liberaret, inquit, eos metu mortis, quæ in nihilum ipsos redigeret, et adduceret in cogitationem incorrupti illius, quod post exitum ex hac vita futurum est, judicii. Hi enim libenti animo in via ad virtutem ducente decurrerunt, quod spe coronarum quasi quibusdam alis fuere subvecti, et peccatum fugerunt, metu futurorum suppliciorum. Quod si etiam aliam quamdam cogitationem respicit mens apostolica, tuæ prudentiæ erit judicare. Fit enim verisimile, quod tale etiam quiddam significet: Quia multi mortem, ut quæ in nihilum prorsus eos redigeret, metuentes, multa etiam contra animi sententiam tam facere quam pati turpia sustinuerunt, ne videlicet a potentioribus punirentur (amantes enim, et scopum non assecuti, dolos atque insidias mortem parientes struxerunt: ut ostendunt gesta Josephi, et historia Susannæ, magis eligendam, quam ut vitium aliquod in nos admittamus, et illam potius libenti animo oppetendam, quam aliquid rerum turpissimarum vel faciamus vel patiamur. Nam mors quidem a resurrectione exstinguetur; probra autem illa in supplicia desinent.

CXLVII. — MARCIANO.

In id quod scriptum est, « Nam si eis Jesus requiem præstitisset ⁹⁹. »

Non de requie Hebræorum, quæ ipsis in Palestina contigit, parva per militiam Jesu filii Nave, divino Paulo fuit sermo (hujus enim nullam habuit rationem), sed ad eam quæ futura est respicit, et ad eam scopus sententiarum ipsius contendit. Hoc autem verum esse, ipse semet interpretatur, dicens: « Nam si eis Jesus (videlicet filius Nave seu Nun) requiem præstitisset, nunquam de alia loqueretur posthac die. Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei ⁹⁹. » — « Si enim ipsis, inquit, ille requiem conciliasset, non certe David post multas generationes de requie disserens dixisset: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione ⁹⁹. » **497** « Quocirca, inquit, vera requies populo Dei; hoc est illis qui postquam crediderunt, vitam quoque laudabilem adjunxerunt, reposita est, quæ non in Palestina, sed in Jerusalem supramundana est adornata.

⁹⁹ Hebr. iv, 8, 9. ⁹⁹ ibid. ⁹⁹ ibid: 6, 7.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(69) Pro ηκεν idem cod. scribit ηλθεν. Possin.

(70) οὔτοι idem mutat in οὕτως. Vers. seq. pro τὴν scribit τῆνδε. Id.

τοῦτο ηκεν (69) ὁ Χριστὸς, καὶ ταύτης αὐτοὺς ἀπαλάξων τῆς δουλείας. Εἰ δὲ μὴδ' οὕτως νενόηται, σφύστερον εἰρήσεται· πολλοὺς γὰρ ἀλώσιμον οὐκ ἔστι τὸ νόημα τὸ ἀποστολικόν. Ἀπαλλάξει, φησὶ, τοῦτος τοῦ φόβου τοῦ θανάτου, τοῦ ἀνυπαρξίαν αὐτοῖς ἀποτελοῦντος, καὶ ἀγάγοι εἰς ἔννοιαν τοῦ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν τελευτῆν ἀδεκάστου δικαστηρίου. Οὔτοι (70) γὰρ ἀσμενοὶ τὴν ἐπὶ τὴν ἀρετὴν φέρουσαν ὁδὸν ἔτρεχον, τῇ ἐλπίδι τῶν στεφάνων πεπερούμενοι, καὶ τὴν ἀμαρτίαν ἐφευγον, τῷ φόβῳ τῶν ἐσομένων τιμωριῶν. Εἰ δὲ καὶ εἰς ἄλλο ἐνθύμημα βλέπει ὁ νεὺς ὁ ἀποστολικὸς, τῆς συνέσεως τῆς σῆς ἔστι κρῖναι. Εἰκὸς γὰρ καὶ τι τοιοῦτον αὐτὸν ἐμφανεῖν· Ἐπειδὴ πολλοὶ τὸν θάνατον δεδιότες, ὡς εἰς ἀνυπαρξίαν παραπέμποντα, πολλὰ καὶ παρὰ γνώμην καὶ δρᾶσαι καὶ παθεῖν αἰσχρὰ ὑπέμενον, ἵνα (71) μὴ τιμωρηθεῖεν παρὰ τῶν δυνατωτέρων (ἐρῶντες γὰρ, καὶ μὴ τυγχάνοντες τοῦ σκοποῦ, δόλους καὶ ἐπιβουλὰς θάνατον εἰκονοντας κατεσκεύαζον, ὡς δηλοῦσι τὰ κατὰ τὸν Ἰωσήφ, ἢ τε κατὰ τὴν Σωσάνναν ἱστορία). ἤκε παιδεύων τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὁ θάνατος ἀρετώτερός ἐστι τῆς κακίας, καὶ χρὴ μᾶλλον τοῦτον καταδέχεσθαι, ἢ τὴν αἰσχίστων δρᾶσαι τε καὶ παθεῖν. Ὁ μὲν γὰρ ὑπὸ τῆς ἀναστάσεως ὀφεισθήσεται· τὰ δὲ εἰς κολάσεις καταλήξουσιν.

venit (Christus), instituturus homines mortem esse admittamus, et illam potius libenti animo oppetendam, quam aliquid rerum turpissimarum vel faciamus vel patiamur. Nam mors quidem a resurrectione exstinguetur; probra autem illa in supplicia desinent.

C

PMZ'. — ΜΑΡΚΙΑΝΩ.

Εἰς τὸ γραμμένον, « Εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν. »

Οὐ περὶ τῆς καταπαύσεως τῶν Ἑβραίων, τῆς γενομένης ἐν τῇ Παλαιστίνῃ διὰ τῆς Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ναυῆ στρατηγίας, τῷ θεσπιστῷ Παύλῳ ὁ λόγος· ἐκεῖνης γὰρ οὐδεὶς λόγος αὐτῷ· εἰς δὲ τὴν προσδοκωμένην ἔσεσθαι βλέπει, καὶ κατ' ἐκεῖνης ὁ τῶν νοημάτων σκοπὸς συντείνεται. Ὅτι δὲ τοῦτ' ἔστιν ἀληθές, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐρμηνεύει λέγων· « Εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς (δῆλον δ' ὅτι ὁ τοῦ Ναυῆ) κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας. Ἄρα ὑπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. » — « Εἰ γὰρ αὐτοὺς, φησὶν, ἐκεῖνος κατέπαυσεν, οὐκ ἂν ὁ Δαβὶδ μετὰ πολλὰς γενεὰς περὶ καταπαύσεως διαλεγόμενος ἔλεγε· Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκοῦσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. » — « Οὐκ οὖν, φησὶν, ἡ ἀληθινὴ ἀνάπαυσις τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, τοῦτ' ἔστι, τοῖς εὐδοκίμως μετὰ τὴν πίστιν πολιτευσαμένοις, ἀπόκειται, οὐκ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, ἀλλ' ἐν τῇ ὑπερκοσμῳ Ἱερουσαλήμ εὐτρεπισθεῖσα.

D

PMH'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ (73).

Εἰς τὸ, « Καὶ ὁ ἀδικῶν ἐνευλογεῖται. »

Τί ἐστιν, [β] ἔφη, τὸ, « Καὶ ὁ ἀδικῶν ἐνευλογεῖται; » Ἄκουε τοίνυν. Παρὰ τὸ εὖ λέγεσθαι ἐνταῦθα εἰρηγεται τὸ εὐλογεῖται, τοῦτ' ἐστὶν ἐπαίνεῖται, ἐγκωμιάζεται παρὰ τῶν κολακευόντων αὐτὸν, καὶ ἐπιτριβόντων αὐτοῦ τὴν κακίαν, καὶ μὴ αἰσθῆσιν τῆς νόσου διὰ τῆς σιωπῆς ἐμποιῆσαι ἀνεχομένων· διὸ καὶ ἀνηκιστος ὁ τοιοῦτος εὐρίσκειται. Τῷ γὰρ μὴδ' αἰσθῆσιν τοῦ πάθους ἔχειν, θεραπείαν οὔτε ζητεῖ οὔτε προσίεται. Καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ πάντων δεινότατον, ὅταν ἡ κακία ἐπαίνηται, καὶ μὴδὲ κακία εἶναι νομίζεται. Διὸ χρῆ μέλιστα μὲν, εἰ δυνατόν, διορθοῦν τὸν τοιοῦτον. Εἰ δὲ μὴ, μὴδὲ κολακεύειν, μὴδ' ἐπιτριβεῖν τὸ πάθος· ἀλλὰ τῇ σιωπῇ αἰσθῆσιν αὐτῷ τῆς πονηρίας ἐμποιεῖν. Εἰ δὲ μὴδὲ τοῦτο βούλοῖτο τις ποιεῖν, φεύγειν προτροπάδην· ἵνα μὴ κοινῶς τῆς ἀδικίας διὰ τῆς κολακείας ὀφείλῃ, κοινῶς αὐτῷ κἂν ταῖς τιμωρίας εὐρεθῇ. Ὅσπερ γὰρ (73) ὁ εἰς ἀρετὴν ἐν ἄγων στεφανοῦται, κἂν μὴδὲν ἀνύσῃ (τὸ γὰρ ἑαυτοῦ πεπλήρωκεν)· οὕτως καὶ ὁ εἰς ἀδικίαν ἀλείφων κολάζεται, κἂν μὴδὲν ἰσχύσῃ· τὸ γὰρ ἑαυτοῦ καὶ οὗτος ἐποίησεν.

modum enim is, qui alteri ad virtutem accipendam sese ducem præbuerit, coronatur, tametsi nihil apud eum profecerit (nam quantum in se fuit, implevit): ita etiam punitur is, qui alterum ad in-

PMΘ'. — ΗΛΙΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ, « Ἄπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεός, » εἰς τὸν Ψαλμὸν.

Τὸ θήραμα, ὃ βέλτετε, ὃ θηρεῦσαι ποθεῖς, τοῖς μὲν συνετωτέροις ἐστὶ δυσθήρατον· τοῖς δὲ παχύτεροις ἀθήρατον. Ἐφης γάρ· Τί ἐστὶν· « Ἄπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεός· δύο ταῦτα ἤκουσα; » Οἶμαι τοίνυν (ἐπειδὴ τοῦ νοήματος χρῆ ἀνοίξει τὰς θύρας, καὶ τοῖς συνετωτέροις ἐφείναι τὸ τὰ ἀδύνατα τοῦ ῥητοῦ κατοπτεῦσαι) οὕτως εἰρησθαι, ὡς ἂν τις εἴποι· Ὁ θεῖνα ἄπαξ μὲν μοι συνέτυχε· περὶ δὲ διαφορῶν διελέχθη πραγμάτων. Οὗτος μὲν οὖν ὁ πρόχειρος νοῦς. Ὁ δὲ βαθύτερος καὶ εὐκρινέστερος ἐν πάσαις μὲν διέσπασται ταῖς Γραφαῖς· ἐν δὲ ἡ δεύτερον μεταχειρισάμενος φράσαι, εἰ καὶ ἐπὶ πολλὰς ἐστὶν ἐκδοχὰς τρέψαι τὴν διάνοιαν, ἐχομένας τῆς τοῦ Μελψοῦ μεγαλονοίας. (74) Ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Θεός τῷ Ἀδάμ· « Γῆ εἶ, κατεῖς γῆν ἀπελεύσῃ· » οὐ προσέθηκε δὲ, Ἀφανισθῆσῃ, οὐδὲ μὴ ἐπανελεύσῃ· ἐγὼ διὰ τοῦ ταῦτα παρασεσωπησθαι, τὴν ἀνάστασιν προσπέηκουσα. Ἐλπίδα γὰρ ἐπανόδου τῷ ἐξορίστω ἔδωκεν. Ἡ γὰρ ἀπόφραξις, μονότροπος εἶναι δοκοῦσα (75), ἐμφαίνει βασιλικὴν φιλανθρωπίαν, καὶ ἐπανόδου εἴκει ἐλπίδα. Καὶ Νινευταὶ δὲ ἄνθρωποι βάρβαροι, σχεδὸν ἀπόφρασιν καθαρὰν δεξάμενοι, οὐδὲν βάρβαρον ἔπαθον, ἀλλ'

A

CXLVIII. — ISIDORO DIACONO.

In illud, « Et injuste agens in eo laudatur ⁶¹. »

Quæreas, quid sibi vellet illud, quod dicitur: « Et injuste agens in eo benedicitur. » Ausculta igitur. Benedicitur hoc loco deductum est ab eo quod est bene dicere, et valet idem quod laudatur, encomiis ornatur ab assentatoribus suis, qui improbitatem ipsius demulcent, ac ne sensum quidem morbi suo silentio ei ingenerare sustinent. Quæ causa quoque est, cur talis inveniatur incurabilis. Nam quia ne sensum quidem mali habet, curationem nec quærit, nec admittit. Atque hoc omnium est gravissimum, quando improbitas laudatur, ac ne quidem pro improbitate habetur. Quocirca maxime quidem in id incumbendum est, ut, si fieri potest, talem corrigamus. Sin minus, cavendum tamen omni studio, ne vel adulatione vel demulcendo malum foveamus: sed silentio saltem improbitatis sensum ipsi injiciamus. Quod si nec hoc quidem voluerit quis facere, contento cursu unicuique fugiendum est, ne injustitiæ particeps fieri per assentationem deprehensus eidem quoque in supplicis perferendis socius efficiatur. Quemadmodum enim is, qui alteri ad virtutem accipendam sese ducem præbuerit, coronatur, tametsi nihil apud eum profecerit (nam quantum in se fuit, implevit): ita etiam punitur is, qui alterum ad in-

CXLIX. — HELIÆ DIACONO.

In illud. « Semel locutus est Deus, » in psalmum LXI.

Venatura illa, o bone, quam venari cupis, illis quidem qui sunt cordatiores, captu perdifficilis est; crassioribus autem ac pinguioribus captu impossibilis. Quæreas enim, quid sit illud: « Semel locutus est Deus, duo hæc audivi ⁶². » Arbitror igitur (quoniam intellectus januæ aperiendæ sunt, et intelligentioribus permittendum, ut impossibilia (vulgo) hujus dicti contemplantur) ita hoc dictum esse, ut si quis dicat: Ille semel quidem mihi occurrit; de diversis autem capitibus verba mecum communicavit. Hic sane obvius est sensus ejus dicti. Profundior autem atque sincerior in omnibus quidem Scripturis passim dispersus est: unum tamen duntaxat alterumve in manus sumptum commemorabo, quamvis in multos ac varios intellectus liceat vertere cogitationem, qui sint consentanei sublimibus Psalmographi sensibus. **498** Quoniam Adamo dixit Deus: « Terra es, et in terram reverteris ⁶³; » non addidit autem: In nihilum redigeris, neque iterum redibis; ego per id, quod ista silentio præterita sunt, subintellexi resurrectionem. Spem enim reversionis dedit exsulis.

⁶¹ Prov. xxiv, 25. ⁶² Psal. lxi, 12. ⁶³ Gen. iii, 19.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(72) In tit. διακόνω mutat in ἐπισκόπω codex Vat. 650. Vers. 5 ep. pro μὴ cod. idem habet μὴδέ. Vers. seq. idem ex ἐμποιεῖσαι tollit ἐμ. Possin. (75) Cod. Vat. addit καὶ. Id.

(74) Ante ἐπειδὴ εἶπεν supplet cod. Vatic. 650. ὅτι δὲ ῥ. (75) Pro εἶναι δοκοῦσα idem simpliciter ponit οὖσα. Id.

Sententia enim quæ uniusmodi esse videtur, re-
giam simul indicat clementiam et humanitatem, et
reditus gignit spem. Sed et Ninivitis, quamvis bar-
bari, nihil tamen barbari senserunt, pura ac præ-
cisa ferme sententia accepta; sed cum cogitassent
illud: « Adhuc tres dies, et Ninive evertetur⁶⁴, »
ostendere divinam bonitatem; quippe sententia, quæ
comminatione inevitabili plena videbatur, tacitam in
se et latentem conditionem continebat, et quidem ad-
juncta difatione occultatam: alioquin enim post tres
dies non distulisset. Verum tale quiddam innuit:
Tres dies exspectabo vos (num sitis pœnitentiam
acturi), pœnitentia acta perniciem quidem impendentem a se depulerunt; salutis vero fructum sunt
adepti. Non enim unum quiddam (præcise) videbatur in se continere sententia, sed duo capita: vide-
licet, aut supplicium impœnitentibus, aut pœnitentiam agentibus salutem. Quod quidem ita esse,
ipse ostendit exitus, qui interpretationi potius quam verbis sententiæ consentaneus fuit.

CL. — NILAMMONI.

Ex priore ad Corinthios. Quare dixerit Paulus,
« Non enim judicavi me scire aliquid inter vos,
nisi Christum, et hunc crucifixum⁶⁵. »

Quæris, cur Paulus, relictis illis splendidis atque
augustis, quæ de Christo annuntiabat, scripserit
Corinthiis: « Non judicavi me scire aliquid inter
vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum. »
Arbitror itaque, quia ipsa quoque illa, quæ probris
plena videntur, maximo et robore et honore sca-
tent, ideirco eum ista dixisse, tantum non edita
voce proclamantem: Vincium athletam ecce in
medium produco, ut posteaquam Olympia vicerit,
clariori eum præconio ornem: vilissimam et contu-
mella plenam armaturam duci militiæ circumdo,
ut tanto magis gemat, qui morbo multitudinis
deorum laborat, ubi tam vilibus armis se victum
senserit.

CLI. — NILO.

Quid sit illud, « Qui in altis habitat, nonne
videt⁶⁶? »

Quod scriptum est: « An qui alta incolit, non
videt? » discendi cupiditate adductus per litteras ex
me quæsisisti quid significet. Ausculta igitur. Qui
excelsa habitat (hoc enim significat ναίων, incoleus:
unde et ναός, hoc est ναός, derivatur, quorum
utrumque templum denotat, quemadmodum ab οί-
κου, quod est domus, descendit 499 verbum
οικεῖν, ita etiam a nomine ναός verbum ναεῖν).
hic omnia intuetur, nec ipsum quidquam effugit.
An igitur non videt, inquit, is qui excelsa inhabi-
tat? pro eo quod est, certe videt. Quod Psalmorum
auctor clarius dixit: « Qui in altis habitat, et hu-
milia respicit⁶⁷. » Tres autem pueri omnium cla-
rissime idem protulerunt: « Benedictus es, qui
intueris abyssos: sedens super cherubin⁶⁸. » Nam

Α ἐνοήσαντας τὸ, « Ἐτι τρεῖς ἡμέραι, καὶ Νινεὺς
καταστραφήσεται, » ἔτι ἐμφαίνει θεῖαν φιλανθρω-
πίαν (ἡ γὰρ ἀπόφασις, ἀπειλής ἀπαραιτήτου γέ-
μουσα (70), αἴρεισιν λανθάνουσαν εἶχε τῇ συνευ-
γμένη ὑπερθέσει κεκρυμμένην. Οὐ γὰρ περιεῖχε.
Μετὰ τρεῖς ἡμέρας· ἀλλὰ τοιοῦτόν τι ἐστὶ. Τρεῖς
ἡμέρας ἀνέχομαι ὑμῶν, καὶ γνωστῆμαχῆσαντες, τὴν
μὲν ἀπόλειαν διεκρούσαντο, τὴν δὲ σωτηρίαν ἐκαρ-
πώσαντο. Οὐ γὰρ ἐν τι εἶχειν ἐδόκει ἡ ἀπόφασις· ἀλλὰ
δύο, ἡ ἀμετανοήτοις τιμωρίαν, ἡ μετανοοῦσι σωτη-
ρίαν. Ὅτι οὖν καὶ τὸ τέλος εἶδειξεν, τῇ ἐρμηνείᾳ
μᾶλλον τῆς ἀποφάσεως ἀκολουθήσανο.

B

PN. — NEILAMMONI (77).

Πρὸς Κορινθίους α'. Διὰ τί εἶπεν ὁ Παῦλος· « Ὅθ
γὰρ ἐκρινά τι εἶδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Χριστὸν
καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. »

Τίνος ἕνεκεν, φησὶ, τὰ σεμνὰ ἐκεῖνα καὶ λαμπρὰ,
καὶ περὶ τοῦ Χριστοῦ ἀνεκήρυκτον ὁ Παῦλος παρῆς,
ἔγραψε Κορινθίοις· « Οὐκ ἐκρινά τι εἶδέναι ἐν ὑμῖν,
εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον; »
Οἶμαι τοίνυν, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ἐκονεῖδιστα μεγίστης
ἔδρου βώμης τε καὶ τιμῆς· διὰ τοῦτο ἐφη ταῦτα,
μονονουχὶ βωῶν. Δεδεμένον εἰς μέσον φέρω τὸν ἀθλη-
τήν, ἐν Ὀλυμπιονικίᾳ γενόμενον σφοδρότερον ἀνα-
κηρύξας, εὐτελεστάτην καὶ ὑβρεως μεστὴν ἀνατί-
θημι τῷ στρατηγῷ πανοπλίαν, ἵνα στενάξῃ κυκνότε-
ρον ὁ τὴν πολυθεῖαν νασῶν, ὅπλασις εὐτελεῖαι νενικη-
μένος.

C

PNA. — NEIAQ.

Τί ἐστίν, « Ἡ ὁ τὰ ὑψηλὰ ναίων, οὐκ ἐφορᾷ; »

Τὸ γεγραμμένον, « Ἡ ὁ τὰ ὑψηλὰ ναίων, οὐκ
ἐφορᾷ; » μαθεῖν ἐθέλων γέγραφας. Ἄκουε τοίνυν.
Ὁ τὰ ὑψηλὰ οἰκῶν (τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ναίων, ἀφ'
οὐ καὶ ὁ νεός, τοῦτ' ἐστὶν ὁ ναός· ὡσπερ γὰρ ἀπὸ
τοῦ οἴκου τὸ οἰκεῖν, οὕτως καὶ ἀπὸ τοῦ ναοῦ τὸ ναεῖν),
οὗτος ἐφορᾷ πάντα, καὶ οὐδὲν αὐτὸν διαδιδράσκει. Ἡ
οὖν οὐκ ἐφορᾷ, φησὶν, ὁ τὰ ὑψηλὰ οἰκῶν; ἀντι τοῦ,
Ναί, ἐφορᾷ. Ὅτι ὁ Μελιθῶδης σαφέστερον εἶπεν· « Ὁ
ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν. » Οἱ δὲ
παῖδες οἱ τρεῖς σαφέστατα· Εὐλόγητός εἰ, ὁ βλέπων
ἀδύσασους, καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ. Ὁ γὰρ
ὑπερκείμενος, φησὶ, τῶν ἀνω δὴμων, οὐ παρορᾷ τὴν
ἡμετέραν εὐτέλειαν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀοράτων δεσπόζων
δυνάμεων, νεύμασιν ἡμερωτάτους καὶ τὰ ἐν τοῖς βυ-
θοῖς διοικεῖς.

D

⁶⁴ Jon. III, 4. ⁶⁵ I Cor. II, 2. ⁶⁶ Eccl. XIII, 25-27. ⁶⁷ Psal. CXII, 5, 6. ⁶⁸ Dan. III, 58.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(76) Pro γέμουσα legit, πνέουσα. Vers. inde quin-
to οὐ γὰρ vertit in εἰ γὰρ. Vers. seq. post ἀλλὰ
δύο supplet ἐνέφηνεν. Possin.

(77) In titulo Neilάμμωνι apponitur in cod. V. 66,
650, διακόνω. Vers. 7 ante ἐφη idem addit αὐτὸν,
et vers. 9 ἀνακηρύξας mutat in ἀνακηρύξας. Id.

tu, inquit, quamvis præsidens superioribus angelorum populis, non tamen contemnis, aut negligis nostram vilitatem, sed etiamsi invisibilibus imperites virtutibus, tamen nutibus benignissimis ea quoque gubernas, quæ in profundis sita sunt.

PNB. — ΔΙΑΥΜΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Εἰς τὸ, « Μακρόθυμος ἀνὴρ πολὺς ἐν φρονήσει. »

Τῷ ὄντι μακρόθυμος ἀνὴρ πολὺς ἐν φρονήσει. Εἴρηται γὰρ παρὰ τὸ μακρὰν τινα καὶ μεγάλην ἔχειν ψυχὴν, καὶ ὑπὸ μηδενὸς ἐλεγχομένην· ἀλλὰ καὶ τὸν θυμὸν, τὸν πάντων παθῶν δέξυτερον (78), τὸν καὶ τὰς ἐνοίας (79) λαμβάνοντα, καὶ τοὺς λογισμοὺς προπηδῶντα, χαλινοῦν, καὶ εἰσω τῶν οἰκείων ὄρων συγκλείειν (80)· οὐ μεγαλοψύχου κατὰ ἀντιδιαστολήν καὶ τὸν μικρόψυχον ἔταξεν, εἰπὼν, « Ὁ δὲ ὀλιγόψυχος ἰσχυρῶς ἄφρων. » Ὁ γὰρ ὑπὸ πάντων διὰ μικροψυχίαν σαλευόμενος τῶν παθῶν, κομιδῆ ἔστιν ἄνους.

PNΓ. — ΙΣΙΑΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ (81).

Εἰς τὸ γεγραμμένον, « Ἐγὼ πᾶσι τοῖς ἄστροις ἐνετειλάμην » καὶ εἰς τὸ, « Τὰ ἄστρα δὲ οὐ καθαρὰ ἐνώπιον » ὅπερ ἐστὶ τοῦ Ἰωβ.

Τὸ, « Ἐγὼ τοῖς ἄστροις ἐνετειλάμην, » συναπτόμενον τῷ, « Εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ, » οὐδεμίαν μέμψιν ἢ παράδειον παρίστησιν. Εἰ μὲν γὰρ περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου φαίεν λελέχθαι τὸ, « Εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ, » πεισόμεθα αὐτῶν, τίνας ἔνεκεν οὐ πανταχοῦ εἴρηται; Αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὁ πάντα συνέχων καὶ συγκροτῶν. Εἰ δ' ἐλεγχόμενοι φήσουσι, τὸν διατεταγμένον αὐτοῖς νόμον, ὅπως χρῆ θέειν, ἐνταῦθα δηλοῦσθαι, ἐπειδὴ περ ἐν γῆ παρεδόθη, φασί (82)· Τίνας οὖν ἔνεκα ἐνταῦθα παράγεται τὸ, « Ἄστρα δὲ οὐ καθαρὰ ἐνώπιον αὐτοῦ; » Δεικνυταὶ γὰρ τῷ λόγῳ αὐτοῦ ἀκολουθοῦντα, καὶ οὐ παραβαλόντα διδάταξιν. Εἰ δὲ τοῦτων οὕτω λεγομένων καὶ ἀποδειχθέντων, ἀπαιτηθεῖμεν ἡμεῖς. Τί δ' ἔστιν, « Ἄστρα οὐ καθαρὰ ἐνώπιον αὐτοῦ; » φαίμεν, ὅτι Κατὰ μὲν τὴν ἑαυτῶν φύσιν τὰ ἄστρα καθαρὰ ἔστιν, ὥσπερ καὶ γεγένηται παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ. Αὐτῷ δὲ τῷ ποιητῇ παραβαλλόμενα τοσοῦτον ἀπέχει, ὅσον μύρμηξ οὐρανοῦ (83), ἢ ἄλλου, ἢ τίνος τῶν ἄλλων κτισμάτων δι' ὃ οὐδ' ἀπολελυμένως εἶπεν, « οὐ καθαρὰ » τοῦτο γὰρ ἦν δεῖξαι αὐτὰ πταίοντα· ἀλλὰ προσέθηκεν, « ἐνώπιον αὐτοῦ. » Καὶ οὐ σύγκρισιν νοεῖτω (84) τὸ εἰρημένον, κατὰ τὸ ἀλλαχοῦ ῥηθὲν,

⁸⁰ Prov. xvi, 32. ⁷⁰ Job ix, 7. ⁷¹ Job xxv, 5. ⁷² Psal. cxviii, 89.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(78) Τὸν θυμὸν, τὸν πάντων παθῶν δέξυτερον. D inseribitur in cod. Vat. 650. Vers. 4 ep. inter φαίεν et λελέχθαι inserit idem ἐνταῦθα. POSSIN.

(82) Φασίεν idem mutat in φαίμεν. Vers. inde 4, ante διδάταξιν idem ponit τῆν. Ib.

(83) Pro οὐρανοῦ cod. Vatic. 650 habet ἄνω, hoc est ἀνθρώπου, quod sane crediderim archetypo congeruere. Ib.

(84) Καὶ οὐ σύγκρισιν νοεῖτω. F. leg. Κατὰ οὖν σύγκρισιν. Vel, Καὶ οὕτω σύγκρισιν νοεῖσθω. RITT. — Cod. Vatic. sic legit, ἵνα πρὸς παραβολὴν αὐτοῦ καὶ σύγκρισιν νοεῖται. POSSIN.

(80) Συγκλείειν. Deest forti. εἰδέναι. RITT.

(81) Non Ἰσιδώρω sed Ἰωάννη διακόνῳ hæc ep.

CLII. — DYDIMO SCHOLASTICO.

In illud, « Longanimis vir multus in sapientia ⁶⁹. »

Revera vir longanimis multus in prudentia. Dictus enim est ex eo, quod amplum quemdam et magnum habeat animum, qui que a nemine redargui possit; quin etiam iram, omnibus affectibus ac perturbationibus acriorem vehementioremque, et quæ cogitationes quoque lateat, et ratiocinationes saltu antevertat, freno compescere, intraque suos terminos concludere norit. Cui magnanimo ex adverso etiam opposuit pusillanimum, dicens: « Pusillanimum autem valde insipiens est. » Nam qui ob animi parvitatem ab omnibus animi perturbationibus agitur, vehementer excors est.

CLIII. — ISIDORO DIACONO.

In id quod scriptum est, « Ego omnibus stellis præcepi ⁷⁰. » Et in illud, « Stellæ autem non sunt puræ in conspectu ejus ⁷¹, » quod est ex Jobo.

Dictum illud: « Ego astris mandavi, » conjunctum cum altero, « In sæculum, Domine, verbum tuum permanet in cælo ⁷²; » nullam reprehensionem aut transgressionem statuit. Nam si de Deo Verbo (sive Filio Dei) dicant prolatum esse illud, « In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cælo; » quæremus ex ipsis, cur non potius dictum sit: Ubique ipse enim est, qui omnia continet atque confirmat. Sin autem convicti dicent, constitutam ipsis legem, quomodo oporteat currere, hoc loco significari, quia in terra (lex divina) violata est, instabimus; quare ergo hic additur: « Astra autem non sunt munda in conspectu ejus? » Ostenduntur enim verbo ipsius obsequentia, nec transgredientia constitutionem sibi præfixam. Quod si his ita dictis ac demonstratis, a nobis exigatur interpretatio, ut dicamus, quidnam sibi velit illud: « Astra non sunt munda in conspectu ejus » dicemus: **500** Suxæ quidem naturæ ratione ac respectu astra sunt munda, qualia etiam a rerum opifice Deo facta sunt. Si vero cum ipso conditore conferantur, tantum (ab ejus puritate perfectioneque) absunt, quantum formica a cælo, aut sole, aut alia quapiam creatura. Quæ causa quoque est,

quod non absolute dixerit : « Non sunt munda ; » hoc enim nihil aliud esset, quam ostendere ea peccasse ; sed adjunxit : « In conspectu ejus. » Atque ita in comparatione hoc dictum intelligatur secundum id quod alibi dictum legimus, ad ipsum : « Ne intres in judicium cum servo tuo : quia non Nam justificabitur quidem omnis justus si per se pareatur, aut ad ipsum collatione facta judicetur, nequaquam.

CLIV. — ANATOLIO DIACONO.

In illud, « Justitiam discite, qui inhabitatis ⁷⁵⁻⁷⁶.

Ad eos, qui in publico quidem magnifica (de virtute) verba crepant, et res divinas oratione exornant, sed clanculum alia omnia faciunt, velut ejusmodi hominibus, qui verbis potius quam factis philosophantur, grandiloquus ille Isaias quasi edita voce exclamat : « Discite bonum facere, qui inhabitatis terram ; compressus est enim impius. » Nam quia propheticis oculis prævidebat Salvatoris in carnem adventum, omni præstantiorem oratione, qui et infinita omnique admiratione majora bona hominum generi conciliavit ; et tyranno (diabolo) nervos incidit, idcirco clamabat : Discite justitiam facere. Cessavit enim tyrannus, nec amplius in omnes, qua viros qua feminas, impetum facit ; omniaque in tuto collocata sunt, exceptis illis, qui semetipsos sua sponte ejus substernunt nec potest, vi autem subigere amplius non potest.

CLV. — ORIONI MONACHO.

In illud, « Qui quærunt ex utero suo, et erudiuntur usque ad senectutem ⁷⁶. »

Dictum illud : « Qui quærunt ab utero, et erudiuntur, » concordat cum illo « Semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenire valentes ⁷⁷. » Nam quærentes, idem valet quod, interrogantes quidem et audientes, sed tamen cum ruditate atque ignorantia consenescentes : non quod per totam vitam fuerint discendi cupidi (tunc enim forte eos suscepisset ac probasset), non etiam quod sero et tarde didicerunt (nam et hæc secunda est virtus. Præstat enim, ut simus tarde discentes quam semper ignorantes) 501 sed quia, cum semper se discere simulent, studium vero sapientiæ a se repellant, germani imperitiæ alumni esse deprehenduntur.

⁷⁵ Psal. cxxii, 2. ⁷⁶⁻⁷⁷ Isa. xxvi, 9. ⁷⁶ Prov. xii, 6. ⁷⁷ II Timoth. iii, 7.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(85) Inter καλὸν ποιεῖν et οἱ ἐνοικοῦντες hæc omnia inserenda supplet cod. Vat. 650, οὐ μόνον δὲ αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τὸ αὐτὸ παρακαλεῖται, Δικαιοσύνην μάθετε ποιεῖν. Possin.

(86) Pro πάντα idem cod. scribit ἅπαντες. Vers. seq. pro ἐκόντων habet ἐκοντί. Vers. pen. pro ἐκείνων ponit ἐκείνων. Ib.

(87) Confer epist. 239 lib. ii. Hanc etiam sententiam, quod diabolus post Christi in carnem adventum fraude quidem ac dolo possit homines parum cautos decipere ac supplantare, vi autem subigere et superare non possit (quam et alibi habet), Isidorus a majore suo Chrysostomo mutuatus est. Sic enim ille in *Hexaemeron* : Μηδὲ αὐτὸν τὸν διάβολον

πρὸς αὐτόν· « Μὴ εἰσέλθῃς εἰς χρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου, ὅτι οὐ δικαιοθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν. » Δικαιοθήσεται μὲν γὰρ πᾶς δίκαιος καθ' ἑαυτὸν κρινόμενος· αὐτῷ δὲ παραβαλλόμενος, ἢ πρὸς αὐτὸν κρινόμενος, οὐχί.

Justificabitur in conspectu tuo omnis vivens ⁷⁸. » ipsum judicetur : sin autem cum ipso (Deo) com-

PNA'. — ANATOLIO ΔΙΑΚΟΝῸ.

Εἰς τὸ, « Δικαιοσύνην μάθετε, οἱ ἐνοικοῦντες. »

Τοῖς μεγαληγοροῦσι μὲν ἐν τῷ φανερῷ καὶ τὰ θεῖα σεμνύνουσι, κρύβδην δὲ τάναντία πράττουσιν, ἅτε φιλοσοφοῦσιν ἐν λόγοις, ἀλλ' οὐκ ἐν ἔργοις, ὁ μεγαλόφωνος Ἡσαίας βοᾷ· « Μάθετε καλὸν ποιεῖν (85), οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς· πέπαυται γὰρ ὁ ἀσεβῆς. » Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς προφητικαῖς ὀφθαλμοῖς τὴν παντὸς κρείττονα λόγου τοῦ Σωτῆρος ἑνσαρκον εἶδεν ἐπιδημίαν, τὴν μυρία μὲν καὶ παντὸς ἐπέκεινα θαύματος ἀγαθὰ τῷ τῶν ἀνθρώπων κατορθώσαν γενέει, τὸν δὲ τύραννον ἐκνευρίσασαν, ἐβόα· Μάθετε δικαιοσύνην ποιεῖν. Πέπαυται γὰρ ὁ τύραννος, τοῦ κατὰ παντὸς καὶ πάσης χωρεῖν· καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ πάντα (86) εἰσὶ, πλὴν ἐκείνων, τῶν ἑαυτοὺς ἐκόντων ὀποκατακλινόντων καὶ καθυποβαλλόντων τῇ ἐκείνου ἀπάτη· Ἄπατῆν γὰρ, ἀλλ' οὐκ ἐκδιόχεσθαι δύναται (87).

atque subjiciunt deceptioni. Decipere enim homi-

PNE'. — ΩΡΙΩΝΙ (88) ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Εἰς τὸ, « Οἱ ἐρόμενοι ἐκ κοιλίας αὐτῶν, καὶ παιδευόμενοι ἕως γῆρας. »

Τῷ, « Ἐρόμενοι ἐκ κοιλίας, καὶ παιδευόμενοι, » συνῆδει τῷ, « Πάντοτε μαθάνοντες, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν δυνάμενοι. » Οἱ ἐρόμενοι γὰρ, τοῦτ' ἔστιν, ἐρόμενοι καὶ ἀκούοντες μὲν, τῇ δὲ ἀμαθίᾳ συγκαταγρησκόνοτες· οὐχ ὅτι δι' ὄλου τοῦ βίου φιλομαθεῖς ἦσαν (ἢ γὰρ ἀν αὐτοὺς ἀπεδέξατο), οὐχ ὅτι ὀψιμαθεῖς (καὶ γὰρ καὶ τοῦτο δευτέρα ἀρετὴ· κρείττον γὰρ ὀψιμαθεῖς, ἢ ἀμαθεῖς εἶναι [89]), ἀλλ' ὅτι ἀεὶ μαθάνειν προσποιούμενοι, τῆ δ' ἐπιθυμίαν τῆς σοφίας ἀπωθούμενοι, ἀπαιδευσίας ἐάλωσαν εἶναι γνήσια θρέμματα.

νομιζέτω τις ἱκανὸν εἶναι κωλύσαι τὴν ἐπὶ τὴν ἀρετὴν φέρουσαν ὁδὸν δύνασθαι· ἀλλ' ἀπατῆ μὲν καὶ ὑποσκελιζέει τοὺς βροθυμότερους, οὐ μὴν κωλύει καὶ βιάζεται· ἐκνευρίσασαν. RITT.

(88) Cod. Vatic. 650, Ἠρωγν. Vers. 1 ep. idem pro ἐρόμενοι legit ἱερόμενοι. Vers. 2 idem omittit, καί. Vers. 3 post ἔλθειν addit οὐ et sequens δυνάμενοι mutat in δύνανται. Vers. 4 pro ἐρόμενοι scribit ἐρωτῶντες ὥστε μαθεῖν. Vers. inde secundo pro οὐχ ὅτι legit οὐδὲ ὅτι. Possin.

(89) Κρεῖττον γὰρ ὀψιμαθεῖς, ἢ ἀμαθεῖς εἶναι. Sententia est Isocratis in *Parænesi ad Demonicum*. RITT.

PNQ'. — ΕΠΙΚΤΗΤΩ (96).

Τί ἔστι, « Τὸ ποτήριον τῆς πτώσεως, καὶ τὸ κόνδου τοῦ θυμοῦ. »

Τὸ ποτήριον πτώσεως καὶ κόνδου θυμοῦ τιμωρίας τοῖς πταίσασι ἀπειλεῖ Θεὸς εἰς διώρθωσιν, ποτὲ μὲν Βαβυλωνίους, ποτὲ δὲ Ἀσσυρίους ἐγγειρίζων ἄπερ ἐκποθέοντα ὑπὸ Ἑβραίων, αὐτοὺς μὲν ἐμάθουσε, βελτίονος δὲ ζωῆς οὐκ ἤξιωσεν. Ὁ δὲ Χριστὸς, ἐπὶ ξύλου ποτήριον πιῶν, καὶ πικρὰν ἰάτρευσε, καὶ εὐφροσύνην ἐπήγαγεν.

PNZ'. — ANATOLIO ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τί ἔστι τὸ εἰρημένον, « Ἐπὶ πάσῃ ψυχῇ τετελευτηχυία οὐκ εἰσελεύσῃ. »

Τὸ, « Ἐπὶ ψυχῇ τετελευτηχυία οὐκ εἰσελεύσῃ, » βουλόμενος ἴσως μαθεῖν γέγραφας. Ἄκουε τοίνυν. Ψυχῇ ἁμαρτησάσῃ μὴ κοινωνήσῃς. Ὅτι γὰρ τὸ, « Οὐκ εἰσελεύσῃ, » μὴ κοινωνήσῃς, ἐστὶν, ἄκουσον τί φησιν ἡ Σάρρα τῷ Ἀβραάμ· « Εἰσελθε εἰς (91) τὴν παιδίσκην μου, καὶ τεκνοποιήσον ἐξ αὐτῆς. » Ὅτι δὲ νεκρὸν σῶμα οὐ μιάζει (τὰ γὰρ φυσικὰ ἀνάττια), μάθε παρ' αὐτοῦ νομοθετήσαντος. Μωσέως φημί, τοῦ διὰ σκιῶν καὶ συμβόλων τὴν ἀλήθειαν ὑπογράφαντος. Ἐκεῖνος γὰρ ὁ ταῦτα διαταξάμενος, τὰ ὅσα τοῦ Ἰωσήφ περιέφερε. Πρὸς δὲ δικαίως ἂν τις εἴποι· Τί ποιεῖς, ὦ Μωσῆ; Τί πράττεις, ἃ κωλύεις; Τί ἐργαίρεις, οἷς ἀπαγορεύεις; μᾶλλον δὲ, τί πράττεις ἃ νόμῳ ἀπεκλήρυξας; γραφὴν σέ τις, ὡς ἔοικε, γράφαίτο (92), ὡς πρῶτον λύοντα τὸν νόμον. Οὐ λύω, φησὶν, ἀλλὰ διὰ τούτου ἐμφαίνω τὸ δηλούμενον διὰ τοῦ γράμματος πρᾶγμα περιεργάζεσθαι. Ἐγὼ γὰρ νεκρὸν σῶφροντα οὐκ οἶδα· ἐγὼ νεκρὸν τὸν τοὺς ἐπιβουλεύσαντας εὐεργετήσαντα οὐκ ἐπίσταμαι· ζῆ τῷ Θεῷ, καὶ ἡμῖν τέως νεκρὸς (93) φαίνεται. Καὶ ὑμῖν δὲ παραινῶ, μὴ μόνον τὴν νεκρὰν φεύγειν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ μηδὲ τοὺς ἁμαρτάνουσι κοινωνεῖν. Τὰ μὲν γὰρ φυσικὰ ἐλαττώματα (94), αἰτίας ἔξω ἐσκήνυται· τὰ δὲ ἐκ προαιρέσεως, κατηγορίας καὶ τιμωρίας ἄξια. Καὶ εἰ βασανίσετε τὴν λέξιν, τοῦθ' εὐρήσετε. Οὐ γὰρ εἶπον· Ἐπὶ ἀνθρώπῳ, ἢ σώματι τετελευτηχυίῳ, ἀλλ' ἐπὶ ψυχῇ. Ψυχὴ γὰρ ἁμαρτάνουσα, ἀποθάνεται. Εἰ γὰρ τὸ νεκρὸν σῶμα μολυσμὸς, πῶς καὶ Σολομῶν (χρῆ γὰρ καὶ ἡμᾶς προσθεῖναι τῇ Μωσέως ἀπολογίᾳ) ἔλεγεν· « Ἀγαθὸν τὸ πορευθῆναι εἰς οἶκον πένθους, ἢ εἰς οἶκον γέλωτος; Πῶς δὲ περιστολῆς καὶ ἐκχομιδῆς ἐτύγγανε τὰ σῶματα; Πῶς δὲ τῆ οὐκίᾳ (94') παρεδίδοτο, εἰ οὐδὲ

CLVI. — EPICTETO.

Quid sit illud, « Calicem ruinæ, et calicem furoris? »

Deus peccantibus poculum ruinæ et calicem indignationis ac ultionis ad correctionem ipsorum comminatur, alias quidem Babyloniis, alias vero Assyriis in manus tradens, quæ ab Hebræis epota ipsos quidem inebriarunt; at meliore vita dignos non effecerunt. Christus autem cum in ligno poculum bibit, et amaritudinem sanavit, et lætitiā adduxit.

CLVII. — ANATOLIO DIACONO.

Quid sibi velit quod dictum est, « Super omni animam mortua non ingredieris? »

Dictum illud: « Ad animam mortuam non intrabis, » ad me discendi, nisi fallor, studio perscripsisti. Ausculte igitur. Hoc vult dicere: Cum animam mortua nihil tibi esto commercii. Nam quod illud « Non intrabis, » valeat idem quod, Non communicabis (vel, Nihil rei habebis cum ea), audi qui Sarra dicit Abrahamo: « Ingredere ad ancillam meam, et liberos ex ea procrea. » Quod autem corpus mortuum neminem polluat (naturales enim res extra culpam sunt), discite a legislatore ipso, Mose, inquam, qui per umbras et symbola veritatem adumbravit. Nam ille ipse, qui hæc præcepit, ossa Josephi (ex Ægypto ablata) circumvectavit. Ad quem non injuria quis dixerit: Quid agis, o Moyses? Quid ita facis ipse quæ prohibes aliis? Quid ea aggrederis, quibus interdicitis? Imo etiam quid facis ea quæ lege lata vetuisti? Dicam tibi quispiam scripturus videtur, tanquam ei qui primus omnium violes legem. Non violo, non solvo, inquit, legem a me latam; sed per hoc ostendo, rem ipsam, quæ per Scripturam ac verba legis significatur, diligenter esse attendendam. Ego enim eum qui castitatem coluit, pro mortuo non habeo: Ego eum, qui fratres, a quibus insidiæ sibi strictæ fuerant, beneficiis affecit, defunctum nescio. Vivit Deo, ut nobis interim ad tempus videatur esse mortuus. Sed et vobis hortator sum vosque sedulo moneo, ut non solum fugialis peccatum, rem videlicet mortuam et mortis conciliatricem, verum etiam ut ne cum peccantibus quidem ullum habeatis commercium. Nam naturales quidem defectus extra culpam et crimen versantur: atqui ex libera voluntatis electione profisciscuntur, illi demum accusationem et animadver-

⁹⁰ Ezech. xliii, 33. ⁹¹ Num. vi, 6. ⁹² Gen. xvi, 2.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(90) Hæc epistola hic omittenda fuerat; exstat enim superius posita numero CCXLIX, lib. i, pag. 69, ubi varias ejus lectiones ex cod. Alt. reddidimus. P'ossin.

(91) Cod. Vat. hic et infra, πρὸς. Id.

(92) Pro γράφαίτο idem cod. habet γράφεται. Id.

(93) Pro his, καὶ ἡμῖν τέως νεκρὸς, cod. Vat. 650 sic habet, καὶ ἡμῖν τε ὡς νεκρὸς. Id.

(94) Pro ἐλαττώματα idem cod. ponit ἁμαρτήματα, et vers. post 2, pro βασανίσετε ponit βασανίστητε.

(94') Omnino legendum τῆ ὁσίᾳ, ut supra lib. ii, epist. 146, ubi male in edit. Paris. legebatur οὐσίας, nec melius in Bavar. cod. θείας, cum verum sit, τὰ τῆς ὁσίας αὐτῆς διεφθαρταὶ δίκαια. Integrum et incorruptum mansit hoc nomen apud eundem Isidorum lib. ii epist. 253, οὐδὲ τὴν ὁσίαν αὐτῆν αἰ-

slonem merentur. Atque hanc meam fuisse men- **A** τὸ ὄσιον τὰ σώματα ὄσιον εἶναι ἐνόμιζε; Ἡὼς δὲ tem, inveietis facile, si verba, quibus usus sum, τὸ σῶμα Ἐλισσαίου, νεκρὸν ὄν, νεκρὸν ἀνέστησεν; probe examinaveritis. Non enim dixi, **502** Ad hominem, vel ad corpus mortuum, sed *animam*. Anima namque peccans morietur. Nam si mortuum corpus sive cadaver ipsum per se pollutio et inquinamentum est, quomodo, quæso, et Salomon (nam et huic oportet nos ad Mosis defensionem adjungere) dixit: « Melius est ingredi in domum luctus, quam in domum risus⁸¹? Qui sibi quoque quod corpora defunctorum curam et sepulturam atque exsequias consequantur a viventibus? Quomodo item justa mortuis fieri tradidit, si nefas esse existimavit ut justa corporibus persolvantur? Denique qui factum, quod Elisæi mortuum corpus mortuum alium excitavit⁸², si cadavera omnino sunt inquinata.

CLVIII. — NILO.

In illud (Salomonis): « Septies cadet justus⁸³. »

Illud, « Septies cadet justus, » non simpliciter atque absolute dictum est; sed ideo, quia qui legitime certat, necessario etiam athleticè cadit. Hoc autem **B** non omnino atque indistincte efficit, ut quis succumbat et victoriam adversario tradat, sed contra sæpe victoriam parit. Multi namque postquam ceciderant, eorum vires, qui stare videbantur, enervarunt, totum ipsorum corpus pede supplantatum humi prosternentes, atque ita ereptam eis victoriam in se transferentes. Ideoque non solum dixit justum cadere, sed addidit, ipsum etiam resurgere, nimirum ut coronam a victore reportatam simul indicaret. Quod si etiam ubi cecidit homo, celeriter resipiscit atque ad sanam mentem redit, hunc optimum esse noveris.

CLIX. — EUTONIO DIACONO.

In illud (Christi dictum): « Luceat lux vestra⁸⁴. » Et quod hoc non sit contrarium alteri dicto: « Attendite eleemosynam vestram⁸⁵ » et quæ sequuntur.

Qui bonis operibus student, his sane lucro cedit, si id facientes manifesto appareant oculis hominum; unde et Salvator ait: « Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, et glorificent Patrem vestrum qui in cælis est. » Quia vero nonnulli non ad Dominicam respiciunt vocem, sed ad suam gloriam, idcirco hanc addidit admonitionem: « Cavete ne eleemosynam vestram faciat coram hominibus. Sin autem aliter, mercedem non habetis: » prioribus quidem verbis benignitatem et virtutis amore significans, quæ res ne quidem si velint illi qui agunt, occultari potest. Per posteriora autem gloriæ studium reprimens; et per illa quidem malitiam, per ista vero ostentationem prohibens. Neque enim hoc illi est contrarium, **D** sed vitia quæ virtutibus quasi affixa sunt et insidiantur, prohibet. Virtus enim omnis ea **503** demum quæ absque ostentatione facta est, virtus proprie et dicitur et est. Si vero etiam ad gloriæ stu-

PNH. — ΝΕΙΛΩ.

Εἰς τὸ, « Ἐπτάκις πεσεῖται ὁ δίκαιος. »

Τὸ, « Ἐπτάκις πεσεῖται ὁ δίκαιος, » εἰρηται οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ νομίμως παλαιῶν, ἀναγκαίως καὶ ἀθλητικῶς πίπτει. Τοῦτο δὲ οὐ πάντως ἤττις ἐστὶν αἰτίον· ἀλλὰ πολλὰκις καὶ νίκης. Πολλοὶ γὰρ πεπρωχότες, τῶν δοκούτων ἐστάναι τὴν δύναμιν ἐξενεύρισαν, διὰ τοῦ ποδὸς ἄπαν τὸ σῶμα εἰς τοῦδαφος βίβαντες, καὶ τὴν νίκην ἀρπάσαντες. Διὸ οὐ μόνον οὐτὶ πεσεῖται εἶπεν, ἀλλ' οὐτὶ καὶ ἀναστήσεται προστέθεικεν (95), ἵνα τὸν στέφανον μνηύσῃ. Εἰ δὲ καὶ οὐτὶ πταίσει ὁ ἄνθρωπος, θάπτον ἀνανήψει, ὡς ἄριστος ἐπίστησεν.

PNΘ. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ, « Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν. » Καὶ οὐχ ἔστι τοῦτο ἑναντίον τῷ, « Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν, » καὶ τὰ ἐξῆς.

Τοῖς μὲν ἐπὶ τῶν χρηστῶν διατρέβουσι ἔργων, τὸ φανεροῦς εἶναι τοῦτο ποιοῦντας, εἰς κέρδος τελεῖ· διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ ἔφη: « Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. » Ἐπειδὴ δὲ τινες οὐ πρὸς τὴν ἀσποτικὴν ἀφορῶσι φωνήν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἑαυτῶν (96) παραίνεσιν· « Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν, μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. Εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε: » διὰ μὲν τῶν προτέρων τὸ ἐπεικὲς καὶ φιλάγαθον ἐμφαίνων, ὅπερ οὐδὲ βουλομένων τῶν πραττόντων κρῦπτεσθαι δύναται· διὰ δὲ τῶν δευτέρων τὴν φιλοδοξίαν ἀναστέλλων. Καὶ δι' ἐκείνων μὲν, τὴν κακίαν, διὰ δὲ τούτων, τὴν ἐπιδειξιν κωλύων. Οὐ γὰρ ἑναντίον ἐστὶ τοῦτ' ἐκεῖνε· ἀλλὰ τὰς παραπεπηγυίας καὶ ἐφέδρους κακίας ταῖς ἀρεταῖς κωλύει. Ἀρετὴ γὰρ πᾶσα ἀνευ ἐπιδειξέως γινομένη, ἀρετὴ ἂν κυρίως καλοῖτο καὶ εἴη. Εἰ δὲ καὶ πρὸς φιλοδοξίαν ἐλκυσθεῖη, καὶ τὸ εἶναι εὐλαρι-

⁸¹ Eccle. vii, 3. ⁸² IV Reg. iv, 35, 36. ⁸³ Prov. xiv, 16. ⁸⁴ Math. v, 16. ⁸⁵ Matth. vi, 2.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

δεῖται. Snidas: Ὅσα, ἢ ἐπὶ θανάτῳ τιμῇ, ἢ ἡμέρᾳ ὄσαν, κηδεῖαν, τὴν ἐπὶ νεκροῖς τιμῇ. Ex his igitur verissima probatur conjectura nostra: quam etiam confirmant [cod. Vat. 650 ap. post.] sequentia: εἰ οὐδὲ τὸ ὄσιον τὰ σώματα ὄσιον εἶναι ἐνόμιζε, ubi notandum πολιτιστικόν. RITT.

(95) Προστέθεικεν mutat in προσέθηκεν cod.

Vatic. 650 et vers. 5 ὅτε in ὄτι. Possin.

(96) Πρὸς τὴν ἑαυτῶν. Videtur tale quid deesse, δόξαν, ταύτην προσέθηκε τὴν παραίν., atque ita interpretatus sum quasi hæc adessent, poscentem sententiæ integritate. RITT. — Cod. Vat. 650 mutat φωνήν in δόξαν et παραίνεσιν in παρήνεσε. Mox pro ἐλεημοσύνην legit δικαιοσύνην. Possin.

νης ἀρετῆ ἀπόλλυσι. Σιωπῶ γὰρ, ὅτι οἱ μετ' ἐπιδεί-
ξεων ἐλεοῦντες, οὐ καλοκἀγαθὰ τοῦτο δρῶσιν, ἀλλὰ
τὰς ἀλλοτρίας ἐκπομπεύοντες συμφοράς. Ἐλεήμο-
νες γὰρ καλεῖσθαι γλιχόμενοι, τὰς ἀλλοτρίας οὐ παρ-
αιτοῦνται· ἐκτραγωδεῖν δυσημερίας. Τὸ γὰρ,
« Λαμπφάτω τὸ φῶς ὑμῶν, » εἴρηται, οὐχ ἴν' ἡμεῖς
ἐναθρονομεθα, ἀλλ' ὡς τοῦ ἀγαθοῦ ἔργου σιγηθῆναι
μὴ ἀνεχομένου, κἄν οἱ ποιοῦντες κρύπτωσιν. Ὅνπερ
γὰρ τρόπον λαμπὰς ἐν ἀτελήνῳ νυκτὶ φανεῖσα, αὐ-
τομάτως τὰς ὕψεις ἐπάγεται· οὕτω καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ
ἀκόντων τῶν κεκτημένων πάντας φωτίζειν πέφυκεν.

ΡΞ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τί ἐστι· « Καὶ ἐκπάσω ἐξ αὐτῶν καρδίαν λιθί-
νην, καὶ δώσω αὐτοῖς καρδίαν σαρκίνην. »

Τὸ μὲν, « Ἐκπάσω ἐξ αὐτῶν » (δηλον δὲ ὅτι τῶν
ἐκουσίως προσιόντων τῇ θεῷ παιδεύσει) « τὴν λιθίνην
καρδίαν, » τὴν ἀναίσθητον καὶ ἀνάληγον τῆς ψυχῆς
μηνύει· ἔξιν, τὴν τοῖς θεοῖς ἀντιπράττουσαν νόμοις·
τὸ δὲ, « Καὶ δώσω αὐτοῖς καρδίαν σαρκίνην, » τὴν
εὐεῖκτον (97) καὶ πειθήνιον, καὶ τοῖς πνευματικοῖς
εἴκουσαν θεσμοῖς· ἐξ ὧν καὶ ὁ περιώνυμος τῆς
ἀρετῆς πέφυκε τίκτεσθαι χορός. Εἰ δὲ καὶ διὰ
παραδειγμάτων βούλει τοῦτο μαθεῖν, ἄκουε· ὅτι
ὡσπερ γραμματικοὶ καὶ σοφισταί, τοὺς παῖδας δεχό-
μενοι ῥυπῶντας, καθάραντες ἀποπέμπουσιν, οὐ τὰς
γλώττας ἀνηθῶντες (98) (οὐ γὰρ οἶόν τε), ἀλλὰ
τέχνην ἐντιθέντες· οὐδὲ τὰς ψυχὰς ἀλλάττοντες, τὴν
δὲ ῥαθυμίαν ἐκβάλλοντες· οὕτω καὶ ἡ θεοῖα σοφία

τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀγνοίαν ἐξοστρακίζουσα, σύνεσι
καὶ ἐπιστήμην ἐνείθησιν.

ΡΞΑ'. — ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰς τὸ, « Παρέστη πάση ὁδῷ οὐκ ἀγαθῇ· » καὶ εἰς
τὸ, « Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ εὐλογη-
θήσεται. »

Τὸ μὲν, « Παρέστη πάση ὁδῷ οὐκ ἀγαθῇ, » περὶ
ἀμαρτωλοῦ εἰρημένου ἀνδρός, ἐδοθήθησεν ἔστι, συν-
ηγόρησεν, ἐδικαιολογήσατο. Ὡσπερ γὰρ ἀμαχος
ῥήτωρ τοῖς δικάζουσι παρεστώς, ὑπὲρ τῶν βοηθείας
δεομένων τὴν οἰκείαν κινεῖ τέχνην· οὕτω κάκεινος
παντὶ σθένει τῇ κακίᾳ συνηγορήσαι οὐ παρητήσατο.
Τὸ δὲ, « Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ εὐλογη-
θήσεται, » περὶ κακίστου πάλιν ἀνδρός εἰρημένου,
τοιούτων ἐστίν· Εὐ λεχθήσεται, ἀντὶ τοῦ, ἐπαινεθή-
σεται, ἐγκωμιασθήσεται, μακαρισθήσεται. Ἡ γὰρ
εὐλογία, παρὰ τὸ εὐ λέγειν, τὴν εὐφημίαν μηνύει.
Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ, τῷ τὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων
αὐτοῖς διεφθάρθαι, ἐπαινοῦσι καὶ μακαρίζουσι τοὺς
ταλανίζεσθαι καὶ θρηνηῖσθαι δικαίους ὄντας, διὰ τὸ
πλούτῳ κομᾶν, καὶ τρυφῆς ἀπολαβεῖν, κἄν μυρία

diu trahatur, etiam hoc ipsum perdit, quod sit
virtus sincera. Taceo enim, quod illi, qui cum
ostentatione opera misericordiae exercent, non tam
virtutis ac honesti amore id faciunt, quam alienas
divulgant calamitates. Dum enim misericordes vo-
cari cupiunt, alienas miseras propalare non verentur.
Illud enim, « *Luceat lux vestra,* » dictum est,
non ut nosmetipsos jactemus, sed quia bonum opus
taceri se non patitur, etiamsi id occultent ii qui
faciunt. Quemadmodum enim *fax* in illius nocte
apparens, sua sponte oculos ad se allicit : sic et
virtus quamvis invitis ac nolentibus suis possessor-
ibus omnes homines illuminare apta et nata est.

CLX. — THEODOSIO PRESBYTERO.

Quid sit illud : « *Et auferam ab ipsis cor lapideum,*
et dabo ipsis cor carneum ».

Dictum illud : « *Auferam ab ipsis* (videlicet, qui
divinae institutioni sponte obsequuntur, seseque ac-
commoant) *cor lapideum,* » indicat habitum animae
sensus ac doloris omnis expertem, planeque stuper-
dum, et divinis legibus repugnantem. Quod autem
sequitur : « *Et dabo ipsis cor carneum,* » signifi-
cat habitum animi facile cedentem atque obsequen-
tem, et spiritualibus sanctionibus se submittentem :
unde etiam celebris ille virtutis chorus gigni solet.
Quod si per exempla quoque hoc discere cupis,
ausculta. Quemadmodum grammatici et sophistae
pueros, quos sordidos acceperunt in disciplinam,
mundatos remittunt, non quidem linguas eorum ite-
rum juvenescere facientes (neque enim id fieri po-
test per rerum naturam), sed artem ipsis inseren-
tes : neque animas eorum immutantes, sed igna-
improbritatem ignorantiamque expellens et veluti

CLXI. — ARTEMIDORO PRESBYTERO.

In illud : « *Astitit omni viae non bonae* ».
Et in illud : « *Anima ejus in vita ejus benedicetur* ».

Illud quidem dictum : « *Astitit omni viae non
bonae,* » de homine peccatore dictum est, auxilium
operum tulit, vel patrocinium praebeat, vel advoca-
tionem praestitit. Quemadmodum enim inexpugna-
bilis orator, qui litigantibus assistit, artificium suum
pro illis, qui auxilio suo indigent, experitur : sic
etiam ille improbitati patrocinium accommodare
omnibus viribus non recusat. Porro illud : « *Anima
ejus in vita ipsius benedicetur,* » iterum de pes-
simo homine dictum est, hujusmodi : **504** Bene-
dicetur, pro eo quod est, laudabitur, encomiis orna-
bitur, beatus praedicabitur. Benedictio enim, a bene
dicendo deductum nomen nihil aliud quam laudem
significat. Nam quia multi, quod judicium de rebus
habeant corruptum, laudant et beatos praedicant

⁹⁶ Ezech. xi, 19. ⁹⁷ Psal. xxxv, 5. ⁹⁸ Psal. xlviii, 19.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(97) Pro εὐεῖκτον scribit ἐνεῖκτον cod. Vat. 650,
et vers. seq. χρηστοῖς pro θεστοῖς. Possin.

(98) Pro ἀνηθῶντες idem cod. habet ἀμείβοντες
et vers. post 2, pro ῥαθυμίαν, ἀμαθίαν. Id.

eos, qui pro miseris potius habendi ac defendendi erant, ideo quod divitiis floreat, et deliciis perfrauantur, et infinita designent mala, non cogitantes, quod paulo post rationem reposcentur ac pœnas exigentur; sed in presentem duntaxat fruitionem respicientes: eam ob rem corruptum horum hominum iudicium reprehendens Psalmorum auctor, et quia non solum non objurgant peccantes, neque tantum adulantur ipsis; verum etiam, si opus sit, ut etiam in illorum gratiam malo afficiant virtutem ipsam, id faciunt, dixit: « Anima ejus in vita sua benedictur. » Quia vero dictum est in vita, hinc datur intelligi, post mortem ergo supplicio afficietur; hoc enim id quoque indicat, quod sequitur: « Ingredietur enim in generationem patrum suorum. » Qui vero ingreditur, is non in nihilum redigitur (sicut nonnullorum fert opinio), sed in loco quodam concludetur, in quo nimirum in sæculum non conspiciet lucem. In tenebris namque perennibus una cum laudatoribus suis tenebitur constri-

δρῶν κακὰ, ὧν καὶ μικρὸν ὑστερον ἀπαιτηθήσονται δίκας οὐκ ἔννοοῦντες (99), ἀλλὰ τὴν παρούσαν ἀπόλαυσιν βλέποντες· τὴν τούτων κρίσιν τὴν διεφθαρμένην κωμωδῶν ὁ Μελωδὸς, καὶ ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἐπιτιμῶσι τοῖς ἀμαρτάνουσιν, οὐδὲ μόνον κολακεύουσιν· ἀλλ' εἰ δέοι πρὸς χάριν ἐκείνων καὶ αὐτὴν κακῦναι τὴν ἀρετὴν, κακίζουσι δέ (1)· ἔφη, ὅτι « Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ εὐλογηθήσεται. » Εἰ δὲ καὶ τὸ, ἐν τῇ ζωῇ, εἴρηται· μετὰ θάνατον γὰρ κολασθήσεται· τοῦτο γὰρ καὶ τὸ ἐξῆς μὲνύει· « Εἰσελεύσεται γὰρ εἰς γενεὰν πατέρων αὐτοῦ. » Ὁ δὲ εἰσελευσόμενος, οὐκ εἰς τὸ μὴ ὂν χωρεῖ, ὡς οἴονταί τινες· ἀλλ' ἐν χώρῳ κατακλεισθήσεται, ἐν ᾧ δηλονότι ἕως αἰῶνος οὐκ ἔσται φῶς· ἐν γὰρ τῷ σκότῳ τῷ ἀσθένῳ μετὰ τῶν ἐγκωμιασάντων καθειρχθήσεται, δίκας ὧν ἔδρασαν ἀπαιτηθῶμενος.

CLXII. — OPHELIO GRAMMATICO.

Quo pacto sit intelligendum illud, « Edite illud cum festinatione ».

Quod sancitum est lege: « Comedit Pascha cum festinatione, » id nonnulli, ut videtur, existimant sic dictum esse ideo, quia Judæis celeriter ex Ægypto excedendum erat. Intelligent sane etiam eo modo, per me licet (agrestis enim est hominis sapientia, contendere de iis rebus, quæ auditoribus nullam allaturæ sint noxam): videtur autem studium esse actio ante actionem (sive accuratissima actio). Quocirca etiam σπουδαῖοι hoc est studiosi vocantur virtute celebres, et improbis ex adverso opponuntur. Ejusque rei auctor certissimus est Isocrates, quem tu sursum ac deorsum volutans admiraris, ad Demonicum scribens in hæc verba: « Improbiorum quidem familiaritates breve tempus dirimit; bonorum autem virorum (sive studiosorum) ne quidem ullum ævum deleverit. » Oportet igitur studiosum esse, hoc est virtutis amantem, eum, qui Norunt autem quod dicitur illi qui sacris initiati sunt, secundum legislatoris sanctionem.

CLXIII. — EULOGIO.

Contra Origenem.

Quod de animarum lapsu traditum est ab Origene,

Exod. xii, 14.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(99) Hæc melius ordinata et emendatiora suggerit cod. Vat. 650. Ed. Paris., καὶ μυρία δρῶντας κ. οὐκ ὧν μ. ὑστ. ἀπ. δίκας ἔννοοῦντες. EDIT.

(1) Post. κακίζουσι idem cod. tollit δέ. Vers. post 2 pro εἰ δὲ legit εὖ δὲ et paulo post εἴρηται mutat in εἴρησθαι. POSSIN.

(2) Ἄγροικον γὰρ ἐστὶ σοφία, φιλονεκεῖν περὶ τῶν μηδεμίαν βλάβην τοῖς ἀκραταῖς οἰσδύω. F. leg. σοφίας [sic cod. Vat.]. Hæc autem sapientia omni ævo nimis multi mortales præditi fuerunt, ἀγροικόσοφοι: qua compositione utilis Isidor. lib. ii, epist. 99. RITT.

(3) Σπουδὴ πράξις... πρὸ πράξεως. Elegantissima delimitio, qualis illa, Χεῖρ ἐστὶν ὄργανον πρὸ ὄργα-

PEP. — OPHELIO GRAMMATICO.

Πῶς νοητέον τὸ « Ἐδρασε αὐτοῦ μετὰ σπουδῆς. »

Τὸ θεθεσπίσθαι· « Φάγεσθε τὸ Πάσχα μετὰ σπουδῆς. » ἐνόμισάν τινες, ἐξ ἰοικε, λελέχθαι, διὰ τὸ ὀξέως χρῆναι ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐκφοιτήσαι. Νοεῖ- τωσαν μὲν οὐκ καὶ οὕτως (ἀγροίκου γὰρ ἐστὶ σοφία, φιλονεκεῖν περὶ τῶν μηδεμίαν βλάβην τοῖς ἀκραταῖς οἰσδύων [2])· κινδυνεύει δὲ ἡ σπουδὴ πράξις εἶναι πρὸ πράξεως (3). Διὸ καὶ σπουδαῖοι καλοῦνται οἱ εὐδόκιμοι· καὶ τοῖς φαύλοις ἀντιδιαστέλλονται. Καὶ τοῦτο ἐγγυᾶται Ἰσοκράτης, ὁ ἄνω καὶ κάτω παρὰ σοῦ θαυμαζόμενος, γράφων πρὸς Δημόνικον· « Τὰς μὲν τῶν φαύλων συνηθείας ὀλίγος χρόνος διέλυσε· τὰς δὲ τῶν σπουδαίων, οὐδ' ἂν ὁ πᾶς αἰὼν ἐξαλείψει. » Σπουδαῖον οὐκ χρὴ τυγχάνειν, τοῦτ' ἐστὶ φιλάρετον (4), τὸν μέλλοντα ἐσθίειν τὸ θεῖον καὶ ἀληθινόν Πάσχα. Ἰσασι δ' οἱ μύσαι τὸ λεγόμενον, κατὰ τὴν τοῦ νομοθέτου πνευματικὴν διδασκίαν.

PEP. — EYLOGIO.

Κατὰ Ὀριγένην.

Τὸν περὶ τῆς τῶν ψυχῶν (5) ἐκπτώσεως λόγον, ἀληθῆ

ων. Sic studium definit Cic. lib. i De inventione, quod sit animi assidua et vehemens ad aliquam rem applicata magna cum voluntate occupatio. Id. — Inter πράξεως et διδ hæc omnia inserenda suggestit cod. Vatic. 650, συγγένειαν σώζουσαι πρὸς τὴν παρασκευῆν, ἥτις ἐστὶ κυρίως πράξις πρὸ πράξεως. POSSIN.

(4) Σπουδαῖον... τουτέστι φιλάρετον. Sic studium etiam Cornificius ad Herennium ead. significatione dixit. RITT.

(5) Hæc verba, τῶν ψυχῶν, quæ in edit. Paris. deerrant, supplemus ex codice Vaticano 650. EDIT.

μὲν, ὡς οἶμαι, οὐκ ὄντα, πιθανὸν δὲ δοκοῦντα, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, δύο δὲ (6), κατὰ γε τὸν ἡμέτερον λογισμὸν, ἀνατρέπειν δοκεῖ· ἐν μὲν, τὸ μὴ σαφῶς κειμήριον ἐν ταῖς Γραφαῖς· δεύτερον δὲ, ἡ ἀκρατος λήθη. Οὐ συνορώσα γὰρ (7), πολὺν ἔμελλε τίχτεσθαι, σκάνδαλον ἐκ τοῦ διαβήθηδον κηρυχθῆναι· ῥῶον γὰρ ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπαλινδρόμει κατὰστασιν· ἦν καταπεσοῦσα (8) τοῦτο μαθοῦσα ψυχῇ, τίς ἡ ἀκρατος αὐτῆ καὶ βαθεῖα λήθη, ὡς μηδὲν αὐτὴν τῶν ἐκεῖσε μνησθῆναι, καίτοι μνημονεύουσα, ἀνέδραμεν ἂν τὴν ταχίστην, ὅθεν ἐξέπεσεν, καὶ εἰ μυρίους ἐχρῆν ὑποστῆναι πόνους. Καὶ γὰρ εἰ βασιλέως υἱός, ἀπὸ ῥαθυμίας (9) τῆς βασιλικῆς μὲν δόξης ἐκπέσει, μετὰ ληστῶν δὲ καὶ ἀνδροφόνων συνδιατρίβειν ἔλοιτο, ἡ μνήμη τῆς πρώτης εὐημερίας θυνησεται ἀπόκωσ· τάχιστα ἐπαναγαγεῖν ἐπὶ τὴν πατρῴαν ἀξίαν. Εἰ δὲ παντελῶς ἀποσθεσθεῖ ἀπὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἡ προτέρα μνήμη, οὔτε βαρεῖαν διαιτηθήσεται (10) τὴν μετὰ τῶν ληστῶν διαγωγὴν, ἀλλὰ καὶ ἥδιστα αὐτοῖς συνδιατρίβει· οὔτε τι πράξει τῶν ἐπαναγαγεῖν αὐτὸν δυναμένων ἐφ' ἣν μηδ' οἶδε βασιλεῖαν· μὴ πράττων δὲ τὰ φέροντα αὐτὸν ἐκεῖσε, οὐκ ἂν ἐπ' ἀνέλθοι ποτέ. Ὁ μὲν οὖν τῆς μνήμης λόγος, εἰγ' ἀληθῆς ἦν ἡ ἐκπτώσις, πάντας ἀνθρώπους ἤλασεν (11) ἐπὶ τὴν ἐπάνοδον· ἡ δὲ σαφῆς τῶν Γραφῶν διδασκαλία πλέον ἂν ἐθεθαίωσε. Πιστεύομεν δὲ ἄλλα τινὰ μείζονα ἡμῶν ὄντα τῆς ἀξίας ἀποκεκρῦθαι· ἀλλ' αἴτη, ὡς γε οἶμαι, φαίνεται ὠφελιμωτάτη, τὸ μηδὲ ὀπότερον γενησθαι, πολλὰ δόγματα εἰς τὸν βίον εἰσεκώμασε τὸν ἡμέτερον. Οἱ μὲν γὰρ οἴονται (12), σβέννουσθαι μετὰ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν· οἱ δὲ οἱ ἀπολαύσαντες μόνον τῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ καλῶν παρήχθησαν εἰς τὸν βίον· καὶ οἱ μὲν αὐτοματισμὸν ἐφαντάσθησαν· οἱ δὲ εἰμαρμένη καὶ γενέσει καὶ τύχῃ τὰ καθ' ἑξυτοῦς ἐπέτρεψαν· καὶ οἱ μὲν γεννητῶν (13) εἶναι τὸν κόσμον ἀπεφάναντο (14)· οἱ δὲ τὸν μὲν οὐρανὸν προνοίας ἤξειώσθαι· τὴν δὲ γῆν οὐχί· οἱ δ' ὑπὸ τῆς κακίας τὸ σῶμα πεπλάσθαι, καὶ μὴ δύνασθαι, ἀρετῆς ὄργανον εἶναι· καὶ ἄλλα μυρία· ἄπερ, ἵνα μὴ τὸ λογίδιον μηκύνωμεν, παραλείψω. Ταῦτα δὲ πάντα ἐσθέθη (15), ἦν ἡ μνήμη τῆς προτέρας καταστάσεως ἐνυπῆρχε τῆ ψυχῆ, εἴγε ἀληθῆς ἦν ὁ τῆς ἐκπτώσεως λόγος, καὶ εἰ ἐν τοῖς ἱεροῖς χρησιμοῖς σαφέστατα κειμήριον αὐτῆς ἡ ἐκπτώσις, καλοῦσα ἐπὶ τὴν ἐπάνοδον. Διὰ μὲν γὰρ τοῦ

id tametsi verum, ut puto, non sit, verisimile tamen apparens, cum alia multa argumenta, tum vel maxime duo, ut nostra fert sententiæ ratio, evertere videntur: unum quidem, quod istud dogma in Scripturis non sit perspicue prædicatum; alterum vero impermixta oblivio. Non enim videat quale nasciturum sit scandalum ex manifesta atque diserta hujus dogmatis prædicatione. Facilius quippe ad eum, in quo ab initio fuit, statum recurreret anima quæ eo excidit, ubi hoc didicerit. Quænam hæc est extrema et profunda oblivio, ut nihil ipsa omnium, quæ in priore suo statu habuit, recorderetur? Atqui si recordaretur, quam celerrime eo recurreret, unde esset delapsa, quamvis sexcentos oporteret tolerare labores. Nam si regis alicujus filius per socordiam dignitate quidem regia excideret, cum latronibus autem et sicariis versari mallet, memoria eum certe prioris felicitatis poterit nullo negotio quam celerrime reducere ad paternam dignitatem. Sin autem penitus extincta fuerit atque deleta ex animo ipsius prior memoria, neque grave aut difficile ducet cum latronibus commorari: imo etiam libentissime suavissimeque cum ipsis versabitur, nihilque prorsus faciet eorum, quæ possent ipsum ad regnum, quod ne novit quidem amplius, reducere. Cum autem nihil eorum quæ ipsum illuc reducere possent, faciat, nunquam etiam eo revertetur. Itaque memoriæ ratio, si verum esset quod de lapsu animarum traditur, omnes homines ad reditum (in priorem statum felicissimum) impulisset; deinde perspicua Scripturarum doctrina magis etiam eosdem confirmasset. Credimus enim alia quædam, nostrum meritum dignitatemque longe excedentia, recondita esse nobis præmia. Sed hæc, ut ego existimo, videtur utilissima, quod abolita prioris status animæ in quo fuerit memoria, multa ac varia in vitam nostram dogmata importavit. Alii namque putant extinguere animam cum corpore; alii vero quod in vitam hanc producti sint quasi hujus tantum vitæ bonis perfruendum sibi esset. Et alii quidem casum temerarium, quo omnia voluntur, excogitarunt; alii autem fato et necessitati ortus et fortunæ res humanas permisissent administrandas. Et alii quidem ortum esse mundum pronuntiarunt (alii contra ab æterno fuisse); alii cælum quidem providentiam Dei sor-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(6) Post δύο δὲ cod. Vat. addit μάλιστα. Possin.

(7) Οὐ συνορώσα γάρ. F. leg. συνορώσι. RITT.

(8) Verba illa, ἦν καταπεσοῦσα et quæ sequuntur usque ad ψυχῇ inclusive, sic aliter scribuntur et ordinantur in eod. cod., ἡ καταπεσοῦσα ψυχῇ τοῦτο μαθοῦσα. Post τίς, quod statim sequitur, idem cod. addit δέ. Possin.

(9) Pro ἀπὸ ῥαθυμίας idem cod. scribit uno verbo, ἀπορῥαθυμίας [et sic cod. Bavar. ap. Ritierh.] Id.

(10) Pro διαιτηθήσεται idem cod. habet ἡγήσεται. Id. Vers. seq. Διαγωγὴν idem auget præposito συν. Mox pro συνδιατρίβει scribit συνδιατρίψει cod.

Vat.

(11) ἤλασεν auget In συνήλασεν. Vers. inde 2, δὲ mutat in γάρ. Id.

(12) Οἱ μὲν γὰρ οἴονται. Variæ hominum opiniones de anima et providentia. Confer ep. 99, supra. RITT.

(13) Pro γεννητῶν cod. Vat. 650 ponit ἀπρονόητων. Possin.

(14) Ἀπεφάναντο. Videtur addendum, οἱ δὲ μὴ, vel, οἱ δὲ ἀνέννητον καὶ αἰδίον. RITT.

(15) Ἐσθέθη mutat cod. Vat. in ἐσελάθη, et ἦν, quod statim sequitur in ἄν. Possin.

itium esse; terram vero non item. Alii corpus voluerunt a malo formatum esse, nec ullo pacto virtutis instrumentum esse posse. Aliaque ejusmodi infinita: quæ, ne oratiunculam in longum producimus, prætermittam. Hæc autem (dogmata) omnia exstincta essent, si memoria prioris conditionis in anima remansisset, siquidem vera esset de lapsu animæ sententia, et si in sacris oraculis clarissime annuntiata fuisset ejus prolapsio, ad reditum provocans. Priori enim ratione et Græci et Barbari, 506 posteriori autem Judæi et Christiani et quicumque sacras Scripturas recipiunt, cognovissent quod cognitum est necessarium. Præterea carcerem (in quem detrusam et inclusam esse perhibent animam post lapsum) equidem video talem esse, qui non prohibeat sed potius augeat peccata. Quomodo enim punitur (anima), cum accipiat majorem ad peccandum occasionem? Quid autem peccavit anima (priusquam in corpus demitteretur); graviorane admisit cæde, aut adulterio, aut veneficio? Si quidem igitur compesceretur anima (in corpore, ne peccaret amplius), ut in vita quoque emendaretur, tum vero locum habere posset ista ratio. Quale autem supplicium sustinet anima, quæ corpus delictis, et scortationibus, et aliis a natura abhorrentibus voluptatibus tradit ac mancipat? quæ carcerem suum (hoc est corporis commercium) nequidem relinquere amplius vult? quæ profundam ac longissimam optat sibi contingere senectutem? quæ nihil non facit, ne quidquam sit impedimento voluptati? quæ et dormientem sæpenumero excitat, et scortandi occasiones præbet, et libidinem instigat? Nemo certe, qui peccantem punire vult, occasiones ipsi majores ad exercendam libidinum petulantiam suppeditat. Cur autem dicit Propheta: « A ventre matris meæ, Deus meus es tu », si antea quoque erat? Quomodo autem resurrectio corporum annuntiat, ac non potius restitutio animarum in statum corporis experient? Quomodo

** Psal. xxi, 11.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(16) Vox *ἱεραῖς* abest a cod. Vat. 650 uti et vers. D seq. τὸ ἀντὶ γυναικῶν. Possin.

(16') *Δεσμωτήριον*. Platonium quoque hoc est, corpus esse carcerem animi. Quam in sententiam epigramma exstat Palladæ lib. 1. *Anthol.*, tit. 37.

Σῶμα πάθος ψυχῆς, ἄδης, μοῖρ', ἀχθος, ἀνάγκη,
Καὶ δεσμὸς κρατερὸς, καὶ κόλασις βασάνων.
'Ἄλλ' ὅταν ἐξέλθῃ τοῦ σώματος ὡς ἀπὸ δεσμῶν
Τοῦ θανάτου, φεύγει πρὸς Θεὸν ἀθάνατον.

Hoc est:

*Corpus, fatum, orcus, carcer, dolor atque gravamen
Est animo, miseris hunc cruciatque modis.*

*At una deseruit simul ille ergastula, liber
Omnibus his sedes evolat ad Superum.* RITT.

(17) Pro *φαρμακείας* cod., Vat habet *φαρμάκου*. Possin.

(18) Post *λόγος* et ante *ποιάν* hæc omnia idem addit, εἰ δὲ μείζονα ἢ πρότερον ἀμαρτάνει ἄλογος, ὡς οἶμαι. Id.

A *τέρου*, Ἰουδαῖοι τε καὶ Χριστιανοί, καὶ ὅσοι ταῖς ἱεραῖς (16) Γραφαῖς πεύθονται, ἔγνωσαν ὅπερ ἀναγκαῖον ἦν τὸ γυναικῶν· καὶ τὸ δεσμωτήριον (16') δὲ ὄρω, οὐ κωλυτικόν, ἀλλ' αὐξητικὸν ἀμαρτημάτων. Πῶς γὰρ τιμωρεῖται, ἢ μείζονα ἀνεσιν δεξαμένη εἰς τὸ πλημμυλῆσαι: Τί δὲ ἄρα πεπλημμυλῆται τῇ ψυχῇ μείζον φόνου, ἢ μοιχείας, ἢ φαρμακείας (17); Εἰ μὲν οὖν κατηργεῖτο ἡ ψυχῇ, ὡς καὶ ἀκουσα σωφρονισθῆναι, λόγον εἶχεν ὁ τοιοῦτος λόγος (18). Ποίαν δὲ τιμωρίαν ὑπέχει ἡ (19) ψυχῇ, τὸ σῶμα τρυφαῖς καὶ πορνείαις καὶ ταῖς ἄλλαις παρὰ φύσιν παραδοῦσαι ἠθοναῖς, ἢ μηδὲ τὸ δεσμωτήριον εἶτε καταλείψαι βουλομένη, ἢ εὐχομένη γῆρας βαθὺ, ἢ πάντα ποιούσα ὅπως μηδὲν κωλύσῃ τὴν ἡδονὴν, ἢ καὶ κοιμώμενον διεγείρουσα πολλάκις, καὶ πορείαν

B *δοῦσα, καὶ παρακαλοῦσα τὸ ἀκόλαστον; Οὐδεὶς βουλόμενος κολάσαι τὸν ἀμαρτήσαντα, ἀφορμὰς μείζους αὐτῷ ἀκολασίας δίδωσι. Διὰ τί λέγει ὁ Προφήτης: 'Ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, Θεὸς μου εἰ σὺ, » εἰ (20) καὶ πρὸ τούτου ἦν; Πῶς δ' ἀνάστασις σωμάτων καταγγέλλεται, καὶ οὖν ἀποκατάστασις ψυχῶν εἰς τὸ ἀσώματον; Πῶς δὲ ὁ 'Ἀβραάμ καὶ ἡ 'Ἄννα τὴν ἀπαιδίαν ὠλοφύροντο; Πῶς δὲ, εἰ ἐν εὐλογίας μέρει ἔσται τὸ, εἰ Ἀύξανεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν; » Ἀγωνοῦμενοι γὰρ παρηχθημεν, οὐ δίκας ὑπὲρ προτέρων πταισμάτων δώσοντας. Εἰ δ' ἐν τῷ ἀγῶνι διὰ βραχυμῶν ἀναπέσωμεν (21), ἀνεσιν δὲ ζητήσωμεν, τότε δὴ, τότε δικαίως ἀστεφάνωτοι γενώμεθα. Πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ κακίαν δογματίσαντες, ἀρετῆς ἀντέχεσθαι παρήνεσαν (ταύτην γὰρ ἐνόμισαν εἶναι ἀρίστην χειραγωγὸν πρὸς τὴν ἐπάνοδον), καὶ ἡ Ἐκκλησία, ἢ εἰς ἀγῶνα (22) τοὺς ἀνθρώπους τετάχμεν ἰσχυρίζομένη, εἰς ἀρετὴν παρακαλεῖ· διὰ γὰρ ταύτης τοὺς νενικηκότας, ἐν ὀρανῷ ἀνακηρυχθῆναι καὶ στεφθῆναι ἐπαγγέλλεται· ἀφέμενοι τοίνυν τοῦ ζυγομαγεῖν (22') περὶ τῶν ἀμφισθητήσιμων, εἰς τὸ ὁμολογούμενον ἑαυτοὺς συνελάσωμεν. Εἰ γὰρ κάκεινοι καὶ ἡμεῖς παντὶ σθένει τὴν ἀρετὴν ἐκθειάζομεν (23), ἀλλὰ ταύτην*

C *ἀρετῆς ἀντέχεσθαι παρήνεσαν* (ταύτην γὰρ ἐνόμισαν εἶναι ἀρίστην χειραγωγὸν πρὸς τὴν ἐπάνοδον), καὶ ἡ Ἐκκλησία, ἢ εἰς ἀγῶνα (22) τοὺς ἀνθρώπους τετάχμεν ἰσχυρίζομένη, εἰς ἀρετὴν παρακαλεῖ· διὰ γὰρ ταύτης τοὺς νενικηκότας, ἐν ὀρανῷ ἀνακηρυχθῆναι καὶ στεφθῆναι ἐπαγγέλλεται· ἀφέμενοι τοίνυν τοῦ ζυγομαγεῖν (22') περὶ τῶν ἀμφισθητήσιμων, εἰς τὸ ὁμολογούμενον ἑαυτοὺς συνελάσωμεν. Εἰ γὰρ κάκεινοι καὶ ἡμεῖς παντὶ σθένει τὴν ἀρετὴν ἐκθειάζομεν (23), ἀλλὰ ταύτην

(19) Inter ἡ et ψυχῇ idem inserit ἡδομένη. Id.

(20) Inter εἰ et καὶ inserit γερ. Vers. post 4, πῶς δὲ tollit εἰ et paulo post pro ἔσται scribit εἴρηται. Id.

(21) Inter ἀναπέσωμεν, et ἀνεσιν hæc V. C. 65(inserit, καὶ τῶν μὲν στεφάνων ἦττον φρονέοιμεν, V. seq. γενώμεθα mutat in μενούμεν, continue addens: καὶ δίκας ὑπέρομεν. Versu seq. pro οἱ κακίαν, scribit οἱ κάκεινα. Id.

(22) Pro ἀγῶνα cod. idem ponit ἀγῶνας. Id.

(22') Ἀφέμενοι τοίνυν τοῦ ζυγομαγεῖν. Saluberima admonitio quam alibi quoque habet, ut lib. III epist. 37, ut, omissis contentionibus de rebus obscuritate involutis, incumbamus in id, quod apud omnes in confesso est, nempe in virtutis et honestatis studium. Quod si fieret, procul dubio melius haberent res humanæ, quæ nunc passim laborant, dum omnes in rebus controversis satagunt, quarum nullis reperitur exitus. RITT.

(23) Inter ἐκθειάζομεν et ἀλλὰ hæc idem cod.

ἀτιμάσαντες τὴν ὑπὸ ἑκατέρων τῶν μερῶν θαυμαζομένην παρὰ τοῦ δοκοῦντος ἀδήλου πράγματος ἑαυτοὺς παρέχομεν. Ἐστε γὰρ ἐκπέπτωκεν, ὡς ἐκεῖνοι φασιν, ἀρετῆς χρεῖα πρὸς τὴν ἐπάνοδον· ἔστε ἀγωνιουμένη παρήχθη, ὡς ἡμεῖς φάμεν, δι' ἀρετῆς οἱ στέφανοι πλέκονται.

producti sumus. Quod si in lucta ac certamine isto per ignaviam atque socordiam succubuerimus, et remissionem ac requiem quæsierimus, tunc sane, tunc, inquam, jure meritoque coronarum expertes erimus. Verum quoniam illi qui vitiosa tradiderunt dogmata, tamen virtutem amplecti nos monuerunt (hanc enim arbitrati sunt optimam ducem ad reditum in priorem felicitatis statum) : Ecclesia quoque, affirmans, homines ad luctam et certamen ordinatos esse, ad virtutem eos excitat et hortatur. Per hanc enim eos qui vicerint, in caelos præconis et coronis ornatum iri pollicetur. Quare omissis contentionibus de rebus dubiis atque obscuris ad id quod apud omnes in confesso est nosmetipsos congregemus. Nam et ipsi et nos omni robore virtutem tanquam rem divinam celebramus atque extollimus. Sed interim eam quæ absque controversia ab utraque parte in admiratione habetur, negligentes, de re obscura et controversa inter nos digladiamur. Sive enim lapsa est (anima antequam in corpus veniret), ut illi prohibent, virtute opus est ad revertendum in priorem statum **507** sive certaminis ac luctæ ergo in hanc vitam producta est, ut nos dicimus, per virtutem coronæ nectuntur.

PEΛ'. — ΙΩΑΝΝΗ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰς τὸ, « Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ. »

Τὸ, « Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ· ἐπὶ χειρῶν ἀρούσῃ σε, μὴ ποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου, » καὶ περὶ ἀνδρὸς δικαίου εἰρημένον, καὶ κακῶς τῷ διαβόλῳ νενοημένον (ἢ γὰρ παραλογισασθαι ἡβουλήθη νενοηκῶς, ἢ κακῶς ἐνόησε), σαφέστατα καὶ συντομώτατα ἠλεγξεν ὁ Χριστός, φράσας· « Γέγραπται· Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου. Κινδυνεύοντι γὰρ, οὐκ ἐκπειράζονται Θεὸς ἐπιγγεῖλατο τὴν βοήθειαν· ἐν χρεῖα καθεστῶτι, οὐκ ἐπιδεικνυμένῳ καὶ κενῇ (24) θηρωμένῳ δόξαν. Οὐπω γὰρ λέγω (25), οὐ περὶ ἐμοῦ, οὐ καὶ ἄγγελοι χρεῖζουσιν· ἀλλὰ περὶ δικαίου ἀνδρὸς εἰρηται τῷ Μελεψῶ.

(cujus ope et auxilio ipsi quoque indigent angeli, tantum abest ut ego ipsorum indigus sim), sed de viro justo protulisse.

PEE'. — ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ (26).

Εἰς τὸ, « Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον. »

Τὸ περὶ παρθενίας ῥηθέν· « Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. » εἰρηται, οὐχ ὅτι κατὰ ἀποκλήρωσιν τινὰ τισιν ἐδόθη (οὐ γὰρ ἂν αὐτοῖς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔπαθλον προὔθει), ἀλλ' ἵνα δείξῃ, πρῶτον μὲν τῆς θείας ῥοπῆς χρῆζοντας τοὺς πρὸς τοῦτον ἀγωνισαμένους (27) τὸν ἀγῶνα τὸν ὑπερφυῆ· ἔπειθ' ὅτι οὐρανόθεν αὕτη κάτεισιν ἢ συμβουλή, οὐ νόμῳ θεοπέζουσα, ἀλλὰ

²¹ Gen. i, 28. ²² Psal. xc, 24. ²³ Matth. iv, 6. ²⁴ Matth. xix, 11.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

inserit, τίνος ἕνεκεν αὐτὴν οὐκ ἀσπαζόμεθα. Vers. seq. παρὰ mutat in περὶ et μοχ πράγματος ἑαυτοῦς, recte scribit πράγματα ἑαυτοῦς. POSSIN.

(24) Ed. Paris., κατὴν. Lectionem sequitur cod. Vatic. 650 et Bavarici. Ed. It.

(25) Post λέγω addit ὅτι, et ante ἄγγελοι ponit οἱ. Post ultimum verbum epistolæ addit τὸ ῥηθέν.

A Abrahamus et Anna (Samuelis mater) sterilitatem orbitatemque desleverunt? Quomodo in benedictionis parte censendum erit illud : « Crescite, et multiplicamini, et replete terram »? Nam certaminum adeundorum gratia, non autem ut pœnas priorum delictorum persolvamus, in hanc vitam

per ignaviam atque socordiam succubuerimus, et remissionem ac requiem quæsierimus, tunc sane, tunc, inquam, jure meritoque coronarum expertes erimus. Verum quoniam illi qui vitiosa tradiderunt dogmata, tamen virtutem amplecti nos monuerunt (hanc enim arbitrati sunt optimam ducem ad reditum in priorem felicitatis statum) : Ecclesia quoque, affirmans, homines ad luctam et certamen ordinatos esse, ad virtutem eos excitat et hortatur. Per hanc enim eos qui vicerint, in caelos præconis et coronis ornatum iri pollicetur. Quare omissis contentionibus de rebus dubiis atque obscuris ad id quod apud omnes in confesso est nosmetipsos congregemus. Nam et ipsi et nos omni robore virtutem tanquam rem divinam celebramus atque extollimus. Sed interim eam quæ absque controversia ab utraque parte in admiratione habetur, negligentes, de re obscura et controversa inter nos digladiamur. Sive enim lapsa est (anima antequam in corpus veniret), ut illi prohibent, virtute opus est ad revertendum in priorem statum **507** sive certaminis ac luctæ ergo in hanc vitam producta est, ut nos dicimus, per virtutem coronæ nectuntur.

B CLXIV. — JOANNI DIACONO.

In illud (Psalmi dictum), « Quoniam angelis suis mandabit de te ».

Dictum illud : « Angelis suis mandabit de te : in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum, » et de viro justo dictum, et a diabolo male acceptum esse (aut enim data opera voluit fallere atque decipere, cum quidem satis intelligeret quid sibi vellet : aut male intellexit), clarissime brevissimeque arguit Christus, cum dixit : « Scriptum est : Non tentabis Dominum Deum tuum »²¹, » Nam in periculum adducto, non autem tentanti Deus auxilium se laturum promisit; in necessitate constituto, non autem se ostentanti, et vanam gloriam consecranti. Nondum enim dico,

C Psalmorum scriptorem illud dictum non de me tantum abest ut ego ipsorum indigus sim), sed de

CLXV. — ΙΗΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

In illud (Christi dictum) : « Non omnes capiunt hunc sermonem ».

Quod de virginitate dictum : « Non omnes capiunt sermonem hunc, sed quibus datum est : » id non est eo sensu dictum, quasi quibusdam sorte quadam arcana tributum sit (nam si ita esset, non proposuisset ipsis præmium regnum cælorum) : sed ut ostendat, primum quidem divino auxilio indigere eos, qui istud natura excellentius certamen susceperunt; deinde, quod cœlitus hoc consilium

POSSIN.

(26) Pro Πρεσβυτέρω cod. Vatic. 650, λαμπροτέρω. Id.

(27) Idem ἀγωνισαμένους mutat in ἀποδυσασμένους. Vers. antepen. ep. pro ἐδόθη legit δέδοται, et mox inter γέρας et οὐ hæc inserit, εἰ δὲ οὐ περιττὸν τὸ γένος. Id.

deccendat, non lege sanciens, sed suasionem et A exhortationem utens; tertio, quod detur (hæc facultas virginitatem colendi) iis, qui intemperantia superiorum exsisterint, qui desuperueniens auxilium implorant, qui pretiosum illum thesaurum juveniis atque vigiliis conservarint, nec semetipsos feræ belluæ per ignaviam et delicias prodiderint. Nam si secundum sortitionem quamdam daretur, supervacaneum esset præmium (quod virginitatis cultoribus est propositum). Non itaque ex mera gratia datum est; sed illis datur qui accipere volunt. Illis enim qui nolunt, nemo erit qui sit daturus.

CLXVI. — ARCHIBIO PRESBYTERO.

In illud (Pauli dictum), « In ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter ».

Tu quidem te ignorare dicebas dictum illud (quid sibi velit) : « In ipso habitat omnis plenitudo B divinitatis corporaliter. » Ego vero id dictum esse arbitror, pro essentialiter. Non enim efficacia divinitatis, quam pariter inexistens, templum illud impollutum gubernabat, sed essentia ipsa 508 infinitis prædita operationibus : non particulare habens donum gratiæ, sed fons (inexhaustus) bonorum. Ipse, inquit (Paulus), qui cum Patre (pari potestate) regnat, quique rerum supramundandarum habenas tractat, et terrestria quo vult flectit, homo factus est, et imperatoris armis in acie stetit, ut et illa ornaret et victoriam hominum generi compararet, et noxios dæmones in fugam verteret, et ipsorum ducem magnam quiddam spirantem destrueret, et infinitis donis gratiæ impletet Ecclesiam. Rex, inquit (Paulus), militiæ principatum C gessit; non autem dux militiæ regia est dignitate decoratus : rex, suam ipsius dignitatem in acie sub forma servi occultavit : non autem miles dignitatem regis ipsæ sibi arrogavit. Rex erat qui legem ferebat; non autem miles legislationem aggredi ausus. Illud enim : « Ego vero dico vobis, » regi convenit; illud quoque : « Volo, mundus esto, » imperatoris est proprie dicere; illud : « Fiat tibi sicut vis, » ejus est, qui absolutam habet potestatem; illud : « Tace, obmutesce »⁹⁹, » domini est; quæque sunt cætera de genere isto et ejusmodi, ne

⁹⁹ Coloss. II, 9. ⁹⁹ Marc. IV, 39.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(28) Τῷ θηρίῳ. Intellige vel ipsum diabolum, vel D spurcam et sædam voluptatum libidinem, a qua etiam Sophocles beneficium senectutis se effugisse tanquam a fera quadam bestia gaudebat. RITT.

(29) Δέδοται τοῖς λαθεῖν ἐθέλουσι. Eadem est Basilii, Gregorii Nazianzeni sententia, et aliorum Græcorum : Θέλουσι γὰρ ὑμῖν εὖ πράττειν καὶ θεὸς ἔτοιμος εἰς τὸ παρασεῖν, inquit Ignatius epist. 7, et Nazianz. τοῖς προηρημένους καλῶς, τὴν χεῖρα δίδωσιν ὁ θεός. Et alius apud Suidam : Ἡ ἐπουρανία χάρις δίδεται κατὰ τὸ μέτρον τῆς ζητήσεως. Id.

(30) Τοῖς γὰρ μὴ βουλομένοις οὐδεὶς ὁ δῶστωρ. Hoc est quod J. C. Paulus ait, et est tritissimum : Invito beneficium non datur. L. 69. D. De reg. jur., et Ulpian., Quod cuique pro eo præstatur, invito non tribuitur. L. 156, Invitus, § ult., de eod. tit. Id.

παραινέσει χρωμένη. Τρίτον, ὅτι δέδοται τοῖς κρείττοσιν ἀκρασίας, τοῖς τὴν ἀνωθεν καλοῦσι συμμαχίαν, καὶ νηστεῖαις καὶ ἀγρυπνίαις φυλάττουσι τὸ κειμήλιον, καὶ μὴ ἑαυτοὺς τῷ θηρίῳ (28) διὰ βραθυμίας καὶ τρυφῆς προτεμένους. Εἰ μὲν γὰρ κατὰ ἀποκλήρωσιν ἐδόθη, περιττὸν τὸ γέρας. Οὐ κατὰ χάριν ἐδόθη, ἀλλὰ δέδοται τοῖς λαθεῖν ἐθέλουσι (29). Τοῖς γὰρ μὴ βουλομένοις οὐδεὶς ὁ δῶσων (30).

PEÇ. — APXIBIQ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰς τὸ, « Ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. »

Τὸ, « Ἐν αὐτῷ κατοικεῖ (51) πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, » αὐτὸς μὲν ἐφης μὴ νοεῖν ἐγὼ δ' οἶμαι εἰρηθῆσαι ἀντὶ τοῦ, οὐσιωδῶς. Οὐ γὰρ ἐνέργεια θεότητος, ἦν ἐνοῦσα τίκει, τὸν νῶν ἐκείνον ἐκυβέρνα τὸν ἀχραντον, ἀλλ' οὐσία μυρίας ἐνεργείας ἔχουσα· οὐ μερικὸν ἔχουσα χάρισμα, ἀλλ' ἡ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν. Αὐτὸς, φησὶν, ὁ τῷ Πατρὶ συμβασιλεύων (32), καὶ τὰς τῶν ὑπερκοσμίων ἡνίας κατέχων, καὶ τὰ ἐπίγεια οὐρανίων, ἐνηνθρώπησε, καὶ στρατηγικοῖς ὅπλοις ἐπὶ τῆς παρατάξεως ἔστη, ἵνα κάκεινα κοσμήσῃ, καὶ νίκην τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει κατορθώσῃ, καὶ τοὺς ἀλιτηρίους τροπώσῃται δαίμονας, καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν μέγα φυσῶντα καταλύσῃ, καὶ μυρίων χαρισμάτων τὴν Ἐκκλησίαν ἐμπλήσῃ. Ὁ βασιλεὺς, φησὶν, ἐστρατήγησεν, οὐχ ὁ στρατηγὸς βασιλικῷ ἀξιώματι ἐκεκόσμητο· ὁ βασιλεὺς τῆ τοῦ δούλου μορφῇ ἐκρυψεν ἑαυτοῦ τὴν ἀξίαν ἐν τῇ παρατάξει, οὐ στρατιώτης βασιλέως ἀξίωμα (33) ἑαυτῷ ἐπεφήμιζε. Βασιλεὺς ἦν νομοθετῶν, οὐ στρατιώτης νομοθετεῖν ἐπιχειρῶν· τὸ γὰρ, « Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, » βασιλέως. Τὸ γὰρ, « Θέλω, καθαρῶσθητι, » αὐτοκράτορος· τὸ, « Γεννηθήτω σοι ὡς θέλεις, » αὐτοτελή τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος· τὸ, « Σιώπα, πεφίμωσο, » δεσπότου· καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἵνα μὴ πάντα καταλέγων μηχανῶν τὸν λόγον (34). Εἰ δὲ τὸ πάθος σε ταράττει, τὸ κατὰ Θεοῦ μὲν τολμηθὲν, σαρκὸς δὲ ἀψάμενον (35)· ἀκουε τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων λέγοντος· « Χριστοῦ οὖν παθόντος σαρκί. »

(31) Pro κατοικεῖ cod. Vat. 650 habet κατοικεῖν. Vers. 4 pro ἐνοῦσα scribit ἡ οὐσία. Possin.

(32) Idem cod. pro συμβασιλεύων ponit συμβουλεύων. Id.

(33) Pro ἀξίωμα idem habet ἀξιώματα. Id.

(34) Τὸν λόγον idem cod. mutat in τὸ γράμμα. Id.

(35) Τὸ πάθος... ἀψάμενον. Hoc est quod Petrus de Christo dicit, παθὼν σαρκί. Confer ep. 179 h. lib. Et secundum hæc etiam intelligendum quod alibi scribit Isidorus noster, Θεοῦ πάθος οὐ λέγεται. Rationem hic reddit, ἀπαθὲς γὰρ τὸ Θεῖον. Eleganter et pie Leo M. serm. 17. De Pass. Domini : « Manente in sua proprietate utraque substantia, nec Deus reliquit sui corporis passionem, nec Deum fecit caro passibilem, quia divinitas, quæ erat in dolente, non erat in dolore. » RITT.

Εἰ τοίνυν ὁ τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν ἐγκεχειρισμένος τὴν σάρκα κυρίως ἀπεφώνητο πεπονθέναι, τὴν παθῶν δεκτικὴν (ἀπαθὲς γὰρ τὸ θεῖον)· εἰ καὶ, ὡς τὸν κληρονόμον ἀποκτείναντες (36), Ἰουδαῖοι πεπόνθασαι τραγωδίας ἀπάσης μείζονα μὴ παρατρέτω σε τὸ πάθος· ἀλλ' εἰς εὐχαριστίας μέγεθος χειραγωγείτω· ὅτι ὁ βασιλεὺς ὁ ἀπαθὴς, ὁ σικιὰν τροπῆς μὴ ἐπιδοχόμενος (37), τὴν οικεῖαν ἐκδεδώκε (38) σάρκα· καὶ πολλὰ ὡς ἄνθρωπος ἀσθενῆς φθελγόμενος, ἵνα στρατηγήματι ἔλη τὸν πανοῦργον, τρόπιαί τε στήσας λαμπρὰ, ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἡμετέρας φύσεως ἡμψιτισμένος. Εἰ δὲ ἄνθρωπος ἦν, ὡς φασι, ψιλὸς, θεῖα χάριτι κοσμηθεὶς, δι' ἣν αἰσθάν πολλοὺς ἀνελόντες ἄνδρας ἀγίους Ἰουδαῖοι, οὐδὲν τοιοῦτον πεπόνθασιν· ἐπὶ δὲ τούτῳ πᾶσα νενίκηται τραγωδία παραβαλλομένη τοῖς τούτων πάθεσιν; ἀλλὰ δὴλον ὅτι μὲν ἦσαν (39) ἄγιοι, ὁ δὲ μογογενὴς Υἱὸς ἐνανθρωπήσας καταξιώσας. Τὸ γὰρ μὴ ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀξίας ἦκεν ἐπὶ τὰ πάθη, ἀλλὰ τοὺς μὲν εἶναι δούλους, τὸν δὲ δεσπότην, ἀσύγνηστον ἔτεκεν Ἰουδαίους τὴν δίκην· Ὅυτος γὰρ, φησὶν, ἔστιν ὁ κληρονόμος· οἱ ἀμπελοῦργοι τὸν κληρονόμον ἀποκτείνειν ὥρμησαν, οὐ τὸν σύνδουλον, τὸν υἱὸν τοῦ οἰκοδεσπότη τοῦ γνήσιον, οὐχ ἕνα ἐξ αὐτῶν εἰς υἰοθεσίας ἀξίωμα ἀνακομισθέντα. Πῶς γὰρ μετὰ τοὺς δούλους Υἱὸς ἀπεστάλη, ὃν καὶ ἐντραπήναι ἐχρήν; Πῶς δὲ δευτέρος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ εἰσέρχεται; πῶς δὲ θεὸς ἐπεδήμησεν, ἢ ἀνθρώπου συνέπραξεν; πῶς δὲ ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν, ἴσα θεῷ ὑπάρχων; πῶς δὲ ὁ θεὸς τὸν Υἱὸν ἐπεμψεν, ὁμοιώματι (40) σαρκὸς ἀμαρτίας; ἢ πῶς οὐκ ἐξευτελλίζεται τὰ ἄχραντα μυστήρια, σῶμα καὶ αἷμα ἀνθρώπου δοκοῦντα εἶναι; πῶς δὲ ἐφη· « Σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι; » Πῶς δὲ ἀναγκαῖον, ἔχειν τι καὶ τοῦτον, ὃ προσενέγκη; πῶς δὲ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τοὺς αἰχμαλώτους ἐλυτρώσατο; ἢ πῶς τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν; πῶς δὲ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο; πῶς δὲ πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως ὁ Πατὴρ λαλήσας ἐν τοῖς προφήταις, ὑστερον ἐλάλησεν ἐν Υἱῷ; ἢ πῶς παραπλησίως Υἱὸς μετέσχε τῶν αὐτῶν; Ἄλλ' ἵνα μὴ πάντα καταλέγοντες ὄχλον πάλιν τῆσ' ἀκοῆ παρασκευάσωμεν, ἅπαντα τοίνυν (41) λέξω· τὸ θεῖον (42) ἦντα γαπεινὰ

A dum omnia commemoro justo longius orationem producam. Quod si te passio (Christi) perturbat, quæ contra Deum quidem per summam audaciam adornata fuit, sed carnem attigit, audi coryphenum ac principem apostolorum, dicentem: « Cum igitur Christus passus sit carne ». Si ergo is, cui claves cælorum traditæ sunt, carnem propriam esse pronuntiavit, quæ passionis videlicet recipere potuit (divina enim natura passionum expers est)? Si item Judæi, ut qui hæredem occiderint, eas perpassi sunt calamitates, quæ omnem tragediam longe superant, nihil est quod perturbet te passio; sed potius ea res debet te ad tantæ majores agendas gratias excitare ac velut manu ducere. Quia scilicet rex passionis expers, qui imperiam mutationis non recipit, propriam tradidit carnem, et multa ut homo imbecillia protulit, ut vasculum (hostem) stratagemate quodam sic caperet, irascens statuit splendida: ac deinde in cælos ascendit, primitiis nostræ naturæ indutus. Quod si, ut ipsi aiunt (Ariani), nudus fuit homo, divina gratia decoratus, quare Judæi, cum olim multos viros sanctos sustulerint, nihil tamen ejusmodi unquam sunt ob id perpassi; propter hunc autem (Christum occisum) ea sustinuerunt, quorum atrocitas, si cum quavis tragædia comparetur, longissimo omnes intervallo antecedit? Sed manifestum est illos quidem fuisse viros sanctos; hinc vero unigenitum (Dei) Filium, qui homo fieri dignatus est. Nam quod non ab eadem (omnes tam hî quam illi) dignitate ad passionem ac supplicia sua descenderint: sed illi quidem servi fuerint, hic vero Dominus: hoc illud est, quod omnia vana experies pœnas Judæis peperit. « Hic enim, inquit, est hæres ». Hæredem, 509 inquam, non conservum invaserunt viniores et ac cædem rapuerunt; Filium Patrifamilias germanum, non unum ex suo numero in adoptionis dignitatem ascitum ac subvectum. Quomodo enim post servos missus est Filius, quem et revereri oportebat? Quomodo secundus homo ex cælo dictus est? Quomodo item Deus in terris versatus est, aut cum homine operatus? Quomodo

³⁷ I Petr. iv, 1. ³⁸ Matth. xxi, 58.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(36) Pro ἀποκτείναντες cod. Vat. legit ἀπεκτονότες. Possin.

(37) Ὁ σικιὰν τροπῆς, μὴ ἐπιδοχόμενος. Videtur ante oculos habuisse Isidor. illa apostoli Jacobi 1, 17: Ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ἧσ' οὐκ ἔστι παραλλαγή, ἢ τροπῆς ἀποκρίσασμα. RITT.

(38) Τὴν οικεῖαν ἐκδεδώκε. Fort. ἐκδεδωκώς. Eadem et aliorum Ecclesiæ doctorum est sententia, ut Leonis M. cum aliis locis, tum serm. 11 De Passione Domini: « Ut humanum genus vniculis mortiferæ prævaricationis absolveret, et sævienti diabolo potentiam suæ majestatis occullavit, et infirmitatem uoluntæ humiliatissis objecit. Si enim crudelis et superbus inimicus consilium misericordie Dei nosse potuisset, Judæorum animos mansuetudine potius temperare, quam injustis odiis studuis-

D set accendere, ne omnium captivorum amitteret servitutem, dum nihil sibi debentis persequitur libertatem, » etc. Idem serm. 4 De Quadrages.: « Prudentiam diaboli stultam fecit sapientia Dei, ut superbus hostis hominem videns, quem aliquando superaverat, non metueret eum persequi, quem pro omnibus oportebat occidi. » Vide eundem serm. 1 et 2 De Nativitate Domini. RITT.

(39) Ὅτι μὲν ἦσαν. F. leg. ὅτι οἱ μὲν, vel ὅτι ἐκαίνοι μὲν. Ib.

(40) Ἐπεμψεν, ὁμοιώματι. Interponendum videtur ἐν. Ib.

(41) Pro ἅπαντα τοίνυν recte cod. Vat. scribit, ἐν εἰς ὃ πάντα τείνει. Vers. post 2, ἀξίαν mutat in οὐσίαν, et vers. antepen. ep. inter ὡσπερ et καὶ inserit οὖν. Possin.

(42) Τὸ θεῖον. Videtur in medio deesse μὲν. RITT.

seipsum humiliavit, cum esset æqualis Deo⁹⁹? Quomodo Deus Filium suum misit, in similitudine carnis peccati¹? aut quomodo non redduntur villa impolluta mysteria, si hominis tantum corpus et sanguis esse videntur? Quomodo autem dixit: « Corpus autem perfecisti mihi²? » Quomodo oportuit hunc etiam aliquid habere quod offerret? Quomodo per proprium sanguinem captivos redemit³? Quomodo Dominum gloriæ crucifixerunt⁴? Quomodo Verbum caro factum est⁵? Quomodo Pater, cum olim multifariam multisque modis locutus esset per prophetas, postremo locutus est per Filium⁶? aut quomodo similiter eorumdem particeps factus est Filius? Sed ne, dum omnia singulatim recensemus, auribus tuis molestiam nimiam creemus. universe ac semel omnia dicam: Eum quidem qui sit Deus, humilia locutum esse, et dispensationis ac submissionis fuit opus, et utile, et nullatenus impollutam ejus dignitatem lædens aut imminuens; eum vero qui sit (nudus) homo, divina quædam et naturæ humanæ terminos excedentia jactare, extremæ est audaciæ. Nam regi quidem licet moderate loqui et moderate sentire (seposita paulisper regia sua majestate): militi autem vel etiam principi militiæ nefas est regales emittere voces. Si igitur Deus fuit (sicut certe fuit), homo factus, etiam humilia in ipso locum habent; si vero (nudus) homo fuit (ut Ariani falso perhibent), sublimia illa locum non habent.

CLXVII. — NILO.

De sapientia Danielis et trium puerorum.

Babylonios, qui tunc temporis supercilia extulerant super victoriis et rebus bello feliciter gestis, et tropæis a se erectis superbiebant, et prælictione se jactabant, divinum numen obstupescit, cum pueros captivos non sapientiores ipsis in comparatione (in illis enim rebus, quæ sunt ejusdem naturæ, comparatio valet), sed sapientissimos declaravit.

CLXVIII. — JOANNI DIACONO.

In illud (Pauli dictum), « Irritam quis faciens legem Moysis, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur⁷. »

Dum lex eos qui majora gravioraque quam **510** quibus ignosci posset, admiserant peccata, absque remissione ulla puniret: supervenies gratia (Evangelii), quæ mortalem et perturbationibus obnoxiam vitam per baptismum mortificavit, per regenerationem denuo homines quasi ex machina in aliam regeneravit vitam, præcepitque ut per optimam vivendi rationem corporis perturbationes non tam tabefactas compesceremus, quam omnino enecaremus. Eos autem qui adhuc peccare non destituri essent, neque pœnitentiam acturi, gravioribus atque acerbioribus etiam, quam lex, pœnis se affecturam comminata est. Qui enim tanto digni habiti dono, et in honorem regum evecti, et divinorum facti participes mysteriorum et donorum gratiæ, tamen etiam sic ignavi esse (ad bona opera) perseverant, majori supplicio digni censebuntur. Atque

φθέγασθαι, καὶ οἰκονομικὸν ἐστὶ καὶ χρεῖῳδες, καὶ οὐδὲν τὴν ἀχραντὸν ἀξίαν καταβλάπτων· τὸ δ' ἀνθρώπων ὄντα θεῖά τινα καὶ υπερφυσὴ φράζειν, τῆς ἀνωτάτω τυγχάνει τὸλμης. Βασιλεῖ μὲν γὰρ ἔξεστι μετρολογεῖν καὶ μετριοφρονεῖν· στρατιωτῆ δὲ ἢ στρατηγῷ βασιλικὰς ἀφιέναι φωνάς, οὐ θέμις. Εἰ μὲν οὖν θεὸς ἦν, ὡσπερ καὶ ἦν, ἐνανθρωπήσας, καὶ τὰ ταπεινὰ χώραν ἔχει· εἰ δ' ἀνθρώπος ἦν, τὰ θύλητὰ χώραν οὐκ ἔχει.

B

PEZ'. — NEIAQ (43).

Περὶ τῆς σοφίας Δανιήλ καὶ τῶν παιδῶν.

Τοὺς Βαβυλωνίους τότε ὠφρωμένους ἐπὶ τοῖς πολεμικοῖς πλεονεκτήμασι, καὶ ἐπηρμένους ἐπὶ τοῖς τροπαίοις, καὶ ἐναθρονομένους ἐπὶ προῤῥήσει, κατέπληξε τὸ θεῖον, παῖδας αἰχμαλώτους οὐ σοφωτέρους αὐτῶν κατὰ σύγκρισιν (ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν γὰρ ἢ σύγκρισις (44)), ἀλλὰ σοφωτάτους ἀποφῆναν.

PEH'. — IOANNH DIAKONQ.

Εἰς τὸ, « Ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. »

Τοῦ νόμου τοὺς συγγνώμης ἀμαρτάνοντας μείζονα ἀπαραιτήτως κολάζοντος, ἡ χάρις ἐπιφοιτήσασα, καὶ τὸν θνητὸν καὶ ἐμπαθεῖ θανατώσασα διὰ τοῦ βαπτίσματος βίον, διὰ παλιγγενεσίας αὐθις ὡσπερ ἐκ μηχανῆς εἰς ἄλλον ἀνεγέννησε βίον, καὶ προσέταξεν, διὰ πολιτείας ἀρίστης τὰ τοῦ σώματος μαρῆναι, μάλλον δὲ νεκρῶσαι πάθη· τοῖς δὲ πταίεσσι, καὶ μὴ μετανοήσασι, μάλλον ἢ ὁ νόμος πικροτέρως ἐκόλασε, καὶ ἠπειλήσε τὰς τιμωρίας. Οἱ γὰρ τοσαύτης ἀξιώθοντες δωρεᾶς, καὶ εἰς τιμὴν βασιλικὴν ἀνακομισθέντες, καὶ θεῶν γενόμενοι μυστηρίων τε καὶ χαρισμάτων κοινῶν, εἰτα ῥαθυμήσαντες, μείζονος ἂν εἴεν τιμωρίας ἄξιοι. Καὶ τοῦτ' ἐγγυᾶται ὁ Παῦλος φράζων τοῦθ' ὅπερ μαθεῖν ἠθέλησας: « Ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν, ἀντὶ τοῦ **510** χωρὶς ἐλέους καὶ παραίτησεως καὶ συγγνώμης, ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει (45), τοῦτ' ἐστὶ

⁹⁹ Philipp. II, 6. ¹ Rom. VIII, 3. ² Psal. XXXIX, 7. Hebr. X, 5. ³ Zachar. IV, 14. ⁴ I Cor. II, 8. ⁵ Joan. I, 14. ⁶ Hebr. I, 1. ⁷ Hebr. X, 28.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(43) In titulo post Νεῖλω cod. Vatic. 650 addit Διακόνῳ, et verbum ultimum epistolæ non ἀποφῆναν sed ἀποφῆναι scribit. POSSIN.

(44) Vide supra epist. 115. RITT.

(45) Inter ἀποθνήσκει et τοῦτ' ἐστὶ hæc cod. Vat. 650 inserit: Δύο, φησὶν, ἢ τριῶν μαρτύρων μαρτυρησάντων ἀποθνήσκει [quæ ex margine in textum irrepsisse videntur]. POSSIN.

λιθοβολεῖται· πῶς δοχεῖτε χείρονος ἀξιοθήσεται ἅμα ἰσχυροῦς, ὁ τὸν ἐλευθερώσαντα, φησὶ, καὶ τιμῆσαντα, δι' ὧν πράττει, καθυβρίζων ;
 misericordia, et excusatione, et venia), duobus vel tribus testibus moritur, hoc est, lapidibus obruitur ; quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui eum a quo liberatus, inquit, et honore affectus est, contumelia afficit? »

ΡΕΨ. — ΙΣΙΔΩΡῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Εἰς τὸ, « Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί. »

Τοὺς εἰρηνοποιοὺς ὁ Σωτὴρ ἐμακάρισε, καὶ υἱοὺς ἐπηγγείλατο Θεοῦ γενέσθαι (46)· τοὺς πρῶτων μὲν ἐν ἑαυτοῖς εἰρηνεύοντας, καὶ μὴ διαστασιάζοντας, ἀλλὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καταλύοντας, τῷ τὸ σῶμα τῷ πνεύματι ὑποτάττει, καὶ πείθειν τὸ ἑλαττον τῷ κρείττονι δουλεύειν, δουλείαν πάσης ἐλευθερίας καὶ βασιλείας ἀμείνω· ἔπειτα καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τε πρὸς ἑαυτοὺς τοῖς τε πρὸς ἀλλήλους στασιάζουσιν εἰρήνην βραβεύοντας. Οὐκ ἂν δέ τις ἄλλω πρυτανεύσαι δίκαιος ἂν εἴη, ὃ μὴ αὐτὸς ἔχει. Ὅθεν καὶ ἀγαμαί τῆς θείας φιλανθρωπίας τὴν ἀνυπέροχτον φιλοτιμίαν, ὅτι τὰς ἀγαθὰς ἀντιδόσεις, οὐ μόνον πόνοις καὶ ἰδρώσιν, ἀλλὰ καὶ εὐπαθειῶν τρόπον τινὰ (47) ὀρέγειν ὑπισχνεῖται, εἰ γὰρ ἡ κορυφή τῶν εὐφραϊνόντων ἡ εἰρήνη ἐστίν, ἥ; ἀπούσης, οὐδὲν τῶν εἰς θυμηδίαν ἠχόντων ἰσχύσει, πολέμου τὴν εἰρήνην κατασθενύντος· εὐ δὲ καὶ φάναι, υἱοὺς Θεοῦ κληθήσεσθαι τοὺς εἰρηνοποιοὺς· καὶ τὸ ἐπαθλον ἐκεῖνο τούτῳ τῷ ἄθλῳ ἀπονεμεμῆκεναι. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς, γνήσιος ὡν Ἰῆδς, εἰρηνοποίησε τὰ πάντα, τὸ μὲν σῶμα ὀρμητήριον τῆς ἀρετῆς ἀποφῆνας, τοὺς δὲ δύο (48) τὸν τε ἐξ Ἰουδαίων καὶ τὸν ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότας κτίσας εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον· τὰ τε οὐράνια τοῖς ἐπιγελοῖς συνάψας, εἰκότως τοὺς τὰ αὐτὰ ὡς ἐνδέχεται ποιοῦντας, τῆς αὐτῆς ἀξιοθήσεσθαι προσηγορίας ἔφη, καὶ εἰς τὴν τῆς υἰοθεσίας εἰσποιηθήσεσθαι ἀξίαν, ἥτις ἐστίν ὁ ἀκρότατος τῆς μακαριότητος ὅρος.

est, præstantes, eadem quoque appellationis dignitate decorandos pronuntiavit, et in filiationis honorem cooptandos : qui supremus est beatitudinis terminus.

ΡΘ'. — ΖΩΣΙΜῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Ποίων ἀμαρτημάτων ἄφεσιν ἐδίδου ὁ νόμος διὰ θυσιῶν.

Τῶν μὲν δοκούντων εἶναι ἀμαρτημάτων, ὁ νόμος ἄφεσιν, ἢ διὰ θυσιῶν, ἢ δι' ἐλεημοσύνης, ἢ διὰ καθαρῶν, παρεῖχε· τῶν δὲ ὄντων οὐχί. Τὰ γὰρ συγγνώμης μείζονα, κατεδίκαζε θανάτῳ. Καταλύεσθαι (49) γὰρ παντὶ τρόπῳ τοὺς ταῦτα δρῶντας προσέταττεν, οὐχ ἵνα τὰ αὐτὰ δρῶμεν· λαθῶν (50) δὲ λίθον ἀκοντίσαι κατὰ τοῦ ἀλόγους· ἀλλ' ἵνα οἱ τῶν ἀσυγγνώ-

° Matth. v, 9.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(46) Pro γενέσθαι idem cod. scribit κληθήσεσθαι. POSSIN.

(47) Inter τινὰ et ὀρέγειν inserit idem, καὶ θυμηδίας. Vers. post 2, ἰσχύσει mutat in ἰσχύει. Paulo post pro εἰρήνην scribit εὐφροσύνην. Vers. seq. inter καὶ et φάναι, interserit το. Id.

(48) Τοὺς δὲ δύο. F. deest λαοὺς, nisi pro τοὺς gas λαοὺς. RITT.

A hoc ipsum Paulus significat, cum id profert, quod tu discere voluisti : « Irritam quis faciens legem!

Moyſis, sine ulla miseratione (hoc est absque misericordia, et excusatione, et venia), duobus vel tribus testibus moritur, hoc est, lapidibus obruitur ; quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui eum a quo liberatus, inquit, et honore affectus est, contumelia afficit? »

CLXIX. — ISIDORO EPISCOPO.

In illud, « Beati pacifici °. »

Pacificos beatos prædicavit Salvator, et filios Dei futuros esse promisit : qui primo quidem in semet ipsis pacem colunt, nec laborant seditione, sed bellum quasi civile et intestinum dirimunt, dum corpus spiritui subjiciunt, et partem sui inferiori eo adducunt, ut præstantiori serviat servitutem quavis libertate, alioque et regno quovis, potiorum : deinde, qui aliis quoque, vel secum ipsis vel cum aliis dissidentibus pacis sunt auctores. Nemo autem ad id alteri conciliandum idoneus fuerit, quod ipse non habet. Unde sit etiam ut immensam divinæ bonitatis vim demirer, quæ bonas retributiones non tantum laboribus ac sudoribus, sed quodammodo etiam voluptatibus sese daturam pollicetur, si quidem fastigium rerum delectabilium omnium pax continet : qua absente, nihil quidquam eorum valebit, quæ ad animum demulcendum sunt comparata, bello videlicet pacem exstinguente. Sed et hoc pulchre atque concinne dictum esse putandum est, filios Dei vocatum iri pacificos : quodque illud præmium huic certamini sit tributum. Cum enim ipse, ut qui genuinus sit Filius, ad pacem composuerit omnia, dum et corpus reddidit virtuti pronum atque obediens, et populos duos, qui, inquam, et Judæis pariter ac gentibus crediderunt, in unum novum hominem condidit, et denique cælestia terrenis compaginavit : recte 511 atque ordine fecit, quod eadem, quantum quidem in ipsis

CLXX. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Qualium peccatorum remissionem dederit lex per sacrificia.

Apparentium quidem peccatorum remissionem lex vel per sacrificia et victimas, vel per elemosynam, vel per lustrationes præbebat : verorum autem non item. Nam venia majora morte condemnabat. Omnino enim eos qui talia perpetrabant, de medio tolli atque aboleri præcipiebat : non ut eadem faciamus, quasi clanculum lex lapidem con-

(49) Cod. Vat. καταλύεσθαι mutat in καταλεύεσθαι. POSSIN.

(50) Pro λαθῶν idem scribit λαθάνων, et pro ἀκοντίσαι, ἀκοντίζει. Vers. post 2, πταιόντων mutat in ἀλόγτων. Vers. penult. ep. post καταλιθῶν quæ sequuntur ad finem sic exhibet idem cod., τὸν ἐλάττονι πταισµατι φωραθέντῃ. Id.

ira deprehensum in ejusmodi peccato projecisset, sed ut illi qui a peccatis venia indignis atque carentibus mundi et immunes essent, supplicium illis qui peccarunt, irrogarent. Est enim absurdissimum et gravissimum, eos quidem, qui longe majora peccant, sed occulti latent, negligenter transmittere; lapidibus autem obruere eum qui minori quidem in re lapsus est, sed deprehensus in delicto.

CLXXI. — HERONI SCHOLASTICO.

Non solum ea, quæ non sunt in nostra potestate, ut tu, vir sapiens, arbitraris, sed ea quoque quorum nos sumus domini, si non magna auxilli copia nobis a divina providentia adveniat, non poterimus ad perfectum finem exitumque perducere. Aderit autem id præsto, omnino iis hominibus, qui absque tergiversatione ac prætextu ullo ea quæ penes se sunt inferunt, nihilque eorum, quæ ad illud impetrandum conducere videntur, prætermittunt. Nam (divina providentia) quæ non volentes excitat et hortatur ut velint, profecto eos, qui volunt, omniaque faciunt et sollicitè agunt, omnino in ipsam præclare factorum subvehet fastigium.

CLXXII. — ÆMILIANO PRESBYTERO.

Non exigua ex maximorum præclarissimorumque virtutis operum commemoratione promanat utilitas. Nam et dormientes animas ad virtutem capessendam exuscitat, et ignavas ac socordes excitatores efficit, et vitii indulgentes erubescere docet, atque ad poenitentiam agendam adducit. Idque ostendens sapiens ille Proverbiorum scriptor dixit: « Favi mellis sunt sermones honesti ⁹. » Honestos vocat eos, qui de pietate ac virtute habentur; non illos, qui ascititia quadam venustate se venditant, sed qui ex se ipsis quasi domo afferunt veritatis pulchritudinem: non qui tanquam in carru poetico aut oratorio veluntur, sed quia nativam atque a Deo datam pedestrem semitam terunt. **512** Et quid tandem hinc redit utilitatis? doce nos, quæso, o Sapiens. « Dulcedo autem eorum (inquit) est sanatio animæ ¹⁰. » Quoniam igitur constat priscorum hominum præclara facinora, si crebris usurpentur sermonibus, non exignam parere utilitatem; assidue ipsorum egregia facta in cœtibus et colloquiis in medium proferamus. Multi enim morbi animorum, tam latentes quam manifesti, hinc medicinam appositam et convenientem consequuntur.

CLXXIII. — HELIÆ DIACONO.

In illud, « *Disponet sermones suos in iudicio* ¹¹. »

Sapientissime vir, qui ad gratiam laudant, et ad odium vituperant alios, non sunt in hominum numero habendi: sed illi, qui certo iudicio et amant et reprehendunt. Quæ causa quoque est, cur Psalmorum scriptor virum justum prædicans, inter alia quibus excellit, etiam hoc apposuit eique tri-

⁹ Prov. xvi, 24. ¹⁰ ibid. ¹¹ Psal. cxi, 5.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(51) Ἄρτιον mutat in ἀρσιον cod. Val. 650. POS-1N.

(52) Confer guonicam epigraphen ep. 167 lib. II. RITT.

ἄσπον πταισμάτων καθαρεύοντας, τὴν τιμωρίαν κατὰ τῶν πταιόντων ἀποφέροιεν. Ἀποπώτατον γὰρ ἐστὶ καὶ λῆαν δεινότερον, τοὺς μέλζονα πολλοὺς πταίοντας μὲν, λανθάνοντας δὲ, παρορῶν· καταλιθοῦν δὲ τὸν ἐπὶ ἐλάττονι μὲν πταίσαντα, φωραθέντα δὲ.

POA'. — ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Οὐ μόνον τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὧ σοφῆ, ὡς ἡγή, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς ἐφ' ἡμῖν, εἰ μὴ πολλὴ ἡμῖν ῥοπή παρὰ τῆς θείας προνοίας ἐπιφοιτήσει, οὐκ ἂν δυνηθείμεν αὐτὰ εἰς τέλος ἄρτιον (51) ἀγαγεῖν. Ἐπιφοιτήσει δὲ πάντως, τοῖς πάντα τὰ παρ' ἑαυτῶν ἄνευ σκήψεως εἰσφέρουσι, καὶ μὴδὲν παραλιμπάνουσι τῶν εἰς τοῦτο φερόντων. Ἡ γὰρ τοὺς μὴ βουλομένους προτρέπουσα, τοὺς βουλομένους, καὶ πάντα ποιῶντας, καὶ πραγματευομένους, πάντως εἰς αὐτὴν τῶν κατορθωμάτων ἀνοίσει τὴν κορυφὴν.

POB'. — ΑΙΜΙΛΙΑΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ

(52) Οὐ μικρὰ (53) ἐκ τῶν μεγίστων κατορθωμάτων διηγήσεως ὠφέλεια. Τὰς μὲν γὰρ κοιμωμένας ψυχὰς διεγείρει πρὸς ἀρετὴν· τὰς δὲ καθάρως δεξιτέρας παρασκευάζει· τὰς δὲ κακίαν ἀσπαζομένας ἐρυθρίαν διδάσκει, καὶ εἰς μετάνοιαν ὀδηγεῖ. Καὶ τοῦτο ὁ σοφὸς δεικνύς Παροιμισιατῆς ἔφη· « Κηρία μέλιτος λόγοι καλοί. » Καλοὺς λέγει, τοὺς περὶ εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς κινουμένους, οὐ τοὺς ἐπικτητῆ κομμωτικῆ σεμνονομένους, ἀλλὰ τοὺς οἰκοθεν ἐπαγομένους τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος· οὐ τοὺς ἐφ' ἔργματος ποιητικοῦ ἢ ῥητορικοῦ δουλομένους, ἀλλὰ τοὺς τὴν ἔμφυτον καὶ θεοδώρητον περὶ τὴν πορείαν ποιουμένους· καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν ὄφελος; Δίδαξον, ὧ σοφῆ. « Γλύκασμα δὲ αὐτῶν ἱστίς ψυχῆς. » Ἐπεὶ τοίνυν οὐ μικρὰν ὠδίνει τὴν ὠφέλειαν τὰ τῶν παλαιῶν ἀνδραγαθήματα, συνεχῶς τὰς τούτων ἀριστείας ἐν συλλόγοις καὶ διαλόγοις ἐν μέσῳ φέρωμεν. Πολλὰ γὰρ ψυχικὰ νοσήματα, καὶ λανθάνοντα, καὶ ὄγλα, θεραπείας προσφύρου τεύξεται.

POΓ'. — ΗΛΙΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

τὸ, « *Οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει.* »

Οὐ κρίη, ὧ σοφώτατε, τοὺς πρὸς χάριν ἐπαινοῦντας, καὶ πρὸς ἀπέχθειαν φέγοντας, εἰς ἀνθρώπους ἀριθμεῖν· ἀλλ' ἐκείνους τοὺς κρίσει καὶ φιλοῦντας καὶ ἐλέγγοντας. Διὸ καὶ ὁ Μελεῶδης τὸν δίκαιον ἀνακηρύττων, μετὰ τῶν ἄλλων πλεονεκτημάτων καὶ τοῦτο προσέθηκεν· « Οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ

ἐν κρίσει. Ἐ κρίσεως γὰρ ὄγιους ἴσον οὐδέν. Οἱ γὰρ ἅπαντες ἀμοίροι, καὶ ταῖς οἰκείαις ἐπιθυμίαις ἐπόμεινοι, καὶ τοὺς μὴ ἐλέγχεσθαι (54) ὀφείδοντας, κολλακούντες, τοὺς δὲ ἐγκωμιάζεσθαι δικαίους κακίζοντες· οὗτοι ἀνδραποδωδέστατοι εἰσι, μᾶλλον δὲ εἰς τὴν τῶν ἀλόγων δικαίως ἂν καταθγεῖεν φύσει ψήφον (55).

POA'. — ΜΑΡΩΝΙ (56) ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰς τὸ εἰρημένον· « Ἰδοὺ ἡ θεοσέβειά ἐστι σοφία. »

Οὐ μοι δοκεῖ ὁ ἀοιδίμος Ἰώβ, ὀριζόμενος τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην, εἰρηκέναι· Ἰδοὺ ἡ θεοσέβειά ἐστι σοφία. Ἐ τὸ δὲ ἀπέχεσθαι κακῶν, ἐστὶν ἐπιστήμη· τῷ ὄντι γὰρ ἡ ἀκροτάτη σοφία ἐστὶν ἡ ὀρθὴ περὶ Θεοῦ διάληψις· καὶ ἡ θειοτάτη ἐπιστήμη, ἀρίστη πράξις· ἡ μὲν τὸ θεῖον ὀρθῶς δοξάζουσα, ἡ δὲ κακῶν ἀπεχομένη· ἡ μὲν διὰ πραγμάτων (57) θεολογούσα, ἡ δὲ διὰ πράξεων εὐδοκίμουσα. Εἰ τολύνη ὁ θεοφιλὴς καὶ φιλόθεός (58) ἐστὶ καὶ ἐπιστήμων, καὶ τὴν θεωρητικὴν ἔχει ἀρετὴν, καὶ τὴν πρακτικὴν, τὴν μὲν ὡς ψυχὴν, τὴν δὲ ὡς σῶμα· τί περιττὰ δοκούμεν φιλοσοφεῖν, πολιτείας μὲν ἀρίστης ὀλιγωροῦντες, εὐγλωττίας δὲ μόνης ἐπιμελούμενοι. quod nobis persuadeamus, nos eximie sapientes esse, dum optimam quidem vivendi rationem pararam curamus; belle vero ornateque dicendi studio solum

POE'. — ΗΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ (59).

Εἰς τὸ, « Τῷ τῶσποντι σε εἰς τὴν δεξιάν σιαγόνα. »

Οὐκ ἂν, ὦ σοφὲ, εἰ τὸ τυπηθῆναι καὶ ὀδωθῆναι ἦτα ἦν, καὶ ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Παῦλος ἐναντία ἐψησαν. Ὁ μὲν γὰρ Δεσπότης τῷ τύποντι εἰς τὴν δεξιάν σιαγόνα, καὶ τὴν ἄλλην παρέχειν ἐθέσπισεν· ὁ δὲ Ἀπόστολος· « Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθα; » παρήλασε. Κακὸς γὰρ ὄντο; τῶν παλαισμάτων ὁ νόμος, ἐπειδὴ καὶ κακνότερος τῶν ἐπάθλων ὁ τρόπος· οὐ γὰρ κόσινος, καὶ εἰρησὶς ἐν πρυτανείῳ, οὐδὲ χαλκαὶ εἰκόνες χρυσοῦ ἀπαστρέπτουσαι· τὰ οἰκτρὰ ταῦτα καὶ εὐτελεῖ ἐπαθλὰ εἰσιν· ἀλλὰ καὶ βασιλεία οὐρανῶν, καὶ ζωὴ τέλος μὴ ἐπισταμένη. Μὴ τολύνη, εἰ ὑποχωρήσεις καὶ φιλοσοφῆσεις, νόμιζε ἦταῖσθαι· ἀλλὰ δίωκε τὴν νίκην ἐν τῇ δοκούσῃ ἦτη κειμένην. Εἰ δὲ θαυμάζεις τὸ εἰρημένον, παραδείγματι, ὃ λέγω, ποιήσω σαφές. Δέχεται τις βασιλεὺς μέλλων ναυμαχεῖν πρὸς τοὺς ἐναντίους, καὶ ἰδὼν πολλῶν πλέονας τὰς τῶν πολεμίων ναῦς, καὶ ὀποχωρήσας τοὺς πολεμίους ἐπερχομένους, εἰρηκέναι· Ὁ φεύγων· ἀλλὰ καὶ διώκω τὸ συμφέρον ὀπίσω κείμενον. Εἰ τολύνη κἀνταῦθα ἐν τῇ δοκούσῃ ἦτη καὶ ὑποχωρήσει

¹¹ Job xxviii, 28. ¹² Math. v, 39. ¹³ I Cor. vi, 7.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(54) Καὶ τοὺς μὴ ἐλέγχει. Videtur redundare μὴ, vel pro eo leg. μὲν. RITT.

(55) Pro ψήφον cod. Vatic. 650 habet tantum φῦσιν. POSSIN.

(56) Cod. Vat. 650 legit Μαρῶν. In principio ep. pro οὐ μοι idem habet, εὐ μοι. Id.

(57) Πραγμάτων. Legend. arbitror δογμάτων vel

A huit : « Disponet sermones suos in iudicio. » Sane omnium iudicio nihil est quod comparari queat. Hoc enim qui carent et suis obsecuti cupiditatibus, eos quidem quos reprehendere oportebat, adulantur; eos autem qui laudari merebantur, reprehendunt; illi vero servili admodum sunt ingenio præditi; ac potius in brutarum pecudum classem merito referendi.

CLXXIV. — ΜΑΡΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

In id quod dictum est, « Ecce pietas, sive cultus Dei, est sapientia¹². »

Non videtur mihi celebris ille et decantatissimus Jobus, quod sapientiæ scientiæque definitionem tradere vellet, dixisse ista : « Ecce Dei cultus est sapientia; et abstinere a malis, est scientia. » Revera enim summa sapientia est recta de Deo existimatio, et divinissima scientia, optima actio : quarum illa recte de Deo sentit; ista a vitii abstinet. Altera per dogmata de Deo philosophatur; altera per actiones laudem consequitur. Si igitur ita est, at Deo charus sit is, qui et Deum amat et scientia est præditus, quique et contemplativam habet virtutem et activam : alteram quidem velut animam, alteram vero tanquam corpus; quid est esse, dum optimam quidem vivendi rationem pararam dediti sumus.

CLXXV. — ΗΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

In illud (Christi dictum), « Percutienti te in dextram maxillam¹³, » etc.

Si percuti et injuria affici, esset succumbere, neque Christus neque Paulus unquam contraria dixissent. Dominus enim præcepit percutienti in dextram maxillam, præbere etiam alteram; Apostolus autem admonuit in hæc verba : « Quare non potius injuriam patimini¹⁴? » Nova namque hæc est lex certaminum, quandoquidem magis etiam novus est præmiorum modus, videlicet non oleaster, et cibatio in prytæneo, neque æneæ statuæ ætro fulgentes (misera ac vitia sunt ejusmodi præmia); sed regnum cælorum, et vita finem nesciens. Noli igitur putare te, dum cedis et Christianæ meditationi das operam, succumbere ac vinci : sed potius persequere victoriam, quæ in eo ipso, dum succumbere videmur, sita est. Quod si miraris id quod dictum est, exemplo manifestum faciam quod dico. Perhibent regem quemdam, cum vellet pugnam navalem adversus hostem pugnare, vidissetque hostium naves longe plures quam suas, cedentem hostibus invadentibus, dixisse : Non fugio, sed

βημάτων. Nam πραγμάτων quidem tolerari hic non potest, enim μοκ sequatur πράξεων. RITT.

(58) Inter φιλόθεος et ἐστὶ idem cod. inserit καὶ σοφός. POSSIN.

(59) Inscriptio nulla erat in editione Parisiensi; suppletur ex codice Vaticano 650. EDIT.

potius utilitatem persequor retro sitam. Si igitur A
etiam hac in vita (interdum), in eo dum quis supe-
ratur et cedit, utilitas et victoria consistit : ne pa-
ribus passibus procedamus cum iis qui nos percutiunt aut injuria afficiunt : sed potius ipsis conceda-
mus. Hæc enim etiam cœlestium certaminum lex est et ratio.

CLXXVI. — EULOGIO.

Non historiam simpliciter animos legentium oble-
ciare valentem propheta Moyses descripsit : sed quon-
iam legem ferre volebat, opificem et judicem uni-
versitatis rerum præponit, necnon hujus mundi
creationem, ne (homines) cultum Deo debitum
partibus mundi tribuerent : deinde posteaquam et
piorum præmia et peccatorum supplicia adjunxit,
ita ad legislationem processit, ut futuris fidem ab
iis quæ jam facta erant astruens, subditos ad pie-
tatem et justitiam exhortaretur atque excitaret.

CLXXVII. — PHILITRIO.

In illud, « Oportebat te dare argentum¹⁶, » etc

Adeo procul a probro remotum est, cum optima
quis et egerit et dixerit, tamen non potuisse per-
suadere, ut ipse Judex calculum tulerit ac dixerit
illi qui nihil ad salutem proximorum contulerat :
« Oportuit te dare argentum meum mensularis, et
ego cum venissem, id repetiissem ; » hoc est di-
cere, Oportuit contestari. Oportuit vitam inculpa-
tam ostendere. Nam opus rectum ac perfectum ad
finem perducere, non est ejus qui dicit, sed ejus
videlicet qui audit, ut incorruptus Judicis calculus
declaravit.

514 CLXXVIII. — DOROTHEO SCHOLASTICO.

In Abrahamum encomium, de lactatione Isaaci¹⁶.

Nullum hoc quod dico illustris, ac ne quidem
huic simile proferre potes tropæum, quod statuit
patriarcha Abrahamus. Non enim id contra tyran-
nos, sed contra ipsam, quæ maxime tyrannicam
vim habet, naturam, erexit. Nam cum omnes rati-
ocinationes cogitationesque adversus ipsum insito
paternæ storgæ affectu armatæ essent, et ipsum con-
vulnerare niterentur, tamen ipse mansit invulnera-
bilis : et erat cernere naturam quidem ipsam cum
suis armis atque copiis omnibus humi prostratam ;
ipsam vero stantem, et manum extendentem, non D

¹⁶ Matth. xxv, 27. ¹⁶ Gen. xxii, 1 seqq.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(60) Cum hac epistola plane congruit quod scri-
bit de Mosaica historia Philo in lib. *De officio muni-*
di. Idcirco ipsum a mundi conditione ordiri, ut
ostendat, et mundum legi, et legem mundo consen-
tire : legem, inquam, quam laturus erat, a mundo
pendere ; virumque bonum legis observantem, si-
milis ac mundi civis factus est, ad voluntatem et ar-
bitrium naturæ, quæ est lex mundi, suas omnes
actiones dirigere et huic parere debere. RITT.

(61) Cod. Vat. 650, ἀπονεύμοιεν. POSSIN.

(62) Ut persuadeatur auditori quod vult orator,
non est in manu oratoris, sed in potestate auditoris.
Pluribus hanc sententiam probat Isidorus infra

ΡΟΓ'. — ΕΥΛΟΓΙΩ.

(60) Οὐχ ιστορίαν ἀπλῶς ψυχαγωγῆσαι δυναμένην
ὁ ἱεροφάντης ἔγραψε Μωσῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ νομοθετεῖν
ἔμελλε, τὸν δημιουργὸν καὶ κριτὴν τοῦ παντὸς προ-
τάττει, καὶ τὴν τοῦ κόσμου δημιουργίαν, ἵνα μὴ
τοῖς μέρεσι τοῦ κόσμου τὸ σέβας ἀπονεύμοιεν (61)·
εἶτα τῶν ὁσίων τὰ γέρα, καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν τὰς
κολάσεις προσθεῖς, οὕτως ἐπὶ τὸ νομοθετεῖν ὠρμη-
σεν, ἵνα ἀπὸ τῶν γεγενημένων καὶ τὰ μέλλοντα πι-
B στωσάμενος, εἰς εὐσέβειαν καὶ δικαιοσύνην τοὺς
ὑπηκόους προτρέψειεν.

ΡΟΖ'. — ΦΙΛΙΤΡΙΩ.

Εἰς τὸ· « Ἐδεῖ σε βαλεῖν τὸ ἀργύριον. »

Οὕτω πόρρω καθέστηκεν αἰσχύνῃς, τὸ τὰ βέλτεστα
πράττοντά τε καὶ φράζοντα μὴ δυνήθηναι· πείσαι,
ὡς αὐτὸν τὴν κριτὴν ψηφίσασθαι καὶ εἰπεῖν, τῷ μη-
δὲν εἰς τὴν τῶν πέλας σωτηρίαν εἰσηγηνοχότι· « Ἐδεῖ
σε καταβαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ τοὺς τραπεζίτας,
κἀγὼ ἐλθὼν ἀπήτησα ἂν αὐτό· » τοῦτ' ἐστὶν εἰπεῖν·
Ἐχρῆν διαμαρτύρασθαι· Ἐδεῖ βίον ἕληπτον ἐπιδει-
κνύμενον. Τὸ γὰρ εἰς τέλος ἀγαγεῖν τὸ κατόρθωμα,
οὐ τοῦ λέγοντος, ἀλλὰ τοῦ ἀκούοντος δῆλον ὅτι καθ-
C ἐστήκεν (62)· ὡς ἡ ἀδέκαστος ψῆφος τοῦ Χριστοῦ δε-
δήλωκεν (63).

ΡΟΗ'. — ΔΩΡΟΘΕΩ (64) ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Εἰς τὸν Ἀβραάμ ἐγκώμιον, ἐπὶ τῇ τοῦ Ἰσαὰκ
σφαγῆ.

Οὐδὲν οὐ φημι λαμπρότερον, ἀλλ' οὐδὲν ἴσον ἔχεις
εἰπεῖν τρόπαιον, οὐ ἔστησεν ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ·
οὐ γὰρ κατὰ τυράννων, ἀλλὰ κατὰ τῆς τυραννικω-
τάτης φύσεως (65) τοῦτ' ἤγειρε. Πάντων γὰρ τῶν
λογισμῶν οὐδὲ ὄρασι, ἀλλὰ τῇ ἐμφύτῳ συμπα-
θεῖα (66) ὠπλισμένων, κἀκείνων κατατιτρωσκότων,
αὐτὸς ἔμενεν ἀτρωτος· καὶ ἦν τὴν μὲν φύσιν αὐτὴν
ἰδεῖν χαμαὶ ἐβρίμμενην μετὰ τῶν ὄπλων καὶ τῶν
στρατοπέδων· αὐτὸν δὲ ἐστηκότα, καὶ τὴν χεῖρα
ἀνατείνοντα, οὐχὶ στέφανον ἔχουσαν, ἀλλὰ μάχαιραν
παντὸς στεφάνου λαμπροτέραν. Διδὸ καὶ πάντες μὲν

epist. 205, et rationibus et auctoritatibus etiam
Arist., ubi vide not. RITT.

(63) Cod. Vat. pro δεδήλωκεν scribit κεχώρωκεν.
POSSIN.

(64) Θεοδώρω Cod. Vat. 650. Vers. 1 ep. pro ἴσον
idem habet ἴσως. ID.

(65) Τῆς τυραννικωτάτης φύσεως. Videtur al-
ludere ad illum ex tragœdia versum : Μεγάλη τυ-
ραννὶς ἀνδρὶ τέκνα καὶ γυνή. Magna est tyrannis,
uxor atque liberi. RITT.

(66) Συμπαθεῖα cod. Vat. mutat in συνηθεῖα.
POSSIN.

αὶ λογισμοὶ καταπτήξαντες τὸ παράστημα τάνδρος, ἐστῆκεσαν αὐτῷ ὑποτεταγμένοι, καὶ τρέμοντες μάλλον ἢ βασιλέα οἱ δορυφόροι· βλέμματι γὰρ βλοσυρῷ πάντας κατέστειλεν. Ὁ δὲ τῶν ἀγγέλων ἄνωθεν ἐπεκρότει δῆμος· καὶ ὁ Θεὸς ἀνεκήρυκτεν. Εἰ δὲ βούλει (67) τοῦτ' ἀληθές (68) σκοπήσαι, ἀπὸ τῶν ἐξωθεν τοῦτο θεάσῃ πραγμάτων. Εἰ γὰρ ἀθλητοῦ νικήσαντος μὴ κήρυξ κάτωθεν ἐστώς, ἀλλ' ἄνωθεν καθήμενος αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἀναστὰς ἀνακηρύξειε τὸν Ὀλυμπιονίκην, οὐχὶ τῶν στεφανῶν αὐτῷ τοῦτο λαμπρότερον εἶναι δόξῃ (69); Ἄῃλον ἅπασιν ἐστιν. Ὅταν οὖν μὴ βασιλεὺς θνητὸς, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἄτιδος, οὐκ ἐν θεάτρῳ ἀνθρωπίνῳ (70) μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων καὶ τῶν ἄνω δυνάμεων, ἀνακηρύττει (71), λαμπρᾶ τῇ φωνῇ βοῶν οὐρανίθεν· οὐχὶ πάντα ὑπερβάλλει (72) τοῦτο λαμπρότητος ὄρον; Κοιμῆθι ἔγωγε ἰσχυρισάμην. Οὐκ οὖν εἰ καὶ ἡμεῖς βουλοίμεθα ἀνακηρυχθῆναι, καὶ στεφανωθῆναι, ἑαυτοὺς ἀφιερῶσωμεν, καὶ μὴδὲν θνητὸν, μὴδὲ βιωτικὸν χόρευέτω ἐν ἡμῖν πάθος· ἀλλὰ πᾶσι χαιρεῖν φράσαντες, τὰ τῶν οὐρανῶν ἄξια καὶ φράζωμεν καὶ πράττωμεν.

Equidem id firmiter asseveraverim. Quapropter nos quoque siquidem victores proclamari et coronari expetimus, nosmetipsos consecremus, nullumque affectum in nobis exsultare sinamus, sed, omnibus valere jussis, cœlis digna et loquamur et faciamus.

POΘ'. — ΝΕΙΑΩ.

Εἰς τὸ εἰρημέρον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, Εἰς ἐμὲ βλέπετε.

Οὐδένα, οἶμαι, τοιαῦτα πεπαρφησθαι (73), οἷα ὁ τῶν οὐρανίων βασιλεὺς, δεῦρο ἐπιφοιτήσας, πεπαρφηται παρ' ἐκεινῶν, οὓς ἀφίκετο σώσων· ὃς γε οὐδὲ ληστου καὶ ἀνδροφόνου προεκρίθη, ἀλλὰ καὶ (74) ἐκολαφίσθη. Εἰ δὲ καὶ τις τὰ ὅμοια πέπονθε (δεδόσθω γὰρ), ἀλλὰ τὸ μὴ ἀπὸ τῆς Ἰσῆς ἀξίας ὀρμᾶσθαι τοὺς πεπονθότας, ἄνισα πάλιν δείκνυσσι τὰ πάθη. Οὐ γὰρ ταῦτόν, βασιλέα ὄβρισαι (75) καὶ ἰδιώτην· οὐδὲ δεσπότην καὶ δούλον· ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τοῦ βασιλέως, κἂν μικρὰ ἦ, μεγάλα τῇ ἀξίᾳ τοῦ πεπονθότος κρίνεται· τὰ δὲ κατὰ τοῦ ἰδιώτου, κἂν μέγιστα ἦ, ὑποτέμνεται τὴν ὀργὴν, καὶ εἰς συγγνώμην πολλαίκις ὀρᾷ. Ταῦτα δ' ἔφη, ἐπειδὴ γέγραφας, τί ἐστὶ τὸ παρὰ τοῦ Χριστοῦ λεχθέν· « Εἰς ἐμὲ βλέπετε. » Ὁ γὰρ λέγει, συντόμως τοιοῦτόν ἐστιν. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ πάντολμοι Ἰουδαῖοι ἐπιλυττήσαντες ἐδραματούργησαν τραγωδίαν, κατὰ Θεοῦ μὲν τολμηθεῖσαν, σαρκὸς δὲ ἀψαμένην (ἀπαθὲς γὰρ τὸ Θεῖον κυρίως)· οἱ δὲ μετὰ ταῦτα μέλλοντες ὄβριζεσθαι, ἴσως ἀγανακτεῖν ἡμελλον, ὡς παρὰ τὴν αὐτῶν ἀξίαν τοιοῦτοις περι-

¹⁷ Psal. xxiv, 16.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(67) Post ei δὲ βούλει loco τοῦτ' ἀληθές ἴδεν possit καὶ τοῦτο ἀκριβῶς. POSSIN.

(68) Τοῦτ' ἀληθές. F. τάληθές, delete τοῦτ'. RITT.

(69) Δόξῃ. F. δόξει. Id.

(70) Cod. Vat., ἀνθρώπων. POSSIN.

(71) Ἀνακηρύττειν. F. ἀνακηρύττη, præcessit enim ἴαν. RITT.

(72) Ὑπερβάλλει cod. Vat. vertit in ὑπερβαίνει,

A corona præditam, sed gladio quavis corona illustrius fulgente armatam. Unde factum est, ut omnes quidem ratiocinationes humanæ obstupefactæ ad conspectum egressumque viri starent ab ipso subactæ, et magis etiam contremiscentes quam ad conspectum regis solent ejus stipatores. Terribili namque vultu omnes perculit. At desuper angelorum populus applausit; et Deus præconium fecit victoriæ. Quod si libet veritatem ejus, quod dixi, considerare, ab externis rebus hoc licebit contemplari. Nam si, posteaquam aliquis athleta victoriam reportavit, non præco inferius consistens, sed superius residens ipse rex, de solio suo consurgens proclamet victorem certaminis Olympici, nonne ea res ipsi coronis splendidior esse videbitur? Manifestum hoc videlicet est omnibus ita visum iri. Quando igitur non terrenus quispiam ac mortalis rex, sed ipse Rex sempiternus, non solum in theatro humano, sed etiam in visorio Angelorum, et Archangelorum, et supernarum Virtutum, victorem suo præconio aliquem renuntiet, clara voce cœlitus emissa, nonne ea res omnem splendoris terminum excedit?

B Equidem est omnibus ita visum iri. Quando igitur non terrenus quispiam ac mortalis rex, sed ipse Rex sempiternus, non solum in theatro humano, sed etiam in visorio Angelorum, et Archangelorum, et supernarum Virtutum, victorem suo præconio aliquem renuntiet, clara voce cœlitus emissa, nonne ea res omnem splendoris terminum excedit? quoque siquidem victores proclamari et coronari mortalem, nullum ad hanc vitam pertinentem affectum in nobis exsultare sinamus, sed, omnibus valere jussis, cœlis digna et loquamur et faciamus.

CLXXIX. — ΝΙΛΟ.

In id quod a Domino dictum est, « In me intuemini ¹⁷. »

Neminem ego unquam tot tantisque arbitror injuriis et contumeliis affectum esse, quot quantisque affectus est cœlestium Rex cum in terras venisset, et quidem ab illis, quos servatum venerat: qui neque latroni et homicidæ prælatum est, sed et colaphis cæsus. 515 Etsi enim similia forte quis perpressus est (detur enim ita esse), attamen hoc dissimiles et impares ostendit perpressiones, quod illi qui perpressi eas sunt, non a pari dignitate descenderunt. Non enim est idem, injuria afflicere regem, et hominem privatum, neque dominum et servum; sed quæ adversus regem quidem committuntur, quantumvis per se exigua sunt, magna tamen ut judicentur, ejus qui talia patitur dignitas efficit. Quæ vero in aliquem privatum perpetrantur, ut maxima sint, tamen iram minorem habent, et sæpe ad veniam spectant. Hæc autem ideo dixi, quia per litteras ex me quæsisisti, quid sit quod a Christo dictum est: « In me intuemini. » Nam quod dicit, in summa tale est. Etenim quia audacissimi Judæi

et vers. post tertio ἀνακηρυχθῆναι brevial in ἀναρρηθῆναι. POSSIN.

(73) Pro πεπαρφηται cod. Vat. 650 legit ἐπαρφηθη. Id.

(74) Inter καὶ ἐκολαφίσθη idem inserit, ἐκωμωδήθη καὶ. Id.

(75) Ὑβρίσαι idem recte mutat in ὄβρισθη. vzt. Id.

in furorē acti iracundiam egerunt; quæ Deum quidem appetiit, carnem vero attingit (proprie enim loquendo divinitas passioni obnoxia esse nequit): quibus autem postea aliqua inferetur injuria, si forsitan indignatione corripientur quasi præter meritum in tales incidere calamitates: *κείρσο dixit: « In me intromini. »* Maxime enim, inquit, intolerabilia erant, quæ a sceleratis ac nefariis Judæis perpetrata sunt. Verumtamen concedatur sane, tolerabilia esse. Quid dixerit quis etiam de proditore, qui mea longanimitate et tolerantia ad extremam saturitatem repletus, contra me satietatem illam extulit? Hisce quasi quibusdam incantamentis illas vobis injurias lenite atque curate. Facile namque cedent iis, qui adversus eas occident.

CLXXX. — THEUDOSIÏ PRESBYTERO.

Quare ad crucem præfiscens Christus lugentes mulieres obfurgavit ¹⁹.

Neque luctatorem generosum, qui in certamen descendit, et pulvere aspergitur, et percutitur, deslerē lacrymisque prosequi decet: labores enim ipsi in coronas desinunt; neque strenuum aliquem militem ad bellum proficiscentem, ubi et vulnera et maculationes perperietur, lamentis afficere convenit: redibit enim victor gloriosus et columnis et præconiis poliētur. Sed illos potius lacrymis prosequi dignum est, qui ad latrocinia cædesque patrandas currunt, maxime quidem tunc cum maleficium exercuerint; deinde vero etiam tunc quando supervicti afficiuntur. Quomodo igitur discernere quæstivisti, quam ob causam Christus, quo tempore ad exitum victoris et triumphatoris instar proficiscebatur, lamentantes mulieres non modo non amplexus fuerit, verum etiam reprehenderit? Constat enim, si quis vicem doleat patientis, id ei quidem qui in vitus patitur, solatio esse; ei vero qui sua sponte, injuriam afferre. Injuria enim est illi condolentia ac commiseratio, cui non præter aut contra voluntatem evenit quod patitur. **516** Quoniam igitur et ipse volens ad passionem veniebat, et mortem exstincturus, et diabolum enervaturus; illæ vero deslebant ipsum, qui laudari potius et plausu excipi merebatur: eam ob rem etiam, ut quorundam fert opinio, diris ipsas desgebat; ut autem veritas mala. Nam lacrymis eum prosequi fas non est, qui ad mortem morte multandam festinabat et ad vincendum diabolum, ad eos quoque, qui ab his omnibus captivi tenebantur, liberandos se conferebat.

CLXXXI. — HIERACI PRESBYTERO.

In illud, « Nolite sancta dare canibus », et quæ sequuntur.

Revera dignum admiratione est oraculum, quod

¹⁹ Luc. xiii, 27, 28. ²⁰ Matth. vii, 6.

VARIE LECTONES ET NOTÆ.

(76) Confer ep. 151, lib. II. Videtur alludere ad Pythagoreorum sapientiam. Qui enim de vita Pythagoræ accuratius commentati sunt, testantur illum suas quasdam habuisse epichas, quibus non minus animorum perturbationes quam corporum ægritudines depellere solitus sit. Vide Jamblichum et Malchum in Vita Pythagoræ. Quid autem de epodiis

Α πεπρωκότες πάθεισιν, ἐφη· « Εἰς ἐμὲ βλέπετε. » Μάλιστα μὲν γὰρ, φησί, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἀλλοτρίων Ἰουδαίων τολμηθέντα, ἀφορητὰ ἦν· πλὴν δεδούθη φορητὰ εἶναι· τί ἂν τις φαίη καὶ περὶ τοῦ προδότου, ὃς γε τῆς ἐμῆς ὑπερμπληθεὶς ἀνεξικακίας, κατ' ἐμοῦ τὸν κόρον ἤνεγκε; Ταύταις ταῖς ἐπιφοαῖς καταπαύετε τὰς ὕβρεις (76), καὶ τιθασιδέτε. Εἰςουσι γὰρ ῥαδίως ταῖς ταῦτα καταπύουσιν.

qui mea longanimitate et tolerantia ad extremam saturitatem repletus, contra me satietatem illam extulit? Hisce quasi quibusdam incantamentis illas vobis injurias lenite atque curate. Facile namque cedent iis, qui adversus eas occident.

ΠΙ'. — ΘΕΟΔΟΣΙÏ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡÏ.

Διὰ τί ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἐρχόμενος ὁ Χριστὸς ταῖς κοπιτομέταις γυναῖξιν ἐπέτιμησεν.

Οὔτε τὸν γενναῖον ἀθλητὴν εἰς τὸν ἀγῶνα καθέντα, καὶ κοινιζόμενον, καὶ τυπτόμενον, θρηνητέον· εἰς στεφάνους γὰρ αὐτῷ οἱ πόνοι τελευτώσιν· οὔτε τὸν ἀριστέα ἐν πολέμῳ ἐξίοντα, καὶ τραύματα, καὶ σφαλγὰς μέλλοντα ὑπομένειν, ὀλοφυρτέον· τροπαιοῦχος γὰρ ἐπανήξει, καὶ στηλῶν καὶ ἀναβήσεων τεύξεται· ἀλλ' ἐκεῖνους θρηνητέον, τοὺς ἐπὶ ληστείαις καὶ ἀνδροφονίαις θέοντας, μάλιστα μὲν ὅταν κακουργῶσιν, ἔπειτα δὲ καὶ ὅταν κολάζωνται. Πῶς οὖν ἐζητήσας μαθεῖν, δι' ἣν αἰτίαν θρηνοῦσας τὰς γυναῖκας, ὅτε ἐπὶ τὸν σταυρὸν ὡς τροπαιοῦχος ἀπήει ὁ Χριστὸς οὐ μόνον οὐκ ἀπεδέξατο, ἀλλὰ καὶ ἐπέτιμησεν; Ἄηλον γὰρ ὅτι μὲν ἀκοντὶ πάσχοιεν ἢ συμπάθεια παράκλησις, τῷ δὲ ἔκοντὶ ὕβριν φέροι. Ὑβρις γὰρ ἐκεῖνῳ τὸ συμπάθει, ᾧ μὴ τὸ πάθος ἀδοῦλητον. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ αὐτὸς ἐκὼν ἐπὶ τὸ πάθος ἤρχετο, καὶ τὸν θάνατον σβέσων, καὶ τὸν διάβολον ἐκνευρίσων· ἐθρήνουν δὲ ἐκεῖναι τὸν εὐφημεῖσθαι καὶ κροτεῖσθαι δίκαιον ὄντα· διὰ τοῦτο καὶ, ὡς νομίζουσι τινες, κατηράσατο· ὡς δὲ ἡ ἀλήθεια ἔχει, πρρημήνυσε τὰ μέλλοντα αὐταῖς συμβῆσεσθαι κακὰ θρηνεῖσθαι γὰρ οὐ θέμις τὸν τροπωσάμενον τὴν ἀμαρτίαν, καὶ σπεύδοντα ἐπὶ τῷ καὶ τὸν θάνατον θανατώσαι, καὶ τὸν διάβολον δῆσαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων ἀπάντων ἀλόντας (77).

habet, præsignificabat ea quæ ipsiis ventura essent de peccato tropæum statuebat, et præterquam quod

ΠΙ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡÏ.

Εἰς τὸ· « Μὴ δώτε τὰ ἅγια τοῖς κυνὶ, » καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὅντως ἀξιάγατος ὁ θεὸς χρησμὸς, ὃν ἐρμηνευ-

θῆναι σοι παρεκελεύσω. Τὸ γάρ· « Μὴ δῶτε τὰ ἅγια ἅ τῃς κυσὶ, μηδὲ βίβητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ ατραπέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς, » τοιοῦτόν τινα ὠδίνει νοῦν. Ἐπειδὴ ἅγιος καὶ μαργαρίτης ὄντας τιμαλφέστατος ὁ θεὸς λόγος, κύνας δὲ καὶ χοῖροι οὐ μόνον οἱ περὶ τὰ δόγματα, ἀλλὰ καὶ οἱ περὶ τὰς πράξεις πταλοντες, καταπάτησις δὲ ἡ περὶ αὐτῶν ἔρις καὶ ζυγομαχία, τῶν μὲν τὴν ὁρθότητα τῶν δογμάτων ἀνατρέπειν πειρωμένων, τῶν δὲ τὴν ἀρίστην πολιτείαν ἐξυθριζόντων· ῥῆξις δὲ τῶν τὸν θεὸν λόγον πρεσβεύοντων, καὶ τῶν (78) ἀρίστα συμβουλευόντων, ἡ τῶν οὐκ ὁρθῶς βιούντων καταφρόνησις καὶ ἀτιμία· διὰ τοῦτο ἔφη· Μὴ ὡς εὐωνόν τινα καὶ εὐπόριστον βλέπετε τὸν λόγον, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς παρονηθεῖ, καὶ ὑμεῖς κωμωδηθεῖτε παρὰ τῶν ὁρθῶς (79) μηδὲν μῆτις λεγόντων, μῆτις πραττόντων. Τινὲς δὲ φασὶν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, ὅτι καὶ τὴν ἱερωσύνην διαγορεύει μὴ δοθῆναι τοῖς ἀσελεγεῖσι καὶ ἀκαθάρτοις, ἵνα μὴ καὶ αὐτὴν ὑβρίσειαν, καὶ κατὰ τῶν χειροτονησάντων ὁμῆσαιεν, ἣν εἶχον πρὸ τούτου σεμνὴν δόξαν διαβήγγυνόντες. Εἰ δὲ καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι λαϊκοῖς, τὰ θεῖα μὴ διδασθαι μυστήρια, ἐπίστησον. Εἰ δὲ καὶ τοῖς προσκπιουμένοις μὲν προσιέναι τῇ πίστει, μὴ ἀφισταμένους δὲ τῶν παρόντων ἐπιτηδεύματων, ἀπαγορεύει τὸ θεῖον διδασθαι βᾶπτισμα, ἐπίστησον.

dixeris, quod prohibeat divinum impartiri baptismum illis, qui simulant quidem, se ad fidem Christianam accederē, sed interim non desistant a presentibus vitæ institutis, scito nihil te a vero ab-
errare.

ΠΠΒΨ. — ΣΙΔΩΡΦ ΔΙΑΚΟΝΦ.

Τοῦ ψαλτηρίου. Περὶ τῆς τῶν Ψαλμῶν ἐπιγραφῆς.

Ἵτε μὲν ὁ Μελοποιὸς ἐμελώδεις, ἐπεγράφετο ψαλμός· Ὡδὴ τῷ Δαβὶδ (80). Ἵτε δὲ αὐτὸς μὲν ἐμελώδεις, ἄλλος δὲ ἐμελοποιεῖ, ἡ εἰς αὐτὸν τὸ μέλος παρ' ἄλλων ἤδeto, ἡ εἰς τὸν ἐξ αὐτοῦ τὸ κατὰ ἄρκα Χριστὸν ἀνήγετο, Ψαλμός τῷ Δαβὶδ. Οὐ γὰρ πάντες οἱ μελογράφοι ἤδον, οὐδὲ πάντες οἱ ἄδοντες ἐμελογράφουν· ἀλλ' οἱ μὲν τοῦτο, οἱ δὲ ἐκεῖνο· οἱ δὲ καὶ ἀμφοτέρω διεπράττοντο, τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἐκάστη τὸ πρόσφορον ἀπονέμοντος.

faciebant, alii vero etiam utrunque, divino videlicet Spiritu unicuique id, quod ipsi conveniens et aptum e-
set, attribuentē.

ΠΠΓΨ. — ΠΑΥΛΦ ΔΙΑΚΟΝΦ (81).

Ἐπὶ τῆς θείας ἐνεργείας, τὸ Πῶς μὴ ἐχέτω χώραν.

(82) ώταν ἡ θεία δύναμις ἐνεργῇ, τὸ Πῶς μὴ ἐχέτω χώραν. Εἰ γὰρ πολλὰ ὑπὲρ φύσιν, καὶ λογι-

A tibi exponi peillisti. Illud enim dictam : « Nolite sancta dare canibus, neque projicite margaritas vestras ante porcos, nequando conculcent eas pedibus suis, et conversi lacerent vos ; » talem quemdam parit sensum. Quia verbum divinum est sacrosanctum, et margarita revera pretiosissima : canes autem et porci sunt, non solum qui circa dogmata Christianæ religionis, sed etiam qui circa actiones labuntur : conculcatio autem est contentio atque concertatio de illis suscepta, dum alii dogmatum rectitudinem sinceritatemque evertere conantur ; alii optimam vivendi rationem contumelia afficiunt. Laceratio denique eorum qui divinum verbum tanquam legati annuntiant, optimaque dant consilia, est contemptus et ignominia, qua eos affi-

B ciant qui non recte vivunt ; hanc ob causam dixit : Ne tanquam rem aliquam vilem ac paratu facilem projicite verbum, ne et ipsum contumelia afficiatur, et vos traducamini ac ludibrio habeamini ab iis, qui nihil recte neque dicunt, neque faciunt. Sunt autem qui non absurde dicant, quod etiam sacerdotium prohibeat dari improbis atque impuris, ne et ipsam injuria afficiant, et in eos a quibus electi sunt irruant, bonam atque honestam, qua prius præditi erant, existimationem dilacerantes. Quod si etiam peccantibus laicis dixeris non esse danda divina mysteria, scias te recte accipere. Si denique etiam

C CLXXXII. — ISIDORO DIACONO.

Ex Psalterio, de Psalmscriptione.

Quando ipse Psalmscriptionis auctor canebat, inscribatur psalmus, *Ode Davidi*. At quando ipse 517 quidem canebat, alius vero modos faciebat, vel quando ab aliis carmen in ipsam canebatur, vel ad Christum, qui ex ipso secundum carnem erat nasciturus, referebatur, inscriptio fiebat hæc : *Psalmus Davidi*. Non enim omnes qui carmen componebant, etiam canebant : neque omnes qui canebant, etiam carmen componebant ; sed alii hoc, alii illud

Spiritu unicuique id, quod ipsi conveniens et aptum

D CLXXXIII. — PAULO DIACONO.

Cum Deus aliquid facit, quæstio, quomodo, ne habeat locum.

Quando divina potentia aliquid operatur, quæstio, quomodo, ne habeat locum. Nam utut multa

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(78) Inter τῶν et ἀρίστα cod. Vat. 650 inserit τὰ. Vers. inde 2, tollit τινὰ. Possim.

(79) ώρθῶς mutat in ὁρθόν. Vers. inde 3, pro αὐτὴν ὑβρίσειαν scribit εἰς αὐτὴν ὑβρίσειεν. Vers. pen. ep. παρόντων mutat in παρανόμων, et vers. ult. ἐπίστησον in ἐπίσχεψαι. Id.

(80) Cod. Vat. 650 omittit ὦδὴ τῷ Δαβὶδ, pro his solum post ψαλμῶς ponens τοῦ Δαβὶδ. Id.

(81) Inscriptio decet in editione Parisiensi ; suppletur ex codice Vaticano 650. Edit.

(82) Confer epist. 476 lib. 1, et quod alibi est apud Isidorum, ἕως πᾶς λόγος μετὰ τὴν θεῖαν ψῆφον. Sic Justinus Martyr : σαφῆς ἔλεγχος ἀπιστίας τὸ πῶς περὶ Θεοῦ λέγειν. Similia multa habent D. Chrysostomus, Ambrosius et alii, quæ parco ascribere. Rivt.

supra naturam supraque ratiocinationum (humanarum) sensum et consequentiam tum facta fuerint, tum adhauc fiant : nihil tamen sit supra Deum, qui nullo negotio etiam ea quæ spem omnem superent, operatur.

CLXXXIV. — MARTIANO, ZOSIMO, MARONI.

III Regnorum. Quod injustus non effugiet poenam, sicut neque Joab.

Quod impius non evasurus sit animadversionem (divinam), sed aut in hac, aut in altera vita certo subiturus supplicium : multi vero utrobique, et hic et illic puniantur ; id non nostra tantum ratiocinatione collectioque, sed et divina oracula suggerunt. Ac plures quidem (quos pro exemplo adducere poteram) in præsentiarum omittam, sed unius mentionem faciam, et quidem ejusmodi hominis qui, tametsi videretur sapientia quadam atque vafrilitie sua impunitatem sibi conciliasse, tamen poenas effugere non potuit. Joab, ille Davidis militiæ dux, animo imperatorio, et robore et hasta insignis, cum collegas quosdam suos, qua invidia, qua fraude de medio sustulisset, tandem divinæ justitiæ ultionem non latuit. Nam cum existimaret se arte atque astutia quadam hanc depalisse, Adoniam affectantem regnum, amicum non est aversatus, sed eum in electione adjuvit sperans fore, ut hoc pacto non solum supplicium cædibus a se perpetratis debitum effugeret, si prius benevolentiam sibi adjunxisset novi regis, verum hoc amplius gratiam quoque ab ipso iniret : sed magis propterea punitus est. Nam cujus rei metu, ne fieret, tyrannum adjutum ibat, eam ipsam rem illa præparatio ei acceleravit : et quarum rerum præsidio se diras Davidis declinare posse confidebat, per eas ipsas res in opus et in effectum illas produxit, et callidum inventum ipsi in laqueum est conversum : quodque fugiebat ne pateretur, id fugiens passus est : et id, quod (ipsius quidem opinione) avertere omnes molestias omniaque adversa debebat, vice versa tale deprehendit, quod potius accerseret calamitates. **518** Si igitur animadversionem divinam nulla ratione licet effugere (ut certe non licet), quo pacto, quæso, vos, o animum habentes omni genere crudelitatis et feritatis armatum, dolis et machinationibus ac vaframentis stratagematum, putatis vos eorum, quæ inique et scelerate perpetrastis, supplicia evasuros ?

CLXXXV. — PETRO SCHOLASTICO.

In illud Christi dictum, « Remittite et remittetur vobis ».

Sat scio te, si quidem pecunias haberes, daturum eas indigentibus. Quod autem rogatus veniam, te difficilem præbeas, id sane miror. Atqui non mi-

⁹⁰ Luc. vi, 37.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(83) Pro ἐκεῖθεν τηρηθήσεται melius rescribit cod. Vat. 650, ἐκεῖσε τιμωρηθήσεται. POSSIN. — Et sic legendum conjicit Ritters. in notis.

(84) Idem cod. διαφεύγειν mutat in διαφύγειν uti septimo post versu διακρούσασθαι in διακρούσασθαι POSSIN.

(85) In ἀπεστρέψατο idem scribit ἀπετρέψατο. Id.

σμῶν ἀκολουθίαν, καὶ γέγονε καὶ γίνεται, ἀλλ' οὐδὲν ἔστιν ὑπὲρ θεόν, τὸν εὐμαρῶς καὶ τὰ παρ' ἐλπίδα δημιουργοῦντα.

ΡΡΑ'. — ΜΑΡΤΙΑΝΟΥ, ΖΩΣΙΜΟΥ, ΜΑΡΩΝΙΟΥ.

Βασιλειῶν γ'. Ὅτι παράνομος οὐ διαφεύξεται δίκην, ὡς οὐδὲ Ἰωάβ.

Ὅτι παράνομος οὐ διαφεύξεται τὴν δίκην, ἀλλ' ἢ ἐνταῦθα ἢ ἐκεῖθεν τηρηθήσεται (83) πολλοὶ δὲ κἀνταῦθα κἀκεῖσε ἐτιμωρήθησαν, οὐχ ὁ ἡμέτερος λογισμὸς ὑποβάλλει, ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖα λόγια. Τοῦς μὲν οὖν πολλοὺς παραλίψω· ἐνὸς δὲ ἐπιμνησθήσομαι, δόξαντος σοφίᾳ τινὶ καὶ πανουργίᾳ κατεσκευασμένοι τὸ διαφεύγειν (84) τὴν δίκην, καὶ μὴ δυνηθέντος ὁ Ἰωάβ, ὁ τοῦ Δαβὶδ στρατηγός, γνῶμη μὲν στρατηγικῆ, καὶ βῶμη καὶ δόρατι διαπρέπων, φθόνῳ τε καὶ δόλῳ τοὺς συστρατηγήσαντας ἀνελών, οὐκ ἔλαθεν εἰς τέλος τὴν δίκην. Νομίσας γὰρ τέχνην τινὶ καὶ μεθόδῳ διακρούεσθαι ταύτην, τὸν Ἀδωνίαν βασιλειῶντα φίλον οὐκ ἀπεστρέψατο (85), ἀλλὰ συνέπραξεν εἰς τὴν χειροτονίαν, προσδοκῶν, μὴ μόνον ἀποφεύξεσθαι τὴν τιμωρίαν ὣν ἔπραξε (86) φόνων, εἰ προσεξυμενίσαιτο τὸν βασιλεύοντα, ἀλλὰ καὶ χάριν ἀπολήψεσθαι· ὅς δὲ διὰ τοῦτο μᾶλλον τετιμώρηται. Ὅπερ γὰρ φοβούμενος γενέσθαι συνέπραξε τῷ τυράνῳ, τοῦτο ἢ κατασκευὴ σὺ τῷ προυξένῳ· καὶ δι' ὧν ἔμετο ἐκφεύγειν τὰς ἀράς τοῦ Δαβὶδ, διὰ τούτων αὐτὰς εἰς ἔργον ἤγαγε· καὶ τὸ σόφισμα παγίς ἐγένετο· καὶ ὅπερ ἔφυγε μὴ παθεῖν, φεύγων (87) ἔπαθε· καὶ τὸ ἀποτρεπτικὸν τῶν λυπηρῶν, κατασκευαστικὸν ἠύρισκετο τῶν συμφορῶν. Εἰ τοίνυν οὐκ ἔστι διαδράναι τὴν δίκην, πῶς, ὧ πᾶσαν ὁμότητα καὶ ἀγριότητα κατὰ ψυχὴν ὠπλισμένοι, δόλοισι, καὶ μηχαναῖς, καὶ στρατηγίαις νομίζετε τὰς, ἐφ' οἷς ἐπλημμελήσατε, διαδιδράσκειν τιμωρίας ;

ΡΡΕ'. — ΠΕΤΡΟΥ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ.

Εἰς τὸ· Ἄφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν.

Ὅτι μὲν, εἰ χρήματα ἔσχετε (88), παρέσχετε ἂν τοῖς δεομένοις, εὖ οἶδα· ὅτι δὲ συγγνώμην ἀπαιτούμενος δυσχεραίνεις, θαυμάζω. Καίτοι τὸ ἀδάπανον

τοῦτο βοήθημα, τοῦ πολυτελοῦς οὐχ ἤττον ἡμᾶς ὤφε-
λεῖν εἰσθεῖν. Ἐν γὰρ τῇ ἡμέτέρᾳ ἐπεικειῖα, καὶ τῷ
μὴ συγχωρεῖν τοῖς εἰς ἡμᾶς πταίοις, κινδυνεύεται
ἡμῖν τὰ τῆς σωτηρίας. Ἀφίετε γὰρ, καὶ ἀφεθήσεται
ὑμῖν, ὁ θεὸς βοᾶ χρησμός.

querunt, salutis nostræ negotium periclitatur. Remittite enim, et remittetur vobis, divinum
clamat oraculum.

ΠΠΓ'. — ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΩ.

Ὅπου τάξις, ἐκεῖ ἀναγκαῖος ταξιαρχός· καὶ ὅπου
ἱππικὸν τεταγμένον, ἐκεῖ ἱππαρχός. Καὶ ὅπου ἡ
ναῦς, δῆλος ὁ τεχνίτης· καὶ ἐνθα μουσικὰ ὄργανα,
δῆλος καὶ ὁ ἄρμονικός. Οὐκοῦν χρῆ καὶ ἀπὸ τοῦ κό-
σμου τὸν ἀόρατον καθορᾶν λογισμοῖς, οὐκ ὀφθαλμοῖς,
νῶ, οὐ βλέμματι.

bilem (ejus opificem) contemplari, ratiocinationibus, non oculis; mente, non aspectu cor-
poreo.

ΠΠΖ'. — ΗΣΑΙΑ (89) ΣΤΡΑΤΙΩΤῆ.

Ὅτι μείζονα τίσουςι δίκην, τῶν πάλαι ἁμαρτη-
σάντων, οἱ μετὰ τὴν χάριν τὸν Θεὸν παρόρρι-
ζοντες.

Ὅντως ἐστὶ τῶν αἰσχυρῶν, μάλλον δὲ τῶν αἰσχι-
στων, τὸ μὴ μόνον τὰ ἐμφυτὰ τῆς ἀρετῆς σπέρματα
ἡμᾶς νεκρῶσαι (90), ἀ τῶν ἀρχαίων ἐπεικειέστερα (91)
ἐγεώργησαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὸ τῆς Χριστοῦ ἐπιδη-
μίας κρείττονα λόγου συμμαχίαν προδοῦναι.

ΠΠΗ'. — ΛΟΥΚΙΩ ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΩ ΠΗΛΟΥΣΙΟΥ.

Περὶ τῶν ἐκ φιλαργυρίας ροσούρων.

Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπισκόπου τυγχάνουσιν οἱ τοῦ σεπτοῦ
θυσιαστηρίου διάκονοι· σὺ δὲ (92) τούτων κατὰ Θεοῦ
συγχώρησιν ἀρχεῖς, ὅλος ὀφθαλμὸς ὀφελείας ὑπάρχειν,
ὡς τὰ ζῶα τὰ πολυόμματα· ἐπειδὴ καὶ τῇ πρὸς Θεὸν
ἐκεῖνα μιμῆσαι· ἐγγύτητι, οὐχὶ βίῃ, ὡς μανθάνω,
ἀλλὰ μόνῃ τῇ λειτουργίᾳ· καὶ μὴ σκοτίζειν τοῖς
φαύλοις ἐπιτηδεύμασι καὶ τὸν τίμιον ἐκείνον θίασον
καὶ χορὸν, καὶ τὸν πειθόμενόν σοι ἀκρίτως ἐπίσκο-
πον, καὶ χραίνειν τὸ θεῖον βῆμα πλεονεξίᾳ, καὶ πό-
ρους ἑαυτῷ ἀπὸ τιμῆς χειροτονιῶν ἀθροίζειν. Τοὺς
γὰρ πωλοῦντας τὰς περισσεύσας ἐξέβαλεν ἀπὸ τοῦ
ναοῦ μασιζῆς ὁ Κύριος. Ἴνα τοῖσιν μὴ σὺν ἐκείνοις
ὠσθῆς, παῦσαι οὕτως πλουτῶν, καὶ ὕλην τῷ μέ-
λοντι ἐτοιμάζων πυρὶ.

ΠΠΘ'. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Πῶς οἱ Φαρισαῖοι ἐπελάθοντο τοῦ Σωτῆρος, ὡς
μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθλοτότος.

Οἱ Φαρισαῖοι ἐπελάθοντο τοῦ Σωτῆρος, ὡς μετὰ

¹¹ Matth. xxi, 12. ¹² Luc. v, 50.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(89) Cod. Vat. omittit Ἡσαία. Possin.

(90) Non est absimilis querela Ciceronis in proe-
positio fluxit ex illo Christi: Cui multum datum
est, multum reposcetur ab eo; item: Servus sciens
voluntatem heri sui, nec faciens, vapulabit pluribus.

CLXXXVI. — OLYMPIODORO.

Ubiunque ordo aliquis est, ibi necessarius est
ordinis auctor et princeps; et ubique equitium
aliquid, ibidem præfectorum equorum requiritur; et
ubi navis, ibi gubernator atque artifex; et ubi
musica instrumenta, ibi et musicus est manifestus.
Oportet igitur etiam in officio mundi illum invisibilem

Oporet igitur etiam in officio mundi illum invisibilem

CLXXXVII. — ISALÆ MILITI.

Majores daturus penas eos qui post datam gratiam
Deum ad iram provocant, quam qui olim peccaverunt.

Est hoc revera turpe, vel potius turpissimum,
quod non solum insita nobis per naturam semina
virtutis enecamus (quæ accuratius etiam excolta
sunt hodie, quam antiquis fuere temporibus), sed
etiam illud auxilium omni oratione præstantius,
quod Christi in carnem adventus afferre nobis po-
tuit, prodimus.

CLXXXVIII. — LUCIO ARCHIDIACONO PELUSII.

De iis qui avaritiæ morbo laborant.

Oculi sunt episcopi venerandi altaris diaconi.
Tu vero cum horum sis permissione divina prin-
ceps, totus oculus esse debes, perinde ut illa multis
oculis prædita animalia (quæ propinquo ad Deum
accessu imitaris, non vita, ut audio, sed sola sacri
muneris functione), neque per improbas actiones
offundere tenebras et venerabili illi sodaliti ac
cœtui, et episcopo, qui tibi absque judicio obse-
quitur: neque divinum altare avaritiæ iniquitate
contaminare: neque electiones quæstui habere, ut
ex illarum pretio opes ac reditus tibi compares.

519-520 Nam eos qui columbas vendebant, Chri-
stus flagellatos ex templo proturbavit ¹¹. Quare ne tu
quoque una cum illis expellere, desine tales divitias
colligere et materiam ac pabulum futuro igni sem-
piterno præparare.

D CLXXXIX. — APOLLONIO EPISCOPO.

Quomodo Pharisæi reprehenderint Salvatorem; ut
qui cum publicanis et peccatoribus cibum cape-
ret ¹².

Reprehendebant Salvatorem Pharisæi, quasi qui

RITT.

(91) Pro ἐπεικειέστερα rescribe ex cod. οἱ ἐπει-
κέστεροι. Vers. 4 idem mutat ὑπὸ ἐν ἀπό. Possin.

(92) Σὺ δὲ τούτων. Videtur deesse ὅς vel ἐπειδὴ
ante τούτων nisi quis infra post ὅλος supplere malit
ὄν. RITT.

cum Publicanis et peccatoribus cibum caperet, A quandoquidem lex inter sanctum et profanum discernerebat, ignorantes interim, quod Christus supra legale iudicium exhibuisset benignam gratiam. Illud enim exciudicabat; ista vero plane amoliebatur malum et in bonum convertebat. Eique rei testimonium perhibent Zacchæus, et Matthæus, et quotquot præterea priores culpas posterioribus recte factis emendarunt.

CXC. — ATHANASIO.

In illud Christi dictum, « Beati estis, cum probro vos affecerint ».⁹⁵ (Scendum hæc epistolæ posteriores inventas fuisse.)

Dominus Christus beatos prædicavit, qui propter ipsum sancta et nefanda omnia audirent, dummodo si qui ea dicerent, mentientes deprehenderentur. Sciendum est igitur oportere ei, qui ad supremam beatitudinem aspiraret, utrumque adesse, ut mirum et propter ipsum (Christum) patiatur, et ut falsa condictaque sint quæ dicuntur. Quorum nisi utrumque adsit, alterutrum solum non poterit tantum prodesse. Proderit quidem aliquid, sed non tantum. Nam sive propter ipsum patientes, vera audiverimus, erubescere nos necesse est (altera enim ex parte reportantem gloriam, ex altera redarguimur); sive non propter ipsum, et tamen falsa patientiæ quidem reportabimus mercedem; attamen supremæ beatitudinis prædicationem minime consequemur: qua quidem potiri potuissemus, si ambo concurrissent.

CXCI. — ATHANASIO PRESBYTERO.

Qui non solum difficillimo laborat morbo (vitium dico), sed ne quidem eo liberari cupit; imo insuper etiam eos, qui tali morbo liberati sunt, quasi infelices deplorat; is omnium mortalium est miserimus atque infelicissimus, quantumvis ipsemet sese per incurabilem aecordiam beatum prædicare non erubescat.

CXCII. — THEODOSIO SCHOLASTICO.

In dictum, « Honorabile est conjugium ».⁹⁶

Habeat sane suas laudes honorabile conjugium, ut quod a Deo datum sit, et ab 521-522 hominibus in honore habitum, sed cum virginitate ne contendat, verum intra suos se terminos contineat. Quanquam enim, quod velles ipsum ultra quam fas sit exornare atque extollere, dixisti cœtam etiam terræ per pluvias in cœtum convenire, et solem lumen sumum impartiri lunæ, et flamma mari commisceri, omnisque generis animalia, terrestria, et aëriavagantia et marinorum ab hoc gubernata successione conservari ac perpetuari, sed cum angelorum vita comparatum superari, quibus conjugii usus supervacaneus est neque expetendus. Tamen multa ostenduntur

⁹⁵ Luc. v, 11. ⁹⁶ Hebr. xiii, 4.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(95) Confer epist. 95, supra. RITT.

(96) Θεοδώρῳ non Θεοδοσίῳ hæc epistola Vat. 650 inscribit. POSSIN.

κακῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐπιωμένου· ἐπειδὴ περὶ νόμος διέστανεν ἀνὰ μέσον ἁγίου καὶ βεβήλου, ἀγνοοῦντες, ὅτι Χριστὸς ὑπὲρ τὴν νομικὴν κρίσιν παρέτεχε τὴν φιλόανθρωπον χάριν. Ἡ μὲν γὰρ ἐξέκοπτεν, ἡ δὲ μετέβαλε τὸ κακὸν· καὶ μαρτυροῦσι Ζακχαῖος, καὶ Ματθαῖος, καὶ ὅσοι ἀνεμαχέσαντο τὰς ἡττας.

PL'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ.

Εἰς τὸ « Μακάριοι ἐστέ, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, » καὶ τὰ ἐξῆς. (« Ἴστέον, ὅτι αὐτοὶ ὑστερον εὐρέθησαν ἐπιστολαὶ [95]. »)

Ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐμακάρισε τοὺς δι' αὐτὸν ἀκούοντας ρητὰ τε καὶ ἄρρητα, εἰ ψευδόμενοι οἱ λέγοντες ἄλλοτεν. Κρὴ οὖν εἰδέναι, ὅτι ἀμφοτέρω δει προσεῖναι τῷ εἰς τὴν ἀκροτάτην μακαριότητα ἀφ' ἑξομένης· καὶ τὸ δι' αὐτὸν πάσχειν, καὶ τὸ ψευδῆ εἶναι τὰ λεγόμενα, ὡς εἰ μὴ θάτερον προσῆ, καὶ τὸ ἕτερον οὐ τοσοῦτον ὠφελεῖ· ὠφελεῖ μὲν γὰρ, οὐ τοσοῦτον δέ. Εἴτε γὰρ δι' αὐτὸν πάσχοντες, τάληθῆ ἀκούοιμεν, ἐρυθριᾶν ἀνάγκη· καθ' ἕν γὰρ μέρος εὐδοκιμοῦντες, κατὰ τὸ ἕτερον ἐλεγχόμεθα. Εἴτε μὴ δι' αὐτὸν μὲν ψευδῆ δὲ, ὑπομονῆς μὲν κομιούμεθα μισθόν· οὐ μὴν τοῦ ἄκρου τύχοιμεν μακαρισμοῦ, οὐ τύχοιμεν ἂν, εἰ ἀμφοτέρω συνδράμοι.

C PLI'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὁ μὴ μόνον νοσῶν τὴν ἀργαλειωτάτην νόσον, τὴν κακίαν φημί, ἀλλὰ μηδὲ ἀπαλλαγῆναι βουλόμενος· πρὸς δὲ τοὺς καὶ τοὺς ἀπηλλαγμένους ὀδυρόμενος· ἀπάντων ἀθλιώτερός ἐστι καὶ ἐλεεινότερος, κἄν αὐτὸς ἐαυτὸν δι' ἀνήκεστον ῥαθυμίαν μακαρίζει.

PLB'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Εἰς τὸ « Τίμιος ὁ γάμος. »

Ὁ μὲν τίμιος γάμος ἐχέτω τὰ ἐγκώμια τὰ οἰκεῖα, ὑπὸ Θεοῦ τε δοθεῖς, καὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τιμηθεῖς· πρὸς δὲ τὴν παρθενίαν μὴ ἀμιλλάσθω, ἀλλ' ἐν τοῖς οἰκεῖοις μενέτω ὄροις. Εἰ γὰρ καὶ θέλων αὐτὸν ὑπὲρ τὸ δέον κοσμησάτω καὶ σεμνῶναι, ἐφησ, ὅτι καὶ οὐρανὸν μὲν γῆ διὰ τῶν ὑετῶν ὀμιλεῖν, ἡλίον τε τὴν σελήνην φωτίζειν ποταμούς δὲ θαλάττης (94) ἀνακρητᾶσθαι, καὶ τὰ παντὸς γένη τῶν χερσαίων, καὶ ἁεροπόρων, καὶ ἐναλίων ὑπὸ τούτου κυβερνώμενα ταῖς διαδοχαῖς διατηρεῖσθαι, ἀλλ' ἡττάσθαι πρὸς τὴν τῶν ἀγγέλων συγκρινόμενος πολιτείαν οἷς ἡ τοῦ γάμου χρεῖα περιττὴ καὶ ἀνέρπτος. Ἐχομεν οὖν δεῖξαι πολλὰ γένη.

(94) Idem eod. mox ἢ θαλάτταις legit pro θαλάττης, et vers. ἡττάται pro ἡττάσθαι. In.

καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἄνευ συνόδου τικτόμενα· πλὴν τοῦτο οὐ ποιεῖται· ἀλλὰ καὶ χρεῖωδη καὶ ἀναγκαίαν ταύτην δριζοῦμαι, εἰ πρὸς παιδοποιεῖν καὶ μὴ πρὸς ἀσέλγειαν βλέπει. Ἐκαίνο δὲ μᾶλλον εἰποῖμι, ὅτι πρὸς τὴν οὐράνιον ἄξιαν συγπρίνεσθαι οὐκ ἂν εἴη δίκαιος. Κοσμικοὶ μὲν γὰρ ὁ γάμος ἐναθρυνέσθω ὑποδείγμασιν· ὑπερκοσμικοὶ δὲ μὴ κεχρήσθω (95) ὑπεροχαῖς. Κοσμικοὶ γοῦν καὶ εἰσι καὶ καλοῦνται οἱ τοῦτον ἀσπασάμενοι. Οἱ δὲ τῆς παρθενίας ἔρασταὶ γνήσιοι εἰς τὰς τῶν ἀγγέλων τεταγμένας ἐναγρῶσαν ἄξιας. Λέγει γὰρ τὸ Ἄσμα τὸ μυστικόν, θάμβος αὐτοῖς προσεῖναι ὡς τεταγμένων. Οὐδὲν γὰρ παρ' ἐκαίνοισι ἀτακτον, οὐδὲ ἀνώμαλον, ἀλλὰ πάντα τάξει καὶ ῥυθμῷ καὶ ἀρμονίᾳ κεχόσμηται. Ὡσπερ τοίνυν οὐρανὸς γῆς καὶ ψυχὴ σώματος διαφέρει, αὐτῶ καὶ ἡ παρθενία τοῦ γάμου. Κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἀγγελίαν τῶν ἀγγέλοις ὁμοιοῦται ἄνθρωπος· κατὰ δὲ τὸν γάμον τῶν θηρίων οὐδὲν διενήνοχεν, οἷς ἡ συνουσία ἀναγκαῖα ἐστὶ, καὶ δοκεῖ τὴν διαδοχὴν τοῦ γένους μηχανᾶσθαι.

A dero possesmas genera, quæ etiam in terra gignuntur sine commistione corporum. Sed hoc facere supersedebo; verum et utiliam et necessariam hanc rem esse pronuntio, si ad liberorum procreationem, et non ad libidinem explendam referatur. Hoc autem potius affirmaverim, indignam esse quæ cum celesti dignitate comparetur. Mundanis quidem exemplis sese jactet matrimonium: supra-mundanis autem excellentis ne utatur. Mundani igitur et sunt et vocantur illi qui id amplexi fuerunt; at veri germanique virginitatis amatores et sectatores in angelorum ordinatas ascripti sunt dignitates. Ait enim arcanum illud canticum stuporem ipsis adesse tanquam ordinatorum. Nihil enim apud illos est inordinatum, nihil inæquale, sed omnia ordine et rhythmo atque harmonia concentuque pulcherrimo ornata sunt. Sicut ergo cælum terra, et anima corpore, sic etiam virginitas conjugio præstantior est. Nam castitate quidem angelis homo fit similis: conjugio autem nihil differt a brutis animalibus, quibus corporum commistio necessaria est, et successionem perpetuitatemque generis moliri videtur.

PLΓ'. — ΝΕΙΑΩ.

Περὶ τῆς τὰ δύο λεπτὰ βαλοῦσης.

Ἐπὶ μὲν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων οὐ πάντως τοῖς βουλομένοις ἐπιταί τὸ δύνασθαι· τὰς γὰρ ἰδιωτικὰς δυνάμεις ὑπερβαίνουσι μεγαλοῦργαι· ἐπὶ δὲ τῶν πνευματικῶν ἐπιταί τοῖς βουλομένοις ἡ δύναμις. Τὸ γὰρ κατὰ δύναμιν κατορθωθὲν, οὐρανομηκῆς δεικνύται. Δύο οὖν λεπτὰ εἰς τὸ ἱερὸν γαζοφυλάκιον βαλοῦσα χήρα γυνή, ὡς πάντας τοὺς βασιλεῖας καὶ πάσας τὰς βασιλίδας ὑπερακοντίσασα ἕδεται· οὐ γὰρ τὸ θεθὲν ἔκρινεν, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν αὐτῆς, τὴν πᾶσαν περιουσίαν ἀφιερῶσασαν, ἐστεφάνωσεν ὁ χριστὴς. id cœlestis ille arbiter quod posuit. vidua, æstinnavit, quo omnem suam substantiam consecravit,

CXCH. — ΝΙΛΟ.

De muliere, quæ duo minuta conjecit in gazophylacium¹⁵.

In illis quidem rebus, quæ ad hanc vitam pertinent, ita comparatum est, ut non statim eos qui volunt, etiam facultas comitetur (nam plebeiorum hominum vires superant magnorum operum affectiones). In spiritualibus autem, quibus adest voluntas, illadem et facultas non deest. Nam quod pro virili quisque sua fecerit boni, id ad cælum usque pertingere demonstratur. Quam ob causam vidua illa, quæ duo minuta in sacrum thesaurum conjecit, quasi omnes et reges et reginas longo post se intervallo reliquerit, ita celebratur. Non enim quantum esset per se, sed animi ipsius propositum, quo omnem suam substantiam consecravit, corona dignum censuit.

PLΔ'. — ΝΕΙΑΑΜΜΟΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ τοῦ, « Φάσκοιτες εἶναι σοφοί, ἐμωρῶνθησαν. »

Ἐξ ὧν ὁ Μουσικός τις (96), ὡς φασὶ (δίκαιον γὰρ ἐξ ὧν φλυαροῦσιν, αὐτοὺς καταγωνίσασθαι), πᾶσαν κινήσας μελωδίαν εἰς θῆραν, σώφρονος οὐ περιγέγονε κόρης, ἐκ τούτων καὶ ὁ περὶ τῆς μουσικῆς διαγράφεται λόγος. Θέλγει μὲν γὰρ ἴσως, τουτέστι (χρὴ γὰρ καὶ ἐτυμολογῆσαι (97), θέλοντα ἄγει· οὐ μὴν καταδουλοῦται τὸ φρόνημα, οὐδ' ἐκιδιάζεται· οὐδὲ τοσαύτην ἔχει τὴν ἰσχύν, ὡς μὴ βουλόμενον χειρῶσασθαι. Ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ γενέσεως, ὡς φῆς, ληροῦσιν, εἰπὲ πρὸς αὐτοῦς· Πῶς ὅν φατε μαντικώτα-

523-524 CXCIV. — ΝΗΛΑΜΜΟΝΙ ΣΧΗΛΑΣΤΙΚΩ.

De dicto illo, « Cum se crediderint esse sapientes, stulti facti sunt¹⁶. »

Cum præses musicæ Apollo, ut aiunt (oportet enim ipsos ex suis ipsorum nugis refellere), omnibus adhibitis modis musicis non potuerit capere atque subigere castam pñellam: ex his etiam ratio musicæ ac vis depingitur quanta sit. Nam fortasse θέλγει demulcet, hoc est, si Græci verbi etymon spectemus, θέλοντα ἄγει, volentem quidem ducit: neque tamen animum hominis in servitutem redigit, neque cogit, neque tantam vim habet, ut non volentem quoque subigat. Quoniam autem de crea-

¹⁵ Luc. xxi, 1-5. ¹⁶ Rom. 1, 22.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(95) Κεχρήσθω mutat in ἀμιλλάσθω. Versu et verbo ultimo epistolæ idem μηχανωμένη scribit pro μηχανᾶσθαι. POSSIN.

(96) Pro Μουσικός τις cod. Vat. 650 scribit μου-

σηγέτης.

(97) ἐτυμολογῆσαι idem præducit in ἐτυμολογήσασθαι. 1b.

tione quoque rerum, ut scribis, nugantur, dic ad eos talia quædam : Quomodo, quæso, is, quem vatem optimum esse affirmatis, cui etiam solis nomen affingitis, omnia volentis, ignoravit castam esse puellam illam, nec voluptate capi posse? Nam vel artis vaticinandi beneficio, vel ex sua sapientia, quodque potentissimus esset omnium, qui, ut dicitis, hæc aut faciunt aut significant, scire profecto ipsam oportebat. Quod si omnium ignoratione rimi mortalium, per ea, quæ profertis, tam stulta,

CXCV. — TIMOTHEO LECTORI.

Rem esse difficilem, si affectus corpori nobis imperent.

Ex illis, quæ sectare, certaminibus, vir admirande, persuasunt tibi esto, præsentem hanc vitam nobis propositam esse tanquam stadium quoddam in quo nobis colluctandum sit cum affectibus et perturbationibus animi, quæ sunt bestię quædam non sensibiles, sed intelligibiles : quæ quidem si robor, quod in nobis est, subjecerint sibi, non tamen quoad corpus sistunt periculum, sed et ipsi animæ mortem afferunt. Sin autem vincantur, aut fugam arripuerint, tum vero et coronas et præconia magna consequemur, etiam in hac vita persæpe; post hæc autem in altera vita omnino : quandoquidem ita ordinatum est, ut futuræ vitæ commissa sint præmia, sicut huic præsentī fossata.

CXCVI. — DANIELI.

De sapientia, iniustitia, et contumelia comparatio.
« Si quidem male locutus sum, testificare de malo; si vero bene, quid me percutis? »

Licet, o admirande vir, aliis contumeliam inferentibus non tamen affici injuria, et lædentibus iniuste, non lædi. Quod si ænigma hoc tibi videtur, illico id tibi solvere conabor. Nam qui philosophatur (hoc est in rerum divinarum meditatione versatur), et ab inimicis illatas contumelias atque injurias moderate ac mansuete fert, is neque illis contumeliam facientibus, patitur, neque injuriam inferentibus, ullam accipit. Sed si verum dicendum est, illi sunt qui injuriam et contumeliam patiuntur

²⁷ Joan. xviii, 23.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(98) Idem cod. ψ mutat in ω s et vers. seq. ἐπιψεύδεσθαι in infinitivo scribit; vers. post 3, pro σοφῆς substituit μουσικός. POSSIN.

(99) Hæc supervacane hic reponitur prius edita pag. 2, num. 4, lib. 1. Tantum hinc observanda levis mutatio τοῦ περὶ ὧν (quomodo illic incipit) in ἐξ ὧν. Reliquas variationes ex codd. mss. suo loco notavimus. Id.

(1) Inscriptio nulla erat in edit. Paris.; sumitur ex codice Vaticano. EDIT.

(2) Ἐξεστὶν ἄλλων ὑβριζόντων μὴ ὑβρίζεσθαι. Ne cui hoc paradoxon videatur, legat D. Chrysost. in homil. sive commentario cui tit. fecit, *Quod nemo lædatur nisi a se ipso.* Cui similia habet Seneca. Plus etiam dicit comicus Philemon: *Si is cui convitium fit, dissimulet, nec ad se rapiat contumeliam, tum vero in ipsum faciendum redimere injuriam.* Versus notī quidem sunt, digni tamen etiam hic

τον εἶναι, ψ (98) καὶ τὸ τοῦ ἡλλίου ἐπιψεύδεσθε ὄνομα, ἠγγύησεν ὅτι σώφρων ἐστὶν ἡ κόρη, καὶ οὐκ ἂν ἀλόγη ἦδονῆ; Εἶτε γὰρ ἐκ τῆς ματικῆς, εἶτε ἐκ τοῦ σοφῆς εἶναι, καὶ δυνατώτατος τῶν ταῦτα, ὡς φατε, κατασκευαζόντων ἢ σημερινόντων, ἐχρῆν αὐτὸν εἶδέναι. Εἰ δὲ διὰ πάντων ἄγνοιαν δυστυχῶν ἐφωράθη παύσασθε, ὧ δεινότετοι, δι' ὧν φατε, ἑαυτοὺς ἐλέγχοντες.

infelix fuisse deprehensus est, desinite, o miser vosmetipsos refellere.

ΡΙΕ'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ (99).

Ὅτι χαλεπὸν, ἐὰν τὰ πάθη τὰ σωματικὰ ἡμῶν κατακυριεύσωσιν.

Ἐξ ὧν μετέρρη ἄλλων, θαυμάσιε, πέπειστο στάδιον ἡμῖν τὰ παρόντα προκείμεθα ἄρατον, ἐν ψ θηρίοις οὐκ αἰσθητοῖς, ἀλλὰ νοητοῖς πάθεσι προσπαλαίωμεν, ἅπερ εἰ τῆς ἐν ἡμῖν βώμης κρατήσουσιν, οὐ μέχρι τοῦ σώματος ἰστώσι τὸν κίνδυνον, ἀλλ' αὐτῇ τῇ ψυχῇ τὸν θάνατον φέρουσιν. Εἰ δὲ κρατηθῶσιν, ἢ δραπετεύωσιν, στεφάνων καὶ ἀναβήσεων μεγάλων τευξόμεθα, καὶ ἐνταῦθα μὲν πολυλάκις· μετὰ ταῦτα δὲ πάντως, ἐπειδὴ τὰ ἐπαθλα ὁ μέλλων αἰὼν ἐμπιστεύεται, ὡς οὗτος τὰ σκάμματα.

ΡΙΓ'. — ΔΑΝΙΗΛ (1).

Περὶ σοφίας, ἀδικίας, καὶ ὑβρεως παράθεσις.
« Εἰ μὲν κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρις; »

Ἐξεστὶν, ὦ θαυμάσιε, ἄλλων ὑβριζόντων, μὴ ὑβρίζεσθαι (2), καὶ ἀδικούντων, μὴ ἀδικεῖσθαι. Εἰ δ' ἀνιγμά σοι τοῦτ' εἶναι δοκεῖ, ταχέως αὐτὸ λύσαι πειράσομαι. Ὁ γὰρ φιλοσοφῶν, καὶ πρῶως τὰς παρὰ τῶν ἐχθρῶν φέρων ὑβρεῖς καὶ ἀδικίας, οὐθ' ὑβριζόντων ὑβρίζεται, οὐτ' ἀδικούντων ἀδικεῖται. Ἄλλ' εἰ χρῆ τάληθες (3) εἰπεῖν, ἐκεῖνοι εἰσιν οἱ ἀδικούμενοι καὶ ὑβριζόμενοι, οἱ καὶ παρὰ ἀνθρώπων καταγιωσκόμενοι καὶ καταδοῦμενοι. Ὁ δ' ὑψηλότερος ὧν καὶ ὑβρεως (4) καὶ ἀδικίας, κἀνταῦθα τοῖς

ascribi legique.

Ἥδιον οὐδὲν, οὐδὲ μουσικώτερον λέγειν ἔστ', ἢ δύνασθαι λοιδορούμενον φέρειν.
Ἐπιδορῶν γὰρ, ἂν ὁ λοιδορούμενος μὴ προσποιῆται, λοιδορεῖθ' ὁ λοιδορῶν.

Nec dissimiliter Basilius Magnus : Ὡς ὁ τύπτων τὸν μὴ ἀλογούντα ἑαυτὸν τιμωρεῖται (οὕτε γὰρ τὸν ἐχθρὸν ἡμύνατο, καὶ τὸν θυμὸν οὐκ ἀνέπαυσεν) οὕτως ὁ τὸν ἀλοιδόρητον ὀνειδίζων παραμυθίαν εὐρεῖν τοῦ πάθους οὐ δύναται. RITT.

(3) Pro τ' ἀληθές idem cod. habet τ' ἀκριβές, et vers. inde 2, post καταδοῦμενοι hæc addit, καὶ πικρὰ Θεοῦ καταχρινόμενοι. POSSIN.

(4) Pro ὧν καὶ ὑβρεως idem cod. ponit, καὶ ὑβρεων ὧν. Vers. post 3, pro κάκεισε παρὰ Θεοῦ, sic habet, καὶ ἐκεῖσε παρὰ τοῦ Θεοῦ. Id.

ἐγκωμίους παρά πάντων στεφθήσεται, μὴ μόνον τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ θυμοῦ κεκρατηκῶς, κάκειος παρὰ Θεοῦ μεγίστας ἔξει τὰς ἀμοιβάς. Εἰ δὲ φαίης, πολὺν ἔχειν ἰδρώτα καὶ πόνον, τὸ ὑβριζόμενον φέρειν, οὐδ' αὐτὸς ἀρνησαίμην· ἀλλ' ἐκεῖνο λέξαιμι, ὅτι οἱ μέγιστοι πόνου (5) στεφάνους τίκτουσιν. Εἰ δὲ καὶ παραδείγματι εὐπαραβλήτῳ καταπραῖναι βούλει τὴν φλεγμονὴν τῆς ψυχῆς, ἐκεῖνο ἐννόει, ὅτι τῆς μιαιφάνος (6) χειρὸς, τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο βασιτάσας πρόσωπον, φιλοσοφίας κρείττονα καὶ ὑψηλότερα ἐφθέγγετο ῥήματα· « Εἰ μὲν κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις; » Καὶ ταύτη τῇ ἐπιφθῆ (7) μὴ παύσαιο (8) τὴν ψυχὴν ἰώμενος.

assequi possit: « Si quidem male sum locutus, testificare de malo. Sin autem bene, quare me percutis? » Atque hoc carmine supradicto ne cesses animæ medicinam facere.

ΡιΖ'. — ΗΑΙΑ.

Περὶ Καππαδοκῶν.

Ἐν τῷ κοιμῆ (9) τὴν ὑμετέραν ἐλαφρίαν θαυμάζω, ὅτι βραχὺ πνεῦμα καὶ ὀλιγωρον τοῦ Καππαδόκου (10), οὕτως ἀπαντας ὑμᾶς ὡς καλάμην ἐδόνησε, καὶ ταῖς ἀσεβείαις αὐτοῦ κατασκευαῖς ὑπουργεῖτε, δεῖε τοῦ μὴ τὰ ὅμοια τοῖς ἤδη πεπονηθείσι παθεῖν. Εἰ τοίνυν συναπολήγειν αὐτῷ καὶ συμμεταίρειν παυομένῳ βεβούλησθε, εἰκότως τὴν πατρίδα ληΐξεσθε. Εἰ δὲ ὁ μὲν παύσεται καὶ ἀπελεύσεται, ὑμεῖς δὲ μενεῖτε ἐφ' ἧς πεφύκατε, τῶν ἐναντίων (11) ἀπόσχεσθε, τῶν δ' οἰκείων ἀντέχεσθε.

in qua nati estis, manebitis, ab adversariis quidem abstinete, propriis vero atque domesticis defensoribus vos præbeite.

ΡιΗ'. — ΔΟΜΙΤΙΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ (12).

Ἐνέτυχόν ποτε ἱστορίᾳ Περσικῇ, τοιαῦτά τινα περιεχούση, ὅτι οἱ παῖδες ἐμάνθανον μὲν μηδὲν ψευδὲς (13) μήτε λέγειν, μήτε ἀκούειν· μήτε τὸ συμφέρον δίκαιον, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἡγεῖσθαι συμφέρον· καὶ τοῦ δίδοναι τὸ λαμβάνειν εἶναι λυσιτελέστερον (14). Ὅτε δ' ἤμελλον εἰς ἀνδρας τελέσειν, ὡμνυον ὄρκον, ὀλίγα μὲν κοιμῆ περιέχοντα (15), μεγίστην δὲ δύναμιν περιέχοντα ῥήματα, καὶ ὑπὲρ πάσας τὰς τῶν Ἑλλήνων φιλοσοφίας. Ὄμνυε γὰρ ἕκαστος, ὡς ἐγὼ καταφρονήσω μὲν πάντος κέρδους

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(5) Ante στεφάνους idem addit τοὺς, et vers. seq. εὐπαραβλήτῳ mutat in ἀπαραβλήτῳ. POSSIN.

(6) Pro ἐκείνης idem legit ἐκείνος et vers. seq. inter ποδῶσπον et φιλοσοφίας inserit τὰ πάσης. Id.

(7) Ταύτη τῇ ἐπιφθῆ, Similem ἐπιφθῆν πρὸς τὸ καταπραῖναι τὰς ὑβρεῖς tradidit Isidor. noster supra epist. 179. RITT.

(8) Παύσαιο. Fort. καταπαύσαιο. In.

(9) Ἐν τῷ κοιμῆ. F. ἐγὼ κομ. Id.

(10) Sic de impio apostata Juliano dicebat Greg. Theologus, « nubeculam esse cito transituram. » Id.

(11) Τῶν ἐναντίων. Fort. in medio deest μὲν. Id.

(12) Cod. Vat. 650, Δομιτίου κόμητι. POSSIN.

(13) Idem ψευδὲς mutat in ψεύδος. Id.

(14) Τοῦ δίδοναι τὸ λαμβάνειν εἶναι λυσιτελέστερον. Atque hoc etiam vulgus absque institu-

A qui et ab omnibus condemnantur, et sermonibus differunt. 525-526 At qui et contumelia et injuria altior est, is et hic ab omnibus mortalibus coronabitur encomiis, quod non modo hostem, sed animos iramque suam superaverit: et in altera vita a Deo maxima obtinebit præmia. Quod si dixeris, injuriam tolerantiam multo constare sudore et labore, nec ipse inficias iverim: sed illud dixerim maximos labores parere coronas. Si vero etiam exemplo quodam facili ad comparandum lenire vis animi tumorem atque æstum, illud cogita, quod cum scelerata ac nefaria illa manus sacrum illum Christi vultum alapa percussisset, ipse verba protulit præstantiora sublimioraque quam quisquam meditando

CXCVII. — ΗΕΛΙΑΣ.

De Cappadocibus.

Vehementer equidem vestram levitatem admiror, quod brevis et ad exiguum tempus duraturus flatus Cappadocis illius, adeo vos omnes instar calamæ quassavit, quodque impiis hominis molitionibus vos ministros præbeatis, dum metuitis, ne consimilia eorum quæ prius perpessi fuistis, in posterum quoque perpetiamini. Si igitur una cum ipso, quando jam abibit magistratu, discedere decrevistis, probabiliter sane patriam prædamini. Sin autem ipse quidem abibit ac discedet, vos autem in ea regione

CXCVIII. — ΔΟΜΙΤΙΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ.

abstinetis, propriis vero atque domesticis defensoribus vos præbeatis, dum metuitis, ne consimilia eorum quæ prius perpessi fuistis, in posterum quoque perpetiamini. Si igitur una cum ipso, quando jam abibit magistratu, discedere decrevistis, probabiliter sane patriam prædamini. Sin autem ipse quidem abibit ac discedet, vos autem in ea regione

Incidi auquando in historiam Persicam, talia quædam complectentem: quod pueri quidem didicerint, nullum mendacium neque dicere neque audire; neque id justum quod utile, sed id utile quod justum esset, existimare: et dare quam accipere, utilius esse. Cum autem jam in virorum classem ascribendi essent, jusjurandum dabant, oppido quidem pauca verba, sed vim ac potestatem maximam complexum, omnemque Græcorum philosophiam superans. Jurabat enim unusquisque in hæc verba: Ego con-

ditione Persica facile credit; illud autem eidem παράδοξον, τὸ δίδοναι τοῦ λαμβάνειν εἶναι λυσιτελέστερον, quomodo hic contra ms. lectionem restituendum esse aio. Concordat cum hac sententia Persica etiam Christi Jesu apophthegma, quod nobis ex contestatione Pauli ad presbyterium Ephesinum facta conservavit Lucas, Act. xx, vers. 35: Μακάριόν ἐστι δίδοναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. RITT.

(15) Ὀλίγα μὲν κοιμῆ περιέχοντα, μεγίστην δὲ δύναμιν περιέχοντα τὰ ῥήματα. Lego hæc et distingo ita, ὀλίγα μὲν κοιμῆ τὰ ῥήματα· μεγίστην δὲ δύναμιν περιέχοντα, καὶ ὑπὲρ, etc. Sic exigui sententia aucloris. At in ms. τὰ ῥήματα non suo loco posita sunt, et περιέχοντα bis scriptum est perperam, cum tantum semel sit necessarium. Id.

— Cod. Vat. inter περιέχοντα et μεγίστην inserit ῥημάτια, et mox περιέχοντα decurtat in ἔχοντα POSSIN.

tennam quidem omne malum lucrum; contemnendam A voluptatē corporis; contemnendam inanem gloriam; amulabor autem virtutem, et colam divinum numen, et parentes, vera dicens, et bona agens; neque horum quidquam violabo sciens et volens. Si igitur divinas Litteras, quod earum fulgorem velut ii qui lippitudine oculorum laborant, solem, ferre nequeas, nec ipse legis, nec legi a filiis tuis permissis: at hæc saltem meminisse, et ipse te et tuos liberos assuefacito. Credo enim fore ut ab hisce permoti in divinos quoque sermones tandem incidās.

527 CXCIX. — *Caret inscriptione.*

In hac quidem vita, optime vir, fieri non potest ut concurrant utraque, vehementia, dico, suppliciorum et duratio. Alterum enim alteri repugnat, quod natura corporis, quæ est corruptioni obnoxia, concursus illorum non ferat. In altera autem vita, ubi expers corruptionis conditio introducta fuerit, et corruptionem expulerit, tunc etiam hujus pugnae finis erit, ut vehementia cruciatuum neque expellat animam ex corpore, neque corpus in nihilum redigat.

CC. — OPHELIO GRAMMATICO.

*Quare Moses reversus ex bello relegavit extra castra, ut purgarentur**.*

Si cædes illæ quidem quæ aMter committuntur, non sunt puræ atque innocentes, a bellis autem scelus abest, quamobrem, inquis, Moses eos qui ex bello revertebantur extra castra purgandos relegavit? Aio igitur, quamvis legitimæ esse videantur hostium in bellis cædes, et columbarum victorum eriguntur, præclara ipsorum facinora prædicantes: tamen si accuratæ ac supremæ cognationis quæ inter homines est, ratio habeatur, ne has quidem plane innoxias esse; quam ob causam ipsis præcepit, ut purgationibus et aspersionibus uterentur.

CCJ. — HERNIE.

De resurrectione.

Si quidem sola anima præclaras edidit officii actiones, sola etiam coronetur. Sin autem corpus quoque partem sustinuit certaminum, coronetur etiam anima una cum ipso corpore. hoc enim iustum et æquum et consentaneum et convenientissimum est.

CCII. — ALPHIO.

Divinissimus Patris et Fitis et Sermo, ille omnium

** Num. xxxi, 19.

πονηρού· καταφρονήσω (16) ἡδονῆς σώματος· καταφρονήσω δόξης κενῆς· ζηλώσω δὲ ἀρετὴν, καὶ τιμήσω τὸ θεῖον, καὶ γονεῖς· ἀληθῆ λέγων, ἀγαθὰ πράσων· οὐδὲ τι τούτων ὑπερβήσομαι εἰδῶς οὐδ' ἐκῶν. Εἰ τοίνυν τὸ σέλας μὴ φέριον τῶν θεῶν Γραφῶν, ὡσπερ οἱ ὀφθαλμιῶντες τὸν ἥλιον, οὐτ' αὐτὸς ἀναγνώσκεις, οὐτε τοὺς σκουτοῦ υἱεῖς συγχωρεῖς, καὶ ταῦτα καὶ σαυτὸν καὶ τοὺς σαυτοῦ παῖδας φέρειν (17) ἐπὶ μνήμης ἐθίξε. Πιστεῦω γάρ, ὅτι κινήσουσιν ὑμᾶς καὶ τοὶ θεοὶ λόγοις ἐντυχεῖν.

PLΘ. — ANEPIΓΡΑΦΟΣ.

Ἐνταῦθα μὲν, ὦ βέλτεστε, οὐχ οἶόν τε ἀμφοτέρω συνδραμεῖν, σφοδρότητα λέγω τιμωριῶν καὶ παραμυθῆ. Θάτερον γὰρ θατέρω πολεμεῖ, διὰ τὸ φαρτὴν οὖσαν τοῦ σώματος τὴν φύσιν μὴ φέρειν αὐτῶν τὴν σύνοδον. Ἐκέισε δὲ τῆς ἀφθαρσίας εἰσοδιασαμένης καὶ τὴν φθορὰν ἐξοστρακισάσης, καὶ ἡ τῆς μάχης ταύτης διάλυσις γένοιτ' ἂν, ὡς τὴν ὑπερβολὴν τῶν βασανιστηρίων μῆτε τὴν ψυχὴν ἐξελάσαι τοῦ σώματος, μῆτε τὸ σῶμα εἰς τὸ μὴ ἦν παραπέμψαι.

Σ. — ΟΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Τίνος χάριν ὁ Μωσῆς τοὺς ἐπανεληθόντας ἀπὸ πολέμου ἐξω τῆς παρεμβολῆς καθαρθησομένους ἀπέπεμψεν.

Εἰ τῶν φόνων οἱ μὲν ἄλλως (18) συμβαίνοντες, οὐκ εὐαγεῖς, τῶν δὲ πολέμων τὸ μῦθος ἀπεστι, διὰ τί, Ἐφης, ὁ Μωσῆς τοὺς ἀπὸ πολέμου ἐπανεληθόντας ἐξω τῆς παρεμβολῆς καθαρθησομένους ἐπέμψε; Φημι τοίνυν ὅτι, εἰ καὶ νόμοι εἶναι δοκοῦσιν αἱ τῶν ἐναντιῶν ἐν πολέμοις σφαγαί, καὶ σπῆλαι τῶν νεκῶντων ἐγείρονται κηρύττεσθαι τὰ κακορῶματα· ἀλλὰ γε τῆς ἀκριβοῦς συγγενείας ἐξεταζομένης (19), οὐδὲ αὐταὶ ἀθῶοι εἰσιν, διόπερ αὐτοὶ καὶ καθαρῶς καὶ περιβρανετηρίως χρήσασθαι ἐπίταξεν.

ΣΑ. — ΕΡΜΕΙΑ.

Περὶ ἀναστάσεως.

Εἰ μὲν μόνῃ κατώρῳσεν ἡ ψυχὴ, μόνῃ καὶ στεφανοῦσθαι. Εἰ δὲ καὶ τὸ σῶμα ἐμερίσατο τοὺς ἀθλους, μετ' αὐτοῦ καὶ στεφανοῦσθαι. Δίκαιον γάρ, καὶ εὐλογον, καὶ εἰκόσ, καὶ προπεωδέστατον τοῦτο τυγχάνει.

ΣΒ. — ΑΛΦΙΩ.

Ὁ θεϊότατος τοῦ Πατρὸς Υἱὸς τε καὶ Λόγος, ὁ τῶν

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(16) Inter καταφρονήσω et μὲν idem inserit a. c. Possit.

(17) Idem φέρειν mutat in φορεῖν. Id.

(18) Vers. 1 ep. ἄλλως pro ἄλλως ponit codex Vat. 650 Vers. 7, κηρύττουσαι mutat in κηρύττουσι et vers. penult. et ult. χρήσασθαι in χρήσθαι. Id.

(19) Τῆς ἀκριβοῦς συγγενείας ἐξεταζομένης. Cum inter nos cognationem quamdam insti-

tuerit natura. L. 3, Ut vim. D. De iur., et ut ait Leo M. serm. 4 De Quadragesima, i cum in omnibus hominibus natura sit diligenda communio. » Vide eundem serm. 1 De jejunio decimi mensis. Adi et Pluarch. Roman. Quæst. 39, ubi ait eum qui nulla obstrictus necessitate sacramenti militaris, hominem etiam in bello occiderit, cædis reum esse. RITT.

ἀπάντων Δημιουργός, ὁ ἀδίδος τε καὶ ἀρρήτος, δεῦρ' ἄ
ἐπιφοιτήσας, τὴν ἀσάφειαν τοῦ κηρύγματος τῆ
οικεία ἠρμήνευσε δυνάμει· διὰ καὶ Θεοδιδάκτους ἔσε-
σθαι πάντας τὸ προφητικὸν προσηγήσατο λόγιον. Πάν-
τες τοιγαροῦν οἱ νοῦ καὶ φρονήσεως οὐκ ἀμοιροῦντες,
ἅτε ὑπὸ τῆς ἀνωτάτης σοφίας παιδευθέντες, ἀπάντων
τῶν ἀνθρωπίνων ἀφέμενοι, καὶ τῶν λογισμῶν ἀνω-
τέρω χωρήσαντες, τὰ ὑπερκόσμια φαντάζονται.

ΣΓ'. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ (19').

Εἰς τὸ· « Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμέρει τὸ βρομα
αὐτοῦ. »

Ὁ θεῖος καὶ ἀκήρατος νοῦς, εἴ ποτέ τι τῶν μελ-
λότων προμνήσαι ἠβούλετο, οὐκ ἀπλῶς ἐβρίπτε
τὴν προφητείαν· ἐγέλασαν γὰρ ἂν πλατῦ οἱ ἀπαι-
δευτοὶ Ἰουδαῖοι, οἱ καὶ πρὸς τὰ βιβλία σαφῆ ἀπαιδευ-
τοῦντες (20)· ἀλλὰ κεράσας τοῖς παροῦσι τὴν τῶν
μελλόντων γνώσιν, οὕτω τὴν προφητείαν ἐσέρμυεν,
ἕπως καὶ οἱ τότε ἀκροώμενοι ἀπλάουσασί τινος ὠφε-
λείας, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ἐκ τῆς περιβολῆς τῶν πραγ-
μάτων τὸ ἀκριθές γνοῖεν. Καὶ ἵνα μὴ πάσας περιερ-
χόμενος τὰς προφητείας δόξω μακρηγορεῖν, ἕνα
προφητείας τρόπον παράθεῖς, διὰ τούτου καὶ τοὺς
λοιποὺς τοῖς συνεπιπέροις σαφηνίσω. Γέγραπται γὰρ
ψαλμὸς εἰς Σολομῶντα, ὃ δὲ ὀλίγα μὲν εἰς Σολο-
μῶντα (21) βλέπει· τὰ δὲ πλεῖστα καὶ μέγιστα εἰς
τὸν Χριστόν. Ὁ μὲν γὰρ πρόβριφος νοῦς τὸν Σολο-
μῶντα ἐδέκει ἔδειν· ὁ δὲ εὐκρινέστερος καὶ ὀξυ-
πέστερος τὸν τῷ ὄντι εἰρηνικόν· καὶ ἦν καὶ τοῖς τότε
οὔσι παραμυθία μεγίστη, καὶ τοῖς ἐσομένοις παρα-
μυθία (22) ἀρίστη. Τὸ γάρ· « Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμέρει
τὸ βρομα αὐτοῦ, καὶ πρὸ τῆς σελήνης εἰς γενεὰς
γενεῶν, » καὶ τὰ ἄλλα πάντα τὰ ὑπερφυῖ, καὶ θεο-
πρεπῆ, καὶ μεῖζονα οὐ μόνον ἢ κατὰ ἀνθρώπον, ἀλλὰ
καὶ κατὰ τὰς ἀνω δυνάμεις, εἰς τὸν Χριστόν ἦδετο.
Τὸ δέ· « Καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ διὰ παντὸς, »
περὶ Σολομῶντος εἴρηται. Μὴ τοῖνυν νομιζόμεν
ἀπλῶς τὴν ἀκήρατον σοφίαν διὰ τῶν προφητῶν τὴν
μέλλουσαν προμεμυνημένοι γνῶσιν· ἀλλὰ κερά-
σαντες (23) τοῖς ἐνεστώσι τὰ μέλλοντα, μηδὲ ἐπειδὴν
τι ταπεινὸν ἀκούσωμεν, καὶ τῆς θείας τοῦ Σωτῆρος
ἐπιδημίας ἀλλότριον, πάντως εἰς αὐτὸν εἰρῆσθαι νο-
μίσωμεν· ἀλλὰ μηδὲ τὰ μεγαλοπρεπῆ, καὶ τῆ θεῖα
μόνη ἀξία πρέποντα, περὶ Σολομῶντος εἰρῆσθαι ἠγώ-
μεθα, τοῦ μηδὲ ἀμεμπτον ἐσηκόςτος τὸ πέρας· μηδὲ
ἐκδιαζώμεθα τὰς προφητείας (24)· μηδὲ τοῦ ἁμα-
λισμοῦ χάριν τῶν προφητικῶν χωρίων εἰς ἀγυρτικὰς
ἐμπίπτωμεν λογοποιίας· ἀλλὰ νουνεχῶς καὶ καθ'

rerum opifex et creator, ille sempiternus et ineffa-
bilis, cum huc in carnem venisset, obscuritatem sa-
lutaris præconii propria virtute elucidavit. Quam-
obrem etiam a Deo doctos fore omnes, propheticum
prædixit oraculum. Omnes igitur, qui quidem in-
telligentia et prudentia non destituantur, tanquam
illi qui a suprema sapientia instituti sint, omnibus
rebus humanis relictis et ultra ratiocinationum hu-
manarum metas evecti, nihil nisi res supramunda-
nas meditantur.

CCIII. — LEONTIO EPISCOPO.

In illud, « Ante solem permanet nomen ejus ». »

Divina illa et pura mens, si quando rem **528** ali-
quam futuram præsignificare voluit, non simplici-
ter profudit vaticinium (risissent enim effuse impe-
riti atque indociles Judæi, qui etiam ad res valde
claras ac perspicuas tæditate perpetua laborabant),
sed miscens ac temperans præsentibus futurorum
cognitionem, ita prophetiam accommodavit, ut et
illius temporis audiores utilitatem inde aliquam
perciperent, et post futuri ex ipso rerum exitu ac-
curati quidpiam scirent. Ac ne cui, si omnia per-
sequeretur vaticinia, profixior esse videar, unam
quamdam prophetiæ formam ubi proposuerō, per
hanc simul et cæteras intelligentioribus declarabo.
Scriptus est enim in Salomonem psalmus quidam,
cujus pauca sane capita Salomonem respiciunt : sed
plurima et maxima in Christum. Nam intellectus
primo quidem obvis Salomonem canere videbatur :
sincerior autem atque interior sensus eum celebra-
bat, qui vere est pacificus, et erat cum illius tempo-
ris hominibus maxima consolatio, tum etiam poste-
ris optima fatura. Illud enim : « Ante solem per-
manet nomen ejus, et ante lunam in generatione
generationum », et reliqua omnia, quæ superna-
turalia et divinitati convenientia sunt, neque solam
majora sunt quam pro homine, verum etiam quam
pro supremis atque celestibus virtutibus in Chri-
stum cænebantur. Illud autem : « Et adorabunt de
ipso semper » : de Salomone dictum est. Ne igitur
putemur simpliciter et indistincte sinceram Dei
sapientiam per prophetas futuram præsignificasse
cognitionem : sed presentibus futura contempera-
tes, neque si quid humile atque abjectum, divinoque
Salvatoris in terras adventu indignum aut alienum
audiverimus, omnino in ipsam statim dictum esse
arbitremur. Sed neque magna illa, solique di-
vinæ majestati convenientia, de Salomone dicta esse

²⁰ Psal. LXXI, 5, 47. ²¹ ibid. ²² ibid. 13.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(19') Deerat inscriptio in edit. Paris. ; suppletur
ex cod. Vatic. 650. Edit.

(20) Pro ἀπαιδευτοῦντες cod. Vat. 650 substituit
ἀναίσχυντοῦντες. Possin.

(21) Bis ante Σολομῶντα supplet τὸν. Ib.

(22) Παραμυθία idem mutat in προφητεία. Ib.

(23) Pro κεράσαντες idem habet κεράσαν. Ib.

(24) Μηδὲ ἐκδιαζώμεθα τὰς προφητείας. Aurea
regula de interpretatione prophetarum ne illis vim
adhibeamus, eosque loqui cogamus quod volumus.
Similia vide supra: RITT.

existimemus, qui ne finem quidem vitæ labe carentem sortitus est; neque vim faciamus prophetiis: neque studio redigendorum ad æqualitatem quamdam locorum propheticorum in scurriles quasdam verborum ineptias incidamus: sed prudenter cordateque et secundum historiam dicta intelligamus, et quæ secundum contemplationem et spiritualem sensum vatidice prolata fuerunt, sic etiam accipiamus. Non autem vice versa, quæ historice sunt prolata, ad spiritualem intellectum, aut spiritualiter intelligenda, ad historicum sensum per vim trahamus: sed utrique generi dictorum aptum convenientemque sensum accommodemus. Quod si talis reperitur aliqua prophetia, quæ et historiam apte convenienterque et spiritualem sensum absque coactione conservet, ea sane quin ad utramque partem utamur nihil prohibet.

529. CCIV. — ISIDORO DIACONO.

In illud Christi dictum, « Nisi abundaverit justitia vestra, » et quæ sequuntur²⁵.

Quando primus homo ab ipsa, ut quis dixerit, linea (stadil atque curriculi sibi a Deo præscripti) divino mandato neglecto, fraudem (diaboli) plane ipsam perdere satagentis prætulit, tunc et corpus ejus non solum morti, sed et variis perpassionibus subjectum esse cœpit. Multa enim mala atque incommoda, quibus se ipso deterior factus est, inde pullularunt, et gravis atque ad regendum difficilis equus ille evasit. Quoniam igitur et in omnes mortales ingloria atque infelix ista, omnique jactura gravior hæreditas transmissa, et abominandum illud patrimonium socordia voluntatis humanæ etiam adauctum est: idcirco Christus in terras veniens corpus nobis levius (atque ad virtutis actiones expeditius) reddidit per baptismum, ulia Spiritus illud excitans atque erigens. Quæ etiam causa est, cur nobis majora priscis et certamina et præmia sint proposita. Non solum enim a cæde puros nos esse vult, verum etiam ab ira²⁶; neque solum ab adulterio et scortatione, verum etiam a libidinoso et incontinente conspectu²⁷; neque solum a perjurio, verum etiam a jurejurando liberos²⁸: et juxta cum amicis inimicos quoque jubet diligere²⁹. Sed et in aliis omnibus prolixiora amplioraque fecit stadia: et non obedientibus ignem inexstinguibilem comminatus est, ostendens eo ipso, non esse hæc in voluntate et arbitrio posita eorum qui certant, ut est paupertas spontanea nullas possidens facultates, ut item est virginitas perpetua. Ibi enim exhortatione usus est: « Si vis perfectus esse³⁰; » et: « Qui potest capere, capiat³¹. » Sed præcise vult ea impleri. Sunt enim necessaria (non arbitraria.) Quam etiam ob causam hoc dixit, quod discere voluisti: « Nisi abundaverit

A ἱστορίαν εἰρημένα νοῶμεν, καὶ τὰ κατὰ θεωρίαν προφητευσθέντα ἐκλαμβάνωμεν, μὴδὲ τὰ σαφῶς ἱστορηθέντα εἰς θεωρίαν ἐκδιαζόμενοι, μήτε τὰ λαμπρῶς θεωρηθῆναι ὀφείλοντα (25) εἰς ἱστορίαν καταδιόζοντες, ἀλλ' ἀμφοτέροις πρόσφορον καὶ κατὰλληλον νοῦ ἐφαρμύζοντες. Εἰ δὲ τοιαύτη εὐρεθεῖ προφητεία, καὶ τὴν ἱστορίαν ἀρηρότως (26) καὶ τὴν θεωρίαν ἀδιόστως σώζουσα, χρηστέον αὐτῇ κατ' ἀμφω.

ΣΔ. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ (27)

B Εἰς τό· « Ἐὰν μὴ περισσέυση ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν, » καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὅτινίκα ὁ πρωτόπλαστος ἄνθρωπος ἐξ αὐτῆς, ὡς ἂν τις εἰποι, γραμμῆς τῆς θείας ἐντολῆς ἀλογήσας τὴν ἀπάτην προὔτιμησε τοῦ αὐτὸν ἀπολέσαι παντελῶς μηχανησαμένου, τὸ τνικαῦτα καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ γέγονεν οὐ μόνον θνητὸν, ἀλλὰ καὶ παθητόν. Πολλὰ γὰρ ἐλαττώματα ἐβλάστησε, καὶ βαρῆς καὶ δυσήνιος ὁ ἵππος κατέστη. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ εἰς πάντας ἡ δυσκλεῆς αὐτῆ καὶ πάσης ζημίας βαρύτερα κληρονομία κατεπέμφθη (28), καὶ ταῖς τῆς προαιρέσεως ῥαθυμίαις ἠύξῃθη ἡ ἀπευκτὴ περιουσία, δεῦρο δὲ ἐπιφοιτήσας ὁ Χριστὸς, κουφότερον ἡμῖν τὸ σῶμα διὰ τοῦ βαπτίσματος πεποίηκε, τῷ περὶ τοῦ Πνεύματος διεγερῶν· διὰ τοῦτο μέλζονα τῶν παλαιῶν ἡμῖν προσετέθη (29) καὶ ἄθλα καὶ ἐπαθλα. Οὐ γὰρ φόνου καθαρὸς εἶναι βούλεται μόνον, ἀλλὰ καὶ ὀργῆς· οὐδὲ μοιχείας καὶ πορνείας, ἀλλὰ καὶ ἀκολάστου θεας· οὐδὲ ἐπιπορίας, ἀλλὰ καὶ εὐπορίας. Καὶ μετὰ τῶν φίλων καὶ τοὺς δυσμενεῖς κελεύει φιλεῖν· καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δὲ ἅπασιν μακρότερα ἐποίησε τὰ στάδια· καὶ τοῖς μὴ πειθομένοις πῦρ ἄσβεστον ἠπειλήσε, δεικνύς, ὅτι οὐ τῆς φιλοτιμίας τῶν ἀγωνιζομένων ἐστὶ ταῦτα, ὡς περ ἡ ἀκτημοσύνη, καὶ ἡ παρθενία· ἐκεῖ γὰρ προὔρθευατο· « Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, » καὶ· « Ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρεῖτω. » Ἀλλὰ πάντως σὺτὰ ἀνυσθῆναι βούλεται· καὶ γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἐστὶ. Διὸ καὶ ἐφη τοῦθ', ὅπερ μαθεῖν ἠθέλησας· « Ἐὰν μὴ περισσέυση ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεόν τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, » τούτέστιν, εἰ μὴ τοσοῦτον ὑπερακοστήσητε τοὺς ἐν τῇ Παλαιᾷ εὐδοκίμηκόςτας· οὐ γὰρ περὶ τῶν δίκτην δωσόντων νυνὶ διαλέγομαι· ὅσον ὁ οὐρανὸς τῆς γῆς διενήνοχεν· οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » Τοῖς γὰρ ἄθλοις καὶ τὰ ἐπαθλα εἰκότως ἀκολουθεῖ. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ σύμμετρον πολιτεῖαν

²⁵ Matth. v, 20. ²⁶ Matth. v, 22. ²⁷ ibid. 28. ²⁸ ibid. 34, 35. ²⁹ ibid. 43, 44. ³⁰ Matth. xix, 21. ³¹ ibid. 12.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(25) Ed. Paris., μήτε τὰ σ. ἱστ., ἢ θεωρηθῆναι ὀφ. εἰς ἱστ. καταδιόζοντες, etc. Locus suppletur ex cod. Vatic. 650. Edit.

(26) Vers. antep. et pen. pro ἀρηρότως scribit ἀρρότως. Possim.

(27) In tit. διακόνω mutatur in ἐπισκόπῳ a cod. Vat. 650. Id.

(28) Pro κατεπ. idem habet παρεπέμφθη. Id.

(29) Forsan legendum προσετέθη. Cf. epist. 64 RITT. — Cod. Val. προσετέθη, ut conjecit RITT.

τινά πολιτευόμενοι, γῆν καὶ μακροημερίαν ἔσχον ἅ
την ἀμοιβήν. « Τίμα γάρ, φησί, τὸν πατέρα καὶ τὴν
μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔση μακρο-
χρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί
σοι. » Ἡμεῖν δὲ τοῖς τοῦ εὐαγγελικοῦ διαύλους
δραμοῦσιν, οὐρανόθεν ἀπόκειται, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ
ἀγαθά.

nibus enim merito consequentia sunt etiam præmia. Illi namque honestam et æquabilem vitam colentes, terram et longævitatem pro præmio habuere. « Honora, inquit, patrem et matrem tuam, ut bene tibi sit, et sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi; » nobis autem evangelicis decursis stadiis, cælum, et hujus bona sunt reposita.

ΣΕ. — ΟΛΥΜΠΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ὅτι μὲν πρὸ πολλῶν ἂν δωρεῶν καὶ μεγίστης
εὐκλείας ἐθέμην, τὸ περὶ ὧν πρῶην γέγραφα πεπει-
κῶς ἀνοῦσαι, οὐκ ἂν ἔξαρνος, ὧ φίλε, ἐγενομῆν (30).
Ταύτη γε αἰτίας εἰσω ὑπελάμβανον εἶναι δόξας, εἴ
τινες τὰ βέλτεστα ἀκούοντες, μὴ προσέχουεν τὸν
νοῦν, καὶ ταύτης τῆς ἀπὸ τῶν λόγων ὠφελείας
ἀποστερησείαν ἑαυτούς· ἀλλ' ἤλπιζον ἀπλῶς ἕκα-
στον ἢ ἐπὶ τοῦς μὴ πεισθέντας τὴν μέμφειν οἰσειν,
ἢ μήτ' ἐμοί, μήτ' ἐκεῖνοις ἐπιτιμήσειν. Ἐπεὶ δὲ
εἰς τοσοῦτον (31) προήκεις, ὡς ἐμοὶ μέμψασθαι·
ἀλλ' ὁ μὲν μηδὲν ἔχων εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ πάντα
ἐκθειάζων· ἐν δὲ ἰσχυρὸν ἔχειν νομίζων, τὸ μὴ
δεδυνῆσθαι πείσαι· ἀνάγκη σοι περὶ τοῦτου χαρά-
ξαι γράμματα, καὶ μὴ σιγὴν τὴν αἰτίαν ἐνεργεῖν.
Ἄστοπον γάρ, σὲ μὲν τολμᾶν ἃ μὴ προσήκει γρά-
φειν· ἐμὲ δ' ἀντεπιστέλλειν τὰ δίκαια κατοκνεῖν.
Εἰ μὲν γάρ εἶπες, μὴ ἐπέστειλας δὲ, τὴν ἡσυχίαν
ἂν ἦγον. Ἐπειδὴ δὲ μεμῆνυκας, ἃ μῆτε ἐγὼ σεσί-
γηκα, καὶ τῆς σῆς σοφίας τῷ δοκεῖν ἀληθῆ μέμψα-
σθαι (32) περιγίνεται. Βουλοίμην μὲν οὖν μηδὲν
πικρὸν μηδὲ καταφρονητικὸν ἐκθεῖναι ταῖς ἀποδεί-
ξεσιν· οὐ γὰρ ἑτέροις ἦκα κακῶς λέξων· ἀλλ' ὡς
οὐκ αὐτὸς ἤμαρτον ἀποδείξων. Εἰ δέ τι ὑπ' αὐτῆς
τῆς ἀνάγκης εἰπεῖν ἐκδιασθῶ, τῆ τῶν πραγμάτων
φύσει, οὐ τῆ τοῦ γράφοντος γνώμῃ τὴν αἰτίαν λο-
γιστέον. Ἄρξομαι δὲ ἀφ' ὧν αὐτὸς ἔγραψας. Εἰ
γάρ γεγραψὺς πολλὰς ὡς φημι προσήκεν· ὄνπερ
δὴ προσήκει τρόπον· πρὸς Εὐσέβιον καὶ Μαρτιανόν,
Ἰωσιμόν τε καὶ Μάρωνα, ὥστε κακίας μὲν (33)
ἀποστῆναι, τῆς κατ' ἀρετὴν δὲ ἀντιλαμβάνεσθαι,
εἶτα τοῦτ' οὐκ ἔπεισα, ποτέρων ἢ κατηγορία; καὶ
μοι δοκεῖς λόγῳ μὲν ἐμὲ αἰτιᾶσθαι· ἔργῳ δ' ἐκεί-
νους κωμῶδειν. Ὅ μὴ πειθόμενος ἰσχυρῶς, χορδὴ
ἀμουσος· ὁ μὴ πειθόμενος ἰατρῶ, ἀθλιός. Ὅ δὲ
κορυφαῖος καὶ ἰατρός, ἔξω αἰτίας ἐσκήνουνται. Τῶν
γάρ μάλιστα δυνηθέντων εἰπεῖν, καὶ μεγίστην δόξαν
ἐπὶ φρονήσει λαδόντων, οὐδεὶς ἔστιν, ὃς τοῦτ'

³⁰ Exod. xx, 12.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(30) Pro his, φίλε, ἐγενομῆν, hæc cod. Vat. 650 substituit, φιλαίτιε, γενοίμην οὐ μὴν. Possin.

(31) Inter τοσοῦτον et προήκεις idem inserit σοφίας. In.

(32) Μέμψασθαι scribit idem pro μέμψασθαι, et

justitia vestra plus quam Scribarum et Phariseorum; hoc est, nisi tanto intervallo superaveritis eos, qui in Veteri (Testamento) virtute clari ac celebres fuerunt (non enim jam liquor de iis, qui pœnas dabunt; sed de illis qui virtutis studio dediti, eoque nomine clari fuerunt), quanto intervallo distat cœlum a terra, « non introibitis in regnum cœlorum. » Certamini

530 CCV. — OLYMPIO PRESBYTERO, SCHOLASTICO.

Equidem, amice vir, inficias non ihero, me præpositurum hoc fuisse multis numeribus, maximæque laudis loco habiturum, si ea de quibus nuper scripsi, persuadendo perficere potuissem. Hactenus sane culpæ affines existimarem, si qui optima audientes monita, non adhiberent animum, ac semetipsos ultro ea, quæ ex ejusmodi orationibus redundare poterat, utilitate privarent. Sed sperabam simpliciter unumquemque vel in eos translaturum reprehensionem, qui rectis monitis non obtemperassent, vel neque illis, neque mihi ullam ingesturum objurgationem. Quia vero eo usque procedis, ut me vituperes, tu, inquam, qui nihil habes dicere, sed omnia quoque tanquam divina extollis, ac unum duntaxat te habere satis firmum arbitraris, nempe quod non potuerim persuadere. necessitas postulat, ut tibi hac de re scribam litteras, neque committam, ut silentio culpam agnovisse videar. Absurdum enim fuerit, ut tu quidem ea quæ non decet scribere ausis; ego autem justa rescribere non ausim. Nam si quidem dixisses tantum, non etiam scripsisses talia, quiescisses sane. Quoniam autem significasti ea, quæ neque ego reticui, et tuam sapientiam, quæ sibi videtur vera crimina objecisse, superant. Nihil itaque velim acerbe neque contemptum argumentis interponere (non enim ea causa adsum, ut aliis maledicam, sed ut ostendam, me hic nihil peccasse). Si quid vero ipsa me cogat dicere necessitas, ejus rei causa naturæ negotiorum, non autem meæ scribentis voluntati imputanda est. Ducam vero hinc initium, de quo ipse scripsisti. Si vel maxime, cum sæpe scripserim, pro eo ac decebat (ut certe decebat) ad Eusebium et Martianum et Zosimum et Maronem, hortatus eos, ut a vitiiis quidem et improbitate desisterent, ad vitam vero secundum virtutem degendam studium omne suum conferrent id tamen ipsi

mox ἐβουλόμην pro βουλοίμην. In.

(33) Post κακίας μὲν quæ sequuntur usque ad εἶτα τοῦτ' exclusive, sic habe ex cod. Vat. 650. ἀποριτῆσαι, ἀρετῆς δὲ ἀντιλαβέσθαι. In.

non persuasi, utrius partis hæc est culpa? Videris autem mihi verbo quidem in me culpam rejicere; reipsa vero illos traducere. Qui præsidem non auscultat, chorus inconcinuus est; qui medico non obtemperat, miser est: at præses chori musici, et medicus, extra culpam est. Nam et illorum, qui plurimum dicendo valuerant, maximamque prudentiæ opinionem et gloriam assecuti sunt, nemo est, qui hoc effugere poterit crimen (si crimen appellandum est), idque non ob suam imbecillitatem, sed ideo, quia auditores in sua potestate habent finem (qui est persuasio), propter libertatem arbitrii. Quam etiam ob causam firma consistit iudicii ratio. **531-532** Et quid attinet homines commemorare, cum in prompta sit ab ipso Salvatore exemplorum capere primordium? Quando enim Judæi et horum cognominis Judas, illi quidem infideles manebant, et Christum e medio tollere conabantur, iste vero eundem prodere nitentur, tunc æterni Patris Verbum talibus verbis utebatur (tametsi apud homines ea nihil proficerent, quæ lapidum quoque naturam inflectere posse videbantur), nunc quidem justitiæ rationibus eos revocans a facinore, nunc vero suppliciorum comminatione ipsorum malitiam reprimens. Quid igitur? Num ipsis persuasit? Nihil minus. Cur ita? Quia ut persuadeantur auditores, et in sententiam aliquam perducantur dicendo, vel non, ipsorum in potestate situm esse oportet, ob eam, quam dixi, arbitrii libertatem. Num tu igitur, si eo tempore vixisses, accessisses ad Deum Verbum, et culpam in ipsum conjecisses? (taliam quædam verba ad eum proferens:) Non servasti Judam. Quanquam dicendo non servavit eum. Sed mea quidem opinione omnes te habituri fuissent pro demente, et accusaturi te extremæ imperitiæ atque importunitatis. Nam ad doctoris quidem officium pertinet, nihil eorum quæ ad persuadendum facere possunt, prætermittere; penes auditores vero est vel persuaderi, vel non. Ab hoc igitur exemplo præsens quoque nihil discrepat, si mihi imputetur ejus rei culpa; quod quæ volui, non persuaserim. Quod si Græci aut Judæi occurrant forte nobis (oportet enim sexcentis oculis ea quæ in contrarium afferri possunt, circumspicere, eaque overturnere), ad illos quidem dicemus: Quid, quæso, causæ est, cur Jupiter, ut Homerus ait, ex periculis non servarit (Sarpedonem) charissimum, sed consilium ei tantum delitit? Ad hos autem: Quid causa fuit cur in Veteri Testamento per Moysen cæterosque prophetas locutus Deus, non servavit homines, sed neglectus spreusque contumaciter,

Ἀ ἐξέφυγεν, οὐ παρὰ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, ἀλλὰ παρὰ τὸ τοὺς ἀκρατάς κυρίους εἶναι τοῦ τέλους, διὰ τὸν τῆς αὐτεξουσιότητος ὄρον. Διὸ (34) καὶ ὁ τῆς κρίσεως βέβαιος ὑπάρχει λόγος. Καὶ τί δεῖ τοὺς ἀνθρώπους λέγειν, ἐξὸν ἐξ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος λαβεῖν τῶν παραδειγμάτων τὴν ἀρχήν; Ὅτε γὰρ Ἰουδαῖοι καὶ ὁ τοῦτον ἐπώνυμος, οἱ μὲν ἠπίστονοι, καὶ ἀνελεῖν ἐπεχείρουν, ὁ δὲ προδιδόναι ἐπειράτο, τοιοῦτοις λόγοις ἐχρήσατο ὁ Λόγος· καίπερ οὐ τοῖς ἀνθρώποις ὁ λόγος (55), οἳ καὶ τὴν τῶν λίθων φύσιν εἰκότως δεινότεροι ἦσαν ἐπικάμψαι· ποτὲ μὲν τοῖς τοῦ δικαίου λογισμοῖς ἀνείργων· ποτὲ δὲ τῆ τῶν τιμωριῶν ἀπειλῇ ἀναστέλλων αὐτῶν τὴν κακίαν. Τί οὖν; Ἐπεισεν; Οὐδαμῶς. Διὰ τί; Ἐπειδὴ τοῦ πεισθῆναι καὶ μὴ, τοὺς ἀκούοντας κυρίους εἶναι χρὴ διὰ τὸν τῆς αὐτεξουσιότητος, ὡς ἐφην, ὄρον. Ἄρ' οὖν, εἰ κατ' ἐκείνον ἐγεγονόκει τὸν χρόνον, προσῆλθες ἂν τῷ Θεῷ Λόγῳ, καὶ κατηγιάσω; Οὐκ ἔσωσας τὸν Ἰούδαν. Καίτοι λέγων οὐκ ἔσωσεν· ἀλλ' οἶμαι πάντας ἂν σε παραπληξίας καὶ τῆς ἐσχάτης γράψασθαι ἀπαιδευσίας. Τοῦ μὲν γὰρ διδάσκοντός ἐστι, τὸ μηδὲν παραλεῖψαι τῶν φερόντων εἰς πειθῶ· τῶν δ' ἀκρωμένων, τὸ πεισθῆναι, καὶ μὴ. Τοῦτου τοίνυν οὐδὲν διαφέρει καὶ τὸ παρὸν, εἰ τὴν αἰτίαν τῶν μὴ πεισθέντων ὁ μὴ πεπεικῶς οἴσομαι. Εἰ δ' Ἕλληνες ἢ Ἰουδαῖοι πρὸς τοῦτο ἀντεπίποιεν· χρὴ γὰρ μυρλοῖς ὀφθαλμοῖς τὰς ἀντιθέσεις περισκοπεῖν, καὶ (36) ταύτας ἀνατρέπειν· πρὸς μὲν ἐκείνους φήσομεν· Δι' ἦν αἰτίαν ὁ Ζεὺς, ὡς φησιν Ὁμηρος, οὐκ ἔσωσε τῶν κινδύνων φιλαττον, ἀλλὰ συνεβούλευσε μόνον; Πρὸς δὲ τοῦτους, Διὰ τί ἐν τῇ Παλαιᾷ διὰ Μωσέως καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν λαλήσας ὁ Θεὸς, οὐκ ἔσωσεν (37), ἀλλὰ παρακουόμενος τιμωρίας αὐτοὺς μετέθην; Ὅταν γὰρ τις δίκην δῶ, ὁμοῦ τε κεκόλασται, καὶ τὸ μὴ πεπεισθαι τῷ νομοθέτῃ δείκνυσσι· μᾶλλον δὲ αὐτὸς ὁ νομοθέτης, ὅτι οὐ πείσῃ πάντας χρηστοὺς εἶναι, προσίδεν. Ὁ γὰρ ὀρίζων περὶ τιμωρίας, ὡς οὐ καθέξει τοὺς πονηροὺς, δῆλός ἐστιν εἰδώς. Ὅπερ γὰρ ἂν εἰς τοῦτο ἀπολογῆσονται, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰούδα λελέξεται. Ἐδει μὲν οὖν ἐνταῦθα στήναι τὴν ἀπόδειξιν· πᾶν γὰρ ὅτι ἂν ἐπὶ τῷδε λεχθεῖ παραδειγμα, τοῦδ' ἔλαττον. Τί γὰρ θαυμαστὸν, εἰς ἀνθρώπων ἔλθειν, ὁ καὶ αὐτοῦ τοῦ (38) Λόγου ἦψατο; τὸ δὲ μὴ δοκεῖν εὐπρόσωπον τεθηρευκένας ῥαθυμίας, οὐδὲ τῶν ἀνθρώπων ἀφέξομαι. Δι' ἦν αἰτίαν τοίνυν Μωσῆς κατελιπούτο ἱεροφάντης, Ἥσατας δὲ ἐπρίετο, ὁ τῶν Σεραφίμ θεωρός, Ἰερμίας δὲ εἰς λάκκον βορβόρου κατακλιέτο, καὶ Πέτρος μὲν ἀνῆρειτο, Παῦλος δὲ ἀπέτέμενετο; Οὐκ ἐπειδὴ μὴ πάντες τοῖς λόγοις προσείχον, καὶ ταῖς παραινέσεσιν; Εἰ δὲ διὰ τὸ λόγων ῥητορικῶν ἢ συλ-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(34) Pro ὄρον, διὸ, idem scribit τρόπον δι' ὄν. POSSIN.

(35) Hæc verba, καίπερ οὐ τοῖς ἀνθρώποις ὁ λόγος, cuncta omittuntur a cod. Vat. 630, qui vers. seq. inter δεινότεροι et ἦσαν inserit ἂν. uti et vers. post 10, πῶς inter κατηγιάσω et οὐκ. Ib.

(36) Inter καὶ et ταύτας idem cod. in εἰκόσι λογιμοῖς, et vers. inde 3, inter κινδύνων et φιλαττον inserit, τὸν Λγισθον. Ib.

(37) Pro ἔσωσεν idem cod. scribit ἐπέισε. POSSIN.

(38) Inter τοῦ et Λόγου idem cod. ponit Θεοῦ. Ib.

λογιστικῶν ἀπειρους εἶναι, φαίης ταῦτα πεπονθέναι, εἰς τοὺς ἔξωθεν, τοὺς καὶ ἐπὶ λόγῳ, καὶ δεινότητι, καὶ πειθαί μεγίστην δόξαν ἐσχρηκότας, τρέφομαι. Διὰ τί γὰρ Πλάτων, ὁ Ἑλλήνων θησαυρός, καὶ αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας ἐξέτισεν; Οὐκ ἐπειδὴ μηδένα τύραννον πείσαι ἠδυνήθη; Πυθαγόρας δὲ, ὁ μέγα ἐπὶ σοφίᾳ φρονήσας, τῆς Φαλαρίδος συνουσίας διὰ τί ἀπεπήδησεν; Οὐκ ἐπειδὴ καὶ μετὰ τὴν τοσαύτην διδασκαλίαν ἐκείνους πάλιν τύραννος ἦν; Διὰ τί δὲ Σωκράτης, ὁ πάντων τῶν τότε σοφῶν περιγενομένος, κωμείῳ κατακριθεὶς ἀπέθανεν; Οὐκ ἐπειδὴ τοὺς σωφρονιστάς οὐ φέρουσιν ἄνθρωποι; Ἐπειδὴ δὲ καὶ Ἀριστοτέλει κινδυνεύεις ἠττάσθαι, ἄκουε τί φησιν ἐκεῖνος· « Οὐθ' ὁ ῥητορικὸς παντὶ τρόπῳ πείσει, οὐθ' ὁ λατρικὸς ὑγιάσει, ἀλλ' ἐὰν τῶν ἐνδεχομένων μηδὲν παραλίπη, ἱκανῶς ἔχειν αὐτὸν τὴν ἐπιστήμην φήσομεν. » Πῶς γὰρ Περικλῆς ἐάλω, ὃς ἀπὸ δέκα ποδῶν ἤρει τοὺς ῥήτορας, καὶ προσέτι γε αὐτοῦ, κατὰ τὸ κωμικόν, πειθῶ τις ἔρκει ἐν τοῖς χεῖλεσιν; Οὐ γὰρ ἂν, εἰ ἐδυνήθη πείσαι, ἐκὼν ἂν ἐξημιώθη. Πῶς δὲ Θεμιστοκλῆς, ὁ ἐπὶ φύσεως δυνάμει ἀνακηρύττομενος, καὶ αὐτοσχεδιάζων τὸ δέον, ἐζημιούτο φυγῇ; Πῶς δὲ Δημοσθένης ὁ τὰ αὐτὰ δυνατὰ, καὶ πάλιν ἀδύνατα δεικνύς, ἵνα τὰλλα πάντα παρῶ, καὶ τὰς ἤττας, καὶ τὸν περὶ τῶν Ἀρκαλείων χρημάτων λόγον σιωπήσω, τὸν Μειδίαν οὐχ εἶλε, τὸν τοσαῦτα αὐτὸν κακὰ διαθέντα; Ὅτι μὲν γὰρ ἐβούλετο αὐτὸν εἶλεν, διδὲ καὶ παντὶ σθένει τὴν κατηγορίαν ἔγραψε, δῆλον· διὰ τί οὖν οὐχ εἶλεν; Οὐκ ἐπειδὴ ἀσθενεστεροὺς τοὺς λόγους τῆς τῶν ἐχθρῶν δυναστείας ἐνόμισεν· οὐ γὰρ τι λαθῶν, ὡς Αἰσχίνης ἔφη, ἀπέδοτο τὴν καταχειροτονίαν (39)· οὐ γὰρ δέχεται τὴν αἰτίαν τῆς αἰσχροκερδεῖας ἢ μεγαλοφυχία τοῦ ῥήτορος· οὐδ' ὁ τοῖς ἐπιτρόποις εὐποδοῦσιν ἀφελὲς τὰ πατρῶα μετὰ τὴν νίκην, οὗτος ἂν ἔλαβεν αἰσχροῦς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς· ἀλλὰ τοὺς ἐχθροὺς ἰσχυροὺς ἠγησάμενος τοῦ λόγου, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκείνων βίαν οὐδαμῶς φανεῖσθαι τὴν τέχνην λογισάμενος (40), εὐπρεπῶς κατέθετο τὴν συμφορὰν, ἀμεινον ἠγησάμενος τὸ παράτῃ καθυφεῖναι δόξει, τοῦ κρίσει δικαστῶν ἠττάσθαι· αἰτοῖται τὸ διὰ τὸν φόβον τοῦτον ὑποστήναι, ταυτὸν ἐστὶ τῷ παραδόντα τὸν Μειδίαν· εἶλεν μὴ δυνήθηναι· μᾶλλον δὲ καὶ λαμπροτέραν τοῦτο ἔχει τὴν ἤτταν. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἦν πρὸς τοὺς δικάζοντας οὐκ ἰσχύσαι τὸν λόγον· τοῦτο δὲ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ γεγραφοῦτι, ταύτην λαθεῖν τὴν δόξαν. Ἐἰ τοίνυν ὁ τοιοῦτος λόγος οὐ παρέστησεν ἐλπίδα πειθοῦς τῷ ῥήτορι, ὃς μὴ πείσειν ἠλπίζεν (41)· πῶς οὖν οὐ δεινόν, ὧ δεινότερα, ἐκείνων μὲν ἀπὸ τῆς γνώμης ἕκαστον κρίνεσθαι, καὶ μὴ τὴν ἐτέρων ἀπειθειαν ἐτέροις βλάθην εἶναι,

³⁹ Isa. vi, 2, 3. ⁴¹ Jerem. xxxviii, 6, 7.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(39) Pro καταχειροτονίαν idem habet κατηγορίαν. POSSIN.

(40) Quæ sequuntur post λογισάμενος usque ad τὸ παράτῃ exclusive. absunt omnia a cod. Vat. 650. Mox idem pro δόξει habet δεῖξαι. Id.

A pœnis eos persecutus est? Cum quis enim pœnas dat, simul et punitur, et quod legislatori non paruerit, ostendit : quin potius ipse legislator prævidit, se non omnibus persuasurum esse ut probi sint. Nam qui de pœna sancit, eo ipso satis indicat scire se, quod improbos nequeat in officio continere. Quidquid enim ad hoc defensionis causa forte afferent, idem etiam de Juda dici poterit. Tametsi igitur hic consistere oportuerit demonstrationem (nam quidquid exempli præter id quod allatum est, allegetur, minus erit illo atque inferius : quid enim miri sit, in hominem cadere, id quod ipsum Verbum Filium Dei attigit?), tamen ne probabilem ignaviæ occasionem captasse videar, neque ab hominibus abstinerebo. **533-534** Quid igitur causæ fuit cur Moses lapidibus impeteretur propheta, Isaias autem serra discinderetur, ille, inquam, cui Seraphim videre contigerat ⁴⁰, Jeremias vero in cœuosam concluderetur soveam ⁴¹? Cur Petrus quidem in crucem ageretur, Paulus autem capite truncaretur? Nonne hæc ipsa fuit causa, quia non omnes ipsorum verbis et admonitionibus auscultaunt? Quod si dixeris idcirco hæc ipsis accidisse, quia orationum rhetoricarum aut syllogisticarum rudes atque imperitii fuerint : age ad eos qui extra Ecclesiam fuerunt, et maximam eloquentiæ et vehementiæ et persuasionis gloriam adepti sunt, sermonem convertam. Cur enim Plato, ille Græcorum thesaurus, ipsa quoque libertate excidit? Nonne ideo, quod nec unum potuerit persuadere tyrannum? Porro cur Pythagoras, qui sapientiæ opinione plurimum turgebat, a Phalaridis consuetudine resiliit? Nonne ideo, quod etiam post tantam doctrinam ille tyrannus esse pergeret? Quid Socrates qui omnes ejus ævi sapientes superavit, cur cicuta damnatus periit? Nonne ideo, quia homines non ferunt æquo animo eos a quibus corriguntur? Quia vero prope est ut etiam Aristotelis testimonio succumbas, audi quid ille dicat : « Neque orator omni modo persuadebit, neque medicus sanabit : sed quando nihil eorum quæ facere potest prætermiserit, tum dicemus ipsum satis perfecte artem tenere. » Quomodo enim Pericles captus est? qui tamen decem pedibus superabat oratores : et insuper, secundum id quod in comœdia de ipso pronuntiatur : Suada quædam sessabat in ipsius labris. Neque enim verisimilis est, si persuadere potuisset, ipsum sua voluntate multam subiturum fuisse. Quomodo autem Themistocles, cuius eximia ingenii vis atque excellentia prædicatur, et qui nullo negotio officium facere norat, exsilio punitus est? Quo item Demo-

(41) Pro his, ὃς μὴ πείσειν ἠλπίζεν, hæc ponit idem cod., ὁ μὴ πείσας ἐγὼ κατὰ τοῦτο οὐ διαφέρω τοῦ δι' αὐτὸ τοῦτο μὴ εἰρηκώτος ὅτι μὴ πείσειν ἠλπίζεν. Id.

sithenes, qui easdem res nunc fieri posse, nunc fieri non posse demonstrabat, ut alia omnia propter eam, et omnes causas in quibus victus abiit, et orationem de pecuniis Harpali quibus corruptus esse dicebatur, silentio tegam, quomodo, inquam, hic tantus orator Midiam non cepit laqueis iudicii, a quo tantis erat malis atque injuriis affectus? Nam quod quidem voluerit ipsum capere et tollere, in propatulo est, quam ob causam omni quoque adhibita vi accusationem scripsit. Quid igitur obstittit, quominus ipsum caperet? Non sane quod infirmiores putaret suas orationes potentia hostium. Neque enim, ut Æschines ipsi objiciebat, accepta pecunia tradidit victoriam, non enim cadit hoc turpis lucri crimen in hujus oratoris animi magnitudinem, neque verisimile est eum, qui suis tutoribus, hominibus satis locupletibus et idoneis patria bona post victoriam contra eos reportatam reliquerat, turpiter aliquid in causa capitis accepisse.

535-536 Sed cum hostes suos oratione potentiores esse duceret, secumque reputaret, artem dicendi adversus ipsorum violentiam parum profecturam, calamitatem illam decore tulit, melius esse existimans, si videretur mansuetudine sua se ultro submisisse ac cessisse adversariorum potentia, quam iudicum sententia vinci: quanquam inter hanc ex metu submissam, et inter id quod est, non potuisse Midiam, quem iudicio trahiderat, superare nihil quiddam interest. Imo vero alterum etiam conspectiorem tradit adversariis victoriam. Illud enim nihil aliud erat, quam ad iudices nihil valuisse orationem: hoc autem apud ipsum quoque auctorem orationis talem accepisse opinionem. Si igitur talis oratio non præbuit oratori spem persuadendi, qui desperavit persuasionem: quomodo, quaeso, non est grave ac molestum, o gravissime vir, ut illorum quidem unusquisque ex animi proposito iudicetur, et non sit videatur esse aliis fraudi aliorum contumacia ac pertinacia; in me vero res tota fiat alia, atque novus quidam mos introducatur? Hæc autem non idcirco scripsi, quasi qui laudes aucupari velim (nosti enim quam illas soleam contemnere: nam si laudes appetivissem, enumerassem etiam eos, quibus persuasi ut virtutem amplecterentur, qui quidem nec pauci sunt numero, et satis celebres), sed ostendere studens, sive quis persuadeat ea quæ proposuit sive non persuadeat, oportere animum expendi ejus qui consilium dare instituit; non autem ipsum ex eventu rerum, qui in ipsius potestate non est, æstimari.

CCVI. — THEODOSIO DIACONO.

In dictum illud, « Quis nescit Ephesiorum civitatem esse ædituam magnæ Dianæ? »

Quoniam discere voluisti illud quod in Actis apostolorum habetur: « Quis nescit Ephesiorum civitatem ædituam esse magnæ Dianæ, et a Jovo delapsi simulacri? » scire debes non esse hanc Scripturæ ipsius vocem, sed scribæ Ephesiorum. Et supervacaneum esse duco sermones in trivio profusus interpretari; de quibus etiam opinor Psalmorum scriptorem pronuntiasse ista: « Narraverunt mihi iniqui fabulationes; sed non ut lex tua, Domine ».

CCVII. — EIDEM.

Quoniam discendi cupiditate flagrans etiam eruditione plenus esse vis, hoc quoque exponam, ne videar in mœrorem te conjicere. Qui apud Græcos (infideles) simulacra conficiebant, ii volentes spectatoribus terrorem incutere, dicitabant, illa de

⁴³ Act. xix, 35. ⁴⁴ Psal. cxviii, 85.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(42) Hæc epistola inscribit in cod. Vat. 650 non Θεοδοσίω διακόνω, sed Ἡρωῶνι πρεσβυτέρω. Vers. 3 ep. inter μεγάλῃς et Ἀρτέμ. inserit idem Θεᾶς. Vers. 6 ποιῶμαι idem mutat in ἡγούμαι. Id.

(43) Erat in edit. Paris. ἀνεπίγραφος. Cod. Vat.

Α ἢ δόξαι· ἐπι δ' ἐμοῦ καινοτομῆσθαι καὶ νεωτερίζεσθαι τὸ πρᾶγμα; Ταῦτα δ' οὐκ ἐπαίνων ἀπολαῦσαι ὀρεγόμενος γέγραφα· οἶσθα γὰρ ὅπως αὐτῶν καταφρονῶ. Εἰ γὰρ ἐπαίνων ἤρων, ἀπηριθμησάμην ἂν καὶ οὐδ' ἐπαισα ἀρετὴν ἀσπάσασθαι, πολλοὺς ὄντας καὶ εὐδοκίμους· ἀλλὰ δεῖξαι σπουδάζων, ὅτι ἂν τε πείσῃ τις, ἂν τε μὴ πείσῃ, τὴν γνώμην χρῆ ἐξετάζεσθαι τοῦ συμβουλευόντος, καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν πραγμάτων, οὐ οὐκ ἔστι κύριος, κρίνεσθαι.

B

ΣΖ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ (42).

Εἰς τὸ εἰρημένον· « Τίς οὐκ οἶδε τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον εἶναι τῆς μεγάλῃς Ἀρτέμιδος; »

Ἐπειδὴ ἠθέλησας μαθεῖν τὸ ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων κείμενον· « Τίς οὐκ οἶδε τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον εἶναι τῆς μεγάλῃς Ἀρτέμιδος, καὶ τοῦ διοπετοῦς; » ἴσθι, ὅτι οὐκ ἔστι τῆς Γραφῆς ἡ φωνή, ἀλλὰ τοῦ γραμματέως τῶν Ἐφεσίων· καὶ περιττὸν ποιῶμαι, ἀγρυπτικὰς λογοποιίας ἐρμηνεύειν περὶ ὧν οἶμαι καὶ τὸν Μελεπόδην εἰρηκέναι· « Διηγῆσαντό μου παρανόμοι ἀδολεσχίας· ἀλλ' οὐκ ὡς ὁ νόμος σου, Κύριε. »

ΣΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ἐπειδὴ φιλομαθῆς ὢν, πολυμαθῆς ἐθέλεις εἶναι, καὶ τοῦτο φράσω, ἵνα μὴ δόξαιμι σε λυπεῖν. Οἱ παρ' Ἑλλήσι τὰ ξόανα κατασκευάσαντες, φόβον ἐμποιῆσαι τοῖς ὀρώσι βουλόμενοι, ἔφασκον, ὅτι (44) ἐξ οὐρανοῦ παρὰ τοῦ Διὸς ἐπέμφθη ἡ κατέπτη, κρείττον (45) ἀπάσης

suggerit τῷ αὐτῷ, id est, secundum cod. Vat., ipsi cui superior, Heroni presbytero. Edit.

(44) Inter δτι et ἐξ inserit cod. Vat. 650 τὸ ἀγαλμα. Possit

(45) Inter κρείττον et ἀπάσης idem inserit ὁν. Id.

ἀνθρωπίνης χειρός. Διὸ καὶ διοπετὲς (46) αὐτὸ καὶ οὐράνιον βρέτας προσηγόρευον. Βρέτας δὲ, παρὰ τὸ βροτῶν εἰκέναι. Τὸ δ' οὐ τοιοῦτον ἦν ἄλλὰ τοὺς ἀγαματοποιούς ἢ φυγαδεύοντας ἢ ἀποκτείνοντας, ἵνα μηδεὶς εἰπεῖν ἔχοι, ὅτι χειροποίητον ἔστι τὸ ξόανον, ταύτην τὴν φήμην πλανᾶσθαι ἐν ταῖς ἀκοαῖς τῶν ἀνθρώπων ἠφέρισαν· ἦτις καὶ τὴν Ἐφασίων ἐπλάνα πόλιν. Διὸ καὶ ὁ γραμματεὺς αὐτῶν τοῦτο αὐτοῖς ἔφη. Τινὲς μὲν οὖν φασιν, ὅτι περὶ τοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ἀγάλματος εἰρηται· «Τουτέστι τῆς μεγάλης Ἀρτέμιδος (47).» Ὅτι δὲ ἀληθὲς ἔστι τὸ ἢ ἀποκτείνεσθαι τοὺς ἀγαματοποιούς, ἢ φυγαδεύεσθαι, μαρτυρεῖ τὸ χθὲς καὶ πρῶτον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ πρὸς Αἴγυπτον γεγενημένον. Πτολεμαίου (48) γὰρ συναγαγόντος τεχνίτας, ὥστε τὸν τῆς Ἀρτέμιδος ἀνδριάντα δημιουργῆσαι, μετὰ τὸ ἔργον βόθρον μέγαν κελεύσας ὀρυγῆναι, καὶ σιδήρα μηχανησάμενος, καὶ κρύψας τὸν δόλον, ἐκέλευσεν αὐτοὺς δειπνεῖν. Οἱ δὲ δειπνοῦντες, εἰς τὸ χάσμα ἐκεῖνο κατενεχθέντες, ἀπέθανον, δικαίαν, ὡς γέ μοι δοκεῖ, δίκην δαδωκότες, ὅτι πλάττειν ἐπεχείρουν ξόανα πρὸς ἀπάτην τῶν ἐντευξομένων· ὁμοῦ δ' ἐκεῖνος βουλόμενος ἐποδοῦν μοιῆσαι τοὺς τεχνίτας, ἵνα ἀχειροποίητος δόξῃ ὀνομαζόμενος (49) θεὸς, ἐν καὶ ἀχειρομιάντων κέκληκε, τοῦτο δέδρακεν. Ἄλλ' οὐκ ἔλαθε. Προὔπτου γὰρ γενομένου τοῦ δράματος, κατ' ἐνιαυτὸν ὀρθήους τοὺς οὕτω τεθνεώτας ἡμεῖβeto.

non manufactus videretur, quem etiam *ἀχειρομιάντων* appellavit, quasi dicas, manibus impollutum. Sed non latuit. Nam cum factum in notitiam hominum pervenisset, quotannis eos qui sic extincti fuerant, lamentationibus prosequebatur.

ΣΗΨ. — ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ ἀναγνώσεως κατὰ Ἑλλήνων. Περὶ τῆς χάριτος τῶν θεοπνευστῶν Γραφῶν, καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας.

Μὴ καταφρόνει, ὦ φίλος, τῆς μελισταγοῦς ἀκρόσεως τῶν θείων Γραφῶν. Διαβολικῆς γὰρ τοῦτο μεθόδου, οὐ συγχωρούσης τὸν θησαυρὸν θεάσασθαι, ἵνα μὴ τὸν πλοῦτον κερδάνωμεν. Οὐδὲν γὰρ φησιν εἶναι τὴν ἀκρόσιν τῶν θείων νοημάτων (50), ἵνα μὴ τὴν πρᾶξιν ἀπὸ τῆς ἀκρόσεως ἴδῃ προσγενομένην.

⁴⁴ Act. xix, 28.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ

(46) *Operæ pretium est ascribere locum Suidæ in voce Διοπετὲς, quod is manifeste sit ex Isidoro nostro desumptus, paucis omissis, vel in aliâ commutatis, vel in pauciora contractis Isidori verbis, plerisque vero autolæseti retentis; quod lector facile ex collatione deprehendet. Sic igitur Suidas: Διοπετὲς, ἐξ οὐρανοῦ κατερχόμενον. Οἱ παρ' Ἑλλήσι τὰ ξόανα κατασκευάζοντες, φόβον ἐμποιῆσαι βουλόμενοι τοῖς ὀρώσι, ἐφασκον, ὅτι τὸ ἀγαλμα παρὰ τοῦ Διὸς ἐπέμφθη καὶ κατέπτη, κρεῖττον ὑπάρχων (l. ὑπάρχων) πάσης ἀνθρωπίνης χειρὸς καὶ ἀναλώματος. Ὅθεν καὶ διοπετὲς αὐτὸ καὶ οὐράνιον βρέτας ἐκάλουν, παρὰ τὸ βροτῶν εἰκέναι· τοῦτο δὲ οὕτως ἐκέρυττον τοὺς ἀγαματοποιούς ἢ ἀποκτείνοντας, ἢ φυγαδεύοντας, ἵνα μὴ λέγοισιν, ὅτι χειροποίητον τὸ ξόανον· φήμην πλάτταντες ἐν ταῖς ἀκοαῖς τῶν πεφαναχισμένων ἠφέρισαν, ἦτις καὶ τὴν Ἐφασίων ἐπλάνα πόλιν· καὶ μαρτυρεῖ τοῦτο τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀγαλμα. Πτολεμαίος γὰρ συναγαγὼν τεχνίτας, ὥστε τὸν*

A *cælo ab Jove esse demissa aut devolasse, 537-538 omni videlicet humana manu artificioque præstantiora. Quam etiam ob causam διοπετὲς, quasi dicas a Jove volans et cœleste βρέτας appellarunt. Βρέτας autem inde simulacrum vocarunt, quod homini (quem βροτῶν Græci vocant) simile esset. Ea autem res non sic se habebat: sed statuariis vel in exsiliium expulsis, vel etiam e medio sublatis, ne quisquam dicere posset, quod manu factum esset illud simulacrum, hanc famam inerrare hominum auribus facile passi sunt: quæ tunc quoque Ephesiorum civitati imponebat: quæ etiam causa fuit, cur scriba ipsorum hoc ipsis diceret. Quidam itaque aiunt, de Dianæ statua dictum esse: «Hoc est magnæ Dianæ signum»⁴⁴. Verum autem esse quod dixi, solere antiquitus statuarios aut occidi aut deportari, testimonio est quod non ita pridem Alexandriæ in urbe Ægypto adjacente evenit. Nam cum rex Ptolemæus artifices collegisset, qui Dianæ statuam fabricarent, opere perfecto ingentem scrobem fodi jussit, et parato lectulo occultatoque dolo, jussit ipsos cænare. At illi cœnantem in foveam illam delapsi, mortui sunt, mea quidem opinione iustus dependentes rōnas, quod fingere aggressi essent statuas ad deceptionem eorum, qui in eas inciderent. Ptolemæus tamen ideo hoc fecit, quod vellet ex oculis removere artifices illos, ut ille qui vocabatur deus, appellavit, quasi dicas, manibus impollutum. Sed*

C CCVIII. — HERONI SCHOLASTICO.

De lectione sacrarum Litterarum, contra Græcos. De gratia divinitus inspiratarum Scripturarum, deque utilitate ex illis percipienda.

Noli, mi amice, contemnere divinarum Scripturarum auscultationem mel merum spirantem. Est enim hoc opus diabolicæ astutiæ, quæ non permittit thesaurum illum contemplari, ne divitias ejus lucremur. Nam auscultationem divinatorum sensuum idcirco nihili esse dicit, ne videat actionem ab auscultatione existentem.

τῆς Ἀρτέμιδος ἀνδριάντα ποιῆσαι, μετὰ τὸ ἔργον βόθρον μέγαν ὀρύξας καὶ τὸν δόλον κρύψας, ἐκέλευσε τοὺς τεχνίτας ἐν αὐτῷ δειπνήσαι· οἵτινες δειπνοῦντες ἐκεῖσε κατενώθησαν καὶ ἀπέθανον, ἄξιον μισθὸν κομισάμενοι. RITT.

(47) Post Ἀρτέμιδος hæc omnia supplet idem cod., καὶ τοῦ διοπετοῦς αὐτῆς ἀγάλματος· τινὲς δὲ ὅτι καὶ τὸ Παλλάδιον· ἀγαλμα δὲ ἦν τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ τοῦτο ἐσέβοντο μετὰ τῆς Ἀρτέμιδος· ὅτι δέ, etc. POSSIN.

(48) Pro Πτολεμαίου γὰρ συναγαγόντος, scribit idem, Πτολεμαῖος γὰρ συναγαγὼν. Vers. post 2, pro ἔργον habet ὄργανον. Id.

(49) Pro ὀνομαζόμενος idem cod. legit, ὁ νομιζόμενος. Vers. antep. ep. pro προὔπτου scribit ἐκπτώτου, et vers. ult. ἡμεῖβeto mutat in ἡμεῖβοντο. Id.

(50) Pro νοημάτων cod. Vat., νόμων. Id.

CCIX — THEOLOGIO.

In illud, «*Oculum pro oculo,*» et quæ sequuntur ⁴⁵.

Est quidem unus ariusque Testamenti (tam Veteris quam Novi) legislator, sed lex Judæis, ut hominibus ad regendum difficilibus atque coartumacibus, actiones solas prohibuit; Evangelium autem, ut quod perfectioribus atque ad philosophandum aptioribus decreta tradita, etiam cogitationes, a quibus actiones emascuantur, tamquam fontes malorum prius obstruit (quam illæ scaturiant): **539** non solum peccata, cum admittuntur, severe puniens, sed etiam ne admittantur, diligenter prohibens. Quod si vis, etiam ipsa explicemus verba. Optimum autem est ipsam audire Scripturam. «*Dictum est, inquit, antiquis: Oculum pro oculo, et dentem pro dente. Ego autem dico vobis: Ne resistite malo.*» Lex quidem poenæ mensuram definit æqualitate perpeccationis, dum injuria affectis tantum permissum facere, quantum perpeccati fuerint, metu videlicet, ne quis similia patiatur iis quæ fecit, cohibens malum antequam fiat (hæc enim expositio profundam legislatoris mentem attingit.) Evangelium vero mansuetudine lenitateque ejus qui malum patiatur, stitit atque inhibuit improbitatem, ne ad deteriora progrediatur. Quia enim ulciscantium iniquitas, jure terminabatur, et ne quid grave et atrox fieret, lex lata erat: imitatio erat similitum. Id enim quisque faciebat (in alterum) quod injuria affectus accusabat. Neque ea res sinem prioribus afferebat malis, sed provocatio quoque erat graviorum malorum, altero quidem de novo irritato et faciente; altero autem etiam iterato se ultum ire contendente, sinem vero malorum nullum sciente: neque ultione sinem, sed initium majorum calamitatum pariente, uterque in implacabilem contempationem incidebant, et sapiens legis institutum facere nitebantur quasi viaticum nequitiae, quod (legislator) in eum potius sinem constituerat, ut peccata e medio tolteret. Quia igitur tot tantaque extincto initio tanquam igne, malum cohibuit ac stitit, ne ulterius procederet.

CCX. — NEMESIO.

In id quod dictum est: «*Ne declines ad dextram aut sinistram*» ⁴⁶. «*Et labore virtutem perfici.*»

Quoniam inter profusionem et sordes media est liberalitas: animi autem magnitudo inter superbiam et humilitatem interjecta est: pietas denique inter superstitionem et impietatem (quæ causa quoque est, quod sapientes, cum vitia virtutibus vicina delevissent, medium locum virtutibus tribuerunt): vili etiam ad omnes virtutes media via optima

⁴⁵ Matth. v, 38 seqq. ⁴⁶ Deut. xvii, 11.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(51) ῥήματα mutat in ῥητά cod. Vat. 650. POSSIN.

(52) Post πεπόνθασιν tollit idem cod. ἐν, et loco illius hæc ponit, πέρα δὲ μηδέν. Id.

(53) Pro ἀδικία sic idem habet, ἀτιμία εἰ καὶ ἕκ. Id.

(54) Idem cod., τὴν ἀμύνην. Id.

ΣΘ. — ΘΕΟΛΟΓΙΩ.

Εἰς τὸ «*Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ,*» καὶ τὰ ἑξῆς.

Εἰς μὲν ἔστιν ἀμφοτέρων τῶν διαθηκῶν ὁ νομοθέτης· ἀλλ' ὁ μὲν νόμος δυσνηγὸς οὕσι τοῖς Ἰουδαίοις τὰς πράξεις ἀπηγόρευε μόνον· τὸ δὲ Εὐαγγέλιον ἄτε φιλοσόφοις δογματίζων, καὶ τὰς ἐννοίας, ἀφ' ὧν αἱ πράξεις φύουσιν, ὥσπερ πηγὰς τῶν κακῶν προ-
 αναστέλλει, οὐ γενόμενα μόνον τὰ ἀμαρτήματα κολάζων ἀκριβῶς, ἀλλὰ μηδὲ γενέσθαι, κωλύον ἀσφαλῶς. Εἰ δὲ βούλει, καὶ αὐτὰ γυμνάσωμεν τὰ ῥήματα (51)· οὐδὲν δὲ, ὡς αὐτῆς ἀκούσαι τῆς Γραφῆς. «*Ἐρρήθη, φησὶ, τοῖς ἀρχαίοις· Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ἐδόντα ἀντὶ ὀδόντος. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστήναι τῷ πονηρῷ.*» Ὁ μὲν μέτρον τῆς δίκης ὀρίζεται τὴν ἰσότητα τοῦ πάθους, τοσοῦτον δράσαι τοῖς ἡδικημένοις συγχωρήσας, ὡς ὅσον πεπόνθασιν (52), ἐν τῷ φόβῳ τοῦ μὴ τὰ αὐτὰ παθεῖν προαναστέλλων τὸ κακόν. Αὕτη γὰρ ἡ ἐκδοχὴ τῆς τοῦ νομοθέτου βαθείας ἄπτεται φρενός· τὸ δ' ἐν τῇ πράξει τοῦ παθόντος, ἔστησε τῆς κακίας τὴν ἐπὶ τὰ χεῖρα πρόδοον. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν ἀμυνομένων ἡ ἀδικία (53) δικαίως ὤριστο, καὶ πρὸς τὸ μηδὲν παρῆθῆναι δεινὸν νενομοθέτητο, μίμησις ἦν τῶν ὁμοίων· Ἐδρα γὰρ ἕκαστος ὅπερ ἡδικημένος ἐνεκάλει· καὶ οὐ λῆξις ἦν τῶν προτέρων τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πρόκλησις ἀργαλεωτέρων κακῶν· τοῦ μὲν αὔθις παροξυνομένου καὶ δρώντος· τοῦ δὲ καὶ δεύτερον ἀμύνασθαι φιλονεικούντος· ὅρον δὲ τῶν κακῶν οὐδένα εἰδόντος· οὐδὲ τῇ ἀμύνη (54) τελευτήν, ἀλλ' ἀρχὴν μειζόνων συμφορῶν ὠδίνουσιν, εἰς ἀσπονδὸν τινα ἐκπεπτωκότων ἔριν, καὶ τοῦ νόμου τὸ σοφὸν ἐκχιαζόμενον ἐφόδιον ποιεῖσθαι κακίας, ὃ τῶν πταισμάτων ἔταξεν ἀναιρετικόν. Ἐπειδὴ τοίνυν τοσαῦτα ἐτίκτετο κακὰ, τὴν ἀρχὴν ὥσπερ πῦρ σβέσασιν τὸ Εὐαγγέλιον, ἔστησε τοῦ κακοῦ τὴν εἰς τὸ πρόσω φορᾶν.

ΣΙ. — NEMESΙΩ (55).

Εἰς τὸ εἰρημέρον· «*Μὴ ἐκκλίνης δεξιὰ, ἢ ἀριστερά.*» Καὶ δεῖ πόνῳ κατορθοῦναι ἡ ἀρετῆ.

Ἐπειδὴ ἡ μὲν ἐλευθερία (56) μέση ἔστιν ἀσωτίας καὶ φειδωλίας, ἡ δὲ μεγαλοφύχια ὑπερηφανίας καὶ ταπεινότητος· ἡ δὲ εὐσέβεια δεισιδαιμονίας καὶ ἀσεβείας· διὸ καὶ ἀγχιθύρους εἶναι τὰς κακίας ταῖς ἀρεταῖς (57) σοφοὶ ὀρισάμενοι ἄνδρες, τὴν μέσην χῶραν ταῖς ἀρεταῖς ἀπέθασαν· κάμολ εἰς πάσας τὰς ἀρετὰς μεσαυτῆ ὁδὸς ἀρίστη φαίνεται. Καὶ τοῦτ'

(55) Inscriptionem, quæ in edit. Paris. deorat, supplementum ex codice Vaticano. EDIT.

(56) Pro ἐλευθερία cod. Vatic. scribit ἐλευθερίδος. POSSIN.

(57) Ἀγχιθύροις εἶναι τὰς κακίας ταῖς ἀρεταῖς. Similiter loquitur epist. 211 lib. II, τὰς ἀγχιθύρους τῶν ἀρετῶν κακίας φυγοῦσα. RITZ.

ἔστιν, (58) ὅπερ ἠθέλησας μαθεῖν · « Μὴ ἐκκλίνης δεξιὰ, μηδ' ἀριστερά. » Ὁδῶ βασιλικῇ πορεύου. Ἐπειδὴ γὰρ αἱ παρεκκλίσεις τῶν ἀρετῶν εἰς κακίαν λήγουσι · θέλησας γὰρ τις εἶναι (59) οἰκονομικῶς, πολλοῖς (60) εἰς φαιδωλίαν ἀνέπεσεν, ἢ φιλότιμος εἰς ἀσωτίαν · οὐ μόνον ἀμείνονα τὴν μέσσην, ἀλλὰ καὶ βασιλικωτάτην εἰκότως εἶναι ὠρίσαντο.

ΣΙΑ'. — ΑΔΑΜΑΝΤΙΩ.

Τί ἐστι τὸ εἰρημένον ἐν τῇ ᾠδῇ Ἀθακούμ · « Ἐκάλυψεν οὐρανοῦς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ. »

Ἐπειδὴ νοῦς τὰ ὑπὲρ νοῦν νοῆσαι οὐ δύναται, οὐδὲ λόγος τὰ ὑπὲρ λόγον φράσαι · τοῦτο γὰρ οὕτως ἔχον (62), ἰσχυρίζεται τὰ θεῖα λόγια, λέγοντα · « Δόξα Κυρίου κρύπτει λόγον, » τούτέστι, παντὸς λόγου κρείττων ἐστὶ καὶ ἀνωτέρα ἡ δόξα ἢ δεσποτική · καὶ οὐκ εἶπεν, ἡ φύσις, ἀφ' ἧς ἡ δόξα, ἀλλ' ἡ δόξα ἢ ἐκ τῆς οὐσίας · παραχωρεῖται πᾶσα ἀνθρωπίνη φύσις τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος · καὶ μὴ τὴν οὐσίαν περιεργαζέσθω, ἀλλὰ προσκυνεῖτω τὴν ἀξίαν · παραχωρεῖται δὲ πᾶς (62) ὁ τῶν ἀγγέλων, καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ τῶν θνῶ δυνάμεων ὄμιλος. Εἰς τοῦτο γὰρ βλέπει τὸ ῥητόν, ὅπερ ἠθέλησας μαθεῖν · « Ἐκάλυψεν οὐρανοῦς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ. » Μηνύει γὰρ, ὅτι πάσης τῆς ἀγγελικῆς πλῆθους καὶ τῶν ἁγίων ταγμάτων μείζων ἐστὶν ὁ περὶ τῆς θείας οὐσίας λόγος (63).»

ΣΙΒ'. — ΟΥΑΡΣΕΝΟΥΦΙΩ.

Εἰς τὸ, « Μάθετε καλὸν ποιεῖν. »

Ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν τὰ μέγιστα παραινούντων οὐδὲ τὰ μικρὰ ποιεῖν ἀνέχονται (64), ἀλλ' ἐν λόγοις φιλοσοφούντες, ἐν τοῖς ἔργοις αἰσχύνην ὀφθαλμάνουσι, διὰ τοῦτ' εἰρηται τὸ, « Μάθετε καλὸν ποιεῖν. » Οὐκ οὖν χρὴ συμβαίνοντα τῷ λόγῳ τὸν βίον ἔχειν, τὸν μὴ μέλλοντα ὀνειδῆ τε εἶναι, καὶ τιμωρίαν ὑφέξειν. passu cum sermone ambulantiem habere eum, qui non velit et probra sustinere, et supplicium subire sempiternum.

ΣΙΓ'. — ΘΩΜΑ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ (65).

Ἰεζεκιήλ. Τί ἐστι τὸ γεγραμμένον · « Τὰ δικαιώματά μου ἀπώσαντο · καὶ ἐν τοῖς νόμοις (66) μου οὐκ ἐπορεύθησαν. »

Ἐπειδὴ ἐφης, δι' ἣν αἰτίαν εἶπεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ Δ' Ἰεζεκιήλ · « Τὰ δικαιώματά μου ἀπώσαντο · καὶ ἐν τοῖς νομίμοις μου οὐκ ἐπορεύθησαν, » συντό-

A esse videtur. Atque hoc illud est, quod discere voluisti : « Ne declines ad dextram, neque ad sinistram. » Regia via incedito. Quia enim deflexiones virtutum in vitium desinunt (sæpe enim aliquis, dum frugi et bonus paterfamilias esse voluit, in sordes incidit : aut dum honoris studium adamavit, in profusioem), merito viam uadiam non solum meliorem, sed etiam maxime regiam esse statuerunt.

540 CCXI. — ΑΔΑΜΑΝΤΙΟ.

Quid sit quod in cantico Habacuc dictum est : « Operuit cælos virtus ejus ».

Quoniam (humana) mens ea quæ supra mentem sunt intelligere non potest, neque sermo ea quæ sermone altiora sunt, effari (hoc enim ita se habere, divina affirmant oracula, cum aiunt : « Gloria Domini celat sermonem » :) hoc est, omni sermone præstantior est atque superior gloria Dominica; nec dixit (Salomon) : Natura, a qua est gloria, sed, gloria quæ est a substantia; ideo omnis humana natura cedat magnitudini rei : neque in essentiam (divinam) curiose inquirat, sed majestatem adoret. Cedit etiam omnis angelorum et archangelorum et supernarum virtutum populus. Huc enim spectat dictum illud, cujus sensum cognoscere voluisti : « Operuit cælos virtus ejus. » Indicat enim, quod omni angelica multitudinē et sanctis illis exercitiis major sit ratio atque oratio quæ de divina essentia instituitur.

C CCXII. — ΒΑΡΣΕΝΟΥΦΙΩ.

In illud, « Discite bonum facere ».

Quoniam multi ex iis qui præcipiunt (aliis) maxima quæque opera, ad eaque suscipienda eos exhortantur, ipsi ne exigua quidem facere sustinent, sed verbis tantum philosophantes, factis opprobrium debent; idcirco dictum est (a propheta) : « Discite bonum facere. » Oportet igitur vitam pari

non velit et probra sustinere, et supplicium subire

CCXIII. — ΘΩΜΑ ΜΟΝΑΧΩ.

Ezechiel. Quid sibi velit quod scriptum est : « Justificationes meas repulerunt : et in statutis meis non ambularunt ».

Quoniam ex me quæsiuisti, cur Deus per Ezechielem dixerit : « Justificationes meas repulerunt, et in statutis meis non ambularunt, » compendiosa

⁵⁷ Habac. III, 3. ⁵⁸ Prov. XXV, 2. ⁵⁹ Isa. I, 17, ⁶⁰ Ezech. V, 6.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(58) Inter ἔστιν et ὅπερ cod. Vat. inserit ἄρα. POSSIN.

(59) Vers. post 3, inter εἶναι et οἰκονομικῶς inserit πολλάκις. Vers. ult. ante ὠρίσαντο tollit εἶναι. POSSIN.

(60) Πολλοῖς. F. πολλάκις. RITT.

(61) Pro ἔχον cod. Vat. 650 scribit ἔστιν. POSSIN.

(62) Παραχωρεῖται δὲ πᾶς. Ante πᾶς addend. vi deiur καὶ. RITT.

(63) Notandum ex hac epistola, divinam naturam

homini non esse scrutandam, sed adorandam, ut quæ etiam angelis et archangelis sit formidabilis. RITT.

(64) Alludit ad evangelicam paræmiā : « Aliis ligant onera gravia, at ipsi ea minimō digito non attingunt. » Id.

(65) Inscriptio nulla erat in edit. Paris.; suppletur ex codice Vaticano. EDIT.

(66) Ἐν τοῖς νόμοις. Leg. νομίμοις, ut infra. RITT.

interpretatione utar. Non solum, inquit, impii (in Deum) deprehensi sunt, verum etiam adversus proximos improbi apparuerunt. Quia enim generali quadam partitione legitimæ sanctiones in duo ista capita tribuuntur: in cultum Dei, et humanitatem erga cognatum genus; quam etiam ob causam duabus tabulis comprehensæ sunt; contingebat autem, ut plebs circa prius illud (caput pietatis) allucinaretur per ignorantiam melioris et deceptionem eorum, qui ipsi imponere satagebant, quippe cum et sub aspectum non cadat numen divinum, et multiplex sit de illo inter homines atque dissentiens opinio: idcirco posterius caput adjunxit, ut quod omnibus sit manifestum. Nemo enim est qui nesciat, quantum sit malum et quanto digna supplicio cædes, et adulterium, et avaritia iniquitatis plena, et alia hisce germana. 541 Quia igitur impietatis nomine populum Judaicum reprehenderat, ne excusare possent ignorantiam, neve dicerent venia se dignos esse, tanquam eos qui ab aliis astutis hominibus circa res divinas decepti sint atque in fraudem pellecti: ideo injusitiam quoque eorum adversus tribules suos redarguit, eosque extra omnem veniam collocat, quandoquidem nec hominum natura, abstinerunt, sed effuse in omne ipsis id violatum sit, quod est manifestum, per hoc evincit, ab iisdem etiam alterum, quod obscurum erat æque voluntaria malitia et improbitate fuisse violatum.

CCXIV. — HERMIÆ.

In id quod in Sapiencia Jesu (Siracidæ) scriptum est: « Ne quæras fieri judex⁵⁴. »

Si quidem neque id quod justum est, facile est investigatu, neque ubi indagaveris, non prodere (alii namque per hebetudinem atque socordiam id non inveniunt: alii vero tametsi satis acuto sint præditi ingenio ad id quod jus dicat investigandum, tamen per eorum illiberales animi motus fit, ut id prodant, aut metu, aut ignavia, aut divitiis, aut amicitia, aut odio corruptum) merito sententiarum judex. »

⁵⁴ Eccli. vii, 6.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(67) Pro συντόμῳ cod. Vat. scribit συντομωτάτη. Possin.

(68) Idem ὁμοφύλων mutat in ὁμοίων. Id.

(69) Δύο πλάκας γεγράφθαι. Vide Exodi xx et Deuterom. v, ac præterea Josephum lib. iii Antiquit. Judaic., cap. 5, et Philonem lib. De decalogo: necnon Athanasium Synopsi divinæ Scripturæ, in compendio Exodi: et Gregorium Nazianzenum in Carminibus tit.: Τοῦ Μωσέως δεκάλογος et Sulpicium Severum Hist. sac.; denique Suidam in verbo Πλάστῃ: ut nunc Augustini loca varia prætermittam. Maxime autem ad hunc Isidori locum pertinet illustrandum, quod ex Hebræorum commentariis observavit doctissimus vir Joann. Clemens Drusius centur. 1. Miscellan., c. 19, illos primæ Decalogi tabulæ ascribere solere quatuor priora præcepta; et secundæ sex posteriora: quorum illa ad Deum, hæc ad proximum diligendum referantur: tametsi Philo et Josephus quina cuique tabulæ tribuant, ut apud eos dictis locis videre est. Plura

α μῶ (67) ἐρμηνεῖα πεχρήσομαι. Οὐ μόνον, φησὶν, ἀσεβεῖς ἐφωρόθησαν, ἀλλὰ καὶ περὶ τοὺς πέλας πονηροὶ ἀναπεφθῆσαν. Ἐπειδὴ γὰρ γενικῆ τινὶ διαίρεσει εἰς δύο ταῦτα τέμνεται τὰ νόμιμα, εἰς τε τὴν τοῦ Θεοῦ θεραπειαν, εἰς τε τῶν ὁμοφύλων (68) φιλανθρωπίαν· διδὸ καὶ δύο πλάκας γεγράφθαι (69)· ἐν-εδέχτο δὲ κατὰ τὸ πρότερον σφαλλέσθαι τὸ πλήθος ἀγνοία τοῦ κρείττονος, καὶ ἀπάτη τῶν φανακίζειν βουλομένων, ἅτε καὶ ἀοράτου ὄντος τοῦ Θεοῦ, καὶ πολυσχιδοῦς τῆς περὶ αὐτὸ δόξης· τὸ δεύτερον ἐπηγάγεν, ὃ τοῖς πᾶσι πρόδηλόν ἐστιν. Οὐδεὶς γὰρ ἐστιν, ὃς ἀγνοεῖ, ὡς κακὸν καὶ κολάσεως ἀξίον φόνος, καὶ μοιχεία, καὶ πλεονεξία, καὶ τᾶλλα (70) τούτων ἀδελφά. Ἐπεὶ τοίνυν ἐπ' ἀσεβεία ἐσκωπτε τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν, ὡς ἂν μὴ σκηπτοῖντο ἄγνοια, ἢ συγγνώμης σφᾶ; αὐτοὺς ἀξίους εἶναι φαίεν, ὡς δελεασθέντες ὑπὸ τινῶν δεινῶν περὶ τὰ τοιαῦτα, ἐλέγχει τὴν περὶ τοὺς ὁμοφύλους ἀδικίαν, καὶ πάσης συγγνώμης ἔξω καθίστησιν, εἴπερ μὴδ' ὦν ἡ κοινὴ φύσις τῶν ἀνθρώπων κατῆγορος τυγχάνει, ἀπέστησαν, ἀλλ' ἀνέδην ἐπὶ τὰς παρανομίας ἐχώρησαν. Δι' ὧν οὖν τὸ δῆλον παρέβη (71), διὰ τοῦτο ἔβειξε καὶ το δοκοῦν ἄδηλον ἐθελοκάρως καὶ κακοήθως παραδαθέν. ab iis, quarum accusatrix est communis omnium iniquitatis genus prolapsi sunt. Cum igitur ab

ΣΙΔ'. — ΕΡΜΕΙΑ (72).

Εἰς τὸ ἐν τῇ Σοφίᾳ Ἰησοῦ γεγραμμένον· « Μὴ ζῆτει γενέσθαι κριτῆς (73). »

Εἰ οὐτε (74) ἀνικνεῦσαι τὸ δίκαιον ῥᾶδιον, οὐτε τὸ θηράσαντα μὴ προδοῦναι· (οἱ μὲν γὰρ διὰ νοθρίαν οὐχ εὐρίσκουσι τοῦτο· οἱ δὲ δι' ὀξύτητα μὲν νοῦ θηρῶνται, διὰ δὲ ἀνελεύθερα πάθη προδιδόσασιν, ἢ φόβῳ, ἢ ἀνανδρίᾳ, ἢ χρήμασιν, ἢ φιλίᾳ, ἢ ἐχθρᾷ, διαφθειρόντες)· εἰκότως ὁ παραινέτης συνεβούλευσε· « Μὴ ζῆτει γενέσθαι κριτῆς. »

scriptor hoc dedit consilii: « Ne quæras fieri

D de distributione et numero præceptorum Decalogi in Sacris Lectionibus attuli. Vide etiam memorabilem locum Jod. Damh. in Promptuario, p. 446. RITT.

(70) Inter τᾶλλα et τούτων cod. Vat. inserit τὰ. Possin.

(71) Pro παρέβη habet idem cod. παρεβάθη. Possin. — Παρεβάθη conjicit Rittersh. in notis, qui etiam cum hac sententia conferri jubet epp. 20 et 226 hujus libri. Edit.

(72) Inscriptio sumitur ex cod. Vatic. Ed. Paris. loco hujus nominis habebat, Ἐρμηνεῖα εἰς τὸ, etc., Interpretatio in illud, etc. Edit.

(73) Confer epist. 274 lib. iii, ubi similiter de difficultate muneris judicandi, quæ inde oritur, quia tam multæ sunt causæ corruptempes judicii sinceritatem. RITT.

(74) In principio ep. post εἰ οὐτε cod. Vat. addit τὸ, et vers. 2 ep. pro νοθρίαν habet νοθείαν, quod an rectum sit, dubito. Possin.

ΣΙΕ'. — ΘΩΜΑ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Εἰς τὸ, « Ἐστῶσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύδες περιεζωσμένοι (75). »

Ἐπειδὴ τὰ μέγιστα καὶ θεϊότατα συντόμως μαθεῖν βούλει, ἴσθι, ὅτι διὰ τοῦτ' ἔφη ὁ Σωτῆρ· Ἐστῶσαν ὑμῶν οἱ λύχνοι καίβουνοι, ἵν' ἀρετὴν ἀσχοῦντες, καὶ τὸν προφορικὸν, καὶ τὸν ἐνδιόθετον λόγον (76) διὰ παντὸς ἀστράπτουντες (77) ἐν τε τῇ ψυχῇ, ἐν τε τῇ γλώττῃ ἔχωμεν. Ὁ μὲν γὰρ ἔνδον ὦν, ἡμᾶς φωτίζει· ὁ δ' ἔξω, τοὺς ἄλλους ὁ μέντοι διδάσκαλικὸς λύχνος ψυχουσῶν, καὶ ἀρδευέσθω, καὶ τρεφέσθω ὑπὸ τῆς πατρικῆς ἀρετῆς, ἵνα μὴ σκοτεινὸς εἴη καὶ ἀλαμπής.

ΣΙΓ'. — ΙΣΚΥΡΙΩΝΙ.

Εἰς τὸ εἰρημένον· « Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλέον τῶν Γραμματέων· » καὶ ὅτι τοῦτο οὐκ ἐναντιοῦται τῷ, « Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς. »

Ἐπειδὴ ἴσως ἐναντιολογίαν τινὰ ἐνόμισας (78) κείσθαι ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγέλοις, γέγραφας, εἰρηκέναι τὸν Σωτῆρα, τοῖς μὲν Φαρισαίοις ὡς ἐρημοῖς ἀρετῆς· « Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς, καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί. » τοῖς δ' ἀποστόλοις, « Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλέον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » Ἀντεπιστέλλω, ὅτι νοεῖν χρὴ, πλέον, εἰρησθαι, τῆς δικαιοσύνης ἥς εἰκὸς, μᾶλλον δὲ ἐγρηῖν ἐκείνους ἔχειν. Οὐ γὰρ οἱ τῶν ταλανιζομένων καὶ καταθρηνομένων πλέοντες (79), βασιλεύσαι δίκαιοι ἂν εἴεν· ἀλλ' οἱ τοὺς κατὰ νόμον εὐδοκίμους ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ὑπερβαίνοντες, καὶ οὐρανῷ πρέπουσαν πολιτείαν πολιτευσάμενοι (80).

ΣΙΖ'. — ΠΕΤΡῶ.

Εἰς τὸ, « Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον· καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἔγερῶ αὐτόν. »

Ἐπειδὴ ἐνόμισας (81) ἐναντιολογίαν τινὰ γεγράφθαι ἐν τῷ Εὐαγγέλιῳ, ἐμήνυσας, δι' ἣν αἰτίαν ψευδομαρτυρίαν ἐκάλεσε (82) τὸ εἰρηκέναι (83) περὶ τῆς λύσεως καὶ ἀναστάσεως τοῦ ναοῦ· εἴρηται γὰρ· « Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις

A CCXV. — ΘΙΟΜΑ ΜΟΝΑΧΟ.

In illud Christi dictum : « Sint lumbi vestri praecincti⁷⁵. »

Quoniam res maximas atque divinissimas breviter cupis discere, nosse debes, ob hoc dixisse Salvatore : « Sint lucernæ vestrae ardentis, ut virtutem exercentes, tam externam verbis prolata quam internam rationem perpetuo fulgentem habeamus in anima pariter et lingua. Nam ea quæ est interius, nosmetipsos illustrat; ea autem quæ foras profertur, alios illuminat. Doctoris igitur lucerna auimetur et irrigetur et alatur a virtute patria (internæ videlicet rationis) ne tenebrosa sit et luminis ex-pers.

B CCXVI. — ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ.

In id quod dictum est a Christo : « Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum⁷⁸, etc. Idque non adversari illi : « Væ vobis, Scribæ⁷⁸. »

Quia fortassis contradictionem quamdam esse putasti in sanctis Evangeliiis, et scripsisti dixisse Salvatore Pharisæis quidem, tanquam a virtute vacuis ac desertis hominibus : « Væ vobis, Scribæ et Pharisæi, hypocritæ; » apostolis autem : « Nisi abundaverit vestra justitia plus quam Scribarum et Pharisæorum, non introibitis in regnum cælorum; » rescribo : quod intelligere oporteat, 542 plus, dictum esse, ea videlicet justitia, quam convenit, vel potius oportet illos habere. Non enim illi regnare digni fuerint, qui cum miseris ac defendis hominibus comparati plus aliquanto quam ipsi habent in se boni : sed illi potius, qui eos, quos constat secundum legem laudabiliter vixisse, longo intervallo post se relinquunt, et cælo convenientem vitæ rationem instituerunt.

C CCXVII. — ΠΕΤΡῶ.

In illud : « Solvite templum hoc; et in tribus diebus excitabo illud⁸⁰. »

Quoniam existitans, in Evangelio contradictionem quamdam scriptam esse, ad me retulisti, quam ob causam vocarit falsum testimonium, quod dixisset, de destructione et resurrectione templi (dictum est enim : « Solvite templum hoc, et in tribus

⁷⁵ Luc. xii, 35. ⁷⁶ Matth. v, 20. ⁷⁷ Matth. xxiii, 13 seqq. ⁷⁸ Joan. ii, 19.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(75) Videtur hæc inscriptio non quadrare argumento ipsius epistolæ, et reponendum potius : Ἐστῶσαν ὑμῶν οἱ λύχνοι καίβουνοι. RITT.

(76) Λόγον Isidorus exemplo philosophorum et hic et alibi quoque facit duplicem : προφορικὸν alium et alium ἐνδιόθετον. Vide lib. ii epist. 10, ubi huic ἀλήθειαν illi σαφήνειαν tanquam propriam virtutem attribuit. Similiter Philo Hebræus. Id. — Cod. Vatic. 650 ap. Possinus legit λογισμὸν pro λόγον. EDIT.

(77) Ἀστράπτουντες. F. ἀστράπτοντας. RITT.

(78) Ἐνόμισας. F. leg. νομίσας (et sic cod. Vat.) nisi forte ante γέγραφας deest καί. Porro quod nulla sit in sacris Litteris contradictio, docet etiam Eriphanus lib. ii, tom. ii hærcs. 66, et lib. iii,

tom. iii, contra Manichæos. Id.

(79) Πλέοντες. F. leg. πλέον ἔχοντες. Id. — Cod. Vat., καταθρηνομένων πλέον ἔχοντες. EDIT.

(80) Πολιτευσάμενοι. Vide supra ep. 35. Id. — Cod. Vat., ἐπιδεικνύμενοι.

(81) Ἐπειδὴ ἐνόμισας. F. leg. νομίσας [ut cod. Vat. aut ante ἐμήνυσας deest καί. Id.

(82) Ἐκάλεσε. F. ἐκάλεσαν. Intellige, οἱ Ἰουδαῖοι, mox enim sequitur, ἐκείνοι. An ἐκάλεσε retinendum et subaudiendum τὸ Εὐαγγέλιον? Sed prius videtur melius. Id.

(83) Inter εἰρηκέναι et περὶ cod. Vat. inserit ἐκείνους, vers. inde 2, pro ἐγειρῶ recte scribit idem ἐγειρῶ. Possin.

diebus excitabo illud »), respondeo : illos quidem de templo ; ipsuin vero (Christum) de corpore suo locutum esse. Quod si id minus verisimile esse dixeris, neque enim hoc scivissent ipsi unquam, neque discipuli ejus, si non ex mortuis resurrexisset, respondebo : Etiam si non nossent hoc, tamen ne sic quidem eos verum perhibuisse testimonium. Alterum enim se facturum promisit, non utrumque. destructio enim ipsis conveniebat (Judæis) : resuscitatio autem ipsi (Christo.) Sic enim ait : Solvite vos, et ego resuscitabo. Etenim destructio cujuslibet erat opus ; resuscitatio autem et instauratio, Dei.

CCXVIII. — VALENTINO PRESBYTERO.

In illud Christi dictum, « Ne sitis solliciti, quomodo aut quid loquamini⁸⁶. » Et in illud, Petri apostoli : « Parati semper ad reddendam rationem⁸⁷. »

Quoniam te mirari dicebas, quomodo Salvator quidem dixerit : « Ne sitis solliciti, quomodo aut quid loquamini, » unus autem ex choro apostolico præceperit : « Parati semper ad reddendam rationem, » scire debes nullam in his contradictionem inesse. Alterum enim de martyrio dictum est ; alterum vero de doctrina. Quando enim in cœtu amicorum esto agendum, tunc et nos jubemur esse solliciti. Absurdum enim sit, nescire id quod nos docere velle alios pollicemur : quando autem judicium terribile ante oculos est, et frequens populus, et rabiosi carnifices, et omni ex parte metus ingruit, tum vero suum se auxilium præbiturum promisit (Deus.) Erat enim revera maximum quiddam, homines ejusmodi, qui multitudine (ut sic loquar) ac silentio non multum a piscibus differabant, tyrannis sedentibus, et præfectis atque tribunis militum astantibus, et gladiis nudatis, omnibus illis inter sese (contra ipsos) conspirantibus, victos ingredi in ipsorum conspectum, desubitoque in terram vultu, vocem rumpere potuisse. Itaque merito isti quidem divina fruuntur ope ; illi vero docentur, semetipsos ruditatis et imperitiæ somno minime tradere. Sapientes enim esse debent, qui se in sapientiæ disciplinam tradiderunt.

543-544 CCXIX. — PALLADIO DIACONO.

In illud Pauli dictum, « Si quis episcopatum desiderat⁸⁸. »

Quoniam non perspexisti mentem apostolicam, quæ scripto (velut cortice) occultatur, sed ipsum duntaxat scriptum contemplatur, sursum atque deorsum jactas ac volutas : « Si quis episcopatum desiderat, bonum opus concupiscit, » proinde quasi oporteat tale imperium adamare : tametsi non desunt mihi argumenta, quibus ostendam, non sic lo-

⁸⁶ Matth. x, 19. ⁸⁷ I Petr. iii, 15. ⁸⁸ I Tim. iii, 1.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(84) Τὸ μὲν λύσαι, καὶ τοῦ τυχόντος ἦν· τὸ δὲ ἀναστῆσαι Θεοῦ. Non procul abit ab ista Pindavica sententia : Ῥάδιον μὲν πόλιν σείσαι καὶ φλαυροτέροις· τὸ δὲ ἐπὶ χώρῃς ἕσσαι αὐτῆς δυσπαλῆς δὴ γίνεται. ἄρ μὴ θεὸς ἀγρεμόνεσσι κυβεργατῆρ γέννηται. RITZ.

(85) Nomen ejus cui hæc scribitur decurtat cod.

ἔχειρῶ αὐτόν· φημί· ὅτι ἐκεῖνοι μὲν περὶ τοῦ ἱεροῦ ἔλεγον· αὐτὸς δὲ περὶ τοῦ σώματος. Εἰ δὲ φάτης ἀπίθανον τοῦτο· αὐ γὰρ ἤδεσαν τοῦτο αὐτοὶ ποτε, οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἰ μὴ ἐκ νεκρῶν ἀνέστη· φησαιμι· ὅτι εἰ καὶ μὴ ἤδεσαν, οὐδὲ οὕτω τάληθῆ ἐμαρτύρησαν. Θάτερον γὰρ ἐπηγγελιατο ποιήσῃν, οὐχ ἐκάτερον. Τὸ μὲν γὰρ λύσαι ἐκεῖνοις ἔπρεπε· τὸ δὲ ἀναστῆσαι ἑαυτῶν. Λύσατε γὰρ ὑμεῖς, κἀγὼ ἀναστήσω. Τὸ μὲν γὰρ λύσαι, καὶ τοῦ τυχόντος ἦν· τὸ δὲ ἀναστῆσαι, Θεοῦ (84).

ΣΙΗ'. — ΟΥΑΛΕΝΤΙΝῶ (85) ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Εἰς τὸ· « Μὴ μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσητε. » Καὶ εἰς τὸ· « Ἐτοιμοὶ δεῖ πρὸς ἀπολογίαν. »

Ἐπειδὴ θαυμάζειν ἔφη, πῶς ὁ μὲν Σωτὴρ ἔφη· « Μὴ μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσητε »· εἰς δὲ τις ἐκ τοῦ ἀποστολικοῦ χοροῦ παρήνευεν· « Ἐτοιμοὶ δεῖ πρὸς ἀπολογίαν »· ἴσθι ὅτι οὐκ ἔστιν ἐναντιολογία, ἀλλὰ τὸ μὲν περὶ μαρτυρίου εἰρηται· τὸ δὲ περὶ διδασκαλίας. Ὅταν μὲν γὰρ ἐν συλλόγῳ φίλων ἢ, κελευόμεθα καὶ ἡμεῖς μεριμνῶν. Ἄστοπον γὰρ, μὴ εἰδέναι, ὃ διδάσκειν ἐπαγγελλόμεθα. Ὅταν δὲ δικαστήριον ἢ φοβερὸν, καὶ δῆμοι, καὶ δῆμοι λυτῶντες, καὶ πάντοθεν (86) δέος, τὴν οικίαν ἐπηγγεῖλατο παρέξειν βοήθην. Καὶ γὰρ μέγιστον ἦν, ἀνθρώπους τῶν ἰχθύων ὀλίγον κατὰ τὴν ἀφωμίαν διαφέροντας, τυράννων καθεζομένων, καὶ ὑπάρχων, καὶ στρατηγῶν παρεστῶτων, καὶ ξιφῶν γεγυμνωμένων, καὶ πάντων ἐκείνων (87) συμμαχοῦντων, εἰσελθόντας δεδεμένους, καὶ εἰς γῆν κύπτοντας δυναθῆναι ῥῆξαι φωνῆν· ὡς εἰκότως οἱ μὲν τῆς θελας ἀπολαύουσι βοήθης· οἱ δὲ διδάσκονται μὴ τῷ τῆς ἀμαθείας ἐκδιδόναι ἑαυτοὺς ὑπὸν. Σοφοὶ γὰρ εἶναι ὀφείλουσιν οἱ τῆς σοφίας φοιτηταί.

ΣΘ'. — ΠΑΛΛΑΔΙῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Εἰς τὸ· « Εἰ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται. »

Ἐπειδὴ μὴ τὸν ἀποστολικὸν κατωπτεισας νοῦν, τὸν ἐν τῷ γράμματι κρυπτόμενον, ἀλλ' αὐτὸ μόνον θεασάμενος τὸ γράμμα ἦεν καὶ κάτω θρυλλεῖ· « Εἰ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ, » ὡς δέον ἱερᾶς τῆς τοιαύτης ἀρχῆς (88)· ἔχω μὲν δὲ ὦν δεῖξω, μὴ οὕτως εἰρηκέναι τὸν Ἀπόστολον, ὡς σὺ φῆς· ὅμως δὲ συγχωρήσας ἀνατρέψω τοῦτα.

Val. 650 ex Ουαλεντινῶ in Ουάλεντι. POSSIN.

(86) Πάντοθεν idem cod. auget in πανταχόθεν. Id.

(87) Idem ἐκείνων mutat in ἐκεῖνοις. Vers. post 3, pro κύπτοντας scribit κρύπτοντας. POSSIN.

(88) Ὡς δέον ἱερᾶς. Leg. ἐρᾶν [sic cod. Val.] τῆς τοιαύτης ἀρχῆς, ut paulo post, καὶ μηδὲ σαυτοῦ ἄρξαι· δυναθῆς, ἐρᾶς τοιαύτης ἀρχῆς. RITZ

Ἔστω γὰρ, ἐκεῖνος τοιοῦτόν τι ἔφρασε· σὺ δὲ ἦν αἰ-
 ρίαν τὰ κατὰ σαυτὸν (89-90) ἀγνοῶν, καὶ μηδὲ σαυτοῦ
 ἄρξαι δυναθεῖς, ἐρᾶς τοιαύτης ἀρχῆς, ἥτις καὶ
 βασιλείας ἐστὶν οὐ μόνον ὑψηλοτέρα, ἀλλὰ καὶ ἐπι-
 πονωτέρα; Καὶ μὴ νομίζεις ἀνεύθυνον εἶναι ἐξου-
 σίαν, ἀλλ' οὐχ ὑπεύθυνον λειτουργίαν; Ἄλλ' εἰ καὶ
 αὐτὸς πάσης ἐπέκεινα μανίας χωρεῖς, ἀλλὰ κἀγὼ
 μανοίμην ἄν, εἰ φαινοίμην μὴ (91) σοῦ τὸ πάθος
 θεραπεῦσαι πειρώμενος. Ἐμοὶ γὰρ, ὦ μακάριε, καὶ
 τὸ, « Εἴ τις, » φοβερόν ἐστι, καὶ ἐκ βάρων αὐτὴν
 κατασεῖει τὴν ψυχὴν. Τοῦ γὰρ μεγέθους τῆς ἀρχῆς
 ἐστὶν ἐνδεικτικόν. Εἰ δὲ φαίης, πῶς; εἴποιμι ἄν,
 ὅτι οὐκ ἐθάρασε προστάξει, ἀλλ' οὐδ' οὐ προτρέ-
 ψαι, οὐδὲ συμβουλευῆσαι· οὐδὲ γὰρ εἶπα· Πᾶς τις
 ἐπισκοπῆς ὀρεγέσθω· καλῶς ποιεῖ. Ἡ γὰρ ἄν τὸν
 σὸν περὶ τὸ πρᾶγμα ἔρωτα ἴσως (92), τινὲς ἀπεδέ-
 σαντο· ἀλλ' ἀναρτήσας μέσην τὴν τῆς ἱερωσύνης
 ἐπιθυμίαν, οὕτε παρορμᾶ ἐπ' αὐτὴν (93), ἵνα μὴ τοὺς
 ἀναξίους ἐπεγεῖρη πράγματι ἀμυχήαν, καὶ πᾶσαν
 ὑπερβαίνοντι πολιτείαν τε καὶ ἀξίαν· οὐτ' ἀπείργει,
 ἵνα μὴ φευκτὸν καταστήσῃ τὸ πάσης βασιλείας μεί-
 ζον· ἀλλὰ μετέωρον τὴν παραίνεσιν ἀφελῆς, καὶ ἕκα-
 στον τῆς ἑαυτοῦ διανοίας κριτὴν καταστήσας, αὐτὸς
 οὐτε ἐπιθυμεῖν, οὐτε φεύγειν προστάττει, μονονουχί
 βοῶν, καὶ ὀφθαλμοῖς, καὶ ὄφρῦσι, καὶ παντὶ τῷ προσ-
 ὄπῳ, φόβου κέντρα τοῖς ἀκούουσιν ἐνιελῆς· Ἐγὼ
 μὲν πρᾶγμα τῆς θείας ἡρητημένον ψήφου τε καὶ χει-
 ροτονίας, ἀνθρώπων ἐπιθυμίας οὐκ ἐκδίδωμι·
 παραινῶ δὲ καὶ διαμαρτύρομαι, ὅτι ὁ τοῦτου ἐπιθυ-
 μῶν, ἴστω μὴ τῶν τυχόντων ἐρῶν. Λειτουργίας γὰρ,
 οὐκ ἀνέσεώς ἐστι τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὄνομα δηλωτικόν.
 Εἰ δὲ ἀπιστεῖς, τὰ ἐξῆς ἀναγνοὺς γνολίης (94) τὸν
 ἡμέτερον νοῦν. Δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον πάσαις κομῆν
 ταῖς ἀρεταῖς· καὶ τὰς ἀλλοτριὰς οἰκειοῦσθαι συμ-
 φεράς. Οὐ γὰρ ἑαυτῷ, ἀλλὰ τοῖς ἀρχομένοις ζῆ·
 καὶ ὑπὸ μυρίων ὀφθαλμῶν καὶ γλωττῶν ὁ ἐκεῖνο
 βασανίζεται βίος.

quicumque hanc rem expetit, is noverit, se rem
 minime vulgarem aut levem desiderare. Ministerii
 enim, non autem remissionis ac desiderii significationem habet *episcopatus* ipsum vocabulum. Quod
 si fidem (dictis hisce) non habes, sequentia legens, mentem nostram probe assequeris. Oportet enim
 episcopum omnibus ornatum esse virtutibus, et alienas calamitates proprias ac suas existimare.
 Non enim sibi ipsi, sed subditis vivit: et a sexcentis oculi; ac linguis vita ejus examinatur.

ΣΚ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἐπειδὴ γέγραφας, δι' ἦν αἰτίαν οὐκ εἶπεν ὁ
 Παῦλος ἀπλῶς· « Μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρη-
 νεύετε, » ἀλλὰ προσέθηκεν· « Εἰ δυνατόν, » ἀντιγρά-
 φω· Ἐπειδὴ ἐστὶν ὅπου οὐ δυνατόν, ὅταν περὶ εὐσε-
 βείας ὁ λόγος (95), ὅταν περὶ δικαίου πράγματος,

⁸⁹ Rom. xii, 18.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(89-90) Pro κατὰ σαυτὸν cod. Vat. scribit καὶ
 ἑαυτόν. Vers. pro καὶ μὴ νομ., idem solum habet ἡ
 νομ. POSSIN.

(91) Pro φαινοίμην μὴ idem ponit μὴ φαινοί-
 μην. Ib.

(92) Inter ἴσως et τινὲς idem inflndit, ἄν. Ib.

(93) Idem αὐτὴν mutat in αὐτῆ. Vers. post 5,
 παραίνεσιν mutat in ἀπόφασιν. Ib.

A cutum esse Apostolum, quomodo tu accipis. Tamen
 concedam ita esse, idque evertam. Sit enim ita;
 dixerit ille ejusmodi aliquid: Tu vero quam ob
 causam ignorans tuas vires, et ne teipsam quidem
 regere valens, talem adamas principatum, qui regno
 quoque ipso non solum est sublimior, sed etiam la-
 boriosior? Et quare existimas potestatem hanc esse
 rationibus nullis reddendis obnoxiam, ac non potius
 rationibus obnoxiam ministerii sive muneris func-
 tionem? Sed quamvis tu omnem transcendas au-
 daciæ furorem, ego quoque insanirem, si non eum
 me ostenderem, qui tuum malum curare conetur.
 Mihi enim, o beate, et admodum est formidabile
 illud dictum: « Si quis episcopatum desiderat, » etc.,
 et funditus ipsam concutit animam. Magnitudinem
 B namque hujus sacri principatus indicat. Quod si
 dixeris: Quomodo? respondebo. Quia non ausus est
 præcipere; ac ne quidem cohortari, neque suadere
 (ut quis episcopatum appetat). Neque enim dixit:
 Unusquisque episcopatum desideret. Recte facit.
 Tunc enim fortassis aliqui eodem amore ejus rei,
 quo tu, capti fuissent. Sed in medio relinquens sus-
 pensum, sacerdotii desiderium neque instigat ad id
 quemquam, ne indignos excitet ad capessendam
 rem perdifficilem, quæque omnem superæ reipub-
 licæ administrationem ac dignitatem: neque ab
 eo arcet quemquam, ne id quod omni regno majus
 est, fugiendum esse proponat. Verum in suspenso,
 ut dixi, relinquens exhortationem, et undumquem-
 que sui ingenii æstimatorem ac judicem consti-
 tuens, ipse neque expetere neque fugere præcipit,
 tantum non clamans, et oculis, et supercilliis, et
 toto vultu (ad gravitatem composito) timoris (salu-
 taris) stimulos audientium animis injiciens. Equi-
 dem ego (inquit Paulus) rem a divino dependentem
 calculo atque arbitrio electionis, hominum cupiditi-
 tatibus non expono: moneo autem atque obtestor,

545-546 CCXX. — ISIDORO EPISCOPO.

Quoniam ex me per epistolam quæsisisti, cur
 Paulus non simpliciter dixerit: « Cum omnibus ho-
 minibus pacem colite »; sed addiderit: « Si fieri
 potest, » rescribo tibi: quia est ubi fieri non pos-
 sit, nempe, quando pietatis negotium agitur, quando

(94) Τὰ ἐξῆς ἀναγνοὺς, γνολίης. Notum, ex con-
 textu et serie orationis sive connexionione sequentium
 cum antecedentibus interpretandum esse locum
 dubium et controversum Conf. ep. 59 hujus libri.
 RITT.

(95) Inter λόγος et ὅταν cod. Vatic. 650 inserit
 ἡ. POSSIN.

de justitia alicujus rei, quando de temperantia, et breviter quoties de omnibus virtutibus. Nam quo pacto pius cum impio pacem colet? justus cum iniusto; aut temperans cum libidinoso? qui sarpenero non solum aliorum, sed etiam suam ipsius formam corrumpere velit. Quod si hæ tibi meæ tantum ratiocinationes esse videntur, ipsum mihi Paulum vide, an cum omnibus pacem coluerit. Si vero etiam altius oratione assurgere placet, vide Christum an cum omnibus concordiaæ sædus fecerit. In tantum igitur furorem acti sunt Judæorum principes, ut cruci quoque ipsum affixerint. Quid est igitur quod ait: « Si fieri potest? » Hoc vult dicere: Tu quidem nemini præbueris ansam inimicitiaæ; cave quoque, ne quem jure et probabiliter habeas inimicum: sin autem illi sine justa ratione tibi infensi erunt, hoc nullatenus te lædet. Nam et Christus, qui dixit: « Oderunt me gratis⁶⁶, » non præcepit, ne inimicos ullos habeamus (id enim non est in nostra potestate), sed ne cuiquam faciamus injuriam: ne semipernus radicem belli, maximeque tum, quando nullum pietati detrimentum inferitur. Quod si improbi bonos odio prosequuntur, nolite mirari. Nam et pseudoapostoli veros apostolos, et pseudoprophetae prophetas odio habebant. Quod ipse quoque Paulus cum diserte cognitum perspectumque haberet, scripsit: « Sectare autem pacem cum omnibus qui invocant Dominum ex puro corde⁶⁷. » Ne itaque culpam confer in eum qui inimicos habet, sed qui sibi ipsi inimicos conciliat. Quod si luci cum tenebris non bene convenit (neque enim potest hoc fieri), nihil hoc ad lucem; si non vult impius pietatem amplecti, nihil hoc ad pius; si non vult libidinosus castitatem colere, nihil hoc ad hominem temperantem et castum; si non vult injustus desistere ab injustitia, nihil hoc ad justum, sed ad eos pertinet ororum, qui suæ improbitatis reprehensionem esse aliorum circa se hominum virtutes arbitrantur.

CCXXI. — ALYPIO SCHOLASTICO.

De lectione, contra Græcos, de gratia divinitus inspiratarum Scripturarum, deque utilitate ex illis capienda.

Quoniam, ut aiebas, fontes sermonum quiescentes animam irrigari cupientem tabefaciunt: illos tibi, vir eruditissime, suaserim ut maxime reserare studeas, qui divitibus ac perennibus fluentis præditi sunt; non autem eos qui irrigatione aliunde accersita indigent.

⁶⁶ Joan. xv, 25. ⁶⁷ II Tim. ii, 22.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

- (96) Inter ἡ et σώφρων idem inserit ὁ. Possin.
 (97) Καὶ ὑπὸ φθ. ὁπ. deerant in ed. Paris. et adduntur ex codice Vaticano. EDIT.
 (98) *Ἐιρήνην κατὰ πάντων τῶν ἐπικαλ.* Apud Paulum omittitur πάντων, II Tim. ii. 22. Recte tamen ab Isidoro additur, quia indefinita æquipollet universali. RITT.
 (99) *Τὴν εὐσεβείαν ἀσπάζειν... τὴν σωφροσύνην.*

Α ὅταν περὶ σωφροσύνης, ὅταν περὶ πασῶν ἀπλῶς τῶν ἀρετῶν. Ὁ μὲν γὰρ εὐσεβὴς τῷ ἀσεβεὶ πῶς εἰρηνεύσει; ὁ δίκαιος τῷ ἀδίκῳ, ἢ (96) σώφρων τῷ λάγνῳ; τῷ πολλάκις οὐ μόνον τὴν τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑαυτοῦ βουλομένη διασθεῖραι ὤραν. Εἰ δὲ λογισμοὺς οἶε τούτους εἶναι, θεὰ αὐτὸν τὸν Παῦλον, εἰ μετὰ πάντων εἰρηνεύσει. Εἰ δὲ καὶ ἀνωτέρω τὸν λόγον βούλοιο ἀγαγεῖν, θεὰ τὸν Χριστὸν, εἰ μετὰ πάντων ἐσπέισατο. Εἰς τοσαύτην οὖν ἐξεβαχθεύθησαν οἱ τῶν Ἰουδαίων ἄρχοντες μανίαν, ὡς καὶ σταυρῶ αὐτὸν προσήλωσαι, Τί οὖν ἐστίν, « Εἰ δυνατόν; » Σὺ, φησὶ, μὴ δίδου τινὶ λαθρὴν ἐχθρας, μηδὲ δικαίως καὶ εὐλόγως ἔχε ἐχθρόν. Εἰ δὲ ἀλόγως ἐκείνοι, καὶ ὑπὸ φθόνου ὑποσχυόμενοι (97), ἀπεχθάνονται, σὲ τοῦτο οὐ παραβιάζει. Οὐδὲ γὰρ ὁ Χριστὸς, εἰρηκῶς, Β « Ἐμίσησάν με δωρεάν, » ἐκέλευσε μὴ ἔχειν ἐχθροὺς· τοῦτο γὰρ οὐκ ἐσμέν κύριοι· ἀλλὰ τὸ μὴ ἀδικεῖν, τὸ μὴ κατασπεῖρειν ρίζαν πολέμου, καὶ μάλιστα, ὅταν ἡ εὐσεβεία οὐδὲν παραβιάπηται. Εἰ δ' οἱ κληρονομοὶ τοὺς ἀγαθοὺς μισοῦσι, μὴ θαυμάζητε. Καὶ γὰρ οἱ ψευδοπρόστολοι τοὺς ἀποστόλους, καὶ οἱ ψευδοπροφήται τοὺς προφῆτας ἐμίσησαν. Ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος σαφῶς ἐπιστάμενος, ἔγραψε· « Δίωκε δὲ εἰρήνην μετὰ πάντων τῶν ἐπικαλουμένων (98) τὸν Κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. » Μὴ τοίνυν αἰτιῶ τὸν ἐχθροῦ, ἔχοντα, ἀλλὰ τὸν ἑαυτῷ τοὺς ἐχθροὺς κατασκευάζοντα. Εἰ δὲ μὴ συμβαίνει τῷ φωτὶ τὸ σκοτὸς· οὐδὲ γὰρ οἶόν τε· οὐδὲν παρὰ τὸ φῶς· εἰ οὐ βούλεται· ὁ ἀσεβὴς [τὴν εὐσεβείαν ἀσπάζειν, οὐδὲν παρὰ τὸν εὐσεβῆ· εἰ οὐ βούλεται ὁ λάγνος C τὴν (99)] σωφροσύνην ἀσπῆσαι, οὐδὲν παρὰ τὸν σώφρονα· εἰ οὐ βούλεται ὁ ἀδίκος ἀποστῆναι τῆς ἀδικίας, οὐδὲν παρὰ τὸν δίκαιον· ἀλλὰ παρ' ἐκείνου, τοὺς ἔλεγον ἡγουμένους τῆς σφῶν κακίας τὰς τῶν πέλας ἀρετάς.

eos pertinet ororum, qui suæ improbitatis reprehensionem esse aliorum circa se hominum virtutes arbitrantur.

ΣΚΡ'. — ΑΛΥΜΠΙΩ (1) ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Περὶ ἀναγνώσεως, κατὰ Ἑλλήνων, περὶ τῆς χάριτος τῶν θεοπνευστῶν Γραφῶν, καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας.

Ἐπειδὴ, ὡς ἔφησ, πηγαὶ λόγων ἡσυχάζουσαι ψυχὴν ἐθέλουσαν ἀρδεύεσθαι μαραινουσιν· ἐκείνας, D ἔλλογιμώτατε, μάλιστα ἀναμοχλεύειν σοὶ παραινῶ, τὰς πλουστοῖς καὶ ἀενάοις νάμασι κομώσας, καὶ μὴ τὰς ἀρδείας ἐτέρωθεν δεομένας.

- Quæ præcedunt σωφροσύνην, non sunt in ms.; sed addidi postulante sensu, ut integer esset oraclearus locus, qui videbatur sine his mutilus. Ib.
 (1) *Ἀλυμπίω. F.* Ἀλυπίω, vel Ὀλυμπίω, ad quem alias quoque scribit Isidorus. Ib. — Primum conjecturam format cod. Vat. scribens Ἀλυπίω. EDIT.

ΣΚΒ΄.

Εἰς τὸ, « Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ. » καὶ εἰς τὸ, « Ὑπερασπῖω τῆς πόλεως ταύτης διὰ Δαβὶδ, τοῦ σώσαι αὐτήν. »

Θεῖόν ἐστι χρῆμα ἡ ἀρετὴ, ὧ μακάριε, καὶ θεοφιλές, καὶ μακάριον, καὶ ἀθάνατον, καὶ ὑπὸ λήθης μὴ ἠττώμενον. Ἀοιδίμος μὲν γάρ ἐστι παρὰ ἀνθρώποις, παρὰ δὲ Θεῷ ἀείμνηστος, τῷ ποτὲ μὲν φράζοντι « Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ. » ποτὲ δὲ, « Ὑπερασπῖω τῆς πόλεως ταύτης τοῦ σώσαι αὐτήν, διὰ Δαβὶδ τὸν παῖδά μου. » Εἰς τοσοῦτον ἤκουσι τῷ Θεῷ φρονεῖδος τε καὶ τιμῆς, καὶ τελευτήσαντες, οἷς ἀρετὴ περισπούδαστον. Εἰ δὲ ἐνταῦθα οὕτως αὐτοὺς ἀνακηρύττει, ποίαις οὐκ ἀμείψεται αὐτοὺς ἐκεῖσε δωρεαῖς;

ΣΚΓ΄. — ΠΡΩΝΙ (2).

Θυμὸς καὶ ὄργη δοκεῖ (3) μὲν ἐν τι εἶναι καὶ τὸ αὐτὸ τάχα· ἀλλ' ὁ μὲν μνηθεῖ τὴν ὀξεῖαν τοῦ πάθους κίνησιν, τὴν καὶ τὰς ἐννοίας κλέπτουσαν· ἡ δὲ τὴν χρονίαν ἐν τῷ πάθει διατριβήν. Διὸ καὶ ὁ μὲν παρὰ τὴν ἀναθυμίασιν εἰρηταί· ὁ δὲ παρὰ τὸ ὄργᾶν, καὶ ἀμύνης ἐρᾶν.

Quamobrem etiam θυμὸς dictus est quod ἀναθυμίασιν adjunctam habeat, hoc est effervescentiam; ὄργη autem a verbo ὄργᾶν, quod est turgidum esse, et ob vindictæ cupiditatem.

ΣΚΔ΄. — ΗΡΑΚΛΕΙΩ (4).

Εἰς τὸ· « Λύκοι καὶ ὄνρες ἅμα βοσκοθήσονται. »

Λίαν θαυμάζω, πῶς τὸ μὲν κλέος τῶν συγγραμμάτων, ὧν ἀπολέλοιπεν ὁ πάνσοφος Ἰωάννης (5), κενταχόσε φοιτησάντων (6), ἄχρι τῆς γῆς καὶ θαλάττης τεραμάτων ἐφθασεν, τῆς δὲ σῆς (7) οὐ καθήψατο ἁμαθίας. Θαυμάζω δὲ οὐκ ἐκείνον αἰτιώμαι, ἀλλὰ τὴν σὴν μέμφομαι ἀνυπέροβητον ῥαθυμίαν, τὴν ταυτὸ πεπονθυῖαν τοῖς ἐν σταθηρᾷ μεσημβρίᾳ καὶ λευκῇ γαλήνῃ τὸν ἥλιον μὴ καθορῶσι, διὰ τὸ τὴν ὀπτικὴν αὐτοῖς παντελῶς ἐσδέσθαι δύναμιν. Δι' ὧν γὰρ λέγεις, σαυτοῦ κατηγορεῖς, ὅτι ἀνέραστος εἶ τῶν καλῶν. Τίς γὰρ οὐχ ἅλας ἐκείνοις; Τίς δὲ τῶν μετ' αὐτὸν τεχθέντων ἀνθρώπων οὐ χάριν ἔχειν οἶδε (8) τῇ θεῖᾳ προνοίᾳ, ὅτι μετ' αὐτὸν ἐτέθη; καὶ οὐκ ἀπειρος ἀπῆλθε τῆς θείας λύρας, τῆς τὸν Ὀρφικὸν μῦθον, τὸν τῇ ὑπερβολῇ τῶν λεγομένων δικαίως ἀπιστούμενον, σφετερισαμένης. Οὐ γὰρ τὰ θηρία

⁶³ Exod. III, 6. ⁶⁴ Isc. LXV, 25.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(2) Titulus hujus ep. in cod. Vatic. 650 hic est: Ἀμμωνίῳ ἀναγνώστῃ, Ammonio lectori. Possin.

(3) Post δοκεῖ accipere quæ sequuntur paulum diversa ex cod. Vat. 650, ἐν μὲν τι καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι· τάχα δὲ ὁ μὲν, etc. Vers. 3 ep. inter κλέπτουσαν et ἡ ἱαεῖ idem inserit, καὶ τοῦ λογισμοῦ προτρέχουσαν. Vers. pen. ep. pro ὁ δὲ idem legit ἡ δὲ. Id.

(4) Inscriptio nulla erat; suppletur ex codice Vaticano. Edit.

(5) Ὁ πάνσοφος Ἰωάννης. De Joannis Chrysostomi scriptis idem est testimonium Theodoretii episcopi Cyri, qui eum in Hist. eccl., lib. v, non semel vocat doctorem orbis terrarum; et in Præfatione ad Canticum cantic. scribit, ejus doctrinæ

A

547-548 CCXXIV.

In illud: « Ego sum Deus Abraham, et Isaac, et Jacob⁶³. » Et in illud: « Protegam urbem hanc propter Davidem, ut servem eam⁶⁴. »

Divina quædam res est virtus, o beate, et Deo grata, et felix, et immortalis, et ab oblivione insuperabilis. Nam et apud homines celebratur, et apud Deum sempiterna memoria conservatur, qui alias quidem ait: « Ego sum Deus Abraham, et Isaac, et Jacob; » alias vero: « Protegam urbem hanc ut eam servem, propter Davidem servum meum. » Tantæ curæ sunt Deo, et in tanto habentur apud ipsum honore etiam vita functi, quibus virtutis studium cordi est. Quod si tanto præconio ipsos in hac vita ornat, quibus non numeribus eosdem in futura vita prosequetur?

B

CCXXIII. — HERONI.

Θυμὸς (hoc est exandescencia) et ὄργη (hoc est ira) videtur quidem forsitan una eademque res esse; sed prius nomen indicat celerem commotionem affectus, quæ et cogitationes homini suffuratur atque antevertit. Alterum vero diuturnam in eo affectu commorationem ac perseverantiam significat.

CCXXIV. — HERACLIO.

In illud: « Lupi et agni simul pascentur⁶⁵. »

Vehementer miror, qui factum sit, cum gloria scriptorum, quæ sapientissimus Joannes post se reliquit, passim terrarum dispersorum, usque ad terminos terræ et maris extremos penetrarit, ut tuam tamen ruditatem non attigerit. Dum autem hoc miror, non in ipsum confero culpam, sed tuam extremam reprehendo socordiam, ac supinam negligentiam, cui idem plane accidit, quod illis solet, qui in ipso consistente meridie et pura serenitate, soleni tamen non vident, quod facultas videndi penitus sit ipsis exstincta. Per ea namque quæ pro te excusando affers, magis accusas teipsum, quod videlicet nullo rerum pulchrarum amore tangaris. Quis enim qui illis non capiatur? Quis est ex hominibus post ipsum natis, qui non gratiam habeat divinæ providentiæ, quod post ipsum natus sit? quod-

D fluentis in hodiernum usque diem irrigari orbem universum. Atque ita revera est. Eundem omnium Ecclesiarum oculum Isidorus vocat epist. 156 lib. I, et Libanii de eo iudicium refert ep. 42 lib. II. RITT.

(6) Recte codex Vatic. φοιτησάντων corripit in φοιτήσαν. Mox post ἄχρι loco τῆς bene item substituit τῶν, et post γῆς addit τε. Possin.

(7) Ed. Paris., ὄσης. Corr. cod. Vat. 650 et Ritt. in notis, Edit.

(8) Οὐ χάριν ἔχειν οἶδε. Alterutrum satis est: vel χάριν ἔχει, vel χάριν οἶδε. Itaque puto redundare τὸ ἔχειν. RITT.

que non abierit expers et ignarus divinæ illius A
Lyrae, quæ fabulam Orphicam, cui ob eorum, quæ
de ipsa celebrantur, magnitudinem, non injuria fides
derogatur, sibi arrogavit. Non enim feras bestias
divina illa sua musica capi fecit; sed ferinis mori-
bus præditos homines mansuetos reddidit, feritatem
ipsorum mitem ac cicurem faciens, et ad mansue-
tudinem ac concinnitatem quamdam traducens.
Lupi enim et agni, non forma sed moribus, pace
illam lyram. Ita fiet, ut omnis, quæ nunc in te
exsultat, ruditas atque insulitas, prorsus abeat et
concinnæ illi musicæ concedens locum det.

549 CCXXV. — EUDÆMONI DIACONO.

*Contra Judæos. Ubi et Josephi locus de Salvatore
totidem verbis refertur.*

Quoniam et Græcis et barbaris et omnibus omni-
no hominibus videtur, et jure quidem, hostium
testimonium fide dignum; Judæi vero omnem ex-
cedentes improbitatem non solum prophetis fidem non
habuerunt, sed nequidem ipsi Deo; exstitit autem
Josephus quidam, Judæus summus et acerrimus
legis propugnator, quique Vetus Testamentum ex
fide veri paraphrasticè exposuit, et pro Judæis stren-
nuissime fortissimeque se gessit, ac per omnia
ipsorum res meliores quam dici possit, ostendit,
rerum autem veritati cedere dignatus est (non enim
impiorum sententiam secutus est) necessarium esse
arbitratus sum, ipsius verba apponere. Quid igitur
ait? « Eodem tempore fuit Jesus, vir sapiens, si ta-
men virum enim fas est dicere. Erat enim mirabi-
lium operum patrator, et doctor eorum qui libenter
vera suspiciunt: plurimosque tam de Judæis quam
de gentibus sectatores habuit. Christus hic erat:
quem accusatum a nostræ gentis principibus Pilatus
cum affixisset cruci, nihilominus non destiterunt
cum diligere, qui ab initio cœperant. Apparuit enim
eis tertia die vivus, ita ut divinitus de co vates hoc
et alia multa miranda prædixerunt. Et usque in ho-
diernum Christianorum genus, ab hoc denomina-
tum, non deficit. » [Hactenus Josephus.] Ego vero
cum multis aliis in rebus valde miror hominis vera-
citatem, tum vero vel maxime in illis verbis, cum
ait, « Doctor hominum, qui libenter veritatem
suscipiunt. » Sunt enim qui extrema laborantes so-
cordia, et infideles Judæi, qui etiam valde perspicua
atque divina rejicientes, ex sua potius recordia,
quam ex rerum ipsarum obscuritate ferant calcu-
lum. Si igitur etiam hostes veritati se opponere
ausi non fuerunt, quis ille erit tam obstinatus,
qui nolit deinceps fidem adhibere rebus sole clario-
ribus?

ἀλῶναι τῇ θεῷ (9) μουσικῇ πεποιθηκεν· ἀλλὰ τοὺς
θηριώδεις ἀνθρώπους ἐτιθάσσευσε, τὴν ἀγρώτητα
αὐτῶν ἐξημερῶν, καὶ εἰς πραότητα καὶ ἀρμονίαν
καθιστῶν Ἀύχοι γὰρ καὶ ἄρνες, οὐ μορφή, ἀλλὰ τρό-
ποις πρὸς ἀλλήλους σπαισάμενοι, ἐπὶ τὸ αὐτὸ συν-
ῆψαν. Ἄψας τοίνυν ἐκεῖνης τῆς λύρας, καὶ πᾶσα
ἡ νῦν ἐν σοὶ χορεύουσα ἀκοσμία τέλεον οἰχθήσεται,
καὶ παραχωρήσει τῇ ἐνάριθμῳ ἐκεῖνη μουσικῇ.

invicem facta in idem convenerunt. Attinge igitur
illam lyram. Ita fiet, ut omnis, quæ nunc in te
exsultat, ruditas atque insulitas, prorsus abeat et
concinnæ illi musicæ concedens locum det.

ΣΚΕ'. — ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

*Κατὰ Ἰουδαίων. Ἐνθα καὶ Ἰωσήπου χρησις
περὶ τοῦ Σωτῆρος αὐταῖς λέξεσι κεῖται.*

Ἐπειδὴ καὶ Ἑλλήσι καὶ βαρβάροις, καὶ πᾶσιν
ἀνθρώποις ἡ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρία εἰκότως δοκεῖ
ἀξιόχρεος εἶναι, Ἰουδαῖοι δὲ πᾶσαν ὑπερβαλλόμενοι
κακίαν, οὐ μόνον τοῖς προφήταις οὐκ ἐπίστευσαν,
ἀλλ' οὐδὲ αὐτῷ τῷ Θεῷ· ἐγένετο δὲ τις Ἰωσήπος
Ἰουδαῖος ἄκρος καὶ τοῦ νόμου ζηλωτής, καὶ τὴν
Παλαιὰν Διαθήκην μετὰ ἀληθείας παραφράσας, καὶ
ὑπὲρ Ἰουδαίων ἄριστα ἀνδρισάμενος, κατὰ πάντα
τε τὰ ἐκείνων κρείττονα λόγου ἀποφαίνων, τῇ δὲ τῶν
πραγμάτων ἀληθείᾳ παραχωρήσει ἀξιώσας· οὐ γὰρ
ἐζηλωσε τῶν ἀσεβῶν τὴν γνώμην· ἀναγκαῖον οἶμαι τὰς
ἐκείνων παραθέσθαι βήσεις. Τί οὖν φησι; « Γίνεται
δὲ (10) κατ' ἐκείνων τὸν χρόνον (11) Ἰησοῦς, σοφὸς
ἀνὴρ, εἰ γε αὐτὸν ἀνδρὰ λέγειν χρή. Ἦν γὰρ παραδό-
ξων ἔργων ποιητής, διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ
τάληθ' δεχομένων· καὶ πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους, πολ-
λοὺς δὲ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο. Ὁ Χριστὸς
οὗτος ἦν, καὶ αὐτὸν ἐδειξέει τῶν πρώτων ἀνδρῶν
παρ' ἡμῖν σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ
ἐπαύσαντο οἱ τὸ πρῶτον ἀγαπήσαντες. Ἐφάνη γὰρ
αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν πάλιν ζῶν, τῶν θείων
προφητῶν ταῦτά τε περὶ αὐτοῦ, καὶ ἄλλα μυρία
θαυμάσια ἐρηκότων. Εἰς δὲ τὸ νῦν (12) τῶν Χρι-
στιανῶν, ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένον, οὐκ ἐπέλιπε τὸ
φῶλον. » Ἐγὼ δὲ λίαν θαυμάζω τὰνδρὸς ἐν πολλοῖς
μὲν τὸ φιλάληθες· μάλιστα δὲ, ἐν οἷς εἶπε, « δι-
δάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ τάληθ' δεχομένων. »
Εἰσι γὰρ οἱ δι' ἀνυπέροβλητον βραθυμίαν, ὧν ἦσαν
καὶ οἱ ἀπιστήσαντες Ἰουδαῖοι, καὶ τὰ λίαν σαφῆ καὶ
θεῖα περιγραφόμενοι (13), ἀπὸ τῆς οἰκείας βραθυ-
μίας, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἀσφαλείας
φέροντες τὴν ψῆφον. Εἰ τοίνυν καὶ οἱ ἐχθροὶ τῇ
ἀληθείᾳ ἀντιβλέψαι οὐκ ἐτόλμησαν, τίς ὁ ἀπιστήσων
τοῖς ἡλίου φανερωτέροις πράγμασιν;

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(9) Muta, eodem auctore, θεῷ in οὐκείῳ. Vers.
inde 5 ἄψας ex eodem verte in ἄψαι. POSSIN.

(10) Γίνεται δὲ. Testimonium Josephi Jud. histor.
de Christo existat lib. xviii. Ἀρχαιολογ., cap. 4.
RITT.

(11) Cod. Vat. 650, καιρῶν. POSSIN.

(12) Ed. Paris., ὧν τοίνυν τῶν χρ... οὖν ἐξ-
έλιπε. Codicem Vaticanum sequimur, ut infra vers.
inde quarto, ubi ed. Paris. sic legebat: Εἰσι γὰρ οἱ
ἀνυπ. βραθ. νοσήσαντες, καὶ οἱ ἀπιστ. Ἰουδ. ΕΒΙΤ.

(13) Idem cod. Vat. παραγραφόμενοι, mox vers.
seq. ἀσφαλείας mutat in ἀσφαλείας. POSSIN.

ΣΚΖ'. — ΠΑΥΛΟ.

Ἔτι χρητοὺς τῆ ὀρθότητι τῶν δογμάτων λαμπό-
τας, καὶ τὸν βίον ἔχειν τῷ λόγῳ συντρέ-
χοντα (14).

Εἰ νικῶμεν αἱρετικούς, Ἕλληνας τε καὶ Ἰουδαίους
διὰ τὴν τῶν δογμάτων ὀρθότητα, δίκαιοι ἂν εἴημεν
καὶ ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦς νικῆσαι (15), ἵνα μὴ ἡτ-
τώμενοι ἐν ἐκείνῳ, ἐν τούτῳ νικᾶν νομισώσι, μηδὲ
προφέρωσιν ἡμῖν τὸν βίον, οἱ τὴν πίστιν ἀρνησάμε-
νοι· μηδὲ λέγειν ἔχοιεν, οἱ περὶ τὰ δῆλα πταλοντες,
πῶς ἀξιοῦτε πιστεῦσθαι (16) περὶ τῶν ἀδήλων;
Εἰ γὰρ καὶ προηγουμένον ἔστι καὶ κεφαλαιωδέστερον
ἢ εὐσέβεια, ἀλλ' οὖν γε χρεῖαν ἔχει καὶ τῆς ὀρθῆς
πολιτείας, ἵνα τελειοτάτη καὶ ἀκροτάτη ἢ εὐδοκίμη-
σις ἀποφανθῆ. Καὶ τούτοις ἐπιψήφίζεται ἡ θεία
Γραφή, φάσκουσα· « Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων
νεκρά ἐστίν. » Παντὶ τοίνυν σθένει εἰς τὴν τῆς πολι-
τείας ἀκρίθειαν ἑαυτοὺς συνελάσωμεν, ἵνα κατὰ
πάντα νικῶντες, καὶ σιγῶντες τοὺς ἀντιπάλους λέ-
γειν (17) τολμῶντας ἐπιστομισώμεν.

ΣΚΖ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ (18).

Εἰς τὸ, « Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ
ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ θεαθῆ-
ναι (19). »

Ἐπειδὴ γέγραφας, Πῶς οἶόν τε μὴ φανῆναι τὸν
ἐλεήμονα; φημί, ὅτι τὴν γνώμην νυνὶ ἐξετάζει τοῦ
ἐλεοῦντος. Ἐπειδὴ γὰρ οὗς τις ἀρέσκειν θέλει, παρὰ
τούτων θηρᾶται τὸν ἔπαινον· ὁ δὲ Θεῷ ἀρέσαι βου-
λόμενος, παρ' αὐτοῦ κομισασθαι βούλεται τὸν ἔπαι-
νον, τοῦτ' ἔφη. Οὐ γὰρ ὁ θεαθεὶς πάντως πρὸς τὸ
θεαθῆναι ποιεῖ, ἀλλ' ὁ θεωρεῖσθαι βουλόμενος, καὶ
διὰ τοῦτο δημοσιεύων τὸ μυστήριον. Εἰ γὰρ καὶ τὸ
πρᾶγμα οὐκ ἀνέχεται κρύπτεσθαι, ἀλλ' ὁ ἐλεῶν οὐκ
ὀφείλει ἐπιδεικνύσθαι· ὁ γὰρ τοῦτο δρῶν, καὶ τοὺς
λαμβάνοντας ἐκπομπεύει, καὶ ἑαυτοῦ τὸν μισθὸν καὶ
τὸν ἔπαινον κηρύττει.

non debet eam ostentare. Nam qui hoc facit, et
mercedem et laudem ebuccinat.

ΣΚΗ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Περὶ τῶν παραδειγμάτων, δι' ὧν ὁ σοφὸς πολυει-
δῶς προσωποποιεῖ τὴν σοφίαν.

Ἐπειδὴ ἔφη, Δι' ἦν αἰτίαν τὰ παραδείγματα οὐκ
ἅπαντα (20) λαμβάνεται; φαίην, ἵνα ἡ παραδείγματα,
καὶ μὴ ταυτοῦτος εἴη. Καὶ ἀφέμενος τὸ λεγόμενον

20 Jac. II, 20. 20 Matth. VI, 1.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(14) Confer epist. 20 et 213 supra hujus, libri nec
non epist. 65. RITT.

(15) Cod. Vat. νικῆσαι mutat in νικᾶν. POSSIN.

(16) Omittit idem πιστεῦσθαι et post περὶ τῶν
ἀδήλων addit νικᾶν. ID.

(17) Pro ἀντιπάλους λέγειν uno verbo scribit idem
ἀντιλέγειν. ID.

(18) Inscriptio sumitur ex codice Vaticano. EDIT.

(19) Confer insignem et huic Isidori epistolæ ge-
minum locum Gregorii Maghi, ubi monet, ut in bo-
nis operibus caveamus ostentationem et laudis hu-
manæ captationem, ac potius secretum amemus.

PATROL. GR. LXXVIII.

A CCXXVI. — PAULO.

Oportere eos, qui recta fide dogmatum fulgent, vitam
quoque verbo consentaneam habere.

Si vincimus hæreticos, et paganos, et Judæos
dogmatum rectitudine, æquum fuerit eosdem etiam
operibus vincere, ne in illo victi, in hoc se vincere
arbitrentur, neque vitam nobis proferant, qui fidem
abnegarunt, neque obijcere possint talia quædam :
vos qui circa ea quæ manifesta sunt hallucinamini,
qua fronte postulatis de iis quæ occulta atque
obscura sunt, vobis fidem haberi? 551 Quan-
quam enim princeps atque præcipua est pietas, ta-
men opus ei est etiam recta probaque vita, ut abso-
lutissima ac summa sit landis perfectio. Atque his
quæ dixi astipulatur quoque divina Scriptura, cum
ait : « Fides absque operibus mortua est 20. » Quare
omni vi ad accuratam recte vivendi rationem nos-
metipsos assuefaciamus, ut ita per omnia vincentes,
taciti quoque adversarios obloqui nobis atque ob-
strepere audentes refutemus ac retundamus.

CCXXVII. — HERMINO COMITI.

In illud, « Attendite, ne elemosynam vestram fa-
ciatis coram hominibus, ad hoc, ut conspiciamini 21. »

Quoniam per litteras quæxivisti : Qui fieri possit,
ut qui elemosynam exercet, non conspiciatur, aio,
Christum jam animi propositum examinare ejus qui
misericordia utitur. Nam quia ab iis, quibus quis-
que placere studet, laudem venatur : qui vero pla-
cere conatur Deo, ab ipso reportare vult laudem,
ideirco hoc dixit. Non enim omnino is qui conspi-
citur, ideo misericordiæ opus facit ut conspiciatur,
sed is demum, qui ad id operam dat, ut videatur, et
ob hoc ipsum evulgans arcinnum, quod potius tegere
atque occultare debebat. Ut enim res ipsa neget
occultari, tamen ipse qui misericordiam exercet,
accipientes elemosynam tralucit, et suam ipsius

CCXXVIII. — PALLADIO LECTORI.

De exemplis quibus sapiens variis ac multiformiter
repræsentat sapientiam.

Quoniam per epistolam quæxivisti, quare exempla
non per omnia capiantur et ad rem propositam ac-
commodentur, respondeo, ut sint exempla, et non

rei (ut sic loquar) identitas evadat. Et omissis pluribus quæ hac de re dici possent, id quod dixi illustrare quantum poterō, conabor. Sapiens quidam vir, filius, inquam, Syraci, qui Sapientiam illam conscripsit, repræsentans sapientiam velut personam quendam, cum non inveniret quo pacto per unum aliquid exemplum aut unam plantam ipsius pulchritudinem et sublimitatem et suavitatem odoris, et alia quæ sapientiæ adsunt, exhiberet, vagatus, quantum poterat, per omnia gignentia, et ab unoquoque genere colligens id quod maxime conveniens atque decorum erat ad eam repræsentandam, ita eam hominibus adumbravit, ut ab hac quidem planta pulchritudinem, ab alia sublimitatem, ab alia odoris suavitatem ac fragrantiam quasi mutuatus, et hæc velut in thesauro quodam reposita habens, non omnibus quæ plantis insunt, sed illis tantum, quibus ad imaginem absolvendam opus erat, assumptis, occasionem lectori præberet aliquid cogitandi quod sapientia dignum foret. Et ne videar aliud agens tibi experbare ruditatem, non apposui hic ipsa dicta, quæ tibi familiariter nota esse convenit.

552 CCXXIX. — ZOSIMO.

De divina in terris peregrinatione.

Humanorum peccatorum remedium, Filii Dei in carnem adventus, omnes quidem cum homines tum dæmones terruit, illis quidem persuadens, ut parcerent naturæ jam consorti divinitatis, quippe quæ Deo unita sit: istos vero subigens, ut deinceps abstinerent ab insidiis adversus homines struendis, utpote quorum natura jam peccati expers in Christo effecta sit: te vero nihil istorum emolliit, neque metuere fecit, neque ad temperantiam ac modestiam instituit. Sive igitur homo es, prius te erudiat; sive dæmon aliquis es, posterius te doceat, ne præstantissima natura ad affectus et concupiscentias explendas abutare. Venies enim in iudicium, redditurus horum omnium rationes, et diuturnæ huius rationem.

CCXXX. — ALPHIO EPISCOPO.

De Sennacherib.

Quoniam Sennacherib majora quam pro natura et viribus humanis minatus est Ezechie, ideo propriæ imbecillitatis nullitatem cognovit. Nam qui sperabat se Hierosolymam primo quasi impetu et cum primo sustulisset clamorem, capturum, is universo fere exercitu absque conflictu prælii amisso, præclare secum agi putabat, si vel solus salvus evaderet. Cum autem domum profugisset, a suis domesticis interemptus est, ut simul et suam agnosceret infirmitatem, et justitiæ divinæ animadversionem non effugeret.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(21) Post ὁ τὴν addit idem πανάρετον et sequitur, σοφίαν, agens de Ecclesiastico libro canonico quem alibi, ut notavimus, ἀπλῶς et sine addito πανάρετον nuncupat. POSSIN.

(22) Ἀμαρτιῶν. Videtur sequi debere ἀντίδοτος, vel θεραπεύειν, vel quod simile epitheton, hic in mis. omissum. RITT.

(23) Nec illud minutum neglexerim: nomen ejus cui hæc epistola scribitur in ultima præter morem

σαφηνῆσαι ὡς ἂν οἶός τε ὦ πειράσομαι. Σοφός τις ἀνὴρ, ὁ τοῦ Σιράχ φημι, ὁ τὴν (21) σοφίαν ἐκείνην συγγράψας, προσωποποιήσας τὴν σοφίαν, καὶ μὴ εὐρών δι' ἐνὸς ὑποδείγματος ἢ δι' ἐνὸς φυτοῦ τὸ αὐτῆς κάλλος τε καὶ ὕψος καὶ τὴν εὐωδίαν, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τῆ σοφίᾳ προσόντα παραστήσαι, περιελθὼν ὡς οἶός τε ἦν πάντα τὰ φυτὰ, καὶ ἀπ' ἐκάστου συλλεξάμενος τὸ ἀρμόζον καὶ περπωδέστατον πρὸς παράστασιν αὐτῆς, οὕτω τοῖς ἀνθρώποις ὑπέγραψεν, ἵνα ἀπὸ μὲν τούτου τοῦ φυτοῦ τὸ κάλλος, ἀπὸ δ' ἄλλου τὸ ὕψος, ἀπὸ δὲ ἑτέρου τὴν εὐωδίαν ἐρανισάμενος, καὶ ὡσπερ ἐν θησαυρῷ τινι, οὐ πάντα τὰ προσόντα τοῖς φυτοῖς, ἀλλ' ἐκεῖνα, ὧν χρεῖαν εἶχεν ἢ εἰκῶν, παραλαβὼν, ἀξιῶν τι τῆς σοφίας ἐννοῆσαι παρεσκεύασε. Καὶ ἵνα μὴ φαινόμενην λεληθῶς σὺ βνεῖδος ἀμαθίας προστριβόμενος, αὐτὰς οὐκ ἔταξα τὰς ῥήσεις ἃς ἐναυλῶν εἶχειν σε εἰκός.

ΣΚΘ'. — ΖΩΣΙΜΩ.

Περὶ τῆς θείας ἐπιδημίας.

Ἡ τῶν ἀνθρωπίνων ἀμαρτιῶν... (23) ἢ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐνσαρκος ἐπιφάνεια, πάντας μὲν ἐφόδησε καὶ ἀνθρώπους καὶ δαίμονας, τοὺς μὲν φείδεσθαι τῆς φύσεως πείσασα, ὡς Θεῷ ἐνωθείσης· τοὺς δὲ ἀπέχεσθαι τῆς κατ' αὐτῶν ἐπιβουλῆς ἀναγκάσασα, ὡς ἀναμαρτήτου λοιπὸν γενομένης· σὲ δὲ οὐδὲν τούτων ἐμάλαξεν, οὐδὲ δεδιέναι παρεσκεύασεν, οὐδὲ σωφρονεῖν ἐπαιδαγωγῆσεν. Εἰ τοίνυν ἀνθρώπος εἶ, τῷ προτέρῳ παιδεύθητι· εἰ δὲ δαίμων, τῷ δευτέρῳ διδάχθητι, μὴ κατακεχρησθαι τῇ καλλίστῃ φύσει εἰς πάθη. Ἥξεις γὰρ εἰς κρίσιν, τούτων ἀπάντων εὐθύνας ὑφέξων, καὶ τῆς μακρᾶς ἀναληθίας μακρὸν εἰσπραθησόμενος λόγον.

indolentiæ ac stuporis diuturnam exigendus ra-

ΣΛ'. — ΑΛΦΙΩ (23) ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Περὶ τοῦ Σεναχειμήμ.

Ἐπειδὴ ὁ Σεναχειμήμ ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ δυνάμει μείζονα ἠπείλησε τῷ Ἐζεκιᾷ, διὰ τοῦτο ἔγνω τῆς οἰκειᾶς ἀσθενείας τὴν οὐδένειαν. Ὁ γὰρ ἐξ ἐπιδρομῆς καὶ αὐτοβοῆς προσδοκῆσας εἶναι τὴν Ἱερουσαλήμ, πᾶσαν σχεδὸν τὴν στρατιάν ἀνευ πολέμου καὶ μάχης ἀποβαλὼν, ἀγαπητὸν ἠγγήσατο τὸ διασωθῆναι μόνον. Διαφυγὼν δ' οἴκαδε, ὑπὸ τῶν οἰκειῶν ἀνηρέθη (24), ἐν ὁμοῦ καὶ τὴν οἰκειᾶν ἀσθένειαν γνοῖη, καὶ μὴ διαφύγοι τὴν δίχην.

circumflectit cod. Vatic. 650 scribens Ἀλφιῶ. POSSIN.

(24) Ὑπὸ τῶν οἰκειῶν ἀνηρέθη. Sennacherib. rex Assyrius, ex Judæa domum reversus, a duobus filiis suis trucidatus est in templo quod erat Ninive, ubi idolum suum venerabatur. Vide Isaiam extremo cap. xxxvii, et lib. IV Reg., c. xix in fine. RITT.

ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ Ε΄.

S. ISIDORI PELUSIOTÆ

EPISTOLARUM

LIBER QUINTUS

Andrea Schotto Antuerpiensi, Soc. Jesu Presbytero, interprete.

A. — ANTIOΧΩ.

Animi corporisque moderatio optima (Similia lib. II, epist. 241.)

Ὅσπερ ἐν τοῖς σώμασιν ἀπὸ πλεονεξίας αἱ δυσ-
κρασίαι γίνονται· ὅταν γὰρ τοὺς οἰκείους ὄρους
ἀφέντα τὰ στοιχεῖα, ὑπερόρια γίνηται καὶ εἰς ἀμε-
τρίαν ἐκπέσῃ, τότε αἱ νόσοι καὶ οἱ χαλεποὶ συμβαί-
νουσι θάνατοι· οὕτω καὶ τῶν ψυχῶν. Εἰ γὰρ ἀπὸ τοῦ
σώφρονος βίου εἰς ὀργὴν ἐκκυλισθῆμεν, καὶ τετυ-
φωμένοι καὶ δουλοπρεπεῖς γινόμεθα, δι' ἐκείνου μὲν
μισητοὶ, διὰ τοῦτου δὲ καταγέλαστοι γινόμενοι.
Ἐναντίας γὰρ κακίας κερῶντες, ἀπόνοιάν τε ὁμοῦ
καὶ κολακείαν, καὶ μίση, κερδαίνομεν, καὶ γέλωτα
ὀφλισκάνομεν. Ἄλλ' ἐάν τὴν πλεονεξίαν τοῦ πάθους
περικόψωμεν, καὶ ταπεινοὶ μετὰ ἀκριθείας, καὶ
ὑψηλοὶ μετὰ ἀσφαλείας ἐσόμεθα. Τοιαύτη γὰρ ἡ
παρ' ἡμῖν φιλοσοφία, μετριοφροσύνην καὶ ὕψος εἰς
μίαν συνείδει (25) ψυχὴν· μετριοφροσύνην μὲν, τῷ
κατὰ μηδενὸς ἐπαίρεσθαι· ὕψος δὲ, τῷ μηδένα

553 I. — ANTIOCHO.

Ut in humanis corporibus ex humorum aoundantia
varia existunt intemperies, dum, excedentibus
sines suos elementis, nimii sunt et immoderati,
unde morbi nascuntur, et molesta mors subsequitur;
idem et animis accidit. Si enim a temperanti
placidaque mente in iracundiæ furorem quis una
præcipitet typhoque ardeat superbiæ atque servilem
in modum sese gerat, ex illis quidem odiosus, ex hoc
vero etiam ridiculus evadet. Mala enim invicem
pugnancia miscendo, amentiam quidem, assenta-
tionem et odium acquirit, et aliis risum præbeat.
At si immodicam motuum animi affectionem re-
secemus, et egregie humiles et tuto excelsi red-
demur. Hæc est enim nostra philosophandi ratio,
ut modestiam seu temperantiam et generositatem
uni animo inseramus. Modestiam quidem, ut oppo-
nas te nemini; generositatem vero, ut nulli assen-
tandum esse existimes.

B. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΛΑΜΠΕΤΙΩ, ΚΑΙ ΛΕΟΝ-
ΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΙΣ.

Pro improbis orandum. Vide inf. epist. 103 et 440.

Εἰ καὶ πρὸς Ζώσιμον, καὶ Εὐστάθιον, καὶ Μάρωνα,
ἄνδρας μῆτε τι χρηστὸν οἰκοθεν κεκτημένους, μῆτε
τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων δεχομένους διδασκαλίαν,
μῆτε τὴν παρὰ τῶν ἄλλων συμβουλήν προσιεμένους,
ἀλλ' εἰς ὠμολογημένην ἀπόλειαν ἐκπεπτωκότας
πάρεικόν ἐστι, κρίνετε, περὶ τῶν προσηκόντων δια-
λέγεσθαι· ἀλλάγε δίκαιοι ἂν εἴητε εὐχαῖς πρὸς τὸ
θεῖον χρῆσασθαι τάχα, πῶς αὐτοὺς ἐκ τοῦ βυθοῦ
τῆς κακίας ἀνιμήσητε· θεῖον γὰρ ἐστὶν ὡς εἶοικε τὸ
ἔργον

II. — HERMOGENI, LAMPETIO, ET
LEONTIO, EPISCOPIIS.

Etsi ad Zosimum, et Eustathium, et Maronem,
viros neque ex sese quidquam sapientes, nec ex
rerum experientia proficientes, neque aliorum
quidem consiliis acquiescentes, 554 sed in aper-
tum prolapsos interitum, de rebus necessariis
verba facere superfluum esse judicetis: nihilomi-
nus æquum fuerit preces ad Deum pro iis fundere.
Forte eos e barathro malitiæ sic extrahetis. Dei
enim omne id opus esse constat.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(25) Pro συνείδει cod. Vat. 650 legit συνάγει. POSSIN.

III. — PAULO.

De rerum humanarum vanitate. Confer inf. ep. 271 et epist. 251 lib. III.

Si divitiæ et pulchritudo ac robor, gloria item ac potentia, omniaque adeo pulchra existimata cito marcescunt, et hūmi in morem disparent; quis tam mentis inops, ut in horum aliquo gloriatur, seque jactet? His enim omnibus spoliatur atque exiit inter dum etiam vivus, omnino vero mortuus. Qui vero simul omnia non habeat (neque enim cuncta uni obvenire possunt), quomodo non aut risum mortalibus exhibeat vendicans se umbris, somniis atque obscuris visis?

IV. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Concionantes plus exemplo quam verbo ædificant.

Persuadendum, bone vir, operibus esse regnum Dei, ejus etiam desiderium audientibus ingenerandum. Persuadentur autem, si, quæ regno cælorum digna sunt, illi docentem agere observent. Si vero supplicio digna, ut tu soles, committens philosophetur, qui, quæso, apud auditores fidem inveniat? Idem enim facit, atque si quis rem adamare se auscultantibus persuadeat, quam in rerum natura non esse credant.

V. — DOMITIO COMITI.

Martyres moriendo vincunt.

Inferior est, o sapientissime, non in bello cadens, sed hostes timens ac clypeum jaciens. Quem vero forti animo meditantem corpus destituit, eum inter victores ascribi lex est, cum et eos athletas certamine occumbentes magis prædicent ludorum præfecti, quam quibus nihil accidit. Quæ cum ita sint, cur putas martyres moriendo superari, et non potius præconio dignos censere? Hujus enim pugnæ finis est, non tam vitam servare corpusque tueri (cum et vivus, qui patitur, occumbat) quam non amittere virtutis decus.

VI. — PALLADIO.

In episcopatum ambientem.

Si neque episcopalis dignitas, neque dignum quid illa a te confectum, ac ne apostolica quidem vox episcopi describens officium: neque Dei incorruptum tribunal, quo certa definitaque feretur sententia, nec denique aliud quid ab hac te amentia revocat; quid inepto et a ratione omni abhorrente desiderio dignitatem mercaturum te speras? Saltem externi seu pagani hominis exemplo pudore suffundaris. Ferunt enim Pittacum accepta

Γ. — ΠΑΥΛΩ.

Εἰ ὁ πλοῦτος, καὶ τὸ κάλλος, καὶ ἡ βώμη, καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ δυναστεία, καὶ πάντα τὰ δοκοῦντα εἶναι καλὰ, θάττον μαραινέται, καὶ καπνοῦ δίκην διαλύεται· τίς οὗτος ἀνόητος, ὡς ἐφ' ἐνὶ τῶν εἰρημένων ἐναδρύνεσθαι καὶ μέγα φρονεῖν; Τοῦ γὰρ πάντα ὁμοῦ ταῦτ' ἔχοντος γυμνουμένου καὶ ἐρήμου γιγνομένου, ἔσθ' ὅτε μὲν καὶ ζῶντος πάντως καὶ τεθνεώτος· ὁ μὴ πάντα ἔχων ὁμοῦ (οὐδὲ γὰρ πάντα οἶόν τε συνελθεῖν) (26) πῶς οὐ γέλωτα ὀφλήσει σεμνυόμενος ἐπὶ σκιάς καὶ ὄνειρασι καὶ ἀτραπώτοις φαντασίαις;

Δ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Χρῆ, ὦ βέλτιστε, πείσαι διὰ πραγμάτων τοὺς ἀκούοντας, ὅτι ἐστὶ βασιλεία οὐρανῶν, καὶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς τρέψαι τοὺς ἀκρωμένους. Πείθονται δὲ οἱ ἀκούοντες, ὅταν βασιλείας ἄξια πράττοντα τὸν διδάσκαλον ἴδωσι. Εἰ δὲ κολάσεως ἄξια ὡσπερ σὺ πράττων περὶ βασιλείας φιλοσοφῆ, πῶς πείσει τοὺς ἀκροατάς; Ταυτὸν γὰρ ποιεῖ, ὡς ἂν τις πράγματος ἐρῆν πείθοι τοὺς πεισθέντας παρ' αὐτοῦ πρότερον, ὅτι τοῦτο οὐχ ὑπέστηκεν.

Ε'. — ΔΟΜΗΤΙΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Ἦττά ἐστίν, ὦ σαφώτατε, οὐ τὸ τεθνάαι ἐν πολέμῳ, ἀλλὰ τὸ δεῖσαι τοὺς πολεμίους, καὶ βίβαι τὴν ἀσπίδα· ὃν δὲ ἐπέλιπε τὸ σῶμα τῆς ἀριστείας ἐπιθυμοῦντα ἐν τοῖς τροπατοῦχοις ἀναγράφεσθαι, νόμος· ἐπεὶ καὶ τῶν ἀθλητῶν τοὺς ἐν αὐτῇ ἀποθανόντας πάλῃ, (27) μάλλον τιμῶσιν οἱ τοὺς ἀγῶνας τοῦτους διαθέντες τῶν μὴ τοῦτο παθόντων. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, δι' ἣν αἰτίαν νομίζεις τοὺς μάρτυρας τῶν τεθνάαι ἠττάσθαι (28), καὶ μὴ διὰ τοῦτο μάλλον ἀνακηρύττεται; Τέλος γὰρ ἐστὶ τῆς μάχης ταύτης οὐ τὸ σῶμα (ὃ καὶ δοκοῦν ζῆν ἐνέκρωσαν) ἀλλὰ τὸ μὴ διαφθεῖραι τὸ τῆς ἀρετῆς κλέος.

Γ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ οὔτε τῆς ἐπισκοπῆς τὸ μέγεθος, οὔτε τὸ μῆδὲν ἄξιον αὐτῆς διαπράττεσθαι, οὔτε ἡ ἀποστολικὴ γλώττα ἡ τὸν ἐπίσκοπον ὄπολον εἶναι χρῆ διαπλάσσα· οὔτε τὸ ἀδέκαστον δικαστήριον τὸ ἀπαρλόγιστον τὴν ψήφον οἶσον, οὔτε ἄλλο οὐδὲν τῆς μανίας σε ταύτης ἀπείργει, δι' ἣς ὑπὸ παραλόγου ἐπιθυμίας ἐκβαχθευθεὶς τὴν ἄξιαν ἐξαγοράσαι προσδοκᾷς, κἂν ὑπὸ τῶν ἐξωθεν δυσωπήθητι. Φασι γὰρ ὡς Πιττακὸς λαβὼν τὴν ἀρχὴν παρὰ Μιτυληναίων

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(26) Οὐδὲ γὰρ πάντα οἶόν τε συνελθεῖν. Homericæ γλώττης est libr. IV *Iliad.*, vers. 330, et lib. XIII, vers. 729, et *Odysseæ* lib. VIII, vers. 167:

Οὕτως οὐ πάντεςσι θεοὶ χαριεῖα διδοῦσιν
Ἄνδράσιν. SCHOTT.

(27) Ante πάλῃ idem cod. supplet τῆ.

(28) Ἦττάσθαι. Scribit idem ἠττήσθαι, et vers. antep. ep. inter τὸ et σῶμα interserit σῶσαι τὸ POSSIN.

νανικηκῶς Φρύωνα (29) μονομαχίᾳ τὸν ἄρχοντα Ῥη-
 γίου, ἀπέβηθου τὴν ἀρχὴν· τῶν δὲ μὴ βουλομένων
 κομίσασθαι, ἐδάσατο, μὴ βουλούμενος τύραννος,
 ἀλλ' ἰδιώτης εἶναι. Εἰ τοίνυν ὁ κινδύνους οἰκείους καὶ
 αἵματι κτησάμενος τὴν ἀρχὴν ἐκὼν ἀπέθετο τὸν
 κινδύνον ἀναδεξάμενος, τὴν δὲ τυραννίδα ἀποσεισά-
 μενος, καὶ ταῦτα ἀλογοθέτητον οὐδ' αὖτ' ὁ μὴδὲ ἐν
 ὑπηκόοις τελεῖν, ὡς φασί, δίκαιος ὢν, ἀρχὴν ὑπεύ-
 θυνον καὶ μυριάσις λογοθεσίας ὑποκειμένην καὶ μεί-
 ζονα πάσης ἀνθρωπίνης ἀξίας, ἣν οὐδὲ δεδομένην
 δέξασθαι ὠφείλες, ἀγοράσαι ὄνειροπολῶν, οὐ μόνον
 οὐ καταδύη, ἀλλὰ καὶ ἐναδρόνη. Καὶ τίς σε τῆς τσο-
 αῦτης τόλμης γράφεται;

Z. ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

De epistola seu æquo et bono. Vide

Ἄπεικτος φιλανθρωποτέραν δίκαιος ἂν εἴη
 ἔχειν τὴν γνώμην τοῦ λίαν δίκαιου, καὶ ἀκριβοῦς.
 Πρέπει γὰρ αὐτῷ μᾶλλον τοῦ δίκαιου κεχρησθαι τῆ
 φιλανθρωπίᾳ.

H. — ΑΛΦΙΝΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

Præstat non incidere in peccatum; aut, si incidat, quam citissime exire.

Ἄμεινον μὲν μὴ ἄλῳνα ἐπὶ κακίᾳ· ἄλῳνα δὲ τὸ
 εἰδέναι ὅτι ἦλω, καὶ ταχέως ὡσπερ ἐκ τινος μέθης
 ἀνενεγκεῖν. Ὁ γὰρ ἄλους μὲν, ἐαλωκέναι δὲ οὐκ
 οἶόμενος, ἀνήκεστα νοσεῖ.

Θ. — ΑΜΜΩΝΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

De recta liberorum institutione; de qua et inf. epist. 317 et 506 gemina huic.

Οἱ τοῖς ἑαυτῶν παισίν εἶτι νηπίοις οὖσιν ἐγκατα-
 σπείροντες πρῶτον μὲν τὸν περὶ τῆς θείας ὑπεροχῆς
 τε καὶ προνοίας λόγον· δεύτερον δὲ τὸν περὶ ἀρετῆς
 τρόπον, οὗτοι οὐ μόνον γονεῖς, ἀλλὰ καὶ διδάσκαλοι
 ἄριστοι τυγχάνοντες τεύχονται θείων ἀμοιβῶν. Οἱ
 δὲ πολυθεσίαν (30) καὶ κακίαν αὐτῆς (31) καταφυ-
 τεύσαντες, ἅτε θύσαντες αὐτῶν τὰ τέκνα τοῖς δαι-
 μοσι, ἀξία κομιοῦνται τὰ ἐπιχειρεῖα.

I. — ΣΥΜΜΑΧΩ.

Ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις, εἰ καὶ οἱ νικῶντες
 τῶν ἠττωμένων εἰσὶν ἀθλιώτεροι· πλεόν γὰρ ἐκείνων
 αἰσχύνονται, ὅσπερ ἂν πλείω τι τῶν ἄλλων ἐργά-
 σωνται· ἀλλ' οὖν γε διαλλαγησόμενοι διοίονται. Ἐν
 δὲ ἡμῖν ἐνθα ὁ πόλεμος ἀργαλειώτερός ἐστι τοῦ
 ἐμφυλίου· σώματος γὰρ ἐνός ἐστὶν ἄμιλλα· ὡς οὐ
 διαλλαγησόμενοι διαφέρονται. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἐγκαλ-
 λωπίζεσθαι δοκεῖ ὁ πλεόν τῶν ἄλλων δράσας, καὶ
 ἐρυθρίῃν ὀφείλων. Τοῖς γὰρ δρῶσιν ἢ τοῖς πάσχου-
 σιν ἢ τιμωρία ἀπόκειται.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(29) Φρύωνα. Diogenes Laertius lib. 1, in Pittaco, Phryonem vocat, et Atheniensibus non Rhegiensibus præfectum ait. A Pittaco autem molam constitutam discas lib. 1 Isidori, epist. 170. Infra hic ἐναδρόνη non ut scriptum a librario, ἀναδρόνη, leg. censui. SCHEFF. — Cod. Vat. et Alt. Φρυωνά.

A a Mitylenæis imperandi potestate, cum Phryonem Rhegiensibus præfectum singulari jam certamine vicisset, magistratū se abdicasse. Id factum cum Mitylenæi recusarent, vi eos compulsi: quod privatus degere quam imperare mallet. Proprio itaque periculo et sanguine imperium adeptus sponte deposuit, pro quo acquirendo periculum adierat, principatum deposuit, etsi rationibus reddendis minime obnoxium. Tu vero, qui neque dignus es vel inter subditos numerari, magistratum mille rationibus reddendis obnoxium et supra dignitatem omnem humanam, quem neque sponte concessum suscipere debebas, eum continuo somnians mercari non modo non erubescis, sed et extolleris. Equis igitur hanc tuam satis accuset audaciam?

B VII. — PALLADIO SUBDIACONO.

Aristot. lib. v, Ethic. Nicomach. c. 10.

Par est modestum mitemque hominem humaniori civilliorique esse animo, moribusque quam illum, qui justus tenax rigidusque sit. Decet enim illum justo magis uti quam humanitate.

VIII. — ALPHINO (F. ALPHIO) SUBDIACONO.

Præstat non capi improbitate; captum vero se

scire captum esse, statimque velut e temulentia quadam emergere. Captus vero non effugere sustinens, morbo laborat incurabili.

IX. — AMMONIO SCHOLASTICO.

Qui suis adhuc teneris liberis documenta inserunt,

primum quidem de Dei præstantia atque providentia; dehinc virtutem moresque probos præcipiunt, hi non modo parentes, sed et optimi existunt magistri, et a Deo mercedem accipient. Qui vero deorum multitudinem improbitatenque filios docent, quasi dæmoniis eos offerentes, debitas accipient pœnas.

X. — SYMMACHO.

De hominis interioris pugna.

Civilibus in bellis etsi victores miseriores quam victi existant: plus enim illis 556 erubescunt, quo plus quam illi laborarunt; at certe reconciliati adhuc differunt. In nobis vero hinc bellum molestius accidit, quam intestinum. De uno enim duntaxat corpore certamen est, ut non reconciliati dissident: sed ille placere sibi videtur, qui amplius quam cæteri præstitit, eum erubescere deberet. Patrantem enim et non perpetentem manet supplicium.

(30) Pro πολυθεσίαν tentaveram πολυφασίαν, quæ est Ilesychio πολυλογία, loquacitas, Platonica vox; nunc una duntaxat ex trita littera, πολυθεσίαν, deorum multitudinem, lego. SCHOTT.

(31) Pro αὐτῆς ambo codd. Vat. 650 et Aht. habent αὐτοῖς. POSSIN.

Virtutis commendatio.

Vitium fugite, o optimi. Solet enim infatuare ac dementes reddere suos amatores. Virtutem potius sectemini. Hæc enim sapientes efficere potest, atque in decenti continere officio, qui eam amplexi sunt. Quæ etiam ex ipsis oculis mite quid ac placidum tuentibus sæpenumero se prodit, ostenditque qua mens interius modestia sit imbuta.

XII. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Jubet a scelestâ vita abstinere, aut a sacris mysteriis. Vide inf. ep. 231.

Plerique sane (nam omnes dicere durum verbum sit) valide atque adeo acerbe te mordent atque subannant; atque utinam falso. Frater siquidem tuus germanus cum lacrynis et luctu talia, ne dicam graviora, nobis narravit, ingressus extrahere te, si id fieri modo potest, e nimix barathro libidinis, in quo flagitio capitis tui damno consenuisti, omnem repudiando admonitionem, vitia, quibus subjaces, non expugnans. Scripsi nuper, ut tui juris factus, et impudicitix tuæ dedecus cogitans, et senium, quod obrepit, et sacrum sacerdotium, ad quod nescio qua impudentia te ingesseris, præsentia dedecora, atque offendicula, futurum denique supplicium expenderes, omnibus coopertus sceleribus in ipso senii vitæque limine juvenilia et inania sectans. Quomodo vero juvenibus, ut modeste se temperanterque gerant, persuadeas, si ne tibi quidem ad extremum usque senium persuaseris? Quin igitur horres vererisque talia committere, et altaria frequentare? Quomodo immaculata sacrorum mysteria audes attingere? Hortor itaque te (etsi enim dolet, verumtamen libere dicam) ut vel committere hujusmodi desinas, vel a venerandis altaris sacrificiis abstineas, ne quando ignem de cælo capiti accersens tuo, turpiter meritas pœnas ut optasti, luas.

XIII. — EIDEM.

Hominem desperatæ malitiæ ut conclavatum suo relinquit genio.

Audlo in sapientem te incidisse virum qui corumpi pecunia nequeat, virtutis perstudiosum omnemque operam adhibentem ad tui correctionem, remissum tamen abs te, infecta re, quasi prodesse non posset. Tui enim morbi vis major omni ejus medela est inventa. Decebat tamen te specie rationum eleganti illectum præ admiratione intelligentiæ ipsius, et reveritum ejus prudentiam ab improbitate temperare. Te vero non solum, re infecta, illum remisisse, verum etiam cum injuria profligasse, in-

Φεύγετε, ὦ βέλτιστοι, τὴν κακίαν. Δεινὴ γὰρ ἐκλυτῆσαι καὶ παράφρονας ἐργάσασθαι τοὺς οἰκείους ἐραστάς. Διώκετε δὲ τὴν ἀρετὴν. Δεινὴ γὰρ σοφίαι καὶ ἐν τῇ προσηκούσῃ καταστάσει διατηρῆσαι τοὺς ἀντεχομένους αὐτῆς. Ἡ γὰρ καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν πολλὰκις ἡμερόν τι καὶ γαληνῶν βλεπόντων δείκνυσιν, ὡς ἐνέστακται ἔνδον ὁ νοῦς σωφροσύνης ἀνάπλεος.

IB'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Πολλοὶ μὲν (τὸ γὰρ πάντα εἰπεῖν τραχὺν ἴσως κατασκευάσει τὸν λόγον) δεινῶς πάνυ καὶ πικρῶς σε κωμῶδοῦσιν· οὐδ' εὐχομαι μὴ ἀληθεύειν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁμογενήσιός (32) σου ἀδελφός θρηνῶν σε καὶ ὀλοφυρόμενος τὰ αὐτὰ, ἵνα μὴ λέγω φορτικώτερᾳ. Ἀπῆγγειλεν ἡμῖν, ἀντιβολῶν ἀνιμήσασθαι σε, εἰ οἶδόν τε, ἀπὸ τοῦ βυθοῦ τῆς λαγυρίας, ᾧ ἐπὶ τῷ κακῷ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς συγγεγῆρακας, πολλὰ χαιρεῖν φράσας τῷ παραινέσαντι τοῖς κεκρατημένοις μὴ ἐγγχειρεῖν. Γέγραφα ὅπως σαυτοῦ γενόμενος καὶ τὴν τῆς ἀσελγείας αἰσχύνῃ ἐνοήσας, τότε γῆρας εἰς ὃ ἐρπεις, τὴν τε θείαν ἱερωσύνην, εἰς ἣν οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπεκώμασας τὰ τε παρόντα ὀνειδίῃ καὶ τὰ σκάνδαλα, τὴν τε μέλλουσαν κλάσιν· πᾶσι τοῖς κακοῖς ἐγκαλινδούμενος ἐπὶ γῆραος οὐδ᾽ ἄνω νεωτερίζων. Πῶς γὰρ τοῖς νέοις σωφρονεῖν παραινέσεις, σαυτῷ μὴδὲ ἐπὶ γῆραος παραινῶν; Πῶς δὲ οὐ φρίττεις τοιαῦτα δρῶν, καὶ τῷ θυσιαστηρίῳ πλησιάζων; Πῶς δὲ τολμᾷς τῶν ἀχράντων ἀψαθαι μυστηρίων; Παραινῶ τοῖσιν, (εἰ γὰρ καὶ λυπεῖ, τὸ ἀληθές μετὰ παρῆρησίας λελέξεται,) ἢ παῦσαι τοιαῦτα δρῶν, ἢ τοῦ σεπτοῦ θυσιαστηρίου σαυτὸν χώρισον· μὴ ποτε πῦρ οὐρανῶθεν ἐπὶ τὴν σαυτοῦ καλέσης κεφαλὴν, παρέχουσαν τοῖς βραθύμοις ἀφορμὰς ὧν ἐπιθυμοῦσι λόγων.

II'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Πυνθάνομαι ὅτι σοφός τις ἀνὴρ, καὶ χρημάτων κρείττων, καὶ ἀρετῇ συναγωνιστὴς ἐντυχῶν σοῦ· καὶ πάντα νικήσας ὅσα ἐχρῆν πρὸς ἐπανόρθωσιν, ἀπεπέμθη ἀπρακτος μὴδὲν ὠφελῆσαι σε δυνηθείς. Κρείττονος (33) τοῦ σου νοσήματος τῆς παρ' αὐτῷ λατρικῆς τέχνης εὐρεθέντος. Δέον γὰρ σε γοητευθέντα μὲν τῷ κάλλει τῶν νοσημάτων, ἀγασθέντα δὲ τὴν σύνεσιν, αἰδεσθέντα δὲ τὸ φρόνημα παύσασθαι τῆς κακίας, οὐ μόνον ἀπρακτον, ἀλλὰ καὶ μεθ' ὕβρεως τοῦτον ἀπεπέμψω. Τί οὖν ποιητέον; Εἰ γὰρ

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(32) Pro ὁμογενήσιος, voce inusitata, repono ὁμόγενιος, quasi ὁμογένιος, ut et γνήσιος, quasi γονήσιος vel γενήσιος. Mox pro ἀνιμήσασθαι tentabam ἀνιμώσασθαι, quod *exomere* est: vel potius ἀνεῖλη εἶσθαι ab ἀνεῖλέω, *aperio, explico*. Suspecta et illa

vox ἐπεκώμασας, quod est *lasciviores*, nisi rectius est ἐπεκώμασας. Eruditiones æstimabunt. SCHOTT.

(33) Pro κρείττονος codd. Val. 650 et Alt. legunt κρείττον. POSSIN.

ἕκαστος οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ καὶ ἡ παραίνεσις καταπεφρόνηται· καὶ ὁ τῶν ἀνθρώπων γέλωσ πεπάτηται· καὶ τὸ σκανδαλίζεσθαι παρὰ σοὶ πολλοὺς οὐδὲν ἐκρίται· καὶ ὁ θεῖος φέβος ἁθατόσ ἐστι παρὰ σοί· καὶ ἡ τῆς κρίσεως ἀπειλή γελᾶται, ἐλάθωμεν λιθίνην καρδίαν διαλεγόμενοι.

ΙΔ'. — ΑΙΔΕΣΙΩ (34) ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ.

Dehortatur ab ea militia, quæ nec pietatis, nec virtutis defendendæ causa geritur.

Ἐπειδὴ θυμῷ μὲν ἀναπτομένω συνάπτεται (35) πόλεμος, σθεννυμένω δὲ οὐ σθένυται, μηδέποτε σαυτὸν εἰς πολέμους ἐμβαλλε χαλεπούς· καὶ μάλιστα ὅταν μηδὲ περὶ εὐσεβείας ἢ ἀρετῆς ὁ λόγος ἦ· ἐν γὰρ ταύταις χρεῖα ἔως αἵματος ἀγωνίζεσθαι, μήτε ἐκείνην, μήτε ταύτην προδιδόντα

ΙΕ'. — ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Arrogantiam dissuadet.

Ὅταν ἡ μεγαλοφροσύνη (36) μὴ πρὸς αὐθάδειαν, ἀλλὰ πρὸς ἐπεικείαν βλέπη, τότε καὶ τὴν ἀλαζονείαν ἐκφεύγει καὶ τὴν δουλοπρέπειαν, οὐκ ἔωσα κερασθῆναι τὸ ἀσχημὸν τῷ εὐπρεπεῖ.

ΙΓ'. — ΠΕΤΡΩ.

De Eusebii vitiiis. Confer. epist. 140, 147, 470.

Εἰ καὶ ἐπὶ τῆς Εὐσεβίου, ὡς γέγραφας, τυραννίδος αἰτίαν τῆς ἀπωλείας τῶν φιλαρέτων οὐδεὶς ἢ τὴν ἀρετὴν μόνην οἶδεν (ἡ γὰρ δίκη τὴν κρίσιν φθάνει, ἡ δὲ τῆς μελλούσης κρίσεως μνήμη δεῦτέρως ἐστὶ τοῖς μνηθεσίον ὁλεθρός), ἀλλ' οὖν γε μὴ ὀλιγῶρει. Οὐ γὰρ μὴ συγχωρήσει ὁ παντεπόπτης ὀφθαλμῶς, τὴν ἀρετὴν ὑπὸ τῆς κακίας διὰ τέλους παρευδοκιμεῖσθαι· ἀλλὰ ποιήσει ἐκεῖνα ἃ αὐτῷ μὲν πρέπει, τῇ δὲ ἀρετῇ καὶ τῇ κακίᾳ χρεωστεῖται.

ΙΖ'. — ΚΥΡΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Oculos esse debere continentes. Parva peccata præscindenda, ne magna evadant.

Ἴσθι ὅτι ἔρπον τὸ δοκοῦν μικρὸν πταῖσμα εἶναι, εἰς μέγα ἔρπει κακόν. Τὸ γὰρ λέγειν, Οὐδὲν παρὰ τοῦτο (37), τὴν κακίαν ἐπικωμάσασαι τῷ βίῳ πεποίηκε. Πολλοὶ γὰρ νομίζουσι τὸ περιεργάζεσθαι τὰ ἀλόγιστα κάλλη μὴδὲν εἶναι· ἐκ δὲ τούτου αἰ μοιχεύει

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(34) Αἰδεσίω inscribitur; forte Αἰδησίω vel Αἰδεσίω leg. *Ædesi* Cappadociis Jamblicii auditoris ac schola successoris Eunapius Sardinianus meminit, et alterius sophistæ filii Chrysanthii. Ep. seq. pro μεγαλοφροσύνη, leg. *arbitror* μεγαλοσύνη, quod *majestatem* notat, et hic quadrat. *SCOTT.*

(35) Συνάπτεται cod. Sfortianus producit in συνάπτεται. Vers. pro σθένυται codd. Vat. 650 et Alt. scribunt συσθένυται. *POSSIN.*

(36) Pro μεγαλοφροσύνη sub epist. 1 extrema μετροφροσύνη legitur; cætera iisdem pene verbis, quæ hic tractantur. Sed μεγαλοφροσύνη usurpat ep. 277. Posset et μεγαλοσύνη legi, quod τὸ ὕψηλόν dixit epist. 251. Adde et lib. II ep. 241. Aristoteles hanc virtutem in *Nicomachiis* φιλίαν vocat et ἐπικειλίαν; in magnis autem *Moralibus* σεμνότητα; hanc μεγαλοφροσύνην, vide *Paraphrasten* Andronicum ibi, et interpretes, et Theophrasti *Charact.* περὶ αὐθάδειας, et ibi Casaub. *SCOTT.*

telligo. Quid igitur censes faciendum Si enim nemo juverit, imo et adhortatio contemnitur, etiam risus conculcetur, et abs te plurimos lædi officendulo nihil æstimes, nec in Dei ambules timore, rideas etiam divini iudicii minas, nescinus sane, equid remedii duro tuo cordi asseramus.

XIV. — ÆDESIO REMPUBLICAM GERENTI.

Quandoquidem animo ira incenso bellum incenditur, extinctum autem ira animoque compositis bellum sopitur, nunquam te molestæ immittas pugnæ, præsertim cum pietatis virtutisque non agitur negotium. In his etenim ad sanguinem usque pugnandum, ne hæc aut illa prodatur.

XV. — ISCHYRIONI SCHOLASTICO.

Animi magnitudo cum non ad audaciam, sed ad animi quamdam liberalitatem benevolentiamque tendit, arrogantiam ac servilis indolis speciem omnem effugit, neque patitur turpe decore permisceri.

XVI. — PETRO.

Etsi, ut scribis de Eusebii tyrannicis moribus, perditionis causam nemo agnoscit, qui virtutum studiosus est, præter virtutem ipsam: sententia enim anticipat iudicium, futurique iudicii recordatio, acutior recordantibus perniciosa est: at cave negligas. Neque enim permittet qui omnia contemplatur, Dei oculus, virtutem a vitio ad extremum usque gloria superari, imo faciet, quæ se deceant, virtuti ac vitio ut debita reddantur.

XVII. — CYRO SCHOLASTICO.

Scito exiguum in specie vitium, serpendo grandius fieri. Dicere enim illud: Quid tum postea? vitia in vita fecit mortalium ingenerari. Plerique enim existimant nihil esse alienam pulchritudinem studiosè speculari: atqui fornicationes hinc fami-

(37) Οὐδὲν παρὰ τοῦτο. Formulæ hæc vetus peccata omnia ut levia et vitia contemnentium, de qua disserit copiose B. Jo. Chrysostomus, inculcans identidem homilia 12 in Epist. ad Romanos, et in priorem ad Corinthios hom. 8; item in Matthæum sermone 50, de iis loquens qui elegantioris formæ calceis delectabantur. Rursum hom. octogesima septima in Matth. et Gregorius Nazianz. in locum Matth. cap. xix. Plutarchus quoque lib. *Quomodo se quis in virtute sentiat profecisse*, hanc ponit notam si quis voces hæc repulsiaverit: Τί γὰρ τὸ πρὸς τοῦτο; καὶ, Νῦν μὲν οὕτως, αἴθι; δὲ βέλτιον. *Nunc quidem ita: alias vero melius.* Plura colligi posse similia procrastinationis contemptusque vitiorum apud Senecam et divum Chrysostomum auctor est Casaubonus ad A. Persii locum illum satyra v.

Quid? quasi magnum nempe diem donas. *SCOTT.*

Iarumque 558 etiam interitus enascuntur. Taceo adhuc a nobis etiam ante opus ipsum uti moechum puniendum esse, qui libidinose contemplatur. Sileo quoque (quando tecum mihi res est, qui sacris Literis non satis fidem adhibeas), Demostheni prompte credi dicenti : « Scito, inquam, bone vir, ne oratorem quidem ipsum id ignorasse, sed aperte vociferatum : *Quotidianam, inquit, segnitiam ac socordiam, ut in privata vita, sic etiam in urbibus, non in singulis quæ negliguntur, statim animadverti, sed in summa rerum occurrere.* » Quare si illum fide dignum dixeris, etiam hic persuaserit, parva etiam peccata reseccanda ducens, ne majora tibi impereant.

XVIII. — ESAIÆ MILITI.

Quisque ex suo animo iudicat de aliis. Vide epist. 223, 398, et 530.

Mortales plerumque ex suis rebus etiam de aliis B iudicium ferunt. Qui enim pecuniæ habendæ cupidus est, neminem arbitratur egere : salax vero et impudicus, continentem neminem. Immanis et crudelis nullum putat humanum existere : neque avarus misericordem aut liberalem. Contra vero temperans multos sui similes agnoscit : indigens similiter ac perhumanus. Quamobrem si contra omnes iudicaveris (nec enim idem de omnibus est iudicium, ut recte dicitur), nihil admiramur. Consentaneum est et idem tibi usuvenire.

XIX. — EIDEM.

Insurgendum contra animi vitia. Victus sæpe evasit victor. Confer. 167, 554.

Multis prolapsi ac denuo resipiscentes tropæa de C animi perturbationibus constituerunt : a quibus antea victos se professi erant. Si itaque et tu sæpenu-mero deliquisti, imbecillitatem agnoscens tuam, redi in viam.

XX. — PETRO.

Orator non semper persuadet, propter liberum audientis arbitrium. Conf. ep. 42, 219, 250, 441, 521, 517, 568, 569, et ep. 205, lib. iv.

Ignorare mihi videris, bone vir, non tantum ad- moneutis valere eloquentiam, quantum probam in- dolem ejus qui admonetur. Persuaderi enim aut non persuaderi, in ejus est arbitrio et quasi dominatu. Nam omnibus ut persuaderet, ne Christus quidem præstitit. Quod si negabis, exemplo uno usus, cui alterum nullum opponas, fidem facere conabor. Quis enim, amabo, aut divino Verbo eloquentior, aut quis sapientia sapientior existit, quæ tot tan- taque proferret verba et blandimenta mitiaque, et

τίκτονται, καὶ αἱ τῶν οὐκων ἀνατροπαί. Σιωπῶ γὰρ τέως, ὅτι παρ' ἡμῖν καὶ πρὸ τῆς πράξεως ὁ ἀκολά- στως ὄρων, ὡς μοιχῶς κολάζεται. Σιωπῶ δὲ, ὅτι πρὸς σέ μοι νῦν ὁ λόγος, τὸν ταῖς ἱεραῖς μὲν Γραφαῖς μὴ πιστεύοντα, Δημοσθένει δὲ ἐκθύμως πεῖθεσθαι λέ- γοντα. Ἰσθί τοίνυν, ὦ βέλτιστε, ὅτι οὐδὲ ἐκείνων τὸ τοιοῦτο διέλαθεν, ἀλλὰ διακρήδην βοᾷ· Ἥ καθ' ἡμέραν ῥοστώδην καὶ ῥαθυμία, ὡς περ τοῖς ἰδίοις βλοῖς, οὕτω κἄν ταῖς πόλεσιν οὐκ ἀφ' ἐκδοτου τῶν ἀμελουμένων ποιῆι τὴν ἀσθησιν εὐθέως, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κεφαλαίῳ τῶν πραγμάτων ἀπαντᾷ (58). Εἰ τοίνυν ἀξιώπιστον αὐτὸν ἡγήσῃ, κἄν αὐτῷ πεῖθοιο, καὶ τὰ μικρὰ περιχοπτε πταίσματα, ἵνα τὰ μεγάλα μηδὲ ἀρχῇ λάθοιεν.

IH'. — ΗΣΑΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ.

Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῶν καθ' ἑαυτοῦς καὶ περὶ τῶν ἄλλων τὰς ψήφους ἐκφέρουσιν. Ὁ μὲν γὰρ φιλοχρήματος οὐ πιστεύει εἶναι τινα ἀκτῆμονα, οὐδὲ ὁ ἀσελγῆς σῶφρονα, οὐδὲ ὁ ὠμὸς φιλόανθρωπον, οὐχ ὁ πλεονέκτης ἐλεήμονα· καὶ τούναντιον ὁ σῶφρων πολλοὺς εἶναι τοιοῦτους νομίζει, καὶ ὁ ἀκτῆμων ὁμοίως, καὶ ὁ φιλόανθρωπος· εἰ τοίνυν πάντων κατα- ψηφίσῃ (59), ὁ τὴν ψῆφον αὐτὴν ἔχων παρὰ πάντων, ὡς φασί, δικαίως οὐ θαυμάζομεν. Τὸ γὰρ εἰκόσ καὶ ἐπὶ σοὶ συμβέβηκε.

IO'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Πολλοὶ πταίσαντες καὶ ἀναμαχησάμενοι, τρόπαια ἔστησαν κατὰ τῶν παθῶν· ἐφ' ὧν πρότερον ὁμολο- γήσαντες ἦσαν τὴν ἥτταν. Εἰ τοίνυν καὶ αὐτὸς πολλὰ- κίς ἔπταισας, γυναιμάχησον.

K'. — ΠΕΤΡΩ.

Κινδυνεύεις ἀγνωεῖν, ὦ μακάριε, ὅτι οὐ τοσοῦτον ἢ φρόνησις τοῦ λέγοντος, οὐδὲ ἡ εὐγλωττία τοῦ πα- ραινοῦντος δύναται τὸν πταίοντα δυσωπῆσαι, ὅσον τοῦ συμβουλευομένου ἢ εὐγνωμοσύνη. Τοῦ γὰρ πεισθῆναι καὶ μὴ, αὐτὸς κύριος καθέστηκεν. Εἰ δὲ ἀπίστεῖς, ἐνὶ παραδείγματι (40) χρησάμενος, ἔ- ἔτερον οὐδὲν παραβλήθῃναι δυνήσεται, πείσαι δυνή- σομαι. Τί γὰρ τοῦ Λόγου ἔλλογιμώτερον, ἢ τί τῆς σοφίας σοφώτερον τῆς τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα φησά- σης (41) καὶ προσηγή καὶ δραστήρια, ὥστε ἀναστει-

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(38) Demosthenis locus est *Philippic.* 3 et 4. SCHOTT.

(39) Pro καταψηφίσῃ codd. Vat. 650 et Alt. legunt καταψηφίζει. POSSIN.

(40) Ἐνὶ παραδείγματι. De Juda proditore, toto- que hoc argumento bene longam doctamque lego S. Isidori epist. 205 lib. iv. Christum ait suis admo- nitionibus ac blanditiis nihil profecisse, quamvis verba proferret ejusmodi, quæ vel lapidis vim na-

turamque inflectere posse viderentur. Confer et epist. 335 lib. i et 179 lib. ii. Mox, ἐν ὧν καὶ ὁ τῆς κρίσεως ἀξιώχρεός ἐστι λόγος. Idem Isidorus in illa 205 epist. libri iv et proxima ad eundem modum sic extulit. Δὴ καὶ τῆς κρίσεως βέβαιος ὑπάρχει λόγος. Hic etiam τὸν ἀκούοντα κύριον male iteratum a librariis, e prioribus correximus. SCHOTT.

(41) Φησάσης ambo codd. Vat. 650 et Alt. mutant in φράσσης. POSSIN.

λαί του Ἰούδα τὴν φιλοχρηματιαν, καὶ μὴ ἀνυσάσης; οὐ παρὰ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, ἀλλὰ παρὰ τὸ τὸν ἀκούοντα κύριον εἶναι τῆς οἰκείας γνώμης, διὰ τῆς ἀντεξουσιότητος δρον, δι' ὃν καὶ ὁ τῆς κρίσεως ἀξιόχρεός ἐστι λόγος· εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἀποδοχῆς μὲν ἄξιος ὁ τὰ αὐτοῦ πληρῶν· μέμφεως δὲ καὶ κατηγορίας ὁ ταῖς ἀγαθαῖς παραίνεσεν μὴ πειθόμενος· ὁ δὲ τὴν τοῦ (42) πεισθέντος κατηγορίαν ἐπὶ τὸν μὴ πείσαντα τρέπων, ἡλίθιος, ἅτε καὶ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀγνοῶν τὴν φύσιν.

KA'. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Priorum sacerdotum cum sui avi elegans comparatio. Vide inf. similia epist. 37 et 126.

Ὅντως, καθὼς γέγραπας, πολλὰ εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἐπεκώμασαν ταραχαί. Ὅπου γὰρ τὸ τῆς εἰρήνης ὄνομα, ἐκεῖσε τὰ τοῦ πολέμου ἔργα χορεύει. Ταῦτα δὲ συμβαίνει ἐκ τοῦ πολλὰ καὶ παντοδαπὰ ἡμαρτηθῆναι τοῖς τὸ διδασκαλικὸν ἀξίωμα ἐγκεχειρισμένοις· ὡν τὸ καθ' ἑν ἐάσας, ἐν εἰς ὃ πάντα βλέπει γράψω, πρᾶγμα ἐντιμον καὶ μέγα καὶ λαμπρὸν· καὶ ὁ τοῖς ἀποστόλων (43) συλλόγους, ὡς φωστῆρας πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης εἶναι πεποίηκε· νῦν βραθυμῆδεν συγχύσεως ἐνέπλησε τὰς Ἐκκλησίας· τί δὲ ἐστὶ τοῦτο; φράσω μετὰ παρρησίας, καὶ γὰρ οὐδ' ἂν ἄλλως δυναίμην· ὅτι τότε μὲν οἱ φιλάρετοι εἰς ἱερωσύνην προήγοντο, νῦν δὲ οἱ φιλάργυροι· τότε οἱ φεύγοντες τὸ πρᾶγμα διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, νῦν δὲ οἱ ἐπιπηδῶντες τῷ πράγματι, διὰ τὸ μέγεθος τῆς τρυφῆς. Τότε οἱ ἀκρημοσύνη ἐκουσίω ἐναθρονοῦμενοι, νῦν δὲ οἱ πλεονεξία ἐκουσίω χρηματιζόμενοι· τότε οἱ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες τὸ θεῖον δικαστήριον, νῦν δὲ οἱ μὴδὲ ἔνοιαν τοῦτου ἔχοντες· τότε οἱ τύπτεσθαι· νῦν δὲ οἱ τύπτειν ἔτοιμοι· καὶ τί δαί τὰ πολλὰ λέγειν; μεταπεινωμέναι λοιπὸν τὸ ἀξίωμα ἔδοξεν ἀπὸ ἱερωσύνης εἰς τυραννίδα· ἀπὸ ταπεινοφροσύνης εἰς ὑπερηφάναν· ἀπὸ νηστείας εἰς τρυφήν, ἀπὸ οἰκονομίας εἰς δεσποτείαν· οὐ γὰρ ὡς οἰκονόμοι ἀξιούσι διοικεῖν, ἀλλ' ὡς δεσπότες σφετερίζεσθαι. Ταῦτα δὲ οὐ κατὰ πάντων εἴρηται, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐνόχων· εἰσι γὰρ εἰσιν οἱ κατὰ τὸν ἀποστολικὸν μὲν ἔτσι χαρακτηῖρα, ῥῆξαι δὲ φωνὴν μὴ τολμῶντες· εἰ καὶ λίαν εἰσι κατὰ τοῦτο μόνον μεμπτοί, ὅτι δεδιοκότες τῶν ἀκολάστων τὸ πλῆθος, τὸ γε εἰς αὐτοὺς ἤκον, τῆς τηλικαύτης διορθώσεως ἀμελοῦσιν.

Quo etiam sunt nomine potissimum improbandi, quod improborum veritatem multitudinem, quod officii est ipsorum, nempe huiusmodi corripere, id negligunt.

KB'. — ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ignosendum etiam non postulanti.

Εἰ καὶ ὁ χρῆστων σοὶ ἀπολογίαν οὕτε ἀπαιτεῖται ἀπὸ σοῦ, οὕτε ἄγχεται· διὸ καὶ αὐτὸς ἀπολογίαν ἡγῆ ἔχειν τοῦ μὴ ἐκείνῳ συγκεχωρηκέναι τὸ τῶν εἰς σὲ πταισμάτων χρέος, ἀλλ' αὐτὸς καὶ μὴ παρακχλοῦντι, μὴδὲ συγγνώμην αἰτοῦντι δίδου ταύτην, εἰ

A efficacia, ut Judæ proditori eripere avaritiæ crimen posset, et non fecit: idque non ex sua imbecillitate, sed quod audiens ista Judas propter arbitrii libertatem suam, in potestate haberet sententiam? Quæ de causa judicii idonea est defensio. Quæ cum ita sint, laude dignus est qui talia reapse exsequatur: **559** vituperationem contra ac reprehensionem mereatur, qui bona suadenti non pareat. Stultus itaque qui in suadentem, quod non persuadeat, ideo accusationem, utpote divinarum humanarumque rerum ignarus, convertat.

XXI. — LEONTIO EPISCOPO.

B Non paucæ profecto, ut ad me perscripsisti, in Ecclesiis turbæ sunt excitatæ. Ubi enim pacis nomen, ibi res bellicæ regnant. Id vero multis gravibusque eorum peccatis, quibus docendi alios munus incumbit, est imputandum: quæ non singulatiim excutiam. Unum duntaxat, quo spectant cætera, de multis magnam, venerandum atque illustre commemorabo: idque apostolicorum virorum cœtum ut luminaria per totum, qua habitatur, terrarum orbem constituit, nunc id ipsum neglectum Ecclesiæ in conturbationem vertit. Quid tandem id est? inquires. Dicam, neque enim aliter queam, libere. Quandoquidem virtute tum præditi sacerdotio sunt admoti: nunc vero avari ac pecuniæ cupid. Tunc imperia dignitatesque ob rei magnitudinem defugiebant, ut Nazianzenus, Chrysostomus, et alii; nunc vero ex sponte assumunt, ob deliciarum copiam atque invadunt. Tunc voluntaria paupertate gloriabantur; nunc habendi cupiditate spontanea questum faciunt. Tunc Dei iudicium ante oculos iis versabatur: nunc ne cogitant quidem de illo. Tunc flagra perpeti; nunc verbera infligere parati. Sed quid pluribus est opus? Recidisse jam sacerdotii dignitatem ad regnandi cupidinem apparet, ab humilitate ad superbiam, a jejunio ad delicias prolapsam, a dispensatione denique ad dominium venisse. Non enim ut dispensatores administrare rem volunt, sed ut domini sibi propria vindicant. Hæc vero non in omnes dicta sint, sed in reos ac sotes. Sunt enim, sunt, inquam, qui hodie ad apostolicam D vivunt normam, vocem tamen emittere non audeant.

XXII. — DANIELI PRESBYTERO.

Etsi, qui te offendit, neque veniam a te postulat, ac ne propterea quidem anguitur: unde et tu excusato te posse videris, non impensæ hactenus illi in te commissorum veniæ: tu tamen veniam illi, licet eam non rogeris, aut efflagitet, indulge;

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(42) Inter τοῦ ἐπὶ πεισθέντος codd. iidem ambob inserunt μὴ. possin.

(43) Pro ἀποστόλων cod. Vat. 650 et Sfort. scri-

bunt ἀποστολικούς. Vers. inde 4, ante ἱερωσύνην codd. Vat. 650 et Alt. addunt τὴν. Id.

si fieri potest, quempiam ad eum mittendo; sin minus, in animo tuo illi remitte, et noli videri imitatus eos, commissa in se ulcisci qui velint. Sic enim et ille ob tuam vivendi rationem rubore confusus, se ipse ulciscatur, ut sancto viro infensus.

560 XXIII. — THEODOSIO EPISCOPO.

In magnis vel voluisse sat est. Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas. Vide epist. 483.

Vinci ab illis rehus turpe non est, quas exsequi arduum sit ac perdifficile. Cave igitur superatos credas, qui tuis laudibus prædicandis dignum afferre nequeant præconium, sed voluntate suscepta imbecillitati ignosce. Melius enim esse existimant mortales, minus dixisse, quam negligentia contemptusque accusationem, quasi ingens nimium sint negotium aggressi, sustinere.

XXIV. — ZOZIMO PRESBYTERO.

Qui bis in eundem impingit lapidem, non meretur veniam. Confer. epist. 567.

Nuperum tuum delictum illa occasio excusavit, quod fratrem visus esses defendere. Hæc vero legis prævaricatio nullum tamen præfert prætextum: imo et priore venia excidisti. Si enim læsi fratris tui gratia prius de alio sumpsisti vindictam, qua ratione ipsum nunc, quem a te propugnatum asseris, ledere iterum ac per omnia exagitare minime erubescis? Manifestum hinc evadit et hoc data abs te opera commissum. Qui enim fratri non parcat, ab aliorum injuria quomodo sibi temperaverit.

XXV. — HIERACIONI (F. HIERACI DIACONO ut infra).

Mundus muliebris quis verus.

Neque purpura, neque splendentes gemmæ auro admixtæ vere efficiunt mundum muliebrem. Multæ enim ineptæ matronæ hunc vestigantes ornatum, lavisæ atque oliosæ conjugibus redditæ. At animi ornatus, qui e virtute nascitur, et convictus desiderium excitat, ac mutæ est benevolentia philtum.

XXVI. — POLYCHRONIO.

Anima virtutum studiosa facilius Dei opem impetrat.

Ut ad urbium situm opportunum, tempestatum quoque opportunitas quaeritur; ita et animorum erga virtutem studio divinum paratur auxilium.

XXVII. — ARCHONTIO PRESBYTERO.

Si athleta laboret, quidni Christi miles? I Cor. ix, 25.

Si qui acutis mundanæ laudis stimulis agitantur, ingentes ultro suscipiunt labores; nonne qui cælestis gloriæ telis vulnerati sunt, eos a puerilla laboris contentionem suscipere par est?

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(44) Codd. Vat. 650 et Alt. μη producut in μηδὲν. possin.

A μὲν δυνατὸν, ἐκεῖνον μεταπεμφάμενος· εἰ δὲ μή, κατὰ σαυτὸν, καὶ μὴ (44) φαίνου δρῶν τὰ τῶν ἀμύνησθαι ἐπιθυμούντων· οὕτω γὰρ κἀκεῖνος αἰδεσθεὶς σου τὴν φιλοσοφίαν, ἑαυτὸν ἀμυνεῖται, ὡς ἀγῶν ἀνδρὶ προσκεκρουκῶς.

ΚΓ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Οὐκ αἰσχρὸν ἤττάσθαι τούτων, ὧν ἀμήχανον περιεῖναι· μὴ τοίνυν μηδὲ αὐτὸς ἤττάσθαι νομίσης τοὺς τοῖς σοῖς ἐπαίνοις τοὺς λόγους ἐξισωσαι μὴ δυναμένους, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν ἀποδεχόμενος συγγίνωσκε τῇ ἀσθενείᾳ. Ἄμεινον γὰρ ἠγοούμενοι τὸ ἐνδεῶς φράσαι τοῦ ὀλιγωρίας γραφὴν ὑποστῆναι, κατὰ τολμῶσιν ἀνεφίκετου πράγματος.

ΚΔ'. — ΣΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΣΩ.

Τὸ μὲν πρότερόν σου παρανόμημα, πρόσφασιν εὐπρεπῆς ἐδόκει ποιεῖν συγγνωστὸν ὁ ἀδελφός σου ἐκδικηθῆσαι νομιζόμενος· τοῦ δὲ νῦν παρανομήματος οὐδὲν τοιούτων ἔχεις παραπέτασμα; ἀλλὰ καὶ τῆς προτέρας συγγνώμης ἐξέπεσες· εἰ γὰρ διὰ τὸν ἀδικηθέντα σου ἀδελφὸν πρώην ἡμῶν, πῶς αὐτὸν νυνὶ τὸν ὑπὲρ οὗ τότε, ὡς φῆς, ἡμῶν ἀδικῶν καὶ ἐλαύνων πάντοθεν οὐκ αἰσχύνῃ; Δῆλος τοίνυν γέγονας (45) ἐκ τούτου κἀκεῖνο ἐκ προαιρέσεως ποιήσας· ὁ γὰρ ἀδελφοῦ μὴ φειδόμενος, πῶς ἂν ἄλλοτρίου ἐφέλασσο;

ΚΕ'. — ΙΕΡΑΚΙΩΝΙ.

Οὐχ ὑφάσματος ἀλουργῆς αἶθος, οὐδὲ λίθων ποικίλων αὐγᾶς πρὸς χρυσοῦν κερασθεῖσας κόσμον γυναικὸς εἶναι νομιστέον· πολλὰ γὰρ τῶν ἀπειροκάλων καὶ κόσμον τοιούτων θηρωμένων, προσκορεῖς καὶ μισηταὶ τοῖς συνοικοῦσι γεγέννηται. Ἀλλὰ τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος τὸ ἐξ ἀρετῶν συγκείμενον, ὁπερ καὶ πόθος ἐστὶ πρὸς τὸν σύμβιον συναγωγῶν, καὶ εὐνοίας τυγχάνει φάρμακον.

ΚΖ'. — ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΩ.

D Ὅσπερ ἐπὶ τῶν πόλεων ἡ εὐκαιρία τῆς θέσεως τὴν εὐκαιρίαν τῶν ὠρῶν ἐπισπάται, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ψυχῶν ἡ εὐνοια ἡ πρὸς τὴν ἀρετὴν τὴν θεῖαν συμμαχίαν θηρᾶται.

ΚΖ'. — ΑΡΧΟΝΤΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Eἰ οἱ τοῖς ὀξέσι τῆς κοσμικῆς δόξης κέντροις πλητόμενοι πόνους αὐθαίρετους ἀσπάζονται· οἱ τοῖς ὀξυτάτοις τῆς ὑπερκοσμίου εὐκλείας βέλεσι τετραμένιοι πολλῶ μᾶλλον νεανικῶς ἐπὶ τὸν τῶν πόνων ἀγῶνα ἀποδύεσθαι ἂν εἴεν δίκαιοι.

(45) Γέγονας iidem mutant in γέγονεν. Id.

ΚΗ'. — ΔΙΑΥΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

A

XXVIII. — DIDYMO PRESBYTERO.

Fratrem ejus laudat. Ad quinque capita per epistolam quæsitæ respondet.

Ἀφροδίσιω τῷ μακαρίῳ, τῷ σῷ μὲν ἀδελφῷ, πρεσβυτέρῳ δὲ τὴν ἀξίαν, αἰδῶς μὲν ἐν ὀφθαλμοῖς κατῴκει, πειθῶ δὲ ἐν χεῖλεσι, σοφία δὲ ἐπὶ γλώσσης· καὶ αὐτάρκεια μὲν ἐν γαστρὶ, ἐγκράτεια δὲ ἐν τοῖς μετὰ γαστέρα, καὶ συλλήθδην εἰπεῖν, πασῶν σχεδὸν τῶν ἀρετῶν κοινὸν ἦν ταμειον, καὶ ἐνδιαίτημα. Ἐπεὶ τοίνυν περὶ τὰς οὐρανίους αὐλάς μετεπέμφθη, ἄξια τῶν πόνων δεξάμενος τὰ γέρα, οὐ χρὴ λυπεῖσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρειν ὅτι τῶν ἀθλῶν λοιπὸν καρποῦται τὰ ἔπαθλα. Ὁ γὰρ τὴν ἐνθάδε τῶν ἀγίων οἰκτεῖρων τελευτήν, δίκαιος ἂν εἴη παρὰ πάντων τῶν εὖ φρονούντων οἰκτεῖρεσθαι. Ὡς καὶ ὁ τοὺς νενικηκότας καὶ στεφθέντας θρηνῶν, οἴκτου ἂν εἴη καὶ διακρῶν ἄξιος. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Ἴσθι δὲ οὖν ὅτι μόνος ὁ τῆς ἀρετῆς πλοῦτος· ἐπὶ ἀσφαλείαις ὀχεῖται, ὅταν ὁ τοῦτον κεκτημένος μὴ τῇ ῥαστώνῃ προδοῖ τὸ κτήμα, μηδὲ ἀρχῆς ἐρασθεῖν· πάσης γὰρ ἐπέκεινα τόλμης, οὐ σὺ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔγωγε, χωρεῖν ὑπολαμβάνω τοὺς μηδὲ πρὸς τοὺς ἀθλητικοὺς ἀφαιμένους πόνους, καὶ τοῖς στεφανίταις ἐπαποδομένους· οἷτινες μηδὲ γνησίους ἐγγραφέντες μαθηταῖς, εἰς τοὺς ἡγεμόνας ἀνατρέχειν φιλονεικοῦσιν· ὧν οὐχ ὁ τρόπος τὸν τόπον, ἀλλ' ὁ τόπος τὸν τρόπον πιστεύεται· ὠνοῦνται (46) γὰρ τὰς ἀρχάς, ἵνα ὑβρίσωσι τὰς ἀρετάς· καὶ λέγειν ἐπιχειροῦσιν, ἀ μηδὲ μαθεῖν κατεδέξαντο· καὶ προστάττειν τοιαῦτα τολμῶσιν, ἀ μηδὲ ἀκούσαι ἠνέσχοντο. Τίς οὖν ὑπὸ τοιοῦτοις ἡγεμόσι πράττων μέγα τι καὶ γυναῖον, ἢ πρᾶξι ἢ συνιδεῖν δυνήσεται; τίς δὲ οὐκ ἐρυθρίασει ἀνδρῶν χθές καὶ πρῶην ἐν καπηλείῳ ἢ δικαστηρίῳ κατατριβέντων ἀκρατῆς γινόμενος; τίς δὲ τῶν ἐχθρῶν οὐ γελάσει, καὶ σκηνὴν καὶ ὑπόκρισιν νομίσει τὸ πρᾶγμα; Ἄλλ' ἐπειδὴ γέγραφας, τί ποιητέον, φημι οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἀρετὴν ἀσκητέον καὶ ἡσυχαστέον, καὶ τὴν κρίσιν προσδοκητέον, καὶ τὰς διαβολικὰς μεθόδους διακρουτέον. Δεινὸς γὰρ καὶ ποικίλος ὁ τῆς ἀνθρωπότητος ἐχθρὸς, τὰ μὲν κολακείαις, τὰ δὲ παραλογισμοῖς καταγοητεύσαι· καὶ μάλιστα ὅτε (47) οὐκ οἶδε τὴν ἐξ εὐθείας μάχην· οὐ γὰρ ἂν ἔαλω ταχέως· ἀλλὰ προσήματι φιλίας πολλάκις κρύπτει τὸν τῆς πορνείας λόγον. Ὡς γὰρ εἰς Ἰσοθεῖαν ἀγαγὼν τὸν ἀνθρωπον, τῶν ἀλόγων κατέστησεν ἑλεονδότερον· οὐ μόνον τὰ προσόντα πλεονεκτήματα ἀπαμφιάσας, ἀλλὰ καὶ τὰ μὴ προσόντα ἐλαττώματα προξενήσας, ἰδρωτάς φημι καὶ πόνους, θανάτῳ τε καὶ φθοράν. Ἄλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ θηρώμενοι αὐτοῦ τὰς μεθόδους, ἀρχὰς ἀποδείξαντες (48) ἐλεπόλεις (49) χρὴ καὶ πάντα, οἷς φρονήσεως μέτεσσι καὶ σωτηρίας ἐστὶ

Aphrodisio fratri tuo jam defuncto, 561 dignitate sacerdoti, pudor in oculis habitabat, suada in labris sedebat, sapientia in lingua; ventriculo quantum sat esset, sumebat, continens in iis; quæ sub ventre; utque paucis dicam, omnium fere virtutum promus communis fuit. Cælesti itaque sedi præmissus, laboribus dignam accepturus mercedem, minime quidem deplorandus est, quin potius ei gratulandum, quod certaminis sit deinceps præmia consecuturus. Quisquis enim excessum hunc sanctorum virorum luceat, is sane mereatur, ut a bene sentientibus miseratione condignus habeatur, quasi qui pugna victores et corona cohonestatos deplorans, lacrymis ipse atque ejulatione sit dignus. Et hæc quidem hactenus. Sciendum itaque solis virtutis opibus locupletem quemvis secure hinc emigrare, quandoquidem opes illas non prodegerit nimia vivendi licentia, neque aliis imperare studuerit. Ad audaciam siquidem non tu modo, sed et ego proclives esse existimo, qui nondum athleticos certaminum labores degustarunt, nec victores inter coronatos numerantur; qui quidem veris nondum ascripti discipulis, cum doctoribus tamen certare contendunt; quorum non modus locum, sed locus modum probet. Mercantur enim magistratus, quo virtutem lædant, eaque docere nituntur, quæ nunquam didicerunt. Audent ea præcipere, quæ audire antea non sustinuerunt. Quis igitur talibus usus præfectis, magnum quid agere aut intelligere queat? Quem non pudeat viros nuper et heri in cauponis atque in forensibus versatos iudicis audire? Quis hostis non rideat, scenam et mimum hoc esse existimans. Verum cum eequid factio sit opus per epistolam rogaris, nihil præterea dicam, quam virtutem esse exercendam, et acquiescendum, exspectandumque Dei iudicium, ac diabolicas interim fraudes repellendas. Gravis enim variusque humani est generis hostis, qua assentationibus, qua captiosis conclusionibus imposturas agendo, præsertim cum directe oppugnare nesciat [sed ex insidiis]. Illo enim modo capi facile posset; sed larva ac specie amicitiae tegit fornicationis venenum. Ut enim hominem Deo similem brutis reddidit miserabiliore, nec præsentibus modo Incris et commodis spoliavit, verum etiam quibus carebamus, vitia damnaque conciliando attulit, puta sudores ac labores, mortem et interitum. Sed cum multi ejus capti dolis malos esse ostenderint, deret quibus mens est et salus cordi, machinas ejus omnes

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(46) Cod. Alt. pro ὠνοῦνται legit ὠνοῦντες, et vers. inde ὁ καπηλείῳ scribit cum ἰωτᾷ simpliciter. POSSIN.

(47) Ὅτε idem mutat in ὅτι. Vers. ἀγαγὼν idem producit in ἀναγαγὼν. lb.

(48) Pro eo quod editio exhibet: ἀρχὰς ἀποδεί-

ξαντες codd. Vat. 650 et Alt. habent ἀρχὰς ἀποδείξαντας, mendose; sed ex his, ni fallor, vera lectio sic formari poterit, ἀρχὰς ἀπέδειξαν τὰς ἐλεπόλεις. lb.

(49) In illos invehitur, laudato jam Aphrodisio, qui dignitates ambiunt ecclesiasticas. Infra, οὐ γὰρ

atque astutias investigare ac rimari. Observandum-que quoad ejus fieri potest, maxime cum amoris colore inescare homines studeat. Tunc enim expugnari capique potest difficilior.

Quando vero de dogmatibus significasti; **562** scito audisse me aliquando ex docto viro evangelistæ sensum, propterea quod Filii Dei nomen astu adornantes inverterunt, et Filium Dei non esse creaturam recte docuerunt. Aiunt enim: *His, qui credunt in nomine ejus, dedit eis potestatem filios Dei fieri*¹. Et alibi: *Quidquid petieritis in nomine meo, accipietis*². Inter cætera vero, quæ multa sunt, Dei nomina, maxime proprium est Filii Dei appellatio: ostendens verum esse ac genuinum, et creaturæ sensum omnem intellectumque excedens. Clarum itaque evadit appellantis eum *Filium* datam esse gratiam: fugere contra ab his eos, qui creaturam esse audent asserere. De politia quod quærebatur, avens omnia simul discere, paucis respondeo; videlicet, gentilium sapientes gloriam dicendi gravitate et copia adeptos constituere volentes, quid justum, quid decorum, quid legitimum, et denique, quid honestum sit, rationes infinitas afferentes, ac prolixis sermonibus, quasi labyrinthum ducentes, tantum ab eo, quod dicendum erat, aberrasse, ut et lingentes confundendo amplius conturbarint. Verbum vero Dei Filius insitum homini intellectum instaurans, et arbitrii cujusque libertatem justo ac decoro, legitimo item et honesto colligans, brevi sermone id omne aperuit usus verbis: « Omnia quæ vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis »³. Ne non scripta proferre videretur, sigillo muniens quæ dixerat, omniaque compendio involvens: *Hæc est enim, inquit, lex et prophetæ*. Omnium igitur honeste factorum, hæc regula sit, ut quod nobis ab aliis fieri petimus, idem illud nos ipsi præstemus. Scias et illud, quod qui rerum pulchritudine in rebus conditis non ad pietatem usi fuerint, eos etiam in creaturas impigresse (tantum enim abest, ut opificem Deum agnoverint, ut illis etiam cultum divinum tribuerint) hi sapientes se esse rati in ignorantia pelago naufragi præcipitarunt. Creaturis enim artificem prædicantibus (neque enim sine architecto domus ædificatur, neque sine fabro navis compingitur, neque sine musico organum constituitur), arti potius quam creaturæ faciunt injuriam; opificem interim præscribendo submoverunt. His igitur merito etiam politia evanuit. Universi enim

λόγος, τὰ μηχανήματα αὐτοῦ ἀνιχνεύειν καὶ φυλάττεσθαι ὡς ἐνδέχεται· ὅταν μάλιστα φιλίας προσήματι δελεάζῃ· τότε γὰρ δυσάλωτός ἐστι καὶ δύσμαχος.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ δογμάτων ἐμήνησας, ἴσθι ὅτι ἤκουσά ποτέ τινας δεινοῦ καταμαθεῖν ἀνθρώπων εὐαγγελιστῶν διάνοιαν, ὅτι τόκου τοῦ γνησίου τοῦ νομα ἔστρεφον, κατασκευάζοντες τὸ μὴ κτίσμα εἶναι τὴν γῆν. Ἔφασαν γάρ· *Τοῖς πιστεῦσιν εἰς τὸ ἔνομα αὐτοῦ δεδότησθαι ἔξοχον τέκνον Θεοῦ γενέσθαι*. Καί· *Ὁ ἐὰν αἰτήσηται ἐν τῷ ὀνόματι μου λήψεται*· ὄνομα δὲ τοῦ πολυωνύμου κυριώτερον τῶν ἄλλων ἢ τοῦ Υἱοῦ προσηγορία, τὸ γνησίον ἐμφανίον, καὶ τὴν τοῦ κτίσματος ἔννοιαν ἔξοστρακίζουσα. Ἄηλον τοίνυν ὅτι τοῖς μὲν γῆν αὐτὸν λέγουσιν ἐδόθη ἡ χάρις, τοῖς δὲ κτίσμα αὐτὸν λέγειν τολμῶσιν ἡ χάρις οὐκ ἐπιφοιτᾷ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ πολιτείας (50) ἐδήλωσας, πάντα ὁμοῦ μαθεῖν γλιχόμενος, ἀντεπιπέλλω συντόμως· ὅτι οἱ μὲν παρ' Ἑλλήσι σοφοί, οἱ δὲξαν ἐπὶ σεμνότητι καὶ δυνάμει λόγων παρὰ πᾶσιν ἐσχηκότες, βουλόμενοι παραστήσαι τί τὸ δίκαιον, καὶ τί τὸ πρόπτον, καὶ τί τὸ νόμιμον καὶ τί τὸ καλὸν, μυρίους λόγους ἀναλώσαντες, καὶ διαλόγους μακροὺς λαβυρίνθων οὐδὲν διαφέροντας συνιέντες, τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ εἰπεῖν τι τῶν δεόντων, ὅτι καὶ πλέον τοὺς ἀναγινώσκοντας συγγέουσιν. Ὁ δὲ θεϊκὸς Λόγος δεῦρ' ἐπιφοιτήσας, καὶ τὸν ἔμφυτον ἀνακρίσας τῶν ἀνθρώπων λογισμῶν, καὶ τὴν ἐκάστου βούλησιν ὄρον τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ πρόπτοντος, τοῦ τε νομίμου καὶ τοῦ καλοῦ πηξάμενος, διὰ βραχείας ῥήσεως τοῦτο διεσάφησεν εἰπὼν· « Πάντα ὅσα θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. » Εἶτα ἵνα μὴ δόξη ἀγραφον νόμον κατ' ἐγγράφου τιθέναι, ἐπισφραγίζμενος τὰ εἰρημένα καὶ δεικνύς, ὅτι πάντα συντόμως περιεληφεν, ἔφη· *Ὁὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ νόμος καὶ οἱ προφήται*. Ἐν αὐτοῖς τοιγαροῦν ἔχοντες πάντων τῶν καλῶν τὸν κανόνα, ὃ βουλόμεθα παρὰ τῶν ἄλλων ὑμῖν ὑπαρχθῆναι, τοῦτο παρ' ἡμῶν εἰς ἕκαστον γένησθω. Ἴσθι δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ τῶν μεγέθει καὶ τῶν κάλλει τῶν κτισμάτων οὐκ εἰς εὐσεβείας ὑπέθεσιν ἀποκρησάμενοι, ἀλλὰ καὶ προσπαλασσαντες αὐτοῖς (οὐ γὰρ μόνον τὸν Δημιουργὸν οὐκ ἔγνωσαν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τὴν σέβας ἀνέθεσαν (οὔτοι σοφοὶ οἰηθέντες εἶναι, εἰς τὴν ἀμαθίαν ἐναυάγησαν πέλαγος· τῶν γὰρ κτισμάτων ἀνακρητυτότων τὸν τεχνίτην (οὐδὲ γὰρ ἀνευ ἀρχιτέκτονος οἰκία οἰκοδομεῖται, οὔτε ἀνευ ναπηγοῦ ναῦς, οὐδὲ ἀνευ ἀρμονικοῦ μουσικῶν

¹ Joau. 1, 12. ² Joan. xiv, 14. ³ Tob. iv, 16; Matth. vii, 12; Luc. vi, 31.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

ἀν ἐάλω ταχέως ἀλλὰ προσήματι φιλίας, lego οὕτω γὰρ, ut in epist. 144 inf., ubi eadem legas. Statim, ἀποδείξαντας ἐλεπόλεις χρῆ. Hesychio ἐλεπόλεις· μηχαναὶ, μηχανήματα· δι' ὧν αἱ πόλεις καθαίρονται. De his Vitruvius lib. x et Ammianus Marcellin. lib. xxiv. Mox de gentium philosophis, μυρίους λόγους ἀναλώσαντες, καὶ διὰ λόγους μακροὺς λαβυρίνθων οὐδὲν διαφέροντας συνιέντες· puvo leg. διαλόγους, juncta

voce, et συνθέντες, vel potius συνείροντες. Platonem enim perstringit dialogis omnia pertractantem: cujus dialogi *De Repub.* περὶ δικαίου inscribuntur, et notata Socratis εἰρωνεία in disserendo apud Cicero-nem, et alios. SCHOTT.

(50) Inter πολιτείας et ἐδήλωσας codd. Vat. 650 et Alt. inserunt τῆσδε. Vers. inde 6, συνθέντες iidem ponunt pro συνιέντες. POSSIN.

συσταῖν ὄργανον), ἐκείνοι τῇ τέχνῃ μᾶλλον ἢ τοῖς Ἀ τεχνῆσιν· προσπαιτίζονται, τὸν δημιουργὸν παρεγράψαντο. Τοῖς οὖν τοιοῦτοις εἰκότως, καὶ τὸ τῆς πολιτείας διέφθαρται. Ἴδον γὰρ Ἡγεμόνα τοῦ παντός ἐκ τῆς ἑαυτῶν ἐκβάλλουσι ψυχῆς, πᾶν εἶδος ἀδικίας τε καὶ πονηρίας ἀδεῶς ὄρ.·ν ἐὶν παρατιοῦνται. Ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ τῶν ἐλλογιμῶν ζητεῖς (51), ἴσθι· οὗτος ὁ Θεότατος Λόγος τὸν ἐλλογιμὸν οὐκ ἀποσεύεται, εἰ λόγῳ τὸν οἰκεῖον βυθμίζοι βλον· εἰ δὲ ἐν λόγοις φιλοσοφῶν, ἔργοις ἀφιλόσοφος ὀφθεῖη, εὐλόγως οὐδὲ ὁ λόγος τὸν τοιοῦτον προσέεται (52).

ΚΘ. — ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ

563 XXIX. — ZOSIMO, MARONI ET EUSTATHIO.

A luxu dehortatur.

·Ἡ πολλὴ καὶ ἀκατάπαυστος τρυφή καὶ ἐπὶ τὸν (53) παρὰ φύσιν παιδοτριβεῖ ἔρωτα, καὶ πᾶσαν τοῦ μὲν σώματος τὴν ὑγείαν· τῆς δὲ ψυχῆς λυμαίνεται τὴν εὐγένειαν. Παύσασθε τοιαυτοῦν ταύτης· καὶ μὴ νηστεύετε, ἀλλὰ γε τῇ αὐταρκειᾷ τῇ ὄντως σῶφρονι τρυφῇ, χρῆσθαι ἑαυτοὺς παιδεύσατε· καὶ οὐχί σεται ἡ νῦν καθ' ὁμῶν παρὰ πάντων φδομένη κωμῶδία. Εἰ δὲ ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς λαγνείας ἐμβάλλετε, μὴ τοῖς κωμῶδοις χαλεπαίνετε, ἀλλὰ τῆς οἰκείας τρυφῆς καταψηφιζέσθε, τῆς, ὡς φασιν, οὐκ οἰκοθεν παρασκευαζομένης (περίφηφοι γάρ ἐστε), ἀλλ' ἐκ τοῦ ἄλλοτριᾶς ἐπιβρίπτειν τραπέζαις. Ἐὰν γὰρ διασκευάσθητε τὴν ἀχλὺν, τότε ὕψασθε τῆς σωφροσύνης τὸ κάλλος, ὃ νῦν ἐστὶν ὁμῶν ἄθετον.

B Ingens ac continuus luxus cum ad amorem præter naturam instruit, tum corporis omnem sanitatem juxta atque animi lædit nobilitatem. Ab hoc itaque abstinete; et non jejuniis, sed sufficienti cibo moderatisque deliciis jam nunc uti assuescite. Sic fiet, ut mala omnis de vobis evulgata cesset fama. Sin vero in omne libidinis genus velut in profundum abyssum præcipitatis, male de vobis loquentibus nolite indignari; quin domesticum potius luxum condemnate, non tam, ut ferunt, vestro sumptu apparatusque instructum (parce enim sumptus facitis), quam aliorum vos ingerentes mensis. Quare si hanc caliginis nubem dissipabitis, cernere tunc licebit temperantiæ, quam nunc ignoratis, venustatem.

Α'. — ΕΡΜΟΓΕΝΕΙ, ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΚΑΙ ΑΙΛΙΑΝΩ. C ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ.

XXX. — HERMOGEM, THEODOSIO, ET ÆLIANO, EPISCOPIS.

A virtute tres commendat episcopos.

Εἰ μὴ ἡ ὑπερφυῆς ὁμῶν ἀρετῇ ἐλέγχουσά μου τὸν λόγον, καὶ ἐπὶ τῶν νῦν, (πλείω γὰρ ἴσασι) καὶ ἐπὶ τῶν ἐσομένων, (μείζω γὰρ ἢ πιστεύουσιν) εἰπεῖν ἂν κατῆλθον εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ὑμετέρων ἐγκωμίων.

Nisi excellens vestra virtus meam coarguens orationem, cum apud eos, qui modo sunt (plura enim ipsi sciunt), tum apud posteros (horum enim opinione plura sunt), me loqui vetaret, in laudum vestrarum campum excurrerem.

ΛΑ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

XXXI. — PALLADIO DIACONO.

S. Scripturæ incumbenti, non scientiæ causa, responsum denegat, ne, quod vetat Christus, sanctum det canibus. Confer. epistol. 132.

Πολλοὶ μὲν φασιν, ὅτι οὐκ ὀρθῶς βιών, ἀλλὰ περιτέλλειν βουλόμενος τὰ ἑαυτοῦ πταίσματα, τὴν τοῦ φιλομαθῆς εἶναι δόξαν θηρώμενος, ἀκολουθεῖς τοῖς σοφοῖς· ἐγὼ δὲ τοῦτο μὲν οὐ φησαιμι, ἀλλὰ τῇ **D** πείρᾳ μαθῶν, ὅτι οὐ διὰ τὸ εἰδέναι τὰ τῆς Γραφῆς ἄδυστα ἔρευνᾶν προσποιεῖ, ἀλλὰ δόξαν παρὰ ἀνθρώπων μνώμενος· οὐκ ἀποκρινοῦμαι σοι, θεῖω πειθόμενος χρησμῶ παρακελευομένω μὴ διδόναι τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ ῥίπτειν τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων.

Referunt complures te, cum recte vitam non instituas, sed tua obtegere vitia labores, gloriam, quasi discendi cupidus sis, sequendo sæctari. Equidem non ita censeo; sed experimento edoctus sum, quod non ut cognoscas sanctam Scripturam, adyta ejus perscrutari præ te feras, sed ut laudem hominum ambiens: non tibi assentior Dei oraculo persuasus, qui jubet sancta non esse canibus obijcienda, ut nec porcis margaritas.

• Matth. vii, 6; xv, 26.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(51) Quod post ἐλλογιμῶν .n edito legitur, ζητεῖς abest a codd. Vat. 650 et Alt. Possin.

(52) Pro his, οὐδὲ ὁ λόγος τὸν τοιοῦτον προσέεται, hæc habent codd. Vatic. 650 et Alt., οὐδὲ λόγον τοῦ

τοιοῦτου προσ. Id.

(53) Pro ἐπὶ τὸν legitur ἐπὶ τοὺς codd. Vat. 650 et Alt. et vers. seq. pro ἔρωτα ponunt ἔρωτας. Id.

XXXII. — ISIDORO DIACONO.

A

AB'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Laudat Joannis Chrysostomi in Pauli Epistolam ad Romanos commentarium.

In commentario Epistolæ potissimum ad Romanos (ο Isidore mihi cognominis), sapientissimi Joannis sapientia thesaurus quidam est. Sic enim existimo (ne quis ad gratiam hic me loqui putet) si divinus Paulus Attico uti sermone voluisset, quo sui existeret interpres, non aliter interpretaturum fuisse, quam supra dictus Chrysostomus vir venerandus præstitit; adeo entymematis, sententiis atque orationis elegantia, verborumque hic est usus proprietate.

564 XXXIII. — EIDEM ISIDORO.

Laus sancti ac disertī doctoris

Incidit forte in sanctum virum, cujus docentis oculis præferret majestatem ac sapientiam. Aculeos enim plurimos dicendo infigebat. Supercilium vero oculorum eorum, quæ docerentur, mentem exhibebat. Is quantus quantus est, ut ita dicam, utilia spirabat, cum posset eum cernentibus sapientiæ instillare amorem.

XXXIV. — ZOSIMO, MARONI, PALLADIO ET EUSTATHIO.

A mali societate improbos deterret.

Cum audissem vos feras immanitate superare, atque omni bello pacem molestiorem sædere ipso inter vos percusso pactos, mitem ac placidum hominem, qui sibi aliisque prodesse consueverit, contumeliosè accipere ausos vos esse, talia ei dicentes, quæ in vos potius jactata quadrarent; equidem cum lacrymis deploro. Quare malos atque improbos vos esse ignorantes, discere tandem ut velitis obsecro.

XXXV. — DIONYSIO.

Suadet oratori ut virtutem, quam verbis, reipsa etiam exornet.

Audio optime nosse te vanam aucupari gloriam, et opinionem non satis te dignam collegisse. Quare si venerandus tibi virtutis habitus videtur, quin huic das operam; sed tu fructu neglecto foliis te exornas. Siquidem etiam in laboribus *radix quidem amara*, ut ille ait, *fructus vero dulcis* inde atque amabilis existit.

XXXVI. — NEMESIO.

Ad paupertatis hortatur studium. Divitiæ ut Babylonis statua non adorandæ.

Præ omnibus abundare, magisque regio esse eos censeo, qui divitiarum cupiditatem calcarunt, quibus annumerari omni ope admittamur: tametsi plerique tyrannidem ejus velut statuam Babyloniorum admiraverint. Nos vero trium puerorum^b robur imitati, etsi turbarum voces ac fistularum, totiusque mu-

^b Dan. iii, 1 seqq.

Ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῆς μάλιστα, ὡ ὁμῶνουμε, ἡ Ἰωάννου τοῦ πανσόφου σοφία τεθησαύριται. Οἶμαι γὰρ, καὶ μὴ τίς με πρὸς χάριν λέγειν νομιζέτω, ὅτι εἰ Παῦλος ὁ θεσπέσιος Ἄττικὴν εἰληφε γλώτταν, ὥστε ἑαυτὸν ἐρμηνεύσαι, οὐκ ἂν ἄλλως ἠρμήνευσεν, ἢ ὡς ὁ προειρημένος ἀοίδιμος ἀνὴρ· οὕτω καὶ ἐνθυμήμασι, (54) καὶ κάλλει, καὶ κυριολεξίᾳ κεκόσμηται ἡ ἐρμηνεία.

ΑΓ'. — ΤΩ ΑΓΓΩ.

(Forte ejusdem Chrysostomi).

Ἐνέτυχόν ποτε ἀνδρὶ ἀγίῳ, οὗ τὸ μὲν ὄμμα διδάσκατος φοβερόν ἐτύγγανε καὶ σοφόν. Πολλὰ γὰρ αὐτῷ ἦν πρὸς τὸν λόγον τὰ κέντρα· ἡ δὲ ὄφρυς ὑπερβεβλημένη τοῖς ὀφθαλμοῖς διεσθίμαινε τὸν νοῦν τῶν διδαγμάτων. Καὶ ὄλος, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὠφελείας ἔπνεε, δεινὸν τοῖς ὀρώσιν ἐνείεις τῆς θείας σοφίας τῶν ἔρωτα.

ΑΔ'. — ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΠΑΛΛΑΔΙΩ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Πυθόμενος ὅτι θῆρας ὠμοδόρους ὑπερβαλλόμενοι, καὶ πολέμου παντὸς ἀργαλειώτερον εἰρήνην σπεισάμενοι πρὸς ἑαυτούς, πρῶτον καὶ μειλίχων ἀνθρώπων, καὶ ἑαυτὸν καὶ ἄλλου; ὠφελείν εἰωθότα, λοιδορήσαι οὐκ ἐφοβήθητε ἐκείνα αὐτῷ εἰπόντες, ὅσα ὑμῖν ἔπρεπε ἀκοῦσαι· λίαν τε ὑμᾶς κατεθρήνησα, ὅτι οὐδ' εἰ (55) τῶν κακῶν ἐστε γινώσκετε· μαθόντες τοῖνον ἀνελέγκατε.

ΑΕ'. — ΔΙΟΝΥΣΙΩ.

Πυθάνομαι ὅτι δεινότατος (56) εἰ σχηματίσασθαι δόξαν καινὴν, καὶ ὑπόληψιν οὐδὲν σοι προσήκουσαν συλλέξασθαι. Εἰ τοῖνον τὸ σχῆμά σοι τῆς ἀρετῆς αἰδέσιμον φαίνεται, διατὶ μὴ τὴν ἀρετὴν αὐτὴν ἀσκεῖς; Ἄλλὰ τοῦ καρποῦ ἀμελῶν, τοῖς φύλλοις σεμνύγῃ; Εἰ γὰρ καὶ διὰ τοὺς πόνους ἡ ῥίζα τισὶ πικρὰ εἶναι δοκεῖ, ἀλλ' ὁ καρπὸς γλυκὺς καὶ ἐράσιμος.

ΑΓ'. — ΝΕΜΕΣΙΩ.

Πάντων εὐπορωτέρους ὀρίζομεν εἶναι καὶ βασιλικωτέρους τοὺς τὸν ἔρωτα τοῦ πλεόντου καταπατήσαντας, ὧν παντὶ σθένει ἐναριθμοὶ σπουδάσωμεν γενέσθαι· εἰ γὰρ καὶ πολλοὶ τὴν τοῦτου τυραννίδα, καθάπερ τὴν εἰκόνα τοῦ Βαβυλωνίου προσεκύνησαν· ἀλλ' ἡμεῖς μμησάμενοι τῶν τριῶν παίδων τὴν

VARLÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(54) Inter ἐνθυμήμασι et καὶ cod. Alt. inserit νοήμασι. Possi.

(55) Οἱ scribunt pro ei ambo codd. Vatic. 650 et Altaemisis. Id.

ἀνδρίαν, κἀν φωναί (57) σαλπύγγων καὶ συρλύγγων, καὶ πάσης μουσικῆς πρὸς τὸν αἰθέρα φερομένης περιηχῶσιν ἡμῶν τὰς ἀκοάς (58), καὶ κάμινος πενίας ἀνακαλοῖτο, μὴ προσέχωμεν τοῖς τυμπάνοις, μηδὲ τοῖς αὐλοῖς, μηδὲ τῇ λοιπῇ τοῦ πλοῦτου φαντασίᾳ. Ἄλλὰ κἀν εἰς κάμινον ἐμπεισὲν δέη, πτωχείαν ἐλώμεθα, ὥστε μὴ προσκυνῆσαι ἐκεῖν, καὶ ἔσται ἡμῖν ἡ φιλοσοφία, ἐνθαῦθα μὲν ὡς περ δρόσος ἐν μέσῳ διασυρίζουσα, καὶ ἐλευθερίαν ἄπασαν ὠδίνουσα, ἐκεῖ δὲ τοὺς στεφάνους τῆς ὑπομονῆς ἀποτίκτουσα.

ΛΖ'. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

De bonis presbyteris contra malos disseritur, quique eorum se excusent exemplo. Confer. epist. 21.

Εἰ μὲν τῶν ἀρχομένων τινὰς ἐχειροῦτο ἡ κακία, οὐδὲν (χρὴ γὰρ τάληθῆ λέγειν) ἀν ἦν τοσοῦτο δεινόν, καίπερ ὄν δεινόν. Ἐπειδὴ δὲ ἔρπουσα πρὸς τὰ χεῖρω, καὶ τινὰς τῶν ἱερᾶσαι λαγόντων ἐπιθόσκειται καὶ ὡς γέγραφας (τὸ τῶν κακῶν κεφάλαιον, καὶ πάσης συμφορᾶς βαρύτερον) ἀπολογίαν, οὐκ οἶδ' ὅπως, τοῦτο τοῖς ὑπηκόοις τίκται. Ἀκουέτωσαν οἱ ταῦτα λέγοντες, μὴ τοῖς κακῶς ἱερωμένοις παραμετρεῖν τὸν οἰκεῖον βίον, ἀλλὰ ταῖς ἐντολαῖς. Ὁ γὰρ κριτὴς ἀδέκαστος ὢν, ἀπολογίαν ἄλογον οὐ δέξαιτο, ἀλλ' ἐρεῖ μάλιστα μὲν ὅτι (59) πολλοὶ τῶν ἱερωμένων ἠυδοκίμησαν, οἷς ἐχρῆν προσέχοντας ὑμᾶς τὸν νοῦν διορθῶσαι τὸν οἰκεῖον βίον. Ἐπειδὴ δὲ ἐφωράθητε τῆς κακίας; ὄντες ἔρασαται, ἐξ ὧν οὐ τοῖς ἀριστεύουσιν ἀτενῶς προσεσχῆκατε, ἀλλὰ τοῖς πταίσασι, κάκεινοι μὲν δώσουσι δίκην ἀξίαν ὧν ἔδρασαν, καὶ ὑμεῖς ἐπειδὴ ἀρετὴν ἠτοιμάσατε (60), καὶ κακίαν ἠσπάσασθε, καὶ οὕτε βασιλείας πόθος, οὕτε γεέννης φόβος ἐποίησε φύλακας τῶν ἐμῶν γένεσθαι νόμων, τὴν ἐσχάτην δώσετε τιμωρίαν.

ΛΗ'. — ΑΒΡΑΑΜ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Sacrarum Litterarum studium virtutis gignit amorem.

Λίαν θαύμαζω τὴν τῶν πολλῶν ῥαθυμίαν, ὅτι οἱ μὲν γενναῖοι καὶ θαυμαστοὶ ἄνδρες τοὺς πόνους τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς προθύμως ὑπομένουσιν, οὗτοι δὲ οὐδὲ τοὺς λόγους ἐξ ὧν οἱ τῆς ἀρετῆς εἰῶθαι φύεσθαι πόνοι, ἀκούειν ἀνέχονται. Τίς οὖν αὐτοῖς πιστεύει, ὅτι τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἰδρώτας γησιῶς ἐπαναιροῦσιν (61), ὅταν τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς λόγους ἰδῶσιν αὐτοὺς δυσκόλως προσιεμένους. Παραίνει τοῖνυν ἐκείνοις περὶ ὧν καὶ γέγραφας, ἔχεσθαι τῆς τῶν Γραφῶν ἀναγνώσεως. Ἐντεῦθεν γὰρ καὶ ἡ γνῶσις τίκταιται.

ΛΘ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Multiplices tentationum fructus. Confer. inf. 226 ep.

Πολλοὶ δόξαντες ἀνδρείοι εἶναι καὶ γενναῖοι οὐδὲ τὴν προσβολὴν καὶ τὸν ἀκροβολισμὸν τῶν πειρασμῶν

* *ibid.* 50.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(57) Pro φωναί scribit φωναῖς cod. alt. POSSIN.
(58) Inter ἀκοάς et κάμινος idem omittit καὶ vers. post 4, πτωχείαν idem mutat in πτωχείας. lb.
(59) Inter μὲν et πολλοὶ cod. Alt. tollit ὅτι. Idem vers. in 3, οὐ τοῖς mutat in αὐτοῖς in contextu, annotans tamen οὐ τοῖς in marg. lb.

sicæ artis per æra delatæ auribus circumsonent, et fornax inopiæ accendatur, ne tympanis attendamus, neque tybiis, ac ne reliquis quidem opum phantasmatis. Sed etsi in caminum proijciendi sumus, mendicitatem æquo feramus animo, ut ne opes quidem adoremus. Sic erit hæc nobis philosophia exinde velut ros in medio sibilum edens, omnemque gignens libertatem, ibique coronas afferens patientiæ.

565 XXXVII. — LEONTIO EPISCOPO.

Si quidem subditorum quibusdam improbitas dominetur, nihil (verum est enim proferendum) eo magis est grave, tametsi sit grave. Cum vero ad deteriora urgens etiam sacerdotii sortem adeptos depascitur, et, ut scribis (quod rei caput omnique damno gravius), defensionem excusationemque nescio quomodo hoc auditoribus parit. Audiant, qui talia dicunt, ne conformari vitæ malorum sacerdotum suam vitam velint, sed potius præceptis. In corruptus enim iudex excusationem injustam non recipiet, sed dicet: Quam multi sacerdotes bonæ fuerunt existimationis, quibus decebat mentem adhibere, ac vitam moresque vestros in melius commutare. Vos autem malitiæ nimis amantes deprehensi, cur non melioribus serio intendistis? sed vitiosi ipsi estis. Huiusque pœnas dabunt culpis condignas; vosque quia, virtute rejecta, improbitatem cupide estis amplexi, neque regni cœlestis desiderium, neque gehennæ terror meas fecit observare leges, idcirco æternam luētis pœnam.

XXXVIII. — ΑΒΡΑΜΟ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Valde equidem miror supinam quorundam negligentiam, cum alii homines generosi atque admirandi labores virtutis nomine libenter suscipiant, illi vero ne verba quidem, quibus ad laborem virtutis excitari homines solent, sustinent audire. Hos quis credat pro virtute sudores revera capessere velle, quando ne sermones quidem videas æquo ab iis animo suscipi. Hortare itaque tales, de quibus ad me perscripseras, sacram legant Scripturam, quam lectionem comitatur cognitio atque scientia.

XXXIX. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Opinantes plerique fortes se ac generosos ne impressionum quidem et tentationum velitationem

(60) Pro ἠτοιμάσατε scribit idem ἠτιμάσατε, et vers. ἐποίησε mutat in ἔπεισε, in utraque emendatione sine dubio probandus. lb.
(61) Pro ἐπαναιροῦσιν cod. Vat. 650 et Alt. legunt ἐπαναιρούντες.

sustinuerunt. Redarguti ergo sola opinione non factio fortitudinis existimationem a spectantibus, quod laudem carpere conati sunt, supercilium contraxerant. Ideo vero permittuntur, ut arbitror, tentari nonnulli, ut et magni atque inexpugnabiles in suis oculis existentes ab amore sui curati, ad modestiam impellantur. Non exiguum itaque hoc animæ commodum, fastum exstingui, ac spiritum eorum, quorum experimentum nullum, ne dicam certamen quidem sustinere queant. **566** Qui enim post multa victus tropæa, venia forte dignus: at qui in velitationibus occubat, summæ imbecillitatis vel negligentiae potius præ se fert argumentum.

XL. — TAURO PRÆFECTO.

Hortatur ut reipublicæ onus cum pluribus bonis communicet.

Noveris recte, o sagacissime virorum, quod si B amicos optimos, veritati, inquam, innutritos, et pecuniarum contemptores ad magistratus promoveris (nam periculosum est plerumque tantam negotiorum molem uni imponere) eorum, qui illos capessunt, virtute aristocratiae gubernandi feceris formam.

XLI. — LAMPETIO DIACONO.

Regnum cælorum inculcatum. Sup. ep. 4.

Res sacræ atque divinæ homini animali stulta videri possint: quandoquidem nisi vel nolenti prius persuadeas regnum esse cælorum, ejus ingenerare nequeas amorem.

XLII. — ALIPIO REMP. ADMINISTRANTI.

Pœnæ lente sunt exigendæ. Inf. ep. 207.

Grave est non tarde pœnas dare eum, qui te, ut scribis, affectit injuria, sed potius eum, qui cito pœnas persolvit, videri, postea injuriam nullam intulisse, ut accidit sæpenumero. Quamobrem ab eo pœnas exigere noli festinanter, sed expende diligenter an revera læserit: quod enim mature et accurate rem excutias, nihil inde tibi damni accedat, sed si virum innocentem pœnas dare præpropere coges, ingens accidere detrimentum poterit.

XLIII. — DOROTHEO VIRO CLARO.

Ingens supplicium et tolerantia ægre durat in hac vita, sed in futura.

Hic quidem, vir optime, simul convenire non possunt ingens supplicium ac cruciatus, et sustinentia seu perseverantia. Alterum enim alteri repugnat, quod corpus interitui natura sit obnoxium, horum non ferens concursus. Sibi vero in altera vita perpetuitate introducta pulsaque corruptione, pugnae inde existere potest dissolutio: ut tormentorum exsuperantiam neque robor corporis expellere, neque corpus in nihilum redigi possit.

A ηνεγκαν· ἐλεχθέντες οὖν ἐν μόνῃ τῇ δόξῃ, ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ πράξει, τὴν τῆς ἀνδρείας οἴησιν παρὰ τοῖς θεαταῖς κεκαρπῶσθαι, κατέσπασαν τὴν ὄφρυν. Δι' ὃ καὶ συγχωροῦνται, ὡς οἶμαι, πειρασθῆναι τινες, τὸν (62) τοῦ μεγάλου δοκεῖν εἶναι καὶ δῶσυμαχοῖ ἐνοῖαν λαθησόμενοι, καὶ πρὸς μετριοφροσύνην συναλαθόμενοι οὐ μικρὰ αὐτῇ ψυχῆς ὠφέλεια, τὸ σεσθῆναι τὸ φρόνημα τῶν μηδὲ τὴν πείραν, οὐ φημι τὸν ἀγῶνα, ἐνεγκεῖν δυνθόντων. Ὁ μὲν γὰρ μετὰ πολλὰ τρόπαια ἤττηθείς, ἴσως σύγγνωστος· ὁ δὲ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀκροβωλισμοῖς πεσὼν ἐσχάτης ἀσθενείας, μᾶλλον δὲ βραθυμίας· ἐκφέρει δείγμα.

M'. — ΤΑΥΡῸ ΥΠΑΡΧῸ.

B Ἔῤ ἴσθι, ὦ ἀγγιλοῦς τέμενος, ὅτι εἰ τοὺς ἀρίστους τῶν φίλων, τοὺς ἀληθείας, φημί, συντρόφους, καὶ χρημάτων κρείττονας κοινωνοὺς ποιήσῃς τῆς ἀρχῆς (ἐπισφαλὲς γὰρ ὡς τὰ πολλὰ τὸ ἐφ' ἐνὶ τοσοῦτον ὄγκον ὀρμεῖν πραγμάτων), ταῖς τῶν ἀντιλαμβανόμενων ἀρεταῖς ἀριστοκρατεῖαν ἀποτελέσῃς τὴν ἀρχήν.

MA'. — ΛΑΜΠΗΤΙῸ ΔΙΑΚΟΝῸ.

C Μωρία δοκεῖ τῷ ψυχικῷ ἀνθρώπῳ τὰ θεῖα· ἐπειδὴ τῷ οὐ θελόντι πεισθῆναι πρότερον, ὅτι ἡ βασιτεία τῶν οὐρανῶν ὑφέστηκεν, ἔρωτα αὐτῆς τεχθῆναι· ἀδύνατον.

MB'. — ΑΛΥΠΙῸ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝῸ.

C Δεινὸν οὐ τὸ βράδιον (63) δοῦναι δίκην τὸν ὡς φησὶ σε ἡδικηκότα, ἀλλὰ τὸ τάχιον δόντα, φανῆναι ὑστερον μὴ ἀδικήσαντα, ὅπερ πολλάκις συνέβη· μὴ σπεῦδε τοιγαροῦν ἐπὶ τὸ δίκην ἀπαιτῆσαι, ἀλλ' ἐπὶ τὸ δοκιμάσαι εἰ ἀληθῶς ἡδίκηκεν, ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ μελλήσμου οὐδὲν βλαβήσῃ, ἀπὸ δὲ τοῦ τάχους, εἰ μὴ ἀδικήσαντα ἀπαιτήσεις δίκην, κομιδῇ ἀδικηθήσῃ.

MG'. — ΔΩΡΟΘΕῸ ΛΑΜΠΡῸ.

D Ἐνταῦθα μὲν, ὦ βέλτιστε, οὐχ οἶόν τε ἀμφοτέρω συνδραμεῖν, σφοδρότητα λέγω τιμωριῶν καὶ παραμονήν. Θάτερον γὰρ θατέρῳ πολεμεῖ, διὰ τὸ φθαρτὴν οὖσαν τοῦ σώματος τὴν φύσιν μὴ φέρειν αὐτῶν τὴν σύνδοον· ἐκεῖ δὲ τῆς ἀφθαρσίας εἰσδισασμένης, καὶ τὴν φθορὰν ἐξοστραχισάσης, καὶ ἡ τῆς μάχης ταύτης διάλυσίς γένοιτο· ἂν ὡς τὴν ὑπερβολὴν τῶν βασιανιστηρίων, μήτε τὴν ἰσχὺν ἐξελάσαι τοῦ σώματος, μήτε τὸ σῶμα εἰς τὸ μὴ ὄν παραπέμψαι.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(62) Τὸν mutat in τὴν cod. Alt. et vers. inter μικρὰ et αὐτῇ inserit γάρ. possin.

(63) Inter βράδιον et δοῦναι codd. Vat. 650 et Alt. inserunt τό. Id.

ΜΑ'. — ΣΕΡΗΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Α

XLIV. — SERENO DIACONO.

Virtus laudatur et alget. (Confer ep. 413.)

Ὅσπερ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων μέγιστον ἀγαθὸν νομίζοντες εἶναι τὴν ὑγίειαν τοῦ σώματος, οὐ πᾶν αὐτῆς φροντίζουσι. Τὰ γὰρ ἡδέα τῶν ὀφθαλμῶν προτιμῶντες, διαμαρτάνουσι ταύτης· οὕτω καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπαινοῦντες, τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ ταύτην φέρουσαν ἀποδιδράσκουσιν.

ΜΕ'. — ΑΝΑΤΟΛΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

567 XLV. — ANATOLIO DIACONO.

De bono vini modice sumpti. (Conf. ep. 413.)

Ὁ οἶνος, εἰ καιρίως καὶ μετρίως ποθεῖται, ἅτε τιμηθεὶς, εὐφροσύνης αἴτιος γίνεται. Εἰ δὲ παροινήθει, ἀμύνεται τὴν ὕβριν, καὶ δίκας ἀπαιτεῖ τοὺς ὑβριστάς, γέλωτα καὶ αἰσχύνην, καὶ κωμῶδιαν, καὶ μῶλωπας αὐτοῖς προσξενῶν.

ΜΓ'. — ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

XLVI. — PAULO PRESBYTERO.

Oculos, ut animi fenestras, custodiendos. (Inf. epist. 17, 291 et 146 cum scholiis.)

Ὁ μόνον τὸ σῶμα ἀνέπαφον, ἀλλὰ καὶ τὰς βολὰς τῶν ὀφθαλμῶν, ἅς κίρας διὰ τοῦτο καλοῦμεν, παρθέτους εἶναι χρὴ, καὶ μὴ πιστεῦναι αὐταῖς ἀναισχύντως καὶ ἀκρατῶς ἐστιᾶσθαι τοῖς ἀλλοτρίοις κάλλεσιν, ἵνα μὴ ἀπὸ τῆς θέας ἐπὶ τὴν πρᾶξιν παιδαγωγηθῶσιν.

ΜΖ'. — ΕΥΓΕΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

XLVII. — EUGENIO DIACONO.

Virtutem amanti hominum contemnenda opinio.

Ἐπειδὴ χρὴ ἀπὸ τῶν γραμμάτων τῶν σῶν καταστοχάσασθαι τῆς σῆς διανοίας, ἀσθομαί σε τοὺς μὲν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς πόνους ἡδέως ὑπομένοντα, καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς καρποὺς μεγάλους εἶναι νομίζοντα· ἀθυμοῦντα δὲ τῷ τοῖς ἀνθρώποις νομίζεσθαι δυστυχεῖν, ὀλίγα γράψαι διέγνωνκα. Ἀνθρώποις γὰρ σαυτὸν ἐπὶ τούτοις δυσχεραίνων, ἐφ' οἷς ἡδεσθαι προσῆκεν. Εἰ γὰρ οὐκ ἀμφιβάλλεις, ὅτι μέγας σοι καρπὸς ἐστὶ παρὰ Θεῷ τῆς περὶ τὴν ἀρετὴν ἐνόησας, τί σε ταράττει ἢ τῶν ἀνθρώπων ὑπόνοια, εἰ καὶ δοίμεν οὕτως αὐτοὺς ὑποκτεῦναι; Ὅτι δὲ οὕτω νομίζουσι, βῆστα δεῖξαι πειράσομαι. Εἰ γὰρ καὶ σὺ μόνος τῶν ἀρετῆν ἡσυχώτων τοιαῦτ' ἐπαθεῖς, ἦν μὲν οὐδὲ τότε ἀληθῆς ἢ ὑπόνοια. Πλὴν ἀλλ' εἶχον οἱ τοῖς καλοῖς ἀπεχθανόμενοι σκιάν γούν ἀναισχυντίας. Εἰ δὲ οὕτως πρῶτος, οὕτως μόνος τοιαύταις συμφοραῖς περιέπεσες, ἀλλὰ πάντες σχεδὸν οἱ ἄριστοι, οὐ μόνον παρὰ Χριστιανοῖς, ἀλλ' εἰ χρὴ πάντας περιλαβεῖν, καὶ σέβου σου τὴν ἀθυμίαν, καὶ παρ' Ἰουδαίοις πάλαι καὶ Ἑλλήσι, καὶ βαρβάρους, τί ἀλύεις; Εἰ γὰρ κάκεινοι, ὡσπερ ἀθληταὶ γενναῖοι τυπτόμενοι, καὶ τραυματιζόμενοι, καὶ αἰμασι καταβρέθεμένοι καὶ θανάτοις ὀμιλοῦντες διετέλεσαν, τί σὺ τῇ ἀθυμίᾳ καταβλάπτεις σαυτὸν, καὶ ποιεῖς τὸν ἀνταγωνιστὴν ἰσχυρότερον; Ταυτὸν γὰρ ποιεῖς, ὡς ἂν εἰ ἐλεγεῖς, δι' ἣν αἰτίαν οὐδένα τῶν θεατῶν πλήττει ὁ ἀνταγωνιστής, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ἀπογραφάμενον καὶ εἰς τὸ στάδιον εἰσφορῆσαντα; Μὴ τοίνυν ἄλλω τοιαῦτα πάσχων οἷα κάκεινοι, « ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος· » ἀλλ' εὐφραίνου,

⁷ Hebr. xi, 38.

lætare, quod, ut certaminum fias consors, sic et A
gloriæ et præconii quoque evades particeps.

568 XLVIII. — HARPOCRÆ RHETORI.

A conviciis temperandum. Injuriam maledictis non esse ulciscendam a sapiente.

Præstat injuria affectum cum silentio tolerare ac philosophari. Tecum autem præclare est actum, postquam a flagitiosis et adulterinis hominibus, Zosimo, inquam, et Marone, Eustathio item et Martiniano, male es acceptus. Nimis acerbum esse existimasti, illos judicis sententia puniri, verum silentio premere abjectum esse: rationabili judicio injuriosos conviciatores es complexus, cavillationibus pœnam circumscribens, quæ mordere quidem reos assolet, periculo tamen non involvit. Meliorem itaque scripti hujus rationem judico, quam scribere B
aggredior, consulens tibi etiam iis, quæ sequuntur, animum intendere. Dico itaque generose ferendum, et ab accusatione liberam esse habendam linguam. Si enim et illos justum est hæc et his graviora audire, at te minime decet loqui, cum sacram habeas linguam.

XLIX. — EUTONIO DIACONO.

Laudandi boni sine ostentatione.

Certandum quidem pro virtutis alumnis, non tamen ipsi ostentandi sunt, duplici de causa, cum ne socordes reddantur, tum ut assentationis effugiatur nota. Quamobrem nuper nihil ad te scripsi: cum vero ab aliis inductus ad me litteras dederis, de silentio conquestus, quæ ibi gesta sunt, scire C
avens: scito quam maximo verborum fluxu eum, qui tuam egit causam, tanquam e rhetorum disciplina profectum, perorantem laudem plausumque sibi conciliasse. Cum enim, ignorantibus illis [judicibus] pauca quædam, cum non omnia posset, de tua virtute causæque prærogativis dixisset, in tantam mutationem rem totam adduxit, ut et eum, qui contra egerat, cum rubore dimiserit, auditores vero ad palinodiam concitavit.

¹ II Cor. 1, 7.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(64) Edit. Paris., καὶ παρὰ Σίμωνος. Elegans et sine dubio recipienda correctio est duorum codd. Vatic. 650 et Alt. concorditer scribentium παρασίμων, ut referatur ad ἀνθρώπων, nam Simonis nulla hic mentio. Sed omnino rescribendum in cod. utroque παρασίμων, cujus vocis huc congruentissima notio sic ab Hesychio traditur: Παράσιμον, ἀδύκιμον, κίβδηλον ἀπὸ τούτου καὶ τῶν νομισμάτων τὰ κίβδηλα, παράσιμα λέγεται. Hos igitur quatuor, Zosimum, Maronem, Eustathium et Martinianum, Harpocræ injustos vexatores, Isidorus hoc loco non μοχθηρούς solum, sed etiam παρασίμους, hoc est *adulterinos*, et vel Christianismi vel sacerdotii quem forte gerebant characterem vitii infamibus corruptentes ac fœde obliterrantes, vocat. Nec minus, meo quidem judicio, probanda est altera emendatio solius cod. Alt. vers. 8 ep. pro σώμασιν σώμασιν scribentis. Sententia enim manifeste requirit, ut non pœna corporis Harpocras suos conviciatores ultus sit (neque id probaret S. Isidorus), sed diceriis, quam

ἔτι ὡσπερ τῶν δόλων μετέσχεας, οὕτω καὶ τῆς εὐκλείας καὶ τῆς ἀναβήσεως μεθέξεις.

MH'. — ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤΗ.

Ἄμεινον μὲν ὑβρίζομενον σιγῇ φέρειν, καὶ φιλοσοφεῖν· οὐκ ἄκομψον δὲ καὶ τὸ παρὰ σοῦ γεγονός. Ἐπειδὴ γὰρ ὑπ' ἀνθρώπων μοχθηρῶν καὶ παρασίμων (64), Ζωσίμου, φημί, καὶ Μάρωνος, Εὐσταθίου καὶ Μαρτινιανοῦ, ἐπεπόνθεις κακῶς ἠγήσω δὲ, τὸ μὲν ψήφῳ δικαστηρίου τιμωρησασθαι τούτους, πικρόν· τὸ δὲ σιωπῇ φέρειν, ταπεινόν· λογικῇ μετῆλθες τοὺς ὑβριστὰς δίκη, τοῖς σώμασιν ἕρισάμενος τὴν τιμωρίαν· ἃ τοὺς ἐνόχους δάκνειν μὲν εἴωθε, κινδύνῳ δὲ οὐ περιβάλλει. Ἄμεινονα τοίνυν ἐγὼ κρίνω τοῦ συγγράμματος τὸν λογισμὸν, ὑφ' οὗ γράφειν ἤρῳ. Συμβουλευοίμι σοι καὶ τὸ λοιπὸν προσθεῖναι, φημί δὴ τὸ φέρειν γενναίως (65), καὶ κατηγορίας ἐλευθερίαν ἔχειν τὴν γλώτταν. Εἰ γὰρ κάκεινοι δίκαιοι ταῦτα καὶ τούτων χαλεπώτερα ἀκοῦσαι, ἀλλὰ σοὶ οὐ πρέπει φράσαι, ἀγνείας ἀνάκτορον ἔχοντι τὴν γλώτταν.

MΘ'. ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἄγωνίζεσθαι μὲν χρὴ ὑπὲρ τῶν τῆς ἀρετῆς τροφίμων· οὐ μὴν αὐτοῖς ἐπιδεικνύσθαι δυοῖν ἐνεκεν, τοῦ τ' ἐκείνους μὴ ὑπτιῶσαι, τοῦ τε κολακείας ὑπόνοιαν ἐκφυγεῖν. Διδὸ οὐδὲ γέγραφα πρώην. Ἐπειδὴ παρ' ἄλλων πειθόμενος γέγραφας, τῇ μὲν σιωπῇ μεμφομένης, τὰ δὲ γεγενημένα ἀκριβῶς βουλόμενος μαθεῖν· ἴσθι ὅτι ὡς ἔρρει ἐπὶ πολὺ ὁ σὸς διάδικος, ἅτε ἐκ ῥητορικῶν ὁρμώμενος μαθημάτων, ἐπαῖνον τε ῥόθιον αὐτῷ παρὰ τῶν παρόντων ἠγείρετο, ἅτε ἀγνοοῦντων τὴν σὴν καλοκαγαθίαν, ὀλίγα τινὰ φράσας τῶν προσόντων σοι πλεονεκτημάτων (πάντα γὰρ ἴσως οὐ ῥάδιον), εἰς τοσαύτην μεταβολὴν μετεβρῦμισατο (66) τὸ πρᾶγμα, ὡς ἐκείνον μὲν ἐρυθριάσαντα ἀποτηδῆσαι, τοὺς δὲ ἀκροατὰς παλινψιδίαν ἄσαι.

antea vocavit auctor, λογικὴν δίκην, scribenda nempe in eos monodia, de qua mox agit epist. 52 et 53. Quare utrobique ad has correctiones reformanda erit interpretatio. Possin.

(65) Codd. ambo Vatic. 650 et Alt. post γενναίως tollunt virgulam et conjunctivam καὶ, continuantque sequentia hoc modo, φέρειν κακῆγορίας ἐλευθερίαν. Hic interpunctionem figendam arbitror. Quid autem illis verbis statim sequentibus faciemus, ἔχειν τὴν γλώτταν? Silentium codicum adjuvetur conjectura. Putarim, καὶ, superius omissum huc transferendum, et verbum ἔχειν augendum syllaba, ut totus locus sic legatur: Συμβουλευοίμι σοι καὶ τὸ λοιπὸν προσθεῖναι, φημί δὴ, τὸ φέρειν γενναίως κακῆγορίας ἐλευθερίαν, καὶ ἐπέχειν τὴν γλώτταν. Non omiserim cod. Vat. 650 κακῆγορίας pro κακῆγορίας scribere; sed κακῆγορίας, etsi e solo sumptum Alt. magis huc quadrat. Id.

(66) Μετεβρῦμισατο codd. Vat. 650 et Alt. breviant in μετεβρῦμισα. Id.

N°. — Τῷ ΑΥΤῷ.

A

L. — EIDEM.

Spes non in terrenis, sed caelestibus collocanda.

Ὁ μὲν εἰς τὸ θεῖον πεποιθώς, ἐπὶ μεγίστης καὶ λαμπρᾶς καὶ ἀδιαπτώτου· ὁ δὲ ἐπ' ἀνθρώπων, ἐπὶ λεπτῆς καὶ ἀσθενούς καὶ σφαλερᾶς, καὶ ὡς τὰ πολλὰ διαπιπτούσης ἐλπίδος ὀχεῖται. Διὸ χρῆ τοῦς ἐχέφρονας, τῆς μὲν προτέρας ὡς ἱερᾶς ἀγκύρας (67) ἀντέχειν, τῆς δὲ δευτέρας ἀπέχεσθαι.

NA'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Otium, pulvinar diaboli, fugiendum.

Λίαν θαυμάζω τῶν πάντα μὲν, ὅσα ὁ κοινὸς ἐχθρὸς ἀπάντων διάβολος βούλεται, ἀσμένως πρατόντων, εἶτα ἐπιζητούντων, πόθεν τὰ τῆς εὐταξίας ἀπόλλωεν ἅπαντα. Ἦν γὰρ τὴν υπερβάλλουσαν καὶ ἀνῆκεστον βᾶθυμιαν ἀπώθωνται, συναπώθωνται (68) εὖ ἰδ' ὅτι καὶ τὸ τὰ τοιαῦτα ζητεῖν.

NB'. — ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ.

De monodia ab illo in improbos conscripta.

Ἡ μονωδία, ἣν γέγραφας εἰς Μαρτινιανὸν καὶ Ζώσιμον, Εὐστάθιον τε καὶ Μάρωνα, ὡς οὐδέπω μὲν τεθνηκότας, ἀεὶ δὲ ἐν τῷ ἁμαρτάνειν ἀποθνήσκοντας, καὶ τὰς ψυχὰς ἐν τοῖς σώμασιν, ὥσπερ ἐν τάφοις κατωρυγμένας ἔχοντας, εἰ καὶ ἀληθῶς καὶ εἰκότως συγγέγραπται, παρ' ἐμοῦ αὐτοῖς οὐ πεμφθήσεται. Οὐ γὰρ ἂν δὴ σοὶ πολέμου αἰτίας γενόμεν. Ἀμελιχτα γὰρ φασι εἶναι αὐτοὺς καὶ ἀτίθασσα θηρία· εἰ μὲν γὰρ παραινέσεις ἦν, ἔπεμψα ἂν· ἐπεὶ δὲ θρηνός ἐστι μονοειδής, οὐκ ἔδοκίμασα πέμψαι· εἰ δ' αὐτὸς ὄντως βούλει, πέμψον· ἴν' εἰ καὶ γένοιτο ἄσπονδος μάχη, μὴ εἰς ἄλλον ἔχης ἀνενεγκεῖν τὴν αἰτίαν.

NC'. — MARTINIANO, ZOSIMO, MARONI, EUSTATHIO.

Mittit monodiam in illos conscriptam; hortatur ut, relictis vitiis, tandem respiciant. (Confer epist. 77.)

Μονωδίαν τις τῶν λίαν πεπαιδευμένων, καὶ εἰς ἄκραν ἀρετὴν ἀναβεβηκότων, πεποίηκεν εἰς ὑμᾶς. Ἔστι δὲ ἡ μονωδία (οἶδα γὰρ εἶτι καὶ τοῦτο ἀγνοεῖτε), θρηνὸς μονοειδής, μήτε προσωποποιίαν, μήτε ἡθοποιίαν ἔχων. Καὶ τὸ μείζον, οἱ μὲν ἄλλοι τοὺς ἐκπεπτωκότας φιλοσοφίας θρηνοῦσιν (69). Οὗτος δὲ ὡς ἀλιτηρίους,

Qui ad divinas res ducitur, maxima capesset et illustria atque stabilia bona : qui vero ad humana vehitur, spe fallaci et imbecilla ac tenui, utque plurimum spe concidente discedet. Quapropter prudentes ac cordatos decet priorem spem ut *sacram* complecti *anchoram*, alteram vero rejicere.

569 LI. — EIDEM.

Valde equidem admiror eos, qui libenter patrant omnia, quæ communis omnium hostis diabolus suggerit ; deinde quærentes, quomodo omnem amiserint benegerendi rationem. Si enim eximiam et incurabilem repellerent negligentiam, simul etiam, sat novi, quærere illa omitterent.

LII. — HARPOCRÆ SOPHISTÆ.

Monodia abs te conscripta in Martinianum, Zosimum, Eustathium et Maronem, ut nondum vita functos, perpetuis tamen flagitiis morientes, animasque in corporibus tanquam sepulcris defossas habentes, etsi vere et recte sit conscripta, nondum est illis a me missa, ne bellum in te concitem. Implicabiles enim et intractabiles esse feras referunt. Si adhortatio fuisset, misissem utique ; sed quia monodia luctus est et ænia in funere, idcirco non mittendum curavi. Si vero mitti omnino vis, per meliceat : verum si hiac bellum, ut sit, irreconciliabile existat, in alium cave culpam transferas.

LIII. — MARTINIANO, ZOSIMO, MARONI, EUSTATHIO.

Monodiam vir bene doctus summaque præditus virtute in vos conscripsit. Est autem monodia (quod et vos ignorare certo scio) simplex et unius generis luctus, seu deploratio neque personarum, nec morum continens fictionem. Quodque majus est, alii in eos, qui philosophia exciderunt, concinunt fu-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(67) *Anchoræ sacræ* notum proverbium, ut et inf. epist. 271, qua et de spe agit, ut et mox ep. 58. SCHOTT.

(68) Pro συναπώθωνται codd. Vat. 650 et Alt. recte scribunt συναπωθήσονται. POSSIN.

(69) Respexit, opinor, ad Pythagoreorum morem, quo iis, qui a philosophia defecissent, cenotaphia tanquam mortuis exstruebant, ut tradit his verbis Origenes lib. II *contra Celsum* : Οἱ Πυθαγόρειοι κενόταφα ψυχοδόμουν τοῖς μετὰ τὸ προτραπήναι ἐπὶ τὴν φιλοσοφίαν πάλιν δρομήσαντι ἐπὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον. Καὶ οὐ παρὰ τοῦτο ἀσθενῆς ἦν λόγῳ καὶ ὑποδείξει Πυθαγόρας, καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ *Pythagorei*, inquit, *cenotaphia exstruebant iis qui defecissent a philosophia, reflexo cursu ad vitam privatam. Nec ideo deterior habitus est Pythagoras in doctrina aut demonstrationibus, aut ejus discipuli.* Refert idem

Clemens Alexand. lib. II *Stromatow.* Ejus verba ascribam : Φασι γ' οὖν Ἰππαρχὸν τὸν Πυθαγορικόν, αἰτίαν ἔχοντα γράψασθαι τὰ τοῦ Πυθαγόρου σοφῶς ἐξελαθῆναι τῆς ἀποτριβῆς, καὶ στήλην ἐπ' αὐτοῦ γενέσθαι οἷα νεκρῷ. Διὸ καὶ ἐν τῇ βαρβάρῳ φιλοσοφίᾳ νεκροὺς καλοῦσι τοὺς ἐκπεσόντας τῶν δαγμάτων, καὶ καθυποτάξαντας τὸν νοῦν τοῖς πάθεσι τοῖς ψυχικοῖς. Exstatque epistola bene longa Lysidis ad Hipparchum, cujus in extremo hæc legas, Εἰ μὲν οὖν μεταβάλοις, χαρῆσομαι· εἰ δὲ μὴ, τέθνηκάς μοι. Ad quem Lysidis Pythagorei locum respexit et Greg. Nazianzenus epistol. 45, ad Greg. Nyssenum scribens, quod a nullo interpretum animadversum esse valde equidem miror. Sic enim Theologus : Εἰ μὲν οὖν μεταβάλοις, ἀλλὰ νῦν χαρῆσομαι, τῶν Πυθαγορικῶν τις ἔφη φιλοσόφῳν ἑταῖρον ἐκπεπτωκότα θρηνῶν. Εἰ δὲ μὴ, ἐκείνος μὲν ἔγραψε, τέθνηκάς

neris luctum. Hic vero vos ut Improbos ac perniciosos, quique nihil de ipsa philosophia gustarint, deploravit. Vos quidem omne vitiorum genus, dictum indictum patrans inducens; contendens vero pro viribus virtutis nullam partem in mentem vobis, ne per somnium quidem venisse sancte confirmat. Quod vero maximum appareat, id non prius dicere desinam. Quoniam quisquis in monodiam hanc inciderit, vos ut belluas noxias atque execrandos dæmonas, hostesque communis omnium naturæ merito exsecretur: illum vero scriptorem vituperet quod id aggressus sit argumentum, quod summa accuratione perficere nequiverit: adeo omni oratione scriptioneque major nequitia vestra cunctis apparet. Singuli enim prætermisum ab illo vitium reprehendentes victum illum existimant, ut ansam cum vestris flagitiis sermone contendere.

570 Crimina enim vestra non venia modo, verum etiam supplicio superiora majoraque judicant. Vos vero non injuria accusant, quod neque exemplis incitati, neque assecelas reperturi in tot tantaque incidere delicta, quæ nemo, ne eloquentissimus quidem, oratione consequi dicendo possit. Verum vel sero tandem respicite, ac poeniteamini de patris a innotescunt.

LIV. — HERONI DIACONO.

Virtus sequenda, ut hostem vincas.

Accusationes quasdam refellere solet interdum vita proba ejus, qui in jus vocatur. Vir itaque bonus tantum conspectus et nondum defensum sæpe numero non solum omnem depellit accusationem, et maledicentiam, sed et laudibus ornatus discessit. Quare si vel ab inimicis exigere pœnas vis, virtutem fac exerceas. Quæ enim orsa sunt laudum tuarum præconia, hostibus quam pœnæ omnes sint, graviora sunt magisque acerba.

LV. — AGATHODÆMONI GRAMMATICO.

Avaritiæ detestatio. (Confer inf. §p. 67.)

Si nonnulli tuæ traditi disciplinæ, furoris rabieque pleni insolens quid ac præter disciplinam attemptarint, hos ferro retrahere, silentiumque, ne in præceps ferantur, impera. Si vero pecuniarum flagrare sentias amore, dic iis assidue: Ecquæ nova hæc et absurda plura habendi cupiditatis amentia est? Cur injecta materie ac fomite subjecto amplior sit possidendi ardor? Undique enim rapiens, nunquam expletur. Quantum si capitum multorum hydra infinita habeat ora, quibus cibum in ventrem inexplebilem demittat, tanto plus appetat, et quasi nihil antea acceperit. Equis igitur cordatus hujus-

καὶ μηδεπώποτε γευσαμένους αὐτῆς τεθρήνηκε. Πῖν μὲν εἶδος ἀμαρτημάτων ῥητῶν τε καὶ ἀρρήτων ὕμῳ διαπραττομένους εισαγαγῶν, τῶν δὲ τῆς ἀρετῆς μερῶν μηδὲ εἰς ἔννοιάν ποτε ἐληλυθέναι ἰσχυρισάμενος. Ὁ δὲ μέγιστος φάναι, τοῦτο οὐ πρὶν (70) παύσομαι· ὅτι ἕκαστος τῶν ἐντυγχανόντων τῇ μονοψύχῃ, ὕμῳ μὲν ὡς ἀργαλέα θηρία, καὶ δαιμονας ἀλάστορας, καὶ τῆς κοινῆς φύσεως ἐχθρούς ἀποστρέφεται· ἐκείνοι δὲ μέμφεται, ἐπιχειρήσαντα μὲν, μὴ δυνθέντα δὲ ἐπιφέσθαι τῆς ἀκριβείας. Οὕτω καὶ λόγου παντὸς καὶ συγγράμματος μείζων ἢ κακία ἢ ὑμετέρα πᾶσιν εἶναι δοκεῖ. Ἐκαστος γὰρ τὸ ἐκείνῳ παραλειφθὲν ὕμῳ ἀμάρτημα ἐκχωμῶδῶν, ἐκείνῳ μὲν ἠτητῆσαι νομίζει, πρὸς τὴν (71) ὕμῳ κακίαν ἀμιλληθῆναι τῷ λόγῳ τολμήσαντα. Τὰ γὰρ ἀμαρτήματα ὕμῳ οὐχὶ συγγνώμης μόνον, ἀλλὰ καὶ τιμωρίας ἡγεῖται εἶναι μείζονα. Ὑμᾶς δὲ κακίζει ὅτι οὐτε παραδείγμασιν ἐκδιασθέντες, οὐθ' ἔξοντες τοὺς μιμησομένους εἰς τοιαύτην ἠλάσατε κακίαν, ἥς οὐδεὶς τῶν ἀγαν πεπαιδευμένων (72) ἐπιφέσθαι τῷ λόγῳ δυνήσεται. Ἄλλ' ὡς πράξαντες ὅσα μηδὲς τῶν πώποτε ἐπὶ παρανομίαις βεβοημένων, κἂν ὀψέποτε, γνωσιμαχῆσατε.

nemine unquam tot delictis, quæ sæpe jam vulgata

ΝΔ'. — ΗΡΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἐπίαις τῶν κατηγοριῶν εἴωθεν ἀπίστους ποιεῖν ὁ τῶν ἐγκαλουμένων βίος. Πολλάκις γοῦν ἀνὴρ ἀγαθὸς ὁραθείς μόνον, καὶ μὴ ἀπολογισάμενος, οὐ μόνον πᾶσαν ἀπετρίψατο κατηγορίαν τε καὶ κακηγορίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπαίνους στεφθεὶς ἀπῆλθεν. Εἰ τοίνυν βούλει τοὺς ἐχθρούς τοὺς σαυτοῦ δίκας ἀπαιτῆσαι, ἀρετὴν ἄσκει. Τὰ γὰρ σοὶ παρὰ πάντων ὑφανόμενα ἐγκλήματα, ἐκείνῳ τιμωρίας ἀπάσης ἐστὶ βαρύτερά τε καὶ πικρότερα.

ΝΕ'. — ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Εἰ μὲν τινες τῶν ὑπὸ σοῦ ἠνιοχουμένων, λύσεως τε καὶ ἀφροῦ μεστοὶ τυγχάνοντες, ἀγέρωχόν τι καὶ παρὰ τὴν ἡλίαν πράττειεν, ἀνασεύραζε τούτους καὶ ἐπιστόμιζε, ἵνα μὴ κατὰ κλημάτων ἐνεχθεῖεν. Εἰ δὲ χρημάτων ἀσθεῖα ἐραστὰς, ἀεὶ λέγε· Τίς ἡ καινὴ καὶ παράλογος τῆς φιλοχρηματίας μανία, ἣ τὸ προστιθέμενον ὕλη καὶ ὑπέκκαυμα τῆς τοῦ πλείονος ὀρέξεως γίγνεται; Πάντοτε γὰρ δεχομένη, οὐδέποτε πληροῦται· ὅσον δὲ τις πολυκέφαλος ὕδρα μυρίαις στόμασι τὴν τροφήν τῇ γαστρὶ τῇ ἀκορέστῳ παραπέμπουσα, τοσοῦτον αὐτῆς ὀρέγεται πλέον, ἢ ὅσον οὐδὲν εἰ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐδέξατο. Τίς οὖν ταῦ-

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

μοι· *Siquidem meliorem mentem indueris, gaudebo, ut Pythagoricus quidam philosophus (Lysis) dicebat, cum prolapsi sodalis vicem lugeret. Sin minus, ille quidem scripsit, mihi mortuus es.* SCHOTT.

(70) Inter πρὶν et παύσομαι codd. Vatic. 650 et

Alt. inserunt εἰπεῖν. POSSIN.

(71) Post πρὸς τὴν cod. Alt. addit ἀφαστον (sic). Id.

(72) Πεπαιδευμένων in præsentī efferunt ambo codd. scribentes παιδευμένων. Id.

της εὐ φρονῶν ἔλοιτο εἶναι ἑραστής, τῆς κἀνταῦθα ἁμοδι vitiū sustineat esse amator? quod et non τῷ μὴ κορέννυσθαι κολαζούσης τὸν ἀλόγῃτα, κάκεισε explendo quem semel cepit, sic puniat, ut et æternis εἰς τὸ ἄσβεστον πῦρ παραπεμπούσης;

modi vitiū sustineat esse amator? quod et non explendo quem semel cepit, sic puniat, ut et æternis inferorum ignibus, qui exstingui nequeant, addicat.

NC'. — ΔΟΜΕΤΙΩ.

LVI. — DOMITIO.

Beati qui persecutionem patiuntur.

Οὐ τὸν πάντῃ τῶν εἰωθότων τοῖς ἀνθρώποις ἀναιρῶν συμβαίνειν ἀπειρατον, μακάριον εἶναι οἱ πολλοὶ νομίζουσι (τοῦτο γὰρ ἀδύνατον), ἀλλὰ τὸν ὀλίγων μετεσχῆκῶτα. Διὰ γὰρ πληθὸς συμφορῶν, ἀπὸ τοῦς πλείστους καταλύζουσι, μακάριον τὸν ὀλίγοις (73) προσομιλήσαντα εἶναι ὀρίζονται. Ἡμεῖς δὲ καὶ τὸν πολλὰ μὲν τῆδε πεπονθῶτα, γενναίως δὲ ἐνηνοχῶτα, τοῦ ὀλίγα πεπονθῶτος μᾶλλον μακαρίζομεν· ὅτι πρὸς τὰ παλαισμάτα καὶ οἱ στέφανοι B πλέκονται, καὶ τοῖς ἄθλοισι τὰ ἑπαθλα ἀκολουθεῖ.

Felicem quidam existimant non eum, qui nihil molestiarum, quibus mortalium obnoxia vita est, sensit unquam (id enim fieri non potest), sed qui quam minimis urgetur malis. Calamitatum enim ob copiam, quibus plerique circumfluunt, beatum pronuntiant, qui paucissimis læditur. Nos vero [Christiani] et multa quidem perpessum, excelso tamen animo tolerantem, longe ducimus feliciorē eo, qui modica pertulerit. Nam et luctatori coronæ ex merito obveniunt, et certantes sua præmia comitantur.

NZ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

571 LVII. — ZOSIMO PRESBYTERO.

A vitiis dehortatur et nequitia.

Κηλίδα, καὶ μίλασμα, καὶ ἄγος, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν προδῆλων αἰσχρῶν ὀνομάζοντες σέ τινες, ὧ σκέτλιε Ζώσιμε, περιλασιν; οὐδ' οὔτε καιρὸς, οὔτε τὸ πάθος ἐπιστομίσαι δύναται, πάντων μαρτυρούτων τῶν ἀκούοντων, ὡς ὀλίγα ἀντὶ πολλῶν, καὶ σεμνὰ ἀντὶ αἰσχρῶν φράζουσι. Σκόπει τοίνυν, ὅπως τοῦτους ἐπιστομίσης· ἐπιστομίσεις δὲ, εἰ παύσοιο τῆς ἀπορῆστου βῆθυμίας.

Probrum, piaculum ac scelus, et quid non contumeliosius nominis tibi, o miser Zosime, quidam, dum accedunt, imponunt? quorum neque tempus, neque pathos obturare os queat, contestantibus omnibus, qui audiunt, ut pauca multis, gravia turpibus repellant. Quare vide, qua ratione silentium illis imponas. Impones autem si ab insatiabili hac nequitia cessabis.

NH'. — ΕΠΙΦΑΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

LVIII. — EPIPHANIO DIACONO.

[*Spes vitæ anchora. (Confer ep. 50 et 271.)*]

Ἡ εἰς τὴν ἀμαχον τοῦ τὰ πάντα οἰακίζοντος δεξιᾶν ἔλπις, οὐ μόνον τὴν τῶν μελλόντων ὠδίνει ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρόντας ἐπικουφίζει πόνους. Ἐρῶν γὰρ τις φέρει τοὺς ἄθλους τῆ τῶν στεφάνων ἔλπιθ πτερούμενος. Εἰ τοίνυν κἀνταῦθα ἡμῖν συναγωνίζεται καὶ συμμαχεῖ, κάκεισε στεφάνοις ἡμᾶς κοσμεῖ καὶ φαιδρύνει, καὶ ἀποδλέπτους παρ' ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις καθίστησι, ταύτην περιπτυσώμεθα, καὶ σύνοικον ἔχωμεν καὶ ὁμοτρόπεζον.

Spes, quæ est ad invictam dexteram cuncta gubernantis, non solum in futurum parit voluptatem, sed et præsentis vitæ sublevat labores. Facile enim quis certaminum labores sustinet, qui coronarum ac præmium spe nititur. Si hæc itaque nobiscum hic certat et pugnat, ibi vero coronis exornat atque exhilarat, venerandosque angelis atque hominibus nos constituat, hanc complectamur et mensa lectoque excipiamus.

NO'. — ΘΕΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

LIX. — THEONI PRESBYTERO.

Asperius nihil est humili cum surgit in altum.

Μὴ λαν ἐκπλήττου, μηδὲ θαύμαζε, εἰ Ζώσιμος ἀπὸ οἰκετικῆς, ὡς φῆς, βίζης ὀρμώμενος φανητιᾶ, καὶ μέτριον οὐδὲν φρονεῖ. Εἴωθε γὰρ ἡ παρ' ἔλπιθα εὐημερία τοὺς ἀνοηταίνοντας πρὸς ὕβριν τρέπειν.

Noli percelli aut admirari, si Zosinus stirpe se jactans, ut scribis, et aliquis videri cupiens, nihil sapiat moderari. Quæ enim insperata accidit felicitas, ea contumeliam fere attrahit.

Ξ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

LX. — IIERACI DIACONO.

Amat victoria curam.

Σφόδρα ἀπατώμεν ἑαυτοὺς, καὶ παραλογίζόμεθα, εἰ μηδὲν πράττοντες ὧν προσηκεῖ πράττειν τοὺς νικᾶν βουλομένους, τῶν πάντα πραττόντων (74) ἀχρῆ πράττειν τοὺς νικῆσειν μέλλοντας, περιέσεσθαι προσδοκῶμεν. Ταυτὸν γὰρ ἐστὶ, τὸ καὶ τοὺς καθύδοντας καὶ βέγγοντας τῶν ἐγρηγορῶτων καὶ σπουδα-

Valde nosmetipsos decipimus, falsaque utinur ratlocinatione, si nihil agentes eorum, quæ decet agere, qui vincere contendat, superiores nos fore speramus his, qui nihil non agunt eorum quæ convenit victores agere ac pati. Hoc enim perinde sit, atque dormientes stertentesque vigilantibus ac sat-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(75) Uterque codex, ὀλίγων. POSSIN.

legunt τοὺς πάντα πράττοντας. Id.

(74) Pro πάντα πραττόντων codd. Vat. 650 et Alt.

agentibus antepone, et ignavos atque socordes iis præferre, qui nihil intentatum relinquunt.

ζώντων περιεῖναι, καὶ τοὺς βῆθιμοῦντας καὶ ἀργούντας τῶν μηδὲν παραλιμπανόντων κρατεῖν.

LXI. — MARCIANO PRESBYTERO.

ΞΑ'. — ΜΑΡΚΙΑΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Demonstrationis vis in argumento.

Dicta, quæ probatione multa longaque indigent inquisitione, non tam sententia aut responso, quam demonstratione declarantur. Opus enim probatione est, ambitu seu circumductione ac demonstratione, ut perspicuam possint nancisci declarationem. Qui enim pronuntiaturus sententiam carere se demonstratione posse existimat, is sapientiæ est expertus.

Τὰ πολλῆς βασάνου καὶ μακρᾶς ἐξετάσεως δεόμενα ῥητὰ, οὐκ ἀποφάσει, ἀλλ' ἀποδείξει σαφηνίξεται. Χρεῖα γὰρ καὶ κατασκευῆς, καὶ περιόδου, καὶ ἀποδείξεως, ὥστε δυνηθῆναι ταῦτα λαμπρᾶς τυχεῖν ἐρμηνείας. Εἰ δὲ τις ἀποφαινόμενος νομίζει ἀποδείξει κερῆσθαι, οὕτως ἔξω τῆς τῶν σοφῶν ἐσκήνωται συνόδου.

572 LXII. — JOANNI DIACONO.

ΞΒ'. — ΙΩΑΝΝΗ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Adulatio magis quam contumelia vitanda.

Tametsi parentes ac magistri ab adulatione, ut summopere noxia vehementerque corrumpente, abstinentes metum inculiant, hi quidem auditoribus, illi vero liberis : oportet tamen et nos, si sapiamus, assentatores magis aversari, quam qui lædunt, injuriaque afficiunt. Majus enim affert detrimentum non advertentibus bonos ille, quam injuria, et difficilius illud quam hoc vitium expugnatur.

Εἰ καὶ διδάσκαλοι καὶ πατέρες τῆς κολακείας ἀφήμενοι, ὡς τὰ μέγιστα βλαπτοῦσης καὶ λυμαιομένης, φόβου ἐπανατείνονται, οἱ μὲν τοῖς φοιτηταῖς, οἱ δὲ τοῖς παισὶ· χρεὶ καὶ ἡμᾶς, εἴγε σωφρονούμεν, μᾶλλον τῶν ὑβρίζοντων τοὺς κολακεύοντας ἀποστρέφεσθαι. Μείζονα γὰρ ἔχει λύμπη τῆς ὑβρεως ἢ τοιαύτη τιμὴ τοῖς μὴ προσέχουσιν· καὶ δύσκολον τούτου κρατῆσαι ἢ ἐκείνου τοῦ πάθους.

LXIII. — ANEΠΙΓΡΑΦΟΣ.

ΞΓ'. — ΑΝΕΠΙΓΡΑΦΟΣ.

Virtus sui merces.

Virtus sola possidentem potest ornare. Nullus itaque in dignitate constitutus ex se honorem habet, sed a subditis accipit : at virtutis perstudiosus etiam in seipso stabile decus, quod auferri nequeat, adipiscitur.

Μόνη ἡ ἀρετὴ αὐτάρκης κοσμησαὶ τὸν ἔχοντα. Οὐδεὶς γοῦν τῶν ἐν τέλει καθ' ἑαυτὸν ἔχει τὸ γέρας, ἀλλὰ ἐν τοῖς ὑπηκόοις κέκτηται τὴν τιμὴν· ὁ δὲ φιλάρετος καὶ ἐν ἑαυτῷ καὶ ἀναφαίρετον ἔχει τὸ κλέος.

LXIV. — HIERACI DIACONO.

ΞΔ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Victus cultusque corporis, qualis. (Confer. ep. 148, 158, 237.)

Qui edit quantum fami depellendæ satis est, eaque induit vestimenta, quæ honeste corpus tegant, næ ille et animæ pulchrum vehiculum comparat, et nauclero gubernaculum ad dirigendum facile, et militi quoque congrua arma, et musico lyram concinnam adaptat. Qui enim deliciis pinguescens corpore ac vestibis mollibus nimis indulget, et lasciviat, et in absurdas induit immittitque cupiditates, atque adeo reddit molle, bonamque corporis lædit habitudinem : multaque illa mollitie dissolvit, enervatque, animo etiam bellum parat. Quamobrem utroque victu cultuque corporis nimio abstineto.

Ὁ τοσοῦτον ἐσθίων ὅσον λύσαι λιμὸν, καὶ τοιαῦτα περιβαλλόμενος ὅσον ἐσκεπάσθαι κοσμίως, δχημα καλὸν τῇ ψυχῇ παρασκευάζει τὸ σῶμα, καὶ τῷ κυβερνήτῃ εὐμεταχειρίστους τοὺς εὐλακας, καὶ τῷ στρατιωτῇ εὐάρμοστα τὰ ὄπλα, καὶ τῷ ἁρμονικῷ μουσικῆν τὴν λύραν. Ὁ γὰρ τρυφῇ πάλινω, καὶ ἱματίοις καλλωπίζων, σχιρτῶν αὐτὸ παρασκευάζει, καὶ εἰς ἀτόπους ἐπιθυμίας ἐξάπτει, καὶ μαλακώτερον αὐτὸ ποιεῖ, καὶ τὴν εὐεξίαν αὐτοῦ λυμáινεται, καὶ τῇ πολλῇ βλακειᾷ διαλύει αὐτὸ, καὶ τῇ ψυχῇ πολέμιον κατασκευάζει. Οὐκοῦν πέπαυσο κάκεινο καὶ τοῦτο ποιῶν.

LXV. — EIDEM.

ΞΕ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Vitandus aspectus mulierum, ut peccandi ansa. In illud Matth. v, 28, « Qui respexerit mulierem, » etc. (Confer ep. 17, 46, 139, 291.)

Non simpliciter, optime virorum, qui corda nostra singulatum condidit, lege præcepit, non libidinose aspicere mulierem, sed ut a molestia tentationeque nos liberaret. Cum enim longo sit facilius formosam non spectare feminam, quam spectata earratoque ac saucio jaculum eximere vulnusque circo id Christus præscripsit. Certamina leviora (imo vero ne bello quidem

Οὐχὶ ἀπλῶς, ὧ βέλτεστε, ὁ πλάσας κατὰ μόνας τῆς καρδίας ἡμῶν ἐνομοθέτησε μὴ ἰδεῖν ἀκολάστως εἰς γυναῖκα, ἀλλὰ πραγμάτων ἡμᾶς ἀπαλλάττων. Ἐπειδὴ γὰρ πολλῶ εὐκολώτερον μὴ ἰδεῖν εὐπρόσωπον γυναῖκα, ἢ θεασάμενον καὶ τρωθέντα ἐξεγκῦσαι τὸ βέλος, καὶ θεραπεῦσαι τὸ τραῦμα, τοῦτο προσέταξε. Κουφότεροι γὰρ ἐν προομιλοῖς οἱ ἀγῶνες (μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἀγῶνος δεῖ [75]) τῷ μὴ τὰς θύρας ἀνοίγοντι τῷ

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

ræco occurrit, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἀγῶνος δεῖ, supervacaneum arbitror, ideoque dele-

καὶ τῶν
Iam 74. n.
71. c.

πολεμῶ, μὴδὲ τὰ σπέρματα δεχομένῳ. Εἰ τοίνυν ἐξῶν χωρὶς συμπλοκῆς στήσαι τὸ τρόπαιον, τί πράγματα σαυτῷ παρέχεις περιττά; Οὐ γὰρ τοσοῦτος ἰδρῶς συμβαίνει ἐν τῷ μὴ ὄρῶν, ὅσος ἐν τῷ ὄρῶντα κρατῆσαι· μάλλον δὲ οὐδὲ πόνος τὸ πρότερον, ἀλλ' ὁ πολὺς μόχθος μετὰ τὴν θέαν φέρεται. Ὅταν οὖν καὶ τὸ κέρδος μέγιστον ᾖ, καὶ ὁ πόνος μικρὸς, τί σαυτὸν ἐμβάλλεις; (76) εἰς τὸ ἀδιεξόδευτον τῆς ἐπιθυμίας πέλαγος; οὐ γὰρ εὐχερέστερον μόνον ὁ μὴ θεώμενος, ἀλλὰ καὶ καθαρώτερον περιέσται. Ὅσπερ γὰρ ὁ ὄριον μετὰ πόνου πλείονος καὶ κηλίδος ἀπαλλάττεται, ἐὰν ἀραι ἀπαλλαγῇ· οὕτως ὁ μὴ ἰδὼν καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἐστὶ καθαρός.

ΕΓ'. — ΟΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Non ea semper utilia quæ nobis, sed quæ Deo videntur. (Confer ep. 43, initio et fine.)

Οὐ πάντως (77) τὰ δοκοῦντα ἡμῖν συμφέρειν, ταῦτα καὶ λυσιτελεῖ. Πολλοὶ γὰρ πολλοὺς νενικηκότας, ἐκείνους μὲν ἐβλαψαν οὐδὲν, ἑαυτοὺς δὲ τὰ χεῖριστα διέθηκ'· διὸ καὶ ἔδοξεν ἐκεῖνος διημαρτηχέναι τῆς ἀληθείας ὁ εἰπὼν· « Μακάριος ἐκεῖνος, ᾧ τὸ τόξον μεριμνήσεως ὁ συμφέρει (78) πεσεῖν. » Ἐχρῆν γὰρ, εἴγε σοφὸς ἦν, εἰπεῖν· « Μακάριος ἐκεῖνος ᾧ τὸ τόξον μεριμνήσεως ὁ συμφέρει πεσεῖν. » Πολλοὶ γὰρ ἐνζήλων καὶ λαμπρῶν ἐπιτυχεῖντες πραγμάτων, ἐκ τούτου εἰς χεῖρω ἑαυτοὺς ἤλειψαν κακά. Ἐπὶ γὰρ τοῖς προτέροις μεγάλα φρονήσαντες, τολμηροτέρως τοῖς δευτέροις ἐνεχείρησαν. Πολλοὶ δὲ ἀποτυχόντες, συμπερόντως ἐπαίδεύθησαν τοῖς ἀργαλεωτάτοις πράγμασι μὴ ἐγχειρεῖν. Ἐπεὶ οὖν τὸ τὰ συμφέροντα εἰδέναι τε καὶ διδόναι, τῇ θεῷ ἀνήκει προνοία, ταῦτα παρ' αὐτῆς αἰτῶμεν, καὶ διδόμενα στέργωμεν, εἰ καὶ ἐναντία δοκολῆ εἶναι.

ΕΖ'. — ΗΡΩΝΙ (79) ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Avaritiæ detestatio.

Ὅσπερ ὁ διὰ παντὸς διψῶν, καὶ παρὰ ποταμοῦς καὶ πηγᾶς κατακέχεται, οὐκ αἰσθίσεται τῆς εὐφροσύνης, τῷ μὴ δύνασθαι· ὁμοίως τὸ πάθος· οὕτω καὶ ὁ πλείονων ὀρεγόμενος, καὶ μύριους ἔχει ὀθησαυροῦς, οὐδέποτε ἠδονῆς αἰσθίσεται, τῷ μὴ εἰδέναι κόρον. Ὅ δὲ τῷ τῆς χρείας ὄρω εἶσω ἑαυτὸν διατηρῶν, οὐδέποτε τούτῳ τῷ ἀνηκέστῳ ἀλώσεται νοσήματι, ἀλλ' ἐν θυμηδία ἔσται καὶ χαρᾶ, ἀνάλωτός τε τοῖς ἄλλοις πάθει διαμνεῖ, οἷς ὁ ἀεὶ ἔρων ἀλίσκεται. Οὐ γὰρ

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

dum. Statim τὰ σπέρματα retineo, quæ Isidoro familiaris vox cum Demosthene, ut epist. 104 et 147. SCHOTT.

(76) Pro ἐμβάλλεις codd. Vat. 650 et Alt. habent ἐμβαίνεις. POSSIN.

(77) Huc pertinet lepida Phædri fabula 12 lib. 1, de cervo cui tenues pedes displicebant, et mox fuga servarunt; cornua vero placebant, quibus in silva ramis impeditus caput a canibus.

Laudatis, ait, utiliora quæ contempseris, Sæpe inveniri, hæc exserti narratio.

Mox pro ἐνζήλων lego εὐζήλων. Cujus verum antiqui

opus est) ei qui hosti non aperit portas, vel auctor non est movendi belli. Si igitur liceat sine conflictu tropæum statuere, quid supervacaneos suscipis labores? Non enim tantus labor est non videndo formam, quantus illi, in superando, qui videt; imo in priore labor non est, sed post conspectum difficilis existit labor. 573 Cum igitur et lucrum sit maximum, labor etiam exiguus, cur te in pelagus desideriorum, quod exitum non reperiat, conjicis? non enim superat modo facile qui non spectat, verum etiam purior existit. Ut enim formæ spectator post labores plurimos a macula liberatur, si quidem liberatur: sic non spectans etiam a desiderio liber evadit.

B LXVI. — OPHELIO GRAMMATICO.

Non continuo quæ prodesse nobis videntur, eadem expediunt utiliaque sunt. Multi enim cum vicerint multos, nihil vero illos læserint, sibi pessimo consuluerunt. Quamobrem et ille a veritate aberrasse mihi videatur, qui olim dixit: « Felix cui telum, cum anxietate et sollicitate cogitavit, bene contigit cadere. » Aliter enim, si saperet, dixisse oportuit: « Beatus, inquam, cui jaculum anxie cogitanti, ad id, quod sibi est utile, cadere contingat. » Perique enim in arduis clarisque versati negotiis, ex his in deteriora mala se præcipitant. Ob priora namque magnos habentes spiritus, temerarie magis posteriora susceperunt. Contra multi bonis spoliati utiliter sunt eruditi difficiliora non aggredi negotia. Igitur cum nosse utilia, et dare, ad divinam pertinere providentiam, hæc ab illa postulemus, et data æqui bonique consulamus, tametsi adversa esse videantur.

LXVII. — HERONI PRESBYTERO.

(Confer ep. 55.)

Ut plane sitibundus, etsi ad flumina fontesque descendat, non sentiet, nisi sitim possit restinguere, delectationem; sic et plura semper appetens, tametsi thesauros habeat infinitos, voluptatem nunquam sentiet, eo quod satiari nesciat. Qui vero intra fines utendi, quantum quidem satis est, seipsum conservet, incurabili hoc morbo nunquam capiatur, sed in delectatione erit et gaudio, et ab aliis affectibus expugnari nescius constans perseverat,

dictum hoc sit, nondum equidem divinare potui. Aliis lampada in cursu trado. SCHOTT.

(78) Pro συμφέρει codd. Vat. 650 et Alt. legunt βούλεται. Solus autem Alt. pro præcedente μεριμνήσεως scribit μεριμνήσις. Vers. hinc tertio pro μεριμνήσεως iterum cod. Alt. ponit μεριμνήσις. Vers. seq. pro ἐνζήλων καὶ λαμπρῶν ambo codd. scribunt ἐζήλων καὶ οἰκτρῶν. Vers. inde 2, pro φρονήσαντες ponunt φρονήσεται. POSSIN.

(79) Non Ἡρώνι, sed Ἱέρωνι, Hieroni, hæc epist. inseribitur in codd. Vatic. 650 et Altacensi. In.

quibus tamen amans fere capitur. Non enim multa possedisse, sed paucis indigere, reddit invictos, securusque præstat. Ille enim etsi non afficiatur injuria, valde tamen metuit, ut qui injuriam possit pati. Hic vero in primis pati injuriam non potest. Quinimo si passus videatur, melius adhuc quam alii eadem non passi, affectus erit, quia continentis vitæ præmia despectat.

574. LXVIII. — EUTONIO DIACONO.

De bono tentationis. (Conf. ep. 39 et 226, in Dan. III ep. 36 et 138.)

Noli admirari, neque ænigma esse, quod alias tibi scripsi, existimes: tentationes sæpenumero gravium ac difficilium perturbationum esse interitum, libertatemque animo conciliare. Quem admodum enim in tribus illis pueris¹, non solum ignis ipsos non attigit, sed et ad vinculorum dissolutionem subserviit, nactus suæ terminum efficacis, ferrum abolendo: sic et tentationes ignaviam rescantes ad sobrietatemque adducentes, omnes a peccatorum expediunt vinculis.

LXIX. — EIDEM.

Non in alieno casu, sed in propria virtute spes firmanda. (Vide ep. 50 et 58.)

Dubia quidem et incerta est spes ex aliena infelicitate concepta, non ex propria pendens virtute. Talis enim facile evanescet. At si quis domi securitatis habeat pignora, inexpugnabilis hic erit, insidiosisque superior molitionibus.

LXX. — EIDEM.

Sorte sua firmum lædere nemo potest.

Non hoc age, ne quis te injuria afficiat, sed ne afficere possit, ut maxime velit. Id enim non evenit aliunde, quam necessariis esse contentum, vel nil amplius appetere. Qui enim pluribus inhiat, ab omnibus capi facile potest, cum ab hominibus, tum animi affectionibus.

LXXI. — ISIDORO PRESBYTERO.

Jobi in calamitate patientia Sapiensem omnem perferre fortunam.

Viri præstantissimi, mente pura atque constanti naturam, quoad ejus fieri potest, contemplati, moderate omnes ferunt rerum vicissitudines. Ut enim laudati tragœdiæ histriones omnem induentes personam admirationi sunt, sic et viri fortissimi veluti athletæ in hac vita constituti, omni, quod offertur, sese decenter accommodant. Considera mihi celebrem illum Job, qui in divitiis laudabilis, in inopia magis inclaruit: idemque admirationi cum esset suis opibus, paupertate magis exstitit admirandus. Namque in divitiis indecore turpiterque vivitur, in paupertate vero decore ac modeste. At mente capti malorum investigare cum non possunt originem, hos, qui nihil aut modico saltem dolore affliguntur, infelicibus annumerant. Cum enim non nisi propriam quisque fragilitatem accusare deberet, res ipsas damnant.

¹ Dan. III, 1 seqq.

τὸ πολλά κεκτήσθαι, ἀλλὰ τὸ ὀλίγων δεῖσθαι ἀναλύ-
τους ποιεῖ, καὶ ἐν πάσῃ ἀσφαλεῖ καθιστᾷ· ἐκεῖνος
μὲν γὰρ, κἂν μὴ ἀδικηθῆ, ἀκμάζοντα ἔχει τὸν φόβον,
ἅτε ἀδικηθῆναι δυνάμενος. Οὗτος δὲ μάλιστα μὲν
ἀδικηθῆναι οὐ δυνήσεται. Ἦν δὲ καὶ ἡδικηθῆναι
δόξῃ, τῶν οὐκ ἡδικημένων πολλῶ ἡμεινον διακείσ-
ται. ἐν πλειονί τε ἔσται ἀγαλλιάσει, τῷ καὶ τὰ τῆς
φιλοσοφίας γέρα προσδοκᾷν.

ΞΗ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μὴ θαύμαζε, μηδὲ ἡγοῦ ἀνίγνυμα τὸ παρ' ἡμῶν
σοι προσηρημένον, ὅτι οἱ πειρασμοὶ πολλάκις τῶν
δυσχερῶν καὶ ἀνελευθέρων παθῶν ἀπαλλαγὴν καὶ
ἐλευθερίαν τῆ ψυχῇ χαρίζονται. Ὡσπερ γὰρ ἐπὶ
τῶν τριῶν παιδῶν, οὐ μόνον οὐκ ἤψατο αὐτῶν τὸ
πῦρ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τῶν δεσμῶν λύσιν ὑπηρε-
τήσατο, ὅρον τῆς ἑαυτοῦ ἐνεργείας ἐσχηκὸς τοῦ σι-
δήρου τὸν ἀφανισμόν· οὕτω καὶ οἱ πειρασμοὶ, ῥαθυ-
μίαν περικόπτοντες, καὶ εἰς νῆψιν ἐπανάγοντες,
λύουσι πολλοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῶν δεσμῶν τῆς ἁμαρ-
τίας.

ΞΘ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Σφαλερὰ μὲν ἐλπὶς, ἐξ ἀλλοτριᾶς κερκοπραγίας,
οὐκ ἐξ οἰκειᾶς ἀρετῆς ἠρτημένη. Ἡ γὰρ τοιαύτη
ῥαδίως οἰχῆσεται. Εἰ δὲ τις οἰκοθεν ἔχοι τὰ τῆς
ἀσφαλείας ἐνέχυρα, ἀνάλωτος ἔσται, καὶ τῶν ἐπι-
C βουλεύοντων κρείττων.

Ο'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Μὴ τοῦτ' ἐννοεῖ, ὅπως μηδεὶς σε ἀδικήσῃ, ἀλλ
ὅπως κἂν βούληται, μὴ δύνῃται· τοῦτο δὲ οὐδαμῶθεν
ἐτέρωθεν τίχεται, ἢ ἐκ τοῦ τῆς χρείας ἔχεισθαι,
καὶ μὴ πλειόνων ὀρέγεσθαι. Ὁ γὰρ πλειόνων ἐπιέ-
μενος, πᾶσιν εὐάλωτός ἐστι, καὶ ἀνθρώποις καὶ πά-
θεσιν.

ΟΑ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οἱ τῶν ἀνδρῶν ἄριστοι, ἅτε νῶ καθαρῶ καὶ ὑγι-
νοντι τὴν τῶν πραγμάτων, ὡς ἐνὶ μάλιστα, θεώμενοι
φύσιν, πάσας μετρίως φέρουσι τὰς τούτων μεταβο-
λάς. Ὡσπερ γὰρ οἱ εὐδόκιμοι τραγῆδοι πᾶν δεχόμε-
νοι πρόσωπον θαυμάζονται· οὕτω καὶ οἱ κράτιστοι,
ὡσπερ ἀγωνισταὶ ὄντες τοῦ βίου, παντὶ τῷ δοθέντι
εὐσχημόνως συνδιατίθενται. Ὅρα γὰρ τὸν ἀοιδίμον
Ἰώβ, ὃς ἐν πλούτῳ εὐδοκίμησας, ἐν πενίᾳ πλέον
διέλαμψε· καὶ θαυμασθεὶς ἐν ἐκείνῳ, ἐν ταύτῃ
πλέον ἐθαυμάσθη. Ἔστι γὰρ περὶ πλούτου ἀσχημονεῖν,
καὶ πενίας ἀπτόμενον εὐσχημονεῖν· οἱ δὲ νοῦν οὐκ
ἔχοντες, τὴν ῥίζαν τῶν κακῶν ἀνιχνεύσαι μὴ ἀνεχό-
μενοι, τοῖς μηδὲν ἢ μικρὸν λυποῦσι τὴν τῶν κακῶν
ἀπονέμουσι ψῆφον. Δέον γὰρ τὴν οἰκίαν αἰτιᾶσθαι
ἀνανδρίαν, τῶν πραγμάτων καταψηφίζοντα.

OB'. — ΓΕΝΝΑΔΙΩ.

A

575] LXXII. — GENNADIO.

Hanc vitam cum beatitudine æterna non conferendam. « *Oculus non vidit,* » etc. Isa. LXIV, 4; I Cor. II, 9; et: « *Non sunt condignæ passionēs,* » etc. Rom. VIII, 18; II Cor. IV, 17.

Εἰ καὶ μεζόνων ἢ κατὰ σὲ ἀκροατῶν δεῖται τὸ λεχθὸς ὁρμενον, ἀλλ' ὁμως λελέξεται· ὅτι εἰ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν ἀφ' οὗ γεγονόσιν ἀνθρωποῖ μακαριότητα τῷ λόγῳ τις συλλάβοι, καὶ εἰς ἔν ἀθροίσαιεν, οὐδὲ μυριστῶ μέρει τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν εὐρήσει παραπλησίαν· ἀλλὰ πλεόν τοῦ ἐν ἐκείνοις σμικροτάτου τὰ τῆδε κατὰ τὴν ἀξίαν λειπόμενα, ἢ ὅσα σκιά καὶ ὕαυρ τῶν ἀληθῶν ἀφέστηκεν πραγμάτων· μᾶλλον δὲ, ἵνα περπωδεστέρα χρῆσθαι εἰκόνη, ὅσα ψυχῆ σώματος τιμιωτέρα, τοσοῦτῳ κάκεινα τούτων διενήνοχεν.

OG'. — ΗΡΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

In illud VII sapientum: « *Ne quid nimis;* »

Εἰς μὲν τῶν ἐπτὰ θρυλλουμένων σοφῶν παρήνεσε· « *Μηδὲν ἄγαν!* » Πλάτων δὲ ὁ τῶν φιλοσόφων κορυφαῖος ἔφη· « *Τῷ ὄντι τὸ ἄγαν τι ποιεῖν, μεγάλην φιλίαν εἰς τοῦναντίον μεταβολὴν ἀνταποδίδωμι ἐν ὧραις, καὶ ἐν φυτοῖς, καὶ ἐν σώμασι, καὶ δὴ καὶ ἐν πολιτείαις οὐχ ἦκιστα.* » Ποτέρῳ τοίνυν ἀκολουθῆσαι προήρησαι; Τῷ τῶν σοφῶν ἄκρω, ἢ τῷ τῶν φιλοσόφων σὺ πλεόν; τοῖν γὰρ ἀμφοῖν δίκαιος ἂν εἴης πεισθῆναι. Ὅ μὲν γὰρ παρήνεσε· ὁ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν χρῆ πεισθῆναι τῇ παραίνεσει ἐδήλωσεν.

OD'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Melior ille qui peccans scit se peccare, eo qui, cum peccat, peccatum ignorans illo ut recte facto delectetur. (Confer epist. 459.)

Ὁ ἀμαρτάνων μὲν τι, γινώσκων δὲ, τοῦ καὶ ἀμαρτάνοντος καὶ μὴ γινώσκοντος ἀμείνων εἶναι μοι δοκεῖ. Ὅ μὲν γὰρ ὀρθῆν, ὁ δὲ διεφθαρμένην ἔχει τῶν πραγμάτων τὴν κρίσιν· καὶ ὁ μὲν εἰς μετάνοιαν βαδιέται, ὁ δὲ εἰς ἀναληθίαν τελευτῆσει· ὁ μὲν ἐρυθριάσει πταίων, ὁ δ' οὐδ' ἐρυθριάσει· πῶς γὰρ ἐρυθριάσει (80) ὁ μὴδὲ αὐτὸ τοῦτο ὅτι πταίει ἐπιστάμενος; Διὸ ὁ τῶν πραγμάτων ἀκριδῶς βασανίσας τὴν φύσιν, ἔφη· « *Οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράττουσιν,* » τὸ ἐπαινεῖν τοῦ πράττειν ἀργαλεώτερον εἶναι, εἰκότως ἄριστάμενος. Χρῆ οὖν τὸν μὲν εἰς μετάνοιαν παρακελεύσαι· τῷ δὲ ἀίσθησιν τῶν γιγνομένων ἐμποιῆσαι. Εἰ μὴ γὰρ αἰσθοίτο, οὔτε ἀμαρτάνειν παύσοιτο.

OE'. — ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἀχαριστίας, ingratiq̄ue accusat animi.

Λίαν σοι μέφομαι, ὅτι τέθηγκε παρὰ σοὶ ἡ χάρις, ἢν δεόμενος τότε ἀθάνατον ἔξεν (81) διεβεβαιώσω· ἴσθι τοιγαροῦν, ὅτι περιπεσῶν αὐθις συμφορᾷ οὐχ ἔξεις τὸν ἀντιληψόμενον· βοηθῶν γὰρ ἀνεγκαίως ἀποροῦσιν οἱ ἐπιλήσμονες ὄντες χαρίτων.

¹⁰ Rom. I, 32.

(80) Hæc, πῶς γὰρ. ἐρυθριάσει omittit ed. Paris., et adduntur ex codd. Vatic. 650 et Alt. Edit.

B LXXIII. — HERONI SCHOLASTICO.

Platonis loco confirmatum. (Vide epist. 413.)

Septem Græciæ sapientum vere quidam hortabatur: « *Ne quid nimis.* » Plato vero philosophorum princeps dicebat: « *Nimis quid agere, magnam solere in contrarium disputationem afferre tum in anni temporibus et humanis corporibus, tum maxime in rebus publicis.* » Utrius sequendam censes potius sententiam, sapientumne an principis philosophorum? Ab utro que enim justum esset te persuaderi? Ille enim admonet; hic vero causam, cur assentiri quis debeat admonitioni, ostendit.

LXXIV. — LAMPETIO DIACONO.

Peccans quidem, sed agnoscens peccatum, eo, qui peccat, non tamen se peccasse fatetur, longe præstantior mihi quidem videtur. Ille enim rectum habet, hic vero corruptum de rebus iudicium; ille ad pœnitentiam tendit, hic sine dolore peccatorum exstinguetur: ille peccando erubescit, hic vero minime. Qua enim ratione erubescat, cum se peccare nesciat? Hinc et rerum omnium accurate explorare naturam solitus dixit: « *Non solum hæc faciunt, sed et consentiunt facientibus* ¹⁰, » recte concludens, gravius esse laudare quam facere. Illum itaque ad resipiscendum convenit invitare; huic vero sensum indere iudiciumque male gestæ rei oportet. Nisi enim peccatum quis cognoscat, peccare non desinet.

D

LXXV. — ΔΙΟΓΕΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Non injuria tibi succenseo, quod apud te gratia, quam reddere perpetuo oportebat, 576 perierit. Scito itaque, cum denuo in discrimen aliquod incideris, adiutorem te minime reperiturum. Auxiliatore enim jure caret qui obliviosus est gratiæ acceptæ.

(81) Pro ἔξεν legunt ἔξιν codd. Vat. 650 et Alt. Iidemque vers. antep. ep. pro τὸν ἀντιληψόμενον scribunt τ' ἀντιληψόμενον. Possin.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

Quis vere fortis. (Confer epist. 88.)

Fortem ego hunc revera virum pronuntio, quem neque adversæ res, neque hostium vicierint insidiæ. Cum enim capi istis plerique consueverint, ille quidem qui auxilio omni destitutus vinci non posse sit deprehensus, sed et vim egregie perferens, et insidias laudi sibi ducens, neque in serviles delapsus adulationes ac blanditias, sublimiorem vero habens quam insidiatores prudentiam, fortis hic vir censendus, si quod in his iudicium meum. Cum enim in prospera fortuna expeditus etiam molles homines prudentia utantur, res certe adversæ probos declarant viros. In felicibus itaque moderatus qui sit, in adversis vero rebus celsus minimeque abjectus, fortissimum ego hunc virum censeo appellandum.

LXXVII. — MARTINIANO, ZOSIMO et MARONI.

Hortatur ut a vitiiis desistant : quæ tot tantaque, ut nec vivi verbis quidem exprimant, nec posteris sint credituri. (Confer epist. 55 ad eosdem.)

Si, ut ferunt, quidam valde periti, dicendique arte exercitati, vestram non facile audeant tragicam referre vitam: verentur enim eorum, qui nunc vivunt, reprehensionem, et posteros non credituros. (illi enim plura se scire dicunt, quam de vobis enuntiare queant; posteris vero minora vos flagitia commisisse, quam quæ narrentur, existimabunt), quæ hæc igitur vestra incurabilis est amentia et debacchatio, talia vos patrare scelera, quæ et hodie disertos arguant silentii, et apud posteros fidem non inveniant? Nec enim facile ut credant adduci poterunt posteris ea ab hominibus admissa crimina, quæ ne exitiales quidem dæmones committere audeant. Vivi enim patrata cernentes scelera dicent inferiora illis tragica esse dramata. Posteris vero audientes, majora illis existimabunt. Illi verbis potuisse adæquari narrationem rebus a vobis patratæ negabunt; posteris autem exaggeratam in majusque elatam orationem suspicabuntur. Illi quidem oratores victos esse rerum enormitate, posteris vero superasse oratione iudicabunt. Illos, inquam, argumento victos, hi plus æquo res auxisse dicent. Quare cum omnia, quæ dici possunt, cum vestris exsecrandis vitiiis comparata exigua sint, committere talia desinite, quæ et præsentis oratores arguant, et apud posteros fidem non mereantur.

577 LXXVIII. — EUGENIO DIACONO.

ΟΗ'. — ΕΥΓΕΝΙΩ (84) ΔΙΑΚΟΝΩ.

Major in futura vita merces erit eorum, qui nihil bonorum in hac vita accipere, ut Harpocras Sophista. (Sup. epist. 52 et 53.)

Scito, optime vir, recte agentem præmium in

ἴσθι, ὦ μακάριε, ὅτι οὐκ εἰς τὸ μὴ λαβεῖν ἀμοιβήν

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(92) Inter παρασκευάσει et οὐ hæc plane sincera et ad sententiam necessario inserenda supplent eodd. Val. 650 et All., Τούτους μὲν γὰρ ἐλέγξει, ὡς μὴ δυναθὲν τὰς ἐπαξίως τῆς ἡμετέρας κακίας φράσαι· ἐκείνους δὲ ἀπιστήσαι παρασκευάσει. Hoc verbum ultimum παρασκευάσει, secundo repetitum, occasionem oscitanti descriptori præbuisse credibile est

hoc comma omittendi. Possin.

(85) Ὑπολειφθῆαι iidem codd. mutant in ἀπολειφθῆαι. Id.

(84) Pro Εὐγενίῳ, qui unicus hoc libro, puto reponendum Εὐτόνῳ, exstat enim ad eundem persimilis epist. 221 et 222. Vide et epist. 96, ad eundem. Sciott.

ὄξ, ἀλλ' εἰς τὸ λαμπροτέρας λαβεῖν, εἰ ἐν πᾶσιν εὐδοκίμησας, τὸ μηδέπω λαβεῖν περιστήσεται σοι. Ὁ μὲν γὰρ ἐνταῦθ' αὖτε λαβὼν λαμπρόν· ὁ δὲ μὴ λαβὼν, λαμπρότερον ἐκείσε ἔξει τὸν στέφανον. Μὴ τίσιν, ὁ θυμηθίας ἐστὶ πρόξενον, τοῦτο ἀθυμίας σοι αἴτιον γινέσθω. Τῷ μὲν γὰρ ἐνταῦθα εἰληφότι, εἰκότως ὑποτέμνεται ὁ μισθός· τῷ δὲ μὴ εἰληφότι ἀχέραιος δῆλον ὅτι φυλάττεται.

ΘΘ'. — ΚΥΡΙΑΛΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Eleemōsyna de juste partis gratæ Deo. (Conf. epist. 249.)

Οἶδε πάντως ἡ σὴ σύνεσις, ὡς οὐδὲ τὸ ἀδικον κέρδος εἰς ἐλεημοσύνην ἐπιτήδειον· οὕτε ἡ ἀπληστία τῶν οἰκονομούντων τὴν Πηλουσιωτῶν Ἐκκλησίαν χήρον οἶδεν. Ἄριστα οὖν πράξεις, εἰ παύσεις τῶν τὰ ἐκκλησιαστικά δικαιούντων χρήματα τὰς πλεονεξίας· εἰ γὰρ τὸ ἐξ ἀδικίας πορίζεσθαι τοῖς δεομένοις τὰ ἀναγκαῖα οὐκ εὐαγές, τὸ μηδὲ τοῖς δεομένοις αὐτὰ πορίζειν, ἀλλ' οἰκείοις θησαυροῖς ἐναποκλείειν, πάντῃ ἐναγέστατον. Μανθανέτωσαν οὖν, ὅτι καὶ διανέμειν ὀφείλουσι καθαρῶς τοῖς πενομένοις τὰ δικαίως προσόντα καὶ ἀδικίας ἀπάσης καθαρῶς, μάλιστα μὲν ἐπειδὴ τῷ Κριτῇ τοῦτο δοκεῖ· ἔπειτα δὲ, ὅτι οὐδὲ ἐκείνων ἔνεκεν, ὧν φασὶ φροντίζειν, πλεονεκτοῦσιν, ἀλλὰ τοὺς οἰκείοις θησαυροῦς ἐμπληῆσαι γλιχόμενοι. Εἰ γὰρ σβέσεις τῶν δικαιούντων τὴν ἀπληστίαν, πολλῆς ἀπολαύονται οἱ πένητες εὐετηρίας.

Π'. — ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ.

In ratiocinando caute agendum, ne veritas male defendendo prodatur.

Ὁ μὲν ἐν ταῖς κομιδῇ ζητούμενοις ἔχων ἰσχυρὰν λύσιν ἐπαγαγεῖν, εἰκότως οὐ δέδοικε χαλεπωτέραν ποιῶν τὴν ἀντίθεσιν. Ὁ δὲ μὴ ἔχων, τὴν δὲ δύναμιν τῶν λόγων ἐν τῇ ἀντιθέσει ἐπιδεικνύμενος, ἐν δὲ τῇ λύσει ἀσθενῆς φαινόμενος, λανθάνει λαμπροτέραν τὴν οἰκείαν ἐπιδεικνύμενος ἦρταν. Οὐ γὰρ ἐχρῆν οὕτω παρὰ τὴν ἀρχὴν ἀγνοῦν τὸν μέλλοντα ἠτηθησέσθαι· μᾶλλον δὲ, εἰ δεῖ τάκριθες εἰπεῖν, προδότης τῆς ἀληθείας φωραθήσεται, δι' ὧν τὴν δύναμιν τῶν λόγων τὴν ἐν τῇ ἀντιθέσει, οὐκ ἐπεδείξατο ἐν τῇ λύσει.

ΠΑ'. — ΖΩΣΙΜΩ.

Ad virtutem exstimulat.

Εἰ μὴ βούλει ὄνειδ' ἡ τε ἔξιν, καὶ τιμωρίας ὑφ' ἑξίν οὐ φημι ἐνθάδε (καίτοι οὐ μικρὸν καὶ τοῦτο τῷ ἐχέφρονι!), ἀλλ' ἐν τοῖς εἴτε ἐπὶ γῆς, εἴτε καὶ ὅπουδ' ἂν τοῦ παντὸς τυγχάνει δικαστηρίοις, τὴν ῥιθυμίαν ἀποσεισάμενος ἔχου τῆς ἀρετῆς.

ΠΒ'. — ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΩ.

Ex animo, non ex eventu res æstimandæ. (Vide epist. 290, in illud Pauli : « Unusquisque propriam accipiet mercedem. » I Cor. III, 8 et 14.)

Ὁ πάντα τὰ εἰς αὐτὸν ἤκοντα πληρώσας εἰς τὸ πείσαι, καὶ μὴ πείσας, ὡς ἀνύσας δίκαιος ἂν εἴη θαυμάζεσθαι· τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ μέψεως ἄξιος εἶναι. Εἰ δὲ θαυμαστὸν εἶναι σοι τοῦτο ὁδοῖ, ἐπιψηφίζεται (85) ὁ Παῦλος φάσκειν· « Ἐκαστος δὲ τὸν

præsens non accipere, idipsum non ut amittat, sed ut munificentius accipiat, occasionem esse. Qui enim hic capit aliquid, illustrem quidem, at qui nihil receperit, illustriorem in altera vita coronam consequetur. Cave igitur ne quod animi delectationem conciliat, pariat tibi pusilli animi occasionem. Hic enim recipienti merito intercipitur merces; illi vero non accipientij integrum asservari præmium, manifestum est.

LXXXIX. — CYRILLO EPISCOPO.

Probe tua novit prudentia lucrum injustum non satis esse eleemōsynæ idoneum, neque inexplebilis habendi cupiditatem dispensatorum Ecclesiæ Pelusiotarum posse satiari. Optime itaque feceris, si eorum, qui Ecclesiæ bona gubernant, cessare avaritiam cogas. Si enim per nefas parta ne in judiciis quidem erogare fas est; quomodo nefas non erit ea in propriis thesauris reponere? Doceantur itaque, quando pure et candide pauperibus distribuere ea debent, quæ juste ac legitime acquisiverint, ab injustitia omni puros se reddere, maxime cum Judici [Deo] sic placitum, quando neque illorum gratia, quæ curare se dicunt, amplius possideant, sed quotidie suis impleantur thesauris. Si enim gubernantium reseveris habendi cupiditatem, emolumentum plurimum inopes e proventibus capient.

C LXXX. — ΗΑΡΟΚΡΑΕ ΣΟΦΙΣΤΑΕ.

Qui ad exaggeratas quæstiones validam potest afferre solutionem, merito non timeat, qui difficiliorem afferat objectionem. At solidam non habens solutionem, in objectis vero rationum ostendat momenta, et in solutione imbecillis appareat; nescit quod difficultati se succubuisse clarius ostendat. Non enim si oportebat eum ab initio contendere, qui futurus erat inferior, vel potius, si loquendum verius, proditor veritatis comprehendendus, quod non viderit in solutione vim rationum, quæ in objectione apparebat.

LXXXI. — ΖΟΣΙΜΟ.

Nisi subire vis ignominiam pœnasque pati 578 non in altera modo vita (quæ res sane non exigua, si modo prudenter judicas) sed in hac, sive sub terra, sive in quovis alio ubicunque tribunali, fac, pulsa ignavia, virtuti incumbas.

LXXXII. — ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟ.

Qui quod in ipso est, omnia exsequitur ut persuadeat, non persuadet tamen, tantum abest ut reprehensione videatur dignus, ut omnis sit expers. Idsi mire dictum tibi videatur, calculum addet beatus Paulus dicens : « Unusquisque mercedem suam acci-

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(85) Ἐπιψηφίζεται codd. Vat. et Alt. breviant in ἐπιψηφισ. Possin.

piet juxta laborem suum: » non dixit, « juxta laboris eventum aut exitum. » Qui enim nihil omisit eorum, quæ fecisse oportuit, is corona dignus videatur.

LXXXIII. — PAULO DIACONO.

Convivator optimus quis. Sic Timotheus dicebat Platonis convivia etiam postero die sapere.

Convivatorem ego illum insignem esse arbitror, non qui redundante cibus mensa convivam excipit, et saturitate injuriam inferat, sed qui quantum satis sit apparatus epulas condit, miscetque rationis plena hortatione, cujus utilitas animæ etiam queat prodesse.

LXXXIV. — MARTINIANO, ZOSIMO, MARONI, EUSTATHIO.

Hortatur ad pœnitentiam.

Quamvis multi de salute omnium vestrum desperant, equidem tamen denuo ad vos accedo suavisurus, ut a vitiis abstineatis, hortans vero ad virtutem complectendam; prænuntians etiam improbis quæ pœna maneat; contra vero quæ virtutis studiosis præmia dabuntur. Si itaque rationem non omnino exstinxistis, sed restat scintilla, quæ accendi queat, eam inflammando suscite. Forsitan, tametsi sero, id aliquando cognoscetis.

LXXXV. — HIERACI DIACONO.

Christianorum discordiæ. In justitia fideque servanda latrones exemplo sunt. (Cic. I Offic.)

Miror equidem vehementer eos latrones, qui strictis grassantur gladiis, et in justos etiam arma ferunt, de præda participare. Desinunt enim jam esse latrones erga eos, quibuscum ictum fœdus est, sed mensa durum acerbumque vivendi morem eorum temperat. Nos vero divinis [in Eucharistia] dignati epulis, irreconciliabile inter nos bellum gerim s.

579 LXXXVI. — CASIO SCHOLASTICO.

Patris offensas in liberis ulcisci indecorum.

Si quidem parentis mortem studiose observasti, quo tutius de filiis vindictam caperes, duplici te vitio ostendis obstrinxisse, socordix nimirum et vindictæ, seu memoriæ injuriarum. Socordix quidem, quod in illum minus posses; vindictæ vero, quod ab his ulcisci te studens, memoriæ injuriarum in te exhibes exemplum. At si ne hos quidem ignoscendo ulciseris, ignaviæ declinabis opinionem et videberis tunc non metu cessisse, sed reipsa moderati animi signum exhibuisse.

LXXXVII. — ESAIÆ.

Dei longanimitas ad virtutem, non ad peccatum nos excitare debet. Ad illud Isaias: « Cur timui? » cap. xlii.

Ne ab his, virorum optime, ad deteriora prolaboris, a quibus prudentiorem effici oportet; ne vero basim salutis ducas interitus esse causam, sed Dei longanimitatem reveritus virtutem arripe; neque enim perpetuo sperni se sustinebit Judex ille, sed inferet extendetque dexteram suam robustam. Hinc et præmonet et redarguit, cur non irtractabile ipsius decretum seratur in reos. « Cur,

ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον » οὐκ εἶπε· Κατὰ τὴν τοῦ καμάτου ἔκθασιν. Ὁ γὰρ μὴδὲν παραλείψας τῶν ὀφειλότων πεπερᾶσθαι, στε φάνων ἐστὶν εἰκότως ἄξιος.

ΠΓ'. — ΠΑΥΛΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Λαμπρὸν ἐστιάτορα εἶναι ἐκεῖνον ἠγοῦμαι, ὃ τὸν φλεγμαινούση τραπέζῃ ἐστιώντα τοὺς δαιτυμόνας, καὶ τὸν κόρον ὑβρίζεσθαι παρασκευάζοντα, ἀλλὰ τὸν τῇ αὐταρχείᾳ τῶν παρασκευασθέντων κερνώντα τὴν λογικὴν παραίνεσιν, ἧς ἡ ὠφέλεια καὶ ψυχῆς ἄπτεσθαι πέφυκεν.

ΠΔ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Β Εἰ καὶ πολλοὶ τὴν ὑμετέραν σωτηρίαν ἀπέγνωσαν, ἀλλ' ἐγὼ πάλιν ἤκω συμβουλεύσω μὲν ὑμῖν ἀποφοιτῆσαι τῆς κακίας, προτρέψων δὲ ἐπ' ἀρετὴν· καὶ προμηνύων μὲν τὰ τοῖς φαύλοις ἀποδοθησόμενα ἐπιχείρα, προαγορεύων δὲ τὰ τοῖς φιλαρέτοις δοθησόμενα ἔπαθλα. Εἰ τοίνυν τὸ λογιστικὸν μὴ παντελῶς ἐνεκρώσατε, ἀλλ' ἔχει τι ἐμπύρευμα ἀναλάμψαι δυνάμενον, τοῦτ' ἀναρτίπισαντες ἐξάψατε. Τάχα πως κἄν ὀφέ ποτε τόδε γοιήτε.

ΠΕ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Αἶαν θαυμάζω, ὅπως οἱ μὲν λησται, οἱ ξίφη γυμνὰ ἐπιτελούντες, καὶ κατὰ τῶν μὴδὲν ἀδικούντων ὀπλιζόμενοι, ἀλῶν κοινωνήσαντες, οὐκ ἔτι εἰσι λησται πρὸς οὓς ἂν σπεισῶνται, ἀλλὰ μεταρρυθμίζει τὸν ἀμειλικτον τρόπον ἡ τράπεζα. Ἡμεῖς δὲ θείας ἀξιούμενοι τραπέζης, ἀσπονδον ἔχομεν πρὸς ἑαυτοὺς τὸν πόλεμον.

ΠΓ'. — ΚΑΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Εἰ μὲν τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν εἰς τὴν τῶν παιδῶν τιμωρίαν ἔκαιροφυλάξεις, δύο ἀγεννέσι πάθει σαυτὸν χειρῶσθαί δεικνύεις, ἀνανδρία τε καὶ μησικακία. Πρὸς ἐκεῖνον μὲν γὰρ μὴ δυνηθεῖς, ἀνανδρίας· τούτους δὲ ἀμύνασθαί σπουδάζων, μησικακίας· ἐξοίσεις κατὰ σαυτοῦ δεῖγμα. Εἰ δὲ μὴδὲ τούτους ἀμύνη, καὶ τὴν τῆς ἀνανδρίας ἀπορρίψη ὑπόληψιν. Δόξεις γὰρ καὶ τότε οὐ φόβῳ παρακωρηκέναι, ἀλλ' ἔργῳ πεφίλοσσηκέναι.

ΠΖ'. -- ΗΣΑΙΑ.

Μὴ ἀπὸ τούτων, ὦ βέλτιστε, ἐπὶ τὸ χειρὸν τρέπου, ἀφ' ὧν χρῆ σωρρονέστερον καθεστάναι· μὴδὲ τὴν ὑπόθεσιν τῆς σωτηρίας πρόφασιν ἀπωλείας ἤγρου· ἀλλ' αἰδεσθεὶς τὴν θείαν μακροθυμίαν τῆς ἀρετῆς ἀντιλαθοῦ· οὐ γὰρ εἰς τέλος οἴσει καταφρονούμενος ὁ Κριτής, ἀλλ' ἐποίσει τὴν χεῖρα τὴν κραταίαν. Διὸ καὶ προμηνύει καὶ προαπολογεῖται, ὡς οὐκ ἀκριτοῦ αὐτοῦ ἡ ψῆφος κατὰ τῶν ὑπευθύνων φέρεται· « Τί

γάρ, φησίν, τσιώπησα; μή καὶ δεῖ σωπῆσθαι, καὶ ἀνέξομαι; Ἐκστῆσω, καὶ ξηρανῶ ἄμα. » Μονονοῦχι λέγων· Εἰ μὲν γνωσιμαχήσατε ὅπερ προείρηκα (86). Εἰ δὲ ἐπιμεινότε, τότε ἡμέτερον ἐξω αἰτίας. Ἵμεῖς γάρ τὴν τιμωρίαν καθ' ἑαυτῶν ἐλθεῖν ἐξεδιάσασθε.

ΠΗ'. — ΠΑΥΛΩ.

Animum fortem periti iustar gubernatoris adversitatum fluctus superare decet, ne iis submergatur. (Confer ep. 76.)

Τὸν ἐδόκιμον κρείττονα εἶναι χρὴ τῶν συμφορῶν. Τοῦτο δὲ ἔσται, εἰ τὸν λογισμὸν ὑψηλότερον τῶν παθῶν κατακτῆσαιτο, καὶ καθάπερ κυβερνήτη μεταχειρίζει τοὺς ὀλακας καὶ ὀλακίζειν ἐπιτρέψειεν. Εἰ δὲ τὸν κυβερνήτην καταπατίσειε, ναυάγιον ἀργαλειώτατον ὑποστήσεται, τῶν παθῶν κορυφουμένων, καὶ τὸν λογισμὸν εἰς αὐτὸν τοῦ πελάγους τὸν πυθμένα παραπεμπόντων.

ΠΘ'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

De cleri fastu, ejusque causa. (Confer epist. 37 et 268.)

Εἰ καὶ, ὡς γέγραφας, ἡ τῶν βασιλευόντων περὶ τοῦ Θεοῦ εὐλάβεια τὴν ἐπισκοπῶν ἀνευλάβειαν ἤλεγξεν· καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς ἐκείνων ὑπερβάλλουσα τιμὴ τοὺς τιμωμένους ἐξέλυσε, καὶ ἡ πολλὴ αὐτῶν φιλοτιμία τρυφῆς καὶ ἀσωτείας τούτοις ὑπόθεσις γέγονεν· ἀλλὰ σὺ μὴ σκανδαλίζου· οὐ γὰρ πάντες ἐχειρώθησαν τοῖς εἰρημένους πάθεσιν, ἀλλ' εἰσὶν οἱ σπουδάζοντες κατὰ τὸν ἀποστολικὸν ζῆσαι χαρακτῆρα. Εἰ δὲ φαίης, Ὁλίγοι κομιδῇ, οὐδὲ αὐτὸς ἀρνησαίμην· ἀλλὰ κἀν τούτῳ τὴν τοῦ Σωτῆρος πρόγνωσιν θαυμάσαιμι τοῦ φράσαντος· « Πολλοὶ μὲν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. »

Ι'. — ΜΑΡΚΙΑΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Delatoribus non temere credendum, sed utraque pars audienda.

Μὴ ὑπεχε τοῖς λογοποιοῦσι τὰς ἀκοάς· εἰ γὰρ βραδῶς πιστεύεις τοῖς κατηγοροῦσιν, οὐκ ἐπιλείψουσιν οἱ καταψευδόμενοι καὶ πλάττοντες· ἀλλ' εἰ βούλει ὁδὸς ἀκεραίου τὰς ἀκοάς, καὶ ἀπολογῆσεται μάλα γενναίως ὁ κατηγορηθείς· καὶ εἰς ἐκείνους τρέψεις τὴν εἰς αὐτὸν μάτην φουεῖσαν λύπην.

ΙΑ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Pauli ad Hebr. locus. Cap. iv, v. 8. De Jesu Nave.

Ὁὐ περὶ τῆς καταπαύσεως τῶν Ἑβραίων, τῆς γενομένης ἐν Παλαιστίνῃ διὰ Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ στρατηγίας, τῷ θεσπεσίῳ Παύλῳ ὁ λόγος· ἐκείνης γὰρ οὐδεὶς λόγος αὐτῷ, εἰς δὲ τὴν προσδοκωμένην ἔσεσθαι βλέπει, καὶ κατ' ἐκείνης ὁ τῶν νοημάτων σκοπὸς συντείνεται· ὅτι δὲ τοῦτο ἔστιν ἀληθές, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐρμηνεύει· λέγων· « Εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς (δῆλον δὲ ἔστι τοῦ Ναυῆ) κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας· ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. » Εἰ γὰρ αὐτοὺς, φησίν, ἐκείνος κατέπαυσεν, οὐκ ἂν ὁ Δαβὶδ μετὰ πολλὰς γενεάς γενόμενος, περὶ καταπαύσεως

¹¹ Isa. xlii, 14. ¹² Matth. xlii, 14. ¹³ Hebr. iv, 8.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(86) Pro ὅπερ προείρηκα iidem codd. habent ὁ προείρημαί. Poss:»

LXXXVIII. — PAULO.

Probum spectatumque virum omni superiorem esse calamitate decet. Id accidet, si ratio in illo perturbationibus dominetur, eamque siverit, ut navis clavum gubernator dirigat, habenas moderari et regere. Si vero mari gubernator mergatur, naufragium eveniet inolestissimum, passionibus imperantibus, et rationem in ipsam pelagi fundum demergentibus.

LXXXIX. — EUSEBIO PRESBYTERO.

Etsi, ut scribis, regum erga Deum pietas episcoporum quorundam irreverentiam redarguit, nimiusque ipsis exhibitus honos eos enervat, ingens quoque illorum honoris studium, deliciarumque et epularum materiam suppeditavit: tu tamen cave ne officulico tibi res ea sit: non enim omnes pariter prædictis laborant morbis, 580 sed sunt qui apostolico vivere caractere desiderant. Si dixeris: Demus; sed rari admodum sunt, non equidem inficias ivero. Sed et Salvatoris admiremur præscientiam dicentis: « Multi sunt vocati, pauci vero electi¹². »

XC. — MARCIANO PRESBYTERO.

Fabulis aures ne accomoda. Si enim facile accusantibus credas, non desinent falso accusare ac fingere. Sed si placet, aures præbe sinceræ, et defendetur egregie, qui calumniis oppressus est, veresque in illos dolorem, quem innocenti struxerant.

XCI. — EIDEM.

Beatus Paulus non de requie Judæorum, quam Jesus Nave in Palæstina peperit, verba facit: hujus enim nulla est ab eo ratio habita; sed in eam requiem respicit quæ in futurum exspectatur, in eamque intelligentiæ scopus fertur. Quod verum esse ipse sui interpres sic explanat dicens: « Nam si eis Jesus [Nave] requiem præstitisset, nunquam de alia loqueretur post hanc die. Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei¹³. » Si enim illis, ait ille, quietem dedit, non utique David post multas generationes natus de requiete loquens dixisset: « Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda

vestra¹⁴; » non enim, inquit, vera quies populo Dei, id est, electis per fidem et ex fide viventibus in Palæstina reposita, sed in cœlesti Jerusalem præparata est.

XCH. — THEONI EPISCOPO.

Dubius primum, ob diversa amicorum consilia, tandem hortatur, ut ad sanam mentem redeat, nec bonos laedere pergat. (Confer epist. 164, in fine.)

Admonitionem ad te mittere cum decrevissem, malui, o amice, prius ad aures tuas ut perveniret, quid in ea re necessarii mei sentiant, quibus consilium omne meum exposui. Illorum itaque plerique magnopere veriti sunt, ne inimicitiarum occasione hac mea præmonitione captarem. Fore enim, ut insinuationis amicæ specie tibi videar contumeliam irrogare voluisse. Non igitur mirandum esse dicebant, si verba *bellum* mihi velut *Persicum* moveant. Erant et qui audendum esse suaderent, et te suscepturum dicerent et tantum abesse aiebant, ut mali quid exspectarent, ut et præmium se inde sperare dicerent. **581** Utrique mihi videntur partim veritatis attingisse scopum, partim aberrasse. Nam initio ægre laturum te existimavi; tandem vero non item; sed et me gratias a te, ab omnibus nequaquam recepturum spero. Utrunvis tamen exspectans, non desinam quod sentio, dicere. Primum quidem optimi quique a nobis stabunt, non solum te, sed et prohibitori eos, qui nocere nobis auderent. Deinde si vulnus accipere contingat eum, qui virtutem defendendam susceperit, non gravate id feret. Quid igitur dicendum? Dictum sit: *Jacta esto alea*. Gladium in te potissimum stringere desine, quovis etiam barbaro magis barbare te usus, taliaque in te committis mala, qualia ne valde quidem infesti hostes intulerint. Si igitur in malitia perdurare decrevisti, neque mutare vis sententiam, desine saltem virtutis oppugnare alumnos. Non enim peccare tantum, sed et detrahare vitam emendantibus (in quos linguæ gladio armaris), summa malitia est, imo impenitentis nihilque dolentis certum est argumentum.

XCHH. — PALLADIO DIACONO.

Ad constantiam hortatur in bono. (Confer epist. 155.)

Particeps olim chori meorum discipulorum, choragus etiam videbare cæteris vehementius; Dei verbum investigare. Verum jam tui oblitus non modo defecisse cognosceris, sed et voluptatibus, quæ illas pariunt affectiones, quæ ex ventre bene curato provenire solent, te totum tradens, mihi dolorem affers. Cognito itaque gravius esse malum neglectum, in pristinum te cultum, ornatum statumque ut recipias rogo.

¹⁴ Psal. xciv, 8.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(87) Pro τοῖς εὐδοκίμως codd. ambo legunt τοῖς εὐδοκίμοις. POSSIN.

Α διαλεγόμενος ἔλεγε· « Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσῃτε, μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας ὑμῶν. » Ἐθνικοῦν, φησὶν, ἀληθινὴ ἀνάπαυσις τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, τούτέστι, τοῖς εὐδοκίμως (87) μετὰ τὴν πίστιν πολιτευσάμενοις ἀπόκειται, οὐκ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, ἀλλ' ἐν τῇ ὑπερκοσμίῃ Ἱερουσαλήμ εὐτρεπισθεῖσα.

LΒ'. — ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠῸ.

Παραίνεσιν διεγνωνκῶς πέμψαι σοι, βούλομαι, ὡ φίλος, προδιελθεῖν πρὸς σέ, ὡς συνέβη διατεθῆναι τοῖς ἐμοῖς ἐπιτηδεοῖς, ἐπειδὴ περ αὐτοῖς ἀνεκονοῦμην, τὴν ὑπὲρ τῆς συμβουλῆς προαίρεσιν. Ἐρείων τολῶν οἱ μὲν καὶ κομιδῇ ἔδεισαν, μὴ ἔχθρας ὑπέθεσιν ἀπὸ τῆς προνομίας ταύτης κατασκευάσαιμι. **B** Δόξειν γάρ σοι ἐν εἰσηγήσειω σχήματι προηρησθῆαι σε κακῶς λέγειν. Οὐκοῦν ἔφασαν θαυμάζειν, εἰ παρ' αὐτοῦς τοὺς λόγους πόλεμος μὴ Περσικὸς περιστατῆ· ἦσαν δὲ καὶ οἱ πάνυ θαρβῆναι προετρέποντο, ὡς ἀποδεξομένου σου· καὶ τοσοῦτον ἔφασαν ἀφροσύνην προσδοκᾶν τι δεινὸν, ὡς καὶ ἀνάρβησιν προσδοκᾶν διὰ τοῦτο. Ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν ἀμφοτέροι πῆ μὲν ἐστοχᾶσθαι τάληθοῦς, πῆ δὲ διημαρτηκέναι. Ἐξ ἀρχῆς μὲν γὰρ ἀγανακτήσειν σε πεπίστευκα, εἰς τέλος δὲ οὐδαμῶς· ἀλλὰ καὶ ἀποδέξασθαι με κατὰ σαυτὸν προσδοκῶ, ἐπὶ πάντων δὲ ἥκιστα· ὅμως ἐκότερον προσδοκῶν, οὐκ ἀποστήσομαι τὸ παριστάμενον εἰπεῖν. Πρῶτον μὲν γὰρ οἱ βέλτιστοι μεθ' ἡμῶν ἔσονται, κωλύσοντες οὐ μόνον σέ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς λυπεῖν τολμήσοντας. **C** Ἐπειτα δε εἰ καὶ τρωθῆναι συμβαίη τῇ ἀρετῇ συνηγοροῦντα, τοῦτο παθεῖν οὐ βαρύν. Τί οὖν ἐστὶν ὃ βούλομαι εἰπεῖν; Εἰρήσεται· Ἀνερρίθω γὰρ κύβος· μάλιστα μὲν πέπαισσο κατὰ σαυτοῦ τὸ ξίφος ὠθῶν, καὶ παντὸς βαρβάρου βαρβαρικώτερον σαυτῷ χρώμενος· καὶ τοσαῦτα σαυτὸν διατιθεῖς κακὰ, ὅσα ἂν οὐδὲ οἱ κομιδῇ πολέμοι διέθησαν. Εἰ δὲ τῆς κακίας ἀπριξίς ἔχεσθαι κέκρικας, καὶ τὸ δόγμα τοῦτο ἀκίνητόν ἐστι παρὰ σοί· κἂν τοὺς τῆς ἀρετῆς τροφίμους παῦσαι καταπολεμῶν. Τὸ γὰρ μὴ μόνον πταλεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατορθοῦντας δι' ὧν τὴν γλῶτταν κατ' αὐτῶν ὀπλιζεις, διασύρειν, ἔσχατος ὄρος κακίας, μᾶλλον δὲ ἀναληγίας τεκμηρίον ἐστίν.

LΓ'. — ΠΑΛΛΑΔΙῸ ΔΙΑΚΟΝῸ.

D Μετέσχες μὲν τοῦ τῶν μαθητῶν χοροῦ, καὶ κορυφαῖος ἐδόκει, σφοδρότερον τῶν ἄλλων μεταδιώκων τὴν τῶν θεῶν λόγων θήραν· ἀλλὰ νῦν ἀμελήσας οὐ μόνον ἀποφοιτῆσαι διέγνωσ, ἀλλὰ καὶ τρυφαί, ὡς ἐπυθόμην, ἐκδέδωκας σαυτὸν, ταῖς τικτούσαις τὰ μετὰ γαστέρα πάθη. Γιγνώσκων τολῶν, ὅτι ἀργαλειώτερον γίγνεται ἀμελούμενον τὸ κακὸν, εἰς τὴν εἰς ἀρχῆς κοσμιότητα τὴν ταχίστην σαυτὸν μεταφύθμισον.

14Δ'. — ΣΙΦΗΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

A

XCV. — SERENO DIACONO.

Omnia aequo et moderato animo ferenda. (Confer epist. 195.)

Πολλοὶ αἱ παραυτίκα εὐημερίαι ἐπ' ἐνέδρῳ συμβαίνουσιν, ἀνιάτων οὖσαι κακῶν προοίμια. Μὴ τοίνυν ἐν πάσι τὰς τοιαύτας ζητῶμεν νίκας, ἀλλ' ἐνὸς γιγνώμεθα τοῦ πάντα τὰ συμβαίνοντα ὁμαλῶς καὶ μετρίως, καὶ μετὰ τοῦ πρέποντος σχήματος καὶ φρονήματος, διοικεῖν.

14Ε'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ.

Virtutis vitiorumque comparatio. Virtus ad superna semper, vitium ad infera tendit.

Εἰ χρὴ συντόμως τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν λόγῳ ὑπογράψαι, φῆσαιμι, ὅτι ὡσπερ τὸ πῦρ πεπεσῆμένον τυγχάνον πρὸς τὴν κάτω ὁρμὴν, ἀεικλήν τὸν ἐστὶ πρὸς τὴν ἄνω φορὰν, οὕτω καὶ ἡ ἀρετὴ. Καὶ ὡσπερ τὰ βαρέα σώματα τὴν μὲν ἄνω φορὰν παντάπασιν ἀγνοεῖ, τῆς δὲ πρὸς τὰ κάτω ὁρμὴν ἐπίσταται, τοῦ βάρους τὴν φορὰν ἐπιτείνοντος, ὡς κρείττον λόγου εἶναι τὸ τάχος· οὕτω καὶ ἡ πονηρία. Οὐκοῦν ἐκείνης μὲν ἀνθεκτέον, ταύτης δὲ ἀφεκτέον.

14Ζ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Adversa cum a Deo, aut ad castigationem, aut ad probationem immittuntur, bono animo ferenda.

Ὅτι μὲν ἐν ταῖς τῶν πέλας εὐπραγίαις τὰς οικείας σαφέστερον καθορᾶν εἰῶθαι πάντες οἱ πειρασμοῖς περιπίπτοντες συμφορὰς, δῆλον· ὅτι δὲ ἐννοοῦντες τὴν ἑαυτῶν ἢ θεραπείαν, ἢ εὐδοκίμησιν (οἱ μὲν γὰρ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν τινυῦσαι δίκας, οἱ δὲ ἀγωνίζονται, ἵνα λαμπροτέρων τύχῳσι στεφάνων), ῥᾶον ὀφείλουσι τοὺς πειρασμοὺς ἐνεγκεῖν, καὶ μὴ μόνον μὴ ἀλύειν, ἀλλὰ καὶ θυμηδίας ἐμφορεῖσθαι, θαρρόντως ἰσχυρισαίμεν. Ὅτι γὰρ τινες ἐναυῦθα θεραπεύονται, ἐγγυᾶται ὁ Παῦλος κράζων· «Κρινόμενοι δὲ ὑπὸ Κυρίου παιδεύμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.» Ὅτι δὲ τινες καὶ στεφάνων ἐνεχεν ἀγωνίζονται, μαρτυρεῖ ὁ θεὸς χρησμός, ὁ πρὸς τὸν Ἰωβ εἰρημένος· «Οἶμαι με ἄλλως σοι κερηματοκέναι, ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος;» Οὐκοῦν εἴτε οὕτως, εἴτε ἐκείνως πάσχομεν, χρηστάς ἔχωμεν ἐλπιδας.

14Ζ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Vis veritatis est omnibus anteferenda. Similia Nazianzeni.

Μὴ τὴν ἀλήθειαν τοῖς ἐριστικοῖς λόγοις βιάζου, μηδὲ καθύβριζε αὐτὴν συσκιάζων τέχνη σοφιστικῇ τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν· ἀλλὰ πάντα δευτέρα τοῦ ἀληθοῦς ἠγούμενος, ἀκαπήλευτον καὶ ἀδέκατον τὴν τιμὴν αὐτοῦ ψῆφον ἐνεγκον.

14Η'. — ΑΠΟΛΛΟΝΙΩ ΓΕΩΡΓΩ.

Agriculturae laudatio.

Ἡ γεωργία καὶ ἀναγκαία, καὶ πασῶν τεχνῶν μήτηρ ἐστὶ καὶ τροφός (88). Εὖ μὲν γὰρ αὐτῆς

¹¹ 1 Cor. xi, 32. ¹² Job xxxiii, 32.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(88) Idem Xenophon in *Oeconomicis* disputat, Γεωργικήν τῶν ἄλλων τεχνῶν μητέρα καὶ τροφὴν

Multis momentanea ac subita felicitas ex insidiis obvenit, atque adeo immedicabilium origo malorum existit. Ne igitur in omnibus id genus victorias quæramus, sed unam potissimum, omnia quæ accidunt, sedate moderateque ferendo, cum ornato decore sectemur.

XCV.—ATHANASIO.

Dicam, si de virtute breviter ac vitio circumscribenda oratio est : Ut ignis deorsum detentus et impeditum habens naturæ impetum, sursum semper nititur ; idem et virtuti usvenit. Utque contra corpora gravia sursum ferri non possunt, 582 gravitate ita motum intendente, ut ejus velocitas verbis nequeat explicari ; sic et vitium quoque. Virtuti itaque inhærendum, a vitio autem abstinendum.

XCVI.—EUTONIO DIACONO.

Quod in aliena felicitate proprias miserias clarius intueantur omnes, qui tentationibus exercentur, manifestum est : quod vero qui suam in iis vel curationem vel probationem consistere intelligunt (nam alii pro peccatis pœnas solvunt, alii pro splendidiore certant corona), facile debeant tentationes perferre, et non solum non tristari, sed et gaudere incredibiliter oportere valide affirmamus. Hinc enim curari quædam proniitit beatus Paulus clamans : « Dum judicamur a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur ¹¹. » Quosdam vero coronæ gratia contendere, divinum testatur oraculum a Deo ad Job prolatum : « Putasne me aliter respondiisse tibi, quam ut appareas justus ¹² ? » Quin igitur sive hoc sive illo exerceamur modo, bona certe nutrimur spe beatitudinis.

XCVII.—THEODORO SCHOLASTICO.

Cave veritatem contentiosis violes disputationibus, neque arte sophistica afficias injuria accuratam ipsius cognitionem, sed omnia veritati posthabenda ratus, non cauponando, neque muneribus corrumpendo sententiam judiciumque de ea feras.

XCVIII.—APOLLONIO AGRICOLÆ.

Agricultura et necessaria in primis, et cætera-rum parens nutrixque est artium. Illa etenim vi-

gente, florent etiam reliqua: contra infeliciter agente illa, ceteræ artes propemodum extinguuntur. Cave igitur pudeat te hanc exercere, sed te potius ipse ostentes, ut necessariam inaxime imprimisque frugiferam artem tractando. Qui enim ad voluptatem artes comparatas exercent, jure optimo erubescant.

XCIX. — IHERACI DIACONO.

Continentia in juvene, virtus; et laudanda in senē imbecillitas. Senectus a libidine temperans. (Cic. in Catone. Confer epist. 12 et 231, ubi de etymo senii.)

Qui e summa tempestate navim conservavit, et ferocientem frenavit naturam, nã ille dignus fuerit, quem mille modis beatum, et mille coronis ornandum omnes judicent. Quæ enim in senio accedit continentia, non tam est temperantiæ, quam quod libidini nequeat indulgere. Quamobrem Jeremias propheta primam prædicans ætatem: 583 « Beatus, inquit, qui grave Domini jugum a juventute portavit ¹⁷. » Senectutem vero felicem censuit ætatem nemo, sed ut honore destitutam omnes defugiunt. Noli itaque eam optare, quasi in ipsa sis temperans futurus. Præterquam enim quod incertum sit te ad illam perventurum, exinde nullum assequeris honorem.

C. — EIDEM.

Adversa præterita imprimis

Quandoquidem tristia perferre et acerba necessum est, etsi ægre tolerari queant, contemptus vero non minuit ea, sed auget potius, feras forti animo, quæ accidunt, maxime vero quod quæ præterierunt, plurimum jam debilitata superataque sunt. Quæ enim tentatio jam præterit, oblivioni cito traditur, at quæ expectatur, toties discruciat, quoties metuebatur.

CI. — PETRO.

Fidei commendatio.

Fidem in Deum nescio quomodo contemnunt infideles: cujus quidem prona et facilis cognitio est, firma vero possessio, finis denique invictus et inexpugnabilis.

CII. — HARPOCRÆ SOPHISTÆ.

Lauda linguæ libertatem, qua improborum vitia insectatus fuerat. (Conf. epist. 52, 53, 77, de ejus monodia. Item epist. sequentia et 105.)

Laudo equidem et admiror tuam cum prudentia conjunctam dicendi libertatem, quam qui servili sunt ac degenerare præditi ingenio improbant, rati suæ improbitatis atque effeminati animi esse justam reprehensionem. Ebrii etenim metu ob res male a se gestas, et concurrentes cum iis, qui sobrie pureque degunt, intemperantes suas acuunt linguas.

¹⁷ Thren. III, 27.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

partem agri colendi officium. Plura C. Plinius lib. XVIII *Natur. Hist.*, et in *Georgicis* Maro lib. II, v. 490, et Q. Horatius epodo II.

Beatus ille, qui procul negotiis,

φερομένης κάκειναι ἔβρωνται· ἀστοχησάσης δὲ αὐτῆς, σχεδὸν ἀποσθένονται. Μὴ τοίνυν αἰσχύνου ἐπὶ τῷ πράγματι, ἀλλὰ σεμνύνου, ἀναγκαιοτάτην καὶ χρησιμοτάτην τέχνην μεταχειρισάμενος. Οἱ γὰρ τὰς πρὸς ἡδονὴν μετιόντες, ἐρυθριῶν ἂν εἶεν δίκαιοι.

LΘ. — ΙΕΡΑΚΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὁ ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ τοῦ χειμῶνος διασώζων τὴν ναῦν, καὶ μαινομένην χαλινῶν τὴν φύσιν, μυρίων ἀναβήσεων καὶ μακαρισμῶν καὶ στεφάνων ἐστὶν ἄξιος· ἡ γὰρ ἐν γῆρᾳ σωφροσύνη οὐκ ἐγκρατείας ἐστὶν, ἀλλ' ἀκολασίας ἀδυναμία: διὸ τὸ (89) μὲν πρότερον ἀνακηρύττων ὁ χρησιμῶδες Ἱερεμίας ἔλεγε· « Μακάριος ὃς ἦρε βαρὺ ζυγὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ. » Τὸ δὲ δεύτερον οὐδεὶς μακαρίσαι ἠξίωσεν, ἀλλ' ἀγέραστον καταλειλίπασιν ἅπαντες. Μὴ τοίνυν περιμένε τὸ γῆρας, ὡς ἐν αὐτῷ σωφρονήσων. Χωρὶς γὰρ τοῦ ἀθλοῦ εἶναι τὸ εἰς αὐτὸ ἤξειν, οὐδὲ φιλοτιμίαν ἔχει τὸ πρᾶγμα.

P. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Perferenda animo generoso.

Ἐπειδὴ ἀνάγκη φέρειν τὰ λυπηρὰ, καίπερ ὄντα δύσφορα (τὸ γὰρ ὀλιγωρεῖν οὐ μωροί, τάχα δὲ καὶ αὔξει τὰ δεῖνὰ), γενναίως ἐνεγχον τὰ συμβεβηκότα, καὶ μάλιστα τῷ παρεληλυθέναι κατὰ τὸ πλείστον μέρος ἐκνενευρισμένα. Ὁ μὲν γὰρ ἀποφοιτήσας πειρασμὸς αὐτίκα μάλα πρὸς λήθην βλέπει, ὁ δὲ προσδοκώμενος τοσαυτάκις ἀνιῶ, ὁσάκις ἂν ἐλπίσθῃ.

PA'. — ΠΕΤΡΩ.

Τὴν εἰς Θεὸν πίστιν οὐκ οἶδ' ὅπως ἐξευτελιζουσιν οἱ ἄπιστοι· ἥς εὐμαρῆς μὲν ἡ γνῶσις, ἀσφαλῆς δὲ ἡ κτήσις, ἀήτητον δὲ τὸ πέρας.

PB'. — ΑΠΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ.

Ἄγαμαί σου τὴν ἔμφορνα παρβήσταν, ἦν οἱ ἀγενεῖς καὶ δουλοπρεπεῖς κακίζουσιν, ἐλεγχον τῆς σφῶν κακίας τε καὶ ἀνανδρίας ταύτην εἰκότως εἶναι ἠγούμενοι. Μεθύοντες γὰρ τῷ φόβῳ τῶν κακῶς αὐτοῖς δρωμένων, καὶ κατασειόμενοι κατὰ τῶν καθαρῶς νηφόντων, τὰς ἀκρατεῖς ἑαυτῶν ὀπλίζουσι γλώττας.

Ut prisca gens mortalium, etc. SCOTT.

(89) Inter διὸ et μὲν τὸ in τὸν mutant codd. Vat. 650 et Alt., et vers. inde 3, iterum pro τὸ scribunt τὸν. POSSIN.

ΠΓ'. — ΟΛΥΜΠΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

A

CIII. — OLYMPIO PRESBYTERO.

Rogati, ut pro desperatæ nequitiae hominibus Deum oret. Vide epist. 140.

Εἰ καὶ τὸ μὲν ἐπιτιμῶν ῥῆδιον, καὶ παντός ἐστιν ἀνθρώπου, τὸ δὲ ὑπὲρ τῶν πρεπόντων ὃ τι χρὴ πράττειν ἀποφαίνεσθαι, ἀρίστου συμβούλου· ἀλλ' οὔτε ἐπιτιμᾶσθαι ἀνέχονται οἱ περὶ Ζώσιμον καὶ Μάρωνα, οὔτε συμβουλεύεσθαι· ἀλλ' εἰς τοσαύτην ἤλασαν μανίαν, ὥστε καὶ τοὺς ἐπιτιμῶντας λοιδοροεῖν, καὶ τοὺς συμβουλεύοντας κακηγορεῖν. Ἐπειδὴ δὲ τινες οὔτε ἐπιτιμηθέντες, οὔτε συμβουλευθέντες, ὀρηκθέντες δὲ ἀνήνεγκαν, καὶ τοῦτο τὸ εἶδος τῆς θεραπείας ἤλεγξαν· γελῶσι γὰρ τοὺς τοῦτο ἐκ πολλῆς φιλοστοργίας δρῶντας. Τί οὖν χρὴ ποιῆσαι; Ἐγὼ γὰρ σε λοιπὸν ἐρήσομαι, τὸν πράγματα ἡμῖν παρέχοντα, καὶ ἐνοχλοῦντα ὡς δυναμένοις ἀπελάσαι B αὐτῶν τὴν μανίαν. Ἐθε μὲν οὖν ἐδυνάμην, καὶ οὐκ ἂν ἔδεθην τοῦ συμβουλεύοντος, ἀλλ' αὐτὸς ἂν ταχίστην ἐποιήσαμην τὴν διόρθωσιν. Ἐπειδὴ δὲ κρείττον πάσης θεραπείας ἐστὶ τὸ πάθος, καὶ τοὺς ἰατρικοῖς φαρμάκοις ἐπιτίθεται μᾶλλον, τὴν ἀπὸ τῶν ἁγίων σου εὐχῶν χάρισαι αὐτοῖς βοήθειαν· τάχα πως ἂ καὶ παθῶν καὶ πάσης περιγιγνόμενος κακίας αὐτοὺς λάσεται.

ΠΔ'. — ΗΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

CIV. — HERONI PRESBYTERO, FORTE HIERONI, ut supr. epist. 67.

Monet ut lites, quas, avaritia cogente, alteri intendarat, amice potius componat, quam dubium eventum expectet.

Οὐκ ἀγνοῶμεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ πρὸς τὸν σὺν διὰ δίκον κολλέμου ἐκ πλεονεξίας λαβοῦσα τὸ σπέρμα, καὶ διὰ πλειόνων ἄλλων χωρήσασα, ἐληξεν εἰς κατηγορίαν· συμβουλεύω δὲ, ὅτι δικαίος ἂν εἴης ἀρκεσθῆναι τοῖς γεγενημένοις. Πολλὰ γὰρ δράσας, πλείονα πέπονθεν, ἵνα μὴ τὸ δοκοῦν τέλος εἶναι τῆς μάχης, ἀρχὴ γένηται μειζόνων συμφορῶν. Δέξαι οὖν τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ (90) παρακαλοῦντας, καὶ κατὰθου τὸ πρᾶγμα· ἀμεινον ἡγήσαμενος χρηστότητι καθυφεῖναι μᾶλλον ἢ κρίσει δικαστῶν ἠτήθησθαι. Ἄδηλον γὰρ τὸ πέρασ, καὶ πολλοὶ μυρίους ὠχυρωμένοι δικαιοί, ὡς οὐδὲν ἔχοντες ἰσχυρὸν ἠτήθησαν. Εἰ δὲ καὶ σαφὴς ἦν ἡ νίκη, τὸ χρηστότητι μᾶλλον χρῆσασθαι λαμπρότερόν σε ἀποφανεῖ τοῦ νεικηθέναι.

ΠΕ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΟΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

D

CV. — MARTINIANO, ZOSIMO, MARONI, EUSTATHIO.

Bonam illis optat mentem.

Ἰκανὸν μὲν σύμβολον, καὶ μέγιστον τεκμήριον τῆς ἐμῆς εἰς ὑμᾶς γνώμης αὐτὸ τὸ συμβουλεύειν ἐλέσθαι· ἅπαντα γὰρ συμβουλὴ τὸ τῶν ἀκρωμένων ζητεῖ συμφέρον. Οἷς δὲ ἐκπορίζει τις τὰ χρηστά, τοῦτους οὐκ ἐνι φῆσαι δυσμενῶς ἔχειν τὸν παραινούντα· ὡς δ' ἂν μηδὲ σκιά, οἶμαι, αἰτιάσεως (91) ὑπὲρ τοῖς ἐτοιμῶς διασῦρειν ἐθέλουσι πρὸς τῆς εισηγήσεως, μᾶλλον δὲ ἡ εὐχὴ εἰσηγήσις ἐστίν, εὐξομαι πρὸς τὸ θεῖον, ὥστε νοῦν ὑμῖν βελτίονα ἐνθεῖναι,

Signum sat idoneum maximumque est argumentum meæ erga vos benevolentiae quod dare instituerim consilium. Omnis enim suasio consiliumque audientium spectat utilitatem. Quibus vero suppeditat quis utilia, hi non debent dicere hostiliter se cum agere admonentem, sed ut ne umbram quidem accusationis superesse credam illis, qui antequam admoneantur, volunt obstrepere, quin potius preces loco monitionis sint. Deum itaque precor, ut men-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(90) Codd. ambo, ὑπὲρ αὐτῶν. Possin.

(91) Pro αἰτιάσεως cod. Alt. in contextu scribit

αἰτίας ὡς· lectionem tamen editi adnotans in margine. Id.

tem vobis bonam immittat, relegetque a vobis indolentiam, atque obsequens ac morigerum cor vobis largiatur, ad complectendam virtutem quæ insitum habeat pulchritudinem atque honestatem pretio incomparabilem. Improbiter contra det effugere, quam cupide nimis sectamini forma ferina præditam, omnique Scylla molestiorem, et quæ mente captis nescio qua ratione possit esse suavis ac jucunda. Si vero dolor omnis sublatus ex animo est, (quod quidem patientia in adversis efficere solet), vel propter eos ipsos, quibus offendiculo fuistis, supersedete adversus sacrosanctam religionem linguam exacuere. Vestri vero estote compotes, neque vestra impietate alios in barathrum malitiæ impellite.

585 CVI. — HERMINO COMITI.

Virtus colenda, cætera umbra et somnia.

Da operam ne valeant, magne vir, vel imperium vel dignitatis tumor, aut res mortalium secundæ, sapientiæ in te amorem ac studium concutere atque evertere, quæ amant maxime cogitationes iuvenesque hominum in altum tollere. Verum hæc omnia velut umbras et somnia reputans virtutem cole, quæ de possessionibus vestis est minime veterascens.

CVII. — EIDEM.

Æterna curanda, neglectis terrenis ac periuris.

Rerum æternarum fac satagas; negligere vero quæ momentanea sunt et caduca. Etenim sive prospera atque utilia ea fuerint, sive abjecta ac vilia, finem tamen habent, et quidem quam celerrimum. In altera vero vita, terminum ignorant omnia finem que. Epistola hæc, etsi brevis ea sit, amica tamen est, et rationis plena.

CVIII. — ÆLIANO SCHOLASTICO.

Ἔργα ne fiant πάρεργα. Vide hic schol. Gr. exempl. et epist. inf. 537.

Patimur sæpenumero multa mortales, dum quæ accuratione indigent, gerimus, negligenter: quæ autem revera negligenda sunt et contemnenda, ea cupide complectimur, censentes ludicra graviter, aut contra gravia per jocum tractanda. Seria quidem obiter ac perfunctorie; et contra otiosa seria ac necessaria esse ducimus. Verum cæcus sui amor non recte iudicans dolorem illis parit, quibus minime oportuit. Non enim eos, qui justa perpetuuntur, sed qui injuste agunt, dolere est æquum.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(92) Τὰ μὲν γὰρ ἔργα πάρεργα εἶναι ἠγοούμεθα. Aristotelis sunt lib. i *Ethnicorum Nicomachiorum*: Τὰ μὲν πάρεργα τῶν ἔργων κλειώ γίνονται. Qui et lib. vii *Politico*: Ἐκεῖνο μὲν γὰρ πάρεργον ἂν εἴη, τοῦτο δὲ ἔργον τῆς μεθόδου ταύτης. Illud accessio possit esse, hoc vero præcipua intentio tractatus hujus, princepsque actio. Scitum apud Athenæum initio lib. v *Deipnosoph.*, et Clementem lib. v *Stromat.* illud Agathonis Tragicæ:

Τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιούμεθα.
Τὸ δ' ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμεθα.
Operis loco ducimus accessorium,
Et in opere satagimus ut accessorio.

καὶ τὴν ἀναληθίαν ἐξοστρακίσαι, καὶ εὐεῖκτον καὶ πειθήνιον ὕμῶν κατασκευάσαι τὴν καρδίαν πρὸς τὸ τὴν μὲν ἀρετὴν, τὴν ἐμφυτον ἔχουσαν καὶ ἀκαπλήτεον τὸ κάλλος, ἀσπάσασθαι, τὴν δὲ κακίαν ἥς ἐκθύμως περιέχεσθε, τὴν θηριώμορφον, καὶ Σκύλλης ἀπάσης ἀτερπεστέραν, τοῖς δὲ τὸν νοῦν ἀπολλυλεκοσίην, οὐκ οἶδ' ὅπως ἤδειαν, διαφυγεῖν. Εἰ δὲ τέλειν ἀπηγγήσατε· ἡ γὰρ παραμονὴ ἢ ἐπὶ τὴν πονηρίαν τοῦτ' ἐγγυᾶται· κἂν διὰ τοὺς σκανδαλιζομένους ὑφ' ὕμῶν, παύσασθε μὲν κατὰ τῆς θειοτάτης θρησκείας ἀκονῶντες τὰς γλώσσας· ἐαυτῶν δὲ γένεσθε, καὶ τοῦ μὴ διὰ τὴν ἡμετέραν ἀσέβειαν καὶ ἄλλους εἰς τὸν πυθμένα τῆς κακίας παραπέμψαι.

B

PΓ'. — EPMINQ KOMHTI.

Μῆτε ἀρχή, ὦ θαυμάσιε, μῆτε ὄγκος ἀξιώματος, μῆτε εὐπραγία βωτικὴ τὴν φιλοσοφίαν τὴν σὴν διασαλεῦσαι ἰσχύση· ἃ μάλιστα τῶν ἀνθρώπων φιλεῖ τὴν γνώμην εἰς ὕψος ἀφρεῖν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα σκιὰς ἠγοούμενος καὶ ὄνειρατα, ἀρετὴν ἀσκει· αὕτη γὰρ ἐστὶ τῶν κτησαμένων ἀπαλαιώτος ἀλουργίς.

PΔ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ

Τῶν ἀθανάτων φρόντιζε πραγμάτων, τῶν δὲ μετ' ὀλίγον οὐκ εἶσι θνῶν ἀμέλει. Εἴτε γὰρ ἀγαθὰ, εἴτε φαῦλα εἴη τάνταῦθα, τέλος ἔχει, καὶ τοῦτο τάχιστον· τὰ δὲ ἐκεῖ πέρας οὐκ οἶδε, τέλος οὐκ ἐπίσταται. Ταῦτα τὰ γράμματα εἰ καὶ ὀλίγα ἐστίν, ἀλλά γε φῶλα, καὶ διαθέσεως βρῦοντα.

PΕ'. — ΑΙΑΙΑΝΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Πάσχομεν πολλὰ κολλάκις οἱ ἄνθρωποι, ἐπειδὴ τῶν μὲν φροντίδος ἀξίων ὀλιγωροῦμεν, τῶν δὲ θνῶν ὀλιγωρίας ἀξίων ἐκθύμως περιερχόμεθα. Σπουδῆς μὲν τὰ παιδιᾶς, παιδιᾶς δὲ τὰ σπουδῆς, ἀξία κρίνοντες. Τὰ μὲν γὰρ ἔργα πάρεργα εἶναι ἠγοούμεθα (92), τὰ δὲ πάρεργα ὡς ἀναγκαῖα καὶ προηγοούμενα ἀνύομεν. Ἄλλ' ἡ φιλαυτία μὴ κρίνουσα ὀρθῶς, λύπην τίττει ἐκείνοις οἷς ἤμιστα χρή. Οὐ γὰρ δικαίως πάσχοντας, ἀλλ' ἀδικῶς πάσχοντας (93) λυπεῖσθαι χρή.

Plato in epist. : Ἴνα μὴ πάρεργα ὡς ἔργα μοι συμβαλὴ λεγόμενα, Ne accessoria vice operum nominari mihi contingat. Utitur et Polybius in *Hist.* et Strabo lib. xiv *Geogr.* de Jalyso Protogenis et Satyro loquens; itemque Galenus principio libri ii *De naturalibus facultatibus*; ut et Nazianzenus fanebri in Basilium M. laudatione de Saule verba faciens; et in carmine trinetro:

Ἔργον πάρεργον οὐδαμῶς ἔργον λέγω.
Extrarium negotium haud opus vocem.

Ut Proverbii præferre speciem dictum videatur. Cui affine et illud: Ὅδοῦ πάρεργον προπαρέργως. Lucianus in *Jove Tragedo*: Εἰ γοῦν μὴ ὁ Θεσείης ἐκ

PΘ. — ΦΙΛΗΤΡΙΩ.

A

CIX. — PHILETRIO,

Virtute insignes imitandi. Conf. epist. 186, initio.

Οἱ κατ' ἀρετὴν κράτιστοι ὄντες, καὶ δι' εὐσέβειαν ὑπερφέροντες καὶ ἐγχιρτικοί, καὶ τοσοῦτον τοὺς ἄλλους ὑπερβαίνοντες, ὅσον ὁ ἑωσφόρος τοὺς ἄλλους ἀστέρων, οὗτοι φωστῆρες ἂν εἰκότως χρηματίζοιεν, μὴ μόνον ἑαυτοὺς εἰς τοσαύτην ἀναγαγόντες ἀξίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τυφλώτοντας φωτίζοντες, καὶ εἰς τὴν τῆς ἀρετῆς χειραγωγούντες περιωπῆν. Τούτους τοῖσιν ζήλου, καὶ μὴ τοὺς πάντα ποιοῦντας, ὅπως καὶ τοὺς ὀρῶντας σχοτίζοιεν.

PI. — ΑΡΙΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤΗ.

Quis sapiens proprie ac bonus dicendus. Conf. epist. 264.

Σοφὸς ἐγὼ γε ὀρίζομαι (οὐ γὰρ νομθετῶ, ἀλλὰ B γῶμην ἀπαφαίνομαι) τοὺς τῶν νοερῶν ἀρεταῖς κεκοσμημένους, οἳ ἦσαν οἱ λόγον ἔχοντες καὶ σοφίαν γνώσεως· ἀγαθοὺς δὲ, τοὺς ταῖς παρά τινων καλουμέναις ἀλόγοις. Οἳ ἦσαν οἱ σοφὸν μὲν εἰπεῖν οὐδὲν δυνάμενοι, διὰ δὲ τῆς ἀρίστης πολιτείας τοὺς θεωμένους παιδεύοντες· ὧν ἡ σιγὴ τοῦ λόγου τοῦ ἐρήμου πράξεων χρησιμωτέρα. Εἰ δὲ τις καὶ τὰς νοερὰς, καὶ ἅς φασιν ἀλόγους ἔχει, τοῦτον καὶ ἀγαθὸν καὶ σοφὸν ὀρίσασαίμην.

sic ipsis etiam spectantibus docendo præeunt, quorum in sermone taciturnitas utilior est, quam illius sermo, qui præsidio rerum destitutus sit. Si vero quis et intellectuales et quas vocant non intellectuales habeat virtutes; hunc ego et bonum et sapientem nuncupavero.

PIA'. — ΕΠΙΦΑΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

C

CXI. — EPIPHANIO DIACONO.

Sυγγνώμης unde nomen scriptum. Matth. v, 26: « Esto consentiens adversario tuo, » etc.

Ἐπειδὴ γέγραφας, πῶθεν τὸ τῆς συγγνώμης ὄνομα ἐπὶ τῆς ἀφέσεως καὶ συγχωρήσεως παραλαμβάνεται· ἡγοῦμαι ἰ, ὅτι ἐπειδὴ ὁ γνούς ἑαυτὸν, τουτέστιν, ὁ μῆτε ἐπὶ τοῖς πταίσμασιν ἀγνοῶν, ὅτι ἔπταισεν, ἀλλὰ φυλάττων τὸ σοφὸν ἀπόφθεγμα τὸ, « Γνώθι σαυτὸν· » μῆτε ἐν τοῖς κατορθώμασιν, εἰ καὶ ποτε ὀλίγον ἀπονουστάξας εἰς ἀλαζονείαν ἤρθῃ μέγα φρονῶν· ἀλλὰ τὴν οικείαν φύσιν καὶ ἀσθένειαν καταμανθάνων, καὶ μὴ πέρα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως φανταζόμενος γνωσιμαχεῖ. Ὁ συγγνούς, τουτέστιν, ὁ συννοήσας, ὅτι ἐκαίνος ἔργῳ καλινωψίαν ἔδει, συγχωρεῖ τῷ γνόντι ἑαυτὸν· ὁ δὲ μὴ συγγνούς οὐ συγχωρεῖ. Διὸ καὶ ὁ μὲν, μέμφεως (94) ἄξιός, μὴ D γνούς ἑαυτὸν· ὁ δὲ μὴ συγγνούς τῷ γνόντι ἑαυτὸν.

PIB'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Suadet caducas opes ita impendere, ut thesauros in cælis nobis paremus: « Thesaurizate vobis, » etc. Matth. vi, 16.

Πολλὰ ἐστὶ καὶ διάφορα, ὧ προσφιλέστατε, λυμαινώμενα τῇ τῶν χρημάτων κτήσει· οὐ μόνον γὰρ σῆτες, καὶ χρόνος μακρὸς, ἀλλὰ καὶ συκοφανταί, καὶ λησται, καὶ οἰκέται, καὶ τὸ τοῦ μέλλοντος ἄδηλον,

Qui virtute præstant ac pietate antecellunt, extra omnem iudicii sunt aleam, tantumque cæteris antecunt, quantum cæteris stellis excellit phosphorus claritate, ut hi merito stellæ appellari queant, se ipsos non modo eo provehentes dignationis, sed et cæcis lumen allucentes, et in virtutis speculam manu ducentes. Hos itaque imitare, non eos, qui cuncta sic agunt, ut et videntes excæcare possint.

CX. — ΗΑΡΡΟCΡΑΕ ΣΟΦΙΣΤΑΕ.

Sapientes quidem hos appellavero (nihil tamen præiudico, sed sententiam profero meam) qui intellectus virtutibus sunt ornati, quales sunt, qui rationi convenienter vivunt, quique rerum cognitione sapientiaque præditi sunt. Bonos vero dixero, qui, quæ rationi consentanea non sunt, seu non rationales virtutes, ut a quibusdam nominantur, possident.

586 Quales erant, qui sapiens nihil proferre cum possent, se ipsos considerantes, optimum tamen vitæ instituendæ modum ac rationem præbent, et

in sermone taciturnitas utilior est, quam illius sermo, qui et intellectuales et quas vocant non intellectuales habeat virtutes; hunc ego et bonum et sapientem nuncupavero.

Quando quidem interrogas unde συγγνώμης, id est veniæ, nomen acceptum pro remissione et condonatione, idcirco arbitror quod qui se ipse novit, hoc est, qui neque delicta sua, cum est lapsus, ignorat, imo illud scite dictum servat: « Nosce te ipsum, » neque in emendando, etsi aliquando nicians et connivens, in arrogantiam magnifice de se sentiens effertur, sed suæ conscius naturæ atque imbecillitatis, neque supra humanam elatus conditionem respiscit. Hic qui conscius sibi est, hoc est, qui secum perpendit, quod reapse pænitodiam ille canat, ignoscit illi, qui se ipse novit. Qui vero conscius sibi non est, non ignoscit. Quare et hic quidem reprehensione dignus est, se ipsum non noscens: ille vero nequaquam consentiens [ignoscens] ei, qui seipsum novit.

CXII. — ΕΙΔΕΜ.

Multa sunt variaque, charissime, quæ possessiones rerum lædunt. Non enim tineæ modo longumque annorum spatium, sed et calumniæ, latrones, servique, et futura incerta, mors denique finis

VARLÆ LECTIONES ET NOTÆ.

Τροϊζήνος εἰς Ἀθήνας ἰὼν ὁδοῦ, πάρεργον ἐξέκοψε τοὺς κακούργους· Nisi Theseus ex Træzene digressus a via, proficiscens Athenas latrones illos excidisset. SCHOTT.

(93) Melius πράττοντας. Vel locum sic transpone,

οὐ γὰρ ἀδίκως πάσχοντας, ἀλλὰ δικαίως πάσχοντα; λυπεῖσθαι χρῆ. Ovidius:

Quæ venit ex merito pœna dolenda venit. SCHOTT.

(94) Inter μέμφεως et ἄξιός codd. Vatic. 650 et Alt. inserunt ὅτι. POSSIN.

omnium (quam effugere, etsi alia effugerit, potest nemo) cum bonis tum possessionibus privet, etsi quis illa possidere videatur, nomine enim tenuis, non vero reapse bona possidet. Qui vero eleemosynis bonisque operibus recondit, ille et prudenti validoque coronetur suffragio, nactus asylum, et quo nihil eorum, quæ diximus, pertingere fas sit. Talis enim regio cœlam est, quo malum accedere nullum queat: quovis terræ solo fertilis, et post multam ubertatem jactis in illud solum seminibus, reddens iis, qui depositum crediderunt, perpetuos ut fructus colligant.

CXIII. — MARONI.

Ad eleemosynam hortatur. — *Sup. epist. 79 et 281.*

Quæ vel nolens inimicis sæpenumero reliqueris, da nunc volens, atque e necessitate honoris ac virtutis studium effice, ne non poenitenda deploras, sed præmittens illa in vitam sempiternam, consequaris quæ utilia.

587 CXIV. — THEOPHILO.

Peregrinatio quare et a quibus suscipienda, a juvenibus, non a senibus.

Nuper oriente sole (noctis enim ac diei velut mistio erat), occurrit mihi necessarius quidam nuntians audisse quosdam viros sapientes, te longam peregrinationem instituisse, non pro virtute, aut ut te aliumve ad philosophiam deducas, quod et ipsi vehementer probassent, sed ut divitiis locupleteris, idcirco te contemnent: siquidem cum adolescentiæ annos in otio transegeris, nunc in senio peregrinari instituisti, quando conveniebat te, etsi alibi prius versatum, domum redire, cum adeo vitæ instet tuæ terminus. Juvenes etenim se ad extremam perventuros sperant senectulem: senes vero præter mortem nihil magis præstolantur. Equidem causa non plane cognita, ob quam hinc discesseris, æque defenderim te excusando, ac ne damnarim quidem, sed hæc ad te scribere visum est. Quamobrem quod officii sit tui, tecum diligenter reputa.

CXV. — THEODORO SCHOLASTICO.

Melior est homo sedulus licet pauper, quam ignarus dives quibus affluens.

Quisnam gloria justoque dignior honore esse tuæ prudentiæ videatur, qui nihil quidem generosi agere studet, in secundis vero consistens rebus, et divitiis fulget et claritate dignitatis; vel qui nihil, quantum in ipso est, relinquens, agat omnia quæ dignum præconio reddant, aliosque ad virtutem excitet, adversa tamen usus fortuna, et in inopia degens? Mibi quidem hic potissimum laudandus videtur. Si vero et tibi id ipsum videatur, ne præ te seras, quasi contrarium sentias.

CXVI. — CASIO PRESBYTERO.

De Zosimi improbe factis. (*Sup. epist. 103 et 105.*)

Mirari te scribis cum Zosimum sacris initiari

καὶ τέλος ὁ θάνατος (ὃν οὐκ ἔστι διαφυγεῖν, εἰ καὶ τὰ ἄλλα διαφεύγοιμεν) καὶ τῶν κτημάτων καὶ τῶν χρημάτων ἀποστερήσειν (95) ἄντὸν δοκοῦντα κεκτῆσθαι· ἐν ὀνόμασι γὰρ, ἀλλ' οὐκ ἐν πράγμασι ἐχειν τὰ ἀγαθὰ. Ὁ δὲ δι' ἐλεημοσυῶν καὶ εὐεργεσιῶν ἐνθάδε τὸν πλοῦτον ἀποθέμενος, καὶ φρονίμου καὶ βεβαίου ψήφῳ στεφανωθείη, τόπον εὐρῶν ἄστυλον, καὶ ᾧ μὴδὲν τῶν ῥηθέντων ἐπιβήναι θέμις. Τοιοῦτος γὰρ χῶρος ἐστὶν ὁ οὐρανός, πάση μὲν ἄδατος ὡς κακουργία, πάσης δὲ εὐφορώτερος γῆς· καὶ μετὰ πολλῆς τῆς θαψιλίας τῶν ἐν αὐτῷ καταβληθέντων σπερμάτων διδοὺς τοῖς παρακαταθεμένοις διὰ παντὸς τρυφῆν τοῖς καρπούς.

PIΓ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Ἄ καὶ ἄκων πολλάκις ἐχθροῖς καταλείψεις, ἐκὼν δὲ καὶ τὴν ἀνάγκην ποιήσου φιλοτιμίαν, ἵνα μὴ ἀμεταμέλητα θρηνησῆσαι· ἀλλὰ προπέμφας αὐτὰ εἰς τὸν ἀγήρω αἰῶνα, ἕξεις χρησιμεύοντα.

PIΔ'. — ΘΕΟΦΙΛΩ.

Πρὸ βραχείος, ὄρθρου ἐπι δυντος (ἐκινῶτο γὰρ νῆς τε καὶ ἤως) ἐντυχῶν μοί τις τῶν ἀνδρῶν ἐπιτηδείων ἀπήγγελλεν, ὡς πυθόμενοι τινας ἐλλόγμοι στευλάμενόν σε ἀποδημίαν μακρὰν, οὐχ ὑπὲρ ἀρετῆς, οὐδὲ ὥστε σαυτὸν ἢ ἄλλον τινα εἰς φιλοσοφίαν ἐναγαγεῖν (ἢ γὰρ ἂν καὶ ἀπεδέξαντο), ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ χρηματίσασθαι, κομιδῆ σου κατεφρόνησαν, εἰ προρηρημένος τὸν τῆς νεότητος χρόνον τὰς ἡσχίας ἀγειν, νῦν ἐπὶ γῆρας ἀποδημῆν ἐπεχείρησας· ὅτε εἰκὸς ἦν σοι, εἰ καὶ πρότερον ἄλλοθι ποῦ διέτριβες, οὐκ ἔπειτα ἐπανήκειν, οὕτως ὑπογυῖου σου τῆς τελευταῖης οὐσης. Τοῦς μὲν γὰρ νέους ἐλπὶς εἰς γῆρας ἤξειν βαθύ· οἱ δὲ γεγηραότες οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὸν θάνατον ὀνειροπολεῖν δίκαιοι ἂν εἴεν. Ἐγὼ δὲ τὴν αἰτίαν ἀκριδῶς μὴ ἐπιστάμενος, δι' ἣν ἐνεῦθεν ἀπήρας, οὕτε ἀταλογησάμην, οὕτε κατεφημισάμην, ἀλλ' ἐπηγγελάμην γράφειν. Αὐτὸς τοίνυν τὸ δέον πράξαι προθυμήθητι.

PIΕ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ποῖος ἄρα δοκεῖ τῇ σῇ παιδεύσει εὐκλείας καὶ δόξης ἀγαθῆς δίκαιος εἶναι τυχεῖν, ὁ μὴδὲν μὲν προθυμηθεὶς γενναῖον διαπράξασθαι, ἐν εὐμερίᾳ δὲ τυγχάνων καὶ πλοῦτι, καὶ τοῖς δοκοῦσι λαμπροῖς ἀξιώμασιν; Ἡ ὁ μὴδὲν μὲν, ὡς οἶός τε ἦν ἑλλειπῶν, ἀλλὰ πάντα πράξας, ὅσα αὐτόν τε ἀναβρῆσεως ἄξιον εἶναι ποιεῖ, καὶ τοῖς ἄλλοις εἰς ἀρετὴν διεγείρει, δυσπραγῶν δὲ καὶ παντῆ συζῶν; Ἐμοὶ μὲν οὕτως δοκεῖ· εἰ δὲ καὶ σοὶ, μὴ τάναντια φαίνου ψηφισόμενος.

PIΣ'. — ΚΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

VARIÆ LECTIONIS ET NOTÆ.

(95) Ἀποστερήσειν ambo codd. producunt in ἀποστερήσειεν. POSSIN.

Ζώσιμον δεινὸν ὄν, οὐ δεινὸν εἶναι δοκεῖ τῷ παρανό-
μως χειροτονήσαντι· ἀντεπιστέλλω, ὅτι σὺ μὲν ἀπὸ
μισοπονήρου τρόπου εικότως ἀγανακτεῖς· οὐδεὶς γὰρ
πρὸς τοῦτο ἀντίποι· ἐκεῖνο δέ σοι παραινέσαιμι,
καθαρὰν κακηγορίας τὴν γλώτταν διαφυλάξαι. Εἰ
γὰρ ἐκεῖνος μυρίων δεξιος, ὡς γέγραφας, σκηπτῶν,
μηδὲ τῇ τιμῇ βελτιωθείς, ἀλλ' ὄπλων κακίας τῇ ἱερω-
σύνῃ χρυσάμενος, καὶ τολμῶν ἀτόλμητα· ἀλλὰ σὺ
γε τὸ σαυτοῦ στόμα μαινεῖν οὐκ ὀφείλεις, τὰς μισ-
ρὰς ἐκεῖνου πράξεις ἐκτραφῶν καὶ τὴν τῶν τρόπων
σκαϊότητα διηγούμενος.

PIZ'. — ΠΑΥΛΩ.

Vim fati et necessitatem, lepido argumento subvertit. (Conf. lib. III, epist. 136.)

Εἰ πᾶς λογισμὸς καὶ πᾶσα ἐνθύμησις, ὡς φῆς, Β
παρὰ τῆς εἰμαρμένης τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφοιτᾷ,
ἀτοπώτατόν τι πάσχουσα φωραθήσεται. Εἰ τοῖς μὲν
καταπέμπει ἐνθυμήματα, ὥστε ὑπεραπολογεῖσθαι
αὐτῆς, τοῖς δὲ τέχνην καὶ ἐπιστημονικοῦς λόγους
ὀρέγεται, δι' ὧν αὐτὴν ἀνατρέψουσιν. Εἰ τοίνυν αὐτὴ
ἑαυτὴν ἀνατρέπει, δι' ὧν χορηγεῖ τοῖς ἀνατρέπουσιν
αὐτὴν ἐνθυμημάτων, πῶς συστήναι αὐτὴν οἶόν τε.

PIΓ'. — ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ad vitæ emendationem adhortatio. Sui victoria, maxima.

Τοῦτο τὸ νῦν τολμηθὲν παρὰ σοῦ τῶν δεινῶν ἐκει-
νων ἐστὶ δεινότερον· ἡμίλληθης πρὸς σαυτὸν, καὶ
νενίκηκας· τὰ πρωτεῖα τοίνυν ἐν τῷ τῆς ἀσεβείας
καὶ ἀσελείας ἀγῶνι κατὰ πάντων φέρῃ, ὑπερηκόν-
τισας, πάντας ὑπερβδίδηκας· διὸ καὶ δακρύων ἡμῖν
ὑπόθεσις γέγονας ἀενάων. Εἰ τοίνυν βούλει ἡμῶν
τὴν λύπην τὴν ἐπὶ σοὶ ἰάσασθαι, πάντα ποιεῖ, ὅπως
ἀποτρίψαιο τὴν κακοδοξίαν (96).

PIΘ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Lingua quomodo bene utendum. (Inf. epist. 453, et ex Chrysostomo Casav. in sat. 4 Persii.)

Εἰ δξύτατην ἔχεις τὴν γλῶτταν, μάλιστα μὲν αὐτὴν
ἐπιστόμιζε, καὶ χαλινῷ ἀνασεύραζε· εἰ δὲ ἀδυνατεῖς,
χρησθῆναι αὐτῇ εἰς δέον ὑπὲρ τῆς θείας καὶ ἀκηράτου
δόξης, ὑπὲρ τῆς τῶν ἀδικουμένων βοηθείας, ὑπὲρ τῆς
τῶν καλλίστων συνηγορίας, κατὰ τῆς τῶν ἀδικούντων
πλεονεξίας (97), κατὰ τῆς τῶν δαίμοσι πονηροῦς τὴν
τοῦ παντός Πρόνοιαν ἐπιτροπέωντων ἀμαθίας, κατὰ
τῆς τῶν αἰρετικῶν φρενοβλαθείας, κατὰ τῆς Ἑλλή-
νων δεισιδαιμονίας, κατὰ τῆς Ἰουδαίων ἀπαιδευσίας, D
κατὰ τῆς τῶν ἀμαρτανόντων κατηγορίας. Εἰ δὲ τού-
των ἀφέμενος, τῇ δξύτητι κατὰ τῶν ἐντυγχανόντων
χρῆσθαι, ἀτοπώτατόν τι ποιήσεις. Ταυτὸν γὰρ τι πρά-
ξεις, ὅσον ἂν εἰ μάχαιραν ἔχων ὀφείλων, κατὰ τῶν
ἐπιτηδεῶν ἐπέφερες, ἢ ῥώμην, κατὰ τῶν πολιτῶν·
δέον τῇ μὲν κατὰ τῶν πολεμίων, τῇ δὲ κατὰ τῶν
ἀντιπάλων χρῆσθαι. Μὴ τοίνυν τὸ φάρμακον δηλη-
τήριον κατασκευάζεις, ἀλλὰ θεόντως αὐτῷ χέρησο.
utare veneno, quin potius quomodo oportet, utere.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(96) Pro τὴν κακοδοξίαν scribunt τὰς κακοδο-
ξίας ambo codd. POSSIN.

(97) Inter πλεονεξίας et κατὰ codd. Vat. 650 et

nefas sit, quomodo non id nefandum sit visum ei,
qui præter legem eum initiaverit. Respondeo pro
animo quidem tuo, quo mala omnia adversaris, te
juste indignari, quod nemo negaverit. Illud interim
moneamus ac præcipiamus, puram ut a maledicentia
linguam custodias. Etsi enim infinitis ille, ut
scribis, dignus est fulminibus, neque honore ac
dignitate redditus melior, sed ipso sacerdotio velut
nequitiae instrumento abusus audeat, quæ audenda
non erant, cave tamen tuum os inquinare sceleribus
ejus impuris arguendis, ac morum ejus sæva
narrando aliis.

588 CXVII. — PAULO.

Si quævis, ut ais, speculatio mentisque agitatio
a fato pendeat homini, absurdissimum quid illi
[fato] accidere deprehendes. Siquidem his rationes
suggerat quibus defendatur; illis vero rationes
scientificas adeoque artem præbeat, qua vicissim
eventatur. Quare si se ipsum everit fatum per ea,
quæ præbet, enthymemata ipsum evertentia, quo-
modo, quæso, potest fatum subsistere?

CXVIII. — EUSTATHIO DIACONO.

Inter ea, quæ strenue gessisti, illud summum
est, quod tecum ipse certans viceris. Primas itaque
in hac cum impietate ac libidine pugna ab omnibus
referens vicisti, omnesque facile superasti: propter
illa nobis lacrymarum perennis causa exstiteras. Si
itaque dolorem nostrum tui gratia susceptum tol-
lere vis, omnem move lapidem, ne male deinceps
audias.

CXIX. — THEODORO SCHOLASTICO.

Si mordentem acutamque habes linguam, os
obtura maxime, et freno coerceto. Id si minus
potes, utere ea pro divina et incorrupta fidei pro-
fessione in præsidium injuste oppressorum, opti-
morum defensionem; contra avaritiam eorum, qui
per nefas ditantur; contra eorum imperitiam,
qui universitatis Dei providentiam malis ascribunt
spiritibus; adversus hæreticorum amentiam, et
gentium superstitionem; contra Judæorum insci-
tiam; contra peccantium convitia et maledicta.
Quod si non feceris, lingua tua acuta ad obvia
quæque abusus, absurdum feceris. Facies enim
perinde, atque si acutissimum nactus gladium, in
necessarios ferrum convertas; vel robur viresque
contra cives tuos adhibeas, cum eos ab hoste pro-
pugnare oporteret, et lingua in adversarios, non
amicos stringenda. Cave igitur, ne pro pharmaco

Alt. hæc omnia inserenda suggerunt, κατὰ τῆς τῶν
εἰμαρμένην εἶναι λεγόντων ἀλογίας, κατὰ τῆς τῶν
αὐτοματισμὸν φανταζομένων ἀνοίας, κατὰ τ. ID.

CXX. — HYPATIO REMP. GERENTI. A PK'. — ΥΠΑΤΙΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ.

Procrastinatio emendationis tandem Dei iram provocat.

Norunt, opinor, omnes eos qui in rebus gerendis cunctabundi sunt, cupere propius inspicere earum rerum molestias. Qui enim per ignaviam virtuti injuriam faciunt, pœnas sibi arcessunt, quæ, quos apprehenderit, avide, graviter ulciscuntur. Quod vero in delicta ultiones constitutæ paratæ sint, **589** nisi pœnitentiæ accedat medicina, Noæ diluvium, quæque in Sodomis acciderunt, aperte clamant. Pro quibus etsi cunctatio sit ac procrastinatio quædam, non tamen in finem differetur, vel fere quidem, non penitus tamen pœna tollitur.

CXXI. — OPHELIO GRAMMATICO.

De Laconica oratione (98).

Cum multa funduntur verba, et importuna sit oratio, non propterea admiranda est, sed cum brevis quidem prolixitate, longa vero sit sensibus, ac compendio, quantum est satis continens, loci opportunitate maxime animata vividior apparet.

CXXII. — MARTINIANO, ZOSIMO, MARONI, EUSTATHIO.

Reprehendit ipsorum impudentem nequitiam.

Quando non solum non pudet vos ea patrare, quæ nemo alius, infamia laborans, committit, verum etiam gloriari audetis de iis, quæ obscurari ac tegi erat æquum, in eo omnem superastis amentiam; **C** idcirco ad vos hæc duxi præscribenda. Illis enim tanto deterioribus estis, quod quæ ipsi quidem commiserunt crimina, texerint; vos contra in iis arroganter vos jactatis. Summum vero malorum illorum esse referunt, quod hi vobis videantur delirare, qui honeste degunt, et irridetis eos, qui vos admonent. Quæ cum ita sint, ecquid vobis relictum est patrocinium? quæ commiseratio? ecquæ venia reliqua? Equidem non habeo dicere.

CXXIII. — THOMÆ!

Æternis et mansuris adhærendum; peritura autem contemnenda.

Hæc possessionibus sola ascribamus, quibus cum erit moriendum, opus erit. Reliqua vero contemnimus.

CXXIV. — HARPOCRÆ SOPHISTÆ.

Colibenda calumnia.

Calumniantem fere universos refrena graviore comminatione, ne supplicio postea indigeat.

CXXV. — EIDEM.

Ad frequentes litteras invitat.

Quoties tuas accipio litteras disertas illas, et multa disco, et magnam inde capio utilitatem. Est enim in iis et affectus, et verborum vis. Si autem scribere ad me aliquando cessabis, discrucior equi-

Ἵτι μὲν οἱ ἀναβαλλόμενοι πρᾶξαι τὰ δέοντα, ἰδεῖν ἐγγύθεν βούλονται τὰ δεινά. (Οἱ γὰρ διὰ ῥαθυμίαν εἰς τὴν ἀρετὴν ἐξυθρίζοντες, τὰς τιμωρίας ἐφ' ἑαυτοὺς ἔλκουσι, διψώσας μετελθεῖν τοὺς ἀλόγους,) οἶμαι πάντας εἰδέναι· ὅτι δὲ εἰς κολάσεις περιστήσονται τὰ πλημμελήματα, ἂν μὴ μετανοοῖα θεραπευθῶσι, καὶ ὁ κατακλισμὸς, καὶ τὰ ἐπὶ Σοδομιτῶν συμβάντα διαρρήθην βοᾷ. Ἐφ' ὧν, εἰ καὶ μέλλοις τις γέγονεν, ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος ἀκίνητος ἔμεινεν, ἢ μόλις μὲν, πάντως δὲ κινουμένη δίκη.

B PKA'. — ΘΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Οὐχ ὅταν πολὺς ὁ λόγος ῥέῃ, καὶ ἔξω τῶν καιρῶν φέρηται, θαυμαστός ἐστίν· ἀλλ' ὅταν βραχὺς μὲν ἢ τῷ μήκει, πολὺς δὲ τοῖς ἐνθυμήμασι, καὶ ἐν τῷ συντόμῳ τὸ ἀπαράλειπτον ἔχων, ὑπὸ τοῦ καιροῦ μάλιστα ψυχωθεὶς, ζωτικώτερος φαίνεται.

PKB'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Ἐπισθὴ οὐ τῷ μόνον διαπρᾶξασθαι ταῦτα, ἀ μηδὲς πώποτε ἄλλος τῶν ἐπὶ τοῖς αἰσχίστοις βεβημένων, αἰσχύνην ὠφλήκατε, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐναθρύνεσθαι ἐφ' οἷς ἐγκαλύπτεσθαι δίκαιον, πᾶσαν ὑπερηκονίσατε μανίαν· δίκαιον ᾗθην τοῦτο χαράξαι πρὸς ὑμᾶς τὸ γράμμα. Τοσοῦτω γὰρ ἐκείνων ἐσπεῖ, ὡς φασί, χεῖρους, ὅσον ἐκείνοι ἐπραττον μὲν, ἐκρυπτον δὲ· ὑμεῖς δὲ καὶ ἐγκαλωπιζέσθε. Τὸν δὲ κολοφῶνα τῶν κακῶν ἐκείνων εἶναι φασιν, ὅτι καὶ μαινεσθαι ὑμῖν δοκοῦσιν οἱ κοσμίως ζῶντες, καὶ παραπαιεῖν οἱ παραινοῦτες. Ποῖα οὖν ὑμῖν λείλειται ἀπολογία; τίς ἔλεος, ποῖα συγγνώμη; Οὐκ ἔχω λέγειν.

PKA'. — ΘΩΜΑ.

Μόνης τῆς κτήσεως ἐκείνων ἐχώμεθα, ὧν μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦδε τοῦ βίου δεηθησόμεθα· τῶν δὲ **D** λοιπῶν καταφρονήσωμεν.

PKΓ'. — ΑΡΗΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤΗ.

Τὸν διαβάλλοντα σχεδὸν πᾶσι πάντας, ἐμβριθεστέρᾳ ἀπειλῇ σωφρόνισον· ἵνα μὴ τιμωρίας ὑστερον δεηθείη.

PKE'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ἦνίκα γράμματα δεχοίμην τῆς σῆς λογιστικῆς, καὶ παιδεύσεως πληροῦμαι, καὶ σφόδρα γέγηθα. Ἔστι γὰρ ἐν αὐτοῖς καὶ διαθέσεως, καὶ λόγων ἐπίδειξις. Εἰ δὲ πρὸς βραχὺ ὑπέρβωιο τὸ γράφειν, λην

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(98) De Laconismo etiam elegans Gregorii Nazianzeni exstat ad Nicobulum epistola. SCHOTT.

ἀθυμῶ, καὶ τὴν γλῶτταν ἀμβλύνομαι, οὔτε τῆς εὐ-
φροσύνης μοι προσγινομένης, οὔτε τῆς ἀπὸ τῶν λό-
γων ὠφελείας. Μὴ τοίνυν ἀδίκει τὸν τῆς φιλίας θε-
σμὸν (99), ἀλλὰ συχῶν γράφε. Οὕτω γὰρ ἔση μοι
πλέον κεχαρισμένος.

PKC'. — ΦΙΑΗΤΡΙΦ.

De Ecclesiae vulneribus ruitisque persanandis, aurea epistola. Confer. epist. 21 et 37.)

Ἐγὼ, ὅτι μὲν πρώην ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία
καὶ τοὺς διδασκάλους εἶχε λαμπροὺς, καὶ τοὺς φοι-
τητὰς εὐδοκίμους, μάλᾳ ἀκριβῶς οἶδα· καὶ ἐπ' ἐμοῦ
γὰρ, οὐχὶ πάλαι μόνον, γέγονε ταῦτα ἀμφοτέρα· ὅτι
δὲ καὶ νῦν τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀδύνατον γενέσθαι, ὡς
φῆς, ἀλλὰ δυνατόν, οὐκ ἔστιν ἀμφίβολον. Ἐὰν γὰρ
παρὰ τῶν ὑφηγητῶν βεβαίως ὑπάρξῃ, καὶ παυσάμε-
νοι τῆς τυραννίδος πατρικῆν κηδεμονίαν ἐπιδείξων-
ται, τότε καὶ περὶ τοῦ τίνᾳ τρόπῳ σωθήσονται οἱ
ὑπήκοοι, ἐξέσται σκοπεῖν· πρὶν δὲ τὴν κρηπίδα
ὀρθῶς ὑποθέσθαι, λαν περιττὸν ἡγοῦμαι, τὸν περὶ
τῆς κορωνίδος ποιέσθαι λόγον. Οὐ γὰρ ἐβαλήσασιν
ἐκεῖνοι, κἂν μυριάκις ἀκούσωσι, πείθεσθαι, ἂν μὴ
διὰ πραγμάτων μάθοιεν. Ὁ μὲν οὖν παρῶν καιρὸς
καὶ βουλῆς καὶ προνοίας δεῖται πολλῆς· ἐγὼ δὲ οὐχ
ὅ τι χρῆ παραίνεσαι, δυσκολώτατον ἡγοῦμαι. Ἄλλ'
ἐκεῖνο ἀπορῶ, τίνα χρῆ τρόπον πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν.
Πείθομαι γὰρ ἀκριβῶς, ἐξ ὧν καὶ παρῶν καὶ πυν-
θανόμενος σύνοιδα, τὰ πλείω τῶν θείων θεσπισμάτων
αὐτοὺς ἐκφυγεῖν, τῷ μὴ θέλειν τὰ δέοντα πράττειν,
οὕτω μὴ συνιέναι. Παραίνω τοίνυν αὐτοῖς, ἂν μετὰ
παρρησίας εἰποιμι, φέρειν τοῦτο, θεωμένους εἰ τὰ
ληθῆ λέξαιμι καὶ διὰ τοῦτο, ἵνα βελτίους γένωνται.
Ἐκ γὰρ τοῦ κολακεύειν ἐνίοις, εἰς τοιαύτην παρα-
χῆν ἐπέπεσε τὰ τῶν Χριστιανῶν πράγματα. Τί οὖν χρῆ
ποιεῖν; Συντόμως ἔρω, καὶ οὐκ ἀποκρύφομαι. Εἰ
μὲν μᾶθους ἡγοῦνται τὰς θείας Γραφάς, σιγῆν ἀσκέ-
τωσαν· εἰ δὲ ὄντως οὐρανίους θεσμούς, πραττέτωσαν
πρώτον, εἶτα δημηγορέτωσαν· μὴ τοιούτων γὰρ
αὐτῶν ὄντων, ὁ θεὸς νόμος ἀποκλείει τὸ στόμα.

PKZ'. — ANEΠΙΓΡΑΦΟΣ.

Modestiae et humilitatis commendatio.

Ἐπειδὴ οὐδὲν μεγαλοφυῆς, οὐδὲ ὑπερφυῆς ἔχει
ἡμῶν ἡ φύσις, ἐπὶ τὸ μέτριον αὐτὴν καὶ ἐπιεικῆς,
ἅτε δὴ οικεῖον καὶ συγγενῆς, συνελάσωμεν, πᾶσαν
ἀλαζονείαν ἐξορίζοντες.

PKH'. — ΠΕΤΡΩ

Quis spiritalis, animalis et carnalis ¹⁰. *Conf. epist. 127, lib. IV ad Nilum.*

Σαρκικούς καλεῖ ἡ Γραφή τοὺς εἰς τὰ τῆς σαρκὸς
(1) κατολισθήσαντας, ψυχικούς δὲ τοὺς πέρα
τῆς ἀκολουθίας τῶν λογισμῶν μηδὲν καταδεχομέ-

¹⁰ I Cor. III, 7; II, 13.

dem nimium quantum, et lingua torpet, neque læ-
tumi quid accidit, neque utilitatem percipio e ser-
mone tuo. Noli itaque amicitiae foedus violare, sed
frequenter scribe. Sic mihi longe fles charior.

590 CXXVI. — PHILETRIO.

Probe quidem novi in Christi primum Ecclesia
doctores egregios claruisse, itemque probatos disci-
pulos : et meo quidem tempore, non olim tantum,
utrumque horum factum est. Id autem hodie impos-
sibile, ut tu quidem scribis, non esse, sed fieri posse,
nemini dubium est. Si enim res ista ab iis, qui
præsent, solide initium sumat, et illi, tyrannide
posita, sollicitudinem suam curamque erga patriam
ostenderint, tunc etiam qua ratione salvari queant
subditi, licebit videre. Prius enim quam recte jacta
sint fundamenta, de coronide fastigioque sermonem
instituere, valde supervacaneum duco. Neque enim
volunt illi, etsi millies audierint, credere, nisi expe-
rimento didicerint. Præsens itaque tempus multo
indiget consilio et prudentia. Ego vero difficillimum
arbitror, non quod oporteat admonere ; at de eo
dubito, quonam modo compellare illos oporteat.
Certo enim mihi persuadeo ex iis, quæ et coram et
sciscitando cognovi, fugere illos pleraque divinorum
oraculorum ; quod nolint, quæ oportet, facere, ne-
que addiscere. Quamohrem illos exhortor (ut libere,
quod sentio, dicam) patienter hæc ferre, ac dispi-
cere, num vera dicam, ut ea ratione emendentur.
Quod enim assentantur nonnulli, idcirco in has tur-
bas res est Christiana conjecta. Quid igitur factum est
opus ? Dicam brevi, nec celabo. Si quidem sacras
Litteras pro fabulis reputant, tum sileant. Si vero
cælestem esse credunt doctrinam sanctionemque,
opere illa prius exsequantur, dehinc publice prædi-
cent. Id enim nisi fecerint, lex divina os illis ob-
struet.

CXXVII. — ANEΠΙΓΡΑΦΟΣ.

Si quidem magnanimum nihil aut supra naturam
humana continet natura, illam ad moderatum quid
ac mite agnatumque nobis ac proprium astringamus,
D omnem ablegantes arrogantiam.

CXXVIII. — PETRO.

Scriptura sacra vocat *carnales*, qui ad carnis
opera prolapsi sunt ; *animales* vero, qui mentis in-
tellectusque ratiocinationem sequuntur ; *spiritalis*

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(99) Multorum enim amicitias silentium diremit,
ait lib. *Ethicor. Nicom.* Aristot., πολλῶν γὰρ φιλίας
ἡ ἀπροσηγορία διέλυσεν. Et apud Columellam Alpheus
generator : « Bona, inquit, nomina interdum
mala fiunt, nisi interpellas. Scribendi itaque ad
amicos, ne amor intercidat mutuus, officium inter-

mitti non debet, sed exaggerari. » SCHOTT.

(1) Post *σαρκός* codd. Vat. 650 et Alt. addunt
πάθη. Vers. 2 pro *παρὰ* iidem optime scribunt *πέρα*,
ei vers. 3 *κατεχομένους* item optime mutant in *κα-
ταδεχομένους*. POSSIN. — Confer epist. 36 et 68.

denique, qui divini Spiritus dono sunt ornati, ratiocinandi vim superantes, ac supra naturam illuminati. **591** Verbi gratia, tres illos pueros in Babylonicum caminum missos non arsisse, nemo dixerit naturæ esse opus. Quod si simile quis investiget, næ ille mentis imbecillitatem perspiciet. Sin divinam potius consideret naturam, quæ humanam longe excedit, et argumentandi vim, omnesque adeo artes superat, prædicta omnia intellectu consequitur.

CXXIX. — THEOPOMPO.

Vel *Theopempto ut inf.* 508, 509. *Epist. De fraterna correptione. Deprehendi in peccato, alienam invertere censuram et suspicionem, grave.*

Deprehendi quidem in iis, in quibus non oportebat, amarum est iis, qui sensibiles valde sunt: at B gravioribus judicari grave est. In suspicionem autem vocari illos, qui virtutis attigere culmen, maxime calamitosum est.

CXXX. — NILO.

De comminationibus promissisque Dei passim conjunctis.

Comminabatur olim Deus Hebræis, et salutaria prænuntiabat. Qui enim minatur tantum et molesta prædicat, ad desperationem meliorum provocat, atque auditoribus omnino persuadet, ut pejoribus sese dedant. At contra spes bona inclinatur, ad melioraque perducit. Ideo ubique comminatur Deus Judæis Babylonicam captivitatem, simul reditum in patriam promissit¹⁹.

CXXXI. — PAULO PRESBYTERO ANACHORETÆ.

De corruptis cleri moribus, quamque periculosum sit peccantes admonere, et quomodo admonendi.

Qui virtutis et vitii se esse jactant arbitros, ii, quod virtuti dandum est victoriæ suffragium, dant improbitati. Atque hoc quidem modo probos exilio damnant, improbos vero congregant. Eos autem, qui, quod oportet facere, gestiunt, pusillanimes reddiderunt, atque adeo eos, qui generose vitam instituunt, oppugnarunt, ut omnem prope ad meliora impetum retulerint. Rabie itaque aguntur, canum ac suum ritu vitam ducentes, vitæ apostolicæ longe contrariam. Quare par est eos arcere, qui planetu digna in risum convertunt, non solum nullam habentes virtutis rationem, sed et se ipsos, eo quod qui virtutem colerent, pessime paterentur, extollentes, laudeque ac commendatione dignantes? Quis itaque ita affectos reprehendat? Quis, quæso, corrigat? ecquis accuset? Quis eorum commenta retundat? quis supercilium detrahat? quis admonendo non modo ex imperio, sed etiam ex virtute laudem quærat? Quis ipsis persuadeat, quod gravissimas subibunt poenas? **592** Si enim iudici in

¹⁹ Jerem. xxiv, 32.

VARÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(2) Pro νεύει codd. Vat. 650 et Alt. legunt νεύειν. Possin.

(3) Inter διατεταται et την iidem codd. inserunt καί. Vers. 3 ep. iidem pro παρέχονται scribunt παρ-

Α νους· πνευματικούς δὲ τοὺς θεῖω· καὶ πνευματικῶν χαρίσματι κεκοσμημένους, τὴν τε τῶν λογισμῶν ἀκολουθίαν ἀνεβεθηκότας, καὶ τὰ ὑπὲρ φύσιν φωτισμένους. Ὅσον τὸ, τοὺς τρεῖς μειρακίστους ἐμβληθέντας ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ καμίνω μὴ κατακαῆναι, οὐκ ἂν ἔχοι φύσιν, εἰ τὸ εἰκὸς τις ἐξετάξοι, καὶ τὴν τῶν λογισμῶν ἀσθένειαν θηρῆτο. Εἰ δὲ τὴν θεῖαν δύναμιν ἐνόησει, τὴν καὶ φύσεως περιγιγνομένην, καὶ λογισμῶν ἀκολουθίαν ὑπερβαίνουσαν, καὶ πάσης κρείττονα μηχανῆς, καταδέχεται τὰ λεγόμενα.

PKΘ'. — ΘΕΟΠΟΜΠΩ.

Τὸ μὲν ἐρ' οἷς οὐ προσῆκεν, τοῖς μὴ λίαν ἀναλγῆως διαχειρμένοις, ἀλῶναι ἐλγέτινόν· τὸ δὲ κριθῆναι, τοῖς σεμνοτέροις. Τὸ δὲ ὑπαιτυθῆναι, τοῖς εἰς ἄκρον ἀναβεθηκόσιν ἀρετῆς μεγίστην ἔχει συμφορῶν.

PA'. — ΝΕΙΑΩ.

Καὶ ἠπειλεῖ πάλαι τοῖς Ἑβραίοις ὁ Θεός, καὶ τὰ χρηστὰ ἐπηγγέλετο. Ὁ μὲν γὰρ μόνον ἀπειλῶν, καὶ τὰ θεῖα προλέγων, εἰς ἀπόγνωσιν τῶν κρείττωνων ἐρεθίζει, καὶ παντάπασιν τοὺς ἀκρωμένους τοῖς χειροσιν ἐκδοῦναι ἑαυτοὺς ἀναπέθει· ἢ δὲ ἀγαθὴ ἐλπὶς νεύει (2), καὶ πρὸς τὸ κρείττον παρασκευάζει. Ἐνετέθεν πανταχοῦ ἀπειλῶν [αὐτοῖς] τὴν εἰς Βαβυλῶνα ἀφχμαλωσίαν καὶ τὴν ἐπάνοδον προδλεγον.

C PAA'. — ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΑΝΑΧΟΡΗΤῆ.

Αὐτοὶ οἱ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας αὐχοῦντες εἶναι διατεταται (3), τὴν νικῶσαν ψῆφον δέον τῇ ἀρετῇ δοῦναι, τῇ κακίᾳ παρέχονται. Καὶ δι' ὧν τοὺς μὲν σπουδαίους ἐξοστρακίζουσι, τοὺς δὲ φαύλους συγκροτοῦσι, τοὺς τὰ δέοντα ποιεῖν βουλομένους, ἀθυμοτέρους πεπονηχασί. Καὶ τοσοῦτον πεπολημήχασι τοὺς παρῆρσιαν ἔχοντας, ὡς σβέσαι σχεδὸν ἀπάντων τὴν ἐπὶ τὰ καλὰ ὀρμήν· λυττοῦσι τοιγαροῦν οἱ κυνῶν καὶ χολῶν βίον ἔχοντας κατὰ τῶν ἀποστολικῶν τὸν βίον (4). Καὶ δέον ἐκείνους ἀποσθεθεῖν, γέλωτος ὑπόθεσιν τὰ θρηνοῦ ἀξία ποιοῦνται, οὐ μόνον οὐδένα τῆς ἀρετῆς ποιούμενοι λόγον, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑαυτοὺς D τῶν τοῦ ἀρετῆν ἀσχοῦντας τὰ εὖν κακίστων πάσχειν σεμνύνοντες καὶ ἀποδοχῆς ἀξιοῦντες. Τίς οὖν ὁ τοῖς οὕτω διαχειρμένοις ἐπιτιμῶσιν; Τίς ὁ διορθῶσιν; Τίς ὁ ἐλέγξω; τίς ὁ σβέσων αὐτῶν τὰ φρονήματα; Τίς ὁ κατασπάσων τὴν ὀφρῶν; Τίς ὁ παραινέσων, μὴ μόνον ἐπὶ τῇ ἀρχῇ σεμνύνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ἀρετῇ; Τίς ὁ πείσων αὐτοὺς, ὅτι χαλεπωτάτας ὑφ-έξουσι τὰς εὐθύνας; Εἰ γὰρ ὁ κριτῆς ἐν τοῖς κῆραγγε-

έχοντες, et sequens in editio καὶ omittunt. Id.

(4) Pro κατὰ τῶν ἀποστολικῶν τὸν βίον s nbo codd. legunt, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν βίον, etc. Id.

λοις χρησιμῶδ' οὐ πιστεύεται, τίς ὁ παρ' αὐτοῖς πιστευθεὶς, καὶ λυτῶσαν αὐτῶν τὴν μανίαν, καὶ στήναι μὴ βουλομένην, ἀλλ' ὀσημέραι ἀργαλεωτέραν γενομένην κωλύσων; Πολλοὶ γὰρ ἐπιχειρήσαντες, ἐκείνους μὲν ὠνησαν οὐδὲν, ἑαυτοὺς δὲ μεγίστους διέπειραν (5) κακίαις. Ὅτι δὲ ἐκείσε μεγίστους λήψονται στεφάνους, ἐγὼ μὲν ἀκριδῶς οἶδα· οἱ δὲ παχύτεροι ἀπὸ τῶν τῆδε γενομένων καὶ ἐνάγονται εἰς ἀρετὴν, καὶ φεύγουσι τὴν κακίαν. Ἐπει τοίνυν τοῦτο μόνον ἐκ τῶν ἐλέγχων περιγέγονε, τὸ παθεῖν ἀδίκως τι κακὸν τὸν παρῆρσιασάμενον, μὴδὲν δὲ ὠφελήθηναί τοὺς τὴν συμβουλήν δεξαμένους, διὰ τοῦτο μᾶλλον νῦν ἢ πρότερον τὸ τὰ βέλτιστα λέγειν φοβερώτερον γέγονεν. Εἰ δὲ, ὡς φῆς, τινὲς αὐτῶν καὶ παραινέτας ζητοῦσιν, (οὐ γὰρ πάντες εἰς τὸ βράθρον τῆς φιλαυτίας καὶ τῆς κακίας κατηνέχθησαν) ἀκοῦσαι ἂν εἶψαν δίκαιοι, ὅτι μάλιστα μέν εἰσιν αἱ θεῖαι Γραφαί, αἷς ἀκολουθοῦντες τὸ δέον γνοίητε. Εἰ δὲ καὶ συμβούλου δεῖσθε, παύσασθε δρῶντες, ἃ δρᾶτε, καὶ τότε ζητεῖτε τὸν παραινέτην. Ἐπειδὴν γὰρ τούτων παύσησθε, καὶ τὴν τοῦ τὰ βέλτιστα λέγειν ὁδὸν κατασκευάσητε ἀσφαλῆ, τὴν καὶ αὐτὰ τὸν συμβουλευόντα (6) τὰ δέοντα ζητεῖτε. Πρὶν δὲ παύσησθε, μὴ ζητεῖτε, τίς ὑμῖν φράσας τὰ κάλλιστα ὑφ' ὑμῶν ἐξοστρακισθῆναι θελήσει· οὐ γὰρ εὐρήσετε. Ταῦτα δὲ γράψω, οὐχ ὡς δεδιώς τι παθεῖν ἐνταῦθα, (πολλὰ γὰρ τούτου ἔνεκα, ὡς οἶσθα, πέπονθα) καὶ εἶπον τῷ κατασκευάσαντι· Ἔσπεφῶσας οὐχ ἑκῶν· ἡ κάμοι γὰρ ἔχαριστο ὁ Θεός· οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὁπὲρ αὐτοῦ πάσχειν· ἀλλ' ἐκείνους ἐπιστομίσαι βουλόμενος, τοὺς προσποιουμένους σύμβουλον ζητεῖν, οὐχ ἵνα (7) συμβουλευθῶσιν, ἀλλ' ἵνα ἐπιβουλεύσωσιν. Ὅτι γὰρ οὐ φόβου ἔνεκεν ταῦτα γέγραφα, ἀκούετωσαν οἱ τοιοῦτοι (ὅτι ὑμεῖς δι' ὧν πράττετε, καὶ τοὺς ἀρχομένους εἰς κακίαν χειραγωγεῖτε, καὶ διπλὴν τιμωρίαν ὑφέξετε) ὅτι τε μὴ τὸ δέον ἐπράξετε, ὅτι τε ὑπεσκέλλασατε τοὺς σωθῆναι δυναμένους ἂν, εἰ μὴ παρ' ὑμῶν ἐσκανδαλισθῶσιν. Παύσασθε τοιγαροῦν τοιαῦτα δρῶντες, ἃ οὐδὲ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ πρὸς βλασφημίαν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ δρῶσιν. Σβέσατε τὸ ἐπὶ τῷ προεδρίας ἡξιώσθαι παρὰ τοὺς πολλοὺς οἴημα· χαλάσατε τὸν τύπον καταστάσατε τὴν ὄφρυν, ἐνοήσατε, ὅτι γῆ ἔστε καὶ σποδός· σκοπήσατε τὸ πρὸ βραχέος, καὶ τὸ μετὰ βραχύ. Ἐπίγνωτε τοὺς ἑαυτῶν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἀμείνους· μὴ τοῖς ὄπλοις τῆς ἱερωσύνης κατ' αὐτῆς τῆς ἱερωσύνης χρῆσεσθε· μὴ εἰς τὸν τῆς ἀκτημοσύνης χρηματιζόμενοι παροινῆσατε (8) διδάσκαλον. Μὴ μύθους ἡγείσθε τοὺς ἐπαθθέντας ὑμῖν εὐαγγελικούς· μὴ νομίζετε ἀμαρτάνειν ἀτιμωρητί· μὴ τὸ θεῖον ἀδικον εἶναι νομίσητε· μὴ τὸν παντεπόπτην Θεὸν παρορῶν ἰοιηθῆτε. Μὴ τοὺς φιλ-

A Evangelio danti responsum fides non habetur, quis habeat fidem? Quis furibundam illorum insaniam, quæ componi nequit, sed in dies magis magisque invalescit, cohibeat? Multi enim id facere aggressi nihil tamen promoverunt, quin seipos multis involverunt malis, quos equidem certo scio maximas in altera recepturos vita coronas. Qui vero radiores sunt, per ea, quæ acciderunt ad virtutem inducuntur fugiuntque improbatum. Cum itaque hoc solum ex reprehensione evenerit, ut injuste patiat̄ur aliquid mali, qui liberius reprehendit, nihil vero utilitatis, cui datum est consilium, accipit, propterea nunc potius quam antea optima dicere terrori est magis. Si qui vero ipsorum, ut scribis, admonitores quærunt (neque enim omnes in barathrum B cæci amoris sui ac vitiorum præcipitarunt), æquum fuerit obedire ac credere maxime esse sacram Scripturam sequendam, ut æquum cognoscatis. Quod si consilio indigetis, desinite talia patrare, et tunc investigate hortantem. Ubi vero ab iis abstinēbitis vitiiis, et tuto optima suadenti viam sternētis, tunc recte monentem quærite. Ante vero quam cessetis, nolite quærere quis vobis optima suggerens ablegari a vobis volet, neque enim reperietis. Hæc scribo, non formidans hic aliquid perpeti (multa enim huius gratia, ut nostis, sum perpessus), et dixi adornanti: « Coronasti non volens. » Mihi enim « concessit Deus, » non tantum « ut in ipsum credam, sed etiam ut pro ipso patiar: » verum obturare os volens iis, qui lingunt se consilium petere, non ut consilium accipiant, sed ut decipiant. Quod autem hoc non metus causa scripserim, ipsi velim intelligant [quod vos propter ea quæ facitis, et subditos ad malum perducitis, et duplicem persolvētis pœnam] quod neque, quod oportuit, fecistis, et supplantastis eos, qui salvari quidem poterant, nisi vos ipsis scandalo fuissetis. Supersedete itaque talia committere, quæ ne Christi quidem hostes, ad nominis ejus blasphemiam committant. Tollite de medio vestri super loci prærogativa ac dignatione conceptam apud multos animo opinionem. Arrogantiam refrœnate; supercilii fastum deponite. Veniat in mentem, quod sitis *pulvis et cinis* ²⁰. Considerate quod paulo ante fuistis, et paulo post eritis. Cognoscite quinam vestrum virtute præsent; nolite sacerdotum armis contra sacerdotium abuti, neve in paupertatis magistrum quæstui incumbentes debacchemini. Nolite pro fabulis ducere, quæ evangelica cognovistis præcepta; nolite existimare peccatum relinqui impunitum, 593 Deum injustum esse ne putetis, neque hallucinari neque cæcutire Deum omnia intuentem arbitremini. Virtuti deditos nolite ablegare. Omni-

²⁰ Gen. iii, 19.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(5) Pro διέπειραν uterque cod. legit περιπέειραν. POSSIN.

(6) Pro συμβουλευόντα iidem habent συμβουλεύοντα in futuro. Id.

(7) Pro οὐχ ἵνα iidem addunt μὴ. Id.

(8) Pro παροινῆσατε iidem scribunt παροινῆσθε. Id.

bus coopertos flagitiis ne plausu dignos existimetis. A Juventuti formandæ cavete, ne improbos præficiatis; nolite abjicere eos, qui Dei adducti zelo libere verum pronuntiant. Aliis damnum afferre fugitote, ne honestum, quod verbo laudatis, opere ipso inhonoratis. Sed quid pluribus est opus, cum hæc non admodum impudentem queant emollire? Finem itaque facio, Deum rite precatus, ut hæc vobis salutarem esse epistolam patiat.

CXXXII. — PALLADIO DIACONO.

De illo consultus: Sancta ne canibus, etc., Matth. vii, 6, indigno negat responsum.

Ad id quod scribis habeo quod dicam, nihil autem ad te, Dei dicto audiens, jubenti, « Sancta canibus non obijcenda. » Quod si canum rabiem depuleris, et humanæ indolis ac benignitatis speciem exhibueris, etiam non interroganti respondebo, mutatione non tam formæ quam morum delectatus.

CXXXIII. — OPHELIO GRAMMATICO.

De stylo epistolari.

Epistolas scribendi character non omnino sit expers elegantiæ atque ornatus, neque nimis dicendi mollitie ac deliciis emervatus. Illud enim simplex ac tenue: hoc vero ineptum est; ac moderate ornari, cum ad usum, tum ad venustatem sufficit.

CXXXIV. — MENÆ DIACONO.

Affectibus malis vincere, est vinci, et noxia ea victoria est. (Vide infr. epist. 142.)

Qui in duabus hisce affectionibus iræ nimirum et avaritiæ vincere videntur, iis molestior est victoria, quam victis¹¹. Est enim cum vinci quam vincere præstet, neque in victoria merito sit gaudendum, si ea injuste obveniat. Quæ enim voluptas hic capitur, ad breve delectat tempus, dedecus vero, temporis ductu, parit sempiternum.

CXXXV. — HIERACI DIACONO.

Periculosum peccare, et nescire se peccare. (Vide epist. 8, 74 et 159, 304, 404.)

Quando gravium, quæ agimus, neque ipsi sensum habemus ob negligentiam amoreque sui, neque aliis præbamus, eo quod nihilo melius illi erga ista affecti sint negotia: idcirco nos recte valere opinamur, neque medicos quærimus, neque curari a morbo optamus: et ne hoc ipsum quidem, quod ægrotamus, cognoscimus; quod supra modum est insensibilem esse, quin et quasi mortuum esse.

594 CXXXVI. — EIDEM.

Peccatum pœnam, virtus præmium parit: quam illud fugiendum, hæc colenda. (Confer. epist. 87.)

Omnis improbitas pœnam parturit, ut probe novisti: sed nec illud te fugit, probitatem contra

¹¹ Ephes. iv, 26; Galat. v, 20; Coloss. iii, 8; Jac. i, 19.

VARLÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(9) Ἐπὶ σιγήν iidem mutant in ἐπ' ἡγήν. POSSIN.
(10) De hoc characterе Libanii exstat, sive anonymi est, perbreve syntagma, et quædam de epistolis recte scribendis in Demetrio Phalereo, Περί

ἀρετοῦ; ἐφοστραχίσητε· μὴ τοὺς πλοῦσαν μετιόντας κακίαν συγκροτήσητε· μὴ παιδοτριθήσητε τοὺς ὀρώντας εἰς κακίαν· μὴ σβέσητε τῶν θεῶν ζήλων ἐχόντων τὴν παρρησίαν· μὴ τὰς ἀλλοτρίας πραγματεύεσθε συμφοράς· μὴ λόγῳ τὸ δέον ὑποκτιθέμενοι, ἔργῳ τοῦτο ἀτιμάσητε, ἀλλὰ τί χρὴ μὴκύνειν, καὶ τούτων ἰκανῶν ὄντων τοὺς μὴ βίαν ἀναισθητῶς ἔχοντας κατατοξεύσαι; Διόπερ πωσάμενος ἐπὶ σιγήν (9) τρέφομαι, ἀνύσιμον τοῦτι γενέσθαι τὸ γράμμα, τὸ θεῶν ἀντιβολῶν.

PAB'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Περὶ οὗ γέγραπας, ἔχω μὲν εἰπεῖν· σοὶ δ' εἰπεῖν οὐκ ἔχω, θεῶν πεπιθόμενος χρησμῶ παρακελευσμένῳ, « Μὴ ὄντες τὰ ἅγια τοῖς κυσίν. » Εἰ δὲ τῶν κυνῶν τὴν λύσταν ἀποτρέψαι, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης εὐγενείας τὴν πραότητα ἐπιδείξαι, καὶ μὴ ἐρωτῶντι φράσω, τῇ μεταβολῇ οὐ τῆς μορφῆς, ἀλλὰ τῶν τρόπων ἡσθεῖς.

PAG'. — ΟΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Ὁ ἐπιστολιμαῖος χαρακτήρ (10), μήτε παντάπασι ἀκόσμητος; ἔστω, μήτε μὴν εἰς θρύψιν κεκοσμημένος ἢ τρυφήν. Τὸ μὲν γὰρ εὐτελεές, τὸ δὲ ἀπαιρόχαλον τὸ δὲ μετρίως κεκοσμηθῆναι, καὶ πρὸς χρείαν, καὶ πρὸς κάλλος ἀρκεῖ.

PALD'. — ΜΗΝᾶ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Οἱ ἐν τοῖς χαλεποῖς πάθεσι, θυμῷ λέγω καὶ πλεονεξίᾳ, νικῶν δοκοῦντες, ἤττης ἀπίστης χαλεπωτέραν νικῶσι νίκην. Ἔστι γὰρ ὅπου νίκη χείρων ἤττης ἐστὶ, καὶ οὐ δεῖ χαίρειν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ νίκῃ, ὅταν ἀδίκως συμβαίη. Ἡ γὰρ ἐκ ταύτης ἡδονὴ ἐπ' ἄλλον χρόνον εὐφραίνουσα, αἰωνίαν αἰσχύνην προϊόντος τίχτει τοῦ χρόνου.

PAE'. — ΙΕΡΑΚΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἐπειδὴ τῶν δεινῶν, ὧν δρωμεν, αἰσθησιν οὐδ' αὐτοὶ ἔχομεν διὰ βραθυμίαν καὶ φιλαυτίαν, ὅτε ἐτέροις παρέχομεν, διὰ τὸ κακείνους μηδὲν ἄξιον ἡμῶν διακείσθαι, διὰ τοῦτο νομιζόντες ὑγιαίνειν, ὅτε λατροὺς ἐπιζητοῦμεν, ὅτε θεραπευθῆναι βουλόμεθα· ἀλλ' οὐδ' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι νοσοῦμεν, ἴσμεν· ὅπερ ἐσχάτης ἐστὶν ἀναληθίας, μᾶλλον δὲ νεκρώσεως.

PAG'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ὅτι μὲν παντὶ τρώπῳ πονηρία τιμωρίαν ὀδίνει, μάλα ακριβῶς οἶσθα· ὅτι δὲ καὶ ἡ ἀγαθότης τῷ ἄγαν

θεία εἶναι, ἢ τῷ ἄγαν εἰς τὸ θεῖον ἡμᾶς ἄγειν, τὰ ἄ
νοῦν ὑπερβαίνοντα τίκει γέρα· καὶ τοῦτ' οἶσα.
Ὑκοῦν τὴν μὲν φεῦγε, τὴν δὲ δίωκε· καὶ μὴ τὴν
θεῖαν μακροθυμίαν ἀμέλειαν ἡγοῦ. Πάντως γὰρ εἰς
κρίσιν ἀκριβεστάτην προοίσει τὰ πρόβωτα (11).

PAZ'. — ΠΑΥΛΟ.

Quid differat amicis et inimicis bene facere. In illud Matth. v, 48. « Si diligitis eos, qui vos diligunt, nonne et publicani hoc faciunt? »

Καλὸν μὲν τὸ τοὺς φίλους ποιεῖν εὖ· κάλλιον
δὲ (12) τὸ καὶ πάντας τοὺς δεομένους· τὸ δὲ καὶ τοὺς
ἐχθροὺς, κάλλιστον· « Τὸ μὲν γὰρ καὶ τελῶναι καὶ
ἐθνικοὶ ἀνύουσι, » τὸ δὲ οἱ τῷ θεῷ πειθόμενοι νόμῳ,
τὸ δὲ οἱ οὐρανῷ πρέπουσαν πολιτεῖαν πολιτευόμε-
νοι· ὅσων οὖν ἄγγελοι νομίμως βιούντων ἀνθρώπων
διαφέρουσιν, τοσοῦτον οὗτοι τῶν τελωνῶν. Τοσοῦτον
γὰρ πλεονεκτοῦσι τούτων, ὅσων κεινῶν λείπονται. Ἐθ
μὲν γὰρ εὐλογόν ἐστι, τὸ δὲ φιλόδηρον, τὸ δὲ λόγου
κρείττον. Τῷ τοὺς μὲν φίλους εὐεργετεῖν, ἢ εὐεργε-
τήσαντας, ἢ ἀντεεργετήσαντας καὶ ἀμειψομένους.
Τοὺς δὲ καὶ τοὺς τυχόντας, οὐ πάντως ἀντευποιή-
σαντας. Τοὺς δὲ καὶ τοὺς κακόν τι διατιθέντας, ἐσθ'
ὅτε δὲ καὶ τοὺς αὐθις βλάψοντας. Πολλοὶ γὰρ οὐδὲ
ταῖς εὐεργεσίαις ἀμειψοὺς γίνονται, τοῦ φθόνου
αὐτοῦ, οὐ φημι εἰς τὴν τῶν θηρίων, (εἰσὶ γὰρ ἐν
αὐτοῖς καὶ εὐποιῶν ἀμοιβαί) ἀλλ' εἰς τὴν τῶν δαι-
μόνων καταλέγοντος πληθύν, τὴν ποιεῖν μὲν βουλο-
μένην οὐδὲν κάλλιστον, ἀλλὰ καὶ τοῖς βουλομένοις
ἐμποδίζουσαν.

PAH'. — ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

« Beati estis, cum maledixerint vobis homines. » (Matth. v, 11.)

Ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐμακάρισε τοὺς δι' αὐτὸν
ἀκούσαντας ῥητὰ τε καὶ ἔρρητα, εἰ ψευδόμενοι οἱ
ἐλέγχοντες ἀλοῖεν. Χρὴ οὖν εἶδέναι, ὅτι ἀμφοτέρω δεῖ
προσεῖναι τῷ πρὸς τὴν ἀκροτάτην μακαριότητα ἀφ-
εξομένῳ, καὶ τὸ δι' αὐτὸν πάσχειν, καὶ τὸ ψευδῆ εἶναι
τὰ λεγόμενα. Ὡς ἂν (13) μὴ θατέρω προσῆ καὶ τὸ
ἕτερον, οὐ τοσοῦτον ὠφελεῖ· ὠφελεῖ μὲν γὰρ, οὐ το-
σοῦτον δέ. Εἴτε γὰρ δι' αὐτὸν πάσχοντες τάληθῆ
ἀκούοιμεν, ἐρυθριῶν ἀνάγκη· καθ' ἐν γὰρ μέρος
εὐδοκιμοῦντες κατὰ τὸ ἕτερον ἐλεγχόμεθα. Εἴτε μὴ
δι' αὐτὸν μὲν, τὰ ψευδῆ δὲ, ὑπομονῆς μὲν κομιούμεθα
μισθὸν, οὐ μὴν τοῦ ἄκρου τύχοιμεν μακαρισμοῦ· οὐ
τύχοιμεν ἂν, εἰ ἀμφοτέρω συνδράμοι.

PAΘ'. — ΗΛΙΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Spectando, ut agendo, peccari. (Confer. epist. 17, 46, 65.)

Εἰ μὲν τῶν προφυλαίων μόνων, καὶ μὴ τῶν ἀδύ-

rem esse valde divinam ad Deumque adducentem
nos, et præmia, quæ omnem exsuperent sensum,
parare. Illam itaque fuge; hanc in primis sectare,
ac Dei longanimitatem cave neglectum esse in-
terpreteris. Oves enim in iudicium severissimum
etiam adducentur.

CXXXVII. — PAULO.

Amicis benefacere pulchrum est, pulchrius om-
nibus indigentibus: sed et de inimicis ipsis bene
mereri pulcherrimum. « Istud enim et publicani et
gentes faciunt; » illud etiam, qui Dei legem servant;
hoc denique, qui cælo dignam ducunt vitam.
Quantum igitur angelici spiritus hominibus ex lege
viventibus præstant, tantum et hi publicanis ante-
cellunt. Tanto enim his superiores existunt, quan-
tum ab angelis superantur. Amicis siquidem benigne
agere, et his, qui de se bene sunt meriti, et beneficia
reponentibus ac remunerantibus benefacere; id
rationi est consentaneum. Obvis autem quibusque,
etiãmsi vicissim beneficia non reponant, benefacere,
id humanum. Malum denique pro beneficio re-
ponentibus, imo lædentibus etiam, benigne facere
hoc majus, quam ut exprimi oratione queat. Multū
enim beneficiis non sunt meliores, sed invidia ip-
sos non dicam bestiarum (nam et hæ beneficia
interdum reposuerunt) sed dæmonum numero ag-
gregandos censeo: qui dæmones nihil benigne
norunt facere, imo recte agere satagentes, qua
possunt, tantum impediunt.

CXXXVIII. — ATHANASIO PRESBYTERO.

Christus Dominus beatos prædicat qui propter ip-
sum audirent dicenda, et non dicenda; si qui repre-
hendunt, mentiti esse deprehendantur. Sciendum
itaque duo adesse oportere, ut summe beatus quis
prædicetur; cum ut propter Christum patiatur, et
falsum sit, quod imponitur: ut si alterum quidem
adsit, absit vero alterum, non adeo prosit, prosit
tamen, sed non tantum. Sive enim pro Christo
patientes bene audierimus, necesse est rubore
suffundi ex unâ quidem parte probi existentes, ex
altera vero juste reprehensi. Sive non propter
Christum quidem, sed falso [male audiamus] tole-
rantia præmium capiemus, non tamen summæ
participes beatitudinis erimus; quam tum demum
consequemur, cum utraque concurrerint.

595 CXXXIX. — HELIÆ DIACONO.

Si vestibula duntaxat et non adyta sacrorum

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(11) Pro his, προοίσει τὰ πρόβωτα, cod. Alt. in
contextu habet, οἷσαι πρὸ τὰ πράγματα, sed idem
in margine scribit, προοίσει τὰ πράγματα. Cod.
Vat. 650 cum edito consentit. Possin.

(12) In elegantis epistolæ initio sic interpungo,

ποιεῖν εὖ· κάλλιον δέ. In extrema vero sic, εἰσὶ γὰρ
ἐν αὐτοῖς (leg. τε vel καὶ) εὐποιῶν ἀμοιβαί. SCHOTT.
(13) Inter ὡς et μὴ tollunt ἂν codd. Vat. 650 et
Alt. Possin.

foeditas attingeret, curari fortasse malum queat. Si vero animum ea contingat, nemo se ipse fallat. Quod si quis dixerit homines circumveniens ac decipiens: « Nemo coronabitur, nisi qui legitime certaverit »²², » ratus legitimum esse certamen videre, dum ab agendo absteineat, disce certaminum instructiorem indicere, ac munerarium dixisse: « Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est in corde suo »²³. » Legitimum itaque certamen est, non quod quisque pro sua negligentia aut præsumptione statuit, sed quod ab incorrupto est iudice præordinatum.

CXL. — THEODORO SCHOLASTICO.

Vitia naturæ et animi bene distinguenda; hæc jure vituperanda, illa non item. De Eusebii vitiiis. (Epist. 46 et 131, initio.)

Ignorare mihi videris quæ laude, quæve sint digna vituperatione, propterea que mente conturbari. Involuntaria enim voluntariis dissipans, negotia ipse tua conturbasti. Quod enim scribis Eusebium homuncionem esse, corpore pusillum, facie vero deformem, lingua autem barbarum, vel ipsa veritate iudice, vitio dandum non est. Illa enim a natura sunt: alterum ab institutione; tertium enim, barbarie mistum esse sermonem, linguæ esse constat incompositæ. At ira ferinum, virtuti inimicum, malitiæque socium, bonos prolligare, malos vero incitare, hoc revera male ab illo geritur, veniaque est indignum. Discens itaque quid vituperandum, quid contra laudandum sit, non imprudenter sane in alium incurres atque invades.

CXLI. — DIONYSIO.

A republica gerenda dehorjatur, ne curarum negotiorumque fluctibus obruat. Privatam vitam tutiorem. (Confer. epist. 103 et 488.)

Quando quidem ad civilia negotia impetu quodam ingenti ferri mihi videris, quasi gloriam iis adepturus: hortor ne in pelagus te curarum conjicias. Nosti enim probe, quod iis attenuatus atque confectus, neque qui utiles consulenti tibi rationes dent, nancisceris, sed irriti evanescent. Neque enim volēs ad mentem sobrietatemque redire, sed Interitum quidem, in quem tendes, providere, ut in eum veluti torrentem adactus præceps feraris, opitulari vero tibi non poteris. Dum itaque nondum præ-

596 CXLII. — SERENO TRIBUNO.

Contra avaritiam. (Conf. epist.

Avaritiæ gravis est morbus, curatuque sane difficilis, neque exquisitis atteri pharmacis facile queat, nisi quis illo vitio captus a lucro, quod putatur, abstat. Dixi, quod putatur, quia reapse maximum est damnum ac noxa. Cui si quis non credat, Deo iudici credere par est ita pronuntianti: « Quid

²² II Tim. II, 5. ²³ Matth. v, 28.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(14) Pro εὐ γὰρ ambo codd. legunt εἰ γὰρ. POSSIN.

των ἤπτετο ὁ μολυσμὸς, [σωσ] ἂν λατὸν ἦν τὸ πάθος. Εἰ δὲ αὐτῆς καθάπτεται τῆς ψυχῆς, μὴ ἕκαστος ἑαυτὸν παραλογιζέσθω. Εἰ δὲ φαίη τις ἀνθρώπους ἀπατῶν: « Οὐδεὶς στεφανοῦται εἰ μὴ νομίμως ἀθλήσῃ, » νόμιμον πάλην εἶναι νομίζων τὴν θέαν, εἰ τῆς πράξεως ἀπόσχοιτο· μανθανέτω, ὅτι ὁ ἀγωνοθέτης καὶ κριτὴς τῶν τοιοῦτων παλαισμάτων εἶπεν. « Ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐροίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. » Νόμιμος οὖν ἐστὶ πάλη, οὐχ ἡ παρὰ τῆς ἐκάστου βεθυμίας καὶ προλήψεως, ἀλλ' ἡ παρὰ τοῦ ἀδεκάστου κριτοῦ θεσμοθετηθεῖσα.

PM'. — ΘΕΟΔΩΡῶ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῶ.

Ἔοικας ἀγνοεῖν καὶ τὰ φύγου καὶ τὰ ἐπαίνου ἄξια, καὶ διὰ τοῦτο συγγύσεως ἐμπειρηκένας τὸν λόγον. Τὰ γὰρ ἀβούλητα τοῖς ἐκούσις κεράσας, συγγύσεως πολλῆς τόγε σαυτοῦ μέρος τὰ πράγματα ἐνέπλησας. Τὸ μὲν γὰρ εἶναι Εὐσέβιον, ὡς ἔφη, ἀνθρώπιον, μικρὸν μὲν τὸ σῶμα, αἰσχροὺν δὲ τὴν ὄψιν, βάρβαρον δὲ τὴν γλῶτταν, εἰς ψόγον αὐτοῦ οὐκ ἀνάγεται, ἀληθείας δικαζούσης. Τὰ μὲν γὰρ παρὰ τὴν φύσιν, τὸ δὲ παρὰ τὴν ἀνατροφὴν γυγνέηται· τὸ δὲ εἶναι τὸν τρόπον μισοβάρβαρον, καὶ τὴν γλῶτταν ἀκρατῆ, καὶ τὸν θυμὸν θηριώδη, καὶ τῇ ἀρετῇ πολέμιον, καὶ τῇ κακίᾳ σύμμαχον· τοὺς μὲν γὰρ σπουδαίους ἐξοστραχίζει, τοὺς δὲ φαύλους συγκροτεῖ· τοῦτ' ἀληθῶς παρ' αὐτὸν γίγνεται, καὶ πάσης συγγνώμης ἐστὶ μείζων. Μαθὼν οὖν εἰ ψεγειν, καὶ εἰ ἐπαινεῖν θέοι, μὴ ἀπερισκέπτως εἰς ἐκάτερον χώρει.

PMA'. — ΔΙΟΝΥΣΙῶ.

Ἐπειδὴ λίαν μοι δοκεῖς ὠρμηθεῖαι πρὸς τὰ πολιτικὰ πράγματα, ὡς πάντως ἐν αὐτοῖς εὐδοκίμῳ, παραινῶ μὴ σαυτὸν εἰς πέλαγος ἐμβάλλης φροντίζων. Εὐ γὰρ (14) ἴσθι, ὅτι περιπαρεῖς αὐταῖς, οὔτε τοὺς τὰ χρῆσιμά σοι συμβουλευούσας λογισμοὺς εὐρήσεις, ἀλλὰ φρούδοι οἰχθήσονται, οὐδ' ὅταν θελήσῃς, ἀναθήσεις· ἀλλὰ τὴν μὲν ἀπώλειαν, εἰς ἣν τελευτήσεις, πρόψει καθάπερ ὑπὸ βέυματος εἰς αὐτὴν φερόμενος· βοηθήσαι δὲ σαυτῷ ἀδυνατήσεις. Ἔως οὖν ἀπρόληπτος εἶ, βούλευσα τὸ θέον.

PMB'. — ΣΕΡΗΝῶ ΤΡΙΒΟΥΝῶ.

53, 67, 103, 134, 148, 181.)

Τὸ δεῖνὸν καὶ δυσίατον, καὶ τοῖς ἐπιανενημένοις φαρμάκοις ἐπιτριβόμενον μάλλον τῆς φιλοχρηματίας νόσημα, ἄλλως οὐ λήξει, εἰ μὴ τοῦ δοκοῦντος εἶναι κέρδους ἀποσταλῆ ὁ ἀλόος· δοκοῦντος δὲ εἶπον, ἐπειδὴ τῷ ὄντι ζημία ἐστὶ μεγίστη. Εἰ δὲ τις ἀπιστεῖ, πεισθῆναι δίκαιος ἂν εἴη τῷ θεῷ Δικαστῇ

φῆσαντι· ἰ Τί γὰρ ὠφελῆσει ἀνθρώπων, ἐάν τὸν ἅ
κόσμον ὄλον κερδέσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ; »
Εἰ γὰρ τοῦ συνάγειν ἀποσταῖη κατὰ μικρὸν, καὶ
εἰς τὸ μεταδοῦναι ἤξει, καὶ εἰς τελεῖαν ὕψιαν
ἀνακομισθῆσεται.

PMΓ'. — ΣΕΡΗΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Cæca vindictæ cupiditas multos pessumdat.

Ἐπειδὴ τὸ κοινὸν μῖσος ἀνθρώποις μάλιστα
ἀπιστον εἶναι δοκεῖ εἰς φιλίαν, καὶ ἐν πολλοῖς δια-
φερόμενοι, ἐν ἐκείνοις συμβαίνουσιν, ἐν οἷς τοὺς
αὐτοὺς ἐχθροὺς ἠγοῦνται. Παραφυλακτέον τὰ
τοιαῦτα· μάλιστα μὲν γὰρ φιλοσοφητέον, καὶ οὐκ
ἀμυντέον. Εἰ δὲ οὐδέπω δυνατὸν, παραφυλακτέον,
μήποτε θατέρῳ κατὰ τοῦ ἑτέρου συμπράξαντες,
ὅπως δόξωμεν ἐνὸς ἐχθροῦ ἀπαλλάττεσθαι, ὕστερον
καὶ αὐτοὶ ἀλώμεν τῷ ἰσχυροτέρῳ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας
συμμαχίας γεγενημένῳ.

PMΔ'. — ΜΑΚΡΟΒΙΩ.

Nunquam a spiritali pugna cessandum. (Confer. epist. 18, 28.)

Μὴ τῷ ἄπαξ ἢ δεῦτερον νενικηκέναι τὸν θυμὸν
καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, τὰ τῶν ἄλλων παθῶν τυραννικώ-
τερα, ἀναπέσης καὶ νομίσης τέλεον νενικηκέναι,
καὶ πάσης ἀπηλλάχθαι μάχης· ἀλλὰ τῷ μάλιστα
νενικηκέναι, ἀγρύπνει καὶ φρόντιζε, μήποτε καὶ τὰ
πρότερα τρόπαια ἀμαυρωθεῖη. Πολλοὶ γὰρ, οὐ φημι
τρίτον, ἀλλὰ μυριάκις νενικηκότες, ὕστερον ἐάλωσαν,
καὶ ἐλεεινὸν γεγένηται θέαμα μετὰ τὰ πολλὰ τρό-
παια αἰχμάλωτοι ἀπαχθέντες. Τοῦτο γὰρ ἐνοήσας
τις ἐκ τοῦ ἀποστολικοῦ χοροῦ ἔδρα, λέγων· « Βλέ-
πετε, μὴ ἀπολέσητε τὸ εἰργάσασθε, ἀλλὰ μισθὸν
πλήρη ἀπολάβητε. » Καὶ Παῦλος δὲ, ὁ μυρία τρό-
παια κατὰ τῆς ἐμφύτου ἐπιθυμίας στήσας· « Ἵτω-
πιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μὴ πως ἄλλοις
κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένομαι. » Ἦδει γὰρ, ἅτε
δισοκεκλιμένος ἀνὴρ, καὶ μὴ ἀπερισκέπτως εἰς τοὺς
ἀγῶνας χωρῶν, καὶ τοῦ διαβόλου τὰς μηχανάς, καὶ
τῆς σαρκὸς τὴν ἐπανάστασιν (ὅτι ὁ μὲν ταῖς ἡτταῖς
μᾶλλον παροξύνεται) καὶ οὐκ εἰδὼς τὴν ἐξ εὐθείας
μάχην· ἐάλω γὰρ ἂν βραδίως· φιλίας προσωπεῖον
ὑποδύς, τοὺς νενικηκέναις πολλάκις ὑπτιοῖ, καὶ ὡς
οὐδέποτε ἡττηθήσονται ἀπατήσας, ἐκλύσας τε τὸν
πόνον, καὶ τὴν παρασκευὴν ἅπασαν διαλύσας, οὕτως
αὐτοὺς εἰς τὸ βῆραθρον τῆς ἀσελείας κατήνεγκεν
Ἡ δὲ ὑπάττει (15) καὶ σκιρτᾷ, καὶ οὐδὲ τοῖς κατατή-
κουσιν αὐτὴν εἶκει βραδίως· ἀλλ' ἡττηθεῖσα πολλά-
κις ἐν νεότητι, ἐν γῆρα, ἀνεμαχέσατο τὰς ἡττας,
καὶ τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα τρόπαια τὰ κατ' αὐτῆς ἐγη-
γερμένα ἠφάνισε. Τίς οὖν οὕτως ἀνόητος, ἢ τίς
οὕτως ἀπερίσκεπτος, ὅστις ὁρῶν τὸν πνευματοφόρον
ἄνδρα μετὰ μυρία τρόπαια ἐναγώνιον τῷ ἄπαξ ἢ
δεῦτερον κεκρατηκέναι, ὑπτιωθήσεται, καὶ ἐκλύσας
τὴν παρασκευὴν καὶ τὴν ἀγωνίαν, ἀήττητος εἶναι
οἰήσεται; Ἄλλ' οὐχὶ πλέον παρασκευάζεται, οὐχὶ τὸ

A prodest homini, si universum mundum incretur,
animæ vero suæ jacturam faciat? » Si itaque cor-
radere paulatim desinat, et ad distribuendum
largiendo veniat, is integram recuperabit valetu-
dinem.

CXLIII. — SERENO DIACONO.

Quando commune odium hominibus maxime
inlidum esse ad amicitiam videatur, et in multis
dissentientes in illis consentiant, in quibus etiam
ipsos simul secum adversarios fore arbitrantur;
evendum esse ne alteri contra alterum feramur
auxilium. Quod si ne hoc quidem fieri possit, ca-
vendam ne unum pro alio committentes, ut videamur
unum evadere inimicum, tandem ipsi capiamur
ab eo, qui nostra fortis est redditus societate.

CXLIV. — MACROBIO.

Semel iterumque si viceris iram cupiditatemque
(quæ majorem, quam cæteræ animi perturbationes
tyrannidem exercent), ne conquiescas, putesque
plane te victorem omnique defunctum certamine.
Verum cum maxime viceris, vigila et da operam,
ne priora obscurerent tropæa. Multi enim non
dicam ter, sed millies victoria potiti, capti tandem
sunt, miserandumque aliis facti spectaculum:
postque multa de hostibus posita tropæa, captivi
tandem abducti sunt. Quod quidam apostolici gregis
clamans sic extulit: « Videte, ne perdati quæ
operati estis, sed ut mercedem plenam accipia-
tis »²⁵. Ad hæc Paulus, qui tropæa amplius mille
de innata carnis cupiditate statuit: « Castigo, ait,
corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte cum
aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar »²⁶.
Noverat enim, utpote miles exercitatus certandique
gnarus, et diaboli machinas, et carnis rebellionem.
Hic enim victus a clade surgit alacrior incitatioque,
et cum palam apertoque Marte congredi nesciat,
cum sic non difficile superaretur, amicitia larvam
induit, atque ita victores ipsos non raro prosternit,
597 et quasi nunquam vincendi essent, deludit,
dejectoque in labore animo, omnemque dissolvens
apparatum in abyssum ipsos protervæ libidinis
abduxit. Quæ libido tunc insurgit atque exsilit, et
illam reprimentibus non facile cedit, sed sæpe in ju-
ventute victa, in senectute pugnam redintegrandò
superior evasit, et elata illa de se tropæa erecta
abolevit. Quis igitur adeo demens ac temerarius, ut
considerans virum spiritalem post multa tropæa in
agone certantem, cum semel iterumque vicrit,
supine adhuc agere, et ab armis discedens se esse
inexpugnabilem existimet? quin potius magis se

²⁵ Matth. xvi, 26. ²⁶ II Joan. 8. ²⁷ I Cor. ix, 27.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(15) Ἵπάττει. E regione hujus apud cod. Alt. in margine legitur, ἄλλως, ὑποτύφει. POSSIN.

muniat, non lactenus vicisse, sed in finem usque non superatum sese magnum esse existimans. Thesaurum enim virtutum possidentibus vigilandum magis est, quam nihil habentibus. Illi enim habent, hi non item, quod custodiant: neque enim perinde dolore afficit, nihil possidere, quam quod habuerit, eo privari.

CXLV. — NILO.

Bene dicendi virtutes IV, ex Hermogenis Ideis. (Confer. epist. 217.)

Orationis virtutes quidem sunt: verum, concisa brevitatis, perspicuitas et opportunitas. Vitiis autem contraria sunt: falsum, proluxa oratio, obscuritas et importune dicere. Quid enim commodi, si vera quidem sit oratio, non tamen concisa, sed quæ copia enecet auditores? Et concisa quidem, non clara tamen? Vel clara quidem, non tamen opportuna? Si vero omnes habeat orationis virtutes, sit et efficax, incitata, ac veluti spirans, veritate quidem auditores ducens, brevitate vero expugnans, perspicuitate veluti capiens, opportunitate denique coronam imponens.

CXLVI. — HELIÆ DIACONO.

De oculorum decenti verecundia. (Confer. epist. 17, 46, 139.)

Pupillæ in oculis veluti virgines in thalamo sunt collocatæ, ciliis seu palpebris tanquam velis tectæ: æquum itaque fuerit prudenti ratione eas regi ac tutari, ut assidue quidem erubescant, pudeatque eorum quæ oportet. Si vero et aliorum spectarint pulchritudinem, amplius erubescant, velaque contrahant, et deorsum oculos demittant, terramque veluti matrem intueantur, quæ doceat non nostram modo naturam, sed et spectatam illam venustatem ex ipsa effloruisse, et denuo marcescentem in illam lucem redituram. Id si effectum dabit, decorum reipsa virgines servarint. Sin imprudenter atque impotenter quævis conspexerint, pro virginibus canes esse potius comperies, qui in alienam pulchritudinem veluti rabie impellantur.

596 CXLVII. — THOMÆ MONACHO.

De Eusebio rursum malos ordinante

Si per imprudentiam Eusebius illos ordinavit, modico indigebit patrociniis imprudentiæ. Sin, ut scribis, studio dataque opera id fecit, sane lupis ob rapacitatem, canibus ob salacitatem, ob callidam vero astutiam vulpibus gregem suum credidit (pro quo tamen pretiosum etiam sanguinem suum Christus profudit), gravius quam ut excusari queat, peccavit. Hæc vero dico, non quasi illi a reddendis rationibus immunes, ac pœnæ ab illis exigendæ non sint, sed ut magis puniendus sit ille, qui semina peccatorum jecerit. Qui enim causam dederit, eorum, quæ evenerint, auctor habendus.

A νενικηθέναι ἤδη, ἀλλὰ τὸ μὴ νικηθῆναι. Ἔως τέλους μέγα ἠγούμενος; Τοῖς γὰρ μάλιστα θησαυρὸν ἀρετῶν ἔχουσι πρέπει ἀγρυπνεῖν, ἢ τοῖς μηδὲν καλὸν κτησαμένοις· οἱ μὲν γὰρ ἔχουσιν, οἱ δὲ οὐκ ἔχουσιν ὁ φυλάξωσι· καὶ οὐχ οὕτω λυπεῖ τὸ μὴ κτηθῆναι, ὡς ἢ τῶν ὑπαρξάντων στέρησις

PME'. — NEIAQ.

Λόγου ἀρεταὶ μὲν, ἀλήθεια, συντομία, σαφήνεια, εὐκαιρία· κακία δὲ, ψεῦδος, μακρηγορία, ἀσάφεια, τὸ ἐξω τῶν καιρῶν φέρεσθαι. Τί γὰρ ὄφελος, εἰ ἀληθὴς μὲν εἴη, μὴ σύντομος δὲ, ἀλλ' ἐνοχλεῖ τοὺς ἀκούοντας; ἢ σύντομος μὲν, μὴ σαφὴς δὲ; ἢ σαφὴς μὲν, μὴ καιρὸς δὲ; εἰ δὲ πάσας ἔχοι τὰς ἀρετὰς, τότε δραστήριος ἔσται, καὶ γοργὸς καὶ ἐμφυλός, τῆ μὲν ἀληθείᾳ τοὺς ἀκούοντας χειρούμενος, τῆ δὲ συντομίᾳ καταγωνιζόμενος· καὶ τῆ μὲν σαφηνείᾳ καθαπτόμενος, τῆ δὲ εὐκαιρίᾳ στεφανούμενος.

PMG'. — ΗΛΙΑ ΔΙΑΚΟΝQ.

C Αἱ κόραι αἱ εἰσω τῶν ὀφθαλμῶν, καθάπερ παρθένοι (16) ἐν θαλάμοις ἰδρυμέναι, καὶ τοῖς βλεφάροις καθάπερ παραπετάσματα κεκαλυμμέναι, δίκαιαι ἂν εἴεν ὑπὸ σώφρονος λογισμοῦ ἐπιτροπεύεσθαι, ἵνα ἐρυθριῶσι μὲν αἰεὶ, καὶ αἰσχύνωνται ἂ δεῖ. Εἰ δὲ ποτε καὶ ἀλλότριον κάλλος θεάσονται, πλεον ἐρυθριῶσι, καὶ ἔλκωσι τὰ παραπετάσματα, καὶ κάτω κύπτωσι, καὶ τὴν γῆν ὅτε μητέρα περισκοπῶσι τὴν παιδεύουσαν, οὐ μόνον τὴν ἡμετέραν φύσιν, ἀλλ' ὅτι καὶ τὸ ὄφθῆναι κάλλος ἐξ αὐτῆς ἠνθήσῃ, καὶ εἰς αὐτὴν ὑποστρέψει μαρανθησόμενον. Εἰ γὰρ τοῦτο δράσαιεν, φυλάξαιεν ἀληθῶς τὸ πρέπον παρθένους· εἰ δὲ ἀκρατῶς καὶ ἀναισχύντως καθορῶεν, κίνεος ἀντὶ παρθένων εὐρεθήσονται, τοῖς ἀλλοτρίοις κάλλουσιν ἐπιλυττώσαι.

PMZ'. — ΘΩΜΑ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

sacerdotes. (Supr. epist. 16 et 140.)

D Εἰ μὲν ἀγνοῶν Εὐσεβίος χειροτόνησεν αὐτοὺς, ἔξει μετρίαν ἀπολογίαν ἐν ἀγνοίᾳ· εἰ δὲ, ὡς φησὶ, μάλα ἀκριβῶς ἐπιστάμενος, λύκοις μὲν διὰ τὰς ἀρπαγὰς, κυσὶ δὲ διὰ τὰς λαγνείας, ἀλώπεξι δὲ διὰ τὴν κακουργίαν παραδέδωκε τὸ ποίμνιον (ὑπὲρ οὗ καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα ἐξέχεεν ὁ Χριστός)· πάσης ἀπολογίας ἡμαρτε μείζονα. Ταῦτα δὲ φημι, οὐχ ὡς ἐκείνων ἀνευθύνων ἐσομένων, καὶ δίκας μὴ ἀπαιτηθσομένων, ἀλλ' ὡς τοῦ τὰ σπέρματα τῶν ἀμαρτημάτων παρασχόντος, μείζονος κολασθησομένου. Ὅ γὰρ τὴν αἰτίαν διδοῦς, τῶν ἐκθαινόντων αἵτιος καθέστηκεν.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(16) Παρθένος et virginem et pupillam significat, ut et κόρη. In hac voce ex ambiguo lusit Diogenes Cynicus, teste Laertio in ejus Vita. Demosthenes item ac Timæus historicus apud Plutarch. libro De

inutili verecundia. In illa voce lusit et Xenophon, ut monet Dionysius Longinus libro Περὶ ὑφους, locaque notavit Paulus Leopardus lib. xvi *Miscell.*, cap. 24. SCHOTT.

PMH'. — ΙΩΑΝΝΗ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

A

CXLVIII. — JOANNI SCHOLASTICO.

In mensa servandus cibi modus. Satietas enim et insalubris et injucunda.

Τὸ κυνικὸν καὶ θηριῶδες τῶν ὀρέξεων οὐχ ἔστι-
τέον τραπέζῃ πολυτελεῖ, ἀλλὰ τοῖς ἀναγκαίοις
εὐωχῆτέον· ἐφ' ἧς ἡ εὐωχία τὸ εὖ ἔχειν μὴνύει, ἵνα
καὶ ἡμερον ἡμῖν καὶ χειρῶν γένηται. Οἱ γὰρ τὴν
αὐτάρκειαν ὑπερνηχόμενοι, καὶ τὸν κόρον διὰ τῆς
πλησμονῆς ὑβρίζουσι, καὶ τὰς αἰσθησεις καταμα-
ραίνουσι, καὶ λαυθάνουσι διὰ τῆς ἡδονῆς τὴν ἡδονὴν
τῆς τροφῆς ἀπολλύοντες.

PMΘ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Pessimi sunt, qui sub specie boni, mali sunt. Justitia colenda.

Κοιμωφανῆς καὶ δικαιοφανῆς, οὐ μὴν δίκαια ἐδοξέ
μοι ἡ αἰτία ἦν γέγραφας. Οὐκοῦν εἰ πείθῃ Πλάτωνι
εἰρηκότι· «Ὅπως γὰρ ἔσχατός ἐστιν ὁρος κακίας, τὸ
δοκεῖν δίκαιον εἶναι μὴ ὄντα.» Μὴ τὰ δοκοῦντα, ἀλλὰ
τὰ ὄντα δίκαια θῆρα· οὕτω γὰρ καὶ ὁ θεὸς σε
ἐπαινεῖσθαι, καὶ ἄνθρωποι ἀποδέξονται, καὶ ὁ διά-
δικος ὁ σὸς εὐμερῶς διακίεσθαι, καὶ τῆς ἀπεχθείας
ἐπιλήσεται.

PN'. — ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ.

Hortatur, ut instigatus resipiscat, ne pro desperato habeatur.

Μὴ φαίνοιο, ὧ βέλτιστε, ἀγριώτερον νοσῶν, ἐφ'
ὅσπερ ἀλοὺς πρῶν δίκην δέδωκας· ἵνα μὴ ὡς
ἀνάληγτος, καὶ μηδὲ τῇ τιμωρίᾳ σωφρονισθεὶς,
καταγνωσθεῖς.

PNA'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Bonorum, non malorum exempla imitanda. Exempla non excusant peccatum.

Κατ' ἔχνος χορὴ βαίνειν τῶν τοὺς θεοὺς φυλαξάν-
των νόμους, ἀλλὰ μὴ τῶν παραβηθέντων αὐτούς· τὸ
μὲν γὰρ ἀσφαλές, τὸ δὲ σφαλερὸν, διὸ οὐδὲ ζηλωτὸν.
Δι' ἦν αἰτίαν τοίνυν τοιαῦτα δρῶν οὐκ ἀξίους δοῦναι
δίκην; ἐπειδὴ τινες δράσαντες οὐ δεδῶκασι ἐνταῦ-
θα. Ἄλλ' ἴσθι, ὅτι πολλοὶ μὲν κἀνταῦθα ἔδοσαν.
Εἰ δὲ τινες διέφυγον, ἐπὶ κακῇ τῆς ἐαυτῶν κεφα-
λῆς· ἀπελθόντες γὰρ, ἐκεῖ δώσουσι χαλεπωτέραν· οὐ
δὲ ὅτι τὸ ἀζήλωτον ἐζήλωσας, μείζονα πάντως μὲν
ἐκεῖ. Ἔσθ' ὅτε δὲ κἀνταῦθα δίκην δόξης· οὐ γὰρ
εἰ τι ἐν τοῖς παρεληλυθόσι χρόνοις παράλογον
ἐπράχθη (οὐ δὲ τοῦτ' ἐζήλωσας), διὰ τοῦτ' ἀποφύ-
γοις, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον δώκειας. Ὅσπερ γὰρ εἰ
τις ἐκείνων προήλω, οὐ τάδ' οὐκ ἂν ἔδρασας·
οὕτως ἂν σὺ ἀλῶς, ἄλλος οὐ δράσειεν.

PNB'. — ΦΙΛΕᾶ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ.

Expertum vanitatem gloriæ mundanæ hortatur, ut æternam ambiat, quam et terrena sæpe subsequatur.

Τετραγαμῆνυ δεινῶς, διὰ τὸ δόξης πολιτικῆς δι-
ημαρτηκέναι, ὡς ἐπυθόμεν, ἔοικας. Ἐννοήσας τοίνυν
τὴν εὐδοξίαν τοῦ βίου τούτου, τῶν ἀρχαίων μὲν εὐτε-
λεστέραν, ὄνειρων δὲ ἀδρανεστέραν, εἰς τὸν ὑπερκό-
σμιον μετάγαγε σαυτοῦ τὸν νοῦν, καὶ στήσεις ῥῆθον
τὸν θόρυβον τῆς ψυχῆς. Οὐ γὰρ ἀμφοτέρων ὀρεγί-
μενον, ἀμφοτέρων ἔστιν ἐπιτυχεῖν· τυχεῖν μὲν ἀμ-
φοτέρων ἔστιν, ὅταν μὴ ἀμφοτέρων, ἀλλὰ τῆς μιᾶς
τῆς ἐκ τῶν οὐρανῶν, ἐρῶμεν· ἀμφοτέρων δὲ ἐρῶντα,

Caninos ac brutos appetitus opipara mensa re-
creare non decet, sed necessariis tantum epulis
utendum; si quidem a Græcis εὐωχία, convivium
quasi bene habere aut vivere designat, ut et placidium
fiat ac mansuetum vobis convivium. Qui enim
amplius, quam satis est, sumunt, illi et valetudinem
nimis epulando violant, et sensus extinguunt ob-
tunduntque, nec vident sese ob nimiam in gustatu
delectationem voluptate privari.

CXLIX. — THEODOSIO SCHOLASTICO.

Speciosa, non autem justa mihi tua causa visa,
de qua scribis. Quare Platoni dicto sis audiens di-
centi: «Summum id esse improbitatis, justum velle
videri, qui non sit.» Noli ea quæ apparent, sed
quæ revera sint bona sectari. Ita fiet, ut et Deo
placeas, hominesque te complectantur, et in judicio
disceptans placide benigneque acquiescat, oblivis-
caturque animum deponendo infestum.

CL. — CHÆREMONΙ.

Ne ferocius, virorum optime, laborare videaris,
pro quibus nuper detentus pœnas dedisti, ne agnos-
caris ut impœnitens ac pœna minime redditus
prudenter.

CLI. — EIDEM.

Eorum vestigiis insistendum, qui divinam ob-
servarunt legem, non qui eam transgressi prævari-
cati sunt. Illud enim tutum est ac securum; hoc
vero periculosa plenum opus alex: quare non imi-
tandum. Talia igitur patrautes non censes pœna
dignos, quandoquidem peccantes quidam hic pœnas
non dederunt; sed scias multos etiam in hac vita
pœnas dedisse. 599 Si vero pœnas quidam ef-
fugerint, malo capiti eorum imminente, abeuntes
tandem vita gravius ibi punientur. Tu vero, quod
non erat imitandum, imitans, graviora quidem ibi
patieris, etiamsi hic pœnam luas. Non enim si
elapsis temporibus malum quid paratum (tu vero
hoc es imitatus) propterea effugias, sed punieris
multo magis. Ut enim si quis illorum antea reus
fuisset, tu illa non commisisses; sic cum tu reus
fueris, alius in posterum non committet.

CLII. — PHILEÆ REMP. GERENTI.

Graviter turbato similis es quod civili gloria ex-
cidisse sis visus. Existima itaque vitæ hujus bonam
existimationem telis aranearum tenuiorem esse,
somniaque magis exilem. In cœlestia itaque men-
tem tuam dirige, animique tumultum facile placa-
bis. Qui enim utrumque exoptat, neutro potietur.
Consequi vero utrumque licebit, quando non ambo,
sed res tantum cœlestes adamavit. Qui duo con-
sectatur, neutrum capit (ut in venatione, leporem)

Quamobrem si gloriam sequeris, divinam sectare, A
quam hæc, quæ in terris est, comitatur.

οὐκ ἔστιν ἀμφοτέρων ἐπιτυχεῖν· ὥστε εἰ δόξης ἐπι-
σαι, ἔρα τῆς θείας, ἤπερ καὶ ἡ ἐνταῦθα πολλάκις
ἀκολουθεῖ.

CLIII. — EUTONIO DIACONO.

Dum recte agas, ne metuas iniquas malorum censuras. (Confer. epist. 47.)

Si in quibus laude maxime es dignus, in iis
ipsis ab his qui aliorum virtutes propria damna
esse ducunt contemnaris, animum abjicere noli.
Namque hoc ipsum potissimum maximum est vir-
tutis argumentum.

PNI'. — EYTONIQ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ ἐν οἷς ἐπαίνων εἶ μεγίστων ἄξιος, ἐν τοῖτοις
αὐτοῖς ὑπὸ τῶν οἰκείας νομιζόντων συμφορὰς τὰς
ἐτέρων ἀρετὰς ψέγη, μὴ ἀθύμει. Τοῦτο γὰρ αὐτὸ
μάλιστα δεῖγμα μέγιστόν ἐστιν ἀρετῆς.

CLIV. — EIDEM.

Hostilis expugnandus animus mansuetudine.

Intelligo te ad eum delatum, quem dicere nolo:
neque enim vel nominari dignus sit, qui vitam vivere
statuerit molestam et morosam difficilemque vir-
tutem amantibus. Nihilominus si respiscet, recipe
ut purgatum. Sin æcus, cognosces si primus aecu-
das paci ex debito. Et hoc age. Duplicem enim con-
ronam consequeris, cum ob vitam a te obitam, tam
affectus pietatisque gratia.

PNA'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Πυνθάνομαι διενγηθέναι σε πρὸς ὃν οὐ βούλομαι
B λέγειν· μὴ γὰρ εἴη μνήμης ἄξιος, ζῆν προσηρημένος
βαρέως, καὶ πρὸς τοὺς φιλαρέτους δυσκόλως. Πλὴν
ἄλλ' εἰ μὲν γνωσιμαχῆ, δέξαι ἀπολογούμενον· εἰ δὲ
μὴ, γνωσκεις δὲ εἰ πρῶτος ἐπιτηδῆσειας τῆ εἰρήνῃ
ἠωφεληθόμενον, καὶ τοῦτο πολήσον. Διπλοῦν γὰρ
ἔξεις τὸν στέφανον, τῆς τε σαυτοῦ (17) φιλοσοφίας,
τῆς τε ἐκείνου διαθέσεως.

CLV. — ISCHYRIONI DIACONO.

Dialogismo respondet.

Exponam aperte brevem, quem habui cum quo-
dam, sermonem, quem opponendum duxi iis, quæ
scripsisti. Incidi forte in quemdam mihi dicentem:
Fac me justum. Respondi: Fieri qui potest, si
sis peccatis obnoxius? Intulit ille: Non amplius
pecco. Ego vero: Si vera dicis, factus es, quod
vis esse.

PNE'. — ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τὸν γεγενημένον μοι πρὸς τινα βραχὺν διάλογον
δηλώσας σαφῶς, οἶμαι ἀποκκρισθαι πρὸς τὰ γρα-
φέντα παρὰ σοῦ. Ἐντυχόντος γὰρ μοί ποτε τινος,
καὶ λέγοντος, Ποίησόν με δίκαιον· ἀπεκρινάμην·
Καὶ πῶς δύναται γενέσθαι ἀμαρτάνων; Τοῦ δὲ φήσαν-
τος μὴκέτι ἀμαρτάνειν· ἔφη· Οὐκ οὖν εἰ ἀληθεύεις,
γένοντας ὅπερ ἠθέλησας.

600 CLVI. — ISIDORO EPISCOPO.

De explorato amico cujusdam. (Confer. epist. 192, 199.)

Venit ad me, de quo scripseras, vir ille, visus
quidem tristis, magis vero gaudens. Vultum enim
tametsi mœstum et tetricum præ se ferret, mentem
tamen hilarem clare exhibuit. Ut enim verbis ex-
plorare cœpi, quæ recondita erant, in lucem ea
proferre cœpi, quæ recondita erant, in lucem ea
proferre cœpi. Ille veluti captus, risum iræ mistum
per maxillas emisit. Hinc effuso cachinnans risu,
iis, qui acciderant, lætari se palam professus est.

PNC'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἐντυχέ μοι ὁ ἀνὴρ περὶ οὗ γέγραφας, δοκῶν μὲν
λυπεῖσθαι, κινδυνεύων δὲ χαίρειν. Τῷ γὰρ προσώπῳ
αὐτοῦ καίτοι προσπιουμένῳ σκυθρωπάζειν, σαφῆς
ἐνέστακτο νοῦς ἦδονης. Ὡς δὲ βασανίζιον αὐτὸν λό-
γοις, τὰ ἀπόρρητα εἰς φῶς ἐξενεγκεῖν ἠνάγκασα,
τότε δὴ οἷον ἀλοῦς, μεῖδιᾶμα θυμῷ κεκραμένον διὰ
τῆς παρσιᾶς ἔπεμψεν· εἶτα πλατὺν γέλωτα ἀναγα-
χάσας, ἡσθῆσθαι λίαν ἐπὶ τοῖς συμβεθεκόσι διαρρή-
θην ὠμολόγησε.

CLVII. — NILO.

Perinde esse quo quis loco sepeliatur, cum omnis terra patria sit

Sepeliendum, ut mihi quidem videtur, corpus, et D
justa persolvenda in eo ipso, quo discessit, loco.
Muliebris enim angustique, opinor, est animi, ex
urbibus in urbes cadaver circumferre, atque natu-
ræ vulgare mysterium, cum omnis terra patria
nobis sit.

PNZ'. — ΝΕΙΑΩ.

Χρῆ, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, θάπτειν τὸ σῶμα, καὶ ὁμοῦν
εἰς τὸν τόπον, εἰς ὃν καὶ ἐτελεύτησε. Γυναικείας γὰρ
οἶμαι καὶ μικρὰς διανοίας τὸ ἀπὸ πόλεων εἰς πόλεις
μετακομίζειν, καὶ τὰ μυστήρια τῆς φύσεως δημο-
σιεύειν, πάσης τῆς γῆς πατριδος οὐσης.

CLVIII. — HIERACI DIACONO.

In quo summa bonorum consistat. (Vide epist. 306, 409.)

Cave mensa ferculis relecta, et dissoluto cantu ac
luxu divitiarum felicitatem metiare; imo sufficientia
ac rei nullius necessariæ indigentia. Illi enim ser-

PNH'. — ΙΕΡΑΚΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μὴ τραπέζῃ πληθούσῃ, καὶ ὠδῶν ἀνεμένῳ, καὶ
πλουτῶν βέροντι τὴν μακαριότητα ὀρίζου, ἀλλ' αὐταρ-
χεῖα, καὶ τῷ μηδενὸς τῶν ἀναγκαίων λείπεσθαι·

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(17) Pro σαυτοῦ codd. Vat. 650 et Al. habent ἐκείνου. Possin.

ἐκείνα μὲν γὰρ ἀνελεύθερον τὴν ψυχὴν, ταῦτα δὲ **A** *vum reddunt animum; sufficientia veto reges facit. παρασκευάζει βασιλίδα.*

ΠΝΘ'. — ΠΕΤΡΩ.

CLIX. — PETRO.

Peccantium genera duo comparantur. In illud Pauli Rom. 1, 32: « Non solum qui ea faciunt, » etc. (Confer. epist. 74.)

Κακὸν μὲν τὸ ἀμαρτάνειν, κάκιον δὲ τὸ καὶ ἀμαρτάνοντα ἀναισθήτως ἔχειν· τὸ δὲ καὶ τὴν προαιρέσειν διεφθάρθαι, καὶ μηδὲ τὴν κρίσειν τῶν πραγμάτων ἔχειν ὀρθὴν, κάκιστόν τις εἰκότως ὀριεῖται. Ὁ μὲν γὰρ ἰσως παύσεται, ὁ δὲ ἀσθησιν τυχὸν λήψεται τῶν τραυμάτων, καὶ ἰατρὸν ζητήσῃ· ὁ δὲ τῇ κακίᾳ ἤδιστα ἐνδιατριβῶν, καὶ ἐγκωμιάζει τοὺς ταῦτα δρῶντας. Ὅσῳ οὖν χείρων ὁ μὴ αἰσθόμενος τῆς νόσου τοῦ εἰδότης ὅτι νοσεῖ, τοσοῦτον χελε-**B** πώτερος τοῦ μὴ αἰσθόμενου ὁ καὶ συνηγορῶν τῇ νόσῳ· καὶ διὰ τοῦτο Παῦλος ἔφη· « Οὐ μόνον αὐτὰ ποιούσιν, ἀλλὰ καὶ συνηδοκοῦσι τοῖς πράττουσι. » Τὸ γὰρ ἔπαινεῖν καὶ συνηγορεῖν, τοῦ πράττειν χείρων εἰκότως ὥρισται· ὅπερ τινὲς μὴ συνέντες, ἐρμηνεύσαι βουληθέντες, παραπεποιθῆσαι ἐνόμισαν, καὶ οὕτως αὐτὸ τάξι οὐκ ἔωκνησαν· « Οὐ μόνον οἱ ποιοῦντες αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ οἱ συνηδοκοῦντες τοῖς πράττουσιν »· ἵνα μείζον ἢ τὸ ποιεῖν, καὶ ἑλαττον τὸ συνηδοκεῖν. Ἀλλ' ἠγνόησαν, ὅτι τὸ μὲν βραθυμίας ἦν, τὸ δὲ διεφθαρμένης γνώμης· καὶ τὸ μὲν παραλογισμοῦ, τὸ δὲ κρίσεως οὐκ ὀγιῶς. Ὁ μὲν γὰρ βραθυμῶν καὶ ἐρυθρίασει, καὶ εἰς μετάνοιαν ἰσως ἐλεύσεται· ὁ δὲ τὴν εἰκελαν ψῆφον συνηγοροῦσαν ἔχων τῷ πάθει, οὕτε ἀφέξεται τῆς κακίας, οὕτε ἐρυθρίασει, ἀλλὰ καὶ **C** ἐναδρύνεται.

Peccare, malum est; deterius, peccantem veluti sensus expertem nihil moveri. At vero qui corrupto iudicio de rebus male existimat, hunc pessimum quis merito iudicet. Primus forsitan peccare desinet; alter quoque vulnere sensu recepto, medicum quæret. At qui in malitia cum voluptate versatur, etiam illos laudabit, qui paria faciunt. Igitur tanto deterior eo, qui morbum non sentit, ut ille, qui in morbo gaudet. Ideoque dixit Paulus: « Non solum illa faciunt, sed et consentiunt facientibus. » Laudare enim et assentiri, deterius esse, quam facere, verisimile videtur. Quod quidam non intelligentes cum voluissent interpretari, id adulterare visi sunt, et ita verba illa constituere ausi sunt: « Non tantum facientes illa, sed et consentientes facientibus: » ut amplius esse ostendant, *facere, minus vero, consentire.* Sed hi minus animadvertunt *facere* negligentiae esse posse; *consentire* vero, mentis corruptæ. Illud est rationis aberrantis; hoc vero iudicii est non sani. Et qui negligendo peccavit, etiam erubescit, **601** et ad pœnitentiam forte convertetur. Verum qui snæ per omnia sententiæ acquiescit in ea affectione ac perturbatione animi, tantum abest, ut discedat a malo, aut facti pudore ducatur; ut etiam in eo gloriatur, seque jactet.

ΠΞ'. — ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

CLX. — THEONI EPISCOPO.

Qui alios a peccato arcere debet, et ipse peccat, majore pœna dignus. (Confer. epist. 196 et 230.)

Εἰ παντὶ που δῆλόν ἐστιν, ὡς ὁ κολαστῆς τῶν ἀδικούντων μείζονα δίκην εἰκότως δοίη ἂν, εἰ φωραθείη ταῦτα δρῶν, & κωλύειν ἐτέρους ἐτάχθη· τί σαυτὸν φενακίζεις, ὡς λησόμενος τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν;

Si, quod omnibus est notum, qui debeat in aliorum malefacta animadvertere, malefactoribus ipsis gravius puniendus est, si facere deprehensus sit, quæ, ne ab alio fierent, prohibere debuit; cur, quæso, tibi ipsi blandiris, tanquam effugeris vigilem Dei oculum?

ΠΞΑ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

CLXI. — EIDEM.

Privatum vivere præstat, quam omnium monstrari digitis.

Σοὶ μὲν, ὡς γέγραφας, τοῦ μηδένα ἀγνοεῖν· ἄλλω δὲ ἰσως τοῦ ὑπὸ μηδενὸς ἀγνοεῖσθαι· ἐμοὶ δὲ τοῦ ἀρετῆς ἀντέχεσθαι, εἰ καὶ μηδεὶς ἀνθρώπων γνοίη, **D** μεμῆληκεν. Πότερος οὖν ἡμῶν νοῦν ἔχει μάλλον ἐβρωμένον, τοῖς ἐντυγχάνουσι καταλελειφθῶ κρίνειν.

Tibi quidem, ut scribis, curæ fuit neminem ignorare, alteri vero fortasse a nemine ignorari. Mihi vero placet virtutem etsi omnibus ignotam colere, quam omnes nosse, et omnibus notum esse. Uter igitur nostrum melius iudicet, cuivis dijudicandum relinquo.

ΠΞΒ'. — ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ.

CLXII. — ΠΑΡΟΚΡΑΕ ΣΟΠΗΙΣΤÆ.

De tribus vitæ Christianæ necessariis, oratione, virtute, ac fide, ut opera corpus sunt: fides, anima; oratio vero ornatus. Ad duo Pauli loca: « Fide et sermonis. » (II Cor. vii, 8.) Et: « Opere et sermone. » (II Thess. ii, 17.) Et illud: « Fides sine operibus mortua est. » (Jac. ii, 7.) Conf. epist. 281.

Θεῖον μὲν τοῖς χρεῖμα ὁ λόγος· θεῖον γὰρ ἐστὶ δῶρον, καὶ ἐκ λογικῆς τικτόμενον ψυχῆς, δι' ἣν καὶ λόγος καλεῖται· ψυχῆς γὰρ λογικῆς ἐστὶ σκοπὸς ὁ λόγος. Διὸ καὶ τῶν ἄλλων ζῶων πλεονεκτοῦμεν· ὡς τοῖς γε σωματικοῖς πλεονεκτῆμασι καὶ σφόδρα αὐτῶν λειπόμεθα καὶ τάχει, καὶ βρώμῃ, καὶ μεγέθει, καὶ

Divina quædam res oratio est: donum enim divinum est, et ex anima ratione prælitata genitum; unde et λόγος dicta. Nam oratio seu sermo rationalis est animæ explorator. Quare et alia animantia superamus, quæ et corporis nos vincunt conditione, valdeque a tergo nos relinquunt, ut agilitate, ac

robore, et mole, aliisque fere dotibus omnibus. **A** τοῖς ἄλλοις σχεδὸν ἅπασι. Διὸ καὶ τῶν ποιητῶν ὁ κορυφαῖος ἔφη·

Nil homine in terris imbecillius omni.

Donum vero Dei esse dicendi rationem, audi disse-
rentem cum Deo Jobum: « Vel tu pulverem in terra
capiens animal formasti, et loquentem in terra
collocasti »²⁷. » Illud enim λαλητὸν, etsi quidam pro
vocali exponunt, significat tamen rationale potius,
quod loquendi vi percipitur. Qui enim vocale quid
fiet, nisi sit qui ratiocinando sensa mentis explicet?
Et sanctus Paulus summum inter charismata cœ-
lestia sapientiæ orationem collocat. Res itaque di-
vina oratio est, at virtus diviniore est: divinissima
vero fides. Primum orationem quidem censeo velut
ornatum esse: virtutem vero velut corpus, et fidem
velut animam. Igitur cui hæc tria suppetunt, excel-
lens perfectusque est vir; qui vero aliquo defici-
tur, tum eo quod sit maxime præferendum, non
est numeris absolutus omnibus, quia aliquo desti-
tuitur; siquidem magnopere differunt. Illud enim
magnum, majus alterum, tertium vero maximum;
at necessaria est conjunctio. **602** Oratio etenim
etsi magis quam torrens fluat, quomodo ornabit eum,
qui virtutem veluti corpus non possidet? Si enim
non sit, qui ornatur, supervacaneum fuerit orna-
mentum. Quomodo vero auditum quis non contur-
bet sola voce de philosophia ratiocinando? Præ-
stat corpus sine ornatu habere, quam ornatum sine
corpore. Virtus autem quomodo mortua non existi-
maretur, nisi fide animetur? Fides rursus qualis
appareat virtute destituta, per quam operetur? Ut
enim optimus musicus lyram non habens, neque
scientiam exhibebit: ita et pietas sine operibus
(quæ organa repræsentent) mortua esse et inefficax
videtur non externæ modo scientiæ hominibus, sed
et sacris etiam Litteris: « Fides enim, ait Scri-
ptura, sine operibus mortua est. » Quicumque itaque
dicendi sunt facultate præditi, ne gloriantur, quæso,
quasi adepti sint universa. Desunt enim quæ præ-
stantiora sunt, virtus ac pietas [seu fides]. Neque
virtute præditi, sed carentes dicendi peritia ac fide,
sese efferant, quia fides deest et oratio. Neque qui fi-
dem habent, operibus vero et oratione destituti sunt,
alios temere condemnant. Deprehenduntur enim
operibus fidem negantes. Sed quæ desunt, omnes
adipisci studeant, ut fidem quidem habentes tanquam
animam, virtutem vero pro corpore, orationem deni-
que ornamentum gratia; sic venerandi existant,
in pretioque habiti ac coronati denique triumphant.

²⁷ Job xxxviii, 58.

Οὐδὲν ἀυθιρότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο (18).

Ἔστι δὲ θεῖον ἐστὶ δῶρον, ἀκουε τοῦ Δημιουργοῦ
τῷ Ἰσὶδ διαλεγόμενον· « Ἡ σὺ λαβὼν χοῦν ἀπὸ γῆς,
ἐπλασας ζῶον, καὶ λαλητὸν αὐτὸ ἔθου ἐπὶ τῆς γῆς. »
Τὸ γὰρ λαλητὸν εἰ καὶ τινες οἴονται περιβόητον εἶναι,
εὐ μηνύει μᾶλλον τὸ λογικόν, τὸ διὰ τοῦ λαλεῖν γνω-
ριζόμενον. Πῶς γὰρ ἐμελλε διαβόητον εἶναι, οὐκ δυ-
των τῶν διὰ λόγου κηρυττόντων; Καὶ ὁ Παῦλος δὲ
κορυφαῖοτατον τῶν οὐρανίων χαρισμάτων τὸν λόγον
τῆς σοφίας ὠρίσατο. Θεῖον μὲν οὖν τι χρῆμα ὁ λό-
γος, θεϊότερον δὲ ἡ ἀρετὴ, θεϊοτάτον δὲ ἡ πίστις·
καὶ τὸν μὲν ὀρίζομαι εἶναι ὡς κόσμον, τὴν δὲ ὡς
σῶμα, τὴν δὲ ὡς ψυχὴν. Ἡ μὲν οὖν τὰ τρία
πρόσεστιν, οὗτος ἀνυπέροβητος ἐστὶ καὶ τέλειος·
ᾧ δὲ ὀπότερον λείπει, καὶ μάλιστα τὸ προτιμότε-
ρον, οὗτος ἀτελής ἐστὶ κατ' ἐκείνο, καθ' ὃ ἐλλεί-
πει. Εἰ γὰρ καὶ πολλὴ ἐστὶν αὐτῶν ἡ διαφορὰ· τὸ
μὲν γὰρ ἐστὶν αὐτῶν μέγα, τὸ δὲ μείζον, τὸ δὲ μέ-
γιστον· ἀλλ' ἀναγκαῖα αὐτῶν ἡ σύνοδος. Ὁ μὲν γὰρ
λόγος, κἂν ὑπὲρ τοὺς ποταμούς βῆναι, πῶς κοσμήσει
τὸν μὴ ἔχοντα ἀρετὴν, καθάπερ σῶμα; Μὴ δυνατός
γὰρ τοῦ κοσμουμένου, καὶ τὸ κοσμοῦν περὶ τὸν. Πῶς
δὲ οὐκ ἐνοχλεῖ τὰς ἀκοὰς διὰ φωνῆς μόνης φιλοσο-
φῶν; Ἄμεινον γὰρ σῶμα ἔχειν ἄνευ κόσμου, ἢ κό-
σμον ἄνευ σώματος. Ἡ δὲ ἀρετὴ πῶς οὐκ ἐστὶν νε-
κρὰ, ὑπὸ τῆς πίστεως καθάπερ ψυχῆς μὴ ψυχου-
μένη; Πῶς δὲ ἡ πίστις φανεῖται, μὴ ἔχουσα ἀρετὴν
δι' ἧς ἐνεργῆσει; Καθάπερ γὰρ μουσικὸς ἀριστεὸς
λύραν μὴ ἔχων, οὐδὲ τὴν ἐπιστήμην ἐπιδειξεται,
οὕτω καὶ ἡ εὐσέβεια μὴ δι' ἔργων καθάπερ ὀργάνων
δεικνυμένη, νεκρὰ καὶ ἀνεργήτος εἶναι δοκεῖ, οὐ
τοῖς ἐξωθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς θεαταῖς Γραφαῖς·
« Ἡ πίστις γὰρ, φησὶ, χωρὶς τῶν ἔργων νεκρὰ ἐστὶ. »
Μήτ' οὖν οἱ λόγον μόνον ἔχοντες ἐναθρουνέσθωσαν,
ὡς τὸ πᾶν κατορθώσαντες (λείπει γὰρ αὐτοῖς τὰ
προτιμότερα, ἀρετὴ τε καὶ εὐσέβεια)· μήτε οἱ ἀρε-
τὴν ἔχοντες ἄνευ λόγου καὶ πίστεως σεμνυνέσθωσαν
(λείπει γὰρ αὐτοῖς λόγος τε καὶ πίστις)· μήτε οἱ
πίστιν ἔχοντες, ἔργων δὲ καὶ λόγου χηρεῦντες, τοὺς
ἄλλους κατακρινέτωσαν (ἐλέγχονται γὰρ τοῖς ἔργοις
ταύτην ἀρνούμενοι)· ἀλλὰ τὸ λείπον ἕκαστοι κτίσα-
σθαι σπουδαζέτωσαν· ἔν' ἔχοντες τὴν μὲν πίστιν ὡς
ψυχὴν, τὴν δὲ ἀρετὴν ὡς σῶμα, τὸν δὲ λόγον ὡς
ἐγκαλλώπισμα, κἀνατῶθα ἀοιδίμοι τυγχάνοιεν, κἀ-
κείσε εὐδόχιμοι καὶ στεφανῶνται πομπεύσειαν.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(18) Homeri locus est *Odys.* vi, v. 129. Vide
Ailag. *Homo bulla*. Et, σκοπὸς ὁ λόγος. Posset et
τόκος legi pro partu. Et post paulo, εἰ καὶ τινες.
Forte εἶναι scriptum erat. Jobi hic locus jam a nobis
reperitus est in LXX, cap. xxxviii, vers. 14, non, ut
ad oram Græci appositum, λθ', pro quo repone λη',
ubi pro χοῦν, quod hic occurrit, πηλὸν editur. Pa-

gninus ex Heb.: *Vertet se terra sicut lutum stigilæ, et
stabitur sicut vestimentum*. Latina vulgata sic: *Res-
tituetur ut lutum signaculum, et stabit sicut vesti-
mentum*. At Septuag. ex Rom. edit. Flam. Nobilii:
*Aut tu sumens terram lutum plasmasti animal, et
idoneum ad loquendum posuisti eum super terram?*
SCHOTT.

PEΓ'. — ΤΟΙΣ ΔΟΜΕΤΙΟΥ ΠΑΙΣΙΝ.

A

CLXIII. — DOMITHI LIBERIS.

De fratris abitu redituque ad suos. Puto fratrem illum Christianum fuisse, et suos religionis causa reliquiasse, quod spes nulla convertendi affulgeret.

Εἰ καὶ ὁ ἀδελφὸς ὁ ὑμέτερος μὲν κατὰ σάρκα, ἡμέτερος δὲ κατὰ πνεῦμα, ἀπῆρε μὲν ἐντεῦθεν πρῶτη, ὡς μηκέτι ἐπιφοιτήσων, εἰ μὴ ὑμᾶς θηρεῦσειεν· ἐπεφοιτήσῃ δὲ πάλιν, ὡς μηκέτι ὑποστρέψων, ἐπειδὴ ἀπέτυχε τῆς θήρας· ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀγάπης ἀναγκαζόμενος, ἤξει πάλιν, θηρεύσων ὑμᾶς εἰς ζώην.

Etsi frater quidem vester sanguine, noster vero spiritu, ablatu hinc quidem nuper, quasi non amplius rediturus, nisi ut vos quaeratur; accessit vero denuo, ut non amplius abiturus, nactus praedam seu capturam, sed a charitate impulsus, veniet iterum quaerens vos ad vitam.

PEΔ'. — ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ.

CLXIV. — EIDEM.

Ad virtutem colendam gentium invitatur exemplis, quia Christianam respuebant religionem. (Confer. epist. 92 in fin., 221.)

Εἰ καὶ δῆλοι πᾶσι γέγονατε καὶ φανεροὶ ἀποδιδράσκοντες τὴν θειοτάτην θρησκείαν, δι' ἕτερον μὲν οὐδὲν (ἐκθειάζετε γὰρ αὐτὴν, ὡς ἐπυθόμεν), διὰ δὲ τὴ μὴ βούλεσθαι ἀρετὴν ἀσκεῖν (τοῖς γὰρ σωματικοῖς πάθεσιν ἐγκαλινδεῖσθαι, ὡς φασί, προήρησθε), ἀλλὰ γε κἂν ὅψέ ποτε δίκαιοι ἂν εἴητε ἑαυτοὺς πείσαι, ὅτι ἡ μὲν κακία ἀσχύνην καὶ βνείδος καὶ κόλασιν ἔχει, ἡ δὲ ἀρετὴ τιμὴν καὶ κλέος καὶ στεφάνους. Καὶ εἰ (19) ἡδονὴν νομίζετε ἔχειν τὴν κακίαν, τὴν δ' ἀρετὴν πόνους καὶ ἰδρώτας· ἀλλ' ἐνοεῖν ὀφείλετε, ὅτι ἡ μὲν ἡδονὴ πρὶν σχεδὸν φανῆναι σθένεται, ἡ δ' ἀρετὴ ἀθάνατον ἔχει τὴν εὐφροσύνην καὶ ἡ μὲν διὰ πλατείας καὶ εὐρυχώρου βαδίζουσα ὁδοῦ, εἰς στενὸν καὶ ἀδιεξόδευτον χῶρον τελευτᾷ· ἡ δὲ διὰ πόνων καὶ ἰδρώτων ὀδύουσα, εἰς εὐθυμίαν πλατεῖαν κατατρεῖ. Εἰ δὲ τοῖς ἡμετέροις ἀπιστεῖτε, ἀπὸ τῶν ὑμετέρων ὑμᾶς πείσαι πειράσομαι. Πλάτων μὲν γὰρ φιλοσοφίας ἀίδιμος γέγονε, Διονύσιος δὲ τυραννήσας ἐσβέσθη· καὶ Σωκράτης μὲν ἄδεται, Ἀρχέλαος δὲ ὁ βασιλεὺς σεσιώπηται· καὶ Σίλων μὲν ἀνυμνεῖται, Κροῖσος δὲ ὁ πάντων ἀνθρώπων νομίσας εἶναι εὐδαιμονέστερος, καὶ ζῶν ἐάλω, καὶ πυρὸς ἔργον Περσικοῦ ἔμελλε γίνεσθαι. Εἰ δὲ τοὺτους φιλοσόφους ἠγείσθε, ἤξω καὶ ἐπὶ τοὺς πολιτεύσαμένους, καὶ στρατηγήσαντας μετὰ φιλοσοφίας. Ἐπαμινώνδας ὁ Θηβαῖον στρατηγὸς, ὁ Λακεδαιμονίους ἐν Λεύκτρον χειρωσάμενος, ἐν ἱμάτιον ἔχων, καὶ διὰ τοῦτο εἰς ἐκκλησίαν ἐλθεῖν μὴ δυνάμενος, ἐπειδὴ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν πλυνόμενον ἔτυχε, καὶ ἕτερον περιβαλέσθαι οὐκ εἶχε, πάντων τῶν Περσικῶν βασιλέων ἐπισημότερος γέγονεν. Ἀριστείδης δὲ τοσαύτην πενίαν συμβιώσας, ὡς τὴν Ἀθηναίων πόλιν αὐτὸν μὲν θάψαι ἀποθανόντα, τὰς δὲ θυγατέρας αὐτοῦ προικίσασαν ἀνδράσιν ἐκδοῦναι, πάντων ἐκείνων τῶν περὶ Καλλιᾶν τὸν λακκόπλουτον (20), καὶ Ἀλκιβιάδην, τῶν καὶ πλουτῶν καὶ γένει καὶ δυναστείᾳ κρατούντων, λαμπρότερος ἦν. Αἰδεσθέντες τοῖνον κἂν ἂν πρᾶσεύετε, ἀσπάσασθε τὴν ἀρετὴν, δι' ἧς βεβίως καὶ ἐπὶ τὴν θειοτάτην θρησκείαν βαδισέσθε.

Tametsi noti ac notati sitis ab omnibus, uti refugientes sacrosanctam religionem, ac nullam quidem aliam ob causam, tamen colitis eandem, ut mihi persuadeo. Quia vero virtutem colere detrectatis (corporis enim affectionibus involvi, ut ferunt, elegistis), attamen aequum sit vobis tandem aliquando persuasum esse, improbitatem vitiumque consequi pudorem, dedecus ac poenam: virtutem contra comitari decus atque coronam. Voluptatem quidem esse aliquam in peccato si existimatis, contra labores in virtute atque sudores. **603** In animum tamen inducite, delectationem illam vix conspectam statim exstingui: virtus vero oblectationem habet sempiternam. Illa quidem via lata est ac spatiosa, in angustam atque inexplicabilem desinens regionem: haec vero laboris ac sudoris plena in amplam fertur animi tranquillitatem. Quod si nostris fidem adhibere recusatis, conabor persuadere id vobis testimonio auctorum veterum. Plato quidem celebris a philosophia evasit. At Dionysius etiam regno administrato memoria excidit. Socrates quidem decantatur. Archelaus rex contra silentio premitur; Solon praedicatur; Cræsus vero, qui se omnium esse mortalium felicissimum opinabatur, vivus captus est, et igni Persico tantum non combustus est. Tales autem philosophos duntaxat, ut assertis, fuisse equidem non iverim inficias. Sed et rempublicam administrantes; et post philosophiam exercitus ducentes referam. Epaminondas Thebanorum dux, qui Lacedæmonios pugna Leucitrica subegit, una contentus veste, cum quondam in comitia venire non posset, quod illa lavaretur aliamque vestem non haberet, Persicis omnibus regibus clarior est habitus. Aristides adeo pauper vixit, ut ipsum vita functum Athenienses sepellire, filiasque publice dotatas viris elocare debuerint. Quid? Callias thesauris locupletatus, et Alcibiades divitiis, genere, et imperio potentibus antecellebant. Quare vos pudore affecti quamnam profertis? virtutem itaque complectamini, et ad divinam religionem accedite

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(19) Pro καὶ εἰ codd. Vat. 650 et Alt. habent ἀλλ' ἔδ'. POSSIN.

(20) Λακκόπλουτοι. Adag. Pseychio, et Plutarch.

in Aristide, διὰ τὸ περιτυχεῖν χρυσῶν εἰς φρέσιν βεβλημένῳ. SCHOTT.

CLXV. — LAMPETIO EPISCOPO.

A

PEE'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Etsi in Zosimo admonendo operam perdiderit, laboris tamen mercedem apud Deum repositam habet
(Sup. epist. 103, 116.)

Quamvis, ut optimus medicus in alieno malo velut ex propria ægitudine fructum percipiens, dolores ad lassitudinem desudasti, Zosimi curatu sane perdifficilem morbum non modo explorans, sed et igni et ferro adurens admonitionemque adhibens, et multa quidem ad pietatem singulatim inculcans, multa quoque benigna ac salutaria suadens, nihil præter irrisionem et odium ab illo retuleris, ne, quæso, parvi æstimes, sed meminere potius maximam te apud Deum manere mercedem.

Εἰ καὶ ὡς ἄριστος ἰατρός, ἐν ἄλλοις κακοῖς ἰδίας καρπούμενος λύπας, ἀπέχαμες, τὸ δυσίατον Ζωσίμου νόσημα, μὴ μόνον κατανοῶν (21), ἀλλὰ καὶ κατακαίων, πυρὶ τε καὶ σιδήρῳ τῷ διὰ λόγων χρώμενος· καὶ πολλὰ μὲν πρὸς τὴν ἀσέβειαν ἀποτομώτατα φράσας, πολλὰ δὲ προσηνῆ καὶ σωτήρια συμβουλεύσας, οὐδὲν τοῦ χλευασθῆναι καὶ μισθῆναι παρ' αὐτοῦ πλέον ἀπηνέγκω· μὴ ὀλιγωρήσης, ἀλλ' ἴσθι παρὰ τοῦ Θεοῦ μεγίστας ἔξω τὰς ἀμοιβάς.

CLXVI. — ISIDORO EPISCOPO.

In martyrum persecutione irritum esse paganorum conatum.

Etsi nefariorum cacodæmonum et simulacrorum B sensus omnis expertium cultores ea in verbi divini præcones tormenta excogitarunt, quæ neque verbis proferri queant, neque reipsa, quibus perterriti ab orthodoxa opinione deflecterent, sint toleranda; 604 attamen omnia hæc superarunt martyres atque evaserunt, utpote ad certantium victoriam illustriorem reddendam, et ad ipsorum torquentium perniciem potius destinata.

PEΓ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰ καὶ οἱ τῶν δαιμόνων τῶν πονηρῶν, καὶ τῶν εἰδώλων τῶν ἀκινήτων προσκυνηταί, οὔτε λόγῳ ῥητά, οὔτε ἔργῳ φορητά, κατὰ τῶν τὸ θεῖον κηρυττόνων κήρυγμα ἐπενόησαν βασανιστήρια, ὡς ταύτη αὐτοῖς καταπλήξοντες, καὶ τοῦ ὀρθοῦ φρονήματος ἐκστῆσοντες· ἀλλὰ γε πάντα αὐτοῖς ἐάλω, καὶ πάντα ὑπέκυψεν, ὥσπερ εἰς τὴν τῶν πολεμηθέντων νίκην ἐκλεεστέραν, καὶ εἰς τὸν τῶν παρασκευασαμένων δλεθρον ἐντρεπισθέντα.

CLXVII. — DIDYMO PRESBYTERO.

Primum est vincere, nec unquam superari; proximum, etsi initio superatus sit, vincere. Si primum assequi nequeat, studendum posteriori. (Confer. epist. 554.)

Præstat, o sapientissime, puram a clade nancisci victoriam, quam ubi sis victus victoria potiri. Illud enim licet sine cohæreat, attamen principium habet C præcone dignum; hæc vero licet in fine obtingat, tamen clade ab initio accepta obscuratur. Prius itaque illud melius est, si vero effugerit, secundum sit maneatque secundum. Melius est enim prælium maturare, quam in conflictu occumbere. Neque tantum a priore vincitur, quantum ab ultimo superatur. Hoc igitur satis, etsi non ut primum, laudatur tamen. Ille vero ridiculus est, et omnibus reprehendendi sese materiam præbet.

PEZ'. — ΔΙΔΥΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Πολλῶ μὲν χρεῖτερον, ὧ σοφώτατε, τὸ καθαρὴν ἤττης ἔχειν τὴν νίκην, τοῦ μετὰ τὴν ἤτταν νικῆσαι. Τὸ μὲν γὰρ εἰ καὶ τῷ τέλει συνάπτεται, ἀλλ' ἔχει καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνακηρύττουσαν· τὸ δὲ εἰ καὶ τῷ τέλει συμβαίνει, τῇ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἀμαυροῦται ἤττη. "Ἀμεινον μὲν οὖν τὸ πρότερον· εἰ δὲ διαφεύγοι, δεύτερον ἔστω τὸ δεύτερον. "Ἀμεινον γὰρ τοῦ μείναι ἐν τῇ ἤττη τὸ ἀναμαχέσασθαι ταύτην. Οὐ τοσοῦτον γὰρ τοῦ πρώτου ἀπολείπεται, ὅσῳ τοῦ τελευταίου ὑπέρχει· μᾶλλον δὲ ὁ μὲν, εἰ καὶ μὴ ὡς ὁ πρότερος, ὅμως δ' οὖν ἀνακηρύττεται· ἐκεῖνος δὲ καταγέλαστος ἐστὶ, καὶ κωμωδίας ἅπασι πρόκειται ὑπόθεσις.

CLXVIII. — TIMOTHEO.

Quæ principi necessaria. Solon dicebat, duobus rempublicam contineri, præmio et pœna. (Cic. Epist. ad Brutum.)

Imperantem decet, ut mihi quidem videtur, et amabilem esse et terribilem: ut recta agentes confidant, peccantes contra paveant. Alterum enim sine altero imperii verius est carentia, quam imperium. Si quidem omnes subditi virtuti essent dediti, sola opus esset comitate; si autem vitii addicti, metu omnes essent coercenti. Quando igitur boni sunt atque mali subditi nec imperantibus parent, utraque re, qui imperat, indiget amore ac timore: scilicet ut temperantes ac moderati bonitate confirmentur, pessimi contra a peccandi libidine coercentur.

PEH'. — ΤΙΜΟΘΕΩ.

Τὸν ἀρχοντα, ὡς ἐμοίγε δοκεῖ, χρὴ καὶ ἀγαθὸν εἶναι καὶ φοβερόν (22). "Ἴν' οἱ μὲν εὖ βιοῦντες θαρροῖσθ, οἱ δὲ ἀμαρτάνοντες ὀκνοῖεν· θάτερον γὰρ θάτερον χωρὶς ἀναρχία μᾶλλον ἐστὶν ἡ ἀρχή. Εἰ μὲν γὰρ ἦσαν πάντες οἱ ὀπήχοι φιλάρετοι, ἀγαθότητος ἦν χρεῖα μόνη· εἰ δὲ φιλαμαρτήμονες, φόβος. "Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ εἶναι ἀνάγκη ἐν τοῖς ἀρχομένοις, ἀμφοτέρω μεταχειριστέον τῷ ἀρχοντι ἵν' ἡ μὲν ἀγαθότης στηρίξῃ τοὺς σώφρονες, ὁ δὲ φόβος προαναπέλλῃ τῶν κακίστων τὰ πταίσματα.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(21) Pro κατανοῶν ambo cod. Vat. et Alt. codd. scribunt κατανοῶν. Vers. 5 et 6. ep. pro ἀποτομώτατα iidem legunt καὶ τὴν ὁμοιότητα. POSSIN.

(22) Καὶ ἀγαθὸν καὶ φοβερόν. Suidas, qui hanc

epistolam affert in Ἰωάν. Ἀντιοχ., δίκαιον εἶναι δεῖ· sed verior Vaticanus cod. est lectio, mea quidem sententia. Sequitur enim ἀγαθότητος et ἀγαθότης. SCHOTT.

P30. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

A

CLXIX. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Hortatur ut virtuti studeat sine ostentatione; ostentatio enim odium, humilitas favorem conciliat; nec virtus solis instar diu latere potest. (Confer. Gregor. Nyssen., cap. 24, lib. De virginis.)

Εἰ καὶ τινες τῶν σοὶ συνδιατριψάντων σέβσαι μου τὴν ἐπὶ τὸ ἐπιστεῖλαι σοὶ ἑρμῆν παρῶμενοι ἔφασαν, ὡς τοὺς μὲν κολακεύοντας ἔγαν τιμᾶς, τῶν δὲ συμβουλεύοντων καταφρονεῖς. Ἄλλ' ἐμὲ οὐκ ἄν τις πείσειεν, ὡς οἶόν τε (23) τοσοῦτον καὶ τῇ φρονήσει καὶ τοῖς ἔργοις διανεγκεῖν, ἢ μὴ τις τῶν μὲν μαθητῆς, τῶν δὲ ἀκροατῆς, τῶν δὲ εὐρετῆς τυγχάνη. Διὰ ταῦτα μὲν οὖν ἐπέστελα· εἰ δὲ παρῆρησιαστικώτερον, ἢ οἱ πεπλησιαχότες (24) σοὶ γράψω, μὴ διὰ τοῦτο θορηθῆθῃς· ἀλλὰ δι' αὐτὸ με τοῦτο ἀπόδεξαι, ὅτι τὸ πρέπον ἐμοὶ πρὸ τοῦ συμφέροντος εἰλόμην. Ὅ τι οὖν βούλομαι εἰπεῖν, αὐτίκα μάλα εἰρήσεται· οὐ γὰρ προκατασκευῆς δέονται οἱ σοφοί, ἀλλὰ τὸ καλὸν ἀτεχνῶς ἐπιτηθεύειν εἰώθασιν. Εἰ τὴν ἀρετὴν ἀσεκῆς, μὴ τῷ ἐπιδείκνυσθαι ἀμαυροῦν τὸ ταύτης κάλλος ἀνέχου. Μέγα μὲν γὰρ ἀρετὴ, ἀλλ' ὅταν ἐαυτῇ μὴ μαρτυρῇ, μείζων καὶ ὠραιότερα τοῖς ἀνθρώποις δείκνυται (25). Εἰ δὲ νομίζεις λήσεσθαι, εἰ μὴ ἐπιδείξαιο, τὸνναντίον νόμιζε, ὅτι τότε λάμψεις, ὅταν μὴ ἐπιδείξαιο. Φιλόνεικον γὰρ πᾶς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐστὶ· καὶ πρὸς μὲν τοὺς μεγαλαυχούντας ἀνιστρατεύεται, τοῖς δὲ ταπεινοῦν ἐαυτοὺς σπουδάζουσι μεθ' ἡδονῆς ἡττᾶται· κάκεινοῖς μὲν ἀναστέλλον αὐτῶν τὸ φιλότιμον, καὶ τὰ μὴ προσόντα προστρίβεται κακά· τοῦτοις δὲ καὶ τὰ μὴ προσόντα ἐπιφημίζει καλά. Ἄλλως δὲ οὐδὲ ἀρετὴν οἶόν τε λαθεῖν, ἀλλὰ κἄν πρὸς ὀλίγον φθόνῳ ἐπισκιάσῃ, αὐτῆς ἀναλάβει, καὶ τῶν ἐπισκιάσαντων κρατεῖ. Ἄσπερ γὰρ τὸ φῶς οὐχ ὀλόν τε λαθεῖν, οὕτως οὐδὲ τὴν ἀρετὴν· καὶ ταῦτα μὲν λελέχθω περὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων ψήφου. Εἰ δὲ καὶ τὴν θείαν ἐθέλεις μαθεῖν, ἔχεις ἐν τοῖς θεοῖς Εὐαγγελίοις τὰ κατὰ τὸν Φαρισαῖον καὶ τὸν τελώνην λαμπρῶς στηλογραφηθέντα.

B

C

P4. — ΤΙΜΟΘΕΩ.

CLXX. — ΤΙΜΟΘΕΩ.

Gloriam temporis longitudo non imminuit, sed venit ea sat cito, si sat bene.

Ἔοικας δεδοικῆναι, μὴ τὴν δόξαν τοῦ κατορθώματος τὸ μῆκος ἐλαττώσῃ τοῦ χρόνου· ἀλλὰ χρὴ εἰδέναι, ὅτι τοῦ μετὰ τάχους σφαλεροῦς τῆ μετὰ βραδυτῆτος ἀσφαλῆς λυσιτελέστερον. Οὐχ ἤττον γὰρ ἀλλὰ καὶ μᾶλλον εὐκλεέστεροι κατὰ τάχος λαμπρῶν οἱ συνέσει καὶ βραδυτῆτι τὰ ἴσα πράξαντες. Οἱ μὲν γὰρ καὶ χρήματα καὶ σώματα ἀναλώσαντες νενικημένοι δοκοῦσιν· οἱ δὲ ἄνευ ζημίας τὴν νίκην καρποῦνται· καὶ οἱ μὲν οὐκ ἔχουσι καθαρὰν ἀθυρίας ἡδονὴν, οἱ δὲ εἰλικρινῆ καρποῦνται τὴν εὐφροσύνην.

C

Etsi eorum quidam, qui tecum sunt versati, dixerunt reipsa idem experti, restingui meum ad te scribendi impetum, quod nimio assentatores honore afficias, consilium vero sanum dantes contemnas: nemo tamen mihi facile persuaserit illos posse vel prudentia vel operibus tantum valere, nisi vel discipulus vel auditor, vel denique inventor fuerit. Propterea hæc ad te scripsi. Quod si liberius paulo, quam tui familiares solent, ad te scribo, ne propterea turberis, sed eo me approba, quod honestum seu decorum utili a me anteponi solet. Quod itaque censeam dicendum, brevi expediam. Non enim verborum sapientes indigent apparatu, sed honestum sine fuce consecrari consueverunt. 605 Si virtutem exerceas, ne ejus obscurari pulchritudinem ostentatione sustineas. Magna quidem res virtus est, sed quando sibi laudem non impertitur ipsa, major est venustior apparet hominibus. Si vero putas occultam fore, nisi ostentetur, contrariam tibi persuade, quod tunc etiam splendebis, cum non te ostentabis. Etenim humanum genus animosius contentiosiusque est, et arrogantioribus quidem adversatur, se vero humiliare cupientibus cum voluptate cedit. Et illis quidem arrogantibus obijcit laudis studium nimium, quæque nondum eis adsunt mala attribuit: humilibus vero etiam quæ non adsunt bona, quæque obscurare conantur, celebrat: præsertim cum virtus latere nequeat, et invidia, quamvis ad tempus, obscurata iterum elucescat, nubilaque dissipet. Quemadmodum enim lumen, ita et virtutem latere impossibile est. Atque hæc quidem de hominibus cum judicio sint dicta. Si vero divinum quoque vis calculum et suffragium, habes in sacro Evangelio de Pharisæo et publicano clare perscripta.

²³ Luc. xxviii, 10.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(23) Pro οἶόν τε codd. Vat. 650 et Alt. habent εἶονται. Possin.

(24) Pro πεπλησιαχότες iidem scribunt πεπλησιαστικότες, fortasse mendose, sed quod queat juvare

conjecturam ad divinationem veræ lectionis. Id.

(25) Δείκνυται iidem ambo codd. mutant in φαίνεται. Id.

CLXXI. LEONTIO, LAMPETIO ET ALPHIO A POA'. — ΛΕΟΝΤΙΩ, ΛΑΜΠΕΤΙΩ, ΑΛΦΕΙΩ, ΕΠΙ-
ΕΠΙΣΚΟΠΙΣ.

Primum consulto, dein facto opus est. Dementia est male consulere, levitatis, quod rectum est, non perficere.

Quod pulchrum esse decretum est, id stat, et de-
liberantes fides rei gestæ comitetur oportet. Quibus
vero tuendi partes non suppetit facultas, hi neces-
sario in alterutro delinquant, vel decernentes, quæ
non liquent, vel a placitis cito discedentes. Quorum
illud quidem imprudentiæ est intolerantiæ; hoc vero
veniam utcunque meretur. Qui vero utroque præ-
stare possunt, adsitque cum voluntas tum facultas,
ut ad exitum placita sua perducant, hi si alterum
transgrediantur, graviter sunt reprehendendi.

606 CLXXII. — ISIDORO EPISCOPO.

Amici quomodo parentur.

Qui pro amicis sollicitus est atque opportune B
prospiciet, et ipsorum bonis oblectatur, et adversis
contra eorum contristatur, næ ille egregius bono-
rum, quæ sunt in amicitia, venator est. Tot enim
sibi obstrinxerit, quod viderit: tot autem viderit,
quot celebritas famæ ad illum perduxerit. Tot vero
perducentur, quot honestæ vitæ institutum arden-
ter adamarint. Quis igitur hoc celebrior existet,
aut beatior eo, qui talibus stipatus fuerit amicis?

CLXXIII. — ANDROMACHIO.

*Ex aspectu nascitur amor. Proinde vitandus mulierum conspectus. Ad illud Matth. v, 28: « Qui respicit
mulierem, » etc. (Confer. epist. 17, 46, et 65 Xenophonitæ, lib. v locus.)*

Vel videns ne ames, vel amans ne videas. Si
prius illud difficile quibusdam apparet, alii vero fieri
posse negent, alterum sane tenendum ac re ipsa
agendum. Securitas enim cautioque præstat impru- C
denti ambitione, idque divinum præscribit oraculum.
Cum vero gentium gesta deprædicare soleas, vel ex
ipsis oraculi veritatem exponere tibi conabor. Omit-
tam itaque causas Trojani belli et Messeniæ: Cir-
rhensium quoque cum Argivis; Thebanorum item
cum Phocensibus, utpote jam decantatas ac pro-
tritas (omnia enim hæc bella et decem erant anno-
rum, et ob feminas sunt gesta) A Xenophonteis
vero, quæ sunt in manibus, exemplum sumam. Scito
igitur quemadmodum Cyrus neque videre Pan-
theiam voluit, tamen formosissimam judicatam,
non modo libidine invictus, imo temperantia conti-
nentiaque clarus. Araspas vero etsi esset in primis
magnanimus, ita ut videret quidem, non concupi-
scceret tamen, pudoris tandem jacturam fecit; captus D
illius amore ac supplex peccansque desiderio, ut
nulle machinas Cyrum adhibere fuerit necesse, atque
opus fuerit inventis, quo a turpi illum amore aver-
teret. Uter igitur melior tibi visus est, isne qui
tuto sua disponens, et ad hanc diem temperantiæ
nomine prædicatus; aut qui intempestiva ambitione
teipsum sædes ac deformat? ac tunc quidem pro-
prium comprimens loquendi libertatem, sed omni-
bus posthac victuris superbiam duplicemque igno-
miniam exhibens deridendam. Quamobrem recte

Τὸ δεδογμένον καλὸν γινέσθω, καὶ τοῖς βεβουλεύ-
μένοις ἢ διὰ τῶν ἔργων πίστις ἐπέσθω. Οἷς μὲν γὰρ
οὐχ ἔπεται πρὸς τὸ φυλάττειν ἡ δύναμις, οὗτοι ἀναγ-
καίως πλημμελοῦσι καθ' ἑκάτερον, καὶ ψηφίζόμενοι
ἀνέφικτα, καὶ λύοντες αὖθις τὰ δόξαντα· ὧν τὸ μὲν
ἀνυπέρβλητον ἀνοίαν, τὸ δὲ μετρίαν συγγνώμην ἔχει.
Οἷς δ' ἄμφω οἶόν τε συνδραμεῖν, καὶ τὸ βουλευέ-
σθαι, καὶ τὸ δύνασθαι εἰς πέρας ἄγειν τὰ δόξαντα,
τούτοις θάτερον παραβαίνουσιν ἀπαραίτητος κατ-
ηγορία.

POB'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὁ κηδόμενος τῶν συνόντων καὶ προπονῶν, καὶ
συνηδόμενος μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτῶν· ἀχθόμε-
νος δὲ ἐπὶ τοῖς δυσκόλοις, δεινός ἐστι θηρατῆς τοῦ
τῆς φίλλας χρήματος. Τοσοῦτους γὰρ ἑαυτῷ προσ-
δήσει, ὅσους καὶ θεάσοιτο· τοσοῦτους δὲ θεάσοιτο,
ὅσους ἡ εὐκλεῆς φήμη πρὸς αὐτὸν χειραγωγῆσει·
τοσοῦτοι δὲ χειραγωγηθήσονται, ὅσοι τῶν καλῶν
ἐπιτηδευμάτων διάπυροί εἰσιν ἑρασταί. Τίς οὖν τοῦ
τοιοῦτου εὐκαλέστερος, ἢ τίς μακαριστότερος τοῦ ὑπὸ
τοσοῦτων φίλων δορυφορούμενου;

POΓ'. — ΑΝΔΡΟΜΑΧΩ.

Ἡ ὀρῶν μὴ ἔρα, ἢ ἔρων μὴ ὄρα. Εἰδὲ τὸ πρότερον
τίσι μὲν δύσκολον φαίνεται, τίσι δὲ ἄδύνατον, τὸ δεύ-
τερον ἀσκητέον· ἄμεινον γὰρ ἀσφάλεια φιλοτιμίας
ἀκρίτου· καὶ τοῦτο ἡμῖν μὲν θεός προστάττει χρη-
σμός. Ἐπειδὴ δὲ σὺ τὰ Ἑλλήνων πρεσβεύεις, κά-
κειθὲν σοι τοῦ χρησμοῦ τὴν ἀλήθειαν παραστήσαι
πειράσομαι. Τὰς μὲν οὖν αἰτίας τοῦ τε Ἰλιακοῦ
πολέμου, καὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ, τοῦ τε Κιρραίων
πρὸς Ἀργείους, τοῦ τε Θηβαίων πρὸς Φωκίας παρ-
ήσω, ὡς κατημαξευμένας· πάντες γὰρ οὗτοι καὶ
δεκαετείς, καὶ διὰ γυναῖκας ἐγένοντο. Ἀπὸ δὲ τῶν
Ξενοφώντος, οἷς καὶ χειρίρωσαι, τὴν ἀπόδειξιν ποιή-
σομαι. Ἴσθι τοίνυν, ὡς ὁ μὲν Κύρος μὴδὲ ἰδεῖν τὴν
Πάνθειαν ἀνασχόμενος, καίτοι ἀμύχανον κάλλος
ἔχειν μαρτυρουμένην, οὐ μόνον τοῦ τῆς λαγνείας
χειμῶνος οὐκ ἐπειράθη, ἀλλὰ καὶ σωφροσύνη δι-
έλαμψεν. Ὁ δὲ Ἀράσπας, καίτερ μεγαλοφρονήσας
ὡς καὶ ὄρων καὶ μὴ ἔρων, εἰς τοσαύτην κατέπαυσεν
αἰσχύνην, ἑρασθεὶς αὐτῆς, καὶ ἰκετεύσας, καὶ δια-
μαρτῶν τῆς ἐπιθυμίας, ὡς ἀναγκασθῆναι τὸν Κύρον
μυρταῖς μηχαναῖς καὶ ἐπινοίαις χρῆσασθαι, ὥστε
ἀπαλλάξαι ἐκεῖνον αἰσχροῦς ὑπολήψεως. Τίς οὖν ἀμεί-
νων παρὰ σοί, ὁ ἀσφαλῶς τὰ καθ' ἑαυτὸν διαθέεις,
καὶ μέχρι νῦν ἐπὶ σωφροσύνη ἀνυμνούμενος, ἢ ὁ
φιλοτιμία ἀκαίρῳ ἑαυτὸν κατασιχύνας, καὶ τότε μὲν
τὴν οἰκείαν παρῆρησιαν σέβσας, τοῖς δὲ μετὰ ταῦτα
παραδοῦς κωμωδῆσαι καὶ τὴν προτέραν ἀλαζονείαν,
καὶ τὴν δευτέραν ἀδοξίαν; Τοιγαροῦν καὶ αὐτὸς τὰ
κατὰ σεαυτὸν καλῶς οἰαίξῃ, καὶ μὴ ἀκαίρῳ φιλοτι-

μὴ ἐκθακχευόμενος, κατὰ τῶν τῆς ἀσελγείας βαράθρων σαυτὸν φέρων κατακρήμιζε.

tu nunc institue, neve immoderato furens ambitu in barathrum lasciviæ teipsum libidinisque præcipites.

ΡΟΔ'. — ΠΑΥΛΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

607 CLXXIV. — PAULO MONACHO.

Fratrum trium virtutem commendat.

Αὐτὸς μὲν ἄξιός ἐπαίνων τυγχάνεις, ὁ δὲ πρεσβυτέρός σου ἀδελφός ἀξιώτερος, ὁ δὲ πρεσβυτάτος ἀξιώτατος. Ταῖς γὰρ ἡλικίαις καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπίδοσις συνέδραμεν· ὅθεν καὶ ἐπὶ σοί, καὶ ἐπὶ τῷ πρεσβυτέρῳ χρηστῇ ἐλπίς ἀνθεῖ, ὡς τοῦ πρεσβυτάτου προκοπτοῦσης τῆς ἡλικίας οὐκ ἀπολειφθήσεσθε, ἀλλ' αἰδιμίον κατ' ἐκεῖνον γενήσεσθε. Ἐχόντες οὖν συγγενικὰ κατορθώματα, πρὸς αὐτὰ τείνατε τὸν σκοπόν.

Dignus tu quidem laude, amplius vero qui te ætate antecellit, frater; maxime vero, qui natu maximus est. Cum ætate virtutis quoque fieri amat accessio. Unde et in te, et majore natu fratre spes bona viget fore, ut deficiente in seniore tuo fratre ætate, ipsi non degeneretis, sed clari semper et vos reddamini. Cognata igitur recte facta habentes, in ipsa, ut in scopum, intendite.

ΡΟΕ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

B

CLXXV. — HIERACI DIACONO.

Improbitas et si lato principio esse videatur, tamen finem respiciendum monet.

Εἰ καὶ πρὸς κέρδος ἀνελεύθερον ὄρων, καὶ φιλοχρηματίας ἔρων, κάλλιστον σαυτῷ ἡγῆ πεπράχθαι, ἀλλ' ἂ μάλιστα μὲν καὶ αὐτὸς βούλοιο, πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν ἐστὶν ἀσχιστα. Εἰ δὲ καὶ τὴν πάντη τε καὶ πάντως ἐφομένῃν τοῖς τοιοῦτοις τοιμῆμασι λογισαίῃο δίχτην, εὖ οἶδ' ὅτι καταβρηνήσεις σαυτὸν. Σκόπτει οὖν τὸ δέον· τὸ γὰρ τέλος τὸ κἀνταῦθα κάκει τοῖς πταίουσιν ἐπόμενον οἶδας.

Etsi ad illiberalem quæstum respectu habito et habendi incensus cupiditate optime tecum factum existimes; sed quæ potissimum ipse reputes, ea ad honorem gloriamque sunt turpissima. Si vero et undique atque omnino talia facinora comitantem pœnam animo volveris, certo scio fore, ut aliquando deplores teipsum. Quare considera, quod oportet. Nosti enim quantum supplicium hic et in futura maneat vita legis transgressores.

ΡΟΓ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

CLXXVI. — EIDEM.

Ακόλαστος quis. Vitio careat, qui alium reprehendit; nam: Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Ὁ ἀκόλαστος, τουτέστιν, ὁ βρῦβύμως βιούς, καὶ τὰς οἰκείας μὴ κολάζων ἐπιθυμίας, ἀλλὰ τὰς ἡνίας αὐτοῖς ἐνδιδοὺς τοῦ ὅπου βούλονται χωρεῖν, εἰ ἐπιχειροῖ τὰς τῶν ἄλλων κολάζειν, καταγέλαστος ἔσται καὶ ἐπονείδιστος. Οὐ μόνον γὰρ οὐδὲν ἀνύσει, ἀλλὰ καὶ κωμυδίας ὑπόθεσις γενήσεται, κατορθῶσαι ἐν ἄλλοις πειρώμενος, ἅπερ αὐτὸς οὐ κατώρθωσεν. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τῶν ἄλλοτριῶν κρατῆσαι παθῶν, τὸν τῶν οἰκείων μὴ περιγινόμενον· ταυτὸν γὰρ ποιεῖ, ὅσον ἂν εἰ τις στρατηγὸς τὴν μὲν οἰκείαν πόλιν, ἐμφύλιον ἔχουσαν πόλεμον, καὶ νοσοῦσαν, καὶ στασιάζουσαν εἰς ὁμόνοιαν ἀγαγεῖν μὴ δυναθεῖ, τῶν δὲ ἐξωθεν πολέμων περιέσεσθαι ἐπαγγέλλοιτο. Πρὸς ὃν τις εἰκότως φαίη· Ἐμβρόντητε, ἴσως ἀγνοεῖς, ὅτι οὐ τοσοῦτον οἱ ἀλλόφυλοι πόλεμοι, ὅσον οἱ ἐμφύλιοι διαφθείρουσι; Χρὴ οὖν πρῶτον τὸν μάχεσθαι.

Nequam, id est, negligenter vivens, nec sua emendans vitia atque cupiditatem, sed habenas iis laxans, quo vult deferri, permittit, si reprehendere conatur, is ridiculus tandem evadet atque infamis. Non solum enim nihil expedit, sed et vulgi sit fabula, corrigere in aliis tentans, in quo ipse delinquit. Neque enim mihi crede, aliorum vitia sanabit, qui non propria expugnaverit. Idem enim ipsi usuvenit, quod duci, qui civitatem suam bello intestino afflictam seditionibusque agitatam ad concordiam adducere cum non possit, externis bellum moveat. Cui merito quis dixerit: Stulte, an ignoras, non perinde hostes externos nocere atque internos? Prius itaque civile bellum est componendum, deinde externi aggrediendi sunt hostes.

Ἐνθον σδέσαι πόλεμον, καὶ τότε τοῖς ἐξω πολεμίαις

ΡΟΖ'. — ΕΠΙΦΑΝΙΩ.

D

CLXXVII. — EPIPHANIO.

De iis quorum vita doctrinæ non convenit.

Ἐπειδὴ θαυμάζειν ἔφης, ὅπως οἱ μὲν θεοὶ χρησμοὶ ἡσυχίαν ἡμᾶς ἀγειν φασὶ χρῆναι, κἄν τις ἡμᾶς ἀδικῆ, οἱ δὲ τούτων ἐρμηνευταὶ οὐ βούλονται ἡσυχίαν ἀγειν, οὐδενὸς αὐτοὺς ἀδικούντος. Κἄν τις αὐτοὺς ἐλέγχειν ἐπιχειροῖ, λοιδορεῖσθαι φάσκουσι, καὶ ὡς ἐπὶ καθοσιώσει ἀλόγτα δίκας πράττουσι (26).

Quandoquidem mirari te ais sacras Litteras tranquillo ut simus placidoque animo imperare, etiamsi quis lædat injuriaque afficiat²⁹; qui vero ejus interpretes Scripturæ existunt quiescere nolunt, etsi a nemine lædantur; et si quis ipsos reprehendere conetur, irrisu conviciisque onerari se queruntur,

²⁹ Matth. v, 29.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(26) Καὶ ὡς ἐπὶ καθοσιώσει ἀλόγτα δίκας πράττουσιν. Reddidit, velut in sacrilegio deprehensum puniri volunt. Alter antea: Verum enim sacrilegium

est homines pios et Deo consecratos tradere et calumniari, quod et larvæ hujusmodi præventunt si de peccatis vitisque admoneantur. De voce καθο-

et veluti in sacrilegio deprehensum puniri volunt. **608** Ejusmodi vero patranes, quod a gentibus ac Judæis subsannentur, graviter indignantur. Te quidem ut fabulatorem reprehendere non possum; libenter vero eos, qui talia committunt (neque enim de omnibus fas est ita judicare) interrogarem, cur contra atque dicitis, hæc facitis? Quid aliud docere, aliud facere instituitis? Gentium ac Judæorum linguam quamobrem acutis, et in sacrosancram religionem vos armatis, cum virtute potius quam potentia deceat autecellere? Cessandum itaque ab his, et de malefactis nos prius quam alios reprehendamus.

CLXXVIII. — HELIÆ DIACONO.

Qui palam peccare audet, is nec privatim sine teste peccare verebitur: et qui a minoribus non temperat peccatis, nec majora vitabit.

Quisquis manifesta palam mala committit, neque erubescit profecto, quæ clam fore sperat, neque evulganda audebit patrare, majoraque aggressus mimora impigre delinquet. At qui parva servat, verisimile est et maxima religiose servaturum.

CLXXIX. — ISIDORO EPISCOPO.

De resurrectione; quæque animæ sit mors et resurrectio. (Confer. epist. 550.)

Animæ in peccatis mortuæ resurrectio inde quidem perficitur, cum ad vitam justitiæ operibus revocatur. Mors enim animæ existimanda est iniquitas, non tamen si esse desinat. Quare et de filio prodigo adhuc spirante dictum: « Mortuus erat, et revixit ²¹. » Et de peccato mortuo ac sepulto dicitur ab Apostolo: « Surge qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus ²². » Qui enim peccato extinctus poenitentia concussus est, verum is recipit lumen. Corporis vero resurrectio illic peragetur omnium quidem æqualiter, quoad immortalitatem, non vero quoad gloriam. Gloria enim ex proportione gestorum in vita unicuique tribuetur, ut vere sacra testatur Scriptura ²³.

CLXXX. — LEONTIO EPISCOPO.

De ira, quæ voluntaria est insania, oratione molli sedanda.

Moderato ac suasibili sermone arguere aut potius docere convenit eos qui implacabili sunt ira, ut a voluntaria insania absistant. Tumescens enim ira in homicidium desinit.

CLXXXI. — HYPATIO REMP. GERENTI.

Avaritiæ morbus curandus remediis. Ad illud Eccli. epist. 142.)

Qui extinguere volunt ignem, non aridam quamdam materiam imponunt, neque aliud fomentum præbent, quo ignis augetur, fiatque indoma-

Α Ταῦτα δὲ δρώντες δυσχεραίνουσιν, οὗτοι παρ' Ἑλλήνων τε καὶ Ἰουδαίων κωμωδοῦνται. Σε μὲν ἐλέγχειν ὡς λογοποιοῦν οὐκ ἔχω· ἠδέως δὲ τοὺς ταῦτα δρώντας (οὐδὲ γὰρ κατὰ πάντων τὴν ψήφον ἐνεκτέον) ἐροῦμην· Τί δὴ ποτε τάναντία ὧν φατε διαπράττεσθε; Τί ἄλλα μὲν διδάσκεις, ἄλλα δὲ ποιεῖν ἐπιχειρεῖτε; Τί Ἑλλήνων τε καὶ Ἰουδαίων τὴν γλῶτταν ἀκονᾶτε, καὶ κατὰ τῆς θειοτάτης θρησκείας ὀπλίσεσθαι παρασκευάζετε, οὗς ἀρετῆ χρῆ, ἀλλ' οὐ δυναστεῖα χειρωθῆναι; Ἡ οὖν παυστέον τούτων τῶν πράξεων, ἢ μηδένα τοσοῦτον αἰτιατέον τοῦ πάντα φάουλως εἶχειν, ἢ ἡμᾶς αὐτούς.

ΡΘΗ'. — ΗΛΙΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Β Ὅ τὰ πρόδηλα κακὰ φανερώς δρών, καὶ μὴ ἐρυθρίων, οὗτος δῆλον οὗτι λαυθάνων οὐδὲν τῶν ἀπορήτων ἀπρακτον ἔασει· καὶ τοῖς μεγίστοις ἐγχειρῶν, οὐκ ἂν δῆπου περὶ τὰ εὐτελέστερα ὀκνηρώς διακίεσται· ὁ δὲ τὰ μικρὰ φυλαττόμενος, καὶ τὰ μέγιστα, ὡς εἰκός, φυλάσσεται.

ΡΘΘ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Γ Ἡ μὲν ταῖς ἀμαρτίαις νεκρωμένης ψυχῆς ἀνάστασις ἐνταῦθα τελεῖται, ὅταν ταῖς τῆς δικαιοσύνης πράξεσιν εἰς ζωὴν ἀναστοιχειωθῇ. Νέκρωσιν δὲ χρῆ νοεῖν ψυχῆς τὴν κακοπραγίαν, οὗ τὸν εἰς τὸ μὴ εἶναι ἀφανισμόν. Διὸ καὶ περὶ τοῦ ἀσώτου παιδὸς ἐπιζῶντος ἐβρόβη· « Νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησε. » Καὶ τῷ ὑπὸ τῆς κακίας νεκρωθέντι, καὶ ταφέντι ἐβρόβη· « Ἐγειραὶ ὁ καθυψῶν, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφάσει σοι ὁ Χριστός. » Τῷ γὰρ ἐν θάνατον τῆς ἀμαρτίας διὰ μετανοίας ἀποσεισαμένῳ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἀνατελεῖ· ἢ δὲ τοῦ σώματος ἔκεισε τελεσθήσεται, πάντων μὲν ὁμοίως διὰ τὴν ἀθανασίαν, οὐ πάντων δὲ ὁμοίως διὰ τὴν εὐκλειαν. Ἡ γὰρ δόξα ἀναλόγως τοῖς ἐνταῦθα πεπραγμένοις ἐκάστῳ πρυτανευθήσεται, καθὼς τὰ ἀψευδῆ τῆς Γραφῆς περιέχει λόγια.

ΠΠ'. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Δ Εὐνήϊω καὶ πιθανῷ λόγῳ κολάσαι, μᾶλλον δὲ διδάξαι χρῆ τοὺς ἀμειλικτῶ ὀργῇ χρωμένους, τῆς ἐκουσίτου μανίας ἀποκαύσασθαι. Ἀνοιδοῦσα γὰρ εἰς ἀνδροφονίαν τελευτᾷ.

ΡΠΑ'. — ΥΠΑΤΙΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ.

III, 35: « *Eleemosyna extinguit peccatum.* » (Vide epist. 142.)

Οἱ πῦρ σβέσαι βουλόμενοι, οὐχ ὕλην εὐκατάπρηστον προστιθέασιν, οὐδὲ τροφήν ἄλλην παρέχουσιν αὐτῷ, δι' ἧς αὐξεται τε καὶ ἀχειρωτον γίνεται, ἀλλὰ

²¹ Matth. xxiii, 3. ²² Luc. xv, 24. ²³ Ephes. v, 14. ²⁴ Matth. xvi, 17.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

οσιώσαι H. Stephanus in *Thesouro L. Gr.* et Dionysius Petavius ad Epiphanium Latine quoque conver-

sum. SCHOTT.

σβεστηρίοι· χαρόμενοι τὴν φλόγα καταπαύουσιν. Εἰ τοίνυν καὶ αὐτὸς βούλει τὴν τῆς φιλοχρηματίας σβῆσαι κάμινον, τῇ ὑπεξαίρεισει, ἀλλὰ μὴ τῇ προσβήκῃ τοῦτο βράδως ἀνύσειν. Ἐπιτίθει· σβεστήρια δὲ φιλαργυρίας, ἐλεημοσύνη, καὶ ἡ τῶν δεομένων εὐεργεσία.

ΠΠΒ'. — ΛΟΥΚΑ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Munera excæcant etiam sapientes. Auro jus pervertitur. At vir justus ex æquo et bono, non ex affectu judicat.

Ὅρθον τὸ δίκαιον ἐκείνῳ φαίνεται, τῷ χρημάτων κρείττονι, ᾧ οὐδὲν κέρδος τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς ἐπισκοπεῖ. Εἰ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν, τοὺς ἀσφύους τί οὐκ ἐργάζεται; Ὅσαπερ γὰρ ἐὰν ἐπὶ θάτερα τοῦ ζυγοῦ χρυσίον προσενέγκῃς, καθέλκεται (27) ἡ πλάστιγξ, καὶ ἄνισον δείκνυσιν τὸν ζυγόν· οὕτω καὶ ὅταν ὁ τῆς ψήφου κύριος χρυσίον λάβῃ, οὐδὲν ἂν ὀρθῶς οὐδ' ὑγιῶς ψηφιεῖται· ὁ δὲ τῶν κρισίων ὄρον τὸ δίκαιον, οὐ τὴν οἰκειαν βούλησιν ποιούμενος, ἐκεῖ βλέπει παρασκευάζει τὰς ψήφους, ἔνθα τὴν δίκην νεύουσαν θεάσσοιτο.

ΠΠΓ'. — ΑΛΦΕΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Adversus eos, qui sponianeam paupertatem professi, opes omnibus modis corradunt, et eleemosynas pauperibus debitas intervertunt.

Ἡλιθίους ἔγωγε ἡγοῦμαι τοὺς ἐπὶ μὲν τῶν λόγων τὰς ἐναντιώσεις ὀρῶντας, ἐπὶ δὲ τῶν ἔργων μὴ καθορῶντας. Τὸ γὰρ ἀπὸ τῶν συλλογισμῶν εὐλογον προβαλλόμενοι, τάναντία ὡν φασὶ δρᾶν οὐ παραιτοῦνται. Τὴν γοῦν ἀκτιημοσύνην μέγιστον ἀγαθὸν, ὡσαπερ οὖν καὶ ἔστιν, ὑποτιθέμενοι (28), ἐκ τῶν ἀλλοτρίων κερδαίνουσι συμφορῶν· καὶ τὴν ἐλεημοσύνην ἐκθειάζοντες, τὰ τῶν ἐλεεῖσθαι δεομένων σφετεριζόμενοι οὐκ ἐρυθριῶσι· καὶ τὸ κοινωνικὸν καὶ εὐμετάδοτον ἀνακηρύττοντες, χρηματιζόμενοι οὐκ αἰσχύνονται.

ΠΠΔ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

In malis acutum, hebetem in nobis, jubet animi oculum purgare, ut bonum malumque dignoscat.

Πάντες σχεδὸν, οἷς ἀρετῆς λόγος, φασίν, ὡς δὲ μὲν πρὸς τὴν κακίαν ὀρᾶς, τυφλώτεις δὲ πρὸς τὰ κάλλιστα. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἀνακάθαρον σαυτοῦ τὸν νοῦν· οὗτος γὰρ ἔστιν ὁ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμός (29)· τάχα πως τὰ τε κατὰ καὶ τὰ αἰσχρὰ διακρίναι δυναθῆεις. Ἐκ γὰρ ταύτης τῆς βασάνου τὰ μὲν εἰλεῖν, τὰ δὲ φυγεῖν προθυμηθεῖς.

ΠΠΕ'. — ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ.

A ludis et spectaculis, quorum origo explicatur, ut suos abducat, hic hortatur (30).

Ὅτι μὲν οἱ ἐν διεφθαρμένοις ἦθρεσι τρεφόμενοι

²⁵ Exod. xxxiii, 8; Deut. xvi, 19; Eccli. xi, 31.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(27) Pro καθέλκεται codd. Vat. 650 et Alt. scribunt καθ' ἕκαστον. POSSIN.

(28) Elegans hic spontaneæ est paupertatis commendatio: et Zosymum presbyterum perstringi apparet ex epist. 210 et 301. Et homines lingua philosopha inertia opera, ut sup. dixit ep. 28 in extremo, ἐν λόγοις φιλοσοφῶν, ἔργοις ἀφιλόσοφος. SCHOTT.

(29) Mens animi est oculus. Epicharmi, hoc est, Pythagoræ auditoris, Trochaico expressum versu, quo carminis genere delectatus sua conscripsit: Νοῦς ὀρᾶ καὶ νοῦς ἀκούει· τ' ἄλλα κωφὰ καὶ τυφλά.

bilis, sed, quæ extinguere nata sint flammam, adji-
ciunt. Si itaque et ipse extinguere avaritiæ desi-
deras fornacem, non adjectis aliis facile te posse
perficere speres, sed detrahendo. Avaritiam autem
restinguit eleemosyna, atque in egentes munifi-
centia.

CLXXXII. — LUCÆ CLARISSIMO VIRO.

Rectum illi iudicium apparet, qui avaritia non expugnatur, cui lucri studium animæ oculos non exstinguat. Si enim « munera sapientum excæcant lumina ²⁵, » insipientum quid non facient? Quæ admodum si alteri bilanci aurum imponas, lanx deprimitur, et inæquale ostendit jugum: sic et iudex cum auro corrumpitur, nihil rectum aut salutare judicat. Qui vero iudicii terminum statuit, non propriam voluntatem, eo inclinare facit decreta, quo justitiam vergerè observavit.

CLXXXIII. — ALPHIO EPISCOPO.

Stultus is equidem, opinor, est, qui cum verba aperte viderit pugnantiæ, tamen rerum nullum habet respectum. Nam syllogismorum rationem proferentes, contraria lis, quæ dicunt, agere non verentur. Inopiam itaque maximum, ut est revera, bonorum statuentes, ex aliorum damnis quæstum faciunt, et eleemosynam ut rem divinam extolentes, quorum misereri oporteret, illorum res suas faciunt, nec erubescunt. Denique communicationem largitionemque deprædicantes, bonis inhiere non verentur.

CLXXXIV. — HIERACI DIACONO.

Propemodum omnes virtute præditi referunt te quidem acute malitiam improbitatemque cernere, ad honesta vero cæcutire. Quod si ita se res habeat, age mentem, quæ animæ oculus est, denuo purgato, nullo ut negotio pulchra fœlaque discernere queas. Hoc enim experimento quæ sequenda, quæque sint fugienda animo condiscas.

610 CLXXXV. — HARPOCRÆ SOPHISTÆ.

Ut suos abducat, hic hortatur (30).

Pueros ob malam educationem pravus moribus

Mens videt, mens audit una: cætera surda et cæca [sunt].

Apud Clementem lib. II *Stromat.* et Theodoret. lib. I *Therapeut.* Aristot. in *Problem.* et Cassius *Problem.* 22: Νοῦς δὲ ὀρᾶ, ὡς φησὶ τις τῶν ἀρχαίων. SCHOTT.

(30) Hæc epistola sequenti a spectaculis et ludis avocat, ut et B. Chrysostomus sepe in iis quas *andriaticas* ad populum Antiochenum nominant, hominibus, et Tertullian., et post illos Joan. Mariana societ. nostræ theologus in *Tractatibus*: et inf. S.

assuetos haud facile ad generosos virtutis mores assurgere, ipse nosti, quantum e tuis ad me litteris didici. Ita vero rem se habere, nunc pluribus ipse ostendam. Temperantiam enim juvenibus eripit cum libidinosi familiaritas. Prudentiam vero fuga laboris in iis legendis, quæ decet: fortitudinem autem aufert mollities histrionum, justitiam denique adimunt mimorum perjuria. Quis itaque non condoleat commoveaturve decoris statu minuto quem necessario consequitur aut irrideri aut turbari? Horum illud quidem scenæ, hoc vero Circensium ludorum, ubi equis concurritur, proprium est. Ratus itaque grave esse juvenes tali capi spectaculo, interdicito illis, verbis potissimum, et nisi pareant dictoque sint audientes, metu etiam coerceto: ita fiet, ut facile probos viros oratoresque egregios formes. At si, ut scribis, grave illis, molestumque accidit privari voluptatibus, quæ Sirenarum cantui comparantur, cujus silentium hominibus utilius est: siquidem asseverent illam invaluisse, et legibus permissam esse, hoc discant, quod fortasse ut alia multa pulchra ignorant, perverti per illam, et ad malum informari juventutem. Quoniam qui sub hac delectatione mortiferam voluptatem in civitates ab initio invexerunt, ac venenum hoc ex humani generis hostis voto (qui et incidentes occasiones ad interitum spectantium convertit) commiscentes non una ratione huc pervenerunt. Etenim leges externæ non prohibuerint; at scilicet id probabile hac de causa. Conspicis enim exercitibus, qui a Cæsariibus regibusque penderent, et hæc per omnem vitam præstantibus, populis vero visis urbium incolis, qui periculorum nullum in armis habent experimentum; insuper eos, qui in tali relaxamento versarentur (neque enim omnes quiete ad bonum utuntur) sæpenumero juvenile quiddam cogitantes, rescandam opinantes sponte natam rebellionum radicem: neque duplex reipublicæ bellum esse permittendum, partim externum, partim intestinum seu civile, hanc occupationem repererunt, ac quodvis facinus imprudenter audere consuetis tradiderunt, ipsisque contentionis occasionem præbuerunt. Quæ quidem rem tantam perficere non valebat, sed acrem potius animum hac exercitatione consumebat. Similis est continua eorum contentio et politica quædam concertatio **611** ad hoc certamen invitans eos, qui nihil commodum et utile agere volunt, et ad otium fortasse et socordiam aspirant. Talis ille scenæ apparatus erat, varietate quidem spectantes pascens, auditorum vero auri-

A παῖδες, οὐ βραδίως μετ' ἀρετῆς εἰς ἀνδρίαν (51) ἐκθίσονται, καὶ ἡ σὴ σύνεσις δι' ὧν ἐγραψεν, ἐδήλωσεν. Ὅτι δὲ καὶ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, αὐτίκα μάλᾳ εἰρήσεται. Τὴν μὲν γὰρ σωφροσύνην αὐτοῖς παραρῖται τὸ τοῖς ἀσελγαίνουσι συνδιατρίβειν· τὴν δὲ φρόνησιν τὸ τοῦς ἐν τοῖς προσήκουσιν ἀναγνώσμασιν ἰδρῶτας ἀποδιδράσκειν· τὴν δὲ ἀνδρίαν ἢ τῶν ὀρηχιστῶν ἀνανδρία· τὴν δὲ δικαιοσύνην ἢ τῶν μίμων ἐπιπορκία. Τίνι δ' ἂν ἢ συναχθεσθεῖεν ἢ συνησθεῖεν μετὰ τῆς πρεπούσης καταστάσεως, οἷς δυοῖν ἀνάγκη θάτερον, ἢ γελᾶν, ἢ τεταράχθαι; Ἄν τὸ μὲν τῆς σκηπῆς, τὸ δὲ τοῦ ἱπποδρόμου δῶρον ἔστιν. Δεινὸν ἡγούμενος τὸ τῆ θῆξ ἐαλωκέναί τοὺς νέους, εἶργε τοῦτους, μάλιστα μὲν λόγῳ, εἰ δὲ μὴ πειθοίτο, φόβῳ. Ἐῤῥατα γὰρ ἂν οὕτως ἀρίστους ἀνδρας καὶ δεινοὺς ῥήτορας δημιουργήσεις. Εἰ δὲ, ὡς γέγραφας, δεινὸν ἡγούνται τὸ τῆς τέρψεως ἐκείνης εἰργεσθαι, ἦτις ἀτεχνῶς ἔοικε τῆ τῶν Σειρήνων ψῆδῃ. ἦς ἡ σιγῆ χρησιμωτέρα τοῖς ἀνθρώποις. Ἐν ἰσχυρίζονται τε νομομίσθαι ταύτην καὶ συγκεχωρησθαι, ἐκεῖνο μανθανέτωσαν, ὅπερ ἴως μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν ἀγνοοῦντες, ἀδικεῖσθαι οἴονται τὴν νεότητα καὶ παρανομεῖσθαι· ὅτι οἱ τὴν ἀπὸ τῆς τέρψεως ταύτης θανατηφόρον ἡδονὴν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὰς πόλεις εἰσαγαγόντες, καὶ τὸ θηλητήριον κατὰ γνώμην τοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ἐχθροῦ (τοῦ καὶ τὰς ἐμπιπτούσας προφάσεις εἰς ἀπώλειαν τρέποντος ταῖς ψυχαῖς τῶν θεωμένων) κεράσαντες, οὐκ ἂν ἀπλῶς ἦλθον ἐπὶ τοῦτο (ἦ γὰρ ἂν οὐδὲ οἱ ἐξῴθεν νόμοι ἐπέτρεψαν), ἀλλὰ μετ' εὐλόγου δῆθεν αἰτίας. Ὑρῶντες γὰρ στρατόπεδα μὲν τοῖς βασιλεῦσιν ἐξηρτυμένα, καὶ ταῦτ' ἐξασκοῦντας διὰ τοῦ βίου, τοὺς δ' ἐν ταῖς πόλεσι δήμους ἀτέλειαν ἔχοντας τῶν ἐν τοῖς ὅπλοις κινῶντων, καὶ πολλὴν ἀγοντας τὴν σχολὴν· γινώσκοντές τε τοὺς ἐν τοιαύτῃ βρασιῶνῃ δυτας (οὐ γὰρ πάντες τῆ σχολῆ ἐπὶ καλῷ χρῶνται), πολλάκις νεώτερόν τι βουλευόντας· ἐκκόψαι δεῖν οἰηθέντες αὐτόπρεμον τῶν ἐπαναστάσεων τὴν ῥίζαν, καὶ μὴ διεπλοῦν εἶσαι τοῖς ἡγούμενοις τὸν πόλεμον, τὸν μὲν ἐξῴθεν, τὸν δὲ ἐνδοθεν, ἀσχολίαν τινὰ ταύτην ἐξηόραντο, καὶ κατεσκεύασαν τοῖς ἀπερισκέπτως ὀτιοῦν τολμᾶν εἰσθῆσαι καὶ δεδώκασιν αὐτοῖς εἰς φιλονεικίαν ἀφορμὴν, τοσοῦτον μὲν οὐδὲν ἀνῦσαι ἰσχύουσαν, δεινὴν δὲ τὸν θυμὸν παπανῆσαι περὶ αὐτὴν· τοῦτ' ἔστιν ἡ τῶν ἱππων συνεχῆς ἀμιλλα, πολιτικὴ τις ἔρις, ἐπιστρέφουσα πρὸς τουτοὺν τὸν ἀγῶνα τοὺς ὑπὸ τοῦ μηδὲν χρηστὸν ἐθέλειν ποιεῖν, ἴως ἂν τι ἀργαλεώτερον ἐνοήσοντας· τοῦθ' ἢ περὶ τὴν ὀρηχίστραν ποικιλία· τοὺς μὲν γὰρ θεάμασι ἐστιῶσα, τῶν δὲ ἀκουσμάσι τὴν ἀκοὴν γοητεύουσα, ἔδοξε, καίτοι πονηρίας γέμουσα, σα-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

Isidorus rursus ep. 517; Thucydidis autem locus est lib. III De bello Peloponnesiaco, in Cleonis erat. Utilior, inquit, inscitia cum modestia, quam calliditas cum immanitate. Sic et Statius Papinius: Hygenium probitas animique industria vincit.

Mox hos Isidorus reprehendit quasi virtutem fugerent, ut Horatius Flaccus:

O cives, cives, quaerenda pecunia primum est,
Virtus post nummos...

Locus vero Isocratis allatus, est initio *Paraneticum* ad Demonicum. SCHOTT.

(51) Pro εἰς ἀνδρίαν codd. Vat. 650 et Alt. habent εἰς ἀνδρας. POSSIN.

σιώδους βουλήs ἐμπόδισμα. Ταῦτα συνεχώρησαν τῶν ἑλαττόνων (ὡs ψήθησαν) ὠνούμενοι τὰ μείζω, τὴν ἡσυχίαν τὴν ἀσφάλειαν· νέους δὲ τρεφομένους εἰς ἀρετὴν, καὶ τὴν καλλίστην ἀρμονίαν ἀρμολογούμενους, οὐ θέμις ἐπὶ τὴν μετουσίαν τούτων ἰέναι, οὐδ' ἄνδρας δὲ τῶν οἰκειῶν ψυχῶν ἐπιμελουμένους· οὐκοῦν οὐδ' ἀπέρχονται μεθέξοντες, ἀλλ' ἀμείνους παρὰ πάντων εἶναι κέχρηνται, κρείττους ὄντες τῆs ὀλεθρίου ταύτης τέρψεως καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ πόλεως τ' εἰ καὶ πάντες οἱ συρφετώδεις καὶ ἀγοραῖοι γνωσιμαχῆσαντες τὰς ἡσυχίας ἦγον, καὶ φιλοσοφίαν ἠσπάζοντο, ἐκέκλειστο μὲν ἂν τὰ θέατρα ἢ καὶ ἀνοιγόμενα οὐδένα ἐπήγετο· ἀπώλετο δ' ἂν καὶ ἡ τῶν αὐτοῖs κακῶs ἀγωνιζομένων τέχνη, μᾶλλον δὲ κακοτεχνία· καὶ τρία τὰ μέγιστα κατέρθετο ἂν, ἢ τε τῶν ψυχῶν σωτηρία, ἢ τε τῶν πόλεων κατὰστασιs, ἢ τε τῶν ἀρχόντων ἀσφάλεια. Ταῦτα μὲν οὖν ἀκούοντων παρὰ τῆs σῆs παιδεύσεως. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὴν ἐμὴν κινήσαι γλῶτταν δεῖν ψήθηs, ὡs μεγάλα τινὰ (ὅπερ οὐκ οἶμαι) ἀνύσουσαν, ἵνα μὴ δόξω σε λυπεῖν, καὶ πρὸs αὐτοὺs γέγραφα.

a me disserenda esse duxeris, veluti magna quædam, sed nescio an profutura, ne te videar contristare, ad illos etiam sequentia præscribenda duxi.

ΠΙΣΤ. — ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΙΣΙΝ.

De eadem re a spectaculis et ludis pueros revocat. Virtutem iis commendat, divitiis præferens, et ad eam colendam proliza elegantique hac epist. hortatur. (Confer. epist. 109.)

Ἡ μειράκια (χρὴ γὰρ ὑμῖν ἀρχομένοιs τοῦ βίου μηδὲν παράλογον φράσαι, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν ἀπαμειβασαί), πάντων τῶν ὄντων ἢ δοκούντων ἀγαθῶν μέγιστόν τε καὶ κάλλιστόν ἐστιν ἢ ἀρετὴ· καὶ ταυτὸν εἰσιν οἱ ταύτῃ συμβιούοντες πρὸs τοὺs ἀμοιροῦντας, ὅπερ ἐκεῖνοι μὲν πρὸs τὰ θηρία· ἀγγελοὶ δὲ πρὸs τῶs ἀνθρώπους· βαδίζουσι γοῦν διὰ τῆs ἀγορᾶs ἀγγέλοιs ἑοικότεs. Ὅσπερ γὰρ λαμπτήρες ἐν σκότῳ ἐξαίφνης ἀρθέντες πρὸs ἑαυτοὺs τὰς τῶν ἄλλων ὄψεις, οὕτω καὶ οὗτοι τοὺs ἄλλους καὶ ἐκπλήττουσι καὶ φωτίζουσιν. Οἱ δὲ ἀφέντες τὰ οἰκεῖα ἔπονται πρὸs τὴν φωνὴν ἀγαλλόμενοι· καὶ γίνονται πρὸs ἐκεῖνους, ὃ δὴ πρὸs τοὺs ποιμέναs τὰ πρόβατα, συγχωροῦντες ἄγειν αὐτοὺs ὅπῃ ἢ βέλτιον· οἱ δὲ παραλαβόντες πειθηνίους, ἐξηγοῦνται καθάπερ προφήται τὰ μέλλοντα. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ τῶν οὐ πολλῶν τῆs ἀρετῆs ποιουμένων λόγον, παρ' οἷs ἡ παραυτίκα ἠδονὴ καὶ βραστόνῃ μείζον ἰσχύει τοῦ ποθ' ὕστερον συνοίσοντος. Οἱ διὰ μὲν ἀπληστίαν καὶ ἀδικίαν τὰ παρόντα ἀγαπῶσι, διὰ δὲ σκαϊότητα τρόπων τῶν μετὰ ταῦτα οὐδὲν προορῶσι, τῶν ἐν χειροῖν μόνον φροντίδα τιθέμενοι φράζουσι· « Τὸ παρὸν εὖ τίθει· » ἐκεῖνοι τὰ μέλλοντα σκοποῦντες προμηνύουσι, καὶ τῶν πραγμάτων ἐκθάντων κατὰ τοὺs λόγους στεφανοῦνται καὶ ἀνακηρύττονται. Οὗτοι ζῶντες μὲν τὰs κεκλιμέναs μὲν ὀρθοῦσι, τὰs δ' ἐστώσας κοσμοῦσι πόλεις, τελευτήσαντες δὲ ἐγκαταλείπουσι κέντρον τοῦ πόθου· ἐπίσημοι γὰρ οἱ τάφοι, ἐν τιμῇ δὲ τὰ γένη, διηγεκῆs δὲ ἡ μνήμη δεικαίων. Ἀρετῆs γὰρ ἐκτέσαντο φύσιν, ἥs οὐ πέφυκεν ἄπτεσθαι τελευτῇ. Τῶν μὲν γὰρ σωματικῶν τλεονεκτημάτων βραδίωs ἕκαστον ἀποσθέννται, καὶ

A bus illudens. Tametsi hæc spectacula neque videantur plena seditiosæ mæchinationis impedimentum, tanquam minus malum hæc condouarunt a majoribus, ut quidem arbitrati sunt : id quod majus est, ementes quietem et securitatem. Juvenes vero ad virtutem institutos, et pulcherrima convenientes harmonia interresse iis non oportebat, ac ne voce quidem quibus animæ salus cordi esset. Non itaque frequentant, sed probiores habentur ; quod noxiam illam spectandi contemnunt voluntatem ; præsertim cum plurimi, imo omnes etiam plebei resipiscentes a spectaculis et certaminibus abstinuerint, philosophiam serio amplexi. Clausa itaque sunt theatra, et quæ aperta erant, a nemine frequentabantur. Perit vero pravorum agonistarum ars, seu potius perversa ars, triaque maximi momenti bona sunt consecuta : animorum scilicet salus, recta reipublicæ institutio, denique eorum qui præsumt, securitas. Hæc itaque auditoribus disciplinæ tuæ commissis. Quando vero hæc etiam sed nescio an profutura, ne te videar contristare, ad illos etiam sequentia præscribenda duxi.

CLXXXVI.—GRÆCORUM LIBERIS.

Adolescentes (deceat enim vitam vobis ingressis nihil otiose dicere, sed veritatem nude explicare) omnium, quæ sunt aut videntur honorum maximum atque pulcherrimum virtus est : eodemque modo se habent, qui cum virtute vitam instituunt, ad illos, qui ea carent, ut ratione præditi homines ad feras noxias, et angeli cum hominibus collati. Ambulant enim per compita hæc præditi, angelorum similes. Ut enim faces in tenebris derepente incensæ omnium in se oculos convertunt, ita hi quoque admirationi aliis existunt. Quidam enim propriis relictis ædibus vocem eorum animo exsultantes sequuntur, sicutque illis quod sunt pastoribus, permittentes se ab illis circumduci, quo est melius. Illi vero suscipientes illos ut obsequentes dictoque audientes futura exponunt, ut prophetæ olim solent. Cum vero plurimi, virtutis nullo habito respectu, quibus caduca voluptas animique delectatio plus valet, quam quod postea futurum est utile.

612 Illi inexplebili injustaque cupiditate præsentia adamant, atque ob scævam morum consuetudinem, quæ subsequutura sunt, minime provident, iis duntaxat, quæ in manibus sunt, intenti, dicunt : « Præsentia curemus. » Alii contra futurorum satagentes prænuntiant, et ob bene merita, ut Scriptura pollicetur **, coronam accipiunt atque laudantur. Hi viventes quidem res inclinatatas erigunt, resque publicas custoditas ornant, morteque sublatis desiderium sui relinquunt. Clari enim tumulorum monumentis, stirps quoque in honore est, et longa jure optimo memoria est. Virtutem enim possident, quæ non interit. Corporis vero

** Matth. xvi. 17.

bonorum facile quidvis perit, gratiamque ad tempus A duraturam nanciscitur, puta pulchritudinem, velocitatem ac robur. Corrupto enim robore, et illa evanescent, necesse est. Virtutis enim solius immortalis in anima educatæ, nulla mutatio. Omnibus igitur viribus exercenda virtus est; non curandum tamen est, ut exercere virtutem tantum videaris. Verum ne divitiis quidem inhians contemnere eam debet, præ qua caducæ illæ sunt. Divitias enim cito quis amiserit, aut furto, aut vi militari: at virtute nemo te spoliari, ne corpore quidem extincto. Virtutem autem hic voco (ne vocis vos fallere ambiguitate videar) non bellicam illam, seu fortitudinem, quæ improbis juxta ac probis sæpenumero adest: neque accipio eam, quæ in Olympicis exercetur ludis, victoriam, quæ casu sæpe obtingit: ac ne eam quidem intelligo vim, quæ in eloquendo est posita. Recte enim ait Thucydides: « Imperitia modestiam habens, utilior est quam industria cum levitate conjuncta. » Nec tandem aliquid eorum [virtus est] quæ simul cum vita ista pereunt, sed eam quam temperantia ac prudentia, justitia ac fortitudine, modestia, philosophiaque et talibus instructam atque ornatam videas. Objicitur vero multos præter meritum belle feliciterque agere, ac sine omni virtute ditescere. Non equidem inficior, verum a virtute cur nos id avertere debeat, non video. Si quis enim clare demonstret, lege naturæ duo hæc simul esse non posse, virtutem, inquam, et divitias, rationi tamen nequaquam sic consentaneum fuerit virtuti divitias antepone; si qui tamen mera incuria id non consideraverit, venia fortasse dignus videatur.

Cum vero ipsos eisdem reperias et virtute animi præditos, et fortunæ bonis splendidos, in hac vita quid virtutem fugitis: quasi divitias per omnia consecuturi, si ipsam non possideretis? Non enim privati virtute divitias idcirco acquiritis. Quin et virtuti accedunt sæpenumero divitiis, 613 divina Providentia his pro meritis distribuyente, aliorum interim egestatem misericordia sublevante. Cum enim veris bonis, cælestibus, inquam, seipsos spoliarint, temporanea illis largitur bona, hacque ratione omnem illis excusationis resicans materiam. Nolite considerare quosdam virtute non præditos feliciter agere, sed quosdam etiam virtute præditos prospera usos fortuna. Et si accurate quis exquirere volet, tametsi, quod dicam, inopinatum videbitur, dicendum tamen. Omnibus sæculis reperiet probos, non autem improbos in vera viguisse felicitate. Voco autem prosperitatem, quod satis est, habere. Imminet enim luxui ingens bonorum fortunæ copia. Cui rei fidem non negabitis mente tenentes Isocratis oratoris hanc admonitionem non

πρόσκαιρον ἔχει τὴν χάριν, οἷον κάλλος, τάχος, ῥώμη. Τοῦ σώματος γὰρ φθειρομένου, ἀναγκαίως κάκεινα φρούδα οἴεται· ἀρετῆς δὲ μόνης ἅτε ἐν ἀθανάτῳ ψυχῇ τρεφομένης, οὐ πέφυκεν ἀπτεσθαι μεταβολῆς. Οὐκοῦν παντὶ σθένει προσήκει τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν, ἀλλ' οὐχ ἡγεῖσθαι δοκεῖν ἀσκεῖν. Ἄλλὰ μὴδ' εἰς πλοῦτον κεκηγνότες καταμελεῖτε ταύτης. Ἔστι γὰρ ἐκεῖνος τῆσδε εὐτελέστερος· τὸν μὲν γὰρ βραδίως ἂν τις ἀφέλοιτο· τοῦτο μὲν λαθὼν, τοῦτο δὲ μείζον ἰσχύων. Τῆς δὲ οὐκ ἂν ἀποστερήσειεν, οὐδὲ εἰ τοῦ σώματος χωρίσειας. Ἄρετὴν δὲ φημι (μὴ γὰρ δὴ ἡ ὁμωνυμία ὁμᾶς σφαλλέτω), οὗ τὴν ἐν πολέμοις ἀνδρίαν, ἥς πολλάκις τὸ πλεόν τοῖς πονηροῖς, ἢ τοῖς ἀγαθοῖς μέτεστιν· οὐδὲ τὴν Ὀλυμπιάσι νίκην, ἣ καὶ τοῖς ἐπιτυχούσιν ἐπίπταται· ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἐν τοῖς λόγοις δεινότητα· εὐ γὰρ ἔφησε Θουκυδίδης· « Ὅτι ἀμαθία μετὰ σωφροσύνης ὠφελιμώτερον, ἢ δεξιότης μετὰ ἀκλασίας. » Οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν τῶ παρόντι συγκαταλυομένων βίῳ· ἀλλὰ τὴν διὰ σωφροσύνης καὶ φρονήσεως, δικαιοσύνης τε καὶ ἀνδρίας, πραότητός τε καὶ ἐπιεικειας, φιλοσοφίας τε καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων συγκροτουμένην καὶ συμπληρουμένην. Ἄλλὰ πολλοὶ, φασί, παρὰ τὴν ἄξιαν εὐήμεροισι, καὶ ἀρετῆς χωρὶς πλουτοῦσιν. Ὁμολογῶ μὲν κατ' ἴκον· τοῦτο δὲ πῶς ἂν εἰκότως ἀποτρέψειε τῆς ἀρετῆς, οὐ συνορῶ. Εἰ μὲν γὰρ εἴχῃ τις σαφῶς ἀποδείξει, νόμῳ φύσεως κεκωλυμένα ταῦτα ἀμφοτέρω συνελθεῖν, ἀρετὴν τε, φημι, καὶ εὐμερίαν, μάλιστα μὲν οὐδ' οὕτως εὐλογον ἦν τὸν πλοῦτον πρὸ τῆς ἀρετῆς ἐλεῖσθαι, τῇ βραθυμίᾳ δ' ἂν ἴσως τοῦτο σκηπτομένην παρεῖχε συγκνώμην.

Ἐπειδὴ δὲ τοὺς αὐτοὺς εὐροὶ τις ἂν καὶ τὴν γνώμην ἀρίστους, καὶ λαμπροὺς καὶ τὸν παρόντα βίον, εἰ ψεύγετε τὴν ἀρετὴν ὡς πάντως τὸν πλοῦτον ἔξοντες, εἰ μὴ ταύτην κτήσασθε; Οὐ γὰρ ἐν τῷ τῆς ἀρετῆς ἐστέρησθαι τὸ κεκτησθαι τὸν πλοῦτόν ἐστιν. Ἄλλὰ καὶ ἀρετῇ προσγίνοιτ' ἂν πολλάκις, τῆς θείας προνοίας τοῖς μὲν τὸ πρὸς ἄξιαν νεμούσης, τῶν δὲ τὴν ταλαιπωρίαν οἰκτερούσης. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν ὄντως ἀγαθῶν, τῶν οὐρανίων φημι, ἑαυτοὺς ἐστέρησαν, τὰ πρόσκαιρα αὐτοῖς χαρίζεται, καὶ ταύτῃ ἐκκόπτων αὐτῶν τὴν ἀπολογίαν. Σκοπήσετε (32) δὴ τοῦτο, ὅτι ἀρετῆς ἀπούσης εὐήμεροισι τινες, ἀλλὰ τινες ἂν ποτε ἦσαν ἐν τῷ εὐημερεῖν, τῆς ἀρετῆς προσούσης. Καὶ μὴ εἰ τις ἐθέλοι μετὰ ἀκριβείας ζητεῖν (εἰ γὰρ καὶ παράδοξον δόξει τὸ λεχθησόμενον, ἀλλ' ὁμῶς λελέξεται), ἐκ τοῦ παντός αἰῶνος μετὰ τῶν εὐφρονούντων, ἢ τῶν φαύλων (33) εὐροὶ τὴν ἀληθῆ εὐμερίαν γεγεννημένην· εὐμερίαν ἔγωγε ὀρίζομαι τὴν αὐτάρκειαν· ὀλισθηρὸν γὰρ εἰς ἀκολασίαν ἢ τῆς χορηγίας ἐτοιμότης. Πάντως δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀπιστήσετε, ἐναυλον ἔχοντες τὴν ἰσοκρά-

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(32) Pro σκοπήσετε ambo iidem codd. scribunt σκοπήσατε. Id.

(33) In Græco aut deest μᾶλλον. vel potius le-

gendum οὐ τῶν φαύλων. Hoc enim probat deinceps Isidorus pag. 101, vers. 2 et 3 ἢ δὲ εὐμερία ἢ ἀληθῆς τῆς σπουδῆς ἀκολούθει.

τους παραινέσιν, οὐχ ἀπλῶς εἰρημένην, οὐδὲ βραδίως ἐλεγχόμενην, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ ὠχυρωμένην. Πλούτος δὲ κακίας μᾶλλον ἢ καλοκαγαθίας ὑπέρτης ἐστίν· ἐξουσίαν μὲν τῇ βραθυμίᾳ παρασκευάζων, ἐπὶ δὲ τὰς ἡδονὰς τοὺς νέους παρακαλῶν· » Εἰ δὲ τοῖς πολλοῖς τοῦναντίον δοκεῖ, διὰ τὸ τὴν δοκοῦσαν καὶ οὐ τὴν οὖσαν εὐπραγίαν περιεργάζεσθαι, θαυμαστοὺν οὐδέν. Οἷ τε γὰρ παρὰ τὴν ἀξίαν πλουτοῦντες, αὐτῷ τοῦτῳ τῷ παρ' ἀξίαν γνωριμώτεροι καθίστανται· οἱ δὲ εἰκότως εὐημεροῦντες, αὐτῷ τῷ εἰκότως εὐημερεῖν οὐ παρέχουσι τι θαυμάζειν. Τὸ γὰρ παράδοξον, πλείω ποιεῖ τὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγον. Διὰ τοῦτ' ἴσως ἐλάττους ὄντες οἱ παρὰ τὴν ἀξίαν εὐφρόμενοι, τὴν τοῦ πλείονος εἶναι δόξαν ἀπηγγέκαστο. Θῶμεν τοίνυν (χρὴ γὰρ καὶ ἀπὸ συγκρίσεως τὸ δέον σκοπῆσαι) ἴσους αὐτοὺς εἶναι· καὶ σκεψώμεθα, πότερον ἀμεινον μετ' ἀρετῆς ὁ πλοῦτος, ἢ καθ' ἑαυτόν. Καὶ μὴν ὁ μὲν τῆς εὐημερίας ἐπιλείπουσιν, τῷ κτήματι τῆς ἀρετῆς ἕξει θαρβεῖν· τὸν δὲ οἰχομένους τῆς εὐπραγίας ἀτιμον ἀνάγκη κείσθαι. Ἰποθώμεθα δὲ πᾶσαν βραθυμίαν ὀδὸν ἐκκόπτοντες, καὶ κεχωρίσθαι ταῦτα τῇ φύσει, καὶ τοῖς μὲν τὴν ἀρετὴν, τοῖς δὲ τὸν πλοῦτον μεμερισμένως περιγίνεσθαι, καὶ μὴ μεταπίπτειν τὴν εὐημερίαν, ὥσπερ τὴν Κροίσου. Τίς οὖν οὐκ ἂν εἴλετο μᾶλλον Σόλων εἶναι ἢ Κροῖος; Τίς δὲ οὐχὶ Πλάτων, ἢ Διονύσιος; τίς δὲ οὐ Σωκράτης μᾶλλον, ἢ Ἀρχέλαος; καὶ τί δὲ πολλοὺς φιλοσόφους καταλέγειν, καὶ συγκρίνειν τυράννοις, ὧν καὶ ἡ μνήμη ἂν ἐσδέσθη, εἰ μὴ διὰ τὴν ἐκείνων ἀρετὴν τε καὶ σοφίαν; διδὲ καὶ τούτους παρὲς, ἐπὶ τὸν συμβουλευτικὸν τρόπον τὸν λόγον τρέψαιμι. Εἰ τοίνυν ἀρετὴ μὲν κρείττων χρημάτων, ἢ δὲ εὐημερία ἢ ἀληθὴς τοῖς σπουδαίοις ἀκολουθεῖ, καὶ ἡ δοκοῦσα δὲ αὐτοῖς ἔπεται· εἰ καὶ διὰ τὸ εἰκότως εὐδοκιμεῖν οὐ παρέχουσι θαυμάζειν, τῶν φαύλων διὰ τὸ παρ' ἀξίαν πλουτεῖν γνωριμωτέρων καθεστῶτων, καὶ πλείωνων δοκούντων. Εἰ δὲ καὶ ἴσοι εἴεν τῷ ἀριθμῷ, ἀμεινός οἱ μετ' ἀρετῆς εὐημεροῦντες. Εἰ δὲ καὶ κεχώριστο ταῦτα τῇ φύσει, τὴν ἀρετὴν πρὸ τῆς εὐημερίας αἰρετόν· τί καταβράθυμοῦμεν τὸν τῆς ἀρετῆς προδιδόντες στέφανον; Τούτων μὲν οὖν καὶ ἄλλων πολλῶν ἔνεκεν, ὧ παιδὲς ἐκ νέας ἡλικίας χρὴ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν· οὐχ ἥμισυ δὲ, ἀλλὰ καὶ μάλιστα τοῦ βῆθησομένου· ὁ μὲν γὰρ ἐν γῆρα ταύτην ἀσπασάμενος, ὄλον ἀναλίσκει τὸν ἐπιλοιπὸν χρόνον, ἵνα δυνηθῇ τὰ ἀμαρτηθέντα αὐτῷ κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν καὶ τρίτην ἡλικίαν ἀποτρίψασθαι, καὶ πᾶσα αὐτῷ ἢ σπουδῇ εἰς τοῦτο δαπανᾶται. Καὶ οὐδ' οὕτω πολλὰκις ἀρκεῖ· εἴγες ἀσύγγωστα εἴη, καὶ μέγιστα τὰ ἐπαιαμένα, ἀλλ' ἀπειλεύσεται πρὸς τὸν ἀδέκαστον κριτὴν, λείψανα τῶν τραυμάτων ἐπιφερόμενος. Ὁ δὲ ἐκ νέας ἡλικίας τὴν ἀρετὴν περιπτυσσάμενος, οὐκ εἰς τοῦτο ἀναλίσκει τὸν χρόνον, οὐδὲ κάθηται ὥσπερ ἐν λατρείῳ, δυσίατα ἔλκη θεραπεύων, καὶ παρὰ τῶν παροδευόντων ἀθλῶς εἶναι νομιζόμενος· ἀλλ' ἐκ προοιμιῶν λαμπρὰ δέχεται τὰ βραβεῖα· κάκεινος μὲν στέργει, καὶ ἀγαπητὸν ἡγεῖται, ἦν τὰς ἤττας ἀναμαχέσασθαι πάσας δυνηθῇ. Ὅντος δὲ ἐκ βαλβίδος αὐτῆς, τροπαλοῖς

A simpliciter prolatam, neque ad refellendum factam, sed veritate munitam : « Divitiæ, inquit, vitiorum potius quam virtutis honestatisque sunt administræ. Ad socordiam enim viam sternunt, juvenesque ad voluptatem invitant. » Quod si plerisque contra videatur, qui ob non vere existentem, sed apparentem prosperitatem elaborant, minime mirandum. Qui vero immerito ditati, hoc ipso quod sint divites præter meritum admirationi sunt ; at qui juste secundos habent successus, quod merito feliciter agant, nemo admiratur : quod enim inopinatum est, de eo amplius fere loquimur. Propterea fortasse putant isti homines, qui præter meritum prospera extolluntur fortuna, quod majorem quam probi viri gloriam consequi videntur. Demus itaque (paria enim comparando sunt spectanda) pares invicem esse, et utrum præsent, consideremus, cum virtute divitiæ, an per se. Ille siquidem fortuna et possessione deficiente habet, cui fides, virtutem ; hic vero deficiente prospero successu inglorius vivat, necesse est. Ponamus itaque ; præclusa negligentia via, rei natura accidere, ut aliis quidem virtus, aliis vero divitiæ sorte obtingant, nec recedere prosperam fortunam : ut Cræso accidit. Equis igitur non malit Solon potius esse quam Cræsus ? Plato potius quam Dionysius ? et Socrates quam Archelaus ? sed quid plures commemorare philosophos attinet ? ac reges componere quid necesse ? Quorum fama quidem extincta est, non eorum, qui virtute et sapientia claruerunt. Quamobrem istis valere jussis, sermonem ad consilium transferam. Cum itaque virtus divitiis sit potior, vera felicitas viros probos sequitur, apparens autem improbos comitatur : tametsi illud quod merito probi habeantur admirationem non pariat, cum improbi, quod immerito ditentur, **614** notiores fiant plurisque æstimentur. Quod si pares numero fuerint, meliores utique sint, qui cum virtute secundos sortiantur eventus. Quod si natura hæc concurrant, virtus sane felicitati opum anteponenda. Quid itaque virtutis prodentes coronam per incuriam amittimus ? Horum igitur et aliarum rerum plurium causa, o juvenes, a teneris virtus est exercenda, non minus, imo vero magis ob ea, quæ mox declarabimus. Qui enim senex jam virtutem complectitur, omne reliquum consumpsit elapsum tempus, quo possit in prima, secunda tertiatque ætate ab ipso commissa delicta abstergendo diluere, atque omne studium in eo consumendo posuit, ac ne id quidem sæpenumero satis esto. Quod si gravia sint, et quibus ignosci non debeat, delicta, sistetur tamen incorrupto judici, qui vulnerum gestat cicatrices. Qui vero ab adolescentia virtutem sit complexus, non ita perdit tempus, neque decumbit veluti in medici officina, curatu difficilibus medicinam adhibens ulceribus, et a prætereuntibus miser æstimandus : quin potius a vitæ exordio illustria accipit præmia, et amat quidem ille, charumque ducit, si calamitates averruncare queat universas. Illic a cursu initio tro-

pæis ac præconis exsultat, victoriasque jungit victoriis. Et velut a linea Olympionica victor ad præmium cum laude contendit : ita ad munerarium, qui certantibus præmia largitur, sedetque iudex talium certaminum, perveniet variis clarisque caput corollis redimitus. Esse vero post hanc vitæ viam divinum tribunal non res modo gestas et verba cujusque, sed et cogitationes accurate examinans, spondent testanturque etiam philosophi, fabularumque scriptores, poetæ, oratores atque historici, quorum dicta ac testimonia huic adjuvare potuissent hortationi, nisi turpem oblivionis notam vobis iniuri putarem earum scientiarum, quas memoria tenetis. Si autem iudicium est futurum, ut verum est, virtus ergo exercenda. Quod si nonnullis difficile ac molestum videbitur, vobis sane facile erit, si theatra atque hippodromos, curulesque ludos, hoc est, communem universi totius pestem fugietis : dicam amplius, non universi modo, sed et urbium, in quibus ea exhibentur spectacula : ac non tantum urbium interitum, sed potius iis deditorum ad hoc malum hominum gignit. Cunctis ergo viribus ad virtutis est certamen contendendum. Qui claris orti parentibus dedecori ne sint stirpi generis sui. Qui vero humili sunt loco nati, parentes suos illustrent. Divites quidem mundum ornatumque, inopes vero portum perflugiumque virtute comparantes. Sic fiet, ut parentes vos honoretis. **615** Qui vero sequentur liberi, parentum vos loco sint habituri, ac divinum vobis crelitus Jesu Christi lumen affulgebit. Sic enim vobis rem gerentibus claram virtutis lampada accendent in cœlesti regno, et summam in eo beatorum majestatem consequimini.

CLXXXVII. — ÆGYPTO PRESBYTERO. (Forte ALYPIO, cui sæpe alias.)

De natura animæ quæsitum, quomodo divina essentia dicatur. (Mox epist. 191.)

Divinam equidem esse credo animam, non tamen divinitatis regis partem naturæ; immortalē quoque, verum principio non carentem ejusdemve cum Conditoris natura substantiæ. Si enim Dei ineffabilis foret pars, nunquam peccasset anima, ac ne iudicata esset unquam. Quod cum illi contigerit condemnari, divinæ summæque substantiæ opus non pars esse merito credendum : ne divina vis iudicasse seipsam deprehendatur, vel potius condemnasse videatur.

CLXXXVIII. — EVANGELIO DIACONO. (Lego EVANGELO, ut alibi.)

Virtutem in mediocritate consistere. Virtus est medium vitiorum, etc. (Hortat., lib. 1 epist. 13, ex Aristotelis sententiâ.)

Ut præstantissimi statuarii ad amussim examinant operis proportionem, in qua artifex symmetricam non excedit, ita et virtuti dediti mediocritatem

καὶ ἀναρρήσειν ἀγάλλεται, καὶ νίκας συνάπτει νίκαις· καὶ καθάπερ Ὀλυμπιονίκης ἀπὸ γραμμῆς δι' ἀναρρήσεων ἐπὶ τὸ γέρας ὀδεύων, οὕτως ἀπελεύσεται πρὸς τὸν ἀγωνοθέτην καὶ κριτὴν τῶν τοιούτων παλαισμάτων, πολλοῖς καὶ λαμπροῖς τὴν κεφαλὴν ἀναθησάμενος στεφάνοις. Ὅτι γὰρ ἔστιν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν θεῖον δικαστήριον, οὐ μόνον πραγμάτων, οὐδὲ βημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐννοιῶν ἐξεταστικόν, καὶ φιλόσοφοι, καὶ λογοποιοὶ, καὶ ῥήτορες, καὶ ποιηταὶ, καὶ συγγραφεῖς ἐγγυῶνται. Ὅν καὶ τῆς βήσεις παρεθέμην ἂν τῆδε τῆ παραίνεσει, εἰ μὴ ληθηθὸς θνείδος φωνὴ ὑμῖν προσερίθεισθαι, ἑνωλια ἔχουσι τὰ μαθήματα. Εἰ δὲ κρίσις ἔστιν, ὥσπερ οὖν καὶ ἔστι, τὴν ἀρετὴν ἀσκήτεον· εἰ δὲ καὶ τισιν εἶναι δυσχερὲς δοκεῖ, ῥῆδία ὑμῖν ἔσται, εἰ φύγοιτε τὰ θέατρα καὶ τοὺς ἵπποδρόμους, τὴν κοινὴν τῆς οἰκουμένης λύμην· μᾶλλον δὲ οὐ τῆς οἰκουμένης, ἀλλὰ τῶν πόλεων τῶν ἔχουσῶν τὰ τοιαῦτα θεάματα· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τῶν πόλεων, ἀλλὰ τῶν βουλομένων, καὶ ὑποκατακλινομένων τοῖς τοιοῦτοις κακοῖς. Παντὶ τῶν θυμῷ πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἄθλους ἀποδύετον· οἱ μὲν ἐκ λαμπρῶν γονέων τεχθέντες, μὴ καταισχύοντες τὸ γένος· οἱ δὲ ἐκ ταπεινῶν φύντες, λαμπρύνοντες τοὺς τεκόντας· οἱ μὲν πλούσιοι κόσμον, οἱ δὲ πένητες ὄρμον κατασκευάζοντες ἑαυτοῖς· οἱ μὲν ὑμέτεροι πατέρες ὑμᾶς αἰδεῖσθωσαν· οἱ δὲ ἐτέρωθεν ἤκοντες παῖδες, πατέρας ὑμᾶς ἠγείσθωσαν. Οὕτω γὰρ ὑμῖν πολιτευομένοις, καὶ λαμπρὰν ἀνάπτουσι τῆς ἀρετῆς τὴν λαμπάδα, καὶ τὸ θεῖον ὑμῖν οὐρανὸν τοῦ Χριστοῦ ἐπιφανεῖται καὶ ἐπισπάσεται πρὸς ἑαυτὸ σέλας, ἀποκαλύπτων ὑμῖν καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ τῶν ἁγίων ὑπὲρλαμπρον ἀξίαν.

PIIΖ. — ΑΙΓΥΠΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Θεῖαν μὲν ἠγοῦμεθα εἶναι τὴν ψυχὴν, οὐ μὴν τῆς θεοσιτάτης καὶ βασιλικωτάτης φύσεως μοῖραν· καὶ ἀθάνατον, ἀλλ' οὐ τῆς ἀνάργου καὶ ποιητικῆς φύσεως ὁμοούσιον. Εἰ γὰρ ἐκεῖνης τῆς ἀρρήτου ἦν μέρος, οὐκ ἂν ἤμαρτεν, οὐδὲ ἐκρίθη· εἰ δὲ ταῦτα πάσχει, τῆς ἀνωτάτω οὐσίας ποῖημα δικαίως ἂν πιστευθεῖ, οὐ μέρος· ἵνα μὴ ἑαυτὴν ἢ θεῖα φύσις κρῖνουσα, μᾶλλον δὲ κατακρῖνουσα φωραθεῖ.

PIIΗ. — ΕΥΑΓΓΕΛΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅσπερ οἱ ἀριστοὶ τῶν ἀγαματοποιῶν σταθμῶνται τὴν συμμετρίαν, ἐφ' ἧς ἡ δημιουργία τὴν συμμετρίαν (34) διαβαίνει· οὕτω καὶ οἱ τῆς ἀρετῆς

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(34) Illa verba τὴν συμμετρίαν absunt ab utroque cod. Vat. 650 et Alt. in quibus sine ullo indicio

hiatus δημιουργία continuatur cum διαβαίνει. Possin.

δημιουργοὶ τὴν συμμετρίαν ἐκθαίνειν οὐκ ἂν εἴεν ἀ δίκαιοι· παρυσφστήκασι γὰρ ἐκατέρωθεν κακίαι ταῖς ἀρεταῖς, ἀπατήσαι τὸν φιλάρετον μηχανώμεναι. Οἶον, ἡ εὐσέβειά ἐστὶν ἡ κεφαλή, καὶ ὁ θεμέλιος, καὶ ἡ κρηπίς τῶν καλῶν· ἀλλὰ ταύτη ἐκατέρωθεν ἐφ- εδρεύει ἀσέβειά τε καὶ δεισιδαιμονία· ἡ μὲν κατ' ἑλ- λειψιν, ἡ δὲ καθ' ὑπερβολὴν τὸ δὲ ἀφαιρουμένη· καὶ τῇ ἀνδρείᾳ θρασύτης καὶ δειλία παρυσφστήκασι, τὸ αὐτὸ δρᾶσαι βουλόμεναι· διὸ χρὴ τὸν εὐδόκιμον τὰς κακίας ἀτιμάσαντα, τὰς ἀρετὰς αἰρεῖσθαι, καὶ μὴ τῇ φαντασίᾳ τῶν ἀρετῶν εἰς τὰς ἐφεδρευούσας κακίας ἐκπίπτειν.

ΠΠΘ'. — ΗΣΑΙΑ.

Moderandum, ne rationem extinguas. Furor enim brevis est.

Καὶ θυμοῦ καὶ φρονήματος μεστὸν εἶναι σέ φα- B σιν οἱ συνδιατριβόντες. Εἰ τοίνυν ταυθ' οὕτως ἔχει, ἔμβαλε ἡνίαν τῷ θυμῷ, ἵνα μὴ προπηδῶν τοῦ λο- γισμοῦ σβέσῃ καὶ τὸ φρόνημα· διὸ καὶ τὴν ὄφρυν, ὡς φασι, γείτονα κροτάφων ἐπαίρεις.

ΠΛ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Hortatur ut illi, quem iudicio superarat, humaniter se excuset animumque ejus placet. (Confer. epist. 129, 195.)

Ἐπειδὴ νενικημένος ὁ πρόων σου διάδικος, ὅφ' ὦν πέπονθεν, οὕτω νενίκηκεν ἑαυτὸν εἰς τὸ χρῆναι θεραπευθῆναι, μὴ παύσαιο διὰ γραμμάτων ἀπολο- γούμενος· εὖ γὰρ ποιεῖς, τὰ κακῶς γινόμενα καλῶς ἰώμενος. Καὶ ἡμεῖς γὰρ καταντλούντες, ἡπίοις λό- γοις τὸ πάθος πειρώμεθα αὐτοῦ ἰάσασθαι.

ΠΛΑ' — ΔΩΡΟΘΕΩ ΔΙΑΚΟΝΩ ΙΑΤΡΩ.

Questioni respondet propositæ, cur incorporea minus passionibus corruptionique obnoxia, quam corporea. (Confer. epist. 187.)

Ἐπειδὴ χρῆμα σαφές καὶ ὁμολογούμενον καὶ ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς, καὶ τοῖς σοφωτέροις τῶν ἔξωθεν, διὰ παραδειγμάτων ἠθέλησας μαθεῖν, ὡς ἂν οἶός τε ὦ, πολλὰ δι' ὀλίγων φράσαι πειράσομαι. Ἐπεὶ τοίνυν ἔφη· Πόθεν δῆλον, ὅτι τὰ ἀσώματα τῶν σωμάτων ἐστὶν ἀπαθέστερα καὶ ἰσχυρότερα; φημι, ὅσα τὰ ἐγγύς τῆς ἀσωματότητος σώματα ἰσχυρότερα καὶ ἀπαθέστερά ἐστι, τῶν παχυτέρων σωμάτων, τοσοῦτω καὶ τὰ ἀσώματα οὐ μόνον τῶν παχυτάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν λεπτοτάτων ἐστὶν ἀπαθέστερα. Οἷον ἡ πέτρα τοῦ ὕδατος ἐστὶ παχυτέρα, διὸ βήγνυμένη οὐκέτι συνάπτεται, τὸ δὲ ὕδωρ διαιρεθὲν, πάλιν συναφθὲν (35) ἐνοῦται. Ὅσα γὰρ λεπτότερον, τοσοῦτω ἀπα- θέστερον. Ὅ δὲ ἀήρ (χρῆ γὰρ ἐπὶ λεπτότερον βα- δίσαι παράδειγμα) οὐδὲ διαστῆναι δύναται· ἐὰν γοῦν ἦ εἰς κέραμον, ἦ εἰς ἀσκὸν ἀποκλεισθεῖ, καὶ εἰς βυθὸν ρίφει, οὐκ ἀνέχεται, ἀλλ' ἐπιπολάζει καὶ ἐπινήχεται, καὶ τὴν ἐπιφάνειαν ζητεῖ, καὶ τὸ συγ- γενὲς θηράται. Εἰ τοίνυν ὁ μὲν ἀήρ τοῦ ὕδατος, τὸ δὲ ὕδωρ τῆς πέτρας ἐστὶ λεπτότερον, διὸ καὶ ἀπα- θέστερον· τί θαυμάζεις, εἰ καὶ τὰ ἀσώματα ἰσχυρό- τερά ἐστιν; Ἴδε οὖν καὶ τὴν ψυχὴν μὴ φαινομένην μὲν (ἀόρατος γὰρ ἐστίν), ἰσχυρὴν δὲ τῷ σώματι καὶ

tem excedere nefas ducunt. Circumstant enim utrinque virtutem vitia, quæ fallere virtute prædi- tum facile possunt. Verbi gratia, pietas caput est, basis seu fundamentum et crepido honestatis : at utrinque circumstant, hinc impietas, inde su- perstitio : illa quidem defectu, hac vero nimie- tate peccantes. Sic et fortitudinem ambiunt utriu- que, temeritas hinc, illinc timiditas : quæ fortiter agere frustra nituntur. Quicumque igitur clarus vult haberi, virtutem colat necesse est : vitia contra vitet, neve virtutum specie in vicina utrinque vitia impingat.

CLXXXIX. — ΙΣΑΙΑ.

Iracundia simul et prudentia præditum te esse prædicant tui familiares. Si igitur vera dicunt, iracundiæ tuæ frenum impone, ne rationem inva- dens extinguat etiam prudentiam; ideoque et su- percilium natura temporibus capitis vicinum esse.

CXC. — ΕΙΔΕΜ.

Quandoquidem qui tecum nuper iudicio disce- ptabat, victus est, a suis antea superatus affectio- nibus seipsum nondum vicerit in adhibenda medi- cina, ne desinas per 616 litteras placare. Recte enim facis, quod quæ male gesta sunt, recte cures. Nos pariter oleum affundendo verbis benignis con- nabimur ejus animi perturbationi medelam afferre.

CXCI. — ΔΩΡΟΘΕΩ ΔΙΑΚΟΝΩ ΜΕΔΙΚΩ.

Quando rem claram atque concessam cum in sacris Litteris, tum in externis philosophis, discero a me exemplis voluisti, nunc quoad ejus fieri a me potest, multa paucis complectar. Quæris enim unde constet incorporea corporibus esse magis expertia affectionum atque potentiora. Respondeo, quod quantum corpora rebus incorporeis viciniora sunt, hoc fortiora et affectionum magis expertia sunt, quam corpora crassiora; tantum etiam incorporea non modo crassissimis, sed etiam tenuissimis magis esse impatibilia. Verbi gratia, lapis crassior est quam aqua; ideo fractus non amplius coalescit. Aqua vero segregata rursus uniri potest. Quanto enim tenuior, tanto est impatibilior. Aer vero (exemplum enim tenuissimum afferre in medium convenit) segregari non potest. Si enim in vas fictile vel in utrem includas, et in profundum mit- tas, non mergitur, sed assurgens supra, supernata, gaudetque conspici, et locum sectatur naturalem. Igitur si aer quam aqua, et aqua quam lapis subtilior exsistit, atque adeo affectionum minus capax, quid, oro, admiraris etiam incorporea fortiora esse? Considera itaque ut anima, quæ sub aspectum non

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(35) Pro συναφθὲν codd. Vat. 650 et Alt. scribunt συναφέν. Id.

cadit (neque enim oculis cerni potest) robur corpori viresque præbeat : qua discedente non modo mortuum remanet corpus, sed etiam dissolvitur. Atque in medicinæ quidem remediis (ab arte enim tua experimentum ducatur), incorporea vis existens robustior est quam corporis. Quando itaque effecerit, quod in se est, viresque exseruerit, tum emplastrum inutile redditur. Si enim insita vis incorporea existens, cum effectum suum dederit, non avolaverit, cur iterato remedia repetis salva jam substantia? Sed notum est, quod vivat remedium per iusitam sui virtutem : moriatur vero, illa semel exhausta.

CXCII. — LAMPETIO EPISCOPO.

Malum animum et perversum ex signis facile colligi. (Confer. epist. 156, 199.)

Acceptis litteris hortatoriis ac perutilibus tuæ doctrinæ Gothus homo rudis et litterarum imperitus (sic enim ipsum appellare liceat), 617 quomodo sit affectus, non possum equidem bene referre. Signa vero quæ in vultu elucent, vel ipse ostenderit. Lente enim risisse apparuit, facie comoustrans ex iracundia devicta delectationem.

CXCIII. — AQUILÆ, AMMONIO ET ORIONI.

Malum malo non reddendum, sed malum patientia superandum et iudicium iusto iudicanti relinquendum. In illud : « Debet nos omnem iustitiam adimplere. » (Matth. iii, 15.)

Multi, optimi viri, adversariis paria vel majora etiam his quæ perpassi sunt, facere sperantes, graviora etiam quam ab initio passi sunt; pertulerunt, non iusto devicto, sed in altera vita cum gloria recondito. Quare oportet tranquille ac philosophice mala inferentes remunerari. Ibi enim perpetuo iustitia iustum cinget, et coronarum propositione tentationes oblittebit.

CXCIV. PALLADIO DIACONO.

Mutare vitam in melius suadet, ut accusantium ora obturet.

Si vera sunt, quæ de te nuntiantur, verisimilem ipse defensionem conficies, nec vera proferes. Si falsa de te nuntiantur, scribe utique apologiam, quam nos, auditis quæ in te reprehendunt, molimur. Quod si a voluptatibus temperabis, quæ ad omnem rationis expertem impetum affectumque rapiunt, cament ipsi, ut opinor, pro apologia palinodiam.

CXCIV. — ÆSAIÆ.

Hortatur ut apologia placet eum, quem injuria affecerat. (Ut epist. 190.) Forensis epist. est, ideoque obicitur.

Non ignoras, prudentissime vir, injuste agens, ac propterea recta ac legitima defensione, sive criminis intentati depulsione abutens, atque exceptionem, qua iudicium declinatur, seu litis contestationem refugiens, subsidio iis esse, qui injuria opprimuntur, non qui injuria afficiunt. Quare noveris, ut in furto deprehensus directe defendas.

CXCVI. — THEONI EPISCOPO.

Monet, ut de Eusebii episcopi Pelusii vitis sibi caveat, ne ipse capiatur iis, quæ in alio reprehendebat. (Confer. epist. 16, 140, 147, 160, 176, 230, 250.)

Quantum præ cæteris honore me afficis, tantum

ἄρωμην παρέχουσαν ἢς ἀποφοιτησάσης, οὐ μόνον νεκρὸν μένει τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ διαλύεται. Καὶ ἐν τοῖς βοηθήμασι δὲ τοῖς ἰατρικοῖς (χρὴ γὰρ καὶ ἀπὸ τῆς σῆς τέχνης τὸν ἐλεγχον ποιήσασθαι) ἡ δύναμις ἀσώματος οὖσα, ἰσχυροτέρα ἐστὶ τοῦ σώματος. Ὅταν οὖν τὸ ἑαυτῆς ποιήσῃ καὶ ἀποφοιτήσῃ, τότε ἡ ἐμπλαστρος κείται ἀχρηστοτάτη. Εἰ γὰρ μὴ ἡ ἐγκαιμένη δύναμις ἀσώματος οὖσα, καὶ πράττουσα τὸ ἑαυτῆς, ἀφίπτατο; δι' ἣν αἰτίαν ἀμείβεις τὰ βοηθήματα τῶν ὀλῶν σωζομένων; Ἀλλὰ δὴλόν ἐστιν, ὡς ζῆ μὲν τὸ βοηθήμα τῆς δυνάμεως ἐνούσης, ἀποδῆσκει δὲ ἐκείνης ἀποφοιτησάσης.

PLB'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τὰ παραινετικά καὶ ὠφελείας πνέοντα τῆς σῆς παιδεύσεως δεξάμενος γράμματα, Γότθος ὁ ἀπαίδευτος (οὕτω γὰρ αὐτὸν καλεῖν θέμις), ὅπως μὲν διετέθη, ἀκριβῶς μὲν οὐκ ἔχω λέγειν, ἀπὸ δὲ τῶν αὐτῶν προσώπων ἐπανηθάντων σημείων καὶ αὐτὸς ἀνεκμήρατο. Μειδιάσας γὰρ ἡρέμα, ἔφηνε τῷ προσώπῳ ἠδονὴν ἐκνικώσης ὀργῆς.

PLΓ'. — ΑΚΥΛΛΑ, ΑΜΜΩΝΙΩ, ΩΡΙΩΝΙ.

Πολλοί, ὡ βέλτιστοι, ἀντιπάλους ἢ καὶ μείζωντα ὡν ἐπεπόνθεισαν, θρᾶσαι προσδοκῆσαντες, ἀργαλεώτερα ὡν παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐπεπόνθεισαν ἔπαθον, οὐ τοῦ δικαίου ἠττηθέντος, ἀλλ' εἰς τὸν μετέπειτα βίον λαμπρῶς ταμειυθέντος. Διὸ χρὴ ἡσυχίᾳ μᾶλλον καὶ φιλοσοφίᾳ τοὺς κακῶς ἡμᾶς ποιοῦντας ἀμύνασθαι. Ἐκεῖσε γὰρ πάντως ἡ δίκη τὸ δίκαιον ὀρμεῖ, ἢ καὶ στεφάνων ὑποθέσεις τοὺς τῆδε πειρασμοὺς ἀποφαίνουσα.

PLΔ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ μὲν ἀληθῆ τὰ ἀπαγγελθέντα περὶ σοῦ, πιθανὴν μὲν ἴσως ἀπολογία ἐλογιοποιήσεις, ἀληθῆ δὲ οὐ φράσεις · εἰ δὲ ψευδῆ, γράφε δὴ τὴν ἀπολογία, ἥτινα ἡμεῖς ταῖς ἀκοαῖς τῶν κωμικοῦντων σε ἐγκαθιέρωσωμεν. Εἰ δὲ παύσοιο τῆς τρυφῆς τῆς εἰς πᾶσαν ἄλογον ὀρμὴν χωρούσης, καὶ πρὸ τῆς ἀπολογίας ὀμαι αὐτοὺς παλινωδίας ἄσσειν.

PLΕ'. — ΗΣΑΙΑ.

Οὐ λαθάνεις, ὦ δεινότατε ἀδικῶν · καὶ διὰ τοῦτο τὴν μὲν εὐθιδικίαν φεύγων, ἐπὶ δὲ παραγραφῆς καταφεύγων, τὰς πρὸς βοήθειαν τῶν ἀδικουμένων, ἀλλ' οὐκ εἰς ἀποφυγὴν τῶν ἀδικούντων ἐπιστηθείσας. Γνοὺς οὖν ὡς πεφώρασαι, ἐξ εὐθείας ἀπολογου.

PLΖ'. — ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὅσα τῇ τιμῇ παρὰ σοὶ τῶν ἄλλων πλεονεκτή,

τοσούτω πειράσσομαι τοὺς λοιποὺς εὐνοία (36) παρενεργεῖν. Καὶ γὰρ ἄτοπον, πρὸ μὲν τῶν ἄλλων παρὰ σοὶ τετάχθαι, μετὰ δὲ τῶν οὐχ οὕτω τιμωμένων ἐν τοῖς σοῖς σιωπῆσαι. Ἐπεὶ τοῖνυν γέγραφας, ὡς Εὐσεβίου ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Πηλουσίου καὶ πρὸς ὁρμὴν ἐστὶν ὀξύρροπος, καὶ πρὸς ἀρπαγὴν τῶν ἀλλοτρίων ἔτοιμος, καὶ πρὸς τὸ παροξυνθῆναι ταχύς, καὶ πρὸς τὰς ἀμοιβὰς τῶν δεόντων βραδύς· καὶ συλλήθδην εἰπαῖν, πάντων τῶν ἀνελευθέρων παθῶν ἀκρατής τε καὶ ἐστὶ καὶ νομίζεται· αὐτὸς εἶγε εὐδοκίμησαι βούλει, τῶν τοιούτων ὄνειδῶν ἀχραντον σαυτὸν διατηρήσον. Ἄτοπον γὰρ σε ἀλῶναι τοῖς αὐτοῖς, οἷς ἔττερον περιπεπτωκότα αἰτιᾶ· καὶ ἱατρὸν (37) ἄλλου ἐθέλειν εἶναι τὸν ἔλκεσι βρώστω· καὶ πρᾶττειν ἑκαίνα, ὧν πικρὸς τυγχάνεις κατήγορος.

PLZ'. — ISIDORO DIAKONŌ.

Quomodo et quare Judæi filii in Scriptura appellantur. De adoptione nostra per Christum, et quanto studio conservanda.

Ἐπειδὴ γέγραφέ σου ἡ σύνεσις, ὅτι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον τὸ τῆς υἰοθεσίας ἀξίωμα (γέγραπται γὰρ· « Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν » καὶ, « Θεὸν τὸν γεννήσαντά σε ἔγκατέλιπες »). φημί, ὅτι οὐχ εὐρίσκω ὅπως ἐξ ὧν προήνεγκας μαρτυριῶν ἀπολελυμένην, οὐδὲ καθαράν τὴν τιμὴν, ἀλλὰ τῇ κατηγορίᾳ συμπεπλεγμένην. Ὅστε εἰ μὴ κατηγορηθῆσαι αὐτῶν ἠθέλησεν, οὐκ ἂν ἦν φῆς τιμὴν ἀνεκῆρυξεν. Εἰ μὴ ἔπαισαν, οὐκ ἂν ἔτυχον ἴσως τῆς προσσηγορίας· ἀλλ' εἰς μείζονος κατηγορίας ὑπόθεσιν τὴν τιμὴν τῇ μέμφει συνέζευξε· καταπτώμενος γὰρ αὐτῶν καὶ ἐκπομπεῦσαι τὴν ἀναισθησίαν βουλόμενος, τῇ αἰτιάσει τὴν τιμὴν παρέπλεξε· μάλλον δὲ ἐκ τῆς τιμῆς τὴν κατηγορίαν μείζονα συγγνώμης ἀπέφηνε, περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ χάριτι βοᾷ ὁ τῆς βροντῆς υἱός· « Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι. » Ἰδοὺ ἀνευ κατηγορίας τιμῆ· Ἰδοὺ τῆς υἰοθεσίας τὸ ἀξίωμα· Ἰδοὺ τῆς ὑπερκοσμίου συγκλήτου τὸ σύνθημα. Ὁ ἄνω καὶ κάτω προφέρων ὁ Σωτὴρ ἔλεγεν· « Ὅπως γένησθε ὅμοιοι τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς; » καὶ, « Οἶδεν ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὧν χρεῖαν ἔχετε, πρὸ τοῦ αἰτήσασθαι αὐτόν. Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ τῆς υἰοθεσίας αἴτιος τὸ ἀξίωμα πανταχοῦ ἀνακηρύττει. Ὁ δὲ ἐξ Ἰουδαϊκῆς ἐπάλξεως εὐαγγελικὸν μηχανήμα γεγονώς, δεικνύς τὴν τιμὴν ταύτην ἔργῳ βεβαιωθείσαν, ἔφη· « Οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας· ἀλλὰ εἰς φόβον, ἀλλὰ πνεῦμα υἰοθεσίας, ἐν ᾧ κρᾶζομεν, Ἄββα ὁ Πατὴρ· αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ· εἰ δὲ τέκνα καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ. » Βαβαὶ τῆς τιμῆς! Πῶς (38) ἄνω ἀν-

et ipse cæteris in te colendo antecellere conabor. Absurdum enim fuerit me abs te cæteris anteferri, cum iis tamen, qui non perinde cohonestati sunt, de te tuisque rebus silere. Cum itaque ad me scribas Eusebium episcopum Pelasii suis affectionibus cito esse mutabilem, aliena rapere promptum, animo celerem exacerbato, lentum contra tardumque in debitis exsolvendis : ut paucis complectar, et esse et haberi impotentem ad perturbationes malas servilesque edomandas. Quare si probus haberi cupis, ab his maculis purum te ipse conserves.

618 Absurdum enim vitii obnoxium esse aliquem, quorum accuset alium : ac medicum, quod aiunt, esse aliorum, qui ulceribus scatet, velle : ea denique committere turpe, quæ acerbe reprehendat.

CXCVII. — ISIDORO DIAKONO.

Scribente tua prudentia, adoptionis dignitatem Judæis etiam obvenisse, quia scriptum sit : « Filios enutrivit et exaltavi, ipsi autem spreverunt me³⁷. » Et alibi : « Deum, qui te genuit, dereliquisti³⁸; » dico non reperire me omnino ex iis, quæ attulisti, testimoniis absolutum atque puram honorem, sed reprehensioni mistum, ita ut nisi prolapsi Judæi essent, ipsos honorifice non compellasset, sed in majoris reprehensionis argumentum honorem contumeliæ conjunxit. Tangens enim illos, et duritiam aliis patefacere cupiens, accusationi honorem admiscuit, aut verius honore habito accusationem venia indignam esse ostendit. De iis enim, qui in gratia sunt Dei, clamat tonitruus filius Joannes : « Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri³⁹. » Ecce absque castigatione honorem : vide adoptionis decus : vide cœlestis ordinem vocationis? Quod semel iterumque Servator proferens ait : « Ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est⁴⁰. » Et post non longe : « Scit Pater vester cœlestis quibus indigeatis, antequam petatis⁴¹. » Ipse igitur adoptionis auctor dignitatem ejus ubique deprædicat. Qui vero ex Judaico fastigio Evangelii factus est vas, ostendens honorem hunc opere confirmatum, dicit : « Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus, Abba, Pater. Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei. Si autem filii, et hæredes : hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi⁴². » O ingentem honorem! Quam alte erexit humi prostratos! Eadem enim opera et Judæo-

³⁷ Isa. i, 2. ³⁸ Deut. xxxii, 18. ³⁹ Joan. i, 12. ⁴⁰ Matth. v, 45. ⁴¹ Matth. vi, 8. ⁴² Rom. viii, 15-17

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(36) Εὐνοία mutant in εὐνοίας ambo iidem codd. et vers. inde 4, pro ὁρμῆν legunt ὁρμήν. POSSIN.

(37) Proverbialis est e veterē tragœdia senarijus :

Ἄλλων ἱστῆς, αὐτὸς ἔλκεσι βρώων.

Aliis medens, at ipsius u. ceribus scatens.

Utitur et Gregorius Theologus *Apologia de sua fuga*, et Plutarc. lib. *De utilitate ex inimicis capienda*. SCOTT.

(38) Mutant iidem πῶς in ποῦ. POSSIN.

rum ignobilitatem Apostolus ob oculos ponit : A nobilitatem contra Christianorum, quam omni ope servare justum fuerit, ne honore excidentes gravius castigemur, utpote tanto indigni honore.

CXCVIII. — HARPOCRÆ SOPHISTÆ.

Graphica hypotypomis laudata.

Ut generosum equum pictor optimus elata depingens cervice spirantem prope **619** repræsentare studens et cum ipsa pugnans natura imponit ipsi cum freno prudentiam, sistit ipsum, quo stare vult loco: sic et tua eruditio suo sermone clare nobis prudentiam illius viri impressit, ut illum videre potius quam litteras scriptas legens videatur.

CXCIX. — EIDEM.

Ex vultu conjicit de animo, Zosimi opinor, cui litteras tradiderat. (Similis epist. 156, 199.)

Simul atque tuæ probitatis litteras ille accepit, quem nominare nolo (non enim scripto memoriaque est dignus) perniciosum quid ac rictu minax arrisit, ut assolet, quoties ira plenus turgescit. Certamen autem horridum aggressus est, et forte perfecit, nisi ipse ecclesiasticis sanctionibus factus sit certaminis occasio.

CC. — OPHELIO SCHOLASTICO.

Contra nimium mulierum ornatum. (Conf. epist. 66, lib. III, et sup. epist. 25.)

Mirifice equidem laudo veterem Spartanorum urbem honestis matronis ornatum interdicentem, quem scortis impurisque feminis convenire, quæ laqueos ac retia adolescentibus luxuria corruptis tendant, existimabat. Quæ enim sese ornet pudicaque appareat, ornatu nimio morbum ostentat suum. Quod sacra denuntians Scriptura suadet non et margaritis, vel pretiosa veste, sed bonis operibus pietatem colentes exornari⁴². Id si per se inspiciatur, dico, monilia, lapidum fulgorem, et in-aures, cum deformi mulieri tum pulchræ obesse. Nam enim reprehendunt, ab hac vero avertunt. Reprehendunt quidem, turpiorem ostendendo; abducunt vero a pulchris, cum de illis loqui nollent, de ornatu nimio tamen verba faciunt.

CCI. — ELAPHIO EPISCOPO.

Officii sui admonendos esse concionatores, eleganti suadet epist. quorum prædicatione ut « in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, non in ostensione spiritus et virtutis. » (I Cor. II, 4.)

Vehemens dicendi studium mentes hominum mire hoc sæculo invasit, Sermonum, inquam, studium, non qui ad prudentiam, sed ad volupta-

⁴² I Tim. II, 9.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(40) Ἄθλος ἐγένετο. Suspicio leg. ὕθλος, ineptiæ, ne vox denuo repetatur, dicatque, nisi ecclesiasticis sanctionibus ludos fecerit. Vel, ἄθλος, privandus scilicet gradu presbyterii, aut sacris arcendus: ut de Zosimo ep. 12 et 569, pag. 283. Quid si ἄθ-

γαγε τοὺς χαμαὶ καιμένους; Ὅμοῦ τε γὰρ καὶ τῆν Ἰουδαίων μικροπρέπειαν δεικνυσιν ὁ Ἀπόστολος, καὶ τῆν Χριστιανῶν μεγαλοπρέπειαν. ἦν παντὶ σθένει δίκαιοι ἂν εἴημεν φυλάξαι. Ἰνα μὴ τῆς ἀξίας ἐκπεσόντες, ἀργαλιώτερον κολασθῶμεν, ὡς μηδὲ τῆ τσαύτη τιμῇ βελτιωθέντες.

P.L.H. — ΑΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤΗ.

Ὅσπερ ἄριστος ζωγράφος ἔκπον γαῦρον καὶ ὀψάχυνα γράφων, μονονουχὶ ἐμπνουν αὐτὸν ποιῆσαι φιλοτιμούμενος, καὶ πρὸς τὴν φύσιν ἀμιλλώμενος, ἐμβάλλει μὲν αὐτῷ μετὰ τοῦ χαλινῶ φρόνημα, ἴσθησι δὲ αὐτὸν ἐν αὐτῷ πῶ θέλαιν ἐστάναι. οὕτω καὶ ἡ σὴ παιδείους διὰ τοῦ λόγου σαφῶς ἡμῖν τὸ φρόνημα τάνδρὸς ἐνεχάραξεν, ὡς αὐτὸν ἐκείνον ὄρῃν τοὺς ἀναγινώσκοντας μᾶλλον ἢ τὰ γράμματα.

P.L.Θ. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ὡς ἐδέξατο τῆς σῆς καλοκάγαθίας τὰ γράμματα ἐκείνος, ὃν οὐ βούλομαι λέγειν (μὴ γὰρ εἴη γραφῆς καὶ μνήμης ἀξιος), δλέθριον μὲν τι καὶ σεσηρὸς προσεμειδίασεν· οἷον εἰδοῖαι, εἴποτε ὀργῆς ἐμπλησθεῖν· ἄθλου δὲ ἤφατο φρικώδους, καὶ ἀποτελεσθέντος ἂν ἴσως, εἰ μὴ αὐτὸς ἐγένετο ἄθλος (40), τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς θεσμοῖς.

Σ. — ΟΦΕΛΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Δίαν ἀγαμαι τὴν παλαιὰν Λακεδαίμονα, κοσμεῖσθαι ἀπαγορεύσασαν ταῖς σώφροσι τῶν γυναικῶν ἐταῖραις γὰρ πρέπειν τοῦτ' ἐνόμισεν, ταῖς καὶ πάγας καὶ δίκτυα ἐπὶ θήρα τῶν ἀκολάστων νέων ἐπινοούσαις. Ἡ γὰρ κοσμία καὶ σώφρων εἶναι δοκοῦσα, εἰ τοῦτο δράσειε, τὴν οἰκίαν ἐκπομπεύει νόσον. Ἄπερ ἀποκηρύττουσα ἡ θεία Γραφή παραινεῖ, μὴ χρυσῶ καὶ μαργαρίταις, ἢ ἐσθῆτι πολυτελεῖ, ἀλλ' ἔργοις ἀγαθοῖς κοσμεῖσθαι τὰς τῆς θεοσεβείας ἐπιειμένας. Εἰ δὲ χρῆ καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ σκοπῆσαι, φημὶ (41), ὅτι ὄρμοι, καὶ αὐγαὶ λίθων, καὶ περιδέρβραια καὶ ταῖς δυσειδέει, καὶ ταῖς ἀγαν ὤραιαις ἀντιπράττουσι· τὰς μὲν γὰρ ἐλέγχουσι, τῶν δὲ ἀπάγουσι· τὰς μὲν ἐλέγχουσι, κακίονας ἐπιδεικνυμένας· τῶν δὲ ἀπάγουσι. Ἀφέμενοι γὰρ τοῦ περι αὐτῶν φράσαι, περι τῶν κοσμίων διαλέγονται.

ΣΑ'. — ΕΛΑΦΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Δεινὸς λόγων ἔρωσ ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν ἐπεκώμασε· λόγων δὲ, φημὶ, ὡ τῶν σωφρονίζεων, ἀλλὰ τῶν τέρπειν τοὺς ἀκούοντας

τοὺς legas, id est, irritus, abrogatus, abdicatus. SCHOTT.

(41) Pro φημὶ codd. Vat. 650 et Alt. scribunt φῆσαιμι et vers. seq. pro ὤραιαις, ὠραιαις. POSSUN.

δυναμένων, οὐ πνευματικῶν, ἀλλὰ σοφιστικῶν οὐκ ἀποστολικῶν, ἀλλὰ Δημοσθενικῶν οὐ προφητικῶν, ἀλλ' ἐριστικῶν· οὐ τῶν τὴν ψυχὴν εὐφραίνει δυναμένων, ἀλλὰ τῶν τὴν ἀκοὴν θέλγειν εἰωθῶτων· οὐ τῶν διὰ τοῦ ἐμπνεῖσθαι ὑπὸ τῶν πράξεων τοῦ λέγοντος ζώντων, ἀλλὰ τῶν διὰ τὴν εὐγλωττίαν εἰς ἀκοᾶς νεκρὰς ἐνηχουμένων. Τί οὖν ποιητέον; σιωπητέον, καὶ οὐδὲν λεκτέον; ἀλλ' ἐπικινδύνουν. Ἄλλὰ ῥητέον; ἀλλ' οὐκ εἰς ὠφέλειαν ὁ λόγος καὶ ἔργων ἐπίδειξις, ἀλλ' εἰς κρότον μόνον τελευτᾷ· ἀλλ' εἰ καὶ οὕτω ταῦτα ἔχει, ἄμεινον, ὡς οἶμαι, εἰπόντα μὴ ἀκουσθήναι, ἢ μὴ εἰπόντα ἐγκληθῆναι· « Διατί τὸ ἀργύριόν μου οὐ κατέβαλες ἐπὶ τοὺς τραπέζιτας, κἀγὼ ἐλθὼν ἀπήτησα ἂν αὐτὸ σὺν τῷ τόκῳ; » Λεγέτω τοιγαροῦν ὁ δυνάμενος, ἵνα πρὸς τοὺς ἀκούοντας ἢ τῷ κριτῇ ὁ λόγος.

ΣΒ. — ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟ.

Xenophontis de Socrate iudicio et exemplo hortatur, ut

relictis otiosis et inanibus contemplationibus virtutum actioni se dedat.

Ἀρέμενος, ὃ σοφῆ, τῶν μεταρσιολογῶν, καὶ μετεωροσοφιστῶν, καὶ λεξιθῆρων, τῶν πλέον λόγων ἐχόντων μηδὲν, εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν σαυτὸν σύντεινον, τὴν μακαρίους ἀποφαίνουσαν τοὺς ἐραστὰς· εἰ δὲ οἱ ταῖς τῶν ἀρχαίων γνώμαις δικαίον εἶναι μᾶλλον ἀκολουθεῖν, τοὺς ἄλλους τῶς παρῆς, αὐτὸν τὸν παρ' αὐτῶν σοφώτατον ἀπάντων ἀνθρώπων κηρυττόμενον, ἐγγυητὴν τῶν ἐμαυτοῦ λόγων παρέξομαι. Τί οὖν φησι Ξενοφῶν περὶ αὐτοῦ (42); « Οὐδεὶς πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβῆς, οὐδὲν ἀνόσιον, οὔτε πρᾶττοντος εἶδεν, οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. Οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως, ἅπερ τῶν ἄλλων οἱ πλείστοι διελέγοντο, σκοπῶν ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κόσμος ἔχει, καὶ τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεται τῶν εὐραίνων, ἀλλὰ καὶ τίσιν φροντίζοντας τοιαῦτα, μωραίνοντας ἐπεδείκνυε. Καὶ πρῶτον μετ' αὐτῶν ἐσκέπαι, πότερόν ποτε νομίσαντες ἱκανῶς ἤδη τὰνθρώπινα εἶδέναι, ἐρχονται ἐπὶ τὸ τοιοῦτων φροντίζειν· ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπινα παρέντες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοποῦντες ἡγοῦνται τὰ προσήκοντα πράττειν· ἐθαύμαζε δὲ, εἰ μὴ φανερόν ἐστιν αὐτοῖς, ὅτι ταῦτα οὐ δυνατόν ἀνθρώποις εὐρεῖν. Ἐπεὶ καὶ τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ἐπὶ τῷ περὶ τούτων λέγειν, οὐ τὰ αὐτὰ δοξάζειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ τοὺς μαινομένους ὁμοίως διακείσθαι πρὸς ἀλλήλους. » Ταῦτα μὲν οὖν Ξενοφῶν ἔγραψεν· καὶ Πλάτων δὲ ὁ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐλλογιμώτερος, καὶ μάλιστα πάντων τὸν Σωκράτην ἐπιστάμενος, τὰ αὐτὰ τῷ Ξενοφῶντι διὰ πάντων ἑαυτοῦ σχεδὸν τῶν διαλόγων κατασκευάσεν. Εἰ τοίνυν κάκεινος, μᾶλλον δὲ κάκεινοι, καὶ ἐπατήδευον, καὶ ἔλεγον, καὶ ἔγραφον,

⁴² Matth. xxv, 27.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(42) *Lib. De dictis et factis Socratis*, init. Tradidit et Cicero de Socra. philosophiam e cælo in terras domosque revocasse. *Tuscul. lib. v, Academ. lib. i, et i lib. De nat. deorum*. Xenophontis autem et Platoni, Socratis auditorum, an aliqua si-

tem delectationemque auditoribus ingenerandam valent: non de rebus spiritualibus habiti, sed de fallacibus; non de apostolicis, sed Demosthenicis; non propheticis, sed contentiosis; non de animi exhilarantibus, sed auditum demulcere solitis; non qui vivida dicentis opera inspirant, sed qui propter eloquentiam nudo ac mortuo auditu excipiuntur. Quid igitur faciendum? tacendumne? sed hoc periculosum est. An ergo loquendum? at id quod dicitur, 620 neque fructum nec operum effectum sortitur, sed in plausum abit. Sed etsi ita res habet, dicendum nihilominus est, præstatque, ut opinor, dicentem non audiri, quam non dicentem a Domino reprehendi: « Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, et ego veniens B ad usuram excogissem illam? » Peroret igitur qui potest, ne ad auditores sit iudici sermo.

CCII. — OLYMPIODORO.

Omissis, o sapiens, sublimi loquentia, meteorosophistica, ac verborum inquisitione, quæ verba, præterea nihil, continet, contende qua potes ad virtutem, quæ in actione est posita, ac sui amantes beatos reddit. At si veterum potius sententiis duci placeat, cum aliis hactenus adhæseris, eum, quem mortalium omnium sapientissimum ipsi pronuntiarent, auctorem mei hujus dicti laudo. De quo quid, quæso, Xenophon refert? « Nemo, inquit, Socratem impium quid aut nefandum designare vidit, aut dicere audivit. Nec enim de rerum omnium natura sic disserebat, uti complures alii philosophi: nimirum considerans, quo pacto is qui a professoribus sapientiæ mundus appellatur, ortus sit, quibusque de causis necessariis singulæ res cælestes fiant. Imo eos, qui his rebus occuparentur, fatuos esse demonstrabat. Ac primum de iis hoc considerabat, an quod rati se humana jam satis intelligere ad ea tractanda accederent, an relictis rebus humanis divinas contemplantes, quæ sui essent officii, se facere putarent. Mirabatur etiam non eos clarissime perspicere, homines hæc invenire non posse. Nec enim eos, qui plurimum arrogant sibi, quod de his disserere norint, easdem inter se opiniones fovere, sed furiosorum instar inter se comparatos esse. » Et hæc quidem Xenophon scripta reliquit. Plato quoque cæteris omnibus magis disertus in omnibus pene dialogis idem tradidit. Igitur si iste vel illi potius et statuerunt et dixerunt, scripseruntque virtutem in actione positam exercendam esse. Ipsa enim, ut et Platoni:

multas fuerit, disputat Agellius lib. xiv *Noct. Attic.*, cap. 5; sed refellit M. Ant. Muretus lib. v *Variar. lect.*, cap. 14, et Athenæus lib. undecimo *Deiπροσοφ.* et Laertius in *Platone*. SCOTT.

placuit, via est optima ad pietatem ducens, et in A την πρακτικὴν ἀσχεῖν· αὐτὴ γάρ, ὡς καὶ τῷ Πλάτῳ δοκεῖ, καλλίστη ἐστὶν ὁδὸς, ἐπὶ τὴν εὐσέβειαν ἄγουσα, καὶ εἰς πλατείαν εὐρυχωρίαν τελευτῶσα.

CCIII. — CASSIANO.

Quid differant, ἀβουλος καὶ ἀβούλητος.

Non idem est imprudentia et involuntarium ἀβουλον καὶ ἀβούλητον. Illud enim inconsiderantiam, hoc vero *invitum* et non volentem significat : et illud in agendo, hoc in patiendo 621 cernitur. Nam illud actio est inconsiderata, hoc vero coacta passio.

Οὐ ταυτὸν τὸ ἀβουλον, καὶ τὸ ἀβούλητον· τὸ μὲν γάρ τὸ ἀπερίσκεπτον, τὸ δὲ τὸ ἀκούσιον μὴνύει· καὶ τὸ μὲν εἰς τὸ πράττειν, τὸ δὲ εἰς τὸ πάσχειν βλέπει· τὸ μὲν γάρ ἐστιν ἀσκεπτος πράξις, τὸ δὲ κατηναγκασμένον πάθος.

ΣΓ'. — ΚΑΣΣΙΑΝΩ.

CCIV. — AUSONIO.

Quomodo recte iudicium administratur. Pulchra rei iudicatæ gradatio.

Omnis controversia iudicio dirimatur : iudicium vero accusatores examinet ; examen æquum desinat, B ejusque sententia scribatur. Scripta vero confirmetur, confirmata reipsa stabilietur. Omnis vero contentio absit, et amicitia succedat, cui nihil par est et secundum, cum ad virtutem, tum ad gloriam consequendam, ac denique ad hilaritatem atque lætitiā.

Ἡ μὲν ἀμφισβήτησις κρίσει ἀναρτάσθω· ἡ δὲ κρίσις τοὺς ἐλέγχους βασιανίζετω· ἡ δὲ βάσανος τὸ δέον ὀριζέτω· ὁ δὲ ὄρος γεγράφθω· τὰ δὲ γεγραμμένα κυρούσθω· τὰ δὲ κυρωθέντα βεβαιούσθω τοῖς ἔργοις· πᾶσά τε ἀψιμαχία οἰχέσθω, καὶ φιλία χορευέτω· ἥς ἴσον οὐδέν· καὶ εἰς ἀρετῆς, καὶ εὐδοκιμήσεως, καὶ εἰς εὐφροσύνης λόγον.

ΣΔ'. — ΑΥΣΟΝΙΩ.

CCV. — PHILETRIO.

Amicitia vis. Ad nomen alludit Philetarii. (Confer. epist. 143.)

Ergo amicitia amoreque capti nomen gerens alios etiam eodem impellis? Ecce enim nos etiam longe dissitos, nullisque abs te litteris unquam acceptis, tui amore mirifice incendis, adeoque vulnerasti, ut ne momento quidem temporis tui oblivisci possimus.

Ἐμμελες ἄρα, ἡ φιλίας, ἡ τοῦ τετρωθῆαι ὑπὸ φιλίας ἐπώνυμος ὢν καὶ ἄλλους εἰς ταύτην ἐμβάλειν. Ἴδω γὰρ καὶ ἡμᾶς πῶρρω τυγχάνοντας, καὶ μηδέπωποτε συντετυχηκότας διὰ γραμμάτων, εἰς τὴν σαυτοῦ ἀγάπην ἐξεδάκχευσας καὶ τοσοῦτον κατέτρωσας, ὡς μηδὲ πρὸς τὸ ἀκαρὲς δύνασθαι ἀμνημονεῖν.

ΣΕ'. — ΦΙΛΗΤΡΙΩ.

CCVI. — DIDYMO SCHOLASTICO.

Hortatur ut inter filios suos reconciliet concordiam et amorem.

Filium tuum maximum a natu minimo valde dissidere, teque ejus rei ferunt conscium, fingere tamen, quasi nescias. Deposita itaque spontanea illa ignorantia, conare, quæso, illos ad mutuum adigere amorem, ne immedicabile hinc malum existat. Discordia enim boni nihil gignit. Sic fiet, ut quemadmodum illos parens genuisti, sic et bene illis ut sit, efficias.

Τὸν προσδύτατόν σου τῶν παίδων πρὸς τὸν νεώτατον διαφέρεσθαι τινὲς φασί, καὶ σὲ μὲν εἰδέναι, προσποιεῖσθαι δὲ μὴ εἰδέναι· βᾶττον τοίνυν ἀποθήμενος τὴν ἐκούσιον ἄγνοιαν, πειράθητι αὐτοὺς εἰς φιλίαν συναλλάξαι, μὴ ποτέ τι ἀνήκεστον τεχθεῖη κακόν· οὐ γάρ τι χρηστὸν ἢ φιλονεικία ὠδίνει· ἴν' ὥσπερ τοῦ εἶναι μετὰ τὴν πρόνοιαν αὐτοῖς κατέστης αἴτιος, οὕτω καὶ τοῦ εἶναι κατασταίης.

CCVII. — EIDEM.

Vis amoris mutui.

Ut odium aliquando convicium ex hoste plausible parit, ita contra amicitia rejicit ac velut protelat iurgium.

Ὡσπερ ἡ ἀπέχθεια εὐπαράδεκτόν πως τὴν παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἐργάζεται λοιδορίαν, οὕτως ἡ φιλία διακρούεται ταύτην καὶ ἀκοντίζει (43).

CCVIII. — ORIONI.

Gratulatur ad bonam reverso frugem.

Incredibiliter sum lætatus, cognito vitam te in melius commutasse, mihi que persuadeo fore ut ignominiam ex male anteacta vita contractam deleas, virtutisque ornamentum brevi acquiras concilietque decus sempiternum ; hic quidem in terris a cunctis laudandus, in altera vero vita a summo iudice coronandus.

Ἦσθην ὑπερφυῶς, μαθῶν σου τὴν ἀρίστην μεταβολὴν· καὶ πιστεύω, ὡς ἀποτριψῆ μὲν ὡς τάχιστα τὴν ἀδοξίαν, τὴν ἔκ τῆς κακίας πρώην προσγενομένην· ἀναλήψῃ δὲ τὸν τῆς ἀρετῆς κόσμον καὶ κλέος ἀλίδιμον ἔξεις, ἐνταῦθα μὲν παρὰ πάντων ἀνακηρυττόμενος, ἐκεῖσε δὲ παρὰ τοῦ χριτοῦ στεφανούμενος.

ΣΖ'. — ΟΡΙΩΝΙ.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(43) Ambo codd. ἀκοντίζει augent præposito ἐξ. Possin.

ΣΘ'. — ΠΕΤΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

A

CCIX. — PETRO SCHOLASTICO.

Nou temere de alio judicandum.

Ἐγὼ οὐ καταψηφιοῦμαι, οὔτε καταποφανοῦμαι ἀνδρὸς, οὐ μήτε ἀκροατῆς ἐγενόμην, μήτε δικαστῆς· εἰ δὲ κρινόμενος ἀλοίῃ, τὸ τνηκαῦτα ἢ κατ' αὐτοῦ ἐξενηχθήσεται ψῆφος.

ΣΤ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Quantum scelus pauperum intervertere elemosynas, et per luxuriam eas abligurire. (Confer. epist. 183, 301, 169.)

Εἰ οὐ βούλει θεραπεύειν τι, καὶ ἐπιτελεῖς τῶν πενήτων τὰ τραύματα, τί τοῖς μαχομένοις τῷ δυσνοουθετήτῳ καὶ δυσμάχῳ τῆς πτωχείας θηρίῳ χαλεπώτερον κατασκευάζεις τὸν ἀγῶνα, τὸν παρὰ τῶν ἐλεημόνων αὐτοῖς εἰς τροφήν παρεχόμενον ἔρανον σφετεριζόμενος; Τί ἐκ τοιούτων κερδῶν τὴν ἀκόρεστον σαυτοῦ ἐμπιπλῶν γαστέρα, νομίζεις ἀπολαύειν; Διάβλεψον μικρὸν ἀνενεγκῶν ἐκ τῆς τοιαύτης παραπληξίας. Εἰπέ πρὸς αὐτόν· εἰ ὁ τὰ οἰκεῖα εἰς ἐλεημοσύνην μὴ προϊέμενος, εἰς τὸν ποταμὸν πέμπεται τοῦ πυρὸς, ἀφόρηται βασιανισθόμενος· ὁ καὶ τὰ τῶν πενήτων ἰδιοποιούμενος, τί πείσεται; Εἰ ὁ τὰ αὐτοῦ μὴ διδόυς οὐ συγγνωσθήσεται, ὁ καὶ τὰ διδόμενα ἀποσυλῶν ποῦ χωρήσει; Εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ πενίας ἀναγκαζόμενος τὴν καινὴν ταύτην ληστέλαν, μᾶλλον δὲ τυμβωρυχίας χεῖρονα κακουργίαν ἐπενόησας, ἦν ἂν σοι καὶ ἔχνος ἀναίσχυντου ἀπολογίας. Ἐπειδὴ δὲ τρυφῶν καὶ σκιρτῶν, τὰς ἀλλοτρίας συμφορὰς δέον ἐπικουφίζειν, ἐπιτρίβεις, ποῖα σοι λείψεται ἀπολογία; Τίς ἔλεος; ποῖα συγγνώμη; Ταῦτα δάκρυσι σχεδὸν κεράσας τὸ μέλαν, ἀπέστειλα. Τάχα πως σαυτὸν μὲν γνοίης, τοὺς δὲ πένητας ἀδικῶν ἀποσταλῆς, τὸν δὲ κριτὴν ἐξιλάσαιο, ἡμᾶς τε ἐπὶ τῇ σαυτοῦ μετανοίᾳ εὐφροσύνης ἐμπλήσας (44).

ΣΙΑ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Virum religiosum peregrinantem commendat, ut hospitio excipiat.

Ἄνηρ διαφερόντως τῇ θειοτάτῃ θρησκείᾳ ἀνακείμενος, καὶ τοῖς τὰ αὐτῷ μετιούσιν ἐντυχεῖν περὶ πολλοῦ ποιούμενος, κάκεῖσε ἀφίκεται. Ξαναγὸς τοίνυν ἀγαθὸς αὐτῷ γενοῦ· ἵνα σέ τε καὶ τὰς ἄλλας τῆς ἀρετῆς θεασάμενος εἰκόνας, ἐμπλήσῃ τὸν οἰκεῖον ἔρωτα.

ΣΙΒ'. — ΑΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΩΡΙ.

D

CCXII. — AUSONIO CORRECTORI.

Rustici causam commendat, quem tabula quidam rure ad forum extraxerat.

Ἐπειδὴ ἀνὴρ τις ἀγοραῖος (45), πράγματα βουλόμενος παρασεῖν ἀνθρώπῳ ἀπραγμοσύνη συζῶντι, εὐλύσεν αὐτὸν εἰς δικαστήριον· καταξίωσον, θάπτον μὲν κωλύσαι τοῦτον ἀδικῆσαι· χαρτῆ γὰρ αὐτῷ· τὸν δὲ εἰς τὴν ἀγροικίαν πέμψαι, τῆς φίλης γεωργίας τὴν ἀντίδοσον ἀσπασόμενον.

** Luc. xvi, 25.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(44) Pro ἐμπλήσας iidem legunt, ἐμπλήσειας. POSSIN.

(45) Scribo ἀγοραῖος, non ut editum Gr. ἀγοραῖος. Ammonius enim de vocum differentiis, sive

Equidem neque sententiam fero, neque 622 contra virum, quem non audierim, pronatio, neque sedeo ejus judex. Si vero sententia lata condemnetur, contra illum tunc judicium feretur.

CCX. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Si ferre aliis opem non vis, quin potius pauperum adauges vulnera, quid cum ingenti atque expugnata difficili fera mendicitate pugnam reddis difficiliorem, dum quæ a piis hominibus in alimoniam pauperum sunt relicta, ea assumendo tuum in epulum conficis? Quid ejusmodi lucris inexplibilem tuum ventrem explendo voluptatem capis? Considera paululum te ipse colligens ab illa vesania, tecum sic ratiocinando: Si qui sua pauperi non distribuit in elemosynam, in ignium torrentes intolerandis mittitur excrucandus epulo evangelicus suppliciis⁴⁴; qui quæ sunt pauperum sibi per nefas usurpat, ecquid patietur? Si qui sua non largitur, ei non ignoscitur, quo tandem abibit, qui ab aliis data in elemosynam exspoliat? Si enim inopia adactus novum hoc latrocinium vel potius sepulcrorum violatione scelus deterius inchoasses, esset omnibus etiam argumentum impudentis defensionis reliquum. Cum vero luxui indulgens atque insolescens alienas calamitates quas sublevare deberes easdem aggravas, ecqua tibi relicta defensio? quæ exspectanda misericordia? quæ denique venia? Hæc lacrymis propemodum miscens atramentum ad te conscripsi, ut tandem teipsum noveris, et ab injuria pauperibus inferenda cesses, ac judicem Deum placatum reddas, nosque tua respicientia gaudio compleas.

CCXI. — THEODOSIO PRESBYTERO.

Hic vir divinæ religionis, ut incidat in eos, qui eandem tenent, ad vos proficiscitur. Esto itaque bonus illi ac benignus hospes, ut te tuasque intuitus virtutes amore complectatur.

Quando causicus quidam negotium favescere studens quiete ac tranquille degenti in jus eum extraxerit, digneris quam primum ipsius injurias coercere. Gratum id enim illi accidit. Hunc vero rus mitte, gratæ ipsi agriculturæ remunerationem accepturum.

quis alius auctor est: Ἀγοραῖος σημαίνει τὸν πονηρὸν ἐν ἀγορᾷ κερσαμμένον (?)· ἀγοραῖος δὲ τὸν ἐν ἀγορᾷ τιμώμενον. Sed id non videtur servari usquequaque, ut epist. 185, pag. 96, v. 13. SCOTT

623 CCXIII. — ZOSIMO PRESBYTERO. A ΣΙΓ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Exemplis potius quam verbis suadendum. (Confer. epist. 233, 508.)

Non verbis, bone vir, inescandi auditores, sed re ipsa et exemplis, qui nos cernunt trahendi. Mores enim persuadentis venerandi sunt, non oratio. Illi enim spectantes lectunt, hæc vero auditores fatigat. Igitur, quod dicere volebam, nunc efferam. Vir quidam virtute ornatus valde tibi indignatur, multa quidem referens, unum vero admirans, quomodo, cum Ecclesiæ sis probrum, vitam immaculatam ex orationibus æstimari sustineas. Si enim quæ sus sunt, inquit, confert, petat; si vero et alios inquinare ex turpibus suis potest actionibus, qua de causa id optat consequi, quod habere nolit? Equidem rubore suffundebat audiens, terramque aspiciebam, ac ne os quidem aperire poteram. Verum, qui aderant, claris illum applausibus honorabant, unum causati, non potuisse incitiam tuam pro merito deprædicare: tu itaque videto, qua ratione hanc reprehensionem depellas.

CCXIV. — PAULO PRESBYTERO.

Non de levibus inutilibusque rebus conciones habendæ. (Conf. epist. 119, 201 et 253. In loquendo considerandum.)

Cave exilia falsaque, sed potius quæ dictu digna sunt, passim narres. Plerique enim nugari te putantes, et cito abeunt, et facile culpant, citoque persuadent.

CCXV. — DANIELI PRESBYTERO.

Ne malorum felicitate in hoc sæculo offendatur, sed hinc certitudinem extremi iudicii credat. (Conf. epist. 105, 116.)

Ne te a cœpto virtutis, o bone vir, avertat trahente, quod Zosimus impurus Deoque invisus, ut scribis, sacris initiari ausus fuerit, vel sacrificare audeat: quin potius hoc ad confirmandum fide valeat futurum omnino iudicium, quo secundum opera cuique reddetur. Si enim hic omnes promerita acciperent, impii quidem poenas, justi vero præmia virtutis, supervacaneum esset iudicium. Si quidem multi mali in hoc mundo agunt feliciter: contra vero justi sæpe adversis conflictantur. Id ipsis tumultum concitat, quod turbam tumultumque tollere deberet merito, quod pro merito cuique distribuitur. Neque enim justus foret Deus, qui hæc futura providerit, nisi verborum, actionum, atque cogitationum rationem postea redderemus, et his quidem præmia, illis vero poenas decerneret.

CCXVI. — STRATEGIO MONACHO.

Promittit se invisurum amicos in monasterio. (Infr. epist. 494.)

Jam me, cum bono Deo dicam, in monasterio expecta. Accedam enim, ut antea omnem Dei cultum inspiciam, et per omnia admirandum Theodosium jam pridem amicum factum, honore maximo complexurus.

Ὁὐ τῆ φράσει χρῆ, ὡ βέλτιστε, καταγοητεύει τοὺς ἀπροωμένους, ἀλλὰ τῆ πράξει χειροῦσθαι τοὺς θεωμένους· ὁ τρόπος γάρ ἐστι τοῦ πειθόντος ὁ αἰδέσιμος, οὐχ ὁ λόγος. Ὁ μὲν γὰρ δυσωπεῖ, ὁ δὲ ἐνοχλεῖ. Τί τοίνυν βούλομαι εἰπεῖν, φράσω· Ἀνὴρ τις τῶν ἀρετῆ κεκοσμημένων, πολὺς ἔρρει κατὰ σοῦ, πολλὰ μὲν φράζων, ἐν δὲ θαυμάζων, πῶς κηλὶς ὦν τῆς Ἐκκλησίας, ἀκηλίδων βίον ἐν ταῖς εὐχαῖς λαβεῖν ἀξίος. Εἰ μὲν γὰρ τὰ παρ' αὐτοῦ, φησὶν, εἰσφέρει, αἰταίτω· εἶδὲ καὶ ἄλλους μῖθαι ἐκ τῶν αἰσχίστων αὐτοῦ πράξεων οἷός τέ ἐστι, δι' ἣν αἰτίαν τοῦτο εὐχεται λαβεῖν, ὃ ἔχειν οὐ θέλει; Ἐγὼ μὲν οὖν ἡρυθρίων ἀκούων, καὶ προσεῖχον εἰς γῆν, καὶ οὐδὲ διαραῖ τὸ στόμα ἰσχυον· οἱ δὲ παρόντες κρότοις ἐκαίτων ἐστεφάνου λαμπροῖς, ἐν μόνον αἰτώμενοι, τὸ μὴ δεδυνῆσθαι ἐπαξίως τῆς σῆς ἀπαιθουσίας φράσαι· Αὐτὸς οὖν σκόπει, ὅπως ταύτην ἀποτρέψῃ τὴν κωμῶδιαν.

ΣΙΔ'. — ΠΑΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Μὴ περὶ μικρῶν καὶ φαύλων, ἀλλὰ περὶ ὧν λέγειν ἄξιον τοῖς ἐντυγχάνουσι φράζε. Φλυαρεῖν γὰρ σε νομίζοντες πολλοὶ, καὶ ἀποφοιτῶσι ταχέως, καὶ αἰτιῶνται ῥαδίως, καὶ πειθουσιν ὀξέως.

ΣΙΕ'. — ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Μὴ σου, ὦ μακάριε, τὸν εἰς τὴν ἀρετὴν δρόμον (46) τὸ μιὰρὸν καὶ θεομισῆ, ὡς γέγραφας, Ζώσιμον ἱερᾶσθαι τολμᾶν· ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο σε μᾶλλον βωννύτω εἰς τὸ πιστεύειν πάντως εἶναι χριστὴν, ἐν ᾧ ἐκάστη τὸ πρόσφορον ἀπονεμηθήσεται. Εἰ γὰρ πάντες ἐνταῦθα ἀπαλάμβανον τὰ προσήκοντα, οἱ μὲν τὰς ἀμοιβὰς, οἱ δὲ τὰ πείχειρα, περιττὸς ἦν ὁ τῆς χρίστως λόγος. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ μὲν φαῦλοι εὐήμεροῦσι, πολλοὶ δὲ σπουδαῖοι παρευμεροῦνται, αὐτὸ τοῦτο ὃ τὸν θορύβον ποιεῖ, τοῦ θορύβου καὶ τῆς ταρχῆς ὄφελαι εἶναι ἀναρρητικόν, ὅτι ἐκάστη τὸ πρέπον ἀποδοθήσεται. Οὐ γὰρ ἂν δίκαιος ὦν ὁ θεὸς ταῦτα περιεῖδε γινόμενα, εἰ μὴ ἐμελλε καὶ λόγων καὶ πράξεων καὶ ἐνοιῶν μετὰ ταῦτα ἀπαιτεῖν εὐθύνας· καὶ τοῖς μὲν τιμὰς, τοῖς δὲ τιμωρίας ὀρῶ ζεῖν.

ΣΙΓ'. — ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ

Ἦδη με, σὺν θεῷ δὲ εἰρήσθω, προσδόκησον ἐν τῷ μοναστηρίῳ· ἤξω γὰρ τὴν σὴν πρό γε πάντων ὀφόμενος θεοσέθειαν, καὶ τὸν διὰ πάντα θαυμάσιον θεοδόσιον, διὰ μακροῦ (47) φίλον ὄντα, καὶ σφόδρα ἡμῖν τετιμημένον, περιπτυσόμενος.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(46) Inter δρόμον et τὸ inserunt ambo codd. ἐνοχπέτω. POSSIN.

(47) Pro διὰ μακροῦ eodd. Vat. 650 et Alt. scribunt διὰ μικροῦ. Id.

De variis rhetorum dicendi generibus. (Confer. epist. 145.)

Τῶν συγγραφῶν οἱ μὲν ἀσχερὸν ἡγούνται μὴ σαφὲς εἶπαι, οἱ δὲ ἐν τῇ ἀσαφείᾳ τίθενται τὴν ἰσχὺν, καὶ οἱ μὲν τιμῶσι τὸ μέτριον, οἱ δὲ ἔξω φέρονται τῶν καιρῶν· οἱ μὲν τῶν ἠκριβωμένων ὧτων στοχάζονται, τοῖς δὲ ἀρκεῖ τὰ μειράκια εἶσαι· καὶ οἱ μὲν ἀμείνονες εἰς προσιμίου χρεῖαν, οἱ δὲ ἐν παραδειγμασίν εἰσι πλούσιοι· οἱ μὲν οἶκτον ἐμβαλεῖν δεῖνοι, οἱ δὲ θυμὸν τῶν μὲν τὸ βραδύ λυπηρὸν, τῶν δὲ τὸ ταχύ τερπνόν· οἱ μὲν ὕπνον ἐμποιοῦσι, μᾶ κατὰχρῶμενοι ἰδέα, οἱ δὲ καὶ ἀφαιροῦσι ταῖς μεταβολαῖς. Χρῆ τοίνυν τὸν βασανίσαι συγγράμματα δεῖνόν, πάσης καὶ χάριτος καὶ ἀπεχθείας ὄντα κρείττονα, ἐκάστου συγγραφῆως καὶ τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀρετὴν εἰδέναι· καὶ τῇ μὲν ψηφισασθαι, τῇ δὲ μέμ-

Scriptorum rhetorumque hi quidem turpe ducunt obscure dicere : alii in obscuritate decus collocant ; et alii medium tenent ; alii modum excedunt. Quidam acutis audiunt auribus ; alii contenti sunt adulescentes movisse. Nonnulli exordiis utentes præstant, exemplis alii abundant. Commiserationem quidam norunt incutere, iram alii. Quidam tarditate displicent, alii celeritate placeant. Alii unica dicendi forma somnum conciliant, alii celeritate eundem excutunt. Decet itaque eum, qui scripta aliorum sit exploraturus, amore atque invidia non superari, omnique adeo scriptori vitium juxta ac virtus cognoscenda : hanc quidem laudando, illam vero vituperando.

ΣΙΗ'. — ΑΦΘΟΝΙΩ.

CCXVIII. — ΑΠΗΤΟΝΙΟ.

Virginitas et fornicatio duo extrema, conjugium medium, sed virginitate inferius. (Confer. epist. 255.)

Καὶ ἡ παρθενία, ὧ βέλτιστε, καὶ ἡ πορνεία τὰ μέτρα τοῦ νόμου ἐξέθησαν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς. Ἡ μὲν γὰρ ὑπερέπτη, ἡ δὲ παρέβη. Καὶ ἡ μὲν τὰ κοῦφα καὶ ἀνωφερῆ, καὶ τὸν οὐρανὸν πολοῦντα ; ἡ δὲ τὰ κατωφερῆ καὶ βαρέα σώματα ἐμιμήσατο· ἡ μὲν διώκει τὰ μεταβολῆς κρείττονα, ἡ δὲ ἐκεῖνα, ὧν ἡ μεταβολὴ συμφορῆς, καὶ ἡ κλῆσις σύντροφος· ὁ δὲ τίμιος γάμος τούτων ἐκατέρων μέσος τυγχάνων, τῆς μὲν ἐστὶ κατώτερος πολλῶ, τῆς δὲ ἀνώτερος πλεόν, ἢ ὅσον αὐτὸς τῆς παρθενίας ἐστὶ ταπεινότερος. Διὸ καὶ τῆς μὲν στεφανουμένης, τῆς δὲ κατακρινόμενης, οὗτος σύμμετρον ἔχει τὸ ἐγκώμιον.

Virginitas, bone vir, ac fornicatio legis excedunt modum, etsi non eodem modo. Illa enim supergraditur ; hæc transgreditur. Illa, ut levia solent, sursum fertur, in cœlumque tendit : hæc deorsum rapitur, gravia imitans corpora. Illa sectatur mutationi non obnoxia, hæc mutationi cognata, ac potius obnoxia. Matrimonium his duobus interjectum ; alio quidem inferius est, altero vero sublimius. Virginitate enim conjugium minus est et humilium. Hæc enim coronata, et fornicatione judicio condemnata, in matrimonium suam etiam laudem eonsequitur.

ΣΙΘ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

CCXIX. — ΤΗΟΔΟΡΟ ΔΙΑΚΟΝΟ.

Cum suas paries egerit in Zosimo sodalibusque ejus admonendis, iniquum esse probat sibi imputari, quod admonitionibus non sit relictiis locus. (Confer. epist. 20 et 220.)

Εἰ λόγους ἐφασκον ἔχειν πάσης κακίας ἀναιρετικούς, εἰκότως ἂν εἶχον ἀλαζονείας αἰτίαν. Εἰ δὲ τοῦτο μάλιστα πάντων ἐπίσταμαι, ὅτι τοῦ μὲν παραινούντός ἐστι τὸ εἶπαι τὰ βέλτιστα· τοῦ δὲ συμβουλευομένου τὸ πεισθῆναι. Ὁ μὲν γὰρ τοῦ λέγειν, ὁ δὲ τοῦ πράττειν Κύριός ἐστι· τί παρὲς συγγινώσκειν, εἶγε ἀποδέξασθαι μὴ βούλοιο, αἰτιᾶ τὸν τότε αὐτοῦ μέρος κατορθώσαντα ; εἰ δὲ μὴ οὕτω καταδέχη, ὥρα σε καὶ τὴν ἀρῆρτον σοφίαν αἰτιάσασθαι, τὴν μῆτε τοὺς ἀποστατήσαντας Ἰουδαίους, μῆτε τὸν προδότην πείσανσαν. Τοσοῦτον γὰρ ἀπέσχον τοῦ πεισθῆναι, ὅτι ὁ μὲν προῦδωκεν, οἱ δὲ ἐσταύρωσαν. Εἰ δὲ καὶ μὴ πείσασα καὶ σώσασα, παρὰ πάντων ἀνακηρύττεται· ἀπὸ γὰρ τῆς προαιρέσεως, οὐκ ἀπὸ τῆς ἐκθάσεως τὰ πράγματα κρίνεται· τί αἰτιᾶ τὸν τοσαῦτα πεποιηκότα, καὶ μὴ δυναθέντα πείσαι Μαρτινιανόν τε καὶ Ζώσιμον, καὶ Μάρωνα, καὶ Εὐστάθιον ἀποσχέσθαι κακίας ; Τοσοῦτον γὰρ ἀπέχω τοῦ ἐρυθριᾶν ἐπὶ τούτῳ (καίτοι ἐρυθριᾶν (48) παντὸς μᾶλλον, ὡς γε ἐμαυτὸν· ἐν οἷς τὸ ἐρυθριᾶν καλὸν, ἐπιστάμενος), ὅτι καὶ σεμνύνομαι ἐπὶ τῷ

Si sermones habere me dixissem malitiam omnem tollentes, merito gloriandi ansam haberem. Si vero illud omnium ipse probe novi, adhortantis quidem esse optima dicere ; ejus vero, cui persuadetur, aures accommodare et reddere : quare si quando laudare nolles, saltem ignoscere deberes. Vituperas enim eum qui quæ suarum erant partium explevit. Si enim nec hoc fateris, jam et ineffabilem Dei sapientiam reprehendere poteris, quæ nec apostatanti genti Judaicæ, nec Judæ proditori persuasit. Tantum enim aberat ut persuaserit, ut hic quidem venderit, illa vero natio cruci affixerit. Si vero divina illa sapientia quæ neque illis persuasit, neque eos salvavit, ab omnibus laudetur (a consilio enim, non ab eventu res judicantur), quid accusas conantem et non valentem persuadere Martiniano, Zosimo, et Maroni atque Eustathio, ut ab improbitate desistant ? Tantum absum ut propterea erubescam magis quam quisquam alius, si mihi ipsi non persuadeam illa, in quibus erubescere pulchrum esse scio, ut etiam glorier in hoc, ut ex parte sal

VARIE LECTIONES ET NOTÆ

(48) Pro ἐρυθριᾶν solus cod. Alt. scribit, ἐρυθρίων ἂν. Possin.

tem passionum Christi Domini possim esse particeps, **A** κἄν ἐκ μέρους τοῖς Δεσποτικῆς πάθεσι κεκοινωνη-
κέναι.

CCX. — EUTONIO DIACONO.

De Zosimi et Maronis vitis iterum, et de Judaica perfidia. (Vide sup. et epist. 20, De Juas proditore.)

Si quodvis supplicio dignum scelus committunt, et impura quæque verba proferunt Zosimus et Maron, atque in optimam quemque incurrant: quæ neque dicenda, neque re sint exsequenda dicentes pariter et agentes: noli existimare ultionem a Deo negligi, mirare potius longanimitatem divini numinis ad poenitentiam ipsos invitantem, et excusationem præcisam, verum enimvero post non diu vel in hac vita, vel in altera gravi eos supplicio insequentem. Si enim qui ante diluvium nefanda patrantes ⁴⁶, vel in Sodomis immane peccantes ⁴⁷, aut si in Dominum insanientes rabie Judæi impuniti abierunt, abibunt et isti. Si vero illorum alii sunt fluctibus obruti, alii igni ac bello extincti perierunt, ut omnes cum priores tum futuras tragedias obscurarint, etiam hic ultimas has patientur, pœnas. Cur igitur nihil id facis, quasi sint impuniti? Ibi enim pœnas daturus notum, veritate ita pronuntiante: « Tolerabilis erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum in die iudicii, quam civitati illi ⁴⁸: quia Jerusalem persecuta est veritatis præcones. Hæc ideo reult, tanquam sint illi gravius puniendi, Sodomitæ vero remissis ac mitius, non modo quia in hac vita pœnas penderunt, sed et quia contra naturam vino ac libidine sunt debauchati. Judæi ^C vero adversus naturam Dominum deliquerunt.

CCXXI. — EIDEM.

De pœna hujus et alterius vitæ. (Ex hac et superiore epist. constata epist. 203, lib. III.)

Scito, bone vir, quod si leviter ac tolerabili modo curatuque facile peccavimus, ideoque adversi quid patimur, tunc crimina detergimus. Gravia vero atque immodica patrantes, in altera etiam vita luemus. **626** Levius tamen ac mitius, si quid hic patimur adversi; gravius vero, si nihil hic passi vita decedimus. Verum ne me dicas veluti narrare, ac non demonstrare, testibus utendum est necessariis. **D**ivinus itaque Paulus de iis, qui hic delicta luunt, testis omni exceptione major, redarguens eos, qui indigne sacramenta perceperant: « Ideo, inquit, inter vos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multo. Quod si nosmetipsos dijudicaremur, non utique judicaremur. Dum judicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur ⁴⁹. » **M**hæd etiam igni excruciato diviti dictum ab Abrahamo eodem pertinet: « Fili, recordare quia recepti boni in vita tua. Lazarus similiter mala ⁵⁰. »

Εἰ μὴδὲν μετ' ἀκολασίας (49) ἔργον ἀπρακτον, μήτε λόγον αἰσχρὸν ἄβρητον, ὡς φησ, παραλειπόμενος Ζώσιμος τε καὶ Μάρων, ἐτι κατὰ τῶν ἀρίστον ἐπιφύονται, ἃ μήτε λόγῳ βήτῃ, μήτε ἔργῳ φορητὰ καὶ φράζοντες καὶ πράττοντες· μὴ τῆς θείας δίκης ἀμέλειαν καταψηφίσῃ, ἀλλὰ θαύμαζε αὐτῆς τὴν μακροθυμίαν, τὴν νῦν μὲν εἰς μετάνοιαν αὐτοὺς καλοῦσαν, καὶ τὴν ἀπολογίαν ἀποτεμνομένην, μικρὸν δὲ ὕστερον ἢ ἐνταῦθα, ἢ ἐκεῖ κολάσει σφοδρῶτά τῃ αὐτοὺς μετελευσομένην. Εἰ μὲν γὰρ οἱ πρὸ τοῦ κατακλισμοῦ ἃ μὴ θέμις δράσαντες, ἢ ἐν Σοδόμοις ὑπερδύρα πταίσαντες, ἢ οἱ κατὰ τοῦ Δεσπότητος ἐπιλυτήσαντες Ἰουδαῖοι ἀτιμωρήτοι διέφυγον, διαφεύξονται καὶ οὗτοι. Εἰ δὲ ἐκείνων ἐνταῦθα οἱ μὲν κατεκλύσθησαν, οἱ δὲ πυρὸς, οἱ δὲ πολέμου ἔργον γεγέννηται, ὡς πάσας καὶ τὰς ἔμπροσθεν, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα ἀποκρύψαι τραγῳδίας, κάκεισε δὲ τὰς ἐσχάτας πείσσονται τιμωρίας· δι' ἣν αἰτίαν ὀλιγωρεῖς, ὡς ἀτιμωρήτων τούτων ὄντων; Ὅτι γὰρ κάκει δώσουσι δίκην, ὅλον, ἐκ τοῦ τὴν ἀλήθειαν εἰρηκέναι. « Ἀνεκτότερον ἔσται γῆ Σόδομων καὶ Γομόρρων, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ, » τῇ διωξάσῃ δηλονότι τοὺς τῆς ἀληθείας κήρυκας· τούτο δὲ εἶπεν, ὡς ἐκείνων μὲν ἀργαλεωτέραν δωσόντων δίκην, Σοδομιτῶν δὲ ἡμικωτέραν, οὐ μόνον διὰ τὸ κἀνταῦθα δεδωκέναι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τοὺς μὲν κατὰ τῆς φύσεως πεπαρμηκέναι, τοὺς δὲ κατὰ τοῦ Δεσπότητος τῆς φύσεως λελυτηκέναι.

ΣΚΑ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ἰσθι, ὦ ἀγαθὲ, ὅτι εἰ οἰστὰ καὶ φορητὰ καὶ εὐτάτα πταίσομεν, καὶ πάθοιμεν τι ἐνταῦθα δεινὸν, ἀποτριβόμεθα τὰ πταίσματα· εἰ δὲ ἀπάνθρωπα καὶ δεινὰ, κάκεισε τιμωρηθῶμεθα, κοφύτερον μὲν, εἰ κἀνταῦθα τι πάθοιμεν, βαρύτερον δὲ, εἰ ἀπαθεῖς ἀπέλθοιμεν· ἀλλ' ἵνα μὴ λέγειν ἔχοις ὡς αὕτη ἀπφασίς ἐστι καὶ οὐκ ἀπόδειξις, διὰ μαρτυριῶν ἀξιοχρέων βαδίζεται ὁ λόγος. Περὶ οὖν τῶν ἐνταῦθα ἀπτριβομένων τὰ πταίσματα, μάρτυς παραγραφῆν μὴ ἐπιδεχόμενος ὁ θεοπέσιος Παῦλος, λέγων περὶ τῶν ἀναξίως τῶν μυστηρίων μετεληφόντων· « Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄβρωστοι, καὶ κοιμῶνται· ἱκανοί· εἰ γὰρ ἐαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ, ὑπὸ Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὶν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. » Καὶ τὸ εἰρημένον δὲ πρὸς τὸν Ἀποπηγανίζόμενον πλοῦσιον, ταύτης ἐστὶ τῆς ἐννοίας, ὅτι « Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, ὁμοίως δὲ καὶ

⁴⁶ Gen. vi, f seqq. ⁴⁷ Gen. xix, f seqq. ⁴⁸ Matth, x, 15. ⁴⁹ I Cor. xi, 30-32. ⁵⁰ Luc. xvi, 25.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(49) Pro μετ' ἀκολ. codd. Vat. 650 et Alk. habent μήτ' ἀκ. POSSIM.

Λάζαρος τὰ κακά· οὗτέστιν, εἰ πέπρακται σοὶ ἅτις χρηστὸν, τοῦτ' ἀπειληφας, τρυφήσας καὶ μηδεμιᾶ; πειραθεὶς μεταβολῆς. Εἰ δὲ τι κάκεινῳ πεπλημμέληται, τοῦτ' ἀπειληφέν ἐν τῇ ἀπαραμυθίῳ πενίᾳ δεδαπανημένος· περὶ δὲ τῶν κἀνταῦθα δεδωκότων δίκην, κάκει δωσόντων, αὐτὸς ὁ κριτὴς ἐν Εὐαγγελίοις ἀπεφάνετο· « Ἀνεκτότερον ἔσται γῆ Σοδόμων καὶ Γομορρῶν, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. » Καίτοι κἀνταῦθα δεδώκασιν δίκην καὶ Σοδομίται καὶ Ἰουδαῖοι, οἱ μὲν πυρὶ δαπανηθέντες, οἱ δὲ πολέμῳ καὶ λιμῷ παραδοθέντες, καὶ εἰς τοσαύτην ἀπορίαν καταστάσαντες, ὡς καὶ τῶν οἰκείων γεύσασθαι παιδῶν· πάντως γὰρ ὑπ' ὀδόντας ἔλθειν ἢ ἀνάγκη ἐξεδιάσαστο.

AKB. — Τῷ ΑΥΤῷ.

De eadem re, in mercedis distributione. (Vide epist. 78, 302.)

CCXXII. — EIDEM.

Ὅπερ πρῶν περὶ τῶν ἀμαρτημάτων ἔφην, τοῦτο νῦν περὶ τῶν κατορθωμάτων ἐρῶ· ὅτι μικρὰ καὶ εὐτελῆ κατορθώσας, εἰ ἀπολαύσει τινὸς χρηστοῦ ἐνταῦθα, ἀφῆξει τὸν μισθόν. Εἰ δὲ μέγала καὶ ὑπερφυῖ καὶ ἀξιοθαύμαστα, κάκεισε ἀπολήσεται, μετρίως μὲν, εἰ κἀνταῦθα ἀπειληφῆ. Τὸ γὰρ ἐνταῦθα λαθεῖν ὑποτέμνεται μισθοῦ μέρος οὐ μικρόν· ὑπερβαλλόντως δὲ, εἰ μὴ ἀπειληφέν. Καὶ εἰ βούλει, διὰ παραδείγματος σαφηνίσω τὸ λεγόμενον. Ἔστωσαν ὑποθέσεως χάριν δύο δίκαιοι, ἄκροισι τὴν ἀρετὴν· ἄλλ' ὁ μὲν ἐνταῦθα πλουτεῖτω, ὁ δὲ πενέσθω· ὁ μὲν δοξαζέσθω, ὁ δὲ ὑβριζέσθω· ὁ μὲν παρὰ πάντων ἐπαινεῖσθω, ὁ δὲ κωμωδεῖσθω. Ἄρα ἀπελθόντες ἐκεῖ τὸν ἴσον λήφονται στέφανον; Οὐ φημι ἔγωγε, καίτοι ἰσους γε ἑαυτοὺς ἔφαμεν εἶναι κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον· ἀλλ' ἡ τοῦ ἐνταῦθα βίου ἀνωμαλία τὴν ἰσότητα τῆς ἀρετῆς εἰς τὸ ἀνίσον καταστήσει· οὐ τοῦ ἀδεκάστου χριστοῦ ἄδικον ψηφισμένου, ἀλλὰ τῷ μὲν κἀνταῦθα κάκει τὸν μισθὸν συμμετρησομένου, τῷ δὲ ἄκρατον τὴν εὐφροσύνην βεβαίωςαντος· δίκαιον γὰρ τοσαῦτα μὲν κατορθώσαντα, μὴ τῶν αὐτῶν δὲ ἀπολαύσαντα, μείζονι καὶ λαμπροτέρῳ κοσμηθῆναι στεφάνῳ. Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῶν κατορθωμάτων, ὧ μακάριε, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀμαρτημάτων τὸ αὐτὸ ἀκολουθεῖ. Ἔστωσαν γὰρ, εἰ δοκεῖ, δύο ἀμαρτωλοὶ, εἰς αὐτὴν τῆς κακίας φθάσαντες τὴν κορυφὴν, ὡς μηδὲν ἕτερον ἕτερου διαφέρειν· ὧν ὁ μὲν πλουτεῖτω, ὁ δὲ πτωχεύετω· ὁ μὲν τιμάσθω, ὁ δὲ ὑβριζέσθω· ὁ μὲν ἀρχέτω, ὁ δὲ κολαζέσθω. Ἄρα ἀπελθόντες ἐκεῖ τὴν αὐτὴν δώσουσι δίκην; οὐκ ἔγωγε οἶμαι, καίτοι ἰσους γε αὐτοὺς ἔφημεν εἶναι κατὰ τὸν τῆς κακίας λόγον· ἀλλ' ἡ τοῦ ἐνταῦθα βίου κατὰστασις τὴν ἰσότητα τῆς κακίας ἀνίσον εἰς τὸν τῆς ἀναστάσεως ἀποφαίνει καιρὸν, οὐ τῆς δίκης τὸ δίκαιον παροφιομένης, ἀλλὰ τῷ μὲν κἀνταῦθα κάκει τὴν τιμωρίαν συμμετρησομένης, τῷ δὲ ἐκεῖ (50) ἀπαραμύθητον τὴν κόλασιν ψηφισομένης. Δίκαιον γὰρ τὸν τὰ αὐτὰ μὲν δεδρακότα, μὴ τὰ αὐτὰ δὲ πεπονθότα, μείζονα δοῦναι δίκην.

Quasi diceret? Si quid boni in vita fecisti, hoc recepisti deliciando, nullamque expectas mercedem. Si quid vero a Lazaro humanitus est commiasum, expiatum id ab inconsolabili inopia propemodum absumpto. De iis vero qui hic pœnas dederunt, luent vero et in altera vita, testatur et ipse iudex in Evangeliiis : « Tolerabilius erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum, quam civitati illi ». Et si vero luerunt et hic Sodomitæ atque Judæi, illi quidem cœlesti igne consumpti; hi vero bello et fame attriti, ad eam, inquam, adacti ciborum penuriam, ut et liberos obsessi a Romanis devorarint. Omnia enim ut dentibus vorarent, summa compulsi estegestas.

Quod nuper de peccatis scripseram, idem nunc de bonis dicam moribus : quod qui parva et facilia recte gesserit, si quid est boni adeptus, præmium retulit. At qui magna et admiranda fecerit, accipiet nihilominus et illic mercedem, etsi mediocria hic fuerit consecutus. Hic enim potiri est non parvam mercedis accipere portionem. Abundanter vero remunerabitur, si nihil acceperit. Id ego exemplo, si ita videbitur, explanabo. Sint, verbi gratia, duo justi virtute maxime præditi : unus dives, alter inops. Ille celebris sit, hic injuria prematur. Laudetur ille per omnia, hic reprehendatur. An forte hinc abeuntes pari afficiuntur corona? Non equidem existimo, etsi virtutis ratione pares dixerim? sed vitæ huc traductæ ratio dispar virtutis æqualitatem ad inæqualitatem adducet, iudice incorrupto iniquum nihil statuente, sed hie et illic præmium cuique ordinante, quo meram augebit lætitiām. 627 Æquum enim erat tantopere castigatum moribus, neque hic eadem bona adeptum, majore atque illustriore ornari corona. Idem, o bone vir, non in justis modo valet, sed et peccatoribus usuenit. Demus, si videtur, boni delictis sint obnoxii eodemque in gradu peccatorum constituti; neuter vero alterum crimine vincat, quorum hic quidem sit locuples, alter inops? Hic injuria prematur, honore vero ille afficiatur. Unus cum imperio sit, castigetur alter. An igitur altera in vita eadem sint pœna plectendi? minime vero, tametsi pares delictis dixerim. Sed hujus vitæ status malitiæ æqualitatem facit in æqualem apparere in resurrectione carnis, non justitia justum ipsuno spernente, sed hujus vitæ supplicium cum futuro commensurante; alteri vero ibi inconsolabilem pœnam statuente. Justum est enim eadem quidem facientem, non eadem tamen perpessum graviores dare pœnas.

⁵¹ Matth. x 15

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(50) Pro τῶδε ambo iidem codd. scribunt τῶν δ' ἐκεῖ, etc. Possin

CCXXIII. — HARPOCRÆ RHETORI.

A

ΣΚΓ'. — ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤΗ.

Virtutem potius cum adversitatibus, quam vitia cum jucunditate, colenda. (Confer. epist. 18, 68, 229, 284, 294 et 445.)

Scio mihi partim creditum non iri, partimque hyperbole videbor uti, nisi meum noveris morem: alterius fortasse non dixero. Novi etenim plerosque per se de aliis ferre solere iudicium. Dico libentius me bonum agendo adversa pati, quam male agendo coronari. Ut enim transeam virtuti coronam in altera vita repositam, pœnam vero improbitati præparatam, virtus ipsamet corona ac merces mihi esse videtur, et vitium esse supplicium. Et non prælegerim, si virtutem quidem calumniantur; vitium vero extollunt: et illam quidem deserere, hoc vero amplecti. Verumenimvero hanc quidem injuria licet affectam amplector et amo, vitium vero, tametsi coronatum, execror atque odi.

Οἶδα ὅτι παρά τινων μὲν ἀπιστηθήσομαι, παρά τινων δὲ ὑπερβολῇ κεχρηῆσθαι νομισθήσομαι· πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ περ οἶσά μου τὸν τρόπον (ἄλλο γὰρ ἴσως οὐκ ἂν εἶπον· οἶδα γὰρ πολλοὺς ἐκ τῶν καθ' ἐαυτοὺς καὶ τὰς περὶ τῶν ἄλλων φέροντας ψήφους), φημί, ὅτι ἀσμενέστερον (51) ἀρετὴν ἀσκῶν ἐνταῦθα πάσῳ κακῶς, ἢ κακίαν μετιῶν στεφανοῦμαι. Ἴνα γὰρ παρῶ τὸν στέφανον τὸν τῇ ἀρετῇ ἐκείσε εὐτρεπισθέντα, καὶ τὴν κόλασιν τὴν τῇ κακίᾳ ἐτοιμασθεῖσαν, αὐτὴ ἡ ἀρετὴ στέφανος εἶναι μοι δοκεῖ, καὶ ἡ κακία κόλασις. Καὶ οὐκ ἂν ἐλοιμην, εἰ τὴν μὲν ἀρετὴν ὕβριζοῖεν τινες, τὴν δὲ κακίαν στεφανοῖεν, τῆς μὲν ἀποφοιτῆσαι, τῆς δὲ ἀντιλαβέσθαι· ἀλλὰ τὴν μὲν καὶ ὕβριζομένην ἀσπάζομαι καὶ φιλῶ, τὴν δὲ καὶ στεφανομένην βδελύττομαι καὶ μισῶ.

CCXXIV. — HYPATIO REMPUBLICAM ADMINISTRANTI.

Avaritiam fugiendaam. (Confer. epist. 8, 55, 67, 142.)

Quandoquidem difficile, hoc est, molestum sit, qui divitiarum captus amore est, respicere (ægre enim emendari potest, ne dicam, inemendabilem hujusmodi esse), nihil non agendum, ne hoc malo capiaris. Facilius enim est non capi, quam semel captum ab eo morbo liberari.

Ἐπειδὴ χαλεπὸν, τουτέστι δύσκολον, τὸν εἰς ἔρωτα χρημάτων ἐμπεσόντα ἀνανεῦσαι (δυσδιόρθωτος γὰρ, ἵνα μὴ εἴπω ἀδιόρθωτος, ὁ τοιοῦτος γίνεται), πάντα χρὴ πράττειν, ὥστε μὴ ἄλῳναι τῷ δεινῷ. Εὐκολώτερον γὰρ μὴ ἄλῳναι, ἢ ἀλόντα ἀνακτήσασθαι ἐαυτὸν.

CCXXV. — PALLADIO DIACONO.

ΣΚΔ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Qui bene paruerit, is recte imperabit. (Plut. Aristot. et alii; conf. epist. 455, et ibi notata σχολ. Similis huic ad eundem epist. 275.)

Si legibus, quibus respublica administratur, **628** subjectos minime convenit refractarios esse, multo minus qui imperant. Qua enim ratione subditis leges proponent, vel justum ab injusto discernent, qui imperare nesciant? Horum itaque rudes et ignari, quique nihil recte imperare (quod sane munus non est exiguum) didicerint, mandare si aggrediantur, idem illis usuerint, quod aurigandi imperitis, currus conscendens ausis, qui se et equos perditum eant: vel navigandi rudibus in tantam erumpentibus dementiam, ut ingentem navem gubernaculo regere dum tentant, in profundum pelagi simul demergantur. Quisquis itaque salutem amat suam, primo se multorum subditorum numero aggreget. Quod si nimius ipsum imperandi amor invaserit, illum a se repellat: aut imperium recte ferendo posse recte imperare discat; et ne se negotio ingerat. Sin ad id vocatus fuerit, recuset, si fieri possit, satius enim; sin vero etsi sub legibus, imperans obediet.

Εἰ τοὺς ὑπηκόους τῶν νόμων, καθ' ὧν πολιτεύονται, ἀνηκόους εἶναι οὐ χρὴ, πολλῷ μᾶλλον τοὺς ἀρχεῖν λαχόντας· πῶς γὰρ ἂν τοῖς ἀρχομένοις διαλεχθεῖεν, ἢ τὸ δίκαιον ἐκ τοῦ ἀδίκου διακρίνοιν, οἱ μὴδὲ ὅπως χρὴ ἀρχεῖν ἐπιστάμενοι; Ὅσοι οὖν τούτων ἀπειροὶ ὄντες, καὶ οὐδὲ καλῶς ἀρχεσθαι μεμαθηκότες (καὶ τοῦτο γὰρ οὐ μικρὸν), ἀρχεῖν ἐπεχειρήσαν, ταυτὸν πεπὸνθασιν τοῖς ἀπείροις μὲν που (52-53) ἡνιοχεῖν, ἐπιθῆναι δὲ τοῖς δίφοις τολμήσασσι, καὶ ἐαυτοὺς καὶ τοὺς ἵππους προσαπολέσασιν· ἢ τοῖς ἀπειροθαλάττοις μὲν, εἰς τοσαύτην δὲ μανίαν ἐξοκειλάσιν, ὡς καὶ μυριαγωγῶν ὀγκάδα οἰακίαι ἐπιχειρήσαι, μεθ' ἧς εἰς τὴν βυθὸν τῆς θαλάττης ἐχώρησαν. Ὅ τοῖνον τῆς σωτηρίας ἐαυτοῦ ἀντιποιοῦμενος, μάλιστα μὲν εἰς τὴν τῶν ἀρχομένων ἐαυτὸν καταταττέτω πληθύν· εἰ δὲ ἄτοπος ἀρχῆς ἔρως αὐτῷ ἐπιπταίη, ἐξελαυνέτω τοῦτον ἀφ' ἐαυτοῦ, ἢ διὰ τοῦ καλῶς ἀρχεσθαι τὸ δύνασθαι καλῶς ἄρξαι παιδεύσθω· καὶ μὴ ἐπιβρίπτέτω μὲν ἐαυτὸν τῷ πράγματι· εἰ δὲ κληθεῖη, παραιτείσθω, εἰ οἶδ' ἂν τι· ἀμεινον γάρ· εἰ δὲ μὴ, κἀν ὑπὸ τῶν νόμων, βασιλευόμενος ἀρχέτω.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(51) Ἀσμενέστερον iidem mutant in ἀσμενέστατα, et vers. seq. pro πάσῳ scribunt πάσῳων. Possin.

(52-53) Pro ποῦ habent τοῦ codd. Vat. 650 et Al. lb.

De bono tentationum. Et in illud Christi : « Orate ut non intretis in tentationem ». (Confer. epist. 39, 68, 76, lib. II.)

Τί εἰς πολλοὺς καταφεύγεις, ἔξῃ εἰς ἓνα; τί πολλοὺς κολακεύεις, παρὸν ἓνα ἀντιβολεῖν; Τί τοὺς ἀσθενεῖς ἐπὶ συμμαχίαν καλεῖς, δέον ἐπὶ τὴν ἀήτητον δεξιάν καταφεύγειν, καὶ παντὸς ἀπὸ ἀλλήλων πειρασμοῦ; Πειρασμὸς γάρ ἐστιν, οὐ τὸ περιπεσεῖν πειρασμῷ, ὡς ἡγή, ἀλλὰ τὸ ἤττηθῆναι αὐτῷ· ὅτι δὲ τοῦτο, εἰ καὶ δοκεῖ πολλοῖς ἀπιστον εἶναι, ἀληθές ἐστιν, ὁλίγα τινὰ ἐκ τῶν ἱερῶν μεταχειρισάμενος Γραφῶν, δῆλον ποιήσω. Τὸ μὲν οὖν παρὰ τοῦ Παύλου ῥηθὲν, « Οὐδεὶς στεφανοῦται, εἰ μὴ νομίμως ἀλήθῃσιν, » ἐπειδήπερ τίσι δοκεῖ μόνους τοὺς τῆς ἀρετῆς αἰνιττεσθαι πόνους, παραλείψω, ἐφ' ἑτέραν δὲ ἤξω ῥηθῆναι. Εἶπεν ὁ ἀνδρειότατος Ἰωβ· « Πειρατήριον ἐστὶν ὁ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς. » Εἰ τοίνυν αὐτὸς ὁ βίος πειρατήριον ἐστὶν, πῶς οἶόν τε τὸν ἐν τῷ πειρασμῷ ὄντα, πειρασμῷ μὴ περιπεσεῖν; Τὸ γάρ παρὰ τῆς Ἀληθείας λεχθὲν, « Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, » τοιοῦτόν ἐστι. Προσεύχεσθε, ἵνα μὴ ἤττηθῆτε τῷ πειρασμῷ. Οὐ γάρ εἶπεν, μὴ ἐμπεσεῖν, ἀλλὰ μὴ εἰσελθεῖν, τούτεστι, μὴ καταποθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Μὴ ἐμπεσεῖν μὲν γάρ, οὐχ οἶόν τε, ἐμπεσόντα δὲ ἀνευρίσασθαι (54) καὶ στεφανωθῆναι οἶόν τε. Καὶ εἰ βούλει, διὰ παραδείγματος συντομιωτάτου τοῦτο ποιήσω σαφές. Δυνατὸν μὲν γάρ ἐμπεσόντα τινὰ εἰς λέοντα διασωθῆναι ἢ ῥώμη, ἢ τέχνη· καὶ τί λέγω διασωθῆναι; Τινὲς γάρ καὶ ἐχειρώσαντο τοιοῦτους θήρας. Τὸν δὲ καταδρωθέντα καὶ εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ θηρὸς γεγεννημένον, πῶς ἐνεστι διαφυγεῖν; Τοῦτο τοίνυν ἐστὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ῥηθὲν· ὅτι ἀδύνατον μὲν ἐστὶ μὴ περιπεσεῖν πειρασμῷ, δυνατὸν δὲ περιγενέσθαι· καὶ ἑκατέρου οὗτων καὶ ἐγγυηταὶ καὶ μάρτυρες οἱ ἅγιοι πάντες, οὓς τοσαῦτα νιφάδες πειρασμῶν κατετόξευσαν, ὡς ὄλον σχεδὸν τὸν τῆδε βίον διαβληῖσαι. Οὐδεὶς οὖν αὐτῶν εἰσῆκουσθη, φαίη τις ἀν' εἰσῆκουσθησαν μὲν οὖν· τὸ δὲ εἰσακουσθῆναι τοῦτο ἦν, οὐ τὸ μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμόν· ἀδύνατον γάρ· ἀλλὰ τὸ ἐμπεσόντα, μὴ μόνον ἀβλαβῶς, ἀλλὰ καὶ μετὰ στεφάνων ἐκ τοῦ σταδίου ἐξελθεῖν. Μὴ τοίνυν τὸ περιπεσόντες λαμπρότεροι ἀποφανθῆναι.

ΣΚΖ'. — ΘΕΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

D

CCXXVII. — THEONI EPISCOPO.

Læsi nostras injurias vindicamus, Dei vero negligimus. (Conf. epist. 248.)

Ἴσθι, ὦ βέλτιστε, ὡς (55) κἀν τοῦτ' πταλομεν, τὰ μὲν εἰς ἑαυτοὺς δρώμενα ἐκδικοῦντες, τὰ δὲ εἰς τὸν θεὸν παρορῶντες. Ὅταν μὲν γάρ ἡμεῖς ἀδικώ-

Scito, optime vir, in hoc a nobis peccari, dum quæ in nos commissa sunt, vindicamus; quæ vero in Deum, negligimus. Cum enim iniuria nos affici-

⁵³ Matth. xvi, 41. ⁵⁴ II Tim. II, 5. ⁵⁵ Job vii, 1.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(54) Ἐμπεσόντα δὲ ἀνευρίσασθαι. Notus hic in eleganti hac epistola Isidori περὶ πειρασμοῦ. Conjeceram leg. pro ἀνευρίσασθαι, ἀγωνίσασθαι; post etiam ἀναβρίσασθαι, ut ἀναβρίπτειν μάχην ἢ κίνδυνον, *subire pugnam aut periculum*. Nunc assentior viro docto reponenti ἀνεσθαι ab ἀνευάζω, quod est, *victorem aut ovantem celebrare*. Supra paulo est μὴ εἰσελθεῖν· sic dictum fortasse, ut La-

tinis in stadium prodire, aut in scamma: utque, in scenam prodire. SCHOTT. — Pro ἀνευρίσασθαι solus cod. Alt. habet ἀναβρίσασθαι, unde forte gradus fieri ad primigeniam lectionem assequendam possit, quam suspicor fuisse ἀναβρίσασθαι. hoc enim satis cum sequenti στεφανωθῆναι convenit. Possin.

(55) Ὡς mutant in ὅτι. codd. Vat. 650 et Alt. Possin.

mur, utilissima est mansuetudo ac lentitas. At cum Deus læditur, ut sit, a vino lasciviaque injuriam inferentibus (nec enim unum in æternum Deum noxæ committitur genus) irasci justius sit, quam connivere. Nos contra facimus, qui inimicis nolumus ignoscere : iis vero qui in Deum linguam exerunt, mites sumus atque benigni. Indignatus est aliquando mitissimus Moses Israelitis, qui vitulum conflaverant⁵⁵ ; quæ ira omni melior fuit mansuetudine. Elias idololatris⁵⁶, et Joannes Baptista Herodi⁵⁷, et Paulus Ælymæ iratus, non suam, sed vindicantes divini numinis injuriam⁵⁸ : quod etsi sibi sufficiat, bonorum tamen in vitia odium complectitur, injurias vero sibi illatas spernebant. Hanc enim virtutem ac philosophiam veram existimabant.

CCXXVIII. — AUSONIO CORRECTORI. B

Ad justitiam ut judicem invitat.

Fortitudinem tuam legum robore armatam docet cogere, ut ab injuria illi absterneant armantes dexteram suam contra imbecilliores, dum unde non oportet, lucrum facere conantur.

CCXXIX. — JACOBO LECTORI.

Virtus, etsi laboriosa, ipsa tamen sibi merces. (Supr. 223.)

Etsi laboriosa mihi virtus est, ipsum tamen ipsius opus, quod merces sequitur, alterum donum esse videtur. Admiror adhuc magnopere divinæ largitatis majestatem, quandoquidem coronæ coronam gratificandi accumulat Deus, veram virtutem cælesti exornans regno.

630 CCXXX. — EIDEM.

Bonos offendi non decet malorum felicitate. (De Eusebio Pelusii episcop. conf. epist. 16, 140, 147, 196, 249, 250.)

Cave contra Deum malos tolerantem vocifereris propter Eusebii ejusque assecularum res secundas : qui virtuti quidem inimici, improbitatem extollunt, eaque se jactant : verum admirare potius immensam illam Dei benignitatem ad poenitentiam ipsos vocantem, utque se ipsi agnoscat, precare, ut tu officiculo libereris, ipsi vero supplicio, cultusque divinus dedecore. Quod ni fiat, ad extremum usque improbitate debacchabuntur, et furore ac rabie laborabunt, ob quæ in altera vita patientur, agnoscent moderate vitam instituere temperanterque vivere quanto sit præstabilius.

CCXXXI. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Monet ut senescens tandem respiscat ob imminentem vitæ terminum. (Vide epist. 22 et 99.)

Juvenes quidem ignotum habent vitæ terminum ; senes vero manifestum. Illi enim, tametsi mors vereatur neminem (grassatur enim per omnes ætates atque ordines), sperant se ad senectam perven-

μεθα, ἢ πράτης χρησιμωτάτη· ὅταν δὲ τὸ Θεῖον, τόγε τῶν παροινούντων μέρος (οὐδεμία γὰρ εἰς τὴν ἀχάρατον ἐκσίνην φύσιν διαβαίνει βλάβη), τῆς ἐπειχειας ὁ θυμὸς ὠραϊότερος· ἡμεῖς δὲ τούναντιον δρῶμεν, τοῖς μὲν ἡμετέροις ἐχθροῖς ἀσύγγνωστοι, τοῖς δὲ κατὰ τοῦ Θεοῦ ὀπλιζοῦσι τὴν γλῶτταν ἡμεροὶ ὄντες καὶ φιλόανθρωποι. Ἐγανάκτησέ ποτε Μωϋσῆς ὁ πρῶτατος κατὰ τῶν μοσχοποιησάντων ἀγανάκτησιν πάσης πράττης κρείττονα, καὶ Ἥλιος κατὰ τῶν εἰδωλολατρῶν, καὶ Ἰωάννης καθ' Ἡρώδου, καὶ Παῦλος κατὰ τοῦ Ἐλύμα· οὐχ ἑαυτοῦς, ἀλλὰ τὸ Θεῖον ἐκδικοῦντες, ἀρκοῦν μὲν ἑαυτῶ, τὴν δὲ τῶν φιλαρέτων μισοπονηρίαν ἀποδεχόμενον (56)· τὰς δὲ εἰς ἑαυτοῦς ὕβρεις παρεώρων ταύτην γὰρ ἀρετὴν εἶναι ἐνόμιζον καὶ φιλοσοφίαν.

B ΣΚΗ. — ΑΥΣΟΝΙΟ ΚΟΡΡΗΚΤΟΡΙ.

Πρέπει τῇ σῆ ἀνδρίᾳ, τῇ τῶν νόμων ὀπλισμένη ἰσχύϊ (57), ἀναγκάζειν ἀπέχεσθαι τοῦ ἀδικεῖν, τοὺς ὄθεν οὐ χρὴ κερδαίνειν ἐπιχειροῦντας κατὰ τῶν ἀσθενεστέρων ὀπλιζοντας τὴν δεξιάν.

C ΣΚΘ. — ΙΑΚΩΒΟ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Ἐμοὶ εἰ καὶ ἐπιπόνος ἔστιν ἡ ἀρετὴ, ἀλλὰ γε καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον αὐτῆς, ᾧ ὁ μισθὸς ἔπεται, ἕτερον δῶρον εἶναι δοκεῖ. Καὶ λίαν θαυμάζω τῆς θείας μεγαλοδωρεᾶς τὴν φιλοτιμίαν, ὅτι στέφανον στεφάνω χαρίζεται, τὴν ἀχιδὴλον ἀρετὴν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ κομοῦσα.

C ΣΑ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Μὴ καταθῶ τῆς θείας ἀνεξικακίας διὰ τὴν Εὐσεβίου καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ συγχροτουμένων εὐημερίαν· οἷσινε τὴν μὲν ἀρετὴν ὕβριζοντας, τὴν δὲ κακίαν στεφανοῦντες καὶ ἐναδρόνουνται· ἀλλὰ θαύμαζε αὐτὴν, τὴν δι' ὑπερβάλλουσαν χρηστότητα εἰς μετόνοιαν αὐτοῦς καλοῦσαν· καὶ εἶξαι γε αὐτοὺς μεταγνώαι· ἔνα σὺ μὲν σκανδάλου ἀπαλλαγείης, αὐτοὶ δὲ τιμωρήσῃ, ἢ δὲ θρησκέια, κωμωδίας· εἰ δὲ, ὃ μὴ γένοιτο, ἕως τέλους ὑπὸ τῆς κακίας ἐκβαχτηθῶσι, καὶ οἰστρω καὶ μανίᾳ λυττήσῃσι, δι' ὧν ἐκείσε πείσονται, γνώσονται, ὅτι ἀμεινον ἦν τὸ σωφρονεῖν.

C ΣΑΑ'. — ΖΟΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰ καὶ οἱ νέοι ἀδρῶλον ἔχουσι τὸ πέρασ, ἀλλὰ γε οἱ γεγηρακότες πρόδρῶλον. Οἱ μὲν γὰρ, εἰ καὶ οὐδένα αἰδέσται ὁ θάνατος (κατὰ πάσης γὰρ καὶ ἡλικίας καὶ ἀξίας χωρεῖ), ἀλλ' οὖν γε ἐλπῖδα τινὰ ἔχουσι εἰς

⁵⁵ Exod. xxvii, 1 seqq. ⁵⁶ IV Reg. i, 1 seqq. ⁵⁷ Matth. xiv, 1-12. ⁵⁸ Act. xiii, 8.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(56) Idem, ἀποδεχόμενος. POSSIN.

(57) Nimirum hoc est quod imp. Justinianus principio Institutionum juris ait, « non solum armis decoratum, sed etiam legibus oportet esse arma-

tum. » SCHOTT.

(58) Ipsum tamen. Id est, in virtutis opere non tantum merces ipsa, quam recepturi sumus, sed ipsum opus mihi pro dono est. SCHOTT.

γῆρας ἕξειν· οἱ δὲ οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὸ γῆ γενέσθαι (κατὰ τὸ σῶμα γὰρ φημι) προσδοκῶσι. Τὸ γὰρ γῆρας εἴρηται παρὰ τὸ γῆς ἐρῆν. Διὸ καὶ οἱ γεγηρακότας τρόπον εἶνὰ κυρτοῦνται καὶ κυρσοβατοῦσι, τὸ εἰς γῆν ἐπαιγεσθαι διαμαρτυροῦμενοι. Εἰ τοίνυν ταῦτα οὕτως ἔχει, δι' ἣν αἰτίαν ἐπὶ γῆρας οὐδὲν νεωτερίζεις τοῖς ἀδικήμασιν (59);

ΣΑΒ'. — **ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.**

Injuria afficientem æquo ferat moderate animo : sive de vindicanda injuria.

Τὸ μὲν ἀδικηθέντα μὴ ἀμύνασθαι, θεῖον ἡγοῦμαι· τὸ δὲ ἀμύνασθαι μετρίως, νόμιμον καὶ ἀνθρώπιον· τὸ δὲ ἀμέτρως, παράνομον καὶ ἀλιτήριον, μάλλον δὲ διαβολικόν. Πολλοὺς (60) γὰρ ἄρχει χειρῶν ἀδικῶν μὴ πέλας, τῷ δήλῳ εἶναι τὴν ἀμαρτίαν, διὰ τοῦ ἀμέτρως ἐπεξίεναι εἰς τὸ τῶν καταρξάντων ἐγκλημα περιέστησεν. Ὅ γὰρ ἐκβαίνων τῶν ἀδικημάτων τὸ μέτρον, καὶ μεῖζους τῶν πταισθέντων ἀπαιτῶν τὰς δίκας, εἰ καὶ δοκεῖ δικαίως πεποιθῆναι, εἰς τὸ τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἀδικήσαντος (εἰ καὶ παράδοξον εἶναι δοῖται τὸ λεχθόσμενον), περιστάται ἐγκλημα· δεύτερος γὰρ ἄρχει πάλιν (61).

ΣΑΓ'. — **ΘΕΟΠΕΜΠΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.**

Opus quam oratio magis movet. (Conf. supr. epist. 213.)

Ὅταν μὲν λόγος ἔργου χηραῦη, οὐ μόνον οὐκ ὠφελει, ἀλλὰ καὶ ἐνοχλεῖν εἰσθε τοὺς ἀκούοντας· ὅταν δὲ ἔργον λόγου ἔρημον εἴη, δυσωπεῖν πέφυκε τοὺς θεωμένους. Εἰ δὲ καὶ ἀμφω συμβαίη, καὶ ὁ λόγος ὑπὸ τῆς πράξεως κοσμηθῆι, τὸ τμηκαῦτα πολλὴ ἐπιδοσις ἔσται τοῖς φοιτηταῖς, εἰ εὐγνώμονες εἴεν.

ΣΑΔ'. — **ΑΛΥΠΙΩ.**

In alterius erratis animadvertendis lyncei sumus, in nostris talpæ. Contra in virtutibus.

Αἴαν θαυμάζω, πῶς τῶν μὲν ἑτέροις πεπλημμελημένων καὶ ἀμαρτανομένων πικροὶ καθήμεθα διωκταί, τὰ δὲ ἑαυτῶν πταίσματα, συγγνώμης ὄντα πολλάκις μεῖζονα, παρορῶμεν· καὶ περὶ μὲν τὰ οικεῖα τυφλώττομεν, τὰ δὲ τῶν πέλας ὀξείως ὁρώμεν· ἐπὶ δὲ τῶν κατορθωμάτων τὸναντιον πάσχομεν, τὰ μὲν γὰρ οικεῖα, κἂν μικρὰ ἢ καὶ εὐτελεῖ, μεγάλα φαίνεται· τὰ δὲ τῶν πλησίον, κἂν μεγάλα ἢ καὶ θαυμαστά, μικρὰ καὶ φαῦλα. Οἶμαι τοίνυν, δεῖ ἢ φιλαυτία τούτων αἰτία καθέστηκεν, ἢ τὴν ὀρθὴν (62)

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(59) Δι' ἣν αἰτίαν ἐπὶ γῆρας οὐδὲν νεωτερίζεις τοῖς ἀδικήμασιν. Γῆρας οὐδὲν, senectæ limen : Homericum est proverbium *Odys.* O, vers. 246 et 347, et Ψ, v. 212; *Iliad.* X, v. 60, et *Iliad.* Ω, v. 487. Utiat Herodot. *Thalia* : Ἐς πωχλῶν ἀφίεται ἐπὶ γῆρας οὐδὲν, *In limine senectæ ad egestatem pervenit.* Catullus ad Mantium.

Et a mortis limine restituam.

Lucretius quoque sæpe *in limine leti* dixit pro morte. lib. II.

Nam quare potius, leti jam limine ab ipso Ad vitam possint conlecta mente reverti.

Et lib. VI :

Et omni anguea. corpus leti jam limine in ipso. Item statim :

A tuos. Senes vero illud tantum expectant, in terram se, corpore, inquam, deposito, abituros. Γῆρας enim senectus παρὰ τὸ γῆς ἐρῆν Græcis dicitur, quasi *terram ament*. Hinc et senes corpore flexo incurvantur, testificantes se terram repelere. Quod cum ita sit, quam ob causam in senectutis limine maleficiis juvenescis ?

CCXXII. — **THEODORO SCHOLASTICO.**

Qui læsus injuria sit, eam non ulcisci, divinum id opus existimo : moderate vero vindicare, jus sæque est atque humanum. Cæterum immoderate ulcisci, id demum nefas ac sceleri affine, imo diabolicum. Multi enim quod pravis atque injustis imperarint, in manifestum incidunt peccatum, quia immodice subditorum crimen vindicaverunt. Qui enim modum excedit justitiæ, et graviore a delinquentibus pœnas exigit, tametsi juste fecisse videatur, in ejus, qui initio (etsi fidem excedere, quod dicam, videatur) culpam incidit, secundo injuriam facit.

CCXXIII. — **THEOPOMPO PRESBYTERO.**

Quando opere caret oratio, non modo nihil prod est, sed et conturbare ac fatigare auditores consuevit. Cum vero opus oratione vacat flectere pudoremque solet incutere spectantibus. Si ambo concurrant, et oratio ab actione ornetur, tunc magna sit accedentibus, si modo æqui fuerint, ac benigni, accessio ac lucrum.

631 CCXXXIV. — **ALYPPIO.**

Magnopere equidem admiror, cur in aliorum errata delictaque severi judices sedeamus, nostra vero peccata, majora sæpenumero, quam ut veniam mereant, negligamus. Et ad nostra quidem cæciti-mus vitia, ad aliorum vero res acutum cernimus. Contra vero in recte factis nobis evenit. Nostra enim, etsi parva sint et exilia, grandia nobis videntur ; proximi vero bona, quanvis magna et admiranda, parva et exilia : amor enim sui rectum labefaciat corruptique judicium, atque iisdem

Et graviter partim metuentes limina leti.

Et alius poeta *vrimo in limine vitæ* pro infantia dixit.

Juvenari autem Horatiana vox in *Arte poetica*

Aut nimirum teneris juvenentur versibus unquam, quod est νεανιεύειν ut hic νεωτερίζειν, quod etiam capitur *rebus studere novis.* SCHOTT.

(60) Πολλοὺς breviant in πολλοῦ codd. Vat. 650 et Alt. Possin.

(61) Hoc est, qui majores justo pœnas exigit, iterum injuriæ secundus auctor est : alterius injuriæ dat principium. Explicat, quod jam dixit, εἰ in ejus, qui a principio peccavit, delictum incidit. SCHOTT.

(62) Ed. Paris. καὶ θαυμαστά ὀρθὴν τῶν, etc. Lacuna suppletur ex cod. Vat. 650 et Alt. Edit.

oculis nostra alienaque considerare non per- A
mittit.

των πραγμάτων χρίσιν λυμαινομένη, καὶ τοῖς αὐ-
τοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ τε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν πέλας
θεάσασθαι μὴ συγχωροῦσα.

CCXXXV. — HIERACI DIACONO.

Cavendum ne specie utilitatis decipiaris. « Non videmus manticom in tergo. » Adagium. Persius sat. 4.
Phædrus : « Peras imposuit nobis duas, » etc.

ΣΑΕ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Decipis forsā teipsum putans te cernere quod in
rem sit tuam. Cernere quidem vidēris, non cernis
tamen, sed plerumque in tuis rebus cæcutis. Si
enim quod ambiguum incertumque putatur, hono-
rificum opinaris, neque mihi, neque tibi iudicium
permittas, sed communicans cum iudicio prudenti-
æque præstantibus, sententiam ab illis mu-
tuare.

Αὐτὸς μὲν ἴσως σαυτὸν ἀπατᾷς, ὡς ὀρῶν τὸ σαυ-
τοῦ συμφέρον· ἐγὼ δὲ φαίην, ὅτι δοκεῖς μὲν ὀρᾶν,
ὀρᾷς δὲ οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ κοιμῶν πρὸς αὐτὸ τυ-
φλώτεταις. Εἰ δὲ ἀμφιδοξῶν σοι εἶναι δοκεῖ τὸ εὐδοξόν,
μῆτε ἐμοί, μῆτε σαυτῷ τὴν χρίσιν ἐπιτρέψῃς· ἀλλὰ
ἀνακοινωσάμενος τοῖς συνέσει διαφέρουσι, παρ' αὐ-
τῶν δέχου τὴν ψῆφον.

CCXXXVI. — JACOBO LECTORI.

Malos esse fugiendos. Consuetudo enim altera natura.

B ΣΑΖ'. — ΙΑΚΩΒΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῃ.

Fuge, o charissime, improbos : quippe noxium
quendam habitum animæ usu et consuetudine sua
sensim ingenerant. Plerique enim fallentes seipsos
quasi optimi sint et fortissimi, quasique tales casus
lædere non possint, clam in mala se lenteque velut
in barathrum præcipitant. Consuetudo enim quid
magnum, et in naturam paulatim abit ; alteramque
esse naturam quidam affirmant. Alii etiam a cons-
uetudine superari naturam, illud veteris poetæ
adhibentes, asserunt.

Φεῦγε, ὦ φίλιτατε, τοὺς πονηροὺς, ὅτε λυμικτῆν
τινα κατάστασιν τῇ ψυχῇ λαθρανόντως διὰ τῆς συν-
ηθείας κατασκευάζοντας· πολλοὶ γὰρ ἀπατήσαντες
ἐαυτοὺς ὡς ἀριστοὶ καὶ κρᾶτιστοι, καὶ ὑπὸ τοιού-
των συντυχῶν μὴ καταδιαπτόμενοι, ἔλαθον εἰς τὰ
αὐτὰ ἐκεῖνοις ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν κατενεχθέντες
βέβαθρα. Μέγα γὰρ ἡ συνθήεια, καὶ δεινὸν εἰς φύσιν
κασταστῆναι (63)· δευτέραν γὰρ εἶναι φύσιν τὴν
συνθήειάν τινες ἀπεφήναντο. Ἄλλοι δὲ καὶ τὴν φύ-
σιν ὑπὸ τῆς συνηθείας νικᾶσθαι ὤρισαντο, φήσαν-
τες·

Gutta cavum reddit saxum, dum decidit usque.
Et vero quid saxo durius? quid aqua mollius?
attamen icu assiduo naturæ vincitur durities.

Πέτραν κοιλαινεῖ βραχὺς ὕδατος ἐνδε. λεχοῦσα (64).
Καίτοι τί πέτρας σκληρότερον ; τί δὲ ὕδατος μαλα-
κώτερον ; ἀλλ' ὁμοῦ τῇ συνεχείᾳ τῆς πληγῆς περι-
εγένετο τῆς φύσεως.

CCXXXVII. — HIERACI DIACONO.

Temperantia sanitatis mater. (Vide epist. 64, 148, 158.)

Siquidem valetudinem corporis curas, sufficienti
tibi copia contentus esto. Hæc enim illam parit. Si
vero per delicias illud turgescere ac lascivire cupis,
falleris : non modo armando ipsum adversus ani-
mam atque infrene reddens, sed et radicem ac fon-
tem immedicabiliū reddens morborum.

ΣΑΖ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ μὲν τῆς ὀγιείας τοῦ σώματος φροντίζεις, τὴν
αὐτάρκειαν τίμα· αὕτη γὰρ ἐκεῖνην ὀδίνει· εἰ δὲ
διὰ τῆς τρυφῆς σφριγῆν καὶ σκιρτῆν αὐτὸ παρα-
σκευάζεις, λαθρανόνεις μὴ μόνον ὀπλιζῶν αὐτὸ κατὰ τῆς
ψυχῆς, καὶ δυσήγιον ποιῶν, ἀλλὰ καὶ βίζαν καὶ
πηγὴν τῶν ἀνηκέστων νοσημάτων εἶναι παρασκευά-
ζων.

632 CCXXXVIII. — THEODORO SCHOLASTICO.

Explicat senarium proverbialem de calumnia. (Confer. epist. 129, 190.)

Dictum illud : « Injurias, dum vixeris, par est

Τδ, « Ὃς ἂν βιώσης, λοιδορηθῆναι σε δεῖ, » ὡς

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(63) Pro καταστῆναι scribunt ambo iidem codd.
μεταστῆναι. Possin.

(64) Proverbialis est versus Chœrili poetæ, non
tam inepti quam Qu. Flacco est visum. Laudatur a
multis, et advocatur a Clemente Alexand. et Eusebio
lib. ix Præparat. evangelicæ, et a Simplicio in lib.
viii Aristotelis Φυσικῆς ἀκροάσεως. A Latinis item
poetis expressus locus, a T. Lucretio, et P. Ovidio.
Ille lib. iv De rerum natura, in extremo :

Nonne vides etiam guttas in saxa cadentes
Humoris, longo in spatio pertundere saxa :

Et lib. i :

Stillicidi casus lapides cavat.

Naso vero lib. iv De Pont :

Gutta cavat lapidem, consumitur annulus usq ;
Et teritur pressa venter aduncus humo.

Quod vero hic subjicit Isidorus : Quid saxo du-
rius? quid aqua mollius? idem sic alibi poeta Ovidius
expressit :

Quid magis est durum saxo? quid mollius unda?
Dura tamen molli saxa cavantur aqua.

Et ipse Isidorus lib. iii, epist. 284 : At illud, in-
quit, persuasum esse cupiam, quod quidam perhibuit :
aquis levigare lapides. Tibullus lib. i, eleg. 4 :

Ipsa dies molli saxa peredit aqua.

Et Plutarch. comm. Περὶ καιδῶν ἀγωγῆς· Σταγί-
νες ὀδάτων πέτραν κοιλαινουσι. Guttae aquarum saxa
cavant. De ἐντελέχεια voce in animæ definitione dis-
servi abunde Tullianarum Quæstionum lib. iv, c.
21, 22 et 23. Chœrili autem alios versus attulit
Hadr. Turnebus lib. ix Adversariorum, cap. 9, et
M. Ant. Muretus lib. xii Variar. lect., cap. 14.

γέγραπας, οὐκ εἰς ἀποτροπὴν ἀρετῆς εἰρησθαι νομιστόν· οὐ γὰρ ἵνα εἰς κακίαν βαθίσαιεν, ὡς ἔφη, οἱ ἀκρωμένοι· ἀλλ' ἵνα εἰς φιλοσοφίαν ἐναχθεῖεν εἰρηται. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ πάντως λοιδορηθῆναι δεῖ καὶ τὸν εὐ βιοῦντα, τὴν ἡδονὴν αἰρετέον· ἀλλ' ὅτι πάντως ὑπὸ τῶν πονηρῶν τοὺς ἀρίστους κακηγορεῖσθαι συμβαίνει, φιλοσοφητέον. Ἐβρέθη γὰρ οὐκ εἰς τὸ φυγεῖν ἀρετὴν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τοὺς ἀσκούντας αὐτήν, κακιζομένους φιλοσοφεῖν· ὃ γὰρ φθόνος αὐτοῖς ἀντιστρατεύμενος κωμψδεῖσθαι αὐτοὺς πολλάκις πάρασκευάζει. Ἄμεινον οὖν, εἰ πάντως λοιδορηθῆναι δεῖ, ἀδίκως τοῦθ' ὑπομείναι· τὸ γὰρ δίκαιως, τοῖς πονηροῖς πρόσεστι.

ΣΑΘ'. — ΠΕΤΡΩ.

Hæreses aut ex ambitione, aut ex pertinacia nascuntur.

Ἦ ἐκ φιλαρχίας, οἶμαι, ἢ ἐκ προλήψεως, δύο δυσκαταγωνίστων παθῶν, τὰς αἱρέσεις τετέχθαι (65)· Οἱ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ὑπηρεσίαις μὴ ἀξιώσαντες εἶναι, οἱ δὲ μετὰ τὸ προληφθῆναι, διδαχθῆναι μὴ καταδεξάμενοι, νεωτέρας διδασκαλίας σπέρματα καταβλήκασαι, τοῖς καθεστηκόσιν ἐμμεῖναι μὴ ἀξιώσαντες.

ΣΜ'. — ΝΕΙΑΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Virtutem doctrinæ jungendam. Fides et opera. (Supr. epist. 162.)

Τυφλὸς μὲν ὁ τῶν ἀρετῶν χορὸς, ὀρθοῦ μὴ καθηγουμένου δόγματος· ἀργὸν δὲ καὶ τὸ ὀρθὸν καθηγουμένον δόγμα, εἰ ὁ τῶν ἀρετῶν χορὸς ἀπολειφθεῖ· εἰ δὲ τὸ μὲν κορυφαῖον ταξιαρχοίη, αἱ δὲ χορευοῖεν, παντὶ τῷ τρόπῳ ὁ χορὸς στεφθήσεται, ὡς νομίμως τὸν ἀγῶνα διαθείς.

ΣΜΑ'. — ΤΩ ΔΥΤΩ.

Deum non modo adulterium, sed fornicationem, et omne impuritatis genus vetuisse.

Εἰ καὶ αὐτὸς αἰτιᾶ, ἀλλ' ἐγὼ κἀν τούτῳ κομιδῇ ἄγαμαι τοῦ νομοθέτου τὴν σοφίαν, ὅτι ἐκ πολλοῦ τοῦ στερεώοντος τὰς ἀσελγείας ἐξοστρακίσαι, καὶ τὰς ἀκολάστους γνῶμας χαλινῶσαι προήρητο. Ὁ γὰρ τὴν ἀκούσιον ἐκκρίσιν μολύνειν ἀποφνηάμενος, τὴν ἐκούσιον πράξιν πολλῶν ἄλλων ἀπηγόρευσε. Τῷ γὰρ τὴν ἀβούλητον ῥύσιν, τὴν μῆτε ἀμάρτημα τυγχάνουσαν, μῆτε ὑπὸ τιμωρίαν ἀγούσαν, μολυσμὸν εἶναι φῆσαι, καὶ καθαρσίαν ἀξιώσαι, τὸ ἐκούσιον πλημμέλημα ἄλλων ἀνέστειλεν. Ἐπειδὴ δὲ τὴν μοιχείαν μόνην ἐνόμισας αὐτὸν ἀπηγορευέσθαι, δοκεῖ μοι ἢ μὴ ἀνεγνωκέναι τὸ δευτερονόμιον, ἢ μὴ νονηκέναι, καίτοι σαφῶς κείμενον· « Οὐκ ἔσται γὰρ, ἔφη, πόρνος ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ ἔσται πόρνη ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραὴλ. » Εἰ γὰρ καὶ χαλεπωτέρα πολλῶν ἢ μοιχεία τῆς πορνείας, καὶ συγγνώμη μείζων, ἀλλὰ καὶ ἡ πορνεία τιμωρίων ἀξία, εἰ καὶ τοῦτο τοῖς ἐξωθεν νομοθέταις, οὐκ οἶδ' ὅπως, παραλέλειπται. Τοῖς γὰρ ὀρθῶς βιοῦσι καθαρύτεον καὶ ἀπὸ ταύτης· « Πορνεία γὰρ, φησὶ δ' Ἀπόστολος, καὶ ἀκαθαρσία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις. » Καὶ πάλιν

⁶⁶ Deut. xxiii, 17.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(65) Pro τετέχθαι legunt codices iidem τετάχθαι. POSSIN.

B pati, » non ad avocandum a virtute, ut scribis, usurpatum esse existimandum est : neque ut illud audientes, uti aiebas, malitiæ sese dedant, sed potius ut ad philosophicam se conferant vitam, ideo dictum. Non enim quia omnino conviciis impeti oportet recte viventes, voluptas est amplectenda, sed quia ab improbis optimos accusati omnino contingit, philosophandum est. Dictum enim est, non ut virtus fugiatur, sed ut eam exercentes male accepti philosophentur. Invidia enim eos oppugnans facit non raro, ut reprehendantur. Præstat itaque si conviciis omnino obnoxii sumus, injuste id perpeti. Juste enim reprehendi, convenit improbis.

CCXXXIX. — PETRO.

Hæreses aut ex ambitione, aut ex pertinacia nascuntur.

B Ex dominandi libidine, et præsumpta opinione, duabus ægre superari solitis affectionibus, hæreses natæ sunt. Siquidem partim subjecti esse detrectantes, partim vero post præoccupatam opinionem instructionem respicientes, novæ doctrinæ semina jaciunt, recusantes semel recte constitutis inhæreere dogmatibus.

CCXL. — NILO SCHOLASTICO.

Cæcus quidem est virtutum chorus non recta doctrina imbuto. Otiosa vicissim recta doctrina ea instituto, nisi virtutum chorus comitetur. Si vero doctrina chorus veluti ducat, virtutesque subsequantur, quavis ratione chorus coronabitur, ut legitime peracto certamine.

CCXLI. — EIDEM.

Etsi ipse reprehendas, ego vero etiam legislatoris Dei sapientiam vehementer admiror, quod a vividis hominibus profligare libidines et lascivas mentes freno coercere maluerit. Pronuntians etiam involuntariam execrationem inquinare, damnat multo magis voluntariam actionem. Cum enim involuntarium fluxum, qui et sine peccato fit, neque sit pœnæ obnoxius, pollutionem esse dixit, opusque purgatione censuit, longe justius voluntarium repulit delictum. Quandoquidem vero adulterium duntaxat Deum damnare existimas, videris aut non legisse Deuteronomim, aut non intellixisse tam clare hoc pronuntiatam. **633** « Non erit meretrix de filiabus Israel, aut scortator de filiis Israel ». Etsi enim majus flagitium est adulterium, quam fornicatio, et venia gravius sit, hæc tamen pœna quoque digna est, quamvis pœnam nescio quomodo ei non præscripserint gentium legislatores. Recte enim viventes ab hac pœna se præbere oportet : « Fornicatio, inquit Apostolus, et omnis immunditia ne nominetur quidem in vobis, sicut de-

cat sanctos ⁶⁰. » Idemque de castitate ait, quod
maximum concillet donum : « Pacem, inquit, se-
quinini cum omnibus et sanctimoniam, sine qua
nemo videbit Deum ⁶¹. »

CCXLII. — EUTONIO DIACONO.

Cogitare mala, nedum facere, nefus.

Maxime quæ non oportet facere, ne cogita facere.
Si vero te ita affectum et fugientem non modo
quod revera turpe est, sed etiam ex opinione ab-
surdum, nonnulli quadam veluti rabie impelant,
suarque invidiæ per accusationes velificentur, ne te
illud torqueat. Solent enim plerique quibus nullus
sermo turpis indictus, nullum factu indecens in-
fectum, ejusmodi artificio, quæ ipsi faciunt, obte-
gere atque exornare.

CCXLIII. — EIDEM.

Socordiae etiam facillima difficilia sunt. Virtuti contra nihil arduum. (Confer. epist. 229.)

Ignavi ac socordes etiam ad levia ac facilia diffi-
ciles sese præbent; generosi contra ac fortes viri
ne a valde quidem difficilibus abhorrent, imo eo
magis inclinant, rati clariorem atque illustriorem
fore victoriam, laudemque ac decus longe majora.

CCXLIV. — PAULO.

De vitæ humanæ brevitate. Fabula et umbra est: futura autem æterna est. (Confer sup. epist. 162, 107.)

Nihil hæc vita differt a scena: nihil enim fir-
mum, nihil stabile, constans nihil aut solidum
fixumque continet: *Umbra sunt etenim res mor-
taliū, ait comædia.* Quibus verbis nescio quomodo
captus comici dictum illud admiror: nam in hac
vita bona malaque juxta suum sortiuntur finem,
idque citissime. In cælis vero utraque in æternam
producentur vitam.

CCXLV. — OPHELIO GRAMMATICO.

Ridet nugas rixasque Grammaticorum.

Frigidum quid, etsi vocabulorum sectatoribus
aliter videatur, vocibus ineptire, ac de his conten-
dere. Et quoniam ingentes spiritus gestas quasi
accurate instructus, operæ pretium facturus videar,
si retundam hanc tui persuasionem. Πρεσβύτατος
καὶ νεώτατος, de duobus dici recte fratribus negat,
sed et de pluribus. De duobus vero seniorem, ju-
nioremque, nisi accedat tertius. Quod si accedat,
tunc intensivis utendum superlationis vocibus.

634 — CCXLVI. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Calumniari mortuos, nefas.

Valde omnes mirantur ac stupescunt, cur non

⁶⁰ Ephes. v, 3. ⁶¹ Hebr. xi, 14.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(66) Ἡ κωμωδία. In tragœdia idem dixit in
Ajace Lorario Sophocles: et apud Stobæum *Æschylus*,
atque in *Protesilao* Eurip. apud eundem: Ἀν-
θρωπός ἐστι πνεῦμα καὶ σκιά μόνον. Comicus forte
(neque enim poetæ nomen attulit) apud Athenæum
lib. viii *Δειπνοσ.*

Τὸ μηδὲν ἐστὶ καὶ σκιά κατὰ χθονός.

Α φησὶ περὶ τῆς ἀγνείας, ὅτι μεγίστων ἀγαθῶν πρό-
ξενος γίνεταί· « Εἰρήνην διώκετε καὶ τὸν ἀγιασμόν,
οὐ χωρὶς οὐδεὶς ἔψεται τὸν Κύριον. »

ΣΜΒ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μάλιστα μὲν ἂ μὴ δεῖ ποιεῖν, μηδὲ ὑπονοοῦ ποιεῖν.
Εἰ δ' οὕτω διακειμένῳ καὶ φεύγοντι μὴ μόνον τὸ
κατ' ἀλήθειαν αἰσχρὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκ τῆς δόξης
ἄτοπον, ἐπιλυττώσι τινες, καὶ τὸν φθόνον ἑαυτῶν
κακηγορίαις θεραπεύουσι, τοῦτο σε μὴ λυπεῖται.
Εἰώθασι γὰρ οἱ πολλοὶ, οἷς οὐτε λόγος αἰσχρὸς ἄρ-
ρήτος, οὐτε ἔργον ἀπρεπὲς ἀπρακτόν, διὰ τούτων τὰ
καθ' ἑαυτοὺς περιστέλλειν.

B

ΣΜΓ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Οἱ λίαν ῥάθυμοι καὶ πρὸς τὰ ῥάδια δυσκόλως
ἔχουσιν· οἱ δὲ γενναῖοι καὶ ἀνδρείοι, οὐδὲ τὰ σφόδρα
δυσχερῆ φέρττουσιν, ἀλλὰ πρὸς ταῦτα μάλιστα ἀπο-
δύονται. Ἐπιφανεστέραν γὰρ καὶ λαμπροτέραν τὴν
νίκην ἔσεσθαι προσδοκῶσι, καὶ τὸ κλέος ἐνδοξότερον.

ΣΜΔ'. — ΠΑΥΛΩ.

Σκηπῆς οὐδὲν, ὧ βέλτιστε, ὁ παρῶν διενήνοχε
βίος, οὐδὲν βέβαιον, ἢ μόνιμον, ἢ σταθερὸν, ἢ πά-
γον ἔχων. Σκιά γὰρ τὰ θνητῶν, λέγει ἡ κωμ-
ωδία (66). Οἷς οὐκ οἶδ' ὅπως ἐάλως, καίτοι τὸν κωμι-
κὸν θαυμάζων. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ
τὰ χαλεπὰ πέρας ἔχει, καὶ τοῦτο τάχιστον· ἐκεῖ δὲ
ἀθανάτοις ἀμφοτέρα παρεκτείνεται αἰῶσιν.

ΣΜΕ'. — ΟΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Ψυχρὸν μὲν ἐστὶ, εἰ καὶ μὴ τοῖς λεξιθήραις δοκῇ,
τὸ σμικρολογεῖν, καὶ περὶ τοιούτων ποιεῖσθαι τὴν
ἀμύλλαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ μέγα φρονεῖς ἐπὶ τῷ τὰ τοιαῦτα
ἀκριβῶς εἰδέναι, οὐκ ἄτοπον εἶναι μοι φαίνεται σέβ-
σαι σου τὸ ἐπὶ τούτοις φρόνημα. Ὁ γὰρ πρεσβύτα-
τος καὶ ὁ νεώτατος, οὐκ ἐπὶ θύοις ἀδελφοῖν, ὡς φησὶ,
ἀλλ' ἐπὶ πολλῶν λέγεται. Ἐπὶ θύοις γὰρ, ὁ πρεσβύ-
τερος καὶ ὁ νεώτερος, ὡς ἄλλων οὐκ ἔντων μέσων·
εἰ δὲ εἶεν, τοῖς ἐκταταῖς ὀνόμασι τοὺς ἄκρους
κλητέον,

ΣΜΖ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Πάντας κομιδῆ θαυμάζουσι καὶ ἐκπλήττονται, πῶς

οὐκ ἐρυθρίζεις, οὐδὲ ζῶντας ἐκολάξεις, τούτους τε-
λευτώντας κακηγορῶν.

ΣΜΖ'. — ΗΕΡΑΚΙ ΔΙΑΚΟΝῶ

Fugienda libido est.

Εἰ ἀκριβῶς ἐπίστασαι, ὅπερ καὶ ἀληθές ἐστι, πᾶν
οἱ βῆθυμοι παραγράφωνται, ὅτι ἡ μὲν ἀκολασία πό-
λασις ὠδίνει, ἡ δὲ ἀγνεία ἀγιωσύνης στέφανον δι'
ἦν αἰτίαν διώξεις μὲν ἦν φεύγειν χρῆ, φεύγεις δὲ ἦν
δωκῶναι θέμις :

ΣΜΗ'. — ΠΑΥΛῶ.

De metu Dei et hominum. (Confer. epist. 3 lib. 1v.)

Πολλάκις κατ' ἐμαυτὸν ἐννοῶν, πῶς ὁ τῶν ἀνθρώ-
πων φόβος τοῦ θεοῦ ἐστὶν ἰσχυρότερος, καὶ μὴδὲ
τὴν ἐννοίαν τῆς ἀτοπίας χωρῶν, κατεργίνωσκον τῆς
ἀλέκτου βῆθυμίας. Τοὺς μὲν γὰρ δυνατωτέρους καὶ
ὀβριζοντας φέρομεν μετὰ ἐπιεικειᾶς πολλῆς, τοῦ
φόβου ἀντὶ χαλίνου γινομένου, καὶ περαιτέρω προ-
βῆναι μὴ ἐπιτρέποντος· πρὸς δὲ τοὺς ἀσθενεστέρους
μηδὲ λευπηκότας ἀπεχθανόμεθα, καίτοι τοῦ Χριστοῦ
παρακελευσαμένους· « Μὴ ὀργίζου τῷ ἀδελφῷ σου
εἰκῆ. » Ὅπερ πολλῶ ἐστὶν εὐκολώτερον τοῦ φέρειν
ἕτερον ὀβριζόμενον εἰκῆ. Ἐκεῖ μὲν γὰρ πολλῆ τοῦ
πυρός ἡ ὕλη, ἐνταῦθα δὲ ὕλης μὴ ὑποκειμένης τὴν
φλόγα ἀνάπτομεν· οὐκ ἐστὶ δὲ ἕτερου πυρ φέροντος
μὴ κατακαίεσθαι, ἴσον, καὶ μηδενὸς παρενοχλοῦντος
ἡσυχάζειν καὶ ἡρεμεῖν. Ὅ μὲν γὰρ ἐκείνου κρατή-
σας, ἀκροτάτης φιλοσοφίας δοκίμια δέδωκεν· ὁ δὲ
τοῦτο ποιῶν, θαύματός ἐστιν ἄμοιρος. Ὅταν οὖν τὸ
μείζον διὰ τὸν τῶν ἀνθρώπων φόβον ἀνύοντες, διὰ
τὸν θεὸν μὴδὲ τὸ ἑλαττον βουλώμεθα ἀνύσαι, ποία
ἡμῖν λελεῖψεται ἀπολογία;

ΣΜΘ'. — ΕΡΜΙΝῶ ΚΟΜΗΤΗ.

Ut capite aegrotante, totum corpus male habet, sic sub malo episcopo tota Ecclesia. (Vide sup. epist. 230.)

Ὅταν ἡ κεφαλὴ, ἡ καθάπερ ἀκρόπολις τοῦ σώμα-
τος οὖσα, καὶ τῶν ἀναγκασιωτάτων καὶ τιμιωτάτων
ἀνθρώποις αἰσθητέων οἰκητήριον, ὀφειλουσα τοὺς ἐκ
τοῦ σώματος ἀναπεμπομένους ἀθμοὺς (67) πονηροὺς
διοικῆσαι, καὶ εἰς τὸ δέον καθιστᾶν, μὴ μόνον τοῦτο
μὴ διαπράττεται, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἀσθε-
νῆς οὖσα τύχη, τὰς νοσώδεις αἰτίας ἀποκρούσασθαι
μὴ δυναμένη· ποία ἐλπίς τῷ σώματι ἢ σωτηρίας, ἢ
βιώσεως; Οὐδεμία. Αἰδὲ καὶ κατὰ τὸ Πηλοῦσιον, ὡς
γέγραφας, Ἐκκλησία ἡ ὑπὸ Εὐσεβίου οἰκονομουμένη,
μυρίαίς νοσημάτων καὶ παθῶν ἐμπέπλησται κακίαις,
τοῦ δοκοῦντος ἡγεῖσθαι ταύτης, εἰς αὐτὴν ἐγκατα-
σχῆσαντος.

ΣΝ'. — ΔΕΡΟΘΕῶ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤῶ.

Si legislatores legibus et pœnis homines a peccatis coercere non possint; multo minus alii nudis admonitionibus id poterunt. (Conf. epist. 131. Rursum de Eusebio episc., item de Zosimo, Martiniano et Marone.)

Εἰ οἱ νομοθέται, ᾧ σοφῆ, οἱ μυρίαίς τοῖς ἀμαρτά-
νοισι τιμωρίας ἐπανατεινόμενοι, οὐ πάντα; πεπεί-

⁶⁷ Matth. v, 22.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(67) Pro ἀθμοὺς rescribere ἀτμοὺς. Vers. post 5,
inter καὶ et κατὰ inserte ἢ ex codd. iisdem. Vers.
ult. ep. pro ταύτης ambo codd. optimi legunt ταύτας

PATROL. GR. LXXVIII.

erubescas, quibus viventibus aulari solebas, eos-
dem vita functos calumniari.

CCXLVII. — HIERACI DIACONO.

Si recte æstimes, quod et verum est, etsi ignavi
exceptione submoveant, libido pœnam gignit; casti-
tas contra-sanctimonie parit eoronnæ: cur itaque
fugienda consecraris, fugis contra quæ consecrari
æquum est?

CCXLVIII. — PAULO.

Sæpenumero mecum ipse cogitavi, quomodo
metuere soleamus homines valentius quam Deum:
et rationem absurdam non comprehendens, damnavi
incredibilem hominum socordiam. Potentiores enim
toleramus multa patientia, etiam injurias, metu nos
veluti freno retinente, et ulterius progredi velante;
tenuiores vero etiam non afficientes injuria fasti-
dimus et aversamus. Atqui jubet Christus: « Ne
irascaris fratri tuo temere ⁶⁷. » Quod multo est
facilius, quam ferre alterum injuriam temere infe-
rentem. Ibi enim multa ignis materia est, hic vero
materia non subjecta flammam accendimus. Nam
non potes, altero ignem inferente, non aduri; forte
etiam, nemine turbante, quiescere atque apparere.
Qui ergo in illo se superat, is præstantissimæ phi-
losophiæ speciem dedit. Qui vero hoc posterius tan-
tum præstat, admiratione dignus non est. Quare
cum quidpiam hominum metu expeditum, Dei vero
metu ne minimum quidem properamus, equum
ergo relicta nobis est excusationis occasio?

CCXLIX. — HERMINO COMITI.

Cum caput, quod veluti arx est corporis, ac
maxime necessariorum pretiosorumque homini-
bus sensuum domicilium, quod debet emissos et cor-
pore improbos vapores dispensare, et, quo oportet,
amandare, illud non modo non faciet, sed et per
se ipsum esse imbecillum contingit, nec morbosas
propellere causas valeat, quæ corporis spes reliqua
salutis aut roboris? nulla. Sane Pelusienensis Eccle-
sia, ut scribis, ab Eusebio administrata morborum
mille passionumque malis referta est, cum qui re-
gere eam existimetur, is in ipsam potius gras-
setur.

635 CCL. — DOROTHEO CLARISSIMO.

Si legislatores, vir sapientissimo, mille pœnarum
genera delictis imponentes non omnibus persua-

ut referatur non ad ἡγεῖσθαι, sed ad κακίαις, su-
perius positum. Possin.

dent : qui verbo et admonitione suadent, ut a vitiiis quis abstineat, idne persuadeant? Vel non persuadentes in crimen vocentur? et quomodo? Si vero patrocinandum legislatoribus est, equidem censeam suppliciorum gravitatem eos proponere, non quasi humanum genus invisum ducentes, sed tanquam ejus curam habentes. Id enim illis potissimum studio est, persuadere, ne improbe quid agatur. Poena vero secundarium quid est, et non obedientibus præstituta. Neque enim illis propositum, ut multi sint nequam et improbi, qui puniri debeant : imo contra frugi omnes esse bonosque volunt, nullaque opus esse multa. Sic illi legislatores quidem terrent : improbi vero peccando eam lædunt, neque tempus ullum a flagitiis vacuum, sed multa variaque in dies emergunt mala, quæ res arguit legibus non obediri. Cum quis itaque poenas dat, simul castigatur, et se legislatori non paruisse ostendit. Quinimo ipsi legislatores non ignorant, non persuadere se omnibus, ut sint boni. Supplicia etenim præscribentes norunt probe non omnes habituros dicto audientes ac justos. Suntne itaque illorum hostes? Minime vero, sed meminerunt legislatores se esse et prædicari : improbi vero male multantur ac plectuntur. Eadem est ratio admoventium, quando illis non paretur. Non enim eo quod Eusebius et Martinianus, Zosimus et Maron morbo immedicabili laborant, dicto tamen audientes non sunt, neque faciunt quod jubentur, accusandi videntur illi, qui admonitione non persuaserint ; quinimo laudandi sunt isti : illi vero qui medicinam non ad miserint, ferendi.

CCLI. — EIDEM.

Cum humilibus et superbis non eodem agendum modo. (Conf. epist. 127.)

Cum bonis quidem remisse est agendum, cum audacibus severius. Nam benignitatem illi virtutem reputant, mitemque esse ; contra hi audaciam fortitudinem æstinant. Apud illos itaque modestia adhibenda ; in his prædientia extinguenda est, et opinio ex audacia orta : ut illis quidem prosit, hos vero deprimat prudentia. Neque enim iisdem omnes capiuntur, neque iisdem cuncti remediis curantur, sed prout est affectionum multitudo, sic est et medelarum.

636 CCLII. — DOROTHEO PRESBYTERO.

Fama memoriaque bonorum perennis. (Inf. epist. 518.)

Etsi amici nuper vita functi memoria apud te una intercidisse videatur, apud me tamen intermori illa non potest : ita ut hic quidem non extinguatur, in altera vero vita magis elucescat.

CCLIII. — ALYPIO SCHOLASTICO.

De bono virginitatis conjugio præstantis. (Conf. epist. 218.)

Divina res virginitas est, naturamque excedens. Honorandum vero legitimum est conjugium. Scortatio vero contra leges est. Quamobrem illa cælo est

Α κασιν· οι λόγῳ καὶ παραινεῖσι πειρώμενοι πίθειν κακίας ἀπέχεσθαι, πάντως πείσουσιν ; ἢ μὴ πείσαντες ἐγκληθήσονται ; καὶ πῶς (68) οὐκ εὐθεῖς ; Εἰ δὲ χρὴ καὶ αὐτῶν τῶν νομοθετῶν ὑπεραπολογησασθαι, φαίην ἄν, ὅτι τὰ μεγέθη τῶν τιμωριῶν τετυπώκασιν οὐχ ὡς μισάνθρωποι, ἀλλ' ὡς κηδεμόνες τοῦ γένους. Αὕτη γὰρ αὐτοῖς ἡ σπουδὴ, πείσαι μὴ πονηρεῦσθαι· τὸ δὲ τῆς τιμωρίας, δευτερόν τι καὶ τοῖς οὐ πειθομένοις ὀριζόμενον· οὐ γὰρ τοῦτ' ἐσπούδασαν, εἶναι τε πολλοὺς πονηροὺς, καὶ κολάζεσθαι· τὸ ἐναντίον δὲ, πάντας εἶναι χρηστοὺς καὶ μηδεμίαν χρεῖαν εἶναι ζημίας. Ἄλλ' οἱ μὲν φοβοῦσιν, οἱ δὲ πονηροὶ κακούργοι. Χρόνος δὲ οὐδεὶς καθαρὸς κακίας, ἀλλὰ πολλὰ καὶ παντοδαπὰ ἐπιπολάζει νοσήματα, δι' ὧν δεικνύουσι μὴ πείθεσθαι (69) τοῖς νόμοις. Ὅταν γὰρ τις δίκην δῶ, ὁμοῦ τε κεκόλασται, καὶ τὸ μὴ πείθεσθαι τοῖς νομοθέταις δεικνύσι. Μᾶλλον δὲ αὐτοὶ οἱ νομοθέται· ὡς οὐ πείσουσι πάντας εἶναι ἀγαθοὺς. Ἰασιν· οἱ γὰρ ὀρίζοντες τὰς τιμωρίας, ὡς οὐ καθέξουσι τοὺς πονηροὺς, δηλοῖ εἶναι εἰδότες. Ἄρ' οὐκ ἐναντίοι εἰσίν ; Οὐ δὴ ποῦ. Ἄλλ' οὐδ' ἀπόλλυται αὐτοῖς τὸ νομοθέτας εἶναι. Ἄλλ' ἐκείνοι μὲν ἔδονται, οἱ δὲ κακούργοι κακίζονται. Ὁ αὐτὸς τοίνυν λόγος ἔστω καὶ περὶ τῶν παραινούντων, μὴ ἀνυόντων δέ· οὐ γὰρ εἰ Εὐσέβιος τε καὶ Μαρτινιανὸς, Ζώσιμος τε καὶ Μάρων κρείττονα θεραπείας νοσοῦσι νόσον, ἤδη τοῖς παραινεῖσσι μὲν, μὴ ἀνύσσει δὲ ἐγκλητέον· ἀλλὰ τούτους μὲν ἀποδεκτέον, ἐκείνους δὲ εἰς τὴν μὴδὲ θεραπείαν προτειμένους ὡστέον.

C

ΣΝΑ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Πρὸς μὲν χρηστοὺς ταπεινὸν εἶναι χρὴ, πρὸς δὲ θρασεῖς ὑψηλόν. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ μὲν ἀρετὴν εἶναι ἠγοῦνται τὴν ἐπιεικειαν, οἱ δὲ ἀνδρίαν τὴν θρασύτητα, ἐκείνους μὲν τὴν ταπεινοφροσύνην χρὴ προσφέρειν, τοῦτοις δὲ τὴν ἀνδρίαν, σθενυόουσαν αὐτῶν τὴν ἀπὸ τῆς θρασύτητος δόξαν· ἵνα τοὺς μὲν ὑψηλήσῃ, τοὺς δὲ ταπεινώσῃ τὸ φρόνημα. Οὐ γὰρ πάντες τοῖς αὐτοῖς χαίρουσιν, οὐδὲ πάντες τοῖς αὐτοῖς θεραπεύονται βοηθήμασιν· ἀλλ' ὅσος τῶν παθῶν ὁ ἔσμός, τοσοῦτος καὶ ὁ τῶν θεραπειῶν.

ΣΝΒ'. — ΔΩΡΟΘΕῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῷ.

Εἰ καὶ εἶοικε τῷ τεθνεῶτι φίλῳ παρὰ σοὶ ἡ μνήμη συντεθῆναι, παρ' ἐμοὶ ἔστιν ἀθάνατος· ἐνταῦθα μὲν μὴ ἀποθνήσκουσα, ἐκέισε καὶ μᾶλλον ζωοποιήθησόμενη.

ΣΝΓ'. — ΑΛΥΠΙῷ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῷ.

Ἡ μὲν παρθενία θειοτάτη ἐστὶ καὶ ὑπερφυῆς, ὁ δὲ νόμιμος γάμος τίμιος, ἡ δὲ πορνεία παράνομος. Αἰδὸ καὶ ἡ μὲν τῶν οὐρανῶν ἐστὶν ἀξία, ὁ δὲ τῆς γῆς.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(68) Ambo codd. πῶς mutant in ποῦ. POS·IN.

(69) Ibidem, πεπεισθαι. ID.

ἡ δὲ τοῦ ἄδου· τῆ μὲν γὰρ στέφανος χρεωστείται, τῷ Ἀ δὲ σύμμετρον ἐγκώμιον, τῆ δὲ τιμωρία. Μοιχεία γὰρ, καὶ φόνος (70), καὶ τὰ ἄλλα πταίσματα, ὧν οὐδὲ μνησθῆναι θέμις, τοσοῦτω ἐστὶ καὶ τῆς πορνείας βαρύτερα, ὅσω τῶν κατὰ φύσιν πταισμάτων τὰ παρὰ φύσιν μιαιώτερα. Ἄλλὰ ταῦτα πάντα τὰ κακὰ μετάνοια εἰλικρινῆς θεραπεύειν ἐπίσταται, παρὰ τοῦ κριτοῦ τὴν ἐπιστήμην ταύτην ἐγκεχερισμένη.

ΣΝΔ'. — TIMOTHEΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Adversa pati injuste in vita perutile.

Ἐπειδὴ τὸ μηδὲν παθεῖν ἐν τῷ παρόντι βίῳ κρείττον ἢ κατὰ ἄνθρωπον, ἀμεινον τὸ ἀδίκως τι παθεῖν ἢ δικαίως (71). Τὸ μὲν γὰρ φιλοσόφων ἐστὶ, τὸ δὲ κακούργων· τὸ μὲν εὐδοκίμων, τὸ δὲ ἐργολάβων· καὶ Β τὸ μὲν ἐστὶ στεφάνων ὑπόθεσις, τὸ δὲ ἁμαρτημάτων ἀντιθέσις· τὸ μὲν ὀφειλέτην καθίστησι τὸν Θεόν, τὸ δὲ ὀφλημάτων ἐστὶ διάλωσις.

ΣΝΕ'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Regis et tyranni discrimen. Contra factum quorundam episc. (Vide epist. 126.)

Ἄταν θαυμάζω, πῶς τινὲς μὲν τῶν ἀρχαίων τὰς τυραννίδας εἰς πατρικὴν κηδεμονίαν ἔτρεψαν· τινὲς δὲ τῶν νυνὲ νεωτερίζοντων, καὶ τὴν ποιμενικὴν φιλοστοργίαν εἰς τυραννικὴν αὐτονομίαν μετέβαλον· οὐχ ὑπεύθυνον ἀρχὴν ἐμπειπισθεῖσαι, ἀλλ' αὐτοκρατορικὴν ἐξουσίαν κεκληρωσθαι νομίσαντες.

ΣΝΓ'. — ΚΥΡΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

C

De malis invidiæ.

Οἱ νοῦ καὶ φρονήσεως ἀμοιροῦντες, ἐκεῖνους διατελοῦσι μισοῦντες, οὓς ἂν ὑποπτεύσῃσι βελτίους ἑαυτῶν ὄντας· καὶ τὸ μῖσος τρέφουσιν οὐκ ἄφ' ὧν ἠδικήθησαν (ἤττον γὰρ ἂν ἦν ἰσως κακόν), ἀλλ' ἄφ' ὧν τῆς κατ' ἀρετὴν εὐκλείας ἀπολιμπάνονται.

ΣΝΖ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ad bonam invitat frugem, acquiescendum consiliis bonorum. (Supr. epist. 105.)

Μὴ τὴν ἐκ τῆς οικείας βραθυμίας ψῆφον, τὴν ὑπὸ τῶν τὰ αὐτὰ σοι δρώντων κυρουμένην, τῆς ἀληθείας εἶναι νομίσης ἀξιοπιστοτέραν (εἰ γὰρ καὶ ἡ χειρωσαμένη σε τῆς κακίας νότος ταῦτά σοι νομοθετεῖ, καὶ τοὺς τὰ αὐτὰ σοι νοσοῦντας ἐπαίνει· εἶχε)· ἀλλ' D εἴ γε μὴ εἰς ἀνήκεστον ἦλθες βραθυμίαν, οὐκ ἀπὸ τῶν νοσοῦντων δίκαιος ἂν εἴης λαθεῖν τὰς περὶ τῶν πραγμάτων ψῆφους (εἰ γὰρ τοῦτοις ἔψοιο, καὶ ἱατρικῆς καὶ φιλοσοφίας καταψηφίση), ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὑγιαίνοντων. Εἰ δ' οὐδεὶς σοι ὑγιαίνειν δοκεῖ, μάλιστα μὲν νοσεῖς (72)· εἰ δὲ ἀπιστεῖς, ταῖς θεαῖς Γραφαῖς ἐντυχῶν, εἴση καὶ τοῦ νοσήματος τὴν κακίαν, καὶ τῆς κακίας τὴν ἀπαλλαγῆν.

⁶³ Ephes. v, 3; Coloss. iii, 5

digna, alterum terra : at fornicatio inferis. Illa coronam adipiscitur; hoc modeste ut laudetur: fornicatio vero supplicio digna. Adulterium autem et cædes, aliaque flagitia, quæ vel nominare sit nefas⁶³, tanto fornicatione graviora, quanto naturalibus delictis pejora sunt, quæ contra naturam committuntur. Verum hæc omnia delicta sincera pœnitentia expiare novit, ex scientia quam summus indidit Judex.

CCLIV. — TIMOTHEO SCHOLASTICO.

Cum in hac vita nihil adversi perpeti supra mortalium sit sortem, ita melius injuste quid pati quam juste. Hoc enim est philosophicum ac pium; illud vero improborum proprium. Hoc proborum ac laudandorum est; illud sycophantarum seu quadruplatorum. Et hoc quidem coronam meretur; illud peccatorum est merces: hujusque debitor Deus est; illud vero debitorum dissolutio.

CCLV. — LAMPETIO DIACONO.

Admiror equidem ut antiquitus nonnulli tyrannidum cum patrio permutarunt officio. Quidam vero nunc rebus novis studentes, ac pastoralem amorem erga gregem sibi commissum in tyrannidem vertentes non rexerunt, quasi creditam sibi esset imperium, sed velut imperandi potestatem sorte oblatam sibi nacti.

CCLVI. — CYRO MONACHO.

Qui mente prudentiaque carent, odisse solent perpetuo quos sese meliores esse suspicantur, aluntque odium erga eos, non a quibus affecti injuria sunt (minus enim id malum fortasse foret), sed a quibus virtutis gloria superantur.

CCLVII. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Ne propriæ ignaviæ sententiam ab iis, **637** qui in eadem tecum culpa sunt, confirmatam veritate fide digniorem esse putes. Si enim et malitiæ morbus, quo raperis, hæc tibi præscribit, habeasque laudatores tui, qui eodem tecum morbo laborant, (nisi in incurabilem forte morbum incidisti), non sit æquum ab ægris accipere rerum tuarum iudicium (nam si eos sequaris, condemnaberis merito a medicis ac philosophis) sed a recte valentibus ac sanis. Quod si nemo valens tibi videatur (ægrotae enim valde) ac si non credis recta suadenti, ad sacram Scripturam te recipio, ut morbi cognoscas vim et malitiæ haurias correctionem.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(70) Codd. Vat. 650 et Alt., φθόνος· placet tamen mihi quidem magis editi lectio. POSSIN.

(71) Edit. Paris., ἀμεινον τὸ ἀδίκως· τὸ μὲν γὰρ φιλοσόφων ἐστὶ. Locus suppletur ex cod. Alt. apud POSSINUM. EDIT.

(72) Ed. Paris., εἴση. Legendum esse νοσεῖς ex sequentibus apparet, et supr. ep. 159, pag. 79, vers. 3, ὅσω οὖν χειρῶν ὁ μὴ αἰσθόμενος τῶς τῆς νόσου, etc. Vide et epist. 8 et 269. SCHOTT.

CCLVIII.—ADAMANTIO.

A

ΣΗΡ. — ΑΔΑΜΑΝΤΙΩ.

Eloquentiæ præstat philosophia.

Scito amicum illum tuum magniloquum verborumque venatorem ad me ut domum revertentem venisse, mansisse vero captum studio philosophiæ; et nunc os claudens mentem excolit potissimum, edoctum jam bene loquendi vim exiguum quid ad philosophiam comparatum esse.

CCLIX.—DIOGENI DIACONO.

Divino potius quam humano niti decet auxilio. (Similis epist. 226.)

Cur, o vir optime, Dei præsentiam hominum postponendam auxilio censes? aut quare mortalium amicitiam antepones divinx? Decet autem, adhibita in consilium ratione, non humanæ fragilitati victoriæ partes concedere, verum invictæ Dei dexteræ attribuere: cui inhærens superior omnibus apparatus tentationibus.

CCLX.—MARTINIANO, ZOSIMO, EUSTATHIO.

Exhortatoria est ad vitæ emendationem. (Vide epist. 87, 120 et 269.)

Ne existimetis, boni viri, impune vos peccaturos: nolite Dei longanimitatem interpretari negligentiam, neque sanitatem corporis malorum esse tolerantiam; ac ne, quia statim non castigamini, futura Dei effugere judicia credatis: quin potius, re adhuc integra, pœnitementini. Absurdum enim maxime Dei patientiam ad pœnitentiam invitantem, ansam esse occasionemque plurimum delictorum. Si vero, quod pœnas nondum dedistis, nec esse daturos expectatis, vere scitote, divinum Numen, ut humanum est et benignum, ita etiam verax esse, et potens, minimeque mendax. Exhibet itaque benignitatem, priorum delictorum differens punitionem, et tempus largiens emendationis: simul vero crescentibus delictis tandem aliquando punit, simulque omnium delictorum præcedentium ac subsequentium scelerum pœnas exigit.

938 CCLXI.—ISCHYRIONI.

Peccata publica scandalaque a Deo punita.

Etsi admirandum præterque opinionem visum iri quod dicam scio, nihilominus, quia verum est, proferam: nimirum qui peccat gravius, clam tamen, et offendiculum affert nemini, minus esse puniendum, quam qui minus graviter peccat, libere tamen offendit ac supplantat quamplurimos. Quod si meis fidem dictis habere recusas, pro hyperbole rei fidem excedente, sententiam e cœlo arcessam, legemque inde hanc revocabo. Nihil enim aliud Moysi, viro integerrimo, omnes jam virtutes adeptæ, mareque jam Rubrum transgresso, indixit Deus, quam ne eos, qui secum aquas transierant, scandalis offenderet. Siquidem et antea alia comitata sunt (Deo enim ipsi contradixit), semel iterumque in Ægyptum missus, hæc subjicit: « Sexcenta millia peditum hujus populi Israelitici sunt; et tu dicis: Dabo eis esum carniū mense integro. Nunquid cædentur oves et boves? vel omnes pisces maris in unum con-

ἴσθι, ὡς ὁ φίλος ὁ σὸς ὁ μεγαλήτορος καὶ λεξιθήρας ἦλθε μὲν ὡς ἀναστρέφων οἰκάδε, παρέμεινε δὲ ἀλούς τῷ τῆς φιλοσοφίας ἔρωτι· καὶ νῦν τὴν γλῶτταν ἐπιστομίζων, τῆς γνώμης ἐπιμελεῖται· μικρὸν πρᾶγμα τὴν εὐγλωττίαν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν εἶναι παιδευθεῖς.

ΣΘ. — ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Διατί, ὦ βέλτιστε, τὴν θείαν συμμαχίαν δευτέραν τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐπικουρίας ἤγη, ἢ τοῦ χάριν τὴν τῶν θνητῶν φιλάνθρωπρον ἀγεις τῆς θείας; Καί- τοι χρῆν δῆπου τὸν λογισμὸν τὸ δέον σκοποῦντα, μὴ τῆ ἀσθενείᾳ τῶν ἀνθρώπων δυνάμει τὴν τῆς νίκης ἐπιτρέπειν ψῆφον, ἀλλὰ τῆς ἀληθείης ἐχεσθαι δεξιᾶς; ἢ ὁ ἀντεχόμενος κρείττων δῆπου τῶν πειρασμῶν ἀποφανθήσεται.

ΣΣ. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Μὴ νομίζετε, ὦ βέλτιστοι, ἀτιμωρητὶ ἀμαρτάνειν μὴδὲ ἀμέλειαν τὴν θείαν μακροθυμίαν ἠγήσησθε, μὴδὲ βραδύνην τὴν ἀνεξικακίαν· μὴδὲ ἐπιούῃ παρὰ χρῆμα οὐκ ἐκολάσθητε· ἀλλ' ἕως ἔξεστι, μετανοήσατε. Ἀτοπώτατον γάρ, τὴν θείαν ἀνεξικακίαν τὴν εἰς μετάνοιαν καλοῦσαν, ἐφόδιον μειζόνων ποιεῖσθαι ἀμαρτημάτων. Εἰ δὲ διὰ τὸ μηδέπω δεδωκέναι δίκην οὐδὲ δοῦναι προσδοκᾶτε· εὐ ἴστε, ὡς τὸ θεῖον ὡσπερ φιλάνθρωπρον ἐστίν, οὕτω καὶ ἀψευδὲς καὶ δυνατόν· φιλάνθρωπεύεται γοῦν, καὶ τὰ πρῶτα τῶν πταισμάτων παρήσιν ἀτιμώρητα, καιρὸν ἐπανορθώσεως χαριζόμενον· ὁμοίως δὲ, ἢ καὶ μάλλον τῶν πταισμημάτων ἀμαρτάνων, τελευταῖον ἀμύνηται· καὶ ὁμοῦ πάντων, τῶν τε ἔμπροσθεν, τῶν τε ὑστερον τολμηθέντων δίκας εἰσπράττεται.

ΣΣΑ. — ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ.

Εἰ καὶ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον εἶναι σοὶ δοξῆται τὸ βῆθησόμενον, ἀλλ' ὁμως ἀληθὲς ἐν λελέξεται· ὅτι ὁ μέγιστος πταίσας, λαθὼν δὲ καὶ μηδένα σκανδαλίζας, τοῦ καταδεέστερα μὲν πλημμεληκότος, μετὰ παρήρησας δὲ καὶ τοῦ πολλοῦς ὑποσκελίσαι, ἐλάττωνα δώσει δίκην. Εἰ δὲ ἀπιστεῖς, καὶ ὑπερβολὴν καταγινώσκεις τοῦ λόγου, τὴν ψῆφόν σοι ταύτην ὁσῶ ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ τὴν νόμον τοῦτον ἐκεῖθεν ἀναγνώσομαι. Τὸν γάρ πανάριστον Μωσῆα, τὸν πᾶσαν ἐπελθόντα ἀρετῆν, οὐδὲν ἕτερον ἐκόλυσε μετὰ τὸ πέλαγος καὶ τοῦ λιμένος τυχεῖν, ἢ τὸ σκανδαλίσαι τοὺς συνόντας αὐτῷ ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Εἰ γάρ καὶ πρίην τινα παρηκολούθησε (καὶ γὰρ ἀντίπερ τῷ θεῷ, καὶ ἀπαξ καὶ ὅς, πεμπόμενος εἰς Αἴγυπτον), καὶ μετὰ ταῦτα εἶπεν· « Ἐξακόσοι χιλιᾶδες εἰσι πεισῶν· καὶ σὺ εἶπας· Κρέα δώσω αὐτοῖς, καὶ φάγονται μῆνα ἡμερῶν. Μὴ πρόβατα καὶ βόες σφαχθήσονται; ἢ πᾶν τὸ ὕψον τῆς θαλάσσης συναχθήσεται, καὶ ἀρκέσει αὐ-

τοῖς; » Καὶ μετὰ ταῦτα κατωλιγώρησε, καὶ τοῦ δήμου τὴν προστασίαν παρητήσατο· ἀλλ' οὐδὲν ἕτερον αὐτὸν ἐκώλυσε εἰσελθεῖν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἧς ἔνεκεν τῶν ἄλλων ἀπάντων ἦν καὶ ἡγεμῶν καὶ δημαγωγός, ἡ τὸ ἐπὶ τοῦ ὕδατος συμβάν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀκήρατος νοῦς τῆς ἁμαρτίας τὴν φύσιν ἐκπομπεύων, καὶ παραδηλῶν ὄθεν γέγονεν ἀσύγνωστος, ἔφη, ὅτι « Ὅυχ ἡγιάσατέ με ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο οὐκ εἰσαγάγητε τὴν συναγωγὴν ταύτην εἰς τὴν γῆν, ἣν ἔδωκα αὐτοῖς. » Τῇ μὲν γὰρ φύσει ἔλαττον ἦν ἐκείνων τοῦτο τὸ πταίσμα· τῷ δὲ μετὰ τῆς ἐτέρων κραθῆναι βλάβης, οὐ μόνον ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ συγγνώμης μείζον ἐγένετο. Τὰ μὲν γὰρ κατ' ἰδίαν καὶ λαμβανόντως, τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ δήμου παντὸς ἡμαρτάνετο.

ΣΕΒ'. — ΑΔΑΜΑΝΤΙΩ.

Eloquentiæ ostentator explosus.

Ὁ φίλος ὁ σὸς ἤλθε μὲν οὐ μαθησόμενος, ὡς ἔλεγεν, ἀλλ' ἐπιδειξόμενος καὶ διδάξων, καὶ τὸ φρόνημα τῶν δοκούντων τι εἰδέναι σέβασον. Ἀπῆλθε δὲ παύων, ὃ δρᾶσαι προσεδόχησεν.

ΣΕΓ'. — ΟΥΡΑΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Dicendi ratio optima, simplex, sine fastu.

Ἡ τῶν ὀρθῶς καὶ μετὰ πόνου διδασκόντων ψυχῇ (πολλοὶ γὰρ μετ' ἐπιδείξεως καὶ καταφρονήσεως ἐξηγουμένοι ἐκλύουσι καὶ τῶν ἀκραστῶν τὴν προθυμίαν), πρῶτον μὲν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐμφαίνει τὴν εὐλάβειαν· πολλὰ γὰρ αὐτῶν πρὸς τὸν λόγον τὰ κέντρα· ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τῶν ὀφρῶν διασημαίνει τὸν νοῦν τῶν διδασκόντων· λόγῳ δὲ μετρίῳ χρῆται, οὔτε ὑπὸ τρυφῆς ἐξυθρίζονται, οὔτε ὑπὸ ταπεινότητος ἐξευταλιζομένῃ. Εἰ γὰρ καὶ ἡ φράσις εἴη ἀναττικιστος, ἀλλὰ γε τὰ ὑποδείγματα καὶ τὸ εἰς εὐλάβειαν βλέπειν διαναστήσει τοὺς φοιτητάς.

ΣΕΔ'. — ΗΣΑΙΑ.

De activa vita seu negotiosa. (Confer. epist. 110.)

Μὴ τῷ δεινῷ εἶναι πράγμασι χρῆσθαι, ὡς ἀδρανεῖς ψέγε τοὺς τῆς ἀπραγμοσύνης ἐρῶντας (73)· ἀλλὰ τῷ πολλάκις εἰς χειμῶνας χαλεποὺς ἐμπεπτωκέναι, μακάριζε τοὺς, ὡς ἐνδέχεται, εἰς τὸν λιμένα τῆς ἰσυχίας ὀρμῶντας. Εἰ δὲ καὶ αὐτοῖς πολλάκις σπιλάδες κατασκήπτουσι, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἴσον τὸ μὴ μόνον τὰ πελάγη τῶν πραγμάτων διαπλεῖν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν εἰς τὸ πέλαγος τῶν παθῶν ἐμβάλλειν, καὶ τὸν πειρασμὸν ἐνεγκεῖν. Τὸ μὲν γὰρ ῥιψοκινδύνων ἔστιν ἀνδρῶν, καὶ ἐμπορικῶν βίον ἀνηρημένων· τὸ δὲ δικαίων δοκιμαζομένων, καὶ ὡσπερ χρυσοῦς βασανιζομένων. Εἰ δὲ τὸ πρακτικόν σοι καὶ δραστήριον ἀρέσκει, μάθηθε ὅτι οὐκ ἔστι τοῦτο ὃ σὺ φῆς· ἐπεὶ κατὰ μικρὸν προΐων, καὶ τοὺς συκοφάντας τῶν φιλοσόφων προτιμήσεις, καὶ τοὺς παλιγκαπήλους τῶν ἐλευθερίως μεταχειριζομένων τὰ πράγματα, καὶ τοὺς

A gregabuntur, et sufficiet eis⁶⁶? » Sed deinde neglexit, et populi præfecturam deprecatus est: verum aliud nihil ipsum impedivit ingredi in terram promissionis (cujus rei causa dux et intercessor populi erat constitutus) quam quod ad aquas contigit. Propterea et mens integra peccati naturam pellens, ostendensque cur venia indignus esset, ait: « Non sanctificastis me inter filios Israel. Propterea non introducetis synagogam in eam terram, quam dedi ipsis⁶⁷. » Natura quidem et re ipsa minus erat id, quam illorum delictum; quoniam tamen id cum aliorum damno contigerat, non modo hæc promeruit, verum etiam inajus fuit, quam ut veniam mereretur. Ille enim privatim et clam, hoc vero coram populo commissum est.

B

CCLXII. — ΑΔΑΜΑΝΤΙΩ.

Amicus ille tuus venit, non quidem aliquid docendus, ut aiebat, sed docturus demonstraturusque, atque eorum, qui sibi scire aliquid videntur, opinionem refutaturus. Abiit itaque illud passus, quod facturum se sperabat.

CCLXIII. — ΟΥΡΑΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Recte laborioseque docentium animus (multi enim cum ostentatione atque contemptu explanantes magnam auditorum discendi promptitudinem infringunt) primum quidem oculis pietatem præ se fert: eos enim oculi sermonum stimulos addunt. Deinde etiam superciliis mentem sensumque doctrinæ suæ indicant; 639 oratione vero utitur moderata, deliciis non lasciviente, neque humilitate nimis attenuata. Si enim phrasis Attica non sit, sed simplex, exempla tamen ad pietatem excitare plurimum discipulos valent.

CCLXIV. — ΗΣΑΙΑ.

Cave ne, quod sis rebus gerendis idoneus, ut ignavos spernas eos, qui otiosam inutilemque vitam amplectuntur. Sed quod sæpe in tempestates molestasque procillas incidaris, felices eos prædica, quod eos jam tranquillitatis exceperit portus. Tamen si enim ipsi sæpe ex aquarum vorticibus emergerint, fieri tamen nequit, ut quis negotiorum transmeet pelagus, quin interdum etiam passionum fluctibus absorbeat, et in tentationes varias incidat. Illud enim virorum est proprium projectæ audaciæ mercatoriamque vitam sectantium: hoc vero eorum qui justii habentur, ac veluti in igne aurum probari solent. Si vero actio tibi vitaque placeat negotiosa, disce non esse quod tu opinaris. Paululum enim progressus et sycophantas philosophis honore præferes, et institores libere nego-

⁶⁶ Num. xi, 21, 22. ⁶⁷ Deut. xxxii, 51.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(73) Pro ἐρῶντας ambo codd. Vat. 650 et Alt. scribunt ἐρωτας. Possin.

ut nibus, fraudes machinantes doloque suentes, iis qui justitiam in lingua circumferunt; sed eam vitam activam virtutes esse cense exercere, et omne studium iis impendere.

CCLXV. — HELIÆ DIACONO.

Docentis ac concionantis est prius agere, dehinc docere. (Confer. epist. 4, 35, 213 et 233.)

Consulendum est dicturo, ut non verbis tantum, sed reapse persuadeat auditoribus. Omnis enim oratio opere destituta non tantum inane quid et evanidum est, sed etiam opprobrium affert, potissimum dicenti, a quo profertur. Quanto enim expeditiore uti sermone student, tanto minus etiam illis creditur: sed et risus argumentum esse existimant. Quare magis agendum, quam dicendum. Si autem nolint agere, ne dicant quidem.

CCLXVI. — THEONI PRESBYTERO.

Tempus quia labitur, ratio ejus habenda.

Ne tempus abire ac fluere ignoremus, multis ostenditur signis et argumentis: puta nocte, die, hebdomade, mense, anno, atque Olympiade. Olim enim Olympiadibus dignoscebatur. Imperantibus autem Romanis, consulatibus designabatur. Si enim motus cœli, ut tradit Plato, 640 tempus genuit; sol autem metitur et consulatus format (ipsi enim anno id nomen, quibus et consulibus ornatur). Ista vero omnia fluunt signa, nec tantum propter corpora, et vitæ, ut aiunt quidam, negotia atque contractus (nam et testamenta et tabule, et omnia, ut verbo dicam, securitatis pignora per ista signantur) manifesta sunt et clara, sed etiam ne et nos velut in ignoto pelago navigantes, nec signis illud dimentientes, temere ac sponte ad littora venientes vacuis manibus portum subeamus, sed ut tempori velocissimo ac retineri vel reverti aut etiam stare nescio concurrentia: bona opera possidentes, cum multis mercibus ad littora appellamus. Habeamus itaque instantis temporis rationem. Nam tunc et capi potest et retineri. Præteritum enim elapsumque assequi non possumus. Alatum enim est et velox, et longe a tergo relinquit insequentes: quin etiam cominus prehendi nequit.

CCLXVII. — EIDEM.

Pœna quando irroganda. (Sup. epist. 42.)

Dum effrenate insanit improbitas, neque accedit moderatio, tunc pœna solum ac supplicio potest coerceri.

CCLXVIII. — CYRILLO EPISCOPO.

Regia potestas clerum in ordinem redigere an possit. (Conf. epist. 278, et lib. 11, epist. 234, et lib. 11, epist. 219. Vide Chrysost. De regis et monachi comparatione.)

Sacerdotii olim dignitas peccantes redarguebat reges, regebatque, nunc vero his subjecta est: deus tamen pristinum non amisit, sed qui sacerdotio initiati sunt, non eodem modo, quo apud sæcu-

τὰς μηχανὰς πλέκοντας, καὶ δόλους βράπτοντας τῶν τῷ δίκαιον ἐπὶ γλώττης φερόντων· ἀλλὰ τὸ τὰς ἀρετῶν ἀσχεῖν, καὶ περὶ ταύτας πᾶσαν τὴν σπουδὴν ἐπιδείκνυσθαι.

ΣΞΕ'. — ΗΛΙΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Βουλεύεσθαι χρὴ τὸν ὑφηγητὴν μὴ τί εἰποι μόνον, ἀλλὰ τί πράξας πείσοι τοὺς φοιτητάς. Πᾶς μὲν γὰρ λόγος, ὅταν ἔργου χηρεῦθῃ, οὐ μόνον μάταιον τι φαίνεται καὶ κενόν, ἀλλὰ καὶ εἰς θνείδος περισταταί· μάλιστα δὲ ὁ παρὰ τῶν ἐξηγητῶν προφερόμενος. Ὅσῳ γὰρ ἐτοιμότατα αὐτῷ χρῆσθαι σπουδάζουσι, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἀπιστοῦσιν ἅπαντες αὐτῷ· ἀλλὰ καὶ γέλωτος ὑπόθεσιν αὐτὸν εἶναι νομίζουσιν. Οὐκ οὖν μάλιστα μὲν πρακτέον, καὶ λεκτέον· εἰ δὲ μὴ βούλοιντο, οὐδὲ λεκτέον.

ΣΞΖ'. — ΘΕΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἴνα μὴ βέων ὁ χρόνος ἀδῆλος ᾖ, πολλοῖς σημείοις κατάδηλος γέγονεν, ἡμέρα καὶ νυκτὶ, ἔδομάδι καὶ μηνί, ἐνιαυτῷ τε καὶ Ὀλυμπιάδι. Πρώην γὰρ τὰς Ὀλυμπιάσι διεγινώσκετο· Ῥωμαίων δὲ βασιλευσάντων, ταῖς ὑπατεῖαις γνώριμος καθίσταται. Εἰ γὰρ καὶ οὐρανοῦ κίνησις, ὡς φησι Πλάτων, τὸν χρόνον ἐγέννησεν· ἀλλ' ἥλιος μετρεῖ καὶ ὑπατεία μορφοῖ (τῷ γὰρ ἐνιαυτῷ τοῦτο ὄνομα, ὡς περὶ καὶ ὑπᾶτων ἤξιώται). Ταῦτα δὲ πάντα γέγονε τὰ σημεῖα, οὐ μόνον δὲ τὰ σώματα καὶ τὰ βιωτικά, ὡς φασί τινες, πράγματά τε καὶ συμβόλαια (καὶ γὰρ καὶ αἱ διαθήκαι, καὶ τὰ γραμματεῖα, καὶ πάντα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὰ τῆς ἀσφαλείας ἐνέχυρα διὰ τούτων σφραγίζεσθαι), δὴλὰ τὸ ἐστὶ καὶ σαφῆ· ἀλλ' ἵνα καὶ ἡμεῖς μὴ ὡς ἀδῆλος πελάγει πλέοντες, καὶ σημείοις μὴ ἀναμετροῦντες τοῦτο, αὐτομάτως εἰς τοὺς λιμένας ἐλθόντες κεναῖς ὀρμισθῶμεν χερσίν· ἀλλὰ τῷ χρόνῳ ἐνστάτω ὄντι, καὶ μῆτε ἀγχεσθαι, μῆτε πλινδρομῆσαι, ἀλλὰ μῆδὲ στήναι ἐπισταμένῳ συνθεοῦσας τὰς ἀγαθὰς πράξεις κεκτημένοι, μετὰ πολλῆς τῆς ἐμπορίας εἰς τοὺς λιμένας ἐλάσωμεν. Ἐχώμεθα τοίνυν τοῦ χρόνου πλησιάζοντος· ἔξεστι γὰρ τότε καὶ λαβέσθαι καὶ κατασχεῖν· παραδραμόντος γὰρ μεταδιώκειν ἀνηντιον. Ἐπτερωμένους γὰρ ὦν καὶ ὠκύς, πῶρρωθεν μὲν ἀφίησι τοὺς διώκοντας, ἀμήχανος δὲ ἐστὶ καὶ γενομένοις ἐγγὺς ληφθῆναι.

ΣΞΖ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ἡ πονηρία ὅταν ἀκαθέκτως λυτήσῃ, καὶ μὴ σωφρονισμῶν προσήται, ὑπὸ τιμωρίας μόνης καλεῖσθαι πέφυκεν.

ΣΞΗ'. — ΚΥΡΙΑΛΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Πάλαι μὲν ἡ ἱερωσύνη πταίονταν τὴν βασιλείαν διωρθοῦτο καὶ ἐσωφρονίζε, νῦν δὲ ὅπ' ἐκείνην γέγονεν, οὐ τὸ οἰκεῖον ἀξίωμα ἀπολέσασα, ἀλλὰ τοῖς ἐγχειρισθέντας οὐχ ὁμοίους τοῖς (74) ἐπὶ τῶν ἡμετέ-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(74) Pro ὁμοίους τοῖς codd. Vatic. 650 et Alt. legunt ὁμοίους τῶν. POSSIN.

ρων προγόνων έχουσα. Πρώην μὲν γὰρ εὐαγγελικὸν καὶ ἀποστολικὸν πολιτευομένων βίον τῶν τὴν ἱερωσύνην ἐσταυμένων, εἰκότως ἡ ἱερωσύνη τῇ βασιλείᾳ ἦν φοβερὰ· νῦν δὲ ἡ βασιλεία τῇ ἱερωσίᾳ μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτῇ, ἀλλὰ τοῖς ἱερᾶσθαι μὲν δοκοῦσι, δι' ὧν δὲ πράττουσιν αὐτὴν ὑβρίζουσι. Διὸ μοι δοκεῖ καὶ ἡ βασιλεία εἰκότως ποιεῖν· οὐ γὰρ τὴν ἱερωσύνην ὑβρίζουσι προηρημένην, ἣν ἐκθειάζει, ἀλλ' ἐκδικῆσαι ὑβριζομένην, τοὺς οὐ δεόντως αὐτῇ χρωμένους σωφρονίζει.

ΣΞΘ'. — ΗΛΙΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Pati adversa, salutare corpori animæque. (Confer. epist. 254 et 260.) « A Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur ».

Ὁ τοὺς πταίοντας, ὧ τᾶν, καὶ κολαζομένους ἐν ταῦθα θρηνεῖν χρῆ, ἀλλὰ τοὺς ἀτιμωρητὶ πταίοντας. Ὡς περ γὰρ οὐ τὸ νοσεῖν δεῖνόν, ἀλλὰ τὸ νοσοῦντα θεραπείαν μὴ προσέσθαι· οὐδὲ τὸ ἔχειν σηπεδόνα θρήνων ἄξιον, ἀλλὰ τὸ ἔχοντα μὴ ἀπολαύειν ἱατρικῆς τέχνης (ὁ γὰρ ἑμενόμενος καὶ καιόμενος πρὸς θεραπείαν ὀδεύει, τὴν ἀπὸ τῆς ἀληθίνου θεραπείαν καρπωσάμενος)· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ψυχῶν διακεῖσθαι χρῆ. Αἱ μὲν γὰρ κολαζόμεναι ἐνταῦθα, πρὸς ὑγίαν ἔλκονται· αἱ δὲ ἀτιμωρητὶ πταίουσαι, εἰς ἀναληγίαν ὀδεύουσιν.

ΣΟ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Tentationes exemplo Job saluti esse. (Confer. epist. 39, 68, 71, 87, 96 et 226.)

Ὁὐ πάντως τὰ αὐτὰ πάθη τὰς αὐτὰς ρίζας ἔχουσιν, οὐδὲ πᾶσαι αἱ κολάσεις ἐνταῦθα ἐκ πλημμελημάτων τὰς ὑποθέσεις ἔχουσιν· ἀλλ' οἱ μὲν δι' ἁμαρτήματα κολάζονται, οἱ δὲ διὰ τὸ δοκιμασθῆναι πάσχουσιν, ἢν' οἱ μὲν δίκαιος, οἱ δὲ δοκίμια τῆς ἀρετῆς δοῖεν. Καθάπερ γὰρ ἡ βασανίτις λίθος τὸν χρυσοῦν δοκιμάζει, ἐξ ἧς λίθου ὀλμαι καὶ τὸ βασανίζεσθαι ὠνοματοπεποιθῆσαι· οὕτω καὶ οἱ πειρασμοὶ τοὺς δικαίους ἐλέγχουσιν, ὡς καὶ τῷ Ἰῶβ ἐβρέθη· « Ὡς ἔμε ἄλλως σοι κεχρηματικίνα, ἢ ἵνα ἀναφανείης δίκαιος; » Οἱ δὲ ἀνόητοι ἀπὸ τῶν πειρασμῶν καὶ τοὺς βίους τῶν πειραζομένων διαβάλλουσιν. Ὅπερ καὶ οἱ τοῦ Ἰῶβ φίλοι, καὶ ὁ Σεμεὶ, καὶ οἱ βάρβαροι πεπόνθασιν. Οἱ μὲν γὰρ ἔλεγον τῷ αἰοιδίμῳ στεφανίτῃ τῷ πᾶσαν τοῦ διαβόλου συγκόψαντι τὴν δύναμιν· « Οὐκ ἄξια ὧν ἡμάρτηκας μεμαστίζωσαι; » Ὁ δὲ ἀνδροφόνον ἐκάλεσε τὸν παρόντα, ἀπὸ τῆς συμφορᾶς ταύτης φέρων περὶ αὐτοῦ τὴν ψήφον. Οἱ δὲ ἐπειδὴ ὁ ἔχις (75) τῆς χειρὸς εἶχετο τῆς ἀποστολικῆς, ἔφασκον· « Πάντως φονεὺς ἐστὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάττης ἡ δίκη ζῆν οὐκ ἔλασεν. »

ΣΟΑ'. — ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ.

Divitiæ, nonor, et prudentia humana, caduca sunt, ideoque præstat Deo confidere. (Confer. epist. 3, 50 et 58, et lib. III epist. 250.)

Ὁὐδὲν, ὧ θαυμάσιε, ὁ πλοῦτος, καὶ πολὺς ἦ καὶ πᾶντοθεν ἐπιβρέθῃ· οὐδὲν τὸ ἀξίωμα, καὶ βασιλικὸν

lum prius memoriæ majorum sese gerunt. Olim enim cum evangelicam et apostolicam ducerent vitam qui sacris rite operabantur, merito regię dignitati erant terrori : nunc vero contra regia majestas sacerdoti. Vel potius non ipsi, sed iis, qui sacerdotes quidem videntur, factis autem statui sunt injurii. Recte itaque consulunt aguntque reges. Non enim sacerdotium lædere propositum est iis, quod religiose ipsi vereantur, sed vindicare læsam dignitatem ab iis, qui non debite administrant satagunt.

CCLXIX. — ΗΕΛΙΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Delinquentes, heus tu ! et in hac vita castigati deplorandi non sunt, sed qui impuniti abeunt. Ut enim non tam molestum est ægrotare, quam morbo medelam non afferri; 641 ac neque putrescens ulcus lamentosum sit aliquando, sed potius remedium a medico non adhiberi : qui enim secatur uriturque, ad curationem properat, dolorum percepturus medelam : idem animis usvenire existimandum est. Quæ enim hic pœnæ suppliciaque tolerantur, ad salutem traducunt; at impune qui ferunt, ii ferenti sui sensum amittunt.

CCLXX. — ΗΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Affectiones eadem radices habent non omnino easdem, ut neque pœnæ hic omnes ex peccatis habent originem : sed alii ob criminina puniuntur, alii vero, ut probentur explorenturque, ideo castigantur. Illi quidem ut pœnas dent, hi vero ut virtutis dent specimen. Quemadmodum lapis enim Lydius βασανίτης, explorator, dicitur, quod aurum exploret : unde et Græcum verbum βασανίζεσθαι pro *examinare* et *explorare* derivatum : sic et ipsæ tentationes justos ostendunt ac probant, ut Job dixit : « Putas me aliter respondisse tibi quam ut appareas justus »? Insuperantes vero ob tentationes vitium illorum qui tentantur criminantur, ut et amici ipsius Job, et Semei, ac barbari fecerunt. Illi enim illistri athletæ, qui omnem dæmonis fregit impetum, dixerunt : « Nonne digne ob peccata flagellatus es »? Semei vero mitissimum Davidem inlucinat ut homicidam, calamitatis hoc ferens iudicium. Barbari vero (in Melita insula), cum anguis Pauli manum apprehendisset, jactarunt : « Utique homicida est hic homo : qui cum evaserit e mari, ultio non sinit eum vivere ».

CCLXXI. — ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ.

Divitiæ, vir admirande, etsi multæ, et undique affluentes, nihil sunt, neque dignitas, ne regia qui-

⁶⁵ I Cor. xi, 32. ⁶⁶ Job xxxiii, 32. ⁶⁷ ibid. ⁶⁸ Act. xxviii, 4.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(75) Pro ὁ ἔχις ambo codd. habent ἡ ἔχις. Possin.

Deum, ac neque prudentia, licet bene dicendi ornata facultate, nisi spe in Deum temperetur. Caducæ etenim divitiæ, quibus divinum numen non favet. Perduntur enim sæpenumero, et cum possessoribus radicitus evertuntur veluti planta sterilis, et agrestis propinquisque noxia arboribus. Infida quoque et fallax regia potestas, nisi ab invicta Dei dextera regatur. Ad hæc prudentia, nisi divina ornatur sapientia, inutilis plane est, quasi freno destituta. Prudentes enim enervat, retroque agit et desinit eorum consilium. Quare si hæc in hac vita caduca sunt iis, qui erga Deum instabiles sunt, et futura difficiliora, ad sacram confugiamus anchoram.

642 CCLXXII. — NILO.

Predicit imminentem Ecclesiæ calamitatem ex scelestâ clericorum vita.

Audax profecto, quod scribis, est, tamen verum, quod major omni spe et voto rerum a Christo facta instauratio prope est ut offuscetur eorum qui ab eo honorantur extrema iniquitate. Quemadmodum enim si hoc aggressi essent, ut cum illo qui eos honoravit decertent, sic nihil non agunt quod in ejus cedat blasphemiam. Ecquis igitur hoc vel a reprehensione liberet, vel supplicio eximat? qui armis sacerdotii contra armantem usi, et infidelium ora patefacientes, et quod egregium ad emendationem minime sibi comparantes.

CCLXXIII. — DOROTHEO VIRO CLARISS.

Virtutem verbis qui jactant, opere non exercent.

Nemo cælesti se dignum aula judicet, nisi virtutibus sit decoratus ornamentis. Quoniam enim verba illam virtutem ostentantes, ut scribis, deprehenduntur, operibus vero non modo panegyri, frequentique conventu, sed et pœnis digna committunt, alia quidem lingua, alia pectore inclusa gestantes. Quos imitari nefas, imo maxime sunt deplorandi.

CCLXXIV. — DIOSCORO ET TIMOTHEO.

Ad melanæam invitat.

Nihil prohibent, o boni viri, accusationes, quæ a quibusdam iisque fide dignis adversum vos afferuntur, quominus officii vos vestri admoneam. Grave enim fuerit, si nostram erga vos benevolentiam eorum exstinguant calumniæ. Quod igitur libet dicere, breviter accipite. Æquum est ut illos falsa referre ostendatis. Sin vera narrant, respiscite. Quod si recusatis, scitote amicorum vos choro segregandos.

CCLXXV. — PALLADIO DIACONO.

Propria prius vitia emendanda, quam aliena reprehendenda. (Conf. epist. 176, 177, 196. Similis ad eundem epist. 225.)

Valde ridiculum, alios regere velle qui sibi ipsi nequeunt imperare. Qui enim furentes animi motus non modo non subigit, sed et licentiam dederit po-

η· οὐδὲν ἢ σύνεσις, κἄν εὐγλωττίζ κοσμηταί, εἰ μὴ τῇ ἐλπίδι τῇ πρὸς τὸ Θεῖον κινεῖσθαι (76). Πλοῦτος μὲν γὰρ σαθρὸς, ὅ τὸ Θεῖον οὐκ ἐπιψηφίζεται· συνανεσπᾶσθη γὰρ πολλάκις καὶ ριζωθεὶς τοῖς κτησαμένοις, ὡς περ τι φυτόν ἄκαρπον καὶ ἀνήμερον, καὶ τοῖς πλησίον λυμαινόμενον δένδροις· σφαλερὰ δὲ καὶ βασιλεία, παρὰ τῆς ἀγρητῆτου δεξιᾶς μὴ οἰακίζομένη· φρόνησις δὲ μὴ κοσμουμένη τῇ θεῖα σοφίᾳ, ἀνόλητος, ἅτε δὴ μὴ ἀνθηριοχομένη. Ἀποστρέφει γὰρ φρονίμους εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ τὴν βουλήν αὐτῶν μαρᾶνι. Εἰ τοίνυν καὶ τὰ ἐνταῦθα σαθρὰ τοῖς πρὸς τὸ Θεῖον σαθροῖς, καὶ τὰ μέλλοντα χαλεπώτερα, ἐχώμεθα τῆς ἱερᾶς ἀγκύρας.

ΣΟΒ'. — ΝΕΙΑΩ.

Τολμηρὸν μὲν δυνῶς τὸ παρὰ σοῦ γραφὲν, ἀληθὲς δὲ· ὅτι ἡ κρείττων πάσις ἐλπίδος τε καὶ εὐχῆς τῶν πραγμάτων ἐπανόρθωσις ἢ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ γενημένη, κινδυνεύει ἀμαυροῦσθαι ὑπὸ τῆς τῶν παρ' αὐτοῦ τιμηθέντων ἀνυπερβλήτου κακίας· ὡς γὰρ εἰς τοῦτο προχειρισθέντες, ἵνα τῷ τιμήσαντι πολεμήσοιεν, οὕτως ἅπαντα δρῶσιν, ἃ ἂν εἰς τὴν ἐκείνου διαβαίνει βλασφημίαν. Τίς οὖν ἐξέλιτο τοῦτους ἢ κατηγορίας ἢ δίκης, τοὺς τοῖς ὅπλοις τῆς ἱερῶσύντης κατὰ τοῦ ὀπίσαντος χρησαμένους, καὶ τὰ τῶν ἀπίστων στόματα ἀνοίξαντας, καὶ τὸ ὑπερφυὲς κατάρθωμα μὴδὲν (77) παρασκευάσαντας;

ΣΟΓ'. — ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Οὐδεὶς μὲν ἀξιοθεῖη τῆς οὐρανοῦ πανηγύρεως, μὴ γνωρίσμασιν ἀρετῆς ἐμπρέπων· ἐπειδὴ δὲ λόγοις μὲν ταύτην σεμνυνοῦντές τινες, ὡς εἴη. Ἔργοις δὲ οὐ μόνον πανηγύρεως, ἀλλὰ καὶ τιμωρίας εἴα δρῶσι, δῆλοί εἰσιν ἄλλα μὲν διὰ γλώσσης φέροντες, ἄλλα δὲ διὰ γνώμης ἔχοντες· οὐδ' οὐ χρὴ ζηλοῦν, ἀλλὰ κομιδῇ καταθρηνεῖν.

ΣΟΔ'. — ΔΙΟΣΚΟΡΩ ΚΑΙ ΤΙΜΟΘΕΩ.

Οὐκ ἔστιν ὅπως αἱ αἰτίαι, ὧ βέλτιστοι, ἃς καθ' ὑμῶν λογοποιούσι τινες, καίτοι ἀξίωστοι εἶναι δοκοῦντες, κωλύσουσι με παραινέσαι τὰ δέοντα. Δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, εἰ τὴν ἡμετέραν πρὸς ὑμᾶς εὖνοιαν αἱ παρ' ἐκείνων διαβολαὶ ἀνέλοιεν. Τί οὖν βούλομαι φράσαι, συντόμως ἀκούσατε· ὅτι δίκαιοι ἂν εἴητε δεῖξαι ἐκείνους μὴ ἀληθεύοντας· εἰ δὲ ἀληθεύουσι, γνωσιμαχήσατε· εἰ δὲ οὐ βούλεσθε, ἴστε τοῦ χοροῦ τῶν φίλων ἐκκριθῆσόμενοι.

ΣΟΕ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Κομιδῇ γελοῖον, ἐτέρων ἀρχεῖν ἐπιχειρεῖν τὸν ἐαυτοῦ ἀρξαι μὴ δυνηθέντα. Ὁ γὰρ τὰ οἰκεία πάθη λυτῶντα μὴ μόνον, μὴ ὑποτάξας, ἀλλὰ καὶ ἄδειαν αὐ-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(76) Codd. Vatic. 650 et Alt., κυβερνᾶται. Possin.

(77) Inter μὴδὲν et παρασκευάσαντας ambo codd. inserunt νομισθῆναι. Id.

τῶν πάντων ὅσα βούλονται καὶ δύνανται ποιεῖν ἁ
δεδικωκῶς, οὗτος καταγέλαστος ἔσται, τὰ τῶν ἄλλων
πειρώμενος διορθοῦν. Ταυτὸν γὰρ ποιεῖ, ὡς περ ἂν
εἰ τις λατρῶς ἔλκεσι βρῶν τὰ τῶν πέλας θεραπεύειν
ἐπιχειροίη.

ΣΟΓ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

De grassante Simonia, seu sacerdotiis nundinatione. (De qua et lib. 1, epist. 149 et 151, et lib. III, epist. 394, et infra epist. 393.)

Καὶ οἱ πιπράσκοντες καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς γέ-
γραφας. τὴν ἱερωσύνην, μέγιστον καθ' ἑαυτῶν ἐκ-
φέρουσι δείγμα, ἧς ἔχουσι περὶ τοῦ πράγματος δόξης.
Οὐ γὰρ ἂν ἐτόλμησαν, οἱ μὲν πωλῆσαι, οἱ δὲ ἀγο-
ράσαι πρᾶγμα θεῖον, καὶ ὁ πολιτεία ἀρίστη καὶ τρό-
ποις ὀρθοῖς χρεωστεῖται. Κανὼν γὰρ τοῦ πράγματος
ἡ ἐπιτηδεϊότης τοῦ λαμβάνοντος, εἰ μὴ παύγων αὐτὸ Β
εἶναι ἠγήσαιτο. Ποία οὖν ἀποκείσεται τιμωρία τοῖς
παίζουσιν ἐν οὐ παικτοῖς, ἡ σὴ ἂν εἰδείη φρόνησις.
Πάλαι μὲν οὖν ἐπὶ τῶν Ἑβραίων ἐκ γένους κατ-
αγομένης τῆς ἱερωσύνης, ἐμέμενοντο πολλοί, δι' ἣν
αἰτίαν τῷ γένει, ἀλλ' οὐ τῇ ἀρετῇ ἀπενεμήθη·
ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον μετεκοσμήθη, καὶ εἰς
τὴν ἀρετὴν μετεκοσμήθη, μειζῶνως παροινεῖται, ἣ
ὅτε καὶ ἐλάττων ἦν, καὶ τῷ γένει ἀπεκεκλήρωτο. Τό-
τε μὲν γὰρ εἰ καὶ ἦσαν τινες ἀνάξιοι, ἀλλὰ ἦσαν καὶ
ἄριστοι· τὸ δὲ χρήμασιν ὠνεῖσθαι παντελῶς ἀπηγό-
ρευτο· νυνὶ δὲ ὅτε καὶ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐπιδέεωκε,
καὶ τῇ ἀρετῇ ἀπενεμήθη, μειζῶνως κατεπατήθη. Τίς
γὰρ τῶν ἀρίστων ἀξιώσει κολακεύσαι, ὥστε ταύτης
τυχεῖν; ἡ τίς τολμήσει χρήμασιν ὠνήσασθαι χρήμα
ἀγγέλους πρέπον; Εἰ τοίνυν οὗτοι οὐτε κολακεύειν C
ἀξιοῦσιν, οὐτε ἀγοράσαι τολμῶσιν· εἰσὶ δ', ὡς ἔφη,
οἱ κολακείαις καὶ χρήμασι τὴν ἱερωσύνην προπίνον-
τες (οἱ μυρίων ἄξιοι ὄντες ἐπιμυρίων), οὗτοι καὶ
κολακεύσαι καὶ ἀγοράσαι οὐκ ἂν παραιτήσονται.
Λόγος τοίνυν περιφοιτᾷ κατὰ γῆν καὶ θάλατταν, ὅτι
οὐδεὶς τῶν εὐ βιοῦντων λοιπὸν εἰς ἱερωσύνην προχει-
ρισθήσεται, οὐκ ἐπειδὴ τοὺς ἀξίους οὐκ ἔχει τὸ
πρᾶγμα, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ μόνον τῶν πολλῶν κρύ-
πνεται πλήθει, ἀλλὰ καὶ μισοῦνται, καὶ ἐπιβου-
λεύονται, καὶ ἐξοστρακίζονται, ὡς τῶν πολλῶν ἐλέγ-
χοντες (78) τὸν βίον.

ΣΟΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Hosti parcens vere magnanimus.

Ἰσοί, ὦ θαυμάσιε, ὡς δόξαν μεγαλοψυχίας D
ἐκτήσω ἐχθροῦ φεισάμενος· καὶ τοῦτ' αὐτὸ μὲν
τοὺς σοὺς ἀκριβῶς ἐπιστάμενος τρόπους προδύλεγον,
ὡς μετὰ τὸ χειρώσασθαι. δείξει μεγαλοφροσύνην,
καὶ ἐλέγξει τοὺς μικροψύχους· ἦσαν δὲ οἱ ἀπιστοῦν-
τες, οἵτινες ἐκ τῶν καθ' ἑαυτοῦς καὶ περὶ τῶν
ἄλλων ψηφίζονται· ὅμως κατὰ τέλος ἐδειξεν, ὡς οὐ
διήμαρτον. Ὅν γὰρ ἔλειν ἐσπούδασας, ἐλὼν ἀφῆκας,
ἵνα μὴ ἄσθενής νομισθείης, ἀλλὰ δυνατὸς καὶ φιλάν-
θρωπος.

ΣΟΗ'. — ΠΕΤΡΩ.

Cur sacerdotii dignitas regibus veneranda passim exstiterit. (Conf. epist. 368 et alias.)

Σὺ μὲν θαυμάζεις, δι' ἣν αἰτίαν ἐπὶ μὲν τῶν

testatemque feverit, quæcunque libet potestque pa-
trandi, hic perridiculus evadet, aliorum si errata
corrige audeat. Perinde enim facit, atque si me-
dicus quis ulceribus scatens aliorum curare morbos
suscipiat.

CCLXXVI. — HERMINO COMITI.

Et vendentes et ementes, ut ad me scripsisti, sa-
cerdotium, ii magnum contra se 643 proferunt
argumentum suæ quam de hoc negotio habent opi-
nionis. Alioqui non essent ausi emere et vendere
rem divinam, quæ optimæ debetur administrationi,
rectisque moribus. Regula enim hujus rei est, aptus
ut sit qui suscipit, nisi ludicra quædam res habeat-
tur. Cui enim pœnæ obnoxii videatur ludens in re
non ludicræ, tua non ignorat sapientia. Olim qui-
dem cum apud Hebræos sacerdotalis dignitas uni
certæ familiæ assignata esset, murmurabant non
pauci, cur illi stirpi potius ac generi quam virtuti
daretur. Postquam vero jam sacerdotium, et dignius
esse, et virtutis haberi ratio cœpit, majore afficitur
injuria quam cum ignobilius esset, ac stirpi here-
ditarium : etsi enim tunc nonnulli eo indigni essent,
erant tamen et optimi, pecunia vero nundinari
omnino voluitum erat. Nunc vero cum et præstan-
tius sacerdotium sit datum et virtuti attributum,
magis contemnitur. Quis enim vir bonus assentari
vellet, ut illo potiatur ? aut quis ausit pecunia mer-
cari rem ipsis angelis dignam ? Quare siquidem ne-
que adulari velint, neque [sacerdotium] audeant
emere : sunt vero, uti scribis, adulationibus et pe-
cuniis sacerdotium propinantes (quos mille suppli-
ciis dignos esse constat), isti adulari, et emere non
recusabunt. Quamobrem sermo terra marique spar-
gitur, nemini recte venti ad sacerdotium jam ad-
ditum patere, non quod digni tanto desint muneri,
sed quod non modo in multitudine delitescant, sed
et invisī sint et traducantur atque expellantur, ni-
mirum quod multorum vitam reprehendant.

CCLXXVII. — EIDEM.

Scito, vir admirande, magnanimitatis te gloriaus
consecutum hosti parcendo : quod et ipsum tuos
accurate mores cognitos habens prædixeram, ut
agendo ostenderes summam generositate, et pu-
sillanimes argueres. Erant autem qui id non cre-
debant, ii scilicet qui ex seipsis de aliis judicant :
exitus tamen eventusque ostendit me non aber-
rasse. Quem enim capere studuisti, captum dimi-
sisti, ne imbecillis judicareris, sed potens et hu-
manus.

CCLXXVIII. — PETRO.

Miraris tu quidem cur apud majores sincerus es

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(78) Pro ἐλέγχοντες codd. Vat. 630 et Alt. scribunt ἐλέγχονται. POSSIN.

ab omnibus honos sacerdotibus habitus, **644** nunc A vero prudentia pleni homines aperte eos reprehendant. Alii coram quidem reverentur, occulte vero criminantur. Et alii quidem fugiunt, alii vero ipsis adblandientes, quo moliri illis insidias queant, obtreccant. Verum id ego nihil miror. Cum enim eadem cum ipsis non agant, nec eadem etiam consequuntur : sed illis contraria molientes, contraria experiuntur. Contra enim admirandum esset, si qui nihil par majoribus agant, parem cum illis honorem consequerentur. Ab illis majoribus etiam peccantes reges castigabantur, ab his ne privati quidem opulentiores : quinimo si vel pauperem aliquem ad frugem meliorem revocare contendant, exhibentur, ut qui iisdem sæpe vitiiis capti tenentur, ob quæ alios audent reprehendere. Quamobrem olim B sacerdos populo erat formidabilis ; nunc contra populus terrori est sacerdoti.

CCLXXIX. — HERACLIDI EPISCOPO.

Blandius agendum, more medici, in delictis puniendis.

Magnum profecto delictum est, venia tamen dignum. Castiganda itaque audacia, animique confidentia, danda nihilominus venia. Fortasse enim ad emendationem medelamque tendit morbus. Quando et præstantissimi medici, cum multa eis vulnera ægrotudinesque sese offerunt, non tantam adhibent curam, quantum summa ars exposcit, sed quantum ferunt laborantis vires, ne dum vulnera curare nituntur, ægrotantem e medio tollant.

CCCLXXX. — PETRO.

Bonum pro malo rependendo gratia initur; « sic carbones ignis congeres supra caput ejus. » (Rom. xii, 20. Supr. epist. 23.)

Etsi notum omnibus existit amentix reum atque odio ebrium adversarium esse tuum, illa tamen effluit quæ si potens esset exsequeretur. Verum ne id te turbet, neque bellum suscipito implacabile ; quin potius bene merendo ipsum invertere stude. Etsi enim fera esset omnique durior petra, tamen beneficio victus tuo, odium ponet.

CCLXXXI. — PETRO MONACHO.

Scripturæ oratio humilis, sed mens profunda : humana autem sapientia culta verbis, sensu cassa. Quare hanc illi, ut ancillam dominæ, inseruire æquum est.

Divinæ philosophiæ oratio in sacris Litteris humilis quidem est, sensus vero sublimis, planeque cælestis. Externorum sane scriptorum splendida est oratio, res vero humi repit. Si quis igitur illius valeat consequi sensus, hujus vero dicendi elegantiam, næ ille sapientissimus habeatur. Eloquentia enim instrumentum esse queat cælestis scientiæ, si ei ut animæ corpus subjiciatur, et ut lyra lyristæ, **645** nihil quidem privatim innovans, sed inter-

προγόνων ειλικρινής τιμή παρά πάντων τοῖς ἐστεμμένοις τὴν ἱερωσύνην ἀπενέματο, νῦν δὲ οἱ μὲν φρονήματος ἐμπλησθέντες φανερῶς αὐτοὺς καμψοῦσιν· οἱ δὲ κατὰ πρόσωπον αἰδοῦνται, λάθρα δὲ κακίζουσι. Καὶ οἱ μὲν φεύγουσιν, οἱ δὲ καίτοι κολακεύοντες αὐτοὺς, διὰ τὸ καὶ ἐπιβουλεύειν δύνασθαι, διασύρουσιν. Ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτο θαυμάζω. Οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις πράττοντες τῶν αὐτῶν οὐ τυγχάνουσιν, ἀλλὰ τάναντία ἐκείνοις ἐπιτηδεύοντες, τῶν ἐναντίων πειρῶνται. Τοῦναντίον γὰρ ἂν ἦν θαυμαστόν, εἰ μὴδὲν ποιοῦντες τῶν προγόνων [σον, καὶ [τῆς] αὐτῆς τιμῆς ἐκείνοις ἐτύγχανον. Ἐπὶ μὲν γὰρ ἐκείνων καὶ βασιλεῖς πταίνοντες ἐσωφρονίζοντο, ἐπὶ δὲ τούτων οὐδὲ ἰδιώται πλοῦσιοι· κἄν σωφρονίσαι δέ τινα πένητα ἐπιχειρήσωσιν, ὀνειδίζονται, ὡς ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀλόντες πολλαίκις, ἐφ' οἷς ἐκείνους σωφρονίσαι τετολήμασι. Διόπερ πρώην μὲν ἦν ὁ ἱερεὺς τῷ λαῷ φοβερός, νῦν δὲ ὁ λαὸς τῷ ἱερεῖ.

ΣΘΘ. — ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Μάγα μὲν ὄντως τὸ πταῖσμα, ἀλλ' οὐ συγγνώμης μερίζω· διὸ χρὴ κολάσαι μὲν τὴν ἐτοιμίαν, συγγνώμην δὲ νεῖμαι. Τάχα πως ἐπὶ θεραπείαν ὀδεύσει τὸ πάθος· ἐπεὶ καὶ οἱ τῶν ἱατρῶν ἄριστοι, ὅταν τις πολλὰ περικέηται τραύματα, οὐ τοσαύτην ἐπάγουσι θεραπείαν, ὅσην ἀπαιτεῖ τῆς τέχνης ἡ ἀκρίβεια, ἀλλ' ὅσην φέρει τῷ κάμνοντος ἡ δύναμις, ἵνα μὴ τὰ τραύματα θεραπεύσαντες, τὸν κάμνοντα διαφείρωσιν.

C

ΣΠ'. — ΠΕΤΡΩ.

Εἰ καὶ πᾶσι δῆλόν ἐστιν, ὅτι ἀνοίαν ὀφλισάων (79), καὶ ὑπὸ τῆς ἐχθρας μεθύων ὁ σὸς διάδικος, ὅμως ἐκλαλεῖ ταῦτα, ἃ δυνήσεις πράξει. Ἀλλὰ σε τοῦτο μὴ ταραττέτω, μὴδὲ εἰς τὸ ἀδιάλλακτον χεῖρα γαγγεῖτω, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ εὖ ποιεῖν αὐτῶν προτρέπέσθω. Εἰ γὰρ θηρίον εἴη, καὶ παντὸς λίθου ἀναισθητότερος, ἀλλ' ὅμως αἰδουθεὶς τὴν εὐεργεσίαν, κατὰθοιτο τὴν ἐχθραν.

ΣΠΑ'. — ΠΕΤΡΩ (80) ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Τῆς θείας σοφίας ἡ μὲν λέξις παζῆ, ἡ ἔννοια δὲ οὐρανομήκης· τῆς δὲ ἐξωθεν λαμπρὰ μὲν ἡ φράσις, χαμαιπετής· δὲ ἡ πράξις. Εἰ δὲ τις δυνήθει τῆς μὲν ἔχειν τὴν ἔννοιαν, τῆς δὲ τὴν φράσιν, σοφώτατος ἂν δικαίως κριθεῖ· δύναται γὰρ ὄργανον εἶναι τῆς ὑπερκοσμίου σοφίας ἡ εὐγλωττία, εἰ καθάπερ σῶμα ψυχῆ ὑποκόοιτο, ἢ ὡσπερ λύρα λυρωδῶν, μὴδὲν μὲν οἰκοθεν καινοτομοῦσα νεώτερον, ἐρμηγεύουσα δὲ τὰ οὐρανομήκη ἐκείνης νοήματα· εἰ δ' ἀντιστρέφοι τὴν

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(79) Demosthenicum est, παράνοιαν ὀφλισάνειν. or. i. in Timocriatem : Ἐφ' ἐκάστου τούτων ἡλίκη· ἂν ὀφληκότες παράνοιαν ἦτε· *Quantæ insanix ab hominibus damnarentur, cum desipere vos iudicave-*

rint homines in unoquoque horum? SCOTT.

(80) Non Πέτρῳ sed Πρίμῳ hanc inscribit cod. Vatic. 630. POSSIN.

τιζίν, καὶ δουλεύειν ὀφείλουσα, ἠγείσθαι, μᾶλλον δὲ
τυραννεῖν ὅσα τε εἶναι νομίζοι, ἐξοστρακισθῆναι ἂν
εἴη δικαία.

ΣΠΒ'. — ΒΟΥΘΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Dei voluntate iusti in mundo sæpe affliguntur. (Confer. epist. 6 et 86.)

Μὴ θορυβείτω σε τὸ πολλοὺς τῶν φιλαρέτων μυρία
ἐνταῦθα πάσχειν δαινὰ, ἀλλ' εἰς ἔννοιαν ἀγέτω,
ὅτι καὶ οἱ τῶν ἐπὶ γῆς βασιλέων φλοιοί, οὗτοι μάλιστα
παρακινδυνεύουσιν ἐν πολέμοις, καὶ τραύμα-
τα ἔχουσι, δι' ὧν τὰ τρόπαια ἔστησαν, ἀποδημίας
τε μακρὰς στέλλονται. Εἰ δὲ οὐ καταδέχη, ἐννοεῖ ὅτι
εἰσὶ τινες καὶ τῶν δικαίων κἀνταῦθα εὐημεροῦντες.
Ὡστε εἰ σκανδαλίζουσί σε, ἅτε ἀσθενέστερον ὄντα,
οἱ ἐν πειρασμοῖς, οἰκοδομεῖτωσάν σε οἱ ἐν ἀνέσει.
Καὶ εἰ σκανδαλίζουσί σε οἱ ἐν ἀνέσει τῶν πονηρῶν,
ὄρθουτώσάν σε οἱ ἐν κολάσει καὶ τιμωρίαις.

ΣΠΓ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Virtutum, vitiorumque nomina a multis confunduntur.

Λίαν θαυμάζω τῶν καὶ τὰ πράγματα καὶ τὰ
ὀνόματα συγγερότων. Εἰς τοσοῦτον γὰρ σοφίας ἤκου-
σιν, ὡς τὴν μὲν παρῆρσιαν ἀναισχυντίαν καλεῖν, τὴν
δὲ ἀναισχυντίαν παρῆρσιαν, κατ' ἄμφω ἀμαρτάνον-
τες. Τοῦτο γὰρ δρῶσιν, ἢ ἵνα τὴν παρῆρσιαν ἐπι-
στομίσωσιν, ἢ ἵνα τὴν ἀναισχυντίαν εἰς μελίζονα κακίαν
παιδοτριβήσωσιν, οὐκ εἰδότες, ἢ εἰδότες μὲν, παρα-
λογιζόμενοι δὲ ἑαυτοὺς, ὅτι ἀναισχυντία μὲν ἐστὶν ἢ
ἐπὶ τοῖς αἰσχίτοις πάθειν ἀνακτῆς φλυαρία, παρ-
ῆρσια δὲ ἢ ἐπὶ τοῖς καλλίστοις εὐτολμος ἀπολογία.
Χρὴ οὖν μὴ ταῖς τῶν διεφθαρμένων γνώμαις ἐπε-
σθαι, ἀλλὰ τῇ τῶν πραγμάτων ἀληθείᾳ. Οὐδὲ γὰρ
κατὰ ἀνθρώπων μόνον ὀπλίζουσιν οἱ τοιοῦτοι τὰς
γλώττας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς θείας δυνάμεως. Τὴν γὰρ
μακροθυμίαν αὐτῆς ἀμέλειαν προσαγορεύοντες οὐκ
ἐρυθριῶσιν. Οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, εἰ ὀνόματα ἀμεί-
δουσιν οἱ πάντολμοι, ὅπότε καὶ εἰς οὐρανὸν τὰ βέλη
πέμπουσι.

ΣΠΔ'. — ΠΡΙΜΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Virtus spe præmii sustinetur, sed et ipsa virtus sibi præmium ac merces. (Confer. epist. 63, 130, 223.)

Ὁ στέφανον ἐπαγγελλόμενος τὴν ἀρετὴν ἀσκοῦντι,
δύο χαρίζεται δωρεάς· μίαν μὲν τὴν πράξιν, ἐτέ-
ραν δὲ τὴν ἀμοιβήν. Ἐμοὶ γὰρ καὶ ὁ ἄθλος αὐτοῦ, εἰ
καὶ ἐπίπονός ἐστι, τοῦ ἐπάθλου οὐχ ἥττον δωρεὰ
εἶναι δοκεῖ, εἴγε ἢ μὲν ἀρετὴ ὑπόθεσις ἐστὶ τοῦ
στεφάνου, ὁ δὲ στέφανος οὐ δίδοται ἀνευ ἀρετῆς.

ΣΠΕ'. — ΟΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Præstat non bellare, quam subsidiis nitii. (Confer. epist. 481.)

Πολὺ ἀσφαλέστερόν ἐστι τὸ μὴ πολεμῆσθαι τοῦ
συμμαχεῖσθαι· τὸ μὲν γὰρ ἡσυχίαν ἀπράγματα
ἔχει, τὸ δὲ ἀναγκάζει συμπολεμεῖν τοῖς βοηθήσασιν,
καὶ εἰ ἀδικῶς πολεμοῖεν. Πολλὰκις γὰρ ἀδικούμενοί
τινες συμμαχίαν ἐπεκαλέσαντο· ἤς καὶ τυχόντες,
τοῖς συμμαχήσασιν δικαίως πολεμουμένοις, οὐ
δικαίως ἀμύνουσι, χάριν ἀδικῶν ἀντὶ δικαίας ἐκτι-
νόντες.

A pretans illius meditationes : sin ordinem hunc in-
veritat, et cum debeat servire, regere aut potius
imperare vult, æquum est ut expellatur.

CCLXXXII. — BOETHO MONACHO.

Cave conturbet te quod multi probi mala infinita
patiantur; sed in mentem revoca, idem etiam re-
gum amicis usuenire. Hi enim in bello potissimum
periclitantur, accipiuntque vulnera, quibus erigi
solent tropæa, et in longinquas ablegantur regiones.
Quod si non capis, cogita et esse justorum multos
perbelle hic agentes ac quiete. Itaque si offendant
velut imbecilliores qui in tentationibus sunt, eri-
gant tranquilli : et si offendant qui in vitiorum li-
centia versantur, emendent te qui pœnis et suppli-
ciis affliguntur.

CCLXXXIII. — THEODOSIO SCHOLASTICO.

Valde equidem eos admiror, qui et res et no-
mina confundunt. Eo enim scientiæ ventum est, ut
dicendi libertatem impudentiam nominent; et contra
impudentiam loquendi vocent libertatem, utrinque
errantes : idque faciunt ut vel loquendi libertatem
ore clauso et obturato refrenent, vel ut impuden-
tiam ad majorem nequitiam pueris instillent; idque
nescientes vel scientes quidem, sed seipsos fallentes :
quod impudentia quidem sit de turpibus passionibus.
inverecunda nugatio, libertas vero dicendi rerum
optimarum audax defensio. Non itaque corruptis
assentiendum opinionibus, sed rerum potius in-
sistendum veritati. Non enim hi in homines dun-
taxat linguas acuunt, sed et in divinum Numen.
Longanimitatem enim Dei negligentiam interpretari
non erubescunt. Quid mirum igitur si nomina isti
audaculi permutant, cum et in cœlum faciant tela?

CCLXXXIV. — PRIMO MONACHO.

Qui coronam promittit virtutem operanti, duplex
præstat præmium, alterum operis ipsius (cujus per
promissionem causa est), alterum remunerationis.
Neque enim opus ipsum sive virtutis certamen
tametsi laboriosum sit, minus præmium videtur esse
bravio ipso, cum et virtus ipsa præmii causa sit et
coronæ, neque hæc sine virtute conferatur.

646 CCLXXXV. — ORIONI MONACHO.

Multo securius est bello non premi, quam sup-
petias ab aliis accipere : illud enim quietis tran-
quillitatisque plenum est, hoc vero una cum auxi-
liantibus pugnare cogit, etsi pugnent injuste. Sæpe-
numero enim injuria affecti quidam sociorum opem
advocantur, quam nacti, etiam auxiliariis suis
bello justo petitis, non juste succurrunt, injustam
pro justa gratiam rependentes.

CCLXXXVI. — ZENONI.

A

ΣΠΖ. — ΖΗΝΩΝΙ.

Quid inter vouθετεῖν καὶ θέλγειν intersit (81). (Conf. epist. 347.)

Νουθετεῖν, *admonere*, sapientissime vir, convenit adolescentes, non θέλγειν, *demulcere*. Illud enim Græce dicitur, quasi mentem indere: hoc vero a blandiendo volentem ducere; a voluntate enim abducendam est, et ad honesta ducendum docendumque est virtutem esse amplectendam; vitium contra fugiendum. Illa enim coronas parit, hoc vero pœnam.

Νουθετεῖν, ὡ σοφώτατε, χρῆ τοὺς νέους, οὐ θέλγειν. Τὸ μὲν γὰρ εἰρηται παρὰ τὴν τοῦ νοῦ θέσιν, τὸ δὲ παρὰ τὸ εἰς ὃ θέλει ἄγειν, ἢ (82) παρὰ τὸ θέλοντα ἄγεσθαι. Τοῦ οὖν θελήματος ἀπακτέον, καὶ εἰς τὸ κέρπον ἀκτέον, καὶ διδασκτέον τῆς μὲν ἀρετῆς ἀντέχεσθαι, τῆς δὲ κακίας ἀπέχεσθαι. Ἡ μὲν γὰρ στεφάνους, ἢ δὲ κολάσεις ὠδίνει.

CCLXXXVII. — NILO.

ΣΠΖ. — ΝΕΙΛΩ.

De his qui manus sibi afferunt (83).

Si de duobus mari et femina dictum est illud: « Quæ Deus conjunxit, homo non separet »: qui animum per vim a corpore avellit, et vel laqueo se strangulat, vel cade violenta sese necat, equam, quæso, veniam merebitur? Tales nimirum execrandos atque infames etiam a morte veteres judicaverunt, manumque abscissam, qua sibi vim intulit, et a corpore avulsam terræ mandabant: iniquum esse rati cordis administram cum reliquo corpore humo condi. Si vero manus ab hominibus pœna etiam post mortem afficitur, anima quæ manum impulit, quam veniam accipiet?

Εἰ ἐπ' ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς δυοῖν δυτοῖν λέλεκται: « Ἄ ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω »: ὁ τὴν ψυχὴν βιάσας χωρίζων ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ ἢ ἀγχόνην ἑαυτὸν παραδιδούς, ἢ σφαγῆ, πῶς συγγνωσθήσεται; Τοὺς τοιούτους γοῦν καὶ ἐπαράτους; καὶ ἀτίμους; καὶ μετὰ θάνατον οἱ παλαιοὶ ἠγοῦντο: καὶ τὴν χεῖρα ἀποκόψαντες τοῦ ἑαυτὸν χειρωσαμένου, ἔξω ποῦ τοῦ ἄλλου σώματος καὶ μακρὰν ἔθαπτον: οὐχ ὅσον εἶναι νομίζοντες, τὴν διακονησαμένην τῷ φόνῳ, τῷ λοιπῷ σώματι συνοσιοῦν. Εἰ δὲ ἡ χεῖρ παρὰ ἀνθρώποις δίκην καὶ μετὰ θάνατον ἀπητήθη, ἢ ψυχὴ ἢ καὶ τὴν χεῖρα παρορμήσασα ποῖα; τεύξεται συγγνώμης;

CCLXXXVIII. — ISIDORO EPISCOPO.

ΣΠΗ. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Tres proborum hominum gradus, ingenui, mercenarii et servi. (Inf. epist. 296.)

Qui mercedis gratia quod æquum est faciunt, inferiores quidem sunt iis qui desiderio et amore virtutis bene agunt; illis vero meliores sunt, qui metu pœnæ id faciunt: idque quanto illi minores sunt iis qui virtutem sua gratia exercent.

Οἱ ἀμοιβῆς ἕνεκεν τὸ δέον πράττοντες, καταδείσονται μὲν εἰς τῶν πόθῳ τῷ πρὸς τὸ καλὸν εὐδοκμοῦντων, ἀμείνους δὲ τῶν φόβῳ καὶ οὐ πόθῳ τοῦτο ποιοῦντων, πλεον ἢ ὅσον αὐτοὶ ἠτιμῶνται τῶν πόθῳ τὴν ἀρετὴν ἀσκούντων.

CCLXXXIX. — EIDEM.

ΣΠΘ. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Sapiens laqueos evitat improborum.

Etsi quidam occulte possint decipere, deprehensi vero supplantare; tamen vir sapiens his superior deceptionem quidem deprehendet, reprehendet vero calliditatem.

Εἰ καὶ τινες δεινοὶ εἰς παραλογιζόμενοι μὲν λαθεῖν, ἀλλήλους δὲ παρακρούσασθαι: ἄλλ' ὁ σοφὸς κρείττων τοῦτων ὢν φωράσει μὲν τὴν ἀπάτην, θελέγξει δὲ τὴν δεινότητα.

647 CCXC. — HERACLIDI PRESBYTERO.

ΣΚ'. — ΗΡΑΚΛΕΙΔΗ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

De commentis officio. Heli cur cum liberis a Deo punitus. (Vide epist. 20.)

Oportet, ut equidem arbitror, admonentem neque verberibus agere, neque convicia jacere, aut fortiter repugnare, sed reprehendere duntaxat cum libertate verentem nihil, nihilque metuentem. Hic

Οἶμαι, ὅτι οὐ τύπτειν, οὐ λοιδορεῖν, ἢ ὁμῶσε χεῖρειν, ἀλλ' ἐλέγχειν μόνον μετὰ παρῆρησίας, μῆτε αἰδούμενον, μῆτε φοβούμενον χρῆ τὸν παραινέτην: εἰ δ' ἀμφιδόλλεις, τοὺς θελοῦς σοι ἀναγνώσομαι χρῆ-

** Matth. xix, 6.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(81) De hoc et lib. iv, epist. 194, disserit. Et Phocylides poemation suum, admonitionem ad virtutem νουθεσιῶν inscripsit sic, *Νουθετικὸν ποιήμα*. SCHOTT.

(82) Inter ἄγειν et παρὰ omittunt ἢ codd. Vat. 650 et Al. POSSIN.

(83) An mortem sibi consciscere liceat, quæsitum sæpenumero, ut ad illud quintum Decalogi præceptum, *Non occides*, ut copiose disputat B. Augustinus lib. i *De civitate Dei*, a cap. 19 usque ad 27, et ibi interpretes Lud. Vives et Leonar. Coquæus. De

gentilibus vero Plato in *Phædone*, et ex illo M. Tullius i *Tuscul. Vetat*, inquit, *summus ille imperator suo injussu statione decedere*. Aristot. quoque lib. v *Ethic. Nicomach.*, cap. ult., timidi esse, non fortis, viri vitæ suæ prodigium manus sibi afferre. Et Lactantius lib. iii *Institut. divinar.*, cap. 18, nefario astrictum esse crimini asserit qui se necat, ut Lactretia, sed de hac re et P. Leon. Lessius opere *De justitia et de jure* et Joan. Mariana, tract. *De morte et immortalitate*, edit. ii, nosque lib. v *Divinarum observationum*. SCHOTT.

σμούς· τί γάρ ἔφη ὁ Θεὸς τῷ Ἰεζεκιήλ; « Καὶ οὐκ ἔστιν ἀνομία αὐτοῦ ὁ ἄνομος, καὶ μὴ ἀποστρέψῃ ἀπὸ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ ὁ ἄνομος, ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ ἀποθαινεῖται· οὐ δὲ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ῥύσῃ. » Σιωπῶν μὲν γὰρ, καὶ μὴ παρῆρσιάζομενος, κοινοῦς ἔκλειψεν, φησί, τῆς περιωρίας. Προσερῆκα γάρ, « Ἐὰν μὴ διαστῆλῃ, τὸ αἵμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἐκζητήσω. » Τὰ περὶ (84) σαυτοῦ δὲ εἰσφέρων ἀπαλλάττη τῆς καταδίκης. Τῷ μὲν γὰρ καὶ ἀργαλεωτέρα γενήσεται ἡ κόλασις, μηδὲ τὴν σὴν παραδεξαμένῳ παραίνεσιν. Σὺ δὲ τὸ κελευσθὲν διαπραξάμενος, ἀνεύθυνος ἔση. Οὐδὲν γὰρ τοῦ διδασκάλου ἐστίν, ἢ ἀληπτον παρέχοντα τὸν βίον παιδεύειν, μηδαμῶς αἰδοῦμενον τῶν ἀμαρτανόντων τὴν ἀξιοπιστίαν. Τὸ δὲ πράττειν ἢ μὴ, τῆς τῶν μαθητευομένων ἡρητηαί φιλώμενος, παντὶ τε καὶ πανταχοῦ τοῦ αὐτεξουσίου φυλαττομένου. Εἰ δὲ φαίης· Πῶς οὖν ὁ Παῦλος τὸν πεπορευκότα ἀπέριξε; μερίζον ἢ ἐγὼ βούλομαι λέγεις· οὐ γὰρ ἐτύπησεν ἢ ὕβρισεν, ἀλλ' ἐχώρισε τῆς ἀγέλης. ἵνα μὴ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ πρόβατα τὸ λοιμῶδες διαδοθῆ νόσημα. Εἰ δὲ πάλιν φαίης· Πῶς οὖν ὁ Ἥλει νοουθετήσας, καὶ μὴ ἀνύσας δέδωκε δίκην; φησάμει, ὅτι παντὶ μὲν σθένει ἐπὶ παιδῶν καὶ ἱερῶν χρῆ καὶ ἐπεξείναι, καὶ κωλύειν τῆς ἀγιστείας, καὶ ἐξ ὕψους ποιεῖν, καὶ ἀποχειροτονεῖν· καὶ μάλιστα ὅταν εἰς τὸ θεῖον ἢ ὕβρις διαβαίη. Διὸ καὶ προσέκρουσεν· ἐχρῆν γὰρ αὐτὸν μὴ πέρα τοῦ δέοντος εἶναι φιλόπειδα, ἀλλὰ τοῖς θεοῖς νόμοις ἐπαμῦναι ὑβριζομένοις. Ποτὲ δὲ τις ἀπολογησασθαι ὑπὲρ αὐτοῦ βουλευθεὶς ἔφη, ὅτι φαίνεται οὐκ ἂν αὐτῆς δίκην δοῦς τοσοῦτον, ὅσον οἱ παῖδες· ἐκείνοι μὲν γὰρ ὀργῆς ἐπιπολασάσης θείας, ἀσυχρῶς καὶ ἔλαεινῶς ἐν τῷ πολέμῳ ἀπέθανον, οὗτος δὲ μετὰ γῆρας βαθεῖ ἐν τῇ πόλει· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἀπόφασις, εἰ τὰς θείας τις συλλαβὰς περιεργάσοιτο, φαίνεται οὐ κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τοῦ οἴκου ὀρισθεῖσα· « Ὁμοσα γάρ, φησί, τῷ οἴκῳ Ἥλει, εἰ ἐξιδάσεται ἁμαρτία οἴκου Ἥλει, ἢ ἐν θυμιάμασιν, ἢ ἐν θυσίαις, ἢ ἐν αἰῶνος. Οὐκ εἶπε, φησὶν, Ὁμοσα τῷ Ἥλει· οὐδ', ὅτι οὐκ ἐξιδάσεται ἁμαρτία Ἥλει (ἤρχεσε γὰρ αὐτῷ ἰσως πρὸς σωφρονισμὸν ταύτης μόνης τῆς ἀμελείας· τὰ γὰρ ἄλλα ἦν θαυμαστός· τὰ τῆδε αὐτῷ συμβεβηκότα ἀνιάρα) ἀλλὰ Ὁμοσα Ἥλει· ἀντὶ τοῦ, πάντως τοὺς ἡμαρτηκότας ἀπολέσθαι χρῆ. Εἰ δὲ, ἐπιπὴ μετέστησεν εἰς ἑτέραν συγγένειαν τὴν ἱερῶσύνην, λέγει τις· Εἶπεν ὁ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ἀπολογίαν ἀναδεξάμενος, ὅτι εἰκότως. Τοὺς γὰρ ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ τῶν ἡμαρτηκότων, καὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ γεννήτορος καταπεφρονηκότων τεχθέντας, οὐκ ἔτι ἐχρῆν ἱεραῖσθαι.

ΣΗΑ'. — ΗΑΙΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Fugendum esse libidinosum seminarum aspectum. (Conf. epist. 95, 173.)

Τὴν ἀκλίναστον ὄψιν, τὴν τοῖς ἄλλοτρίοις κάλλεσιν

CCXCI. — HELIÆ DIACONO.

Servator noster lascivum aspectum, qui alterius

⁷⁰ Ezech. iii, 19. ⁷¹ ibid. 18. ⁷² 1 Cor. v, 11. ⁷³ 1 Reg. ii, 22 seqq.; iv, 1 seqq. ⁷⁴ 1 Reg. iii, 14.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(84) Περὶ mutant in παρὰ iidem codd. Possin.

se pascit pulchritudine, merito puniendum interminatur⁷⁵, ab ipso nos malo animique impotentia abducens, ne per oculos pulchritudo illabens mentem redigat in servitutem, et animæ opportunitates præoccupans, rationem doceat affectui cedere, quo invalescente curatu difficile, ne dicam insanabile fiat malum. Cave igitur ne violentus affectus voluptatis animum aggressus non impossibilem quidem, sed perdifficilem ad curandum morbum concitet.

CCXCII. — EIDEM.

« Diligite inimicos vestros. » (Matth. v, 44.)

Etsi solent homines in gravissima calamitate illud cunctis anteferre, si quod volunt, consequi possint; hostes vero voto frustrentur suo: sed qui Christi nos esse discipulos gloriamur, non nostrum modo commodum, sed et eorum a quibus dissidimus quæramus bonum. Qui enim proximo prodest (eisi incredibile id videatur) sibi pariter prodest.

CCXCIII. — ISIDORO DIACONO.

Sancta Scriptura ad sensus quidem varios torqueri potest, veritas tamen una.

Tametsi plurima, ut scribis, verba sanctæ Scripturæ ad illum quem quis volet sensum trahi possunt, eaque detorquere sit facile, veritas tamen, eos qui malitiose hæc vel corrumpere, vel male interpretari audent, vincit ac superat.

CCXCIV. — EUTONIO DIACONO.

Gloriæ invidia comes.

Ignorare mihi videris excellentibus rebus gestis obvenire invidiam solere, quam qui clari sunt nominis effugere nequeunt, quamobrem conturbari videris. Discens igitur hoc, turbari desine. Præstat enim virtute præditos reprehendi ab iis qui probum esse neminem cupiunt, quam improbitatem amplectantes, plausum mereri apud eos qui recto carent de rebus iudicio.

649 CCXCV. — ISCHYRIONI.

De lectione sanctæ Scripturæ: non huius vitio improbos fieri (87).

Si quidem omnes qui sacram tractant Scripturam ad ejus normam instituerent vitam, tua quamdam rationem haberet oratiō. Si vero multi, quos ego, tu quoque fortasse novimus, commonitiones laudant inter multos, religione ducti, contraria quæque clam audent aggredi, non propterea sacras accusabimus litteras. Jubet enim sancta Scriptura lædi nemi-

⁷⁵ Matth. v, 28.

Α ἐστιῶσαν ἑαυτὴν, κολάσειν εἰκότως ἠπαίλησεν ὁ Σωτὴρ, πραγμάτων ἡμᾶς ἀπαλλάττων καὶ ἀμηχανίας πολλῆς· ἵνα μὴ τὸ κάλλος διὰ τῶν ὀφθαλμῶν εἰσρῦεν τὸν νοῦν καταδουλώσῃται· καὶ τὰ καίρια τῆς ψυχῆς προκαταλαβὼν, τὸν λογισμὸν πείσῃ τῷ πάθει παραχωρήσαι· οὐ κρατηθέντος, δυσόρατον, ἵνα μὴ λέγω ἀνάτατον, γίνεται τὸ κακόν, Φυλάττου τοίνυν, ὅπως μὴ τὸ τυραννικὸν πάθος τῆς ἡδονῆς χειρωσάμενον τὴν ψυχὴν, ἀδύνατον μὲν οὐδαμῶς, δύσκολον δὲ αὐτῆς κατασκευάσῃ τὴν θεραπείαν.

ΣΗΒ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εἰ δὲ (85) πάντες εὐθασιν ἐν ταῖς ἀσπόνδοις συμφοραῖς προτιμότερον ἄγειν τὸ τυχεῖν ὢν αὐτὸ βούλονται, ἢ τὸ τοὺς πολέμιους ὢν ὀρέγονται διαμαρτεῖν· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ τοῦ Χριστοῦ σεμνυνόμενοι εἶναι μαθηταί, μὴ τὸ ἑαυτῶν συμφέρον μόνον, ἀλλὰ καὶ (86) τῶν πρὸς ἡμᾶς διαφερομένων ζητῶμεν. Ἐν γὰρ τῷ συμφέροντι τῶν πέλας (εἰ καὶ παράδοξον τὸ λεχθησόμενον) καὶ τὸ ἥμετερον συμπεριέχεται.

ΣΗΓ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ καὶ πολλὰ, ὡς ἔφησ, ῥήματα τῶν ἱερῶν λογίων πρὸς ὅπερ ἂν τις θέλῃ παρακρουόμενος, ἔλκειν καὶ βιάζεσθαι ῥάδιόν ἐστιν· ἀλλ' ἡ ἀλήθεια πάντων τῶν κακούργως αὐτὰ ἢ παραποιῆσαι, ἢ παρερμηνεύσαι τολμησάντων καὶ περιγέγονε, καὶ περιγίνεται, καὶ περιέσται.

ΣΗΔ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἄγνοεῖς, ὡς ἔοικεν, ὅτι ταῖς ὑπεροχαῖς τῶν πράξεων ἐπισυμβαίνειν εἰσθεν ὁ φθόνος· καὶ τοῦτον οὐκ ἔστιν ἐκφυγεῖν τοὺς λαμπρῶς ἀνακηρυττομένους, καὶ διὰ τοῦτο ἔοικας τεθορυδησθαι. Τοῦτο οὖν μαθὼν, ἀπαλλάγηθι τοῦ θυροῦθου· ἄμεινον γὰρ ἀρετὴν μετιόντας κακηγορεῖσθαι παρὰ τῶν μηδένα εἶνε βουλομένων εὐδόκιμον, ἢ κακίαν ἀσπαζομένους προτεῖσθαι παρὰ τῶν τὴν ὁρθὴν τῶν πραγμάτων κρίσιν μὴ κερτημένων.

ΣΗΕ'. — ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ.

Εἰ μὲν πάντες οἱ ταῖς Γραφαῖς ὠμιληκότες, πρὸς τὴν ἐκείνων εἰσῆγησιν κατεστήσαντο τὸν βίον, εἰχέ σου τινα λόγον ὁ λόγος· εἰ δὲ πολλοὶ οὐκ οἶδα ἐγὼ, ἴσως δὲ καὶ αὐτὸς, τὰς παραινέσεις ἄδοντες, ἐν μέσῳ ἐκθειάζοντες, πᾶν τούναντιόν λάθρα τολμῶσιν, οὐ διὰ τοῦτο τὰς Γραφὰς γραφόμεθα. Ἐφησαν μὴ ἀδικεῖν, καὶ πολλοὶ ἀδικοῦσι. Τί τοῦτο πρὸς αὐτάς;

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(85) Pro et δὲ codd. Vat. 650 et Alt. habent et καὶ. Possin.

(86) Inter καὶ et τῶν iidem inserunt τό. Id.

(87) Sic et de S. Scriptura B. Greg. Nazianz. in orat. i Sclitēutica in Julianum παραβάτην, Probis,

inquit, virtutis est armamentum; et sceleratis nequitiae stimulus. Plura Junius cent. iv adagio, et emblemate 33: Scriptura pravis sica, sicut scutum bonis: SCHOTT.

Ἐγραφα ἐγὼ Ζωσίμῳ ἀποστῆναι τῆς ἀσελγείας· αὐτὸς δὲ πλέον ἐγκάλινδεται τῷ βορβόρῳ· τί τοῦτο πρὸς ἐμέ; Οὐδὲν πλὴν εἰ μὴ τὴν ἀθυρίαν εἶποι τις ἄν.

A nem, multū tamen lædunt. Quid hoc ad eam? Scripsi Zosimo ab impuris abstineret libidinibus, ipse vero in luto magis volutatur. Quid hoc ad me? Nihil profecto, nisi si demissionem animi quispiam dixerit.

ΣΙΓ'. — ΑΛΦΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

De variis hominum ingeniis. (Conf. epist. 144 lib. III, cum Notis C. Ritters. et supr. epist. 288. Horat. sat. 1.)

Ἄν θαυμάζω, ὅπως οὐ τοῖς αὐτοῖς χαίρουσι πάντες ἄνθρωποι· ἄλλ' οἱ μὲν συγγινωσκόμενοι ἐφ' οἷς πταίουσιν, εἰς ἀρετὴν, οἱ δὲ εἰς κακίαν παιδοτριβοῦνται· καὶ τοῖς μὲν ἢ χρηστότης σωτήριον εὐρίσκεται βοήθημα, τοῖς δὲ ὀλέθριον δηλητήριον· τοὺς μὲν γὰρ βίωννσι, τοὺς δὲ ἐκλύει· τοὺς μὲν δυσωπεῖ, τῶν δὲ καλὸν τὸ ἐρυθριᾶν προσαφαιρείται. Ἄλλ' οὐδὲ τῷ παραπόδας ἀπαίτεσθαι δίκας, πάντες ὁμοίως ὠφελούνται. Οἱ μὲν γὰρ ὡς ἀπάνθρωπον τοῦτο αἰτιῶνται· οἱ δὲ φόβῳ μὲν, οὐ πόθῳ δὲ, τῶν κακῶν ἀπέχονται. Καὶ οἱ μὲν φιλονεικούντες τῇ δίκῃ, ἀδικεῖν πειρῶνται· οἱ δὲ παθεῖν φεύγοντες, οὐ δρῶσιν ἢ δρᾶν ἐθέλωσιν· ἀμεινούς μὲν ὄντες τῶν μηδὲ φόβῳ σωφρονιζομένων, καταδεέστεροι δὲ τῶν πόθῳ εὐδοκιμούντων, πλέον ἢ ὅσον αὐτοὶ ἀμεινούς εἰσι τῶν μηδὲ τὴν δίκην δεδοικότων. Οἱ μὲν γὰρ τὴν τιμωρίαν, οἱ δὲ τὴν σωτηρίαν φεύγουσι· καλοὶ μὲν τὸ μὴ δοῦναι δίκην, οἱ δὲ τὸ δοῦναι διώκουσιν. Ἐπεὶ τοίνυν τί ποιητέον ἐφησὲν τοσαύτη συγχύσει, ἀκριθῶς μὲν οὐκ ἐχολέγειν. Ὅ γὰρ τὰς καρδίας ἐμβατεύων οἶδε· ἰλὴν ὡς, ἔγωγε οἶμαι, χρῆ ἐπὶ μὲν τοῖς μικροῖς ἀμαρτήμασιν, εἰ μὲν λανθάνοντες βελτιοῦνται, μηδὲ εἰδέναι προσποιεῖσθαι· εἰ δὲ εἰς τὸ χεῖρον τρέπονται, μετὰ τὸν ἔλεγγον καὶ τὴν μετρίαν ἐπιτίμησιν, συγγνώμην νέμειν, ἐπὶ δὲ τοῖς μεγάλοις ταύτην ταμιεύεσθαι, καὶ σωφρονίζειν τοὺς πταίνοντας, καὶ χωρισμῷ καὶ ἐπιτιμῇ, ἕως ἂν μετανοήσωσι, καὶ τότε προσέσθαι.

CCXCVI. — ALPHIO EPISCOPO.
Valde equidem miror, qui fiat quod non omnes iisdem delectentur rebus, sed quidam veniam delictorum adepti virtuti dant operam, alii contra in vitis perseverant. Illis quidem benignitas ad salutem consequendam auxilio est, aliis contra est exitio. Illos roborat, hos enervat: illos pudore ornat, aliis vero ruborem aufert. Verum non quod statim poenæ exigantur, idcirco omnes similiter corriguntur. Aliqui enim ut inhumanum quid hoc accusant. Alii vero metu quidem, non amore, a vitis abstinent, et isti quidem justitiæ reluctantes injuria alios conantur afficere. Alii pati injurias recusantes non faciunt quæ facere vellent, meliores quidem his existentes qui ne metu quidem adacti temperantes fiunt ac continentes, tanto his inferiores qui desiderio virtutis boni haberi volunt, quanto meliores iis qui ne supplicia quidem metuunt. Illi enim supplicium, hi vero salutem augunt. Et illi quidem ne dent poenas, hi vero pati exoptant. Quando igitur quid facto sit opus in hoc rerum statu quaeris, non possum equidem accurate dicere. Novit ille qui corda scrutatur Deus: tamen ut equidem arbitrator, parva vitia, si oculis emendentur, etiam sunt dissimulanda. Si vero in deterius vitia vergant post correptionem et moderatam punitionem, venia est danda. In magnis autem peccatis hanc reservare et peccantes oportet corrigere, partim illos segregando, partim puniendo donec resipiscant, ac tunc recipiendi.

ΣΙΖ'. — ΙΩΣΗΦ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Sacerdotio non superbiendum.

Εἰ μὲν τὸ τῶν ἄλλων οὐκ οἶδ' ὅπως προκεκρίσθαι, καὶ εἰς ἱερωσύνην κατατετάχθαι, ἐφύσησέ σε, καὶ μέγα φρονεῖν παρεσκεύασεν, ὡς μηδὲ τοὺς ἐν τοῖς ὑπῆκοῖς τελοῦντας μὲν, εὐδοκιμοῦντας δὲ ζηλοῦν, ἔλεω σε τῆς ἀνοίας. Εἰ δὲ οὐκ ἀξίους πρὸς ἐλάττους ὄρᾶν, καλὸν τοῦτο αὐτὸ δεινότατον· εἰ τῶν τοσοῦτον, ὡς οἶει, λειπομένων τῇ ἀξίᾳ χείρων ἐν τοῖς ἔργοις φανεῖς· καὶ ὧν κρατεῖν οὐδὲν ἡγῆσθαί σου, τούτων ἠττάσθαι δόξεις. Καὶ μὴν εἰ κάκεινων βραθυμίας ἐπνεῖ ὁ βίος, σὲ οὐκ ἔδει τὴν περὶ τὴν ἀρετὴν ἐπιμέλειαν προέσθαι. Τὸ γὰρ μέσον πρὸς ἐκείνους σοὶ οὐκ ὀλίγον ὑπάρχον ἀφῆρητο τὴν συγγνώμην. Εἰ δὲ ἐκείνοι μὲν λαμπρότεροι καὶ εὐδοκιμώτεροι εἰσιν, καίτοι τὸν ἡγῆσόμενον οὐκ ἔχοντες, σὺ δὲ (ἄλλ' οὐδὲν βούλομαι δυσχερὲς εἰπεῖν) θεὰ οἱ τελευτᾶ τὸ κακόν.

CCXCVII. — JOSEPHO PRESBYTERO.
Si propterea quod aliis nescio quomodo sis prælatus, et in sacerdotii ordinem assumptus, idcirco superbias, altumque sapias, 650 ut neque eos qui inter subjectos quidem imperio parent, sed probi sint, et gloria clari, imiteris, tui me demeritis miseret. Si vero ne digneris quidem inferiores te respicere, atque idipsum longe gravissimum, si iis qui tantopere, ut putas, tibi dignitate inferiores sunt, in operibus deterior appareas, et quibus imperare nihil mirum ducis, ab iis superari videaris. Etsi enim vita illorum ignavia plena esset, te tamen non oportebat virtutis studium intermittere. Nam intervallum quod inter te et illos intercedit non exiguum, veniam tibi denegat. Si vero illi clariores probatioresque sint ac duce carentes, tu tamen (nolo enim quid gravius dicere) considera quemnam finem malum hoc reperiet.

ΤΙΗ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Virtus calumniæ obnoxia. (Conf. epist. 294 et 341.)

Μὴ νόμιζε τῷ ἀσκειν ἀρετὴν, τὰς διαβολὰς δια-

CCXCVIII. — EUTONIO DIACONO.

Cave existimes virtutem exercendo te calumniam

evitare possent. Maxime enim illi insidiis et diatribis appetantur eorum, qui, quod virtutem non exercent, nec quidquam honoris habent, illis invident, qui virtutis nomine honorantur. Melius itaque est virtuti dedito genere ferre obtreptatorum calumnias, quam propter invidiam a virtute desciscere.

CCXCIX. — HERMINO COMITI.

Quinam veri apostolorum successores.

Miror sane quosdam qui, magistrali occupata cathedra, beatum quidem Paulum admirantur : ea tamen ob quæ ille sit admirandus non sectantur. Ille etenim, ut signa omittam et jejunia, et vigiliis ac sollicitudines ardentemque zelum, cum infirmis infirmatus, cum scandalizatis aliusustus est ⁷⁶. Quare ex ea quam ad discipulos concionem habuit clarus merito eximiusque esse apparuit. Ait enim : « Argentum et aurum aut vestem nullius concupivi : vos scitis quoniam ad ea quæ mihi opus erant et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ ⁷⁷. » Illi vero (absit ut quid gravius proferam) seipsos tanto conferre viro non erubescunt, seque ejus esse assecelas jactant ; non ignorant tamen quod ipsum admirentur non imitandi fine, sed ut divini hominis sectatores appareant, non ex suis operibus, sed ob ea opera illius quæ admirantur.

CCC. — IDEM.

Samuelis prophetæ exemplum urget contra malos episcopos; estque pars superioris epistolæ.

Si a Paulo dissentiant, de quo Servator ait : « Vas electionis mihi est iste ⁷⁸, » quid de Samuele jure dicent, in quo rempublicam administrante perfectam nullam virtutem desiderant? **651** Etenim subditis etiam suis iudicium de se permisit, et cuique qui accusare vellet, libere concessit, et citans suum accusatorem, an subditis injuriis rem alicujus tanquam princeps concupivisset, injuriave alicui affecisset, a nemine damnatus est, neque convictus est in iis rebus, in quibus tales reprehendi merito consueverunt ⁷⁹.

CCCI. — HIERACI VIRO CLARISS.

Ex œconomi etymo, « Dispensatores mysteriorum Dei. » (I Cor. iv, 2.) Eusebium hic ut Pelusii ψευδοπίσκοπον arguit.

Si dictus œconomus, quod domi singula distribuât, vel quod pro dignitate domi cuique dividat, merito tu quidem admiraris, cur nihil horum Eusebius faciat, sed cum populivorus sit, ad populum verba facere audeat, inopum bona intervertens, osque aperire aggressus ad sanctam Scripturam legendam clausum.

CCCH. — DOROTHEO CLARISS. VIRO.

Hujus et futuræ vitæ dissimilitudo. (Conf. epist. 222.)

Quemadmodum dissimilitudo quæ vitam comitatur æqualitatis videtur differentia, sic et in futura vita

⁷⁶ II Cor. xi, 29. ⁷⁷ Act. xx, 33. ⁷⁸ Act. ix, 15. ⁷⁹ I Reg. xiv, 3, 4; Eccli. xlvi, 16.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(88) Pro διαφορά codd. Vat. 650 et Alt. legunt διαφθορά· et vers. pen. ep. ἐκείθεν πωταξί in ἐκείσε. Possin.

κρούεσθαι· μάλιστα γὰρ οἱ τοιοῦτοι ἐπιβουλεύονται παρὰ τῶν τιμῆν μὲν οὐκ ἔχοντων, δὲ τὸ μὴ ἀσκεῖν ἀρετὴν, τοῖς δὲ ἀπ' ἀρετῆς τιμωμένους φθονοῦνται. Ἄμεινον τοίνυν ἀσκοῦντας, γενναίως φέρειν τὰς τῶν βασκανῶν κακοθησίας, ἢ τὸ φθονεῖσθαι παραιτουμένους ἀρετῆς ἀφίστασθαι.

ΣΙΘ. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Θαυμάζω, πῶς τὸν Παῦλον θαυμάζοντές τινες τῶν νῦν τὸν διδασκαλικὸν θρόνον ἐπανηρημένων, δι' ὧν θαυμαστὸς ἐγένετο ἐκεῖνος οὐκ ἐξετάσουσιν. Ἐκεῖνος γὰρ (ἴνα τὰ σημεῖα παρῶ, καὶ τὰς νηστείας, καὶ τὰς ἀγρυπνίας καὶ φροντίδας, καὶ τὸν πεπυρωμένον ζῆλον· ὅτι τε τοῖς ἀσθενέσι συνησθένει, καὶ ἄλλων σκανδαλιζομένων αὐτὸς ἐπυροῦτο), ἀφ' ἧς κεποίηται δημηγορίας πρὸς τοὺς φοιτητάς, λαμπρὸς εἰκότως καὶ περιβλεπτός ἀπεφάνη. Ἐφ' ἧς γὰρ, « Ἀργυρίου, ἢ χρυσοῦ, ἢ ἱματισμοῦ, οὐδενὸς ὕμῶν ἐπεθύμησα· αὐτοὶ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρεῖαις μου, καὶ τοῖς οὔσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὐταί. » Οὗτοι δὲ (ἀλλ' οὐδὲν βούλομαι δυσχερὲς εἰπεῖν) οὐκ ἐρυθρῶσιν ἑαυτοὺς τοιοῦτῃ παραβάλλοντες ἀνδρὶ, καὶ φέσκοντες ἐκεῖνου εἶναι διάδοχοι. Ἄλλ' οὐ λανθάνουσι, θεὰ τοῦτο ἐκεῖνον θαυμάζοντες, οὐκ ἴνα μιμηθῶνται, ἀλλ' ἴνα θείου ἀνδρὸς διάδοχοι νομισθέντες τιμηθῶσιν. οὐκ ἀφ' ὧν αὐτοὶ πράττουσιν, ἀλλ' ἀφ' ὧν ἐκεῖνος πράξας θαυμάζεται.

Τ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εἰ τῷ Παύλῳ παραχωροῦσι διὰ τὸ εἰρηκεῖναι τὸν Σωτήρα, « Σκεῦός ἐκλογῆς μοι ἐστίν οὗτος· » τί φαῖεν καὶ περὶ τοῦ Σαμουὴλ, τοῦ ἐν χρόνοις πολιτευσαμένου μηδὲ τελείαν ἀπαιτοῦσιν ἀρετὴν ; Καὶ γὰρ κἀκεῖνος τοῖς ὑπηκόοις τὴν περὶ αὐτοῦ ψῆφον ἐπιτρέψας, καὶ προκαλεσάμενος τὸν βουλευόμενον ἐλέγξει, εἰ ἐπιθυμήσας τινὸς ὡς ἀρχῶν ἡδίκησε τοὺς ἀρχομένους, ὑπ' οὐδενὸς ἐνεκλήθη, οὔτε ἐάλω, ἐφ' οἷσπερ συνεχῶς οὔτοι ἀλίσκονται.

ΤΑ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Εἰ οἰκονόμος εἰρηται παρὰ τὸ ἐκάστῳ τὸ οἰκεῖον νέμειν, ἢ παρὰ τὸ ἐκάστῳ τῶν ἐν τῷ οἴκῳ τὸ πρὸς ἀξίαν νέμειν· εἰκότως θαυμάζεις, πῶς Εὐσέβιος μηδὲν τοιοῦτο διαπραττόμενος, ἀλλὰ καὶ δημοδότης ὢν, ἐτι καὶ δημηγορεῖν τολμᾷ, τὰ μὲν τῶν πενήτων σφετεριζόμενος, στόμα δὲ ἀνοίξει ἐπιχειρῶν ὑπὸ τῶν Γραφῶν κεκλεισμένον.

ΤΒ'. — ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Ὅσπερ ἡ ἀνωμαλία ἢ ἐν τῷδε τῷ βίῳ χορεύουσα τῆς ἰσότητος εἶναι δοκεῖ διαφορά (88), οὕτω καὶ ἡ

ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀνίσταται. Οὐ γὰρ πάντες τῶν αὐτῶν ἀπολαύσονται. Οὐδὲ γὰρ δίκαιον τοῦ μὴ τὸ ἴσον πεποιηκῶσι τὸ ἴσον ἀπονεμηθῆναι· ἰσότητός ἐστι καὶ δικαιοσύνης ἀπόδειξις. Ἀλλ' ἡ μὲν ἐνταῦθα ἀνωμαλία μελέτης καὶ γυμνασίας ἕνεκα συγκεχώρηται· ἡ δὲ ἐκεῖθεν, δικαιοσύνης ἕνεκεν καὶ εὐδοκίμησως γενήσεται.

ΤΓ'. — ΠΑΥΛΟ.

Deo O. M. pro omnibus rebus agenda gratias.

Ἐν ταῖς πρὸς τὸ θεῖον εὐχαριστικαῖς χρήσι πάντας συνεισενεγκεῖν ὃ ἔχομεν, ἐπειδὴ οὐκ ἔχομεν ὃ χρεωστούμεν· τί γὰρ καὶ προσενέγκοιμεν ἄξιον τῷ πάσης ἀμοιβῆς κρείττονι;

ΤΔ'. — ΠΕΤΡΩ.

Periculose laborant, qui male agentes boni videri cupiunt.

Τὸ ἄδοξα πράττοντα, ἔνδοξον δοκεῖν εἶναι, πολλοὺς μὲν εὐκαταῖον σοφοῖς δὲ οὐκ ἐράσμιον. Ἡ γὰρ ἐξωθεν δόξα τὴν ἔνδον ἄδοξίαν νυροῖ· καὶ τὸ δοκεῖν ὑγιαίνειν τοῦ ἔντως ὑγιαίνειν φαντασίαν ἐμποιοῦν, οὐδὲ θεραπείαν προσέσθαι συγχωρεῖ.

ΤΕ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Bene qui latuit, bene vixit. (Sic epist. 108, 362, 363.)

Ὅσπερ εἶγε χρὴ ὅλως ἐναθρόνεσθαι, οὐκ ἐπὶ τῷ πράττειν ἀπλῶς ἀ μὴ δεῖ χρὴ σεμνύνεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ πράττειν ἀ χρὴ· ἐστὶ γὰρ ἀπραξία πράξεως αἰρετωτέρα. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῷ ἄδοξεῖν ἀπλῶς οὐ χρὴ λυπεῖσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ δικαίως ἄδοξεῖν· ἐστὶ γὰρ ἄδοξία δόξης ἀσφαλεστέρα.

ΤΖ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ.

Luxum temperantiæ adversum fugiendum, nec vulgi iudicio res ponderandæ.

Ἡ τρυφή, ἡ πάσης ἀκολασίας καὶ μήτηρ καὶ τροφός, ὅταν τραπέζῃ πληθούσῃ, καὶ παντοίοις βίβοις καὶ ἡδύσμασι κοιμώσῃ, τὴν μὲν γεῦσιν τῶν ὀρώτων πρὸς ἐπιθυμίαν κινήσῃ, τὸν δὲ νοῦν τῶν χρωμένων ἐπιβρίθουσα χρήσασθαι τινα ἀναπέσῃ, τὸ τῆν καὶ τα ναυάγιον αὐτῷ προξενεῖ, εἰς τὸν βυθὸν τῶν παθῶν καταποντίσασα· φυλάττου τοίνυν ταύτην, καὶ τὴν αὐτάρκειαν τίμα· εὐ εἰδῶς, ὅτι οὔτε τὸ αἰσχρὸν οἶόν τε ἀγαθὸν γενέσθαι τῇ τῶν πραττόντων συμφωνίᾳ κοσμούμενον, κἂν πάντες ῥήτορες καὶ σοφισταὶ συναγωνίζωνται· οὔτε τὸ καλὸν μεταπεσεῖται εἰς τούναντιον, κἂν εἰς ἕνα, μᾶλλον δὲ μηδ' εἰς φαίνεται τοῦτου ἐραστής. Παρεῖς τοίνυν τὴν τῶν πολλῶν ψήφον, αὐτῆς ἔχου τῆς ἀρετῆς· καὶ πάντα μὲν ποιεῖ, καὶ μυριοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ κατὰ σαυτὸν περισκόπει, ὅπως μηδεμία παρὰ σοῦ τοῖς πέλας ἐπιφύηται βλάβη, τῷ πᾶσαν σκανδάλου ῥίζαν ἐκτέμνει. Εἰ δὲ οὕτω σου διακειμένου, τινὲς τῶν μηδὲν μὲν ἀγαθὸν πραττόντων, τοῖς δὲ πράττουσι φθονούντων κατηγοροῦσι (89), μὴ δίδου σαυτὸν ἔκδοτον τῇ ἀθυμίᾳ· ἀλλὰ καὶ ταύτην γενναίως ἐνεγκὼν τοῦ ἐχθροῦ τὴν προσδο-

eterna erit inæqualitas. Non enim eadem omnes consequentur. Iniquum enim esset ut iis qui disparia gesserunt, æqualia tribuantur: æqualitatis est et iustitiæ demonstratio. Verum si qua hic inæqualitas, sollicitudinis exercitacionisque gratia sit; ibi vero iustitiæ ac probatæ vitæ gratia retribuetur.

CCCIII. — PAULO.

Gratiarum ad Deum actionem referre pro omnibus quæ habemus convenit. Neque enim quantum debemus, possumus. Quid enim condignum afferatur, cui nihil non debetur?

CCCIV. — PETRO.

Optat quidem vulgo gloriosum videri, qui turpia patrat; sapientes contra id aversantur. Extrema enim gloria, internam corroborat ignominiam, ut persuasio de valetudine, ingenerans opinionem certæ sanitatis, curationem appetere non permittit.

CCCV. — EIDEM.

Ut si gloriandum est, non de iis omnino quæ nefas sit agere, fiat ostentatio, sed de iis potius quæ agere oportet. Est enim optanda tranquillitas potius quam negotium. Sic et ignotum esse omnino dolendum non est, imo ignotum esse optandum maxime. Tutius est enim ignorari, quam fama celebrari.

652 CCCVI. — THEODOSIO.

Luxus omnis intemperantiæ mater est et nutritrix, ubi mensa referta, et omnifariis obsoletis atque condimentis superba, gustum quidem intuentium ad appetendum commoverit, utentium vero mentem prægravans ad utendum quempiam induxerit, tunc naufragium ipsi parat, in profundum malarum affectionum demergens. Luxum itaque evita, contentus eo quod est satis: probe perspectum habens quod turpe est, bonum effici nunquam posse, consensu causas agentium exornatum, etsi oratores omnes atque sophistæ laudando contendant. Sic nec bonum cum malo convenit, etsi unus, ac ne unus quidem boni amans studiosusque existat. Multorum itaque valere iussa opinione virtuti ipsi hæreas, omniaque satage, teque ipsum centum contemplare oculis, ne qua tibi a proximis obvenerit calamitas, ut omnem offensionis radicem excindas. Si vero te ita affectum aliqui eorum qui nihil boni agunt, sed bene agentibus invident, accusent, animum ne despondeas, sed hunc generose feras inimici insultum, cogitans eum ista non

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(89) Pro κατηγοροῦσι scribunt iidem κατηγοροῦσι, et vers. post 3 χρῆσαιτο augment præπο-
 σιτο ἔ. POSSIN.

ut machinatione, ut munitam administrationis tuæ rationem evertat, nisi existimationis tuæ gloria summopere eum incesserit.

CCCVII. — EVANGELO.

Dei O. M. erga delinquentes benignitas.

Etsi difficile est neglectam revocare occasionem (subito enim impetu usa non sinit lapsos recurrere ad emendationem peccatorum), divina tamen benignitas rationi, legi ac temporibus præstans respicientes recipit, illorumque sedulitate ac diligentia propriam ejus bonitatem commiscendo, temporisque compendio pœnitentiæ robur veluti temperans atque concinnans, peccatis præbet medicinam.

CCCVIII. — ISIDORO EPISCOPO.

Sincere verbum Dei proferendum, contra falsarios sanctæ Script. (Vide epist. 293.)

Qui Dei oracula vel adulterare vel falso interpretari sunt ausi, majus omni defensione et venia delictum commiserunt. Nam existimando se quid sapientius excogitasse, et seipso, et eos quibus persuaserunt in pelagus insitiæ projecerunt. Multas enim sacrorum feloquiorum sententias pervertentes, auditores quo volunt trabentes et cogentes, a voluntate legislatoris aberrarunt, non quæ illi placita fuerunt, agentes, sed voluntates suas stabilientes.

653 CCCIX. — ARABIANO EPISCOPO.

Adhortationes quo orationis genere scribendæ. (Sup. epist. 145, 217.)

adhortationem scribentem decet quasi clarum tractantem argumentum (nihil enim illustrius quam aberrantem mentem in veritatis revocare viam) sermone quidem pleno ubi expedit inhærere, indicare vero duntaxat ubi fuerit opportunum, et via quidem ac ratione utendum ubi est opus compendio. Aperte vero dicere quæcumque clare proferre maxime deceat. Hisce enim usus orationis virtutibus vix adhuc queat animum passionibus immersum extrahere.

CCCX. — SYMMACHIO.

Cœlestia speris caducis auerenda.

Omnia in terris, ut scribis, mutationi sunt obnoxia; cœlestia vero non item. Quam igitur ob causam, vir sapiens, non contemnis terrena, illa vero æterna animo complecteris et operibus firmas sermones?

CCCXI. — MARTINIANO, ZOSIMO, MARONI, EUSTATHIO.

Ad bonam frugem existimationemque invitat.

Nostis virum virtuti in primis deditum, a summa maledicendi audacia longe alienum, cujus testimonium exceptione majus, vos nuper ut improbos reprehendisse his fere verbis: Illos quidem peperit improbitas, enutrivere vero scelesti exsecrandique

TZ'. — ΕΥΑΓΓΕΛΟ.

ΕΙ και ου ῥάδιον περιοφθέντα καιρόν ἀνακαλέσασθαι (δξυτάτη γάρ φορᾷ χρώμενος οὐκ ἐξ ἀναδραμεῖν τοὺς πταίσαντας ἐπὶ τὴν τῶν ἀμαρτηθέντων ἐπανόρθωσιν)· ἀλλὰ γὰρ ἡ θεία φιλανθρωπία και λόγων και νόμων και χρόνων κρείττων τυγχάνουσα τοὺς μεταγινώσκοντας προοίεται, και τῇ ἐκείνων προθυμίᾳ τὴν οικεῖαν ἀγαθότητα ἐγκαταμίξασα, και τῷ βραχεῖ χρόνῳ τὸ εὐτονον τῆς μετανοίας κεράσασα, Β θεραπεῖαν ὀρέγει τοῖς πταίσιον.

TH'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Οἱ τοὺς θεῖους ἢ παραποιῆσαι, ἢ παρερμηνεῦσαι χρησιμοὺς πολμησαντες, πάσης ἀπολογίας και συγγνώμης ἔπταισαν μείζονα· τῷ γὰρ νομίζειν σοφώτερόν τι ἐπινοηθέναι και ἑαυτοὺς και τοὺς πεισθέντας εἰς τὸ τῆς ἀμαθίας ἔρριψαν πέλαγος. Πολλὰς γὰρ ῥήσεις τῶν ἱερῶν λογίων παρακρουόμενοι, τοὺς ἀκούοντας ἐλύσαντες πρὸς ὅπερ ἠθέλησαν, και βιασάμενοι, τοῦ βουλήματος τοῦ νομοθέτου διήμαρτον· οὐ τὰ ἐκείνῳ δόξαντα φράσαντες, ἀλλὰ τὰς ἑαυτῶν βουλήσεις κυρώσαντες.

TΘ'. — ΑΡΑΒΙΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Χρῆ τὸν παραινέσειν γράφοντα, ὅτε λαμπρᾶς ἀπτόμενον ὑποθέσεως (οὐδὲν γὰρ λαμπρότερον τοῦ ψυχῆν πεπλανημένην ἐπαναγαγεῖν εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ὁδὸν) πλεονάζειν μὲν τῷ λόγῳ, ὅπου διατρέθειν συμφέρει· παραδηλοῦν δὲ μόνον, ἐνθα τούτου εἴη καιρός· και μεθοδεῦειν μὲν, ὅπου μεταχειρήσεως χρεῖα· διαῤῥῆθῃν δὲ λέγειν, ὅσα σαφῶς ῥηθῆναι πρεπωδέστατον. Μόλις γὰρ ταῦταις ταῖς ἀρεταῖς τοῦ λόγου χρώμενος δυνηθεῖ ψυχῆν ὑπὸ τῶν παθῶν βεβαπτισμένην ἀνιμῆσθαι.

TI'. — ΣΥΜΜΑΧΙΩ.

Ὡς φῆς, εἰ τῶν μὲν καθ' ἡμᾶς ἡ μεταβολὴ κυρία, D τὰ δὲ οὐράνια μεταβολῆς τυγχάνει κρείττονα· δι' ἣν αἰτίαν, ὧ σοφώτατε, μὴ τῶν μὲν καταφρονεῖς, τῶν δὲ ἐκθύμως περιέχῃ, και βεβαίως τοῖς ἔργοις τοὺς λόγους;

TIA'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΟΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Ἰσοθε, ὡς ἀνθρωπος ἀλήθειαν μὲν δεῖ πρεσβεῦων, κακῆγορίαν δὲ ἀποστρεφόμενος, ὅν οὐδὲ παραγράφασθαι τις δυνηθεῖ, τὴν ὑμετέραν πρῶην ἐξεκωμῶδει (90) φαυλότητα, λέγων· ὅτι ἐκείνους κακία μὲν ὤδινε, πονηροὶ δὲ και ἀτίθασοι ἐτιθηθήσαντε

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(90) Duo sæpe laudati codd. ἐξεκωμώδησε legunt pro ἐξεκωμῶδει. POSSIN.

δαίμονες. Πᾶσι γὰρ ἀγαθοῖς ἀπεχθάνονται καὶ ἀ-
θρόποις καὶ πράγμασι. Λυπηρὸν δὲ ἅπαν νομίζουσιν,
ὅπόσον ἀρετῆς δόξαν ἠγάγατο. Κατὰ μὲν γὰρ τῶν
εὐσεβῶν νεανιεύονται, κατὰ δὲ τῶν σπουδαίων
κωμῶζουσιν, ὕβρισται ὄντες καὶ ἀτάσθαλοι, καὶ
κρόνον τῶν κακῶν οὐκ εἰδότες. Ἐγὼ δὲ ἀκούων, οὐτε
ἐπιστομίσαι αὐτὸν ἠδυνάμην (πάντες γὰρ οἱ παρόν-
τες ὡς ἀληθῆ αὐτὸν ἐκρόσουν), οὐτε παντελῆ σιω-
πὴν ἤσκησα. Ἄλλ' εἰπὼν αὐτῷ, πιστεύω καὶ παλινο-
φθίας ἔσειν (91)· οὐ γὰρ οὕτως εἰσὶν ἀνάλητοι, ὡς
ἐλέσθαι τοσοῦτοις ἐμπρηῆναι μέχρι τέλους κακοῖς
ἐπὶ τὸ χαράξαι τὰ γράμματα ταῦτα παρῆλθον. Ὑμεῖς
οὖν ἂν εἴητε δίκαιοι ἤδη σκέψασθαι περὶ ἑαυτῶν,
ὅπως, εἰ καὶ τῆς κρίσεως ὑμῖν λόγος οὐδαίς, τὴν
τοιαύτην ἀδοξίαν ἀποτρίψησθε.

TIB. — EPMHΣANAPQ ΠPEΣBVTEPQ.

De ficta et simulata commiseratione.

Ὁ συναλγεῖν μὲν δοκῶν ταῖς συμφοραῖς, δυνάμε-
νος δὲ ἐπανορθοῦν, καὶ παραιτούμενος, σημεῖον μέ-
γιστον καθ' ἑαυτοῦ ἐκφέρει, τοῦ μὴ συναλγεῖν, ἀλλὰ
χρηστότητα ὑποκρίνεσθαι τῷ μὴ βεβοηθῆναι. Εἰ
γὰρ, φέρε εἰπεῖν, κύριος ὢν τοῦ λύσαι τὸν τοῦ πέ-
νητος λιμὸν, θέον λύσαι καὶ ἀπαλλάξαι κάκεινον
συμφορᾶς, καὶ ἑαυτὸν λύπης, συναλγεῖν προσποιεῖ-
ται, οὐ φιλόανθρωπος ἐστίν, ἀλλὰ φιλόανθρωπιαν
ὑποκρίνεται.

TIT. — IEPAKI AAMΠPOTATQ.

De officio iudicis. (Conf. epist. 204, et Philonem Hebr. de iudice.)

Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἢ διὰ βραδύτητα γνώμης
ἀνιχνεύσαι τὸ δίκαιον οὐκ οἶοί τε εἶσιν, ἢ ἀνιχνεύ-
σαντες προδιδοῦσιν. Ἡ γὰρ ἀνάνδρως φοβηθέντες,
ἢ διὰ καπηλείαν πεπρακότες, ἢ διὰ φιλίαν αἰδεσθέν-
τες, ἢ ὑπ' ἔχθρας ἐρεθισθέντες, τὴν ὀρθὴν οὐ φέρουσι
ψῆφον. Χρὴ οὖν τὸν μέλλοντα δικάσαι πρῶτον μὲν
συνέσει κομᾶν, ἵνα μὴ διαλάβῃ τὸ θήραμα· ἔπειτα
δὲ καὶ ἀνδρίᾳ, καὶ καθαρότητι, καὶ δικαιοσύνη, καὶ
ἀμνησικακίᾳ κεκοσμηῆσθαι, ἵνα μὴ τὸ θηρευθὲν
προδοθεῖη.

TIA. — ΘEONH ΣXOΛAΣTIKQ.

Tentationes quomodo superentur. (Conf. epist. 39, 68, 71, 226, 270.)

Δυνατὸν, ὧ βέλτιστε, κρεῖττονα γενέσθαι πειρα-
σμοῦ τὸν φιλάρετον. Γίνεται δὲ ὑψηλότερος πειρα-
σμοῦ, καὶ λύει αὐτὸν, οὐκ ἐν τῷ κωλύειν παντελῶς
λέναι (πολλάκις γὰρ ὁ Θεὸς συγχωρεῖ δοκιμασθῆναι),
ἀλλὰ ἐν τῷ ἀνδρείως φέρειν τὰ συμπίπτοντα. Χρὴ
γὰρ λύειν τὸν πειρασμὸν, εἰ καὶ ἄλυτος εἶναι δο-
κοῖται, διὰ σοφίας, καὶ ἀρετῆς, οὐ δι' ἀπογνώσεως (92)·
λύει δὲ δι' ἀρετῆς καὶ σοφίας οὐ τῷ πάντῃ κωλύειν,
ἀλλὰ τῷ συνεθίζειν γενναίως φέρειν τὰ συμπίπτον-
τα. Εἰ γὰρ καὶ βαρὺ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἴσται τὴν

dæmones, omnibus vero invisī sunt bonis tam no-
minibus quam rebus. Quidquid enim virtutis no-
mine laudabile, id omne triste malumque esse opi-
nantur. Erga pios vero juveniliter agunt, ad virtute
præditos insolenter se gerunt : injusti perinde atque
improbi, qui exsaturari nunquam possint. Equidem
id audiens, neque os claudere potui (omnes enim
qui aderant, ut narranti vera applaudebant), neque
omnino silentium tenui, sed viro illi dixi : Credo
equidem, sed palinodiam ipsi canent, funemque
reducent ; neque enim adeo sunt stupidi, atque
hebetes, ut malis hujusmodi ad extremum usque
spiritum inhærerere studeant. Igitur tandem ad has
ipse litteras exarandas sum adductus. Vos igitur
quo justī sitis, nunc vobis ipsi consulite, ut si quid
B iudicii vobis est reliquum, hanc vestram ignomi-
niam deleatis.

CCCXII. — ERMISANDRO PRESBYTERO.

Qui compati se dolenti fingit, cum tollere dolo-
rem possit et rogatus est, signum maxime contra
se exhibet, quod vere non condoleat, sed quasi
utilius iudicet opem non afferre. 654 Dic itaque,
si possit pauperi inopiam auferre, et teneatur, at-
que calamitatem ab eo queat avertere, sibi vero
dolorem eripere, simulat tamen se compati, non
hic humanus est, sed humanitatis effictor.

C CCCXIII. — HIERACI CLARISS. VIRO.

Plerique hominum vel ob mentis tarditatem, quod
justum et æquum est, investigare nequeunt, vel
inquisitum produat : alii enim molliter metuentes
quæerunt, aut cauponarie venditant, vel amicitia
gratia jus dicere reveriti, aut odii et inimicitiarum
causa contententes, iudicium injuste ferunt. Decet
itaque qui iudex sententiam feret, prudentia in pri-
mis pollere, ne præda effugiat. Deinde, fortitudine
est opus, et puritate atque justitia, præteritarum-
que oblivione injuriarum debet exornari, ne quod
venatus est, prodidisse videatur.

CCCXIV. — THEONI SCHOLASTICO.

Potest, vir optime, virtuti deditus superare ten-
tationem. Ejus enim fit victor, non si arceat om-
nino (sæpe enim permittit probari suos Deus), sed
fortiter ferendo quæ accidunt adversa. Solvere enim
tentationem oportet, etsi dissolvi non posse videat-
ur, cum sapientia tum fortitudine, desperando
vero, minime. Fortitudine quidem ac sapientia, non
omnino rejiciendo, sed generose ferre adversa quæ
accidunt assuefaciendo. Etsi enim molestum id
existat negotium, omnem nihilominus molestiam

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(91) Pro παλινοφθίας ἔσειν iidem scribunt παλινο-
φθίαν ἔσεις. POSSIN.

(92) Pro δι' ἀπογνώσεως codd. Vat. 650 et Alt.
scribunt διὰ προγνώσεως. POSSIN.

prudētia tollit, quæ tristia quæque moderate ferre novit. Malorum enim quæ in nostra potestate non sunt, medicina est ea quæ in nostra est potestate philosophia : eaque dissolvit mala, quæ indissolubilia videntur. Fortitudo in gravibus molestisque existit rebus; in secundis vero (nam et hæc interdum probandi causa immittuntur) animi est opus magnitudine.

CCCXY. — EIDEM.

Divinum auxilium quomodo implorandum. (Conf. epist. 327, 457.)

Qui cupit auxilio insuperabili frui, ea exigit oportet quæ postulat æquitas, ut petitionis natura auxilium attrahat. Iis enim qui per ironiam aut avaritiam illud implorant, non accedit, sed iis quiibus injuria sponte illata est accedit.

CCCXVI. — PRIMO.

Vita priorum afflictionibus obnoxia.

Quod dicis quæstionis indigere, idem solutionis causa, mea quidem sententia, videtur. Qui enim mundo renuntiaverit nihil mirare, tribulationi ac tentationibus obnoxium esse. Ait enim Christus : **655** τ Tribulationem in hoc mundo habebitis ⁶⁰. Cur itaque certaminis præfecto ita loquente quietem postulas? Tunc enim offendi erat æquum si contra atque dixit, contigisset. Sin ex consequenti omnia eventunt, cur, quæso, scandalizeris? Quisquis enim certaminis tempore otium quietemque quærit, corona fraudatur, opportunitatesque amittit.

CCCXVII. — OPHELIO GRAMMATICO.

Puerorum ad virtutem verecundiamque informatio. (Confer. epist. 9.)

Assidue, vir disertissime, pueros qui te frequentant de virtute ac verecundia seu modestia amplectenda hortare, et hæc de scripto his fere usus verbis, lege : Adolescentes, non sit vobis dicendi arti incumbere, quin potius ornamento fore ducite moribus quam optimis imbui. Animus enim a vitiiis purus sinceram parat scientiam. Et quibus verecundia adest, in his verecundia virtutum maxima clucescit. Siquidem et temperantia vitiiis caret, quæ etiam illos qui ipsam amplectuntur castitate exornat : quæ reliquis antecellit virtutibus pulchritudine. Cum his sapientia habitat. Hac itaque duce si ad omnia uti volueritis, vos quidem viri efficiemini optimi ac fortunati : ego quoque a recta vestra institutione non minus quam qui vos parentes genuerunt, imo majorem etiam gloriam consequar.

CCCXVIII. — ISIDORO EPISCOPO.

Veritatis laudatio, mendacii turpitude.

Sibi notam ignominie, o sapiens, inurunt, et a recta excidere ratione videntur, qui sapientis esse hominis ducent repugnare iis, quæ bene vereque dicta sunt. Atqui summa sapientia, veritas est, simpliciter breviterque prolata. Mendacium contra,

⁶⁰ Joan. xvi, 33.

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(93) Pro δεινὸν καὶ ἰιδον codd. legunt μωρὸν δέ. POSSIN.

βαρύτητα διὰ τῆς φρονήσεως, μετρίως φέρειν δυνατόν τὰ λυπηρά. Ἰαίσις γὰρ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἢ ἐν ἡμῖν φιλοσοφία. Καὶ λύσις τῶν ἀναγκαίων, εἰ καὶ καθ' ἑαυτὰ ἀλυτὰ τισιν ἔδοξεν εἶναι, ἢ ἐν μὲν τοῖς δεινοῖς ἀνδρία, ἐν δὲ τοῖς δεξιοῖς (καὶ γὰρ ταῦτα δοκιμασίας ἐνεκεν πολλὰς εἶδοται) μεγαλοψυχία.

TIE'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Τὸν μέλλοντα ἀπολαύειν τῆς ἀρετῆτος συμμαχίας, τοιαῦτα αἰτεῖν χρῆ, ἃ καὶ τὸν τοῦ δικαίου λόγον ἔχει, ἵνα τῇ φύσει τῆς αἰτήσεως τὴν βοήθη ἐπιστάσῃται· τοῖς γὰρ ἐξ εἰρωνείας καὶ διὰ πλεονεξίας καλοῦσιν οὐκ ἐπιφοιτᾷ ἢ αὐτοκλήτως τοῖς ἀδικουμένοις ἐπιφοιτῶσα.

TIΓ'. — ΠΡΙΜΩ.

Αὐτὸ τοῦτο, ὃ φησὶ αἴτιον εἶναι ζητήσεως, λύσεώς ἐστι παρ' ἐμοὶ κριτῆ αἴτιον. Εἰ γὰρ ἀποταξάμενος τῷ κόσμῳ, θλίψει περιπαρήσας καὶ πειρασμοῖς, μὴ θαυμάσῃς· ὁ γὰρ Χριστὸς εἶπεν, « Θλίψιν ἔχετε ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. » Πῶς τοῖνυν ζητεῖς ἀνεῖναι, τοῦ ἀγωνοθέτου τοῦτο εἰπόντος; Τότε γὰρ εἰκὸς ἦν σκανδαλίζεσθαι, εἰ τάναντία ὧν εἶπεν ἔγινετο. Εἰ δὲ κατὰ ἀκαλουθίαν πάντα προβαίνει, τίνας ἐνεκεν σκανδαλίζῃ; Ὁ γὰρ ἐν τῷ καιρῷ τῶν παλαισμάτων ἀνεῖναι ἐπιζητῶν, καὶ ἀστεφάνωτος μένει, καὶ συγκχεῖ τοὺς καιροὺς.

TIZ'. — ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Confer. epist. 9.)

Συνεχῶς, ὦ ἰλλογιμώτατε, τοῖς φοιτῶσι παισὶ τὰ περὶ ἀρετῆς καὶ σωφροσύνης παραίνει, καὶ ἀναγνώσκω συγγράμματα λέγων· Ὁ παῖδες, ἔστω ὁμῶς μὴ πόνος μόνος ὁ περὶ λόγους, ἀλλὰ καὶ κόσμος ὁ περὶ τρόπους τὸ σπουδάσμα. Ψυχὴ γὰρ καθαρὰ κακίας παιδεῖαν εἰλικρινῆ προσέεται, καὶ παρ' οἷς ἐν ἡ σωφροσύνη λάμπη τὸ τῶν ἀρετῶν τιμώτατον. Εἰ γὰρ καὶ σωφροσύνη πᾶν τὸ ἀναμάρτητον, ἀλλὰ νέμουςιν αὐτῆς τὴν προσηγορίαν εὖ ποιούντες τινες τῷ τῆς ἀγνείας πράγματι, κοσμιωτάτω ὄντι, καὶ ἐξοχωτάτω τῶν ἄλλων. Τούτοις καὶ ἡ σοφία συνεικῆσει· ἂν γὰρ ἡγεμόνι χρῆσθαι πρὸς ἅπαντα ταῦτα τῇ ἀρετῇ θελήσῃτε, ὑμεῖς μὲν γενήσεσθε ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ μακάριοι, ἐγὼ δὲ ἐφ' ὁμῖν οὐ μείων, ἢ οἴπερ ἐγέννησαν, ἀμείνων δόξαν καρπώσομαι.

TIH'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἐαυτοῖς, ὦ σοφὲ, ἀδοξίαν προστρέβονται, καὶ τὸ ἐξεστηκέναι τῶν ὀρθῶν λογισμῶν ὑποφαίνουσιν, οἱ καὶ τὸ τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις ἀντιλέγειν σοφίαν εἶναι οἰόμενοι· σοφὸν γὰρ τέληθες, μάλιστα ὅταν ἀπλοῦν ἢ καὶ σύντομον· δεινὸν καὶ (93) τὸ ψεύδος,

κᾶν δεινότητι καὶ καλλιεπεῖα δοκῆ κεκοσμηθῆσαι.

A malum quid admodum, etsi gravissima disertissimaeque comatur oratione, existit.

TIΘ'. — ΗΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Aspectus mulierum periculosus. (Conf. epist. 65, 173, 291.)

Ἦσθα σου τοῦτο ἡ φρόνησις, εἰ ἀγέρωχος γυνὴ καλλωπιζομένη καλοῖη πρὸς ἑαυτὴν τοὺς ὀρώντας, κᾶν μὴ ἔλη τὴν (94) ἀπαντῶντα, δίκην δίδωσιν ἡ ἐλοῦσα. Τὸ γὰρ κύνειον κατεσκεύασε, καὶ τὸν κυκῶνα ἐκέρασε, καὶ τὴν κύλικα προσήγαγεν, εἰ καὶ μὴ εὐρέθη ὁ πίνων. Οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν ἀποτελεσμάτων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἐπιχειρημάτων τὰ πράγματα ὡς τὰ πολλὰ κρίνεται.

Non ignoras qua es prudentia praeditus, formae pulchritudine tumens mulierem si spectantes ad se elliciat, tametsi non capiat obvius, daturam tamen pœnas quasi cepisset: venenum enim propinavit, miscuitque poculum, calicemque protulit, etsi non reperit qui biberet. Non enim impleta modo, sed et tentata flagitia ut plurimum iudicio expenduntur.

TK'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

De Zosimo, cæterisque qui Dei longanimitate abutebantur. Supra sæpe de eisdem ad eundem.

Οἶδα ὅτι κρείττων ἢ καθ' ἑαυτοὺς τετυχηκασιν ἀξιομάτων· διὰ τοῦτο πλημμελεῖν ἀδεῶς οἴομαι, οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὴν θεῖαν φιλανθρωπίαν τὴν παντὸς ἐπαίνου κρείττονα, ὑπόθεσιν τῶν οἰκείων πταισμάτων ὀρίζονται, ὅπερ οὐδὲ εἰπεῖν θέμις. Ἄλλ' οὐ τοὺς εὐφρονούντας οὕτω διακείσθαι χρὴ, οὐδὲ εἰς τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ἐλαύνειν μάλαν, ἀλλὰ τότε μάλιστα σπουδάζειν τῇ τιμῇ συμβαίνοντα παρέχασθαι τὸν βίον, καὶ ὡς ἐνδέχεται λαμπρύνεσθαι τοῖς ἔργοις· ἵνα καὶ γλώτταν εὐφημον, καὶ διάνοιαν εὐγνώμονα ἔχοντας τοὺς κατὰ τῆς θεῆας μακροθυμίας ὀπλιζοντας τὰς γλώττας ἐπιστομίζωμεν.

CCCXX. — EUTONIO DIACONO.

Supra sæpe de eisdem ad eundem.

B Scio dignitates supra meritum consecutos propterea delinquere audacter, quod existiment nihil aliud quam divinam benignitatem, quæ laudari satis non possit, 656 argumentum suorum esse delictorum, quod nefas est dicere. At non ita sentire decet sapientes, nec in eandem se immittere amentiani, sed tum maxime dare operam, ut honeste vita transigatur, utque recte factis eam illustrent, ut et linguam benigne loquentem, mentemque recte sentientem habentes, eorum ora obturent, qui in Dei longanimitatem linguas acuerunt.

TKA'. — ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Sacerdoti vitanda scandala, ut et epist. seq. lib. II, epist. 121.

Οὐκ ἴσθη, ὦ μακάριε, πρὸ τοῦ ἱερωσύνης ἡξιῶσθαι, καὶ μετὰ τὸ ἀξιωθῆναι, εἰ πταίσωμεν, δίκην δώσωμεν, ἀλλὰ πολλῶ πικροτέραν. Οἱ γὰρ μὴδὲ τῷ τῆς τιμῆς τοιαύτης ἡξιῶσθαι βελτιωθέντες, ἀργαλεώτερον δίκαιοι ἂν εἴεν κολάζεσθαι. Γίγνεται γὰρ εἰκότως τὸ τῆς τιμῆς μέγεθος μελζονος τιμωρίας ἐφόδιοι

CCCXXI. — HIERACI PRESBYTERO.

C Non parem, o bone, ante et post adeptum sacerdotium si delinquamus, pœnam luemus, sed multo acerbiorum. Nam qui ne ista quidem honoris dignitate redditus sunt meliores, æquum est eos gravius puniri. Est enim merito ipsa honoris magnitudo supplicii majoris occasio.

TKB'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Sacerdotum graviora esse quam laicorum delicta.

Ὅσπερ ἐν νηϊ, ὅταν μὲν ναυτῆς ασφαλεῖη, βραχεῖαν τὴν βλάβην τοῖς συμπλέουσι φέρει, ὅταν δὲ ὁ κυβερνήτης, κοινὸν βλεθρον παρασκευάζει, οὕτω τὰ μὲν τῶν ὑπηκόων πταίσματα, οὐκ εἰς τὸ κοινὸν τσοῦτον, ὅσον εἰς αὐτοὺς φέρει τὴν βλάβην· τὰ δὲ τῶν ἱερωμένων εἰς πάντας ἀφικνεῖται.

CCCXXII. — EIDEM.

D Ut in navigio si quis nauta delinquat, minus id navigantibus affert incommodum; si vero gubernator, communem procurat interitum; ad eundem modum subditorum peccata non tam aliis, quam suo ipsi capiti malum arcessunt. At sacerdotum vitia in omnes exemplo redundant.

TKΓ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Sacerdotum est subditorum satagere. Majorum delicta graviora.

Εἰ μάλιστα, ὦ ἀγαθὲ, κατορθούντες οἱ τὴν τῆς ἱερωσύνης ἐστεμμένοι λειτουργίαν ὠφελῆσαι δυναθεῖεν (οἱ γὰρ ἀρχόμενοι τὰ μὲν κατορθώματα κᾶν μεγάλα ἦ, βραδέως, τὰ δὲ πταίσματα κᾶν μικρὰ ἦ, ὀξέως ὀρώσιν), οἱ βραθύμως ζῶντες, καὶ μηδεμίαν τῶν ὑπηκόων ποιούμενοι πρῶνοιαν, ποῖαν οὐκ ἐνστάζουσι (95) κακίαν τοῖς ὡσπερ ἀπολογίαν ἔχειν οἰομένοις τῶν οἰκείων πταισμάτων τὰ τῶν ἡγεμόνων

CCCXXIII. — EIDEM.

E Si vix tandem, bone vir, recte quid ac cum laude agentes qui sacris sunt initiati prodesse queant (subditi enim recte quidem gesta, quamvis magna sint, non tam cito; peccata vero tametsi minima citissime animadvertunt), negligenter viventes, et nullam subditorum curam gerentes, quam non instillant improbitatem illis qui propriorum delictorum velut defensionem habere se putant peccata supe-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(94) Ibidem τὴν in τὸν mutant. POSSIN.

(95) Pro ἐνστάζουσι: ambo codd. habent ἐνστάζουσι. lb.

riorum, et intrepide in omne facinus ruunt? Maxime A itaque decet sacerdotes satagere tanquam pro se sibique subjectis sint rationem redditori 41.

CCCXXIV. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Extremi iudicii terrore a peccatis revocare conatur.

De injuriarum, deque opinionum magnitudine, ex numero eorum qui conscii sunt aestimare solent. Injurias enim et castigationes de quovis sumptas, non eodem modo gravissimas aestimant. Quod cum ita sit, vide, quæso, quomodo affecti erimus, qui coram tota humanitate et angelorum pulchritudine causam dicemus, 657 cum præsertim omnis etiam in verecundia locum non reperiet, peccatis B nos, velut umbra corpus solet, consequentibus.

CCCXXV. — PAULO.

De bonorum præmio pænaque improborum.

Homines ut pæna præmiove quempiam afficiant, non semper voluntati potestas respondet. At Dei justitia, quæ et pæna cogitur afficere, et cupit dignos præmiare (quandoquidem facultas voluntate non est inferior), utraque reapse omnino exercetur. Hos enim præmio, illos pæna Deus afficit.

CCCXXVI. — MARTINIANO, ZOSIMO ET MARONI.

Boni neminem calumniatur. Mali a calumnia cur liberi. (Conf. epist. 341.)

Etsi incredibile vobis visum iri quod dicam scio, C dicatur tamen. Sentio itaque ut neque bonum virum calumniari quemquam, ita neque improbum calumnia appeti. Quod dictum si ænigmatis instar videatur, dilucidius proferam. Probus si quid dicat vel odio vitiorum, vel ad corrigendum aberrantem, minime calumniatur. Non enim mendacia fingit, imo vera potius narrat. Improbus contra conviciis non oneratur. Quamvis enim calumnia falsi est quædam fictio, audit tamen ille verum.

CCCXXVII. — ISIDEM.

Deus facientibus quod oportet fert auxilium. (Vide epist. 315, 459.)

Mortales plerumque his collaborare et cooperari student, quibus sedulitatem diligentiamque inesse vident eorum quæ facta est opus. At socordes, igna- D vos, ac propriæ salutis prævaricatores merito negligunt. Quod cum ita sit, merito etiam divinus nutus non omnibus accedit. Sed eos dimittens, qui suam salutem per negligentiam decoquant, iis, qui ea, quæ ex usu sunt, facere conantur vel proponunt, opportunum auxilium tribuit.

CCCXXVIII. — SERENO DIACONO.

Modestia vitæ commendata in omnibus.

Virtuti deditum supervacua resecare decet. Non enim in cibis modo, sed et in vestibus, ædificiis, ac suppellectile, aliisque rebus usus potissimum spectandus, modusque non excedendus. Quid enim

αμαρτήματα, και ἀδεῶς ἐπὶ πᾶσαν παρανομίαν χωροῦσι; Μάλιστα τοίνυν τοὺς ἱερωμένους φροντίζειν χρῆ, ὡς και ὑπὲρ ἑαυτῶν, και ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων λόγον ἀποδώσοντας.

TKΔ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Κρίνειν τὰ τε τῶν ὑβρεων, τὰ τε τῶν κολάσεων μεγέθη οἱ ἄνθρωποι τῷ πλήθει τῶν συνειδῶτων εἰώθασι. Τὰς γὰρ αὐτὰς ὑβρεις, και τὰς αὐτὰς κολάσεις μὴ ἐπὶ πολλῶν γινομένας, οὐχ ὁμοίως βαρυτάτας ἡγούνται. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, σκόπει πῶς διακρινόμεθα, ἐπὶ πάσης τῆς ἀνθρωπότητος, και τοῦ τῶν ἀγγέλων δήμου μέλλοντες εὐθύνας ὑπέξειν, B ὅταν μάλιστα και πᾶσα ἀναισχυεῖα χώραν οὐχ ἔξει, τῶν ἀμαρτημάτων ἡμῖν ὅσπερ σκιῶν ἀκολουθούτων.

TKΕ'. — ΠΑΥΛΩ.

Ἐπὶ μὲν ἀνθρώπων ἡ ἀμυνομένη, ἡ ἀμειβομένων, οὐ πάντως ἡ δύναμις τῆ βουλῆσει ἔπεται· ἐπὶ δὲ τῆς θελας δικης, τῆς ἀμύνεσθαι μὲν ἀναγκαζομένης, ἀμειβεσθαι δὲ βουλομένης· ἐπειδήπερ ἡ δύναμις τῆς βουλῆσεως οὐκ ἔστιν ἀσθενεστέρα· πάντως ἀμφοτέρα εἰς ἔργον ἐκθήσεται. Τοὺς μὲν γὰρ ἀμυνεῖται, τοὺς δὲ ἀμείψεται.

TKΖ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ.

Εἰ και παράδοξον εἶναι ὑμῖν δοξει τὸ ρηθησῆσθαι, ἀλλ' ὅμως λελέξεται. Φημι τοίνυν ὅτι οὐδεὶς οὕτε διαβάλλει χρηστὸς, οὕτε διαβάλλεται πονηρὸς. Εἰ δὲ αἰνigma δοκεῖ τὸ ρηθὲν, σαφέστερον εἰρήσεται. Ὁ ἀγαθὸς, κἀν εἰπεῖν τι ἡ ὑπὸ μισοπονηρίας, ἡ πρὸς διόρθωσιν προαχθεῖ, οὐ διαβάλλει· οὐ γὰρ τὴ ψευδῆ πλάττει, ἀλλὰ τἀληθῆ φράζει. Ὁ δὲ πονηρὸς οὐ διαβάλλεται· και γὰρ εἰ και ἡ διαβολὴ πλάσμα ἔστι ψευδὲς, ἀλλὰ τἀληθῆ ἀκούει.

TKΖ'. — ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ.

Πάντες ἄνθρωποι τοῦτοις και συμπράττειν και συμπονεῖν ἐθέλουσιν, οἷς ἂν ὀρωσι τὴν προθυμίαν τοῦ πράττειν ἢ χρῆ ἀκμάζουσιν· τοὺς γὰρ καθεῦ- D δειν και βραθυμῖν προσηρημένους, και τὴν οικείαν σωτηρίαν προδιδόντας, οὐδὲ λόγου εἰκότως ἀξιοῦσιν. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, εἰκότως και ἡ θεία ῥοπή οὐ πᾶσιν ἐπιφοιτᾷ· ἀλλ' ἐκείνους ἀφείσα, τοὺς τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν διὰ βραθυμίαν προκρίνοντας· τοὺς πράττειν ἢ χρῆ προσηρημένους τὴν οικείαν νέμει συμμαχίαν.

TKΗ'. — ΣΕΡΗΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τὸν φιλάρετον πάντα τὰ περιττὰ χρῆ περικόπτειν· οὐ γὰρ ἐν τροφῇ μόνον, ἀλλὰ και ἐν ἀμφιάσει, και ἐν οἰκῆσει και ἐν ἐπίτλοις, και ἐν τοῖς ἄλλοις τὴν χρεῖαν χρῆ τιμᾶν, και τὴν αὐτάρκειαν μὴ ὑβρίζειν.

¹ Hebr. xiii, 17.

Τί γάρ, εἰ νηστεύεις μὲν, χρηματίζει δέ; ἢ μὴ χρηματίζει μὲν, οἰκησιν δὲ ζητοῖς τῆς χρείας κρείττονα; Τί δὲ, εἰ μετρία μὲν οἰκήσει χρῶ, ἀμφιάσει δὲ περιέρῳ καλλωπίζου; Μέτριον γάρ εἶναι χρῆ καὶ λόγῳ, καὶ σχήματι, καὶ φωνῇ, καὶ βλέμματι, καὶ βαδίσει. Πολλοὶ γάρ καὶ πλούτου ὄντες ἔρημοι, καὶ οἰκημάτων καὶ ἐνδύσεως λαμπρᾶς ἐνδείξ, τοσαύτην διὰ τοῦ βαδίσαντος ἐμφαίνουσι τὴν βλακείαν, ὡς γέλωτα ὀφλισκάνειν.

TKΘ' — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Animæ potiore quam corporis curam gerendam. Vitæ brevisitas vigilare jubet. (Matth. xxv. Conf. lib. 1, epist. 15 et lib. iv, epist. 24, 124, 126 et 146.)

Πρὸς τὸ τέλος λοιπὸν ὁ κόσμος ἐπιπέγεται· οὐ γάρ δὴ ψεύσεται ἡ ἀλήθεια, συντέλειαν ἔσονται προμηνύσασα. Εἰ δὲ κάκειν πόρρω τισιν εἶναι δόξειεν, ἀλλ' ὁ γε ἐκάστῳ χρόνος καθ' ἡμέραν δαπανᾶται, καὶ τὴν τελευταίην ὥδινει, καὶ πρὸς τὸ πέρας ὁρᾷ. Τῶν μὲν γάρ προσδυτέρων δὴλη ἐστὶν ἡ τελευταίη, τῶν δὲ ἀκμαζόντων ἀδηλος ἡ ζωὴ. Προθεσμίαν γάρ μιαν μὴ ἔχοντος τοῦ βίου, ἀλλὰ πᾶσαν ἡλικίαν τοῦ θανάτου ἐπινεμομένου, πάντας γρηγορεῖν χρῆ, καὶ προσδοκᾶν τὸ πάντως ἐσόμενον. Ἄλλ' ἡμεῖς πάντα μᾶλλον ἢ τοῦτο προσδοκῶμεν· τὰ μὲν γάρ ἀδόκητα (96) καὶ ἀνέλπιστα καθ' ἐχάστην ὥραν ὄνειροπολοῦμεν καὶ ἐπιζόμεν· τὸ δὲ πάντῃ τε καὶ πάντως ἐσόμενον, καὶ αὐτίκα δὴ μάλα πολλάκις ἐπιστησόμενον, οὐδὲ ἐννοεῖν ἀξιοῦμεν· ἀλλὰ θνητοὶ ὄντες κατὰ τὸ σῶμα καὶ ἐπίκηροι, ὡς ἀθάνατοι διανοοῦμεθα· καὶ τῆς μὲν ἀθανάτου ψυχῆς ἀμελοῦμεν, ἄλλον δὲ οὐδὲ ἔχειν ψυχὴν νομίζομεν· τὸ δὲ θνητὸν σῶμα ἀθάνατον εἶναι ἠγούμενοι, περὶ αὐτὸ πᾶσαν τὴν σπουδὴν ἀναλίσκομεν. Ποίας οὖν ἀπολαύσομεν συγγνώμης, τῆς μὲν ἀθανάτου θανάτου καταψηφίζόμενοι, τὸ δὲ θνητὸν πάσης τιμῆς ἀξιοῦντες; κάκειν παραθλάπτοντες, ἵνα τοῦτο κοσμήσωμεν; κάκειν λιμῶ τήκοντες, ἵνα τοῦτο σκιρτᾶν καὶ τρυφᾶν ἔχοι; Χρῆ γάρ τὰ μὲν πρωτεῖα τῇ ψυχῇ, τὰ δὲ δευτερεῖα τῷ σώματι νέμειν· οὐ γάρ ἐναντίον αὐτῆς ἐστὶν, ἀλλ' ὄργανον καὶ κιθάρα· ἐπιμελείας γάρ δεῖται, οὐκ ἀπολαύσεως ἀνωφελοῦς· τροφῆς, οὐ τρυφῆς· αὐταρχείας, οὐ πλησμονῆς· εἰ γε μέλλοι μὴ πολέμιον, ἀλλὰ σύμμαχον τῇ ψυχῇ εἶναι.

TA' — ΜΑΡΚΙΑΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Inveteratæ opiniones hominum quomodo evertendæ. (Confer. epist. 236.)

Τὸν μέλλοντα διασαλεύειν (97) καὶ ἀναμοχλεύειν δόξαν παλαιάν καὶ πεπηγυῖαν, καὶ καλὴν εἶναι τῷ κακῶς προληφθέντι νομιζομένην, ἐπειδὴ τὸ κομῆθι παράδοξον, οὐκ ἂν εἴη προοιμίον ἀνευ (98) ἐπαράδεκτον· οὐκ εὐθὺς τάναντία φράζειν χρῆ. Ἐπεὶ καταγέλαστος ἐστὶ καὶ κωμωδηθήσεται ὑπὸ τῶν προκαταληφθέντων τῇ ἐναντίᾳ ψήφῳ· ἀλλὰ πρότερον ὑπορύξαντα καλῶς δι' ἐτέρων πολ-

(96) Pro ἀδόκητα codd. Vat. 650 et Alt. scribunt ἐδόκημα. POSIN.

(97) Διασαλεύειν. An non leg. potius videatur διακαλεύειν, vel διασαλουδεύειν, quod est sarculo

A si jejunes, sed pecuniam avarè colligas; vel si non id agas, augustas quæras ædes usui tuo? Quid vero si his moderate uti videre, indumento tamen superfluo orneris? Modestum etenim decet esse et sermone et habitu, ac voce aspectuque, incessu denique. Multi enim a rebus inopes, domo ac splendida carentes veste, incessu tamen eam præ se ferunt molliorem, risum ut omnibus debere et conciliare volunt.

658 CCCXXIX. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Ad ultimum tendit finem mundus: neque enim fallit ipsa Veritas consummationem fore denuntians. Qui mundi finis, etsi longius abesse quibusdam videatur, cujusque tamen dies abit quotidie, transit, finem parturit, respicitque extremum. Senum enim patet in dies exitus, ætate florentium incertus quidam vitæ dies, nulli etenim certa ætas vitæ terminus est, sed omnis ætas mortis obnoxia. Vigilandum itaque omnibus, expectandumque quod semel accidet. At nos hodie quidvis potius quam mortis tempus expectamus. Insuperata enim atque inexpectata singulis horis quasi per somnium conjicimus ac speramus. Quod vero semper et ubique futurum est, ac sæpe jam instans, ne cogitare quidem nos dignamur, sed corpore mortalitati obnoxii, et imbecilles, tamen immortales nos esse opinamur. Verum de immortalis anima nihil hic solliciti, anima etiam ipsa carere nos existimamus, in corpore vero ceteraque curanda operam omnem oleumque consumimus; quam igitur veniam adipiscemur morte, animam damnantes, quæ mortis tamen expertus est: quod autem mortale est corpus omni honore afficientes, atque illam lædentes, ut hoc ornemus; fame illam macerantes, ut hoc saltui deliciisque indulgeat? Quamobrem æquum sane est primas animæ partes dare, corpori secundas tribuere: non enim hoc ipsi adversatur, sed instrumentum est et cithara. Cura enim indiget, non inutili diligentia, cibis non deliciis, edulio sufficienti non saturitate, ne hostis animæ fiat, sed subsidium potius antiæ corpus existat.

B
C

D CCCXXX. — MARCIANO PRESBYTERO.

Qui inolitam et usu confirmatam opinionem, quæ male informati pulchra videatur, effodere atque eruere voluerit, cum rem valde arduam aggrediatur, non id auspicabitur sine animorum præparatione, neque continuo repugnabit. Ridiculus si quidem erit, reprehendeturque iudicio contraria opinione præceptorum: sed antea demonstrata male ab aliis multis, tunc in contrarium vertet.

terram effodere, versare, suscitare. Mox etiam ἀπορύξαντα legendum censeo. SCHOTT.

(98) Codd. Vat. 650 et Alt. omittunt ἀνευ. POSIN.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

Sic enim fiet plausibilis et suadelam edunget ἄλων, τότε εἰς τοῦναντίον περιτρέπειν. Οὕτω γὰρ εὐπαράδεκτος ἔσται, καὶ τὴν πειθῶ δημιουργήσει.

659 CCCXXXI. — ALEXANDRO POETÆ.

TAA'. — ΑΛΕΞΑΝΔΡῶ ΠΟΙΗΤῆ.

Cur Socrates Gratias virgines nudas (99) finxerit : Aristophanes Comicus notatur.

Valde equidem miror homines quosdam, quo in numero et te esse arbitror, cum liceat sæpe qua scriptis, qua picturis utilitatem capere, illud non cogitare, ad injuriam vero respicere. Si enim modestissimus, idemque sapientissimus fuit Socrates (nam Plato, Æschines Socraticus, Xenophon atque Euripides eum laudando inter se certant. Aristophanes vero non audiendus, quia nihil æque novit ac maledicere, præceptorem accusans, forte quod ad philosophiam invitaret), ejus philosophi opus est Gratias nudas, ut dicitur, ac virgines sculperet: non ut ad libidinem juvenes provocet, ut tu quidem opinaris, id excogitavit, sed ut naturam ipsarum (hæc enim in re explicanda imprimis valuit) imaginibus explicaret, quando plerique vel lucri spe, aut mercedis, vel famæ, aliave de causa munera largiantur. Id enim mea quidem sententia, repræsentare omnino voluit, beneficia sua danda, nudas quidem et virgines in nuptias, omnisque lucri expertes, carentesque omni tegumento, ut ad nihil aliud quis respiciens quam ad honestatem, indigentibus beneficia conferat, ut laudem inde capiat, quod cedit in damnum accipientium.

CCCXXXII. — CYRO MONACHO.

Beneficium qui accipit, libertatem vendit.

Admiror sane inexplebilem quorundam cupiditatem plane servilem, qui semper exigunt beneficium, dant vero nunquam, idque argumentum esse existimo illiberalis mentis atque insatiabilis. Gratia enim accipientes beneficia in vilem conjicit servitutem, dantes vero honesta donat libertate. Liberale est etenim aliis impartiri; contra servile, beneficium accipere. Obnoxius enim et subjectus semper idcirco manet. Necessario enim qui beneficio obstrictus est, non prius animum erigit, quasi capiti impendens onus sustinens, neque directe bene de se meritum antea aspicere audet, quam debitum, velut æs alienum dissolverit. Hæc dico non quasi legem statuens, ut qui indigent, nihil postulent beneficii; neque ut suadens exorta jam tempestate in portum ne intres; neque eos qui non possunt rependere accusans; absit! ac neque eos qui opere non queant, saltem verbo gratiam prosteri cogens. Si vero etiam beneficia dantem tacere oportet, accipientem certe decet beneficii meminisse. Verum non id nunc agitur, 660 sed illos accuso nullius

Ἰαν θαυμάζω, πῶς τινες τῶν ἀνθρώπων (ὧν εἰς καὶ αὐτοὺς κινδυνεύεις εἶναι) ἐνὸν πολλάκις διὰ τῶν γραφῶν, ἢ διὰ τῶν ἀγαλμάτων ὠφελίσθαι· τοῦτο μὲν οὐκ ἐννοοῦσιν, εἰς ὕδριν δὲ βλέπουσιν. Εἰ γὰρ σωφρονέστατος καὶ σοφώτατος ἦν ὁ Σωκράτης. (Πλάτων γὰρ καὶ Ἀισχίνης καὶ Ξενοφῶν καὶ Εὐριπίδης τοῦτο διασχυρίζαντο· Ἀριστοφάνει γὰρ οἱ προσεχτέον, ὡς οὐδὲν οὕτω καλῶς εἶδότε, ὡς τὸ κακῶς εἰπεῖν, καὶ κωμωδῆσαντι τὸν διδάσκαλον, ἴσως περὶ φιλοσοφίας αὐτῷ παραίνεσαντι (1)), αὐτοῦ δὲ ἐστὶν ἔργον τὸ τὰς χάριτας ρυμνάς, ὡς φατε, καὶ παρθένους γλύφαι, οὐκ εἰς ἀσέλγειαν τοὺς νέους παρακαλῶν, ὡς ἤγῃ, τοῦτο πεποιήκειν, ἀλλὰ τὴν φύσιν αὐτῶν (δεινὸς γὰρ ἦν καὶ περὶ ταῦτα) διὰ τῶν ἀγαλμάτων ἐξηγούμενος. Ἐπειθὶ γὰρ πολλοὶ ἢ κέρδους, ἢ ἀμοιβῆς, ἢ φιλαίας, ἢ δόξης, ἢ ἄλλου τινὸς ἔνεκεν τὰς χάριτας διδάσαι· τοῦτο αὐτὸ παιδεῦσαι τοὺς ὀρώντας (ὡς γε ἑμαυτὸν πειθῶ) ἠθέλησεν, ἵτι δει τὰς χάριτας διδοῦσαι, παρθένους μὲν καὶ ἀμύγειν παντὸς κέρδους, παντὸς δὲ ἐπικαλύμματος ἐλευθέρως ἵνα πρὸς μηδὲν ἄλλο τις βλέπων, ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ καλὸν, εὐεργετῇ τοὺς δεομένους, καὶ μὴ λήμματος ἐπιέμενος, ἢ δόξης, ἐκτραγυδῇ τῶν λαμβανόντων τὰς συμφοράς.

TAB'. — ΚΥΡῶ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Ἰαν θαυμάζω τὴν ἀπληστίαν καὶ τὴν δουλοπρέπειαν τῶν ἀεὶ μὲν χάριν αἰτούμενων, μὴ παρεχόντων δὲ, καὶ τεκμηρίον εἶναι τοῦθ' ἠγοῦμαι ἀνελευθέρου καὶ ἀκορῆσου ψυχῆς. Ἢ μὲν γὰρ χάρις τοὺς λαμβάνοντας εἰς ὑπόχρεω καθίστησι ταπεινότητα, τοὺς δὲ παρέχοντας εἰς ἐλευθεροπρέπειαν αὖξιν πέφυκεν. Ἐλευθέριον γὰρ τὸ κατάρχειν εἰς ἕτερον χάριτος (2), οικειτικὸν δὲ τὸ λαμβάνοντα χάριν, ὑπεύθυνον ἀεὶ διὰ ταύτην διατελεῖν. Ἀναγκαίως γὰρ ὁ χάριτι δουλωθεὶς, καθάπερ ἄχθος ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς, οὐ πρότερον ὀρθοῦται τὴν ψυχὴν, οὐδὲ ἐξίσης πρὸς τὴν εὐεργετήσαντα βλέπει, πρὶν ἂν διαλύσθαι τὸ χρέος. Ταῦτα δὲ φημι, οὐ τοὺς ὄντως δεομένους μὴ αἰτεῖν χάριν νομοθετῶν, οὐδὲ συμβουλευῶν τοὺς χειμαζομένους μὴ καταφεύγειν εἰς λιμένα· ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἔργῳ μὴ δυναμένους ἀμείψασθαι αἰτιώμενος. Ἀπαγε· οὐδὲ μὴν τοὺς ἔργῳ μὴ δυναμένους, κεν λόγῳ τὰς χάριτας ὁμολογεῖν ἀναγκάζων. Εἰ γὰρ καὶ χρὴ τὸν μὲν εὐεργετήσαντα ἐπιλανθάνεσθαι, τὸν δὲ εὐεργετηθέντα μεμνήσθαι τῆς χάριτος. Ἄλλ' οὐ τοῦτο νυνὶ φράσαι βούλομαι· ἀλλ' ἐκείνους αἰτιῶμαι τοὺς

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

(99) Gratias nudas, ut dicitur. Proverbium exponunt Zenobius, Diogenianus. Socrates vero apud Stobæum, cum quemdam videret passim et sine selectu beneficia largientem : Κακῶς, ὃ εἶπεν, ἀπόλοιο· ὅτι τὰς Χάριτας παρθένους ὕσας, πόρνας ἐποίησας. Male sit tibi, inquit, qui Gratias virgines, scortia fecisti. De Gratiis tribus Seneca Philos. lib. 1.

De beneficiis, cap. 3, et sæpe Plutarch., ut in Erotico, et Principi cum philosopho agendum, trium Gratiarum recenset nomina. SCHOTT.

(1) Παραίνεσαντι codd. Vat. 650 et Al. mutant in παραίνεσαντα. POSSIN.

(2) Pro χάριτος idem habent χάριτες. Id.

μήδενδός μὲν δεομένους, διὰ δὲ φιλοχρηματίαν ἀεὶ ἅμα λαμβάνειν σπουδάζοντας, παρέχειν δὲ οὐ βουλομένους. Τοὺς μὲν γὰρ ἐν χρεῖα τυγχάνοντας, οὐκ ἄποπον χάριν αἰτεῖν, τοὺς τε παρέχειν δυναμένους αἰτεῖν, ἀτοπώτατον Δις (3) γὰρ ἀμαρτάνουσι μέγιστα, ἐν μὲν, αὐτοὶ διὰ πάθον ἀκόρεστον αἰτοῦντες· ἕτερον δὲ, καὶ τοῖς ὄντως δεομένοις ἀποκλειόντες τοὺς τῆς φιλανθρωπίας λιμένας· ἀναλίσκουσι γὰρ κακῶς τὰ καλῶς δοθῆναι ὀφείλοντα.

ΤΑΓ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

In beneficiis danda laudanda est voluntas : ex animo, non ex eventu judicandum.

Τοὺς εὐεργέτας οὐ μόνον ἀφ' ὧν ἠδυνήθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ὧν ἠβουλήθησαν μὲν, οὐκ ἠδυνήθησαν δὲ, ἀνυμνεῖσθαι χρῆ, καὶ εἰδέναι μὲν αὐτοῖς χάριν ἀφ' ὧν ἠθέλησαν, τὸ μὴ δεδυνῆσθαι δὲ μὴ αἰτιῶσθαι. Ὅ γὰρ μὴ ἀπὸ τῆς προαιρέσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως τὰ πράγματα κρίνων, ἀκαίθευτός ἐστι, καὶ τῶν πραγμάτων οὐ γινώσκει τὴν φύσιν, τὴν οὐ πάντως τῇ βουλήσει ἐπομένην, ἀλλ' ἐστ' ὅτε καὶ ἐναντιουμένην.

ΤΑΔ'. — ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Tarda etiam ingenia discendo processum faciunt. Non ex quovis ligno fit Mercurius.

Ἡ παιδείσις τὸν μὲν δέξιν, ἄκρον ποιεῖ· τὸν δὲ βραδὺν ἀμεινόνά πως ἑαυτοῦ καθίστησιν. Ὅσπερ γὰρ οὐ πάντες οἱ ἐν παιδοτριβίῳ (4) γυμνασθέντες ἀθληταὶ ἀποτελοῦνται, οὕτως οὐδὲ πάντες οἱ ἐν μουσειῳ φοιτήσαντες ῥήτορες· ταῖς γὰρ εὐφυαῖς καὶ ταῖς δυνάμεσιν αἱ μελέται προσομιλοῦσαι ἄκρους ἀποτελοῦσιν. Εἰ δὲ μήτε ἀλκὴν, μήτε εὐφυῖαν εὐρωσιν, ἀσχοῦσι μὲν τῶν μὲν τὰς ψυχὰς, τῶν δὲ τὰ σώματα, οὐ μὴν ἀοιδίμους αὐτοὺς δημιουργοῦσιν.

ΤΑΕ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

« Estote perfecti, sicut Pater vester caelestis. » (Matth. v, 48.) Imitationis ratio, inferior.

Ἐπειδὴ εἰκότως νομίζων τὴν θείαν ἀρετὴν ἀνέφικτον καὶ ἀμίμητον, γέγραφας θαυμάζων, πῶς ὁ Σωτὴρ καὶ τὸν Πατέρα καὶ ἑαυτὸν μιμεῖσθαι ἡμᾶς παρακελεύεται. Φημί, ὅτι εἰκότως τὰ πράγματα ἀπὸ τῶν μειζόνων λαμβάνει τὰ παραδείγματα, ἵνα κλῖν τοῦ ἐλάττονος ἐφικόμεθα. Εἰ γὰρ καὶ ἀμίμητος ἡ Δεσποτικὴ ἀρετὴ, ἀλλ' οὖν γε ὅταν κατὰ δύναμιν μιμεῖσθαι αὐτὴν σπουδάζωμεν, τῆς μιμήσεως οὐκ ἀπολειφθῶμεθα. Ὅσπερ γὰρ οἱ γραμματισταὶ λαμβάνοντες τὴν γραφίδα, τοῖς παισὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ ἀλλοῦ τὰ στοιχεῖα γράφουσιν, ἵνα κλῖν πρὸς τὸ καταδεέστερον ἔλθωσι τῆς μιμήσεως, οὕτω καὶ ἡ θεία χάρις ὑποδείγματα ἡμῖν ἀρετῆς προὔθηκεν, ἵν' ὡς ἐφικτὸν μιμησώμεθα. Μὴ τοίνυν τὸ μὴ ἀκρῶς δύνασθαι μιμεῖσθαι, τοῦ ἐνδεχομένου ἡμᾶς ἀποσοδεῖτω, ἀλλὰ τοῦτο μάλιστα μέγα ἡμῖν φαίνεται, τὸ ἡξιώσθαι μερικῶς μιμήσεως θείας εἰκότος ἐντὸς γενέσθαι.

ΤΑΖ'. — ΓΕΝΝΑΔΙΩ.

• De gloria cupiditate, vel contemptu. Vulgi iudicium contemnendum.

Εἰ καὶ παράδοξόν σοι εἶναι δοξεῖ τὸ λεχθῶμενον,

Etsi quod dicam paradoxon tibi visum iri satia

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(3) Ibidem δις mutant in δύο. POSSIN.

(4) Pro παιδοτριβίῳ iidem scribunt παιδοτρίβου. Id.

quidem indignos. Quare habendi cupiditate accipere semper beneficium satagunt, dare autem nolunt. Qui vero inopia laboranti, beneficia postulare non absurdum est. At qui dare aliis possunt postulare ab aliis, id absurdissimum. Bis enim peccant gravissimo, semel quidem exigentes beneficium insatiabili cupiditate, deinde quia revera indigentibus humanitatis claudunt ac beneficentiæ portum. Male enim consumunt quæ honeste dare aliis oportebat.

CCCXXXIII. — PALLADIO DIACONO.

Ut benefici non modo laudandi sunt in iis quæ non potuerunt dare, sed etiam in iis quæ voluerunt largiri, nec potuerunt, habendaque iis gratia de iis quæ sunt conati : quod vero non potuerint minime culpandi sunt. Est enim hominis imperiti ab eventu, non a consilio res judicare, ac ne naturam quidem negotiorum novit, quæ ad voluntatem non omnino fluunt : imo sæpe contra cadunt.

CCCXXXIV. — AGATHODÆMONI GRAMMATICO.

Acutum quidem ingenium institutio ac disciplina provehit, tardum vero seipso reddit meliorem. Utque non omnes qui in gymnasiis exercentur, athlete absoluti sunt ; ita nec omnes scholas frequentantes oratores evadunt. Optimæ naturæ ac facultati juncta studia summos perficiunt. Si vero neque robur, neque naturæ aptitudinem inveniant, exercent quidem animos quorundam, aliorum vero corpus. celebres tamen ipsos non reddunt.

CCCXXXV. — ISIDORO EPISCOPO.

Cum incomprehensibilis sit Deus, atque inimitabilis, admirari te scribis, cur Salvator et Patrem caelestem, et sese ad imitandum proposuerit. Equidem respondeo res jure optimo a majoribus exempla capere, ut saltem minus consequamur. Quamvis enim inimitabilis Dei virtus est, illam tamen pro virili imitari conantes, ab imitatione non discedemus. Ut qui scribere pueros docent, arrepto stylo pueris quam elegantissimos præscribunt characteres, etsi inferiores sint in imitatione futuri : ita et divina gratia virtutis nobis exempla proposuit, ut tanquam quod queat comprehendere imitemur. 661 Ne igitur quod summa quæque imitari non possimus, id nos absterreat ab iis, quæ consequi valeamus, imo magnum illud nobis videatur, quod digni simus habiti, vel ex parte divinam imitari imaginem.

CCCXXXVI. — GENNADIO.

scio, dicendam tamen. Gloriam igitur inanem censeo ab animo abjecto vilique proficisci. Desipientiam contra laudisque contemptum ex magnanimitate nasci, vel verius a cœlesti mente. Illa siquidem laudem admiratur humanam, quæ instar arcescentis est feni: hæc vero eam aversatur. Illa maximi ducit aberrantem labentemque vulgi opinionem, hæc contra facit minimi. Quod cum ita sit, sciscitari ex te libet, quid æstimas vulgus virtutem nihili ducens; haud dubie quasi nullius pretii sit, ac negligens. Ut enim vulgus de virtute, ita et de ipso sentire sapientes æquum sit. Elige igitur: haudquaquam a vulgi parte stare mihi videris. Quomodo igitur non admodum miserum, imo et ridiculum fuerit horum sectari opinionem quorum nolles similis esse? si dixeris multos in uno consentientes fide dignam posse statuere sententiam, id ipsum dixeris de iis ob quæ vere despiciendi sunt. Qui enim ex se ipsi despiciabiles sunt, multo magis id inter se commissi patientur. Singulorum enim amentia simul collecta major fit a multitudine adaucta. Quapropter et singulatim quisque corrigatur, si quando deprehendatur. Simul vero existentes corrigi non possunt, eo quod in majus amentiam provebant, et mutuis applaudant opinionibus.

CCCXXXVII. — EIDEM.

Φιλοδόξου καὶ κενόδοξου *differentia*. (Vide *epist.* 411.)

Gloriæ studiosus non idem inanis est laudis cupidus. Et ille quidem virtutem exercens, hic autem non exercens gloriam venatur. Et ille quidem convenienti, hic vero minime ipsi convenienti accedit opinioni. Propria ille pulchritudine ornatur, hic vero vult aliena decorari forma. Suis ille thesauris extollitur, hic iis qui ad ipsum minus pertineant. Ille quidem juste, hic vero injuste honorari exoptat. Primus quidem, tametsi non sit perfectus (exercenda enim virtus est et non expe-tenda gloria), secundo tamen melior est, et tantum ab eo distat, quantum ipse a perfecto deficit. Quin potius si accuratius rem dicere velimus, ne conferri quidem cum illo dignus est, qui nihil boni egerit, sed gloriam captet quasi quid egerit, 662 sed cum illo qui et aliquid gesserit, et gloriam quæ ex facto sequitur contemnat.

CCCXXXVIII. — EIDEM.

Μεγαλοψυχία et φιλοτιμία *quid differant*.

Non est, ut dicis, ambitio honorisque appetitus magnanimitas quædam. Hæc enim ardua difficiliaque generose, quæque alios inflare solent moderare fert. Ambitio gloriam duntaxat respicit. Magnanimitas vero sibi sufficit, tametsi laudetur a nemine. Illa nisi laudatores habeat, nil recti facit. Hæc esse, illa vero videri optima cupit. Magnanimitas bonum ipsum expetit, illa vero laudem tantum complectitur.

VARLÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(5) Cod. Alt. omittit *μη*. POSSIN

ἀλλ' ὁμῶς εἰρήσεται· φημὶ γὰρ ὅτι ἡ κενόδοξα ἀπὸ ψυχῆς ταπεινῆς καὶ εὐτελοῦς τίκτεται, ἡ δὲ ὑπεροφία τῶν ἐπαίνων καὶ ἡ καταφρόνησις ἀπὸ μεγαλοφυοῦς, μᾶλλον δὲ ὑπερφυοῦς. Ἡ μὲν γὰρ θαυμάζει τὸν χόρτου δίκην μαρινόμενον τῶν ἀνθρώπων ἐπαινον, ἡ δὲ ἀποστρέφεται· ἡ μὲν μεγίστην ἡγεῖται τὴν πεπλανημένην καὶ ἐσφαλμένην τῶν πολλῶν ψῆφον, ἡ δὲ εὐτελεστατήν. Ὅτι δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἔρεσθαι σε βούλομαι. Τί νομίζεις τοὺς πολλοὺς, οἳς οὐδεὶς περὶ ἀρετῆς λόγος; εὐδὴλον ὅτι βραθύμους, καὶ οὐδενὸς ἀξίους λόγου. Ὅπερ γὰρ αὐτοὶ περὶ τῆς ἀρετῆς ψηφίζονται, τοῦτο τοὺς σοφοὺς δίκαιον ἂν εἴη περὶ αὐτῶν ψηφίζεσθαι. Ἐλοιο τοίνυν· κατ' ἐκείνους γενέσθαι οὐκ ἂν μοι δοκεῖς. Πῶς οὖν εὐκομιδῇ στέλιον, μᾶλλον δὲ γελοῖον, τὴν τούτων θηρᾶσθαι δόξαν, ὧν οὐκ ἂν εἰλοιο γενέσθαι παραπλήσιος; εἰ δὲ φαίης, ὅτι οἱ πολλοὶ κατὰ ταυτὸν συνεστηκότες ἀξίωσιπτον ἔχουσι τὴν ψῆφον· αὐτὸ τοῦτο λέξεις, δι' ὃ καταφρονεῖσθαι ὀφείλουσιν. Οἱ γὰρ καθ' ἑαυτοὺς ὄντες εὐκαταφρόνητοι, πολλῶν μᾶλλον συγκροτηθέντες τοῦτο πείσονται. Ἡ γὰρ ἐκάστου ἀνοια ὁμοῦ συναχθεῖσα, μείζων ὑπὸ τοῦ πλήθους ἀξηθεῖσα γίνεται. Διὸ καὶ καθ' ἕνα μὲν ἂν τις αὐτῶν καὶ διορθώσειεν, εἰ λάθοι ποτὲ· ὁμοῦ δὲ ὑπάρχοντας οὐκ ἂν δυνηθεῖη, διὰ τὸ τὴν ἀνοίαν ἐπὶ τὸ μείζον αἵρεσθαι, καὶ ταῖς παρ' ἀλλήλων δόξαις συγκροτεῖσθαι.

ΤΑΖ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Οὐκ ἔστιν ὁ φιλοδόξος κενόδοξος· ὁ μὲν γὰρ ἀρετὴν ἀσκῶν, ὁ δὲ μὴ (5) ἀσκῶν δόξαν θηρᾶται· καὶ ὁ μὲν τῆς προσηκούσης, ὁ δὲ τῆς μηδαμόθεν αὐτῷ προσηκούσης ὑποληψύως ἐφίεται· ὁ μὲν οἰκείῳ κάλλει σεμνύνεται, ὁ δὲ ἀλλοτρίῳ καλλωπιζέσθαι βούλεται· ὁ μὲν τοῖς οἰκείοις θησαυροῖς μέγα φρονεῖ· ὁ δὲ τοῖς μηδαμῶς αὐτῷ προσήκουσιν· ὁ μὲν δικαίως, ὁ δὲ ἀδίκως τιμᾶσθαι βούλεται· ὁ μὲν οὖν πρῶτος, εἰ καὶ μὴ τέλειός ἐστι (χρῆ γὰρ καὶ ἀρετὴν ἀσκεῖν, καὶ βόξης μὴ ὀρέγεσθαι), ἀλλ' οὖν γε τοῦ δευτέρου κρείττων ἐστὶ· καὶ τοσούτον αὐτοῦ πλέον ἀπέχει, ἢ ὅσον τοῦ τελείου αὐτὸς ἀπολείπεται· μᾶλλον δὲ εἰ χρῆ τὸ ἀκριβὲς εἰπεῖν, οὐδὲ παραβάλλεσθαι πρὸς ἐκεῖνον ἂν εἴη δίκαιος, τὸν μὴδὲν μὲν πράξαντα χρηστὸν, τῆς δὲ ἐπὶ τῷ πεπραχέναι ἀντιποινησάμενον βόξης, ἀλλὰ πρὸς ἐκεῖνον, τὸν καὶ πεπραχότα, καὶ τῆς ἐπὶ τῷ πεπραχέναι καταφρονήσαντα βόξης.

ΤΑΗ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Οὐκ ἔστι μεγαλοψυχία ἡ φιλοτιμία, ὡς ἔφη· ἡ μὲν γὰρ πάντα μὲν τὰ δυσχερῆ γενναίως, πάντα δὲ τὰ τοὺς ἄλλους φυσῶντα μετρίως φέρει· ἡ δὲ πρὸς δόξαν μόνον ὀρᾷ. Καὶ ἡ μὲν ἀρκεῖται ἑαυτῇ καὶ μηδενὸς ἐπαινοῦντος, ἡ δὲ ἐὰν μὴ ἔχη τοὺς ἐγκωμιάζοντας, οὐδὲ καλὸν τι ὀρᾷ. Ἢ μὲν εἶναι, ἡ δὲ δοκεῖν ἀρίστη βούλεται· ἡ μὲν δι' αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, ἡ δὲ διὰ τιμὴν ἀσπάζεται· ἡ μὲν εὐεργετεῖ, μέγιστον

εἶναι χρῆμα τὴν εὐποιαν ἡγουμένη ἢ δὲ διὰ δόξαν ἔλασθ'. Ὅσα οὖν κρείττων ὁ αὐτὸς τὸ ἀγαθὸν δι' αὐτὸ δρῶν τοῦ δρῶντος μὲν, ἐπὶ μισθῷ δὲ τοῦτο ποιούντος, τοσοῦτον καὶ ἡ μεγαλοφυχία τῆς φιλοτιμίας, εἰ καὶ δοκεῖ τὰ αὐτὰ δρᾶν, διενήνοχεν.

Hæc bene meretur, maximum esse bonum beneficentiam rata. Ambitio laudis tantum causa miseretur. Quanto igitur præstat bonum per se agens, quam agens quidem, sed mercedis gratia tantum. Magnanimitas gloriæ studio tametsi facere eadem videatur, longe antecellit.

ΤΑΘ'. — ΣΕΡΗΝΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

CCCXXXIX. — SERENO TRIBUNO.

Humilitati danda est overa. (Conf. epist. 127, 251.)

Εἰ πάντα τὰ ὀνόματα τὰ τῇ θείᾳ καὶ ἀκηράτῳ παριαπτόμενα φύσει, ὑπερβαίνει τὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπότητος, ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἡμῶν καὶ δυνατῷ τὸ Θεῖον μιμεῖσθαι πρεπωδέστατον. Τί δὲ τοῦτό ἐστιν; Ἡ ταπεινοφροσύνη. Τί γὰρ ἔχομεν τοιοῦτο, ὃ καὶ ἐπᾶραι ἡμᾶς εἰς ἀλαζονεῖαν δεῖνὸν ὑπάρχει; κατὰ μὲν τὸν πατριάρχην, « Γῆ ἐσμεν καὶ σποδός » κατὰ δὲ τὴν νομοθέτην, *χοῦς*· καὶ κατὰ μὲν τὸν Μελεψδόν, ποτὲ μὲν *σκώληξ*, ποτὲ δὲ *χόρτος*· κατὰ δὲ τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, *ταλαιπωρία*· οἷς γὰρ ἑαυτὸν οἰκτιρίζεται, πάσης τῆς ἀνθρωπότητος καταψηφίζεται. Διατί μὴ ἐν ᾧ ἢ τῆς φύσεως ἡμᾶς ἀνάγκη κατείργει, ἐν τοῦτῳ « Τὸν ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχοντα καὶ ἑαυτὸν ταπεινώσαντα μιμησώμεθα. » Πᾶσαν τοίνυν παρὰ φύσιν ἡμῶν ὑπάρχουσαν φλεγμονὴν καταστειλάντες, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν τῇ φύσει καὶ συνυπάρχουσαν καὶ σύντροφον ἀσκήσωμεν.

Cum nomina universa divinæ puræque naturæ attributa humanæ superent conditionis mensuram, in uno congruenter naturæ et viribus nostris divinum numen nos imitari maxime decet. Quid autem istud est! Animi submissio. Quid enim habemus ejusmodi quod extollere nos ad arrogantiam valeat? ut patriarcha Abraham ait: « Terra sumus et cinis »; et ut vero legislator ait *puvis*; et juxta Psaltem regium: *Vermis et fenum*; electionis vero vas Paulus, *miseria*. Ob quæ enim seipsum miseratur, miserumque prædicat, ob ea, et de universo genere humano intelligi vult. Quamobrem illum, « qui cum in forma Dei esset semetipsum humiliavit » imitemur. Omnem itaque fastum turgidum naturæ nostræ repugnantem abjicientes, humilitatem naturæ convenientem, nobisque sognatam exerceamus.

ΤΜ'. — ΜΑΡΚΙΑΝΩ.

CCCXL. — MARCIANO.

Adhortatio qualis esse debeat. (Confer. epist. 290.)

Δύσκολον εἶναι μοι δοκεῖ, τὸν παραινούντα τῷ & μὴ θέμις δρῶντι, μὴ εἰς ἀπρεπεῖς ἐμπεισῖν (6) λόγους· & γὰρ μὴ πράττειν θέμις, οὐδὲ λέγειν θέμις. Τί οὖν ποιητέον; Ἄν μὲν γὰρ σεμνῶς εἴπῃς, οὐ δυνήσῃ καθάψασθαι τοῦ ἐνόχου τοῖς λεγομένοις δυνατός· ἂν δὲ βουληθεῖς καθικέσθαι σφοδρῶς, ἀνάγκην ἔχεις ἀπαμφιάσαι, καὶ τὸ παραπέτασμα ἀνελεῖν. Διὸ καὶ ἐπαινέται ὁ εἰρηκῶς· « Φοβοῦμαι, μὴ τὰ προσήκοντα περὶ σοῦ λέγων, εἰς οὐ προσήκοντα ἑμαυτῷ λόγους ἐμπέσω. » Οὐκοῦν μέσσην τινὰ χώραν βαδιστέον, δι' ἧς μήτε ἑαυτὸν τις αἰσχύνῃ λέγων & μὴ δεῖ, μήτε ἐκεῖνον ἀνωφελῆ καταλείψῃ.

Equidem difficile opinor hortando ad ea quæ factu nefas, non incidere in indecoram orationem. Quæ enim facere non licet, dicere non licet. Quid igitur facto opus? Si enim graviter quid dicas, non poteris eum qui reus est, dictis perstringere. Si vehementer insurgere volueris, insinuatione est opus, et velamento utendum. Laudatur itaque quisquis dixit: « Vereor ne, si quæ conveniunt de te dixerō, me indigna dicam ». Media igitur gradiendum est via, ne quis pudore afficiatur, dicendo quæ non oportet, neque alteri inutilia assumat.

ΤΜΑ'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

663 CCCXLI. — HERMINO COMITI.

Boni invidiæ obnoxii. (Conf. epist. 29 et 326.)

Εἰώθασι πολλοὶ τῷ ἐκ τῆς ἀγαν ἀρετῆς λαμπρυνομένῳ φθονεῖν, ἐπαχθῆ γὰρ καὶ φορτικὸν ἡγούμενοι τὸν μὴ τὰ αὐτὰ τοῖς αὐτοῖς δρῶντα, ἀλλ' ἀπὸ τῶν καλλίστων προνομίων ἐναβρυνόμενον, ἅτε τὸν σφῶν βίον ἐλέγχοντα, ταῖς κακηγορίαις καὶ ταῖς ἐπιβουλαῖς βάλλουσιν, ὃν καὶ ζηλοῦν καὶ στεφανοῦν ὤφειλον.

Solent plerique ei invidere, qui virtute sit clarus, rati molestum et intolerabilem esse eum qui non eadem quæ ipsi agat, sed optimorum prærogativa gloriantem, quasi illorum vitam reprehendat, maledictis atque insidiis petunt, quem imitari potius ac collaudare oportebat.

ΤΜΒ'. — ΑΝΑΡΟΜΑΧΩ ΚΟΜΗΤΙ.

CCCXLII. — ANDROMACHO COMITI.

Religio non contemnenda ex perversis profitentium moribus.

Αἶαν τῆς σῆς καταψηφίζομαι ἀβελτηρίας, ὅτι οὐκ αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν κρίνει τὴν θεῖαν θρησκείαν,

Equidem tuam magnopere damno vesaniam, quod ipsam non ex se judicet religionem, sed ex

⁸² Gen. xviii, 7. ⁸³ Gen. iii, 19. ⁸⁴ Psal. xxi, 6. ⁸⁵ Rom. vii, 24. ⁸⁶ Philipp ii, 6. ⁸⁷ Cicer. lib. ix, epist. 22, Ad fam.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(6) E regione ἐμπεισῖν ambo codd. in margine scribunt ἐμπίπτειν. Possin.

quorundam nequitia eam male accipiat. Quid enim illa injuste egit, si Zostmus et Maron, ut ais, atque Eustathius non audenda audentes, et se factantes de iis, quorum pudere par esset, omnesque flagitiis nobilitatis obscurantes, et qui ne inter laicos quidem esse deberent, in clero videantur? Cur non ob recte facta clerum prædicas, sed ob delicta traducis? viderisque speciosam consecutus quietem, quod propter illos ad divinissimam philosophiam contendere nequeas? Si ex iis quæ liquent, sententiam ferre non libet, negotium per se expanda atque explora, videbisque laude dignum, ut et disertissimi oratores, de illo verba facturi vereantur etiam laudem ejus contexere, quæ major est, quam ut sermone queat explicari. Quod si neque ipsum clerum censes explorandum, neque de bonis sententiam pro ipso tuleris, sed ob quorundam peccata, audeas damnare, non juste feceris, nec merito. Si vero illud admittens indigneris illis qui non debito modo illo utantur, sapientis ac prudentis viri laudem auferes, delinquentium errores ad negotium divinum, et justum non vertendo, et ultionem consequendo propter amentiam illorum qui illegitime illud aggrediuntur.

CCCXLIII. — THEODORO SCHOLASTICO.

Bonis sæpe cur male sit : major ut gloria obveniat.

Virtutes eorum qui in calamitates inciderunt affectus solent conduplicare. Indigna enim iis quæ cum laude gesserunt patiendo, audientes comparant, ut maximo dolore impleantur. Hinc et tragædiæ commiserationem ejulatu concitant, dum optimos intoleranda patientes inducunt. Sed ista quidem apud illos celebrantur, qui hactenus hoc modulo, humana negotia metiuntur. Ignorant enim ob ea se dolere, propter quæ lætari deceat. 664 Nos autem qui ad aliud vitæ institutum mentis oculos merito dirigimus, certo scimus probos, si quid grave patiantur, haudquaquam commiseratione, sed faustis omnibus ac præconio dignos esse. Illustriores enim ipsis ad virtutem apparantur bonæ existimationis coronæ.

CCCXLIV. — ASCLEPIO SOPHISTÆ.

De Sophistæ oratione libere judicat.

Legi quam ad me orationem misisti, et elegantiam sum admiratus. Non sefellisti me adulandi artificio occultans, ut specie consilii scripsisse videreris. Nam cum adulationis opinionem habeat laudatio potentium, aliud argumentum finxisti, aliud tractasti. Nam quasi ostendere volens causam ob quam aptus esset ad imperandum, ita laudationem absolvisti. Mentem itaque non admittentes artem sumus admirati.

CCCXLV. — DANIELI PRESBYTERO.

Quid in Evangelio sit regnum Dei et regnum cælorum. (Conf. epist. 206, lib. III.)

Quia cognoscere avebas quid sit in Evangelio

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(7) Inter τοὺς et κακίᾳ uterque codex inserit ἐπί. POSSIN.

ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐνίων πονηρίας αὐτὴν κακίζει. Τί γὰρ ἐκείνη ἠδίκησεν, εἰ Ζώσιμος, καὶ Μάρων, ὡς φησι, καὶ Εὐστάθιος ἀτόλμητα τολμῶντες, σεμνυόμενοι τε ἐφ' οἷς ἐπαισχύνεσθαι δίκαιον· πάντας τε ἀποκρύψαντες τοὺς (7) κακίᾳ βεβοημένους, καὶ μηδὲ ἐν τοῖς λαϊκοῖς εἶναι ὀφείλοντες εἰς κλήρον δοκοῦσι τε; Διὰ τί δὲ μὴ ἀπὸ τῶν κατορθούτων αὐτὴν ἀνακηρύττεις, ἀλλ' ἀπὸ τῶν πταιόντων διασύρεις; καὶ δοκεῖ εὐπρόσωπον βῆθυμῖαν τεθηρευκέναί τοι μὴ δύνασθαι δι' αὐτοὺς τῇ θειοτάτῃ προσελθεῖν φιλοσοφίᾳ; εἰ δὲ οὐ βούλει ἀπὸ τῶν διαλαμπόντων τὴν ψήφον ἐνεργεῖν, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ βασιάνισον· καὶ ἔψει αὐτὸ τοσοῦτων ἐπαίμων ἄξιον, ὡς καὶ τοὺς λῆαν ῥητορικωτάτους ἀπαγορεύσαι, εἰ δεήσειεν αὐτοῦ ἐγκώμιον ὑψηλαί. Μείζον γὰρ ἐστίν, ἢ ὡς ἂν λόγῳ τις εἴποι. Εἰ δὲ μήτε αὐτὸ (8) ἐξετάσειας, μήτε ἐκ τῶν εὐδοκίμων αὐτῷ ψηφισαίω, ἀλλ' ἐκ τῶν πταιόντων κακίσαι τολμήσειας, οὕτε δίκαια ποιήσειας, οὕτε εἰκότα. Εἰ δὲ ἐκεῖνο ἰσχυροδέχομενος, ἀναγκαστοῖς κατὰ τῶν οὐ δεόντως αὐτῷ χρωμένων, εὐγνώμων; καὶ φρονίμου ἀνδρὸς ἀποίσεις ὄξαν, τῷ μὴ τὰ τῶν πταιόντων πλημμελήματα εἰς πρᾶγμα τρέπειν θεῖον καὶ δίκαιον, καὶ ἐκδικήσεως τυχεῖν διὰ τὴν τῶν παρανόμων αὐτὸ μετιόντων παράνοιαν.

TMΓ'. — ΘΕΟΔΩΡῶ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῶ.

Αἱ μὲν τῶν περιπιπτόντων ταῖς συμφοραῖς ἀρεταὶ εὐ πάθῃ διπλασιάζειν εἰώθασιν. Τῷ γὰρ ἀνάξια ὡν κατωρθώσαν πεπονθέναι τοὺς ἀκρωμένους παρασκευάζουσι μεγίστης ἐμπλησθῆναι λύπης. Διὸ καὶ αἱ τραγῳδίαι τὸν οἶκτον διεγείρουσιν, ὅταν ἀνήκιστα πεπονθότας τοὺς ἀρίστους εἰσάγουσιν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρ' ἐκείνοις θυλλασίσθω, τοῖς ἕως τῶν τῆδε νομίζουσιν εἶναι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Λελήθασιν γὰρ ἐφ' οἷς ἠδεῖσθαι προσήκον ἦν, ἐπὶ τούτοις ἀχθόμενοι. Ἡμεῖς δὲ οἱ πρὸς ἄλλην βίωσιν καταστάσιν τὸ δῆμα τῆς ψυχῆς εἰκότως τεινοντες, ἴσμεν ἀκριθῶς, ὅτι οὐ τοῦ ταλανίζεσθαι οἱ φιλάρετοι ἄξιοι, ὅταν τι πάθωσι δεινόν, ἀλλὰ τοῦ μακαρίζεσθαι καὶ ἀνακηρύττεσθαι. Λαμπρότεροι γὰρ αὐτοῖς διὰ τούτων κατασκευάζονται οἱ τῆς εὐδοκίμησης στέφανοι.

TMΔ'. — ΔΕΚΑΗΠΙῶ ΣΟΦΙΣΤῆ.

Ἀνεγνώσθη σου ὁ λόγος, ὃν μοι ἀπέστειλας. Καὶ θαυμάσθεις τῆς δεινότητος, οὐκ ἔλαθες κλέψας τὸ κολακευτικὸν τῷ δοκεῖν συμβουλῆς προσήματι συγγεγραφέναί. Ἐπειδὴ γὰρ ὄξαν κολακείας ἔχει τὸ ἐπαινεῖν τοὺς μεγάλα δυναμένους, ἄλλην ὑπόθεσιν πεποίηκας, καὶ ἄλλην εἰργάσω. Ὅς γὰρ εἰς βουλόμενος τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐπιτηδεῖός ἐστιν ἡγεῖσθαι, οὕτω τὸ ἐγκώμιον ἐπλήρωσας. Τὴν γνώμην οὖν οὐκ ἀποδεξάμενοι τὴν τέχνην ἐθαυμάσαμεν.

TMΕ'. — ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Ἐπειδὴ ἐζήτησας μαθεῖν, τί ἐστὶ βασιλεία Θεοῦ,

(8) Inter αὐτὸ et ἐξετάσειας iidem insidunt καὶ ἐαυτὸ et vers. post 4, ἀποίσεις scribunt ἀποίσει. Id.

καὶ βασιλεῖα οὐρανῶν, ἀντιπιστέλλω, ὅτι τινὲς ἄ
μὲν οἴονται τὴν τοῦ Θεοῦ μέγιστα εἶναι καὶ θειο-
τέραν, τὴν δὲ τῶν οὐρανῶν ἐλάττωνα καὶ καταδε-
στέραν. Τινὲς δὲ φασι μίαν αὐτὴν οὐσαν καθ' ὑπαρ-
ξιν, διαφόρως ἐκπεφωνῆσθαι, ποτὲ μὲν ἀπὸ τοῦ
βασιλευόντος Θεοῦ, ποτὲ δὲ ἀπὸ τῶν βασιλευομένων
ἀγγέλων τε καὶ ἁγίων κληθεῖσαν.

TMG'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ad bonam mentem invitat, a libidine.

Εἰ καὶ τὰ ἐφ' ὅσπερ ἀλοὺς πρώην ἐκολάσθης, ἄ
νοσῶν ἀγριώτερον αὐθις ἐφωράθης· ἀλλὰ γε εἰ παύ-
σοιο τῆς μανίας, θεραπείας τεύξῃ· εἰ δὲ δυσχερὲς
σοι δοκεῖ τὸ ἀποφοιτῆσαι τῆς κακίας, χαλεπώτερον
εἶναι δοξάτω τὸ τῆς κολάσεως μέγεθος. Εἰ δ' οὐκ
οἶε κολάζεσθαι, ἐννοεῖ τοὺς ἐκεῖ τιμωρηθησομένους. ἄ
Εἰ δ' ἀπιστεῖς τοῖς ἐκείσε, θέα τοὺς κἀναυθα κολα-
σθέντας, καὶ κολαζομένους· καὶ ἀνένευγον ἐκ τοῦ
βυθοῦ τῆς ἀσελγείας.

TMZ'. — ΑΛΥΠΗΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἀπόνοια unde dicta et Noubestia.

Ἐπειδὴ καὶ ἡ ἀπόνοια τῆς συμμετρίας καὶ τοῦ
δέοντος ἐκπεσοῦσα, καὶ ἀπο, τουτέστι, πόρρω τοῦ
νοῦ γυνομένη, δι' ἣ καὶ ἀπόνοια λέγεται, ἀλαζονείαν
ἐργάζεται, τὴν νοθεσίαν παραληπτέον, ἥπερ εἰρηται
παρὰ τὴν τοῦ νοῦ θέσιν. Τάχα πως ἀκούσαντες οἱ
τοιούτοι, ἐνθεσθε καρδίαν, εἰς ταπεινοφροσύνην
ἀσμένως βαδίσωσιν.

TMH'. — ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤΗ.

De docentis officio. (Sup. epist. 213, 253, 265, 290.)

Τοῖς δυσηνοῖς μαθηταῖς (9), ὡ σοφιστὰ, τὸν χαλι-
νὸν τοῦ φόβου ὡσπερ πώλοισ ἐμβάλλε· καὶ ἐπιστό-
μιζε αὐτούς, ἐπειδὴν ἀγέρωχόν τι καὶ παρὰ τὴν
ἡνίαν πράττοιεν, ἵνα καὶ οἱ εὐήνοιο πλέον ἐπιδοῖεν
πρὸς ἀρετὴν. Τὸ γὰρ τῶν αὐτῶν ἀξιοῦσθαι τοὺς μὴ
τὰ αὐτὰ πράττοντας, ἀτοπώτατόν ἐστι, καὶ τῇ ἀρετῇ
ἐμπόδιον. Εἰς ἀθυμίαν γὰρ ἐμβάλλων τοὺς ἀρίστους
ναρκᾶν παρασκευάζει. Τρόπων οὖν μᾶλλον, ἢ λόγων
ἡγούμενος εἶναι σαυτὸν παιδευτήν, δεῖκνυε αὐτοῖς
ἀρχέτυπόν τινα χαρακτῆρα τὸν σαυτοῦ βίον· οὐ γὰρ
ὁ λόγος τοσοῦτον, ὅσον ὁ βίος εἰς ἀρετὴν ἐνάγει.

TMΘ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Erubescit iuuuatus humilis.

Ὅτι πρὸς τοὺς ἐπαίνους ἐρυθριᾶν πέφυκα, ἄ
μάλα ἀκριδῶς οἰδὲ σου ἡ παιδευσίς. Ἡνίκα γὰρ
μετὰ τῶν σῶν φοιτητῶν ἐντυχεῖν ἡμῖν κατηξίωσας
καὶ ἐρωτῆσαι τι τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἡβουλήθης, ἐγὼ
δὲ εἶπον ὡς οἶδόν τε ἦν· τὸ τρηκαῦτα παρ' ὁμῶν μὲν
κρότος (10) ἐξεφοιτήσε καὶ ἐπαίνου βόθιον. Ἐγὼ δὲ
οὕτω κατεπλάγην καὶ ἡρυθρίασα, ὡς ἐπὶ πολὺ
ἀχανῆς μεῖναι. Τί δήποτε τοῖνον ἐπαίνους συν-
θεῖς, πολλῶ τὴν ἡμετέραν ὑπερβαίνοντα ἀξίαν ἐπέ-
στειλας;

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(9) Pro μαθηταῖς iidem codd. habent φοιτηταῖς.
POSSIN.

(10) Pro κρότος codd. Vat. 650 et Alt. legunt κρό-

regnum Dei, et regnum caelorum, respondeo quos-
dam opinari Dei regnum majus esse atque divinius,
caelorum vero, minus atque inferius illo. Alios vero
affirmare unum esse idemque regnum, diverse licet
efflerantur, interdum a Deo regnante ibidem, non-
nunquam ab angelis, quibus imperatur illo regno,
et a sanctis hominibus sic nuncupari.

CCCXLVI. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Et si quorum convictus fuisti pœnas nuper dederis,
gravius ægotare es iterum deprehensus, verum si
insanire desines, medelam consequeris. Sin difficile
tibi videatur ab improbitate discedere, difficilius
quid esse existimato supplicii gravitatem. Quod si
non putes te puniendum esse, cogita de iis qui ibi
æternum cruciabantur. Quod si non credas ibi
cruciandos in altera vita, vide in terra punitos et
puniendo, et pedem effer ex barathro libidinis.

CCCXLVII. — ΑΔΙΠΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Quandoquidem ἀπόνοια, id est *amentia*, a modo et
debito excedens, et ἀπὸ τοῦ νοῦ, id est, *procul a*
ments existens, unde et ἀπόνοια Græcis dicitur
superbiam parit. Noubestia, id est, *admonitio*
adhibenda est quæ etiam dicta Græcis a mentis statu.
Forte qui audiunt tales, hinc cor ad humilitatem
secure disponunt.

665 CCCXLVIII. — ΗΑΡΡΟΚΡΑΕ RHETORI.

Discipulis refractariis, o sophista, velut equis
indomitis frenum timoris injice, atque eos capistra,
ubi quid insolens, et præter habenas egerint, ut
frenis rite parentes, plus ad virtutem proficiant.
Nam eadem tribuere iis qui non eadem agunt, al-
surdissimum est, virtutisque impedimentum. Animos
enim optimorum dejiciens ac prosternens torporem
inducit. Institutorem igitur te potius morum quam
sermonum esse ratus, tuam illis vitam ostende, ve-
lut archetypum sive exemplar. Non enim tantum
oratio, quantum vita ad virtutem ducit.

CCCXLIX. — ΕΙΔΕΜ.

Ad laudes erubescere me natura solere, probe tua
novit prudentia. Cum enim occurrere nobis cum
tuis auditoribus dignatus es et quid interrogare
e sacris Litteris voluisti, ego vero dixi quoad ejus
fieri potuit, tunc plausus a vobis processit laudisque
sonitus. Perculsus tamen ita sui ruboreque suffusus,
ut diu stupidus hæserim. Cur igitur laudes adon-
nans, quæ merita nostra longe excedant, misisti?

του et vers. antep. epist. ἐπαίνους et ἐπαίνου mu-
lant. lb.

CCCL. — EUTONIO.

A

TN'. — EYTONIQ.

Corporis animique pulchritudo adversis non exstinguitur.

Ut corporis pulchritudo, ne in consternatione quidem mutatur, servatur vero ipsa et in lacrymis subest : ita et animæ venustas virtutum consensu coalita seipsam, etsi in calamitatibus sit, conservat. Exerceamus itaque eam, et nulla tentatio invicta Dei dextra nobis opem ferente nos expugnabit.

Ἵσπερ τὸ σωματικὸν κάλλος οὐδ' ὑπὸ τῶν ἐκπλήξεων ἀλλοιοῦται, σώζει δὲ αὐτὸ, κἂν ἐν δακρυίοις ὑπάρχη, οὕτως καὶ τὸ ψυχικόν, τὸ ὑπὸ τῆς συμμετρίας τῶν ἀρετῶν συγχροτούμενον, σώζει ἑαυτὸ, κἂν ἐν συμφοραῖς τυγχάνῃ. Τοῦτο τοίνυν ἀσκούμεν, καὶ οὐδὲις πειρασμὸς τῆς ἀητητῆτος προηγούμενως βοηθοῦσης δεξιᾶς ἡμᾶς καταγωνιάζεται.

CCCLI. — HARPOCRÆ SOPHISTÆ.

Humilitate cæteris præstandum. (Conf. epist. 127, 359, 349. Sic B. Aug. epist. ad Januarium de humilitate ex dicto simili Demost. de actione.)

Duobus fidis fratribus, et inter se maxime amantibus ac de virtute certantibus me judicem capientibus, ac jurejurando quod judicatum erit amplexatis : illum judicavi præstare, qui in cæteris sit æqualis, humilitate tamen antecellat.

Διοὶν ποτε ἀδελφοῖν πιστοῖν καὶ φιλῶν ἀρίστοιν, καὶ εἰς ἀρετὴν ἀμιλλωμένοι, κριτὴν με ἐλομένοι, καὶ ὄρκω στέρξειν τὰ κριθησόμενα ἰσχυρισάμενοι, ἐκείνον ἐψηφισάμην κρείττονα εἶναι, ὅς ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἰσάμειλος ὢν, ἐν τῇ ταπεινοφροσύνῃ πλεονεκτεῖ.

CCCLII. — HERONI.

Parents merito parendum

Parentem tuum reverere hortantem incitantemque in quibus imperandi jus habeat : in viamque redi virtutis, ne abuti propriis cogatur armis. Difficilis enim expugnatus est, qui legibus ac natura munitus. Id si humanitate non persuaserit, at potestate sua utetur.

TNB'. — ΗΡΩΝΙ.

666 CCCLIII. — EIDEM.

Leges formidandæ.

Si naturam minus vereris, leges saltem metuito, C Ei οὐκ αἰδῆ τὴν φύσιν, φοβῆθητι τοὺς νόμους, ἵνα μὴ καὶ τῶν θείων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων διαμάρτης.

TNΓ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

CCCLIV. — AUSONIO.

Non ab eventu res judicentur, sed ex animo. (Conf. epist. 333')

Ut qui ulcisci cupit, nec potest, in idem recidit ac si ultus esset : ita qui rependere vult, nec potest tamen, jam rependit. Quod enim in se erat, præstitit : cum enim non semper voluntati facultas respondeat, res ab effectu judicantur.

TNA'. — ΑΥΣΟΝΙΩ.

Ἵσπερ ὁ ἀμύνεσθαι ἐπιθυμῶν μὲν, ἀδυνατῶν δὲ, τὸ γε εἰς αὐτὸν ἦκον, ἡμίνατο· οὕτως καὶ ὁ ἀμείψασθαι βουλόμενος, μὴ δυνάμενος δὲ, ἡμεψάτο. Τὸ γὰρ αὐτοῦ πᾶν καὶ οὗτος ἐποίησε. Ἐπειδὴ γὰρ εὐ πάντως τῇ βουλήσει ἡ δύναμις ἔπεται, ἀπὸ τῆς γνώμης τὰ πράγματα κρίνεται.

CCCLV. — URSENORIO (a) LECTORI.

Virtus etsi hic vœconio careat præmium tamen gloriamque in futuro sæculo habebit

Tametsi in hac ipsa mortali vita, multa antiquis D Eὶ καὶ ἐν τῷ δε τῷ βίῳ πολλὰ τοῖς παλαιοῖς οἱ νεώτεροις ἰσῆματα ἢ καὶ θαυμασιώτερα δρωῦντες, οὐ παραπλησίως δόξης τυγχάνουσιν. (παρὰ γὰρ τὴν τῶν ὑψηλῶν ἀσθένειαν, ἢ φθόνον ἢ σπάνιν, ἔλαττον ἔχειν δοκοῦσιν), ἀλλὰ γε ἐν τῷ μέλλοντι τοσαύτης τεύχονται, ὅσης ἂν τυχέιν δίκαιον τοῖς εὐκλεῶς μὲν ζήσαντας, ἀκλεῶς δὲ τελευτήσαντας.

TNE'. — ΟΥΡΣΕΝΟΦΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῃ.

CCCLVI. — HERMINO, DOROTHEO, HIERACI VIRIS CLARISSIMIS.

De Dei longanimitate in malis tolerandis. (Conf. epist. 535.)

Nolite, boni viri, contra divinam clamare providentiam, quod Zosimum, etsi non jusserit, sed non prohibuerit Deus operari sacris : sed ejus po- (a) Ursephanio, epist. 502.

TNΓ'. — ΕΡΜΙΝΩ, ΔΩΡΟΘΕΩ, ΗΡΑΚΙ ΑΑΜΠΟΤΑΤΟΙΣ.

Μὴ καταδοῦτε, ὡ βέλτιστοι, τῆς θείας προνοίας, ὅτι Ζώσιμον, εἰ καὶ μὴ κεκέλευεν, ἀλλὰ γε οὐκ ἐκώλυεν ἱερᾶσθαι. Ἄλλὰ θαυμάζετε αὐτῆς τὴν

μακροθυμίαν, τὴν μικρὸν ὑστερον, εἰ μὴ γνωσιμαχῆσαι, τοιαύτας αὐτὸν εἰσπραξομένην δίκας, ὡς τοὺς νῦν καταδοῦντας, τὴν ἀδέκαστον αὐτῆς ἀνακηρύξαι ψήφον.

TNZ'. — TOIE AYTOIE.

Non est idem jubere, et permittere.

Ὁὐκ ἔστι ταυτὸν κελύειν, καὶ μὴ κωλύειν· οὐδὲ χειροτονεῖν, καὶ συγχωρεῖν. Τὸ μὲν γὰρ ὡς δέον, γίνεσθαι προστάττεται· τὸ δὲ διὰ τὴν τοῦ αὐτεξουσίου προαίρεσιν, ἥ τὸ ἀνθρώπινον κεκδήσμηται γένος, συγχωρεῖται. Μὴ τοίνυν πῶν ἀγοραζόντων τὴν ἱερωσύνην ἀφέμενοι, τὸν συγχωροῦντα αἰτιάσθε. Εἰ μὲν γὰρ ἀνεύθυνος ἦν ἡ ἀρχή, εἰκότως ἔδυσχεραίνετε. Εἰ δὲ τοσαύτην ἀπαιτεῖται τὴν δίκην ὁ ταύτην διέπων, ὅσον καὶ τὴν τιμὴν ἔσχε, καταθρηνηθεῖσθε ἂν εἴη δίκαιος, ὅτι τῇ θεῷ μακροθυμία εἰς κακίας ἐφόδιον ἐπεχρήσατο.

TNH'. — ZOIMΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Bonorum virorum acerbiores reprehensiones non

Εἰ καὶ πέρα (11) τοῦ δέοντος πρώην ὤφθη σοι φορτικὸς καὶ ἐπαχθὸς ὁ παντὸς ἐπαίνου κρείττων, Ἑρμογένης ὁ ἐπίσκοπος, πληκτικωτέρῳ χρησάμενος λόγῳ, καὶ μακρὰν κατὰ τῆς σῆς βραθυμίας ἀποτεινὰς τὴν κατηγορίαν, μὴ δυσχεράνης. Εἰ μὲν γὰρ αὐτὸ τοῦτο, λυπήσαι σε προελόμενος μόνον, τὰ σὰ γεωνώτερον ἐξετραγῶδησε κακὰ, εἰκότως ἔδυσχεραίνεις. Εἰ δὲ πρὸς τὸ συμφέρον σοι μόνον βλέπων, τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἄωρον καὶ ἐπιβλαβὴν χάριν παρεῖδεν, ἵνα τὰ πράγματα διορθώσῃς τύχη, εἰ καὶ μὴ ἀποδέξασθαι βούλει τῆς εὐνοίας αὐτὸν, ἀλλὰ συγγῶναι τῆς τοσαύτης φιλοστοργίας δίκαιος ἂν εἴης. Καὶ γὰρ σφόδρα δέδοικεν, μὴ παρὰ (12) τῆς θείας προνοίας, οὕτω διὰ τὴν σὴν βραθυμίαν καὶ κακίαν δυσφημουμένης, δίκας αὐτὸ ἀπαιτηθεῖν, ὡς μηδὲ φωνὴν ρηξαι τολμήσας τοιοῦτων δραματούργουμένων τραγυφιδιών. Ἡ οὖν παῦσαι τοιαῦτα δρῶν, ἢ μὴ ἐπαιτιῶ τοὺς τὴν σὴν καταθρηνοῦντας μανίαν.

TNΘ'. — ΙΑΚΩΒΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Deum non mutari, e sacris ostensum Litteris.

Ἡ θεία καὶ ἀκήρατος καὶ ἀήττητος δεξιὰ ἀναλλοιώτως ἔστι (13), καὶ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ ὡσαύτως ἔχει, οὔτε προκοπήν ἐπιδεχομένη τὴν ἐπὶ τὸ κρείττον· ἀκροτάτη γὰρ ἔστιν ἀρετὴ· οὔτε μεταβολὴν τὴν ἐπὶ τὰ χείρω· οὐ γὰρ οἶδ' ἄν τὸ. Μεταβάλλει δὲ καὶ ἄλλοι οἱ τὰ βελτιώσεως δέδμενα. Διὸ καὶ Ψαλμὸς ἐπιγέγραπται· « τῶν ἀλλοιωθησομένων » τοῦτέστι, τῶν βελτίωσιν ἐπιδεξομένων, καὶ εἰς τὸ κρείττον καὶ ἄμεινον ἀνακηνησομένων· εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, οὐκ ἔστι περισκέλες, ὅπερ ἠθέλησας μαθεῖν, « Αὐτὴ ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ

¹¹ Psal. XLIV, 1. ¹² [Psal. LXXVI, 11.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(11) Pro πέρα legunt παρὰ codd. iidem. POSSIN.
(12) Iidem tollunt παρὰ quod in edito est positum inter μὴ et τῆς. Id.

A tius tolerantiam admiremini, quæ post paulo nisi ille resipuerit tantas brevi pœnas exiget, ut qui nunc acclamant, incorruptum ejus sint iudicium prædicaturi.

CCCLVII. — IISEM.

Differunt sane *jubere* et *permittere*, ut et ordinare manu imposita, et tolerare. Illud enim est quod oportet fieri, *jubere*; hoc vero propter arbitrii libertatem, qua præditus homo est, *permittere*. Nolite igitur eos, qui sacerdotia mercantur absolvere, et eum qui eosdem tolerat, accusare. Siquidem enim reddendis rationibus obnoxius non esset magistratus, merito indignemini. Si vero tantarum postuletur pœnarum ille, qui eas dispensat, quantum habuit honorem, potius deplorandus, quod divina bonitate ad malum sit abusus.

CCCLVIII. — ZOSIMO PRESBYTERO.

iniquè ferendas. (Confer. epist. 378, 448, 466.)

Ne indigneris etsi præter Jus ac decorum nuper tibi visus gravis est atque onerosus, omni major laude Hermogenes episcopus, 667 mordaci usus oratione, longamque ignavia tuæ adhibens accusationem. Si enim hoc ipsum fecisset ut te contristaret solum, et tua magis proscinderet vitia, merito indignareris. Si vero ad tuam solum spectans utilitatem verbis sit usus asperioribus et gratiam præstando te læserit, quo res tuas corrigeret, siquidem benevolentiam ejus admittere nolis, sed ignoscere te ejus amori æquum est. Etenim valde vereor, ne divina providentia, propter ignave atque improbe traductam vitam pœnas des, ut ne vocem quidem ausus mittere ob tales concitatas turbas factiones. Quamobrem aut hæc patrare desine, aut ne eos accusas qui tuam deplorant amentiam.

CCCLIX. — JACOBO LECTORI.

Divina et incorrupta invictaque Dei dextera immutabilis est eadem semper eodemque modo habens, neque incrementum capiens in majus (summa enim vis Deus est), ac ne in deterius quidem, quod fieri nequit, mutatur. Abscedunt enim et commutantur quæ mutatione indigent. Hinc etiam psalmus sic inscriptus: « Pro iis qui commutati sunt ¹¹, » hoc est qui meliores redditi, nec melius deteriusve susceperunt. Quæ cum ita sint, non est nimis difficile, quod cognoscere optabas: « Hæc mutatio dextræ Excelsi ¹². » Non quod mutetur, qui est immutabi-

(13) Ante ἐστὶ codd. Vat. G50 et Alt. inserunt τε. Id.

lis et omni mutatione superior Deus : « Videte enim, ait, videte quia ego sum, et non mutator⁹⁰; » sed mutat alios, et in melius commutat : meliores itaque efficit atque in statum meliorem, qui eo indigent, traducit.

CCCLX. — EULOGIO.

In loquendo et scribendo modus adhibendus.

Siquidem plus loqui quam oporteat non est virile : plus etiam scribere quam necesse sit, femininum fuerit. Igitur et loquentes ac scribentes servemus modum.

CCCLXI. — SERAPIONI.

Amicitia improbi renuntiata.

Ita de me existimes, non quasi toleraturus sim, si quid absurdi commiseris, sed omnino officio meo functurus, teque ex cœtu amicorum exterminaturus.

CCCLXII. — EPIPHANIO DIACONO.

Bonis adversa pati laudi est,

Æquum est hunc quidem ob maleficia punitum erubescere, alterum vero virtutis gratia gloriarī. Non enim eadem de utroque par est sentire, argumento rerum gestarum plurimum invicem discrepante. Neque enim si latro et martyr pares patientur cruciatus, eadem sunt ratione æstimandi⁹¹. Ille enim quæ commisit ea in poenam vertunt, huic autem coronæ seges suppediat. Ille igitur miserum se appellet necesse est ; hic vero beatum se nuncupet.

CCCLXIII. — EIDEM.

De eadem re.

Non eodem affici debent modo quibus juste, et quibus injuste in hoc mundo tristitia obveniunt. Illi enim accidunt mala, ut probetur, huic ex merito sua culpa. Huic itaque illud jure est usurpandum : « Non pro peccatis digne satis flagellamur⁹²; » justo vero : « Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam⁹³. » Sic quidem ille ferens patienter peccata expiat : hic vero generose, illustrem nanciscetur coronam.

CCCLXIV. — PETRO MONACHO.

Gratulatur de afflictionibus, et quomodo suberendæ.

Clarum habuisti certaminum principium, quo nomine gaudemus atque adeo exultamus : et materiam panegyricæ suppeditas orationis. Par est itaque advigilare, atque huic operam dare quo finis sit felicius, quem consequeris si, « quæ retro sunt obliviscens ad ea quæ sunt priora teipsum extendas⁹⁴, » neque existimes coronato abstinendum esse a labore deinceps. Multi enim illustri facto pugnae initio, mox supine agentes turpem vitæ exitum secuti sunt : quod omen, opto, Deus a sacro tuo capite avertat.

CCCLXV. — LAMPRETIO DIACONO.

Severitas iudicii divini pro peccatorum qualitate.

Magna quidem Dei iudicis summi est accuratio,

Ἰσίδου · οὐκ ἦν ἀλλοιωταί, ἀνάλλοιωτος γάρ ἐστι καὶ πάσης μεταβολῆς κρείττων · « Ἴδετε γάρ, φησίν, ἴδετε, ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι · » ἀλλὰ ἦν ἄλλοιοί, καὶ μεταβάλλει, καὶ βελτιοί, καὶ εἰς ἀμείνονα κατάστασιν ἔγει τοὺς ταύτης δεόμενους.

ΤΞ'. — ΕΥΛΟΓΙΟ.

Εἰ τὸ πλεόν τῶν ἀναγκαίων λέγειν, οὐκ ἔστιν ἀνδρὸς, τὸ πλεόν τῶν ἀναγκαίων γράφειν, εἴη γυναικός. Ὅυκοῦν καὶ λέγοντες, καὶ γράφοντες τὴν συμμετρίαν τιμῶμεν.

ΤΞΑ'. — ΣΕΡΑΠΙΩΝΙ.

Ὡς οὐκ ἀνεξομένου μου, εἴ τι ἄποπον θράσσεως · ἀλλὰ πάντως τὸ ἑαυτοῦ ποιήσοντος καὶ ἐξοστρακισσόντός σε τοῦ χοροῦ τῶν φίλων, οὕτω διανοοῦ.

ΤΞΒ'. — ΕΠΙΦΑΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὁ μὲν διὰ κακίαν κολαζόμενος αἰσχύνεσθαι, ὁ δὲ δι' ἀρετὴν ἐναδρύνεσθαι δίκαιος ἂν εἴη. Οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ φρονεῖν αὐτοὺς χρὴ, τῆς ὑποθέσεως, ἀφ' ἧς γίνεται, πλείστον διαλλαττοσύνης. Οὐδὲ γὰρ εἰ ληστής καὶ μάρτυς τὰ αὐτὰ πείσσονται, ὁμοίως διακρίσσονται. Τῷ μὲν γὰρ ἐστὶ τιμωρία τὰ γινόμενα · τῷ δὲ στεφάνων ὑπόθεσις · διὸ ὁ μὲν ταλανίζειν ἑαυτὸν βεβαίως, ὁ δὲ μακαρίζειν.

ΤΞΓ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Οὐκ ὁ δικαίως καὶ ἀδίκως πάσχων τι ἐνταῦθα λυπηρὸν, ὁμοίως διακρίσθαι ὑπεβίβουσι · τῷ μὲν γὰρ κατ' ἀξίαν συμβαίνει, τῷ δὲ δι' εὐδοκίμησιν. Διὸ καὶ ὁ μὲν λέγειν δίκαιος ἂν εἴη · « Οὐκ ἀξία ὧν ἡμαρτον μεμαστίζωμαι. » Ὁ δὲ οὐκ ἀξία τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν. Οὕτω γὰρ ὁ μὲν εὐγνωμόνως ὑπομείνας ἀποτριβεται τὰ πταίσματα · ὁ δὲ εἰ γενναίως οἴσει, στεφάνους ἕξει τιμαλφεστίρους.

ΤΞΔ'. — ΠΕΤΡῷ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Λαμπρὰν μὲν ἔσχες τῶν ἀγώνων τὴν ἀρχὴν · διὰ τοῦτο καὶ σκιρτῶμεν, καὶ χαίρομεν, καὶ πανηγύρεως ὑπόθεσιν τὴν σὴν εὐδοκίμησιν ποιούμεθα. Δίκαιος δ' ἂν εἴης ἀγρυπνεῖν καὶ φροντίζειν, ὅπως λαμπροτέραν ἕξεις τὴν τελευταίην · ἕξεις δὲ, εἰ τῶν μὲν ὀπισθεν ἐπιλάθοιο, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτείναιο · καὶ μὴ νομίσας ἤδη ἐστεφανῶσθαι, τῶν πόνων παύσαιο. Πολλοὶ γὰρ λαμπρῶς προοιμισσάμενοι, καὶ ὑπτιωθέντες, τελευταῖοντες αἰσχυρῶς κατέστρεψαν ὅπερ ἀπέη τῆς ἱερᾶς σου κεφαλῆς.

ΤΞΕ'. — ΛΑΜΠΡΕΤΙῷ ΔΙΑΚΟΝῷ.

Πολλὴ μὲν τοῦ θεοῦ δικαστοῦ ἡ ἀκρίβεια, καὶ βή-

⁹⁰ Malach. iii, 6. ⁹¹ I Petr. iv, 15. ⁹² Judith viii, 27. ⁹³ Rom. viii, 18. ⁹⁴ Philipp. iii, 13.

ματα και πράγματα, και ένθυμματα βασανίζουσα, A και έως αδύτων χωρούσα, και διά πάντων άγουσα την έρευναν. Πολλή δέ και ήμῶν ή άμέλεια. Και ταῦτα είδόντων, ότι πάντως δίκην ύφείζομεν, ει και μη την αύτην άπαντες. Ού γάρ οι τοίς αύτοίς άμαρτήμασι περιπεσόντες, πάντως την αύτην δώσουσι δίκην, τῷ και αίτίας εξέτάζεσθαι, και καιρούς και τόπους· οίόν τι λέγω· έναγής ό φόνος. Τίς γάρ ού φήσει; 'Αλλ' όταν και έν άγίαις ήμέραις γένηται, έναγέστερος γίνεται· ει δέ και έν ιερῷ τόπῳ, έναγέστατος· του κακού και από του καιρού και από του τόπου αύξανόμενου, και προσθήκην εις τιμωρίαν λαμβάνοντος, και ή πορνεία μία είναι δοκούσα, και από καιρού, και από τόπου βαρυτέρα γίνεται. "Εν τοίνυν σκοπῶμεν ὅπως τά καθ' έαυτούς εὔ διαθῶμεν· τῷ δέ κριτῇ επίτεγράφω ή άκριθής βάσανος. Ού γάρ B ει ήμείς νῦν ὀριούμεν, αύτός έπιψηφιεῖται. 'Αλλά άνάγκη ήμᾶς την άδέκαστον άναμένειν ψήφον.

ΤΕΤ. — ΥΠΑΤΙΩ.

Virtus post sudores gaudium et coronam parit caelestem.

"Εχει μὲν ή άρετή εύφροσύνην ειλικρινή και ένδοξον και άτελεύτητον, υπό μὲν του αγαθού συνειδότης τιχτομένην, υπό δέ των ύπερκοσμίων στεφάνων τιθηνουμένην (14), και υπό τῆς των μελλόντων έλπίδος τρεφομένην· έχει δέ και πόνοους, και άγρυπνίας, και άσκήσεις, δι' ὧν κατορθούται. Ού γάρ ό βραθυμῶν και καθεύδων τρόπαιον στήσει, άλλ' ό C λαμπρῶς πρὸς τοὺς εναντίους άγωνισάμενος. Ει δέ φαίης πάλιν, ὡσπερ οὖν και έφης, οίόν τε είναι τὸν τά βιωτικά πράγματα μεταχειριζόμενον στεφθῆναι, πάντα τά είδη τῆς άρετῆς κατορθώσαντα, και σπουδάζων, αλλά μη παιζων άκριθῶς ταῦτα φής· μη φθονήσης διδάξει με τὸ παράδοξον τουτο και νεώτερον μάθημα. Ούδὲ γάρ βραδίας (15), και πλατείας, και επηλάτου ούσης τῆς τριαυτῆς ὁδοῦ, πράγματα βούλομαι αύτός τε έχειν, και τοίς άλλοις παρέχειν, λέγων τὸ άποστολικόν, ότι « Διά πολλῶν θλίψεων δεῖ ήμᾶς εισελθεῖν εις την βασιλειαν των οὐρανῶν. » 'Ο γάρ Δεσπότης Χριστός άπεφῆνατο, στενήν είναι την πύλην, και τεθλιμμένην την ὁδόν, την άπάγουσαν εις την ζωήν, και ὀλίγους είναι τοὺς εύρίσκοντας αύτην. 'Αλλά γάρ τουτο ού δύναμαι μαθεῖν, ού γάρ έἶς σύ και δι' ὧν λέγεις, και δι' ὧν πράττεις, άντιφθεγγόμενος ταῦτη τε τῇ ψήφῳ, και τοίς θελοίς χρησμοίς, και άναντία παιδεύων.

ΤΕΖ. — ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

De ultione divina in illos qui nomine et

Πέπτωκεν ό διάβολος, ει και άπερισχέπτως θρασύνεται. Θρασύνεται δέ, την ήμετέραν βραθυμίαν έφόδιον τῆς οικείας άπονοίας ποιούμενος. Τὸ γάρ μέγιστον και θεῖον τρόπαιον, ὅπερ ό Σωτήρ δεῦρο

¹⁴ Act. xiv, 21.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(14) Ex τιθηνουμένην cod. Alt. tollit τι. Possin. PATROL. GR. I.XXVIII.

verba juxta ac res, cogitataque expendens, ad intima usque penetrando ac scrutando cuncta. At ingens nobis ignavia, etsi non fugiat nos pœnas omnino persoluturos, quamvis non easdem omnes. Neque enim omnes, eadem delinquentes, eandem luent pœnam, quia et causa, et loca, ac tempora examinabuntur. Verbi gratia homicidium exsecrandum flagitium est, quis neget? Quod si festis patratum sit diebus magis est exsecrandum, si in loco sacro maxime existit, detestandum, flagitio summpere a loci temporisque circumstantia adducto, pœna etiam augmentum inde sument: et scortatio licet una videatur, variatur tamen intenditurque temporis locique adjunctis. Curemus itaque in primis, ut mores componamus nostros: judici vero Deo optimo maximo relicta sit accurata nostri cognitio et disquisitio. Non enim si quid nunc ipsi definimus, ipse sententiam sic feret, 669 sed integrum incorruptumque ejus oportet exspectare judicium.

CCCLXVI. — ΥΠΑΤΙΩ.

Virtus sane sinceram, gloriosam, atque immortalem perfectamque continet lætitiã, a bona quavis conscientia genitam, coronis autem cœlestibus nutritam educatamque spe futurorum bonorum. Habet vero etiam labores vigilasque et exercitationes, quibus virtus perficitur. Ignavus enim et dormiens tropœa non statuet, sed qui valide in hostem pugnaverit. Si iterum objicias, quod facis, fieri posse ut qui ad humanam vitam negotia pertinentia tractet, coronetur omni virtutum ornatus genere. Et serio hæc quidem, accurateque non jocando hæc profers, non moleste tamen ferens docere me novum hoc et inusitatum aut incredibile dogma. Neque vero ego tametsi facilis, lata, et prope, ut ita dicam, curulis esset via, quæ ad cœlum ducit, mihi tamen aliisve eam difficilem reddere velim, memor ejus apostolici dicti: « Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei »¹⁴. Christus vero Dominus ostendit angustam esse portam, viamque laboriosam, quæ ad vitam ducat sempiternam, paucosque adeo esse, qui eam reperiant. Sed hoc equidem non possum discere: non enim desinis tu per ea quæ jactas agisque quotidie huic sententiæ reclamare, atque divinis oraculis obviti, imo contraria etiam passim docere.

CCCLXVII. — THEOGNOSTÆ PRESBYTERO.

tropæo crucis signati indigne vivunt.

Diabolus cœlo decidit, attamen ferit ac ferocit temerarius. Ferocit enim audetque socordia nostra subsidium sibi propriæ parare amentię. Quod enim maximum ac divinum tropæum crucis ad nos Deus

(15) 'Ραδίας cod. Alt. mutat in βραδίας. Ib.

veniens statuit de diabolo, verendum sane est ne nostra improbitate obscuretur, non amissa quidem sua vi, sed nostro torpore ac dæmonis malitia nos circumueuntis injuriose. Qui enim regis triumphantis milites se esse gloriantes, divinumque ejus nomen pro summa dignitate, ut revera est, circumferentes Christiani, deliciis ac quæstui jam sunt dediti, cum ipsi digni sint qui vincantur, propter regis tamen gloriam, nomenque superant: tantum non enim hoc modo illis accinit: « Non ego vestri causa ago, sed propter nomen meum, ne illud profanetur, atque inquinetur. » Nisi enim propriam ipse cum plausu componeret religionem, et omnia sibi subjigaret, **670** post aliquando vilipenderetur, ignavia non debite eam administrantium: sed quando propriam sibi vindicat gloriam, hunc quidem in altum attollens, ab aliis vero post paulo acerbis exigit pœnas. Nec enim patitur hæc impune ausum fuisse, neque divinum nomen ipsos blasphemantes impunitos dimittet, imo et majora exiget supplicia ab iis qui peccando dignitatibus ac præfecturis potiti sunt, ac ne sic quidem moderate agebant, verum propriæ compendio socordix Dei longanimitate sunt abusi, ac pro quibus pœnitere oportebat, per hæc ad malum magis sunt incitati.

CCCLXVIII. — ESAIÆ.

« Declina a malo et fac bonum, » quia

Ingens et acute cernens ac vigilans justitiæ Dei est oculus, neque solum quæ publice gesta intuetur, sed et quæ in abyso quis vel abscondito est ausus, cordisque adeo abditos recessus scrutatur ac comprehendit. Talem itaque cum hic judicem habeamus virtutem complectamur; abstinemus vero a malitia. Illam enim remunerabitur Deus; hanc vero justo judicio puniet.

CCCLXIX. — PALLADIO DIACONO.

Nihil nimis differendum. Diaboli artes mala.

Non est procrastinandum, differendumque, bone vir, sed optima quæque agenda. Neque enim finis tempus novimus, ac ne dæmonis quidem malas artes versutiasque, quibus nos oppugnat, qui præsentibus nos excitiens, futurorum promissis eludit. Ubi enim novit homines in diem vivere, futurum vero sit incertum, oppugnat illos, ac præsentia quidem fallens, deque futuris inani spe lactans, qui hodiernum diem semper præsentem arbitrantur, a se persuasos præcipital. Quapropter et rei gerendæ occasionem in nihil agendo consumentes, opportunitatem tempusque negligunt. Tempus enim fluens æquabiliter nunquam sistitur, sed quas interea

A ἐπιφοιτήσας κατ' αὐτοῦ ἔστησε, κινδυνεύει ἐκ τῆς ἡμετέρας κακίας ἀμαυρωθῆναι· οὐ τὴν οἰκείαν ἀπολέσαν δύναμιν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀτονίας καὶ κακίας τῶν περιφερόντων αὐτὸ καθυβριζόμενον. Οἱ γὰρ τοῦ καλίνικου βασιλέως αὐγούντες εἶναι στρατιῶται, καὶ τὸ θεῖον αὐτοῦ ὄνομα ὡσπερ ἀξίωμα μέγα, ὡσπερ οὖν καὶ ἔστι, περιφέροντες, τρυφή (16) καὶ χρηματισμοὶς ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες, καὶ δι' ἑαυτοὺς ἠτηθῆναι δίκαιοι ὄντες, διὰ τὴν τοῦ βασιλέως δόξαν περιγίνονται· μονονοῦχι γὰρ καὶ νῦν αὐτοῖς ἐπιφωνεῖ· « Οὐ δι' ὑμᾶς ἐγὼ ποιῶ, ἀλλὰ διὰ τὸ ὄνομά μου, ἵνα μὴ βεθλωθῆ. » Εἰ μὴ γὰρ αὐτὸς ἦν ὁ νυχι συγκροτῶν τὴν οἰκείαν θρησκείαν καὶ πάντα αὐτῇ ὑποχεῖρια παρασκευάζων, πάλοι ἂν διὰ τὴν τῶν μεταχειριζομένων αὐτῆν οὐ δεόντως βραθυμίαν ὠλιγορήθη· ἀλλ' ἐπειδὴ τῆς οἰκείας ἀντιποιεῖται δόξης, τὸν (17) μὲν εἰς ὕψος αἶρει, τοὺς δὲ δίκας πικροτάτας μικρὸν ὕστερον εἰσπράττει. Οὐδὲ γὰρ ἀνέξεται ταῦτα τολμᾶσθαι ἀτιμωρητῆ, οὐδὲ τοὺς τὸ θεῖον αὐτοῦ ὄνομα τόγε εἰς αὐτοὺς ἦκον βλαττηθῆναι παρασκευάσαντας, ἀτιμωρητοὺς ἀφήσει· ἀλλὰ καὶ ἀργαλεωτέρας ἀπαιτήσεται δίκας τοὺς καὶ ἐν τῷ πλημμελεῖν προστασίας τοσαύτης ἀπολαύσαντας, καὶ μηδὲ οὕτω σωφρονισθέντας, ἀλλ' ἐφόδιον τῆς οἰκείας βραθυμίας τὴν θεῖαν μακροθυμίαν ποιησαμένους, καὶ δι' ὧν γνωσιμαχεῖν ἐχρῆν, διὰ τούτων ἐπὶ τὸ χειρὸν ἔλασαντας.

ΤΕΘ'. — ΗΣΑΙΑ.

Deus omnia cernit. (Psal. xxxvi, 27.)

C Μέγας, καὶ ὀυδερκῆς, καὶ ἀκοίμητος ὁ τῆς θείας (18) δίκης ἐστὶν ὀφθαλμός· καὶ οὐ μόνον τὰ ἐν φανερῷ δρώμενα ἐφορᾷ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν παραδύτῳ τολμώμενα ἀνιχνεύει, καὶ τὰ τῆς καρδίας κινήματα καταλαμβάνει. Τοιοῦτον τοιγαροῦν ἔχοντες κριτὴν, ἀντεχώμεθα μὲν ἀρετῆς, ἀπεχώμεθα δὲ κακίας. Τὴν μὲν γὰρ ἀμείψεται, τὴν δὲ ἀμυνεῖται.

ΤΕΘ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

D Οὐ μέλλειν, ὦ σοφῆ, ἀλλὰ πράττειν χρὴ τὰ βέλτιστα· οὐτε γὰρ τὸν τῆς τελευταίας ἔσμεν καιρὸν, οὐτε τὴν τοῦ διαδόλου κακουργίαν, ἣν καθ' ἡμῶν μηχανάται, ἐκκρούων μὲν αἰεὶ τοῦ παρόντος, τὸ δὲ μέλλον ὀνειροπολεῖν παρασκευάζων. Ἐπειδὴ γὰρ οἶδεν, ὅτι κατὰ τὸ παρὸν ζῶμεν οἱ ἀνθρωποὶ, τὸ δὲ μέλλον ἀμφίβολον, καταστρατηγεῖ· καὶ τὸ μὲν παρὸν ἀπατῶν, τὸ δὲ μέλλον ὑποτιθέμενος, ἐκτραχηλίζει τοὺς πειθομένους, τὸ σήμερον αἰεὶ παρὸν λογίζομένους. Διὸ καὶ τὸν τοῦ πράττειν καιρὸν εἰς τὸ μηδὲν παρασκευάζεσθαι ἀναλίσκοντες, διζμαρτάνουσι τῆς εὐκαιρίας. Ὁ γὰρ χρόνος τὸ βράδος οὐ περιμένει· ἀλλὰ καὶ ὡς ἐν τῷ μεταξύ χρόνῳ ὕλας

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(16) Τρυφή idem auget in τρυφῆς. pag. 670. POSSIN.

(17) Pro τὸν ambo codd. ponunt τὴν. Id.

(18) Cod. uterque omittit θείας. Vers. 5 inter xa-

ταλαμβάνει et τοιοῦτον ambo inserunt πρὸς. In dno-bus ultimis versibus vocabula iidem aliter ordinant, mutatione parum notabili. POSSIN.

ἀπατώμεν ἑαυτοὺς παρατκευάζειν, οὐδὲν οἶδον τε Α

temporis res nos ipsos decipientes apparere videmur, quod absolvere non poterimus, accusabimur.

TOY. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

CCCLXX. — APOLLONIO EPISCOPO.

Victor quis vere. (Conf. epist. 76 et 88.)

Εἰ καὶ δεῖναι ἐν τοῖς πράγμασι συμβαίνουσαι ἀπορίαί τὸ εἰκὸς ἀνελεῖν, καὶ (19) τοῦ πρέποντος ἀναγκάζουσι τὸ παρεμπύπτον ἐλέσθαι· ἀλλ' οὖν οἱ φρονήσεως οὐκ ἀμοιροῦντες, καὶ τῆ θεῖα δεξιᾷ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐπιτρέποντες, τὸ πρέπον μᾶλλον τοῦ παραυτίκα δοκοῦντος αἰρούμενοι, οὐ τῷ δόξαι ἠτήσθαι δυσχεραίνουσιν, ἀλλὰ τῷ ὄντως νενικηκέναι ἀγάλλονται. Νίκη γὰρ ἀληθῶς οὐ τὸ δοκεῖν παραχρῆμα νενικηκέναι, ἀλλὰ τὸ ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας μὴ ἐκπεπτωκέναι.

Etsi quæ in rebus gravibus occurrunt ambiguitates multum valeant ac pene cogant ab honesto officioque deviare, tamen qui prudentia non carent, suaque divinæ dextræ committunt, decorum potius quam id quod prima fronte apparet eligentes, non ægre ferunt quod vinci videantur, sed revera vicisse gloriantur. 671 Vera enim victoria non est vicisse videri in tempore, sed virtute ac pietate non excidisse.

TOA'. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΑΙ ΙΕΡΑΚΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

B
CCCLXXI. — HERMINO ET HIERACI, VIRIS CLARISSIMIS.

Deus non solum ex merito, sed et supra meritum suos honorare et vult et potest.

Ἡ ἀκήρατος καὶ θεῖα δύναμις μόνη μὲν ἐθέλει κατ' ἀξίαν τιμᾶν. Μόνη δὲ καὶ ἔχει δι' ὧν τιμήσει, τῆ βουλήσει τῆς δυνάμεως ἀμιλλωμένης. Οὐκοῦν ἀγαπήσωμεν αὐτήν, τὴν μόνην καὶ ἐθέλουσαν ἡμᾶς τιμῆσαι, καὶ ἔχουσαν, δι' ὧν οὐ μόνον κατ' ἀξίαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τιμήσει· « Οὐκ ἄξια γὰρ, φησὶ, τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι. »

Incorrupta semper divinaque vis vult et potest aliquem honorare. Solus enim Deus habet quo honoret, voluntate quidem cum facultate certante. Quare adamemus Deum, qui solus et vult honore afficere, et habet quo non tantum pro dignitate, sed etiam supra meritum honoret : « Non enim, ait Scriptura, condignæ sunt passionēs hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis ». »

TOB'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΕΠΑΡΧΩ.

CCCLXXII. — THEODORO PRÆFECTO.

Quis optime reipublicæ præsit δημαγωγός.

Ἄριστον δημαγωγὸν καὶ ἡγεμόνα ἐκείνον ἂν ἔγωγε C
ὀρισαίμην, οὐ τὸν μισθοδοσίαις στάσεις κινουντα, καὶ τῶν ἑαυτοῦ ἰσῶν (οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι χειρόνων) ὡσπερ δεσποτῶν τὰς φωνὰς ἐξωνοῦμενον· ἀλλὰ τὸν δι' ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας τοὺς δήμους ἐξαρτῶμενον, καὶ οὐκ ἐν ταῖς φωναῖς μόνον ἀνακηρυττόμενον, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς γνώμαις στεφανοῦμενον.

Reipublicæ optimum enim dixerim gubernatorem ac præfectum, non qui largitionibus seditiões concitet, ac sui similiū, non dicam deteriorum, veluti dominorum voces redimat, sed qui virtute ac pietate suspensum teneat populum : neque qui populi tantum sermone et voce celebretur, sed et animo.

TOΓ'. — ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ, ΚΑΙ ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

CCCLXXIII. — ZOSIMO, MARONI, CHÆREMONI, ET EUSTATHIO.

Ad bonam rursus frugem invitat. (Sup. epist. 105, et 311.)

Ἐλλόγιμοι καὶ ἀληθεῖς ἄνδρες ἐκτόπως ὑμᾶς τῆς κακίας διαθεδαιοῦνται εἶναι ἐραστὰς, καὶ τὰ κατ' εἶδος πλημμελήματα ὑμῶν ἐκκωμφοῦντες, πολλὴν καταχέουσι τοῖς μὴ ἀναλήγτοις τὴν ὀδύνην. Ἐγὼ δὲ αὐτὰ οὐ φράσω δυοῖν ἔνεκεν. Ὅτε γὰρ βούλομαι μολῶναι τὴν γλῶτταν, οὔτε εἰ βουλοίμην, δυναίμην· D
οὕτως ἅπαντα λόγον ὑπερβαίνει. Ὑμῶν οὖν ἐστὶ σκοπεῖν, ὅπως παύσησθε τῶν τοιούτων δραμάτων, ἃ καὶ τοὺς λέγοντας ἐρυθρίῃν παρασκευάζει.

Diserti viri iidemque veri amantes narrant, vos supra modum improbos esse, vestraque flagitia singularim reprehendentes multum afferunt tristitiæ sensum aliquem habentibus. Equidem duas ob causas illa non referam. Neque enim linguam narrantis iis contaminare volo, neque, si velim, possim, adeo omnem superant dicendi vim. Quare vestrum est animadvertere ut et horum delictorum finem modumque statuatis, ut ab ejusmodi operibus abstineatis quæ narrantibus pudorem incutiant.

TOΔ'. — ΠΑΥΛΩ.

CCCLXXIV. — PAULO.

Virtus amplectenda.

Τὰς ἀρετὰς τίμα, μὴ τὰς εὐημερίας θεράπευε. Αἱ μὲν γὰρ ἀθάνατόν εἰσι χρεῖμα, αἱ δὲ βρῆδιως σβέννυνται.

Virtutem cole, nec fortunæ bonis servias. Illa enim quid immortale est ; hæc vero fluxa sunt, citoque pereunt.

⁹⁶ Rom. viii, 18.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(19) Inter καὶ et τοῦ ἀμφο codd. inserunt πρὸ et paulo post pro ἀναγκάζουσι scribunt ἀναγκά .
POSSIN.

Interrogatio in sacris Litteris vehementiorem reddit orationem.

Quisquis non tam enuntiat quam interrogat, atque exaudientium iudicio fert sententiam, clariorem et efficaciorum interrogando demonstrationem facit. Nam iudicantes arrogantiæ vulgus accusat. Interrogantes vero et temeritate majores esse putat, et libenter probat, quasi dicta percipiant, et perpetuo iudicent. **672** Nam suffragio semel lato revocare verecundantur. Sic Christus ineffabilis Dei Patris sapientia sæpe adhibere solitus est interrogationem, maxime in vinitoris parabola; sic quærens: « Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? » illis autem dicentibus: « Malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis »⁹⁷, » idem responso illorum auctoritatem addidit. Cum enim enuntiare ipse jure posset, coegit eos sententiam ferre, itaque superavit et sententiam stabilivit. Ad eundem modum et beatus Paulus sapientiæ illius auditor, fecit. Cum enim posset affirmate dicere: « Non decet mulierem nudo capite Deum precari, » per interrogationem ardentius extorsit responsum, cum sic ait: « Vos ipsi iudices estote, decetne mulierem non velatam orare Deum »⁹⁸? Tu ergo similiter, si quid definire cupias, nihil pertendas, asseveres, aut urgeas fortius. Multi enim hoc modo etsi alioqui benedicientibus obloquuntur, sed miti modestaque interrogatione efficaciorum demonstrationem parare satage. Sic enim lucro appones, cum viceris, laudemque feres mitis ac moderati ingenii.

CCCLXXVI. — MENÆ DIACONO.

Questionibus propositis plane et perspicue respondendum juxta Dei verbum medicorum exemplo. (Conf. epist. 279.)

Ne vero tortuosa, obliqua, et coacta interroganti- bus responsa demus allaborandum est, sed recta, neque violenta. Sacra enim Scripturarum oracula peccatis omnibus perspicua afferunt remedia. Et medici aliud pro alio pharmacum ægrotis offerentes tantum abest valetudini ut prosint, ut etiam labe- factent. Ita qui propria afferre remedia crimini cuivis nesciunt, cum medicæ sint artis ignari, et affectiones augentur. Qui enim oraculis sapientiores esse volunt, quæque sibi placent, docent, non se modo ipsi sed et alios qui ad se veluti in portum sese recipiunt, inani spe fallunt, in vastum quæstionum pe- lagus eos conjicientes.

⁹⁷ Matth. xxi, 40, 41. ⁹⁸ I Cor. xi, 13.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(20) Codd. Vat. 650 et Alt. pro τῷ αὐτῷ habent Πέτρον. POSSIN.

(21) Modestiæ id argumentum alios interrogare, ut sententiam ipsi vel contra se ferant. Aristoteles quoque et jureconsulti non plane semper pronuntiant, sed *videri bonum id et æquum esse*. Oratores etiam ac poetæ usi hac sunt formula: *Et dubitamus adhuc. An dubium cuiquam esse potest*, ut observat

Ἄποφαινόμενος, ἀλλ' ἐρωτῶν, καὶ τῇ κρίσει τῶν ἀκρατῶν τὴν ψῆφον ἐπιτρέπων, ἐμφατικωτέραν καὶ δραστηκωτέραν τῇ ἐρωτήσει (21) τὴν ἀπόδειξιν ποιεῖται. Τοὺς μὲν γὰρ ἀποφαινομένους, ἀθάλας οἱ πολλοὶ γράφονται. Τοὺς δὲ ἐρωτῶντας, καὶ προ- πετείας κρείττονας εἶναι ἠγοῦνται, καὶ ἀσμένως στεφανοῦσι, τῷ τὰ λεγόμενα καταδέχεται καὶ ἐγκρίνειν αἰ. Ἄπαξ γὰρ ψηφισάμενοι, ἀνατρέψαι τὰ κεκριμένα αἰσχύονται. Τοιοῦτό τι καὶ ὁ Χριστός, ἡ ἀβήρητος σοφία, πολλαχοῦ μὲν πεποίηκε, μάλιστα δὲ ἐπὶ τῶν ἀμπελοργῶν. Ἐρωτήσας γὰρ: « Τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκεῖνοις; » εἶτα ἐκεῖνων φησάντων: « Κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτοὺς, καὶ τὸν ἀμπε- λῶνα ἐκδώσεται ἑτέροις γεωργοῖς. » αὐτὸς τὴν ἀπόφασιν ἐκεῖνων ἐκύρωσε. Δυνάμενος γὰρ ἀποφά- νασθαι, ἠνάγκασεν ἐκεῖνους διὰ τῆς ἐρωτήσεως τὴν ψῆφον ἐξενεγκεῖν, καὶ οὕτως αὐτὸς ἐθεθεῖσεν. Οὕτως καὶ ὁ Παῦλος ὁ τῆς σοφίας φοιτητῆς ἐποίησε. Δυ- νάμενος γὰρ εἰπεῖν: « Οὕτε πρέπει γυναῖκα ἀκατα- κάλυπτον τῷ Θεῷ προσεύχασθαι. » διὰ τῆς ἐρωτή- σεως ζητητικωτέραν (22), τὴν ἀπόδειξιν κατεσκευά- σεν εἰπὼν, « Ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε, πρέπον ἐστὶ γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ Θεῷ προσεύχασθαι; » Καὶ αὐτὸς τοῖνυν μὴ διατείνου, καὶ διαθεδαίου, καὶ διαπληκτιζοῦ, εἰ ποτὲ τι ἀποδείξει βουληθείης. Πολλοὶ γὰρ τοῖς οὕτω διακειμένοις, καὶ εἰ καλῶς φρά- ζοιεν, ἀντιλέγουσιν· ἀλλὰ προσηεῖζα, καὶ παράστητι, καὶ ἐρωτήσας ἐμφατικωτέραν τὴν ἀπόδειξιν κατα- σκεύασε. Οὕτω γὰρ κερδανεῖς μετὰ τοῦ νικῆσαι καὶ τὴν τοῦ πῶδος εἶναι δόξαν.

TOC'. — ΜΗΝΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μὴ λοξὰς καὶ πλαγίας καὶ βεβιασμένας τοῖς ἐρω- τῶσι τὰς ἀποκρίσεις ποιῶμεθα, ἀλλ' ὀρθὰς καὶ ἀδι- ἄστους· οἱ μὲν γὰρ ἱεροὶ χρησμοὶ πᾶσι τοῖς ἀμαρτή- μοι τὰ ἴαματα σαφῆ προσάγουσιν. Ὅσπερ δὲ ἱατροὶ ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου φάρμακον προσάγοντες τοῖς κάμουσιν, οὐκ ἀν' ὠφελῆσαιεν, ἀλλὰ καὶ κυμανοῦν- ται. Οὕτω καὶ οἱ μὴ τὰς κυρίας θεραπείας ἐκάστην πταισματοῖ προσφέρειν εἰδότες, καὶ ἱατρικῆς εἰσὶν ἀπειροὶ τέχνης, καὶ τὰ πάθη ἐπιτριβοῦσι. Σοφώτεροι γὰρ εἶναι βουλόμενοι τῶν λογίων, καὶ τὰ δοκοῦντα ἑαυτοῖς δογματίζοντες, οὐ μόνον ἑαυτοῦς, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρὸς αὐτοὺς ὡσπερ εἰς λιμένας καταφεύγοντας δ σφάλλοισι τῆς ἐλπίδος, εἰς πέλαγος αὐτοὺς ζητημά- των ἐξακοντίζοντες.

in Variis lectionibus Petr. Victorius lib. xix, cap. 15. Et Athenis Attici in iudicio reum capitis inter- rogabant quo supplicio se dignum existimaret ut de Socrate M. Cicero Tuscul. l. ex Platone commemo- rat ac Lysias. SCOTT.

(22) Pro ζητητικωτέραν cod. Vat. 650 et Alt. scribunt ζωτικωτέραν. POSSIN.

TOZ'. — ΠΑΥΛΟ.

A

CCCLXXVII. — PAULO.

« Qui potuit transgredi et non est transgressus. » (Eccli. xxxi, 10.).

Ὁὐχ ὁ πάσης ἀφορμῆς πρὸς ἀδικίαν ἔρημος ὢν, δίκαιος κεκλήσθαι δίκαιος, ἀλλ' ὅστις τὴν ἐξουσίαν τοῦ πράγματος ἔχων, ἀδικίας οὐχ ἄπτεται· οὐ μὴν οὐδὲ ὁ ἀνάγκῃ σωφρονῶν σώφρων εἰκότως κεκλήσεται, ἀλλ' ὅστις τὴν ἐξουσίαν τῶν ἡδονῶν ἔχων ἐκούσιον σωφροσύνην ἀσπάζεται. Οἱ μὲν γὰρ τῷ μὴ δύνασθαι ὀρεῖν ἄ βούλονται, ἐπιείκειαν πολλάκις πλάττονται· ἐν ἐξουσίᾳ δὲ γενόμενοι, ἐλέγχονται. Οἱ δὲ ἄριστοι τότε μάλιστα καρτεροῦσι, καὶ τοῦ δικαίου ἔχονται, ὅτε ἡ ἐξουσία τὴν ἀδικίαν τίκτει.

TOH'. — ΜΑΡΚΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Quæ dignitas boni sacerdotis. Hermogenis episcopi laus. Eusebii vituperatio. (Supr. epist. 358.)

Ὁ ἐκ τῆς τῶν ἔργων λαμπρυνόμενος ἀρετῆς, οὗτος β γνήσιος ἱερωσύνης τυγχάνει κόσμος. Ὅστις δὲ ἔνδον τῆς ἀξίας οὐ φορῶν (23) τὰ γνωρίσματα, ἀλλοτριᾶν σχηματιζόμενος εὐπρέπειαν, τῇ τιμῇ μόνῃ ἐναθρόνεται, οὗτος ὑπὸ τῆς ἀληθείας εἰς τοὺς νόθους ἀπέβριπται. Ἐπεὶ οὖν ὁ μὲν θεοφιλῆς Ἑρμογένης ὁμολογοῦσαν τῇ ἀρετῇ καὶ τὴν ἀξίαν ἔσχε· πρὸς γὰρ τὸ οἰκεῖον ἐκάτερον ἔσπευσεν, ὁ μὲν τῆς ἀγιστείας κόσμος τὸν ἀξίον ἐπιζητήσας, τὸ δὲ τῆς ἀρετῆς ἀρχικὸν τὴν παρὰ τῆς θείας χάριτος ὀφειλομένην προσθήκην· ὁ δὲ θεομισῆς, ὡς γέγραφας, Εὐσέβιος ἀρετῆς χηρεύων, τῇ ἱερωσύνῃ μόνῃ σεμνύνεται. Ὁ μὲν παρὰ πάντων ἔδεται, ὡς ὁμολογοῦσαν τῇ ἀξίᾳ καὶ τὴν προαίρεσιν εἰσενεγκάμενος· ὁ δὲ κακίζεται ὡς νόθος, καὶ εἰς μηδαμῶθεν αὐτῷ προσήκουσαν κληρονομίαν εἰσδιασάμενος.

TOΘ'. — ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΕΡΩ.

Qui ordinandi sacerdotes.

Μὴ τοὺς μόλις, καὶ διὰ μυρίων ἀγώνων ἀρετὴν κατορθώσαντας, καὶ εἰς τὴν εὐαγεστάτην ἱερωσύνην τελέσαντας, ἀπὸ τῶν ἐξ ἐπιδρομῆς ἐπιπηδησάντων αὐτῇ χαρακτήριζε· ἀλλ' ἐκείνους μὲν ἀνακήρυττε, τούτους δὲ ἀποκήρυττε. Τοῖς γὰρ μὴ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἤκουσιν, οὐχ ὁμοίως προσενεκτέον· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀρετῆς ἄθλον τὴν ἱερωσύνην ἐσχηκότας ἐγκωμιαστέον καὶ μακαριστέον. Τοὺς δὲ ἐπιπηδησάσιν αὐτῇ τολμήσαντας, τὸδ' ὅπως (24) φράσω, αἰτιατέον καὶ ἐλεητέον· ὅτι τὴν φέρουσαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν θείαν λειτουργίαν παριδόντες, καὶ τὴν ὀσιωτάτην καὶ εὐαγεστάτην ἐν πολλῷ χρόνῳ τῶν φιλαρέτων πόνων ὑπομονὴν ἀτιμάσαντες, θεσμούς τε καὶ τὰς ἄλλας ἀγαστείας τὰς ἀπὸ τῆς ὀρθῆς πολιτείας παρωσάμενοι, ἀποκῶσαν ἐνόμισαν ἑαυτοῖς τὴν χειροτονίαν· δ' ἦν καὶ μόνῃ ἐναθρονομένοι, κατὰ τῶν ὀρθῶς βιούτων ἐπιφύονται.

TOΠ'. — ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ.

Uni vacandum arti, ut excellat, nec enim in omnibus potes excellere. (Confer. epist. 452.)

Ἀνάγκη τὸν μὴ σχολάζοντα τέχνῃ, ἀριστα αὐτῇ διεκρηδίσθαι. Οἱ γὰρ πολλοῖς ἑαυτοὺς παρέχοντες, εἰ καὶ δόξειαν πολλὰς εἰδέναι, ἀλλ' οὐ πασῶν εἰς τὸ

Non qui omni caret ad improbitatem occasione justus debet appellari, sed potius qui, cum possit nequam esse, minime vult. Neque qui necessitate est temperans ac moderatus, temperans merito vocetur, sed qui voluptati indulgere cum possit temperantiam libens et volens complectitur. Qui enim quæ volunt, patrare non possunt, æquitatem sæpe servant : at cum suppetit agendi facultas refrenandi senu. Optimus quisque tum maxime invalescit, et justus habetur, quando facultas injuriam pariat.

673 CCCLXXVIII. — MARCIONI PRESBYTERO.

Qui virtutis sese operibus ostendit, nã ille vero sacerdotio est ornamento. Qui vero intrinsecus dignitatis scientiam non habet, alieno se ostentat ornamento, solo elatus honore : hic instar spurii revera decori est statui. Cum igitur Dei amicus Hermogenes, virtutis sæ convenientem est dignitatem consecutus. Ad utrumque enim uti proprium summi opere contendit, quippe ipsum sanctimoniam decus virum dignum exigit, et virtutis principatus debitum a divina gratia additamentum. Alter vero Deo invisus Eusebius, de quo ad me scribis, virtute vacuus, solo se jactat sacerdotio. Ille quidem ab omnibus celebratur, ut consentiens dignitati propositum afferens ; hic contra ut spurius notatur, quasi ad sibi minus convenientem redactus sortem, atque hæreditatem.

CCCLXXIX. — DOROTHEO CLARISS. VIRO.

Ne ordines, relictis illis qui per varia certamina ad virtutem instructi, tandem ad sacrosanctum sacerdotium nituntur, eos qui eo irrumpant : sed illos potius sacerdotes consecra, hos vero repelle. Qui enim ab iisdem non ad eadem festinant ; eorum non eadem habenda ratio est, sed alii virtutis præmium, sacerdotium adepti, laudandi publice sunt, et felices prædicandi. At qui irrumpere atque insilire audent in sacerdotium, ii sane, ut ita dicam, reprehendendi ac commiseratione digni, quod rectam ad divinum sacrorum ministerium ducentem viam negligant : contemnentisque sacratissimam sanctissimamque patientiam in longi temporis virtute præditorum laboribus, ritus sanctionesque, et alia ad sacrificia pertinentia ex optima pellentes republica ordine sacerdotali indignos se ostendunt : quo solo elati in recte viventes insurgunt.

CCCLXXX. — ΗΑΡΡΟΥΡΕ ΡΗΤΟΡΙ.

Uni vacantem arti necesse est optime eam exercere. Qui vero multis se tradunt, etsi multa scire videantur, ad culmen non pertinent. Verum si

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(23) Pro φορῶν iidem habent φορεῖ. Possim.

(24) Inter οὕτως et φράσω ambo codd. inserunt οὐ. Id.

quod eat, ingenue confitendum omnes semiperfectas et crudas seu præcoquas possident. Si autem abundare ac superare artium scientia videantur, superantur vicissim, quod accuratius singulas cognoscant alii, atque a tergo relinquunt disciplinas.

674 CCCLXXXI. — CASSIANO, REMPUBLICAM GERENTI.

Cipientes sæpe capti. De fratre ad Christi fidem converso.

Fratri tuo idem prope accidit, quod ministris illis missis a Phariseis ut Christum abducerent, redeuntibus vero mox cum ingenti admirationis stupore⁹⁹. Ut enim illi sermone ejus capti sunt, et missi ut caperent, capti admiratione discedunt. Sic et ipse, ut aiebat, captus orationis elegantia tantum abest ut religioni adversæ obstiterit, ut etiam ejus præco ac professor sit factus. Veritate enim nihil est illustrius aut simplicius, cum non agit quis fraudulenter. Quemadmodum si malitiose agat nihil ea molestius. Gaudens itaque nobiscum precare Deum, ut qui verum consequentur non modo non lædantur, sed et mente illustrentur.

CCCLXXXII. — EULOGIO.

Difficilius est secundam quam adversam ferre fortunam. Secundis non tollendus animus, nec adversis merendum. (Confer. epist. 115.)

Magni equidem duco rerum vicissitudinem fortiter ferre. Multi itaque difficiliter existimant a rebus secundis in adversas incidentem, celsum servare animum. Ego vero difficillimum arbitror, eum qui ab adversis rebus ad secundas redit, moderatum custodire animum. Et utrumque quidem mihi fortis animi esse argumentum est, nec secundis extolli, neque in adversis abjecti esse animi; sed æquam servare mentem.

CCCLXXXIII. — PETRO CORRECTORI.

Rempublicam juste administrandi præceptum. Discere Quisquis imperat, legibus eum parere necesse est. Quod si recuset, quinam, quæso, legitime imperet, cui vitia imperent? Juste itaque et legitime imperato, ut tibi potissimum imperes, dehinc commode etiam aliis. Si justum ignorare te fingas, cum sapientibus atque intelligentibus communicato, qui justitiam colant, et sæpè omnia contempnant. Si vero quid peccaris, id corrigitur. Si vero existimas id præjudicium auctoritati afferre, scito id maximam parere laudem. Neque vero tam illud ex me pronuntio, quam ex historia in quam nuper incidi. Rex erat justus et æqui in primis studiosus, ad urbes sic perscribens: « Si quid contra leges fieri ordinando præscripsero, nolite ut ignorantibus obedire. » Si vero ille cum rex esset, nec humano judicio obnoxius (soli enim Dei judicio subjecti sunt hujusmodi: unde et Psaltes ait: Tibi soli peccavi), sic nihilominus justitiam coluit, te sane et regibus et

⁹⁹ Matth. xii, 15-23.

Ἀ ἀχρότατον ἀφίξονται. Ἄλλ' εἰ χρὴ τὸ ἀκριβὲς εἰπεῖν, ὅλας ἡμίτελεῖς καὶ ἀώρους κεκτήσονται. Εἰ δὲ καὶ δοκοῦν πλεονεκτεῖν τῷ πολλὰς εἰδέναι, ἀλλ' ἀντιπλεονεκτοῦνται τῷ λείπεσθαι τοῖς εἰς τὴν ἐκάστην τέχνην ἀκριβοῦς.

ΤΠΑ'. — ΚΑΣΣΙΑΝΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟΥ.

Παραπλήσιόν τι πέπονθεν ὁ σὸς ἀδελφὸς τοῖς ὁμηρέταις, τοῖς πεμφθεῖσι μὲν ἀγαγεῖν τὸν Χριστὸν, ἐπανεληθοῦσι δὲ μετὰ πολλοῦ τοῦ θαύματος. Ὅσπερ γὰρ ἐκεῖνοι ἐχειρώθησαν ἀπὸ τῆς δημηγορίας, καὶ πεμφθέντες δῆσαι, ἐπανάηθον δεθέντες τῷ θαύματι· οὕτω καὶ αὐτὸς, ὡς ἐφη, ἀλόως τῷ κάλλει τῶν εἰρημένων, οὐ μόνον τοῦ ἐναντιοῦσθαι τῇ θειοτάτῃ θρησκείᾳ ἀπέστη, ἀλλὰ καὶ κήρυξ αὐτῆς καὶ συνέγορος κατέστη. Οὐδὲν γὰρ τῆς ἀληθείας σαφέστερον, οὐδὲ ἀπλούστερον, ὅταν τις μὴ κακουργῇ. Ὅσπερ οὖν ἐν κακουργῇ, οὐδὲν δοκεῖ δυσκολώτερον. Συγχαίρων τοῖνον ἡμῖν εὐχου, ὅπως οἱ ἐντυγχάνοντες μὴ μόνον μὴ βλέπτονται, ἀλλὰ καὶ φωτίζονται τὴν διάνοιαν.

ΤΠΒ'. — ΕΥΛΟΓΙΟΥ.

Οὐ μικρὸν ἔγωγε ἠγοῦμαι τὸ μεταβολὴν πραγμάτων ἀνδρείως ἐνεργεῖν· πολλοὶ μὲν οὖν δυσκολώτερον εἶναι ἠγοῦνται τὸ ἀπὸ εὐημερίας εἰς δυσπραγίαν ἐμπεπωκότα (25) τινὰ φυλάξαι ἀταπεινωτὸν τὸ φρόνημα. Ἐγὼ δὲ δυσκολώτατον ἠγοῦμαι τὸ ἀπὸ δυσπραγίας εἰς εὐημερίαν ἀναδραμόντα, φυλάξαι μέτριον τὸ φρόνημα. Καὶ τοῦτο γὰρ κάκεινο ἐμοὶ ἀνδρείως τεκμήριον, μήτε ἐξυβρίζειν ἐν ταῖς εὐημερίαις, μήτε ταπεινοῦσθαι ἐν ταῖς δυσημερίαις, ἀλλ' ὁμαλὸν τὸ φρόνημα ἔχειν.

ΤΠΓ'. — ΠΕΤΡΟΥ ΚΟΡΡΗΚΤΩΡΙ.

Juste præesse; et tibi soli peccavi. (Psal. l, 6.) Ὁ ἄρχων λαῶν, ὑπὸ τῶν νόμων δίκαιος ἂν εἴη ἄρχεσθαι. Εἰ δὲ αὐτὸς ἀκυροῖ τούτους, πῶς ἂν νόμιμος εἴη ἄρχων, αὐτὸς ὑπὸ τῆς κακίας ἀρχόμενος; Δικαίως τοιγαροῦν καὶ νομίμως ἄρχε, αὐτὸς μὲν σαυτοῦ τὴν μεγίστην ἀρχὴν, τῶν δὲ ἀρχομένων δεόντως. Εἰ δ' ἀγνοίαν τοῦ δικαίου σκήπτρῳ, ἀνακοίνου τοῖς σοφοῖς, καὶ συνετοῖς, καὶ τὸ δίκαιον μὲν τιμῶσιν, ἀισχυρῶν δὲ λημμάτων καταφρονοῦσιν. Εἰ δὲ καὶ ἐλαθέ τι, ἐπανάρθου· εἰ δὲ οἶει τοῦτο κατάγνωσιν φέρειν, ἴσθι ὅτι ἔπαινον μέγιστον τίπτει· καὶ τοῦτο οὐκ ἀπ' ἐμαυτοῦ τοσοῦτον λέγω, ὅσον ἀρχαίας ἱστορίας ἐντυχῶν. Βασιλεὺς γὰρ τις λίαν τοῦ δικαίου φροντίζων ἔγραφε ταῖς πόλεσιν· « Ἄν τι γράψω παρὰ τοὺς νόμους παρατάτων γίνεσθαι, μὴ προσέχειν ὡς ἠγνοηκότι. » Εἰ δὲ ἐκεῖνος βασιλεὺς ὦν, καὶ εὐθύνας παρὰ ἀνθρώπων μὴ μέλλων ἀπαιτεῖσθαι (τῇ γὰρ θεῖᾳ δίκῃ μόνος ὁ τοιοῦτος ὑπεύθυνος. Διὸ καὶ ὁ Μελωδὸς ἔλεγε· « Σοὶ μόνῳ ἡμάρ-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(25) Ἐμπεπωκότα uterque cod. in ἐμπεπωκότων mutat. POSSIAT.

τον), οὕτω τοῦ δικαίου ἐφρόντιζε, σὲ τὸν καὶ βασι-
λεῦσι καὶ ἄρχουσι μείζοσιν ὑποκείμενον, δίκαιον ἀν-
εἶη τοῦ δικαίου ἔχεσθαι, καὶ μηδαμῶς τοῦτο παρα-
βαίνειν ἔννοούντα, ὅτι εἰ καὶ τὴν ἐνταῦθα διαφύγοις
δίκην, τὴν θεῖαν οὐ διαφεύξῃ.

ΤΠΔ'. — ΜΑΡΟΝΙ.

Corpus pareat, mens imperet. (Confer epist. 329 et lib. 1, epist. 15, et lib. iv, epist. 124, 126, 146.)

Ὁ ὑπὸ τῶν ἀνελευθέρων τῆς σαρκὸς παθῶν ἐξαν-
δραποδισθεὶς (ἵνα καὶ παχυτέρῳ χρήσωμαι παρα-
δείγματι), ἔοικεν ἡνίοχῳ, ἐκπεπτωκότι μὲν τοῦ ἄρ-
ματος, συρομένῳ δὲ ὑπὸ τῶν ἡνίων, τῶν μὴ ἀπο-
λουσῶν αὐτὸν, ἀλλὰ συμπλεκόμενον αὐτῷ, δίκην
τῆς ῥαθυμίας ἀπαιτουμένῳ. Ἐνθα δὴ τῶν κατὰ φύ-
σιν τάναντία ἐκβαίνει. Δέον γὰρ τὸ ἄρμα ὑπὸ τῆς
τέχνης τοῦ ἡνίοχου ἄγεσθαι καλῶς, ὁ ἡνίοχος ὑπὸ
τῶν ἵππων οὐρεταὶ κακῶς. Τῆς γὰρ κατὰ φύσιν
ἡγεμονίας ἀνατροπὴ, ἢ παρὰ φύσιν παρατροπὴ, διδ-
κρὴ τὸν νοῦν κυβερνᾶν τὸ σῶμα.

ΤΠΕ'. — Τῼ ΑΥΤῼ.

Fortitudinis extremæ audacia et timiditas.

Τὴ μὲν λελογισμένον καὶ γενναῖον, ἀνδρεῖον ἔγωγε
καλῶ· τὸ δὲ ἄλογον, καὶ τὴν ἄνευ νοῦ ἀλκὴν, θρα-
σύτητα προσαγορεύω.

ΤΠΖ'. — ΑΛΦΕΙῼ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

De jure belli ac vindictæ.

Τῆς μὲν τῶν ἀλλοτρῶν ἕνεκα κτήσεως μόνης (26),
ἢ μάλιστα, οἱ πόλεμοι ἀναρρίπιζονται· οὐ πάντας
δὲ τοὺς πολεμοῦντας αἰτιατέον· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἄρ-
ξαντας ἢ χειρῶν ἀδίκων ἢ ἀρπαγῆς, ὡς ἀλιτηρίους
δαίμονας νομιστέον. Τοὺς δὲ ἀμυνομένους μετρίως,
οὔτε μεμπτέον ὡς ἀδίκους. Νόμιμον γὰρ πρᾶγμα
ποιοῦσιν· οὔτε μὴν θαυμαστοὺς ὡς φιλοσόφους καὶ
ἀνακηρυκτέον, ἄτε (27) οὐρανῷ πρέπουσαν πολιτεῖαν
πολιτευσόμενος, οὐκ ἐν τῷ ἀντιδρᾶν ἢ πεπόνθασιν,
ἀλλ' ἐν τῷ γενναίως ἐνεγκεῖν τὴν ἀνανδρίαν κρίναν-
τας. Τοὺς δὲ δικαίως μὲν ἀμυνομένους, ὑπερβαί-
νοντας δὲ τῆς ἀμύνης τὸ μέτρον, ὡς ἀδικούντας
γραπτέον. Οἱ γὰρ ἀμέτρως ἀμυνόμενοι, δεῦτεροι
πάλιν κατάρχουσιν. Ἀντιμετρεῖν γὰρ χρὴ τοῖς
πλημμελήμασι τὰς τιμωρίας, οὐκ ὑπερβαίνειν· ἵνα
μὴ τὸ δίκαιον καὶ τὸ νόμιμον ὑπερβάντες, καὶ τὴν
ἐπὶ τῷ δικαίως ἐπεξεληλυθέναι δόξαν λυμηνάμενοι,
εἰς τοὺς ἀλάστορας ἐγγραφῶσιν.

ΤΠΖ'. — ΟΛΥΜΠΙῼ.

Sui cognitio prima ad scientiam via; ex Platonis Alcibiade priore.

Ὅτι τὸ εἰδέναι οἶσθαι τοῦ μὴ εἰδέναι αἴτιον καθ-
έστηκεν· εἰ καὶ αἰνίγμα δοκεῖ εἶναι σοὶ τὸ εἰρη-
μένον. Μαρτυρεῖ Πλάτων, ὃν ἀεὶ ἐπὶ στόματος φέ-
ρεις, λέγων πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην. Σωκ· εἰ Πότερον
στουτὸν λέληθας, ὅτι οὐκ ἐπίστασαι τοῦτο; ἢ ἐμὲ

A gubernatoribus subjectum par est justum colere,
675 hæc ab eo recedere, cogitantem quod si hic
vindictam evaseris, utique divinam non evades.

CCCLXXXIV. — ΜΑΡΟΝΙ.

Qui carnis illiberali mancipatus est vitio (ut cras-
sio re utar exemplo) non absimilis est aurigæ, qui
curru excidit, raptatus a jumentis, nec ab illis so-
lutus, sed jugo implicatus socordiae dans justas
pœnas. Hæc enim inversa accidit natura. Currum
enim recte ex arte regere convenit; male vero re-
gens, ab equis raptatur auriga. Evertere enim eum
qui ex natura imperat, id est naturam invertere.
Corpus itaque a mente regi par est ac gubernari.

CCCLXXXV. — ΕΙΔΕΜ.

Quod est cum ratione ac genere gestum, idem
ego forte ac virile appello; contra, quod imprudens
est ac sine mente robustum, id ego audaciam con-
fidentiamque dixero.

CCCLXXXVI. — ΑΛΠΗΙῼ ΜΟΝΑΧΟ.

Bella fere ob alienas conſtantur possessiones,
bonaque: ac ne omnes quidem bella gerentes accu-
sandi, sed qui suscipiunt vel injuriæ, vel rapiendi
causa, hi perniciosi velut dæmones habendi. At qui
modeste vindicant ac moderate ulciscuntur injurias
illatas, non sunt ut justî reprehendendi. Ex legum
enim præscripto rem gerunt: neque eos veluti philo-
sophos admirari oportet nec deprædicare quasi vit-
tam cælo dignam ducentes, non in rependendis in-
juriis quas perpeſsi sunt, sed quod viriliter et con-
stanter illas perferant, inertiam culpantes. Qui vero
juste quidem se vindicant, modum tamen excedunt,
ii ut injusti sunt accusandi. Qui enim immoderate
ulciscuntur, secundam et novam ordiuntur injuriam.
Pœnas enim delictis esse pares oportet, non majores,
ne justum et æquum transgressi et justitiæ si-
nes excedendo gloriam dehonstantes, inter alastores
referantur, excedere videare. Gloriam enim de-
honstant, justitiæ fines excedendo, utique diris ex-
secrandi habendi sunt.

CCCLXXXVII. — ΟΛΥΜΠΙῼ.

Qui scire se putat, cur nihil sciat sibi causa est:
multi ad eruditionem pervenissent, nisi se jam per-
venisse putassent, ait Seneca. Id si ænigma tibi
videatur, testis idoneus Plato est, quem semper in
ore habens laudas, cum Alcibiade sic disserens.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(2) Post μόνης iidem addunt ὡς. Pro ἄτε iidem legunt οὔτε. Possit·

SOCRATES : « Animadvertisne, o Alcibiades, te hæc ignorare? » 676 *an me nescio hæc didicisti, et præceptoris operam industriamque adhibuisti, qui te doceret didicere justius et injustius?* » Mox ALCIBIADAS : « Quidni possim? » Soc. « Existimasne me rerum justarum et injurarum definitionem ignorare? Existimo certe te illam posse, si eam compereris. » ALCIB. « Tunc vero arbitraris me non comperisse? » Soc. « Equidem arbitror, si eam investigaveris. » ALCIB. « Jam mene non investigasse arbitraris? » Soc. « Arbitror, si aliquando opinatus es te illam ignorare. » Quæ cum ita sint, tunc sciens, cum non scire eos existimantes qui nos doceant conquisierimus.

CCCLXXXVIII. — ATHANASIO et THEOGNOSTO.

Timothei vita functi laudatio, veluti funebri oratio, de quo et lib. ii, epist. 135.)

Vita nuper functum Timotheum bonos imitandi studiosissimum, maximeque admirandum, vel me tacente novisti expressam virtutis habuisse imaginem. Quod vero maxime nobis addictus fuerit, et a nobis putetur, etsi non illa sit, duxisse initium sui in melius progressus, quamvis multa quæ dicam suppetunt, prætermitto, aliis dolorem in iis quibus gloriatur, relinquens. Unum dicam, cujus rei testes amici sunt, etiam inimici, eo se demisisse, tantamque erga nos exhibuisse benevolentiam, ut si daretur illi optio; ubi mallet, an in regis versari vel mecum, hoc sine dubio præferret. Duplici igitur nomine ejus mortem moleste fero, cum ob summam ipsius virtutem, tum ob sinceram amicitiam. Duo vero vicissim dolorem consolando admunt, primo quod ille decessit e vita ornatus, deinde quod amoris gratia coronam a Deo acceperit.

CCCLXXXIX. — THEODORO ANACHORETÆ.

Peccatis utcumque parvis principio obstandum, ne crescant, ut Zosimi cæterorumque pro quibus tanquam desperatis orandum. (Confer. epist. 2, 103, 440.)

Satis est tuam mihi testificari sanctitatem non esse morum quamdam insolentiam, quæ ob res parvi momenti irascatur, sed corruptorum negotiorum experimentum, et ad deterius labentium, nisi quæ prohibeat necessitas. Ostensum enim, ut ais, Eustathio, Zosimo, et Maroni successisse ex voto demerentiam deliciarum ac libidinis. Cæstro enim ac furore incitati, propemodum centauros obscurarunt. Non itaque cessabis eos deplorare: sin gratificari etiam vis, precibus illos juvans, recte feceris.

CCXC. — PAULO.

Lucri contemptus, bonaque existimatio.

Novi ego quosdam, forsitan et tu, qui oblata præmia honoraria non admiserere: non quod lucrum con-

ελαθες μανθάνων, και φοιτῶν εἰς διδασκάλου, ὅς σε ἰδίδασκε διαγινώσκειν τὸ δικαιοτέρων τε και ἀδικωτέρων; » Ἄλλ. « Τί δὲ, εἰ μὴ ἔχω; » Σωκ. « Οὐκ ἂν οἶμαι με ἄλλως εἰδέναι περὶ τῶν δικαίων και ἀδικῶν; και, εἴγε εὐροῖς. » Ἄλλ. « Ἄλλ' οὐκ ἂν με εὐρεῖν ἤγη; » Σωκ. « Και μάλα γε, εἰ ζητήσῃς. » Ἄλλ. « Εἶτα ζητῆσαι οὐκ ἂν οἶμαι με; » Σωκ. « Ἐγῶγε, εἰ οἴηθείς μὴ εἰδέναι (27). » Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, τότε εἰσόμεθα, ὅταν μὴ εἰδέναι οἰόμενοι τοὺς διδάσκοντας ἐπιζητήσωμεν.

ΤΠΗ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΚΑΙ ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ.

Ὅτι μὲν ὁ μακάριος Τιμόθεος μαθητικώτατος ἐγένετο και θαυμασιώτατος ἄπασαν ἐκμάχεσθαι παραδείγματος ἀρετήν, ἴσται και μὴ γράφω. Ὅτι δὲ πάντων μάλιστα ἡμῖν προσανέκειτο, και ἐξ ἡμῶν ἤγειτο (εἰ και μὴ οὕτως εἶχε τὸ κρᾶγμα) τὴν ἀρχὴν αὐτῷ γεγενῆσθαι τῆς (28) ἐπὶ τὸ ἄμεινον προκοπῆς, πολλὰ ἔχων εἰπεῖν, παραλείψω, φυλαττόμενος τὸ λυπησαί τινας ἐφ' οἷς σεμνύομαι. Ἐν δὲ φράσω, ὅ πάντες και φίλοι και ἐχθροὶ τυγχάνουσι μάρτυρες: ὅτι τοσοῦτον ἤτητο, και τοσαύτην περὶ ἡμᾶς εἶχεν αἰδῶ, ὡς εἰ αἵρεσις αὐτῷ προετέθη, ποῖ βούλεται, ἐν τοῖς βασιλείοις διατρίψαι ἢ παρ' ἐμοί, τοῦτο ἂν ἀσυγκρίτως ἐλέσθαι. Δυσὶν τοίνυν ἕνεκεν βαρέως ἐνεγκῶν τὴν τοῦτο τελευτήν, ἐνὸς μὲν, διὰ τὴν ἀνεπέρβλητον ἀρετὴν, ἑτέρου δὲ διὰ τὴν ἀσύγκριτον φιλίαν, ὑπὸ δυσὶν ἐθεραπεύθη, τοῦ τε εὐκλεῶς ἐντεῦθεν ἀποπεφοιτηκέναι, τοῦ τε παρὰ Θεοῦ ἐστεφανῶσθαι.

ΤΠΘ. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΑΝΑΧΟΡΗΤΗ.

Ἀρκεῖ τοῦτο, τὸ μαρτυρησαί μοι τὴν σὴν ἀγνώσυνην, ὅτι οὐκ ἦν δυσκολία τρόπων ἐπὶ μικροῖς ποιούμενῃ τὴν ὄργην, ἀλλ' ἐμπειρία πραγμάτων διεφθαρμένων, και ἐπὶ γε τὸ χειρὸν ἤζόντων, εἰ μὴ τις ἀνάγκη κωλύσειεν· ἔδειξε γάρ, ὡς ἔφης, τὸ πρᾶγμα, πῶς εὐσταθῶ, και ζωσίμῳ, και μάραυι ἐκηρυχθήσαν οἱ περὶ τὴν τρυφὴν και τὴν ἀσέλγειαν μανταί. Οἰστρῶντες γάρ και λυτῶντες, μικροῦ τοῦς κενταύρους ἀπέκρυψαν. Λείπεται οὖν οὐδὲν, ἢ τὸ καταθρηναῖν αὐτούς: εἰ δὲ και χάρισαι αὐτοῖς τὰς αὐτοῦ εὐχάς, εὐγε ποιήσῃς.

ΤΪ'. — ΠΑΥΛΩ.

Οἶδ' αὖτις, ἴσως δὲ και αὐτὸς, τὰ διδόμενα γέρα μὴ προσσιμένους· οὐ τῷ κρείττους εἶναι κερδῶν

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(27) Tres esse docet in Alcibiade priore Plato humanæ naturæ pestes: ignorantiam, negligentiam, et arrogantiam; ignorantiam vero duplex genus esse, existimare ea nosse quæ nescias, de quo hoc loco agit Isidorus; alterum agnoscere tuam ignorantiam, et peritorum fidei te committere. Hinc et Socrates

septem Græciæ sapientum sapientissimus Apollinis oraculo est habitus, quod unum se scire quod nihil sciret, affirmaret. SCHOTT.

(28) Τῆς αὐτῆς ἐπὶ mutant in τὴν codd. Vat. 650 et Alii. Possin.

(πάσης γὰρ ἄνθρωπον ἀναρρήσεως ἄξιοι), ἀλλὰ τῷ μει- A
ζῶνων ἐφιεσθαι· οἵτινες καὶ δόξαν σκαιότητος κερ-
δαίνουσι, τῆς ὄντως εὐκλείας γυμνούμενοι. Χρὴ τοί-
νυν μάλιστα μὲν κρεττονας εἶναι κερδῶν· εἰ δὲ μὴ,
ἀγαπᾶν τὸ μέτριον· ἵνα μὴ τὸ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ζη-
τοῦντες, καὶ τοῦ κατ' ἀξίαν ἐκπέσωμεν, καὶ σκαιό-
τητος δόξαν σχολήμεν, οὐκ ἐπὶ τῷ λαβεῖν τι ἀγαθὸν
ἐγκωμιαζόμενοι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ προσλαβεῖν τι κακὸν
κωμφορούμενοι.

ΤΙ.Α'. — ΝΕΙΑΩ.

In nimio dolore sæpe stupor et silentium obvenit. Obstupui, steteruntque comæ, et vox faucibus hæsit. Virg.

Οἱ μὲν μετρίως λυπούμενοι καὶ θαρρύνειν ἰσχύου-
σιν· οἱ δὲ καταπληττόμενοι ἐπὶ ταῖς μεγίσταις συμ-
φοραῖς, οὐδὲ θαρρῦσαι δύνανται, τῇ τοῦ πάθους
ὑπερβολῇ ἐαλωκότες, καὶ πᾶν ὅσον εἶχον ὑγρὸν τῇ
τοῦ πυρὸς ἀκμῇ δαπανήσαντες. Ἀχανεῖς γοῦν καὶ
κατηφεῖς εἰσι· μήτε λόγον, μήτε δάκρυα προΐεμενοι, B
τῇ δὲ τοῦ προσώπου συγγότητι ἐμφαίνοντες τῆς
ψυχῆς τὴν κατάστασιν. Τοῦτο δὲ αὐτοῖς τίχτει τὸ
ἀδόκητον· τὸ γὰρ μὴ πάλαι μελετηθὲν τῷ λογισμῷ,
τῷ ἀθρόως συμβαίνειν, ἐξίστησιν.

ΤΙ.Β'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Romæ propter improborum invidiam virtutis studium

Εἰ καὶ πολλὴ καὶ πολυπλοκὸς τῆς κακίας ἡ σκαιω-
ρία, ἀλλὰ σὺ τῇ ἀρετῇ ταύτῃ καταγωνίζου. Ἐπειδὴ
γὰρ ἀρετῆς μὲν λαμπρότερον οὐδὲν, κακίας δὲ οὐδὲν
ζοφωδέστερον, πολλοὶ πολλὰκις τῶν μήτε εἰπεῖν,
μήτε πράξαι τι λαμπρὸν βουλομένων, ὄρωντες ἐαυ-
τῶν μὲν τὴν αἰσχρότητα, τῶν δὲ φιλαρέτων τὴν C
λαμπρότητα· ἐκλεξάμενοι τινα τῶν μηδὲν ἀγαθῶν,
μήτε εἰπεῖν, μήτε ποιῆσαι προηρημένον, ἐπαίρουσι
καὶ θαυμάζουσιν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν, οἱ μὲν ἀμαθῆς, οἱ
δὲ βασκανία τοῦτο ὄρωντες, ἵνα τὴν δόξαν καθέλωσι
τῶν φιλοπόνων, οὐκ ἵνα δείξωσι θαυμαστὸν ὄντα τὸν
μὴ ὄντα τοιοῦτον. Ἀλλὰ τὸν σπουδαῖον μάλιστα μὲν
καὶ ἐπαίμων εἶναι κρεῖττονα χρὴ· εἰ δὲ καὶ διεψήη
τούτων, συνορᾶν τὸν ὄλον, ἔτι ἐκεῖνοι ἢ ἐκκόψαι
αὐτῷ τὸν εἰς τὴν ἀρετὴν δρόμον βουλόμενοι, ἢ λυ-
πῆσαι, ἐπήνεσαν τὸν κακηγορίας ἄξιον. Καὶ τοὺς
μὲν δι' ἀμαθίαν τοῦτο ποιοῦντας, συγγνώμης ἄξιον·
τοὺς δὲ διὰ φθόνον, θρηνεῖν· ὅτι τοσοῦτον ἀπέχουσι
τοῦ πράξαι τι καλόν, ὅτι οὐδὲ πρὸς τὸν ἐνάρτερον
σπένδονται.

ΤΙ.Γ'. — ΖΟΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Simonias nundinationisque beneficiorum accusat, ut

Ἀηλοῦ μὲν ἦς ἔκπαλαι τὴν ἱερωσύνην οὐκ εὐαγῶς
κτώμενος· οὐ γὰρ διὰ πολιτείας ἀρίστης κτήσασθαι
ἐδικαίους, ἀλλὰ χρήμασιν ὠνήσασθαι ὠνειροπόλους.
Ἄηλος δὲ εἰ καὶ νῦν τὴν ἐπιθυμίαν εἰς ἔργον ἀγαγὼν,
καίτοι εἰς δυσμὰς ὧν λοιπὸν τοῦ βίου. Τίς οὖν σοὶ
συγγνώμη λελεῖψεται, τῇ κακίᾳ συναποθανεῖν προ-
ηρημένῳ;

ΤΙ.Δ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ.

Prudens quis et fortis existimandus. (Conf. epist. 76.)

Εἰ θεασοίμην, ὧ ὀμόνυμε, ἄνθρωπε δεινὸν μὲν ἐκ
τῶν φαινομένων τὸ εἰκὸς συμβαλεῖν (29), δεινότερον

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(29) Pro συμβαλεῖν ambo iidem codd. in contextu
habent συλλαβεῖν, sed uterque lectionem editi exhibet in margine. Possit.

temnerent (quovis enim præconio digni erant), sed
ut acciperent majora, hac ratione sinistram adepti
famam, et vera privati. 677 Decet itaque maxime
lucri contemptores esse: sin secus, modum con-
venit servare, ne quid supra dignitatem affectantes
et dignis excidamus et sinistram paremus opinionem;
non laudandi quod boni aliquid acceperimus, sed
quod mali quid nacti simus, vituperandi.

CCCXCI. — ΝΙΛΟ.

Qui moderate dolent, lacrymari etiam possunt:
qui vero ingenti calamitate percussi, ne lacrymari
quidem queunt, doloris victi magnitudine, et quid-
quid inest humidi ignita vi consumentæ. Vultu itaque
attoniti ac percussi mœrore, neque vocem neque
lacrymas emittunt, vultusque tristitia animi præ se
ferunt tristitiam. Hoc illis inexpectatum subitumque
gignit malum. Quod enim non prius animo provi-
sum sit, hinc mentis copiosa nascitur alienatio.

CCCXCII. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

non deserendum. Virtus claros æternosque efficit.

Etsi varius est atque implicitus improbitatis do-
lus, eum tu virtute expugna. Quoniam enim virtute
nihil est illustrius, malitia vero nihil obscurius,
multi sæpenumero qui neque dicere neque facere
quidpiam præclari volunt, suam turpitudinem, et
proborum claritudinem videntes, aliquem eligunt,
nec benedicendi, nec faciendi cupidum, eumque
supra merita extollunt et admirantur, hi quidem
per imperitiam hoc facientes, illi vero per invidiam,
ut gloriam acquirant laboris ac diligentiae, non ut
admiratione dignum esse ostendant eum, qui talis non
sit: sed probum virtutisque studiosum laudibus pos-
simum esse majorem oportet, si vero laudes etiam
sitiat, intueri dolum oportet, quod illi aut interrum-
pere cursum ad virtutem, aut dolorem inferre volentes
vituperatione dignum laudarint. Et quidem qui per
imperitiam id faciunt, venia dignos existimem; qui
vero per invidiam id committunt deplorare oportet,
quod tantum a bene agendo abstant, ut neque hi
cum virtute prædito sædus ineant.

D CCCXCIII. — ΖΟΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

ut alias sæpe, lib. 1, et lib. III, et sup. epist. 276.

Te sacerdotium injuste possidere notum pridem
omnibus. Neque enim legitime jureque optimo
adipisci studuisti, sed pecunia mercatus es cau-
ponando. Manifestum est te nunc quoque ad opus
cupiditatem referre, quamvis in occasu vitæ sis.
Quis igitur veniæ relictus locus, cum ad vitæ exi-
um improbis venire moribus malueris?

678, CCCXCIV. — ΙΣΙΔΩΡΩ.

(Conf. epist. 76.)

Si perspexerim, οἱ μὴ cognominis Isidore, virum
acutum ex rebus apparentibus quod verisimile est,

conjicere : acutiorem vero ex non apparentibus quod decet, colligere, ut in tentationibus ac periculis specimen aliquod prudentiæ præbeat sermonibus hortatorijs, et illa intrepido per se animo propulsare queat, hunc ego prudentissimum juxta ac fortissimum virum judicaverim.

CCCXCV. — APOLLONIO EPISCOPO.

Quis vere rex, quis tyrannus. (Conf. epist. 255.)

Hunc ego solum regem ducemque dixero, qui sibi imperans subditum æquitate atque humanitate obstrinxerit. Cæteros vero tyrannos appellem, qui per nefas voluptates suas, alieno labore conquirunt.

CCCXCVI. — ATHANASIO DIACONO.

Bene morienti gratulandum.

Si mortalium quisque morti vivit obnoxius, neque fieri possit quin id debitum persolvat, quod neque rex, neque tyrannus, neque dynasta, nec sapiens, nec denique justus possit rescindere (Dei enim sententia pronuntiata omnes complectitur), commiseratione planctuque digni quibus interitus præbet initium penarum ac suppliciorum. Illis contra gratulandum, meritoque sunt prædicandi, quorum in certamine excessus in coronarum desinunt principium ! Qui enim summæ beatitudinis terminum repererunt, de cæteris omnibus securi animum solum exornarunt : cujus etiam expiationem in se corpus agnoscit, quod ipsum in carnis resurrectione in melius commutatum, animæ denuo immortalis societate junctum, vitam adipiscetur.

CCCXCVII. — ISCHYRIONI PRESBYTERO.

Qui in vita fugiendi ; qui sequendi.

Fugere, vir optime, improbos convenit, ac persequentes, nisi resipiscant, desinantque bonos persequi atque exsules. Quod si recusent, vitandi sunt.

CCCXCVIII. — THEODOSIO PRESBYTERO.

De bono patientiæ, in persecutione quid agendum. Præclarum esse injurias patienter ferre, ac pro inimicis etiam orare longe maximum.

Probe novi ipsam injuriarum improbitatisque alienæ tolerantiam, et in hac vita gloriam parere, tum in altera decus esse allaturam maximum. Injurias vero facienti ac lædenti gratias agere ; rem esse quæ ad majorem vitæ perfectionem hominem impellat, ac præsertim si id ipsum sæpius agens etiam honorem referat ac laudem. Non quod dicam aut velim nos laureas ex alienis debere malis contexere. Id enim permagnum est, et meis longe impar viribus per quas possim et injurias perpeti et contumelias, 679 nequeam tamen inde emendari, atque injurias inferenti gratias habere, et sincere orare pro calumniantibus nos : maximeque cum ne agnoscere quidem velint, quin etiã pro se orantes solent irridere. Hoc unum ex me discito. Id vero si fortiter feceris, laudem sane et animo applaudam generoso. Equidem (non enim meam occultare volo infirmitatem) non raro pro iis dep-

δὲ ἐκ τῶν ἀφανῶν τὸ θεόν συνιδεῖν· Ἐν τε τοῖς πειρασμοῖς καὶ τοῖς κινδύνοις τὸ δῆγμα τῶν συνόντων λόγους τε παρακλητικοῖς, καὶ τῷ καθ' ἑαυτὸν ἀδεεῖ δυνάμενον ἐκβαλεῖν· τοῦτον καὶ συνετώτατον, καὶ ἀνδρειώτατον ὀρσαίμην.

ΤΙ Ε'. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἐκείνον μόνον ἔγωγε βασιλέα καὶ ἡγεμόνα εἶναι ἠγοῦμαι, ὃς ἄρξας ἑαυτοῦ τὸ ὑπῆκοον ἐπιτελεῖ καὶ φιλανθρωπίᾳ ἀνητήσατο. Τοὺς δὲ ἄλλους τυράννους κλητέον, τοὺς τοῖς ἐτέρων πόνοις ἑαυτοῖς ἠδονὰς ἀθεμίτους πορίζοντας.

ΤΙ ΣΤ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ πᾶς ἄνθρωπος θανάτου ὄφλημα τυγχάνει, καὶ ἀδύνατον τοῦτο [μὴ] ἀποδοθῆναι τὸ χρέος, ὃ μῆτε βασιλεῖς, μῆτε τύραννοι, μῆτε σατράπαι, μῆτε σοφοί, μῆτε δίκαιοι ἀκυρώσαι ἠδυνήθησαν (θεία γὰρ ἐστὶν ἀπόφασις ἡ τοῦτ' ἀπαιτούσα)· τοὺς μὲν ἄλλους ἐλεητέον καὶ θρηνητέον, οἷς ἡ τελευτὴ ἀρχὴ γίνεται τιμωριῶν· ἐκείνους δὲ εὐφημητέον καὶ ἀνακηρυκτέον, ὧν ἡ τελευτὴ τῶν ἀγώνων εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν στεφάνων περιέστη. Τῆς γὰρ ἄκρας μακαριότητος εὐρηκότες τὸν ὄρον, τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀμελήσαντες, μόνην τὴν ψυχὴν ἐκόσμησαν, ἥς καὶ τὸ σῶμα ἀνάκτορον ἀγνεῖα ἀπέφεραν· ὃ καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει ἐπὶ τὸ κρείττον μετακοσμηθὲν, τῇ ψυχῇ τὴν ἀθάνατον συζῆσει ζωὴν.

ΤΙ Ζ'. — ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Φεύγειν χρεὶ ὧ βέλτιστε, τοὺς πονηροὺς, καὶ διώκοντας· εἰ μὴ βούλοιντο γνωσιμαγεῖν· καὶ διώκειν τοὺς ἀγαθοὺς, καὶ φεύγοντας, εἰ καὶ μὴ βούλοιντο ἡρεμεῖν.

ΤΙ Η'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὅτι μὲν τὸ τὰς ὕβρεις καὶ τὰς ἀδικίας φέρειν, κἀνταῦθα μὲν φέροι δόξαν, κἀκεῖσε δὲ κλέος οἷσι μέγιστον, μάλα ἀκριβῶς οἶδα· ὅτι δὲ τὸ εἰδέναι χάριν τῷ ἀδικοῦντι καὶ ὑβρίζοντι, ὡς εἰς μερίζονα φιλοσοφίαν συναλαμβάνοντι, καὶ μάλιστα ὅταν πολλάκις τοῦτο ποιῶν καὶ ἐναθρῦνοιτο (ἵνα μὴ λέγω, ὅτι τοὺς ἡμετέρους στεφάνους βούλομαι ἐκ τῶν ἄλλοτρῶν ὑφαίνεσθαι συμφορῶν), μέγιστόν ἐστι, καὶ τῆς ἐμῆς δυνάμεως μεῖζον, τῆς φέρειν μὲν τὸ ὑβρίζεσθαι καὶ ἀδικεῖσθαι δυναμένης, μηδέπω δὲ κατορθωσάσης τὸ χάριν εἰδέναι τοῖς ἀδικοῦσι, καὶ ὑπερέχασθαι καθαρῶς τῶν διὰ παντὸς ἐπηρεαζόντων· καὶ μάλιστα ὅταν μὴδὲ μεταγινώσκων ἐθέλωσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν εὐχομένους γελῶσι. Τοῦτο παρ' ἐμοῦ μάνθανε· εἰ δὲ αὐτὸς καὶ οὗτο κατώρθωσας, λίαν σε ἐπαίνω καὶ κροτῶ τῆς μεγαλοφυχίας. Ἐγὼ γὰρ (οὐ γὰρ ἀποκρυφαίμην ἐμαυτοῦ τὸ ἐλάττωμα) πολλάκις καθαρῶς εὐξάμενος ὑπὲρ τῶν κατὰ περιστάσει

τινα γεγονότων ἐχθρῶν, θελήσας δὲ εὐξασθαι καὶ ὑπὲρ τῶν κατὰ μελέτην καὶ σπουδῆν, διὰ τοῦ στόματος μόνου τοῦτο πεποικηκώς ἐάλων. Οὐ μὴν ἀπιστῶ τοῖς εἰς τοσοῦτον ἀρετῆς ἀναβεθηκόσιν, ἀλλὰ καὶ χαίρω καὶ συγχαίρω, καὶ εὐξαίμην εἰς τοῦτο φθάσαι τὸ μέτρον. Οὐ γὰρ πάθοιμι τὸ πολλῶν πάθος, οἷ ὅταν τινὸς μὴ δυνηθῶσιν ἐπιλαβέσθαι ἀρετῆς, ἀτοπὸν τι δρῶσιν· ἢ γὰρ ἀπιστοῦσι τοῖς κατορθωκόσιν, ἐξ ὧν πράττουσι καὶ περὶ τῶν ἄλλων ψηφίζόμενοι (πεφύκασιν γὰρ σχεδὸν ἅπαντες ἐκ τῶν καθ' ἑαυτοὺς καὶ τὰς περὶ τῶν πέλας φέρειν ψήφους)· ἢ ἀισχνόμενοι τὸ ἐπὶ μικροψυχίᾳ ἀλῶναι, ἐναθρόνονται ὡς κατορθώσαντες· καὶ μάλιστα ὅταν περὶ ἀδήλου πράγματος ὁ λόγος ἢ· ἢ εἰς θεωρίας καταφεύγουσι, τὸ πρᾶγμα ἀποδιδράσκοντες, ἵνα δόξωσιν μὴ ἐκ βραθυμίας, ἀλλ' ἀπὸ κρίσεως ὑγιῶς μὴ κατορθωκέναι. Ὅπερ

τινάς οἶδα παθόντας ἐγὼ τῶν μὴ δυνηθέντων κατορθῶσαι, μηδὲ δύο χιτῶνας. Ἐχρῆν γὰρ μὴ εἰπεῖν, ὅτι θεωρηθῆναι χρῆ, ἀλλὰ θαυμάσαι μὲν τοὺς κατορθώσαντας, ὁμολογῆσαι δὲ τούτου τοῦ ἔθλου ἀπολείφθαι. Ἐγὼ γὰρ ἐκεῖνους μάλιστα ἀνακηρύττω, τοὺς ἀνύσαντας ἅπερ τέως ἀνύσαι οὐκ ἠδυνήθησαν.

qui recte ac præclare quid agant : confitendum

Ego sane illos maxime prædico qui id præstant,

ΤΙΘ'. — MARTYΡΙΟ.

Temporis ratio habenda. Occasio non negligenda. (Conf. epist. 266.)

Ἄριστόν ἐστιν, ὧ φιλιτατε, τὸ χρόνου φείδεσθαι· οὐκ ἀνέχεται γὰρ αὐθις ἐπιφοιτᾶν, οὔτε μάτην ἀναλωθεὶς τὴν αὐτὴν ὑποστρέφειν ἰδόν· νόμω δὲ φύλακτος ἀλύτῳ πειθόμενος (ὡκύτατος γὰρ ἐστὶ καὶ ταχύτατος), θέει μὲν ἀκίχτην δρόμον, λαβέσθαι δὲ τοῖς βουλομένοις οὐ δίδωσιν. Οὐκοῦν χρῆ ἔχεσθαι αὐτοῦ πλησιάζοντος· οἶόν τε γὰρ τότε ἐλεῖν καὶ κατασχεῖν. Παριππεύσαντος γὰρ καὶ τὸ μεταδιώκειν ἀνήνυτον, καὶ τὸ καταλαμβάνειν ἀμήχανον.

Υ'. — EPMINQ KOMHTI.

in malos pastores pecus deglubentes, Ezech. xxvii.

Μὴ θαύμαζε, εἰ τοσοῦτων ποιμένων λεγομένων τὰ πρόβατα λυκούται. Τοσοῦτον γὰρ ἀπέχρυσί τινες ἐξ αὐτῶν (οὐ γὰρ πάντας αἰτιατέον) τοῦ φυλάττειν καὶ ἐπιμελεῖσθαι, ὅτι οὐδὲ κυνῶν μιμουῦνται τρόπον φυλαττόντων, ἀλλὰ τὰ λύκων δρῶσι, τὰ πρόβατα κατεσθίοντες. Οὐ γὰρ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὰ ἔρια καὶ τὸ γάλα, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἤψαντο, οὐχὶ τῶν σωματίων (ἤττον γὰρ ἂν ἦν), ἀλλὰ τῶν ψυχῶν· πᾶν μὲν λιπαρὸν κατασφάζοντες, πᾶν δὲ ἀσθενὲς παρορῶντες, πᾶν δὲ τετραυματισμένον οὐ θεραπεύοντες, τὸ δὲ ἰσχυρὸν καὶ μὴ εἶλον τῆ ἀσωτία αὐτῶν, δόλοισι καὶ ἐπιβουλαῖς κατεργαζόμενοι.

ΥΑ'. — ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

Veritatis vis, et candoris. Semper veritas vincit.

Ἡδέως ἂν καὶ ἀσμένως τὴν ἀλήθειαν τιμῶν ἡττῆσθαι δοκῶ, ἢ ψευδόμενος νικῶ. Ἀληθεύων μὲν γὰρ, κἂν ἡττῆσθαι δόξω, νενίκηκα· ἀπάτη δὲ κρατήσας, κἂν νενικηκέναι δόξω, ἡττημαί.

catus, qui et casu quodam, et in quibusdam rerum eventibus mihi adversati fuerunt, deinde vero idipsum pro iis facere tentans qui de industria et studio mihi adversarentur sane tum expertus sum, quod non nisi ore tenus prius id fecissem. Non enim iis diffido, qui ad summam pervenerunt virtutem, imo gaudeo atque adeo congratulor, optemque eo perfectionis pertingere. Neque enim multorum laboro invidia: perturbatione, qui, cum alicujus assequi nequeant virtutem, absurdi quid committunt: vel enim invident recte agentibus, et ex iis quæ agunt de aliis judicant (solent enim plerique omnes ex suis ipsi rebus de aliis ferre judicium), vel dum pudet illos pusillanimitatis argui, gloriantur, quasi recte fecerint maximeque cum de re incerta verba fiunt. Vel denique ad contemplandum se recipiunt, actionem refugientes, ne videantur ex ignavia socordiaque sed sano judicio non recte fecisse. Quod multis scio usu venisse, iis præsertim qui illud servare non possint: *Duas tunicas nec habeatis*. Non enim dicendum, contemplationi dandam operam, sed admirandum eos vero hoc se certamine vinci, et a tergo relinqui. Ego sane illos maxime prædico qui id præstant, quod ipse hactenus non potui præstare.

CCCXCIX. — MARTYΡΙΟ.

Tempori parcere optimum est, amicissime: transitum enim non redit, nec male collocatum, eadem revertitur via. Indissolubili enim naturæ legi obtemperans (velocissimum est enim ac celerrimum) incomprehensibilem currit cursum, ut capi a volente nequeat. Præsens itaque tempus arripiendum est, tunc enim apprehendere liceat ac potiri. Obsequitans autem ac decurrens capi non potest ac comprehendi.

CD. — HERMINO COMITI.

Noli admirari tot tantorumque pastorum oves veluti a lupis dilaniari. Quidam enim (non enim accusandi omnes) tantum sibi temperant a custodia et cura, ut nec canum **680** quidem gregem servantium morem teneant, sed luporum partes agant. Neque enim satis ducunt lana et lacte uti, sed et ipsorum rapiunt, non tam corpora, quod minus foret, quam animas, pecus omne pingue absumentes, et infirmum quod est contemnent, et quidquid læsum vulnere est non medicantes. Quidquid firmum est ac robustum, contra atque oportebat, ingluvies sua, fraudibus atque insidiis comprehendunt.

CDI. — DOROTHEO VIRO CLARISS.

Lubens volensque veritatem honorans malim vinci, quam mendax vincere. Vera etenim narrans, etsi vinci videar, vinco. Dolo vero iusto superans, tametsi vicisse videar, victus abeo.

¹ Matth. x, 40.

CDII. — MARTINIANO, ZOSIMO, MARONI ET A YB'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Suadet a libidine temperare.

Quandoquidem ignorare vos simulatis improbitatem omni esse poena molestiorem, æquum dixi id significare. Si autem vos ipsi decipitis illecebris voluptatum decepti, supplicia quæ sibi intemperantia atque libido arcessit, et semper pendit, perpendite.

CDIII. — SERENO.

Animi moderatio in prosperis adversisque servanda.

Nimum gaudium magis interdum quam luctus animo nocet. Nam spe attollens bona mente movet, naturæque inducit obliviam. Luctus vero hominis mentem demissiore reddit, fastumque dejicit, suæque facit conditionis memorem : virtuti denique astringit. Gaudii itaque et luctus victorem decet esse : utrumque etiam moderate constanterque ferendum.

CDIV. — HIERACI DIACONO.

Hortatur ut, cum animi morbum cognoscat, ejus incumbat medelæ. (Conf. ad eundem epist. 135, et lib. II, epist. 238.)

Plus potest ægrotantis propositum, si persuaserit sibi se ægrotare, etiam in morbo curatu facili, et sanitatem consequi studeat, quam medicus qui medicamenta plurima et exquisita habeat. Hæc enim si concurrant universa, nihilque prætermittat eorum quæ ad rectam pertinent valetudinem, nihil tale possunt efficere si æger proposito reluctetur, et omnibus adversetur. Si te igitur morbo nosti laborare, non quidem exiguum hoc (multi enim ægroti, ægrotare se nesciunt), da operam diligenter ut convalescas. Convalesces autem si coneris ipse efficere te sanum, et a Deo petieris tui cognitionem, quæ et naturam et morborum mala omnia facile superat.

681 CDV. — PALLADIO DIACONO.

Monet ut apud eum, cui maledixerat, apologia se purget et simile peccatum vile in posterum. (Confer. epist. 34, 190 et 274.)

Etsi convicio a te affectus, uti clarum tibi est, succenseat, indicans quomodo brevi a te pœnas audaciæ exigat, tanquam ab injurio et improbo, credo tamen admonitioni ipsum pariturum, neque se vindicaturum. Quare si mortalium pœnam effugies (quod futurum spero), teipsum moderare, et a te pœnam reposece, metanœa te ipse flagellans. Defensione vero ac purgatione læso medicinam afferes, securumque reddes (dicens) fore ut tale quid posthac non committas. Si vero antiquum obtines, etsi hominum effugies supplicium, Dei manum non effugies.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(30) Pro μακράν iudem scribunt μικράν. Vers. 3, ἀπαιτῆσαι mutant in ἀποτίσαι. Vers. 7, tollunt τὴν

Ἐπειδὴ ἀγνοεῖτε προσποιεῖσθε, ὅτι ἡ κακία πάσης τιμωρίας ἐστὶ χαλεπωτέρα, ἐδικαίωσα αὐτὸ τοῦτο μὴνῦσαι. Εἰ δὲ ἑαυτοὺς παραλογίζεσθε ὑπὸ τῶν ἡδονῶν κολακεύμενοι, ἐνοήσατε καὶ τὰς κολάσεις τὰς τῆ ἀκολασίᾳ χρεωστούμενας, καὶ πάντως ἀποδοθησόμενας, καὶ ἀπόστητε ταύτης.

ΥΤ'. — ΣΕΡΗΝΩ.

Ἔστιν ὅτε χαρὰ ἀμετρος λύτης πλέον τὴν ψυχὴν ἀδικεῖ. Ἡ μὲν γὰρ ἀναπτεροὶ καὶ παράφρονα αὐτὴν ἐργάζεται, καὶ τῆς φύσεως λήθην ἐμποιεῖ. Ἡ δὲ τὸ φρόνημα αὐτῆς ταπεινοῖ, καὶ τὸ φύσημα κενοῖ, καὶ τῆς φύσεως ὑπομυμνήσκει, καὶ εἰς ἀρετὴν συναλύνει. Χρὴ οὖν καὶ χαρὰς καὶ λύτης ὑψηλότερον εἶναι, καὶ μετρίως καὶ ἐπιστημόνως τὴν ἑκατέρως φέρειν ἔφοδον.

ΥΔ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Καὶ τοῦ ἱατροῦ κἂν ἄριστος εἴη, καὶ τῶν βοηθημάτων κἂν πολλὰ εἴη καὶ πολυτελῆ, καὶ τοῦ νοσήματος κἂν εὐτάτον εἴη, μᾶλλον δύναται ἢ τοῦ νοσοῦντος προαίρεσις. εἰ πισίσειεν ἑαυτὸν ὅτι νοσεῖ, καὶ εἰς θεραπείαν ὀδεύσαι σπουδάσειεν. Εἰ γὰρ καὶ ἐκεῖνα πάντα συνδράμοι, καὶ μηδὲν παραλειφθεῖη τῶν φερόντων εἰς ὑγείαν, οὐδὲν τοσοῦτον δυνήσονται τῆς προαίρεσεως τοῦ κάμνοντος ἀντιπραττούσης, καὶ τοῦτοις ἅπασιν πολεμούσης. Εἰ τοίνυν καὶ αὐτὸς ἴδῃς ὅτι νοσεῖς (οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο· πολλοὶ γὰρ νοσοῦντες οὐδὲ ὅτι νοσοῦσιν ἴσασιν), σπουδάσον καὶ ἱατρίας τυχεῖν. Τύχῃς δὲ, εἰ σαυτὸν συντείνεις, καὶ τὴν θέλειαν καλέσειας ἐπὶ σαυτὸν ἐπιστήμην, τὴν καὶ φύσεως, καὶ νοσημάτων, καὶ πάσης περιγενομένην κακίαν.

ΥΕ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ καὶ ὁ λοιδορηθεὶς παρὰ σοῦ δῆλός ἐστιν ἐξωργισμένος, ὑποφαίνω τε ὡς οὐκ εἰς μακράν (30) δίκας ἀπαιτῆσαι τοῦ τολμήματος, ἀτε ὄβριστην ὄντα καὶ ἀτάσθαλον· ἀλλὰ πιστεύω, ὡς εἴξει τῆ παραινέσει, καὶ οὐκ ἀμυνεῖται. Εἰ τοίνυν διαφύγοις νυνὶ τὴν παρὰ ἀνθρώποις δίκην (διαφεύξῃ δὲ, ὡς οἴμαι), σαυτὸν σωφρόνισον, καὶ τὴν δίκην ἀπαίτησον, τῇ μὲν μετανόῃ σαυτὸν μαστιζών, τῇ δὲ ἀπολογίᾳ τὸν ὄβρισθέντα θεραπεύων, καὶ τῷ μηκέτι τὰ αὐτὰ δρῆν τὴν ἀσφάλειαν ποριζόμενος. Εἰ γὰρ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένεις, εἰ καὶ τὴν παρὰ ἀνθρώποις λάθοις δίκην, τὴν θέλειαν οὐ λήσεις.

ante δίκην, et vers. antep. pro ἐπιμένεις habent ἐπιμένεις.

ΥΓ'. — ΣΕΡΗΝΩ.

A

CDVI. — SERENO.

Virtutis laudatio et sequ. epist. et 414.

Εἰ τοῖς ἀρετῆν ἀσκοῦσι, μετὰ παρήσσιας νῦν τε ἔξεστι βιωῆσαι, καὶ μετὰ τὸν ἐνταῦθα βίον παραστῆναι τῷ θεῷ δικαστηρίῳ· τοῖς δὲ κακίαν ἀσπαζομένοις αἰσχύνῃ νῦν τε ἔπεται, χάκεισε ἔψεται· διατὶ μὴ ἐκείνην μὲν περιπτυσσόμεθα· ταύτην δὲ προτροπάδην φεύγομεν;

ΥΖ'. — ΗΡΩΝΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

De eadem re.

Ἡ ἀρετὴ χρήμᾶ ἐστὶ καὶ ἀναγκαῖον, καὶ συμφέρον, καὶ καλὸν, καὶ πρέπον καὶ λυσιτελές, καὶ χρησίμων. Ἀναγκαῖον μὲν, ὅτι τοῦ πολιτεύεσθαι ὀρθῶς οὐδὲν ἀναγκαιότερον· συμφέρον δὲ, ὅτι πρὸς μακαριότητα ἄγει· καλὸν δὲ, ὅτι σεμνύνει τοὺς ἔχοντας· πρέπον δὲ, ὅτι κοσμεῖ τοὺς κεκτημένους· λυσιτελές δὲ, ὅτι λύει τὸ τέλος αὐτῆς τοὺς πόνους· χρησίμων δὲ, ὅτι οὐδὲν αὐτῆς χρησιμώτερον. Τίς τοιγαροῦν μὴ λίαν ἐξεστηκῶς οὐ λίαν αὐτῆς ἀνθίξεται;

ΥΗ'. — ΗΣΑΙΑ.

Magni et angusti animi discrimen. (Conf. epist. 328 et 443, item epist. 152, lib. iv, ad loca Prov. xiv, vers. 19.)

Ὅτι μὲν τῇ μὲν μεγαλοψυχίᾳ καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια ἔπεται, τῇ δὲ μικροψυχίᾳ ἡ μικροπρέπεια, μάλα ἀκριβῶς οἶμαι σε εἰδέναι. Ὅτι δὲ δικαίως τῇ μὲν πρέπει τὸ κλέος, τῇ δὲ τὸ δέος, καὶ τοῦτο οἶμαι εἰδέναι. Ἡ μὲν γὰρ καὶ τὴν εὐήμεριαν μετρίως, καὶ τὴν δυσήμεριαν ἀνδρείως φέρει. Ἡ δὲ πῆ μὲν ἄγαν ὑψηλῆ, πῆ δὲ λίαν ταπεινῆ γίνεται, τοῖς πράγμασι συμμεταβαλλομένη, καὶ εὐρίπου οὐδὲν διαφέρουσα.

ΥΘ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Monet ne propter divitias se extollat, aliosque his carentes contemnat.

Εἰ περιβρέοντα τὸν ἀδικον πλοῦτον ὀρῶν, πλούσιον σαυτὸν ἡγῆ, καὶ τοὺς φιλοσοφούντας ταλανίζεις, ὡς χαλεπῶ θηρίῳ τῇ πενία μαχομένους· ἴσθι ὅτι ὅπερ ἐκείνους ἡγῆ, τοῦτ' αὐτοὺς πρὸς ἐκείνους ἐξεταζόμενος πάσχεις· εἰ δὲ οὐκ αἰσθάνῃ, θαυμαστὸν οὐδὲν. Ἐπεὶ καὶ οἱ μανία λυτῶντες, δρώντες ἂ δρώνσιν, ἑαυτοῦς μὲν μακαρίζουσι· τῶν δὲ θνητῶν ὑγιανόντων καταγελῶσι.

ΥΙ'. — ΑΙΜΙΛΙΑΝΩ.

De gloriae studio. (Supr. epist. 336, 337, 338 et hac seq.)

Διὰ τοῦτο δύσκολόν ἐστιν, ὡς ἔοικε, διαφυγεῖν τὸν τῆς φιλοδοξίας λογισμόν· ἐπειδὴ περ ὃ ποιεῖ τις εἰς καθαιρεσιν αὐτοῦ, τοῦτο ἀρχῆ ἑτέρας φιλοδοξίας εὐρίσκεται. Τοὺς μὲν οὖν ἐρήμους ὄντας ἀγαθῶν πράξεων, δοξάζεσθαι δὲ ποθοῦντας, ὡς δυσιάτους μεταδιδασκτέον, λέγοντας, ὅτι Ἀσκήσατε ἀρετῆν, καὶ τότε ζητεῖτε δόξαν. Τοὺς δὲ πράξεις σεμνυνομένους, δόξης δὲ μὴ καταφρονούντας, ὡς εὐιάτους θεραπευτέον, λέγοντας, ὅτι Μείζους ἔσονται καὶ λαμπρότεροι αἱ πράξεις, ὅταν καὶ τῆς δόξης καταφρονήσῃτε, τῆς καὶ πρᾶσιν αἰσχynomένης, καὶ σπῆ-

Si virtute præditis in hac vita confidenter liceat vivere, et a morte Dei tribunali assistere, improbos vero hic, et ibi dedecus sequatur, quid dubitamus virtutem quidem amplecti ac fovere, vitia vero concitato fugere cursu?

CDVII. — HERONI.

Virtus res est necessaria, et commoda, pulchra ac decens, utilis atque fructuosa. Necessaria quidem, quia rempublicam recte gerenti nihil æque necessarium. Commoda, quia ad beatitudinem ducit sempiternam. Honestas, quia possidentes cohonestat. Decens, ornata enim se possidentes. Utilis, quia finis ejus dissolvit labores. Fructuosa denique, quia nihil ea magis frugiferum. Ecquis igitur, nisi valde amens, non eam vehementer complectatur?

CDVIII. — ΙΣΑΙΑ.

Arbitror notum tibi esse ad animi magnitudinem, majestatem dignitatemque consequi: animum vero pusillum abjectionem demissionemque comitari. Illud quoque te non fugere arbitror, illam, decus gloriamque: hanc vero metum formidinemque decere. Illa quidem res secundas moderate; adversas vero fortiter tolerat. Hæc vero valde identidem elata, quandoque demissa nimis existit, rebus accommodata, ab Euripi fluminis cursu nihil differens.

CDIX. — ΕΙΔΕΜ.

Si cum effluere iniquas divitias, seu mammonam iniquitatis, consideres, divitem teipsum dixeris, ac perfectæ vacantes vitæ, 682 quasi moleste ad bestias depugnantes, cum paupertate, miseros appellaveris: scito quales illos æstimes, idem de te interrogatos sentire. Id vero si minus capias, nihil mirandum, quando et furore insanientes, ob ea quæ patrant, beatos se opinantur: quique recte valent sapiuntque eos irrident.

CDX. — ΑΙΜΙΛΙΑΝΟ.

Idcirco difficile est, ut appareat, effugere gloriæ studium, quod quidquid quis ad eam abolendam agit, hoc principium esse alterius gloriæ comperiatur. Qui igitur a bonis vacui sunt operibus, laudari vero expetunt, ut qui ægre curari queant, docendi sunt dicendo: virtutem exercete; tunc gloriæ quærite. Qui vero gerunt res præclare aguntque feliciter, gloriæ nihilominus exoptant, utpote qui curari facile queant, medicina iis adhibenda est dicendo: majores fore illustrioresque res etiam gestas cum contempseritis gloriæ, quæ et labi ve-

retur, et jam subsistere non potest, sed in nihilum facile concidit. Æquam quamdam gloriam quærite, sed nondum ipsi tempus quærendi commodum. Veniet dies, cum, ut sol, clarescet: at qui laudem omnem contempnendo superant, hi ut perfecti sunt prædicandi.

CDXI. — EIDEM.

Rursum de gloria. Quod discrimen φιλοδοξίας και κενοδοξίας. (Confer. epist. 337.)

Divinius quidpiam est recte agentem non quæere gloriam ab hominibus, si vero recte agens quærat laudem, ille φιλόδοξος laudis, non inanis gloriæ cupidus est dicendus. At qui bonis careat operibus, gloriam tamen sibi non debitam investigando consecretur, hic κενοδόξος, inanis est gloriæ studiosus, quia grave nihil gessit, et persona indutus aliena se venditat atque ostentat. Neque enim gloria sola inanis est judicanda (si id enim concedatur, etiam laudis cupidus, inanis esset gloriæ studiosus appellandus), sed et proprio appelletur nomine, qui bonis sit vacuus operibus, fingens vero gloriam, hic merito κενοδόξος appelletur.

CDXII.—PROSECHIO SCHOLASTICO, MEDICO.

Animi perturbationes ex animo oriri.

Non, o bone vir, ut in pelago præter ferocientium ventorum incursum contingit, sic et in anima accidit, sed hic hominum contingit culpa ac negligentia. Si enim flammam non accendat, nisi que igni materiam præbeat, nisi formarum curiosus existat spectator, nisi alienam sollicitet pulchritudinem, nisi adeat spectacula, ubi voluptatum plurima sunt in theatris invitamenta, nisi denique deliciis carnem saginet, nisi intellectum velut aurigam vino deposuerit, seu demerserit, flamma sane non tollitur, 683 pyra non ardebit, fera vitiorum molestior non evadet, non denique perfringetur, velut ingenti turbinum impetu, mentis puritas,

CDXIII.—ZOSIMO, CHÆREMONI, ET MARONI.

De vini usu disputatum. Ebrietas mala. (Confer. epist. 45 et 73.)

Vitis, Græce ἡμερίς, mitis dicta, quod vinum mitiores nos, si tempori ac moderate sumatur, reddat. Fidem enim amoreque mutuum hominibus conciliat, lætitiæ etiam causa est, et mœrorem averruocat, ignaviam excitans, ac pellens. Ægris opem variis in morbis afferens, sanis vero valetudinem tuetur atque conservat. Si itaque quis illud: Ne quid nimis, et modus optimus, negligens in vino debacchetur, injurias vindicabit, et caput quidem temporaque conturbabit, robur exagitabit, corpusque adeo totum solvet; manus pedesque vinciens, aliaque his magis etiam absurda, ne dictu quidem honesta afferet, atque amicis juxta et inimicis risum exhibebit.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(51) Ἡμερίς, ἡμερός, ἀπὸ τοῦ ἑξημεροῦν ἡμῆς. Hesychius, Homerus *Odys.* E, vers. 60.

Ἡμερίς ἠζώωσα, τεθίλει δὲ σταφυλῆσι.

ναί μὴ δυναμένης, ἀλλ' εἰς τὸ μὴ ὄν χωρῆσαι ῥαδίως ἐπισταμένης. Τὸ εἶδος μὲν γὰρ ζητεῖται, ἀλλ' οὐδέπω τοῦτω καιρὸς. Ἡξεῖ χρόνος ὅτε λάμψετε ὡς ἥλιος· τοὺς δὲ τῆς τῶν ἀνθρώπων ὑψηλοτέρους δόξης, ὡς φιλοσόφους ἀναβρήτεον.

ΓΙΑ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Θειότερον μὲν τὸ πράττοντά τι χρηστὸν, μὴ ζητεῖν τὴν ἐξ ἀνθρώπων δόξαν· εἰ δὲ πράττων τις ζητοῖ, φιλόδοξος ὁ τοιοῦτός ἐστιν, οὐ κενοδόξος. Ὁ γὰρ κενοὸς ὢν πράξεων ἀγαθῶν, δόξαν δὲ ζητῶν μὴ προσήκουσαν, κενοδόξος ἐστίν, ἐφ' οἷς μὴ πράττει σεμνυνόμενος, καὶ ἄλλοτρίῳ προσώπῳ ἐναθρυνόμενος. Οὐ γὰρ τὴν δόξαν κεκὴν μόνον χρῆ νομίζειν (εἰ γὰρ τοῦτο δοθεὶ καὶ ὁ φιλόδοξος κενοδόξος εἰκότως ἂν κληθεῖν), ἀλλ' εἰ κυριολεκτοῖτο τοῦνομα, ὁ κενοὸς ὢν ἔργων χρηστῶν, ἀντιποιούμενος δὲ δόξης, κενοδόξος ἂν δικαίως καλοῖτο.

ΓΙΒ'. — ΠΡΟΣΕΧΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ ΙΑΤΡΩ.

Οὐχ ὥσπερ ἐν πελάγει, ὧ σοφῆ, παρὰ τὴν τῶν ἀγρίων ἀνέμων ἐμβολὴν γίνεται, οὕτω καὶ ἐν ψυχῇ, ἀλλὰ παρὰ τὴν αὐτῆς ῥαθυμίαν. Ἄν γὰρ μὴ αὐτὴ ἀνάψῃ τὴν φλόγα, ἂν μὴ τροφὴν δῶ τῷ πυρὶ, ἂν μὴ τὰς εὐμόρφους ὕψεις πολυπραγμονῇ, ἂν μὴ τὰ ἀλλότρια κάλλη περιεργάζεται, ἂν μὴ εἰς θέατρα ἔνθα τῶν ἡδονῶν αἰ νιφάδες ἀναβαίνει, ἂν μὴ παιῖνη τρυφῇ τὴν σάρκα, ἂν μὴ καταποντίζει οἶνον τὸν ἠνοχοῦντα λογισμὸν, οὐκ αἵρεται ἡ φλόξ, οὐκ ἀνάπτεται ἡ πυρὰ, οὐ γίνεται ἀργαλειώτερον τὸ θηρίον, οὐ διακίπτεται καθάπερ ὑπὸ πνευμάτων βαγδαίων τῆς διανοίας ἡ καθαρότης.

ΓΙΓ'. — ΖΩΣΙΜΩ, ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ, ΜΑΡΩΝΙ.

Ἄμπελος ἡμερίς λέγεται, παρὰ τὸ ἡμεροῦν ἡμῆς (31) τὸν οἶνον, καιρίως καὶ μετρίως προσφερόμενον· πίστιν τε γὰρ ἀνθρώποις καὶ φιλίαν ὀμηρεῖ, εὐφροσύνης τε αἴτιος, πένθους ἀλεξιφάρμακον, καὶ ῥαθυμίας ἀναιρετικὸν τυγχάνει· καὶ νοσοῦσι μὲν βοήθημα ἀπλοῦν (32), ποικίλων τε παθῶν παιώνιον· ὕγιαίνουσι δὲ ἔρεισμα, καὶ τῆς ὑγείας τηρητικόν. Εἰ δὲ τις τὸ, «μηδὲν ἄγαν,» καὶ τὸ, «Μέτρον ἀριστον,» ἀτιμάσας παροινήσειεν εἰς αὐτὸν, ἀμυνεῖται τὴν ὕβριν καὶ κεφαλὴν μὲν καὶ κροτάφους σφακελῆσει, τὴν δὲ ῥώμην ἀπελάσει, καὶ πᾶν τὸ σῶμα ἐκλύσει· χεῖρας δὲ καὶ πόδας δῆσας (τὰ γὰρ ἄλλα τὰ τοῦτων ἀτοπώτερα, οὐδὲ λέγειν καλὸν), παρζῶσει καὶ φίλοις καὶ ἐχθροῖς εἰς γέλωτα.

Vitis pubescens florebat vero nvis. SCOTT.

(32) Post ἀπλοῦν codd. Vat. 650 et Alt. addunt μὲν εἰ τὲ ἀντι παθῶν mutant in δέ.

ΥΙΔ'. — ΛΕΟΝΤΙΩ.

A

CDXIV. — LEONTIO.

De virtutis utilitate. (Confer. epist. 406 et 407.)

Ἡ ἀρετὴ τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ ἀπὸ τῶν μεταβολῶν ἐλέγχεσθαι, ὅτι καὶ αὐταῖς τὰς προπούσας ἐπιβάλλουσα ἠνίας εὐθύνει πρὸς τὸ δέον. Τῷ μὲν γὰρ πλοῦτι τὸ οἰκονομικὸν συγκρινοῦν, τῇ δὲ δόξῃ τὴν μετριότητα· καὶ τῇ μὲν ἀρχῇ τὴν ἀτυφίαν. Τῇ δὲ πενίᾳ τὴν ἀνδρείαν. Εἰ τοίνυν καὶ τῶν πραγμάτων τοῦ; νεωτερισμοῦς νικᾷ, καὶ αἰδιμονὸν κἀναυθα ἔχει κἀκεῖσε ἔξει τὸ κλέος, διατὶ μὴ ταύτην ἀσπαζόμεθα;

ΥΙΕ'. — ΑΡΗΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤΗ.

Hortatur ut amico mortuo, non mortua ponat monumenta, sed funebri eum ornet oratione. Epitaphii λόγος duplici nomine habendi.

Τὰ μὲν ἐπὶ ταῖς ταφαῖς τοῖς ἀφιλοσόφοις καὶ Β ἀπειροκόλοις εἰωθότα πληροῦσθαι, ἄλλοις ἐπιτέον. Σὺ δὲ ταῖς ἐντελεστέροις εὐφημίας περιστελλε τὸν μεταστάντα, καὶ τοῖς ἀσύλοις καὶ περὶ δεσπότητος ἐνταφίους κόσμηαι, τὴν τοῦ λόγου δωρούμενος χάριν· ἵνα κἀκεῖνον τιμῆσης, καὶ τοὺς μεθ' ἡμᾶς εἰς ζῆλον ἀγάγης.

ΥΙΖ'. — ΓΕΣΙΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ.

Injuriam remittendam.

Εἰ καὶ νενικημένος ὑφ' ὧν πέπονθας, οὐπω νικῆσαι σαυτὸν ἰσχυσας εἰς τὸ μὴ ἀμύνασθαι, ἀλλὰ δίκας ἀπαιτῆσαι τὸν ὑβρίσαντα ὄνειροπολεῖς· μάλιστα μὲν ἀλλότριον τοῦτο Χριστιανοῦ. Εἰ δὲ τῷ νόμῳ ἐπερείδῃ, τῶς ἔνδος· ἢ γὰρ ὁ χρόνος σε θεραπεύσει, ἢ ἐκεῖνος ἀπολογησεται, εἴπερ τοσαύτη ἐστὶν ἡ ὀργή· καὶ μετὰ ταῦτα αὐτὸν ἀμύνασθαι δύνῃση, οὐδὲν ὑπὸ τοῦ χρόνου εἰς τὸ μὴ δοῦναι δίχην ἐκείνου παραβλαπτόμενος. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Εἰπέ δὲ τῷ σαυτοῦ φίλῳ· Ἐλθὲ ὡς ἡμᾶς, ἢ μεταδώσω ὧν ἔχεις, ἢ μεθέξω ὧν οὐκ ἔχεις. Σὺ μὲν γὰρ σοφίαν ἔχειν φῆς μεγαληγορεῖν οὐ παρατιουμένην, ἡμεῖς δὲ φαμεν ἀλήθειαν ἀπλότητι καὶ αἰδοῖ κεκοσμημένην. Ἡ γὰρ κρείττοσιν εὐθεθεῖσι κατακολουθήσεις ἄσμενος, ἢ ἐπανήξεις οἰκαδε μὴδὲν ζημιωθείς.

ΥΙΖ'. — ΖΟΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ut sit frugi hortatur, ut et tribus sequ. epist. et 514, 445, 562.

Εἰ μὲν μόνος σοι ὁ τῆς φιλοχρηματίας ἔρωσ καὶ ἐπῆλθε καὶ εἶλεν, οὐκ ἂν τοσαύτην παρὰ πάντων ὑπέμενες γραφῆν. Ἐπειδὴ δὲ πάντες ἐν σοι, ὡς φασι, ἀχροεῦτως χροεῦσαντες εἶλον, μερίζονα σε πάσης τιμωρίας· ἀμαρτάνειν ἡγούμενοι, ὡς ποικίλον καὶ πολύμορφον θηρίον ἐκτρέπονται. Εἰ τοίνυν βούλει τὴν τοιαύτην ἀποτρέψασθαι ἀδοξίαν, τὰ ἀνθρώποις φιλαρέτοις πρόποντα καὶ λέγε καὶ πράττε.

ΥΙΗ'. — ΑΥΣΟΝΙΩ ΚΟΡΡΗΚΤΩΡΙ.

* Ἀγαμαί σου τὸ σοφὸν φρόνημα, ὅτι φόβον πραότητι μίξας οὐδένας ἔχεις, οὔτε τοὺς διὰ τὸν φόβον μισοῦντας, οὔτε τοὺς διὰ τὴν πραότητα πταίνοντας· ἀλλὰ σοι τὴν ἀκόλουθον κρᾶσιν ἀντιδιδάσκειν οἱ ἀρχόμενοι, σωφροσύνην φιλίαν συνάψαντες· ἐπειδὴ γὰρ τὰ πλείστον ἀπ' ἀλλήλων διεστῶτα ἐκέρρασα, καὶ αὐτοὺς

Virtus tantum abest ut tanquam rerum vicissitudinis sit causa iudicanda, ut ipsis etiam convenientia imponens frena dirigat ad officium faciendum. Diviti enim familiae regendae normam temperat, gloriae modum imponens, iis qui praesunt ac magistratui ne turgescat fastu; pauperi vero addit fortitudinem. Quare si rerum novarum studium superat, atque in hac celebrem habet, in alteraque vita gloriam consequetur, quidni hanc igitur amplectimur?

CDXV. — ΗΑΡΟCΡΑΕ RHETORI.

Aliis relinquenda sunt ea quae sepulchris rudium hominum atque ineptorum imponi solent. Tu vero appreciationibus prosequere defunctum, et sepultura a praeda immuni ac decentissima exorna, dicendi adhibens gratiam, ut et illum honores ad imitationemque posteris accendas.

CDXVI. — ΓΕCΙΟ REMP. ADMINISTRANTI.

Si accepta victus injuria a te impetrare quin ulciscare non potes, sed laedentem punire animum induxeris tuum, maxime id est a Christiano homine alienum. Quod si legibus assidue decertes (vel enim tempus tibi medebitur, vel ipse se defendet, si tanta est ira) et postea ulcisci poteris, tempore ipsi non opitulante, quominus det tibi pœnas. ~~684~~ Et hæc quidem hactenus. Dic amico tuo: Veni ad me, vel communicaturus quæ habes, vel recepturus quo cares. * Tu sapientem esse prædicas qui magnifice se jactat, nec veniam poscat: nos vero veritatem simplicitate ac verecundia vestitam prædicamus. Aut enim meliora inventa sequere libens, vel redibis domum tuam nihil passus.

CDXVII. — ΖΟΣΙΜΩ ΠΡΕCΒΥΤΕΡΩ.

Nisi solum te pecuniarum cupiditas et cepisset et teneret, non adeo omnes tibi dicam scriberent. Cum vero, ut ferunt, omnes simul ægmine facto te invaserint, rati supra omnem te pœnam delinquere, ut variam ac multiplicem feram ac belluam te detestantur, ac refugiant. Hanc igitur si infamiam cupis evitare, dicito ac facito quæ hominem virtute præditum maxime decet.

CDXVIII. — ΑΥCΟΝΙΩ ΚΟΡΡΕCΤΩΡΙ.

Tuam quidem prudentem admiror sapientiam, quod metum benignitati admiscens, neminem habes qui te vel ob metum oderit, vel ob clementiam offendat, sed subditi omnem moderationem consequentes, affectus rependant cum temperantia amicitiam conjungentes. Cum misceam concinneque

tēperes, quæ inter se pignant, etiam subjecti æqualia retribuunt, edocti nimirum abs te divisa quæ sunt conjungere.

CDXIX. — EIDEM.

Recte facta tua (o gratissimum afflictis lumen, etsi injustis terrori sit) omni laude superiora sunt. Quamquam et orationem suam in tuis virtutibus in immensum excrescentibus superari exoptant.

CDXX. — EIDEM.

Qui moderatos mores sine fastu præfert, alios vero de se superbe sentientes ad arrogantiamque flexos non increpat, hic virtutis maximum exhibet argumentum.

CDXXI. — LUCÆ CLARISS. VIRO.

Παρήσιας, *Libertatis loquendi et impudentiæ discrimen.* (*infr. epist. 453.*)

Neque loquendi libertas est impudentia, neque vicissim impudentia loquendi est libertas appellanda, sed lapsos ornate reprehendens libertas est dicendi. Qui vero recte agentes conviciantur, eorum impudentia est nominanda. Illa quidem medicinæ est instar; hæc vero pestilentiæ hui comparatur. Illa ægrotos sanos reddit, hæc vero valentes conturbat.

685 CDXXII. — CYRO PRESBYTERO.

De sacerdotii præstantia. (*Conf. epist. 268, et lib. 11, epist. 234; et lib. IV, epist. 219; et Joan. Chrysost. Homiliis περὶ ἱερωσύνης.*)

Btsi sacerdotium omni est regno sublimius, digniusque, non propterea sacris initiatus decet in alios temere efferrī, quin decentissimum aptissimumque hujus esse ornatum existimare, ipsam cum intellectu lenitatem: cogitantes eam esse omni honore atque humana dignitate potiorē: sed et alienæ utilitatis ergo per Dei gratiam hunc ordinem acceperunt, quem tyrannide contaminari iniquum sit.

CDXXIII. — HARPOCRÆ RHETORI.

Monet ut suo exemplo amicos reconciliare studeat.

Erant duo olim germani fratres, adeo inter se dissidentes, ut etiam inimicos ducerent eos, qui de reconciliatione verba facere auderent. Equidem (verum enim est dicendum) repulsam veritus, primum cum illis agere cunctabar. Tandem id degeneris esse animi ratus, meque ipse cohortatus id omnino fieri oportere, etsi a scopo aberrarem, opus aggressus sum, ratus quidem operosum id esse, sed tamen insperata etiam aggrediens, tam facile hoc postea comperi, ut nulla opus velitatione fuerit. Sat enim fuit me sermonem contulisse. Quare et tu negotii difficultate noli moveri, sed certamen suscipe: forte enim non magno opus fuerit labore.

CDXXIV. — EIDEM.

Spiritualis nostra militia, quomodo instituenda.

Quando exercitus prudentiæ, obedientiæ, ordinis et disciplinæ militaris est particeps, tunc hostibus gravis atque terrori est, et pro audacia quadam

τὴν Ἰσὴν σοὶ ἀποδιδόσαι ἀμοιβὴν, παρὰ σοῦ παιδευθέντας συνάπτειν τὰ κεχωρισμένα.

YIΘ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Τὰ μὲν σὰ κατορθώματα (ὧ πραότατον τοῖς ἀδοκίμοις ὄμμα, εἰ καὶ τοῖς ἀδικοῦσιν ἐστὶ φοβερώτατον) μεῖζονά ἐστι τῆς τῶν ἐγκωμιαζόντων αὐτὰ γλώττης. Εὐχονται δὲ πλεόν ἠττάσθαι, τῆς σῆς ἐπὶ τὸ μεῖζον προκοπούσης ἀρετῆς.

YK'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ὁ τοῖς μὲν τὰ ἤθη μετρίοις ἀτύφως προσφερομενος, τοῖς δὲ ταῖς γνώμαις ἐξωγκωμένους, καὶ πρὸς ἀλαζονείαν βλέποντας μὴ καταπληττόμενος, οὗτος ἀρετῆς μέγιστον ἐκφέρει τεκμήριον.

YKA'. — ΛΟΥΚΑ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤῷ.

Οὔτε τὴν παρήσιαν ἀναισχυντίαν κλητέον, οὔτε τὴν ἀναισχυντίαν παρήσιαν· ἀλλὰ τὴν μὲν τοῖς πταίοντας κοσμίως ἐλέγχουσαν, παρήσιαν· τὴν δὲ τοῖς κατορθοῦντας ὑβρίζουσαν, ἀναισχυντίαν. Ἡ μὲν γὰρ ἰατρικὴ ἔοικεν, ἡ δὲ λοιμικὴ καταστάσει, τῷ τὴν μὲν τοῖς ἀβρωστούντας ἰάσθαι, τὴν δὲ τοῖς ὑγιαίνοντας ταραττεῖν.

YKB'. — ΚΥΡῷ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῷ.

De sacerdotii præstantia. (*Conf. epist. 268, et lib. 11, epist. 234; et lib. IV, epist. 219; et Joan. Chrysost. Homiliis περὶ ἱερωσύνης.*)

Εἰ καὶ πάσης ἐστὶ βασιλείας ὑψηλότερα καὶ ἀξιώτερα ἡ ἱερωσύνη, ἀλλὰ τοῖς ταύτην λαχόντας οὐ χρὴ κατὰ τῶν ἄλλων διὰ ταύτην ἐπαίρεσθαι, ἀλλὰ περὶ δέστατον καὶ ἀρμοδιώτατον ταύτης κόσμον ἡγεῖσθαι τὴν μετὰ συνέσεως πραότητα· ἐννοοῦντας, ὅτι κρείττων μὲν ἐστὶ πάσης ἀνθρωπίνης τιμῆς τε καὶ ἀξίας· διὰ δὲ τὴν θέλαν χάριν τε καὶ διάταξιν ταύτην εἰληφασὶ τῆς τῶν ἄλλων ὠφελείας ἐνεκεν, ἣν οὐκ ἂν εἴεν δίκαιοι τῇ τυραννίδι καθυβρίζειν.

YKG'. — ΑΡΠΟΚΡΑ ΣΟΦΙΣΤῆ.

Ἦσθη ποτὲ δύο ὁμογενεῖς ἀδελφῶ, διενεχθέντες πρὸς ἑαυτῷ τοσοῦτον, ὡς καὶ τοῖς εἰς συμβατρίους λόγους τολμῶντας ἐλθεῖν, ἐχθροὺς ἠγεῖσθαι. Ἐγὼ δὲ (δεῖ γὰρ τάληθῃ λέγειν) τὴν ἀποτυχίαν δεδιὼς ὠκνοῦν αὐτῷ παρὰ τὴν πρώτην διαλεχθῆναι· ὕστερον δὲ ἀγεννὲς εἶναι τοῦτο νομίσας, καὶ παρακελευσάμενος ἑμαυτῷ τοῦτο πάντως χρῆναι γενέσθαι, κτὶν διαμάρτοιοι τοῦ σκοποῦ, ἦγον ἐπὶ τοῦργον· νομίσας μὲν αὐτὸ ἐργῶδες εἶναι, ὅμως δὲ καὶ τοῖς ἀδοκίμοις ἐγχειρίων. Τοσοῦτῳ δ' εὐρον ῥάδιον τοῦτο, ὡς μηδὲ ἀπροβολισμῶν δεσθῆναι. Ἦρκεσα γὰρ ἐκείνῳ τὸ ἐπὶ τῶν λόγων ἀψασθαι. Οὐκοῦν καὶ αὐτὸς μὴ τῇ τοῦ πράγματος δυσκολίᾳ πρόσεχε, ἀλλ' ἄψαι τῶν ἀβλων ἴσως γὰρ οὐδὲ πόνων δεῖσθαι.

YKA'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Ὅταν φάλαγγς σωφροσύνης, καὶ πειθοῦς, καὶ τάξεως, καὶ στρατηγικῆς ἀρετῆς μετέχη, τότε τοῖς ἐναντίοις δεινὴ καταφαίνεται, καὶ πρὸ τῆς εὐτολμίας

τὰ τροπαία πολλάκις ἴσθησι, τῶν ἐχθρῶν πρὸς ἑκαστὴν χωρούντων καὶ προσβουμένων. Ἐπεὶ τοίνυν ταῦτα παρ' ἡμῶν ὀφείλοντα γενέσθαι κατὰ τῶν δαιμόνων, οὐ γίνεται· οὐ γὰρ μετ' ἀλλήλων κατ' ἐκείνων, ἀλλὰ κατ' ἀλλήλων μετ' ἐκείνων στρατευόμεθα· οὐ θαυμαστὸν, εἴ ἤττώμεθα· ἀλλὰ μᾶλλον ἐκείνο, εἴ μηδὲν ποιῶντες ὧν τοῖς νικῶσι προσῆκε, νικᾶν ἀξιούμεν.

ΥΚΕ'. — ΤΟΙΣ ΑΡΧΟΝΤΙΟΥ ΠΑΙΣΙΝ.

De Eutonio diacono. Hortatur ad amicitiam et concordiam mutuam.

Ἐπεμψα τὸν πανάριστον Εὐτόνιον, λόγων συμβατηρίων ὑμῖν καθηγησόμενον. Αἰδέσθητε τοίνυν πρῶτον μὲν τὸ πρόβον, δεύτερον δὲ ἑαυτοὺς, τρίτον ἐμὲ, τὸν ἐν οἷς ἔξεστιν ἐπιτάττειν, συμβουλεύοντα· τέταρτον, τὸν καταδεξάμενον τοσοῦτον ὑπομείναι διὰ τὴν ὑμετέραν εἰρήνην χάματον. Καὶ πᾶσαν ἀπέχθειαν ἐξορίσαντες, ἄσμενοι τὴν πρὸς ἑαυτοὺς φιλίαν ἀσπάσασθε.

ΥΚΓ'. — ΖΩΣΙΜῷ ΠΡΕΣΒΥΤΗΡῷ.

In ejus vitia, qui temere ab Eusebio esset ordinatus. Hæc ab Ecclesiæ communione separandi. (Confer. epist. 552.)

Εἰ καὶ ἐνταῦθα, ὧ πάντα μικρὰ πρὸς τὴν σὴν ἀναληθίαν φθέγγασθαι, χωρὸς εἰσδέχεται τοὺς οὐκ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἤκοντας, ἀλλ' ἐκείσε διάκρισις ἔσται ἀκριβής. Πρῶην μὲν οὖν, ἡνίκα οἱ τῆς Ἐκκλησίας παιδεύεται καὶ δι' ἀρίστην πολιτείαν τῷ βέλτῳ ἐλαμπρύνοντο Πνεύματι, κἀνταῦθα ἐχωρίζοντο οἱ πταλοντες· καὶ γνωσιμαχοῦντες, πάλιν κληριθμῶντο εἰς τὴν ἱερὴν τῆς Ἐκκλησίας σύλλογον. Νῦν δὲ (ἀλλ' οὐδὲν βούλομαι δυσχερὲς εἰπεῖν) πάντα ἀναίδη τοιμᾶται, καὶ οὐδεὶς ὁ ἐπεξιών. Ἀλλὰ τοῖς μὲν φιλαρέτοις εἰσὶ βαρεῖς, τοῖς δὲ φιλαμαρτήμοσι προστηνεῖς. Τοὺς μὲν γὰρ ἀποναρκῆσαι πρᾶσκευάζουσι, τοὺς δὲ εἰς κλαίαν μείζονα παιδοτριβοῦσι· μάλιστα ὅταν καὶ πλοῦτος αὐτοῖς περιβῆβη. Μὴ τοίνυν, ὅτι καὶ εὐσεβίος (ὁ οὐκ οἶδ' ὅπως σε χειροτονήσας, τῇ ἀρετῇ πολέμιος τυγχάνων) σὲ εἰς ἐσχάτην κλαίαν ἐλάσαντα οὐκ ἀπελαύνει τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἥδη νόμιζε κάκεισε μηδὲν πείσεσθαι θειόν. Τοσοῦτον γὰρ κάκεινον καὶ σὲ μετελεύσεται ἡ δίκη, ὅσον ἐνταῦθα μακροθυμήσασα οὐδὲν ὤνησεν, ἀλλὰ καὶ βλασφημηθῆναι δι' ὑμᾶς κατεδέξατο.

ΥΚΖ'. — ΠΑΛΛΑΔΙῷ ΔΙΑΚΟΝῷ.

Laborem quietes comitatur.

Τὸν ὡσπερ σὺ ἀγευστον τῶν πόνων, οὐ δίκαιον λέγειν ἀναπαύλης δεῖσθαι. Δευτέρα γὰρ τῶν πόνων ἡ ἀνάπαυλα· χωρὶς δὲ ἐκείνων, τρυφή δικαίως ἂν καλοῖτο. Τοῖς μὲν γὰρ πόνων λήγοντας ἀναπαύεσθαι χρεῖ· τοὺς δ' ὅλως ἀφρασηχότας τοῦ πονεῖν, ἀσώτους κλητέον καὶ ἄργους. Ἄστε ἕως ἂν σὺ μὴ παραδέξαιο τοὺς ἰδρώτας, ἀφελτέον καὶ τοῦ τῆς ἀναπαύσεως ὀνόματος.

ΥΚΗ'. — ΑΥΣΟΝΙῷ ΚΟΡΡΗΚΤΩΡΙ.

Ignoscendum aliorum delictis. (Supr. epist. 416.)

Οἱ μὲν νόμοι τὸν εἰς σὲ παροινήσαντα συλλαβόντες παρέπεμψαν ὑπὸ τὰς σὰς χεῖρας δίκην ὑφέξοντα·

PATROL. GR. LXXVIII.

A tropa-a sæpe consistuit, hostibus supplices tendentibus manus, legationemque mittentibus. Cum igitur hæc omnia a vobis debeant fieri adversus demones, nec fiant (non enim inter nos contra hos, sed in nos mutuo cum illis aciem instruimus), nihil mirandum si vincamur, sed illud potius, si nihil facientes eorum quæ vincentibus conveniant, nos vincere par esse putemus.

CDXXV. — PRÆFECTI LIBERIS.

Optimum nisi Eutonium, qui pacificos vobis sermones referat. Reveremini itaque primo decorum, deinde vos ipsos, tertio me, qui consilium do in iis quæ fieri oportet; quarto eum, qui tantum pacis vestræ gratia laboris sumpsit, 686 omnique otio deposito, mutuam inter vos servate amicitiam.

CDXXVI. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Etsi in hac quidem vita parva omnia et exilia ad te passionibus carentem afferri locus patitur eorum qui ab iisdem non veniunt locis; in altera tamen futura est accurata disceptatio atque iudicium. Nuper itaque cum Ecclesiæ doctores, quique in optima gubernandi ratione claruerunt, divino Spiritu ornati erant, atque huc accesserunt nunc peccantes, nunc denuo respiscentes annumerentur cœtui sanctæ Ecclesiæ. Nunc vero, ne quid gravius dicam, quidvis audet impudens homo, et nemo redarguit illum, sed virtute præditis molestiam facessunt, peccantibus vero lenes contra ac blandi sunt. Illis torpedinem afferunt, hos ad majora etiam flagitia provocant, maxime vero cum pecuniis abundant. Ne igitur cum Eusebius etiam (qui nescio quomodo te in sacerdotem ordinando virtutis hostis effectus est) te ad extremum nequitie tendentem ab Ecclesiæ non repellit plenitudine, jam putes etiam ioti te grave nihil passurum. Tanto gravius enim te atque ipsum manet pœna, quantum hic nihil diutius dilata profuit, quin et a vobis blasphemias est excepta.

D CDXXVII. — PALLADIO DIACONO.

Laborem expertem, tuoque exemplo cessantem, quiete indigere, minime pronuntiandum. Quies enim laborem, non otium, sequitur: sine quo labore delicias potius otium appellaveris. Decet enim qui laborare desinunt, quiescere. Qui vero otio indulgent, temporis prodigos et ignavos merito nuncupes. Quamobrem tibi etiam, dum sudare recusas atque detrectas, a quietis est nomine abstinendum.

CDXXVIII. — AUSONIO CORRECTORI.

Leges eum qui te probris affecit, sub manus tuas deduxerunt pœnas daturum. At tu (es enim omni

injuria atque convicio superior, propterea et legitimo imperio miscuisti (philosophiam) ipsum nonnihil admonendo venia dignatus meliorem reddideris. Punire cuius promptum est : veniam autem dare atque ignoscere tui similibus est.

687 CDXXIX. — ESAIÆ.

Monet ut a peccatis, quorum veniam ante nactus fuerat, tandem desistat.

Videris jam edoctus, quod veniam continuo delictorum sis nactus, venia etiam indigna adhuc committere. Quare temperantiæ freno usus te ipse cohibeto, ne in præceps ruas, et remedium veniæ inutile efficias, ne ut dolore vacuum inscientemque mox divina Numinis comprehendat vindicta.

CDXXX. — OPHELIO GRAMMATICO.

Scire est rem per causas cognoscere. (Aristot. in Analyt.)

Maxima vis est scribendi, eruditionisque ætiologia, seu causæ redditio ac demonstratio. Nec enim ostendere satis est, quod res sit, sed et quare sit, si fieri possit, est demonstrandum. Est enim vere scire, rem per causas cognoscere.

CDXXXI. — SERENO.

Rerum metuenda vicissitudo. (Vide epist. 495.)

Cave putes supra naturam, extraque mediocritatis terminos rebus secundis animo indulgendum, sed ubique humanam intueri sortem, vicissitudinemque conspice, quæ uno sæpe die res in contrarium vertere potest. Sic enim extra aleam eris et fortunas tuas in tuto collocabis. Si qua enim permutatio accidet, nihil eveniet tibi grave, quasi thesauros mente recondenti conditionis humanæ.

CDXXXII. — SERENO DIACONO.

Justitiæ esse proprium scelerum punire.

Justitia injustis justam irrogat pœnam, redditque omnino, nisi injusta fiat justitia, cuncta juste administrans, et justitiæ omnem adhibens providentiam.

CDXXXIII. — DIDYMO ET HERONI SACERDOTIBUS.

Qui male agit odit lucem. (Joan. III, 20.) Non mirum a malis oppugnari bonos.

Quid mirum si improbi bonos oppugnent? Imo si secus fieret, sit admirandum. Etsi enim absurdum valde videatur, et neque verbo explicandum, nec re ipsa tolerandum fuerit, omnino tamen ex ratione fit. Tenebræ enim luci repugnant, et latrones, lucernas noctu exstinguentes, ad furandum se accingunt, tati suam vitam lumine redargui : quare id tollere omnino satagunt.

σὺ δὲ (κρείττων γὰρ εἶ καὶ ὕβρει καὶ λοιδορίᾳ, διὰ καὶ φιλοσοφίαν τῆ νομίμῃ ἀρχῇ ἐκέρρασα) μὴ κερυθετήσας τοῦτον, τῷ συγγνώμῃς ἀξιώσαι βελτίω κατάστησον· τὸ μὲν γὰρ κολάζαι προχειρῶς, καὶ τῶν τυχόντων ἐστὶ· τὸ δὲ συγγνώμῃν νείμαι, τῶν, ὅς αὐτὸς τυγχάνεις.

ΥΚΘ'. — ΗΣΑΙΑ.

Ἔοικας ἐκ τοῦ συνεχῶς συγγνώμῃς ἐφ' οἷς πταίοις τυγχάνειν, καὶ εἰς τὸ συγγνώμῃς μείζονα ἀμαρτάνειν πεπαιδοτριβῆσθαι. Τῷ χαλινῷ τοῖνον τῆς ἐγκρατείας χρησάμενος, ἀνείργειν σαυτὸν περιῶ τοῦ κατὰ κρημνῶν φέρεσθαι· καὶ τὸ τῆς συγγνώμῃς φάρμακον μὴ ἀχρεῖον κατασκύβαζε, ἵνα μὴ ὡς ἀγνώμονά σε καὶ ἀνάληγον ἡ θεία λοιπὸν μετέλθοι δίκη.

ΥΛΑ'. — ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Μεγίστης ἐστὶ συγγραφῆς καὶ διδασκαλίας ἀρετῆ, αἰτιολογία καὶ ἀποδείξεις. Οὐ γὰρ προσήκει μόνον δισχυρίζεσθαι, ὅτι τόδε ἔν (33) ἐστίν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐστίν, εἰ ὁδὸν τε, ἀποδεικνύειν. Τοῦτο γὰρ ἐστίν ἀληθῶς εἰδέναι, τὸ μετὰ αἰτίας εἰδέναι.

ΥΛΔΑ'. — ΣΕΡΗΝΩ.

Μὴ κέρα (34) τῆς φύσεως, μὴδ' ἐξω τοῦ μετρίου ἐμπορευέσθαι τῆς εὐμερίας ἀξίου· ἀλλὰ πανταχοῦ τὸ ἀνθρώπινον σκόπει, καὶ πρὸς τὰς μεταβολὰς ὄρα, τὰς ἐν μιᾷ πολλὰκις ἡμέρᾳ πρὸς τὰναντία τὰ πράγματα μεταστοιχειῶσαι δυναμένας. Οὕτως γὰρ καὶ ἀσπαστὸς ἔση, καὶ τὴν εὐπραγίαν βεβαίαν ἔξεις. Εἰ δὲ καὶ συμβαίη μεταβολή, οὐδὲν ἀργαλέον κρίση, ἅτε προαποθέμενος σαυτῷ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ θησαυροῦς.

ΥΛΒ'. — ΣΕΡΗΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τοῖς ἀδίκοις ἡ δίκη χρεωστῆ τὴν δικαίαν τιμωρίαν, καὶ πάντως ἀποδώσει, εἴπερ μὴ μέλλοι ἄδικος εἶναι ἡ δίκη, ἢ πάντα δικαίως διέπουσα, καὶ τῆς δικαιοσύνης πολλὴν ποιουμένη πρόνοιαν.

ΥΛΓ'. — ΔΙΔΥΜΩ ΚΑΙ ΗΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ.

Οὐ χρὴ θαυμάζειν, εἰ οἱ πονηροὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἐκπεπολέμωνται. Ἐτὸναντίον γὰρ (35) ἦν θαυμαστόν, εἰ μὴ οὕτως εἶχον· εἰ γὰρ καὶ λίαν ἄσπονον δοκεῖ, καὶ οὐτε λόγῳ βῆτόν, οὐτε ἔργῳ φορητόν ἐστι τοῦτο, ἀλλ' ὁμως κατὰ λόγον γίνεταί. Ἐναντιῶνται γὰρ τὸ σκότος φωτὶ· καὶ ληστὰι τοὺς λυχνῶς σθεννύοντες ἐπὶ τὸ ληστεύειν τρέπονται. Ἐλεγχον γὰρ ἡγούμενοι τοῦ σφῶν βίου τὸν ἐκείνων τρόπον, ἐκπῶδον αὐτὸν ποιῆσαι πραγματεύονται.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(33) Pro τὸ δὲ ἔν ambo codil. scribunt τὸ δέον. POSSIN. (35) Inter γὰρ et ἦν iidem cod. inserunt ἄν, et (34) lidem, παρὰ. Id.

ΥΑΔ'. — ΘΕΩΝΙ.

Α

CDXXXIV. — THEONI.

Παράδοξον quid.

Παράδοξόν ἐστίν, ὃ βέλτιστε, τὸ τῆς κρατούσης
δόξης κρείττον, καὶ τῆς συνηθείας ἀλλότρου.

Id paradoxum est (*inopinatum*), virorum optime,
appellandum, quod omnem excedit opinionem, et
ab usu est alienum.

ΥΑΕ'. — ΛΕΟΝΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

688 CDXXXV. — LEONTIO EPISCOPO.

Mali superbiq̄ue sacerdotes coercendi.

Μηδὲν, ὦ ἀριστε, ἐπὶ τῆς σῆς ἀρετῆς ἀχαρι,
μηδ' ἀπηχῆς, τό γε ἐπὶ σαυτῷ, συγχωρήσης γενέσθαι,
ἀλλὰ καὶ τοῖς νεώτερά τινα εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικούς
θεσμούς βουλεύουσι, λέγε ὡς οἰμώζονται κἀνταῦθα
κάκεισε, εἰ μὴ τοῦ νεωτερισμοῦ λήξειαν. Ὅσπερ γὰρ
σὺν ἀλογία ἤρθησαν, τόλμη ἀκρίτω μᾶλλον ἐπαρ-
θέντες εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, ἢ ἀξιώσεως δικαίᾳ κρί-
σει, οὕτω, κατὰ τὸ εἶδος, καὶ καθαιρεθήσονται πάλιν.
Ἄσθενές γὰρ αἰεὶ τὸ παρ' ἀξίαν· καὶ τῶν κατὰ τόλ-
μαν ἀλόγιστον ἐπαυρομένων οὐδὲν βέλαιον, ταχέϊαν
δὲ ἔχει τὴν μεταβολήν, εἰ μὴ σὺν ἀρετῇ γίγνοιτο.

Nihil, vir optime, virtuti tuæ ingratum aut ab-
sonnum accidere permittas, verum iis qui innovare
quid in ecclesiasticis student functionibus dicite,
ploratuos, id est fore infelices in hac alteraque
vita, nisi rebus studere novis desistant. Ut enim
imprudencia elati, audacia temeraria magis quam
B justo opinionis iudicio incitantur, ita probabile est
iteram subvertendos. Infirmum est enim quidquid
dignitatem superat, quæque indiscreta audacia
elata sunt, instabilia, citoque immutantur, nisi a
virtute profisciscantur.

ΥΑΖ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

CDXXXVI. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Iniqui arguit sacerdotii, ut et epist. sequ. et 440.

Δεινὸν μὲν καὶ τὸ τρυφή καὶ λαγνεῖα ἐαλωκένας
ἄνθρωπον εἰς ἱερωσύνην ὅπως δῆποτε δοκοῦντα τε-
λεῖν. Τὸ δὲ πάντων σχετικώτατον ἐκεῖνό ἐστιν, ὅτι
τὰ τῶν ἀνιέρων καὶ ἐναγῶν πράττεις, τῆς δὲ ἀπὸ τοῦ
δοκεῖν ἱερωσύνην κεκτῆσθαι ἀντιποιῆ δόξης.

Molestum sane deliciis ac libidini deditum homi-
nem sacerdotem ordinari. Id vero maxime omnium
deplorandum est, quod sacrilege impieque te geras.
Fingis vero sacerdotium jure ut possidere videare.

ΥΑΖ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

CDXXXVII. — EUTONIO DIACONO.

De Zosini vitiiis, pro quo orare monet. (Vide epist. 103.)

Σὺ μὲν εἰκότως θαυμάζεις, ὅπως ὁ ἄλλιος Ζώσι-
μος ἐκθύμως τῆς κακίας ἔχεται, καὶ δεσμὸς οὗτός
ἐστὶν ἀρβραγῆς, ὃν οὐκ ἂν διακόψας οἴχεται φερόμε-
νος ἐπὶ τὰς ἀτίπους πράξεις. Ἔτεροι δὲ οὐ θαυμά-
ζουσιν, ἀλλὰ καὶ εἰκότως τῇ ἐξ ἀρχῆς ἀναστροφῇ
τὴν κακίαν ἠῤῥῆσθαι νομίζουσι. Τὸ μὲν γὰρ ἐκ δού-
λου πατρὸς· πεφυτεῦσθαι, παραλιμπάνουσι εἰκό-
τως. Πολλοὶ γὰρ οἰκέται ἐλευθέρων εἶναι δοκούντων
ἀμείνους εἰσὶ κατὰ τοὺς τρόπους· τὴν δὲ ἐξ ἐφήθου
ἀγωγὴν κακίζουσιν, ὡς πάσης κακίας οὖσαν μεστήν·
διὸ καὶ συνηδρόθη αὐτῷ τῶν κακῶν ἢ διάθεσις,
καὶ εἰς ἕξιν προὔθη ἢ πονηρία. Ἀφόμενος τοίνυν
τοῦ θαυμάζειν, τὴν διὰ τῶν εὐαγῶν σαυτοῦ προσευ-
χῶν αὐτῷ χάρισαι θεραπείαν· τάχα πως μετα-
γνοίη.

C Recte equidem jureque optimo miraris, Zosimum
illum nostrum prompte mala quæque patrare, ac
vineulo veluti infracto colligatum in præceps ferri,
absurda quæque committendo. At alii minime ad-
mirantur, credentes jam inde ab infantia perversus
in dies mores accumulasse. Patre enim mancipio
natum esse merito prætereunt. Servi enim multi
liberis hominibus sæpe præstare moribus reperiu-
tur. Ejus vero ex ephebis excedentis educationem
accusant, ut omnis generis refertam vitiiis. Hinc et
ad virilem usque ætatem comitata improbitas est,
abiitque in habitum. Mirari itaque desine, si pre-
cibus pro eo ad Deum fuis placet illi gratificari;
gratiam forte post est habiturus.

ΥΑΗ'. — ΝΕΙΑΩ.

D

CDXXXVIII. — NILO.

Moderate laudare oportet, nec extollere nimis laudibus. (Conf. epist. 336, 337, 417 et 411.)

Εἰ καὶ οἱ φιλότιμοι δι' ἐπαίνων μάλιστα παραθη-
γονται (διψῶσι γὰρ ἐπαίων μᾶλλον, ἢ ποτῶν),
ἀλλὰ μετρίως χρῆ τούτους ποιεῖσθαι, καὶ μὴ ἄγαν
ὕφαινειν. Πολλοὶ γὰρ ἐκ τῆς υπερβολῆς τῶν ἔγω-
μίων ἐκλυθέντες, ἐκλύουσι τὴν εἰς τοὺς πόνους πα-
ρασκευήν.

Etsi laudis cupidi gloria potissimum exstimulan-
tur (laudem enim plus quam potum siuunt), mode-
rate tamen agendum illis, neque texere nimium.
Plerique enim laude nimium elati laborem vicissim
diligentiamque remittunt.

ΥΑΘ'. — ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΙ ΚΑΙ ΟΡΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑ-
ΤΙΚΟΙΣ.CDXXXIX. — AGATHODÆMONI ET OPHELIO
GRAMMATICIS.*Miscendum utile dulci in scriptis.*

Ἐπειδὴ αἱ μονοειδεῖς μελέται τε καὶ παραινέσεις
κόπτουσι τρόπον τινα τῆς τῶν ἀμελεστέρων ψυχῆς
τὰ νεύρα (δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς πᾶσα μεταβολὴ σχήμα-

Quando declamationes hortationesque 689 unius
modi nervos animi præcidunt negligentium atque
ignavorum (omnis enim schematum variatio ju-

cunda illis existit), scripta decet studio animique A
motu temperare. Ex animi siquidem motu nihil
studiosi offenduntur. Negligentes vero ex studio cum
animi motu temperato utilitatis plurimum hau-
rient.

CDXL. — THEODOSIO.

De Zosimi iterum vita vitiosa, precibus itaque Deo commendandum. (Supr. epist. 2 et 437; similis epist. 103.)

Audio te de rebus non dudum præteritis Zosimum
accusare, neque ex temporis lapsu opportunitatem
quærere, ut falso accuses. Habes enim in promptu,
quæ proferas gesta. Verum non tam accusando
linguam in eum decet exacuere, quam in eo de-
plorando, et Deum pro illo deprecando satagere
convenit. Accusatus enim ad malum, ut apparet,
incitabitur magis: deploratus vero pedem forte re-
feret.

CDXLI. — ZOSIMO.

Gentium mores cum nostris collati. (Conf. epist. 164.)

Multī apud Græcos gentiles, bone vir, virtutem
morum sectati sunt. Si vero ignave agere patrium
illis usitatumque erat, ne sic quidem nos convenit
virtutis intermittere studium. Nam intervallum quo
illos superamus veniam non concedit.

CDXLII. — MACARIO EPISCOPO.

Orator non semper persuadet. (Sic epist. 120 et 547.)

Si talibus usa verbis oratio, quæ etiam inanimen-
flectere naturam merito queat, implacabilem illam
feram in seipsam sævientem emollire non potuit,
ostendit aperte, quod fidem facere, aut non per-
suadere, sit in auditoris potestate, propter arbitrii
libertatem, ob quam oratio iudicio est digna.

CDXLIII. — MARTYRIO.

Animus instabilis utraque sorte movetur, sapiens non item. (Vide epist. 408.)

Incertæ fidei et instabiles homines gaudium et
dolor a decenti dimovent statu. Gaudium quidem
alas addens, ac veluti debacchari suadens; dolor
vero se demittere formidoloseque agere cogit. Con-
stantes vero beneque stabilitos ac prudentes nihil
horum a decore dimovet. Hujus enim exultationem
lasciviamque comprimit, tanquam rationem intel-
lectus freno regendo. Illo vero superiores reperiuntur,
quidquid inmodicum in illo castigando.

690 CDXLIV. — AGATHODÆMONI.

De tribus dicendi generibus, summo, medio et imo, ex Homero, vitam oratione magis persuadere. (Conf. epist. 213, 233 et 265, 508.)

Novum quid spectavi, quod non facile quis per-
cipiat, nisi rem accurate edoctus. De tribus enim
amicis ad unum advocatis negotium, qui ad dicen-
dum aptissimus erat, dicendo offendit: qui minus
aptus, animos demisit, at tertius dicendi imperi-
tus, persuasit, tantumque indoctus hic potuit,
quantum non summus ille. Eloquentissimo accidit,
quantum indoctissimo evenire par erat. Ut inter-
rogatus quidam, ad quem legationem ferret, dice-

ατος ἡδύ), χρῆ τὰ συγγράμματα ἐκ σπουδῆς καὶ ψυχ-
αγωγίας κεκράσθαι. Ἐκ μὲν γὰρ τῆς ψυχαγωγίας
οἱ ἐμμελεῖς οὐδὲν παραβλαθῆσονται, ὑπὸ δὲ τῆς
σπουδῆς τῆς τῆ ψυχαγωγίας κεκραμένης οἱ μὴ λαοὶ
βῆθμοι ὠφελήθησονται.

ΥΜ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ.

Οἶδα μὲν ἐξ ὧν ἀκούω, ὡς οὐχ ὑπὲρ λίαν ἀρχαίων
πραγμάτων λέγων, ἀδεῶς πράττεις τὴν κατὰ τοῦ
ἀθλοῦ ζωστίμου κατηγορίαν, συναγωνιστὴν οὐκ
ἔχων εἰς ψευδολογίαν τὸν χρόνον· αὐτὰ γὰρ ἔχεις
μαρτυροῦντα τὰ πράγματα. Ἀλλὰ χρῆ μὴ τοσοῦτον
τὴν γλώτταν ὀπλίξῃς εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγο-
ρίαν, ὅσον εἰς τοὺς εἰς αὐτὸν θρήνους καὶ τὰς προσ-
ευχάς. Κατηγορούμενος γὰρ, πλεον εἰς κακίαν, ὡς
ἔοικεν, ἐραθίζεται· θρηνούμενος δὲ, ἴσως ἀνευρέκοι.

ΥΜΑ'. — ΖΩΣΙΜΩ.

Πολλοὶ μὲν, ὡ βέλαιστε, παρ' Ἑλλησι τὴν ἱθικὴν
κατορθώσαντες ἀρετὴν ἄδονται· εἰ δὲ καὶ τὸ βῆθ-
μειν ἐκείνοις πάτριον καὶ σύνηθες ἦν, οὐδ' οὕτως
ἡμᾶς προσήκειν τὴν περὶ τὴν ἀρετὴν ἐπιμέλειαν
προέσθαι. Τὸ γὰρ μέσον ἡμῖν πρὸς ἐκείνους οὐκ ὀλί-
γον ὑπάρχον ἀφαιρεῖται τὴν συγγνώμην.

ΥΜΒ'. — ΜΑΚΑΡΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰ τοιούτοις χρησάμενος λόγοις ὁ λόγος, οἱ καὶ
τὴν ἀψυχον φύσιν εἰκότως ἀν ἐκαμψαν, οὐκ ἔπεισα
τὸ ἀμειλίχτον ἐκεῖνο θηρίον τὸ κατ' αὐτοῦ ἐπιλυ-
τήσαν· ἔδειξε λαμπρῶς, ὅτι τὸ πεισθῆναι καὶ μὴ,
τῶν ἀκούοντων ἐστὶ, διὰ τὸν τῆς αὐτεξουσιότητος
ἔρον, δι' ὃν καὶ ὁ τῆς κρίσεως ἀξιολόγος ἐστὶ λόγος.

ΥΜΓ'. — ΜΑΡΤΥΡΙΩ.

Τοὺς μὲν εὐρίπιστους καὶ ἀβεβαίους καὶ χαρὰ καὶ
λύπη τῆς περιούσης καταστάσεως ἐξακοντίζουσιν·
ἡ μὲν περὶ οὐσα καὶ παροινεῖν ἀναπειθούσα, ἡ δὲ
ταπεινούσα καὶ ψοφοδεεῖς παρασκευάζουσα. Τοὺς δὲ
βεβαίους καὶ ἐρηρειαμένους, καὶ κρηπίδα φρονήσεως
ἔχοντας, οὐδ' ὀποτέρα τούτων τοῦ προσήκοντος ἐξ-
ίστησι. Τῆς μὲν γὰρ καταστέλλουσι τὰ σκιρτήματα,
καθὰ περ χαλινῶ τινι τῷ λογιτμῶ ἀνασειράζοντες·
τῆς δὲ κρείττονες εὐρίσκονται, τὴν ἀμετρίαν αὐτῆς
κολάζοντες.

ΥΜΔ'. — ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΙ.

Καινότερόν τι θεάμαί, ὃ οὐκ ἂν τις βῆθίως κα-
ταδέξοιτο, μὴ ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα πυθόμενος. Τριῶν
γὰρ ἡμοῦ φίλων περὶ ἐνὸς παρακαλούντων πράγμα-
τος, ὁ μὲν δευντάτος προσπαρῶνεν, ὁ δὲ ἤττον
δεινός ἐπράυνεν· ὁ δὲ ἡμεληκῶς τοῦ λέγειν ἔπεισε.
Καὶ ἡδυνήθη μὲν ὁ ἀμαθὴς τοσοῦτον, ὅσον ἐχρῆν τὸν
δεινότερον· ἔπαθε δὲ ὁ ῥητορικώτατος, ὅπερ ἐχρῆν
τὸν ἀμαθέστατον. Ὡς δὲ ἡρωτάτο ἐκεῖνος, ὅτι τὴν
πρεσβείαν προσέφερον, ἔφη, εἰ τῷ τρόπῳ τῶν περ-

καλούντων (36) προσοχηχέναι (37), οὐ τῷ λόγῳ· τῇ Ἀ πολιτεία πεπεισθαι, οὐ τῇ εὐγλωττίᾳ. Εἰ τοίνυν ὁ βίος τοῦ λόγου περιγίνεται, καὶ ἡ γνώμη τῆς γλώττης, πρῶτον τὴν γνώμην, εἶτα τὴν γλώτταν κοσμητέον· εἰ δὲ ἀπιστεῖς ταῦτα γεγενῆσθαι, εἰς τὴν Ὀμηρικὴν πρῆσβειαν, ἣν ἀεὶ ἐπὶ γλώττης ἔχεις, τὸν νοῦν παράπεμψον· ἔνθα ὁ μὲν Ἰθακήσιος δεινότητος ὦν, πλεον παρῶξενε τὸν Πηλέως. Ὁ δὲ ἤ-των δεινός, ὁ παιδαγωγός φημι, κατεπράδυνεν. Ὁ δὲ Τελαμώνιος, ὁ λίαν ἡμεληκῶς τοῦ λέγειν, ἔπεισε· καὶ δεδύνηται μὲν ὁ Τελαμώνιος τοσοῦτον, ὅσον ἐχρῆν τὸν Λαέρτου· ἔπαθε δὲ οὗτος, ὅπερ ἐχρῆν ἐκείνον.

ΥΜΕ΄. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Virtutem colendam hortatur, quam proposita etiam pœna se sectari nolle testatur, quam vitium proposita pœnia. (Confer. lib. II, epist. 240 et 223.)

Τὴν ἐμαυτοῦ γνώμην σαφῶς εἰπεῖν βούλομαι. Εἰ δὲ τις ὑπερβολικῶς εἰρησθαι ὀδεῖ, δοκεῖτω. Οἱ γὰρ τῆς ἀρετῆς ἔρασταί μαρτυρήσουσι τῷ ῥηθησομένῳ. Φημί τοίνυν, εἰ μὲν τῇ ἀρετῇ τιμωρία, τῇ δὲ κακίᾳ στέφανος ἀπέκειτο, ἤδιστ' ἂν δίκην δέδωκα φιλάρετος ὦν, ἢ ἐστέφθην κακίας ὦν ἔραστῆς. Οὕτως ἢ μὲν κακία, καὶ ἂν στέφανον προξενόη, πάσης μοι τιμωρίας δοκεῖ χαλεπωτέρα εἶναι. Ἡ δὲ ἀρετῇ τιμαλφεστέρα, καὶ ἂν τιμωρίας μὴ ἀμοιραῖη. Ἡ μὲν οὖν εἰρημένη μοι ἦδε ὑπερβολή, ὡς φαίεν τινες, ὧδε ἔχει καὶ ἄλλος ἔχεται. Εἰ δὲ καὶ πάντως τῇ μὲν ἀρετῇ στέφανος, τῇ δὲ κακίᾳ τιμωρία ἀπόκειται, τί ἐστι τὸ πείσαν σε εἰς τὸν πυθμένα τῆς κακίας καταποντῶσαι σαυτὸν; ἢ δέως ἂν σου πυθόμην ἐγώ.

ΥΜΓ΄. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Monet ut caveat ne in eadem incidat vitia quæ in alio reprehendit.

Ἀνθρώπιον φαῦλον, καὶ βδελυρὸν, καὶ κίβδηλον, καὶ τί γὰρ οὐ (38) τῶν αἰσχρῶν καλέσας ἐν τοῖς αὐτοῦ γράμμασι Ζώσιμον, ἀληθῆ μὲν λέγεις· δέδωκα δὲ μὴ καὶ αὐτὸς μικρὸν ὑστερον τοιοῦτος εὐρεθείης. Ἐκεῖνα γὰρ, ὡς φασί τινες, ἤρως πράττειν, ἃ ἐκεῖνος πρᾶττων εἰς ἀνήκεστον ἀναληγίσαν τεταλεύτηκε.

ΥΜΔ΄. — ΜΟΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

De divitiis. (Infr. epist. 450.)

Ἐν μόνον καλὸν ἔχειν μοι δοκεῖ ὁ πλοῦτος, ὅτι τοῖς μάλιστα φιλοῦσιν αὐτὸν κινδύνους ἐξαισιόους ἀποκίττει.

ΥΜΕ΄. — ΖΗΝΩΝΙ.

Hermogenis episcopi laus. (Confer. epist. 358 et 466.)

Ὁ βούλομαι συντόμως φράσαι περὶ τοῦ πάντα ἀρίστου Ἐρμογένους, τοῦ ἕντως ἐπισκόπου, τοῦτό ἐστιν· ὅτι τοσοῦτον ἀρετῇ τοὺς ἀγαν εὐδοκίμους παριῶν, ὅσον ἐκείνοι τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ὡς μηδὲν μέγα διαπραττόμενος, οὕτω διάκειται, οὕτως

ret, « hic mores dicentium observavi, non orationem; » politia institutoque vitæ persuaderi, non eloquentia. Quamobrem si orationi vitæ præstat, etiam mens linguæ antecellit, mens itaque primo, dehinc lingua est exornanda. Quod si id factum esse negabis, Homericam legationem, quam et in ore semper habes, in memoriam revoca. Ibi enim Ulysses Ithacensis, eloquentissimus cum esset, amplius incitavit Pelei filium Achillem. Hic veruminus vehemens, pædagogus inquam, sedatior fuit. Telamonis vero filius Ajax, qui dicendo infimus fuit, persuasit: potuitque Ajax Telamonius tantum quantum Laertis filium Ulyssem oportebat. Illi vero tantum accidit, quantum hunc perferre par erat.

B CDXLV. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Libet meam clare proferre sententiam. Etsi quid supra fidem dicere videar, sit ita scæpe. Testificabuntur enim virtutis studiosi quod dicam. Affirmo itaque, siquidem virtuti pœna, vitium vero corona proposita sit, jucundius pœnam, qui virtutis sit amans, daturum, quam si coronetur, ob improbitatem hujus amans: sic improbitas, coronam etiam adeptam, omni esse genere suppliciorum molestior videtur. Virtus vero pretiosior, etsi pœna non careat. Hæc itaque fidem excedens sententia, ut dixerunt quidam, talis est et sufficit. Si vero omnino virtutem præmium, vitium autem pœna maneat, quid est quod te alliciat, ut in nequitie barathrum te conjicias? libenter ego id te rogarem.

C CDXLVI. — PALLADIO DIACONO.

Falsum hominacionem, execrandum atque adulterinum, et quid non sædi criminis tuis in litteris Zosimum nominans, vere quidem dicis: vereor tamen ne et ipse post paulo talis reperiaris. Illa etenim agere incipis, 691 ut quidam referunt, quæ ille committens in incurabilem incidit mōrbum.

CDXLVII. — MOSI DIACONO.

Divitiæ unum mihi continere bonum videntur, D quod eas amantibus ingentia pariant pericula.

CDXLVIII. — ZENONI.

Libet paucis de optimo viro Hermogene vere episcopo verba facere, nimirum virtute valde probatum cæteros tantum transire atque antecellere, quantum illi cæteris præstant: is quasi nihil preclarum egisset, ita de se sentiebat, ut humilitatem

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(36) Τῷ τρόπῳ παρακαλούντων, sic. Vitæ exempli o magis quam oratione persuaderi. Menandri illud sic reperit: Τρόπος ἐστὶ ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λό-

γος. Confer epist. 213. SCHOTT.

(37) Vat. 650 et Alt. προσοχηχέναι. POSSIN.

(38) Iidem tollunt οὐ. Ib.

praesidium ac monumentum aliarum esse virtutum A φήθη δεῖν τὴν ταπεινοφροσύνην, ὡσπερ φρούριον ἢ
duceret. φυλακτήριον τῶν ἄλλων κατορθωμάτων εἶναι.

CDXLIX. — EUTONIO DIACONO.

Bonorum malorumque dum laudantur discrimen.

Ut eorum qui iudicio sunt condemnati vita, modo probata claraque existat, quorundam solet accusationem refellere; sic et laudationes nimias falsas ostendere consueverunt mores quorundam sinistri iuxta ac mali. Si enim plerique mortales, qui laude dignum nihil gerere student, gaudent quidem calumniis, laudibus contra contristantur (illas enim contra se dici opinantur, has vero iniquam se consecuturos sperant): virtute vero illustres, probos quos non norunt, calumnia oneratos, etiam antequam norint, innoxios declarant. Malos vero si ad gratiam laudentur, haude iudicant indignos, non tam ob dicta, quam ob gesta iudicium ferentes. Igitur neque optimi calumniam dum patiuntur indignantur (jactata enim nihil ad alios pertinent), neque vicissim homines pessimi laudari exsultent. Sunt enim ab iis alienae pronuntiatæ laudes.

Ὡσπερ ἐνια τῶν ἐγκλημάτων εἰσθεν ἄπιστα ποιεῖν ὁ τῶν κρινομένων βίος, εὐδόκιμος ὢν καὶ λαμπρός· οὕτως ἐνια τῶν ἐγκωμίων πέφυκεν ἄπιστα ποιεῖν ὁ τῶν ἐγκωμιαζομένων τρόπος, σκαῖς ὢν καὶ φαῦλος. Εἰ γὰρ καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, τῶν μηδὲν λόγου ἀξίον ποιεῖν ἐθελοῦντων, χαίρουσι μὲν ταῖς διαβολαῖς, δυσχεραίνουσι δὲ ἐπὶ τοῖς ἐγκωμίοις (τὰς μὲν γὰρ καὶ καθ' ἑαυτῶν ἠγοῦνται λέγεσθαι, τῶν δὲ οὐδέποτε ἀπολαῦσαι προσδοκῶσιν)· ἀλλ' οὖν γε οἱ τὴν ἀρετὴν ἐστεμμένοι, τοὺς μὲν ἀρίστους ἐφ' ὧς οὐ συνίστασι, διαβαλλομένους, καὶ πρὶ διαγνώσεως ἀπαλλάττουσι τῶν ἐγκλημάτων. Τοὺς δὲ φαῦλους, εἰ πρὸς χάριν ἐγκωμιασθεῖεν, ἀναξίους εἶναι τῶν ἐπαίνων νομίζουσιν, οὐκ ἀπὸ τῶν λεγομένων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν πραττομένων τὰς ψήφους φέροντες. Οὐκοῦν μῆτε οἱ ἀριστοὶ διαβαλλόμενοι δυσχεραίνετωσαν, (οὐδὲν γὰρ πρὸς αὐτοὺς τὰ λεγόμενα), μῆθ' οἱ κάκιστοι ἐγκωμιαζόμενοι ἀγαλλέσθωσαν. Ἀλλότρια γὰρ αὐτῶν ἐστὶ τὰ ἐγκώμια.

ΥΜΘ. — EYTONIQ DIAKONQ.

ΥΝ. — ΗΡΑΚΛΕΙΩ.

CDL. — ΗΕΚΑΚΛΙΟ.

Quæ veræ divitiæ sunt.

Quotnam pluribus inhiantes bonis omnibus exiderunt, et superflua corrogantes, necessaria etiam amiserunt? et legitimos excedentes terminos, etiam mediocribus orhati sunt bonis? Supervacaneu C
itaque reseranda, ut necessariis ditemur. Neque enim opibus abundare, sed iis non indigere, divitiæ sunt maximæ.

Πόσοι τοῦ πλείονος ἐπιθυμήσαντες, τοῦ παντὸς ἐξέπεσον, καὶ τὰ περιττὰ συναγαγόντες, καὶ τὰ ἀναγκαῖα ἀπίστευαν; καὶ ὑπερβάτας τοὺς νενομισμένους ὄρους, καὶ τῶν μετρίων ἐγυμνώθησαν; Χρὴ οὖν περικόπτειν τὰ περιττὰ, ἵν' ἐν τοῖς ἀναγκαίοις πλουτῶμεν· οὐ γὰρ τὸν πλοῦτον εἶναι, ἀλλὰ τὸ μὴ δεῖσθαι πλοῦτου, πλοῦτός ἐστι μέγιστος.

692 CDLI. — EUTONIO DIACONO.

De Eusebii episcopi Pelusii moribus, de quo alias sæpe. (Infr. 470 et sup. 129.)

Aliud est, vir admirande, in suspicionem venire, aliud vero reprehendi. Illud enim esse fertur etiam nil agentium, hoc vero de compertis. Si vero Eusebius, ut scribis, alios temere in suspicionem vocatos accusatosque expellit, alios autem deprehensos majore digno gradu censeat, qua assentatione inductus, qua pecuniis inhians, noli admirari. Si enim omnia recta faceret ratione, fortasse illud quod emendandum existimaret. Si vero agit universa quæ non oportet, hoc quoque dignum esse illius moribus non ambigat.

ΥΝΑ'. — EYTONIQ DIAKONQ.

Οὐ ταυτὸν, ὦ θαυμάσιε, τὸ ὑποπτευθῆναι τῷ ἀλῶναι· τὸ μὲν γὰρ καὶ κατὰ τοῦ μὴ δράσαντος λέγεται, τὸ δὲ κατὰ τοῦ φραθέντος. Εἰ δὲ Εὐσέβιος, ὡς φῆς, τοὺς μὲν μάτην ὑπονουμένους καὶ διαβαλλομένους ἐξοστραχίζει, τοὺς δὲ ἀλόγους μετρίωνος ἀξίω βαθμοῦ, πῆ μὲν κολακείαις πειθόμενος, πῆ δὲ χρημάτων ὀρεγόμενος, μὴ θαυμάτης. Εἰ μὲν γὰρ τ' ἀλλὰ πάντα κατὰ λόγον αὐτῷ ἐπράττετο, ἴσως (39) καὶ τοῦτο διορθώσεως ἤξιωσεν. Εἰ δὲ πάντα δρᾶ ἃ δρᾶν οὐ θέμις, καὶ τοῦτο ἀξιὸν ὢν τῶν αὐτοῦ τρόπων μηδένα ξενίζετω.

CDLII. — PAULO.

Ūni tacandum artū. (Supr. similis epist. 380.)

Qui omnino multas scientias artesque didicit, etsi omnium hominum sit ingeniosissimus, unamquamque earum ad summum exacta diligentia non tractat, cum multum temporis, quod exercitio et curæ prioris artis impendi debet, in alterius artis recuperatione consumatur: sed in eo quidem quod

ΥΝΒ. — ΠΑΥΛΩ.

Οὐ πάντως ὁ πολλὰς ἐπιστήμας ἢ τέχνας μεμαθηκώς, οὐδ' ἂν πάντων ἀνθρώπων εὐφύεστατος ἦ, ἐκάστην αὐτῶν εἰς ἄκρον ἀκριβοῦς, τοῦ χρόνου τοῦ ὀφειλοντος εἰς τὴν ἀσκησθῆναι καὶ τὴν μελέτην τῆς πρώτης τέχνης ἀναλωθῆναι, εἰς ἄλλης τέχνης ἀνάληψιν δαπανωμένου· ἀλλὰ πλεονεκεῖ μὲν τῷ

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(39) Inter ἴσως et καὶ ἴδεν imerunt ἄν. Possin.

πολλάς εἰδέναι, ἀντιπλεονεκτεῖται δὲ παρ' ἐκάστου ἑνὸς μίαν τέχνην εἰς ἄκρον ἡσυχαστικῶν. Μὴ τοίνυν μὴδ' αὐτὸς πάντα εἰδέναι θέλει. Ἐκ γὰρ τούτου τὸ μὴδὲν ἀκριδῶς εἰδέναι περὶ ἕκαστον γίγνεται (40). Ἀλλὰ πρὸς ἓνα βλέπων σκοπὸν, ἐκεῖ τείνον τὸ δῆμα τῆς διανοίας. Οὕτω γὰρ περιέσση τοῦ πράγματος.

ΥΝΓ'. — Τῷ ΑΥΤῷ.

Aliena peccata verecunde perstringenda, ne alios purgaturus ipse linguam contamines. (Vide epist. 421; et infra 507.)

Εὐφημον μὲν ἔχειν χρῆ καὶ σεμνὴν τὴν γλῶτταν· ἐπειδὴ δὲ τοὺς εἰς αὐτὸν τῆς κακίας τὸν πυθμένα νευραγαγηκότας ἀνιμᾶσθαι χρῆ, ἀποπώτατον δὲ δοκεῖ τὸν ἄλλους ἀναστῆσαι βουλόμενον, αὐτὸν καταπίπτειν. Ὡς ἂν οἶός τε τυγχάνει, δίκαιος ἂν εἴη περιστέλλειν τὴν τῶν πραγμάτων ἀισχύρη τῇ τῶν λέξεων σεμνότητι· ἵνα μὴ ἐπιστύφαι ἐκείνους βουλόμενος τὴν ἑαυτοῦ γλῶτταν καταρῥυπαῖνοι· μὴδὲ ἀπαλλάξαι μολυσμοῦ ἐθέλων, αὐτὸς μολύνοιτο. Εἰ δὲ φαίης ὅτι οὐ δυνατόν ἐστι καὶ σεμνὸν εἰπεῖν (41), καὶ καθάψασθαι τοῦ ἀκούοντος· φαίην, ὅτι ὁ τοῦ μετρίου ἐλέγχου καταφρονῶν, οὗτος καὶ τοῦ ἀμέτρου καὶ γυμνοῦ πλέον ὀλιγωρήσειεν. Εἰ γὰρ ἡ πραότης τοῦ λέγοντος, καὶ ἡ τῆς λέξεως σεμνότης οὐκ ὠφελεῖ, σχολῆ γε γυμνῆ τῶν πεπραγμένων αὐτῷ ἢ προφορᾷ ὠφελήσει.

ΥΝΔ'. — ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚῷ.

De Mithridate rege ejusque contra venena alexipharmaco. (Conf. epist. 66.)

Πολλάκις δὲ πεινοεῖ τις εἰς ἀσφάλειαν ἑαυτοῦ, τοῦτο ἐδρίσκειται χαλεπωτάτων αἰτιῶν συμφορῶν. Καὶ ἵνα τὰ ἄλλα παρῶ, ἐν, δι' οὗ πάντα μὴνύσω, λέξω. Μιθριδάτης, ὡς φασιν, ὁ Παρθυέων καὶ ἄλλων πολλῶν ἐθνῶν βασιλεύσας, ἐπὶ μέγα δυνάμει προελθὼν, καὶ πλοῦτι κομῶν καὶ συμμαχίᾳ, καὶ εἰς αὐτὸν ἐλάσας τῆς ἀνθρωπίνης εὐημερίας τὸν ὄρον, φοβηθεὶς μὴ δηλητηριῶ ἀναιρεθεῖν, ἀλεξιφάρμακον ἑαυτῷ κατεσκευάσεν. Μεταβαλοῦσης οὖν αὐτῷ τῆς εὐημερίας, εἰς τοσαύτην ἦλθεν ἀνάγκη, ὡς εἰς φαρμακοποιίαν τραπίῃται. Ὡς δὲ οὐδὲν ἦεν (ἔτι γὰρ, ὡς ἔφην, πρόπομα πρὸς πᾶν φάρμακον ἀνδροφόνον ἀλεξιφάρμακον προπιῶν, ὥστε μὴ τὰ δηλητηρία αὐτὸν βλάψαι), οὗ προκατεληφύσα ἡ δύναμις, τὸν ἐκ τοῦ δηλητηρίου ἰδὸν οὐκ εἰσσε κρητήσας. Τί οὖν τούνευθεν; Τινὰ τῶν δορυφόρων ἑαυτοῦ καὶ σκηπτούχιον ἐφελκυσάμενος, κελεύει πατάξαι (42) καιρίαν εἰς τὸ στέρον τῷ ἀκινάχῃ. Ὡς δὲ πατάξας ἀνεῖλεν· οὕτως οὐδὲν ἐκείνον ὠφέ-

multas sciat, omnia sibi superiora vindicat, sed contra deprimitur ab unoquoque eorum, qui unam ad summum excoluerunt. Ne igitur omnia scire velis: ex hoc enim efficitur nihil accurate in singulis cognosci: sed unum spectans scopum, huc mentis aciem dirige. Sic enim rem expugnabis et consequeris.

CDLIII. — ΕΙΔΕΜ.

Bonam decet gravemque adhibere in sermone linguam, quandoquidem oportet e profundo caeno vitiorum alios prompte extrahere. Absurdum vero videtur alios erigere conantem ipsum labi. Ut sit æquum, quoad ejus fieri potest, sermonum gravitate rerum tegere turpitudinem, ne dum alios studet mordere, suam ipse inquinat linguam, neque sordes volens alterius tollere, ipse inquinetur. At si dixeris fieri non posse ut quis sublime dicat, et ab auditoribus intelligatur, respondeo: Qui moderatam respuit reprehensionem, hic et immodicam nudamque contemnet. Si enim dicentis mite ingenium, verborumque gravitas nihil prodest, ne nuda quidem a rebus enuntiatio est profutura.

CDLIV. — ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚῷ.

Quæ ad securam sui tutelam quis excogitavit, **693** hæc sæpe causam esse maximarum comperi calamitatum. Utque cætera omittam, unum ad rem hanc declarandam afferam: Mithridates, ut narrant, Parthorum ille gentiumque plurimarum rex, ingenti proventus potentia, opibus affluens, ac finitiorum societate, eoque elatus tandem humane prosperitatis, cœpit vereri ne veneno tolleretur. Pharmaco itaque et antidoto se munire animum induxit suum. Vertente itaque rerum secundarum prosperitate, eo vicissim adactus est necessitatis ut, veneno hausto, vitam finire cuperet. Quod cum non procederet, (bibeat enim, ut aiunt, ex melle et vino poculum adversus noxia omnia toxica remedium, ne quid aconita nocerent) vis illius præveniens venenum superare non sivit. Quid evenit itaque? rogas? Igitur e corporis custodibus satellitem acutum jussit acinacem in pectus sibi adigere ac ferire. Percutiendo itaque e medio dominum sustulit, adeo

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(40) Προ εἰδέναι περὶ ἕκαστον γίγνεται cod. Vatic. 650 et Alt. solum legitur, εἰδέναι περιγίγνεται. Paulo post pro ἐκεῖ τείνον uno verbo scribunt ἔκτεινον. Pos.

(41) Ὅτι οὐ δυνατόν ἐστι καὶ σεμνὸν εἰπεῖν. Sunt hæc ipsa Chrysostomi verba homil. 4, in Epist. ad Roman., qui et ibidem disserit, eos qui aliorum reprehendere volunt flagitia, cogi necessario fœditatem illorum denudare, et quasi ob oculos spectandam proponere, quia parum alioqui proficiunt. In eam rem solitus et chirurgi afferre exemplum, qui ut tabo ac sanie σηπεδόνος manus ulcus sanct,

non veretur sibi manus inquinare, atque in fetidissimum pus immittere. Sic in Epistolam Pauli ad Corinthios sæpe repetens, et in Epist. ad Thessalonicenses (ut in Persii satyram 4 observavit Casaub.) monet distinguendum, utrum dicantur ejusmodi sermones ex loquendi affectu, an curandi voluntate. Quod autem hic Isidorus supra dixit, βουλόμενος τὴν ἑαυτοῦ γλῶτταν καταρῥυπαῖνοι, reperies gemina infr. epist. 507, quam cum his committas licet. SCHOTT.

(42) Πατάξαι: iidem augent in παρατάξαι. POS-SIN.

nihil illi, quod remedio quæsierat, profuit. Ab hosti-
bus enim venenum datum iri veritus, ideoque re-
media assiduo usus, cum mori certus esset, necari
eo non potuit, donec in viscera ferrum conderetur.
Nihil itaque tale excogitandum, sed vivere magis
tuto præstabilius est, nostraque omnia divitiæ sunt
permittenda providentiæ.

CDLV. — AMPELIO COMITI.

Qui parvū recte, bene imperat (43). (Conf. epist. 225.)

Ad recte aliis imperandum, nihil æque valet, ut
alteri legitime paruisse. Qui enim recte obedit,
is imperando excelsit. Faciles vero et proclives
sunt ad factiones, qui suæ reipublicæ principes esse
cupiunt.

CDLVI. — PELUSIOR. PLEBI.

Præsidis sive episcopi adventum nuntiavit.

Litenter qui vobis imperabit legationem accepit :
olim enim ad veniendum incitatus, ut vobis me-
liorem formam reipublicæ ostenderet, nostram
expectavit sententiā : qua accepta sponte potius
quam evocatus accedet.

CDLVII. — THEODOSIO PRESBYTERO.

Asceten, veluti Olympiæ decertaturum commendat.

Qui has tuæ pietati litteras reddit, abunde domi
et per se, ut a magistro exercitatus et vires expe-
rientiamque non exiguam in virtutis palæstra sibi
comparavit, is in eremum contendit, præconio se
Olympicorum subjiciens, et animi exercitaturus
Olympica. Quamobrem illi ostende parces certam-
inum leges, 694 quas servas, ne ille extra
certamen pulsus aberret scopo, nec in certamine
stans superetur, sed spectatus probe coronam ac-
clamationemque mereatur.

CDLVIII. — ASCLEPIO SOPHISTÆ.

Harpocras rhetorem, cui ludus apertendus committatur, commendat.

Harpocras orationis artifex, sed magis morum
honestorum in adolescentibus formator, qui erga
sacram religionem eximie est affectus, cuique
sophistæ quidem rhetorisque nomen datur, vita
tamen verè est philosophica. Hic juvenum non
ambiens copiam ac venationem, sed eos potius
adolescentes quærit auditores, quos virtutis præbere
videt signa, eosque in cœtum legit; quos non ut
mercedem iada capiat, ideo adamat, verum quos
studiosos fore animadvertit, eorum curam sus-
cipiens, vitam moresque potissimum format. Cum
accipiens non aberrabit.

λησεν ἢ θύξασα αὐτῷ ἀσφάλεια. Παρ' ἐχθρῶν γάρ
τοῦτο πείσεσθαι προσδοκῆσας, καὶ διὰ τοῦτο πᾶ
ἀλεξίφαρμάκῳ χρῆσάμενος, οὐδὲ βουλόμενος ἀπο-
θανεῖν ἠδυνήθη, ἔως ἂν τὸ ξίφος κατὰ τοῦ στέρον
δηλώθη. Χρὴ οὖν μηδὲν τοιοῦτον ἐννοεῖν, ἀλλὰ εἴη
ἀπλότῃ μᾶλλον προσκειμένον, καὶ τῇ θεῷ προνοίᾳ
ἐπιτρέποντα τὰ καθ' αὐτόν.

YNE'. — AMPELII COMITI.

Οὐδὲν οὕτω ποιεῖ νομίμως ἀρχειν, ὡς τὸ νομίμως
ἔρχθαι. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἐν ὑπηκόοις, ἀγαθὸς ἔσται
καὶ ἐν ἡγεμόσιν. Οἱ δ' ἐν τῷ ἰδιακτεῦσιν καὶ πρω-
τοστατεῖν πρόχειροι, καὶ πρὸς τὸ ἀρχεσθαι ἀνεπι-
τρεστοί, οὗτοι καὶ εἰς ἀρχὴν ἀνεπιτηδεύτατοι.

B

YNG'. — ΔΗΜῶ ΠΗΛΟΥΣΙΩ.

Ἀσμένως ἐδέξατο τὴν πρεσβείαν ὁ τὴν ἀρχὴν
ὁμῶν λαχών. Καὶ πάλοι γὰρ ὠρημένος ἦκειν, καὶ
τὰ καθ' ὁμᾶς ἐν ἀμείνωνι δὲ καταστήσει, τὴν ἡμε-
τέραν ἀνέμενε γνώμην ἧς λαβόμενος, ὡς αὐτόκλη-
τος μᾶλλον ἢ ὡς κεκλημένος ἀρίζεται.

YNZ'. — ΘΕΟΔΟΣΙῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Ὁ τῇ σῇ θεοσεβείᾳ προσφέρων τοῦτ' ἐπὶ γράμμα,
αὐτάρκως οἰκαδὲ καὶ καθ' αὐτόν ὡς παρὰ παι-
δοτρῆθου ἀσκηθεὶς, καὶ βώμην καὶ τέχνην ἐν τοῖς
τῆς ἀρετῆς ἀγῶσιν οὐ μικρὰν συλλεξάμενος, ὠρη-
σεν ἐπὶ τῇ ἔρμῳ, τοῖς κηρύγμασιν αὐτόν ὑπο-
θῆσων τοῖς Ὀλυμπικοῖς, καὶ τὰ περὶ ψυχῆς Ὀλύμπια
ἀγωνισόμενος. Δείκνυσι τοίνυν αὐτῷ δι' ὧν πράττεις
τοὺς τῶν παλαισμάτων νόμους ἵνα μήτε ἐξαγώνως
γενόμενος διαμάρτοι τοῦ σκοποῦ, μήτε εἰς τοὺς
ἀγῶνας καταστάς ἠττηθεῖ ἄλλ' εὐδύκῃμος ἀποφα-
θεὶς, στεφάνων καὶ ἀναρρήσεων ἀξιοθετῆ.

YNH'. — ΑΣΚΛΗΠΙῶ ΣΟΦΙΣΤῆ.

Ἀρποκράδς, ὁ τρόπων μᾶλλον ἢ λόγων παιδε-
υτῆς, ὁ τῇ θεῷ θρησκείᾳ διαφερόντως ἀνακείμενος
(ᾧ ὄνομα μὲν ἦν σοφιστῆς, ὁ δὲ βλος ἐκ φιλοσοφίας
ἀκτιδῆλου), ὁ μὴ πλῆθος νέων περιῶν καὶ θηρέων,
ἀλλ' οὗς ἐώρα δεικνύοντας ἀρετῆς σύμβολα ἐγκατα-
λέγων τῷ χορῷ ὁ μὴ ἀφ' ὧν μισθοῦς λήφοιτο τῶ-
ν ἀγαθῶν, ἀλλ' οὗς ἦδει σπουδαίους ἐσομένους,
τούτων ἐπιμελούμενος, τὸν βίον κατέστρεψεν. Ἐπὶ
τοίνυν παιδευτοῦ χρήζει ἢ πόλις, μήνυσόν τινα, καὶ
ἀλύουσα οὐκ ἂν διαμάρτοι.

igitur magistro urbs vestra indigeat, significa, et

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(43) Philosophorum ut olim ac religiosorum ho-
minum aureum : Non recte imperare qui parere non
didicerit. Sic Ioan. Climacus ad Pastorem, ex Ari-
stotele lib. iii Politicōn : οὐκ ἔστιν εὖ ἀρξῆν ἐὰν
μὴ ἀρχθέντα, Regere nescit, qui parere nescit. Et Isi-
dorus noster sup. epist. 225. Solonis quoque legis-
latoris est : Ἀρχε, πρῶτον μαθῶν ἀρχεσθαι. Impe-

ra, sed ubi prius imperium ferre didiceris. Et Plato
lib. vi De legibus : Ὁ μὴ δουλεύσας, οὐδ' ἂν δεσπό-
της γένοιτο δεξιὸς ἐπαίνου. Isocrates in extremo
Nicole : Ἐπὶ ἀρχεσθαι μάθωσι, πολλῶ μᾶλλον ἀρ-
χεῖν δυνήσονται. Ubi regi didicerint, facile etiam
aliis poterunt imperare. SCHOTT.

ΥΝΘ. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

A

CDLIX. — ISIDORO EPISCOPO.

Laboranti et facienti quantum in se est, Deus fert auxilium. Virtutum laus. (Sup. epist. 315 et 327.)

Ὁ μὲν ἀρετὴν ἀσκήων, δίκαιος ἂν εἴη καὶ τὴν θεῖαν εἰς βοήθειαν ἐπικαλεῖσθαι ῥοπήν· ὁ δὲ μηδὲν φρονεῖζων ἀρετῆς, οὐδ' ἂν καλοῖται, ἐπήκοον ἔξει τὸ θεῖον. Τῷ γὰρ πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ πληροῦντι εὐμενῶς ἐπινεύει. Ἴνα δὲ καὶ διὰ παραδειγμάτων βαδίσας ὁ λόγος σαφέστερον τοῦτο ποιήσῃ, παρεῖς τὸ φάναι. Εἴ ἢ πόρην βούλεται μὲν σωθῆναι, οὐ βούλεται δὲ σωφρονῆσαι, πῶς σωθήσεται; Ἐκεῖνο φράσω. Ἔστω τις γράμματα μὲν ἐπιθυμῶν μαθεῖν, εἰς διδασκάλου δὲ μὴ φοιτῶν· εἶτα τῷ γραμματιστῇ ἀγορεύοντι ἐντυχῶν λέξοι· Ποιήσον με μαθεῖν γράμματα· ἄρ' οὐχ ἡγῆ ἔκείνον λαμπρῶς ἀποκρίνεσθαι λέγοντα· Ἐμβρόντητε, καὶ πῶς ἂν δύναιο μαθεῖν, μήτε εἰς διδασκάλου φοιτῶν, μήτε γραφίδα καὶ δέλτον κεκτημένος, μήτε πονεῖν βουλόμενος; Τῇ μὲν γὰρ ἐπιθυμίᾳ τῇ σῆ εἰ ὁ πόνοσ σου φείη καὶ ἡ ἐμὴ σπουδὴ, ἔσται τι γλέον. Εἰ δὲ λόγους μὲν ἐπιθυμεῖν, μὴ δὲ ποιοῖς ὧν οἱ ἐπιθυμοῦντες ποιοῦσι, πῶς μαθεῖν δύνηται; Ταυτοῖσι εἰσι καὶ οἱ ἀρετῆς λέγοντες μὲν ἐπιθυμεῖν, τῆν δὲ εἰς αὐτὴν φέρουσαν ὁδὸν ἀποδιδράσκοντες.

Virtuti operam navanti æquum est divinum etiam implorare, ut opem Deus ferat, auxilium. At qui ejus nullam ducit rationem, neque invocat Numen, illud propitium non experietur. Qui enim omnia, quoad ejus fieri potest, implet, benigne ei Deus annuit. Ut vero exemplis etiam sermo clarius id ostendat, dicere mihi videris: Quid si scortum salvari velit, non velit tamen ab incontinentia temperare, qua demum ratione salvabitur? Est quod respondeam: Sit qui discere litteras cupiat, præceptorem tamen nolit frequentare, dehinc in grammatisten (hoc est, scribere docentem, ac de litteris disserentem) incidens dicat: Litteras me doceas; annon clare responsurum opinaris: Heus stolidè, quomodo discere queas, si neque præceptorem frequentas, neque stylum habes tabulamque, et laborare recusas? Tuæ enim discendi cupiditati si accesserit labor, atque opera etiam mea, absolutum quid perfectumque evadet. Quod si desiderare quidem te affirmes, neque ea æges quæ sciendi cupidi facere consueverunt, quomodo discere queas? Sic qui virtutem optare se dicunt, ac viam eoducentem ingredi refugiant.

ΥΞ. — ΗΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

CDLX. — HERONI PRESBYTERO.

Secunda ea quæ ad virtutem acquirendam adminiculo esse queant.

Μηδὲν τίμιον εἶναι νόμιζε, ὃ μὴ πρὸς ἀρετὴν φέρῃ, μηδὲ ποιῆ ἀμεινούς τοὺς περὶ αὐτὸ σπουδάζοντας. Φέρεται δὲ εἰς ἀρετὴν τὸ τοῖς φιλαρέτοις ἀκολουθεῖν, καὶ ὁμιλεῖν τοῖς σωφρονεστάτοις, ἀλλὰ μὴ τοῖς ἀσελγεστάτοις· τοῖς εἰρηκικωτάτοις καὶ οἷς συνδιατρέβειν λυσιτελεῖς, ἀλλὰ μὴ τοῖς μαχιμωτάτοις. Ἐὖ γὰρ εἰδέναι χρὴ, ὅτι κακίας τις ῥῆον μεταλαμβάνει ἢ ἀρετῆς. Εἰ γὰρ ἦν ῥῆον τὸ ἀρετῆς μετασχεῖν, ἐχρῆν καὶ τοῖς κακίστοις συνεῖναι τοὺς δυναμένους ταύτην χαρίσασθαι. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο δύσκολον, ἄμεινον ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι, καὶ φεύγειν τοὺς πονηροὺς. Εἰ γὰρ ἐκείνοι οὐκ ὠφελοῦνται, δι' ἣν αἰτίαν αὐτοὺς ζημιοῦσαι;

Cave putes alicujus esse pretii, quod ad virtutem non ducat, neque meliores reddat sibi deditos. Ad virtutem autem manu duceris, si virtute præditos sequaris, atque utare familiariter prudentissimis hominibus, sed libidine minime dissolutis, vita vero pacatis ac placidis maxime moribus, quibuscumque versari perutile, non cum contentiosis. Sciendum enim vere, citius vitiiis quam virtutibus capi. Si enim facilius foret virtutem adipisci, oportebat sane cum pessimis versari eos, qui hanc communitate possent. Cum vero id perdifficile sit, præstat tuto agere et improbos vitare. Siquidem vero nihil commodi referunt improbi, cur, quæso, tibi ipsi asferre damnum studes?

ΥΞΑ. — ΗΕΡΑΚΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

CDLXI. — HIERACI DIACONO.

Animum quam corpus excolere præstat. De societate bonorum.

Ἡ φύσις ἀνάγκη καὶ ὄροις δέδεται, ἢ δὲ προαίρεσις ἐλευθερίᾳ καὶ ἐξουσίᾳ τετίμηται. Τί τοιγαροῦν τὸ σῶμα καλλωπίζων, τῆς ψυχῆς ἀμελεῖς; Μυρία μὲν (44) ἐν μηχανήσῃ, τὸ εἶδεχθὲς σῶμα εὐμορφον οὐ ποιήσεις. Ῥῆον δὲ τὴν ψυχὴν εἰς αὐτὴν τοῦ κάλλους ἀναγάγοις, εἰ βούλοιο, τὴν κορυφὴν· καὶ τὸ μὲν, εἰ καὶ δυνατὸν ἦν, ἀνωφελὲς ἦν καὶ ἐπίφθονον· τὸ δὲ καὶ ὠφέλιμον, καὶ φθόνου κρείττον, καὶ βασκανίας ἀνώτερον. Εἰ δὲ νομίζεις δύσκολον εἶναι τὸ ἀναβῆναι ἐπὶ τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, μάλιστα μὲν εἰσὶν οἱ καὶ τοῦτο ἀνύσαντες, καὶ ἐκ τοῦ βυθοῦ

D Natura necessitati certisque est finibus astricta; arbitrium vero libertate ac potestate præditum est. Cur igitur corpus accurate exornans animam negligis? Tametsi enim innumerabilia moliaris, corpus deforme frustra formosum coneris reddere. At pronum est ac facile animam ad summum, si libet, pulchritudinis culmen adducere. Et illud quidem, quamvis fieri queat, inutile tamen sit et odiosum: hoc vero perutile et extra omnem invidiam odiumque positum. Si autem putes difficile esse, ut quis ad summum virtutis apicem pertingat,

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(44) Inter μὲν et ἐν iidem inserunt γάρ. Possix.

sunt tamen omnino, qui eo perveniant, atque e A malitiæ barathro ad virtutis verticem conscendere nitantur. Quod si difficile videatur, discede ab improbitate, et insiste via quæ ad virtutem ducit. Quod si adhuc modice distare videatur, noli existimare medicum. Id fiet si noxiis vitæ institutis neque uti ipse voles, neque iis qui utantur sis familiaris bonis contra viris ac negotiis teipsum dederis. Probos etenim, tametsi te oderint, fugere non oportet, at vero malos, etsi te ament.

CDLXII. — THEODORO AUGUSTALI.

Comitatem potius quam superbiam et fastum imperantibus convenire.

Non superbum elatumque ingenium ad imperandum cum fastu se dans reipublicæ gubernandæ, ut existimas, aptum est, sed mite potius ac facile omnibusque se ex æquo accommodans ingenium præferendum est. Illud quidem ferinum plane est ac viperinum : hoc contra aptum imperio, ac subditiis longe utilissimum. Neque enim fastu, sed prudentia præfactorum res subjectorum instaurantur. Ille enim utrisque parum tutus, hæc vero utrisque tuta : istis quidem si imperium ad popularem statum spectare creditur, his vero si dominandi [libidinem] amore, qui timorem vincit, permulent.

CDLXIII. — ALYPIO.

Theatra vitanda, ut libidinosi amoris scholam.

Theatri quisquis insano amore captus est, o optime virorum, insanus vicissim ac perditus sit amator. Illud itaque vitium declina, ne in hoc C incidas. Præstat enim morbum radices non agere, quam jactis jam radicibus avellere, quod quibusdam difficile, aliis vero etiam impossibile videatur.

696 CDLXIV. — DIOGENI DIACONO.

Amici non deserendi.

Cum germano sinceroque amore fiduciam habere sponderis, cur, quæso, amicos illos tuæ commissos fidei in apertum coniecisti periculum? Sed fortassis rudis ipse veræ es amicitiae, minime que perfectus hoc fecisti.

CDLXV. — ASCLEPIO.

Cedant arma togæ. Cicer. 1 Offic. et contra in Mureniana orat.

Quandoquidem ostendere fortasse cupis sapientiæ hujus mundi bellicam præstare fortitudinem, op- D ponis nobis oratorem dicentem : Quantum quod aperte, quam quod clam geritur, melius est ; et vincere aperto Marte, quam supplantando evertere, honorificentius existit : sic et honestius fuit ac laudabilius a Conone duce, quam a Themistocle muros Atheniensium constitui. Hic enim clam, ille victor eorum qui prohibuissent, effecit. Illud confirmo, neque hanc neque illam recipendam, sed sapientiam quidem illam, nisi divina scientia instruat, nihili æstimamus, illam autem vituperamus. Didicimus

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

'45) Post μέν addunt γάρ codd. Vat. 650 et Alt. Possin.

τῆς κακίας πρὸς ἄκρον ἐναθεθηκότας ἀρετῆς. Εἰ δέ σοι δύσκολον εἶναι τοῦτο δοκεῖ, καὶ ἀπόστηθι τῆς κακίας, καὶ ἄψιχί τῆς ἐπὶ τὴν ἀρετὴν φερούσης ὁδοῦ· τὸ γὰρ ἔτι μικρὸν ἑαυτοῦ διαφέρειν, οὐδεὶ μικρὸν ἡγεῖσθαι. Τοῦτο δὲ ἔσται, εἰ τοῖς μὲν πονηροῖς ἐπιτηδεύμασι μῆτε αὐτῶς χρῆσθαι βουλευθείης, μῆτε τοῖς χωρμένοις χρῆσθαι, τοῖς δὲ ἀγαθοῖς καὶ πράγμασι καὶ ἀνδράσι συνάψαις αὐτόν. Τοῦς μὲν γὰρ ἀγαθοῦς οὐδὲ μισοῦμενον φεύγειν χρῆ, τοῦς δὲ πονηροῦς καὶ φιλοῦμενον.

ΥΕΒ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΑΥΓΟΥΣΤΑΛΙΩ.

Οὐ τὸ ἀλαζονικὸν καὶ ὑπέροχον δεῖγμα ἀρχοντικού ἐστίν, ὡς ἡγῆ, φρονήματος, ἀλλὰ τὸ ἡμερον καὶ εὐπρόσιτον, καὶ τὸ πᾶν μετ' ἐπιεικείας προσφέρεισθαι. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ θηριοπρεπὲς καὶ ὀφιώδες, τοῦτο δὲ ἀρχικόν, καὶ τοῖς ὑπῆρχοις λυσιτελέστατον. Οὐ γὰρ ἀπὸ φρονήματος, ἀλλ' ἀπὸ φρονήσεως τῶν ἡγεμόνων τὰ τῶν ὑπῆρχῶν κατορθοῦται πράγματα. Τὸ μὲν γὰρ καὶ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἀρχομένοις σφαιερὸν, ἢ δὲ ἑκατέρωθεν, ἀσφαλές· τοῖς μὲν (45), εἰ τὸ ἀρχικόν ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον νεύειν ἀναπειθοῖεν· τῶς δὲ, εἰ τὴν ἐπιεικείαν τὴν ἡγεμονικὴν εἰς ἀγάπην μελίζονα τοῦ φόβου τυγχάνουσιν ἀπέσειον.

ΥΕΓ'. — ΑΛΥΠΙΩ.

Ὁ θεατρομανθῆς, ὧ βέλτιστε, ἐρωτομανθῆς γίνεταί. Φεύγε τοίνυν ἐκεῖνο, ἵνα μὴ τοῦτο τεχθεῖη. Ἄμεινον γὰρ μὴ ῥιζωθῆναι τὴν νόσον, ἢ ῥιζωθεῖσαν ἀνασπασθῆναι, ὅπερ τισὶ μὲν δύσκολον, τισὶ δὲ ἀδύνατον εἶναι δοκεῖ (46).

ΥΕΔ'. — ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τῆς γνησίας καὶ εὐκρινούς φιλίας τὸ ἀδελφῆς ἐγγυωμένης, δι' ἣν αἰτίαν αὐτῶς τοῦς ἐμπιστευθέντας σοὶ παρὰ τῶν φίλων εἰς προὔπτον ἐξρήψας κίνδυνον ; Ἄλλ' ἴσως φιλίας εὐκρινούς ἀγευστος ὢν καὶ ἀτέλεστος τοῦτο διεπράξω.

ΥΕΕ'. — ΛΕΚΑΗΠΙΩ.

Ἐπειδὴ δεῖξαι ἴσως βουλόμενος τῆς σοφίας τῆς κοσμητικῆς κρείττονα τὴν ἐν τοῖς πολέμοις ἀνδρείαν, ἀπετελίσας ἡμῖν τὴν ῥήτορα φάσκοντα· Ὅσῳ τὸ φανερώς τοῦ λάθρα κρείττον, καὶ τὸ νικῶντας ἢ παρακρουσαμένους πράττειν ὅτι οὐν ἐντιμότερον, τοσούτῳ κάλιον Κόνωνα τὰ τελεῖν στήσαι Θεμιστοκλέους. Ὁ μὲν γὰρ λαθῶν, ὁ δὲ νικῆσας τοῦς κωλύσαντας ταῦτα ἐποίησεν. Ἐκεῖνὸ φημι, ὅτι μάλιστα μὲν οὕτε ταύτην, οὕτε ἐκελεῖν ἀποδεχόμεθα· ἀλλὰ τὴν μὲν, εἰ μὴ κοσμηθεῖ τῇ θεῖα παιδεύσει, οὐδὲν εἶναι ἡγούμεθα· τὴν δὲ κακίζομεν. Ἄδικεῖσθαι γὰρ, οὐκ ἀδικεῖν μεμαθήκαμεν. Ἀνδρείαν δὲ ἡγούμεθα, τὴν κατὰ

(46) In fine ep. pro δοκεῖ solus Vatic. 650 ponit δοκῶ. Id.

τῶν δυσχερῶν ὑπεροψίαν, καὶ τὸ γενναίως φέρειν τὰ συμβαίνοντα. Εἰ δὲ χρὴ τι καὶ πρὸς τὸν ῥήτορα εἰπεῖν, εἴποιμ' ἄν· Ἄλλ' ὁ σοφία περιγενόμενος, ὡς ῥητόρων ἀριστε, δηλὸς ἦν ὅτι καὶ νικήσας, εἰ συνέβη, πολεμῶν περιεγένετ' ἄν μείζωνος· ὁ δὲ ἀνδρεία κρατήσας ἀδελὸς ἦν, εἰ σοφία περιεγένετο τοῖς ὅπλοις ἠττηθείς.

ΥΕΓ'. — ΖΗΝΩΝΙ.

Hermogenis episcopi laus, et modestæ humilitatisque commendatio. (Ut et supra epist. 358 et 448.)

Ἐρμογένης ὁ ἐπίσκοπος, ἀγαθὸς, εἰ καὶ τις ἄλλος γέγονεν, ἀνὴρ. Τραφεῖς γὰρ ἐν τοῖς τοῦ Χριστοῦ νόμοις, παιδευθεὶς δὲ ἐν τοῖς ἀποστολικαῖς παραδείγμασιν, ἐπισκοπῆς δὲ ἄξια καὶ φρονήσας καὶ πράξας, Β συνηθῶσαν (47) τῷ χρόνῳ τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν κέκτηται. Ὁ γὰρ τοῖς ἄλλοις τοῖς τὴν ἀρετὴν ἀσχοῦσιν ἀντορβαλεῖν μεμελετηκῶς φθόνος, τοῦτω διατὸ μέγεθος τῆς πραότητος καὶ τῆς μετριοφροσύνης οὐδ' ἀντιδέσφαι ἐτόλμησεν. Ἡ γὰρ πρὸς τὰ ἐνδοξότατα τῶν ἔργων σύντροφος ἀγρυπνία κοσμηθεῖσα τῇ ταπεινοφροσύνῃ, καὶ τὸν τῶν καλλίστων λυμεῖνα φθόνον κατεδουλώσατο. Εἰ τοῖσιν καὶ αὐτὸς κατ' ἔχνος ἐκείνου βαδίσαι προήρησαι, καθάπερ εἰς ἀρχετύπον τινα εἰκόνα ὄρων, σφράγιζε τὴν ἀρετὴν τῇ μετριοφροσύνῃ. Καλὴν γὰρ ἀσφάλειαν καὶ μέγιστον σήμαντρον τῷ ταμείῳ τῶν κατορθωμάτων ἐπιθήσει.

ΥΕΖ'. — ΗΑΙΑ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Non pudor est nil scire, pudor est nil discere velle.

Ἄν διδάσκειν μὲν μὴ δυνάμενος, μαθεῖν δὲ βουλόμενος ἀποδοχῆς ἐστὶν ἄξιος. Ὁ δὲ πρὸς τῷ μὴ εἰδέναι καὶ διδάσκειν ἐπαγγελλόμενος, ἐσχάτην ἀπαιδευσίαν νοσῶν, οὐδὲ μαθεῖν δυνήσεται, τοῦ δοκεῖν εἰδέναι χώραν μὴ παρέχοντος.

ΥΕΗ'. — ΣΕΡΗΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Superbi et elati deprimenti.

Εἰ ὡς ἠμφισβήτησας μὴ τυχόν, ἀλλὰ λαμπρῶς ἠττηθείς, νῦν χάριν δοκεῖς αἰτεῖν, δηλὸς εἰ τῷ τῆς χάριτος ὀνόματι λῦσαι τὰ κριθέντα περὶ ὡς ἐστίν. Εἰ δὲ λέγοις καὶ παρὰ τοῦ δικάσαντος ἠδικῆσθαι (τὸ μὲν ὡς δικαίως ἠττηθείς, ἕσσω λέγειν), τὸ δὲ, ὡς κέκριται, λέξω. Οὐδὲ γὰρ ἄν οὐδ' οὕτω κερμιμένον ἦν, τοῦ δικάσαντος ἀδεκάστου τυγχάνοντος, εἰ μὴ τὸ δικαίως προσῆν. Πλὴν ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ νικήσαι D τὴν χάριν δίδωμι, ὅς γε οὐδ' ἄν ἐξ ἀρχῆς ἠγωνισάμην, εἴγε καταγνοῦς σαυτοῦ συγγνώμην ἤτησας. Χρὴ γὰρ τὸ φρόνημα τῶν σφαλλομένων μὲν, μὴ οἰομένων δὲ ἐσφάλλαι, καθαιρεῖν γνωσιμαχοῦσι δὲ συγγνώμην νέμειν.

ΥΕΘ'. — ΗΡΩΝΙ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ.

Bonorum sodalitas grata.

Μὴ ὡσπερ ταῦρος καὶ ἀγέρωχος, καὶ ἀτιμαγέλας

VARIAE LECTIONES ET NOTAE.

(47) Inter συνηθῶσαν et τῷ χρόνῳ iidem codd. inveniunt συνακμάζουσαν· sed fortasse supplenda

enim Christiani accipere quam facere injuriam longe esse præstantius. Fortitudinem enim existimamus, rerum esse difficilem despicientiam, et eorum quæ accidunt tolerantiam. Quid vero oratori illi sit respondendum, sic habeto: O rhetorum præstantissime, quisquis sapientia superior evasit, magis inclarescit, quam victor qui pugnando evadit superior. Fortitudo autem vincens ignoratur, si prudentis armis superetur.

CDLXVI. — ZENONI.

Episcopus Hermogenes probus vir est, si quis alius. Educatus enim in Christi lege, exemplis autem institutus apostolicis, episcopo vero digna sentit et exsequitur. Temporibus vero accommodam famam et gloriam est consecutus. Invidia, quæ alios virtute præditos palam solet oppugnare, hunc ob ingentem minorum mansuetudinem, singularemque modestiam, ne aspicere quidem sustinet. Vigilandi enim clarissimis rebus gestis agnatum studium humilitate exornatum, optima quæque corrumpentem invidiam pedibus suis subegit. Quare si ejus incedere vestigiis stauisti, velut in imaginem ad vivum expressam intuens, obsigna virtutum ejus, veluti signaculo, humilitate. Pulchrum enim præsidium maximumque signum promptuario thesauroque recte factorum appendes.

697 CDLXVII. — ELIÆ PRESBYTERO

Docere qui nesciat, discere vero exoptat, dignus qui recipiatur. Qui vero et nihil scire et docere professus est summa inscitia laborans, neque discere commode poterit, quod locum non præbeat, ut scire videri queat.

CDLXVIII. — SERENO DIACONO.

Si non assecutus id super quo contendisti, sed manifeste superatus gratiam modo postulare videaris, apparet te conatum esse gratiæ nomine, quæ sunt judicata, irrita reddere. Si dices etiam a sententiam ferente injuriam fieri (idque ut jure convictus, mitto dicere), illud ut judicatum sit referam. Nihil enim sic judicatum fuerit, cum muneribus fuerit incorruptus, qui sententiam tulit, nisi id justum fuerit. Verumtamen nunc post victoriam gratiam do, qualem ab initio antequam certarem dedissem, si veniam postulasses. Oportet enim superbos animos, eorum qui superati sint, non tamen se victos existiment, deprimere, veniam vero respicientibus tribuere.

CDLXIX. — HERONI REMP. GERENTI.

Noli ut insolens armentumque deserens taurus,

fuerit conjunctio καὶ, quæ duo illa nectat nomina. Possit.

sic sacros relinquere conventus, sed maximo duc ornamento aggregari sanctis hominibus. Id enim non modo ornamento est, sed et præsidium tibi conciliabit, ne a fera captus videaris.

CDLXX. — HERMINO COMITI.

De Eusebii episcop. Pelusii vitii et simonia. (Supr. 50 et 121; lib. III, epist. 97 et 178 et 367; lib. IV, esset, significat Isid. lib. II, epist. 199 et 122; lib.

Si gravis, ut scribis, et illunis nox super Eusebii negotiis orta est: sequuntur enim calumnias pœnæ, nullas ad veritatem dijudicandam præbentes inducias, et delictis etiamnum ignoratis sententia in perniciem fertur adversus calumniatores, odioque flagrantes. Conflictæ vero accusationes, redargutionibus vacuæ, insontes rapiunt, decretis cum dedecore retractatis. Qui enim cum eo conversantur, in vitæ ipsius rationem inspicientes, et suam ad eandem componentes, calumnias a sontibus ad insontes transferre non dubitant. Hos quidem qui revera sunt improbi, propter largitiones absolventes, hos vero qui nolunt pecunia delationis jus habentes corrumpere, ignominia afficiunt. Si vero calumniari liceat, hi quidem maximorum criminum rei, auro pœnam exstinguunt. 698 Ahi non modo se defendentes, sed et causa meliore præditi, ut improbi capiuntur, quod pecuniis iniquas insidias vel non possint, vel nolint mitigare. Ad sacerdotium vero ducitur ab eo non virtute quisque ornatus, sed ut opibus abundans auro dignitatem illam emere præsumit, tametsi summe nequam sit. Quare si hæc, hisque plura majoraque committens Eusebius, nunquam pœnas dedit, condemnare noli negligentia Dei providentiam: quin potius ejus longanimitatem admirare, quæ ad pœnitentiam lapsos invitet. De plora vero impœnitentium duritiam, quæ illos ad acerbissima rapiat tormenta.

CDLXXI. — EUDÆMONI PRESBYTERO.

Ad virtutem fortitudinemque in adversa horiaur.

Quandoquidem tempus venit virtutis quidem specimen postulans, ostendens autem quantum [animi] fortitudine vulgo præstea, suscipe et lucro appone conflictam contra te accusationem, et tempori ad virtutem vocanti obtempera nihil degener, neque parum virile præ te ferens, quia potius tentationum victor cupias apparere.

CDLXXII. — POSIDONI PRESBYTERO.

Deum offendere summa est improbitas. (Sic infr. epist. 472.)

Deum summe honorandum offendisse, omni supplicio damnoque gravius est existimandum. Non equidem tantum fore ex supplicii dolore existimo, quantus erit pudor ex peccato, contra glorificantem, commisso proveniens, sed et arma ipsa, quibus fuere honorati, contra ipsum moventes, et honore contra honorantem utentes deprehendi, omnem id superat furorem. Illud quidem incomparabilem amentiam, hoc vero incurabilem etiam continet fu-

τὰς ἱεράς συνόδους ἀτίμαζε· ἀλλὰ μέγιστον ἤτοι κόσμον τὸ τοῖς ἀγίοις συναγελάζεσθαι. Τοῦτα γὰρ οὐ μόνον κόσμον, ἀλλὰ καὶ ἀσφάλειάν σοι προξενήσει, πρὸς τὸ μὴ θηριόλιπον γενέσθαι.

ΥΟ. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

epist. 451. De his et lib. I, epist. 241; lib. II, epist. 45.) Sibi nomen id Pii imposuisse, qui imperius III, epist. 178.

Εἰ δεινὴ, ὡς γέγραφας, καὶ ἀσέλγητος νῦξ τὰ πράγματα ἐπὶ Εὐσεβίου κατέχει· ἐπονεῖται γὰρ ταῖς διαβολαῖς αἱ τιμωρίαι, οὐδεμίαν ἀνακωχὴν εἰς τὸ διαγνωσθῆναι τὴν ἀλήθειαν παρέχουσαι, καὶ ἀγνοουμένων ἐτι τῶν ἐγκλημάτων ἢ ἐπ' ἄλλοις τῶν συκοφαντουμένων ψῆφος ἐκφέρεται· αἱ δὲ πεπλασμένοι κατηγοροῦντες ἐλέγχων χηρεύουσι ἀναρπάξουσι τοὺς ἀνευθύνους, τῶν θεσμῶν εἰς ἀκομίαν νεωτερισθέντων. Οἱ γὰρ περὶ αὐτὸν ὄντες πρὸς τοὺς αὐτοῦ βιάσποντες τρόπους, καὶ τὸν ἑαυτῶν ρυθμίζοντες βίον, ἐκ τῶν ὑπευθύνων τὰς διαβολὰς εἰς τοὺς ἀνεγκλήτους μεταφέρειν οὐ παραιτοῦνται· τοὺς μὲν ὄντως πονηροὺς μισθοδοσίαις ἀφιέντες, τοὺς δὲ μὴ πραγμαμένους τὸν ἔχοντα τὴν ἐξουσίαν τῆς μηνύσεως ἐπὶ τοῖς αἰσχίτοις καταγγέλλοντες. Διὰ γὰρ τὴ συκοφαντεῖν ἐξείναι, οἱ μὲν τοῖς ἀργαλειωτάτοις ὑπεύθυνοι χρυσῷ τῆς κολάσεως κρατοῦσιν. Οἱ δὲ μὴ μόνον καθαρεύοντες, ἀλλὰ καὶ πλεονεκτήμασι κομῶντες, ὡς πονηροὶ ἀλίσκονται· χρήμασι τὴν ἄδικον ἐπιβουλήν ἢ μὴ δυναθέντες, ἢ μὴ ἀξιώσαντες καταπραῖναι. Ἐπὶ δὲ τὴν ἱερωσύνην οὐχ ὀραστῆς ἀνάπλευς ἐκεταί, ἀλλ' ὅστις πλοῦτιν κομῶν, χρυσῷ τὴν ἀξίαν ἀγοράσαι προφίηται, κὰν τῆς ἀνωτέρας ἢ πονηρίας ἐμπλεως. Εἰ τοίνυν καὶ ταῦτα, καὶ τούτων κλειονάτε καὶ μείζονα δρῶν, οὐδέπω δίκην δέδωκε, μὴ καταψηφίζου ἀμέλειαν τῆς θείας προνοίας· ἀλλὰ τὴν μὲν μακροθυμίαν αὐτῆς θαύμαζε, τὴν εἰς μετανοίαν τοὺς πταίοντα καλοῦσαν. Τῶν δὲ μὴ μετανοούντων καταθρήνη τὴν ἀναλησίαν, τὴν εἰς πικροτάτας αὐτοὺς βασιάνους προάγουσαν.

ΥΟΑ'. — ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐπισθὴ ἤκει καιρὸς, ἀρετῆς μὲν ἐπίδειξιν ἀπειτῶν, δεικνύς δὲ ὅσον ἀνδρεία τῶν πολλῶν διενήνοχας, δέξαι ἀντ' ἄλλου τινὸς ἐρμαίου τὴν δραματορρηθείαν κατὰ σοῦ ἐπιβουλήν· καὶ καλοῦντι τῷ καιρῷ πρὸς ἀρετὴν, ἀκουσον, μηδὲν ἀγεννὲς, μηδὲ ἀνανδρον ἐκιδεικνύμενος, ἀλλὰ κρείττων τοῦ πειρασμοῦ ἀναφανῆναι παύμενος.

ΥΟΒ'. — ΠΟΣΕΙΔΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τὸ προσκρούσαι τῷ τετιμηκότι Θεῷ, πάσης συμφορᾶς καὶ τιμωρίας ἡγεῖσθαι χρὴ ἀργαλειώτερον. Οὐ γὰρ τοσοῦτον ἐγῶγε ναμίζω εἶσεσθαι πὸν ἀπὸ τῆς κολάσεως πόνον, ὅσον τὴν αἰσχύνην τὴν ἀπὸ τοῦ τῷ δοξάζαντι προσκρούσαι συμβησομένην· τὸ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ ὄπλα, δι' ὧν ἐτιμήθησαν, κατ' αὐτοῦ κινούντας ἀλῶναι, καὶ τιμῇ κατὰ τοῦ τιμήσαντος κεχρημένους φαρσίζησαι, πᾶσαν ὑπερβάλλει μανίαν. Τὸ μὲν γὰρ ἀνυπέροβητον ἄνοιαν, τὸ δὲ ἀνήκεστα

μανίαν ἔχει. Χρῆ τοιγαροῦν τοὺς ἱερωμένους, ὡς περ ἀνάκτορα, παντὸς τυραννικοῦ καὶ αἰσχροῦ πάθους ἀβάτους ἑαυτοὺς διατηρεῖν.

ΥΟΓ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Fugito peccata et famam, existimationeque malum facile sedabis.

Ἐκ τῶν πραγμάτων ὡς τὰ πολλὰ αἱ φῆμαι φύνται· αἱ μὲν οὖν ἀληθεῖς οὐ βράδιως, τάχα δὲ οὐδ' ὄλως σβέννυνται. Αἱ δὲ ψευδεῖς, καὶ παρὰ τῶν ἐχθρῶν φθόβου ἔνεκεν πρᾶττόμεναι, ὡς τὰ ἀράχθεια ὑφάσματα, θάπτον διαλύονται. Πέπαιστο τοίνυν τῶν ἀτόπων πράξεων· εἰ δὲ μὴ, μὴ ἀγανάκτει κατὰ τῆς φήμης, ὡς πανταχόσε κωμφοδούσης. Οὐδὲ γὰρ οἶόν τε ρίζης (48) κλάδους μὴ ἀναφύναι.

ΥΟΔ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Hominem iniquum et injuriosum admoneri vult.

Πιστεύω, ὅτι· εἰ γνώη παρὰ τῆς σῆς ὁσιότητος ὁ τῆ ἑαυτοῦ ἐπιτρέπων δυνάμει, ὅτι, σὺν Θεῷ φάνει, τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τῆς ἀνωθεν βοήθειας ὑχυρωμένης, καὶ τῶν νόμων ἐβρωμένων, οὐδεὶς παρὰ τὸ δίκαιον ἐκδιάσασθαι τὸν πένητα ἐφ' ὕθει τῆς Ἐκκλησίας τῆς ὀρεγούσης τοῖς ἀδικουμένοις τὴν χεῖρα δυνήσεται, ἀποστήσεται· τῆς κατὰ τοῦ πένητος ἀδικίας, μᾶλλον δὲ τῆς καθ' ἑαυτοῦ. Οὐ γὰρ τοσοῦτον ὁ πάσχων (τέως γὰρ οὕτως εἰρησθῶ), ὅσον ὁ δρῶν ἀδικεῖται.

ΥΟΕ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Virtuti potius veræ quam orationi fucatæ studendum.

Πρώην μὲν ἐτέρων ἤκουον, νῦν δὲ ἑγνων δεινότατον ὄντα σε ῥητορθεύειν· ὅς ἐπὶ πράξεσιν οὕτω παρανόμοις καὶ πονηραῖς λόγων εὐπρέπειαν ἐχόντων οὐκ ἠπόρησας. Ἄλλ' οὐχ ὁ τέχνη τάληθοῦς περιγεγόμενος, ἐπίνων ἄξιος, ἀλλ' ὁ τῆ ἀληθῆς ἀτέχνως φράζων. Ἀφήμενος τοίνυν τῆς δεινότητος, ἔχου τῆς ἀληθείας, καὶ τὸν βίον τὸν σαυτοῦ πρὸς ταύτην βλέπων βύθμιζε. Εἰ γὰρ καὶ ἀνθρώπους παραλογίσασθαι δυνήθεις, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα δὲ παρ' αὐτοῖς ἐφωράθης, ἀλλὰ τὸν ἀπαραλόγιστον οὐ φενακίσεις κριτήν.

ΥΟΖ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ, ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Ad bonam frugem eos invitat, ut et supr. epist. 311, 445.

Ἐνέτυχον ἀγίῳ ἀνδρὶ, ᾧ ἔργον ἐστὶ τὸ ὑπὲρ τῶν παιόντων ἰκετεῦειν τὸ θεῖον (ἴστε δὲ ὃν λέγω), καὶ εἶδον ὑπόθεσιν αὐτῷ δακρύων ἀνάων τὸν ὑμέτερον γεγενῆσθαι βίον. Αἰσχυρόμενος γὰρ ἐπὶ τοῖς παρὰ πάντων περὶ ὑμῶν κωμφοδουμένοις, ἔλεγε τοῖς παρακαλεῖν πειρωμένοις· « Ἀφετε, πικρῶς κλαύσομαι, μὴ κατασχέετε παρακαλεῖν με. » Εἶτα ὡς ἀνευσεσεν ὀλίγον ἐκ τῶν ὀρήνων, οὐκ οἶδ' ὅ τι ἐνοήσας (οὐ γὰρ ἀσφαλὲς τῶν ἀδῆλων κατατολμᾶν), ὡς περ ἐνθους γενόμενος, καὶ εἰς οὐρανὸν ἀναβλέψας, ὡς αὐτὸν ὁρῶν τὸν πάντων Δεσπότην, ἐβόησεν· « Δόξα

forem. Decet itaque sacris delictatos veluti templā omnis tyrannicæ fœdæque perturbationis expertes se conservare.

CDLXXIII. — ΜΑΡΩΝΙ.

Fama nascitur plerumque ex ipsis negotiis, quæ, si vera existit, non facile, forte etiam non omnino exstinguitur. Falsa contra ab hostibus fere odii causa conficta, instar telæ arancarum cito interit. Quamobrem desine absurde agere, alioquin famam existimationemque tui accusare noli, quasi ubique perstringaris. Nec enim fieri potest quin e radicibus rami pullulent.

B 699 CDLXXIV. — ISIDORO EPISCOPO.

Credo, si quis tuæ se committens potestati, a tua sanctitate cognoscat, quod, ut cum Deo loquar, cum Ecclesia cœlesti auxilio muniatur, legesque valeant, nullus per contumeliam Ecclesiæ manum læsis tendentis præter fas et jus pauperi vim inferre poterit, sic unusquisque ab injuria contra pauperes magis quam contra se abstinerebit. Neque enim tantum is qui accipit injuriam, ut alias docuimus, quantum qui facit sibi ipsi nocet.

CDLXXV. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

C Nuper ex alio audivi, nunc etiam cognovi, optimum te dicendi esse artificem, qui de rebus adeo legi contrariis atque improbis verba dictionemque ita composueris, nihil ut desideraretur amplius. Sed neque qui veritatem arte superat laude sibi dignus, sed qui eam sine fuce et arte eloquitur. Quamobrem missa dicendi illa gravitate, da operam veritati, ad eamque respiciens tuam compone vitam. Etsi enim dicendo circumvenire potes homines, quamvis ab illis deprehensus, eum tamen quem ratio nunquam fugit, judicem fallere nunquam possis.

CDLXXVI. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ ΕΤ ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Occurri nuper viro sancto, cujus officium sit Deum pro delinquentibus suppliciter orare (nostri quem dicam), et videbam materiam illi perpetuo lacrymandi oblatam vestram ob vitam. Pudore enim ille suffusus super his quæ de vobis accusatores commemorant, iis qui consolari conabantur, sic ait : « Sinite miserabiliter doloem, neque solari me desistite. » Deinde ubi se nonnihil a lacrymando collegit, nescio quid cogitans (neque enim incerta aggredi tutum est), veluti Numine affatus, cœlumque aspiciens, quasi omnium videret Dominum, sic

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(48) Inter ρίζης et κλάδους recte codd. Vat. 650 et Alt. inserunt : ούσης. POSSIN.

exclamavit : « Tibi, Rex, gloria, gloria tibi sit. Quantæ patientiæ tibi pelagus? quantum avertens malum depellensque thesaurus es? Quot tuo nomine ex obscuris atque ingloriis clari illustresque facti, honore contra te, qui honorasti ipsos, sunt abusi, audentque non audenda, sacraque conviciis proscindunt, peccantes venia etiam indigna. » Quare nisi hic pro aliis orans, et pro vestris etiam delictis Dei patientiam longanimitatemque precibus fatigarit, quis, quæso, supplex pro vobis fuerit? quis deprecabitur? equis assistet? Cogitantes itaque quo malorum deveneritis, a flagitiis abstinete.

700 CDLXXXVII. — OLYMPIO ET ISIDORO.

Quis vere sapiens. (Vide epist. 497.) Virtus cum doctrina jungenda. Illa fructus est instar, hæc foliorum. φύλλον unde dictum.

Sapientem equidem nomino, non qui promptus in lingua habeat poetarum rhapsodias, disertæve oratorum orationes, aut philosophorum tricas, ut existimas, sed qui mores excolat, vitamque compositè degat. Hunc non extolli hisce puto: talem enim nec ab illis deturbari præcipitemque dari posse existimo. Improbitas enim dicendi sibi arrogans peritiam longe graviora quam inscitia, mala patrat. Miraris tu quidem id a me pronuntiari; testem dabo Thucydidem, cujus hæc verba sunt: « Imperitia modestiæ conjuncta utilior est industria cum libertate conjuncta. Ac plerumque qui humilioris sunt ingenii, melius quam solertiores reipublicam administrant. » Itaque si nec ingenii dexteritatem ille recepit (damno malo enim est non recte illud colentibus), multo minus ab externa disciplina ceu digna sermone censebimur, ubi mores fuerint dissoluti. Quare si utraque obvenerint, prudentia et recta institutio, hoc est, mores dicendique facultas, bene res habet; si vero alterum desit, melius eligendum est. Testatur id etiam Plato, quo solo in ore assidue gestando gloriaris. Ait enim: « Animas optime a juventute institutas, si malum nanciscantur præceptorem, valde malas reddi, » magnamque injustitiam meramque improbitatem ex falsa inveterataque natura corrupta educatione fieri, naturam vero imbecillum magnorum quæ nec bona sint nec mala, causam interdum existere. Quamobrem si historicus summus, princepsque philosophorum mores orationi et vitæ consuetudinem omnigenæ doctrinæ antepondere visi sint, quid, quæso, absurdum est asseri a me fructum foliis magis esse necessarium? Fructum autem virtutem esse dicimus; folia vero frondesque bene dicendi esse facultatem. Folia quidem ornatum arbori afferunt agitata, at vero qui quæritur, fructus existit, cujus gratia illa adnascantur. Et hinc forte [a Græcis φύλλον ἀπό τοῦ φύλαττειν a custodiendo] nomen sortiatur.

CDLXXXVIII. — EIDEM.

De Zosimi et sodalium vitiiis. (Infr. epist. 482.) Veritas quanti æstimanda.

Valde tu quidem admiraris, quæ nuper ad te

σοι, βασιλεῦ, δόξα σοι. Πόσης μακροθυμίας πηλαγὸς παρὰ σοί! πόσης ἀνεξικακίας θησαυρὸς! Οἱ δὲ τὸ ὄνομα τὸ σὸν ἐξ ἀφανῶν καὶ ἀτίμων λαμπροὶ καὶ περιβλεπτοὶ γεγονότες, τῇ τιμῇ κατὰ σοῦ τοῦ τιμηκόςτος κέχρηται, καὶ τολμῶσιν ἀτόλμητα, καὶ ἐνυβρίζουσιν εἰς τὰ ἄγια, συγγνώμης ἀμαρτάνοντες μείζονα. » Εἰ τοίνυν καὶ ὁ ὑπὲρ τῶν ἄλλων προσθεύων, διὰ τὰ ὑμέτερα πταίσματα τὴν θεῖαν ἐξεπλάγη μακροθυμίαν, τίς ὑπὲρ ὑμῶν ἰκετεύσει; τίς προσθεύσει; τίς παραστήσεται; Ἐννοοῦντες οὖν, οἱ τῶν κακῶν ἔστε, παύσασθε ἀσύγγνωστα πταίνοντες.

YOZ'. — OAYMHIO, IΣIAΔPΩ.

Σοφὸν ἐγώ γε ἠγοῦμαι οὐ τὸν τὰς τῶν ποιητῶν βραχυβδίας, καὶ τὰς τῶν ῥητόρων δεινότητας, καὶ τὰς τῶν σοφῶν τερθρείας, ὡς νομίζεις, ἐπὶ γλώττῃ; ἔχοντα, ἀλλὰ τὸν τὸ ἦθος ἐξασκήσαντα, καὶ τὸν τρόπον ἐυθμίσαντα. Τὸν γὰρ τοιοῦτον οὐδ' ὅτ' ἐκείνων ἐκτραχηλλίξεσθαι οἶμαι. Πονηρία γὰρ τὴν τοῦ λέγειν ἐμπειρίαν προσλαβοῦσα, πολλῷ ἀργαλέωτερα τῆς ἀμαθίας ἐργάζεται κακὰ. Εἰ δὲ θαυμάζεις τὸ εἰρημένον, ἐγγυήσεται Θουκυδίδης λέγων: « Ἀμαθία μετὰ σωφροσύνης ὑφελιμώτερον, ἢ ὕεξιότης μετὰ ἀκολασίας. » Εἰ τοίνυν οὐδὲ τὴν εὐφυίαν ἐκείνος ἀεδέξατο (πρὸς κακοῦ γὰρ γίνεται τοῖς μὴ καλῶς αὐτὴν γεωργοῦσι), σχολῇ γε περὶ τῆς ἔξωθεν παιδείσεως ἀποφανοῦμεθα ὡς ἀξίας λόγου, ὅταν ὁ τρόπος ἀκόλατος εἴη. Εἰ μὲν οὖν ἀμφοῦν συνέβαινε, φρόνησις τε καὶ παιδείσεως, τουτέστι, τρόπος καὶ λόγος, εὖ ἂν ἔχοι. Εἰ δὲ θάτερον λείπεται, ἀμεινον ἐλέσθαι τὸ κρεῖττον. « Οὐτὶ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἐγγυήσεται καὶ Πλάτων, ὃν αὐτὸς καὶ μόνον ὀνομάζων ἐναδρόνη. Φησὶ γάρ: « Φημὶ τὰς ψυχὰς τὰς εὐφροσύναις κακῆς παιδαγωγίας τυχοῦσας, διαφερόντως κακῶς γίνεσθαι. » καὶ (49) τὰ μεγάλα ἀδικήματα, καὶ τὴν ἄκρατον πονηρίαν ἐκ φαύλης, ἀλλ' οὐκ ἐκ νεανικῆς φύσεως, τροφῇ διελλυμένης γίνεσθαι: ἀσθεὴ δὲ φύσει: μεγάλων οὐτε κακῶν, οὐτε ἀγαθῶν αἰτίαν ποτὲ ἔσεσθαι. Εἰ τοίνυν καὶ ὁ τῶν ἱστοριογράφων ἄριστος, καὶ ὁ τῶν φιλοσόφων κορυφαῖος τὸ ἦθος τοῦ λόγου, καὶ τὸν τρόπον τῆς πολυμαθίας προκρίνοντες ὠφθησαν, τί ἀποπὸν φημι, τὸν καρπὸν λέγων ἀναγκαῖα τὸν τῶν φύλλων ἠγεῖσθαι; Καρπὸν μὲν γὰρ ὀρίζομαι εἶναι τὴν ἀρετὴν, φύλλα τὴν εὐγλωττίαν. Ποιεῖ μὲν οὖν τινα κόσμον τῷ δένδρῳ (50) τὰ φύλλα περισιτάμενα, ἀλλ' ὁ καρπὸς ἐστὶν ὁ ζητούμενος, δι' ὃν καὶ τὰ φύλλα γεγένηται. Καὶ ἴσως οὕτω κέκληται παρὰ τὸ φυλάττειν αὐτόν.

YOH'. — TQ AYTO.

Αὐτὸς μὲν λαν ἐξεθαύμασας τὰ πρῶην ἐπιστα-

VARÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(49) Καὶ ἰιδem mutant in ἦ. Possint.

(50) Inter δένδρῳ et τὰ inserunt καὶ ἰιδem codices. Id.

λέντα· κινδυνεύεις δὲ αὐτὰ ἀνατρέπειν τῷ γεγρα-
φέναι, δι' ἣν αἰτίαν Ζώσιμος, καὶ Εὐστάθιος, καὶ
Μάρων μῆτε λόγῳ, μῆτε βίῳ διαπρέποντες, ἀλλ'
ἀπαιδευσίαν ἐσχάτην ἐν ἑκατέρῳ νοσοῦντες, καὶ
κωμῳδία καὶ γέλωσ πᾶσι προκείμενοι, δοκοῦσιν εἰς
ἱερωσύνην τελεῖν. Ἐγὼ δὲ ἀπλήν καὶ σαφῆ τὴν ἀπο-
λογία ἀποιήσομαι. Εἰ μὲν γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν τὸν λόγον
ἐποιήσαμην, τὴν ἀρετὴν τῆς παιδείσεως προκρίνων,
εἰκότως ἂν με εἰς ἀνάγκην ἀπολογίας κατέστησας·
εἰ δὲ προσῶπων μὲν λόγος ἦν οὐδείς, αὐτὸ δὲ τὸ
πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ ἐδασανίζετο· ὡς καὶ αὐτὸν σε
ἐκπλαγέντα, ὡς ἔφησ, τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀλήθειαν
τῶν γεγραμμένων, μείζους ἢ κατ' ἐμὲ ἐπαίνους ὑφῆ-
ναι. Τί δῆποτε νῦν ἀνθρώπους ὅπως δῆποτε βιοῦντας
εἰς μέσον προῦθησας, ἐξελέγχειν τὰ πρῶτην γραφέντα
ἐπιχειρῶν; Οὐδὲ γὰρ εἰ μυρίων ἔκεινοι γέμοσι
κακῶν, καὶ πάντας ἀπέκρυψαν, ὡς γέγραπας, ταῖς
παρνομαίαις, ἤδη ὁ λόγος ὁ παρ' ἡμῶν ὁ τῆ ἀληθείᾳ
ὠχυρωμένος ἀνατραπήσεται. Ἄλλ' ἔκεινοι μὲν ἤδη
τοιοῦτοί εἰσι μετὰ τοῦ κωμῳδεῖσθαι, καὶ δίκην ἀν-
οπιστον δῶσουσιν· ἡ δὲ ἀλήθεια διαλάμψει μεζόνως,
οὐ παρ' ὀλίγων πονηρῶν ἐλεγχομένη, ἀλλὰ ταύτη
μάλιστα λαμπροτέρα γινομένη, ὅτι τοὺς μὴ ἐρῶντας
αὐτῆς, δυσκλεεῖς ἀποφαίνουσα, τοὺς ἐραστὰς εὐκλεε-
στάτους ἀπεργάζεται.

ΥΘΨ. — EYTONIQ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Multi merentur nomen et non habent, sed multi famam habent, quam non mereantur. Invidia boni iere laborant.

Πόσους οἶε τῶν ἀνθρώπων ἀνωνύμους καὶ ἀδίζους
εἶναι πολλῶ σπουδαιότερους γεγεννημένους τῶν ἄδο-
μένων; τῷ τοὺς μὲν ποιητῶν τυχεῖν καὶ λογοποιῶν,
τῶν πᾶν τὸ πραττόμενον μὴ πρὸς τὴν ἀλήθειαν κρι-
νόντων, ἀλλὰ πρὸς ἣν εἶχον εὐνοίαν ὑπολαμβανόντων,
καὶ τὸ κατορθωθὲν οὐρανόμηκες ποιούντων· τοὺς δὲ
μὴ ἐσχηκέναι τοὺς ὑμνήσαντας διὰ φθόνον, ὅπερ
ταῖς λαμπραῖς πράξεσιν ἀκολουθεῖν εἴωθεν. Ἐνταῦθα
μὲν οὖν εἰ καὶ ἔδοξαν οἱ μὲν ἀνακακηρύχθαι, οἱ δὲ
σεσιωπῆσθαι, τοῦ κόσμου λοιπὸν εἰς τέλος ἐπειγομέ-
νου, ἔκεισε τοὺς ὄντας λαμπροὺς καὶ ἐνδόξους ὑπό-
μεθα, τῆς θείας δίκης οὐκ ἀνεξομένης ἐκ τῆς τῶν
ἀνθρώπων δόξης ἐνεγκεῖν τὴν ψήφον, ἀλλ' ἐκ τῆς
οἰκείας, τῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἀδιαπτώτου. Μὴ οὖν
ὀλιγωρεῖ, εἰ οὐρανοπολίτης ὢν τὰς τῶν φθονούντων
σοι γλώττας αἰχμῆς νεγκόνου ἔξυτέρας αἰσθάνῃ κατὰ
σαυτοῦ φερομένης, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μάλιστα λαμπρό-
τερος ἔσεσθαι προσδόκησον.

ΥΠ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Virtutis studium proconii spe alitur. Spes bona dat vires.

Ἴσθι, ὅτι τοῖς τῆς ἀρετῆς πόνοις ἐκ πρώτης μέχρι
τελευτῆς ἐγκαρτερῆσαι οὐχ οἶδόν τε, μὴ τῆς προσδο-
κίας τῶν γερῶν κίραναμένης ἡρέμα τῷ ἰδρῶτι, καὶ
κατὰ βραχὺ ἀλύπως τε καὶ κόψως, καὶ τρόπον
τινὰ μετ' εὐφροσύνης παραπεμπούσης ἐπὶ τὸ τῶν
ἀγῶνους τέλος. Εἰ τοίνυν θεάσοιο ἀνθρώπων τοὺς
πόρους τῆς ἀρετῆς, τὰς τῆς τρυφῆς τοῖς ἐχέφροσιν
ἤζοντάς, φεύγοντα, ἴσθι ὅτι ἐλπὶς αὐτῷ χρηστῆ οὐκ
ἀνοεῖ.

A conscripsi, propius ut nihil sit quam ut reponas,
quidnam sit causæ, cur Zosimus, Eustathius et Ma-
ron neque oratione, neque vivendi instituto com-
positi sint, sed extrema inciticia in utroque pec-
cantes, cum acri reprehensionis obnoxii, tum ludi-
brio expositi ad sacerdotium temere irruperint.
Equidem simpliciter sincereque defensionem insti-
tuam. 701 Siquidem enim de ipsis sermone in-
stitui virtutem disciplinæ præferens, jure optimo me
ad mei defensionem compulisti; si vero persona-
rum nulla erat ratio, negotium vero ipsum per se
diligenter examinabatur, ut ipse admiratus, quod
aiebas, pulchritudinem et veritatem scriptorum,
majores quam mereor laudes contexeres, quidnam
sane jam homines quomodocunque viventes in me-
B dium protulisti, redarguere scripta nuper aggressus?
Non enim si infinitis illi sunt referti malis, et, ut
scripsisti, cunctos sceleribus suis obscurant, jam
oratio a nobis veritate firmata subvertetur. Verum
illi tales post reprehensionem etiam intolerandam
luent pœnam. Ipsa autem veritas magis elucescet,
non a paucis improbis reprehensa, sed hoc ipso
clarior facta, quod vos hostes inglorios ostendens
amatores celeberrimos efficiat.

CDLXXIX. — EUTONIO DIACONO.

Quotnam putas homines sine fama ignotosque
vivere virtutis magis studiosos clarioresque, quam
C hi quorum decantantur nomina? Hi enim nacti qui-
dem sunt poetas atque historicos, res gestas omnes
non ex vero, sed animi benevolentia in majus pro-
vehentes, et quidquid recte factum in cœlum lau-
dibus extulerunt. Illi contra ob invidiam (quæ il-
lustria plerumque stipare facta consuevit) minime
consecuti qui prædicarent. Hic igitur etsi videantur
hi quidem prædicari, illi vero silentio premi,
mundo tandem ad finem deducto, illic revera claros
et gloriosos videbimus, Dei justitia non sustinente
suffragium ferre ex hominum, sed ex propria sin-
cera atque erroris experte sententia. Cave igitur
agas ignave, si cœli existens incola tibi invidentium
linguas acuto cuspidē acutiores pridem in te jaci
D sentias, sed per hæc potius clariorem te fore con-
fido.

CDLXXX. — EIDEM.

Scito fieri non posse ut quis ab exordio ad finem
usque labores pro virtute susceptos constanter to-
leret, nisi præmiorum admista exspectatione sudori
paulatim, et cito, indolenterque ac leniter, ac modo
quodam cum hilaritate præmissa usque ad certami-
num extremum. Si itaque hominem videris virtutis
labores (quæ prudentibus deliciosæ voluptates
existunt) fugientem, noveris bonam illi spem non
relinqui.

702 CDLXXXI. — EIDEM.

A

ΥΠΑ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

De corruptis sacerdotum quorumdam moribus. (Conf. epist. 532.)

Terribile nunc, et valde quidem terribile est ad sacerdotium pertingere. Alterum enim horum accidere solet : aut juxta veteres et apostolicos canones viventem invisum esse, insidiisque appeti ab iis qui nunc per apparentem uxam et illegitimam consuetudinem, tanquam Dei servant legem, recteque viventes expellunt ; aut submittentem se, et propria neglecta salute, multis aliis offerre offendiculum, quo duplici nomine ingentes sunt pœnas daturi. Felicem itaque nomino, qui hoc captus non sit amore. Si vero non captus ordinetur, primum servet proprium oportet, magnaue loquendi libertate, antiqua atque apostolica renovet decreta, ne sacerdotium hunc propinantibus, omniaque et dicere et facere licere sibi opinantibus, in vitis cooperetur. Præstat enim insidiis appeti ac rejici, quam id genus aggregari hominibus.

CDLXXXII. — LAMPETIO EPISCOPO.

De improbitate Zosimi, sociorumque : pro iis orandum. (Supr. epist. 437, 440.)

Deplorare, non conviciari debes Eusebium, Chæremona et Zosimum, improborum, ut scribis, summus, ac malitia nemini concedentes. Quod si Eustathius cum Marone iisdem insistentes vestigiis vinci nondum potuerunt, excedentque et illi iniquitate, ad vota ac preces vertamur, ut utrisque respiciendi in viamque redeundi facultatem, veluti e machina respiciens eos, Deus largiatur. Fortasse enim, etsi repugnare tot tantisque nequeant tentationum certaminibus, saltem aliqua illis consolatione tantis eorum probationibus obveniet.

CDLXXXIII. — THEODORO SCHOLASTICO.

Ut vires desint, voluntas laudanda. (Confer similem epist. 23.)

Maximis vinci laudationibus non indecorum iis, qui dicendo adæquare orationes nequeant, nec æquam dignitate inferioribus facultate etiam concedere. Qui enim laudare contendit, victus autem est, propositi seu voluntatis laude condecoratur. Quare si rusticitatis infamiam abjicere stat sententia, contentemus et illos laudare, quorum laus major est, quam verbis queat exprimi. Præstat enim orationibus victos ob consilium voluntatemque laudari.

703 CDLXXXIV. — EIDEM.

Belligerandi et societatis bellicæ discrimen. (Supr. epist. 285, eadem est initio.)

Longe tutius est non belligerare, quam belli societatem inire. Illud enim otium negotii expers affert ; hoc vero sæpenuero cogit una cum sociis in hostem pugnare, tametsi bellum injustum susceperint, et injustam gratiam pro justa rependere.

CDLXXXV. — ISCHYRIONI.

Spretis mundanis et caducis, cælestibus studendum ; et de illo Ecclesiastæ : « Vanitas vanitatum, et omnis vanitas ». »

Videris ignorare tenebras vitæ mortalium in ima-

¹ Eccl. 1, 2.

Φοβερόν ἐστὶ, καὶ λίαν φοβερόν τὸ εἰς ἱερωσύνην νυλὶ τελέσαι. Δουὸν γὰρ αὐτῷ θάτερον συμβῆσεται ἢ κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ ἀποστολικούς κανόνας ζῶντα μισηθῆναι καὶ ἐπιβουλευθῆναι παρὰ τῶν τῆν νυλὶ ἐπιπολάσασαν ἐπιβλαβῆ καὶ παράνομον συνήθειαν ὡς νόμον θεοῦ φυλαττόντων, καὶ τοῖς ὁρθῶς βιούντας ἐξοστρακίζόντων ἢ ὑποκατακλίναντα λαυτόν, καὶ τῆς ἐαυτοῦ ἀφειδήσαι σωτηρίας, καὶ ἄλλοις πολλοὺς σκανδαλίσαι, ὑπὲρ ὧν καὶ δίκας σφοδρότατας δώσει. Μακάριον μὲν οὖν τὸ μὴδὲ ἀλῶναι περὶ τῷ τοιούτῳ ἔρωτι. Εἰ δὲ μὴ ἀλοὺς χειροτονηθῆι, ἐχέσθω τοῦ προτέρου σχολοῦ, καὶ μετὰ παρήρηλας τὰ ἀρχαία καὶ ἀποστολικὰ πράγματα ἀνανεοῦται, μὴ τοῖς νῦν προπίνουσι τὴν ἱερωσύνην, καὶ πάντα καὶ λέγειν καὶ πράττειν ἐξεῖναι αὐτοῖς νομιζουσι, εἰς τὰ πταίσματα συμπράττων. Κρεῖττον γὰρ τὸ ἐπιβουλευθῆναι καὶ ἀποχειροτονηθῆναι, τοῦ μετὰ τοιούτων ἀνδρῶν τετάχθαι.

ΥΠΒ'. — ΛΑΜΠΗΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

ΥΠΒ'. — ΛΑΜΠΗΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Οὐ κωμωδεῖν, ἀλλὰ καταβρηνεῖν ἐφέλεις Εὐστάθιον τε καὶ Χαίρημονα καὶ Ζώσιμον, τοὺς, ὡς γέγραφας, κορυφαίους τῶν κακῶν, καὶ μηδὲν ὑπερβολὴν καταλείψαντας. Εἰ δὲ καὶ Εὐστάθιος καὶ Μάρων τοῖς ἔχουσιν αὐτῶν ἀκολουθοῦντες, σὸδέπω μὲν ἀμιλληθῆναι δεδύνηνται, δῆλοι δὲ εἰσι καὶ ὑπερβόλουμοι : εἰς εὐχὴν τρεφομένη, ὥστε κάκεινους καὶ τοῦτοις μεταγνώσιν ὡσπερ ἐκ μηχανῆς τιος ἐπιφανῆναι. Τάχα πως εἰ καὶ μὴ ἀναμαχέσασθαι δυναθῆεν τὰς τοσαύτας καὶ τηλικαύτας ἤττας, ἀλλὰ κἰν παραμυθία τις αὐτοῖς ἐν τοῖς δαινοῖς ἐκείνοις βασανστηρίοις τεχθεῖη.

ΥΠΓ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

ΥΠΓ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Οὐκ αἰσχρὸν τῶν μεγίστων ἐγκωμίων ἠτάσθαι, οἷς ἐξιῶσκι τοὺς λόγους οὐχ οἶόν τε : οὔτε μὴν δίκαιον, τῆς ἀξίας ὑστεροῦσιν, ἤδη καὶ τὸ κατὰ δύναμιν ἐλλείπειν. Ὅ γὰρ ἐπαίνεσαι φιλονεικῆσας μὲν, ἤτηθεῖς δὲ, τῇ τῆς προαιρέσεως δόξῃ κεκόσμηται : Δ εὐκόων εἶγε σκαλιότητος ἀδοξίαν ἀπορρίψασθαι βουλόμεθα, πειρώμεθα κάκεινους ἐπαίνειν, οἷς ὑπὲρ λόγους ὁ ἔπαινος. Ἀμείνον γὰρ ἐν τοῖς λόγοις ἤτων μένους τῇ τῆς προαιρέσεως καλλῶντίεσθαι εὐγνωμοσύνη.

ΥΠΔ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

ΥΠΔ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Πολλῶ ἀσφαλέστερον τὸ μὴ πολεμεῖσθαι τοῦ συμμαχεῖσθαι. Τὸ μὲν γὰρ ἡσυχίαν ἔχει ἀπάργματα, τὸ δὲ ἀναγκάζει συμπολεμεῖν πολλάκις τοῖς βοηθήσασσι, καὶ εἰ ἀδίκως πολεμοῖεν, καὶ χάριν ἀδίκων ἀντιδικαίας ἐκτείνειν.

ΥΠΕ'. — ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ.

ΥΠΕ'. — ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ.

Ἔοικας ἀγνωεῖν τῆς βιωτικῆς φωντασίας τὸν ἴ-

φον, καὶ τῆς θείας φιλοσοφίας τὸ φῶς. Οὐκοῦν ἓνα ἄ
 σοι τῶν ἑκατέρου πράγματος πείραν εἰληφότων χρη
 μάρτυρα ἀξιόπιστον παραγαγεῖν· ἡμῖν γὰρ ἴσως
 οὐ πεισθήσῃ. Τίνα οὖν ἡγῆ ἀξιόχρεων; Βούλει τὸν
 Σολομῶνα εἰς μέσον ἀγάγωμεν; Οὗτος γὰρ ἦν ἱκα
 μὲν τῶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἔρωτι κεκράτητε,
 μέγιστά τε αὐτὰ ἠγεῖτο, καὶ θαύματος κρείττονα,
 καὶ πᾶσαν περὶ αὐτὰ τὴν φροντίδα ἔστρεψε· λαμπρὰς
 μὲν οἰκοδομούμενος οἰκίας, χρυσίον δὲ συνάγων· καὶ
 μουσικούς μὲν χορούς συγκροτῶν, τραπέζοιων δὲ
 γένη καὶ μαγεῖρων κτώμενος· καὶ τὴν ἀπὸ τῆς
 ἐσθῆτος τρυφήν, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν παραδείσων τέρψιν,
 καὶ τὴν ἀπὸ τῶν λαμπρῶν σωμάτων ἡδονὴν δαφιλῶς
 ἑαυτῷ παρασκευάζων, καὶ πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, λεωφόρον
 ψυχαγωγίας καὶ τέρψεως ἀνατέμνων. Ἐπειδὴ δὲ μικρὸν
 ἐκείθεν ὡσπερ ἀπὸ μανίας ἀνήνεγκε, καὶ καθάπερ
 ἐκ λαβυρίνθου τινὸς ζοφεροῦ πρὸς τὸ ὑπέρλαμπρον
 τῆς ὑπερκοσμίου φιλοσοφίας ἀναβλέψαι ἡδυνήθη
 φῶς, τὸ τῆνικαῦτα τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην καὶ τῶν
 οὐρανῶν ἀξίαν ἔβρηξε φωνήν· «Ματαιότης ματαιο
 τήτων, τὰ πάντα ματαιότης. α Ἐἰ τοίνυν ὁ μὴδ' ἐν
 χρόνοις γεγεννημένος πολλὴν ἀπαιτοῦσι φιλοσοφίας
 ἀκρίθειαν, ἡδυνήθη συνιδεῖν τὸ τῶν πραγμάτων
 ἀνόητον, καὶ πολλὴν αὐτῶν καταγῶναι ματαιότητα·
 ποῖαν ἔξομεν συγγνώμην οἱ πρὸς ὑψηλοτέραν κελευ
 σθέντες ἀναβῆναι φιλοσοφίας κορυφήν, καὶ μὴδὲ
 τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ δυνάμενοι βῆξαι φωνήν, ἀλλ'
 οὕτω περιεχόμενοι τῶν σκιῶν καὶ τῶν ὀνείρων, ὡς
 καὶ σωτηρίας ὑπεριδεῖν;»

ΥΠΓ'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ, ΚΑΣΙΩ.

ginando, nec non lumen divinæ philosophiæ. Unum
 itaque tibi utriusque rei experimento capto, testem
 omni exceptione majorem adducam, quia nobis
 credere fortasse recusas. Quis igitur, amabo, fidem
 apud te reperiat? Placetne Salomonem in medium
 proferam? Hic rex, earum rerum, quæ ad vitæ
 sunt usum necessariæ, amore captus, maximas eas
 ducebat, et admiratione majores, omnemque ad
 eas res curam cogitationemque convertit: magna
 nempe amplexu incolens palatia, atque domus
 augustas, aurum iis adhibens, ac musicos com
 ponens choros, mensæ structorum, atque coquo
 rum varia possidens genera: vestimentorum ad
 hæc rege dignorum luxum, hortorum etiam amoeni
 tatem, et e splendidis corporibus voluptatem opipare
 ac laute sibi apparans, omnemque adeo viam, quod
 aiunt, adaperiens oblectamentis animi ac deliciis.
 Ubi vero inde paulisper, velut ab amentia recessit,
 ac veluti ex obscuro labyrintho ad clarissimum su
 pernæ philosophiæ lumen potuit aspiceret, in hanc
 adeo sublimem ac cælo dignam erupit vocem: «Van
 itas vanitatum, et omnia vanitas.» Si itaque qui
 eo sæculo natus non est, quod tantum perfectæ
 vitæ studium exigit, potuit rerum conspiceret æquo
 animo inanitatem, ingentemque ipsarum cognoscere
 vanitatem: quam nos, quæso, veniam consequemur,
 qui ad sublimiorem jussi conscendere con
 templationis verticem, neque hanc ipsam emittere
 vocem possumus, et umbris somniisque undique
 adeo capti sumus, ut salutem ipsi negligamus?

C CDLXXXVI. — LAMPETIO STRATEGIO, ET CASSIO.

De quodam quem illi ad quos scribit accusare instituerant.

*Ἄρα μὴ χρόνῳ φανὲν, τὸ γράμμα γραφῆ παρα
 δοῦναι τῷ πόθῳ κεκημηκότες ἐσκέπασθε; Πείθομαι
 μὲν· οὐ μὴν ἐρήμην ἀλώσεται, τῇ σιγῇ τὴν κατηγο
 ρίαν καλ' ἑαυτοῦ βεβαιώσαν· ἀλλὰ καὶ βῆρον καὶ
 θάπτον ἀπολογήσεται, ὅτι σωματικὴ ἀβῆρωστία τὴν
 σιγὴν ἐγέννησεν.

ΥΠΖ'. — ΝΕΙΑΩ.

Pro acceptis a parente beneficiis, liberis vicem esse rependendam monet.

*Ὅτι ὁ δεῖνα (51) ὄρφανῷ σοι γεγεννημένῳ, ἀντὶ
 πατρὸς γέγονε, οἶσθα. Ἐπεὶ τοίνυν ἐκείνος μὲν ἐξ
 ἀνθρώπων ἦγετο· οἱ δὲ τοῦτου υἱεὶς δέονται τοῦ
 χεῖρα ὀρέξοντος, καὶ τὴν ὄρφανίαν παραμυθησομέ
 νου· εὐ ποιεῖς, εἰ καὶ αὐτὸς ἀντὶ πατρὸς αὐτοῖς
 γένοιτο, τὴν πατρῶαν εὐεργεσίαν εἰς τοὺς υἱοὺς κα
 τατιθέμενος.

ΥΠΗ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Divitiarum nulla satietas. (Vide epist. 142 et 545.)

Ἐἰ καὶ καταφρονεῖ ἡ φιλορηματία πάσης κολά
 σεως, καὶ διὰ πάντων τῶν δεινῶν χωρεῖ, κόρον
 ἀκορῶστω πάθει μηχανωμένη· ἀλλὰ τῷ μὴδὲ ἐν τῷ
 κτᾶσθαι, κἂν τὰ πάντων λάβῃ, τυγχάνειν ἀνακωχῆς

An scriptionem non tempestive apparentem accu
 sationi tradere desiderio victi cogitastis? Credo
 equidem: nec solitariam deprehendetur contra se
 accusationem firmasse, sed facilius etiam et citius
 defendetur, quod corporis infirmitas silentium pe
 pererit.

704 CDLXXXVII. — NILO.

Nosti quemdam tibi orphano facto patris loco
 fuisse. Is porro ex hac vita sublatus est. Igitur
 illius filii manus tendentes te rogant, ejus qui tibi
 olim manus porrexit, et orbitatem tuam miseratus
 est. Recte feceris, si et ipse loco patris illis sis, pa
 ternum beneficium in filios reponens.

CDLXXXVIII. — MARONI.

Etsi opum cupiditas omnem contemnat castiga
 tionem, et gravia quæque pervadat insatiabili
 affectui satietatem molitur: tamen quod in possi
 dendo, quamvis omnium facultates ceperit, nullam

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(51) Pro ὁ δεῖνα codd. Vat. 650 et Alt. habent
 ἄντι πατρὸς. Forte legendum uno vocabulo ἄντι
 PATROL. GR. LXXXVIII.

πατρός, ut id nomen sit ejus quo de agitur: quem
 cur nominare omiserit Isidorus, non apparet. POSSIN.

nihil illi, quod remedio quaesierat, profuit. Ab hosti-
bus enim venenum datum iri veritus, ideoque re-
medio assiduo usus, cum mori certus esset, necari
eo non potuit, donec in viscera ferrum conderetur.
Nihil itaque tale excogitandum, sed vivere magis
iusto praestabilius est, nostraque omnia divitiæ sunt
permittenda providentiæ.

CDLV. — AMPELIO COMITI.

Qui parvis recte, bene imperat (45). (Conf. epist. 225.)

Ad recte aliis imperandum, nihil æque valet, ut
alteri legitime paruisse. Qui enim recte obedit,
is imperando excelsit. Faciles vero et proclives
sunt ad factiones, qui suæ reipublicæ principes esse
cupiunt.

CDLVI. — PELUSIOR. PLEBI.

Præsidis sive episcopi advenitum nuntiat.

Libenter qui vobis imperabit legationem accepit :
olim enim ad veniendum incitatus, ut vobis me-
liorem formam reipublicæ ostenderet, nostram
expectavit sententiã : qua accepta sponte potius
quam evocatus accedet.

CDLVII. — THEODOSIO PRESBYTERO.

Asceten, veluti Olympicis decertaturum commendat.

Qui has tuæ pietati litteras reddit, abunde domi
et per se, ut a magistro exercitatus et vires expe-
rientiamque non exiguam in virtutis palæstra sibi
comparavit, is in eremum contendit, præconio se
Olympicorum subjiciens, et animi exercitaturus
Olympica. Quamobrem illi ostende pares certa-
minum leges, 694 quas servas, ne ille extra
certamen pulsus aberret scopo, nec in certamine
stans superetur, sed spectatus probe coronam ac-
clamationemque mereatur.

CDLVIII. — ASCLEPIO SOPHISTÆ.

Harpocras rhetorem, cui ludus opterendus committatur, commendat.

Harpocras orationis artifex, sed magis morum
honestorum in adolescentibus formator, qui erga
sacram religionem eximie est affectus, cuique
sophistæ quidem rhetorisque nomen datur, vita
tamem verè est philosophica. Hic juvenum non
ambiens copiam ac venationem, sed eos potius
adolescentes querit auditores, quos virtutis præbere
videt signa, eosque in cœlum legit; quos non ut
mercedem inde capiat, ideo adamat, verum quos
studiosos fore animadvertit, eorum curam sus-
cipiens, vitam moresque potissimum format. Cum
accipiens non aberrabit.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(45) Philosophorum ut olim ac religiosorum ho-
minum aureum : Non recte imperare qui parere non
didicerit. Sic Joan. Climacus ad Pastorem, ex Ari-
stotele lib. III Politicōn : οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξαι ἐάν
μὴ ἀρχθέντα, Regere nescit, qui parere nescit. Et Isi-
dorus noster sup. epist. 225. Solonis quoque legis-
latoris est : Ἄρχε, πρῶτον μαθὼν ἄρξασθαι. Impe-

λησεν ἢ διέταξα αὐτῷ ἀσφάλεια. Παρ' ἐχθρῶν γὰρ
τοῦτο πείσασθαι προσδοκῆσας, καὶ διὰ τοῦτο πᾶ
ἀλεξίφαρμάκῳ χρησάμενος, οὐδὲ βουλόμενος ἀπο-
θανεῖν ἠδυνήθη, ἔως ἂν τὸ ξίφος κατὰ τοῦ στέρω
διηλάθῃ. Χρὴ ὦν μὴδὲν τοιοῦτον ἐννοεῖν, ἀλλὰ ζῆν
ἀπλότῃ μᾶλλον προσκειμένον, καὶ τῇ θεῷ προνοίᾳ
ἐπιτρέποντα τὰ καθ' ἑαυτὸν.

YNE'. — AMHEΛIQ KOMHTI.

Οὐδὲν οὕτω ποιεῖ νομίμως ἄρχειν, ὡς τὸ νομίμως
ἤρχθαι. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἐν ὑπηκόοις, ἀγαθὸς ἔσται
καὶ ἐν ἡγεμόσιν. Οἱ δ' ἐν τῷ ἰδιωκεύειν καὶ πρῶ-
τοστατεῖν πρόχειροι, καὶ πρὸς τὸ ἄρχειν ἀνεπι-
τήδαιοι, οὗτοι καὶ εἰς ἀρχὴν ἀνεπιτηδεύονται.

YNG'. — ΔΗΜΩ ΠΗΛΟΥΣΙΩ.

Ἀσμένως ἐδέξατο τὴν πρεσβειαν ὁ τὴν ἀρχὴν
ὀμῶν λαχὼν. Καὶ πάλαι γὰρ ὠρμημένος ἦκειν, καὶ
τὰ καθ' ὁμᾶς ἐν ἀμείνωνι βύβη καταστήσαι, τὴν ἡμε-
τέραν ἀνέμενε γνώμην ἧς λαβόμενος, ὡς αὐτόκλη-
τος μᾶλλον ἢ ὡς κεκλημένος ἀφίξεται.

YNZ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὁ τῇ σῆ θεοσεβείᾳ προσφέρων τοῦτ' ὁ γράμμα,
αὐτάρκως οἶκαδε καὶ καθ' ἑαυτὸν ὡς παρὰ παι-
δοτρέφου ἀσκηθεὶς, καὶ βίωμην καὶ τέχνην ἐν τοῖς
τῆς ἀρετῆς ἀγῶσιν οὐ μικρὰν συλλεξάμενος, ὠρμη-
σεν ἐπὶ τὴν ἐρημον, τοῖς κηρύγμασιν ἑαυτὸν ὑπα-
θήσων τοῖς Ὀλυμπικοῖς, καὶ τὰ περὶ ψυχῆς Ὀλύμπια
ἀγωνισόμενος. Δείκνυς τοίνυν αὐτῷ δι' ὧν πράττεις
τοὺς τῶν παλαισμάτων νόμους ἵνα μὴτε ἐξαγώνιος
γενόμενος διαμάρτο τοῦ σκοποῦ, μὴτε εἰς τοὺς
ἀγῶνας κατασπᾶς ἠττηθῆῃ ἄλλ' εὐδύκιμος ἀποπαύ-
θεις, στεφάνων καὶ ἀναβρήσεων ἀξιοθῆῃ.

YNH'. — ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΣΟΦΙΣΤῆ.

Ἄρποκρᾶς, ὁ τρόπων μᾶλλον ἢ λόγων παιδε-
υτής, ὁ τῇ θεῷ θρησκείᾳ διαφερόντως ἀνακείμενος
(ᾧ ὄνομα μὲν ἦν σοφιστής, ὁ δὲ βίος ἐκ φιλοσοφίας
ἀκιδδῆλος), ὁ μὴ πλῆθος νέων περιῶν καὶ θρησῶν,
ἀλλ' οὗς ἐώρα δεικνύοντας ἀρετῆς σύμβολα ἐγκατα-
λέγων τῷ χορῷ ὁ μὴ ἀφ' ὧν μισθοῦς λήφοιτο τού-
τους ἀγαπῶν, ἀλλ' οὗς ἦβει σπουδαίους ἐσομένους,
τούτων ἐπιμελούμενος, τὸν βίον κατέστρεψ. Ἐπεὶ
τοίνυν παιδεύτου χρῆζει ἡ πόλις, μῆυσόν τινα, καὶ
ἀλύουσα οὐκ ἂν διαμάρτο.

igitur magistro urbis vestra indigeat, significa, et

ra, sed ubi prius imperium ferre didiceris. Et Plato
lib. VI De legibus : Ὁ μὴ δουλεύσας, οὐδ' ἂν δεσπό-
της γένοιτο ἕξιος ἐπαύου. Isocrates in extremo
Nicole : Ἐάν ἄρχειν μάθωσι, πολλῶ μᾶλλον ἄρ-
χειν δυνήσονται. Ubi regi didicerint, facile etiam
aliis poterunt imperare. SCHOTT.

ΥΝΘ. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

A

CDLIX. — ISIDORO EPISCOPO.

Laboranti et facienti quantum in se est, Deus fert auxilium. Virtutum laus. (Sup. epist. 315 et 327.)

Ὁ μὲν ἀρετὴν ἀσκήων, δίκαιος ἂν εἴη καὶ τὴν θεϊαν εἰς βοήθειαν ἐπικαλεῖσθαι ῥοπήν· ὁ δὲ μηδὲν φροντίζων ἀρετῆς, οὐδ' ἂν καλοῖται, ἐπήκοον ἔξει τὸ θεῖον. Τῷ γὰρ πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ πληροῦντι εὐμενῶς ἐπινεύει. Ἴνα δὲ καὶ διὰ παραδειγμάτων βαδίσας ὁ λόγος σαφέστερον τοῦτο ποιήσῃ, παρὲς τὸ φάναί. Εἰ ἡ πόρνη βούλεται μὲν σωθῆναι, οὐ βούλεται δὲ σωφρονῆσαι, πῶς σωθήσεται; Ἐκεῖνο φράσω. Ἔστω τις γράμματα μὲν ἐπιθυμῶν μαθεῖν, εἰς διδασκάλου δὲ μὴ φοιτῶν· εἶτα τῷ γραμματιστῇ ἀγοράζοντι ἐντυχῶν λέξοι· Ποιήσον με μαθεῖν γράμματα· ἄρ' οὐχ ἡγῆ ἐκείνον λαμπρῶς ἀποκρίνεσθαι λέγοντα· Ἐμυρόντητε, καὶ πῶς ἂν δύναίτο μαθεῖν, μήτε εἰς διδασκάλου φοιτῶν, μήτε γραφίδα καὶ δέλιον κεκτημένος, μήτε

Virtuti operam navanti æquum est divinum etiam implorare, ut opem Deus ferat, auxilium. At qui ejus nullam ducit rationem, neque invocat Numen, illud propitium non experietur. Qui enim omnia, quoad ejus fieri potest, implet, benigne ei Deus annuit. Ut vero exemplis etiam sermo clarius id ostendat, dicere mihi videris : Quid si scortum salvare velis, non velis tamen ab incontinentia temperare, qua demum ratione salvabitur? Est quod respondeam : Sit qui discere litteras cupiat, præceptorem tamen nolit frequentare, dehinc in grammatisten (hoc est, scribere docentem, ac de litteris disserentem) incidens dicat : Litteras me doceas; annon clare responsurum opinaris : Heus stolide, quomodo discere queas, si neque præceptorem frequentas, neque stylum habes tabulamque, et laborare recusas? Tuæ enim discendi cupiditati si accesserit labor, atque opera etiam mea, absolute quid perfectumque evadet. Quod si desiderare quidem te affirmes, neque ea ages quæ sciendi cupidi facere consueverunt, quomodo discere queas? Sic qui virtutem optare se dicunt, ac viam eoducentem ingredi refugiant.

ΥΞ. — ΗΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

CDLX. — HERONI PRESBYTERO.

Secunda ea quæ ad virtutem acquirendam adminiculo esse queant.

Μηδὲν τίμιον εἶναι νόμιζε, ὃ μὴ πρὸς ἀρετὴν φέρῃ, μηδὲ ποιῆ ἀμείβους τοὺς περὶ αὐτὸ σπουδάζοντας. Φέρεται δὲ εἰς ἀρετὴν τὸ τοῖς φιλαρτέοις ἀκολουθεῖν, καὶ ὁμιλεῖν τοῖς σωφρονεστάτοις, ἀλλὰ μὴ τοῖς ἀσελγεστάτοις· τοῖς εἰρηνικωτάτοις καὶ οἷς συνδιατρέβειν λυσιτελεῖς, ἀλλὰ μὴ τοῖς μαχιμωτάτοις. Εὖ γὰρ εἰδέναι χρὴ, ὅτι κακίας τις ῥῆον μεταλαμβάνει ἢ ἀρετῆς. Εἰ γὰρ ἦν ῥῆον τὸ ἀρετῆς μετασχεῖν, ἐχρῆν καὶ τοῖς κακίστοις συνεῖναι τοὺς δυναμένους ταύτην χαρίσασθαι. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο δύσκολον, ἀμεινον ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι, καὶ φεύγειν τοὺς πονηροῦς. Εἰ γὰρ ἐκείνοι οὐκ ὠφελοῦνται, δι' ἣν αἰτίαν αὐτοὺς ζημιοῦσαι;

Cave putes alicujus esse pretii, quod ad virtutem non ducat, neque meliores reddat sibi deditos. Ad virtutem autem manu duceris, si virtute præditos sequaris, atque utare familiariter prudentissimis hominibus, sed libidine minime dissolutis, vita vero pacatis ac placidis maxime moribus, quibuscumque versari perutile, non cum contentiosis. Sciendum enim vere, citius vitiiis quam virtutibus capi. Si enim facilius foret virtutem adipisci, oportebat sane cum pessimis versari eos, qui hanc communicare possent. Cum vero id perdifficile sit, præstat tuto agere et improbos vitare. Siquidem vero nihil commodi referunt improbi, cur, quæso, tibi ipsi afferre damnum studes?

ΥΞΑ. — ΗΡΑΚΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

CDLXI. — HIERACI DIACONO.

Animum quam corpus excolere præstat. De societate bonorum.

Ἡ φύσις ἀνάγκη καὶ ὁρῶς δέδεται, ἢ δὲ προαίρεσις ἐλευθερίᾳ καὶ ἐξουσίᾳ τετίμηται. Τί τοιγαροῦν τὸ σῶμα καλλωπίζων, τῆς ψυχῆς ἀμελεῖς; Μυρία μὲν (44) ἐν μηχανήσῃ, τὸ εἰδεχθὲς σῶμα εὐμορφον οὐ ποιήσεις. Ῥῆον δὲ τὴν ψυχὴν εἰς αὐτὴν τοῦ κάλλους ἀναγάγοις, εἰ βούλοιο, τὴν κορυφὴν· καὶ τὸ μὲν, εἰ καὶ δυνατόν ἦν, ἀνωφελὲς ἦν καὶ ἐπιφθονον· τὸ δὲ καὶ ὠφέλιμον, καὶ φθόνου κρείττον, καὶ βασκανία· ἀνώτερον. Εἰ δὲ νομίζεις δύσκολον εἶναι τὸ ἀναθῆναι ἐπὶ τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, μάλιστα μὲν εἰσὶν οἱ καὶ τοῦτο ἀνύσαντες, καὶ ἐκ τοῦ βυθοῦ

D Natura necessitati certisque est finibus astricta; arbitrium vero libertate ac potestate præditum est. Cur igitur corpus accurate exornans animam negligis? Tametsi enim innumerabilia moliaris, corpus deforme frustra formosum coneris reddere. At pronum est ac facile animam ad summum, si libet, pulchritudinis culmen adducere. Et illud quidem, quamvis fieri queat, inutile tamen sit et odiosum : hoc vero perutile et extra omnem invidiam odiumque positum. Si autem putes difficile esse, ut quis ad summum virtutis apicem peringat,

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(44) Inter μὲν et ἐν iidem inserunt γάρ. POSSIN.

sunt tamen omnino, qui eo perveniant, atque e malitiæ barathro ad virtutis verticem conscendere nitantur. Quod si difficile videatur, discede ab improbitate, et insiste via quæ ad virtutem ducit. Quod si adhuc modice distare videatur, noli existimare modicum. Id fiet si noxiis vitæ institutis neque uti ipse volens, neque iis qui utantur sis familiaris bonis contra viris ac negotiis teipsum dederis. Probos etenim, tametsi te oderint, fugere non oportet, at vero malos, etsi te ament.

CDLXII. — THEODORO AUGUSTALI.

Comitatem potius quam superbiam et fastum imperantibus convenire.

Non superbum elatumque ingenium ad imperandum cum fastu se dans reipublicæ gubernandæ, ut existimas, aptum est, sed mite potius ac facile omnibusque se ex æquo accommodans ingenium præferendum est. Illud quidem ferinum plane est ac viperinum : hoc contra aptum imperio, ac subditis longe utilissimum. Neque enim fastu, sed prudentia præfectorum res subjectorum instaurantur. Ille enim utrisque parum tutus, hæc vero utrisque tanta : istis quidem si imperium ad popularem statum spectare creditor, his vero si dominandi [libidinem] amore, qui timorem vincit, permittent.

CDLXIII. — ALYPIO.

Theatra vitanda, ut libidinosi amoris scholam.

Theatri quisquis insano amore captus est, o optime virorum, insanus vicissim ac perditus sit amator. Illud itaque vitium declina, ne in hoc incidas. Præstat enim morbum radices non agere, quam jactis jam radicibus avellere, quod quibusdam difficile, aliis vero etiam impossibile videatur.

696 CDLXIV. — DIOGENI DIACONO.

Amici non deserendi.

Cum germano sinceroque amore fiduciam habere sponderis, cur, quæso, amicos illos tuæ commissos fidei in apertum conjecisti periculum? Sed fortassis rudis ipse veræ es amicitia, minime que perfectus hoc fecisti.

CDLXV. — ASCLEPIO.

Cedant arma togæ. Cicer. 1 Offic. et contra in Mureniana orat.

Quandoquidem ostendere fortasse cupis sapientia hujus mundi bellicam præstare fortitudinem, operonis nobis oratorem dicentem : Quantum quod aperte, quam quod clam geritur, melius est ; et vincere aperto Marte, quam supplantando evertere, honorificentius existit : sic et honestius fuit ac laudabilius a Conone duce, quam a Themistocle muros Atheniensium constitui. Hic enim clam, ille victor eorum qui prohibuissent, effecit. Illud confirmo, neque hanc neque illam recipendam, sed sapientiam quidem illam, nisi divina scientia instruat, nihil aestimamus, illam autem vituperamus. Didicimus

Α τῆς κακίας πρὸς ἄκρον ἐναθεθηκίτες ἀρετῆς. Εἰ δὲ σοι δύσκολον εἶναι τοῦτο δοκεῖ, καὶ ἀπόστηθι τῆς κακίας, καὶ ἄψαι τῆς ἐπὶ τὴν ἀρετὴν φεροῦσης ὁδοῦ· τὸ γὰρ ἔτι μικρὸν ἑαυτοῦ διαφέρειν, οὐδεὶς μικρὸν ἠγέσθαι. Τοῦτο δὲ ἔσται, εἰ τοῖς μὲν πονηροῖς ἐπιτηδεύμασι μῆτε αὐτὴς χρῆσθαι βουλευθείης, μῆτε τοῖς χρωμένους χρῆσθαι, τοῖς δὲ ἀγαθοῖς καὶ πράγμασι καὶ ἀνδράσι συνάψαις σαυτὸν. Τοῦς μὲν γὰρ ἀγαθοῦς οὐδὲ μισοῦμενον φεύγειν χρῆ, τοῦς δὲ πονηροῦς καὶ φιλοῦμενον.

ΥΕΒ'. — ΘΕΟΔΩΡῶ ΑΥΓΟΥΣΤΑΛΙῶ.

Οὐ τὸ ἀλαζονικὸν καὶ ὑπέρογκον δαίγμυ ἀργοντικοῦ ἔστιν, ὡς ἠγῆ, φρονήματος, ἀλλὰ τὸ ἡμερον καὶ εὐπρόσκιτον, καὶ τὸ πᾶσιν μετ' ἐπιεικειᾶς προσφέρεισθαι. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ θρησπορεπὲς καὶ ὀφιώδες, τοῦτο δὲ ἀρχικόν, καὶ τοῖς ὑπὸ κέρους λυσιτελέσταιον. Οὐ γὰρ ἀπὸ φρονήματος, ἀλλ' ἀπὸ φρονήσεως πῶν ἡγεμόνων τὰ τῶν ὑπὸ κέρους κατορθοῦται πράγματα. Τὸ μὲν γὰρ καὶ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἀρχομένοις σφαιερὸν, ἢ δὲ ἑκατέρους, ἀσφαλῆς· τοῖς μὲν (45), εἰ τὸ ἀρχικὸν ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον νεύειν ἀναπειθοῖεν· τοῖς δὲ, εἰ τὴν ἐπιεικειαν τὴν ἡγεμονικὴν εἰς ἀγάπην μελίζονα τοῦ φόβου τυγχάνουσαν τρέψοιεν.

ΥΕΓ'. — ΑΛΥΠΙῶ.

Ὁ θεατρομανῆς, ὧ βέλτιστε, ἐρωτομανῆς γίνεσθαι. Φεύγε τοίνυν ἐκεῖνο, ἵνα μὴ τοῦτο τεχθεῖ. Ἄμεινον γὰρ μὴ ῥιζωθῆναι τὴν νόσον, ἢ ῥιζωθεῖσαν ἀνασπασθῆναι, ὅπερ τισὶ μὲν δύσκολον, τισὶ δὲ ἀδύνατον εἶναι δοκεῖ (46).

ΥΕΔ'. — ΔΙΟΓΕΝΕΙ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Τῆς γνησίας καὶ εὐκρινούς φιλίας τὸ ἀδὲς ἐγυωμένης, δι' ἣν αἰτίαν αὐτὸς τοὺς ἐμπιστευθέντας σοι παρὰ τῶν φίλων εἰς προὔπτον ἐρρίψας κίνδυνον ; Ἄλλ' ἴσως φιλίας εὐκρινούς ἀγευστος ὢν καὶ ἀτίλαστος τοῦτο διεπράξω.

ΥΕΕ'. — ΑΣΚΛΗΠΙῶ.

Ἐπειδὴ δεῖξαι ἴσως βουλόμενος τῆς σοφίας τῆς κοσμικῆς κρείττονα τὴν ἐν τοῖς πολέμοις ἀνδρείαν, ἀπετείχισας ἡμῖν τὸν ῥήτορα φάσκοντα· Ὅσφ τὸ φανερώς τοῦ λάθρα κρείττον, καὶ τὸ νικῶντας ἢ παρακρουσαμένους πράττειν ὀτιοῦν ἐντιμώτερον, τοσούτῳ κάλλιον Κόνωνα τὰ τελεῖν στήσαι Θεμιστοκλέους. Ὁ μὲν γὰρ λαθῶν, ὁ δὲ νικῆσας τοὺς κωλύσαντας ταῦτα ἐποίησεν. Ἐκεῖνό φημι, ὅτι μάλιστα μὲν οὐτε ταύτην, οὐτε ἐκελεῖν ἀποδεχόμεθα· ἀλλὰ τὴν μὲν, εἰ μὴ κοσμηθεῖ τῇ θεῖᾳ παιδείᾳ, οὐδὲν εἶναι ἡγούμεθα· τὴν δὲ κακίζομεν. Ἄδικεῖσθαι γὰρ, οὐκ ἀδικεῖν μεμαθήκαμεν. Ἀνδρείαν δὲ ἡγούμεθα, τὴν κατὰ

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(45) Post μὲν addunt γὰρ codd. Vat. 650 et Alt. POSSIN.

(46) In fine ep. pro δοκεῖ solus Vatic. 650 ponit δοκῶ. Ib.

τῶν δυσχερῶν ὑπεροψίαν, καὶ τὸ γενναίως φέρειν τὰ συμβαίνοντα. Εἰ δὲ χρὴ τι καὶ πρὸς τὸν ῥήτορα εἰπεῖν, εἰποιμ' ἂν· Ἄλλ' ὁ σοφία περιγεγήμενος, ὃ ῥητόρων ἔριστε, δῆλος ἦν ὅτι καὶ νικήσας, εἰ συνέθη, πολεμῶν περιεγένετ' ἂν μείζωνος· ὁ δὲ ἀνδρεία κρατήσας ἀθλος ἦν, εἰ σοφία περιεγένετο τοῖς ὅπλοις ἡττηθείς.

ΥΣΓ'. — ΖΗΝΩΝΙ.

Hermogenis episcopi laus, et modestie humilitatisque commendatio. (Ut et supra epist. 358 et 448.)

Ἐρμογένης ὁ ἐπίσκοπος, ἀγαθὸς, εἰ καὶ τις ἄλλος γέγονεν, ἀνὴρ. Τραφεῖς γὰρ ἐν τοῖς τοῦ Χριστοῦ νόμοις, παιδευθεὶς δὲ ἐν τοῖς ἀποστολικῶν παραδείγμασι, ἐπισκοπῆς δὲ ἄξια καὶ φρονήσας καὶ πράξας, συνηθῶσαν (47) τῷ χρόνῳ τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν κέκτηται. Ὁ γὰρ τοῖς ἄλλοις τοῖς τὴν ἀρετὴν ἀσκούσιν ἀντορθαλεῖν μεμελετηκῶς φόβος, τοῦτω δὲ τὸ μέγεθος τῆς πραότητος καὶ τῆς μετριοφροσύνης οὐδ' ἀντιβλέψαι ἐτόλμησεν. Ἡ γὰρ πρὸς τὰ ἐνδοξότατα τῶν ἔργων σύντροφος ἀγρυπνία κοσμηθεῖσα τῇ ταπεινοφροσύνῃ, καὶ τὸν τῶν καλλίστων λυμεῖνα φόβον κατεδουλώσατο. Εἰ τοίνυν κα' αὐτὸς κατ' ἴχνος ἐκεῖνου βαδίσαι προήρησαι, καθάπερ εἰς ἀρχέτυπὸν τινα εἰκόνα ὄρων, σφράγιζε τὴν ἀρετὴν τῇ μετριοφροσύνῃ. Καλὴν γὰρ ἀσφάλειαν καὶ μέγιστον σήμαντρον τῷ ταμείῳ τῶν κατορθωμάτων ἐπιθήσει.

ΥΣΖ'. — ΗΑΙΑ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Non pudor est nil scire, pudor est nil discere velle.

Ὁ διδάσκειν μὲν μὴ δυνάμενος, μαθεῖν δὲ βουλόμενος ἀποδοχῆς ἐστὶν ἄξιος. Ὁ δὲ πρὸς τῷ μὴ εἰδέναι καὶ διδάσκειν ἐπαγγελλόμενος, ἐσχάτην ἀπαιδευσίαν νοσῶν, οὐδὲ μαθεῖν δυνήσεται, τοῦ δοκεῖν εἰδέναι χῶραν μὴ παρέχοντος.

ΥΣΗ'. — ΣΕΡΗΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Superbi et elati deprimendi.

Εἰ ὧν ἡμφισθέτησας μὴ τυχὼν, ἀλλὰ λαμπρῶς ἡττηθείς, νῦν χάριν δοκεῖς αἰτεῖν, δῆλος εἶ τῷ τῆς χάριτος ὀνόματι λῦσαι τὰ κριθέντα περὶ ὡμένος. Εἰ δὲ λέγοις καὶ παρὰ τοῦ δικάσαντος ἡδικῆσθαι (τὸ μὲν ὡς δικαίως ἡττηθείς, ἐάσω λέγειν), τὸ δὲ, ὡς κέκριται, λέξω. Οὐδὲ γὰρ ἂν οὕτω κεκριμένον ἦν, τοῦ δικάσαντος ἀδεκάστου τυγχάνοντος, εἰ μὴ τὸ δικαίως προσῆν. Πλὴν ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ νικήσαι τὴν χάριν δίδωμι, ὅς γε οὐδ' ἂν ἐξ ἀρχῆς ἡγωνισάμην, εἴγε καταγνοῦς σαυτοῦ συγγνώμην ἦτησας. Χρὴ γὰρ τὸ φρόνημα τῶν σφαλλομένων μὲν, μὴ οἰομένων δὲ ἐσφάλλαι, καθαρτεῖν· γνωσιμαχοῦσι δὲ συγγνώμην νέμειν.

ΥΣΘ'. — ΗΡΩΝΙ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ.

Bonorum sodalitas grata.

Μὴ ὡσπερ ταῦρος καὶ ἀγέρωχος, καὶ ἀτιμαγέλας

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(47) Inter συνηθῶσαν et τῷ χρόνῳ iidem codd. in-
fūdunt συναμαχῶσαν· sed fortasse supplenda

enim Christiani accipere quam facere injuriam longe esse præstantius. Fortitudinem enim existimamus, rerum esse difficilem despicientiam, et eorum quæ accidunt tolerantiam. Quid vero oratori illi sit respondendum, sic habeto: O rhetorum præstantissime, quisquis sapientia superior evasit, magis inclarescit, quam victor qui pugnando evadit superior. Fortitudo autem vincens ignoratur, si prudentis armis superetur.

CDLXVI. — ZENONI.

Episcopus Hermogenes probus vir est, si quis alius. Educatus enim in Christi lege, exemplis autem institutus apostolicis, episcopo vero digna sentit et exsequitur. Temporibus vero accomodam famam et gloriam est consecutus. Invidia, quæ alios virtute præditos palam solet oppugnare, hunc ob ingentem morum mansuetudinem, singularemque modestiam, ne aspiceret quidem sustinet. Vigilandi enim clarissimis rebus gestis agnatum studium humilitate exornatum, optima quæque corrumpentem invidiam pedibus suis subegit. Quare si ejus incedere vestigiis statuisti, velut in imaginem ad vivum expressam intuens, observa virtutem ejus, veluti signaculo, humilitate. Pulchrum enim præsidium maximumque signum promptuario thesauroque recte factorum appendes.

697 CDLXVII. — ELIÆ PRESBYTERO

Docere qui nesciat, discere vero exoptat, dignus qui recipiatur. Qui vero et nihil scire et docere professus est summa inscitia laborans, neque discere commode poterit, quod locum non præbeat, ut scire videri queat.

CDLXVIII. — SERENO DIACONO.

Si non assecutus id super quo contendisti, sed manifeste superatus gratiam modo postulare videaris, apparet te conatum esse gratiæ nomine, quæ sunt judicata, irrita reddere. Si dices etiam a sententiam ferente injuriam fieri (idque ut jure convictus, mitto dicere), illud ut judicatum sit referam. Nihil enim sic judicatum fuerit, cum muneribus fuerit incorruptus, qui sententiam tulit, nisi id justum fuerit. Verumtamen nunc post victoriam gratiam do, qualem ab initio antequam certarem dedissem, si veniam postulasses. Oportet enim superbos animos, eorum qui superati sint, non tamen se victos existiment, deprimere, veniam vero respicientibus tribuere.

CDLXIX. — HERONI REMP. GERENTI.

Noli ut insolens armentumque deserens taurus,

fuerit conjunctio καὶ, quæ duo illa nectat nomina. Possit.

sic sacros relinquere conventus, sed maximo duc ornamento aggregari sanctis hominibus. Id enim non modo ornamento est, sed et præsidium tibi conciliabit, ne a fera captus videaris.

CDLXX. — HERMINO COMITI.

De Eusebii episcop. Pelusii vitii et simonia. (Supr. epist. 50 et 121; lib. III, epist. 97 et 178 et 367; lib. IV, epist. 45.) Sibi nomen id Pii imposuisse, qui impius esset, significat Isid. lib. II, epist. 199 et 122; lib. III, epist. 178.

Si gravis, ut scribis, et illunis nox super Eusebii negotiis orta est: sequuntur enim calumnias pœnæ, nullas ad veritatem diducendam præbentes inducias, et delictis etiam ignoratis sententia in perniciem fertur adversus calumniatores, odioque flagrantes. Conflictæ vero accusationes, redargutionibus vacuæ, insontes rapiunt, decretis cum dedecore retractatis. Qui enim cum eo conversantur, in vitæ ipsius rationem inspicientes, et suam ad eandem componentes, calumnias a sontibus ad insontes transferre non dubitant. Hos quidem qui revera sunt improbi, propter largitiones absolventes, hos vero qui nolunt pecunia delationis jus habentes corrumpere, ignominia afficiunt. Si vero calumniari liceat, hi quidem maximatorum criminum rei, auro pœnam exstinguunt. **698** Ahi non modo se defendentes, sed et causa meliore præditi, ut improbi capiuntur, quod pecuniis iniquas insidias vel non possint, vel nolint mitigare. Ad sacerdotium vero ducitur ab eo non virtute quisque ornatus, sed ut opibus abundans auro dignitatem illam emere præsumit, tametsi summe nequam sit. Quare si hæc, hisque plura majoraque committens Eusebius, nunquam pœnas dedit, condemnare noli negligentiae Dei providentiam: quin potius ejus longanimitatem admirare, quæ ad pœnitentiam lapsos invitet. Deplora vero impœnitentium duritiam, quæ illos ad acerbissimam rapiat tormenta.

CDLXXI. — EUDÆMONI PRESBYTERO.

Ad virtutem fortitudinemque in adversis hortatur.

Quandoquidem tempus venit virtutis quidem specimen postulans, ostendens autem quantum [animi] fortitudine vulgo præstes, suscipe et lucro appone confictam contra te accusationem, et tempori ad virtutem vocanti obtempera nihil degener, neque parum virile præ te ferens, quin potius tentationum victor cupias apparere.

CDLXXII. — POSIDONI PRESBYTERO.

Deum offendere summa est improbitas. (Sic infr. epist. 472.)

Deum summe honorandum offendisse, omni supplicio damnoque gravius est existimandum. Non equidem tantum fore ex suppliciiis dolorem existimo, quantus erit pudor ex peccato, contra glorificantem, commisso proveniens, sed et arma ipsa, quibus fuere honorati, contra ipsum moventes, et honore contra honorantem utentes deprehendi, omnem id superat furem. Illud quidem incomparabilem amentiam, hoc vero incurabilem etiam continet fu-

τὰς ἱεράς συνόδους ἀτίμαζε· ἀλλὰ μέγιστον ἤτοι κῆρυγμα τὸ τοῖς ἀγίοις συναγελάζεσθαι. Τούτα γὰρ οὐ μόνον κῆρυγμα, ἀλλὰ καὶ ἀσφάλειαν σοι προξενήσει, πρὸς τὸ μὴ θηριόλωτον γενέσθαι.

ΥΟ΄. — ΕΡΜΙΝΩ ΚΟΜΗΤΗ.

epist. 131. De his et lib. I, epist. 241; lib. II, epist. 45.) Sibi nomen id Pii imposuisse, qui impius esset, significat Isid. lib. II, epist. 199 et 122; lib. III, epist. 178.

Εἰ δεῖν, ὡς γέγραπας, καὶ ἀσέλγητος νῦν τὰ πράγματα ἐπὶ Εὐσεβίου κατέχει· ἔπιπτοι γὰρ ταῖς διαβολαῖς αἱ τιμωρίαι, οὐδεμίαν ἀνακαυχῆναι εἰς τὸ διαγνωθῆναι τὴν ἀλήθειαν παρέχουσαι, καὶ ἀγνωσμένων ἐτι τῶν ἐγκλημάτων ἢ ἐπ' ὀλέθρου τῶν συκοφαντούμενων ψῆφος ἐκφέρεται· αἱ δὲ πεπλασμίαι κατηγορίαι ἐλέγχων χρηραύουσαι ἀναρπάξουσι τοὺς ἀνευθύνους, τῶν θεσμῶν εἰς ἀκοσμίαν νεωτερισθέντων. Οἱ γὰρ περὶ αὐτῶν ὄντες πρὸς τοὺς αὐτοὺς βίβλωντες τρόπους, καὶ τὸν ἑαυτῶν ρυθμιζόντες βίον, ἐκ τῶν ὑπευθύνων τὰς διαβολὰς εἰς τοὺς ἀνεγκλήτους μεταφέρειν οὐ παραιτοῦνται· τοὺς μὲν ὄντως πονηροὺς μισθοδοσίαις ἀφιέντες, τοὺς δὲ μὴ πραγμαμένους τὸν ἔχοντα τὴν ἐξουσίαν τῆς μηνύσεως ἐπὶ τοῖς αἰσχίστοις καταγγέλλοντες. Διὰ γὰρ τὸ συκοφαντεῖν ἐξεῖναι, οἱ μὲν τοῖς ἀργαλεωτάτοις ὑπεύθυνον χρυσῷ τῆς κολάσεως κρατοῦσιν. Οἱ δὲ μὴ μόνον καθαρεύοντες, ἀλλὰ καὶ πλεονεκτήμασι κομῶντες, ὡς πονηροὶ ἀλίσκονται· χρήμασι τὴν δίκην ἐπιβουλήν ἢ μὴ δυνηθέντες, ἢ μὴ ἀξιώσαντες καταπραῦναι. Ἐπὶ δὲ τὴν ἱερωσύνην οὐχ ὀ ἀρετῆς ἀνάπλευς ἔκεται, ἀλλ' ὅστις πλοῦτω κομῶν, χρυσῷ τὴν ἀξίαν ἀγοράσαι προφίηται, καὶ τῆς ἀνιωτῆτος ἢ πονηρίας ἐμπλεως. Εἰ τοίνυν καὶ ταῦτα, καὶ τούτων πλείονά τε καὶ μείζονα δρῶν, οὐδέπω δίκην δέδωκε, μὴ καταψήφίζου ἀμέλειαν τῆς θείας προνοίας· ἀλλὰ τὴν μὲν μακροθυμίαν αὐτῆς θαύμαζε, τὴν εἰς μετάνοιαν τοὺς πταίνοντας καλοῦσαν. Τῶν δὲ μὴ μετανοούντων καταθρήνει τὴν ἀναλήθειαν, τὴν εἰς πικροτάτας αὐτοὺς βασάνους προάγουσαν.

ΥΟΑ΄. — ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐπειδὴ ἔχει καιρὸς, ἀρετῆς μὲν ἐπιδείξιν ἀπειτῶν, δεικνύς δὲ ὅσον ἀνδρεία τῶν πολλῶν διενήνοχας, δέξαι ἀντ' ἄλλου τινὸς ἔρματος τὴν δραματουρρηθίαν **D** κατὰ σοῦ ἐπιβουλήν· καὶ καλοῦναι τῷ καιρῷ πρὸς ἀρετὴν, ἀκουσον, μηδὲν ἀγεννὲς, μηδὲ ἀνανδρον ἐπιδεικνύμενος, ἀλλὰ χριστιανῶν τοῦ πειρασμοῦ ἀναφανῆναι περιώμενος.

ΥΟΒ΄. — ΠΟΣΕΙΔΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τὸ προσκροῦσαι τῷ τετιμηχότῳ Θεῷ, πάσης συμφορᾶς καὶ τιμωρίας ἡγεῖσθαι χρὴ ἀργαλεώτερον. Οὐ γὰρ τοσοῦτον ἔγωγος νομίζω ἐσεσθαι πόνον ἀπὸ τῆς κολάσεως πόνον, ὅσον τὴν αἰσχύνην τὴν ἀπὸ τοῦ τῷ δοξάζαντι προσκροῦσαι συμβησομένην· τὸ δὲ κατ' αὐτὰ τὰ ὅπλα, δι' ὧν ἐτιμήθησαν, κατ' αὐτοὺς κινούντας ἄλωνα, καὶ τιμῆ κατὰ τοῦ τιμήσαντος κεχρημένους φωραθῆναι, πᾶσαν ὑπερβάλλει μανίαν. Τὸ μὲν γὰρ ἀνυπέροβλητον ἄνοιαν, τὸ δὲ ἀνήκεστον

μανίαν ἔχει. Χρή τοιγαροῦν τοὺς ἱερωμένους, ὡς περ ἄ rorem. Decet itaque sacris dedicatos veluti tempia
ἀνάκτορα, παντὸς τυραννικοῦ καὶ αἰσχροῦ πάθους omnis tyrannicæ fœdæque perturbationis expertes
ἀδάτους ἑαυτοὺς διατηρεῖν. se conservare.

ΥΟΓ. — ΜΑΡΩΝΙ.

Fugito peccata et saniam, exstimationeque malum facile sedabis.

Ἐκ τῶν πραγμάτων ὡς τὰ πολλὰ αἱ φῆμαι φύον-
ται· αἱ μὲν οὖν ἀληθεῖς οὐ βράδιως, τάχα δὲ οὐδ'
ὄλως σβέννυνται. Αἱ δὲ ψευδεῖς, καὶ παρὰ τῶν ἐχθρῶν
φθόου ἔνεκεν πραττόμεναι, ὡς τὰ ἀράχθεια ὑφά-
γρατα, θάπτον διαλύονται. Πέπαισο τοῖνον τῶν ἀτό-
πων πράξεων· εἰ δὲ μὴ, μὴ ἀγανάκτει κατὰ τῆς
φήμης, ὡς πανταχόσε κωμωδοῦσης. Οὐδὲ γὰρ οἶόν τε
ρίζης (48) κλάδους μὴ ἀναφύναι.

ΥΟΔ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Hominem iniq̄um et injuriosum admoneri vult.

Πιστεύω, ὅτι· εἰ γνώη παρὰ τῆς σῆς ὁσιότητος ὁ
τῆ ἑαυτοῦ ἐπιτρέπων δυνάμει, ὅτι· σὺν Θεῷ φάναι,
τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τῆς ἀνωθεν βοήθειας ὠχυρωμέ-
νης, καὶ τῶν νόμων ἐβρωμένων, οὐδεὶς παρὰ τὸ δι-
καιον ἐκδίασασθαι τὸν πένητα ἐφ' ὕβρει τῆς Ἐκ-
κλησίας τῆς ὀρεγοῦσης τοῖς ἀδικουμένοις τὴν χεῖρα
δυνήσεται, ἀποστήσεται· τῆς κατὰ τοῦ πένητος ἀδι-
κίας, μᾶλλον δὲ τῆς καθ' ἑαυτοῦ. Οὐ γὰρ τοσοῦτον
ὁ πάσχων (τέως γὰρ οὕτως εἰρησθω), ὅσον ὁ δρῶν
ἀδικεῖται.

ΥΟΕ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Virtuti potius veræ quam orationi fucatæ studendum.

Πρώην μὲν ἐτέρων ἤκουον, σὺν δὲ ἔγνω δεινότατον
δυνα σε ῥητορεῦν· ὅς ἐπὶ πράξεσιν οὕτω παρανό-
μοις καὶ πονηραῖς λόγων εὐπρέπειαν ἐχόντων οὐκ
ἠπόρησας. Ἄλλ' οὐχ ὁ τέχνη τάληθοῦς περιγεγόμενος,
ἐπίνων ἄξιος, ἀλλ' ὁ τὴ ἀληθῆς ἀτέχνως φράζων.
Ἀφήμενος τοῖνον τῆς δεινότητος, ἔχου τῆ· ἀληθείας,
καὶ τὸν βίον τὸν σαυτοῦ πρὸς ταύτην βλέπων ῥύ-
θμιζε. Εἰ γὰρ καὶ ἀνθρώπους παραλογίσασθαι δυνα-
θείης, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα δὲ παρ' αὐτοῖς ἐφωράθης,
ἀλλὰ τὴν ἀπαραλόγιστον οὐ φενακίσεις κριτήν.

ΥΟΖ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ,
ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Ad bonam frugem eos invitat, ut et supr. epist. 311, 445.

Ἐνέτυχον ἀγίω ἀνδρὶ, ᾧ ἔργον ἐστὶ τὸ ὑπὲρ τῶν
παιόντων ἱκετεῦν τὸ Θεῖον (ἴστε δὲ ὃν λέγω), καὶ
εἶδον ὑπόθεσιν αὐτῷ θαυρῶν ἀνάνων τὸν ὑμέτερον
γεγενῆσθαι βίον. Αἰσχυνόμενος γὰρ ἐπὶ τοῖς παρὰ
πάντων περὶ ὑμῶν κωμωδοῦμένοις, ἔλεγε τοῖς πα-
ρακαλεῖν πειρωμένοις· « Ἀφετε, πικρῶς κλαύσο-
μαι, μὴ κατισχύετε παρακαλεῖν με. » Εἶτα ὡς ἀν-
ένευσεν ὀλίγον ἐκ τῶν ὀρήγων, οὐκ οἶδ' ὅ τι ἐνοήσας
(οὐ γὰρ ἀσφαλὲς τῶν ἀδῆλιων κατατολμᾶν), ὡς περ
ἐνθους γενόμενος, καὶ εἰς οὐρανὸν ἀναβλέψας, ὡς
αὐτὸν ὀρῶν τὸν πάντων Δεσπότην, ἐβόησεν· « Δόξα

CDLXXIII. — ΜΑΡΩΝΙ.

Fama nascitur plerumque ex ipsis negotiis, quæ,
si vera existit, non facile, forte etiam non omnino
extinguitur. Falsa contra ab hostibus fere odii
causa conficta, instar telæ arancorum cito interit.
Quamobrem desine absurde agere, alioquin famam
existimationemque tui accusare noli, quasi ubique
perstringaris. Nec enim fieri potest quin e radici-
bus rami pullulent.

B 699 CDLXXIV. — ISIDORO EPISCOPO.

Credo, si quis tuæ se committens potestati, a
tua sanctitate cognoscat, quod, ut cum Deo loquar,
cum Ecclesia cœlesti auxilio muniatur, legesque
valeant, nullus per contumeliam Ecclesiæ manum
læsis tendentis præter fas et jus pauperi vim inferre
poterit, sic unusquisque ab injuria contra pauperes
magis quam contra se abstinerebit. Neque enim tan-
tum is qui accipit injuriam, ut alias docuimus,
quantum qui facit sibi ipsi nocet.

CDLXXV. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Nuper ex alio audivi, nunc etiam cognovi, opti-
mum te dicendi esse artificem, qui de rebus adeo
legi contrariis atque improbis verba dictionemque
ita composueris, nihil ut desideraretur amplius.
Sed neque qui veritatem arte superat laude sibi
dignus, sed qui eam sine fuce et arte eloquitur.
Quamobrem missa dicendi illa gravitate, da ope-
ram veritati, ad eamque respiciens tuam compone
vitam. Etsi enim dicendo circumvenire potes homi-
nes, quamvis ab illis deprehensus, eum tamen
quem ratio nunquam fugit, judicem fallere nunquam
possis.

CDLXXVI. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ, ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑ-
ΡΩΝΙ ΕΤ ΕΥΣΤΑΘΙΩ.

Occurri nuper viro sancto, cujus officium sit
Deum pro delinquentibus suppliciter orare (nostri
quem dicam), et videbam materiam illi perpetuo la-
crymandi oblatam vestram ob vitam. Pudore enim
ille suffusus super his quæ de vobis accusatores
commemorant, iis qui consolari cōstantur, sic
ait : « Sinite miserabiliter deplere, neque solari
me desistite. » Deinde ubi se nonnihil a lacrymando
collegit, nescio quid cogitans (neque enim incerta
aggredi tutum est), veluti Numine afflatus, cœlum-
que aspiciens, quasi omnium videret Dominum, sic

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(48) Inter ρίζης et κλάδους recte codd. Vat. 650 et Alt. inserunt : οὐσης. POSSIN.

exclamavit : « Tibi, Rex, gloria, gloria tibi sit. Quantæ patientiæ tibi pelagus? quantum avertens malum depellensque thesaurus es? Quot tuo nomine ex obscuris atque ingloriis clari illustresque facti, honore contra te, qui honorasti ipsos, sunt abusi, audentque non audenda, sacraque conviciis proscindunt, peccantes venia etiam indigna. » Quare nisi hic pro aliis orans, et pro vestris etiam delictis Dei patientiam longanimitatemque precibus fatigarit, quis, quæso, supplex pro vobis fuerit? quis deprecabitur? equis assistet? Cogitantes itaque quo malorum deveneritis, a flagitiis abstinete.

700 CDLXXVII. — OLYMPIO ET ISIDORO.

Quis vere sapiens. (Vide epist. 497.) Virtus cum doctrina jungenda. Illa fructus est instar, hæc foliorum. φύλλον unde dictum.

Sapientem equidem nomino, non qui promptus in lingua habeat poetarum rhapsodias, disertæve oratorum orationes, aut philosophorum tricas, ut existimas, sed qui mores excolat, vitamque compositè degat. Hunc non extolli hisce puto: talem enim nec ab illis deturbari præcipitemque dari posse existimo. Improbitas enim dicendi sibi arrogans peritiam longe graviora quam inscitia, mala patrat. Miraris tu quidem id a me pronuntiari; testem dabo Thucydidem, cujus hæc verba sunt: « Imperitia modestiæ conjuncta utilior est industria cum libertate conjuncta. Ac plerumque qui humilioris sunt ingenii, melius quam solertiores reipublicam administrant. » Itaque si nec ingenii dexteritatem ille recepit (damno malo enim est non recte illud colentibus), multo minus ab externa disciplina ceu digna sermone censebimur, ubi mores fuerint dissoluti. Quare si utraque obvenerint, prudentia et recta institutio, hoc est, mores dicendique facultas, bene res habet; si vero alterum desit, melius eligendum est. Testatur id etiam Plato, quo solo in ore assidue gestando gloriaris. Ait enim: « Animas optime a juventute institutas, si malum nanciscantur præceptorem, valde malas reddi, » magnamque injustitiam meramque improbitatem ex falsa inverteataque natura corrupta educatione fieri, naturam vero imbecillum magnorum quæ nec bona sint nec mala, causam interdum existere. Quamobrem si historicus summus, princepsque philosophorum mores orationi et vitæ consuetudinem omnigenæ doctrinæ antepone visi sint, quid, quæso, absurdi est asseri a me fructum foliis magis esse necessarium? Fructum autem virtutum esse dicimus; folia vero frondesque bene dicendi esse facultatem. Folia quidem ornatum arbori afferunt agitata, at vero qui quæritur, fructus existit, cujus gratia illa adnascantur. Et hinc forte [a Græcis φύλλον ἀπὸ τοῦ φυλάττειν a custodiendo] nomen sortiatur.

CDLXXVIII. — EIDEM.

De Zosimi et sodalium vitis. (Infr. epist. 482.) Veritas quanti æstimanda.

Valde tu quidem admiraris, quæ nuper ad te

σοι, βασιλεῦ, δόξα σοι. Πόσης μακροθυμίας πλάγος παρὰ σοί! πόσης ἀνεξικακίας θησαυρός! Οἱ δὲ τὸ ὄνομα τὸ σὸν ἐξ ἀφανῶν καὶ ἀτίμων λαμπροὶ καὶ περιδλεπτοὶ γηγόντες, τῇ τιμῇ κατὰ σοῦ τοῦ ταπεινήτος κέχρηται, καὶ τολμῶσιν ἀτόλμητα, καὶ ἐνυβρίζουσιν εἰς τὰ ἅγια, συγγνώμης ἀμαρτάνοντες μείζονα. » Εἰ τοίνυν καὶ ὁ ὑπὲρ τῶν ἄλλων προσθεύων, διὰ τὰ ὑμέτερα πταίσματα τὴν θεῖαν ἐξετάγη μακροθυμίαν, τίς ὑπὲρ ὑμῶν ἰκετεύσει; τίς προσθεύσει; τίς παραστήσεται; Ἐννοοῦντες οὖν, οἱ τῶν κακῶν ἔστε, παύσασθε ἀσυγγνώστα πταίνοντες.

ΥΟΖ'. — ΟΛΥΜΠΙΩ, ΙΣΙΔΩΡΩ.

Σοφὸν ἐγωγε ἠγοῦμαι οὐ τὸν τὰς τῶν ποιητῶν βραχυβίας, καὶ τὰς τῶν ῥητόρων δεινότητας, καὶ τὰς τῶν σοφῶν περὶ βίαιας, ἢ νομίζεις, ἐπὶ γλώττης ἔχοντα, ἀλλὰ τὸν τὸ ἦθος ἐξασκήσαντα, καὶ τὸν τρόπον βυθίσαντα. Τὸν γὰρ τοιοῦτον οὐδ' ὅτ' ἐκείνων ἐκτραχηλιζέσθαι οἶμαι. Πονηρία γὰρ τὴν τοῦ λέγειν ἐμπειρίαν προσλαβοῦσα, πολλῷ ἀργαλιώτερα τῆς ἀμαθίας ἐργάζεται κακά. Εἰ δὲ θαυμάζεις τὸ εἰρημένον, ἐγγυήσεται Θουκυδίδης λέγων· « Ἀμαθία μετὰ σωφροσύνης ὠφελιμώτερον, ἢ ἰσχυρῆς μετὰ ἀκολασίας. » Εἰ τοίνυν οὐδὲ τὴν εὐφυίαν ἐκείνος ἀπεδέξατο (πρὸς κακοῦ γὰρ γίνεται τοῖς μὴ καλῶς αὐτὴν γεωργοῦσι), σχολῆ γε περὶ τῆς ἐξωθεν παιδείσεως ἀποφανοῦμεθα ὡς ἀξίας λόγου, ὅταν ὁ τρόπος ἀκόλαστος εἴη. Εἰ μὲν οὖν ἀμφω συνέβαινε, πρόησις τε καὶ παιδείσεως, τουτέστι, τρόπος καὶ λόγος, εὖ ἂν ἔχοι. Εἰ δὲ θάτερον λείπεται, ἀμεινον ἐλθεῖν τὸ κρεῖττον. Ὅτι δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἐγγυήσεται καὶ Πλάτων, ὅν αὐτὸς καὶ μόνον ὀνομάζειν ἐναθρόνη. Φησὶ γάρ· « Φημί τὰς ψυχὰς τὰς εὐφροσύναις κακῆς παιδαγωγίας τυχοῦσας, διαφερόντως κακὰς γίνεσθαι, » καὶ (49) τὰ μεγάλα ἀδικήματα, καὶ τὴν ἀκρατον πονηρίαν ἐκ φαύλης, ἀλλ' οὐκ ἐκ νεανικῆς φύσεως, τροφῆ διωλλυμένης γίνεσθαι· ἀσθενῆ δὲ φύσιν μεγάλων οὐτε κακῶν, οὐτε ἀγαθῶν αἰτίαν ποτὲ ἔσσεσθαι. Εἰ τοίνυν καὶ ὁ τῶν ἱστοριογράφων ἄρκος, καὶ ὁ τῶν φιλοσόφων κορυφαῖος τὸ ἦθος τοῦ λόγου, καὶ τὸν τρόπον τῆς πολυμαθίας προκρίνοντες ὠφθησαν, τί ἀποπὼν φημι, τὸν καρπὸν λέγων ἀναγκαῖαρον τῶν φύλλων ἠγεῖσθαι; Καρπὸν μὲν γὰρ ὀρίζομαι εἶναι τὴν ἀρετὴν, φύλλα τὴν εὐλογιστίαν. Ποιεῖ μὲν οὖν τινα κόσμον τῷ δένδρῳ (50) τὰ φύλλα περισειόμενα, ἀλλ' ὁ καρπὸς ἐστὶν ὁ ζητούμενος, δι' ὃν καὶ τὰ φύλλα γεγνήνται. Καὶ ἴσως οὕτω κέκληται παρὰ τὸ φυλάττειν αὐτόν.

ΥΟΗ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Αὐτὸς μὲν λίαν ἐξεθαύμασας τὰ πρόωγ ἐπιστα-

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(49) Καὶ ἰιδem mutant in ἦ. Possin.

(50) Inter δένδρω et τὰ inserunt καὶ ἰιδem codices. Id.

λέντα· κινδυνεύεις δὲ αὐτὰ ἀνατρέπειν τῷ γεγρα-
φέντα, δι' ἣν αἰτίαν Ζώσιμος, καὶ Εὐστάθιος, καὶ
Μάρων μῆτε λόγῳ, μῆτε βίῳ διαπρέποντες, ἀλλ'
ἀπαιδευσίαν ἐσχάτην ἐν ἑκατέρῳ νοσοῦντες, καὶ
κωμῳδία καὶ γέλωσ πᾶσι προκειμένοι, δοκοῦσιν εἰς
ἱερωσύνην τελεῖν. Ἐγὼ δὲ ἀπλήν καὶ σαφῆ τὴν ἀπο-
λογία ποιήσομαι. Εἰ μὲν γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν τὸν λόγον
ἐποίησάμην, τὴν ἀρετὴν τῆς παιδείσεως προκρίνων,
εἰκότως ἂν με εἰς ἀνάγκην ἀπολογίας κατέστησας·
εἰ δὲ προσώπων μὲν λόγος ἦν οὐδεὶς, αὐτὸ δὲ τὸ
πράγμα καθ' ἑαυτὸ ἐβασανίζετο· ὡς καὶ αὐτὸν σε
ἐκπλαγέντα, ὡς ἔφησ, τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀλήθειαν
τῶν γεγραμμένων, μείζους ἢ κατ' ἐμὲ ἐπαίνους ὑφῆ-
ναι. Τί δὴποτε νῦν ἀνθρώπους ὅπως δὴποτε βιῶντας
εἰς μέσον προῦθηκας, ἐξελέγχειν τὰ πρῶην γραφέντα
ἐπιχειρῶν; Οὐδὲ γὰρ εἰ μυρίων ἔκεινοι γέμουσι
κακῶν, καὶ πάντας ἀπέκρυψαν, ὡς γέγραφας, ταῖς
παρὰνομίαις, ἥδη ὁ λόγος ὁ παρ' ἡμῶν ὁ τῆ ἀληθείᾳ
ὠχρωμένους ἀνατραπήσεται. Ἄλλ' ἔκεινοι μὲν ἥδη
τοιούτοί εἰσι μετὰ τοῦ κωμῳδεῖσθαι, καὶ δίκην ἀν-
ύποιστον δώσουσιν· ἡ δὲ ἀλήθεια διαλάμψει μερίζονως,
οὐ παρ' ὀλίγων πονηρῶν ἐλεγχομένη, ἀλλὰ ταύτῃ
μάλιστα λαμπρότερα γινομένη, ὅτι τοὺς μὴ ἐβῶντας
αὐτῆς, δυσκλεεῖς ἀποφαίνουσα, τοὺς ἐραστὰς εὐκλεε-
στάτους ἀπεργάζεται.

ΥΘΨ. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

CDLXXIX. — EUTONIO DIACONO.

Multi merentur nomen et non habent, sed multi famam habent, quam non mereantur. Invidia boni iere laborant.

Πόσους οἶει τῶν ἀνθρώπων ἀνώμους καὶ ἀδίκους
εἶναι πολλῶ σπουδαιότερους γεγενημένους τῶν ἀδο-
κίμων; τῷ τοὺς μὲν ποιητῶν τρυχεῖν καὶ λογοποιῶν,
τῶν πᾶν τὸ πρακτέμενον μὴ περὶ τὴν ἀλήθειαν κρι-
νόντων, ἀλλὰ πρὸς ἣν εἶχον εὐνοίαν ὑπολαμβανόντων,
καὶ τὸ κατορθωθὲν οὐρανόμηκες ποιοῦντων· τοὺς δὲ
μὴ ἐσχηκέναι τοὺς ὑμνήσαντας διὰ φθόνον, ὅπερ
ταῖς λαμπραῖς πράξεσιν ἀκολουθεῖν ἐβουθεν. Ἐνταῦθα
μὲν οὖν εἰ καὶ ἔδοξαν οἱ μὲν ἀνακεκρυφῆσθαι, οἱ δὲ
σεσιωπῆσθαι, τοῦ κόσμου λοιπὸν εἰς τέλος ἐπιειγομέ-
νου, ἐκείσε τοὺς ὄντως λαμπροὺς καὶ ἐνδόξους ὀφθό-
μεθα, τῆς θείας δίκης οὐκ ἀνεξομένης ἐκ τῆς τῶν
ἀνθρώπων δόξης ἐνεργεῖν τὴν ψῆφον, ἀλλ' ἐκ τῆς
οἰκείας, τῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἀδιαπτύτου. Μὴ οὖν
ὀλιγωρεῖ, εἰ οὐρανοπολίτης ὢν τὰς τῶν φθονούντων
σοι γλώττας αἰχμηγὸς νεγκόνου ἐξυτέρας αἰσθάνῃ κατὰ
σαυτοῦ φερομένης, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μάλιστα λαμπρό-
τερος ἔσεσθαι προσδόκησον.

ΥΠΨ. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

CDLXXX. — EIDEM.

Virtutis studium præconii spe alitur. Spes bona dat vires.

Ἴσθι, ὅτι τοῖς τῆς ἀρετῆς πόνοις ἐκ πρώτης μέχρι
τελευτῆς ἐγκατερεῖσθαι οὐχ οἶόν τε, μὴ τῆς προσδο-
κίας τῶν γερῶν κίραναμένης ἡρέμα τῷ ἰδρώτι, καὶ
κατὰ βραχὺ ἀλύπως τε καὶ κούφως, καὶ τρόπον
τινὰ μετ' εὐφροσύνης παραπεμπούσης ἐπὶ τὸ τῶν
ἀγῶνων τέλος. Εἰ τοίνυν θεάσοιο ἀνθρώπων τοὺς
πόλους τῆς ἀρετῆς, τὰς τῆς τρυφῆς τοῖς ἐχέφροσιν
ἰδρῶν, φεύγοντα, ἴσθι ὅτι ἑλπίς αὐτῶ χρηστή οὐκ
ἀνοεῖ.

conscripti, propius ut nihil sit quam ut reponas,
quidnam sit causæ, cur Zosimus, Eustathius et Ma-
ron neque oratione, neque vivendi instituto com-
positi sint, sed extrema inscitia in utroque pec-
cantes, cum acri reprehensionem obnoxii, tum ludi-
brio expositi ad sacerdotium temere irruerint. Equidem
simpliciter sincereque defensionem instituam. **701** Siquidem enim de ipsis sermonem in-
stitui virtutem disciplinæ præferens, jure optimo me
ad mei defensionem compulisti; si vero personarum
nulla erat ratio, negotium vero ipsum per se
diligenter examinabatur, ut ipse admiratus, quod
aiebas, pulchritudinem et veritatem scriptorum,
majores quam mereor laudes contexeres, quidnam
sane jam homines quomodocunque viventes in me-
dium protulisti, redarguere scripta nuper aggressus?
Non enim si infinitis illi sunt referti malis, et, ut
scripsisti, cunctos sceleribus suis obscurant, jam
oratio a nobis veritate firmata subvertetur. Verum
illi tales post reprehensionem etiam intolerandam
luent pœnam. Ipsa autem veritas magis elucescet,
non a paucis improbis reprehensa, sed hoc ipso
clarior facta, quod vos hostes inglorios ostendens
amatores celeberrimos efficiat.

Quotnam putas homines sine fama ignotosque
vivere virtutis magis studiosos clarioresque, quam
hi quorum decantantur nomina? Hi enim nacti quidem
sunt poetas atque historicos, res gestas omnes
non ex vero, sed animi benevolentia in majus pro-
vehentes, et quidquid recte factum in cœlum lau-
dibus extulerunt. Illi contra ob invidiam (quæ il-
lustria plerumque stipare facta consuevit) minime
consecuti qui prædicarent. Hic igitur etsi videantur
hi quidem prædicari, illi vero silentio premi,
inundo tandem ad finem deducto, illic revera claros
et gloriosos videbimus, Dei justitia non sustinente
suffragium ferre ex hominum, sed ex propria sin-
cera atque erroris experte sententia. Cave igitur
agas ignave, si cœli existens incola tibi invidentium
linguas acuto cuspede acutiores pridem in te jaci-
sentias, sed per hæc potius clariorem te fore con-
sido.

Scito fieri non posse ut quis ab exordio ad finem
usque labores pro virtute susceptos constanter to-
leret, nisi præmiorum admista expectatione sudori
paulatim, et cito, indolenterque ac leniter, ac modo
quodam cum hilaritate præmissa usque ad certami-
num extremum. Si itaque hominem videris virtutis
labores (quæ prudentibus deliciosæ voluptates
existunt) fugientem, noveris bonam illi spem non
relinqui.

702 CDLXXXI. — EIDEM.

A

ΥΠΑ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

De corruptis sacerdotum quorundam moribus. (Conf. epist. 532.)

Terribile nunc, et valde quidem terribile est ad sacerdotium pertingere. Alteram enim horum accidere solet : aut juxta veteres et apostolicos canones viventem in visum esse, insidiisque appeti ab iis qui vivunt per apparentem noxam et illegitimam consuetudinem, tanquam Dei servant legem, recteque viventes expellunt ; aut submittentem se, et propria neglecta salute, multis aliis offerre offendiculum, quo duplici nomine ingentes sunt pœnas daturi. Felicem itaque nomino, qui hoc captus non sit amore. Si vero non capius ordinetur, primum servet proprium oportet, magnaue loquendi libertate, antiqua atque apostolica renovet decreta, ne sacerdotium hunc propinquantibus, omniaque et dicere et facere licere sibi opinantibus, in vitis coöperetur. Præstat enim insidiis appeti ac rejici, quam id genus aggregari hominibus.

CDLXXXII. — LAMPETIO EPISCOPO.

De improbitate Zosimi, sociorumque : pro iis standum. (Supr. epist. 437, 440.)

Deplorare, non conviciari debes Eusebium, Chærenonam et Zosimum, improborum, ut scribis, summos, ac malitia nemini concedentes. Quod si Eustathius cum Marone iisdem insistentes vestigiis vinci nondum potuerunt, excedentque et illi iniquitate, ad vota ac preces vertamur, ut utrisque respiciendi in vianque redeundi facultatem, veluti e machina respiciens eos, Deus largiatur. Fortasse enim, etsi repugnare tot tantisque nequeant tentationum certaminibus, saltem aliqua illis consolatio tantis eorum probationibus obveniet.

CDLXXXIII. — THEODORO SCHOLASTICO.

Ut vires desint, voluntas laudanda. (Confer similem epist. 23.)

Maximis vinci laudationibus non indecorum iis, qui dicendo adæquare orationes nequeant, nec æquum dignitate inferioribus facultate etiam concedere. Qui enim laudare contendit, victus autem est, propositi seu voluntatis laude condecoratur. Quare si rusticitatis infamiam alijcere stat sententia, tentemus et illos laudare, quorum laus major est, quam verbis queat exprimi. Præstat enim orationibus victos ob consilium voluntatemque laudari.

703 CDLXXXIV. — EIDEM.

Belligerandi et societatis bellicæ discrimen. (Supr. epist. 285, eadem est initio.)

Longe tutius est non belligerare, quam belli societatem inire. Illud enim otium negotii expers affert ; hoc vero sæpenumero cogit una cum sociis in hostem pugnare, tametsi bellum injustum susceperint, et injustam gratiam pro justa rependere.

CDLXXXV. — ISCHYRIONI.

Spretis mundanis et caducis, cœlestibus studendum ; et de illo Ecclesiastæ : « Vanitas vanitatum, et omnis vanitas ».

Videris ignorare tenebras vitæ mortalium in ima-

* Eccl. 1, 2.

Φοδερὸν ἐστὶ, καὶ λιαν φοδερὸν τὸ εἰς ἱερωσύνην νυλὶ τελλῆσαι. Δυσὸν γὰρ αὐτῷ θάτερον συμβῆσται· ἢ κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ ἀποστολικούς κανόνες ζῶντα μισηθῆναι καὶ ἐπιβουλεύσασθαι παρὰ τῶν τῆν νυλὶ ἐπιπολάσασαν ἐπιβλαβῆ καὶ παράνομον συνῆθειαν ὡς νόμον θεῖον φυλαττόντων, καὶ τοὺς ὀρθῶς βιοῦντας ἐξοστρακίζόντων· ἢ ὑποκατακλίναντα εαυτὸν, καὶ τῆς εαυτοῦ ἀφειδήσαι σωτηρίας, καὶ ἄλλοι ; πολλοὺς σκανδαλλίσαι, ὑπὲρ ὧν καὶ δίκας σφοδρότατας δώσει. Μακάριον μὲν οὖν τὸ μηδὲ ἀλῶναι παρὰ τῷ τοιοῦτῳ ἔρωτι. Εἰ δὲ μὴ ἀλοῖς χειροτονηθῆναι, ἐχέσθω τοῦ προτέρου σκοποῦ, καὶ μετὰ παρρησίας τὰ ἀρχαῖα καὶ ἀποστολικά πράγματα ἀνανεούτω, μὴ τοῖς νῦν προπίνουσι τὴν ἱερωσύνην, καὶ πάντα καὶ λέγειν καὶ πράττειν ἐξείναι αὐτοῖς νομίζουσι, εἰς τὰ πταίσματα συμπράττων. Κρεῖττον γὰρ τὸ ἐπιβουλεύθῆναι καὶ ἀποχειροτονηθῆναι, τοῦ μετὰ τοιοῦτων ἀνδρῶν τετάχθαι.

ΥΠΒ'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὁὐ κωμῶδειν, ἀλλὰ καταθρηγεῖν ὀφείλεις Εὐθείδιόν τε καὶ Χαιρήμονα καὶ Ζώσιμον, τοὺς, ὡς γέγραφας, κορυφασιότατους τῶν κακῶν, καὶ μηδὲν ὑπερβολὴν καταλείψαντας. Εἰ δὲ καὶ Εὐστάθιος καὶ Μάρων τοῖς ἔχουσιν αὐτῶν ἀκολουθοῦντες, οὐδέπω μὲν ἀμιλληθῆναι θεδύνηνται, δῆλοι δὲ εἰσι καὶ ὑπερβόλουμοι· εἰς εὐχὴν τρεφόμενοι, ὥστε κάκεινους καὶ τοῦτοις μεταγνώσιν ὡστερ ἐκ μηχανῆς τινος ἐπιφανῆναι. Τάχα πως εἰ καὶ μὴ ἀναμαχέσασθαι δυναθεῖεν τὰς τοσαύτας καὶ τηλικαύτας ἤτας, ἀλλὰ κῖν παραμυθία τις αὐτοῖς ἐν τοῖς δεινοῖς ἐκείνοις βασανιστηρίοις τεχθεῖη.

ΥΠΓ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ὁὐκ αἰσχρὸν τῶν μεγίστων ἐγκωμίων ἠτάσθαι, οἷς ἐξισῶσαι τοὺς λόγους οὐχ οἶόν τε· οὔτε μὴν διακαίον, τῆς ἀξίας ὑστεροῦσιν, ἥδη καὶ τὸ κατὰ δύναμιν ἐλλείπειν. Ὁ γὰρ ἐπαινεῖσαι φιλονεικῆσας μὲν, ἤτην θείας δὲ, τῆς τῆς προαιρέσεως δόξη κεκόσμηται· εὐκοῦν εἶγε σκαιότητος ἀδοξίαν ἀπορρίψασθαι βουλόμεθα, πειρώμεθα κάκεινους ἐπαινεῖν, οἷς ὑπὲρ λόγους ὁ ἑπαινος. Ἄμεινον γὰρ ἐν τοῖς λόγοις ἠτωμένους τῆς τῆς προαιρέσεως, καλλῶπιζεσθαι εὐγνωμοσύνη.

ΥΠΔ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Πολλῶ ἀσφαλέστερον τὸ μὴ πολεμεῖσθαι τοῦ συμμαχεῖσθαι. Τὸ μὲν γὰρ ἡσυχίαν ἔχει ἀπράγμονα, τὸ δὲ ἀναγκάζει συμπολεμεῖν πολλάκις τοῖς βοηθήσασι, καὶ εἰ ἀδίκως πολεμοῖεν, καὶ χάριν ἄδικον ἀντιδικαίας ἐκτινεῖν.

ΥΠΕ'. — ΙΣΧΥΡΙΩΝΙ.

Ἐοικας ἀγνοεῖν τῆς βιωτικῆς φαντασίας τὸν ζῶ-

φον, καὶ τῆς θείας φιλοσοφίας τὸ φῶς. Οὐκοῦν ἕνα ἄνθρωπον τῶν ἑκατέρου πράγματος πείραν εὐφρότων χρεὶ μάρτυρα ἀξιόπιστον παραγαγεῖν· ἡμῖν γὰρ ἴσως οὐ πεισθήσῃ. Τίνα οὖν ἡγήσῃ ἀξιόχρεων; Βούλει τὸν Σολομῶνα εἰς μέσον ἀγάγωμεν; Οὗτος γὰρ ἦν ἕνα μὲν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἔρωτι κεκράτητε, μέγιστά τε αὐτὰ ἠγάθει, καὶ θαύματος κρείττονα, καὶ πᾶσαν περὶ αὐτὰ τὴν φροντίδα ἔστρεψε· λαμπράς μὲν οἰκοδομοῦμενος οἰκίας, χρυσίον δὲ συναγων· καὶ μουσικούς μὲν χορούς συγκροτῶν, τραπεζοποιῶν δὲ γένη καὶ μαγείρων κτώμενος· καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐσθῆτος τρυφήν, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν παραδείσων τέρψιν, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν λαμπρῶν σωμάτων ἡδονὴν θαυμάσιως ἑαυτῷ παρασκευάζων, καὶ πᾶσαν, ὡς εἶπειν, λεωφόρον ψυχαγωγίας καὶ τέρψεως ἀνατέμνων. Ἐπειδὴ δὲ μικρὸν ἐκείθεν ὡσπερ ἀπὸ μανίας ἀνήνεγκε, καὶ καθάπερ ἐκ λαβυρίνθου τινὸς ζοφεροῦ πρὸς τὸ ὑπέραλαμπρον τῆς ὑπερκοσμίου φιλοσοφίας ἀναβλέψαι ἡδυνήθη φῶς, τὸ πηνικαῦτα τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην καὶ τῶν οὐρανῶν ἀξίαν ἐῤῥήξε φωνῆν· «Ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης. α. Εἰ τοίνυν ὁ μῦθ' ἐν χρόνοις γεγεννημένος πολλὴν ἀπαιτοῦσι φιλοσοφίας ἀκρίβειαν, ἡδυνήθη συνιδεῖν τὸ τῶν πραγμάτων ἀνόητον, καὶ πολλὴν αὐτῶν καταγνώων ματαιότητα· ποίαν ἔξομεν συγγνώμην οἱ πρὸς ὑψηλοτέραν κελυσθέντες ἀναβῆναι φιλοσοφίας κορυφὴν, καὶ μὴδὲ τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ δυνάμενοι βῆσαι φωνῆν, ἀλλ' οὕτω περιεχόμενοι τῶν σκιῶν καὶ τῶν ὀνείρων, ὡς καὶ σωτηρίας ὑπεριδεῖν;»

ΥΠΓ'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ, ΚΑΣΙΩ.

De quodam quem illi ad quos scribit accusare instituerant.

*Ἄρα μὴ χρόνῳ φανέν, τὸ γραμμὰ γραφῆ παραδόναι τῷ πόθῳ κεκμηκότες ἐσκέψασθε; Πειθομαι μὲν· οὐ μὴν ἐρήμην ἀλώσεται, τῇ σιγῇ τὴν κατηγορίαν καθ' ἑαυτοῦ βεβαιῶσαν· ἀλλὰ καὶ βῆρον καὶ θάττον ἀπολογήσεται, ὅτι σωματικὴ ἀβῤῥωστία τὴν σιγὴν ἐγέννησεν.

ΥΠΖ'. — ΝΕΙΛΩ.

Pro acceptis a parente beneficiis, liberis vicem esse rependendam monet.

*Ὅτι ὁ δεῖνα (51) ὄρφανῷ σοι γεγεννημένῳ, ἀντὶ πατρὸς γέγονεν, οἶσθα. Ἐπεὶ τοίνυν ἐκείνος μὲν ἐξ ἀνθρώπων ἔρχετο· οἱ δὲ τούτου υἱεὶς δεόνται τοῦ χειρα ὀρέξοντος, καὶ τὴν ὄρφανίαν παραμυθησομένου· εὐ ποιεῖς, εἰ καὶ αὐτὸς ἀντὶ πατρὸς αὐτοῖς γένοιτο, τὴν πατρῴαν εὐεργεσίαν εἰς τοὺς υἱοὺς κατατιθέμενος.

ΥΠΗ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Divitiarum nulla satietas. (Vide epist. 142 et 545.)

Εἰ καὶ καταφρονεῖ ἡ φιλοχρηματία πάσης κολάσεως, καὶ διὰ πάντων τῶν δεινῶν χωρεῖ, κόρον ἀκορέστῳ πάθει μηχανωμένη· ἀλλὰ τῷ μὴδὲ ἐν τῷ κτᾶσθαι, κἂν τὰ πάντων λάβῃ, τυγχάνειν ἀνακωχῆς

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(51) Pro ὁ δεῖνα codd. Vat. 650 et Alt. habent ἀντὶ πατρὸς. Forte legendum uno vocabulo Ἄντι-

PATROL. GR. LXXVIII.

ginando, nec non lumen divinæ philosophiæ. Unum itaque tibi utriusque rei experimento capto, testem omni exceptione majorem adducam, quia nobis credere fortasse recusas. Quis igitur, in ambo, fidem apud te reperiat? Placetne Salomonem in medium proferam? Hic rex, earum rerum, quæ ad vitæ sunt usum necessariæ, amore captus, maximas eas ducebat, et admiratione majores, omnemque ad eas res curam cogitationemque convertit: magna nempe amplaque incolens palatia, atque domus augustas, aurum iis adhibens, ac musicos componens choros, mensæ structorum, atque coquorum varia possidens genera: vestimentorum ad hæc rege dignorum luxum, horum etiam amœnitatem, et e splendidis corporibus voluptatem opipare ac laute sibi apparans, omnemque adeo viam, quod aiunt, adaperiens oblectamentis animi ac deliciis. Ubi vero inde paulisper, velut ab amentia recessit, ac veluti ex obscuro labyrintho ad clarissimum supernæ philosophiæ lumen potuit aspiceret, in hanc adeo sublimem ac cælo dignam erupit vocem: «Vanitas vanitatum, et omnia vanitas.» Si itaque qui ex sæculo natus non est, quod tantum perfectæ vitæ studium exigit, potuit rerum conspiciere æquo animo inanitatem, ingentemque ipsarum cognoscere vanitatem: quam nos, quæso, veniam consequemur, qui ad sublimiorem jussi conscendere contemplationis verticem, neque hanc ipsam emittere vocem possumus, et umbris somniisque undique adeo capti sumus, ut salutem ipsi negligamus?

CDLXXXVI. — LAMPETIO STRATEGIO, ET CASSIO.

An scriptionem non tempestive apparentem accusationi tradere desiderio victi cogitastis? Credo equidem: nec solitariam deprehendetur contra se accusationem firmasse, sed facilius et citius defendetur, quod corporis infirmitas silentium pepererit.

704 CDLXXXVII. — ΝΙΛΩ.

Nosti quemdam tibi orphano facto patris loco fuisse. Is porro ex hac vita sublatus est. Igitur illius filii manus tendentes te rogant, ejus qui tibi olim manus porrexerat, et orbitatem tuam miseratus est. Recte feceris, si et ipse loco patris illis sis, paternum beneficium in filios reponens.

CDLXXXVIII. — ΜΑΡΩΝΙ.

Etsi opum cupiditas omnem contemnat castigationem, et gravia quæque pervadat insatiabilis affectui satietatem molitur: tamen quod in possidendo, quamvis omnium facultates ceperit, nullam

πατρος, ut id nomen sit ejus quo de agitur: quem cur nominare omiserit Isidorus, non apparet. Possit.

51

quietem nanciscatur, sed ægritudo semper au-
geatur, ut etiam insanabilis evadat, æquum sit eam
cessare, tanquam ob hoc solum venata quod capere
per multa pericula suppliciaque non potuit. Quietem
enim satietas sequitur. Quærendo autem affectus
intenditur. Et ille quidem dives est, paucis conten-
tus; pauper autem, multa appetens. Si igitur con-
trarium solet evenire divitiarum amatore (quod enim
appetit, consequi non valet), ipsum affectum con-
citato gradu fugiens, et satietate divitiarum, et re-
missione, et honore frueris.

CDLXXXIX. — EIDEM.

Qui quæ vult dicit, quæ non vult audit.

Nihil boni de bonis rebus dicentes, nihil boni
accipere oportet. Qui vero etiam maledicunt, ma-
lum vicissim eos accipere consentaneum est.

CDXC. — THEODOSIO, EPIMACHO, ET
PAULO MONACHIS.

Continentiæ et virginitatis discrimen. (Confer epist. 167.)

Continens, o optimi, post cladem vicit; virgo
autem puram ab omni clade victoriam obtinet.

CDXCI. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Mortui lingua non lædendi.

Vivi incessunt etiam mortuos, et hostes fœdus
iueunt. Cur igitur et naturæ leges, et inimicitarum
superas terminos, vita functo maledicens? Videris
nim in cinerem ac favillam linguam acuere; sed
primo violas sanctimoniam, cui omnes mortales
studeant oportet. Deinde immortalem habet ani-
mam, cujus vindex est oculus Dei pervigil.

705 CDXCII. — NILO.

Locus et tempus peccatum aggravant.

Vitia ipsa a loco et tempore graviora sunt. Verbi
gratia, cædes omnis detestanda; si vero in sacro
committere loco quis audeat, magis fit detestanda,
at si sacrificii tempore, censenda scelestissima.
Quare si hæc sua natura scelesta, accipiat vero e
loci temporisque circumstantia accessionem majore
rem, fit longe cædes gravissima.

CDXCIII. — PAULO HYPODIACONO.

Nemo nisi a seipso læditur. (Epicteti dictis similia.)

Ne cogites illud, o bone vir, quomodo tibi nemo
nocuerit, sed quomodo etiam si voluerit, nocere
non possit. Id aliunde neutiquam oritur, quam rei
usu contentum esse, neque amplius appetere.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(52) *Oi ζῶντες καὶ βάλλ.* Melius legas, ut verto
sic fortasse, *Oi ζῶντες διαβάλλονται* πρὸς δὲ τοὺς
τεθνεώτας, καὶ οἱ πολ. Non placet ergo ad oram ve-
tus conjectura. Verum huc pertinens Solones apud
Plutarch. lex erat: Τὸν τεθνηκότα κακῶς μὴ ἀγο-
ρεύειν. Et Græcus est senarius.

Α τινος, ἀλλ' ἀεὶ κορυφῶσθαι τὸ νόσημα, καὶ εἰς τὸ
ἀνίατον τελευτᾶν, παύσασθαι ἂν εἴη δίκαια, ὡς ἐκ
τούτου μόνου θηρῶσα, ὃ θηρᾶσαι διὰ πολλῶν κινῶ-
νων καὶ κολάσεων οὐκ ἠδυνήθη. Τῷ μὲν γὰρ παύ-
σασθαι ὁ κόρος ἀκολουθεῖ, τῷ δὲ ἐπιζητεῖν τὸ πάθος
ἐπιτρέβεται· καὶ τῷ μὲν ὀλίγοις ἀρκεῖσθαι ὁ πλοῦτος
ὀρίζεται, τῷ δὲ πλειόνων ἐφίεσθαι ἢ πένια γνωρί-
ζεται. Εἰ τοίνυν τοῦναντίον φιλεῖ συμβαίνειν τῷ τῶν
χρημάτων ἐραστῇ (οὗ γὰρ ἐφίεται τυχεῖν οὐ δύ-
ναται), αὐτὸ τὸ πάθος προτροπᾶν φεύγων, καὶ
κόρου πλοῦτου, καὶ ἀνέσεως, καὶ τιμῆς ἀπο-
λαύσει.

ΥΠΘ'. — Τῷ ΑΙΤΩ.

Β Τοῖς μὲν μὴδὲν χρηστὸν περὶ τῶν χρηστῶν λέγουσι,
τὸ μὴδὲν ἀγαθὸν λαβεῖν· τοῖς δὲ καὶ κακῆγοροῦσι τὸ
κακὸν τι προσλαβεῖν ἀκολουθεῖ.

ΥΓ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ, ΕΠΙΜΑΧΩ, ΠΑΥΛΩ ΜΟΝΑ-
ΧΟΥΣΙΝ.

Ἡ μὲν ἐγκρατής, ὧ βέλτιστοι, μετὰ τὴν ἤταν
ἐνίκησεν, ἢ παρθένος καθαρὰν ἤτης ἀπάτης· ἐκεῖ
τὴν νίκη.

ΥΓΑ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οἱ μὲν ζῶντες, καὶ βάλλονται (52) δὲ τοὺς τεθνεώ-
τας, καὶ οἱ πολέμοιοι σπένδονται. Τί τοίνυν καὶ τοῖς
τῆς φύσεως θεομοῦς, καὶ τοῖς τῆς ἐχθρας ὑπερβαί-
νεις ὄρους, τὸν τεθνεῶτα κακῆγορῶν; Σὺ γὰρ πρὸς
κόνιν καὶ τέφραν ἀκούων τὴν γλῶτταν ἤγῃ· ἀλλὰ
πρῶτον μὲν τὴν ὄσαν αὐτὴν ὑβρίζεις, ἥς πᾶν-
τες ἀνθρωποὶ ἀντιποιοῦνται. Ἐπειτα ψυχὴν ἀθά-
νατον ἔχει, ἥς ἐκδικῶς ἐστὶν ὁ ἀκοιμητος ὀφθαλμῶς.

ΥΓΒ'. — ΝΕΙΛΩ.

Τὰ αὐτὰ ἀμαρτήματα καὶ παρὰ τὸν τόπον καὶ
παρὰ τὸν καιρὸν ἀργαλειώτερα γίνονται. Οἷον ὁ φό-
νος ἐστὶν ἐναγής· ἐὰν δὲ καὶ εἰς τόπον ἄγιον
τολμηθῇ, ἐναγέστερος γίνεται· ἐὰν δὲ καὶ ἐν καιρῷ
ἀγίῳ, ἐναγέστατος. Εἰ τοίνυν αὐτὸς καθ' ἐαυτοῦ
ἐστὶ χαλεπός, προσλάβοι δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ τόπου
καὶ τοῦ καιροῦ προσθήκην, μείζων καὶ ἀργαλειώτε-
ρος γίνονται.

ΥΓΓ'. — ΠΑΥΛΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

Μὴ τοῦτο ἐννοεῖ, ὧ βέλτιστε, ὅπως μηδεὶς σοῦ
ἐπηρέαση, ἀλλ' ὅπως κἂν, βούληται μὴ δύνηται.
Τοῦτο δὲ οὐδαμῶθεν ἐτέρωθεν ἐντίκτεται, ἢ ἐκ τοῦ
τῆς χρείας ἔχεσθαι, καὶ μὴ πλειόνων ὀρέγεσθαι.

Θρητὸς πεφωκὸς μὴ γέ.λα τεθρηκότα.
Ei Naso :

Pascitur in vivis livor, et post fata quiescit. SCHOTT.
— Cod. Alt. inter βάλλονται et δὲ hæc supplet τῷ
φθόνῳ καὶ βάλλουσι, sed βάλλονται scribe in indi-
cative præsentis per o. Possin.

ΥΙΔ'. — ΕΛΙΣΑΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Α

CDXCIV. — ELISÆO MONACHO.

Commendat ob virtutem et doctrinam, quam ex Theodosii monachi convictu imbiberat. (De quo supra epist. 216.)

Εἰ καὶ τὴν συνουσίαν σοὶ τὴν πρὸς τὸν ἄγιον Θεοδοσίον μικρὰν ὁ χρόνος, ἀλλὰ γε τὴν ἀπ' αὐτῆς δνησιν οἱ πόνοι καλὴν καὶ γενναίαν κατεσκευάσαν. Οὕτω γὰρ ταχέως καὶ πρὸς τὰ τῶν τρώπων ἦθη, καὶ πρὸς τὴν τῶν θείων Γραφῶν γνῶσιν ἐξετυπώθης, καὶ μιμητὴς ἀκριβέστερος τῶν ζωγράφων κατέστης, ὡς μῆτε ἐκείνον ἄλλον πρὸ σοῦ, μῆτε νομίζεις, μῆτε ἔχειν ὁμιλητὴν· σέ τε, κἂν μὴ φράζοις παρ' ᾧ ἐφοίτησας, δῆλον εἶναι τοῖς δρωμένοις.

ΥΙΕ'. — ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

De rerum omnium vicissitudine. Animus neque caducis rebus attolli neque dejici debet.

Ὁ φιλοσόφος ἐπισκεπτόμενος τῶν πραγμάτων Β τὴν φύσιν, οἷοι ποταμίων βευμάτων, καὶ καπνοῦ εἰς ἀέρα διαλυομένου, καὶ σκιᾶς θεοῦσης οὐδὲν ἀμεινον, ἀλλὰ καὶ χειρὸν διάκειται, οὔτε ὑπὸ τῶν χρηστῶν ἐπαρθεῖη ποτὲ, οὔτε ὑπὸ τῶν λυπηρῶν ταπεινωθεῖη· ἀλλ' ἐν τῇ τοῦτων μεταβολῇ ἀμετάβλητον τηρήσει τὴν γνῶμην. Ὁ γὰρ παρόντων τῶν χρηστῶν μὴ ἀντρεχόμενος, οὐδὲ ἀπόντων ἀναθήσεται.

ΥΙΓ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Gulæ atque inglutiei accusat.

Εἰ, ὡς φασὶ τινες, φαύλως δι' ἐσχάτην πενίαν ἤχθης, δι' ἣν αἰτίαν νῦν τὸν ἀβροδιαίτον διώκεις βίον; Καὶ ταῦτα οὐκ οἶδ' ὅθεν παρατιθέμενος τὴν τράπεζαν, ἀλλὰ τοῖς τὰς Σικελικὰς παρατιθεμένοις C ἐπιβρίπτων, ὧν εἰς ταῦτα ἐξεδιάσατο χαράσαι τὰ γράμματα. Εἰ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀβροδιαίτων καὶ τῶν εὐγεγονότων διὰ φιλοσοφίαν εὐτελῶς ἐπαίδευσαν ἑαυτοὺς ζῆν, μεγίστην ὠφέλειαν καὶ δόξαν ἐκ τούτου θηρώμενοι· πῶς σὺ ἔχων καὶ τὴν σύντροφον συνήθειαν συναγωνιζομένην, εἰς τούναντιον μετέπεσας; Ἐπανάγαγε τοῖσιν σαυτὸν ἐπὶ τὴν φίλην σου καὶ ὁμοτράπεζον εὐτέλειαν, ἵνα μὴ καὶ σαυτῷ χειμῶνας (ἡ γὰρ τρυφὴ ὕβρεως ἐστὶ μῆτηρ), καὶ τῇ θειοτάτῃ θρησκείᾳ θνεῖδος κατασκευάσης. Οἱ γὰρ διαφερόντως αὐτῇ ἀνακαίμενοι, κομιδῇ κατὰ σοῦ ἀγανακτοῦσιν, οἷοι διὰ τὴν σὴν λαιμαργίαν ἐκείνη κωμωδεῖται.

ΥΙΖ'. — ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Qui vere sapientes appellandi. (Conf. epist. 477.)

Οἱ τὴν σοφίαν τὴν πάντα τὰ καλὰ ἐν ἑαυτῇ περιέχουσαν (ὡς καὶ τὸν πάντων Δεσπότην τοῦτο μᾶλλον ἢ τι ἕτερον χαίρειν ἀκούοντα, ἐπειδὴ πολλοῖς ὀνόμασι καλεῖται) (53), φαῦλον καὶ πεπατημένον πρᾶγμα ἡγούμενοι, πάντολμοι ἂν εἴεν παρ' ἡμῶν κριτῆ. Ἄλλ', οἶμαι, ἔχειν μὲν ἐπιθυμοῦντες, τοὺς δὲ πόρους ὑπομείναι μὴ ἀξιοῦντες, οἷς ἡ θεία σοφία ἐπιφοιτᾷ, τῷ μὴ διὰ βραθυμίαν δοκεῖν αὐτοὺς ἀπολελεῖσθαι, φθονοῦντες τοῖς σοφοῖς διασύρουσι τὸ ἐκείνης ὄνομα. Σοφοὺς δὲ φημι οὐ τοὺς τὸ Πλάτωνος ὕψος,

Etsi familiaritas tibi cum optimo viro Theodosio brevis fuit temporis, utilitatem tamen honestam generosamque labores tui pepererunt. Adeo enim celeriter et honestate morum, et sacrarum es scientia litterarum informatus, ut habeat neminem, qui se magis assequatur, ad vivumque exprimat quam tu : quo familiariorē habet neminem. Etsi vero non dixeris quo sis usus familiari, cuius tamen ex his quæ facis notum est.

CDXCV. — STRATEGIO MONACHO.

Quisquis philosophorum more res considerat humanas, instar cursus fluviorum, fumique in aere dissipati, umbræque apparentis, nihil esse comperiet, sed potius inaniore, neque idem secundis effertur, neque adversis dejicietur : verum in hac rerum omnium mobili vicissitudine, immobili persistet mente. Qui enim terrenis minime adhæret bonis, næ ille futura non fastidiet bona.

CDXCVI. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Si, ut falso quidam narrant, ad extremam redactus es inopiam, quomodo, quæso, cibis delicatis vitam transigis? idque ut non modo domi mensam instruas, sed etiam superes Sicularum mensarum apparatus? Narrantium unus has me exarare litteras compulsi. Si enim delicati multi ac nobiles per philosophiam frugaliter vivere seipsi docuerunt, maximam utilitatem et gloriam ex eo aucupantes, qua ratione tu qui ab educatione consuetudinem habes auxiliantem in contrarium es delapsus? 706 Quomobrem revoca teipsum ad gratam mensæque propriam parcimoniam, ne tibi tempestates (deliciæ enim injuriam plerumque pariant), ac sacrosanctæ religioni dedecus obveniat. Qui enim religioni valde sunt addicti, de te prope modum expostulant, quod ob tuam inglutiviam, illa audiat male.

CDXCVII. — THEOGNOSTO PRESBYTERO.

Qui sapientiam omnia in se bona complectentem (quippe cum universi Dominus hac magis quam re ulla se oblectet, unde et de pluribus hinc nomen sortitur) falsam rem et contumeliosam existimant, mea quidem sententia, audaces sunt habendi. Verum opinor esse quidem qui eam desiderant, sed laborem qui sit sustinendus refugiant, quo divina potissimum acquiritur sapientia. Ne autem negligentia sua videantur illam non assecuti, sapientibus invident, et illis obtrectant. Cæterum sapientes

VARIE LECTIONES ET NOTÆ.

(53) Inter καλεῖται et φαῦλον insere τοῦτο ex utroque cod. Possis.

nomino, non qui sectantur Platonis dicendi genus sublime, vel Thucydidæ gravitatem, aut Demosthenis grandiloquentiam imitantur, sed qui de divinis loqui præceptis possint, neque ignavia propria suo silentio superentur. Qui enim audiunt, non dicentis imperitiam, sed dogmatis causantur imbecillitatem.

CDXCVIII. — ALPHIO.

In eos qui publica Ecclesiæ bona in sua vertunt commoda. Immutata prisca temporis facies.

Cum suum quisque commodum ac lucrum communi anteponat bono, idcirco res Ecclesiæ pessum eunt. Contra vero accidit iis qui majorum tuebantur fidem. Tunc enim privata in commune conferebant. At hodie communia publica que domum conferentes, ex aliorum incommodis lucrum prædando reportare non crubescunt.

CDXCIX. — NILO.

Ab aliis irrideri vel a gravibus, vel a perditis discrimen est.

A viris gravibus atque cordatis irrideri molestum est quidem; at vero a libidinis lascivisque minime hodie molestum est. Qui enim a recto rerum aberrant iudicio, subsannant ea etiam quæ admiratione sunt digna.

D. — PETRO.

Cœlestia meditantium vel terrestria quid intersit. (Confer. epist. 485.)

Ingens ac vehemens prudentia, ab exilia malaque gerentibus parari nequit. Cogitationes enim opera comitantur. Qui enim quæ ad usum vitæ pertinent tractat, 707 nihil cœlestis, nihil angelicum cogitabit. At qui cœlo dignam degit vitam, nugas ineptiasque, umbras quoque ac somnia ducit esse mundi hæc negotia. Quare angusti esse animi merito is est appellandus, qui de parvis sese rebus jactat: magnanimitus contra, qui quæ vere excelsa sunt, iis quæ tantum talia apparent, anteponit.

DI. — EUTONIO DIACONO.

A seipso decipi facile.

Etsi prompta multa sunt, factuque facilia, nihil tamen facilius, magisque obviumquam a se quemque decipi. Magnum enim cuique suum apparet consilium. Cum enim res non ut sint, ita illi appareant, sed sententiam omni ope suam studet quisque stabilire, quod ipse vult, idem et probat, etsi res sæpe aliter sese habeat.

DII. — URSENOPIO.

Meticulosi timore, fortes adulatione superantur.

Fortes quidem viros assentatio domat, imbecillos contra metus frangit. Illis quidem suadela vim afferre non videtur, his vero metus impotenter imperat. Et illi causam adversariis prodendo vincuntur, hi non se dando deduntur. Noli itaque putare una ope utrosque juvandos, verum pro affectionibus, ac eujusque facultate, medicina adhibita, rem confectam iri confidito.

Α καὶ τὴν Θουκυδίδου σεμνότητα, καὶ τὴν Δημοσθένους δεινότητα ζηλοῦντας, ἀλλὰ τοὺς λόγον ἀποδοῦναι δυναμένους ὑπὲρ τῶν θεῶν δογμάτων, καὶ μὴ διὰ τῆς οικείας ῥαθυμίας σιγῇ τὴν ἤτιαν καταθεγομένους. Οἱ γὰρ ἀκούοντες, οὐ τὴν τοῦ λέγοντος ἀπειρίαν, ἀλλὰ τὴν τοῦ δόγματος ἀτιμῶνται σαθρότητα.

ΥΙΨ. — ΑΛΦΙΩ.

Ἐπειδὴ ἐκάστῳ τὸ οικεῖον κέρδος τοῦ κοινῇ καταστήσασθαι τι χρηστὸν προτιμότερον, διὰ τοῦτο τὰ τῆς Ἐκκλησίας προπέποιτα πράγματα. Καὶ τοῦναντίον συνέβη τοῖς γεγενημένοις ἐπὶ τῶν τῆς πίστεως προγόνων. Τότε μὲν γὰρ τὰ ἴδια εἰς τὸ κοινὸν προὔθεισαν, νῦν δὲ τὰ κοινὰ ὀκαδὲ τινες μετακομίζοντες, οὐκ αἰσχύνονται ἐξ ἄλλοτρίων κερδαίνοντες συμφορῶν.

ΥΙΘ. — ΝΕΙΑΩ.

Τὸ μὲν παρὰ τῶν σεμνῶν καὶ σωφρόνων γελᾶσθαι, δεινόν· τὸ δὲ παρὰ τῶν ἀσελγῶν καὶ λάγνων, οὐ δεινόν. Τῆς γὰρ ὀρθῆς τῶν πραγμάτων διαμαρτάνοντες κρίσεως, γελῶσι τὰ θαύματος κρείττονα.

Φ. — ΠΕΤΡΩ.

Μέγα καὶ νεανικὸν φρόνημα οὐχ οἶζόν τε τεχθῆναι τῶ μικρὰ καὶ φαῦλα πράττοντι. Τοῖς γὰρ ἔργοις καὶ τὰ φρονήματα ἔπαισθαι φιλεῖ. Ὁ μὲν γὰρ τὰ βιωτικά μεταχειρίζομενος, οὐδὲν οὐράνιον, οὐδὲν ἀγγελικὸν φαντασθήσεται· ὁ δὲ τὴν οὐρανῶν πρέπουσαν πολιτείαν πολιτευόμενος, λήρους καὶ φλυαρίας, σκιάς τε καὶ οὐείρατα, τὰ βιωτικά ἤγησεται πράγματα. Διὸ καὶ ὁ μὲν, μικροψύχος εἰκότως ἂν κληθῆι, ἐπὶ μικροῖς ἐναθρυνόμενος· ὁ δὲ μεγαλόψυχος, τὰ ὄντως μεγάλα τῶν δοκούντων προκρίνων.

ΦΑ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΩΝΩ.

Οὐδὲν οὕτως εὐκολώτατόν ἐστιν, ὄντων πολλῶν εὐκόλων, ὡς τὸ ἕκαστον εαυτὸν ἐξαπατῆσαι. Μέγα γὰρ ἐκάστῳ τὸ βούλημα. Ἐπειδὴ γὰρ οὐ τὰ πράγματα ὅπως πέφυκε σκοπεῖ, ἀλλὰ τὴν εαυτοῦ γνώμην παντὶ σθένει κυρῶσαι προαιρεῖται, ὃ βούλεται, τοῦτο καὶ οἶεται· καίτοι πραγμάτων πολλάκις ἀντιφθεγομένων.

ΦΒ'. — ΟΥΡΣΕΝΟΥΦΙΩ.

Τοὺς μὲν ἀνδρείους κολακεία χειροῦται, τοὺς δὲ ἀνάνδρους φόβος· τοῖς μὲν γὰρ ἡ παιδιῶ δοκεῖ ἀδίαστος εἶναι, τοῖς δὲ ὁ φόβος ἀπαραίτητος δεσπότης. Καὶ οἱ μὲν τῶ καθυφείναι τοὺς ἀντιπάλους, ἠτιῶνται· οἱ δὲ τῶ μὴ ἐνδιδόναι ἐνδιδάσκει. Μὴ τοῖνον πάντας ἐνὶ βοηθήματι θεραπεύειν οἶον· ἀλλὰ τοῖς πάθεισι καὶ ταῖς δυνάμεσι τῶν πασχόντων κατάλληλα προσφέρων τὰ παιῶνια, ἐλπίζε αὐτῶν κρατῆσειν.

ΦΓ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

A

DIII. — PALLADIO DIACONO.

Perstringit, quod rebus bonisque terrenis, ambitionis et gloriæ causa, in speciem se abdicarat.

Εἰ μὲν ὄντως τῶν βιωτικῶν κατέγκως πραγμάτων, μηδὲν σοι κοινὸν πρὸς αὐτά. Εἰ δὲ δόξαν θηρώμενος, διαβάλλεις μὲν αὐτά, περιέχῃ δὲ ὡς αἰδίων, μὴ ἔλπιζε ἀπατᾶν τοὺς διὰ τῶν πραγμάτων τάναντία παρὰ σοῦ παιδευομένους.

ΦΔ'. — ΣΕΡΗΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Honorari vis? honorem fugito. (Conf. epist. 522.)

Εἰ δόξης ἐρᾶς, καταφρόνει δόξης, καὶ τότε αὐτῆς ἀπολαύσεις. Φιλόνεικον γὰρ πως τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐστὶ, καὶ πρὸς μὲν τὸ ὑπεραυχοῦν διακινδυνεύειν φιλεῖ· πρὸς δὲ τὸ ταπεινὸν μεθ' ἡδονῆς σπένδεσθαι πέφυκε. Νικᾶν μὲν γὰρ σπουδάζει τὸν νίκης ἐφιέμενον, ἠττάσθαι δὲ φιλεῖ μεθ' ἡδονῆς τῷ νίκης μὴ ἐφιέμενῳ.

ΦΕ'. — ΤΟΙΣ ΚΑΗΡΙΚΟΙΣ ΤΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΟΥ.

Boh̄θεια, unde Græcis dicta.

Ἔοικατε ἀγνοεῖν τὸ τῆς βοηθείας ὄνομα, ὅπερ εἰρηται παρὰ τὸ μετὰ βοῆς θέειν· καὶ διὰ τοῦτο βραδύτερον ἀφικόμενοι, καὶ σχολαιότερον βαδίζοντες ἀποτετυχῆκατε τῆς θήρας. Ὁ γὰρ δεθηθεὶς τῆς ἐπικουρίας, θήραμα καὶ ἔργον τῆς τῶν ἐπιβουλευσάντων ὠμότητος γέγονεν.

ΦΖ'. — ΑΛΥΠΙΩ.

A teneris assuescere multum est in pietatis studio. (Vide epist. 9.)

Τοῖς παισὶν ἔτι νηπίοις τυγχάνουσιν, πρῶτον μὲν τὸν περὶ τῆς ὑπεροχῆς τε τοῦ Θεοῦ καὶ προνοίας, ἔπειτα δὲ καὶ τὸν περὶ ἀρετῆς χρῆ κατασπείρεσθαι λόγον· ἵνα συναυξανόμενος καὶ συνανδρούμενος θεοφιλεὶς καὶ ἐναρέτους ἀνδρας ἀποτελέσειεν.

ΦΖ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Vitia verecunde perstringenda. (Supr. epist. 435.)

Ἐχρῆν μὲν νεανικώτερον ἐκτραγυφθεῖναι τὰς σὰς πράξεις, τάχα κἄν οὕτως ἐρυθριάσαις· ἀλλ' ἐπειθὴ οὐ χρῆ τοὺς σεμνότητος ἀντιποιουμένους μολύνειν ἑαυτῶν τὰς γλώττας, τάχιστα καὶ εὐπρεπέστατα λελέξεται, ὅτι μεγάλων κακῶν αἰτιατὰ εἰσιν αἱ μετὰ γαστέρα ἡδοναί.

ΦΗ'. — ΘΕΟΠΕΜΠΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

In concionatores quorum vita doctrinæ non respondet. Ad illud : « Dicunt et non faciunt. » (Matth. xxiii, 3.) Facere quam dicere magis persuadet. (Supr. epist. 215, 233, 265.)

Ὅτε λόγος, οὔτε σῆψις ὑπολείπεται τοῖς διδάσκειν μὲν τολμῶσι, τάναντία δὲ ὧν λέγουσι πράττουσι. Τοὺς μὲν γὰρ μήτε πράττοντας, μήτε διδάσκειν ἐπιχειροῦντας, εἰκὸς μετριωτέραν ἀπαιτηθῆναι τιμωρίαν. Τοὺς δὲ ἐναθρονομένους μὲν ἐπὶ τῷ διδασκαλικῷ λόγῳ, μὴ ποιούντας δὲ ἔφασιν, ἀπαραιτήτων καὶ ἀσύγγνωστον.

ΦΘ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Bellum spiritale alacriter aggredi decet, divino fretum auxilio. Neque enim ex copiarum multitudine semper victoria.

Εἰ καὶ περὶ τῶν σωματικῶν πολέμων, οὐ χρῆ τοὺς μεῖζω δύναμιν ἔχοντας, ὡς φανερὰς οὐσης τῆς νίκης, διαβεβαίουσθαι· πολλὰ γὰρ παράδοξα πολλάκις ἐγένετο· καὶ τὸ μὲν εἶξαν εὐθὺς ἀνέλιπτον, τῷ δὲ

Si quidem vitæ hujus negotia revera cognita habeas, nihil tibi cum illis commune sit. Si vero gloriam venando illa crimineris, complectaris vero ut diuturna, cave putes eos qui de rebus ipsis, contra atque tu sentiant, aberrare.

DIV. — SERENO DIACONO.

Si gloriam sectaris, eam fac contemnas : sic fiet ut illa potiaris. Contentiosum est enim hominum genus, et de præstantia libenter dimicat. Vincere enim studet eum, qui victoriæ inhiat. Cum jucunditate autem submittere se illi, qui vincere non desiderat, consuevit.

DV. — PELUSIANO CLERO.

Videmini ignorare βοηθείας etymon quod Græcis dictum παρὰ τὸ μετὰ βοῆς θέειν, ad vocem accurrere. Quapropter tardius vos accedentes atque ignavius currentes, feram non cepistis. Qui enim auxilio indigebat, captura et opus insidiantium crudelitatis evasit.

708 DVI. — ΑΛΥΠΙΩ.

Pueris etiamnum teneris de Dei excellentia ac providentia, postea de virtute præcepta sunt inserenda, ut grandiores jam facti in virosque jam formati, cum Dei Optimi Maximi amantes, tum præditi evadant virtute.

DVII. — ΖΟΣΙΜΟ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

(Supr. epist. 435.)

Oportebat juvenilius ac vehementius tuas actiones tragice exaggerari, ut sic forte erubescas : verum quando non docet gravitatem preferentes suas inquinare linguas, decentissima potius proferentur. Quæ enim juxta ventrem libidines sunt, maximorum existunt causæ malorum.

DVIII. — ΘΕΟΠΕΜΠΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Neque oratio, ac ne excusatio quidem docere alios ausis relicta est, si contra atque docent faciant. Qui vero neque agunt, neque docere aggrediuntur, pœnam daturus tolerabiliorem verisimile est. At qui docendo se jactant atque ostentant, quæ vero docent, non agunt, inexorabilem veniam carentem pœnam luunt.

DIX. — ΕΙΔΕΜ.

Contra vero niti volentem, bona spes comitatur. Multo vero magis in spiritali lucta adversarii impetu consternari non decet, sed vincentium cogitando copiam, Deique adjutorio audentes ad pugnam decet accingi.

DX. — ZOSIMO PRESBYTERO.

De eleemosyna. (Conf. epist. 79, 133, 181, 183, 210.)

Eo immanitatis, atque inhumanitatis prolapsum te quidam asseverant, ut contra Dei præcepta græs-seris. Jubent enim illa Dei mandata, in eleemosyna facienda nulla duci inani gloria. Te vero, ne ob inanem quidem gloriam, flecti quidem posse ad inopum preces affirmant. Noveris itaque melius esse quidem occultare eleemosynam, at nihil omnino præbere inhumanum esse. Media itaque via insistito. Præstat enim utcumque quid agere, quam nihil agere: hoc enim summam meretur pœnam, illud vero spectantium etiam laudem meretur.

709 DXI. — EIDEM.

Luxum valetudinis etiam gratia fugiendum.

Paucarum indigentia rerum, paucisque contentum esse, et animo prodest, et corporis confirmat valetudinem. At luxus utrumque labefactat: animi quidem sensus corrumpit, corporis vero pellit sanitatem. Et hoc quidem innatos appetitus sedat, illud ea etiam que præter naturam sunt desideria concitat. Deliciæ enim ventrem implent, conjunctiasque ventri libidines aperiunt. Vitanda itaque et fugienda luxuria est.

DXII. — MARONI.

Avari animus quibus agitetur fluctibus et malis.

Nemo ignorat animum pecuniæ cupiditate flagrantem, mille plerumque jactari procellis. Notum et illud, in hisce tempestatibus, nullum esse sensum quietis, satietatis ac libertatis, quasi anima sit ab hisce ventorum turbinibus elisa. Ecquis ergo talem ducat vitam, in qua scopuli, feræ bestiæ, ac turbines fluctusque vigent, exsulat vero pax atque lætitia?

DXIII. — ESAIÆ.

Pauperes quare non contemnendi et lædendi.

Etsi dives tibi et locuples videaris, cave pauperes ut viles fastidias, justitiæ potissimum causa, quæ injustos consequitur. Quam si contempnas, sic etiam ab injuria abstineto, ratus, ut quamvis lædere te nequeant inopes, commori tamen simulque perire possint. Multi enim ad accusandum conversi, neque solum everterunt injuste agentium domos, sed et animo ipsos exspoliarunt.

DXIV. — EIDEM.

Sponte, non coacte, virtus exercenda. De piis qui ante promulgatam viderent legem.

Equidem summis laudibus atque coronis ornandos semper censui, qui absque præceptis, ad bene vivendum compositis officium facientes, et innatos ad honestatem appetitus excolant, et ingenue insito

Α αντιδρᾶν ἐθέλοντι ἐλπὶς ἀγαθὴ ἀκολουθεῖ· πολλὸν μᾶλλον τοὺς περὶ ψυχῆς ἀγωνιζομένους οὐ τὴν τῶν ἀντιπάλων χρῆ καταπτήσσειν δύναμιν, ἀλλὰ τὴν τῶν νικησάντων ἐνθυμουμένους πληθύν, τῇ θεῇ συμμηχίᾳ θαρρῶντας ἐπὶ τὸν ἀγῶνα χωρεῖν.

ΦΥ. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰς τοσαύτην ἐμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν πᾶς ἐηλυθῆναι σέ φασι, ὡς καὶ τὴν ἐναντίαν τῶν θεῶν χρησμῶν ἀνατέμνειν ὁδόν. Ἐκείνων γὰρ παρακλυομένων, μὴ κενοδοξίαν ἐπὶ τῷ ποιεῖν ἐλεημοσύνην, σὲ οὐδὲ διὰ κενοδοξίαν ἐπικλιᾶσθαι πρὸς τὰς δεήσεις ἰσχυρίζονται. Εἰδὼς τοίνυν ὡς ἄμεινον μὲν τὸ κρύπτειν, τὸ δὲ μὴδ' ὄλωσ παρέχειν ἀπάνθρωπον, καὶ τὴν ἀμφοῖν μέσσην βάδισον ὁδόν. Βέλτιον γὰρ τοῦ μὴδ' ὄλωσ ποιεῖν τὸ ὁπωσ δήποτε ποιεῖν. Τὸ μὲν γὰρ εἰς ἐσχάτην τελευτᾷ τιμωρίαν, τὸ δὲ καὶ τῶν παρὰ τῶν θεωμένων ἔπαινον κερδαίνει.

ΦΙΑ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ἡ μὲν ὀλιγόδεια καὶ τὴν ψυχὴν ὥρσει, καὶ τὸ σῶμα ὑγιὲς καθίστησιν· ἡ δὲ πολυτέλεια ἄμφοι λυμáινεται, τῆς μὲν τὴν φρόνησιν, τοῦ δὲ τὴν ὑγιάν ἐξοστρακίζουσα· καὶ ἡ μὲν καὶ τὰς ἐμφύτους ἐπιθυμίας κατευνάζει, ἡ δὲ καὶ τὰς παρὰ φύσιν διεγείρει. Τρυφή γὰρ γαστέρα πληρώσασα, καὶ τὰς ὑπερστρίους ἀναστομολῆδονάς. Οὐκοῦν ἐκείνη μὲν χρεῖστέον, ταύτην δ' ἀτιμαστέον.

C

ΦΙΒ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Ἵτι μὲν μυρῖοι χειμῶνες κατασκηνοῦσιν εἰς τὴν τοῦ ἐρασιχημαίου ψυχῆν, οὐδεὶς ἀγνοεῖ· ὅτι δὲ ἐν τοῖς τοιοῦτοις χειμῶσιν, οὔτε ἀναπαύλης, οὔτε κέρου, οὔτε ἐλευθερίας, οὔτε ἄλλου τινὸς αἰσθάνεται, ἅτε ὑπὸ τοσοῦτων πνευμάτων διακοπτομένη, καὶ τοῦτο δῆλον. Τίς οὖν τοιοῦτον ἔλοιτ' ἂν βίον, ἐν ᾧ πάντα μὲν σκόπελοι, καὶ θηρία, καὶ καταγιγέδες, καὶ κύματα, εὐφροσύνη δὲ καὶ εἰρήνη ἐκποδών;

ΦΙΓ'. — ΗΣΑΙΑ.

Δ Εἰ καὶ πλουτεῖν δοκεῖς, μὴ καταφρόνει τῶν πνήτων ὡς εὐαλότων· μάλιστα μὲν διὰ τὴν δίκην, τὴν τοῖς ἀδικήμασι παρεπομένην. Εἰ δὲ ταύτης καταφρονεῖς, καὶ οὕτως ἀπέχου τῆς κατ' αὐτῶν ἀδικίας· εἰδὼς, ὅτι καὶ ἀδικῆσαι σε οὐ δύναται, ἀλλὰ συν-απολέσθαι σοι δυνήσονται. Πολλοὶ γὰρ εἰς κατηγορίαν ἐτρέπησαν, καὶ οὐ μόνον εἰς ἔδαφος καθήγχαν ἐς τῶν ἀδικησάντων ἐστίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς στερηθῆναι παρεσκεύασαν.

ΦΙΑ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Μεγίστων ἐγκωμίων καὶ στεφάνων ἀξίους εἶναι φημι τοὺς ἀνευ ἐγγράφων ὑποθηκῶν τὸ δέον πράξαντας, καὶ τὰς ἐμφύτους ἀφορμὰς εἰς καλοκάγαθον γεωργήσαντας, ἐλευθέρως τε ταῖς πρὸς τὴν ἀρετὴν

ὄρμαϊς χρησαμένους. Εἰ δὲ ταυθ' οὕτως ἔχει, οἱ ἀ μετὰ νόμον καὶ χάριν πταίοντες, καὶ μηδὲ αὐτὴν ὀδεῦσαι ἐθέλοντες ὀδόν, ὡσπερ οἱ παλαιοὶ ὤδευσαν, τίνος τύχοιεν ἑλέου;

ΦΙΕ'. — ANATOLIQ.

Vitanda improborum commercia.

Ἄν σέ τινες αἰτιῶνται, ὅτι οὓς μὲν οὐδ' ὄρῃν θέμις, τούτοις ὡς ἤδιστα λαλεῖς. Οἷς δὲ λαλεῖν αἰσχιστον, τούτους συνήθεις πεποιήσαι. Οὓς δὲ παρόντας τιμῶν ἀτιμίας ἄξιον, τούτους καὶ ἀπόντας ἀγαπᾷς. Εἰ τοίνυν ἀληθεύουσι, γνωσιμάχει· εἰ δὲ μὴ, δήλου· ἵνα ἐπιστομίσωμεν τοὺς ἐπὶ ταῖς σαῖς διαβολαῖς ἀγαλλομένους.

ΦΙΓ'. — ΝΕΙΛΩ, ΠΕΤΡΩ, ΠΑΥΛΩ.

De patientiæ bono.

Ἦ ἐπὶ ταῖς ὕβρεσιν ἀνεξικακία λίαν τὴν ψυχὴν ὠφελει· ἦν εἰ (54) συμφέρουσαν μὲν ἦδειν, χαλεπὴν δὲ γενέσθαι, κομιδῇ ἂν ἠχθέσθην· μὴ τὸ τὴν προσοῦσαν πραγματεῖαν φεύγειν, τὸ λυσιτελὲς προέσθαι· εἰ δὲ καὶ βράδια καὶ βελτίστη τυγχάνει. Τὸ γὰρ ἐπεξεῖναι καὶ δύσκολον καὶ ἐργωδέστερον, καὶ χειμῶνος τὴν ψυχὴν πληροῖ· ἄμεινον τὸ φιλοσοφεῖν.

ΦΙΖ'. — ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

A spectaculis dehortandos monet homines, ut epist. 185, 186.

Εἰ ἐν μὲν τῇ σκηνῇ γελῶσιν οἱ φιλοθεάμονες ἀπαλώτερον τοῦ δέοντος, ἐν δὲ τῷ ἵπποδρόμῳ θυμῶνται πλέον ἢ προσῆκεν· ἐκεῖ μὲν ὑπὸ τῶν αἰσχυρῶν δραμάτων ἐκθηλυνόμενοι, ἐνταῦθα δὲ ταῖς τῶν ἀμύλλαις πρὸς μανίαν ἐκδρακχευόμενοι (μικροῦ γὰρ τὰ τῶν κενταύρων μιμοῦνται)· πότε ἐν τῇ προσηκούσῃ καταστάσει ὀφθίσονται; ἢ πότε τὰ ἀνδράσι πρόποντα πράξειαν; Οὐκοῦν χρήεστε πειθοῖ, εἰτε ἀνάγκη εἰργεῖν τοὺς τοιοῦτους ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀκοσμίας.

ΦΙΗ'. — ΛΑΜΠΕΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Constantia et censoria gravitas sine austera et rigida morositate laudanda.

Ὅταν τις, ὡ σοφίας αὐτοφυὲς ἀγαλμα, ἄνευ μὲν προπετείας παρέχεται τὸ ἀνδρεῖον, ἄνευ δὲ ὕβρεως τὸ βλοσυρόν· καὶ τὸ μὲν ἐμβριθεὲς καθαρεῖον συγγνώμητος, τὸ δὲ σῶφρον οὐκ ἀπάνθρωπον, ἀλλ' ἀβρήτην κεραιμένον φαιδρότητι· τότε καθαρὰς τῶν κακιῶν τῶν παραπεπηγυῖων ταῖς ἀρεταῖς, αὐτὰς τὰς ἀρετὰς ἐπιδεικνύμενος, ἀοιδιμος ἔσται καὶ εὐκλεής.

ΦΙΘ'. — ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Improborum fraudes homini sapienti deprehendere facile est.

Εἰ καὶ εἰσὶ τινες δεινοὶ μὲν ἀπατῶντες λαθεῖν, δεινοὶ δὲ φωραθέντες παραλογίσασθαι· ἀλλ' ὁ Θεοφιλῆς κρείττων τούτων εὐρίσκεται. Σοφὸς μὲν ὢν συνιδεῖν τὴν ἀπάτην, σοφώτερος δὲ διελέγξει τὴν ἐν τοῖς λόγοις κρυπτομένην δεινότητα.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(54) Εἰ ante συμφέρ. mutant in μη codd. Vat. 650 et Alt. Vers. 5 pro πορεύσθαι Alt. suggerit in margine aliam lectionem προσῆσθαι. Possin.

ad virtutem impetu utantur. Quæ cum ita sint, qui post legem gratiamque peccant, ac ne viæ quidem ab illis ordinatæ, quam majores nostri ingressi sunt, volunt insistere, quanam hi digni misericordia videantur?

DXV. — ANATOLIO.

Accusant te quidam, quod quos ne aspicere quidem sit fas, cum iis quam lubentissime colloquaris. Cum quibus vero colloqui turpissimum sit, his familiariter utaris. Quos vero præsentem honorare turpe sit, hos licet absentes adamas. **710** Resipisce ergo, si vera illi narrant; sin secus, ostende falsum esse, ut os iis obturemus qui his in te calumniis exsultant.

DXVI. — NILO, PETRO et PAULO.

Patientia injuriarumque tolerantia animo vā. de prodest; quam si utilem quidem esse sciebam, difficilem tamen, moleste tuli, quod præsentem fugiens difficultatem, emolumentum ejus amiserim, etsi facilis bonaque obveniat. Uleisci enim injuriam et grave est et laboriosum, animum turbulentis agitans motibus. Philosophari itaque beneque vivere longe præstabilius est.

DXVII. — OPHELIO GRAMMATICO.

Si quidem in scena spectandi perstudiosi, mollius quam par sit rideant, in circensibus vero ludis amplius quam oportet indignentur: illic quidem turpium spectaculo enervati, hic vero certaminibus demerenti (centauros enim propemodum imitantur) quando cernentur in statu decenti? vel viris digni quando fecerint? nonne igitur oportet, sive persuasione, sive necessitate arceri tales a re tam indecora?

DXVIII. — LAMPETIO DIACONO.

Cum quis, o sapientiæ genuina imago, sine linguæ petulantia fortem se ostendet, et rigorem absque conviciis, et gravitatem molestia carentem, temperantiam vero non inhumanam, sed inexplicabili mistam hilaritati, tunc qui puras et illæsas omnium vitiorum confinio virtutes exhibet, celebris erit et gloriosus.

DXIX. — STRATEGIO MONACHO.

Etsi quidam industrii sint in aliis occulte fallendis, acres etiam cum sint deprehensi in se excusandis, Deo charus his omnibus existit superior. Prudens quidem fallaciam cognoscendo, prudentior vero in rationibus, captivibusque occultis deflectendis.

DXX. — EIDEM.

A

ΦΚ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Non lingua tantum, sed et mens excolenda.

Discenda sunt non ea modo, quibus dicendi acrimonia quis summus evadat, vel tardius loquendo sapiat magis, sed et ea, quibus animo meliores homines evadant, ne duntaxat linguam expurgando, sed mentem quoque exornando gloriam sibi pariant.

711 DXXI. — ALYPIO PRESBYTERO.

Frustra persuaderi quibusdam. (Inf. epist. 20, 219, 250, 257, 568.)

In dignum est culpam eorum qui bene monentibus non paruerunt, transferre in eos, qui persuadere non potuerunt, idque potissimum quando videntur percurrisse, quæ consequi quis posset omnia, quibus persuasio comparatur.

DXXII. — EIDEM.

B

ΦΚΒ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

De gloria contemptu, quam fugiendo assequeris. (Conf. epist. 504.)

Nihil laudis gloriæque mancipio abjectius, ut contra nihil ejus contemptore grandius. Ille nihil domini magnum habens, quo magnopere exornetur, externa specie clariorem se esse debere opinatur. Hic vero utpote domestico hauriens fonte venerandus est, neque externo indiget ornamento. Quam obrem ut nihil illo miserius, sic hoc nihil existit gloriosius.

Οὐδὲν τοῦ δόξης ἐρώοντος ταπεινότερον, οὐδὲ τοῦ καταφρονούντος ὑψηλότερον. Ὁ μὲν γὰρ οἰκοθεν μὴδὲν ἔχων μέγα, ἐφ' ᾧ ἐγκαλλωπισθεῖη, διὰ τῆς ἐξωθεν φαντασίας λαμπρότερος οἰεται δεῖν εἶναι. Ὁ δὲ ὡσπερ ἐξ οικίας πηγῆς σεμνυνόμενος, οὐδὲν τῆς ἐξωθεν δεῖται προσθήκης. Διὸ καὶ τοῦ μὲν οὐδὲν ἀλλιώτερον, τοῦ δὲ οὐδὲν εὐκλεέστερον γένοιτ' ἂν.

DXXIII. — ALEXANDRO PRESBYTERO.

ΦΚΓ'. — ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Virtus laudatur et alget. (Conf. 44, 510, et 528.)

Quanto præstabilius est admirari quam repudiare, tanto mihi distare videntur, qui virtutem non esse virtutem opinantur, ab iis qui virtutem quidem prædicant, non amplectuntur tamen. Illi enim corruptum esse iudicium, rationemque vacillare suo ipsi demonstrant iudicio. Hi vero ipsam laudando, etsi non exerceant, bene tamen de virtute se confirmant existimare.

Ὅσῳ τοῦ διαπτύειν τὸ θαυμάζειν κρεῖττόν ἐστι, τοσοῦτόν μοι διαλλάττειν δοκοῦσιν οἱ μὴδ' ἀρετὴν τὴν ἀρετὴν εἶναι νομίζοντες, τῶν ἀρετὴν μὲν εἶναι αὐτὴν φασκόντων, μὴ ἀσπαζομένων δέ. Οἱ μὲν γὰρ κρίσεως διεφθαρμένης, καὶ τοῦ μὴ ὑγιαίνειν τὸν λογισμὸν, καθ' ἑαυτῶν ψῆφον ἐκφέρουσιν. Οἱ δὲ τῷ ἐπαινεῖν αὐτὴν, κἂν μὴ πράττοιεν, δεικνύουσι μεγίστην περὶ αὐτὴν ἔχοντες δόξαν.

DXXIV. — MARONI.

ΦΚΔ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Male agens reprehendi non vult.

Ob nequitiam accusatis fas non est ea dicere quæ possint illi, qui virtutis gratia in invidiam vocati, ferendo id patienter, proloqui. Quare vel hæc facere cessa, vel si non desinis, ne dixeris illa, quæ probos deceant viros; indecens enim illos eadem dicere, quibus idem dicendi non est argumentum.

Οὐ θέμις τοῖς διὰ μοχθηρίαν κακηγορούμενοις ἐκεῖνα λέγειν, ἃ τοῖς φθονουμένοις δι' ἀρετὴν, καὶ τοῦτο πάσχουσι, λέγειν θέμις. Ἡ πέπαισο τολύνη τοιαῦτα δρών, ἢ μὴ παυόμενος, ἐκεῖνα μὴ φράζε, ἃ τοῖς εὐδοκίμοις πρέπει. Ἄποπον γὰρ τὰ αὐτὰ λέγειν, τῆς ὑποθέσεως, ἀφ' ἧς ἑκατέρους γίγνεται, διαλατούσης.

DXXV. — PALLADIO LECTORI.

ΦΚΕ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΓΝΩΣΤῃ.

Fide, sed vide cui te doctore committas.

Cave, fidas cuivis qui virtutem se docere profiteatur: neque enim omnes digni aut idonei quibus credatur: sed illis potissimum, qui reapse, virtutis se operibus ornatos exhibent. Nunc enim conor persuadere non uno esse magistro utendum; at non esse passim adhibendos omnes, qui se ad docendum ingerunt.

Μὴ πᾶσι σαυτὸν πίστευε, ᾧ φιλότης, τοῖς διδάσκειν περὶ ἀρετῆς ἐπαγγελλομένοις· οὐδὲ γὰρ πάντες ἐφεξῆς ἀξιοὶ λόγου· ἀλλ' ἐκεῖνοις, οἷς ὄντως ἢ ἀρετὴ διὰ τῶν πραγμάτων ἐμπρέπει. Νῦν γὰρ ἀξιῶ πείθειν οὐχ ἐν ἡρήσῃ διδασκάλῳ, ἀλλὰ μὴ ἡρήσῃ πᾶσι τοῖς βουλομένοις.

DXXVI. — PALLADIO ET SERENO, DIACONIS.

ΦΚΖ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ, ΣΕΡΗΝΩ, ΔΙΑΚΟΝΩΣ.

Dei longanimitate non abutendum.

Nos quasi divina se iustitia non contineat, si neque longanimitate ejus emendabimur, sed omnino quasi

Ὡς μὴ ἀνεξομένης τῆς θείας δικῆς, εἰ μὴδὲ μακροθυμῆς βελτιωθησόμεθα, ἀλλὰ πάντως δικῆς πρα-

ξομένης πικροτέρας τούς μηδὲ τῇ ἀνοχη εἰς βελτίονα A pœnas exactura sit acerbiores ab iis, qui patientia
προθυμηθέντας πολιταίαν ἑαυτοῦ μεταρρυθμίσει, illius ad meliorem vitæ statum se comparare non
οὕτω διακωμῶμεθα. cupiant, sic afficiamur.

ΦΚΖ'. — ΗΡΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠῃ.

712 DXXVII. — HERONI EPISCOPO.

Virtus non tam vradicanda, quam exercenda. (Vide supr. epist. 525.)

Τῷ λόγῳ μὲν τὴν ἀρετὴν κοσμοῦντι, Ἔργῳ δὲ τὴν
κακίαν προσθεύοντι· καὶ οἰκότε τοῖς ἐπὶ σκηνῆς
παίζουσιν· καὶ λέγοντι μὲν ἃ μὴ γινώσκει, μηδὲ τοῖς
ἔργοις βεβαιοῦντι ἃ λόγοις σεμνῶν· παραινῶ τοῦ
μὲν ἐπαινεῖν τὴν ἀρετὴν μὴ λήγειν (οὐδὲ γὰρ δι-
καιον), ἀλλὰ λήγειν τῆς κακίας, ἵνα κατ' ἄμφω εὐ-
δόκιμος εἴη.

Verbis quidem virtutem ornanti, opere autem vi-
tio primas tribuenti in scena ludentibus simili, ac
dicenti ea quæ non intelligit, neque operibus stabili-
ficienti, quæ sermonibus jactat, equidem suadeo ut
virtutem laudare non desinat (neque enim par est),
sed ut a malitia desinat, ut utroque nomine laudem
reporiet.

ΦΚΗ'. — ΔΟΜΙΤΙῷ ΚΟΜΗΤΙ.

DXXVIII. — DOMITIO COMITI.

*De corporis exercitatione et valetudine tuenda in cibo potuque, Isocratis oratoris, et Hippocratis medici
sententiæ. (Confer epist. 73, 413.)*

Ὅπερ ἐπὶ τῶν γυμνασίων τῶν τὴν ὑγίειαν διατη- B
ροῦντων Ἰσοκράτης παρήγγειλεν (55), « Ἄσκει γυ-
μνασίων μὴ τὰ πρὸς ῥώμην, ἀλλὰ πρὸς ὑγίειαν συμ-
φέροντα. » Τοῦτο δ' ἂν ἐπιτύχοις, εἰ λήγοις τῶν
πίνων ἔτι πονεῖν δυνάμενος. Τοῦτο καὶ ἐπὶ βρώσεως
καὶ πόσεως, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὧν ἄνευ ζῆν οὐκ
ἔστιν, εἰ μετενέγκοις, κομιδῇ ὠφέληθη· χρῶ τοῖς
σιτίοις καὶ πότοις, μὴ τοῖς πρὸς ῥώμην, ἀλλὰ τοῖς
πρὸς ὑγίειαν βλέπουσι. Τοῦτο δ' ἂν ἐπιτύχοις, εἰ
λήγοις ἐσθίων καὶ πίνων, ἔτι φαγεῖν καὶ πιεῖν δυ-
νάμενος. Εἰ δὲ φαίης· Διατὶ δὲ μὴ τὰ πρὸς ῥώμην;
φαίην, ὅτι μάλιστα μὲν οὐκ ἀθλητῆ, ἀλλὰ φιλολόγῳ
παρῆναι. Ἐπειθ' ὅτι καὶ κατ' αὐτὸν τὸν ῥήτορα,
ῥώμη μετὰ μὲν φρονήσεως ὠφελεῖ, ἄνευ δὲ ταύτης
ποῦς ἔχοντας βλάπτει. Καὶ τὰ μὲν σώματα τῶν
ἀσκούστων κοσμεῖν δοκεῖ, ταῖς δὲ τῆς ψυχῆς ἐπι- C
μελείαις ἐπισκοπεῖ (56). Εἰ δὲ νομιζοίς, τὸν σοφι-
στὴν ἰατρικῆς οὐκ ἄπειρον, καὶ τὸ ἀκριβὲς μὴ ἐπι-
στάμενον, ἀλλοτριὰ τέχνη οὐ δεόντως ἐναδρύνεσθαι·
ἔστι, ὅτι καὶ Ἰπποκράτης ὁ Κῆρος, ὃ πάντες εἰκου-
σιν, ἔφη « Τὴν ὑγίειαν διατρεῖσθαι τῇ ἀκορίῃ. » Διὸ
καὶ ἡ ἔνδοξα μήτηρ ὑγείας εἰκότως εἰρηται. Σοφῶ
δὲ ἄνδρε εἰπάτην ὁ μὲν, « Μηδὲν ἄγαν, » ὁ δὲ, « Μέ-
τρον ἄριστον. » Εἰ τοίνυν καὶ ἐπὶ τροφῶν, καὶ ἐπὶ
τῶν γυμνασίων τὸ « παρὰ μικρὸν οὐκ ἔστι μικρὸν »
(εἰς ὑγίειαν γὰρ βλέπει)· φυλάττωμεν, μήποτε τῷ
κόρῳ τὴν ὑγίειαν ἐξορίσωμεν.
haud est modicum, » ad hominis tuendam pertinens
valetudinem, certe saturitate ne unquam sanitatem
exterminemus, cavemus.

De corporis exercitationibus valetudinem con-
servantibus Isocrates orator sic adhortatur : « Exer-
citationes corporis eas amplectere, non quæ ad
robur, sed quæ valetudini prosint. » Id autem
consequeris, si laborare cesses, cum laborare adhuc
posses. Idemque de cibo potuque, deque aliis rebus
quibus vitam tuemur, si effectum dabis, magnopere
proderit. Ulere ergo cibo potuque non ad robur,
sed ad tuendam corporis valetudinem. Hanc con-
sequeris, inquam, si edere ac bibere desines, cum
edere amplius possis ac bibere. Dices, Cur illud,
« non ad robur » adject? nimirum, quod non tam pu-
gili quam studioso potissimum litterarum præcepta
traderet. Deinde juxta illum oratorem, robur cor-
poris, cum prudentia utile quidem est, nocet tamen
iis qui robore præditi sunt, et corpora quidem pu-
gillum videtur ornare, animi vero studia obfuscat.
Quod si dixeris sophistam illum medicæ expertem
artis fuisse, neque satis novisse, alienaque arte
illegitime sese ostentare, scito Hippocratem etiam
Coom, cui omnes libenter assentiuntur, asserre :
« Valetudinem conservari si non satieris nimium. »
Propterea inedia atque jejunium mater dicta sani-
tatis. Igitur cum sapiente viro utroque dixeris et
ego, partim : « Ne quid nimis, » partim : « Modus in
omni re optimus. » Idem si servemus in cibis exer-
citationibusque illud, « quod supra modicum est.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

55) Isocratis locus est in Παραινέσει ad Demo-
nicum, legendusque Hieronym. Mercurialis, medi-
cus excell., in *Gymnasticis* : Hippocratis vero, ex
lib. v *Epidemicorum*, sect. 4 : « Ἀσκησις ὑγίης· ἀκο-
ρίη τροφῆς, ἀκορίη πόνων. *Exercitatio sanitatis* :
vesci citra satietatem, non defugere laborem. Illas
infra gnomas Μηδὲν ἄγαν, καὶ μέτρον ἄριστον, uni
Cleobulo Lindio tribuit Ausonius, in *septem Sapientium
ludo*, Solon vero, Chiloni, et Stratodemō cui-
dam Tegeatæ attributum scribit Clemens Alexand.
Stromateo primo. Euripides et Terentius in *Andria*
usurpant, et in Adag. Chiliastes exponit Batavus,

ut Isidorus supra epp. 73 et 415. Theognis autem
vers. 335 sic conjungit :

Μηδὲν ἄγαν σπεύδειν· πάντων μέσ' ἄριστα.

Et rursum vers. 401.

ἄριστος.

Μηδὲν ἄγαν σπεύδειν· καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν
SCUOTT.

(56) Pro ἐπισκοπεῖ codd. Vat. 650 et Alt. habent
ἐπισκοπεῖ. Vers. antepen. et pen. ep. eod. solus Vat.
650 aliam lect. offert in marg. pro φυλάττωμεν,
nempe φυλάξωμεθα. POSSIN.

DXXXIX. — ΠΥΡΑΤΙΟ.

Α

ΦΚΘ'. — ΥΠΑΤΙΟ.

Virtus in utraque utilis fortuna.

Hic etiam, bone vir, quandoquidem futuris diffilis temporibus, virtus clariore reddi tui amore captos, sive res sint secundæ, sive adversæ. Qui enim bene feliciterque agunt, clariores evadunt: qui vero cum adversa colluctantur fortuna, eos non patitur virtus animis concidere. Illis enim ornamento est, his vero portum præbet.

713 DXXX. — ATHANASIO PRESBYTERO.

Ex se quisque de aliis judicat, ut Zosimus pessimus alios quoque malus esse censebat. (Vide epist. 18.)

Omnes mortales ut ita dicam, de se ipsi, aut de aliis ex se judicant. Qui enim justus est, reliquos credit justos, et temperans temperantes alios; sic et latro, cæteros latrones, et homicida, homicidas alios æstimat. Noli itaque mirari, etsi Zosimus, qui cæteros omnes improbitate celebres superavit, ex se alios improbos æstimet.

Κάνταυθα, ὡ βέλτιστε, ἐπειδὴ τοῖς μέλλουσι διαπιστεῖς, ἡ ἀρετὴ λαμπροτέρους ἀποφαίνει τοὺς εαυτῆς ἐραστὰς, εἴτε εὐημερίᾳ, εἴτε δυσημερίᾳ χορεύσειαν. Εὖ πράττοντας γὰρ λαμπροτέρους, καὶ δυσκολίας συμβάσης οὐκ ἀφίησι καταπεσεῖν εἰς ἀγενῆ δυσθυμίαν, τοῖς μὲν κόσμος, τοῖς δὲ ὄρμος γυνομῆνη.

ΦΛ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Πάντας, ὡς ἔπος εἶπεῖν, ἄνθρωποι ἐκ τῶν καθ' ἑαυτοὺς καὶ περὶ τῶν ἄλλων τὰς ψήφους ἐκφέρουσιν. Ὁ γοῦν δίκαιος δικαίους εἶναι πιστεύει πολλοὺς, καὶ ὁ σὺφρων σὺφρονας, καὶ ὁ ληστής λητὰς· καὶ ὁ ἀνδροφόνος ἀνδροφόνους. Μὴ τοῖνυν θαύμαζε, εἰ καὶ Ζώσιμος, ὁ πάντας τοὺς ἐπὶ παρανομίαις βεβοημένους ἀποκρύψας, ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν πάντας πηγροὺς εἶναι ψηφίζεται.

DXXXI. — ZOSIMO.

ΦΛΑ'. — ΖΩΣΙΜΩ.

De eadem re.

Etsi prudentes ac moderati incurabili amentia laboranti insanire videantur, et desipere putes, qui tibi consilium dant, brevi tamen palinodiam canes, feresque in contrarium sententiam.

Εἰ καὶ ἀνηρέστῳ σοὶ μανίᾳ κεχειρωμένῳ μαίνεσθαι σοὶ δοκοῦσιν οἱ σωφρονούντες, καὶ παραπαῖνιν οἱ νοουθετοῦντες· ἄλλ' εἰ ὀλίγον ἀνεπέγκους, καλυφθῆσαν ἔσεις, καὶ τὴν ἐναντίαν ψήφον ὀσεις.

DXXXII. — EIDEM.

ΦΛΒ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

De Eusebio Pelusii episcopo, qui Zosimum ordinavit. Quis vere sacerdos. (Supr. epist. 426 et 481.)

Etsi et ipse, et qui te sacerdotem ordinavit, sive imperandi studio, sive argenti ebrius cupiditate hic emit, ille vendidit nomen, ne rem ipsam dicam; sed lege Scripturam, hæc te sacerdotem faciet. Si enim hujus Scripturæ parebis legibus, legitime suscipies, quod indebite suscepisti.

Εἰ καὶ αὐτὸς ὁ προπιών σοὶ τὴν ἱερωσύνην, ὁ μὲν ὑπὸ φιλαρχίας, ὁ δὲ ὑπὸ φιλαργυρίας μεθύων, ἐμὲν ἐπώλησεν, ὁ δὲ ἠγόρασε τοῦνομα· οὐ γὰρ ἐν φαιήν τὸ πρᾶγμα· ἀλλὰ ὁδὸς σαυτὸν ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς, καὶ σε ποιήσουσιν ἱερεῖα. Ἐάν γὰρ τοῖς νόμοις αὐτῶν πεισθεῖς, ὅπερ οὐ δεόντως ἐδέξω, δεόντως μεταχειρίση.

DXXXIII. — ΑΜΜΟΝΙΟ LECTORI.

ΦΛΓ'. — ΑΜΜΟΝΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Præstat hic laborare, ut istic coroneris, quam nunc deliciarum vim patitur. (Matth. xi, 12.) Ex Gentium scriptis id comprobat. (Inf. epist. 546.)

Ob eam, quam ignoras, indignaris causam, cuius gratia gaudere potius oportuit. Quod enim sit negligenter, et otiose, non modo corona caret, sed et pœnam affert. Quod vero cum labore ac sudore geritur, præmio est coronaque dignum. Igitur cedo, utris malis aggregari, iisne qui hic in deliciis vitam transigunt, in altero vero sæculo pœnas pendunt, an laborantibus in hac quidem vita, postea vero corona redimiendis? His, opinor, malis. Quare si hos imitaberis, laborem non fugies, sed et gloriam consequeris.

Λέληθας τούτων ἕνεκα δυσχεραίνων, ἐφ' οἷς ἔξεσθαι προσήκων ἦν. Τὸ μὲν γὰρ ῥάθυμον, ἄπονον· καὶ οὐ μόνον ἀστεφάνωτον, ἀλλὰ καὶ κολάσεως πειθ. Τὸ δὲ μετὰ πόνων καὶ ἰδρώτων βιοῦν, ἀναβήσεων καὶ στεφάνων αἴτιον. Τίσιν οὖν ἀσμένως καταρθηθῆ· τοῖς τρυφῶσι μὲν ἐνταῦθα, κολαθησομένοις δὲ μετὰ ταῦτας· ἢ τοῖς ἀθλοῦσι μὲν τῆδε, ἐκεῖσε δὲ στεφθησομένοις; Ἐγὼ μὲν οἶμαι τούτους. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς τούτου· ζηλοῖς, μὴ φεῦγε τοὺς πόνους, ἀλλὰ τὴν εὐκλειαν διώκε.

DXXXIV. — DIDYMO PRESBYTERO.

ΦΛΔ'. — ΔΙΔΥΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

De Zosimi, opinor, desperata malitia. (Supr. epist. 510.)

Cave reprehendas eos, qui implacabilem illam feram concitato fugiunt cursu, quæ in pauperes misericordia dignos, immanis est, in turpibus vero impudentissima, quæ eos hostium in numero habet, qui non ex animi sui sententia, vicinos ac proximos, neque ex suo præscripto lædant.

Μὴ μέμφου τοὺς τὸ ἀμελιχτον ἐκεῖνο θηρίον προτροπάδην φεύγοντας, τὸ ἐν τοῖς ἐλεεινοῖς ὤμοισιν, ἐν δὲ τοῖς αἰσχίστοις ἀναιδέστατον, τὸ ἐχθροῦς ἠγνούμενον τοὺς μήτε κατὰ γνώμην βλάπτοντας τοὺς πύλλας, μήτε ἐξ ἐπιτάγματος.

ΦΛΕ'. — ΟΥΑΛΕΝΤΙ.

A

DXXXV. — VALENTI.

De sacerdotio indignis. (Vide epist. 356 et 357.)

Τους παρ' ἄξίαν τυχόντας ἱερατικῆς τιμῆς ὑπακούειν ἀνάγκη τοῖς οὐ δεόντως δεδωκόσι, κἄν εἰς αὐτὸ τὸ Θεῖον τὰ δρωμένα βλέπει· διδὲ καὶ ἀλλήλοις τὴν ἀδικον ταύτην ἀντίδοσαν παρέχοντες, δύναμιν οὐ μικρὰν εἰς τὸ κατὰ τῶν εὐ βιούντων ὀπλιζέσθαι προσλαμβάνουσιν. Εἰ δέ τις ἢ τούτους, ἢ ἐκείνους αἰτιάσῃτο, παρακινῶσι τοῖς δρωμένοις καὶ εἰρωνείαν, ὃ τῶν δρωμένων ἀλγεινότερον, τῷ συγχωρεῖν γίγνεσθαι, ταῦτα βούλεσθαι τὸ Θεῖον καταψευδόμενοι.

ΦΛΓ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

De Zosimi amicitia noxia et suspecta.

Μίσος σοι ἀνεφύη παρὰ πᾶσι διὰ τὴν ἀτέλειαν, τὴν Ζωσίμου φίλῳ τῷ σῷ τετολημμένην. Οἱ μὲν γὰρ ἀπειθέστεροί φασι, μὴ ἄμοιρόν σε εἶναι τῆς δραματούργιας· οἱ δὲ ἐπεικίστεροι, ἄμοιρον μὲν εἶναι, δυνάμενον δὲ κωλύσαι, μὴ βεβουλησθαι· διδὲ καὶ δικαίως ἂν εἴης παρὰ πάντων ταῖς κατηγορίαις βάλλεσθαι. Οἱ δὲ βεβουλησθαι μὲν, μὴ δεδουησθαι δέ. Ἄλλ' οὐδὲ οὗτοι τὴν ἀφείσαν περὶ σοῦ φέρουσι ψήφον, ἀλλὰ φράζουσιν· Εἰ καὶ μὴ κεκοινώνηκε τοῦ σκέμματος, ὅτι τοιοῦτου ἀνδρὸς φίλος γεγένηται, μεμόλυται. Αὐτὸς οὖν δίκαιος εἶ βουλεύεσθαι, ὅπως ταύτην ἀποτρίψαιο τὴν ἀδοξίαν.

ΦΛΖ'. — ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΦΙΛΙΠΠΟΥ.

Rerum caelestium, quam terrestrium cura potior. (Conf. epist. 108.)

Ἐπειδὴ οὐκ ἐξ Ἰσοῦ τῶν διδασκάλων τὴν ἀκρίασιν ποιούμεθα, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἐπὶ τὰ βιωτικὰ παρακαλοῦσι προσέχοντες τὸν νοῦν· τῶν δὲ ἐπὶ τὴν οὐράνιον φιλοσοφίαν καλούντων οὐδὲ τὴν φωνὴν ἀνεχόμεθα· διὰ τοῦτο τὰ μὲν ἔργα, τὰ δὲ ἡγοῦμεθα πάρεργα.

ΦΛΗ'. — ΗΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Laconismus laudatur. (Confer. epist. 121.)

Χρὴ κἄν τῷ λέγειν, κἄν τῷ γράφειν τιμᾶν τὸ μέτρον· καὶ μὴ ἔξω τῶν καιρῶν φέρεσθαι, εἰ μὴ γε ἢ τῶν ἀκροατῶν βραδυτῆς ἀναγκάσειεν ἄκοντα τὸν λέγοντα, καὶ ἐπὶ τὸ μακρηγορεῖν ἐκδιάζοιτο.

ΦΛΘ'. — ΖΩΣΙΜΩ, ΜΑΡΩΝΙ ΚΑΙ ΧΑΙΡΗΜΟΝΙ.

Peccatoribus vere poenitentibus ignoscit Deus.

Εἰ καὶ μέγιστα καὶ συγγνώμης μερίζοντα ἐπλημμελήσατε, ἀλλὰ γε συγγνώμης ταῦτα ἀξιώσει ὁ Κριτής, εἴγε εἰλικρινεῖ μετανοία θεραπευθεῖη.

ΦΜ'. — ΙΕΡΑΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

De meticulous et infidis commilitonibus.

Οἱ πρὸ τῶν κινδύνων τῷ φόβῳ δεδουλωμένοι, καὶ μὴ ἐνεγκεῖν τὴν προσδοκίαν δυνήθοντες, πρὸ τῶν ἰεραγμάτων τοῦ καιροῦ τὴν μεταβολὴν θεραπεύσαντες, πῶς οὐκ ἔμελλον αὐτοῖς τοῖς δεινοῖς ἐμβεδηχότες ἀνδρῶν ὑποθήσεσθαι; Οὐκοῦν εἰ παρόντες οὐδὲν ἂν ὦνησαν τοὺς συναγωνιστάς, ἀπόντες τὰ μέγιστα ὠφέλησαν, καὶ τὴν λύπην τὴν ἐκ τῆς προδοσίας ἡμαυρωσαν.

Qui indigne sacerdotii sunt honore affecti, necesse est obediunt ei qui non debite ordinavit, cum ad divinum numen ordinatio spectet : unde et mutuo injustam retributionem 714 praebentes, facultatem non modicam sibi vindicant, qua in bene viventes obarmentur. Si quis vero hos aut illos accuset, sacris rebus risum concitet, quod deterius est longe, quam male initiari permittere, quod est Deum velle fallere.

DXXXVI. — ATHANASIO PRESBYTERO.

Odiurn erga te apud omnes recrudescit ob pietatem, quam Zosimus tibi clarus patrare est ausus. Qui largius referunt, aiunt consortem te factionis esse : qui vero parcius, exsortem quidem te esse, prohibere tamen potuisse, sed noluisse. Quamobrem merito te ab omnibus accusandum videri aiunt. Alii etiam voluisse quidem te, at non potuisse ab injuria prohibere. Verum neque hi absolutionis de te sententiam ferunt, sed aiunt, etsi non communicaverit, quod tantus tamen amicus fuerit ipsius, contaminatus est, jure inducendus igitur es, ut illam ignominiam deas.

DXXXVII. — EUDÆMONI PHILIPPI F.

Cum non pari affectu docentis accipiamus vocem, sed iis quæ ad sæcularia invitant, animum applicemus ; at qui ad cœlestem vocant philosophiam, eorum ne vocem quidem audire sustinemus : idcirco illa quidem utilia, hæc vero inutilia, et ab opere ducimus, aliena.

DXXXVIII. — HERONI PRESBYTERO.

Cum in dicendo, tum in scribendo modus est adhibendus, nihilque immoderate dicendum, nisi forte auditorum tardum ingenium, etiam invitum dicere explanareque cogat copiosius.

DXXXIX. — ZOSIMO, MARONI, ET CHÆREMIONI.

Tametsi et gravia, et venia indigna commiseritis, iudex tamen Deus ignoscet, si modo sincera accesserit poenitentia.

DXL. — HIERACI PRESBYTERO.

Qui in periculis adversisque rebus metu capti, timori subserviunt, neque mali impendentis metum ferre possunt, ante tempus rerum commutationem exoptantes, hi si in gravia mala inciderint, quidni effeminati mollesque habeantur? Igitur si praesentes nullum auxilium tulerunt allaborantibus, absentes maxime profuerunt, et dolorem proditiouis dissiparunt.

715 DXLI. — ATHANASIO PRESBYTERO. A. ΦΜΑ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Philosophari quid.

Siquidem non videri philosophari, ut ais, optimam esse arbitraris philosophandi rationem, bene habet. Si vero principium ignaviæ, et commutationem institutæ vitæ imaginatus illud speciose jactasti, pessima es usus sententia. Recte enim vivere decet, non ad ostentationem et pompam. Si quis igitur ignaviæ convictus hoc idem dicere erubescens primum inde cœperit, ne philosophari videretur, postea deserit in eo, ut omnino non philosopharetur, meliorem is ostenderit eum, qui manifestare studuit, se philosophandi studium antea sectatum.

Εἰ μὲν τὸ μὴ δοκεῖν φιλοσοφεῖν, ὡς φης, φιλοσοφίαν ἀρίστην εἶναι νενόμικας, εὖ ἂν ἔχοι· εἰ δὲ ἀρχὴν βλάβης, καὶ μεταβολὴν πολιτείας φαντασθεῖς, τοῦτο κατεκομφεύσω, κακίστη γνῶμη ἐχρήσω. Χρὴ μὲν γὰρ ὀρθῶς, καὶ μὴ πρὸς ἐπίδειξιν βιοῦν. Εἰ δὲ τις ἀλοῦς βλάβη, αὐτὸ τοῦτο ἐρουθριῶν εἰπεῖν, ἀπὸ τοῦ μὴ δόξαι φιλοσοφεῖν ἀρξάμενος, εἰς τὸ μηδὲν φιλοσοφεῖν τελευτήσκειν, ἀμείνονα ἐπιδείξειε τὸν αὐτὸ τοῦτο σπουδάσαντα ἐπιδείξαι, ὅτι φιλοσοφεῖν προήρηται.

DXLII. — DANIELI PRESBYTERO.

Gratia non corruptenda, sed referenda tempore alieno.

Gratiam rependendo mutuum in rebus injustis vitari minime convenit. Qui enim juste quidem adjutus, in injustis vero rebus auxilianti succurrit, injuste justam corrumpit gratiam. Mihi que videtur, qui non ita rependit, benevolus esse. Qui enim justum adeptus auxilium est, juste par referre debet, ut gratiæ suæ servetur appellatio. Sed neque illi qui in licitis benefaciunt, in illicitis recte remunerationem petunt, neque ut ingrati reprehendendi, qui illicita non rependunt.

B ΦΜΒ'. — ΔΑΝΙΗΛ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὁὐ χρὴ λυμαινεσθαι τὰς χάριτας τῶ ἐν ἀδίκῳ πράγμασι ἀνταποδιδόναι τὰς ἀμοιβάς. Ὁ γὰρ δικαίως μὲν βοηθηθεὶς, ἐν ἀδίκῳ δὲ πράγματι τῶ βοηθήσαντι ἐπαμύνων, οὐ δικαίως δικαίαν χάριν διαφθείρει. Καὶ μοι δοκεῖ ὁ μὴ οὕτω ἀμειψάμενος εὐγνώμων εἶναι. Ὁ γὰρ δικαίως ἐπικουρίας τυχών, δικαίως καὶ τὴν ἀμοιβὴν ἀποδοῦναι ὀφείλει, ἵνα σωθεῖη τῆς χάριτος ἢ προσηγορία. Ἄλλὰ μὴδὲ οἱ ἐν οἷς θέμις εὐεργετήσαντες, ἐν οἷς μὴ θέμις ἀπαιτήτως τὰς ἀμοιβάς, μὴδὲ ἀχαρίστους καλεῖσθαι τοὺς ἐν οἷς μὴ ἐξέστι μὴ ἀμειψάμενους.

DXLIII. — PETRO REMP. GERENTI.

A legatione falso obita abstinere jubet, cuius Æschinem accusat Demosthenes orat. Περὶ παραπρεσβείας.
Missus es ad expediendum, non ad vendendum commissa negotia, legationem obiturus non falsam: et emendaturus, non eversurus. Ne igitur falsæ obitæ legationis accuseris veni statim te defensurus, et ignominiam deleturus.

ΦΜΓ'. — ΠΕΤΡΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ.

Ἐπέμφθης ἀνύσων οὐ προξενήσων τοῖς πέμψαισι πράγματα· πρεσβεύσων, οὐ παραπρεσβεύσων· καθ' ὁρθῶσων, οὐ καταστρέψων. (57) Ἴνα οὖν μὴ παραπρεσβείας ὑποσταίης γραφῆν, ἦκε τὴν ταχίστην ἀπολογησόμενος, καὶ τὴν ἀδοξίαν ἀποτριψόμενος.

DXLIV. — OPHELIO GRAMMATICO.

Quæ virtus Historiæ. (Similis epist. 450.)

Maxima, o amice, historiæ et contemplationis virtus est articulata causæ ratio, quodque argumenta ignorantibus explanat. Qua virtute si careat, demonstratione etiam carebit.

ΦΜΔ'. — ΟΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Μαγίστη, ὦ φίλος, ἱστορίας καὶ θεωρίας ἀρετὴ τε καὶ διάρθρωσις αἰτιολογία, καὶ τὸ τὰς ὑποθέσεις τοῖς ἀγνοοῦσιν ἀπογομνοῦν. Εἰ δὲ ταύτης χηρεύσειε τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς ἀποδείξεως ἔρημος εἶη.

DXLV. — MARONI.

Divitiæ non satiant. (Conf. epist. 488, 496 et 515, et Theog. vers. 153; Solon. vers. 99; et Clem. Alexand. Strom. lib. vi.)

ΦΜΕ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Disce non a me, sed ab ipsa rei natura, si invidias quærendæ pecuniæ vias excogitaris satietatem minime reperies. Non enim satietas cum divitiis convenit. Cum sufficientia vero rerumque paucarum indigentia facile conciliatur, convenit, atque cohabitabit. Desine itaque quæ comprehendere ac possideri nequeant consecrari. 716 Consecrando enim non comprehendas. Si vero non consecraris, non rogata ultro advenit, non requietem modo sed et letitiam pariens.

Μὴ παρ' ἐμοῦ, ἀλλὰ παρ' αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ πράγματος μάθανε, ὅτι κἴν μυρίους χρημάτων πόρους ἐπινοήσης, κόρον οὐχ εὐρήσεις· τοῖς μὲν γὰρ πόροις ὁ κόρος ἀκατάλακτος ἐστὶ, τῇ δὲ αὐτῶς ἀρκεία καὶ ὀλιγοδεία, καὶ σπένδεται, καὶ συγγορεύει, καὶ συνοικεῖ. Πέπαισο τοῖνον ἀχίρητα διώκων. Διωκόμενος γὰρ οὐ καταλαμβάνεται, μὴ διωκόμενος δὲ αὐτεπάγγελτος ἐπιφοιτᾷ, οὐ μόνον ἀνάπαισιν, ἀλλὰ καὶ εὐφροσύνην ὀδίνων.

VARIE LECTIOES ET NOTÆ.

(57) Uterque cod. pro καταστρέψων legit καταστρέψωμεν. Possin.

ΦΜΖ'. — ΔΕΚΑΠΗΠΘ ΣΟΦΙΣΤΗ.

A

DXLVI. — ASCLEPIO RHETORI.

Labore honos, et vita paratur æterna. (Conf. epist. 533.)

Θαυμάζω, πῶς Ὀμηρος μὲν καὶ Πίνδαρος ἀξιοῦσιν ἀκλίμους εἶναι τοὺς οὐ μέλλοντας λήσειν, εἴποτε ἐγένοντο. Θουκυδίδης δὲ σαφῶς ἱκετεύει, μὴ φεύγειν τοὺς πόνους, ἢ μῆδ' ἐὰν τιμὰς διώκειν· Σοφοκλῆς δὲ φάσκει· Πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ (58)· διὰ πόνων τὴν τοῦ (59) βίου ἀειμνηστον δόξαν ἀνεῖσθαι τοὺς πειθομένους διδάσκοντες· Οἱ δὲ δόξης ἀμαράντου τυχεῖν γλιχόμενοι, καὶ βασιλείας οὐρανῶν ὀρεγόμενοι, οὐκ ὀδοῦσιν ὅπως νομίζουσι διὰ ῥαστώνης φιλεῖν τοῖς ἀνθρώποις τὰ χρηστὰ παραγίνεσθαι.

ΦΜΖ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Orator non semper persuadet. (Conf. epist. 442, 521 et 568.)

Ἐπειδὴ οὐχ ὁ λέγων τοσοῦτον, εἰ καὶ πᾶσαν κινήσῃ δεινότητα καὶ τέχνην ῥητορικὴν, τεκταίνει τὴν πειθῶν, ὅσον ὁ ἀκούων· οὐ θέμις τὸν λέγοντα μὲν τὰ ἄριστα, μὴ πειθοντα δὲ, φέγειν· ἀλλ' ἐκείνον τὸν τοῖς κρατίστοις πεισθῆναι μὴ ἐθέλησαντα.

ΦΜΗ'. — ΤΩ ΑΥΤΩ.

Anima virtute munita, Deique freta auxilio, arcis instar est inexpugnabilis.

Ὅσπερ ἀκρόπολις ἀπορθητοῖς τείχεσι πεπεργωμένη, καταγεῖλ' τῶν πολιορκούντων αὐτὴν, οὕτω καὶ ψυχὴ, εἰ πάσαις ταῖς ἀρεταῖς ἑαυτὴν περιφράξει, καὶ τῇ θεῷ συμμαχίᾳ πυργώσειν, εἰς ἀσχύνην καὶ γέλωτα παρασκευάζει τελευτῆσαι τοῖς πολιορκούσιν αὐτὴν τὰ μηχανήματα.

ΦΜΘ'. — ΗΣΑΙΑ.

Dei longanimitas ad pœnitentiam invitat. (Rom. II, 4. Sup. epist. 526.)

Μὴ ἡ θεῷ μακροθυμία ἐπιτριβέτω σε εἰς κακίαν, ἀλλ' εἰς ἀρετὴν παρακαλεῖτω. Ἀτοπώτατον γὰρ τὸ διὰ τῶν ἀγαθῶν βλάπτεσθαι· ἀγαθὸν δὲ ἡ μακροθυμία ἔλεον μὲν τοῖς μετανοοῦσι, κρίσιν δὲ τοῖς ἀμετανοήτοις ὠδίνουσα.

ΦΝ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Summus morborum animi medicus Deus est.

Πυνθάνομαι, ὅτι τὸ νόσημα τῆς σῆς ψυχῆς ἀπὸ μικρῶν καὶ φαύλων ὀρηθῆν κατὰ τῶν καιρῶν ἐχώρησεν, ἱατρικῆς τέχνης κρείττον γενόμενον. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἐπίτρεψον ἑαυτὸν τῇ ἐπιστημονικῇ καὶ θεῷ χειρὶ· ἢ οὔτε νόσημα, οὔτε χρόνος, οὔτε φύσις ἐστὶν ἀντίπαλος, καὶ ῥαδίως εἰς ὑγίαν ἀναστοιχειώθησθαι.

ΦΝΑ'. — ΘΕΟΦΑΝΙΩ.

Animus a præsentium malorum sensu spe futuri boni abducendus est.

Τοῦ παραυτίκα δεῖνοῦ τὸν λογισμὸν ὀάττον, ὧ φιλε, ἀπαγαγῶν, ὅλος γενοῦ τῆς μελλούσης ἐλπίδος·

Miror equidem Homerum et Pindarum fortes existimasse eos, qui non latebunt, si unquam fuerint. Thucydides vero clare supplicat, labores non fugere, aut neque honores sectari. Sophocles vero ait, absque labore nihil recte fieri, docentes ab iis, quibus id persuaserunt, perpetuam vitæ gloriæ laboribus comparari. Oratores etiam docent. At qui immarcessibilem appetunt gloriam, cœlestique inhiant regno, nescio quomodo putant ex facilitate animique laxatione, velle homines bona adipisci.

DXLVII. — EIDEM.

(Conf. epist. 442, 521 et 568.)

Quandoquidem orator, etsi eloquentiam omnem, artemque rhetoricam concitet, non tantum persuadeat, quantum qui audit; non oportet dicentem quidem optima, non persuadentem tamen vituperare, sed illum qui optimis persuaderi non velit.

DXLVIII. — EIDEM.

Ut arx inexpugnabilibus muris cincta se obidentes irridet, ita et anima, omni virtutum cincta genere, Deique communita adiutorio, roborem incutiet ridebitque eam oppugnantium conatus.

DXLIX. — ΙΣΑΙΑ.

Cavo ne Dei longanimitas ad malum te provocet, quæ ad virtutem te potius invitet. Absurdissimum enim a re bona lædi. Bona autem Dei est patientia, ad misericordiam resipiscenti; ut contra iudicium gignit non pœnitentibus.

DL. — PALLADIO DIACONO.

Audio animi tui morbum, e parvis malisque rebus ortum, temporis ductu auctum, omnem excedere medicorum industriam. Quod si verum est, curandum tibi ut sapientiæ Deique dexteræ te committas: sic neque morbi vis, neque tempus æ natura adversabitur, itaque facile pristina restitueris valetudini.

717 DLI.—THEOPHANIO.

Animus a præsentium malorum sensu spe futuri boni abducendus est.

Rerum molestiarum statim cogitationem deponens, o amice, spem concipe meliorem, cum et nos

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(58) Sophoclis versus hic, in *Electra* est: *Sine labore magnum ac felix nihil*. Similis ejusdem tragici apud Stobæum exstat.

Ὁὐ τί ποθ' ἤξει τῶν ἀκρων ἄρεν πόνου.

Phocylides idem prodit v. 153. Vide proverb. *Exer-*

citatio omnia potest. Locus Homeri supra excitatus est *Odys.* xv, 397. Cicero ex Euripide, lib. II *De finibus*, « suavem esse laborum præteritorum memoriam » ait. Thucydides autem verba legas lib. II in orat. Periclis ad Athenienses. SCHOTT.

(59) Codd. Vatic. 650 et Alt., τοῦτου. POSSIN.

rei gravioris fama allata, non parum dolentes nos-
ipso excitaverimus.

Ἀ ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἡ φήμη τὸ δεινὸν ἐπήγγει-
λεν (60), οὐ μικρῶς λυπηθέντες, ἀνενεγκεῖν ἑαυτοῦς
πεπείκαμεν.

DLII. — ELLÆ DIACONO.

ΦNB'. — ΗΑΙΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ignoscendum vel non petenti, cum pudore culpa ostenditur.

Etsi nihil mihi confessus es, ignoscere tamen
debeo, sed delictum confitenti, et pudore culpam
fatenti. Cave itaque ne mentem disturbet, quod
tuam non exspectarim excusationem, quin potius
ad mutuo nos amandos incitet. Tanti est enim
apud me momenti pax, ut vel erubescenti se
defendere, libens veniam dem atque ignoscam.

Εἰ καὶ μηδεμίαν σοὶ πρόσεστιν ὁμολογία, ἐμοὶ πρέ-
πει συγγνώμην νεῖμαι τῷ, δι' ὧν αἰσχύνεται ἀπολο-
γήσασθαι, πεπλημμεληκέναι ὁμολογοῦντι. Μὴ τοῖνον
ἀπόνοιάν σοι τικτέτω τὸ, ἐμὲ μὴ ἀναμνησκέναι
τὴν σὴν ἀπολογία, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς ἀγάπην χειρ-
αγωγείτω. Ὅτι τοσαύτη μοι πρὸς εἰρήνην βλέπουσα
πρόσεστι βοήθη, ὡς καὶ τοῖς ἐρυθριώσιν ἀπολογη-
σασθαι συγγνώμην νέμειν.

DLIII. — ALYPIO.

ΦNG'. — ΑΛΥΠΙΩ.

Mens quam lingua potius excolenda. (Supr. epist. 475.)

Equidem familiares meos, mentem prius quam
linguam excolendam doceo. Quod si utrumque
obveniat, et aliquos id offendat, veritas cum liber-
tate pronuntiabitur. Ut statuas, otheo, cunctis-
que me effereus ostento, me tales nactum ami-
cos.

Ἐγὼ τῆς γνώμης πρὸ τῆς γλώττης ἀξιώ πεπα-
δεῦσθαι τοὺς ἐμοὶ πλησιάζοντας· εἰ δὲ καὶ ἄμφω
ἔχοιεν, καὶ λυπεῖ τινὰς, τάληθες μετὰ παρρησίας
λελέξεται. Ὡςπερ ἀγάλματα περιέπω, καὶ πᾶσιν
ἐπιδείκνυμι μέγα φρονῶν ἐπὶ τῷ τοιούτους ἔχειν
φίλους.

DLIV. — PETRO SCHOLASTICO.

ΦNA'. — ΠΕΤΡΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Qui vere statuunt tropæa. (Supr. epist. 19 et 167.)

Qui rectum de rebus servant iudicium, ignavia
victi, forte etiam expugnabunt, et sapientes eva-
dent, et de ipsa etiam ignavia statuunt tropæa. Qui
vero id ignorant, se victos esse, ecquando victoriam
consequentur?

Οἱ μὲν τὴν τῶν πραγμάτων κρίσιν ἔχοντες ὀρθῶν,
ὕπὸ βραθυμίας δὲ καταπαλαιόμενοι, ἴσως καὶ ἀναμα-
χέσσονται, καὶ στήσουσι κατ' αὐτῆς τρόπαια· οἱ δὲ
μηδ' αὐτὸ τοῦτο εἰδότες, ὅτι ἡττώνται, πότε νίκης
ἀντιποιήσονται;

DLV. — PETRO LECTORI.

ΦNE'. — ΠΕΤΡΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Virtutis venustas; peccati fœditas.

Cum res sit gravis, et invicta animi pulchritudo, C
quando cum virtutum æquabilitate ac decoro illu-
stratur: fœda sit contra, atque instar feræ vitæ
turpitude, si improbitatis ejus dedecus ac turpitude
exprimatur, velut in tabula aut pictura: demus
operam ut illud possideamus, hoc vero delcamus

Ἐπειδὴ δεινὸν μὲν καὶ ἀμήχανον τῆς ψυχῆς ἐστὶ
κάλλος, ὅταν τῇ συμμετρῷ τῶν ἀρετῶν λαμπρῶνται·
ἀργαλέον δὲ καὶ θηριόμορφον γίγνεται αὐτῆς τὸ εἶ-
δος, ὅταν τὸ τῆς κακίας αἶσχος ἀπομάττηται| σπου-
δάσωμεν ἐκεῖνο μὲν κτήσασθαι, τοῦτο δὲ ἀποτρίψα-
σθαι.

DLVI. — APOLLONIO.

ΦNG'. — ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ.

Citius alii, alii lentius curantur.

Scio citius offensam quosdam, serius alios re-
missam, signum statuere mentis nil sibi consciæ.
Ἐν enim quisque affectus est, sic et faciendum
existimat. Qui enim fortiores ac generosiores sunt,
promptius virtutis suæ præbent argumentum, non
tam considerantes res ipsas, sed præceptas ratas
habentes opiniones. Si dixeris: 718 Ecquid igitur D
facto est opus? dicam: cum sit omni ratione me-
dendum, melius est cito fieri. Sin secus, etiam
lentius ac serius. Neque enim hominis est furore ac
rabie perpetuo agitari.

Οἶδα μὲν, ὅτι τινὲς μὲν τὸ ταχέως, τινὲς δὲ τὸ
βραδέως θεραπεύεσθαι ἐπὶ ταῖς ὕβρεσι, σύμβολον
ποιοῦνται τοῦ μηδὲν ἑαυτοῖς συνειδέναι τῶν εἰρημέ-
νων. Ὅπως γὰρ ἂν ἕκαστοι διακέωνται, τοῦτ' ὄν-
ται χρῆναι ποιεῖν. Οἱ μὲν γὰρ ἀνδρείτεροι· καὶ γεν-
ναιότεροι τὸ ταχέως ἐνδιδόναι τεκμήριον ποιοῦνται
ἀρετῆς, οὐ τὰ πράγματα σκοποῦντες, ἀλλὰ τὰς οἰ-
κειίας προλήψεις κυροῦντες. Εἰ δὲ ἔροιο, τί χρῆ ποιεῖν;
φαίην, ὅτι ἐπειδὴ παντὶ τρόπῳ χρῆ θεραπεύεσθαι,
ἀμεινον μὲν ταχέως· εἰ δὲ μὴ (61), καὶ βραδέως·
τὸ γὰρ ἀθάνατον λυτῶν οὐκ ἀνθρώπινον.

DLVII. — ISIDORO EPISCOPO.

ΦNZ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Hortatur ad constantiam in bono, ne famam bonam perdat.

Fama undique divulgata percerebit fortiter a te

Διήκει μὲν καὶ διαφοιτῶ πανταχοῦ λόγος, τὰς εἰς

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(60) Pro ἐπήγγ. ambo codd. scribunt ἀπήγγ-
γεῖτε.

(61) Μὴ ante καὶ omittitur a duobus codd. qui et
vers. pro ἀθάνατον scribunt ἀθάνατα.

ἀριστείας εὐαγγελιζόμενος· ὃν δίκαιος ἂν εἴη νευ-
ροῦν τοῖς ὁσημέραι κατωρθώμασι. Φυλλοροεῖν γὰρ
εἶθε τῶν ὑστερον βραθυμούντων τὸ κλέος.

A gesta nuntians; quam vires in dies capere æquum
est recte ac præclare factis. Solet enim diffuere
atque concidere decus eorum qui postea se delunt
otio atque ignavia.

ΦΗΓ'. — ΩΦΕΛΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Philosophia ut definienda. (Plutarch. De placitis philos. lib. 1.)

Οἱ μὲν ἄλλοι φιλόσοφοι τέχνην τεχνῶν, καὶ ἐπι-
στήμην ἐπιστημῶν ὥρισαντο εἶναι τὴν φιλοσοφίαν.
Πυθαγόρας δὲ, ζῆλον σοφίας. Πλάτων δὲ, κτῆσιν
ἐπιστημῶν, Χρῦσιππος δὲ, ἐπιτηδεύειν λόγου
ὀρθότητος. Καὶ αὐτῶν οὖν τῶν δοκούντων ἄκρων
εἶναι (62) ὁμοίως ὀριζομένων, ἡμεῖς ἀληθῆ φιλοσοφίαν
ὀρίζομεθα, τὴν μηδὲν τῶν ἡκόντων εἰς εὐσέθειαν
καὶ ἀρετὴν παρορώσαν.

DLVIII. — OPHELIO GRAMMATICO.

Varii philosophi artem artium, scientiamque
scientiarum philosophiam definierunt. Pythagoras
quidem sapientiæ studium dixit, indeque philoso-
phum nominari. Plato scientiarum possessionem,
Chrysippus, industriam seu artificium rectæ ra-
tionis esse voluit. Cum hi non eodem definiant mo-
do, recte nos veram definiamus philosophiam, quæ
nihil negligat eorum, quæ ad virtutem ducunt.

ΦΝΘ'. — ΕΥΤΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Invidiæ cedendum. Invidius bonis alienis accessit; et virtutis est argumentum invidia laborare.

Εἰ καὶ ἤλθεν ἐπὶ σὲ ὁ δὴ καὶ πάντων σχεδὸν τῶν
εὐδοκίμων ἀψάμενος φθόνος, παρὰ τῶν οἰκείας τι-
θεμένων συμφορὰς τὰς ἐτέρων ἀρετὰς, μᾶλλον δὲ
πλέον ἀχθομένων τοῖς ἐτέρων ἀγαθοῖς, ἢ τοῖς ἑαυ-
τῶν κακοῖς, μὴ ταράττου· ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μάλιστα
ἠγησάμενος ἀρετῆς εἶναι τεκμήριον, τῆ σαυτοῦ κα-
λοκάγαθίᾳ προστίθει. Οὕτω γὰρ σὺ μὲν αἰδιμος
εἴης, ἐκεῖνοι δὲ δίκας εἰσπραχθήσονται, ὧν μείζους
οὐκ ἂν δυναθεῖεν δοῦναι.

B DLIX. — EUTONIO DIACONO.

Etsi te quoque invidia, quæ bonos plerumque
persequitur, comitatur, quod vitium aliorum virtu-
tes sua esse ducit incommoda, vel potius aliorum
gravatur bonis, quam propriis malis, tu noli tur-
bari: sed potius illud virtutis certum esse signum
existimans, tuam accendat probitatem. Sic enim
fiet ut celebreris, illi contra pœnas dent, nec
queant majores suscipere.

ΦΞ'. — ΠΕΤΡΩ.

DLX. — PETRO.

Quæ certa amicitiae regula.

Ἐγὼ κανόνα φιλίας εὐθύτατον ἠγοῦμαι τὸν
ἀπροφασίστως μὲν τοῖς ἀδελφοῖς συμπνέοντα, μήτε
δὲ κολακείᾳ τὰς φιλίας προσαγόμενον, μήτε λάθρα
μεταχειριζόμενον τὰς ἐχθρας· ἀλλὰ πρὸς ἅπαντα
τὴν ψυχὴν γυμνὸν, ἀπλοῦν μὲν τυγχάνοντα τὴν
γνώμην, ἀπλοῦν δὲ τὴν γλῶτταν, ἀπλούστερον δὲ
εἶτι μᾶλλον τὸν βίον.

C Illum ego virum rectissimam esse regulam ami-
citiæ duco, qui sine exceptione fratribus consentit,
neque assentatione inicit amicitiam, neque clande-
stina fovet odia simultatesque, sed ad omnia pu-
ram animam, simplicemque exhibet mentem, sim-
plicem etiam linguam; at vero his omnibus simpli-
ciorem vitam, moresque.

ΦΞΑ'. — ΝΕΙΛΑΜΜΩΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Meticulosi, sibi que male consciis quis status.

Ὅσπερ οἱ ψοφοδεεῖς, καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀκοὴν
τῶν δεινῶν καταπλήττονται, καὶ οὐδὲ φύλλου φέρουσι
κίνησιν, τοῦ δέους κατὰ τῶν τυχόντων μεγάλας
ἐμποιοῦντος τὰς ὑποψίας· οὕτω καὶ οἱ πταίνοντες,
ἐλέγχοις πανταχόθεν βάλλονται, τοῦ συνειδότος καὶ
ἐκ τῶν ἐπαινούντων, καὶ ἐκ τῶν ψεγόντων, καὶ ἐκ
τῶν συνειδόντων, καὶ ἐκ τῶν μὴ συνειδόντων κατατο-
ξεύοντος τοῦς ἐργασασμένους.

DLXI. — NILAMMONI SCHOLASTICO.

D Ut timidi, et ad solum molestiarum auditum
percelluntur, ac ne ferunt quidem folii motum,
quod folium suo lapsu magnum metum angoresque
incutit; ad eundem modum qui deliquerint, undi-
que appetuntur conviciis consciorum, sive laudan-
tium sive vituperantium, et tam ex consciis, quam
non consciis veluti jaculis de commissis feriuntur.

ΦΞΒ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ad frugem bonam invitat, ut et supra ærius.

• Ὅτι οὐδὲν ἀκόλαστον, οὐδὲ μειρακιώδες χρῆ δια-
πράττεσθαι, ἀλλὰ σώφρονα καὶ κεκολασμένην ἔχειν
ἐν παντὶ τῷ βίῳ τὴν διαίταν, παντὶ που δῆλον τῷ
νοῦ καὶ φρονήσεως οὐκ ἀμοιροῦντι. Τί τοίνυν τοιαύ-
την κωμωδίαν περιωρᾶς κατὰ σαυτοῦ ἀδομένην, λε-
γόντων τῶν σοφῶν, Οὔτε νέος ὦν περὶ τὰς ἐπιθυμίας
ἐμετράζεις διὰ τὴν πενίαν, οὔτε γεγηρακὸς διὰ τὴν

719 DLXII. — ZOSIMO PRESBYTERO.

Nihil lascivum, aut puerile committendum esse,
sed moderatum castigatumque vivendi modum
præferendum, notum est cuius mente prudentia-
que prædito. Cur igitur veluti in comœdia, nomine
etiam te reprehendi contemnis? dicentibus sapien-
tibus ne juvenem quidem, in concupiscendo mode-
ratum ob inopiam fuisse, ac ne senem quidem nunc

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(ὁ2) Inter εἶναι ei ὁμοίως ambo codd. inserunt οὐχ. POSSIN.

præ ætate desinere? Cur, quæso, adeo insanis? Quid cupiditatis excedis fines? Vel itaque ab his desiste, vel ab altari abstine.

DLXIII. — SERENO TRIBUNO.

Virtuti potius quam gloriæ serviendum

Mundi hujus gloria hemerocales est [hoc est flos uno die duntaxat florens], At virtutis decus esse immarcessibile sineque carens, quivis, cui mens sit ac prudentia, affirmarit. Nihil vero mirum, multos illam expetere, hanc vero repudiare, cum et ægroti salubres rejiciant cibos, delectentur autem noxiis: et libidinosi concubinam cordatæ anteponant uxori. Decet itaque prudentiores non ab ægris, sed a sanis honæque mentis sumere exemplum.

αἰρούνται γυναικός. Ἄλλὰ χρὴ τοὺς ἐχέφρονας μὴ λαμβάνειν τὰς ψήφους.

DLXIV. — EIDEM.

De Eutonio, et Eusebio. Episcopis aliisque in dignitate constitutis, ubi male agunt, blandiri atque assentari impium (Conf. epist. 470.)

Semper existimavi impium esse, parumque virile, male viventes, si imperio potiantur, observari in oculisque ferri: virtute vero præditos, si privati degant, contemni, et illos quidem laudibus affici, hos vero vituperari. Noli itaque mirari, si justum utili anteponam, et decorum lucro, virtutem denique potentie præferam. Id ni faciam videar Eutonium insidiis appetitum aspernari; Eusebium contra, quia tyrannice agit, observare. Eutonium quidem universos oppugnat clerus, unus quidem sponte, alius vero propter domiuantis imperium: culpam vero occasionemque belli hujus non equidem satis scio. Sunt qui se audisse dicant, virtutis illum esse alumnum egregium, hunc vero belli ex composito ansam præbere, tamen assententur ei et accusantes, atque odio prosequentes plurimi. Equidem quasi virtutis inimicum ac diabolo colludentem, qui zizania mentibus inserat mortalium, ne æquis quidem aspicere possum oculis, etsi mille interminetur mihi mortes.

720 DLXV. — JOANNI SCHOLASTICO.

Virtutis ac vitii παραλλήλως elegans comparatio.

Quandoquidem improbitas per ea quæ statim videntur esse delectabilia incedit, et voluptatem habet commetientem sibi adminiculantem, virtus vero labores exhibet, atque contentiones: hinc usuvenit illam a pluribus atamari, hanc pauciores ad se amandum invitare. Considerandum itaque illius voluptatem quamprimum exstingui, virtutis vero gaudium perpetuum esse, et mori nescium; voluptatis vitium parere infamiam, ruboremque; hanc contra laudem et gloriam: illam pœna manet, hanc decus et honos comitatur. Vitium dæmonem quidem habet patronum; virtus vero Deum legisla-

ἠλικίαν; Τί τοσοῦτον λυτῆς; Τί τοὺς τῶν ἐπιθυμιῶν ὑπερβαίνεις ὄρους; Ἡ πάπαισο τοῖνον τοιαῦτα ἔργα, ἢ εἶργε σαυτὸν τοῦ θυσιαστηρίου

ΦΞΓ'. — ΣΕΡΗΝῸ ΤΡΙΒΟΥΝῸ.

hæc enim fluxa et fugax, illa æterna.

"Ὅτι ἡμεροκαλὲς (63) ἐστὶ, τουτέστιν, ἄθος πρὸς μίαν μόνην σχεδὸν ἡμέραν ἀκμάζον, τὸ δοξάριον τοῦ κόσμου τούτου, ἢ δὲ τῆς ἀρετῆς εὐκλεία ἀμείραντος τε καὶ ἀτελεῦτητος, πᾶς τις τῶν νοῦ καὶ φρονήσεως οὐκ ἀμοιροῦντων ἰσχυρίζεται. Εἰ δὲ πολλοὶ ἐκείνου μὲν ἀντιποιοῦνται, ταύτης δὲ καταφρονοῦσι, θαυμαστὸν οὐδέν· ἐπεὶ καὶ οἱ νοσοῦντες τὰς μὲν ὑγιανὰς παραιτοῦνται τροφὰς, ταῖς δὲ νοσῶσιν ἔδονται· καὶ οἱ ἀκρατεῖς τὴν ἐταίραν ἀντὶ τῆς σφύρας ἀπὸ τῶν ἀρρώστοῦντων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὑγιαίνοντων

B

ΦΞΔ'. — Τῷ Αὐτῷ.

Καὶ ἀσεβὲς εἶναι καὶ ἀνανδρον νενομίκα τοὺς μὴ εὖ βιοῦντας μὲν, δυναστείαν δὲ περιβεβημένους περιέπειν· τῶν δὲ ἀρετῇ κεκοσμημένων, εἰ ἰδιωτεύουσι, καταφρονεῖν· κάκεινους ἐπαινεῖν, τοῦτους δὲ διασύρειν. Μὴ τοῖνον θαύμαζε, εἰ τὸ δίκαιον πρὸ τοῦ συμφέροντος τίθεμαι, καὶ τὸ πρέπον πρὸ τοῦ κέρδους, καὶ τὴν ἀρετὴν πρὸ τῆς δυναστείας. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτ' ἐποίουν, ἔδοξα ἂν Εὐτόνιον μὲν, ὅτι ἐπιβουλεύεται, παρεωρακέναι, Εὐσέβιον δὲ ὅτι τυραννικῆ τετραπευκέναι. Εὐτόνιῳ γὰρ πολεμεῖ μὲν ἅπας ὁ κληρὸς, ὁ μὲν ἐκῶν, ὁ δὲ καὶ πρὸς τὸ τοῦ κρατούντος σύνθημα· ἐγκλημα δὲ τοῦ πολέμου τούτου, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα οὐδέν. Φασὶ δὲ λεγόντων ἀκούειν, ὅτι ἀρετῆς ἐστὶ θρέμμα περιβλεπτον· τὸν δὲ τὸ σύνθημα τοῦ πολέμου δόντα εἰ καὶ πολλοὶ μισοῦντες καὶ κακηγοροῦντες κολακεύουσιν, ἐγὼ ἅτε ἐχθρὸν τῆς ἀρετῆς, καὶ τῷ διαβόλῳ συμπράττοντα τῷ κατὰ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν στείροντι τὰ ζιζάνια, οὐδ' ἰδεῖν δύναμαι, οὐδ' ἂν μυρίους ἀπειλήσῃ θανάτου.

ΦΞΕ'. — ΙΟΑΝΝῆ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῸ.

Ἐπειδὴ ἡ μὲν κακία διὰ τῶν παρὰ τὴν δοκίμων εἶναι τερπνῶν πορεύεται, καὶ τὴν ἡδονὴν ἔχει συμμετροῦσαν· ἡ δὲ ἀρετὴ πόνους προτείνεται καὶ ἀγῶνας· διὰ τοῦτο ἐκείνη μὲν πολλοὺς, αὐτὴ δὲ ὀλίγους ἐπισπάσαστο εἰς τὸν ἑαυτῆς ἔρωτα. Δέον γὰρ, συνωρῶντας ὅτι ἡ μὲν τῆς κακίας ἡδονὴ βραβείως σθένε νοται, ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς εὐφροσύνη ἀοιδιμὸς ἐστὶ καὶ ἀθάνατος· καὶ ὅτι ἡ μὲν ἀδοξίαν καὶ ἀσχίαν, ἡ δὲ ἐπαινοὺς καὶ δόξαν τιττεῖ· καὶ ὅτι ἡ μὲν πρὸς τιμωρίαν, ἡ δὲ πρὸς τιμὴν τελευτᾷ. Καὶ ἡ μὲν τῶν διαβόλων ἔχει συνήγορον, ἡ δὲ τὸν τῶν καλλίστων νομοθέτην Θεόν. Καὶ ἡ μὲν ἀνατρέπει, ἡ δὲ στήθε-

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(63) Ἡμεροκαλὲς. Floris hujus; lili agrestis, meminere Dioscorides, Theophrastus ac Plinius; Pleschius item ac Suidas. SCOTT.

ταὶ τῶν ἡμέτερον βίον· καὶ ὅτι ἡ μὲν παρὰ τῶν παρ-
όντων πολλάκις διασύρεται, ἡ δὲ καὶ παρὰ τῶν μὴ
μετιόντων αὐτὴν θαυμάζεται· καὶ τῇ μὲν πῦρ, τῇ δὲ
βασίλειά ἡτρώπεται. Δέον τοίνυν ταῦτα πάντα
ἐννοοῦντας, τὴν μὲν ἀποστραφῆσαι, ὡς θηριόμορ-
φον καὶ ὀφιώδη, τὴν δὲ ἀσπάσασθαι ὡς θεῖαν καὶ
ὑπερκόσμιον. Τοῦναντίον ποιοῦσι, τὴν κόρην ἀντὶ
τῆς ἀφρονος αἰρούμενοι γυναῖκός.

ΦΞΓ'. — ΠΕΤΡΩ.

*Veritatis quanta vis. Hortatur ut constanti animo ferat amissionem bonorum temporalium. (Vide et supra
epist. 500, ad eundem.)*

Ἰσχυρὸν μὲν τάληθές, καὶ σιγητὸν πολλάκις· καὶ
τοὺς κρύπτειν θέλοντας τὰ ἀπρόβητα κατῆφεια προ-
βίδωσι καὶ στεναγμὸς οὐχ ἔκούσιος· ἀλλ' οὐ λανθά-
νοῦσι τοὺς σοφοὺς, οἳ τινές σε καὶ ἐπιβρῶσαι δίκαιον
ἠγουμένους ἡμᾶς ἐπὶ τῷ γράφαι παρώρμησαν. Οὐκ-
οῦν, ὦ φίλε, ἐννοῶν τὸ ἐπίκρητον τῶν βιωτικῶν
πραγμάτων, μὴ λυποῦ ἀποστάς αὐτῶν, μηδὲ ἐντύγ-
χαλὰ συνεχῶς τοῖς εἰς αὐτὰ ἐγκαλινδομένοις, καὶ
πολλὰ τῶν ἰδίων παθῶν ταῖς ὁμιλίαις ἀναμιγνύου-
σιν, ἀλλὰ τοῖς ἀρετῇ μηδενὶ τῶν καθ' ἑαυτοὺς ὑφιε-
μένοις.

ΦΞΖ'. — ΜΑΡΩΝΙ.

Bis eadem te peccans veniam non meretur. (Supra epist. 24 persimilis.)

Τὸ πρότερόν σου παρανόμημα πρόφασις εὐ-
πρόσωπος ἐδόκει συγγνωστὸν ποιεῖν, ὁ θεὸς ὁ σὸς
ἐκδεδιχῆσθαι νομιζόμενος· τοῦ δὲ νυνὶ παρανομή-
ματος οὐδὲν τοιοῦτον ἔσχαε παρακάλυμμα. Ἐκ γάρ
C πλεονεξίας εἰς τοῦτο ὠρμηθεὶς ἐδοξας. Καὶ τὴν
ἐπὶ τῇ προτέρῃ ὠμότητι αἰτίαν ἀπημφιάσω, γυ-
μνήην σαυτοῦ τὴν πονηρὴν προαίρεσιν ἐπιδειξά-
μενος.

ΦΞΗ'. — ΔΩΡΟΘΕΩ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ.

*De iudicis et advocati diverso officio. Optima suadens non semper persuadet. Simile in oratore et iudice.
(Vide epist. 20, 219, 250, 442, 521, 547.)*

Εἰ ὁ μὲν σύμβουλος τοῦ παραινεῖν ἐστὶ κύριος, ὁ
δὲ συμβουλευόμενος τοῦ πεισθῆναι, καὶ ὁ μὲν τὸ αὐ-
τοῦ πεποίηκεν, ὁ δὲ οὐ κεκύρωκε τὴν γνώμην τῷ
εἰς πρᾶξιν αὐτὴν ἀγαγεῖν, τί πρὸς τὸν παραινε-
σαντα; Ὅμοιον γάρ ποιεῖς, ὡσπερ ἂν ἐπὶ δικαστη-
ρίου τοὺς μὲν δικαστὰς λόγον ἀπήτεις, τὸν δὲ ῥήτορα
ψῆφον. Ὁ δὲ λέγω, τοιοῦτόν ἐστι· Δέχεται τὸ δικα-
στήριον καὶ τοὺς δικαστὰς καὶ τὸν ῥήτορα, τοὺς μὲν
ψῆφον ἔχοντας, τὸν δὲ λόγον. Οὐκοῦν ὁ μὲν εἰπέιν
κύριος, ὁ δὲ ψηφίσασθαι. Ἴθιενται δὲ τὴν ψῆφον πρὸς
τὸ δοκοῦν, ῥήτωρ δὲ οὐδαὶς ἑαυτοῦ τὴν ψῆφον ἠνεγκεν.
Εἰ μὲν οὖν εἰσβῶν ὁ ῥήτωρ σιωπᾶ, κλημμελεῖ. Εἰ
δὲ ὁ λέγων καὶ δικαίως, καὶ μετὰ παντός τοῦ προσ-
ήκοντος, οὐ πειθεῖ, τῶν κριτῶν ἐστὶ τὸ ἀμάρτημα.
Ὅσπερ οὖν ἀποπον λόγον παρὰ τῶν κρινόντων ἀπαι-
τεῖν, οὕτω καὶ παρὰ τοῦ συνηγόρου ψῆφον· εἰ δὲ αἱ
ἐκάζοντες καὶ δεινῶς καὶ δικαίως λέγοντος τοῦ ῥήτο-
ρος ἀποψηφίσαιτο, τῆς μὲν νίκης ἀπεστέρησαν τὸν
ῥήτορα, τῆς δὲ ἀρετῆς οὐδαμῶς. Τοιοῦτό τι νοεῖσθω
καὶ περὶ τοῦ παραιλέσαντος μὲν, μὴ πέλεσαντος δὲ.

to rem. Illud vitam ðvertit nostram, hæc vero sta-
bilit; illud a præsentibus sæpenumero reprehendi-
tur, hæc etiam absentibus est admirationi; illi
ignis rependitur sempiternus: huic vero regnum
caelorum tribuitur. His igitur animo agitatis, illud,
ut monstrum, et veluti coluber, fugiendam; hæc ut
divina atque excellentissima est amplectenda.
Qui secus facit is scortum honestæ conjugii ante-
ponit.

DLXVI. — PETRO.

Potens omnino res est veritas, et est cum silentio
premi potest: et e contrario, quæ secreta sunt ce-
lare volentes, ipsa vultus tristitia gemitusque non
voluntarii produnt, quod sapientes homines non
fugit, qui et teipsum confirmandum rati, nos ad
scribendum tibi impulerunt. Quare, o bone vir,
meditans, animoque agitans, rerum humanarum
imbecillitatem, dolere noli, si illis excidas: ac ne
perpetuo illis adhæreas qui iis sunt immersi, et
multa suarum affectionum colloquiis suis immiscent
nullaque sunt ornati virtute.

DLXVII. — ΜΑΡΩΝΙ.

Prius illud tuum delictum nescio quis speciosus
prætextus venia dignum reddere videbatur, quod
patruus tuus eo ab injuria vindicari videatur. At
C hujus delicti aultum suppetit velamentum. Habendi
enim cupiditate eo videris impulsus, et culpam
priori immanitati tuæ accumulasti, detegens fal-
sum tuum propositum.

DLXVIII. — ΔΩΡΟΘΕΩ VIRO CLARISS.

Si consilium dans possit adhortari, consilium
vero accipiens persuaderi, et ille 721 quidem
quod sui est muneris fecit; hic vero in animum
non induxerit illa opere exsequi, quid hoc quæso
ad adhortantem attinet? Item tibi usvenit, quod
in tribunall, si ab ille postules orationem, ab hoc
D vero decretum sive iudicium. Tale est quo de nunc
agitur. Continet enim tribunal iudices suffragii jus
habentes, hanc vero patronum sermonis. Hic itaque
dicendi est magister; ille iudicandi ac decernendi.
Ille iudicat, ut sibi quidem videtur ex æquo et bono.
Orator vero seu causarum patronus, nunquam pro
se sententiam fert. Si itaque orator taceat ingres-
sus, peccat. Si vero dicat pro justitia, non tamen
persuadeat, iudicium est vitium. Ut igitur absurdum
est a iudicibus orationem exigere, sic et ab oratore
seu patrono decretum. Quare si iudex et graviter
et juste dicente oratore, male decernat, victoria
quidem orator destituitur, virtute non item.
Quamobrem sic de adhortante non persuadente
iudicato.

Detestanda Zosimi carpit diserte vita, ut hactenus semper, et sacerdotio indignum a sacris arcendum censet.

Multi in dignitate constituti, egregieque divinæ affecti religioni, nobis quotidie instant, vitam tuam moresque narrantes, in eumque inveci qui te sacerdotem ordinavit, et immaculata per te inquinari templa jactantes, sacerdotiumque probro aientes affici, atque impuris tuis manibus baptizari non paucos, ea re salutifera sacramenta injuria affici perhibent. Quos non plane, sed valde etiam sufficienti apparatu, ut equidem existimo, respondendo repuli, non vitæ tuæ (verum est enim fatendum) objecto veluti clypeo patrocians: sic enim merito refellar, verum illud demonstrans: nihil violari laicos inquinata sacerdotum vita. Ut ipsis vero nondum sic os obturavi, clare dicebant, nobis id quidem satis persuasisti, aliis vero omnibus cum doctis tum indoctis, quis persuaserit? qui quotidie conviciis cum proscindant, evomentes ea ore, quæ silere multo sit melius, ut et in scenam denique proferantur tua flagitia. Sed illa missa faciens, ad malorum omnium radicem veniamus. Qua de causa non persuadeas horum malorum auctorem, e tanta suscitari temulentia? Duorum enim alterum necessario cogitandum, vel nolle persuaderi, tametsi possit, vel non posse, tametsi velit. At vero cum prius illud, nempe quod cum possis, persuadere nolis, de te sentire nefas sit: restat id existimemus, quod cum te insufficientem arbitreris, conquiescero decreveris ac supersedere. Quæ etsi ita se habeant, **722** ego tamen pudore ductus non perinde fatebar; sed dixi: hæc quidem vos splendide dicitis, sed ignorantes forte coactione adigi ad bonum esse neminem. Ego vero quæ mei sunt officii iterabo. Hæc fatus illos dinisi, et atramentum lacrymis miscens, hanc denuo scribere decrevi epistolam. Etsi alias ad te scripsi frequenter, quæ bruta etiam et in anima queant percellere corpora, ipsum te testem appello, noluisse te a libidinibus tibi temperare, ut te, et nos culpa liberares, et obloquentium ora obturare posses. Quod vero neque nunc in te monendo supersedeam, sed iterum manus injiciam, etsi incurabili vulnere, ut videtur, tractando, litteræ istæ testabuntur scriptæ vehementius, quam quas nuper misi. Cum enim suaviorum directionem admonitionemque contempseris, potentior est utendum. Cur igitur in te ipse adeo insanis (cogor enim quæ nollem proloqui)? Cur malo pertinaciter inharēs? Quid quantum in te est virtutem afficis injuria? Cur sacrum violas altare? Quid sacra non exhorrescis profanare mysteria? Quid ita te geris, ut homines tuam vitam intuentes, existiment etiam per illam sacra coinquinari mysteria? Quid gentes ad Christi Ecclesiam venire paratissimas injuria afficis, ostium etiam illis ocludendo? Quid scenam novis impleas dramatis? Ut quid novas vitæ importas actiones? Cur veteres obscuras tragœdias? Si Deum non times, quia

Πολλοὶ τῶν ἐν τέλει διαφερόντως τῇ θειοτάτῃ θρησκείᾳ ἀνακείμενοι, συνεχῶς ἡμῖν ἐπιφύονται, τὸν βίον τὸν σὸν προφέροντες, καὶ τοῦ χειροτονήσαντός σε καταβούωντες, καὶ τὰ ἄχραντα ἀνάκτορα μολύβνσθαι λέγοντες, καὶ τὴν ἱερωσύνην παροινεῖσθαι φράζοντες, τοὺς βαπτιζομένους διὰ τῶν μιαρῶν σου χειρῶν εἰς τὰ σωτηριώδη ἀδικεῖσθαι σύμβολα φάσκοντες. Οὐδὲ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ σφόδρα μετὰ κατασκευῆς ἰκανῆς, ὡς ἔγωγε ἠγοῦμαι, ἀποκρινόμενος ἐπρεψάμην· οὐ τοῦ σου βίου (χρῆ γὰρ τάληθῆ λέγειν) ὑπερασπίζων· ἢ γὰρ ἂν κατεγνώσθην· ἀλλὰ τοῦτο δεικνύς, ὡς οὐδὲν ὁ λαϊκὸς παραβλάπτεται τοῦ ἱερέως μὴ εὖ βιοῦντος. Ὡς δὲ οὐδὲ οὕτως αὐτὸν ἐπεστόμισα, γεγωνότερον ἔφησαν· ὅτι ἡμᾶς μὲν ἰκανῶς ἐπίστας, τοὺς δὲ ἄλλους πάντας, τοὺς τε ἔλλογιμους, τοὺς τε ἀγέλαίους τίς πείσει, τοὺς καὶ ἐκάστην ταῦτα κωμφοῦντας τὴν ἡμέραν; Τοσοῦτον ἐκπτύοντες, ἃ σιγᾶσθαι ἔπρεπεν, ὡς καὶ σκηνοδοτεῖσθαι λοιπὸν τὰ παρ' αὐτοῦ δρώμενα; Ἴνα δὲ ἐκεῖνων ἀζήμενοι, εἰς τὴν ῥίζαν τῶν κακῶν καταγενοίμεθα, δι' ἣν αἰτίαν αὐτὸν τὸν κακῶν ἀρχιτέκτονα οὐ πίθεις ἀνεγκαῖν ἐκ τῆς τοσαύτης μέθης; Δουὸν γὰρ θάτερον ἀναγκάζομεθα ἔνοεῖν, ἢ μὴ βούλεσθαι πῖσαι καὶ σφόδρα δυνάμενον, ἢ μὴ δύνασθαι καὶ σφόδρα βουλόμενον. Ἀλλὰ μήν εἰ τὸ πρότερον οὐκ ἔστι πιστεύσαι κατὰ σοῦ, ὡς ἔξδν ἐκεῖνον λύσαι τὴν κακίαν, οὐ βούλει· λείπεται τὸ, ὡς ἀδύνατος εἶναι νομίζων, τὴν ἡσυχίαν ἀγαγεῖν. Ἐγὼ δὲ εἰ καὶ ταῦθ' οὕτως ἔχει, τοῦτο μὲν οὐχ ὠμολόγησα ἐρυθρίων. Τοσοῦτον δὲ ἔφην, ὅτι Ὑμεῖς μὲν ταῦτα σεμνολογεῖσθε, οὐκ εἰδότες ἴσως, ὅτι ἀνάγκη ποιῆσαι τινα ἀγαθὸν οὐκ ἔστιν. Ἐγὼ δὲ τὰ παρ' ἐμαυτοῦ κἀλιν ποιῆσω. Οὕτως ἀποπέμφας ἐκείνους, καὶ δάκρυσι σχεδὸν κεράσας τὸ μέλαν, καὶ τοῦτο χαρίζαι διέγων τὸ γράμμα. Ὅτι γὰρ πολλακίς σοι γέγραφα, ἃ καὶ τὴν ψυχὸν φύσιν κάμψαι ἠδύνατο, αὐτὸν σε καλῶ μάρτυρα, τὸν μὴ βουλόμενον ἀποστῆναι τῆς λαγγελίας, ἵνα καὶ σαυτὸν καὶ ἡμᾶς ἐγκλημάτων ἀπαλλάξῃς, καὶ τοὺς ἐγκαλοῦντας ἐπιστομίσης. Ὅτι δὲ οὐδὲ νῦν σοι ἀποτάττομαι, ἀλλὰ κεκρατημένῳ ἔχειρῳ, καὶ τὸ δοκοῦν ἀχειρωτὸν εἶναι πάθος, χειρῶσθαι πειρῶμαι, ταῦτα μαρτυρήσει τὰ γράμματα δριμύτερα δυντα τῶν πρῶν σοι ἐπισταλέντων. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς πραοτέρας ἀγωγῆς κατεφρόνησας, ἀνάγκη καὶ τῇ δραστηκωτέρᾳ χρῆσασθαι. Τί τοιγαροῦν τοσοῦτον (ἀναγκάζομαι γὰρ ἃ μὴ βούλομαι φράσαι) κατὰ σαυτοῦ ἐμάνης; Τί τῆς κακίας ἀπρὶς ἔχη; Τί ὑβρίεις τόγε σαυτοῦ μέρος τὴν ἀρετὴν; Τί χραίνεις τὰ ἀνάκτορα; τί τὴν θείαν τελετὴν ἐσχηροῦμενος οὐ φρίττεις; Τί παρασκευάζεις τοὺς ἀνθρώπους τῷ σὴ βίῳ προσέχοντας παραβλάπτεσθαι νομίζειν καὶ εἰς τὰ σωτηριώδη σύμβολα; Τί καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν ἠθῶν ἐτοιμοτάτους ὄντας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μεταφοιτῆσαι, ἀδικεῖς ἀποσοδῶν τὴν θύραν; Τί τὴν σκητὴν νεωτέρων δραμάτων ἐνέπλησας; Τί καινὰ τῷ βίῳ ἐισφέρεις τὰ δράματα; Τί τὰς παλαιὰς ἀπέκρυψας

τραγωδίας· Εἰ τὸ θεῖον οὐ φοβῆ, ἐπειδήπερ τέως Α μακροθυμεί, κἄν τοὺς ἀνθρώπους αἰδέσθῃ· εἰ κρί-
σιν μὴ δέδιας, κἄν χρηστῆς ὑπολήψεως ἀντιποίη-
σαι. Εἰ μὴδὲν εἶναι ἡγῆ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδη-
μίαν (τοῦτο γὰρ αἱ ἀσμεναὶ σου πρῆξεις λαμπρῶς
βοῶσι), κἄν τὴν τῶν ἀνθρώπων κωμῳδίαν εὐλαβή-
θῃ. Εἰ δὲ μὴδὲ ταύτης λόγον ποιῆ, κἄν τὸ καθαι-
ροθῆναι φοβῆθῃ. Εἰκὸς γάρ σε τοῦτο παθεῖν. Εἰ
γὰρ καὶ νῦν ταῦτα ὄρων οὐκ ἐξοστρακίζῃ· εἴκοις γὰρ
ὁ χειροτονήσας σε τῇ κακίᾳ χαίρειν, ἀλλὰ ἴσως ὁ
μετ' αὐτὸν τοῦτο ποιήσει. Καὶ τῷ θεῷ, καὶ τῷ θυ-
σιαστῆρι, καὶ τοῖς ἀχράντοις μυστηρίοις, καὶ τοῖς
ἀνθρώποις ἀπολογησάμενος (64). Πολλοί, ὡς ἔθλιε
Ζώσιμος (ἀναγκάζομαι καὶ εἰς θρήνους ἐξελεῖν) πρὸ
σοῦ γεγονάσιν ἀσεβεῖς τε καὶ ἁμαρτωλοὶ, μήτε τὸ
θεῖον φοβηθέντες, μήτε βίου χρηστοῦ ἐπιμεληθέντες· Β
ἀλλὰ πάντας σὺ παρήλασας· πάντων ἐκείνων ἐγένου
κορυφαῖος· ἀπιστον καὶ ἀμίμητον παράδειγμα γέ-
γονας. Ἔσχον γὰρ ἐκεῖνοι τινὰς ἀρετὰς, σὺ δὲ τῇ μὲν
κακίᾳ καὶ ταῖς ἡδοναῖς ἔσπισα, πρὸς δὲ τὴν ἀρε-
τὴν ἀκήρυκτον ἐπανεῖλον τὸν πόλεμον· πάντων γέ-
γονας κωμῳδία καὶ γέλως καὶ σκάνδαλον· θεώμενοι
γὰρ σε ταῖς μιαιναῖς χερσὶ τῶν ἱερῶν ἀπτόμενον
μυστηρίων, ἀποπηδῶσιν, ἀμύητοι μᾶλλον αἰρού-
μενοι εἶναι, ἢ παρὰ ἀκαθάρτων καὶ μιαιῶν χειρῶν
τὰ ἀχραντα δέξασθαι δῶρα, καίτοι πολλὰ πολλάκις
παρ' ἐμοῦ ἀκούοντες, ἵως οὐδὲν ταύτῃ παραβλά-
πτονται, τινὲς μὲν αὐτῶν οὐ πειθονται, τινὲς δὲ οὐδὲ
τὰς ἀκοὰς ὑπέχουσι βῆψωδεῖν περὶ τοῦτου νομίζον-
τες. Καὶ τὸν Βαλαάμ καὶ τὸν Καϊάφαν προσεβλόμην, C
ἀσεβεστάτους μὲν καὶ ἀδικωτάτους γεγονότας, εἶτα
τὸν μὲν τὰς εὐλογίας ἀποφθεγξάμενον, τὸν δὲ προ-
φητεύσαντα. Καὶ τοῦ κόρακος δὲ τοῦ ἀκαθάρτου καὶ
μισοτέκνου πτηνοῦ (65) ἐμνημόνευσα, δι' οὗ ὁ Ἥλιος
ἐτράφη. Ἀλλὰ καίτοι ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις πειθόμε-
νοι, καὶ ἐκθειάζοντες, οὐκ ἐθέλουσι πείθεσθαι ἐν τοῖς
περὶ σοῦ λεγομένοις. Ἐκ γὰρ τῆς ὑπερβολῆς τῶν
πεπλημμελημένων σοι καὶ πλημμελουμένων τὴν
ἐναντίαν φέρουσι ψῆφον, οὐ τοῖς λεγομένοις παρ'
ἐμοῦ, ἀλλὰ τοῖς πραττομένοις παρὰ σοῦ προσέχοντες,
καὶ τὰς παραινέσεις ἀποσειόμενοι. Ἄλλ' ὡς, τί σε κα-
λίεσας προσέψωμαι καὶ τῆς ἀληθείας; Τί δὲ εἰπὼν
ἀπαλλάξω σε τῆς μανίας; Τί δὲ γράψας παύσω σε
τῆς ἀσελγείας; ἢ πέπαυσο τοιαῦτα ὄρων, ἢ τῆς ἱερᾶς
τραπέζης σαυτὸν χώρισον· ἴν' ἀδεῶς λοιπὸν οἱ τῆς D
Ἐκκλησίας τρόφιμοι τοῖς θεοῖς προσέρχωνται μυσ-
τηρίοις, ὧν ἄνευ σωθῆναι οὐκ οἶόν τε.

VARIAE LECTIONES ET NOTÆ.

64) Ἀπολογησάμενος ambo codd. in futuro ponunt scribentes ἀπολογησόμενος.

65) Μισοτέκνου πτηνοῦ. Aliiter μισοτέκνου. C. Plinius lib. x Natur. Hist., cap. 12, de corvis : *Pellunt nidia pullos, ac vetate cogniti; qui et ipsi non*

hactenus in te longanimis exstitit, vel homines saltem reverere. Si iudicium ejus non pertimescis, bonæ tamen famæ rationem habe. Si nihil post hoc vitæ exsilium fore existimas, quod gravia tua crimina satis arguant, mortalium saltem reprehensionem formida. Sin horum nihil curas, rescindi saltem te ab Ecclesia par erat. Æquum enim hoc te pati. Si enim etiamnum talia committens flagitia non expelleris (videtur enim qui te ordinavit sacerdotem improbitate gaudere), tamen ejus forte successor id faciet, et Deo, altarique et puris mysteriis, hominibusque rem gratam faciet. Plerique, o iniser Zosime (in lamenta etiam prorumpere cogimur), ante te fuerant impij quidem, et peccatores, neque Deum timentes, neque frugi, honestamque curantes vitam, sed omnibus a tergo relictis, factus tamen es coryphæus, infidum et non imitandum præbens exemplum. Habeant enim illi virtutes aliquas, tu vero cum improbitate, ac voluptatibus fœdus inivisti, atque implacabile cum virtute bellum suscepisti. Omnium denique factus es fabula, risus et scandalum. 723! Cognito enim te exsecrandis tractare manibus sacra misse mysteria, recedunt homines, maluntque non initiari, quam ut ab impuris, sceleratisque manibus pura et immaculata suscipiant munera. Et tametsi multi sæpius ex me audierint nihil horum obesse, quidam tamen assensum non sunt, quidam vero ne auribus quidem æquis accipiunt, nugari me opinantes. Et Balaam, et Calpurniam in medium attuli, impiissimos quidem, et injustissimos, illum quidem benedictionem proferentem, hunc etiam prophetantem. Memoravi et corvum avem impuram, pullos odio habentem, a qua Elias in deserto alebatur. Sed alii omnibus rebus assensum, religionique ducentes, in his tamen de te assentiri recusarunt. A copia enim flagitiorum abs te commissorum, quæque in dies delicta admittis, in contrarium ferunt sententiam, non iis quæ a me dicuntur, sed quæ a te committuntur, intenti admonitiones etiam repudiantes. Sed quid te vocans, et adhærebo veritati. Quid dicens ab amentia liberabo te? Quid scribens a libidine et impuritate te vindicabo? vel talia committere desine, vel a sacra mensa discede, ut tuto denique Ecclesiæ alumni ad D sacra accedant mysteria, sine quibus salutem consequi nequeant.

carne tantum aluntur, sed robustos quoque factos suos fugant longius. Et mox : singuli perpetuo volant genitores soboli loco cedunt. Plura ex Aristot. et Æliano Jo. Bochius ad psal. cxlvi in fine. SCOTT.

COLLATIO EPISTOLARUM

Quæ in editis Patrum exstant catenis, cum Isidori epistolis in editione Parisiensi excusis.

I.

Σειρά ἐνός καὶ πεντήκοντα ὑπομνηματιστῶν εἰς τὴν Ὀκτάτευχον καὶ τὰ τῶν Βασιλειῶν, ἤδη πρότερον τύποις ἐκδοθεῖσα. ἀξιώσει μὲν Γρηγορίου Ἀλεξάνδρου Γρίκα, ἐπιμειλίαι δὲ Νικηφόρου. Ἐν Λασιβίᾳ τῆς Σαξονίας 1772.

VOLUMEN PRIMUM.

P. 51, 52. — LIB. III, EP. 95.

A catenæ auctore omissæ sunt 10 lineæ priores. Incipit enim in hunc modum: Κρεττον μὲν ποιουσιν οἱ τῶ βελτ., x. τ. λ.

Idem omisit omnia ea quæ in edit. Par. exstant inde a verbis, ἐπειδὴ τοῖς συγκαταβατικῶς — lin. 7, 8, lit. D, usque ad ultima hujus paginæ verba, πρὸς ὁμᾶς.

P. 294*, lit. A, lin. 1, ὡς γε ἡγοῦμαι des. in cat. ibid. 5. νοεράν deest in cat. ibid. 6, ἀλλὰ τοσοῦτον. ibid. 8. κτισάντος des. in cat. ibid. 9. Paris. τί οὐν δήποτε εἶπεν ὁ Παῦλος, cat. τί οὐν ὁ Παῦλος εἶπεν. — Lit. B, lin. 6. P. τοῦτ' ἔφρ., cat. τοῦτο ἔφρ. ibid. 6, 7, P. εἰ δὲ πρὸς ταῦτα ἀνθυπενέγκοιεν, cat. εἰ δὲ ἀνθυπενέγκοιτε. ibid. 9, 10. καὶ καθ' ὁμοίωσιν des. in cat. — Lit. C, lin. 2. P. εἰ δὲ τὸ, cat. εἰ δὲ καὶ τὸ. ibid. 4. λαμπρῶς deest in cat. ibid. 8, 9. P. ἤξιωτο ἀρχῆς, cat. ἤξιωτο τιμῆς. ibid. 9. P. ἐπειδὴ δ' ἔπτ., cat. ἐπειδὴ δὲ ἔπτ. — Lit. D, lin. 5, 6. P. τὸ δ' ἀποστολικὸν λόγιον, cat. ὁ δὲ ἀπόστολος. — Lit. E, lin. 7. P. ἐάν δε, cat. ἐγὼ. ibid. 10. P. αὐτῶ ἐνεχέρ. cat. ἐνεχέρ. αὐτῶ.

P. 295, lit. A, lin. 3, 4. P. δηλοῖ, cat. ἐδήλου. ibid. 6. ὑστερον δε. ibid. 8. ὁμοιωσιν des. in cat. ibid. 9. P. ὡς ἐφην εἶπων, cat. ἡ τῆ προαιρέσει. — Lit. B, lin. 4, P. ἴν ἡ τὸ, cat. ἴνα ἡ. ibid. 3. διὰ πρὸ μὲν τῆς δημ. ibid. lin. 5. θάτερον. des. in cat. — Lit. C, lin. 1, 2. P. παρὲς ἐκεῖνην τὴν ἀπολογίαν, cat. παρὲς ἐκεῖνο. ibid. 2. P. ἀληθής, cat. ἀληθές. ibid. 2, 3. P. εἴτε μὴ, cat. εἴτε ψευδές. ibid. 3. P. ἦν cat. 8. ibid. 9. καὶ πάσης. — Lit. D, lin. 4. ἀληθές, des. in cat. P. ὅτε ὁ — cat. ὅτε δὲ ὁ. ibid. 5. τῶ δικαιωσύνην ἀσμενίσαι des. in cat. ibid. 7. καὶ μονοουχί τόν. ibid. 9. καταμεσφόρα des. in cat. Lit. D, lin. 7 seqq. P. καὶ τὸν Δανιὴλ δὲ οἱ λέοντες ἠδέσθησαν· καὶ τὸ πῦρ τοὺς παῖδας τοὺς τρεῖς· καὶ ἡ χεὶς τὸν Παῦλον οὐδὲν ἐβλάψε, cat. καὶ τὸν Δανιὴλ οἱ λέοντες ἠδέσθησαν, καὶ ἡ ἐγίδια τὸν Παῦλον. — Lit. E, lin. 4, δι' ὧν οὐν x. τ. λ. des. in cat.

P. 74. — LIB. III, EP. 252.

A catenæ auctore omissæ sunt 6 lineæ priores. Incipit enim hisce verbis: Ὁ γὰρ κακοῦργος καὶ ὁ, x. τ. λ.

P. 358, lit. A, lin. 1. P. δοκοίη, cat. δοκῆ. ibid. 3. P. δοκοίη, cat. δοκῆ. ibid. 10. P. θεάου, cat. ἀγίου.

P. 87. — LIB. I, EP. 51.

P. 15, lit. D, lin. 2. μὴ τοῦτο νόμιζε, ὡ τῶν θεῶν ἀκόρεατε, des. in cat. ibid. 3. ἀγνώμοσιν deest in cat. ibid. 6. P. εὐεργετεῖν αὐτόν, cat. αὐτὸν εὐεργετεῖν. ibid. 7. P. ἔχοντα κακῶν, cat. ἔχοντα τοῦ κακῶν. — Lit. E, lin. 3. P. εἰς ἡμᾶς σοφῶν, cat. σοφῶν εἰς ἡμᾶς. ibid. 4. P. τοῦτο, cat. τοῦτο ἦν, ibid. 7. ἐπειδὴ δευτέρα, x. τ. λ., des. in cat.

* Paginas intellige editionis Parisiensis anni 1638 quæ in nostra numeris grandioribus exprimuntur. Litteræ A, B, C, D initium, medium et finem paginæ ejusdem editionis Parisiensis indicant, non nostræ. Κοιτ. Πατριολ.

P. 99 — LIB. IV, EP. 149.

A catenæ auctore omissæ sunt 15 lineæ priores. Incipit enim hisce verbis, Ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Θεός, x. τ. λ. et concludit in hunc modum: — τίποτε ἐλπῖδα, p. 498, lit. A, lin. 7, 8. Omisit igitur etiam 15 lineas posteriores.

P. 118. — LIB. IV, EP. 8/

P. 416, lit. E, lin. 7. Ἐφης deest in cat.

P. 151. — LIB. I, EP. 69.

Initium hujus epistolæ apud catenæ auctorem est hujuscemodi, Εἰσελθὲς εἰς τὴν κιβωτόν. Cf. p. 22, lit. C, lin. 5; et sinis, τὸ γένος τὸ θεοσεβές. Cf. lit. D, lin. 2, 3. Alia omnia omisit.

P. 203. — LIB. III, EP. 296.

P. 376, lit. C, lin. 6. καὶ ἔργος διαπρέψαντες, des. in cat.

P. 225. — LIB. II, EP. 81.

A catenæ auctore omissæ sunt 49 lineæ priores. Incipit enim in hunc modum: Ὡς ἄλογον. Cf. p. 158, lit. B, lin. 3; et concludit hisce verbis, ὑπομενοῦσι τὴν τιμωρίαν, lit. C, lin. 10, omissis rursus lineis 9 posterioribus.

P. 266. — LIB. III, EP. 180.

P. 328, lit. E, lin. 1, ἡ deest in cat. ibid. 3. P. ἀγγελεῖ, cat. ἀναγγελεῖ. ibid. 4. κατίδιον deest in cat. ibid. 4, 5. ἐφρῆν γὰρ εἶπεν ὅτι τέτοκε, des. in cat. ibid. 9. P. ἀλλὰ Ἄβρ., cat. ἀλλ' Ἄβρ. ibid. 10. P. τις ἡγείται, cat. τις τοῦτο ἡγείται. ibid. 10. P. τοῦ Ἄβρ., cat. τοῦ Ἄβρ. τοῦτο φησι.

P. 329, lit. A, lin. 4, P. περὶ παρόντων, cat. παρόντος. ibid. 4. P. ὡς καὶ τὸ, cat. ὡς, τόν. ibid. 5. P. εἰσακούσει, cat. εἰσακούει. ibid. 10. P. γάλακτος, cat. τοῦ γάλακτος.

P. 291. — LIB. I, EP. 43.

P. 13, lit. E, lin. 1. P. ἀπόθεος, cat. ὑπόθεος. — Lit. E, lin. 4. P. τὸν μηρῶν, cat. τοῦ μηροῦ. ibid. 4. P. θεόν — cat. τὸν θεόν.

P. 313. — LIB. I, EP. 192.

P. 57, lit. A, lin. 3, 4. ἐν τῶ τίχτεσθαι des. in cat. — Cæterum exstat etiam apud catenæ auctorem epistolæ inscriptio.

P. 316. — LIB. II, EP. 47.

P. 141, lit. D, lin. 5, 6. Ὡ προφιλέστατε, ὡς ἡγγῆ des. in cat. — Lit. E, lin. 1, 2. καὶ ὁ νόμος ὁ τῆς πρεσβυγενεῖας ἐπὶ τὴν ἀρχὴν αὐτὸν ἐκάλει des. in cat.

P. 332. — LIB. II, EP. 58.

A catenæ auctore omissæ sunt 58 lineæ priores. Incipit enim hisce verbis: Ἡ Ῥεβέκκα, x. τ. λ., p. 147, lit. D, lin. 8.

P. ead., lit. ead., lin. 10. P. ἴν' ὁ, cat. ἴνα ὁ p. 148. lit. A, lin. 2, 3. P. τὸ κατ. παρ' ἐμ., cat. τὸ παρ' ἐμ. κατ. ibid. 4. θησαυρόν. Cum hoc verbo finem imponit catenæ auctor omni epistolæ. Omisit igitur 49 lineas posteriores.

P. 335. — LIB. I, EP. 193.

Duas lineas omisit auctor catenæ incipiens in hunc modum, Τὰ δέρματα τῶν ἐρ. x. τ. λ.

P. 407. — LIB. IV, EP. 101.

Hujus epistolæ ultima tantum verba, οἱ περὶ Σου-
μῶνα, x. τ. λ., exstant in catena, cujus auctor 61
lineas priores omitendas censuit.

P. 424. — LIB. II, EP. 49.

P. 142, lit. D, lin. 2. δ δεest in cat.

P. 142, lit. D, lin. 5. αὐτοῦ δεest in cat. ibid. 40.

P. βουλ. σβ., cat. σβ. βουλ. — Lit. E, lin. 3. ὁπο-
σμιχόμενοι δεest in cat. ibid. 6. P. ὁ ὄφιγονώτερος
Βενιαμὴν δὲ οὗτος ἦν, δίκαιος ἦν μᾶλλον, cat. ὄφιγο-
νώτερος Βενιαμὴν· καὶ οὗτος ἦν δίκαιος μᾶλλον.

P. 143, lit. A, lin. 4. P. ὦν, cat. νέον. ibid. 2. P.
καὶ ἄλλη, cat. καὶ ἡ ἄλλη. ibid. 4. παρασκευά-
σασα. Quæ hanc vocem sequuntur in ed. Par. lineæ
21, eas omnes omisit catenæ auctor.

P. 450. — LIB. II, EP. 236.

Catenæ auctor incipit in hunc modum : Μηδὲ λό-
γου μεταδόξω, ὅπερ, x. τ. λ. Omisit igitur lineas 30.

P. 469, 470. — LIB. III, EP. 115.

P. 302, lin. ult., et p. 303, lit. A, lin. 4. P. δεθῆ-
ναι ὄμηρον τῆς τῶν ἀδελφῶν ἐπανόδοι γεννησόμενον·
φημί, ἐπειδὴ τῶν, x. τ. λ. cat. δεθῆναι, ἐπειδὴ τῶν,
x. τ. λ. Cæterum in catena quoque exstat epistolæ
inscriptio.

P. 504. — LIB. I, EP. 362.

P. 507, 508. — LIB. I, EP. 365.

P. 661. — LIB. I, EP. 196.

P. 58, lit. C, lin. 8. P. οὕτως, cat. οὕτω.

P. 661. — LIB. IV, EP. 87.

Initium epistolæ apud catenæ auctorem est hu-
juscemodi : Ἐπειδὴ τοῖς Ἑβραίοις μακρ., x. τ. λ.
Omissæ igitur sunt lineæ 3 priores.

P. 460, lit. A, lin. 4. P. ἐθέλουσιν, cat. ἐθέ-
λουσι.

P. 672. — LIB. I, EP. 210.

Catenæ auctor inscriptionem quoque exhibet epi-
istolæ.

P. 713. — LIB. I, EP. 198.

Catenæ auctor omittit duas lineas priores ; inci-
pit enim hisce verbis : τὴν τῶν Ἑβραίων, x. τ. λ.,
et concludit in hunc modum, δίκη τὸ ὄμοιον ; re-
liqua prorsus negligens.

P. 756. — LIB. IV, EP. 81.

Catenæ auctor vocabulo venomόθετα — cf. p. 457,
lit. D, lin. 4, — sine veniens epistolæ, 28 omi-
sit lineas.

P. 757. — LIB. I, EP. 355.

P. 795. — LIB. IV, EP. 86.

P. 459, prima epistolæ verba : κινδυνεύεις
ἀγνοεῖν, ὅτι def. in cat. — Lit. C, lin. 7. P. venom-
οθετῆσθαι, cat. νομοθετῆσθαι.

P. 808, 809. — LIB. III, EP. 250.

P. 357, lit. C, lin. f. P. τρέψετεν, cat. τρέψετε.

P. 809. — LIB. II, EP. 271.

P. 809.

Τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ὀποζυγίου ἀρχὴν ποιεῖται σπον-
δῶν ἔσεσθαι καὶ καταλλαγῶν· εἰ μὴ γὰρ τελῶς
ἐστὶν ἀγάριστος, πάντως ἀν τὴν ψυχὴν ἡμέρωται·
ἐπίτασις δὲ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον.

Ad quæ catenæ editor hæc notavit : Ἐν τοῖς
ἐκδοδομένοις οὐχ εὐρήται. Ἴσως δὲ μέρος ἐστὶ τι-
νος τῶν ζητουμένων τοῦ Ἰσιδώρου ἐπιστολῶν.

P. 809. — LIB. III, EP. 389.

Catenæ auctor omisit 10 lineas priores. Incipit
enim hisce verbis : Οὗ γὰρ τοῦ ζῶου, x. τ. λ. Cf.
p. 411, lit. A, lin. 7.

P. 810. — LIB. V, EP. 182.

P. 609, lit. B, lin. 8. P. λάδοι, cat. λάδη. — Lit.
C, lin. 2. P. θεάσοιτο, cat. θεάσεται.

P. 839, 840. — LIB. IV, EP. 75.

Catenæ auctor omisit ultimas epistolæ lineas 14.
Ultima enim apud illum verba hæc sunt, καὶ μυ-
ρίοις ἀγαθοῖς ἐκόσμησας.

P. 974. — LIB. II, EP. 121.

Catenæ auctor, Incipiens hisce verbis : οὐ ταῦτον
ἐστὶ, λατῶν, x. τ. λ., lineas 9 priores, et conclu-
dens in hunc modum, ἀποφαίνεται τὸ πταίσμα, tres-
quæ sequuntur in edit. Paris. lineas, neglexit.

P. 1030. — LIB. I, EP. 438.

In catena inscriptio quoque exstat epistolæ.

P. 1058, 1059. — LIB. II, EP. 81.

Initium epistolæ apud catenæ auctorem est hu-
juscemodi : Ἐπειδὴ ἔφησ δι' ἣν αἰτίαν ὁ λεπτ.,
x. τ. λ.

Omissæ igitur sunt ab eodem lineæ 6 priores.

P. 157, lit. C, lin. 2. P. ὅτε, cat. καὶ οἱ. ibid. 3
seqq. P. περιδῶλον, ἐβουλόμην μὲν σιγήσαι· οὐτε
γὰρ ῥάδιον, οὐτε εἰ ῥάδιον ἦν, ἔπρεπε τὰ τῆς φύ-
σεως ἐκπομπεύειν μυστήρια. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ δευ-
τέρως ἐξεβιάσθη με γράμμασιν, ὡς ἂν οἶός ᾤ, συν-
εσταλμένως φράσω. Ἐπειδὴ, x. τ. λ., — cat. περιδῶ-
λων, ὡς ἂν οἶός τε ᾤ φράσω, ἐπειδὴ, x. τ. λ. ibid. 9.
P. τιμὴν, καὶ δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, οἰσθητός γὰρ τὸ
τουτοῦ πνεῖ, καὶ πρὸς γυναῖκα, x. τ. λ., — cat.
τιμὴν, ὅτι πρὸς γυναῖκα, x. τ. λ. ibid. 11. P. εἰσ-
σεύση, cat. προσελεύση. — Lit. D, lin. 2. P. τυγ-
χανούσας, δι' οἴστρον καὶ ἀκολασίαν, cat. δι' ἀκο-
λασίαν. ibid. 3, 4. P. ἀνέχονται, cat. καταδέχονται.

Huic verbo catenæ auctor, lineis 8 omissis, hæc
addit, συνέβαινε δὲ πολλ., x. τ. λ., quæ exstant lit. E,
lin. 2.

P. 157, lit. E, lin. 4. P. ἀνακλάττειν, cat. πλά-
τειν. ibid. 7, 8. P. ἀπακέρυξεν ἐνταῦθα, καὶ, cat.
ἀπακέρυξε, καὶ. ibid. 9. P. τομήσασιν τοιαῦτα
δρῶν, cat. τοιαῦτα δρῶσιν. ibid. 10. P. ἀναγεγραμ-
μένων, cat. γεγραμμένων.

P. 158, lit. A, lin. 1. P. ἐκείσε γὰρ τὸν μὲν δι-
καιον, cat. ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸν δικ. ibid. 4. P. φαίης
τοῖς, cat. φαίης τε τοῖς. ibid. 5. P. ὀρίσαι, cat. ὀπι-
έχειν. ibid. 7. P. δοκιμώτερος, cat. εὐδοκιμώτερος.
— Lit. B, lin. 1, P. διὰ γὰρ, cat. διὰ τοι. ibid. 4.
ὅπερ τινὲς ὡς ἔλογον, ibid. 11. παραγράφουαι des.
in cat. — Lit. C, lin. 2, 3. et καὶ des. in cat. ibid.
3, 4. P. διαγνωστικῆς τῶν καλῶν, cat. τῶν οὐ τοιού-
των ἡλικίας τελευτήσασιν, οὐδ' εἰ ἐν τιμ., x. τ. λ.,
cat. διαγνωστικῆς ἡλικίας τελευτήσαστα, οὐδ' εἰ ἐν
τιμ., x. τ. λ. ibid. 5. et δὲ καὶ, ἐλθοσαν — lin. 9. τὸ
ἐγκλημα des. in cat. ibid. 10. τιμωρίαν. Quæ in
edit. P. hanc vocem sequuntur lineæ 9 des. in
cat.

P. 1087. — LIB. III, EP. 410.

Catenæ auctor omisit 16 lineas priores, incipiens
in hunc modum : Ἐν τῇ παρουσίᾳ, x. τ. λ., p. 411,
lit. B, lin. 8.

P. 411, lit. C, lin. 4. P. ἄλλο καὶ, cat. καὶ ἄλλο.
— Lit. D, lin. 1. βλέπειν. Quæ sequuntur a catenæ
auctore omissa sunt.

P. 1103. — LIB. IV, EP. 157.

Catenæ auctor transtulit inscriptionem quoque
epistolæ ; sed omissis deinde tribus lineis sic pergit,
ψυχῇ ἄμαρτ., x. τ. λ.

P. 1118. — LIB. I, EP. 71

Catenæ auctor exhibet quidem epistolæ inscriptio-
nem ; sed 5 lineas priores et ultimas omisit. Inci-
pit enim hisce verbis : Λατρεῖαν ἐνταῦθα, x. τ. λ.,
p. 23, lit. B, lin. 4, et concludit in hunc modum, αὐ-
τῆς ἐνυβρίεσθαι, lit. B, lin. 6, 7.

P. 1244, 1245. — LIB. III, EP. 152.

Exstat quidem apud catenæ auctorem epistolæ descriptio, sed deest initium, cum ille his verbis incipiat : Γράφω μὲν καὶ ὁ ἕκ., x. τ. λ., p. 315, lit. A, lin. 2.

P. 1268. — LIB. I, EP. 181.

Omissis 9 lineis epistolæ initium apud catenæ auctorem est hujusmodi : Μωσῆς ὁ θεσπ., x. τ. λ., p. 54, lit. D, lin. 4.

P. 1407. — LIB. III, EP. 108.

Catenæ auctor omisit lineas 48. Incipit enim hisce verbis : Τίνος ἕνεκα φυγὴν αὐτοῦ, x. τ. λ., p. 300, lit. D, lin. 2. — P. ead., lit. D, lin. 4. P. τῆς ἐπ., cat. ἐπ.

P. 1409. — LIB. III, EP. 109.

Etiam inscriptio epistolæ exstat in catena.

P. 1441, 1442. — LIB. III, EP. 391.

P. 444, lit. E, lin. 5. P. θεωρῆται, cat. καθορᾶται. Ibid. 10. ἱερᾶς deest in cat. ibid. 11. καταφορικῶς deest in cat.

P. 1473, 1474. — LIB. III, EP. 294.

Catenæ auctor, qui his incipit verbis, Πατήρ τῶν ὀφθ., x. τ. λ., p. 374, lit. E, lin. 6, lineas 14 priores, cumque verbo ἀνετροπῶν, p. 375, lit. A, lin. 4, suam imponat epistolæ, ultimas quoque omisit lineas 25.

P. 1521. — LIB. III, EP. 94.

P. 1550, 1551. — LIB. III, EP. 84.

P. 288, lit. C, lin. 1. ὠραλῆσαι δυναμένας, τοὺς μὴ ἀγύμναστον ἔχοντας πρὸς θεωρίαν τὸν νοῦν des. in cat. ibid. 4. P. — μὲν νομιζοντας τοὺς τὰ τοιαῦτα λέγοντας, ἀμαθία τοὺς ἀγῶνας ἐκλύειν· οὐ δὲ τοῖς πράγμασι, καὶ μόνῃ τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν Γραφῶν χαίροντα, εὐθείαν τὴν ἀπόκρισιν ποιήσομαι, κύκλων ἀπηλλαγμένην. Οἶμαι, x. τ. λ. Cat. χαίροντας μόνῃ τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν Γραφῶν εὐθείαν τὴν ἀπόκρισιν ποιήσομαι. Οἶμαι, x. τ. λ. — Lit. D, lin. 9. P. ἀποτιθέμενος, cat. ἀπωκτώμενος, ibid. 9. P. ἀλλὰ μὴδὲ, cat. μήτε. ibid. — Lit. E, lin. 2. P. βουληθείης, cat. βούλη, ibid. 9. P. καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθὲς ἐστὶ, δι' ὧν Διογένης εἶπε, σαφῶς δείκνυται. Θεασάμενος γάρ τινα, x. τ. λ., cat. ἀλλὰ καὶ Διογένης θεασάμενός τινα, x. τ. λ.

P. 1555. — LIB. II, EP. 215.

A catenæ auctore, qui incipit in hunc modum : Ἐάν τις βιάσῃται παροῦ, x. τ. λ., p. 222, lit. E, lin. 8, omissæ sunt lineæ 25.

P. 1564. — LIB. V, EP. 241.

A catenæ auctore, apud quem initium epistolæ est hujusmodi : Ἐπειδὴ τὴν μοιχείαν, x. τ. λ., p. 632, lit. E, lin. 6, omissæ sunt lineæ 10.

P. 1660, 1661. — LIB. II, EP. 48.

Catenæ auctor incipiens hisce verbis : Ἐπειδὴ γὰρ ἐπ., x. τ. λ., p. 142, lit. A, lin. 2, duas omisit lineas ; ab eodemque ultimæ hujus epistolæ lineæ 8 prorsus neglectæ sunt.

CATENÆ VOLUMEN SECUNDUM.

P. 247, 248. — LIB. I, EP. 82.

P. 26. lit. D, lin. 11. P. ἐν Ταβρά, cat. ἐν Γαβρά. — Lit. E, lin. 2. P. οἶσι, cat. οἶη.

P. 307. — LIB. V, EP. 290.

Catenæ auctor omisit lineas 24. Incipit enim in hunc modum : Πῶς ὁ Ἥλει, x. τ. λ., p. 647, lit. C, lin. 8.

P. ead., lit. C, lin. 9. φῆσαιμε deest in cat.

P. 372, 373. — LIB. I, EP. 439.

Inscriptio quoque epistolæ exstat in catena.

P. 411, lit. E, lin. 10. P. φαυλοτριβῆς, cat. κροχλοτριβῆς.

P. 412, lit. A, lin. 3. P. γεώργια, cat. γεώργων, ibid. 6. P. ἀγνοίας, cat. ἀνοίας ibid. 6. P. ἀλλὰ ἄχτου, cat. ἀλλὰ καὶ ἄχτου. ibid. 7. P. φιλοφρονίας, cat. φιλίας, ibid. 10. P. οἰκτερεῖ, cat. οἰκτεῖρων.

P. 400, 401. — LIB. I, EP. 180.

P. 54, lit. B, lin. 1. P. ἀπαγγελία, cat. ἐπαγγελία. ibid. 6. P. ἀπόκλητος, cat. ἀπόκλητος.

P. 432, 435. — LIB. I, EP. 388.

P. 101, lit. B, lin. 2. P. ἱεραῦς, cat. ὁ ἱερεὺς. ibid. 5. P. δύο, cat. δύο.

P. 452. — LIB. I, EP. 482.

P. 121, lit. D, lin. 1. P. μεταβάλλω, cat. μεταβάλλης. ibid. P. τῆς φαύλης καὶ, cat. τῆς φαύλης σου καὶ.

P. 546. — LIB. I, EP. 89.

P. 582. — LIB. II, EP. 179.

Catenæ auctor omisit lineas 24. Incipit enim hisce verbis : Ὁ Σεμεὶ ὁ ἀθυρολόγητος, x. τ. λ., p. 210, lit. C, lin. 7. Neque ultimas epistolæ lineas 28 in suum opus transtulit.

P. 640. — LIB. I, EP. 39.

P. 42, lit. D, lin. 6. P. ἀλλ' ἐκάστου τὰ ἐπίγερα τῆς οικίας πράξεως παραλ., x. τ. λ., cat. ἀλλ' ἐκάστου τῆς ἰδίας πράξεως τὰ ἐπίγερα παραλ., x. τ. λ. ibid. 9. P. ἐπισυνηγῆροι, cat. ἐπαπῆροι.

P. 641, 642. — LIB. III, EP. 219.

P. 344, lit. C, lin. 10. P. κατασκευάσαντες, cat. συγκατασκευάσαντες.

P. 662. — LIB. IV, EP. 184.

P. 517, lit. E, lin. 5. P. ἐκφύγειν, cat. φύγειν.

P. 518, lit. A, lin. 2. P. ὦ. Catenæ editor concessit oi.

P. 757, 758. — LIB. IV, EP. 43.

In catena exstat etiam inscriptio epistolæ.

P. 435, lit. A, lin. 2. P. ἐκμάζει. Cat. editor concessit ἐκμαλάζει.

P. 758. — LIB. II, EP. 57.

Catenæ auctor omisit lineas 33. Incipit enim hisce verbis : Διὰ κόρακος ἀκαθ., x. τ. λ., p. 158, lit. A, lin. 5.

P. 809. — LIB. II, EP. 77.

P. 156, lit. A, lin. 5. P. Ἀγαάμ, cat. Ἀγαάμ.

P. 826. — LIB. I, EP. 16.

In epistolæ inscriptione pro κάλιν scripsit catenæ auctor πάλα.

P. 836, 837. — LIB. I, EP. 498.

P. 872. — LIB. I, EP. 237.

P. 925. — LIB. IV, EP. 222.

P. 548, lit. A, lin. 9. P. ποτὲ, cat. ποτὲ δέ.

P. 926. — LIB. IV, EP. 230.

P. 926, 927. — LIB. II, EP. 74.

Expositio Patrum Græcorum in Psalmos a Baliharsare Corderio ex vetustissimis Sac. Cæs. Majestatis et Sereniss. Bavarix ducis mss. codd. ἀντιδότως concinnata. Antverpiæ 1643.

VOL. I, EP. 392. — LIB. I, EP. 2.

P. 1, lit. C, lin. 3. ἀπ αὐτοῦ, des. in cat. ibid. 4. P. ἐπειδὴ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκων ἐστίν, οἱ τὸν θεὸν θεωροῦντες τῇ καθαρότητι, ἀνθρακί εἰκότως προσαγορεύονται, τῇ πρὸς αὐτὸν ἐνώσει πυρούμενοι, καὶ φωσπῆρες ἐν ἐκάστῳ φαινόμενοι. Cat. τῇ πρὸς αὐτὸν ἐνώσει θεοῦμενοι, ἀνθρακί προσαγορεύονται.

P. 419. — LIB. I, EP. 301.

Catenæ auctor duas lineas omisit. Sic enim inci

pit : Ἐπιστὴ βαθυμ. κ. τ. λ., p. 81, lit. A, lin. 4. — Lit. A, lin. 5. P. πρὸς ἀμαρτίαν, cat. πρὸς τὴν ἀμαρτίαν. ibid. 5. μὲν deest in cat. ibid. 7, 8. P. μὲν ἐπεστήριξας, cat. ὑπεστήριξας.

III.

Catena Græcorum Patrum in beatum Job collectore Niceta, ex duobus mss. bibliothecæ Bodleianæ codicibus, nunc primum in lucem edita, opera et studio Patricii Junii. Londini 1537.

P. 435. — LIB. III, EP. 42.

Catena: auctor omisit lines 24. Incipit enim hisce verbis : Ὅπερ μέντοι ἐπιχειροῦσι κατασκευάζειν τινές, εἰς τὸ, θάμ. κ. τ. λ., n. 261, lit. C, lin. 8. ibid. 10. P. ἀνδρείοις, cat. ἀνδρείοις μόνοις καί. — Lit. D, lin. 1, 2. νομιστέον, Μάλιστα μὲν γὰρ κάκεινο des. in cat. ibid. 2. P. ἔωλον φαίνεται. cat. ἔωλον μοι φαίνεται. ibid. 4. ἀνδρείοις καὶ des. in cat. ibid. 5. μὲν deest in cat. ibid. 6. διὸ καὶ περὶ γυναικῶν. — Lit. E, lin. 1, μὲνυῖται des. in cat. ibid. 5. P. γνοίη, cat. ἀν γνοίη. ibid. 7. P. ζωῆ δὲ, cat. καὶ ζωῆ. ibid. 7. οἱ ἡμεῖρονται.

P. 262, lit. A, lin. 3. ὁ θεὸς κατ' αὐτοῦ des. in cat. ibid. 4. P. ἀφύλακτοι, cat. ἀφυκτοι, ibid. 7. εἰ δὲ διὰ τὸ. ibid. 9. ἐλεγξαι, δεῖ des. in cat. ibid. Inter μόνον et ἐπὶ inserit δὲ cat. auct. — Lit. B, lin. 4. P. ἀνδροφόνος γὰρ λέγεται οὐ μόνον ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ ὁ γυναικα, cat. ἀνδροφόνος οὐν καὶ ὁ γυναικα. ibid. 3. P. ἀνδριάς δ' οὐ, cat. καὶ ἀνδριάς, οὐ. ibid. 4. γυναικός. Quæ hanc vocem sequuntur lines 32 a catena auctore sunt omisæ.

P. 168. — LIB. IV, EP. 49.

Lines 6 omisit catena: auctor, qui sic incipit: Δύο δὲ οἶμαι μὲνυῖται τὸ ῥητόν, ἦ δεῖ τὸ ψευδ. κ. τ. λ., p. 457, lit. C, lin. 6, 7.

P. 437, lit. D, lin. 3. P. ἄλασι, cat. ἄλεσι.

P. 437, lit. D, lin. 4. P. ἀγνώμοσι, cat. ἀκούουσι, ibid. 5, 6. P. τῶν παρινετικῶν λόγων, cat. τῶ παρανετικῶ λόγῳ. ibid. 6. P. λόγων, cat. λογῶν. ibid. 7. P. λόγος, cat. ὁ λόγος.

P. 435, 436. — LIB. IV, EP. 174.

P. 512, lit. D, lin. 1. P. οὐ μοι δοκεῖ, cat. εὖ μοι δοκεῖ. ibid. 2. P. εἰρηχέναι, cat. ταῦτα εἰρηχέναι. ibid. 2. ἰδοῦ, lin. 4. ἐπιστήμη. des. in cat. ibid. 6. Inter ἐπιστήμη et ἀρίστη inserit ἡ cat. auct. ibid. 7. P. δοξάζουσα, cat. δοξάζουσα. ibid. 8. P. πραγμάτων, cat. ῥημάτων. — Lit. E, lin. 2. P. φιλόθεός ἐστι, cat. φιλόθεος καὶ σαφὴς ἐστι. ibid. 4. τί deest in cat. ibid. 4, 5. P. δοχοῦμεν, cat. δοχοῦσι. ibid. 5. P. φιλοσοφεῖν, πολιτείας, cat. φιλοφεῖν οἱ πολιτείας. ibid. 6, 7. P. ἐπιμελούμενοι, cat. ἐπιμελούμενοι.

P. 442. — LIB. III, EP. 278.

P. 368, lit. E, lin. 2. P. θαυμάζειν ἐφης καὶ ἐκπλήττεσθαι, πῶς ὁ μὲν Φαρισαῖος μεγ., κ. τ. λ. cat. μὴ θαύμας δὲ, εἰ ὁ μὲν Φαρισαῖος μεγ., κ. τ. λ. ibid. 4, 5. P. ἠυδοκίμησεν, cat. εὐδοκίμησεν. ibid. 5, 6. ἄκουε τολύν συντόμως· οὐδὲ γὰρ ἄλλως δυναίμην. des. in cat. ibid. 6. P. ὁ μὲν ἠδενός, cat. ὁ μὲν γὰρ ἠδενός. ibid. 8, 9. P. μεγάλως ὁ Φαρισαῖος, cat. μεζῖον.

P. 369, lit. A, lin. 1. P. ἐνόσαι, cat. νόσει. ibid. 1. τῷ deest in cat.

P. 369, lit. A, lin. 3. φράζοντος deest in cat. ibid. 6. P. ἰὸβ, cat. ὁ ἰὸβ, ibid. 9. ἐστι καὶ δοκεῖ des. in cat. ibid. 9, 10. καὶ εἰκότως δοκεῖ des. in cat. — Lit. B, lin. 2, 3. κατασκευασκός, cat. κατασκευασκός. ibid. 3. P. καὶ ἡ αἰτία προσρῖβεται, cat. ἡ αἰτία προσρῖβεται. ibid. 4. P. παρινοῦντος,

cat. παρακινουόντος. ibid. 6, 7. καὶ μετὰ τὸν παρόντα τελωμένων ἀδισθένητα, desunt in cat.

P. 450, 451. — LIB. III, EP. 78.

P. 286, lit. B, lin. 5, ἡ deest in cat. ibid. 7. P. εἰρηχέναι, cat. τὴν ἰὸβ εἰρηχέναι, ibid. 8. P. ἐπήρχον, cat. ἦρχον. ibid. 9. P. ἐκράτουν, cat. κατακράτουν.

IV.

Symbolæ Græcorum Patrum in Matthæum collatæ a Balthasare Corderio et Petro Possino, Tolosæ 1646.

VOLUMEN PRIMUM.

P. 356.

Τὴν τυραννίδα διακόπτων ὁ Σωτὴρ τὴν τὸ ἀνθρώπινον γένος κατέχουσαν, καὶ ἀπὸ τῶν γενηῶν τούτων πραγμάτων εἰς τὴν ὑπερκόσμιον αὐτοῦς λήξιν σπουδάζων ἀναγαγεῖν, Ἐγείρεσθε, ἀγμεν ἔντεϋθεν, ἐβόα. Διὸ καὶ ἡμεῖς τοῦ αὐτοῦ ἀκούωμεν φωνῆς, καὶ χαίρειν καταλείποντες τὰ ἐπὶ τῆς γῆς πρὸς οὐρανὸν ἀναδράμωμεν.

[LIB. III, EP. 147

Τῆς κατασχούσης τὸ ἀνθρώπινον γένος προλήψεως τὴν τυραννίδα διακόπτων ὁ Σωτὴρ, καὶ ἀπὸ τῶν χαμαιζήλων πραγμάτων εἰς τὴν ὑπερκόσμιον αὐτὸν λήξιν ἀναγεῖν σπουδάζων, ἐβόα, Ἐγείρεσθε, ἀγμεν ἔντεϋθεν. Τῇ γὰρ φωνῇ τὴν οικεῖαν κεράσας δύναμιν, τῶν ἐθελοδύτων ἀναπτήνας εἰς οὐρανὸν ἀνέβρωσε τὰς δυνάμεις, ὥστε πολλὰ χαίρειν τῇ προλήψει φράσαντες τῆς αὐῶ πορείας, ἔχεσθαι.

VOLUMEN SECUNDUM.

P. 69.

LIB. I, EP. 132.

Ἄ! ἀκρίδες, αἷς ὁ Ἰωάννης ἐτρέφετο, οὐ ζῶα εἰσιν, ὡς τινες ὀνοῦνται ἀμαθῶς, καθάρους προσκοκίτα· μὴ γένοιτο· ἀλλὰ βοτάνων ἀκρέμονες ἢ φυτῶν. Ὅτι δὲ καὶ βοτάνη τις ἐστὶν ἀκρίς λεγόμενη ὁ Σολομὸν ἡμᾶς διδάσκει λέγων· Ἄνθησει τὸ ἀμύγδαλον, καὶ παχυνθήσεται ἢ ἀκρίς.

Αἱ ἀκρίδες, αἷς Ἰωάννης ἐτρέφετο, οὐ ζῶα εἰσιν, ὡς τινες ὀνοῦνται ἀμαθῶς, καθάρους ἀπεισοκίτα (1) μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἀκρέμονες βοτάνων ἢ φυτῶν. Ὅτι δὲ πᾶσα τις ἐστὶ πάλιν τὸ (2) μέλι τὸ ἀγριον. Ἄλλὰ μέλι θρεῖον ὑπὸ μελισσῶν ἀγρίων γινόμενον, πικρότατον ἐν, καὶ πάση γεύσει πολέμιον· δι' ὧν τὸν ὑπερβάλουσαν κάκωσιν ἐπεδείκνυτο Ἰωάννης, οὐκ ἐνδεῖα μόνη (3), ἀλλὰ καὶ τραχύτητι πᾶσαν θρεῖον πικραίνων τοῦ σώματος.

P. 74.

LIB. I, EP. 105.

Καλῶς δὲ αὐτοῦς καὶ γεννήματα ἐχιδνῶν ἐκάλεσε. Καὶ γὰρ ἐκεῖνο τὸ θηρίον διαφθεῖρον τὴν ὠδίνουσαν, καὶ διατρῶων τὴν γαστέρα αὐτοῦ, οὕτω λέγεται προΐεσθαι. Σαφῶς ὅπερ καὶ οὗτοι ἐποίουσαν, πατραλοῖαι γινόμενοι, καὶ τοὺς διδασκάλους ταῖς ἐκωτῶν διαφθεῖροντες χερσίν. Ἐπὶ δὲ καὶ διὰ τοῦτο σαφῶς καλεῖ γεννήματα ἐχιδνῶν, τούτεστι πονηρῶν γονέων κυήματα, ἐπειδὴ

Γεννήματα ἐχιδνῶν Ἰωάννης τοὺς Ἰουδαίους ἐκάλεσεν, ὡς πονηρῶν γονέων κυήματα πονηρότερα. Πᾶσι γὰρ τοῦτο (4) τὸ θηρίον κατεστῆεν τὴν μητρῶν νηδῶν ἐν τῷ ἀποτίκτεσθαι (5). Ἐπειδὴ οὖν τὸν γεννήσαντα αὐτῶς θεὸν ἐγκατέλιπον, καὶ πᾶσαν δεδομένην αὐτοῖς χάριν ἐνέκρωσαν καταργήσαντες, εἰκότως ἐκεῖνοις αὐτοῦς ἀπεικάσσει τοῖς ἰοδόλοις ἀχαριστία τὰς εὐεργεσίας ἐξ-

(1) Cod. Vat. 649, et Alt. εἰκότως.

(2) Cod. Bav. τὸ οἰκίτιν.

(3) Codd. iiii. ἐν διαμονῇ.

(4) Sic Cod. Bav. et Chat. Bill. — Rittersh. scri-

psit touti.

(5) Codd. Vat. 649, et Alt. κατεστῆεν τὴν μητρῶν νηδῶν ἀποτίκτεσθαι.

των γεννήσαντα αυτούς
 Θῶν ἐγκατέλιπον, καὶ
 πᾶσαν δεδομένην αὐτοῖς
 γὰρ ἄν ἐνέκρωσαν καταρ-
 γήσαντες, καὶ ἀχαριστία
 τὰς εὐεργεσίας ἠφάνη-
 σαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κατε-
 σθίοντες ἰδαπάνησαν.
 Ἄλλ' ὁ Ἰωάννης τοῖς ἰο-
 θόλοις αὐτοῖς ἀπεικασας
 οὐχ ἴσταται· μέχρι καὶ
 τῆς ἐπιτιμήσεως, ἀλλὰ
 καὶ συμβουλήν εἰσάγει.
 Ποίησατε γὰρ, φησὶ, καρ-
 ποὺς ἀξίους τῆς μετα-
 νοίας. Οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ
 φυγεῖν τὴν ἁμαρτίαν,
 ἀλλὰ καὶ ἀρετὴν δεῖ πολ-
 λὴν ἐπιδειξασθαι· οὐ γὰρ
 ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς παραγε-
 γόναμεν, ὅς καὶ οἱ ἐμ-
 προσθεν προφητῆται. Αὐ-
 τὸς γὰρ παραγέγονεν ὁ
 κριτής, ὁ τῆς βασιλείας
 δεσπότης εἰς τὸν οὐρανὸν
 καλῶν, καὶ πρὸς τὰς ἐκεῖ
 διατριβὰς ἀνέλκων, διὰ
 τοῦτο δὲ τὸν περὶ τῆς γε-
 ἐννης ἀνακαλύπτει λόγον,
 καὶ γὰρ καὶ τὰ λυπηρὰ
 ἀβάνατα.

αφινίζουσιν, ἢ μᾶλλον εἰ-
 πειν κατεσθίουσιν.

ἐνάρετον οὐδὲ αὐτὴ ἢ τυραννὶς καταναγκάζει τι τῶν
 μὴ προσηκόντων ποιεῖν, καὶ πεινᾷ, καὶ οὐχ ὑπ-
 ακοεῖ τῷ ἐπιτάγματι, παιδεύων ἡμᾶς ἐν μηδενὶ πει-
 θεσθαι τῷ διαδόλῳ, κἄν μὴ παράβασις ἢ τὸ παρ'
 αὐτοῦ κελευόμενον. Οὕτω γοῦν καὶ αὐτοὶ τοὺς δαί-
 μονας ἐκείνους ἐπεστόμισε κηρύττοντας αὐτὸν Υἱὸν
 Θεοῦ, καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα τοῖς λεγομένοις ἐπινεύει, ἀλλὰ
 καὶ ἡρέμα ἐλέγχει ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς μαρτυ-
 ρίας φέρων.

P. 77. — LIB. I, EP. 64.

P. 20, lit. A, lin. 8. P. τὴν ἀκαρπον Ἰουδαίων —
 cat. ἀκαρπον γὰρ τὴν τῶν Ἰουδ. ibid. 8. Ἰωάννης
 deest in cat. ibid. 9. ἀκάριπος deest in cat. — Lit. B,
 lin. 2. P. πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν,
 ἐκκ., cat. τὸ ἀκαρπον δένδρον ἐκκ.

Descripta autem illa, quam citavius Isidoriepisto-
 la, auctor pergil in hunc modum: Καὶ πῶς,
 φησὶ, καρπὸν δυνήσομαι ποιῆσαι, τῆς προθεσμίας
 συντεταγμένης; Δυνήση, φησὶν, οὐ γὰρ τοιοῦτος ὁ
 καρπὸς οἷός ὁ δὲ δένδρον, χρόνον ἀναμένον πολὺν,
 καὶ ὥρων ἀνάγκαις δουλεύων, καὶ πολλῆς ἐτέρας
 πραγματείας δεόμενος, ἀλλ' ἀρκεῖ θελήσει, καὶ τὸ
 δένδρον ἐβλάστησεν. Οὐ γὰρ ἡ φύσις τῆς ρίζης μό-
 νον, ἀλλὰ καὶ ἡ τέχνη τοῦ γεωργοῦ πρὸς τὴν τοιαύτην
 τὰ μέγιστα συντελεῖ καρποφορίαν. Διὰ γάρτοι τοῦτο
 ἐνα μὴ ταῦτα λέγωσιν, ὅτι θοροβεῖς ἡμᾶς, καὶ κατε-
 πείγεις, καὶ ἀγγεῖς, ἀξίην τε ἐπιθείς, καὶ τομὴν
 ἀπειλῶν καὶ προσόδους ἐν καιρῷ τιμωρίας ἀπαιτῶν,
 ἐπιτήγαε δεικνύς τὴν εὐκόλλαν τῆς καρποφορίας.

P. 83, 84. — LIB. I, EP. 66.

Catena auctor omisit lines 5 priores. Incipit
 enim in hunc modum: Τοῦτο γὰρ ἡ οἰκονομία· νῦν
 γὰρ πτωχεῖας καιρὸς, κ. τ. λ.

P. 20, lit. E, lin. 4. Post καιρὸς addit νῦν cat.
 auct.

P. 21, lit. A, lin. 1. P. ἀνθρώπων σωτηρία, cat.
 ἀνθρ. ἢ σωτ. ibid. 1, 2. Verba, οὕτως γὰρ πρέπουσιν
 ἡμῖν ἐστὶ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην desunt in
 cat. ibid. 4. P. ἀπαθῶς, cat. ἀληθῶς;

P. 93. — LIB. II, EP. 76.

P. 24, lit. E, lin. 7. ἄριστα deest in cat. ibid. lin.
 8. P. παρουσίας, ὡς οἱ κ. τ. λ., cat. παρουσίας καὶ τῷ
 ζητοῦντι πρεπούσης, ὡς οἱ, κ. τ. λ.

P. 25, lit. A, lin. 1. P. σταθμῆ, cat. σταθμῶ. ibid.
 2. (τὸ) deest in cat. ibid. 3. P. οὐκ εὐκαιρον, cat.
 ἀκαιρον.

A catena auctore hæc adduntur: Σκόπει μοι τοῦ
 διδόλου τὴν κακοῦργίαν, καὶ πῶς τῆς οἰκείας ἐπι-
 λανθάνεται τέχνης· ἀφ' ὧν γὰρ τὸν πρῶτον ἐξέβαλεν
 ἀνθρωπον, ἀπὸ τούτων πλέκει τὸν δόλον κἀνταῦθα,
 τὴν κατὰ τὴν γαστέρα ἀκραισταν λέγων. Πολλῶν γοῦν
 ἐστὶν ἀκούσιαι καὶ νῦν ἀνόητων λεγόντων τὰ μυρία
 διὰ τὴν κοιλίαν κακὰ. Ὁ δὲ Χριστὸς δεικνύς ὅτι τὸν

P. 401.

LIB. III, EP. 206.

Βασιλεία δὲ Θεοῦ καὶ
 βασιλεία οὐρανῶν τισὶ μὲν
 δοκεῖ μία καὶ ἡ αὐτὴ εἶ-
 ναι καθ' ὑπόστασιν, ποτὲ
 μὲν ἀπὸ τοῦ βασιλεύοντος
 Θεοῦ, ποτὲ δὲ ἀπὸ
 τῶν βασιλευομένων ἀγγέ-
 λων, καὶ ἁγίων οὐρανῶν
 δηλονότι προσαγορευομέ-
 νη. Τινὲς δὲ τὴν μὲν τοῦ
 Θεοῦ μείζονα εἶναι, καὶ
 θειοτέραν οἶονται, τὴν δὲ
 τῶν οὐρανῶν ἐλάττωνα
 καὶ καταδεετέραν.

Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ
 τισὶ μὲν δοκεῖ ἀνωτέρα
 εἶναι καὶ ὑψηλοτέρα τῆς
 βασιλείας τῶν οὐρανῶν,
 τισὶ δὲ ἡ αὐτὴ, ποτὲ μὲν
 ἀπὸ τοῦ βασιλεύοντος Θε-
 οῦ, ποτὲ δὲ, ἀπὸ τῶν
 βασιλευομένων, οὐρανῶν
 δηλονότι προσαγορευομέ-
 νη. Πότεροι οὖν τῆς ἀλη-
 θείας ἦσαντο, τῆς σῆς ἄν
 εἴη κρίναι σοφίας.

P. 104.

Πρὸ δὲ τῶν ἄλλων τοὺς ἀδελφοὺς τούτους, τοὺς
 περὶ Πέτρον φημὶ καὶ τοὺς περὶ Ἰάκωβον εἰς μα-
 θετείαν ὁ Κύριος ἐκάλεσεν, ἵνα μάθωμεν, ὅτι χρὴ
 τοὺς πιστοὺς ἀδελφικῆν ἔχειν πρὸς ἀλλήλους συμ-
 πνοιαν καὶ διάθεσιν. Cf. lib. I, ep. 10.

P. 132. LIB. IV, EP. 169.

P. 510, lit. C, lin. 4. P. ὁ Σωτῆρ, cat. Χριστός.
 ibid. 6. P. ἐν ἑαυτοῖς, cat. πρὸς ἑαυτοὺς. ibid. 6. P.
 διαστασιάζοντας, cat. στασιάζοντας. — Lit. E, lin.
 1. P. τινὰ ὀρέγμεν, cat. τινὰ καὶ θυμηδίαις. ibid.
 1. ἢ deest in cat. ibid. 4-6. P. εὐ δὲ καὶ φάνας,
 υἱὸς Θεοῦ κληθήσεται τοὺς εἰρηνοποιούς, cat. κα-
 λῶς δὲ καὶ υἱὸς Θεοῦ εἰρηνοποιούς ἔφη κληθήσεται.
 ibid. 10. P. ἐξ ἔθν., cat. τὸν ἐξ ἔθν.

P. 511, lit. A, lin. 2, 3. P. καὶ εἰς τὴν τῆς υιο-
 θεσίας, cat. καὶ εἰς τὴν υιοθεσίαν. ibid. 1. Post
 ὄρος addit catena auctor hæc: ἣς ἵνα καὶ αὐτοὶ
 ἐπιτύχωμεν εἰρηνοποιοὶ γενώμεθα.

P. 140. — LIB. I, EP. 16.

P. 5, lit. C, lin. 6. P. ἄλατι Ἐλισσ, cat. ἄλατι
 δὲ Ἐλισσ. ibid. 10. P. ἀρετῶν, cat. ἀρετῆς. ibid.
 10. P. στερεωθέντα, cat. στερηθείσης.

P. 145. — LIB. I, EP. 32.

Incipit catena auctor in hunc modum: Ἐστὶ δὲ
 τὰ περὶ τοῦ λύχνου καὶ τῆς λυχνίας, καὶ οὕτως συν-
 τόμως ἐρηνηνεύσον. — Cf. ultima epistolæ verba:
 ἔχεις τὴν λύστιν ὧν ἠρώτησας σύνθεμον, quæ omi-
 sit ille.

Cæterum hæc notanda sunt:

P. 10, lit. D, lin. 9. P. φωσφόρου, cat. φωσφό-
 ρου. — Lit. E, lin. 2. P. ζωτικῆς, cat. ζώσης.

P. 170.

Ἔστιν ἀντιδικὸς ἡμῶν καὶ ἡ τοῦ σώματος δρεξίς,
 ὁδὸς καὶ βίος, εὐνοια πρὸς τὸ σῶμα, ἢ τῆς ἐπινα-
 στάσεως αὐτοῦ συναλοθισεῖς, ὅξείως παρ' ἡμῶν θεω-
 ρεῖσθαι ὀφείλουσα, μήποτε τοῖς προστάγμασιν αὐ-
 τοῦ ὑποκύψαντες, καὶ ἀνάξια τῆς ἀνω κλήσεως· πρὸ-
 ξαντες, παραδοθῶμεν ὑπ' ἐκείνων τῷ κρίτῃ, ὅτε τὰ
 ἔργα ἡμῶν καὶ τοὺς λόγους συναγαγείν παραγγένηται
 καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ τὸ ἴδιον ἔργον.

P. 175.

Ἐν μὲν πελάγει παρὰ τὴν τῶν ἀγρίων ἀνέμων
 ἐμβολὴν ὁ χειμῶν γίνεται· ἐν δὲ ψυχῇ παρὰ τὴν αὐ-
 τοῦ ῥαθυμίας· ἂν γὰρ μὴ πλαινῇ τρυφῇ τὴν σάρκα,
 ἂν μὴ καταπονίζῃ οἷον τὸν ἡνιοχοῦντα λογισμὸν,
 ἂν μὴ τὰς εὐμόρφους βίβεις πολυπραγμονῇ, οὐκ αἰ-
 ρεται ἢ φλοδῆ, ὡς ἀνάπτεται ἢ πυρὰ, οὐ γίνεται ἄρ-

γαλεώτερον τὸ θηρίον, οὐ διακόπτεται καθάπερ ὑπὸ
 πυμάτων βαρδάλων τῆς διανοίας ἢ καθαρότης.

P. 182.

Νομοθετεῖ ὁ μὲν νόμος
 τῆ χειρὶ, τὸ δὲ εὐαγγέ-
 λιον τῆ ψυχῇ· καὶ ὁ μὲν
 τὴν πράξιν, τὸ δὲ εὐαγγέ-
 λιον καὶ τὴν ἔννοιαν
 ἰθύνει καὶ ἰακίει. Καὶ ὁ
 μὲν νόμος γραμματιστῆ
 τὰ πρῶτα στοιχεῖα διδά-
 σκοντι, τὸ δὲ εὐαγγέλιον
 ἄκρως φιλοσόφῳ ἔοικε. Διὰ
 τοῦτο τοῖς μὲν ἀρχαίοις ὁ
 νόμος τὴν ἐπιπορικίαν ἀπ-
 ηγόρευεν, ὁ δὲ Κύριος τὸ
 δεῖ ὁμοίαι δῶκε.

P. 189, 190. — LIB. IV, EP. 204.

Catena auctor omisit lineas 29. Incipit enim his
 verbis: Ἄν μὴ περισσέυσθῃ ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν πλέον
 τῶν κ. τ. λ., p. 529, lit. D, lin. 4, 5.

P. 529, lit. D, lin. 6. P. Φαρισαίων, τούτεστιν, εἰ
 μὴ κ. τ. λ., — cat. Φαρισαίων, οὐ δύνασται ἐπιελθεῖν
 βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, φησὶ· τούτεστιν εἰ μὴ, κ. τ. λ.
 ibid. 9. ἄλλ' deest in cat. ibid. ὁ deest in cat. ibid.
 τῆς deest in cat. ibid. 10. P. οὐ μὴ ἐσελθῆτε εἰς
 τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, cat. ἡ πύλη τῆς βασι-
 λείας ὑμῖν ἀποκλειθῆσεται. — Lit. E, lin. 2. P. ἀκο-
 λουθεῖ, ἐκεῖνοι, κ. τ. λ., cat. ἀκολουθεῖν ἐκεῖνος, κ.
 τ. λ. ibid. 2. Post σύμμετρον addit τινα cat. auct.
 ibid. 3. P. πολιτευόμενοι, cat. πολιτευσάμενοι. ibid.
 5. Post πατέρα addit σου cat. auct. ibid. 5, 6. Ἰνα
 εὐ σοι γένηται, des. in cat. ibid. 6, 7. ἦν Κύριος ὁ
 Θεὸς σου δίδωσι σοι des. in cat. ibid. 7. P. ἤμιν,
 cat. ὑμῖν.

P. 191, 192. — LIB. IV, EP. 209.

P. 558, lit. E, lin. 4. μὲν ἐστιν des. in cat. ibid.
 5. P. δυσηγίους, cat. δυσχοίους. ibid. 7, 8. P. δογ-
 ματιζῶν, cat. δογματίζον.

p. 559, lit. A, lin. 4. P. μόνον τὰ ἁμαρτ., cat. τὰ
 ἁμαρτ. μόνον. ibid. 2. P. κωλύον, cat. κωλύων.
 ibid. 2, 3. Cat. auct. post ἀσφαλῶς hæc exhibet,
 τότε μὲν ἡ τελειότης τῶν κακῶν ἐκρίνετο, νῦν δὲ καὶ
 τὸ κινεῖν. ibid. 5. P. ὀφθαλμῶν, cat. ὁ ὀφθαλμὸς.
 ibid. 7. Post πονηρῶ addit ἰδοὺ cat. auct. ibid. 7.
 P. ὁ μὲν μέτρον τῆς δίκης ὀρίζει, cat. ὁ μὲν νόμος
 μέτρον ὀρίζει τῆς δίκης. ibid. 10. P. πεπνόθασιν,
 ἐν τῷ φόβῳ κ. τ. λ., cat. πεπνόθασιν, πέρα δὲ μῆδὲν
 τῷ φόβῳ κ. τ. λ. — Lit. B, lin. 2, post deest in cat.
 ibid. 2, 3. P. τὸ δ' ἐν κ. τ. λ., cat. τὸ δ' εὐαγγέ-
 λιον ἐν, κ. τ. λ. ibid. 4. Quæ vocem πρόδοον in ed. P.
 sequuntur omissa sunt a catena auctore, qui pergit
 in hunc modum: Ἰνα δὲ μάθης ὅτι καὶ ἐν τῷ νόμῳ
 ὁ παθὼν κράτει μόνον, καὶ οὗτος ἔσται ὁ στεφανου-
 μένος, ἐξέτασον αὐτοῦ τὴν προαίρεσιν, καὶ ὅψεαι
 πολλὴν αὐτὴν οὐσαν. Ὅ μὲν γὰρ ἀρετὰς χειρῶν ἀδί-
 κων ἀμφοτέρους αὐτοῦ ἔσται ἀνηρηκὼς τοὺς ὀφθαλ-
 μούς, καὶ τὸν τοῦ πληρώον καὶ τὸν ἑαυτοῦ· διὸ καὶ
 καθερῶς ὦν, καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι ταύτης τῆς πλημ-
 μελείας· καὶ τὰ μὲν τῆς συμφορᾶς ἴσα αὐτοῖς, τὰ
 δὲ τῆς δόξης οὐκ ἴσα, οὐδὲ παρὰ Θεοῦ οὔτε παρ'
 ἀνθρώπων· διὸ περ λοιπὸν οὐδὲ τὰ τῆς συμφορᾶς
 ἴσα.

P. 205. — LIB. IV, EP. 227.

Catena auctor omisit lineas 6. Et enim sic inci-
 pit: Οὐ πάντως ὁ ὠθεσθεῖς ἐν τῷ ἔλεειν πρὸς τὸ
 θεῶ. κ. τ. λ., p. 551, lit. B, lin. 819.

(1) Cod. Vat. 650, ἔστι.

(2) Cod. id., σαρκί.

P. 551, lit. C, lin. 5. P. κηρύττει, cat. ὁπ-
 ούρττει.

P. 262. — LIB. IV, EP. 94.

Catena auctor omisit lineas 26. Incipit enim hinc
 verbis, περὶ μὲν τῶν δῆλων, κ. τ. λ., p. 463, lit.
 B, lin. 7.

P. 463, lit. B, lin. 8. P. προστάζει, cat. προσ-
 ἐταξεν. ibid. 9. P. ἐβάλλειν, cat. ἐξβάλλειν. — Lit.
 C, lin. 3. P. φέρειν, cat. ἐκφέρειν.

P. 268. — LIB. IV, EP. 181.

Catena auctor omisit lineas 6. Incipit enim in
 hunc modum: Ἄγιος καὶ μαργαρίτης τιμαλφ-
 στατὸς ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος κ. τ. λ., p. 516, lit.
 C, lin. 1, 2.

P. 516, lit. C, lin. 5. P. ἔρις, cat. ἐρησις. ibid.
 9. P. ἡ τῶν, cat. ἡ παρὰ τῶν. — Lit. D, lin. 1, P.
 τινα, cat. τι. ibid. 4. P. εὐπόριστον ῥίπτετε τὸν
 λόγον, cat. τὸ λαμπρὸν τοῦ λόγου καὶ μαργαρώδες
 ῥίπτετε. ibid. 2. P. παροινθηθῆ, cat. παροινθηθῆν.
 ibid. 3. P. ὀρθῶς μῆδέν, cat. μῆδεν ἐρθῶν. ibid. 4.
 Catena auctor post πρᾶττόντων, sic pergit, οὐ χρῆ
 δὲ πιστεύειν τὰ ἅγια οὐδὲ τοῖς κωδὶν Ἰουδαίοις,
 τοῖς πολλάκις τὸν θεῖον λόγον βαδίζουσι, καὶ, κ. τ. λ.
 Cf. lib. I, ep. 145.

P. 45, lit. A, lin. 5, 6, 7, 8. P. τοὺς δὲ μαργαρίτας
 μὴ βάλλειν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων ἐκελεύσθημεν,
 τῶν πάθει συμφορομένων, cat. οὐδὲ τὰ μυστήρια
 ῥίπτειν εἰς τοὺς πάθει συμφορομένους. ibid. 9. P.
 μετερχομένων, cat. μετερχομένων.

P. 45, lit. B, lin. 1. P. αὐτοὺς, cat. αὐτὰ. ibid.
 4, 2. P. βλασφημοῦντες τὸ θεῖον ὄνομα καὶ στραφέν-
 τες ῥήξωσιν ὑμᾶς, cat. καὶ ἡμᾶς ῥήξωσι τοὺς κατα-
 φρονητικῶς μεταδίδοντας τῶν μυστηρίων. Deinde
 pergit in hunc modum, Τινὲς δὲ φασιν οὐκ ἀπὸ
 οὐκ, κ. τ. λ. Cf. lib. IV, sp. 181.

P. 516, lit. D, lin. 5. Inter διαγορεύει et μη inse-
 rit ὁ Κύριος cat. auct. ibid. 7. P. ὄβρισιαν, cat.
 ὄβρισιων, ibid. 7, 8. P. ὀρήμοσιεν, cat. ὀρήμο-
 σιν. ibid. 8. P. πρὸ τούτου, cat. πρὸς τούτους. ibid.
 8, 9. διαβρῆγγόντες. Quæ sequuntur des. in cat.

P. 273. — LIB. V, EP. 28.

Catena auctor omisit lineas 71. Incipit enim hisce
 verbis: Τοῦτον ἔμφυτον λογισμὸν δεῦρο ἐπιφοιτή-
 σας ὁ λόγος ἀνεκίνησεν, καὶ τὴν ἐκάστου, κ. τ. λ., p.
 562, lit. B, lin. 10.

P. 562, lit. C, lin. 1. P. τοῦ τε, cat. τοῦ ibid. 2, 3.
 P. τοῦτο διεσάφηνεν εἰπὼν, cat. τί ἐστιν ἀρετὴ δι-
 εσάφηνεν εἰπὼν. ibid. 3. P. θέλετε, cat. θέλητε. ibid.
 3. oi deest in cat. ibid. 7. P. περιεβλήφην, cat. πε-
 ριεβλήφε. ibid. 8. καὶ ὁ προσφῆται. Quæ hæc verba
 sequuntur in ed. lineæ 21 desunt in cat.

P. 280.

Οὐκ εἶπεν ὅτι Πονηρὸν δένδρον οὐ δυνήσεται καρ-
 πὸν ἀγαθὸν ἐνεγκεῖν, ἀλλ' ὅτι Οὐ δύναται, νῦν δη-
 λαθὴ ἐν ὅσῳ ἐστὶ πονηρὸν, δυνήσεται δὲ ὡς περ εἶ
 τις σίδηρον πεφυρακτωμένον ἰδὼν, εἴπη, Οὐ δύναται
 ψυχρὸς εἶναι, τότε δηλονότι ὅτε πεφυρακτωταί, μετὰ
 ταῦτα γὰρ δυνήσεται μέντοι· τὸ μὲν γὰρ ἐνεστώτους
 ἐστὶ χρόνον, τὸ δὲ μέλλοντος τοιοῦτον καὶ τὸ ἀπο-
 στολικὸν ἐκεῖνο· Ψυχρὸς ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ
 πνεύματος· νῦν γὰρ οὐ δέχεται, ὅτε ἐστὶ ψυχρὸς,
 ἐς δὲ τὸ μέλλον δέχεται πάντως μεταβληθεῖς. Ἐπει-
 δὴ κολάζειν μὲν τοὺς τοιοῦτους ὁ Κύριος οὐκ ἐκέ-
 λυσεν, φυλάττεσθαι δὲ μόνον, ὁμοῦ καὶ τοὺς ἐπηρ-
 βαζομένους παρ' αὐτῶν παραμυθούμενος, κἀκείνους
 φοβῶν καὶ μεταβάλλων ἐπετείχισεν αὐτοῖς τὴν παρ'
 αὐτοῦ κόλασιν.

P. 296.

Ὅ μὲν λεπρὸς καταβάντι ἀπὸ τοῦ θρῶνος προσήλ-
 θεν· ὁ δὲ ἐκατόνταρχος οὗτος εἰσελθόντι εἰς Καπερ-

(5) Cod. id., ἰθύνει.

(4) Cod. id., ἡ.

ναοῦμ. Τίνος οὖν ἔνεκεν οὔτε οὗτος, οὔτε ἐκεῖνος εἰς τὸ ὄρος ἀνέβησαν; Οὐ διὰ βραθυμίαν· καὶ γὰρ ἀμφοτέρων ἡ πίστις ὀρθή· ἀλλ' ὥστε μὴ ἐκκόβει τὴν διδασκαλίαν. Προσελθὼν γὰρ φησιν· « Ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικῶς, δεινῶς βασανιζόμενος. » Τινὲς μὲν οὖν φασιν, ὅτι ἀπολογοῦμενος, καὶ τὴν αἰτίαν εἶρηκε δι' ἧν τὸν παῖδα οὐκ ἤγαγεν, οὐδὲ γὰρ δυνατόν ἦν παραλυτῶμενον καὶ βασανιζόμενον. φησὶ, καὶ πρὸς ἐσχάταις ὄντα ἀναπνοαί; φορᾶν κομίζουσιν. Ὅτι γὰρ ἀποπνεῖν ἐμελλεν ὁ Λουκᾶς φησιν, ὅτι δὲ ἐμελλε τελευτᾶν. Ἐγὼ δὲ τοῦ μεγάλῃ αὐτὸν ἔχειν πίστιν τοῦτο σημεῖόν φημι εἶναι, καὶ πολλῶν μείζονα τῶν διὰ τοῦ στέγους χυλαζάντων. Ἐπειδὴ γὰρ ἦξει σαφῶς ὅτι καὶ ἐπίταγμα ἀρκεῖ μόνον εἰς ἀνάστασιν τοῦ κεκλιμένου, περιττὸν εἶναι· ἐνόμισαν αὐτὸν ἀγαγεῖν. Τί οὖν ὁ Ἰησοῦς ὁ μῆδαιμὸν πρότερον ἐποίησεν ἐν ταῦθα ποιεῖ, πανταχοῦ τῇ προαιρέσει τὴν ἰκετευδόντων ἐπόμενος; Ἐν ταῦθα γὰρ οὐ θεραπεύσαι ἐπαγγέλλεται μόνον, ἀλλὰ καὶ παραγενέσθαι ἐν τῇ οἰκίᾳ· ποιεῖ δὲ τοῦτο, ἵνα μάθωμεν τοῦ ἐκατονάρου τὴν ἀρετῆν.

P. 300. — LIB. I, EP. 147.

P. 46, lit. B, lin. 6. P. καὶ μετὰ Ἄβρ. καὶ Ἰσ. καὶ Ἰακώβ τῶν προπατόρων αὐτῶν, cat. καὶ μετὰ τῶν προπατόρων αὐτῶν. ibid. 7. P. ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ, cat. ἐν τῇ βασ. τῶν οὐρ. ibid. 9. P. συντάσσω, cat. συντάττω. — Lit. C, lin. 4. P. οἰών, cat. νέον. ibid. 3. P. τευζομένους, ἀναρρήσας, cat. μιάς τευζομένους τῆς ἀνακλίσεως. ibid. 4. P. ἐναθρυνόμενος, cat. ἀθρυνόμενος.

P. 310.

Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα καὶ ἐλεγχεῖς, οὐκ εἶπεν· Ἐτοιμός εἰμι ἀκολουθεῖσά σοι, ἀλλ' ἔμεινε καθ' ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐφωράθη αὐτοῦ ἡ πονηρία. Ἀπέπεμπε τῆς ἰδίας συνουσίας τὸν ἀνθρώπον ὁ Κύριος· καρδιογνώστης ὑπάρχων, ὡς πλάσας κατὰ μόνας· τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων· κατὰ μόνας δὲ εἰρηται ὅτι οὐ θεοῖς ἐτέρου βοηθούντος ἐποίησεν. Ὅρων γὰρ δολοῖς λογισμοῖς τὸν Γραμματέα τοῦτον κεκρατημένον, καὶ ὑπὸ πνευμάτων πονηρῶν κατοικοῦμενον, ἤλεγξεν ἵνα μὴ ἐπίμων τῆς ἐκείνου φαυλότητος σκάνδαλον γένηται τοῖς πιστεύουσιν αἰτίον, πρὸς ἐκεῖνον ἐντανεύουσι, καὶ τῆς πνευματικῆς δυνάμεως κατατηρηζόμενοι· ἀσθένειαν, ὡς τὸν μαθητὴν μεταβαλεῖν πρὸς ἀρετῆν μὴ ἰσχυράσης.

P. 350. — LIB. IV, EP. 189.

P. 519, lit. B, lin. 4. P. οἱ Φαρισαῖοι ἐπελάθοντο τοῦ Σωτῆρος, ὡς μετὰ τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐσθιομένοι· cat. μετελάθοντο δὲ τοῦ Σωτῆρος, ὡς μετὰ τῶν ἀμαρτωλῶν ἐσθιομένου. ibid. 4. P. ὅτι Χριστὸς, cat. ὅτι ὁ Χριστός. ibid. 5. P. νομικὴν, cat. νομικόν.

P. 519, lit. B, lin. 8. P. ἀνεμαχέσαντο τὰς ἡττας, cat. τὰς ἡττας ἀνεμαχέσαντο.

P. 349.

Τούτοις τοῖς θερισταῖς, διὰ τὸ μὴ ἔχειν πολέμου ὄργανον ἐν ταῖς καρδίαις, ἔδωκε δύναμιον ἀφίεναι εἰρήνην τοῖς οἰκοῖς, δι' οὓς ἀν ἔλθωσι. Τοῦτο οἶμαι δηλοῦν καὶ τὸ, « Συγκόψουσιν τὰς μαχ., » κ. τ. λ. Clf. lib. II. ep. 36.

P. 437, lit. B, lin. 4, 5. οἶμαι, μάλλον δὲ πέπεισμαι, σαφῶς τοῦτο πεπρωτητέσθαι des. in cat. ibid. 6. τὸ τῆς εἰρήνης ἄστρον, φημι δὲ des. in cat. ibid. 7. τοῦ deest in cat. ibid. 9. ὄργανα. Adduntur haec in catena :

Θεριστὰ πρῶτην ἦσαν οἱ τῶν νόμων διδασκαλοί, ὧν ἐπιλειψάντων οἱ ἀπόστολοι τὸν ἐκεῖνον τόπον ἐπλήρωσαν. Εἰκόσ δὲ τὸν Ἰησοῦν λέγειν τοῦτο, καὶ πρὸς τοὺς εὐαγγελιστὰς, οἱ καὶ αὐτοὶ θεριστὰ εἶσι, δι' ἧμῶν προσφέροντες τὰ ἀγαθὰ δράγματα τῶ θεῷ· ὅτι ἐπειδὴ οἱ ἀπόστολοι ὀλίγοι τῶ ἀριθμῷ εἰσι θετήθητε καὶ ἄλλους ἐκ τῆς ἑσῶ μακαριῶν ἐργατῶν χώρας ἐκδηθήσαν πρὸς τὰ ἔξω ἔθνη. Τὸ γὰρ ἐκβαλλόμενον ἐκ τῶν ἐσῶ ἐσῶθεν ἐκβάλλετο.

P. 355. — LIB. I, EP. 153.

P. 48, lit. B, lin. 2. P. αὐτοῖς εἰς, cat. αὐτοῖς ἐστὶν εἰς.

P. 363. — LIB. V, EP. 220.

Catena auctor, lineis 25 omissis, ultima tantum exhibet epistolae verba. Scribit enim ἀνεχτότερον οἱ ἐν Σοδόμοις κολασθήσονται, οὐ μόνον διὰ τὸ κἀντ. κ. τ. λ., p. 625, lit. D, lin. 9.

P. ead., lit. E, lin. 4. Post κατακύναι addit cat. aucti. δίκην πῦρ καὶ θεῖον κατακυσθέντες. ibid. 3. P. τῆς φύσεως, cat. τῶν ὄλων.

P. 366. — LIB. II, EP. 175.

P. 208, lit. A, lin. 6. P. τῇ ἀπλότῃ κερνωμένῃ, cat. κερνωμένη τῇ ἀφελείᾳ. ibid. 6, 7. θεῖον τι γῆμα, φημι δὲ des. in cat. ibid. 8. P. θαλάρα θατέρως χωρισθείη, cat. ἡ ἐτέρα τῆς ἐτέρας χωρισθείη. ibid. 9. P. ἐκπίπτει· cat. ἐκπίπτει. — Lit. B, lin. 3. P. οὐ παρέστησεν, cat. παρέστησεν.

Catena auctor in hoc quidem loco finem imponit epistolae; sed paucis tantum omissis pergit p. 367 hisce verbis : Δεχτική ἐστὶν ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις καλοῦ τε καὶ καχοῦ. Ἐφη τοῖνον ὁ Κύριος· Γίνεσθε, κ. τ. λ., p. 208, lit. B, lin. 6, 7.

P. ead., lit. B, lin. 7. P. ὡς οἱ ὄφεις, cat. ὡσεὶ ὄφεις. ibid. 8. καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραὶ. des. in cat. — Lit. C, lin. 2. P. ὑπόδειγμα, cat. παράδειγμα. ibid. 3. τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον, τουτέστι des. in cat. ibid. 4. P. ὡσπερ λεθριδα, cat. ὡς γῆρας. 4. μὲν deest in cat. ibid. 5. P. ὡσπερ ἐκεῖνος τὴν κεφαλὴν, φυλάττωμεν, cat. ὡς κεφαλὴν φυλάττωμεν. ibid. 6, 7. τοῦ δὲ σώματος ὀλίγον φροντίζωμεν, τὰ δὲ ἄλλα ἔωμεν. des. in cat. ibid. 7. τὴν deest in cat. ibid. 11. ἀπὸνηρον. Quae sequuntur lineae 22 eas omnes omisit cat. auct.

P. 369. — LIB. IV, EP. 218.

P. 542, lit. C, lin. 6. P. ἐπειδὴ θαυμάζειν ἐφῆς, πῶς κ. τ. λ., cat. εἰ θαυμάζειν, πῶς κ. τ. λ. ibid. ἔφη deest in cat.

P. 542, lit. C, lin. 9. P. ἔτοιμοι δὲ πρὸς ἀπολογίαν, cat. ἔτοιμοι γίνεσθαι πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῶν αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος. — Lit. D, lin. 4, 5. P. φίλων ἤ, cat. φίλων ὁ ἀγαπῶν ἤ. ibid. 6, 7. καὶ ὄφιοι des. in cat. ibid. 9. P. τῶν ἰχθύων ὀλίγον, cat. ὀλίγον τῶν ἰχθύων. ibid. 10. P. καθεζομένου, cat. προκαθημένου. — Lit. E, lin. 1. P. ὑπάρχων, cat. ὑπαπιστῶν. ibid. 2. P. ἐκείνων, cat. ἐκείνοισ. ibid. 3. Inter εισελθόντας εἰ δεδεμένους inserit μόνους, cat. auct. ibid. 4. P. ὡς, cat. ὡστε. ibid. 5. P. οἱ μὲν, cat. οὗτοι ibid. 5. P. ἀπολαύουσι, cat. ἀπολαύσουσι. ibid. 6. P. διδάσκονταί, cat. διδάσκοντες, δίκαιοι ἀν εἶεν. ibid. 6. P. ἀμαθείας, cat. ἀμαθίας.

P. 376, 377. — LIB. III, EP. 255.

P. 350, lit. C, lin. 4. σε deest in cat. ibid. 7. βαταιούντος δέ. — Lit. D, lin. 2, ἀναντιρρήτος des. in cat. ibid. 6. P. ἐγειρόσας, cat. ἀγεγίροσα. ibid. 10. Post δίδωμεν, haec exstant apud catena auctorem : Καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ λογισμῶν· ἡ δὲ τοῦ Κυρίου ἀπόφασις, ὅτι καὶ ἀθάνατοὶ εἰσὶν αἱ ψυχὰι πιστεύουσαι, καὶ οἱ δίκαις ὀφείζουσιν. Μαρτυρία μὲν γὰρ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἀναντιρρήτος, τὸ μὴ δύνασθαι αὐτὴν ἀνθρώπου ἀποκτεῖναι, τῆς δὲ ἀναστάσεως καὶ κολάσεως ἀψευδῆ ἀπόδειξις, τὸ μετὰ τοῦ σώματος οὐ μὴν εἰς ἀνυπαρξίαν παραπέμπει. Ἀκούειν δὲ ἐστὶ καὶ Πλάτωνος λέγοντος ὅτι Ἐπιόντος θανάτου ἐπὶ τὸν ἀνθρώπον, τὸ μὴ θνητὸν, ὡς εἶπεν, αὐτοῦ ἀποθνήσκει· τὸ δὲ ἀθάνατον, σῶον καὶ ἀδιάφθορον οὐ γέται, ὑποχωρήσαν τῶ θανάτῳ. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι ἤγμ. κ. τ. λ. Clf. lib. IV, ep. 125.

P. 480, lit. C, lin. 9. εἰκότως deest in cat. — Lit. D, lin. 1. Inter τριχτὴ ἐ διαστατὸν inserit καὶ cat. auct. ibid. 2. P. τὴν δ', cat. τὴν μὲν. ibid. 2. P. καὶ ἀφθαρτον, cat. τὸ δὲ φθαρτόν. ibid. 3. P. διήμαρτον τῆς ἀληθείας. cat. τ. ἀλήθ. οὐτμ. ibid. 3, 4. P. ἐν

τούτω, cat. ἀλλ' ἐνταῦθα. *ibid.* 4. ἠνέχθησαν. Quæ sequuntur lineæ 112, eas omnes omisit catenæ auctor-

P. 386, 387. — LIB. IV, EP. 135.

In catena desiderantur tres lineæ. Epistolæ enim initium apud illius auctorem est hujuscemodî, Οὐκ εἴ τις καθ' ἑτέραν, p. 488, lit. E, lin. 6.

P. 489, lit. A, lin. 2. τούτω δεest in cat. *ibid.* 4. P. οἱ τὰ, cat. οἱ τοῖς τὰ. *ibid.* 5. P. οὐς, cat. ἀλλ'. *ibid.* 6. Inter φατῆ et μισθὸν inserit τούτους cat. auct. *ibid.* 8, 9. P. τιμήσει, cat. τιμήσει.

P. 387. — LIB. IV, EP. 118.

P. 478, lit. A, lin. 5. P. ἔοικας καὶ σαυτὸν παραλογίζεσθαι, καὶ τὰς θείας παρερμηνεύειν Γραφάς· τὸ γὰρ διδόναι κ. τ. λ. cat. τινὲς δὲ ἑαυτοὺς παραλογίζομενοι τὰς θείας παρερμηνεύειν τολμῶσι Γραφάς· τὸ διδόναι κ. τ. λ.

P. 478, lit. A, lin. 7, 8. P. ἔχοντας βλέπει, cat. ἔχοντας καὶ παρέχοντας βλέπει. — Lit. B, lin. 1, 2. P. θαύμαζε, cat. θαυμάζης. *ibid.* 2. P. ἀμισθί, cat. ἀμισθόν. *ibid.* 3. P. οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς δόσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς προαιρέσεως ἡ ἐλεημοσύνη κρίνεται. Cat. καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς προαιρέσεως κρίνεται ἡ ἐλεημοσύνη. *ibid.* 4. P. καὶ λόγος, cat. καὶ ὁ λόγος. *ibid.* 5. P. φησὶ, λόγος, cat. φησὶ καὶ λόγος. *ibid.* 6. ἀλλ' εἰ καὶ, lin. 8. δυνατόν. des. in cat. *ibid.* 8. P. εἰ, cat. οὐ. *ibid.* 10. πολλοὶ μὲν. — Lit. C, lin. 2, κρίνεται des. in cat. — Lit. C, lin. 2. τὰ δεest in cat. *ibid.* 3. P. εἰσαγαγούσα, cat. προσαγαγούσα. *ibid.* 3, 4. ὑπερκρίντισε ponitur in cat. post προσοίοντας. *ibid.* 5. P. προσήνεγκαν, ἡ δὲ κ. τ. λ., cat. προσήνεγκαν καὶ ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα· ἡ δὲ κ. τ. λ. *ibid.* 5. τὴν δεest in cat.

P. 395.

LIB. I, EP. 33.

Ὁ μὲν Ἰωάννης οὐκ ἀπάντα μόνον ἐμήνυσεν, ἀλλὰ καὶ παρόντα ἔδειξε λέγων· « Ἰδὲ ἀμύδος τοῦ Θεοῦ. » Διὰ τοῦτο καὶ περισσώτερος προφητῶν, ὅσω καὶ τὸν προφητεύομενον εἶδε τοῦτον ὃν πάντες οἱ πατριάρχαι καὶ οἱ προφῆται οἱ ὀνειῦρον μὲν ἢ ὄπτασιων ἐφαντάσθησαν· θεωρῆσαι δὲ αὐτοφεί οὐκ ἐπέτυχον.

P. 396.

Ὁ θλος αὐτοῦ μία νηστεία ἦν, οὐ τράπεζαν εἶχεν, οὐ γῆν ἀροσίμην, οὐκ ἀροτήρα βούην, οὐ σίτον, οὐ σιτοποιὸν· διὰ ταῦτα τοίνυν μεζῶν ἐν γεννητοῖς γυναικῶν ὁ Ἰωάννης· μεζῶν καὶ διὰ τοῦτο ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς νηδύος μητρικῆς προσεφῆτευσε, καὶ ἐν σκότει κρυπτόμενος τὸ φῶς ἐλλθὸν οὐκ ἠγγόντησεν.

P. 397. — LIB. I, EP. 68.

P. 21, lit. C, lin. 5 seqq. P. οὐκ ἀμέριμον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα βατάνου δεόμενον, προσέθηκας ἡμῖν, ἀριστὰ τῶν φιλοπόνων, τὸ πρόβλημα, ὁ κ. τ. λ. Cat. νοήσεις δὲ καὶ οὕτως τὸ, ὁ κ. τ. λ. *ibid.* 8. Inserit cat. τοῦ inter ἐστὶν ἐτ Ἰωάννου. *ibid.* 9. πάντως omittit cat. auct. *ibid.* 9. P. ἦν, cat. ἐστὶ. *ibid.* 10. P. Χριστοῦ, cat. τοῦ Χριστοῦ. *ibid.* 10. P. ἐστιν — Cat. ἐστὶ. — Lit. D, lin. 1. τὸ συνταφῆναι. *ibid.* 3. παρῆχοντι des. in cat.

P. 21, lit. D, lin. 3, 4. P. μεζῶν μὲν πάντων ἦν, cat. μεζῶν ἦν πάντων *ibid.* 4. P. γυναικῶν, cat. γυναικός. *ibid.* 6. κατὰ μὲν τῆν. *ibid.* 9. γεγράφμεν. des. in cat. *ibid.* οὐν δεest in cat. — Lit. E, lin. 1. P. παλιντοκία, cat. τοκία. *ibid.* 1, 2. P. δικαιοθέντος, cat. τελειοθέντος. *ibid.* ἐπειδὴ οὐδὲν ἐτελειώσεν ὁ νόμος desiderantur in cat.

P. 451.

Οἱ μὲν ἀχῆκοι τοῦ νόμου γεγονότες, τὴν τοῦ προφήτου ἀπειλὴν κατεπλάγησαν, καὶ τόπον, καὶ σκιαν τῆς δεσποτικῆς ταρῆς ἀκηχόστες ἔδεισαν πρὸς τὸ τοῦ συμβάντος παραδόξον. Ἰουδαῖοι δὲ αὐτὸν ἰδόντες τὸν προφητευθέντα, ἔμειναν ἀγνώμονες πρὸς αὐτόν, καὶ ἀνένδοτοι πρὸς μεταγνώσιν.

P. 461. — LIB. I, EP. 159.

P. 49, lit. E, lin. 2 seqq. P. μηδὲν ἐμποδῶν τῷ τοῦ Κυρίου εὐαγγελίῳ γινέσθω, μηδὲ περισπασμὸς τῆ πνευματικῆ ἀκολουθείᾳ διδασκαλίᾳ, μηδὲ θόρυβος τῆ ἐπωφελεῖ διαζέξει μεσιτευέτω. Ὅθεν γὰρ χρ., κ. τ. λ. cat. ἐντεῦθεν παιδεύμαθα οὐ γρη τῆ πνευματικῆ διαλέξει περισπασμὸν τινα μεσιτεύειν ἢ θόρυβον· οὐδὲ γὰρ χρ., κ. τ. λ. *ibid.* 5. Χριστὸς ζητούμενος ὑπὸ τῆς μητέρος καὶ τῶν ἀδελφῶν, αὐτῶν τῆν, κ. τ. λ. — Cat. Χριστὸς ὑπὸ τῆς μητέρος ζητούμενος τῆν, κ. τ. λ.

P. 50, lit. A, lin. 3. — τὸς πέντητας. Addit cat. Ἰσως δὲ ἀδελφ., κ. τ. λ. Cfr. *lib.* IV, ep. 46.

P. 436, lit. C, lin. 5. P. ἀνευ τῆς κατὰ πνευμά φημι. Καὶ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος· Εἰ, κ. τ. λ. cat. διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ θεὸς Παῦλος, ὅτι Εἰ, κ. τ. λ. *ibid.* 9. P. αὐτοῦ, cat. Χριστοῦ. — Lit. D, lin. 1. P. τῆ, cat. ἐπὶ τῆ. *ibid.* 2. καρπούμεθα. Quæ sequuntur lineæ tres, eas omisit cat. auct.

P. 469. — LIB. II, EP. 270.

P. 243, lit. A, lin. 1. P. ἀπαντα, cat. πάντα. *ibid.* 2. ἂν δεest in cat. *ibid.* 3. P. συνήτε, cat. συνήτε. *ibid.* 5, 4. καὶ βλέποντες βλέφετε, καὶ οὐ μὴ ἴδῃτε des. in cat. *ibid.* 5. Post ὅμην catenæ auctor scribit, καὶ τὰ ἐξῆς. Omittit igitur omnia inde a καὶ τοῖς ὡσί, κ. τ. λ. usque ad ὅμας. Cf. lin. 9. *ibid.* 10. P. προσώπων τριῶν, cat. τῶν προσώπων. — Lit. B, lin. 3. πορευθεὶς δεest in cat. *ibid.* 4. καὶ βλέποντες. *ibid.* 5. ἴδῃτε. des. in cat. *ibid.* 7. δε deest in cat. *ibid.* 8. καὶ τοῖς ὡσί βαρέως *ibid.* 9. ἐκάμμουσαν. des. in cat. *ibid.* 9. P. ἐαυτῶν, cat. αὐτῶν. — Lit. C, lin. 1. Inter ατλίαν ἐτ κηρύξαι inserit καὶ cat. auct.

P. 243, lit. C, lin. 2. P. τάχα πῶς φησι. Τοῦτο γὰρ ἐνταῦθα μὴ γυνοῖ τὸ, μὴ ποτ' ἴδωσι. — Cat. ἐπάγει μήποτε ἴδωσι. *ibid.* 3. καὶ τοῖς ὡσί. *ibid.* 5. ἰάσμοι αὐτοῦς. des. in cat. Adduntur enim post ὀφθαλμοῖς, ἰαε, ἀντὶ τοῦ ἰσως ἡ τάχα, κ. τ. λ. *ibid.* 6. P. ἐμφαίνει ὑπακ., cat. ὑπακ. ἐμφ. *ibid.* 7. καὶ ὅτι καὶ οὕτως. — Lit. D, lin. 5. ταύτην λαβειν, des. in cat., in qua sic conjunguntur verborum enuntiationes, ἐμφαίνει. Ὅτι δὲ τὸ μήποτε ἀντὶ τοῦ τάχα λαμβάνεται, ἀκουε τοῦ Παύλου λέγοντος (P. γράφοντος). — Lit. D, lin. 7. P. διδακτὸν, cat. διδακτικόν. *ibid.* 7. ἀνεξίτηλον δεest in cat. *ibid.* 8. P. δῶν, cat. δῶ. *ibid.* 10. P. κἀνταῦθα εἶρηται. — Lit. E, lin. 3. εἰ γὰρ οὕτω νοηθ., cat. ἐνταῦθα, ἀντὶ τοῦ τάχα λαμβάνεται. Εἰ τοίνυν οὕτω νοηθ. — Lit. E, lin. 5. P. αὐτοῦ, cat. ἑαυτοῦ. P. προειρημένῳ, cat. προρηγμένῳ. *ibid.* 6. τρόπον δεest in cat. *ibid.* 8. οὐκ ἀγνοῶν.

P. 244, lit. A, lin. 3. φυλαχθεῖη, des. in cat. *ibid.* 4. P. ὕβρεως διάκονος νομισθήσεται, ἀλλὰ θεραπείας καὶ ἰάσεως ὑπερ., κ. τ. λ., cat. ὕβρεως ἀλλ' ἰάσεως ὑπερ., κ. τ. λ. *ibid.* 6. (ἀπλῶς) δεest in cat. *ibid.* 7, 8. προσοίον δὲ des. in cat. *ibid.* 8. P. πταίσματα. cat. ἐπταίσματα. *ibid.* 10. P. εὐαγγελισόμενος, cat. ἐπαγγελόμενος.

(1) Cod. Bav. ὁ 3παιτίστης Ἰωάννης.

(2) Ea omnia desunt in Cod. Bav.

P. 475. — LIB. II, EP. 144.

P. 190, lit. E, lin. 1. P. τῆς ψυχῆς. cat. τῆς μὲν ψυχῆς. ibid. 3. P. τὸ σώζειν ψυχὴν, cat. τὸ ψυχὴν σώζειν. ibid. 4. P. διακονίαν, cat. ὑπηρεσίαν. ibid. 5. P. μεθ' ἰδρωτων. cat. ἐξ ἰδρωτων.

P. 478. — LIB. I, EP. 194./

Tribus lineis omisiss, auctor catenae incipit in hunc modum : Ἐγρηγορεῖναι χρὴ τοὺς καλοὺς γεωργοὺς καὶ φυλάττειν, κ. τ. λ.

P. 57, lit. D, lin. 5. P. ἀναβάλλοντα. cat. ἀνατέλλοντα. ibid. 5. P. εἰ γὰρ μὴ, cat. ἔάν μὴ. ibid. 6. P. προδεδώκαμεν, cat. προδώμεν. ibid. 8. ὁ deest in cat. ibid. 8. P. εὖρος, cat. εὔροι. ibid. 9, 10. P. καὶ ἄξια πυρὸς ζιζάνια ἐν ἡμῖν κατειργάσατο. cat. οὐδ' ἄξια πυρὸς ζιζάνια ἐν ἡμῖν κατειργάσατο. (Τούτ' ἐστὶ πονηροὺς λογισμοὺς τοὺς ἐκ τῆς καρδίας ἐξερχομένους καὶ κινούντας τὸν ἄνθρωπον.)

Cum verbis, quæ uncis inclusa sunt, conferrī potest epistolæ initium.

P. 480. — LIB. I, EP. 195.

P. 57, lit. E, lin. 2. P. θέλεις ἄπ., κ. τ. λ., cat. δοῦλοί δ' ἂν εἴην οἱ λέγοντες· θέλεις ἄπ., κ. τ. λ. ibid. 3, 4. P. αἰετῶ θ. θ. εὐν., cat. τῶ θ. θ. αἰετῶν. ibid. 5. Θεοῦ, cat. Χριστοῦ. ibid. 7. P. συνεκτμηθῆ, cat. συνεκτμηθεῖη.

P. 58, lit. A, lin. 1. ἔτι, cat. ἔστι. ibid. δευτὰ deest in cat. ibid. 4. P. ὁ δὲ Κύριος· καὶ συνιεῖ, καὶ πολλαῖς ἐποίησεν. οὐκ κ. τ. λ., cat. ὁ δὲ Κύριος πάντα εἰδώς πρὸ γενέσεως· αὐτῶν οὐκ, κ. τ. λ.

P. 58, lit. lin. 5. P. τὸν Ἡσαΐ, cat. Ἡσοῦν. ibid. 6. P. συνεκτμηθῆ, cat. συνεκτμηθῆ. ibid. 7. P. μὴ θανάτωσας, cat. οὐκ ἐθανάτωσας. ibid. 8. P. μὴ νεκρώσας, cat. οὐκ ἐνεκρώσας. ibid. 10. P. μὴ ἀμυνάμενος, cat. οὐκ ἠμύνατο. ibid. 10. P. τοῦ Πέτρου τὴν ἀρνησιν, cat. τὴν ἀρν. Πέτρου. — Lit. B, lin. 1. P. μὴ ἐκκόψας, cat. οὐκ ἐξέκοψε. ibid. 2. τὸν deest in cat. ibid. 3. P. τέρματα, cat. πέρατα.

Cæterum catenæ auctor, tota hæc epistola describit, hæc addit : Ὅσοι δὲ βαθυῤῥίξοι εἰσι καὶ πολυκαρποί, ὧν οἱ στάχυες κομῶντες, καὶ ὑπὸ τοῦ καρποῦ βριθόμενοι καρθιθάρησουσι ὑπὸ τῆς πρὸς ἄμνητον ὥρας, μονονουχί' ἐφ' ἑαυτοὺς καλοῦντες τὴν τῶν ἑριστῶν δρεπάνην, τοὺτοὺς ὁ Χριστὸς εἰς τὰς οὐρανίους λίθεις ἀποκομίσαι τοῖς ἀγγέλοις προστάξει συνειροτάσσοντας καὶ συμβασιλεύουστας, καὶ ἀτελευτήτου θιμηθῆς μεθέξοντας.

P. 481. — LIB. II, EP. 198.

P. 216, lit. B, lin. 9. P. ὁ θεοτάτος, ὡ σοφὲ, τοῦ Πατρὸς Λόγου, καὶ τὸ θεῖον ἑαυτοῦ κήρυγμα βασιλείαν καλεῖ, ὡς ὠδῶν., κ. τ. λ. Cat. τὸ θεῖον κήρυγμα ὁ Χριστὸς βασιλείαν καλεῖ, ὡς ὠδῶν., κ. τ. λ. ibid. 11. ὁμοία γὰρ ἐστίν. — Lit. C, lin. 3. γίνεταί. des. in cat. — Lit. C, lin. 3. P. 8 δὲ λέγει, cat. καὶ φησιν. ibid. 5. P. ἀποκρύψαι, cat. ἀποκρύπτειν. ibid. 7. ἀγροικιζομένη deest in cat. ibid. 8. Post παρεξηγήσεν. cat. auct. pergit in hunc modum, διὰ πολλὰ δὲ κόκκω σινάπεως τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἄπ., κ. τ. λ. Cfr. lib. I, ep. 199.

P. 59, lit. A, lin. 7. πλεῖστον ἕνεκα τρόπων des. in cat. — Lit. B, lin. 5. τὴν deest in cat. ibid. 9. συντεταγμένην. ult. ep. vocab. — Cat. auct. addit, καὶ ἄπλως βραχὺς μὲν ἐστίν, κ. τ. λ. Cfr. lib. IV, ep. 76. P. 433, lit. E, lin. 7. ibid. 8. σπειρόμενος deest in cat. ibid. 9. P. λεγομένων, cat. λελεγμένων. ibid. 10. καὶ deest in cat.

P. 454, lit. A, lin. 1. P. ἐπαγγέλλεται, cat. ἀπαγγ. ibid. 6. P. οὐ τὸ ψεύδος, cat. τὸ ψευδ. οὐ. ibid. 7. δὲ ἄληθ., cat. δ' ἀληθ. ibid. 9, 10. P. ἐφέντα, cat. ἀφέντα. — Lit. B, lin. 1. πρὸς αὐτήν. Omisiss omnibus, quæ in ed. Par. hæc verba sequuntur, pergit catenæ auctor hisce verbis : Δοκεῖ μὲν γὰρ ὁ θεὸς σπύρος· μικρότατος εἶναι καὶ ἀτελέστατος τῶν παρὰ ἄνθρωποις λόγων, Ἑλληνικῶν τε καὶ βαρβαρικῶν· δύναμιν δὲ οὐ τὴν τυχεύσαν ἐν ἑαυτῇ φέρει, ὡς κα-

λύφαι πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, ἣν λαχάνουσ παραβέβληκεν ὁ Σωτὴρ, τὸ ἀσθενὲς καὶ φθοριμαῖον τῶν ἀνθρώπων αἰνιγμάτων ὡς αἰνιζόμενος.

P. 484. — LIB. I, EP. 201.

P. 60, lit. A, lin. 2. P. οὐσίας καὶ τῆς Θεοτόκου Μαρίας ληφθέντος, τὴν ἀπ' αἰώνος· cat. οὐσίας ἀναληφθέντος τὴν ἀπ' αἰώνος.

P. 489. — LIB. III, EP. 107.

P. 299, lit. E, lin. 5. P. ἐπειδὴ γέγραφας, cat. εἰ ἀπορεῖς. ibid. 8. P. ἔφησε δὲ καί, cat. εἶπε δὲ καὶ ἐνταῦθα. ibid. 8. Inter ζιζανίων εἰ παραβολῆ inserit δηλαδὴ cat. auct. ibid..

P. 300, lit. A, lin. 2. P. πῆλη ἵνα μὴ δόξω τιεὶ σακίφεις ἐπινοεῖν, τὸ ἀπορρήτοτερον φράσω, φησας ὅτι, κ. τ. λ. cat. ἔπειτα ἔχω τι λέγειν καὶ ἀπορρήτοτερον, ὅτι, κ. τ. λ. ibid. 5. P. συγκράτησιν, cat. σύγκρισιν. ibid. 6. P. τούτου, cat. λόγου. ibid. 7. P. ὁ Χριστὸς ἐν ἡμῖν, cat. ἐν ἡμῖν ὁ Χριστός. — Lit. B, lin. 1. πρὸς ἑαυτό. ult. ep. voc. — Adduntur in cat. hæc : Πουθόμενος γοῦν οἱ τὸν σπόρον τὸν οὐράνιον ἀποδεδεγμένον ἐκ τῆς τοῦ λόγου δυνάμεως, γεγόναι καὶ αὐτοὶ οὐράνιον σπέρμα. Οὗτοί εἰσιν εἰ υἱοὶ τῆς βασιλείας· ὁμοίως καὶ τὸ τοῦ πονηροῦ σπέρμα ἐν ἀδόξῃ δόγμασι ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς καταβλήθην, υἱὸς ἀπεργάσατο τοῦ πονηροῦ. Ζιζάνιον γὰρ καὶ σπέρμα πονηρὸν αὐτοὺς ἐποίησεν.

P. 492. — LIB. I, EP. 182.

P. 54, lit. E, lin. 5. P. ὁ τὸν πολυτέμητον, cat. ὁ τὸν πολυπεργητὸν τοῦτον καὶ πολυτίμητον.

P. 55, lit. A, lin. 1. P. μαργαρίτης δὲ κεκλ., cat. μαργ. δὲ ὁ Χριστὸς διὰ τοῦτο κεκλ.

P. 493. — LIB. I, EP. 204.

P. 60, lit. C, lin. 5. P. ὡσπερ ἡ ριπτ. ἐν θαλ. σαγ., cat. ὡσπερ ἐν θαλ. ριπτ. ἢ σαγ. ibid. 7. P. οὕτως ἢ, cat. οὕτως καὶ ἢ. ibid. 8. P. ἔθρους, cat. γένους.

P. 60, lit. D, lin. 1. P. ἀναξία, cat. οὐκ ἄξια. ibid. 3. ὀρμησάντι ult. ep. voc. Adduntur in cat. Ἐἴτα, τῆς σαχνηθῆς ἐρευνωμένης, κ. τ. λ. Cfr. lib. I, ep. 205.

Lit. D, lin. 7. P. Χριστοῦ, cat. τοῦ Χριστοῦ. — Lit. E, lin. 1. P. καὶ συνάγεται μὲν, cat. τὰ μὲν καλὰ συνάγει.

P. 498. — LIB. IV, EP. 96.

Epistolæ initium apud catenæ auctorem est hujuscemodi : Τετράρχην οἶμαι τοῦτον διὰ τοῦτο λέλεχθαι ὅτι ὑπὸ τῶν τεσσάρων. Cfr. lin. 2, lit. A, p. 464. Quæ vero in cat. vocem ἥρχθη (lit. A, lin. 3) sequuntur videntur esse excerpta ex iis quæ existant in ed. Par. inde a lin. 3 lit. A, usque ad lin. 5 lit. C. Sunt autem hæc : τῆς ἀφροσύνης, τῆς ἀκαλασίας, τῆς δουλίας, τῆς ἀδικίας· ὡς ἄφρων γὰρ ἀπερισκεπτικῶς ὁμνυεῖ· ὡς ἀκαλαστός τοῦ ἀδελφοῦ γυναῖκα ἀγεται· ὡς δουλὸς τὸν δῆλον φοβεῖται, τὸν Ἰωάννην ἀποκτεῖναι βουλόμενος· ὡς ἀδικὸς τὸν παράνομον φόνον ἐργάζετο.

P. 500. — LIB. IV, EP. 96.

Catenæ auctor incipit in hunc modum : Ὁ Ἰωσὺς λέγει ὅτι ζῶντος. Cfr. p. 465, lit. A, lin. 3.

P. 465, lit. A, lin. 4. P. ἔσγε τὴν, cat. ἔσγεν Ἡρώδης τὴν. ibid. 4. Post γυναῖκα hæc existant in cat., πρὸς ὃν ἐστὶν ἀπαντήσαι καὶ εἰπεῖν, πῶς οὐκ οὐχ. Cfr. lit. A, lin. 9, 10. ibid. 10. P. γῆμανι· ἐνεκάλει, cat. γῆμαντι τῷ Ἡρώδῃ ἐγκαλεῖ. — Lit. B, lin. 1. πρὸς ὃν τις. ibid. 7. ἀποφαίνων. des. in cat.

P. 465, lit. C, lin. 9, 10 (ἦρα γὰρ αὐτῆς ἐκ παλλοῦ) des. in cat. ibid. 10. ὁ deest in cat. — Lit. C, lin. 1, post προβεβλήσεται hæc existant in cat. Διὰ τί γὰρ οὐχὶ καὶ τὸν φόνον αὐτῶν οὐκ ὠνεῖδ· σὸν ὁ Βαπτιστῆς; πολλῶν γαλεπώτερον δευτὰ τῆς μοιχείας καὶ μάλιστα ὅτι ἀδελφοκοτονία ἦν. Ἐστὶ· τοῖνον τὸ

ἀληθῆς οὕτως Ἐπιλόπου γυναῖκα ἔχοντος Ἡρωδιάδα τὴν τοῦ βασιλέως Ἀρέτα θυγατέρα καὶ θυγάτριον ἔχοντος ἐξ αὐτῆς τὴν Σαλώμην τὴν καὶ ὀρχησαμένην, εἰτα τελευτήσαντος, Ἡρώδης ἐκείνην παρανόμως ἠγάγετο γέιτον αὐτῆς, καὶ κατὰ τὸν ἀκόλαστον τρόπον καὶ ὄνομα. Ὅρα δὲ πῶς ὁ εὐαγγελιστὴς ἀνεπαχθῆ ποιεῖται τὴν κατηγορίαν, ὡς ἱστορίαν διηγουμένους μᾶλλον, ἢ κατηγορίαν εἰσάγων.

P. 504.

Ὅτι βδελύσσεται Χριστὸς τοὺς ἀνδρας τῶν αἱμάτων, καὶ οὐκ αὐτοὺς μόνους, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς οἰκοντας σὺν αὐτοῖς, ὡς οὐκ ἐπεξίοντας τὰς αὐτῶν κακουργίας, δείκνυσιν ἐπὶ Ἡρώδου. Μετὰ γὰρ τὴν τοῦ Βαπτιστοῦ μαιφρονίαν, καταλιπὼν ἀνεχώρησεν.

P. 522. — LIB. III, EP. 157.

P. 320, lit. A, lin. 3. P. τὴν πίστιν, κ. τ. λ., cat. Ἐντεῦθεν διδασκόμεθα ὅτι τὴν πίστιν, κ. τ. λ. ibid. 5. οὐ δεest in cat. ibid. 5. P. εἰ, cat. ol. ibid. 5. P. τὰ ἔργ., cat. τὰ δὲ ἔργ. ibid. 6. P. ὁ δ' ἀπ', cat. ὁ δὲ ἀπ. ibid. 6, 7. P. Θεὸν ὄμ. εἰδ., cat. ὄμ. εἰδ. Θεόν. ibid. 7. P. τοῖς δ' ἔργ., cat. τοῖς δὲ ἔργ. ibid. 8. P. θεὸς δὲ, cat. ὁ δὲ θεός.

P. 531. — LIB. I, EP. 121.

Catenæ auctor duas omisit lines. Incipit enim in hunc modum : Ἀπεστάλην, φησί, τὴν πρὸς Ἀβραὰμ, κ. τ. λ.

P. 37, lit. D, lin. 3. καὶ ἐν αὐτῇ des. in cat. ibid. 4. seqq. P. καὶ ἀνδρωπος κατὰ ἀλήθειαν ὁμοῦς ἡμῖν κατὰ πάντα, πλην ἀμαρτίας, γενόμενος, καὶ Ἰουδαίων πᾶσαν σκῆψιν ἀναίρων, κ. τ. λ. cat. καὶ Ἰουδαίων σκῆψιν ἀναίρων, κ. τ. λ. ibid. 6. ὡς ἔφην deest in cat. ibid. 9. P. πρὸς, cat. καὶ πρὸς. ibid. 9. καὶ ἐξ αὐτῶν des. in cat. — Lit. E, lin. 1. P. ἐθνῶν οὐ προσέτετο, cat. ἐθνῶν προσέτετο. ibid. P. ἐκείνοις, cat. πρὸς ἐκείνους. ibid. 2. δὲ deest in cat. ibid. 3. P. εὐεπίστροφοι, cat. ἐπίστροφοι. ibid. 3. καὶ τοὺς μὲν. ibid. 5. καρποφορήσαντας, des. in cat. ibid. 7, 8. P. τὸ ἀγνωμον καὶ ἀχάριστον τῶν Ἰουδαίων παραιτούμενος. cat. τὸ τῶν Ἰουδαίων ἀχάριστον παραιτούμενος. Cæterum his verbis catenæ auctor lineam imponit epistolæ. Omisit igitur, quæ exstant in ed. Paris., duas lines.

P. 545.

Υἱὸς ἀνθρώπου, ἢ τοῦ Ἀδάμ, ἢ τῆς Παρθένου, ἐξ ἧς τὴν σάρκα προσεῖληφεν. Οὐ γὰρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, κατὰ τὸν βλάσφημον Ἀπολιναρίου κατηγέθε τὴν σάρκα φέρον, ὡς προαιωνίον τινα καὶ σπουδασιωμένην πεπλάνηται γὰρ ἀκούσας, ὅτι οὐδεὶς ἀναδέδωκεν εἰς τὴν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Οὐκ ἀγνοῶν, κ. τ. λ. Cfr. lib. I, ep. 235.

P. 67, lit. A, lin. 9. Χριστὸς deest in cat. ibid. 9. ἐαυτοῦ deest in cat. — Lit. B, lin. 3. P. ἀπέθετο, cat. ὑπέθετο.

P. 545. — LIB. I, EP. 236.

P. 67, lit. B, lin. 7. τὸ Σὺ εἰ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, des. in cat. ibid. 8. P. ἐν ἐαυτῷ ὁ τ. θ. ὕ., cat. ὁ τ. θ. ὕ. ἐν ἐαυτῷ. ibid. 9. P. ἐξεργάσατο, cat. εἰργάσατο.

Cæterum cat. auct. addit hæc, τὸ δὲ εἰπεῖν ὅτι Σὺ εἰ ὁ Υἱὸς, ὁ τὸ ἐν τῷ Θεῷ, ἢ μετὰ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν θεοστιγῆ Νεστόριον.

P. 547.

LIB. III, EP. 5.

Πύλας ἄδου ἐκάλεσε τὰς τῶν ἀθέλων τιμωρίας, καὶ τῶν αἰρέσεων βλασφημίας, αἷσισι πάσαις ἀνθίστωσα ἢ Ἐκκλησία τὰς μὲν καταγωνίζεται, ὑπὸ δὲ τῶν οὐ κυριεύεται. Εἰρηται οὖν τὸ εἰ Πύλας ἄδου οὐ κατισχύουσιν

Οὐχ ὡς μηδεὶς πολεμήσαντος, καὶ σβέσαι ἐπιχειρήσαντος, ἀλλ' ὡς ἀντιστησομένων μὲν πολλῶν, ἠττηθσομένων δὲ κατὰ κράτος εἰρηται, καὶ πύλας ἄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς, τῆς Ἐκκλησίας (δὲ) ὀηλονότι.

αὐτῆς, οὐδ' ὡς μηδεὶς πολεμήσαντος, ἀλλ' ὡς ἀντιστησομένων μὲν πολλῶν, ἠττηθσομένων δὲ κατὰ κράτος, οὕτω γοῦν καὶ γέγονε. Ἐπολεμήθη γὰρ ἢ Ἐκκλησία καὶ ἢ πίστις ὑπὸ πολλῶν, οὐχ ἠττηθή δὲ ἀλλὰ δι' αὐτῶν τῶν σβέσαι ἐπιχειρησάντων λαμπρότερα ὦφθη· οἱ δὲ ταύτη μεταναστάντες πολλάκις κατέπεσον.

P. 571. — LIB. I, EP. 239.

P. 67, lit. D, lin. 5. P. ἢ ἐν τῷ ὄρει μεταμόρφωσις τοῦ Δεσπότη ἡμῶν καὶ Σωτῆρος, τὴν ἐκ νεκρ. κ. τ. λ. cat. τοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσις τὴν ἐκ νεκρ., κ. τ. λ. ibid. 7. P. ἤντινα, cat. ἤν. ibid. 9, 10. ἢ δὲ Μωσέως seqq. des. in cat.

P. 582. — LIB. I, EP. 206.

P. 60, lit. E, lin. 9. P. ἐδήλου καλ., cat. καλ. ἐδήλου.

P. 61, lit. A, lin. 3. P. γεγωνῶς, cat. γεγωνῶς.

P. 585. — LIB. I, EP. 207.

P. 61, lit. A, lin. 9. τὴν πρὸς τὰ παῖδια ὁμοίωσιν des. in cat. ibid. 10. ὅπερ αὐτὸς νομίζεις, ὡς ὁ Νικόδημος des. in cat. — Lit. B, lin. 2. P. τὴν παιδιῶν ἡμῶν ἐνυπάρχει ἀπλότητα, cat. καὶ τὴν ἀπλότητα. ibid. 3. P. ἔφησεν, cat. ἔφη. ibid. 5, 6. πρᾶγματος, ult. ep. vocab.

Ad auctore catenæ adduntur hæc, καὶ τόπον ἀπονήρου καὶ ἀφιλοδόξου ζωῆς τὸ παρεχθὲν παιδίον ποιούμενος.

P. 589. — LIB. I, EP. 83.

P. 27, lit. A, lin. 9. δεξιὰν ὁ πανάγαθος Χριστὸς des. in cat. ibid. 10. P. ἡμῶν, cat. ὁ Χριστός. — Lit. B, lin. 1. P. τοὺς εὐνοὺς ἡμῶν, cat. τοὺς εὐνοὺς ἡμῶν. ibid. 2. P. ἐκείνοις, cat. ἐκείνους. ibid. 7. τὴν deest in cat.

P. 27, lit. B, lin. 8. P. ὀγιαίνουσιν, cat. ὀγιαίνουσι. ibid. 8. P. εἰσφρήσας, cat. σφρήσας.

P. 592. — LIB. I, EP. 136.

Catenæ auctor omisit lines 6. Incipit enim hisce verbis : Τὸ τοῦ ἐπισκόπου κ. τ. λ.

P. 41, lit. E, lin. 4. P. πᾶσι, cat. πᾶσιν.

P. 611. — LIB. III, EP. 76.

Catenæ auctor omisit lines 27. Incipit enim hisce verbis : Οὐ μόνον οὐκ ἔμαψ., κ. τ. λ.

P. 285, lit. C, lin. 9. P. ἡναχάσθη κακείνος, cat. κάκ. ἡναχ. — Lit. D, lin. 4, post σύνευνον hæc exstant in cat. : Ἄμεινον ἡγησάμενος ἀπολύσαι αὐτὴν ἔξω, ἢ σφαγήναι ἐνδοῦ. Μείζον καὶ ἀργαλέωτερον ἀναστεῖλαι κακῶν βουλόμενος τὸν ὄδον, φημί τὸ ἔλαττον οὐκ ἐθέσπισεν, ἀλλ' ἐπέστρεψεν, τὴν τῆς γυναικὸς λέγω διάζευξιν.

P. 614. — LIB. IV, EP. 165.

P. 507, lit. C, lin. 3. P. ῥηθὲν, cat. ληθὲν. ibid. 4. τοῦτον deest in cat. ibid. 5. τινα deest in cat. ibid. 6. ἐπαθλον προут., cat. προут. ἐπαθл. — Lit. D, lin. 5, 6. βαθ. καὶ τρ., cat. τρ. καὶ βαθ. ibid. 6. μὲν deest in cat. ibid. 6. Inter xpta et αποκλήρωσιν inserit τὴν cat. auct. ibid. 9. οὐδεὶς ὁ δώσων. ult. ep. vocab.

Quibus adduntur a catenæ auctore hæc, ἔστι δὲ ἢ μὲν παρθενία θειοτάτη καὶ ὑπερφ., κ.τ.λ. Cfr. lib. V, ep. 235.

P. 636, lit. B, lin. 1. P. νόμιμος, cat. νομικός. ibid. 2. P. ὁ δὲ, cat. ἢ δὲ.

P. 636, lit. B, lin. 4. P. τῷ δὲ συμμ., cat. τῇ δὲ συμμ. ibid. 4. τιμωρία. Quæ sequuntur in ed. P. lineæ, eas omisit cat. auct., qui pergit in hunc mo-

dum, καὶ ὡστερ ὁ οὐρανὸς γῆς, κ. τ. λ. Cfr. lib. IV, cp. 192.

P. 521, lit. C, lin. 7. P. γάμου. κατὰ, cat. γάμου· κατὰ κατὰ. ibid. 8. γὰρ deest in cat. — Lit. D, lin. 1, 2. P. δοκεῖ, cat. δοκεῖται. ibid. 2. P. μηχανάσθαι, cat. μηχανωμένην, τὴν παρθενίαν δὲ οὐ μόνον τῇ ἀγνείᾳ τοῦ σώματος, καὶ τῇ ἀπραγμοσύνῃ ἃ θεῶς Παῦλος ὀρίζειται.

P. 627. — LIB. II, EP. 117.

P. 174, lit. E, lin. 8. P. μάλιστα μὲν εἰ ἐρωτηθεῖ τις, cat. εἰ μόντοι τις ἐρωτηθεῖ. ibid. 9. Inter ἀλήθειαν εἰ πάντα inserit ei cat. auct. ibid. 10. P. καὶ ἀποκρίνεται, val, cat. κατανέσσει. ibid.

P. 175, lit. A, lin. 3. P. ὁ θεὸς ὀνομάζεται, cat. ὄνομ. θεός. ibid. 4 P. οὐδ' ἐν, cat. οὐδὲ ἐν. ibid. 5. P. τὰ κατὰ δυνατόν, cat. δυν. τὰ κακ. — Lit. B, lin. 5. P. ἐκεῖνὸ τις, cat. ἐκεῖνὸν τις. — Lit. C, lin. 5. εἰ ἐρωτηθεῖ μὲν des. in cat.

P. 641. — LIB. I, EP. 249.

P. 657. — LIB. I, EP. 51.

Catena auctor omisit lineas 11. Incipit enim in hunc modum : Συμπλέκεται τις καὶ ἀπόρρητος τοῦτοῦ λόγος, κ. τ. λ.

P. 15, lit. E, lin. 4. σοφῶν deest in cat. ibid. P. τοῦτο, cat. τοῦτο ἦν. ibid. τοῖς deest in cat. ibid. 9. μὲν deest in cat. ibid. 10. P. τῶν, cat. ἐκτιν. in.

P. 681. — LIB. I, EP. 209.

P. 61, lit. D, lin. 3. P. ἐστιν, cat. ἐστὶ.

P. 685.

Ἔστιν ἡ ἀνάστασις οὐκ ἄλλο τι, εἰ μὴ ἡ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασις, καὶ τὸ κρίνεσθαι ζώντας καὶ νεκρούς· τὸ καὶ ψυχῇ καὶ σώμα εἰς κρίσιν ἐλεύσεσθαι, ἡ τοὺς τὸν ἀείζων καὶ θεοφιλεῖ βίον μετελθόντας καὶ τοὺς νεκρωθέντας τοῖς ἀμαρτημασιν, εἰ καὶ τοὺς ζώντας καταλειφθέντας, καὶ τοὺς ἤδη πρὸ αὐτῶν κοιμηθέντας.

P. 691. — LIB. IV, EP. 18.

P. 421, lit. D, lin. 4. ὁ deest in cat. ibid. 8. P. μᾶλλον οἱ, cat. μᾶλλον ἅπαντες οἱ. — Lit. E, lin. 1. P. πολλὴν τοιγαροῦν τὴν μεδέστασιν, καὶ μεγάλην δεικτέον τὴν μεταβολὴν, ἀσκούντας καὶ ἡμερουντας, καὶ μὴ χρηματιζομένους, εἰπερ βούλοιντο τινας, κ. τ. λ. cat. μεγάλην οὖν δεικτέον τὴν μετάστασιν εἰπερ βούλοιντο τινας, κ. τ. λ. ibid. 5. εἰ γὰρ, ibid. 7. ἀναρρήθησονται. des. in cat. ibid. P. μὴ γὰρ δὴ τὸ εἶρ. cat. τὸ μόντοι εἶρ. ibid. 9. ἐπὶ τῆς καθέδρ. ibid. 10. Φαρισαῖοι des. in cat.

P. 422, lit. A, lin. 1. P. πάντα οὖν, cat. ἔτι πάντα. ibid. Inter ὁμῖν et ποιεῖν inserit οἱ ἱερεῖς cat. auct.

P. 422, lit. A, lin. 1. Post poeistis sic pergit cat., κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, μὴ πρὸς οἰκείαν ἀπ. Cfr. lin. 2. ibid. 3. ἡ γὰρ δοκούσα. ibid. 6. προστριβομένη. des. in cat. ibid. 10. P. ποιεῖτε, cat. ποιῆτε. — Lit. B, lin. 1 P. μήτε, cat. μὴ. ibid. 3. P. τοῖς ὀρωῖν παρέχη, cat. παρ. τ. ὄρ. ibid. 3, 4. P. πραττομένοις, cat. προσταττομένοις. ibid. 4. P. συνάδειν τοῖς, cat. συνάδει ἐν τοῖς. ibid. 7. P. Μωυσεως, cat. Μωσέως. ibid. 8, 9. P. φράζουσιν· αὐτοὶ δ' οὐκ, cat. φράζουσι, καὶ αὐτοὶ δὲ οὐκ. ibid. 9. P. δίκαιοι εἴεν, cat. εἴεν δικ. ibid. 10. P. ἃ πᾶσαν, cat. ἅπασαν γάρ. ibid. 11. P. ἀλλὰ σπουδάξουσιν. — Lit. C, lin. 1, πρόφαντι des. in cat. ibid. 4. P. εἰσὶ συμμερισταὶ τῶν στεφάνων τοῖς εὐδοκίμοις ἀποκειμένοις· οὕτε, κ. τ. λ., cat. εἰσὶ συμμερισταὶ τῶν τοῖς δοκίμοις ἀποκειμένων στεφάνων· οὕτως οὐδὲ, κ. τ. λ. ibid. 6. P. οὐ γὰρ, cat. εἰ γὰρ. ibid. 10. P. ἀλλὰ καὶ στεφ., cat. ἀλλὰ στεφ. — Lit. D, lin. 1, 2. P. κόπον, οὐ κατὰ τὴν τοῦ καμᾶτου ἐχθασιν, cat. βίον,

¹ Ritt. conj. νομίσας, quod exhibet Cod. Vat. 650.

² Ritt. conj. πλέον ἔχοντες. Cod. Vat. 650. κα-

οὐ κατὰ τὴν τῶν καμᾶτων ἐχθασιν. ibid. 5. ἐξοστραχίζοντες. ult. ep. vocab. Pergit cat. auct., οὕτε γὰρ λόγος, κ. τ. λ. Cfr. lib. V, ep. 508.

P. 708 lit. B, lin. 6. ὑπολείπεται deest in cat.

P. 708, lit. B, lin. 7. P. λέγουσι, cat. λέγεται. Lit. C, lin. 3. P. φασιν, ἀπ., cat. φασί, καὶ ἀπ.

P. 696.

Ἐπειδὴ ἴσως ἐναντιολογίαν εἶναι δοκεῖ εἶγε νῦν μὲν ὡς ἱεροὶ ἀρετῆς ταλανίζοντες οἱ Φαρισαῖοι, ἀλλαχοῦ δὲ δικαιοσύνας αὐτοῖς μαρτυρεῖ ὁ Χριστὸς λέγων τοῖς ἀποστόλοις· Ἐάν μὴ περισσέυσῃ ὁμῶν ἡ δικαιοσύνη πλέον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Νοεῖν γρηῖ ὅτι εἶπε πλέον τῆς δικαιοσύνης ἡ ἐγρῆν ἐκεῖνος· οὐ γὰρ ταλανιζομένων πλέον ἔχοντες βασιλεύσασιν δικαιοὶ εἴεν. Ἄλλ' οἱ, κ. τ. λ. Cfr. ep. 542, lit. A, lin. 6, 7. P. πολιτευσάμενοι, πολιτευόμενοι. cod. Vat. 650 ἐπιδεικνύμενοι.

LIB. IV, EP. 216.

Ἐπειδὴ ἴσως ἐναντιολογίαν τινὰ ἐνόμισας ἢ κεῖσθαι ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις, γέγραφας, εἰρηκέναι τὸν Σωτῆρα, τοῖς μὲν Φαρισαίοις ὡς ἐρημοῖς ἀρετῆς· Ὁὐαὶ ὁμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί· ἢ τοῖς δ' ἀποστόλοις· Ἐάν μὴ περισσέυσῃ ὁμῶν ἡ δικαιοσύνη πλέον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀντεπιστάλλω, ὅτι νοεῖν γρηῖ, πλέον, εἰρησθαί τῃ; δικαιοσύνης ἡς εἰκόθ, μᾶλλον δὲ ἐγρῆν ἐκεῖνος· ἔχειν. Οὐ γὰρ οἱ τῶν ταλανιζομένων καὶ καταθρηνησμένων πλέοντες βασιλεύσασιν δικαιοὶ εἴεν· ἀλλ' οἱ, κ. τ. λ.

P. 712. — LIB. I, EP. 210.

P. 61, lit. D, lin. 7. P. τῆς τελευταίας τῶν χρόνων ἀνάγκης τὰ σημεῖα, ἀπρὸ ἡ κύριος πρὸς εἰδῆσιν ἡμῶν ἀπεκάλυψε, σαφηνισθῆναι σοὶ ἀξιώσας διὰ τοῦ γράμματος, ταχέως τὴν τούτων, κ. τ. λ. cat. δέξαι ταῦτα καὶ ὡς σημεῖα τῆς τελευταίας ἀνάγκης καὶ τὴν τούτων, κ. τ. λ.

P. 61, lit. E, lin. 1, post δύναμιν addit ὑψηλότερον cat. auct. ibid. 2. P. ὄρη, οἱ ἐν εὐσεβ. cat. ὄρη, τούτεστι οἱ ἐν τῇ εὐσεβ. ibid. 3. ἡ deest in cat. ibid. 6. P. αὐτοῦ, cat. αὐτοῦ. ibid. 6. P. περιφρ., cat. καταφρ. ibid. 10. P. ραθυμίαν, cat. ἐπιθυμίαν

P. 62, lit. A, lin. 5. P. ἀπεκδυσάμενος, cat. ἀποδυσάμενος. ibid. 4. P. σαρκίνοις, cat. σαρκικοῖς. ibid. 6. ἐν deest in cat. ibid. 7. P. κάκωσιν, cat. κατοίχησιν.

P. 713.

Ἀντίτρεται τάχα διὰ τοῦτο καὶ τὴν τεκνοφαγίαν. Ὁὐαὶ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχοῦσαι· τούτεστι ταῖς κατὰ θεωρίαν ἐγκυμονοῦσαι τὸν θεῖον ἔρωτα ψυχᾶς, καὶ οὐ θάρρους ψυχᾶς, καὶ οὐ παρρούσαις παρρησιάσασθαι, καὶ τεκεῖν τὴν περὶ θεοῦ ὁμολογίαν καὶ ἐνδοξαίαν καὶ ἔνστασιν. Ὁὐαὶ δὲ καὶ ταῖς θηλαζούσαις· τούτεστι ταῖς νηπιώδῃ καὶ ἀτελῇ περὶ τὴν θεῖαν μακροθυμίαν γνῶμην κεκτημέναις, καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν ἀμοιβῶν οὐ προσεχούσαις, ἀλλ' ἀπειλαῖς ἢ προσβολαῖς χειρουργηθείσαις.

LIB. I, EP. 211.

Ὁὐαὶ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχοῦσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ταῖς ἐγκυμονοῦσαις, φησὶ, τὸν θεῖον ἔρωτα ψυχᾶς, καὶ οὐ θάρρους ψυχᾶς, καὶ οὐ παρρούσαις παρρησιάσασθαι, καὶ τεκεῖν τὴν περὶ θεοῦ ὁμολογίαν καὶ ἐνδοξαίαν, καὶ ταῖς νηπιώδῃ καὶ ἀτελῇ περὶ τὴν θεῖαν μακροθυμίαν γνῶμην κεκτημέναις, καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν ἀμοιβῶν οὐ προσεχούσαις, ἀλλ' ἀπειλαῖς ἢ προσβολαῖς χαυνωθείσαις, καὶ τῶν μελλόντων γυμνωθείσαις.

P. 717. LIB. I, EP. 282.

P. 76. lit. C, lin. 1. P. ἐπατιεῖ χῶρ., κ. τ. λ. cat. ἐτέρως δὲ ἐπατιεῖ χῶρ., κ. τ. λ. ibid. 6. καὶ τὴν χαμαίζηνον ζωὴν καταλείψαντας des. in cat. ibid.

τακρινόμενων πλέον ἔχοντες.

¹ Cod. Bav. προσευχούταις.

9, 10. P. δ ἠρώτησας, cat. τὸ — Lit. D, lin. 2. ἤ ἐγεώργησεν ἢ φύσις des. in cat.

P. 725, LIB. IV, EP. 285.

Catenæ auctor omisit tres lines. Incipit enim hisce verbis : Μύλωνα νόσον, x. τ. λ.

P. 77, lit. B, lin. 1. P. βίου, cat. παντός. ibid. 2. P. ἐπιτρέχουσαν, cat. περιτρέχουσαν. ibid. 5. ἢ ἔγκρατειά des. in cat.

P. 729. — LIB. III, EP. 170.

P. 324, lit. B, lin. 6. P. εἰδίδασκεν, εἰ τοίνυν ταυθ' οὕτως ἔχει, τί ἐξενίξῃ, εἰ ὁ Σωτῆρ, x. τ. λ., cat. εἰδίδασκεν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σωτῆρ, x. τ. λ. ibid. 7. φρονίμου καὶ des. in cat. — Lit. C, lin. 8. P. καιρίως, cat. κατὰ καιρὸν. ibid. 10. P. παρασκευάζει, cat. παρασκευάζει. Quæ in edit. Par. sequuntur a cat. auct. ommissa sunt.

P. 738. — LIB. I, EP. 287.

P. 77, lit. E, lin. 1. P. ἔχει παντ., x. τ. λ., cat. τὸ τὰ πέντε διπλασιάζει τάλαντα, τοιοῦτόν ἐστιν ἔχει παντ., x. τ. λ. ibid. 2. τοῦ deest in cat.

P. 752. LIB. I, EP. 56.

Οὐκ εἰκὴ προεἶπε τὴν τοῦ Ἰούδα προαίρεσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὠδινεν ὁ ἀλιτῆριος τὴν ἐπιβουλήν, τῷ διδασκάλῳ, ὅρων τὰ κρίματα τῆς καρδίας κινήματα, τὰ μέλλοντα ὡς παρόντα προέφησεν, ὅρα δὲ πῶς αὐτῷ πράως προσφέρεται.

Οὐκ ἐπειδὴ προεἶπεν ὁ Κύριος, ὃ θαυμάσει, τὴν τοῦ Ἰούδα προαίρεσιν, ἐκεῖνος πρὸς τὴν προδοσίαν ὠλισθήσεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὠδινε τὴν ἐπιβουλήν ὁ ἀλιτῆριος, ὅρων τὰ κρίματα τῆς καρδίας κινήματα, τὰ μέλλοντα ὡς παρόντα προέφησεν.

P. 754, 755. — LIB. I, EP. 228.

P. 770. — LIB. IV, EP. 217.

Catenæ auctor omisit lines 10. Incipit enim in hunc modum : Οὐτως ἦσαν ψευδομάρτυρες ὁ γὰρ Χριστὸς θάτερον ἐπηγγ., x. τ. λ.

P. 542, lit. B, lin. 10. P. ἔπρεπε, cat. ἐπέτρεψε. ibid. 11. Inter ὑμεῖς et καγὼ inserit φησι cat. auct.

P. 786. — LIB. I, EP. 292.

P. 78, lit. E, lin. 8. Βαρβάδαν τὸν φονεά des. in cat.

P. 79, lit. A, lin. 1. P. οὐν, cat. γὰρ. ibid. 3. P. ποτὶ, cat. τότε. ibid. 4. P. ταμειῶ, cat. ταμίᾳ. ibid. 5, 6. P. ὃν ἀμφοτέρων ὑφ' ἐνὶ χρόνῳ, παρέσχον τὴν κόλασιν, cat. ἐπιφωνοῦντες. αἶρε, αἶρε σταυρώσον αὐτόν.

P. 789.

Ἡ χλαῖνις τῆς γλώσσης τὴν ἐπίγειον πᾶσαν ἀρχὴν παγγίνιον οὖσαν ἐθριάμβευσεν. Ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ περιραφθεῖσα τὸ ἰσχυρὸν καὶ ἐρρηγμένον ἐκτίσαστο εἰς ἀδιάδοχον προσκόψασα κράτος.

P. 790.

Ἐπειδὴ κατὰρας ἦν γεώργιον ἢ ἀκανθα, ἦν ἢ γῆ κατεδικάσθη, μετὰ τὴν ἡμετέραν παράδασιν πᾶσαν θεραπεύσαι ἐν ἑαυτῷ ὁ Κύριος παρεγένετο.

P. 801. — LIB. I, EP. 252.

P. 70, lit. B, lin. 2. P. διαρρήξας, cat. διαρρήξας. ibid. 3. τοῖς ἐθνέσι deest in cat.

P. 801. — LIB. I, EP. 254.

P. 70, lit. C, lin. 8. P. φῶς, cat. φησί. ibid. 10. P. φῶς, cat. τῷ φῶσι. — Lit. D, lin. 1. ὄντες ἀχάριστοι. Adduntur in cat., αὐ πέτραι γὰρ ἐν τῷ πάθ., x. τ. λ. Cfr. lib. I, ep. 253.

P. 70, lit. C, lin. 3. P. διεθρόδῃσιν, cat. συνετρίβησιν. ibid. 4. P. ἐτρόμαζον, cat. ἐτρόμαξαν. ibid. 5. P. σημαίνοντα τὸν ἡλούμενον, cat. σημαίνοντες τὸν σταυρούμενον.

P. 806, 807. — LIB. II, EP. 212.

P. 220, lit. B, lin. 3. P. λαν θαυμάζω, cat. ἐγὼ

δὲ λαν θαυμάζω. ibid. 3. καὶ ἐκπλήττομαι des. in cat. ibid. 4. P. πρὸ τῶν, cat. πρὸ. ibid. 5, 6. P. φασὶν αὐτὸν μὴ δ' ἄλλ., cat. αὐτὸν φασὶ μὴ δ' ἄλλ. ibid. 6. τίνος ἐνεκεν. ibid. 8. ἐγγεγέρθαι des. in cat. ibid. 9. P. αὐτόν, cat. αὐτὸν αὐτοῦ. — Lit. C, lin. 1. τῶν deest in cat. ibid. 5. καὶ ἐκ τοῦ τοῦς.

— Lit. D, lin. 2. καταγαγεῖν, des. in cat. ibid. 3. P. προσκυνῆσαι τὴν θεῖαν αὐτοῦ x. ἀ. δύναμ., cat. τ. θ. αὐ. x. ἀ. δ. πρ. ibid. 4. τὰ γὰρ. ibid. 6. ἀνατραπειῆ des. in cat. — Lit. E, lin. 2, 3. P. θεασόμεθα, cat. θεασόμεθα. ibid. 3. P. κρινόμεν, cat. κρινόμεν.

P. 220, lit. F, lin. 4, 5. P. ἐγὼ μὲν, οἶμαι τοῦτο, x. τ. λ., cat. ἐγὼ μὲν οἶμαι τοῦτω, x. τ. λ. ibid. 6. P. ἔφησε μὲν τῇ, cat. ἔφησε ἐν μὲν τῇ. ibid. 9. Post ἐπιστομίστη evstant in cat., ἀξιοχρηγὸν γὰρ τῆς ἀναστάσεως μάρτυρες, οἱ διὰ μυρίων, x. τ. λ. Cfr. p. 221, lit. A, lin. 6, 7. ibid. 7. καὶ θανάτων deest in cat. ibid. 8. P. τῆς ἀναστάσεως, cat. αὐτῆς. ibid. — Lit. B, lin. 1. P. καταγενέσθαι, cat. καταγίνεσθαι. ibid. 9. P. ὑγιάσει ἡμᾶς, cat. ὑγιάσει δὲ ὑμᾶς. ibid. 10. P. ἐν τῇ τρίτῃ ἀναστήσόμεθα, cat. ἐν τῇ τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ ἀναστ. — Lit. C, lin. 1. καὶ τρεῖς νύκτας des. in cat. ibid. 2. P. ἀψασθαι, cat. ἀψεσθαι. ibid. 5. P. τεχθεῖη, cat. τεχθῆ, ibid. 5, 6. ἂν θάνῃ, cat. ἀποθάνῃ. ibid. 6. P. αὐτῷ, cat. ἢ. ibid. 7. τις deest in cat. ibid. 7. P. ἐκεῖνη ἡμέρα, cat. ἡμ. ἐκ. ibid. 8. P. εἰ δὲ, cat. εἴτα. ibid. 9. P. τεχθεῖη, cat. τεχθῆ. ibid. 11, 12. P. ὅτι πᾶσι, cat. ἦ. — Lit. D, lin. 1. P. τῷ ἄψ., cat. τὸ ἄψ. ibid. 2. ὁ μὲν τὸ παρελθὼν. ibid. 4. πληρούμενον des. in cat. ibid. 6. ἰσχυριζόμενοι. ult. ep. voc. Adduntur in cat., "Ἐτι τῶν τριῶν τῆς τῶν, x. τ. λ. Cfr. lib. I, ep. 114.

P. 35, lit. B, lin. 5. P. πληρῶν, cat. πληρῶν. ibid. 7. P. ῥιπτουμένου, cat. ῥιπτουμένου. — Lit. D, lin. 8. P. προσδεξάμενος, cat. προσδεξ.

P. 809. — LIB. I, EP. 404.

P. 104, lit. B, lin. 3. P. γεγένηται, cat. γεγένητο. ibid. 6. ἀμφοτέρω. ult. ep. voc. Adduntur in cat. Τὸν δὲ λίθον τοῦ μν., x. τ. λ. Cfr. lib. I, ep. 406.

P. 104, lit. E, lin. 6. ὁ deest in cat. ibid. 6. P. ἀπεκύλισε, cat. ἀπεκύλισεν. ibid. 8. P. φαίην ἐγὼ, cat. φαμέν.

V.

Catena Patrum Græcorum in S. Joannem ex antiquissimo Græco codice nunc primum in lucem edita a Balthasare Cordeio. Antwerp. 1630.

P. 78. — LIB. I, EP. 106.

Catenæ auctor fere tres omisit lines. Incipit enim hisce verbis, Μη ποιεῖτε τὸν οὐκ., x. τ. λ.

P. 33, lit. B, lin. 4. P. εἶπε, cat. εἶπεν. ibid. 7. P. προσπληλαξίον, cat. προσπληλαξίων. ibid. 8. λοιπὸν deest in cat. ibid. 10. P. πνεῦμα μόνον, cat. πνεύματι μόνον.

P. 151. — LIB. III, EP. 335.

Catenæ auctor omisit lines 47. Incipit enim in hunc modum : Τὸ οὐ δύναται ὁ οὐδς, x. τ. λ.

P. 387, lit. C, lin. 10. P. παρ' αὐτῶν, cat. ὑπ' αὐτῶν. — Lit. D, lin. 3. P. τι τοῦ πατρὸς ποιεῖν, cat. τοῦ πατρ. π. τι. ibid. 6. καὶ ὅτι τοῦτο μνησται.

P. 388, lit. D, lin. 5, ὕψος τῶν λελεγμένων des. in cat. ibid. 6. P. ἀντιδιαστολήν, cat. ἀντιστολήν.

P. 388, lit. D, lin. 10. τοῦτο γὰρ τῷ ὄντι. — Lit. E, lin. 2, τὸ ῥηθὲν des. in cat.

P. 185. — LIB. I, EP. 360.

P. 94, lit. C, lin. 8. ὡς deest in cat. ibid. 9. P. ἀπόρρητον, cat. ἀρρήτον. ibid. 9. P. ἀνθρωπίου, cat. ἀνθρωπίνου. ibid. 10. P. ἐνώσας καὶ καθάρας, cat. καθαρίας.

P. 272. — LIB. III, EP. 122.

P. 303, lit. D, lin. 3. γέγραφας, εἰ des. in cat. ibid. 5. P. ἀπόλλυνται, cat. ἀπώλλονται. ibid. 6. P. δεξιᾶς, cat. χειρὸς. ibid. 9. P. δονησεται: τουτέστι,

βία, cat. δυνήσονται· τούτεστι οὐ βία. *ibid.* 10. οὐδεις δυνήσεται, cat. δυνήσονται. — Lit. E, lin. 1. P. δυνήσεται, cat. δυνήσονται. *ibid.* 3. P. ἐξ, cat. ἐκ.

P. 290. — *LIB.* II, EP. 173.

P. 207, *Lit.* B, lin. 6. P. ὦ, cat. ὦς. *ibid.* 7. P. Λαζάρου, cat. Λαζάρου. *ibid.* 5. Quæ post ἐφίλει αὐτὸν in ed. Par. extant lineæ 14, omnes desunt in cat.

P. 439. — *LIB.* I, EP. 491.

P. 125, *lit.* D, lin. 7. P. τῆς σανίδος, cat. τοῦ τίτλου. *ibid.* 7. P. πρὸς, cat. πρὸς.

P. 471. — *LIB.* I, EP. 103.

P. 42, *lit.* D, lin. 2. P. παραλογιζέσθωσαν, cat. παραλογίσθωσαν. *ibid.* 4. P. ἐξωστράχισε, cat. ἐξωστράχισεν.

P. 474. — *LIB.* I, EP. 259.

Catenæ auctor omisit lineas 5. Incipit enim in hunc modum : Ἐπειδὴ κόσμος συντ., κ. τ. λ.

P. 71, *lit.* D, lin. 2. τοῦ κόσμου deest in cat. *ibid.* 3. C. ἀπίθανος, cat. ἀπιστος.

VI.

Denique quæ a Cotelerio in *Ecclesiæ Græcæ Monumentis inter Patrum apophthegmata allatæ sunt Isidori epistolæ aut epistolarum fragmenta, ea hoc loco commemorasse videtur esse aptissimum.*

Tom. I, p. 488. — *LIB.* II, EP. 275.

Lin. 4. P. συνδράμοιεν, cat. συνδράμοι, ἐν.

P. ead. — *LIB.* II, p. 116.

Init. τὰς ἀρετὰς, κ. τ. λ. Cfr. lin. 1.

Fin. σβέννυνται. Cfr. lin. 3.

P. ead. — *LIB.* II, EP. 98.

Lin. 4. P. γοῦν, col. οὖν

Lin. ead. P. πεπεισθαι, cot. πείσαι.

P. ead. — *LIB.* II, EP. 131.

P. 489. — *LIB.* III, EP. 69.

Init. Ἐπειδὴ μεγ., κ. τ. λ. Cfr. lin. 2.

Lin. 2, P. σοι, col. ὁμίν.

P. ead. — *LIB.* III, EP. 24.

Lin. 3, 4. P. οὐκοῦν μάλιστα' ἐν προομίῳ αὐτὸν ἀπελάσωμεν, cat. οὐκοῦν μάλιστα αὐτὸν ἐν προομίῳ ἐλάσωμεν.

VII.

Catenæ in Novum Testamentum. Ad fidem codd. mss. editid J. A. Cramer S. T. P. etc. Oxonii e Typographæo Academico 1840 et ann. seq.

Cramer. *tom.* I — (cat. in Matth.), pag. 38. — *Ibid.* *epist.* lib II, ep. 278, col. 709 B 5, verba ἀλλ' εἰ usque ad ὁ δὲ συνεχῶς catena om. et versu post tertio in voce ἀποτελ. desinit.

Cramer. *ibid.* p. 76. *Ibid.* I, 126, col. 268. Verba τὸν κατὰ..... ἀνακ., quæ in edito epistolam claudunt, desunt in catena, quæ sic pergit : Εἰπὼν δὲ ὅτι « Ἐγὼ ἀποπέμψω ὑμᾶς εἰς πρόβατα, » ἀντὶ τοῦ, Ἐγὼ ὁ κραταῖος, φησὶ, καὶ δυνατὸς, ὅπερ ἀρκεῖ εἰς παραμυθίαν, ἀρκεῖ εἰς τὸ θαρρεῖν καὶ μηδὲν δεδιχέναι τὸν ἐπιόντων ἀχείρωτοι γὰρ, φησὶν, ἔσεσθε· τὸ δὲ εἰς πρόβατα, » δηλοῖ, ἵνα τὴν ὡς προβάτων ἡμερότητα ἐπιδεικνύηται· καὶ ταῦτα πρὸς λύκους ἀπερχόμενοι, καὶ οὐχ ἀπλῶς λύκους, ἀλλὰ καὶ εἰ ἐν μέσῳ λύκων » καὶ οὐ προβάτων ἡμερότητα μόνον ἔχειν κελεύει, ἀλλὰ καὶ τῆς περιστερᾶς τὸ ἀκέραιον τούτεστι, τὴν ἀπλότητα καὶ ἀκακίαν· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ ἐκέρασαν ταῦτα ἀμφοτέρω, ὥστε γενέσθαι αὐτὰ ἀρετὴν· ἵνα τὴν μὲν φρόνησιν τοῦ βίως ἔχωσιν εἰς τὸ τηρεῖν τὴν κεφαλὴν· τούτεστι τὴν πίστιν· τὸ δὲ ἀκέραιον τῆς περιστερᾶς, τὴν ἀκακίαν εἰς τὸ μὴ ἀμύνασθαι τοὺς ἀδικούντας· ὅπως πάντοθεν ἠκριβωμένοι ὡσιν, ὥστε μήτε ὑπὸ κινδύνων ταπεινοῦσθαι, μήτε ὑπὸ θυμοῦ παροξύνεσθαι· ταῦτα δὲ ἔλεγεν, περὶ τῶν οὐ μετὰ μακρῶν ἐσομένων χρόνων

ἀνωθεν πρὸ πολλοῦ τῷ πρὸς τὸν διάβολον προπερασκευάζειν αὐτοὺς πολέμῳ· διὰ καὶ ἔλεγεν, « Προσερχετο ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, » καὶ τὰ ἐξῆς.

Cramer. *ibid.* p. 90. — *Ibid.* I, 72, col. 232 C 9, pro ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ νόμου κελεύονται, cat. lenæ auctor legit, τούτο τοῦ νόμου κελεύοντος.

Cramer. *ibid.* p. 171. — *Isid.* I, 51, col. 215 C 10, catena, πρὸς δὲ χριστὸν τῶν πετρ. legit pro edito τίσιν.

Cramer. *ibid.* p. 256. — *Isid.* I, 114, col. 258.

Catena sic compendiose exhibet : Πῶς νοητέον τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἐπὶ τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου· ὥρα ἕκτη τῆς Παρασκευῆς σταυρωθῆ, καὶ γέγονε σκότος εἰς ὥρας ἐνάτης, ἰδοὺ νυχθήμερον· τὸ λοιπὸν τῆς Παρασκευῆς, ἡ νύξ, ἰδοὺ τρίτον νυχθήμερον. Καὶ ἄλλως· Τῇ Παρασκευῇ παρέδωκεν ὁ Κύριος τὸ Πνεῦμα, τούτο μία ἡμέρα, τὸ Σάββατον ὄλον ἐποίησεν ἐν τῷ τάφῳ, ἐπιφωσκούσης Κυριακῆς ἀνάστη. Καὶ ἄλλως· Ἀφ' ἧς ἡμέρας, τούτεστι τῆς ἁγίας πέμπτης, παρέδόθη ὑπὸ Ἰουδα τοῖς θεοκτόνοις Ἰουδαίοις, θονατὸν ὡς σταυρωθέντος αὐτοῦ ἀριθμεῖν τὴν τρίτην ἡμέραν.

Cramer. *tom.* II (in Lucam), p. 107. — *Ibid.* I, 312, col. 364. *Epist.* lin. 1, cat. ὁ δὲ οἰκοδ., ὁ δὲ ὁ. Lin. 4, cat. ἐκοιτῆσαι δὲ παρὰ τοῦ οἰκοδ. κελεύσθαισιν τὴν συχὴν ὡς ἀχαρῶν. Lin. 8, cat. ἀρδουθῶσι, ut cod. Vat. Lin. penult. cat. εἰς τὸν ἄλλον αἰῶνα τῆς τῶν δικαίων μερίδος ἐκτεμῶν αὐτοῦς. Post quæ sic pergit : Ἐστὶ δὲ ἡ πρώτη ἀθέτησις τῆς ἐντολῆς, ἡ παράβασις ἡ ἀπὸ τοῦ ζύλου, τοῦ ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου προστάτουσα μὴ γεύεσθαι· ἡ δὲ δευτέρα, ἡ ἐν τῷ νόμῳ δυσσέβεια ἡ πρὸς τὸν μόσχον ἡ δὲ τρίτη ἀσέβεια ἡ ἐν τῇ χάριτι τυγχάνει παραίτησις, « Οὐκ ἔχομεν βασιλεία, εἰ μὴ Καίσαρα, » καὶ τὸν Κύριον τῆς δόξης ἀπαρνούμενον.

Κόπρια δὲ λέγει τὰ δάκρυα, καὶ τοὺς στεναγμούς, καὶ τὰς χαμευνίας, καὶ τὰς ἀγρυπνίας, καὶ τὴν ψυχῆς καὶ σώματος, τὴν δι' ἐξαγορεύσεως καὶ ἀτιμωτέρας ἀγωγῆς ἐπανόρθωσιν, ὡς ὁ θεολόγος λέγει Γρηγόριος.

Cramer. *ibid.* p. 133 fragmentum sequens habet quod in edito non invenimus : Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου ἐπιστολή. Θαυμάζειν ἔφησεν καὶ ἐκπλήττεσθαι, πῶς ὁ μὲν Φαρισαῖος μεγαλορήμονος προέερχουσεν· Ὁ δὲ Ἰωδὴ πλείονα καὶ μείζονα εἰρηκῶς εὐδοκίμησεν. Ἀκουε τοίνυν συντόμως· ὁ μὲν μηδὲνδὲ παρακινούντος μηδὲ ἐρεθίζοντος μεγαληγῶν, καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης φρονῶν μειζῶνας ὁ Φαρισαῖος, εἰκότως προσκρούει· ὑπερηφανίαν γὰρ νοσῶσι. Ὁ δὲ ἐν μὲν τῷ εὐδοκίμῳ κρῦπτῶν τὰ οἰκεία πλεονεκτήματα, ἐν δὲ τῷ κακηγορεῖσθαι φραζῶν πρὸς τὸ ἀποδώσασθαι τὰ ἐπιφερόμενα ἐγκατήματα, ὥσπερ ὁ ἀόλιμος νοσῶντες Ἰωδὴ, πάσης τῆς ἐξω καθέστησεν εἰς τοὺς οὐ δεόντως κακηγορίας τῆς αἰτίας ἀπηλλαγμένους.

Cramer. *tom.* III (in Act. apost.) p. 17. — *Ibid.* I, 494. *Epist.* lin. 2, catena, ἐπιστρέφοντα. Lin. 6, κατηγγετο. Lin. ult., ἡ δὲ ταῖς ἀληθείαις ἐλλαμψέα θαύμασι τε καὶ δόγμασιν.

Cramer. *ibid.* p. 88. — *Ibid.* I, 181, col. 300, *epist.* lin. 10, cat. ἐπιβραχὺ ἀμ. col. 301, lin. 2, cat. ἡ παράδ. γίνεταί.

Cramer. *ibid.* p. 133. — *Ibid.* I, 447. Cat. omisso *epistolæ* initio, incipit lin. 13, οὐ γὰρ ὁ ἀπ. φλ. etc. usque ad finem.

Cramer. *ibid.* p. 134. — *Ibid.* I, 448, col. 429. *Epist.* lin. 4, cat. ἐπὶ τὴν Ἐκκλ. πάντας. Lin. 6, τῆς Ἰουδαίας.

Cramer. *ibid.* — *Isid.* *ibid.*, ep. 440. Incipit catena *epist.* lin. 3, Τῶν ἀποστόλων, etc. Lin. 5, ἀλλοῦ ἀλλαχοῦ ἐνδιασπαρέντος. Lin. 6, εἰ καὶ τὸν. Lin. 8, cat. om. ἀρπαγῆς. Lin. 10, Στεφάνου. Hoc fragmentum cum superiori catena exhibet sub eadem inscriptione : Τοῦ αὐτοῦ ἐξ ἐπιστολῆς νηπ'· ex quo conijcere licet, epistolam 448 ex una duplicem in editis factam.

* Huc usque Niemeyerus. Reliqua ex collatione nostra. *EDIT. PATR.*

Cramer. *ibid.* — *Isid. ibid.*, *ep. 449. Lin. 5, cat. τοῦ ἀγίου omittit.

Cramer. *ibid.* p. 171. — *Isid. I*, 244, col. 332.

Cramer. *ibid.* p. 216. — *Isid. I*, 354, col. 384. Lin. *epist.* 2, cat. τὰ πρῶτα... γενόμενα.

Cramer. *ibid.* p. 285. — *Isid. II*, 94, col. 536. Lin. *epist.* 2, cat. Ἀθηναίς.

Cramer. *ibid.* p. 292. — *Isid. IV*, 69, col. 1128. Lin. 5 *epist.* catena, ψ̄ κατά τό. Lin. 14, ὅτι ἴσως τις ἐστὶ θεός. Lin. 16, νέον δειμάμενοι βωμόν.

Cramer. *ibid.* p. 325. — *Isid. IV*, 206 et 207, col. 1300. Hæc ex utraque epistola delibavit catena auctor: Ἰσιδώρου ἐπιστολῆς ἀφῆλ'. Τινὲς μὲν φασιν ὅτι περὶ τοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ἀγάλματος εἴρηται, τούτεστι τῆς μεγάλης Ἀρτέμιδος, καὶ τοῦ διοπετοῦς αὐτῆς ἀγάλματος· τινὲς, ὅτι καὶ τὸ Παλλάδιον, ἀγάλμα δὲ ἦν τῆς Ἀθηνᾶς· τοῦτο ἐσέβοντο μετὰ τῆς Ἀρτέμιδος.

Τὸ ἐξ οὐρανοῦ παρὰ τοῦ Διὸς πεμφθὲν ἦτοι καταπτῆν, καὶ οὐ γενόμενον ὑπὸ ἀνθρώπου ἀγάλμα, ἢ τῆς Ἀρτέμιδος ἢ τῆς Παλλάδος, καθὼς ἐμυθεύοντο Ἕλληνας πρὸς κατάπληξιν τῶν ἀκραϊοτέρων.

Cramer. *ibid.* p. 368, ad Act. xxiii, 9, Ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη, etc., hoc fragmentum exhibet quod frustra inter edita quasivinius: Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου ἐπιστολῆς αὐξή'. εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἀγγελοῦ· τὸ γὰρ εἰ, ἢ ἐστὶ, τουτέστιν, ἢ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἀγγελοῦ.

Cramer. *ibid.* p. 411. *Isid. I*, 337, col. 376. Lin. 5, catena, καλούμενην. *Ibid.* καὶ μέχρι τοῦ νῦν αἱ τῶν βασιλέων εἰκόνας φόροι προσαγορῶν, τὰ δὲ τῶν Ταβερνῶν πανδοχείων τινῶν ἢ καπηλείων χρῆσιν αἰνίσσονται, etc.

Cramer. tom. IV, (in *Epist. ad Rom.*), p. 92. — *Isid. IV*, 62, col. 1120.

Cramer. *ibid.* (in *supplm. e cod. Monacensi*) p. 265. — *Isid. IV*, 51, col. 1101. Epistolæ lin. 3 catena, εἰπε συνεργεῖν τοῖς. Lin. 5, πάντες γὰρ ὑπέκρουσαν μὲν οὐδαμῶς· ἐκλήθησαν δὲ, ἀλλά. Lin. ult. ἐκρούσα.

Cramer. *ibid.* p. 307. — *Isid. II*, 58, col. 500. Catena auctor, omisso epistolæ initio, incipit linea 17: Πῶς δὲ ἀν τοσαῦτα διεθεβαίωσατο, etc. col. 501 A 4, cat. καὶ ῥώμης, ὃ ἐμελλεν εἰπεῖν, πολλοὺς μάρτυρας παρέστησε τοῦ μὴ ψεῦδεσθαι καὶ κομπάζειν τὴν ἀλήθειαν· τὸν Χριστὸν, τὸ μὴ ψεῦδεσθαι, τὴν συνείδησιν· καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· τίς ἀν οὖν πιστ. A 9, ἐξην. διὰ βεβαιώσεως ὑπερβολὴν; Εἰ δ' ἐτι μικρὸν φρονούσῃ τις καὶ περὶ γῆν ἰλυσπώμενον... βούλονται, λογιζέσθωσαν τὸν θεοφ. Μωσῆα. B 7, ἐμελλε. *ibid.* 8, post ὑπομένειν cat. Ἐφη τῷ παιδί (lit. C) omisis intermediis. C 3, ὑπ' ἐμοῦ δρᾶμα, μὴ δὲ προδῶς τὸν θεοφ. *Ibid.* 5, μὴ δὲ ἀνδρὸς ἐχουσα δύναμιν. *Ibid.* 11, ἀγαγὼν; Πάνυ μὲν οὖν. Ταῦτα δὲ ἔσχεν. Col. 504 A 4, cat. τοῦ Ἰσαάκ. Lin. 7, τὸ

ὀκνάθεικτον ἐαυτοῦ περὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ πόθον. Reliqua omisit catena auctor.

Cramer. *ibid.* p. 395. — *Isid. IV*, 100, col. 1165. Catena auctor, omisis lineis tribus cum dimidia incipit lin. 4: τὸ οὖν ἔδωκε. Lin. 14, cat. Εἰτα αὐτὸ ἐρμ. εἰ μοχ πεπληρωμένους πάσης ἀδικίας. Lin. 16, θεὰ τὴν ἀκρίθειαν. Col. 1168 A 7. τὸ δὲ πνεῦμα καταρθέσει, καταγνώσει εἶσθαι καὶ καταπλήσει. τὸ γὰρ. C 6, cat. λέγεται pro γίνεται. Col. 1169 A 2, Κύριε. *Ibid.* lin. 4, μετὰ τὸ ὑβρισθῆναι αὐτῶν τὴν ἀδελφὴν κατενώγ.

Cramer. *ibid.* p. 432. — *Isid. III*, 75, col. 781. Lin. 3 *epist.* catena τῆ ψυχῆ legit. Col. 784, A 4, προσάγειν. Lin. seq. τοῦ ἰδίου σώματος. A 6, χειροτόνητος, mendose, et τῶν ὑπάρχων pro ἱερῶν. Lin. ult. *epist.* cat. omittit ἦ.

Cramer. *ibid.* p. 453. — *Isid. IV*, 220, col. 1314. Catena, omisis sex lineis, incipit col. 1316 A 2: Ὁ γὰρ εὐσεβὴς τῷ ἀσεβῆ πῶς εἰρηνεύσει; ἢ ὁ δίκαιος τῷ ἀδίκῳ; Εἰ δὲ λογισμοῦς. Col. 1316 A 13, cat. εἰ δὲ ἀλόγως ἐκείνοι ἀπεχθάνονται σε, τοῦτο, etc. B 2, ἀλλὰ τοῦ μὴ κατασπείρειν βίβαν πολέμου. *Ibid.* lin. 4 μῆδεν pro οὐδέν. Lin. 5, μὴ θαυμάζετε. Τοῦτο γὰρ, omisis intermediis. Catena auctor excerpto finem facit in verbis οὐδὲν παρὰ τὸ φῶς B 13, reliquas lineas 7 omittens.

Cramer. *ibid.* p. 461. — *Isid. II*, 216, col. 658. Catena auctor, omisis lineis prioribus 32, incipit col. 660 B 6: Εἰ δὲ τις, etc. usque ad finem epistolæ.

Cramer. *ibid.* p. 464. — *Isid. IV*, 16, col. 1064. *Epist.* lin. 2 catena, οὐ θωπείαν δουλοπρεπῆ ἐπιδεικ. Lin. penult., οἶδόν τε γὰρ μετὰ τοῦ προσήκοντος τὸ κρέος, etc.

Cramer. *ibid.* p. 468. — *Isid. I*, 459, col. 433. Catena auctor hæc tantum in usum suum derivavit: Κῶμος δὲ ἐστὶ μεθυστικὸς αὐλὸς, καταθέλων τοὺς δαιτυμόνας τοὺς ἐν οἴνῳ ἐγχρονίζοντας.

Cramer. tom. VI (in *Epist. ad Corinthios primam*), pag. 147. — *Isid. IV*, 129, col. 1205. Catena auctor priores lineas quatour omittit et incipit, col. 1208 A 4, καὶ πρώτην μὲν ταύτην, etc. Lin. 7 σφάλλει legit pro σφάλλαται, et excerpto finem facit in verbis (B 7) ἐν τῇ πορνείᾳ ἐαυτόν, reliqua hujus epistolæ bene longæ omittens.

Cramer. *ibid.* p. 181. — *Isid. II*, 158, col. 580. Priores octo lineas omittit auctor catena, excerptum ordiens a verbis: Ἐγένετο τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος. Col. 581 A, lin. 6, catena, διαφορά· ἢ εἰ τοῦτο, intermedia omittens. Lin. 12, τοῦ δεδοκῶτος. Lin. 13 desunt verba καὶ στοιχειωθέντα. B 2, post τῆς χάριτος catena, οὐκ ἐμολίχευσα, lineas tres omittens. Lin. 3 cat., ὃ μὲν γὰρ τὸν νόμον τὸν παλαιὸν φυλάξας, οὐκ ἦν ἄνομος Θεοῦ· ὃ δὲ τὸν νέον, ἐστὶν ἔννομος Χριστοῦ. Locus in edito depravatus.

ZOSIMAS ABBAS.

NOTITIA.

(Ex Petri Possini Thesaurō ascetico Tolosæ edito anno 1685, in-4.)

Opusculum sequens equidem plurimi facio, propter efflorescentem in illo genuinam indolem vere asceticorum sensuum, et quemdam suavissime fragrantem ex uberi, qua penitus imbuitur, unctione spiritus, heroicæ sanctimonie odorem. Nullum libentius exscripsi: in nullo interpretando tantum intimæ dulcedinis sum expertus: quo mihi contendendum enixius statui ad ejus tempus auctoremque, ignotissimum utrumque, vestigiis omnibus indagandum.

Continet id alloquia quatuordecim studio auditoris in litteras missa prout excepta fuerant ex ore senis cujuspiam grandævi longo usu vitæ religiosæ per omnes perfectionis evangelicæ gradus ad apicem evecti sanctitatis quantam capit divinis adjuta beneficiis humana mortalitas. Alloquiorum auctor nominatur beatus abbas Zosimas. De exceptore tantum innuitur fuisse illum ex ejus assiduis auditoribus unum, verisimiliter sodalem ejusdem in quo degerebat Zosimas cœnobii. Diu de his et sollicite disquirenti mihi, ea tandem sedit sententia: eundem istum esse Zosimam cum illo celebratissimo divinitus electo ut sanctæ pœnitentis Mariæ Ægyptiæ, seu, ut vulgo loquuntur, Ægyptiacæ, et cognosceret vitam, et funus curaret. Exstat de his Commentarius omni fide firmatus, non Sophronii, ut perperam inscribitur a multis (quod invictis argumentis confutatur ab ultimo ejus scripti editore, nostro Daniele Papebrochio, tom. I Aprilis, pag. 69), sed anonymi monachi cœnobii prope Jordanem siti, in quo Zosimas ultimos suæ vitæ annos exegit; prout ipse innuit auctor sic scribens sub finem narrationis suæ, postquam docuisset, reversum a sanctæ Mariæ Ægyptiæ funere Zosimam, quæ viderat et audiverat sæpe retulisse: *Perseverarunt autem monachi (post Zosimæ videlicet obitum) hæc ipsa per traditionem discentes, atque ad communis utilitatis argumentum proponentes audire volentibus: sed non audiivi quemquam scripto signasse narrationem. Ego vero quæ citra scripturam comperi, per litteras curavi nota facere.* Indicia hinc exsequar quibus moveor ad opinandum, horum auctorem alloquiorum Zosimam, non alium esse ab eo cui testi unico Mariæ Ægyptiacæ notitiam debet Ecclesia; sicut Antonio, Pauli primi eremitæ. Primum, detector latebrarum Ægyptiacæ Mariæ Zosimas, a puero traditus monasticæ disciplinæ in quodam cœnobio Palæstinæ, in eo laudatissime vitam asceticam exercuit per annos supra quinquaginta, testante id ipso, cujus hæc verba monachus anonymus exscribit, num. 3 suæ narrationis: *Dicebat autem ipse de se Zosimas, quod ab ulnis, ut sic loquar, paternis, in monasterium istud datus, per annos quinquaginta tres in monastico cursu perseveravit.* Monasterium porro istud, ut initio narrationis clare dicitur, *fuit unum ex iis quæ per Palæstinam sunt monasteriis.* Atqui hæc alloquia ejus sunt qui in Palæstina vixerit et consenuerit, nec aliam admodum orbis partem, quantum ex ejus verbis intelligitur, incoluerit. Nam alloquio VI hæc loquitur: *Iter agebamus, ego et frater unus via Neapolitana, cum quibusdam secularibus, venimusque ad locum ubi erat telonium, etc.* Fuit olim Neapolis celeberrima Palæstinæ civitas, teste inter innumeros alios Plinio, cujus hæc cap. 13, lib. v, verba sunt: *Samariæ oppida Neapolis, quod Mamorta dicebatur, etc.* Item, alloquio X, dicit Zosimas: *Cum essem in monasterio quod est apud Tyrum.* Est quidem Tyrus Phœnicie urbs: sed quæ, uti et Sidon, propter propinquitatem, Palæstinæ contribuitur. Hodierni geographi Palæstinam duodecim Israeliticarum tribuum habitatione designant; nec cum Veteris nec cum Novi Testamenti historiis consentientes. Nam rex duodecim tribuum Saul, ut ex I Regum patet, et qui ei successit David, ut ex II, itemque ex I Paralip. manifestum est, universam duodecim tribuum ditionem obtinentes, multa bella cum Philistæis, hoc est Palæstinis habuerunt; qui utique aliam ab Israelitide terra regionem habitabant. Christus vero ipse qui se aiebat *non venisse nisi ad oves quæ perierant domus Israel.* Matth. xv, 24. Tamen ut ibidem, v. 21, dicitur: *Secessit in partes Tyri et Sidonis:* quod et Marcus, cap. vii confirmat: et ibi curavit filiam Chananæ, prout ibidem evangelistæ narrant: quasi ut ostenderet, Phœnicem jam tum ad Palæstinam, prout hæc Israeliticam

regionem denotat, pertinuisse. Certe in historiis sacrarum expeditionum, Tyrum, Sidonem et Phœniciam universam, Palæstinæ partem videmus habitam. Antiquiores vero longe latius fines Palæstinæ porrexerunt, ut Ovidius qui ripam Tigris annis marginem Palæstinæ vocat illo vers. *Fast.* II,

Inque Palæstinæ margine sedit aquæ,

astipulante Plinio, qui lib. VI, cap. 28, Sittacenem Tigris continuam Palæstinæ accenset : ut omittam, quod testatur Plutarchus, Strymonem Macedoniæ fluvium, Palæstinum olim dictum. Cur? nisi quod Palæstina eo usque protendi videretur. Utut de iis sit, certum videtur, post Judæam deletam primis Ecclesiæ sæculis, et IV potissimum quo Zosimas vivebat, ut ostendemus, Tyrum Palæstina fuisse comprehensam : Herodi sane Agrippæ nepoti Herodis Magni, cum sub Cæsare Claudio pareret maxima Judææ pars, ut docet Josephus, lib. XIX *Antiq.* subjectos fuisse Tyrios et Sidonios, indicat sanctus Lucas Actorum XII, 20. Quæ cum ita sint omnia, cur affirmare dubitemus, monasterium quod apud Tyrum fuerit, vere situm in Palæstina dici potuisse? Meminit præterea Zosimas in quodam Alloquio *Campesium*, ubi ait se fuisse. Quæ hæc *Campesustria* nisi Campus magnus Galilææ, et latissima illa planities tam sæpe in Scripturis memorata? Alibi ait se Hierosolymis diversatum, alias quemdam se vidisse Cæsareæ : loca hæc omnia Palæstinæ. Denique initio alloquii X:II, lauram abbatis Gerasimi memorat, tanquam vicinam loco in quo tunc Zosimas degebat, cœnobio nempe prope Jordanem, quo ex Tyrio migraverat : fuisse autem lauram quoque, sive monasterium Gerasimi propinquum Jordani, clare docet Moschus cap. 107 *Prati*, sic scribens : *Uno fere milliario distat a Jordane monasterium quod abbatis Gerasimi dicitur.* Ex his conficitur : tam Zosimam Alloquiorum auctorem, quam repertorem Mariæ Ægyptiacæ, in Palæstina vixisse.

Secundus est character *identitatis* utriusque Zosimæ; genius amborum unus ac mores. Relator Actorum Mariæ, quod e scripto anonymi monachi patet, doctus quidem et disertus vir fuit; docere tamen viva præsentis voce contentus, a scribendo abstinuit. Audiamus hoc testantem anonymum. Sic num. 2 scribit : *Iste Zosimas orthodoxus fuit : qui in uno monasteriorum (nempe Tyrio, ex supra dictis) ab initio conversatus, per omne exercitationis (Græcæ ascetis) genus probatus est, et ad omnem virtutem congruenter institutus : totum quidem ordinem in ejusmodi palæstra solitum servari custodivit : multa vero et sponte adjecit, volens carnem spiritui subdicere ; quod ita ei successit, ut propter multam rerum spiritualium experientiam, sæpius ex vicinis, aut etiam remotioribus monasteriis ad eum confluerent plures, ipsius doctrina ad perfectionem informandi.* Ita ille. An non hæc et occasionem et argumentum horum Alloquiorum manifeste indicant? Subdit mox idem : *Cum autem tantam animarum tractandarum peritiam assecutus esset senex, nunquam remissius egit in meditatione eloquiorum divinatorum : sed insistebat iisdem, seu decumberet strato, seu assurgeret, vel quidpiam manibus operaretur, etc.* : nusquam hic descriptionis mentio : qua certo et irrevocabili judicio abstinuisse Zosimam, nihil magis declarat, quam quod, Acta tam mira Mariæ penitentis, quorum unus esset ipse conscius, scriptis haud commiserit, narrare verbo satis habens. Sic enim habetur num. 40 ejusdem narrationis : *Zosimas reversus in cœnobium (a curato sanctæ Mariæ Ægyptiacæ funere) narravit omnia monachis, nihil eorum quæ audierat ac viderat reticens.* Paulo post : *Perseveraverunt autem monachi hæc ipsa per traditionem videntes... sed non audivi quemquam scripto signasse.* Adeo a scribendo alieni erant illi veteres ascetæ sancti : sibi videlicet, ex instituto, unis vacantes, exemplo Antonii Magni, qui cognitam a se solo mirabilem vitam Pauli primi eremitæ, multis licet annis ei superstes, nec scripsit, nec dictavit, voce tantum narrare contentus : posteritate id ignoratura, nisi Hieronymus Pauli memoriam e discipulis Antonii compertam litteris consignasset. Ad quem modum Zosimas quæ admirabilia de Maria penitente sensibus præsens hauserat; etsi, cum centenariam attigerit ætatem, ut in Vitis Patrum, lib. I, pag. 299, diserte traditur, triginta totis minimum annis Mariæ Ægyptiacæ supervixerit, tamen nec ipse, nec ejus suasu aut sponte sua quisquam auditorum illius, ea curavit in chartam mittere : donec sero existitit anonymus monachus qui Deo movente talem operam posteris præstaret : quem equidem ipsum, aut divino simili motum impulsu alium e cœnobitis, vel Tyrii prioris, ubi Zosimas diu vixit, vel alterius Jordani propinqui, quo jam senex migravit, monasterii quempiam crediderim hæc nobis, quæ aut ipse a Zosima audierat, aut e referentibus cognorat alloquia servasse, iis scripto complectendis.

Tertium exstat indicium a tempore ductum, ni fallor, vehemens ad suadendum : B. Zosimam cujus hæc Alloquia nomen præferunt, eundem esse ipsum qui sanctam Mariam Ægyptiacam sepelivit. Non multos per ea tempora fama celebres fuisse Zosimas, indicat anonymus editor Actorum Mariæ : qui suum cum nostro cognominem, et, ut credimus, unum eundemque, a cunctis synonymis se satis distinxisse credidit, ubi eum ab uno discrevisset, solo videlicet tunc noto alio Zosima. En id ejus testantia verba : *Nemo autem appellationi soli inhærens, sermonem mihi existimet esse de eo Zosima qui circa doctrinam lapsus, minus recte sapuit. Alius enim hic, et ille alius, multumque differunt inter se, quamvis nomenclaturam ambo eandem sortiti.* Sic ille. In cujus verbis si quærimus, quis sit ille alius Zosimas qui circa doctrinam lapsus minus recte sapuit, docebit id nos Marcellinus, in lib. *De schismate Ursicini et Damasi* : quem librum cum ex recenti memoria scripserit, intelligimus ejus auctorem sub Damaso, aut paulo post, hoc est, circiter annum Christi 390 floruisse. Ibi autem:

méminit cujusdam Zosimi, sive Zosimæ, quem Ariani suis tinctum erroribus in episcopatum urbis per Italiam claræ, Neapolis, ejecto inde orthodoxo et sancto episcopo Maximo, intruserunt. Hunc sua pœna celeberrum fecit. Aggresso enim episcopale officium in Ecclesia Neapolitana obire, intumescens ei lingua extra os excessit : nec nisi Zosima extra templum egresso retrahi potuit. Quo facto cum iterum ac tertio Zosimas tentasset, ingressus ædem, sacram episcopali fungi munere, toties pari coactus malo est abscedere compulsus. Unde : *Ob eam causam tandem cessit episcopatu, ut pristinum sibi linguæ officium redderetur.* [Verba sunt Marcellini] qui mox addit : *Non res antiquas referimus... nam et hodie Zosimas in corpore est, usum linguæ non amittens, postquam maluit cum amissione episcopatus vivere.* Videri potest hic Zosimas tam evidenti miraculo resipuisse : quæ causa fortasse fuerit anonymo, de ejus errore ut præterito loquendi. Quidquid in re sit, ex his habemus et sanctum Zosimam, et alium ejusdem nominis non sanctum eodem tempore, hoc est sub finem quarti sæculi, vixisse. Hoc quidem Hieromonacho beato abbati Zosimæ competit. Nam cum Daniel Papebrochius noster, tom. I Apr. pag. 68, argute demonstret ex caractere Paschæ sanctam Mariam Ægyptiam obiisse die 1 April. Parasceve Paschæ anno Christi 432 postquam pridie a Zosima circiter septuagenario, sacrum Christi corporis et sanguinis vaticum percipisset; manifestum est eum multis annis ante quingentesimum æræ Christi, non solum vixisse, sed vitam etiam asceticam sanctissime coluisse in priori apud Tyrum monasterio, ex quo antequam in aliud Jordani citium migraret, vitam religiosam se in primo exercuisse per annos tres et quinquaginta, ipse, ut prius vidimus, testatur. Confirmat hanc Chronologiam totus alloquiorum Zosimæ contextus. Nam ibi et Evagrius (non ille Origenista, sed alius antiquior sanctissimus Macarii discipulus) et Pachomius, aliique paris antiquitatis, tanquam homines recentis memoriæ nominantur : sed et cum alia referantur ex Vitis et Actis Patrum, nihil omnino proditur non anno Christi sesquiingentesimo antierius. Ex his corrige quæ Rosweidus noster, deceptus corrupto apographo Actorum Ægyptiacæ Mariæ sub falso nomine Sophronii vulgato, annotavit ad Vitas Patrum, pag. 299, his verbis : *Claruit Maria Ægyptiaca temporibus Justini senioris circa annum Domini 520.* Ea enim metachronismo laborare integri fere sæculi, erudite demonstrat supra laudatus Papebrochius : quem vide I Aprilis tomo, a pag. 67 ad 70. Jure igitur nostro hoc opusculum beati Zosimæ Alloquia complectens, superiori, quo sanctum Amphilochem Iconiensem episcopum habet auctorem, sine medio jungimus, ordinem temporum secuti quo vitæ digeruntur amborum, ita comparatæ, ut communes annos aliquot habuerint; Amphilochem senectute concurrente cum Zosimæ adolescentia.

Non erit abs re hic ad extremum admonere : Joannem Moschum, libri celeberrimi jam olim, et a sexta generali synodo laudati, cui *Pratum spirituale* titulus est, auctorem, hæc sine dubio Zosimæ Alloquia vidisse. Nam cap. 211 ex iis decimum describit, verbis inde fere totidem referens historiam monachi qui expilari cellam suam a vicino monacho, cum clare vidisset, patientissime tolerans : etiam postquam audivit improbissimum illum furem ob id facinus delatum ad judicem, clausum carcere teneri, primum corrogatos cibos ad eum in custodiam detulit ; deinde a iudice liberationem ejus impetravit. Id solum discrimen est, quod cum Zosimas dicat senem corrogasse ova et cathara, quæ ad furem vinctum deferret, Moschus pro iis ponit, *aliqua esculenta*, vitans forte necessitatem exponendi quid essent *cathara* : quam vocem neque in ullis Glossariis declaratum reperi : et cum de ea Græcos in Italia monachos interrogarem, fatentes audivi, nescire se prorsus quid ea signaret : unde ipsum vocabulum Latinis expressum litteris in mea interpretatione sum coactus relinquere. Moschus idem, cap. 212, exscribit ex alloquio XIII duo exempla senum sanctorum ultro latronibus offerentium sua omnia : ea sola differentia, quod vocem *scaldion* interpretatur *marsupium pendens*, præterquam minus perite : cum vetus Theocriti scholiastes ad idyllium X explicet vocabulum *scalis*, *instrumentum agriculturæ*. Unde *sarculum* sum interpretatus : sed etiam improbabiliter numerans inter mobilia cellæ monasticæ *marsupium*, præsertim (quod addit) *pendens*, quod statim latrones vidissent : nec opus habuissent abeuntes a sancto senæ admoneri, ut quod non advertentes relinquebant, tollerent. Est præterea caput 216 *Prati* ex alloquio Zosimæ sexto descriptum ; caput vero 218 ex undecimo ; denique caput 219 ex tertio decimo : sed de his jam satis.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΑΒΒΑ ΖΩΣΙΜΑ

ΛΙΛΛΟΓΙΣΜΟΙ.

B. ABBATIS ZOSIMÆ ALLOQUIA.

I. Incipiens B. Zosimas locutus in hunc modum est, formato prius signo crucis super os suum : Fa-

A'. Ἀρχόμενος ὁ μακάριος Ζωσίμας, ἔλεγε οὕτως πρῶτον ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ στόματι.

ματι· Ἐνανθρωπήσα; ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος μεγάλην ἅρτιν παρέσχε τοῖς πιστεύουσιν, εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν. Ἐξεστὶ γὰρ καὶ νῦν πιστεῦσαι, καὶ ἄρξασθαι ἀπὸ τῆς σήμερον, ἐὰν θέλωμεν ὅτι τῆς προαιρέσεως ἡμῶν ποδοῦσης, καὶ τῆς χάριτος ἐνεργούσης ἔξεστι παντὶ βουλομένῳ ἔχειν ὡς οὐδὲν πάντα τὸν κόσμον. Καὶ ἐλάμβανεν εἰ τι εὗρισκεν, εἴτε κάρφος εἴτε ῥάκος, ἢ ἄλλο τι εὐτελές, καὶ ἔλεγε· Τίς διὰ τοῦτο μάχεται ἢ φιλονεικεῖ, ἢ μνησικακεῖ, ἢ θλίβεται, εἰ μὴ τίς ἐστι κατ' ἀλήθειαν ἀπολέσας τὸν νοῦν; οὐκοῦν προκόπτων καὶ προβαίνων ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἔχει πάντα τὸν κόσμον ὡς τὸ κάρφος τοῦτο, καὶ ἔχη ὅλον αὐτόν· καὶ γὰρ, ὡς λέγω, οὐ τὸ ἔχειν βλάπτει, ἀλλὰ τὸ προσπαθῶς ἔχειν. Τίς οὐκ οἶδεν ὅτι τιμιώτερόν ἐστιν ἐξ ὧν πάντων εἶχομεν, τὸ σῶμα; Πῶς οὖν καιροῦ καλοῦντος προστετάγμεθα καταφρονεῖν; Καὶ ἐὰν αὐτοῦ τοῦ σώματος, πολλῶν μᾶλλον καὶ τῶν ἐκτός. Καὶ ἐμέμνητο τοῦ ἀδελφοῦ ἔχοντος τὰ λάχανα, καὶ ἔλεγε· Μὴ γὰρ οὐκ ἐσπειρεν, οὐκ ἐκοπίασεν, οὐκ ἐφύτευσεν, οὐκ ἐφιλοκάλησεν, μὴ ἐξεβρίζωσεν αὐτὰ καὶ ἐρρύψεν· ἀλλ' ὅμως εἶχεν αὐτὰ ὡς μὴ ἔχων· ἀμέλει ὅτε παρεβάλλεν ὁ γέροντος δοκιμάσαι θέλων αὐτόν· καὶ ἤρξατο συντριβεῖν αὐτὰ, οὐδὲ ἐλογίσθη αὐτὰ· καὶ ὅτε ἀπέμεινεν μία ρίζα, τότε εἶπεν αὐτῷ· Ἐὰν θέλῃς, Πάτερ, ἄφες αὐτὸ, καὶ ποιούμεν εἰς αὐτὸ ἀγάπην, τότε ἔγνω ὁ ἅγιος· ὅτι δοῦλος τοῦ Θεοῦ ἐστὶ, καὶ οὐχὶ τῶν λαχάνων· καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀναπέπαυται τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ σέ, ἀδελφέ. Εἰ δὲ προσπαθῶς εἶχε τὰ λάχανα, ἐδεικνύετο εὐθὺς διὰ τὸ θλιβεσθαι καὶ ταράσσεσθαι· ἀλλ' ἔδειξεν ὅτι εἶχε αὐτὰ ὡς μὴ ἔχων. Καὶ ἔλεγεν ὅτι σημειοῦνται τὰ τοιαῦτα αἱ δαίμονες· καὶ ἐὰν ἴδωσι τινα ἀπροσπαθῶς ἔχοντα εἰς τὰ πράγματα διὰ τὸ μὴ ταράττεσθαι, γινώσκουσιν ὅτι οὗτος μὲν περιπατεῖ ἐν τῇ γῆ· οὐκ ἔχει δὲ φρόνημα ἐπιγέγων ἐν ἑαυτῷ.

unam caulis plantam, Vis, ait, Pater, et hæne excidamus, et coquamus eam in cœnam hospiti? Tunc sanctus ille magister agnovit juvenem monachum Dei servum esse, non autem olerum; et dixit ei: Requievit Spiritus Dei super te, frater. Hic si affectu devinctus oleribus fuisset, id ostendisset statim, afflictionem et consternationem monstrando dum rem sibi caram videret pessumdari; nunc ista patientia manifestum fecit, se habuisse illa tanquam non haberet. Addebat Zosimas: notari hæc a dæmonibus: eosque ubi viderint quenidam declarantem haud se affectu adhærere rebus quas possidet, dum earum jacturam sereno et imperturbato patitur animo, intelligere, talem sic in terra ambulare, ut tamen terrena non sapiat.

Β'. Ἐλεγε πάλιν ὅτι ὁρμαὶ προαιρέσεών εἰσι· καὶ δύναται προαιρέσεις θερμῆ ἐν μιᾷ ὥρᾳ προσενέγκαι τῷ Θεῷ ἅπερ οὐ προσφέρει· ἀλλ' ἡ προαιρέσις καθρὰ οὕσα οὐκ ἐνεργεῖ.

et medicam, plurium et magnarum meritum lucrari. E contrario propositum pigrum et languidum, ne id quidem agit quod videtur agere, invalido et segni motu non pertingens usque ad placendum Deo.

Καὶ ἐὰν ἴδωσιν οἱ δαίμονες ὅτι ὑβρίσθη τις ἢ ἡτιμάσθη, ἢ ἐξημιώθη, ἢ πᾶν ὀτιοῦν ἔπαθε, καὶ θλίβεται, οὐχ ὅτι ἔπαθε κακῶς, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἤνεγκε γενναίως τὴν τοιαύτην ὁρμὴν, φοβοῦνται οἱ δαίμονες· γινώσκουσι γὰρ ὅτι ἤψατο τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας, καὶ βούλεται περιπατεῖν κατὰ τὰς ἐνεολὰς τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐμέμνητο τοῦ ἁγίου Παχωμίου ὅτε κατέκραζεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ μεζίων λέγων· Παῦται πέρπερος ὧν πλατύναι θέλων τὸ Μοναστήριον,

atum homo Dei Verbum, magnam gratiam præbuit fidelibus in ipsum credentibus. Licet enim et nunc credere; et ab hac die incipere, si velimus. Nam arbitrio nostro desiderante et gratia vim dante, licet cuivis volenti totum mundum pro nihilo habere. Et capiebat in manum quidquid primum occurreret, puta festucam, centonis frustulum, aut vile quidpiam istiusmodi: et dicebat: Quis propter hoc pugnat, aut contendit, aut infensus ulli est, aut angitur, nisi qui vere usum rationis amisit? Igitur progrediens et proficiens in via Spiritus homo Dei totum mundum, etsi universum possideat, non majori æstimat pretio quam festucam hanc. Enimvero, juxta meam sententiam, id quod perfectioni Dei servorum nocet, non est, habere; sed cum adhesionem affectus habere. Quis nescit rerum quas habemus omnium pretiosissimum existimari corpus cuique suum? An non tamen in certis occasionibus præscribitur nobis illud contemnere? Quod si periculo interdum ac noxæ præcipimur corpus nostrum obijcere, quanto magis res externas? Ac memorabat in id propositum exemplum fratris cuiusdam sic habentis olera ut liber ab affectu erga ea plane foret. Habere illum olera negari non poterat; an non enim ea severat, laboriose irrigaverat, cura multa promoverat in virorem adultum et plenam habitudinem? cæterum an non idem evulsit ultro eadem ac projecit, cum id fieri decuit? Nimirum sic habebat ea quasi non haberet: prout apparuit quando ingressus hortum senex ejus in Spiritu magister, volens discipuli propositum explorare, cœpit conculcare ac conterere ipsa, nulum doloris signum hortulano edente, sic prorsus tanquam nihil ad ipsum id spectaret. Quin animadvertens omissam a fesso vastandi sene teneram

apparet quando ingressus hortum senex ejus in Spiritu magister, volens discipuli propositum explorare, cœpit conculcare ac conterere ipsa, nulum doloris signum hortulano edente, sic prorsus tanquam nihil ad ipsum id spectaret. Quin animadvertens omissam a fesso vastandi sene teneram

H. dixit rursus Zosimas: Propositorum impetus quidam sunt, quibus ea discriminantur. Propositum incitatum et fervens una hora plus potest offerre Deo quam re ipsa offerat; et rem exhibens unam

Deo quam re ipsa offerat; et rem exhibens unam

Si viderint dæmones quempiam aut injuria, aut contumelia, aut damno, affectum, vel aliud malum, quodcumque passum: qui tristetur, non, quia immerito id mali passus est: sed quod id qualecunque incommodum non tulerit generose: talem istius motum animi dæmones reformidant. Intelligunt enim hunc tenere viam veritatis, et velle incedere juxta mandata Dei: quippe qui meminerit exempli dati a sancto Pachomio, id imitando. Cum enim

sanctum illum increpasset frater ejus major, dicens : Desine perperam agere dilatando monasterium. Hoc autem Pachomius agebat obsequens edito sibi divinitus oraculo. His porro vir sanctus auditis, motus interius est indignatione quam putabat bonam, nihil tamen contra reposuit. Sed postquam ab illa intima ira cor suum revocasset : sequenti nocte in secretum oratoriolium descendens, flere cepit et orans dixit : O Deus, carnales sensus adhuc in me sunt : adhuc secundum carnem vivo : vix mihi, moriar enim, sicut scriptum est¹. Post tam diuturnam exercitationem vitæ religiosæ et præparationem cordis, abripior adhuc iracundia, utcumque id sit in re bona. Miserere mei ne peream, Domine. Si enim invenerit in me partem inimicus, mox mox, nisi me stabiliveris, succumbam ipsi, sicut captivus ejus. Etsi enim legem universam observaverit quispiam, delinquit autem in uno, factus est omnium reus². Confido autem fore ut, si tuæ multæ miserationes aljuverint me, docear de cætero incedere per viam sanctorum, ad anteriora me extendens. Ipsi enim, ut oportet, pudore affecerunt hostem. Quomodo autem institui eos quos vocasti ad hanc vitam mecum agendam, nisi primum ipse me ipsum vicerem. Et hæc orare perseveravit nocte illa tota, eadem cum gemitibus iterans, quoad rediit dies; et ex multo sudore ejus, vestigia pedum ipsius facta sunt ut lutum : æstas quippe erat, et locus ille calidissimus. Et dixit admirans quomodo non indulgebit tali proposito Deus sua deat cunctis rebus mortuum?

III. Dixit rursus idem Zosimas : Quando excipit quis animo impulsam cogitationem de aliquo qui ipsum vexavit, damno, contumelia, vel convicio affecit; aut alia quavis injuria violavit : et fovet adhærens textilque sensus contra inimicum rabiosos : insidiatur propriæ animæ instar dæmonum, sufficit enim ipse sibi sine opera illorum ad perdendum se. Et quid dico : quando cogitationes tales contexit atque implicat? Aio præterea, nisi adversarii meminerit tanquam benefactoris et medici, necet immedicabiliter sibi ipsi. Quid enim ais te vexatum? Is a quo passum te quereris, te purgavit, tuum curavit morbum, et debes recordari ejus tanquam medici tibi a Christo missi : debitor Christo es vel ob hoc solum beneficium quidlibet patiens pro ejus nomine. Ministrum autem in hoc ejus grati officio animi astringeris in loco habere benefactoris. Si autem a malitia non recedis; aut non cupis saltem recedere. Explevit partes suas Dominus Deus qui te studuit curare: frustra, ob tuam retinentiam : culpa solius tua est qui remedium respicis, quod pateris non ejus quem vocas adversarium injuria est, sed tuæ ipsius animæ ægrotantis et morbum suum amantis. Si non sic ægrotares, nihil ab inimico patereris. Itaque si recte censes obstringeris ad gratias habendas fratri

¹ Rom. viii, 12. ² Jac. ii, 10.

διὰ τὸν θεὸν αὐτῷ δοθέντα χρησμόν· ὅστις ἀκούσας φησί· Παρεκινήθη ὡς ἐπὶ ἀγαθῶν οὐ μέντοι ἀνείπεν οὐδέν· ἀλλ' ἐγκρατῆς τῆς καρδίας ὑπάρχων, τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ καταβῆς εἰς τὸ καταγώγιον μικρὸν. ἤρξατο κλαίειν, καὶ εὐλόγῳμνος ἔλεγεν· Ὁ Θεὸς, τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἐν ἐμοὶ ἐστίν· ἐτι κατὰ σάρκα ζῶ· οὐαί μοι· μέλλω γὰρ ἀποθνήσκειν ὡς γέγραπται, τσαούτην ἀσκητὴν καὶ ἐτοιμασίαν καρδίας ἔχων, πάλιν θυμῷ· ἀρπάζομαι, κἀν ἐπὶ ἀγαθῶν· ἐλέησον με, μὴ ἀπόλωμαι, Κύριε· ἐάν γὰρ εὗρη ἐν ἐμοὶ μέρος ὁ ἐχθρὸς ὅσον ὅσον, ἐάν μὴ στηρίξῃς με. ἔσομαι ὑποχέριος αὐτοῦ· ἐάν γὰρ πάντα τὸν νόμον σου τηρήσῃ τις, πταίσῃ δὲ ἐν ἐνί, γέγονε πάντων ἔνοχος· πιστεύω δὲ ὅτι, ἐάν οἱ πολλοὶ σου οἰκτιρῶσι βοηθήσωσί μοι, διδαχθήσομαι λοιπὸν τὴν τῶν ἁγίων σου ὁδὸν πορεύεσθαι τοῖς ἐμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος· αὐτὸν γὰρ, ὡς δεῖ, καθήσχυνα τὸν ἐχθρόν· καὶ πῶς διδάξω, Κύριε, οὐς καλέσεις σὺν ἐμοὶ τοῦτον ἐλεῖσθαι τὴν βίον, μὴ πρῶτον αὐτὸς νικήσας; Καὶ ταῦτα εὐξάμενος διέμεινεν ὅλην τὴν νύκτα, αὐτὰ μετὰ κλαυθμῶν λέγων, ἕως οὗ ἐφθασεν ἡ ἡμέρα· καὶ τῶν ἰδρωτῶν αὐτοῦ τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν αὐτοῦ γέγονεν ὡς πηλός. Θέρος γὰρ ἦν, καὶ ὁ τόπος κατάθερμος· καὶ ἔλεγε θαυμάζων ὁ μακάριος· Μὴ γὰρ εἶχον τὰ δάκρυα αὐτοῦ μέτρον· Πῶς μὴ χαρίζεται ὁ Θεὸς τῇ τοιαύτῃ προαιρέσει· πάντα αὐτοῦ τὰ ἀγαθὰ δὲ ἡτήσατο παρ' αὐτοῦ, τοῦ εἶναι αὐτὸν ἀπὸ πάντων νεκρόν;

beatus: non enim habebant ejus lacrymæ modum : omnia quæ ab ipso petit bona, eo quod illum vi-

Γ. Καὶ ἔλεγεν, ὅτι· Ἐὶν λάβῃ τις νόημα θλίψαντος αὐτὸν, ἢ ζημιώσαντος, ἢ λοιδορήσαντος, ἢ ὀνειδίσαντος, ἢ εἰκῆ διασύραντος, ἢ πᾶν ὀτιοῦν κακὸν ποιήσαντος, καὶ πλέκει λογισμὸς κατ' αὐτοῦ, ἐπιβουλεύει τῇ ἰδίᾳ ψυχῇ ὡς οἱ δαίμονες· ἀρκεῖ γὰρ ἑαυτῷ πρὸς ἀποβουλήν· καὶ τὸ λέγειν, πλέκει; Ἐὶν μὴ μέμνηται αὐτοῦ ὡς εὐεργέτου καὶ ἱατροῦ, ἀδικεῖ αὐτὸν τὰ μέγιστα· τί γὰρ λέγεις πάσχειν; οὗτος καθαίρει· καὶ ὀφείλεις μεμνηθῆαι αὐτοῦ ὡς ἱατροῦ πεμφθέντος σοι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ· χρεωστεῖς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ παθεῖν, καὶ ὀφείλεις ἔχειν αὐτὸν ὡς εὐεργέτην. Εἰ δὲ οὐκ ἀπαλλάσσει κακίας, οὐαὶ ἐπιθυμεῖς ἀπαλλαγῆναι, ἀνάτιος Κύριος ὁ Θεός· αὐτὸ δὲ τὸ πάσχειν, νοσοῦσης ψυχῆς ἐστίν, εἰ μὴ ἐνόσεις; οὐκ ἔπασχες, καὶ ὀφείλεις χάριν τῷ ἀδελφῷ ὅτι δι' αὐτοῦ ἔγνωσ τὴν ὁδὸν τῆς νόσου σου· καὶ ὀφείλεις δέχεσθαι τὰ παρ' αὐτοῦ ὡς φάρμακα θεραπευτικὰ πεμφθέντα σοι παρὰ τοῦ Ἰησοῦ. Εἰ δὲ μὴ μόνον οὐκ εὐχαριστεῖς, ἀλλὰ καὶ λυπῇ, καὶ διασύρεις, καὶ ἐγκαλεῖς, καὶ πλέκεις λογισμοὺς κατ' αὐτοῦ, δυνάμει λέγεις τῷ Ἰησοῦ, μᾶλλον δὲ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ· Οὐ θέλω λαθῆναι ὑπὸ σοῦ· οὐ θέλω δέξασθαι τὰ φάρμακά σου· σαπῆναι θέλω ἐν τοῖς τραύμασι μου· ὑπήκοος θέλω γενέσθαι τῶν δαιμόνων· οὐκ οἶδα τὸν Κύριον. Καὶ τίς ἐστίν οὗ εἰσακούσομαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ· καὶ τί λοιπὸν ποιήσει ὁ Κύριος; Ἀγαθὸς

ὦν ὁ Κύριος ἡμῶν πρὸς τὰς κακίας ἡμῶν, ἔδωκεν ἔντολὰς καθαιρούσας αὐτὰς δίκην καυστήρων καὶ καθαρῶν· ὁ τοῖνον βυβλόμενος καὶ ποθῶν λαθῆναι, ἀνάγκη αὐτὸν ὑπομειναι τὰ ἐπιφερόμενα ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ, μετὰ πόνου καὶ σιωπῆς· οὐδὲ γὰρ ὁ νοσῶν ἡδέως ἔχει τοῦ τέμνεσθαι καὶ καίεσθαι, ἢ λαβεῖν καθάρσιον· ὁμοῦς πείθει αὐτὸν, ὅτι χωρὶς τούτων ἀδύνατον ἀπαλλαγῆναι τῆς νόσου· καὶ λοιπὸν ἐκδίδωσιν αὐτὸν τῷ ἱατρῷ, εἰδὼς ὅτι διὰ μικρᾶς ἀηδίας ἀπαλλάσσεται πολλῆς κακοχυμίας καὶ πολυχρονίας νόσου. Καυστήρ δὲ τοῦ Ἰησοῦ ἐστὶν ὁ ὑποφέρων ζήτησαν.

obedire. Nescio Dominum. Et quis ille est, ut obediam voci ejus? Quid ergo de cætero faciet Dominus? Cum sit bonus Dominus noster et indulgens erga nostras iniquitates: dedit mandata sanctorum purgantia ipsas instar cauteriorum et pharmacorum. Qui ergo vult et desiderat curari, admittat oportet et sustineat quæcumque vel offeruntur, vel inferuntur ei a medico, sustineat, inquam, cum patientia doloris et cum silentio. Nam nec qui ægrotat corpore, jucundum experitur, secari, uri, et sorbere amaras potiones; tamen cohibet se, ac sibi persuadet. tolerantiam talium acerbitationum, absque his sciens, haud se posse liberari a languore, quocirca totum se permittit medico; gnarus, per istam modicam molestiam expulsurum iri a se conceptum visceribus quo male torquetur virus, et diuturnam qua sensim absumitur ægritudinem excutiendam. Chirurgus autem secans urensque Domini Jesu est, iste damni aut injuriæ illator.

Δ'. Καὶ ἔλεγεν· Ἐπαρον τοὺς πειρασμοὺς καὶ λογισμοὺς, καὶ οὐδεὶς ἅγιος· ὁ φεύγων πειρασμὸν ἐπωφελῆ, φεύγει ζωὴν αἰώνιον· Εἶπε γὰρ τις τῶν ἀγίων· Τίς προεξένησε τοῖς ἁγίοις μάρτυσι τοὺς στεφάνους· ἐκείνους, εἰ μὴ οἱ ἀδικήσαντες αὐτούς; Τίς ἐδωρήσατο τῷ ἁγίῳ Στεφάνῳ τοιαύτην δόξαν ἣν ἐποίησεν, εἰ μὴ οἱ λιθάσαντες αὐτόν; Καὶ προέφερον ἀεὶ τὴν χρῆσιν τοῦ ἁγίου, ὅτι Ἐγὼ τοὺς ἐμὲ κατηγοροῦντας οὐκ αἰτιῶμαι, ἀλλὰ καὶ εὐεργέτας καλῶ καὶ ἔχω ἐμοῦς· καὶ οὐκ ἀπωθοῦμαι τὸν ἱατρὸν τῶν ψυχῶν φάρμακον ἀτιμίας προσάγοντα κενοδόξῳ ψυχῇ· καὶ δέδοικα μὴ ποτε καὶ περὶ τῆς ψυχῆς εἶπῃ· Ἰατροῦσαμεν τὴν Βαβυλῶνα, καὶ οὐκ ἴαθη· καὶ πάλιν· Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου ὡς ὄρις τὴν νοσσιὰν αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἠθέλησας; Ἰδοὺ ἀρίσται ὁ ὄλικος ὕμῶν ἔρημος.

Ε'. Καὶ ἔλεγεν· Ἐφοβεῖτο ὁ Εὐάγγριος· μὴ ἐγκληθῆ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶπῃ αὐτῷ· Εὐάγγριε, ἐνόσεις κενοδοξίαν, καὶ ἐπήγαγόν σοι φάρμακον ἀτιμίας, ἵνα δὲ αὐτοῦ καθαρισθῆς. Σὺ δὲ οὐκ ἐθεραπεύθης· τοῦτο ἔλ μάθωμεν, ὅτι οὐδεὶς ἐστὶν ἀληθεύων εἰ μὴ οἱ ψέγοντες ἡμᾶς. Ἐλεγε δὲ ὁ Κύριος, ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροῦς, ὁδὸν ὅτι ἐάν πάντες ἄνθρωποι ἐπαίνωσι καὶ μακαρίζωσι τὰ ἐμὰ πάντα, ἄξια φύγου καὶ αἰσχύνῃς ἐμπυσματῶν εἰσίν· ἐάν δὲ εἴπωσι· Τοῦτο καὶ ἐκείνο ἐποίησας· ἐγὼ, τί γὰρ τὸ ἐμὸν καλόν; οὐδεὶς γὰρ ψεύδεται εἰ μὴ οἱ ἐπαينوῦντές με καὶ μακαρίζοντές με· καὶ οὐδεὶς ἀληθεύει εἰ μὴ οἱ ψέγοντές με καὶ ἐξουθενοῦντές· καὶ οὐδὲ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν λέγουσι· καὶ εἰ ἠξιώθησαν, οὐ λέγω τὸ πέλαιος τῶν ἐμῶν κακῶν· ἀλλὰ τι μέρος ἰδεῖν ἀπεστράφησαν ἀν· καὶ ἀπὸ βορβόρου καὶ δυσωδίας καὶ ἀκαθάρτου πνεύματος τῆς ἡμετέρας ψυχῆς· καὶ ἐάν γένωνται καὶ σώματα τῶν ἀνθρώπων γλώσσαις εἰς τὸ λοιδορεῖν ἡμᾶς, πέπεισμαι ὅτι οὐδεὶς δύναται ἀξίως εἰπεῖν τὴν

A quem ut maledicum aut maleficum accusas, quod per eum cognovisti viam morbi tui, qua, et quantum tuam ad perniciem grassetur: quare dicta ejus et facta insuavia tibi, debes ab eo accipere tanquam medicinas salutare, missas ad te a Jesu. Quod si non solum non gratias agis: sed doles, sed vicissim conviciaris, vicissim accusas, et nectis contra ipsum machinationes vindictam meditans, tacite dicis Christo Jesu, aut potius exerte ac disertè: Nolo curari a te: nolo sumere medicinas tuas: volo putrefieri in meis vulneribus: volo dæmonibus

IV. Dixit insuper: Tolle tentationes et cogitationes. Jam nemo est sanctus; qui fugit tentationem per se utilem, fugit vitam æternam. Dixit enim vere quispiam sanctorum: quis procuravit martyribus coronas quibus fulgent, nisi persecutores ipsorum? quis donavit sancto Stephano tamen illustrem istam qua fruitur gloriam, nisi qui eum lapidarunt? Et proferebat semper sententiam sancti cujusdam aientis: Ego accusantes me non redarguo: sed et benefactores voco habeoque meos. Nec repello medicum animarum propinquantem pharmacum ignominie ægræ meæ animæ morbo vanæ gloriæ laboranti: verens ne forte de illa dicatur: Curavimus Babylonem et non est sanata⁴; et rursus: Quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos sub alas, et noluiti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta⁵.

V. Et dixit: Timebat Evagrius ne exprobraret sibi Christus et diceret: Evagri, laborabas morbo vanæ gloriæ: et ego medicinam tibi applicui dedecus illatum, ut per illud curareris. Tu tamen sanatus non es; et pro certo teneamus, ex iis qui de nobis loquuntur, eos solos vera dicere, qui nos vituperant. Dominus qui scrutatur corda et renes, novit, mea omnia, quantumvis ore consono cunctorum hominum laudentur, et beatificentur, nihilo tamen minus turpia desputabilia et probro digna esse. Si autem adulantes mihi dicant: Hoc et illud bonum fecisti; ego respondeo: Quid enim in his meum est, cum Dei sint in solidum bona omnia? Nemo profecto de me mentitur, nisi qui me laudant, et beatum prædicant. Nemo de me vera dicit, nisi qui me probris onerant, et nihili homunculum aiunt esse. Quod si ipsis contingeret, non dico totum pelagus inolorum meorum, sed vel partem horum aliquam videre, averterent utique se a fetore luti

³ Exod. II, 22. ⁴ Jer. II, 9. ⁵ Luc. XIII, 34.

tam fœdi, pestilentem auram flatus nostrarum animarum terre non valentes. Quin vel si cuncta humanorum membra corporum nihil nisi linguæ essent ad nos increpandos et conviciis obruendos assidue clamoræ, persuasus sum, nec sic posse satis digne vilitatem nostram et ignominiam traduci. Nam quicumque nos vituperat, partem duntaxat carpit memorans aliquam nostrorum vitiorum : multum autem abest, ab omnibus noscendis. Si enim justus Job ait : *Plenus ignominia ego sum*¹ : et quod plenum est, nullam partem habet vacuam ; hos quid dicemus, qui mare malorum sumus ? In omni peccato humiliavit nos sibi subjiciens diabolus. Nostra interest grates accipere quoties ab hominibus ob quodvis peccatum humiliamur. Qui enim sic faciunt ulciscuntur diabolum : eum vicissim in omni peccato, ejus poenam libenter ita luimus, conterentes. Siquidem, ut aiunt sancti Patres, si deprimatur humilitas usque ad infernum, usque ad cœlum exaltabitur. Et si exaltetur superbia usque ad cœlum, usque ad infernum dejicietur. Quis unquam homini vere humili persuadeat versare animo cogitationes murmurationis aut machinationes vindictæ contra quemquam : aut quantumlibet a quovis patiat, de vexatore conqueri, ac vicissim reeriminari ? quin e contrario, humilis, quoties illi probum inferitur, quoties audit sibi convicia cantari, occasione inde sumit increpandi seipsum, et quasi gratulans adjuvari se, fortius insurgit incumbitque connitens ad suum iniquum fastum justa conculcatione obtinendum. Addebat his Zosimas exemplum abbatis Moysis : quando eum e sacrario ejecerunt clerici, dicentes : Abi foras, Æthiops. Tunc enim illis accineus Moyses cepit increpare seipsum in hunc modum loquens : Cutis atræ, carbone nigrior homuncio, digna te pateris : quid enim attinuit, te infra hominem tua dejectum vilitate, tamen audere te ingerere in cœtum hominum cum homo non sis ? bene utique fecere te illinc exturbantes.

Adjungebat opportunum huic loco monitum abbatis Ammonæ : *Observa teipsum, recolens attente ad quid exieris, et quo tendas. Ut si quis in qualicumque tibi re obstiterit, aut gravis fuerit, sileas primum omnino, nec vocem prius ullam emittas, quam longa et attenta oratione cor mitigaveris, et tranquillitate composueris serena. Sic domum convenire fratrem tibi adversatum poteris, et eum prout opportunum judicaveris, admonere : sane enim qui cupit ex animo rectam inire veritatis viam in flagranti sensu injuriæ præsentis, et turbatione animi motuum inde nata, tunc cum maxime ante omnia obfurgat seipsum increpatque vehementer, dicens : Quorsum ? furis quare insanis, anima mea ? cur iustar rabiosarum animantium, usque ad spumas ore mittendas perturbaris ? Hoc ipso monstras ægrotare te. Nam nisi te mala febris ureret, haud sic accendereris. Quare, omittens vituperare, uti debueras, te ipsam, succenses fratri, eo quod is morbum tibi tuum ostenderit ? Agendum sis, disce non perfunctorie, sed serio et vere mandata Christi ejus exemplis sancita : qui appetitus conviciis non vicissim conviciabatur ; accusatus, tacebat ; illusus, longanimiter ferebat ; patiens non minabatur. Audis quæ dicit jubentem, et quæ jubet exemplo proprio monstrantem : *Dorsum meum dedi**

A ἡμῶν ἀτιμίαν· πᾶς γὰρ λοιδορῶν, μέρος λέγει· τὰ δὲ πάντα οὐ δύναται εἶδέναι· εἰ γὰρ ὁ δίκαιος Ἰωβ εἶπεν, ὅτι Πλήρης ἀτιμίας εἰμί· τὸ δὲ πλήρες οὐδὲν ἐπιδέχεται· ἡμεῖς εἶπομεν, πέλαιος ὄντες κακῶν· Ἐναντὶ ἀμαρτήματι ἐταπεινώσεν ἡμᾶς ὁ διάβολος, καὶ ὀφειλομεν εὐγνώμονες γενέσθαι τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν· οἱ γὰρ εὐγνώμονες γενόμενοι τῆς αὐτῶν ταπεινώσεως συντρέβουσι τὸν διάβολον. Καὶ καθὼς εἶπον οἱ ἄγιοι Πατέρες· ἐὰν κατενεχθῆ ἡ ταπεινωσις εἰς τὸν ἕδην, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάγεται· καὶ ἐὰν ὑψωθῆ ἡ ὑπερηφάνια ἕως τοῦ οὐρανοῦ, κατὰγειται εἰς τὸν ἕδην· εἰς πείθει ποτὲ τεταπεινωμένον πλέξει λογισμοὺς κατὰ τινος, ἢ καὶ ἀνέξεσθαι μέμψασθαι τινα, ἢ βάλλειν ἐπ' αὐτὸν αἰτίαν· πᾶν γὰρ ὀτιοῦν πάθῃ ὁ ταπεινὸς ἢ ἀκούσει, ἀφορμὴν λαμβάνει εἰς τὸ καταμέμψεσθαι καὶ ὑβρίζειν αὐτόν· καὶ ἐμμένητο τοῦ ἀββᾶ Μωυσεως ὅτε ἐξέβαλλον αὐτὸν οἱ κληρικοὶ τοῦ ἱερατείου, εἰπόντες αὐτῷ· Ὑπάγε ἔξω, Αἰθίοψ. Καὶ ἤρξατο αὐτὸν ἐπιπλήττειν καὶ λέγειν· Σποδὸδερμε μολανὲ, καλῶς σοι ἐποίησαν· μὴ ὡς ἀνθρώπος ἔρχῃ εἰς τὸ μέσον τῶν ἀνθρώπων· καὶ καλῶς σοι ἐποίησαν.

B Καὶ ἐμμένητο τοῦ ἀββᾶ Ἀμμωνᾶ λέγοντος· Τῆρει σεαυτὸν ἀκριβῶς δι' ὃ ἐξῆλθες καὶ ἐφ' ᾧ πάρες, ἵνα ἐὰν τίς σε ἐν οὐκὸς ποτε πράγματι θλίψῃ, σωπῆν, τὸ καθόλου μὴ φθάγγεσθαι, ἕως οὗ τῇ ἀδικαίᾳ πτω προσευχῇ πρᾶνθῆ σου ἢ καρδία· καὶ οὕτω λοιπὸν παρακάλει τὸν ἀδελφόν· καὶ γὰρ ὁ παθὼν τὴν ἀληθινήν εὐθείαν ὀδὸν, ἐν τῷ ταρᾶττεσθαι ἐπιπλήττει σεαυτὸν σφοδρῶς καὶ οὐκ ἐλέγχει σεαυτὸν καὶ λέγει· Τί μαινῆ, ψυχὴ μου ; τί ταραττηῶς ἀφρίζοντες ; Αὐτῷ τοῦτῳ δεικνύεις ὅτι νοσεῖς· εἰ μὴ ἐκείσεις, οὐκ ἂν ἔπασχες. Τί ἀφεῖς τὸ δευτὴν μέμψεσθαι, ἐγκαλεῖς τῷ ἀδελφῷ ὅτι ἐδειξέ σοι τὴν νόσον σου ; Καὶ πράγματι καὶ ἀληθεῖα μάθε τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ· ὃς λοιδορούμενος, οὐκ ἀντελοιδορεῖ, κατηγορούμενος ἐσιώπα, χλευαζόμενος, ἐμακροθύμει, πίσχων οὐκ ἠπείλει. Ἀκούεις αὐτὸν λέγοντος καὶ πράγματι δεῖξαντος· Τὸν ῥῶτόν μου ἔδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαρῶνας μου εἰς βραχίσματα· τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχίνης ἐμπυσμάτων. Καὶ σὺ, ἀθλιὰ ψυχὴ, ἐπὶ μικρὰν ὕδριν καὶ ἀτιμίαν, καταφρόνησιν, καὶ ἀποστροφὴν, οὐκ εἰδισμὸν ἢ συκοφαντίαν κείσαι πλέκουσα μυριούσι λογισμοῖς, ἐπιβουλεύουσα αὐτῇ ὡς οἱ δαίμονες. Τί πλέον δύναται ποιῆσαι δαίμων τῇ τοιαύτῃ ψυχῇ, οἷον ποιῶ αὐτὴ αὐτὴν ; Τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ βλέπεις· τὰ πάθῃ ἀναγινώσκωμεν καθ' ἐκάστην ἡμέραν, ἃ ἔπαθε

¹ Job vi 2.

δι' ἡμᾶς· καὶ ἡμεῖς οὐδεμίαν ὕβριν φέρομεν. Ὅντως **A** *in flagella, et genus meus in alapas: faciem autem*
 ἐξετράπημεν τῆς εὐθείας ὁδοῦ. *non averti a contumelia sputorum* ⁶. Tu vero, anima
 misera, ob modicam injuriam, ignominiam, despectum, exprobratiunculam, et criminationem quam
 putas falsam, instas neclendis plicandisque cogitationibus innumeris: at machinans talia, insidiaris
 tibi ipsi, operam conjungens cum oppugnantibus te dæmonibus. Haud enim nocere unquam malus dæ-
 mon animæ tali posset, quantum ipsa nocet sibi. Vides crucem Christi; mala, verbera, vulnera, op-
 probria quæ pro nobis passus est, quotidie legimus: et inducere volumus in animam, quidquam nobis
 iugratum ferro patienter. Vere aberravimus a via recta.

Ἐλεγε δὲ ὅτι, Ἐὰν ζήσῃ τις ἔτη τοῦ Μαθουσαλά, καὶ μὴ ὀδεύσῃ ταύτην τὴν εὐθειαν ὁδὸν ἣν ὠδεύσαν πάντες οἱ ἅγιοι· λέγω δὴ τὴν τοῦ ἀτιμάζεσθαι καὶ φέρειν γενναίως· οὐ μὴ προβῆ, οὐ μικρὸν, οὐ μέγα· οὐδὲ εὐρήσει τὸν ἐν ταῖς ἐντολαῖς κρυπτόμενον θησαυρόν· ἀλλὰ μόνον τὰ ἔτη αὐτοῦ ἀναλίσκει διηλεκῶς διακενής. Ἔστι γὰρ ὅτε καταφρονεῖ τις πολλῶν κεντηναριῶν, καὶ ἔρχεται εἰς βραφίδιον· καὶ ἡ προσπάθεια αὐτοῦ ποιεῖ αὐτὸν ταράττεσθαι, καὶ ποιεῖ τὸ βραφίδιον ἐκείνο τόπον κεντηναρίου, καὶ γίνεται τις τοῦ βραφιδίου δοῦλος, ἢ τοῦ οὐκουκλίου, ἢ τοῦ μανδυλίου, ἢ τοῦ βιδλίου· καὶ οὐκ ἔστι δοῦλος τοῦ Θεοῦ· καὶ καλῶς εἰπέ τις τῶν σοφῶν ὅτι ὅσα πάθη ψυχῆς, τοσοῦτοι καὶ δεσπότηται. Καὶ ὁ Κύριος· Ὅπου ὁ θησαυρός σου, ἐκεῖ ἔσται ἡ καρδία σου. Καὶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος· Ἢ τις ἠττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται.

Dixit etiam Zosimas: si quis vixerit annos Mathusalæ, et non processerit per hanc rectam viam qua incesserunt omnes sancti: viam, inquam, ferendi fortiter contumelias et damna, non proficiet, ne parum quidem, nedum multum; neque inveniet absconditum in mandatis thesaurum, sed tantum suos annos consumet continue in vanum: est enim quando exorsus aliquis a generoso contemptu multorum centenariorum, progredietur inde ad amplectendam amore nimio aciculam: et is affectus perturbationis non modicæ causa sit; et substituit illam aciculam in locum centenarii olim spreli. Et sit aliquis, non jam Dei servus, ut sponderat: sed servus aciculæ, cucullæ, mantilis, libri: iis adhærens affectu vitioso. Nam bene dixit aliquis sapientum, tot animam subesse dominis quot fovet in se affectus vehementes. Et Dominus ait: *Ubi est thesaurus tuus, ibi erit cor tuum* ⁷. Et rursus Apostolus: *A quo quis victus est, ei et servit* ⁸.

ζ'. Καὶ ἔλεγε πάλιν ὁ μακάριος· Ὁδεύομεν ἐγὼ τε καὶ εἰς ἀδελφός μετὰ καὶ κοσμικῶν, τὴν ὁδὸν **C** *Neapolitanam, cum quibusdam sæcularibus, venimusque ad locum ubi erat telonium, et sæculares quidem scientes consuetudinem ultro solverunt censum. Frater autem requisitus a publicano, repugnavit dicens: Audeas exigere a monachis? Ego autem audiens ei dixi: Quid agis, frater? Quod ais tantumdum est ac si diceres: Velis nolis, honora me ut sanctum. Decue- rat istum forte, visa religione et humilitate tua, verecundia suffundi quadam, et veniam orare quod ex te poposcerit. Nunc quando id omisit, age, ut discipulus mitis et humilis Domini, da quod poscitur et in pace procedamus. Alias cum essem in sancta civitate, venit ad me bonus quispiam Christi amator, dicens: Quoniam ob parvam offensionuculam iam ego et talis frater meus invicem dissidemus, egi ut reconciliaremur: sed ille recusavit; præ seque fert, nolle de cætero redire mecum in gratiam: oro te, Pater, ut eum alloquens, adducas ad iram deponendam. Suscepi libens negotium, et vocato fratre illo, dixi quæ opportuna viderentur ad ei persuadendam pacem et charitatem: et videbatur acquiescere. Cæterum excepit: haud esse sibi licitum reconciliari fratri, quia per crucem jurasset, se nunquam in id consensusurum. Ad hoc ego subridens dixi: Tuum juramentum talem vim habet ac si diceres: Per crucem juro, Christe, me nunquam observaturum mandata tua: sed volun-*

VI. Dixit rursus idem beatus: Iter agebamus ego et frater unus via Neapolitana, cum quibusdam sæcularibus, venimusque ad locum ubi erat telonium, et sæculares quidem scientes consuetudinem ultro solverunt censum. Frater autem requisitus a publicano, repugnavit dicens: Audeas exigere a monachis? Ego autem audiens ei dixi: Quid agis, frater? Quod ais tantumdum est ac si diceres: Velis nolis, honora me ut sanctum. Decue- rat istum forte, visa religione et humilitate tua, verecundia suffundi quadam, et veniam orare quod ex te poposcerit. Nunc quando id omisit, age, ut discipulus mitis et humilis Domini, da quod poscitur et in pace procedamus. Alias cum essem in sancta civitate, venit ad me bonus quispiam Christi amator, dicens: Quoniam ob parvam offensionuculam iam ego et talis frater meus invicem dissidemus, egi ut reconciliaremur: sed ille recusavit; præ seque fert, nolle de cætero redire mecum in gratiam: oro te, Pater, ut eum alloquens, adducas ad iram deponendam. Suscepi libens negotium, et vocato fratre illo, dixi quæ opportuna viderentur ad ei persuadendam pacem et charitatem: et videbatur acquiescere. Cæterum excepit: haud esse sibi licitum reconciliari fratri, quia per crucem jurasset, se nunquam in id consensusurum. Ad hoc ego subridens dixi: Tuum juramentum talem vim habet ac si diceres: Per crucem juro, Christe, me nunquam observaturum mandata tua: sed volun-

⁶ Isa. i, 6. ⁷ Matth. vi, 21. ⁸ II Petr. ii, 19.

ratem hostis tui diaboli facturum. Enimvero jusjurandum ejusmodi adeo non debet videri stabilire quod male decrevimus; ut potius nos obliget ad dumque atque in contrarium mutandum quidquid temere per illud statueramus. Sicut ait Spiritus Dei plenus Basilii: « Etenim, inquit, Herodes, si juramenti temere dati, prout debebat poenitisset: nec stare illi voluisset, non peccasset enorme illud peccatum, amputando caput præcursoris Christi. »

VII. Interrogatus idem aliquando est: Quomodo fiet ut aliquis spreus et conviciis proscissus a quibusdam, non irascatur? Respondit: Si habuerit ille seipsum pro nihilo, non turbabitur: prout dixit abbas Pœmen: « Si te ipsum pro nihilo habueris, habebis requiem. »

VIII. Dixit præterea: Fuit aliquando fratrum quispiam, ex iis qui mecum manebant, et acceperant a me sacrum habitum, multa a me tractatus indulgentia. Erat enim fluxæ valetudinis ac tener; et condescendebam ipsi ob imbecillitatem ejus. Quadam igitur is die mihi dixit: Abba mi, multum amo te. Aio ego illi: Nunquam adhuc quemquam reperi, qui me tantum amaret quantum ego amo ipsum. Ecce nunc mihi dicis: Amo te; et credo. Si autem tibi quid a me contigerit haud gratum, non manes qualis eris erga me. Me vero quidquid a te patiar haud poterit avertere a charitate tui. Non longum hinc tempus abiit, cum nescio quid accidit a me parum ipsi placens, et cepit murmurare contra me multa, usque ad fœda convicia. Nihil horum me latuit. Auditus tamen omnibus, mihi hæc tacitus subjeci: Chirurgus hic Christi Jesu est, missus ad me cum igne ac ferro ad meam curandam vanæ gloriæ studio ægrotantem animam. E talibus potest aliquis lucrari, si attentus ad sui profectum fuerit. Sicut vicissim idem ab iis qui ei adulantur et applaudunt, plerumque damno afficitur. Qui eum pungit, revera benefactor est. Et recordabar ejus ut medici ac benefactoris mei: dicebamque maledicta ejus in me referentibus: Novit hic manifesta mea mala, nec tamen omnia; sed partem tantum horum quamdā: occulta autem innumerabilia sunt. Longo post hoc tempore occurrit is mihi Cæsareæ; et accessit ex more amplexans et osculans me, egoque vicissim paria feci, tanquam nihil omnino modo dictorum præcessisset. Recordabatur ille tamen, et officiosa verba cumulans, quasi tacite retexere aut compensare olim blaterata nitebatur, inserens etiam occursu alio novos amplexus: me nihilominus in dissimulando cuncta transacta perseverante; nec quidquam agente aut dicente quod ullum suspitionis vestigium aut doloris reliquias signaret. Sciebat tamen ille innotuisse mihi quæcumque iræ obsequens dixerat; quare tandem procidit coram me, pedesque amplexus meos ait: Ignosce mihi, abba, per Dominum; multa et gravia dixi contra te. Ego ipsum osculatus aio illi: Recordatur charitas tua, Pater, dixisse te olim mihi: Multum amo te; meque tibi respondisse: Nondum inveni qui me tantum amaret quantum ego ipsum Ecce nunc

ειργάσατο τὸ μέγα τοῦτο ἀμάρτημα, τὸ ἀποκεφαλισαί τὸν Χριστοῦ πρόδρομον. »

serio concipiendam ejus poenitentiam: diffingentem per illud statueramus. Sicut ait Spiritus Dei plenus Basilii: « Etenim, inquit, Herodes, si juramenti temere dati, prout debebat poenitisset: nec stare illi voluisset, non peccasset enorme illud peccatum, amputando caput præcursoris Christi. »

Z'. Ἠρωτήθη πάλιν, Πῶς ὀφείλει τις ἐξουδενωμένος ἢ κακολογούμενος παρὰ τινων, μὴ θυμοῦσθαι; ἀπεκρίνατο γοῦν· Ἐάν τις, εἶπεν, ἐξη ταυτὸν εὐτελεῖ, μὴ παράσσειται καθὼς εἶπεν ὁ ἀββᾶ Ποιμήν· « Ἐάν αὐτὸν εὐτελεῖσθαι, ξεῖσι ἀνάπαυσιν. »

H'. Καὶ ἔλεγεν, ὅτι Ποτὲ τις τῶν ἀδελφῶν τῶν μεινάντων μετ' ἐμοῦ καὶ λαβόντων παρ' ἐμοῦ τὸ σχῆμα, πολλὰ συκροτηθεὶς παρ' ἐμοῦ· καὶ γὰρ τῶν τρυφερῶν ἦν συγκατέθεινον αὐτῷ διὰ τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ. Ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ λέγει μοι· Ἀββᾶ μου, πολλὰ ἀγαπῶ σε. Καὶ λέγω αὐτῷ· Ἐγὼ ἀκμήν οὐχ εὐρόν τινα ἀγαπῶντά με, ὡς ἀγαπῶ αὐτόν. Ἰδοὺ νῦν λέγεις, ὅτι Ἀγαπῶ σε· καὶ πείθομαι. Ἐάν δὲ συμβῆ τι μὴ ἀρέσκον σοι, οὐ μένεις ὁ αὐτός· ἐγὼ δὲ, πᾶν ὅτι οὖν πάθω παρὰ σοῦ, οὐ δύναται ἀποστήσασαί με τῆς ἀγάπης σου. Μικρὸς χρόνος παρήλθε, καὶ οὐκ οἶδα τί συνέβη αὐτῷ. Καὶ ἤρξατο λέγειν κατ' ἐμοῦ πολλὰ, ἕως καὶ αἰσχυρῶν ῥημάτων· καὶ πάντων ἤκουον· καὶ ἔλεγον ἐν ἐαυτῷ οὕτως· Καυστήρ ἐστι τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἀπεστάλη ἰατρῆσαι τὴν κενόδοξόν μου ψυχὴν. Ἀπὸ τῶν τοιούτων δύναται τις κερδηθεῖν ἐάν νήψη, ὡσπερ ἀπὸ τῶν μακαριζόντων ζημιούται. Οὗτος ἄλλθως εὐεργέτης ἐστίν. Καὶ ἐμνημήνην αὐτοῦ ὦς ἱατροῦ καὶ εὐεργέτου· καὶ ἔλεγον τοῖς ἀναγγέλλουσι μοι· Τὰ φανερά μου κακὰ μόνον οἶδε, καὶ οὐδὲ ὄλα, ἀλλὰ μέρος τι· τὰ δὲ κεκρυμμένα ἀναρίθμητά εἰσιν. Μετὰ καιρὸν οὖν ἀπαντᾶ μοι εἰς Καισάρειαν· καὶ ἔρχεται κατὰ τὸ ἔθος· καὶ περιπτύσσεται· καὶ καταφιλεῖ με· καὶ γὰρ αὐτὸν, ὡς μηδενὸς γενομένου· καὶ ἐν τῷ λέγειν ταῦτα ὅτε συνήντηε μοι περιπτύσσεται μοι πολλὰ· ἐμοῦ δεικνύοντος αὐτῷ μηδελίαν ὑποψίαν, μηδ' ὄλω· λείψανον λύπης, καίπερ πάντα ἀκούων. Ὅμως προσπίπτει μοι καὶ κατέχων τοὺς πόδας μου λέγει μοι· Συγχώρησόν μοι ἀββᾶ μου, διὰ τὸν Κύριον, ὅτι πολλὰ καὶ θεινὰ ἐλάλησα κατὰ σοῦ. Ἐγὼ δὲ καταφιλήσας αὐτόν λέγω αὐτῷ μετὰ χαριεντισμοῦ· Μνησθῆναι ἢ θεοφιλία σου, Πάτερ, ὅτι εἶπες μοι· Πολλὰ ἀγαπῶ σε· καὶ εἶπόν σοι· Οὐπω εὐρόν τινα ἀγαπῶντά με ὡς ἀγαπῶ αὐτόν. Ἰδοὺ νῦν λέγεις, ὅτι Ἀγαπῶ σε· καὶ πείθομαι· ἐάν δὲ συμβῆ τι μὴ ἀρέσκον σοι, οὐ μένεις ὁ αὐτός. Ἐγὼ δὲ, εἴ τι πάθω παρὰ σοῦ, οὐ δύναται ἀποστήσασαί με τῆς ἀγάπης σου. Πληροφόρησθί ἡ καρδία σου, ὅτι οὐδὲν ἔλαθέ με ὡν λελάληκας· ἀλλὰ καὶ ποῦ καὶ τίσι, πάντα ἤκουσα· καὶ οὐδέποτε εἶπον, ὅτι Οὐκ ἐστίν οὕτως· οὐδ' ἔπεισέ μοι τις εἶπεῖν κατὰ σοῦ· ἀλλ' ἔλεγον, ὅτι Ἄπερ λέγει, ἀληθῆ λέγει, καὶ ἀπὸ τῆς ἀγάπης· ἰδιοποιούμενός μοι, καὶ οὐ διέλιπον μνησθῆνός σου ἐν ταῖς εὐχαῖς μου. Καὶ ἵνα δεῖξω σοι τεκμήριον ἀγάπης· ποτὲ ἐπόνθησα τὸν ὀφθαλμὸν σφοδρῶς, καὶ μνησθεὶς σου ἐποίησα τὸν σταυρὸν, καὶ εἶπον· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ,

διὰ τῶν εὐχῶν αὐτοῦ ἴασαί με· εὐθέως· ἰάθην· καὶ A dicis : Amoⁿ te, et credo ; quod si quidpiam acci-

taῦτα μὲν πρὸς τὸν ἀδελφόν. derit tibi displicens, non perseverabis. Ego autem quidquid a te patiar, non potero divelli ab amore tui. Plena cordi tuo facta fides est, nihil me latuisse eorum quæ contra me dixisti. Quin et distincte cognovi, quæ, ubi, quibus, effutiveris quæcunque in me blaterasti; nunquam tamen quidquam opposui, aut falsa esse quæ diceres affirmavi. Neque ullus mihi persuadere quantævis gravitatis auctor potuit, ut vel verbum adversum te bisce-rem. E contrario dixi omnibus de te : Quæ dicit vera sunt. Idque feci ex vera tui charitate ut tibi gratificarer, teque ut amicum meum mihi quæ charissimum colere et ceperam pergerem. Neque unquam cessavi recordari tui in meis orationibus, et ut indicem experimentum arcanum istius erga te perseverantis in me charitatis : cum aliquando vehementi dolore vexarer oculi, memor tui formavi crucis signum super partem laborantem, et dixi : Domine Jesu Christe, per preces ipsius sana me ; et statim sanatus sum. Et hæc quidem illi fratri tunc dixi.

Θ. Ἐμέμνητο δὲ ὁ μακάριος τινὸς ἀπαγγελίαντος· αὐτὸν ὅτι εἶχεν ἀδελφὸν πάνυ πραύτατον. Καὶ ἔλεγεν ὅτι διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἀρετὴν καὶ τὰ σημεῖα & B ποιεῖ, εἶχεν αὐτὴν ὅλη ἡ χώρα ὡς ἀγγελον Θεοῦ. Ποτὲ οὖν ἐνεργηθεὶς τις ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐλθὼν ἐξύδρισε αὐτὸν ἐσχάτως, πάντων ἰσταμένων, καὶ τοῦ γέροντος· στήκοντος, καὶ προσέχοντος εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ λέγοντος· Χάρις Θεοῦ εἰς τὸ στόμα σου, ἀδελφέ. Ἐκείνου δὲ μαινομένου καὶ λέγοντος· Ναί, φαῦλε φαγοπόλιε, ταῦτα λέγεις ἵνα δόξῃ· πρῶτος φαίνεσθαι· λέγει ὁ γέρον· Ὅντως δὲ λέγεις, ἀδελφέ μου, ἀληθῆ λέγεις. Μετὰ ταῦτά τις ῥωτῆσέν αὐτὸν λέγων· Ἄρτι οὐκ ἐπαράχθης, καλόγερε ; Καὶ λέγει· Οὐκ, ἀλλ' οὕτως ἠσθόμην τὴν ψυχὴν μου, ὡς ὑπὸ Θεοῦ σκεπομένην. Καὶ ἔλεγεν ὁ μακάριος· Ἀληθῶς ὀφείλει τις εὐχαριστεῖν τοῖς τοιοῦτοις.

Ι. Ἐλεγε πάλιν ὁ μακάριος, ὅτι Ὅντως μου ἐν μοναστηρίῳ ἐν Τύρῳ πρὸ τοῦ ἐξελεῖν με, παρέβη- λεν ἡμῖν τις γέρον ἐνάρετος· καὶ ἀναγινωσκόντων ἡμῶν εἰς τὰ ἀποφθέγματα τῶν ἁγίων γερόντων· ἡγάπα δὲ ὁ μακάριος πάντοτε διέρχεσθαι αὐτὰ, καὶ σχεδὸν ἐπιτενε· ὄθεν καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκαρπώσατο πᾶσαν ἀρετὴν. Ὅτε κληθόμενος εἰς τὸν γέροντα ἐκείνου πρὸς τὸ ἀπῆλθον οἱ λησταί, καὶ εἶπον αὐτῷ, ὅτι Πάντα δὲ ἐν τῇ κέλλῃ σου λαθεῖν θέλομεν· καὶ αὐτοῦ εἰπόντος· Ὅσα ἂν δοκῇ ὑμῖν, τέκνα, λάβετε· ἔλαβον δὲ πάντα καὶ ἀπῆλθον· καὶ κατέλιπον ἐν σκαλίδιον. Ὁ οὖν γέρον λαθὼν αὐτὸ ὑπεβίβωξεν ὀπίσω αὐτῶν βοῶν καὶ λέγων· Τέκνα, λάβετε δὲ ἐπελάθεσθε. Οἱ δὲ θαυμάσαντες ἐπὶ ἀνεξίκακίᾳ τοῦ γέροντος, ἀποκατέστησαν πάντα ἐν τῷ κελίῳ αὐτοῦ· καὶ μετανοήσαν- D τες εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος τοῦ Θεοῦ ἐστιν. Ὡς ἀνέγνωμεν τούτου, λέγει ὁ γέρον· Οἶδας, ἀδελφὸν μου· τούτο τὸ ἀπόφθεγμα πάντα με ἐβέβλησε. Λέγω αὐτῷ· Πῶς, Πάτερ ; Καὶ λέγει μοι. Ποτὲ ὄντος μου ἐν τοῖς τόποις κατὰ τὸν Ἰορδάνην, ἀνέγνωμεν τούτου· καὶ θαυμάζον τὸν γέροντα· καὶ ἔλεγον· Κύριε, ἀξιώσον με κατ' ἴχνος τούτων ἀκολουθεῖν, ὁ καταξιώσας με εἰς σχῆμα αὐτῶν ἐλθεῖν. Ὡς οὖν εἶχον τὸν πόθον τούτου, μετὰ δύο ἡμέρας λησταί παρεγένοντο· καὶ ἐπεὶ ἔκρουσαν τὴν θύραν, καὶ ἔγνωμεν ὅτι λησταί εἰσιν, εἶπον ἑμαυτῷ· Χάρις τῷ Θεῷ, ἰδοὺ καιρὸς ἐνδείξασθαι τὸν καρπὸν τοῦ πόθου. Ἀνοίξας ἐδεξάμην αὐτοὺς μετὰ ἰλαρότητος· καὶ ἄψαυ λύχρον ἠρξάμην δεικνύειν αὐτοῖς· τὰ πράγματα, λέ-

IX. Memorabat idem beatus quemdam sibi retulisse, habuisse se abbatem supra modum mitem et mansuetissimum. Addebatque : propter eximiam ejus virtutem et signa quæ faciebat, habitum a cunctis per totam illam regionem ut angelum Dei. Aliquando igitur instinctus quispiam a malo dæmone adiens eum fœdissimis maledictis et conviciis proscidit, multis astantibus, sene ipso stante et fixos in ore maledici oculos tenente, dicenteque : Gratia Dei beet os unum frater. Illo autem tanto magis furere pergente, ac dicente : Profecto nequam et vorax senecule, hoc dicis ut videaris mitis. Respondit senex : Ita est ut ais, frater. Post hæc interrogavit quispiam ipsum : Non es turbatus hæc audiens, bone senex ? et respondit : Non, sed sentiebam cum gustu intimo animam meam quasi Deo ipsam fervente protectam. Et dixit beatus : Vere C debet quis gratias agere pro talibus.

X. Dixit rursus beatus : Cum essem in monasterio quod est apud Tyrum, antequam exirem, supervenit nobis senex multæ virtutis forte legentibus Sententias Patrum, qua ille beatus lectione plurimum delectabatur, identidem illas percurrens ; adeoque fere nihil nisi doctrinam ex iis haustam spirans : unde uberrimum fructum tulerat, plæne notitiæ perfecticæ exercitii virtutum omnium. Quando autem in illo codice pervenimus legendo ad locum ubi memoratur senex ille ad quem latrones venerunt et dixerunt ipsi : Omnia quæ in cella tua sunt volumus auferre. Quo prompte respondente : Agite, per me licet, quod vultis, filii ; illi strenue corrasis universis abierunt. Latuit autem ipsos unum instrumentum rusticum sarculus, quo senex in manus, postquam advertit, sumpto, cucurrit post latrones clamans et dicens : Etiam hoc quod vos latuit, tollite. Illi autem admirati patientiam senis, redeuntes reposuerunt in cellula quæcunque abstulerant ; et tacti pœnitentia invicem dicebant : Vere hic homo Dei est. Hoc cum legissemus, ait senex ille : Scito, mi abba, hoc mihi boni Patris dictum et factum insigniter profuisse. Quomodo, inquam, Pater ? Et ille subjecit : Cum essem aliquando in locis ad Jordanem recens a lectione hujus exempli, et plenus admiratione virtutis senis, dixi, Deum orans : Dignare me, Domine, imitatione talium Patrum, quorum mihi concessisti institutum profiteri ac vestem inducere. Post duos dies quam

in eo desiderio fueram, venerunt ad me latrones. Quos pulsantes jannam, cum qui essent cognovissem, dixi mihi ipsi : Deo gratias : en tempus monstrandi fructum desiderii. Aperto igitur ostio excepi eos hilari vultu, et accensa candela cepi monstrare ipsis res omnes meas, dicens : Ne dubiteis : confido in Domino, me nihil vobis absconsurum. Dicunt illi mihi : Habesne aurum? Ita, inquam, habeo nummos tres. Et aperui coram eis capsulam in qua erant nummi. Iis illi acceptis in pace abierunt. Ea cum senex dixisset, subjeci ego arridens : Redieruntne pœnitentes latrones ut in priori senis quem imitabar casu? Celeriter reposuit : Ne si verit hoc Deus : nec enim volui redire ipsos. Et addidit Zosimas : En desiderium senis hujus et præparatio animi quantum illi profuit, efficiens non solum ne tristaretur in tam gravi casu, sed lætaretur etiam, ingenti se lucro auctum existimans per jacturam talem.

XI. Narravit mihi beatus Sergius in hunc modum : Aliquando iter agentibus nobis, contigit a via aberrare ita ut temere vagantes ignari devoniremus in agrum consitum, et sata quædam conculcaremus, quo animadverso cepit agricola cuja res erat, vehementibus nos maledictis ira fervens incessere : Vos, inquiens, monachi, si Deum timeretis, et eum haberetis ante oculos, non hæc utique faceretis. Audiens talia, statim ait nobis sanctus : Per Dominum nemo loquatur. Ipse porro respondit rustico cum mansuetudine : Vere dicis, fili. Si enim Dei timor esset in nobis, haud ageremus quæ tibi jure displicent. Nihil ille secius rursus cum stomacho contumelias ingessit, iterumque mitis senex : Vera, inquit, loqueris ; si monachi essemus, talibus abstineremus. Tamen, oro, per Dominum, ignosce nobis quod imprudentes peccavimus. Ea tandem modestia delinitus agricola, projecit se ad pedes ejus dicens : Parce mihi temere locuto, abba, per Dominum, meque tuis volentem aggrega. Addebatque beatus Sergius : Revera hic homo nos secutus sacrum habitum snmpsit. Unde subjungebat hæc referens Zosimas : En mansuetudo et probitas sancti viri quantum, Deo juvante, potuerit, convertens, et in salutis viam inducens animam ad Dei imaginem cum cunctis divitiis ipsorum.

XII. Dixit præterea : Commisi aliquando libellos describendos cuidam amanuensi in primis perito calligraphicæ artis. Et ille absoluta descriptione, misit ad me qui nuntiaret, perfectum jam opus esse : mitterem, si videretur, qui scripta tolleret. His frater quidam auditis, adiit injussus calligraphum, nomine, ut falso siebat, mandatoque meo, numeratoque, quod convenerat, manus pretio, libellos abstulit. Ego ignarus ejus rei, misi fratrem nostrum, dato illi epistolio, cum mercede pacta ut scripta acciperet ferretque ad me. Intelligens ex hoc calligraphus illum sibi fuisse a priori monacho, iratus dixit : Ibo profecto et infamabo ipsum ob duo nefaria quæ admisit : primum irridens me ; deinde quæ ad illum non pertinebant auferens. At ego audito quid pararet, misi qui a me ipsi diceret : Scis, frater mi, nos eo sine comparare ac tenere libellos, ut ex iis discamus exercere charitatem,

IA'. Διηγήσατό μοι μακάριος Σέργιος οὕτως, ὅτι Ποτὲ ὀδυνόντων ἡμῶν μετὰ τινος ἀγίου γέροντος, ἐπλανήθημεν τῆς ὁδοῦ· καὶ μηδὲ γινωσκόντων ἡμῶν ποῦ πορευόμεθα, ἠγρόθημεν εἰς τὰ σπύριμα· καὶ καταπατήσαμεν ὀλίγα τῶν σπορίων. Αἰσθόμενος δὲ ὁ γεωργός, ἤρξατο ὑβρίζειν πολλὰ μετ' ὀργῆς· Ὑμεῖς, μοναχοί, εἰ ἐφοβεῖτε τὸν Θεόν, καὶ εἴχετε αὐτὸν πρὸ ὀφθαλμῶν, οὐκ ἂν ἐποιεῖτε τοῦτο. Εὐθὺς οὖν λέγει ἡμῖν ὁ ἅγιος· Διὰ τὸν Κύριον μηδεὶς λαλήσῃ. Καὶ ἔλεγεν αὐτῷ μετὰ πραότητος· Καλῶς λέγεις, τέκνον· εἰ γὰρ εἴχομεν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἂν ἐποιούμεν ταῦτα. Πάλιν ἐκεῖνος ὑβρίζει μετὰ θυμοῦ· καὶ πάλιν ὁ γέρον ἔλεγεν· Ἐν ἀληθείᾳ λέγεις· εἰ ἤμεθα μοναχοί, τοῦτο οὐκ ἐποιούμεν· ἀλλὰ διὰ τὸν Κύριον, συγχώρησον ἡμῖν ὅτι ἡμάρτομεν. Ἐκπλαγείς δ' ἐκεῖνος· καὶ ἐλθὼν ἐρρίψεν ἑαυτὸν εἰς τοὺς πύδας αὐτοῦ, λέγων· Συχώρησόν μοι, ἀββᾶ, διὰ τὸν Κύριον, καὶ λάβε μετ' ὑμῶν. Καὶ ἔλεγεν ὁ μακάριος Σέργιος, ὅτι· Ἐν ἀληθείᾳ μετ' ἡμῶν ἠκολούθησε, καὶ ἐλθὼν ἔλαβε τὸ σπῆμα. Καὶ ἔλεγεν ὁ μακάριος· Ἰδοὺ ἡ πραότης καὶ τὸ ἀληθές τοῦ ἀγίου τί ἠδυνήθη μετὰ Θεοῦ ποιῆσαι· καὶ σῶσαι ψυχὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ ποιηθεῖσαν, ἣν θέλει ὁ Θεὸς μᾶλλον ἢ μυρίους κόσμου μετὰ τῶν χρημάτων αὐτῶν.

IB'. Καὶ ἔλεγεν, ὅτι Ποτὲ ὑπέταξα βιβλία τινὰ καλλιγράφῳ εὐφρῆσι· καὶ μετὰ τὸ τελέσαι τὰ γράψιμα, πέμπει καὶ λέγει μοι· Ἰδοὺ ἐτέλεσα· ὅτε δοκίμοι σοι πέμψω καὶ λάβε αὐτά. Ἀδελφός δὲ τις ἀκούσας ταῦτα, ἀπελθὼν ἐξ ὀνόματός μου πρὸς τὸν καλλιγράφον, καὶ δούς τὸ συμφωνηθὲν ἔλαβεν αὐτά. Ἐγὼ δὲ μὴ γνοὺς τοῦτο ἐπιστάξα ἀδελφὸν ἡμέτερον μετὰ γραμμάτων σὺν τῷ κόπῳ· ὥστε λαβεῖν αὐτά. Ὅς οὖν ἔγνων ὁ καλλιγράφος ὅτι ἐνεπαύθη ἀπὸ τοῦ λαβόντος αὐτά, παραχθὲς εἶπεν· Ὅντως ἀπέρχομαι καὶ ἀηδῶ αὐτὸν κατὰ δύο τρόπους, ὅτι ἐχλεύασέ με, καὶ ὅτι ἔλαβε τὰ μὴ ὄντα αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ἀκούσας τοῦτο, πέμψας εἶπον αὐτῷ· Οἶδας, ἀδελφέ μου, ὅτι διὰ τοῦτο, κτώμεθα βιβλία, ἵνα μάθωμεν ἐξ αὐτῶν ἀγάπην, ταπεινωσιν, πραότητα, εἰρήνην· εἰ δὲ ἤρξη τῆς κτήσεως τῶν βιβλίων μάχη ἐστίν, οὐ θέλω κτήσασθαι βιβλίον· καὶ μόνον μὴ μαχῆσομαι· δοῦλον γὰρ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι. Ἰδοὺ οὖν καταφρονήσας

τοῦ βιβλίου, ἐποίησα μὴ πανταλῶς ὀχληθῆναι τὸν ἀδελφόν.

nolo habere : quo sic vitem rixandi necessitatem. templa igitur, et insuper habita libri jactura, effeci

ΓΓ. Καὶ ἔλεγεν ὁ αὐτός, ὅτι Ἀκηχῶς παρὰ τινος ἀγαπητοῦ μοι μοναχοῦ, ὅτι ἔσχε τινὰ διάκονον ἀγαπητὸν τῆς λαύρας τοῦ ἀββᾶ Γερασίμου· καὶ οὐκ οἶδα πόθεν ἔσχε ἐν εἰς ἐμὲ ὑπόνοιαν περὶ πράγμα-τος φέροντος αὐτῷ λύπην, καὶ ἤρξατο συγγάζειν μοι. Ἰδὼν αὐτὸν ἐγὼ στυγνὸν, ἠρώτησα μαθεῖν τὴν αἰτίαν· καὶ λέγει μοι, ὅτι τόδε τὸ πρᾶγμα ἐποίησας· ἐγὼ δὲ μὴ συνείδως ἑμαυτὸν τοιοῦτον πρᾶγμα ποιῆσαι, ἠρξάμην πληροφορεῖν αὐτόν. Καὶ λέγει μοι· Συγχώρησόν μοι· οὐ πληροφοροῦμαι. Ἀναχωρήσας ὅν ἐγὼ εἰς τὸ κελλῖον μου, ἠρξάμην ῥευνᾶν τὴν καρδίαν μου, εἰ τοιοῦτον πέπραχα πρᾶγμα· καὶ οὐκ εὕρισκον. Βλέπων ὅν αὐτὸν κατέχοντα ποτήριον καὶ διδόντα· καὶ ὠμυον αὐτῷ ἐν αὐτῷ ὅτι οὐ συνοῦδα ἑμαυτὸν τοιοῦτο ποιῆσαι. Οὐκ ἐπέσθη. Ἐλθὼν οὖν πάλιν εἰς ἑμαυτὸν, καὶ μνησθεὶς τῶν λόγων τούτων τῶν ἁγίων, καὶ πιστεύσας αὐτοῖς, στρέφω μικρὸν τὸν λογισμὸν μου, καὶ λέγω ἑμαυτῷ· Ὁ διάκονος γνησίως ἀγαπᾷ με· καὶ ἐξ ἀγάπης κινουόμενος ἐθάβρησέ μοι ὃ εἶχεν ἡ καρδία αὐτοῦ περὶ ἐμοῦ, ἵνα νήψω καὶ τοῦ λοιποῦ φυλάξω, καὶ μὴ ποιήσω αὐτό· πλὴν ψυχῇ ἀθλία, ἐπειδὴ λέγεις, ὅτι οὐκ ἐποίησα τὸ πρᾶγμα τοῦτο· μυρία κακὰ πέπραχται σοι, καὶ ἐπελάθου αὐτῶν· ποῦ εἶσιν ἂ ἐποίησας χθὲς ἢ πρὸ δέκα ἡμερῶν; μέμνησαι αὐτῶν; Οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἐποίησας, ὡς ἔκεῖνα, καὶ ἑλαθεὶς ὡς καὶ τὰ πρῶτα· καὶ ἠρξάμην εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ, καὶ τῷ διακόνῳ, ὅτι δι' αὐτοῦ ἠξίωσέ με Θεὸς ἐπιγῶναι τὸ σφάλμα μου καὶ μετανοῆσαι περὶ αὐτοῦ. Ἀναστὰς οὖν ἐν τοιοῦτοις λογισμοῖς, ἤλθον μετανοῆσαι τῷ διακόνῳ, καὶ εὐχαριστεῖσθαι αὐτῷ· καὶ ἔκρουσα εἰς τὴν θύραν· καὶ ἀνοίξας βάλλει μοι μετάνοιαν πρῶτος λέγων· Συγχώρησόν μοι ὅτι ὑπὸ δαιμόνων ἐχλευάσθην ὑπονοήσας περὶ σοῦ εἰς τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο· ἐν ἀληθείᾳ γὰρ ἐπληροφόρησέ μοι ὁ Θεός, ὅτι οὐκ ἔχεις πρᾶγμα· καὶ οὐδὲ ἀφῆκέ με πληροφορηθῆσαι αὐτόν, λέγων· Οὐκ ἔστι χρεία. Καὶ ἔλεγεν ὁ μακάριος· Ἰδοὺ ἡ γνησία ταπεινώσις πῶς διέθιξε τὴν καρδίαν τοῦ ποθοῦντος αὐτήν. Σὺν τούτῳ δὲ ἐμέμνητο καὶ τοῦ γέροντος τοῦ κλεπτομένου ὑπὸ τοῦ γειτνιῶντος αὐτόν, ὅτι εἰδὼς οὐκ ἤλεγξεν αὐτόν ποτε· ἀλλὰ καὶ περισσώτερον εἰργάζετο, καὶ φησι· Τάχα χρεῖαν ἔχει ὁ ἀδελφός· Ἐθαύμαζε τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων καὶ διηγήσατο λέγων, ὅτι Ποτὲ γενόμενος ἐν τῇ πεδιάδι διηγήσατό μοι τις τῶν ἡγουμένων, ὅτι Ἐμενεν ἐγγὺς τοῦ κοινοβίου ἡμῶν γέροντες· ἦν δὲ ἀγαθωτάτης ψυχῆς· ἐγεινιάζε δὲ ἀδελφός· καὶ ἀπόντος τοῦ γέροντος ἐγερωθεὶς ὁ ἀδελφός ἤνοιξε τὴν κέλλαν αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν ἔλαβε τὰ σκεύη αὐτοῦ καὶ τὰ βιβλία. Ὡς οὖν ἤλθεν ὁ γέρον ἀνοίξας τὸ κελλῖον, καὶ μὴ εὕρων τὰ σκεύη αὐτοῦ, ἤλθε πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀναγγεῖλαι αὐτῷ· εὔρεν ἀκμὴν οὖν τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῷ μέσῳ· οὕτω γὰρ ἦν ὁ ἀδελφός συστειλάς αὐτά· καὶ μὴ θέλων ὁ γέρον καταισχῦναι αὐτὸν μηδὲ ἐλέγξαι, προσεποίησατο ὅτι ἐνυξεν ἑαυτὸν ἡ γαστήρ· καὶ

A humilitatem, mansuetudinem, pacem. Si autem Inuitum possessionis libellorum rixa est : jam eos Servum quippe Domini rixari non convenit. Conne molestiæ quidquam faceretur illi fratri.

XIII. Referrebat et hoc idem Zosimas : Audivi e quodam mihi dilecto monacho, cum diceret : Fuit mihi usus familiaris amicitia cum diacono quopiam lauræ abbatis Gerasimi : cui oborta, nescio unde, suspicio contra me est, quasi quiddam egissem ipsi molestum : unde cœpit contrahere in mei occursum frontem, vultum exhibens minaci tristitia turbidum. Id animadvertens ultro interrogavi hominem, cur me ita torve intueretur ? Fasset statim causam est, aiens quidpiam a me contra se factum, cujus nulla mihi sane memoria vel conscientia restaret. Ita que multis verbis incubui ad meam illi a tali quidem culpa innocentiam persuadendam. Sed surdo cecini ; nam sua se involvens tristitia : Ignosce, reposui, fidem non facis. Regressus hinc in meam cellulam deli me ad introspicendum penitus cor meum, et nullo ibi vestigio talis a me consciti reproto facinoris, factus securior, cum istum diaconum viderem tenentem calicem quem ministrabat, juravi per illum hand esse mihi me conscium ejus quod objectabat facti. Ne tum quidem acquievit, motus ergo revertor ad me ipsum, memor præcepti jubentis reconciliari fratri habenti aliquid adversum nos : aliam inivi rei ejus tentandæ rationem, partes offensi contra meipsum sumens, sicque mecum reputans : Diaconus iste amat me, et motus charitate fiducia sumpsit effundendi cor suum accusando quod a me perperam actum queritur. Si sapiam, cavebo ne ulteriori perseverantia negandi offensi pertinaciam irritem. Vitabo id quantum in me erit ; et, si possum, in ejus sententiam transibo. Quid enim vero tantum interis testimonio conscientia anima mea misera, quod lapsus forte potius est in memoriam ? Innumera perpetrasti mala quorum est funditus oblita. Fortasse istud quoque feceris, sed te ejus recordatio fugerit. Ac quiescens huic sensui cepi et Deo et ministro gratias agere, quoniam nutu illius, hujus opera, velut supplementum adhibebatur oblitæ conscientia ad culpam ignotam salutari eluendam pœnitentia. Plenus eo sensu accessi ad cellam famuli ; at pulsato ostio, cum ille aperuisset, prior prostravit se coram me pœnitentiam postulans, et dicens : Ignosce mihi, quoniam a dæmonibus illusus sum male suspicans de te. Plane siquidem, illuminatus jam a Deo, perspectam habeo innocentiam circa hoc tuam. Sic ille me volentem excusare, prout paratus veneram renuit audire, aiens opus non esse. Super his pronuntians beatus Zosimas dixit : En quousque perpulit vera humilitas cor desiderantis ipsam. Cum hoc mentionem conjunxit senis compilati a vicino, ipso sciente, et non modo non querente aut accusante, sed et impense favente ac beneficiente suo sibi notissimo expilatori ; eo quod ipsum excusans apud se persuasisset sibi, citra culpam id ab eo factum

ultima scilicet ad id adigente necessariorum ad vitam egestate. In quo admirans Zosimas exempla quæ sancti dedissent visceralis in quoscunque misericordiæ, narrans refererat in hunc modum : Cum essem in campestribus narravit mihi quidam e præpositis, habitasse prope cœnobium ipsius senem quemdam benignissimæ animæ : cui vicinus debebat alius frater. Hic instinctus a malo spiritu, captato tempore, cum aberat a cella senex, ipsam ingressus cuncta ejus vasa et libros exportavit. Reversus bonus senex, et admirans eam exinanitam, cucurrit ad vicinum, rem illi pro amicitia comunicaturus. At ecce ingrediens videt in medio res suas, nondum enim illas sur potuerat in apothecas recondere; atque adeo in hoc ipso laborabat. Veritus clemens senex cum pudore afficere, tixit egregie dissimulans pungi desiderio levandi ventris, et locum ei rei sepositum ingressus, tandiu illic hæsit quoad sensit furtum omne jam a fratre fuisse in latebras conditum. Tunc reversus senex de alio negotio solita familiaritate cum vicino egit. Non multi inde dies effluxerant cum ab aliis aliisque clare agnita iu vicini cella senis vasa moverunt quosdam indignatione justissimam ad sceles indicandum judici; qui furem manifestum comprehendit ac claudi carcere curavit, sene prorsus inscio. Famæ autem indicio vulgaris audiens attineri custodia fratrem, ob causam ignotam sibi, venit ad narrantem hæc ipsa cœnobii præfectum quicum provicinia usum multum habebat crebræ ventilationis, et dixit : Fac claritatem, Pater; comoda mihi ova pauca et cathara. Respondi ego (dicebat cœnobiarcha narrare pergens) : Habes nempe quemdam hodie apud te? Sic est, ait, et quæ poscebat auferens abiit ad carcerem recta consolaturus fratrem eo detentum. Ingresso illuc eo, procidit fur ad ejus pedes, aiens ipsi, Propter te hic sum, abba, ob furtum a me factum rerum tuarum. Verum ut eas possis recuperare, en liber tuus apud illum est, vestis apud alium, quos nominabat. Hæc loquentem interpellavit senex, dicens : Persuasissimum habeto, filii, me haud ea causa huc ingressum : nec prorsus scivisse, te ob res meas complicitas hic teneri. Veni autem ut consolarer te in afflictione tua. Qnare hoc tibi a me habe munusculum, ova et cathara; de cætero omnem movebo lapidem quo te hinc extraham. His dictis, alii primates illius regionis, apud quos multa valebat gratia, merito ipsius cunctis notissimæ virtutis. Itaque ab his facile obtinuit, ut missis prope ministris fratrem vinculis solutum e custodia emitterent.

XIV. Alii de hoc eodem sene aliud narrabant. Nempe ipsum profectum aliquando ad mercatum ut pallium emeret, pro modo pacti pretii unum aureum vendenti expendisse : quia vero, ad explendum quod supererat ratiunculæ, opus erat aliquo numero pecuniæ minutæ, assedissem illum ad mercatoris abacum, supposito sibi pallio jam empto, et sic crumena resoluta obolos et quadrantes eduxisse. Dum in eo est, forte conversus videt a tergo se admoventem hominem qui videbatur adjecisse oculos cupiditatis ad pallium, mox, ut apparebat, conaturus ipsum subtrahere. Subiit animum senis misericordis benignissima cogitatio, Forte, secum dicentis, hic miser plus eget pallio quam ego; sine ipsum sibi consulere. Ab hoc apud se statuto, extendit se mensam versus quasi ad explicandam monetæ seriem, sublevavitque suos prius sedentis artus quo facilius detrahit pallium posset : qua strenue commoditate fur usus, ablato abiit pallio; sene de industria in dissimulando perseverante, quoad nummis persolutis tam sine pecunia quam sine pallio domum rediit. Ad hoc B. Zosimas addidit : Quanti et pallium quæ neglexit, erant? at quanto

ἀπελθὼν ἔμεινε εἰς τὰ ἀναγκαῖα ἱκανὴν ὥραν, ἕως οὗ συστελεῖν ὁ ἀδελφὸς ἐκ τοῦ μέσου τὰ σκευὴ καὶ ἐλθὼν ὁ γέροντος ἤρξατο λαλεῖν αὐτῷ περὶ ἄλλου πράγματος· περὶ δὲ τῶν σκευῶν οὐκ ἤλεγξεν. Μεθ' ἡμέρας δὲ ἐγρωρίσθησαν τὰ σκευὴ τοῦ γέροντος, καὶ λαβόντες τινες αὐτὸν ἔβαλον εἰς τὴν φυλακὴν, τοῦ γέροντος μὴ μαθόντος. Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ὅτι ἐς φυλακὴν ἐστίν, οὐκ ᾔδει τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἦν εἰς τὴν φυλακὴν· ἀλλ' ἐλθὼν φησὶν ὁ ἡγούμενος. Πρὸς με (ἐπικινάξεται γὰρ πρὸς ἡμᾶς), λέγει μοι· Ποίησον ἀγάπην· δὸς μοι ὀλίγα ὡς καὶ ὀλίγα καθαρὰ. Καὶ λέγει αὐτῷ· Πάντως ἔχεις τινὰ σήμερον; Λέγει μοι· Ναί· ἦν δὲ λαθὼν αὐτὰ ὁ γέροντος ἵνα ἐλθὼν εἰς τὴν φυλακὴν, ποιήσῃ παράκλησιν τῷ ἀδελφῷ. Ὡς οὖν εἰσηλθὼν εἰς τὴν φυλακὴν, πέπειε ὁ ἀδελφὸς εἰς τοῦ·

B πόδας αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ· Διὰ σέ εἰμι ὧδε, ἀδελφὸν γὰρ εἰμι ὁ κλέψας τὰ σκευὴ σου· ἀλλ' ἰδοὺ τὸ βιβλίον σου παρὰ τῷδὲ ἐστίν, καὶ τὸ ἱμάτιόν σου παρὰ τῷδὲ. Λέγει αὐτῷ ὁ γέροντος. Πληροφορηθεὶς ἡ καρδία σου, τέκνον, οὐ διὰ τοῦτο εἰσηλθὼν, οὐδ' ὄλλως ἔμαθον ὅτι δι' ἐμὲ ὧδε· ἀλλ' ἀκούσας ὅτι ὧδε εἶ, καὶ λυπηθεὶς, εἰσηλθὼν ποιήσας σοι παράκλησιν καὶ ἰδοὺ ἕδε τὰ ὡς καὶ τὰ καθαρὰ· ὦν οὖν πάντα ποιήσω ἕως οὗ ἐκβάλω σε ἐκ τῆς φυλακῆς. Καὶ ἀπελθὼν παρεκάλεσέ τινας τῶν μεγάλων· ἦν γὰρ γνωστὸς αὐτοῦ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ· καὶ πέμψαντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἀπὸ τῆς φυλακῆς.

C ΙΔ'. Διηγούοντο δὲ πάλιν περὶ τοῦ γέροντος τοῦτου, ὅτι ἀπελθόντος ποτὲ εἰς ἀγορὰν ἀγοράσαι ἱμάτιον, ἤγροσε· καὶ δοὺς τὸ ἐν χρυσίον, ἔλιπεν αὐτῷ ἀναπληρῶσαι νομίσματα. Καὶ λαθὼν τὸ ἱμάτιον, ἔθηκεν ὑποκάτω αὐτοῦ· καὶ ὡς ἐμέτρει κέρμα εἰς τὸ πλάκιον, ἰδοὺ τις ἔρχεται θέλων ἐπάραι τὸ ἱμάτιον· καὶ ὡς ᾔσθετο ὁ γέροντος σπλάγγχνα ἔχων οἰκτιρμῶν, κατὰ μικρὸν ἐκούφιζεν αὐτόν· ὡς δὴθεν ἐπεκτείνων πρὸς τὸ διάστημα τοῦ κέρματος, ἕως οὗ ἀπῆρε τὸ ἱμάτιον καὶ ἀπῆλθε· καὶ οὐκ ἤλεγξεν αὐτόν ὁ γέροντος· καὶ ἔλεγε ὁ μακάριος· Πόσου ἦν ἄξιον τὸ ἱμάτιον ἢ τὰ σκευὴ καὶ ἀπώλεσεν; ἀλλ' ὁμως ἡ προαίρεσις ἦν ἀμείλις ὅτι ἀπήρθησαν καὶ ἔμεινε ὁ αὐτοῦ, μήτε λυπούμενος, μήτε ταραστούμενος· καὶ γὰρ, ὡς ἀεὶ λέγω, οὐ τὸ ἔχειν βλάπτει, ἀλλὰ τὸ προσπαθῶς ἔχειν. Οὗτος εἶχεν ὅλον

D τὸν κόσμον, οὕτως ἦν ὡς μὴ ἔχων· ἐξ ὧν γὰρ ἐποίησεν ἔδειξεν αὐτὸν ἐλευθερὸν ἀπὸ πάντων.

pluris tam præclarus erat animus? ostendens ipsam illa possedisse, ut non possidentem: quippe cum, iis ablatis, idem qui prius permanebat, nec contristatus, nec turbatus. Etenim, quod semper dico, non obest spirituali profectui res habere, sed cum inordinato affectu habere. Illic de quo diximus, vel si mundum possideret universum, perinde futurus erat, quantum ex hie ejus factis apparuit, ac si nihil prorsus possideret: perfecte liber ab omni adhæsiione ad quidlibet.

Ἀγωνίσωμεν οὖν, ἀδελφοί, καὶ ἡμεῖς τοῦ μιμεῖσθαι καὶ ζηλοῦν τοὺς λόγους τῶν ἁγίων Πατέρων, ἵνα καρποπορήσαντες, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν. Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι οὖν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Contendamus ergo et nos, fratres, æmulari et effectu ac imitatione exprimere dicta exemplaque sanctorum Patrum, ut fructu hic, qualis expectatur e nobis, prolato, æterna in sæculo futuro consequamur bona. In Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et imperium cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

INDICES.

CATALOGUS EORUM AD QUOS SCRIPSIT ISIDORUS PELUSIOTA.

Numerus prior librum, posterior epistolas designat.

A

Abrahamio lib. i, 80.
Abrahamio episcopo lib. v, 38.
Adamantio lib. i, 141, et l. iv, 37, 211.
Adamantio lib. v, 258.
Adamantino lib. iv, 75.
Ædesio remp. gerendi l. v, 14.
Emiliano diacono lib. ii, 83.
Emiliano presbytero lib. iv, 172.
Ætio lib. iii, 139.
Ætio comiti lib. iii, 141, 328.
Æsculapio sophistæ l. iv, 28, 31.
Ægyptio presbytero l. v, 187.
Asiano, episcopo l. xxx. Scholastico, 1108.
Emiliano l. v, 410, 411.
Agatho l. i, 270.
Agathoni presbytero l. iii, 296.
Agatho presbytero l. iii, 18, 27, 84, 160.
Agathodæmoni l. i, 433.
Agathodæmoni grammatico l. v, 33, 334, 439, 444, 454.
Agathodæmoni grammatico l. iii, 303.
Ageasidi Novatiano l. i, 338, 339.
Alexandro l. ii, 194, 195, 196.
Alexandro poetæ l. ii, 89.
Alexandro poetæ l. v, 331; Presbytero, 323.
Alphio l. iii, 153 et l. iv, 202.
Alphio episcopo l. iii, 150, 151, et l. iv, 230.
Alphio presbytero l. i, 239, 252, 255, 254, 255, 256.
Alphio subdiacono l. ii, 56.
Alympio scholastico l. iv, 221.
Alypio l. ii, 97; l. iii, 112, 180, 303, 398, et l. iv, 90, 118, 136, 138.
Alypio episcopo l. iii, 223, et l. iii, 234.
Alpho l. v, 498; episcopo 171, 1, 3, 296; presbytero 321, 322.
Alphino subdiacono (fort. Alphio) l. v, 8; monacho, 386.
Alypio l. v, 234, 463, 506; scholastico, 253, 333, remp. gerenti 42; episcopo 347.
Amazomo l. i, 234.

Amonio l. iv, 48.
Ammonio l. i, 331, 332, et l. iii, 82.
Ammonio l. i, 12, et l. ii, 102, 189, 243; et l. iii, 3, 126 et l. iv, 61.
Ammonio scholastico l. i, 21; et l. ii, 166.
Ammonio tribuno l. iii, 308.
Ammonio scholastico l. v, 9, 193; lectori, 333.
Ampelio comiti l. v, 453.
Ampelio presbytero l. i, 81.
Anatolio l. i, 328, 329, et l. ii, 10, 28, 29.
Anatolio diacono l. iv, 154, 137.
Anatolio l. v, 115; diacono l. 5, 43.
Andromacho comiti l. v, 173, 342.
Antiocho l. v, 1.
Anastasio l. i, 233.
Antiocho l. i, 447, 448, 449, 450; et l. ii, 131, 267 et l. iii, 104, 231.
Antiocho sparoni l. i, 56.
Antiocho scholastico l. iii, 7.
Antonio scholastico l. iii, 351, 332.
Anysio l. ii, 271.
Aphrasio presbytero l. ii, 161.
Aphrodisio monacho l. ii, 61.
Aphrodisio presbytero l. ii, 99, 138 et l. iii, 8, 332, 271, 274.
Aphthonio l. iii, 276.
Aphthonio episcopo l. iii, 28.
Aphthonio l. v, 218, 428.
Apollonio l. ii, 54, 214.
Apollonio diacono l. ii, 243.
Apollonio episcopo l. ii, 31, 96, 198, 260, 270, et l. iii, 58, 137, 138, 265, 273, 363 et l. iv, 189.
Apollonio l. v, 336; Agrico:æ 98; episcopo 169, 370, 395.
Aquilæ l. i, 340.
Aquilæ l. v, 195.
Arabiano episcopo l. i, 82, et l. ii, 39, et l. iii, 206.
Arabiano episcopo l. v, 309.
Archæ l. i, 499, 500.
Archibio presbytero l. ii, 234, et l. iv, 366.
Archontio l. i, 272, 487; et l. iii, 76, 399.
Archontio monacho l. iii, 42.
Archontio presbytero l. i, 30, 136,

161, 166, 374.
Archontio rempublicam gerenti l. iii, 282, 301.
Artemio l. i, 88.
Artenuphio lectori l. iii, 171, 172, 173 et l. iv, 78, 80.
Archontio presbytero l. v, 27.
Artemidoro presbytero l. iv, 161.
Artemidoro l. v, 82.
Asclepio l. i, 188.
Asclepio episcopo l. ii, 88 et l. iii, 207, 319, 320, 321.
Asclepio sophistæ l. iii, 23.
Asclepio sophistæ (seu Æsculapio) l. v, 76, 344, 458, 463, 546, 547, 548.
Athanasio l. i, 141, 408, et l. ii, 7, 30, 69 et l. iv, 82, 190.
Athanasio cœnobiarchæ l. i, 117.
Athanasio presbytero l. i, 476, et l. ii, 43, 81, 128, 162, 182 et l. iii, 19, 62, 169, 238, et l. iv, 25, 191.
Athanasio diacono l. v, 95, 388, 396; presbytero l. v, 138, 475, 530, 536, 541.
Ausonio l. i, 163.
Ausonio correctori l. i, 116, 395, et l. ii, 25, 120 et l. iii, 9, 220, 263, 264, 315, 339, 369.
Ausonio l. v, 204, 334; correctori 212, 228, 418, 419, 420, 428.

B

Basilio lib. iv, 142.
Benjamin Hebræo, l. i, 401.
Boeto monacho l. v, 232.

C

Caio lib. ii, 12.
Callimacho comiti l. i, 316.
Capitolino l. i, 388.
Callopio l. i, 191.
Candidio l. i, 399.
Candidiano l. i, 489.
Carpo presbytero l. ii, 114.
Casio presbytero l. iii, 126, 111.
Casio scholastico l. ii, 146, 149.
Casiano diacono l. iv, 121.
Casio magistratum gerenti l. iii, 157, 158.
Casio scholastico l. v, 86; presbytero, 116.

Cassio remp. gerenti l. v, 486, 581.
 Cassio presbytero l. m, 400.
 Casiano l. iv, 71.
 Cassiano diacono l. m, 402, 403.
 Cassiano monacho l. i, 309.
 Cassiano l. v, 203.
 Catiliano l. i, 470.
 Cessatio comiti l. i, 68.
 Chæremoni l. i, 170, 276, 304, et l. i, 10, et l. m, 59, 293.
 Chæremoni diacono l. m, 59, 209, 290.
 Chæremoni l. v, 150, 151, 373, 413, 539.
 Chrysantho l. i, 280.
 Chrysæ clarissimo l. ii, 78.
 Chrystodoro l. i, 210, 211.
 Cratino l. m, 266.
 Cratoni monacho l. 174, 110.
 Cononi præsidis l. i, 148.
 Celso l. i, 346, 431.
 Cereyrio l. i, 251.
 Clearcho l. i, 279.
 Cleobulo comiti l. i, 380.
 Constantino l. i, 496.
 Crispo l. i, 24, 434.
 Cynegio l. i, 356, 471.
 Cyreio l. i, 411, 420, 421, 429.
 Cyrenio l. i, 210, 267, 493.
 Cyrenio Ducl. l. i, 174, 175.
 Cyrillo l. i, 25, 393, 497.
 Cyrillo Alexandrino l. i, 310, 523, 524, 370.
 Cyrillo episcopo l. ii, 127, et l. m, 306.
 Cyrillo episcopo l. v, 79, 269.
 Cyro l. i, 57, 163, 197, 198, 373, 376, 428.
 Cyro scholastico l. v, 17; monacho, 256, 322; presbytero, 412.
 Cyro lectori l. i, 100.
 Cyro monacho l. i, 323; et l. m, 272.
 Cytherio Sabelliano l. i, 138.

D

Danile presbytero lib. m, 292, 311, 331, et l. iv, 44, 93.
 Daniell presbytero l. v, 22, 215, 345, 542.
 Didymo l. i, 199, 121, 204, 205, 281, 330, 331.
 Didymo presbytero l. ii, 181, 182, et l. iv, 17.
 Didymo scholastico l. iv, 152.
 Didymo scholastico l. v, 206, 207; presbytero 28, 167, 453, 534.
 Diogeni diacono l. m, 407.
 Diogeni magistrano l. m, 389.
 Diogeni presbytero l. m, 383, 415.
 Diogeni diacono l. v, 75, 259, 464.
 Dionysio l. ii, 204, 216.
 Dionysio juveni l. i, 463.
 Dionysio scholastico l. ii, 55.
 Dionysio correctori l. m, 9.
 Dionysio presbytero l. ii, 232 et l. iv, 45.
 Dionysio l. v, 53, 141.
 Diglypto presbytero l. iv, 124.
 Dioscoro l. i, 77, et l. m, 244.
 Dioscoro l. v, 274.
 Diophanti prætori l. i, 31.
 Domestico medico l. ii, 391.
 Domitio comiti l. v, 37, 528. Ejus liberis 163, 164.
 Domitio comiti l. iv, 30.
 Domitio diacono l. iv, 198.
 Domitio l. i, 214.
 Donato l. i, 208.
 Dorotheo l. ii, 115, et l. iv, 19.
 Dorotheo comiti l. 122, 123, 124.
 Dorotheo clarissimo l. m, 173, 232, 373, 381, 382, 394, et l. iv, 32.
 Dorotheo rempub. gerenti l. ii, 218.
 Dorotheo lectori l. iv, 46.
 Dorothei filii l. m, 56.
 Dorotheo presbytero l. i, 519.
 Dorotheo scholastico l. iv, 178.

Dorotheo monacho l. i, 2.
 Dorotheo l. v, 356, 357; diacono medico 191; presbytero 292; viro clarissimo, 43, 250, 251, 273, 302, 401, 379, 568.
 Dositheo l. i, 52.
 Dositheo archimandrite l. i, 392.
 Dracontio presbytero l. i, 218.

E

Ecdicio lib. i, 394.
 Elaphio episcopo l. v, 201.
 Elisæo monacho l. m, 13, 16, 386.
 Epaxatho presbytero l. i, 48.
 Epicteto l. i, 249, et l. iv, 156.
 Epimacho l. ii, 150.
 Epimacho lectori l. ii, 70, et l. iv, 6, 151, 62, 103, 106.
 Epimacho scholastico l. m, 378.
 Epiphano l. iv, 115.
 Epimacho l. v, 490.
 Epiphano l. v, 177; diacono 58, 111, 112, 362, 363.
 Epiphano l. iv, 115.
 Epiphano diacono l. m, 66.
 Ermasandro l. v, 312.
 Esaïæ l. v, 189, 190, 193, 264, 368, 409, 429, 513, 514, 549.
 Esaïæ l. i, 482, et l. ii, 197, 217, et l. m, 196, 348, 357, 358, et l. iv, 8.
 Esaïæ multi l. i, 78, 167, et l. m, 190, 191, 205, 292, et l. m, 32, 32, 155, 367, et l. iv, 187.
 Evagrius diacono l. i, 251.
 Evangelo l. i, 16.
 Eubulo l. i, 261.
 Eudæmoni l. m, 115, 235, 256.
 Eudæmoni diacono l. ii, 40, et l. iv, 225.
 Eudæmoni presbytero l. iv, 99.
 Eudæmoni lectori l. m, 163.
 Eudæmoni scholastico l. ii, 86.
 Eudæmonio diacono l. m, 9.
 Eulampio l. i, 61, 65; 297.
 Eulogio l. i, 237, 389, 512, 202, et l. m, 184, 256, et l. iv, 83, 163, 176.
 Eulogio lectori l. ii, 77.
 Eulogio presbytero l. ii, 83.
 Euoptio episcopo l. m, 215.
 Eusebio episcopo l. i, 26, 28, 30, 37, 112, 113, 119, 151, 177, 283, 215, 250, 341, 425, 492, et l. iv, 73.
 Eusebio presbytero l. i, 10.
 Eustathio l. i, 156, 225, 332, 345, 561, et l. ii, 124, 153, 157, 158, 171, 172, 252, 253, 295, et l. m, 11.
 Eustathio diacono l. ii, 400, et l. m, 369.
 Eustathio presbytero l. ii, 2, 6, 43, 170, 296, 297, et l. m, 221.
 Eustaphio l. iv, 128.
 Eutacio diacono l. ii, 19, 23.
 Eutonio l. i, 206, 254, 303, et l. m, 34.
 Eutonio diacono l. i, 95, 105, 286, 335, 477, 491, et l. m, 151, 107, 112, 152, 144, 147, 148, 245, 257, 158, 282, 394, et l. m, 4, 5, 60, 83, 107, 108, 109, 121, 137, 148, 149, 168, 174, 181, 203, 247, 266, 280, 281, et l. iv, 24, 37, 50, 77, 116, 159.

F

Florentino lib. i, 227, 486.
 Fideli diacono lib. iv, 109.

G

Germano lib. m, 291.
 Germano comiti l. m, 577.
 Gelasio ducl. i, 99.
 Gerontio l. i, 294.
 Gigantio l. i, 257.
 Gorgonio l. i, 59, 60.
 Gotthio l. ii, 10.
 Gotto l. ii, 274.
 Gregorio episcopo l. i, 123.

H

Harpocræ scholastico lib. ii, 228.

Harpocræ sophistæ l. m, 37, 154, 345, 393, et lib. iv, 55, 91, 140.
 Harpocræ sophistæ seu rhetori l. v, 48, 52, 80, 102, 110, 124, 125, 162, 185, 198, 199, 217, 233, 348, 349, 351, 580, 415, 423, 424.
 Helia l. i, 430, et l. m, 286, et l. iv, 197.
 Helia diacono l. iv, 94, 122, 141, 149, 175.
 Helia diacono l. v, 159, 146, 178, 265, 269, 291, 292, 352; Presbytero 467.
 Helia monacho l. i, 91, 115.
 Helia remp. gerent l. ii, 248.
 Helioni monacho l. i, 71, 72.
 Heraclio episcopo l. ii, 32, et lib. m, 72, 292.
 Heraclio diacono l. i, 265.
 Heraclidis episcopo l. i, 19, 182, 183, et l. ii, 74, 220, 241, 242, et l. m, 10.
 Heraclidis presbytero l. i, 153, et lib. ii, 164.
 Hermio comiti l. m, 257.
 Hermia l. iv, 101.
 Hermia grammatico l. m, 350.
 Hermio clarissimo l. m, 373.
 Hermio comiti l. i, 18, 25, 126, 156, 229, 230, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 287, 288, 317, 334, et l. m, 137, 219, 233, 236, 237, 256, et l. m, 195, 253, 255, 370, 375, et lib. iv, 29, 66.
 Hermociano diacono l. i, 237.
 Hermogeni episcopo l. i, 419, et lib. m, 21, 31, 101, 139, 178, 199, 200, 206, 209, 210, 218, 262, 276, 277, et l. m, 20, 21, 29, 99, 103, 150, 159, 362, 367.
 Heroni l. m, 332, et l. iv, 119, 243.
 Heroni monacho l. m, 257.
 Heroni rempublicam gerenti l. m, 376.
 Heroni diacono l. i, 200.
 Heroni scholastico l. i, 422, et l. m, 6, 1215, et l. iv, 16, 53, 72, 85, 171, 208.
 Heroni presbytero l. iv, 76.
 Hesycho clarissimo l. ii, 156.
 Heraclidis presbytero l. v, 290, episcopo, 270.
 Heraclio l. v, 450.
 Hermiano comiti l. v, 106, 107, 219, 270, 276, 277, 299, 300, 341, 336, 337, 371, 400, 472.
 Hermogena episcopo l. v, 2, 30.
 Heroni l. v, 352, 353, 407, 433; scholastico 73. presbytero, 67, 104, 249, 460, 538; episcopo, 527, remp. gerenti, 469.
 Hieraci diacono l. v, 60, 64, 85, 99, 100, 155, 156, 158, 173, 176, 184, 255, 257, 356, 357, 371, 404, 416. Viro clarissimo 315; presbytero, 321, 322, 323, 300.
 Hieracioni (fort. Hieraci) l. v, 15.
 Hieraci l. i, 469.
 Hieraci clarissimo l. i, 20, 53, 162, et l. ii, 273, et lib. m, 344, 361, 373, 392, et l. iv, 43, 154.
 Hieraci presbytero l. m, 33, et l. m, 35, 198, 223, 278, 316, 388, et l. iv, 14, 43, 163, 181.
 Hieraci diacono l. iv, 104.
 Hieraci medico l. ii, 168.
 Hieronim. l. 481.
 Hierio l. ii, 14.
 Hymetio l. i, 97.
 Hypatio l. iv, 150.
 Hypatio l. v, 396, 529, remp. gerenti, 120.

I

Ironi scholastico l. i, 142.
 Ischirioni l. v, 261, 291, 480, scholastico 13; diacono 155; presbytero 397.
 Ischirioni l. m, 58, et l. m, 117.
 Ischirioni presbytero l. m, 33, et l. m, 334, 335, et lib. iv, 63, 216.

- Isidoro l. i, 278, 485, et l. iv, 126.
 Isidoro diacono l. i, 337, 403, 426, 440, 441, 442, 443, 411, 413, 467, et l. ii, 169, 176, 176, 186, 188, 239, 251, 272, et l. i, 22, 77, 78, 89, 93, 106, 110, 118, 120, 125, 128, 129, 132, 176, 201, 243, 250, 251, 318, et l. iv, 5, 100, 146, 148, 153, 182, 204.
 Isidoro episcopo l. i, 89, 90, et l. ii, 224, 225, 226, 263, l. ia, 1, 7, 10, 17, 120, 169, 220.
 Isidoro praefecto l. i, 299.
 Isidoro presbytero l. i, 120, 221, 222, et l. ii, 18, 94, 93, et l. iv, 26, 123.
 Isidoro scholastico l. ii, 289, et l. iii, 57.
 Isidoro l. v, 477: diacono, 32, 35, 39, 197, 291, presbytero, 7, 394; episcopo 159, 156, 172, 179, 288, 289, 308, 318, 333, 459, 474, 537.
 Junia l. ii, 8.
 Junioribus monachis, l. i, 474.
- J**
- Jacobo lectori l. v, 226, 230, 236, 359.
 Jesio remp. administranti l. v, 416.
 Incerto lib. iii, 202, 376.
 Joanni diacono l. v, 62.
 Joanni scholastico l. v, 148.
 Joanni eremita l. i, 75, 76.
 Joanni diacono lib. ii, 50, et l. iv, 58, 164, 168.
 Joanni militi l. i, 326, 327.
 Joanni monacho l. i, 130.
 Joanni scholastico l. ii, 82, 163.
 Josepho l. i, 372.
 Josepho presbytero l. ii, 9.
 Josepho presbytero l. v, 297.
- K**
- Kalliopio presbytero lib. i, 79.
- L**
- Lampetio l. i, 192, 193, 550, et l. iii, 114.
 Lampetio episcopo l. ii, 71, 79, 122, 192, 206, 221, 222, 264, et l. iii, 46, 47, 48, 53, 131, 132, 182, 193, 200, 214, 240, 244, 346, 367, 409.
 Lampetio diacono l. iii, 515, 390, 531, et l. iv, 5.
 Lampetio monacho l. i, 15, 52.
 Lampetio l. v, 486, diacono, 41, 74, 235, 518, episcopo, 163, 171, 192, 482.
 Lampetio diacono lib. v, 565, fort.
 Lampetio, vel contra.
 Leandro l. i, 271, 272, 303.
 Leonidi l. i, 362, 363, 366.
 Leontio l. i, 104, et l. iii, 360.
 Leontio episcopo l. i, 83, 84, 129, 262, 397, 315, 410, 431, 432, et l. ii, 98, et l. iii, 87, 88, et iii, 387, et iv, 110, 113.
 Leontio diacono l. i, 409, et l. iv, 141.
 Leontio magistrano lib. iii, 229.
 Leontio episc. l. v, 2, 21, 37, 171, 180, 414, 433.
 Lucæ clariss. l. v, 281, 421.
 Lucæ archimandritæ l. i, 3, 8.
 Lucæ cœnobiarchæ l. i, 298.
 Lucæ monacho l. i, 260.
 Luciano l. iv, 81.
 Lucio archidiacono Pelusii l. i, 69, et l. iv, 188.
 Lycæne l. i, 176.
 Lysimacho l. i, 333, 385.
- M**
- Macario episcopo lib. i, 202, et l. ii, 55.
 Macario episcopo l. v, 442.
 Macario presbytero l. iii, 329.
 Macrobio l. v, 144.
 Marciano presbytero l. v, 61, 90, 91, 330, 340.
- Marciano l. iv, 147.
 Marathonio monacho l. i, 190.
 Marco l. ii, 109, et l. iv, 42.
 Marco monacho l. i, 173.
 Maroni l. i, 39, 69, 70, 118, 143, 223, 272, 428, et l. ii, 10, 16, 20, 22, 24, 29, 61, 123, 124, 135, 137, 158, 171, 172, 250, 252, 253, 263, 295, et l. iii, 2, 39, 61, 167, 221, 222, 275, 295, 353, 366, 484, 406, 412, et l. iv, 181.
 Maroni episcopo l. iv, 174.
 Marcioni presbytero, si forte idem, l. v, 378.
 Maroni presbytero l. i, 269, et l. ii, 140, et l. iii, 100, 101, 103, 116.
 Maroni l. v, 29, 34, 53, 77, 81, 113, 113, 121, 311, 326, 327, 373, 381, 383, 402, 413, 473, 476, 488, 489, 512, 521, 539, 545, 567.
 Martiano l. i, 116, et l. iv, 184.
 Martiano l. i, 347, 381, 382, 460, et l. ii, 121, 153, 157, 158, 171, 172, 253, 152, 235, 225, 295, 275, 333, 566, 412.
 Martiniano presbytero l. ii, 173, et l. iii, 85, 322, 410.
 Martiniano presbytero l. iv, 96, 97.
 Martyrio l. v, 399, 443.
 Martyrio l. i, 164, 207.
 Martyrio episcopo l. i, 43.
 Martyrio lectori l. iii, 24.
 Martyrio presbytero l. iii, 162, 163, 309, 333, 336.
 Maximo philosopho gentili, 96.
 Menæ diacono l. iv, 72.
 Menæ scholastico l. i, 46.
 Menæ diacono l. i, 134, 443.
 Menalibus crebro in urbem com-
 meantibus, l. i, 367.
 Mosi episcopo l. i, 44.
 Mosi diacono l. v, 447.
- N**
- Nemesio l. v, 36.
 Nemesio l. ii, 134, et l. iv, 39.
 Nemesio pratori l. i, 47.
 Nemesiano mastriano l. iv, 81.
 Nemesiano scholastico, 539.
 Nilammoni scholastico l. v, 561.
 Nilammoni scholastico l. i, 8.
 Nilammoni l. iv, 180.
 Nilammoni diacono l. iii, 361.
 Nilammoni monacho l. iv, 96.
 Nilammodi presbytero l. iii, 293.
 Nilammoni scholastico l. iii, 242, 191.
 Nilammoni diacono medico l. iii, 71.
 Nilammoni et Nilammoni l. iii, 238.
 Nilo scholastico l. v, 130, 141, 148, 157, 240, 241, 272, 287, 391, 453, 487, 492, 516.
 Nilo l. i, 3, 56, 157, 219, et l. ii, 119, et l. iii, 160, et l. iii, 69, 139, et l. iv, 151, 158, 167, 179, 193.
 Nili filii l. i, 174.
 Nilo diacono l. iii, 65, 66, et l. iv, 127.
 Nilo grammatico l. iii, 203.
 Nilo monacho l. i, 80, 427, 278.
 Niloni l. iv, 108.
- O**
- Olympiodoro lib. ii, 236, et lib. iv, 27, 186.
 Olympio l. v, 387, 477; presbytero, 103.
 Olympio comiti l. i, 377, 378.
 Olympio diacono l. ii, 21.
 Olympio presbytero, scholastico l. iv, 205.
 Olympiodoro l. v, 202.
 Ophelio grammatico, seu scholasti-
 co l. v, 66, 121, 133, 200, 337, 430, 439, 517, 544, 538.
 Ophelio grammatico l. i, 11, 86, et l. ii, 42, 53, 319, 253, 275, et l. iii, 31, 70, 92, 93, 94, et l. iv, 105, 112, 162, 200.
 Ophelio scholastico l. ii, 151, 201.
 Oribasio medico l. i, 637.
 Orioni l. i, 264, 293, 394, et l. iii, 136, et l. iv, 41.
 Orioni diacono l. ii, 16.
 Orioni monacho l. i, 181, 191, 195, 463, et l. ii, 189, 268, et l. iii, 45, 338, et l. iv, 137, 135.
 Orioni l. v, 193, monacho 193.
- P**
- Pænio l. i, 277.
 Pachomio monacho l. i, 189.
 Palladio l. i, 190, 431, 446, et l. ii, 57, 60, 180, et l. iii, 4, 9, 61, 73, 79.
 Palladio diacono l. i, 400, 407, 414, 436, 437, 473, et l. ii, 27, 145, 187, 218, et l. iii, 213, 216, 239, 312, 403, et l. iv, 329.
 Palladio subdiacono l. i, 373, et lib. iii, 144.
 Palladio episcopo l. i, 321, et l. ii, 264, et l. iii, 140.
 Palladio lectori l. iv, 228.
 Palladio l. v, 6, 34, 117; lectori 523; subdiacono 7; diacono 31, 93, 134, 194, 223, 353, 569, 403, 427, 446, 503, 526, 530.
 Pampretio diacono lib. ii, 17, 76, et lib. iii, 238.
 Pamprepio diacono lib. ii, 150, et l. iii, 226.
 Panellio l. iv, 87.
 Pansophio l. i, 571.
 Pansophio archidiacono l. i, 157.
 Pausophio diacono l. i, 49.
 Paulo l. v, 46, 137, 214, 218, 507, 325, 374, 375, 377, 390, 432, 458, 516; monacho, 174, 490; hypodacano, 44; diacono, 83, 88.
 Presbytero anachoretæ, 131.
 Paulo l. i, 27, 268, et l. ii, 100, 108, 116, 129, 142, 143, 207, et l. iii, 35, 43, 53, 74, 96, 119, 123, 124, 135, 183, 191, 192, 212, 254, 357, 368, 36, et l. iv, 34, 47, 86, 132, 226.
 Paulo cœnobiarchæ l. i, 49.
 Paulo diacono l. i, 475.
 Paulo subdiacono l. iii, 163, et l. iv, 54.
 Paulo presbytero l. ii, 62, 73, et l. iii, 51, 277, 534, et l. iv, 93.
 Paulo monacho l. iii, 232, 333.
 Paulo tribuno l. iii, 347.
 Patrino monacho l. i, 14, 59.
 Pelagio monacho l. i, 314.
 Pelagio diacono l. ii, 83.
 Pelusiotis l. i, 176.
 Pelusii cœnobilis l. i, 154.
 Pelusienis monasterio l. i, 156.
 Pelusiotis monachis l. i, 320.
 Pelusii magistratibus l. i, 275.
 Petro l. i, 13, 278, 28, 290, et l. ii, 56, 215, 251, et l. iii, 123, 170, 246, 279, 394, 400, 411, et l. iv, 38, 41, 72, 217.
 Petro correctori l. iii, 143.
 Petro lectori l. iii, 177, 303.
 Petro monacho l. iii, 199, 208, et l. iv, 56.
 Petro scholastico l. iii, 153, 510, 514, 395, et l. iv, 56, 185.
 Petro cœnobiarchæ l. i, 238, 28.
 Petro l. v, 16, 20, 101, 127, 159, 278, 280, 304, 305, 500, 516, 560, 166; scholastico, 309, 239, 554; lectori, 333; monacho 271, 364; correctori, 383; remp. gerenti, 543.
 Pharisiano eunucho palatii, 87, 251.
 Philagrio l. iv, 33, 81.
 Philetio l. iv, 102.
 Philippo monacho l. i, 41.
 Philitrio l. iv, 89, 177.
 Phioxeno magistro l. ii, 286.
 Pomenio presbytero l. ii, 179.
 Pisto diacono l. ii, 87.
 Polychronio l. iv, 59.

Pomasio l. i, 564.
Phrontino monacho l. i, 98.
Prisco Cappasoci l. i, 158.
Presbyteri adiutoribus discipulis l. iii, 287.
Proeresio l. i, 295, 296.
Proeresio scholastico l. i, 108.
Proeschio scholastico l. iv, 125.
Prunichio l. i, 53, 51.

Q

Quintiniano monacho l. i, 224.
Quintino monacho l. i, 502.
Quintiniano l. i, 590.

R

Rufino lib. i, 176.
Rufino praetori praefecto l. i, 489.

S

Salomoni lib. i, 453.
Salustio l. i, 464.
Sandalaris Alexandrinis monialibus l. i, 87.
Serenio l. i, 186, 196, 255, 256, 258, 282, 354, 563, 402, et l. ii, 104, 105, et l. iii, 58, 325, 526.
Serenio tribuno l. i, 186, 187, 413, 429, 483, et l. ii, 279.
Serenio tribuno notario l. ii, 291.
Serenio diacono l. ii, 217.
Serapioni correctori l. ii, 15.
Serapioni episcopo l. iii, 44.
Serapioni l. v, 361.
Senatus l. i, 226.
Seleuco l. i, 342, 356, 357, 358, 359, 884.
Scholastico l. i, 586, 587.
Severo l. i, 568.
Serenio l. v, 403, 406, 451; diacono 44, 94, 143, 518, 468, 501, 526; tribuno 142, 359, 563, 564.
Simplicio l. i, 127, 225.
Silvano l. i, 543, 544, 548, 549.
Sorano comiti l. i, 228.
Sosandro l. i, 215.
Sozomeno, praefecti domestico, l. i, 500.
Strategio ducl. l. i, 135.
Strategio episcopo nuper instituto lib. i, 11.
Strategio monacho l. ii, 72, 266, et l. iii, 98, 225, 227, 228, 524, et l. iv, 29.
Strategio lectori l. i, 50.
Strategio monacho l. v, 216, 486, 495, 319, 530.
Strategio scholastico l. ii, 179, et l. iii, 527.
Symmacho l. v, 10, 510.
Symmacho l. i, 152, 263, 453.
Symphoro l. i, 353.
Synesio l. i, 241, 385, 418.
Synesio episcopo l. i, 252.
Symodio l. i, 495.
Syrioni l. iii, 25.
Syrioni l. iii, 15.
Tarasio Isauro l. i, 160.
Tauro praefecto l. v, 40.
Tauro hyparcho l. iii, 194, 365.
Thabennasie monachis l. i, 95.

Thalassio monacho l. 530.
Thaleleo l. i, 143.
Thaumasio l. i, 402.
Theano l. i, 461.
Theotisto l. iii, 11, 12, 13, 14.
Theodoro l. ii, 193.
Theodoro Augustallo l. iii, 50.
Theodoro diacono l. iii, 12, et l. iv, 64, 65.
Theodoro clarissimo l. iii, 289.
Theodoro scholastico l. i, 470, 488, et l. ii, 105, et l. iii, 40, 41, 42, 112, 164, 179, et l. iv, 11, 53.
Theodosio l. i, 455, et l. iv, 107.
Theodosio diacono l. i, 404, 405, 406, et l. iv, 206.
Theodosio episcopo l. ii, 52, 251, 216, 217, et l. iii, 17, 74, 75, 127, 142, 201, 350, 343, 357, 397, et lib. i, 45.
Theodosio presbytero l. ii, 91, 121, 225, 141, 175, 174, 239, 291, et l. iii, 549, 571, 585, et l. iv, 160, 180.
Theodosio scholastico l. i, 506, 596, et l. ii, 63, 229, 290, 281, 283, 299, 500, et l. iii, 185, 283, et l. iv, 192.
Theodosio imperatori l. i, 55, 511.
Theodosio monacho l. i, 59.
Theodosio l. v, 506, 440, 490; scholastico 119, 295; presbytero 211, 598, 457; episcopo 23, 50.
Theodoro scholastico l. v, 97, 113, 119, 140, 252, 238, 545, 485, 484; diacono 219; anachoretæ 588, 589; praefecto 371; augustali 462.
Theodulo l. i, 55.
Theodoto presbytero l. ii, 177, 285, 287.
Theognosto l. i, 209, 501, et l. iv, 159.
Theognosto diacono l. iv, 67.
Theognosto novo monacho, l. i, 101.
Theognosto presbytero l. ii, 1, 253, 212, 393, et l. iii, 68, 146, 147.
Theognosto l. v, 271, 388; presbytero 367, 479.
Theoni l. v, 554; scholastico 514, 515; presbytero 59, 266, 267; episcopo 92, 160, 161, 196, 227.
Theophani l. v, 531.
Theophilo l. iii, 114.
Theopempto presbytero l. v, 508, 509.
Theopompo l. v, 129.
Thomae monacho l. v, 125, 147.
Timotheo l. i, 7, 8, 9, et l. ii, 156.
Timotheo lectori l. i, 4, 67, 68, 79, 102, 103, 106, 107, 114, 121, 151, 152, 146, 147, 218, 522, 415, 416, 417, 458, 454, 494, et l. ii, 5, 4, 5, 47, 48, 49, 68, 69, 126, 153, 155, et l. iv, 193.
Timotheo clarissimo l. iii, 533, 584.
Timotheo l. v, 168, 170, 274; scholastico 254.
Theoni l. i, 59, 274, 560, 459, 472, 408, et l. iii, 186, 187, 188, 517, 542, et l. iv, 21, 51.
Theoni episcopo l. ii, 84, 121, 184, 260, et l. iii, 299.
Theoni presbytero l. iii, 572.

Theoni scholastico l. iv, 23.
Theologio diacono l. iv, 60.
Theologio scholastico l. i, 54.
Theopempto episcopo l. iii, 284, 285.
Theopompo l. iii, 65.
Theopompo monacho l. i, 62.
Theopompo tribuno l. i, 51.
Theophronio l. i, 180.
Theophilo l. i, 23, 458, et l. ii, 64, 67, 117, 118, 167.
Theophilo lectori l. ii, 151.
Theophilo subdiacono l. iii, 91, 504.
Theophilo nauclero l. i, 153.
Thomae l. i, 424.
Thomae comiti l. i, 161.
Thomae monacho l. i, 92, et l. iii, 178, et l. iv, 215.
Therasio l. i, 589, 459.
Tittiano l. i, 291, 292.
Triboniano episcopo l. i, 149.
Tubae militi l. i, 40.

U

Uriano diacono l. iv, 151.
Urianio diacono l. v, 226, 305.
Ursenorio l. v, 535. *Ursenophio* est, 502, et fort. *Arsenuphio* l. iii, et l. iv.
Ursenuphio lectori l. iii, 219, et l. iv, 70.
Urstenuphio lectori l. ii, 240.

V

Valenti lib. v, 535.
Valentino presbytero l. iv, 218.
Valentiniano presbytero l. i, 4, 17.
Varsenuphio l. iv, 212.

Z

Zachaeo lib. i, 597, 898.
Zenodoro l. i, 205.
Zenoni l. iv, 22.
Zenoni diacono l. ii, 111.
Zenoni monacho l. iii, 408.
Zenoni presbytero l. i, 212, 216, 217, et l. ii, 250, et l. iii, 190.
Zenoni l. v, 266, 448, 466.
Zoilio presbytero l. i, 168, 169, et l. iv, 88.
Zosimo l. i, 22, 61, 118, 128, 154, 155, 140, 184, 225, 515, 547, 582, 456, 463, et l. v, 58, 41, 124, 153, 157, 158, 171, 172, 180, 252, 253, 295, et l. iii, 59, 61, 97, 275, 295, 553, 566, 406, et l. iv, 2, 3, 4, 170, 184, 230.
Zosimo presbytero l. iii, 53, et l. ii, 9, 28, 29, 44, 59, 65, 75, 80, 100, 115, 185, 295, 261, 298, et l. iii, 1, 54, 59, 67, 80, 81, 90, 115, 154, 145, 189, 210, 218, 224, 253, 248, 260, 261, 525, 540, 558, 401.
Zosimo librigeno l. iii, 86.
Zosimo presbytero, l. v, 4, 11, 12, 15, 21, 29, 54, 55, 57, 77, 81, 84, 105, 122, 210, 215, 251, 257, 260, 311, 324, 326, 329, 346, 358, 395, 402, 413, 427, 429, 436, 441, 445, 476, 491, 496, 507, 510, 511, 531, 532, 539, 561, 569.

INDEX RERUM

QUÆ IN QUINQUE LIBRIS S. ISIDORI PELUSIOTÆ EPISTOLARUM CONTINENTUR.

Numeri Romani Librum, Arabici Epistolam denotant.

A

Aaron et Maria Moſen maledictis inceſſerunt. III, 152.
 Aarons virga in arca federis quid ſibi voluerit. IV, 75.
 Abel, et plures alii ante circumciſionem Deo placuerunt. II, 115.
 Abhorreſcere a dolo, nota eſt ingenui animi. III, 151.
 Abies uleſet, quia cecidit cedrus, omnis gloria filia regis ab intus. I, 286.
 Abluant veſtimenta ſua hodie. I, 555. Ablutio poſt coctum quid ſignificet. IV, 129.
 Abnega teipſum, ac tolle crucem tuam. I, 266.
 Abraham hospitalitatis ſtudioſus. II, 274. Abraham Deo charus in Paſtina ob divinum oraculum, in Ægyptum ob famem profectus. III, 160. Abraham Deo charus, divino colloquio fruens, terram ſeſe ac cinerem dicebat. III, 188. Abrahami tropæum illuſtriſſimum, devicta in filii maciatione ipſa natura. IV, 178. Abrahamum accepiſſe patronum maxima eſt gloria. IV, 121. Abrahamus hospita iſ et fidelis, etiam aliis virtutibus præditus fuit. IV, 114. Abrahamicum hunc Abrahamum tibi commendo. I, 599.
 Ἀβρότης rhetorica. IV, 91.
 Abſalon, et plures alii, miſerrima morte conſumpti. I, 78. Abſalon a divina juſtitia ſupplicio affectus eſt. III, 219. Abſalonis in patrem rebelio et exitum. IV, 35. Abſcondita ſunt hæc a ſapientibus, et revelata parvulis. I, 440.
 Abſtinentia quædam eſt, quæ ex odio atque vitioſo affectu ortum trahit. I, 52. Abſtinere a vitio, et ſtudere virtuti. II, 265. Abſtineamus ab his, quæ nihil commodi nobis afferunt ad ſalutem. II, 27. Cur ſe abſtineat quiſpiam a cibis. I, 52.
 Abſurda petitio. I, 137. Abſurdiſſimum quid ſit. III, 57. Abſurdiſſimum eſſe, vitis noſtris omiſſis, aliorum vitia inquirere. III, 594. Abſurdum eſt eos, qui graviter peccant, ſuccenſere. II, 59.
 Abundantior juſtitia Chriſtianorum Novi quam Veteris Teſtamenti hominum. IV, 304.
 Abyſſi inſtar eſt, Dei cognitio. I, 415.
 Accipite Spiritum ſanctum. I, 97. Accipite calicem iræ. II, 72.
 Accuſare debemus nos ipſos, non diaboli robur. I, 164.
 Acetum cum felle Judæi Chriſto obtulerunt. I, 295.
 Achilles Pelei filius. V, 444.
 Ἀκρόπολις βοτανῶν καὶ φῶλλον. I, 5.
 Acromata urtica vitanda. I, 92.
 Actioni potius quam ſermoni ſtudentum. I, 14. Actiones ſermonibus non indigent. I, 46. Ab actione ipſa diſcimus res divinas, non tam oratione quam opere cognationem partente. IV, 81. Actiones fidei miſcendæ, eamque animare debent. IV, 63. Actiones naſcuntur ex cogitationibus tanquam fontibus. IV, 209. Actio oratoria. V, 262.
 Acumen ingenii dedit eis Deus. III, 159. Acumen mentis ſcientiam ſuperat. III, 345.
 Acutus in morbis idem valetudinis ſtatus pro meliore ſtatu habetur. II, 85. Acuti et acutionis munus. V, 394.
 Ad imaginem Dei fecit hominem. II, 143.
 Adami candor atque prohibitas poſt lapſum. I, 350. Adamum culpa et ſupplicio non liberavit illud de uxore reſponſum et cauſificatio. I, 30. In Adamum lata a Deo ſententia qualis. IV, 149.
 Adhæſit pavimento anima mea. I, 505. Ne tibi adhæreat ſedes iniquitatis, qui lingis laborem in præcepto. I, 81.
 Adhuc tres dies et Ninive evertetur. IV, 149.
 Admirari recte quidquam terrenum non poſteſt qui terrena contempſit. I, 227.

Admonitio quid ſit. I, 344. Admonitiones qua arte temperandæ ſint. IV, 139. In admonitionibus interdum exageramus peccata quo facilis iſ obnoxii liberentur. IV, 129.
 Adolentescentes quo ordine tres libros Salomonis legere debeant. IV, 40. Adolentescentes multos ſibi ſubjicit voluptas. IV, 78.
 Adorabunt de ipſo ſemper, dictum in psalmo de Salomone. IV, 161.
 Adſiſtere, eſe opem ferre, patrocinium præſtare, vel advocacionem. IV, 161.
 Adventus Dei ſecundus non jam ad humanitatem, ſed ad acclerum ultionem. I, 51.
 Adverſa valetudo mihi ex animi ſententia procedit, me ex tempeſtate et procellis ſubducens. I, 224. Adverſa ad quid immittantur. V, 270. Adverſæ res probos viros declarant, proſperæ vero molles. V, 76.
 Adverſarius, quid. I, 78. Adverſariorum potentia ultro cedere præſtat, quam judici aleam ſubire et judicium ſententia ſuperari. IV, 205.
 Adulatio potentiffima et moleſtiſſima. III, 137. Adulatio omnium leviorum vitiorum turpiſſima. II, 251. Adulatio ſive aſſentatio eſt valentior metu. III, 559. Contra adulationes improborum. IV, 148. Adulationis muliebriſ tyrannica viſ. IV, 71. Adulatio noxia difficulter expugnatur. V, 62. Adulationem habere principum laudes. V, 344.
 Adulatores fugiendi. II, 128. Adulator eſt homo ſervilis animi, non item modestus. II, 241. Adulatoreſ eſſe non oportet: ſervilis adulator et abjecti animi. III, 379. Adulatores qui non reprehendit ac repudiat, invitât et aſſuefacit ad majores adulationes. IV, 50. Adulatores alii ſunt, alii adulari ſe libenter patiuntur. IV, 114.
 Adulterina dona non admittit Deus. I, 230. Qui cum adulteris portionem ſuam ponit. I, 345. Adultera quæ. I, 417. Adulterium grave peccatum. 49. Adulterium commiſerunt in ligno et lapide. I, 417. Adulterium et furto et ſcortatione deterius. IV, 115. Adulterium a fundamentis ſubvertit conſuetudinem conjugalem et ſobolis germanitatem reddit ſuſpectam. IV, 129. Adulterii poena capitalis. IV, 78. Pro adulterio eſt habendus et aſpectus et tactus mulieris impudicus. IV, 109. Non adulterium ſolum prohibuit Chriſtus, ſed etiam libidinoſum aſpectum mulieris. IV, 204. Adulteri cum adultera concordia. IV, 56.
 Adyta ſacrorum fœditatem attingere. V, 139.
 Edificium (ante) vires et facultates explorandæ. I, 260.
 Ægroto deploratæ ac deſperatæ ſanitatiſ, omnia quæ conſumpierit permitti ſolent. III, 210 et 258. Ægrotorum hominum judicia ſequi non oportet, ſed ſanorum. III, 242. Ægroti multi ægrotare ſe neſciunt. V, 404. Ægrotorum cum peccatoribus impunitis comparatio. V, 269.
 Ægyptius ille ſicariorum præfectus. III, 119. Ægyptioſ lex ab imperio arceſt. I, 489. Ægyptioſ cur ſpollarunt Iſraelitæ. I, 196. Ægyptiæ mulieris impudicæ retia et laquei. II, 256. Ægyptia illa libidinoſa mulier. II, 263. Ægyptus hoc ſemper in more habuit, ut inique ac perditæ ſe generet. I, 152. Ægyptus frumentaria regio, aliarum nutritrix, ipſa fame conſumi periclitata ſe: vatur providentia Joſephi. IV, 78. Ægyptia mulier Joſephi amore capta, ſed fruſtrata. IV, 77. Ægyptii et Aſſyrii tyrannide et odio et iniquitate antiqua laborabant. IV, 157. Ægyptioſ ab Hebræis nulla facta eſt injuria, cum eorum ab ipſis res ablatae ſunt. IV, 87.
 Ἀεικότως, ſempiterna vita. III, 149.
 Æqualem ſe eſſe Deo non rapinam arbitratus eſt. III, 334 et 335. Æqualem ſe exhibere quid ſit. IV, 130.
 Æqualitas amicitia eſt. III, 145. Æqualitatis honorem non tulisti, inferiorem gradum accipe. III, 93.
 Aer aqua afflictor. II, 45. Aeris ſonus, magno ſtrictu

aurem personans. I, 62. Aer cur segregari non possit. V, 191.

Æschinus perspicuum et candidum quod genus. IV, 91. Æschines falso obicit Demostheni quod, pecunia accepta, Midiam victoriam tradiderit. IV, 205.

Ætas prima ingenti amentia referta est. II, 163. Ætas omnis morti obnoxia. V, 329.

Æternitas quid. III, 149. Æternitas divinæ naturæ proprium et peculiare. III, 18, 63. In æternitatem velut scopum intenti esse debemus. IV, 90.

Æthiops mutabit pellem suam, pardus varietates suas. I, 216. Æthiops animo. I, 61. Æthiopem dealbare. II, 16 et 94. Æthiopen lavare aut dealbare, ignem verberare, laterem coquere, proverbialia de inani labore usurpari solita. III, 67.

Affectiones vitiosæ frangendæ sunt. III, 212. Affectiones carnis furibundæ et rabidæ cicurandæ sunt. III, 368. Affectiones eadem radices eadem non habent. V, 270.

Affectus humani boni qui sint. III, 85. Affectus vocabulum, conversionis est. *ibid.* Affectus suos præferre divinis oraculis quantum mali pariat. IV, 153. Affectibus carnis qui succumbunt, carnales dicuntur a Paulo. IV, 137. Affectus corporei sive perturbationes animi si imperium in nos obtineant, grave est et periculosum. IV, 195. Affectus sunt feræ quedam beatæ. IV, 194. Affectus enecatid. IV, 168.

Afflictio non est danda afflicto. III, 547.

Ἀγάπη Θεῷ περισπούδαστον. I, 10.

Agar et Sara, sunt duo testamenta. II, 274.

Agensimul etiam patitur. IV, 129. Agendum magis quam dicendum. V, 265. Agere et pati quæ et quos decent. V, 60. Probe agere ange. is innatum est. I, 163.

Ager. Et qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam. I, 210.

Agesilai factum. 188.

Agni carnes igni assas edebant Hebræi. I, II, 9. Quid per agnos intelligatur. I, 458.

Agone (qui in) certat, ab omnibus se abstinet. I, 405.

Agonistam artem perisse. V, 185.

Agrestis sapientia quæ sit. IV, 162.

Agricola Dei Filius. I, 512. Agricola dormiunt, qui excubias agere debent. I, 194.

Agricultura remunerat. V, 212. Agriculturam artium parentem ac nutricem. V, 98.

Ajax Telamonis filius. V, 444.

Alarum (in umbra) tuarum protegis me. III, 95.

Alatum tempus et velox. V, 266. Ut alatus quis, et simul otium agat, fieri non potest. IV, 131.

Alba est regio. I, 140.

Alcibiades qualis. V, 164.

Allea iudicii non in eos cadit qui virtute præcellunt. V, 109.

Alexandri abstinentia. III, 66.

Alexandriæ in urbe Egypti, factum Dianæ simulacrum jussu regis Ptolomæi. IV, 207.

Alienis (ex) calamitatibus deliciæ non sunt nobis comparandæ. III, 134. Ne condiscas alienam pulchritudinem. III, 66. Ex alienis incommodis commoda sua comparare. II, 60.

Aliis opes aggerere. I, 215. Alius centum, alius sexaginta, alius triginta. II, 144. Alii adversus alios arma indiumis omisso hoste Satana. II, 139. Alii imperare, aliis parere, molestum est. III, 223. Alia gloria solis, alia lunæ, alia stellarum. III, 331. Alii pro alio pœnas non solvunt. III, 219.

Ἀλλοφραγία hominum in nonnullis probata. IV, 57.

Allegoriis (in) servandus est modus. IV, 117.

Alliciendi vim habet quod non est nimis familiare. IV, 76.

Alta sapientes. III, 186.

Altaris suspiciones. I, 149. Altare quid sit. II, 246.

Alteri nemo conciliare queat id, quo ipse caret. IV, 169.

Altissimus celestis regni principatum tenet. II, 177.

Alumnus improborum odii. II, 221. Alumnus imperitias. IV, 155.

Ambigua et dubia non affirmant. III, 28.

Ambitio perniciosa hominibus. I, 54. Ambitionis affectu temulentis litteras discutit. III, 79. Ambitio fugienda. III, 142. Ambitio omnium malorum causa. IV, 54. Ambitio mater hæreseon. IV, 85. Ambitionem tolle ex rebus humanis, et hæreses sustuleris. IV, 55.

Ambulamus cum ruina nostra. I, 80.

Amentia singulorum simul collecta major. V, 338.

Ἀμετρία, excessus. III, 379.

Amici absentia molestiam afferit, quam facile depellit

expectatio boni præclari per eum efficiendi apud exieros. IV, 30. Amici benefacere pulchrum; omnibus pulchrius, inimicis pulcherrimum. V, 157. Amicorum choro malos segregandos. V, 274.

Amicitia est æqualitas. III, 145. Amicitia Dei, es ipsorum robur ac firmitas. I, 290. Amicitia primordium inter bonos est improbitatis odium. III, 87. Amicitia nimia, suspicione non caret. II, 102. Amicitiam in se incidere oportet, ut perpetuo firma conservetur. III, 211. Amicitia vinculum hominibus odium commune. V, 143. Amicitia nihil par et secundum. V, 204.

Ammonis, filii Davidis, incestus cum sorore eodem patre nata admissus, et fedus ac miserabilis interitus. IV, 55.

Ammonius episcopus, vir clarissimus. III, 178. Ammonius, vir præclarus, ac divina sapientia plenus, episcopus. II, 127.

Amoris divini lex. III, 87. Amor pecuniæ improbus ac scelestus. II, 146, acris atque inexplebilis. II, 146. Amor rerum voluntatem non comitatur. I, 28. Amor cum facibus et pennis depingitur. II, 253. Amor pecuniarum aeris atque ad omnia audax, nec satietatem ullam sentiens. III, 24. Amorem sui deponere oportet eum qui in corrupte ac siucere iudicare velit. IV, 25. Amore divino vulnerati, beati. IV, 40. Amore divino correpta anima, dicitur vulnerata esse, in bonam partem. IV, 101. Amoris tyrannis. IV, 12. Amoris proprii vitiorum barathrum. V, 151; pauperatis magister, *ibid.* Amoris proprii vitio mentem labelatari. V, 234. Amoris proprii effectus. V, 106. Amori sincero confidendum. V, 464. Amorem pastorem erga gregem in tyrannidem verti. V, 235. Amorem ex amore nasci. V, 505.

Amplectamur ea, ex quibus emolumentum ad salutem percipitur. II, 273. Amplectens unum, repudiato altero, rem facit absurdissimam. IV, 31. Amplectamur quæ laudamus. III, 226.

An putatis, quod non possum rogare Patrem meum, etc. III, 554.

Anabaptistarum reprehensio. V, 569.

Ἀνακρουστόν ὑπανόμενον, retractum consutum. I, 74.

Ἀνάκρουστον delubrum, III, 387.

Ananiam et Saphiram cur Petrus morte affecerit, I, 181. Ananias et Saphira supplicium illustriorem reddidit gloriam apostolicam. IV, 164.

Ἀναστομώσθαι, aperiri ac recrudescere, 124.

Anathema esse, III, 566.

Ἀνδρῶς status, tam viri quam mulieris simulacrum significat. III, 12.

Androgyni detestandi. II, 82.

Ἀνδρογόνος, viricida, dicitur etiam qui feminæ necem attulit. III, 12.

Ἄνθρ, quasi ἀνορῶτων τὴν γυναικίαν χάραν, III 245.

Angelicum est recte agere, I, 163. Angelica vita, monastica, I, 92. Angelica etiam multitudo sublimior est de Dei essentia institutus sermo, IV, 211. Angelica stola dilectionis a Christo nobis parata, IV, 15. Angelici spiritus hominibus quantum præstant, V, 37. Angelus risum nescit, I, 319.

Angelus lapidem a monumento revolvit post resurr. I, 406. Angelus Moysi occurrens, quis, I, 25. Angelus cuicunque nationi attributus est, II, 85. Angeli futura ignorant, I, 195. Angeli ministrabant ei, I, 75. Ange. os quidam inscientes acceperunt, I, 150. Angeli Deo soli inserviunt, I, 406. Angelis innatum est probe agere, I, 406. Angelorum parens atque opifex est Deus, I, 345. Angelus etiamsi evangelizaverit vobis aliquid præterquam quod accepistis, anathema sit. III, 165. Angelorum populum applausorem habuit Abrahamus victa triumphatque naturæ tyrannide, IV, 178. Angelis non est opus conjugio, IV, 192. Angeli ignis flammeus, IV, 66. Angelos et homines sanctos regnum colorem appellasse, V, 345.

Anguis Pauli manum apprehendit, et ubi, V, 270.

Angularis lapis duorum parietum vinculum est, I, 497. Anima immortalitas probatur et asseritur, I, 255. Anima ingenæ notæ, III, 155. Anima opem requirit ut divinis mandatis collustratur, I, 8. Anima ad Dei imaginem condita est, III, 93. Anima et corpus simul in iudicium venient, I, 222. Omnis Anima quæ non circumcisa fuerit die octavo, exterminabitur, I, 81. Animæ curam maxime geramus, corporis quantum necessitas exigit, externorum bonorum, ne tantillum quidem, I, 19. Animæ status in futura vita, I, 267. Animæ secundum Origenem lapsæ priusquam in corpora demitterentur, IV, 163. Anima deformis in formoso corpore habitans, idque dehonestant, potius reprehendenda ob admissum probrum quam corpus formosum, IV, 71. Anima nihil est pretiosius, IV, 35. Ad animam mortuam non intrabis, IV, 157. Anima

divina quidem et immortalis est, non tamen pars essentialis divinae et aeternae, IV, 124. Anima corporis commercium non liberiter relinquere, longissimam sibi optans senectutem, IV, 165. Anima quae peccaverit, ipsa morietur, IV, 44. Anima lactae et certaminis ergo in hanc vitam producta est, IV, 165. Anima corpori vinculo quodam divino alligata est ineffabili societate et nexu, IV, 125. Anima et corpus sociata fuerunt certaminum, IV, 301. Animam scintillam quamdam esse putarunt impii, quae cum corpore exstinguatur, IV, 146. Animae actiones impediuntur intemperie corporis, IV, 125. Animam suam liberavit doctor, cum castigavit iniquum, etiamsi is non coarctatur, IV, 159. Anima lyra, IV, 125. Anima Galeno harmonia est, *ibid.* Anima per consensum participat in commoda corporis, IV, 125. In anima pariter et lingua fulgere debet doctor, IV, 215. Animae immortalitas a Christo asserta, IV, 146. Animam attingere non valentes, externum ejus ornatum vulnerare nituntur, IV, 71. Anima fidei sunt bona opera, sine quibus mortua est, IV, 63. Anima divina, V, 187. Anima robat corpori viresque praebet, V, 191. Animae primas partes, secundas corpori dare aequum est, V, 339. Animae cum arce comparatio, V, 548. Anima venustas in calamitatibus sicut corporis pulchritudo in lacrymis conservatur, V, 350.

Animalia ingenio ac mente nihil efficiunt, imaginatione, non ratione utuntur, II, 119. Animalis quos vocet Plautus, IV, 127. Animalis homo non percipit ea, quae sunt Spiritus Dei, neque enim potest intelligere, Non dixit Apostolus, non percipiet, vel, non poterit intelligere, II, 72, IV, 81. Animalia qui appellantur a S. Scripturis, V, 128. Animalia corporis conditione non vincunt, V, 162.

Animantes quae cibum ruminant, animalia pariunt, II, 119.

Animi crassi, tennes, et acuti, I, 71. Animo magnus et splendidus quis est, III, 371. Animus cujusque non minus factis quam verbis declaratus, IV, 85. Animus cujusque et voluntas expendi debet, qui consilium dedit, etiamsi eventus non respondeat, IV, 205. Animorum morbi, quae latentes et occulti, quae patentes et manifesti, qui curandi, IV, 172. Animi candor et simplicitas quid, V, 560. Animi morbus unde; corporis morbo similis, V, 45. Animi ornatus benevolentiae philtum, V, 25. Animi submissione divinum nomen non insultari decet, V, 359. Animi superbi deprimendi, V, 468. Animi tumultus quomodo placandus, V, 152. Animo non sermone celebrari oportere, V, 372. Animorum praeparatio ad evellendam inolitam opinionem necessaria, V, 350. Animos male a juventute institutos malos reddi, V, 447. Animum servum facere quaedam, V, 158. Animus a vitis purus scientiam parat, V, 317. Animus est virtutis augmentum, V, 153.

Animositas martyrum admiranda, IV, 218.

Anni non declarant integritatem, sed mores, I, 360. Anni corona. *Vide* Corona. Anni quatuor horae convenientissime a Deo ordinatae, IV, 1.

Anniversaria memoria mortuorum, IV, 297.

Ansa inimicitiae et odii nemini praebenda, IV, 120.

Ante, et post, III, 18.

Anticipata (ex) opinione odioque multa mala oriuntur, IV, 150.

Antiochus Epiphanes a Machabaeis superatus, III, 4.

Antistes ὁ προστάς, I, 150.

Antisthenes squalens et sordidus in laetitia versabatur, III, 154.

Antistiti (ad) gubernacula, ἐπι τὸν ὀλακὸν τῆς προστασίας, I, 278. Antistiti honor, III, 68. Antistius, προστάς, I, 5. Τὸ ἀπρίεργον τῆς διαίτης frugalitas in victus ratione, I, 58.

Apes regis imperio subsunt, II, 216.

Ἀπηχθήματα συντυχῶν καὶ ὀμλιῶν, I, 9.

Apollo vates optimus Graecis habitus, IV, 191. Apollo omnibus modis musicis tentatis et adhibitis, non potuit castam puellam expugnare, IV, 194.

Apollonii Tyansii praestigia, I, 398.

Apologia quid, V, 430. Apologia pali-odiae contraria, V, 144.

Apostoli modestiae atque gravitatis magistri, I, 90.

Apostolorum miracula, II, 5. Apostolos cur mulieres comitabantur, III, 176. Apostoli fortitudine animique magnitudine septi, II, 54. Apostoli Verbi praecones inducti ac litterarum ignari et inermi, interim tamen victores, II, 4. Apostoli, sapientiae discipuli ac veritatis amantes, II, 272. Apostolorum discipuli venditas suas facultates ad Ecclesiam deferabant, I, 269. Apostoli piscatores, I, 185. Apostoli divino Spiritu sapientia instructi, II, 394. Apostoli orationum rhetoricarum et syllogisticarum rudes et imperiti, IV, 205. Apostoli homines plebei et rudes ineffabili sapientia a Deo eruditi, praecursum divinum longe lateque promulgarunt, IV, 50. Apostolorum ple-

biae ruditati omnis sapientia Graecorum cessit manusque dedit, IV, 37. Apostolorum linguae apparuerunt ignae, IV, 66. Apostolica vivendi ratio si in usum revocaretur a doctoribus Ecclesiae, fortassis hodieque fierent miracula, vel certe etiam absque miraculis sola vitae innocentia hominibus illuminandis sufficeret, IV, 80. Apostolico vivere charactere quid sit, V, 89.

Ἀποκατῆ, recessio a rebus ex materia concretis, I, 1.

Appellatio rei sumitur ex eo quod in ea potissimum est, IV, 127.

Appendes justificationes meas in manu tua, II, 150.

Appetitus caninos ac brutos recreari non debere, V, 148.

Appli (usque ad) forum et tres tabernas, I, 337.

Aqua terra efficitur, I, 45. Aquae Hiericonis steriles, I, 16. Aquae quae super caros sunt, I, 345. Aquae frigidae potus datus misericorditer non caret praemio, IV, 118. Aquae plus sicutur quod plus potantur, a quibusdam, V, 67. Aqua cur segregata uniri possit, V, 191.

Aquilae volentis via, I, 416. Aquilae congregabuntur ubi est πτώμα, I, 282.

Aræ Atticae titulus, *Ignoto deo*, unde natus sit, IV, 69.

Arandorum filiorum causa, congressus legitimus, III, 245.

Aratrum salutis prompto atque alacri animo arripere, I, 45.

Arbitrii libertas, II, 79 et 164. III, 363. Arbitrii libertas in auditoribus vel lectoribus ad assentiendum, vel non, quid operetur, IV, 205.

Arbor mala fructum bonum ferre nequit, II, 72. Arboribus quod est natura, id hominibus est voluntas libera, IV, 81. Arbor mala non potest bonos fructus facere, quamdiu scilicet talis est et manet; potest tamen bona fieri, IV, 81.

Arcæ Dominicae purgatio, I, 65. Arcæ foederis operculum erat propitiatorium, IV, 73. Arcæ foederis typus fuit tum hominis fidelis, tum Christi qui legem implevit, IV, 75.

Arcana natura non divulganda, IV, 117.

Archedice in fortuna splendidiss. perpetuam et constantem servavit animi moderationem, III, 224.

Archelaus potior Socrate, V, 186. Archelaus rex cur silentio prematur, V, 164.

Archidiaconus lotus oculus esse debet, IV, 188.

Areopagus tribunal Athenense cur sic vocaretur, II, 91 et 92.

Ἀρετὴ μεταβολῆς ἀδόξωτος, III, 331.

Argentum mensurariis dandum, IV, 177.

Ἀργὸς λόγος, IV, 132.

Aristides justus paupertatem amplexus est, cum dives esse posset, II, 146. Aristidis paupertas quae, V, 164.

Aristocrazia quid, V, 405.

Aristophanis locus de Pericle, IV, 203. Aristophanes cur non audiendus, V, 551.

Aristoteles adversus Platonem impetum fecit, II, 3. Aristoteles multa contra Platonem scripsit, et pugnam verborum excitavit in vita humana, IV, 91. Aristoteli adversarii sunt Stoici, IV, 91. Aristotelici a Stoicis bellipetiti, IV, 55. Aristotelicorum et Platoniorum pugna ac dissidium, IV, 55. Aristotelici multi facti sunt Christiani, IV, 76. Aristotelis locus de oratoribus et medicis, IV, 205.

Arius gentilium discipulus, II, 145. Arii et Eunomii error, III, 49. Arii et Eunomii dissidium, 191.

Armatura virtutis a Christo confecta, IV, 15.

Arrogans et contumax non est magnanimus, II, 241. Arrogantem esse et vanum esse non oportet, insolens et fastidiosus arrog., III, 379.

Arrogantia ruina, III, 69. Arrogantia eum, qui alta cervice est, ex ipsis caelis exturbat, I, 15. Arrogantia et inanis opinio inanis enervat, I, 202. Arrogantia omnis ableganda, V, 127.

Artes inanes et improbae, III, 185. Artes omnes usu atque exercitatione confirmantur, desidia intereunt, III, 96. Ars dicendi adversus vim parum proficit, IV, 205.

Artes et voluptatem exercentes jure erubescant, V, 98. Artium multitudine superantes vicissim superari, V, 380.

Artifices simulacrorum e medio sublatis perfectis operibus suis quibus homines opinionem divinitatis conciliare volebant, IV, 207.

Artificiosum quid vere dicatur, III, 185.

Artificium scitum, malignum ac veteratorium, III, 48.

Arundinea virga quid? I, 419.

Arx fortitudinis, II, 151.

Ascendunt usque ad caelos, et descendunt usque ad abyssos, 226.

Ascensus super occasum, I, 218.
 Asinus calcitrat, *ἄσινος*, II, 131.
ἄσινος, inedia, I, 421.
 Aspectus libidinosus etiam in vitio est, IV, 204. Aspectus mulieris vitandus, ne per eum anima inquinetur, IV, 122. Si aspectus mulieris impudicus et curiosus est adulterium, Christo iudice, ergo multo magis tactus, utpote sensus imparior, IV, 109.
 Assentatio scurrilis, in honore habendo, cavenda, IV, 16. Per assentationem in vilitatem atque contemptum quis incidit, IV, 16. Assentatio fortes domat, V, 302.
 Assentire deterius esse quam facere, V, 159.
 Assimilabilis (cui) Dominum? III, 93.
 Astaroth, I, 265.
 Astra non sunt munda in conspectu Dei, IV, 155.
 Asyli jus eripere, I, 174.
 Athanasius Magnus, sanctus Pater noster, I, 323.
 Athenienses pestilentia quomodo liberati, IV, 469.
 Athenienses sapientia tumidos vicit Paulus, IV, 69.
 Atheniensium muri a quo constituti, V, 463.
 Athletarum præparatio ad collectionationem, II, 161.
 Athletam robustiorem et artificiosorem declarat victoria adversariorum, quam licet constrictis, tamen ab ipsis reportavit, IV, 108. Athleta generosus non flendus, IV, 180. Athleta victus vincit Olympia, IV, 150.
 Athletæ interitus qualis, V, 47. Athletæ cum viro fortissimo comparatio, V, 61.
 Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis, III, 51. IV, 159. Prudenti attendendum, non temere reprehendum, I, 198.
 Attica pompa, I, 227. Attica formula contrahentium matrimonium *ἐν νόμῳ καὶ δὲν ὁμοῦ* vel *ἐν ἀπόρῳ καὶ δὲν*, III, 245. Atticam phrasem esse nihil opus, V, 263.
 Atticismus quid, II, 42. Atticismus verus, IV, 91.
 Avaritiæ morbus, malorum omnium causa, II, 146.
 Avaritia malorum radix, I, 264, 454. Avaritia satiari atque expleri nescit, II, 233. Perspicuus furor, *ibid.* Avaritia vitii omnis fons, II, 217. Avaritia perstringitur, III, 234.
 Avaritiæ studere mirum est eos, qui Litteras sacras legunt, I, 27. De avaritiæ morbo, IV, 188. Avaritiæ morbus gravis et curatu difficilis, V, 142. Avaritiæ remedium, V, 67. Avaritiæ remedium eleemosynam dare, V, 142.
 Avaritia gubernantium ecclesias rescenda, V, 79. Avaritia lites facit, V, 104. Avaritia non capi facilius quam capta liberari, V, 224.
 Avarus sermonem de voluntaria inopia non capit, II, 99. Avari morbum suum non sentiunt, II, 25. Avarus khololatra, I, 36.
 Auctores primi generis nostri ob arboris fructum multati sunt morte, I, 181.
 Audaces et temerarios perpetui terrores comitantur, I, 198.
 Audacia colliganda, V, 279.
 Auditoribus interdum expedit audire, quod tamen indecorum sit doctoribus proferre, IV, 133. Auditores suorum lapsuum defensionem ducunt ignaviam doctorum, *ibid.* De auditorum doctorumque officio, IV, 130. Auditoris in potestate est persuasio, non autem doctoris seu oratoris, IV, 205. Auditorum alii sunt *εὐστόμαχοι*, alii *κακὸς ὄστροι*, IV, 49.
 Auditū audiētis et non intelligētis, II, 270.
 Augustus imperavit 45 annis, III, 89. Augustus census egit per totum orbem ante Christum natum, IV, 123.
 Aula cælesti quis dignus, V, 275.
 Auram prosperitatis moderate ferre, IV, 72.
 Aures qui habet audiendi audiat, I, 106. Aurem amputavit Petrus, q. id significat, I, 291.
 Auri spuma, si aquam assumat, lutum efficitur; si igni admoveatur, aurum, II, 43. Aurum, adversarum rerum et flagrorum asperitates plerumque planas reddit, I, 99. Aureum vasculum in quo venenum miscetur, est oratio suavis ornans mendacium, IV, 67. Aurum lancem deprimere, V, 182.
 Aurigarum cum imperatoribus comparatio, V, 225.
 Auscultatione (ab) divinarum Scripturarum existere debet actio honesta, IV, 208.
 Austri regina, I, 166.
Αὐτοκράτωρ τὸ θεόν poterat Themistocles ob eximiam ingenii bonitatem, IV, 205.
Αὐτοκράτωρ quidam staturunt, IV, 99.
 Auxiliare bello petiti, IV, 285.
 Auxilio divino toto nos permittamus, II, 243. Auxilium divinum quinam recte implorent, qui non, IV, 2, 3, 4, 15. Auxilium divinum quibus promissum sit, vel non, IV, 161. Auxilium divinum animosos reddidit martyres,

IV, 218. Auxilio divino indiget, qui natura excellentius certamen suscepit, IV, 165. Auxilio divino opus est nobis omnibus etiam exiguis in rebus ad felicem exitum perducendis, IV, 171. Auxiliis ac remediis variis opus est ad varios morbos, IV, 145. Auxilium divinum quomodo paratur, V, 265.

B

Babyloni medicinam fecimus, nec sanata est, IV, 53. Babylonis status cum opibus comparatio, V, 3, 5. Babyloniorum superbia ex victoriis, IV, 167. Babylonicam captivitatem Deus comminatus est Judæis, V, 150. Babylonicos pueros in caminum missos non arsisse, quomodo, V, 128.
 Balaam, II, 57. Balaam et Caiphas impii et injustissimi, V, 369.
 Balthasar in ipsa nocte oppressus est, II, 96. Balthasar in honorem declarationis rerum arcanarum, Daniel est appellatus, I, 19.
 Baptizemus quam primum filios, I, 125.
 Baptismus. Quod baptismus est Christianis, hoc Judæis olim erat circumcisio, I, 125. Baptismus, janua regna cælestis, II, 37. Baptismus peccata non solum delere, verum etiam bona multa procreare, III, 195. Baptismi virtus, IV, 168 et 304. Baptismi regeneratio in filios Dei, IV, 24. Baptismus non conferendus in indignos, IV, 181.
 Baptista plifer, I, 376.
 Barathrum malitias, V, 105.
 Barbare loquendo, risum excitare, I, 128.
 Barbarismi sacræ Scripturæ objecti a paganis nullum convicium ei faciunt, IV, 28.
 Barnabas Pauli individuus comes, III, 176.
 Barrabam homicidam cur petierint Judæi, I, 292.
 Basilus Cappadox, I, 157. Basilus pater noster, divino spiritu afflatus, I, 61. Basilium hominum mores per philosophiæ regulam composuit. Ejus oratio adversus temulentos, *ibid.*
 Beattitudinis supremus est terminus, filium Dei esse, IV, 169.
 Beatus es, qui hoc sis quod vocaris, 581. Beatus vir qui non est lapsus in lingua sua, I, 459. Beatus qui non fuerit scandalizatus, I, 177. Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. Beatus vir qui timet Dominum, III, 12. Beatus qui intelligit super egenum et pauperem, II, 95. Beati pauperes spiritu, mites, misericordes, esurientes et sitientes iustitiam, mundi corde, pacifici, I, 575, III, 15. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur, IV, 169. Beati qui probis affluuntur falsis propter Christum, IV, 190. Beatus qui non est compunctus sive stimulatus in tristitia delicti, IV, 101. Beati vitæ materia, III, 237.
 Beelzebub, I, 59.
 Belli cultores, I, 69.
 Belluina res est peccantes excruciare, II, 5.
 Bellum atrox atque inexplabile virtuti indicare, II, 22. Bellum nobis est adversus improbos demones et carnis vitia, III, 205. Bello civili nihil atrocius est, III, 191. Bella inter homines unde existant, et quo pacto extingui possint, IV, 70. Bellorum causa dominandi cupiditas, IV, 55. Bellum implacabile inter philosophos, *ibid.* Bellum quoddam sanctum est, et pace melius, IV, 56. Bellum sacrum militantes quomodo instat imperatoris exhortetur Paulus, IV, 63. Bellum hominis intestinum inter corpus et spiritum, IV, 169. In bello qui committunt cædes honorantur, IV, 129. Bello pacem extinguente nihil est jucundum, IV, 169. Bella sceleris pura licet sint, tamen non omnino innoxie putandæ sunt cædes hostium inibi perpetrata, IV, 200. Ex bello reversi relegebantur a Moyse extra castra purgandi et expiandi Israelitæ, *ibid.* Bellum quomodo incendatur et extinguatur, V, 145. Bellum civile prius componendum quam externum, V, 176.
 Bene agere, I, 14. Bene dicere, bono opere remoto, vanum, addam, et inane est, II, 293.
 Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, II, 158.
 Benedictio Jacob, majorum rerum typus existit, I, 562. Benedictio laudem significat in sacris Litteris, et benedici est laudari, encomiis ornari, beatum prædicari IV, 161. Benedictionem protulisse et prophetasse, V, 369.
 Benedictus qui venit in nomine Domini, III, 257. Benedictus es qui intueris abyssos, IV, 151.
 Benefac, Domine, bonis et rectis corde, III, 117. Quoniam pacto poteris benefacere, cum mala didiceris? II, 72.
 Beneficium in grati aulmi officium vertendum, III,

105. Beneficium opportunitate destitutum, beneficium nomen amittit, III, 170. Beneficia Dei omnia indigne accipimus, I, 250. Beneficia dantem tacere oportet, accipientem meminisse, V, 333. Beneficium impertiri liberale, accipere servile est, V, 532. Beneficium paternum in filios reponendum, V, 487.

Benevolentia signum est *εὐφροσύνης*, IV, 97.

Benigne (non) facit, quisquis vult, I, 239. Benignitas Dei in peccatores, V, 320. Benignitas illustriores quam victoria facit, V, 101. Benignitatis divinae varius effectus, V, 296.

Bestiae quaedam non sensibiles, sed intelligibiles, sunt affectus, IV, 193.

Bibent omnes peccatores terræ, iudicii poculum, I, 6. Bibendo mentem ac rationem absorbere, I, 513.

Bisphæma in Spiritum sanctum cur venia careat, I, 60.

Bisphæma quis, I, 518.

Bœotorum stoliditas : O Bœoti, quam vehementer estis Bœoti, III, 236.

Bonitas divina severitatem superabit, II, 203. Bonitas divina spatium penitentiae concedit peccantibus, IV, 96.

Bonum quodammodo temulentum est, II, 126. Bona in vasa colliguntur, I, 203. Bona terræ in huiusce vitæ commoda, I, 469. Bonum opus operata est, II, 88. Bonum maximum est, multis rebus non indigere, II, 19. Bonum est, malum minime perpetrare, II, 133. Bona opera necessaria iustificatis, IV, 65. Bona fortunæ indifferentia, IV, 72. Bona æterna non fastidii qui terrenis non inhæret, V, 495. Bona ex ludorum abstinence, tria consecuta, V, 185. Bona quomodo possidentur, V, 112. Bonis pluribus inhiantes omnibus excidisse, V, 450. Bonorum definitio, V, 110. Bonorum futurorum nulla cum præsentibus comparatio, V, 72. Bonum cum malo non convenire, V, 306. Bonum divitiarum quod, V, 447. Bonorum communicatio cum iis, qui inopia conficiuntur, supernum splendorem conciliat, I, 197. Bonum certamen certemus, I, 220. Bonus homo de bono thesauro suo profert bona, I, 117. Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde, I, 475. Bonæ sunt opes ei, qui probe his uti potest, III, 172. Boni viri improbis invidi sunt, III, 211. Boni viri plerumque commoda sua negligunt, ut aliorum errata corrigant, III, 7. Bonum bono melius est, IV, 115. Bonum opus occultari et taceri se non patitur, ut maxime id cupiant facientes, IV, 159.

Boves messem faciunt, I, 394.

Brevitas vera cum perspicuitate conjuncta in quo sita est, III, 57. Brevitas succinctam et exiguum orationem requirit, III, 95. Brevitas orationis virtus, V, 145.

Briareus centum manibus armatus, II, 233.

Byzantina Ecclesia, I, 154.

C

Κακοεργία, artes improbe, III, 183.

Cadavera per urbes circumferre muliebris animi est, V, 157. Cadavera ipsa per se neminem polluunt, IV, 157.

Cadens resurgat, IV, 14. Cadens non statim succumbit, sed sæpe victor resurgit, IV, 158.

Caducæ et nihili sunt res humanæ omnes, IV, 70.

Cæci nati historia, II, 272. Cæcis quinquam lumen alluceant, V, 109. Multi ad futura cæcitate huius vitæ suggillationes vitant, I, 184.

Cæde aliquando in bonum uti licet, fornicatione nunquam, IV, 129. Cædes in bello perpetrata honorantur, IV, 129.

Cæsari census Dominus perpendit, I, 48. Reddite quæ sunt Cæsari, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo, I, 209.

Cain dona obtulit, I, 230. Cain et Lamech quare non in simili delicto pari poena sint affecti, IV, 8.

Caiphas vaticinatur, II, 57. Caiphas sunt Simoniaci, I, 111. Caiphas fregit vestimenta sua, I, 57. Caiphas etiam sacerdotum emerat, I, 515.

Calamitates nostrarum fontes, I, 200. Qui calamitate abutitur ad facientes aliis negotia, non jam misericordia sed odio dignus est, II, 33. Calamitates Judæorum carere exemplo, IV, 75. Calamitates Judæorum, si cum quavis tragedia comparentur, omnes longissimo intervallo post se relinquunt, IV, 166. Calamitatibus aliorum inclarescere cupere tyrannicum est, IV, 7. Calamitates aliorum non sunt divulgandæ, IV, 237. Calamitas a qua absit culpa levior est, IV, 117.

Calculus iudicis incorruptus, IV, 177. Calculus Dei officis de summa immortalitate, IV, 123. Calculum oportet permittere regulæ veritatis, IV, 94. Calculus incorrupti iudicii, *ibid.*

Calix in manu Domini vini meri plenus misto, I, 6, II, 172. Calix ruinæ, I, 249. Calicem deprecabatur Dominus, passionis tempore, I, 289.

Calliditatem reprehendi a sapiente, V, 289.

Callidus quis, V, 164.

Calumnias (qui) premitur probitatis nomine, ab omnibus celebratur, I, 80. Calumniæ definitio, V, 328. Calumniæ quos offendat, V, 449. Calumniator quomodo reserandus, V, 124.

Camelus injuriarum memoriam retinet, II, 131. Camelum deglutire et calicem percolare, IV, 92.

Canes et porci qui sint, IV, 181. Canes, Judæi, I, 143. Canes ad vomitum revertentes, qui sunt, I, 92. Canibus sancta dare nobis non licet, I, 504. Canibus aut porcis humana forma præditis sancta porrigenda non sunt, II, 11. Canes rabie perciti pestiferos morsus habent, I, 351.

Κάθαρτος (δ) τῶν κἀθάρων συνέταις, II, 135.

Canes effusi sunt in Ephraim, I, 514.

Canon virtutum quem in se quisque tanquam thesaurum habet quis sit, IV, 54 et 91.

Canticum canticorum docet amorem piæ animæ erga res divinas, IV, 40.

Cantus dissolutus servum animum reddit, V, 158.

Capite nos, II, 99. Qui potest capere capiat, III, 13.

Cappadocia (e) quoque sanctos viros exstitisse, I, 352. Cappadocia duplex, I, 158. Cappadocum indignitas, I, 532. Cappadocum natio improba, I, 281. Cappadoces, Gabaonites sunt, I, 281. Cappadoces, homines improbissimi, I, 485; I, 449. In Cappadocum iniquitatem, IV, 197.

Caprifici, 5, 84.

Captivitas Judæorum revocationis omnis expers, III, 237. Captivam duxit captivitatem, I, 400. Captivitas Judæorum postrema sub Romanis confertur cum prioribus, IV, 74.

Capti faciles sumus, quia omissio communi hoste in nos invicem armamur et nobiscum digladiamur, IV, 79.

Caput nostrum, est fides in Christum, I, 126. Capitis descriptio, V, 249.

Carbonem ex altari fellepe tulit, I, 42. Carbores succensi, I, 7. Carbores ignis coacervare in caput alicujus quid sit, IV, 11.

Carcerum custodes ex alienis calamitatibus questum faciunt, IV, 78. Carcer animi est corpus, et qualis, 163.

Cardinales virtutes quatuor ludis ac spectaculis amitti, V, 183.

Carere culpa maximum est solatium, IV, 117.

Carmen aptissimum sedandis animi motibus in permutatione injuriarum, IV, 196. Carminum plerorumque alii compositores, alii cantores : interdum utraque in eandem personam concurrunt, IV, 182.

Carnalis. Caro. Caro (omnis) fenum, I, 274. Caro cum optime valet, vexatione opus habet, I, 8. Carnium cupiditas Israelitas in deserto confecit, I, 69. Carnium voracitas, I, 27. 69. Carnis vocabulum bifariam usurpatur, I, 477. Caro et sanguis regnum Dei habere non possunt, I, 477. Caro Christi Deo Verbo ita copulata est ut jam nulla ratione divelli queat, I, 478. Caro Christi, quæ a nobis editur, victiorum remissionem affert, I, 219. Carne passus est Christus impatiibili divinitate, IV, 166, 179. Carnes pipere ad alexipharmacum conficiendum adhibentur, IV, 98. Caro virtuti prona et obediens effecta per adventum Christi in carnem, IV, 64. Carnalis cognatio Christi, si absit spiritualis, parum prodest, IV, 46. Carnales Paulo sunt, qui affectibus carnis sese vinci patiuntur, IV, 127. Carneum cor quid sit, et quibus a Deo detur, IV, 160. Carnis vitio mancipati cum auriga curru lapsio comparatio, V, 384. Carnales qui vocentur a sancta Scriptura, V, 128. Carnalis nativitas Salvatoris, III, 110.

Carthaginenses, homines minus mali, I, 489.

Cassum et irritum in Deo non usurpatur, II, 117.

Castigat nos Deus utiliter, II, 294. Castigare eos quibus facilitas detrimentum affert, II, 69. Quem Deus amat, castigat, I, 179. Castigo corpus meum, et in servitatem redigo, ne forte cum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiam, II, 62; III, 11.

Castitate homo similis sit angelis; conjugio nihil a brutis differt, IV, 192. Castitatem colens propter humanam gloriam, melior est eo, qui ne ob hanc quidem castus et temperans est, IV, 41. Castitatem amplexi quidam moribus in melius commutat, qui antea fuerant libidinosi, IV, 125. Castitatis cultor vivit etiam post mortem, IV, 157. Castitati debitam coronam erubuit Josephus sibi ipsi imponere, IV, 78. Castitatis thesaurus integer conservatus a Susanna, IV, 45. Castitatis legislator et præses ac remunerator Deus, IV, 77 et 78. Castitatis hostis (diabolus) faciebat cum hera Josephi, IV, 77.

Casus inopinatos bene disponere solet virtutis meditatio, IV, 152.

Cathedræ Moisi eatenus insidet doctor, quatenus non sua sed Scripturarum dogmata tradit, IV, 18.

Kαθαυότις quid sit, IV, 101.

Cauponum iustar res divinas quæstul habere, III, 125.

Caupones tui vinum aquæ admiscunt, *ibid.* Caupones inquam omnem et sceleratam quæstus faciendi rationem arripientes, III, 526. Caupones rerum divinarum ejicienti, I, 496. Cauponum ritus, I, 106. Caupones frumenti inexplébiles, sævi et crudeles, III, 85. Caupones quinam, I, 169. Cauponæ omne genus tractare, III, 351. Cauponarum quæstus, II, 21.

Causa coram quibus dicenda, V, 324.

Cedendum percipienti, et injuria nos afficienti potius quam resistendum, IV, 175. Cedendum magistratui, IV, 162.

Κυρόδοτος, inanis gloriæ morbo laborans, quis III, 581.

Centauri alienas mulieres rapiebant, IV, 53. Centauros, prope improbos quosdam obscurasse, V, 839.

Centrum circumferentiam nunquam attingit, II, 228.

Cerebro nimis refrigerato, aut humectato, aut exsiccato, anima separatur a corpore, sed non semper, IV, 175.

Certamen Christianis propositum, III, 126. Certamina sunt hic, postea præmia, II, 179. Certaminis leges, II, 161. Certaminum aduendorum gratia in hanc vitam producti sumus, IV, 163. Certamina majora præmiis quoque majoribus digna sunt, IV, 64. et 204. Certamina majora, *ibid.* Certamen legitimum, necessario etiam athleticæ cadit, IV, 158. Certamen legitimum est, quod Deus constituit nobis; non quod ipsi nobis opinionis errore fingimus, IV, 122. Certamen horridum quoddam, V, 199. Certamen virtutis tametsi laboriosum animis præmium esse, V, 284. Certamina initio sunt leviora, V, 65. Certaminum finem magis quam initium esse spectandum, V, 364. Certaminum pares leges, V, 457.

Certandum nobis est in hac vita, III, 60.

Chaldæorum curiosam et supervacaneam doctrinam Daniel non didicit, III, 139.

Cham, I, 454.

Chananaea mulier, I, 121.

Chaos (quid per) significetur, I, 172.

Character discipulorum Christi dilectio, IV, 153.

Charitas apud Deum in pretio est, I, 10. Charitas, res ingentis pretii, ac præclara et appetibilis, II, 159. Charitas erga Deum et homines, III, 128. Charitati nihil anteponendum, quæ omnia inter se devincit, atque utili concordia conservat, I, 40. Charitate erga Deum ducti munera offeramus, I, 548. Charitas character discipulorum Christi, non miracula, IV, 153. Charitas omnes in se virtutes complectitur, IV, 15. Charitate temperandæ reprehensiones vitiorum, IV, 139.

Charybdis omnia ea quæ porriguntur in exitum torquens, I, 547.

Cherubin aliis suis protegebant arcam fœderis, IV, 75. Cherubim, toros et currus Dei, repræsentarunt eum, IV, 75.

Chimæra feto, II, 255.

Choragus quis, V, 95.

Chorea optima quam ducunt quatuor anni horæ, IV, 1.

Chorus non auscultans præsidii inconcinuus est, IV, 205.

Christiani quinam sunt, II, 241. Christiani res ipsas habent, externi solum nomina, III, 153. Christianorum nomen usurpare, et Epicuream vitam ducere, II, 10. Christiani, baptismi lavacro purgati, I, 4. 7. Christiani vitiosi, similes sunt iis, qui in scena habitus alienos gerunt, I, 427. Christiana institutio, periclitans quædam est, I, 445. Christiana religio plebeio et illitteratis et pauperibus atque abjectis hominibus demandata, brevi temporis spatio, fulget in modum quoquo gentium pervasit, I, 270. Christianum non facit habitus et oratio, sed vita et mores probi, IV, 54. Christiana justitia abundantior quam veterum ut esse debeat, IV, 204, 216. Christiani mentionem cur Paulus non fecerit Rom. II, sed tantum Judei et Græci, IV, 61. Christianis facilis inventio definitio virtutis ex doctrina Magistris sui, IV, 54, 91. Inter Christianos esse hereses exortas nihil mirum, cum etiam inter Græcos multas excitarit ambitio, IV, 55. Christianorum genus a Christo denominatum non deficit, IV, 225. Christianorum decretorum imperitia quid faciat, IV, 144. Christianismi summa duabus potissimum rebus continetur, IV, 143. Christiani non esse injurias ulcisci, V, 416. Christiani nomen pro summa dignitate esse debet, V, 367. Christianorum cum latronibus comparatio, V, 84. Christiano-

rum nobilitas, V, 197. Christianos ex Leone sic ex tentationibus posse liberari, V, 226. Christianos commodum hostium quærere, V, 292.

Christus, Deus humanitate indotus, unns in duabus naturis Dei Filius, I, 405. Christus peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus, I, 416. Christus priorem formam nobis reddidit, I, 272. Christus si simplex homo existisset, oculis tam celebribus silentium non indixisset, II, 157. Christus cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est, II, 117. Christus cum a matre et fratribus quæretur, ipsorum vocationem non admisit, I, 159. Cur Christus Petrum interroget, I, 102. Cur Christus margarita vocetur, I, 182. Christus cor humanam naturam induit, III, 329. Christus Deus, nostra causa homo factus, in desertum ductus ut tentaretur, I, 75. Cur Christus spinis coronatur, I, 95. Christus huc venit, ac pretiosum suum cruorem effundit hominum causa, II, 127. Christus cur venerit, II, 46. Cur Christus discipulos suos reprehenderit, præsertim cum pauperum commodis consulerent, II, 88. Christus non propterea venit ut Ecclesiam auro et argento impleret, II, 88. Non parietum sed animarum causa huc venit, II, 248. Christus cur ante tres dies resurrexerit, II, 212. Christus ideoque venit, ut celestis vitæ symbola nobis afferret, II, 90. Christus, homo vere, per omnia excepto peccato nobis similis factus, I, 121. Christus et humana natura foit, nec tamen in humanis vitis fuit, veterem generi nostro pulchritudinem reddidit, I, 25. Christus viros sanguinum abominatur, I, 80. Christus optimus, I, 85. Christus homines renovans, I, 169. Christus quare lacrymas profundat ob Lazarum, II, 175. Christus mulieres lugentes objurgavit, II, 285. Christus demonstrationum principium, III, 44. Christus nos ab humilibus et abjectis rebus revocans ait: Surgite, abeamus, III, 147. Christus caput Ecclesie, III, 195. Tu es Christus Filius Dei, I, 256. Christus leo vocatur, II, 175. Christus omnium Dominus, I, 347. Christus passione non movebatur, ideoque mulieres lugentes reprehendebat, II, 166 et 283. Christus per baptismum justitia nos donavit, II, 61. Christus omnium effector, et Pater, et Deus, ac Serrator, I, 460. Christus Dei virtus, et Dei sapientia, II, 143. Christus peccatum ac mortem in crucem sustulit, II, 192. Christus exhausto in cruce poculo amaritudinem sanavit, et voluptatem lavexit, I, 249. In Christo partim divinitas, partim assumpta humanitas, partim voluntarie perpepciones spectantur, III, 150. Christi regnum, I, 204. Christi genealogia, I, 7. Christi miracula, II, 212. Christi naturam non esse spectrum, I, 405. Christi facinus prætorum, omni spe majus, excellentisque, II, 159. Christi oracula multa in opus jam exierunt, II, 157. Christi facta, III, 335. Christi amor in nobis imbecillior est, quia sui amor valentior existit, III, 209. Christi passio, I, 144. Christi resurrectio clauso sepulchro, I, 404. Christi varia miracula, I, 54. Christum, extremum diem non ignorasse, I, 117. Christus æqualis Patri ab ipsa natura, IV, 22. Christus hæres patris facinus post serpos missus, IV, 166. Christus, qui et naturæ virtutis semina inserit, et per legem scriptam docuit eandem, et per prophetas præconium fecit, tandem ipse in terras venit, IV, 53. Christus per arcam et propitiatorium præfiguratus, IV, 75. Christus verus Salomon, vere pacificus, IV, 205. Christus caelestia cum terrestribus in gratiam reduxit, IV, 111. Christus duos populos in unum novum hominem condidit; Judæos et gentes, IV, 169. Christus suorum discipulorum præceptorum non tam miracula quam dilectionem esse voluit, IV, 153. Christus doctor hominum qui veritatem libenter suscipiunt, IV, 225. Christus voci suæ admiscuit divinum potentiam, IV, 48. Christus multa ut homo imbecillis protulit, ut stratagemate quodam caperet vafrem hostem, IV, 166. Christus si nudus fuisset homo, sublimia illa, quæ de se protulit, locum non habuissent, *ibid.* Christus in Evangelio ut Rex et Imperator et Dominus rerum, absolutam habens potestatem, et ut princeps militiæ est locutus, *ibid.* Christus non solum eadem, sed etiam iram prohibuit, 204. Nec adulterium tantum, sed et libidiniosum aspectum *ibid.* Nec perjurium solum, sed etiam jurandum, *ibid.* Christus columbarum venditores et negotiatores ex templo ejecit, IV, 168. Christus implevit legem expians omne peccatum mundi, IV, 75. Christus *λύτρον* et victima pro genere humano factus, IV, 100. Christus per proprium sanguinem redemit captivos, IV, 166. Christus liberavit eos qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti, IV, 146. Christus a Pharisæis reprehensus, quod familiaris esset publicanis et peccatoribus, IV, 169. Christus ipse non potuit persuadere Judæi proditori et Judæis, quin tollerent eum e medio vel proderent, IV, 205. Christus intoleranda ac nebula perpeessus a Judæis, IV, 173. Christus suum corpus voca-

vit templum, IV, 217. Christus quo pacto Scribis et Phariseis Væ denuntiet, quibus tamen iustitiam alibi tribuit, IV, 216. Christus carne passus, non divinitate, IV, 166. Christus sponte sua leitho caput obviis obtulit ipse, IV, 97 et 128. Christus volens passus est, non invitus, IV, 97. Christus si volens imo et necessario esset passus, cur Judæi puniiti, IV, 98. Christus ad crucem proficiscens, cur reprehenderit mulieres, a quibus lugebatur, IV, 97, 180. Christus ut *ἁγιασθησθε* ad crucem profectus, *ibid.* Christus tertia die vivus apparuit discipulis secundum vaticinia prophetarum, IV, 225. Christus crucifixus vicit dæmonem ut fortissimus athleta, IV, 106. Christus multitudinem deorum abolevit, IV, 150. Christus venit in terras, ut mortem morte afficeret, IV, 128. Christi nomen ante solem, et ante lunam in generatione generationum, IV, 203. Christi fratres qui sint, IV, 46. Christi incarnatio quantum boni contulerit rebus humanis, IV, 64. Christi imitatione potius, quam carnali cognitione gloriarī debemus, IV, 46. Christi in carnem adventus infinita bona humano generi concillavit, IV, 154. Christi in terras adventus, quid tam apud dæmones quam apud hominum genus effecerit, IV, 229. Christi et Petri nulla est contradictio, IV, 218. De Christi incarnatione varii hæreticorum errores, IV, 99. Christi gloriam ubivis locorum diffusam, Judæi videre debuerant, ut ringerentur, IV, 74. Christi prædicationes de excidio Hierosolymitano impletæ, *ibid.* Christi verba ad Judæos, et Judam, vel lapides mollire potuissent, IV, 203. Christi crux et passio confecit dæmones, et multitudinem deorum abolevit, IV, 29. Christum cur crucifixum tantum scire voluerit Paulus, IV, 1150. Christum credens crucifixum credat etiam resuscitatum, IV, 31. Christum alii Patre minorem, alii creaturam esse docerunt, IV, 99. Ob Christum contumelia multiplici affectum Romani templum Hierosolymitanum devastarunt, IV, 17. Propter Christum tolerantiam injuriæ, IV, 93. Pro Christo pati est instar coronarum, IV, 101. De Christo testimonium Josephi historici Judaici, IV, 225. Christus sanguinem pro grege profudit, V, 147.

Chrysostomus, vir præclarus et eloquens, II, 42. Chrysostomi libri de Sacerdotio, I, 156. Joannis Chrysostomi laus, I, 152. Chrysostomus vir divinitus afflatus ac Deo charus, I, 310. Chrysostomus ecclesiarum omnium oculus, sapiens et eruditus arcanorum interpres, I, 156. Chrysostomi scripta Lyre comparantur et musicæ, ejus vi hominum mores ferri mansuefunt, IV, 224.

Ciborum jejunium inutile, nisi a vitis quoque abstinens, I, 405. Cibo necessario ac moderato contenti simus, I, 383. Qui ciborum suavitates et delicias quærit continens esse non potest, I, 220.

Ciliis seu palpebris tanquam velis teguntur pupillæ, V, 146.

Cinædi humanam vitam palam enuntiant *ἀνδρόγυνοι ἔσοι, σὺ μὲν*, II, 82.

Cinis. Quid superbit terra et cinis, I, 495.

Circensēs cur reperti, V, 185.

Circulatores, quibus communis vecordia et litterarum inscitia connexa est, sunt milites, I, 330.

Circulus, corona et rosa eandem habent figuram, IV, 1.

Circus turbas ciet, V, 185.

Circumcisio, virtutis est sigillum, II, 115. Circumcisio facienda, II, 81. Circumcisio temporis causa permissa ab apostolis propter infirmitatem hominum, IV, 68.

Civile bellum prius componendum quam externum, V, 176.

Civitatem et sanctum delebit cum duce venturo, V, 92. Civitatibus quinque præesse, quid designat, I, 287.

Clara sunt quædam in sacris Litteris, ne nulla esset inventio atque ita omni cognitione excideremur, IV, 82. Clarus quomodo quis habeatur, V, 188.

Clementia severitate præstantior, V, 104. Clementiæ vis, III, 370.

Clerici munus non imperium, II, 127.

Coccini similitudo, III, 198.

Coctio læsa flatu, IV, 6.

Cœlestia arcana nostrum sensum excedentia, I, 20. Quis cœlestium agnitionem naturam, ordinem, ornatum, concordiam, pacem, charitatem referre poterit? II, 93.

Cœlum per pluvias in cœlum convenit cum terra, IV, 192. Ad cœlum usque pertingit, quod quisque boni pro sua virili fecit, IV, 195. Cœlo digna vitæ ratio, IV, 35, 216. Cœlis digna et loquamur et faciamus, IV, 178. Cœlum et cœlestia bona præmium erunt novi testamenti iustis, IV, 204. In cœlum jaculari, II, 60. Cœlum libri iustarum convolvitur, I, 188. Cœlum spheræ speciem imitari, II, 275. Cœlorum regnum fermento comparatum est, I, 201.

Cœna dolosa et exitialis præbita statuaris a rege Ptolemæo Alexandrino, IV, 207.

Cogitationes sanctas a se ablegare, III, 151. Cogitationes diabolo iocogitæ sunt, III, 156. Cogitationes male hominem inquinant, I, 194. A cogitationibus enascuntur actiones, IV, 209. Cogitationes opera comitantur, V, 104.

Cognatio ad misericordiam nos commoveat, III, 87. Nunc cognosco ex parte, II, 56. Cognatio hominum inter se accuratissima facit ut ne illæ quidem cades, quæ in bellis videntur factæ iustas, omnino sint innocentes, IV, 200. Cognatio Christi carnalis parum prodest absque spirituali, IV, 46.

Cognitionis mater est actio, IV, 81. Cognitionem omnium rerum habere, non fuisset ex usu nostro, IV, 82, 152.

Coitus impuritas ablutione subsequente notatur, IV, 129. Coitus intempestivus et luxuriosus morbosos procreat fetus, IV, 117. A coitu quibusdam temporibus abstinendum, IV, 119.

Collectas opes aut confertim, aut paulatim distribuamus, II, 235.

Colligatio iniquitatis, I, 119.

Collectatio nobis non est adversus carnem et sanguinem, I, 161.

Color in pictis imaginibus magis afficit spectatores quam nuda lineamenta in monochromatis, IV, 109.

Columba stulta non habens cor, II, 175. Columbas qui vendebant a templo expulsi, I, 29. Columbas vendere, quid, I, 106. Columba perfecta est Ecclesia, IV, 5. Columbae simplicitas imitanda; stoliditas fugienda, IV, 157. Ut columbae meditantes in montibus erant, IV, 110.

Columbae quibus decorantur victores, prædicant ipsorum præclara factiora, IV, 200.

Coma detonsa, II, 161.

Comessatio quid sit, I, 456.

Comiciis salibus perstringere, I, 63.

Commentarienses plerique omnes aliorum calamitates quæstul habere solent, IV, 78.

Commercia improborum cavenda, IV, 35.

Comminationibus divinis tacita inest conditio penitentis, IV, 149.

Commiseratio amanda, II, 150. Commiseratio salutaris, III, 350. Commiseratio divina res est, I, 191. Commiserationis locus non est in communibus malis, 3, 58. Commiseratio et humanitas ad salutem necessaria, I, 286. Commiseratio etiam eum qui volens patitur speciem habet injuriæ, IV, 180.

Commodum quisque suum communi lucro anteponit, V, 498.

Communio cur appellata est divinarum sacramentorum perceptio, I, 228.

Communis omnium hostis quis, III, 228. Communem se exhibere quod sit, IV, 150. Commune odium hominibus amicitia vinculum, V, 143.

Comœdiæ lenocinia et blanditiæ, IV, 91.

Comparatio cum deterioribus non statim justos facit, III, 237. Comparatio est inter res ejusdem ordinis et classis, I, 422; II, 153. Comparatio deteriorum facit electionem meliorum, IV, 79. Comparationi est locus in illis quæ sunt ejusdem generis, non quæ diversi, IV, 115. Comparatio valet in illis rebus, quæ ejusdem sunt naturæ, IV, 167. Comparatio athletæ cum viro fortissimo, V, 71. Comparatio aurigarum cum imperatoribus, V, 225. Comparatio eruditionis cum pictore, V, 198. Comparatio peccatorum impunitorum cum ægrotis relictis, V, 269. Comparatio hominis virtute a teneris præditi cum victore in Olympiis, V, 186. Comparatio vitii cum corporum gravitate, V, 95. Comparatio ejus qui carnis vitio mancipatus est cum auriga curru lapsus, V, 384. Comparatio animi cum aere, V, 545. Comparatio temperantis cum appellente ad littus mercatore, V, 99. Comparatio non dantis eleemosynam cum rapiente, V, 220. Comparatio a minori ad majus, V, 178. Comparatio tempestatis et naturæ, V, 99. Comparatio Christianorum cum latronibus, V, 84. Comparatio ignis et virtutis, V, 95. Comparatio sacerdotis delinquentis cum navis gubernatore peccante, V, 322. Comparatio ignaviæ cum Euripo, V, 408. Comparatio phosphori cum virtute præditi, V, 109. Comparatio rationis cum clavo navis, V, 88. Comparatio iustorum cum amicis regum, V, 282. Comparatio statuariorum cum virtute præditi, V, 188. Comparatio cum deterioribus, et his deprehensi minus mali, non statim sunt boni, et regno cœlesti digni, IV, 216.

Compendium diviniæ institutionis, IV, 91.

Compunctionis spiritus a Deo quibusdam datus, IV,

101. *Companctio et compungere in sacris Litteris quid sit, ibid.* *Companctio etiam in bonam partem nonnunquam in sacris Litteris sumitur, ibid.*
- Concordia orthodoxa in religione constare nequit, nisi exterminetur φιλῆξια, IV, 55.* *Ad concordiam Corinthios Paulus hortatur, IV, 103.*
- Concupiscere. Qui videt mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est in corde suo, II, 278; III, 11 et 12, et 66.* *Non concupiscis quæ sunt proximi tui, III, 15.*
- Condignæ non sunt passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis, III, 207.*
- Condimentorum inania artificia, I, 24.* *Condimenta admonitionum ex divinis oraculis depromenda sunt, IV, 49.*
- Conditio tacita penitentis inest comminationibus divinis, IV, 149.*
- Condolentia signum benevolentis, IV, 97.*
- Conducibiliter, atque ad animas utilitatem accommode solum matrimonium, I, 215.*
- Confessio peccati melior negatione, IV, 8.*
- Confidite, ego vici mundum, I, 95.*
- Confige a timore te carnes meas, quibus conveniat precari, IV, 2, 5.*
- Constitentur se nosse Deum, factis autem negant, III, 158.* *Constitentibus ex animo, omnia condonanda sunt, III, 250.*
- Confortatus (nimis) est principatus eorum, I, 290.*
- Confugere ad eos qui capere student, extrema est stoliditatis, IV, 157.*
- Confundantur iniqua agentes supervacue, I, 215 et 425.*
- Confusionem et commistionem naturarum in Christo aliqui tradiderunt, IV, 99.*
- Conjecturalis est ars medica, IV, 125.*
- Conjugii cum continentia et virginitate collatio, IV, 115.* *Conjugium honorabile est quidem, sed virginitati de præstantia concedat, sequi intra suos terminos contineat, IV, 192.* *Conjugium cum fratris uxore quatenus veteri lege permissum, IV, 96.* *Conjuges non quovis tempore in cœtum convenire debent, IV, 141.*
- Conjux non habet potestatem sui corporis, IV, 129.*
- Connexa inter se et individua non licet pro parte acceptare, pro parte repudiare, IV, 31.*
- Connubia matrum nonnulli probarunt, IV, 57.* *Connubium honorabile in omnibus, I, 251.*
- Conon Atheniensium muros constituit, V, 465.*
- Conscientiam magnam ad Deum habere, I, 142.* *Conscientiam nostras testimonio convincimur, I, 216.* *Conscientia libidinis et luxuriæ graviores efficit cruciatum caliginatis inde ortæ, IV, 117.*
- Consentire malefacienti quomodo gravius ipso maleficio sit, IV, 60.*
- Consilii nefarii auctor æque ac is, qui id exsecutus est, puniatur, IV, 35.* *Consilium dantis animus, non eventus ponderandus, IV, 205.* *Consilium dare non est cujusvis, sicut querelis uti quilibet potest, IV, 71.* *Consilium evangelicum, IV, 265.* *Consilia evangelica a præceptis distincta, IV, 204.* *Cum consilio omnia agere oportet, IV, 58.* *Consilium cuique suum magnum apparet, V, 801.* *Consilium et suscipio audientium utilitatem spectat, V, 105.* *Consilium, non eventus, res unaqueque metienda et æstimanda est, I, 355; II, 179; III, 203 et 399.*
- Consuetudinem improbam novitate sola comprimi posse, II, 46.* *Consuetudinem tanquam firmam aliquid præsidium retinere, est id quod utile est, per consuetudinis prætextum repudiare, II, 46.* *Consuetudo tyrannus, I, 58.* *Consuetudo natura, et instituta, abstinentiæ a cibis causæ, I, 52.* *Consuetudo opinionem poenæ destruit, IV, 117.* *Consuetudinem superare naturam, V, 236.*
- Consules et anni idem nomen sortiti, V, 266.*
- Contemptus nominis divini, malorum omnium causa, I, 200.* *Contemptus auget adversa, V, 100.*
- Contentiones mutas et furiosas controversias comprimere, non autem aliunde patrocinia sua querere oportebat, I, 447.* *Contentio ac simulata omnis exstinguenda, II, 82.* *Contentiones oratorum, poetarum et historicorum infinitæ, IV, 55.* *Contentio de rebus nullam noxam allaturis est, agrestis sapientia, IV, 162.* *Contentiones de rebus dubiis et obscuris omitte; contra id amplectendum quod apud omnes est in confesso, nempe virtutem esse colendam, IV, 92, 163.* *Contentionibus operam dant inimici, IV, 150.*
- Contentum esse præsentibus, III, 84.* *Contenti simus eo, quod satis sit, I, 451.* *Contentum esse præsentibus quam facile est, II, 259.* *Contentum esse nemini nocet, V, 493.*
- Contextu (ex) et consequentibus ejusque loci sumenda est interpretatio, V, 219.*
- Continens vita et frugalis, III, 571.*
- Contradictio ab Evangelis abest, IV, 216, 217.* *Contradictio nulla est inter Christum et Petrum, IV, 218.*
- Contumacia aliorum non debet aliis esse fraudi, IV, 205.*
- Contumeliæ notam nobis ipsis injicimus dum cum alio rixamur, II, 297.* *Contumeliosus tanquam indomita bellua aversanda et fugienda, III, 7.*
- Conventus sacri non deserendi, V, 469.*
- Conversatio nostra in coelis est, III, 186.* *Conversatio pulcherrima et utilissima tam auditoribus quam doctoribus quænam sit, IV, 150.*
- Convictis et maledictis tanquam carnibus vesci deterius est quam cibis ingurgitari, I, 446.* *Convicio affecti medicus ipse est conviciator, IV, 120.* *Conviciator non statim in jus vocandus, IV, 121.*
- Convivium Christianorum cum infidelibus permissum potius ab apostolis quam præceptum, IV, 68.*
- Cooperatio gratiæ Dei vocantis et humanæ voluntatis obsequentiæ est causa salutis, IV, 51.*
- Cor (ad) loqui quid sit, III, 202.* *Cor mundum se habere nemo mortalium gloriari potest, IV, 101.* *Cor castum se habere gloriari nemo potest, IV, 116.* *Cor lapideam quid sit; a quibus id auferat Deus et contra quibus del carneum, IV, 160.* *Cor ad humilitatem disponi, V, 347.* *Cordi duro remedium afferre difficile, V, 15.*
- Corinthiorum ecclesia erat membrum Ecclesiæ ubique diffusæ, IV, 105.*
- Corona anni, II, 158.* *Coronam prohorum Imminui cum hic præmium aliquod consequuntur, III, 254.* *Coronæ virtuti ubique propositæ, IV, 78.* *Coronæ per virtutem nectantur, IV, 163.* *Corona labore paratur, IV, 196.* *Coronam castitati debitam non imposuit Josephus sibi ipsi, IV, 78.* *Coronarum expertus erit, qui in certaminis tempore per ignaviam querit requiem et remissionem, IV, 163.* *Coronatur nemo nisi qui legitime certaverit: hujus dicitur alius retulatur, IV, 122.* *Coronarum instar habent ipsæ afflictiones piorum, quas pro Christo sustinent, IV, 101.* *Corona dignus quis judicetur, V, 82.* *Corona duplex quem maneat, V, 154.* *Corona illustrior in altera vita, V, 78.* *Coronæ merito luctatorum obveniunt, V, 56.* *Coronam principium quibus sit certaminum finis, V, 306.* *Coronam qui accipiant, V, 186.* *Coronarum spe labores sustinentur, V, 58.*
- Corporale sacrum, quid significet, I, 152.*
- Corpus mortale ac luto quovis imbecillius, II, 5.* *Corpus qui ex nihilo efficit, multo magis effectum ad vitam revocabit, II, 45.* *Corpus alimento non delictis, paucitate, non quantitate, sufficientia non sumptuum profusione opus habet, II, 57.* *Corporis essentia ex quatuor elementis confata, II, 145.* *Corporis exiguum curam geramus, II, 175.* *Corpore oleo delibuto, II, 161.* *Corporis Christi consecratio, I, 109.* *Corpora spiritualia futura in resurrectione, III, 77.* *Corporum amor celeriter exstinguetur, II, 255.* *Corpus instrumentum præbet: anima imperat, IV, 125.* *Corpus quomodo legibus spiritus subigendum ac subjiendum, IV, 156.* *Corporis intemperies per consensum redundat ad incommodum anime, IV, 125.* *Corporum incorruptibilitas in altera vita etiam in impiis erit, ut possint sempiternos et acerbissimos perferre cruciatum, IV, 199.* *Corpus suum Christus vocavit templum, IV, 217.* *Corpus levius et expeditius ad virtutis actiones reddidit Christus per baptismum, IV, 64, 204.* *Corpus viri est corpus mulieris, et contra, IV, 129.* *Corporum resurrectio erit. Ergo anima non reductur ad statum corporis expertæ; neque corpus ei est pro carcere datum, IV, 165.* *Corpus etiam resurget et una cum anima coronabitur, quia partem sustinuit certaminum cum ipsa anima, IV, 201.* *Corpus mortuum sive cadaver ipsum per se neminem polluit, IV, 157.* *Corporis infirmitas silentium parit, V, 486.* *Corporis resurrectio, V, 179.* *Corporis intemperies unde existat, V, 1, 5.* *Corporum gravitatis cum vitio comparatio, V, 95.* *Corporaliter apud Paulum est idem quod essentialiter, IV, 186.*
- Correctio scelerum nec ira, nec indignatio est, I, 344.*
- Corrigere alios volentes non feruntur æquo animo, IV, 205.*
- Corripit amicum nequando fecerit, II, 270.* *Corripit omnem filium quem recipit, II, 179.* *Cum judicamur autem a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur, III, 203.*
- Corruptio quid sit, II, 159.*
- Corruptum hominum judicium reprehendit David, IV, 116.* *Corruptus esse quis dicitur, I, 129.*
- Corvus, avis immunda, II, 57; Corvus εὐροπῆς Heliæ cur paverit jussu Dei, IV, 45.* *Corvorum pullos qua peculiari providentia stat Deus cum a parentibus deseruntur, IV, 45.* *Corvo ne sis inhumanior, ibid.* *Corvus avis impura pullos odio habet, V, 560.*

Crapula mullorum ma'orum est causa, I, 69. Crapula cum otio conjuncta ad rerum novarum studium incitat, I, 298.

Kpōv corpore sequuntur animæ facultates, IV, 125. Craterem sermonum Dei sapientia miscuit, II, 3. Crates facultates suas omnes reipub. cessit dicens : Crates Cratetem libertate donat, II, 146.

Creatura mundi, I, 472. Creatura omnis naturali quodam instinctu in officium suum respicit, IV, 45.

Credendum est Deum esse, non autem quid sit curiose investigandum, II, 299.

Crescite et multiplicamini et replete terram, in benedictionis parte censendum, IV, 195.

Crimen oratoris non est, etiamsi persuadere auditoribus non potuerit, IV, 205. Crimina omnia a vino promanant, I, 205.

Cresi interitus, V, 164. Cresco divitias sorte obtigisse, V, 186. Cresco potior Solon. *Ibid.*

Crucem detrectabat Christus, I, 289. Crux salutifera adumbrata in manu Jacob cancellatione, I, 562. Crux Christi devicit errores Græcorum, IV, 29. Crux Christi terræ et cœli est fulcrum ac fulgur, IV, 52. Crux tropæum de diabolo, V, 367.

Cruciatu augentur si premantur silentio et occultentur metu, IV, 110. Cruciatu animi summus est, non audere querels dolorem egere. *Ibid.*

Crudelitas odiorum inter Christianos unde nata sit, IV, 135. Crudelitatem non docet aut jubet Deus, IV, 89.

Cruenta sacrificia, I, 401. Crux et reprehensione carere, etiam quorumlibet est, II, 59.

Culpa carens levius fert malum. IV, 117. Culpa non transferenda, V, 521.

Cupiditas vitiosos affectus inclinat, I, 385.

Cupiditas animum etiam in hac vita carnificibus quibusvis acerbis lacerat, III, 199. Cupiditates insatiabiles divitum ad compescerit Deus, IV, 89. Cupiditas dominandi est causa omnium malorum, IV, 55. Cupiditas discendi offert copiam scientiæ. IV, 207. Cupiditas et ira maximæ omnium animæ perturbatio, V, 144.

Curam si quis suorum non habet, fidem negavit, et est infideli deterior, I, 124.

Curatio varia variis morbis adhibenda, IV, 45. Curiose aliena inquirere atque calumniari desinamus, II, 20.

Curiositas evellenda externorum bonorum, II, 19. Curiositas fugienda, II, 95. Curiositas vitanda, II, 275. Curiositas a largitione abesse debet, I, 187. Curiosus feminarum conspectus perniciosus, I, 234. Curiosi esse non debent pauperes. IV, 89. Curiosior inquisitio supervacanea, I, 5.

Cymbalum tinniens I, 108. Cymbalum thestrorum cœna æcommodum, I, 62. Cymbalo simile est, psichre loqui, nihil boni facere, I, 165.

Cynici deriserunt Platonis Dialogos, IV, 53.

Cyrenii iniquitas, I, 178.

Cyri abstinentia, III, 66.

Cyrrillus levitatis et inconstantiae notatur, I, 524.

D

Dæmones probis viris reluctari non posse, II, 85. Quis dæmon vocandus, I, 167. Dæmon est, qui nec regno, nec gehenna movetur, I, 154. Dæmones per Christi in terras adventum terrii, ne amplius insidiantur humanæ naturæ, IV, 229. Dæmones quare interdum postularint suos cultores justitiæ operam dare, cum tamen ipsi essent injusti, IV, 105. Dæmones qua fraude et simulatione, probitatis opinionem sibi conciliarint apud homines, *Ibid.* Dæmones habendi qui rapiendi causa pugnant, V, 386. Δαίμονες; ἀλλήροισι, V, 77.

Danielem venerati sunt leones, III, 159. Daniels bebdomæ, III, 866. Daniel erat super duces et satrapas, III, 350. Daniel indutus est purpura, II, 96. Daniels visio, I, 218. Daniel eximie virtutis adolescens, I, 69. Daniels jejuniu, I, 69. Daniel magnus una cum tribus adolescentibus : ignis supplicio non est mulciatus, non didicit Chaldæorum doctrinam curiosam et supervacaneam, III, 159.

Dare vel tradere Scriptura sæpe dicit pro relinquere vel permittere, IV, 101. Dare quam accipere utilius esse, docebantur pueri Persarum, IV, 198. Daturus est nemo, si velit nemo accipere, IV, 164. Datio requirit ex altera parte acceptationem, IV, 164. Datum alicui esse non significat in sacris Litteris quod arcana quadam sorte quidpiam tributum sit. IV, 165.

Darius Medus Danielem summo honore affecti, II, 96.

David lapsus sese erexit, II, 72. David a Semei appellatus homicida, II, 172. David magnus, divini consilii præsidio septus, I, 482. David vir divinissimus, I, 386. David omnem hominem mendacem esse agnoscit, I, 100. David censuit populum, unde populus re quidem ipsa ob suum, verbo autem ob regis peccatum morte afficiebatur, I, 59; III, 219.

Debitor ante præstitutum diem solvens, II, 212.

Debita remittamus, ut hac ratione nihil debeamus, I, 599. Debitum fieri potest, ut non sicut decet, reddatur, IV, 16.

Decem virginum parabola, I, 226.

Decipere seipsum quomodo qui possit, V, 235.

Declamationum effectus, V, 287.

Declinandum (non) a via nobis præscripta, neque ad dextram, neque ad sinistram, IV, 144.

Decori et honesti cura habenda, III, 84.

Dedecus et ignominia bona ei qui philosophari in animum induxit, III, 172.

Defectus naturales extra culpam et crimen versantur; voluntarii non idem, IV, 157.

Defensionem suorum lapsuum petunt auditores ab ignavia doctorum, IV, 155. Defensione innocentie uti poterat Christus, nisi sponte se obtulisset morti, IV, 128. Defensione abuti injuste agere est, V, 195.

Definitio sapientiæ et scientiæ, II, 174. Definitio virtutis est cujusque voluntas, IV, 91. Definitio virtutis facili inventu Christianis, IV, 54, 91.

Defunctorie legere, I, 45.

Deitas una, I, 247.

Deliciae, deliciae non sunt, II, 165. Deliciis et luxui sese mancipans non recte orat sibi dari panem quotidianum, IV, 24. Deliciarum effectus, V, 287.

Delubrum improborum odii, III, 17, II, 199. Delubrum prudentiæ, II, 188. Sacrosanctum delubrum odii improborum, III, 178. Delubrum pudicitiae et temperantiæ, II, 151. Delubrum castitatis, III, 240.

Demonstratio unde sumatur, III, 45. Demonstrationes earum rerum quæ naturam superant, non sunt querendæ, I, 405. Demonstrationes mutuari debemus ex judicio sanorum hominum, non morbosorum, IV, 99.

Demosthenes orator, totius Græciæ caput, III, 81. Demosthenis dictum : orator invictus, II, 146. Demosthenes oratorum omnium præstantissimus, omnis eloquentiæ fons et origo et regula, II, 146. Demosthenes Isocratem eloquentia vincit; at veritatis studio ab eodem vincitur, II, 146. Demosthenes allegator, II, 174; et 280; III, 260. Demosthenes omnes dicendi artes depastus, omnes oratores superavit, IV, 91. Demosthenis libri nihil sunt, si vel cum unico dicto sacrum Litterarum conferantur, IV, 91. Demosthenis vehementia. *Ibid.* Demosthenes dictum de orationis a qua facta absint, vanitate, IV, 85. Demosthenes Harpali pecuniam corruptus, IV, 205. Demosthenes tutoribus suis condemnatus bona patria donat quamvis essent locupletes et idonei, IV, 205. Demosthenes Midiam vincere non potuit, IV, 205; ideoque ultro cessit ab accusatione metu potentiæ adversarii. *Ibid.* Demosthenis grandiloquia, V, 497.

Denominatio sumitur ab eo quod in quaque re verum pollet, IV, 127.

Depravatores Scripturarum indigni sunt venia, II, 254.

Deplorandi mali, non accusandi, V, 440.

Deplorata valetudo, nulla re abstinentis, medicos valere jubet, III, 210, et 258.

Derisorem ejice, et exit cum eo iurgium, III, 57.

Descendere. Qui in tecto est, non descendat aliquid tollere de domo sua, I, 210.

Deseri a Deo et divino auxilio destitui, est idem quod ab eo tradi in sensum reprobum, IV, 59.

Desertum peragere cum homine pugnaci non est tutum, I, 322.

Desiderare episcopatum, non est quorumlibet, I, 104.

Desperatio perniciosissima malum immedicabile, II, 94. Desperatio, tyranni ejusdam instar in captivitatem trahit, I, 381. Desperatis medicina non adhibenda ex præcepto Hippocratis, II, 16 et 79.

Despicientiæ et contemptus fons quis, V, 536.

Destruere est Judæorum; Christi resuscitare, IV, 217.

Deteriorum collatio facit electionem meliorum, IV, 79. Cum deterioribus comparati, et illis paulo meliores, non statim sunt boni, IV, 216.

Deus quid sit non est curiosius exquirendum, sed quod sit affirmandum, II, 299. Deus et Dominus Deus potentia

efficiens, atque ad beneficia danda propensa. Dominus vocatur ea potentia, quæ regia est, ac scelerum vindex, II, 145. Deus civitatis ac lenitatis fons, III, 251. Deus cum aliquid promittit, argumenta et rationes humanæ taceant, III, 6. Deus humanitate indutus, I, 404. Deus est qui oracula edit, II, 219. Deus imbecillitati nostræ prospexit, II, 179. Deus unus in utroque Testamento cognoscitur, I, 405. Deus templis suis minime parcat, I, 75. Deus bonum per naturam habet, 5, 95. Deus noster ignis consumens est, I, 2. Deus omnia cum pondere, ac mensura, et pro necessitate largitur, I, 76. Deus iudex est, hunc humiliat, et hunc exaltat, II, 172. Deus ad humanitatem et misericordiam propensus, III, 71. Deus omnes ad penitentiam vocat, II, 270. Ubi Deus nominatur, bonum firmiter ac certo sequitur, II, 117. Deus verus, ac rerum omnium summus, homo vere factus, I, 525. Deus hominum causa humanitatem induit, I, 334. Deus, bonus omnium rerum architectus, I, 545. Deus lumen inaccessum, I, 248. Deus, homo vere effectus est, I, 305. Deus omnibus bonus est, I, 588. Deus vitibus iniqua ratione partis non delectatur, I, 229. Deus sui similis est, I, 241. Deus non favore, sed iudicio ad amandum duci solet, II, 175. Deus precibus hominibus non per litteras, sed per seipsum loquebatur, I 116. Deus non est malorum auctor, I, 248. Deus potest omnia, vult optima, II, 117. Dei bonitas magna est, II, 117. Dei munus gloria est, I, 574. Dei causa quidpiam perpeti qui recusat, alio modo perpeti necesse habebunt, II, 29. Dei memoria animum merore oppressum oblectare solet, III, 129. Deo ascribendum sit quid boni fecerimus, III, 241, 255, 552. Deo omnia possibilis esse, quæ ipsius naturæ consentanea sunt, II, 117. Deo nomen imponi non potest, I, 455. Deum esse, credendum est; non autem quid sit curiose investigandum, II, 299. Qui se Deum nosse contentur, factis autem negant, II, 61. Deum qui te genuit, dereliquit, III, 51. *Dei* estis, et filii Excelsi omnes, III, 275. Deus revera est, IV, 85. Deus scopus proponendus, IV, 95. Deus non est causa malorum, IV, 71. Deus solus omnis peccati expers est, IV, 116. Deus omnibus hominibus consultum esse vult, integris, lapsis, sanatis, IV, 14. Deus coronat virtutem, 26. Penitentiam, *ibid.* Deus mente, non aspectu corporeo contemplandus, IV, 186. Deus et parentes colendi, IV, 98. Deus dives est, et abundans coronis ac præmiis, IV, 26. Deus ignis est, IV, 66. Deus ultra omnem naturam et mentis humanæ captum positus, per Cherubim tanquam thronum suum representabatur, IV, 75. Deus non promittit auxilium tentanti se, sed periclitanti: nec ostentanti se, et gloriam vanam consecranti, sed in necessitate constituto, IV, 164. Deus quomodo iustitiam suam ostenderit, dum unigenitum Filium pro nobis *λύτρον* fieri voluit, IV, 100. Deus ipse per Moysen et prophetas non omnibus hominibus persuasit, et contumaces punxit, IV, 205. Deus cur noluerit res Judæorum in bello ultimo cum Romanis describi ab externo scriptore, sed a Judæo, IV, 75. Deus obedientibus benignus est, IV, 47. Deus curat virtute præditos, etiam vita functos, IV, 222. Deus legislator castitatis faciebat cum Josepho, IV, 77. Deus auxilium suum nemini negat, qui præstat a seipso quod potest, IV, 171. Deus facientes adjuvat, IV, 2. Deus opem suam negat stertentibus; præstat agentibus, IV, 15. Deus non vendit munere jus alienæ ultionis, IV, 111. Deus quo sensu dicitur quibusdam dedisse spiritum compunctionis; item, tradere aliquos in affectus irominis et in reprobum sensum, IV, 101. Deus malitiam hominum in beneficium convertit, IV, 98. Deus nullo negotio ea quoque operatur, quæ spem omnem hominum superant, IV, 185. Deus ipse Abrahamum quasi theatrum angelorum et archangelorum proclamavit naturæ victorem, IV, 178. Dei incorruptum iudicium, IV, 111. Dei iudicium multo est accuratius et perspicacius quam hominum, IV, 94. Dei ineffabilis intelligentia omnes res novit ac prævidet antequam fiant et existant, IV, 94. Dei oculis omnia aperta ac nuda sunt, quantumvis alias operata sint et absita, IV, 47. Dei natura incomprehensibilis, IV, 126. Dei potentiam contemnuere ac pro nihilo putare, venia majus est crimen, IV, 21. Dei virtus operat cælos, IV, 211. Deitatis portio si esset anima, non peccasset, neque judicaretur, IV, 124. Deo debilis cilius non est illis creaturis aut partibus mundi tribuendus, IV, 176. Deo placere qui conatur, ab ipso reportare vult laudem, IV, 227. Deo ignoto, aræ Atheniensium inscriptum erat, IV, 69. Deum nihil effugit, IV, 151. Deorum mater, I, 54. Deum fallere volens seipsum falli, et in laqueos incidit, IV, 25. Deum qui esse negant, omnia pietatis præmia tollunt, IV, 99. Deum confidentes non debent ea facere, quam quivis athei Deum negantes facerent, IV, 85. Deum orare quæ facere nolis, imo quorum contraria facias, ridiculum, imo et periculosum est, IV, 4. Deum habens, habet omnia quæ sunt Dei, IV, 5. Deum ha-

bere laudatorem maxima gloria est, IV, 111. Deum timere debemus, ut formidabilem; venerari ut beneficem, IV, 47. Deum humilia locutum esse, dispensationis et submissionis ergo, non solum nihil lædunt ac imminuit ejus dignitatem, sed etiam utile est, IV, 166. Deum se nosse protulerit, factis autem negant, IV, 85. Supra Deum nihil est, quantum multa supra naturam et captum hominis fiant, IV, 183. A Deo docti erunt omnes, IV, 202. A Deo qualia petenda sint: et qualia dare pronus sit, IV, 47. De Deo, cum sub aspectum non cadat, multiplex est hominum opinio, IV, 225. De Deo rebusque divinis varie errant homines, IV, 99. De Deo recte sentire summa revera est sapientia, IV, 174. De Deo et divinis operibus cesset quæstio, *Quomodo?* IV, 185. Deos fictitios Lucianus quasi in theatro tradidit, IV, 85. Deorum gentiliū turba a Jesu mortuo expugnata, atque ita etiam mortuo imbecillior declarata est, IV, 37. Deum summe honorandum, V, 472. Deum et homines spectat leges, V, 35. Deus se nobis debitorem fecit ex quo relatum, V, 254. Deus et machina quid, V, 462. Deus facientes adjuvat, V, 527. Deus est summa vis, V, 559. Deus ac maxime adamandus, V, 571. Deus non perpetuo sperni se sustinet, V, 87. Deus qualis non habendus, V, 151.

Dextra. Si quis in dextram maxillam alapam tibi impigerit, præbe illi et alteram, II, 6.

Δήλατος et ἀήθετα, III, 10.

Diabolus circuit ut leo, quærens quem devoret, II, 517. Diabolus communis omnium hostis, II, 90. Diabolus excubans, nec tempus ullum nec horam præmittens, non est mirum si nos desidia torpentes superet, II, 164. Diabolus genus humanum spoliavit naturalibus bonis, et contraria virtuti ratione vivendi instruxit, IV, 15. Diabolo, quantumvis omnium pernicem sitiat, tamen duce militiæ ultimæ in nos invicem pugnantes, IV, 70. Diabolus omnium communis hostis ab omnibus est invadendus, IV, 70. Diabolus a Christo crucifixio superatus manus dedit, IV, 108. Diabolus nihil posset in genus humanum, nisi ab ignavia hominum vires acciperet, IV, 15. Diabolus non tam per vim ac tyrannidem, quam per fraudem ac dolum nostri potitur, IV, 21. Diabolus post Christi adventum decipere potest homines; subigere non potest, IV, 151. Diabolus quare sparsisset hæreses inter Christianos, IV, 55. Diabolice astuties opus est, arcere homines ab auscultatione sacrarum Scripturarum, ne fructus inde percipiatur honestarum actionum, IV, 208. Diabolice fraudes repellendæ, V, 28. Diaboli machinæ quædam, V, 144. Diabolicum est injuriam immoderate ulcisci, V, 282. Diabolus cælo decidit et furtit tamen, V, 567.

Diaconorum morbi, I, 149. Diaconorum linteum, quid significet, I, 156. Diaconi si sunt oculi episcopi, ergo archidiaconus totus oculus esto, IV, 188.

Dialogi Platonis non sunt comparandi cum unico dicto sacrarum Litterarum, IV, 91. Dialogi Platonis a Cynicis derisi, IV, 55. Dialogus Platonis cum Alcibiade priore, V, 584.

Dianæ simulacrum Alexandria jussu regis Ptolomei elaboratum a statuaria postea in foveam demersa, IV, 207. Diana Ephesusa, IV, 206.

Dic tu prior iniquitates tuas, ut justifice, II, 110. Dicendi genus grave, amarulentum commotum ac pugnat, II, 146. Dicendi genus sublime ac tropicum, II, 42. Dicendi aræ parum proficit adversus vim, IV, 205. Dicendi varia genera et alia alii adamata, IV, 91. Dicendi studium rehemens, sed quale, V, 201. Dicere non licet, quæ non licet facere, V, 540. Dicentium mores non orationem observari, V, 444. Dixit Dominus Domino meo, II, 145.

Dieta factave non facile possunt revocari, IV, 59. Nos ob dicta, sed ob facta puniuntur rei lætæ majestatis, IV, 85.

Dictionum aucupes, sapientes non sunt appellandi, II, 201.

Didymus ingenii acuminis pollens, quem in Scripturis nihil latebat, I, 531.

Diei pondus et æstum ferre quid, I, 98. Dies septimus sanctus vobis vocabitur, I, 71. Diei ac noctis mæsto quæ, V, 114.

Difficiles et morosi, qui, III, 41. Difficile quoddam, II, 157.

Dignitas Dei, dignitas ex corporis essentia est, I, 60.

Dignitas firma et stabilis virtute comparatur, II, 291.

Dignitas adoptionis in filios Dei quanta sit, IV, 169. Dignitas non dat honorem, sed virtus, V, 65.

Dilatatio gloriæ ne sit nobis molesta, sed potius nos exhilarat, IV, 65.

Dilectio mater bonorum est omnium, II, 102. Dilectio character est discipulorum Christi, IV, 135. Dilectio inimicorum nobis a Christo commendata, IV, 204. Dilectio omnes virtutes in se continet, IV, 15. Dilectio sola est

angelica. *Ibid.* Dilectione temperandæ sunt reprehensiones vitiorum, IV, 541.

Diligamus, si volumus diligi, II, 148. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et proximum tuum sicut teipsum, III, 15. Diligite inimicos vestros, IV, 51.

Diogenis dictum, III, 66 et 84. Diogenes pauperrimus, III, 154.

Dionysius rex memoria excidit, V, 164. Dionysio potior Plato, V, 186.

Diogenes; quid sit apud Lucam in Actis, IV, 206, 207.

Dirigit corda Dominus, III, 257.

Discedite a me, operarii iniquitatis, I, 145.

Discipuli debent amare magistros suos tanquam patres, II, 26. Discipulorum officium, III, 257. Discipulorum Christi nota non mirandum operum effectio, sed dilectio est, IV, 153. Discipuli sapientiæ debent esse sapientes, IV, 88, 218. Discipulos probatos multis temporibus claruisse, V, 126.

Discite bene facere, II, 293. Discite justitiam facere, qui habitatis terram: compressus est enim impius, II, 139, IV, 154. Discite bonum facere, cur dictum IV, 212. Discimus faciendæ, quæ ut faciamus discimus, IV, 51. Discendi cupiditas in nemine improbat, IV, 155.

Discordiam nihil boni gignere, V, 206.

Discrimen nullum inter servos et heros, I, 306. Discrimen inter divinas et humanas leges, II, 188. Discrimen legis et Evangelii, IV, 209.

Dispensatio sapientissimi Dei in passione Christi, IV, 98.

Disponet sermones suos in iudicio vir justus, IV, 173.

Disputationes inutiles fugiendæ, I, 214. Contra disputationes de Deo rebusque divinis, quæ sunt a profanis vitæque impuræ hominibus, IV, 20, 126.

Dissidia aliquando prosunt, I, 480.

Dissimulanda sunt quædam, IV, 145.

Dissimulanter et veteratorie quætionem proponere, I, 7.

Dives epulo virtutum suarum, si quid boni habuit, præmia percepit in hac vita, IV, 116. Divitum insatiables cupiditates compeccit Deus, IV, 89.

Divina quædam res est sermo, diviniore virtus, divinisima pietas, III, 119. Divinum nomen et numero et tempore sublimius est, III, 18. Divinum numen simile esse animæ, III, 95. Divinum numen impossibile cernere, II, 186. Divinis oraculis per omnem vitæ cursum nos penitus tradamus, II, 5. Divina sapientia sermonis artificium vincit, III, 345. Divina oracula sinceram et perfectam vivendi rationem significant, I, 5. Divina oracula nonnullis litteræ esse videntur, III, 368. Divinam opem imploremus contra avaritiam, III, 253. Divina bonitas respicientis tempus concedit peccantibus, IV, 96. Ad divinam gratiam accedere oportet humanam industriam et voluntatis obsequium, IV, 51. Divina gratia ubique solet coronare virtutem, IV, 78. Divina natura non respicit passiones; sed caro, id est humana natura Christi, IV, 166. Divina natura non scrutanda homini, sed adoranda est, IV, 211. Divina vocatio hominibus non avertit vim, IV, 51. Divina oracula suppeditant condimenta et sales orationum hortatoriarum et monitoriarum, IV, 49. Divinarum Scripturarum divitiæ, IV, 208. Divinas res qui annuntiant, non necessario debent mortalium esse discipuli, IV, 50. Divinam animadversionem nulla ratione licet effugere, IV, 35, 184. Divinam ultionem etiam præcognitam non potest effugere homo sceleratus, II, 25. De divinis rebus quibus nefas sit disserere, IV, 20. Divinæ institutioni obsequentibus cor lapideum auferitur et datur carneum, IV, 160. Ad divinum præconium concordii et orthodoxo consensu accurrendum, IV, 55. Divinum iudicium incorruptum, IV, 49. Divino auxilio opus est nobis in rebus omnibus, IV, 171. Divina fere omnia ignis vocabulo denotari solent et quare, IV, 66. Divina sapientia neque Judaicæ genti neque Judæ persuasit, V, 219. Divinam tantum gloriam sectandam, V, 153. Divina gratia quomodo nos velit virtutis exempla imitari, V, 353. Divinæ auras particula cuius senau, V, 187. Divinus quibusnam accedat nutus, V, 527.

Divinatio, ars apud gentiles nugarum plena, II, 228. Divinitas in tres Personas dilatatur, III, 112. Divinitas proprie non est obnoxia passioni, IV, 166, 179.

Divitiæ quovis igne magis timendæ sunt, II, 257. Divitiarum nomine gloriari non oportet, I, 99. Divitiæ multis detrimento fuerunt, III, 154. Divitiæ vitii potius quam probitatis ministræ sunt, II, 146. Divitiæ cum hauriantur, non decrescunt, I, 466. Divitiæ, periculosæ et invidiosa res est; teter et importunus hostis, II, 116. Divitiæ, utinam

nec in terra nec in mari videamini, II, 46. Divitiæ labem afferentes a Christianis rejiciendæ, I, 455. Divitiæ a divitibus cum morore deseruntur, I, 420. Divitiæ et gloria et alia quæ in summo pretio habentur, et de quibus homines digladiantur, fluxa et nihili sunt, IV, 70. Divitiis florentes et deliciis perfruentes beati vulgo habentur ab iis quibus corruptum est iudicium, etiam si infinita designant mala, IV, 161. Divitiæ, et si multæ, nihili sunt, V, 271. Divitiæ vitam indecoram, inopiam honestam facit, V, 71. Divitiæ vitiorum potius quam virtutis administræ, V, 166. Divitiarum ac fortunæ gloria caduca, V, 186. Divitiæ mæmona iniquitatis, V, 409. In divitiis non gloriandum, V, 5. Divitiæ cito marcescunt, V, 5.

Divortium ob adulterium, non etiam ob alia delicta, permissum est a Christo, IV, 129.

Docere, facere, III, 189. Docendum utiliter potius quam lepidè aut jucundè, I, 112. Docere velle alios quod ipse nescias, absurdum est, IV, 218.

Docibiles Dei, edociti a Deo, III, 106

Docti a Deo erunt omnes IV, 202.

Doctor cupiens ex calamitate discipulorum inclarescere, tyrannus est, hostis est, pestis est, IV, 7. Doctor in anima pariter et lingua fulgere debet, IV, 215. Doctor hominum, qui veritatem libenter suscipiunt, fuit Christus teste etiam Josepho historico Jud., IV, 225. Doctoris lucerna quomodo animanda, ne sit tenebrosa, IV, 215. Doctoris officium est nihil prætermittere, quod ad persuadendum pertinet; sed persuaderi, vel non, penes auditores est, IV, 205. Doctorum ignaviam subditi suis lapibus prætexunt, defensionem inde petentes, IV, 155. In doctoribus Ecclesiæ vita proba requiritur potius, quam miraculorum effectio, IV, 80. Doctores egregios multis temporibus in Ecclesia claruisse, V, 126.

Doctrina de Deo clarissima, II, 239. Doctrinæ optima ratio, II, 188. Doctrina, virtutum ornamentum, et portus, III, 574. Doctrina, morum dux est, I, 412. Doctrina ad relelendas hæreses requiritur, II, 235. Doctrina pietatis est fundamentum: vita proba ornamentum et corona, V, 20. Doctrina sacerdotis consentiens cum cælestibus oraculis est amplectenda, etiam si ipsius vita ab eisdem discrepat, IV, 18. Doctrinæ novæ semen quinam in Ecclesia sparserint, IV, 56. Doctrina et virtus sociæ, V, 494.

Doeg, I, 388.

Dogma methodicorum, ἡ κωνοτόν ἢ στακτόν, IV, 15. De dogmatibus perpetuas contentiones agitant homines impuræ vitæ, IV, 126. Dogma quod in sacris Scripturis non perspicue traditur, rejiciendum est, IV, 163. Dogmata cælo digna a Christo tradita, IV, 55. Dogmatum religionis Christianæ sinceritatem corrumpere, et vitæ integritatem violare, paria sunt, IV, 181. Dogmata Stoicorum extincta sunt, 91. Dogmata recta non inveniunt fidem, nisi vita sit proba, IV, 20.

Dogmatisten agere non est cuiusvis, I, 214. Δογματιστής ἀξιόπιστος, I, 210.

Dolere vicem ejus qui invitatus quid adversi patitur, habet aliquod solatium, non autem si quis volens patitur, IV, 97, 180. Dolere quosnam æquum sit, V, 108.

Dolor de proximis peccatis, V, 118. Dolor et gaudium homines a decenti statu dimovent, V, 445. Doloris solatium a querelis, IV, 110.

Dolus improbitatis virtute expugnandus, V, 592.

Dominandi cupiditas, causa omnium malorum, etiam bene constituta evertit, IV, 53. Dominandi libidinem hæreses facere, V, 239.

Dominum ex Juda ortum traxisse, I, 7. Dominus architectus rerum omnium, I, 282. Dominus Deus tuus, Dominus unus est, III, 112. Dominus a Domino pluit ignem et sulphur, III, 112. Dominum Deum meum adorabo et ei soli serviam, I, 454. Dominus gravioribus rationibus obnoxius est quam servus, IV, 12. Dominus verus est, qui officium facit, non qui purpuram gestat, et armorum robore circumseptus est, IV, 96. Domini gloria omni sermone præstantior ac superior est, IV, 211. Dominum gloriæ crucifixerunt, IV, 166.

Domum luctus quam risus ingredi præstat, IV, 157.

Donec peperit filium suum. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. In perpetuum, donec siccarentur aquæ. Prorsus non reversa est. Donec senueritis. Perpetuo, I, 18.

Dona Cain propter improbitatem a Deo non acceptata, I, 250. Donum ex animo metiendum, IV, 118. Dono melior est oratio. *Ibid.*

Dormientes et stertentes non adjuvat divinum numen, sed agentes, IV, 15. Non dormientibus, sed vigilantibus divina beneficia deferuntur, I, 283.

Dubium per dubium non dissolvitur, I, 97. In dubiis non mereatur fidem, qui falluntur in aperitis, IV, 20, 226.

Duo capita aliquando uni sententiæ seu effato insunt, IV, 149. Duo in magistro requiruntur: vitæ puritas, et dicendi facultas, III, 259. Duos turtures aut duos pullos columbarum, I, 438.

Duritiam (ad) cordis vestri, etc., III, 76.

E

Ebrietas multorum vitiorum causa, I, 279. Ebrietas, voluntarius furor, I, 205.

Ebriorum intemperantes linguæ, V, 102. Ebriosum ac maledictum Paulus æque ac adulterum et scortatorem excludit regno cælorum: interium non negat, imparibus penis eos affectum iri, IV, 42.

Ecclesia est cætus ex recta fide atque optima vivendi ratione collectus, II, 246. Ecclesia et templum differunt. *Ibid.* Ecclesia Domini Sponsa, III, 394. Ecclesiæ gloria ad nos quoque redundat, III, 25. Ecclesia firmo loco defixa est, I, 311. Ecclesia est oppugnata, sed non expugnata, III, 5. Ecclesiæ thesauri ubinam recondi debeant, III, 325. Ecclesiæ asyli jus eripere, impium, I, 174. Ecclesia universalis per universum orbem dispersa corpus est Christi, IV, 105. Ecclesia unum est corpus, cujus membra sunt singuli fideles, IV, 129. Ecclesia excitat et hortatur homines ad virtutem, utpote ad luctam et certamen in hac vita ordinatos, IV, 465. Ecclesia a Christo redempta infantis doctis ornata est, IV, 100. Ecclesia rectam in Deum fidem servans columba perfecta dicitur Salomoni, IV, 3. Ecclesia Corinthiorum erecta membrum Ecclesiæ universalis, IV, 103.

Ecclesiasticis Salomoni docet vanitatem rerum humanarum, IV, 40.

Ecclesiasticis in rebus innovantes fere infelices in hac et in altera vita, V, 453. Ecclesiasticus ritus expositio, I, 122.

Eden beatæ vitæ sedes, I, 282.

Effectus testatur de sua causa, sine qua esse non potest, IV, 186.

Ἐγγύροσ, I, 9.

Ego cunctis hominibus sum inferior, III, 366. Ego enim et Pater meus unum sumus, explicatur, I, 158. Ego primus, et ego postea, III, 112. Ego sum Deus Abrahami, etc., IV, 222.

Ἐπιουσεῖσαι τὴν ἐπερώτησιν, I, 7.

Electiones ad munera sacra questui habens, pabulum sibi præparat ad gehennam, IV, 188. Electionem meliorum facit comparatio deteriorum, IV, 79.

Eleemosyna sacrificiis anteponienda, II, 88. Eleemosyna tanquam ingenua quædam et nobilis virgo occultanda, II, 214. Eleemosynam a probro et contumelia puram atque immunem esse oportet, *ibid.* Eleemosyna sit occulta, ne calamitates exaggeret, II, 151. Eleemosynam exercens an possit latere, IV, 227. Eleemosyna non ex dati quantitate, sed ex animo æstimanda est, IV, 118. Eleemosyna a nobis accipientium calamitatem non debemus traducere, IV, 227. Eleemosyna avaritiam remedium, V, 142. Eleemosynam non esse idoneum lucrum injustum, V, 79. Eleemosynam non dantis cum rapiente comparatio, V, 210. Eleemosyna res divina, V, 463. Eleemosynis asylius queritur, V, 112.

Elementa facile inter se migrant, II, 43.

Elias oculipeta a corvo pastus, II, 57. Elias impietatis viudex, I, 297.

Elissæ Jerichontis aquas sterilitate laborantes sale curavit, I, 16. Elissæ tenuitas ac frugalitas, I, 498. Elissæ corpus mortuum excitavit alium mortuum, IV, 157.

Eloquens quisquam est, III, 42. Eloquentes gloriari non debere, V, 162.

Eloquentiæ studium repudiabant Pythagoræi, IV, 53. Eloquentia non abutendum, et facum faciendum veritati, et exornemus injustas et improbas actiones, earumve auctores, IV, 10. Eloquentia quo modo instrumentum scientiæ cælestis, V, 281.

Elymas magus cæcitate percussus illustravit gloriam Pauli, IV, 7.

Emendantur alii aliter, IV, 143.

Empiricorum medicorum secta tam logicos quam methodicos derisit, IV, 85.

Emplastrum quando inutile, V, 194.

Emptori nulla lex, nullus iudex adjudicat possessionem quam emit, etiamsi venditor reddere velit pretium, IV, 26.

Encomium Abrahami mactare volentis filium, IV, 478.

Enoch Deo vitam suam ac mores probavit, I, 431.

Enos nos doceat, qui se magistro cognitionem Dei consecutus est, I, 431.

Enthymemata facti ipsum evertere, V, 117.

Enuntiationes permulti oppugnare ac refutare conantur, III, 184.

Epaminondas prudentia, II, 74. Epaminondas Thebanus, omnium imperatorum præstantissimus, una veste contentus, II, 146. Epaminondas dux Thebanorum cor lædatus, V, 164.

Ephesæum concilium, I, 311.

Ephesiorum civitas ætiusa Diansæ, IV, 206.

Ephraim, stulta columba, II, 175. Ephraim ut columba amens non habens cor, IV, 157.

Epicurei, vitiorum patroni, indigni sunt quorum mentio inter philosophos fiat, IV, 53. Epicureorum voces apud Salomonem, IV, 166.

Epicurus ab omnibus sapientibus abdicatus et præscrip-tus est, II, 20. Epicuri dogma imptum, I, 460.

Ἐπίουσο, ἄπρω, qui sil, IV, 21.

Episcopatum contumelia afficit, qui sacerdotes lædit, III, 594. Quorum sit episcopatum desiderare, I, 104. Episcopatus, divinum quiddam est: paucis convenit, II, 125. Episcopatum qui desiderat, bonum opus desiderat, III, 216, IV, 219. Episcopatus ipsum vocabulum habet significacionem ministerii, non remissionis ac desidie, IV. Episcopatus regno sublimior et laboriosior, IV, 179.

Episcopus, ex ipso nomine, officii sui admonetur, I, 149. Episcopi oculi sunt venerandi altaris diaconi, I, 29. Episcopus Christi tyrum gerit, I, 156. Episcopus non sibi sed subditis vivit; alienas calamitates ducit suas; omni bus virtutibus ornatus sit; ejus vita a sexcentis oculis et linguis observatur et examinatur, IV, 219.

Epistola amica, V, 125. Epistolarum qualitates, V, 125. Epistolæ scribendi character qualis esse debeat, V, 155.

Epoporia quidam delectantur, IV, 91.

Epularum studio atque cupiditate domos lustrare, est sibi exitum afferre, I, 175. Epulæ animæ prodesse qui possint, V, 85. Epulis tantum necessariis utendum, V, 148.

Equus salacissimus, in feminas hinnit, II, 155.

Ἐργον θύρατου γενέσθαι. domari, subigi, confici ab eo I, 174

Ἐρρανον, res in via fortuito inventa, IV, 22.

Error servatur potiusquam lex, V, 481. Errores hominum multifor-nes sunt de rebus divinis, IV, 57, 99. Errantium, nec tamen errorem agnoscentium, superbia deprimenta, IV, 47.

Eruditionis cum pictore comparatio, V, 198.

Eruditum esse lingua parum est, I, 180. Eruditus sermones movere cum homine indocilo non est facile, I, 322. Erunt duo in carne una, IV, 129.

Esau Jacobo concessit ut primogenitus vocaretur, II, 47. Esau guttæ deditus, I, 530. Esau plantam Jacob in ortu tenebat, I, 192. Esau primogenitorum jure ac libertate spoliatus, I, 69. Esau virtutem non coluit, nec ulla ejus cura tangebatur, nec serio penitentiam egit, IX, 26. Esau si seriam egisset penitentiam, non fuisset a Deo neglectus, IV, 26. Esau penitentiam quare inutilis, IV, 26.

Essentia divina non scrutanda homini, sed adoranda, cum ne quidem ab angelis comprehendi queat, IV, 211.

Estote similes Patris vestri qui in cælis est, III, 95.

Esus superfluis boum ac pecudum Saulem regno et vita deturbavit, I, 69.

Et cum spiritu tuo, quid, I, 122.

Etham. Tu siccasti fluvios Etham, II, 63.

Ethnicismus ex oculis evanuit, quoniam ex commentitiis fabulis constat, I, 260. Ethnici per suas proprias nugæ refellendi, IV, 164. Ethnicorum sacris Christiani non recte communicantur, IV, 44.

Eulogie, quam valde es Eulogus, ad laudandum propensus, III, 256.

Eunomius gentilium discipulus, II, 143. Eunomius, homo opinione sua facundus et argutus, hæreticus, III, 334.

Euripides sapiens testatur de immortalitate animæ, IX, 125. Euripidis in Phœnicis versus, IV, 58.

Eusebius omnium in se unum collecta vitia exprimens, II, 50. Eusebius extitiosus et sacrilegus, III, 177. Eusebius per antiphrasin dictus impius, III, 178. Eusebius episcopus, homo audacissimus, I, 311. Eusebius ad alios

oburgandos calidissimos, III, 567. Eusebius ipse sibi hoc nomen imposuit per impietatis antiphrasin, II, 122, 199. Eusebius impietatis plenus, II, 121. Eusebius episcopus superciliosus et elatus, nulla virtute conspicuus, solam episcopatus dignitatem jactans, IV 45.

Eustathius diaconus impius, III, 531.

Εὐτομία prædientia, I, 251.
Eva peccante totum genus humanum in mortem incidit, IV, 141.

Evangelii lex cupiditatem prohibet, I, 458. Evangelia parva a feminis gestata, II, 150. Evangelica prædicatione vino collata, I, 195. Evangelii sublimitas et exsuperantia justitiam legis, II, 77. Evangelium cum recitatur, cur episcopus assurgat, I, 165. Evangelium etiam voluntatem puniit, I, 79. Evangelium præstantis est lege, 211 53. Evangelium cohortatio est ad philosophiam, II, 88. Evangelium ab ethnicis calumniatum, II, 46. Evangelium cum effusis, lex desit, I, 257. Evangelium mente ac prudentia plenum est, III, 66. Evangelium nihil reprehensione dignum continet, II, 46. Evangelium sibi providet, ut vitium omnino non oriatur, II, 215. Evangelium perfectioribus tradit decreta, et cogitationes quoque malorum obstruit, priusquam inde tanquam ex fonte manent actiones, IV, 209. Evangelii præconium quamvis vile et abjectum visum gentilibus, tamen omnia ipsorum quamvis illustria vicit, IV, 27. Evangelii præconium, quanta bona mundo attulerit, IV, 29. Evangelii aut ex toto credendum, aut ex toto renuntiandum est, IV, 31. In Evangelii non est contradictio, IV, 216, 217. In Evangelii celebrari gloriosissimum, IV, 121. Evangelica studia, IV, 204. Evangelica doctrina et philosophia longe est perfectior quam legis et prophetarum, IV, 131. Evangelica præcepta pro fabulis non ducenda, V, 131.

Eventus non est in potestate ejus qui consilium dedit, IV, 205. Ex eventu non est labor æstimandus, IV, 18. Ex eventu non debet quisque æstimari, sed potius ex consilio et voluntate, IV, 205.

Excandescencia est subtilis effectus etiam cogitationes hominis antevertiens; ira vero durabilis et constans, IV, 225.

Excusationem nescit natura, I, 87. Quænam nobis excusatio, quæ lænia, quæ misericordia relinquatur, cum hæc a nobis vita reposcitur, II, 139. Excusatio accusationem, imo et supplicium pariens, IV, 18. Quisquis sibi se excusat, accusat Deo. Quisquis sibi se, accusat, excusat Deo, *ibid.*

Exemplum usurpatur juxta illam duntaxat partem, quæ instituto conduct, II, 175, III, 107. Exempla non per omnia capiuntur, alioquin enim, non essent similitudines, sed res eadem, IV, 157, 258. Exempla idcirco non per omnia quadrant rei propositæ, ut sint exempla et non res eadem, IV, 258. Exemplo alii ducuntur, alii oratione, IX, 145. Exempla piorum præmia, et impiorum supplicii affectoria exhortantur ad pietatem et justitiam colendam, IV, 179. Exempla discipulis excitant ad pietatem, V, 265. Exemplar majus oratione ad virtutem, V, 348.

Exercitatio monastica extra tumultum perficitur, I, 95. Exercitationes puerorum, meri lusus sunt, I, 125. Exercitatione ad virtutem instituitur, IV, 81. Exercitatione quotidiana altitur et conservatur memoria, IV, 88. Exercitationes corporis quasnam amplecti oporteat, V, 538.

Exercitus Sennacherib deletur absque conflictu prælii, IV, 250. Exercitus quando et quomodo terribilis, V, 424.

Exhibere molestiam forensis, III, 223.

Expectatio boni futuri levat molestiam præsentem, IV, 19.

Expectemus judicem, cum hoc tempus silentium postulet, II, 123.

Expulso cædium etiam justarum a Moysse instituta, IV, 200.

Expungi ex divino libro, III, 566.

Exquisivi faciem tuam, II, 143.

Exterminabitur unctio, et judicium non erit in ea, III, 240.

Externi scriptores suam gloriam respiciunt, IV, 91. Externi scriptores multa tradiderunt litteris, quæ parum habent momenti in utramvis partem, sive sciantur, sive ignorentur, aut repudientur, IV, 149. Externæ res ita eunt, ut est animus ejus, qui utitur illis, IV, 75.

Extolli qui cupit, deprimitur, I, 15.

Extrema laboris voluptas occupat, II, 156. Extremis anguibz incedere, III, 221.

Ezechias Deo charissimus, I, 452. Ezechias pietate plenissimus, *ibid.* Ezechias cur in mortem incidit, VII, 74.

Ezechielis locus exponitur, IV, 139.

Fabulæ videntur sermones sine operibus, II, 141. Fabulis aures non accommodandæ, V, 90.

Facere. Quæ facere nos oportet discentes, ea faciendo discimus, IV, 81. Facientes adjuvat Deus, IV, 2. Faciens quod in se est, præmium vel penam consequitur, IV, 148. Faciamus hominem ad imaginem nostram et similitudinem, II, 145, *ibid.* Facere et docere, eximie ejusdem laudis est, III, 120. Facere ac non loqui præstat, quam loqui ac non facere, III, 562. Qui facit et docet, hic magnus vocabitur in regno cælorum, II, 335. Quid faciens, vitam æternam possidebis, I, 126. Quod factum est, infectum esse nequit, II, 117. Factus sum Judæus tanquam Judæus, ut Judæos lucrifacere, II, 137.

Faciem tuam, Domine, requiram, II, 145. Ne avertas faciem tuam a me, *ibid.* Facies faciebz non sunt similes, ita neque corda hominibus sibi invicem sunt similia, IV, 114.

Facinora præclara non sine magnis laboribus perficiuntur, IV, 104. Facinorum præclarorum commemoratio quantum ad virtutem et medicinam animis faciendam habeat momenti, IV, 175.

Factis negare quod verbis fatearis, 85. Factis potius quam verbis oportet Deum confiteri, *ibid.* Factis melius quam verbis cujusque animus declaratur, *ibid.*

Fæx ejus non est exinanita, I, 6.

Fallere Deum volentes seipos fallunt et in retia se inducunt, IV, 25. Qui falluntur in rebus manifestis, non sunt fide digni in dubiis et obscuris, IV, 20 et 236.

Falsum probum non attingit mentem audientis, nec ultra aures progreditur, IV, 49. Falsa proba præmia habent sive propter Christum, sive aliter ingesta sint nobis innocentibus, IV, 95. Falsus in manifestis rebus non meretur fidem in obscuris, IV, 226. Falsum testimonium Christo a Judæis objectum, IV, 217.

Falsitas orationis vitium, V, 145.

Fama bona opibus præferenda, III, 592. Fama duplex, sinistra et vera, V, 590. Fama origo, V, 475. Fama quomodo et quænam quærenda, V, 590.

Fames non est panis penuria, I, 576. Fami Ægyptiacæ remedium per Josephum divinitus allatum, IV, 78.

Familiare non nimis, habet vim alliciendi, IV, 76.

Familiarum interitus unde, V, 17.

Fas est vera loqui, II, 141.

Fastigium virtutum gloria, IV, 65.

Fastus nescit quiescere, I, 150. Fastus descriptio, III, 224. Fastus vitandus, I, 197. Fastus superbiæ pestifer et exitialis, III, 179. Fastum et supercilium probis viris homines nequam attribuunt, III, 99. Fastus belluinus est, frenque impatiens, I, 568.

Fatum quid, III, 155. Fato linguam moveri, II, 151.

Fatum prædictum effugi non posse, II, 77. Fatum constitutere hominem est improborum, III, 154. Contra fatum oratio Isidori, III, 155. Fatum non est, si Deus est: fatum non est, si lex est, admonitio, judicium, præcatio, medicina, agricultura, III, 191. Fatum quidam asseruerunt, IV, 99.

Favi mellis sunt sermones honesti; dulcedo autem ejus est sanatio animæ, IV, 172.

Favor præpostèrum non acute cernit, I, 510.

Fax nocte apparens ultra ad se allicit oculos: ita virtus etiam invitis possessoribus omnes illuminat, IV, 159.

Felicitatis et laudationis discrimen, III, 102. Felicitas præter rationem alicui obvientiens solet in contumeliam procedere, secus, quæ secundum rationem, IV, 72. Felicitas inasperata contumeliam trahit, V, 59. Felicitas quibus rebus melianda, V, 158.

Felle (in) amaritudinis, I, 119.

Feminam θηλυτέραν dictam esse, II, 81. Femina veniam non habet, I, 87. Cur olim feminis in ecclesia canere permissum sit, I, 90. Feminae cum necessitas urget, viros pietate superant, I, 126.

Femineum genus magna ex parte loquax et curiosum est, III, 152. Femininum est plus scribere quam necesse sit, sicut et loqui non virile, V, 560.

Femur (super) meum, I, 45.

Fera quæque uni vitio servit, II, 155. Ferarum ingenium, 5, 208. Ferae etiam beneficium sentiunt et memoria retinent, III, 105. Fera varia ac multiplex quem denotet, V, 417.

Fermento colorum regnum comparatum est, I, 201.

Ferrum ignitum non potest esse frigidum: poterit tamen frigidum fieri, IV, 81.

Festi dies quid nobis significant, II, 116.

Festinanter edendum Pascha, IV, 192.

Festucam in oculo alterius videns, trabem in oculo suo non animadvertens, IV, 25.

Festus Paulum tutatus contra vim Judæorum, IV, 128.

Fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra, I, 85.
 Ficus sativæ III, 84. Cur ficum Christus exsiccarit, I, 81. Ficulnea evangelica, humana natura est, I, 512. Ficulneam Dominus non sine causa execratione devinxit, I, 51.
 Fidelem virum operosa res invenire, III, 216. Fideles servi rari, IV, 145.
 Fides operibus prædicari debet, 5, 158. Fides sola salutem non affert, III, 73. Fides in Christum caput nostrum, I, 126. Fides absque operibus hominem salvum non facit, IV, 65. Fides absque operibus mortua est, 126. Fidei adjungenda vita laudabilis, IV, 147. Fidem facere in auditoris potestate, V, 441.
 Figura (sine) iudicii Herodes Joannem Baptistam innocentem occidit, IV, 96. Figura circuli coronæ et rotæ eadem, IV, 1.
 Filius. Hic est Filius meus dilectus, I, 67. Filius quos vult vivificat, III, 535. Filius splendor gloriæ, figura Paternæ substantiæ, III, 58. Filius eandem cum Patre aternitatem habet, I, 241. Filius sempiternus cum Patre, III, 554. Filius Patris diviniſſimus atque omni oratione præstantior, quare Verbum appelletur, III, 141. Filius a seipso non potest facere quiddam, I, 535. Quicumque dixerit verbum adversus Filium hominis remittetur ei, I, 59. Filiorum excusatio nobis nulla suppetit ut divitiis inhiemus, II, 44. Filius meus hic mortuus erat et resurrexit, III, 252. Filios genui et exaltavi, III. Filius Dei omnium rerum opifex eum in caræm venit elucidavit præconium Evangelii propria virtute, IV, 202. Filius Dei tribus modis pacificator, IV, 169. Filius facilis se demittit ad servilla officia quam libertus, IV, 22. Filii Dei qui ratione dicuntur pacifici, IV, 169. Filii duo ejusdem patris in vineam ire iusti, IV, 85. Filium Dei non esse creaturam, V, 19.
 Filius temporis ignotus, V, 369. Finitis legis talionis, IV 56 et 209. Ad finem perducere opus rectum ac perfectum non est ejus qui dicit, sed auditoris, IV, 177.
 Flatus in ventre lædit coctionem, IV, 16.
 Flumina cum mari commiscetur, IV, 192.
 Fluvii ignei excipient impoenitentes, IV, 47.
 Fœtus socordis et ignavæ consuetudinis, I, 9.
 Fontes sermonum quiescentes tabefaciunt animam irrigari cupientem, IV, 221. Fontes morcorum obstruendi, IV, 53.
 Forcipem (per) quid significetur, I, 42.
 Forma Josephi egregia, IV, 78. Cum forma egregia potest consistere castitas: quod Josephi et Suzannæ exemplis comprobatur, IV, 71. In formam non debet conferri culpa impudicitæ, sed potius in turpem animam quæ in pulchro corpore habitans id probro contaminat, IV, 71.
 Formarum humanarum infinita varietas est, IV, 114.
 Formica (quantum) distat a caelo, aut sole, IV, 153. Ad formicas quoque Dei Providentiæ pertinet, IV, 99.
 Formosus corpore multi etiam animæ pulchritudine splenduerunt in utroque sexu, IV, 71.
 Fornax (in) paupertatis versari, II, 151.
 Fornicatio est peccatum in proprium corpus admissum, eaque cum aliis peccatis confertur, IV, 129. Fornicatione nemo unquam bene usus est, *ibid.* Fornicatoris in seipsum est injurius, IV, 129. Qui fornicatur, in totum Ecclesiæ corpus peccat, a qua proinde absconditur donec resipuerit, *ibid.* Fornicatores et adulteros iudicabit Deus, I, 234.
 Fortibus cadentibus, imbecilliora erudiantur, I, 73.
 Fortis viri cum athleta comparatio, V, 47.
 Fortitudinem quid auferat adolescentibus, V, 183.
 Fortitudinem inter temeritatem timiditatemque, V, 188.
 Fortitudinem legum robore armatum, V, 225. Fortitudinis vis, III, 370. Fortitudo in rebus adversis, II, 280.
 Fortunæ descriptio, III, 154. Fortuna probum virum laudari non permittit, III, 102. Fortuna violenta servos non facit, I, 306. Fortunæ bona indifferentia, IV, 71.
 Fortunæ et virtutis disparitas, V, 374.
 Forum quid sit, II, 246. Forum ex templo non est faciendum, I, 469.
 Fratrilas duplex, V, 163.
 Fratrils defuncti sine liberis uxorem licebat ducere permissu legis Mosaicæ, IV, 96. Fratres Christi sunt, qui faciunt voluntatem paternam, IV, 46. Fratri non parcens ab aliorum injuria sibi temperare non potest, V, 24. Fratrum odium, V, 423.
 Fraudus, et versutias fugiendæ, II, 163.
 Fructus et folia quid, III, 40. Fructus ad custodem legis divinæ rediturus, IV, 73.
 Frugalitas ac plebejus victus, III, 179.
 Frugalitas victusque tenuitas, II, 151. Frugalitas amanda, II, 265. Frugalitas et inedia bonæ valetudinis mater, III, 192. Frugalitatem complecti et amare quam bonum, II, 240.
 Frumentum comprimere, I, 127. Frumentum qui compresserat, lapidibus est obrutus, I, 399.
 Frustra legit qui non intelligit, I, 141.

Fucus ad Dei ministerium non sufficit, I, 79.
 Fugimus quos vituperamus, II, 226. Qui in Judæa sunt, fugiant ad montes, I, 210.
 Fulmen. Cur Deus templa sua fulmine feriat, I, 75.
 Fur non venit nisi ut furetur et mactet, et perdat, III, 1. 9.
 Furari. Non furaberis, III, 15. Qui prædicas non esse furandum, furaris, II, 208.
 Furæ quedam sunt, aut demones humanam formam gerentes, mali, qui semper jurgia quarunt, III, 221.
 Furor quomodo accipitur, III, 93. Furore atque amentia perciti sacerdotia emunt, I, 149.
 Furti, scortationis et adulterii comparatio, IV, 105.
 Furtum adulterio levius, etiam Salomone iudice, *ibid.*
 Futillibus de rebus non contentendum, IV, 92.
 Futuris fidem astruunt præterita, IV, 176. Futurorum casuum præscientia hominibus inutilis et periculosa esset, IV, 132. Futurum paucis duntaxat quibusdam conspicuum est, 132.

C

Gabaonitæ sunt Philistæ, I, 281.
 Galeæ sententia de anima quod sit harmonia, mortalem ponit animam, IV, 125.
 Galilæorum pauperum vestis qualis fuerit, IV, 74.
 Gallus. Priusquam gallus cantet, quid significat, I, 557.
 Gastrinargia, insanum ventris studium, I, 384.
 Gaudium et moror temperata sint, III, 201. Gaudium et dolor homines movent, V, 445. Gaudium nimium magis quam luctus nocet, V, 405.
 Generatio, de quibus dicitur, III, 51. Generatio prava et adultera signum querit, I, 417.
 Generositas quid, V, 1.
 Genita cum gignentibus eandem habent essentiam, IV, 142. Gigantibus variis conformis sapientia, IV, 225. Gignuntur multa sine corporum commistione, IV, 192.
 Γενήματα τῆς ἁθρόμου συνήθειας, I, 96.
 Gentilium historicorum tumultus et æstus, I, 5.
 Gentilium perspicua refutatio, II, 92. Gentilium sapientes quid egerint, T, 28.
 Gentium (in viam) abire, quid sit, I, 134. Gentes omnes ut gutta a situla et velut saliva reputatæ sunt, III, 93.
 Genus seminis, virtus non est, I, 86. Genicris nomine gloriari non oportet, I, 99.
 Γῆρας, senectus, κατὰ τὸ γῆρας, a terræ amore, III, 51.
 Gigantes Astaroth, I, 265.
 Gigantius impius, I, 281.
 Gladios suos occidunt in vomeres, M, 36.
 Gloria inanis vitanda, I, 195. Gloria auditoribus liberiter irrigatur, II, 12. Gloria desiderium turpes et sordidos affectus propellit, III, 51. Gloria inanis de medio a nobis tollatur, I, 374. Gloria tanquam unigeniti a Patre, I, 473. Gloria et honor et pax omni operanti bonum, IV, 61. Gloria Domini celat sermonem, IV, 211. Gloria Dei differt a natura sive substantia Dei, *ibid.* Gloria Christi ubi vis terrarum diffusam videre debuerunt Judæi, ut ringerentur, IV, 74. Gloria ultima templi Hierosolymitani sive domus Dei, supra primam fuit, IV, 17. Gloriam filiorum Dei non capit hoc sæculum, in quo omnia caduca et fugacia sunt: ideoque alteri reservatur, quod æternum erit, IV, 63. Gloriae propriæ studiosi philosophi, IV, 140. Gloriae propriæ studuerunt scriptores ethnici, non item sacre Litteræ, IV, 67. Gloria fastigium esse videtur virtutum, prouideque in rebus maxime expetendis eam homines habent, IV, 65. Gloria inanis contemnenda, IV, 198. Gloriae propriæ studium in bonis operibus cavendum, IV, 159. Gloria contempta res gestas majores facit, V, 410. Gloria externa internam corroborat ignominiam, V, 304. Gloria origo quæ, V, 336. Gloria contemptu acquiritur, V, 504. Gloriam non querere divitum, V, 411. Gloriam statim elabi, V, 5. Gloriam tantum divinam sectandam, V, 153.
 Goliath, barbarus, I, 126. Goliath: ex amicis externis quidquam commodi non tulit, I, 180.
 Gorgias leonipus primus perspicuitatem labefactavit, II, 45.
 Græci dicunt animam peccasse, II, 272. Græcus quis Paulo (Rom. II, 10), IV, 61. Græcorum thesaurus Plato, IV, 205. Græci dum putant se extenuare dogmata Christianæ religionis, suas ipsorum res evertunt, et Christianorum extollunt, IV, 27. Græcorum sapientia nihil solidum aut stabile habet, IV, 6.
 Grammatica quid, III, 159. Grammatica sermonum peritiam se tradituram jactat, III, 65.
 Grammatici et sophistæ quo pacto instituunt et formant puerorum linguas et mentes, IV, 160.
 Grammatistæ seu litteratori similis lex: Evangelium perfectio philosopho, IV, 154. Grammatistarum munus, V, 353.
 Gratia divina ac celestis rudes etiam et imperitos se-

pietas efficit, II, 218. Gratia quæ in nobis est non negligenda, I, 410. Gratia Christi supra legem, IV, 180. Gratia divina malis industriæ humanæ salutis causa est, IV, 51. Gratia divina virtutum ubivis locorum coronare solet, IV, 78. Ad gratiam laudantes et ad odium vituperantes non sunt in hominum numero habendi, IV, 175. Gratia quomodo salvos et justos nos ferat Christus, IV, 65. Gratia referenda, V, 75. Gratiam injustam pro justa rependere, V, 481.

Gravitas tragediæ, IV, 91.

Gregorius Cappadox, I, 158.

Gubernator navis in tempestate magna depreheusus jactatusque perturbatur, IV, 125.

Gula membra, III, 245.

Gulæ rabies extinguenda nobis, I, 545. Gula primos parentes e deliciis expulit, I, 69. Gula multorum malorum est causa, *ibid.* Gulæ affectus supplantat mens quæ Deum per puritatem cernit, I, 192.

Γυνὴ κατὰ τὴν γοῆν, *ibid.*

Gutta cavat lapidem, II, 281.

H

Habemus thesaurum hunc in vasis fictilibus, III, 4.

Harmonia si est anima, tum ultima constituetur, et prima perimetur, IV, 125.

Harpali pecuniis corruptus Demosthenes, IV, 205.

Hæreditas infelix in omnes mortales transmissa, IV, 204.

Hæreses diabolus procreavit, II, 90. Hæresum tributum Ægyptus exigit, I, 419. Hæresum blasphemiarum sunt inferorum portæ, I, 258. Hæreses tam apud paganos quam inter Christianos peperit φιλαρχία, IV, 55. Hæreses gignuntur ex duabus causis, quæ sunt φιλαρχία et πρόληψις, IV, 56. Hæresum fabulæ, I, 369.

Hæretici cauponæ, I, 169. Hæretici improbi ac vafri, I, 31. Hæretici disputationibus non flectuntur, I, 214. Hæretici non animadvertunt per ea ipsa quæ astruunt, irretiri, III, 512. Hæreticorum ora Christus obstruit, eorumque furorem et rabiem extinxit, III, 166. Hæretici piscatoribus similes, I, 102. Hæretici canes, I, 145. Hæretici, rectæque doctrinæ adversarii, extra regnum projiciuntur, I, 205. Hæreticos et gentiles et Judæos quos vincimus dogmatum veritate et rectitudine, æquum est vincere et vitæ probitate doctrinæ consentaneæ, IV, 226.

Hebræi Ægyptios ablati eorum vasis nulla affecerunt injuria, V, 87. Hebræorum masculorum cædem nelariam Deus ultus est, I, 198.

Helenus vaticinandi peritus, II, 289.

Heli, qui peccantes filios non castigavit, condemnatus, I, 570. Heli ubinam mortuus, V, 290. Quomodo filios dilexit, *ibid.* Heli filiorum interitus, *ibid.*

Hellam quare corvus paverit, IV, 45.

Herbæ, et foliorum summities cibus Joannis Baptistæ, I, 5.

Herculis bivium, V, 161. Herculeum jugum truculento apro c pulare, I, 425.

Hermogenes vere episcopus, V, 448. Dei amicus, V, 578. Omni laude major, V, 358.

Herodis fastus, I, 74. Herodes temulentie ludus, I, 205. Herodes cur punitus sit ob adulantis populi acclamationem: Vox Dei et non hominis, IV, 50. Herodes tetrarcha duplici ratione dictus, IV, 96.

Hesiodus theogonias tradidit, I, 21.

Hesychius, vir singulari erga Deum pietate præditus, II, 18.

Hierax presbyter, vir mente præditus, episcopatum tanquam gravem quemdam ac difficilem morbum defugit, II, 125.

Hippocrates medicus incurabili morbo correptis manum admoliri vetat, II, 16, et 79.

Historia Josephi Judæi verax, IV, 95. Historiis rerum bene laudabiliterque gestarum delectari bonæ indolis iudicium est, IV, 78. Historice dicta in prophetiis non sunt per vim ad spiritualem intellectum trahenda, IV, 205.

Historici iudicium ultimum fassi sunt, V, 186.

Histriones tragædiæ laudati, V, 71. Histriones et scurræ quare laudantur, III, 99.

Hodie, quid significet in oratione Dominica, IV, 21.

Hœdi ad sinistram abijcendi, I, 288.

Homerus theogonias docuit, I, 21. Homericus versus, II, 89. Alii ejusdem vers., II, 228. Homerus sapientissimus testis, II, 228. Homerus citatur, IV, 50. Homeri studiosi Platonis sectatores t aducebant, IV, 55. Homerus allegatur pro immortalitate animæ, IV, 125. Homerus quasi obsecratus, IV, 50. Homerus Jovem facit consilium tantum dantem Sarpedoni, quo pacto effugeret vitæ discrimen, tamen ipsum non servavit, IV, 205. Homericæ tabulæ nihil sunt ad unicum dictum sacræ Scripturæ, IV, 91. Homicidium iræ terminus, V, 180.

Homo quid, III, 155. Homo terrenorum omnium rex ac princeps, II, 115. Homo feras omnes trucundiæ ardore superat, III, 208. Homo opes, id est peccata, cumulat, ut scarabeus scarabeas, II, 151. Homo improbus secunda omnia habens, II, 137. Homo feras omnibus crudelior, II, 135. Non est homo qui non peccet, I, 455. Homo brevis et contractus mundus quidam est, I, 259. Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, II, 135. Hominum vita, umbra, somnium, fumus, II, 165. Hominum præceptorum studium et cupiditas, III, 251. Hominum crudelitas ingens improbitas, III, 117. Homines omnes, et virtutes et vitia habent, II, 108. Homines infirma et imbecilli natura præditi sunt, II, 5. Homines virtutis expertes, belluæ sunt, II, 15. Homines cur ad divinam prædicationem lubentibus animis accesserint, II, 251. Quem me dicunt homines esse? I, 253. Homines ter Deum rejecerunt, I, 556. Homines inopina prosperitas insolens facit, II, 69. Homines ad veritatem cæcutescentes, I, 145. Homines in adversis rebus modesti sunt, in secundis petulant, III, 215. Homines potius ad penitentiam vocandi quam ad desperationem impellendi, I, 559. Homines suo iudicio sapientes, curiose indagantes, a veritate et vera sapientia exciderunt, in nugis dæmonum ineptis vitam consumperunt, II, 100. Homines mirum in modum et sedulo improbitati addictos esse, ac solo misericordiæ oleo indigere, I, 100.

Homo castitate fit similis angelicis ordinibus; conjugio et commistione corporis nihil a brutis animantibus distat, IV, 192. Hominis lapsus quantum mali attulerit, IV, 204. Homines non omnes honestatem ipsam propter se colunt; sed multi alterius rei causa, IV, 44. Homines extrema laborantes œcoria, de rebus judicant, non pro ipsarum obscuritate, sed pro sua ignavia, IV, 225. Homines jam parcere debent naturæ suæ, ne eam peccatis polluant, postquam unita est Deo, IV, 229. Homines in suis erratis cæci, in alienis acute cernunt, IV, 25. In hominibus crebro fiunt morum mutationes in utramque partem, IV, 125. Homines ad luctam et certamen ordinatos esse in hac vita, docet Ecclesia, IV, 165. Homines non ferunt æquo animo eos a quibus corriguntur, IV, 205. Homines seipsos excusant ac defendunt, aliorum inexorabiles sedent iudices, IV, 25. Homines sani pro libertate et facultates et vitam profundere non dubitant, IV, 87. Homines cupidi rerum novarum, vel etiam seditiosi, omnibus temporibus præsentia convellerunt, et novas pro suo ingenio leges tulerunt, IV, 57.

Hominum improbitas reprimitur metu similis persuasionis, IV, 86. Hominum varia studia etiam circa dicendi genera et orationum formas, IV, 91. Hominum ut vultus varii, ita etiam animorum motus ac sensus, IV, 114. Hominum varietas ac dissentientes opiniones de generibus dicendi, IV, 91. Hominum varii errores de Deo rebusque divinis, IV, 99. Hominum nemo expertis peccati, IV, 101, 116. Hominum mos et ingenium est bene cupere laborantibus et quantum in se est facientibus, IV, 15. Hominum ingenium est, ex se ipsis etiam de aliis conjecturam facere, IV, 78. Hominum nutua devotatio quibusdam probata, IV, 57. Hominum commune malum est, quod in rebus suis cæcutescit et in alienis delictis acutum cernunt, IV, 25. Inter homines semper fuerunt contentiones ac dissidia, IV, 57. Non tam hominibus quam brutis pecudibus sunt adnumerandi, qui ad gratiam laudant, et prout edunt, vituperant, IV, 175. Hominem libidini deditum sacerdotem non ordinandum, V, 456. Homine nil imbecillius ex Homero litatum, V, 162.

Homonymum, idem quod synonymum, II, 92.

Honestatis radices multi non fingunt in ipsa virtute, IV, 94.

Honestum ipsius honestatis causa colendum, IV, 5. Honestum qui ipsius honestatis causa, non utilitatis colit, is demum gloria præmiisque dignus est, IV, 155. Honestum antepositi, V, 169.

Honorabile est conjugium, virginitati tamen non præferendum, IV, 192.

Honorati sunt amici tui, Deus, I, 290. Honora patrem tuum et matrem, III, 15. Mihi autem nimis honorati sunt amici tui, Deus, II, 210. Honora Dominum, et potens eris: præter ipsum vero non timebis alium, IV, 212.

Honorem accepisti, virtutem ostende, III, 91. Honor litteris atque doctrinæ studiis habendus, I, 214. Honoris exhibitio vacare debet adultionis specie, IV, 16. Honorem suum multi in contumeliam verterunt, IV, 72. Honores non communicandi cum notis ignominiosis, IV, 129. Honoris magnitudo supplicii majoris occasio, V, 521. Honoris studium et necessitate efficiendum, V, 115. Honos enervat episcopus, V, 80.

Hora extrema, II, 140.

Horreum quid significet, I, 65.

Horrendum est in Dei manus incidere, I, 234.
 Hospitalitatis munus, I, 150.
 Hostia vivens, III, 25. Hostias humanas quidam probaverunt, IV, 57.
 Hostibus (cum) supplicantiis pacisci oportet, II, 53.
 Ab hoste testimonium multum valet, II, 228; III, 535.
 Hostes nonnuquam fugiendo vincere oportet, IV, 175.
 Si hostes ipsi non audent veritati se opponere, quis rebus sole clarioribus fidem adhibere nolit? IV, 225.
 Hostes externos non perinde nocere atque internos, V, 176.
 Hostis humani generis quid egerit, et quomodo, V, 28.
 Humana omnia mutationi obnoxia, III, 205.
 Humanæ naturæ vis, I, 271.
 Humana imbecillitas magna est, III, 253.
 Cur res humanæ mari comparentur, I, 183.
 Humana natura malorum experta non est, I, 505.
 Humanæ naturæ dignitas quanta per incarnationem Filii Dei reddita, IV, 229.
 Humanæ res omnes fluxæ atque evanidæ sunt, IV, 78.
 Humana infirmitas facite labitur, IV, 111.
 Humanus quis dicendus vel non, V, 312.
 Humanus quis iudicandus et potens, non imbecillus, V, 277.
 Humanum genus quale, V, 166.
 Humanitatis jura non violanda præ nimia indignatione, IV, 43.
 Humanitas crudelitatem coercet, III, 384.
 Humile esse animo atque affectu potius quam verbis, I, 542.
 Humilitas de se interdum Christus protulit, quæ tamen nihil ejus divinam majestatem lædunt, IV, 166.
 Humiliare. Qui se humiliat exaltabitur, I, 562.
 Humilitas fundamentum maximum est sanitatis animæ, IV, 6.
 Humilitas major virtus, I, 386.
 Humilitas Domini, I, 546.
 Humilitas fastigium, III, 69.
 Humilitatem ab animo magno proliscisci, III, 188.
 Humilitas ab omni fastu et ostentatione aliena, Evangelii vim ac potentiam ostendit, I, 268.
 Hydra fetor, II, 135.
 Hydra quinquaginta capitum, II, 233.
 Hyperbolice quædam in sacris Litteris dicuntur, II, 99.
 Hypocrita, ejice primum trabem ex oculo tuo, et tunc videbis ut eicias festucam de oculo fratris tui, I, 82.
 Hypostases tres, I, 247.

I

Identitas essentialis, II, 142.
 Identitas erit, si exempla per omnia convenient rei propositæ, IV, 228.
 Idiomatica et leges sacræ Scripturæ diligenter observandæ, IV, 101.
 Idiota (ab) præstat veritatem discere quam a sophista mendacium, IV, 67.
 Idolatris sacrarum Litterarum derisa a paganis, IV, 91.
 Idololatria multis probata, IV, 57.
 Ignavi frustra implorant divinam opem, IV, 13.
 Ignavi pœnas sibi accersunt, V, 1.
 Ignavia hominum armat communem humani generis hostem, IV, 15.
 De ignavia fugienda, IV, 131.
 Ignaviæ et socordis impatiens memoria, IV, 88.
 Ignavia pulsa virtuti incumbendum, V, 8.
 Ignaviæ cum Euripo comparatio, V, 458.
 Ignis, quid, II, 287.
 Ignis aer efficitur, II, 45.
 Ignis urit eos, qui ad eum propius accedunt, III, 66.
 Ignis tres pueros veritus est, III, 95.
 Ignis etiam ab aquis et lignis naturæ vi exhibit et ejus commoda, II, 100.
 Ignis materiam absumentis, quis, I, 104.
 Ignem accendere die Sabbati prohibitum est, I, 72.
 Ignis appellatione quare res divinæ fere omnes insigniantur, IV, 66.
 Ignis solus ex corporibus omnibus sursum fertur, IV, 66.
 Ignis cum avaritiæ fornace comparatio, V, 181.
 Ignis et virtutis comparatio, V, 95.
 Ignis tres pueros in fornace Babylonica non attingit, sed vinculis absolvit, V, 68.
 Ignominia hujus vitæ gloriosa est, III, 203.
 Ignominiosi noti non admittunt ad honores, IV, 129.
 Ignorari tuius quam fama celebrari, V, 305.
 Ignoratio extremi diei utilis, I, 117.
 Ignoratio sui omnes laborare, III, 121.
 Ignoto Deo, cur aræ Atticæ inscriptum fuerit, IV, 69.
 Illic cum venerimus, quod certum ac perspicuum est sciemus, II, 279.
 Imago Dei invisibilis, Christus, II, 145.
 Imaginem puram et incolumem conservare, I, 16.
 Imbecillitas proprie est malorum perpetratio, II, 117.
 Imitatio Christi propinquos nos ipsius facit, IV, 46.
 Inmisit Deus soporem in Adam, I, 141.
 Immola Deo sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua, I, 145.
 Immortalitas animæ a Christo perspicue asserta, IV, 146.
 Imperandi munus non exiguum, V, 225.
 Imperandi amor sui ipsius odium est ac salutis. *Ibid.* Imperantem

parere oportet, V, 385.
 Imperantem decet amabilem esse et terribilem, V, 168.
 Imperare episcopo dicitur, V, 450.
 Imperare volentibus et proferre invitis, quid sit, III, 72.
 Imperator milites dicto non audientes dimittit ac hosti relinquit, IV, 59.
 Imperatorum rationes de pace concilianda in Ecclesia, IV, 144.
 Imperatorum cum nautis comparatio, V, 225; cum aurigis. *Ibid.* Imperatoria quædam res est virtus, IV, 78.
 Imperfectum meum viderunt oculi tui, I, 531.
 Imperii regula, quæ, III, 74.
 Imperium maximum esse, sibi ipsi imperare posse, III, 225.
 Imperium magno studio, magnaque contentione ab omnibus expetitur, III, 133 et 153.
 Imperiorum robur ac firmitas Dei amicitia, I, 290.
 Imperium legitimum bene procedit, ubi obtinuerit pietas, IV, 145.
 Imperii genus omnium maximum est, posse sibi ipsi imperare, IV, 78.
 Imperii cupiditas, causa omnium malorum, etiam bene constituta evertit, IV, 55.
 Imperii cardines qui, V, 168.
 Imperiorum ac dignitatis effectus, V, 106.
 Imperitia modestiæ juncta utilis, industria cum libertate conjuncta, V, 477.
 Imperitiæ alumni, IV, 155.
 Imperiti qui sunt, impudentes, I, 128.
 Impii in Deum, improbi et injusti etiam in proximum deprehensi, IV, 215.
 Impudentes excipient fluvii quidam ignem ebullientes, IV, 47.
 Impudentiæ argumentum, V, 92.
 Importuna oratio vitiosa, V, 143.
 Impossibile est mentiri Deum, III, 535.
 Improbis prorsus inutilis, I, 261.
 Improbis odium habemus, non homines, III, 211.
 Improbis odium, supplicium per se esse, III, 56.
 Improbis quando laudatur, ac ne quidem pro improbitate habetur, gravissimum est, IV, 148.
 Improbitati non favendum oratione, IV, 10.
 Improbitas hominum reprimatur a lege, injecto metu sibi in persequionis, IV, 868.
 Improbitas mente captis jucunda, V, 205.
 Improbitas quando punienda, V, 267.
 Improbitas etiam coronam adepti omni supplicio molestior, V, 440.
 Improbitatem et vitium consequi dedecus et pernam, V, 164.
 Improbitati patrociniū nullum, commiseratio nulla, venia nulla, V, 222.
 Improbitatem omni Sylla molestiorem, V, 205.
 Improborum fugienda familiaritas, III, 124.
 Improbus usque adeo nemo est, quin aliquid habeat recte factum, IV, 116.
 Improbi numero vincunt bonos et vitiorum reprehensores odio prosequuntur, IV, 169.
 Improbi aliorum virtutes suam ducunt reprehensionem, et improbitatis suæ tactam reprehensionem, IV, 220.
 Improbis nefas est de rebus divinis verba facere, IV, 20.
 Improborum ministerio ad bonum vitium vitium, IV, 98.
 Improborum consuetudo fugienda, IV, 35.
 Improbius est is, qui peccantem laudat, quam qui peccavit, IV, 60.
 Improbi fulminibus infans digni, V, 116.
 Improbi quomodo se gerant, tum erga bonos, cum erga sibi similes, V, 511.
 Improbi se jactant de iis quorum pudere præ esset, V, 342.
 Improbi in vita fugiendi, V, 397.
 Improbo ad vitæ exitum facto quis locus, V, 393.
 Improbum incitari non oportere, V, 446.
 Improbi etiam hic torquentur, I, 167.
 Imprudentia periculosa, IV, 58.
 Imprudentia actio inconsiderata, V, 103.
 Imprudentiam et involuntarium differre, V, 205.
 Imprudentia ferendam malitiam facit, V, 146.
 Impudentia quid, V, 285.
 Impudentiæ Judæorum omnis via præclusa, IV, 17.
 Impudentibus oculis omnia perlustrare non oportet, III, 199.
 Impudentiores sunt nonnulli, si publice reprehendantur, IV, 145.
 In ipso enim vivimus, et movemur et sumus, III, 51.
 In medio flammæ forma quædam erat insigni pulchritudine, II, 143.
 Inæqualitas in futura vita, V, 302.
 Inanis gloria calcata, I, 75.
 Inanis gloria in bonis actionibus cavenda, I, 84.
 Incantamenta contra injurias efficacissima quædam sint, IV, 171.
 Incantamentum convenientissimum atque efficacissimum, ad sedandos et tranquillandos animos in perferendis injuriis, IV, 196.
 Incarnationis divinæ multa argumenta apud Satomnem, I, 415.
 Incarnatio castitatem non violavit, I, 401.
 Incarnatio a Jacob prædicta, I, 365.
 Incarnationis divinæ mysterium, I, 219.
 Incarnatio Domini in caput anguli facta est, I, 497.
 Incarnatio Domini admiranda, I, 141.
 Incarnatio omni sermonis facultate sublimior, I, 428.
 Incarnationem Dominicam multa Scripturæ testimonia declarant, I, 325.
 Incarnatio Domini ac Salvatoris nostri universum terrarum orbem conspersit, I, 201.
 Incarnationem Dei

- Verbi negarunt aliquot hæretici, IV, 99. De incarnatione Filii Dei varii hæreticorum errores, IV, 99.
- Laetescere cupiens calamitatibus suorum, non tam pater vel magister eorum habendus est, quam pestis, et hostis et tyrannus, IV, 7.
- Incomprehensibilia venari nihil attinet, IV, 83.
- Incurabilis est, cui homines etiam in peccatis blandiuntur, IV, 128.
- Lucuria et negligentia enervat et emollit, I, 238.
- Indignationi non nimis indulgendum est, IV, 43.
- Indignus qui maxime est nostræ opis, eum proximum nostrum putare debemus, IV, 123.
- Induere novum hominem, I, 126.
- Inedia et nuditas a Christo nos non separabit, I, 373.
- Infantes cum peccatis careant cur baptizantur, III, 193.
- Inferi portæ quæ, I, 373. Inferi portæ adversus Ecclesiam non prævalerunt, III, 5. Quid per inferi portas significetur, I, 238.
- Inficatione delicti crescit poena, IV, 88.
- Infidelitatis vitio laborant qui opibus et inani gloriæ addicti sunt, I, 276.
- Infidelium definitio, V, 101. Infidelium convivia fidelibus permissum ab Apostolo adire, IV, 68.
- Infirmities sunt peccata, II, 117. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, id est peccata, II, 117.
- Inflammata a gehenna, II, 138.
- Ingenii tarditas et celeritas, III, 175. Ingenii acrimonia litterarum scientiæ antefertur, III, 343. Ingenium hominum est, ex semetipsis conjecturam facere de aliis, IV, 78. Ingenium elatum imperio ineptum, V, 462.
- Ingluvie nostra, imago divina in nobis est contaminata, I, 191. Ingluvies Dei oblivionem affert, I, 183.
- Ingratorum notæ, II, 191. Ingrati beneficiis aetiores sunt esse belluæ, III, 44. Ingratus noster atque improbus animus, I, 230. Ingrati animi labe infecti dæmonum numero aggregandi, V, 137. Feris inferiores et, cur. *Ibid.*
- Ingressi in generationem patrum suorum quid sit, IV, 161. Ingressi verbum in Scriptura sacra sæpe de coitu et re venere usurpat, IV, 109.
- Inhabitatio in eis et inambulatio, III, 186.
- Inimicis beneficiendum, III, 389. Inimicus esuriens cibandus, IV, 11. Inimici diligendi, I, et quidem juxta cum amiciis, IV, 201. Inimici ope et commiseratione indigere, acerbissimi instar supplicii est, IV, 11. Inimicus habens non est reprehendus, sed is demum qui sua sibi culpa inimicos conciliaverit, IV, 220. Pro inimicis etiam in eorum rebus secundis atque ad vota fluentibus orare eosque laudare, longe plus est, quam benefacere ipsis in rebus adversis, IV, 11. Ab inimicis juyari non tam beneficium quam supplicium est, IV, 11. Inimicos nullos ut habeamus, non est in nostra potestate, sed hoc est, ne quem injuria afficiamus, IV, 220. Inimicus communis nostra societate fortis redditur, V, 113.
- Inimicitia in amicitiam commutata, IV, 100. Inimicitiam in qua scribere oportet, ut cito obliteretur, III, 211.
- Iniquitatem super iniquitatem apponere, III, 92. Iniquitas mors animæ, V, 179. Iniquitati velum justitiæ obductum, IV, 94.
- Injuriam iniurie prohibiti, gratiam se Deo habere convenit, III, 244. Injuria non referenda, I, 11. Injuriam illatam non esse referendam, III, 327. Injuriam forti ac strenuo animo ferendam, II, 6. Injuriam perpeti malum non est, III, 100. Injuriarum meminisse, non est generosi animi, III, 7. Injuriam ulcisci philosophicum non est, II, 147 et 163. Injuria afflicti satius est quam afficere, III, 590. Injuriarum acceptarum memoria non est retinenda, III, 228. Injuria afficere non debemus eos quos charos habere debemus, I, 480. Injuriarum facientibus aliis, licet tamen nobis non pati, IV, 196. Injuriam quod æquo animo ferre jubet Paulus, hoc nihil patrocinator ei qui facit, IV, 95. Injuria est commiseratione prosequi eum, qui volens quid patitur, IV, 180. Injuriæ propter Christum toleratæ, quatenus et quantum habeant præmium, IV, 93. Injuriarum tolerantia magno constat sudore et labore, IV, 196. Injuriæ æstimantur ex conditione personæ facientis et patientis, IV, 179. Injuriam qui facit sibi nocet, V, 471. Injuriarum immoderate ulcisci diabolicum, V, 232. Injuria quomodo repellenda, V, 70. Injuriarum oblivio judicem exornare debet, V, 313. Injurias dum vixeris par est pati, adagium explicatur, V, 228. Injurias non acrius ulcisci oportere, V, 386. Injurias facienti gratias agere quid, V, 398. Injurius in seipsum quis sit, IV, 129.
- Injustitia nostra, hostium est auxilium, I, 294. Injustitiam (ad) instigans alios puniatur, quamvis nihil valuerit ipsius instigatio, IV, 148.
- Injustus non effugiet poenam; sed omnino vel in hac vel in altera vita, sæpe etiam in utraque, puniatur, IV, 181. Injuste agens in eo laudatur, IV, 148. Injustum judicium ipso facto injusto deterius est, IV, 84.
- Innovare aliquid non est scelus si novitati utilitas adjuncta est, II, 46.
- Inopla maximum honorum, V, 183.
- Inopinata prosperitas insolentem hominem reddit, II, 296.
- Insania perspicua atque incurabilis, II, 238.
- Insanorum opinio veritati contraria, V, 71.
- Inseltia non vitium, sed scientiæ contemptus, V, 467.
- Inscriptiones Psalmorum variae, IV, 182.
- Insensibilem esse supra modum quid sit, V, 433.
- Insidiis bonos peti, V, 34; a quibus. *Ibid.*
- Insontes fictis accusationibus capi, V, 470.
- Instauratio rerum a Christo facta major omnispes et voto, V, 272.
- Insultandum non esse lapsis, III, 347.
- Intemperantia in impuro concubitu, III, 46. Intemperantia supplicia accersit, V, 182.
- Interpretari sermones in trivis profusos, qui non sunt voces sacrarum Litterarum, tametsi in illis obiter referantur, otiosum ac supervacaneum est, IV, 306.
- Interpretationis prophetarum regula aurea, IV, 205. Interpretatio ex contextu et consequentibus desumenda, IV, 219. Interpretationis rectæ regula jubet attendere ad ea quæ locum controversum ac dubium sequuntur, IV, 59.
- Interpretes sacræ Scripturæ quinam existant, V, 177.
- Intra se ingredi ad aliquem vel aliquam sacris Litteris est consuetudinem seu rem habere, vel communicare, IV, 137.
- Invidia adversus res secundas bellum gerit, III, 356. Invidia flagrare, invideri, invidere, II, 221. Invidia malignitates prudenti animo perferat cui invidetur. *Ibid.* Invidia tantus est morbus, ut eo majorem non facile possis inimico invideo imprecari, IV, 49.
- Invidi etiam in hac vita meritis penas pendunt, I, 257.
- Invidi beneficiis meliores non sunt, III, 45.
- Invoca eum in die tribulationis, et eruet te, et honorificabis eum, II, 143.
- Involuntarium coacta passio, V, 203. Involuntarium si inquinat, multo magis voluntarium, V, 241. Involuntarium et imprudentiam differre, V, 203.
- Ira gravior est blasphemia, I, 328. Ira omnibus affectibus acrior et vehementior, IV, 132. Ira affectus est durabilis: iracundia sive excaecata subitaneus, IV, 225. Interdum simulare oportet iram, IV, 145. Iram quoque, non tantum cædem prohibuit Christus, IV, 201. Ira et cupiditas maximæ animi perturbationes, V, 145. Ira vincere molestius quam vinci, V, 134.
- Iracundia, acris affectus, II, 239. Iracundia nobis perniciosa, II, 189. Iracundiæ remedium, III, 44. Iracundia mentem temulentam reddit, I, 479. Iracundia, animæ opitulatrix, corporis ignaviani ac molliorem corroborans, I, 280. Iracundia quibus imperat, difficilem sortiuntur exitum, IV, 58. Iracundia rationem invadens extinguit prudentiam, V, 189.
- Ira in malos justius quam connivere, V, 227. Irascimini, et nolite peccare, II, 239.
- Ironicè non postulandum esse auxilium a Deo, V, 313.
- Irritam quis faciens legem Moysis, sine ulla miseratione moritur duobus vel tribus testibus, IV, 168.
- Isaac una uxore contentus fuit, II, 274.
- Isaias summa perspicacia præditus, I, 42. Isaias immundum se esse prædicat, I, 100. Isaias Seraphinorum spectator, II, 139. Isaias prophetarum omnium apertissimus, I, 366. Isaias vir maximo animo præditus, V, 33. Isaias, serra dissectus, IV, 205.
- Isæi oratio convenientior judicis quam Isocratis, et sublimior quam Lysiae, IV, 91.
- Isidorus omnes monasticæ vitæ numeros explevit, I, 266. Isidorus ego minimus, I, 93. Isidori modestia perpetua. *Vid.* Modestia. Isidori cum Cyrillo simulata et dissidium, I, 130. Isidori Pelusiotæ liber ad gentiles, II, 137 et 228. Isidori liber contra Fatum, III, 255.
- Isocratis admonitio verissima et sapientissima, II, 146. Isocrates quamvis inferior sit Demosthene eloquentiæ facultate, tamen veritatis studio est superior, II, 146. Isocratis dictum in Parænesi ad Dæmonicum, IV, 162. Isocratis oratio tenuis, IV, 91. Isocrates de cultu corporis, III, 84.
- Israelitæ, cur cæsi sunt, I, 82.
- Iter ad Sancta, quid indicabat, I, 232

Jacobi cum angelo lucta, I, 433. Jacob a socero suo delusus, II, 274. Jacob futura prædixit, I, 365. Jacobus justus, I, 93. Jacobi patriarchæ filii quanto zelo ultum ieverint violatam sororis pudicitiam, IV, 101. Jacobus qua re vicerit Esau fratrem, IV, 26.
 Jactantia cavenda, I, 88.
 Jactatio boni operis cavenda, I, 84.
 Jam mœchatus est in corde suo, III, 11.
 Janus intellectus aperiendæ, IV, 149.
 Jejunantes a fastu alieni sint, I, 474.
 Jejunis immodice dediti monachi, II, 45. Jejunii laudes, II, 169. Jejunium, remedium est præstantissimum II, 278. Jejunium nihil eos juvat, qui sanis decretis animum non adjuvant, I, 244.
 Jephthe filia, I, 87.
 Jerichontis aquæ, I, 16.
 Jeremias in pluribus quam alii prophetæ periculis versatus, I, 50. Jeremias prophetarum omnium *κολυμβήταρος*, I, 208.
 Jerusalem quæ sursum est, libera est, quæ est mater nostra, III, 109.
 Jesus Christus Dominus noster, vere homo effectus, ac vere item Deus existens, unus idemque in duabus naturis adorandus, I, 123. Jesus incarnatus, I, 433. Jesus Nave, sive Josua, IV, 147.
 Jezabel canibus præda fuit, I, 237.
 Joab homo callidus et vafer, eo ipso, quo putabat se poenas evasurum, poenas sibi acceleravit, IV, 184.
 Joannis Bapt. victus, II, 132. Joannis Bapt. vestimentum, I, 74. Joannis Baptistæ cibus et vestitus, I, 5. Joannes Baptista, cur major inter natos mulierum dictus sit, I, 33. Joannis Baptistæ jejunium, I, 69. Joannes major omnibus qui ex mulieribus nati sunt, I, 68. Joannes Baptista et dum vixit terrori fuit Herodi regi, hodieque per totum orbem contra ipsum clamatur, IV, 96.
 Job vir omni laude præstantior, III, 11. Job ab Esau genus duxit, I, 195. Job ab amicis probro affectus, II, 179. Job clarus, præstantissimus, qui univrsam diaboli potentiam concidit, III, 106. Job in divitiis laudabilis, in inopia magis claruit, V, 71. Jobus pietatem servans, IV, 61. Jobus fortis, omni etiam alia virtute orratus fuit, IV, 114. Jobus quo sensu dixerit: Ecce cultus Dei est sapientia, et abstinere a malis est scientia, IV, 174.
 Jonas typus Christi, I, 114.
 Jonathæ pœna, I, 370.
 Joseph genus ex Davide trahens, I, 7. Joseph dominam suam cepit, II, 289. Joseph pudicissimus adolescens, II, 263. Josephi castitas, II, 236. Joseph gratia et favore regnum non est consecutus, II, 49. Joseph quare Simeonem in vincula conjici jussit, III, 115. Josephi castissimi forma egregia, IV, 78. Josephus magis amabat castitatem, quam ipse ab heri sua Ægyptia amaretur, IV, 77. Josephus castitatis gloria maxime insignis, aliis quoque virtutibus minime caruit, IV, 114. Josephus coronam castitatis sibi ipsi non imposuit, IV, 78. Josephus a fratribus adoratus, IV, 178. Josephus quasi pro medico missus detrusus in carcerem, ut eorum calamitatibus solatium afferret, IV, 78. Josephi gesta, 146. Ossa ex Ægypto translata, IV, 157.
 Josephi Arimatensis ministerium, I, 123.
 Josephus, vir eruditioris et eloquentiæ nominæ clarissimus, I, 49. Josephus Jud. historicus veritatis studiosus, res et calamitates suæ gentis tragico stylo persecutus est, IV, 73. Josephus historicus Testamentum Vetus paraphrasticè ex fide veri exposuit, IV, 225. Josephi historici veritati cedentis testimonium de Christo, IV, 223. Ejus sententia de Herode fratris uxorem detinente, IV, 96. Josephus insignis historicus, III, 19.
 Jubere et permittere non sunt eadem: illud sanctionis et legislationis; istud vero dispensationis, IV, 68.
 Jucunda loquentes, utilia, II, 204.
 Judæi cæciderunt ad divinam incarnationem, I, 141. Judæi velut verberones quidam servi et fugitivi, errone passim toto orbe dispersi sunt, II, 157, III, 128. Judæos, viperarum progeniem Joannes appellavit, ut improborum parentum improbiore fetus, I, 105. Judæorum ingratus populis, I, 147. Judæi, ut serpentes, et genimina viperarum, II, 173. Judæi majorum peccata ad nepotes transire putant, 337. Judæi contumaces, I, 291. Judæorum stoliditas ac vecordia, I, 234. Judæorum gens quare relicta in terris, et passim per orbem dispersa sit, III, 294. Judæi naufragium perfrusterunt, ubi terram attingerunt, II, 74. Judæis Deum bello lacessere in naturam jam redactum est, I, 18. Judæi sacrilegi et execrandi, III, 44. Judæi superbi, III, 360. Judæi homines cruoris siti flagrantes, II, 133. Judæorum voluntas sterilis, 164. I, 123. Judæi baptismi loco circumcissione utebantur. *Ibid.* Judæi imperiti totam divinitatis doctrinam in unam

personam concludunt, II, 143. Judæum est docere unam personam, II, 143. Judæi Moesæ lapidibus appetiverunt, IV, 205. Judæi sub Romanis erant tempore Christi, IV, 128. Judæi quare puniiti, si oportuit Christum pati, IV, 98. Judæi ob Christum occisum eas perpeSSI sunt calamitates, quæ omnem vincunt tragediam, IV, 166. Judæorum excidium ob injurias Christo illatas, IV, 74. Eorum excidio nihil simile aut secundum vidit orbis post homines natos, IV, 73. Judæorum res ita pessum ieverunt, ut nunquam in integrum restitundæ sint, IV, 17. Judæorum ipsa supplicia, quæ Christi causa sustinuerunt, satis arguunt non esse nudum hominem ab ipsis occisam, IV, 166. Eorum calamitates a Romanis illatas non debuerunt ab externo aliquo historico, sed ipsorum genti, litteris mandari, IV, 73. Eorum tragedia adversus Christum instituta, IV, 179. Eorum improba machinationes in tollendo Christo non consenserunt cum divina voluntate ac dispensatione, IV, 98. Judæorum est destruere et solvere; Christi vero destructa resuscitare, IV, 217. Judæorum captivitas ultima cum prioribus collata, IV, 74. Judæi per totum terrarum orbem instar mancipiorum fugitivorum dispersi, IV, 74. Christo adversati omnium calculis succubuerunt, IV, 96. Gloriam Christi ubique diffusam videntes ringuntur, IV, 74. Prophetæ ipsique Deo fidem habere nolentes, testimonio Josephi historici sui de Christo convincuntur, IV, 125. Celeriter ex Ægypto excedere jubebantur, IV, 162. Babylonium hostem fugientes in montes, similes erant columbis mediterraneis, IV, 110. Nihil nisi cædem spirabant contra Paulum, IV, 124. Judæi infideles improbitatis modum ac metas excedunt, et rejiciunt etiam valde persequa atque divina argumenta, IV, 225. Judæorum impiorum dictum: Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt, IV, 44. Judæi a Romanis obsessi liberos devorarunt, V, 221. Judæorum pœna qualis, V, 220.

Judas propter integrum judicium, regnam dignitatem obtinuit, II, 48.

Judas Galileus, III, 119.

Judas impius et nefarius, III, 44. Judas Dominum pecunia addixit, I, 423. Judas ad perditionem a diabolo impulsus, III, 384. Judas non idcirco in proditoris crimine lapsus est, quia ejus voluntatem prævidit Dominus, I, 56. Judas ob temeritatem suam in desperationem lapsus, I, 170. Judas proditor a Satana possessus, III, 364.

Judex controversiarum justissimus quis sit, II, 267. Judicis magna est integritas et sinceritas, II, 86. Judicium quale esse debeat ingenium, III, 9. Judicem oportet sagacem et integrum esse, III, 105. Non est justus judicis sudores contemptum habere, segnitibus et ignavis largiri, I, 157. Judex feri ne quæras, IV, 214. Judex electus, juste ferat calculum, IV, 84. Judex acerbus aliorum non sit, qui sua negligit errata, IV, 25. Judex iniquus tamen aliquod boni fecit erga viduam supplicem, IV, 116. Judex incorruptus (Deus) Josephum et Susannam coronavit, IV, 71. Judex auro corruptus nihil rectum, nihil salutarem judicat, V, 184. Judex incorruptus injustam excusationem non recipiet, V, 37. Judicis dignitatem ac munus invadere velle absurdum, IV, 91.

Judicandos esse vivos et mortuos, quid designat, I, 222. Judicantes arrogantiam accusantur, V, 373. Judicare ante tempus prohibet divus Paulus, IV, 94.

Judicium futurum, rectum et indubitatum, III, 57. Judicium extremum omnium futurum Scriptura sacraclare docet, III, 2. In judicio extremo nihil occultum erit, I, 94. Judicii sinceritas variis causis impeditur et perturbatur, III, 175. Judicis divinis permittere necesse est quod nobis videtur absurdum, II, 157. Judicii extremi dies ignoratur, I, 117. Judicium Dei purum: temperatum juxta scelus qualitatem, II, 173. Judicium futurum, certissimum, II, 157. Dei judicium non est præcipuum, I, 539. Judicii divini et humani differentia, IV, 91. Judicium Dei incorruptum non adulteratur, IV, 111. Judicium divinum accuratissimum est, IV, 42. Judicii humani sinceritas atque integritas variis modis corrumpitur, IV, 214. Judicium sanorum hominum, non ægrolorum, sequi debemus, IV, 99. Judicium naturæ incorruptum, IV, 53. Judicio sano nihil est quod comparari queat, IV, 173. Judicium de rebus qui habent corruptum, si non laudanda laudant, IV, 161. Judicium extremum a Christo assertum, si diligenter apud animum cogitetur, a malis arceat, IV, 146. In judicio extremo omnium rerum rationes Deo reddende, IV, 229. De judicio extremo et supplicis impiorum multa sunt apud poetas, philosophos et oratores etiam ethnicos testimonia, IV, 123. Judicium sit penes auditores, IV, 141. Judicium lectori permittedum, IV, 60. Judicii temeritas colihenda, IV, 94. Judicii post mortem futuri respectus avercit a peccatis, IV, 146.

In iudicio non miserendum pauperis, IV, 89. Ex iudiciis ignominiosa non exturbantur, IV, 129. Iudicii futuri recordatio, V, 16. Iudicii recti cognitionem quid impedit, V, 182. Iudicium ab ægris non accipiendum, V, 257. Iudicium de omnibus in futura vita accuratum, V, 426. Iudicium extremum fateri poetas historicos, oratores, et philosophos ethnicos, V, 186. Iudicium integrum incorruptumque expectandum, V, 363. Iudicium quale ferendum, V, 209.

Judith illa admiranda, I, 87.
Jupiter Homericus Sarpedoni consilium dat, non autem necessitatem affert, IV, 205.
Jurare per caput liberorum multi reformidant, quibus tamen nulla est religio per Deum jurare et fallere, II, 188. Non jurare, ne jurandum quidem ab alio exigere est, I, 155.

Jus non est facile investigatum, IV, 214.
Jurjurandum quoque, non tantum perjurium prohibuit Christus, IV, 204. Jusjurandum Persicum, IV, 198. Cur jusjurandum ab alio minime exigendum, I, 155.
Justificare est justum declarare, IV, 123. Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens, IV, 133. Justificati bonis operibus studere debent, IV, 65.

Justitia hoc affert, ut quis strenue ac feliciter pugnet, I, 294. Justitiam bonitate vincere, III, 131. Justitia, igniculus est probi imperii, I, 208. Justitia misericordiam aliquando est anteponenda, III, 230. Omnem justitiam implere nos decet, I, 66. Justitia in morbum prolapsa, et tantum non extremos spiritus edens, I, 36. Justitiam potentiam comitem qui non habent miserrime pereunt, I, 78. Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum, I, 79. Justitia divina scelerum ultrix, II, 229. Justitia Christiana quo pacto abundantior quam veterum esse debeat, IV, 201. Justitia Scribarum et Phariseorum præstantior esse debet Christianorum justitia, IV, 216. Justitia divinam animadversionem non effugient, licet hostes effugerint impii, IV, 110. Justitiæ operam dare cultores suos quare postulariat demones, licet ipsi injusti, IV, 105. Justitiam obtinere oportet, IV, 23. Justitiam pro velo quidam obducunt iniquitati, IV, 94. Justitiam discite, qui habitatis terram, IV, 154. Justitiam suam quo pacto ostenderit Deus in Filio pro nobis tradito, IV, 100. Justitia quam regno excidere gravius est, IV, 96. Justitia sua homines salutem consequi non poterant, IV, 63. Justitiæ effectus, V, 320. Justitia justum cinget, V, 195. Justitiam quid adimat, V, 85.

Justo non est posita lex, II, 288. Justi multas hic sceleritates perferunt, III, 201. Justus enim confidit ut leo, II, 173. Justi ad vitam æternam, peccatores ad penam æternam ibunt, I, 416. Justus vir fortis, ac sceleratis formidabilis, III, 99. Justus judex ex iniquis aciem instruere non solet, I, 82. Justorum ac peccatorum discrimen, I, 72. Justus in iudicio disponet sermones suos, IV, 173. Justus non tantum cadit, sed et resurgit, IV, 158. Justum quid sit, multis dialogis ostendere conatus est Plato, nec tamen quidquam perspicui ea de re attulit, IV, 91. Justorum cum amicis regum comparatio, V, 282. Justorum exemplum divitis et inopis, V, 222. Justum velle videri qui non sit improbitatis summæ, V, 149. Cujusnam dictum. *Ibid.* Justus quis habendus, V, 377. Justus justos omnes putat et sic de cæteris, V, 350.

Juvenes senectutem expectant, V, 114.
Juvenescere in senectutis limine flagitiis et sceleribus II, 212.

K

Κακόδοξοι auditores, IV, 49.
Καρηλοφαγία quibusdam probata, IV, 57.
Καθήρετα και περιβραγία σφαγών, IV, 200.
Κατάρνηξ quid sit, IV, 101.
Κενταύρων τομήματα, IV, 35.
ἢ Κενωτόν, ἢ στακτέον, IV, 53.
Κόραξ μισότεχον πτηνόν, IV, 43.

L

Labor virtutis moderatus sit, II, 45. Labore infrugifero liberati, II, 115. Labores fructuum tuorum manducabis, I, 414.

Labor immodicus prostermit, frangit et debilitat, I, 238. Labores ad quem accesserunt, voluptates etiam atque oblectamenta postea subsequentur, II, 156. Labor tam a Christo, quam a Paulo nobis commendatur, IV, 151. Laboris mensura, non exitus, scelatur et præmio afficitur a Deo, IV, 18. Labore constant præclara facinora, IV, 104. Labores maximi corebas pariunt, IV, 196. Laboribus va-

randa erit victoria, V, 61. Labores non fugiendi, V, 546.

Lac potum vobis dedi, I, 443. Lactis fontes partum confirmant, III, 108.

Lacedæmonii λόγον σκιάν πράξεως definiverunt, III, 232. Lacedæmonii ei, qui turpiter vixisset, ne probam quidem sententiam pronuntiare permittebant, III, 252. Lacedæmonij, roboris nominæ supra omnes mortales gloriosi sunt, I, 78.

Lacrymæ per vim compressæ, varios morbos generant, II, 176, III, 8. Operiebatur lacrymis altare meum, I, 200.

Lædendo vincere satanicum est, II, 169. Ut lædere neminem oportet, sic neque lethales accipere plagas, IV, 137.

Lætitia fructum sincerum quinam capiant, V, 170.

Λαθρόν τρισόδο exponendum, V, 162.

Lampades extinctas conservare, I, 87.

Λανά simile, I, 346. Λανά instar, III, 198.

Lapides in altum jactare, I, 112. Lapidis cur a Christo in panes minime conversi sunt, I, 76. Lapis non manebit super lapidem, IV, 74. Lapidum quoque naturam potuissent infectere verba quibus ad Judam et Judæos usus est Christus, IV, 205. Lapidibus obruere peccantes, IV, 170. Lapis cur fractus non coalescat, IV, 191. Lapidum cor quid sit, et a quibus auferatur, IV, 160.

Lapsus hominis quid importarit, IV, 204. Lapsos reprehendere loquendi libertas, V, 421.

Laqueorum in medio incedimus, I, 80.

Largitionis modus servandus, I, 187.

Latrocinia alii in solitudine, alii in ipsis urbibus exercent, IV, 114.

Lascivia per ditium supplicio mulctatur, I, 69.

Latrones duo, duos populos adumbrabant, I, 253. Latronum pacta inter sese, IV, 36. Latronum et Christianorum comparatio, V, 84.

Λατρεῦτόν servile λατρεία penitus, I, 71.

Latius. Ex Christi latere lætitia nobis fluxit, I, 168.

Laudare peccantes gravius ac pejus est, quam ipsum peccare, IV, 60. Laudare et adulari non laudandos servile est, IV, 173. Laudare maxime solemus eas virtutes, quibus maxime laudem dedisti, IV, 78. Laudare malum deterius quam facere, V, 159. Laudate Dominum in sono tubæ, I, 457. Laudate eum in tympano, etc., I, 364. Laudatio ad voluntatem spectat, III, 102.

Laureas ex alienis malis non esse contendas, V, 398.

Laus omnis recte factorum Deo adscribenda est, III, 241, 23, III, 312. Laus nimia et immodica stultos, ignavos ac supinos reddit, II, 4, III, 62. Laus præpostera animos enervat, I, 202. Laudem quisque captat ab eo, cui placere studet, V, 227. Laudibus alii corriguntur, alii reprehensionibus tempestive adhibitis, IV, 143. Laudes plusquam potum quosdam stitire, V, 438. Laude vinci non indecorum, V, 483. Laudis mundanæ cum cælesti gloria comparatio, V, 27. Laudis mancipio abjectus nihil, V, 17. Laudis studium quid efficiat, V, 169.

Lazarus divitis janitor, I, 376. Lazari multi nos circumdant, I, 214. Lazarum in vitam revocatum quare Christus defleverit. Lazarus etiam lapsuum suorum poenas in hac vita sustinuit, IV, 116. Lazaro sua calamitas maximum ac verissimum extitit fundamentum felicitatis, IV, 121.

Lectio inutilis et amara excludenda, I, 145. Lectio turpium librorum periculosa, I, 63. Lectio sacrarum Litterarum commendatur, IV, 90. Lectio sacrarum Litterarum a qua diabolica astutia nos arceat, commendatur, IV, 208. Lectioni in dies danda est opera, IV, 88.

Lectori permittendum est iudicium, IV, 60.

Legere sacras Scripturas, ac non de omnibus aliis interrogare oportet, III, 13.

Legislationem (ad) quo pacto se præparavit Moyses, IV, 176.

Legislator a Deo institutus Moyses, I, 125. Legislator Veteris et Novi Testamenti unus et idem est, IV, 209. Legislator ipse non debet, neque præsumit ea facere, quæ aliis prohibuit, IV, 157. Legislator, eo ipso quod poenas sancit, prævidet se non omnibus persuasurum ut probi sint; sed fore aliquos contumaces et improbos, qui in officio nequeant contineri, IV, 205. Legislatoris finis et scopus est, peccata e medio tollere, non tam severe puniendo admissa peccata, quam ne admittantur præcavendo, IV, 209. Legislatores puniunt non tam male dicta in principes, quam malefacta, IV, 85. Legislatorum codices nihil sunt, si ad hoc unicum et brevissimum divinæ institutionis compendium conferantur: Omnia quæ vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis, IV,

91. Legislatorum mens in supplicis proponendis, V, 230
Legislatore au peccantium hostes, V, 250.
Legitimæ sanctiones in duo capita tribuuntur, cu Itum Dei, et humanitatem erga proximum, IV, 213.
Leguminibus Noe in arca vesebatur, I, 69.
Lenes et mansuetos præfidentia comitatur, I, 231. Lenioribus, quam pro peccatorum nostrorum merito, flagris attingitur, II, 179.
Lenitas animi ad perfectionem adipiscendam requiritur, I, 162.
Leo irascitur, ὀργίζεται, II, 135. Leo Christus, vir justus, etiam diabolus tanquam leo rugiens, II, 175. Leo, animal horrendum et intolerandum qui vel solo rugitu montes percussit, II, 234. Leonem reprehendere, III, 99.
Leporis et veri monachi dissimilitudo, I, 43.
Lepra alivis morbis involuntariis laborantes quare lex jusserit extra septa sacra commorari, I, 117, 141. Lepra, morbus non voluntarius, II, 31. Lepra compuncti atque infecti templum non ingrediebantur, I, 24. Lepra laborantes extra castra ejiciebantur, I, 318.
Leprosis Dei templum clausum esse, I, 28. Cur Leprosus munus offerre juberetur, I, 146. Leprosus an leprosum procreet, non satis liquet, IV, 141. Leprosus mystica ratione hominem varium et vafum designabat, IV, 141.
Leucærica pugna, V, 164.
Levi sacerdotio donatus est, II, 48.
Levitæ Dei vindicæ, III, 108.
Lex actionem punit, I, 79. Lex manum coercet; Christus etiam animum, III, 234. Lex puerilis erat, I, 445. Lex nihil omnibus suis partibus perfecti, I, 68. Lex optimum est integritatis documentum, II, 288. Lex est non scripta supplicium misereri, III, 164. Leges utriusque sexui communes sunt, III, 12. Legem mandatorum in doctrinis evacuans, III, 3. Legis transgressio in quolibet crimine vindicatur, I, 181. Legem in auxilium dedit, III, 106. Non veni solvere legem, I, 371. Lex alia natura insita est, alia scripta, IV, 935. Lex manum et actionem; Evangelium etiam animum et cogitationem coercet, IV, 134, 209. Lex illa: Oculum pro oculo, dentem pro dente, etc., non crudelitas, ut videtur, sed humanitatis plena est, IV, 86. Lex talionis quo sine lata, IV, 209. Lex umbram habuit futurorum bonorum, IV, 141. Lex quasi infantibus data, Evangelium perfectioribus et adultioribus, IV, 11. Legem ab adversaria potestate latam crederunt Manichæi, IV, 99. Legem Christi gratia vincit, IV, 189. Legem implet Christus, expians omne peccatum mundi, IV, 73. Ante legem qui peccarunt, juste puniti sunt, cum se peccare non nosciverint, quamvis non ita exquisite sciverint, IV, 62. Leges naturæ violat qui mortuo maledicit, IV, 491.
Λεῖτε: ἰδιωτικῆ in sacris Litteris, IV, 76.
Libanius, eloquentiæ nomine apud omnes clarus ac celebris, Chrysostomi præceptor, II, 42.
Libanus non sufficit ad exustionem, III, 93.
Libellum repudiij quare permisit Moses, III, 76.
Liber quisnam est, III, 135. Liber homo tamen est servus Christi, et violati aut neglecti officij graviores reddet rationes, ac pœnas dabit, quam servus, IV, 12.
Liberi sunt ramj, qui parentibus curas et mœroros pariunt, III, 351. Liberorum cura præcipue habenda, I, 316. In liberis magis terre itur parentes quam in seipsis, IV, 117. Liberi de quibus primum docendi, V, 93. Liberos demoniis offerunt qui mala eos docent, *ibid.*
Libertas loquendi a necessitate nata est, II, 179. Libertas pura, et omnibus numeris absoluta est, nulla omnino re in ligere, II, 25. Libertatem veram esse in quiete, III, 223. Libertas voluntatis humanæ, IV, 81, 205. Libertas arbitrii facit, ut in potestate sit auditorum lectorumve persuaderi vel non persuaderi, assentiri vel non assentiri oratori, IV, 205. Libertatis ereptæ cum spolio pecuniario nulla est comparatio, IV, 87. Libertas omnibus rebus potior est, IV, 87. Pro libertate homo sanæ mentis libenter et facultates et vitam ipsam profundit, *ibid.* Libertate potior, in eo et regno, servitus quænam sit, IV, 169. Libertate excidit Plato, IV, 91. Libertas dicendi quid, V, 283.
Libidinosus etiam aspectus mulieris, non tantum adulterium et scortatio a Christo prohibita, IV, 204.
Libido et corpore et animo noxia, I, 135. Libidine homo semetipsum probro afficit et inquinat, IV, 129. Libidinis paternæ monumentum est filius nothus, IV, 129. Libidinis atque luxuriæ conscientia graviozem reddit cruciatum calamitatis inde ortæ, IV, 117.
Libri tinearum patres et nutritii. Librorum corruptor sepulcrum, I, 127. Libros emercari, I, 399. Librorum congestores, I, 127

Ligonem arripere, I, 101.
Lingua cohibenda, I, 523. Linguam conturbari contra vitæ nostræ tempus, II, 138. Lingua nostra a maledicentia pura servanda, II, 162. Linguam procacem ac petulantem habere, absurdum est, I, 309. Lingua constituitur in membris nostris, quæ inflammatur totum corpus, et maculat rotam vitæ nostræ, II, 138. Lingua quantum mali operetur, IV, 10. Lingua ignis est; mundus iniquitatis, IV, 10. Lingua cum gladio comparatio, V, 119. Lingua ebriorum intemperantes, V, 102. Lingua quæ adhibenda sermone, V, 455. Linguam narrandis vitis contaminari, V, 373. Linguam a maledicentia puram esse custodiendam, V, 116. Lingua sacra debet esse ab omni accusatione libera, V, 48.
Linteum diaconorum quid, I, 156.
Linum cum lana coctexere par Moses vetuit, III, 84.
Lippitudine (ut) oculorum laborantes non possunt ferre aspectum solis: ita quidam fulgorem divinarum Litterarum patinequeunt, IV, 198.
Litteris incumbere gloriæ desiderio, III, 79. Litteræ necessariæ indicatæ quando, III, 106.
Litium incertus exitus, V, 104.
Livor, affectus gravissimus, III, 383.
Locusta, quid I, 152.
Logici medici methodis contrarii, IV, 53.
Λογικὸς homo, quia loquendi facultate præditus est, III, 120.
Λόγιον et λογίον quid significant, III, 10.
Λόγοι σκιάι τῶν πράξεων παρὰ Λαλαδαμονίους ὀρίζονται, III, 232.
Λόγος ὑπὲρ δόμα ἀγθόν, IV, 118.
Λόγος ἐνδιὰθετος καὶ προφορικὸς, IV, 215
Λόγος oratio cur dicta, V, 162.
Λογοποιεῖς ἀνεργετικὰς ἐρμηνησεν περικτόν, IV, 206.
Λόγῳ ἐνδιαθέτῳ convenit veritas; λόγῳ προφορικῷ perspicuitas, III, 10.
Lolla radiculis evertenda, I, 452.
Longanimis vir multus in sapientia, IV, 152.
Longinam imperium, III, 89.
Loquere in aures audientium, I, 106. Loqui præclare parvipenduntur, I, 14. Loqui ad cor Jerusalem, II, 1, III, 202 et 238. Parum esse pulchre loqui, I, 165. Loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, I, 443.
Lot a vino in amantiam inflexus est, I, 203.
Lucas animi magnitudine præditus, ac divos Spiritus affatus, I, 74. Lucas præstantissimus, I, 438.
Luceat lux vestra coram hominibus, etc., nequaquam adversatur illi: Attendite elemosynam vestram ne facitis coram hominibus, IV, 139.
Lucernam, quæ accendi studet, non esse extinguendam I, 90. Lucernam, id est sacerdotem Deus accendit, I, 32. Lucernæ nostræ ardentes esse debent, IV, 215.
Luci cum tenebris non bene convenit, neque id luci impulandum est, IV, 220.
Lucianus Cynicus omnes fere philosophos derisit, IV, 53.
Lucifer, qui mane oriebatur, ex ipsis cælis exturbatus, I, 15.
Lucri studium animæ oculos exstinguit, V, 182. Lucrum ex oratione quomodo fiat, V, 235. Lucrum malum contemnendum, IV, 198. Lucri aut gloriæ humanæ causa qui honeste agit, laudem aut præmium non meretur, IV, 135.
Luctam (ad) et certamen in hac vita ordinati sunt homines, IV, 163. Lucta legitima est non quam quis ipse sibi fingit, sed quam Deus agonothetes constituit, IV, 122.
Luctator generosus non defendendus, IV, 180.
Ludi circenses immoderate risum movent, V, 317.
Ludis ac spectaculis cardinales virtutes amitti, V, 185.
Ludorum abstinentiam quot et quæ bona consecuta, V, 183.
Lugens quare extra sacra septa exclusus fuerit a lege, IV, 144. Lugendi quinam sint, II, 283.
Lumbaria ovarinarum pellium, I, 427. Lumbi (sini) vestri præcincti, etc., I, 341.
Lumen (si), quod in te est, tenebræ sunt, tenebræ ipsæ quantæ erunt, II, 12. Lumen afflictis gratum, injustis terror, V, 419.
Luminare mundo, episcopus, I, 307. Ut luminare in mundo sunt sacerdotes, III, 4. Luminaria cur facta sunt, III, 391.
Lunæ orbis et globus, II, 100. Luna pulchra est, at sol præclarior, II, 133. Lunæ incrementa et decrementa, II, 275.
Lupus rapit, ἀρπάζει, II, 135. Lupi et agni simul pascentur beneficio concinnæ Iyræ Joannis Chrysostomi,

IV, 224. Luporum sanguinem stultitium congregatio, IV, 36. Luporum partes agere pastores multos, V, 400.
Luxuriam parentum sæpe luunt innocentes liberi, IV, 117. Luxuria parentum quæ morborum genera propaget in liberos, IV, 141.
Luxus et voluptas lepore suo plerosque decipiunt, II, 240. Luxus libidinis radix ac mater, III, 510. Luxus et profusio fugienda, III, 84. Luxus ac deliciis operam dare desinamus, III, 210. Luxus sanitatem pellit, et varios incurabiles morbos gignit, III, 192. Luxus animum corrumpit, sauitatem pellit, V, 511. Luxus ditularum servum facit animum, V, 458. Luxus ingens quid efficiat, V, 29.
Lychno (a) uno infinitas alias lucernas accendere licet, sine ulla ejus diminutione, IV, 66.
Lycurgus, Lacedæmoniorum legislator, capite sanxit, si quis nummum Lacedæmonem importasset, II, 146.
Lydius lapis Βασανίτης cur dictus, V, 270.
Lyræ capere post convivium, II, 246. Lyræ comprantur scripta divi Joannis Chrysostomi, cujus concentus musicus hominum mores ex ferinis mansuetos reddit, IV, 224. Lyræ anima, IV, 125.
Lysia genus dicendi apertum ac protritum, IV, 91.

M

Machabæus, Persica lingua, Dominum sonat, III, 4.
Machinæ diaboli quædam, V, 144.
Madianitæ, III, 159.
Magdalenæ laus, II, 88. Magdalenæ facinus præclarum omnibus perspicuum, II, 137.
Magi sapientes, I, 377. Magus cæcus cur factus, I, 334.
Magister. Nolite multi magistri fieri, I, 95. Magistros incassum docere piget, I, 394. Magistrorum officium, III, 259.
Magistratus furtorum occasiones parturientes, III, 171. Magistratui cedendum est in iis rebus, in quibus non læditur pietas aut virtus, IV, 102. Magistratui quæ debeantur ex doctrina Pauli, IV, 102.
Magnanimitatem non esse ambitionem, V, 338.
Magnanimus quis, III, 381. Magnanimo opponitur pusillanimitas, IV, 152.
Magnifico Dominum in laude, I, 275.
Magnitudo animi, quæ, II, 244. Magnitudo animi media est inter superbiam et humilitatem, IV, 210.
Majestatis læsæ rei puniuntur ob facta, non ob dicta, IV, 85.
Major Joannes omnibus qui ex mulieribus nati sunt, I, 68.
Maledicendi artem multi factitant, IV, 71.
Malis circumdati sumus, I, 125. Malo malum sanare non oportet, II, 28, 12, 7 et 143. Mala extra sagenam proiciuntur, I, 205. Malum inferre miserius est, quam malo affici, 2, 237. Mala non recensentur inter ea omnia quæ Deus potest, 2, 117. Malorum nostrorum fontes qui, I, 200. Mala narrando leviora fiunt, IV, 110. Mala promissa rescindere præstat quam implere, IV, 96. Mali sensu carens non querit remedium, IV, 148. Malum unum altero pejus, IV, 115. Malorum maximorum causa est neglecta sacrarum Litterarum lectio, IV, 135. Malorum omnium causa est φιλαρχία, IV, 55. Malum adulatione non fovendum neque demulcendum, IV, 148. Malum corrigendum, si potest, sin minus, quiescendum est, IV, 153. Malum priusquam fiat, cohibendum est, IV, 209. Malum a quo abest culpa, fit levius, IV, 117. Malorum summum quodnam sit, V, 122. Malum non curatiæ precibus superandum, V, 103.
Malitia summa quæ, V, 92. Malitiam hominum in beneficium convertit Deus, IV, 98.
Mamilæ dum suguntur, non deficiunt, I, 466.
Manifestis (in) rebus qui hallucinatur, non meretur fidem si verba faciat de occultis et obscuris, III, 232, IV, 226. Manifesta petulantur violentantes, arguuntur etiam obscuriora violasse voluntaria malitia, IV, 213. De manifestis judicare licet, quibus id negotii datum est, IV, 94.
Manichæi Vetus Testamentum insectantur, 2, 135. Manichæi improbi ac stulti, I, 415. Manichæi cibos tanquam malos aspernantur, I, 52. Manichæus eadem quæ Montanus sentit, I, 245. Manichæus Montani συµφρων æque ac ille abominandus, IV, 79. Manichæi legem a malo Deo latam crediderunt, IV, 190.
Manis charybdis, I, 103.
Manna in arca fœderis repositum quid significarit, IV, 75.
Mansio salutaris, I, 65. Mansiones sempiternæ, vasa dicuntur, I, 205.

Mansuetudo mordicus retinenda, I, 288.
Mansuetudo hominem Scriptura pugnacem ac bellicosum reddit, I, 418.
Manticam in tergo non videri, cujus dictum, V, 234.
Manus dextera, quid, I, 85. Manibus operari, ad tuendam vitam conducit, I, 470. Manuum impositio peniculis non est committenda, I, 26, 29, 50. Manum admoventes invocare numina, IV, 15. Manus cædis administra ab hominibus quanquam pœna afficiatur, V, 287. Manus Dei effugere nemo potest, V, 405.
Marcionis evangelium et impietas, I, 371.
Marcus ille magnus, I, 570.
Mare. Qui descendunt mare, I, 185. In mare se ultro præcipitantem nemo queat servare, IV, 2. In mare proiciens semen, peccat in illud, quia prohibet ne ad generationem perveniat, IV, 129.
Margaritas ante porcos proicere, I, 113. Margaritam ingentis pretii qui quæsit, eamque emit, quis, I, 182. Margaritæ porcis non obijciendæ, IV, 181.
Μάρκος furiosus, I, 584.
Maronis ingratiitudo, III, 103. Maro in præclaris actionibus ignavissimus, in fœdissimis vero acutissimus, III, 116. Maro presbyter vecors atque contumax, I, 269. Maro et Zosimus viri reprobi, V, 103.
Mars cujusnam sceleris convictus, supplicio affectus est, II, 92.
Martinianus Epicureus, I, 460. Martinianus ad divinisimæ religionis labem ac perniciem presbyter creatus, II, 127.
Μάρτυρες πολυῶχοι προνοοῦσι τῆς πόλεως, I, 226. Martyricorum corporum cinis et reliquiæ, I, 532.
Martyrum præcipuum honor, eorum imitatio, I, 189. Martyres ita alexi sunt mortem, ut aditum ad immortalitatem, IV, 52. Martyrum magnitudo animi a divina ope exsistit: ἐκ τῆς βοῆς IV, 218. Μάρτυρας δέχου τοὺς μάρτυρας IV, 52. Martyres quinam, V, 5. Eorum pugna finis quisnam, *ibid.* Martyris et latronis in tormentis discrimen, V, 362.
Ματαιοτεχνία artes inanes explodendæ, III, 185.
Mater Christi, I, 54. Unde hoc mihi, ut veniat Mater Dei ad me? I, 65.
Mathematicæ artes quid ad virtutem afferunt, II, 100. Mathematicæ curiositates, quæ ad bene beateque vivendum nihil utilitatis afferunt cavendæ, II, 275.
Matrimonii incommoda, III, 351. Matrimonium bonum est, at melior virginitas, II, 133. Matrimonia ex eadem tribu existebant, I, 7. Matrimonium mundanum habet vitæ sollicitudinem, I, 215. Matrimonium contrahere prohibentium, apost. dictum, IV, 112.
Matrum connubia quidam probarunt, IV, 57.
Matthæus portitoris exigendis operam dabat, I, 195.
Matutino (in) interficiebam omnes peccatores terræ, I, 321.
Maxilla. Si quis te percusserit in dextram maxillam, obverte illi et alteram, I, 155. Mechanicæ artes magistros requirunt, I, 260.
Medelaram multitudo sicut affectionum est, V, 231. Medicamentum in venenum commutare, II, 239.
Medicina optima, patientia, II, 280. Medicina desperatis non adhibenda, ex præcepto Hippocratis, II, 16 et 79. Medicina, ars sapiens, I, 391. Medicinæ officina communis, III, 177. Medicina corporis morbis medetur, I, 437. Medica ars mere conjecturalis, IV, 125. Medicinam morborum animi convenientissima efficacissimaque, IV, 172. Medicinam fœcibus Babyroni, et non est sanata, IV, 53. Medicina peccatis est penitentia robur, V, 307.
Medicus, I, 382. Medici optimi manus et officium, III, 337. In medicos, I, 391. Medicorum multi quæstus causa artem exercent, II, 171. Medicus non semper sanat, IV, 205. Medico non obtemperare, miserius est; medicus autem extra culpam est, IV, 205. Medicorum sectæ tres: logici, methodici et empirici, IV, 55. Medicis qui etiam convicia et probra ingerunt, eos incurabilibus morbis laborare oportet, IV, 159. Medicum esse non decet qui ulterius scateat, V, 195, 275. Medicus optimus quis, V, 165.
Mediocritem tenere musicorum est, III, 121. Mediocritas virtutum, quæ, III, 54. Mediocritas amplectenda, III, 84.
Medium locum sapientes virtutibus attribuerunt, IV, 2, 10. Media via ad omnes virtutes optima, IV, 214.
Μεγαλοπροσῳγή animi magnitudo, III, 186.
Μεγαλόψυχος magnanimus, quis, III, 381.
Mel silvestre, I, 152.
Melchisedech ante Aaronem sacerdotio functus est,

- III, 132. Melchisedech typus divinarum mysteriorum, I, 431. Melchisedech pietatis servans, IV, 61.
- Melior est sermo quam donum, II, 214. Mellor quis non efficitur bonis externis, III, 133. Melius est in domum luctus quam in domum risus ingredi, IV, 157.
- Membro enim et parti totum et omne opponitur, III, 245. Membra incurabilia ad vitales partes grassantia exsejndenda, III, 195.
- Memor fui Dei et delectatus sum, III, 129.
- Memoria nisi quotidianis foveatur exercitiis, obliteratur et perditur, IV, 88. Memoria impatiens ignavia, IV, 88. Memoria prioris felicitatis quam vim habeat, IV, 165. Memoria semper vivunt, qui in prælio pro patria occumbunt, IV, 101. Memoria viri proli in altera vita magis quam hic elucescit, V, 232.
- Mena dtri versus laudatur, IV, 35.
- Mendacium neque dicere neque audire assuescebant Persarum pueri, IV, 198. Mendacium suaviloquentia exornatum, est venenum in aureo vasculo mistum, IV, 67. Mendacium malum quid admodum, V, 718. Mendax vincitur, dum vincit, V, 401. Mendax etiam jurans mentitur, I, 133.
- Mendicitas vera expugnata difficilis, V, 210.
- Mens sobria, I, 9. Mens sordida res sanctas non percipit, I, 504. Memem minime patientem det nobis Deus, I, 12. Mense humana non potest intelligere ea quæ supra mentem sunt, IV, 211. Mente perturbata sensus officia sua non præstant, IV, 101. Mens æqua in omnibus servanda, V, 582. Mens animi oculus, V, 184. Mens hilaris cum vultu tetrico et morsto, V, 156. Mens potissimum excolenda, V, 238. Mentis acies ad unum dirigenda, V, 432. Mentis puritas, V, 412.
- Mensa naufragium parat, V, 505. Mensis alienis impugner insulire quorum sit hominum, IV, 5.
- Menstruata mulier non est attingenda, II, 81.
- Mensularis dare oportebat argentum, IV, 177.
- Meretricem (in) proiciens semen, quomodo in semetipsum peccet, IV, 129.
- Merces cum Deo est, quam unusquisque secundum suum laborem accipiet, I, 13. Mercedem futuram qui quærit, nunc primitias accipit, I, 197. Mercedem quisque suam recipiet, IV, 18. Mercedem prophetæ quis accipiat, IV, 135.
- Mercurius non ex quovis ligno, V, 331.
- Messis adventit, I, 141.
- Metalla (ad) damnari, atrocissima poena est, II, 235.
- Methodicorum medicorum secta adversatrix logicorum, IV, 55.
- Mebret temulentum est, II, 126.
- Μεθύοντες ὑπὸ ἐπιλαγίας, III, 216.
- Μεθύων τυραννίδι, II, 132.
- Heterodoxas Epicureus Epicuri dogmata confirmabat, II, 250.
- Metropolis justitiæ, II, 151.
- Metuo ne in eos sermones, qui me minime decent, incidam, II, 165. Metuendæ vituperationes, etiamsi falsæ sint, III, 124.
- Metus custos officii, IV, 86. Metus magistratui ex reverentia debitus plurimum differt a metu facinorosorum, IV, 102. Metus acerrimus est, ne quidem exclamare audere in dolore, IV, 110. Metus alicui magistratui a facinorosis; alicui ab obedientibus et virtutis studiosis præstatur, IV, 102. Metus benignitati admiscetur, IV, 418.
- Μήνορα, pro fortasse, vel si forte in sacris litteris usurpatum, II, 270.
- Μικρόψυχος; parvi animi homo, III, 381.
- Midiam Demosthenes non vincere potuit, IV, 205.
- Milesii quam valde Milesii estis, III, 256.
- Miles vanus est qui adversus inordinatos suos motus bellum non gerit, I, 78. In militem ignavam, I, 40. Miles et luctator generosus non lugendus, IV, 180. Milites contumaces imperator deserit et hosti quasi tradit vincendos, IV, 59.
- Militia vilis ac despenda, mortisque ludus existens, I, 390. Militiæ Christianæ dux optimus Paulus, IV, 65.
- Mimica sceni corum ars tantum ad nocendum comparata est, III, 556.
- Ministerium rationibus obnoxius; non potestas anecligistos est episcopatus, IV, 219. Ministeria servilia allevant nonnihil rationes quas servus Deo reddere debet, IV, 12.
- Minor (qui) est in regno caelorum, major Joanne, I, 68.
- Minotaurus devorabat pueros Atheniensium, IV, 35.
- Minuta duo gazophylacio inferens vidua, IV, 118.
- Miraculum primum Christi, I, 393. Cur Deus improbis miraculorum gratiam concedat, I, 145. Miracula, quæ vulgi sermonibus jactantur, non sunt, I, 307. Miraculorum domum consecuti sumus, I, 250. Miracula edere aliquando est intempestivum, I, 76. Miracula possunt etiam pravam recipere suspicionem, quasi a dæmone patrata essent, IV, 80.
- Misera et infelix est defensio, quam subditi sive auditores petunt ab ignavia doctorum, IV, 135.
- Miserendum (non) pauperis in judicio, IV, 89.
- Misericordes (beati), quoniam ipsi misericordiam consequuntur, II, 88.
- Misericordia dignus (quisnam), II, 53. Misericordiam volo, et non sacrificium, II, 88. Misericordiæ opera absque ostentatione faciendæ sunt, IV, 227. Misericordiæ opera faciens gloria et ostentationis causa, et si male facit, melior tamen est illo, qui ea penitus intermittit, IV, 41. A misericordiæ operibus abesse debet ostentatio sui et divulgatio alienarum miseriarum, IV, 159. Misericordiam exercentes non sunt uniusmodi, nec eundem omnes scopum habent propositum, IV, 41.
- Miserrima est omnium qui morbo difficili, quo laborat, ne quidem liberari cupit, aliosque liberatos putat esse miseros, IV, 191.
- Mites prædicationi comitatur, I, 251.
- Mistio, quid sit, II, 5.
- Moderatio servanda, I, 405. Moderatio quid sit, III, 222. Moderatio pudica et temperans, I, 203.
- Modestia animique submissio Dei imitatoris efficit, I, 15. Modestiam colamus, III, 179. Modestia Isidori perpetua, II, 85. Modestia decet virtutis amantes, II, 38. Modestia in primis amplectenda, III, 48, 50, 52. Modestia in rebus secundis, II, 280, 3, 211, 248, 253, 512. Modestia necessaria nobis, I, 468. Modestia cum prudentia conjuncta, maxima virtus, III, 190. Modestia nativum simulacrum, III, 48. Modestia Isidori in sententiis suis exponendis, relicto aliis judicio, IV, 60, 112, 141. Modestia et humilitatis commendatio ab exemplo Christi, IV, 22. Modestia fundamentum est sanitatis animæ, IV, 6. Modestiam docet nos ipsa ortus nostri conditio, IV, 6. Modestia quid, V, 1.
- Modestus quis proprie dicatur, II, 232. Modestus, quis, III, 381. Modestus, adulator non est, II, 241. Modestus vir quo animo esse debeat, V, 7. Modesta dubitatio, remota omni rixosa contentione, maxime decet eos qui dicunt, IV, 130.
- Modicum non est quod supra modicum est, V, 528.
- Modus in omni re optimus, V, 528. Modo (sine), quid significet, I, 66.
- Moechaberis (non), III, 12.
- Moechi instar puniendus qui libidinosè contemplatur, V, 17.
- Moror quantumvis generosus animus subigere potest, nisi is coronarum meditatione celestium contra adversa se erigat, IV, 154.
- Mola. Erunt duæ in mola: una assumetur, etc., I, 285.
- Molestias perferre nec eas sentire, I, 369.
- Mollities omnis fugienda, III, 81. Mollities vestitus, præsentis est lascivie, I, 74.
- Monachus prudens atque cordatus, I, 421. Monachi, nolite multi magistri effici, I, 93. Monachi et levis dissimilitudo, I, 41. Monachi a vino abstineant, I, 585. In monachos inertes, I, 49. Monachi sunt caelestes cives: nesciunt quid sit avaritia, III, 231. Monachus verus, quis, I, 110. Monachus non suo ipsius arbitrio vivere debet, I, 200. Monachus senel lapsus ægre resurgit, I, 129. Monachus ex alio monasterio ad aliud subinde migrans, atque omnium mensas explorans, I, 514. Monachorum ignavorum turba reprehensa, IV, 151.
- Monastica vita quid requirit, I, 130, 162. Monastica vita in quo sita sit, I, 92. Monasticæ philosophiæ principes, I, 3. Monasticæ vitæ studium, bellum est, I, 506. Monastica vita, regnum Dei, I, 129. Monasticam vitam prosteri, non satis est, I, 468. Monastica vita fastum omnem respuit, I, 568. Monasticæ vitæ numerus omnes explere, I, 266. Monasticæ vitæ certamen, I, 220. Monasticæ vitæ tirores non sui immodice oerandis, I, 258. Monastica vita, omnium Dei mandatorum imitatio est, I, 278. Monastici certaminis perseverantia, I, 372.
- Moniales (ad), I, 367.
- Μονόχοιτος; solus creatus, III, 51.
- Monozoni quid significet, III, 78.
- Montani blasphemia qualis, I, 212. Montani impietas, I, 67, 500. Montani satanæ vanus error, I, 499. Montanus et Manichæus ejusdem sententiæ complices, atque abominandi, IV, 79.
- Monumenta aperta in Dominica passione quid significet, I, 253.

Morbus omnibus remediis superior, II, 211. Morbi graves et periculosi ob silentium in miseris, III, 8. Morbo incurabili laborantibus medicinam adhibere vetat Hippocrates, II, 16 et 79. Si morbus non ingravescit, sanationis iudicium est, II, 85. Morbi muliebres, II, 53. Morbus mulieris cruento profluvio laborantis, III, 129. Morbus multitudinis deorum a Christo victus, et quidem vilibus in specie armis, IV, 150. Morbus invalescens, vires hominis instar luctatoris dejicit, separationem animæ a corpore moliens, IV, 40. Morbi involuntarii nullaque propria culpa contracti, facilius ac levius feruntur, quam accersiti, IV, 117. Morbi multis coronarum causæ fuerunt, IV, 14. Morbo laborantium sententiis et suffragia sequi non oportet; sed ex sanorum hominum iudicio. sumendæ demonstrationes, III, 212, IV, 99. Morbo incurabili laborans, quo lamen nec liberari cupit, IV, 191. Morborum fontes obstruendi, IV, 53. Morborum radices variæ, *ibid.* Morbis variis homines laborant, et variis etiam remediis opus est, IV, 145. Morbis involuntariis laborantes cur læ jusserit extra sacra castra commorari, IV, 141. Non omnes morbi auxiliis curantur iisdem, IV, 145. Morborum animi quæ latentium, qua manifestorum medicina opposita, IV, 172. Morbum radices non agere præstat, quam jactis e. ellere, V, 463.

Mordentis linguæ remedium, V, 119.

Mores probos pro retribuis habere, II, 51. Mores suadentium venerandi, non oratio, V, 213. Morum variorum commistio improbanda, IV, 35. Morum mutationes in utramque partem in hominibus crebro fiunt, IV, 125.

Mori præstat dum immunis a peccato maneat, quam ut effugas mortem admissio peccato, V, 52. Da nihil liberis, alioqui moriar, id est, mortem mihi ipsi conciscam, II, 274.

Morte moriemini in quacunque die de ligno comederitis, III, 252. Tunc mors lugebit, fortiore morte devicta, II, 212. Mors proborum virorum somnus, molestiarum fluvis, bonorum initium est, III, 311. Mors non est fugienda pro pietate, II, 290. Mors viro requies, III, 12. Mors est animæ et corporis disjunctio, III, 248. Mors ruditate et imperitia tolerabilior, IV, 90. Mors magis eligenda quam vitium aliquod, aut turpitudinem in nos admittamus, IV, 146. Mors stipendium peccati, IV, 52. Mors sine peccato alacriter excipienda, IV, 52. Mors a resurrectione extinguitur, IV, 146. Mortem cum non liceat cuiquam effugere, beatior esse cæteris putandus est, qui gloriosa morte decesserit, IV, 66. Mortem morte affecturus in terram venit Christus, IV, 128. Mors animæ iniquitas, V, 479. Mortem possessionibus privare, V, 112. Mortalium quisque morti obnoxius, V, 398.

Mortuo (cum) in gratiam redire, II, 146. Mortuos sepe-rire, III, 252. Mortui sunt, quos peccata delectant, III, 232. Mortuus lacrymis cur prosequimur, II, 173. Super mortuum plora, I, 531. Si mortui non resurgunt, equid pro ipsis baptizantur? I, 231. Mortua est fides absque operibus, IV, 63. Mortuæ animæ in peccatis non communi-candum, IV, 157. Mortuum est peccatum sine lege, id est nondum manifestum, IV, 62. Mortuum tangens et inde immundus, cur e sacro cœtu exclusus a lege fuerit, IV, 141. Mortui non rediguntur in nihilum, ut quidam putant, IV, 161. Mortuos suscitavit Christus Dominica potestate, et non invitus ipse mortem subiit, IV, 128.

Mos sæpe in legem transit, I, 52. Mos hominum plerumque, IV, 78.

Moses, de referenda injuria, III, 327. Moses rerum divinarum interpres, II, 133, III, 76. Moses et Eliæ præsentia, quid præsignabat, I, 239. Moses zelo incensus cædem patravit, I, 125. Moses ille sacerorum antistes Ægyptiorum exercitator, popularium suorum legislator, II, 70. Moses vir sacrosanctus ac Deo charus, III, 84, 566. Moses, vir summa lenitate præditus, 239. Moses divinus saxis eum obrui jussit, qui ligna die Sabbati collegerat, I, 181. Moses de divino libro expungi rogavit, II, 58. Moses non simpliciter delectationis causa scripsit historiam, sed allo fine, IV, 176. Moses vir integerrimus omnes virtutes adeptus, V, 6. Moses quo ordine ad legislationem accesserit, IV, 176. Moses legislator per umbras ac symbola veritatem adumbravit, IV, 257. Moses lapidibus appetitus a Judæis, IV, 203.

Muliebri animi est corpus circumferre mortuum, V, 156. Muliebris adulationis tyrannus, IV, 71.

Mulieris (in) pulchritudine multi seducti sunt, III, 66. Mulier virgo, III, 176. Mulier ex viro, I, 141. Mulier terræ, vir agricolæ instar est, III, 12. Mulierum aspectus vitandus, I, 89. Mulierem fortem quis inveniet? Mulier fortis corona est viro suo, III, 12. Mulier gloria viri est,

III, 95. Mulieris pudicæ historia, II, 53. Mulier, cum quis ipsi plauditur, intoleranda, II, 284. Mulierum congressus assidui fugiendi, II, 62. Mulierum congressus fugiendi, II, 284. Mulierum cæcus atque colloquia fugiens, I, 89. Mulieris sexus feminas non excusat, I, 87. Quo pacto mulier id quod viro debebat dissolverit, I, 141. Mulieres Christi vicem dolentes, II, 166. Mulieris semen, Dominus noster Jesus est, I, 426. Mulieres quædam celebres, I, 87. Mulieres quæ muliebres morbos occultare nequeunt, II, 53. Mulieres, cum necessitas urget, diligentioribus, quam viri, artibus uti, sinceriusque ad Deum perfugere consueverunt, I, 125. Mulier orator efficax ac dementandum incautus, et antiquum instrumentum diaboli ad deiciendos fortes viros, IV, 71. Mulieri tanquam infirmiori vasi honor tribuendus est ex præcepto Petri apostoli, IV, 119. Ad mulierem nuptiam ingrediens non erit innocens, IV, 109. Mulieres condolentes passioni Christi cur reprehensæ, IV, 97. Mulieres Christum de-fidentes jure reprehensæ, IV, 180. Mulierum aspectus vitandus, et quare, IV, 122. Mulieri ornamenta obesse cum deformi, tum pulchræ, et cur, IV, 300.

Multæ tribulationes justorum, III, 201. Multæ in hominibus mutationes, II, 16. Multis regio genere ortos in mercenariorum classem fuit relictus, III, 140. Multum nescio qua perversitate iudicii laudant non laudandos, et beatos prædicant eos qui revera sunt miseri, IV, 161. Multi aliis maxima quæque præcipiunt, cum ipsi ne exigua quidem faciunt, IV, 212.

Multitudo deorum a Christo ut superata, IV, 130.

Mulus corpus saginat, II, 135.

Mundani sunt qui matrimonium sunt amplexi, IV, 191.

Mundo (in) pressuram habebitis, II, 24. Et mundus eum non cognovit, II, 99. Mundus, id est, hominum turba terrenorum rerum admiratione percussa, II, 99. Mundum capere non posse eos, qui de divinis miraculis conscribi possint libros, I, 239, II, 99. In mundo afflictionem habebitis, IV, 138. Mundum solet Scriptura vocare multitudinem, IV, 10. Mundus Christum non cognovisse quo sensu dicatur apud Joannem evangelistam, IV, 10. Mundi opifex, quibus oculis contemplandus, IV, 186. Mundus ad ultimum finem tendit, V, 329.

Munus ad altare offerens prius redire debet in gratiam cum proximo, IV, 114.

Musica, I, 437. Musica turbulentes animi motus propulsat, mœrorem lenit, iram mitigat, luctus pro lacrymas levat, II, 176. Musicæ vis est, *ὄργανον*, id est, *ὄργανον ἄγειν*, non etiam invitum cogere, IV, 14. musicus licet præstantiss. non bene canit si ineptam habeat lyram, IV, 125. Ubi musica instrumenta, ibi et musicus, IV, 186. Musicæ concinæ comparantur scripta Joannis Chrysostomi, IV, 224.

Musici habitus est, mediocritatem tenere, III, 121.

Musici optimi lyram non habent cum pietate operibus vidua comparatio, V, 162.

Musto pleni existimati sunt, I, 169.

Mutatio morum melior quam formæ, V, 132. Mutationes morum in hominibus crebro fiunt, IV, 125.

Mysterium eorum quæ seminantur, I, 281. Mysteria ea, quæ attrahere nefas est, et quæ comprehendere nequeunt, non sunt temere atque impudenter aggredienda, I, 24. Mysteria impolluta villa redderentur, si hominis tantum essent corpus et sanguis, IV, 166. Mysteria divina non communicanda cum indignis, IV, 181. Mysteria naturæ non publicanda, sed arcana habenda sunt, IV, 117. Mystica mensa, I, 109.

N

Nabuchodonosoris superbia, II, 177. Nabuchodonosor Babyloniorum rex quare ab hominum cœtu submotus est, III, 532.

Narratio molestorum nonnihil solatii affert, III, 8. Narrationes optimæ insita in nobis ad virtutem subsidia excitare solent, II, 167. Narratio præclarorum facinororum quantas afferat utilitates, IV, 174. Narrationibus præclarorum facinorum gaudere, bonum signum est, IV, 70. Narratio quenam esse debeat, V, 214.

Nativum simulacrum, III, 48.

Natura paucis contenta, III, 217. Natura omnia in se habet, quibus Deus conciliatur, I, 69. Natura omnia in se habet, I, 287. Natura effera et implacabilis, III, 81. Natura nostræ in vitium propensio, III, 162. Naturæ contemplationes absurdæ et infinitæ, II, 3. Naturam quinam honore prosequuntur, I, 293. Natura divina passionum experta est, 166. Natura divina seipsam non iudicat, IV, 121. Natura sive substantia Domini differt a gloria Dei, IV, 211. Natura habet in sese exactum et incorruptum iudicium, IV, 53. Naturæ humanæ infirmitas facile ad

- lapsam impellitur, IV, 111. Natura hominum claudicavit, et virtutes notas obliteravit, IV, 53. Naturæ arcana non sunt evulganda, IV, 117. Natura et indigentia, non virtute, delinuit Christus proximitatem inter homines, IV, 123. Natura et legibus munitis difficillis expugnata, V, 352. Naturæ et tempestatis comparatio, V, 99. Naturæ mysterium evulgare quid sit, V, 157. Naturam divinam omnem artem superare, V, 128. Natura necessitati certisque finibus astricta, V, 461.
- Naturalia sunt extra culpam, IV, 157.
- Naufragium in terra facere, III, 213.
- Navis via in medio mari, I, 416. Ubi navis, ibi et gubernator ejus est. Ναῖστὺ καὶ οὐκ αἰὲν ταυρόν, IV, 151.
- Nazarenus (Jesus) rex Judæorum, I, 419.
- Nec possumus negare, quid sit, III, 535.
- Necessariis rebus contenti simus, III, 84. Necessary vestitus, III, 179.
- Necessitates plurimæ in humana natura, II, 40. Necessitate compulsi, commercium cum corpore habemus, III, 217.
- Negligere interdum oportet aliqua, etiamsi minime negligamus, IV, 145.
- Negotia publica curarum pelagus, V, 141. Negotiorum pelagus sine passionum fluctibus transmerari non posse, V, 261. Negotiorum cœno volutari, II, 140.
- Nembrod altitudine homines hujusæ ætatis longe vincebat, I, 263.
- Nemo in rebus acerbis et calamitosis animum dejiciat, H, 49. Neminem esse, qui non et vitia et virtutes habeat, III, 248. Nemo militans implicat se negotiis sæcularibus, I, 25. Nemo rapit de manu Patris mei, III, 122. Nemo dare hoc aliis, quæ caret ipse, potest, IV, 169.
- Nequando interdum significat in Scriptura idem quod fortasse, II, 270.
- Nesciat sinistra manus quid faciat dextra tua, I, 84.
- Νεὸς καὶ νεός, παρὰ τὸ νεώτερος, IV, 151.
- Nicæna synodus divinitus inspirata sequenda est nobis, nec addendo, nec detrahendo ei quidquam, IV, 99.
- Nidorulenta sacrificia, I, 401.
- Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum, II, 279. Nihil aliud nobis factu opus est, quam ut virtutem colentes, divinum tribunal expectemus, III, 370.
- Ninivitarum jejunium, I, 69. Ninivitæ, qui legem non audierant, prophetæ comminationem extimuerunt, I, 151. Ninivitæ quamvis barbari, nihil barbarum senserunt, IV, 149.
- Nisi quis regeneratus ex aqua, etc. II, 52. Nisi quis manducaverit carnem meam, II, 52.
- Nivis in modum, III, 198.
- Nobilitas vera a probis moribus nascitur, II, 291. Nobilitas generis nativa non facile in se admittit suspicionem, IV, 22.
- Nocturnæ rerum species, sunt diurnorum congressuum et colloquiorum reliquæ, ac velut extremi soni, I, 9.
- Noe justitiam colendo, imaginem repurgavit, III, 95.
- Noe jejunium et continentia, I, 69. Noe diluvii causa, V, 120.
- Noli esse justus multum, III, 131. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, III, 233. Nolite dare sanctum canibus, I, 143, II, 253, IV, 181. Nolite inebriari vino, I, 495. Nolite locum dare diabolo, II, 189. Nolite facere domum negotiationis meam domum, I, 106.
- Nomen bonum melius est quam divitiarum multæ, III, 142. Nomen nullum divinæ naturæ imponi potest, I, 453.
- Nomen unicuique imponitur ab eo, quod præcipuam vim in eo habet, IV, 111. Νόμος, ὁ μὲν ἑμπυτος, ὁ δὲ γραπτός, IV, 9. Νομοθεσία et οἰκονομία differunt, IV, 68.
- Non licet tibi habere uxorem fratris tui, IV, 96. Non omnes capiunt hunc sermonem, sed quibus datum est: quomodo accipiendum, IV, 165. Non parcat oculus meus, non miserebor, III, 231. Non pejerabis, III, 15. Non est meum dare vobis, explicatur, I, 157. Non sum missus, nisi ad oves quæ perierunt domus Israel, I, 121. Non potest Filius a seipso facere quidquam, III, 335.
- Normam virtutum quisque in seipso habet, IV, 54, 91.
- Nosce teipsum, I, 99; II, 127; V, 111.
- Nothi liberi sunt monumentum libidinis paternæ, IV, 126.
- Novatiiani supercilium et arrogantia, I, 100.
- Novus Domini populus, I, 182. Novis rebus in otio studetur, IV, 185.
- Nucea virga quid significet, I, 50.
- Nuditas non est vestium inopia, I, 376.
- Nuda et aperta quid, I, 94. Nudi omni cura, II, 161.
- Nudos fugiet in illa die, I, 53.
- Nugarum studium, I, 227.
- Num forte cognoverunt, quod hic est Christus, II, 270.
- Numen divinum ut humanum ac benignum, sic etiam verax, V, 260. Numen invocantibus tantum propitium, V, 459.
- O
- Obiter ac defunctorie legere, I, 45.
- Obligatio hominum crudelium et callidorum, IV, 181.
- Oblationis novum genus, I, 401.
- Oblivio non citra vitium contingit, II, 34. Oblivio facile obrepit eorum quæ legeris, nisi in dies excolas memoriam, IV, 88.
- Obscura multa sunt nobis idque utiliter, II, 275. Obscura sunt quædam in sacris Litteris ut prudentiæ inquisitionis sit locus, IV, 82. De obscuris et occultis frustra sibi credi postulat, qui fallitur circa ea, quæ sunt evidentiæ ac manifesta, IV, 226. De obscuris rebus oportet præcise atque perfecte aliquid asseverare, sed auctoribus permittere iudicium, IV, 141.
- Obscuritas orationis vitium, V, 145.
- Obsequentibus et accommodantibus se divinæ institutioni datur cor carneum, ablato lapide, IV, 160.
- Observator aliorum delinquens quomodo puniendus, V, 160.
- Obsonia contemnenda, I, 561.
- Obtrectandi artem multi faciunt, IV, 71.
- Occidere, Non occides, III, 15.
- Occultandum potius, quam evulgandum arcanum elemosynæ, IV, 227. De occultis non iudicandum, IV, 94. Non est occultatum os meum a te, I, 530.
- Oculum (ne) tuum in ipsam defigas, verum statim avola, III, 66. Oculus, quid, I, 83. Oculus universum corpus moderatur, II, 112. Oculum pro oculo, et dentem pro dente, II, 135. Oculorum continentia commendatur, III, 258. Oculum Dei illustrissimum et pervigilem nemo cluere potest, quamvis occulte aliquid perpetret, IV, 47. Oculum pro oculo, etc., lex humanitatis plena est, non (ut prima fronte apparet) crudelitatis, IV, 86. Oculi episcopi sunt diaconi, IV, 188. Oculus Dei vigil appellatur, V, 160. Oculus iustitias Dei lugens ac omnia cerneus, V, 562.
- Ode Davidi, quando et qui psalmus Davidi sit titulus, IV, 182.
- Oderunt me gratis, IV, 220.
- Odia et dissidia acerbissima inter Christianos unde nata, IV, 133. Si odio prosequuntur impii bonos, non est mirandum, IV, 220. Odia hominum nasci prohibet Christus, nata quam primum eveili vult, IV, 111. Odium convictum caret, V, 207. Odium ponitur beneficio victum, V, 280. Odium nihil omnino cernit, I, 310.
- Oeconomus dictus est, quod pauperibus, quæ ipsorum sunt tributa, I, 269.
- Officium efficit, quod vis efficere nequit ἁερατεία, I, 137. Officium faciunt alii propter Deum et honestatem ipsam et desiderio regni cælorum, alii metu supplicii gehennæ, IV, 5. Officium quidam faciunt ut divitiarum, aut gloriæ aut honoris fiant compotes, IV, 5. Officium doctoris est omnia afferre quæ sint apta ad persuadendum, IV, 205. Officium faciens est vere dominus, IV, 96.
- Οἱσις ἑκαστὴ ἴσται προκοπή, IV, 6.
- Oikonomia et νομοθεσία plurimum differunt, IV, 68.
- Oikonomia divina in passione Christi, 98.
- Oleaster præmium athletarum, IV, 175. Oleaster in bonam olivam insertus est, II, 72.
- Olera, cibus ad frugalitatem pertinens, I, 58.
- Oleum verba benigna, V, 190.
- Olympicum certamen, II, 161; III, 126. Olympici certaminis victor, si a rege aliquo proclametur, ea res ipsis coronis splendor est, IV, 178. Olympiorum victor præconio ornatur, IV, 150.
- Omnia quæcumque dixit Deus faciemus et audiemus, IV, 81. Omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis, IV, 53, 91. Omnia tempus habent, III, 170. Omnes qui venerunt ante me, fures sunt et latrones, III, 19. Omnia corrupta esse et perditâ, II, 234. Omnis vir justus sibi esse videtur, III, 257.
- Opem divinam implorans oportet ut ipse quoque faciat quod in se est, IV, 42.
- Opera testimonium orationi astruere debent, alioquin oratio parvi pretil res est, IV, 85. Opera misceri oportet fidei, et hanc per illa animari, ne sit mortua, IV, 65. Opera a seipso quemque exigere oportet, II, 2. Opus sermone monstrat clarius, III, 58. Opus Dei quidnam, V, 2. Operum bonorum necessitas, IV, 65. Operibus bonis studentes manifesto apparent oculis hominum, IV, 165. De operibus Dei non quærendum: Quomodo, IV, 185

Operuit cœlos virtus Dei, IV, 211.
 Opes iustis artibus partæ, non sunt iniuste continendæ, I, 411. Opes iniquis rationibus collectæ, I, 157. Opes nobiscum asportare non possumus, sed in meliores commutare, II, 44. Opes sunt velut umbra, fumus, et ventus, I, 274.
 Optini, I, 26, 69.
 Opifex mundi quibus oculis contemplandus, IV, 158.
 Opinari aliquid esse, non est aliquid esse, I, 3.
 Opinio inanis et utilitatis expers, III, 153. Opinio in actionem vertenda, I, 79. Opiniones præjudicatæ et anticipatæ gravissimum sunt malum, et quod ægre expelli queat, IV, 48. Opiniones præconceptæ mala, IV, 150. Opinio impedit profectum, IV, 6. Opinio scientiæ causa est, ut quis ne quærat quidem, aut inveniat, quod se jam scire putat ac tenere, IV, 21. Opiniones hominum disseutientes de generibus variis dicendi, IV, 91. Opinionem excedit paradoxon, V, 434.
 Oppiara mensa servum animum reddit, V, 158.
 Oportuit Christum pati, quo pacto sit intelligendum, IV, 98.
 Opportunitas virtus orationis, V, 145. Opportunitas non omittenda, III, 170. Opportunitatem qui proderit, comoda non assequitur, III, 60.
 Optimum esse quam videri præstantius est, III, 374. Optimi quoque viri famulati aliquid reprehensione dignum, IV, 116.
 Oracula cœlestia quæ ad universi generis humani utilitatem sunt perscripta et prolata, perspicuitate sunt temperata, IV, 91. Oraculorum divinorum perspicuitas non ad ambitionem, sed ad utilitatem auditorum respexit, IV, 91. Oraculum propheticum: Erunt omnes docibiles Dei, IV, 202. Oraculis divinis præferre suos affectus quantum sit malum, IV, 153. Ex oraculis divinis sumere oportet sales quibus condiantur orationes monitoriæ et hortatoriæ, IV, 49. Oraculis divinis in dies acuenda est prudentia, IV, 90. Oracula Dei adulterare delictum omni venia majus, V, 508.
 Oratio plausum peperit, III, 382. Oratio Dominica nihil terrenum habet, II, 281. Oratio quovis colore expressor est, II, 235. Oratio non nudis verbis, sed probis actionibus dirigetur, I, 386. Oratio sacrarum Litterarum pedestris ac humilis, non corrupta et sublimis est: et quare, IV, 67 et 91. Oratio saviliqua ornans mendacium est aureum poculum in quo miscetur venenum, IV, 67. Orans Deum, a se quoque debet conferre, quantum potest, IV, 2. Oratio quæ de divina essentia instituitur omnibus angelis sublimior est, IV, 211. Oratio melior est dono, IV, 118. Orationis finis est persuasio, quæ non est in potestate oratoris, sed auditorum, IV, 205. Orationis facultate recte utendum, IV, 10. Oratio sæpenumero assentationem spirat, nihil veri in se continens, IV, 150. Oratio exiguum quiddam est, nisi ab operibus ipsis accedat testimonium, IV, 85. Orationem vita comitari debet, IV, 212. Oratio rebus viduata mortua est, inutilis est, IV, 18. Orationem quæ absque honestis moribus persuadet, equidem non capio, IV, 85. Oratione alii ducuntur, alii exemplis, IV, 145. Orationis Dominicæ maxima sapientia, ejusque brevis explicatio, IV, 24. Orationum monitoriarum et hortatoriarum condimenta quæ sint, et quomodo ex divinis oraculis depromenda, IV, 49. Oratio animæ exploratrix, V, 162. Oratio cur dicta *Δόγος*, V, 162. Oratio docentis qualis esse debeat, V, 265. Oratio est res divina, V, 162. Oratio, qualis esse debeat, V, 309. Oratione majus exemplar ad virtutem, V, 318. Orationis lucrum quomodo fiat, V, 253. Oratio nihil agit sine virtute, V, 162. Orationis vitia quatuor, V, 146. Oratio opere destituta nihil est, V, 265. Oratio quænam præstantior, V, 121.
 Orator non omni modo persuadet, IV, 205. Orator litigantibus assistens, IV, 165. Oratori non semper imputandum quod non persuaserit, IV, 505. Oratorum Græciæ præcipuorum diversa dicendi genera, IV, 9. Oratores iudicium supremum ad miserunt, V, 186. Oratores vici scelerum enormitate, V, 77. Oratoria actio, V, 262.
 Oraturus vere non verborum tantum auditor, sed etiam operum sit effector, IV, 24.
 Orbital maximum malum videbatur Judæis, et quare, IV, 96.
 Ordo et argumenta generalia trium Salomonis librorum, IV, 40. Ordo omnis præsupponit ordinis auctorem, IV, 58, 186.
 Organum quivis nostrum est, I, 361.
 Oriens, Deus appellatur, I, 248.
 Origenis dogma de lapsu animarum antequam in corpora demitterentur, IV, 163.
 Originis peccatum. *Vid.* Peccatum.
 Ὁρμητήριο των παθῶν, perturbationum animi propugnaculum, I, 9.

Ornatus corporis nimis, vitiosus, III, 66. Ornatum matronis honestis non convenire, sed scortis, V, 200.
 Orpheus theogonias scripsit, I, 21.
 Os aperire non est nobis, III, 51. Os inquinatur improborum arguendis sceleribus, V, 116.
 Ὁσεία: id est, justa quæ mortuis persolvuntur, IV, 157.
 Ostentatio in bonis actionibus vitanda, I, 84. Ostentatio probarum actionum comes esse solet, I, 84. Qui ostentationis studio boni aliquid agunt, futuri præmii detrimento mutantur, I, 187. Ostentatio omnis abesse debet ab operibus misericordiæ, IV, 227.
 Ostium, Deus, I, 129.
 Oti et quietis amor, II, 5. Otium qui non agit, Dei cognitionem non consequitur, I, 201.
 Otiosus exhiberi sive ali nequit, IV, 151. Otiosi felices habendi, V, 264.
 Ovis aberrans, I, 156. Oves a dextris Dei collocandæ, I, 288. Ovis cum læna non pabulatur, I, 168. Oves pestilentis lue correptas deserit pastor, suaque cura destituit, IV, 401. Oves etiam in iudicium severissimum adducendæ, IV, 156.
 Ozias cur lepra percussus, II, 81. Ozias audacissimus, a templo projectus est, I, 24.

P

Pacifici beati, IV, 169.
 Pacta frequenter evertuntur, II, 196.
 Paganorum definitio, V, 166.
 Pagarchi, qui oppidulis imperant, II, 91.
 Pagus est sublimis locus, II, 91.
 Palæstræ leges, II, 161.
 Palæares ac dissoluti homines, qui ad omnem peccatum huc illucque jactantur, I, 65.
 Palindodia apologiæ contraria, V, 194.
 Pallium ac promissa barba, non est religiosæ vitæ certum argumentum, I, 220. Pallium et baculus non facit philosophum, IV, 54.
 Pan Atheniensibus sui neglectum exprobravit, et sui cultum flagitavit, promittens auxilium contra hostes, IV, 69.
 Panes propositionis, I, 401. Panis communis, proprium Christi corpus efficitur, I, 109. Panis, Dominus cur dictus, I, 560. Panis sanctificatio, I, 401. Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei, III, 351.
 Panthea formosissima, II, 62.
 Parabola Judæorum de uva acerba a patribus comesta, unde dentes filiorum obstupuerint, a Deo incorrupto iudice reprehensa, IV, 440. Parabola duorum filiorum a patre in vineam ire jussorum, IV, 85.
 Parcimonia, *ὀλιγοδεία*, II, 263.
 Parentes per liberorum procreationem salutem consequuntur, I, 316. Parentes filiorum exercitationibus delectantur, I, 125. Parentibus acerbus est supplicium, cum pueri exitio dantur, II, 81. Parentes radicum, liberi ramorum rationem habent, IV, 141. Parentes in liberis puniuntur, IV, 142. Parentes magis in liberorum persona, quam in propria affliguntur, IV, 117. Parentum luxuriam sæpe luunt innocentes liberi, IV, 117, 142. Parentum votum de liberis ut sint quam optimi, IV, 141. Parentum commune votum est, ut a liberis suis omni virtute et felicitate vincantur, IV, 117.
 Parricidium in fratre commissum gravius est simplici homicidio, IV, 96.
 Parthenium ad montem spectrum Panis apparuit Philippicæ, IV, 69.
 Partus dolores sunt mortis vicini, III, 331.
 Parvulum effici quid sit, I, 207. Parvuli malitia simus, non sensibus pueri efficiamur, I, 442.
 Pascha cum festinatione cur edi præceperit Deus, IV, 162. Paschæ tempore omnes sacerdotii honore atticebantur, III, 75. Non poteris Pascha facere, etc., III, 335.
 Passio Dei non dicitur, sed passio Christi, I, 124. Passio Christi, III, 350. Passio Christi contra Deum adornata carnem Christi tantum attingit, non divinitatem, IV, 166, 179. Passio Christo non invito contigit, IV, 97, 128. Passio Christi vis et efficacia, IV, 180.
 Passiones corporis sunt extrema servitus, III, 352.
 Pastor oves pestilentes destituit, IV, 101. Pastores ovibus mortem inferunt, III, 225.
 Pater meus major me est, III, 334. Paterfamilias bonus et frugi esse volens sæpe incidit in sordes, IV, 210. Patrem Deum non recte appellat, qui non facit filium

decestem, IV, 21. Patres et doctores non sunt, sed potius hostes et pestes et tyranni, qui ex calamitatibus suorum cupiunt inclarescere, IV, 7. Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt, IV, 440.

Pat pro Deo magna gloria, IV, 104. Pati pro Christo est instar coronarum, IV, 101.

Patientia Dei ad penitentiam invitat, non autem avara est delictorum, V, 260. Patientia effectus quis, V, 103. Patientia non contemnenda, et ad sacerdotium adhibenda, V, 579. Patientia animi necessaria, III, 527. Patientia maxima virtus, III, 325. Patientia maxime exercuit contumeliosos, I, 322, II, 296. Patientia, nostri arbitrii, est optima medicina, II, 280. Patientia necessaria nobis, III, 160, 281. Patientia bonum, II, 67. Patientia si pejorem reddat contumeliosum, quid faciendum, III, 7.

Patriarchæ duo plures uxores habuerunt, II, 273.

Patriarchica dignitas, II, 47.

Patria deprædatoribus obijurgatur, IV, 197.

Patrimonium abominabile, id est peccatum originis, per scordiam voluntatis humanæ auctum, IV, 201.

Patrocinium vel advocacionem accommodans improbitati, IV, 161. Patrocinium improbitati nullum, nulla commiseratio, venia nulla, V, 122.

Pauci sunt qui operibus doceant, II, 1. Paucis indigere, libertas secunda, II, 23. Pauci virtutibus, multi vitis filiem accommodant, III, 162.

Paulus ardens Verbi amator, III, 163. Paulus vir divinus, II, 96. Paulus magnus, atque ingenti animo præditus, I, 328. Paulus divina mente præditus, I, 443. Paulus arcanorum auditor, I, 306. Paulus, vir divinus, atque arcanarum rerum doctor, I, 139. Paulus ingenti sapientia præditus, I, 94. Paulus vir sapiens, I, 473. Paulus, generosus pugil ac victor, I, 212. Paulus omnibus omnis factus, ut omnes lucrificeret, circumcissionem per circumcissionem abrogans, I, 57. Paulus omnia fecisset, ut Judæi salutem consequerentur, I, 407. Paulus Christi sensorum dispensator, III, 316. Paulus, vir sapientissimus, III, 366. Paulus apostolus divinarum dogmatum magnus interpres, I, 7. Paulus divinus, Christi sensuum promuscondus, III, 195. Paulus tanquam pennatus agricola, universum pene orbem peragravit, III, 176. Paulus abalienationem a Christo non recusabat, dum hac ratione ipsius Christi gloriam omnes celebraret, II, 58. Paulus sapiens, I, 585. Pauli jejuniu, nuditas, et chameunia, I, 99. Paulus generosus, præstantissimus ille dux, III, 25. Paulus divinus, III, 351. Sanctus Paulus a barbaris grassator et facinorosus homo putabatur, II, 179. Paulus vas electionis Christi sensuum promuscondus, II, 224. Paulus, vas electionis, divinarum mysteriorum velut promuscondus, prædicationis antistes, III, 335. Paulus celestium ac divinarum rerum exactissima cognitione præditus, II, 336. Paulum cur e caelo Dominus alioquitur, I, 409. Paulus persecutor, hanc culpam sarcivit, II, 73. Paulus persequeus Ecclesiam morte non est abscissus, I, 193. A Judaica ypcordia præcisus, triduauna cæcitate prius astrictus est, I, 316. Ingenti animi magnitudinæ præditus, I, 316. Sacrorum antistes, II, 192. Paulus promuscondus oraculorum Dominicorum, IV, 73. Paulus vas electionis, IV, 136. Præco penitentia, IV, 26. Generosus dux militiae Christianæ, IV, 63. Paulus quo sensu dixerit: Episcopatum qui desiderat, eum desiderare bonum opus, IV, 219. Paulus apud Corinthios Christum crucifixum tantum esse scire voluerit, IV, 150. Paulus quid præcipit deberi et præstari magistratui, IV, 120. Paulus lectionis studiosus, eandem et Timotheo suo commendavit, IV, 89. Paulus sapiens magister laborem nobis commendat, IV, 131. Paulus iubens injurias æquo animo pati, non excusat per id eos qui injurias inferunt, -IV, 95. Paulus Corinthis præcipit ad incestuosum stupratorem acta penitentia, in cœtum fidelium reciperent, IV, 161. Paulo interdum sermo fuit cum imperfectioribus, IV, 11. Paulus vetat nos judicare ante tempus, IV, 94. Paulo qui spirituales dicantur, qui animales, qui carnales, IV, 127. Paulus appellavit Casarem, IV, 121. Paulus capite truncatus, IV, 205. Paulus quibus rebus commendatur, V, 299.

Pauperes obscurare debent, non molestiam cuiquam exhibere, III, 250. Pauperis in iudicio non misereberis, II, 269, 271, 277, III, 250, IV, 59. Pauperum propria sunt ecclesiastica bona, I, 209. Pauperibus leniter et placide respondendum, II, 214. Pauperum alimenta distribuere oportet quibus oportet, I, 44. Pauperum curam qui susceperunt, multi in privatum quæstum desinunt, -III, 111. Pauperem esse turpe non est, sed paupertatem fortis animo non ferre, III, 101. Pauper potius lætetur, non autem situstus, III, 16. Pauperum cura truculentis leonibus non est

committenda, I, 423. Pauper quomodo diviti anteposendus, V, 115.

Paupertas non offendit, I, 375. Paupertas bellua truculenta, et admonitionem ægre admittens, II, 271. Paupertas, plorum laus est, I, 160. Paupertas fera contumax, III, 354. Paupertas omnis artis ac scientiæ parens, turpis et probrosa res non est, II, 168. Paupertas bona ei, qui forti ac strenuo animo eam perferre novit, 55. Paupertatis sponte susceptæ bona centuplo ampliora, I, 212. Paupertas securitatis omnis ac modestiæ materia, II, 257. Paupertas ultra suscepta cœlestes opes parit, III, 205. Paupertas voluntaria vires humanas excedit, II, 113. Paupertas est bellua non facile rationis obsequens imperio, IV, 89.

Pax cœlestis est, ac Deo vicina, I, 85. Pax cum justitia, divina quædam res est, III, 246. Sit pax iu diebus meis, I, 452. In pace arma gestare minime decet, I, 40. Pacem sacerdos cathedræ fastigio ecclesiæ pronuntiat, I, 122. Non veni mittere pacem super terram, sed gladium, III, 246. Pax fastigium continet rerum jucundarum omnium, IV, 169. Pax non omnis bona, imo quædam est deterior quovis bello, IV, 36. Pax peccatorum, IV, 56. Pacem ut colamus cum omnibus hominibus non semper est in nostra potestate, IV, 36, 220. Pace charitateque omne bellum, pugna et contentio tollitur, IV, 70.

Peccare. Peccatum. Peccator. Peccantibus veniam dare, divina quædam res est, II, 15. Quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur? II, 472. Non peccare longe pulcherrimum est, I, 381. Peccavimus, inique egimus, injustitiam fecimus, III, 560. Peccatori dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas et assumis testamentum meum per ostium? III, 159, 232, IV, 20, 126. Peccata sunt infirmitates, II, 117. Peccatorum reprehensio, I, 112. Peccatum peccato minime cumulare, non est exigui momenti, III, 144. Peccatum origini in baptismo abluitur, III, 193. Peccatum nihil gravius, III, 53. Peccatum solum esse grave, II, 263. Peccatum omne aliis merito remittere a Christo jussi sumus, I, 142. Peccatum triplex, I, 56, 58, 59. Peccatum in Spiritum sanctum, I, 59. Peccata levia, ferenda, sanabilia, teterrima, ac omni venia majora insanabilia, III, 203. Peccata nos umbrarum instar sequuntur, I, 333. Peccata involuntaria, I, 453. Peccata voluntaria et non voluntaria, III, 14. Peccata patrum in filios, etc., II, 272. Peccatum morte gravius, IV, 52. Peccatum morte pejus est, IV, 146. Peccatum sine lege mortuum quomodo dicatur, IV, 62. Peccatum ut res mortua et mortis conciliatrix, fugiendum, IV, 157. Peccatum regina, non ratione dignitatis, sed propter vehementem obediendi studium, IV, 52. Peccatum non admittere, optimum est: peccati ingenua confessio proxima est innocentia, IV, 8. Peccatum unius conjugis non pertinet ad alterum, neque violat substantiam matrimonii, excepto solo adulterio, ob quod a Christo permittitur divortium, IV, 129. Peccatum est stimulus mortis, IV, 52. Peccati admissi detestatio gradus est ad emendationem ac restitutionem, IV, 60. Ob suum peccatum quisque morietur, non ob alienum, IV, 44. Peccati poena augeatur negatione, IV, 8. Peccati causa voluntas humana, obsequens seducenti diabolo, IV, 15. A peccato nemo mortalium purus, IV, 101. Peccata alia extra corpus hominis; fornicatio in proprium corpus peccat, IV, 129. Peccata alia occulta, alia manifesta, IV, 170. Peccata evidentiæ sunt et probra, quorum accusatrix est communis natura hominum, cædes, adulterium, iniquitates, etc.; impietas occultior nonnihil, IV, 213. In peccata lapsi respiscamus, IV, 47. Peccantes laudare pejus est quam ipsum peccare, IV, 60. Peccatorum qualium remissionem lex dederit per sacrificia, IV, 170. Peccantes post datam gratiam gravius puniuntur quam qui sub lege peccaverunt, IV, 168. Peccantem punire volens non suppeditat ei majores ad peccandum occasiones, IV, 165. Peccantibus non communicandum, IV, 157. Qui peccantes alios punire vult, eum oportet ipsum omni crimine vacare, IV, 70. Peccator cujus peccatum et improbitas etiam laudatur, nunquam recedit a peccato, IV, 60. Peccator omnes et destituuntur gloria Dei, IV, 65. Peccare iu corpus aliud est quam peccare per corpus, IV, 129. Peccantes quomodo corripiendi, V, 296. Peccantes clam etsi gravius, minus puniri, V, 261. Peccantes penas effugientes gravius puniri, V, 151. Peccantes multas in vita penas dedisse, V, 151. Peccantis ignorantia a sciente differentia, V, 74. Peccata, ut umbra corporis, non consequuntur, V, 321. Peccata superiorum suorum esse defensionem subditi arbitrantur, V, 522. Peccatorum facere justum non posse, V, 155. Peccatores helluas noxias et exsecrandos demones appellari, V, 53. Peccator sustinens non lugere, morbo incurabili laborat, V, 225. Peccatorum inæqualitas unde sumenda, V, 222. Peccatorum impunitorum, cum ægrotis

comparatio, V, 269. Peccatum impunitum non relinquit, V, 151.

Pectoralia Ἐρθεοσεμίδας, I, 74.

Pecunia amor, morbus incurabilis, II, 146. Pecunia opus est, ac sine ea nihil eorum, quæ in rem sunt, fieri potest, II, 146. Pecuniæ nulla satietas, III, 167. Pecuniæ sunt velut aqua, quæ alios ex aliis humectat, I, 274. Pecuniæ contemendæ, II, 30. Pecunis imperia emergunt, I, 485. Pecuniarum amor a nemine unquam depictus, non est amor, sed insanabilis furor, II, 235. Pecunias liberet daturus indignabitur det etiam veniam, quæ nulla constat impensa, IV, 185. Pecunia cuius sensu pœnitem quærenda, V, 186. Pecuniis habendâ cupidus neminem putat egere, V, 18. Pecuniæ cupiditas quid faciat, V, 512.

Pedestris ac humilis oratio sacrarum Litterarum utilitati servit auditorum, V, 67, 91.

Pellices octoginta quæ sint Salomoni, IV, 3.

Pelusium, I, 57. III, 245. Pelusium tyrannide oppressum, II, 101. Pelusiensis Ecclesia, I, 57. II, 127.

Pennis saturitatem designant, II, 225.

Penu humanitatis, II, 151.

Pepigi fœdus cum oculis meis, III, 11.

Per me reges regnant et principes describunt justitiam, IV, 145.

Peras imposuit nobis duas, adagium a quo relatum, V, 231.

Perdix clamavit, congregavit quæ non peperit, I, 296.

Perdet Deus omnes qui loquuntur mendacium, I, 26.

Perfectionem consequi difficile est, I, 8. Perfectionis est majoris non indignari super felicitate inimici sui, quam eum in adversis juvare, IV, 11.

Perfecti viri defunctio, V, 162. Perfecti estote, I, 441.

Perfugium in ecclesiam, I, 174.

Periculis dicendi facultas summa, IV, 205. Pericles multum non subiisset, si potuisset persuadere, IV, 205.

Periculis parantur victoria et præmia ejus, IV, 104.

Permanere in peccatis, I, 146.

Permittere sive non prohibere et inhibere differunt, IV, 68. Permittit Deus tyrannos esse, II, 216.

Persarum disciplina et institutio, IV, 198. Persarum in viros ascriptorum jusjurandum, IV, 198. Persis Græciam bello læcessentibus Athenienses in societatem vocarunt Lacedæmonibus misso cursore Philippide, IV, 69. Persicis regibus clarior habitus Epaminondas, V, 164; et cur, *ibid.* Persico igni combustum interfuisse Cræsum, V, 164. Persicum bellum movere, quid, V, 91.

Perscrutationis vocabulum, quid, II, 92.

Personarum trium principatus et unius essentia, II, 145.

Perspicietas cum gravitate conjuncta obscuritatem non parit, II, 151. Perspicietas et facilitas, germanus est Atticismus, II, 42. Perspicietas longam orationem requirit, III, 95. Perspicietas virtus orationis, V, 145. Perspicietas sacræ Scripturæ omnibus hominibus prodest, IV, 91.

Perspicietiam orationem aliqui Atticismo præferunt, IV, 91.

Persuadere nequivisse, cum quidem nihil reliqui feceris, nullum est probrum, IV, 177 et 205. Persuadere non potuisse improbis ut virtutem amplectantur, non est culpa oratoris vel scriptoris, sed ipsorum improborum, IV, 205.

Persuasio est impedimento sapientiæ, IV, 6. Persuasio finis oratoris, non est in potestate oratoris, sed auditoris, V, 205.

Perturbationes vitæ hanc dederunt, II, 147. Perturbationes quæ animæ ipsi mortem accersunt, I, 4. Perturbationes corporis mortificandæ, IV, 168. Perturbationibus omnibus agitata excors est, IV, 152.

Pessimis etiam aliqua saltem virtus inest, IV, 116.

Petra autem Christus est, I, 416. Quæ in petra sata sunt, quid designent, I, 372. Petræ perruptæ in Dominica passione, quid significant, I, 253.

Petrus apostolorum antesignanus, II, 58. Petrus apostolorum coryphæus, I, 141. Petrus apostolici chori præsul, II, 99. Petrus confessione sua tanquam basin ac fundamentum jecit Ecclesiæ, I, 235. Petrus sapientissimus morte Ananum affecti, I, 181. Petri liber de suis actis, II, 99. Petri abjuratio, I, 195. Petrus coryphæus et princeps apostolorum, IV, 166. Petrus ex bona arbore mala factus est abnegato Christo, et denique ex mala bona per penitentiam, IV, 81. Petrus Christo non contradixit, IV, 218. Petrus apostolus in crucem actus, IV, 205.

Petulantia, quid, I, 385.

Phalaridis a consuetudine cur Pythagoras resillierit, IV, 205.

Pharao noctu acerbissimis cruciatibus propter Saram affligitur, III, 160. Pharao Ægyptius ex tyranno rex factus est beneficio comitateque Josephi, IV, 78.

Phariseus non ut mentiens accusatur, sed ut arrogans, II, 88. Phariseus propterea condemnatus quia se jactavit, I, 88. Pharisei magno opinionis errore falebantur, I, 79. Pharisei cur Christum reprehenderunt, eorum quam inique, IV, 189.

Φείλημα et Φρόνησις elatio et prudentia, superbia et temperantia, III, 187.

Philippides cursor Athenis Spartam quo tempore Græciam infestabant Persæ, Panis spectrum obviam habuit, IV, 69.

Philippus apostolus, unus e septem illis diaconis, I, 447. Philippus baptizabat duntaxat ut discipulus, I, 450.

Phlilistæ a Cappadociibus genus traxerunt, I, 281.

Philo contemplator egregius, III, 19. Philo Judæus ingenti zelo præditus, II, 145. Philo ob sublime et excelsum dicendi genus Platonis vel discipulus, vel magister visus est, III, 81.

Φιλόδοξος gloriae amans, quis, III, 588.

Philosophari sermonibus promptum ac facile est, II, 185. Philosophari quid sit, III, 181. Philosophari sermonibus facile est, operibus difficile, III, 256. Philosophari oportere injuria affectum, V, 48.

Philosophia ethicorum, quæ, III, 65. Philosophia est, sapientiam omnino amare, I, 96. Philosophia, veræ sapientiæ inimica, *ibid.* Philosophia strepitum aversatur, I, 92. Philosophiæ regula, II, 151. Philosophia divina est monastica vita, I, 260. Philosophiam consequi non potest, qui in verborum concertationibus immoratur, I, 220. Philosophia sive rerum divinarum meditatio, tutos nos præstat ab injuriis, et ut eas moderate seramus, IV, 196. Philosophia malorum medicina quæ in nostra potestate non sunt, V, 314. Philosophia frugaliter vivere docet, V, 496.

Philosophum non facit pallium et baculus, sed libertas orationis cum vitæ honestate conjuncta, IV, 51. Philosophi multi suis dogmatibus valere jussis cesserunt verbo divino, ejusque facti sunt discipuli, cum antea fuissent magistri fastus ac despicientiæ, IV, 76. Philosophis non convenit compla oratio, sed potius adolescentibus, IV, 50. Philosophorum implacabile bellum inter se, IV, 55. Philosophorum scripta cum sacris Litteris comparantur, IV, 140. Philosophi ethici extremum iudicium agnoverunt, V, 186.

Philostratus Apollonii vitam scripsit, I, 598.

Phinees, I, 26. 69. Phinees stetit, et placavit, et cessavit quassatio, III, 159.

Phocionis dictum, cum ad mortem ductus ab amicis lugeretur, III, 151. Phocionis paupertas voluntaria, II, 146.

Phœniceus color, III, 198.

Phylacteria magnificent, II, 150.

Pietatis sacramentum magnum est, II, 19. Pietatis duplex modus, III, 163. Pietas, sola proprie sapientia est, II, 201. Pietas inter impietatem et superstitionem sita est, III, 320. Pietate nihil utilius atque conducibilius, II, 156. Pietas in nobis insita est, III, 162, I, 451. Pietas supremum bonorum, IV, 145. Pietas media est inter impietatem et superstitionem, IV, 210. Pietas quatenus nihil detrimenti capit, cum omnibus hominibus pax et concordia colenda est, IV, 37. Pietas princeps atque præcipua licet sit, tamen ad absolutam perfectionem indiget etiam recta probaque vita, IV, 226. Pietati et virtuti quatenus nullum affertur detrimentum, cedere oportet magistratui, IV, 102. Pietati dum nullum inferitur detrimentum, ne seramus radicem belli, 220. Pietatis et humanitatis regula a Christo tradita, IV, 53. Pietas regum episcoporum irreverentiam redarguit, V, 89. Pietatis descriptio, V, 188.

Pilatus Rom. præses apud Judæos agnovit Christi innocentiam, IV, 128.

Pili vestitus Joan. Baptistæ, I, 2.

Piscatoris sepulcrum, I, 5.

Pittacus Mitylenicus molam ipse exstruxit et versavit, I, 470.

Pius cum impio, justus cum injuncto, temperans cum libidinoso pacem colere non potest, IV, 220. Fiorum præmia et impiorum supplicia a Mosæ quare descripta, IV, 176. Placabilitas erga eos qui in gratiam redire cupiunt, IV, 57.

Placere. Non placent eadem omnibus, IV, 114. Placere scriptor unus omnibus haud potest, IV, 91.

Plantis et gignentibus variis conseritur sapientia a filio Syrachii, IV, 228.

Platonis sententia, II, 203. Plato admirandus, II, 42. Platonis testimonium de immortalitate animæ, III, 348, IV, 125. Plato venditus, III, 154. Plato princeps quidam, magnus vir, eximius, qui ne quis aurum, et argentum possideat, interdixit, II, 146. Plato citatur, IV, 50. Plato quamvis coryphæus philosophorum, neminem tamen regnum vincere potuit, IV, 26. Plato Græcorum thesaurus, IV, 205. Ne uni quidem tyranno persuaderi potuit, ideoque libertate excidit, *ibid.* Platonis sublimitas orationis, IV, 91. Plato libertate excidit, IV, 91. Contra Platonem multa scripsit Aristoteles, IV, 91. Platonis sectatores Homeri studiosis impietatis dicam scripserunt, IV, 55. Platonici dialogi omnes, si in unum conferantur, nihil sunt ad unicum dictum Evangelii collati, IV, 91. Platonici multi supercillium suum demittentes facti sunt discipuli veritatis cælestis, IV, 76. Plato cæteris omnibus magis disertus, V, 202. Plato celebris quare, V, 164. Plato Dionysio potior, V, 186. Platonis dicendi genus sublime, V, 497. Plato philosophorum princeps, V, 75. Platonici philosophi Lucianum, quatenus derisit deos confictos, approbaverunt, IV, 55. Platoniorum et Aristotelicorum philosophorum pugna, IV, 55.

Plausus rejicit humilis ac laudes, V, 340. Plausus rationi robur comparavit, III, 382.

Plebeium dicendi genus in sacris Litteris est efficacius tamen omni philosophorum sapientia, IV, 76. Plebeiorum hominum vires opera magna longe superant in rebus externis; at non apud Deum, IV, 195.

Plenitudo omnis divinitatis habitat in Christo corporaliter, id est, essentialiter, IV, 166.

Plerique mortalium, quod iniquioribus se comparent, opinionibus errore, justos se esse fingunt, III, 257.

Pluit Dominus a Domino, II, 143.

Plumbum quid designet, III, 35.

Plutarchus, II, 42.

Pneumatomachi, qui, I, 109.

Poculum iracundiæ, I, 249. Quid per poculum intelligendum, I, 168. Poculum ex melle et vino contra venena remedium, V, 454. Poculum aquæ frigidæ dans, cum non habeat, præmio non carebit, IV, 118.

Podagricus podagricum procreat consensu, IV, 141. Podagrici podagricorum liberi hæredes sunt mali temperamentum, non etiam intemperantiæ parentum, IV, 141.

Pœna gravissima est invidia, IV, 49. Pœnæ opinionem destruit consuetudo, IV, 117. Pœnæ dignæ ab improbis vel in hoc, vel in futuro sæculo omnino exigendæ, IV, 45. Pœnarum sanctio legibus addita, quare, IV, 205. Pœnas majores dabunt, qui post datam gratiam Deum peccatis offendunt, quam qui olim peccaverunt, IV, 187. Pœnas non dantes impij in hac vita, in altero sæculo certo dabunt, IV, 30. Pœna augmentum sumit ex circumstantiis peccatorum, V, 365. Pœna inexorabilis quis maneant, V, 508. Pœna prudentiorem reddere debet, V, 150. Pœnam justam irrogat justitia, V, 432. Pœnas esse delictis pares oportet, V, 386.

Pœnitentia donum Dei, III, 157. Pœnitentia nimis sera cavenda, I, 88. Pœnitentia præclara et laude digna, I, 408. Pœnitentiæ lacrymæ Deo gratæ, I, 200. Pœnitentiam agite, appropinquavit regnum colorum, II, 222. Pœnitentiæ causa ad senilem usque ætatem servamur, I, 240. Pœnitentia me quod unxerim Saulem in regem, I, 439. Pœnitentia comes imprudentiæ, IV, 59. Pœnitentia auxilio est ad restitutionem in integrum ei qui peccavit, IV, 60. Pœnitentiæ spatium concedit peccatoribus divina bonitas, IV, 96. Pœnitentiæ spatium Judæis concessit Deus, IV, 74. Pœnitentiæ Esau cur inutilis, IV, 26. Pœnitentiæ conditio inest comminationibus divinis pœnarum, IV, 149. Pœnitentiam Deus coronat, IV, 26. Post pœnitentiam absolvitur quis ab excommunicatione, IV, 101. Pœnitentibus venia tribuenda, IV, 47. Pœnitentibus venia proposita, IV, 14. Pœnitentia omnia delicta extinguere novit, V, 255. Pœnitentiæ effectus, V, 120. Pœnitentiæ robur peccatis est medicina, V, 307.

Pœsis mendacium pro veritate habet, II, 228.

Poetarum gentium astus, II, 63. Poetas, eos, qui veri nobilitatis dotibus emittente non poterant, incredibilibus fabulis exornasse, III, 350. Poetæ multa scripserunt de judicio extremo et supplicii impiorum ac præmiis piorum, IV, 125. Poetarum alumni Lucianum infamem declarant ob deorum derisionem, IV, 55. Poetæ et fabularum scriptores ultimum judicium cognoverunt, V, 186.

Politici cur vitia toleranda sentiant in rep., V, 185.

Polygamia patriarcharum non debemus abuti, II, 274.

Πολυγᾶμία profusus victus, I, 421.

Pompa vitanda, I, 197.

Populus Dei sunt illi qui recte credunt, et bene laudabiliterque vivunt, IV, 147. Populos duos in unum novum hominem condidit Christus, IV, 169. Populivorus qui, V, 501.

Porci quinam sint, I, 143.

Portæ inferi non prævalebunt adversus eam, III, 5. Portam vitæ sempiternæ angustam, V, 27.

Posse (non) pro non licere alicui quod facere, III, 535.

Possessiones rerum quænam, et quot lædant, V, 102. Possessionibus quænam ascribenda, V, 123.

Possidendi ardor injecta materie amplior, V, 55.

Posterioribus recte factis priores culpæ quibus succubimus, emendandæ sunt, IV, 189.

Potentia adversario rum cedere oportet potius, quam experiri aleam iudicii, IV, 205. Potentiam cito evanescere, V, 5. Potentia nisi mansuetudine coudiatur, arrogantiæ est et immanitas, I, 47.

Potentium inexpectabilem cupiditatem coercere voluit Deus, IV, 90.

Potestas in quoniam sita est, II, 290. Potestas in imperio inest, II, 15. Non enim est potestas nisi a Deo, II, 216.

Potio nimia tam in opibus, quam in negotiis, I, 277.

Potior fit denominatio, IV, 114, 127.

Πράξις (ἡ) τὴν γνώσιν τίττει, IV, 81.

Præcepta evangelica necessitatis sunt: consilia et jusque arbitrio relinquuntur, IV, 204.

Præcingit, est lumborum vim tanquam vinculis quibusdam constrictam tenere, I, 9.

Præcipientes aliis maxima, cum ipsi ne minima quidem faciant, ridiculi sunt, IV, 212.

Præconium divinum plebeiis verbis constat, IV, 76.

Prædictiones Christi de devastatione Hierosolymæ impletæ, IV, 74.

Præfecti mali qui sint, V, 28.

Πράξις ἐκούζημα, I, 231.

Præmium maturare melius quam in conflictu occumbere, V, 167.

Præmia sunt ævi futuri, I, 4. Præmia laborum hic non sunt, II, 179. Præmia iis, qui legitime certant, præparata sunt, II, 137. Præmium idem cur tribuatur ei qui quinque et ei qui tantum duo talenta acceperat, IV, 106. Præmium est boni studio atque industria comparati; non autem sorte oblato, IV, 163. Præmia sunt reservata alteri vitæ, ut huic vitæ assignata stadia et fossata, IV, 195. Præmia certaminum in Evangelio longe majora melioraque proposita sunt, quam fuerunt veterum, IV, 175. Præmia maxima non dantur ei qui futilia tantum et exigua nescio quæ facit, et pericula subterfugit mollitie diffuens, IV, 104. Præmia majora majoribus certaminibus proposita, IV, 64. Præmia majora majoribus certaminibus consequentia et consentanea sunt, IV, 204. Præmia veterum fuerunt terrena: præmia novi Testamenti sunt cælestia, IV, 204. Præmium expectatio labores tolerandos facit, V, 480. Præmium cur non accipiat in hac vita qui recte agit, V, 78.

Præparci atque a largitione abhorrentes animi, I, 340.

Præscientia Dei necessitatem actionibus non affert, I, 56. Præscientia futurorum casuum, qui vitari non possunt, inutilis homini, IV, 132. Præscientiam Dei hominum auxilio postponendam, V, 259.

Præsepe Dominiferum, I, 378.

Præses chori extra culpam est, si ei non obediat chorus, IV, 205. Præsidium est recte acta vita, V, 466. Præsidium suum adversum me sustulit, III, 12.

Præstigiæ nullam vim habent, I, 397.

Præstulis ad mores clerus componitur omnis, V, 470, 561.

Præterita superant, sed futura discernant, V, 100. Quæ præterite, fidem futuris astrunt, IV, 176.

Prata antecedunt, segetes sequuntur, etc., III, 170.

Præcari attentio ac vigilantia animo, III, 171.

Præcationis Dominicæ notitia non tantum valet, quantum mores et vita præcant, IV, 24.

Præcium quorumnam sit, V, 460.

Primitiis nostræ naturæ indutus Christus, ascendit in cælum, tropæa statuens splendida, IV, 166.

Primo nihil est prius, postremo nihil est postertus, IV, 17.

Primogenituræ non tam debetur benedictio, quam virtuti, IV, 26.

Primogenitus omnis creatura, III, 51. Primogenitum regnum et sacerdotium, et patriarchatus debebatur, II, 47. Primogenitum omne adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur, I, 23.

Princeps justus pro corona habet pietatem, pro purpura

justitiam, IV, 145. Princeps animæ facultas, IV, 11. Principium securitas ex abstinentia a ludis consecuta, V, 185.

Principatus cum improba voluntate conjunctus tyrannis est, I, 148.

Privato facta injuria minor ac levior est quam quæ regi, IV, 129.

Προσέσταις a Domino spectatur in bono opere, IV, 193.

Probitatem sectari, improbitatem fugere oportere, V, 136.

Probi viri ac virtute præditi omnibus rebus sublimiores sunt, II, 147. Probi ipsam per se virtutem colunt, et retributionem animo et cogitatione complectuntur, III, 251. Probi viri exemplum ad bonum invitat, V, 476. Proborum, non improborum vera felicitas, V, 136. Probos aliquando non minus, quam improbos ditescere, V, 186.

Probrum falso objectum non ultra aures progreditur, nec mentem audientis attingit, IV, 49. Probra falsa propter Christum tolerata beatum faciunt hominem, IV, 93.

Proditor veritatis, quis, V, 80.

Προσέσταις, Antistes, I, 5, 250.

Profanum sacris operari nefas est, III, 258. Profani scriptores multa de virtute disseruerunt, II, 3.

Profluvio seminis laborantes a templo arcentur, II, 81.

Πρόληψις, id est, anticipata opinio, grave malum, IV, 48, 56.

Prolixitas orationis vitium, V, 145.

Promissis in malis rescindenda, non servanda est fides, IV, 96.

Prophetæ missi sunt, III, 119. Prophetam vobis suscitabit Deus, III, 94. Prophetam recipere in nomine prophetæ, quid sit, IV, 135. Prophetæ de Christo multa miranda prædixerunt, IV, 225. Prophetarum cœtui commendata est hominum correctio, IV, 53. In prophetis quædam et historico sensu, et secundum spiritualem intellectum commode accipi possunt, IV, 203. Propheticum oraculum omnes fore a Deo doctos, IV, 202. Prophetiam quam sapienter Deus temperavit accommodata rebus præsentibus cognitione futurarum, IV, 203. Prophetis non est vis adhibenda in interpretatione, *ibid.*

Propinquitate Christi, qua per virtutem, sive ejus imitatione fruimur, magis quam carnali gloriandum, IV, 46.

Propitiatorium erat operculum arcæ fœderis, typus Christi, IV, 75.

Propositi et voluntas cujusque est spectanda potius quam res externæ, IV, 72. Secundum propositum vocatis cooperatur Deus, teste Paulo, IV, 51.

Prosperitatis ansam moderate ferre, IV, 72.

Protegam urbem hanc, ut eam servem propter David servum inæm, IV, 222.

Prothymia hominis mista Dei gratia operatur salutem, IV, 51.

Πρωτοκτίστης primo creans, πρωτόκτιστος primo creatus, III, 51.

Πρωτοτεκνοῦσα, quæ primum peperit, III, 51.

Πρωτότοκος primogenitus, *ibid.*

Πρωτόγονος primo gigneus, πρωτογενής primogenitus, *ibid.*

Proverbiorum auctor, III, 66. Proverbiorum Salomonis liber virtutem moralem docet, IV, 40.

Providentia quid cuique expediat tribuit, III, 154. Providentiæ specimen in rebus terra nascentibus, III, 170. Providentiæ divina omnia nutrit, IV, 43. Providentiæ Dei alia generalis sive communis; alia propria et eximia, IV, 9. De providentiâ quam variæ sint hominum opiniones, IV, 57, 99. Providentiâ aiqui restrinxerunt ad res cælestes: alii tantum ad res terrenas sublimes, ut regum et principum, IV, 99. Providentiæ Dei non leve argumentum præbet comparatio quatuor horarum anni, IV, 1. Providentiâ qui allatrant, cum iis non debemus pacem colere aut fœlus ferire, IV, 56. Providentiæ divinæ agendæ sunt gratiæ de Joanne Chrysostomo ejusque scriptis, IV, 224. Providentiâ divina non accusantia, V, 356. Providentiâ primum pueros edocenda, V, 506.

Provocare potuisset Christus, ut postea fecit Paulus, IV, 128.

Proximitas substantiæ sive naturæ identitate est metienda, IV, 123. Proximus quis sit, *ibid.*

Prudentes estote sicut serpentes, et simplices sicut columbæ, I, 126, II, 175, IV, 38.

Prudentia dux esse debet, corpus pro instrumento, IV, 58. Prudentia iudicem decet, V, 313. Prudentiam quis eripiat adolescentibus, V, 185. Prudentia sine sapientia divina inutilis, V, 271. Prudentia simplicitate temperata, divina quædam res est, II, 175.

Psallere cum prudentia, III, 171.

Psalmorum variæ inscriptiones, IV, 182.

Pseudoprophetæ currebant, non mittebantur, III, 119.

Pseudoprophetæ veros prophetas, et pseudoapostoli veros apostolos odio habent, IV, 220.

Ptolomæi Ægyptii regis fraus in occidendis statuariis, qui simulacrum Dianæ confecerant, detecta, IV, 207.

Ἡρώμα ubi est, illic congregabuntur et aquilæ, I, 282.

Pudicitiam sine labore nemo consecui potest, II, 62.

Pudor et verecundia maximum remedium obedientiæ, IV, 145.

Puerorum informatio et institutio sub grammaticis et sophistis, IV, 160. Pueros Babylonis sapientia antistare voluit Deus, et quare, IV, 167. Pueros pravus moribus assuetos difficulter ad virtutem assurgere, V, 185. Puerilis simplicitas amplectenda, I, 410.

Pulcherrimus, quis est, I, 86.

Pulchritudo corporis, quæ, III, 131. Pulchritudo nrit etiam eos qui procul remoti sunt, III, 66. Pulchritudine corporis etsi aliqui ad nequitiam abusi sunt, tamen non omnes formosi ob id traduci sub suspecta pudicitia esse debent, IV, 71. Pulchritudo cito evanescit, V, 3.

Pulli cervorum a parentibus deserti, quo pacto alantur a providentiâ divina, IV, 43.

Pulvis, qui a facie terræ projicitur, quid, I, 195. Pulvis et umbra sumus: ergo modesti et humiles simus, IV, 6.

Punire cuius promptum est, V, 428. Qui punitur ostendit eo ipso, quod non parverit legislatori, IV, 205.

Pupilla et puellæ idem sonant, V, 46. Pupillæ virgines appellantur in oculis, V, 146.

Puritas vitæ, I, 204.

Purpura Dei effectus Paulus, I, 346.

Pusillanimus valde insipiens, IV, 152.

Pusillum et magnum fecit Deus, IV, 123.

Putida est omnis oratio post divinam sententiam, II, 85.

Pythagoras sapientiæ opinione turgidus, cur a Phalaris consuetudine resisterit, IV, 205. Pythagoræ et Platonis sententiæ de animæ immortalitate, IV, 125. Pythagoræi multi facti sunt Christiani, et ex magistris discipuli, IV, 76. Pythagoræorum silentium, IV, 55.

Q

Quadrige nebulonum incorrigibilium, Eusebius, Martinianus, Zosimus et Maro, IV, 205.

Quadrupedia omnia non sufficiunt ad sacrificium, III, 95.

Quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlis, II, 5.

Quærens invenies, IV, 21. Qui quærit ex utero suo, erudiuntur usque ad senectutem, IV, 155. Quærenda non sunt penes alios quæ quisque apud se habet, IV, 51.

Quæstum ex Deo captare, I, 106. Quæstus faciendi cupiditatem comprimamus, II, 235. Quæstui jus habere, κατὰ πρῶτον τὸ δίκαιον, III, 396. Quæstus est improbus, qui ex electione ad sacra munera colligitur, IV, 188.

Qualis esse debeat, qui Deo copulatus est, I, 199. Qualitas hæc natura est, ut accedere et recedere possit, II, 72.

Quandiu fecistis uni ex fratribus meis minimis, mihi fecistis, II, 88.

Quantum in nobis fuit, peritimus: quantum in Christo, saltem consecuti sumus, II, 61.

Quatenus corporis curam quisque gerere debeat, IV, 156.

Querelis uti cujusvis est: consilium dare non item, IV, 71.

Qui dicit patri aut matri, etc., II, 48. Qui non est contra vos, pro vobis est, III, 5.

Quidquid humano ingenio atque solertia novo modo efficitur, cito deletur, I, 397.

Quies et remissio non est quærenda in certamine, alioqui coronarum expertes erimus, IV, 163. Quies a militibus Christianis non postulanda, V, 316. Quies laborem non otium sequitur, V, 427. Quies vera non in Palæstina reposita, sed in cœlesti Jerusalem, V, 91.

Quisque suis duntaxat commodis consulti, I, 259. Quis nuntiabit Abraham quod Sara lactet filium? III, 180. Quod quisque vult, hoc etiam putat, II, 461.

Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?

III, 51. Quomodo, in Deo locum habere non potest, I, 476. Quomodo non querendum de Deo et ipsius actis, IV, 185.

Quotidianus panis, quare victus, II, 281.

Quoties volui congregare vos, et voluistis I, 380.

R

Rabidus venter, I, 09.

Rabies sterilis, III, 13.

Rachelem Jacob si iuicio accepisset, ea contentus fuisset, II, 274.

Radix, I, 64. Radice mortua necessario etiam rami ejusdem mali participes fiunt, IV, 141. Radices honestatis multi non fiunt in ipsa virtute, IV, 94. Radices morborum variae, IV, 55.

Ramus propter radicem ignominia notatus, et transmittens etiam id malum in radicem, IV, 141.

Rapinam (non) arbitratus est esse se aequalem Deo, I, 159.

Rari boni sacerdotes, IV, 145.

Ratio, aurigæ munere fungitur, II, 189. Ratio virum facit omni calamitate superiorem, V, 88. Rationis scintilla, V, 84. Rationis cum clavo navis comparatio, V, 88. Ad rationem rediendam semper parati esse debemus, IV, 2.0.

Rationabile obsequium, III, 75.

Rebecca, apostolica animi magnitudine prædita imprecationem suscipere non dubitavit, ut ipsius filii benedictionem consequeretur, II, 58.

Reconciliatio hominum inter ipsos maximæ curæ est Deo Verbo, IV, 111.

Recrudescere ἀναστομῶσαι, II, 152.

Recte facies rex erit, IV, 96.

Reddet unicuique juxta opera sua, II, 160.

Regere seipsum non valens, non debet adamare principatum et suscipere regem in alios, IV, 219.

Reges olim peccantes sacerdotii dignitas redarguebat, V, 268. Reges soli Deo subjecti, V, 385. Regi justitiæ adversari sunt satellites injustitiæ, IV, 96. Regi facta injuria gravior est ea quæ privato inferitur, IV, 129. Regi quidem licet moderate et sentire et loqui; militi autem vel etiam duci nefas est regales emitere voces, IV, 166. Regis filius dignitate regia excidens et latronibus ac sicariis sese associans, recordatione prioris felicitatis reductur facile ad paternam dignitatem, IV, 165. Regis cujusdam fugientis hostes numero plures scitum apophthegma, IV, 175.

Regia via incedito, IV, 210. Regia potestas infida, nisi a Dei dextera regatur, V, 271.

Regimen animarum difficillimum est et ars arrium, IV, 145. Regnum quid vocet Christus, 2, 198. Regnum non consequitur quicumque illud desiderat, I, 28. Regnum cælorum quid sit, I, 68. Regnum Dei et regnum cælorum quid differunt, III, 206. Regnum Dei verum est, et illis, a quibus vere queritur, aperitur, I, 79. Regnum est legitima præfectura et procuratio utilitatis omnium subditorum (vide Ammianum Marcellinum) IV, 115. Regnum cælorum cur grano sinapis collatum, IV, 76. Regnum cælorum vim patitur, IV, 136. Regno subimior et laboriosior est episcopatus, IV, 219. Regno Dei e diametro adversatur tyrannus diaboli, IV, 24. Regno sublimius sacerdotium, IV, 422. Regni cælestis desiderium auditoribus ingenerandum, V, 4.

Regula veritatis est sacra Scriptura, IV, 114. Regula omnia pietatis et humanitatis est: Omnia quæ vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis, IV, 55. Regula virtutum quam quisque in seipso habet, IV, 54, 91.

Regulares, III, 99.

Reipublicæ recta institutio ex abstinentia a ludis consecuta, V, 183.

Religionis negotium divinum et ratione humana superius, IV, 57.

Reliquiæ Josephi ex Ægypto translate, IV, 157.

Reliquiæ sanctorum honorandæ, I, 53.

Remedium quod hunc juvit, alium lædit, IV, 145.

Remittite et remittetur vobis, IV, 185. Quorum remiseritis peccata, remittentur eis, I, 97. Nisi remiseritis peccata hominibus, nec Pater vester remittet vobis peccata vestra, I, 142.

Remuneratio, quæ humanitate ac misericordia temperatur, I, 6.

Renuit consolari anima mea, III, 129.

Repletos et non replendos iniquitate tradit Deus in sensum reprobum, IV, 59, 101.

Reprehendere facile est cujusvis hominis, V, 103.

Reprehensio publica quibusdam prodest, a iis privata,

IV, 145. Reprehensiones improborum, quomodo insipientiæ, IV, 159.

Reprobum (in) sensum quos tradat Deus, IV, 101.

Requies populi Dei, IV, 147. Requies Judæorum quæ, V, 91.

Res ex materia concretas, ut strangulantes fugere, I, 101. Res prægnantes velut stadium quoddam proponi, I, 4. Res magnæ magnis periculis confecti soleut, III, 597. Res perpendiculariter a voluntate animique destinatione, II, 289. Rem ipsam explorari ac perpendi oportere, III, 242. Res externæ ita sunt, ut est animus jusque cui adsunt, IV, 72. Res spirituales cum iis quæ ad hæc vitam pertinent, collata, IV, 193.

Resipiscens celeriter et ad sanam mentem se recipiens optimus habendus est, IV, 158.

Respondere. Satius fuerit nihil aliquando respondere, II, 165.

Responsa qualia esse debeant, V, 376.

Resurgendum est lapsis, IV, 14. Resurrexit Christus ante tres dies, II, 212.

Resurrectio corporum, II, 45. Resurrectio quoniam modo futura, I, 284. Resurrectionis veritas confirmata per apostolos, II, 212. Resurrectio clauso atque obsignato monumento contigit, I, 404. Resurrectio corporum probatur, quia corpus etiam sustinuit partem certaminum cum anima, IV, 201. Resurrectione mors extinguitur, IV, 52. Resurrectio corporum a Christo asserta, IV, 146.

Retractum consutum, ἀνέχρονστον ὑπαινόμενον, I, 74.

Reus corporis et sanguinis Domini, quinam sit, III, 564.

Revelanda in nobis gratia, cur uicitur a Paulo, IV, 65.

Rex inter monozygos, III, 78. Rex per multam potentiam non salvatur, I, 55. Regum amici ipsi sunt, qui in bellis maxime periclitantur, II, 179. Regi non noxia imperanti parendum, I, 266. Rex ad subditorum utilitatem omnia refert, III, 194. Rex legem ferit, non miles, IV, 166. Rex eris si recte faxis: si non faxis, non eris, IV, 96.

Rhetorica eloquentiam ac verborum delicias duntaxat curat, III, 65.

Ridiculus qui alia docet, alia facit, I, 115. Ridiculus qui fluxus ut firmis adhæret, I, 157.

Risus dedecet sacerdotes, I, 519. Hic risum postea letum movere, I, 184. Risus lentus quid denotet, V, 192.

Robur statim evanescere, V, 3.

Romanorum imperium a Daniele designatum, I, 218. Romani rerum domini sub Augusto, IV, 128. Romani cur templum Hierosolymitanum destruxerint, IV, 17.

Romanorum præses in Judæa fuit Pilatus, IV, 128. Ποτὶ θεὸν animavit martyres, IV, 218.

Rota generationis, IV, 1. Rota vitæ, II, 158.

Ruben in paternum lectum rabido quodam furore insiliit, II, 48.

Rubore perfundi peccatores ad justitiam aspectum, V, 22.

Rudes docendi, improbi redarguendi sunt, IV, 17. Rudiores quomodo ad virtutem inducantur, V, 151.

Ruditatis atque imperitiæ somnio nos dedere non debemus, IV, 218.

Ῥῶσις καὶ στήγασις duas morborum causæ secundum quosdam medicos, IV, 55.

S

Sabbatum est recreationis ac remissionis dies, I, 71. 72. In Sabbato deuteroproto. Sabbatum festum omnem occupant Sabbata Sabbatorum, III, 110. Sabbatum potuit sacerdos in templo et sine culpa sumi, I, 72.

Sabellii impietas, I, 67. Sabellii et Judæorum error, III, 149. Sabellianorum error, I, 158.

Sacerdos graviores vitæ suæ rationes subdit, II, 57. Sacerdos mali Pharisæis similes, I, 79. Sacerdos prousus oculus esse debet, I, 151. Sacerdos, grex forma, et Ecclesiæ lumen dicitur, I, 519. Sacerdos est lucerna, I, 52. Sacerdos, loquimini ad cor Jerusalem, II, 1, III, 258. Sacerdos Domini angelus est, III, 519. Sacerdos si se correxerint, spes est plebem secutoram, 65. Sacerdotibus ad remittenda hominibus peccata facultas data, I, 553. Sacerdos sit a sacrilegii crimine purus, II, 65. Sacerdos sacrosancto duntaxat minister rident operam, II, 326. Sacerdos, angelus Domini est, I, 549. Sacerdotis opes, virtutis incrementum castitas, frugalitas, III, 534. Sacerdos Dei minister, I, 548. Sacerdos est et cujuslibet viri probi discrimen, II, 205. Sacerdos quinam vere sint, III, 75. Sacerdotis vita improba nulli

damno afficit eos qui inhiantur, II, 57. Sacerdos unusquisque corporis sui creatus est, III, 75. Sacerdotes sanctiores ac puriores esse oportet quam sint monachi, II, 284. Sacerdotes mali sibi nocent, non sacramentum contaminant, I, 120. Sacerdotum improbitate non conspurcantur mysteria, III, 540. Sacerdotes plerique tanquam pestes et carnifices, non autem tanquam pastores, eos quibus præsunt tractant, III, 570. Sacerdoti non imputandum si nihil profecerit apud auditores, etsi omnia fecerit, IV, 18. Sacerdotes oratione rebus viduata utentes, fidem non faciunt, *ibid.* Sacerdotes pecuniis ne inhiant, sed quietam agentes vitam, pietatis studio vacent, *ibid.* Sacerdos olim populo formidabilis, nunc populus sacerdoti, 278. Sacerdotem improbum a sacris abstinere debere, V, 12. Sacerdotis delinquentis cum navis gubernatore peccante comparatio, V, 322. Sacerdotum filios peccantes a sacris fuisse arceos, V, 290. Sacerdotum malorum non vitæ, sed præceptis vita conformanda, V, 57.

Sacerdotium attingere nefas est, I, 24. Sacerdotium concursatione ac pecuniarum mole rapere, I, 145. Sacerdotii munere quidam ad tyrannidem abutuntur, quidam ad quæstum et opes, quidam ad luxum et delicias, II, 50. Sacerdotium pecunia suffurari, I, 111. Sacerdotium prodere, I, 21. Sacerdotii labores strenue ferendi, I, 50. Sacerdotium, res augusta, vœueranda, accessuque difficilis, I, 156. Sacerdotium virtuti debetur, III, 17. Sacerdotii dignitatem impie multi occupant, III, 587. Sacerdotii hostes, II, 50. Sacerdotium, ut magis necessarium primum institutum est, III, 219. Sacerdotii regula, II, 264. Sacerdotium divina quædam res est, II, 52. Sacerdotium quidam sit, per ea quæ faciunt, sacerdotes ignorare latentur, II, 254. Sacerdotium non est pecunia comparandum, III, 394. Quod qui faciunt, furore atque amentia perciti sunt, I, 149. Et contumelia afficiunt sacerdotium, I, 151. Sacerdotium velut medium interjectum est, III, 20. Sacerdotium res est perdifficilis, omnemque reipublicæ administrationem et dignitatem longius superat, IV, 219. Sacerdotium difficile negotium, IV, 145. Sacerdotium non conferrandum indignis, IV, 181. Sacerdotium sive episcopatus est principatus regno quovis sublimior et laboriosior, IV, 219. In sacerdotium qui non convenienter insiliunt, punientur, IV, 75. Sacerdotio nemo par esse potest nisi Spiritus divinus animum ipsius illustraverit, IV, 145. Sacerdotia mercantes non absolvendi, V, 357. Sacerdotii autibeta, V, 21. Sacerdotii dignitas olim peccantes reges redarguebat, V, 268. Sacerdotii dignitas uni familiæ apud Hebræos assignata, V, 276. Sacerdotio ornatui est virtute præditus, V, 378. Sacerdotio velut nequitie instrumento abutuntur improbi, V, 116. Sacerdotium lædere regibus non propositum, V, 268. Sacerdotium propianus mille supplicis digni, V, 276. Sacerdotium res divina cui debeat, V, 276. Sacerdotium res angelis digna, V, 276.

Sacramentis nihil decedit etiam ad indigno et impio sacerdote administrantur: quia Dei, non sacerdotis sunt, I, 120. II, 27, III, 540.

Sacrarum Scripturarum volumina sunt scalæ quædam quibus ad Deum ascenditur, I, 369. Sacrarum Scripturarum lectio, vaticum salutis, II, 73. Sacras initiationes vendere, II, 21. Sacra (in) divina irruentes, cum nondum sunt initiati, graves dant preuenus, IV, 40. Sacra Scriptura fons est divinitus ac perennis scaturiens fluentis, nec indigenus aliunde accersita irrigatione, IV, 221. Sacra Scripturæ quo pacto studendum, IV, 35. Sacrarum Litterarum studium præ secularibus et profanis commendatur, IV, 221. Sacrarum Litterarum fulgorem qui ferre non possunt, similes sunt lippientibus, qui solem aspicere non possunt, IV, 198. Sacrarum Litterarum lectio neglecta quantum malorum causa sit, IV, 135. Sacra homini animali stulta videri, V, 41. Sacras Litteras cœlestem esse doctrinam, V, 126. — *Vide inf. Scriptura sacra.*

Sacrificium aliud est, aliud altare, II, 246. Sacrificio ex alienis bonis confilato Deus non opus habet, I, 57.

Sagena, varia piscium genera concludit, I, 204.

Sal ad Domini doctrinam omnia humectans, I, 16.

Salibus modicis condiri debet sermo, IV, 49.

Salax neminem continentem putat, V, 48.

Salomon prudentissimus, I, 415. Salomonis libri tres quo ordine legendi, IV, 40. In Salomonem scriptus psalmus. lxxi, max. ex parte Christum respicit, IV, 205.

Salomonis historia, V, 485.

Salus hominis a divina gratia est humanæ mista industriæ ac prothymia, IV, 51. Salus et iustitia quomodo ex gratia Christi nobis contingerit, IV, 65. Salus auditorum omnis generis sacræ Scripturæ proposita, IV,

67. Salus animorum ex abstinentia a ludis et spectaculis consecuta, V, 183. Salutis basis qua, V, 87. Salutis spes nulla Ecclesiæ sub malo episcopo militanti, V, 247.

Salvator Jesus, I, 125. Salvator sapientissimus, I, 10. Salvator noster naturam peccati obnoxiam citra peccatum suscepit, I, 195.

Samaritanorum civitates, I, 15. Samaritana mulier Eunomiana, 658. Samaritanus proximi typus, IV, 123.

Samson excæcatus, I, 155.

Samuelis virtus perfecta, V, 300.

Sanctio penarum legibus addita, quare, IV, 205.

Sanctis a meis incipite, II, 208. Sanctorum reliquiæ honoranda, II, 5. Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus sabaoth, II, 145. Sanctorum scripta legere non satis est, I, 61. Sancta canibus non danda, IV, 181. Sanctorum mortem qui luget ipse est lacrymis dignus, V, 25.

Sanguinum viri fugiendi, I, 253. Sanguinis fastus, virtus non est, I, 86. Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem, II, 159.

Sanorum hominum judicia sequi oportet, non ægrotorum, III, 242. Sane factus es, jam noli peccare, 14. Sanorum hominum iudicium est sequendum, IV, 99.

Saabit non post duos dies: in tertio resurgemus ac vivemus in eo, II, 212.

Sanitas peramabilis, imperio et opibus anteponenda, III, 192. Sanitas animæ impeditur recordia et fastu tumido, IV, 6. Sanitas maximum bonum habetur a plerisque, V, 44.

Sapientes quinam dicendi, II, 201. Sapientes non ab eventu, sed ab animi instituto et voluntate res ponderant, III, 205. Sapientes esse debent sapientia discipuli, IV, 218. Sapiens qui videtur esse in hoc sæculo, flat stultus, IV, 6. Sapientes Græcorum manus dederunt ruditati hominum plebeiorum, IV, 27. Sapientes Græcorum, $\varphi\upsilon\lambda\omega\lambda\epsilon\iota$, ratiocinationibus et syllogismis et disputationibus tantum innixi, putant se eorum beneficio inventuros quod justum est, IV, 127. Sapientes cum se esse perhibent, stulti facti sunt ethnici, IV, 194. Sapientis delictio, V, 110. Sapientes falsi, V, 28. Sapientes quomodo sentire debeant de Dei longanimitate, V, 520.

Sapientia omnis rationis facultate præstantior, II, 88. Sapientia sapientiam non abdicat, cum virtus amat, III, 376. Sapientia vera, quæ, I, 96. Sapientia miscuit vinum suum, II, 35. Sapientia animi et turbulentis effectibus extrahit, I, 457. Sapientia hujus mundi caduca atque stulta, I, 429. Sapientia summa est recta de Deo existimatio, IV, 174. Sapientia divina improbitatem et ignorantiam ex animo hominis expellit, introducens contra scientiam et intelligentiam, IV, 160. Sapientia Græcæ tumorem evacuat oportet, IV, 6. Sapientia divina fastum et tumorem ferre nequit, *ibid.* Sapientiam divinam qui gustavit, ei grave est amittere earum rerum quas didicit memoriam, IV, 88. Sapientia varia attributa variarum plantarum imaginibus ambubrata, IV, 228. Sapientia agrestis quæ sit, IV, 162. Sapientia discipulorum aliquando vincit magistros (secundum illud: $\Pi\omicron\lambda\lambda\omicron\iota \mu\alpha\theta\eta\tau\alpha\iota \kappa\rho\epsilon\tau\iota\sigma\tau\epsilon\varsigma \delta\iota\delta\alpha\sigma\kappa\alpha\lambda\omega\nu$), IV, 45. Sapientia sapientibus discipulis maxime gaudet, IV, 88. Sapientia singularis opus est, quod sacram Scripturam partim claram, partim obscuram esse voluerit Deus, IV, 82. Qui sapiunt, si nihil nisi supra mundanum meditari debent, IV, 202. Sapientia expertus quis, V, 61.

Sara Pharaonem cepit, sed citra reprehensionem, II, 259.

Sarpedoni apud Homerum Jupiter consilium dat, IV, 205.

Satana. Cum perpetuum et irreconciliabile bellum gerat, oportet qui recte orare velit, se a malo liberari, IV, 24.

Satietas Esau primogeniorum jure spoliavit, I, 69. Satietas quietem sequitur, V, 488.

Sattus est a laboribus ad requiem, quam a voluptate ad cruciatum proficisci, II, 174.

Saturitas quid, I, 385. Saturitas nescit vigilare, I, 150. Saturitatem vitiosos affectus parere, I, 320. Saturitas contumeliam parit, IV, 45.

Saul regno et vita cur exturbatur, I, 69. Saul sacerdotum interfector, I, 388. Saul Israelitas omnes humeris superabat, I, 265.

Scandali auctor excindendus, I, 85.

Scarabeus scarabæum cumulat, II, 155.

Scelera omnia ob pecuniarum amorem, II, 146.

Sceleratus non potest divinam animadversionem etiam

- præcognitam effugere, IV, 23. Scelerati omnes carnales sunt, IV, 127. Sceleratorum hominum consuetudo plurimum mali affert, IV, 53.
- Scenæ apparatus, qualis, V, 185. Scenæ cum vita comparatio, V, 214. Scena risum movet, V, 185.
- Scientia divinissima et optima actio, IV, 174.
- Scire vias meas volunt tanquam gens quæ justitiam fecerit, III, 252.
- Scio, illud probe, me nihil scire, III, 241.
- Scopus alius Judæis, alius Deo in passione Christi propositus fuit, IV, 98.
- Scorpio sine aculeo sive stimulo non est timendus, IV, 52.
- Scorpius ferit *κλήματα*, II, 133.
- Scortatio per aquas diluvii supplicio multatur, I, 69. Scortatio insidiosam rabiem excogitavit, I, 236.
- Scortatoris pax cum scorto, IV, 58. Scortator cum scorto unum quiddam fit per commisionem, et sua membra facit membra illius, IV, 129.
- Scorti filius ad fornicationem educatur, IV, 129.
- Serinia opum in nobis sunt, quæ ne vacua sint, curare debemus, II, 5.
- Scripta. Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, I, 467. Scripta aliorum in ore habere multo satius est, quam cessare, desidiaque torpere, ac nugari, III, 183.
- Scriptor Panareti, id est, Jesus Sirach, III, 66. Scriptor vix potest omnibus placere, IV, 91. Scriptores dialogorum ethnici suæ gloriæ quam audientium et legentium salutis et utilitatis majorem habuerunt rationem, IV, 67, 91.
- Scriptura sacra, scala quædam est, qua ad Deum ascenditur, I, 369. Scriptura divina scite, et erudite evolventa, I, 24. Est speculum quoddam perpetuo in manibus habendum, *ibid.* Scriptura sacrosancta rectam et luculentam atque incouctam de Deo fidem homines docet, II, 299. Scriptura sacra non modo aliena concupiscere vetat, sed etiam propria spargere monet, I, 27. Scriptura sacra veritatis regula est, IV, 114. Scriptura sacra dum non orato ac complo genere orationis, sed humili ac pedestri usa fuit, auditorum omnis generis salutis magis quam suæ gloriæ studuit, IV, 67. Scriptura sacra perspicua est, quia omnibus hominibus inservire debet, IV, 91. In Scriptura cur quædam clara, quædam obscura esse voluerit Deus, IV, 82. Scriptura, licet Græcis barbara, tamen errorem gentiliū quantumvis Attice loquentem superavit, IV, 28. Scripturarum divinarum auscultatio mel merum spirat, nec contemnenda est, IV, 229. Scripturarum divinarum cum externis libris collatio, IV, 140. Scripturam sacram, quæ lædere vetat, multi lædunt, V, 293.
- Scrutamini Scripturas. Qui corda scrutatur novit quæ sit Spiritus voluntas. Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei, II, 92.
- Scurrilis adulatio contemptum parit, IV, 16. Scurriles verborum ineptiæ cavendæ in prophetarum interpretatione, IV, 203.
- Scurrilitas fugienda, I, 519.
- Scylla feto, II, 133. Scylla incredibils, II, 233.
- Sectæ tres medicorum, IV, 33.
- Secundus homo e caelo dicitur Christus, IV, 166. Secundus homo, I, 303. Secunda navigatio, II, 171.
- Securim positam esse ad radicem, I, 64.
- Securitas præstantior quam periculosa contentio, III, 66.
- Sedes prædentis, II, 131.
- Seges spina erat, I, 93.
- Segnitie et socordia rejicienda, V, 17.
- Semei petulanti lingua præditus, II, 179.
- Semen qui præbuit, pro auctore merito habetur eorum quæ inde sunt exorta, II, 121, 127; III, 152, 258.
- Semen jacitur, ut hominem sibi assimilet, III, 107.
- Semina virtutis in hominibus esse, II, 2. Semen novæ doctrinæ qui sparserint in Ecclesia, IV, 56. Semen in mare projiciens, peccat in illud, quia prohibet quominus ad generationem perveniat, IV, 129. Semen fratri suscitandum, IV, 96. Semina virtutis natura insita, IV, 53.
- Semper discentes et nunquam ad scientiam veritatis venire volentes, IV, 155.
- Senatus quid sit, II, 216.
- Senectutem profundam homines sibi optant, IV, 163.
- Senes cur incurventur, IV, 231. Senes mortem unam præstolantur, IV, 114. Senis temperantia cum appellente ad litus mercatore comparatio, V, 99. Senes Susannæ amatores condemnati, iudice Daniele, IV, 45. Senii etymon, V, 12, 131.
- Sennacherib Ezechiæ regi et urbi Hierosolymorum minatus pernas dedit superbie, domi a suis post tarpem fugam trucidatus, IV, 230.
- Sensus non faciunt officium perturbata et stupefacta mente, IV, 101. Sensus tactus crassior est atque impurior quam visus, IV, 109. In sensum reprobum qui et quare traditi, IV, 59.
- Sententia declaratio per facta æque ac per verba fit, IV, 85. Sententiam perique omnes mortales ferre solent de aliorum casibus ex suis eventis, IV, 76. Sententiam injustam ferens pejor est eo qui injuriam fecit, IV, 84. Sententiam hominum vitæ de anima et providentia, IV, 163.
- Sephora, lapillo arrepto, filium circumcivit, I, 125.
- Septem oculi Domini illustrantes univervam terram, III, 95.
- Septies cadit justus, IV, 158.
- Sepulcra decentissima quænam, V, 415. Sepulcro Christi cesserunt illustra idolorum templa, IV, 27.
- Sequenda et fugienda quomodo discenda, V, 184.
- Sequester muneris sacerdos, I, 349.
- Seraphinorum spectator Isaias, II, 159.
- Seria obiter, olosa serio tractari, V, 108.
- Sermo verus quis existimandus, I, 62. Sermo blandus iracundiam extinguit, II, 83. Sermo actionis expertus mancus et imperiectus est, III, 362. Sermo actionum umbra dicebatur Lacedæmonis, III, 232. Sermoneis et actionis nexus, I, 46. Sermo auctoritate ac fide plenus, II, 251. Sermo meus non capti in vobis, II, 99. Sermo actione destitutus, non est efficax, III, 202. Sermoneis facultas quando probanda, III, 395. Sermoneis actionum umbras esse desinverunt Lacedæmonii, III, 232. Sermoneis opus habeat ut in actione vertatur, I, 46. Sermone monstrat clarius, quod vult, opus, III, 158. Sermo altiora sermone effari nequit, IV, 211. Sermo præconi divini simplicibus et plebeis constat verbis, IV, 76. Sermo modicis salibus condiendus, IV, 49. Cum sermone vita congruere debet, IV, 212. Sermone taciturnitas utilis, V, 110. Sermoneis antitheta, V, 201. Sermo rationalis animæ explorator, V, 162.
- Sero discens præstat semper ignorant, IV, 153.
- Serpens subdolos *σρογού*, II, 135. Serpens vetustatem exuit, I, 126. Serpentes qua ratione imitandi, *ibid.* Serpentis via in petra, I, 416. Serpens aut scorpio sine dentibus et stimulo, IV, 52.
- Serra dissectus Isaias, IV, 205.
- Serviles sunt, qui voluplatibus servant, II, 147. Servile opus, I, 71. Servilem vitam degunt, qui contubernale scortum alunt, I, 234. Servilis est ingenii cupiditatis suis obsequentem laudare, et adulari non laudandos et reprehendere laudandos, IV, 173.
- Servitus unde manavit, I, 471. Servi præstare liberis hominibus reperiuntur, V, 457. Servitus quavis libertate, imo et regno potior est, qua inferior hominis pars superiori subjicitur, IV, 169.
- Servum prosperis rerum successibus utentem, intolerabilem esse, II, 297. Servus, tanquam nobis ipsis, utendum est, I, 471. Servum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, II, 270. Servus adoptatus a Domino potest excedere gratia adoptionis: Filius sua ingenuitate non item, IV, 22. Servus post manumissionem et adoptionem, non facile ad servilia officia se demittit, *ibid.* Servus minoribus rationibus obnoxius est quam liber et dominus, IV, 12. Servus fidelis et prudens quis sit, IV, 145. Servus ne aere ferat neque recuset suam conditionem, IV, 12. Servo ventre natus partus servus nascitur, IV, 129. Servitus nihil officit virtuti et ejus imperio, IV, 76.
- Sexaginta regnæ quæ sint Salomonis, IV, 5.
- Si ad meliorem mentem redieritis, II, 153.
- Si vis, potes me mundare, III, 535.
- Siderum situs, II, 275. Sidera errantis, quibus caligo tenebrarum servata est in æternum, quænam sint apud B. Judam, IV, 57.
- Sigillatim fluxit corda hominum, I, 17.
- Signa temporum postremorum, I, 210.
- Silentio ingravescit calamitas, III, 8. Silentium omne templis debetur, I, 45. Silentium Pythagoræorum, IV, 33. Silentio suppressi et occultati metu cruciatus animi augentur, IV, 110. Silentio culpam agnoscere videmur, IV, 205. Silentium Sirenarum utilis hominibus, V, 183. Silentium quomodo imponatur, V, 57.
- Simile est regnum celorum grano sinapis, I, 199. Similes non est idem, IV, 137, 228. Similitudo tanta esse non potest in virtutibus hominum, quin aliqua sit differentia, qua internoscantur, IV, 114.
- Similitudo non juxta rationes omnes usurpatur, sed

juxta illam duntaxat partem, quæ instituto conducit, II, 175.

Simon Magus, I, 15.

Simoniaci omnes sunt Christi carnifices, I, 315. Simoniaci in perditionem sacerdotii emunt pecunia, III, 394.

Simplex lingua, animo simplicior, vita et moribus simplicissimus, III, 43.

Simplicitas cum prudentia conjuncta, II, 151. Simplicitas ab omni improbitate remota imitanda, II, 175.

Simplicitas in stultitiam desinit, si a prudentia sejungatur; fraudi ac deceptioni patet, II, 175. Simplicitas verborum in sacris Litteris derisa a paganis, IV, 91.

Simulacrum philosophiæ, II, 175. Simulacrorum impii cultus crimen non effugit, qui fluxus opibus parit, I, 35. Simulacro nullo exornati templi nulla habetur ratio, IV, 75. Simulacra *δωκεῖν* quare dicta, IV, 207.

Simulantes aliquando prosunt, I, 486.

Sinapis grano regnum cælorum Dominus plurimis de causis comparavit, I, 199. Sinapis grano simi.e regnum cælorum, quomodo, IV, 76.

Sindon illa pura, quid significet, 44.

Singulus signum letale, sed non semper, IV, 125.

Si quidem male sim locatus, testificare de malo: sin autem bene, quid me percussit? IV, 196.

Sirachifilius sapientiam variis plantis comparat, IV, 228.

Sirenarum canticis voluptas comparatur, V, 183.

Socordia fugienda, II, 197. Socordiae voluptatem quinam cupiant, V, 170. Socordiae vitium, V, 89.

Socratis dictum, III, 66. Socrate recte philosophatus, II, 279. Socrates elute poculo multatus, III, 154; IV, 205. Socrates Atticorum dogmatum auctor, pulsatus ac verberatus ab ultione temperavit, I, 11. Socrates cur decantatus, V, 164. Socrates Archelao potior, V, 186. Socratici temperantiam, justitiam et modestiam in pretio habuerunt, IV, 55.

Sodomorum clamor, I, 510. Sodomi, V, 120. Sodomorum poena qualis, V, 220 et seq.

Solis cursus, II, 100. Solis cursus esse celerrimum, II, 275. Sol non occidat super iracundiam vestram, II, 189. Sol lunæ suum lumen impartitur, IV, 192. Sol atque nox inserviunt mortalibus, IV, 58. Solis nomen Apollini afflaxerunt Græci, IV, 194.

Solatio doloris et levamentum affert, suos dolores animi efferre ad alios, IV, 110. Pro solatio est condolentia erga eum, qui quid inivitus adversi patitur, IV, 180.

Solitudo ad salutem utilis, I, 77.

Solitariae vitæ laus, I, 77 et 402.

Solliciti esse non debemus quomodo aut quid loquamur, quo pacto intelligendum, IV, 218.

Solon cur prædicetur, V, 164. Solon mallet quisvis esse quam Cresus, V, 186.

Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud, II, 212; IV, 216.

Solutus es ab uxore, non querere uxorem, I, 213.

Somnus naturæ portus, III, 199. Somno ruditatis et imperitiæ se tradere non debet, qui alios docere vult, IV, 218.

Somnorum interpretatio in opus prodiit, II, 49.

Sophista, II, 253. Sophista insani, III, 87. Sophista mendacium suum exornans suavi eloquentia, venenum in aureo vasculo miscet ac propinat hominibus, IV, 67. Sophistæ professio, V, 185. Sophisticam artem injuria veritatem afficere, V, 97.

Sophoclis sententia, V, 546.

Sors humana ubique respicienda, V, 451. Sorte mortali superius est nihil adversum pati, V, 254. Sorte dati boni non est præmium, IV, 165.

Spado dubius, I, 465.

Spartana urbs cur laudata, V, 206.

Specillum spirituale perpetuo in manibus habendum, sunt sacræ Litteræ, II, 153.

Speciosus forma præ filiis hominum, III, 150.

Spectaculum maxime stupendum ceruit, II, 145.

Spectacula urbica cavenda, I, 92.

Spectra sunt falsa miracula, I, 397.

Speculatorem dedi te, I, 50.

Speculum, I, 382.

Spes in Deum, firma turris est, II, 17. Spe bona ex animo expulsa, homo nihil agit eorum quæ oportet, IV, 132. Spe bonorum futurorum erigendus animus, et moriori resistendum, IV, 158. Spes incerta quæ ex aliena infelicitate concipitur, IV, 66. Spes volentem comitatur, V, 509. Spei effectus, V, 58, 130.

Spina manus, quid significet, III, 161. Spinæ præfocant bonum semen, I, 402. Spinea corona Christus ut victor redimitus est, I, 95.

Spiritualia negotia carnalibus potiora esse debent, I,

159. Spiritualia corpora in resurrectione, III, 477. Spirituales quos vocet Paulus, IV, 127. Spiritualibus licet donis ornatis, tamen lectionis exercitiis quotidianis indigent, IV, 88. Spirituales qui nominantur a Scriptura, V, 124.

Spiritualiter intelligenda in prophetis non sunt trahenda ad historicum sensum, IV, 205.

Spiritus carnis et ossa non habet, I, 477. Spiritus improbus vehementer cum impetu revertitur, I, 65. Spiritus Dei, I, 60. Spiritus sanctus apostolis in igne donatus, I, 499. Spiritus divinus atque adorandus ad sacrosanctos descendit, I, 500. Spiritus sanctus, hoc divine habet, ut peccata remittat, I, 97. Spiritus sanctus in columbæ specie apparuit, I, 106. Spiritus sanctum divinam Trinitatem complere, I, 109. Spiritus sancti divinitas assertitur, I, 60. Spiritus divinus, ait in Psalmis, I, 416. Quicumque dixerit verbum adversus Spiritum sanctum, non remittetur ei, I, 59. Spiritum sanctum accepimus, et turpibus actionibus ipsum propulimus, I, 250. Spiritus sancti detestatem aliqui negarunt, IV, 99. Spiritus Domini unicuique id attribuit, quod ei aptum atque conveniens est, IV, 182. Spiritus compunctionis est stuporis vel oecussionis, IV, 101. Spiritu ferventes, IV, 66.

Splendor quid signet, III, 18.

Spoillatio liberalis gravior est quovis spolio pecuniario, IV, 87.

Sponsi non possunt filii jejunare quandiu cum illis est Sponsus, 630.

Spoite interficere, III, 109.

Spurii et nothi ignominiosi et non admittuntur ad honores, IV, 129.

Stadium virtutis, II, 161. Stadia et areæ huic ævo concrenduntur, I, 4. Stadium quod in aspectum non cadit, I, 4. Stadium esse præsentem vitam, III, 154; IV, 194. Stadium esse hanc vitam certaminum et laborum, II, 24.

Stare qui sibi videtur, videat ne cadat, IV, 14. Stetit supra ubi erat puer, I, 578.

Stater quid significet, I, 206.

Status ænæ auro fulgentes, IV, 175.

Statuarii idolorum vel in exilium pelli, vel etiam occidi solebant, ne simulacrum humana manu vel arte factum dici posset, 4, 207. Statuarius cum virtute præditus comparatio, V, 183.

Status vitæ futuræ, I, 416.

Stellæ famulitium, I, 577. Stellæ, quinam dicuntur, III, 4.

Sterilitas, maximum malum, II, 274. Sterilitas et orbitas defletæ olim sanctis viris et feminis, IV, 163.

Στήθος, pectoralis, I, 74.

Stimulus mortis est peccatum, IV, 52. Stimulus alii inquit, alii frenis, IV, 145.

Stipendium peccati mors est, IV, 52.

Stoici adversus Aristotelem se armarunt, II, 5; IV, 55.

Stoici multi, spreta sua sapientia, fidem Christi sunt amplexi, IV, 76. Stoicorum adversantium Aristotelis dogmata extincta sunt, IV, 91.

Stola angelica a Christo contexta, est dilectio, IV, 15.

Stoliditas ac dementia summa est, ad eos confugere, qui nihil nisi perniciem tuam meditentur, IV, 137.

Stratagemate quo usus sit Christus ad capiendum diabolum, IV, 166.

Studium ac diligentia præcedentem desidiam et socordiam abolere solent, II, 500. Studium hominum variis etiam circa orationes ac dicendi genera, IV, 91. Studium est actio ante actionem, IV, 162. Studia optimæ naturæ juncta, summos perficiunt, V, 534.

Studiosi litterarum a vulgo hominum deridentur, IV, 88.

Stultus flat qui videtur esse sapiens, IV, 6. Stultorum indoles ac mente carentium, V, 256.

Stupor socordia gravior est, II, 94. Stupore correpti neque vident neque audiunt quidquam, IV, 101.

Stuprum ac adulterium differunt, I, 464.

Suada quædam sessabat in labiis Periclis, IV, 205.

Subditi officium non facientes defensionem potant ad ignavia doctorum, IV, 133.

Subita mutatio noxia, IV, 1.

Sublimis in humilibus et humilis in sublimibus fuit Josephus, IV, 78.

Submissio spontanea ejus qui habet nativam dignitatem, non affert præjudicium conditioni, IV, 22.

Subsannare qui soleant, IV, 499.

Sues in veteris consuetudinis cœno sese volutantes, qui sint, I, 92.

Substantiam, qualitatis esse vehiculum, II, 72.

Successionem (ad) et propagationem generis necessarius est coitus, IV, 192.

Sufficiunt reges ac felices facere, V, 158

Sufficit dieti malitia sua, I, 353.
 Summa legis et prophetarum, IV, 91.
 Summitates herbarum, I, 152.
 Superbis Deus resistit, I, 164.
 Supercilium cur temporibus vicinum, V, 189.
 Superfluitas rejicienda, III, 84. Superflua cibi sumptio, saturis est, non esus, I, 385. Superflua cibi sumptiones morbos pariunt, I, 361.
 Superna qui sapit, illie habitat, ubi Christus est, I, 77.
 Supersubstantialis panis quomodo dictus, II, 281.
 Supervacua quæ, III, 153.
 Supervacue agentes confunduntur, I, 215.
 Supplicium quod sceleribus debetur, I, 6. Supplicii gravitas difficilius quodquam a peccato recedere, V, 346.
 Supplicii majoris occasio honoris magnitudo, V, 324. Suppliciorum vehementia et longa duratio in hac vita concurrere nequeunt, sed concurrent in altera, IV, 199.
 Supplicium misereri jubet lex non scripta, III, 161.
 Supramundana tantum meditari debent qui sapiunt, IV, 202.
 Surgite, abeamus hinc, IV, 48; III, 147.
 Sursum fertur solus ignis: cætera elementa et corpora omnia deorsum, IV, 66.
 Susanna illa celebris, I, 87. Susanna duos senes impudicos cepit, II, 289. Susannæ historia laudatur, IV, 116. Susanna repulit seniorum libidinem et thesaurum castitatis conservavit integrum, IV, 7. Susannæ innocentia per Danielum vindicata condemnatis calumniatoribus senibus, IV, 43.
 Suspicio cedat veritati, IV, 81. Suspicio aliud a reprehensione, IV, 431. Suspicionem altaris, I, 149.
 Syllæ molestiorem improbationem, V, 205.
 Symbola salutaria, II, 37.
 Συμβολα interpretatio, I, 177. Διά συχναίματος, *ibid.*
 Synodus Nicæna divinitus inspirata veritatem dogmatum tradidit, IV, 99.
 Synonyma quæ, III, 92.

T

Tabella a Pilato supra Domini caput affixa, IV, 49f.
 Tabernæ, hospitia quædam, cauponarum usus, I, 357.
 Tacentem fieri pœnæ participem, V, 220. Tacui, num etiam semper tacebo, et sustinebo? II, 292.
 Taciturnitas utilior quam sermo quorumnam, V, 110.
 Tactus sensus impurior et crassior magis concitat libidinem quam visus, IV, 109.
 Talentum unusquisque habet, I, 416. Talenta quinque conduplicare, I, 287. Talenta quinque qui acceperat, et qui duo, eodem præmio afficiuntur ab hero, et quare, IV, 106.
 Talionis lex quem scopum habuerit, 86. Talionis lex quo sine lata, IV, 209.
 Tangere mulierem, id est, basiare vel contractare, proximus ad coitum gradus est, IV, 109.
 Tarde discere præstat quam nunquam, IV, 155.
 Taurus subsultat *αὐτῶν*, II, 135.
 Tela prævisa minus ferire, V, 394.
 Temeritas passim præsidet, 114.
 Temperamentum corporis sequuntur facultates animæ, IV, 125. Temperamentum malum quid et unde, IV, 141.
 Temperantiæ pulchritudo, II, 7. Temperantiæ delubrum, II, 151. Temperantiæ veri-sima voluptas Christianis que congruens, *ibid.* Temperantiam non omnes eodem sine modoque colunt, IV, 98. Temperantiam quid eripiat adolescentibus, V, 185. Temperantiæ freno utendum, V, 429. Temperans multos sui similes agnoscit, V, 18.
 Tempestatis et naturæ comparatio, V, 99.
 Templum Salomonis a Babytonio rege Nabuehodonnore eversum, a Zorobabele et Esdra instauratum, IV, 17. Templi quod nullum exornat simulacrum nulla habetur ratio, IV, 75. Templum mansuetudinis, II, 151. Templum aliud est, aliud Ecclesiæ, II, 246. Templo silentium omne debetur, I, 43. Templum Domini si quis disperderit, disperdet eum Deus, III, 92. Templum divinum puris atque ingentis pretii materis exornetur, I, 20.
 Tempus rerum omnium ferax, I, 388. Tempus rotæ speciem imitatur, II, 154. Tempus est ut incipiat iudicium a domo Dei, II, 208. Tempus breve est, I, 415. Tempus incassum, in malum ac perniciem consumere, II, 16. Tempus partim avo avit, partim latet, partim præterit, III, 175. Temporis figura circularis, IV, 1. Tempori parcere optimum est, V, 599. Temporis ignotus finis, V, 369. Temporis prodigi quinam nuncupandi, V, 427. Temporis variæ partes, V, 366. Tempus cur signis

dumetiatur, V, 266. Tempus quid genererit, V, 266. Tempus nunquam sistitur, V, 569.
 Temulentia laborare præ pecuniarum cupiditate, II, 115.
 Temulentum est quodam modo bonum, II, 126.
 Tenebræ repugnant luci, V, 435. Tenebris perennis constricti tenebuntur improbi, ubi luan pœnas post hanc vitam, IV, 161.
 Tentanti non promisit Deus auxilium, IV, 164. In tentationes seipsum concitans non recte orat Deum, ne se inducat in tentationes, IV, 24. Tentari quid sit, V, 226. Tentari cur permittantur nonnulli, V, 393.
 Tentatio est vita hominis super terram, II, 76. Faciet cum tentatione proventum, ut possit sustinere, II, 290. Tentationes Christi, I, 75. Tentationibus superior quo pacto quispiam exadit, II, 280. Tentationibus non est succumbendum, II, 111. Tentationes perturbationum esse interium, V, 68. Tentationes quomodo ferendæ, V, 96. Tentationes solvere oportet, V, 514. Tentationes coronam facere, V, 226.
 Tentorium, vita præsens, I, 65.
 Tenulis victus, II, 151.
 Θεραπεία officium, III, 157.
 Ter abjurato Domino, quid significetur, I, 556, 558.
 Terra cur contemnit in passione Domini, II, 52.
 Terram fluentem lacte et melle, II, 99. Terræ figura, spatium, II, 100. Terram esse cœli centrum, II, 228.
 Terra extenuata in aquam commutatur, II, 45. Terra ea et in terram revertetur, IV, 149. Terra non movebitur in sæculum sæculi, et tamen dicitur tremere ab aspectu Dei, sine ulla contradictione, IV, 167. In terra delecta excludimur a celestium præmium societate, IV, 48.
 Terrena cur contemnda, V, 510.
 Terrestre tabernaculum vix ea quæ ad pedes jacent invenire potest, I, 20.
 Tertia die Christus se resurrecturum dixit, II, 212.
 Testamentum Vetus et Novum Christianam religionem docet, I, 21. Testamentum Vetus rejiciebant Manichæi, II, 155. Testamenti Veteris et Novi unus atque idem est legislator, II, 155, IV, 209. Testamentum quid Scriptura appellet, II, 196. Testamentum Vetus prædixit omnia quæ Novo Testamento continentur, I, 107. Testamentum in mortuis firmum, IV, 115.
 Testimonium ab hoste grave et auctoritatis plenum est, II, 228; III, 535. Non falsum testimonium dices, III, 15.
 Testimonium hostium fide dignum apud omnes homines qua Græcos qua Barbaros, IV, 225. Testimonium aut totum probandum, aut totum rejiciendum est; partem unam excerpere, alteram repudiare non licet, IV, 31. Testimonium alicujus consentiens, debet etiam in his admittere quæ contra se faciunt, IV, 51. Testimonia operum orationi adesse debent, IV, 85.
 Θεά ῥοπή animam addidit martyribus, IV, 218.
 Theatra clausa et quæ aperta erant a nemine frequentata, V, 185. Theatra et ludi communis universi pestis, V, 186.
 Themistocles αὐτοσχεδιάων τὸ δέον, IV, 205. Θεῶν ἐστὶ τὸν ἐθλοῦνα ἀγῶν, IV, 194. Themistocles exsilio panitus, IV, 205.
 Theodosius qualis, V, 216.
 Thecla martyris primæ templum nobile apud Seleuciam, I, 160. Thecla omnium laudibus celebrata, multibrium victoriarum ac tropeorum caput, I, 87.
 Theogonias, deorum affectiones et ortus Orpheus, Homerus et Hesiodus tradiderunt, I, 21.
 Theophilus Alexandrinus, I, 152.
 Thesaurus virtutum omnium, II, 151. Thesaurus Græcorum Plato, IV, 205. Thesaurus virginitalis jejuniis et vigiliis conservatur, IV, 154. Thesaurum sacræ Scripturæ diabolica astutia cur nobis invidet, IV, 208.
 Theudas, III, 119.
 Thracia, I, 469.
 Thronus ejus sicut sol in conspectu meo, et testis in cælo fidelis, I, 478.
 Θελομανής fallax, II, 135.
 Θελοτέραν feminam dictam esse, II, 81.
 Θερών τὴν εὐτέλειαν, I, 9.
 Thucydides dictum, V, 546. Ejus gravitas, V, 497.
 Thucydides gravitas quibusdam placet, IV, 91.
 θυμὸς καὶ ὄρη quomodo differant, IV, 225.
 Tiberius imperavit 22 annis, III, 89.
 Timotheus lector celebris, atque omni laude dignus, II, 155. Timothei elogia, V, 388.
 Tineas alere: linearam alator, I, 127.
 Τόκος, creatio, III, 31.
 Tolerabilis erit terræ Sodomorum et Gomorrhæ, III, 205.
 Tollite ista hinc, quid, I, 106.

Tradi in sensum reprobam a Deo est ab ipso deseri, vel auxilio ejus nudatum destitui, IV, 59.
 Tragica dramata quæ, V, 77.
 Tragediam omnem superant, quæ ob Christum occisum perpassi sunt Judei, IV, 166. Tragedia gravitas, IV, 91. Tragediæ histriones laudati, V, 71. Tragediæ quomodo et quam commiserationem concitent, V, 545.
 Trajani dictum a quo relatum, V, 585.
 Tranquillitas optanda magis quam negotium, V, 505.
 Transfiguratio Domini, I, 259.
 Transivi et ecce non erat, I, 265.
 Tremore suo terra servitutem profitetur : sed stabilitate sua terminum divinum indicat, IV, 107.
 Tres pueri in fornace Babylonica hortantur in specie Daniele ad laudandum Deum, IV, 9. Trium puerorum canticum, IV, 151. Trium dierum Domini in sepulcro transactorum explanatio, I, 114. Tria sunt, quæ intellectu assequi nequeo, I, 416.
 Tribunalibus molestiam exhibere perniciosum est, II, 240.
 Tributum Cæsari reddendum est, I, 48.
 Trinitas adoranda ac summe regia, III, 149. Trinitas divina una est, I, 59. Trinitas sancta consubstantialis est summeque regia, III, 112. Trinitas sancta ejusdem essentiae, personarum qualitate, atque hypostaseon proprietate distincta, II, 142. Trinitas veneranda, summeque regia, III, 18. In Trinitate unam esse essentiam, I, 445. Trinitas beata et adoranda, I, 247. Trinitatis divina nomen unum, unius essentiae conjunctionem atque unionem significans, I, 20. Trinitatis mysterium, II, 143. Trinitatem consubstantialem quidam adorare negant, IV, 99.
 Triplicem negationem triplici assensione depulit, I, 105.
 Tristitiæ assultus quibus armis repellendus, IV, 158.
 Triticum a paleis distinctum, I, 350.
 Triumphus Christi de dæmonibus, IV, 188.
 Tropæa statuerit oportet, qui velit ornari voce præconis tanquam victor, IV, 104. Tropæa splendida oportet statuere eum contra vitia, qui velit potiri præmiis cælestibus, IV, 158. Tropæum illustrissimum erexit Abrahamus contra vim naturæ tyrannicæ, IV, 178.
 Tu es qui venturus es, an alium expectamus ? I, 54.
 Tunica Domini erat inconsultis desuper contexta per totum, I, 74. Qui habet duas tunicas, det non habenti, I, 475.
 Turbæ in Ecclesiis excitatæ, V, 20; quibusnam imputandæ, *ibid.*
 Turpe non modo, sed etiam absurdum esse fugiendum, V, 242.
 Tutores Demosthenis condemnati, IV, 205.
 Tyrannicida quis strenuus, III, 148.
 Tyrannus omnia ad suam utilitatem refert, III, 194.
 Tyrannus suam unius utilitatem spectat, non subditorum, IV, 145. Tyranno, id est, diabolo, nervos incidit Christus suo adventu, IV, 154. Tyrannis Pharaonis in regnum mutata virtute Josephi, IV, 78. Tyrannis a regno quibus rebus differat, IV, 143.
 Tyrannicus a rationibus liberos esse voluit Christus suos discipulos, IV, 48. Tyrannica vis adulationis muliebris, IV, 71. Tyrannica vis amoris, IV, 12. Tyrannicum est, per aliorum calamitates velle inclarescere, IV, 7.

U

Ulcisci alios cupientes sæpe una perliase, V, 145.
 Ultio non affert finem prioribus malis, sed initium præbet novis et gravioribus, et calamitates alias super alias provocat, IV, 209.
 Ultro ac sponte sua communicare *ἐκούσιως*, I, 492.
 Ulysses Ithacensis eloquentissimus, V, 444. Ulysses filius Laertis, *ibid.*
 Umbram habebat lex futurorum I, 444. Umbram futurorum bonorum habuit lex, IV, 141. Per umbram et symbola Moyses veritatem præfiguravit, IV, 157. Cum umbris digladiari noli, IV, 92. Umbra sunt res mortalium, IV, 244.
 Unigenitus et primogenitus, III, 51. Unigenitus Deus, III, 95.
 Unita Deo humana natura, IV, 229.
 Unum est probrosum, vitium scilicet, III, 101. Unus dies Domini tanquam mille anni, IV, 141. Unus hoc recte atque ardentis animo teneo, quod, quantum in me situm est, omnes salutem consequi cupiam, III, 366.
 Urbani tumultus fugiendi, I, 77.
 Urbes tumultibus laborantes fugere, I, 191. Urbes muro cinctæ sunt usque ad cælum, II, 99. Urbium situs opportunus quis, V, 26.

Ursus voracitati studet, *χαρτομαρῆς*, II, 55.
 Utile id quod justum, non vero quod utile id justum existimandum, IV, 198. Utilia nosse et dare ad quem pertineat, V, 66.
 Utilitas a tergo interdum sita est, IV, 175. Utilitas quanta manet a narratione recte factorum, IV, 172.
 Utres veteres, quosdam Dominus appellavit, I, 57.
 Ὑπερήφανος insolens quis, III, 378.
 Ὑποταγωγὸς καρναγίων τῶν παθῶν τὰ αἰσθήματα, I, 8.
 Ὑποταγή, propositio ad obediendum, I, 1.

V

Væ prægnantibus et lactantibus, in illis diebus ! I, 211.
 Valetudo diversa, utilis et salutaris, I, 224. Valetudo, quomodo conseruetur, V, 528.
 Vas electionis Paulus, IV, 156. Vasa quid significant, I, 205.
 Vates optimus Apollo, IV, 149.
 Vehementia et diuturnitas suppliciorum in hac vita non concurrunt, IV, 199.
 Velum scissum, quid, I, 252.
 Vende omnia quæ habes, et da pauperibus, I, 420.
 Vendere omnia et dare pauperibus, consilii et arbitrii est, non præcepti aut necessitatis, IV, 204.
 Venditor non est audiendus volens invito emptore, quem in possessionem agri induxit, rescindi contractum, etsi pretium ei reddere paratus sit, IV, 26.
 Venenum in aureo vasculo mistum est mendaciam oratione suavi conditum et exornatum, IV, 6.
 Venerabile quidem est conjugium, et legitimum cubile; sed non semper utendum consuetudine conjugali, IV, 119.
 Veneratione digna quænam sint, V, 423.
 Venia tribuenda iis, qui benignitate meliores sunt, II, 69. Venia non minus tribuenda ei, qui nos læsit, quam pecunia indigenti, IV, 185. Venia majora peccantes de medio tollendi, IV, 170.
 Venter rabidus, I, 69. Venter maxima necessitas, II, 40. Ventrem imperio tenere, I, 150. Ventris illecebræ cadere, II, 108. Ventrem, ventrisque assecas affectione tyrannicum in modum subigere, I, 151. Ventri prorsus dominari, perturbationibus animi prorsus dominari est, I, 70. Ventrem Deum existimare, I, 336. A ventre matris meæ Deus meus es tu, IV, 163. Venter vino plenus facile desumpat libidinem, V, 95.
 Ventilabri significatio, I, 65.
 Ventis non semper cedere oportet, I, 451.
 Venustatem ex terra effloruisse in eamque esse redituram, V, 145.
 Ver quo pacto paulatim in æstatem migret, IV, 1.
 Vera dicenda, bona agenda, IV, 198. Vera probra, etiamst propter Christum tolerentur, non habent tantum præmium, quantum falsa, IV, 95.
 Verax vincit dum vincitur, V, 401.
 Verbum quare appelletur Filius, III, 141. Verbum verba non odit, cum virtus laudatur, III, 576. Dei Verbum vere humanitatem induit, I, 289. Verbum, semen est, III, 107. Verbum quid signet, III, 18. Verbum caro vera factum est, I, 405. Verbum Dei hominem factum negarunt aliqui hæretici, IV, 99. Verbum Dei non ubique significat in sacris Litteris Filium Dei, IV, 153. Verbum divinum sacrosanctum et margarita pretiosissima est, IV, 181. Verba sui nomina eadem non semper eundem præbent intellectum, IV, 101. Verba sine rebus inutilia et mortua, IV, 18. Verba vel lapides inflectere violentia qui verbis tantum philosophantur, factis improbrum debent, IV, 212. In verbis inanibus si est gustus, IV, 49. Verba benigna ut oleum, V, 190.
 Verecundiam qui abstererint, nulla ratione in officio contineri queunt, IV, 145.
 Veritas omnibus artibus et disciplinis ornamentum affert, III, 63. Veritatem tantum et pacem diligite, 350. Veritas perspicua est iis, qui mente præditi sunt, ac rerum iudicium opinionibus quibusdam occupatum non habent, III, 191. Veritatem ægre indagari atque comprehendere, III, 205. Veritatis luculentæ admiranda vis, II, 145. Veritas perquam copiosa est, II, 146. Acris veritatis amor, *ibid.* Veritas ex dicentis imbecillitate nihil detrimenti capit, III, 256. Veritas præferatur, III, 360. Veritas nullo modo occultanda, III, 215. Veritatem dico in Christo, II, 58. Veritas omnibus antiquior, II, 146. Veritas in lege occultata, nunc declarata, I, 401. Veritas ornata ratione tradita, eruditus tantum, non etiam rudibus prodest; pedestri vero ac simpliciori oratione exposita omnibus auditoribus, IV, 67. Veritas per umbras ac symbola olim præfigurabatur, IV, 137. Veritatis regula est sacra Scriptura; IV, 114. Veritatem ab idiota discere præstat, quam a sophista mendacium, IV, 67. Veritatis celestis tanta vis est, ut etiam rustica oratione exposita obtineat palmam, et

terram ac mare sibi adjuverit, IV, 28. Veritate majus est nihil, IV, 76. Veritate nihil præstabilius, IV, 150. Veritas contentiosis disputationibus non violanda, V, 97. Veritas orationis virtus, V, 143. Veritas reprehensa clarior educescit, V, 478. Veritas semper vincit, V, 293. Veritate illustrius nihil, V, 381. Veritas summa sapientia, V, 518. Veritatis proditor quis, V, 8. Veritatis simplex oratio, V, 475. Veritatis scopum attingere qui videantur, V, 92.

Vespasianus, Neronis dux militaris, Judæos fortiter oppugnavit, III, 89.

Vespere Sabbati quæ lucescit, etc., I, 114.

Vestes ex lino contextæ, I, 45. Vestes deponere, certandi principium est, II, 161.

Vestibus indigni in adyta non intrant, IV, 40.

Vestigia tua non cognoscuntur, I, 416.

Vestimenta ligata quid significant, I, 200. Vestimenta honesta pulchrum vehiculum; gubernaculum facile; arma congrua; lyra concinna, V, 81.

Vestitus necessarius, III, 179. Vestitus Dei nostri Jesu fuit vilis, I, 74. Vestitus mollietas, et subtilitas, et color elegans religioni Christianæ repugnant, I, 74.

Veterem hominem, hoc est vitium, tanquam serpentis pellem, exuamus, atque fidem, ut serpens caput, custodiamus, II, 175.

Via Domini, consilia, III, 232. Via mulieris adulteræ, I, 417. Via, quid, I, 80. Qui secus viam seminatus est, III, 107. In viam gentium abire, I, 133. Viam viri in adolescentia quis intelligit, I, 416. Via regia incedit, IV, 210. Vis voluptatis et vitii quid differant, V, 164.

Vitium salutis sacrarum Scripturarum lectio, II, 73. Vitium nequitia facere legem, IV, 219. Vitium non respondere iis, a quibus beneficium acceperis, vitio datur, II, 159.

Victima pulcherrima quenam sit, III, 75. Victima nna p omnibus oblata est quæ omnibus dignitate pretioque excellit, IV, 100. Victima unica pro omnibus est Christus, omne pretium ac dignitatem longissime superans, IV, 75.

Victor quis merito vocandus est, III, 377. Victores miserosesores quam victi quandonam, V, 10. Victores vere quinam sint, V, 1. Victor tentationum sit oportet, V, 472. Victus sæpe victor et quomodo, V, 19. Victis solatio, et honori sæpe est excellentia victoris, IV, 27.

Victoria omnibus in rebus bona non est, III, 104. Victoria labore paranda, IV, 64. Victoria in paucis vim suam exerit vitio hominum, IV, 64. Victoria interdum in eo ipso sita est, ut succumbere et cedere videamur, IV, 175. Victorie quenam querendæ, V, 94. Victoria virginis quæ, V, 490. Victoria motuum qualis esse debeat, V, 144. Victoria ex arduis clarior, V, 245.

Victus fragilis ac plebeius, III, 179.

Videte ne quis vos seducat, I, 419. Videte ne perdati quæ operati estis, II, 500. Videntes excæcare quatuam possint, V, 109.

Viduas luctus decet, non ornatus, I, 179. Vidua duo minuta inferens in gazophylacium, IV, 118. Vidua animum spectavit Dominus, cum tantopere ipsam prædicavit, non id quod obtulit, IV, 195.

Vigilandum nobis est, II, 170. Vigilate et orate, ne intretis in tentationem, II, 76. Vigilare nescit saturitas, I, 130.

Vilitas vestis Dominicæ, I, 74. Vilitatem aucupari, I, 7.

Vincere sermonibus, rebus superari, II, 180. Vinci honeste præstantius est, quam male vincere, II, 251. Vinci ab aliquibus expedit, IV, 145. Vinci a rebus difficilibus non est turpe, V, 25. Vindictæ vitium, V, 86.

Vinea Dominicæ operarius, quis, I, 98. In vinea Domini opus facere jubemur, IV, 152.

Vinum hominis pecus exhilarat, I, 495. In vino veritas, II, 109. Vinum Spiritus divinus efficit sanguinem Christi. Itaque eo non abutendum, I, 513. Vinum ultra salutem infusum, I, 479. Vinum amantes efficit, I, 205. Vino confertur Evangelium, I, 293. Vinum, vera divinæ cognitionis doctrina, I, 168. Vino nihil est calidius in omnibus rebus liquidis, I, 385. Vini nonnulli impertendum esse stomacho infirmo, *ibid.* Vinum cur omnes non eodem modo afficiat, II, 309. Vinum largius haustum penas exposcit a bibente tanquam injuria affectum, V, 45.

Violenti quatuam rapiant regnum colorum, IV, 136.

Viperæ improbitatis venenum conservat *εχάρης*, II, 133. Viperæ Paulum non læsit, III, 93. Viperis cur Judæi comparantur, I, 103. Viperæ carnisus uti, IV, 98.

Vir e terra, I, 141. Vir etiam de muliere dicitur, 512. Vir est imago et gloria Dei, III, 95. Vir probus in acerbissimis malis versans, II, 137. Viri optimi ac maxime regii, qui virtutibus florent, II, 147. Vir insipiens non intelliget, III, 12. Similabitur viro insipienti, *ibid.* Vir fla-

griosus ingreditur vias non bonas, *ibid.* Vir accipiens virginem *γόνιμον ποικίλα* reddit, III, 245. Vir agricolæ, mulier terræ instar obtinet, III, 12. Vir et uxor sunt voces quæ ad aliquod referuntur, *ibid.* Vir est corpus mulieris et contra, IV, 129. Viro bono cur improbus bellum moveat, IV, 96. Viri perfecti definitio, V, 162. Virile quid appellandum, V, 383.

Virga tua, et baculus tuus, ipsa me consolata sunt, I, 301. Virga Aaronis quid in arca fœderis denotavit, IV, 73. Virginitas nihil emolumentum affert, si commiseratio et humanitas absit, 286. Virginitatis certamen magnum ac præclarum est, III, 331. Virginitas quid sit, II, 8. Virginitas voluntaria est et arbitraria, non necessaria, IV, 204. Virginitas quorum sit, IV, 164. Virginitas non debet comparari cum scortatione, sed cum continentia et conjugio, IV, 115. Virginitatis pretiosus thesaurus ut conservari possit, IV, 164. Virginitas præstantior est conjugio, ejus sectatores angelicis sunt ordinibus ascripti, IV, 192. Virginitas datur volentibus accipere, IV, 163. Virginitas res divina, V, 253. Virginitas supergreditur legem, fornicatio transgreditur, V, 218.

Virgo ex eadem, qua David, tribu ortum duxit, I, 7. Virginitas decorum esse servandum, V, 146.

Virtus decus suum probro non afficit, II, 154. Virtus facilis quædam res est, II, 67. Virtuti regnum debetur, II, 48. Virtus, maximum bonum est, II, 236. Virtutem, vere virtutem esse, II, 98. Virtutis vestigia in paucis reperiuntur, II, 237. Virtutis regula, II, 151. Virtus totis viribus comparanda, II, 288. Virtutem nihil est quod adæquet, II, 89. Virtus magna, quæ, III, 373, 374. Virtus in infirmitate perficitur, I, 428; III, 182. Virtutem mutationis dominio non esse subjectam, III, 351. Virtus, in quo sita sit, I, 86. Virtus est res facilior atque jucundior vitio, II, 67, 147 et 240. Virtutem calamitatum non esse causam, III, 201. Virtutem nondum scripto proditam lubentibus animis patriarchæ amplectati sunt, II, 274. Virtus non sine labore paratur, II, 256. Virtutem etiam improbi laudibus efferunt, II, 174. Virtus totis viribus amplectenda, II, 9, 12, 14. Virtutis laudes, quæ pulchra et magna, operumque eximiarum perita, II, 89. Virtutis laudes quæ pulchra et magna, operumque eximiarum perita, II, 89. Virtutis ea natura est, ut mors eam non attingat, II, 14. Virtus amplectenda, vitium fugiendum, III, 212. Virtus quare difficilis quædam res esse videatur, II, 240. Virtutes omnes Deus ad perfectionem requirit, I, 405. Virtus expectanda, quæ nos ab omnibus vindicat, III, 522. Virtutem etiam submotâ mercede, ipsam esse mercedem, decus et ornamentum, II, 184. Virtus occultari æquivalet, et tamen sine ostentatione facienda est, IV, 159. Virtus, quamvis invitit ac nolebentibus suis possessoribus, omnes homines illuminare apta et nata est, ut fax nocte illumi fulget, IV, 159. Virtus cum aliis quidem regie, cum sola voluptate tyrannice agit, IV, 78. Virtus ubique a divina gratia coronatur, IV, 78. Virtus res quædam divina est et immortalis, et ab oblivione insuperabilis, IV, 222. Virtus secunda est vel tarde didicisse, IV, 115. Virtus optima dux ad felicitatem, IV, 163. Virtus Dei operuit caelos, IV, 211. Virtus tanquam res divina ab omnibus celebratur et extollitur, IV, 163. Virtus imperatoria quædam res est, IV, 78. Virtus theoretica instar animæ; et practica instar est corporis, IV, 174. Virtus generalis, omnes cæteras species complexa, est caritas, IV, 16. Virtus conjugenda cum doctrina pietatis, IV, 20. Virtus suapte splendore præfulget, etiam absque encomio orationis, IV, 10. Virtus a Deo coronatur, IV, 26. Ad virtutem qui alteri se dicem præbet, coronatur, quamvis nihil apud eum profecerit, IV, 148. Virtutis licet fastigium quis attigerit, lamem habet in se aliquod humanum erratum, IV, 116. Virtuti studendum, IV, 198. Virtutis exercitatio inopinatos casus bene disponit, IV, 152. Virtutis Josephi egregia et proluxa commendatio, IV, 76. Virtutis definitio est ejusque voluntas propria, IV, 91. Virtutis studiosos se amare cur simulantur nonnunquam demones, IV, 103. In virtutibus pariter et vitiiis infinita est inter homines varietas, IV, 114. Virtutis amantem esse oportet eum, qui velit digne comedere divinum et verum Pascha, IV, 162. Virtus concinnum quiddam est, vitium vero absurdum atque absonum, IV, 125. Virtutis definitio Christianis facilis inventu, IV, 54 et 91. Virtutis studiosi multi adversantur, IV, 57. Virtutis semina natura insit, IV, 53. Virtutis amator recte implorat auxilium, IV, 4. Virtutis ergo libenti animo moriendum, IV, 52. Virtutis cultores non deest Deus, IV, 15. Virtutis arma a Deo Verbo fabricata, IV, 15. Virtuti potius quam primogenituræ debetur beneficiu, IV, 26. Virtuti prona et obediens caro effecta est, per Christum in carnem adventum et baptismum, IV, 201. Ad virtutem celebrandam eloquentia conferenda est, IV, 10. Ad virtutem ac sapientiam qua

ratione magna possit fieri accessio, IV, 130. Virtutem multi mortales in pretio habent, IV, 114. Virtute propinquæ Christi efficiuntur, IV, 46. Virtutes omnes amabiles sunt, IV, 414. Ad virtutes alias alii magis propensæ, IV, 114. Virtutes in se dilectio continet omnes, IV, 15. Ad virtutem instituitur per ipsam exercitationem, IV, 81. Virtutum fastidium est gloria, IV, 63. Virtutes eas maxime laudamus, quarum studio maxime ducimur, IV, 78. Virtutum deflexiones in vitia desinant, IV, 210. Ut virtutum, ita etiam vitiorum sunt gradus quidam, IV, 113. Virtutibus vicina vitia, IV, 210. Virtutum semina per naturam insita nobis turpiter enecamus, IV, 187. Virtus a teneris exercenda, V, 186. Et cur, *ibid.* Ratio ab oppositis, *ibid.* Virtus amandum facit, V, 211. Virtus clara æternaque habetur, V, 186. Cujus dictum, *ibid.* Virtus honorum omnium maximum, atque pulcherrimum, V, 186. Virtus ab inimicis exigit pœnas, et quomodo, *ibid.* Virtus ac vitium omni scriptori cognoscenda, V, 217. Virtus divitiis potior, V, 186. Virtus latere nequit, et invidia obscurata iterum elucescit, V, 169. Virtus magna res, V, 169. Virtus quondam maior, et venustior, V, 169. Virtus ipsamet corona et merces, V, 223. Virtutem et divitias simul esse posse, V, 186. Virtutem comitari decus ac coronam, V, 164. Virtutem colere præstat quam omnes nosse, V, 161. Virtus coronas, vitium pœnas parit, V, 286. Virtutem exercentes si non hic, in altera saltem vita consequi quæ par est adipisci, V, 355. Virtute præditos multos degere ignotos, V, 479. Virtutes carinales quatuor ludis ac spectaculis amittit, V, 185. Virtutis radix amara, fructus dulcis, V, 35. Virtuti dandum victoriæ suffragium, non vitio, V, 131. Virtutes non rationales, quæ, V, 110. Virtutis alumni cur non ostendant, V, 49. Virtutis studium e necessitate efficiendum, V, 113. Virtutis etsi laboriosæ opus, donum esse, V, 229. Virtus et doctrina sociæ, V, 494. Virtutis ornamentum decusque sempiternum, V, 208. Virtute præditorum a vitiosis hominibus differentia, V, 186. Eorum cum angelis, horum cum feris comparatio, *ibid.* Priorum altera cum facibus comparatio, *ibid.* Comparatio virtute præditorum cum angelis, vitiosorum cum feris, *ibid.* Virtutis studium non intermittendum, V, 131. Virtutis et vitii arbitri quid agant, *ibid.* Virtutem quid vocet, V, 186. Virtus honorem tribuit, non dignitas, V, 63. Virtutis et ignis comparatio, V, 93. Virtus sui gratia exercenda, V, 288. Virtus omnibus ignota, V, 161. Virtus in quo posita, V, 202. Eius effectus, *ibid.* Virtus post nummos, V, 186. Virtus mortua nisi fide augetur, V, 162. Virtus exercenda, gloria non expetenda, V, 357. Virtute a teneris præditis cum victore in olympiâ comparatio, V, 186. Virtute præstantes sunt extra iudicii aleam, V, 109. Virtutem amplexum, vitium fugam decere, V, 406. Virtute præditos in suspicionem venire, calamitosum, V, 129. Virtute non excidendum, V, 570. Virtute præditis maxime diceris attinguntur, V, 298. Virtute præditis hominis descriptio, V, 28. Virtute præditos a quibus reprehendi præstat, V, 294. Virtute inter fratres certari oportere, V, 351. Virtute nihil illustrius, V, 392. Virtuti deditum supervacua rescare decet, V, 328. Virtutis encomium, V, 407. Virtutis argumentum quodnam, V, 420. Virtutis augmentum est animus, V, 453. Virtutis effectus, V, 11. Virtutis et fortanæ disparitas, V, 374. Virtutis et divitiarum inter se collatio, V, 186. Virtutis oblectatio sempiterna, V, 164. Virtutis opibus locupletem secure mori, V, 28. Virtutis solius nulla mutatio, V, 186. Virtus specula, V, 109. Virtutis nomine labores suscipiendi, V, 58. Virtutis via optima, V, 202. Virtutum divisio, V, 110. Virtutum chorus quondam cæcus, V, 240. Virtutum thesaurum possidentes vigilare magis debere quam nihil habentes, V, 144. Vita præsens tentorium est, I, 65. Vita præsens habet stadia et certamina; futura habet præmia, I, 4; II, 24, 479; III, 60, 154. Vita nostra brevis, I, 31. Vita hæc caduca et fragilis, II, 16. Vita quieta et a negotiis feriata multum voluptatis habet, II, 20. Vitæ rota, II, 158. Vitam nostram et mores componamus, ut qui omnino rationem reddiduri simus, II, 299. Vita sine sermone prodest, sermo sine vita, nihil, II, 275. Vita sermonem confirmans, II, 251. Vita bona opus est propter eos, qui ad culpandum et criminandum proclives sunt, II, 255. Vita præsens est certaminum, IV, 163. Vita præsens stadium est nobis propositum ad colluctandum cum affectibus, IV, 194. Vita cum doctrina respondere debet, IV, 21. Vitæ impuræ homines de rebus divinis ne disputent, IV, 126. Vita impura fidem detrahât rectis dogmatibus, IV, 20. Vita proba perficit pietatem, IV, 236. Vita recta etiam ipsius diaboli os obturat magis quam miracula, IV, 80. Vitam cum sermone pari passu ambulante habere debet, qui nolit supplicium et probrum subire sempiternum, IV, 212. Vitam cælo dignam vivere, IV, 215. Vitæ hujus res instar

herbæ tabescent, IV, 70. Vitæ quoque innocentia, non tantum doctrinæ veritate vincendi infideles, IV, 226. Vitæ cælo dignæ ratio unde existat, IV, 53. Ad vitam sacerdotis plusquam ad orationem attendunt auditores, IV, 18. E vitæ cum omnino excedendum sit, is beator cæteris existimari debet, qui gloriosæ eam finierit, IV, 96. Vita activa quid, V, 264. Vitæ cum scena comparatio, V, 244. Vitæ terminus juveni ignotus, seni manifestus, V, 251. Vitæ hujus negotia quæ, V, 503. Vitam Judæorum divitiæ, inopia honestam facit, V, 71. Vita philosophica quæ, V, 458. Vita proba accusationem refellit, V, 54.

Vitiorum duo summa genera, II, 243. Vitium omnes vituperant, II, 174. Vitium pestiferam voluptatem habere, II, 12. Vitia sunt voluntaria, I, 271. Vitium primo fugiendum est, III, 49. Vitium difficilius quædam res est, II, 67. Vitii finis est initium virtutis, III, 144. Vitium morbus animi difficillimus, præsertim si quis eo nec liberari quidem cupiat, IV, 191. Contra vitia statuenda tropæa, IV, 158. Vitia quæ affixa sunt et insidiantur virtutibus, IV, 159. Vitia foventur adulatione, IV, 148. Vitia virtutibus vicina, IV, 210. Vitiorum reprehensores quorum sunt reprehensiones dilectione temperandæ, si nihil efficiant, quo pacto se consolari debeant, IV, 159. Vitiorum quatuor cardinales formæ, IV, 96. Vitia a loco graviora, V, 192. Vitia in rep. toleranda cur censeant politici, V, 185. Vitio quæ vertenda, quæ non, V, 140. Vitium ipsum esse supplicium, V, 223. Vitium serpendo gravius fieri, V, 17. Vitium amantes amentes reddit, V, 11. Vitium pœnas, virtus coronas, parit, V, 286. Vitii cum corporibus comparatio, V, 95. Vitium ac virtus omni scriptori cognoscenda, V, 217. Vitium et improbitatem consequi dedecus et pœnam, V, 164.

Vitiosus a vitio suo appellari moleste ferre non debet, I, 175.

Vitem cur Dominus seipsum appellavit, I, 169.

Vivo, non jam ego, vivit autem in me Christus, III, 11. Vivere quis proprie dicatur, III, 352. Vivere non videntur, qui perturbationibus agitantur, II, 147. Vivendi optimam rationem negligentes, et ornate dicendi tantum studio dediti, frustra sibi persuadent se eximie philosophari, IV, 174.

Vivus sermo, I, 108.

Vocatio divina non cogit homines, sed spontanea est, IV, 51. Vocatio ejusque ena non asperanda, sed boni consulenda, IV, 12. Vocationis celestis ordo, V, 197.

Vocavit Dominus in nomine Domini, II, 145. Vocati non omnes obediunt divinæ vocationi, IV, 51.

Volentes procul dubio jubavit Deus, qui etiam non volentes excitat et hortatur ut velint, IV, 171.

Volucres cæli nidus habent, I, 17.

Voluntaria captivitas, I, 133. Nullum voluntarium scelus attingere, I, 433.

Voluntatis est laudare, III, 102. Voluntas facile movetur, II, 284. Voluntas nuda non sufficit, II, 72. Voluntas etiam laudanda, I, 355. Voluntatem Dei non faciens, non recte orat ut voluntas ejus fiat, IV, 24. Voluntas ejusque est definitio virtutis, IV, 91. Voluntas hominis melius factis quam verbis decuratur, IV, 85. Voluntas libera est hominibus id quod arboribus natura, IV, 81. Voluntatis humane libertas quid operetur, IV, 205. Voluntas ejusque perfectissimum opus virtutis, IV, 51. Voluntas humana obtem perans seducenti diabolo est causa peccati, IV, 15. Voluntas non statim comes est facultas in rebus hujus vitæ, IV, 193. Voluntas sæpe pro facto, V, 319.

Voluptatis somnus, I, 87. Voluptas virtutis comes, II, 240. Voluptati cedit utilitas, II, 204. Voluptas pœnam accersit, I, 144. Voluptati iras imini, et non peccabit, II, 239. Voluptas spirarum ferax, I, 220. Voluptatum bellum intestinum conficere maxime est gloriosum, III, 577. Voluptates corporis lepidae sunt et fallaces, III, 338. Voluptas præpostera atque inordinata fugienda, I, 415. Præsens voluptas pœnam accersit, I, 144. Voluptates corporis innumerose cruciatibus accersere, III, 218. Voluptas præsens belluina, virtutem apud plerosque superat, II, 174. Voluptas sexcentorum malorum radix perspicua est, rabies ante congressum, in eo haud dubius furor, atque ejusmodi agitatio, quæ nullo freno coerceri queat: post eum, furoris potius levatio, quam voluptatis fructus, II, 240. Voluptas multos adolescentes sibi regium in morem subiecit, IV, 78. Voluptas corporis contemnenda, IV, 198. Voluptati virtus tyrannica imperat, IV, 78. Voluptates alii aliunde capiunt, IV, 114. Voluptatem nunquam sentire avarum, V, 67. Voluptates alieno labore querentes, tyrannos esse, V, 595.

Voluptarius homo non recte, certe frustra Dei opem implorat, IV, 4.

Vomitum (ad) reverti, quid, I, 115.

Vos estis corpus Christi, et membra ex parte, quo sensu Paulus dixerit, IV, 105.

Votum vulgi, Nō indigeam inimici ope, IV, 11. Vota stultorum inania, IV, 2.

Vulgare dictum, I, 123. Quod vulgare non est, habet vim alliciendi, IV, 76.

Vulgus profanum extra septa sacra esse debet, IV, 40. Vulgus studiosos litterarum deridet, IV, 88. Vulgi votum : Ne eo redigar ut opus mihi sit stipe data ab inimico, IV, 11.

Vulneratus amore divino, IV, 40, 101.

Vulpes foveas habent, I, 17.

Vultures prata et hortos prætereunt, cadavera volatu petunt, III, 237.

Vultus hominum varii, item ut sententiæ animorum, IV, 114.

X

Xerxes domare non potuit Athenienses, III, 23.

Z

Zacharias cur iniquitatem super mensuram plumbi sedentem viderit, III, 53. Zacharias vocis usum amisit, I, 257. Zachariæ silentium, quid significet, I, 151.

Zebedæi filiorum matris petitio, I, 137.

Ζηλότης fuit Josephus historicus, id est, institutorum patrum servantissimus, IV, 73.

Zizaniorum sator, I, 191. Vis abeuntes colligamus zizania ? I, 193.

Zorobabelis manus fundarunt ultimam domum Dei, et eandem perfecerunt eam, IV, 16.

Zosimus prædonum dux, III, 153. Zosimus sexcentis suppliciiis dignus, III, 364. Zosimus servo patre natus, III, 90. Zosimus etiam senex, improbitate juvenes superavit, III, 97. Zosimus voracitatis notatus, I, 465. Zosimus et Martinianus, indomiti ac stupidi homines, I, 582. Zosimus fera implacabilis, III, 113. Zosimus, indomita fera, dæmon humana forma præditus, II, 94. Zosimus ætate presbyter, libidine omnes superans, III, 340. Zosimus, vitii promptuarium, impudentiæ thesaurus, II, 108. Zosimus vitia omnia in se habens, virtutis autem ne vestigium quidem ullum : ab humani generis cæte proscribend. s. ut bellua humanam formam gerens, aut pestifer dæmon, naturæque hostis, III, 248. Zosimus omnibus vitiiis infectus, III, 81. Zosimus specie tenus presbyter, urbis piaculum, Ecclesiæ labes, libertatis probrum, III, 229. Zosimus ignobilis, fastuosus, 224. Zosimus affectionis carnis habenas demittens, III, 568. Zosimus impius, qui divina oracula futiles quasdam nugas et præstigias esse censet, III, 70. Zosimus rerum omnium incertitia laborans et impius : nullum sceleris genus intactum reliquit, III 235. Zosimus et Maro viri reprobi, V, 105. Zosimus, quis et qualis, V, 213.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

S. ISIDORUS PELUSIOTA.

Commentatio historico-theologica de vita, scriptis et doctrina S. Isidori.	9
Præfatio.	9
PARS PRIMA. — Vita S. Isidori.	13
PARS SECUNDA. — De scriptis S. Isidori.	51
PARS TERTIA. — S. Isidori doctrina.	61
Caput primum. — Sententia Isidori de gravissimis dogmatibus.	61
§ I. — Exponitur quid Isidorus de fontibus religionis Christianæ censuerit.	61
§ II. — Isidori sententia de Deo.	70
§ III. — De consiliis et institutis divinis, quæ ad hominum salutem per Jesum Christum reparandam spectant.	74
§ IV. — Isidori sententia de rebus futuris.	80
Cap. II. — Isidorus apologeta.	81
§ I. — Isidori contra ethnicos disputandi ratio.	81
§ II. — De Isidori cum Judæis altercandi ratione.	90

§ III. — Isidorus contra hæreticos.	92
Cap. III. — Isidorus librorum sacrorum interpres.	95
Prolegomena editionis Parisiensis.	103
Elogia veterum de S. Isidoro.	114
Argumenta epistolarum.	119
EPISTOLARUM LIBRI QUINQUE.	178
Liber primus, epistolas 500 complectens.	178
Liber secundus, epistolas 500 continens.	455
Liber tertius, 415 epistolas continens.	727
Liber quartus, continens 250 epistolas.	1047
Liber quartus, qui continet epistolas 569.	1536
(Epistolarum omnium argumenta adsunt hujusce voluminis col. 119 et seqq.)	

S. ZOSIMAS ABBAS.

ALLOQUIA.	1769
Catalogus eorum ad quos scripsit S. Isidorus.	1702
Index analyticus rerum.	1709

FINIS TOMI SEPTUAGESIMI OCTAVI.

67 433 A A 30